ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

1882

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ]

FOREIGN
BODL: LIBR.
PERIODICALS

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6. — ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8

ΑΘΗΝΗΣΙ

Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

1882

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀνατροφή, ἐκπαίδευσις.

Διάνοιαν (Περὶ τῆς συμφορωτέρας εἰς τὴν)διαίτης 49. Κωφαλάλων (Ἐκπαιδευτήρια) 141.

Ἱστορικά.

Ἁγίᾳ Σοφίᾳ (Τελευταία ἐν τῇ) τελετή 341. Ἁγίου Σπυρίδωνος (Τὸ λείψανον τοῦ) ἐν Κερκύρᾳ 139. Ἀθηναϊκὰ 125. Ἀθηναΐς 225, 241, 257, 273, 289, 306, 321, 337, 364, 369, 389, 401. 25 Μαρτίου (Ἡ πρώτη ἑορτὴ τῆς) ἐν Ἀθήναις 193. Ἐπαναστάσεως (Ἡ ἔναρξις τῆς) ἐν Ἀθήναις 211. Κειμήλια (Ἱστορικὰ) 194. Ναυαρχίδος (Ὑπεξαίρεσις τουρκικῆς) 385. Ποιναὶ (Ἀρχαῖαι) κατὰ τῶν καταλυόντων τὴν τεσσαρακοστὴν 126.

Βιογραφίαι.

Γαριβάλδης (Ἰωσὴφ) 354. Γαριβάλδη (Παιδικὸς βίος τοῦ) 372. Γούδας (Ἀναστάσιος) 170. Γρηγορόβιος (Φερδινάνδος) 225 Δάρβιν (Μία αὐτοβιογραφία τοῦ) 302. Τζαβέλλα (Βασιλική) 222.

Ἐκκλησιαστικά.

Χειροτονίας (Τάξις τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὰς) τῶν ἐπισκόπων 103.

Γεωργικά, βιομηχανικά, ἐμπορικά, δημόσια ἔργα.

Ἁμαξοστοιχία (Πρότυπος σιδηροδρομική) 92. Ἀτλαντικοῦ (Διάπλους τοῦ) εἰς 6 ἡμέρας 78. Δέρματα (Πῶς παρασκευάζονται τὰ) τῶν χειροκτίων 317. Θαῦμα (Τὸ νέον) τοῦ κόσμου ἐν East-River 267. Ποντικοὶ (Οἱ) ὡς κινητήριος δύναμις 190. Σήραγγος (Ἐγκαίνια τῆς) τοῦ Γοθάρδου 351.

Γεωγραφία καὶ Περιηγήσεις.

Ἀνταποκριτοῦ (Περιπέτειαι) 91. «Jeannette» (Περιπέτειαι τοῦ ἀτμοπλοίου) 44. Καπρέρας (Πρὸ τῆς) 406. Πόλις (Ἡ ἐπὶ τοῦ πάγου) 90.

Ἐπιστημονικά.

Ἀδαμάντων (Τεχνικὴ κατασκευὴ ἀληθῶν) 175. Ἀκτίνων (Νέα ὑπόθεσις περὶ τῆς φύσεως τῶν ἡλιακῶν) 113. Δάρβιν (Ἀλφόνσου Δεκανδὸλ σκέψεις περὶ) 403. Ἐφεύρεσις (Μία νέα) 397. Ἵππων (Χρησιμοποίησις τῶν νεκρῶν) 208. Καμήλου (Σκέψεις ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῆς) 29. Κυνὸς (Ἄσκοποι τοῦ) καί τινων ἄλλων ζῴων κινήσεις 57. Λυκοπαίδων (Περὶ) 286. Μετακίνησις ξενοδοχείου 46. Νάρθηκος (Περὶ) 331. Σήραγξ (Ἡ ὑποβρύχιος) τῆς Μάγχης 221. Σκωλήκων (Ὁ βίος καὶ αἱ ἐργασίαι τῶν) 74. Στενογραφίας (Περὶ) 242. Φαινομένου (Περὶ τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ ἐκτάκτου γεωλογικοῦ) 33, 122, 231. Φυτοῦ (Ὁμηρικὴ ὀνομασία) περισωθεῖσα μέχρι σήμερον 27. Ὦτα (Τὰ) τοῦ ἀνθρώπου 154.

Ἤθη καὶ ἔθιμα.

Γεῦμα ἐν Καΐρῳ 88. Κηδεία αὐτοκρατείρας ἐν Κίνᾳ 158. Κυθνιακὰ ἔθιμα 295. Λύκων (Κυνήγιον) ἐν Ῥωσσίᾳ 71. Μαΐου (Ἡ πρώτη) 286. Ὁλλανδικὰ ἔθιμα 14. Παραμορφώσεις (Ἑκούσιαι) τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος 173, 219, 300, 410.

Καλλιτεχνία.

Χαλκοχυτεῖον (Τὸ ἐν Μονάχῳ) καὶ ὁ ἀνδριὰς «Βαυαρία» 58.

Κοινωνικά, πολιτειακά, στατιστική.

Βουλευτὴς (Ὁ) τῶν Ἀβδήρων 107. Βύρωνι (Μνημόσυνοι τῷ) τιμαὶ ἐν Μεσολογγίῳ 145. Γερμανοὶ ἐν Ἀγγλίᾳ 60. Γεροντοκομείῳ (Μία ἐπίσκεψις ἐν τῷ) Ἰωαννίνων 283. Γυναῖκες (Αἱ) ἐν Ὁλλανδίᾳ 134. Θεσσαλίας (Πληθυσμὸς τῆς) 61. Μακροβιότης (Ἡ) ἐν Ἑλλάδι 59. Μαργαρῖται (Οἱ) 235. Μετανάστευσις ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἀμερικὴν 349. Νεκροὶ (Οἱ) τῶν Ἀθηνῶν 97. Οἰκία (Μία ὀλλανδική) 55. Οἰκογένεια (Ἡ βασιλικὴ) τῆς Ὁλλανδίας 156. Ταμιευτήρια (Τὰ σχολειακὰ) 252. Ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐν Ἑλλάδι 61. Χωρικοὶ (Οἱ) τῆς Ὁλλανδίας 334.

Πρακτικαὶ γνώσεις.

Ἀνθέων (Διατήρησις) 160.

Ὑγιεινή.

Δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκει ἐν ἑαυτῷ ὡς τὸ ζῷον ἐν τοῖς ὁρμεμφύτοις αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν κανόνα τῶν πράξεών του 346. Ἐμβολιασμοῦ (Ἀποτελέσματα) 256. Ἐπιζωοτίας (Προφυλακτικὰ μέσα κατὰ τῆς) 77. Εὐλογία (Ἡ νόσος) ἐν Ἀθήναις 144. Καπνοῦ (Κανόνες ἐν τῇ χρήσει τοῦ) 112. Κοιτὼν (Ὁ) 192. Κόμης (Διασκευὴ τῆς) 80. Λουτρὰ (Τὰ θαλάσσια) 352. Τροφαὶ (Αἱ θρεπτικώτεραι) 208. Ὑγείαν (Ἡ τέχνη τοῦ διατηρεῖν τὴν) 240. Ὑγιεινῆς (Περὶ) τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐξοχῶν 375. Χορὸς (Ὁ) ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν 63.

Οἰκιακὴ οἰκονομία.

Γάλακτος (Τρόπος δοκιμασίας τοῦ) 400. Γλυκίσματος (Συνταγὴ πρὸς κατασκευὴν) διὰ βούτημα 96. Καφὲς (Πῶς παρασκευάζεται καλῶς ὁ) 320. Κιναρῶν (Τρόπος διατηρήσεως τῶν) 352.

Φιλολογία, ἠθολογία, φιλοσοφία.

Ἀλήθειαι 15, 32, 48, 60, 79, 94, 112, 127, 144, 158, 176, 191, 207, 222, 239, 255, 271, 288, 302, 318, 336, 348, 367, 383, 398, 412. Ἀμερικανὸς (Ὁ) 220. Ἀναγνώσματα (Τὰ) τῶν πάππων μας 209. Ἀναμνήσεων (Ἐκ τῶν) εὐδαίμονος πατρὸς 270. Βίῳ (Περιστάσεις ἐν τῷ) 65. Γλάδστων 396. Ἐπιστολαὶ νεαρᾶς μητρὸς πρὸς φίλην 114. Ἐπιστολὴ (Μία) ἐκ Γερμανίας 32. Ἐπιστολὴ (Μία) τοῦ Zola 143. Ἐπιστολὴ (Μία) τοῦ Prosper Mérimée 336. Ἐπιστολῶν (Δείγματα βυζαντιακῶν κατὰ στίχον) 138. Ζήσης Σωτηρίου (Ὁ) ἐν Ἰταλίᾳ 301. Littré (Αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ) 409. Λουδοβῖκος Α' (Ὁ βασιλεὺς) τῆς Βαυαρίας ὡς φιλέλλην 92. Μαρία Ἀντωνιέττα (Ἡ) ὡς μήτηρ 161. Μυωπία 299. Νεκρῶν (Ἡ ἔκφρασις τῶν) ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 148. Σκιαγραφίαι (Ἀμερικανικαὶ) 46. Συμβουλαὶ

Digitized by Google

48. Συμπόσια (Τὰ) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων 81. Συνέντευξις (Μία) 1. Τίνα τὰ δυνάμενα νὰ καταστήσωσι τὸν βίον εὐτυχῆ 384. Φραγκλίνου (Ἐπιτύμβιον τοῦ) συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου 336.

Ἀνέκδοτα.

Auber (Ἀνέκδοτα τοῦ μελοποιοῦ) 110. Γαριβάλδη (Ἀνέκδοτα) 368. Δουμᾶ (Ἀνέκδοτον) 128. Οὐγκὼ (Ἀνέκδοτον) 191.

Δάνειον πνεῦμα.

15, 32, 47, 60, 79, 93, 111, 127, 144, 157, 176, 191, 207, 222, 239, 255, 271, 287, 302, 317, 336, 348, 367, 383, 398, 411.

Διηγήματα καὶ μυθιστορίαι.

Αἰχμαλωσίας (Περιπέτειαι πολυημέρου) ἐν Ἠπείρῳ 185, 201. Ἀμοιβαιότης 279. Ἀνάκτορον (Τὸ) τῆς «Εὐνοουμένης» καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἐξόριστοι 310. Βρυχώμενον χωρίον (Τὸ) 326. Γάμος ἐξ ἔρωτος 245, 259. Θάνατος (Ἑκούσιος) 379. Καλὴ (Ἡ) λαβέτω 344. Καλὴ μοῖρα (Ἡ) 125. Λασεγλιὲρ (Ἡ δεσποινὶς) 5, 22, 38, 52, 69, 86, 100, 117, 131, 149, 165, 177, 199, 215, 233. Μαθηταὶ (Οἱ δύο) τοῦ Βεστμίνστερ 293. Ῥόδον (Τὸ κυανοῦν) 213. Σοφία Δήμου 170. Σχοινοβάται (Δύο) 393. Ταναγραία (Ἡ μικρὰ) 17. Χριστὸς (Ὁ) νεκρὸς 315.

Ποίησις.

Ἀγράμπελη (Ἡ) 93. Ἀπρίλης (Ὁ) κι' ἡ Αὐγὴ 336. Ἆσμα (Ἓν δημῶδες) 31. Γαριβάλδης 354. Δημοτικὴ ἀνθολογία 317. Ἐλεημοσύνη 302. Ἐρημιὰ (Σ' τὴν) 383. Κόρη (Ἡ) τῆς Ῥούμελης 206. Λησμονημένη (Ἡ) 287. Λιλῆ (Ἡ) 47. Μάϊος 349. Μάρτης (Ὁ) 238. Μάρτιος 190. Μνῆμα (Τὸ) τῆς κόρης 157. Μοῖρα (Ἡ) τῆς ζωῆς μας 411. Μοιρολόγια (Δημώδη) 111. Μυγδαλιὰ (Ἡ) 127. Τάμεσιν (Παρὰ τὸν) 10. Ὑστερνὴ 'ματιά της (Ἡ) 255. Φωνὴ ἐξ Ἰωαννίνων 207. Χορμόβου (Ἡ καταστροφὴ τοῦ) 129.

Ποικίλα.

16, 62, 79, 94, 112, 127, 144, 158, 191, 207, 223, 239, 255, 271, 288, 303, 318, 349, 367, 383, 398, 412.

Εἰκονογραφίαι.

Φερδινάνδος Γρηγορόβιος 305.

Πανομοιότυπα.

Πανομοιότυπον αὐτογράφου ἐπιστολῆς τοῦ Γαριβάλδη 353.

Ἀριθ. 314 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 3 Ἰανουαρίου 1882

Τὸ κατωτέρω τεμάχιον μετεφράσθη ἐκ τοῦ καλλίστου συγγράμματος τοῦ ἀκαδημειακοῦ H. Taine «Notes sur Paris», ἐξ οὗ καὶ ἄλλο ἀπόσπασμα παρεθέσαμεν ἄλλοτε εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἑστίας». Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ

Ἐν τῷ Ζωολογικῷ Κήπῳ αἱ ὑπηρέτριαι, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ μικροὶ κτηματίαι συναθροίζονται συνήθως ἐνώπιον μεγάλου κλωβοῦ, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πίθηκοι. Τὰ ζῶα ταῦτα, ἐγένοντο μοχθηρά,καί,τὸ χεῖρον, ἀσθενικά· ὁ καταναγκαστικὸς καὶ παρὰ φύσιν βίος ὃν διάγουσιν κατέστρεψε τέλεον σχεδὸν τὸ τρίχωμά των· ὑπὸ τὸν φαιὸν ἢ κιτρινωπὸν χνοῦν αὐτῶν διαφαίνονται τῇδε κἀκεῖσε πλάκες σαρκὸς ὑπερύθρου. Εἶνε οἰκτρὸν θέαμα τὸ νὰ βλέπῃ τις τοὺς ὀργίλους αὐτῶν μορφασμούς· συνταράττονται ποιοῦντες βιαίας κινήσεις, κραυγάζουσι καὶ βλασφημοῦσι, διαπληκτίζονται δι' ἓν μῆλον ἢ δίπυρον, ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν πασσάλων καὶ ἀσεμνοῦσιν ἐνώπιον τῶν παρευρισκομένων. Διὰ τῶν γελώτων του καὶ τῶν παρορμήσεών του τὸ κοινὸν τοὺς διέφθειρε· καὶ οὗτοι ἀνταποδίδουσιν αὐτῷ τὰ ἴσα ἐκτιθέντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὸ ἀναίσχυντον καὶ βδελυρὸν θέαμα τῆς ἀσχημίας των καὶ τῶν κακιῶν των. Οἱ πίθηκοι οὗτοι εἶνε οἱ εὐνοούμενοι γελωτοποιοὶ τοῦ κοινοῦ· θίγουσι τὴν χορδὴν τῆς κακοηθείας του καὶ διὰ τοῦτο ἀνταμείβονται ἀφθόνως διὰ διπύρων καὶ μήλων.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐντύπωσις ἣν μοὶ προξενοῦσι τὰ μικρὰ θέατρα· οἱ ἠθοποιοὶ εἶνε πίθηκοι ἐπιτήδειοι καὶ διεφθαρμένοι, καὶ τὸ χρωματιστὸν κλωβίον ἐν ᾧ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν παραδέρουν καὶ ὑποδύονται πρὸς παρῳδίαν γεροντικὰ πρόσωπα, εἶνε ἐπικινδυνώτερον εἰς τὴν σωματικὴν ἢ ψυχικὴν ὑγιείαν τοῦ κιγκλιδωτοῦ κυκλοτεροῦς κλωβίου, ἐνῷ κυβιστοῦσιν οἱ τοῦ Μουσείου συνάδελφοί των. Ὅπως οἱ συνάδελφοί των, καὶ οὗτοι εἰσὶ ῥακένδυτοι κατά τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Ὅπως οἱ συνάδελφοί των καὶ οὗτοι διασκεδάζουν τὸ κοινὸν διὰ τῆς φυσικῆς των ἀθλιότητος, οὗτος μὲν διὰ τῆς ῥινός του, ἐκεῖνος διὰ τοῦ κατεπτοημένου του ἤθους, ὁ ἄλλος διὰ τῆς βραγχνῆς φωνῆς του, καὶ ὁ ἄλλος διὰ τῆς ὑπερβαλλούσης εὐσαρκίας του. Ὡς οἱ συνάδελφοί των, καὶ οὗτοι ἀνακινοῦσι τὴν ὑποστάθμην τῆς ἀνθρωπίνης ἀσελγείας καὶ κακοηθείας. Ὡς οἱ συνάδελφοί των, ἀνυψοῦνται καὶ οὗτοι ἄχρι βαθμοῦ τινος ζῳώδους εὐφυΐας, ἀποτελουμένης ἐκ μιμήσεως καὶ ἀναιδείας, ἐκ παρῳδίας χυδαίας καὶ ἀνόστου, ἐν ᾗ ὁ θεατὴς δὲν ἀξίζει περισσότερον τοῦ γελωτοποιοῦ. Εἶδον μίαν τῶν ἠθοποιῶν τούτων, ἥτις ἐπέραινε ἑκάστην στροφὴν τοῦ ᾄσματός της διὰ φωνῆς λαρυγγώδους ἢ ἀναιδοῦς ἀνυψώσεως τοῦ ποδός. Εἰς τὴν τρίτην στροφὴν ἐσταμάτησεν ἀποκαμοῦσα· καὶ διὰ τοῦ ἀπομειναρίου τῆς ἠρειπωμένης φωνῆς της ἐζητήσατο συγγνώμην. Ἀπῆλθον· ἤθελον νὰ καθαρίσω τὴν ψυχήν μου· διήνυσα πεζῇ μίαν λεύγαν, ἐν δροσερῷ ἀέρι, ὑπὸ τὸ γλυκὺ φῶς τῆς σελήνης, μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς ὁδοῦ τῆς Δύσεως, καὶ ἀνέβην εἰς τὸ οἴκημα τοῦ φίλου μου Γουλιέλμου Κίττελ,ἀληθοῦς μουσικοῦ, ζῶντος μεμονωμένου.

Συνεσπουδάζομεν πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἰέννης,καὶ πλειστάκις ἐφιλοσοφήσαμεν ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου, ἢ ὁ εἷς μετὰ τοῦ ἄλλου, ἐν τοῖς μικροῖς κήποις τῶν προαστείων, ὅπου ἐπίνομεν τὸν ζῦθόν μας. Ἔπειτα, ἑκάτερος ἡμῶν ἐτράπη ἀλλοίαν ὁδόν· ἐγὼ ἐκέρδισα περιουσίαν ἐν Ἀμερικῇ, ἐκεῖνος ἔζησε παραδίδων μαθήματα ἐν Βερολίνῳ καὶ Παρισίοις· ἐπὶ τέλους εἷς θεῖός του, ἐγκαίρως ἀποθανών, ἔσχε τὴν εὐφυΐαν ν' ἀφήσῃ εἰς αὐτὸν χιλίων σκούδων πρόσοδον· τώρα εἶνε πλούσιος. Ἀλλὰ πτωχὸς ἢ πλούσιος οὐδέποτε ἐσκέφθη περὶ χρημάτων. Ἂν τὰ χίλια ταῦτα σκοῦδα τὸν ηὐχαρίστησαν, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶνε πλέον ἠναγκασμένος νὰ δαπανᾷ εἰς τὰ μαθήματά του τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας καθ' ἑκάστην, ὅπως κερδίσῃ τὸ φαγητόν του, τὰ φορέματά του καὶ τὸ ἐνοίκιόν του. Δὲν ἐσκέφθη δὲ οὐδὲ περὶ δόξης· ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῆς δειλίας τῆς ἰδιοσυγκρασίας του ἡ ῥαδιουργία τῶν Παρισίων τὸν ἐφόβιζε. Προυτίμησε νὰ μείνῃ ἄγνωστος· ἔμενεν ἐν τῷ οἰκήματί του ἀναγινώσκων μουσικὰ τεμάχια, ἢ ἐσύχναζεν εἰς τὰς βιβλιοθήκας πρὸς μελέτην μουσουργημάτων. Ἐπὶ τέλους μάλιστα ἔπαυσε μεταβαίνων καὶ εἰς τὰς συναυλίας καὶ εἰς τὰ θέατρα. Ἡ πρὸς ἐπίδειξιν μόνον μουσική, οἱ κελαρυσμοὶ τῶν ἀοιδῶν, τὰ χειροκροτήματα, ἐτάραττον τὰ νεῦρά του· διϊσχυρίζεται ὅτι μόνον ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου δύναταί τις ν' ἀκούσῃ ὡς πρέπει παιζόμενον μελόδραμα. Πέντε ἢ ἓξ διάσημοι μουσουργοὶ γνωρίζουσιν αὐτόν, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναβαίνουσι τὰς

Digitized by Google

τέσσαράς του κλίμακας. Ὁ Ῥέβερ καὶ ὁ Γκουνὼ τὸν σέβονται καὶ εἶνε ηὐχαριστημένοι ὅταν λέγῃ *Καλά*. Ἐπειδὴ εἶνε τραχὺς καὶ ψυχρὸς δὲν ἀπαιτοῦσι πλεῖόν τι παρ' αὐτοῦ. Ἄλλως τε ἔχει τὴν ψυχρὰν ὑπερηφάνειαν τῶν φλεγματικῶν· οὐδέποτε ἐδέξατο προσφορὰν γεύματος· τοῦτο εἶνε κανών, εἶνε γνωστόν, καὶ οὐδεὶς ἐπιμένει πλέον. Πολλάκις ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐδέχετο διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποδώσῃ, καὶ ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἐπλήρονε μὲ *σονάτας*. Κατ' αὐτὸν ἡ μουσικὴ εἶνε μυχιαιτάτη συνδιάλεξις· δὲν διαχέει τις τὰ αἰσθήματά του χάριν ἑνὸς κυαθίσκου τεΐου, ἢ χάριν ὀρνιθίου ὀπτοῦ, πρὸ πάντων δὲ δὲν ἐκμυστηρεύεταί τις πρὸς ἀγνώστους. Μεταβαίνω πρὸς αὐτὸν πεζὸς ὡς καὶ αὐτὸς ἔρχεται πρὸς ἐμὲ πεζός· εἴτε εἰς τὸ οἴκημά μου εἴτε εἰς τὸ οἴκημά του γευματίζομεν μὲ ἓν πινάκιον καὶ μὲ μίαν φιάλην· διότι ἀφθονωτέρα δίαιτα βαρύνει τὴν κεφαλὴν ἡμῶν καὶ οὕτω ἡ ἰσότης εἶνε πλήρης· αἰσθάνομαι μάλιστα ἐμαυτὸν ὑποχρεωμένον διότι εἰσφέρει εἰς τὴν συνδιάλεξιν πλεῖον ἐμοῦ. Εἶμαι σχεδὸν ὁ τελευταῖός του φίλος. Ὁ θάνατος, ὁ γάμος, ἡ ἀπομάκρυνσις, ἡ διαφορὰ τῶν διαθέσεων, ἀνέῳξαν κενὸν περὶ ἡμᾶς, καὶ ὅταν εἴμεθα ὁμοῦ, ἐπαναβλέπομεν ἐν θελκτικῇ ἀπόψει, ἐντὸς ἀπομεμακρυσμένου χρυσοῦ ἀτμοῦ, τὴν πρώτην ἐξέγερσιν τοῦ πνεύματος ἡμῶν ὑπὸ τὸν Βετόβεν, τὸν Σέλιγγ καὶ τὸν Γκαῖτε.

—

— Φρειδερῖκε, μοὶ εἶπεν, ἰδών με εἰσελθόντα· ἰδοὺ τὸ κάθισμά σου, ἄναψε τὸ σιγάρον σου· ἐπιθυμῶ νὰ σ' ἔχω ἐδῶ διὰ νὰ παίξω πάλιν τὰς παλαιάς μας *σονάτας*· σὺ παρασκεύασε τὸ τέϊον.

Τὸν ἐβοήθησα ὀλίγον, καὶ ἐκάθησε παρὰ τὸ κλειδοκύμβαλον.

Πόσον ὡραῖα εἴμεθα ἐν τῷ παλαιῷ τούτῳ δωματίῳ! Ἀνήκει εἰς ἐμὲ ὅσον καὶ εἰς ἐκεῖνον, εἶμαι δὲ καλλίτερα παρὰ εἰς τὸ ἰδικόν μου. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τῶν ἐπίπλων κόνις μὲ εὐχαριστεῖ. Ὁ τετριμμένος τάπης, οἱ σκίμποδες ἐφ' ὧν τόσοι ἐκάθησαν, ἡ βιβλιοθήκη ἡ πλήρης βιβλίων ἀληθῶς ἀναγνωσθέντων, ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἔπιπλα εὐαρεστοῦσι τὸ πνεῦμα. Δὲν εἶνε ἠναγκασμένος τις νὰ θαυμάσῃ αὐτά, δὲν εἶνε ἐκεῖ πρὸς ἐπίδειξιν· δὲν σᾶς ὁμιλοῦσι περὶ ματαιότητος ὡς τὰ μυρία κομψοτεχνήματα γυναικός τινος τοῦ συρμοῦ. Κάθημαι ἐπὶ τοῦ μεγάλου πρασίνου σκίμποδος, καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ χειροκροτήσω, ν' ἀναζητήσω κενότροπόν τινα φιλοφρόνησιν· δύναμαι νὰ ὁμιλήσω ἐλευθέρως, ν' ἀνοίξω τὴν θύραν εἰς τὸ ἁβρὸν ὃν ὅπερ ἕκαστος ἐγκρύπτει ἐν ἑαυτῷ, νὰ ἐπιτρέψω νὰ ἐξέλθῃ, νὰ πετάξῃ ἄνευ φόβου νὰ καταπατηθῇ. Τὸ ἀγγεῖον ἐν ᾧ βράζει τὸ τέϊον ᾄδει· τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ πυροστάτου ἔχων παρατηρῶ τὰς μικρὰς πορτοκαλλόχροας ἢ κυανᾶς φλόγας αἵτινες περιλείχουσι τὰ καιόμενα ξύλα. Ἡ ὀχλοβοὴ τῶν παρισινῶν ἰδεῶν ἐξαφανίζεται, καὶ βλέπω ἀνεγειρομένας ἐν ἐμοί, δίκην πρωϊνῶν νεφελῶν, ἐλαφρὰς καὶ ἡδείας ὀνειροπολήσεις.

— Γουλιέλμε, πρέπει τώρα νὰ μοῦ παίξῃς τὴν εἰς *σὸλ ἔλασσον* σονάταν, εἰξεύρεις, τὸ τεμάχιον 90.

Ἡ μουσικὴ ἔχει τοῦτο τὸ ἐξαίρετον ὅτι δὲν ἐξεγείρει ἐν ἡμῖν *μορφάς*· τοῦτο τὸ τοπεῖον, ταύτην τὴν ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν, τοῦτο τὸ γεγονὸς ἢ ταύτην τὴν διακεκριμένην περίπτωσιν, ἀλλὰ τὰς *καταστάσεις* τῆς ψυχῆς, ταύτην τὴν ἀπόχρωσιν τῆς εὐθυμίας ἢ τῆς μελαγχολίας, τοῦτον τὸν βαθμὸν τῆς ἐντάσεως ἢ τῆς ἐκλύσεως, γαλήνην ὑπερτάτην ἢ θανάσιμον ἀπελπισμόν. Πᾶσα ἡ πληθὺς τῶν συνήθων ἰδεῶν διασαροῦται καὶ μένει μόνον τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ἄπειρος δύναμις τοῦ ἀπολαύειν καὶ ὑποφέρειν, ἡ ἐξέγερσις ἢ καταπράϋνσις τοῦ νευρικοῦ καὶ πλήρους αἰσθήματος πλάσματος, ἡ ποικιλία τῶν μελῶν καὶ αἱ ἀναρίθμητοι ἁρμονίαι τῆς ταραχῆς του καὶ τῆς γαλήνης του. Εἶνε τὸ αὐτὸ ὡς εἰ ἀπὸ τόπου τινὸς ἀφῃροῦντο οἱ κάτοικοι καὶ ἐξηφανίζοντο αἱ ὁροθεσίαι, ἡ καλλιέργεια· θὰ ἔμενε τὸ ἔδαφος, ἡ σύστασίς του, μὲ τὰ κοιλώματα, τὰ ὕψη, τὴν βοὴν τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν ποταμῶν καὶ τὴν αἰωνίως παραλλάσσουσαν ποίησιν τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους.

— Γουλιέλμε, σὲ παρακαλῶ, τῷ εἶπον χαμηλοφώνως, ἄρχισε πάλιν, πρὸ πάντων τὸ δεύτερον τεμάχιον, *εἰς τὸν μείζονα τρόπον*.

Ἐπανέλαβε τὸ δεύτερον τοῦτο τεμάχιον, ὅπερ εἶνε μελῳδικώτατον καὶ περιπαθέστατον. Μελῳδία κρυσταλλίνων φθόγγων περιΐπταται ὑπὲρ τὰς συγχορδίας, ἐξαφανίζεται, ἐπανέρχεται καὶ περισπᾶται εἰς ἑλιγμοὺς κυματοειδεῖς ὡς ῥυάκιον ἐντὸς λειμῶνος. Ἐνίοτε νομίζει τις ὅτι εἶνε στόνοι πλαγιαύλου, ἄλλοτε ἡ βαθεῖα ἡδύτης φωνῆς γυναικὸς ἐρώσης καὶ τεθλιμμένης. Ἔστιν ὅτε παύει ἡ ἡδύτης αὕτη· ἡ ὁρμητικὴ ψυχὴ ἐπαναφαίνεται καὶ διαχέει καταρράκτην ὁρμητικῶν φθόγγων, ἁβρὰ ἰδιότροπα μέλη, ἀποτόμους καὶ παραδόξους συμφωνίας· εἶτα τὰ πάντα κατευνάζονται· πλῆθος μικρῶν εὐστρόφων φωνῶν ἀνέρχονται, κατέρχονται, ἀλλεπάλληλοι ὡς ἀναφρικίασις, ὡς συντάραξις, ὡς θελκτικὸς φλοῖσβος ψιθυριζόντων ὑδάτων, ὅπως ἐπαναφέρωσι τὸν ἦχον εἰς τὸ πρῶτόν του σημεῖον· ἡ μελῳδία ἀναλαμβάνει τότε τὸν ἔρρυθμόν της ῥοῦν, καὶ τὸ διαυγές της ὕδωρ ῥέει τελευταῖον μᾶλλον ἑλικοειδές, παφλάζον, πλατύρρουν.

— Καὶ πάλιν Βετόβεν, Γουλιέλμε, ἀλλὰ πολὺ τόρα καὶ ὅ,τι σοῦ τύχῃ.

Ἔπαιξε ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν, ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἐθεώρουν τὸ ὡρολόγιον. Ἔπαιξε κατ' ἀρχὰς δύο ἢ τρεῖς *σονάτας* πλήρεις, εἶτα τεμάχια συμ-

Digitized by Google

φωνιῶν, ἀποσπάσματα διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ βιολίον, ἕνα ἦχον τοῦ Fidelio, ἄλλα τεμάχια ὧν οὐδόλως ἀνεγνώρισα τὸ ὄνομα. Ὡμοίαζε πρὸς ἄνθρωπον ὅστις ἀνοίξας προσφιλῆ του ποιητὴν ἀναγινώσκει ὁτὲ μὲν εἰς τὸ μέσον, ὁτὲ δὲ εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου,ἐκλέγων μίαν στροφήν, ἀκολούθως ἑτέραν, κατὰ τὴν στιγμιαίαν του συγκίνησιν. Ἠκροώμην ἀκίνητος, τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἔχων ἐπὶ τῆς ἑστίας, καὶ παρηκολούθουν, ὡς ἐπὶ ζώσης φυσιογνωμίας, τὰς κινήσεις τῆς μεγάλης ἐκείνης σβεσθείσης ψυχῆς. Ἀλλὰ μόνον δι' ἑαυτὴν ἐσβέσθη· δι' ἡμᾶς ὑφίσταται καὶ ἔχομεν ὁλόκληρον αὐτὴν ἐν τῷ σωρῷ τούτῳ τῶν χαρτίων. Πόσον εἶνε ἄδικος περὶ αὐτοῦ ἡ κοινὴ ἰδέα. Τὸν ἀναγνωρίζουσιν ὡς κυριάρχην ἐν τῷ γιγαντιαίῳ καὶ τῷ ὀδυνηρῷ· εἰς ταῦτα μόνα περιορίζουσι τὸ βασίλειόν του· ὡς κράτος αὐτοῦ ἀναγνωρίζουσιν ἔκτασιν ἔρημον, πληττομένην ὑπὸ τῶν καταιγίδων, πλήρη μεγαλείου, ὁμοίαν πρὸς ἐκείνην ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῇ ὁ Δάντε. Ἰδική του εἶνε ἡ ἔρημος αὕτη, καὶ οὐδεὶς ἄλλος μουσικὸς εἰσέρχεται εἰς αὐτήν· ἀλλὰ κατοικεῖ καὶ ἀλλαχοῦ ἔτι. Ὅ,τι εὐωδέστατον καὶ μεγαλοπρεπέστατον ἀναβλαστάνει εἰς τὰς χλοαζούσας πεδιάδας,ὅ,τι θελκτικώτατον καὶ χαριέστατον ὑπάρχει εἰς τὰς σκιερὰς καὶ ἀνθοσπάρτους κοιλάδας, ὅ,τι δροσερώτατον καὶ παρθενικώτατον ὑπάρχει ἐν τῇ δειλίᾳ τῆς πρώτης αὐγῆς, τῷ ἀνήκει ὡς καὶ τὰ λοιπά. Μόνον, δὲν εἰσέρχεται εἰς αὐτὰ μετὰ γαληνιαίας ψυχῆς· ἡ χαρὰ συγκλονίζει αὐτὴν ὁλόκληρον ὡς ἡ λύπη· καὶ ἡ εὐτυχία αὐτοῦ εἶνε σφοδροτάτη· δὲν εἶνε εὐτυχής, εἶνε καταμεμαγευμένος· ὁμοιάζει πρὸς ἄνθρωπον ὅστις μετὰ νύκτα ἀγωνιώδη, ἀσθμαίνων, ὀδυνώμενος, φοβούμενος χείρονα ἔτι ἡμέραν,διαβλέπει αἴφνης τοπεῖόν τι ἤρεμον καὶ μαγευτικόν· αἱ χεῖρές του τρέμουσιν,βαθὺς στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἀνέρχεται ἐκ τοῦ στήθους του· πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ αἱ κεκυρτωμέναι καὶ συμπεπιεσμέναι ἀνορθοῦνται, καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς εὐδαιμονίας του εἶνε τόσον ἀκατάσχετος ὅσον καὶ ἡ παραφορὰ τοῦ ἀπελπισμοῦ του· ἡ εὐτυχία του εἶνε δρυμεῖα, δὲν εἶνε ἡδεῖα. Τὰ allegro αὐτοῦ ἀνασκιρτῶσιν ὡς ὀρνίθια ἐλεύθερα,καταπατοῦντα τὸν ὡραῖον λειμῶνα εἰς ὃν εἰσορμῶσιν. Ὁρμητικώτερα ἔτι, μᾶλλον ἀχαλίνωτα τὰ presto αὐτοῦ ἔχουσιν ἀποτόμους,φρικιώσας παύσεις, ἀτάκτους καλπασμοὺς πλήττοντας ὡς διὰ σφύρας τὸ κλειδοκύμβαλον διὰ τῶν ἠχηρῶν των παραφορῶν. Ἐνίοτε, ἐν μέσῳ τῆς ἀλλόφρονος εὐθυμίας του, τὸ σοβαρὸν καὶ τὸ τραγικὸν εἰσελαύνουσι, καὶ χωρὶς νὰ μεταβάλῃ πορείαν, μετὰ τῆς αὐτῆς μανίας, τὸ πνεῦμά του προχωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω, ὡς πρὸς μάχην, ἀλλὰ μετὰ τόσῳ παραδόξων ἁλμάτων καὶ τοσούτῳ πολλαπλῆς φαντασίας, ὥστε ὁ θεατὴς σταματᾷ σχεδὸν κατεπτοημένος ἐκ τῆς ἰλιγγον προξενούσης πληθύος ἐκείνης τῶν παραφορῶν του, τῶν βιαίων ἀνατιναγμῶν του, τῶν πτήσεών του, τῶν ἀπροσδοκήτων, τῶν αἰφνιδίων, τῶν αἴφνης καταπαυουσῶν καὶ ἐπαναλαμβανομένων ἐπέκεινα πάσης φαντασίας καὶ πάσης προσδοκίας.

—

Ἦλθεν, ἐκάθησε πλησίον μου καὶ μοὶ εἶπε·

— Γνωρίζεις τὸν βίον του;

— Ὄχι πολὺ καλά, μόνον ὅ,τι λέγουν αἱ ἐφημερίδες.

— Ἰδοὺ ἡ βιογραφία του ὑπὸ τοῦ Σχίνδλερ, καλλίστου ἀνθρώπου, ὅστις διῆλθε μετ' αὐτοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἀναγίνωσκε σύ, ἐν ᾧ ἐγὼ θὰ ἑτοιμάζω τὸ τεῖον».

Ἤρχισα φυλλολογῶν τὸν διὰ λευκῆς βύρσης δεδεμένον γερμανικὸν τόμον, ἐν ᾧ ὁ πιστὸς ἑταῖρος τοῦ μουσουργοῦ σημειοῖ λεπτομερῶς ὅσα τῷ διηγήθησαν περὶ αὐτοῦ ἢ ὅσα αὐτὸς εἶδεν. Αἱ λεπτομέρειαι ἐκεῖναι αἱ θετικώταται δὲν μοὶ ἐφαίνοντο πλέον τόσον χυδαῖαι. Ἡ ψυχὴ τὴν ὁποίαν ἄρτι εἶχον ἴδει ἐξηυγένιζε τὰ περὶ αὐτήν. Ἐπανέβλεπον τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ παλαιῷ του μακρῷ ἐπανωφορίῳ, ὑπὸ τὸν πεπιεσμένον του πῖλον, μὲ τοὺς χονδροὺς του ὤμους, τὴν ἀπεριποίητον γενειάδα του, τὴν μακράν του κόμην, βαδίζοντα γυμνόποδα ἐν τῇ δρόσῳ τῆς πρωΐας, μουσουργοῦντα τὸν *Φιδέλιον* ἢ τὸν *Χριστὸν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν*,ἐπὶ πρέμνου ὅθεν ἐξεφύοντο δύω κορμοὶ δρυός, προχωροῦντα εὐθὺ ἐνώπιόν του, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὰ κοιλώματα ἢ νὰ αἰσθάνηται τὴν κακοκαιρίαν, ἐπανερχόμενον τὸ ἑσπέρας εἰς δωμάτιον ἐν ἀταξίᾳ· ἐπανέβλεπον τὰ βιβλία φύρδην μίγδην κατὰ γῆς,τὰς κενὰς φιάλας, τὰ λείψανα τοῦ γεύματός του, καὶ τὰς τυπογραφικὰς διορθώσεις ἔντινι γωνίᾳ,τὴν εἰς ῥὲ λειτουργίαν χρησιμεύουσαν ὡς περικάλυμμα εἰς σκεῦός τι μαγειρικόν,τὸν ἐπανέβλεπον σκυθρωπόν, ὑποχονδριακόν, καὶ αἴφνης καταλαμβανόμενον ὑπὸ ὑπερβολικῶν ὁρμῶν χαρᾶς καὶ διατρέχοντα τὸ κλειδοκύμβαλον μετὰ τρομεροῦ μορφασμοῦ· σιγηλόν, ἀκροώμενον τῶν μελοδραμάτων μετὰ τῆς ἀκινησίας παγόδας, καθ' ὅλα δυσανάλογον καὶ ἀκατάλληλον νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὸν βίον. Ἀλλ' ἐνόουν ἐπίσης ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ παραδοξότητες ὡς μόνην αὐτῶν πηγὴν εἶχον μέγιστον βαθμὸν γενναιότητος καὶ μεγαλείου. Ἔζησεν ἐν τῷ ἰδανικῷ κόσμῳ, ὃν περιγράφουσιν ὁ Πετράρχης καὶ ὁ Δάντε, καὶ τὸ πάθος του κατ' οὐδὲν ἐμείωσε τὴν αὐστηρότητά του. Μὴ δυνάμενος νὰ νυμφευθῇ,διέμεινεν ἁγνός,καὶ ἠγάπησεν ἁγνῶς ὅπως ἔγραψε· Ἠσθάνετο φρίκην πρὸς τοὺς ἀσέμνους λόγους, καὶ ἔψεγε τὸν *Δὸν Ζουὰν* τοῦ Μόζαρτ, οὐ μόνον διότι ἀνεύρισκεν ἐν αὐτῷ τὸν ἰταλικὸν τύπον, ἀλλὰ καὶ «διότι ἡ ἱερὰ τέχνη δὲν πρέπει νὰ ἐκπορνεύηται ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ διερμηνεύῃ τοσοῦτον σκανδαλώδη ἱστορίαν».Ἐπεδείξατο τὸ

Digitized by Google

αὐτὸ ὕψος τῆς ψυχῆς καὶ κατὰ τὰς ἄλλας μεγάλας περιστάσεις τοῦ βίου, ὑπερήφανος πάντοτε πρὸ τῶν ἡγεμόνων, περιμένων νὰ τὸν χαιρετήσωσιν αὐτοὶ πρῶτοι, τηρῶν τὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν πρὸ τῶν μεγάλων, χαρακτηρίζων ὡς προδοσίαν καὶ ψεῦδος τὰς φιλοφρονήσεις τῆς κοινωνίας, καὶ ὡς Ῥουσσῶ τις ἢ Πλάτων ἐλπίζων εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν δημοκρατίας τινός, ἥτις θὰ καθίστα πάντας τοὺς ἀνθρώπους πολίτας καὶ ἥρωας. Εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς καρδίας του ἔζη, ὡς ἐν βωμῷ, ὁρμὴ ἐξοχοτέρα ἔτι, ἡ τοῦ θείου. Κατ' αὐτόν, αἱ διάφοραι τέχναι καὶ γλῶσσαι τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν ἐκφράσωσιν. Μόνη ἡ μουσική, ἠδύνατο νὰ τὴν ἐκφράσῃ. Εἰς σελίδα τινὰ ἀναγινώσκω ἐπιγραφὴν ἣν ἀντέγραψεν ἀπὸ ἀγάλματος τῆς Ἴσιδος. «Εἶμαι τὸ ὄν, τὸ προὸν καὶ τὸ ἐσόμενον». Ἡ παλαιὰ σοφία τῶν Φαραὼ εὗρε μόνη φράσιν τόσον ὑψηλὴν ὅσον καὶ ἡ σκέψις τοῦ μουσουργοῦ.

Κατέθηκα τὸ βιβλίον· ὁ Γουλιέλμος τὸ ἀνέλαβε καὶ ἀνεζήτησε σελίδα τινά.

— Ἀνάγνωθι καὶ τοῦτο, μοὶ εἶπε, πρέπει νὰ ἔχῃς περὶ αὐτοῦ πλήρη ἰδέαν.

Ἦτον ἡ διαθήκη του, ἰδοὺ δὲ ἡ πρώτη σελὶς αὐτῆς.

«Ὦ σεῖς, ἄνθρωποι οἵτινες μὲ θεωρεῖτε ὡς δύστροπον καὶ μισάνθρωπον, πόσον μὲ ἀδικεῖτε! Ἀγνοεῖτε τὴν μυστικὴν αἰτίαν δι' ἣν φαίνομαι τοιοῦτος. Ἡ καρδία μου καὶ ἡ διάθεσίς μου ἐκ παιδικῆς μου ἡλικίας τείνουσι πρὸς τὸ τρυφερὸν αἴσθημα τῆς ἀγάπης· νὰ ἐκτελέσω δι' ἐμαυτοῦ μεγαλουργήματα ἰδοὺ πρός τι ἀνέκαθεν ἔρρεπον. Ἀλλὰ φαντάσθητε μόνον ὅτι ἀπὸ ἓξ ἐτῶν προσεβλήθην ὑπὸ ἀνιάτου πάθους, ὅπερ ἰατροὶ ἀμαθεῖς ἐδείνωσαν, καὶ ὅτι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἀπελπιζόμενος νὰ ἴδω αὐτὸ μειούμενον, εἶμαι τέλος ἠναγκασμένος νὰ θεωρῶ αὐτὸ ὡς μέλλον νὰ διαρκέσῃ πάντοτε. Γεννηθεὶς μετὰ ἰδιοσυγκρασίας δραστηρίας καὶ πυρώδους, μετὰ πάθους μάλιστα ἀγαπῶν τοὺς ἀντιπερισπασμοὺς τῆς κοινωνίας, ἠναγκάσθην ν' ἀποσυρθῶ ἐξ αὐτῆς νέος καὶ νὰ διάγω βίον μονήρη.... Μοὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ εἴπω πρὸς τοὺς ἀνθρώπους—Ὁμιλήσατε δυνατώτερα, φωνάξατε διότι εἶμαι κωφός. Ἄχ! πῶς μοὶ ἦτο δυνατὸν νὰ ὁμολογήσω τὴν ἀσθένειαν αἰσθήσεως, ἥτις ἔπρεπε νὰ ᾖ τόσον τελεία ἐν ἐμοί, ἣν εἶχον ἄλλοτε ἐν μεγίστῃ ἐντελείᾳ, ἐν ἐντελείᾳ ἣν ὀλίγοι ἄνθρωποι τοῦ ἐπαγγέλματός μου ἔχουσι σήμερον ἢ ἔσχον ποτέ. Ὦ! μοὶ εἶνε ἀδύνατον τοῦτο! Πάντοτε σχεδὸν μόνος, ἐκτὸς ὅταν ἡ ἐσχάτη ἀνάγκη μὲ ὠθῇ, τολμῶ μόλις νὰ εἰσέλθω εἰς ὅμιλόν τινα. Πρέπει νὰ ζῶ ὡς ἐξόριστος· ἂν πλησιάζω εἰς ὅμιλόν τινα, περιρρέομαι ὑπὸ τοῦ ἱδρῶτος τῆς ἀγωνίας, φοβοῦμαι μὴ ἐννοήσωσι τὴν κατάστασίν μου. Ἀλλ' ὁποία ταπείνωσις! ὅταν τις ἀκούῃ πλαγίαυλον μακρόθεν καὶ ἐγὼ δὲν ἀκούω τίποτε, ὅταν τις ἀκούῃ ποιμένας ᾄδοντας καὶ ἐγὼ δὲν ἀκούω τίποτε! Τοιαῦτα γεγονότα μὲ ἔφερον σχεδὸν εἰς ἀπελπισμόν· μικροῦ δεῖν νὰ θέσω τέρμα εἰς τὸν βίον μου. Ἡ τέχνη, μόνη ἡ τέχνη μὲ ἐκράτησε. Ἄχ! μοὶ ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ ἐγκαταλίπω τὸν κόσμον πρὶν παραγάγω εἰς φῶς ὅ,τι εἶχον ἀποστολὴν νὰ ἐκτελέσω!»

— Τόρα, μοὶ εἶπεν ὁ Γουλιέλμος, ἄκουσε. Καὶ ἤρχισε τὸ τελευταῖον τεμάχιον τῆς τελευταίας *σονάτας*.

Εἶναι φράσις συνεχής, βραδεῖα, ἄπειρον ἐγκλείουσα θλιβερότητα, ἥτις ἔρχεται καὶ ἐπανέρχεται ἀκαταπαύστως, ὡς μοναδικὸς καὶ μακρὸς ὀλολυγμός. Ὑπ' αὐτὴν παρέλκουσι τόνοι ἐσβεσμένοι· ἕκαστος τόνος παρατείνεται ὑπὸ τοὺς ἐπακολουθοῦντας καὶ λήγει ὑποκώφως, ὅμοιος πρὸς κραυγὴν περατουμένην διὰ στεναγμοῦ· οὕτως ὥστε πᾶσα παραφορὰ ὀδύνης ἔχει ὡς συνοδίαν τὰ παλαιὰ παράπονα καὶ ὑπὸ τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην θρηνῳδίαν διακρίνει τις τὴν ἐξασθενήσασαν ἠχὼ τῶν πρώτων ὀδυνῶν. Οὐδὲν τὸ τραχὺ ἐν τῷ παραπόνῳ τούτῳ· οὐδεμία ἀγανάκτησις, οὐδεμία διαμαρτυρία. Ἡ καρδία ἥτις ἐκπέμπει αὐτὴν δὲν λέγει ὅτι εἶναι δυστυχής, ἀλλ' ὅτι ἡ εὐτυχία εἶνε ἀνέφικτος· καὶ ἐν τῇ ἐγκαρτερήσει ταύτῃ ἀνευρίσκει τὴν γαλήνην. Ὡς δυστυχής τις συντριβεὶς ἕνεκα μεγάλης πτώσεως, κατακείμενος ἐκτάδην ἐν τῇ ἐρήμῳ, βλέπει τοὺς ἀπαστράπτοντας ἀδάμαντας τοῦ οὐρανοῦ σπινθηροβολοῦντας ἐπὶ τοῦ θόλου τῆς τελευταίας του νυκτός, λησμονεῖ ἑαυτόν, δὲν μεριμνᾷ πλέον νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ ἀνεπανόρθωτον· ἡ θεία τῶν ὄντων γαλήνη διαχέει ἐν αὐτῷ μυστικήν τινα γλυκύτητα, οἱ βραχίονές του οἵτινες δὲν δύνανται πλέον νὰ ὑπανεγείρωσι τὸ μεμωλωπισμένον σῶμά του, ὀρέγονται ἔτι καὶ ἀνατείνονται πρὸς τὴν ἄρρητον καλλονήν, ἥτις λάμπει διὰ μέσου τοῦ μυστηριώδους σύμπαντος. Ἀνεπαισθήτως τῆς ὀδύνης τὰ δάκρυα στειρεύουσι ὅπως ἀφήσωσι νὰ ῥεύσωσι τὰ τῆς ἐκστάσεως, ἢ μᾶλλον ἀμφότερα συγχέονται εἰς ἀγωνίαν πλήρη τέρψεως ἀνεκλαλήτου. Ἐνίοτε ὁ ἀπελπισμὸς ἐκρήγνυται, ἀλλ' ἡ ποίησις παραχρῆμα ἐπέρχεται ἀθρόα, καὶ οἱ θλιβερώτατοι τῶν φθόγγων κυματισμοὶ ἐξέρχονται περιβεβλημένοι διὰ μεγαλοπρεπείας τόσῳ παραδόξων συμφωνιῶν, ὥστε θεσπέσιόν τι ἐπιπλέει καὶ καλύπτει τὰ πάντα διὰ τῆς ἰσχυρᾶς του ἁρμονίας. Τέλος μετὰ μεγάλην βοὴν καὶ μεγάλην πάλην τὸ θεσπέσιον τοῦτο ἐπικρατεῖ· τὸ παράπονον μετατρεπόμενον καθίσταται ὕμνος εὔστροφος καὶ ἁρμονικὸς παραφερόμενος εἰς συναυλίαν θριαμβευτικῶν φθόγγων. Περὶ τὸ ᾆσμα, ὑψηλά, χαμηλά, ἀναθρώσκει χορὸς ἀναφωνήσεων, ὅστις βαίνει ἐπαυξάνων, ὅστις ἐξογκοῦται, ὅστις διπλασιάζει ἀκαταπαύστως τὴν ὁρμήν του καὶ τὴν εὐθυμίαν του. Τὸ κλειδοκύμβαλον δὲν ἀρκεῖ πλέον, δὲν ὑπάρχει φωνὴ μὴ συμμετέχουσα τῆς ἑορτῆς ταύ-

Digitized by Google

της· αἱ σοβαρότεραι ἐνυπάρχουσι μετὰ τῶν κεραυνῶν των, αἱ ὑψηλότεραι μετὰ τῶν κηλαδημάτων των, πᾶσαι ὁμοῦ συνηθροισμέναι ἐν μιᾷ καὶ πολλαπλῇ φωνῇ ὡς τὸ ἀκτινοβόλον ἐκεῖνο ῥόδον, ὅπερ εἶδεν ὁ Δάντε καὶ οὗτινος ἑκάστη ψυχὴ ἀπετέλει ἕκαστον φύλλον. Ἆσμα εἴκοσι φθόγγων παρήγαγε τόσον ἀντιθέτους συγκινήσεις . . . .

—

Ὦ δύναμις ἀκατανίκητος τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ ῥεμβασμοῦ! μάτην πειρώμεθα νὰ σὲ κατακλείσωμεν εἰς τὰ μυχιαίτατα ἡμῶν· ἀδύνατον νὰ σὲ ἐξαφανίσωμεν. Τριάκοντα ἔτη ἐργασίας, ἀριθμῶν καὶ πείρας ἐπεσωρεύθησαν ἐπὶ τῆς πηγῆς· τὴν νομίζει τις ἀποξηρανθεῖσαν, καὶ αἴφνης ἅμα τῇ συνεπαφῇ μεγάλης τινὸς ψυχῆς ἀναβρύει ζωηρὰ ὑπέρποτε· τὸ πρόχωμα διερράγη, καὶ αἱ βαρεῖαι, αἱ στερρῶς συγκεκολλημέναι ὗλαι δι' ὧν ἦτον ἐμπεφραγμένη ἡ ἔξοδος, ἀνατιναχθεῖσαι ὑπὸ τῆς διαρρήξεως, ἐπαυξάνουσιν ἔτι τὴν δύναμιν τοῦ ῥεύματος. Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ἐπανέβλεπον τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ τὰ τοπεῖα τῶν Ἰνδιῶν, μόνα ἄξια διὰ τῆς σφοδρότητος τῶν ἀντιθέσεών των νὰ παράσχωσιν εἰκόνας τοιαύτης μουσικῆς. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν ἐτησίων ἀνέμων τῶν Ἰνδιῶν, τὰ συνεπισεσωρευμένα νέφη ἀποτελοῦσιν αἰθαλώδη τοῖχον διεξαπλούμενον ἐφ' ὅλου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅλης τῆς θαλάσσης· ἐπὶ τοῦ ἀνθρακώδους τούτου ὄγκου, οἱ λάροι ἵπτανται κατὰ χιλιάδας, καὶ ἡ τρομερὰ μαυρίλα, ὑπὸ τῶν λευκῶν πτερῶν διαστιζομένη, προχωρεῖ πρὸς τὴν γῆν ἐξαφανίζουσα τὸ διάστημα καὶ κατακλύζουσα διὰ τοῦ ἀτμοῦ της τὰ ἀκρωτήρια. Κατὰ τελευταίαν τινὰ ὡραίαν ἡμέραν εἶδον μακρόθεν τὰς Μαλδίβας, δωδεκακισχίλια νησίδρια ἐν ἀδαμαντίνῃ θαλάσσῃ· πάντα σχεδὸν εἰσὶν ἔρημα· τὸ κῦμα καθεύδει ἐντὸς τῶν ὁρμίσκων των, ἢ περιβάλλει αὐτὰ δι' ἀργυρῶν κροσσῶν. Ὁ ἥλιος ῥίπτει κατὰ δραγμὰς τὰ πυρώδη του βέλη· εἰς τὰς δίνας τῶν πορθμῶν ῥεύματα χρυσοῦ ἀπέφθου ἀναθρώσκουσιν ἐκ τῶν συναντωμένων κυμάτων. Ἡ μεγάλη θαλασσία ὀθόνη διαυλακουμένη ὑπὸ ἀνεμοστροβίλων ὁμοιάζει πρὸς μέταλλον ἄρτι ἐξελθὸν τοῦ σιδηρουργείου πλῆρες ἐγκαύστων ἀραβουργημάτων· μυριάδες ἀστραπῶν σπινθηροβολοῦσιν ἐπὶ τῶν νώτων της. Θὰ ὑπέθετέ τις ὅτι βλέπει θησαυρὸν Ἰνδοῦ ἡγεμόνος, ὅπλα καὶ κοσμήματα, ἐγχειρίδια μὲ λαβὰς ἐκ μαργάρου, ἐνδύματα συνερραμένα ἐκ σαπφείρων, σμαραγδίνους πτεροθυσάνους ἐπὶ περικεφαλαιῶν, ζώνας χρυσᾶς, μετάξας ἀνοικτοῦ χρώματος χρυσῷ διακεκεντημένας καὶ ἀστεροειδῶς διὰ μαργαριτῶν διακεκοσμημένας. Τὸν οὐρανὸν δὲ ἐκεῖνον μὲ τὴν φλογερὰν του λευκότητα πρὸς τί νὰ τὸν συγκρίνω;

Ὅταν νεαρὰ καὶ περικαλλὴς γυνή, ἀνθηρὰ τὴν ἡλικίαν καὶ φρικιῶσα ἐξ ἡδονῆς, καταστόλιστος διὰ τὸν γάμον της ἐφόρεσε τὴν χρυσῆν της κτένα ἐπὶ τῆς κόμης, τὰ ἐκ μαργαριτῶν περιδέραια εἰς τὸν τράχηλον, τὰ ἐκ ῥουβινίων ἐνώτια εἰς τὰ ὦτά της, ὅταν πάντα τῆς ἀδαμαντοθήκης της τὰ κοσμήματα καταυγάζουσι διὰ τῶν φλογῶν των τὸ ζῶν ῥοδόχρουν τῆς σαρκὸς αὐτῆς, πολλάκις προσαρμόζει εἰς τὸ μέτωπόν της κυματίζοντα λευκὸν πέπλον· ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν της πληροῖ αὐτὸν φωτός, καὶ τὸ διαφανὲς ὕφασμα ὑφ' ὃ φαίνεται κρυπτομένη, ἀποτελεῖ λαμπρότητα περιαυγάζουσαν αὐτήν. Τοιαύτη ἡ θάλασσα ἐκείνη ὑπὸ τὸν οὐρανόν της, ἐν τῇ ἀφθονίᾳ τῆς ῥευστῆς ἐκείνης λάμψεως, παρὰ τὴν ἀντίθεσιν τῶν πελιδνῶν νεφῶν, θελκτικὴ καὶ θεσπεσία ὡς ὁ θεῖος ὕμνος τοῦ μεγάλου τούτου ἀνθρώπου μετὰ τὴν μακρὰν τοῦ ἀπελπισμοῦ του νύκτα. Καὶ αὕτη ἐπίσης ταράττει πολύ, εἶνε ὑπὲρ τὸ δέον ὡραία, διεγείρει ἐν ἡμῖν κατὰ συμπάθειαν, ὅ,τι καὶ οὗτος. Ἐνώπιον τούτου ὡς ἐνώπιον ἐκείνης παύει τις ἀκούων ἢ βλέπων πρᾶγμά τι μεμονωμένον, περιωρισμένον τι ὄν, τμῆμά τι τῆς ζωῆς. Τὸν παγκόσμιον χορὸν τῶν ζώντων αἰσθάνεταί τις ἀγαλλόμενον ἢ θρηνῳδοῦντα, τὴν μεγάλην ψυχὴν ἧς ἡμεῖς εἴμεθα αἱ σκέψεις, τὴν φύσιν ὁλόκληρον ἀκαταπαύστως τραυματιζομένην ὑπὸ τῶν ἀκρωτηριαζουσῶν ἢ κατασυντριβουσῶν αὐτὴν ἀναγκῶν, ἀλλὰ παλλομένην ἐν τῷ κόλπῳ τῆς κηδείας της καὶ ἐν μέσῳ μυριάδων νεκρῶν ἐπιστρωννυόντων αὐτήν, ἀνατείνουσαν πάντοτε πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖράς της πλήρεις νέων γενεῶν, μετὰ τῆς ὑποκώφου, τῆς ἀνεκφράστου, τῆς ἀείποτε κατασελλομένης καὶ ἀείποτε ἀναβοώσης κραυγῆς τῆς ἀκορέστου ἐπιθυμίας.

Ἐθεώρουν τὸν Γουλιέλμον· εὑρισκόμεθα σχεδὸν ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει καὶ προυχωρήσαμεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ, ὀλίγον ἔλειψε νὰ προστρίψωμεν πρὸς ἀλλήλας τὰς γεροντικάς μας μορφάς· ἀλλ' ἐμαντεύσαμεν τὴν ἰδέαν ἡμῶν, ἐγὼ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐκεῖνος εἰς τοὺς ἰδικούς μου, καὶ ἐμειδιάσαμεν· εἶνε ἱκανὸν νὰ τείνωμεν τὰς χεῖράς μας ἐν τῇ ἡλικίᾳ μας. Ἐπὶ τούτῳ ἀνεχώρησα χωρὶς νὰ εἴπω τίποτε. Μοὶ φαίνεται ὅτι τὴν ἑσπέραν ἐκείνην παρεσκευάσαμεν τὸ τεῖον, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπίομεν...

Α. Π. Κουρτίδης.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδώ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 820 τοῦ ΙΒ' τόμου.

Βῆμα ἀπότομον καὶ σταθερὸν ἤχησεν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ διαδρόμου καὶ τὸ ἀναγγελθὲν πρόσωπον εἰσῆλθε στρατιωτικῶς. Ἐφόρει ὑψηλὰ στρατιωτικὰ ὑποδήματα μὲ πτερνιστῆρας καὶ εἰς τὴν χεῖρα ἐκράτει τὸν πῖλον καὶ τὸ μαστίγιόν του. Καίτοι δὲ καταβεβλημένος ἐκ τῆς κακοπαθείας καὶ τῶν θλίψεων, ἐφαίνετο μόλις τριακοντούτης. Εἶχε τὸ μέτωπον ὑψηλόν, ἐπ' αὐτοῦ

δὲ διέκρινέ τις προώρους τινὰς ῥυτίδας· τὰς παρειὰς ἰσχνάς, τοὺς ὀφθαλμοὺς βυθισμένους ἐντὸς τῶν κογχῶν, τὰ χείλη λεπτὰ καὶ ὠχρά, σκιαζόμενα ὑπὸ πυκνοῦ καὶ μελαγχροινοῦ μύστακος, τὸ ὕφος εἰλικρινὲς καὶ ἀποφασιστικόν, τὴν στάσιν ὑπερήφανον, ὀλίγον τι ἀγέρωχον μάλιστα. Ἀλλ' ἡ φυσιογνωμία του ἦτο ἐξ ἐκείνων, ἃς ὁ μὲν κόσμος θεωρεῖ μᾶλλον ὡς δυσειδεῖς, οἱ δὲ καλλιτέχναι ἔχουσι γενικῶς τὴν ἀδυναμίαν νὰ θεωρῶσιν ὡραίας. Μακρὸς κυανοῦς ἐπενδύτης, θυληκωμένος μέχρι τοῦ λαιμοῦ, περιέσφιγγε τὸ ὑψηλόν, εὐθὺ καὶ χάριεν αὐτοῦ σῶμα. Ἅμα δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐκείνην, ἣν ἐφάνη ὅτι ἀνεγνώρισε, τὸ βλέμμα του ἐπραΰνθη καὶ ἡ καρδία του ἐταράχθη· ἀλλὰ συνελθὼν πάραυτα ἐκ τῆς ἀκουσίου ἐκείνης συγκινήσεως, διῆλθε βήματά τινα μακρὰν τῆς βαρωνίδος καὶ προσέκλινεν ἐλαφρῶς πρὸς αὐτήν· ἔπειτα δὲ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μαρκήσιον·

— Εἶναι ὁ κύριος μαρκήσιος, πρὸς ὃν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλήσω, ἠρώτησε μετὰ ψυχρᾶς εὐγενείας ἀναμιμνησκούσης εἰσέτι τὴν ἕξιν τοῦ διατάσσειν.

— Μάλιστα, κύριε, δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ ἐρωτήσω . . .

— Ἀμέσως, κύριε, ὑπέλαβε ψυχρῶς ὁ νεανίας. Ἂν δέ, ὡς ὑποθέτω, ἡ κυρία, πρὸς ἣν ἔχω τὴν τιμὴν ν' ἀποτείνωμαι, εἶναι ἡ κυρία Βωμπέρ, τότε μείνατε, κυρία, προσέθηκε, δὲν εἶσθε διόλου περιττὴ μεταξὺ ἡμῶν.

Ἀκτὶς χαρᾶς ἔλαμψεν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς κυρίας Βωμπέρ, ἥτις νῦν καθησύχασεν ἐντελῶς περὶ τῆς ἐπιτυχίας μάχης, ἧς ἡ ἰδία διέγραψε τὸ σχέδιον καὶ ἣν ἠδύνατο οὕτω νὰ διευθύνῃ ἡ ἰδία. Ἀφ' ἑτέρου ὁ μαρκήσιος ἀνέπνευσεν ἐλευθερώτερον, αἰσθανόμενος, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τόσον μεγάλου στρατηγοῦ.

— Κύριε, λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ καθίσητε, εἶπε καθήμενος ὁ ἴδιος ἀπέναντι σχεδὸν τῆς βαρωνίδος.

Ὁ νεανίας, λαβὼν τὴν ὑποδειχθεῖσαν αὐτῷ ἕδραν, ἐκάθισεν ἀποτόμως· ἀλλὰ σιγὴ ἐπίσημος ἐπεκράτησε μεταξὺ τῶν τριῶν ἐκείνων προσώπων· ὡς μεταξὺ δύο ἀντιπαρατεταγμένων στρατῶν πρὶν ἢ δοθῇ τὸ σημεῖον τῆς μάχης. Ἐν τούτοις ὁ μαρκήσιος ἤνοιξε τὴν χρυσῆν ταμβακοθήκην του, ἐβύθισεν ἐν αὐτῇ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν λιχανὸν καὶ μετ' ἰδιαζούσης χάριτος, ἐντελῶς νῦν ἀπολεσθείσης, ἐπλήρωσε βραδέως καὶ βαθμηδὸν τὴν ῥῖνά του δι' ἱσπανικοῦ ταμβάκου.

— Κύριε, τῷ εἶπε, σᾶς ἀκούω.

Ὁ νεανίας, μετὰ στιγμῶν τινων σκέψιν, ἐστήριξε τὸν βραχίονα ἐπὶ τῆς ἕδρας του καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν γηραιὸν εὐπατρίδην.

— Κύριε μαρκήσιε, εἶπεν ὑψῶν ἐπιτακτικῶς τὴν φωνήν· ἰδού, τριάκοντα σχεδὸν ἔτη παρῆλθον, ἀφ' ὅτου προεμηνύοντο μεγάλα συμβάντα. Ἡ Γαλλία τότε προσεδόκα· νέα ἠὼς ἐπεφαίνετο ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος· νέος κόσμος ἔμελλε νὰ διανοιγῇ καὶ ὑπόκωφοι μυκηθμοὶ διέτρεχον τὸν ἀέρα διεγείροντες εἰς τὰς ψυχὰς χαρὰν καὶ τρόμον, ἐλπίδα καὶ ἀνησυχίαν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὑμεῖς δὲν συγκαταλέγεσθε τότε μεταξὺ τῶν ἐλπιζόντων καὶ ἀγαλλομένων· διότι ἐνῷ ἡ πατρὶς ἐκινδύνευε, σεῖς ἐγκατελείψατε αὐτὴν καὶ ἐκρύβητε ἐπὶ ξένης. Ἐν τούτοις ἡ πατρὶς σᾶς ἀνεκάλεσεν, ἀλλὰ σεῖς ἐκωφεύσατε εἰς τὴν πρόσκλησίν της· οὕτω φαίνεται σᾶς ἤρεσκεν· αὐτὴ λοιπὸν ἐδήμευσε τὰ ὑπάρχοντά σας, διότι τοῦτο ἦτο δικαίωμά της.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὁ μαρκήσιος λησμονήσας τὸ πρόσωπον, ὅπερ, καίτοι χωρὶς νὰ παραδεχθῇ ἀναφανδόν, ἀνέλαβε νὰ ὑποκριθῇ, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τῆς ἕδρας του ὡς πληγωθεὶς αἴγαγρος. Ἀλλ' ἓν βλέμμα τῆς κυρίας Βωμπὲρ ἀνεχαίτισεν αὐτόν.

— Τὰ ὑπάρχοντά σας ἐκεῖνα, γενόμενα ἰδιοκτησία ἐθνική, ἰδιοκτησία νόμιμος καὶ ἀδιαφιλονείκητος, τὰ ἠγόρασεν εἷς τῶν ἐνοικιαστῶν σας μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου του· καὶ ἀφοῦ εἰργάσθη καὶ ἐμόχθησεν, ἀφοῦ μετὰ εἴκοσι πέντε ἐτῶν ἀγῶνας καὶ προσπαθείας συνέρραψεν, οὕτως εἰπεῖν, τεμάχιον πρὸς τεμάχιον, τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν προγόνων σας, τότε, ἐνῷ σεῖς ἐκάθησθε ἐκεῖ πέραν μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας οὐδὲν πράττων, ἐὰν οὐχὶ ἀποτείνων εὐχὰς ἐναντίον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας, τότε ἐκεῖνος ἀπογυμνωθεὶς αὐτῆς, ὡς ἀπογυμνοῦταί τις τοῦ ἐπανωφορίου του, σᾶς τὸ ἀπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων.

— Διάβολε! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος μὴ κρατούμενος πλέον.

Ἀλλὰ δεύτερον βλέμμα τῆς κυρίας Βωμπὲρ τὸν ἐκράτησε καὶ τὸν ἐκάρφωσεν ἄφωνον ἐπὶ τῆς ἕδρας του.

— Τί ἐγοήτευσε τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, τὸν οὐδὲν ὀφείλοντα ὑμῖν τὸν μὴ ἀγαπῶντα ὑμᾶς, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τόσον μέγαν βαθμὸν γενναιοδωρίας, αὐταπαρνήσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ; Τί ὤθησεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς χεῖράς σας, τὴν διὰ τῆς ἐργασίας ἡγιασμένην ἐκείνην περιουσίαν, τὴν μόνην περιουσίαν, ἣν ὁ Θεὸς ἀναγνωρίζει καὶ εὐλογεῖ· Τοῦτο δύνασθε ἴσως σεῖς νὰ μὲ πληροφορήσητε. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ δύναμαι νὰ σᾶς βεβαιώσω ἐγώ, εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ζῶντος τοῦ υἱοῦ του, οὔτε ἐνδιεφέρετο κἂν ἐὰν ὑπάρχετε. Ἐν τούτοις ἀπέθανε χωρὶς νὰ κρατήσῃ οὔτε μίαν γωνίαν γῆς διὰ τὸν ἔσχατον αὐτοῦ ὕπνον, ἀπέθανεν, ἀφίνων ὑμᾶς ἰδιοκτήτην ἀμερίμνον περιουσίας, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἐστοίχισεν ὑμῖν, εἰ μὴ τὸν κόπον ν' ἀνοίξητε τὴν χεῖρά σας καὶ νὰ τὴν λάβητε.

Ὁ μαρκήσιος ἔμελλε νὰ ἀπαντήσῃ, ἀλλ' ἡ βαρωνὶς διέκοψεν αὐτὸν καὶ πάλιν, ἢ μᾶλλον ἐπέβαλεν αὐτῷ σιγήν.

Digitized by Google

— Ἀφοῦ μοὶ ἐπιτρέψατε νὰ παρευρεθῶ εἰς τὴν συνέντευξιν ταύτην, εἶπε διὰ τῆς γλυκυτέρας φωνῆς της καὶ μὲ ὕφος λεπτοτάτης εὐγενείας, δεχθῆτε κύριε, νὰ λάβω καὶ ἐγὼ μέρος. Δὲν θέλω προσπαθήσει νὰ ἐπαναλάβω ἐκφράσεις σάς τινας ἐγγικτικάς. Εἴσθε νέος καὶ ἡ ἠὼς ἐκείνη, περὶ ἧς μᾶς ὡμιλήσατε, ἐὰν εἴδατε αὐτὴν ἀνατέλλουσαν γνωρίζετε ὡς ἡμεῖς, ὅτι ἦτο ἠὼς αἵματος. Ὅσον διὰ τὰς παρατηρήσεις σας, ὅτι ἐγκατελείψαμεν τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας καὶ ἐκωφεύσαμεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος, μᾶς εἶναι συγκεχωρημένον, κύριε, νὰ μειδιάσωμεν· διότι ἐὰν ἤρχοντο νὰ σᾶς εἴπωσιν, ὅτι τὸ μέγαρον τοῦτο ἐπαπειλεῖ νὰ πέσῃ εἰς ἐρείπια, ἐὰν τὸ δάπεδον τοῦτο ἔτρεμεν ὑπὸ τοὺς πόδας μας καὶ ἡ ὀροφὴ ἑτοιμόρροπος ἔτριζεν ὑπὲρ τὰς κεφαλάς μας, ἠθέλετε τότε μείνει ἀτάραχος ἐπὶ τῆς ἕδρας ταύτης; Ἐὰν ὁ δήμιος, τὸν πέλεκυν κρατῶν ὄπισθέν του κεκρυμμένον, σᾶς ἐκάλει μὲ φωνὴν προσποιημένης ἀγαθότητος, ἠθέλετε τρέξει πρὸς αὐτόν; Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὰ παιδαριώδη ταῦτα καὶ ἂς προσθέσω μίαν ἔτι λέξιν.

Μᾶς αἰτιᾶσθε, ὅτι ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀπετείναμεν εὐχὰς ἐναντίον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πλάνη, κύριε. Πρώτην ἤδη φορὰν σᾶς βλέπομεν καὶ δὲν γνωρίζομεν οὔτε τίς εἶσθε, οὔτε ποῖον συμφέρον σᾶς ἔφερεν ἐδῶ· ἀλλ' αἰσθανόμεθα ὅτι δὲν εἶσθε ἐκ τῶν φίλων μας καὶ ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων σας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ σας μᾶς ἐπιβάλλει ἐπιθυμίαν νὰ κερδήσωμεν τοὐλάχιστον τὴν ὑπόληψίν σας ἐν ἐλλείψει τῆς συμπαθείας σας. Πιστεύσατε λοιπὸν, ὅτι μεταξὺ τῶν μεταναστῶν, τῶν ὑπὲρ τὸ δέον ἴσως συκοφαντηθέντων, ὑπῆρχον καρδίαι εὐγενεῖς καὶ μεγάλαι, ἀγαπῶσαι τὴν πατρίδα καὶ ἐπὶ ξένης γῆς. Μάτην ἡ πατρίς μας ἀπέρριψεν ἐκ τῶν κόλπων της· ἡμεῖς ἐλατρεύομεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ μας. Ἐρωτήσατε τὸν μαρκήσιον, ἐὰν αἱ εὐχαί μας δὲν παρηκολούθησαν τὴν ἀγνώμονα καὶ πεφιλημένην ἐκείνην πατρίδα εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκστρατείας, εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς μάχης ! Ἂς σᾶς εἴπῃ, ἐὰν ὑπάρχῃ εἷς ἐκ τῶν θριάμβων της, μὴ διεγείρας ὑπερηφάνειαν ἐν τῇ καρδίᾳ μας ! Ἡ μάχη τοῦ Ῥοκροὰ δὲν σμικρύνει διόλου τὴν τοῦ Ὠστερλὶτς καὶ ἡ τῆς Μπουβὶν καὶ τοῦ Μαρέγκω εἶναι μάχαι ἀδελφαί. Δὲν συνέβησαν μὲν ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς τροπαιούχου Γαλλίας.

— Κάλλιστα, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, ἀνοίγων τὴν ταμβακοθήκην του.

Καὶ ἐνῷ ἔφερε τὴν καστανόχρουν κόνιν εἰς τὴν ῥῖνά του, ἐνδομύχως ἐψιθύρισεν·

— Ἀναμφιβόλως ἡ βαρωνίς, ἔχει τὸν διάβολον μέσα της.

— Καὶ τώρα, ἐξηκολούθησεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἀφοῦ ἅπαξ ἐξωφλήσαμεν τὸν μικρὸν τοῦτον λογαριασμὸν, ἐὰν μὲν ἤλθετε νὰ μᾶς ὑπενθυμίσητε τὰ ὅσα ὀφείλομεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀγαθοτάτου τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν εἰς τοῦτο μόνον περιορίζεται ἡ ἐντολή σας, θέλω, προσθέσει, κύριε, ὅτι εἶναι αὕτη εὐγενὴς ἐντολὴ, ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξεπληρώσαμεν τὰ χρέη μας ἐκεῖνα, νομίζω ὅτι ἐκάμετε κόπον ἀνωφελῆ. Τέλος, ἐὰν ἐπιμένετε νὰ μάθητε τὶ γόητρον ὑπέστη ὁ κύριος Σταμπλῆ, ὥστε νὰ ἀποκαταστήσῃ πάλιν εἰς τὰς ἰδιοκτησίας της οἰκογένειαν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπιδαψιλεύσασαν εὐεργεσίας εἰς τοὺς προγόνους του, θέλω σᾶς εἴπει, ὅτι δὲν ὑπήκουσεν εἰ μὴ εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τῆς εὐγενοῦς ψυχῆς του. Σεῖς μὲν βεβαιοῦτε, ὅτι ὁ Κύριος Σταμπλῆ ζῶντος τοῦ υἱοῦ του, οὐδ' ἐσκέπτετο κἂν ἐὰν ἡ οἰκογένεια αὕτη ὑπῆρχεν· ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι συκοφαντεῖτε τὴν μνήμην του. Ἐὰν ὁ υἱός του ἐπανήρχετο ἐν μέσῳ ἡμῶν . . . .

Ἐὰν ὁ υἱός του ἐπανήρχετο ἐν μέσῳ ὑμῶν ! ἀνέκραξεν ὁ νεανίας κρατῶν τὴν ὀργήν του. Ἂς ὑποθέσωμεν ἀληθῶς, ὅτι ἐπανέρχεται · ἂς ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ νεανίας ἐκεῖνος δὲν ἐφονεύθη ὡς ἐνόμισαν, ὡς νομίζουσιν εἰσέτι· ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκληφθεὶς ὡς νεκρὸς καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, συνελήφθη ζῶν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὅτι ἔσυραν αὐτὸν ἀπὸ στέππης εἰς στέππην, μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Σιβηρίας. Μετὰ δὲ ἓξ ἐτῶν τρομερὰν αἰχμαλωσίαν εἰς τὰς παγετώδεις ἐκείνας χώρας, ὑπὸ τὸν σιδηροῦν ἐκεῖνον οὐρανὸν, ἐλευθερωθεὶς τέλος, διαφεύγει καὶ ἔρχεται νὰ ἐπανίδῃ τὴν πατρίδα του καὶ τὸν γέροντα πατέρα του, ὅστις οἴμοι, δὲν περιμένει πλέον αὐτόν ! Ἀναχωρεῖ· διέρχεται ἠρημωμένας πεδιάδας· ἐπαιτεῖ καθ' ὁδὸν τὸν ἄρτον του φαιδρός, διότι τέρμα τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας του εἶναι ἡ Γαλλία· καὶ ἤδη βλέπει γοητευτικὸν κατοπτρισμὸν, νομίζει ὅτι διακρίνει μακρὰν ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τὴν πατρικὴν στέγην καὶ καπνὸν ἀναθρώσκοντα ἀπ' αὐτῆς. Φθάνει τέλος· ἀλλ' ὁ γέρων πατήρ του ἀπέθανεν, ἡ κληρονομία του διηρπάγη καὶ δὲν ἔχει πλέον οὔτε στέγην, οὔτε ἑστίαν. Τί κάμνει ; Πληροφορεῖται καὶ μανθάνει, ὅτι ἐπωφελήθησαν τῆς ἀπουσίας του, ὅπως σαγηνεύσωσι τὴν ἀγάπην γέροντος εὐπίστου, ἀτυχοῦς καὶ ἀνυπερασπίστου· μανθάνει, ὅτι ἀφοῦ διὰ μυρίων τεχνασμάτων καὶ δόλων κατώρθωσαν ν' ἀπογυμνώσωσιν αὐτὸν τῆς περιουσίας του, ἐπλήρωσαν τὰς εὐεργεσίας του διὰ τῆς μελανωτέρας ἀχαριστίας· μανθάνει τέλος, ὅτι ὁ πατήρ του ἀπέθανε δυστυχέστερος καὶ πλέον ἐγκαταλελειμμένος παρ' ὅσον ἦτο ὅτε ἔζη. Τί θέλει πράξει τότε; Λέγω ταῦτα ὡς ἁπλῆν ὑπόθεσιν. Θέλει ἀναζητήσει τοὺς αὐτουργοὺς τῶν δολίων ἐκείνων μηχανευμάτων καὶ θέλει τοῖς εἴπει. – Ἐγὼ εἶμαι ὁ νομιζόμενος τεθνεώς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἠπατήσατε, ὃν ἀπεγυμνώσατε, ὃν ἐπροδώσατε, ὃν ἀφήσατε ν' ἀποθάνῃ δυστυχὴς καὶ ταλαιπωρημένος. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Βερνάρδος Σταμπλῆ ! Τί δὲ θέ-

Digitized by Google

λουσιν ἀποκριθῆ ἐκεῖνοι ; Σᾶς ἐρωτῶ, κύριε μαρκήσιε, σᾶς ἐρωτῶ, κυρία βαρωνίς.

— Τί θέλουσιν ἀποκριθῆ! ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ, ὅστις ἀναδεχθεὶς τὸ ὑπὸ τῆς κυρίας Βωμπὲρ προσδιορισθὲν αὐτῷ πρόσωπον, ἤλπισε παραπολὺ ἢ ἐλάχιστα εἰς τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ κράτος καὶ ᾐσθάνθη ἀμέσως ὅλον τὸ ἀριστοκρατικὸν αἷμά του ἀναβαῖνον εἰς τὴν κεφαλήν του. Ἐρωτᾶτε τὶ ἤθελον ἀπαντήσει! ..... ἀνέκραξε μετὰ φωνῆς πνιγομένης ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὑπερηφανείας.

— Τί ἁπλούστερον, κύριε, εἶπεν ἡ κυρία Βωμπὲρ μετὰ θελκτικῆς ἀθωότητος— θέλουσι τῷ εἴπει.—«Πῶς ; εἶσθε σεῖς, νεαρὲ φίλε, ὃν καίτοι μὴ γνωρίζοντες ἠγαπήσαμεν, ὃν ἐκλαύσαμεν ὡς ἂν εἴχομεν γνωρίσει. Εὐλογημένος ἂς εἶναι ὁ Θεὸς ὁ ἀποστέλλων ἡμῖν τὸν υἱὸν ὅπως παρηγορήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ πατρός. Ἔλθετε, ζήσετε μεθ' ἡμῶν· ἀναπαύθητε ἐν μέσῳ τῶν θωπειῶν ἡμῶν ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν τῆς αἰχμαλωσίας· λάβετε ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μας τὴν θέσιν, ἣν ὁ πατήρ σας κατεῖχε δι' ὀλίγον καιρὸν ἀτυχῶς! Ἔλθετε τέλος, ὅπως ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως κρίνετε τίνι τρόπῳ λησμονοῦμεν ἡμεῖς τὰς εὐεργεσίας. Ἂς αναμίξωμεν τὰ δικαιώματά μας, ἂς ἀποτελέσωμίαν καὶ μόνην οἰκογένειαν, ὥστε οἱ συκοφαντοῦντες ἡμᾶς βλέποντες τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἁρμονίαν ἐν ᾗ ζῶμεν , σιωπήσωσι καὶ σεβασθῶσι τὴν εὐτυχίαν μας». Ἰδοὺ κύριε, τί ἤθελον ἀποκριθῆ οἱ αὐτουργοὶ τῶν δολίων ἐκείνων μηχανευμάτων καὶ τῆς προδοσίας. Ἀλλ' ὁμιλήσατε, κύριε, εἰπέτε μας, προσέθηκεν ἡ κυρία Βωμπὲρ μετὰ συγκινήσεως, δὲν ἐννοεῖτε, ὅτι ἐνῷ σεῖς ἐνομίσατε ὅτι ἠθέλετε μᾶς φοβίσει, διεγείρατε ἀπ' ἐναντίας ἐλπίδας ἐν τῇ καρδίᾳ μας ; Ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος φίλος, ὃν ἐκλαύσαμεν ....

— Ζῇ, ἀπήντησεν ὁ ξένος, καὶ εὔχομαι ὁ νεαρός σας ἐκεῖνος φίλος νὰ μὴ σᾶς προξενήσῃ περισσότερα δάκρυα, παρ' ὅσα ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου του σᾶς ἔκαμε νὰ χύσητε.

— Ποῦ εἶναι ; Τί κάμνει ; Τί περιμένει καὶ δὲν ἔρχεται ; ἠρώτησεν ἐσπευσμένως ἡ βαρωνίς.

— Εἶναι ἐνώπιον ὑμῶν, ἀπήντησεν ἁπλῶς ὁ Βερνάρδος.

— Σεῖς, κύριε, σεῖς! ἀνέκραξεν ἡ κυρία Βωμπὲρ μετὰ χαρᾶς καὶ ἐκπλήξεως τοσοῦτον ἐπιτυχῶς προσπεποιημένης ὡς ἂν αὐτὸς ὁ Ραοὺλ τὴν εἶχεν ἀναστῆ ἐκ νεκρῶν. Καὶ πραγματικῶς, προσέθηκε προσηλοῦσα ἐπ' αὐτοῦ συγκεκινημένον ὄμμα, ἀναγνωρίζω νῦν τὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρός σας, ἀναγνωρίζω πρὸ πάντων τὸ ὕφος ἐκεῖνο τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀγαθότητος—Μαρκήσιε, ἰδέτε· αὐτὸς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ παλαιοῦ μας φίλου.

— Κύριε, εἶπεν ὁ μαρκήσιος Λασεγλιὲρ, μαγνητισθεὶς μᾶλλον ὑπὸ τοῦ βλέμματος τῆς βαρωνίδος ἢ ὑπὸ τοῦ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ χαίνοντος βαράθρου, ἀλλ' εἰσέτι παραπολὺ ὑπερήφανος καὶ παραπολὺ καλὸς εὐπατρίδης, ὥστε νὰ καταδεχθῇ νὰ προσποιηθῇ χαρὰν, ἣν δὲν ᾐσθάνετο. Ὅτε μετὰ εἰκοσιπενταετῆ ἐξορίαν ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἰδιοκτησίας τῶν προγόνων μου, ὁ κύριος πατήρ σας, ὅστις ἦτο τίμιος καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, μὲ ὑπεδέχθη πρὸ τῆς θύρας τοῦ κήπου καὶ μοὶ εἶπε τοὺς ἑξῆς ἁπλοῦς λόγους. «Κύριε μαρκήσιε, εὑρίσκεσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας». Καὶ ἐγὼ νῦν δὲν θέλω σᾶς εἴπει περισσότερον. Εἶσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας, κύριε Βερνάρδε· θεωρήσατε λοιπὸν τὸν οἶκον τοῦτον ὡς ἰδικόν σας διότι δὲν πρέπει νὰ σᾶς ἀφήσω, δὲν θέλω δεχθῆ ποτὲ, νὰ κατοικήσητε εἰς ἄλλον. Ἤλθετε ἐχθρικῶς καθ' ἡμῶν διατεθειμένος, ἀλλὰ δὲν χάνω τὴν ἐλπίδα, ὅτι μετ' ὀλίγον θέλω σᾶς ἐπαναφέρει εἰς φιλικώτερα αἰσθήματα. Ἂς ἀρχίσωμεν λοιπὸν νὰ γνωριζώμεθα ἀμοιβαίως καὶ ἴσως ἐπὶ τέλους ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους. Εἰς ἐμὲ τὸ πρᾶγμα εἶναι εὔκολον, ἀλλ' ἐὰν σεῖς δὲν κατορθώσητε τοῦτο, ἔχομεν τότε καιρὸν νὰ ἔλθωμεν εἰς συμβιβασμόν. Θέλετε δὲ μὲ εὕρει πάντοτε διατεθειμένον νὰ λάβω ὅ,τι μέτρον ἤθελε σᾶς εὐχαριστήσει.

— Κύριε, ἀπήντησεν ἀγερώχως ὁ Βερνάρδος, δὲν θέλω οὔτε νὰ σᾶς γνωρίσω, οὔτε νὰ σᾶς ἀγαπήσω· διότι οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ· οὐδὲν κοινὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸ μέλλον. Δὲν ὑπηρετοῦμεν οὔτε τὸν αὐτὸν Θεὸν, οὔτε τοὺς αὐτοὺς βωμούς. Σεῖς μὲν μισεῖτε ὅ,τι ἐγὼ ἀγαπῶ, ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ ὅ,τι ὑμεῖς μισεῖτε. Μισῶ τὸ κόμμα σας, τὴν τάξιν σας, τὰς ἰδέας σας, μισῶ ὑμᾶς προσωπικῶς. Θὰ κοιμηθῶμεν λοιπὸν κακῶς ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην. Λέγετε ὅτι εἶσθε διατεθειμένος νὰ λάβητε οἱονδήποτε μέτρον ἤθελε μὲ εὐχαριστήσει, ἀλλ' οὐδὲν περιμένω ἐκ τῆς γενναιοδωρίας σας· καὶ ὑμεῖς λοιπὸν μὴ περιμένετε οὐδὲν ἐκ τῆς ἐμῆς· διότι ἓν μόνον μέτρον γνωρίζω, τὸ μέτρον τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεφθέν. Δὲν εὑρίσκεσθε λοιπὸν ἐδῶ εἰ μὴ ὑπὸ τὸν τίτλον δωρητηρίου· καὶ ἐπειδὴ ὁ δωρητὴς διέθεσε τὴν περιουσίαν του ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπέθανε· καὶ περὶ τούτου μαρτυρεῖ τὸ δωρητήριον ἔγγραφον· ἐπειδὴ ζῶ, ἡ οἰκία αὕτη δὲν εἶναι πλέον ἰδική σας, εἶναι ἰδική μου.

— **That is the question**, ὑπετονθόρισεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ συνοψίζων ἐν τρισὶ λέξεσιν ὅ,τι ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ Σακεσπήρου.

— Αἴ, ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Βωμπὲρ μετὰ τῆς πικρίας διαψευσθείσης ἐλπίδος, δὲν εἶσθε ὁ Βερνάρδος, δὲν εἶσθε ὁ υἱὸς τοῦ παλαιοῦ μας φίλου.

— Κυρία βαρωνίς, ἀπήντησεν ἀποτόμως ὁ νεανίας, δὲν εἶμαι εἰ μὴ στρατιώτης, καὶ ἡ νεότης μου ἀρχίσασα εἰς τὰ στρατόπεδα, ἔληξεν ἐν μέσῳ τῶν ἀνύδρων στεππῶν τῆς Σιβηρίας. Τὰ πεδία τῆς μάχης καὶ αἱ παγετώδεις καλύβαι τοῦ Βορρᾶ, ἰδοὺ μέχρι τοῦδε αἱ μόναι αἴθουσαι εἰς ἃς ἐ-

Digitized by Google

σύχνασα. Οὐδὲν λοιπὸν γνωρίζω ἐκ τῶν τοῦ κόσμου καὶ πρὸ δύο ἡμερῶν δὲν ὑπώπτευον οὔτε τοὺς δόλους, οὔτε τὰς προδοσίας αὐτοῦ· διότι πιστεύω ἐμφύτως εἰς τὴν τιμήν, εἰς τὴν εἰλικρίνειαν, εἰς τὴν ἀφοσίωσιν, εἰς τὴν τιμιότητα, εἰς ὅλας τὰς εὐγενεῖς καὶ γενναίας ὁρμὰς τῆς ψυχῆς. Κατὰ τὴν ὥραν δὲ ταύτην, ἂν καὶ ἡ ἐξανισταμένη καρδία μου προσπαθῇ ν' ἀμφιβάλλῃ εἰσέτι ἂν ἡ πανουργία, ὁ δόλος, ἡ ἀπάτη, δύνανται νὰ κρυφθῶσι τόσον ἐπιτυχῶς, τί νὰ σᾶς εἴπω, κυρία μου, δὲν πιστεύω εἰς τὴν εἰλικρίνειάν σας.

— Αἴ! κύριε, ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Βωμπέρ, δὲν εἶσθε ἡ μόνη εὐγενὴς καρδία, ἡ ὑπακούσασα εἰς τὰς παραινέσεις τῶν κακῶν καὶ ἧς ἡ συκοφαντία ἐκλόνισε τὰς ἱερὰς πεποιθήσεις· ἀλλ' εἰσέτι, πρὶν ἀποφασίσητε ἂν πρέπῃ νὰ μᾶς μισῆτε, βεβαιώθητε πρότερον ἂν δὲν ἦναι δυνατὸν νὰ μᾶς ἀγαπήσητε.

— Ἀκούσατέ με, κυρία, ἀπήντησεν ὁ Βερνάρδος σπεύδων νὰ τελειώσῃ· ἔπρεπε νὰ ἐννοήσητε, ὅτι ὅσον περισσοτέραν δεξιότητα μεταχειρίζεσθε, τόσον δυσκολώτερον θὰ κατορθώσητε νὰ μὲ πείσητε. Ἐννοῶ νῦν πῶς ὁ ἀτυχὴς πατήρ μου ἐσαγηνεύθη ὑπὸ τόσων γοήτρων· διότι ὑπῆρχον στιγμαὶ καθ' ἃς μὲ ἐφοβήσατε.

— Μεγάλην τιμὴν μοὶ κάμνετε, κύριε, ἀνεφώνησε γελῶσα ἡ βαρωνίς· δὲν εἴπετε ποτὲ βεβαίως τὸ αὐτὸ διὰ τὰς σφαίρας καὶ τὰς λόγχας τῶν ἐχθρῶν.

— Μάλιστα, μάλιστα, προσέθηκεν ὁ μαρκήσιος, ἠξεύρομεν ὅτι εἶσθε ἥρως.

— Καταταχθεὶς ἐθελοντὴς ἐν ἡλικίᾳ δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, εἶπεν ἡ βαρωνίς.

— Ὑπαξιωματικὸς τῶν Οὐσσάρων, ἐν ἡλικίᾳ δέκα ἐννέα, ἐξηκολούθησεν ὁ μαρκήσιος.

— Ἴλαρχος, τρία ἔτη μετὰ ταῦτα.

— Διακριθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Βαγράμ.

— Λαβὼν τὸ παράσημον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς μετὰ τὴν μάχην τῆς Βολοντίνας, ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Βωμπέρ.

— Ἆ! δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ τὸ ἐναντίον, προσέθηκεν ὁ μαρκήσιος βυθίζων ἀποφασιστικῶς τὰς χεῖράς του ἐντὸς τῶν θυλακίων τῆς περισκελίδος του, πρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ τις ὅτι ἦσαν τολμηροὶ στρατιῶται.

— Ἀρκετὰ εἴπομεν, ἀπήντησεν ὁ Βερνάρδος, ἐκπλαγεὶς πρὸς στιγμήν. Κύριε μαρκήσιε, σᾶς δίδω ὀκτὼ ἡμερῶν προθεσμίαν, ὅπως κενώσητε τὴν θέσιν· ἐλπίζω δὲ ὅτι χάριν τῆς ἀριστοκρατικῆς ὑμῶν ὑπολήψεως, δὲν θὰ μὲ φέρετε εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ καταφύγω εἰς δικαστικὰς ἐπεμβάσεις.

— Ὁ νεανίας οὗτος μοὶ ἀρέσκει! ἀνεφώνησεν ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ του ὁ μαρκήσιος, μὴ ἀναχαιτιζόμενος τὴν φορὰν ταύτην ὑπὸ τῆς κυρίας Βωμπέρ, ἥτις ἐννοήσασα ὅτι ὁ Βερνάρδος ἔβαινεν ἀπαρεγκλίτως πρὸς τὸν σκοπόν του, ἀφῆκε πλέον τοὺς χαλινοὺς καὶ τῷ ἐπέτρεψε νὰ στρέφηται κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. Διάβολε! ὁ νεανίας οὗτος μοὶ ἀρέσκει. Κυρία Βωμπέρ, σᾶς ὁρκίζομαι ὅτι ὁ νεανίας οὗτος εἶναι θελκτικώτατος. — Νεανία, θὰ μείνητε ἐδῶ, θὰ μισήσωμεν, θὰ ἀποστραφῶμεν ἀλλήλους, θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὰ δικαστήρια, θὰ κάμωμεν τὸν κόσμον ἄνω κάτω, ἀλλά, μὰ τὸν Θεόν, δὲν θὰ ἀποχωρισθῶμεν ἀλλήλων. Γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν τῶν δύο ἐχθρικῶν πλοίων τῶν συναντηθέντων ἐν τῷ ὠκεανῷ; Τὸ ἓν δὲν εἶχε πυρίτιδα, τῷ ἐδάνεισε λοιπὸν τὸ ἕτερον καὶ ἀμφότερα, ἀφοῦ ἐπὶ δύο ὥρας ἐκανονοβολοῦντο ἀμοιβαίως, διηνοίγησαν καὶ κατεποντίσθησαν. Οὕτω θὰ συμβῇ καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἔρχεσθε ἐκ τῆς Σιβηρίας, καὶ ὑποθέτω ὅτι οἱ Τάρταροι σᾶς ἀφῆκαν μὲν νὰ φύγητε, ἀλλὰ δὲν σᾶς ἐφόρτωσαν μὲ ῥούβλια φοβούμενοι μὴ σᾶς δώσωσι πολὺ βάρος καὶ βραδύνουσιν οὕτω τὴν ὁδοιπορίαν σας. Σᾶς λείπει λοιπὸν ἡ πυρῖτις· ἀλλ' ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω, σᾶς ὑπόσχομαι πρὸς τούτοις καὶ διασκεδάσεις, ὥστε ἐνῷ οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες, οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ δικηγόροι μας θὰ ἐξακοντίζωσι κατ' ἀλλήλων βόμβας καὶ ὀβούζια, ἡμεῖς ἐδῶ θὰ κυνηγῶμεν τὰς ἀλώπεκας, θὰ ζῶμεν φαιδροὶ καὶ ἀμέριμνοι, θὰ πίνωμεν τοὺς οἴνους μας· καὶ ἐγὼ μὲν θὰ φιλοξενοῦμαι παρ' ὑμῖν, σεῖς δὲ παρ' ἐμοί. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀδύνατον δίκη καλῶς ἐξαγομένη, νὰ μὴ διαρκέσῃ εἴκοσιν ἔτη, θὰ ἔχωμεν οὕτω πλήρη τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωμεν καὶ νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀλλήλους· ἴσως δὲ ἐπὶ τέλους ἀγαπηθῶμεν ἀμοιβαίως καὶ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τὸ μέγαρόν μας, οἱ κῆποί μας, τὰ δάση μας, οἱ ἀγροί μας, οἱ λειμῶνές μας καὶ αἱ ἐπαύλεις μας πωληθῶσιν ὅλα, ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς δικαστικὰ ἔξοδα, τότε τίς οἶδεν, ἴσως ἐναγκαλισθῶμεν ἀλλήλους.

— Κύριε μαρκήσιε, ἀπήντησεν ὁ Βερνάρδος, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸ μειδίαμά του, βλέπω εὐχαρίστως ὅτι ἐλάβετε ἐν φαιδρότητι τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐπιτρέψατέ μοι νὰ τὰ λάβω ἐγὼ σοβαρότερον· διότι δὲν ὑπάρχει γωνία ἐκ τῶν γαιῶν τούτων, ἣν ὁ πατήρ μου δὲν ἐπότισε διὰ τοῦ ἱδρῶτος καὶ τῶν δακρύων του· δὲν ἁρμόζει λοιπὸν νὰ κάμω τὰ μέρη ταῦτα θέατρον κωμῳδίας.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας, χαιρετήσας ψυχρῶς, διευθύνθη πρὸς τὴν θύραν. Ὁ μαρκήσιος ἐννοήσας τὸ ἀνωφελὲς τῆς ἀντιστάσεως, ἔκαμε χειρονομίαν ἀπελπισίας, ἡ βαρωνὶς ἐμυκήθη ἐν τῇ καρδίᾳ της, ὡς λέαινα, ἀφ' ἧς διέφυγεν ἡ λεία. Ἐὰν δὲ ὁ Βερνάρδος ἀναχωρῶν ἐλάμβανεν ἐντὸς τῶν θυλακίων του τὰς ἰδιοκτησίας ὅλας τῶν Λασεγλιέρ, τὰ δύο ἐκεῖνα πρόσωπα δὲν ἤθελον ἐκφράσει περισσοτέραν φρίκην.

Ἀλλ' ἓν βῆμα εἰσέτι καὶ τὸ πᾶν ἐτελείωνε διότι ὁ Βερνάρδος ἔμελλε νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν τῆς αἰθούσης· ἡ θύρα ὅμως ἐκείνη ἠνοίχθη μόνη της καὶ ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ εἰσῆλθεν.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Digitized by Google

Τὸ παρὰ πόδας ποίημα, γραφὲν πρὸ εἰκοσιπενταετίας περίπου, περιλαμβάνεται, ὑπὸ ἐκτενεστέραν κατά τι μορφήν, ἐν τῇ ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὸ 1862 ἐκτυπωθείσῃ συλλογῇ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Στίχοι» Δημητρίου Βικέλα. Ἡ συλλογὴ αὕτη οὐδέποτε ἐτέθη εἰς δημόσιον κυκλοφορίαν, ὥστε ἡ «Ἑστία» δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς ὡς νέον τι καὶ ἄγνωστον τοὺς ἑπομένους ἑξαμέτρους· τοῦτο δὲ τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον πρὸ ἐτῶν πολλῶν ὁ γράψας αὐτοὺς ἐνηγκαλίσθη ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ ποιήσει τὸ δημοτικὸν μέτρον καὶ τὴν κοινῶς λαλουμένην γλῶσσαν. Σ.τ.Δ.

ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΤΑΜΕΣΙΝ

Μελαγχολίας μεστὴ εἶναι αὔτ' ἡ ζοφώδης ἑσπέρα.
Ὁ οὐρανὸς χαμηλὸς φοβερίζει τὴν γῆν νὰ πλακώσῃ·
μαῦρα τὰ νέφη περνοῦν προμηνύοντ' ἀγρίας θυέλλας.
Εἶν' ἡ καρδία κ' ἐμοῦ, ὡς αὐτά, σκοτεινὴ καὶ βαρεῖα.
Ἦτο ἀνέφελος χθὲς ὁ ὁρίζων· ὁ ἥλιος δύων
πέριξ τοὺς λόφους ἐπέστεφε μὲ πορφυρόχρυσον στέμμα·
χθὲς ἦσαν πάντα φαιδρά· τὰ πτηνὰ τὴν ἑσπέραν ἐξύμνουν
ἀπὸ τῶν δένδρων· φαιδρὰ κ' ἡ καρδία μου ἦτο ἐπίσης
καὶ πλανωμένη εἰς ὄνειρα, ὄνειρα μέλλοντος θεῖα,
ἀνεπτεροῦτο μ' ἐλπίδας, τὰς θλίψεις τῆς γῆς λησμονοῦσα.
Μὲ ἀτενεῖς πρὸς τὴν γῆν ὀφθαλμοὺς περιφέρομαι ἤδη
καὶ μοῦ πιέζουν τὸν νοῦν λογισμοὶ θλιβεροί, ψυχοβόροι.
Ἐπὶ τῆς χλόης ἐδῶ εἰς τὸν ἔρημον λόφον ἂς μείνω.
Τὴν κεφαλήν του γυμνὴν ὑπεράνω τῶν δένδρων ὑψόνει
τῶν σκιαζόντων τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ὑψηλὰ καὶ ἀρχαῖα
εἶναι τὰ δένδρα· ἀλλὰ ὑπερέχει τοῦ λόφου ἡ ἄκρα,
ὁ δ' ὀφθαλμός μου ἐντεῦθεν πλανᾶται 'ς τὰς πέριξ ἐκτάσεις.
Θέα μεγάλη! Ἐν μέσῳ καπνοῦ καὶ ὁμίχλης ἡ πόλις
κύκλῳ ἁπλοῦται ἀπέραντος· λάθρα ὁ Τάμεσις ῥέων
βαίνει θολὸς καὶ βαρὺς πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἄπειρα σκάφη
τρέχουσι κάτω μ' ὁρμὴν ἢ μ' ἀφρίζοντ' ἀνέρχονται στέρνα.
Πλέουν δὲ ποῦ; καὶ πρὸς τί; Πρὸς τί κίνδυνοι τόσοι καὶ μόχθοι;
Φεῦ, καὶ ὁ ναύτης, υἱὸς τῆς ἀπίστου θαλάσσης γενναῖος,
κι' ὁ ἐπιβάτης, ποθῶν νοσταλγὴς τὴν ἀκτὴν τῆς πατρίδος,
πάντες μὲ μίαν ψυχὴν κυνηγοῦν, ἀλλ' εἰς μάτην, ἓν φάσμα·
τὴν εὐτυχίαν διώκουν· καὶ φεύγει ἐμπρός των τὸ φάσμα,
τρέχουν ἐκεῖνοι κατόπιν . . . Τί δὲ τοῦ σταδίου τὸ τέρμα;
Θάνατος, τάφος, μηδέν! Ματαιότης, τὸ πᾶν ματαιότης!
Μόνος ἐνταῦθα δὲν εἶμαι. Ἐκεῖ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ λόφου
τρίποδα βλέπω ὀρθόν, κ' ἐπ' αὐτοῦ τηλεσκόπιον μέγα,
ὁ κύριός του δ' ἐκεῖ κατηφὴς περιμένει πελάτας.
Σήμερον πνέει βορρᾶς φοβερὸς καὶ ὁ μαῦρος ὁρίζων
δὲν προσκαλεῖ τοὺς ἀργοὺς εἰς τὸ ὕψωμα τοῦτο· ὁ τρίπους
μάτην ἐστήθη· πεινᾷ ὁ πτωχός του ὁ κύριος ἴσως.

—

«—Ἄφες, ὦ γέρον, νὰ ἴδω τὸ πλοῖον ἐκεῖνο τὸ μέγα.
Φέρει φορτίον βαρὺ καὶ βαρέως τὰ ὕδατα σχίζει.
—Ἴδε. Σχοινία κ' ἱστοὺς καὶ τοὺς ναύτας, τὸ πᾶν διακρίνεις,
κι' ἂν περιμένῃς τινὰ θὰ τὸν ἴδῃς κ' ἐκεῖνον ἐντεῦθεν.
— Δὲν περιμένω τινά. Θαυμαστὸν τηλεσκόπιον ἔχεις·
βλέπει μακράν. Ἀλλ' εἰπέ, ἦλθε σήμερον τὶς εἰς τὸν λόφον;
—Σήμερον ὄχι· ἀλλὰ ἐν εὐδίᾳ πολλοὶ ἀναβαίνουν.
—Οὕτως ἐνταῦθα λοιπὸν τ' ἀναγκαῖα τοῦ βίου κερδίζεις;
—Μόνος μου πόρος τοῦ ζῆν. Ὅτε ἤμην ὡς σὺ κ' ἐγὼ νέος,
ναύτης εἰς ξένα πελάγη διῆγον. Ἐλπὶς μὲ ὡδήγει
ὅτι θὰ στήσω ποτὲ 'ς τὴν πατρώαν ἀκτὴν τὴν σκηνήν μου
καὶ μετ' ἐκείνης ἐκεῖ τὴν ὁποίαν ἐπόθουν θὰ ζήσω.
Ἤλπιζον ὅμως εἰς μάτην· ἀλλέως διέταξ' ἡ Μοῖρα.
Ἔρημος, μόνος, διέρχομ' ἐνταῦθα τὸν βίον ἀθλίως,
κ' ἴσως πρωΐαν τινὰ ξένος τις, ἀναβὰς εἰς τὸν λόφον,

Digitized by Google

μ' εὕρῃ ἐνταῦθα νεκρὸν εἰς τὸν τρίποδα τοῦτον πλησίον.
—Ὦ, μὴ ἀφίνῃς τὸν νοῦν νὰ σοῦ τρώγουν ἰδέαι τοιαῦται.
Ἴσως τὸ τέλος γλυκύτερον ἔλθῃ παρ' ὅ,τι φοβεῖσαι.
Εἶν' ἀγαθὸς ὁ Θεός, ὥστε ἔλπιζε, πίστευε, γέρον.
—Δὲν τὸν φοβοῦμαι τὸν θάνατον. Ἕτοιμος εἶμαι ἂν ἔλθῃ·
οὔτε μισῶ τὴν ζωήν, ἂν καὶ ἦναι πικρὰ καὶ βαρεῖα.
Εἶδον πολλοὺς δυστυχεῖς καὶ συγκρίνων τῶν ἄλλων τὰ πάθη
μ' ὅσας ὑπέστην ἐγὼ συμφοράς, τὸν Θεὸν μεγαλύνω.
Ναί, τὸν Θεὸν εὐλογῶ, ὅςτις ἵλεως κ' εὔσπλαγχνος εἶναι,
παρηγορίας δ' αὐτὸς δὲν στερεῖ τὴν ἀλγοῦσαν καρδίαν.
Τὸν εὐλογῶ ἐκ ψυχῆς, ὅτε βλέπω τὸν ἥλιον, εἴτε
λάμπ' εἰς αἰθέρα χρυσοῦν, εἴτε κρύπτετ' εἰς νέφη ζοφώδη·
τὸν εὐλογῶ, ὁ βορρᾶς ὅτε σείῃ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων,
τὸν εὐλογῶ, ὅτ' ἐδῶ ἀγαθόν τινα ἄνθρωπον εὕρω
μ' ὑπομονὴν συμπαθῆ, καθὼς σύ, νὰ μ' ἀκούῃ, ὦ νέε.
—Γέρον γενναῖε! Ἀλλὰ συγγενῆ σου κανένα ἢ φίλον
νὰ σ' ἐλαφρύνῃ τὸ δύσφορον ἄχθος τοῦ βίου δὲν ἔχεις;
—Ὄχι. Οὐδένα, οὐδένα.—Κ' οἱ φίλοι τῶν πρώτων σου χρόνων,
κ' ἡ ποθητή σου ἐκείνη ψυχή, τί ἀπέγειναν πάντες;
—Ὅταν πληγώσῃ πτηνὸν κυνηγὸς κ' εἰς τὴν γῆν τὸ κρημνίσῃ
μ' ᾑματωμένα πτερά, συντριμμένον τὸν πόδα, ἐκπνέον,
φεύγουν τὰ ἄλλα πτηνὰ καὶ τὸν σύντροφον θνήσκοντ' ἀφίνουν.
Ἡ συμφορὰ τὰ δεσμὰ τῆς φιλίας, ὦ νέε, ῥηγνύει.
Σπάνιον εἶναι πολὺ καὶ μὴ τὸ ἐλπίζῃς νὰ εὕρῃς
φίλον ἁγνὸν κι' ἀληθῆ, ὅςτις πᾶν ὑπὲρ σοῦ θυσιάζων
νὰ διαπλεύσῃ μὲ σὲ τὸ ἀνήσυχον ρεῦμα τοῦ βίου
κ' εἰς τὴν γαλήνην πιστὸς κ' εἰς ἀγρίαν πιστὸς τρικυμίαν.
Πλὴν οὐδ' ἐπλάσθ' ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνδρὸς διὰ τόσην φιλίαν.
Στάδιον εἶναι ἡ γῆ, ὅπου πρέπει νὰ τρέξουν οἱ ἄνδρες,
πάντες ζητοῦντες τὸ τέρμα νὰ φθάσουν, τὴν νίκην ποθοῦντες.
Ἂν ἐξ αὐτῶν τις πεσὼν παραμείνῃ 'ς τὸ μέσον τοῦ δρόμου,
πρέπει νὰ τρέχουν οἱ ἄλλοι ἀμέριμνοι· ὅςτις θελήσῃ
ἢ 'ς τὸν πεσόντ' ἀρωγὸς νὰ φανῇ, ἢ νεκρὸν νὰ τὸν θάψῃ,
ἔσχατος μένει ὀπίσω, χωρὶς τῆς ἐλπίδος τῆς νίκης.
Ὥστε κι' ὁ πίπτων μ' ὀργὴν καὶ πικρίαν δὲν πρέπει νὰ κλαίῃ,
ἂν οἱ κρατοῦντες αὐτὸν ἑκατέρωθεν φίλοι, ἐνόσῳ
παρηκολούθει αὐτοὺς εἰς τὸ στάδιον τρέχων ἀκμαῖος,
βλέποντες ἤδη νὰ πίπτῃ τὴν χεῖρ' ἀποσύρουν καὶ φεύγουν,
φεύγουν μακράν του καὶ μόλις ἓν βλέμμα τῷ ρίπτουσιν οἴκτου.
Ἔαρος ἄνθος τερπνὸν ἀλλ' ἐφήμερον εἶν' ἡ φιλία·
αὖραι ἂν πνέουν ἀνθίζει, ἀλλὰ ὁ χειμὼν τὸ μαραίνει.
Πλὴν ὁ οἰκτίρμων Θεὸς μὴ θελήσας ν' ἀφήσῃ τὸν ἄνδρα
ἄμοιρον φίλου ἁγνοῦ κ' εὐσταθοῦς εἰς τὰς ὥρας τῆς λύπης,
ἔθεσεν ἄλλην καρδίαν εἰς ἄλλα γλυκύτερα στήθη,
ἔπλασεν ἄλλην ψυχήν, τρυφεράν, συμπαθῆ, ἀγαπῶσαν
μ' ἄλλην ἀγάπην, μὲ ἄλλην ὁρμήν, μ' αὐταπάρνησιν ἄλλην,
κ' ἔδωκεν οὕτω πιστὴν εἰς τὸν ἄνδρα σύντροφον, φίλην
τῶν συμφορῶν του συμμέτοχον, ἄγγελον παρηγορίας».

Εὔθυμος ἦχος σαλπίγγων ἀκούεται αἴφνης· ὁ γέρων
ἔπαυσε τότε λαλῶν, κι' ἀτενής, σιωπῶν, ἠκροᾶτο.
«—Βλέπε, ὦ γέρον. Ἡμεῖς θλιβεροὺς ἀνταλλάσσομεν λόγους,
ἀλλ' εἰς τοῦ λόφου τοὺς πόδας φαιδρὰ μουσικὴ παιανίζει.
Πνέει ἐνταῦθα μ' ὁρμὴν ὁ βορρᾶς καὶ τὰ δένδρα κλονίζει,
ὅμως γαλήνη ἐκεῖ, νηνεμία ἐκεῖ βασιλεύει.
Μελαγχολοῦντες ἡμεῖς τοῦ ἀνθρώπου θρηνοῦμεν τὴν μοῖραν,
κ' ὑπὸ τῶν δένδρων τὴν σκέπην εὐδαίμονες ἄνθρωποι ἄλλοι

Digitized by Google

περιπατοῦν κ' εὐθυμοῦν, καὶ ὁ ἦχος σαλπίγγων τοὺς τέρπει.
—Ἡ εὐτυχία ὁμοῦ καὶ ἡ θλῖψις 'ς τὴν γῆν συμβαδίζουν.
Μὴ περιμένῃς τὴν μίαν χωρὶς τῆς ἑτέρας νὰ εὕρῃς.
Τώρα, ἐκεῖ ὅπου σὺ εὐτυχεῖς ἐφαντάσθης τοὺς πάντας,
πόσοι καρδίαν νεκρὰν ἐντὸς πάσχοντος φέρουσι στήθους!
πόσοι βαδίζουν κυρτοὶ καὶ τοὺς καίει τὰ σπλάγχνα των μνήμη
φίλης καρδίας, καρδίας θερμῆς, ἥτις πλέον δὲν πάλλει!
Πόσοι δ' ἐπίσης ἐκεῖ περιφέρονται ἴσως μονήρεις,
ἄστεγοι, ξένοι, πτωχοί, ἀτυχεῖς, περιττοί, τῆς γῆς ἄχθος!
Πλὴν, διὰ μέσου τῶν δένδρων 'ς τὴν χλόην, ἀπόκεντρα, μόνους
βλέπεις τοὺς δύο αὐτούς; Εἶναι ἴσως νεόνυμφον ζεῦγος.
Ἴδε πῶς κύπτει ὁ νέος ροφῶν τῆς συντρόφου τοὺς λόγους.
Ἆρα τί λέγουν τὰ χείλη ἐκείνης; Ὦ! λόγους ἀγάπης,
σχέδια ἴσως χαρᾶς καὶ κοινῆς εὐτυχίας μελλούσης.
Ἄκουσε παίδων φωνὰς ζωηρὰς, χαρμοσύνους, παρέκει.
Ἴσως τὰ τέκνα φαιδρὰ, εὐτυχῆ, ὁ πατὴρ των τὰ βλέπει
κ' αἴσθημα θεῖον στοργῆς πατρικῆς τοῦ πληροῖ τὴν καρδίαν.
Νέε, ὑπάρχ' εἰς τὴν γῆν, καὶ ὑπάρχει πολλὴ, εὐτυχία,
ἀλλ' ὁ ἀγνώμων θνητὸς τὸ μεμψίμοιρον πάντοτε βλέμμα
πρὸς τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς προσηλοῖ, κι' οὐδαμῶς ἐνθυμεῖται
ὅτι ὁ πλάσας ἡμᾶς νὰ δοξάζηται πρέπει ἐπίσης
δι' ὅσα μᾶς δίδ' ἀγαθὰ καὶ δι' ὅσα δεινὰ δὲν μᾶς δίδει!
Ἄμοιροι ὅμως τινὲς εὐτυχίας ὑπάρχουν γηΐνου
κ' εἶναι κλαυθμῶνος κοιλὰς καὶ ζωὴ στεναγμῶν ἡ ζωή των.
Οὕτω κ' ἐκείν' ἡ γυνὴ, τὴν ὁποίαν ἠγάπησα νέος,
ἔζησε βίον πικρὸν καὶ κατέλιπ' αὐτὸν ἐν ὀδύνῃ.
Ὦ! ἀναμνήσεις σκληρὰς ἀνεκάλεσα. Πάντοτε ὅμως,
ὅτε σκιάζουν τὰ νέφη τὴν γῆν κ' εἶμαι μόνος 'ς τὸν λόφον,
μοῦ πλημμυροῖ τὴν ψυχὴν τῆς μακρᾶς συμφορᾶς της ἡ μνήμη.
—Τὴν ἱστορίαν αὐτῆς εἰς ἐμὲ διηγήθητι, γέρον.
Θ' ἀνακουφίσῃ καὶ σὲ ἡ συμπάθεια ξένου ἀγνώστου,
ἄκαρπος δὲ κ' εἰς ἐμὲ ἡ διήγησις ἴσως δὲν μείνει.
Φέρουν συχνάκις καρπὸν ἀγαθὸν θλιβεραὶ ἀναμνήσεις».

—

«—Εἶναι νεκρὰ πρὸ πολλοῦ ἡ γυνὴ τὴν ὁποίαν ἠγάπων·
σύζυγος ὅμως ἐμὴ ν' ἀποθάνῃ δὲν ἦτο γραπτόν μου·
ἄλλου μνηστῆρος ἐγένετο νύμφη οὐχὶ ἀλλὰ θῦμα.
Μέθυσος ἦτο αὐτὸς καὶ ἀκόλαστος, ζήσας δ' ἀτίμως
εὗρ' ἐν τῇ μέθῃ τὸν θάνατον, μαχαιρωθεὶς ἐν κραιπάλῃ.
Ἔμεινε χήρα ἐκείνη μ' ἀνήλικα τέκνα νὰ θρέψῃ,
ἄνευ τινὸς ἀρωγῆς, ἄνευ ἄρτου. Ἀλλ' ὅμως εἰργάσθη
κ' ἔθρεψε μόνη τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ τὰ εἶδε ν' αὐξήσουν.
Εἴθε ν' ἀπέθνησκε πρὶν,—τὸν πικρὸν πρὶν γευθῇ κάλυκά της
μέχρι πυθμένος! Καθὼς τὸν πατέρα ὁ πρῶτος υἱός της,
ἄξιος τύχης οἰκτρᾶς, εἰς εἱρκτὴν ἰσοβίως ἐκλείσθη.
Δεύτερον εἶχεν υἱόν. Οὗτος, φίλεργος, ἔντιμος νέος,
στήριγμα ἤδη τοῦ οἴκου καὶ στύλος τῆς χήρας μητρός του,
φθίσιν ὁ τάλας παθὼν, εἰς τὸ ἄνθος ἐκόπη τοῦ βίου!
Μία θυγάτηρ ἁγνὴ καὶ ὡραία τῇ ἔμενε μόνη,
καὶ τὴν ἠγάπα καθὼς ἀγαπᾷ μία δύστηνος μήτηρ,
ὅτε ἁρπάσῃ ὁ θάνατος πάντα κ' ἓν μόνον ἀφήσῃ,
ἓν μόνον τέκνον δεσμεῦον 'ς τὴν γῆν τὴν ἀλγοῦσαν ψυχήν της.
Πλὴν δυστυχίας πηγὴ ἦτο αὐτὴ καὶ νέας ὀδύνης.
Τέλος ὁποῖον ἐπῆλθεν ἐννόησας ἤδη βεβαίως.
Νέος τις εἶδε τὴν κόρην, τὴν ἤρεσε κ' εἶπεν ἐντός του:
—Χάριν μου θάλλει ἐδῶ τ' ἄνθος τοῦτο· ἐγὼ θὰ τὸ κόψω.

Digitized by Google

Κ' ἔκοψε τ' ἄνθος.—Εὐαίσθητον ἔχει καρδίαν ἡ νέα,
ἄπειρος εἶναι, εἶν' εὔπιστος, ἡ κολακεία τὴν θέλγει,
ἡ δ' ἀφελὴς της ψυχὴ 'ς τὴν ἀπάτην ἀνοίγετ' εὐκόλως.
Οὕτω κ' ἐκείνη. Αἰώνιον πίστιν ὁ νέος ὠρκίσθη,
ὅτ' ὑμεναίου δεσμὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ θὰ σφραγίσουν,
καὶ ἡ ἀθλία ἐπίστευσε πάντα. Ἠράσθη κ' ἐχάθη!
Τῆς θυγατρός της τὴν πλάνην ἡ τάλαινα μήτηρ ἠγνόει.
Μίαν πρωΐαν δὲν εὗρεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον. Ποῦ εἶναι;
Φεύγουν αἱ ὧραι, δὲν φαίνετ' ἡ κόρη. Εἰς ὅλους τοὺς δρόμους
τρέχει ἡ γραῖα, παντοῦ ἐρωτᾷ ἂν τὴν εἶδον. Εἰς μάτην!
Ἀπηλπισμένη, μὲ ὄμμα στεγνὸν, μὲ ἀνήσυχον βλέμμα
βλέπει τὸ σκότος προβαῖνον κ' εἰσέτι 'ς τὴν θύραν της μένει,
κ' ἔχει ἐλπίδας εἰσέτι, κ' εἰς φόβους συγχρόνως πλανᾶται.
Αἴφνης ἓν γράμμα λαμβάνει· μὲ τρέμουσαν χεῖρα τ' ἁρπάζει.
Εἶν' ἰδικόν της! Τ' ἀνοίγει, ἀλλὰ ν' ἀναγνώσῃ δὲν βλέπει.
Ζῇ ἡ θυγάτηρ της, ζῇ! Χύνει δάκρυ χαρᾶς καὶ δὲν βλέπει.
Ὦ! Νὰ μὴ ἔζη καλλίτερον ἦτο! Καλλίτερον ἦτο
ξένη νὰ σ' ἔγραφε χεὶρ ὅτι ἔχεις νεκρὰν θυγατέρα
κι' ὄχι τὸ γράμμα ἐκεῖνο μεστὸν ἀτιμίας καὶ αἴσχους.
Αἴσχους! Ἀλλ' ἦτο ἐγγὺς φοβερὰ τιμωρία τῆς πλάνης.
Ὁ λατρευτὸς ἐραστὴς τὴν παρήτησε κ' ἔφυγε. Μόνη,
κατῃσχυμένη ἐκεῖν' ἡ ἀθλία, τὴν τόλμην δὲν εἶχεν
εἰς τὰς ἀγκάλας μητρὸς νὰ ζητήσῃ συγγνώμην καὶ οἶκτον.
Τῆς ἀπωλείας τὸ ἔργον κακαὶ ἐπεσφράγισαν σχέσεις.
Ἔγειν' ἡ πτῶσις τελεία. Καὶ ἔζη εἰσέτι ἡ γραῖα!
Μίαν ἡμέραν ἐπέστρεψε πρὸς τὴν μητέρα ἡ κόρη
εἰς τὴν ἀγκάλην κρατοῦσα ἓν βρέφος, καρπὸν τῆς αἰσχύνης.
Ἤμην ἐκ τύχης παρών. Δὲν ἠκούσθησαν λόγοι ὀργίλοι,
δὲν ἀντηλλάγη μομφὴ ἢ ἐπίπληξις. Ἔπρεπεν ὅμως
μὲ κεφαλὴν πολιὰν, κεκλιμένην, νὰ ἴδῃς τὴν γραῖαν,
τρέμουσαν ὅλην, μὲ χείλη σφιγμένα, ὡσὰν νὰ ἐζήτει
μαῦρα νὰ πνίξῃ παράπονα . . . ἴσως ἐκφράσεις ἀγάπης . . .
Ἔπρεπ' ἐπίσης νὰ ἴδῃς τὴν νέαν ἐκείνην μητέρα
γονυπετοῦσαν, προτείνουσαν πρὸς τὴν μητέρα τὸ βρέφος
καὶ μετὰ γόου κραυγάζουσαν: Πάρε το, σῶσέ το μῆτερ!
Κι' ὥρμησ' ἡ γραῖα ταχεῖα καὶ ἥρπασεν αἴφνης τὸ βρέφος,
ὡς ἐκ κινδύνου φλογῶν· καὶ ἐνῷ εἰς τὰ στήθη τὸ σφίγγει,
διὰ τῆς ἄλλης χειρὸς τὴν λευκὴν κεφαλήν της καλύπτει,
κ' ἤκουες θρῆνον πικρὸν, κ' οἱ βαθεῖς στεναγμοί της ἀντήχουν.
Μ' ἐσταυρωμένας δ' ἡ κόρη τὰς χεῖρας, μ' ἀκίνητον βλέμμα,
βραδυποροῦσα ἐξῆλθε, χωρὶς ν' ἀσπασθῇ τὴν μητέρα.
Τὰ δάκρυά μου συγχώρει....Καὶ σὺ, καθὼς βλέπω, δακρύεις!
Νέε καλὲ, εὐλογῶ τὸ γενναῖον τὸ δάκρυ σου τοῦτο.
Σ' εὔχομ' ἐκ βάθους ψυχῆς,—δὲν σοὶ λέγω ποτὲ νὰ μὴ κλαύσῃς
ἴδια πάθη θρηνῶν, ἐπειδὴ, ὡς ἐλπίζω, θὰ ζήσῃς
καὶ θὰ διέλθῃς καὶ σὺ ἀποφράδας ἀφεύκτως ἡμέρας,—
εὔχομαι ὅμως 'ς τὰς ὥρας τῶν θρήνων νὰ ἔχῃς πλησίον
φίλην ψυχὴν συμπαθῆ συνθρηνοῦσαν εὐσπλάγχνως μαζῆ σου!
Παρηγορίας ἐλπὶς ἦτο μόνη τὸ βρέφος ἐκεῖνο,
ἡ τελευταία ἐλπίς. Δι' αὐτὸ ἔζη μόνον ἡ γραῖα,
κ' ηὔχετο ἤδη νὰ ζῇ μέχρις ὅτου τὸ βρέφος αὐξήσῃ,
γείνῃ παρθένος, παρθένος σεμνὴ καὶ ἐνάρετος γείνῃ.
Ἔξω τοῦ οἴκου τῆς γραίας, 'ς τὸ ὕπαιθρον, ἔρημον, μόνην,
εἶδον πολλάκις τὴν νύκτα τὴν νέαν μητέρα νὰ μένῃ,
ὥρας νὰ μένῃ ἐκεῖ, προσηλοῦσαν 'ς τὴν θύραν τὸ ὄμμα,
κ' ἤλπιζον ὅτι τὸ τέκνον της ἦτο ὁ κλάδος ἐλαίας,
ἐπαγγελία τοῦ ὅτ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ παρέλθῃ,

Digitized by Google

ἤλπιζον ὅτι οὐράνιον τόξον ἐπέλαμψεν οὕτω,
νέας ἡμέρας γαλήνης 'ς τὴν τάλαιναν γραῖαν ἀγγέλλον !
Ἔτος παρῆλθε, καὶ ἤρχιζεν ἤδη τὸ βρέφος τραυλίζον
λέξεις νὰ λέγῃ ἀνάρθρους μ' ἡδύφθογγον, ἄτολμον γλῶσσαν,—
ἤρχιζε μόλις μὲ πόδα δειλὸν νὰ βαδίζῃ ἓν βῆμα,
καὶ τοῦ θανάτου τὰ μαῦρα πτερὰ τὸ ἐσκίασαν αἴφνης.
Πᾶσ' αἱ φροντίδες καὶ πᾶσ' αἱ δεήσεις κ' οἱ θρῆνοι εἰς μάτην,
μάτην τὰ πάντα. Ταχέως κ' ἡσύχως ἐσβέσθ' ἡ πνοή του.
Τὴν ἐπιοῦσαν ἐξέπνευσ' ἡ γραῖα. Ἀνήλιος δύσις !
Ἀπηλπισμένη ἐξέπνευσ' ἡ δύστηνος,—ἔρημος τέκνων.
Ὅμως αὐτὴν ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους θ' ἀντήμειψεν ἄνω.
Δίκαιος εἶν' ὁ Θεὸς, ἀγαθὸς, πολυεύσπλαγχνος εἶναι,
δὲν συγχωρεῖ αἱ ψυχαὶ αἱ ἀθῶαι νὰ πάσχουν ἐνταῦθα
ἄνευ γλυκείας ἐκεῖ ἀμοιβῆς καὶ τῶν θλίψεων λήθης !
Ἔμεινα ὅλην τὴν νύκτα πλησίον τῶν δύο πτωμάτων,
τὴν δὲ πρωΐαν ἐλθὼν ἱερεὺς ἀνεγίγνωσκ' ἠρέμα
τὰς νεκρωσίμους εὐχὰς, ὅτ' ἐξαίφνης ἀνοίγετ' ἡ θύρα
κ' ἔντρομος, ἄπνους, ὠχρὰ, ἀσκεπὴς, ἐμφανίζετ' ἐμπρός μας
τῶν δύο πτωμάτων ἡ μήτηρ, ἡ κόρη. Τὰ φέρετρα βλέπει . . . .
Λέξιν δὲν εἶπε, κραυγὴ δὲν ἠκούσθη, δὲν ἔπεσε δάκρυ,
κ' ἔμεν' ἐκεῖ ἐν σιγῇ, καὶ ἡμεῖς σιωπῶντες πλησίον.
Αἴφνης οἰκτρὰ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ στήθους αὐτῆς ἐξερράγη.
Ὥρμησεν ἔξω. Κατόπιν της ἔδραμον ἔμπλεως τρόμου,
ἔμπλεως τρόμου καὶ φρίκης. Αἱ φρένες της εἶχον σαλεύσει ! »

—

Ἔπαυσ' ὁ γέρων λαλῶν. Εἰς λυγμὸν ἀπεσβέσθ' ἡ φωνή του.
Θλίψας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐν σιγῇ, ἀπεσύρθην βραδέως.
Μ' ἤρχετο λύπης πλημμύρα καὶ ἤθελον μόνος νὰ κλαύσω.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ.

ΕΘΙΜΑ ΟΛΛΑΝΔΙΚΑ

Διερχόμενος ἀπόκεντρόν τινα δρομίσκον τῆς πόλεως **Delft** εἶδον κυρίαν προσεγγίσασαν εἴς τινα θύραν, ἐφ' ἧς ἤρξατο ἀναγινώσκουσα τεμάχιον χάρτου προσκεκολλημένου, μεθ' ὃ ποιήσασα σχῆμά τι λύπης ἀπῆλθε. Μετά τινα στιγμὴν, ἄλλη κυρία διαβαίνουσα, ἔστη, ἀνέγνω καὶ ᾤχετο ἀπιοῦσα καὶ αὐτή. Ἐζήτησα ἐξήγησίν τινα παρὰ τοῦ συνοδοιπόρου μου, παρ' οὗ ἔμαθον ἱκανῶς περίεργον ἔθιμον. Ἐπὶ τοῦ χαρτίνου ἐκείνου τεμαχίου ἐγέγραπτο ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ δεῖνος ἀσθενοῦς εἶχε χειροτερεύσει. Εἰς πολλὰς ὀλλανδικὰς πόλεις, ὅταν ὑπάρχῃ ἀσθενὴς, ἡ οἰκογένεια τοιχοκολλεῖ καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῆς θύρας ἓν δελτίον περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πάσχοντος, ὅπως ἀλλαχοῦ οἱ φίλοι καὶ γνώριμοι εἰσέρχωνται ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἐρωτῶσι περὶ τοῦ ἀσθενοῦς. Τῶν εἰδοποιήσεων τούτων ποιοῦνται χρῆσιν καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις. Εἴς τινας πόλεις ἀγγέλλουσι τὴν γέννησιν ἄῤῥενος τέκνου, κρεμῶντες πρὸ τῆς θύρας σφαιρίδιον κεκαλυμμένον δι' ἐρυθρᾶς μετάξης καὶ *dantella*ς, ἧς τὸ ὄνομα ὀλλανδιστὶ σημαίνει τεκμήριον γεννήσεως. Ἐὰν τὸ γεννηθὲν τέκνον εἶνε θῆλυ, θέτουσιν ὑπεράνω τοῦ σφαιριδίου ἓν τεμάχιον λευκοῦ χάρτου· ἐὰν εἶνε δίδυμα, ἡ *dantella* τίθεται διπλῆ· ἐπὶ πολλὰς δὲ μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέρας τοιχοκολλοῦσιν ὡσαύτως ἑτέραν εἰδοποίησιν φέρουσαν τὰς ἀκολούθους λέξεις· «Τὸ τέκνον καὶ ἡ μήτηρ ἔχουσι καλῶς, διῆλθον εὐχάριστον νύκτα», ἢ καὶ τὸ ἐναντίον, ἐὰν συμβῇ. Ἄλλοτε, ὁσάκις ἀγγελία γεννήσεως εὑρίσκετο τοιχοκολλημένη ἐπὶ τῆς θύρας, οἱ δανεισταὶ τῆς οἰκογενείας ταύτης δὲν ἠδύναντο νὰ κρούσωσιν αὐτὴν ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας. Πλὴν νομίζω ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο περιῆλθεν εἰς ἀχρηστίαν, ἂν καὶ συνετέλεσεν ἴσως εἰς τὸ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ.

Κατὰ τὸν σύντομον ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ **Delft** περίπατόν μου συνήντησα πρόσωπα τινὰ, ἰδιορρύθμως ἐνδεδυμένα, οἷα εἶχον ἰδεῖ καὶ ἐν **Rotterdam**, χωρὶς νὰ ἠξεύρω ἐὰν ἦταν ἱερεῖς, δικασταὶ ἢ νεκροθάπται, καθόσον αἱ ἐνδυμασίαι καὶ αἱ ὄψεις αὐτῶν εἶχόν τι τὸ παρεμφερὲς πρὸς ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων ἐπαγγελμάτων. Ἔφερον τρίκερων πῖλον μετὰ μεγάλου μελανοῦ καλύμματος, ὅπερ ἐκρέματο μέχρι τῶν πλευρῶν, μακρὸν μὲ οὐρὰν ἐπενδύτην ἐν σχήματι χελιδόνος, βρακία μαῦρα, μελαίνας περικνημίδας, μαῦρον χιτῶνα, πέδιλα χωστὰ, λευκὸν λαιμοδέτην καὶ χειρόκτια λευκά, ἐκράτουν δ' ἀνὰ χεῖρας φύλλον, μέλαν ἔχον περιθώριον. Ὁ συνοδοιπόρος μου μοὶ εἶπεν ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶχον ὄνομα, ὅπερ

Digitized by Google

δὲν μεταφράζεται, «aansprekers», καὶ ὅτι ἔργον αὐτῶν ἦτο νὰ ἀναγγέλλωσι τοὺς θανάτους εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τοῦ ἀποβιώσαντος, καθὼς καὶ εἰς τοὺς διαβάτας εἰς τὰς ὁδούς. Ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν ποικίλλει ἔν τισι λεπτομερείαις κατὰ χώρας, καὶ καθ' ὅσον εἰσὶ καθολικοὶ ἢ διαμαρτυρόμενοι. Εἴς τινας πόλεις φέρουσι πελώριον πίλον. Ἐν γένει ἐνδύονται καθαρώτατα, ἔστιν ὅτε δὲ ὁ ἱματισμὸς καὶ τὸ κτένισμα αὐτῶν μετὰ τηλικαύτης ἐκτελοῦνται ἐπιτηδεύσεως, ὥστε εὑρίσκονται εἰς προφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν χαρακτῆρα, ὃν περιβάλλονται, ὄντες ὑπάλληλοι τοῦ θανάτου, ἤ, ὡς ὠνόμασεν αὐτοὺς περιηγητής τις, εἰδοποιητήρια αὐτοκίνητα.

Εἴδομεν ἕνα ἐξ αὐτῶν σταθέντα ἐνώπιον οἰκίας τινός. Ὁ συνοδοιπόρος μου παρετήρησέ μοι ὅτι τὰ παραθυρόφυλλα ἦσαν κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον κλειστά, καὶ ὅτι ἑπομένως δέον νὰ ἀπέθανέ τις ἐν τῇ οἰκίᾳ. Τὸν ἠρώτησα ἐὰν ἐγίνωσκε ποῖος ἦτο.— «Ἀγνοῶ, μοὶ ἀπήντησεν. Ἀλλ' ἐὰν κρίνω ἐκ τῶν παραθυροφύλλων, ὁ τοιοῦτος δὲν εἶνε ἐγγύτατος συγγενὴς τοῦ οἰκοδεσπότου». Ἐπειδὴ μὲ εἶδε διστάζοντα ὀλίγον νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀλλόκοτον ταύτην ἐξήγησιν, μοὶ ἐξήγησεν ὅτι ἐν Ὁλλανδίᾳ, ὅταν ἀποθνήσκῃ τις ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, κλείουσι μίαν, δύο, ἢ τρεῖς κινητὰς θυρίδας τῶν παραθυροφύλλων, κατὰ τὸν βαθμὸν συγγενείας τοῦ ἀποθανόντος μετὰ τοῦ οἰκοδεσπότου. Ἑκάστη θυρὶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἕνα βαθμὸν συγγενείας· τὰς κλείουσι δὲ ἁπάσας πλὴν μιᾶς, συμβάντος θανάτου πατρὸς ἢ μητρός. Ὅταν ἀποθνήσκῃ ἐξάδελφος, κλείουσιν μίαν, ὅταν ἀδελφὸς δύο, καὶ οὕτω καθεξῆς. Πιστεύεται ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶναι ἀρχαιότατον, διατηρεῖται δὲ εἰσέτι, διότι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ οὐδὲν ἔθιμον ἐγκαταλείπεται ἐξ ἰδιοτροπίας, καθόσον δὲν μεταβάλλεται εἰμὴ πᾶν τὸ ἐνδιαφέρον σπουδαίως νὰ τροποποιηθῇ, καὶ τοῦτο ἀφοῦ βαθέως πεισθῶσιν ὅτι ἐνεργοῦσι μεταβολὴν ἐπὶ τὰ κρείττω. Α*

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ.

Ὁ πρόεδρος πρὸς τὸν κατηγορούμενον.— Εἰς αὐτὰ πάντοτε φέρει ἡ μέθη. Θαρρῶ πῶς τὴν ἡμέραν 'ποῦ ἐκτύπησες τὸν ἐνάγοντα εἶχες ἀφήσει τὸ λογικὸν εἰς τὸν πάτο τοῦ ποτηριοῦ.

Ὁ κατηγορούμενος.—Ὢ! ὅσο γι' αὐτό, κύριε πρόεδρε, ἔχετε ἄδικον· διότι ἐγὼ ἀδειάζω πάντοτε πολὺ καλὰ τὸ ποτῆρί μου.

*
* *

Ὁ μικρὸς Μίμης ἥρπασε δυνατὸν κρυολόγημα, δι' ὃ ἡ μήτηρ του τῷ ἑτοιμάζει ἰατρικόν τι. Ὁ Μίμης βλέπει ἀνησύχως τὸ ἑτοιμαζόμενον ποτόν, ἐρωτῶν καθ' ἑαυτὸν ἐὰν θὰ εἶναι καλόν.

— Νά, δοκίμασε, τῷ λέγει ἡ μήτηρ του.

Ὁ μικρὸς εἰσάγει τὴν γλῶσσαν εἰς τὸ ποτήριον μετὰ μορφασμοῦ, καὶ ἀναφωνεῖ·

— Ἄχ! τί ἔμορφο ποῦνε! Ξέρεις, *μαμᾶ*, εἶναι τόσο ἔμορφο! δὲν τὸ κρατοῦμε καλλίτερα γιὰ τὸν *μπαμπᾶ*;!

*
* *

Ἡ Σάρα Βερνὰρ εἶνε, ὡς γνωστόν, ἰσχνοτάτη. Ἰατρός τις, ὅστις τὴν ἐνοσήλευε νέαν οὖσαν, ἔλεγεν ἐσχάτως·

— Ἀπὸ τότε ἀκόμη ἦτο τόσον ἰσχνή, ὥστε ὅταν ἔπαιρνεν ἓν *χάπι*, ἐφαίνετο ὡσὰν νὰ ἦτον ἔγκυος.

*
* *

Ὁ γενναιόδωρος κ. Σ... βλέπων ὅτι εἰς τὴν ἱματιοθήκην του δὲν ὑπῆρχε πλέον τόπος διὰ τὰ νέα του ἐνδύματα, ἀποφασίζει νὰ τὴν ἐλαφρώσῃ ὀλίγον ἀπὸ μερικὰ παλαιά, δίδων αὐτὰ εἰς τὸν ὑπηρέτην του.

— Νικόλα, γιὰ 'δὲς, δοκίμασε αὐτὰ τὰ σουρτοῦκα, κι' ἂν σου πηγαίνουν, πάρε τα, εἶνε δικά σου.

— Ὢ! ὅσο γιὰ αὐτό, ἀφέντη, λέγει ὁ Νικόλας πλήρης χαρᾶς, μὴ σᾶς μέλῃ, καὶ μοῦ πηγαίνουν λαμπρά· κάθε βράδυ ποῦ πηγαίνετε ἡ εὐγενεία σας 'ς τὴ λέσχη, τὰ δοκιμάζω γιὰ νὰ ἔβγω κι' ἐγὼ ἔξω.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὅπως τὸ ἄτομον πρέπει πρῶτον νὰ παγιώσῃ τὸ σῶμα καὶ ἔπειτα νὰ καλλιεργήσῃ καὶ τὴν ψυχὴν κατὰ τὸ δυνατόν, οὕτω καὶ τὸ ἔθνος τότε βαίνει ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως πρὸς τὸν προορισμόν του, ὅταν θεμελιώσῃ πρῶτον καὶ στηρίξῃ καὶ κρατύνῃ τὴν ὑλικὴν αὐτοῦ εὐεξίαν, ὄχι δὲ ὅταν ἐπιδοθῇ ὅλον καὶ μονομερῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ἀδιαφοροῦν καὶ παραμελοῦν ἐντελῶς τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας καὶ τὰ ὑλικά του συμφέροντα. (Δ. Βερναρδάκης.)

*** Ἡ εὐγνωμοσύνη, ὡς τὰ εὐαίσθητα καὶ τρυφερὰ ἐκεῖνα ἄνθη, ἅτινα θάλλουσιν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ μαραίνονται εἰς τὰ ταπεινὰ μέρη, δὲν ἀναπτύσσεται εἰμὴ ἐντὸς τῶν ὑψηλῶν καὶ εὐγενῶν καρδιῶν.

*** *Λησμονεῖν*—ἰδοὺ τὸ μέγα μυστήριον τῶν ἰσχυρῶν καὶ δημιουργῶν ὑπάρξεων· λησμονεῖν καθ' ὃν τρόπον λησμονεῖ ἡ φύσις, ἥτις δὲν γνωρίζει παρελθόν, ἥτις κατὰ πᾶσαν ὥραν ἐπαναρχίζει τὸ μυστήριον τῆς ἀενάου παραγωγῆς της.

*** Κυρία διαφορὰ νέου καὶ γέροντος εἶνε, ὅτι ὁ μὲν προσδοκᾷ τὸν βίον, ὁ δὲ τὸν θάνατον· ὁ μὲν ἔχει βραχὺ παρελθὸν καὶ μακρὸν μέλλον, ὁ δὲ τὸ ἀνάπαλιν. Βεβαίως ὁ γέρων ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν τελευτήν, ὁ δὲ νέος τὴν ζωήν· ζητεῖται ὅμως ποτέρα τούτων εἶνε μᾶλλον ἐπικίνδυνος.

Digitized by Google

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ παρελθὸν θέρος οἱ κάτοικοι τοῦ μικροῦ χωρίου τῆς Ἀλσατίας Schwarzbach, ἐρχόμενοι ὅπως ῥίψωσι τὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν ἐν γραμματοκιβωτίῳ ἔξω τοῦ ταχυδρομείου, εὗρον τοῦτο κατεχόμενον ὑπὸ σμήνους σφηκῶν, αἵτινες ἐλθοῦσαι ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῷ. Τὰ μικρὰ ζωΰφια εὑρόντα τὸ μέρος τῆς ἀρεσκείας των, ἤρξαντο τοῦ ἔργου των· κατεσκεύασαν λοιπὸν τὰς μικρὰς κατοικίας των καὶ ἤρξαντο περιϊπτάμενα εἰς τὰ πέριξ πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς των. Ἐπειδὴ κατεῖχον μίαν γωνίαν τοῦ κιβωτίου, καὶ δὲν ἔφερον πρόσκομμα εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ὁ ὑπάλληλος ἐλάμβανε τακτικῶς τὰς ἐπιστολάς, ἃς τὸ κοινὸν ἀπέθετεν ἐν τῷ κιβωτίῳ, οὐδενὸς δ' ἐγερθέντος παραπόνου, ἀφῆκαν καθ' ὅλον τὸ θέρος τοὺς πτερωτοὺς ξένους ἀνενοχλήτους εἰς τὸ κιβώτιον. Ἀλλ' ἐπιστάντος τοῦ χειμῶνος, τὸ σμῆνος κατέλιπε τὸ κιβώτιον καὶ ἐζήτησεν ἄσυλον ὑπὸ τὴν γῆν.

Ἀνάλογόν τι συνέβη ἐν Ἑλβετίᾳ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ἐν χωρίῳ τινὶ ζεῦγος μικρῶν πτηνῶν, τῶν καλουμένων *μελισσοφάγων*, ἐλθὸν ἐγκατέστη ἔν τινι γραμματοκιβωτίῳ τοῦ χωρίου, ἔκτισεν ἐν αὐτῷ τὴν φωλεάν του, ἐτεκνοποίησε καὶ ἀνέθρεψεν ἐν αὐτῇ ὁλόκληρον τὴν ἐκ δέκα νεοσσῶν οἰκογένειάν του. Οἱ ἀγαθοὶ κάτοικοι τοῦ χωρίου, ἰδόντες τὴν ἐξ ἐφόδου κατάληψιν τοῦ γραμματοκιβωτίου των ὑπὸ τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἀπεφάσισαν, ὅπως μὴ ταράξωσι τὴν ἡσυχίαν τῶν ξένων των, νὰ φέρωσι τὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν εἰς τὸ κεντρικὸν ταχυδρομικὸν γραφεῖον, καταλείποντες εἰς τοὺς μελισσοφάγους τὸ γραμματοκιβώτιον.

Ἐν Ἀγγλίᾳ σκέψις γίνεται περὶ ἱδρύσεως ἀτμοπλοϊκῆς ὑπηρεσίας, δι' ἧς ὁ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς διάπλους νὰ ἐκτελῆται ἐν διαστήματι πέντε μόνον ἡμερῶν. Πρὸς τοῦτο πρόκειται νὰ κατασκευασθῶσιν ἀτμόπλοια ἄνευ ἱστῶν, μὲ κατάστρωμα θολωτόν, καὶ ἐφωδιασμένα διὰ πολλῶν ἑλίκων πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς κυρίας ἕλικος ἐν περιπτώσει θραύσεως αὐτῆς.

Ἡ φοβερὰ καταστροφὴ τοῦ ἐν Βιέννῃ θεάτρου παρέσχεν, ὡς εἰκός, ἄφθονον ὕλην οὐ μόνον εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τηλέγραφον. Κατά τινα δημοσιευθεῖσαν στατιστικήν, τὴν ἐπαύριον τοῦ δυστυχήματος τὸ κεντρικὸν γραφεῖον τοῦ τηλεγράφου ἐν Βιέννῃ ἀπέστειλε **12,673** τηλεγραφήματα καὶ ἔλαβεν **11,227**, ἅτινα πάντα σχεδὸν ἀνεφέροντο εἰς τὸ ἀπαίσιον συμβάν.

Ὁ κ. Βέννετ, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης», διατρίβων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν Παρισίοις, εἶχεν ἀποστείλει εἰς Βιέννην ἕνα τῶν ἀνταποκριτῶν του, τὸν κ. Jackson, ἀναθέσας αὐτῷ τὴν ἵδρυσιν μονίμου πρακτορείου ἐν τῇ αὐστριακῇ πρωτευούσῃ. Οὗτος ἅμα ἀφικόμενος εἰς Βιέννην, διεβίβασεν ἐν μιᾷ μόνῃ ἡμέρᾳ εἰς τὸν «Κήρυκα τῆς Νέας Ὑόρκης» τηλεγράφημα **10,000** λέξεων.

Ἐν San-Francisco ἱδρύθη ἐπ' ἐσχάτων χρηματιστήριον κινεζικὸν δαπάναις τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀποκατεστημένων Κινέζων ἐμπόρων. Τὸ ἵδρυμα τοῦτο φέρει ὄνομα «Chinese Merchants Exchange». Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας ἐδωρήσατο εἰς αὐτὸ τρεῖς τραπέζας φερούσας κομψοτάτας καὶ μεγαλοπρεπεῖς γλυφὰς εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ διὰ τὰς συνδρομάς, ἃς οἱ Κινέζοι τοῦ San-Francisco ἀπέστειλαν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου λιμοῦ.

Ἡ ἀρχιδούκισσα τῆς Αὐστρίας Μαρία Βαλεντίνη ὡς δῶρον τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἐζήτησε νὰ τῇ παραχωρήσωσιν, ὅπως ἀναθρέψῃ ἓν παιδίον ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κατέστησεν ὀρφανὰ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐν Βιέννῃ θεάτρου.

Οἱ πυροβοληταὶ τοῦ 19 αἰῶνος δύνανται νὰ χαρῶσι διὰ τὴν κατασκευὴν νέας τινὸς πυρφόρου σφαίρας, ἥτις εἶναι ἡ καταστρεπτικωτέρα τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν. Ἀποτελεῖται δὲ αὕτη ἐκ καταποτίων οὕτως εἰπεῖν τοῦ θανάτου, καθότι διευθυνομένη καθ' ὁμάδος πυκνῆς στρατιωτῶν κατακερματίζεται οὕτως, ὥστε ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν πανώλην ἐξαφανίζουσα ἐφάπαξ πολυαρίθμους πολυτίμους ὑπάρξεις. Ὁ γνωστὸς ἐν Essen τῶν πυροβόλων κατασκευαστὴς Krupp ἠγόρασε παρὰ τοῦ ἐφευρέτου τὸ μυστικὸν τῆς συστάσεως τοῦ ὑλικοῦ, ἐξ οὗ αὕτη κατασκευάζεται, καὶ ἔλαβε πρὸς τοῦτο τὸ προνόμιον τῆς κατασκευῆς. Ἤδη δὲ οἱ τῶν διαφόρων ἐθνῶν ὑπουργοὶ τοῦ πολέμου ἤρχισαν τὰς ἐπιδρομὰς πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ φονικοῦ τούτου μηχανήματος, οὗτινος ἀναμφιβόλως ἕκαστος αὐτῶν ἐπεθύμει ἐγκαρδίως νὰ ἦτο καὶ ὁ μόνος κάτοχος.

Ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως τὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ περιωνύμου συγγράμματος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῆς Πρωσσίας περὶ τοῦ πολέμου τοῦ 1870. Ἐν τῷ ἐπιλόγῳ συγκεφαλαιοῦνται συνοπτικῶς τὰ «ἐξαγόμενα τοῦ πολέμου». Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος ᾐχμαλωτίσθησαν καὶ ἐκομίσθησαν εἰς Γερμανίαν 11,860 γάλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ 371,981 στρατιῶται. Ἐν Παρισίοις κατέθεσαν τὰ ὅπλα 7456 ἀξιωματικοὶ καὶ 241,686 στρατιῶται. Κατέφυγον εἰς Ἑλβετίαν 2192 ἀξιωματικοὶ καὶ 88,381 στρατιῶται. Ἐκυριεύθησαν 107 ἀετοὶ καὶ σημαῖαι, 1915 πεδινὰ καὶ 5526 τοπομαχικὰ πυροβόλα. Ἔπαθλον τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξε (λέγει ἐν τέλει τὸ πρωσσικὸν ἐπιτελεῖον) ἡ ἀνίδρυσις τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1880 ᾠκοδομήθησαν ἐν Λονδίνῳ 24,945 νέαι οἰκίαι, ἐχαράχθησαν δὲ νέαι ὁδοὶ ἔχουσαι μῆκος 70 μιλλίων.

Εις Αναγνωστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 315 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 10 Ἰανουαρίου 1882

Η ΜΙΚΡΑ ΤΑΝΑΓΡΑΙΑ

Ἔρως πλατωνικός.

Α'

Αἰμύλιος Φιλίππῳ.

Παρίσια, τῇ 1 Σεπτεμβρίου 187...

Ὅτε πρὸ διετίας ἦλθες, φίλτατε, νὰ μ' ἀποχαιρετήσῃς, ἤμην, τὸ ἐνθυμεῖσαι, ἐνθουσιωδῶς ἔκδοτος εἰς συλλογὴν περιέργων ἀντικειμένων, ὥστε ἡ κλίσις μου αὕτη μὲ παρέφερε σχεδὸν μέχρι μισανθρωπίας, διότι ἔζων εὐχαρεστότερον μετὰ τῶν τεθνεώτων ἢ μετὰ τῶν ζώντων, κ' ἐπροτίμων καλόν τι μικρὸν ὑπόφαιον πηλούργημα παντὸς χαρτοφυλακίου τραπεζιτικοῦ ἢ ὑπουργικοῦ. Ὁ οὕτω τὴν τέχνην καὶ τὰ βιβλία του ἀγαπῶν δὲν ἐρυθριᾷ ἀποζῶν ἐκ μόνων τῶν προσόδων του, καὶ αὐτάρκως εἶχον πρὸ πολλοῦ εἰς ταύτην τὴν δίαιταν περιορισθῆ, διότι ὁ πυρετὸς ὑφ' οὗ, ὡς σ' ἦν γνωστόν, κατειχόμην, μὲ καθίστα ἀνίκανον πρὸς πᾶσαν συνεχῆ ἐργασίαν.

Πρὸ εἴκοσι μηνῶν λοιπὸν ἐπανήρχεσο σὺ ἐξ Ἀθηνῶν· γνωρίζων δὲ τὴν ἰσχυρὰν κλίσιν μου, μοὶ ἔφερες ἓν τῶν λεπτουργῶν ἐκείνων ἀγαλματίων τῶν ἀνευρισκομένων ἐν τοῖς τάφοις τῆς Βοιωτίας παρὰ τὴν Τανάγραν, τῶν ἐξαισίων πηλουργῶν πλαγγόνων, αἵτινες, ἀφ' οὗ ἐπὶ δισχίλια ἔτη ἔμειναν ὑπὸ γῆν, ἐξυπνῶσιν αἴφνης εὔχροοι καὶ χαρίτων πλήρεις, ὡς αἱ μυθολογούμεναι παρθένοι ἃς τέχνη γόητος θ' ἀπεκοίμιζεν εἰς μυχὸν σπηλαίου.

Ὦ! πόσον τὰ κινεζικὰ καὶ ἰαπωνικὰ πήλινα ῥωπουργήματά μου, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ ἐκ Σέβρης μοὶ ἐφαίνοντο ὠχρὰ καὶ βάναυσα πρὸς τὸν ἁγνὸν τοῦτον θησαυρὸν παρατιθέμενα! Ἐνθυμεῖσαι, ὅτι ἐπὶ ὥρας ἱστάμην πρὸ τοῦ ἀγαλματίου ἀποθαυμάζων αὐτὸ ἐν ἐκστάσει, ἀφ' ἧς οἱ σαρκασμοί σου δὲν κατώρθουν νὰ μ' ἀποσπάσωσι.

Βλέπω τὴν μικρὰν κόρην ἀκόμη ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς ἑστίας μου, καὶ οὐδὲ μία πτυχὴ τοῦ χιτῶνός της ἀπεσβέσθη ἀπὸ τῆς μνήμης μου. Ἵστατο ὀρθία, ἀσκεπής, λεπτὴ δὲ ταινία χρυσῆ ὑπήγειρε τοὺς ἀνέτους πλοκάμους της καὶ συνέδει αὐτοὺς ἐπιχαρίτως ἐπὶ τοῦ μεταφρένου της, ἐφ' οὗ καὶ ἐλεύθεραί τινες τρίχες κομψότατα ἐπεφύοντο. Οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοί της ὑπὸ βλεφαρίδας ὑπομελαίνας, καὶ τὰ ἡμιηνεῳγμένα ῥόδινα χείλη της ἔπνεον ἀνέκφραστον εὐγένειαν καὶ γλυκύτητα. Ὅλον της τὸ σῶμα, καὶ αὐτοὺς τοὺς βραχίονας, περιέβαλλε χιτὼν λευκὸς καὶ λεπτοφυής, καὶ ἐπ' αὐτοῦ διήρχοντο, ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερά, αἱ πτυχαὶ ἱματίου ῥοδόχρου, σχεδὸν διαφανοῦς, ὥστε ἡ σὰρξ ὑπεφαίνετο ζῶσα καὶ πάλλουσα, ἀλλὰ τοσοῦτον αἰδημόνως, ὥστε Ἑστιὰς θὰ ἐφθόνει ταύτην τὴν ἀναβολήν.

Ἀλλ' οὐχὶ μόνον ταῦτα. Ἐπίτρεψόν μοι, φίλε μου, τὴν χαρὰν τοῦ ν' ἀνακαλέσω πάσας τὰς ἔκτοτε ἐνθυμήσεις μου.

Στενὴ κυανῆ παρυφὴ περιελάμβανε τὸν χιτῶνά της, καὶ συνεδυάζετο μετὰ τοῦ ὠχροῦ λευκοῦ καὶ τοῦ ῥοδίνου χρώματος ἐπίσης ἁρμονικῶς, ὡς ὁ Ῥαφαὴλ συναρμολογεῖ εἰς τὰς πτυχάς του τὸ λευκὸν μετὰ τοῦ γαλανοῦ καὶ τοῦ ῥοδοχρόου. Μικρὰ πέδιλα βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος ἐνέδυον τοὺς πόδας της, ὡραίους ὡς πόδας θεᾶς, καὶ αἱ ταινίαι αὐτῶν ἔφερον ἔτι ἴχνη χρυσώματος ὃ εἶχον σεβασθῆ οἱ αἰῶνες.

Ὦ! ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ἀπὸ τοῦ πρώτου βλέμματος ὃ ἔρριψα ἐπ' αὐτήν, ἡ Ταναγραία μου ἤρχισε κυριεύουσα τὴν καρδίαν μου. Ἡ ἀγαπητή μου ἦτον ἐκείνη, ἐκείνη ἡ παρήγορός μου. Ὡς ὁ Φακίρης ἔμελλον ἐνώπιόν της ἡμέρας πολλὰς νὰ παρέλθω ἐν σιωπηλῇ θεωρίᾳ. Τὸ πρὸς αὐτὴν αἴσθημά μου ἦν ἔρως συνδυαζόμενος μετὰ σεβασμοῦ. Τόσον σοβαρὰ ἦτον ἡ φυσιογνωμία της, εἰ καὶ ὑπερτάτως γλυκεῖα, τόσον εὐγενὲς καὶ τόσον σεμνὸν τὸ ὅλον παράστημά της, ὥστε θὰ ἠρυθρίων ἂν ἐνώπιόν της στοχασμὸς μοὶ ἐπήρχετο ἢ λέξις μοὶ ἐξέφευγεν, ἣν δὲν θὰ ἐπέτρεπον ἐμαυτῷ ἐνώπιον ἀδελφῆς ἢ μητρός.

Εἰς τὸ δωμάτιόν μου εἶχον δύω μικρὰ ἀλαβάστρινα ἀντίτυπα τῆς Καπιτωλίας Ἀφροδίτης καὶ τῆς τῶν Μεδίκων. Τ' ἀπεμάκρυνα ἐκεῖθεν, καὶ ὅτε ἦλθες νὰ μ' ἀποχαιρετήσῃς, παρετήρησας τὴν μεταβολὴν καὶ μ' ἔσκωπτες δι' αὐτὴν ἐπὶ ὅλην ὥραν. Ἀλλ' ἄδικον εἶχες. Ποτὲ μὴ σκῶπτε τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἢ συμμερίζου αὐτόν, ἢ συγχώρει τον.

—

Ὅτε ἀπῆλθες εἰς Οὐασιγκτῶνα, μ' ἐστέρησας τοῦ μόνου φίλου οὗ ἡ συναναστροφὴ ἐδύνατό πως νὰ μὲ ἀντιπερισπᾷ ἀπὸ τῆς κατακυριευούσης με λατρείας τῆς ὡραίας μου ἐρωμένης. Τότε δὲ διπλασίως μοὶ ἐγένετο ἀγαπητή, διότι ἦτον δι'

Digitized by Google

ἐμὲ τὸ αἰωνίως θῆλυ, καὶ προσέτι τὸ ἐνθύμημα τοῦ ἀπόντος φίλου.

Πῶς νὰ σοὶ περιγράψω τὰς ἡμέρας ἃς διηρχόμην ἐμπρός της, ἔχων ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, ὑγροὺς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀνακαλύπτων πάντοτε νέαν τινὰ καλλονήν, εὐλογῶν τόν τε καλλιτέχνην ὅστις ἔπλασε τὸ ἀριστούργημα καὶ τὸν φίλον ὅστις μοὶ τὸ ἐχάριςε.

Ἐκείνη δ' ἐμειδία πάντοτε, καὶ ἐμειδίων καὶ ἐγὼ θεωρῶν την, καὶ ὅτε συνεμίγνυον τὸ μακρόν μου μειδίαμα μετὰ τοῦ ἐδικοῦ της, μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐῤῥίγουν τὰ χείλη της, ὅτι ἔμελλε νὰ ὁμιλήσῃ, νὰ μ' εἰπῇ ἴσως : «Σ' ἀγαπῶ!»

Κατήντησα τέλος νὰ μὴ ἐξέρχωμαι τῆς οἰκίας μου· τόσον αἱ ἄλλαι γυναῖκες μοὶ ἐφαίνοντο ἀηδεῖς. Ἡ ὑπηρέτριά μου μὲ ὑπέλαβε παραφρονήσαντα, καὶ ἀπαίσια περὶ ἐμοῦ διέδωκεν ἐν τῇ γειτονίᾳ. Ὦ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὴν παραφορὰν τὴν ἐμποιουμένην ὑπὸ τοῦ καλοῦ! Ὁ θαυμασμός μου εἶχε κορυφωθῇ εἰς ἔρωτα, ὁ ἔρως εἰς λατρείαν, καὶ ἡ λατρεία εἰς μονομανίαν. Πῶς ἐνόουν τότε τοὺς Ἕλληνας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τοὺς προσευχὰς καὶ θυμιάματα φέροντας εἰς ἓν μάρμαρον τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ Πραξιτέλους! Ποσάκις ἀνελογίσθην τὴν ἀρχαίαν Γαλάτειαν εἰς τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τὸ θεωρούμενον ὡς μυθικὴν παράδοσιν, ὃ ὅμως ὁ ἔρως μου ἀνενέου καθ' ἑκάστην!

Μειδιᾷς, Φίλιππε, καὶ ἔχεις δίκαιον· ἀλλὰ τοιαύτη ἐστὶν ἡ ψυχή μου· ζωογονεῖ ὅ,τι θαυμάζει, καὶ οὐδέποτε θαυμάζει χωρὶς ν' ἀγαπᾷ.

Οὕτω παρῆλθον τρεῖς μῆνες. Ὑπὸ ὑέλινον κώδωνα, μετὰ πάσης ἐπιμελείας πεφυλαγμένη, κατηυγάζετο ἡ ἀγαπητή μου ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ φθινοπωρινοῦ ἡλίου, παίζοντος εἰς τὴν κόμην καὶ εἰς τὸ στῆθός της. Πρὸ πολλοῦ δὲν ἦτο πλέον δι' ἐμὲ ἀγαλμάτιον, ἀλλ' ἀδελφή, ἐρωμένη, ἐφ' ἧς ἡ ἄλλως μὴ ἀπησχολημένη καρδία μου συνεκέντρου πᾶσαν τὴν ἐγκειμένην αὐτῇ δύναμιν τῆς ἀγάπης.

Ὅτε δ' ὁ χειμὼν ἐπῆλθεν, ἐφοβήθην μὴ βλαβῇ ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ σκότους, καὶ παρήγγειλα τορευτὴν ἀργυρᾶν κίστην, ὅπου τὴν κατέκλειον πᾶσαν ἑσπέραν, τὴν δ' αὐγὴν τὴν ἐναπέθετον πάλιν ὑπὸ τὸν ὑάλινον κώδωνα, ἵνα δεχθῇ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἀνιόντος ἡλίου. Ἀλλὰ πολλάκις, ἐν τῇ νυκτὶ ἀγρυπνῶν, ἠγειρόμην κρυφίως ὥς τις κακοῦργος, καὶ ἤνοιγον δειλῶς τὴν κίστην, ἵνα λάβω τὴν βεβαιότητα ὅτι ἐκεῖ ἦτον ἡ ἀγαπητή μου.

Ἐν τούτοις ἡ μισανθρωπία μου ηὔξανε καὶ οὐδένα ἐδεχόμην, οὐδ' αὐτοὺς πλέον τοὺς ῥωποπώλας, καὶ ἔζων μόνος μετὰ τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἐνθουσιωδῶν μου ἐκστάσεων. Ἤμην ζηλότυπος ὡς Μαυριτανός, καὶ εἰς οὐδένα πλὴν ἐμοῦ ἐπέτρεπον νὰ ἴδῃ τὴν Ταναγραίαν μου. Ὁ ἐλάχιστος θόρυβος μὲ ἀνησύχει, καὶ ἔζων ἐν συντόνῳ ταραχῇ, διακοπτομένῃ μόνον ὑπὸ τῶν μακρῶν ὡρῶν τῆς θεωρίας, καθ' ἃς ἡ συγκίνησις μὲ κατηνάλισκε συμπιεζομένη. Ἀλλ' ἤμην εὐτυχής, διότι ἠγάπων, διότι ἐθαύμαζον.

Φεῦ! ὀλιγοχρόνιος ὑπῆρξεν ἡ εὐτυχία μου.

Κατὰ νοέμβριον ὁ ἥλιος ἐγένετο σπάνιος, συνεχεῖς δὲ καὶ διαρκεῖς αἱ μεγάλαι βροχαί. Κατήφεια μὲ κατέλαβε τότε, καὶ αἴσθημα θλίψεως· καὶ ἡ Ταναγραία μου δὲ θλιβερῶς ἐμειδία ὑπὸ τὸν θολὸν οὐρανὸν ὅστις τὴν ἐπίεζε.

Μίαν δὲ αὐγήν, ὅτε τὴν ἐξήγαγον τῆς μικρᾶς κίστεώς της, κατελήφθην ὑπ' αἰφνιδίου φόβου: μοὶ ἐφάνη ὅτι τὰ χείλη της ὠχρίων, ὅτι σκοτεινὰ στίγματα ἐκηλίδουν τὸ λευκὸν ἔνδυμά της. Μετὰ δύω ἡμέρας ἡ κυανῆ παρυφὴ ἐφάνη ὑπομέλαινα, τὸ χρύσωμα τῆς ταινίας τῆς κόμης ἀπώλεσε τὴν λαμπρότητά του, καὶ ἐφαίνετο κίτρινον ἀμαυρόν.

Ἔκτοτε ὁ βίος μου ἀπέβη διηνεκὴς βάσανος. Ἐπεμελούμην τῆς Ταναγραίας μου ὡς νοσοῦντος παιδίου. Μίαν φορὰν τὴν ἠρώτησα, χωρὶς νὰ προσέξω εἰς τὴν ἀτοπίαν, ἐὰν ᾐσθάνετο ἀδιαθεσίαν. Φοβούμενος τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ὑγρασίας, ἐκόλλησα τὰ παράθυρά μου, καὶ διέταξα νὰ διατηρῆται εἰς τὸ δωμάτιόν μου θερμοκρασία πάντοτε ἡ αὐτή.

Ἀλλὰ φροῦδοί μου οἱ ἀγῶνες, ματαία μου ἡ ἀγάπη! Τὸ κακὸν φοβερῶς προὐχώρει, καὶ μοὶ ἐφαίνετο προσεγγίζουσα ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ἀγαπητή μου θὰ ἔπιπτεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἄχρους, κόνις. . ., νεκρά!

Ὅτε ἡ ἰδέα αὕτη μοὶ ἐπῆλθεν, ἐνόμισα τῷ ὄντι ὅτι θὰ παραφρονήσω. Τοσοῦτον δ' ὑπ' αὐτῆς κατελήφθην, ὥστε μοὶ ἐπανῆλθεν ὁ πυρετός μου, καὶ ἐπί τινας ἡμέρας, ἀποκρύπτων τὴν ἀσθένειάν μου εἰς πάντας, ἠρώτων ἐμαυτὸν ἂν θ' ἀποθάνω πρὸ τῆς Ταναγραίας μου, ἢ ἡ Ταναγραία μου πρὸ ἐμοῦ.

—

Ἀναῤῥώσας δὲ τέλος, ἀπεφάσισα παντὶ τρόπῳ καὶ πάσῃ θυσίᾳ νὰ καταπολεμήσω τὴν ἄγνωστον ἀσθένειαν ὑφ' ἣν ἔφθινον τὰ χρώματα τῆς φιλτάτης μου.

— Ἀλλά, θὰ μ' εἴπῃς, πᾶς τοιούτων εἰδήμων θὰ σοὶ ἔλεγεν ὅτι ὑπὸ τὸν νεφελώδη οὐρανὸν τῶν Παρισίων τὰ χρώματα τῶν Ταναγραίων ἀγαλματίων τάχιστα ἀποσβέννυνται. Ἔπρεπε νὰ τὸ ἠξεύρῃς καὶ νὰ λάβῃς τὴν ἀπόφασιν.

Τὸ ὁμολογῶ. Πᾶς ἄλλος θ' ἀπετείνετο πρὸς ἔμπειρον ἀρχαιολόγον· ἐγὼ ἐπορεύθην πρὸς ἰατρὸν καὶ τὸν ἐσυμβουλεύθην.

— Κύριε, τῷ εἶπον, νέα κόρη ἣν ἀγαπῶ διατελεῖ εἰς κατάστασιν λίαν ἐπίφοβον. Γεννηθεῖσα ὑπὸ οὐρανὸν θερμότερον τοῦ ἡμετέρου, μετετοπίσθη αἰφνιδίως ὑπὸ τὴν ὑγρὰν καὶ παγερὰν ἀτμοσφαῖραν τῶν Παρισίων. Βαθμηδὸν ἀπώλεσε τὰ χρώματα, τὴν δροσερότητα, τὴν λαμπρότητά της.

Digitized by Google

Τὰ χείλη της ὠχρίασαν, καὶ οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοί της φαίνονται ὡς ἑτοιμοθάνατοι. Σᾶς ἱκετεύω, δότε μοι συμβουλήν. Τί νὰ πράξω, ἵνα τὴν σώσω;

— Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἰδῶ τὴν κόρην; μοὶ εἶπεν ὁ ἰατρός.

— Ἀδύνατον, κύριε. Δὲν πρέπει νὰ ἐξέλθῃ, καὶ οὐδεὶς πρέπει νὰ τὴν ἴδῃ. Προσέτι θὰ ἦτον καὶ ἀνωφελές.

Ὁ ἰατρὸς ἐξέφρασε τότε διὰ χειρονομίας τὴν ἔκπληξίν του, καὶ ὅτι ἦν ἀντιθέτου γνώμης.

— Τότε λοιπόν, κύριε, εἶπεν, ἂν τὸ κοράσιον ἐγεννήθη εἰς χώραν μεσημβρινήν, δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν φέρουν εἰς τὰ Παρίσια, καὶ τὸ ἄριστον δι' αὐτὸ ἔσται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Αἱ παρθένοι, κύριε, εἰσὶν ὡς τὰ ἄνθη, καὶ πρέπει ν' αὐξάνωσιν ὅπου ἐβλάστησαν.

Ἡ ποιητικὴ αὕτη παρατήρησις τοῦ ἰατροῦ βαθεῖαν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἐπ' ἐμέ.

— Καὶ τώρα, ἰατρέ, προσέθηκα, δότε μίαν συμβουλὴν καὶ δι' ἐμέ. Προσεβλήθην σφοδρῶς ὑπὸ πυρετοῦ. Εἶμι ἀδύνατος καὶ καταβεβλημένος καὶ τὸ ψῦχος μὲ βλάπτει. . .

— Ὁδοιπορήσατε, κύριε, ἀπέλθετε εἰς τὴν Μεσημβρίαν, καὶ ἐπανέλθετε μετὰ τῶν χελιδόνων.

Εὐχαριστήσας τὸν ἰατρὸν ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου εἰς σκέψεις βεβυθισμένος.

Ἐκεῖ δ' ἔλαβον τὴν μικράν μου φίλην ἐκ τῆς ἀργυρᾶς κίστεώς της, ὅθεν πρὸ πολλοῦ δὲν ἐξήρχετο, καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐσυλλογιζόμην, ἐπ' αὐτῆς ἔχων προσηλωμένα τὰ βλέμματα. Ἡ χιὼν ἔπιπτε κρημνηδόν, ὁ οὐρανὸς ἦν ταπεινὸς καὶ σποδόχρους, καὶ ἀνέμου ῥιπαὶ ἐκλόνουν τὸ περιέχον ὡς ῥίγος πυρετοῦ· τὸ δὲ βλέμμα τῆς φίλης μου ἐφαίνετο βαθεῖαν θλίψιν ἐκφράζον καὶ παράπονον νοσταλγίας.

— Ναί, εἶχον ὀμόσει νὰ σὲ σώσω ἐπὶ πάσῃ θυσίᾳ, ἀγαπητὴ τῆς καρδίας μου. Θὰ ἐπανίδῃς τὴν Τανάγραν, καὶ θὰ ἰδῶ καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ τὴν Τανάγραν.

Ἅμα δὲ συνέλαβον τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ᾐσθάνθην τινὰ ἀνακούφισιν. Ἐπετάχυνα δὲ τὰς προπαρασκευὰς τῆς ὁδοιπορίας, ἐναπέθηκα τὴν Ταναγραίαν μου εἰς τὴν κίστυν της ἐπὶ μαλακοῦ βάμβακος, διέταξα καὶ μοὶ κατεσκεύασαν κατάλληλον δερματίνην θήκην, ὥστε νὰ δύναμαι νὰ τὴν φέρω δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς προσηλωμένην πάντοτε εἰς τὸ σῶμά μου, καὶ ἐπεβιβάσθην εἰς τὸ ἀτμόπλουν ἐν Μασσαλίᾳ.

—

Εἰς Ἀθήνας ἀφίχθην μετὰ τοῦ πολυτίμου φορτίου μου. Νὰ σ' εἰπῶ δὲ τί ἔπραξα ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας μου, τί εἶδον εἰς τὴν πόλιν τοῦ Κέκροπος, τῷ ὄντι δὲν δύναμαι, διότι ἐντελῶς ἀλλαχοῦ εἶχον τὸν νοῦν. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔψαυον τὸ μικρόν μου κιβώτιον, καὶ ὅτε ἐπειθόμην ὅτι τὸ εἶχον περὶ ἐμέ, ἔμενον ἥσυχος ἐπὶ πέντε λεπτά. Νομίζω ὅτι παρερχόμενος εἶδον τὸν Παρθενῶνα. Καὶ πολὺ μὲν τὸν ἐθαύμασα κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου· ἀλλ' εἰς ἣν διάθεσιν τότε διετέλουν, δὲν ἔλαβον τὸν κόπον νὰ τὸν παρατηρήσω.

Ἤρχιζεν ἤδη τότε τὸ ἔαρ, καὶ τὰ πάντα περιέβαλλε χλιαρὰ καὶ διαυγὴς ἀτμοσφαῖρα. Ἤμην δὲ σύννους, καὶ μὲ κατεῖχεν ἡ ἐαρινὴ ἐκείνη βαρυθυμία τῆς ψυχῆς ἥτις αἰσθάνεται ὅτι αὐτὴ γηράσκει, ἐνῷ τὰ πάντα ἀναγεννῶνται περὶ αὐτήν. Ἀλλὰ μία ἰδέα μὲ κατεκυρίευεν, ἡ τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ ἰδῶ ἀναθάλλουσαν τὴν ἀγαπητήν μου, νὰ τὴν αἰσθανθῶ ἀναγεννωμένην εἰς τὰς ἀγκάλας μου, ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ πατρικοῦ ἡλίου. Ἐμίσθωσα ἐπομένως ἅμαξαν καὶ ἀπῆλθον εἰς Βοιωτίαν. Διελθόντες διὰ Δεκελείας, ὑπερέβημεν τὸν Πάρνηθα, καὶ τὴν ἑσπέραν, περὶ τὴν δεκάτην, ὁ ἡνίοχος μ' ἀπεβίβασε πρὸς κατάλυσιν εἰς ἄθλιόν τινα ξενῶνα—*χάνι*, ὡς ἐκεῖ ὀνομάζονται,—εἰπών μοι μίαν μόνον λέξιν, ἣν ἐνόησα, «*Σκιματάρι*». Ἐστὶ δὲ τὸ Σκιματάρι χωρίον τὸ πλησιαίτατον τῇ Τανάγρᾳ, ἣν λέγουσιν ὅτι ὁ Ὅμηρος καλεῖ *Γραῖαν*, ὁ δὲ λαὸς σήμερον *Γριμάδαν*.

Ἡ νὺξ ἦν θερμή, καὶ ὁ οὐρανὸς αἴθριος καὶ διάστερος, προαγγέλλων ὡραίαν τὴν ἐπιοῦσαν. Ἐγὼ δ' ἁπλωθεὶς εἰς ῥυπαρὸν τάπητα, ἔσφιγξα τὴν μικρὰν κίστυν εἰς τὸ στῆθός μου.

— Ὀλίγας ὥρας μόνον ἀκόμη, φιλτάτη μου, πρόσμεινον, καὶ θ' ἀναγεννηθῇς, καὶ θ' ἀναπνεύσῃς πάλιν τῆς πατρίδος σου τὸν ἀέρα, μυροβολοῦντα ἐκ τῶν εὐωδιῶν τῶν ἀνθέων ἃ αἱ ἀδελφαί σου ἔδρεπον ἄλλοτε. Τὰ χρώματά σου θ' ἀναφυῶσι λαμπρότερα, καὶ ἡ χαρὰ ἀκτινοβολοῦσα ἐπὶ τοῦ μετώπου σου, ἔσται ἡ ἀρίστη τῶν κόπων μου ἀμοιβή.

Ἐννοεῖται ὅτι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς δὲν ἔκλεισα ὀφθαλμόν. Τέσσαρες ἢ πέντε χωρικοὶ εἰς τὸν αὐτὸν σταῦλον μετ' ἐμοῦ κατακείμενοι, ἐκάπνιζον ἢ συνδιελέγοντο ἀστειευόμενοι εἰς διάλεκτον ἥτις ἦτον ἀκατάληπτος δι' ἐμέ. Ἐνθυμούμενος δ' ἐγὼ ὅσα οἱ μυθιστοριογράφοι μας ἐτερατολόγησαν περὶ Ἑλλήνων λῃστῶν, ἐκράτουν τὸ κιβώτιόν μου διὰ τῶν δύω χειρῶν, καὶ περιέμενον ἀνυπομόνως τὰ ἐξημερώματα.

Μόλις δὲ προέκυψεν ἡ ῥοδοδάκτυλος εἰς τὸν ὁρίζοντα, καὶ ἤμην ἤδη ἐπὶ ποδός, καὶ καθ' ὁδὸν πρὸς τὴν περίφημον νεκρόπολιν. Τοσοῦτον δ' ἡ ἀνάγνωσις τῶν βιβλίων καὶ ἡ σπουδὴ τῶν γεωγραφικῶν πινάκων μὲ εἶχον ἐξοικειώσει πρὸς τὴν τοπογραφίαν, ὥστε εὐτυχῶς εὗρον τὴ ζητούμενον, χωρὶς νὰ ζητήσω πληροφορίας. Πρὶν δ' ἔτι ἀνατείλει ὁ ἥλιος, ἤμην ἤδη εἰς ἓν ἐκ τῶν κοιμητηρίων· διότι δὲν ὑπάρχει ἓν καὶ μόνον, ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ ἐν Τανάγρᾳ, εἰς διαφόρους θέσεις τῆς κοιλάδος Λάρι, μεταξὺ τῶν χωρίων Σκι-

Digitized by Google

ματάρι, Βράτσι, Λιατάνι καὶ Στανιάταις, ἀποτελοῦντα κύκλον ἓξ χιλιομέτρων περὶ τὴν ἀρχαίαν πόλιν.

Σὺ ἐπεσκέφθης τὴν Τανάγραν· τὰ ὀνόματα ἑπομένως ταῦτα δὲν σοὶ εἶναι ξένα, καὶ δύνασαι διὰ τοῦ νοὸς νὰ παρακολουθήσῃς τὸ δρομολόγιόν μου.

Ἀλλ' ὅτε ἐπλανώμην μεταξὺ τῶν ἀνεωγμένων τούτων τάφων, πᾶσα σκέψις ἀρχαιολογικὴ ἦν μακρὰν ἐμοῦ, καὶ μόνον κατ' ἐμαυτὸν ἔλεγον· «Ἐδῶ ἴσως ἢ ἐκεῖ ἐκοιμᾶτο ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας!» Περιέμενον δὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ὡς τὴν παραμονὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου περιμένουσι τὰ παιδία τὸν κρότον τοῦ ὡρολογίου τὸν ἀγγέλλοντα τὸ μεσονύκτιον καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ νέου ἔτους. Καὶ τῷόντι νέον ἔτος, ἢ μᾶλλον νέα ζωὴ ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ δι' ἐμέ.

Προέβην δὲ μέχρι τῆς κορυφῆς λοφίσκου γυμνοῦ, ὅπου ἡ σκαπάνη τῶν ἀρχαιοδιφῶν εἶχεν ἀφήσει πολυάριθμα ἴχνη, καὶ δὲν ἠξεύρω διατὶ συνέλαβον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο κοιμωμένη ἡ λατρευομένη μου. Ἕλξις ἀκατανίκητος μ' ἐδέσμευεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ δὲν ἐδυνάμην νὰ μακρυνθῶ. Λαβὼν δ' εἰς τὴν παλάμην τινὰ λιθάρια, καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ μικρὸν κεράμου τεμάχιον, τὰ ἔρριψα ὅλα εἰς τὸν ἀέρα, καὶ τὸ τεμάχιον ἔπεσεν εἰς ἕνα τῶν τάφων τῶν περὶ ἐμέ. Τότε ὅλος ῥιγῶν ἐπῆγα κ' ἐκάθησα εἰς τὸ χεῖλος τοῦ χαίνοντος τάφου, τοὺς ὀφθαλμοὺς στηρίζων εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ἔπαλλε δ' ἡ καρδία μου, καὶ βεβαίως ἤμην ὠχρός.

Τέλος ἀπὸ τοῦ Ὠρωποῦ φῶς λαμπρότερον ἐχρύσωσε τῆς αὐγῆς τὰ ῥόδα, καὶ ἀκτῖνες τινὲς, προάγγελοι τῆς ἡμέρας, διέσχισαν τὴν ἔκτασιν, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν ἤρξατο ἀντηχοῦν πέριξ μου· μετὰ δύω δὲ λεπτὰ ὁ στίλβων δίσκος τοῦ ἡλίου ἐπεφαίνετο καὶ ὁ κυανοῦς οὐρανὸς τῆς Τανάγρας ἐπληρώθη φωτὸς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ βάθος.

Νευρικῶς, πυρετωδῶς, ἔλαβον εἰς τὰς χεῖράς μου τὴν πυξίδα, ἠνέωξα τὸ κλεῖθρον, καὶ τρέμων ἐξήγαγον τὴν ἀγαπητὴν εἰκόνα, ἣν πρὸ δέκα ἡμερῶν δὲν εἶχον ἰδεῖ, δηλαδὴ, δι' ἐμὲ, πρὸ ἑνὸς αἰῶνος. Τότε δὲ παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ ξένον φαινόμενον, ἀληθὲς θαῦμα, φίλε μου, διότι ὑπάρχουσι θαύματα διὰ τοὺς πιστεύοντας, οὐχὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Ἅμα προσεβλήθη ὑπὸ τῶν πρώτων τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, οὓς εἶχεν ἀπελπισθῆ νὰ μεταΐδῃ, ἡ φιλτάτη μου, ὡς τὸ ἄγαλμα τοῦ Μέμνονος, ἀνέζησε μετὰ χαρμοσύνου τρυγμοῦ. Τὰ μαρανθέντα της χρώματα ἀνέθαλον λαμπρὰ, ὡς οὐδέποτε ἄλλοτε τὰ εἶχον ἰδεῖ. Τὰ χείλη της ἦσαν ἐρυθρότερα, γλαυκότεροι οἱ ὀφθαλμοί της, γλυκύτερον τὸ μειδίαμά της. Ὁ λευκός της χιτὼν εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν μελανῶν του κηλίδων, αἵτινες ἐνέφαινον τὸ πένθος τῆς ἐξορίας. Ἤδη ἐπ' αὐτῆς ἠκτινοβόλει ἡ ζωὴ, ἡ ἡδυπάθεια, ἡ ἀγαλλίασις διὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὡς ἂν μετεμορφώθη εἰς τὸ φῶς Ταναγραίου Θαβώρ. Μὲ κατέλαβε δὲ συγκίνησις τόσον ἰσχυρὰ, τόσον αἰφνιδία, ὥστε πρώτην φορὰν τότε, — μὴ τρομάξῃς, φίλε μου, — ἀφῆκα τὴν ἀγαπητήν μου καὶ μοὶ ἐξέπεσε τῶν χειρῶν μου.

Πλήρης φρίκης, ἐκάλυψα τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ . . . ὢ τῆς ἐκπλήξεως! Ἡ μικρὰ κόρη εἶχεν ὀλισθήσει ἡσύχως, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τοὺς λίθους τοῦ τάφου, καὶ ἔκειτο ἀναπαυτικῶς ὑπὸ τοὺς θάμνους, καὶ ἐμειδία πάντοτε, ἐμειδία μειδίαμα παρακλήσεων, δι' ὧν ἐφαίνετο λέγουσά μοι·

— Ὦ! Ἄφες μ' ἐκεῖ!

— Αἴ, ναὶ, λατρευτή μου· ἐγὼ εἶμὶ δοῦλός σου, διὰ σὲ μόνον ζῶ, δὲν θέλω ν' ἀποθάνῃς ἐξ αἰτίας μου ὑπὸ τὸν παγετώδη βοῤῥᾶν τῆς Γαλλίας. Θέλεις νὰ μείνῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, εἰς τὴν προαιώνιόν σου κοιτίδα; Θὰ μείνῃς. Οἱ ἄνθρωποι εἰσὶ βέβηλοι, ἱερόσυλοι, ὅτε ἀποσπῶσι τὰ ἄνθη ἐκ τῶν κλάδων ἐξ ὧν ἐβλάστησαν. Χιλιάκις δὲ μᾶλλον ἱερόσυλοι εἰσὶν ὅτε ἀπάγωσιν εἰς μεμακρυσμένας ἐξορίας, εἰς Λονδῖνον, εἰς Βερολῖνον, εἰς Παρισίους τὰ ἐξαίσια ἄνθη τῆς τέχνης ἃ παρήγαγεν ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἐγὼ ἤμην βέβηλος, καὶ θέλω νὰ διορθώσω τὸ σφάλμα μου. Ἡ θέλησίς σου μοὶ ἐπεφάνη καθαρὰ καὶ βεβαία. Θὰ κοιμηθῇς εὐτυχὴς εἰς τοῦτον τὸν τάφον, ἢ μᾶλλον θὰ μειδιᾷς ἐν αὐτῷ, ὦ καλὴ, τὸ ἁγνὸν μειδίαμα τῆς αἰωνιότητος.

Ἀλλ' ἂν ἄλλοι ἱερόσυλοι σοὶ ἀφήρουν τὴν ἡσυχίαν ἣν σοὶ ἀποδίδω; Ὦ, ὄχι! δὲν εἶναι δυνατὸν τοῦτο, καὶ δὲν θὰ γίνῃ. Ὡς ἐγὼ, θὰ ἰδῶσιν ἐνταῦθα τάφον ἀνοιχθέντα ὅπου ἔφυσαν θάμνοι, καὶ δὲν θὰ φέρωσιν εἰς αὐτὸν τὰς ἀπλήστους των χεῖρας, ζητοῦντες παρθένους ταφάς. Δέκα αἰῶνες θέλουσι παρέλθει ἐπὶ τῆς τέφρας μου, καὶ ἡ νεότης καὶ ἡ καλλονή σου θὰ θάλλωσιν ἀκόμη πάντοτε ὑπ' αὐτὰς τὰς ἀκάνθας.

Ταῦτα δὲ λέγων, ἔλαβον δι' ἐσχάτην φορὰν τὴν ἀγαπητήν μου εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ ἐκείνη μ' εὐχαρίστησε μειδιῶσα εἰς ἀποχαιρετισμόν. Μακρύνας δὲ τοὺς θάμνους εἰς τὸν πυθμένα τοῦ τάφου, συνέλεξα ἐκ τῶν πέριξ πόην καὶ θύμον, καὶ τῇ παρεσκεύασα λεπτοφυᾶ κλίνην ὅπου τὴν κατέθεσα, ἀφ' οὗ ὅμως πρὶν τὴν ἔφερα εἰς τὰ χείλη μου καὶ τῇ ἔδωκα τελευταῖον ἀσπασμόν. Ἔπειτα δ' ἐξέτεινα ἐπ' αὐτῆς πόην, ἵνα τὴν ἀποκρύψω ἀπὸ τῶν βλεμμάτων. ἥνωσα ὑπὲρ αὐτὴν τοὺς θάμνους οἵτινες ἔμελλον νὰ τὴν προστατεύωσι κατὰ τῶν ἀνέμων, καὶ γονυπετήσας ἐπί τινας στιγμὰς, ἔκλαυσα θερμὰ δάκρυα. Ἔπειτα δὲ, σπασμωδικῶς ἀνατιναχθεὶς, ἐμακρύνθην ἐκεῖθεν διὰ παντός.

—

Ἤρχισα δὲ καὶ πάλιν νὰ περιφέρωμαι, μὴ ἠξεύρων ποῦ ὑπάγω, καὶ τὴν κεφαλήν μου ἐπλή-

Digitized by Google

ρουν πυρετώδεις φαντασίαι. Εὐχαρίστησις, πικρὰ μὲν, ἀλλ' οὐχ ἧττον βαθεῖα διὰ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξίν μου ἀνεμίγνυτο ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου μετὰ τῶν τρικυμιωδῶν ἐνθυμήσεων καὶ τῆς λύπης διὰ τὴν στέρησιν. Μετὰ μίαν δὲ ὥραν, ἴσως μεθ' ὥρας πολλὰς, ᾐσθάνθην ξηρὰν τὴν γλῶσσάν μου, καίοντα τὸν λάρυγγά μου. Ἐζήτησα δὲ πέριξ μου πηγὴν ὕδατος, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν. Ἐξηκολούθησα δὲ περιπατῶν, καὶ τέλος μεταξὺ τῶν θάμνων εἶδον τέλος μακρόθεν δύω ἀνθρωπίνας μορφὰς, καὶ ἀμέσως ἔδραμον πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

—

Παρὰ βρύσιν ἣν ἐσκίαζε μεγάλη ἰτέα, νέα κόρη καὶ παρῆλιξ γυνὴ ἐπλήρουν τοὺς μελανοὺς των ἀσκοὺς, καὶ ἤδη εἶχον κινήσει βραδέως διευθυνόμεναι πρὸς παρακειμένην καλύβην.

Παράδοξον δ' ὅραμα μὲ κατέπληξεν. Εἶχον ὀνειρευθῆ, ἢ ὠνειρευόμην τότε, ὅτε ταῦτα ἠρώτων κατ' ἐμαυτόν; Τὴν εἶχον μόλις ἐνταφιάσει, εἶχον χωρισθῆ ἀπ' αὐτῆς διὰ πάντοτε, καὶ ὅμως ἰδοὺ, ἦτον ἐκεῖ, ἦτον ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν μου. Τὴν εἶχον ἀφήσει ἀκίνητον, καὶ ἰδοὺ ἐβάδιζεν εἴκοσι βήματα μακρὰν ἐμοῦ. Ἠγέρθη λοιπὸν ἐκ τοῦ τάφου ἵνα μοὶ ἐπιφανῇ, διότι τοῦ οὐρανοῦ βούλησις ἦτον νὰ μὴ μ' ἐγκαταλείψῃ ποτέ ;

Προχωρήσας, ἐπλησίασα τὴν νέαν κόρην, καὶ τὴν ἐκύτταξα μετ' ἐκπλήξεως. Ἦτον ἐκείνη· οἱ δύω γλαυκοὶ ὀφθαλμοί της, βαθεῖς, ἀγαθότητα ἀπαστράπτοντες, διεγράφοντο ὡραῖοι ὑπεράνω εὐθείας ῥινὸς καὶ ῥοδοχρόων χειλέων, τῶν χειλέων αὐτῶν ἐκείνων εἰς ἃ πρὸ μικροῦ εἶχον σφίξει τὰ ἰδικά μου. Λεπτὴ ταινία χρυσῆ ὑπήγειρε τοὺς ἀνέτους πλοκάμους της, καὶ συνέδει αὐτοὺς ἐπιχαρίτως ἐπὶ τοῦ μεταφρένου της, ἐφ' οὗ καὶ ἐλεύθεραί τινες τρίχες κομψότατα ἐπεφύοντο. Ὅλον τὸ σῶμά της περιέβαλλε λευκὸς καὶ λεπτὸς χιτὼν, ἐξ οὗ προέκυπτον οἱ εὔκαμπτοι ἀλλ' ἰσχυροί της βραχίονες. Ἱμάτιον δὲ ῥοδόχρουν ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ φερόμενον, διέγραφε τὸ θελκτικώτατον περίγραμμα στήθους ὃ ὑπώγκου τῆς ζωῆς τὸ ἔαρ.

Ἤμην δὲ ὑπ' ἐκπλήξεως κατειλημμένος ὅτε ἡ νέα Ταναγραία ἐστράφη πρὸς ἐμέ. Τῇ ἔνευσα ὅτι θέλω νὰ πίω, καὶ μοὶ ἔτεινε τὸν ἀσκόν της, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Τανάγρας μοὶ ἐφάνη ὅτι ἦτον νέκταρ. Ἡ γραία ἥτις τὴν συνώδευε μοὶ εἶπε δύω λέξεις, ὧν μετὰ ταῦτα ἔμαθον τὴν σημασίαν. *Καλῶς ὡρίσατε*. Ἀντὶ δὲ πάσης ἀπαντήσεως ἔκλινα εὐχαριστῶν.

Ἡ δὲ νέα κόρη μὲ παρετήρει μετὰ προσοχῆς, καὶ ἰδοῦσα ὅτι ἤμην ἀπηυδημένος καὶ ἔπασχον, μοὶ ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου τὴν καλύβην, ὡς λέγουσά μοι νὰ τὴν ἀκολουθήσω ἐκεῖ. Εἶχον δὲ πάντοτε ἐννοήσει ἐκ τοῦ βλέμματος, ἐκ τῆς γλυκύτητος τοῦ μειδιάματος, ὅτι ἡ ἀγαπητή μου ἦτον οὐ μόνον ὡραία, ἀλλὰ καὶ ἀγαθή· δι' ὃ καὶ ἠκολούθησα τὴν κόρην, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων εἰς αὐτὴν ἀναποσπάστως βεβυθισμένους, καὶ ὡς πλέων εἰς πέλαγος νέας εὐτυχίας.

Ἀ ! Φίλιππε, μειδιᾷς καὶ προβλέπεις τὰ ἐπίλοιπα. Εἰς τὴν καλύβην ὅταν ἔφθασα ἐκάθητο εἰς γέρων Ἕλλην, ἐν παλληκάριον, καὶ ἅμα μὲ εἶδε μοὶ ἀπέτεινε τὰς αὐτὰς μυστηριώδεις λέξεις, *Καλῶς ὡρίσατε*, καὶ μοὶ ἔσφιξε τὴν χεῖρα ὡς ἂν ἤμεθα φίλοι ἀρχαῖοι. Ὅτε δ' ὀλίγον συνῆλθον ἐκ τῆς συγκινήσεώς μου, μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ τῷ ἀποτείνω τινὰς λέξεις ἰταλικάς. Ἀμέσως δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ του καὶ ἐκεῖνος ἀνεφώνησαν χαρμοσύνως, διότι μ' ἐνόησαν.

Ὁ γέρων ὑπῆρξε ναύτης ποτὲ, καὶ πολλὰ ἔτη εἶχε μείνει εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύρου, ὅπου ὁμιλεῖται πολὺ ἡ Ἰταλικὴ πλησίον τῆς Ἑλληνικῆς. Μοὶ ἀπηύθυνε λοιπὸν ῥαγδαίας ἐρωτήσεις, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἀπεκρινόμην σχεδὸν εἰς αὐτὰς, ἐν τῷ λογισμῷ ἔχων πάντοτε τὴν νέαν Ταναγραίαν. Αὕτη δ' ἀνῆψε τινὰ φρύγανα, καὶ γονυπετὴς πρὸ τῆς ἑστίας μοὶ ἡτοίμαζε τὸν καφφὲν, ἐν ᾧ ἐμὲ οὐδὲν της κίνημα μὲ διέφευγεν. Ἑκάστη δὲ πτυχὴ τοῦ ἐνδύματός της μοὶ ἐπεκύρου τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ οὐρανὸς ἐθαυματούργησε δι' ἐμέ, καὶ ὅτι ἡ ἀγαπητή μου ἐξῆλθε τοῦ τάφου καὶ ἐμεγάλωσε.

Παρατηρήσας δ' ὁ γέρων τὴν συγκίνησίν μου, μοὶ εἶπεν ὅτι φαίνομαι πάσχων. Τῷ ἀπεκρίθην δὲ ὅτι πάσχω ἐκ λύπης ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψω ταχέως τὴν Τανάγραν.

— Ἂν τοῦτο μόνον εἶναι, ἀπήντησε, θὰ μείνετε τινὰς ἡμέρας μεθ' ἡμῶν, καὶ ἔπειτα θὰ ὑπάγετε νὰ εἴπῆτε εἰς τοὺς φίλους σας ἐν Εὐρώπῃ τίς εἶναι ἡ φιλοξενία τῶν παλληκαρίων.

Ἐδέχθην δὲ χωρὶς νὰ χρειασθῇ πολὺ νὰ μὲ παρακαλέσῃ, εὐτυχὴς λογιζόμενος ὅτι ἐδυνάμην ἐπὶ μακρότερον νὰ βλέπω τὸ θεῖον κάλλος τῆς ὑπηρετούσης ἡμᾶς.

Ἐνῷ ἐπίνομεν τὸν καφφὲν, εἶχε στηριχθῇ εἰς τὴν θύραν, ἱσταμένη ὀρθία, τυλίσσουσα τὸ ῥοδόχρουν ἱμάτιόν της περὶ τοὺς ὡραίους, ἀπαυδήσαντας δὲ, βραχίονάς της. Αὕτη ἦτον αὐτὴ ἐκείνη ἡ ὡραία ἣν ἠγάπων, ὡς τὴν ἔβλεπον ἐπὶ τόσον χρόνον καθ' ἑκάστην, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ λαμπρότητι ζώσης τῆς καλλονῆς αὐτῆς. *Ἐκείνη εἶναι*, ἀνέκραξα ἀκουσίως. Ἐπλησίασε δὲ τότε ἡ κόρη, καὶ ὁ πατήρ της τὴν ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ ἀντήλλαξαν τινὰς λέξεις Ἑλληνιστί. Συνεννοοῦντο περὶ τοῦ πῶς ἔπρεπε νὰ μὲ νοσηλεύσωσιν ἵνα θεραπευθῶ.

Τί νὰ σᾶς διηγῶμαι τὰς τερπνὰς στιγμὰς ἃς διήγαγον πλησίον της ; Ἡ Ἀθηνᾶ — οὕτως ἐκαλεῖτο — ἤξευρεν ἱκανὰ Ἰταλικὰ ὥστε νὰ μ' ἐννοῇ, ἐγὼ δὲ ἱκανὰ δὲν ἤξευρον ὥστε πολλὰ νὰ λέγω· ὥστε κυρίως συνεννοούμεθα διὰ μειδιαμάτων, τῆς γλώσσης τοῦ ἔρωτος, τῆς ἀληθοῦς παγκοσμίας γλώσσης.

Digitized by Google

Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἦν ἤδη σταθερὰ ἡ απόφασίς μου. Ὁ Θεὸς μοὶ τὴν ἀφήρεσεν, ὁ Θεὸς μοὶ τὴν ἀπέδωκεν. Γεννηθήτω τὸ θέλημά του!

Παρασύρας τὸν γέροντα παρὰ τὴν βρύσιν, τῷ ἐπήνεσα τὴν καλλονὴν τῆς θυγατρός του, καὶ τῷ ἐζήτησα τὴν χεῖρά της. Μοὶ ἀπεκρίθη δ' ἐκεῖνος ὅτι ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν κόρην του κυρίαν τῆς ἐκλογῆς της.

Ἀλλά, δὲν εἶχον ἤδη ἀναγνώσει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της, αἰσθανθῆ εἰς τῆς χειρός της τὸ σφίξιμον ὅτι ἡ ἐκλογή της δὲν ἦν ἀνάγκη νὰ βιασθῇ; Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τὴν ἐφίλησα εἰς τὸ μέτωπον, καὶ μετὰ δύω ἡμέρας ἤμεθα μία ψυχὴ εἰς σάρκας δύω.

—

Εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἐπρότεινα νὰ μείνωμεν εἰς Τανάγραν. Πᾶσα παρερχομένη ὥρα μοὶ ἀπεκάλυπτεν εἰς τὸ θεῖον τοῦτο πλάσμα νέους θησαυροὺς καλλονῆς, ἀφελείας, γλυκύτητος. Δι' αὐτὴν θ' ἀπηρνούμην τὴν πατρίδα μου, ὡς οἱ παρ' Ὁμήρῳ ἐκεῖνοι, οἱ τοῦ λωτοῦ γευσάμενοι. Ἀλλ' ἡ Ἀθηνᾶ ἤθελε νὰ ἴδῃ τὴν Γαλλίαν, ὅπου τῇ ἔλεγον ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν ἦσαν ὡς ἐκείνη ἐνδεδυμέναι.

Ἡ ἀνυπομονησία ἣν εἶχε τοῦ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πάτριον γῆν της προήρχετο ἐξ ἰδέας μετριόφρονος καὶ χρηστῆς, ἐκ τοῦ φόβου ὅτι, καὶ πλησίον της ἔτι, ἐδυνάμην νὰ αἰσθάνωμαι λύπην διότι δὲν ἤμην εἰς τὴν πατρίδα μου. Τοῦ δὲ γέροντος παλληκαρίου αἱ προτροπαὶ τὴν ὑπεστήριζον.

— Ὕπαγε, Ἀθηνᾶ μου, τῇ ἔλεγεν, ὕπαγε νὰ δείξῃς εἰς τὰς γυναῖκας τῆς Γαλλίας τί εἶναι αἱ κόραι τῶν παλληκαρίων.

Οὕτως ἔφερα τὴν μεγάλην μου Ταναγραίαν εἰς Ἀθήνας, ἵνα τὴν μεταμορφώσω εἰς Εὐρωπαίαν. Ὢ! πῶς εὐλογῶ τὸν ἐπικρατοῦντα συρμὸν τῶν στενῶν καὶ προσφυῶν ἐνδυμάτων! Ἡ Ἀθηνᾶ ὑφ' ὁμηρικοῦ γέλωτος θὰ κατελαμβάνετο ἂν ἔβλεπε τὴν πεφυσημένην *κρινολίναν*. Ἐδέχθη δὲ κ' ἐφόρεσεν εὐχαρίστως ἁπλοῦν ἔνδυμα μεταξωτὸν ἀνοικτοῦ χρώματος, χωρὶς ὅλων τῶν παραδόξων παραρτημάτων, δι' ὧν προσπαθοῦσι πολλαὶ νὰ διορθώσωσι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὑπὸ τὴν νέαν δ' ἐνδυμασίαν της ἀνέλαμψεν εἰς νέαν ὡραιότητα, διότι τὴν ἔφερεν εὐχερῶς καὶ μετὰ χάριτος. Μόνον δὲ τοὺς πετάσους ἡμῶν κατέκρινε, καὶ εὗρον ὅτι δὲν εἶχεν ἄδικον.

Μετὰ δεκαπέντε δὲ ἡμέρας τῇ ἔδειξα ἐν Παρισίοις τὰς μικρὰς ἀδελφάς της αἰχμαλώτους εἰς τὰς ὑελίνας τοῦ Λούβρου θυρίδας.

Ἐν μέσῳ δὲ τῆς πολυθορύβου μεγαλοπόλεως διετήρησε τὴν φαιδρὰν εὐθυμίαν της. Ἐσμὲν εὐτυχεῖς ὅτι ζῶμεν, καὶ ἀγαπώμεθα καθ' ἑκάστην περισσότερον ἢ τὴν πρώτην ἡμέραν.

Ἡ Ἀθηνᾶ μανθάνει τὴν Γαλλικήν, καὶ μοὶ διδάσκει ὀλίγον τὴν Ἑλληνικήν. *Ἡ σελήνη τοῦ μέλιτος* θὰ μείνῃ δι' ἡμᾶς πανσέληνος πάντοτε.

Ὢ φίλατε! φαντάσθητι τὴν εὐτυχίαν μου! Ἡ μικρά μου Ταναγραία ἦτον ὠχρά, καὶ σήμερον εἶναι ἐρυθρὰ ὡς τὰ ῥόδα. Τὸ θέρος τῶν Παρισίων τῇ φαίνεται ἐπίσης γλυκὺ ὡς καὶ τὸ τῆς Τανάγρας.

Τὸν χειμῶνα θὰ κατοικήσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλησίον τοῦ πατρός της, τοῦ ἀγαθοῦ παλληκαρίου.

Καὶ ὅλην αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν εἰς σέ, φίλε μου, τὴν ὀφείλω! Ταναγραίαν ζῶσαν ἥτις μ' ἀγαπᾷ!... καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἴσως μικροὺς Ταναγραίους!

ΑΙΜΥΛΙΟΣ.

—

Β'.

Φίλιππος Αἰμυλίῳ.

Ἐν Ῥώμῃ, τῇ 3 Σεπτεμβρίου 187...

Φίλτατε, ἐν τῇ συλλογῇ μου ἔχω καὶ δευτέραν Ταναγραίαν. Ἀπέρχομαι ἐν σπουδῇ νὰ τὴν θάψω πλησίον τῆς ἐδικῆς σου.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. Α. Ρ. Ρ.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 9.

ϛ'.

Ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ εἰσῆλθεν ἁπλούστατα μὲν ἐνδεδυμένη, ἀλλ' ἡ ξανθὴ αὐτῆς καλλονὴ εἶχέ τι ἡγεμονικόν. Ἡ πλουσία αὐτῆς κόμη περιεσφιγμένη μεγαλοπρεπῶς ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς περιέβαλλε διὰ χρυσῶν πλοκάμων τὸ ἀνθηρόν της πρόσωπον, εἰς ὃ ἡ ἐκ τοῦ περιπάτου κίνησις καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔδιδον ἔτι ῥοδινωτέραν χροιάν. Οἱ μέλανες αὐτῆς ὀφθαλμοὶ διέχυνον τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην λάμψιν τῶν παρθενικῶν ψυχῶν, λάμψιν, φωτίζουσαν μὲν ἀλλὰ μὴ φλέγουσαν. Κυανόχρους ζώνη, ἀπολήγουσα ὄπισθεν εἰς δύο κυματιζούσας ἄκρας, ἔσφιγγεν εἰς μυρίας πτυχὰς πέριξ τῆς ὀσφύος τὴν λευκὴν καὶ ἁπλουστάτην αὐτῆς ἐσθῆτα, τὴν περιβάλλουσαν ὁλόκληρον τὸ ῥαδινὸν καὶ εὐλύγιστον σῶμά της. Ἡ καμπὴ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ αὐτῆς ποδὸς διεφαίνετο διὰ τῶν κομψῶν ὑποδημάτων της· ἀνθοδέσμη ἐξ ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ ἐκόσμει τὸ νεαρὸν αὐτῆς στῆθος. Ἅμα δὲ εἰσῆλθεν, ἔρριψεν ἀμελῶς ἐπί τινος ἀνακλίντρου, τὸν πῖλόν της, τὸ ἀλεξήλιόν της καὶ ἀνθοδέσμην ῥοδοχρόου ἐρίκης, ἣν συνέλεξεν ἐπὶ τῶν παρακειμένων λόφων, ταχεῖα δὲ καὶ ἐλαφρά, ἔδραμε πρῶτον πρὸς τὸν πατέρα της, ὃν δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἀκόμη τὴν πρωΐαν ἐκείνην, εἶτα πρὸς τὴν κυρίαν Βωμπέρ, ἣν ἐνηγκαλίσθη τρυφερῶς καὶ μόνον, ὅτε μετά τινας στιγμὰς ἀπεσπάσθη τῶν βραχιόνων τῆς βαρωνίδος, εἶδεν ὅτι ὑπάρχει ξένος ἐν τῷ δωματίῳ. Ἀλλ' ὁ Βερνάρδος εἴτε ἐκ συστολῆς, εἴτε

Digitized by Google

ἐκ περιεργείας, εἴτε διότι ἡ ἐμφάνισις τῆς γλυκείας καὶ συμπαθοῦς ἐκείνης κόρης ἐνεποίησεν αὐτῷ ἐντύπωσιν, ἔστη πρὸ τῆς θύρας ὄρθιος, ἀκίνητος, θεωρῶν αὐτὴν ἐν σιωπηλῷ θαυμασμῷ καὶ ἀπορῶν ἀναμφιβόλως πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ζῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ αἱ ἀθῶαι *γαζέλλαι* μετὰ τῶν ἀλωπέκων, ἢ αἱ περιστεραὶ μετὰ τῶν γυπῶν.Ἀλλὰ τὸ βλέμμα εἶναι ταχὺ ὡς ἀστραπὴ καὶ ἡ σκέψις ἔτι αὐτοῦ ταχυτέρα· ὅθεν ἓν δευτερόλεπτον ἤρκεσε τῇ κυρίᾳ Βωμπὲρ ὅπως ἴδῃ, ὅπως ἐννοήσῃ τὰ πάντα· τὸ πρόσωπόν της λοιπὸν αἴφνης ἐζωογονήθη καὶ τὸ μέτωπόν της ἔλαμψεν ὑπὸ χαρᾶς.

— Δὲν ἀναγνωρίζεις τὸν κύριον; ἠρώτησεν ὁ μαρκήσιος τὴν θυγατέρα του.

Ἡ Ἑλένη ἐξετάσασα δι' ἀνησύχου καὶ περιέργου βλέμματος τὸν Βερνάρδον, δὲν ἀπήντησεν εἰ μὴ κινοῦσα ἀρνητικῶς τὴν ξανθὴν αὐτῆς κεφαλήν.

— Καὶ ὅμως εἶναι εἷς ἐκ τῶν φίλων σου, προσέθηκεν ὁ γηραιὸς εὐπατρίδης.

Εἰς τὸ νεῦμα τοῦ πατρός της δειλή, τεταραγμένη, μειδιῶσα ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Βερνάρδον. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν λαβὼν ἀποκάλυψιν τῆς χάριτος καὶ τῆς καλλονῆς, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ διελθὼν τὴν νεότητά του ἐν μέσῳ τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν βαρβάρων, ὅτε εἶδεν ἐρχομένην πρὸς αὐτὸν τὴν συμπαθῆ καὶ χαρίεσσαν ἐκείνην κόρην, τὸ μειδίαμα ἔχουσαν ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τὴν ἀθωότητα ἐπὶ τοῦ μετώπου, αὐτός, ὁ εἰκοσάκις ἀτενίσας ἀτρομήτως τὸν θάνατον, ᾐσθάνθη ταραττομένην τὴν καρδίαν του, καὶ ψυχρὸν ἱδρῶτα περιβρέχοντα τοὺς κροτάφους του.

— Δεσποινίς, τῇ εἶπε μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης, μὲ βλέπετε κατὰ πρώτην φοράν· ἐντούτοις ἐὰν ἐγνωρίσατέ ποτε ἀτυχῆ τινα ὀνομαζόμενον Σταμπλῆ, τότε δὲν σᾶς εἶμαι ἐντελῶς ξένος, διότι ἐγνωρίσατε τὸν πατέρα μου.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἡ Ἑλένη προσήλωσεν ἐπ' αὐτοῦ τοὺς δύο μεγάλους ὀφθαλμούς της, ὡς φοβισμένη ἔλαφος· ἔπειτα δὲ ἐθεώρησεν ἀλληλοδιαδόχως τὸν μαρκήσιον καὶ τὴν κυρίαν Βωμπέρ, οἵτινες συγκεκινημένοι ἐθεώρουν τὴν σκηνὴν ἐκείνην.

— Εἶναι ὁ μικρὸς Βερνάρδος, εἶπεν ὁ μαρκήσιος.

— Μάλιστα, ἀγαπητόν μοι τέκνον, προσέθηκεν ἡ βαρωνίς, εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἀγαθοῦ κυρίου Σταμπλῆ.

— Κύριε, εἶπε τέλος ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ βαθέως συγκεκινημένη· ὁ πατήρ μου εἶχε δίκαιον ἐρωτῶν με ἂν σᾶς ἀναγνωρίζω· διότι τοσάκις ἤκουσα περὶ ὑμῶν, ὥστε μοὶ φαίνεται ὅτι ἔπρεπεν ἀληθῶς νῦν νὰ σᾶς ἀναγνωρίσω. Ζῆτε! τοῦτο εἶναι χαρὰ δι' ἡμᾶς· ἴδετε πόσον τρέμω ἐκ τῆς συγκινήσεως, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν δύναμαι ν' ἀναμνησθῶ ἄνευ θλίψεως τοῦ πατρός σας, ὅστις ἀφῆκε τὸν κόσμον τοῦτον ἐλπίζων ὅτι ἔμελλε νὰ σᾶς ἐπανεύρῃ εἰς τὸν ἄλλον. Ἔχει λοιπὸν καὶ ὁ οὐρανὸς τὰς θλίψεις καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις αὐτοῦ! Ναί, ὁ πατήρ μου εἶχε δίκαιον, εἴσθε φίλος μου. Σᾶς εὐχαριστεῖ τοῦτο, κύριε; ὁ κύριος Σταμπλῆ μὲ ἠγάπα φιλοστόργως καὶ ἐγὼ ὑπερηγάπων αὐτόν, διότι ἦτο ὁ γηραιός μου σύντροφος. Μετ' αὐτοῦ ὡμίλουν περὶ ὑμῶν, νῦν δὲ μεθ' ὑμῶν θέλω ὁμιλεῖ περὶ ἐκείνου.—Πάτερ μου, ἡτοίμασαν τὰ δωμάτια τοῦ κυρίου Βερνάρδου; Ἡ οἰκία μας εἶναι ἰδική σας κύριε.

— Ἀ μάλιστα! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος· αὐτὸς εἶναι ἰδιότροπος, καὶ προτιμᾷ νὰ κατοικῇ μᾶλλον ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κλαίν, παρὰ νὰ ζῇ ἐν μέσῳ ἡμῶν.

— Λοιπόν, κύριε, ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑλένη μετὰ γλυκύτητος ὡς ἐλέγχουσα αὐτόν, λοιπόν, ὅτε εἰσήλθον σεῖς ἀπεμακρύνεσθε, μᾶς ἐφεύγετε! Εὐτυχῶς τοῦτο σᾶς εἶναι νῦν ἀδύνατον.

— Ἀδύνατον! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος· ἐννοεῖ τις ὅτι δὲν γνωρίζεις πόθεν ἔρχεται. Ὁ κύριος, ὅπως τὸν βλέπεις, ἦλθεν ἐκ Σιβηρίας, καὶ ἡ ἐπαφὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Καλμούκους τὸν κατέστησε δύσκολον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν φίλων του. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ δυσαρεστηθῶμεν κατ' αὐτοῦ, διότι ὁ νεανίας οὗτος μᾶς μισεῖ καὶ δὲν εἶναι σφάλμα του. Ἀλλὰ διατί μᾶς μισεῖ; οὔτε αὐτὸς ἠξεύρει τὸ διατί, οὔτε ἐγώ· ἐν τούτοις μᾶς μισεῖ καὶ δὲν εἶναί τις κύριος τῶν αἰσθημάτων του.

— Πῶς! κύριε, μᾶς μισεῖτε; Ἐγὼ ἠγάπων τὸν πατέρα σας καὶ σεῖς μισεῖτε τὸν ἰδικόν μου! Μισεῖτε καὶ ἐμέ! Ἀλλὰ τί κακὸν ἐπράξαμεν; ἠρώτησεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ μετὰ φωνῆς δυναμένης νὰ μαλάξῃ καὶ χαλκίνην καρδίαν καὶ νὰ ἀφοπλίσῃ τὴν ὀργὴν ἔστω καὶ Σκύθου. Κύριε, δὲν εἴμεθα ἄξιοι τῆς καθ' ἡμῶν ἔχθρας σας.

— Καὶ τί μὲ τοῦτο; εἶπεν ὁ μαρκήσιος· ἂν εὐχαριστῆται ἐχθρευόμενος ἡμᾶς; Ὅλαι αἱ ἐπιθυμίαι καὶ αἱ κλίσεις εἶναι ἔμφυτοι εἰς τὸν ἄνθρωπον· λέγει ὅτι τὸ δάπεδον τοῦτο φλογίζει τοὺς πόδας του, καὶ ὅτι εἶναι αὐτῷ ἀδύνατον νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς στέγην. Ἰδοὺ τί ἐστι νὰ κοιμηθῇ τις ἐπὶ δερμάτων ταράνδων καὶ νὰ ζήσῃ ἐπὶ χιόνος ἓξ ποδῶν πάχους. Οὐδὲν πλέον δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτόν, τὸ πᾶν τὸν ἀπογοητεύει καὶ φαίνεται αὐτῷ σκοτεινόν.

Ταχεῖα σκέψις διῆλθε τὸν νοῦν τῆς Ἑλένης, ἐνόμισεν ὅτι ἐνόησε τί συνέβαινεν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐντῷ νῷ τοῦ νεανίου ἐκείνου.Ἐνόμισεν ὅτι ὁ γέρων Σταμπλῆ, ἀποδίδων εἰς τοὺς κυρίους του τὴν περιουσίαν αὐτοῦ,ἀπεγύμνωσε τὸν υἱόν του,καὶ ὅτι οὗτος θῦμα τῆς πατρικῆς τιμιότητος, ἠρνεῖτο ἐξ ὑπερηφανείας νὰ λάβῃ ἀμοιβήν. Ἔκτοτε δὲ ἕνεκα λεπτότητος καὶ διότι ἐνόμιζε τοῦτο καθῆκόν της, ἐδιπλασίασε τὴν χάριν καὶ τὰς ἐνστάσεις της·

Digitized by Google

προσεπάθησε μάλιστα νὰ νικήσῃ τὴν συνήθη αὐτῇ συστολήν, ὅπως κάμῃ τὸν Βερνάρδον νὰ λησμονήσῃ τὴν δύσκολον θέσιν, εἰς ἣν εὑρίσκετο.

— Κύριε, ἐπανέλαβε μὲ ὕφος γλυκύ, ἀλλ' ὀλίγον τι ἐπιτακτικόν, δὲν θὰ φύγητε· διότι ἀφοῦ ἀρνεῖσθε νὰ μείνητε παρ' ἡμῖν ὡς φιλοξενούμενος, θὰ μείνητε ὡς αἰχμάλωτος. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῆτε ὅτι ἠθέλομεν σᾶς ἐπιτρέψει νὰ κατοικήσητε εἰς ἄλλο μέρος ἢ ἐν μέσῳ ἡμῶν; Τί θὰ εἴπῃ ὁ κόσμος; Τί θὰ εἴπωσιν οἱ φίλοι μας; Καὶ δὲν θέλετε βεβαίως νὰ μᾶς λυπήσητε καὶ νὰ προσβάλητε ἐνταυτῷ καὶ τὴν ὑπόληψίν μας. Σκέφθητε, κύριε, ὅτι δὲν πρόκειται οὔτε νὰ σᾶς προσφέρωμεν οὔτε νὰ δεχθῆτε φιλοξενίαν· διότι ὀφείλομεν παραπολλὰ εἰς τὸν πατέρα σας, προσέθηκεν ἡ ἀξιαγάπητος κόρη, ἥτις οὐδὲν ἐγνώριζεν, ἀλλ' ἥτις ἔλεγε τοῦτο νομίζουσα ὅτι ὁ Βερνάρδος ἐδίσταζεν ἐξ ὑπερηφανείας καὶ προσεπάθει νὰ οἰκονομήσῃ τὴν φιλοτιμίαν του, ῥίπτουσα, οὕτως εἰπεῖν, χρυσῆν γέφυραν εἰς τὴν ὑπερηφάνειάν του. Ὀφείλομεν παραπολλὰ εἰς τὸν πατέρα σας, ὥστε δύνασθε νῦν καὶ σεῖς νὰ δεχθῆτε ἐλάχιστόν τι παρ' ἡμῶν. Οὐδὲν δὲ ἔχομεν νὰ σᾶς δώσωμεν· σᾶς ἀποδίδομεν μόνον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ὅ,τι ἐλάβαμεν διὰ τῆς ἑτέρας. Θὰ δεχθῆτε λοιπὸν διὰ νὰ μὴ μᾶς ταπεινώσητε.

— Μάλιστα, αὐτὸς νὰ δεχθῇ! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος. Νὰ μᾶς ταπεινώσῃ! ἀλλὰ τοῦτο ζητεῖ καὶ αὐτός. Σὺ δὲν γνωρίζεις αὐτόν· σὲ βεβαιῶ ὅτι ἤθελε μᾶλλον προτιμήσει νὰ κόψῃ τὴν χεῖρά του παρὰ νὰ θλίψῃ τὴν ἰδικήν μας.

Ἡ χαρίεσσα κόρη, ἐκβάλουσα τὴν χειρίδα της, ἔτεινε πρὸς τὸν Βερνάρδον τὴν χεῖρα.

— Εἶναι ἀληθές, κύριε; εἶπεν αὐτῷ.

Ὁ Βερνάρδος αἰσθανθεὶς μεταξὺ τῶν ἀπεσκληρυμμένων ἐκ τοῦ πολέμου καὶ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς αἰχμαλωσίας χειρῶν του τὴν ἁβρὰν καὶ λευκοτάτην ἐκείνην χεῖρα, ὠχρίασε καὶ παράδοξος συγκίνησις κατέλαβεν αὐτόν· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσκοτίσθησαν· οἱ πόδες του ἐκλονίσθησαν· ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ ἀλλ' ἡ φωνή του ἐξέπνευσεν ἐπὶ τῶν χειλέων του.

— Μᾶς μισεῖτε; ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑλένη· τοῦτο εἶναι λοιπὸν ἕνας λόγος περισσότερον διὰ νὰ μείνητε· διότι πρὸ παντὸς ἄλλου ἐνδιαφέρον ἔχομεν νὰ κερδήσωμεν τὴν ἀγάπην σας, ἄλλως προσβάλλεται ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα μας· ἀνεχθῆτε λοιπὸν τὰς προσπαθείας μας, ὅπως σᾶς κάμωμεν νὰ μᾶς γνωρίσητε, καὶ ὅταν ἐπιτύχωμεν τοῦτο, τότε, κύριε, ἀναχωρεῖτε ἂν ἔχετε τὸ θάρρος· ἀλλὰ σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἕως τότε εὑρίσκεσθε εἰς τὴν ἐξουσίαν μας· καὶ ἀφοῦ ὑπήρξατε ἐπὶ ἓξ ἔτη αἰχμάλωτος τῶν Ῥώσσων, δύνασθε δι' ὀλίγον καιρὸν νὰ γείνητε καὶ ἰδικός μας. Πῶς! εἶναι λοιπὸν τόσον τρομερὸν νὰ αἰσθανθῇ τις ὅτι τὸν ἀγαπῶσιν; Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρός σας, ὅστις μὲ ἀποκαλεῖ ἐνίοτε τέκνον του, μείνατε· τὸ θέλω, τὸ ἀπαιτῶ καὶ ἐν ἀνάγκῃ, σᾶς παρακαλῶ·

— Εἶνε θελκτικωτάτη, ἀνεφώνησε μετὰ συγκινήσεως ἡ κυρία Βωμπέρ.

Καὶ χαμηλοφώνως προσέθηκεν—Ὁ Βερνάρδος ἀπώλετο.

Καὶ ἀληθῶς ὁ νεανίας ἦτο ἤδη ἀπολωλώς· ἡ δὲ ἐξιστόρησις τῶν περιπετειῶν αὐτοῦ δύναται εὐκόλως νὰ συνοψισθῇ. Φθάνει καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς δυστυχίας, ἐρεθίζεται καὶ δικαίως, ὑπὸ τῶν σπαρακτικῶν ἀπογοητεύσεων τῆς ἐπανόδου· ἀκούει τὴν κατὰ τῶν ἀπογυμνωσάντων αὐτὸν κατακραυγὴν τῆς κοινῆς γνώμης, καὶ τὰ πολιτικὰ πάθη, αἱ ἔχθραι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξαγριοῦσιν αὐτόν. Μισεῖ ἐμφύτως τοὺς εὐγενεῖς καὶ παρασκευάζεται νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα του. Παρουσιάζεται λοιπὸν εἰς τὸ μέγαρον τῶν Λασεγλιέρ· ὁ νόμος ὑποστηρίζει τὰς ἀπαιτήσεις του, θύελλα συνταράσσει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του· περιμένει νὰ ἀπαντήσῃ ἀντίστασιν, ὕβρεις, εἰρωνείας· προαισθάνεται ὅτι θέλουσιν ἀντιτάξει αὐτῷ προλήψεις καὶ ἀξιώσεις ὑπεροπτικάς, καὶ ἑτοιμάζεται νὰ καταβάλῃ τὰ πάντα ὑπὸ τὴν μανίαν τῆς ὀργῆς του. Ἀλλὰ τὸ ἐπιζητούμενον ἀποτέλεσμα ἀποτυγχάνει ἀμέσως, ἡ ἔχθρα του, ἡ ὀργή του ἀποβαίνουσιν αὐτῷ μάταιαι καὶ ἡ μυκωμένη θύελλα ἡ ζητοῦσα νὰ κατασυντρίψῃ δρῦς, δὲν ἀπαντᾷ εἰ μὴ εὐλυγίστους καλάμους, οὓς κάμπτουσα φεύγει καὶ χάνεται ἐντὸς τοῦ πυκνοῦ χόρτου· Ὁ κεραυνὸς ὁ μέλλων ν' ἀναπηδήσῃ ἀπὸ βράχου εἰς βράχον κλονίζων καὶ συνταράσσων τὸν ἀέρα, πίπτων ἐντὸς τῆς κοιλάδος, σβέννυται ἀθορύβως καὶ δὲν διεγείρει εἰ μὴ γλυκείας καὶ ἐναρμονίους μελῳδίας. Ζητεῖ ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκει εἰ μὴ κόλακας. Ἐν τούτοις ἀποπειρᾶται εἰσέτι ἐπιθέσεις τινάς, ἀλλὰ τὰς βολάς του ἐπιστρέφουσιν αὐτῷ μεταβεβλημένας εἰς σάκχαριν· τέλος ὅμως διαφυγὼν τὰς μαγείας πεπειραμένης Ἀρμίδης, μέλλει ν' ἀποσυρθῇ καὶ ἀναγγέλλει ἀμετακλήτως τὴν ἀπόφασίν του. Ἀλλὰ τότε γοητευτικὴ ἐμφάνισις παρουσιάζεται αὐτῷ τοσοῦτο μᾶλλον ἀκαταμάχητος καθόσον δὲν ζητεῖ αὐτὴ νὰ τὸν σαγηνεύσῃ. Δύναμις πανίσχυρος, θέλγητρον ἀείποτε αἰώνιον, ἀείποτε νέον· νεότης καὶ καλλονή! Μόλις ἐπαρουσιάσθη καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Βερνάρδου ἐκλονίσθη· ἐμειδίασε καὶ ὁ νεανίας ἀφωπλίσθη. Εἶναι δὲ αὐτὴ κόρη πρὸς ἣν καὶ ὁ Θεὸς προσβλέπει μετ' ἀγάπης· διότι τὸ μέτωπόν της ἀποπνέει τὴν ἀθωότητα, τὰ χείλη της τὴν εἰλικρίνειαν καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ διαυγοῦς βλέμματός της δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν ψυχήν της διανοιγομένην, ὡς διανοίγεται ὡραῖον ἄνθος ὑπὸ ἤρεμα ὕδατα. Τὸ ψεῦδος οὐδέποτε διῆλθε τὰ χείλη της· οὐδέποτε ὁ δόλος ἐσκίασε τὸ ἁγνὸν αὐτῆς βλέμμα. Ὁμιλεῖ, καὶ ἀνυπόπτως ὁ ἀγαθὸς δαίμων συνωμοτεῖ μετὰ τοῦ κακοῦ· καὶ ὄχι μόνον οὐδὲν εἶπε διαψεῦδον τὰ προηγουμένως λεχθέντα, ἀλλ' ἑκάστη λέξις της ἔρχεται εἰς ὑπο-

Digitized by Google

στήριξιν τῶν λόγων τῆς κυρίας Βωμπέρ. Εἶπε τὴν ἀλήθειαν· ἡ δὲ ἀλήθεια ἔχει φωνὴν πειστικήν, εἰς ἣν καὶ ἡ μᾶλλον ὕποπτος ψυχὴ δὲν δύναται νὰ ἀντιστῇ. Ναί, ἡ ἀλήθεια ὡμίλησε διὰ τοῦ στόματος τῆς Ἑλένης, ἀλλ' ἂν ἡ Ἑλένη εἶναι εἰλικρινής, εἶναι ἆρά γε ἐπίσης καὶ ἡ κυρία Βωμπέρ; Εἰς τοῦτο ὁ Βερνάρδος διστάζει· ἐν τούτοις, ἂν ἦσαν ἀμφότεραι εὐγενεῖς καρδίαι ὑπὸ τοῦ φθόνου συκοφαντηθεῖσαι; ἂν ὁ πατήρ του ἠθέλησε νὰ ἐξαγοράσῃ δι' ὅλης τῆς περιουσίας του ἔτη τινὰ χαρᾶς, γαλήνης καὶ εὐτυχίας; .... Αὐτὸς ὁ Βερνάρδος θέλει ποτὲ παραπονηθῇ; Θέλει ποτὲ τολμήσει ν' ἀνακαλέσῃ δωρεὰν αὐθόρμητον, δωρεάν, ὑπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης νομιμοποιηθεῖσαν; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκδιώξῃ ἀσπλάγχνως τὰ ὄντα ἐκεῖνα, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζησεν ὁ πατήρ του περιστοιχισμένος ὑπὸ φροντίδων καὶ ἀγάπης, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐξέπνευσε θρηνούμενος;

Δὲν ἦσαν μὲν τοσοῦτον καθαραί, τοσοῦτον εὐκρινεῖς αἱ σκέψεις του αὗται, ἀλλ' εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο περιεστρέφοντο, ὅτε ἡ κυρία Βωμπὲρ πλησιάσασα πρὸς αὐτόν, ὠφελήθη τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἀντήλλασσε λέξεις τινὰς μετὰ τοῦ μαρκησίου, ὅπως τῷ εἴπῃ.

— Λοιπόν, κύριε, ἐγνωρίσατε νῦν ὅλους τοὺς αὐτουργοὺς τῶν δολίων ἐκείνων μηχανορραφιῶν, ἃς πρὸ ὀλίγου ἐμνημονεύσατε; Διατί λοιπὸν δὲν ἐπιρρίπτετε ἐπὶ τοῦ παιδίου τούτου τὴν ὀργὴν καὶ τὴν περιφρόνησίν σας; Βλέπετε, καὶ αὐτὴ συνώμοσε καθ' ὑμῶν καὶ ἀφοῦ μᾶς ἐβοήθησεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ πατρός σας, συνεννοήθη νῦν μεθ' ἡμῶν ὅπως σᾶς κάμῃ νὰ ἀποθάνητε ἐκ θλίψεως.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας τῆς κυρίας Βωμπὲρ ὁ Βερνάρδος ἐφρικίασεν ὡσεὶ ᾐσθάνθη ὄφιν περιτυλισσόμενον εἰς τοὺς πόδας του· ἀλλ' ἀμέσως σχεδὸν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἐπανῆλθε πρὸς αὐτόν.

— Κύριε, τῷ εἶπεν, ὁ θάνατος τοῦ πατρός σας μοὶ κατέλιπεν ἀπέναντι ὑμῶν καθήκοντα σοβαρά. Παρέστην παρὰ τὴν κλίνην του κατὰ τὴν ὑστάτην αὐτοῦ ὥραν· ἐδέχθην τοὺς ἀποχαιρετισμούς του καὶ ἤκουσα τὸν τελευταῖον αὐτοῦ στεναγμόν. Ἐτήρησα λοιπὸν τὰς ἀναμνήσεις ταύτας ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην καὶ ὀφείλω νὰ σᾶς τὰς μεταδώσω. Ἔλθετε λοιπόν, ἐνῷ περιπατοῦμεν ὑπὸ τὰς δενδροστοιχίας, ἃς ἠγάπα καὶ εἰς ἃς τοσαύτας κατέλιπεν ἀναμνήσεις, θὰ σᾶς ἦναι παρήγορον νὰ ἀκούσητε τὴν περὶ τοῦ θανάτου του διήγησιν.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, ἐστήριξε τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Βερνάρδου καὶ ἔσυρεν αὐτὸν ὡς παιδίον. Ἀλλ' ἅμα οὗτοι ἀπεμακρύνθησαν, ὁ μαρκήσιος ἐρρίφθη ἐπί τινος ἕδρας καὶ ἐλεύθερος τέλος παντὸς περιορισμοῦ, ἀφέθη εἰς τὸ ῥεῦμα τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀγανακτήσεως τῆς πιεζούσης αὐτὸν πρὸ τόσης ὥρας. Αἰσθήματα ἀντίθετα ἐπάλαιον μανιωδῶς ἐν ἑαυτῷ, ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ ἀριστοκρατικὴ ὑπερηφάνεια, ὁτὲ τὸ μὲν ὁτὲ τὸ δὲ ὑπερισχύον· καὶ ἀναμφιβόλως ὁ ἐγωϊσμὸς ἦτο ὁ ἰσχυρότερος, ἀλλ' ὁσάκις ὑπερίσχυεν, ἡ ταπεινωθεῖσα ὑπερηφάνεια ἐξέβαλλε κραυγὴν ὡς ἀσθὸς ἐν τῇ παγίδι συλληφθείς. Ἐνώπιον τοῦ Βερνάρδου τὸν εἶχε παρασύρει ὁ ἐγωϊσμός, ἀλλ' ἅμα οὗτος ἀπεμακρύνθη ἡ ἐξερεθισθεῖσα ὑπερηφάνεια ἀποσπασθεῖσα βιαίως τοῦ ἀντιπάλου της, ἤρατο γενναίως τὴν νίκην. Συνέβη λοιπὸν τότε σκηνὴ παραφορᾶς ἀρκετὰ διασκεδαστική. Ἂς φαντασθῇ τις χαρίεντα καὶ νεαρὸν ἵππον διαφυγόντα τὰ δεσμὰ καὶ διερχόμενον ἐν τῇ ἀκρατήτῳ ὁρμῇ του θάμνους καὶ φραγμούς, ἀναπηδῶντα καὶ καλπάζοντα ἐπὶ τῶν πρασίνων λειμώνων, μέχρις οὗ ἡ κυρία Βωμπὲρ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας κατώρθωσε τέλος νὰ τὸν συλλάβῃ καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητα.

— Ἀκούσατέ με μαρκήσιε, εἶπε, οἰκτείρουσα αὐτὸν μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη· αὐτὰ εἶναι παιδαριώδη πράγματα. Μάτην ὀργίζεσθε καὶ ἀπελπίζεσθε δὲν δύνασθε νὰ μεταβάλλητε τετελεσμένα γεγονότα. Ὅ,τι ἔγεινεν, ἔγεινεν, καὶ πᾶσα ἀντίστασις εἶναι ἀνωφελής.

— Πῶς! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, εἷς ἀνόητος ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ἐκαλλιέργησε τοὺς ἀγρούς μου καὶ τοῦ ὁποίου ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη εἶδον τὴν μητέρα φέρουσαν ἐδῶ ἑκάστην πρωΐαν τὸ γάλα τῶν ἀγελάδων της, ἔρχεται νῦν εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ μὲ ἐξυβρίζει, καὶ ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ πράξω τίποτε! Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ διατάξω τοὺς ὑπηρέτας μου νὰ ἐκβάλωσιν αὐτὸν ἔξω τοῦ οἴκου μου, ἀλλ' ὀφείλω νὰ τὸν φιλοξενῶ, νὰ τὸν περιποιῶμαι, νὰ τῷ προσμειδιῶ καὶ ν' ἀφίνω τὴν θυγατέρα μου νὰ στηρίζηται ἐπὶ τοῦ βραχίονός του! Εἷς πτωχὸς καὶ ἀνυπόδητος, ὅστις ἐὰν πρὸ τριακονταετίας ἦτο εἰς ἡλικίαν, ἤθελε λογίζει ἑαυτὸν εὐτυχῆ ξυστρίζων καὶ περιποιούμενος τοὺς ἵππους μου! Ἠκούσατε μετὰ ποίας ἐμφάσεως ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ βουκόλου ὡμίλησε περὶ τῶν ἱδρώτων τοῦ πατρός του! Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ὅταν εἴπωσι τοῦτο, νομίζουσιν ὅτι εἶπον τὸ πᾶν. Ὁ ἱδρὼς τοῦ λαοῦ! Ὁ ἱδρὼς τῶν πατέρων των! Οἱ αὐθάδεις, οἱ ἀνόητοι! ὡσεὶ οἱ πατέρες των ἀνεκάλυψαν τὸν ἱδρῶτα καὶ τὴν ἐργασίαν! Καὶ φαντάζονται λοιπὸν ὅτι οἱ πατέρες μας δὲν ἐκοπίαζον καὶ αὐτοί; νομίζουσιν ὅτι ἵδρωνον ὀλιγώτερον ὑπὸ τὴν πανοπλίαν παρ' ὅσον οἱ ἄλλοι ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ δούλου; Ἀγανακτῶ, κυρία βαρωνίς, βλέπων τὰς ἀξιώσεις τῶν οὐτιδανῶν τούτων τῶν φανταζομένων ὅτι αὐτοὶ μόνοι κοπιάζουσι καὶ ὑποφέρουσιν, ἐνῷ αἱ ἀριστοκρατικαὶ οἰκογένειαι δὲν ἔχουσιν εἰ μὴ ν' ἀνοίξωσι τὴν χεῖρα διὰ νὰ λάβωσι μέγαρα καὶ γαίας. Καὶ πῶς σᾶς φαίνεται ὁ οὐσσάρος οὗτος, ὁ ἐρχόμενος ν' ἀπαιτήσῃ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ πατήρ του ἵδρωσεν; Ἰδοὺ ἄνθρωποι κατάλληλοι ἀληθῶς νὰ μᾶς ἐλέγξωσιν ἐπὶ προπατορικῇ ὑπερηφανείᾳ καὶ

Digitized by Google

ματαιότητι. Ζητεῖ αὐθαδῶς τὴν τιμὴν τῶν ἱδρώτων τοῦ πατρός του, καὶ ἔπειτα ἐκπλήττεται διότι ἐγὼ ποιοῦμαι περὶ πολλοῦ τὴν ἀξίαν τοῦ αἵματος εἴκοσι προγόνων μου!

— Αἴ! Θεέ μου! ὑπέλαβεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἔχετε ἑκατοντάκις δίκαιον· τίς ἀρνεῖται τοῦτο; τίς σᾶς ἀντιλέγει; Δυστυχῶς ὅμως ὁ Οὐσάρος οὗτος ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν νόμον, τὸν νόμον τὸν μικρολόγον, τὸν ἐγγικτικόν, τὸν κατάλληλον δι' ἀνθρώπους μέσης τάξεως, ἐν ἑνὶ λόγῳ. Ἐν τούτοις, σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὁ οἶκος οὗτος δὲν σᾶς ἀνήκει πλέον· ἀνήκει εἰς τὸν ἀνόητον ἐκεῖνον καὶ πρέπει νὰ ἐννοήσητε τοῦτο καλῶς.

— Αἴ, καλά, κυρία βαρωνίς, ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Λασεγλιέρ· ἐὰν ἔχῃ οὕτω, προτιμῶ τὴν καταστροφὴν μᾶλλον παρὰ τὸ αἶσχος, προτιμῶ νὰ χάσω τὴν περιουσίαν μου παρὰ τὴν τιμήν μου. Ἡ ἐξορία δέν με φοβίζει, διότι γνωρίζω τὸν δρόμον καὶ θὰ φύγω, θὰ ἐκπατρισθῶ διὰ τελευταίαν φοράν. Ναὶ μέν· θ' ἀπολέσω τὴν περιουσίαν μου, ἀλλὰ τὸ ὄνομά μου θὰ μένῃ ἀκηλίδωτον. Ἔχω δὲ καὶ τὴν ἐκδίκησίν μου ἑτοίμην· ὁ οἶκος Λασεγλιὲρ θὰ ἐκλείψῃ ἐκ τῆς Γαλλίας!

— Αἴ, καλέ μου μαρκήσιε, τοῦτο δὲν μέλει διόλου τὴν Γαλλίαν.

— Εἰς τὸν διάβολον! ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος καταπόρφυρος ὡς μήκων. Ἠξεύρετε, κυρία βαρωνίς, τί εἶπεν ἡμέραν τινὰ κατὰ τὴν πρωϊνὴν ἔγερσίν του Λουδοβῖκος ὁ δέκατος τέταρτος, παρατηρήσας ἐν μέσῳ τῶν παρισταμένων εὐγενῶν τῆς αὐλῆς τὸν τρίτον πάππον μου; — «Μαρκήσιε Λασεγλιέρ», τῷ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος, κτυπῶν φιλικῶς τὸν ὦμόν του....

— Μαρκήσιε Λασεγλιέρ, σᾶς λέγω ἐγὼ δὲν θὰ φύγετε, ἀνεφώνησε μετὰ σταθερότητος ἡ κυρία Βωμπέρ. Δὲν πρέπει νὰ παραλείψητε τὰ καθήκοντα, ἅτινα ὀφείλετε εἰς τοὺς προγόνους σας, εἰς τὴν θυγατέρα σας, εἰς τὸν ἑαυτόν σας. Δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψητε δειλῶς τὴν προγονικήν σας κληρονομίαν. Θὰ μείνητε ἐδῶ· καὶ τοῦτο, διότι χάνετε ἄλλως τὴν τιμήν σας. Ἐκτὸς τούτου εἰς τὴν ἡλικίαν σας δὲν ὑποβάλλει τις εὐκόλως ἑαυτὸν εἰς ἐξορίαν. Ἄλλοτε εἴσθε νέος· ἄλλοτε εἴχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ μέλλον καὶ τὴν ἐλπίδα. Ἀλλὰ καὶ διατί νὰ φύγητε; προσέθηκε μετ' ἀρειμανίου ἤθους. Μήπως πρέπει νὰ περιμείνῃ τις ἕως οὗ φθάσῃ ἡ στιγμή, καθ' ἣν θὰ παραδοθῇ τὸ φρούριον, ἵνα ἄρῃ τὴν πολιορκίαν; Μήπως ὅταν ἦναί τις βέβαιος ὅτι θὰ νικήσῃ μάχεται τότε ὑποχωρῶν; Μήπως ὅταν παίζῃ τις τυχηρὸν παιγνίδιον ἀφίνει τὴν θέσιν του, ὅταν ἦναι βέβαιος ὅτι θὰ κερδήσῃ; Θὰ θριαμβεύσωμεν, δὲν τὸ αἰσθάνεσθε; Ἂς διέλθῃ μόνον τὴν νύκτα ταύτην ὁ Βερνάρδος εἰς τὸ μέγαρον, καὶ ἐγὼ ἐγγυῶμαι αὔριον διὰ τὰ λοιπά.

Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ βαρωνὶς ἱσταμένη πρὸ τοῦ παραθύρου διέκρινεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κλαὶν τὸν υἱόν της διευθυνόμενον πρὸς τὸ μέγαρον. Ἀφήσασα τότε τὸν μαρκήσιον εἰς τὰς σκέψεις του, ἔδραμε ταχυτέρα ἐλάφου, ἐσταμάτησε τὸν Ῥαοὺλ πρὸ τῆς κιγκλιδωτῆς θύρας, ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς Βωμπὲρ καὶ εὗρε δικαιολογημένην τινὰ πρόφασιν ὅπως στείλῃ αὐτὸν νὰ γευματίσῃ καὶ νὰ διέλθῃ τὴν ἑσπέραν εἰς γειτονικόν τι μέγαρον.

Ἐ τούτοις ἡ Ἑλένη καὶ ὁ Βερνάρδος περιεπάτουν μὲ βῆμα βραδύ· ἡ μὲν χαρίεσσα καὶ θελκτικωτάτη, ὁ δέ, δειλὸς καὶ συνεσταλμένος. Ὁποία ἀθῴα χάρις, ὁποῖον γόητρον! Στηριζομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονός του διηγεῖτο αὐτῷ μὲ ὕφος ἀφελέστατον πῶς διῆλθεν ὁ Σταμπλῆ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη του ἐπὶ τῆς γῆς. Διηγεῖτο τίνι τρόπῳ ἐγνώρισαν καὶ ἠγάπησαν ἀμοιβαίως ἀλλήλους· ἀνέφερε τοὺς περιπάτους των, τὰς ἐκδρομάς των, τὰς ἀμοιβαίας των ἐξομολογήσεις· ἔλεγεν ἐπίσης, ὁποίαν θέσιν εἶχε καθέξει ὁ Βερνάρδος εἰς τὰς συνομιλίας των ἐκείνας. Ὁ δὲ Βερνάρδος ἤκουεν ἐν σιγῇ, καὶ ἐνῷ προσεῖχεν εἰς ταῦτα, ᾐσθάνετο ταὐτοχρόνως τὸ ἐλαφρὸν καὶ εὐλύγιστον σῶμα τῆς Ἑλένης στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ βραχίονός του· ᾐσθάνετο τὴν ἀναπνοήν της γλυκυτέραν τῶν ἀρωμάτων τοῦ φθινοπώρου· ἔβλεπε τοὺς πόδας της βαδίζοντας συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδικούς του· ἤκουε τὸν ψίθυρον τῆς ἐσθῆτός της ἁρμονικώτερον τοῦ ζεφύρου τοῦ σαλεύοντος τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων. Μυστηριώδης ἐπιρροὴ ἐνήργει ἤδη ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἡ Ἑλένη ὁμοία πρὸς τοὺς λεπτοὺς καὶ ὑψηλοὺς ἐκείνους ἀγωγούς, δι' ὧν ἐκρέει καὶ οὐδετεροῦται ὁ κεραυνός, ἀφῄρει ἀπ' αὐτοῦ τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσός του. Μάτην ὁ νεανίας προσεπάθει εἰσέτι ν' ἀντιστῇ· διότι ὡς ὁ ἱππότης ἐκεῖνος, οὗτινος εἶχον παραλύσει τὴν πανοπλίαν ᾐσθάνετο εἰς ἕκαστον βῆμά του καταπῖπτον μέρος τι, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἔχθρας του. Ἀλλ' ἐνῷ συνωμίλουν τοιουτοτρόπως, ἔφθασαν ἀνεπαισθήτως εἰς τὸ μέγαρον. Ὁ ἥλιος ἦτο περὶ τὴν δύσιν του καὶ αἱ σκιαὶ τῶν λευκῶν καὶ τῶν δρυῶν γιγαντιαῖαι ἡπλοῦντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὅτε δὲ ἔφθασαν πρὸ τῆς εἰσόδου ὁ Βερνάρδος ἡτοιμάσθη ν' ἀποχαιρετήσῃ τὴν δεσποινίδα Λασεγλιέρ, ἀλλ' αὐτὴ χωρὶς ν' ἀφήσῃ τὸν βραχίονά του ἔσυρεν αὐτὸν ἠρέμα εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα ἡ κυρία Βωμπὲρ ἐπανελθοῦσα πρὸ πολλοῦ ἔμενε μετὰ τοῦ μαρκησίου· τόσον ἐφοβεῖτο ν' ἀφήσῃ αὐτὸν μόνον καὶ εἰς τὰς ἰδίας ἐμπνεύσεις του παραδεδομένον.

— Εἴσθε συγκεκινημένος, κύριε, εἶπεν ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Βερνάρδον· καὶ πῶς δύναται νὰ γείνῃ ἄλλως; Τὰ μέρη ταῦτα ὑπῆρξαν ἡ φωλεὰ τῶν παιδικῶν σας χρόνων· ἐπαίξατε ἐπὶ τῆς χλόης ταύτης καὶ ὑπὸ τὰ σκιερὰ ταῦτα δάση ἐξηγέρθησαν αἱ πρῶται ὑμῶν πρὸς τὴν δόξαν ὁρμαί. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀγαθὸς πατήρ σας ἠγάπα ἰδιαζόντως νὰ περιπατῇ ὑπὸ τὰς δενδροστοιχίας

Digitized by Google

ταύτας· ἤθελέ τις εἴπει, ὅτι εἰς ἑκάστην καμπὴν τῆς ὁδοῦ περιέμενε νὰ ἴδῃ ὑμᾶς ἐμφανιζόμενον.

— Νομίζω ὅτι τὸν βλέπω εἰσέτι, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς χλόης ἐκείνης· ἡ πολιὰ κεφαλή του, αἱ κυαναῖ περικνημῖδές του, ὁ βαμβάκινος ὑπενδύτης του καὶ αἱ ἐκ βελούδου περισκελίδες του ἔδιδον αὐτῷ ὕφος πατριάρχου.

— Καὶ ἦτο πατριάρχης ἀληθῶς, προσέθηκεν ἡ κυρία Βωμπὲρ μετὰ συγκινήσεως.

— Μὰ τὴν πίστιν μου! ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος, πατριάρχης ἢ μή, ἦτο τίμιος ἄνθρωπος.

— Τόσον ἀγαθός! τόσον ἁπλοῦς! τόσον ἀξιαγάπητος! ὑπέλαβεν ἡ κυρία Βωμπέρ.

— Καὶ ἀρκετὰ νοήμων! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος. Μὲ τὸ καλοκἀγαθον ἐκεῖνο ὕφος του εἶχε τρόπους τινάς, δι' ὧν ἐθεώρει τὰ πράγματα, ἐκπλήττοντας ἀληθῶς.

— Ἅμα ἐνεφανίζετο ἔσπευδον πάντες πέριξ αὐτοῦ ἵνα τὸν ἀκούσωσιν.

— Ἦτο φιλόσοφος. Καὶ ἠπόρει τις ποῦ εὕρισκεν ὅσα ἔλεγεν.

— Τὰ εὕρισκεν ἐν τῇ ὡραίᾳ ψυχῇ του, προσέθηκεν ἡ κυρία Βωμπέρ.

— Καὶ τί εὔθυμος χαρακτήρ! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος παρασυρθεὶς λεληθότως ὑπὸ τοῦ ῥεύματος· πάντοτε ζωηρός, πάντοτε εὐχαριστημένος, πάντοτε ἕτοιμος νὰ ἀστιευθῇ!

— Μάλιστα, εἶπεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἐν μέσῳ ἡμῶν εἶχεν ἐπανεύρει τὸ φαιδρόν του ὕφος καὶ τὸν εὐχάριστον χαρακτῆρά του· ἂν καὶ ἐπὶ πολὺ ἔζησε μόνος καὶ ἐγκαταλελειμμένος, μόλις εὑρέθη ἐν μέσῳ τοῦ οἰκογενειακοῦ μας κύκλου, καὶ ἐπανέκτησεν ὅλα τὰ εὐχάριστα αὐτοῦ προτερήματα. Δὲν ἀπηύδα δὲ ἐπαναλαμβάνων, ὅτι ἐν μέσῳ ἡμῶν ἐγένετο νεώτερος κατὰ τριάκοντα ἔτη καὶ ἀφελῶς, ὡς ὡμίλει, παρωμοίαζεν ἑαυτὸν πρὸς γηραιὸν κορμὸν ἀναφύοντα νεαροὺς βλαστούς.

— Εἶναι ἀληθέστατον, ὅτι ἦτο γλυκύτατος ἄνθρωπος καὶ δὲν ἠδύνατό τις νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν χωρὶς νὰ τὸν ἀγαπήσῃ, εἶπεν ἐπὶ τέλους ἡ Ἑλένη, ἥτις ὑποθέτουσα ὅτι ὁ πατήρ της καὶ ἡ κυρία Βωμπὲρ εἶχον τὴν λεπτότητα τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας της, ἐξήγει οὕτω πως τὰς φιλοφρονήσεις των ἐκείνας πρὸς τὸν Βερνάρδον.

— Ἄ! ἐξηκολούθησεν ἡ βαρωνίς, ἐλάτρευε τὸν αὐτοκράτορά του· καὶ ποῖος ἐτόλμα νὰ τῷ ἀντείπῃ εἰς τοῦτο; Ποία ζέσις, ποῖος ἐνθουσιασμὸς ὁσάκις ὡμίλει περὶ τοῦ μεγάλου ἀνδρός! Ὡμίλει δὲ συχνότατα καὶ ἡμεῖς εὐχαριστούμεθα ἀκούοντες αὐτόν.

— Μάλιστα, μάλιστα, εἶπεν ὁ μαρκήσιος ὡμίλει συχνά, δύναταί τις μάλιστα νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ὡμίλει παραπολὺ συχνά. Ἀλλὰ τί τὰ θέλετε, προσέθηκεν ἠλεκτρισθεὶς ὑπὸ τοῦ βλέμματος τῆς κυρίας Βωμπὲρ καὶ προσπαθῶν νὰ ἐπανορθώσῃ ὅ,τι εἶπεν, τοῦτο ἤρεσκεν εἰς τὸν γέροντα, τόσον καλλίτερον δι' ἡμᾶς. Κύριε Βερνάρδε, ὁ κύριος πατήρ σας δύναται ἐκεῖ ἐπάνω νὰ κολακεύηται δι' ὅσας εὐχαρίστους στιγμὰς μᾶς παρέσχεν ἐπὶ γῆς.

Ἕπεται συνέχεια ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ περιοδικῷ Botanisches Centralblatt ἐδημοσιεύθη ἡ ἑξῆς διατριβή, ἣν μεταφέρομεν εὐχαρίστως εἰς τὰς στήλας τῆς «Ἑστίας».

ΟΜΗΡΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΦΥΤΟΥ

περισωθεῖσα μέχρι σήμερον.

Ἡ «Imperata cylindrica» P. B. (Lagurus cylindricus Linn., Saccharum cylindricum Lam.) εἶναι κοσμοπολιτικόν, οὕτως εἰπεῖν, εἶδος φυτοῦ ἐκ τῆς τάξεως τῶν σιτηρῶν, λίαν διαδεδομένον εἰς τὰ θερμότερα μέρη τῆς εὐκράτου ζώνης καὶ εἰς ὅλην τὴν διακεκαυμένην. Συχνὰ ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς παραλίας τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἐπιζητεῖ ἀμμώδη γῆν, ὡσαύτως ἐπίκλυστον ἢ καλλιεργημένην. Φύεται ἀφθόνως εἰς τὴν παραλίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μεσόγειον, εἰς πεδιάδας καὶ κοιλάδας, χωρὶς ὅμως νὰ ἀπομακρύνηται λίαν τῆς θαλάσσης, οὔτε νὰ ὑψοῦται σημαντικῶς ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἐπιζητεῖ ἰδίως τὰς ἀμπελοφυτείας, καὶ εἶναι ἓν τῶν πλέον ὀχληρῶν ζιζανίων. Ὃν δὲ κατ' ἐξοχὴν παρόχθιον φυτὸν οὐδέποτε ἐλλείπει ἐκ τῶν ὄχθῶν τῶν ποταμῶν.

Ἐνασχολούμενος εἰς συλλογὴν τῶν νεοελληνικῶν λαϊκῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν μας, ἤκουσα πολλάκις παρὰ τῶν χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς ἐν τῷ ἐλαιῶνι τῶν Ἀθηνῶν, τῇ Φαληρικῇ ἀκτῇ καὶ ἀλλαχοῦ, νὰ ὀνομάζωσι τὸ γνωστότατον χόρτον διὰ τοῦ ὀνόματος *Θρύος*. Ὁ ἀναντιρρήτως ἀρχαιοελληνικὸς ἦχος τῆς ἁπλῆς δισυλλάβου λέξεως μοὶ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, ἄνευ δὲ δυσκολίας ἠδυνήθην νὰ εὕρω τὸ φυτὸν τοῦτο καὶ ἀναγνωρίσω μεταξὺ τῶν οὐχὶ πολυαρίθμων φυτικῶν ὀνομασιῶν τοῦ Ὁμήρου. Ἐν τῷ Φ. τῆς Ἰλιάδος, ἔνθα ὁ ποιητὴς περιγράφει πῶς ὁ Ἥφαιστος κατακαίει τὰς πεδιάδας τῆς Τρῳάδος καὶ ἰδίως τὰς ὄχθας τοῦ Σκαμάνδρου, ἀπαντῶμεν τοὺς ἑξῆς στίχους 350—353.

«Καίοντο πτελέαι τε καὶ ἰτέαι ἠδὲ μυρῖκαι,
καίετο δὲ λωτός τ' ἠδὲ θ ρ ύ ο ν ἠδὲ κύπειρον,
τὰ περὶ καλὰ ῥέεθρα ἅλις ποταμοῖο πεφύκει».

Ἀπορῶ πῶς ὁ Voss ἐν τῇ γερμανικῇ μεταφράσει αὐτοῦ ὡς ἀντίστοιχον τοῦ *Θρύου* θέτει τὸ «Riedgrass» ἤτοι εἶδός τι Carex, ἐνῷ ἄλλοι πάλιν τὸ ἐθεώρησαν ὡς εἶδος σχοίνου· οὕτω ὁ Euchholz [1] λέγει ὅτι πιθανώτατα εἶναι τὸ Juncus conglomeratus. Ὁ Lenz [2] ἀφίνει τὸ θρύον ἀπροσδιόριστον. Δι' ἐμὲ εἶναι ἱκανὰ πειστήρια, ἵνα θεωρήσω τὸ ὁμηρικὸν θρύον ὡς τὴν «Imperata cylindrica» ἡ διάσωσις τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἀττικοῦ λαοῦ καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν θέσεων ἐν αἷς εὑρίσκεται. Σχοῖνοι

1. Κατὰ τὸν Buchholz, Homerische Realien, σελ. 231.
2. Botanik der alten Griechen und Römer, σελ. 270.

Digitized by Google

καὶ κυπεροειδῆ λαμβάνουσι λίαν ὑποδεέστερον μέρος ἐν τῇ ἑλληνικοανατολικῇ χλωρίδι τῶν πεδιάδων, ἐν ᾗ ἡ **Imperata**, ὡς ἤδη ἀνέφερα, εἶναι παρόχθιον φυτὸν κατ' ἐξοχὴν καὶ φύεται πανταχοῦ ἀφθόνως. Τὸ μνημονευθὲν χωρίον τῆς *Ἰλιάδος* παρέχει ἡμῖν ὅσῳ τὸ δυνατὸν πιστὴν εἰκόνα τῆς ἑλληνικοανατολικῆς παροχθίου χώρας τῶν πεδιάδων, ἧς τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναφερόμενα φυτὰ εἶναι τὰ συνηθέστερα καὶ κυριώτερα συστατικά. Ὡς παρὰ τὸν Σκάμανδρον, οὕτω φύονται καὶ παρὰ τὸν Ἀττικὸν Κηφισσόν, τὸν Σπερχειόν, τὸν Ἀχελῷον, τὸν Εὐρώταν, τὸν Ἀλφειὸν καὶ ἄλλους ποταμοὺς τῆς αὐτῆς περιοχῆς αἱ *πτελέαι* (**Ulmus campestris Lin.**) αἱ *ἰτέαι* (**Salix alba L.**), αἱ *μυρίκαι* (συνήθως **Tamarix tetrandra Pall.** καὶ **Tamarix parviflora DC.**), καὶ ὡσαύτως αἱ ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ ἀναφερόμεναι πόαι, διότι ὁ *λωτὸς* ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γενικὸν ἢ ἀθροιστικὸν οὕτως εἰπεῖν ὄνομα διὰ διάφορα χεδροποφόρα ἢ ψυχανθῆ, χρήσιμα ἰδίως εἰς διατροφὴν τῶν κτηνῶν, ἅτινα σήμερον περιλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὸ γενικὸν ὄνομα *τριφύλλι*· εἶναι δὲ ταῦτα διάφορα εἴδη: **Trifolium** [1], **Trigonella, Melilotus, Lotus** καὶ **Medicago**· πρὸς τούτοις **Dorycnium rectum (L), Bonaveria Securidaca (L)** κτλ, ἅτινα ἅπαντα ἐπιζητοῦσιν ὑγρὰ καὶ παρόχθια μέρη. Τὸ μετὰ τὸν *λωτὸν* ἀναφερόμενον *θρύον* θεωρῶ, κατὰ τὰ εἰρημένα, ὡς **Imperata cylindrica L.**, ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα *κύπειρος* ἐννοητέα τὰ τρία κοινότατα ἐν τῇ χλωρίδι ἡμῶν εἴδη κυπείρου, ἤτοι **Cyperus longus L., C. badius Desf.** καὶ **C. rotundus L.**, ἅτινα καὶ νῦν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα φέρονται, ὡς ἐν γένει ἅπαντα τὰ μνημονευθέντα εἴδη φυτῶν ἐξαιρέσει τοῦ *λωτοῦ* σήμερον ἔτι εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὰ αὐτὰ ὀνόματα ἢ ὀλίγον μόνον μεταβεβλημένα, πανταχοῦ ὅπου φθάνει ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα.[2] Δυνάμεθα νῦν νὰ θέσωμεν τὴν ἐρώτησιν, ἂν ταῦτα τὰ ἐν τῇ *Ἰλιάδι* ἀναφερόμενα φυτὰ φύονται σήμερον ἔτι παρὰ τὸν Σκάμανδρον, καὶ ἂν παρετηρήθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν νεωτέρων φυτολόγων. Καὶ διὰ μὲν τὰ δένδρα καὶ τοὺς θάμνους (πτελέας, ἰτέας καὶ μυρίκας) ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ καθηγητοῦ **R. Virchow**, ὅστις ἐν τῇ πραγματείᾳ «**Beiträge zur Landeskunde der Troas** [3]» περιγράφει ἐν ἐκτάσει τὴν φυτείαν τῆς Τρωϊκῆς πεδιάδος καὶ ἐν σελ. 70-71 εἰδικῶς τῶν ὄχθων τοῦ Μενδερὲ, ἤτοι Σκαμάνδρου, λέγων· «ἐπὶ τῆς μακρᾶς διπλῆς σειρᾶς παλαιῶν ἰτεῶν, αἵτινες στερεοῦσι τὰς ὄχθας αὐτοῦ, μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι πολυάριθμοι θάμνοι μυρικῶν καὶ μικραὶ πτελέαι κ.τ.λ.».

Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει δημοσιευμένος ὡς ΣΤ παράρτημα[1] ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κ. **Schliemann «Ilios Stadt und Land der Trojaner»** κατάλογος τῶν μέχρι τοῦ νῦν ἐκ τῆς Τρῳάδος γνωστῶν φυτῶν συνταχθεὶς ὑπὸ **P. Ascherson, T. v. Heldreich** καὶ **F. Kurtz**, κατὰ τὰς συλλογὰς τοῦ **R. Virchow** καὶ **J. Schmidt** καὶ τὰς πηγὰς διαφόρων συγγραφέων, ἐν ᾧ καταλόγῳ ἀπαριθμοῦνται πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων τριῶν ξηλωδῶν φυτῶν καὶ πολλὰ χεδροποφόρα ἁρμόζοντα εἰς τὸν *λωτὸν* καὶ τὸ «**Cyperus longus**». Ὅτι ἐν αὐτοῖς δὲν εὑρίσκομεν τὴν «**Imperata cylindrica**» εἶναι μᾶλλον σύμπτωσις, οὐδόλως δὲ ἀπόδειξις ὅτι τὸ φυτὸν τοῦτο δὲν εὑρίσκεται ἐν Τρῳάδι. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι τόσον παράδοξον, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν πόσον ἀτελὴς εἶναι ἔτι ὁ κατάλογος οὗτος[2] καὶ ὅτι οἱ δύο κύριοι αὐτοῦ πρωτουργοὶ **Virchow** καὶ **J. Schmidt** ἐπεσκέφθησαν ἀμφότεροι τὴν Τρῳάδα κατὰ τὸ ἔαρ (Ἀπρίλιον), ἤτοι εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἄνθησις τῆς **Imperata** δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ, διότι ἐν γένει σιτηρόν τι δύναται εὐκόλως νὰ παραβλεφθῇ ὑπὸ συλλεκτῶν, οἵτινες δὲν εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος φυτολόγοι. Τὸ *θρύον* ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ ἄλλων ἔτι Ἑλλήνων συγγραφέων· οὕτω ὁ Διόδωρος[3] λέγει ὅτι εἶναι φυτὸν συχνῶς φυόμενον παρὰ τὸν Νεῖλον. Καὶ πράγματι εἶναι ἡ «**Imperata**» φυτὸν κοινὸν ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ. Ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀναφέρεται εἰς δύο χωρία[4] πόλις κειμένη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ καλουμένη *Θρύος* ἢ *Θρυόεσσα*, περὶ ἧς ὁ Στέφανος Βυζάντιος[5] ῥητῶς ἀναφέρει ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ φυομένου φυτοῦ θρύου. Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν εὑρίσκομεν τὸ θρύον χαρακτηριζόμενον ὡς παρόχθιον φυτόν. Ἐκτὸς τούτου εἰς ἐπίγραμμά τι τοῦ Ἀντι-

1. Συχνότατον πάντων εἶναι εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὄχθων τὸ **Trifolium fragiferum L.**

2. Πτελέα νῦν π τ ε λ ι ά ἢ φ τ ε λ ι ά. Ἰτέα νῦν ἰ τ ε ὰ ἢ ἴ τ ι ά· μυρίκη ἀπαραμείωτον μ υ ρ ί κ η ἢ καὶ ἁλμ υ ρ ί κ η· θρύον νῦν θ ρ ύ ο ς καὶ τὸ κύπειρος ἀπαραμείωτον κ ύ π ε ι ρ ο ς, συνήθως δὲ ἡ κύπερη.

3. Ἐκ τῶν πραγματειῶν τῆς Β. Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου 1879.

1. σελ. 804.

2. Περιλαμβάνει μόλις 500 εἴδη, ἐνῷ ἐν συγκρίσει πρὸς περιοχὰς ἄλλων χλωρίδων (**Flora**) ἐν Ἑλλάδι καὶ μικρᾷ Ἀσίᾳ δέον νὰ ἐκτιμηθῇ ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν ἀγγειοφόρων φυτῶν τῆς **Flora Trojana** ὡς οὐχὶ κατώτερος τῶν 1300-1500 εἰδῶν. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως δὲ τοῦ Σλειμαννείου ἔργου ἐπληθύνθη πράγματι λίαν τὸ ὑλικὸν τῆς Τρωϊκῆς χλωρίδος, ἰδίως διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ **Calvert**, οὕτως ὥστε διὰ τῶν συμβολῶν τούτου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ Τροίας γνωστῶν εἰδῶν ἀνῆλθεν εἰς 900 τουλάχιστον. Ὁ καθηγητὴς **Ascherson**, ὅστις ἑτοιμάζει νέον κατάλογον, μοὶ ἔγραφε, ὅτι μ' ὅλα ταῦτα δὲν εὑρίσκονται, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κατόπιν σταλέντα, δείγματα τῆς **Imperata**. Εἶμαι ἐν τούτοις πεπεισμένος ὅτι τὸ φυτόν μας δὲν λείπει ἀπὸ τὴν **Flora Trojana**.

3. Διοδ. Σικ. 3,10· «γεύσωνται τοῦ θρύου» κ.τ.λ.

4. Ἰλ. Β. 592.

«καὶ Θρύον, Ἀλφειοῖο πόρον . . .»

καὶ Ἰλ. Λ. 711

«Ἔστι δέ τις Θρυόεσσα πόλις, αἰπεῖα κολώνη,
τηλοῦ ἐπ' Ἀλφειῷ, νεάτη Πύλου ἠμαθόεντος».

5. **Steph. Byz. Ethn. ed. Meinek.** σελ. 318· «Θρύον, πόλις τῆς Μεσσηνίας, ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων θ ρ ύ ω ν ὁμωνύμως τῷ φυτῷ λεγομένη· λέγεται δὲ ἀπὸ τοῦ φυτοῦ Θρυόεις καὶ Θρυόεσσα· κεῖται δ' ἡ πόλις περὶ τὸν Ἀλφειόν».

Digitized by Google

πάτρου[1] ἀναφέρεται ὡς παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, τὸ *θρύον* μετὰ τοῦ λωτοῦ, ὅπερ ὡσαύτως σημαίνει ὅτι ὑπῆρχεν εἰς ὁμοίαν τοποθεσίαν ἤτοι εἰς παρόχθιον καὶ ταπεινὸν μέρος. Τέλος εὑρίσκομεν χωρίον τι τοῦ *Εὐσεβίου*[2] ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἡμετέρου θρύου. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ *Ὑψουράνιος*, πρόσωπον μυθολογικὸν τῶν Φοινίκων, ἐφεῦρε πρῶτος τὴν κατασκευὴν καλυβῶν ἐν Τύρῳ συμπλεκομένων ἐκ καλαμίου, θρύου καὶ παπύρου. Ὅτι τὰ λίαν δύσσπαστα φύλλα τῆς «**Imperata cylindrica**» εἶναι ἰδιαζόντως κατάλληλα πρὸς κατασκευὴν διαφόρων πλεγμάτων εἶναι καὶ νῦν ἔτι γνωστόν, χρησιμοποιοῦνται μάλιστα ὡς ἐκ τούτου γενικῶς πρὸς πλοκὴν λίαν στερεῶν ψαθῶν, πρὸς στεγασμὸν θερινῶν καλυβῶν κ.τ.λ. Ἐπὶ τῆς νήσου Πάρου εἶναι ἡ **Imperata** λίαν ἄφθονος καὶ τὴν ὀνομάζουσι *Βούτομο*, ὡς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπείσθην κατὰ τὴν τελευταίαν περιήγησίν μου τῶν νήσων, καὶ τὴν μεταχειρίζονται πρὸς ἐπιστέγασιν τῶν ἀνεμομύλων.[3]

Ἕτερον φυτὸν οὐδεμίαν σχέσιν ἔχον μετὰ τοῦ ἡμετέρου σιτηροῦ εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ *Διοσκορίδου*[4] ὑπὸ τὸ ὄνομα *Στρύχνος μανικὸς* ὡς συνώνυμον τοῦ θρύου ἀναφερόμενον, ὅπερ ὅμως κατὰ τὸν Θεόφραστον [5] λέγεται *θρύορον*, καὶ ὅπερ ὁ Sprengel [6] καίτοι ποσῶς δὲν συμφωνεῖ ἡ περιγραφὴ θεωρεῖ ὡς **Solanum Sodomæum**, ὁ δὲ Fraas [7] δικαίως θεωρεῖ ὡς **Datura Stramonium**.

[Μετάφρασις Ο. Α. Ρ]. Θ. Δε Χελδραιχ.

Φίλος παλαιὸς τῆς «Ἑστίας», βοτανολογῶν νῦν ἐν Γερμανίᾳ, ὑπόσχεται νὰ χρησιμοποιῇ ἐνίοτε τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ χάριν τῆς παλαιᾶς φίλης. Ἡ σύνταξις τῆς «Ἑστίας» γνωρίζουσα πόσῳ ὑστεροῦμεν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐν γένει γνώσεις καὶ ὁποία πληθὺς ὁμοίων γνώσεων διαδίδεται καθ' ἑκάστην δι' ὁμοίων δημοσιευμάτων ἐν τῇ περὶ ἡμᾶς Εὐρώπῃ, κυρίως δὲ διὰ τῶν περιοδικῶν, εὐχαρίστως θέλει πάντοτε καταχωρίζει τὰς βοτανικὰς ἢ ζωολογικὰς διατριβὰς τοῦ Ξενοφάνους, καθόσον μάλιστα τὰ ἐπιστημονικὰ ταῦτα ζητήματα θέλουσιν εἶσθαι ἑκάστοτε προσηρμοσμένα πρὸς τὰς γνώσεις τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἑστίας». Σ. τ. Δ.

Σκέψεις

ΕΠΙ ΤΗΣ ΡΑΧΕΩΣ ΤΗΣ ΚΑΜΗΛΟΥ

Πάντες γνωρίζουσιν, ὅτι ὁ ὕβος, ὃν φέρει ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἡ κάμηλος, ἀποτελεῖται ἀπὸ στρῶμα λίπους ὑπὸ τὸ δέρμα ἐν ἀφθονίᾳ συσσωρευμένον, καὶ ὅτι ὑπάρχουσι δύο εἴδη καμήλων, ἡ *μόνυβος*, φέρουσα ἓν ὕβωμα, καὶ ἡ *δίυβος* φέρουσα δύο. Τούτων ἡ μὲν ζῇ ἀπὸ τῆς δυτικῆς Ἀσίας μέχρι τῶν ἐνδοτέρω τῆς Ἀφρικῆς, ἡ δὲ δευτέρα, ἡ καὶ βακτριανὴ καλουμένη, οἰκεῖ τὴν κεντρῴαν Ἀσίαν.

Συγγενὲς τῇ καμήλῳ ζῷον, πλὴν μικρότερον καὶ ἄνευ ὕβου, εἶνε καὶ ἡ *αὐχενία* ἢ *προβατοκάμηλος*, γνωστὸν ζῷον εἰς τοὺς ἀναγνόντας τὸν *Ῥοβινσῶνα*, ἡ *λάμα*, ζῶσα εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Ταύτης ἀπολελιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς σπηλαίων τινῶν ἐν Βρασιλίᾳ. Ἥ τε κάμηλος καὶ ἡ αὐχενία εἶνε ζῷα μηρυκαστικὰ καὶ τυλόποδα.

Οἱ ἐπὶ τῆς ῥάχεως ὕβοι τῆς καμήλου, παρέχοντες εἰς τὴν ὅλην μορφὴν τοῦ ζῴου θέαν παράδοξον, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐθεωρήθησαν ὡς ἀληθὲς αἴνιγμα ὑπὸ τῶν δυσπίστων ἐκείνων κεφαλῶν, αἵτινες ἠρνοῦντο νὰ κατανεύσωσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αἱ κάμηλοι ἀνέδυσαν οὕτως ἀπὸ τῆς γῆς, φέρουσαι λιπώδη ἐφίππια ἐπ' ὤμων, μόνον ὅπως χρησιμεύσωσι τῷ ἀνθρώπῳ. Ὅσῳ ἡ δυσπιστία εἰς τὸν βίον εἶνε δεῖγμα ἢ κακῆς κοινωνίας ἢ κακοῦ χαρακτῆρος, τόσῳ θεωρεῖται αὕτη ἀρετὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἅτε προκαλοῦσα ἐπὶ τῶν ἀμφιβόλων ὑποθέσεων τὴν ἔρευναν, καὶ τὴν ταύτην διαδεχομένην πειθὼ διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν πειραμάτων.

Εἰς τοιαύτην τινὰ ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀρχῆθεν μορφῆς τῆς καμήλου χρεωστοῦμεν τὰς εὐθὺς ἀνακοινουμένας παρατηρήσεις διαφόρων φυσιοδιφῶν, καὶ τὰ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ἐξαγόμενα πορίσματα, ἅτινα εἶνε τοσούτῳ ἔλλογα ὥστε οὐδεμίαν καταλείπουσι περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῶν ἐν τῷ νῷ ἀμφιβολίαν.

Καθηγητής τις ἐν Γενούῃ, ἐρευνήσας ποτὲ τὴν ῥάχιν ἀχθοφόρου, εὗρεν ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἀκριβῶς ἐφ' ἧς θέσεως ἐστηρίζετο τὸ βάρος τοῦ φορτίου, λιπῶδες στρῶμα, ἔχον τὸ μέγεθος πυγμῆς, ὅπερ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἀχθοφόρου ἦτο τὰ μάλιστα αὐτῷ χρήσιμον. Τὸ πρᾶγμα ἀνεκοινώθη τοῖς φίλοις ἰατροῖς, αἱ δὲ ὑπὸ τούτων ἐπὶ διετίαν γενόμεναι ἔρευναι κατέδειξαν ὅτι ἐπὶ 72 ἀχθοφόρων οἱ 4 εἶχον τὸν λιπώδη ὕβον, οἱ δὲ ἡμίσεις τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ ἐστεροῦντο μὲν τούτου, εἶχον ὅμως ἀκριβῶς κατὰ τὴν αὐτὴν χώραν τοῦ σώματος μᾶλλον ἀνεπτυγμένην τὴν ἀκανθώδη ἀπόφυσιν τῶν θωρακικῶν σπονδύλων, μετὰ σκληρύνσεως καὶ παχύνσεως τῶν περὶ αὐτὴν ἁπαλῶν μορίων μέχρις ὑπὸ τὸ δέρμα.

Τὸ πλάσμα τοῦτο ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν ἀχθοφόρων εἶνε τόσῳ γνωστὸν ἐν Γενούῃ, ὥστε φέρει παρ' αὐτοῖς καὶ ἴδιον ὄνομα.

Ἐὰν λοιπὸν σκεφθῶμεν ὅτι ὀλίγα μόνον ἔτη ἀχθοφορίας τροποποιοῦσιν οὕτω τὰ νῶτα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν δυνάμεθα ἄρα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὅμοιόν τι ἐν μείζονι βαθμῷ, τῶν αἰώνων παρερχομένων, συνέβη καὶ παρὰ ταῖς καμήλοις, παρ' αἷς

---

1. Antholog. Palat. 9, 723
«Ὁ μόλιβος κατέχει με καὶ ὁ λίθος' εἵνεκα δ' ἄν σεο, πλάστα Μήρων, λωτὸν καὶ θρύον ἐδρεπόμαν».

2. Euseb. Praepar. evangel. I. cap. X. Φοινίκων Θεολογία, 36' «Εἶτέ φησι τὸν Ὑψουράνιον οἰκῆσαι Τύρον καλύβας τε ἐπινοῆσαι ἀπὸ καλαμῶν καὶ θρύων καὶ παπύρων».

3 Πρβλ. καὶ Ἰωάν. Πρωτοδίκου «Ἰδιωτικὰ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης», ἐν Σμύρνῃ 1866, σελ. 22. Ἐν Ἀττικῇ καλεῖται νῦν τὸ Scirpus lacustris ὑπὸ τοῦ λαοῦ Βούτομο. Περὶ τῆς ἀληθοῦς σημασίας τοῦ Βούτομος τοῦ Θεοφράστου δὲν ἐσχημάτισα ἔτι γνώμην.

4. M. med. IV, 74.
5. Hist. plant. IX, 11, 6.
6. Comment. σελ 602.
7. Fraas, Synopsis Flor. class. σελ. 169.

Digitized by Google

βεβαίως προστίθεται πρὸς τῇ μηχανικῇ ταύτῃ πράξει καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς κληρονομικῆς τάσεως καὶ ἡ τῆς φυσικῆς διαλογῆς; Διότι κατ' ἀρχὰς οἱ κύριοί των ἐθεώρησαν ὡς καταλληλότερα τὰ ζῷα ταῦτα πρὸς χρῆσιν, διότι ὑπάρχει ἤδη φύσει ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτῶν ἐπιφάνεια ὁμαλὴ ἐφιππιοειδὴς κατάλληλος πρὸς ἐπίθεσιν φορτίων, ἐνῷ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον εἰς τὰς ἐχούσας τὴν ῥάχιν λείαν καὶ ἐπικλινῆ καὶ εὐολίσθητον αὐχενίας ἢ λάμας.

Κατ' ἄλλας ἐπίσης νεωτάτας ἐρεύνας ἡ κάμηλος, ὡς ἐκ τῶν ἀνατομικῶν αὐτῆς χαρακτήρων, ἀνήκει εἰς εἴδη ὅμοια πρὸς ἀρχαιότατα γένη ὀρυκτῶν τινων ζῴων καὶ ἐπομένως εἶνε καὶ αὐτὴ ζῷον ἀρχαιότατον, νῦν δὲ ἁπανταχοῦ μόνον ὡς ζῷον ἐξημερωμένον καὶ ἐν μεγίστῳ ἀριθμῷ. Ὑπόκειται δηλ. εἰς δύο συνθήκας, αἵτινες, κατὰ Darwin, προάγουσι τὰ μέγιστα τὴν μεταβολὴν τῶν εἰδῶν. Πρὸς τούτοις ἡ κάμηλος ζῇ εἰς τὰς θερμὰς ἐκείνας χώρας τῆς γῆς (Ἰνδίας, Ἀφρικὴν), ἔνθα καὶ ἄλλα ζῷα, πρόβατα, ὁ ζεβοῦ (ἰνδικὸς βοῦς) καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται συνήθως διὰ τὰς συσσωρεύσεις λίπους ἐπὶ χωρῶν τινων τοῦ σώματος. Ἐνῷ δὲ ἀγνοοῦμεν τοὺς ἀμέσους ἀγρίους συγγενεῖς τῆς καμήλου (τοὐλάχιστον δὲν τοὺς γνωρίζομεν ὁριστικῶς), οἱ ὀρυκτοὶ αὐτῆς πρόγονοι ἀνευρέθησαν εἰς ἐκείνας τὰς χώρας, ἔνθα οὐ μόνον ζῇ ἡ λάμα, ἀλλὰ, τὸ σπουδαιότερον, καὶ τὸ ἄγριον συγγενὲς τῇ καμήλῳ γένος τῶν αὐχενιῶν, οὐκνάκο ἢ γουανάκο καλούμενον. Τούτου δ' ἕνεκα δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἀσάφεια ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν τῆς καμήλου.

Μεταξὺ τοῦ ἡμέρου εἴδους τῶν καμήλων ὑπάρχει ἐν Ἀραβίᾳ φυλή τις ὀνομαζομένη *μαχαρί*, ἥτις, ὅπως δηλοῖ καὶ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα, εἶνε κάμηλος *ἄνευ ὕβου*, στερεῖται ὅλως τοῦ λοιποῦ στρώματος, καὶ τῆς ἐλαφρᾶς διογκώσεως τῆς ἀκανθώδους ἀποφύσεως τῶν σπονδύλων τῆς ἀπαντώσης εἰς τοὺς φορεῖς, καὶ χρησιμεύει μόνον πρὸς δρόμον. Ὁ λιπώδης ὄγκος δὲν ἀνευρίσκεται ἐπίσης οὐδὲ κατὰ τὴν προκεχωρημένην ἡλικίαν τῶν ἐμβρύων τῶν καμήλων, φθίνει δὲ ὅλως καὶ εἰς τὰς ἐνήλικας ἐξ αὐτῶν μετὰ μακρὰν νηστείαν. Ὅ,τι δὲ μᾶλλον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς εἶνε ὅτι ἐν τῇ κεντρῴᾳ Ἀσίᾳ ἀνευρέθησαν νεωστὶ καὶ κάμηλοι, θεωρηθεῖσαι μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς ὡς ἄγριοι, πιθανῶς ὅμως οὖσαι εἶδος ἐξηγριωμένον, ἀφ' ἁπασῶν δὲ ἐλλείπουσι σχεδὸν ἐντελῶς οἱ ἐπιβράχιοι ὕβοι καὶ τὰ ἐπὶ τῶν γονάτων τυλώματα.

Ἀλλὰ δειχθέντος πόθεν οἱ ὕβοι τῆς καμήλου ἐσχηματίσθησαν, τίνι τρόπῳ θὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ὕπαρξιν καμήλων διύβων καὶ καμήλων μονύβων;

Καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξηγεῖται ἁπλούστατα διὰ τῆς παρατηρήσεως ἑτέρων φυσιοδιφῶν, καθ' οὓς ὁ ἁπλοῦς ὕβος εἶνε παραμόρφωσις τοῦ διπλοῦ, ὅστις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰς μονύβους καμήλους, ἀλλ' ἀτελέστατα ἀνεπτυγμένος καὶ ἐλλειμματικός. Πιθανῶς δὲ οἱ δύο ὕβοι ἐγεννήθησαν ὡς ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἐγένετο ὁ μερισμὸς τοῦ βάρους τοῦ πρωτογόνου ἐφιππίου ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῆς λάμας ἐκείνης, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ μετεβλήθη εἰς κάμηλον, καὶ ὅστις ἔσχεν ὡς συνέπειαν διὰ τοῦ διπλοῦ ὑποστηρίγματος διπλῆν λίπους συσσώρευσιν. Βραδύτερον, εἰς πολλῷ μεταγενεστέραν χρονικὴν περίοδον, μεταβληθέντος τοῦ εἴδους τῆς φορτώσεως καὶ τῆς διασάξεως τοῦ ἐφιππίου, οὕτω ἐτροποποιήθη ὁ δεύτερος ὕβος, σμικρυνόμενος, ὥστε ἐπὶ τέλους ὅλως ἐξηφανίσθη. Πῶς δὲ πρὸς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ τεχνητὴ παρέμβασις τοῦ ἀνθρώπου, ὑποδεικνύει τὸ γνωστὸν γεγονὸς, καθ' ὃ καὶ σήμερον ἔτι οἱ Τουρκομάνοι ἀκρωτηριάζουσιν ἕνα τῶν ὕβων τῶν ἀρτιγεννῶν καμήλων, ὅπως καταστήσωσιν αὐτὰς εὐχρήστους ὡς ζῷα φορτηγά. Καθίσταται λοιπὸν ἔτι πιθανώτερον ὅτι κατὰ τὰς ἀπωτάτας ἐκείνας ἐποχὰς, καθ' ἃς τὸ σάγμα εἶχεν ἤδη τροποποιηθῆ, οἱ ἄνθρωποι προὐτίμων καμήλους, ὧν τὸ ἓν τῶν φυμάτων εἶχεν ὄγκον μικρότερον, καθόσον οὕτω προὐλαμβάνετο ἐγχείρησις, ἧς τὸ ἀποτέλεσμα δὲν εἶνε πάντοτε ἐπιτυχές. Οὕτω διὰ τῆς διπλῆς ταύτης διαλογῆς ἐτροποποιήθη καὶ πάλιν διὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὑπ' αὐτοῦ τούτου πλασθεῖσα ἀνωμαλία. Ἐὰν δ' ἀναλογισθῶμεν ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων, πρὸ 2000 ἐτῶν, ἡ κάμηλος παρίσταται φέρουσα τελείους ὕβους προσκτώμεθα νέαν ἀπόδειξιν τῆς παναρχαιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πιθανοποιεῖται δὲ οὕτως καὶ ὅτι ἡ κάμηλος ἦτο τὸ πρῶτον ἡμερωθὲν φορτηγὸν τοῦ ἀνθρώπου ζῷον. Ἐπειδὴ δὲ τέλος τὸ ἀρχικὸν εἶδος τῆς καμήλου δέον κατὰ Cope ν' ἀναζητήσωμεν ἐν Ἀμερικῇ, προσκτᾶται ἐκ τούτου μείζονα πιθανότητα ἡ θεωρία, καθ' ἣν οὐ μόνον πολλὰ τῶν ἡμετέρων οἰκιακῶν ζῴων κατάγονται ἀπὸ τοῦ Νέου Κόσμου, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ φυλαὶ αὐτῶν.

Ἡ λέξις *κάμηλος* σημαίνει ἀραβιστὶ φορεὺς (ἐκ τοῦ hamel=φέρειν). Ἐκ τῆς ἀραβικῆς δὲ λέξεως, ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη καὶ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ὄνομα τῆς καμήλου, παρήχθησαν καὶ ἡ νεοελληνικὴ λέξις *χαμάλης* καὶ τὸ ταὐτόσημον γενουήνσιον camallo (ἀχθοφόρος) ὀνόματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ βαστάζειν βάρη.

Ὁ λιπώδης ὕβος τῆς καμήλου λύει καὶ ἕτερον *ἀνθρωπολογικὸν* ζήτημα.

Αἱ γυναῖκες τῶν Ὀττεντόττων, ὡς γνωστὸν, φέρουσι φύσει ἐπὶ τῶν γλουτῶν εἶδος λιπαρῶν προσκεφαλαίων, ὅπερ ὁ Fritsch ἀνεκάλυψε καὶ εἰς τὰς γυναῖκας διαφόρων ἄλλων γειτνοικῶν φύλων. Ὁ φυσιοδίφης ὁ ποιήσας τὰς ἀνωτέρω ἐπὶ τῶν καμήλων παρατηρήσεις ἐξήνεγκε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ κατάθεσις αὕτη τοῦ λίπους ὑπὸ τὸ δέρμα τῶν Ὀττεντοττίδων ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὴν γνωστὴν ἕξιν τοῦ φέρειν τὰ βρέφη ἐπὶ νώτων κατὰ τὰς οἰκιακὰς καὶ ἀγροτικὰς ἐργασίας, ὅτε

Digitized by Google

τὰ φυσικὰ ταῦτα προσκεφάλαια ἐχρησίμευον ὡς φορητὰ λίκνα ἢ ὡς παιδοφόροι κάλαθοι.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη λαμβάνει μεῖζον κῦρος ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι οἱ Ὀττεντότται, ὅπως καὶ αἱ κάμηλοι εἶνε εἶδος ζῶντός τινος ἀπολιθώματος ἢ μᾶλλον λειψάνου τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι σήμερον διατηρηθέν, ὅπερ, ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ὑπάρξεως, ἐτροποποιήθη σημαντικώτερον. Μετὰ δὲ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ λιπώδους στρώματος καὶ παρὰ τοῖς ἀχθοφόροις ἐπικυροῦται ἐντελῶς ἡ ἀνωτέρω ὑπόθεσις, καθόσον μάλιστα ὁ Fritsch ἀνεκάλυψε νεωστὶ παρὰ τοῖς Ὀττεντόττοις ἔκτακτον τάσιν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν μυῶν τοῦ δέρματος καὶ πρὸς κατάθεσιν ὑπ' αὐτὸ καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα λίπους· τὸ δὲ λίπος τοῦτο φθίνει ἅμα ὡς οἱ ἄνθρωποι νηστεύσωσιν ἐπὶ μακρόν, καταλειπομένων ἐπὶ τοῦ δέρματος πτυχῶν καὶ βαθειῶν αὐλάκων, αἵτινες καὶ εἰς τοὺς μὴ παρήλικας παρέχουσιν ὄψιν ἡλικίας προβεβηκυίας.

Εἶνε δὲ λίαν φυσικὸν ὅτι ἡ ἀδιάκοπος πίεσις θέλει προκαλέσει μείζονα λίπους συσσώρευσιν εἰς φυλήν, ἐν ᾗ τὸ λίπος σχηματίζεται τάχιστα καθ' ἅπαν τὸ σῶμα. Οὕτω δὲ κατ' ἀνάγκην σχηματίζεται νέον ὄργανον, ὅπερ πρὸς τοῖς προτερήμασι, ἅτινα παρέχει τῇ μητρὶ πρὸς ἀκώλυτον ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, φέρει καὶ ὅλας τὰς συνθήκας τῆς κληρονομικῆς διαδόσεως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἐν Βόννῃ. ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ.

Ἡ ἐξωτερικὴ διοίκησις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε σχετικῶς ἀσυντελής, ἂν μὴ συνυπάρχῃ καλὴ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ διοίκησις. Ὁ χειρότερος δοῦλος δὲν εἶνε ὁ ὑποτασσόμενος εἰς δεσπότην, ἀλλ' ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀμάθειαν, τὸν ἴδιον ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ἰδίαν πονηρίαν. Τὰ ἔθνη τὰ συγκροτούμενα ὑπὸ τοιούτων ἀνελευθέρων καὶ κακῶς ἀνατεθραμμένων πολιτῶν δὲν ἀπελευθεροῦνται μόνον διὰ τῆς ἀλλαγῆς δεσποτῶν καὶ νόμων· ἐνόσῳ δὲ ἐπικρατεῖ ἡ ὀλεθρία πλάνη, ὅτι ἡ ἐλευθερία ἀποκτᾶται διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς κυβερνήσεως, εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ θέλουσιν ἀποβῆ ἀνωφελεῖς καὶ ἐφήμεροι, καὶ ὅτι θέλουσιν ἐξαφανισθῆ ὅπως καὶ τὰ πρόσωπα τὰ ἀλληλοδιαδόχως ἀναφαινόμενα εἰς τοὺς μαγικοὺς τῶν παίδων φανούς. Τὰ θεμέλια τῆς ἐλευθερίας ἀνάγκη πᾶσα νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ χαρακτῆρος, ὅστις εἶνε ἡ μόνη βεβαία ἐγγύησις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐθνικῆς προόδου. Ὁ Ἰωάννης ΣτουάρτΜὶλ παρατηρεῖ ὅτι «καὶ αὐτὸς ὁ δεσποτισμὸς δὲν παράγει τὰ χείριστα αὐτοῦ ἀποτελέσματα ἐνόσῳ ὑπάρχει προσωπικὴ πρωτοβουλία· πᾶσαν δὲ δύναμιν καταβάλλουσαν τὴν προσωπικὴν ταύτην ἐνέργειαν καλῶ δεσποτισμόν, οἱονδήποτε ἕτερον ὄνομα καὶ ἂν φέρῃ».

Παρὰ τοῦ κ. Χ. Βουρδουμπάκη ἐδόθη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν τὸ κατωτέρω παρατιθέμενον κρητικὸν δημῶδες ᾆσμα, ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς ἀνεκδότου βιογραφίας τοῦ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 στρατάρχου τῆς Κρήτης Ρούσου Βουρδουμπᾶ ἢ Βουρδουμπάκη, εἰς ὃν ἦτο ἰδίως προσφιλὲς καὶ ᾔδετο συνοδευόμενον ὑπὸ δεξιοῦ λυριστοῦ κατὰ τὰς ὥρας τῆς εὐθυμίας του, μάλιστα κατὰ τὴν ἀνάπαυλαν ἐν καιρῷ πολέμου. Σ. τ. Δ.

ΕΝ ΔΗΜΩΔΕΣ ΑΙΣΜΑ

Πόσο γλυκὺς ὁ θάνατος 's τὴ βράσι τοῦ πολέμου·
ἔχει λαμπάδα τὴν τιμή, τὴν δόξα γιὰ Δεσπότη
καὶ τοῦ πολέμου τὸν καπνὸ ὡμορφοσάβανό του.
Τὴν μυρωδιὰ τοῦ μπαρουτιοῦ γιὰ μοσχολίβανο 'χει,
ἔχει γιὰ μνῆμα ποῦ πατοῦν τὸν τόπον οἱ λεβέντες·
εἶνε τὸ χῶμα τῆς ἀνδριᾶς καὶ τῆς ἐλευθερίας.
Αὐτοῦ φυτρόνει τὸ δεντρὸ αἱματοποτισμένο·
ἔχει τὰ φύλλα πράσινα καὶ μυρωδάτα τ' ἄνθη·
ἀντρεύεται ποῦ μυρισθῇ κι' ὅλος καρδιὰ γεμίζει.
Εἶδα τὸν ἴσκιο τοῦ βοσκοῦ ποῦ 'βγῆκε ἀπ' τὰ φύλλα·
εἶν' ὁ βοσκός μου ποῦ πεσε 's τῆς Κράπης τ' ἀνηφόρι,
ἀπ' ἧς σὲ Τούρκους εἴκοσι ἐχόρτασε τὸ χέρι.
Μαντατοφόρος στάλθηκε ἀπ' τόσους ἀνδρειωμένους·
ὡς εἶδαν καὶ κατέβαινε τρεχάτος εἰς τὸν ᾅδη,
«—Γυάτρε 'πίσω, γλακικτή[1] τοῦ φώνιαξαν μεγάλα,
πές τους 's τὸν Ἅδη κλείσθηκαν καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀνέβουν·
παρέλυσαν τὰ χέρια των, τὰ πόδια των κοπῆκαν
τὰ κρέτα των ἐσάπησαν, τὰ κόκκαλά των 'λυῶσαν.
Σκουλήκους πλῆθος ἔχουσι καὶ ποντικοὺς καὶ 'φείδια,
δὲν τοὺς ἀφίνου μιὰ στιγμὴ ἀνάπαυσι νὰ 'δοῦσι,
τοὺς λέγουν, εἶν' οἱ κάτοικοι τοῦ κάτω μαύρου Κόσμου.
Βαστᾶτε τοῦπαν δυνατὰ ὅσο 'μπορεῖτε 'πάνω
ποὔχετε ἥλιο λαμπερὸ καὶ οὐρανοὺς γαλάζιους,
νύχτας μὲ τοὺς αὐγερινοὺς καὶ μ' ἄστρα στολισμένας.
'Ἐκεῖ 'ναι κάτω σκοτεινὰ καὶ μουχλιασμένα μέρη,
κ' ἀκόμη δὲν τοὺς δώκασι τὴν θέσι ποῦ τοὺς λέγα
γιὰ δῶρο τῆς παλληκαριᾶς, τῆς πίστης μας στεφάνι.
Δὲν εἶν' ψυχαῖς ποῦ φώνιαξαν μόνο 'ναι τὰ κουφάρια,[2]
πάφῆκαν σπλάγχνα[3] εἰς τὴν γῆ 's τοῦ τούρκου τὴν κατάρα,
λυποῦνται πῶς χωρίσθησαν τοῦ ψεύτη τούτου Κόσμου.
Μ' ὅποιος 's τὴν γῆ ὅπου πατεῖ καὶ σπλάγχνα συλλογᾶται,
ποτὲ δὲν κατεχέρησε κιανὲν μεγάλο πρᾶγμα·
ἡ δόξα μὲ τὸ θάνατο σφικτὰ συμπορπατοῦσι.
Τῶν ἀνδρειωμένων ἡ ψυχαὶς ἀπ' ἧς τὴν πλάσ'[4] ἀφῆκαν,
ἀνέβηκαν εἰς τὸ δεντρὸ τὸ 'ματοποτισμένο
καὶ χαροπὰ μᾶς εὐλογοῦν, τὸν πόλεμον θωροῦσι.
Βάλε σύ, Μάρκο[5], βάλε μας, νὰ πιοῦσιν οἱ λεβέντες·
φέρε τὴν πλάτη τοῦ σφακτοῦ κοντά μου, Ἀναγνώστη,[6]
τίνος τὸ μνῆμα θὰ φανῇ ἀνδρειωμένου πάλι.
Ἔλ' Ἀναγνώστη, κύτταξε γιὰ δὲς αὐτὸ τὸ μνῆμα,
πόσο μεγάλο φαίνεται, ποιὸς εἶδε τίνος νᾶναι:
θαρρεῖς πῶς εἶν' τοῦ Τζελεπῆ[7] ὅμοιον σὰν κ' ἐκεῖνο
Μὰ φέρε, Μάρκο, φέρε μας, γέμισε τὴν κανάτα
δὸς τ' Ἀναγνώστη γιὰ νὰ πιῇ καὶ παύσ' ὁ λογισμός του,
ποτὲ δὲν θ' ἀποφύγωμε τὴν βούλησι τῆς μοίρας.
Φέρε νὰ πιοῦμε συντροφιὰ γιατὶ ταχειὰ ποιὸς ξέρει
κ' ἡμᾶς 's τὸν Ἅδη δὲν ἰδοῦν νὰ παρηγορηθοῦσι,
πῶς πέσαμε κ' ἡμεῖς μ' αὐτοὺς γιὰ τὴν ἐλευθερία

Ἄχου! καϋμένε Τζελεπῆ, καὶ ποιὸς δὲν σοῦ θυμᾶται
τὰ νειάτα σου καὶ τὴν ἀνδρειὰ καὶ τὤμορφό σου διῶμα.
Ἐσὺ δὲν ἔγγιζες 's τὴ γῆ, εἶχες φτερὰ 's τὰ πόδια,
μὰ ἡ μπάλα γρηγορώτερη σὲ πῆρε ἀπ' ἐμπρός μας.
Ἀναθεμά σε, θάνατε, πόσο σκληρὸς ὁποῦσαι·
μήτ' ἐμορφιαῖς ἐσὺ θωρεῖς, μήτ' ἀνδριᾶς καμάρι.
Γρήγορα μᾶς ἐμίσεψες, μᾶς ἄφησες μονάχους
νὰ πολεμοῦμε τὴν Τουρκιὰ ποῦ μετριμὸ δὲν ἔχει,
μὰ ἕνας ἕνας ἀπὸ μᾶς μετριέται καὶ λογᾶται.

1. Γλακικτὴς λέγεται ἐν Κρήτῃ ὁ ταχύπους. 2. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐν Κρήτῃ ἐννοοῦν τὸν σκελετὸν τοῦ θώρακος, τὸ σῶμα. 3. Τὰ τέκνα. 4. Τὸ σῶμα. 5. Σημαιοφόρος τοῦ Ρούσου. 6. Τινὲς λέγουν ὅτι οὗτος ἦτο υἱός του, εἰκοσαετὴς καὶ ὡραῖος, τὸν ὁποῖον στρατεύοντα ἀπώλεσε κατὰ τὸν ἐν Σελίνῳ πόλεμον· ἄλλοι ὅτι ἦτον ὁ διάσημος ὁπλαρχηγὸς Ἀναγνώστης Πρωτοπαπαδάκης ἐκ Σκύφου τῶν Σφακίων, μετὰ τοῦ ὁποίου διέπραξε τὰ μεγαλείτερα στρατιωτικὰ κατορθώματα. 7. Ὁ Γ. Δασκαλάκης, διάσημος ὁπλαρ-

Digitized by Google

"Οπως ἴδωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται πόσον εἶνε γενικὸν καὶ ἀκμαῖον τὸ ἐνδιαφέρον, ὑφ' οὗ ἐν Εὐρώπῃ ἐμφοροῦνται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς ἐξόχους ταύτης συγγραφεῖς, καταχωρίζομεν κατωτέρω, εὐμενῶς παραχωρηθεῖσαν ἡμῖν, ἐπιστολὴν ἀφελῆ μικρᾶς Γερμανίδος, ἀποσταλεῖσαν ἐκ Rudolfstadt πρὸς τὰ δύο μεγαλείτερα τέκνα τοῦ παρ' ἡμῖν ἀρχαιοδίφου κ. Σλεῖμαν, κατ' ἀκριβῆ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου.

Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή· Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Ἀγαπητὴ Ἀνδρομάχη!
Ἀγαπητὲ Μενέλαε!

Θὰ θαυμάσητε λαμβάνοντες ἐπιστολὴν παρ' ἐμοῦ, ἡ ὁποία ἐντελῶς εἶμαι ἄγνωστος εἰς ὑμᾶς.

Πρέπει νὰ μάθω παρ' ὑμῶν ἐὰν σπουδάζητε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐγὼ λίαν ἐπεθύμουν νὰ μάθω τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ γράμματα, διότι ἔχω μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Τροίαν καὶ τὸν Ὅμηρον καὶ πάντα τὰ συνδεόμενα μετ' αὐτῶν. Οἱ γονεῖς Σας ἀνεκάλυψαν τόσον ὡραῖα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐγὼ δυστυχῶς εἰσέτι δὲν εἶδον, πλὴν πρέπει νὰ τὰ ἴδω καὶ θὰ τὰ ἴδω.

Ἐνταῦθα, εἰς τὸ σχολεῖον, μανθάνω μόνον γαλλικὰ καὶ ἀγγλικά, τοῦτο δὲ μεγάλως μὲ δυσαρεστεῖ. Παρ' ὀλίγον σχεδὸν νὰ λησμονήσω νὰ Σᾶς ἀναφέρω ποία εἶμαι. Μάθετε λοιπὸν ὅτι ὀνομάζομαι Κατήνα von Schaueroth, εἶμαι ἑνδεκαετής, γεννηθεῖσα τὴν 7 Δεκεμβρίου, καὶ κατοικῶ τὴν Ῥουδολφούπολιν (Rudolstadt), ἡ ὁποία εἶναι μὲν ὡραία πόλις, ἀλλ' ὄχι ὡς αἱ Ἀθῆναι. Ὅταν μεγαλώσω μίαν ἡμέραν θέλω ὑπάγει εἰς τὴν Τρῳάδα, εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸ Βερολῖνον, νὰ θαυμάσω τὰ ὡραῖα πράγματα, τὰ ὁποῖα οἱ γονεῖς Σας ἀνεκάλυψαν. Τὸν Ὅμηρον ἀνέγνωσα πολλάκις, ἀλλὰ εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν μόνον. Περὶ ὑμῶν ἤκουσα μετὰ μεγάλου θαυμασμοῦ, ὅτι γνωρίζετε πολλὰς ῥαψῳδίας ἀπὸ μνήμης. Ἔχω τὸν Ἕκτορα, τὴν Ἀνδρομάχην καὶ τὸν Πρίαμον εἰς γύψον· ὁ Ἕκτωρ εἶναι δυστυχῶς εἰς δύο τεμάχια, τὰ ὁποῖα πολλάκις συνήρμοσα, πλὴν πάλιν ἐθραύσθησαν. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐπέτυχον νὰ τὸν συνθέσω ἐντελῶς. Ἔχετε παρ' ὑμῖν ἐνδυμασίας ἀρχαίας ἑλληνικάς; Θὰ ἐλάμβανον διὰ τὰ Χριστούγεννα ἐνδυμασίαν ὡς τοῦ Ἕκτορος, πλὴν ἀδύνατον νὰ κατασκευασθῇ ἐνταῦθα. Ἐλπίζω ὅτι ὁ πατήρ μου θὰ μοὶ παραγγείλῃ εἰς Βερολῖνον. Δὲν θὰ ἔλθητε ποτὲ ἐνταῦθα; Δὲν δύνασθε νὰ μοὶ στείλητε τὴν φωτογραφίαν Σας; Τοῦτο ἤθελε μοὶ προξενήσει μεγάλην χαράν. Ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου σᾶς πέμπω σήμερον ἐσωκλείστως. Φαντασθῆτε! αἱ κοῦκλαί μου ἔχουν ὁμηρικὰ ὀνόματα· ἔχω ἕνα Μενέλαον καὶ μίαν Ἀνδρομάχην. Ἔχουν καὶ αἱ ἰδικαί σας ὀνόματα ἐκ τοῦ Ὁμήρου; Ἐπήγατε Σεῖς ποτὲ εἰς Ἰσαρλίκ; Φεῦ! διατί οἱ γονεῖς μου δὲν κατοικοῦν τὴν Ἑλλάδα! Γουστάβος ὁ ἀδελφός μου γνωρίζει ἑλληνικά, καὶ τόρα φοιτᾷ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Εἰς ἓν περιοδικὸν εἶδον τὰς εἰκόνας Σας πρὸ πολλοῦ ἤδη καιροῦ. Ἀπὸ τῶν ἡρώων τῆς Τρῳάδος προτιμῶ τὸν Ἕκτορα καὶ κατόπιν ἔρχεται ὁ Μενέλαος, ἐκ δὲ τῶν γυναικῶν προτιμῶ τὴν Ἀνδρομάχην. Εἰς τὴν οἰκίαν ἔχομεν σκύλλον, ὅστις ἐκαλεῖτο Χίνγγο, ἀλλ' ἐγὼ τὸν ἐβάπτισα *Ἄργον*, διότι εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ κυνὸς τοῦ Ὀδυσσέως. Ἡ μήτηρ μου μὲ γελᾷ πάντοτε καὶ δὲν πιστεύει ὅτι θὰ γράψω πρὸς Σᾶς. Ποία ἡ χαρά μου ἐὰν ποτε ἔβλεπον τὴν καλὴν μητέρα καὶ τὸν καλόν Σας πατέρα, οἵτινες ἀνεκάλυψαν τόσα ὡραῖα πράγματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ τῶν Μυκηνῶν. Συγχωρήσατε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. Μὲ τὴν παράκλησιν νὰ προσφέρητε τὰ σέβη μου εἰς τοὺς γονεῖς Σας.

Σᾶς χαιρετᾷ ἡ ὑμετέρα ἄγνωστος

KATHNA VON SCHAUEROTH.

Υ.Γ. Παρακαλῶ, παρακαλῶ ἀπάντησιν.

χηγός, Τζελεπῆ; ἐπιλεγόμενος διὰ τὴν ὡραιότητά του, ἐκ τῆς Ἀνωπόλεως Σφακίων, πεσὼν κατὰ τὸ ἔτος 1822 εἰς τὴν κατὰ τοῦ Σελίνου ἐκστρατείαν. Οὗτος ἦν ἔγγονος τοῦ περιφήμος Δασκαλογιάννη, ὅστις μετὰ τῶν συνεργῶν Στρατῆ Βουρδουμπάκη ἐκ τῆς πρωτευούσης Σφακίων, καὶ Ἀνδριουλιοῦ Πρωτοπαπαδάκη ἐκ Σκύφου Σφακίων, κ. ἄ., ἐνήργησε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Σφακίων κατὰ τὸ 1770 ἐπὶ Β'. Αἰκατερίνης τῆς Ῥωσσίας, συλληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐξεδάρη ζῶν καὶ εἶτα ἀπεκεφαλίσθη, διασωθέντων τῶν ἑτέρων δύο συνεργῶν αὐτοῦ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ Νίκος κλαίει ἀπαρηγόρητα.

Ἐρωτᾷ τις αὐτόν·

— Γιατὶ κλαῖς, Νίκο;

— Μ' ἔδειρ' ὁ *μπαμπᾶς*.

— Καὶ γιατί σ' ἔδειρε ὁ *μπαμπᾶς*;

— Γιατὶ ἔκλαια!

* * *

Κύριός τις ἀναγνωρίζει εἰς τὴν ῥάχιν διαβάτου τὸ ἐπανωφόριόν του, τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχε κλαπῆ τὴν προτεραίαν ἔν τινι καφενείῳ.

Φωνάζει·— Πιάστε τον τὸν κλέφτη!...

Τρεῖς δὲ τῶν ἐκεῖ τυχόντων τρέπονται εἰς φυγὴν καὶ χάνονται διὰ τῶν στενωπῶν.

Ἐνόμισαν, φαίνεται, ὅτι ἡ κραυγὴ ἀπέβλεπεν αὐτούς.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Καθ' ὃν τρόπον βαστάζομεν τὸ βάρος τοῦ ἡμετέρου αὐτῶν σώματος, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχομεν τούτου συνείδησιν (ὡς λ. χ. αἰσθανόμεθα βάρος, κινοῦντες σώματα ἀλλότρια), οὕτως ἀνακαλύπτομεν οὐχὶ τὰ ἡμέτερα αὐτῶν λάθη καὶ τὰς κακίας, ἀλλὰ τὰς τοῦ πλησίον. Ἀληθεύει μὲν ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἔχομεν κάτοπτρον, ἐν ᾧ δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν τὰς ἰδίας ἀδυναμίας καὶ ἐλλείψεις· ὁμοιάζομεν ὅμως πρὸς τοὺς κύνας, οἵτινες ὑλακτοῦσι κατὰ τοῦ κατόπτρου, ἀγνοοῦντες, ὅτι βλέπουσι τὴν ἑαυτῶν εἰκόνα, φανταζόμενοι δέ, ὅτι ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν κύνας ἀλλοτρίους.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 316 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 17 Ἰανουαρίου 1882

Περὶ τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ ἐκτάκτου

ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 5[15 Δεκεμβρίου 1881 συνέβη εἰς τὴν περιφέρειαν Μεσολογγίου καὶ τῆς πλησίον πόλεως Αἰτωλικοῦ ἔκτακτος τρικυμία, σφοδροτάτου πνέοντος βορειοανατολικοῦ ἀνέμου, ὅνπερ, ἐκ τοῦ κορινθιακοῦ κόλπου πνέοντα, ὁ κοινὸς λαὸς golfo (ἐκ τοῦ κόλπου) ἐπονομάζει. Ἡ δριμύτης τοῦ ἀνέμου ὄντως ἦν μεγίστη καὶ ἔκτακτος, ὥστε τὰ κύματα, ἐκ τῶν ἀβαθῶν μερῶν τοῦ ἰχθυοτροφείου τῆς Κλεισόβης πλαγίως πρὸς τὴν ἐπιθαλασσίαν ὁδὸν τῆς Τουρλίδος φερόμενα, ὑπερπηδῶν τοὺς λίθους τοῦ τοιχώματος καὶ κατέβρεχον τὴν ἰδίαν ὁδόν. Συγχρόνως ἐπεκράτει ἐν Αἰτωλικῷ ὁμοία τρικυμιώδης κατάστασις τῆς ἀτμοσφαίρας, ἢ καὶ σφοδροτέρα κατά τι, καὶ συνετάραττε τὸν πρὸς τὸ χωρίον Σταμνᾶ ἐκτεινόμενον κόλπον, τὸν διαφέροντα συνάμα κατὰ τὸ βάθος τῶν ὑδάτων. Διάφοροι κάτοικοι τῆς πόλεως Αἰτωλικοῦ ἐμνήσθησαν ἐλαφρῶν δονήσεων τοῦ ἐδάφους ἐπελθουσῶν συνάμα, οἷαι ἤδη προηγουμένως κατὰ τὴν 30[12 Δεκεμβρίου εἶχον ἑφελκύσει τὴν προσοχήν τινων ἐν Μεσολογγίῳ.

Προβαινούσης τῆς νυκτὸς τῆς 3 πρὸς τὴν 4[16 Δεκεμβρίου σὺν ταῖς δονήσεσιν ἐξέπληξε τοὺς κατοίκους τοῦ Αἰτωλικοῦ ἕτερόν τι ἔκτακτον φαινόμενον, ὀσμῆς θειώδους βαρείας αἴφνης διαδιδομένης, ἥτις ἠνάγκασε τοὺς ἤδη πρὸς ὕπνον κατακλινομένους νὰ προφυλάττωσι ῥῖνα καὶ πρόσωπον, ὑπὸ βαρύτερα σκεπάσματα κρυπτόμενοι. Ἡ βαρεῖα θειώδης ὀσμὴ ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν πόλιν τῇ ἐπακολούθῳ πρωΐᾳ, ὅτε οἱ κάτοικοι ἐξεπλάγησαν ἰδόντες ἕτερον πρωτοφανὲς αὐτοῖς φαινόμενον, τὴν ἐφόρμησιν σμήνους ἰχθύων πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ πανταχόθεν περιρρύτου νησιδίου, ἐφ' οὗ ᾠκοδόμηται ἡ πόλις. Οἱ ἰχθῦς ὡς ἐν φυγῇ ἐνώπιον ἐχθροῦ διώκοντος, ἢ ἑτέρου ἐπ' ὀλέθρῳ κινδύνου, ὥρμησαν πρὸς τὸν πορθμόν, δι' οὗ ὁ κόλπος Αἰτωλικοῦ συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν ἀβαθῆ λίμνην Μεσολογγίου, ὅθε τὸ ἰχθυοτροφεῖον τῆς θέσεως τοῦ Πόρου ἀντέταττε τὸν συνήθη τεχνικὸν φραγμόν του, καὶ διεσκορπίσθησαν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τῶν παραλίων τοῦ κόλπου.

Ἡ εὐκαιρία τῆς εὐκόλου ἄγρας, ἐξαπίνης παρουσιαζομένη, δὲν διέλαθε τὴν προσοχὴν τοῦ ἰχθυοτρόφου τῆς θέσεως τοῦ πορθμοῦ, ἢ Πόρου, ἀλλ' οὔτε τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς πόλεως, καὶ ἐν τῷ ἅμα πάντες ἐπελήφθησαν τῆς πρὸ τῶν ποδῶν συλλογῆς τῶν ἰχθύων, ἄοπλοι διὰ τῶν χειρῶν, ἔνοπλοι διὰ τῶν καμάκων, καὶ ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. Φήμης τοῦ γεγονότος διαδοθείσης, προσέδραμον εἰς τὰ παράλια τοῦ κόλπου μετ' οὐ πολὺ χωρικοὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων, καὶ ποιμένες τῶν πέριξ προσπελάζοντες ἐπετέθησαν διὰ τῶν μαχαιρῶν κατὰ τῶν ἰχθύων. Κατευναζομένης δὲ βαθμηδὸν τῆς τρικυμίας, τεθαρρηκότα τὰ πλοιάρια τῶν ἁλιέων ἐπεξέτειναν τὴν πρὸς ἄγραν περιπολίαν εἰς πλατυτέραν ζώνην πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ κόλπου, ὅθεν πλουσίαν ἐπίσης ἀπήλαυον τὴν συγκομιδὴν τῶν ἰχθύων, ἰδόντα συνάμα πρὸς ἔκπληξιν, ὅτι ὁμιχλώδης ἀτμοσφαῖρα, ὡς ὑπὸ καπνοῦ, ἐπέστρωτο ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ἐν ταὐτῷ ἐδεικνύοντο τὰ ὕδατα ἀπὸ διαφανῶν τεθολωμένα, ἢ γαλακτωματώδη, καὶ σποράδην ἡ ἐπιφάνεια διετέλει οἷον κεκαλυμμένη ὑπὸ λεπτῆς τινος στρώσεως ἐλαίου, σποδοῦ ἢ κονιορτοῦ. Οἱ ἁλιεῖς ἐπὶ πλείονας κατὰ συνέχειαν ἡμέρας καταγινόμενοι, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαντλήσωσι τελέως τὸ ἐξ ἀνελπίστου τύχης προσφερόμενον δῶρον, ἄγοντες ἑκάστοτε οἴκαδε πλήρη ἰχθύων καὶ πλοιάρια καὶ λέμβους.

Τὰ γεγονότα ταῦτα, ἐξιστορούμενα ὑπὸ τῶν αὐτοπτῶν, ἠκροάζετο φιλοπερίεργος ὁ λαός, καὶ ἔσπευδε νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὰς ἁρμοδίας ἀρχὰς τοῦ τόπου καὶ εἰς τὴν νομαρχίαν, ἀλλὰ οὐδεὶς ἐπελήφθη τῆς ἀμέσου ἐρεύνης, καὶ συνεπῶς ἀνεκόπη ἐπ' ἀόριστον ἡ φυσικὴ καὶ φυσικοϊστορικὴ λύσις αἰνίγματος ἐκπλήξαντος τοὺς πάντας.

Βεβαίως ἡ φήμη δὲν ἐβράδυνε νὰ φέρῃ τὰ πάντα εἰς γνῶσιν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ κοινοῦ, ὅμως εἰς ἀμεσωτέραν ἐνέργειαν παρωτρύνοντο ὀλίγοι τινές, κυρίως δὲ οἱ τὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνην ἐπαγγελλόμενοι κύριοι Δ^ρ^ Ξ. Νίδερ, Γ. Μπαρλαμπὸς καὶ Ἠλ. Παππαδόπουλος, οἵτινες αὐθόρμητοι ἐν ἐκδρομῇ κατέβησαν εἰς Αἰτωλικόν, ὅπως ἐξ ἐπὶ τόπου αὐτοψίας ἀντιληφθῶσι τοῦ γεγονότος καὶ ἀνεύρωσιν τὰς πρὸς ἐξήγησιν φυσιολογικὰς αἰτιολογίας. Ἡ ἐκδρομὴ ἐγένετο τὴν 11 Δεκεμβρίου βραδύτερον ἴσως τοῦ δέοντος, ἤτοι ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὸ συμβάν, ὅτε ἤδη ἐλαχίστη ἐλπὶς ὑπελείπετο τῆς ἀκριβοῦς ἀνιχνεύσεως φυσικῶν φαινομένων ἅπαξ τετελεσμένων, καὶ πιθανῶς ὑπαγομένων εἰς τὴν τάξιν ἡφαιστείων ἐκρήξεων.

Digitized by Google

Πρῶτον ἡμῶν ἔργον ἐλθόντων ἐν Αἰτωλικῷ ἦν τὸ ἐπερωτᾷν διαφόρους περὶ παντὸς σχετικοῦ τῷ συμβάντι, ὅπως ἐν ταὐτῷ ἀρυσθῶμεν συμπέρασμα περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς κατὰ τῶν ἐνθαλασσίων ὀργανισμῶν καταστρεπτικῆς ἐπιδράσεως ἐκτάκτου φυσικοῦ φαινομένου, ἣν, ἐκ τοῦ κατόπτρου τῆς φήμης ληφθεῖσαν, δικαίως ὡς ὑπὲρ τὸ δέον ἐξωγκωμένην καὶ ὑπερβολικὴν ὑπεθέσαμεν. Πάντες ὁμοφώνως ἀνέφερον τὰ διατρέξαντα τῆς ἑσπέρας 5 Δεκεμβρίου ὡς ἄνωθεν ἐξετέθησαν, τινὲς δὲ καὶ ἐπιμιμνησκόμενοι τῶν καθέτως ἐκ τῶν κάτωθεν τοῦ ἐδάφους φερομένων δονήσεων, αἵτινες εἶχον διελάθει τὴν συναίσθησιν καὶ προσοχὴν τῶν πλείστων, πιθανῶς ὡς ἐκ τῆς ταραχῆς τῆς συγχρόνως ὑφισταμένης τρικυμίας. Ἀξιοσημείωτον προσέθετον πάντες τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἡ ἐφόρμησις, καὶ συνεπῶς ἡ ἄγρα τῶν ἰχθύων, ἐπεκράτει τὰς ἀκολούθους ἡμέρας, καὶ ὅτι αὐθημερὸν τῆς ἀφίξεως ἡμῶν, πλεῖστοι ἰχθῦς, νεκροί τε καὶ θνήσκοντες συλλαμβανόμενοι, ἐμαρτύρουν μεγάλην θνησιμότητα, ἥτις ὁλονὲν κατέστρεφε τοὺς ἐν τῷ ὕδατι διαιτωμένους ὀργανισμούς. Ἕτερον χαρακτηριστικώτατον ἐν εἴδει χημικῆς, δι' ἀντιδραστηρίων, ἀποδείξεως διαγνωστικὸν σύμπτωμα ἀνωμολόγουν, τὴν ἀλλοίωσιν χρωματισμῶν τινων ἐν τοῖς οἴκοις διαφόρων πολιτῶν. Ὁ κύριος δήμαρχος ἰατρὸς Ἐπαμινώνδας Μπέλλιας ἐπέδειξεν ἡμῖν δύο θαλάμους τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὧν οἱ τοῖχοι, φέροντες πρὶν ῥοδόχρουν τὸν χρωματισμὸν, χρισθέντες πιθανῶς διὰ μινίου (ἄλλως μολυβδούχου οὐσίας, εἴτε ἐρυθροῦ ὀξειδίου, τοῦ μετάλλου τούτου) μετήλλαξαν αὐτὸν πρὸς ὑπομέλαν καὶ τεφρόχρουν χρῶμα. Ὁ φαρμακοποιὸς τῆς πόλεως κ. Τζιμπουράκης ἐπέδειξε καὶ ἐνεχείρισεν ἡμῶν τεμάχιον διὰ λιθαργύρου κοινοῦ ἐμπλάστρου, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια ἔφερε χρίσμα στίλβον ὡς ὑπαργυροῦν καὶ μεταλλοειδὲς, προφανῶς ἐν μεταλλαγῇ τοῦ λιθαργύρου (ὑποξειδίου μολύβδου) διὰ θειώδους ἀντιδραστηρίου. — Σκεύη μετάλλινα, πρὶν στίλβοντα, ὡς κηροπήγια, κατασκευασθέντα ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Christofle μεταλλικοῦ μίγματος, ἀπέβαλον τὴν λάμψιν, ὡς ἐκ χρίσματος μέλανος ἐπιτιθεμένου. Τοιαῦτα ἐπέδειξεν ἡμῖν ὁ κύριος δήμαρχος, ὡς ἐπίσης φυτά τινὰ ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, ὧν τὰ φύλλα ἦσαν μαραμένα ὡς ὑπὸ φλογὸς, καυστικῆς οὐσίας ἢ ζέοντος ὕδατος βληθέντα, γεράνιά τινα, mesembrianthemum dolabrifolium καὶ eucalyptus globulus ἐν κήπῳ μικρῷ, πρὸ τῆς οἰκίας εὑρισκόμενα, ἐδείκνυον ἐπίσημον τὴν βλάβην ταύτην. Συνοψίζοντες τὰς διαφόρους διηγήσεις καὶ τὰς σαφεῖς ἀποδείξεις περὶ μεταδόσεως ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ οὐσίας, ἥτις ἐπήνεγκεν ἀλλοίωσιν διαφόρων ἀντικειμένων, οἷα ἐν τοῖς χημικοῖς ἐργαστηρίοις γίνεται δυνάμει προσφόρων ἀντιδραστηρίων, κυρίως ἐπὶ μολυβδούχων ὑλῶν, οὐχ εὕρομεν ἄλλην πρακτικωτέραν ἐξήγησιν, ἢ τὴν δι' ὑποθαλασσίας ἐκρήξεως ἀνάδυσιν ἀτμῶν θείου, ἢ κάλλιον ὑδροθειωμένου ἀερίου, ὡς ἀλλαχοῦ συμβαίνει εἰς τὰ πέριξ ἐνεργῶν ἡφαιστείων, ἐ.π. παρὰ τὴν Αἴτνην ἐν Σικελίᾳ, παρὰ τὸν Βεσούβιον τῆς Νεαπόλεως, κατὰ τὰ Φλεγραῖα λεγόμενα πεδία.—Ἡ παραγωγὴ τοῦ ἀναπτυχθέντος ὑδροθειωμένου ἀερίου δέον νὰ ὑπολογίζηται ἀδιστάκτως πλουσιωτάτη, καθόσον, νύκτωρ εἰσδύσασα ἐντὸς καλῶς κεκλεισμένων θαλάμων, ἦν ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ καταφανεστάτην τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ χρωματισμοῦ τῶν τοίχων, τοῦ διὰ λιθαργύρου ἐμπλάστρου, τῆς λάμψεως μεταλλικῶν σκευῶν, νὰ καυτηριάσῃ τὰ φύλλα φυτῶν, καθὼς νὰ ἐπιδράσῃ λίαν ἐπαισθητῶς ἐπὶ τῶν ὀσφραντικῶν καὶ ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τῶν κατοίκων, καὶ ἐνεδέχετο νὰ διακινδυνεύσῃ αὐτοὺς ἐν ἀσφυξίᾳ, εἰ μὴ ὁ συγχρόνως κατὰ τύχην ἐπικρατήσας σφοδρότατος ἄνεμος διεσκέδασε καὶ ἀπεδίωκε τοὺς ἀτμοὺς, καθαρίζων συντόμως τὴν ἀτμοσφαῖραν.

Ἡ ὑποθαλάσσιος ἔκρηξις συνωδεύετο ἀναμφιβόλως ὑπὸ δεινῆς συγκινήσεως τῶν ὑδάτων, οὔσης ὑψηλῆς τῆς ἀπὸ τοῦ βαθέος πυθμένος ἐπικειμένης στήλης, καὶ ἐπενήργησεν ἤδη ἐκ τοῦ κρότου εἰς τὴν ἀποδίωξιν τῶν ἰχθύων, διεκινδύνευε δὲ καὶ τὸ παράπαν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν διὰ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι ἀναλυομένου ὑδροθειωμένου ἀερίου, ἀτμοῦ καὶ ἄχνης θείου, καθὼς διὰ τῶν συνάμα ἐν αὐτῷ διασκορπισθέντων ὀρυκτῶν συντριμμάτων σὺν περισσῇ σποδῷ, καθὼς πιθανῶς δι' ἀνωτέρας τῆς θερμοκρασίας τῶν ἡφαιστείων ὑλῶν καὶ συνεπῶς αὐτοῦ τοῦ ὕδατος.

Ἐκ τῶν λόγων τοῦ περικυκλώσαντος τοὺς ὁδοιπόρους πλήθους ἠδυνήθημεν τέλος νὰ ἐξακριβώσωμεν ὅτι συνεκομίσθη ἐφ' ἡμέρας τινὰς κατὰ συνέχειαν μέγας ἀριθμὸς ἰχθύων, καὶ μετεφέρθη ἐκτὸς τῆς ἐντοπίας καὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν πέριξ χωρίων, εἰς τὰς ἀγορὰς Μεσολογγίου, Ἀγρινίου, Πατρῶν, Ζακύνθου καὶ ἄλλων μερῶν, ἀδύνατον ὅμως ἐστάθη νὰ ἀρυσθῶμεν ἐν τῷ ἅμα καὶ στατιστικῶς σαφῆ τινα ἀριθμὸν τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ. Οὔτε παρευρεθεὶς κατὰ συγκυρίαν ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἰχθυοτροφείου Πόρου ἐνοικιαστὴς ἐξέθεσε σαφέστερον τὸν ἑαυτοῦ ὑπολογισμὸν, περιοριζόμενος εἰς τὸν ἀόριστον λόγον τῆς μεγίστης τῶν συμφερόντων τοῦ ἰχθυοτροφείου ζημίας, καθόσον μετὰ τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἡ μέχρις ὥρας ἐπακόλουθος θνησιμότης ἰδίως τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων καὶ τῶν φυσικῶς γονιμωτέρων ἰχθύων, ἔμελλε νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἰχθυοτροφείου Πόρου ἀναμφιβόλως ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῶν ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τοῦ κόλπου προσερχομένων ἰχθύων ποριζόμενον τὰ συμφέροντά του.

Κατιδόντες ἤδη ἐκ τῆς ἁμάξης πρὸ τῆς ἀφίξεως ἐν Αἰτωλικῷ πλοιάρια διάφορα περιπολοῦντα ἐν τῷ πορθμῷ προφανῶς ἐφ' ἁλιείᾳ καὶ συγκομιδῇ λειψάνων τῆς καταστροφῆς μετὰ πα-

Digitized by Google

ρέλευσιν 8 ἡμερῶν, ἐπείσθημεν, ὅτι οὐ πάνυ ὑπερβολικὴν εἰκόνα ἐζωγράφησεν ἡ φήμη ἐν Μεσολογγίῳ, καὶ πρὸς περαιτέρω ἔρευναν καὶ ἐν αὐτοψίᾳ ἀντίληψιν ἐδέχθημεν τὴν γενομένην ἡμῖν πρότασιν περὶ ἐκδρομῆς διὰ λέμβου πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ κόλπου, ὅθε αἱ καταθέσεις πάντων κατέδειξαν τὴν ἑστίαν τῆς γενομένης ὑποθαλασσίας ἐκρήξεως εἰς τὰ πέριξ τῆς θέσεως Λαγκάδας λεγομένης.

Ἤδη ἐκ τῆς γεφύρας τοῦ Αἰτωλικοῦ εἴδομεν σώματα ἰχθύων εἰς τὸν πυθμένα νεκρὰ κείμενα, καὶ ἐπιβάντες ἐπὶ πλοιαρίου ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν δύο εἰδημόνων ἁλιέων ἐπλεύσαμεν ἐν ὥρᾳ πλήρους γαλήνης, παραλλήλως τῶν δυτικῶν παραλίων τοῦ κόλπου, καὶ ἐγγὺς τῶν αὐτόθι ἐκ τοῦ ὕδατος ἀναφυομένων καλάμων, μέχρις ἀποστάσεως μιᾶς περίπου ὥρας, πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀστροβίτζης, ἐφ' οὗ κεῖνται τὰ κτήματα τοῦ κ. Ῥάγκου καὶ μέχρι βράχου τινὸς ἀποτόμου, ἐξ οὗ οἱ κάτοικοι Αἰτωλικοῦ, ὡς ἐκ γνωστοῦ λατομείου γύψου ἀποσπῶσι καὶ κομίζουσισυνήθως τὸ εἰς διαφόρους ἀνάγκας χρήσιμον τοῦτο ὑλικόν. Κατὰ τὸν διάπλουν, μέχρι τῆς θέσεως Λαγκάδας, εἵλκυον τὴν προσοχὴν ἡμῶν διάφορα πλοιάρια παραπλέοντα, ἔμπλεα ἰχθύων παντὸς εἴδους, αὐθημερὸν συλλεχθέντων, καθὼς ἐπίσης σποράδην ἐν τῷ ὕδατι ἐπιπλέοντα ἰχθύων σώματα, πλεῖστα τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἕτερα νεκρὰ κείμενα εἰς τὸν πυθμένα. Περιεργείας χάριν πότε καὶ πότε οἱ ἡμέτεροι ὁδηγοὶ ἁλιεῖς ἀνέσυρον διὰ τοῦ κάμακος ἐκ τοῦ πυθμένος τοὺς προστυχόντας νεκροὺς ἰχθῦς, οἷοι ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Αἰτωλικοῦ ὕδασιν ἀποτελοῦσι τὴν συνήθη ἄγραν, ἐξόχους τὸ μέγεθος λάβρακας, σμαρίδας, κεφάλους, σεργάνας, ἀλλὰ καὶ μικροτέρους, οἷον λευκίσκους, γλώσσας, γωβιοὺς ἢ σαρδέλαις, μὴ ἐξαιρουμένων οὔτε τῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἰλύϊ τῶν τεναγῶν ἀποκρυπτομένων ἐγχέλεων, τῶν ἄλλως ἧττον εὐφθάρτων.—Τὸ ὕδωρ παρουσίαζεν εἰσέτι ἔποψιν ἧττον διαφανῆ τοῦ ἄλλοτε, καὶ τεθολωμένην εἴτε γαλακτίζουσαν. Σποράδην μόνον ἐπὶ ζώνης μικρὸν ἀπεχούσης τῆς πόλεως ἀνεπήδων ἐξ αὐτοῦ ζῶντες μικροὶ ἰχθῦς, οὐχὶ δὲ πέραν ταύτης, ὅτε οὐδέν τι ζῶν ἐν τῷ ὕδατι ἀπηντήσαμεν. Τὰ διὰ τῆς κάμακος ἀνασυρόμενα νεκρὰ σώματα ἐδεικνύοντο λευκανθέντα ὡς διὰ ζέοντος ὕδατος, ἢ καὶ δυσώδη ὑπὸ σήψεως, καὶ εἷς μόνος λάβραξ διὰ κάμακος βληθεὶς ἐδείκνυεν αἱμοῤῥαγῶν μικρὰ σημεῖα ζωῆς ὑφιστάμενα.

Τὰ τοιαῦτα πάντα δικαίως ἐξέπληξαν τὸν θεατὴν, ἔτι περισσότερον δὲ ἡ παρατήρησις ὅτι, τῶν ἐνύδρων κατοίκων τοῦ κόλπου καταστραφέντων, ἢ θνησκόντων ὀλονὲν, ἐξέλιπον συνάμα τὰ ἄλλοτε κατὰ τὴν χειμερινὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους κατὰ πλείστας ὁμάδας αὐτόθι ἐνδιαιτώμενα ἐπιθαλάσσια πτηνὰ, οἷον φαλαρίδαι, καὶ τὸ σμῆνος τῶν ἐπιπλεουσῶν νησσῶν. Ἐπ' ὀλίγων ὑφάλων, ἐξεχόντων ἐκ τοῦ ὕδατος περὶ τὴν θέσιν Λαγκάδας, παρετηρήθησαν μονήρεις καθήμενοι φαλακροκόρακες τινὲς, λαγκῶναι κοινῶς ὀνομαζόμενοι, καὶ μικρὸς ἀριθμὸς λάρων, ἠρέμα αὐτόθι ἀναπαυομένων. Δύο ἁλιαετοὶ περιΐπταντο ἄνωθεν ἐν τῷ ἀέρι, ἐπισκοποῦντες τὴν ὡς νεκρὰν ἤδη ἁπλουμένην θάλασσαν.

Ἡ ἡμετέρα ἐκδρομὴ δὲν ἐπεξετάθη μακρότερον τῆς θέσεως τῆς Λαγκάδας· προσεγγιζούσης δὲ τῆς ἑσπέρας, ἡ ἐπάνοδος εἰς Αἰτωλικὸν κατηπεῖγε. Παρὰ τὸν μνησθέντα ἐκ γύψου βράχον, καταγγελλόμενον ὡς προσεγγίζοντα τῇ ἑστίᾳ τῆς ἐκρήξεως, δὲν ἀνεύρομεν σημεῖόν τι ἐκτάκτου γεωλογικοῦ γεγονότος, δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑπολογίζωμεν, ὅτι τμῆμα αὐτοῦ ἐπικρεμάμενον τῇ θαλάσσῃ δεικνύον ῥωγμὰς καὶ σχίσματα ὡς προσφάτως γενόμενα, καὶ ἤδη ἕτοιμα πρὸς κατάπτωσιν ὑπὸ τυχούσης μικρᾶς δονήσεως τοῦ ἐδάφους, ἢ καὶ ὑφ' ἁπλῆς διὰ χειρῶν ἀναμοχλεύσεως, ἐμαρτύρει ἐν ὀλίγοις τι, ἀλλ' οὐ πάνυ σαφές τι. Ἐξ ἄλλου ηὕραμεν ἀναμφίβολον ἀπόδειξιν τῶν κατὰ προγενεστέραν κοσμογονικὴν ἐποχὴν ἡφαιστείων ἀντιδράσεων τοῦ τόπου, τὰ κατατεθέντα ἐν ταῖς ῥωγμαῖς τοῦ γυψολίθου κατὰ φλεβώδεις διακλαδώσεις λευκὰ ὀκτάεδρα κρύσταλλα τοῦ γύψου, καθὼς συνάμα τὰ σποράδην ἐν τῷ μέλανι καὶ τεφρώδει γυψολίθῳ ἐγκολαπτόμενα κρύσταλλα θείου.—Πρὸς τούτοις δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὸν ὀφθαλμὸν προσεκτικοῦ παρατηρητοῦ ἡ διεύθυνσις τῆς Λαγκάδας, ἥτις, κοιλὰς οὖσα, διετείνετο πρὸς τὸν Ἀχελῷον ποταμὸν ἐν ἐπεκτάσει κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν πρὸς τὴν ἀντίπεραν τοῦ κόλπου Κλεισοῦραν, ἀπότομον ῥῆγμα ἐν τῇ ὀρεογραφικῇ συντάξει τῶν τιτανολίθων τοῦ Ἀρακύνθου τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἀννυψουμένου. Τὸ ῥῆγμα τοῦτο ἦν τοῖς ἀρχαίοις γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τῶν *Τεμπῶν* τῶν Αἰτωλῶν, ἀπολήγει τὰ νῦν ἔτι παρὰ τῇ Λυσιμαχίᾳ λίμνῃ τῆς Τριχωνίας, καὶ προέκυψε δὲ φυσικῶς ἐξ ἡφαιστείων δυνάμεων, αἵτινες διέῤῥηξαν ἀνυψωμένους τοὺς τιτανολίθους συνεπιφέρουσαι ἐνταυτῷ τὴν ἑκατέρωθεν καταβύθισιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν σχηματισμὸν δύο ᾠοειδῶν λεκανῶν, τὴν μὲν τοῦ Αἰτωλικοῦ, τὴν δὲ ἑτέραν τῶν δύο μεταξὺ συγκοινωνουσῶν λιμνῶν, τῆς Τριχωνίας καὶ τῆς Λυσιμαχίας λίμνης. Ὀλίγαι ὧραι τῆς ἡμέρας ὑπολειπόμεναι δὲν ἐπέτρεπον περίπλουν ἁπάσης τῆς παραλίας τοῦ κόλπου χάριν ἐντελεστέρας μελέτης, καὶ ἐστερήθημεν οὕτω πληρεστέρων αὐθεντικῶν φυσικοϊστορικῶν παρατηρήσεων κατὰ τὰς ἀντικρὺ τῆς Λαγκάδας ὄχθας. Ὅμως ἐν τῇ ἐπανόδῳ ἐκ δευτέρου παραπλέοντες τὸ ἄκρον τῆς Ἀστροβίτζας εἴδομεν νέον τι ἀξιοσημείωτον φαινόμενον, σχετιζόμενον ἀναμφιβόλως πρὸς ὑποθαλασσίαν ἡφαιστείαν αἰτίαν. Κατὰ γραμμὴν τῇ ἀκτῇ παραλλήλως ἐκτεινομένην ἀνεπτύσσοντο ἐκ τοῦ πυθμένος πομφόλυγες πλεῖσται ὡς ἐκ ζέοντος ὕδατος καὶ πιθανῶς ἀερίου τινὸς ὑπογείως ἐκτυλισσομέ-

Digitized by Google

νου. Οἱ ἁλιεῖς δ' ὁδηγοὶ τοῦ πλοιαρίου ἀνέφερον, ὅτι ὁ ἀναβρασμὸς οὗτος δὲν ἦν πρωτοφανής, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλοτε παρετηρήθη ὑπ' αὐτῶν, καὶ τοιούτων πομφολύγων ἀνάπτυξις διατελεῖ συνεχὲς φαινόμενον αὐτόθι. Βέβαιον δὲ ὅτι οὐδείς ποτε φιλοπερίεργος φυσιοδίφης ἐπελήφθη περαιτέρω ἐρεύνης. Συνῳδὰ τῷ θεάματι τούτῳ ἀνέφερεν εἷς τῶν ὁδοιπόρων, ὁ κ. Νίδερ, ὅτι διαβὰς πρὸ ἐτῶν κατὰ τὴν ἀντικρὺ ἀνατολικὴν παραλίαν εἶδεν ὁμοίαν ἀερίου πηγὴν συνεχῶς καὶ πλουσίως κοχλάζουσαν ἐν τεναγώδει καὶ πλήρει ὕδατος λεκάνῃ παραπλεύρως τῆς πρὸς τὴν Κεφαλόβρυσιν ἀγούσης δημοσίας ὁδοῦ. Ἐπέκεινα τοῦ ἐκ τῶν ὡς ἄνωθεν πομ-

θαλασσία ἡφαιστεία ἐνέργεια, ἀποῤῥίψασα διὰ σίφωνος, ὑπὸ δονήσεων ἐξαπίνης ἀνεωχθέντος, θειώδεις ἀτμοὺς καὶ τεθειωμένα ἀέρια ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς. Αἱ ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν ἀτμῶν, ἡ θερμότης αὐτῶν ἀπεδίωξαν ἢ ἐθανάτωσαν πάντα προστυχόντα ἔνυδρον ὀργανισμὸν καὶ ἀποκατέστησαν δηλητηριῶδες τὸ ὕδωρ διὰ πᾶν ἐν αὐτῷ ἀποβιὸν ἐπ' ἀόριστον τὸν χρόνον. Οὐδέν τι ὅμοιον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ἐξιστοροῦντες τὰ τῶν μερῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων ἐποχῶν οἱ χρονογράφοι σιωπῶσιν, οἵτινες ἄλλως πολλάκις μνημονεύουσιν ὅμοια γεγονότα ἐν ἄλλοις τόποις ἀναδειχθέντα. Οὐδέποτε

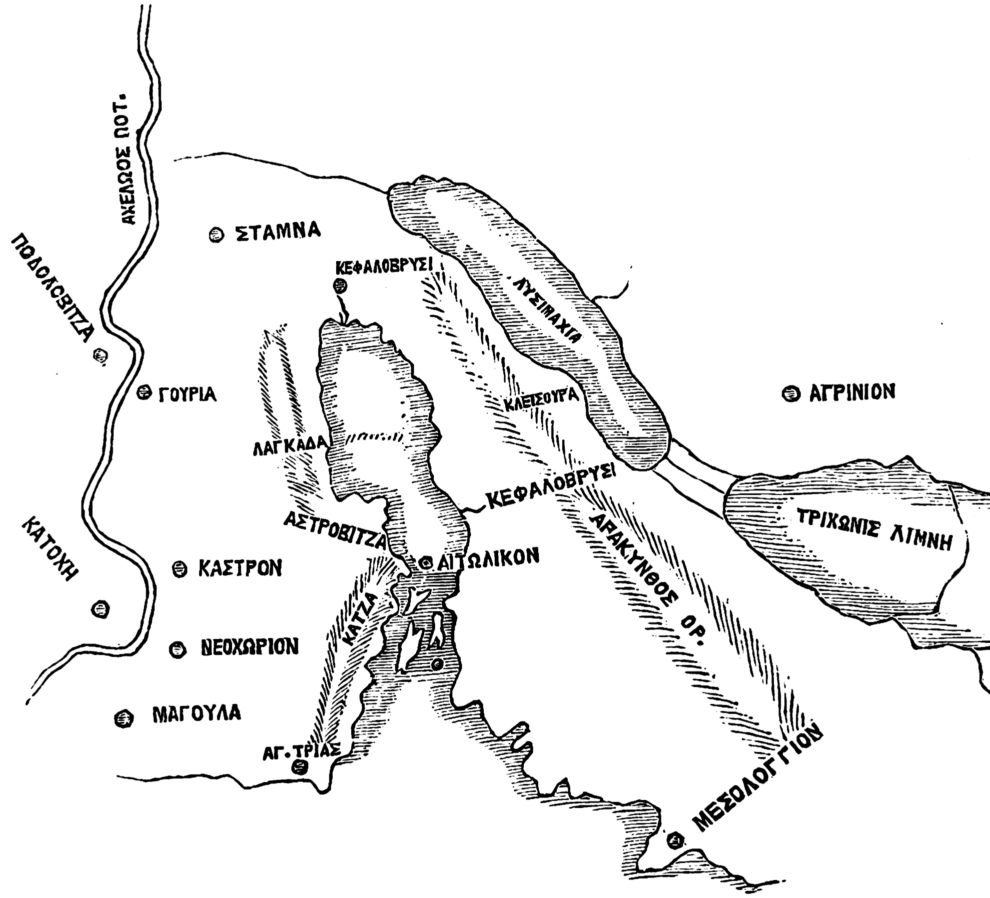

φολύγων ἀερίου τὸ πλοιάριον διέσχισεν ὕδατα ὅλως ἀκύμαντα μικροῦ κολπίσκου, οὗτινος ἡ ἤρεμος ἐπιφάνεια ἦν σποράδην ἐσκεπασμένη ὑπὸ λεπτοτάτου στρώματος ἐξ ἐλαιώδους ἢ λιπώδους οὐσίας. Ἐμβαπτισθεὶς ἐν αὐτῷ ὁ δάκτυλος, εἴτε ἡ παλάμη τῆς χειρός, ἀνελάμβανε σαφῶς θειώδη ὀσμήν· ἐξ ἄλλου τὸ βαθύτερον ἀντληθὲν ὕδωρ οὐκέτι ἀπέπεμπε τοιαύτην, ἂν καὶ μεστὸν πλείστων ἑτερογενῶν στοιχείων, πιθανῶς συντριμμάτων ὀργανικῶν οὐσιῶν τῶν πέριξ καλαμώνων.

Τὰ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐκτεθέντα ποικίλα φυσικὰ φαινόμενα ἄγουσι πρὸς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατ' αὐτὰς συνέβη πλησίον Αἰτωλικοῦ ὑπο-

ὅμως ἡ φύσις μόνη παρέλειψε τὴν ἐν ἰδίοις δέλτοις ἀναγραφὴν τῆς ἱστορίας ἑαυτῆς. Δύσκολον πάνυ τὸ ἀναγινώσκειν ταύτας, μόνοις δὲ τοῖς φυσιοδίφαις, ἐν μακρᾷ τῶν σπουδῶν πορείᾳ, εναπολέλειπται τὸ προσεγγίζειν, ὅσον ἔνεστιν, εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων περὶ κοσμογονίας ἱερογλύφων.

Ὁ συντάξας τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἀνομολογεῖ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος ἥττονα ἐπιστημονικὴν ἐμπειρίαν ἑαυτοῦ, καὶ μετὰ δισταγμοῦ τολμᾷ νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν σπουδαιοτέρων ἐρευνητῶν τὰς ἐφεξῆς σημειώσεις· 1) Ὁ ἐκτεινόμενος βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Αἰτωλικοῦ κόλ-

Digitized by Google

πος φέρει σχῆμα ἐπιμήκους λεκάνης, βαθὺν τὸν πυθμένα δεικνυούσης, ἡ δὲ πρὸ αὐτοῦ εὐρεῖα λίμνη τοῦ Μεσολογγίου ἀβαθῆ ὅλως ἔχει τὰ ὕδατα. 2) Αἱ γεωλογικαὶ διαστρώσεις τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ κόλπου ὀχθῶν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ δεικνύει τὸ ὕψος ἀνώτερον. Ἡ ἔποψις τῶν τιτανολίθων τοῦ Ἀρακύνθου κρημνώδης ἐστὶν, ἐπικλινὴς δὲ ἀποβαίνει πρὸς τὰς ὄπισθεν κειμένας δύο λίμνας τῆς Τριχωνίας. Ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Ἀρακύνθου ἐπακουμβοῦσι γαιώδεις λόφοι, καὶ γῆ καλλιεργείας ἐπιδεκτικωτάτη μέχρι τῆς Κλεισούρας ἐκτείνεται καὶ πέραν αὐτῆς μέχρι τοῦ χωρίου Σταμνᾶ· οὗτοι οἱ γήλοφοι δὲν διαφέρουσι μεγάλως τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ κόλπου καὶ ἀντικρὺ κειμένων ὑψωμάτων, ἅτινα ὁμοίαν τὴν σύνθεσιν καὶ ὅμοιον σχεδὸν τὸ ὕψος φέρουσι. Τὸ ῥῆγμα τοῦ Ἀρακύνθου, ἡ Κλεισούρα, ἀτενίζει πρὸς τὴν ἀντικρὺ κοιλάδα τῆς Λαγκάδας, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γραμμῆς, βαθύτατα καταπεσὸν τὸ ἔδαφος, σχηματίζει τῆς λεκάνης τὸ κέντρον. Ἡ ἀκτὴ δὲ, περιβάλλουσα τὸν κόλπον ἐν σχήματι ᾠοειδεῖ, δεικνύει τὰ πέριξ ὑπὸ ποικίλης καλλιεργείας στολισμένα, καὶ παριστᾷ τερπνοτάτην εἰκόνα οἷον λίμνης τῆς Ἑλβετίας. Τὴν γεωλογικὴν διάστρωσιν παρουσιάζει ἡ δυτικὴ πλευρὰ λίαν διαφέρουσαν τῆς ἑτέρας. Οὖσα μέχρι τινὸς ἐπίπεδος καὶ ὁμαλὴ, ἀναβαίνει βαθμηδὸν εἰς ὕψος μέτριον περὶ τὸ χωρίον «Ἅγιος Ἠλίας», καταπίπτει δὲ ὀλίγον ἐν τοῖς ἐπέκεινα ἀνωμάλοις τόποις παρὰ τὸ χωρίον Σταμνᾶ. Ἐπιφανέστερον ὀρυκτολογικὸν δεῖγμα καταφαίνεται αὐτόθι πρῶτον στεῤῥὰ συνείλησις στρογγύλων λίθων (conglomerat), ταύτῃ προσεγγίζει κατόπιν ὀρυκτόν τι γαιῶδες, εὔθρυπτον καὶ σαπωνῶδες τὴν ἐπαφὴν (Silicate de magnesie;) σμηκτρὶς γῆ, χρήσιμος ἴσως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τοῖς κναφεῦσι, εἴτε πρὸς πλύσιν τοῦ λίπους τῶν ἐρίων κ. ὁμ., ἢ καὶ πρὸς ἀγγειοπλαστικὴν, εἶτα βράχοι ἐκ ποικιλοχρόου γύψου ὑψοῦνται καὶ τεφρώδη ὑφάλμυρα συντριμμάτων στρώματα παρέπονται ἐν εἴδει ἡφαιστείου σποδοῦ. 3) Πλείονες καὶ πλούσιαι πηγαὶ γλυκέος ὕδατος ἀποῤῥέουσιν, ὡς πρὸς κοινὸν κρατῆρα, ἐν τῇ ῥηθείσῃ λεκάνῃ· ἡ Κεφαλόβρυσις πλησίον τοῦ Αἰτωλικοῦ, ἑτέρα ὁμοία Κεφαλόβρυσις ἐν τῇ πεδιάδι, κάτωθεν τοῦ χωρίου Σταμνᾶ, καὶ διάφοροι ῥύακες ἐκ τῶν πέριξ τῆς πόλεως, αἵτινες δέον νὰ θεωρηθῶσιν ἀποσπάσματα τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀχελῴου ποταμοῦ, ὅστις ἐν χειμεριναῖς πλημμύραις κατακλύζει μεγάλην τῶν περιχώρων ἔκτασιν, καὶ ἐνίοτε αὐτὴν τὴν πόλιν τοῦ Αἰτωλικοῦ. Πρὸς τούτοις συμβάλλουσιν ἐκ τῶν προπόδων τῶν κατὰ τὸν πορθμὸν πρὸ τῆς λίμνης τοῦ Μεσολογγίου κειμένων γηλόφων, τοῦ Κατζὸ λεγομένων, διάφοροι πηγαὶ γλυκέων τε καὶ μεταλλικῶν ὑδάτων. Ἐκ τούτων πάντων ἀποβαίνει, ὥστε τὰ πέριξ Αἰτωλικοῦ φέρουσι μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα μεσογαίας καὶ οὐχὶ ἐπιθαλασσίας λίμνης, καὶ γνωστὸν εἶναι, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἀμφίβια τῶν γλυκέων ὑδάτων ζῶα ἀπαντῶνται, οἷον χελῶναι κ. ὁμ. 4) Αἱ κατὰ διαφόρους θέσεις ἐκ τοῦ ὕδατος ἀναπτυσσόμεναι πομφόλυγες δέον νὰ ἀνάγωνται ἀναμφιβόλως εἰς πηγὰς ἀερίων, ἀζώτου, ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἢ ἀνθρακικοῦ ὑδρογόνου (mofettes), ὅπως συμβαίνει ἀλλαχοῦ πότε μὲν κατὰ τὴν διάρκειαν ὀξέων ἡφαιστείων ἐκρήξεων, πότε βραδύτερον ἐκ κρατήρων λεγομένων νεκρῶν. 5) Ὁ γυψόλιθος, εἴτε, κατὰ χημικὴν οὕτως εἰπεῖν ὀνοματολογίαν, ἡ θειϊκὴ τίτανος, διατελεῖ φυσικώτατος μάρτυς τῶν ἐν ἡφαιστείοις τόποις προεξεχουσῶν ἑνώσεων τοῦ θείου, καθὼς τὰ ἁλατοῦχα συντρίμματα μαρτυροῦσι περὶ τῶν παραπλεύρως προαγομένων ἁλικῶν ἁλάτων ἐξ ἀτμῶν ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Πιθανῶς θέλει ἀνεύρει σπουδαιότερα τοιαύτης φύσεως συγκρίματα ἡ περαιτέρω προσεκτικὴ μελέτη τῶν ὀρυκτῶν τῆς περιφερείας. Τὸ ἐν τῷ γύψῳ σαφῶς διακρινόμενον ὀρυκτὸν θεῖον κρυσταλλωμένον ἄγει ἐξ ἄλλου φυσικώτατα πρὸς τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ διαδόσεως τῶν ἀτμῶν τοῦ θείου, ἢ τοῦ σὺν ὕδατι ὑπ' ἀνωτέραν θερμοκρασίαν παραχθέντος ὑδροθειωμένου ἀερίου. 6) Πρὸς μεσημβρίαν τοῦ κόλπου, τρόπον τινὰ ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς ἡφαιστείας λεκάνης, πρὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Πόρου, ἐκτίσθη ἡ πόλις Αἰτωλικοῦ ἐπὶ χθαμαλοῦ μικροῦ νησιδίου, τὰ νῦν διὰ λιθίνων γεφυρῶν ἐζευγμένου πρὸς τὴν ἑκατέρωθεν στενῶς προσεγγίζουσαν ξηρὰν, εἶδος προπυργίου κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν ὑπὸ τοῦ νότου ἐκ μεσημβρίας προσαγομένων τρικυμιῶν καὶ θαλασσοπλημμυρῶν. 7) Ὁ φυσιοδίφης δέον νὰ προβαίνῃ συνάμα εἰς ἔρευναν περὶ χωρογραφικῆς καὶ γεωλογικῆς διασκευῆς τῶν δύο ὁμόρων λιμνῶν, τῆς τε Λυσιμαχίας καὶ τῆς Τριχωνίας. Ὁμοῦ ἀμφότεραι ἀποτελοῦσιν ἑτέραν ὁμοίως ἐπιμήκη λεκάνην, κατ' ἄλλην διεύθυνσιν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς τείνουσαν. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν διάκειται ὑψηλοτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς ταὐτοσήμου λεκάνης τοῦ Αἰτωλικοῦ, ἀλλὰ σχετίζεται ἐπίσης πρὸς τὸν πλησίον ἀποῤῥέοντα Ἀχελῷον ποταμὸν, καθόσον ἐξ αὐτοῦ πολλάκις, ἐν ὥραις χειμερινῶν ὑετῶν, προστίθεται τοσοῦτος ὑδάτων ὄγκος τῇ Λυσιμαχίᾳ λίμνῃ, ὥστε ἐν μεταλλαγῇ τοῦ συνήθους ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ῥοῦ τῶν ἐκβολῶν τῆς Τριχωνίδος, ἀντιστρόφως ἡ Λυσιμαχία λίμνη διοχετεύει τὰ ὕδατα αὐτῆς πρὸς τὴν Τριχωνίδα. Παρατηρητέον συνάμα, ὅτι παρὰ τὸ χωρίον Μουστιάνου, οὐ μακρὰν τῆς Λυσιμαχίας λίμνης, ῥέει μεταλλικοῦ θειούχου ὕδατος ῥύαξ, διαφόρων νοσημάτων παρήγορος. 8) Νεώτεραι εἰδήσεις ἀναφέρουσιν, ὅτι ἁλιεῖς πλεύσαντες τῇ 25 Δεκεμβρίου ἐν τῷ κόλπῳ, εἶδον τὰ πρὸς τὸ κέντρον τῆς λεκάνης ὕδατα ἐκ νέου τεθολωμένα, ὡς ὑπὸ νεωτέρας αὐτόθι συμβάσης ὑποθαλασσίας

Digitized by Google

ἐκρήξεως, ἐπιβεβαιοῦται δ' ἐπίσης, ὅτι ἄπαυστα μέχρι σήμερον ἀκολουθεῖ ἡ θνησιμότης τῶν ἰχθύων. 9) Δονήσεις τοῦ ἐδάφους συνέβησαν συγχρόνως ἐν Αἰτωλικῷ τῇ 25 Δεκεμβρίου, ὡς παρετηρήθησαν ὡσαύτως ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 26 Δεκεμβρίου μ. μ.

Ἐν Μεσολογγίῳ, 27 Δεκεμβ. 1881,(8 Ἰανουαρ. 1882).

Δρ Ξ. Νιδερ.

Σ. Σ. Ἑστίας. Κατὰ νεωτέρας ἐκ Μεσολογγίου εἰδήσεις τὸ περίεργον γεωλογικὸν φαινόμενον, περὶ οὗ ἡ ἀνωτέρω ἔκθεσις, ἐπανελήφθη τὴν ἡμέραν τῆς 1 Ἰανουαρίου. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου γράφει ἡ ἐν Μεσολογγίῳ ἐκδιδομένη ἐφημερὶς «Δυτικὴ Ἑλλάς»·

«Τὴν παρελθοῦσαν Παρασκευὴν ἐπανελήφθη ἐν Αἰτωλικῷ ἡ ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ὄπισθεν αὐτοῦ θαλασσίας λεκάνης ἐκβολὴ τοῦ ἡφαιστειογενοῦς ἀερίου, ἀλλὰ μετά τινα προηγηθεῖσαν δόνησιν τοῦ ἐδάφους καὶ μικρὸν βρόμον, ὅστις ἐνέβαλεν εἰς μέγαν τοὺς κατοίκους φόβον. Καὶ πάλιν τὰ ὕδατα ἐθολώθησαν, ἢ μᾶλλον ἔλαβον χρῶμα μελανοπράσινον, καὶ πάλιν οἱ ἰχθῦς ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς πέριξ ἀκτὰς ἀποφεύγοντες τὴν εἰσπνοὴν τοῦ δυσώδους καὶ πνιγηροῦ ἀερίου. Λέγεται μάλιστα, ὅτι καὶ λευκόν τι λίπασμα φαίνεται ἐπιπλέον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ μέρος, ἔνθα εἰκάζουσιν ὅτι ὑπάρχει ὁ κρατὴρ λίαν παλαιοῦ ἡφαιστείου. Δίκαιος ἑπομένως εἶνε ὁ φόβος τῶν κατοίκων Αἰτωλικοῦ, ἂν ἡ ὡς λίπασμα ἐκλαμβανομένη αὕτη ὕλη εἶνε *κίσσηρις* ἢ ἄλλη τις στερεὰ ἡφαιστειογενὴς ὕλη, προμηνύουσα τὴν ἐνδεχομένην παραγωγὴν σπουδαίου γεωλογικοῦ φαινομένου Τὸ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργεῖον, λαβὸν ὑπ' ὄψει τὴν περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου αἴτησιν τοῦ μισθωτοῦ τοῦ καταστραφέντος σχεδὸν ἰχθυοτροφείου Πόρου κ. Ἀνδ. Μαλδαβίνου, διέταξε τὸν κ. Νομάρχην, ὅπως μεταβῇ μετὰ τοῦ Ἐφόρου, Ταμίου, Τελώνου Μεσολογγίου καὶ τῶν καταλλήλων ἐπιστημόνων εἰς τὸ ῥηθὲν μέρος πρὸς ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, μεθ' ὃ θέλει ὑποβληθῇ ἔκθεσις ἀφορῶσα ἰδίως τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀερίου ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῆς λεκάνης».

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 27.

Ἡ συνομιλία εἶχε μείνει ἕως ἐδῶ, χωρὶς ὁ Βερνάρδος νὰ εὕρῃ καιρὸν νὰ εἴπῃ κἂν μίαν λέξιν, ὅτε ὑπηρέτης ἐλθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ γεῦμα ἦτο ἕτοιμον. Ὁ κύριος Λασεγλιὲρ προσέφερε τότε τὸν βραχίονα εἰς τὴν βαρωνίδα, ἡ Ἑλένη ἐστήριξε τὴν χεῖρά της εἰς τὸν βραχίονα τοῦ νεανίου, καὶ οἱ τέσσαρες μετέβησαν εἰς τὸ ἑστιατόριον. Ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο τοσοῦτον ταχέως, τοσοῦτον ἀφελῶς, ὥστε ὁ Βερνάρδος δὲν ἐνόησε περὶ τίνος ἐπρόκειτο, εἰ μὴ μόνον ὅτε εὑρέθη, ὡς ὑπὸ μαγικῆς τινος ἐνεργείας, καθήμενος παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ εὐπατρίδου πλησίον τῆς Ἑλένης. Τόσον φυσικὸν ἐφαίνετο τοῦτο, ὥστε ὁ μαρκήσιος οὐδὲ προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ καθίσῃ· καὶ ἐὰν ὁ Βερνάρδος ἐφιλοξενεῖτο πρὸ ἓξ μηνῶν εἰς τὸ μέγαρον καὶ ἔτρωγε τακτικῶς μετ' αὐτῆς, τὰ πράγματα δὲν ἤθελον συμβῇ ἁπλούστερον καὶ φυσικώτερον. Ἐν τούτοις ἠθέλησε νὰ φύγῃ ἀλλ' ἡ νεᾶνις τῷ εἶπεν.

— Αὐτὴ ἦτο ἐπὶ πολὺ ἡ θέσις τοῦ πατρός σας· εἰς τὸ ἑξῆς δὲ θὰ ἦναι ἡ ἰδική σας.

— Οὐδὲν μετεβλήθη ἐδῶ, προσέθηκεν ὁ μαρκήσιος, ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον, ὅτι ἔχομεν νῦν δύο τέκνα ἀντὶ ἑνός.

— Συγκινητικὴ ἁρμονία! θελκτικὴ ἕνωσις! ἐψιθύρισεν ἡ κυρία Βωμπέρ. Ἀλλ' ὁ Βερνάρδος, μὴ γνωρίζων ἂν ἦτο ἔξυπνος ἢ ἂν ὠνειρεύετο, ἤνοιξεν ἀποτόμως τὸ χειρόμακτρόν του καὶ ἔμεινεν καρφωμένος ἐπὶ τῆς ἕδρας του.

Ἀμέσως μετὰ τὸ πρῶτον φαγητὸν ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ βαρωνὶς ἤρξαντο συνομιλοῦντες ὡσεὶ μὴ παρεκάθητο ξένος συνδαιτυμὼν μετ' αὐτῶν, καὶ ἀπαραλλάκτως ὡς ἤθελον κάμει ἐὰν ὁ Βερνάρδος δὲν ὑπῆρχεν ἢ μᾶλλον ὡς ἐὰν πάντοτε εἶχεν ἀποτελέσει μέρος τῆς οἰκογενείας. Ὁ Βερνάρδος ὅμως ἦτο σιωπηλός· μόλις ἤγγιζε τὰ χείλη ἐπὶ τοῦ ποτηρίου του καὶ ἐδοκίμαζε μᾶλλον ἢ ἔτρωγε τὰ προσφερόμενα αὐτῷ. Ἐν τούτοις δὲν παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ τρώγῃ, ἀπ' ἐναντίας προσεποιήθησαν ὅτι δὲν παρετήρουν ὅτι ἦτο σκυθρωπὸς καὶ ψυχρός. Ὅπως δὲ συμβαίνει συνήθως εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ γεύματος, ἡ ὁμιλία περιεστράφη εἰς ἀδιάφορα ὅλως ἀντικείμενα· καὶ ἀντιλλάγησαν μὲν λέξεις τινὲς ἑκατέρωθεν, ἀλλ' οὐδεμία σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν παροῦσαν περίστασιν· τὸ πολὺ ἡ κυρία Βωμπὲρ ἀνέφερεν ἐνίοτε ἔμμεσόν τινα ἔπαινον εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀγαθοῦ κυρίου Σταμπλῆ. Βαθμηδὸν ὅμως ἐκ τῶν κοινῶν τόπων ἔφθασαν εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς ἡμέρας· εἰς λέξεις δέ τινας διαφυγούσας τὸν μαρκήσιον, ὁ Βερνάρδος ἠνώρθωσε τὰ ὦτα· ὑπαινιγμοί τινες ἐδόθησαν τότε ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ πάραυτα ἡ συζήτησις ἤρχισεν· ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἡ κυρία Βωμπὲρ ἥρπασε τὰς ἡνίας καὶ οὐδέποτε ἁρματηλάτης ἐν μέσῳ κονιορτοῦ τὸ Ὀλυμπιακὸν στάδιον διατρέχων ἀνέπτυξε μεγαλειτέραν δεξιότητα παρ' ὅσον ἡ βαρωνὶς κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην· διότι ἡ πορεία ἦτο δυσχερεστάτη· ἄβυσσοι ἔχαινον τῇδε κἀκεῖσε, εἰς πᾶν βῆμα παντοῖα ἐμπόδια ἔφρασσον αὐτῇ τὴν ὁδὸν καὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἅλματος ὁ μαρκήσιος ἐκινδύνευε νὰ ὀλισθήσῃ καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐν τούτοις τόσον ἐπιτηδείως κατώρθωσε νὰ ὁδηγήσῃ τὸ ἅρμα της, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι βαίνει ἐπὶ ὁμαλῆς καὶ ἀμμοστρώτου δενδροστοιχίας ἀγούσης εἰς βασιλικὸν μέγαρον. Ὑπερενίκησε δὲ ταχέως πάσας τὰς δυσχερείας, συνεκρά-

Digitized by Google

τησε τὴν ἀπερίσκεπτον ὁρμὴν τοῦ μαρκησίου, ἐκέντησε τὸν Βερνάρδον ἐπιτηδείως χωρὶς νὰ ἐρεθίσῃ αὐτόν, ὤθησεν ἀμφοτέρους, ὁτὲ μὲν εἰς τὸ τρέξιμον ὁτὲ δὲ εἰς τὸ κάλπασμα, ἠνώρθωσεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν του, καὶ ἀφοῦ παντοιοτρόπως περιήγαγεν αὐτούς προσέχουσα πάντοτε ν' ἀφίνῃ τὰς τιμὰς εἰς τὸν Βερνάρδον, αἴφνης συστείλασα ἑκατέρωθεν τὰς ἡνίας, ἐπανέφερεν ἀμφοτέρους ἐν ἀδελφικῇ ἁρμονίᾳ εἰς τὸ σημεῖον, ὅθεν ἀνεχώρησαν.

Ὁ δὲ Βερνάρδος θερμανθείς, ᾐσθάνθη λεληθότως εὐχαρίστησιν εἰς τὴν ἄσκησιν ταύτην καὶ ὑπὸ τοῦ εὐκόλου καὶ εὐθύμου χαρακτῆρος τοῦ μαρκησίου παρασυρόμενος, ἀντέταξεν ὀλιγωτέραν ψυχρότητα, ὥστε κατὰ τὸ ἐπιδόρπιον ὁ εὐπατρίδης εἶπε προσφέρων αὐτῷ οἶνον· «Κύριε, ἰδοὺ οἶνος, τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ σας ἠγάπα· θέλω νὰ πίωμεν ὑπὲρ τῆς μνήμης του καὶ εἰς τιμὴν τῆς εὐτυχοῦς ἐπανόδου σας», μηχανικῶς ὁ Βερνάρδος ὕψωσε τὸ ποτήριόν του καὶ ἤγγισε τὸ τοῦ μαρκησίου.

Περατωθέντος τοῦ γεύματος ἠγέρθησαν ἵνα περιπατήσωσιν ἐντὸς τοῦ δάσους. Ἦτο ὡραία φθινοπωρινὴ ἑσπέρα καὶ ἡ Ἑλένη καὶ ὁ Βερνάρδος ἐβάδιζον πλησίον ἀλλήλων προηγουμένων τοῦ μαρκησίου καὶ τῆς βαρωνίδος, ὧν αἱ ὁμιλίαι ἐχάνοντο εἰς τὸν φλοῖσβον τῶν ὑδάτων καὶ τὸν θροῦν τοῦ φυλλώματος· ἀλλ' ἀμφότεροι ἔμενον σιωπηλοί, ὡς εἰ ὁ θροῦς τῶν φύλλων, ἅτινα οἱ πόδες των ἀνύψουν περιπατοῦντες, ἀπερρόφα τὰς σκέψεις αὐτῶν. Ὁσάκις δὲ ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ βαρωνὶς κάμπτοντες δενδροστοιχίαν τινά, ἐχάνοντο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, αἱ δύο ἐκεῖναι νεαραὶ ὑπάρξεις ἠδύναντο πρὸς στιγμὴν νὰ πιστεύσωσιν ὅτι πλανῶνται μόναι ἐντὸς τοῦ μεμονωμένου δάσους ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φέγγος τῶν ἀστέρων. Ἀλλ' ἀτάραχος καὶ γαληνία ὡς ὁ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς στίλβων οὐρανός, ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, ἐξηκολούθει βαδίζουσα μὲ βῆμα βραδὺ καὶ σκεπτικόν, ἐνῷ ὁ Βερνάρδος, ὠχρότερος τῆς σελήνης τῆς διὰ μέσου τῶν δένδρων ἐμφανιζομένης, καὶ τρέμων, ὡς τὸ ὑπὸ τῆς ἑσπερινῆς αὔρας σαλευόμενον χόρτον, ἐμεθύσκετο ἀνυπόπτως ἐκ τῆς πρώτης συγκινήσεως τῆς καρδίας του. Ἀλλ' ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἡ συνομιλία ἐπανέλαβε τὴν πορείαν της πέριξ τῆς ἑστίας, καὶ ἐνῷ ἠκτινοβόλει χαρμοσύνως ἡ πυρὰ καὶ ἡ ἑσπερινὴ αὔρα ἔπαιζε μὲ τὰ παραπετάσματα τοῦ ἀνεῳγμένου παραθύρου φέρουσα μακρόθεν τὴν εὐωδίαν τῶν δασῶν, ὁ Βερνάρδος ἀνεπαύετο ἐπὶ μαλακῆς ἕδρας πλησίον τῆς Ἑλένης, ἥτις κατεγίνετο παρὰ τὸν λύχνον εἰς τὸ ἐργόχειρόν της· χωρὶς δὲ νὰ ἐννοῇ τὸ διατί, ἐτέρπετο θεωρῶν τὴν οἰκογενειακὴν ἐκείνην σκηνήν. Ἐνίοτε ὁ μαρκήσιος ἠγείρετο καὶ ἔπειτα ἤρχετο πάλιν νὰ καθίσῃ, ἀφοῦ πρῶτον ἠσπάζετο τὴν θυγατέρα του εἰς τὸ μέτωπον. Ἄλλοτε πάλιν ἡ χαρίεσσα κόρη προσέβλεπε μετὰ στοργῆς πρὸς τὸν πατέρα της. Ὁ δὲ Βερνάρδος θαυμάζων τὰς ἀθώας ἐκείνας ἡδονάς, ἐλησμόνει ἑαυτόν. Ἐν τούτοις ἠθέλησαν νὰ μάθωσι τὰ τῆς αἰχμαλωσίας του, καὶ ὁ κ. Λασεγλιὲρ καὶ ἡ θυγάτηρ του συνήνωσαν τὰς παρακλήσεις αὐτῶν μετὰ τῆς βαρωνίδος. Εἶναι γλυκὺ νὰ ὁμιλῇ τις περὶ ἑαυτοῦ καὶ νὰ διηγῆται παρελθόντα δεινά, πρὸ πάντων ἂν ἐδείπνησε καλῶς καὶ ἂν ἔχῃ ἀπέναντι αὐτοῦ Διδώ τινα ἢ Δεσδαιμόναν πάλλουσαν, περίεργον, ἀκούουσαν προσεκτικῶς καὶ ἀτενίζουσαν πρὸς αὐτὸν μὲ ὄμμα συγκεκινημένον. Ὁ Βερνάρδος συνελήφθη λοιπὸν τοσοῦτον εὐκολώτερον ἐν τῇ παγίδι, καθόσον ἡ Ἑλένη ἀνεπλήρου ἀνυπόπτως τὸν αἰχμάλωτον κορυδαλόν, τὸν προσελκύοντα εἰς τὸ δίκτυον τοῦ πτηνοθήρα τὸ εὔπιστον γένος τῶν πτηνῶν. Διηγήθη λοιπὸν πρῶτον τὴν μάχην τῆς Μοσκόβας, ἧς ὑπέδειξε τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν σχετικὴν θέσιν τῶν δύο ἀντιπαρατεταγμένων στρατῶν, ἔπειτα περιέγραψε τὴν συμπλοκὴν· καὶ ἐνῷ ἤρχισε μὲ ὕφος σοβαρὸν καὶ ἁπλοῦν, παρεσύρθη βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν ἀναμνήσεων καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου του λόγου, ὡς ἐπὶ φλογίνων πτερύγων· οἱ ὀφθαλμοί του τότε ἐσπινθηροβόλησαν, ἡ φωνή του ἤχησεν ὡς σάλπιγξ, οἱ δὲ ἀκούοντες αὐτὸν ἐνόμισαν, ὅτι ἀναπνέουσι τὴν τὴν ὀσμὴν τῆς πυρίτιδος, ὅτι ἀκούουσι τὸν συριγμὸν τῶν σφαιρῶν, ὅτι βλέπουσι τοὺς στρατοὺς συνταρασσομένους καὶ ἐφορμῶντας ἐναντίον ἀλλήλων ἐν μέσῳ βροχῆς μυδροβόλων. Ἀλλὰ τέλος ἐπῆλθεν ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἡγούμενος τῆς ὕλης τοῦ ἱππικοῦ, ἐπληγώθη αἴφνης καὶ ἄπνους κατέπεσεν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ταραττομένων ἵππων ἐπὶ ἐδάφους ἐστρωμένου μὲ πτώματα. Οὕτω δὲ ὁμιλῶν ἦτο ὡραῖος· καὶ ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ, ἀφῆκε τὴν βελόνην νὰ πέσῃ ἐκ τῶν δακτύλων της, καὶ μόλις τολμῶσα ν' ἀναπνεύσῃ, ἤκουε μετὰ παιδικοῦ θαυμασμοῦ.

— Νομίζω ὅτι ἀκούω ποιητὴν ψάλλοντα τὰ κατορθώματα ἥρωος! ἀνεφώνησεν ἐνθουσιωδῶς ἡ κυρία Βωπρέρ.

— Κύριε, προσέθηκεν ὁ μαρκήσιος, δύνασθε νὰ καυχᾶσθε ὅτι εἴδετε ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν θάνατον. Θεέ μου ποία τρομερὰ μάχη! Θὰ τὴν ἴδω ἀπόψε εἰς τὸν ὕπνον μου. Καὶ φαίνεται ὅτι δὲν παρευρέθητε εἰς αὐτὴν μὲ ἀργὰς τὰς χεῖρας. Ἀλλὰ τί ἤθελεν ὁ αὐτοκράτωρ σας εἰς τὴν κατηραμένην αὐτὴν Ῥωσσίαν;

— Εἶχε τὸν σκοπόν του, ἀπήντησεν ὑπερηφάνως ὁ Βερνάρδος· τοῦτο δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς.

Μετὰ ταῦτα διηγήθη πῶς ἐξυπνήσας εὑρέθη αἰχμάλωτος καὶ πῶς ἀπὸ αἰχμαλώτου ἐγένετο δοῦλος. Διηγήθη πρὸς τούτοις ἁπλούστατα, ἄνευ ἐμφάσεως ἢ ὑπερβολῆς, τὴν διαμονήν του εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Σιβηρίας ἐν μέσῳ λαῶν ἀγρίων καὶ τοῦ κλίματος αὐτῶν ἀσπλαγχνοτέρων· εἶπε τὰ ὅσα ὑπέστη, τὴν πεῖναν, τὸ ψῦχος, τὰς ἐπιπόνους ἐργασίας εἰς ἃς ὑπέβαλλον αὐτόν, τὸν βάρβαρον τρόπον μεθ' οὗ τὸν μετεχειρίσθησαν· εἶπε

Digitized by Google

τέλος τὰ πάντα καὶ πολλάκις κατὰ τὴν θλιβερὰν ταύτην διήγησίν του, ἓν δάκρυ ἔβρεξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἑλένης καὶ λάμπον ὡς σταγὼν δρόσου διὰ μέσου τῶν ταπεινωμένων βλεφαρίδων της ἔρρευσεν ἐπὶ τοῦ ἐργοχείρου, ὅπερ ἐπανέλαβεν ἀναμφιβόλως ἵνα κρύψῃ τὴν συγκίνησίν της.

— Εὐγενῆ νεανία! εἶπεν ἡ κυρία Βωμπὲρ φέρουσα τὸν ῥινόμακτρον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της, αὕτη ἦτο λοιπὸν ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀνδρίας σας;

— Διάβολε! εἶπεν ὁ μαρκήσιος, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι πάσχετε νῦν ἀπὸ ῥευματισμούς.

— Οὕτω πληρώνει τις τὴν δόξαν, ἐξηκολούθησε μελαγχολικῶς ἡ βαρωνίς· οὕτω συχνάκις οἱ στέφανοι τῆς δάφνης μεταβάλλονται εἰς φοίνικα τοῦ μαρτυρίου. Ταλαίπωρέ μου φίλε, πόσον ὑπεφέρατε! προσέθηκε θλίβουσα τὴν χεῖρά του μετὰ ζωηρᾶς συμπαθείας.

— Κύριε, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, σᾶς προλέγω ὅτι κατὰ τὸ γῆράς σας θέλετε βασανισθῆ ὑπὸ ἀρθρίτιδος.

— Πόσον γλυκὺ εἶναι ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Βωμπέρ, νὰ δύναταί τις μετὰ τοσαύτας ταλαιπωρίας ν' ἀναπαυθῇ ἐν μέσῳ οἰκογενείας ἀγαπώσης αὐτόν, νὰ περιστοιχῆται ὑπὸ φίλων, νὰ στηρίζηται ἐπὶ καρδιῶν ἀφωσιωμένων. Εὐτυχὴς ὁ ἐξόριστος ὁ ἐπανερχόμενος εἰς τὴν γενέθλιόν του γῆν καὶ μὴ εὑρίσκων ἔρημον τὴν αὐλήν του, κενὴν τὴν οἰκίαν του, καὶ ψυχρὰν τὴν ἑστίαν του!

— Ἀρθρῖτις τῆς Σιβηρίας! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος τρίβων τὴν κνήμην του· ἂν καὶ δὲν ἠγόρασα τὴν ἰδικήν μου εἰ μὴ ἐκ Γερμανίας, σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἔχει καὶ αὐτὴ ἡ κατηραμένη τὴν ἀξίαν της. Ἀρθρῖτις τῆς Σιβηρίας! σᾶς λυποῦμαι, κύριε, δὲν ἀπηλλάγητε εἰσέτι τῶν Κοζάκων.

Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι λέξεις τῆς κυρίας Βωμπὲρ ἐπανήγαγον ἀποτόμως τὸν νεανίαν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θέσεώς του. Ἡ ἑνδεκάτη ἐσήμανεν ἤδη εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἑστίας πολυτελὲς ὡρολόγιον ἐξ ὀστράκου χελώνης καὶ ἐξ ἐπιχρύσου χαλκοῦ.

Ἐντραπεὶς δὲ τότε διὰ τὴν ἀδυναμίαν του ὁ Βερνάρδος ἠγέρθη καὶ ἔμελλε τὴν φορὰν ταύτην ν' ἀποσυρθῇ ἐπὶ τέλους, μὴ γνωρίζων μὲν τί ν' ἀποφασίσῃ, ἀλλ' ἐννοῶν εἰσέτι ἐν μέσῳ τῶν δισταγμῶν του, ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ ἡ θέσις του, ὅτε ὁ μαρκήσιος ἔσυρε πρὸς ἑαυτὸν ταινίαν τινὰ κρεμαμένην παρὰ τὸ κάτοπτρον, καὶ παραυτὰ ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ἠνοίχθη, ὑπηρέτης δὲ ἐπαρουσιάσθη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ φέρων κηροπήγιον δύο ἔχον κλάδους πλήρεις ἀνημμένων κηρίων.

— Γερμανέ, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, ὁδήγησε τὸν κύριον εἰς τὰ δωμάτιά του. Εἶναι τὰ δωμάτια, προσέθηκε ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Βερνάρδον, ἅτινα κατεῖχεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὁ κύριος πατήρ σας.

— Ἐκάμαμεν κάκιστα, κύριε, ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Βωμπέρ, νὰ σᾶς κρατήσωμεν τόσον πολὺ· διότι ἔπρεπε νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἔχετε ἀνάγκην ἀναπαύσεως· ἀλλ' ᾐσθανόμεθα τόσην εὐχαρίστησιν βλέποντες καὶ ἀκούοντες ὑμᾶς, ὥστε θέλετε μᾶς συγχωρήσει διὰ τὴν ἀδιακρισίαν ταύτην, ἣν ἄλλως δὲν δικαιολογεῖ εἰ μὴ τὸ θέλγητρον τῶν διηγήσεών σας.

— Κοιμήθητε καλῶς, κύριε, εἶπεν ὁ μαρκήσιος· δέκα ὧραι ὕπνου θέλουσιν ἀναπαύσει ὑμᾶς καὶ αὔριον ἅμα ἐγερθῆτε, θὰ ὑπάγωμεν νὰ κυνηγήσωμεν κονίκλους καὶ λαγωούς. Ἀγαπᾶτε βεβαίως τὸ κυνήγιον· εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ πολέμου.

— Κύριε, εἶπεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, μὴ λησμονῆτε πρῶτον, ὅτι εὑρίσκεσθε εἰς τὴν οἰκίαν σας καὶ δεύτερον ὅτι περιστοιχεῖσθε ὑπὸ φίλων, οἵτινες θεωροῦσι καθῆκον αὐτῶν καὶ χαρὰν νὰ ἐξαλείψωσιν ἀφ' ὑμῶν τὰς ἀναμνήσεις τοσούτων θλίψεων καὶ ταλαιπωριῶν. Ὁ μὲν πατήρ μου θέλει προσπαθήσει νὰ σᾶς ἀποδώσῃ τὴν στοργὴν τοῦ πατρός, ὃν ἀπολέσατε, ἐγὼ δέ, ἐὰν τὸ θέλητε, θὰ γείνω δι' ὑμᾶς ἀδελφή.

— Ἐὰν ἀγαπᾶτε τὸ κυνήγιον, ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος, σᾶς ὑπόσχομαι διασκεδάσεις βασιλικάς.

— Αὐτοκρατορικάς μάλιστα, εἶπε διακόπτουσα αὐτὸν ἡ βαρωνίς.

— Μάλιστα, ἐξηκολούθησεν ὁ μαρκήσιος, αὐτοκρατορικάς. Κυνήγιον πεζοί, κυνήγιον ἔφιπποι, κυνήγιον διὰ τῶν κυνῶν. Μὰ τὸν Θεόν! ἐὰν φέρησθε πρὸς τὰς ἀλώπεκας καὶ πρὸς τοὺς ἀγριοχοίρους ὅπως πρὸς τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ πρὸς τοὺς Ῥώσσους, τότε οἰκτείρω τὰ ζῶα τὰ κατοικοῦντα ἐντὸς τῶν δασῶν μας.

— Ἐλπίζω, κύριε, προσέθηκεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ὅτι θέλετέ μοι παρέχει συχνὰ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἔρχησθε εἰς τὸν μικρόν μου πύργον. Ὁ ἀξιόλογος πατήρ σας, ὅστις μὲ ἐτίμα διὰ τῆς φιλίας του, εὐχαριστεῖτο γευματίζων καὶ συνομιλῶν μετ' ἐμοῦ παρὰ τὴν ἑστίαν μου. Ἔλθετε, ὅπως μοὶ ὁμιλήσητε περὶ ἐκείνου, εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ἔνθα ἐκεῖνός μοι ὡμίλει περὶ ὑμῶν.

— Λοιπόν, κύριε Βερνάρδε, καλὴ νύκτα! εἶπεν ὁ μαρκήσιος χαιρετῶν αὐτὸν διὰ τῆς χειρός, εὔχομαι νὰ σᾶς πέμψῃ ἄνωθεν ὁ πατήρ σας εὐχάριστα ὄνειρα!

— Χαῖρε, κύριε Βερνάρδε, ἐπανέλαβεν ἡ βαρωνὶς μετὰ μειδιάματος οἰκειότητος· κοιμήθητε ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι δὲν εἶσθε πλέον μόνος ἐν τῷ κόσμῳ.

— Ἐς αὔριον, κύριε Βερνάρδε, εἶπε τελευταία ἡ Ἑλένη· αὕτη εἶναι ἡ λέξις, ἣν ἀντηλλάσσαμεν μετὰ τοῦ πατρός σας ὅτε ἀπεχωριζόμεθα ἀλλήλων.

Ὁ Βερνάρδος θαμβωθείς, παρασυρθείς, γοητευθείς, δεσμευθεὶς παντοιοτρόπως, ἔκαμε χειρονομίαν σημαίνουσαν «ἀφίεμαι εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ», ἔπειτα δὲ ὑποκλίνας εὐσεβάστως πρὸ τῆς δεσποινίδος Λασεγλιέρ, ἐξῆλθε προηγουμένου τοῦ

Digitized by Google

Γερμανοῦ, ὅστις ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὰ πλουσιώτατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα δωμάτια τοῦ μεγάρου. Ἦσαν δὲ ταῦτα ἀληθῶς τὰ δωμάτια, ἅτινα ὁ ἀτυχὴς γεροκλέπτης κατῴκησε πρὶν ἢ περιορίσωσιν αὐτόν, ὡς λεπρόν, εἰς τὸ μᾶλλον ἀπόκεντρον καὶ μεμονωμένον μέρος τοῦ μεγάρου. Ἔκτοτε ὅμως ἐκαλλώπισαν αὐτὰ μετ' ἰδιαιτέρας ὅλως προσοχῆς, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μάλιστα ἔσπευσαν νὰ τὰ διευθετήσωσιν καταλλήλως πρὸς τὴν περίστασιν. Ὅτε λοιπὸν εἰσῆλθεν ὁ Βερνάρδος, φαιδρὰ πυρὰ ἀνεδίδετο ἀπὸ τῆς ἑστίας καὶ εἰς τὴν λάμψιν αὐτῆς ἠκτηνοβόλουν παντοιοτρόπως τὰ χρυσώματα τῆς ὀροφῆς καὶ αἱ χάλκιναι ῥαβδώσεις τοῦ ἐπικαλύπτοντος τοὺς τοίχους κυανοῦ βελούδου. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τάπης τοῦ Aubusson παρίστα ἄνθη τοσοῦτον ζωηρὰ καὶ χλοερά, ὥστε ἤθελέ τις εἰπεῖ, ὅτι εὐμενής τις θεὰ νεωστὶ συλλέξασα αὐτὰ εἰς τοὺς ἀγρούς, τὰ ἔστρωσεν ἐκεῖ ἐπίτηδες. Ὁ Βερνάρδος, ὅστις ἐπὶ δεκαετίαν ἐκοιμᾶτο ὁτὲ μὲν ἐπὶ στρατιωτικῶν κλινῶν, ὁτὲ δὲ ἐπὶ δερμάτων λύκου, ἐπὶ τῆς χιόνος, ἢ ἐπὶ σινδόνων πανδοχείου, δὲν ἠδυνήθη νὰ περιορίσῃ τὴν χαράν του, ἰδὼν ὑπὸ τὸ ἐκ πτίλων ἐφάπλωμα, τὰς χιονολεύκους σινδόνας κλίνης, ἥτις ὡς θρόνος εἰς τὸν ὕπνον ἀφιερωμένος, ὑψοῦτο εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου ὑπὸ πολυτελῆ παραπετάσματα ὅμοια πρὸς τὰ ἐπικαλύμματα τῶν τοίχων. Ὅλη ἡ λαμπρότης, ὅλη ἡ λεπτότης τῆς πολυτελείας καὶ ἡ ποικιλία τῶν συντελούντων εἰς ἀνάπαυσιν ὑπῆρχεν ἐκεῖ προσκαλοῦσα αὐτὸν νὰ λησμονήσῃ τοὺς κόπους του· διότι ἄγρυπνος πρόνοια εἶχε προΐδει, εἶχε μαντεύσει τὸ πᾶν. Ἡ φιλοξενία ἔχει λεπτότητας σπανίως μὲν διαφευγούσας τὴν πτωχείαν, ἀλλὰ μὴ ἀπαντωμένας πάντοτε οὐδὲ εἰς τοὺς πλουσιωτάτους τῶν φιλοξενούντων· ἐδῶ ὅμως οὐδὲν ἔλειπεν, οὐδ' ἡ χάρις οὐδ' ἡ κομψότης οὐδ' ὁ εἰς τὰ ἐλάχιστα μεριμνήσας προβλεπτικὸς νοῦς. Ὅτε δὲ ὁ Γερμανὸς διευθετήσας τὰ πάντα, διὰ τὴν κατάκλισιν τοῦ νέου κυρίου του, ἀπεσύρθη, ὁ Βερνάρδος ᾐσθάνθη χαρὰν παιδικὴν περιεργαζόμενος τὰ μυρία ἀντικείμενα τοῦ καλλωπισμοῦ, ὧν εἶχε λησμονήσει τὴν χρῆσιν. Δὲν τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν, λόγου χάριν, ὁποίαν ἡδονὴν ἐνέπνευσεν αὐτῷ ἡ θέα τῶν φιαλίδων τοῦ ὕδατος τῆς Πορτογαλλίας καὶ ἡ ὀσμὴ τοῦ ἀρωματισμένου σάπωνος· διότι μόνον ἐὰν διήρχετό τις ἓξ ἔτη ἐν μέσῳ τῶν Ταρτάρων, ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο. Ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ κατόπτρου κεκρυμμένα κατὰ τὸ ἥμισυ ὄπισθεν τῶν ἐντὸς ἰαπωνικῶν ἀγγείων θαλλόντων χρυσανθέμων, δαλλιῶν καὶ ἄλλων ἀνθέων, ἔλαμπον ξίφη καὶ δαμασκηνὰ ὅπλα, πολυτιμότερα διὰ τοὺς πολεμιστὰς ἢ οἱ ἀδάμαντες καὶ τὰ κοσμήματα. Εἰς γωνίαν τινὰ τῆς ἑστίας, ὡς δῆθεν τυχαίως ἐκεῖ λησμονηθείς, ὑπῆρχε κρατὴρ πολυτίμου ἐξεργασίας πλήρης μέχρι στεφάνης χρυσῶν λουδοβικείων. Ἀλλ' ὁ Βερνάρδος δὲν ἔστη οὔτε πρὸ τῶν χρημάτων, οὔτε πρὸ τῶν ἀνθέων, οὔτε πρὸ αὐτῶν τῶν ὅπλων· ἔμεινεν ὅμως ἐν ἐκστάσει ἐνώπιον χρυσοῦ δίσκου πλήρους σιγάρων, ἅτινα ἡ κυρία Βωμπὲρ ἔστειλεν ἐπίτηδες νὰ προμηθευθῇ εἰς τὴν πόλιν παρὰ φίλου της πλοιάρχου τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ· τοῦτο ἦτο φιλοφροσύνη σήμερον μὲν δυναμένη νὰ ἐκληφθῇ ὡς χυδαία, ἀλλ' ἥτις τότε ἐθεωρεῖτο ὡς δεῖγμα τόλμης καὶ εὐφυΐας. Ἔλαβε λοιπὸν ἕν, ἥναψεν αὐτὸ εἰς τὴν φλόγα κηρίου καὶ ἐξηπλώθη μαλθακῶς ἐπὶ μακρᾶς ἕδρας· περιτετυλιγμένος δὲ ἐντὸς ἀναπαυτικοῦ ἐκ καχημερίου ὑφάσματος ἐπενδύτου καὶ τοὺς πόδας ἔχων ἐντὸς τουρκικῶν ἐμβάδων, ἔστρεψε τὰς σκέψεις αὐτοῦ πρῶτον πρὸς τὸν πατέρα του, ἔπειτα εἰς τὰς παραδόξους περιπετείας του καὶ εἰς τὴν ἀπροσδόκητον τροπὴν τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τέλος εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἥτις ἀπέμεινεν αὐτῷ νὰ ἐκλέξῃ, μέχρις οὗ καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ κόπου, τὸ μέτωπον ἔχων θερμόν, τὰ βλέφαρα βεβαρυμένα, ᾐσθάνθη τὰς ἰδέας αὐτοῦ συγκεχυμένας, καὶ μετ' ὀλίγον ἐβυθίσθη εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην τὴν μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, ἣν δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ λυκαυγὲς τῆς πρὸς ὕπνον καταδυομένης διανοίας· Ἐνόμισε δὲ τότε ὅτι εἶδε τὸν καπνὸν τοῦ σιγάρου ζωογονούμενον καὶ σχηματίζοντα ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του φανταστικὰ συμπλέγματα. Καὶ ὁτὲ μὲν ἔβλεπε τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του ἀναβαίνοντας ἐπὶ νεφέλης πρὸς τὸν οὐρανόν, ὁτὲ δὲ τὸν αὐτοκράτορα ὄρθιον ἐπὶ βράχου καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους ἔχοντα ἐσταυρωμένας, ἄλλοτε δὲ τὴν βαρωνίδα καὶ τὸν μαρκήσιον κρατουμένους ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ χορεύοντας Ἱσπανικόν τινα χορόν, καὶ κατόπιν, ὅπερ καὶ συχνότερον, συμπαθῆ μορφὴν μειδιῶσαν καὶ κλίνουσαν χαριέντως πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ τέλος τελειώσας τὸ σιγάρον του, ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ κυλισθεὶς ἐπὶ τῆς ἐκ πτίλων στρωμνῆς του ἐκοιμήθη ὕπνον βαθύτατον.

Ἐν τούτοις ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, εἴτε διότι ἦτο κουρασμένη, εἴτε διότι ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεντρώσῃ τὰς σκέψεις της ἀπῆλθε τῆς αἰθούσης σχεδὸν ταὐτοχρόνως μὲ τὸν Βερνάρδον. Μείναντες λοιπὸν μόνοι παρὰ τὴν ἑστίαν, ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ βαρωνίς, ἐθεώρουν ἐπί τινα στιγμὴν ἀλλήλους ἐν σιγῇ.

— Λοιπόν, μαρκήσιε εἶπεν ἐπὶ τέλους ἡ βαρωνίς, πῶς εὑρίσκετε τὸν μικρὸν Βερνάρδον ; Ὁ πατὴρ ἀπέπνεε βουστασίου ὀσμήν, ὁ υἱὸς ὄζει στρατῶνος.

— Ὁ ἄθλιος ! ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος, περιελθὼν εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τοῦ παροξυσμοῦ, ἐνόμισα ὅτι δὲν ἤθελε τελειώσει ποτὲ διηγούμενος τὴν μάχην τῆς Μοσκόβας. Ἡ μάχη τῆς Μοσκόβας ! ἰδοὺ μέγα κατόρθωμα· καὶ τί ἦτο αὐτή; Τίς γνωρίζει τὰ κατ' αὐτήν; Τίς ἐνδιαφέρεται νὰ τὰ μάθῃ ; Οὐδέποτε ἐπολέμησα ἀλλ' ἐὰν ἐπολέμουν

Digitized by Google

ποτέ..... μὰ τὴν σπάθην τῶν προγόνων μου! κυρία βαρωνίς, ἤθελον τοῖς μάθει ἐγὼ τίνι τρόπῳ πολεμοῦσιν! ὅλος ὁ κόσμος θὰ ἐφονεύετο· δὲν θὰ ἤθελον μάλιστα νὰ ἐπιστρέψῃ οὐδὲ εἷς ἀπόμαχος. Ἡ μάχη τῆς Μοσκόβας! καὶ ὁ οὐτιδανὸς οὗτος λαμβάνει διὰ τοῦτο ὕφος Καίσαρος ἢ Ἀλεξάνδρου! Ἰδοὺ ἐν τούτοις τίνες ἦσαν οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι! Ἰδοὺ τίνες αἱ μάχαι ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ κύριος Βοναπάρτης ἔκαμε τόσον πάταγον καὶ ἂς τοσοῦτον διεκωδώνισαν οἱ ἐχθροὶ τῆς βασιλείας. Καὶ τί λοιπὸν ἦσαν αὗται; Οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ μικραὶ ὑγιειναὶ ἀσκήσεις.

Τὰ πτώματα συνηθροίζοντο ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἐθάπτοντο χωρὶς νὰ τὰ ἴδῃ κανείς, οἱ δὲ φονευθέντες ἐγείρονται ζωηρότεροι καὶ ὑγιέστεροι παρ' ὅ,τι ἦσαν ὅτε ἔπεσον. Ἀλλά, μὰ τὸν Θεόν! ὅταν ἡμεῖς οἱ εὐπατρίδαι ἀναμιγνυώμεθα, τότε δὲν ἔχει οὕτω· διότι ὅταν εὐπατρίδης τις πέσῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, πίπτει καὶ δὲν ἐγείρεται πλέον. Ἀλλ' ἔστω καὶ χωρικὸς ἂν ἦναι τις καὶ χυδαῖος, ἔστω καὶ Σταμπλῆ ἂν ἦναι, ἀφοῦ ἅπαξ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, τί διάβολο, ἂς μὴ ἔρχεται νὰ ἐγκωμιάζῃ ὁ ἴδιος τὰ κατορθώματά του. Ἐὰν ὁ ἄθλιος οὗτος εἶχεν ἴχνος φιλοτιμίας, θὰ ἠσχύνετο διότι ζῇ καὶ θὰ ἐρρίπτετο κατακέφαλα ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ.

— Τί τὰ θέλετε, μαρκήσιε, οἱ μικροὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, εἶπε μειδιῶσα ἡ βαρωνίς, δὲν γνωρίζουσι νὰ φέρωνται.

— Ἂς ζῇ λοιπόν, ἀλλ' ἂς κρύπτεται! *Λάθε βιώσας*, εἶπεν ὁ σοφός, ἐὰν δέ, ὅπως ἀξιοῖ, ἠγάπα ἀληθῶς τὴν δόξαν, δὲν ἤθελε προτιμήσει νὰ θεωρῆται κάλλιον ὡς πεσὼν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, παρὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἐδῶ ἵνα σύρῃ τὴν πτωχίαν του, τὴν αἰσχύνην του, καὶ τὴν στρατιωτικήν του στολήν; Καὶ διατί νὰ μὴ μείνῃ εἰς Σιβηρίαν; Ἦτο πολὺ καλὰ ἐκεῖ· ἐκεῖ εἶχε τὰς ἕξεις του· ἀλλ' ὁ μαλθακὸς παραπονεῖται κατὰ τοῦ κλίματος, ὡς εἰ ἐγεννήθη ἐντὸς βάμβακος καὶ ηὐξήθη ἐντὸς θερμοστέγων! Οἱ Κοζάκοι εἶναι ἄνθρωποι ἀγαθοί, φιλόξενοι καὶ γλυκεῖς τὰ ἤθη, αὐτός ὅμως ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βαρβάρους· εὐεργετήσατε λοιπὸν τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀνυποδήτους, σώσατε τὴν ζωὴν αὐτῶν, φιλοξενήσατε αὐτούς, προνοήσατε ὅπως ἡ τύχη των εἶναι εὐχάριστος καὶ ἰδοὺ ποίαν εὐγνωμοσύνην σᾶς ἀποδίδουσιν· ἀποκαλοῦσιν ὑμᾶς ἀγρίους! Ἀλλ' ὅ,τι καὶ ἂν λέγῃ, στοιχηματίζω, ὅτι ἔζη ἐκεῖ ὡς κύριος, ἀλλ' οἱ οὐτιδανοὶ οὗτοι οὐδαμοῦ γνωρίζουσι νὰ φέρωνται καλῶς· καὶ ἔπειτα ἔρχονται καὶ σᾶς ὁμιλοῦσι περὶ πατρίδος, περὶ ἐλευθερίας, περὶ γενεθλίου γῆς, περὶ πατρικῆς στέγης καπνὸν μακρόθεν ἀναθρωσκούσης· μεγάλαι λέξεις, ἂς προσφέρουσι μετὰ στόμφου, ὅπως δικαιολογήσωσι τὰς ἀτιμίας των καὶ ὅπως καλύψωσι τὸ αἶσχός των.

— Ἡ πατρίς, ἡ ἐλευθερία, ἡ πατρικὴ στέγη, ὅλα ταῦτα ἠρτημένα δι' ἑνὸς ἑκατομμυρίου κληρονομίας· πρέπει ἐν τούτοις νὰ παραδεχθῶμεν, προσέθηκεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ὅτι καὶ ψευδὴς ἥρως ἂν δὲν ἦναί τις, πάλιν ἀξίζει τὸν κόπον ν' ἀφήσῃ τὰς ὄχθας τοῦ Δὸν καὶ τὴν φιλίαν τῶν Βασκὶρ καὶ νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα ἔστω καὶ διὰ μικρότερον ποσόν.

— Ἑνὸς ἑκατομμυρίου κληρονομίαν! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος· καὶ ἀπὸ ποῦ διάβολο θέλετε νὰ τὸ λάβῃ;

— Ἀπὸ τὸ θυλάκιόν σας, ἀπήντησεν ἡ βαρωνὶς ἀπαυδήσασα πλέον νὰ τρέχῃ κατόπιν του ὅπως ἐπαναφέρῃ αὐτὸν διὰ τῆς βίας εἰς τὸ προκείμενον.

— Μὰ εἶναι λοιπὸν ἐπικίνδυνος ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ Βερνάρδος! ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Λασεγλιέρ· ἐὰν μὲ φέρῃ εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, δὲν ἠξεύρω καὶ ἐγὼ τί εἶμαι ἱκανὸς νὰ πράξω· θὰ τὸν σύρω ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων.

— Πολὺ καλά, εἶπεν ἡ βαρωνίς, θὰ τὸν ἀπαλλάξητε οὕτω τοῦ κόπου νὰ σᾶς σύρῃ ὁ ἴδιος. Πρὸς Θεοῦ, μαρκήσιε, ἂς μὴ ἐπαναρχίσωμεν τὰ ἴδια. Ἡ πραγματικότης σᾶς περικυκλοῖ καὶ σᾶς πιέζει· ἀφοῦ λοιπὸν δὲν δύνασθε νὰ διαφύγητε αὐτήν, τολμήσατε κἂν νὰ θεωρήσητε αὐτὴν κατὰ μέτωπον. Καὶ τί ἔχει κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τὸ δυνάμενον νὰ σᾶς φοβήσῃ; Ὁ Βερνάρδος εἰσῆλθεν ἐν τῷ κλωβῷ· ἐφράξαμεν τὸ στόμα τοῦ λέοντος· ἡ λεία εἶναι εἰς τὰς χεῖράς σας.

— Ὡραία λεία . . . μὰ τὸν Θεόν! εἴπετέ μοι, παρακαλῶ, τί νὰ τὴν κάμω;

— Ὁ καιρὸς θέλει σᾶς τὸ διδάξει· τὴν πρωΐαν ταύτην ἐπρόκειτο νὰ πείσωμεν τὸν ἐχθρὸν νὰ μείνῃ παρ' ἡμῖν· τοῦτο ἐγένετο· ἀπολείπεται νῦν νὰ ἐξώσωμεν αὐτὸν καὶ τοῦτο θὰ γείνῃ.

— Ἐν τῷ μεταξύ, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ καταπίνωμεν Σιβηρίας, μυδροβόλους, Μοσχόβας! νὰ χωνεύωμεν λεπίδας ξιφῶν καὶ σφαίρας παντοίας ποικιλοτρόπως ἐντὸς τοῦ πάγου μαγειρευμένας. Ἐκτὸς τούτου, δὲν σᾶς φαίνεται, κυρία βαρωνίς, ὅτι παίζω ἐδῶ ἄτιμον πρόσωπον καὶ πρόσωπον ἀτίμου; Ἐστὸ διάβολο! βλασφημῶ ὡς Ἐρρῖκος ὁ τέταρτος, ἀλλά μοι φαίνεται ὅτι θὰ λάβω ἄλλα μέτρα παρ' ὅ,τι ἔλαβεν ἐκεῖνος, ὅπως ἀνακτήσῃ τὸ βασίλειόν του.

— Φρονεῖτε λοιπόν, ὑπέλαβεν ἡ βαρωνίς, ὅτι ἡ ἀνδρεία μάχεται μόνον διὰ τῶν ὅπλων καὶ ὅτι αἱ μεγάλαι πράξεις δὲν κατορθοῦνται εἰ μὴ διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ξίφους; Ὄχι· ἐὰν ἡ Γαλλία δὲν διεμελίσθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, ἐὰν δὲν ἔβαλον κλῆρον ἐπὶ τὰ ἱμάτια αὐτῆς, ὡς ἐπὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τίνα ὀφείλει τοῦτο; εἰς τὸν κύριον Ταλλευράνδον· διότι οὗτος χρυσοκέντητον φέρων στολήν, κομψὰ ὑποδήματα, μετάξινα περιπόδια, τὴν δεξιὰν κνήμην στηρίζων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν τριχάπτων τοῦ ὑποκαμίσου του, ἔκαμε πλειότερα ὑπὲρ τῆς Γαλλίας παρ' ὅλα τὰ ἐκβράσματα ἐκεῖνα τῆς

Digitized by Google

κοινωνίας, τὰ φοροῦντα δερματίνας ἀναξυρίδας καὶ τὰ ὀνομαζόμενα χωροφυλακή, ἂν καὶ οὐδὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ φυλάξωσι. Νομίζετε λοιπόν, ὅτι ἀνεπτύξατε σήμερον ὀλιγωτέραν μεγαλοφυΐαν παρ' ὅσην ὁ Βεαρναῖος κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἰβρῦ; Ὄχι· ἀνεπτύξατε ἑκατοντάκις περισσοτέραν· διότι δὲν εἶναι δύσκολον νὰ σείσῃ τις, ἀντὶ σημαίας, τὰ λευκὰ πτερὰ τοῦ τριγωνικοῦ αὐτοῦ πίλου, νὰ κτυπήσῃ τῇδε κἀκεῖσε διὰ τοῦ ξίφους καὶ νὰ στρώσῃ τὸ ἔδαφος νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ἀλλ' εἶναι δύσκολον νὰ θριαμβεύσῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῦ καλουμένου ἀνθρώπινος βίος! Ὡς πρὸς τοῦτο δέ, ἀγαπητέ μου μαρκήσιε, ἀφήσατέ με νὰ συγχαρῶ ὑμᾶς· διότι εἴχετε τὸ ἀναλλοίωτον θάρρος ἥρωος, τὴν εὐφυΐαν δαίμονος, τὴν χάριν ἀγγέλου, τέλος, ἐπιτρέψατέ μοι τὴν λέξιν, ὑπήρξατε ἀξιολάτρευτος.

— Τὸ βέβαιον εἶναι, εἶπεν ὁ μαρκήσιος θέτων τὴν δεξιὰν κνήμην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς καὶ παίζων διὰ τῶν τριχάπτων τοῦ ὑποκαμίσου του, τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ ἄθλιος οὗτος δὲν ἀπήντησεν εἰ μὴ πῦρ.

— Ἆ! μαρκήσιε, πόσον ἐπιτηδείως ἐκάμψατε αὐτόν· κατεστήσατε τὴν σιδηρᾶν περιχειρίδα του μαλακωτέραν τοῦ σουηδικοῦ δέρματος. Καὶ ἐγνώριζον μὲν ὅτι εἴσθε γενναῖος καὶ ἀτρόμητος, ἀλλ' ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἤμην μακρὰν τοῦ νὰ ὑποπτεύσω τοσοῦτον θαυμασίαν ἐλαστικότητα. Εἶναι ὡραῖον νὰ ἦναί τις δρῦς καὶ νὰ γνωρίζῃ νὰ λυγίζῃ ὡς κάλαμος. Μαρκήσιε Λασεγλιέρ, ὁ πρίγκηψ τοῦ Βενεβὰν κατέχει τὴν θέσιν σας εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης.

— Φρονεῖτε οὕτω, βαρωνίς; ἠρώτησεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ θωπεύων τὸν πώγωνά του.

— Μὲ τὸν ἕνα σας δάκτυλον ἠδύνασθε νὰ κάμψητε τὸ τόξον τοῦ Νεμρώδ, εἶπε μειδιῶσα ἡ κυρία Βωμπέρ. Ἠθέλατε ἐξημερώσει τίγρεις, ἠθέλετε κατορθώσει τοὺς πάνθηρας νὰ ἔρχωνται νὰ τρώγωσιν ἐκ τῆς χειρός σας.

— Τί τὰ θέλετε; αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία ὅλων τῶν μικρῶν ἀνθρώπων· μακρόθεν μᾶς ὑβρίζουσι καὶ ἀπειλοῦσι νὰ μᾶς καταβροχθίσωσιν, ἀλλ' ἅμα καταδεχθῶμεν νὰ μειδιάσωμεν πρὸς αὐτούς, τότε πίπτουσιν, ἕρπουσιν ὑπὸ τοὺς πόδας μας. Ἀλλ' ἀδιάφορον, κυρία βαρωνίς, δὲν εἶμαι ἀκόμη τόσον γέρων, ὥστε νὰ ὑποκριθῶ πρόσωπον δὸν Διέγου· ἐν τούτοις, ἂν ὁ ἀνόητος οὗτος ἦτο εὐπατρίδης, ἔστε βεβαία, ὅτι δὲν ἐλησμόνησα εἰσέτι τὰ μαθήματα τῆς ξιφασκίας τοῦ Saint-Georges.

— Μαρκήσιε, ἀπήντησεν ὑπερηφάνως ἡ κυρία Βωμπέρ, ἐὰν ὁ ἀνόητος οὗτος ἦτο εὐπατρίδης καὶ ὑμεῖς δὸν Διέγος, τότε δὲν θὰ ἀπῃτεῖτο πολὺς κόπος ἵνα εὕρητε τὸν Ροδρῖγον.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ Ῥαοὺλ εἰσῆλθε κομψός, τυπικός, ἐπιτηδευμένος· ἐφόρει στιλβούσας χειρίδας, εἶχε τὴν κόμην κατὰ τὸν τελευταῖον συρμὸν περιποιημένην, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμιανοιγμένους, τὸ στόμα μειδιῶν ἐπιχαρίτως, τὸ πρόσωπον ἀνθηρόν, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἦτο ἄμεμπτος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ὡς εἰ ἐξήρχετο ἐκ πυξίδος ζακχαρωτῶν. Ἤρχετο δὲ ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν μητέρα του εἰς Βωμπέρ, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι βεβαίως ν' ἀπαντήσῃ τὴν δεσποινίδα Λασεγλιέρ, ἣν δὲν εἶχεν ἴδει ἀπὸ τῆς προτεραίας. Ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ βαρωνὶς ἀνακουφισθέντες ἐκ τῆς θέας του, προσήλωσαν ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα εὐχαριστήσεως· διότι ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐνεποίησεν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν περίπου ἐντύπωσιν, ἣν προξενεῖ ἐντὸς ἱπποδρομίου ἵππος εὐγενὴς καὶ ὑπερήφανος παρουσιαζόμενος μετὰ τὴν ἔξωσιν Νορμανδικοῦ ἡμιόνου λάθρα παρεισδύσαντος. Ἀλλ' ἦτο ἀργά, καὶ οἱ δύο δεῖκται τοῦ ὡρολογίου ἔμελλον νὰ συναντηθῶσιν ἐπὶ τῆς δωδεκάτης ὥρας. Ἡ βαρωνὶς λοιπὸν τείνασα πρὸς τὸν μαρκήσιον τὴν χεῖρα, ἀπεσύρθη στηριζομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ υἱοῦ της, ὃν ἐπεφυλάττετο νὰ πληροφορήσῃ ἐν καταλλήλῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ περὶ τῶν ἀξιομνημονεύτων γεγονότων τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Μίαν ὥραν μετὰ ταῦτα τὸ πᾶν ἐσίγα ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ Κλαίν· ὁ δὲ κύριος Λασεγλιὲρ κοιμηθεὶς ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν σφοδρῶν συγκινήσεων τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἔβλεπε καθ' ὕπνον, ὅτι ἀναρίθμητοι Οὐσσάροι, πάντες φονευθέντες κατὰ τὴν μάχην τῆς Μοσχόβας, διεμοιράζοντο σιωπηλῶς τὰς γαίας του, καὶ ἔβλεπεν αὐτοὺς φεύγοντας δρομαίως καὶ φέροντας μεθ' ἑαυτῶν ἕκαστος τὸ μερίδιόν του ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἵππου του· ὁ μὲν ἀγρόν, ὁ δὲ λειμῶνα ἢ ἔπαυλιν. Ἀλλὰ πάντων τούτων προηγεῖτο ὁ Βερνάρδος τὸ δάσος καὶ τοὺς κήπους ἔχων ἐντὸς τοῦ δισσακίου του καὶ τὸ μέγαρον ὑπὸ τὸ ἐφίππιόν του· οὗτος δὲ μὴ ἔχων πλέον οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐφ' ἧς νὰ πατήσῃ τοὺς πόδας του, ἀπελπις, ᾐσθάνετο ἑαυτὸν κυλινδούμενον ὡς κομήτην ἐντὸς τοῦ χάους καὶ ἐζήτει νὰ κρατηθῇ ἐκ τῶν ἀστέρων.

Ἡ κυρία Βωμπὲρ ὠνειρεύετο καὶ αὐτὴ ἐπίσης, ἀλλὰ τὸ ὄνειρον αὐτῆς ὡμοίαζε πρὸς γνωστόν τινα μῦθον· ἔβλεπε δηλαδὴ νεαρὰν καὶ περικαλλῆ κόρην καθημένην ἐπὶ καταπρασίνης χλόης καὶ λέοντα ὑπερμεγέθη ἐξηπλωμένον παρ' αὐτὴν καὶ τὸν πόδα ἔχοντα ἐπὶ τῶν γονάτων της, ἐνῷ ὅμιλος ὑπηρετῶν κρατῶν ῥάβδους καὶ δίκρανα, κατεσκόπευε τὰ συμβαίνοντα κεκρυμμένος ὄπισθεν συμπλέγματος δρυῶν. Ἐν τούτοις ἡ νεαρὰ κόρη μὲ τὴν μίαν αὐτῆς χεῖρα στηρίζουσα τὸν πόδα τοῦ τρομεροῦ θηρίου, ἐκράτει διὰ τῆς ἑτέρας ψαλίδα καὶ ἔκοπτε τοὺς ὄνυχας, οὓς οὗτος ἔτεινεν αὐτῇ εὐπειθῶς. Ἀφοῦ δὲ ὑπέβαλε καὶ τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ πόδας εἰς τὴν ἐγχείρισιν ταύτην, τότε ἡ χαρίεσσα κόρη, ἔσυρεν ἐκ τοῦ θυλακίου της λίμαν καὶ λαμβάνουσα μεταξὺ τῶν βραχιόνων της τὴν βαρεῖαν κεφαλὴν ἐκείνην, ἀφ' ἧς ἀφθόνως ἐχύνετο ἐπ' αὐτῆς ἡ ξανθὴ χαίτη, ἀνύψου διὰ τῆς λεπτοφυοῦς χειρός της τὰ χείλη του καὶ διὰ τῆς ἑτέρας ἔ-

τριβε τοὺς κοπτεροὺς αὐτοῦ ὀδόντας. Ἂν δὲ ἐνίοτε τὸ θηρίον ἐξέβαλλεν ὑπόκωφον μυκηθμόν, κατηύναζεν αὐτὸ πάραυτα διὰ τῶν θωπειῶν της καὶ διὰ τῆς γλυκείας αὐτῆς φωνῆς. Ἀλλ' ὅτε ὁ λέων δὲν εἶχε πλέον οὔτε ὄνυχας οὔτε κοπτεροὺς ὀδόντας, ἡ κόρη ἐκείνη ἔφευγε καὶ οἱ ὑπηρέται ἐξερχόμενοι τῆς κρύπτης των, ἔδραμον ἐναντίον τοῦ θηρίου, ὅπερ μὴ δυνάμενον πλέον νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸ ἐταπείνωνε τὴν οὐρὰν καὶ τὰ ὦτα.

Ὁ Βερνάρδος ἔβλεπεν ἐπίσης, ὅτι ἐν μέσῳ ἀπεράντου καὶ χιονοσκεποῦς πεδιάδος, ὑπὸ ὁμιχλώδη καὶ σκυθρωπὸν οὐρανόν, ἀνεφύετο λευκὸν κρίνον διαχύνον λεπτὸν καὶ γλυκὺ ἄρωμα· ἀλλ' ἅμα ἐπλησίαζεν ἵνα κόψῃ αὐτό, αἴφνης τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο ἄνθος μετεμορφοῦτο εἰς θεὰν μελανοῦς ὡς ἔβενον ἔχουσαν ὀφθαλμοὺς καὶ ξανθὴν τὴν κόμην, ἥτις, ἀναρπάζουσα αὐτόν, τὸν ἔφερε διὰ μέσου τῶν νεφῶν εἰς μαγικὰς ὄχθας, ἔνθα ἐβασίλευεν αἰώνιον ἔαρ. Ὁ Ῥαοὺλ τέλος ἔβλεπεν, ὅτι ἦτο ἡ ἑσπέρα τῶν γάμων του καὶ ὅτι τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἔμελλε πρῶτος αὐτὸς ν' ἀρχίσῃ τὸν χορὸν μετὰ τῆς νεαρᾶς βαρωνίδος Βωμπέρ, ἀνεκάλυπτεν αἴφνης ὅτι εἶχε φορέσει ἀντιστρόφως τὸν λαιμοδέτην του.

Ἕπεται συνέχεια — ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Περιπέτειαι τοῦ ἀτμοπλοίου

«JEANNETTE»

Ἐξ ἐπιστολῆς προερχομένης ἐξ Ἰρκούτσκης καὶ γραφείσης ὑπό τινος τῶν ἐν τῇ «Jeannette» ἐρευνητῶν πληροφορούμεθά τινα περὶ τῶν μεγάλων κινδύνων, οὓς καρτερικώτατα διῆλθε δρὰξ ἀνθρώπων τέως νομιζομένων ὡς ἀπολεσθέντων ὑπὸ τοὺς πάγους. Καθ' ἃ δὲ πρό τινος ἐγνώσθη, μέγα μέρος τοῦ πληρώματος τῆς «Jeannette» ζῇ, τῶν λοιπῶν ἀποθανόντων εἰς ἐκείνας τὰς ζοφώδεις χώρας.

Ὡς γνωστόν, σκοπὸς τῆς ἐξερευνήσεως τῆς «Jeannette» ἦτο ἡ ἀνεύρεσις ἐλευθέρας διόδου μεταξὺ τοῦ Βεριγγίου πορθμοῦ καὶ τοῦ Δαβίς, δηλαδὴ ἡ κατάκτησις τοῦ ἀγνώστου ἀρκτικοῦ πόλου, τῆς θαλάσσης τοῦ πόλου, τὴν ὁποίαν ὁ Μακκλὴρ εἶδεν, ἀλλὰ τρόπις πλοίου οὔπω διέσχισεν αὐτήν.

Αἱ μεταβληταὶ ἀκταὶ τῆς ἀπροσίτου ἐκείνης θαλάσσης μάτην ἀπέκρυψαν ἑαυτὰς ἀπὸ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Ρὸς καὶ τοῦ Φραγκλίνου. Ἐπιζῇ πάντοτε φάλαγξ σκαπανέων, μᾶλλον ἐκγεγυμνασμένη, μᾶλλον πεπειραμένη, ἥτις σπεύδει νὰ διέλθῃ τὴν κινδυνώδη ἐκείνην ὁδόν, ἐφ' ἧς κεῖνται ἐσπαρμένα τὰ ὀστᾶ τόσων μαρτύρων. Τὸ ἄγνωστον ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἀδιαλείπτως ὀπισθοχωρεῖ. Ὁ θάνατος πλήττει καὶ ἀρχηγοὺς καὶ στρατιώτας, ἄβυσσοι ἀνοίγονται πρὸ τῶν ποδῶν ὁλοκλήρου φάλαγγος· ἀλλὰ τί πρὸς τοῦτο; Εὐτυχὲς τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου, ὅπερ θὰ κατάσχῃ τὰς χώρας ταύτας, ἐν αἷς οὐδὲν φύεται. Ἔνδοξον ἔσται τὸ ἔθνος, ὅπερ θὰ πήξῃ τὴν σημαίαν του ἐπὶ τοῦ γηΐνου ἄξονος καὶ ἐπὶ τοῦ $90^{ου}$ παραλλήλου. Θὰ δυνηθῇ ἐκεῖθεν νὰ φωνήσῃ εἰς τὴν οἰκουμένην *Εὕρηκα*.

Γνωσταὶ εἶνε αἱ περιπέτειαι τῆς ἀναχωρήσεως τῆς «Jeannette». Ὅταν ὁ ὄλβιος Γόρδων Βέννετ, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης*, κατεσκεύασε τὸ πλοῖον ἐκεῖνο ἐπὶ νέου σχεδίου, ἐφωδίασε διὰ θαυμασίων ἐργαλείων καὶ ἀμυντικῶν μηχανημάτων, διὰ ζωοτροφιῶν ἀνεξαντλήτων· ὅταν διώρισεν ἐπὶ κεφαλῆς πληρώματος ἐκλεκτοῦ ἀξιωματικοὺς ἀπαραμίλλους, οἷς παρηκολούθει χορεία εἰδικῶν ἐπιστημόνων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν, ἡ κοινὴ γνώμη ἐχαιρέτισεν ὡς τροπαιούχους τοὺς Ἀργοναύτας τούτους τῶν σημερινῶν χρόνων.

Διὰ τοῦ Στάνλεϋ ὁ Βέννετ κατέκτησε τὰς κλεῖς τοῦ Νείλου, διατί νὰ μὴ εὐνοήσῃ ἡ τύχη εἰς τὰς παγερὰς ἐρήμους τοῦ βορείου κύκλου αὐτὸν τὸν τολμητίαν, τὸν περὶ μεγάλα συνειθίζοντα νὰ διατρίβῃ πράγματα; Πρὸ τῆς πρώρας τῆς «Jeannette» τὰ ἀνυπέρβλητα κωλύματα τοῦ πόλου ἔμελλον ν' ἀνοίξωσι, καὶ ἡ παντοδυναμία τοῦ χρήματος, ὑπηρετοῦντος τόσους ἐξόχους νόας, ἔμελλε νὰ λύσῃ τὰ δύο μεγάλα γεωγραφικὰ προβλήματα, ἅτινα ἔμενον ἄλυτα μεθ' ὅλας τὰς ἐπανειλημμένας προσπαθείας ὅλων τῶν ἐρευνητῶν καὶ ὅλων τῶν λαῶν.

Οἱ ἀποστελλόμενοι ἀνεχώρησαν. Ἡ «Jeannette» ἔφθασε ἄνευ τινὸς βλάβης εἰς τὰ πρῶτα βόρεια ὁρμητήρια. Μέχρι καὶ πέραν ἔτι τῆς 75 μοίρας μήκους ὑπάρχουσιν εἰδήσεις περὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν διήνυσεν. Ἀλλ' ἔκτοτε αἰφνιδίως ἄρχεται ἡ σιγή. Παρῆλθεν ἔτος καὶ οὐδεμία εἴδησις. Σήμερον μόνον μετὰ δεκαὲξ μηνῶν θανάσιμον ἀγωνίαν βλέπομεν ἀναφαινομένους ἐκείνους τοὺς ἀνδρείους· ἀλλ' ἐν τίνι καταστάσει; Ἡ ἀήττητος «Jeannette» ἐθραύσθη ἐν μέσῳ δύω σωρῶν πάγων ὡς φλοιὸς καρύου. Ἐκ τῶν πέντε δὲ αὐτῆς λέμβων, εἰς ἃς κατὰ μέρος ἐπέβη ἅπαν τὸ πλήρωμα, τρεῖς ἔφθασαν εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων, αἱ λοιπαὶ ἀπωλέσθησαν ἴσως, οἱ δὲ ἥρωες, οὓς ἔφερον, κοιμῶνται ἀναμφιβόλως ἐπὶ πεπηγμένης ὀφρύος κύματος.

«Τῇ 15 Σεπτεμβρίου, γράφει εἷς τῶν ἐρευνητῶν, προσηγγίζομεν τὸν κόλπον Κουμβερλάνδ. Ἡ μέση θερμοκρασία ἦτο 40^{0} κάτω τοῦ μηδενικοῦ. Τὸ πλήρωμα κατεσκεύασεν οἰκίαν ἐκ πάγου ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔθετο πίθους τινάς, δύο θερμάστρας καὶ ἓξ κιβώτια τροφῶν. Ἐκεῖ μέσα, ἐπὶ τεσσαράκοντα θανασίμους ἑβδομάδας, διεμείναμεν ῥιγομαχοῦντες, ἔχοντες τὸ πρόσωπον ἐγγὺς τῶν πεπυρακτωμένων θερμαστρῶν, τὰς τρίχας τοῦ γενείου σκληρὰς ἐκ τοῦ παγετοῦ, φθειρόμενοι ὑπὸ τῆς στομακάκης, ἀλλὰ σταθεροὶ καὶ θαρραλέοι εἰς τὸν σκοπόν μας».

Ἀπεικονίσωμεν ἐνταῦθα βραχεῖαν ἀλλὰ καταπληκτικὴν περιγραφὴν τῶν χωρῶν τοῦ πόλου.

Digitized by Google

«Ὄρη ἐκ πάγου, πεδιάδες ἐκ πάγου, νῆσοι ἐκ πάγου. Ἡμέρα ἓξ μηνῶν, νὺξ ἓξ μηνῶν, νὺξ φρικώδης καὶ σιγηλή. Οὐρανὸς ἄχρους ὅπου κυματίζουσιν, ὠθούμεναι ὑπὸ τῆς αὔρας, βελόναι αἰχμηραὶ ἐκ πάχνης. Σωρὸς ἀγρίων βράχων, ἐφ' ὧν οὐδὲν χόρτον φύεται. Πύργοι ἐκ κρυστάλλου ὑψούμενοι καὶ τηκόμενοι αἰφνιδίως μετὰ φρικωδῶν τριγμῶν, ὁμίχλη πυκνή, ἥτις ἄλλοτε μὲν καταβαίνει ὡς σάβανον ἐπὶ τοῦ μεταβλητοῦ ἐδάφους, ἄλλοτε δὲ διαλύεται καταλείπουσα ἀσκεπεῖς εἰς τοὺς ἐκπεπληγμένους ὀφθαλμοὺς φαντασμαγορικὰς ἀβύσσους.

«Κατὰ τὴν μοναδικὴν ἐκείνην ἑξάμηνον ἡμέραν ὁ ἥλιος δίδει εἰς τὴν χώραν ἐκείνην τῶν πάγων λάμψιν ἀποτυφλοῦσαν.

«Διὰ τῶν θερμῶν αὐτοῦ ἀκτίνων ὁ πάγος τήκεται καὶ καταχωρίζεται εἰς τεμάχια. Τὰ ὄρη διαθρύπτονται εἰς μυρία τμήματα, αἱ κοιλάδες διὰ τρυγμῶν χωρίζονται εἰς νήσους. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ τεμάχια συγκρούονται πρὸς ἄλληλα καὶ παράγουσι κρότον, ὃν δὲν δύναταί τις ἄνευ φρικιάσεως ν' ἀκούσῃ. Ἡ φύσις μεταβάλλεται εἰς χάος ἀτελευτήτου ἀναστατώσεως, ἣ παρακολουθοῦσι ἀπαίσιοι δοῦποι καὶ φρικαλέαι ἐκρήξεις.

«Ἔπειτα τὴν ἡμέραν, καὶ τὰ ἐκνευρίζοντα ταύτης φαινόμενα, διαδέχεται ἡ νύξ, ἡ αἰωνία νύξ. Τὸ ἔρεβος ἐφαπλοῦται, ἐν μέσῳ δὲ τούτου διακρίνονται κολοσσιαῖα φάσματα, ἠρέμα κινούμενα ἐν τῷ σκότει. Ἐν ἐκείνῃ τῇ βαθείᾳ απομονώσει, ἣν πᾶσα νὺξ φέρει μεθ' ἑαυτῆς, ἡ δραστηριότης τοῦ περιηγητοῦ τῶν πόλων, τὸ λογικὸν ἔτι αὐτοῦ, ὑφίσταται παραδόξους κλονισμούς. Ἡμέρας οὔσης, κατανοεῖ τὴν σύρραξιν δύο βραχωδῶν ὄγκων ἐκ πάγου, καὶ τὸν ἐκ ταύτης προκύπτοντα πάταγον· ἄλλως ὁ ἥλιος φαίνεται, ἡ ζωὴ δὲν ἐξέλιπεν. Ἀλλὰ τῆς νυκτὸς ἐπερχομένης, αἱ ζοφώδεις ἐρημίαι φαίνονται αὐτῷ ὡς αἱ ἀδημιούργητοι ἐκεῖναι χῶραι τοῦ χάους, ἃς ὁ Μίλτων ἔθηκε μεταξὺ τοῦ κράτους τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Οἱ συνεχεῖς ὠρυγμοὶ τοῦ πάγου τηκομένου καὶ κροτοῦντος καθιστῶσι τὸν ἄνθρωπον ἔκπληκτον. Κρημνοί, οὓς τὸ ὄμμα δὲν δύναται νὰ καταμετρήσῃ, ἀνοίγονται πρὸ τῶν ποδῶν του, περὶ αὐτὸν δὲ ἀνυψοῦνται νέα ὑψώματα, αἱ ὑγραὶ πεδιάδες στερεοποιοῦνται, ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας κλείεται... Τὸ δὲ ψῦχος ἀδιαλείπτως ἐπιτείνεται. Ἐν μέσῳ δὲ ταύτης τῆς σκοτοδίνης, ἐν μέσῳ τῆς ἴλιγγος τοῦ μάρτυρος, ἐν ταύτῃ τῇ φαντασμαγορικῇ ζωῇ καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ληθαργίαν, ἥτις συσφίγγει καὶ παραλύει αὐτήν, φαίνεται ὡς συμπλήρωμα τοῦ ρεμβασμοῦ τὸ αἱματόχρουν φάσμα τοῦ βορείου σέλαος.

»Ὁ μέλας οὐρανὸς αἴφνης φωτίζεται ἐκ παμμεγέθους λάμψεως. Τόξον φωτεινότερον κυρτοῦται εἰς τὸ βάθος τῆς φλογός· ἀκτῖνες καὶ μυρίαι δέσμαι φωτὸς ἐκπέμπονται. Παρίσταται ἀγὼν ἀκοντίων κυανῶν, ἐρυθρῶν, πρασίνων, ἰοχρόων, σπινθηριζόντων, ὑψουμένων, ταπεινουμένων, τεινόντων νὰ διαπεράσωσι πρὸς τὰ ἄνω, λαμπόντων καὶ συγχεομένων. Ἐπὶ τέλους τὸ λάμπον ἐκεῖνο φαινόμενον ὠχριᾷ· ἀλλ' ἐπακολουθεῖ τελευταῖον μαγικὸν ὅραμα· σκιὰς διαλαμπὴς, ἡ *στεφάνη*, ἀναφαίνεται καὶ ἐκλείπει ἐπὶ τοῦ ὕψους ὅλου ἐκείνου τοῦ μεγαλοπρεποῦς θεάματος. Αἱ ἀκτῖνες λευκαίνονται, τὰ χρώματα ἐξασθενοῦσι καὶ κατὰ μικρὸν ἐκλείπουσι. Τὸ φαινόμενον λήγει.

»Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῆς ἐρήμου ταύτης χώρας καὶ πρὸ τῶν τρομερῶν αὐτῶν καὶ μεγαλοπρεπεστάτων θεαμάτων διήλθομεν τον χειμῶνα τοῦ 1880 καὶ 1881.

»Ἕτερα φαινόμενα συνηθέστατα εἰς τὰς πολικὰς χώρας ἐποίκιλλον ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον τὰς παραδόξους ἐκείνας σκηνογραφίας, αἵτινες ἀνελίσσοντο περὶ ἡμᾶς. Ἄλλοτε ὁ ἥλιος ἐφαίνετο ἡμῖν διπλοῦς, δύσμορφος, ἄλλοτε τέσσαρες ἢ ὀκτὼ σελῆναι ἀνέτελλον εἰς τὸν ὁρίζοντα. Κορμοὶ ἀπολελιθωμένων δένδρων, προερχόμενοι ἄγνωστον πόθεν, ἐφλέγοντο διὰ τῆς βιαίας προστριβῆς τῶν πάγων, οὕτω δὲ στῆλαι καπνοῦ ἀνήρχοντο διὰ τῆς ὁμίχλης, καὶ παρεῖχον ἡμῖν τὴν ἰδέαν ὑπάρξεως ἐκεῖ ἀνθρωπίνων ὄντων. Ἐνίοτε ἀπατηλὸς κατοπτρισμὸς ἀπεκάλυπτεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν χαρμοσύνους ἐξοχάς, κεκαλυμμένας ἐκ δένδρων καὶ χλοεροῦ χόρτου. Οἱ ἐκ τοῦ πληρώματος ἔσπευδον ἐκεῖ, ἀλλὰ τεῖχος ὑπερμεγέθων πάγων ἵστατο ἐκεῖ, καὶ μετὰ τοῦτο πάντοτε πεπηγμένη πεδιάς, γυμνοὶ βράχοι καὶ πόντος ἀτρύγητος, ἐφ' οὗ ἐπέπλεον κινηταὶ νῆσοι, αἵτινες φοβερῶς προσκρούουσαι κατὰ τοῦ πλοίου ἡμῶν, ἠπείλουν τὸν καταποντισμὸν αὐτοῦ.

»Ἀμέσως ὁ χειμὼν ἐπῆλθε μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς δριμύτητος. Τὸ θερμόμετρον κατέβη εἰς 52 βαθμούς. Τὸ ἄθλιον ἡμῶν καταφύγιον κατεχώσθη ὑπὸ χιόνα δεκατεσσάρων ποδῶν, καὶ ἄνεμοι κρυμοπαγεῖς, φέροντες χάλαζαν αἰχμηράν, ἠνάγκασαν ἡμᾶς ἐπὶ ποινῇ θανάτου, νὰ διατηρῶμεν νύκτα καὶ ἡμέραν ἐξ ἀνθράκων καὶ ἐλαίου φώκης τὰς δύο θερμάστρας, δι' ὧν διετηροῦμεν ὀλίγην θερμότητα εἰς τὸ αἷμα ἡμῶν.

»Ἠσχολούμην μιᾷ τῶν ἡμερῶν νὰ πηγνύω ὑδράργυρον καὶ νὰ πλήττω ἐπὶ ἄκμονος. Τὸ οἰνόπνευμα πεπηγὸς εἶχεν ὄψιν τεμαχίου τοπαζίου. Τὸ κρέας, τὸ ἔλαιον καὶ ὁ ἄρτος διεχωρίζοντο μόνον διὰ τοῦ πελέκεως. Ὁ Ἰωσίας, ὁ φροντιστὴς τοῦ πληρώματος, δὲν ἔφερεν ἐκ λήθης μίαν ἑσπέραν τὸ χειρόκτιον τῆς δεξιᾶς χειρός του. Μετὰ μίαν στιγμὴν ἐπάγωσεν ἡ χεὶρ του· ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν κυκλοφορίαν, ἠθέλησε νὰ βυθίσῃ τοὺς δακτύλους του εἰς χλιαρὸν ὕδωρ, ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἔπραξε τοῦτο, ἡ χεὶρ του ἐκαλύφθη ἐκ πάγου, ὁ δὲ ἰατρὸς ἠναγκάσθη ν' ἀποκόψῃ ἀπ' αὐ-

Digitized by Google

τοῦ τὸ τεθνεὸς μέλος τοῦ ἀτυχοῦς ἡμῶν συντρόφου, ὅστις ἀπεβίωσε τῇ ἐπαύριον.

»Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰανουαρίου συνοδεία Ἐσκιμὼ ἦλθε νὰ ζητήσῃ παρ' ἡμῶν ξηροὺς ἰχθῦς καὶ οἰνόπνευμα. Προσεθέσαμεν καὶ καπνὸν εἰς τὰ εὐτελῆ ἐκεῖνα δῶρα, ἅτινα ἐγένοντο δεκτὰ μετὰ δακρύων χαρᾶς. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς συνοδείας, γέρων ἀδύνατος, διηγήθη ἡμῖν ὅτι κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα εἶχε φάγει τὴν γυναῖκά του καὶ τὰ δύο τέκνα του, μὴ ἔχων τι ἕτερον πρὸς τροφήν.

»Τέλος ὁ ἥλιος διεπέρασε τὴν ὁμίχλην τοῦ ἀπαισίου ἐκείνου χειμῶνος. Τῇ 26 Μαΐου ἀπεπειράθημεν νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὸν ἀέρα τοῦ ἔαρος. Ἀλώπεκες κυανοῦ χρώματος ἦσαν πέριξ τοῦ οἴκου ἡμῶν θερμαίνουσαι τοὺς πόδας των εἰς τοὺς σωλῆνας τῶν θερμαστρῶν. Ἐφονεύσαμεν δύο ἢ τρεῖς.

»Τὸ θερμόμετρον ἀνέβη κατὰ δέκα βαθμοὺς, καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἐν ἡμῖν ἠδύναντο νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς ἐργασίας των.

»Φθάσαντες διὰ ἑλκήθρων μέχρι τοῦ 83 παραλλήλου, ἀνεκαλύψαμεν, εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα πέντε μιλίων πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου Δίσκω, πλούσιον στρῶμα λιθανθράκων, ἀργίλους στερεὰς, κογχύλια καὶ σχιστολίθους εἰς οὓς ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ ἐντετυπωμένα ἀπολελιθωμένα εἴδη φυτῶν τέως ἀγνώστων. Ὑπὲρ τὰ ἑξακόσια εἴδη δικοτυληδόνων, θάμνων μετὰ τοῦ ἄνθους ἢ τοῦ καρποῦ, οἵτινες θὰ ἦσαν ἐπαγωγὸς κόσμος εἰς τὰς χώρας ταύτας κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, συνελέχθησαν. Ἄπειρα εἴδη βράχων καὶ μετάλλων συνεπλήρουν τὸν φυσικὸν ἐκεῖνον θησαυρόν. Ἡ χορεία τῶν ἐπιστημόνων θὰ ὀφείλῃ ἡμῖν πολυτίμους ἀνακαλύψεις, καὶ ἐὰν νέα τις ἐκδρομὴ, εὐτυχεστέρα τῆς ἡμετέρας, φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα εἰς τὸ ὁποῖον εἴμεθα τόσον ἐγγὺς νὰ φθάσωμεν, ἀνεκτίμητοι κατακτήσεις θὰ εὐρύνωσι τὸ μέγα κράτος τῆς ἐπιστήμης.

«Μετὰ δεκαὲξ μηνῶν στερήσεις, πόνους καὶ κινδύνους, οὓς ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ ὁ ἐκτὸς αὐτῶν εὑρεθεὶς, ἐπανήλθομεν εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἡ ἐκδρομὴ κατέληξεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Σιβηρίας, ὅπου ἀναμένομεν τὴν ἐπάνοδον τῶν δύο ἀπολεσθεισῶν λέμβων».

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ] Α. Μ.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑΙ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ

Ἐν Ἀμερικῇ πλεῖστοι ἐκ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ θεωροῦσι τὸν ἐπιστάτην τοῦ ταχυδρομείου ἑκάστης σημαντικῆς πόλεως ὡς εἶδός τι γενικοῦ πράκτορος, ὑποχρεωμένου νὰ ἐπασχολῆται εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ὑποθέσεις τοῦ λαοῦ, οἱασδήποτε φύσεως καὶ ἂν ὦσιν. Οὕτω ὁ ἐπιστάτης τοῦ ταχυδρομείου τῆς Βοστώνης λαμβάνει κατὰ μέσον ὅρον διακοσίας ἐπιστολὰς καθ' ἑκάστην, καὶ αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν περιέχουσι περιέργους ἐρωτήσεις. Παραδείγματος χάριν, κύριός τις ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ὀχάϊο ἐρωτᾷ τὸν ἐπιστάτην ἂν ὁ δεῖνα ἔμπορος εἶναι τίμιος, καὶ ἂν τῷόντι εἶνε τίμιος, πῶς δύναται νὰ τῷ προσφέρῃ πρὸς πώλησιν εἶδός τι κλειδοκυμβάλου ἀντὶ πέντε μόνον δολλαρίων. Δύω νεανίαι ἐκ τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν ἔγραψαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἐπιστάτην, ἔχουσαν ὡς ἕπεται·

«Εἴμεθα δύω νέοι καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ νυμφευθῶμεν. Ἐπληροφορήθημεν ὅτι δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ γράψωμεν εἰς ὑμᾶς καὶ ἀμέσως θ' ἀσχοληθῆτε νὰ μᾶς εὕρετε δύω νύμφας. Ἰδοὺ πῶς τὰς θέλομεν. Πρῶτον νὰ εἶναι εὔμορφοι, ὑγιεῖς, δυνατῆς κράσεως, ἡλικίας δὲ μεταξὺ 18 καὶ 20 ἐτῶν. Σᾶς βεβαιοῦμεν ὅτι σᾶς γράφομεν σπουδαίως καὶ ὅτι ἀμφότεροι ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τὰς διατηρῶμεν. Ἅμα τὰς εὕρετε, στείλετέ μας τὰς φωτογραφίας των καὶ τὰ ὀνόματά των, καὶ τότε ἡμεῖς θὰ σᾶς στείλωμεν τὰς ἰδικάς μας. Ἅμα τελειώσουν οἱ γάμοι, θὰ σᾶς ἀνταμείψωμεν διὰ τὸν κόπον σας».

Χήρα τις ἐκ Βιργινίας παρακαλεῖ τὸν ἐπιστάτην νὰ ζητήσῃ καὶ εὕρῃ τὸν πρὸ πολλοῦ ἀποδημοῦντα μονογενῆ της υἱόν. Μήτηρ τις ἔκ τινος χωρίου τοῦ Νιοῦ-Χάμπερ γράφει εἰς τὸν ἐπιστάτην ὅτι ἡ θυγάτηρ της ἐγκατέλιπε τὴν πατρικὴν οἰκίαν. «Ἐξετάσατε εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς, γράφει, ἴσως τὴν εὕρετε, διότι τὴν ἤρεσε πολὺ ὁ χορός». Ἑτέρα τις νεᾶνις γράφει εἰς τὸν ἐπιστάτην νὰ τῆς ἀγοράσῃ κογχύλια ἐστιγματισμένα, διότι κάμνει μίαν συλλογήν. Κύριός τις ζητεῖ πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς δημοσίου ὑγείας εἰς τὰ περίχωρα τῆς Βοστώνης, ὡς καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐνοικίων. Χοροδιδάσκαλός τις ἐκ Mesbile τῷ γράφει νὰ εἰσαγάγῃ δύω νέους του χοροὺς εἰς Βοστῶνα. Ῥακοφόρος τις τῷ γράφει, ζητῶν ἀνταποκριτὴν ὅπως τῷ πωλῇ ῥάκη, ἐνῷ νεανίας τις τὸν παρακαλεῖ νὰ τῷ πέμψῃ κατάλογον ὅλων τῶν δικηγόρων τῆς Βοστώνης. Συχνάκις ὁ ἐπιστάτης παρακαλεῖται νὰ ἐξετάσῃ περὶ ἀπόντων, νὰ ἐρευνήσῃ τίτλους ἰδιοκτησίας διὰ κληρονόμους καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ποιότητα πραγματειῶν, αἵτινες πρόκειται νὰ πωληθῶσιν ἐπὶ δημοπρασίας. Ἰρλανδός τις ἀνεχώρησε πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἐξ Ἰρλανδίας εἰς Τεξάς. Ὁ ἐπιστάτης παρακαλεῖται νὰ τὸν εὕρῃ καὶ νὰ δεχθῇ ἐκ *προκαταβολῆς* τὰς εὐχαριστίας τοῦ γράφοντος. Μ.

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς *Λέσχης τῶν Μηχανικῶν* ἐν Φιλαδελφείᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὁ γραμματεὺς αὐτῆς ἀνέγνω περίεργον ἔκθεσιν, ἐν ᾗ ἐκτίθενται αἱ λεπτομέρειαι τῆς μετακινήσεως τοῦ «Ξενοδοχείου Πέλλαμ», ὅπερ κεῖται εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Τρεμὸντ καὶ Βοΐλστον ἐν Βοστῶνι. Ἡ μετακίνησις ἐκρίθη ἀναγκαία, ὅπως εὐρυνθῇ ἡ ὁδὸς Τρεμόντ. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ξε-

Digitized by Google

νοδοχεῖον εἶναι λιθόκτιστον, ἔχον πρόσοψιν μὲν 69 ἀγγλικῶν ποδῶν, βάθος δὲ 96. Ὁ πρὸς τὴν Βοΐλστον ὁδὸν τοῖχος στηρίζεται ἐπὶ ὀκτὼ στηλῶν ἐκ γρανίτου, ἐχόντων 12 ποδῶν ὕψος καὶ τριῶν μέχρι τεσσάρων ποδῶν διάμετρον. Ἐκτὸς τοῦ ὑπογείου τὸ ξενοδοχεῖον ἔχει ἑπτὰ ὀροφάς. Τὸ μετακινηθὲν μέρος τοῦ ξενοδοχείου ὑπελογίσθη ὅτι ἐζύγιζεν 5,000 τόνους, ἐκτὸς τῶν ἐπίπλων. Ἰδοὺ δὲ τίνι τρόπῳ ἐγένετο ἡ μετακίνησις. Κατὰ πρῶτον ἐτέθησαν στερεώτατα λίθινα θεμέλια ἔνθα ἔμελλε νὰ μετακινηθῇ τὸ κτίριον. Ἐπὶ τούτων ἐτέθησαν σιδηραῖ ῥάβδοι ὡς αἱ τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἐπὶ τούτων σιδηροῖ τροχοί. Ἐπὶ τῶν τροχῶν δὲ ἐτέθησαν ὀγκωδέστατοι δοκοί, καὶ ἀφοῦ ὑπεσκάφησαν τὰ θεμέλια τοῦ ξενοδοχείου, τοῦτο κατεκάθησεν ἐπὶ τῶν δοκῶν, αἵτινες ἐτέθησαν εἰς ὁριζόντειον θέσιν μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας. Ὅτε τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα, ἡ ὤθησις τοῦ ξενοδοχείου πρὸς τὰ ὀπίσω ἤρχισεν, ἐνεργουμένη ὑπὸ πεντήκοντα ἓξ ὀγκωδεστάτων ἑλίκων, δύω δακτύλων πάχους ἑκάστου, στρεφομένων ὑπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἐργατῶν. Αἱ προπαρασκευαὶ διήρκεσαν ὀγδοήκοντα ἡμέρας, ἡ δὲ μετακίνησις, ἀρξαμένη τὴν 21 Αὐγούστου 1881 ἐτελείωσε τὴν 25 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ὁ πραγματικὸς ὅμως χρόνος ἦτο δεκατρεῖς ὧραι καὶ τεσσαράκοντα λεπτά. Ἡ μεγίστη ἐπιτευχθεῖσα ταχύτης ἦν δύω δάκτυλοι εἰς τέσσαρα λεπτά. Τὸ ξενοδοχεῖον μετεκινήθη ἐκ τοῦ πεζοδρομείου πρὸς τὰ ἐντὸς δεκατρεῖς πόδας καὶ δέκα δακτύλους. Ὁ καταναλωθεὶς χρόνος διὰ τὸ ὅλον τῆς ἐργασίας ὑπολογίζεται εἰς 4,351 ἡμέρας (δι' ἕνα μόνον ἐργάτην), ἡ δὲ δαπάνη δὲν ὑπερέβη τὰς τριάκοντα χιλιάδας διστήλων. Μ.

Ἀπό τινος χρόνου συνέστη ἐν Λονδίνῳ «σύλλογος ὑπὲρ τῆς ἀποδημίας τῶν γυναικῶν», προθέμενος νὰ ἐνθαρρύνῃ νεάνιδας καὶ γυναῖκας, ἵνα ἀπέρχωνται εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας. Ὁ ἐν Λονδίνῳ παρεπιδημῶν γενικὸς κυβερνήτης τοῦ Καναδᾶ, μαρκίων Λόρνε, ἀπήγγειλεν ἔν τινι συναθροίσει τοῦ συλλόγου ἐνθουσιώδη προσλαλιὰν ταῖς γυναιξί, προτρέπων αὐτὰς νὰ προτιμήσωσι πάσης ἄλλης ἀποικίας τὸ Καναδᾶ. Ἰδίως τὸ δυτικὸν Καναδᾶ θὰ ἦτο ἀληθὲς Ἐλδοράδον εἰς παρθένους ὡραίας γάμου καὶ ὀρεγομένας γάμου. Ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τοῦ Καναδᾶ, καὶ δὴ καὶ ἐν ἀγροῖς, μεγάλη μὲν ἐπικρατεῖ ζήτησις θεραπαινίδων, μεγαλειτέρα δὲ νυμφῶν. Αἱ οἰκοδέσποιναι ἐν Κουεβέκῃ, Μοντρεὰλ καὶ Τορόντο παραπονοῦνται, ὅτι αἱ ὑπηρέτιδες των μόλις δεκαπενθημερον μένουσι παρ' αὐταῖς καὶ δραπετεύουσι νυμφευόμεναι. Ἐπειδὴ ἐν Λονδίνῳ ὁ τῶν γυναικῶν ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τὸν τῶν ἀνδρῶν κατὰ ἓν τοὐλάχιστον ἑκατομμύριον, τὸ περίσσευμα θὰ εὕρισκε καλλιτέραν τύχην ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ.

Η ΛΙΛΗ

Διήγησις κυνηγοῦ.

—Θυμᾶσαι τὴν καϋμένη τὴ Λιλή
Μὲ τὸ μετάξινό της τὸ μαλλί,
Μὲ τὰ μεγάλα καὶ γλυκά της μάτια;
Τὴν ἔχασα!... Τὸ δύστυχο σκυλὶ
Τὤκαμ' ὁ σιδηρόδρομος κομμάτια...

. . . .

Προχθὲς τὴν Κυριακὴ αὐγὴ-αὐγὴ
Στὸ δρόμο τοῦ Φαλήρου εἶχα 'βγῆ
Μαζῆ μὲ τὴ Λιλὴ νὰ κυνηγήσω.
Φτερὸ δὲν 'βρῆκα.—Ἔγειρα 'ς τὴ γῆ
Γιὰ νὰ 'ξεκουρασθῶ καὶ νὰ καπνίσω.

Κ' ἐκείνη πρῶτα κάθουνταν καλὰ
Μέσ' 'ς τὰ χορτάρια ξαπλωτή—ἀλλὰ
Ἅμ' ἄκουσε τὸ τραῖνο νὰ σφυρίζῃ,
Ἄρχισ' εὐθὺς τὸν κόσμο νὰ χαλᾷ,
'Σ τὰ σίδερα νὰ τρέχῃ, νὰ γαυγίζῃ...

Τῆς 'φώναζα—δὲν ἄκουε φωνή...
Θυμοῦμαι κ' ἡ καρδιά μου μὲ πονεῖ:
Τὸ τραῖνο ὁλοένα πλησιάζει,
Μουγκρίζοντας περνᾷ ἡ μηχανὴ
Καὶ τὴ φτωχὴ Λιλή μου κομματιάζει.

. . . .

Ἦτον ἐκεῖ ῥιγμένη μεσ' 'ς τὴ γῆ
Μὲ μιὰ βαθειά, ἀτέλειωτη πληγή...
Ἐγώ, ποῦ τόσο εὔκολα δὲν κλαίω,
Εἶχα ἀπὸ τὰ δάκρυα πνιγῆ.
—Αἴ! ὄχι, μὴ γελᾶτε ποῦ τὸ λέω.

Γιατ' ἤτανε πικρό, πολὺ πικρό,
Τὸ ζῷο ποῦ ἀνάθρεψα μικρό,
Τὸν φίλο τὸν καλό, τὸ σύντροφό μου
Νὰ βλέπω τόρα ἄμορφο, νεκρό...
Νὰ χάνω τὴ Λιλὴ ἀπ' τὸ πλευρό μου!

Ἐκάθησα κοντά της γιὰ πολὺ
Ἄφωνος, μὲ σκυφτὴ τὴν κεφαλή...
Μὰ εἶπα μὲ τὸν νοῦ: Δὲν εἶνε κρῖμα
Τέτοιο πιστό, τέτοιο καλὸ σκυλὶ
Νὰ μείνῃ πεταμένο, δίχως μνῆμα;

Κοντὰ σὲ μιὰ γωνιὰ ποτιστικὴ
Ἦτον ἡ γῆ ὑγρὴ καὶ μαλακή·
Μὲ τὸ μαχαῖρι ἔσκαψα τὸ χῶμα,
Καὶ ἔφερα καὶ ἔθαψα ἐκεῖ
Τὸ ματωμένο τῆς Λιλῆς μου σῶμα.

Κ' ἐφύτευσα—ἐνθύμησι γλυκειά—
'Σ τὸν τάφο της μικρὴ βερυκοκκιά...
Ἐπῆρα τὸ γεμάτο δίκαννό μου
Καὶ ἔρριξα διπλῆ μιὰ τουφεκιὰ
Γιὰ ὑστερνὴ τιμὴ 'ς τὸν κυνηγό μου.

Γεώργιος Δροσίνης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ.

Ὁμιλεῖ ὁ εἰσαγγελεύς·

—.... Καὶ ἵνα τελειώσω, Κύριοι, συμπεραίνων λέγω ὅτι ἡ μεταλλευτικὴ αὕτη Ἑταιρία ἦτο καθαρὰ κλεπτικὴ Ἑταιρία, ἡ ὁποία χωρὶς ἐντροπὴν ἐπῆρε τὰ χρήματα ἀπὸ τὰ θυλάκια τῶν μετόχων.

— Μὰ σὲ παρακαλῶ, Κύριε εἰσαγγελεῦ, ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἤθελες νὰ τὰ πάρωμεν;

*
* *

Digitized by Google

Ζωηρὰ ὁμιλία περὶ ζωγραφικῆς προχθὲς παρὰ τῷ κ. *Ν.

— Ἐμὲ, λέγει τις σοβαρῶς, μὲ ἀρέσουν πρὸ πάντων τὰ χρώματα. Ἐν τούτοις σᾶς ὁμολογῶ ὅτι ἡμέραν τινὰ μία εἰκὼν μὲ ἔκαμε νὰ κλαίω ἐπὶ δέκα λεπτά.

—Ἦτο λοιπὸν πολὺ συγκινητικὸν τὸ θέμα της;

— Καθόλου· ἀλλ' ἦτο πολὺ μεγάλη καὶ ἐξεκαρφώθη... καὶ μοῦ ἔπεσεν ἐπάνω 'ς τὸ κεφάλι!...

* * *

Παροιμίαι περσικαί·

Ὁ μὴ ἔχων περιουσίαν δὲν ἔχει πίστωσιν.

— Ὁ μὴ ἔχων εὐπειθῆ γυναῖκα δὲν ἔχει ἡσυχίαν.

— Ὁ μὴ ἔχων τέκνα δὲν ἔχει δύναμιν.

— Ὁ μὴ ἔχων γονεῖς δὲν ἔχει στήριγμα.

— Ἀλλ' ὁ μὴ ἔχων πάντα ταῦτα ζῇ χωρὶς μερίμνας.

* * *

Λογικὴ παιδική.

Προχθὲς, λόγου γινομένου περί τινος γάμου, ἡ Νίνα, θελκτικὴ παιδίσκη ἓξ ἐτῶν, ἀποτείνεται πρὸς τὸν πατέρα της καὶ μὲ ὅλην τὴν σοβαρότητα·

— Μπαμπᾶ, λέγει, ὅταν 'παντρευτῶ ἐγὼ, δὲν θὰ σὲ προσκαλέσω 'ς τὸν γάμο μου...

— Καὶ γιατί, κυρία;

— Γιατὶ καὶ σὺ δὲν μ' ἐπροσκάλεσες 'ς τὸ δικό σου.

* * *

— Ὁ βασιλεὺς βασιλεύει.

— Ὁ Πάπας ἄρχει καὶ αὐτοῦ.

— Ὁ στρατιώτης πολεμεῖ καὶ διὰ τοὺς δύο.

— Ὁ πολίτης τρέφει καὶ τοὺς τρεῖς.

— Ὁ δικηγόρος 'μπερδεύει καὶ τοὺς τέσσαρας.

— Ὁ φαρμακοποιὸς φαρμακεύει καὶ τοὺς πέντε.

— Ὁ ἰατρὸς ξεμπερδεύει καὶ τοὺς ἕξ.

— Ὁ νεκροθάπτης θάπτει καὶ τοὺς ἑπτά.

— Ὁ παπᾶς συγχωρεῖ καὶ τοὺς ὀκτώ.

— Ὁ διάβολος πέρνει καὶ τοὺς ἐννέα!

[Ποικίλη Στοά.]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τὰ σπουδαιότερα ἀποτελέσματα ἐπιτυγχάνονται συνήθως δι' ἁπλουστάτων μέσων καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν κοινοτέρων προτερημάτων. Ὁ καθ' ἡμέραν βίος, πλήρης φροντίδων, ἀναγκῶν καὶ καθηκόντων, παρέχει πρὸς ἀπόκτησιν ἐμπειρίας ἀπείρους εὐκαιρίας· καὶ αἱ πλέον πεπατημέναι ὁδοὶ παρέχουσιν εἰς τὸν ἀληθινὸν ἐργάτην εὐρὺ στάδιον πρὸς ἀσχολίαν καὶ πρὸς αὐτοβελτίωσιν. Ἡ ἀνθρωπίνη εὐζωΐα κεῖται εἰς τὸ τέλος τῆς παλαιᾶς καὶ γνωστῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς· οἱ δὲ ἐπιμόνως καὶ ἐν πνεύματι Κυρίου ἐργαζόμενοι ἀπολαμβάνουσι συνήθως καὶ πληρεστάτην ἐπιτυχίαν. (Σμάϊλς).

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ἐπικτήτου.]

Τάξον ἤδη χαρακτῆρά τινα εἰς σεαυτὸν καὶ τύπον, τὸν ὁποῖον νὰ τηρῇς εἴτε μόνος εὑρισκόμενος εἴτε καὶ μετ' ἄλλων ἀνθρώπων.

Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπόφευγε τὴν φλυαρίαν, λαλῶν μόνον περὶ τῶν ἀναγκαίων, καὶ δι' ὀλίγων. Ἀπόφευγε ὡσαύτως τὸν πολὺν γέλωτα διὰ τὸ τυχὸν πρᾶγμα, καὶ τοὺς καγχασμούς. Ἀπόφευγε τὸν ὅρκον, εἰ μὲν δυνατὸν, ὅλως διόλου· εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων.

Ὅταν φοιτᾷς πρός τινα τῶν μέγα δυναμένων, λάμβανε ὑπ' ὄψιν ὅτι πιθανὸν δὲν θὰ εὕρῃς αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὅτι πιθανὸν νὰ σὲ δεχθῇ κακῶς, νὰ σοῦ κλείσῃ τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον, νὰ μὴ σὲ λάβῃ οὐδαμῶς ὑπ' ὄψιν. Διότι ἐὰν σοὶ συμβῶσι πάντα ταῦτα, δὲν θὰ ἀπέλθῃς ἀγανακτῶν ὅτι ἀπροσδόκητα καὶ παρ' ἀξίαν ἔπαθες.

Εἰς τὰς ὁμιλίας ἀπόφευγε τὸ νὰ ἀναφέρῃς ἔργα ἰδικά σου ἢ κινδύνους ἐπὶ πολὺ καὶ ἀμέτρως. Διότι, ἐὰν εἰς σὲ εἶνε εὐχάριστον τὸ νὰ ἀναμιμνήσκεσαι τῶν σῶν παθημάτων, δὲν εἶνε ὅμως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἡδὺ νὰ τὰ ἀκούωσιν.

Ἀπόφευγε δὲ καὶ τὸ νὰ κινῇς γέλωτα παρ' ἄλλοις· διότι ὁ τρόπος οὗτος οὐ μόνον δύναται νὰ σὲ παρασύρῃ εἰς ἄτοπα, ἀλλ' ἐλαττόνει κατὰ πολὺ καὶ τὴν πρὸς σὲ ὑπόληψιν τῶν ἄλλων.

Ὅταν, ὡρίμως σκεφθεὶς ὅτι πρέπει νὰ πράξῃς τι, τὸ πράττῃς, μηδαμῶς φοβοῦ νὰ τὸ πράττῃς ἐν τῷ φανερῷ, καὶ ἂν οἱ πολλοὶ ἔχωσιν ἄλλην ἰδέαν περὶ τοῦ πράγματος. Διότι ἐὰν μὲν δὲν εἶνε ὀρθὸν ὅπερ πράττεις, αὐτὸ τὸ ἔργον φεῦγε. Ἐὰν δὲ εἶνε ὀρθὸν, τί φοβεῖσαι τὰς ἐπιτιμήσεις τῶν ἄλλων;

Ἐὰν ἀναλάβῃς πρόσωπόν τι ὑπὲρ τὰς δυνάμεις σου, διπλῶς ἁμαρτάνεις, διότι καὶ ἐν τούτῳ θὰ ἀσχημονήσῃς, καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἠδύνασο νὰ πράξῃς παρέλειψας.

Πᾶν πρᾶγμα ἔχει δύο ὄψεις, τὴν μὲν ὑποφερτὴν, τὴν δὲ ἀνυπόφορον· ἐὰν σὲ ἀδικῇ ὁ ἀδελφός σου, μὴ ἐκλαμβάνῃς αὐτὸ ἐντεῦθεν, ὅτι ἀδικεῖ· διότι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ πρᾶγμα εἶνε ὄχι ὑποφερτόν· ἀλλ' ὑπ' ἐκείνην μᾶλλον, ὅτι ὁ οὕτω φερόμενος εἶνε ἀδελφὸς, σύντροφος· καὶ τότε θὰ εὕρῃς τὸ πρᾶγμα ὑποφερτόν.

Ἀπαιδεύτου ἀνθρώπου στάσις καὶ χαρακτήρ· οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. Τελείου ἀνδρὸς στάσις καὶ χαρακτήρ· πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ.

Ἑκάστου ἔργου λάμβανε ὑπ' ὄψιν τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἐπακόλουθα, καὶ οὕτω ἔρχου πρὸς αὐτό. Εἰ δὲ μὴ, ἐν ἀρχῇ μὲν θὰ ἐπιληφθῇς αὐτοῦ προθύμως, ἅτε μὴ λαβὼν ἐν νῷ τὰς συνεπείας· ὕστερον δὲ, ὡς ἤθελον ἀναφανῆ αἱ δυσχέρειαι, αἰσχρῶς θὰ παραιτήσῃς αὐτό.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 317 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ιανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου. 6 — 24 'Ιανουαρίου 1882

Περὶ τῆς συμφορωτέρας

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΝΟΙΑΝ ΔΙΑΙΤΗΣ

Μεταξὺ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἢ τῶν νόμων καὶ ἡ τῶν φαρμάκων εἶναι πιθανῶς αἱ μᾶλλον ἀτερπεῖς, καὶ ἐν τούτοις δυστυχῶς αἱ μόναι, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναγκάζεταί τις ἑκὼν ἄκων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον νὰ σχετισθῇ. Ἂν εὐκολώτατον ἦναι εἰς πάντα ἄνθρωπον νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ χωρὶς οὐδὲ κἂν νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἀστρονόμοι, ἀρχαιοδίφαι, γεωλόγοι καὶ χημικοί, ἡ κακὴ ἀφ' ἑτέρου ποιότης τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτῆρος εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἐξαιρετικὸν εὐτύχημα πρέπει νὰ λογισθῇ ὁλόκληρος βίος ἢ καὶ ὁπωσοῦν μακρὰ αὐτοῦ περίοδος πάντῃ ἀπηλλαγμένη καταναγκαστικῶν σχέσεων πρὸς δικηγόρους καὶ ἰατρούς. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους περιοριζόμενοι σήμερον, πιστεύομεν ὅτι οἱ λαβόντες μακρὰν τούτων πεῖραν, οἱ πολλὰ δηλ. ἀναγκασθέντες νὰ καταπίωσι φάρμακα καὶ κατορθώσαντες νὰ ἐπιζήσωσι τούτων, ἔτυχε βεβαίως νὰ παρατηρήσωσιν, ὅτι ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἡ μόνη ἴσως ἐπιστήμη, τῆς ὁποίας οὐ μόνον αἱ θεωρίαι ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ πορίσματα, ἀντὶ ν' ἀποκτῶσι διὰ τοῦ χρόνου ἐπιστημονικὴν στερεότητα, οὐ μόνον μεταβάλλονται καθ' ἑκάστην, ἀλλὰ καὶ ὑπακούουσιν ὡς τὰ ἐνδύματα εἰς εἶδός τι συρμοῦ. Οὕτω ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαληνοῦ καὶ ἱκανὸν ἔπειτα χρόνον τοιαύτη ἐπεκράτει ἐν ταῖς συνταγαῖς ἕξις πολυτελείας, ὥστε οὐδὲν φάρμακον ἐθεωρεῖτο ἱκανὸν οὐδ' ἁπλοῦν βῆχα νὰ θεραπεύσῃ, ἂν δὲν συνέκειτο ἐξ εἴκοσι τοὐχάλιστον συστατικῶν, ἀνάλογον δὲ τῆς βαρύτητος τῆς νόσου ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ βαρύτιμον τοῦ ἀντιδότου, πρὸ πάντων δὲ νὰ περιέχῃ ἀρκοῦσαν δόσιν μόσχου, ἠλέκτρου, ἐλεφαντοκόνεως, σμύρνας, κοράλλου, ὑακίνθου πολλάκις δὲ σμαράγδων καὶ μαργαριτῶν. Τὸ ἄκρον τοῦτο ἄωτον τῆς πολυτελείας διεδέχθη ὁ συρμὸς τῆς ἄκρας λιτότητος, ἀποδειχθέντος καὶ θεωρουμένου ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὡς ἀνεπιδέκτου ἀμφισβητήσεως, ὅτι οὐ μόνον τὴν σμύρναν καὶ τοὺς μαργαρίτας, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἀνεξαιρέτως φάρμακον δύνανται αἱ βδέλλαι ν' ἀντικαταστήσωσιν ἐπιτυχῶς πρὸς ἴασιν πάσης νόσου. Ὅπως δὲ μὴ νομίσῃ τις ὅτι ταῦτα ἀναφέροντες ἀποβλέπομεν εἰς τὸν ἐν τῷ Γιλβλὰς αἱμοβόρον δόκτορα Σαγκράδον, καλὸν εἶναι νὰ ἐνθυμίσωμεν ὅτι εἰσηγητὴς τῆς τοιαύτης ἁπλοποιήσεως τῆς θεραπευτικῆς ὑπῆρξεν ὁ κλεινὸς Βρουσσαί, ὁ ἐν διαστήματι τριακονταετίας κατορθώσας νὰ φέρῃ εἰς χρεωκοπίαν τοὺς πλείστους ἐν Παρισίοις φαρμακοπώλας καὶ νὰ ἐξαντλήσῃ πάντα τῆς Γαλλίας τὰ βδελλοτρόφα ἕλη. Οὐχ ἧττον δὲ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φαρμάκων ὑπόκειται καὶ ἡ ἐκτίμησις τοῦ καταλλήλου αὐτῶν πρὸς θεραπείαν ποσοῦ εἰς ἱκανῶς σπουδαίας κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ σχολὰς διακυμάνσεις, ὁτὲ μὲν ἀνὰ δράκας, ὁτὲ δὲ ἀνὰ ἀόρατα καὶ ἀβαρῆ μυριοστημόρια τοῦ κόκκου χορηγουμένης πρὸς ἴασιν τῆς αὐτῆς νόσου τῆς αὐτῆς οὐσίας. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ αὐτοῦ φαρμάκου τοῦ ἐφ' ὁλοκλήρους δεκαετηρίδας θεραπεύοντος ἀσφαλῶς ὡρισμένην νόσον καὶ εἶτα κηρυττομένου αἴφνης πρωΐαν τινὰ ἀμοίρου πάσης ἰαματικῆς ἀρετῆς; Τί περὶ τοῦ φωσφόρου, ὅστις πρό τινων μὲν ἐτῶν ἀπέδιδε τὸ πῦρ καὶ τὴν ῥώμην τῆς νεότητος καὶ τῆς ὑγείας εἰς τοὺς ἐκ τῆς νόσου ἢ τῆς ἡλικίας ἐξηντλημένους, σήμερον δὲ θεωρεῖται ὡς δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τεχνητὴν μόνον παραγωγὴν θανατηφόρου ἰκτέρου; Τί περὶ τοῦ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη θαυματουργήσαντος ἐλαίου τοῦ ὀνίσκου, ὅπερ παρίσταται ἤδη ἡμῖν ὡς κατ' οὐδὲν ἰαματικώτερον τοῦ τῆς ἐλαίας, τοῦ βουτύρου τοῦ ἀλείμματος ἢ πάσης ἄλλης λιπαρᾶς τροφῆς; Τί δὲ περὶ τοῦ θεωρουμένου σήμερον ὡς ἀμοίρου πάσης θρεπτικῆς ἰδιότητος κρεατείου ζωμοῦ καὶ τῆς χλωρούχου τιτάνου, τῆς ὁποίας αἱ ἀναθυμιάσεις μέχρι μὲν χθὲς κατέστρεφον ἀσφαλῶς πάντα τὰ νοσογόνα μιάσματα, σήμερον δὲ κηρύττονται ὑπὸ τοῦ κ. Χρηστομάνου ὡς καταστρέφουσαι μόνην τὴν ὑγείαν τῶν ἀναπνεόντων αὐτάς; Καὶ τὰ μὲν ἀνωτέρω ἐνδιαφέρουσιν εὐτυχῶς μόνους τοὺς νοσοῦντας, ἕτερα ὅμως οὐχ ἧττον εὐμετάβλητα καὶ ὑπήκοα τοῦ συρμοῦ ἰατρικὰ παραγγέλματα ἐκτείνουσι τὸ κράτος αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοὺς καλῶς ἔχοντας, τὸ δὲ λυπηρότατον οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀπό τινος χρόνου τῆς διανοίας. Ἀφ' ἧς ἡμέρας διάσημός τις φυσιολόγος ἢ μᾶλλον θορυβοποιός, ὁ Μολεσχότ, ηὐδόκησε ν' ἀποφανθῇ ὅτι «οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἡ σκέψις εἰμὴ ἔκκρισις τοῦ ἐγκεφάλου ὡς τὸ οὖρον τῶν νεφρῶν» καλὴν ἐνόμισαν πλεῖστοι

Digitized by Google

ἀσκληπιάδαι νὰ θεωρήσωσιν ὡς ὑπαγομένην εἰς τὴν ἁρμοδιότητα αὐτῶν καὶ αὐτὴν τὴν μέχρι χθὲς ἄϋλον, σήμερον δὲ, προσκαίρως ὡς ἐλπίζομεν, ὑλικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφοῦ δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν φυσιολόγον, «ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ἄνευ δαπάνης φωσφόρου ὕπαρξις διαλογισμοῦ», εἰς τοὺς ἰατροὺς βεβαίως ἀπόκειται νὰ ὁρίζωσιν καὶ τὴν εἰς τὴν διάνοιαν ἁρμόζουσαν δίαιταν, προνοοῦντες ὑπὲρ ἀποταμιεύσεως καὶ ἐγκαίρου ἀνανεώσεως ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τὸ ὀρθῶς σκέπτεσθαι ἀναγκαίας ποσότητος φωσφορούχου ὕλης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ φωσφόρος εἶχε κηρυχθῆ ὑπ' αὐτῶν κατάλληλος εἰς παραγωγὴν οὐχὶ Ἀριστοτελῶν, Νευτόνων, Ἑγέλων, Δαρβίνων καὶ ἄλλων τῆς ἀνθρωπότητος φωστήρων, ἀλλὰ μόνον ἰκτερικῶν, καὶ πλὴν τούτου εἶχε τὸ πολὺ μεῖζον ἐλάττωμα νὰ μὴ ἦναι πλέον τοῦ συρμοῦ, ἀφοῦ ἔπαυσε νὰ θαυματουργῇ ἐν ταῖς συνταγαῖς τοῦ Λοβελίου, Λεσκότ, Γλόβερ, Γεδερσὴν, Ταβινιώ, Κρουβελιέρου καὶ ἄλλων διασήμων φωσφοροδοτῶν, οὐδὲ λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ περὶ χρήσεως αὐτοῦ καθημερινῆς ἐν αἰθερίῳ διαλύσει. Ἐκ πασῶν ἀφ' ἑτέρου τῶν χρησίμων εἰς βρῶσιν οὐσιῶν μόνοι οἱ ἰχθύες φαίνονται περιέχοντες ἀρκοῦσαν δόσιν ἀκινδύνου φωσφόρου· κατὰ τῆς χρήσεως ὅμως καὶ τούτων ἐπὶ σκοπῷ πνευματικοῦ κέρδους ἠγείρετο ἡ πρόχειρος ἔνστασις, ὅτι οἱ Λάπωνες, οἱ Ἐσκιμῷοι καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἰχθυοφάγοι λαοὶ διεκρίνοντο ἐπὶ παροιμιώδει βλακείᾳ πολὺ μᾶλλον ἢ ἐκτάκτῳ εὐφυΐᾳ, καὶ πλὴν τούτου ἰχθύες παρετίθεντο κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ἐν τοιαύτῃ ἀμηχανίᾳ ἐγένετο σκέψις περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ φωσφόρου διὰ τοῦ ἀζώτου· ἔκτοτε δὲ δὲν ἔπαυσαν οἱ ἀσκληπιάδαι τοῦ τελευταίου συρμοῦ συνιστῶντες τὴν χρῆσιν τῆς ἀζωτούχου τροφῆς, ἤτοι τὴν κρεωφαγίαν, ὡς συντελεστικωτάτην οὐ μόνον πρὸς σωματικὴν εὐεξίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς παραγωγὴν ἐγκεφαλικῆς ἐκκρίσεως ἀφθόνου καὶ ποιότητος ἀγαθῆς. Κρέας καλὸν καὶ πολὺ πρέπει νὰ τρώγωσι πρὸ πάντων οἱ πνευματικῶς κοπιῶντες, ὅπως ἀποβῶσιν ἄξια λόγου τῆς ἐργασίας αὐτῶν τὰ προϊόντα, ὀρθοὶ οἱ συλλογισμοί, ἀκριβεῖς αἱ παρατηρήσεις, εὔγλωττοι αἱ ἀγορεύσεις, ἄμεμπτον τὸ ὕφος καὶ ἁρμονικοὶ οἱ στίχοι. Εἰς τὴν καλὴν τοῦ κρέατος ποιότητα καὶ ἀφθονίαν ὀφείλει ἡ Ἀγγλία οὐ μόνον τοὺς ῥωμαλέους αὐτῆς ἐργάτας, τοὺς σιδηρόχειρας πυγμάχους καὶ ἀπαραμίλλους ναύτας, ἀλλὰ καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα, τὴν εὑρετικότητα, τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν πανδαμάτορα ἐπιμονὴν, τὸν Πὶτ, τὸν Οὐελλιγκτῶνα, τὸν Νέλσωνα, τὸν Ἕρβερ Σπένσερ καὶ αὐτὸν ἴσως τὸν Σαιξπεῖρον. Ἄνευ καλοῦ κρέατος ἀδύνατον ἤθελεν εἶναι εἰς τὸν Γλάδστωνα νὰ ὁμιλῇ ἐπὶ τέσσαρας κατὰ σειρὰν νύκτας ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ καὶ εἰς τὸν Δαρβῖνον ν' ἀγρυπνῇ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας, κατασκοπεύων τὸν νυκτερινὸν βίον, τὸν ὕπνον ἴσως δὲ καὶ τὰ ὀνείρατα τῶν φυτῶν. Ὅπως δὲ τῆς Ἀγγλίας ἡ ἐν παντὶ πράγματι ὑπεροχὴ ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν περίσσειαν καὶ τὴν ἔξοχον ποιότητα τῆς ἀζωτούχου τροφῆς, ἣν παρέχουσιν οἱ νεμόμενοι παχυχλόους λειμῶνας καλλίμηροι βόες, οὕτω καὶ διὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν μικρότητα πταίει πρὸ πάντων, κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς νέας σχολῆς, τὸ ἄχυμον, ἡ πρὸς τὸ στυπίον ὁμοιότης καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἐπιουσίου κρέατος μερίδος. Εἰς ταύτην πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ νωθρότης καὶ ἀκηδεία τοῦ νεοελληνικοῦ χαρακτῆρος, τὸ μέχρι βλακείας ἀνεκτικὸν τοῦ λαοῦ, ἡ ἔνδεια πάσης πρακτικῆς ἰδέας, ἡ ἀνούσιος τῶν παρ' ἡμῖν ῥητόρων καὶ ἀρθογράφων ἀπεραντολογία, αἱ περὶ βακτηρίδων καὶ τυφικοῦ ἰοῦ διατριβαὶ τῶν ἡμετέρων ἐπιστημόνων καὶ αὐτοὶ πιθανῶς οἱ στίχοι τῆς Κρητηΐδος. Ἡ ποιότης πάντων τούτων ἤθελεν εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα καὶ ἐλαχίστη ἡ μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ νεοελληνικῶν τοῦ πνεύματος προϊόντων διαφορὰ, ἂν παρείχετο καὶ εἰς τὸν ἡμέτερον ἐγκέφαλον ἡ ἀρκοῦσα ποσότης ἐκλεκτοτέρας καυσίμου ὕλης· ἂν πλείονας δηλ. ἐτρώγομεν ὡς οἱ ὁμηρικοὶ ἡμῶν πρόγονοι μηροὺς καὶ ὤμους βοῶν καὶ ὀλιγωτέρας κολοκύνθας, ὧν ἡ κατάχρησις ἐπήνεγκε τὴν μαστίζουσαν ἡμᾶς πνευματικὴν ἀναιμίαν, ἢ, ὡς ὠνόμαζεν αὐτὴν ὁ Σενέκας, *ἀποκολοκύνθωσιν*. Τοιοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον ἐξαγόμενον τῆς σήμερον ἐπιστήμης καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ ὁποίου πολλάκις ἐγενόμεθα καὶ ἡμεῖς ἀκροαταί. Τὸ δόγμα τοῦτο ὑποστηρίζουσιν οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ διὰ μακρᾶς ἀλύσου παντοίων ἱστολογικῶν, φυσιολογικῶν, χημικῶν καὶ ἄλλων ἐπιχειρημάτων, πρὸ τῶν ὁποίων κλίνομεν τὴν κεφαλὴν μετὰ τοῦ σεβασμοῦ, τὸν ὁποῖον ὀφείλει ἡ ἄγνοια εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἔστω καὶ τὴν καθ' ἑκάστην μεταβάλλουσαν γνώμην. Ἀλλ' ἂν ὁ σεβασμὸς οὗτος ἐπιβάλλει νὰ πιστεύσωμεν τὴν κρεωφαγίαν ἀπαραίτητον ὅρον ἀγαθῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἐργασίας, οὐδόλως ἀφ' ἑτέρου ἀπαγορεύει ἡμῖν καὶ νὰ ἐξετάσωμεν τί ἔτρωγον οἱ ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ ἐν πάσῃ χώρᾳ ἐπὶ ὑπεροχῇ πνεύματος διακριθέντες. Ἀφοῦ δὲ ἐπεμβαίνουσιν ἀπό τινος χρόνου οἱ ἰατροὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἡμῶν δίαιταν, ἐδικαιούμεθα ἴσως καὶ ἡμεῖς ν' ἀναμιχθῶμεν εἰς τὸν ἀνήκοντα αὐτοῖς ἀναντιῤῥήτως κανονισμὸν τῆς συμφορωτάτης εἰς τὸ σῶμα, προχείρως παρατηροῦντες ὅτι, καίτοι κηρυττομένης σήμερον τῆς κρεωφαγίας ἀπαραιτήτου πρὸς μακροβιότητα καὶ ῥώμην, πάντες ἐν τούτοις οἱ διανύσαντες τὸ μετὰ τοὺς Πατριάρχας ὅλως ἐξαιρετικὸν ἐπὶ τῆς γῆς στάδιον ἑκατὸν πεντήκοντα ἢ κατά τι ὀλιγωτέρων ἐτῶν καὶ τὰ ἐννενήκοντα ἐννέα ἑκατοστὰ τῶν ὑπερβαινόντων τὰ ἑκατὸν ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν

Digitized by Google

τῶν χορτοφάγων ἀγροτῶν. Ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἔχομεν τοὺς πίνακας, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ ἀνωτέρω ἰσχυρισμὸς, καὶ τὸ καθιστῶν περιττὴν πᾶσαν ἐκ τούτων παράθεσιν συμπέρασμα τοῦ περὶ *Μακροβιωτικῆς* δοκιμίου τοῦ περιωνύμου ἐν ἰατροῖς Οὐφελάνδου, καθ' ὅν: «Πάντες οἱ ἐξαιρετικῶς μακρόβιοι ἐτρέφοντο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ λαχανικῶν, ὀσπρίων, ὀπωρῶν, γάλακτος καὶ ἄρτου». Ἐσχάτως μόνον ἐφευρεθέντος τοῦ δυναμομέτρου, οὐδεμίαν ἔχομεν στατιστικὴν ἐπιτρέπουσαν ἡμῖν νὰ εἴπωμεν ἂν, πρὶν ἢ ἀναθεματισθῇ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, παρεῖχεν ἡ λαχανοφαγία καὶ ἀνάλογον τῆς μακροβιότητος ῥώμην· ἀλλ' οὐχὶ ὅλως ἄμοιρον σημασίας καὶ ὑπὲρ ταύτης ἐπιχείρημα φαίνεται ἡμῖν ὅτι εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν πυθαγορείων ἀνῆκε Μίλων ὁ Κροτωνιάτης. Ὁπωσδήποτε ταῦτα εἶναι ἱκανῶς ξένα εἰς τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ζήτημα τῆς διαίτης τῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πνεύματος διακριθέντων. Ἐπίμοχθον πιθανῶς δὲ ἀκατόρθωτον ἔργον ἤθελεν εἶναι ἡ ἀναζήτησις τοῦ τί ἔτρωγεν ἕκαστος τούτων πρὸ πάντων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ταύτην ὅμως δύναται ν' ἀναπληρώσῃ ἐπαρκῶς ἡ κατὰ σχολὰς καὶ αἱρέσεις γενικωτέρα τοῦ ζητήματος ἐξέτασις καὶ τὰ περισωθέντα περὶ τῆς διαίτης πρωταθλητῶν τινων τῆς διανοίας ὡρισμένα χωρία. Τὸ μονοπώλιον τῆς πνευματικῆς ἐργασίας εἶχον παρ' Ἰνδοῖς οἱ Βραχμᾶνες, ὧν οἱ πλεῖστοι ἔζων ὑπερεκατοντούτεις, διατηροῦντες ἀκμαίας μέχρι τέλους τὰς διανοητικὰς δυνάμεις διὰ λαχάνων μόνων καὶ ὀσπρίων. Τὴν αὐτὴν δίαιταν ἠκολούθουν οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ παρὰ τοῖς Πέρσαις οἱ Μάγοι, οἱ μόνοι μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν τὸ πνεῦμα καλλιεργοῦντες. Ἐκ τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ αἱρέσεων τὰ πρωτεῖα ἀποδίδονται ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν εἰς τοὺς Ἐσσαίους, ἀπέχοντας καὶ τούτους ἀπὸ τῶν ἐμψύχων. Περὶ τῆς πασιγνώστου ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀποχῆς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Πυθαγόρα περιττὸν νομίζομεν νὰ ἐνθυμίσωμεν ἄλλο τι εἰμὴ μόνον, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν διέπρεψαν πλὴν τῶν φιλοσόφων καὶ ποιητῶν ὁ Ἀρχίτας καὶ ἄλλοι ἔξοχοι μαθηματικοὶ, ὅπερ ἀποδεικνύει ἐπιδεκτικὴν σπουδαίων ἐνστάσεων τὴν γνώμην τῶν θεωρούντων τὴν φυτικὴν δίαιταν κατάλληλον εἰς σοφιστικοῦ μόνον λήρου καὶ ματαίων ὀνείρων παραγωγήν. Τὴν γνώμην ταύτην κλίνει νὰ θεωρήσῃ ὡς ἔτι μᾶλλον ἀμφισβητήσιμον ὁ ἀναμιμνησκόμενος ὅτι μεταξὺ πάντων τῶν ἀρχαίων λαῶν διεκρίθησαν ἐπὶ πρακτικῷ πνεύματι οἱ Σπαρτιᾶται, ὧν ἕκαστος οὐδὲν ἄλλο ἐκόμιζε κατὰ μῆνα εἰς τὸ συσσίτιον ἢ μέδιμνον ἀλφίτων, τυρὸν καὶ ξηρὰ σῦκα. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις κάππαριν καὶ ἐλαίας, καθ' ἃ ὁ ἴδιος λέγει, ἐπροτίμα ὁ Πλάτων νὰ τρώγῃ, λιτὴ δὲ περιγράφεται ἡμῖν ἡ τράπεζα καὶ τῶν λοιπῶν φιλοσόφων, μὴ ἐξαιρουμένης οὐδὲ τῆς τοῦ φιληδόνου Ἐπικούρου. Τὸ αὐτὸ δὲ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις. Χάριν τοῦ Σενέκα ἡτοιμάζετο ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ ἰδιαίτερον δεῖπνον ἀποκλειστικῶς συνιστάμενον ἐκ φυτικῶν βρωμάτων. Μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν Γράκχων κατὰ πολὺ τελειότερος ῥήτωρ θεωρεῖται ὁ καὶ ἐπὶ ὀλιγαρκείᾳ διακριθείς. Τὴν λιτότητα, τὰ μαλακὰ κάστανα, τὰς γλυκείας ὀπώρας καὶ τὸν νεόπηκτον τυρὸν δὲν παύουσιν ἀνυμνοῦντες ὁ Βιργίλιος, ὁ Ὀβίδιος καὶ αὐτὸς ὁ Λουκρήτιος, καίτοι ἄλλως ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν ἀκράτων ὑλιστῶν. Τί δὲ ἔτρωγεν ὁ ἐπικούρειος Ὁράτιος, τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ὁ ἴδιος διὰ τῶν προχείρων ἐν πάσῃ μνήμῃ στίχων τοῦ «Hoc erat in votis», καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνων δι' ὧν περιγράφει λεπτομερῶς τὸ δεῖπνόν του «πρὸς τὸ ὁποῖον ἐπήρκουν, ὁ καρπὸς τοῦ ἐλαιῶνος αὐτοῦ, πικραλίδες καὶ ἐλαφρὰ μολόχη». Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατάλυσιν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ οὐδὲν ἄλλο ἀπέμεινε κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους καταφύγιον εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην πλὴν μόνων τῶν κοινοβίων. Καὶ τούτων ὅμως τὰ πνευματικὰ προϊόντα ἦσαν ἀσυγκρίτως ἀνώτερα ἐφ' ὅσον ἀντὶ τῆς ὑποκρισίας καὶ τῆς ἐν κρυπτῷ καταλύσεως μόσχων, ἐλάφων, ὀρνίθων καὶ χοιρομηρίων ἤκμαζεν ἡ πίστις καὶ τὰ νερόβραστα χόρτα, ὡς δύναταί τις ἀκόπως νὰ πεισθῇ παραβάλλων τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαιοτέρων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ λήμματα τῶν ἔπειτα κρεωφάγων ἀρχιμανδριτῶν καὶ κοιλιοδούλων Καρδιναλίων. Ὅτε δὲ ὡς ἡ ἀρχαία οὕτω καὶ παπικὴ Ῥώμη ἐγένετο θῦμα τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀκολασίας, πλὴν εὐαρίθμων τινῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀναμορφωτῶν, τρωγόντων κρέας ἀναφανδὸν κατὰ τὰς νηστησίμους πρὸ πάντων ἡμέρας, πολὺ μᾶλλον πρὸς ἐπίδειξιν περιφρονήσεως πρὸς τὰς βούλλας τοῦ Βατικανοῦ ἢ ἐξ ἀδηφαγίας, πάντες οἱ λοιποὶ διαπρέψαντες ἄνδρες κατὰ τὴν λεγομένην περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως παρίστανται ὡς οὐχ ἧττον τῶν ἀρχαίων ὀπαδοὶ τῆς ὀλιγαρκείας. Τοιοῦτοι πρὸ πάντων λέγονται ὑπάρξαντες ὁ Ἀβελιάρδος, ὁ Γαλιλαῖος καὶ Ἰορδάνης Βροῦνος· ἔτι δὲ πειστικώτερον φαίνεται ἡμῖν συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἐπιδράσεως τῆς πυθαγορείου διαίτης τὸ παράδειγμα τοῦ κλεινοῦ Βάκωνος, ὅστις τὰ ἀριστουργήματα αὐτοῦ συνέγραφεν ἔγκλειστος ἐν εἱρκτῇ, οὐδεμίαν ἄλλην δυνάμενος νὰ παρέχῃ εἰς τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ καύσιμον ὕλην πλὴν λαγήνου ὕδατος καὶ ἡμίσεος μέλανος ἄρτου. Ὁμοίαν περίπου ἐγκράτειαν ἐπέβαλλεν ἡ ἄκρα αὐτοῦ ἔνδεια εἰς τὸν κλεινὸν πατέρα τῆς πανθεϊστικῆς φιλοσοφίας Σπινόζαν. Ὁ μεταξὺ πάντων τῶν ἐπιστημόνων ἐργατικώτατος Νεύτων, σπανίως εὑρίσκων καιρὸν ὅπως παρακαθήσῃ εἰς τακτικὸν δεῖπνον, ἐτρέφετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ παξιμαδίων, ἅτινα ἐβάπτιζεν εἰς κεκραμένον οἶνον· εἰς ὅμοια δὲ ἀκριβῶς γεύματα ἠρκεῖτο κατὰ μίμησιν τοῦ Νεύτωνος κατὰ τὰς περιόδους μάλιστα ἐκτάκτου ἐργασίας καὶ ὁ πολὺς

Digitized by Google

Βυφών. Ἐφ' ὅσον προβαίνομεν εἰς πλησιεστέρους ἡμῖν χρόνους κατὰ τοσοῦτον ἀφθονώτεραι καὶ πρὸ πάντων αὐθεντικώτεραι καθίστανται αἱ κατὰ τῶν δογμάτων τῆς κρεωφάγου σχολῆς ἐνστάσεις. Ὁ Μοντέσκιος ἀποδίδει εἰς τὴν βουφαγίαν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ οὐχὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν καρτερίαν, ἀλλὰ μόνην τὴν τραχύτητα τοῦ ἤθους, τὴν ἀποπληκτικὴν κρᾶσιν, τὸ φίλερι καὶ τὴν ποδάγραν. Οὐχ ἧττον θερμοὶ ὑπέρμαχοι τῆς φυτικῆς διαίτης κηρύττονται ὁ Οὐφελάνδος, ὁ Χάλλερ καὶ ὁ Βερναρδῖνος Σαμπιέρρος, καθ' ὃν «ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ κρέατος πολλὰ μὲν ἔχει τὰ πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα δὲ δὲν παρουσιάζει κανένα». Ἔτι δὲ θετικώτερον ἀποφαίνεται ὁ Ῥουσσώ: «Ἀπόδειξις, λέγει, τοῦ ὅτι ἡ ὄρεξις τοῦ κρέατος δὲν εἶναι φυσικὴ τῷ ἀνθρώπῳ πρόκειται ἀναμφισβήτητος ἡ πρὸς τοῦτο ἀντιπάθεια τῶν παιδίων καὶ ἡ προτίμησις παρ' αὐτοῖς τοῦ ἄρτου, τῶν πλακούντων, τῶν ζυμαρικῶν, τοῦ γάλακτος καὶ τῶν ὀπωρῶν. Κάκιστα δὲ πράττουσιν οἱ γονεῖς οἱ διαστρέφοντες τὸ ἔνστικτον τοῦτο καὶ καθιστῶντες τὰ τέκνα αὐτῶν σαρκοφάγα. Ἡ κατάχρησις τοῦ κρέατος, ἂν δὲν βλάπτῃ τὸ σῶμα, ἀποθηριοῖ ἀναμφισβητήτως τὴν ψυχήν». Πυθαγορικῶς ἀνατραφεὶς ὑπὸ αἰσθηματικῆς μητρὸς ἀποστρεφομένης τὸν φόνον κατοικιδίων ζώων, ὁ Λαμαρτῖνος ἐτρέφετο νέος ὢν ἀποκλειστικῶς διὰ λαχάνων, γάλακτος καὶ ὀπωρῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τούτων ἐστιχούργησε τὰς «Ποιητικὰς Μελέτας». Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀναμιχθεὶς ἔπειτα εἰς τὴν κοσμικὴν καὶ πολιτικὴν τύρβην ἠναγκάσθη νὰ κρεωφαγῇ, τότε ὅμως ἀντὶ ἀληθῶς «Ποιητικῶν» ἔγραφε ἱστορικὰς δῆθεν μελέτας καὶ στίχους κατὰ πολὺ τῶν πρώτων κατωτέρους. Ἐκ τῶν απομνημονευμάτων τοῦ Βύρωνος πληροφορούμεθα ὅτι ἐκ φόβου μὴ παχύνῃ, ὀλιγίστην ἐλάμβανε καὶ ἐλαφρὰν τροφήν, ἐκ διαλειμμάτων μόνον παρακαθήμενος μετὰ τῶν φίλων εἰς σαρδαναπάλεια δεῖπνα, προσφορωτάτην δὲ τῇ ποιητικῇ ἐμπνεύσει ἐνόμιζε τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὸν δι' ἀφθόνου ἀνθρακούχου ὕδατος κεκραμένον οἶνον τοῦ Ῥήνου. Τὸ γεῦμα ἢ μᾶλλον τὰ τέσσαρα ἢ πέντε καθ' ἡμέραν γεύματα, ἅτινα ἐλάμβανεν ὁ Βαλζὰκ ὁσάκις εἰργάζετο, συνίσταντο ἕκαστον ἐκ κυμβίου καφὲ καὶ μικροῦ ἀρτίσκου, τοιαῦτα δὲ συμβουλεύει συμπόσια εἰς τοὺς ὀρεγομένους «γονίμου συνουσίας μετὰ τῆς Μούσης». Ὁμοίαν ἠκολούθει καὶ εἰς τοὺς πνευματικῶς κοπιῶντας συνίστα δίαιταν, ὁ οὐ μόνον ἐν φιλολόγοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἰατροῖς διάσημος Βερών. Ἡ ἀφθονία τῶν τοιούτων ὑπὲρ τοῦ συμφόρου εἰς τὴν διάνοιαν τῆς φυτικῆς διαίτης ἀποφάνσεων εἶναι τοσαύτη, ὥστε καίτοι ἔχοντες πρὸ ἡμῶν τὸ ἔργον τοῦ Πορφυρίου «Περὶ ἀποχῆς ἀπὸ τῶν ἐμψύχων», οὐδεμίαν ᾐσθάνθημεν ἀνάγκην προσφυγῆς εἰς αὐτό, ὑπὲρ τὸ δέον ἴσως μακρὸν νομίζοντες καὶ τὸν πρόχειρον ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν κατάλογον μαρτυριῶν. Ἀντὶ τῆς μονοτόνου τούτου ἐξαντλήσεως περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἑξῆς γενικωτέραν καὶ ἱκανῶς πειστικήν, νομίζομεν, παρατήρησιν, ὅτι μεταξὺ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς διανοίας παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης χώρας, πολλοὺς μὲν παριστῶσιν ἡμῖν οἱ βιογράφοι ὡς λιτοτάτους τὴν δίαιταν ἢ καὶ ἀποκλειστικῶς χορτοφάγους, οὐδεμίαν ἄλλην θρηνοῦντες ἐνίοτε παρά τισι τούτων κατάχρησιν πλὴν τῆς τοῦ οἴνου, τῆς ἀψίνθου, τοῦ ὀπίου ἢ καὶ τοῦ καφέ, ἀπολύτως ὅμως οὐδένα παριστῶντες ὡς ἐξαιρετικῶς σαρκοβόρον. Ἡ παρομοίωσις τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου πρὸς λυχνίαν, τῆς ὁποίας ἡ φωτιστικὴ δύναμις εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογος πρὸς τὴν ποσότητα καὶ τὸ ποιὸν τῆς καταναλισκομένης καυσίμου ὕλης, εἶναι θεωρία ὅλως νέα, ἧς οὐδ' ἴχνος ἀπαντᾶται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ προωρισμένη πιθανῶς νὰ ζήσῃ ὅσον ζῶσι τὰ ῥόδα καὶ αἱ ἰατρικαὶ θεωρίαι.[1]

Ε. Ροΐδης

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδώ].

Συνέχεια ἰδὲ σελ. 44.

Ζ.'

Μόνη ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἠγρύπνει καὶ σκεπτικὴ τὸ μέτωπον ἐστηριγμένον ἔχουσα ἐπὶ τῆς χειρός της, ἐφ' ἧς ἀφθόνως κατέπιπτον οἱ ξανθοί της πλόκαμοι, ἵστατο πρὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου της καὶ ἤκουε τοὺς συγκεχυμένους ψιθυρισμοὺς τῆς νυκτός· ἤκουε τὸ κελάρυσμα τῶν ὑδάτων, τὸν θροῦν τοῦ σειομένου φυλλώματος, τὴν διακεκομμένην πνοὴν τῆς αὔρας· ἤκουε τὴν μυστηριώδη τέλος συμφωνίαν ἐκείνην τῆς φύσεως, ἥτις ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς τῆς νυκτὸς ἀναπέμπεται ὡς ὕμνος ἐναρμόνιος πρὸς τοὺς μαρμαίροντας οὐρανούς. Καὶ ἡ καρδία της ἐσκίρτα, πρῶτον ἤδη ἀορίστου συγκινήσεως αἰσθανομένη παλμούς· διότι ἡ ζωή, ὡς κεκρυμμένη πηγὴ μέλλουσα νὰ ἀναβλύσῃ καὶ ἀνορθοῦσα ἤδη τὴν καλύπτουσαν αὐτὴν χλόην, ἐξηγείρετο ἐν τῇ καρδίᾳ της καὶ συνετάρασσεν αὐτήν. Ἡ Ἑλένη ἀνετράφη ἐντὸς κοινωνίας κομψῆς μὲν καὶ χαριέσσης, ἀλλὰ μονοτόνου, ψυχρᾶς καὶ τυπικῆς· δὲν λέγομεν δυσαρέστου· αἱ δὲ μετὰ τοῦ γέροντος Σταμπλῆ συνομιλίαι αὐτῆς, αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Βερνάρδου, ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἀνάμνησις τοῦ τεθνεῶτος ἐκείνου νεανίου, ὃν οὐδέποτε εἶχε γνωρίσει, ταῦτα μόνα ἦσαν μέχρι τοῦδε ἡ ποίησις τῆς νεότητός της. Ἐν ὅσῳ λοιπὸν ἤκουε τὸν Σταμπλῆ ὁμιλοῦντα περὶ τοῦ υἱοῦ του, ἐν ὅσῳ ἀνεγίνωσκε καὶ ἐπανεγίνωσκε τὰς τρυφερὰς καὶ ἱπποτικὰς ἐκείνας ἐπιστολὰς τὰς γραφείσας ὅλας τὴν ἐπιοῦσαν μάχης καὶ ἐν τῇ μέθῃ τοῦ θριάμβου, τὰς ἐπιστολὰς ἐκείνας, ἐν αἷς ἀπεκαλύπτετο ὅλη ἡ υἱϊκὴ στοργή, ὅλος ὁ πρὸς τὴν δόξαν ἐνθουσιασμὸς νεανίου παιδικοῦ τὴν καρδίαν καὶ ἥρωος ἐν ταὐτῷ, ἡ δεσποινὶς Λα-

1 «Ποικίλη Στοά».

σεγλιὲρ ᾐσθάνετο βαθμηδὸν τὴν ποιητικὴν ἐκείνην ἀγάπην, ἣν ἐμπνέει ἡ ἀνάμνησις φίλου πρωΐμως καταλιπόντος τὸν κόσμον. Ἀλλὰ τὸ παράδοξον ἐκεῖνο αἴσθημα ἀνεπτύχθη μυστηριωδῶς ἐν τῇ καρδίᾳ της· καὶ διατί νὰ φοβηθῇ ὄνειρον, οὗτινος ποτὲ δὲν ἐφαντάσθη τὴν πραγματικότητα; Διατί νὰ ὑποπτευθῇ σκιάν, ἧς τὸ σῶμα ἐκοιμᾶτο ὑπὸ τὸ χῶμα τοῦ τάφου; Ἐνίοτε λοιπὸν κατὰ τοὺς περιπάτους της ἐλάμβανε μεθ' ἑαυτῆς τὰς ἐπιστολὰς ἐκείνας, ὡς λαμβάνει τις προσφιλὲς βιβλίον· τὴν αὐτὴν δὲ μάλιστα ἐκείνην πρωΐαν καθημένη ἐπὶ τῆς κλιτύος τῶν λόφων, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν λευκῶν, εἶχεν ἀναγνώσει τὴν συγκινητικωτάτην ὅλων, τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην ἐν ᾗ ὁ Βερνάρδος ἔπεμπε πρὸς τὸν γηραιὸν αὐτοῦ πατέρα τεμάχιον ἐκ τῆς ταινίας τοῦ πρώτου παρασήμου, ὅπερ ἔλαβε· τὸ δὲ τεμάχιον ἐκεῖνο, ἄχρουν πλέον ἐκ τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς πυρίτιδος καὶ ἐκ τῶν φιλημάτων τοῦ ἀτυχοῦς Σταμπλῆ, ἐσώζετο ἔτι ἐπιμελῶς ἐντὸς αὐτῆς περιτετυλιγμένον. Ἡ Ἑλένη λοιπὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ ἄχρους ἐκείνη ταινία ἤξιζε περισσότερον ἢ τὰ ῥόδα καὶ αἱ καμέλιαι, ἃς ὁ κύριος Βωμπὲρ ἔφερεν ἐπὶ τῆς θηλῆς τοῦ ἐπενδύτου του. Ἐπανήρχετο λοιπὸν τὴν κεφαλὴν ἔχουσα πλήρη τῶν φλογερῶν ἐκφράσεων, ἃς ἀνέγνωσεν, ἀλλὰ μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέγαρον, μόλις ἐπάτησεν ἐντὸς τῆς αἰθούσης καὶ ἐπαρουσίασαν αὐτῇ τὸν Βερνάρδον, τὸν Βερνάρδον ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, τὸν Βερνάρδον ἱστάμενον ἐνώπιον αὐτῆς ζῶντα καὶ ὑγιᾶ! Τοῦτο ἦτο ἀναμφιβόλως περισσότερον παρ' ὅ,τι ἐχρειάζετο, ὅπως ἐξάψῃ φαντασίαν καθεύδουσαν καὶ μὴ συγκινηθεῖσαν μέχρι τοῦδε εἰ μὴ δι' ἀσήμαντα πράγματα. Ἡ παράδοξος λοιπὸν ἐμφάνισις τοῦ νεανίου ἐκείνου, ὅστις πρὸς οὐδένα ὡμοίαζεν ἐξ ὅσων ἐγνώρισε μέχρι τοῦδε καὶ ὅστις ἀνταπεκρίνετο ἀρκετὰ καλῶς πρὸς τὸ κατ' ἰδέαν, ὅπερ συγκεχυμένως πως εἶχε συλλάβει περὶ αὐτοῦ· ἡ δυσχερὴς θέσις τοῦ υἱοῦ ἐκείνου τοῦ ἀποκληρωθέντος, ὡς ἐνόμιζεν, ἕνεκα τῆς πατρικῆς τιμιότητος, τὸ σοβαρὸν καὶ μελαγχολικὸν αὐτοῦ ἦθος, ἡ ἀρειμάνιος ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν του, ἡ διήγησις τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῶν παθημάτων του, ὅλα τέλος τὰ καθ' ἕκαστα τῆς παραδόξου ἐκείνης ἡμέρας, ἐνεποίησαν ἐπὶ τῆς ἀθώας κόρης ἐντύπωσιν ῥωμαντικὴν καὶ βαθυτάτην. Οὖσα δὲ πολὺ μακρὰν τοῦ νὰ ὑποπτεύσῃ τὰ ἐν αὐτῇ συμβαίνοντα, ὥστε νὰ φοβηθῇ, ἀφέθη ἀταράχως εἰς τὸ ῥεῦμα τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἐπλημμύρησαν ἐν τῇ καρδίᾳ της ὡς κύματα ἐκ νέου τινὸς κόσμου ὁρμήσαντα. Ἐν τούτοις ἐσκέφθη ὅτι ἐπειδὴ ὁ Βερνάρδος ἔζη, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κρατῇ ἐπὶ πλέον τὰς ἐπιστολάς, ἃς ὁ γέρων Σταμπλῆ ἐνεπιστεύθη αὐτῇ θνήσκων· ἀλλ' ὅτε ἀπεφάσισε ν' ἀποχωρισθῇ αὐτῶν ᾐσθάνθη θλῖψιν βαθεῖαν καὶ λαβοῦσα αὐτὰς μίαν πρὸς μίαν τὰς ἀνέγνωσε καὶ πάλιν δι' ἐσχάτην φοράν· καὶ ἀφοῦ εἶπε σιωπηλὸν *χαῖρε* εἰς τοὺς συντρόφους ἐκείνους τῆς ἐρημίας της, περιετύλιξεν αὐτὰς ὅλας ἐντὸς φακέλλου καὶ μετὰ τοῦτο ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην, ἔνθα ἔμεινεν εἰσέτι ἐπὶ πολὺ θεωροῦσα τοὺς λάμποντας ἀστέρας, τὸν λευκόχρουν ἀτμὸν τὸν αἰωρούμενον ὑπεράνω τῶν δασῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀόρατος εἷρπεν ὁ Κλαίν, καὶ τὴν σελήνην, ἥτις ἐφαίνετο ὡς δίσκος χάλκινος ἐγγίζων τὸν ὁρίζοντα.

Ἂν καὶ πρὸ πολλῶν ὡρῶν εἶχεν ἐξημερώσει, ὁ Βερνάρδος ἐξύπνησεν ἐν μέσῳ σκότους· μία δὲ μόνη ἀκτὶς ἡλίου εἰσδύουσα δὲν ἠξεύρω πόθεν ἐχώριζεν εἰς δύο τὸ δωμάτιον ὡς πύρινος αὖλαξ ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐκυλινδοῦντο μυρία ἀεικίνητα ἄτομα κονιορτοῦ. Ἐνῷ δὲ ἔμενεν ἐν τῇ εὐχαρίστῳ ἐκείνῃ καταστάσει, ἥτις δὲν ὁμοιάζει οὔτε πρὸς ὕπνον, οὔτε πρὸς ἐγρήγορσιν, αἴφνης ἡ πραγματικότης, ὡς παλίρροια μακρόθεν ἐρχομένη, ἐμυκήθη ὑποκώφως καὶ ὁ Βερνάρδος ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἔστρεψε πέριξ αὐτοῦ ἐκπεπληγμένα βλέμματα καὶ τεταραγμένος ἐπήδησεν ἔξω τῆς κλίνης του, ἔσυρε βιαίως τὰ παραπετάσματα, ἤνοιξε τὰ ἐσωτερικὰ φύλλα τοῦ παραθύρου καὶ τότε καὶ οἱ ὀφθαλμοί του καὶ ὁ νοῦς του φωτισθέντες ταυτοχρόνως εἶδον καθαρῶς καὶ τὸ δωμάτιόν του καὶ τὴν τύχην του. Ἀλλ' ὁ ἀετὸς ὁ κοιμηθεὶς ἐν τῇ φωλεᾷ του καὶ ἐξυπνήσας αἰχμάλωτος ἐντὸς κλωβοῦ θηριοτροφείου, δὲν αἰσθάνεται ἀλγεινοτέραν καὶ ἀγριωτέραν ἀπελπισίαν παρ' ὅσην ᾐσθάνθη ὁ Βερνάρδος ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν συμβάντων τῆς προτεραίας· ἐκτύπησε τὸ μέτωπόν του, ἀπεκάλεσεν ἑαυτὸν ἄνανδρον, ἐπίορκον, ἄτιμον, ἠθέλησε νὰ ῥίψῃ ἐκ τοῦ παραθύρου τὰ ἰαπωνικὰ ἀγγεῖα, τὸν κρατῆρα μετὰ τῶν λουδοβικείων, τὰς τουρκικὰς ἐμβάδας, τὸν δίσκον καὶ τὰ σιγάρα καὶ νὰ ῥιφθῇ κατόπιν καὶ ὁ ἴδιος. Ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ νὰ πνίξῃ τὴν βαρωνίδα, ἐσκέφθη ποίαν τιμωρίαν νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν μαρκήσιον· οὐδ' αὐτὴ δὲ ἡ Ἑλένη εὕρισκε χάριν ἐνώπιον τῆς ὀργῆς του· καθήμενος δὲ ἀκίνητος ἀντικρὺ τοῦ κατόπτρου ἠρώτα ἑαυτόν, ἐὰν ἦτο ἀληθῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Βερνάρδος, ὃν ἔβλεπεν ἐνώπιον ἑαυτοῦ. Πῶς; αὐτός! ὁ προδώσας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰς ἀρχάς του, τὰς ἰδέας του, τὰ αἰσθήματά του, τὴν καταγωγήν του, τὰ καθήκοντά του, τὰς ἀποφάσεις του, αὐτὰ τὰ συμφέροντά του! Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ συνδιαλλαγεὶς μετὰ τῶν εὐπατριδῶν, ὁ δεχθεὶς φιλοξενίαν παρὰ τῶν δολοφόνων τοῦ πατρός του. Ἀλλὰ ποῖον φίλτρον ἐγοήτευσεν αὐτόν; ποία καταχθόνιος δύναμις ἐδέσμευσε τὴν ὀργήν του; Καὶ πλήρης ἀγανακτήσεως, διότι ἀφέθη ν' ἀπατήσωσιν αὐτὸν ὡς παιδίον, ἐπείσθη τότε ὅτι ὁ μαρκήσιος δὲν ἦτο εἰ μὴ κακοήθης ἄνθρωπος καὶ ἡ θυγάτηρ του ῥαδιοῦργος ἀνατραφεῖσα ἐν τῇ σχολῇ τῆς κυρίας Βωμπέρ. Κατησχυμμένος δὲ διότι ἀφέθη νὰ δεσμεύσωσιν αὐτόν, ὡς οἱ νάννοι τὸν Γυλλιβὲρ καὶ μὲ νεκρ πνέων ἔλαβε τὸ μαστίγιόν του, ἔσπρωξε τὸν

Digitized by Google

πῖλόν του ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ ἐξῆλθε τοῦ μεγάρου χωρὶς νὰ ζητήσῃ ν' ἀποχαιρετήσῃ κἂν τοὺς φιλοξενήσαντας αὐτὸν καὶ ἀπόφασιν ἔχων σταθερὰν νὰ μὴ θέσῃ πλέον τὸν πόδα του εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, πρὶν ἢ ἐκδιώξῃ ὁλόκληρον τὸ γένος τῶν Λασεγλιέρ.

'Αλλ' ἐνῷ διήρχετο αὐλὴν συκεῶν, καστανεῶν καὶ φιλλυρῶν ἄγουσαν εἰς τὰ ἱπποστάσια, ἵνα ἑτοιμάσῃ ὁ ἴδιος τὸν ἵππον, ἐφ' οὗ εἶχεν ἔλθει τὴν προτεραίαν, συνηντήθη ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Λασεγλιέρ, ἥτις ἐξήρχετο τοῦ δωματίου της ἀφελῆ καὶ ἁπλουστάτην πρωϊνὴν ἐσθῆτα ἐνδεδυμένη· οὕτω δὲ ἐφάνη αὐτῷ ὡραιοτέρα· εἶχε τὸ μέτωπον τόσον ἁγνόν, τὸ βάδισμα τόσον γαλήνιον, τὸ βλέμμα τόσον διαυγές, ὥστε ὁ Βερνάρδος ᾐσθάνθη ἀμέσως κλονουμένας τὰς ἀποφάσεις του καὶ διασκεδαζομένην τὴν ὀργήν του, ὡς ὁμίχλην ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου. Καὶ πῶς νὰ ὑποπτεύσῃ ἐπὶ δόλῳ, ἐπὶ ἀπάτῃ, ἐπὶ ῥᾳδιουργίᾳ, ἐπὶ ὑποκρισίᾳ τὴν γλυκεῖαν καὶ ἀξιοπρεπῆ ἐκείνην κόρην; ἔπρεπε τότε νὰ ὑποπτεύσῃ ἐπὶ ὠμότητι καὶ ἐπὶ φόνῳ τὰς περιστεράς, ὧν τὸ ἰριδόχρουν πτίλωμα ἔστιλβεν ἐνῷ ἔπαιζον ἐπὶ τοῦ ἀντικρὺ αὐτοῦ περιστερεῶνος. Ἡ χαρίεσσα κόρη διευθύνθη ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν νεανίαν.

— Κύριε, εἶπεν αὐτῷ, σᾶς ἐζήτουν.

Εἰς τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν γλυκυτέραν τῆς μυριπνόου ἐαρινῆς αὔρας, τὴν καθαρωτέραν τοῦ ἤχου ἀνοθεύτου χρυσοῦ, ὁ Βερνάρδος ἐσκίρτησε καὶ τὸ γόητρον ἤρχισε πάλιν. Εὑρίσκοντο δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην πλησίον θύρας ἀνοιγομένης εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἡ Ἑλένη λοιπὸν ἀνοίξασα αὐτὴν ἐστήριξε τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Βερνάρδου.

— Ἔλθετε, προσέθηκεν, εἶναι εἰσέτι ἐνωρίς, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ πατήρ μου ἐκαυχήθη χθὲς ὅτι θὰ ἐξέλθῃ μεθ' ἡμῶν εἰς κυνήγιον, εἶσθε νῦν ἠναγκασμένος νὰ εὐχαριστηθῆτε μόνον μὲ πρωϊνὸν μετ' ἐμοῦ περίπατον· θὰ χάσητε μὲν ὑμεῖς, ἀλλ' οἱ λαγωοὶ θὰ κερδήσωσιν.

— Ἀκούσατε, δεσποινίς, εἶπε μὲ τρέμουσαν φωνὴν ὁ Βερνάρδος καὶ ἀποσύρων ἠρέμα τὸν βραχίονά του ἐκ τῆς χειρός της· σᾶς σέβομαι καὶ σᾶς τιμῶ· θεωρῶ ὑμᾶς τόσον εὐγενῆ, ὅσον καὶ ὡραίαν· αἰσθάνομαι δὲ ὅτι ἂν δυσπιστήσω πρὸς ὑμᾶς πρέπει νὰ δυσπιστήσω καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν. Ἠγαπήσατε τὸν πατέρα μου, ὑπήρξατε ὁ φύλαξ ἄγγελος τοῦ γήρατός του, ἐπεριποιήθητε αὐτὸν πάσχοντα, ἐβοηθήσατε αὐτὸν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του. Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ σᾶς εὐλογῶ, διότι ἐξεπληρώσατε τὰ χρέη τοῦ ἀπόντος υἱοῦ του καὶ θέλω τηρήσει ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἰωνίαν πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνην. Ἐν τούτοις ἀφήσατέ με ν' ἀναχωρήσω. Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς ἐξηγήσω, ποῖοι σοβαροὶ λόγοι μοι ἐπιβάλλουσι τοῦτο, ἀλλ' ἀφοῦ ὑπείκω εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους, ἀφοῦ ἔχω τὴν δύναμιν ν' ἀντιστῶ εἰς τὴν χάριτα μεθ' ἧς μὲ παρακινεῖτε νὰ μείνω, πρέπει νὰ ἐννοήσητε, δεσποινίς, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι σπουδαῖοι.

— Κύριε, ἀπήντησεν ἡ Ἑλένη νομίζουσα ὅτι ἐνόει τοὺς λόγους ἐκείνους, ἐὰν εἶσθε μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, ἐὰν δὲν ἔχητε οὐδαμοῦ σπουδαῖα καθήκοντα ἀπαιτοῦντα τὴν παρουσίαν σας, ἐὰν ἡ καρδία σας εἶναι ἐλευθέρα παντὸς δεσμοῦ, τότε δὲν βλέπω τί δύναται νὰ σᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ μείνητε μεθ' ἡμῶν.

— Εἶμαι μόνος ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ καρδία μου εἶναι ἐλευθέρα παντὸς δεσμοῦ, ἀπήντησε μελαγχολικῶς ὁ νεανίας, ἀλλὰ σκέφθητε ὅτι δὲν εἶμαι εἰμὴ στρατιώτης μὲ ἤθη τραχέα ἴσως· δὲν ἔχω οὔτε τὰς κλίσεις, οὔτε τὰς ἕξεις, οὔτε τὰς ἀρχὰς τοῦ κυρίου πατρός σας καὶ ξένος ὢν ἐντελῶς πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἐν ᾗ ζῆτε, θὰ ἦμαι ὀχληρὸς καὶ θὰ στενοχωροῦμαι ἴσως καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος.

— Τοῦτο μόνον εἶναι λοιπόν; εἶπεν ἡ Ἑλένη. Ἀλλὰ σκέφθητε καὶ σεῖς, κύριε, ὅτι εὑρίσκεσθε ἐδῶ ἐπὶ τῶν ἰδιοκτησιῶν σας καὶ ὅτι οὐδεὶς θὰ θελήσῃ ποτὲ νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὰς κλίσεις σας εἰς τὰς ἕξεις σας, εἰς τὰς ἀρχάς σας. Ὁ πατήρ μου ἔχει χαρακτῆρα εὔκολον, ἐπιεικῆ καὶ εὐχάριστον· θὰ μᾶς βλέπετε, ὅταν θέλητε, ἤ, ἐὰν δὲν θέλητε, δὲν θὰ μᾶς βλέπετε ποτέ. Θὰ ζήσετε ὅπως σᾶς ἀρέσκει καὶ ἐκτὸς τῆς θερμοκρασίας, ἣν δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν, δι' ὅλα τὰ ἄλλα ἀπὸ ὑμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ νομίσητε ὅτι εὑρίσκεσθε ἀκόμη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Σιβηρίας, ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον, ὅτι ἐδῶ δὲν θὰ πηγώνετε καὶ ὁπόταν θέλητε δὲν θὰ ἔχετε εἰμὴ ν' ἀνοίξετε τὴν θύραν σας διὰ νὰ εὑρεθῆτε εἰς Γαλλίαν.

— Ἔστε βεβαία, δεσποινίς, ἀπήντησεν ὁ Βερνάρδος, ὅτι δὲν εἶναι ἡ θέσις μου ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μαρκησίου Λασεγλιέρ.

— Τοῦτο εἶναι τὸ αὐτό, ὡς ἂν ἠθέλετε νὰ εἴπητε ὅτι δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ ἰδική μας θέσις, ἀπήντησεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ· διότι ζῶμεν ἐδῶ ἐπὶ τῶν γαιῶν σας.

Καὶ οὕτως αἱ δύω ἐκεῖναι ἁγναὶ καὶ εὐγενεῖς καρδίαι ἀπηρνοῦντο ἑκάστη τὰ δικαιώματά της, ἵνα μὴ ταπεινώσωσιν ἀλλήλας. Ὁ Βερνάρδος τότε ἠρυθρίασεν, ἐταράχθη, ἐσιώπησε.

— Βλέπετε λοιπόν, ὅτι δὲν δύνασθε νὰ φύγητε; Δὲν θὰ φύγετε. Ἔλθετε, προσέθεσεν ἡ Ἑλένη στηρίξασα πάλιν τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ νεανίου. Χθὲς σᾶς διηγήθην τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ πατρός σας, μοὶ μένει νῦν ἱερά τις παρακαταθήκη, ἣν μοι ἐνεπιστεύθη κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του καὶ πρέπει νὰ σᾶς τὴν παραδώσω.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἔσυρε τὸν Βερνάρδον, ὅστις καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἠκολούθησεν αὐτήν, ἀμφότεροι δὲ ἐχάθησαν διὰ μέσου τῶν λόχμων καὶ τῶν βάτων τῶν ὑψουμένων ἑκατέρωθεν τῆς ἀνοιγομένης ἀτραποῦ.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Digitized by Google

ΜΙΑ ΟΛΛΑΝΔΙΚΗ ΟΙΚΙΑ

Διατρίβων ἐν Ῥόττερδαμ ἔλαβον συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς πολίτην τινὰ τῆς πόλεως Δέλφτ, δι' ἧς παρεκαλεῖτο νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ ἴδω τὴν οἰκίαν του.

«Ἐπιθυμεῖ, ἔλεγεν ἡ ἐπιστολή, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια ἀρχαίας Ὀλλανδικῆς οἰκίας· ὑψώσατε πρὸς στιγμὴν χάριν αὐτοῦ τὸ παραπέτασμα τοῦ ἱεροῦ *ἀδύτου*».

Οὐδόλως ἐδυσκολεύθην νὰ εὕρω τὴν οἰκίαν, μόλις δὲ εἶδον αὐτὴν εἶπον κατ' ἐμαυτόν· «*Καὶ ἐγὼ αὐτὴν θέλω*».

Ἦτο μικρὰ οἰκία κειμένη κατὰ τὸ ἄκρον ὁδοῦ ἐξιούσης εἰς τὴν ἐξοχήν, μονώροφος, ἐρυθρά, ἐκτισμένη σχεδὸν ἐπὶ τῆς ὄχθης διώρυχος καὶ ὀλίγον ἐπικλινὴς πρὸς τὰ ἐμπρός, ὡς εἰ ἤθελε νὰ ἐγκατοπτρισθῇ ἐν τῷ ὕδατι. Ἀπέναντι τῆς οἰκίας ὡραία φιλύρα ἐξέτεινε μέχρι τῶν παραθύρων τοὺς κλάδους της, οἵτινες ἀνεπτύσσοντο ἐν σχήματι μεγάλου ῥιπιδίου, ἀντικρὺ δ' ἀκριβῶς τῆς θύρας ὑπῆρχε περιαιρετὴ γέφυρα. Ἡ οἰκία εἶχε τὰ μικρὰ παραπετάσματα λευκά, τὴν θύραν πρασίνην, ἄνθη καὶ μικρὰ κάτοπτρα· ἦτο πρότυπον οἰκίας Ὀλλανδικῆς.

Ἡ ὁδὸς ἦν ἔρημος. Πρὶν ἢ κρούσω τὴν θύραν, ἐστάθην ὀλίγον θεωρῶν καὶ σκεπτόμενος. Ἡ οἰκία αὕτη μὲ καθίστα ἱκανὸν νὰ ἐννοήσω τὴν Ὀλλανδίαν κάλλιον ἢ ὅλα τὰ βιβλία, ἅπερ ἀνέγνων. Ἦτο συγχρόνως ἡ ἔκφρασις καὶ ὁ λόγος τοῦ οἰκογενειακοῦ ἔρωτος, τῶν μετρίων ἐπιθυμιῶν, τῆς ἀνεξαρτήτου φύσεως τοῦ Ὀλλανδικοῦ λαοῦ. Ὁ πραγματικὸς οἶκος εἶνε μόνον ἐν Ὀλλανδίᾳ, ὁ ἀτομικός, λέγω, οἶκος, ὁ ἀνεξάρτητος τῶν λοιπῶν, ὁ ἄμεμπτος, ὁ περιεσκεμμένος, ὁ ὅλως περιχαρὴς ἐφ' ὅσον ἡ κατοικοῦσα αὐτὸν οἰκογένεια χαίρει, ἢ ὅλως λυπηρός, ὅταν αὐτὴ λυπῆται. Ἐν ταῖς οἰκίαις ταύταις, μετὰ τῶν διωρύχων καὶ γεφυρῶν αὐτῶν πᾶς μετριόφρων πολίτης αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ μέρος τι τῆς ἐρημικῆς ἀξιοπρεπείας φρουράρχου ἢ πλοιάρχου. Ἐκ τῶν παραθύρων αὐτοῦ βλέπει τῳόντι, ὡς ἐκ τῶν ὀπῶν ἀκινήτου πλοίου, ὁμαλὴν καὶ ἀπέραντον πεδιάδα, ἥτις τῷ ἐμπνέει τὰς αὐτὰς σκέψεις καὶ τὰ αὐτὰ ἐλεύθερα καὶ σοβαρὰ αἰσθήματα, ἅπερ καὶ ἡ θάλασσα. Τὰ περιστοιχοῦντα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ δένδρα καὶ περιβάλλοντα ὡς διὰ πρασίνου ἐπενδύτου δὲν ἀφίνουσι νὰ εἰσχωρήσῃ εἰμὴ γλυκὺ καὶ χαλαρὸν φῶς. Τὸ πλῆρες ἐμπορευμάτων πλοιάριον ὀλισθαίνει ἐλαφρῶς πρὸ τῆς θύρας του. Δὲν ἀκούει οὔτε τὸν δοῦπον τῶν ὁπλῶν τῶν ἵππων οὔτε τὸν κρότον τῶν μαστιγίων οὔτε ᾄσματα, οὔτε φωνάς. Πέριξ αὐτοῦ ἅπασαι αἱ κινήσεις τῆς ζωῆς τυγχάνουσι σιωπηραὶ καὶ βραδεῖαι. Τὸ πᾶν ἀποπνέει εἰρήνην καὶ ἱλαρότητα. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς γειτονικῆς ἐκκλησίας τῷ ἀναγγέλλει τὴν ὥραν πέμπον αὐτῷ μετὰ κύματος ἁρμονίας γλυκείας καὶ σταθερᾶς ὡς εἰσὶν οἱ πόθοι καὶ ἡ ἐργασία του.

Ἔκρουσα τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ὁ δὲ κύριος αὐτῆς καταβὰς μοὶ ἤνοιξεν. Τῷ ἐνεχείρισα τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἀνέγνωσε, μοὶ ἀπηύθυνε δὲ ἐταστικὸν βλέμμα καὶ μὲ εἰσήγαγεν ἐν αὐτῇ. Οὕτω γίνεται παρ' αὐτοῖς σχεδὸν πάντοτε. Οἱ Ὀλλανδοὶ τὸ καταρχὰς δεικνύουσι δυσπιστίαν, ἐνῷ ἡμεῖς τοὐναντίον ἀνοίγομεν προθύμως τὰς ἀγκάλας εἰς τὸν τυχόντα, ὅστις ἤθελε κομίσει ἡμῖν συστατικὴν ἐπιστολήν, καὶ ὑποδεχόμεθα αὐτόν, ὡς εἰ ἦτο ὁ ἐπιστηθιώτερος ἡμῶν φίλος, καί τοι πολλάκις, παρερχομένου τοῦ πρώτου ἡμῶν ἐνθουσιασμοῦ, οὐδὲν ὑπὲρ αὐτοῦ πράττομεν. Οἱ Ὀλλανδοὶ ὅμως, ἐὰν σὲ ὑποδέχωνται μετὰ ψυχρότητος, ἥτις ἐνίοτε μετέχει προσβλητικῆς τινος δόσεως, μυρίας σοὶ απονέμουσιν ὑπηρεσίας διὰ τῆς μεγαλειτέρας προθυμίας, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἐξήντλησαν τὴν ἀβρότητα καὶ εὐγένειαν τῶν τρόπων αὐτῶν.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἴκου ἀνταπεκρίνετο ἐντελῶς πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ἦτο παρεμφερὲς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν πλοίου. Κλίμαξ περιστροφικὴ ἐκ ξύλου λάμποντος ὡς ἔβενος ἦγε πρὸς τὰ ὑψηλότερα δώματα. Ἐπὶ τῶν κλιμάκων, πρὸ τῶν θυρῶν καὶ ἐπὶ τῶν κατωφλίων, ὑπῆρχον ψίαθοι καὶ τάπητες. Τὰ δωμάτια ἦσαν μικρὰ ὡς κελλία, τὰ δὲ ἔπιπλα καθαρώτατα. Αἱ σιδηραῖ πλάκες, τὰ ἐλατήρια τοῦ κώδωνος, οἱ ἦλοι καὶ ἅπαντα ἐν γένει τὰ ἐκ μετάλλου κοσμήματα ἔλαμπον, ὡς εἰ εἶχον ἐξέλθει πρὸ μικροῦ τῶν χειρῶν τοῦ στιλβωτοῦ. Πανταχοῦ ὑπῆρχεν ἀφθονία ἀγγείων ἐκ πορσελάνης, κυάθων, κηροπηγίων, κατόπτρων, μικρῶν εἰκόνων, ἁρμαρίων, σκευοθηκῶν καὶ καθόλου εἰπεῖν, παντὸς εἴδους μικρῶν ἀντικειμένων, εἰς πᾶσαν προωρισμένων χρῆσιν καὶ ἀποστιλβόντων θαυμασίως, ἅπερ ἀπεδείκνυον χιλίας μικρὰς ἀνάγκας, ἃς δημιουργοῦσιν ὁ ἔρως τοῦ γαληνίου βίου, ἡ προνοητικὴ δραστηριότης, αἱ συνεχεῖς φροντίδες, τὸ δόγμα τῆς τάξεως, ἡ εὐφυὴς οἰκονομία τοῦ διαστήματος, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ παρουσία φρονίμου καὶ ἡσύχου οἰκοδεσποίνης.

Ἡ Θεὰ τοῦ μικροῦ τούτου ναοῦ, ἥτις δὲν ὡμίλει ἢ δὲν ἐτόλμα νὰ διαλεχθῇ γαλλιστί, ἦν κεκρυμμένη δὲν ἠξεύρω εἰς τίνα γωνίαν, καὶ δὲν ἠδυνήθην ποσῶς νὰ τὴν ἀνακαλύψω. Καταβάντες ὅπως ἐπισκεφθῶμεν τὸ μαγειρεῖον εὕρομεν αὐτὸ λαμπρότατον. Οἱ τοῖχοι ἦσαν λευκοὶ ὡς χιὼν ἄσπιλος.

Αἱ χύτραι ἀνταπέδιδον τὰ ἀντικείμενα ὡς κάτοπτρα. Τὸ μέτωπον τῆς ἑστίας ἐκοσμεῖτο ὡς θόλος κλίνης, διὰ παραπετάσματος ἐκ μουσελίνης, μηδὲν ἀπολύτως ἴχνος καπνοῦ ἔχοντος, οἱ δὲ τοῖχοι αὐτῆς περιεβάλλοντο διὰ μικρῶν τετραγώνων πλακῶν ἐκ λεπτῆς πορσελάνης, τοσοῦτον καθαρῶν, ὅσον εἰ μηδέποτε ἡνάφθη ἐν αὐτῇ πῦρ. Οἱ πυροστάται, τὸ πτύον, αἱ λαβίδες, αἱ

Digitized by Google

ἐσχάραι ὡμοίαζον πρὸς ἐστιλβωμένον χάλυβα. Κυρία τις φοροῦσα ἔνδυμα χοροῦ, ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ τὸ μέρος τοῦτο, νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλας τὰς γωνίας, καὶ νὰ θίξῃ ὅλα τὰ πράγματα, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ βλάψῃ τὴν λευκότητα τῶν ἐνδυμάτων αὐτῆς.

Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὑπηρέτρια ἐκαθάριζεν, ὁ δὲ ξενίζων με, σχολιάζων τὸ ἔργον αὐτῆς εἶπέ μοι τὰ ἀκόλουθα: «Ὅπως λάβητε ἰδέαν τοῦ τί ἐστι παρ' ἡμῖν ἡ καθαριότης, πρέπει νὰ παρακολουθήσητε ἐπὶ μίαν ὥραν τὴν ἐργασίαν τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Ἐνταῦθα σαπωνίζει τις, πλύνει, καθαρίζει μίαν οἰκίαν ἀπαραλλάκτως ὡς ἓν ἄτομον. Τὸ γινόμενον κυρίως δὲν εἶναι κάθαρσις, ἀλλὰ διακόσμησις. Φυσῶσιν ἐντὸς τῶν σχισμάδων τῶν πλίνθων σκάπτουσιν ἐν ταῖς γωνίαις διὰ τῶν ὀνύχων καὶ βελονῶν. Τὸ καθάρισμα τοσοῦτον εἶνε λεπτομερές, ὥστε κατακόπτει τοὐλάχιστον τὴν ὅρασιν τόσον ὅσον καὶ τοὺς βραχίονας. Εἶνε αὐτόχρημα ἐθνικὸν πάθος. Αἱ κόραι αὗται, αἵτινες συνήθως εἰσὶ φλεγματικαί, ἐξέρχονται τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν κατα τὴν ὡρισμένην πρὸς καθαριότητα ἡμέραν καὶ ἀποβαίνουσι φρενητιώδεις. Τότε δὲν εἴμεθα πλέον κύριοι ἐν τῷ οἴκῳ. Εἰσβάλλουσιν εἰς τοὺς θαλάμους καὶ ἀποπέμπουσιν ἡμᾶς, καταβρέχουσι καὶ θέτουσι τὸ πᾶν ἄνω κάτω. Δι' αὐτὰς ἡ ἡμέρα ἐκείνη εἶνε ἑορτὴ καὶ πανήγυρις. Εἰσὶν αἱ βακχίδες οὕτως εἰπεῖν, τῆς καθαριότητος, τὸ δὲ πλύσιμον τὰς ἐξάπτει μέχρι μανίας».

Ἠρώτησα αὐτὸν τί φρονεῖ περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς μανίας ταύτης, δι' ἣν ἡ Ὁλλανδία κατέστη περιώνυμος. Εἰς ἀπάντησιν δὲ μοὶ εἶπε πολλοὺς λόγους, οὓς πλεῖστοι ἄλλοι μοὶ ἐπανέλαβον ἔκτοτε, ὅτι δηλαδὴ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἰσὶ πρῶτον ἡ τῆς χώρας αὐτῶν ἀτμόσφαιρα, ἥτις προσβάλλει ἰδίως τὸ ξύλον καὶ τὰ μέταλλα, ἡ ὑγρασία, ἡ μικρότης τῶν οἰκιῶν, ἡ πολλαπλότης τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα μεταβάλλονται τάχιστα εἰς φωλεὰς κονιορτοῦ, ἡ ἀφθονία τοῦ ὕδατος, ἥτις διευκολύνει τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἀνάγκη τις τῶν ὀφθαλμῶν, οἵτινες ἐπὶ τέλει τὴν καθαριότητα ἐκλαμβάνουσιν ὡς καλλονὴν καὶ τελευταῖον ἡ ἅμιλλα, ἥτις ὠθεῖ τὰ πάντα μέχρις ὑπερβολῆς. «Ἀλλά, προσέθηκε, τὸ μᾶλλον φιλοῦν τὴν καθαριότητα μέρος τῆς Ὁλλανδίας δὲν εἶνε ἐδῶ· τὴν ὑπερβολήν, *τὸ βέλτιον* οὕτως εἰπεῖν τῆς καθαριότητος θέλετε ἴδει εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας».

Ἐξήλθομεν ἵνα περιέλθωμεν τὴν πόλιν. Δὲν ἦτον ἀκόμη μεσημβρία, πανταχοῦ δὲ ἔβλεπέ τις ὑπηρετρίας, ὧν τὰ ἐνδύματα ὡς καὶ ὅλα τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ γυναικῶν ἐν Ὁλλανδίᾳ ἔχουσι τὸ αὐτὸ χρῶμα, ἤτοι φέρουσιν ἅπασαι ἐσθῆτα χρώματος πρασινωποῦ ἀνοικτοῦ, ἐφ' ἧς εἰσὶν ἐσπαρμένα μικρὰ ἄνθη, ἄστρα, ἢ μικροὶ σταυροί, ὅταν δὲ κάμνωσι καθαριότητα φοροῦσιν κεφαλοδέσμην καὶ ἓν ζεῦγος πελωρίων ξυλίνων πεδίλων λευκῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα ὅτι αὗται ἀπετέλουν ὁμοῦ ἐθνικὸν σωματεῖον, οὗ τὸ ὁμοιόμορφον τῆς ἐνδυμασίας ἦτο καταστατικὸς ὅρος. Εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νεώταται, (διότι προβεβηκυῖαι γυναῖκες δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τοὺς κόπους, εἰς οὓς αὗται ὑποβάλλονται), ξανθαὶ στρογγυλοπρόσωποι, μὲ κατιούσας καμπύλας ἀλλοκότους. Ὀλίγισται εἰσὶν ὡραῖαι, κατὰ τὴν στενὴν τῆς λέξεως ἐκδοχήν, ἀλλ' ἔχουσι λευκὸν καὶ ῥοδινὸν τὸ χρῶμα θαυμάσιον· δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι λάμπουσιν ἐξ ὑγείας εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε φαίνεται ὅτι ἡ ὑγεία, ἡ ζωὴ θὰ εἰσήρχετο παραυτὰ εἰς τὸ σῶμα δυστυχοῦς ἀσθενοῦς, ἐὰν μία ἐξ αὐτῶν προσήγγιζε τὴν παρειάν της εἰς τὴν ἰδικήν του. Οἱ πλήρεις τύποι αὐτῶν καὶ οἱ ὡραῖοι χρωματισμοί των αἴρονται πρὸς τούτοις ἰδιάζουσάν τινα χάριν ἐκ τῆς ὑπηρετικῆς αὐτῶν στολῆς. Τὴν πρωΐαν πρὸ πάντων, ὅτε ἔχουσι τὰ μὲν μανίκια αὐτῶν ἀνασκουμβωμένα, γυμνὸν δὲ τὸν λαιμόν, ἀφίνουσι νὰ διαβλέπῃ τις λευκότητας σπανίως ἀπαντωμένας.

Αἴφνης ἐνεθυμήθην σημείωσίν τινα, ἣν ἔγραψα ἐπὶ τοῦ σημειωματαρίου μου, πρὶν ἢ ἀναχωρήσω εἰς Ὁλλανδίαν.

«Αἱ ὑπηρέτριαι, ἐν Ὁλλανδίᾳ, βασανίζουσιν ἐπίσης τὰς κυρίας των».

Ἐνταῦθα δέον νὰ καταφύγω εἰς ἓν παρεμπίπτον ἐπεισόδιον. Εἶνε πασίγνωστον καὶ πασίδηλον ὅτι αἱ κυρίαι, ὧν ἡ θέσις δὲν εἶνε ἀρκούντως ὑψηλὴ ὥστε νὰ μὴ ἀναμιγνύωνται ἀπ' εὐθείας μὲ τὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν γυναῖκας, δηλαδὴ αἱ μίαν μόνον ὑπηρέτριαν ἔχουσαι ὡς μάγειρον καὶ θαλαμηπόλον ἐν ταὐτῷ, διαλέγονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὰς ἐπισκέψεις αὐτῶν περὶ τῆς ὑπηρετρίας, ἐξιστοροῦσαι πάντοτε τὰ ἀνυπόφορα αὐτῶν ἐλαττώματα, τὰς αὐθαδείας, τὰς ἀξιώσεις ἰσότητος εἰς τὰς μετ' αὐτῶν σχέσεις των, τὰς κλοπὰς ἐκ τῆς δαπάνης, τὴν φθοράν, τὸ ψεῦδος, τὰς ἀναιδεῖς ἀπαιτήσεις, τὰς ἀπουσίας καὶ ἐρεύνας πρὸς ἀναζήτησίν των. Αἱ δὲ διηγήσεις αὗται τελευτῶσι διὰ τῆς μεμψιμοίρου ταύτης στροφῆς· «Δὲν ὑπάρχουσι πλέον ὑπηρέτριαι τίμιαι καὶ πισταί, ὡς ἦσαν ἄλλοτε, αἵτινες ἔτρεφον στοργὴν πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ ἐγήρασκον ἐν τῷ οἴκῳ. Δέον νὰ ἀλλάσῃ τις αὐτὰς ἀδιακόπως, δὲν εἶνε πλέον δυνατὸν νὰ ἀνθέξῃ τις». Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἆρά γε ἀληθές; Μὴν εἶνε συνέπεια τῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος τῶν τάξεων, ἥτις κατέστησε σκληροτέραν μὲν τὴν ὑπηρεσίαν, τὸν δὲ ὑπηρετοῦντα ἀπαιτητικώτερον; Μὴν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς χαλαρώσεως τῶν ἠθῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς πειθαρχίας, γινόμενον ἐπαισθητὸν καὶ ἐν τῷ μαγειρείῳ.

Ὁπωσδήποτε τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι κἀγὼ αὐτὸς ἀκούω αἰωνίως τὴν αὐτὴν ἐπῳδὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, εἰς τρόπον ὥστε ἡμέραν τινά, πρὶν ἢ ἀπέλ-

Digitized by Google

θω εἰς Ἱσπανίαν, εἶπον εἰς τὴν μητέρα μου: «Ἐὰν πρᾶγμά τι ἐν Μαδρίτῃ μέλλῃ νὰ μὲ παρηγορήσῃ διὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκογενείας ἀπομάκρυνσίν μου, τοῦτο θὰ ἦνε νὰ μὴν ἀκούω πλέον τὰ ποικίλα καὶ στερεότυπα ταῦτα παράπονα ἐπὶ τοῦ μισητοῦ τούτου θέματος»· φθάνω εἰς Μαδρίτην, εἰσέρχομαι ἔν τινι casa de nuespedes, καὶ ὁ πρῶτος λόγος τῆς ξενοδόχου μου ἦτο νὰ μοὶ διηγηθῇ ὅτι ἤλλαξε τρὶς ὑπηρέτριαν ἐντὸς μηνός, ὅτι εἶνε ἀπελπισία καὶ ὅτι δὲν ἠξεύρει πλέον εἰς τίνα ἅγιον νὰ καταφύγῃ, ἡ δὲ σκηνὴ αὕτη ἀνενεοῦτο καθεκάστην, καθ' ὅλην τὴν ἐκεῖσε διαμονήν μου. Ἦσαν ἀτελεύτητα παράπονα. Ἐπανελθὼν παρ' ἐμοὶ διηγήθην τὸ γεγονός, ἡ δὲ μήτηρ μου συνεπέρανεν ὅτι τὸ προκείμενον κακὸν θὰ ἦτο γενικὸν εἰς ὅλους τοὺς τόπους. «Οὐχί, τῇ ἀπήντησα, εἰς τὰς βορείους χώρας τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἔχῃ οὕτω. — «Θὰ ἴδῃς καὶ θὰ μὲ πληροφορήσῃς περὶ τούτου», μοὶ ἀπεκρίθη. Μεταβαίνω εἰς Παρισίους, εἰς δὲ τὴν πρώτην κυρίαν, ἧς λαμβάνω τὴν γνωριμίαν, ἀπευθύνω τὸ ἑξῆς ζήτημα. Αἱ ὑπηρέτριαι εἶνε καὶ ἐδῶ, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Ἱσπανίᾳ τὸ αἰώνιον βάσανον τῶν οἰκοδεσποινῶν;— «Ὦ, ἀγαπητέ μοι Κύριε, μοὶ ἀπεκρίνατο αὕτη ἑνόνουσα τὰς χεῖρας καὶ ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, μή μοι ὁμιλῆτε περὶ τούτου!» Μεθ' ὃ ἐποίησε μακρὰν διήγησιν ἀγώνων, ἐκδιώξεων καὶ δυστυχημάτων. Γράφω τοῦτο εἰς τὴν μητέρα μου καὶ μοὶ ἀπαντᾷ «Ἂς ἴδωμεν εἰς Λονδῖνον». Μεταβαίνω εἰς Λονδῖνον, συνδιαλέγομαι μετά τινος Ἀγγλίδος ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ μὲ φέρει εἰς Ἀμβέρσην, καὶ ἀρχίζω νὰ ἐξηγῶ εἰς αὐτὴν τὸν λόγον τῆς φιλοπραγμοσύνης μου, εἶτα τῇ ὑποβάλλω τὸ σύνηθες ἐρώτημα. Αὕτη ἀποστρέφει τὴν κεφαλήν, φέρουσα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου της, εἶτα μοὶ ἀπαντᾷ τονίζουσα ἑκάστην λέξιν «Εἶνε μάστιξ Θεοῦ». Γράφω εἰς τὴν οἰκίαν μου ὁμολογῶν ἐμαυτὸν ἡττηθέντα, προστίθημι ὅμως ὅτι ἐλπίζω νὰ κερδήσω ἐν Ὁλλανδίᾳ, χώρᾳ φιλησύχῳ, ἔνθα αἱ οἰκίαι εἰσὶ κάλλιστα ηὐτρεπισμέναι καὶ καθαρώταται, ὁ δὲ οἰκιακὸς βίος τόσον γλυκύς! Ἡ μήτηρ μου μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι καὶ αὐτὴ εἶνε διατεθειμένη νὰ παραδεχθῇ ἔντιμον ἐξαίρεσιν ὑπὲρ τῆς Ὁλλανδίας. Πλὴν καὶ αὐτὴ καὶ ἐγὼ εἴχομεν πάντοτε ἀμφιβολίας. Ἤμην ὅθεν ἀνυπόμονος νὰ φωτισθῶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἐκείνη δὲ ἐπερίμενεν ἀνυπομόνως εἰδήσεις μου. Ἰδοὺ διατί ἀπηύθυνα τὴν ἐρώτησιν ταύτην εἰς τὸν εὐγενῆ ὁδηγόν μου τοῦ Δέλφτ. Ἕκαστος δὲ δύναται ἤδη νὰ συμπεράνῃ μετὰ τίνος ἀνυπομονησίας περιέμεινα τὴν ἀπάντησίν του:

«Κύριε, μοὶ λέγει ὁ Ὁλλανδὸς μετὰ στιγμήν τινα σκέψεως, ἓν μόνον θὰ σᾶς εἴπω εἰς ἀπάντησιν. Ἐν Ὁλλανδίᾳ ἔχομεν, παροιμίαν λέγουσαν, ὅτι «αἱ ὑπηρέτριαι εἰσὶ τὸ σταύρωμα τῆς ζωῆς».

Αἱ χεῖρές μου ἐκόπησαν ἐξ ἀπελπισίας. «Ἰδού, πρῶτον, ἐξηκολούθησεν, ἓν μέγα κακόν. Ἐὰν ἔχῃ τις μεγάλην οἰκίαν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ δύο ὑπηρετρίας, τὴν μίαν διὰ τὸ μαγειρεῖον καὶ τὴν ἄλλην διὰ τὴν καθαριότητα. Τῷόντι μὲ τὴν μανίαν, ἣν ἔχουσι νὰ πλύνωσιν ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα, αἱ δύο αὗται ὑπηρεσίαι δὲν δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὑπὸ μιᾶς μόνης. Πρὸς τούτοις διψῶσι λυσσωδῶς ἐλευθερίας, θέλουσι νὰ μένωσι τὸ ἑσπέρας ἐκτὸς τῆς οἰκίας μέχρι τῶν δέκα, νὰ ἔχωσι δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μίαν ἡμέραν ἐντελῶς ἐλευθέραν. Πρέπει νὰ ἀνέχηταί τις ὅπως ὁ μνηστήρ των, ἢ οἱονδήποτε ἄλλο πρόσωπον ἔρχεται νὰ τὰς ζητῇ εἰς τὴν οἰκίαν. Χορεύουσιν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ κάμνουσι τὸν κόσμον ἄνω κάτω κατὰ τὰς ἑορτάς. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἂν ἐδήλωσαν ἤδη ὅτι ἀναχωροῦσι, ὀφείλετε ὅμως νὰ περιμένετε πότε θὰ εὐαρεστηθῶσι νὰ ἀπέλθωσιν, πολλάκις δὲ σᾶς κάμνουσι νὰ περιμένετε ἐπὶ ὁλοκλήρους μῆνας. Ὡσαύτως ἀπαιτοῦσι μισθοὺς ἐνενήκοντα καὶ ἑκατὸν φιορίνια κατ' ἔτος. Πλὴν δὲ τῶν μισθῶν ζητοῦσι τόσα τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ ὅλων τῶν πληρωμῶν τὰς ὁποίας κάμνει ὁ οἰκοδεσπότης, δῶρα παρ' ὅλων τῶν προσκαλουμένων φίλων ἀφεύκτως, ἕτερα δῶρα ἔκτακτα ἐκ χρημάτων καὶ φορεμάτων καὶ πρὸ πάντων καὶ πάντοτε ὑπομονήν, ὑπομονὴν καὶ ἀκόμη ὑπομονήν».

Τοιουτοτρόπως ἔμαθον ἱκανὰ ὅπως πληροφορήσω ἐν γνώσει τὴν μητέρα μου· ἔστρεψα ἑπομένως τὸν λόγον ἐπὶ ἑτέρου ἧττον ἀνιαροῦ ἀντικειμένου.

[Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ] Ἰγ.

ΑΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΚΥΝΟΣ

καί τινων ἄλλων ζῴων κινήσεις.

Πάντες γνωρίζουσι ὅτι οἱ κύνες, πρὶν ἢ κατακλιθῶσιν ἐπὶ τάπητος ἢ ἐπὶ ἄλλου σκληροῦ σώματος, περιστρέφονται κυκληδὸν ἐπὶ τῆς θέσεως των καὶ ξέουσι τὸ ἔδαφος διὰ τῶν προσθίων ποδῶν ἀσκόπως κατὰ τὸ φαινόμενον. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῶν κυνῶν ἀνάγει βεβαίως τὴν ἀρχήν της εἰς τοὺς ἀγρίους προπάτορας τῶν νῦν ἡμέρων κυνῶν, οἵτινες θέλοντες νὰ κατακλιθῶσι ἐπὶ τῆς χλοερᾶς καὶ ποώδους ἐπιφανείας τῶν πεδιάδων ἢ τῶν δασῶν, ἐπίεζον διὰ τῆς κυκλικῆς στροφῆς τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδῶν τὴν χλόην, παρασκευάζοντες οὕτω στρωμνὴν μαλθακὴν ἐντὸς βαθύσματος ἐπὶ τῆς λοιπῆς χλόης.

Ὅτι δὲ ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι ὀρθὴ ἀποδεικνύει καὶ τὸ γεγονὸς καθ' ὃ οἱ θῶες, οἱ μεγαλωτοι (Fennek) καὶ ἄλλα συγγενῆ τοῖς κυσὶ ζῷα οὕτω παρασκευάζουσι τὸ ἄχυρον ἐν τοῖς ζῳολογικοῖς κήποις. Ὥστε ἡ πρᾶξις αὕτη τῶν κυνῶν πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς κληρονομικότητα, ἀπὸ τῶν προπατόρων παραμείνασαν μέχρι νῦν, καίπερ μὴ ἔχουσαν σκοπόν τινα καὶ ἔννοιαν, ἀφοῦ αἱ λοιπαὶ

Digitized by Google

περιστάσεις τοῦ βίου καὶ τῆς διαίτης τῶν κυνῶν μετεβλήθησαν.

Τὰς ἀτόπους ταύτας ἕξεις, τὰς ἐκ κληρονομικότητος ὑπαρχούσας ἀπαντῶμεν καὶ εἰς πλῆθος ἄλλο πράξεων τῶν ζῴων, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Πολλὰ σαρκοφάγα ζῷα πρὶν ἢ ἐπιπηδήσωσι κατὰ τῆς λείας αὐτῶν προπαρασκευάζονται καταβιβάζοντα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἔδαφος,καὶ προσεγγίζοντα τὸ σῶμα τῇ γῇ, ὅπως εἶνε ἕτοιμα. Ἡ ἕξις αὕτη παρέμεινεν εἰς τοὺς ἡμέρους κύνας, οἵτινες καὶ μακρόθεν ἐνίοτε βλέποντες ξένον κύνα κύπτουσι καὶ ἐγγίζουσι τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἔδαφος, τοποθετούμενοι οὕτως ὅπως δι' ἑνὸς ἅλματος ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἂν καὶ ἡ ὁδὸς εἶνε ὅλως ἔρημος καὶ ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἑτέρου κυνὸς μεγάλη.

Εἰς πάντας εἶνε γνωστὸν ὅτι, ὅταν οἱ κύνες ἀποθέσωσι τὰς ἀκαθαρσίας των, ξέουσιν εἶτα δι' ὀλίγων ξεσμῶν τὸ ἔδαφος κινοῦντες τοὺς τέσσαρας πόδας πρὸς τὰ ὀπίσω· τοῦτο δὲ πράττουσι καὶ ἐπὶ λιθίνου ἔτι ἐδάφους, καὶ ἐὰν ἐσκόπουν νὰ καλύψωσιν αὐτὰς διὰ χώματος ὅπως αἱ γαλαῖ. Ὅλως ὁμοίως πράττουσι καὶ οἱ λύκοι καὶ θῶες ἐν τοῖς ζωολογικοῖς κήποις, ἐν τούτοις δὲ οἵ τε λύκοι καὶ οἱ θῶες καὶ αἱ ἀλώπεκες οὐδέποτε καλύπτουσι, καὶ ἂν πρὸς τοῦτο ὑπάρχουσιν ὅλαι αἱ εὐκολίαι, τὰς ἀκαθαρσίας των διὰ χώματος, ὅπως βεβαιοῦσιν οἱ φύλακες τῶν ζῴων τούτων ἐν τοῖς θηριοτροφείοις. Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ ζῷα καταχωννύουσιν ἐν τῇ γῇ τὴν περισσεύουσαν τροφήν. Ἡ ἕξις αὕτη τοῦ γένους τῶν κυνῶν, ἡ οἰκεία τῷ γένει τῶν αἰλούρων, εἶνε λείψανον ἄσκοπον κληρονομηθὲν παρ' ἀπωτάτου τινος προπάτορος τοῦ γένους τῶν κυνῶν, παρ' ᾧ τότε εἶχε σκοπὸν τινὰ ἄδηλον, νῦν δὲ διετηρήθη μόνον διὰ τῆς κληρονομικότητος.

Κύνες καὶ θῶες ἀρέσκονται τὰ μέγιστα περιφερόμενοι καὶ προστρίβοντες τὸν αὐχένα αὐτῶν καὶ τὰ νῶτα ἐπὶ θνησιμαίων ζῴων. Τοῦτο γίνεται πιθανῶς ἕνεκα τῆς εὐαρέστου ὀσμῆς, ἣν τὰ δύω ταῦτα εἴδη τῶν ζῴων αἰσθάνονται,καίτοι οἱ κύνες δὲν τρώγουσι θνησιμαῖα. Οἱ λύκοι τοὐναντίον οὐδόλως προστρίβονται ἐπὶ θνησιμαίων Τούτου ἕνεκα ἐξηγεῖται ὀρθῶς τὸ γεγονὸς διατὶ οἱ μεγαλείτεροι κύνες, οἵτινες πιθανῶς κατάγονται ἀπὸ λύκων, οὐδόλως προστρίβονται ἐπὶ θνησιμαίων, ἐνῷ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως πράττουσι τοῦτο οἱ μικρότεροι, οἱ πιθανῶς ἀπὸ θώων καταγόμενοι.

Οἵαν δ' ἐπίδρασιν ἔχει ἡ κληρονομηθεῖσα ἕξις ἐπὶ τῶν ζῴων δεικνύει τὸ παράδειγμα γαλῆς, ἥτις ἐκάλυψε διὰ τέφρας καθαρὸν ὕδωρ κοχλιαρίου χυθέντος ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς ἑστίας, χωρὶς νὰ ὁδηγηθῇ βεβαίως πρὸς τοῦτο οὔτε ὑπὸ τῆς ὀσμῆς οὔτε ὑπ' ἄλλου τινὸς αἰσθήματος, ἢ ὑπὸ μόνης τῆς ὁράσεως. Γνωστὸν δὲ ὅτι αἱ γαλαῖ καλύπτουσι ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν ἐκκριμάτων αὐτῶν διὰ χώματος.

Αἱ γαλαῖ παρέχουσιν ἡμῖν καὶ ἕτερον δεῖγμα πολυχρονίου κληρονομικότητος. Εἶνε πασίγνωστον ὅτι αὗται οὐδόλως ἀνέχονται νὰ βραχῶσιν οἱ πόδες των πιθανῶς ἐπειδὴ ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν καταγωγὴ εἶνε αἱ ξηραὶ τῆς Αἰγύπτου χῶραι. Βρεχόμεναι δὲ τινάσσουσιν ἰσχυρῶς τοὺς πόδας πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ὕδατος. Ὑπάρχει δὲ παράδειγμα γαλῆς νεαρᾶς, ἥτις ἐτίναξε τοὺς πόδας αὐτῆς ὅλως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν πλησίον αὐτῆς ἐχύθη τυχαίως ὕδωρ χωρὶς οὐδὲ σταγὼν νὰ πέσῃ ἐπὶ τῶν ποδῶν της. Ἐνταῦθα ἔχομεν καταφανέστατον παράδειγμα μυϊκῆς κινήσεως ἐκ τῆς ἕξεως, ἥτις διηγέρθη σφαλερῶς διὰ τοῦ ἤχου ἀντὶ νὰ διεγερθῇ διὰ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀφῆς.

Ἐν Βόννῃ 10 Ἰανουαρίου 1882. ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ.

ΤΟ ΕΝ ΜΟΝΑΧΩι ΧΑΛΚΟΧΥΤΕΙΟΝ

καὶ ὁ ἀνδριὰς ΒΑΥΑΡΙΑ

Ὅτε ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ὁ Α' ἀπεφάσισε ν' ἀνεγείρῃ κολοσσαῖον ἀνδριάντα τῆς Βαυαρίας, ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου εἰς τὸν περιώνυμον **Schwanthaler**. Τὸ πλάσμα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου ἦτο ἀνάλογον τῆς μεγαλοπρεποῦς ἰδέας τοῦ βασιλέως, καὶ ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν ἐπλάσθη ἐκ πηλοῦ μνημεῖον ὕψους **63** ποδῶν ὅσον ὁ μέλλων ἀνδριάς. Ὁ κολοσσὸς παρεδόθη μετὰ ταῦτα τῷ χύτῃ.

Η κεφαλὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ πρῶτον. Ἐν ᾧ δὲ προητοιμάζετο τὸ μέταλλον πρὸς χύσιν, προησθάνθη τὸ πνεῦμα τοῦ τεχνίτου ὅτι μὲ ὅλους τοὺς ὑπολογισμοὺς τὸ ὑλικὸν δὲν ἤθελεν ἀρκέσει πρὸς τὴν γιγάντειον ἐργασίαν, καὶ εἰς τὸν ἡμιλελυμένον ὄγκον προσετέθησαν **3,000** λίτραι χαλκοῦ. Ἡ ἐπιτυχία ἀπέδειξε πόσον ἡ πρόνοια αὕτη ἦτο εὐτυχής.

Καὶ νῦν ἐπρόκειτο νὰ χυθῇ τὸ στῆθος τοῦ ἀνδριάντος· ὁ δὲ τεχνίτης συνέλαβε τὴν τολμηρὰν ἰδέαν νὰ ἐκτελέσῃ τοῦτο ὅλον. Οἱ ἰδόντες ποτὲ 3 ἢ 4 χιλ. λίτρας φλέγοντος ὑγροῦ μετάλλου νὰ ῥέωσι, πιθανὸν ἔντρομοι ὑπεχώρησαν ἐπὶ τῇ θέᾳ ταύτῃ· ἀλλὰ διὰ τὸ μέρος τοῦτο ἦσαν ἀναγκαῖαι τεσσαράκοντα χιλιάδες λιτρῶν· πόσον μεγάλη ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ ἐὰν φαντασθῇ ὅτι **300,000** λιτρῶν ὑγροῦ μετάλλου ἐπλήρουν τὴν κάμινον.

Ἀλλ' ἰδού. Ὁ ὄγκος ἄρχεται βραδέως διαλυόμενος, εὐμεγέθη τεμάχια πυροβόλων ἐπινήχονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὡς εἰ λέμβοι ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐξαφανίζονται βαθμηδόν. Μετ' οὐ πολὺ βλέπει τις σχηματιζόμενον ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ ἐπίπαγον, ὅστις ἐπαπειλεῖ μέγαν κίνδυνον τῇ τε καμίνῳ καὶ τῷ προτύπῳ, ὅπερ ἵσταται περιμένον νὰ δεχθῇ ἐπ' αὐτοῦ τὸν ὑγρὸν χαλκόν. Ἵνα μὴ ὁ καταστρεπτικὸς οὗτος φλοιὸς σχηματισθῇ, ἓξ ἄνδρες ἡμέραν τε καὶ νύκτα ἀνακινοῦσι διὰ μακρῶν σιδηρῶν καμάκων τὸν τοῦ πυρὸς ῥύακα. Ἀλλὰ διὰ χρόνου ὀφείλουσι νὰ ἀπομακρύνωνται, ἵνα

Digitized by Google

ἀντικατασταθῶσι ὑπ' ἄλλων, διότι ἂν καὶ φέρουσι κάθυγρα ἐνδύματα ἡ φλέγουσα θερμότης διασχίζει τὸ δέρμα, ὡς εἰ ξηρὸν φλοιὸν δένδρου. Ὁ λέβης ἀδιαλείπτως ἀνακινεῖται, τὸ πῦρ ὑποθάλπεται πρὸς νέους ἀγῶνας, ἀλλὰ τὸ μέταλλον δὲν εἶναι ἔτι ἕτοιμον πρὸς χύσιν. Ὧραι μετὰ ὥρας παρέρχονται, ἡ ἡμέρα εὑρίσκεται ἐν τῇ δύσει καὶ ἡ νὺξ πλησιάζει. Πέντε ἡμέρας καὶ πέντε νύκτας ὅλας ὑπεκκαίετο τὸ πῦρ καὶ μέχρι μανίας ἠρεθίζετο, οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο ἔτι νὰ εἴπῃ ἐπὶ πόσον ἡ δαιμόνιος αὕτη ἐργασία θὰ ἐξηκολούθει. Οἱ ἄνδρες σιωπῶσι καὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐργαζόμενοι τὸ γιγάντειον ἔργον, ἡ φοβερὰ θερμότης ἐγένετο ἀδιαλείπτως μεγαλειτέρα. Τρομερὸν βάρος αἰωρίζετο ἐν τῇ φλεγούσῃ ἀτμοσφαίρᾳ, καὶ βαρέως ἐπίεζε τὰς ψυχὰς ὅλων, πρὸ πάντων δὲ τὴν ψυχὴν ἐκείνου, ὅστις τοιαύτην ἀνέλαβεν ἐπιχείρησιν. Πρὸ πέντε ἡμερῶν ὁ διευθυντὴς δὲν κατέλειψε τὴν θέσιν, ἀλλὰ ὡς Κολόμβος, ὅστις ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἤλπιζε νὰ ἴδῃ ἀναφαινομένην τὴν νέαν γῆν, περιέμενε τὴν κρίσιμον στιγμήν. Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς πέμπτης ἡμέρας καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς καμάτου, ἐξέτεινε τὰ μέλη ἵνα κοιμηθῇ· ἀλλ' ἅμα ἔκλεισε τὰ ὄμματα, ἡ σύζυγος αὐτοῦ τὸν ἐξήγειρε φωνάζουσα· «Ἐγέρθητι, ἐγέρθητι, τὸ ἐργαστήριον καίει». Καὶ πράγματι ἐκαίετο. Οὐδὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπομείνῃ τοσαύτην φοβερὰν θερμότητα καὶ ν' ἀντιστῇ εἰς αὐτήν. Αἱ δοκοὶ τοῦ καταστήματος ἐκαίοντο. Νὰ σβύσῃ τις τὸ πῦρ, ὡς συνήθως, ἦτο ἀδύνατον, διότι ἐὰν οἱονδήποτε ψυχρὸν ὑγρὸν ἤθελεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ βράζοντος μετάλλου, τὸ ἀποτέλεσμα ἤθελεν εἶναι φρικτόν, ἡ κάμινος ἤθελε καταστραφῆ καὶ 40,000 λίτραι χαλκοῦ ἤθελον ἀπολεσθῆ. Ἕνεκα τούτου ἠρκέσθησαν νὰ καλύψωσι τὰς καιομένας δοκοὺς διὰ καθύγρων ῥακῶν καὶ καταπνίξωσι τὰς φλόγας. Ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖχοι ἐφλέγοντο καὶ τὸ οἰκοδόμημα ὡμοίαζε τερατώδη κάμινον. Οὐδὲν ἧττον ἀδιαλείπτως φέρονται ἐπὶ τοῦ πυρὸς σωροὶ ξύλων, διότι ἡ θερμότης δὲν εἶναι εἰσέτι ἀρκούντως μεγάλη, τὸ μέταλλον δὲν βράζει εἰσέτι. Ἂς καίωσιν αἱ δοκοὶ καὶ ἂς φλέγωσιν οἱ τοῖχοι· τὸ πῦρ ἀδιακόπως ὑποσκαλεύεται καὶ ὑποθάλπεται. Τέλος ἔφθασεν ἡ κρίσιμος στιγμή. Ὁ ὄγκος ἅπας βράζει. Νῦν καλεῖ ὁ χαλκοχύτης Müller τοὺς ἄνδρας καταγινομένους νὰ σβύσωσι τὰς καιομένας δοκοὺς καὶ φωνάζει αὐτοῖς· «Ἀφῆτε νὰ καίωνται, τὸ μέταλλον εἶναι ἕτοιμον πρὸς χύσιν». Καὶ ἀκριβῶς τὸ μεσονύκτιον, ἐν ᾧ φλόγες περιέβαλλον τὰς δοκοὺς τοῦ οἰκοδομήματος, ἀπεσύρθη τὸ ἔμβολον, καὶ φλογερὸς ῥύαξ ἐξώρμησεν ἐπὶ τὴν ἐκ πηλοῦ μορφήν.

Πάντες ἀνέπνευσαν. Οἱ τραχεῖς ἐργάται ἵστανται ἐκεῖ πλήρεις σεβασμοῦ καὶ ὡς εἰ ἡττηθέντες ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἑαυτῶν ἔργου, βωβοὶ παρατηροῦντες καὶ ἀκούοντες τὸν θορυβώδη πάταγον τοῦ ἐκ χαλκοῦ καταρράκτου. Μόνον δὲ ὅτε τὸ ἔργον ἐπετελέσθη, ἀνέκυψαν διαταχθέντες ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ νὰ σβύνωσι τὸ πῦρ.

Ὀλίγα λεπτὰ μετὰ ταῦτα ὁ κώδων τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας ἐν Neuhansen ἐκάλει τὸν Διευθυντὴν καὶ τοὺς ἐργάτας, ἵνα ἀναπέμψωσιν εὐχαριστίας διὰ τὴν εὐτυχῆ τοῦ ἔργου ἀποπεράτωσιν. Οὐδὲν δυστύχημα συνέβη καὶ πᾶς ὁ λαβὼν μέρος εἰς αὐτὸ ἀπῆλθεν ἀβλαβής.

[Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ]. Γ. Π. Π.

Η ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ὁ παρ' ἡμῖν ἐπίατρος κ. Βερνάρδος Ὀρνστάϊν ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βερολινείῳ περιοδικῷ διὰ τὴν ἐθνολογίαν, τῷ ἐκδιδομένῳ τῇ συνεργασίᾳ τοῦ κλεινοῦ ἰατροῦ καὶ ἀνθρωπολόγου Βίρχοβ, σειρὰν ἄρθρων ἀξιοσπουδάστων *Περὶ τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς μετὰ ἰδίας ἐξετάσεως τῆς μακροβιότητος αὐτῶν καὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς*. Ὁ διακεκριμένος ἐπίατρος ἠσχολήθη περὶ τὸ θέμα τῆς μελέτης του μετὰ πολλοῦ ζήλου, ἐξερευνῶν τὰς στατιστικὰς τοῦ κ. Μανσόλα, τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀστεροσκοπείου, τὰς εἰδήσεις τῶν ἐφημερίδων, καὶ καταγράφων διαφόρους παρατηρήσεις ἰδίας τε καὶ ἄλλων ἰατρῶν Ἑλλήνων εἰς οὓς εἶχεν ἀποταθῆ. Κατὰ τὰς γενομένας παρατηρήσεις, μεταξὺ 1602 κατοίκων ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκομεν ἕνα ἡλικίας ἐτῶν 75 80, τῆς δὲ ἡλικίας ἐτῶν 80-85 παρουσιάζεται εἷς μόνος ἀντιπρόσωπος μεταξὺ 2101 κατοίκων. Ἐν ἄλλαις χώραις τῆς Εὐρώπης ὁ ἀριθμὸς τῶν γερόντων ἀπὸ ἡλικίας ἐτῶν 75 μέχρι τῶν πέντε καὶ ὀγδοήκοντα ἐτῶν εἶνε μεγαλείτερος· ἐν Ἑλλάδι δὲ εἶνε ἀναλόγως περισσότεραι ἢ ἀλλαχοῦ οἱ ὑπὲρ τὰ πέντε καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη γεγονότες. Οὕτως ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι εὑρίσκομεν ἐν ἡλικίᾳ 85-90 ἐτῶν ἕνα μεταξὺ 3020 κατοίκων, ἐν δὲ Γαλλίᾳ ἕνα μεταξὺ 4354. Πολλῷ δὲ περιεργότεροι εἶνε οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὑπερβάντων τὰ ἐννενήκοντα ἔτη ἐν Ἑλλάδι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι, ἔχομεν γέροντας ἄγοντας τὸ 90-95 ἔτος ἕνα μεταξὺ 5918, ἐν δὲ Γαλλίᾳ ἕνα μεταξὺ 20000, καὶ ἐν Σαξωνίᾳ ἕνα μεταξὺ 11000. Οἱ ἔχοντες ἡλικίαν 95—100 ἐτῶν εἶνε ἑπταπλάσιοι ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Γαλλίᾳ, διότι ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν ἕνα τοιοῦτον ὑπέργηρων μεταξὺ 11988, ἐν δὲ Γαλλίᾳ ἕνα μεταξὺ 83145. Τέλος, πολλῷ περισσότεροι εἶνε κατ' ἀναλογίαν οἱ ἐν Ἑλλάδι φέροντες ἐπὶ τῆς ῥάχεώς των ἕνα αἰῶνα καὶ πλέον, εἷς ἀνὰ 16678 κατοίκους, ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ μόνον μεταξὺ 352947 ἀπαντᾶται εἷς ἐσχατόγηρος Μαθουσάλας. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν γερόντων τῶν Ἀθηνῶν, οὓς ὁ κ. Ὀρνστάϊν ἀναγράφει κατ' ὄνομα καὶ ἡλικίαν, ἀπαντῶμεν διάφορα γνωστὰ ὀνόματα. Δύο αὐτῶν, ὁ Βίκτωρ Νεβὶλ ἄγων τὸ 86 ἔτος ἐν ἔτει 1878 καὶ ὁ Ζήσης Σωτηρίου ὁμῆλιξ ἐκείνου ἀπέθανον

Digitized by Google

ἤδη, ὡς γνωστόν. Βεβαίως δ' ἀπέθανον καὶ ἄλλοι οὓς ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν. Ἐκ τούτων ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ἡ ἐν Πλάκᾳ οἰκοῦσα Σταμάτα Τρακόνη (;) ἄγουσα ἡλικίαν 117 ἐτῶν ἐβάπτισεν ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν τὸν ἔτι ζῶντα ἐν ἡλικίᾳ 103 ἐτῶν Κωνσταντῖνον Σαρδελᾶν, ὁμοίως οἰκοῦντα ἐν Πλάκᾳ· βεβαίως οὗτος θὰ φαντάζηται ἑαυτὸν νέον ἀπέναντι τῆς γραίας *νουνᾶς* του. Ἐκ τῶν ἄλλων γερόντων τοῦ βασιλείου σημειοῦται περὶ τοῦ ἐν Σπέτσαις Βασιλείου Ν. Ὀρλὼφ, ἔχοντος ἡλικίαν τῷ 1878 ἐτῶν 93, ὅτι ἦτο ὁ μόνος ἐννοῶν τὴν γαλλικὴν, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον ὁ μακαρίτης βασιλεὺς Ὄθων.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀξιολόγων στατιστικῶν καὶ πινάκων καὶ παρατηρήσεων ζητεῖ ὁ κ. Ὀρνστάϊν νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τοὺς λόγους τῆς μεγαλειτέρας ταύτης ἐν Ἑλλάδι μακροβιότητος. Εἶνε δ' οὗτοι κατ' αὐτὸν οἱ ἑξῆς, οὓς διὰ μακρῶν ἐξετάζει καὶ ὑποστηρίζει:

1) Ὅτι ἡ κληρονομία ἀσθενικῶν φύσεων εἶνε φαινόμενον πολὺ σπανιώτερον ἢ ἐν τοῖς κράτεσι τῆς Εὐρώπης.

2) Ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν σχέσεων τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος ἐπὶ τοὺς κατοίκους εἶνε εὐεργετικωτέρα.

3) Ὅτι ὁ ἀὴρ εἶνε καθαρὸς, εὔκρατος καὶ ἑπομένως ὑγιεινότερος.

4) Ὅτι ἡ δίαιτα εἶνε ἐν γένει ἁπλῆ τις καὶ φυσικὴ καὶ ἑπομένως ἡ διατροφὴ τακτική τις.

5) Ὅτι οἱ ἕλληνες ἔχουσι μεγαλειτέραν δύναμιν ἀντιστάσεως κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπηρειῶν ἢ οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης.

Τοιαῦτα δι' ὀλίγων τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν τοῦ κ. Ὀρνστάϊν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Τελευταῖαι ἀπηχήσεις τῆς πρώτης τοῦ ἔτους.

Ἡ κυρία Ζ.... ἔλεγε πρὸς τὸν γαμβρόν της, ὅστις δὲν θεωρεῖται ὡς ὁ εὐτυχέστερος τῶν συζύγων.

— Ἀγαπητέ μου, τί θέλεις νὰ σοῦ δώσω ἐγὼ διὰ δῶρον τοῦ νέου ἔτους; θέλεις τὴν φωτογραφίαν τῆς γυναικός σου;

— Μάλιστα, ἀναφωνεῖ· ἀλλὰ τὸ φιλοφρόνημά σας αὐτὸ ἀξίζει νὰ σᾶς τὸ ἀνταποδώσω... Λοιπὸν δέχομαι τὴν φωτογραφίαν, καὶ λάβετε σεῖς ὀπίσω τὸ πρωτότυπον.

***

Ὁ κ. Σ*, ἀνὴρ μὲ κοινωνικὴν θέσιν, εἰσέρχεται εἰς κουρεῖον ἄλλο παρὰ τὸ τακτικόν του ἵνα τοῦ διορθώσουν τὴν κόμην.

Τούτου γενομένου, πληρόνει καὶ διευθύνεται πρὸς τὴν θύραν.

— Καὶ τὸν μποναμᾶ; λέγει ὁ ὑπηρέτης ὅστις τὸν ἐπεριποιήθη τελευταῖον.

— Τὸν μποναμᾶ; Ἀμ' 'σὰν ἤθελα νὰ δώσω μποναμᾶ, ἐπήγαινα 'ς τὸν τακτικόν μου κουρέα!

***

Μεταξὺ φίλων.

— Τί ἔχεις λοιπὸν καὶ εἶσαι τόσον μελαγχολικός;

— Ὤ! δὲν ἔχεις ἰδέα, καϋμένε, τί ὑποφέρω! Οἱ δανεισταί μου, νὰ, αὐτὸ εἶνε τὸ αἰώνιο μαρτύριο, 'ποῦ μὲ βασανίζει...,

— Μὰ χρεωστεῖς λοιπὸν μεγάλα ποσά;

— Ὄχι, ἀλλὰ πολλὰ μικρά· καὶ 'ξέρεις, τὰ χρέη εἶνε 'σὰν τὰ παιδιὰ, ὅσο πλειὸ μικρὰ εἶνε, τόσο δυνατώτερα φωνάζουν!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὁπόσας καὶ ὁποίας δυνάμεις τοῦ ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν συμπεριφέρει ἕκαστος ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ, ἀγνοεῖ παντάπασιν, ἄχρις οὗ τῷ προσενεχθῇ εὐκαιρία ἐνεργείας ἢ παθήσεως. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀγνοοῦμεν μεθ' ὁπόσης ὁρμῆς δύναται τὸ ἐν λίμνῃ ἀτρεμὲς ὕδωρ νὰ καταρρεύσῃ ἀπὸ βράχου ἢ νὰ ἀναπηδήσῃ ὡς πίδαξ· καὶ ἐν τῷ πεπηγότι δὲ ὕδατι οὐδέποτε διορῶμεν τὴν λανθάνουσαν ἐν αὐτῷ θερμότητα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Πλὴν τῆς Ἀμερικῆς, ἧς αἱ γόνιμοι ἐκτάσεις προσελκύουσι κατ' ἔτος μέγαν ἀριθμὸν Γερμανῶν, οὐχὶ ὀλίγους ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνει καὶ ἡ Ἀγγλία. Κατ' ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ βιοῦντες σήμερον Γερμανοὶ ἀνέρχονται εἰς 250,000, ὧν 100,000 τοὐλάχιστον κατοικοῦσιν ἐν Λονδίνῳ. Πλεῖστοι αὐτῶν εἰσὶν ἔγγαμοι, ἔχοντες τέκνα, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπολογίζεται εἰς 50.000. Ἐν Μαγχεστρίᾳ ὑπάρχουσι πλείονες τῶν 20,000, ἐν δὲ Λίβερπουλ ὑπὲρ τὰς 10,000. Γερμανοὶ ἢ Γερμανῶν μεταναστῶν υἱοὶ κατέχουσιν ὑψηλὰς θέσεις ἰδίως ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις. Τὸ πέμπτον τοὐλάχιστον τῶν μεγάλων ἐν Λονδίνῳ οἴκων εὑρίσκεται ἐν ταῖς χερσὶ Γερμανῶν. Πλὴν τούτων ὑπάρχει στρατιὰ ὁλόκληρος ὑπαλλήλων ἐν Λονδίνῳ, Λίβερπουλ, Γλασκώβῃ, Μαγχεστρίᾳ, Βιρμιγχάμῃ καὶ ἀλλαχοῦ διαγωνιζόμενοι ἐπιτυχῶς πρὸς τοὺς ἐγχωρίους. Ἐν Λονδίνῳ ὑπάρχουσι περισσότεροι ἀρτοποιοὶ Γερμανοὶ ἢ ἐν Βερολίνῳ, κουρεῖς δὲ, ῥάπται καὶ ὑποδηματοποιοὶ Γερμανοὶ ὑπάρχουσι τόσοι, ὅσοι θὰ ἐπήρκουν ἀφθονώτατα εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς μεγίστης γερμανικῆς πόλεως.

Ὑπάρχουσιν ὡσαύτως ἐν Ἀγγλίᾳ μέγας ἀριθμὸς ἐκκλησιῶν γερμανικῶν, τὸ γερμανικὸν νοσοκομεῖον τοῦ Dalston, ἡ γερμανικὴ φιλανθρωπικὴ ἑταιρία, σκοπὸν ἔχουσα τὴν συνδρομὴν χιλιάδων ἀπόρων Γερμανῶν, ὁ καλλιτεχνικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς γερμανικὸς σύλλογος, ἡ γερμανικὴ Ἑταιρία τῆς γυμναστικῆς, καὶ πρὸς τούτοις πλεῖσται ἑταιρίαι ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν. Εὐνόητον δὲ ὅτι καπηλεῖα καὶ ζυθοπωλεῖα γερμανικὰ οὐδαμῶς ἐλλείπουσι.

Digitized by Google

Κατὰ πᾶσαν ἡμέραν 12,500 φύλλα γερμανικῶν ἐφημερίδων φθάνουσιν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἐκτυποῦνται πρὸς τούτοις τέσσαρες ἐφημερίδες ἐν γερμανικῇ γλώσσῃ.

∽∽ Ἐν Κίνᾳ ὑπάρχουσιν ἑπτὰ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐπιτρέπεται τὸ διαζύγιον. Ἡ σοβαρωτάτη πασῶν εἶνε ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ σύζυγος ἐφάνη μὴ ἀπονέμουσα τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν εἰς τὸν πενθερὸν ἢ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. Φαντάσθητε τί θὰ ἐγίνετο ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου ἐν Εὐρώπῃ ἐὰν καὶ ἐνταῦθα ἴσχυε τὸ ἔθιμον τοῦτο; Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐξ περιπτώσεων συναριθμεῖται ἡ ἀγονία, ἡ ὑπέρμετρος ζηλοτυπία κ. ἄ.

Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς ὁ Κινέζος δὲν δύναται νὰ ἀποπέμψῃ τὴν γυναῖκά του, τοιαύτη τις δὲ εἶνε ὅταν αὐτὴ ἠδύνατο νὰ πορισθῇ μόνη τὰ πρὸς τὸ ζῆν πρὸ τοῦ γάμου, ἤδη δὲ κατέστη ἀνίκανος πρὸς τοῦτο. Ἐπίσης ἀδύνατον εἶνε τὸ διαζύγιον ἐὰν ὁ ἀνήρ, πτωχὸς ὢν πρὸ τοῦ γάμου, ἐγένετο κατόπιν πλούσιος.

Πάντα ταῦτα διέπονται ὑπὸ τῶν δογμάτων τοῦ Κομφουκίου. Κατὰ ταῦτα ἡ γυνὴ παρομοιάζεται πρὸς τὴν σελήνην, ἥτις ὅλον αὐτῆς τὸ φῶς δέχεται ἐκ τοῦ ἡλίου. Ἐξ ἄλλου ὁ σύζυγος παραβάλλεται πρὸς τὸν ἀλέκτορα, οὗτινος τὸ ᾆσμα ἀγγέλλει τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἠοῦς· ἐντεῦθεν δὲ συνάγουσιν ὅτι ὁ μὲν ἀνὴρ ὀφείλει νὰ ἀσχολῆται εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ οἴκου ὑποθέσεις, ἡ δὲ γυνὴ νὰ ἀφιεροῦται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου.

∽∽ Κατὰ τὴν γενομένην ἐπίσημον ἀπογραφὴν οἱ κάτοικοι τοῦ παραχωρηθέντος μέρους τῆς Θεσσαλίας ἀνέρχονται εἰς 262,705, ὁ δ' ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων ἀνέρχεται εἰς 657, ἐξ ὧν περιλαμβάνει τὸ τμῆμα Λαρίσσης 69, τὸ τμῆμα Ἀγυιᾶς 27, τὸ τμῆμα Δερελῆ 26, τὸ τμῆμα Τυρνάβου 13, τὸ τμῆμα Δομοκοῦ 32, τὸ τμῆμα Φαρσάλων 58, τὸ τμῆμα Ἁλμυροῦ 30, τὸ τμῆμα Βώλου 51, τὸ τμῆμα Τρικάλων 119, τὸ τμῆμα Καλαμπάκας 71, τὸ τμῆμα Καρδίτσης 161.

Πόλεις ἀξίας λόγου περιλαμβάνει τὸ τμῆμα Λαρίσσης τὴν Λάρισσαν μὲ 13169 κατοίκους καὶ τὴν κωμόπολιν Τοπουζλάρ, μὲ 1204· τὸ τμῆμα Ἀγυιᾶς, τὴν Ἀγυιὰν μὲ 1891 κατοίκους, τὴν Σελίτσανη μὲ 1358, τὸ Κεραμίδι μὲ 1140 καὶ τὸ Ἀθάνατον μὲ 1081. Τὸ τμῆμα Δερελῆ, τὸ Ῥαψάκι μὲ 1920 κατοίκους, τὰ Ἀμπελάκια μὲ 1564, τὸν Ναζερὲ μὲ 1414 καὶ τὴν Σπηλιὰ μὲ 1003. Τὸ τμῆμα Τυρνάβου τὸ Τύρναβον μὲ 4337 κατοίκους καὶ τὸ Καζουλὰρ μὲ 1038. Τὸ τμῆμα Δομοκοῦ τὸν Δομοκὸν μὲ 1326 κατοίκους, τὸ δὲ τμῆμα Φαρσάλων τὰ Φάρσαλα μὲ 1363. Τὸ τμῆμα Ἁλμυροῦ τὴν πόλιν Ἁλμυρὸν μὲ 2961 κατοίκους καὶ τὴν κωμόπολιν Πλάτανον μὲ 1402.

Τὸ τμῆμα Βώλου περιέχει πολλὰς ἀξίας λόγου πόλεις καὶ κωμοπόλεις. Ὁ ἰδίως Βῶλος, ἡ πόλις Βώλου ἔχει 4987 κατοίκους, ὁ δὲ ἄνω Βῶλος 2329. Ἔχομεν ἔπειτα τὰς ἑξῆς κωμοπόλεις: Κανάλια 1144, Κισσὸν 1822, Ζαγορὰν 3442, Πορταριὰν 2785, Μακρυνίτσαν 3864, Μηλιαὶς 2094, Τσαγκαράδες 2347, Ἅγιον Λαυρέντιον 1731, Ἀργαλαστὴν 2331, Λαῦκον 1919, Προμῦρι 1355, Κατοχῶρι 1494, Δράκια 2637, Νεοχῶρι 1515, Καραμπέσι 1105, Ἅγιον Γεώργιον 1869, Μούρισι 1214, καὶ Τρίκερι 2100.

Τὸ τμῆμα Τρικκάλων περιλαμβάνει τὴν πρωτεύουσαν Τρίκκαλα μὲ 5563 κατοίκους, τὸ Ζάρκο μὲ 1585, τὸ Νεοχῶρι μὲ 1136 καὶ τὸ Γαρδίκι μὲ 1654. Τὸ τμῆμα Καλαμπάκας, τὴν Καλαμπάκαν μὲ 1022 κατοίκους, τὸ Καστράκη μὲ 1049, τὴν Καστανιὰν μὲ 1097, τὴν Κρανιὰ μὲ 2444. Τὸ τμῆμα Καρδίτσης, τὴν Καρδίτσαν μὲ 4504, τὸν Παλαμᾶ μὲ 3103, τὸ Φανάρι μὲ 1704 τὰ Κανάλια μὲ 1320, τοὺς Σοφάδες μὲ 1425, τὸ Μεζδάνι μὲ 1121, τὴν Παραπράζενα μὲ 1174, καὶ τὴν Ρεντίνα μὲ 1167.

∽∽ Ἐξεδόθη ἄρτι ἡ *Ἐπετηρὶς* τῶν ταχυδρομείων διὰ τὸ ἔτος 1881.

Κατὰ ταύτην τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα ἔν τε τῷ κράτει καὶ κατὰ τὴν Τουρκίαν ἀνέρχονται εἰς 169, ἐξ ὧν 59 μὲν ἐν Πελοποννήσῳ, 49 ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, 15 ἐν ταῖς νέαις ἐπαρχίαις, εἰς ἃ ὅμως προσετέθησαν τελευταίως καὶ ἄλλα, ὡς ἐγκαίρως εἴπομεν, 40 ἐν ταῖς νήσοις καὶ 8 ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Εἰς 76 τῶν ταχυδρομικῶν τούτων γραφείων ὑπάρχει καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον.

Τὸ δρομολόγιον τῶν δημοσίων ταχυδρόμων διέρχεται 64 γραμμάς, ἐξ ὧν 24 μὲν ἀφορῶσι τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὔβοιαν 21 τὴν Πελοπόννησον, 10 τὰς νήσους, 9 τὰς νέας ἐπαρχίας.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1833 – 1880 ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐν Ἑλλάδι εἰσέπραξε δρ. 16,654,517.11 καὶ ἐξώδευσε 14,679,403.15 ἑπομένως ἔμεινε καθαρὸν περίσσευμα ἐκ δρ. 1,975,113.99. Εἰδικῶς δὲ τῷ 1880 ἔσοδα μὲν ἔσχε δρ, 673,597.02 καὶ ἔξοδα δρ. 406,627.83 ἤτοι ἔμεινε περίσσευμα 266,969.19. Τὰ περισσεύματα ταῦτα νομίζομεν ὅτι πρέπει τὸ ἁρμόδιον ὑπουργεῖον νὰ δαπανήσῃ πρὸς προαγωγὴν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἰδίως πρὸς βελτίωσιν καὶ διαρρύθμισιν του ταχυδρομείου Ἀθηνῶν διὰ τῆς μετακομίσεως αὐτοῦ εἰς ἴδιον, ἀνεξάρτητον καὶ εὐρύχωρον κατάστημα.

Κατὰ τὸ 1880 διημείφθησαν ἐπιστολαὶ καὶ ἔγγραφα δημόσια ἐσωτερικὰ μὲν 2,476,241, ἐξωτερικὰ δὲ 3,830,966 ἐξ ὧν ἐλήφθησαν μὲν 634,135, ἀπεστάλησαν δὲ 720,590. Ἔτι δὲ ἐπιστολικὰ δελτάρια 13,336, ὧν 6,554 ἀποσταλέντα καὶ 6,782 ληφθέντα· προσέτι 15,788 δείγματα ἐμπορευμάτων καὶ 31,888 ἔντυπα διάφορα. Ἐφημερίδες δ' ἐν συνόλῳ, ἐσωτερικοῦ μὲν 379,797 δέματα, ἢ φύλλα 1,688,841, ἐξωτε-

Digitized by Google

ρικοῦ δὲ δέματα 912.748 ἢ 2,664,994 φύλλα.

Ὁ Γερμανὸς ἠθοποιὸς Karl Sonntag, ἀσπασθεὶς τὸν μορμονισμὸν κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ διατριβήν του, ἐπέστειλεν ἐκ τῆς παρὰ τὴν Ἁλμυρὰν Λίμνην πόλεως τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν εἴς τινα ἐν Δρέσδῃ φίλον του·

«*Ἀγαπητὲ φίλε,*

»Ἐκ τοῦ γραμματοσήμου τῆς παρούσης θέλεις μάθει ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος διατρίβω ἐν τῷ τόπῳ, ὅστις ὑπῆρξε τὸ ὄνειρον τῶν μακροχρονίων πόθων μου καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ μέχρι τοῦδε βίου μου. Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπήλαυσα τέλος πάντων, τὴν αὐτὴν δ' εὐδαιμονίαν εὔχομαι καὶ εἰς πάντας ὅσους ἀγαπῶ. Χθὲς ἐνυμφεύθην τὴν ἐνάτην μου σύζυγον, αὔριον δὲ προτίθεμαι νὰ μεταβῶ εἰς San-Francisco ἵνα δώσω παραστάσεις τινάς· ἀλλὰ θὰ ἐπανέλθω ἐνταῦθα ἵνα παραμείνω διαρκῶς. Βραδύτερον σκοπεύω νὰ νυμφευθῶ ἀκόμη συμπαθητικάς τινας κυρίας, ὄχι ὅμως πλειοτέρας τῶν 17 ἐν ὅλῳ. Ἐλθὲ λοιπὸν καὶ σὺ ταχέως καὶ μὴ παραπείθεσαι ὑπὸ τῆς γυναικός σου νὰ ἀποστῇς τοῦ σκοποῦ, πρὸς ὃν ἀπέβλεψας ἐκ νεότητός σου. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἰδία θὰ εἶνε εὐτυχὴς ἐνταῦθα, διότι πᾶσα γυνὴ μεγάλην βεβαίως θὰ αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν βλέπουσα ὅτι καὶ ἄλλαι γυναῖκες ἀγαπῶσι καὶ σέβονται τὸν σύζυγόν της».

Εἰς 750,000 φράγκων ὑπολογίζεται τὸ ποσόν, ὅπερ ἀποφέρει κατ' ἔτος τὸ ἐμπόριον τῶν ἀπομειναρίων τῶν σιγάρων τῶν συναζομένων ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Παρισίων. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἀσχολοῦνται πλειότεροι τῶν 500 ἀνθρώπων, κερδαίνοντες κατὰ μέσον ὅρον 4—5 φράγκα καθ' ἑκάστην.

Ἄρχεται δὲ συνήθως ἡ συγκομιδὴ τῶν σιγάρων ἅμα τῇ πρωΐᾳ εἰς τὰ *βουλεβάρτα*, εἰς τοὺς χάνδακας τῶν μεγάλων ὁδῶν, εἰς τοὺς σωροὺς τῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ πανταχοῦ τέλος. Ἐκ τῶν βιομηχάνων τούτων τινὲς ἀγοράζουσι παρ' ἄλλων ὑποδεεστέρων ἐν τῷ ἐπαγγέλματι τὸ προϊὸν τῆς συγκομιδῆς των, ἢ παρὰ τῶν ὑπηρετῶν τῶν καφενείων καὶ λεσχῶν, οἵτινες κάμνουσι τὸ αὐτὸ ἔργον εἰς ἃ μέρη ὑπηρετοῦσι.

Ἅμα συναχθῇ ἱκανὸν ποσὸν ὑποβάλλεται εἰς καθαρισμόν τινα, καὶ ἔπειτα πωλεῖται δι' ἐπὶ τούτῳ ἀνθρώπων εἰς τιμὴν πεντάκις μικροτέραν τοῦ συνήθους καπνοῦ τοῦ μονοπωλίου.

Ἐν Παρισίοις, ἐπειδὴ ἕνεκα τῆς προϊούσης ἐπεκτάσεως τῆς πόλεως ἡ συγκοινωνία καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυσχερής, σκέψις γίνεται περὶ κατασκευῆς ὑπογείου σιδηροδρόμου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας τῶν κατοίκων. Πρὸς τοῦτο συνδιάσκεψις ἐγένετο ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν δημοσίων ἔργων, ἧς μετέσχεν ὁ ὑπουργός, ὁ διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων τῶν Παρισίων, ὁ διευθύνων τὰ τῆς κατασκευῆς τῶν σιδηροδρόμων, καὶ ὁ πρῶτος μηχανικὸς τῶν σιδηροδρόμων. Ἐν τῇ συνδιασκέψει ταύτῃ ἐμελετήθη τὸ σχέδιον τῆς διαχαράξεως τοῦ ὑπογείου σιδηροδρόμου, ὅστις θέλει περιλαμβάνει πέντε κυρίας γραμμάς.

Ἐν τῇ πόλει Herne τῆς Ἀγγλίας συνεστήθη ἐπ' ἐσχάτων λέσχη καλουμένη τῶν *Ἀτυχῶν ἐραστῶν*, εἰς ἣν δεκτοὶ εἶνε μόνον νεανίαι καὶ ἄνδρες, πιόντες τὸ πικρὸν ποτήριον ἀποτυχόντος ἔρωτος. Πρόεδρος τῆς λέσχης ἐξελέχθη ἀνὴρ μεσῆλιξ γνωστὸς διὰ τὰς ἀναρίθμους ἀποτυχίας ἐν ταῖς αἰσθηματικαῖς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεσιν.

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ ἀτυχοῦς προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Γάρφιλδ ἀστὴρ ἀργυροῦς ἐστήθη ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ τῆς Βαλτιμόρης, ἐν ᾧ ἐπληγώθη ὁ πρόεδρος, καὶ ἐν αὐτῇ ἀκριβῶς τῇ θέσει, ἔνθα ἔπεσε. Πινακὶς δὲ ἐντετειχισμένη εἰς τὸν τοῖχον τοῦ σταθμοῦ φέρει ταύτην τὴν ἐπιγραφήν. *Ἰάκωβος Γάρφιλδ, πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπληγώθη ἐνταῦθα τὴν* 2 *Ἰουλίου* 1881.

Ἐν ταῖς Πολιτείαις τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ Πενσυλβανίας τῆς Ἀμερικῆς οἱ ἰατροὶ ἤρξαντο ποιούμενοι χρῆσιν ἐν τῷ ἐπαγγέλματι αὐτῶν ταχυδρόμων περιστερῶν. Οἱ ταχεῖς οὗτοι ἀγγελιαφόροι φυλάττονται παρὰ τοῖς φαρμακοποιοῖς, οἵτινες ἀπολύουσιν αὐτὰς πρὸς εἰδοποίησιν τῶν ἰατρῶν, ἅμα ὡς σοβαρά τις ἀσθένεια ἤθελεν ἀπαιτήσει τὴν ἄμεσον αὐτῶν παρουσίαν.

Πάντες γινώσκουσιν ὅτι εἰς κρισίμους τινὰς περιστάσεις ἡ ζωὴ τοῦ ἀσθενοῦς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχυτέρας ἢ βραδυτέρας ἐμφανίσεως τοῦ ἰατροῦ· εἰς τοιαύτας δέ τινας περιστάσεις τὰ ἄθῶα ἐκεῖνα πτηνὰ λέγεται ὅτι παρέσχον οὐ μικρὰς ὑπηρεσίας εἰς κινδυνεύοντας ἀσθενεῖς.

Ἐκ τινος στατιστικῆς κοινοποιηθείσης εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἐφημερίδα «Builder», ἥτις καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὴν εἰς ἕνα τῶν τελευταίων αὐτῆς ἀριθμῶν, ἐξάγεται πόσον εἶναι καταπληκτικὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁλοσχερῶς καταστραφέντων θεάτρων ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ἐν διαστήματι τῶν τελευταίων τριάκοντα ἐτῶν. Ἰδοὺ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι·

Ἀπὸ τοῦ 1850	μέχρι τοῦ 1860	60	θέατρα
» » 1860	» τοῦ 1870	100	»
» » 1870	» τοῦ 1880	190	»
		350	

Κατὰ δὲ τὸ 1881 μετὰ τοῦ τελευταίως ἐκ τοῦ πυρὸς καταστραφέντος θεάτρου «Ῥίγκ», ἀνέρχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ 1881 καταστραφέντων θεάτρων εἰς 28, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τέλους τοῦ 1881 ἀνέρχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν πυρπολυθέντων εἰς 378 (τριακόσια ἑβδομήκοντα ὀκτώ).

Ἡ ἐνιαύσιος ἔκθεσις τοῦ Γενικ. Διευθυντοῦ τῶν ταχυδρομείων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον δωδεκάμηνον παρεδόθησαν εἰς ὅλα τὰ ταχυδρομεῖα τῆς ἐμο-

Digitized by Google

σπονδίας 262,425,688 ἐπιστολαί, 43,898,158 γραμματοδελτία, καὶ 146,417,114 ἐφημερίδες. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ συστάσει ἐπιστολῶν ἀνῆλθεν εἰς 2,126,309. Ἡ ὁλικὴ δαπάνη διὰ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ἀναβαίνει εἰς 2,493,972 δίστηλα.

Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἡ κατανάλωσις τῶν ἐπισκεπτηρίων ἔφθασεν εἰς ποσὸν μυθῶδες, μὴ δυνάμενον νὰ ὁρισθῇ ὑπὸ τῆς στατιστικῆς ἀκριβῶς. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ οὐδόλως ἄσκοπον νομίζομεν νὰ ὑπομνήσωμεν δι' ὀλίγων πότε ἔλαβον ἀρχὴν τὰ τόσῳ γενικῶς παραδεδεγμένα σήμερον ἐπισκεπτήρια.

Κατὰ τὰ 1744 ὁ κ. καὶ ἡ κυρία δὲ Πὸν καὶ ἡ κυρία δὲ Καστελλὰν πρῶτοι ἐν Παρισίοις, ὅθεν ὁ συρμὸς οὗτος διεδόθη ἀνὰ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἔκαμον χρῆσιν ἐντύπων ἐπισκεπτηρίων, ὅπως ἀναγγείλωσι πρὸς τοὺς φίλους των τοὺς γάμους τῶν τέκνων των. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅταν συνοικέσιόν τι ἐπρόκειτο νὰ συναφθῇ, οἱ γονεῖς τῶν μελλονύμφων ἐπορεύοντο αὐτοπροσώπως ὅπως ἀνακοινώσωσι τοῦτο πρὸς τοὺς γνωρίμους των.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἠθέλησαν νὰ ἀπαλλαγῶσιν τοῦ ἐπιπόνου τούτου ἐθίμου, ἀποφεύγοντες τὴν αὐτοπρόσωπον ταύτην ἐπίσκεψιν. Πρὸς τοῦτο ἀπέστελλον εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα γραμμάτια χειρόγραφα περιέχοντα τὴν τοῦ συνοικεσίου ἀναγγελίαν. Οἱ δὲ εὐποροῦντες ἐκόσμουν αὐτὰ καὶ διὰ ζωγραφιῶν ἀλληγορικῶν, δι' ἀραβουργημάτων καὶ δι' ἐμβλημάτων.

Ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ἀναγγελτήριον γάμου, γεγραμμένον ἰδιοχείρως παρὰ τοῦ διασήμου δουκὸς Ῥισελιέ, ὅπερ ὑπὸ ἔποψιν διακοσμήσεως εἶναι ἀληθὲς ἀριστούργημα, ἐνῷ οὐδόλως ἐπιμεμελημένον εἶνε τὸ ὕφος αὐτοῦ. Ἰδοὺ τοῦτο:

«Ὁ Δοὺξ Ῥισελιὲ ἐνυμφεύθη τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Αὐγούστου 1734 ἐν τῷ πύργῳ Montjau ἐν Βουργουνδίᾳ, τὴν δευτερότοκον θυγατέρα τῆς Ἄννης-Μαρίας-Ἰωσὴφ τοῦ ἐκ Λωραίνης πρίγκηπος Γύζη, κόμητος Ἀρκούρ».

Δέκα ἔτη ἀργότερον, ὁ κύριος δὲ Πὸν περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, θέλων ν' ἀποφύγῃ τὰς δαπάνας ἀντιγραφῆς, ἐσκέφθη νὰ ἐκτυπώσῃ τὰ τοιαῦτα ἀναγγελτήρια ἐπὶ μικρῶν τεμαχίων χάρτου. Ἰδοὺ τί ἐν τῷ πρώτῳ ἐντύπῳ ἀναγγελτηρίῳ περιείχετο:

«Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία δὲ Πὸν ἦλθον ὅπως λάβωσι τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναγγείλωσι τοὺς γάμους τοῦ μαρκησίου δὲ Πὸν, υἱοῦ των, μετὰ τῆς δεσποινίδος δὲ Βρός».

Ἔκτοτε τὰ ἀναγγελτήρια ἐγίνοντο πάντοτε ἔντυπα, ἐκ τούτων δὲ φυσικῶς παρήχθησαν τὰ συνήθη ἐπισκεπτήρια, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη μόνον οἱ εὐγενεῖς μετεχειρίζοντο, ἕως οὗ ἡ Γαλ. ἐπανάστασις ἐγενίκευσε τὴν χρῆσιν αὐτῶν.

Ἐν συνεδριάσει τῆς τεχνικῆς Ῥωσσικῆς Ἑταιρίας, ὁ κύριος Δέτμαρ ἐποιήσατο ἀνακοίνωσίν τινα περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὸ πετρέλαιον καθίσταται στερεόν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πᾶσαι αἱ ἐν Εὐρώπῃ γενόμεναι δοκιμαὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἔληξαν εἰς εὐάρεστον ἀποτέλεσμα.

Οἱ ὄγκοι τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπέτυχον ὅπως στερεοποιήσωσι, ἀποσυνετίθεντο εὐκόλως, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μετακομισθῶσιν, εἰ μὴ ἐντὸς ἀγγείων μὴ διαρρεόντων.

Τὸ στερεοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Δέτμαρ πετρέλαιον παρέχει τὴν θέαν οὐσίας πηκτῆς (gelatine) καὶ διαυγοῦς. Ἐπιτυγχάνεται δὲ ἡ πῆξις διὰ τῆς βράσεως τοῦ πετρελαίου ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει διατελοῦντος μετὰ 2 0)0 μερῶν σάπωνος καὶ ὑπὸ θερμοκρασίαν 100 βαθμῶν. Ἡ πηχθεῖσα οὕτω μάζα ὑγροποιεῖται ἐκ νέου, ἐὰν προσθέσῃ τις ἐν αὐτῇ ὄξος ἢ στυπτηρίαν, ἀναδίδει δὲ τότε ζωηροτάτην φλόγα καὶ δὲν ῥυπαίνει τὴν θρυαλλίδα. Ἐν στερεᾷ καταστάσει οὐδεμίαν ὑφίσταται ἀλλοίωσιν ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι καὶ διατηρεῖται ἀβλαβὲς ἐντὸς ἁπλουστάτων κιβωτίων, ὧν ἡ ἀξία εἶνε πολὺ εὐθηνοτέρα τῆς τῶν πίθων. Καὶ δύναται νὰ πωληθῇ εἰς τὴν ἡμίσειαν τιμὴν τοῦ συνήθους πετρελαίου, ἕνεκα τῆς σπουδαίας ἐλαττώσεως τῶν δαπανῶν καὶ μεταφορᾶς.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ὁ χορὸς ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν.

Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ, καθ' ἣν ὁ χορὸς ἀποτελεῖ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν διασκεδάσεων, ὀλίγαι λέξεις περὶ αὐτοῦ ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν δὲν εἶνε βεβαίως περιτταί.

Πάντες οἱ περὶ τὴν ὑγιεινὴν ἀσχολούμενοι ἐκ συμφώνου παραδέχονται ὅτι ὁ χορὸς δύναται οὐ μικρὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἁρμονικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, ὢν πρὸ πάντων χρήσιμος εἰς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκοῦντας, οἵτινες συνήθως ἄγουσι βίον καθιστικόν. Πράγματι ἐν τῷ χορῷ εὑρίσκονται πᾶσαι αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις, τὸ βάδισμα, τὸ ἅλμα, ἡ ταχεῖα καὶ ἔρρυθμος κίνησις πάντων τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Πλὴν δὲ τούτων ὁ χορεύων ὀφείλει νὰ τηρῇ ὀρθίαν τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ὤμους καταβιβασμένους, τοῦθ' ὅπερ οὐ μικρὸν συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὔρυνσιν τοῦ στήθους· ἐντείνει ἢ κάμπτει ἐπανειλημμένως τὰ διάφορα μέλη, ἀναπηδᾷ καὶ μένει οἱονεὶ μετέωρος διὰ τῆς αἰφνιδίας ἐντάσεως τῶν ἀρθρώσεων, ἐπαναπίπτων δὲ αἰσθάνεται τὸν κλονισμὸν μεταδιδόμενον εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸν ὀργανισμόν· ἐξ ὅλης δὲ ταύτης τῆς κινήσεως ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος καὶ ἡ ἀναπνοὴ ἐπιταχύνεται, ἡ θερμότης αὐξάνει, ὅλος δὲ ὁ ὀργανισμὸς αἰσθάνεται ζωηρὰν καὶ εὐχάριστον τινὰ ἔξαψιν. Πάντα ταῦτα τὰ ἀποτελέσματα γίνονται καταφανῆ μάλιστα παρὰ τοῖς ἀσκοῦσι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χοροδιδασκάλου. Οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι τοὺς μῦς τῶν

Digitized by Google

κατωτέρων μελῶν ἐξαιρετικῶς ἀνεπτυγμένους, καὶ ἀποτελοῦντας προφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἰσχνότητα τοῦ ἄνω μέρους τοῦ σώματος.

Ὁ περίφημος πλοίαρχος Cook ἐν τοῖς ταξειδίοις αὐτοῦ μετεχειρίσθη τὸν χορὸν καὶ ὡς ἀντίδοτον κατὰ τῆς νοσταλγίας, ὑφ' ἧς κατελήφθησαν οἱ σύντροφοι αὐτοῦ. Τέλος δὲ ὁ χορὸς καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους κοινωνικωτέρους πρὸς ἀλλήλους, περιποιεῖ εἰς τοὺς ποιοῦντας χρῆσιν αὐτοῦ εὐστροφίαν καὶ εὐκινησίαν, παρὰ δὲ ταῖς νεάνισιν εἶνε πολλοῦ ἄξιον μέσον πρὸς κανονισμὸν λειτουργιῶν τινων τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν.

Νῦν ὀλίγας λέξεις ἐξαιρετικῶς περὶ τοῦ στροβίλου (valse). Τὸν χορὸν τοῦτον δὲν δύνανται νὰ χορεύσωσι πάντες· τοῦτο δὲ διότι παρά τισιν ἐπιφέρει συμπτώματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ναυτίαν, κεφαλόπονον, ἴλιγγον, ἐμετόν, συγκοπὰς κ.τ.τ. Ὁ Trousseau ἀπέδιδε ποτὲ τὸν θάνατον νέας γυναικός, πασχούσης ἐλαφρὰν πάθησιν τῆς καρδίας, εἰς τὴν μανίαν ἣν εἶχε διὰ τὸν στρόβιλον. Δύναταί τις δ' εἰπεῖν ὅτι ὁ χορὸς οὗτος ἔχει ἄτοπα, ἅτινα δὲν ἔχουσιν οἱ ἄλλοι χοροί, οἱ ἠρεμώτεροι καὶ κανονικώτεροι.

Ὁ χορὸς δὲν εἶνε ἄσκησις ἀδιάφορος, καὶ ἂν καὶ ἡ ἐν μέτρῳ χρῆσις αὐτοῦ συνεπάγεται πραγματικὰς ὠφελείας, δύναται ὅμως νὰ ἀποβῇ ἐπιβλαβής, μάλιστα παρὰ ταῖς γυναιξὶν, ὅταν παραδίδωνται εἰς αὐτὸν ὑπὸ ὅρους ἀσυμφόρους, καὶ καθ' ὑπερβολήν. Ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ ἡ διασκέδασις αὕτη γίνεται σχεδὸν πάντοτε ἐν ἀτμοσφαίρᾳ πνιγηρᾷ αἰθουσῶν κεκλεισμένων, μετὰ στολῶν αἵτινες ἄγχουσι τὰ διάφορα μέλη τοῦ σώματος χωρὶς νὰ προφυλάττωσιν αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀλλοιώσεων τῆς θερμοκρασίας ἐν ταῖς νυκτεριναῖς ὥραις, καθ' ἃς τὸ σῶμα ἐξηντλημένον αἰσθάνεται μεγίστην ἀνάγκην τῆς ἀναπαύσεως τοῦ ὕπνου.

Ἰδοὺ τί περὶ τούτου γράφει διάσημος Γάλλος καθηγητὴς τῆς ὑγιεινῆς·

«Ἡ πυρετώδης πρὸ ὀκταημέρου ὅλου παρασκευὴ τῆς ἐνδυμασίας, ἥτις ταράττει τὸ πνεῦμα μὲ ἀδιαλείπτους συγκινήσεις, ἡ μετατροπὴ τῆς νυκτὸς εἰς ἡμέραν καὶ τῆς ἡμέρας εἰς νύκτα, ἡ ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας διαμονὴ ἐντὸς πνιγηρᾶς ἀτμοσφαίρας καὶ μεμολυσμένου ἀέρος, οὗτινος τὸ ὀξυγόνον καταναλίσκουσι ἐναμίλλως στήθη καὶ κηρία ἀνημμένα, ἡ ἐξάψις τοῦ χοροῦ ἠρέμου μὲν τὸ κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ μετατρεπομένου πρὸς τὸ τέλος διὰ τῆς ἐπισπεύσεως τοῦ ῥυθμοῦ εἰς μαινάδων καὶ κορυβάντων κινήσεις, ἡ ἐπερχομένη τῶν αἰσθήσεων μέθη καὶ τοῦ σώματος ὁ ὑπερβολικὸς κάματος, ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους ἐκείνου ἀπώλεια οὐ μικροῦ μέρους ἂν μὴ τῆς ἀγνότητος, ἀλλὰ πάντως τῆς ἀθωότητος τοῦ ἤθους, πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις ἡ ἐν τοιαύτῃ ἐξάψει μετάβασις ἐκ τῆς πνιγηρᾶς ἐκείνης ἀτμοσφαίρας εἰς τὴν ψυχρὰν τῆς ἁμάξης, ἡ ὅλως παράκαιρος κατάκλισις εἰς ὕπνον, καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἀφύπνισις ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ μὲ τὸ πρόσωπον ὠχρόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ μελανοῦ κύκλου περιβαλλομένους, καὶ τὴν μελαγχολίαν ἣν ἐπαφίνει εἰς τὴν ψυχὴν ἡ *τρελλὴ διασκέδασις*, καὶ ἐπὶ τέλει ἡ ἐπανάληψις πάντων τούτων ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος— ἰδοὺ ὁ βίος, ἐν μέτῳ τοῦ ὁποίου ῥίπτονται νεάνιδες τρυφεραί, μόλις εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ δέκατον ὄγδοον τῆς ἡλικίας ἔτος, ἂν μὴ καὶ νεώτεραι. Εὐνόητον ὅτι τοιαύτην κατὰ τῆς ὑγείας πρόκλησιν ἡ ὑγιεινὴ δὲν δύναται νὰ παρέλθῃ ἐν σιγῇ».

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ μοὶ ἐπαναφέρουσιν εἰς τὴν μνήμην ἓν τῶν λυπηροτέρων συμβάντων τῆς ἰατρικῆς μου πείρας.

Πρὸ δεκαπενταετίας ἐγνώρισα νεάνιδα, θυγατέρα πλουσίου ἐμπόρου, ἥτις ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἶχεν, ὡς λέγουσιν, ἀδύνατον τὸ στῆθος· λυπηρὰ δὲ προηγούμενα ὑπῆρχον πρὸς τούτοις ὡς πρὸς τὴν ὑγείαν εἰς τοὺς ἀνιόντας συγγενεῖς αὐτῆς. Τῇ ἐμῇ συμβουλῇ ἐξήγαγον αὐτὴν τοῦ παρθεναγωγείου, ἔνθα ἦτο οἰκότροφος, ἕνεκα συχνῆς βρογχίτιδος, ἐξ ἧς ὑπέφερε καὶ διὰ τὸ ἐλάχιστον κρυολόγημα. Νομίζω ὅτι τὴν βλέπω ἀκόμη ἐπανερχομένην εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος καὶ τοῦ κάλλους, μὲ ὅλα τὰ θέλγητρα τῆς δεκαεξαετοῦς ἡλικίας, εὐδαίμονα ἐν τῇ ζωῇ καὶ ὑπὸ πάντων θαυμαζομένην. Ἐπειδὴ ἤθελον νὰ τὴν ὑπανδρεύσωσιν, ἔφερον αὐτὴν εἰς τὰς συναναστροφάς, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἦγε καθ' ὅλα τὸν θανατηφόρον ἐκεῖνον βίον, ὃν περιέγραψεν ἀνωτέρω ὁ σοφός μου συνάδελφος. Μετὰ τρεῖς μῆνας τοιούτου βίου ἡ ταλαίπωρος κόρη ἐξαντληθεῖσα ἀπέκαμε· συμπτώματα δ' ἅμα ἐπίφοβα παρουσιασθέντα εἰδοποίησαν τοὺς γονεῖς περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου. Ἐπειδὴ ἡ ἐποχὴ τῶν λουτρῶν εἶχε λήξει, ἔφεραν αὐτὴν εἰς θαλάσσια λουτρά, διὰ δὲ τῆς θεραπείας ταύτης καὶ τοῦ ἡσύχου βίου ἀνέκτησε τὴν ὑγείαν της. Ἀλλὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα ἤρξαντο ὁδηγοῦντες αὐτὴν πάλιν δὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς τὰς πρὸς γάμον ἐκθέσεις ἐκείνας, ὁ δὲ φόβος μὴ στερηθῇ τὰς τοιαύτας διασκεδάσεις τὴν ἔκαμνε νὰ παρασιωπᾷ τοὺς πόνους οὓς ᾐσθάνετο, σημεῖα τῆς ἀρχομένης σοβαρᾶς παθήσεως. Μετά τινας ἡμέρας ἐξ ἀφορμῆς μικροῦ κρυολογήματος ἤρχισε νὰ βήχῃ, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ χειμῶνος φθίσις καλπάζουσα ἐθανάτωσεν αὐτήν.

Ἐπὶ τέλει, ἀφίνων εἰς τοὺς ἠθολόγους νὰ ἀποφανθῶσι περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν διασκεδάσεων τούτων εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐτυχίαν τῶν οἰκογενειῶν, εἰς τὴν σωφροσύνην τῶν γυναικῶν, εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, συμπεραίνω, μὲ κίνδυνον νὰ ἐκληφθῶ ὡς πνεῦμα ἀκαίρως λυπηρόν, ὅτι οἱ χοροὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς μύκητας, ὧν οἱ καλλίτεροι μικρὰν ὅλως ἔχουσιν ἀξίαν.

Dr Decaisne

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ.

Digitized by Google

Ἀριθ. 318 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 31 Ἰανουαρίου 1882

ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΕΝ ΤΩι ΒΙΩι

[Ἐκ τῶν τοῦ Σμάϊλς].

Ὀλίγον ἐν γένει ἐπιδρᾷ ἡ τύχη ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Ἂν καὶ ἐπιτυγχάνουσιν ἐνίοτε αἱ προπετεῖς ἐπιχειρήσεις, ἡ μόνη ἀσφαλὴς ὁδὸς εἶνε ἡ τῆς δραστηρίας ἐργατικότητος καὶ ἐπιμελείας. Ὁ ζωγράφος Οὐΐλσων εἶχε συνήθειαν, πρὶν ἀποτελειώσῃ τὰς εἰκόνας του, ν' ἀπομακρυνθῇ ὀλίγον, ἀτενίζων πρὸς τὸ ἔργον, πλησιάσας δὲ ἔπειτα, ἀπετελείονεν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τὴν εἰκόνα, δοὺς αὐτῇ τὴν ἀπαιτουμένην ζωηρότητα. Ἀλλ' ὁ θαρραλέος οὗτος τρόπος δι' ἐπιμόνου ἐργασίας μόνον ἀποκτᾶται, καὶ ὁ μὴ προπαρεσκευασμένος τεχνίτης, ἐλπίζων δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου νὰ ἐπιτύχῃ, θέλει ἀπ' ἐναντίας καταστρέψῃ τὸ ἔργον του.

Ὁ καλὸς ἐργάτης διακρίνεται πάντοτε ἐπὶ προσοχῇ καὶ τελειότητι ἐν τῇ ἐργασίᾳ· καὶ οἱ ἄριστοι μεταξὺ τῶν τεχνιτῶν γνωρίζουσι τὴν ἀξίαν τῆς λεπτομεροῦς ἐργασίας. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἐξηγῶν ποτε πρὸς ξένον πόσον εἶχε τελειοποιήσει ἄγαλμά τι ἀφ' ὅτου εἶδεν ὁ ξένος αὐτό, ἐδείκνυε τὰ διάφορα μέρη, τὰ ὁποῖα εἶχε διορθώσει. — «Μικρὰ πράγματα εἶνε ταῦτα, εἶπεν ὁ ξένος, ἁπλαῖ λεπτομέρειαι». — «Ἀληθῶς, ἀπήντησεν ὁ γλύπτης, ἀλλ' ἐνθυμήθητι ὅτι αἱ λεπτομέρειαι ἐπιφέρουσι τὴν τελειότητα καὶ ἡ τελειότης δὲν εἶνε μικρὸν πρᾶγμα». Ἐπίσης λέγεται ὅτι ὁ ζωγράφος Νικόλαος Πουσσὶν, κανόνα διαγωγῆς εἶχε τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν οἱουδήποτε ἔργου, καὶ ἐρωτηθεὶς ποτὲ τίνι τρόπῳ ἠδυνήθη νὰ ἀπολαύσῃ φήμης ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Πουσσὶν ἐμφατικῶς ἀπήντησεν· «Οὐδὲν ἀμελῶν».

Ὑπάρχουσιν ἀνακαλύψεις γενόμεναι δῆθεν τυχαίως, ἀλλὰ πράγματι ὀλίγιστον συνετέλεσεν ἡ τύχη εἰς τὰς ἐφευρέσεις ἐκείνας. Αἱ τυχαῖαι ἐφευρέσεις εἰσὶ μόνον τυχαῖαι περιστάσεις, ἐξ ὧν ὠφελήθησαν εὐφυεῖς τινες ἄνθρωποι· ἡ πτῶσις τοῦ μήλου ἐνώπιον τοῦ Νεύτωνος ἀναφέρεται πολλάκις ὡς ἀπόδειξις τῶν τυχαίων ἀνακαλύψεων· ἀλλ' ὁ Νεύτων πρὸ ἐτῶν ἤδη ἐμελέτα τὸ πρόβλημα τῆς πρὸς τὴν γῆν συνολκῆς τῶν σωμάτων (gravitation) καὶ ἀδιακόπως περὶ τούτου ἐσκέπτετο· ἡ δὲ τυχαία περίστασις τῆς πτώσεως τοῦ μήλου ἐβοήθησε μόνον τὸν ἐξαίσιον νοῦν τοῦ ἀνδρός, ὅστις διὰ μιᾶς κατενόησε τοὺς θαυμαστοὺς νόμους, περὶ ὧν πρὸ τοσούτου ἤδη χρόνου ἐμερίμνα. Ὁμοίως συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δόκτορος Ὑούγκ λαμπρὰν ἀνακάλυψιν τῆς διαθλάσεως τῶν ἀκτίνων ἡ θέα διαυγῶν πομφολύγων σάπωνος. Ἂν καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες φαίνονται εἰς τὸ κοινὸν μεριμνῶντες μόνον περὶ μεγάλων ἀντικειμένων, οἱ ἀληθῶς εὐφυεῖς ἄνδρες, ὡς ὁ Νεύτων καὶ ὁ Ὑούγκ, ἐννοοῦσι τὴν ἀξίαν τῶν κοινοτάτων καὶ ἁπλουστάτων συμβάντων, διότι τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν συνίσταται ἐκ τῆς σοφῆς ἑρμηνείας ἐκείνων.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται, κατὰ μέγα μέρος, ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ παρατηρεῖν, καὶ ῥωσσική τις παροιμία λέγει ὅτι· «ὁ μὴ παρατηρῶν διέρχεται τὸ δάσος καὶ ξύλα δὲν βλέπει». Ὁ νοῦς βλέπει ὅπως καὶ οἱ ὀφθαλμοί· ἐκεῖ δὲ ὅπου ἀπρόσεκτοι θεαταὶ οὐδὲν βλέπουσιν, οἱ προσεκτικῶς παρατηροῦντες ἀντιλαμβάνονται τῆς ἐννοίας τῶν φαινομένων, σημειοῦσι τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ὁμοιότητας καὶ ἀναγνωρίζουσι τὰς σχέσεις ἐκείνων πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῶν σκέψεων αὐτῶν. Πολλοὶ πρὸ τοῦ Γαλιλέου εἶδον κρεμάμενον βάρος κινούμενον ἐρρύθμως ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἀλλ' ἐκεῖνος πρῶτος ἐνόησε τὴν ἀξίαν τοῦ φαινομένου. Ὁ κανδηλάπτης τῆς ἐν Πίσσῃ μητροπόλεως, γεμίσας κανδήλαν τινὰ ἐλαίου, τὴν ἀφῆκε κινουμένην· ὁ δὲ Γαλιλέος, ὀκτοκαιδεκαέτης νέος ὤν, παρατηρῶν μετὰ προσοχῆς τὴν κίνησιν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν κίνησιν ταύτην εἰς τὴν καταμέτρησιν τοῦ χρόνου. Πεντήκοντα ὅμως ἔτη διῆλθον πρὶν ἀποπερατωθῇ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ἐκκρεμοῦς (pendule), ἐφεύρεσις τοσοῦτον σπουδαία ὡς πρὸς τὴν καταμέτρησιν τοῦ χρόνου καὶ τοὺς ἀστρονομικοὺς ὑπολογισμούς, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ μοναδικὴ κατὰ τὸ εἶδος αὐτῆς. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ Γαλιλέος μαθὼν τυχαίως ὅτι Ὀλλανδός τις διοπτροποιὸς προσέφερε τῷ κόμητι τοῦ Νάσσω ὄργανόν τι, δι' οὗ τὰ ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα ἐφαίνοντο πλησίον, ἐσκέφθη περὶ τῆς αἰτίας τοῦ φαινομένου καὶ ἐφεῦρε τὸ τηλεσκόπιον. Ἀδιάφορος ἀκροατὴς ἢ ἀπρόσεκτος νοῦς δὲν ἤθελε βεβαίως πραγματοποιήσει τοιαύτας ἐφευρέσεις.

Ἐν ᾧ ἐζήτει ὁ σὶρ Σαμουὴλος Βράουν τὸν εὐωνότερον τρόπον πρὸς κτίσιν γεφύρας, περιεπάτει πρώτην τινὰ ἐν τῷ κήπῳ του, ὅτε εἶδε τὴν ὁδὸν φραγμένην διὰ λεπτῶν νημάτων ἀράχνης· αὐθωρεὶ συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ μιμηθῇ τὸ ἀράχνιον,

Digitized by Google

κατασκευάζων γέφυραν διὰ σιδηρούχων ἁλύσεων, καὶ οὕτως ἐπενόησε τὰς κρεμαστὰς γεφύρας. Ὁ Ἰάκωβος Οὐάττ, σκεπτόμενος περὶ κατασκευῆς ὑδραγωγείου ὑπὸ τοῦ ἀνίσου ῥείθρου τοῦ ποταμοῦ Κλάϊδ, ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ, μιμηθεὶς διὰ σιδηρούχων σωλήνων τὸ ὄστρακον ἀστακοῦ, τὸν ὁποῖον παρετήρησεν ἐν ᾧ ἐγευμάτιζε. Πρῶτος διδάσκαλος τοῦ σὶρ Ἰσαμπάρτ-Βρούνελ, τοῦ κατασκευάσαντος τὸν ὑποβρύχιον δρόμον τοῦ Ταμέσεως, ὑπῆρξεν ὁ μικρὸς σκώληξ τῶν ξυλίνων πλοίων· ὁ μηχανικὸς παρετήρησε τὸ ζωΰφιον διατρυπῶν τὸ ξύλον, διὰ τῆς εὐόπλου κεφαλῆς, εἰς διαφόρους διευθύνσεις μέχρι τῆς περατώσεως τοῦ ἔργου καὶ ἀλεῖφον μετὰ ταῦτα τὸν θόλον καὶ τὰ πλάγια διὰ εἴδους βερνικίου πρὸς στερέωσιν αὐτῶν· ἐφαρμόσας λοιπὸν τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ὑπογείου ὁδοῦ τοῦ Λονδίνου, ὁ Βρούνελ ἐπραγματοποίησε τὸ ἄριστον τῆς μηχανικῆς τέχνης ἔργον.

Ὁ νοήμων παρατηρητὴς δίδει ἀξίαν εἰς τὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀσήμαντα γεγονότα· ἡ θέα φύκους πλέοντος παρὰ τῷ πλοίῳ ἤρκεσε τῷ Κολόμβῳ, ὅπως καταδαμάσῃ τὴν στάσιν τῶν ἀπηυδηκότων ἕνεκα τῆς διαρκείας τοῦ πλοῦ ναυτῶν, καὶ ὅπως πείσῃ αὐτοὺς ὅτι ὁ ποθούμενος Νέος Κόσμος ἦτο πλησίον. Οὐδὲν πρέπει νὰ ἀμελήσωμεν, διότι καὶ τὸ μᾶλλον ἀδιάφορον συμβὰν καλῶς ἐννοούμενον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ· τίς ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὰ περίφημα «λευκὰ παράλια τῆς Ἀλβιῶνος» ἐκτίσθησαν ὑπὸ μικροσκοπικῶν ἐντόμων τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὰ πλουτίζοντα τὴν θάλασσαν διὰ νήσων κοραλλιωτῶν! τίς δὲ τοιαῦτα παραδείγματα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, θέλει ἀμφισβητήσει τὴν δύναμιν τῶν μικρῶν μέσων;

Ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις τῶν λεπτομερειῶν ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιτυχίαν οἱουδήποτε ἔργου ἢ ἐπιχειρήσεως· ἡ δὲ ἀνθρωπίνη σοφία σύγκειται ἐκ μικρῶν γεγονότων ἀποτελούντων πυραμίδα ἐπιμελῶς ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ πολλῶν γενεῶν ἀνθρώπων. Πολλὰ τοιαῦτα ἀσήμαντα κατὰ τὸ φαινόμενον γεγονότα ἐγένοντο βάσις πρακτικωτάτων ἀποτελεσμάτων. Εἴκοσιν αἰῶνες παρῆλθον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ὑπὸ τοῦ ἐκ Πέργης Ἀπολλωνίου τῶν κωνικῶν τομῶν, καὶ πρὶν γίνωσιν αὐται παραδεκταὶ ὡς βάσις τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁδηγούσης τὸν περιηγητὴν ἐπὶ ἀγνώστων θαλασσῶν καὶ τῆς ἐγχαραττούσης ἐν τῷ οὐρανῷ τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸν λιμένα ὁδόν. Καὶ ἂν οἱ μαθηματικοὶ δὲν εἶχον κοπιάσει καὶ σκεφθῆ, κατὰ τὸ φαινόμενον πολλάκις εἰς μάτην, πρὸς ἐφεύρεσιν τῶν ἀφῃρημένων σχέσεων μεταξὺ γραμμῶν καὶ ἐπιφανειῶν, αἱ πλεῖσται τῶν μηχανικῶν ἐφευρέσεων ἡμῶν δὲν ἤθελον πιθανῶς ὑπάρξῃ.

Ὅτε ἐφεῦρεν ὁ Φραγκλῖνος τὴν ταὐτότητα τοῦ κεραυνοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἐχλευάσθη ἡ ἐφεύρεσις καὶ πολλοὶ ἠρώτων· «Εἰς τί χρησιμεύει;» Ἀλλ' ὁ Φραγκλῖνος ἀπήντησεν· «Εἰς τί χρησιμεύει ὁ παῖς; εἰς τὸ νὰ γίνῃ ἀνήρ!» Ἐπίσης ὅτε παρετήρησεν ὁ Γαλβάνης ὅτι ὁ πούς τοῦ βατράχου συστέλλεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν μετάλλων τινῶν ἐρχόμενος, ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι τοσοῦτον ἀσήμαντον συμβὰν ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ μέγιστα ἀποτελέσματα. Καὶ ὅμως τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου τοῦ ἑνοῦντος τὰς ἠπείρους καὶ ὡς δίκτυον καλύπτοντος τὸν κόσμον. Ἡ γεωλογικὴ ἐπιστήμη, ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ἀνακάλυψιν πλουσίων μεταλλείων ἐπενεγκόντων τοσαύτας βιομηχανικὰς ὠφελείας, ἐγεννήθη ἐκ τεμαχίων λίθων καὶ ὀρυκτῶν νοημόνως ἑρμηνευθέντων.

Ὁ δὲ γιγαντιαῖος μηχανισμὸς ὁ τιθεὶς εἰς κίνησιν τὰ βιομηχανικὰ ἡμῶν καταστήματα, τὰ ἀτμόπλοια καὶ τοὺς σιδηροδρόμους, ἀρύεται τὴν δύναμίν του ἐκ σταγόνων ζέοντος ὕδατος, δηλαδὴ ἀτμοῦ ἰσοδυναμοῦντος πρὸς δύναμιν ἑκατομμυρίων ἵππων καὶ καταβάλλοντος τὰ κύματα καὶ τὴν θύελλαν.

Ἡ τέχνη τοῦ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν τυχαίων συμβάντων, εἶνε μεγάλη τέχνη ἐξασφαλίζουσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἐπιτυχίαν· ἀλλ' οὐδέποτε ἔλλειψαν αἱ περιστάσεις εἰς τοὺς βαθεῖαν ἀπόφασιν ἔχοντας, διότι μὴ παρουσιαζομένων ἐκείνων αὐτοθελῶς, οὗτοι τὰς προκαλοῦσιν. Ἀλλ' οἱ σπουδάζοντες μόνον ἐντὸς τῶν σχολείων, τῶν μουσείων καὶ τῶν πολυτεχνείων σπανίως ὑπηρέτησαν σπουδαίως τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην, οἱ δὲ μεγάλοι ἐφευρεταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἔλαβον ἁρμόζουσαν ἐκπαίδευσιν· ἡ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ ἡ ἄνεσις ἐγέννησε τὴν ἐφευρετικὴν δύναμιν, κάλλιστον δὲ πάντων σχολείων εἶνε ἡ δυστυχία. Τινὲς τῶν διασημοτέρων ἐργατῶν χονδροειδῆ μόνον ἐργαλεῖα εἶχον· ἀλλὰ τὰ ἐργαλεῖα οὐδὲν προσθέτουσι τῷ καλῷ ἐργάτῃ, ὅστις χρήζει μόνον ἐπιδεξιότητος καὶ ἐπιμονῆς. Παροιμιῶδες μάλιστα καθίσταται τὸ γεγονός, ὅτι κακὸς ἐργάτης οὐδέποτε εὑρίσκει καλὰ ἐργαλεῖα. Ὁ ζωγράφος Ὄπη, ἐρωτηθεὶς ποτὲ ὁποίαν θαυμαστὴν μέθοδον μετεχειρίζετο ὅπως μίξῃ τὰ χρώματά του, ἀπήντησε· «Τὰ μιγνύω εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μου»· τὴν αὐτὴν δὲ μέθοδον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ πᾶς ἐργάτης θέλων νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ Φέργουσων μεταξὺ ἄλλων θαυμασίων ἔργων κατεσκεύασε ξύλινον ὡρολόγιον ἀκριβέστατα δεικνύον τὰς ὥρας, μόνον ἐργαλεῖον ἔχων μικρὸν κονδυλομάχαιρον, οἷον δύναται νὰ ἔχῃ ὁ τυχών· ἀληθῶς ὅμως ὁ τυχὼν δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ τῷ Φέργουσων. Ἀγγεῖον ὕδατος καὶ δύο θερμόμετρα ἤρκεσαν τῷ χημικῷ Βλὰκ ὅπως ἐφεύρῃ τὴν ἐσωτερικὴν θερμότητα· ὁ Νεύτων ἐποίησε γνωστὴν εἰς τὸν κόσμον τὴν σύνθεσιν τοῦ φωτὸς καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν χρωμάτων μεταχειριζόμενος, πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἀπορρήτων τούτων, πρίσμα, φακὸν καὶ φύλλον ναστοχάρτου. Ὁ Στόθαρτ ἔμαθε τὴν τέχνην τοῦ συνδυασμοῦ τῶν χρωμάτων προ-

Digitized by Google

σεκτικῶς παρατηρῶν τὰς πτέρυγας τῶν χρυσαλλίδων, καὶ πολλάκις ἔλεγεν ὅτι μόνος ἐκεῖνος ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὁποίαν εὐγνωμοσύνην ὤφειλε τοῖς μικροῖς ἐκείνοις ἐντόμοις. Θύρα ἀποθήκης καὶ τεμάχιον ἄνθρακος ἐχρησίμευσαν τῷ Οὐΐλκῃ ἀντὶ πίνακος καὶ χρωστήρων. Ὁ Μπέουϊκ ἔμαθε τὴν ἰχνογραφίαν, ζωγραφίζων ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου, καὶ ὁ Βενιαμὶν Οὐέστ ἠναγκάσθη νὰ δανεισθῇ τοὺς πρώτους χρωστῆρας ἐκ τῆς οὐρᾶς τῆς γαλῆς. Ὁ Φέργουσων κατέτριβε τὴν νύκτα εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐσχεδίασε χάρτην τοῦ οὐρανοῦ διὰ κλωστῆς ἐχούσης κόκκους τινὰς ἐπ' αὐτῆς, ἣν ἐκράτει τεντωμένην μεταξὺ τοῦ ὀφθαλμοῦ του καὶ τῶν ἀστέρων. Ὁ Φραγκλῖνος ἐφείλκυσε κατὰ πρῶτον τὴν ἠλεκτρικὴν ὕλην ἀπὸ τῶν νεφῶν διὰ μέσου ἀετοῦ κατεσκευασμένου ἐκ δύο ἐν σχήματι σταυροῦ ξύλων καὶ ἐκ μεταξωτοῦ μανδυλίου. Ὁ Γίφφορδ, βοηθὸς ὑποδηματοποιοῦ, ἔγραφε τὰ πρῶτα μαθηματικὰ προβλήματά του ἐπὶ τεμαχίων δέρματος, καὶ ὁ ἀστρονόμος Ῥιτεγχάους ἐσημείου τοὺς πρώτους περὶ ἐκλείψεων ὑπολογισμοὺς ἐπὶ τῆς ἐχέτλης τοῦ ἀρότρου αὐτοῦ.

Κοινότατα συμβάντα παρέχουσι τῷ θέλοντι νὰ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῶν μέσα αὐτοβελτιώσεως· ὁ καθηγητὴς Λῆ, ξυλουργὸς τότε ὤν, εἰργάζετο εἰς διόρθωσιν ἑδωλίων ἐν τῇ συναγωγῇ, ὅτε, εὑρὼν ἑβραϊκὴν βίβλον, ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀναγνώσῃ τὸ πρωτότυπον· ἠγόρασεν ἑβραϊκὴν γραμματικήν, ἤρχισε σπουδάζων, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐξέμαθε τὴν γλῶσσαν. Δικαίως ἔλεγεν ὁ Ἐδμόνδος Στῶν πρὸς τὸν δοῦκα τοῦ Ἀργάϊλ ἐρωτῶντα τίνι τρόπῳ κατώρθωσεν ἐκεῖνος, πτωχὸς κηπουρὸς ὤν, νὰ ἀναγινώσκῃ λατινιστὶ τὰ «Principia» τοῦ Νεύτωνος.—«Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ τις τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ὅπως μάθῃ ὅ,τι ἄλλο θέλῃ». Τὸ πᾶν κατορθοῦται διὰ τῆς ἐπιμελείας, τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς καλῆς χρήσεως τῶν περιστάσεων.

Ὁ σὶρ Βάλτερ Σκὼτ ὠφελεῖτο ἐξ ἁπασῶν τῶν περιστάσεων, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν δυσαρέστων συμβάντων. Ἐν ᾧ ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν δικηγόρου τινός, ἐστάλη εἰς Σκωτίαν, ὅπου ἐσχετίσθη μετὰ τῶν απομεινάντων ἡρώων τοῦ 1745, καὶ ὠφελήθη ἐκ τούτου ὅπως συνάξῃ τὴν ὕλην πολλῶν ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Χρηματίσας ὕστερον καταλυματίας ἱππικοῦ ἐν Ἐδιμβούργῳ ἐπληγώθη ὑφ' ἵππου τινὸς καὶ ἔμεινε κλινήρης ἐπί τινα χρόνον· ἀλλ' ὁ νοῦς του εἰργάζετο καὶ ἐν διαστήματι τριῶν ἡμερῶν συνέγραψε τὸ πρῶτον ᾆσμα τοῦ «Lay of the last Minstrel», πρῶτον αὐτοῦ ἐκτεταμένον καὶ πρωτότυπον ἔργον. Ὁ σὶρ Χοῦμφρυ Δαίδυ ἐποίησε τὰ πρῶτα περὶ φυσικῆς ἐπιστήμης πειράματα καθ' ἣν ἐποχὴν ἦτο βοηθὸς φαρμακοποιοῦ, καὶ μόνα ἐργαλεῖα εἶχε τὰ ἀγγεῖα τοῦ μαγειρείου καὶ τὰς φιάλας τοῦ φαρμακείου. Ἔτυχεν ὅμως νὰ ναυαγήσῃ Γαλλικὸν πλοῖον, οὗτινος ἐσώθη ὁ ἰατρὸς μετὰ τῶν χειρουργικῶν ἐργαλείων· μεταξὺ τούτων ὑπῆρχε παλαιὰ κλυστοσύριγξ, ἣν προσέφερεν ὁ ἰατρὸς τῷ Δαίδυ· οὗτος μετ' εὐγνωμοσύνης ἔλαβε τὸ δῶρον, καὶ μετεχειρίσθη αὐτὸ πρὸς τελειοποίησιν πνευματικῆς μηχανῆς ἣν κατεσκεύαζε τότε, κατόπιν δὲ μετέβαλε τὸ πολύτιμον ἐργαλεῖον εἰς ἀεραντλίαν πρὸς ἐξέτασιν τῆς φύσεως τῆς θερμότητος.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ καθηγητὴς Φάραδαι, ὁ ἐπιστημονικὸς διάδοχος τοῦ Δαίδυ, ἐποίησεν, ἐν ᾧ εἰργάζετο ὡς βιβλιοδέτης, τὰ πρῶτα περὶ ἠλεκτρισμοῦ πειράματα, μόνον ὄργανον ἔχων ἄχρηστόν τινα φιάλην· ἀξιοπαρατήρητον δὲ εἶνε ὅτι ὁ Φάραδαι ὥρμησε πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς χημείας ἀφ' οὗ ἤκουσε τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁμιλίας τοῦ Δαίδυ. Μέλος τι τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκαδημίας, παρατηροῦν ποτὲ ὅτι ὁ Φάραδαι ἀνεγίνωσκεν ἐν βίᾳ ἐπιστημονικὸν περὶ ἠλεκτρισμοῦ βιβλίον, ὅπερ ἔμελλε νὰ δέσῃ, καὶ μαθὼν ὅτι ὁ νέος εἶχε κλίσιν πρὸς τὰ τοιαῦτα, ἔδωκεν αὐτῷ εἰσιτήριον πρὸς ἀκρόασιν τεσσάρων μαθημάτων τοῦ σὶρ Χοῦμφρυ· ὁ Φάραδαι, λαβὼν σημειώσεις, τὰς ἔστειλε τῷ καθηγητῇ, ὅστις ἔτι μᾶλλον ἐθαύμασε τὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν, ὅτε ἔμαθε τὴν ταπεινὴν τοῦ νέου θέσιν· οὗτος ἐξέφρασε τότε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γίνῃ χημικός, καὶ ἐπιμένων κατώρθωσε νὰ λάβῃ θέσιν βοηθοῦ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀκαδημίᾳ· μετὰ καιρὸν δὲ ὁ ἔξοχος βιβλιοδέτης διεδέχθη τὸν οὐχ ἧττον ἔξοχον φαρμακοποιόν. Χαρακτηριστικαὶ τοῦ Δαίδυ εἶνε αἱ ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε ἦτο εἰκοσαετὴς νέος, ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ ἐγγεγραμμέναι σκέψεις. «Στεροῦμαι πλούτου, ἰσχύος καὶ εὐγενείας ὅπως προοδεύσω εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὅμως πέπεισμαι, ὅτι, ἐὰν ἔχω ζωήν, θέλω φανῇ ὠφέλιμος τῇ ἀνθρωπότητι καὶ τοῖς φίλοις ὡσὰν ἐκ γενετῆς κατεῖχον πάντα τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα.» Ὁ Δαίδυ, ὡς καὶ ὁ Φάραδαι, ἠδύνατο νὰ ἀφιερώσῃ πᾶσαν τὴν διανοητικὴν δύναμίν του εἰς τὴν πρακτικὴν καὶ πειραματικὴν σπουδὴν ἀντικειμένου τινός· οἱ τοιοῦτον προτέρημα ἔχοντες πραγματοποιοῦσι συνήθως, ἔστω καὶ δι' ἁπλῆς ἐπιμελείας καὶ σκέψεως σπουδαιότατα ἀποτελέσματα. Ὁ Κόλεριδζ, περὶ τοῦ Δαίδυ ὁμιλῶν ἔλεγεν· «Ὁ νοῦς του τοσοῦτον ἐλαστικὸς καὶ ζωηρὸς εἶνε, ὥστε διὰ μιᾶς καταλαμβάνει καὶ ἀναλύει πᾶν ζήτημα· ἕκαστον ἀντικείμενον λαμβάνει ζωήν, καὶ καρποφόροι σκέψεις ἀναφύονται ὡς χλόη καθ' ἕκαστον βῆμα τοῦ Δαίδυ.»

Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Δαίδυ ἔλεγε περὶ τοῦ Κόλεριδζ, οὗτινος ἐθαύμαζε τὴν εὐφυΐαν. «Ἐξαισίαν διάνοιαν, ἐλευθέρας ἰδέας καὶ εὐαίσθητον καρδίαν ἔχων, ὁ Κόλεριδζ, θέλει δυστυχῶς γίνῃ θῦμα τῆς ἀταξίας καὶ τῆς ἐλλείψεως ἀκριβείας αὐτοῦ»·

Ὁ διάσημος Κουβιέρος ἦτο ἀκριβέστατος καὶ προσεκτικώτατος παρατηρητής· ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ᾐσθάνθη τάσιν πρὸς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν,

Digitized by Google

ἀφ'οὗ ἀνέγνωσε τόμον τινὰ τῆς φυσικῆς τοῦ Βυφφῶνος ἱστορίας, περιελθόντα τυχαίως εἰς χεῖράς του· ἀντέγραψε τὰς εἰκονογραφίας καὶ ἐχρωμάτισεν αὐτὰς κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ κειμένου. Εἷς τῶν διδασκάλων τῷ ἐδώρησε τὸ *Σύστημα τῆς Φύσεως* τοῦ Λινναίου, καὶ ἐπὶ δέκα ἔτη τὸ βιβλίον τοῦτο ὑπῆρξε τὸ σύνολον τῆς περὶ φυσικῆς ἱστορίας βιβλιοθήκης του. Δεκαοκταετὴς γενόμενος, ἔλαβε θέσιν διδασκάλου παρὰ οἰκογενείᾳ ἐν Φεκὰμπ τῆς Νορμανδίας διατριβούσῃ καὶ ζῶν πλησίον τῆς θαλάσσης εὑρέθη εἰς ἄμεσον συνάντησιν μετὰ τῶν θαυμασίων προϊόντων αὐτῆς. Περιπατῶν ποτε ἐπὶ τῆς παραλίας εὗρε σηπίαν, καὶ τὸ παράδοξον ζῶον τοσοῦτον διήγειρε τὴν περιέργειαν τοῦ Κουβιέρου, ὥστε ἔφερεν αὐτὸ οἴκαδε πρὸς ἀνατομίαν, ἀρχίσας οὕτως τὰς περὶ τῶν μαλακοστράκων σπουδάς του, τὰς ἐπενεγκούσας αὐτῷ τοσαύτην φήμην καὶ δόξαν. Οὐδὲν βιβλίον εἶχε πλὴν τοῦ μεγάλου τῆς φύσεως βιβλίου, ἀλλ' ἡ μελέτη καὶ ἡ παρατήρησις τῶν περιέργων καὶ νέων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα καθ' ἑκάστην ἀνεκάλυπτε, βαθυτέραν ἐντύπωσιν ἐποίησεν ἐπ' αὐτοῦ ἢ ὅτι ἤθελε ποιήσει οἱονδήποτε γραπτὸν ἔργον. Τρία ἔτη διῆλθον τοιουτοτρόπως, κατὰ τὰ ὁποῖα παρέβαλλε τὰ ὑπάρχοντα θαλάσσια ζῷα πρὸς τὰ ὀρυκτὰ λείψανα, τὰ εὑρεθέντα πέριξ τοῦ Φεκάμπ, ἀνέτεμνε τὰ διάφορα περιελθόντα εἰς χεῖράς του εἴδη, καὶ διὰ τῶν παρατηρήσεών του προητοίμασε τὴν ἐντελῆ μεταῤῥύθμισιν τῆς τῶν ζῴων κατατάξεως. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, ὁ Κουβιέρος ἐγένετο γνωστὸς τῷ πεπαιδευμένῳ Ἀββᾷ Τεισσιὲρ ὅστις ἔγραψε τῷ διασήμῳ φυσιοδίφῃ Ἰουσιῷ καὶ τοῖς ἐν Παρισίοις φίλοις περὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ νέου φυσιοδίφου τοσοῦτον θερμῶς, ὥστε ὁ Κουβιέρος προσεκλήθη νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν σύλλογον τῶν φυσιοδιφῶν τὰς παρατηρήσεις του· μετ' ὀλίγον δὲ διωρίσθη βοηθὸς ἐπιτηρητὴς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου. Ὁ Τεισσιὲρ ἐν τῇ συστατικῇ ὑπὲρ τοῦ Κουβιέρου ἐπιστολῇ, ἔγραφεν· «Ἐνθυμηθῆτε ὅτι ἐγὼ ἐσύστησα τὸν Δελάμβρ, ὅστις διεκρίθη εἰς ἄλλον κλάδον ἐπιστήμης· οὗτος ἔσεται ἕτερος Δελάμβρ». Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ προφητεία τοῦ Τεισσιὲρ πληρέστατα ἐπραγματοποιήθη.

Ἀπεδείξαμεν λοιπὸν ὅτι ἡ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ ἐπιμονὴ καὶ ἡ ἀκάματος ἐπιμέλεια πολὺ περισσότερον τῆς τύχης συντρέχει τὸν ἄνθρωπον. Οἱ μὴ τείνοντες πρὸς ὡρισμένον τινὰ σκοπόν, οἱ ἀδύνατοι καὶ οἱ νωθροὶ οὐδὲν ὄφελος ἀπολαμβάνουσιν ἐκ τῶν ἁρμοδίων περιστάσεων, διότι οὐδὲ κἂν παρατηροῦσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Ἀπ' ἐναντίας δὲ θαυμάσιον εἶνε τὸ δυνάμενον νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τῶν χρησιμοποιούντων τὰς ἀδιακόπως παρουσιαζομένας βοηθητικὰς εὐκαιρίας. Ὁ Στέφενσων ἔμαθε τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν χωρομετρίαν κατὰ τὰς ὥρας τῆς νυκτερινῆς ὑπηρεσίας ἐν ᾧ εἰργάζετο ὡς μηχανοποιός. Ὁ Δάλτων ἤρχισεν ἐργαζόμενος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, δωδεκαετὴς μόλις ὤν, διηύθυνε σχολεῖον ἐν τῷ χωρίῳ καλλιεργῶν συγχρόνως τὸ κτῆμα τοῦ πατρός του· ἀφιερώθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς μετεωρολογίας καὶ ἐξηκολούθησε τὰς παρατηρήσεις μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας, ἀφῆκε δὲ ὑπὲρ τὰς 200,000 μετεωρολογικὰς σημειώσεις.

Καὶ αἱ ἐλάχισται στιγμαὶ ἔχουσιν ἀξίαν,διότι ἡ καλὴ χρῆσις αὐτῶν τὰ μέγιστα συντελεῖ πρὸς ἐπίτευξιν σπουδαίων σκοπῶν· μία μόνη ὥρα καθ'ἑκάστην, ἀφαιρουμένη ἐξ ἀσκόπων ἀσχολιῶν,ἀρκεῖ ὅπως κατασταθῇ πᾶς ἄνθρωπος κοινῆς διανοίας, κάτοχος ἐπιστήμης τινός, ἐπίσης ἀρκεῖ ὅπως μεταβάλῃ ἐντὸς δέκα ἐτῶν ἀμαθῆ ἄνθρωπον εἰς πεπαιδευμένον. Δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἄκαρπος ὁ πολύτιμος χρόνος, οἱ δὲ καρποί του εἶσιν ἡ αὔξησις τῶν γνώσεων, ἡ καλλιέργεια ἐναρέτου τινὸς ἀρχῆς καὶ ἡ ἐνίσχυσις καλῶν ἕξεων. Ὁ ἰατρὸς Μάσων Γοὺδ μετέφρασε τὸν Λουκρέτιον μεταβαίνων ἐφ' ἁμάξης εἰς τοὺς ἀσθενεῖς του. Ὁ δόκτωρ Δάρβιν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συνέγραψε τὰ πλεῖστα ἔργα, μεταβαίνων εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἐξοχὴν πελάτας του καὶ γράφων τὰς σκέψεις ἐπὶ τεμαχίου χάρτου, ὅπερ ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ. Ὁ Βύρνεϋ ἔμαθε τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν μεταβαίνων ἔφιππος πρὸς παράδοσιν τῶν μαθημάτων,ὅταν ἐχρημάτισε μουσικοδιδάσκαλος. Ὁ Κὶρκ Οὐάϊτ ἔμαθε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀπὸ τῆς οἰκίας εἰς τὸ γραφεῖον καθημερινοῦ περιπάτου·προσωπικῶς δὲ γνωρίζομεν ἄνδρα ὑψηλὴν κατέχοντα θέσιν, ὅστις ἔμαθε τὴν λατινικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν τρέχων εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Μαγχεστρίας ὡς μεσίτης.

Ὁ Δαγεσσῶ, μέγας σφραγιδοφύλαξ τῆς Γαλλίας συνέγραψε σοφὸν καὶ ὀγκῶδες βιβλίον, χρησιμοποιῶν τὰς ὀλίγας στιγμάς, αἵτινες παρέρχονται μετὰ τὴν εἰδοποίησιν ὅτι τὸ γεῦμα εἶνε ἕτοιμον, καὶ πρὶν συναθροισθῶσιν ἅπαντες οἱ συνδαιτυμόνες, ἡ δὲ κυρία Γενλὶς συνέγραψε τινὰς τῶν τερπνῶν διηγήσεών της περιμένουσα τὴν ἡγεμονίδα ἣν ἐδίδασκε καθ' ἑκάστην. Ὁ Μπούρριττ κατώρθωσε νὰ μάθῃ δεκαοκτὼ ἀρχαίας καὶ νέας γλώσσας καὶ εἰκοσιδύο εὐρωπαϊκὰς διαλέκτους, ἐν ᾧ εἰργάζετο ὡς σιδηρουργός, ἠρνεῖτο δὲ τὴν δύναμιν τῆς εὐφυΐας καὶ ἀπέδιδε τὰς προόδους του εἰς τὴν καλὴν χρῆσιν τῶν μεταξὺ ὡρισμένων ἀσχολιῶν διεσπαρμένων στιγμῶν.

Ὁποία σοβαρὰ καὶ βαθεῖα συμβουλὴ πρὸς τοὺς νέους ὑπάρχει ἐγγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ ὡρολογίου τοῦ ἐν Ὀξωνίᾳ σχολείου· «**Periunt et imputantur**» ἤτοι «ἀπόλλυνται αἱ ὧραι καὶ εἴμεθα ὑπεύθυνοι δι' αὐτάς!» Ὁ χρόνος εἶνε τὸ μόνον μικρὸν τεμάχιον τῆς αἰωνιότητος, ὅπερ ἀνήκει ἡμῖν καί, ὡς καὶ ἡ ζωή, ἀνεπιστρεπτεὶ παρέρχεται. «Ἡ τοῦ πλούτου σπατάλη, λέγει ὁ Ἰάκσων, δύναται νὰ διορθωθῇ διὰ τῆς μελλούσης φειδοῦς,

Digitized by Google

ἀλλὰ τίς δύναται νὰ εἴπῃ· «θέλω ἀναπληρώσῃ τὴν σημερινὴν ἀπώλειαν χρόνου λαμβάνων ἐκ τῆς αὔριννῆς ἡμέρας!» Ὁ Μελάγχθων ἐσημείου τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον ὅπως ἐνθυμηθῇ καὶ μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα. Ἰταλός τις σοφὸς ἔθεσεν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς θύρας του λέγουσαν ὅτι· «οἱ μένοντες ὑπὲρ τὰς ὀλίγας στιγμὰς παρ' αὐτῷ ὀφείλουσι νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰς ἐργασίας του». Οἱ μεγάλοι ἐργάται θεωροῦσι τὸν χρόνον ὡς κτῆμα, ἐξ οὗ δύνανται νὰ ἐξάγωσι θησαυρὸν, τοῖς ἀπογόνοις μεταδιδόμενον, ἐν σχήματι λαμπρῶν σκέψεων καὶ πράξεων. Ἀπίστευτοι φαίνονται ἐνίοτε οἱ πρὸς ἐπίτευξιν σκοποῦ καταβαλλόμενοι ὑπό τινων κόποι, ἀλλ' οἱ κόποι ἐκεῖνοι εἰσὶν ὅρος ἐπιτυχίας. Ὁ Ἄδδισων ἐσύναξε μεγίστην ποσότητα ὕλης πρὶν ἀρχίσῃ τὴν δημοσίευσιν τοῦ περιβοήτου συγγράμματος «τοῦ Θεατοῦ». Ὁ Νεύτων δεκαπεντάκις ἔγραψε τὴν «Χρονολογίαν» του καὶ ὁ Γίββων ἐννεάκις τὰ «Ἀπομνημονεύματα». Ὁ Χὰλλ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμελέτα δεκαὲξ ὥρας τὴν ἡμέραν, καὶ ὅταν ἐκουράζετο σπουδάζων νομικὰ, ἀνεπαύετο διὰ τῆς μελέτης τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν μαθηματικῶν, ὁ Χοὺμ, συγγράφων τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας, εἰργάζετο δεκατρεῖς ὥρας καθ' ἑκάστην. Ὁ δὲ Μοντεσκιὲ ὁμιλῶν περί τινος πονήματός του, ἔλεγε πρὸς φίλον· «Ὀλίγων μόνον ὡρῶν δεῖται ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ, ἀλλὰ σὲ βεβαιῶ ὅτι τοσοῦτον ἐκοπίασα ἵνα τὸ συγγράψω, ὥστε ἐλευκάνθη ἡ κόμη μου».

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 52.

Ἡ πρωΐα ἦτο ὡραία, ἐξ ἐκείνων, ἃς δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπισκιάσει ἡ μελαγχολικὴ ὁμίχλη τοῦ φθινοπώρου, ὁ δὲ Βερνάρδος ἀνεγνώριζε τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔνθα εἶχεν αὐξηθῇ καὶ εἰς ἕκαστον βῆμά του, εἰς ἕκαστον ἑλιγμὸν τῆς ἀτραποῦ, νέα τις ἀνάμνησις τῶν εὐτυχῶν του χρόνων διεγείρετο ἐν ἑαυτῷ. Οὕτω λοιπὸν βαδίζοντες συνωμίλουν περὶ παρελθουσῶν ἡμερῶν καὶ ὁ μὲν Βερνάρδος διηγεῖτο τὴν ταραχώδη παιδικὴν ἡλικίαν του, ἡ δὲ Ἑλένη τὸν σοβαρὸν καὶ μονήρη βίον της. Ἐνίοτε ἐσταμάτουν, εἴτε διὰ ν' ἀνταλλάξωσιν ἰδέαν ἢ παρατήρησίν τινα, εἴτε διὰ νὰ συλλέξωσιν ὡραῖόν τι ἄνθος, εἴτε διὰ νὰ θαυμάσωσι τὰς ποικιλίας τοῦ φωτὸς τοῦ προσπίπτοντος ἐπὶ τῶν λειμώνων καὶ τῶν λόφων καὶ ἔπειτα ἐκπεπληγμένοι, διότι ἀνεκάλυπτον ὁμοιότητα εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματά των, ἐξηκολούθουν σιωπηλοὶ τὴν πορείαν των μέχρις οὗ νέον τι ἀντικείμενον παρατηρήσεως διέκοπτε τὴν σιωπηλὴν ἐκείνην κοινωνίαν τῶν ψυχῶν των. Ἀλλ' ἐὰν φανῇ παράδοξον, ἂς εἴπωμεν ἀνάρμοστον, εἴς τινας μέχρις ὑπερβολῆς αὐστηροὺς καὶ περιωρισμένους τὰς ἰδέας, ὅτι ἡ θυγάτηρ τοῦ μαρκησίου Λασεγλιὲρ ἐπεριδιάβαζεν ἐν πρωϊνῇ ἐνδυμασίᾳ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος νεανίου, ὃν μόλις χθὲς εἶχε γνωρίσει κατὰ πρώτην φοράν, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ πνεύματα ἐκεῖνα, ὧν ἐν τούτοις σεβόμεθα τὰς λεπτολόγους παρατηρήσεις, λησμονοῦσιν ὅτι ἡ κόρη ἐκείνη ἦτο παραπολὺ ἁγνὴ τὸν νοῦν καὶ παραπολὺ ἀθῶα, ὥστε νὰ αἰσθανθῇ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς συστολῆς, ὅπερ ἡ ἐπιτηδευμένη κοινωνία διδάσκει εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας ἐν αὐτῇ νεάνιδας· ὑπενθυμίζομεν ἐπίσης αὐτοῖς, ὅτι ἡ Ἑλένη εἶχεν αὐξηθῇ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ καὶ ὅτι ἀκολουθοῦσα νῦν τὴν κλίσιν ἐκείνην τῆς καρδίας της, ἣν οὐδαμῶς ὑπώπτευεν, ἐνόμιζεν ὅτι ἐκτελεῖ καθῆκον ἱερόν. Ἀλλὰ μετὰ μιᾶς ὥρας περίπατον ἔφθασαν ἀνεπαισθήτως εἰς τὴν ἔπαυλιν, ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Βερνάρδος καὶ εἰς τὴν θέαν τῆς πενιχρᾶς ἐκείνης κατοικίας, ἥτις κατ' οὐδὲν εἶχε μεταβληθῇ, ὁ γενναῖος στρατιώτης δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὴν συγκίνησίν του· ἠθέλησε νὰ ἐπανίδῃ, νὰ παρατηρήσῃ τὰ πάντα καὶ ἔπειτα ὑπῆγε νὰ καθίσῃ πλησίον τῆς Ἑλένης εἰς τὴν αὐλὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λιθίνου καθίσματος, ἐφ' οὗ ἐκάθισεν ὁ πατήρ του ἡμέρας τινὰς πρὶν ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἀμφότεροι ἦσαν συγκεκινημένοι καὶ σιωπηλοί· ὅτε δὲ ὁ Βερνάρδος ἤγειρε τὴν κεφαλήν του, ἣν ἐκράτει ἐπὶ πολὺ μεταξὺ τῶν χειρῶν του, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο βρεγμένον μὲ δάκρυα.

— Δεσποινίς, εἶπε στρεφόμενος πρὸς τὴν Ἑλένην, χθὲς διηγήθην ἐνώπιον ὑμῶν τὰ ἓξ ἔτη τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῆς αἰχμαλωσίας μου· εἴσθε ἀγαθὴ τὸ γνωρίζω, τὸ αἰσθάνομαι· καὶ ἴσως συνεπαθήσατε πρὸς τὰ δεινά μου· ἐν τούτοις κατὰ τὴν ὀχληρὰν ἐκείνην διήγησιν δὲν ἀνέφερον τὴν τρομερωτάτην τῶν βασάνων μου, ἂν καὶ τὴν βάσανον ταύτην τὴν φέρω πάντοτε ἐν ἐμοί, καὶ ὡς ἀκοίμητος γὺψ κατατρώγει τὰ σπλάγχνα μου· Ἀκούσατε· ὅταν ἀφῆκα τὸν πατέρα μου, ἦτο ἤδη γέρων καὶ μόνος ἐν τῷ κόσμῳ· μάτην λοιπὸν μὲ παρεκάλει νὰ μείνω λέγων ὅτι μόνον ἐμὲ εἶχεν ἐπὶ γῆς. Ἐγὼ ἐγκατέλιπον αὐτὸν ἀσπλάγχνως καὶ ἔτρεξα κατόπιν τῆς σκιᾶς ἐκείνης τῆς καλουμένης δόξης· ἀλλ' ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν στρατοπέδων καὶ τῆς μέθης τοῦ πολέμου δὲν ἐσκεπτόμην ὅτι εἶμαι υἱὸς ἀγνώμων. Ὅτε ὅμως ἔγεινα αἰχμάλωτος, τότε, ἐν τῇ θλιβερᾷ ἐκείνῃ μονώσει μου ᾐσθάνθην αἴφνης ἐμαυτὸν πιεζόμενον ὑπὸ τὸ βάρος ὀδυνηρᾶς σκέψεως· διότι ἐφανταζόμην τὸν γέροντα πατέρα μου, ἄνευ συγγενῶν, ἄνευ φίλων, ἄνευ οἰκογενείας, ἐγκαταλελειμμένον καὶ ἔρημον ἐν τῷ κόσμῳ· ἐφανταζόμην αὐτὸν θρηνοῦντα ἐπὶ τῷ θανάτῳ μου, καὶ καταρώμενον τὸν βίον μου· ἔκτοτε δὲ ἡ ἰδέα ὅτι παρεπονεῖτο κατ' ἐμοῦ, ὅτι μὲ ἤλεγχεν ἐπὶ ἀστοργίᾳ, δέν μοι ἄφινεν οὐδὲ στιγμὴν ἡσυχίας· θλίψις ἀλγεινὴ βασανίζει ἔκτοτε τὴν καρδίαν μου καὶ ἀκόμη κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐρωτῶ ἐμαυτόν· μὲ συνεχώρησεν ἆρά γε θνήσκων;

— Ἀπέθανεν εὐλογῶν τὴν μνήμην σας, ἀπήν-

Digitized by Google

τησεν ἡ νεᾶνις· ἀνεχώρησε φαιδρὸς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἔμελλε νὰ σᾶς ἐπανεύρῃ εἰς τὸν οὐρανόν.

— Δὲν ὡμίλει ποτὲ μετὰ πικρίας περὶ ἐμοῦ;

— Ἀπ' ἐναντίας· ὡμίλει μετὰ λατρείας, μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

— Δὲν κατηράσθη ποτὲ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀφῆκα αὐτόν;

— Ἀπ' ἐναντίας, ἐσκίρτα ὑπὸ ὑπερηφανείας, ὁσάκις ἀνεμιμνήσκετο τῶν ἐνδόξων κατορθωμάτων σας. Καίτοι δὲ δὲν ὑπήρχετε πλέον δι' αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ὑμᾶς ὅμως πάντοτε περιεστρέφοντο αἱ σκέψεις αὐτοῦ. Ἐθρήνει πάντοτε τὸν θάνατόν σας καὶ ὅμως ἔζη μόνον διὰ νὰ σᾶς ἐνθυμῆται. Ἀποθνήσκων δέ μοι ἔδωκε τὰς ἐπιστολάς σας ὡς τὸ τιμαλφέστερον ἀντικείμενον, ὅπερ εἶχε νά μοι ἀφήσῃ. Ἰδοὺ αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, εἶπεν ἡ Ἑλένη σύρουσα αὐτὰς ἐκ βελουδίνου σάκκου καὶ ἐγχειρίζουσα αὐτὰς τῷ Βερνάρδῳ· ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν μὲ ἔκαμε νὰ γνωρίσω καὶ ν' ἀγαπήσω τὴν Γαλλίαν. Ποσάκις εἶδον τὸν πατέρα σας βρέχοντα αὐτὰς διὰ τῶν δακρύων καὶ διὰ τῶν φιλημάτων του!

— Δεσποινίς, τῇ εἶπε συγκεκινημένος ὁ Βερνάρδος· σεῖς, ἥτις ἐβοηθήσατε τὸν πατέρα κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου, σεῖς, βοηθεῖτε νῦν καὶ τὸν υἱὸν ὅπως ζήσῃ· ἔστε λοιπὸν καὶ πάλιν εὐλογημένη.

Ἐπανῆλθον εἰς τὸ μέγαρον σιωπηλότεροι παρ' ὅσον ἀνεχώρησαν· ὁ δὲ μαρκήσιος, καί τοι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ τρομεροῦ ὀνείρου τῆς νυκτὸς εὑρισκόμενος, ἐδέχθη φιλοφρόνως τὸν Βερνάρδον, ὅστις δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ καὶ πάλιν τοῦ νὰ προγευματίσῃ μετ' αὐτῶν καὶ ἐκάθισε μεταξὺ τοῦ μαρκησίου καὶ τῆς θυγατρός του. Ἀλλ' ὁ μαρκήσιος μὴ εὑρισκόμενος νῦν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς κυρίας Βωμπέρ, ἦτο πολὺ εὐχάριστος· ἂν δὲ ἐνίοτε ἀπερισκεψία τις διέφευγεν αὐτόν, τοῦτο ἐγίνετο τοσοῦτον ἀφελῶς, τοσοῦτον εἰλικρινῶς, ὥστε δὲν ἀπήρεσκεν εἰς τὸν φύσει εἰλικρινῆ καὶ ἀνυπόκριτον χαρακτῆρα τοῦ Βερνάρδου. Μετὰ τὸ πρόγευμα ἡ ἡμέρα παρῆλθε τερπνὴ καὶ εὐχάριστος ὡς ὄνειρον, ὁ δὲ Βερνάρδος καίτοι ὢν πάντοτε ἕτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ δὲν ἀνεχώρει ὅμως, διότι πάντοτε νέον τι ἐπεισόδιον ἐμπόδιζεν αὐτόν. Ἐφυλλομέτρησε λοιπὸν μετὰ τῆς Ἑλένης διάφορα λευκώματα, ἐνδιέτριψε μετὰ τοῦ μαρκησίου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ σφαιριστηρίου, ἐξῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς περίπατον ἐπὶ ἀνοικτῆς ἁμάξης, ἐπεσκέφθη τὰ ἱπποστάσια καὶ ὡμίλησε περὶ ἵππων μετὰ τοῦ γηραιοῦ εὐπατρίδου, ὅστις ἠγάπα αὐτοὺς καὶ ἠξίου ὅτι ἦτο εἰδήμων. Μετὰ μεσημβρίαν τέλος, ἦλθεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἥτις ἀνέπτυξεν ὅλας αὐτῆς τὰς κολακείας καὶ ὅλην τὴν χάριν τοῦ πνεύματός της· ὅθεν τὸ γεῦμα ὑπῆρξε σχεδὸν εὔθυμον καὶ τὴν ἑσπέραν, πλησίον τῆς ἑστίας, ὁ Βερνάρδος ἐλησμόνησε καὶ πάλιν ἑαυτὸν ἀφηγούμενος μάχας καὶ ἐκστρατείας. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅτε ἐσήμανε μεσονύκτιον, θλίψας τὴν χεῖρα τοῦ μαρκησίου, ἀπεσύρθη εἰς τὰ δωμάτιά του, ἀπόφασιν ἔχων ν' ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπαύριον· τοῦτο ὅμως δὲν ἐμπόδισεν αὐτὸν τοῦ νὰ καπνίσῃ ἓν σιγάρον, νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ ἴδῃ καθ' ὕπνον εὐχάριστα ὄνειρα.

Ἐν τούτοις τί ἐγίνετο ὁ νεαρὸς βαρῶνος; Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἡ βαρωνὶς ἡ ἐμποδίσασα τὴν πρωΐαν τὸν υἱόν της νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ μέγαρον, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιόν της.

— Ῥαούλ, τῷ εἶπε· μὲ ἀγαπᾷς;

— Τί ἐρώτησις! μῆτέρ μου, ἀπήντησεν ὁ νεανίας.

— Εἶσαι ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφωσιωμένος εἰς ἐμέ;

— Καὶ μήπως ἀμφέβαλλες ποτὲ περὶ τούτου;

— Ἐὰν σπουδαῖοι λόγοι ἀφορῶντες ἐμέ, σὲ ἠνάγκαζον ν' ἀναχωρήσῃς εἰς Παρισίους;

— Θὰ ἀναχωρήσω.

— Ἀμέσως;

— Εἶμαι ἤδη ἕτοιμος.

— Χωρὶς νὰ χάσῃς οὔτε μίαν ὥραν;

— Ἀναχωρῶ, ἀπήντησεν ὁ Ῥαοὺλ λαμβάνων τὸν πῖλόν του.

— Πολὺ καλά, εἶπεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιέχει τὰς ὁδηγίας μου, ἀλλὰ δὲν θ' ἀνοίξῃς αὐτὴν εἰ μὴ ὅταν φθάσῃς εἰς Παρισίους. Μετὰ δύο ὥρας ἡ ταχυδρομικὴ ἅμαξα ἡ ἄγουσα εἰς Βορδώ, μέλλει νὰ διέλθῃ διὰ Poitier· ἰδοὺ χρήματα· ἐναγκαλίσθητί με καὶ ἀναχώρησον.

— Πῶς! χωρὶς ν' ἀποχαιρετήσω τὸν μαρκήσιον καὶ χωρὶς νὰ προσφέρω τὸ σέβας μου εἰς τὴν θυγατέρα του; ἠρώτησε διστάζων ὁ Ῥαούλ.

— Περὶ τούτου ἔσο ἥσυχος, εἶπεν ἡ βαρωνίς, διαβιβάζω ἐγὼ τοὺς ἀποχαιρετισμούς σου.

— Ἐν τούτοις; . .

— Ῥαούλ, μὲ ἀγαπᾷς;

— Τί θὰ ὑποθέσωσιν . . .

— Εἶσαι ἀφωσιωμένος εἰς ἐμέ;

— Μῆτέρ μου, ἔφυγον ἤδη.

Καὶ τρεῖς ὥρας μετὰ ταῦτα ὁ κύριος Βωμπὲρ ἐφέρετο ταχέως ἐπὶ ταχυδρομικῆς ἁμάξης εἰς Παρισίους, ὀλιγώτερον περίεργος καὶ ὀλιγώτερον στενοχωρημένος παρ' ὅσον δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, πεπεισμένος δέ, ὅτι ἡ μήτηρ του ἔπεμπεν αὐτὸν εἰς Παρισίους μόνον καὶ μόνον ὅπως ἀγοράσῃ τὰ γαμήλια δῶρά του· ἀλλὰ μόλις φθάσας, ἤνοιξε τὴν ἐπιστολὴν τὴν περικλείουσαν τὰς ὁδηγίας τῆς βαρωνίδος καὶ ἀνέγνωσε τὰ ἑξῆς·

«Διασκέδασον, ἴδε τὸν κόσμον, ἀλλὰ πρόσεχε μὴ συνάψῃς σχέσεις εἰ μὴ πρὸς ἀνθρώπους τῆς τάξεώς σου καὶ μὴ καταβιβάσῃς ἑαυτὸν οὐδέποτε καὶ δι' οὐδένα λόγον. Πρόσεχε τὴν νεότητά σου, μὴ σκεφθῇς νὰ ἐπανέλθῃς εἰ μὴ μόνον ὅταν σε καλέσω ἐγὼ καὶ ἐπαναπαύου εἰς ἐμὲ περὶ τῆς εὐδαιμονίας σου».

Digitized by Google

— Ὁ Ραοὺλ οὔτε ἐνόησε τίποτε ἐκ τούτων, οὔτε ἐζήτησε νὰ ἐννοήσῃ, ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον σοβαρός, ἀπαθὴς καὶ ἐπιτετηδευμένος ἐβάδιζεν ἐπὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν ὁδῶν τῶν Παρισίων, οὓς πρῶτον ἤδη ἐπεσκέπτετο, τόσον ὀλίγον περίεργος νὰ ἴδῃ καὶ νὰ περιεργασθῇ τὰ μυρία περὶ αὐτὸν ἀντικείμενα ὡς εἰ περιεπάτει ἐπὶ τῶν γαιῶν του.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΚΥΝΗΓΙΟΝ ΛΥΚΩΝ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑι

Τὸ παρελθὸν ἔτος συνεστήθην ὑπό τινος τῶν φίλων μου εἰς μέγαν τινὰ ἄρχοντα ῥῶσσον, τὸν κόμητα Kostieletkine, ὅστις εἶχε μεταβῆ εἰς Παρισίους χάριν διασκεδάσεως.

Ἡ περίεργος τῶν περιπάτων ἡμῶν ὄψις τῷ ἤρεσκε καθ' ὑπερβολήν. Τὸ κρᾶμα τῶν παντοίων ἐκείνων προσώπων καὶ χαρακτήρων, τὸ ἀεικίνητον ἐκεῖνο πλῆθος τὸ ἀείποτε πολυπράγμον καὶ θορυβῶδες, τὸν παρέσυρεν ἐν τῷ στροβίλῳ αὐτοῦ, διαθερμάναν μέχρι ζέσεως τὴν ψυχήν του, ἥτις μέχρι πρὸ μικροῦ ἦν πεπηγυῖα ὑπὸ τοῦ θανατηφόρου ψύχους τῆς Ῥωσσίας.

Ἐπειδὴ ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς γαίας του, ἠρώτησα αὐτὸν διὰ ποίαν αἰτίαν ἀπήρχετο τόσον ταχέως.

— Μάθετε, φίλτατε, μοὶ εἶπεν, ὅτι ἡ μεγαλειτέρα μάστιξ, ἥτις ἐξολοθρεύει τὰ κτήματα ἡμῶν δὲν εἶνε, ὡς νομίζετε ἴσως, τὸ ψῦχος, ἡ χιών, καὶ ὁ πάγος. Ὁ φοβερώτερος ἐχθρός καθ' οὗ ὀφείλομεν νὰ παλαίσωμεν εἶνε ὁ λύκος! Ὁ λύκος εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ῥωσσίας, οὐμόνον κατὰ τὰ βόρεια τῆς αὐτοκρατορίας μέρη, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀπείρους ἐκτάσεις, αἵτινες συνορεύουσιν αὐτὴν πρὸς τὴν Ἀνατολήν, εἶνε ζῷον ἐν γένει ἐκτάκτου παραστήματος, καὶ δυνάμεως καὶ ὠμότητος ἀσυνήθους. Πρὸ ὀλίγου ἔλαβον ἐπιστολὴν παρά τινος τῶν γειτόνων μου, δι' ἧς μὲ πληροφορεῖ οὗτος ὅτι ἀγέλαι τοιούτων σαρκοβόρων θηρίων ἐθεάθησαν πανταχόθεν. Διοργανίζεται ἑπομένως μεγάλη κατ' αὐτῶν ἐπίθεσις, εἰς ἣν ἐπεθύμουν νὰ παρευρεθῶ. Αἱ τέρψεις ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις εἰσὶ σπάνιαι,ἐφ' ᾧ καὶ δὲν θὰ ἀφήσω νὰ παρέλθῃ τοσοῦτον ἐνδιαφέρουσα εὐκαιρία.

— Ἠξεύρω τὰς κυνηγεσίας σας κατὰ τῶν λύκων, τῷ ἀπεκρίθην. Εἰσέρχεσθε ἀνὰ τέσσαρες ἐντὸς ἐλκήθρου, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου προσθέτετε πρόβατον. Τὸ πρόβατον συρόμενον ὑπὸ τῆς ἁμάξης ἐκπέμπει λυπηρὰ βελάσματα, εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν ὁποίων οἱ λύκοι συρρέουσι πανταχόθεν. Ἅμα οὗτοι προσεγγίσωσιν πυροβολεῖτε κατ' αὐτῶν φεύγοντες δι' ὅλης τῆς ταχύτητος τῶν ἵππων σας. Συμβαίνει πολλάκις οἱ ἵπποι νὰ μὴν εἶναι τόσον ταχεῖς, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ λύκοι διὰ τῆς ὑπερτέρας ὠκύτητος αὐτῶν φθάνουσι καὶ πολιορκοῦσι τὸ ἔλκηθρον. Τότε τετέλεσται. Τὸ πρόβατον οἱ ἵπποι τὸ ἔλκηθρον καὶ πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ κυνηγοὶ γίνονται βορὰ τῶν πειναλέων λύκων. Καὶ ταῦτα πάντα ὅπως φονεύσητε δύο δωδεκάδας λύκων!

Εἰς ταῦτα ὁ κόμης Kostieletkine, ἀρθρώσας σκωπτικόν τι ἐπιφώνημα, ἀνέκραξεν:

— Σεῖς οἱ Παρισινοὶ εἴσθε πάντοτε οἱ αὐτοί· εἴσθε οἱ πνευματωδέστεροι ἄνθρωποι τῆς ὑφηλίου, τὸ ὁμολογῶ, καὶ ὅμως εἴσθε μοναδικῶς εὔπιστοι. Ἀρκεῖ ἐφημεριδογράφος τις, ἢ μυθιστοριογράφος, μὴ ἔχοντες ἄλλας εἰδήσεις πρὸς ἀντιγραφήν, νὰ σᾶς διηγηθῶσι μετὰ σοβαρότητος πάντα τὰ ἀνύπαρκτα πράγματα, ἅτινα διέρχονται διὰ τῆς κεφαλῆς των, ὅπως τὰ πιστεύσητε ὡς ἱστορικὰ γεγονότα. Ἡ κατὰ τῶν λύκων κυνηγεσία ἡμῶν εἶνε ἄλλως πως πρωτότυπος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὐδένα παρουσιάζει κίνδυνον, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶνε μοναδικὸν θέαμα, ὅπερ ἐνθυμεῖταί τις πάντοτε ὁσάκις ηὐτύχησε νὰ τὸ ἴδῃ ἅπαξ. Τὸ κυνήγιον αὐτὸ δὲν λαμβάνει χώραν εἰμὴ κατὰ τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη.

— Διηγηθῆτέ μοι λοιπὸν τὰ περὶ αὐτοῦ.

— Ὄχι. Δὲν θὰ πιστεύσητε οὔτε λέξιν· τὴν πέμπτην ἀναχωρῶ, ἐὰν θέλετε ἐλᾶτε μαζύ μου, σᾶς προσκαλῶ....

Ἤρχισα νὰ γελῶ.

— Γελᾶτε ὅσον θέλετε, ἀλλ' ἔλθετε. Θὰ ἐπιστρέψητε ἐνταῦθα μετὰ δύο μῆνας.

Τὸ τοιοῦτον ἐξελάμβανον ἐγὼ ὡς ἀστειότητα, ἀλλ' ὁ κόμης δὲν τὸ ἐνόει τοιουτοτρόπως. Μετεχειρίσθη πᾶν μέσον, ὅπως μὲ πείσῃ ν' ἀποφασίσω, τὰ δὲ πολυάριθμα αὐτοῦ κυνηγετικὰ διηγήματα ἀφύπνισαν αἴφνης ἐν ἐμοὶ ἀρχαῖον οἶστρον κυνηγοῦ, ὅστις εἶχεν ἐντελῶς κοπάσει πρὸ πολλοῦ.

Ἀγνοῶ πῶς τοῦτο ἐγένετο, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι ἐπὶ τέλους παρεδέχθην.

Τὴν ἑπομένην πέμπτην ἐπέβημεν ἐντὸς ἁμαξοστοιχίας, τοποθετηθέντες δίκην δεμάτων, πεπληρωμένοι φυσιγγίων καὶ καραβινῶν ἐκ τοῦ ἐργοστασίου Devisme, καὶ διευθυνόμενοι εἰς Ῥωσίαν.

Αἱ γαῖαι τοῦ Kostieletkine ἔκειντο ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Σιβηρίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Simbirsk οὐ μακρὰν τῆς Σταυροπόλεως.

Ἡ ὑποδοχὴ ὑπῆρξε θερμή, καίτοι ἐπεκράτει ὑπερβολικὸν ψῦχος. Ἐφθάνομεν ἐγκαίρως. Οἱ τῶν πέριξ ἰδιοκτῆται ἦσαν ἤδη ἀπὸ τῆς προτεραίας συνηθροισμένοι, καὶ ἔπινον ἀφθόνως τὸν καμπανίτην περιμένοντες τὴν ἄφιξιν ἡμῶν.

Μετέβημεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ μέρος, ἔνθα ἔμελλε νὰ γείνῃ ἡ τόσον ἐπιθυμητὴ κυνηγεσία, ἡ κατὰ τῶν λύκων ἔφοδος.

Τὸ μέρος τοῦτο ἦτον ἀπέραντος πεδιὰς πεπηγυῖα, ἥτις πρὸς νότον ἠφανίζετο ἐν τῇ ὁμίχλῃ, μόλις δὲ ἐφαίνοντο ἀπωτέρω δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ κατοικίαι τινὲς χωρικῶν. Πρὸς βορρᾶν ἐξετείνετο δάσος ἐλατῶν, ὧν οἱ κορμοὶ καὶ οἱ χαμηλότεροι κλάδοι, μὴ ὄντες χιονοσκεπεῖς, ἐφαίνοντο μελανοὶ ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ τάπητος.

Digitized by Google

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πεδιάδος ὑπῆρχεν ἀλλόκοτός τις οἰκοδομή, εἶδός τι πύργου, σχήματος στρογγύλου, κατεσκευασμένη ἐκ χιόνος.

Τοῦ πύργου τούτου, ὅστις ἦν ἀρκούντως χαμηλός, ὑπερέκειτο στέγη ἐκ σανίδων, ἥτις προεφύλαττε τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ κατὰ τῆς βροχῆς. Ἀλλ' ἡ στέγη αὕτη δὲν ἐστηρίζετο ἀμέσως ἐπὶ τῶν χιονωδῶν τοίχων, ἀλλ' ἐπὶ δοκῶν ὀρθῶν, αἵτινες ἄφινον ἐν τῷ μεταξὺ κενὸν διάστημα τριῶν ποδῶν ὕψους περίπου.

Εἰσήλθομεν ἐντὸς τοῦ πύργου διὰ κλίμακος. Ἐσωτερικῶς ὁ πύργος ἔφερε σανίδωμα, ὅπερ ἐκαλύπτετο ὑπὸ προβατίνων δερμάτων. Δεκὰς ἑδρῶν καὶ μεγάλη τράπεζα ἀπετέλουν τὰ ἔπιπλα αὐτοῦ.

Τέλος ὑπῆρχε μικρόν τι κανόνιον χάλκινον, στρέφον τὸ στόμιόν του ἐπὶ μιᾶς τῶν προσόψεων τοῦ πύργου, καὶ στηριζόμενον ἐπὶ ὑποστηρίγματος ναυτικοῦ.

Τὸ ἀλλόκοτον τῶν προετοιμασιῶν τούτων τοσοῦτον μὲ ἐξέπληττεν, ὥστε ἐπανειλημμένας ἀπηύθυνα πρὸς τὸν Kostieletkine ἐρωτήσεις. Εἰς οὐδεμίαν ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ ἀπαντήσῃ, εὐχαριστούμενος εἰς τὸ νὰ γελᾷ σαρδόνιον, ὡς ἔπραττεν ἐπὶ τῆς πλατείας ἐν Παρισίοις.

Ἐπανήλθομεν εἰς τὴν ἔπαυλιν καὶ ἐνησχολήθημεν εἰς τὰς προετοιμασίας ἡμῶν. Ἕκαστος ἐξ ἡμῶν διετάχθη νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ δύο καραβίνας καὶ ἑκατὸν φυσίγγια. Πᾶν ὅ,τι δὲ συνείχετο πρὸς τὴν εὐζωΐαν ἡμῶν, ἀφέθη εἰς τὰς φροντίδας τῶν *μουζίκων*, οἵτινες μᾶς ἠκολούθουν ἐντὸς τεσσάρων ἐλκήθρων.

Φθάσαντες εἰς τὸν πύργον ἐλύσαμεν πάραυτα τὰς ἀποσκευὰς ἡμῶν.

Ἤμεθα ἐν ὅλῳ δέκα κυνηγοί, ἤτοι εἴχομεν εἴκοσι καραβίνας καὶ χίλια φυσίγγια.

Οἱ μουζίκοι ἔλυσαν καὶ αὐτοὶ τὰ ἅπερ ἔφερον δέρματα ἄρκτων, τεϊοδόχους, πύραυνα, τεῖον, σάκχαριν, κρύα κρέατα, τροφὰς παντὸς εἴδους, κονιὰκ καὶ καμπανίτην. Πάντα ταῦτα ἐτέθησαν ἐντὸς κοίλου, σχηματισθέντος εἰς τὸ κέντρον τοῦ σανιδώματος.

Τοὺς εἶδον ἐξάγοντας ἐκ τῶν ἐλκήθρων αὐτῶν πυριτιδοβολὰς πρὸς γόμωσιν τοῦ μικροῦ κανονίου, καὶ σύροντας τρία ζωντανὰ πρόβατα ἔχοντα τὸ ῥύγχος αὐτῶν δεδεμένον.

Τὰ πρόβατα ταῦτα, ἅπερ ἦσαν προωρισμένα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς δέλεαρ, προσεδέθησαν στερεῶς ἐπὶ πασσάλων ἀφισταμένων ἐξ ἴσου καὶ μακρὰν τριῶν ἢ τεσσάρων μέτρων τοῦ πύργου.

Ἀποπερατωθεισῶν τῶν προπαρασκευῶν τούτων, οἱ μουζίκοι, ἐξαιρουμένων δύο, οἵτινες ἔμειναν νὰ μᾶς ὑπηρετήσωσι, ἐπέβησαν αὖθις τῶν ἐλκήθρων των, καὶ στρέψαντες τοὺς χαλινοὺς ἀπῆλθον ὁλοταχῶς πρὸς τὴν ἔπαυλιν.

Ἐμείναμεν μόνοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος, δώδεκα ἄνθρωποι, περιμένοντες τὸν ἐχθρόν.

Ἐπὶ τῶν δέκα ἑδρῶν ἐτέθη κλῆρος. Ἕκαστος ἐτοποθετήθη, ἠρέμα καθεσθείς, καὶ κρατῶν ἐν ταῖς χερσὶ καραβίναν, πλησίον δὲ αὐτοῦ ἔχων δέσμην φυσιγγίων.

Σημείου δοθέντος, κατέβη εἷς τῶν μουζίκων, ἔλυσε τὰ σχοινία, ἅτινα ἔσφιγγον τὸ ῥύγχος τῶν τριῶν προβάτων, καὶ ἀναβὰς ταχέως τὴν κλίμακα, ἀνέσυρεν αὐτὴν ὄπισθέν του.

Τὸ πρόβατον, ὅπερ εὑρίσκετο ἀπέναντί μου ἤρξατο βελάζον, τὰ δὲ λοιπὰ δὲν ἐβράδυναν νὰ τὸ μιμηθῶσιν.

— Προσοχή, λέγει ὁ Kostieletkine, δι' ἰσχυρᾶς φωνῆς, σκοπεύετε ἡσύχως χωρὶς νὰ βιασθῆτε, ἔχομεν τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας ἐνώπιόν μας. Ἑκάστη βολὴ ἂς ῥίψῃ χαμαὶ καὶ ἓν θηρίον.

Τὸν παρετήρουν ὀλίγον ἔκπληκτος. Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ὁράσεως οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπέ τις εἰμὴ τὴν λευκὴν πεδιάδα.

Ἀλλ' ἡ γαλήνη αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ.

Τὰ πρόβατα καταληφθέντα ὑπὸ τοῦ ψύχους ἤρχισαν βελάζοντα θρηνωδῶς.

Πάραυτα ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ δάσους τῶν ἐλατῶν ἐφάνη σκοτεινή τις κηλίς.

Ἦτο λύκος!......

Κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο διευθυνόμενος εὐθέως κατὰ τοῦ πύργου, ἀλλ' εἶτα ἤλλαξε τακτικήν, καὶ ἤρξατο διαγράφων μέγαν κύκλον, οὗτινος ἡμεῖς ἤμεθα τὸ κέντρον.

Βεβαίως ἦτον ἤδη εἰς ἀπόστασιν βολῆς, ἀλλ' ἡ σύστασις τοῦ Kostieletkine ἦν παροῦσα εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν.

Αἴφνης καὶ ἄλλαι μελαναὶ κηλῖδες ἔστιξαν τὸν λευκὸν τάπητα. Ἠρχίσαμεν νὰ μετρῶμεν ἕνα, δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι λύκους. Ὡς ὁ πρῶτος, ἤρχισαν νὰ χαράττωσι συγκεντρικοὺς κύκλους μετὰ τοῦ ἰδιάζοντος εἰς τὴν φυλὴν αὐτῶν βαδίσματος, ἤτοι μὲ ἐλαφρὸν κάλπασμα πηδηκτόν, μὲ τὴν κεφαλὴν καὶ οὐρὰν κάτω, μὲ τὰ ὦτα ἔμπρός, καὶ μὲ ὄμμα φλογερόν.

Μετὰ τούτους ἐφάνησαν καὶ ἄλλοι λύκοι, καὶ μετ' αὐτοὺς ἐπίσης ἄλλοι.

Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἡ πεδιὰς ἐπληρώθη ὑπὸ τῶν ἀπείρων αὐτῶν ἰχνῶν.

Οἱ ἐλθόντες πρῶτοι προσήγγιζον ὁρατῶς τὸν πύργον.

Τὸ στόμιον τῆς καραβίνας μου ἐκράτουν ἐπὶ ἑνὸς μεγάλου φοβεροῦ λύκου, ἐπιτηδειοτέρου τῶν λοιπῶν. Αὐτὸς δὲν διέγραφε κύκλους, ἀλλ' ἤρχετο πρὸς τὸν πύργον, πλὴν ἡ πορεία αὐτοῦ ἦν περιεσκεμμένη. Δὲν ἐβάδιζε κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, ἀλλ' ἐτέρπετο διαγράφων ἑλικοειδεῖς κινήσεις, ὧν ἑκάστη διακλάδωσις τὸν προσήγγιζε πρὸς τὸ πρόβατον, ὅπερ εὑρίσκετο ἀπέναντί μου.

Δὲν ἐτόλμων νὰ πυροβολήσω πρῶτος. Ἐφοβούμην μήπως οἱ εὐγενεῖς *βογιάροι* ἤθελον εἴπει:

— Ἰδέτε τοὺς θερμοκεφάλους τούτους Γάλ-

Digitized by Google

λους· δὲν δύνανται νὰ περιμένωσιν οὔτε ἓν δευτερόλεπτον.

Ἐδίσταζον ὅθεν,ὅτε ὁ Kostieletkine ἀνέκραξε:

— Πρὸ πάντων, κύριοι, μὴ ἀφήσετε νὰ ἁρπάσωσι τὰ δελέατα.

Οἱ λό οι οὗτοι ὑπῆρξαν ἡ θανατηφόρος καταδίκη τοῦ μεγάλου λύκου.

Ἐπίεσα τὴν σφύραν. Ἔπεσεν.

Ἐφονεύθη; Δὲν πιστεύω. Μοὶ ἐφάνη ὅτι ἀπεπειράθη νὰ ἀνορθωθῇ.

Πλὴν δὲν ἔλαβε καιρόν.

Οἱ ἐγγὺς αὐτοῦ εὑρισκόμενοι λύκοι ἐρρίφθησαν ἐπ' αὐτοῦ ἀπλήστως, καὶ ἤρχισαν νὰ τὸν καταβροχθίζωσιν. Ἠκούετο ἤδη τὸ κροτάλισμα τῶν σιαγόνων αὐτῶν, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ὠρύοντο.

— Πυροβολήσατε κατὰ τῶν τρωγόντων, πρέπει νὰ βραδύνωμεν τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν, διέταξεν ὁ κόμης.

Καὶ ἔρριψα καθὼς καὶ οἱ ἑκατέρωθεν ἐμοῦ δύο συνάδελφοι, δωδεκάδα πυροβολισμῶν.

Οὐδεμία βολὴ ἀπέτυχεν ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα λύκους ἔκειντο ἐκτάδην ἀπέναντι τοῦ δελέατός μου, ἐπὶ τῶν τριάκοντα δὲ αὐτῶν λύκων τριάκοντα στόματα πειναλέα, διημφισβήτουν τὰς σάρκας των.

Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ἀπέναντι τῶν δύο ἑτέρων προβάτων.

Ἕκαστος εἶχε πράξει τὸ καθῆκόν του. Τὸ πρῶτον σαρκοβόρον θηρίον, ὅπερ εἶχε προσεγγίσει τὴν λείαν, κατέπεσε βληθὲν ὑπὸ θανατηφόρου μολύβδου. Οἱ ὁμόφυλοί του ἐρρίφθησαν ἐπ' αὐτοῦ, ἐρίζοντες τίς πρῶτος νὰ καταβροχθίσῃ τὰς σάρκας τοῦ ἐκπνεύσαντος συντρόφου των. Οἱ κυνηγοὶ εἶχον πυροβολήσει ἐπὶ τῆς σωρείας ταύτης, τρεῖς δὲ ὑπερμεγέθεις σωροὶ πτωμάτων εἶχον καλύψει τὴν πεδιάδα, ἐνῷ πληθὺς ταραχώδης, εἰς τρεῖς διῃρημένη ἀγέλας,ἐβυθίζετο ἐν τῷ αἵματι μέχρι τῶν ὤτων.

Τὸ βδελυρὸν τοῦτο θέαμα δὲν ἦτο εἰμὴ τὸ προοίμιον σκηνῆς φρικαλεωτέρας.

Ὁ Kostieletkine, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐπυροβόλει πρὸς τέρψιν μᾶλλον ἐκλέγων ἐν τῷ σωρῷ τῶν σαρκοβόρων, θῦμά τι ἀξιοσημείωτον εἴτε ἕνεκα τοῦ παραστήματός του εἴτε ἕνεκα τοῦ χρώματος τοῦ δέρματός του, καὶ ὅστις διέταξε νὰ παύσωμεν τὸ πῦρ ἐποίησε σημεῖόν τι εἰς τοὺς δύο μουζίκους.

Τότε τὸ μικρὸν χάλκινον τηλεβόλον διηυθύνθη ἀλληλοδιαδόχως ἐφ' ἑκάστου τῶν σωρῶν τῶν λύκων, οἵτινες ἤριζον περὶ τὰ σώματα,καὶ διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν ὠρυγμῶν ἐποίουν τρομερὸν θόρυβον.

Γεμισθὲν διὰ μυδροβόλων μέχρι τοῦ στομίου τὸ πυροβόλον ἐξεκενώθη δὶς ἐντὸς ἑκάστης ἀγέλης.

Εἶδέ τις τότε ὑψωθείσας ἀληθεῖς στήλας λύκων διασχισθέντων, τοὺς δὲ ἐπιζῶντας καταβροχθίζοντας λυσσωδῶς τοὺς θανόντας.

Ἄπειρα σαρκοβόρα πτηνά, εἶχον ἐμφανισθῆ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀλέθρου, ἀλλ' οὐδὲν ἐτόλμα ἀκόμη νὰ πλησιάσῃ τὴν πειναλέαν ἀγέλην.

Πρὸς μεγάλην ἔκπληξίν μου ὁ Kostieletkine κατέβη εἰς τὴν πεδιάδα διὰ τῆς κλίμακος, καὶ μετέβη ἡσύχως ἵνα λύσῃ τὸ ἀπέναντί μου εὑρισκόμενον πρόβατον. Ἔλαβε δὲ αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ τὸ ἔφερεν ἐν τῷ πύργῳ, αὐτὸ ἔπραξε καὶ διὰ τὰ δύο ἄλλα, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ἐνοχληθῇ ὑπὸ τῶν λύκων κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

Ὕψωσαν μόνον τὴν κεφαλὴν τινὰ ἐκ τῶν θηρίων φοβούμενα μήπως ἤθελεν ἀποσπάσει τις ἀπ' αὐτῶν τὴν βοράν, ἅμα δὲ ἐνθαῤῥυνθέντα ἐπανήρξαντο ταχέως τὸ φρικῶδες αὐτῶν δεῖπνον.

Ὁ Kostieletkine εἶπε ἡμῖν τότε:

— Κύριοι, τὸ κυνήγιον ἐτελείωσε διὰ σήμερον. Πᾶν ὅ,τι ἠθέλαμεν ἤδη φονεύσει ἔσεται διὰ τὰ σαρκοβόρα πτηνά. Δὲν πρέπει νὰ πράξωμεν τοῦτο. *Δέον οἱ λύκοι νὰ τρώγωνται μεταξύ των!*

Ἄλλως τε ἡ νὺξ ἐπήρχετο. Ὁ ὁρίζων τῆς πεδιάδος ἠφανίζετο ἐντὸς φαιᾶς ὁμίχλης.

Ἐκ τῶν δέκα κυνηγῶν, οὓς περιεῖχεν ὁ πύργος, ἐξελέχθησαν δύο σκοποὶ ὅπως ἐπιβλέπωσι τοὺς λύκους. Ὤφειλον δὲ νὰ ἀντικαθίστανται κατὰ πᾶσαν ὥραν.

Οἱ μουζίκοι παρεσκεύαζον τὸ τέϊον! Ἡ τράπεζα ἐκαλύφθη ὑπὸ κρύων κρεάτων καὶ διαφόρων ἐδωδίμων. Ἠρχίσαμεν τότε ἐξαίρετον δεῖπνον, ἔνθα ὁ καλὸς οἶνος ἔῤῥεεν ἀφειδῶς.

Ἀλλ' ἐνῷ ἐξηκολούθει τὸ δεῖπνόν μας, οἱ λύκοι δὲν ἐννόουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ἑαυτῶν. Εἰς ἀπόστασιν δέκα πέντε μέτρων τοῦ πύργου ζοφερὸς κύκλος ἰχνογραφεῖτο ἐν τῇ νυκτὶ ἐπὶ τῆς λευκῆς χιόνος.

Πλῆθος ἐρυθρῶν πυρῶν,συσσωρευμένων ἀνὰ δύο ἀπετέλει ἐπὶ τοῦ μελανοῦ τούτου κύκλου φωτεινὸν στέφανον. Ὁ στέφανος οὗτος ἦσαν οἱ λαμπυρίζοντες ὀφθαλμοὶ τῶν λύκων, οἵτινες ἀνήσυχοι ἐκ τοῦ ἡμετέρου πυρὸς καὶ θορύβου ἔρριπτον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βλέμματα πρὸς ἡμᾶς.

Ἡ νὺξ παρῆλθε. Ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἐξετέλεσε ἐναλλὰξ τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ. Οἱ δὲ ἄλλοι κεκαλυμμένοι ἐντὸς δερμάτων ἄρκτων ὕπνωττον ὕπνον νήδυμον. Οὐδὲν ἔκτακτον συνέβη. Τὰ κόκκινα πυρὰ ἐσβέσθησαν βαθμηδὸν ἐν τῷ σκότει. Δὲν ἔμεινε δὲ πέριξ τοῦ πύργου εἰμὴ εἶδός τι μελανοῦ κύκλου ὀλίγον διαφανοῦς.

Ἡ ἡμέρα ἀνέτειλεν. Ὁ Kostieletkine μᾶς ἐξύπνησεν.

— Τώρα, Κύριοι, μᾶς εἶπε, τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς ἐπιχειρήσεως ἡμῶν ἐξετελέσθη. Πρέπει νὰ τελειώσωμεν σήμερον μὲ τὰ ζῷα ταῦτα.

Οὐδὲ εἷς λύκος ἐφαίνετο πλέον ἐπὶ τοῦ χιονώδους τάπητος.

Μόνον οἱ σκελετοὶ τῶν φονευθέντων τὴν προ-

Digitized by Google

τεραίαν ζώων ἐσχημάτιζον πέριξ τοῦ πύργου τὸν κύκλον ἐκεῖνον ὃν εἴδομεν τὴν νύκτα.

Τὰ σαρκοβόρα πτηνὰ ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῶν πτωμάτων τούτων καὶ ἐρράμφιζον αὐτά.

— Αὐθέντα εἶπεν εἷς τῶν μουζίκων, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν κόμην, πρέπει νὰ θέσωμεν τὰ δολώματα;

— Ναὶ ὕπαγε.

Ὁ δὲ μουζίκος μετέβη, ὡς τὴν προτεραίαν, ἵνα δέσῃ τὰ τρία πρόβατα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος.

Δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀρχίσωσι τὰ λυπηρὰ αὐτῶν βελάσματα.

Ἓν τέταρτον τῆς ὥρας παρῆλθεν.

Εἷς λύκος ἐφάνη, κατόπιν δύο, τρεῖς, κτλ. Ἡ συνοδεία τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἤρξατο.

Ἀλλ' ὡς παρετήρησεν ἡμῖν ὁ Kostieletkine, οἱ λύκοι ἦσαν ἧττον πολυάριθμοι.

Ὁ φόνος τῶν λύκων ἐπανελήφθη. Αἱ τῶν πτωμάτων σωρεῖαι ἐσχηματίσθησαν αὖθις, τὰ δὲ αἱμοβόρα ταῦτα θηρία ἔσχον τὴν χαρὰν νὰ φάγωσι τοὺς νεκροὺς των.

Ἡ πένθιμος αὕτη καταστροφὴ ἤρξατο τρὶς διαρκούσης τῆς ἡμέρας.

Ὁ κόμης, ὅστις εἶχε ἀναλάβει τὴν διεύθυνσιν τῆς κυνηγεσίας μᾶς προέτεινε πρὸς τὸ ἑσπέρας νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ στρατόπεδον ἡμῶν καὶ νὰ διευθυνθῶμεν πεζῇ πρὸς τὴν ἔπαυλιν, ἢ νὰ περιμείνωμεν τοὺς μουζίκους, οἵτινες ὤφειλον νὰ ἔλθωσι τὴν ἐπαύριον τὸ πρωῒ νὰ μᾶς παραλάβωσι μὲ τὰ ἔλκηθρα αὐτῶν.

Εἴχομεν ἀφθονίαν τροφῶν, τέϊον, κονιάκ, πυρίτιδα, σφαίρας. Ἀπεφασίσαμεν ὅθεν νὰ διέλθωμεν εἰσέτι μίαν νύκτα ἐντὸς τοῦ πύργου.

Τὴν ἐπαύριον δύο ἐκ τῶν δελεάτων ἐτοποθετήθησαν αὖθις τὸ δὲ τρίτον πρόβατον εὑρέθη νεκρὸν ἐκ τοῦ ψύχους.

Αἱ ἀπελπιστικαὶ φωναὶ τῶν δύο πρώτων προβάτων δὲν κατώρθωσαν νὰ ἑπισύρωσιν εἰμὴ δεκάδα τινὰ λύκων. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἐξεπροσώπουν μόνοι τὴν πολυάριθμον ἀγέλην, ἥτις μᾶς ἐπλησίασε τὴν πρώτην ἡμέραν.

Ἐκ τῶν ἀμετρήτων ἐκείνων σαρκοβόρων θηρίων, ἰδοὺ πᾶν ὅ, τι ἀπελείφθη μετὰ διήμερον κυνήγιον.

— Βλέπετε τὰ ζῶα ταῦτα, μοὶ λέγει ὁ Kostieletkine, ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἔχει ἐντὸς τῆς κοιλίας του διακοσίους ὁμοίους του. Εἶσὶ τὰ μόνα ἐπιζῶντα ἐκ τῆς ἀγέλης, καὶ ἠξεύρετε νῦν διατί ἐπέμεινα ὅπως οἱ λύκοι φαγωθῶσι μόνον ὑπὸ τῶν λύκων.

— Ἰδού, προσέθηκε καταβαλὼν δι' ἑνὸς πυροβολισμοῦ ἕνα τῶν δέκα ἐκείνων ἐπιζησάντων λύκων, καὶ βλέπων τὸν γείτονα αὐτοῦ ἐπιπίπτοντα κατὰ τοῦ πληγέντος. Ἰδοὺ ἀκόμη εἷς τῶν συντρόφων τρώγων τὸν συνάδελφόν του. Αὐτὸς θὰ κατεβρόχθισε περὶ τοὺς τετρακοσίους.

Ὀλίγοι πυροβολισμοὶ ἀπήλλαξαν ἡμᾶς τῶν λειψάνων τῆς ἀπαισίας ἀγέλης, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ μακρόθεν ἀκουόμενοι ἦχοι τῶν κωδώνων ἀνήγγελλον ἡμῖν τὴν προσέγγισιν τῶν μουζίκων.

Ἤμην λίαν ἀνήσυχος ὡς πρὸς τὸν τρόπον, μεθ' οὗ ἤθελεν ἀποχωρισθῇ ἀπ' ἐμοῦ ὁ φιλοξενῶν με φίλος.

Ἀλλ' ἀνεμνήσθην τῆς ῥωσσικῆς παροιμίας :

«Δέχονται τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸ φόρεμα τὸ »ὁποῖον φέρει, καὶ προπέμπουσιν αὐτὸν κατὰ τὸ »πνεῦμα ὅπερ ἤθελεν ἐπιδείξει».

Ὁ φίλος μου ἐφέρθη πρὸς ἐμέ, ὡς συνήθως πάντες οἱ διακεκριμένοι Ῥῶσσοι—μετὰ λεπτῆς εὐγενείας.—

— Ἐκάμαμεν καλὸν κυνῆγι μοὶ εἶπεν, ὅταν ἐχωριζόμεθα, πολὺ καλὸν μάλιστα, καὶ ἰδοὺ ἀπηλλάχθημεν τῶν λύκων ἐπὶ τετραετίαν ἢ πενταετίαν.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ] Γ.

Ὁ βίος καὶ αἱ ἐργασίαι

ΤΩΝ ΣΚΩΛΗΚΩΝ

[κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Καρόλου Darwin].

Ὅταν ῥήτωρ τις θέλῃ νὰ παραστήσῃ διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων τὴν ἀνθρωπίνην ματαιότητα, ἀποκαλεῖ τότε τὸν ἄνθρωπον «σκώληκα» συγκρίνων αὐτόν, ὡς αὐτῷ δοκεῖ, πρὸς τὸ ταπεινότερον καὶ ἀθλιώτερον τῶν ζώων. Καὶ πράγματι ὁ μικρὸς σκώληξ, ὁ ὀφθαλμῶν ἐστερημένος, ὁ ἐντὸς τῆς γῆς ὁδοὺς ὀρύσσων καὶ ἐκ γῆς τρεφόμενος ἠδύνατο νὰ φανῇ εἰς ἐπιπόλαιον παρατηρητὴν ὡς ἓν τῶν ἀτελεστέρων μελῶν ἐν τῇ κλίμακι τῶν ζώντων. Οὐδὲν ἧττον ὁ σκώληξ, ὡς ὁ Darwin ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ πρὸ μικροῦ ἐκδοθέντι συγγράμματι ἀποδεικνυσιν, εἶναι εἷς τῶν ἀκαμάτων ἐργατῶν ἐν τῇ ἀναπλάσει τῆς γηΐνης σφαίρας, εἷς τῶν ἐπιτυχεστέρων σκαπανέων τοῦ πολιτισμοῦ, συντελῶν οὐχὶ μικρόν, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, εἰς καλλιεργίαν τοῦ ἐδάφους, καὶ τέλος μία τῶν μεγαλειτέρων ἀποδείξεων τῆς ἰσχύος τοῦ μικροῦ ἐν τῷ σύμπαντι.

Πρὸ πεντήκοντα ἤδη ἐτῶν ἐπέστησεν ὁ μέγας Ἄγγλος φυσιοδίφης τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τῶν σκωλήκων καὶ ἐν ἔτει 1837 ἐπέδειξε τῇ ἐν Λονδίνῳ «γεωλογικῇ ἑταιρίᾳ» βραχεῖαν ἐργασίαν, ἐν ᾗ ἀπεδείκνυε ὅτι τὸ ἀνώτερον στρῶμα τοῦ καρποφόρου ἐδάφους, εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἔργον τῶν σκωλήκων. Ὁ Darwin ἔδειξε τότε πῶς τὸ στρῶμα τοῦτο, διερχόμενον διὰ τοῦ σώματος τῶν μικρῶν τούτων ὄντων, ἐλευθεροῦται τῶν λίθων, ἀκαταπαύστως ἀναμίγνυται, θρύπτεται καὶ ἀραιοῦται, οὕτως ὥστε οἱ σκώληκες εἶναι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ πρόδρομοι τοῦ καλλιεργοῦντος χωρικοῦ, οἷς κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἡ εὐφορία τῆς χέρσου γῆς καὶ ἡ ἐπέκτασις καὶ δὴ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, οἷα σήμερον ὑπάρχει πρὸς ὠφέλειαν καὶ χαρὰν τῶν κατοίκων τῆς γῆς. Ὁ Darwin ὡρμήθη ἐν

Digitized by Google

ταῖς μελέταις αὐτοῦ ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι στρώματα ἀργίλου, κονίας, τετριμμένων ἀνθράκων καὶ πλίνθων ἐπὶ χέρσου πεδιάδος εὑρισκόμενα καλύπτονται βαθμηδὸν καὶ ἐν μὴ κονιορτώδεσι μέρεσι ὑπὸ στρώματος μελανόχρωτος γῆς, ὅπερ γίνεται κατ' ἔτος παχύτερον καὶ οὕτω μετά τινας δεκαετηρίδας αἱ ὗλαι αὗται εὑρίσκονται 6 μέχρι 12 ἑκατοστομέτρων ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ἡ κατάπτωσις αὕτη τῶν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς γῆς ἐσπαρμένων σωμάτων εἶναι ἔργον τῶν σκωλήκων, οἵτινες κατατιθέντες τὰ περιττώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ καλύπτουσι δι' αὐτῶν τὰ ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενα σώματα, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως τὸ ὑπ' αὐτῶν ὑπονομευθὲν ἔδαφος καταπίπτει εὐθὺς ὡς οἱ σκώληκες ἐκλίπωσι τὰ παλαιὰς αὐτῶν φωλεάς. Τῇ ἐνεργείᾳ ταύτῃ τῶν σκωλήκων, νέα γῆ φέρεται ἀδιαλείπτως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἡ ἀγρόψιξ εὑρίσκεται ἐν ἀενάῳ κινήσει καὶ ἀνανεώσει πρὸς μέγα ὄφελος τῶν φυτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ εἰδήσεις αὗται καὶ αἱ μετ' αὐτῶν συνδεόμεναι παρατηρήσεις περὶ τοῦ σπουδαίου *ρόλου* τῶν σκωλήκων ἐν τῇ τῆς φύσεως οἰκονομίᾳ, πολλαχοῦ διημφισβητήθησαν καὶ πολλοὶ ἐναντίαν ἀπεφήναντο γνώμην, ὁ **Darwin** ἔσχεν ἔκτοτε ἀδιαλείπτως ὑπ' ὄψει τὴν ἐνέργειαν τῶν σκωλήκων, καὶ ἐν τῇ ἀγροτικῇ αὐτοῦ ἐπαύλει ἐν **Down**, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Λονδίνου, ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐδάφους, ἐποίησε διάφορα πειράματα, δεκαετηρίδας ὅλας διαρκέσαντα, ἐξηρεύνησε τὸ ποσὸν τῆς ὑπὸ τῶν σκωλήκων ἀνυψουμένης γῆς καὶ ἐπὶ τέλους ἐξήτασε τὸν βίον αὐτῶν τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῶν ἰδιότητας μετὰ τῆς αὐτῆς φροντίδος καὶ ἐπιμελείας, μεθ' ἧς ὁ **Lubbock**, ὡς ἄλλοτε ἐν τῇ «Κλειοῖ» ἀνεκοινώσαμεν, ἐσπούδασε τὰς ἰδιότητας τῶν μυρμήκων. Ἡ παρατήρησις τῶν μικρῶν τούτων ζῴων κατέστη τὸ προσφιλέστατον ἔργον τοῦ **Darwin**, καὶ ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν, τυγχάνει ἄξιον τῆς προσοχῆς τοῦ μεγαλειτέρου τῶν παρατηρητῶν πάσης ἐποχῆς.

Καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ἀνεφάνησαν ἀξιόχρεα ἔργα περὶ τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῆς ἐνεργείας τῶν σκωλήκων πραγματευόμενα, ἐξαιρέτου δὲ μνείας ἀξιοῦνται τὰ συγγράμματα τοῦ **Hoffmeister** (1845) καὶ τοῦ **Hensen** (1877) ἅτινα ὑπὸ τοῦ **Darwin** αὐτοῦ μετὰ θαυμασμοῦ μνημονεύονται. Τῷ **Darwin** ἐναπέκειτο ἡ διαφώτισις διαφόρων σκοτεινῶν σημείων, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἀνάγνώρισις τῆς γεωλογικῆς ἐνεργείας τῶν σκωλήκων. Καὶ ἵνα διευκρινήσῃ ἀκριβέστερον τὰς ἰδιότητας αὐτῶν, διετήρει ἐν τῷ δωματίῳ τῆς ἐργασίας ἐν ἀνθοδοχείῳ πεπληρωμένῳ διὰ καθύγρου γῆς πλῆθος σκωλήκων, ὧν τὴν νυκτερινὴν ἐνέργειαν ἡσύχως παρετήρει. Καὶ κατὰ πρῶτον παρετήρησεν ὅτι τὰ ζῷα ταῦτα διατηροῦσιν αὐστηρὰν τάξιν ἐν τῇ ἑαυτῶν διαίτῃ, διότι ἂν καὶ τὰ δοχεῖα ἦσαν κεκαλυμμένα καὶ ἑπομένως εὑρίσκοντο ἐν ἀενάῳ σκότει, ἐξήρχοντο οἱ σκώληκες, ὡς εἰ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ὡρολόγια, μόνον τὴν νύκτα ἐκ τῆς φωλεᾶς αὐτῶν. Ἐν ὑπαίθρῳ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον ἕνεκα τῆς πληθύος τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες πρὸ πάντων κατὰ τὴν νύκτα ἐπιβουλεύουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν.

Ἐν γένει δὲ εἶναι λίαν προφυλακτικὰ ζῷα, ὡς τοῦτο ἐκ τῶν ἑξῆς καταφαίνεται. Ὅταν θέλωσι νὰ διερευνήσωσι τὰ περὶ τὴν ὀπὴν τῆς φωλεᾶς των μέρη, ἂν π.χ. εὑρίσκονται ἐν αὐτοῖς καταπεπτωκότα φύλλα, δὲν ἐξάγουσιν ἐκ τῆς ὀπῆς εἰμὴ τὸ πρόσθεν μέρος τοῦ ἑαυτῶν σώματος, τὸ δὲ ὄπισθεν ἀφίνουσιν ἐν τῇ ὀπῇ ἵνα ὅσον τάχιον ἀποσυρθῶσιν ἐν περιπτώσει κινδύνου. Μόνον μετὰ ῥαγδαίαν βροχὴν ἐπιχειροῦσι μακρότερα ταξείδια ἵνα ἄλλας ἀλλαχοῦ ὀρύξωσιν ὀπάς, τότε δὲ βλέπει τις κατὰ τὴν πρωΐαν τὰ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις διασταυρούμενα ἴχνη των ἐπὶ τοῦ πηλοῦ. Κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον, τὰς δύο ταύτας ὥρας τοῦ ἔτους καθ' ἃς ἀναπτύσσουσι τὴν μεγαλειτέραν ἐνέργειαν, δύναταί τις νὰ ἴδῃ αὐτοὺς πυκνῇ συσσωρευμένους ἐν τῇ ὀπῇ τῆς φωλεᾶς, ὁπόθεν σκληρὰ κίχλη ἢ κόσσυφος ἀνασύρει αὐτούς.

Ἂν καὶ οὐδὲ ἴχνος ὀμμάτων ἔχουσι, αἰσθάνονται οὐδὲν ἧττον τὴν ἐπίδρασιν τεχνητοῦ φωτός, ὡς καὶ τὸ λυκαυγές, ὅπερ διώκει αὐτοὺς εἰς τὴν φωλεάν, ἀλλὰ τότε μόνον ὅτε ἐπιπίπτει ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους, ἐν ᾧ κεῖνται τὰ κύρια αὐτῶν νευρικὰ γάγγλια ἢ οὕτως εἰπεῖν μικροὶ ἐγκέφαλοι, οἵτινες σχηματίζουσι περὶ τὴν φάρυγα δακτύλιον. Κινοῦσι τότε τὸ μέρος τοῦτο τοῦ σώματος ψηλαφῶντες δεῦρο κἀκεῖσε, ὅπερ δεικνύει ὅτι ᾐσθάνθησαν τὸν ἐρεθισμὸν καὶ ἀποσύρονται ὁτὲ μὲν βραδύτερον ὁτὲ δὲ ταχύτερον εἰς τὰς φωλεάς των. Ὅταν ἀπεναντίας τὸ ἐμπρόσθιον μέρος εὑρίσκηται ἐν τῇ σκιᾷ π. χ. ἐν τῇ ὀπῇ, οὐδὲ τὸ ἰσχυρότατον φῶς δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ αὐτῶν καὶ νὰ τρέψῃ εἰς φυγήν. Ἐὰν διὰ φακοῦ συμπεπυκνωμένον φῶς ἐπιπέσῃ ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τρέπονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς φυγὴν ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο δὲν ᾐσθάνοντο, ἐὰν ἐτύγχανον ὄντες ἐνησχολημένοι περὶ τὴν κατάβρωσιν φύλλων καὶ περὶ τὴν ὄρυξιν νέων ὀπῶν· φαίνεται λοιπόν, ὡς ὁ **Darwin** παρατηρεῖ, ὅτι κατέχουσι τὴν ἰδιότητα, ὁμοιάζοντες κατὰ τοῦτο πρὸς ἀνώτερα ζῷα, νὰ ἐμβαθύνωσι τὴν προσοχήν των εἰς ὡρισμένην ἐνασχόλησιν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ μὴ αἰσθάνωνται διαταράξεις τινάς, ἐὰν οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐκφρασθῶμεν.

Ἀκοὴν φαίνονται μὴ ἔχοντες οἱ σκώληκες. Οὔτε οἱ ὑψηλοὶ τόνοι αὐλοῦ οὔτε οἱ βαθεῖς βαρυαύλου ἐτάρασσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἐργασίᾳ των· ἀπεναντίας φαίνονται λίαν εὐαίσθητοι εἰς δονήσεις στερεῶν σωμάτων, καὶ ἀρκεῖ νὰ θέσῃ τις δοχεῖον, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι σκώληκες, ἐπὶ κλειδοκυμβάλου καὶ νὰ κρούσῃ τις ἔστω καὶ ἕνα μόνον τόνον, ἵνα ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ ἀποχωρήσωσιν ὅ,τι

Digitized by Google

τάχιον ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δοχείου. Ἀναμφιλέκτως διὰ τῆς ἰδιότητος ταύτης ἀποφεύγουσι πολλάκις τὰς ὑπὸ τὴν γῆν καταδρομὰς τῶν σκολόπων («τυφλοποντίκων») καὶ τῶν σκολοπένδρων, ὡς ἐπίσης τὰς τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐκ τῆς ὀπῆς τῶν φωλεῶν ἐπαπειλοῦσιν αὐτούς. Ὁμοίως ἀναίσθητοι φαίνονται πρὸς ὀσμὰς ἐξαιρέσει τῶν καυστικῶν ἐκείνων οἷον ὄξους καὶ ἀμμωνίας, αἵτινες ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ καθύγρου αὐτῶν δέρματος, οὐδὲν ἧττον εὐκόλως ἀνευρίσκουσι παντοειδῆ φύλλα καὶ τεμάχια κρέατος κεκρυμμένα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ἐν τῇ γεύσει φαίνονται λίαν σικχοί, φύλλα δὲ κρομμύου καταβιβρώσκουσιν ἑκάστοτε πρότερον ἢ φύλλα κράμβης καὶ γογγυλίδος. Φύλλα τινὰ ὧν τὸ ὀξὺ ἄρωμα ἴσως ἀντιπαθῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ αὐτῶν, οἷον τὸ τοῦ ἐλελισφάκου τῆς ἀρτεμισίας, τοῦ ὀριγάνου κτλ. ἔμενον ἑκάστοτε ἄθικτα.

Λίαν ἀξιοθαύμαστοι εἶναι αἱ παρατηρήσεις, ἃς ὁ Darwin ἐποίησε περὶ τῆς χρήσεως κατεπτωκότων φύλλων καὶ ἄλλων σωμάτων, ἅτινα οἱ σκώληκες ἕλκουσιν εἰς τὰς φωλεάς των. Ἐὰν περὶ τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου εἰσέλθωμεν ὑγράν τινα πρωΐαν εἰς κῆπον, ἔνθα κεῖνται ἐσπαρμένα κατὰ γῆς «φύλλα κίτρινα καὶ μαραμμένα» θέλομεν παρατηρήσει βεβαίως τινὰ κατὰ τὸ ἥμισυ κείμενα ἐντὸς ὀπῶν, εἰς ἃς εἰσήγαγον αὐτὰ οἱ μικροὶ σκώληκες. Ἀλλ' ὅπερ περιεργότερον καὶ ὅπερ αὐτὸς ὁ Darwin διὰ πλήθυος παρατηρήσεων ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ, οἱ μικροὶ οὗτοι σκώληκες ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πράττουσιν ἀκριβῶς ὅτι ἤθελε πράξῃ ἕκαστος λογικὸς ἄνθρωπος. Ἐὰν δηλαδὴ τὸ φύλλον κατὰ τὸ περὶ τὸν μίσχον ἄκρον εἶναι στενώτερον, ἕλκουσιν αὐτὸ μετασχηματίζοντες τὸ ἄνω τοῦ σώματος αὐτῶν μέρος εἰς χείλη, ἐκ τοῦ στενοῦ τούτου ἄκρου εἰς τὴν ὀπήν· ἐὰν ἀπεναντίας τὸ πρὸς τὸν μίσχον ἄκρον εἶναι πλατύ, τὸ δὲ ἄνω ἄκρον ὡς π. χ. τὸ φύλλον τῆς φιλύρας, ὀξύ, σύρουσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ ὀξέος τούτου ἄκρου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Στρογγύλα φύλλα, ἅτινα δὲν ἔχουσιν οὐδὲν ἄκρον ὀξύ, λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ μέσου τοῦ πετάλου καὶ σύρουσιν αὐτὰ εἰς τὴν φωλεάν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, οἱ σκώληκες καίτοι λίαν ἐλλιπῆ ἔχοντες αἰσθητήρια καὶ λίαν ἔρημον διάγοντες βίον, οὐδὲν ἧττον κατώρθωσαν ν' ἀποκτήσωσιν ἱκανὸν νοῦν ὥστε νὰ διακρίνωσι τὸ σχῆμα τῶν ἀντικειμένων καὶ νὰ μεταχειρίζωνται ταῦτα κατὰ τὸ συμφορώτερον. Ὁμοίως μεταχειρίζουσι τρίγωνα ἐκ χάρτου, ἅτινα ἦσαν ἀληλιμμένα λίπει ἵνα μὴ ὑγρανθῶσι.

Τὰ εἰς τὰς ὀπὰς ἑλκόμενα σώματα χρησιμεύουσι τοῖς σκώληξι πρὸς τροφὴν καὶ πρὸς ἀπόφραξιν τῆς εἰσόδου, κωλυομένης οὕτω τῆς εἰσχωρήσεως τοῦ ψύχους ἴσως δὲ καὶ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος. Ἐπὶ τούτῳ ὅταν τύχωσι μὴ εὑρόντες φύλλα καὶ μίσχους ἕλκουσιν εἰς τὴν φωλεὰν μικροὺς λίθους· δι' αὐτῶν εἴτε καλύπτουσι τὰς εἰσόδους εἴτε ἐνδύουσι τὰ τοιχώματα τῶν φωλεῶν πρὸ πάντων τῶν βαθυτέρων καὶ εὐρυτέρων μερῶν, εἰς ἃ καταφεύγουσιν ἐν καιρῷ δριμέος ψύχους ἢ θερινοῦ καύματος, πιθανὸν ἵνα οὕτω προφυλάξωσι τὸ ἑαυτῶν σῶμα ἐκ τῆς ἀμέσου προσάψεως μετὰ τῆς ψυχρᾶς καὶ καθύγρου γῆς. Τὰ φύλλα τὰ χρησιμεύοντα αὐτοῖς πρὸς τροφὴν καθυγραίνουσι συνήθως δι' ἀλκαλικοῦ ὑγροῦ πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς μαράνσεως, οὕτω δὲ καθίστανται πιθανὸν εὐδιαλυτότερα καὶ εὐπεπτότερα. Οἱ σκώληκες ἐστέρηνται σκληρῶν σιαγόνων, διάφοροι κατὰ τοῦτο τῶν λοιπῶν συγγενῶν των, ἀλλ' ἀντὶ τούτων κέκτηνται πρηγορεόνα μετὰ ἰσχυρῶν ἐγκαρσίων μυῶν, ὅστις κεῖται πρὸ τοῦ κυρίου στομάχου καὶ ἐν ᾧ συνήθως περιέχεται ποσότης λιθαρίων χρησιμευόντων πρὸς ἐντελεστέραν κατάτριψιν τοῦ πολτοῦ τῶν ἐδωδίμων. Ἐπειδὴ ἡ φυτικὴ γῆ καὶ τὰ μεμαραμμένα φύλλα εἰσὶν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὀξέα, ἡ πέψις παρὰ τοῖς σκώληξι δὲν ἐκτελεῖται δι' ὀξέος χυμοῦ, ὡς παρὰ τοῖς ἀνωτέροις ζώοις, ἀλλὰ δι' ἀλκαλικοῦ ὁμοίου τῷ ἐκ τῶν σιελοποιῶν ἀδένων καὶ τοῦ παγκρέατος ἐκκρινομένῳ ὑγρῷ παρὰ τοῖς ἐνσπονδύλοις. Ὁ ἀλκαλικὸς οὗτος χυμὸς ἐξουδετεροῖ τὸ ὀξὺ τοῦ πολτοῦ τῶν ἐδεσμάτων, ἐπιβοηθεῖται δὲ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ὑπὸ ζεύγους ἀδένων ἐκκρινόντων μεγάλας ποσότητας ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου.

Ἐν ἐποχαῖς καθ' ἃς δὲν ὑπάρχουσι φύλλα, καταβιβρώσκουσιν οἱ σκώληκες μεγάλας ποσότητας χώματος χρησιμοποιοῦντες τὴν ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσαν τροφὴν ἐν σχήματι ᾠῶν ἐντόμων, σπόρων, μυκήτων κ.τ.λ., τὸ χῶμα τοῦτο ἅμα ἐντελῶς κατατρίψαντες καὶ διὰ τῶν διαφόρων ἐκκρίσεων ἐπιμελῶς ἀναμίξαντες, ἀποχωρίζουσιν ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν ἐν σχήματι νηματοειδῶν ὄγκων, τῶν γνωστῶν περιττωμάτων τῶν σκωλήκων, ἅτινα εὑρίσκει τις πρὸ τῶν ὀπῶν τῶν φωλεῶν των. Ἀλλὰ πολλάκις καταβιβρώσκουσι χῶμα ἁπλῶς ἵνα ὀρύξωσιν ὁδοὺς ἐν τῷ βάθει· κατὰ τὰ ἀνώτατα στρώματα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐν τῇ ἀγρόψιχι, ἔνθα ἡ γῆ εἶναι ἀραιά, χρῶνται ἐπὶ τούτῳ τῇ σφηνοειδεῖ αὐτῶν φάρυγι, ἀλλὰ διὰ τὰ κατώτερα στρώματα, ἔνθα τὸ ἔδαφος στερεώτερον, ἔχουσι χρείαν ἰσχυροτέρων ἐργαλείων καὶ ὡς τοιοῦτον χρησιμεύουσιν αὐτοῖς τὰ πεπτικὰ αὐτῶν ὄργανα· ἐκ τούτου δὲ τὰ ἄλλως μελανὰ περιττώματα λαμβάνουσι κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους εἴτε τὴν λευκὴν χροιὰν τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, εἴτε τὴν κιτρίνην ἢ ἐρυθρὰν τῆς κεραμίτιδος.

Τοιουτοτρόπως μεταβάλλουσι βαθμηδὸν ἀφορώτατον ἔδαφος εἰς εὐφορώτατον ἅμα κατορθώσαντες νὰ ὀρύξωσιν ἐν αὐτῷ φωλεὰς καὶ νὰ πληρώσωσι ταύτας διὰ φύλλων. Ὁ Hensen παρετήρησεν ὅτι ἡ ἐργασία δύο μόνων σκωλήκων ἤρκεσεν ἵνα ἐντὸς ἓξ ἑβδομάδων ἡ ἐπιφάνεια ποσότητος

Digitized by Google

ἄμμου περιεχομένης ἐν λέβητι 18 ἑκατοστομέτρων διαμέτρου ἐφ᾽ἧς ἦσαν ἐσπαρμένα φύλλα, καλυφθῇ ὑπὸ στρώματος ἑνὸς ἑκατοστομέτρου πάχεος μελανόχρωτος ἀγρόψιχος. Ἐκτὸς τούτου ἀναμιγνύουσι τῷ ἐδάφει καὶ πλῆθος ἄλλων σωμάτων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εὑρισκομένων, οἷον πτωμάτων ἐντόμων, ὀστῶν, καλύπτοντες αὐτὰ διὰ τῶν περιττωμάτων αὑτῶν· διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου δὲ προφυλάττουσι καὶ τοὺς φυτικοὺς σπόρους ἐκ βεβαίας σήψεως. Αἱ ῥίζαι διολισθαίνουσι κατὰ μέγα μέρος εἰς παλαιὰς ὀπάς, ὧν τὰ τοιχώματα εἶναι διὰ τῶν ἐκκρίσεων τῶν σκωλήκων λελιπασμένα, καὶ οὕτω εὑρίσκουσι κατάλληλον ἔδαφος πρὸς περαιτέραν αὐτῶν ἀνάπτυξιν.

Ἡ ἐργασία τῶν σκωλήκων ὡς πρὸς τὰς ποσότητας τοῦ χώματος, ἃς φέρουσιν ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπετιμήθη, διότι οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ ὑπολογίσῃ τὸ βάρος τῶν περιττωμάτων καὶ ἐκ τούτων νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ χώματος εἰς ὡρισμένον μέρος. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπολογίζεται εἰς 10, 516 χιλιόγραμμα ἀνὰ 50 στρέμματα. Ἀλλὰ καὶ ἐν Λονδίνῳ ὑπάρχουσιν ἐδάφη, ἐν οἷς τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπερπηδᾶται.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον εὐγνώμων τοῖς σκώληξι ὀφείλει νὰ ἦναι ὁ ἀρχαιολόγος καὶ ὁ γεωλόγος. Νομίσματα, κοσμήματα, λίθινα ἐργαλεῖα κτλ. καλύπτονται ἐπίσης ὑπὸ στρώματος γῆς τῇ ἐπενεργείᾳ τῶν σκωλήκων καὶ οὕτω διατηροῦνται εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Πολλὰ δὲ αὐτοῖς ὀφείλουσιν ἐπίσης οἱ ἀρχιτέκτονες παραλαβόντες δι᾽αὐτῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος διάφορα μνημεῖα καὶ περικαλλῆ λίθινα δάπεδα. Οἱ σκώληκες δὲν διατρυπῶσι μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμμοκονίαν παλαιῶν οἰκοδομημάτων, διὰ δὲ τῶν ἁρμογῶν ἀνερχόμενοι ἐπὶ τοῦ δαπέδου καλύπτουσιν αὐτὰ βαθμηδὸν διὰ τῶν περιττωμάτων.

Ὁ Darwin τῇ συνεργασίᾳ ἀμφοτέρων τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐσπούδασε τοῦτο ἐν πολλαῖς παλαιαῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς περικαλλέσι δαπέδοις τῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθεισῶν ρωμαϊκῶν ἐπαύλεων.

Ἐν τέλει ἄς ρίψωμεν ἓν ἔτι βλέμμα εἰς τὴν σπουδαίαν, ὡς ὁ Darwin ἀποδείκνυσι, γεωλογικὴν ἐνέργειαν τῶν σκωλήκων. Ἐν μέρεσιν, ἔνθα ἀκμάζει ἡ βλάστησις, τὰ περιττώματα τῶν μικρῶν τούτων ζῴων εἶναι ἡ μόνη κινητὴ οὐσία τοῦ ἐδάφους, ἥτις εὐκόλως διαθρυπτομένη φέρεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς βροχῆς εἰς τοὺς λειμῶνας καὶ τὴν θάλασσαν. Ἡ ποσότης τοῦ οὕτω ἀνακινουμένου ἐδάφους εἶναι λίαν μικρὰ ἀλλὰ ἐν διαστήματι ἑκατονταετηρίδων συμποσοῦται εἰς οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ποσόν. Νομίζομεν δὲ ὅτι κατ᾽ οὐδὲν ὑπερβάλλει ὁ Darwin λέγων ὅτι αἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐφραίνουσαι στρογγύλαι μορφαὶ τῶν ὀρέων ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν σκωλήκων.

Οὕτω τὰ μέχρι τοῦδε ἀδίκως περιφρονούμενα μικρὰ ζῷα ἀνακτῶνται, δαρβινικῇ εὐσπλαγχνίᾳ, τὴν αὐτοῖς ἁρμόζουσαν θέσιν ἐν τῇ τῶν ὄντων κλίμακι[1].

Γ. Π. Π.

Πρόχειρα προφυλακτικὰ μέσα κατὰ

ΤΗΣ ΕΠΙΖΩΟΤΙΑΣ

Ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγοι οἱ μὴ ἐκτιμῶντες ἀκριβῶς τὸν κίνδυνον τῆς ἐξ ἀῤῥώστου ζῴου τροφῆς. Τινὲς μάλιστα διϊσχυρίσθησαν, ὅτι οὐδεμίαν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην εἰς τὴν ὑγείαν τοιαύτη τροφή. Ἀληθῶς τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀμφισβητοῦνται εἰσέτι μεταξὺ τινῶν ἰατρῶν, καὶ δὲν θεωρεῖται ἐν γένει ἀκριβῶς γνωστὸν κατὰ πόσον τὸ κρέας τοῦ ἀῤῥώστου ζῴου εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ποίου εἴδους νόσον δύναται νὰ προκαλέσῃ τοῦτο εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ φαγόντα. Ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν ὅμως τὸ ζήτημα εἶναι λελυμένον, διότι οἱανδήποτ᾽ ἂν ἔχῃ τις ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμην, καὶ ἐὰν πείθηται ὅτι τὸ ἐκ τύφου πάσχον ζῷον δὲν δύναται νὰ μεταδώσῃ τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι πάντοτε ἠναγκασμένος νὰ πεισθῇ, ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὸ κρέας ζῴου ἀῤῥώστου δύναται νὰ περιέχῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς καλὴν θρέψιν στοιχεῖα. «Τὰ ἄῤῥωστα ἢ κατάκοπα μαστοφόρα ζῷα, λέγει ὁ σοφὸς γάλλος ὑγιεινολόγος K. Lacassagne, ἔχουσι παράστασιν ὅλως ἰδίαν, ἣν ὁ ἰατρὸς πρέπει νὰ γνωρίζῃ, ἵνα παρακωλύῃ τὴν χρῆσιν κρέατος, τὸ ὁποῖον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας, εἶναι ἀκατάλληλον διὰ τροφήν. («Précis d'hygiène, κτλ.)» Ἵνα ἐκτιμήσωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπιβλαβῆ ἐπίδρασιν τοιούτου κρέατος ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ γενόμενον πείραμα, δι᾽οὗ κατεδείχθη, ὅτι τὸ κρέας τῶν ὀρνίθων τῶν τρεφομένων δι᾽ ἀῤῥώστων κρεάτων ἔχει ἰδιαιτέραν τινὰ γεῦσιν δυσάρεστον, καὶ σήπεται πολὺ ταχύτερον ἢ τὸ κρέας τῶν καλῶς τρεφομένων ὀρνίθων. Ἐπίσης ὑπομιμνήσκομεν ἐνταῦθα τὰς προσφάτως γενομένας μελέτας περί τινων ἐν τοῖς πτώμασι τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν μαστοφόρων ζῴων καὶ ἐνίοτε ἐν τοῖς συντετηρημένοις πρὸς τροφὴν κρέασι ἀναπτυσσομένων ἀλκαλοϊδῶν τῶν ἐπονομασθέντων *πτωμαϊνῶν* (ptomaïnes), ὧν ἀνεγνωρίσθη ἡ δηλητηριώδης ἰδιότης. Λίαν πιθανὴ ἐὰν μὴ εἰσέτι βεβαία εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀλκαλοϊδῶν τούτων καὶ ἐν τοῖς ἀῤῥώστοις κρέασι.

Μία τῶν συνεχέστερον ἀπαντωμένων ἐπιζωοτιῶν εἶναι καὶ ὁ ἐσχάτως ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀναφανεὶς τύφος τῶν βοῶν. Ἐκ τῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου ταύτης φαίνεται, ὅτι ὁ τύφος τῶν βοῶν ἔχει μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὸν τυφοειδῆ πυρετόν, ὃν Γάλλος συγγραφεὺς ἰατρὸς ὀνομάζει τὴν κατ᾽ ἐξοχὴν ἀνθρωπίνην ἀῤῥωστίαν. Γεγονότα ἀκριβῶς περιγραφέντα ἔπεισαν ἀπό τινος τοὺς πλείστους τῶν ἰατρῶν περὶ τῆς φύσεως τοῦ κινδύνου τοῦ δυναμένου

1. Κλίμαξ.

νὰ προκύψῃ ἐκ τοιαύτης τροφῆς. Κατ' Ὀκτώβριον 1878 ἡ ἐν Βερολίνῳ ἐκδιδομένη «Κλινικὴ Ἑβδομαδιαία Ἐφημερίς» ἐδημοσίευσε τὸ ἑξῆς ἀξιοσημείωτον γεγονός. Τὴν 30 Μαΐου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἔλαβε χώραν μουσική τις πανήγυρις ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Kloten ἐν Ἑλβετίᾳ, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος περίπου ἑπτακόσια πρόσωπα, ἐξ ὧν τὰ πεντακόσια ἠσθένησαν. Ἡ νόσος ἐνέσκηψεν ἓξ ἡμέρας μετὰ τὴν πανήγυριν, καὶ ἐπαρουσίαζεν ὅλα τὰ συμπτώματα τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ἡ διάρκεια τῆς ἀσθενείας ἦτο ἐν γένει τεσσάρων ἑβδομάδων, πολλοὶ ἀπέθανον, εἰς τὴν νεκροψίαν δὲ παρετηρήθησαν δοθιῆνες εἰς τὰ ἔντερα, ἤτοι τὸ κύριον σύμπτωμα τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ἡ χώρα, ἐν ᾗ οὕτως αἰφνιδίως ἐνέσκηψεν ἡ ἐπιδημία, ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀπηλλαγμένη πάσης νόσου, παρετηρεῖτο δὲ, ὅτι ὀλίγιστοι προσεβλήθησαν ἐκ τῶν ἐγκατοίκων. Οἱ ἀσθενήσαντες ἦσαν σχεδὸν πάντες ἐκ τῶν προσελθόντων εἰς τὴν πανήγυριν ξένων. Διάφοροι ταχέως προσῆλθον πρὸς θεραπείαν τῶν παθόντων ἰατροί, δύο δ' ἐξ αὐτῶν οἱ κ.κ. Huguenin καὶ Walder, ἐξέφρασαν τὴν γνώμην, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τύφου κερασφόρων ζώων μεταδοθέντος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ γνώμη αὕτη τῶν δύο ἰατρῶν ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς συζητήσεις, ἐξ ὧν φαίνεται, ὅτι προέκυψεν ἡ πεποίθησις, ὅτι τὴν ἀῤῥωστίαν μετέδωκε πάσχων βοῦς. Πάντες οἱ ἐκ τοῦ κρέατος αὐτοῦ φαγόντες προσεβλήθησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς νόσου, ἦσαν δ' οὗτοι, ὡς εἴπομεν, οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν εἰς τὴν πανήγυριν προσελθόντων καί τινες οἰκογένειαι οἰκοῦσαι εἰς τὰ πλησιόχωρα τῆς κωμοπόλεως Kloten. Ἡ γερμανικὴ ἰατρικὴ ἐφημερὶς ἐσημείου, ὅτι τὸ δεύτερον ἤδη ἐν Ἑλβετίᾳ παρετηρεῖτο τοιαύτη μετάδοσις ἀῤῥωστίας ἀπὸ τῶν κερασφόρων ζώων εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Διαρκούσης τῆς ἐπιζωοτίας φρόνιμον εἶναι νὰ παρασκευάζωμεν τὸ ἐσθιόμενον κρέας βραστὸν καὶ οὐχὶ ὀπτὸν, διότι τὸ βραστὸν ὑφίσταται τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ζέοντος ὕδατος, ἤτοι πολὺ ὑπερτέραν ἐκείνης, ἣν ὑφίσταται συνήθως τὸ ἐψηνόμενον, ἑπομένως εἶναι πάντοτε πιθανωτέρα, ἐὰν μὴ ἀσφαλεστάτη, ἡ διὰ τῆς βράσεως καταστροφὴ τῶν ἐν τῷ κρέατι τυχὸν ὑπαρχόντων μικροοργανισμῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ κρέας τοῦ ἀῤῥώστου βοὸς τοῦ προκαλέσαντος τὴν ἀνωτέρω μνημονευομένην ἐπιδημίαν ἐν Ἑλβετίᾳ, παρεσκευάσθη ὀπτόν. Ἰδίᾳ δὲ τὰ ἀτελῶς ὀπτὰ κρέατα κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν τῆς ἐπιζωοτίας δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς λίαν ἐπικίνδυνα. Ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ἐν μνήμῃ, ὅτι ἡ αὐτὴ θερμοκρασία δὲν προσβάλλει ὅλα τὰ μέρη τῶν ὀπτῶν κρεάτων, καὶ ὅτι τινὰ μέρη αὐτῶν δὲν ὑφίστανται συχνάκις θερμοκρασίαν ἀνωτέραν τῶν 50 ἕως 60 βαθμῶν (τοῦ ἑκατονταβάθμου θερμομέτρου), ἐνῷ πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐν τῷ κρέατι ὑπαρχόντων μικροβίων ἀπαιτεῖται θερμοκρασία τοὐλάχιστον 100 βαθμῶν. Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ ἐντὸς ὀπτανείου ἐντελῶς ἐψηθὲν κρέας εἰς θερμοκρασίαν 100 καὶ ἐπέκεινα βαθμῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ τόσον ἀσφαλὲς ὅσον καὶ τὸ βραστόν. Πλὴν καὶ τὸ μέτρον τοῦτο τῆς διὰ μεγάλης θερμοκρασίας παρασκευῆς τοῦ ὑπόπτου κρέατος δέον νὰ θεωρηθῇ μόνον ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τοῦ ἐκ τῆς ἑστιάσεως τῶν ἀῤῥώστων κρεάτων μεγαλειτέρου κινδύνου, διότι, ὡς ἐλέγομεν ἀνωτέρω, θεωρητέα πάντοτε ὡς ἐπιβλαβὴς ἡ χρῆσις αὐτῶν. Τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέτρα εἶναι τόσῳ μᾶλλον ἀναγκαῖα, ὅσῳ ἡ ποιότης τῶν κρεάτων δὲν δύναται ἀσφαλῶς νὰ γνωσθῇ ἐκ τῆς ὀσμῆς καὶ ἐκ τῆς ὄψεως, καίτοι ἐν γένει τὸ καλὸν κρέας διακρίνεται κυρίως διὰ τοῦ ζωηροῦ ἐρυθροῦ χρώματός του ἀπὸ τοῦ κακῶς ἔχοντος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ τὸ βαθυκύανον χρῶμα. Ἀλλ' εἰς τὴν πεφωτισμένην διοίκησιν ἀπόκειται νὰ λαμβάνῃ συνεχῶς τὰ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ὁριζόμενα κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀποσόβησιν τῶν κινδύνων οὓς παρουσιάζουσιν αἱ κατὰ καιροὺς ἀναφαινόμεναι ἐπιζωοτίαι, αἵτινες καὶ τὸν δημόσιον πλοῦτον καὶ τὴν δημοσίαν ὑγείαν δύνανται καιρίως νὰ πλήξωσι. Φερ' εἰπεῖν ὅλως ἀντικειμένη πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἐνδεικνυόμενα εἶναι ἡ ταφὴ τῶν ἐξ ἀῤῥωστίας θνησκόντων βοῶν. Γνωστὸν, ὅτι ὁ περιώνυμος Pasteur ἀναμφιλέκτως κατέδειξεν, ὅτι ὁ χόρτος ὁ φυόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὑφ' ὃ ἐτάφη ἄῤῥωστον ζῶον δίδει τὴν αὐτὴν ἀῤῥωστίαν εἰς τὸ ἐξ αὐτοῦ φαγὸν ζῶον. Ἑπομένως καὶ αἱ ἐκεῖθεν ἀναθυμιάσεις εἶναι ἐπικίνδυνοι. Διὸ διατάσσεται εἰς τὰς πολιτισμένας χώρας ἡ ἀποτέφρωσις τῶν θνησκόντων ἀῤῥώστων ζώων, ἥτις εὐκόλως καὶ ὀλιγοδαπάνως κατορθοῦται δι' ἐμπρηστικῶν ὑλῶν, ἐν αἷς ὡς προχειροτέραν παρ' ἡμῖν ἀναφέρομεν τὸ πετρέλαιον. Ἀληθῶς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πείραμα τοῦ κ. Pasteur ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐξ ἄνθρακος θνήσκοντα ζῶα, ἐπειδὴ ὅμως ἡ φύσις τῶν διαφόρων ἐπιζωοτιῶν καὶ ἡ μεταξύ των παθολογικὴ σχέσις δὲν εἶναι εἰσέτι ἀκριβῶς γνωστὴ, πρόκειται δὲ περὶ πρακτικῶν προφυλακτικῶν μέτρων, φρόνιμον εἶναι νὰ ἐφαρμόζωμεν τὴν ἀποτέφρωσιν καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ τύφου θνησκόντων βοῶν. Διὰ ταῦτα καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ἀποτεφροῦνται τὰ ἐκ τύφου θνήσκοντα ζῶα, ὅπως καὶ τὰ θνήσκοντα ἐξ ἄνθρακος καὶ ἐξ ἄλλων νόσων.

**

Ο ΔΙΑΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ

εἰς ἓξ ἡμέρας.

Εἰς τὸ ἀμερικανικὸν πνεῦμα ὀφείλομεν μέχρι τοῦδε τὸν διωκεάνειον τηλέγραφον, τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, τὸ τηλέφωνον. Ἤδη νέα ἰδέα, οὐχ ἧττον ὠφέλιμος τῇ ἀνθρωπότητι, ἔρχεται ἐκ τοῦ νέου κόσμου. Πρόκειται περὶ μεταφορᾶς τῶν ἐπιβατῶν ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Εὐρώπην καὶ τἀνάπαλιν ἐν διαστήματι ἓξ μόνον ἡμερῶν. Ὁ κ. Jaçob Lorillard, προϊστάμενος καὶ ἱδρυτὴς τῆς ἀτμοπλο-

Digitized by Google

κῆς Ἑταιρίας «L'American Express Line» προτίθεται νὰ καταστήσῃ ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 1883 διωκεάνειον συγκοινωνίαν διὰ σιδηρῶν ἀτμοπλοίων ἀπαραμίλλων τὴν ταχύτητα πρὸς μεταφορὰν μόνον ἐπιβατῶν, οἵτινες οὕτω θὰ διανύωσι τὸ μεταξὺ Νέας Ὑόρκης καὶ Λονδίνου διάστημα εἰς ὀλιγωτέρας τῶν ἓξ ἡμερῶν. Τὰ ἀτμόπλοια ταῦτα θέλουσι παρέχει εἰς τοὺς ἐπιβάτας πᾶσαν δυνατὴν εὐμάρειαν, μεταποιούμενα εἰς πλέοντα ὄντως ἀνάκτορα, ἐν οἷς ἕκαστος νὰ εὑρίσκῃ ἄνεσιν καὶ περιποίησιν, οἵαν καὶ ἐν τοῖς πρωτίστοις ξενοδοχείοις τῆς Νέας Ὑόρκης. Διὰ πάντα δὲ ταῦτα ὁ ναῦλος ἔσται μόλις κατὰ 50 δολλάρια ἀκριβώτερος ἢ ὁ διὰ τῶν νῦν ἐν χρήσει ἀτμοπλοίων. ?

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Εἷς μέθυσος κλονούμενος πίπτει βιαίως ἐπί τινος διαβάτου.

Οὗτος ὠργισμένος :

— Αἴ δὲν βλέπεις πῶς εἶναι ἐμπρός σου ἄνθρωπος ;

Ὁ μέθυσος.

— Ἴσα ἴσα μάλιστα, σὲ βλέπω διπλό.

— Λοιπόν ; . .

— Ἤθελα νὰ περάσω ἀνάμεσα στοὺς δυό σας!

* * *

Ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ.

Ὁ πρόεδρος πρὸς τὸν κατηγορούμενον :

— Ἔχεις νὰ προσθέσῃς τίποτε πρὸς ὑπεράσπισίν σου ;

— Μιὰ λέξι μοναχά, κύριε πρόεδρε. Νὰ ἦσθε ὀλίγο συγκαταβατικός, ἀφοῦ δικάζετε ἕνα τόσο πιστὸ πελάτη σας. Δέκα φοραῖς, ὡς τώρα, δικάζομαι ἀπὸ τὴν εὐγενεία σου.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὅστις οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην περιφρονεῖ τὸν τὰ πάντα δυνάμενον.

*** Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ἀγάπης μᾶλλον ἢ δόξης.

*** Αἱ γυναῖκες κατὰ τοῦτο ὁμοιάζουσι τὸν οὐρανόν, ὅτι κλαίουσιν ὁπόταν ὀργισθῶσι.

*** Οἱ χυδαῖοι ἀπολαμβάνουσι τὴν εὐτυχίαν, οἱ ἐκλεκτοὶ προσδοκῶσιν αὐτὴν μόνον.

*** Ἡ συντομία εἶνε τὸ μέγιστον τῶν προτερημάτων· διὰ τοῦτο ὁ βίος εἶνε γλυκὺς καὶ ἡ τέχνη ἐπίπονος. Ἡ συντομία εἶνε τὸ ἅλας εἰς ὅλα καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ ἀνάλατα ἔργα.

*** Ἡ φλυαρία εἶνε ἡ θυγάτηρ τῆς φιλοσοφίας, ὡς ὁ σκώληξ τῆς σήψεως. (Δ. Παπαρρηγόπουλος).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ ταχεῖα ἁμαξοστοιχία ἡ μεταξὺ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ Βασιγκτῶνος, ἐβράδυνεν ἐσχάτως πλέον τῆς μιᾶς ὥρας ἕνεκα συμβάντος μοναδικοῦ κατὰ τὸν «Ταχυδρόμον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν».

Ἡ ἁμαξοστοιχία ἔτρεχεν ἐν πάσῃ ταχύτητι, ὅτε ὁ κώδων ὁ ἀναγγέλλων κίνδυνον ἤρξατο ἠχῶν ἐπανειλημμένως. Ὁ μηχανικὸς ἀπέκοψε παρευθὺς τὸν ἀτμόν, καὶ ἡ ἁμαξοστοιχία ἔστη· μετὰ μακρὸν δὲ διάστημα χρόνου ἔμαθον ποία ἦτο ἡ ἀφορμὴ δι' ἣν ἤχει ὁ κώδων.

Δύω ἐλέφαντες τοποθετημένοι εἰς ἴδιον βαγόνιον διεσκέδαζον σύροντες τὸ σύρμα τοῦ κώδωνος.

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Γλάδστων ἔδωκε κατ' αὐτὰς ἐν Λονδίνῳ γεῦμα εἰς τοὺς ἐνοικιαστὰς αὐτοῦ.

Κατὰ τοῦτο συνέβη τὸ ἑξῆς ἀρκούντως μυστηριῶδες γεγονός. Ἄγνωστός τις ὑπεισῆλθεν ἐν τῇ αἰθούσῃ καὶ παρεκάθησεν εἰς τὰς ὡρισμένας ἐπὶ τούτῳ θέσεις.

Ἔφαγε καλῶς, ἔπιε καλλίτερον, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς προπόσεις, ἐνεχείρισε δὲ εἰς τὸν Γλάδστωνα τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν·

«*Ἀγαπητέ μου Σατανᾶ,*

»Φθάσας αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐκ τοῦ Ἅδου, σᾶς προσφέρω τὰς ἐκδουλεύσεις μου. Ἐὰν ἔχετε χρείαν θείου, δύναμαι νὰ σᾶς προμηθεύσω τοιοῦτον εὐθηνά.

»Ὁ γέρων **Harry**».

Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ συμποσίου ἔξοδον, τὸ ἐν λόγῳ ἄτομον ἐκράτησε τὸν ἐπενδύτην τοῦ Γλάδστωνος θέλων νὰ σταματήσῃ αὐτόν.

Παρευθὺς σχεδὸν ὁ ὑπαστυνόμος Adams παρενέβη καὶ ἀπηλευθέρωσε τὸν πρωθυπουργὸν ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτοῦ ἐπιτεθέντος, ὅστις ἠρνήθη νὰ δηλώσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦναι παράφρων, ἢ ἐσκόπει νὰ κακοποιήσῃ τὸν κ. Γλάδστωνα, εἶναι ἀκόμη ἄγνωστον.

Διεξαγομένης τῆς δίκης τοῦ δολοφόνου τοῦ προέδρου τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας, ἰατρός τις προσέφερε πρὸς τὸν δικηγόρον αὐτοῦ 1000 δολλάρια, ὅπως λάβῃ τὸ σῶμα τοῦ δολοφόνου μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς. Πληροφορηθεὶς δὲ τοῦτο ὁ Γκιτώ, παρήγγειλε τὸν δικηγόρον του νὰ ἀπαιτήσῃ τιμὴν ἀνωτέραν.

Τὰ Κράτη, ἅτινα ἔχουσι πληθυσμὸν μείζονα τῶν τεσσαράκοντα ἑκατομμυρίων εἰσὶν ἑπτά. Τὰ ἑξῆς :

Κίνα	426	ἑκατομμύρια
Ἀγγλία.	285	»
Ῥωσσία	88	»
Ἀμερική.	51	»
Γερμανία	47	»
Τουρκία.	46	»
Γαλλία	46	»

Μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσι προσεχῶς οἱ διάσημοι παῖκται σφαιριστηρίου Slosson καὶ Vignaux.

Τὸ στοίχημα εἶνε 5,000 φράγκων ὅπερ θέλει κερδίσῃ ὅστις ἐπιτύχῃ 3,000 βολὰς εἰς πέντε ἑσπέρας, τουτέστιν 600 καθ' ἑσπέραν.

Digitized by Google

Ὁ ἀγὼν γενήσεται εἰς τὸ Grand-Hotel ἐν Παρισίοις κατὰ τὰς 30, 31 Ἰανουαρίου καὶ 1, 2 καὶ 3 Φεβρουαρίου ἐ. ν.

Ὑπελόγισαν ὅτι ἂν ἐτίθεντο κατὰ σειρὰν πᾶσαι αἱ σιδηραῖ ῥάβδοι τῶν σιδηροδρόμων ἤθελον ὀκτάκις κυκλώσει τὴν γῆν. Ἡ γεωγραφία διδάσκει ὅτι ὁ Ἰσημερινὸς τῆς γῆς ἔχει μῆκος 40 ἑκατομμύρια μέτρα. ἑπομένως ὅλον τὸ σύμπλεγμα τῶν σιδηροδρόμων εἶνε 332,470 χιλιόμετρα.

Ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ πρωτεύει κατὰ τὸ μῆκος τῶν σιδηρῶν ὁδῶν ἔχουσα 35,000 χιλιόμετρα, ἕπεται ἡ Γερμανία ἔχουσα 33,000, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ιρλανδία 28,000.

Τὸ τέϊον ὡς ὅλα τὰ πράγματα τῆς Ἰνδίας ἔχει τὴν μυθολογίαν του. Εἷς θρησκομανὴς καλούμενος Durma, ὅστις ἔζη 500 περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ, ἰδὼν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Οὐρανίου Κράτους οὐδὲν εἶχον θρήσκευμα, ἀνέλαβε ν' ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸν θεῖον λόγον. Ἀδιάφορος ὀλίγον πρὸς τὴν ἄνετον ὁδοιπορίαν, ἀνεχώρησεν ἄνευ τροφῶν ἡμέραν δέ τινα ἐξηντλημένος ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῆς πείνης ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ἀπεκοιμήθη. Ἐξυπνήσας ἠρυθρίασε, διότι ὑπεχώρησεν ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως· καὶ πρὸς τιμωρίαν ἑαυτοῦ ἀπέσπασε τὰς ὀφρῦς αὐτοῦ καὶ διεσκόρπισε περὶ αὐτόν. Αὐθωρεὶ ὅμως αἱ τρίχες μετεβλήθησαν εἰς χαρίεντα δενδρύλλια πλήρη φυλλώματος. Ὁ ὁδοιπόρος, πλήρης θαυμασμοῦ ἔκοψεν ἐκ τῶν φύλλων καὶ ἔφαγε· παρετήρησε δὲ ὅτι ἀπέδωκεν εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τὴν προτέραν δύναμιν. Οἱ πολυάριθμοι μαθηταὶ αὐτοῦ ἐποιοῦντο χρῆσιν τοῦ νέου φυτοῦ, ὅπερ ἐπέφερεν εὐθυμίαν ἄνευ μέθης καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη διεδόθη εἰς τοὺς Κινέζους.

Ἡ *Βελγικὴ Ἀνεξαρτησία* ἀναφέρει ὅτι ἔλαβε τὸ ἀκόλουθον νεκρώσιμον προσκλητήριον:

«Ὁ κύριος Adolphe Pype λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωστοποιήσῃ τὴν *ἀποδημίαν αὐτοῦ διὰ τὸν ἄλλον κόσμον*, καὶ σᾶς παρακαλεῖ νὰ τὸν συνοδεύσητε μέχρι τοῦ κοιμητηρίου d'Evere, ὅπου θέλει μετενεχθῇ πολιτικῶς, ἄνευ θρησκευτικῆς τελετῆς, τὴν 22 Ἰανουαρίου 1882 κατὰ τὴν 2αν ὥραν καὶ ἡμίσειαν.

»Adolphe Pype»

»Ἐγεννήθη εἰς Ypres τὴν 24 Μαρτίου 1826, ἀπέθανεν εἰς Βρυξέλλας, τὴν 19 Ἰανουαρίου 1882.

»Ἐγκαταλείπει τὴν γῆν ἄνευ λύπης ἕνεκα τῶν βασάνων τῶν τελευταίων του ἐτῶν.

»Ἡ ἐκφορὰ γενήσεται ἀπὸ τῆς κατοικίας του ὁδὸς Haute, 56, τὴν 2αν ὥραν καὶ 1]2.

»Ἐλπίζει ὅτι δὲν θὰ τὸν λησμονήσητε.

«Hodie mihi, cras tibi».

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Διασκευὴ τῆς κόμης.

Ἡ συνήθως περίτεχνος διασκευὴ τῆς κόμης τῶν κυριῶν ἀποβαίνει ἐνίοτε εἰς αὐτὰς πρόξενος ὄχι μικρᾶς ἐνοχλήσεως. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου διηγεῖται ἰατρός τις διάσημος·

Πρὸ ὀλίγου καιροῦ, λέγει ὁ ἡμέτερος ἀσκληπιάδης, ἐκλήθην ἐσπευσμένως νὰ ἐπισκεφθῶ νέαν καὶ ὡραίαν γυναῖκα ὑποφέρουσαν ἀπὸ σφοδρότατον πονοκέφαλον. Μάτην προσεπάθουν νὰ προσδιορίσω τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, ὅτε αἴφνης μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα—καὶ ποῦ δὲν φθάνει ὁ νοῦς τοῦ ἰατροῦ;—νὰ βυθίσω τοὺς δακτύλους μου ἐντὸς τῆς ὡραίας κόμης τῆς ἀσθενοῦς, ἐσκευασμένης εἰς κομψοὺς οὔλους βοστρύχους ἀπὸ τοῦ αὐχένος μέχρι τοῦ μετώπου.

Ὑπὸ τὴν μεταξώδη κόμην τῆς ἀσθενοῦς ἡ χείρ μου ᾐσθάνθη σκληρόν τι σῶμα· ἦτο μεγάλη καρφὶς τῆς κόμης. Ἐξήγαγον αὐτὴν καὶ ἐξηκολούθησα τὰς ἐρεύνας. Εἰς πᾶσαν νέαν ἀναζήτησιν ἡ χείρ μου ἐξῆγε καὶ νέαν καρφίδα. Ἑξηκοντάκις οἱ δάκτυλοί μου ἐξηρεύνησαν τὰ βάθη τοῦ τριχωτοῦ οἰκοδομήματος τῆς κεφαλῆς, καὶ ἑξηκοντάκις ἀπεσύρθησαν συναποφέροντες τεμάχια σιδηροῦ σύρματος.

Ὅταν ἡ ἐργασία αὕτη ἐτελείωσε καὶ ἡ βεβασανισμένη κόμη ἀνεπαύθη, ἀπηλλάγη δὲ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ φορτίου ἐκείνου ἡμίσεος περίπου χιλιογράμμου, ἡ κεφαλαλγία ἔπαυσεν, ἡ δὲ ἀσθενής, ἂν καὶ στερηθεῖσα τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς μεταλλικοῦ φόρτου, δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ὡραία.

Καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς διηγήσεως; Ἰδοὺ αὐτό· Ῥίψατε μακράν, κυρίαι, ὅλην τὴν βαρεῖαν συσκευήν, ἥτις βασανίζει τὴν κεφαλήν σας. Ἀνυψώσατε ἐλαφρῶς τὸ φυσικὸν κόσμημα τοῦ προσώπου σας, κτενίσατε τὴν κόμην σας πρωῒ καὶ ἑσπέρας διὰ κτενίου μαλακοῦ, *βουρτζίσατε* αὐτὴν ἐλαφρῶς, συστρέψατε ἡσύχως, ἀλλὰ μὴ διαπλέκετε αὐτήν, μὴ τὴν συμπιέζετε οὐδέποτε.

Τὸ δέρμα τὸ ὑπὸ τῆς κόμης καλυπτόμενον ἐκκρίνει ὑγρόν τι, ὅπερ ἐπαρκεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὴν κόμην τὴν ἀναγκαίαν μαλακότητα. Μόνον δ' ἐν περιπτώσει ἀνεπαρκείας τοῦ ὑγροῦ τούτου δύναταί τις νὰ ἀλείφῃ ἐνίοτε τὴν κόμην δι' ὑγροῦ ξένου, τὸ δὲ μόνον κατάλληλον πρὸς τοῦτο εἶνε τὸ πρόσφατον καθαρὸν ἔλαιον ἢ ἀλοιφὴ καθαρὰ ἐκ μυελοῦ ἐξ ὀστῶν βοός. Τὸ καλλίτερον ὅμως εἶνε ἀντὶ νὰ ἐπιθέτῃ τις τοιαύτας οὐσίας ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς κεφαλῆς, νὰ φροντίζῃ νὰ ἀφαιρῇ τὰς ἐπ' αὐτοῦ ὑπαρχούσας ἐνίοτε ξένας οὐσίας, εἴτε ἐξ αὐτοῦ γεννωμένας εἴτε ἔξωθεν προερχομένας. Ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ ἀπαλλάττῃ αὐτὴν τῶν ἐπιδερμικῶν λεπιδίων (πιτυρίδας), ἥτις προσκολλᾶται εἰς τὴν ῥίζαν τῶν τριχῶν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἀκαθαρσιῶν, αἵτινες συσσωρεύονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πλέον ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος. Μία ψῆκτρα, ἓν κτένιον καὶ τεμάχιον σάπωνος θὰ ἦσαν ἐπαρκῆ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας ταύτης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 319 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ΄

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 7 Φεβρουαρίου 1882

Τὰ συμπόσια

ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην τότε μόνον εὑρίσκει εἰς τὰ δεῖπνα καὶ συμπόσια θέλγητρον, ὅταν οἱ συμμετέχοντες τούτων ὦσι πολλοί, καθὼς ἐν γένει ἐννοεῖ τόν τε πολιτικὸν καὶ ἰδιωτικὸν βίον ἐν τῇ συναναστροφῇ μετὰ τῶν ἄλλων· διὰ τοῦτο εἶνε τὰ κοινὰ δεῖπνα συνηθέστατα· μόνον ὁ φύσει ἰδιόρρυθμος καὶ δύστροπος ἄνθρωπος ἀποφεύγει τὴν συνεστίασιν καὶ προτιμᾷ τὸ «μονοσιτεῖν»· τὸν τοιοῦτον λίαν ἐπιτυχῶς διακωμῳδεῖ ὁ κωμικὸς Ἄλεξις διὰ τῶν ἑξῆς «ἐπὰν ἰδιώτην ἄνδρα μονοσιτοῦντ' ἴδῃς, ἢ μὴ ποθοῦντ' ᾠδὰς ποιητὴν καὶ μέλη, τὸν μὲν ἰδιώτην τοῦ βίου τὸν ἥμισυν ἀπολωλεκέναι νόμιζε, τὸν δὲ τῆς τέχνης τὴν ἡμίσειαν· ζῶσι δ' ἀμφότεροι μόλις».

Ὅτι ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ἐξόχως ἐκτιμᾷ τὴν ἐν τῷ δείπνῳ συναναστροφήν, εἶνε ἀπόρροια τοῦ ἐμφύτου αἰσθήματος τῆς φιλοξενίας, προτερήματος, ἐφ' ᾧ εὐτυχῶς καὶ ὁ νῦν ἑλληνικὸς λαὸς διακρίνεται καὶ δύναται μετὰ ὑπερηφανίας νὰ λέγῃ, ὅτι τὸ ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ ἀρχαίου. Εἰς τὸ αἴσθημα τοῦτο ὀφείλεται κυρίως ἡ ἀνάπτυξις τῶν συμποσίων, ἅτινα κατέχουσι τοσοῦτον λαμπρὰν σελίδα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὥστε τολμῶ νὰ εἴπω, ὅτι, ἐὰν οὐδὲν ἄλλο διεσώζετο μέχρις ἡμῶν ἐκ τοῦ ἀνεκτιμήτου καὶ ἀνεξαντλήτου θησαυροῦ τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων ἢ μόνον ὅ,τι πρὸς τὰ συμπόσια σχετίζεται, τοῦτο ἤθελεν εἶνε σαφέστατον δεῖγμα τῆς θαυμασίας ἐπιδόσεως καὶ τοῦ μεγαλείου, εἰς ὃ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔφθασε τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἔθνος.

Ὡς πρώτη ἀφορμὴ τῶν κοινῶν συνεστιάσεων δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐλάβεια· διὸ δικαίως παρατηρεῖ ὁ Ἀθήναιος ὅτι πᾶν συμπόσιον αἰτίαν ἔχει τὴν εὐσέβειαν, ἥτις ἐξεδηλοῦτο διὰ τῶν θυσιῶν δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν. Ὡς δημοσία θυσία δύναται ἐν πρώτοις νὰ θεωρηθῇ ἡ τῶν Πυλίων (Ὀδ. γ. 5), ἥτις προσφέρεται τῷ Ποσειδῶνι ὡς οἰκογενειακῷ θεῷ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Πύλου Νηλέως.

Τοιαύτην ἀφορμὴν εἶχον μετὰ ταῦτα ἐν Ἀθήναις τὰ λεγόμενα δεῖπνα δημοτελῆ, ἢ δημοθοινίαι, ἅτινα συνήθως συνεκροτοῦντο μετὰ τὰς μεγάλας θυσίας ἤτοι τὰς ἑκατόμβας.

Ἔν τινι ἀνακαλυφθείσῃ ἐπιγραφῇ γίνεται λόγος περὶ τῆς κρεονομίας, τ. ἔ. τῆς διανομῆς τῶν κρεάτων μετὰ τὴν δημοτελῆ θυσίαν κατὰ τὸ δεῖπνον εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὸν λαὸν ἰδιαιτέρως κατὰ δήμους. Ἐν ἄλλῃ δὲ Πολύευκτός τις κατασταθεὶς ἄρχων, ἐπαινεῖται καὶ χρυσῷ στεφάνῳ στεφανοῦται κατὰ τὸν νόμον, ἐπειδὴ ἐπεμελήθη τῆς θυσίας, τῆς πομπῆς τῷ Ἡρακλεῖ, τῆς ἀρτονομίας καὶ κρεονομίας καὶ τέλος τῆς ἐπικοσμήσεως τῆς τραπέζης διαμοιράσας εἰς πάντας οἶνον καὶ εἰς ἕκαστον θύτην δραχμὰς ὀκτώ. Δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐγίνοντο προσέτι τὰ ἐν τῷ πρυτανείῳ τελούμενα δεῖπνα, ἐν οἷς ἐλάμβανον μέρος οἱ ἄρχοντες καὶ ἄλλοι ἔντιμοι ξένοι. Ἡ τράπεζα αὕτη καλεῖται *κοινὴ ἑστία* ἢ *βουλαία*, ἔχουσα τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα διὰ τὴν πόλιν ἣν ἡ οἰκιακὴ ἑστία διὰ τὴν οἰκίαν ἑκάστου πολίτου. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν νενομισμένων τούτων δημοσίων θυσιῶν ἐτελοῦντο καὶ ἰδιωτικαί, εἰς τὴν τελετὴν τῶν ὁποίων πολλαὶ καὶ διάφοροι περιστάσεις ἐχρησίμευον ὡς ἀφορμαί, ὡς π. χ. ὁ γάμος, ὁ ἀποχωρισμὸς ἢ ἡ ἐπάνοδος οἰκείων καὶ φίλων, ἡ σωτηρία ἔκ τινος ἐπικειμένου κινδύνου, κ.τ.λ. Καθὼς δὲ μετὰ τὴν τελετὴν τῶν πρώτων συνεκροτοῦντο τὰ δημόσια δεῖπνα, οὕτως ὁ θυσιάζων παρεσκεύαζε μετὰ τὴν θυσίαν ἰδιωτικὸν δεῖπνον, εἰς ὃ πλεῖστοι φίλοι προσεκαλοῦντο.

Κατὰ τὴν τελετὴν τῶν γάμων ἦτο ἀναγκαία ἡ παρουσία ὅσον τὸ δυνατὸν πλειοτέρων συνδαιτυμόνων ἕνεκα δύο λόγων, πρῶτον ἕνεκα εὐλαβείας πρὸς τοὺς γαμηλίους θεοὺς καὶ δεύτερον, ὅπως οἱ τοῦ γαμικοῦ δείπνου κοινωνοῦντες ὦσι συγχρόνως ἐν ἀνάγκῃ καὶ μάρτυρες. Πολλὰ τῶν περὶ τοὺς γάμους νενομισμένων ἐθίμων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος· διὰ τοῦτο δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ ἀναφέρω τινά· οὕτω π.χ. πρὸ τῶν γάμων ἐτελεῖτο θυσία καὶ ἑορτὴ προγάμια ἢ προτέλεια καλούμενα, καθὼς παρ' ἡμῖν τὴν Πέμπτην καὶ ἰδίως τὸ Σάββατον πρὸ τῆς Κυριακῆς τῶν γάμων προσκαλοῦνται οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ φίλοι ὅπως προεορτάσωσιν αὐτοὺς ἐν εὐθυμίᾳ καὶ χαρᾷ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν μελλονύμφων. Ἐνιαχοῦ φυλάττεται τὸ ἔθιμον ὅπως ὁ νυμφίος ἰδίᾳ χειρὶ κατασφάξῃ τὸν καλλίτερον τῶν ἀμνῶν, καὶ ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ αἵματος τοῦ σφαζομένου ζῴου ἢ καὶ ἐξ ἄλλων σημείων προφητεύεται ἡ μέλλουσα τύχη τοῦ μελλονύμ-

Digitized by Google

φου. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων τελουμένων συμποσίων, συνήθεια ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅπως τὴν πρώτην ἐπομένην ἡμέραν, ἥτις ἐκαλεῖτο ἐπαυλία, οἱ τῆς νύμφης γονεῖς ἐν συνοδείᾳ συγγενῶν καὶ φίλων ἐπισκεφθῶσιν αὐτὴν προσφέροντες τὰ λεγόμενα ἐπαύλια δῶρα ἢ καὶ ἁπλῶς προσφοράς, τ. ἔ. τὴν προῖκα, ἥτις τὴν σήμερον ἄγεται συγχρόνως μὲ τὴν νύμφην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Οὗτος παρασκευάζει τότε λαμπρὸν δεῖπνον, ὅπερ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ὀφείλει ν' ἀνταποδώσῃ ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον, τὴν δευτέραν ἢ τρίτην ἡμέραν τὴν καλουμένην ἀπαυλίαν, προσκαλῶν τοὺς νεονύμφους ἐπίσης ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ γαμβροῦ συνοδευομένους. Ἡ συνήθεια διεσώθη, ὡς γνωστὸν καὶ παρὰ τοῖς νῦν Ἕλλησι καὶ Ἀλβανοῖς. Ἰδιαίτερον δεῖπνον ἐδίδετο εἰς τοὺς φράτορας δηλαδὴ τὰ μέλη τῆς αὐτῆς φρατρίας ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ, καθ' ὃ ἡ νύμφη εἰσήγετο εἰς τὴν φρατρίαν· τοῦτο ἐκαλεῖτο γαμηλίαν εἰσφέρειν, γαμήλια θύειν, γαμοτελεῖν.

Ἡ γέννησις ἑνὸς τέκνου ἐχρησίμευεν ἐπίσης ὡς ἀφορμὴ συμποσιακῆς διασκεδάσεως. Καὶ ἐνταῦθα παρατηροῦνται ἔθιμα ἔχοντα ὁμοιότητα μὲ τὰ σημερινά· ἡ πέμπτη ἡμέρα μετὰ τὸν τοκετὸν ἑωρτάζετο ἐν ὅλῃ τῇ ἐπισημότητι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ νεογεννήτου βρέφους ὑπὸ πολλῶν συγγενῶν καὶ φίλων, οἵτινες συνείθιζον νὰ προσφέρωσιν αὐτῷ γενέθλια δῶρα. Τὸ βρέφος περιεφέρετο τότε περὶ τὴν ἑστίαν τῆς οἰκίας, ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἑορτὴ ἀμφιδρόμια ἐκλήθη.

Ἡ σπουδαιοτάτη πασῶν τῶν εἰς τὴν γέννησιν ἀναφερομένων ἑορτῶν ἦτο ἡ δεκάτη, καθ' ἣν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν πλησιεστάτων οἰκείων καὶ φίλων τὸ βρέφος προσηγορεύετο μὲ τὸ ὑπὸ τῶν γονέων του ὁριζόμενον ὄνομα καὶ τελουμένων τῶν νενομισμένων θυσιῶν, ἐπίσημον δεῖπνον παρετίθετο τοῖς προσκεκλημένοις. Ἡ τεσσαρακοστὴ ἡμέρα ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ, καθ' ἣν ἡ λεχοῦσα προσήρχετο εἰς τὸν ναὸν χάριν καθαρισμοῦ, ἑωρτάζετο ἐπίσης ἀλλὰ οὐχὶ μετὰ τόσης ἐπισημότητος μεθ' ὅσης ἡ δεκάτη. Γνωστὸν εἶνε ὅτι τὰ ἔθιμα ταῦτα σχεδὸν ἀπαραλλάκτως διεσώθησαν παρὰ τῷ ἑλλην. λαῷ μέχρι τῆς σήμερον. Τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ τέκνου προσέρχονται συγγενεῖς καὶ φίλοι φέροντες μεθ' ἑαυτῶν οὐ μόνον τὰ τοῦ βρέφους δῶρα τὰ λεγόμενα «ῥαντίσματα» ἀλλὰ καὶ δεῖπνον παρεσκευασμένον καὶ οἶνον.

Τὴν ὀγδόην ἢ τὴν ἐννάτην ἡμέραν βαπτίζεται τὸ παιδίον ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν ἑσπέραν συγκροτεῖται ἐπίσης συμπόσιον. Τὴν τεσσαρακοστὴν δ' ἐπὶ τέλους, «σαραντίζει» (=τεσσαρακοντίζει) ἡ λεχοῦσα, προσέρχεται δηλ. εἰς τὸν ναόν, ἔνθα διά τινων εὐχῶν τοῦ ἱερέως θεωρεῖ ἑαυτὴν καθαρὰν παντὸς ῥύπου, καὶ οὕτω δικαιοῦται νὰ παρουσιάζηται εἰς τὰς συναναστροφάς.

Εἰς τοῦτο τὸ εἶδος τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν παρεπομένων συμποσίων ἀνήκουσι καὶ τὰ «γενέθλια» ἅτινα διακρίνονται τῶν «γενεσίων» κατὰ τοῦτο, ὅτι τὰ μὲν πρῶτα τάσσονται ἐπὶ τῶν ζώντων καὶ ἐν ᾗ ἕκαστος ἡμέρᾳ ἐγεννήθη, τὰ δὲ γενέσια ἐπὶ τῶν τεθνηκότων, ἐν ᾗ ἕκαστος ἡμέρᾳ τετελεύτηκε.

Ὁ θάνατος συνετέλει ἐπίσης ὡς αἰτία ὅπως οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ ἀποθανόντος συναθροισθῶσι καὶ ὁμοῦ δειπνήσωσι. Τὸ δεῖπνον τοῦτο ἐκαλεῖτο «περίδειπνον» καὶ παρεσκευάζετο ἢ ἀμέσως μετὰ τὴν κηδείαν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν ᾗ συνέβη ὁ θάνατος, ἢ καὶ παρά τινι τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν. Τὸ ἔθιμον σώζεται ἔτι παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα «παρηγοριά». Οἱ τὴν κηδείαν παρακολουθήσαντες ἐπανέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τετελευτηκότος καὶ περιρραντιζόμενοι πρὸ τῆς θύρας ἅπαντες ἀνεξαιρέτως μὲ ὕδωρ χάριν καθαρμοῦ, περίλυποι λαμβάνουσι τὸ περίδειπνον, καθ' ὃ θέμα τῆς ὁμιλίας εἶνε ὁ ἔπαινος τοῦ ἀποθανόντος, καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὗτος δὲν εἶνε ἄξιος ἐπαίνου, ὡς ἐγίνετο καὶ παρὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν. Ὅτι ἐνίοτε, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ τελευτήσας τύχῃ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ἡ ἐνέργεια τοῦ οἴνου μετατρέπει τὴν λύπην τῶν παρακαθημένων εἰς χαράν, τοῦτο δὲν θεωρεῖται ἄτοπον, καθόσον ὁ τὴν γῆν διὰ παντὸς ἐγκαταλείψας νομίζεται τρόπον τινὰ εὐδαίμων καὶ μακάριος ἀπαλλαγεὶς τῶν βασάνων τοῦ ματαίου κόσμου, διὸ καὶ μακαρίτης ἤδη ὀνομάζεται.

Ἐλησμόνησα νὰ παρατηρήσω ἀνωτέρω ὅτι τὸ περίδειπνον εἶνε γνωστὸν καὶ τοῖς ὁμηρικοῖς ἥρωσιν ἐκφραζόμενον διὰ τοῦ «τάφον δαινύναι» τ. ἔ. δαῖτα τάφου, ἐπικήδειον εὐωχίαν παρέχειν. Οὕτως ὁ Ὀρέστης προσφέρει νεκρικὸν δεῖπνον τοῖς Ἀργείοις δολοφονήσας τὴν μητέρα του Κλυταιμνήστραν καὶ τὸν Αἴγισθον· παρομοίως παρέχει ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπὶ τοῦ πλοίου του μέγα δεῖπνον τοῖς ἑταίροις χάριν τοῦ φίλου του Πατρόκλου ἐν τῇ μάχῃ πεσόντος. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι τὸ περίδειπνον προσφέρεται παρ' Ὁμ. πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ὡς φαίνεται βέβαιον ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ· διότι, ἀφ' οὗ κατὰ πρῶτον στίχ. 57, λέγεται «αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο» μετὰ ταῦτα γίνονται τὴν ἐπομένην ἡμέραν αἱ προετοιμασίαι ὅπως καῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Πατρόκλου.

Ὡς ἄλλην ἀφορμὴν συγκροτήσεως συμποσίου ἀναφέρω ἐπὶ τέλους ὅτι ὁ στεφανούμενος ποιητὴς ἢ χορηγὸς συνείθιζε διὰ λαμπροῦ δείπνου νὰ ἑορτάσῃ τὰ ἐπινίκια, προσκαλῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ του πλείστους συνδαιτημόνας. Τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος, τὸ ἀριστούργημα πάντων τῶν ἔργων τοῦ θείου φιλοσόφου, ὀφείλεται εἰς τὴν νίκην τοῦ ποιητοῦ Ἀγάθωνος, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁποίου ὑποτίθεται ὅτι γίνονται αἱ διάφοροι ὁμιλίαι καὶ τὰ ἐγκώμια τοῦ ἔρωτος ὑπὸ πολλῶν λογίων ἀνδρῶν, ἐν οἷς συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ δαιμόνιος Σωκρά-

Digitized by Google

της, ἡ ψυχὴ πάσης συμποσιακῆς διασκεδάσεως. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν μέχρι τοῦδε συγκαταλεγεισῶν ἀφορμῶν, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρῶνται ὡς τακτικαί, εἶνε εὐνόητον ὅτι πολλάκις συνεκροτοῦντο συμπόσια, χωρὶς νὰ δίδηται ἀφορμή τις ἐκ τῶν νενομισμένων· οὕτω συνήρχοντο οὐχὶ σπανίως πολλοὶ νέοι ἐπὶ σκοπῷ ὅπως διασκεδάσωσιν ἔν τινι οἰκίᾳ καὶ παρεσκεύαζον τὰ λεγόμενα «ἀπὸ συμβολῶν δεῖπνα», ὀνομασθέντα οὕτω, διότι ἕκαστος τῶν συμμετόχων ὤφειλε νὰ καταθέσῃ (συμβάλλεσθαι) εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον τῶν συνδαιτυμόνων ἀνάλογόν τινα χρηματικὴν εἰσφοράν. Τὸ ἔθιμον ἀναφέρεται καὶ παρ' Ὁμήρῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἔρανος» ὡς ἐν Ὀδυσ. α, 226:

εἰλαπίνη ἠὲ γάμος; ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν,

καὶ παρ' Ἡσιόδῳ, ἐν Ἔργ. 722:

μηδὲ πολυξείνου δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι
ἐκ κοινοῦ, πλείστη δὲ χάρις δαπάνη τ' ὀλιγίστη.

Ἀλλ' ἴσως ὁ Ἡσίοδος ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὸ ἕτερον εἶδος τῶν τοιούτων δείπνων, τὸ λεγόμενον «ἀπὸ σπυρίδος», καθόσον ἕκαστος τῶν συνδαιτυμόνων ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ φαγητὸν ἐν καλαθίῳ (ἐν σπυρίδι) καὶ τὸ κατέθετεν ἐπὶ τῆς κοινῆς τραπέζης.

Τὰ ἀπὸ συμβολῶν δεῖπνα ἐκαλοῦντο ἴσως καὶ συναγώγιμα· «ἔλεγον δὲ συνάγειν καὶ τὸ μετ' ἀλλήλων πίνειν καὶ συναγώγιον τὸ συμπόσιον . . . μήποτε δὲ τοῦτ' ἔστι τὸ ἀπὸ συμβολῶν καλούμενον». Ἐάν τις τῶν συνδαιτυμόνων ὑπὸ αἰσθήματος γενναιοδωρίας ἐμφορούμενος προσέθετέ τι εἰς τὸ κοινὸν δεῖπνον ἰδίᾳ δαπάνῃ, τότε ἐκαλεῖτο τοῦτο «ἐπιδόσιμον» καὶ ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων «ἐξ ἐπιδομάτων».

Αἱ συνεντεύξεις ἐγίνοντο ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ τινὸς τῶν φίλων, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, ἢ ἐν τῇ ἑταίρας τινός, ἢ ἐπὶ τέλους ἔν τινι ἐξοχῇ ἐν ὑπαίθρῳ καὶ παρὰ τὴν παραλίαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων τῶν δείπνων, ἅτινα πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγίνοντο συνήθως μεταξὺ νέων ὁμηλίκων συνεκροτοῦντο καὶ ἄλλα, ἰδίως ἐν Ἀθήναις, τακτικῶς καθ' ὡρισμένον χρόνον σπουδαιότερον χαρακτῆρα φέροντα· τοιαῦτα εἶνε π. χ. τὰ μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς φυλῆς ἢ δήμου ἢ φατρίας συγκροτούμενα· ἔπειτα τὰ τῶν φιλοσόφων, καὶ δὴ τῶν περιπατητικῶν, ὧν ἱδρυτὴς θεωρεῖται ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ τῶν στωϊκῶν, ὧν τὰ μέλη ὑποδιαιροῦνται εἰς διογενιαστάς, ἀντιπατριστὰς καὶ παναιτιαστάς.

Μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις περὶ τῶν κοινῶν δείπνων καὶ συμποσίων ὑπολείπεται ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον τὴν ἐν αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυλαττομένην ἐθιμοταξίαν. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνα τὰ δεῖπνα, ἅτινα εἰς πολλοὺς παρεῖχεν ἰδίᾳ δαπάνῃ. Εἰς τὰς λεπτομερείας λοιπὸν τοιούτου τινὸς δείπνου εἰσάγω τὸν ἀναγνώστην, προσπαθῶν διὰ τῶν ἑξῆς νὰ καταστήσω αὐτὸν ἐνήμερον τῶν παρατηρουμένων ἐθίμων καὶ τρόπον τινὰ κοινωνὸν καὶ συμμέτοχον αὐτοῦ προϋποτιθεμένου βεβαίως, ὅτι θέλει μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ ἐπεξέλθω μέρη τινὰ διεξοδικώτερον πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας.

Ἡ πρόσκλησις τῶν συνδαιτυμόνων ἐγίνετο ἢ παρὰ τοῦ δειπνίζοντος προσωπικῶς ἢ διὰ τοῦ ὑπηρέτου. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ὁμηρικὴ φιλοξενία, καθ' ἣν οἱοσδήποτε ξένος ὡς ἱερὸς ἐλογίζετο, διό, καὶ πρὶν ἢ γείνῃ ἡ προσωπικὴ σύστασις καὶ γνωριμία προσεφέροντο αὐτῷ λουτρὸν τροφὴ καὶ πάντα τὰ ἀναπαυστικὰ μέσα, δὲν παρατηρεῖται εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καὶ ἐπὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων, ἀλλ' οὐχ' ἧττον δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπρεπές, ἐὰν γνώριμός τις ἄκλητος προσήρχετο εἰς τὸ δεῖπνον. Ὁ ἑστιῶν ἐφιλοτιμεῖτο ἀπεναντίας νὰ παράσχῃ καὶ τούτῳ ἀδιακρίτως πάσας τὰς δυνατὰς περιποιήσεις· τοῦτο καταδηλοῦται ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ «Συμποσίου» τοῦ Πλάτωνος, ἔνθα ὁ δειπνίζων Ἀγάθων ὑποδέχεται τὸν ἀπροσκλητὶ προσερχόμενον Ἀριστόδημον διὰ τῶν ἑξῆς φιλοφρονητικῶν λόγων· «εἰς καλὸν ἥκεις, ὅπως συνδειπνήσῃς· εἰ δ' ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἦλθες, εἰς αὖθις ἀναβαλοῦ, ὡς καὶ χθὲς ζητῶν σε, ἵνα καλέσαιμι, οὐχ οἷός τ' ἦ ἰδεῖν». Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ Ἀγάθωνος εἶνε πλαγία αἴτησις συγγνώμης, ἀποδεικνύει δὲ αὐτὸν ἐνήμερον τῆς ἐν συναναστροφῇ πρεπούσης συμπεριφορᾶς, οἵα νῦν συνειθίζεται ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν εὐγενῶν.

Ὅτι δὲ οἱ χαίροντες φήμης καὶ ὑπολήψεως τῶν πολιτῶν καὶ ἄνευ προηγουμένης προσκλήσεως ἠδύναντο ἀσυστόλως νὰ λάβωσι μέρος εἰς εὐωχίαν, ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τῆς συνήθους παροιμίας «αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴενται» ἢ ἐκ τῆς ὁμοίας ταύτῃ «ἀκλητὶ κωμάζουσιν εἰς φίλους φίλοι», ἥτις ἀπεικονίζει ἀκριβῶς τὸ φρόνημα τῶν παλαιῶν χρόνων.

Ἐννοεῖται δὲ εὐκόλως ὅτι ὡς προσκεκλημένοι ἐθεωροῦντο ὅσοι τῶν συνδειπνούντων εἰσήγοντο ὑπό τινος φίλου ὅστις ἰδιαιτέρως προσεκλήθη, ὡς φαίνεται πάλιν ἐκ τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος μόνον ὑπὸ ὅρον τινὰ δέχεται τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σωκράτους· «ὅρα οὖν ἄγων με τί ἀπολογήσει; ὡς ἐγὼ μὲν οὐχ' ὁμολογήσω ἄκλητος ἥκειν, ἀλλ' ὑπὸ σοῦ κεκλημένος». Τοὺς εἰσαγομένους φίλους ἀποκαλεῖ ὁ Πλούταρχος σκιὰς τῶν προσκεκλημένων. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀφιερώνει ὁλόκληρον τὸ κάτωθι σημειωθὲν κεφάλαιον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, δηλαδὴ περὶ τοῦ πρέποντος ἢ μὴ τοῦ τοιούτου εἴδους τῆς προσκλήσεως καὶ φαίνεται ὅτι ἀποδοκιμάζει τὰς σκιάς, αἵτινες ὡς ἄγνωστα πρόσωπα ὀλίγον δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν εὐθυμίαν τοῦ συμποσίου.

Ὅσα δὲ ὁ Πλούταρχος καὶ οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς ἱστοροῦσιν δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀπηλλαγμένα τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς των, καὶ διὰ

Digitized by Google

ταῦτα πρέπει πάντα τὰ τοιαῦτα μετὰ μεγίστης ἐπιφυλάξεως νὰ ἐπωφελώμεθα· οὕτω π. χ. φαίνεται μεταξὺ ἄλλων ἀπίστευτος ἡ διήγησις τοῦ Πλουτάρχου ὅτι ὁ Περίανδρος προσέφερεν εἰς ἕκαστον τῶν προσκεκλημένων συνδείπνων ἅμαξαν πολυτελῶς κεκοσμημένην, ἢ τὸ περὶ τῶν Συβαριτῶν λεγόμενον, ὅτι οὗτοι δῆθεν πρὸ ἑνὸς ἔτους προσεκάλουν τὰς γυναῖκας εἰς δεῖπνον, ἵνα αὗται ἐν σχολῇ λαμπρῶς μὲ ἐσθῆτα καὶ χρυσὸν προπαρασκευασθῶσιν, καὶ οὕτως ἐμφανισθῶσιν εἰς συμποσιακὴν συναναστροφήν. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκεῖοι καὶ συνήθεις φίλοι προσήρχοντο εἰς τὸ δεῖπνον, οἵτινες ἠδύναντο διὰ καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ διὰ ἀστείων ἢ καὶ σπουδαίων λόγων νὰ καταστήσωσι τὴν συνέντευξιν τερπνὴν καὶ εὐάρεστον.

Προνόμιον ἰδιαίτερον εἶχον πρὸ πάντων οἱ «παράσιτοι», οἵτινες ἄκλητοι προσήρχοντο ἐπὶ σκοπῷ, ὅπως κινήσωσι γέλωτα ἐν τῷ συμποσίῳ διὰ παντὸς τρόπου, διὸ καὶ «γελωτοποιοὶ» προσέτι καλοῦνται. Κατ' ἀρχὰς τὸ ὄνομα τῶν παρασίτων ἦτο σεμνὸν καὶ ἱερόν· διότι πρότερον ἐκαλοῦντο παράσιτοι «οἱ ἐπὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ σίτου ἐκλογὴν αἱρούμενοι»· ἦσαν δηλαδὴ εἶδος ἱεροδούλων, οἵτινες ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λάβωσι μέρος εἴς τινα δεῖπνα μετὰ τὴν θυσίαν ἢ καὶ εἰς τὸ Πρυτανεῖον· ὅτι οὗτοι ἀπήλαυον μεγίστης τιμῆς καὶ ὑπολήψεως φαίνεται ἐκ τῆς παραδόσεως τοῦ Κλεάρχου, τοῦ Ἀριστοτέλους μαθητοῦ, ὅστις τάδε γράφει «ἔτι δὲ παράσιτον νῦν μὲν τὸν ἕτοιμον, τότε δὲ τὸν εἰς τὸ συμβιοῦν κατειλεγμένον· ἐν γοῦν τοῖς παλαιοῖς νόμοις αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων ἔτι καὶ σήμερον ταῖς ἐντιμοτάταις ἀρχαῖς συγκαταλέγουσι παρασίτους»· ἀλλ' ὅσον ηὔξανεν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τοσοῦτον ἠλαττοῦτο τὸ ἔργον των καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ πτῶσις αὐτῶν βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας τιμητικῆς θέσεως εἰς τὴν ποταπὴν καὶ περιφρονητικήν, εἰς ἣν καὶ μέχρι τῆς σήμερον νοοῦνται. Κατὰ πρῶτον λέγεται ὅτι Ἐπίχαρμος, ὅστις κατήγετο μὲν ἐκ τῆς νήσου Κῶ ἤκμασε δὲ καὶ ἐφημίσθη ἐν Συρακούσαις ἐπὶ τοῦ τυράννου Ἱέρωνος, εἰσήγαγε τὸ πρόσωπον τοῦ παρασίτου ἐν τῇ κωμωδίᾳ. Ἀμφίβολον ὅμως εἶνε, ἐὰν οὗτος πρῶτος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὀνόματος ἐπὶ κακῆς σημασίας, ὡς διατείνεται ὁ Ἀθήναιος ἢ ὁ Ἄλεξις, ὡς παραδίδει ὁ Καρύστιος ὁ Περγαμηνὸς ἐν τῷ περὶ διδασκαλιῶν. Ἡ δευτέρα γνώμη φαίνεται ἡ πιθανωτέρα· ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ παρασίτου ἔλειπεν ἐντελῶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ, ἐπειδὴ τὸ ὄνομά του δὲν εἶχε κακὴν σημασίαν. Οἱ ποιηταὶ ἐκείνων τῶν χρόνων διακωμῳδοῦσι τοὺς παρασίτους ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν «κολάκων» ἢ «βωμολόχων» ἢ «γελωτοποιῶν».

Τὸ αὐτὸ προνόμιον εἶχον καὶ αἱ ὀρχηστρίδες ἢ αἱ αὐλητρίδες, αἵτινες ἀπροσκλητὶ εἰσήρχοντο πανταχοῦ, ὅπου ἦτο συμπόσιον ἐπὶ σκοπῷ ὅπως διὰ τοῦ ἔργου των φαιδρύνωσιν αὐτό· αἱ δεύτεραι μάλιστα ἦσαν ἀπαραίτητοι ὡς συνοδεύουσαι διὰ τοῦ αὐλοῦ τὰς τελουμένας σπονδάς, ὡς θέλομεν ἴδῃ κατωτέρω· διὸ καὶ πρὸ ἡμερῶν ἐπὶ τούτῳ ἐμισθοῦντο.

Κατὰ τὴν ὡρισμένην ὥραν τοῦ δείπνου ὤφειλον πάντες οἱ προσκεκλημένοι νὰ ὦσι παρόντες ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ δειπνίζοντος, τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον οἱ μὴ ἐγκαίρως προσερχόμενοι δὲν ἀνεμένοντο· οὕτως ὁ Σωκράτης καταλαμβάνει τοὺς παρὰ τῷ Ἀγάθωνι φιλοξενουμένους «ἤδη μέλλοντας δειπνεῖν», καὶ ὁ δημαγωγὸς ἐν Ἀθήναις Πολύχαρμος ἀπολογούμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λέγει πρὸς ἔπαινόν του ὅτι «οὐδέποτε κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὕστατος ἀφίκετο».

Οἱ προσκεκλημένοι ἐφρόντιζον ὅπως παρουσιασθῶσιν ἐν τῇ συναναστροφῇ κάλλιον ἐστολισμένοι ἢ ὡς συνήθως, καθὼς φαίνεται πάλιν ἐκ τοῦ Σωκράτους, ὃν συνιστᾷ καθ' ὁδὸν «λελουμένον τε καὶ τὰς βλαύτας ὑποδεδεμένον» ὁ Ἀριστόδημος καὶ μετὰ περιεργείας ἐρωτᾷ· «ὅποι ἴοι οὕτω καλὸς γεγενημένος». Ἅμα ἀφικόμενοι εἰσήγοντο ὑπὸ ὑπηρετῶν, ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένων, εἰς τὸν ἀνδρῶνα, ἔνθα πρὶν ἢ λάβωσι τὴν εἰς δεῖπνον προσήκουσαν θέσιν, ἀφῃροῦντο, συνήθως καθήμενοι, ὑπ' αὐτῶν τὰ ὑποδήματα καὶ ἐνίπτοντο τοὺς πόδας. Καθὰ διηγεῖται ὁ Πλούταρχος οἱ τὴν πολυτέλειαν ἀγαπῶντες ἐνίπτοντο τοὺς πόδας οὐχὶ μὲ ὕδωρ, ἀλλὰ μὲ οἶνον καὶ ἀρώματα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν, ἣν λαμβάνοντες οἱ ἀρχαῖοι ἔτρωγον, εἶνε βέβαιον ὅτι αὕτη δὲν εἶνε ὁμοία κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς καὶ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Ἐπὶ Ὁμήρου τρώγουσιν οἱ ἥρωες καθήμενοι, ἐν ᾧ οἱ μετὰ ταῦτα κατακείμενοι ἢ κατακλινόμενοι.

Τὰ ὁμηρικὰ καθίσματα εἶνε διαφόρων εἰδῶν ὡς θρόνος, κλισμός, δίφρος. Ὁ θρόνος εἶνε ἕδρα ἔχουσα ἐρείσματα ὄπισθεν καὶ εἰς τὰ πλάγια, ἀρκούντως ὑψηλή· διὰ τοῦτο προσαρτᾶται εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς ὑποπόδιον (θρῆνυς) ἐφ' οὗ στηρίζει πρὸς πλειοτέραν ἀνάπαυσιν ὁ καθήμενος τοὺς πόδας του· ὀλίγον τι διάφορος τοῦ θρόνου εἶνε ὁ κλισμός, ἴσως ὀλίγον ταπεινότερος, ἀλλὰ ποικιλώτερον κεκοσμημένος καὶ μᾶλλον εἰς ἀνάκλισιν ἰδιάζων ἤτοι ἀνακλιντήριον (fauteuil). Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἑδρῶν τούτων ἡπλώνοντο συνήθως καὶ τάπητες, λῖτα, χλαῖναι, ῥήγεα.

Ὁ δὲ δίφρος τέλος εἶνε ἁπλοῦν θρανίον (σκαμνί) ἄνευ ἀνακλίντρου ὄπισθεν. Ἐπὶ τοιούτων λοιπὸν καθισμάτων ἴσως καθήμενοι οἱ ὁμηρικοὶ Ἥρωες λαμβάνουσι τὴν τροφὴν παρὰ τῆς παρακειμένης ἑκάστῳ τραπέζης. Οἱ δὲ μεταγενέστεροι κατέκειντο, ὡς εἶπον, ἐπὶ κλίνης, στηριζόμενοι διὰ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἐπὶ προσκεφαλαίου καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν τροφὴν παρὰ τῆς πλησίον

Digitized by Google

παρακειμένης τραπέζης λαμβάνοντες, ἥτις συνήθως παρίσταται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀναγλύφων ὀλίγον τι χαμηλοτέρα τῆς κλίνης.

Ἐννοεῖται ὅμως οἴκοθεν ὅτι ἡ συναλλαγὴ τοῦ ἁπλοῦ καθίσματος διὰ τῆς οὐχὶ ὀλίγον δαπανηρᾶς κλίνης ἐξηρτᾶτο κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς χρηματικῆς καταστάσεως ἑκάστου· διὰ τοῦτο οἱ μὴ εὐποροῦντες τῶν πολιτῶν συνείθιζον κατ' ἀνάγκην νὰ τρώγωσι χαμαί, παρομοίως δηλαδὴ ὅπως καὶ τὴν σήμερον οἱ τοιοῦτοι συνειθίζουσι.

Ὡς γενικὸν ἔθιμον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι αἱ γυναῖκες, ὁσάκις ἐλάμβανον μέρος εἰς τὸ συμπόσιον τῶν ἀνδρῶν, καὶ τοῦτο ἐγίνετο ἢ ὅταν οἱ ἄνδρες ἦσαν μόνοι ἐν τῷ οἴκῳ ἄνευ φίλων, ἢ κατὰ τοὺς γάμους, παρεκάθηντο καὶ δὲν κατεκλίνοντο· διότι ἡ κατάκλισις τῶν γυναικῶν ἀντέβαινεν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς εὐσχημοσύνης·ἐπὶ πολλῶν ἀρχαίων ἀναγλύφων βλέπομεν τὸν μὲν ἄνδρα κατακείμενον, πλησίον του δὲ τὴν γυναῖκα παρακαθημένην μετὰ ἢ ἄνευ τέκνων ἢ ὑπηρετῶν. Ταῦτα τὰ ἀνάγλυφα, εἰς ἀνάμνησιν τῶν τεθνηκότων κατεσκευασμένα, παριστάνουσι κατὰ τὸν Welcker τὸ δεῖπνον, ὅπως πράγματι ἐγίνετο ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Becker ὅτι πανταχοῦ ὅπου ἐν συμποσιακοῖς ἀναγλύφοις αἱ γυναῖκες κατακέκλινται αὗται εἶνε τῆς ἐσχάτης τάξεως καὶ ἐκ τοῦ γένους τῶν ἑταιρῶν.

Ἡ κλίνη τοῦ συμποσίου διαφέρει πολὺ ὀλίγον ἢ διόλου τῆς τοῦ ὕπνου· διὸ πάντα τὰ συστατικά, ὅσα ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς μιᾶς, πρέπει νὰ νοηθῶσι καὶ περὶ τῆς ἑτέρας. Ἡ κατασκευὴ ἦτο ἁπλουστάτη· συνίστατο ἐκ τεσσάρων ξύλων ἐνηλάτων ἢ κραστηρίων καλουμένων καὶ διὰ σχοινίων συγκρατουμένων, ἐφ' ὧν ἡπλώνετο τὸ στρῶμα. Τὸ ἓν ἄκρον τῆς κλίνης ἦτο συνήθως μὲ ἓν ἀνάκλιντρον ἢ ἐπίκλιντρον ἐφωδιασμένον, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ὁ δειπνῶν. Τὰ στρώματα ἐπληροῦντο μὲ ἔριον ἢ κνέφαλλα, (διὸ καὶ ἐν γένει κνέφαλλα καλοῦνται) ἢ μὲ πτερὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐξηπλοῦντο διάφορα σκεπάσματα, ἅτινα καὶ διάφορα ὀνόματα εἶχον. Συνήθως κατεκλίνοντο δύο πρόσωπα ἐφ' ἑκάστης κλίνης «ὁμόσπονδοι» ἢ «ὁμόκλινοι» καλούμενοι, ὡς φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων, ὅτι ὅμως καὶ τρίτος τις προσήρχετο,φαίνεται ἐκ τοῦ «Συμποσίου» τοῦ Πλάτωνος,ἔνθα ὁ Ἀγάθων λέγει· «ὑπολύετε, παῖδες,Ἀλκιβιάδην,ἵνα ἐκ τρίτουκατακέηται».Ἀλλὰ τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῇ πάντοτε ὡς ἐξαίρεσις, εἰς ἣν μετὰ τὸ δεῖπνον δὲν ἐδίδετο πολλὴ σπουδαιότης· διότι κατὰ τὸ δεῖπνον διήγειρεν «ἐκ τρίτου ἡ κατάκλισις» φυσικῷ τῷ λόγῳ δυσχερείας τινάς.

Διάκρισις θέσεων παρατηρεῖται πολλαχοῦ· οἱ ἐντιμότεροι τῶν συνδαιτυμόνων καταλαμβάνουσι τὰ ἄκρα.Ἡ τιμητικὴ θέσις καλεῖται «προνομὴ» ἢ «ἔντιμος τόπος» διακρινομένη ἀπὸ τῆς «ἀτίμου κλισίας» ἢ «ἐσχάτης χώρας».

Ἡ πρώτη φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ πλησίον τοῦ ξενίζοντος,διὸ ὁ Σωκράτης παρὰ τῷ Ἀγάθωνι προσκαλεῖται νὰ λάβῃ θέσιν καὶ ὁ μικροφιλότιμος εἰς δεῖπνον προσκληθεὶς σπουδάζει «παρ' αὐτὸν τὸν καλέσαντα κατακείμενος δειπνῆσαι». Δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἀταξίας ἢ δυσαρεσκείας ὁ φιλοξενῶν ὥριζεν ἑκάστῳ τῶν συνδείπνων ἰδιαιτέραν θέσιν· ἀλλ' ἐὰν πράγματι καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῶν κλασσικῶν χρόνων ἀνετίθετο ὁ ὁρισμὸς τῶν θέσεων εἰς ἰδιαίτερον ἐπὶ τούτῳ ὁριζόμενον πρόσωπον,ὅπερ «ὀνομακλήτωρ» ἢ «ταξίαρχος τῶν δείπνων» ἐκαλεῖτο,καθὼς παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, φαίνεταί μοι λίαν ἀμφίβολον.

Πρὶν ἢ παρατεθῶσιν αἱ τράπεζαι, ἐνίπτοντο πάντες τὰς χεῖρας, ἃς ἀπεσπόγγιζον διὰ χειρομάκτρου· τοῦτο καλεῖται «ὕδωρ κατὰ χειρὸς διδόναι» ἢ ἁπλῶς «κατὰ χειρῶν» ὡς ἔν τινι φιλονεικίᾳ περὶ τοῦ ποῖον εἶνε τὸ ἥδιστον τῶν ὑδάτων, ἀπαντᾷ ὁ παράσιτος Φιλόξενος τὸ «κατὰ χειρῶν». Ἡ συνήθεια τοῦ νίπτεσθαι πρὸ τοῦ φαγητοῦ ἐπεβάλλετο τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, καθόσον, ἐκτὸς τοῦ κοχλιαρίου, πάντα τὰ λοιπὰ ἐργαλεῖα, ὧν ἡμεῖς κάμνομεν χρῆσιν, ἦσαν ἄχρηστα, ἂν οὐχὶ ἐντελῶς ἄγνωστα. Ἀντὶ τοῦ κοχλιαρίου ἐγίνετο οὐχὶ σπανίως χρῆσις καὶ κοίλου ἄρτου ἐν σχήματι κοχλιαρίου κατασκευαζομένου καὶ «μυστίλης» καλουμένου.

Τὸ τραπεζομάντιλον ἦτο ὅλως ἄγνωστον· τοῦ δὲ χειρομάκτρου ἐγίνετο χρῆσις μόνον μετὰ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν,ὡς εἶπον ἀνωτέρω,καὶ ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἑξῆς ἀποσπάσματος τοῦ Ἀριστοφάνους·

Φέρε, παῖ, κατὰ χειρὸς ὕδωρ,
παράπεμπε τὸ χειρόμακτρον.

Βεβαίως διεγείρεται ἐνταῦθα εἰς ἕκαστον ἡ ἀπορία, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ λείπῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν ἀρχαίων τὸ χειρόμακτρον ἀφ' οὗ ὡς βέβαιον θεωρεῖται ὅτι οὗτοι διὰ τῶν δακτύλων ἐλάμβανον τὴν τροφήν, καὶ ἕνεκα τούτου εἶχον πλειοτέραν ἀνάγκην καθαρισμοῦ; Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξετίμων βεβαίως τὴν καθαριότητα, ἀλλ'ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐπεκράτει τὸ ἔθιμον μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων νὰ τρώγωσι διὰ τῶν φυσικῶν περονίων ὡς τὴν σήμερον οἱ Ὀθωμανοί, καὶ ν' ἀποσπογγίζωσι τοὺς δακτύλους διὰ τοῦ μαλακοῦ τοῦ ἄρτου, διὰ τῆς καλουμένης *ἀπομαγδαλιᾶς*.

Μετὰ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν εἰσέφερον οἱ δοῦλοι τὰς τραπέζας καὶ ἔθετον αὐτὰς ἐπὶ τοῦ λεγομένου τρίποδος, ὅστις ἐτοποθετεῖτο πρὸ ἑκάστης κλίνης· διότι, καθὰ καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη, οἱ σύγκλινοι εἶχον ἀνὰ μίαν τράπεζαν πρὸ αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἀπὸ κοινοῦ ἐλάμβανον τὴν τροφήν. Οἱ Ἀρκάδες μόνον φαίνεται ὅτι παραβαίνουσι τὸ ἔθιμον τοῦτο, οἵτινες κατὰ τὸν Θεόπομπον ἐν ταῖς Ἑστιάσεσιν ὑποδέχονται τοὺς δεσπότας καὶ τοὺς δούλους, καὶ μίαν πᾶσι τράπεζαν παρασκευάζουσι καὶ τὰ σιτία πᾶσιν εἰς τὸ μέσον παρατιθέασι καὶ κρατῆρα τὸν αὐτὸν πᾶσι κιρνᾶσι.

Ὅτι τράπεζα ἐσήμαινε παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ

Digitized by Google

τὴν ἐπ' αὐτῆς φερομένην τροφὴν, λέγεται ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους· οὕτω νοοῦνται καὶ αἱ ὑπὸ τούτου μνημονευόμεναι πρῶται, δεύτεραι τράπεζαι.

Ἐφ' ἑκάστης τῶν μικρῶν τραπεζῶν ἐτίθετο τὸ δεῖπνον ὅπερ ἐπὶ πινακίσκων ἢ καὶ ἐπὶ κανῶν ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν ἐφέρετο.

Ἡ γνώμη ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κατὰ τὸ κυρίως δεῖπνον δὲν ἔπινον διόλου οἶνον, ἥτις ἐκφράζεται παρὰ πάντων τῶν νεωτέρων τῶν τὰ συμπόσια διαπραγματευθέντων, δὲν εἶνε, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἐντελῶς ὀρθή. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τακτικὴ καὶ ἐπίσημος οὕτως εἰπεῖν οἰνοποσία ἐγίνετο κατὰ τὸ συμπόσιον δηλ. κατὰ τὰς δευτέρας λεγομένας τραπέζας, εἰς ἃς ἄλλοι φίλοι ὡς συμπόται ἠδύναντο νὰ προσέλθωσιν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ὅσοι τῶν συνδείπνων δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ πίωσιν ἠδύναντο νὰ καταλείψωσι τὸ συμπόσιον, ἀλλ' ἕνεκα τούτου δὲν εἶνε ὀρθὸν, νομίζω, νὰ ἐκθέσωμεν τοὺς προπάτορας ἡμῶν εἰς τὸν προφανῆ κίνδυνον τοῦ νὰ πνιγῶσιν ὑπὸ δίψης, ἀφαιροῦντες ὁλοτελῶς τὸν οἶνον ἐκ τοῦ δείπνου των, ἀφ' οὗ μάλιστα γνωρίζωμεν ὅτι τὸ ἅλας ἦτο αὐτοῖς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ εἰς οἱουδήποτε φαγητοῦ παρασκευήν. «Κινδυνεύουσι γὰρ οἱ ἅλες τῶν ἄλλων ὄψων ὄψον εἶναι καὶ ἥδυσμα· διὸ καὶ χάριτας ἔνιοι προσαγορεύουσιν αὐτοὺς, ὅτι τῆς τροφῆς τὸ ἀναγκαῖον ἡδὺ ποιοῦσι».[1]

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδώ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 71.

Η'

Αἱ ἑβδομάδες, οἱ μῆνες παρήρχοντο, ὁ δὲ Βερνάρδος, καίτοι ἕτοιμος ὢν πάντοτε ν' ἀναχωρήσῃ, δὲν ἀνεχώρει ὅμως. Τὸ φθινόπωρον ἦτο εὐχάριστον· ἐκυνήγει λοιπὸν, διέτρεχε τὰ περίχωρα ἐπὶ τῶν ἵππων τοῦ μαρκησίου καὶ παρεσύρθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ διασκεδαστικοῦ καὶ κομψοῦ ἐκείνου βίου τοῦ καλουμένου βίου τῶν μεγάρων. Αἱ εὐφυΐαι τοῦ μαρκησίου ἤρεσκον αὐτῷ· πρὸς δὲ τὴν κυρίαν Βωμπὲρ ᾐσθάνετο μὲν ἔτι ἀόριστόν τινα καὶ ἀνεξήγητον δυσπιστίαν, βαθμηδὸν ὅμως τὸ θέλγητρον τῶν χαρίτων καὶ τοῦ πνεύματός της ὑπερίσχυσε. Τὰ γεύματα ἦσαν εὔθυμα, οἱ οἶνοι κάλλιστοι, οἱ ἑσπερινοὶ περίπατοι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κλαὶν ἢ ὑπὸ τὰ φυλλοῤῥοοῦντα δάση, αἱ παρὰ τὴν ἑστίαν συνδιαλέξεις, αἱ συζητήσεις, αἱ μακραὶ διηγήσεις, ταῦτα πάντα συνέτεμνον εὐχαρίστως τὰς μακρὰς νύκτας τοῦ φθινοπώρου. Ἂν δὲ ἐνίοτε ἀριστοκρατικός τις ὑπαινιγμὸς διαφεύγων τὸν μαρκήσιον ἤρχετο νὰ πέσῃ ὡς ὀβούζιον πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Βερνάρδου, ἡ Ἑλένη, ἥτις κατεγίνετο παρὰ τὸν λύχνον εἰς τὸ ἐργόχειρόν της, ἤγειρε τὴν ξανθὴν αὐτῆς κεφαλὴν καὶ δι' ἑνὸς μειδιάματος ἔκλειε τὴν ὑπὸ τοῦ πατρός της ἀνοιγεῖσαν πληγήν· διότι ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ διετέλει πιστεύουσα, ὅτι ὁ νεανίας ζῶν ἐν τῷ μεγάρῳ εὑρίσκετο εἰς θέσιν ἐπισφαλῆ καὶ ταπεινωτικήν. Ὅθεν ἡ μόνη αὐτῆς σκέψις ἦτο πῶς νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ αἰσθάνηται ὀλιγώτερον τοῦτο· ἡ δὲ πλάνη αὕτη παρεῖχεν εἰς τὸν Βερνάρδον τοσοῦτον εὐχαρίστους ἀποζημιώσεις, ὥστε ὑπέφερε μεθ' ὑπομονῆς ὄντως ἡρωϊκῆς, ὑπομονῆς καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐκπληττούσης, τὰς ἀπερισκεψίας τοῦ ἀδιορθώτου γέροντος. Ἐν τούτοις καίτοι οἱ δύο οὗτοι εἰς οὐδὲν συνεφώνουν, κατήντησαν βαθμηδὸν νὰ αἰσθάνωνται ἀμοιβαῖόν τι εἶδος ἀγάπης· διότι ἡ ἄδολος φύσις τοῦ υἱοῦ τοῦ Σταμπλῆ, ὁ εἰλικρινὴς καὶ ἀνυπόκριτος αὐτοῦ χαρακτὴρ, τὸ σταθερόν του ὕφος, ἡ ἀπότομος καὶ τολμηρὰ ὁμιλία του, ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτοῦ ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ αὐτοκράτορος, δὲν ἀπήρεσκον τῷ γηραιῷ εὐπατρίδῃ· ἀφ' ἑτέρου ὁ νεανίας δὲν εὕρισκε δυσαρέστους παιδαριώδεις τινὰς ἱπποτισμοὺς τοῦ μαρκησίου· ἐξήρχοντο λοιπὸν ὁμοῦ εἰς κυνηγέσια, διέτρεχον ἔφιπποι τὰ περίχωρα, ἔπαιζον σφαιριστήριον, συνεζήτουν πολιτικὰ ζητήματα, παρεφέροντο, ἐφιλονείκουν καὶ ὅμως ἠγαπῶντο.—Μὰ τὴν πίστιν μου! ἐσκέπτετο ὁ μαρκήσιος, διὰ Οὐσσάρον, υἱὸν χωρικοῦ, ὁ καλὸς οὗτος νέος μοι φαίνεται πολὺ καθὼς πρέπει.

—Βεβαίως, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ Βερνάρδος, δι' ἕνα μαρκήσιον, ὀπαδὸν τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος καὶ τῶν ἀρχαίων ἰδεῶν, ὁ ἀγαθὸς οὗτος γέρων δὲν εἶναι διόλου δυσάρεστος. Καὶ τὴν ἑσπέραν ὅτε ἀπεχωρίζοντο καὶ τὴν πρωΐαν ὅτε ἐπανευρίσκον ἀλλήλους, ἔθλιβον φιλικώτατα ἀμοιβαίως τὴν χεῖρα.

Ἐν τούτοις τὸ φθινόπωρον παρῆλθε, καὶ ἐπελθόντος τοῦ χειμῶνος ὁ Βερνάρδος ᾐσθάνθη ἔτι μᾶλλον τὰς ἡδονὰς τοῦ οἰκογενειακοῦ παρὰ τὴν ἑστίαν βίου· διότι ἀφότου ἐφιλοξενεῖτο ἐν τῷ μεγάρῳ, ἐνόμισαν φρόνιμον ν' ἀπομακρύνωσι τὸ πλῆθος τῶν ἐπισκεπτομένων τὸν μαρκήσιον· ὅθεν αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ ἑσπερίδες ἔπαυσαν καὶ ἔζων ἐν στενῷ οἰκογενειακῷ κύκλῳ· ὁ δὲ Βερνάρδος ὁ διελθὼν τὸν παρελθόντα χειμῶνα εἰς τὰς ὑπερβορείους στέππας, δὲν ἐσκέφθη πλέον ν' ἀντιστῇ εἰς τὸ θέλγητρον τοῦ εὐχαρίστου ἐκείνου βίου, ἀλλ' ἀνεγνώρισεν ὅτι οἱ εὐπατρίδαι οὗτοι εἶχον καὶ αὐτοὶ τὰ καλά των, καὶ ὅτι ὁ γνωρίζων αὐτοὺς ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐξετίμα αὐτοὺς ὀρθότερον· ἐσκέφθη τί θὰ ἐγίνετο ἐὰν ἔζῃ μόνος καὶ ἔρημος ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου μεγάρου του, ὅτι ἴσως ἤθελε παραλείψει τὸ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὀφειλόμενον σέβας, ἐὰν ἐφέρετο σκληρῶς πρὸς τὰ ὄντα τὰ φαιδρύναντα τὰς τελευταίας ἡμέρας του, καὶ ὅτι ἐπειδὴ δὲν διεφιλονείκουν αὐτῷ τὰ δικαιώματά του, ὤφειλε ν' ἀφήσῃ εἰς τὸν χρόνον, εἰς τὴν λεπτότητα, εἰς τὴν τιμιότητα τῶν παρ' ἑαυτῷ φιλοξενουμένων, τὴν ἔκβασιν τῆς παραδό-

1. Ἐσταχυολογήθη ἐκ τῆς περὶ τῶν συμποσίων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διατριβῆς τοῦ κ. Α. Ν. Μάλτου.

Digitized by Google

ξου ἐκείνης ἱστορίας, ἥτις ἤθελεν οὕτω τελειώσει ἡσύχως ἄνευ πάλης, καὶ ἄνευ θλιβερῶν σκηνῶν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἀφέθη εὐχαρίστως εἰς τὸ κῦμα, ὅπερ ἐνῷ ἠρέμα ἐθαυκάλιζεν αὐτὸν, τὸν παρέσυρεν ἐν ταὐτῷ πρὸς ἄγνωστα πελάγη καὶ, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀδυναμίαν του ταύτην εἰς τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμούς, εὗρε πλείστους ὅσους λόγους· ἀλλ' ἂν καὶ εἷς μόνος λόγος ἤρκει ὅπως ἐξηγήσῃ τὰ πάντα, τὸν λόγον τοῦτον οὐδ' ἐσκέφθη, οὐδ' ὡμολόγησεν εἰς ἑαυτόν. Ὁ καιρὸς λοιπὸν παρήρχετο καὶ διὰ τὸν Βερνάρδον καὶ διὰ τὴν Ἑλένην εὐχάριστος καὶ ταχύς· δὲν ἐχρειάζετο δὲ μεγάλη διορατικότης νοὸς ὅπως μαντεύσῃ τις τί ἔμελλε νὰ συμβῇ εἰς τὰς δύο νεαρὰς ἐκείνας καρδίας, ἀλλ' ὁ γηραιός μας εὐπατρίδης ἐνόει τόσον ὀλίγον τὸν ἔρωτα, ὅσον καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ δὲν ἦτο ποτὲ δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ αὐτῷ ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ θυγάτηρ του ἠδύνατο νὰ ἐρασθῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀρχαίου του ἐνοικιαστοῦ. Ἡ κυρία Βωμπὲρ ἐπίσης μεθ' ὅλης τῆς λεπτότητος τοῦ πνεύματός της οὐδέποτε ὑπώπτευεν ὁπόσα παράδοξα φαινόμενα ἔχει ὁ ἔρως καὶ τῇ ἦτο λογικῶς ἀδύνατον νὰ ὑποθέσῃ κἂν ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Βερνάρδου ἠδύνατο κατ' ἐλάχιστον νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Ῥαούλ. Ἀλλ' οὐδ' εἰς τὸν νοῦν τῆς δεσποινίδος Λασεγλιὲρ διῆλθέ ποτε τοιοῦτόν τι· διότι ἡ ἀθῴα αὕτη κόρη, τοσοῦτον ἠγνόει τί ἐστιν ἔρως, ὥστε ἐνόμιζεν ὅτι ἀγαπᾷ ἀληθῶς τὸν μνηστῆρά της καὶ ἐθεώρει ἤδη ἑαυτὴν ἐνώπιον Θεοῦ ὡς σύζυγόν του· πρὸς τὸν Βερνάρδον δὲ ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο περιποιητικὴ μόνον ἕνεκα λεπτότητος καὶ οὕτως ἀφέθη καὶ αὐτὴ ἀνυπόπτως εἰς τὸ μυστηριῶδες ῥεῦμα. Ἀλλ' ἐνίοτε ἀκουσίως πως συνέκρινε τὴν ἡρωϊκὴν νεότητα τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ὀκνηρὸν βίον τοῦ ἑτέρου, ἐνίοτε, ἀναγινώσκουσα τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ῥαούλ, ἀνεμιμνήσκετο τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βερνάρδου πρὸς τὸν πατέρα του, καὶ ἐξεπλήσσετο βλέπουσα, ὅτι ἡ στοργὴ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα, ἦτο θερμοτέρα καὶ ἐνθουσιωδεστέρα ἢ τοῦ μνηστῆρός της πρὸς αὐτήν. Ὅτε δὲ ὁ Βερνάρδος τὸ βλέμμα ἀκτινοβολοῦν, τὸ μέτωπον φωτιζόμενον ὑπὸ μαγικῆς τινος αἴγλης, τῇ ὡμίλει περὶ πολέμων καὶ δόξης, ἢ ὅτε καθήμενος πλησίον της ἐθεώρει αὐτὴν σιωπηλῶς, ἡ Ἑλένη ᾐσθάνετο τότε παράδοξόν τινα συγκίνησιν, συγκίνησιν, ἣν οὐδέποτε ᾐσθάνθη ἐνώπιον τοῦ ὡραίου αὐτῆς μνηστῆρος· ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ τὰ ἐν αὐτῇ συμβαίνοντα ἐκ τῆς ταραχῆς ἐκείνης, αὕτη, ἥτις μέχρι τοῦδε ὡς ἔρωτα ἐξέλαβε τὸ ἥσυχον καὶ γαλήνιον ἐκεῖνο αἴσθημα ὅπερ οὔτε μυστηριώδη ταραχὴν, οὔτε χαράν, οὔτε θλῖψιν ἤγειρέ ποτε ἐν τῇ καρδίᾳ της; Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ Βερνάρδος ὑφίστατο ἀνυπόπτως τὸ γόητρον τὸ περιβάλλον αὐτήν· καὶ οὕτως αἱ δύο ἐκεῖναι εὐγενεῖς ὑπάρξεις ἐξηκολούθουν βλέπουσαι ἀλλήλας καθ' ἑκάστην ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ ὡς καὶ ἐν πλήρει ἀθωότητι, προσεπάθουν ἀμοιβαίως νὰ καταστήσωσιν εὐκολωτέραν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν θέσιν καὶ ἡ μὲν Ἑλένη ἐγίνετο χαριεστέρα, ὁ δὲ Βερνάρδος ταπεινότερος, ἀλλὰ δὲν ἐνόουν ἀμφότεροι, ὅτι ὑπὸ τὰς εὐγενεῖς ἐκείνας λεπτότητας εἶχεν ἤδη παρεισδύσει ὁ ἔρως. Ἐν τούτοις ἡμέραν τινὰ ἔσχον ταὐτοχρόνως ἀόριστόν τινα ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Ὀλίγον τι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βερνάρδου, ἕνεκα ἰδιοτροπίας ὅλως νεανικῆς, ἀλλ' ἀρκετὰ συνήθους αὐτῷ ὁ μαρκήσιος εἶχεν ἀγοράσει νεαρὸν ἵππον ὑψηλὸν καὶ ῥωμαλέον, ἐξαισίου καλλονῆς, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἀκαταδάμαστος· ἡ Ἑλένη ὠνόμασεν αὐτὸν Ῥολάνδον ὑπαινιττομένη βεβαίως Ῥολάνδον τὸν μανιώδη· ἀτυχὴς δέ τις, θεωρῶν ἑαυτὸν κένταυρον, ἠθέλησε νὰ τὸν τιθασσεύσῃ, ἀλλ' ὁ Ῥολάνδος ἔρριψεν αὐτὸν ἀμέσως κατὰ γῆς καὶ ἔθραυσε τὰ ὀστᾶ του· ἔκτοτε λοιπὸν οὐδεὶς ἐτόλμα πλέον νὰ ἐγγίσῃ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ζῶον, ὅπερ ἦτο γνωστὸν εἰς τὰ περίχωρα διὰ τὴν ἐξαισίαν αὐτοῦ καλλονὴν καὶ τὸ εὐγενὲς τῆς καταγωγῆς του· ἀλλ' ἡμέραν τινὰ ὅτε ἡ ὁμιλία ἔτυχε περὶ αὐτοῦ, ὁ Βερνάρδος ἐκαυχήθη ὅτι δύναται νὰ τὸν δαμάσῃ καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἐντὸς μηνὸς πειθήνιον καὶ εὐπειθῆ ὡς χαλιναγωγημένον πρόβατον· ἡ κυρία Βωμπὲρ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ κάμῃ τὴν δοκιμήν, ὁ μαρκήσιος προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, ἡ Ἑλένη τὸν ἱκέτευε νὰ παραιτηθῇ ἐντελῶς τοιούτου ἔργου, ἀλλ' ἡ φιλοτιμία τοῦ Βερνάρδου ἐκεντήθη, ἔδραμεν εἰς τὰ ἱπποστάσια καὶ μετ' ὀλίγον ἐπαρουσιάσθη ὑπὸ τὸν ἐξώστην, ἔνθα ἦσαν ἡ βαρωνίς, ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ θυγάτηρ του, ἔφιππος ἐπὶ τοῦ Ῥολάνδου, ὅστις ἐξαγριωθεὶς ἅμα ᾐσθάνθη τὸν χαλινὸν ἄφριζεν, ἐξέπεμπε φλόγας ἐκ τῶν ῥωθώνων του, ἐκτύπα τὸ ἔδαφος, ἠνωρθοῦτο ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν του, περιεστρέφετο τῇδε κἀκεῖσε μεγαλοπρεπὴς καὶ μανιώδης· ταῦτα δὲ πάντα πρὸς καταφανῆ εὐχαρίστησιν τῆς βαρωνίδος, ἥτις ἐφαίνετο μέγιστον λαμβάνουσα ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἄσκησιν ταύτην καὶ πρὸς θαυμασμὸν τοῦ μαρκησίου, ὃν ἐξέπληττεν ἡ χάρις καὶ ἡ δεξιότης τοῦ ἀναβάτου.

— Τί διάβολο! ἔχετε λοιπὸν αἷμα Λαπίθου, νεανία! ἀνεφώνησε κροτῶν τὰς χεῖρας.

Ἀλλ' ὅτε ὁ Βερνάρδος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἡ Ἑλένη ἦτο ὠχροτέρα τοῦ θανάτου καὶ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας δὲν ἀπηύθυνε πρὸς αὐτὸν οὔτε λέξιν, οὔτε βλέμμα. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα, ὁ Βερνάρδος φοβηθεὶς μήπως δυσηρέστησεν αὐτὴν κατά τι ἵστατο πλησίον της σιωπηλὸς καὶ μελαγχολικός, ἐνῷ ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ βαρωνίς, οἵτινες ἔπαιζον ζατρίκιον ἦσαν ἀπερροφημένοι εἰς τοὺς ὑπολογισμούς των.

— Διατί ἀφηρεῖτε τόσον ἀπερισκέπτως τὴν ζωήν σας; ἠρώτησε μετὰ ψυχρότητος καὶ χαμηλοφώνως ἡ Ἑλένη χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ κέντημά της καὶ χωρὶς νὰ ἐγείρῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὄμματά της.

Digitized by Google

— Τὴν ζωήν μου; ἀπήντησε μειδιῶν ὁ Βερνάρδος· εἶναι αὐτὴ τόσον ἀσήμαντον πρᾶγμα.

— Ἔχετε λάθος, εἶπεν ἡ Ἑλένη.

— Πιστεύσατέ μοι, ὅτι οὐδεὶς ἐνδιαφέρεται δι' αὐτήν, ἀπήντησε μὲ τρέμουσαν φωνὴν ὁ Βερνάρδος.

— Ἔχετε λάθος, ἐπανέλαβεν ἡ Ἑλένη· ἐκτὸς τούτου εἶναι ἀσέβεια νὰ διαθέτῃ τις οὕτω δώρημα δοθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

— Ἐκέρδησα· σᾶς ἔκλεισα πανταχόθεν, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος. Νεανία, προσέθηκε στρεφόμενος πρὸς τὸν Βερνάρδον, σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἔχετε αἷμα Λαπίθου.

— Ὅπως ἤρχισεν, εἶπεν ἡ κυρία Βωμπέρ, θέλω ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν νὰ γείνῃ κύριος τοῦ Ῥολάνδου καὶ νὰ ὁδηγῇ αὐτὸν ὡς πρόβατον.

— Δὲν θ' ἀναβῆτε ποτὲ πλέον ἐπὶ τοῦ ἵππου τούτου, εἶπεν ἐπιτακτικῶς ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, ἀλλὰ σοβαρά, ἀτάραχος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα ἐπὶ τοῦ ἐργοχείρου της καὶ εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀκουσθῇ μόνον ὑπὸ τοῦ νεανίου, ὅστις πάραυτα ἀπεσύρθη, ἵνα κρύψῃ τὴν ταραχήν του.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΓΕΥΜΑ ΕΝ ΚΑΪΡΩι

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν Καΐρῳ εὑρισκόμενος προσεκλήθην εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Σ... μπέῃ εἰσαγγελεῖ τοῦ μικτοῦ δικαστηρίου, καὶ φίλῳ στενῷ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης.

Τὸ γεῦμα ἔμελλε νὰ δοθῇ τὴν ἑσπέραν. Περὶ τὴν πέμπτην λοιπὸν ὥραν ἐπέβην ἀνοικτῆς ἁμάξης ὑπὸ δύο ἵππων συρομένης καὶ ὁδηγουμένης ὑπὸ ἡνιόχου κυανῆν οἰκοστολὴν φοροῦντος· προτρέχοντος δὲ τῆς ἁμάξης πεζοῦ τινος θεράποντος *σαΐς* καλουμένου εἰς τὴν ἐπιτόπιον γλῶσσαν εἰσῆλθον εἰς τὴν δίοδον Σουβράχ.

Ὅσον ὁ ἡνίοχος εἶνε βαρὺς καὶ ἄχαρις, τόσον ὁ *σαΐς* εἶνε εὔχαρις, εὐκίνητος, κομψός· εἶνε εἶδος πεζοῦ δρομέως, ὅστις μακρὰν φέρων ξυλίνην ῥάβδον, τρέχει πρὸ τῶν ἁμαξῶν κραυγάζων δι' ἠχηρᾶς φωνῆς· «Σεμαλάκ! Γεμινέχ! Δουγκράκ!» κτλ., δηλαδὴ «Δεξιᾷ! Ἀριστερᾷ! Ὀπίσω!» Ἄνευ τῆς προφυλάξεως ταύτης, ἄνευ τῶν ῥαγδαίων ῥαβδισμῶν οὓς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν γενναίως διανέμει, ὁ αἰγυπτιακὸς λαὸς θὰ προὐτίμα μᾶλλον νὰ καταπατηθῇ ὑπὸ τῶν ἵππων, νὰ συντριβῇ ὑπὸ τῆς ἁμάξης παρὰ νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ μετακινηθῇ ὀλίγον, ἢ ἐπισπεύσῃ τὸ βῆμά του πρὸς ἀποφυγὴν δυστυχήματός τινος· τοσούτῳ δ' ἀληθὲς εἶνε τοῦτο, ὥστε ἡ ἀστυνομία οὐδέποτε καταδιώκει τοὺς ἁμαξηλάτας. Εἶδον δὲ καὶ παιδίον, ὅπερ ἀνατραπὲν ὑφ' ἁμάξης μικροῦ δεῖν ἐφονεύετο, νὰ ἀνεγερθῇ κατόπιν, καὶ τρέχον δρομαίως νὰ γείνῃ ἄφαντον μὴ τιμωρηθῇ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας.

Πάντες σχεδὸν οἱ *σαΐς* κατάγονται ἐκ τῆς Νουβίας ἢ τῆς Ἀβυσσινίας. Ἔχουσι νοημονεστάτην φυσιογνωμίαν· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν μὲ τὰς μακρὰς καὶ χνοώδεις βλεφαρίδας, διὰ τῆς γλυκύτητός των ἀναμιμνήσκουσι τοὺς τῆς νεμάδος, ἡ ἁρμονία τοῦ ἐλαφροῦ αὐτῶν ἱματισμοῦ, ἡ ἐκφραστικὴ μορφή των, τοιοῦτον ἰδιάζοντα ἔχουσι τύπον, ὥστε οἱ βαθύπλουτοι ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ ζωηροτέρας ἁμίλλης ἀγωνίζονται νὰ ἐπιτύχωσι ὡραῖον ζεῦγος *σαΐς*, παρὰ ὡραίων ἵππων ξυνωρίδα!

Ἀφ' οὗ ἐπὶ μικρὸν ἐπωχήθην, ἔφθασα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀμφιτρύονός μου, κειμένην κατὰ τὸ ἄκρον τῆς διόδου Σουβράχ.

Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς οἰκίας ταύτης οὐδὲν ἔχει τὸ ἀξιοπαρατήρητον. Ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς δεσπόζει ἡ πολυτέλεια, εἶνε ἀληθές· ἀλλ' ἂν ἐξεθαμβήθην, ἐξεθαμβήθην ἐπὶ τῇ θέᾳ πλούτου ὅλως εὐρωπαϊκοῦ.

Οὐδ' ἴχνος ἀνατολικῆς διακοσμήσεως! Ἐξαίσιοι τάπητες, ἔπιπλα, ὧν ἡ κομψότης καὶ τελειότης ἐλέγχουσι πρόδηλον τὴν παρισινὴν αὐτῶν καταγωγήν, ἰδοὺ τί παρίστανται εἰς τὰ ὄμματά μου, καὶ δὲν θὰ τὰ περιγράψω βεβαίως διότι δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ διαπλεύσῃ τις τὴν Μεσόγειον ὅπως περιγράψῃ ὅσα δύναται νὰ ἴδῃ πολλαχοῦ τῶν Παρισίων. Δέον μόνον νὰ παρατηρήσω ὅτι οἱ Ἀνατολῖται δεικνύουσι τόσην λογικότητα, καὶ αἰσθάνονται οὕτω μεγάλην εὐχαρίστησιν περικυκλούμενοι ὑπὸ εὐρωπαϊκῆς πολυτελείας, ὅσην καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι συνεπισωρεύοντες ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν πᾶν ὅ, τι ἐξ Ἀνατολῆς περίεργον.

Ἐν τῇ αἰθούσῃ εὑρέθησαν μετ' ὀλίγον συνηγμένοι πάντες οἱ προσκεκλημένοι· ἰδοὺ ὁ ἀμφιτρύων ἡμῶν Σ... μπέης εἶνε γνήσιος Αἰγύπτιος, σπουδάσας τὰ νομικὰ ἐν Παρισίοις· ἰδοὺ ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης· ὁ Κ. Π.... ὑπάλληλος ἐν τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ· ὁ Κ. Β.... δικηγόρος παρ' ἅπασι τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δικαστηρίοις, καὶ τέλος δύο ἄλλα σημαίνοντα πρόσωπα.

Κατ' ἀρχὰς προσηνέχθη ἡμῖν ῥακή, δραστηριώτατον ὀρεκτικόν, ἔχον οὐσίαν οἰνοπνεύματος ἅμα καὶ λεπτοκαρύου· εἶτα δὲ θεράπων τις ἐλθὼν ἀναφωνεῖ·—Ἐξοχώτατε, τὸ γεῦμα παρετέθη!—Ἀλλὰ μεταξὺ ἡμῶν μία μόνη ὑπάρχει ἐξοχότης, ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης. Πρὸς αὐτὸν λοιπὸν ἀπετάθη ὁ θεράπων. Ἐκπλαγεὶς ἐζήτησα ἐξήγησιν παρὰ τοῦ Κ. Π..., ὅστις μοὶ ἀποκρίνεται ὅτι οἱ Ἀνατολῖται ἐτήρησαν τὰ παλαιὰ οἰκογενειακὰ ἔθιμα, καθ' ἃ ἡ οἰκία αὐτῶν ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον τῶν προσκεκλημένων, ὅστις τύχῃ ἀνωτέραν κατέχων κοινωνικὴν τάξιν. Ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης λοιπὸν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης διευθύνει τὸ γεῦμα· διατάσσει νὰ μᾶς κερνῶσιν οἶνον, νὰ σηκώνωσι τὰ πινάκια, βραδύτερον δὲ θὰ δώσῃ τὸ σύνθημα νὰ ἐγερθῶμεν τῆς τραπέζης. Ὁ Σ... μπέης εἶνε ἁπλοῦς προσκεκλημένος πλέον ἐν τῷ ἰδίῳ του οἴκῳ.

Πρὶν μεταβῶμεν εἰς τὸ ἑστιατόριον διερχόμεθα

Digitized by Google

διὰ δωματίου ἐν ᾧ ἵστανται ἀκίνητοι καὶ σοβαροὶ τέσσαρες θεράποντες. Ὁ πρῶτος κρατεῖ ἀργυροῦν ἀγγεῖον, ἀφ' οὗ εὐώδης διαχέεται ἀτμός, ὁ δεύτερος πρόχουν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου, ὁ τρίτος παροψίδα ἀργυρᾶν καὶ αὐτὴν, ὁ δὲ τέταρτος φέρει σωρὸν λεπτοϋφάντων μάκτρων· πάντες εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ πλύνωσι τὰς χεῖράς των πρὶν καθήσωσι παρὰ τὴν τράπεζαν. Καὶ ἂς τολμήσῃ κανεὶς ν' ἀποφύγῃ τὸ νίψιμον! Ὁ ἐπὶ τοῦ σαπωνίου σᾶς παρακολουθεῖ μὲ ἄγρυπνον ὄμμα, καὶ δυστυχία εἰς ὅν τινα ἤθελε φαντασθῇ νὰ διαφύγῃ τὴν δικαιοδοσίαν του!

Ἀκίνητοι, σοβαροὶ, μεγαλοπρεπεῖς, ὄπισθεν ἑκάστου καθίσματος ἵστανται ἄλλοι θεράποντες· φοροῦσι κομψότατον μαῦρον μετάξινον *ἀντερί*, ὅπερ πορποῦται κάτωθεν τοῦ πώγωνος διὰ δύω εὐρειῶν ἀργυρῶν πορπῶν· ὀπίσω φέρει χρυσᾶ ἐπικοσμήματα· ἐμπρὸς δὲ διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ διαστήματος διαφαίνεται ὁ κίτρινος ὑπενδύτης μὲ τὰ στρογγύλα ἄργυρα κομβία, ὅστις χάνεται ὑπὸ εὐρεῖαν ζώνην, ἧς τὰ ἄκρα κυματίζουσιν ἐπιχαρίτως παρὰ τὴν ἀριστερὰν κνήμην ἡ περισκελὶς, ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν τῶν Ζουάβων, εἶνε ἐκ τοῦ αὐτοῦ χρώματος οἷον καὶ τὸ *ἀντερί*, κατέρχεται δὲ ἄχρι τοῦ ὑποδήματος, εὐρωπαϊκῆς ὄντος κατασκευῆς, τοῦ μόνου ἀσυναρμόστου μέρους τῆς ἐνδυμασίας πρὸς τὸ σύνολον· ἡ κεφαλὴ ἀναγκαίως καλύπτεται ὑπὸ τοῦ ἀπαραιτήτου φεσίου.

Ὁ Ε... μπέης μ' ἐτίμησεν ὑπερβαλλόντως ὁρίσας τὴν θέσιν μου δεξιᾷ αὐτοῦ καὶ ἀριστερᾷ τοῦ ὑπουργοῦ. Ἰδοὺ δὲ τὰ παρατεθέντα ἐδέσματα.

Τσορμπὰ, Κιαμπὰμπ, Κιουναφὲ, Φάρκα-ρουμι-πιλὰρ, Παλουτζὰ, Κιουφὰ, Σαβουνιὲ, Ἰμὰμ - Μπαϊλδὴ, Χοσὰφ, Μοὺζ, Γιουσοὺφ Ἐφένδη, Γκιστὲ, Βαλλάχ.

Οἶνοι—λευκὸς βορδιγάλειος, καμπανίτης, οἶνος Ἰωανισβέργης, οἶνος Ἱερουσαλήμ.

Ὁ πιστὸς Μουσουλμάνος ὀφείλει ν' ἀγνοῇ τὴν χρῆσιν τοῦ κοχλιαρίου, τοῦ περονίου καὶ τοῦ μαχαιρίου· τὰ δάκτυλά του εἰσὶν ὑποχρεωμένα νὰ ἐκπληρῶσι καθήκοντα πάντων τούτων· ἐμὲ, δὲν μ' ἐφόβιζε τὸ πρᾶγμα, διότι ἤμην ἤδη πως ἐξησκημένος περὶ τὸν χειρισμὸν τῶν δακτύλων μου ἀπὸ τῆς ὡς ἐθελοντοῦ ὑπηρεσίας μου· ἐρροφῶμεν λοιπὸν τὸν ζωμὸν διὰ κοτύλης, ἐκ κοίλου τεμαχίου ἄρτου· μετὰ τὸ ῥόφημα παρατίθεται τὸ ὀπτὸν κρέας *κιαμπὰπ*, κατατετμημένον ἐκ προτέρων, ἕκαστος δὲ σπεύδει νὰ λάβῃ τεμάχιον αὐτοῦ ἐμβυθίζων τὰς χεῖράς του εἰς τὸ πινάκιον καὶ φέρων εἶτα αὐτὰς εἰς τὸ στόμα του· τὸ *κιουναφὲ* (πρῶτον γλυκὺ φαγητὸν) παρετέθη μετὰ τὸ *κιαμπὰπ* κατεβροχθίσθη δὲ διὰ τῆς αὐτῆς ταχυδακτυλουργικῆς δεξιότητος· ὁ συναντῶν ὑπὲρ τὸ δέον ὑγρὸν τεμάχιον μεταχειρίζεται καὶ τεμάχιον ἄρτου ὡς ἐπίκουρον. Ἔπειτα παρετέθη ἡμῖν θαυμάσιόν τι, «φάρκα-ρουμι-πιλὰρ» (ἰνδικὴ ὄρνις μετ' ὀρύζης)· μηροὶ, πτέρυγες, πόδες, τράχηλοι, πάντα ἀποσπῶνται εὐκόλως. Ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης δίδων τὸ παράδειγμα ἑλκύει πρὸς ἑαυτὸν τεμάχιον λευκῆς σαρκὸς, εἶτα δὲ ἐπειδὴ εἶνε φιλόφρων γείτων ἐναποθέτει αὐτὸ εἰς τὸ πινάκιόν μου· δύναμαι λοιπὸν ἀληθῶς νὰ καυχηθῶ ὅτι ἔλαβον κἄτι τι ἀπὸ ὑπουργοῦ χεῖρα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ζητήσω. Εἰς τὴν ἐποχήν μας εἶνε τόσῳ σπάνιον τὸ πρᾶγμα ὥςε χρῄζει ἀναγραφῆς.

Ἀλλὰ χάριν εἰλικρινείας πρέπει νὰ προσθέσω ὅτι ὁ μπέης ἀνακαλύψας ἐν τῇ ἰνδικῇ ὄρνιθι θαυμάσιον τεμάχιον ἥπατος, δὲν ἀνέχεται νὰ φανῇ ἧττον ἀβρόφρων τοῦ ὑπουργοῦ, καὶ ἐμβυθίσας τὸν ἀντίχειρα μετὰ τοῦ λιχανοῦ εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς, ἐξάγει ἐπιχαρίτως τὸ ὑπὸ τῶν λίχνων περιζήτητον τεμάχιον, τὸ ὁποῖον ἐναποθέτει καὶ οὗτος ἐν τῷ πινακίῳ μου· εἶμαι τοσοῦτον συγκεκινημένος ἕνεκα τῆς τοιαύτης αὐτῶν φιλοφροσύνης, ὥστε βεβαίως ἂν τὴν στιγμὴν ταύτην εἶχον εἰς τὴν χεῖρά μου περόνιον θὰ τὸ μετεχειριζόμην ὅπως καταβροχθίσω τὰ τόσον εὐγενῶς προσενεχθέντα μοι τεμάχια τῆς ἰνδικῆς ὄρνιθος, λησμονῶν ἐν τῇ ταραχῇ μου τὰ ἔθιμα, εἰς ἃ παριστάμην ὡς νεόφοιτος.

Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει περόνιον, λοιπὸν λάθος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συμβῇ. Σπονδαὶ ἄφθονοι διεγείρουσι διπλασίαν ἡμῶν τὴν ὄρεξιν ὅπως ἐντρυφήσωμεν εἰς τὸ «παλουτζὰ» ἕτερον γλυκὺ ἔδεσμα· εἰς τὸ «κιουφὰ» χασὶς μετ' ἀρωμάτων, τὸ «σαβουνιὲ» γλυκὺ καὶ τοῦτο ἔδεσμα, καὶ ἰδοὺ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ «ἰμὰμ μπαϊλδὴ» τὸ μὲ *μελιντζάνας* κατασκευαζόμενον ὅπερ κατὰ λέξιν σημαίνει «ὁ λιπόθυμος ἰμάμης».

Μοὶ ἐξηγοῦσιν ὡς ἑξῆς τὴν ὅλως αἰγυπτιακὴν προσωνυμίαν τοῦ φαγητοῦ τούτου· ἐν ἐποχῇ, μὴ ἀκριβῶς ὡρισμένῃ, σεβάσμιός τις ἰμάμης προσεκλήθη εἰς γεῦμα ὑπὸ πανισχύρου πασσᾶ, οὗτινος ἀπήλαυε τῆς εὐνοίας· τὰ φαγητὰ ἦσαν κάλλιςα, καὶ ὁ θεράπων τοῦ Προφήτου μεθ' ἕκαστον πινάκιον ἐξέφραζε τὴν ὁλονὲν ἐπαυξάνουσαν εὐχαρίστησίν του· ἐπὶ τέλους παρετέθησαν καὶ *μελιντζάναις*, φαγητὸν ἄγνωστον τέως αὐτῷ· ἀπεγεύθη βραδέως, ἔμεινε δευτερόλεπτά τινα ὡς ἐν ἐκστάσει, ἀπεγεύθη καὶ πάλιν, ἀνέῳξε μεγάλους ἐκ καταπλήξεως τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀνέτεινε τοὺς βραχίονάς του καὶ . . . ἔπεσεν ἀναίσθητος χαμαὶ ὡς ἀδρανὴς ὄγκος. Προστρέχουσιν εἰς βοήθειάν του, τύπτουσι τὰς χεῖράς του, τρίβουσι τοὺς κροτάφους του. Τέλος πάντων συνέρχεται εἰς ἑαυτὸν, ἀνοίγει τὰ ὄμματα καὶ ἀναφωνεῖ «Ὦ μεγάλε Μωάμεθ, τί ὡραῖαι ποῦ εἶνε αἱ μελιντζάναις!» Εἶχε λιποθυμήσει ἐξ ἡδονῆς, τρώγων. Ἡ ἱστορία διεδόθη ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ ἡ προσωνυμία «ἰμὰμ μπαϊλδὴ» ἔμεινεν εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ φαγητοῦ.

Μετὰ τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο τὸ γεῦμα περατοῦται εὐθύμως διὰ τοῦ *χοσὰφ*, ἀφεψήματος ςαφίδων καὶ ξηρῶν βερυκόκκων, καὶ διὰ τοῦ *μοὺζ* (βανα-

Digitized by Google

νῶν) διὰ τοῦ *Γιουσοὺφ Ἐφένδη* (μανδαρινίων) τοῦ *γκιστὰ* (βανανῶν), τοῦ βαλλὰχ (κοκκοφοινίκων). Ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἀπὸ τῆς τραπέζης ἐγέρσεως· ἐπιστρέφομεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ νιψίματος, καὶ τόρα πλέον μετὰ πραγματικῆς χαρᾶς παραδίδω τοὺς δακτύλους μου εἰς πλήρη καθαρισμόν.

Ἦτον ἀργά· ὅθεν ἀφοῦ ἐκαπνίσαμεν τὸν ἡδὺν ἐκεῖνον καπνὸν τῆς Ἀνατολῆς, ὅστις εἶνε πηγὴ τόσῳ γλυκέων ὀνείρων, καὶ ἀφ' οὗ ἐρροφήσαμεν κυαθίσκον ὅμοιον πρὸς δακτυλήθραν κατὰ τὸ μέγεθος, εὐωδεστάτου καφέ, ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης τείνει τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Σ . . . μπέην καὶ ἀποσύρεται· τὸ παράδειγμα δὲ τοῦτο μιμούμεθα πάντες.

Ἅμαξαι μᾶς περιέμενον κάτω· οἱ συνδαιτυμόνες μου ὀργανίζονται κατὰ δύο ἢ τρεῖς καὶ ἀπέρχονται. Τὸ κατ' ἐμέ, καίτοι κινδυνεύων νὰ χαρακτηρισθῶ ὡς ἀγροῖκος, ὑπὸ τὴν εὐσχημον πρόφασιν τοῦ νὰ μὴ ἐνοχλήσω οὐδένα, τοποθετοῦμαι μόνος μου ἐν τῇ ἁμάξῃ μου. Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ ἀληθὲς αἴτιον τὸ πειθαναγκάσαν με νὰ ἐπιζητῶ οὕτω τὴν μοναξίαν, ἦτον ὅτι δὲν ᾐσθανόμην ἐμαυτὸν λίαν ἥσυχον περὶ τοῦ ἀποτελέσματος, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ διὰ τὴν πέψιν μου τὸ συνεχὲς τοῦτο σνοικέσιον ἐδεσμάτων ἁλμυρῶν, ἀρωματισμένων καὶ γλυκέων καὶ ὅ,τι ἂν ἔμελλε νὰ τελεσθῇ διαζύγιον τοῦ γεύματός μου καὶ τοῦ στομάχου μου, προὐτίμων νὰ τελεσθῇ ἄνευ μαρτύρων;

Εὐτυχῶς οἱ φόβοι μου ὑπῆρξαν ἀβάσιμοι· ὁ καθαρὸς ἀὴρ καὶ ἡ νεότης ἐνίκησαν τὴν κατέχουσάν με δυσφορίαν, ἥτις ἐξηφανίσθη παρευθύς, καὶ ἠδυνήθην ν' ἀπολαύσω ἐπὶ τέταρτον ὥρας ὑπὸ τὴν λάμψιν τῆς σελήνης τῆς Αἰγύπτου τὸ ἀνέκφραστον θέλγητρον τοῦ νὰ αἰσθάνωμαι ἐμαυτὸν συρόμενον ἠρέμα ἐν ἁμάξῃ, ὑπὸ δύο ὡραίων καὶ μεγαλοπρεπῶν ἵππων.

Αἱ συκομορέαι τῆς διόδου Σουβρὰχ εἶχον περιενδυθῇ φωτεινήν τινα χροιὰν καὶ διέγραφον φανταστικὰς σκιάς· πρὸς τὰ δεξιᾷ, ὁ Νεῖλος ὡς φωτιζόμενος ὑπὸ ῥεύματος ἠλεκτρικοῦ φωτός, ἐφαίνετο ῥέων μακρόθεν, καὶ ἡ πυραμὶς τοῦ Γκιζὲ (;) ἐδείκνυε τὸν κῶνόν της, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἓν ἄστρον ἐφαίνετο μαρμαῖρον· πρὸς τ' ἀριστερᾷ, ἡ πεδιὰς ἔλαμπεν ἐκ μαγικῆς λάμψεως ὡς μακρὰ ἔκτασις ἀγρῶν σμαραγδοσπάρτων.

Ἡ ἡδύτης καὶ ἡ ποίησις τοιούτου θεάματος εἶνε ἀπερίγραπτος. Οἴμοι! Ἐπιστρέφω εἰς Κάϊρον, καὶ ἀφυπνίζομαι ἀποτόμως ἀπὸ τῆς θελκτικῆς νάρκης τῶν ὀνειροπολήσεών μου διερχόμενος πρὸ καφενείου, διὰ τῶν ἀνοικτῶν παραθύρων τοῦ ὁποίου ἐκφεύγουσιν οἱ τόνοι ὀρχήστρας γερμανίδων παιζουσῶν καὶ ᾀδουσῶν ἀνόστως γαλλικόν τι ᾀσμάτιον.

Λ . . .

Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΓΟΥ ΠΟΛΙΣ

Ἐπὶ τῆς μεταξὺ Καναδᾶ καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν κειμένης μεγάλης λίμνης Huron παρατηρεῖ τις καθ' ἕκαστον χειμῶνα, ὅταν ὁ πάγος εἶνε στερεός, πόλιν μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ, ἥτις ἀνεγείρεται ὑπὸ ἁλιέων ἐν μέσῳ τοῦ πάγου καὶ κατοικεῖται ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ τὸ ἔτος ἰδίως τοῦτο ἡ πόλις τῆς λίμνης Huron εἶχε μεγάλην ζωηρότητα, παρασχοῦσα εἰς τοὺς περιέργους, τοὺς σωρηδὸν ἐπισκεφθέντας αὐτήν, θέαν ἀληθῶς γραφικωτάτην. Περὶ τῆς παραδόξου ταύτης πόλεως ἀπαντῶμεν εἰς ἀμερικανικὴν ἐφημερίδα τὰς ἑπομένας πληροφορίας, ἃς μεταφέρομεν ἐνταῦθα·

«Ἡ ἐπὶ τοῦ πάγου πόλις, κειμένη δέκα περίπου μίλια μακρὰν τοῦ Bay City, καὶ ἓξ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Saginau καὶ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Huron, ὑψοῦται ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ εὐρυτάτου πεπηγμένου ὅρμου τοῦ Saginau. Τὸν χειμῶνα τοῦτον ἡ πόλις ἀπετελεῖτο ἐξ 130 οἰκιῶν, ἐν αἷς κατῴκουν 500 περίπου ἄνθρωποι· αἱ οἰκίαι, κατεσκευασμέναι ἐκ σανίδων καὶ ἔχουσαι τὴν στέγην κεκλιμένην, φέρουσιν ὑποκάτω τροχίσκους, ὅπως εἶνε εὔκολος ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταφορὰ αὐτῶν· ἡ μόνη ἀποσκευὴ ἡ ὑπάρχουσα ἐν αὐταῖς εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ μαγειρικὰ σκεύη, αἱ κρεμασταὶ αὐτῶν κλίναι καὶ μία θερμάστρα· ὑπάρχουσι δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ παντοπωλεῖα καὶ οἰνοπωλεῖα, ἔνθα οἱ ἁλιεῖς εὑρίσκουσι προμηθείας καὶ ζωοτροφίας χρησίμους κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους.

»Ἡ ὁδὸς ἡ φέρουσα ἐκ τοῦ Bay City εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁλιέων εἶνε πάντοτε πλήρης ἐλκήθρων μεταφερόντων τοὺς αὐτόσε ἐρχομένους χάριν ἐμπορίου ἢ ἐκείνους, οὓς ἡ περιέργεια προσελκύει ἐξ ὅλων τῶν δήμων τῆς ἐπικρατείας. Μὴ ὑπάρχοντος ἐνταῦθα τοῦ ἐκ τῆς ἀστυνομίας φόβου, ἥτις ἀπαγορεύει τὸν καλπασμὸν εἰς τὰς μεγάλας ὁδούς, ἀφίνουσι τοὺς ἵππους των νὰ τρέχωσιν ἐπὶ τοῦ πάγου μετὰ ταχύτητος ἐπιφερούσης ἴλιγγον, προσθέτοντες οὕτω τὴν ἐκ τῆς ἐλκηθοδρομίας ὡραίαν διασκέδασιν εἰς τὴν τῆς ἐπισκέψεως ἀποικίας, ἥτις δὲν ἔχει τὴν ὁμοίαν αὐτῇ ἐν Ἀμερικῇ, διὰ τὸ ἰδιοφυὲς καὶ ἀλλόκοτον αὐτῆς.

»Ἑκάστη οἰκία ἢ καλύβη κατοικεῖται ὑπὸ τριῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐργάζονται ὁμοῦ, κερδαίνοντες, ὅταν ἡ ἁλιεία εἶνε πλουσία, ποσὰ χρηματικὰ οὐκ εὐκαταφρόνητα.

»Γίνεται δὲ ἡ ἁλιεία ὑπ' αὐτὴν τὴν στέγην τῆς κατοικίας των κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς καλύβης ἀνοίγουσιν ὀπὴν ἐν τῷ πάγῳ ἔχουσαν περιφέρειαν τριῶν ἢ τεσσάρων τετραγωνικῶν ποδῶν, εἶτα εἰς αὐτῶν λαμβάνει ἀρέγγαν ζῶσαν δεδεμένην διὰ λινῆς κλωστῆς καὶ τὴν βυθίζει εἰς τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης.

»Τὸ ὀψάριον τοῦτο νομίζον ἑαυτὸ ἐλεύθερον, κολυμβᾷ μετὰ ταχύτητος βέλους καὶ βυθίζεται

Digitized by Google

ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει τὸ σχοινίον, ὅτε ἀνασύρει αὐτὸ εἰς τὴν ὄχθην τῆς ὀπῆς, μεθ' ἧς κατῆλθε ταχύτητος. Ἐπανερχομένη ἡ ἀρέγγα εἰς τὰ ἄνω ἀκολουθεῖται πάντοτε ὑπὸ πλήθους ἁρπακτικῶν ἰχθύων, τρεπομένων μετ' ἀπληστίας εἰς καταδίωξιν αὐτῆς μέχρι τῆς ἐπιφανείας.

»Τὴν ἄφιξιν τῶν ἰχθύων τούτων ἵστανται καραδοκοῦντες οἱ ἁλιεῖς, ὡπλισμένοι διὰ κάμακος καὶ ἀκίνητοι εἰς τὸ στόμιον τῆς ὀπῆς· εὐθὺς δ' ὡς οἱ ἰχθύες φανῶσιν, ἐμπήγουσιν εἰς τὰς πλευρὰς αὐτῶν τὸ θανατηφόρον ὅπλον, εἶτα δὲ ἀνέλκουσιν αὐτοὺς καὶ ἀποθέτουσιν εἰς τὴν καλύβην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἁλιεύουσι μέγα πλῆθος ἰχθύων ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ Saginau, ὅστις πλήθει ἐξ αὐτῶν, πολλάκις δὲ ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ ἡμέρᾳ ἁλιεύουσιν ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ ἕως διακοσίους ὡραίους καὶ παχεῖς ἰχθεῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ περισσοτέρους.

»Ὅταν τὸ πλῆθος τῶν ἰχθύων ἀρχίσῃ νὰ ἐλαττοῦται εἰς ἓν σημεῖον τοῦ πάγου, οἱ ἁλιεῖς μεταφέρουσι τὴν φορητὴν κατοικίαν των εἰς ἄλλο μέρος τοῦ ὅρμου, ἔνθα ἐξακολουθοῦσι τὴν ἁλιείαν κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον, συνήθως καὶ ὑπὸ τὸ φῶς δᾴδων μέχρι βαθείας νυκτός.

»Ἡ θέα ἣν παρουσιάζει εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον ἐν νυκτὶ σκοτεινῇ ἡ πόλις αὕτη τῆς λίμνης Huron, ἔχει τι τὸ ὑπερφυὲς καὶ ἐξαίσιον, ὅτε τὸ παλλόμενον φῶς τῶν πυρσῶν ῥίπτει τὰς ἀκτῖνάς του εἰς τὰ κύκλῳ αὐτοῦ ἀντικείμενα, καὶ φωτίζει τὰς καλύβας καὶ τὰ ἔνδον αὐτῶν καὶ ἀναδίδει ὑπὸ μυρίας φανταστικὰς μορφὰς τοὺς ἐπὶ τῆς ὄχθης τῶν ὀπῶν τοῦ πάγου κεκυφότας ἁλιεῖς, καραδοκοῦντας τὴν λείαν αὐτῶν, καθ' ἧς βάλλουσι μετὰ πεποιθήσεως τοὺς κάμακάς των, μετὰ τοῦτο δὲ ἀνασύρουσιν αὐτὴν τοῦ ὕδατος μετ' ἐπιτηδειότητος ἐκπληκτικῆς.

N**

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΟΥ

Ἀπὸ πολλῶν μηνῶν οὐδεμία ὑπῆρχεν εἴδησις περὶ τοῦ ἀνταποκριτοῦ τῶν *Ἡμερησίων Νέων* κ. O'Donovan, ἀποσταλέντος παρὰ τῆς διευθύνσεως τῆς ἐφημερίδος ταύτης πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Εἶχε γείνει γνωστὸν ὅτι ὁ τολμηρὸς ταξειδιώτης διὰ μέσου μυρίων κινδύνων ἔφθασεν εἰς Mery, ὅπου ἐφυλακίσθη. Ἔκτοτε δὲ οὐδὲν ἠκούσθη πλέον περὶ αὐτοῦ.

Ἡ σιωπὴ αὕτη εὐτυχῶς δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς αἰτίας, εἰς ἣν ἀπεδόθη. Ὁ κ. O'Donovan ζῇ. Τὰ *Ἡμερήσια Νέα* ἔλαβον παρ' αὐτοῦ ἐπιστολήν, ἐν ᾗ οὗτος ἐξηγεῖ τὴν σιωπὴν ταύτην, ἀφηγούμενος συγχρόνως τὰς τόσῳ ἐνδιαφερούσας περιπετείας του.

Ὁ ταχυδρόμος, ὁ ἐπιφορτισθεὶς νὰ διαβιβάσῃ τὰς τελευταίας ἐξ αὐτοῦ πληροφορίας, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Κούρδων παρὰ τὴν Ταυρίδα.

Ἐξακολουθῶν τὴν διήγησίν του ὁ κ. O'Donovan ἀναφέρει πῶς, ἀφοῦ ἐφυλακίσθη ἐν Mery, εἶδε στάσιν διενεργουμένην ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰς φιλοφρονήσεις διαδεχομένας τὰς ἀπειλάς. Καὶ ἔτι πλέον, ἐπῆλθεν ἐπανάστασις, ἐν ᾗ ὁ Kadjar Khan, διοικητὴς τοῦ Mery, ἀπώλεσε τὴν ἐξουσίαν. Πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ, ἀπεφασίσθη νὰ συσταθῇ τριανδρία, καὶ τὸ περιεργότερον, ὁ κ. O'Donovan ὑπεδείχθη ὡς μέλος αὐτῆς, ὑπὸ τὸ ὄνομα Schthyar Bahadoor-Khan, διηγεῖται δ' ὡς ἑξῆς τὴν κατὰ τὴν ἀναγόρευσίν του γενομένην τελετήν:

«Κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 30 Ἀπριλίου ἠγέρθην ἐνωρὶς ἕνεκα θορύβου ἀσυνήθους ἐν τῇ κυριωτέρᾳ ὁδῷ τοῦ Mery, καὶ ἐπειδὴ πάντοτε πρέπει νὰ ἦναί τις λίαν προφυλακτικὸς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐπήδησα κάτω ἀπὸ τῆς κλίνης μου, ἔρριψα τὸ ἐκ δέρματος προβάτου ἐπανωφόριόν μου ἐπὶ τῶν ὤμων μου, καὶ ὥρμησα πρὸς τὴν θύραν.

»Ἤρχοντο οἱ χάναι ὅπως ἀναλάβωσι τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν. Ἄνθρωπός τις προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ὅστις ὑπῆρξε πρότερον δεσμοφύλαξ μου, ἤδη δὲ παρίστατο ὡς ὁδηγός μου, ὡς σύμβουλος καὶ φίλος, μοὶ εἶπε ὅτι ἡ θέσις μου ἀπῄτει νὰ ἱππεύσω ὅπως πορευθῶ πρὸς τὰ πρόσωπα, ὧν ἀπὸ τοῦδε ἔμελλον νὰ ἦμαι συνάδελφος.

»Ἠκολούθησα τὴν συμβουλήν του, καὶ ὅτε ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ προχωροῦντος στρατοῦ ἐπλησίασε, ἀφίππευσα συμφώνως πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐθιμοταξίαν καὶ ἀνέμεινα τὴν ἄφιξιν τοῦ Baba Khan, ἀρχηγοῦ τῶν Tohtamish, ὅστις ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἱππικοῦ. Περικυκλωθεὶς ὑπὸ πλήθους περιέργου ἐπιθυμοῦντος νὰ ἴδῃ εἰ δυνατὸν ἐκ τοῦ πλησίον ἕνα ἐκ τῶν μελλόντων νομοθετῶν τῆς ὀάσεως, παρετηρήθην μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Baba-Khan, καίτοι μονοφθάλμου, ὅστις μετὰ φιλοφροσύνης ἀληθῶς ἀνατολικῆς ἀμέσως ἀφίππευσε καὶ ἐπροχώρησε πρός με ὅπως με χαιρετήσῃ. Κρατούμενοι δὲ ἀπὸ τῆς χειρὸς ἀδελφικώτατα διηυθύνθημεν ὁμοῦ πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἡ ἐθνοσυνέλευσις εἶχεν ἤδη συνέλθει».

Ἀφοῦ ἀντήλλαξε τὰς εἰθισμένας ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς χώραις φιλοφρονήσεις, ὁ κ. O'Donovan ὡδηγήθη εἰς τὸν οἶκόν του ἐν μεγάλῃ πομπῇ, ὡς πρόεδρος τῆς τριανδρίας. Φθὰς πρὸ τῆς θύρας τῆς κατοικίας του ὁ τρίανδρος ἐκάθησε ἔχων τοὺς συναδέλφους του παρ' αὐτόν, μεθ' ὧν συνεκρότησε τὸ πρῶτον κυβερνητικὸν συμβούλιον, ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ ἐνώπιον πλήθους ἀπλήστου ὅπως ἴδῃ τοὺς νέους αὐτοῦ ἀρχηγούς.

Ἀφοῦ ἔπιεν ἐν σιγῇ ἀρκετὴν ποσότητα ἀθλίου, τεΐου ἄνευ σακχάρεως, ὁ κ. O'Donovan ἤρχισεν ὁμιλῶν ταρταριστί, καὶ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς συντρόφους του, ὅτι εἶναι ἀνάγκη, ὅπως δυνηθῶσι νὰ ἀποφύγωσιν αὐτοὶ τὴν τύχην τῆς Χίβας, νὰ παύσωσιν αἱ εἰσβολαὶ καὶ αἱ λῃστεῖαι ἐπὶ Ῥωσσικοῦ ἐδάφους·

«Διεκόπην παρ' ἑνὸς τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, ἀκούοντός με μετ' ἐκπλήξεως καὶ δυσαρεσκείας καὶ εἰπόντος μοι τέλος.—Ἀλλὰ δι' ὄνομα

Digitized by Google

του Ἀλλὰχ πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ συντηρηθῶμεν ἐὰν παύσωμεν τὴν λῃστείαν; » Ἡ διαμαρτύρησις αὕτη τόσῳ ζωηρῶς ἐγένετο καὶ μετὰ τοσαύτης προφανῶς καλῆς πίστεως, ὥστε δυσκόλως διετήρησα τὴν σοβαρότητά μου ὅπως ἐπαναλάβω, ὅτι ἐν περιπτώσει Ῥωσσικῆς κατακτήσεως οἱ κάτοικοι τοῦ Mery θὰ ἦναι ἠναγκασμένοι νὰ συντηρῶνται χωρὶς νὰ προσφεύγωσιν εἰς τὸ μέσον τοῦτο, καὶ συνεπῶς πᾶν ὅ,τι θὰ ἦτο τότε δυνατὸν διατὶ νὰ μὴ ἦναι ἀπὸ τοῦδε.

»Τοιαύτη ὑπῆρξεν, ὡς τολμῶ νὰ τὴν ἀποκαλέσω, ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Morgab ἱστορικὴ δημηγορία μου, ἥτις ἐγένετο δεκτὴ πολὺ καλλίτερον παρ' ὅσον ἐτόλμων νὰ ἐλπίσω· Ἀντιγράφω πᾶν ὅ,τι ἀνευρέθη ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, αἵτινες ὤφειλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ *Ἡμερήσια Νέα* μῆνάς τινας ταχύτερον, καὶ αἱ ὁποῖαι, ἐπαναλαμβάνω, κατεμελίσθησαν παρὰ τῶν Κούρδων, οἵτινες ἐδολοφόνησαν τὸν ταχυδρόμον παρὰ τὴν Ταυρίδα. Χάρις εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Ταχυδρομείου τῆς Τεχεράνης ἐλπίζω ν' ἀνεύρω πάντα τὰ τεμάχια αὐτῶν». Γ.

Ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος Α' τῆς Βαυαρίας

ΩΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝ

Ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος, βαπτισθεὶς ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι, ἀνέστησε μὲν τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Περικλέους τὴν Ἑλλάδα ἐν Μονάχῳ, ἀπηθανάτισε δὲ τοὺς ἀγῶνας τῆς νέας Ἑλλάδος διὰ τῆς γραφικῆς. Ὁπότε ἐσφάδαζεν ἡ ὑπὸ τῆς διπλωματίας ἐγκαταλελειμμένη Ἑλλάς, ὁπότε οὔτε ἐλπὶς ὑπῆρχε περὶ ἀπελευθερώσεως, οὔτε εἰς τὴν διάνοιαν οὐδενὸς ἐπήρχετο ὅτι θὰ ἐβασίλευέ ποτε αὐτῆς βαυαρὸς ἡγεμονόπαις, πρῶτος τῶν ἡγεμόνων ὁ Λουδοβῖκος ἀντέστη εἰς τὰς ἐπιπλήξεις τῆς διπλωματίας, εἰς τὰς ἀπειλὰς τῶν ὑπουργείων καὶ εἰς τοὺς διωγμοὺς τοῦ Μετερνίχου, ὕψωσε γενναίαν φωνὴν ὑπὲρ τῶν πολεμούντων, ἐξύμνησε τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν παλληκαρίων μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὡς ὁ Βύρων, καὶ ἐδαπάνησε τὸ τρίτον τῆς περιουσίας του πείσας τοὺς φίλους αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς νὰ καταβῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, υἱοθετήσας καὶ ἐκπαιδεύσας τοὺς υἱοὺς τῶν πεσόντων ὁπλαρχηγῶν, ἀποστείλας ἰατροὺς καὶ φάρμακα εἰς τοὺς ἀσθενοῦντας, τροφὰς δὲ καὶ ὅπλα εἰς τοὺς μαχομένους. Ὁπότε δὲ τελευταῖον παρίστα ἡ Ἑλλὰς οὐχὶ κράτος ἑνιαῖον «ἀλλ' ἔκτακτόν τι φύραμα Μωριᾶ, Ῥούμελης, Ὕδρας, Σπετσῶν κλ. ἕρμαιον ἀναρχίας, ἐρημώσεως καὶ κομμάτων, ἀπέστειλε τὸν προσφιλῆ αὐτοῦ Ὄθωνα, ὅστις ἐγένετο θῦμα τῶν στενῶν τῆς Ἑλλάδος ὁρίων, τῶν ῥαδιουργιῶν τῆς διπλωματίας καὶ τῶν ἐγχωρίων παθῶν». Πολλάκις ὁ Λουδοβῖκος ηὐχήθη ἐνώπιον τῶν πιστῶν φίλων του νὰ ἤθελε ἀποθάνῃ πρὶν ἀκούσῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι καταστροφὴν τοῦ 1862. Οὔτε ὁ θάνατος τῶν φιλτάτων, οὔτε αἱ ἐν Μονάχῳ ταραχαὶ τοῦ 1848, οὔτε τοῦ θρόνου ἡ ἀπώλεια τὸν ἐλύπησαν τοσοῦτον, ὅσον ἡ ἀπροσδόκητος πτῶσις καὶ ἄωρος τοῦ υἱοῦ τελευτή, ἡ ἐπιταχύνασα καὶ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον.

«Ἀνάριθμα ἄλλα ἀγαθὰ ἤθελε κατορθώσῃ ὁ φίλος τῆς τέχνης καὶ εὐεργετικώτατος ἡγεμών, γράφει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Heigel, ἐὰν μὴ ἠναγκάζετο νὰ θυσιάσῃ τὸ τρίτον ὅλης τῆς ἰδιωτικῆς αὐτοῦ περιουσίας ὅπως ἀποζημιώσῃ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἕνεκεν τοῦ δανείου τοῦ ἑλληνικοῦ. Κατὰ τὰς οἰκείας βουλευτικὰς συζητήσεις ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα βοήθεια τοῦ Λουδοβίκου εἶχε χαρακτηρισθῆ ὡς πολιτικὸν ἁμάρτημα· ἐπέπρωτο δὲ μετ' ὀλίγον νὰ συμβῇ ἄλλο δεινόν, ὅπερ ἐμαρτύρησε τὴν ὀρθότητα τῆς ἐτυμηγορίας ἐκείνης. Μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1862, κατὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔτος, ὁπότε ἐν Μονάχῳ ἐπανηγυρίσθησαν ἐπισήμως τὰ ἐγκαίνια τῶν Προπυλαίων καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐξερράγη ἐν Ἀθήναις ἡ ἐπανάστασις. Οἱ συνωμόται ἐκήρυξαν τὸν Ὄθωνα ἔκπτωτον τοῦ θρόνου, ἐνῷ περιηγεῖτο τὰς ἐπαρχίας. Ἀσθενὴς καὶ μέχρι θανάτου περίλυπος ἐγκατέλιπε τὴν χώραν, ἐν ᾗ πρὸ 30 ἐτῶν, ἀκμαῖος νεανίας καὶ καλλίστων ἐλπίδων μεστός, εἶχε τελέσῃ τὴν πανηγυρικὴν αὐτοῦ εἴσοδον! Τοῦ υἱοῦ τὸ δυστύχημα κατήνεγκε δεινοτάτην κατὰ τοῦ Λουδοβίκου πληγήν. Τῇ ἑσπέρᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπέστρεφεν ὁ γηραιὸς φιλέλλην ἐκ τοῦ περιπάτου, ὁ δὲ ἁμαξηλάτης ἤλασε κατὰ τὸ εἰωθὸς τοὺς ἵππους εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν διὰ τῶν Προπυλαίων. Ὁ τάλας πατήρ, ἅμα ἰδὼν πόρρωθεν τὰ προπύλαια, ἔφριξε καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς».

Πρότυπος

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ ΑΜΑΞΟΣΤΟΙΧΙΑ

Ἐπ' ἐσχάτων ἐνεκαινίσθη ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ πομπῆς διὰ τὴν σιδηροδρομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Brighton νέον εἶδος ἁμαξοστοιχίας, προτύπου ἀληθῶς καὶ πρώτην φορὰν εἰσαγομένης εἰς Ἀγγλίαν.

Ἡ ἁμαξοστοιχία αὕτη σύγκειται ἐκ μεγάλης σειρᾶς αἰθουσῶν καὶ δωματίων, κομψότατα ηὐτρεπισμένων ἐξ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἀπαστραπτόντων, ἐν οἷς ὁ ἐπιβάτης δύναται νὰ περιδιαβάζῃ ἐν ἀνέσει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον. Ἐὰν ἐπιθυμῇ νὰ καπνίσῃ, ὑπάρχει ἐπὶ τούτῳ αἴθουσα ἐν ᾗ δύναται νὰ μεταβῇ καὶ καθίσῃ ἐπὶ ἀναπαυτικῶν ἑδρῶν, ἢ νὰ ἐξέλθῃ εἰς ἐξώστην ἐσεγασμένον, ὅθεν ὑπὸ τὰς ὄψεις αὐτοῦ ἐκτυλίσσεται τὸ γραφικὸν θέαμα τῶν τόπων, οὓς διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος. Ἐὰν θέλῃ νὰ γευματίσῃ ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ, ὑπάρχει ἐκεῖ ἑστιατόριον, ἐν ᾧ αἱ τράπεζαι εἰσὶν ηὐτρεπισμέναι ὡς εἰς τὸ καλλίτερον ξενοδοχεῖον. Δύο ἄλλαι ἅμαξαι χρησιμεύουσιν ὡς αἴθουσαι, ἄλλαι ὡς κομμωτήρια τῶν κυριῶν ἢ

Digitized by Google

ἀνδρῶν, καὶ ἄλλαι εἰς ἄλλας οἱασδήποτε χρείας αὐτῶν.

Ἀλλ' ὅ,τι πρὸ πάντων εἶνε τὸ κινοῦν τὴν περιέργειαν διὰ τὸ καινοφανὲς αὐτοῦ εἶνε ὁ δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς φωτισμὸς τῆς ἁμαξοστοιχίας. Διὰ τοῦ συστήματος Faure καὶ τῶν ἠλεκτρικῶν λυχνιῶν τοῦ Ἔδισων ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἡ ἁμαξοστοιχία φωτίζεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον δι' εὐκόλου κινήσεως μηχανήματός τινος. Μετὰ πολλῆς δ' εὐκολίας δύναταί τις καὶ νὰ σβύσῃ ἢ ν' ἀνάψῃ ἐκ νέου ἑκάστην λυχνίαν χωριστὰ θέτων εἰς κίνησιν ὄργανόν τι κείμενον ὑπεράνω ἑκάστης αὐτῶν. Ἑκάστη τῶν λυχνιῶν τούτων τοῦ Ἔδισων παρέχει φῶς ἴσον πρὸς τὸ ὑπὸ ἐννέα ἢ δέκα κηρίων ὁμοῦ παραγόμενον. Λ.

Η ΑΓΡΑΜΠΕΛΗ

[Ἐκ τῶν τοῦ Βαλαωρίτου].

Λέγ' ἡ ἀγράμπελη μυριανθισμένη
'Σ τὸν ἄγριο πλάτανο ποῦ τὴ θωρεῖ
Καὶ μὲ τὸν ἴσκιο του συχνοδιαβαίνει
Πάντοτ' ἐπάνω της βράδυ κι' αὐγή:

«Δένδρο 'περήφανο μὲς 'ς τὸν ἀγέρα
Τὰ φύλλα, οἱ κλόνοι σου θρασομανοῦν·
Βρίσκεις στενόχωρη τώρα τὴ σφαῖρα;
Τ' ἄστρα, τὰ σύγνεφα δὲν σὲ χωροῦν;

»Τρέχει 'ς τὴ ῥίζα σου νεράκι κρύο,
Βυζάνεις ἄκοπα τὴν καταχνιά,
Κ' ἐμένα ἐζήλεψες σὺ τὸ θηρίο
Γιατὶ μ' ἐπότιζε 'λίγη δροσιά;

»Τί θέλεις, πλάτανε, τί μοῦ γυρεύεις;
Διῶξε τὸν ἴσκιο σου κ' εἶμαι μικρή·
Τ' ἄνθη μου ἐπάγωσαν, μὴν τὰ παιδεύεις,
Ἄς τον τὸν ἥλιο μου νὰ τὰ χαρῇ....»

»—Ξανθή μου ἀγράμπελη, τί μὲ φοβᾶσαι;
Θέλεις νὰ σέρνεσαι πάντα ὀρφανή,
Μονάχη σου, ἔρημη τὴ νύχτα νἆσαι
Νἄχῃς κρεββάτι σου λιθάρια, γῆ;

»Τ' ἄνθη ζευγάρωσε μὲ τὴν ἀνδριά μου,
Γένου βασίλισσα κ' ἐγὼ θρονί,
Στηλώσου ἐπάνω μου ... ς τὴν ἀγκαλιά μου
Κάθε ἄλλο λούλουδο θὰ σὲ φθονῇ ... »

Τὴν ἐξεγέλασε τ' ἄγριο πλατάνι,
Τὴν ἐπερίπλεξε μὲς 'ς τὰ κλαριά....
Τί κρίμα πὤδωκες, ξανθὸ βοτάνι,
Γιὰ 'λίγο ψήλωμα τὴν παρθενιά.

Φτωχὴ κι' ἀνύπανδρη 'ς τὴν ἐρημιά σου
Μοὔτανε τ' ἄνθη σου κρυφὴ χαρά·
Τώρα θ' ἁρπάζουνε τὴ μυρωδιά σου
Τὰ νέφη κι ἄνεμος ποῦσαι κυρά.

Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου του παραίτησιν, ὁ ἱπποτικώτατος βασιλεὺς καὶ μέγας φιλέλλην Λουδοβῖκος Α΄ τῆς Βαυαρίας ἠρέσκετο νὰ σκώπτῃ τοὺς πρώην κόλακάς του. «Ὁ γέρων Ῥόσχιλδ, ἔλεγεν, ἐφ' ὅσον ἤμην βασιλεύς, μοὶ ἔςελλε κατ' ἔτος τοὺς καλλίστους τεταριχευμένους ἰχθῦς· τὸ δῶρόν του ἔπαυσεν ἀφ' ὅτου κατέβην ἀπὸ τοῦ θρόνου· ἀληθινὸς Ἑβραῖος! ἀλλὰ μήπως καὶ τινὲς τῶν χριστιανῶν μοὶ προσηνέχθησαν καλήτερα;»

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ διάσημος ποιητὴς καὶ λογογράφος Ἄδδισων ἦν ἀνεπιτήδειος καὶ κακὸς ῥήτωρ. Ὅτε δὲ διετέλεσεν ὑπουργὸς ἠναγκάσθη ποτὲ νὰ λάβῃ τὸν λόγον ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, ἵνα ὑποστηρίξῃ κυβερνητικόν τι ζήτημα. Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὸν προλαλήσαντα ἀντιπολιτευόμενον ῥήτορα: «Κύριε, λέγει, ἐννοῶ...» ἀλλὰ βλέπων τὰ βλέμματα πάντων ἐστραμμένα ἐπ' αὐτοῦ, δειλιᾷ καὶ διακόπτει τὸν λόγον. «Κύριε, ἐννοῶ...» ἐπαναλαμβάνει καὶ πάλιν διακόπτει. «Κύριε, ἐννοῶ...» λέγει τρίτην φορὰν μετὰ τρεμούσης φωνῆς, ἀλλὰ ψιθυρισμοὶ ἀκούονται, ὁ ῥήτωρ *τὰ χάνει* καὶ ἐπανέρχεται ἄλαλος εἰς τὴν θέσιν του. Τότε ἀναστὰς τῶν ἀντιπολιτευομένων τις: «Κύριοι, λέγει μετὰ τόνου σοβαροῦ, αἱ τρεῖς ἐκτρώσεις, ὧν ἐγενόμεθα μάρτυρες, ἐκ μέρους συγγραφέως γνωστοῦ διὰ τὴν γονιμότητά του, ἀποδεικνύουσιν ἀριδήλως ὁπόσον ἀσθενὴς ἦτο ἡ ὑπόθεσις, ἣν ἤθελε νὰ ὑπερασπίσῃ».

*
* *

Δικηγόρος γάλλος, Ἀβραὰμ καλούμενος, ἐπραγματεύετο ἐν τῷ δικαστηρίῳ τὰ ζητήματα, ἀρχόμενος ὡς ἡ Γραφή, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν διὰ μακρῶν ἠγόρευε, κύψας εἰς τὸ οὖς του ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου: «Ἀβραάμ, τῷ λέγει, ἀκόμη μίαν θυσίαν». Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐθυσίασε τὸ τέκνον του . . . τὸν λόγον.

*
* *

Ἀφέλεια παιδική.

Ἡ μικρὰ Ἑλένη ἀγαπᾷ ὑπερβολικὰ τὰ μῆλα, διὸ πᾶσαν πρωΐαν ὅταν μεταβαίνῃ εἰς τὸ σχολεῖον, ἡ μήτηρ της θέτει ἓν τοιοῦτον εἰς τὸν σάκκον της.

Προχθὲς ἡ Ἑλένη ἐπιστρέφει φέρουσα ἄθικτον τὸ μῆλον.

— Ἑλένη, λέγει ἡ μήτηρ της, διατί δὲν ἔφαγες τὸ μῆλό σου; Μὴν ἦσουν ἀδιάθετη;

— Ὄχι, μαμά, ἀλλὰ ἡ συμμαθήτριά μου ἡ Νίνα ποῦ τὴν ἀγαπῶ πολὺ ἦτον τιμωρημένη νὰ φάγῃ ξηρὸ ψωμί...

— Ἴσα, ἴσα, λοιπόν, ἔπρεπε νὰ μοιράσῃς τὸ μῆλο μαζύ της.

— Ὄχι, μαμά, ἐμοιράσαμε τὸ ξηρὸ ψωμί!

*
* *

Δύο μεταφυσικοὶ συνδιαλέγονται περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ὡσεὶ τοῦτο νὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς θελήσεώς των.

— Λοιπόν, ἔστω, λέγει ὁ εἷς, ὁ κόσμος τελειώνει· ὕστερα;

— Ὕστερα... πηγαίνω καὶ κατοικῶ 'σὲ μιὰ ἐξοχή, ὅπου δὲν θὰ ἐνοχλοῦμαι πλέον νὰ ἀκούω νὰ ὁμιλοῦν δι' αὐτόν!

*
* *

Digitized by Google

Ἡ ἀσχημοτάτη κυρία Β. .. δὲν εὑρίσκει, ὡς φυσικόν, καμμίαν γυναῖκα ὡραίαν.

Προχθὲς εἰσέρχεται εἴς τινα αἴθουσαν, ὅπου ἡ Β... ἦτο πρὸς ἐπίσκεψιν, νέα γυνὴ ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ θαυμασίας καλλονῆς.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ οἰκοδέσποινα κύψασα εἰς τὸ οὖς τῆς κυρίας Β. . . τὴν ἐρωτᾷ·

— Καὶ αὐτὴ πῶς σᾶς φαίνεται;

Ἡ κ. Β. . . ἀποστομωθεῖσα ἐπὶ στιγμήν, ἀπαντᾷ ἀμέσως·

— Αὐτή; ὤ, εἰς εἴκοσι χρόνια θὰ εἶνε ἀνυπόφορη!

***

Ὁ νέος Π. μὲ τὸ βαλάντιον ἐντελῶς κενόν, ἕνεκα τῶν ἀσωτιῶν του, παρουσιάζεται πρός τινα θεῖόν του ἀσθενοῦντα.

Τὸν εὑρίσκει εἰς τὴν ἐσχάτην του ὥραν, τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ χρήματα.

Ὁ θεῖος ἀγανακτῶν, τὸν καταρᾶται.

— Ἀλλὰ σκέψου, καλέ μου θεῖε, τῷ λέγει ὁ Π., ὅτι δὲν θὰ ἔχω οὔτε νὰ ἀγοράσω κἂν πένθιμα ἐνδύματα ὅταν θὰ ἀποθάνῃς.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὁ βασιλεὺς ἐκλέγεται οὐχὶ ἵνα φροντίζῃ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐκλέξαντες εὐτυχῶσι δι' αὐτόν. (Ξενοφῶν).

*** Ἡ ἀλήθεια εἶνε λίθος πολύτιμος κεκρυμμένος εἰς τὰς βαθείας ἀβύσσους.

*** Ξηραίνων τις ἓν μόνον δάκρυ καθίσταται ἄξιος ἐντιμοτέρας δόξης ἢ διαχέων ποταμοὺς αἱμάτων.

*** Ἡ καρδία εἶνε ὡς τὸ στερέωμα, ἓν μέρος τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὡς αὐτὸ μεταβάλλεται νύκτα καὶ ἡμέραν.

*** Ἡ καλαισθησία εἶνε σήμερον τὸ θερμόμετρον, δι' οὗ ταξινομοῦνται πάντες οἱ χαρακτῆρες.

*** Ἡ λίαν εὐαίσθητος καρδία ἔχει ἀνάγκην μαθημάτων τινῶν, ἵνα μὴ ῥίπτῃ ὅλον τὸν ὠκεανὸν τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς ἐντὸς κοσκίνου. (Βύρων).

*** Οἱ ἄνθρωποι, ὅταν θέλωσι νὰ βεβαιώσωσι τινὰ περί τινος πράγματος, ἐπικαλοῦνται μάρτυρα τὸν Θεόν, διότι δὲν φοβοῦνται μὴ διαψεύσῃ αὐτούς ποτέ. (Βασίλισσα τῆς Ῥουμανίας).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἔρευνα ἀνεκάλυψεν, ὡς γνωστόν, πολυάριθμον καὶ ποικιλόμορφον κόσμον ἐκ ζωϊκῶν ὀργανισμῶν ἀοράτων τῷ ἀόπλῳ ὀφθαλμῷ· ἤδη δὲ ἐπιδιώκει αὕτη διηνεκῶς τὴν περιγραφήν, κατάταξιν καὶ σπουδὴν τῶν ἀξιοπεριέργων τούτων μικροοργανισμῶν. Ὁ Κολόμβος τοῦ ἀξιοθαυμάστου τούτου μικροκόσμου εἶνε ὁ τὸ μικροσκόπιον ἐπινοήσας Leeumenboek, ὁ δὲ τὴν ἔρευναν τούτου κυρίως ἀναλαβὼν εἶνε ὁ Ekrenbery, ὅστις ἀπὸ τὸ 1829 ἀφιερώθη ὅλος εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ μικροῦ μὲν κατὰ τὰς διαστάσεις, μεγίστου ὅμως κατά τε τὴν ποικιλίαν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ αἰνιγματώδους τούτου κόσμου. Τὸ μᾶλλον ἐκπλῆττον ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν μικροσκοπικῶν τοῦ μικροκόσμου ὀργανισμῶν εἶνε ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν, ὅστις φθάνει ἐνίοτε εἰς μυθώδη ποσά. Οὕτω λ. χ. εἰς κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ζύθου ἀναπτυσσόμενος τοιοῦτος ὀργανισμός, ὁ καὶ μύκης τοῦ ἀφροζύθου ἐπικαλούμενος, ζυγίζει 0,000,000,25 χιλιοστὰ τοῦ γραμμαρίου, ἤτοι 40 ἑκατομμύρια τοιούτων μυκήτων ἰσοσταθμίζουσι πρὸς 1 χιλιόγραμ. (=312 δράμια)· ὁ μύκης οὗτος δι' ἀφθόνου τροφῆς καὶ εὐνοϊκῆς θερμοκρασίας, ἅτινα εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ζύθου ὑπὸ τῶν ἐργοστασιαρχῶν ἐπιδιώκονται, δύναται νὰ παράσχῃ ἐντὸς 24 ὡρῶν τὸ ἀπίστευτον ποσὸν τῶν 100 στατήρων τοιούτων μυκήτων. Εἰς τὴν καταπληκτικὴν δὲ ταύτην παραγωγὴν οἱ ἐξ ἑνὸς μύκητος κατὰ τὸ διάστημα μιᾶς ὥρας παραγόμενοι ἀπόγονοι συμποσοῦνται εἰς πεντήκοντα χιλιάδας. Καταπληκτικὴ ὄντως πολυτοκία!!!

Τὴν ἀκόλουθον στατιστικὴν εὑρίσκομεν ἐν εὐρωπαϊκῇ ἐφημερίδι· Ἐν Παρισίοις ὑπάρχουσιν οἱ περισσότεροι κομμωταὶ καὶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων· οἱ περισσότεροι ῥάπται καὶ φωτογράφοι, οἱ περισσότεροι πλακουντοποιοί, ῥάπτριαι γυναικείων ἐνδυμάτων καὶ δικηγόροι.

Ἐν Λονδίνῳ ὅμως σχετικῶς πρὸς τὰς ἄλλας πρωτευούσας ὑπάρχουσιν οἱ περισσότεροι ἁμαξηλάται, μηχανικοί, ἐκδόται, βιβλιοπῶλαι καὶ μάγειροι.

Τοκογλύφοι καὶ ἐρασταὶ εἰκόνων οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσι πολυαριθμότεροι τῶν ἐν Ἄμστερδαμ.

Ἡ Πετρούπολις ἔχει τὰ περισσότερα ἔλκηθρα.

Εἰς δὲ τὰς Βρυξέλλας εὑρίσκει τις τοὺς περισσοτέρους καπνιστάς· εἰς Νεάπολιν τοὺς περισσοτέρους ἀχθοφόρους καὶ ὁδηγούς· εἰς Μαδρίτην τοὺς πλείονας κεχηναίους, εἰς Βερολῖνον τοὺς πλείονας ζυθοπότας, εἰς Φλωρεντίαν τὰς περισσοτέρας ἀνθοπώλιδας, εἰς Δουβλῖνον τοὺς περισσοτέρους κλέπτας, εἰς Γενεύην τοὺς περισσοτέρους ὡρολογοποιούς· εἰς Λισσαβῶνα τοὺς περισσοτέρους θυρωρούς, εἰς Ῥώμην τοὺς περισσοτέρους ἐπαίτας καὶ τὰς πλείονας ὡραίας γυναῖκας, εἰς Νέαν Ὑόρκην τοὺς περισσοτέρους μηχανικούς.

Οὐδεμία πόλις καταναλίσκει κρέας καὶ γαιώμηλα περισσότερα τοῦ Λονδίνου, περισσότερον ὕδωρ ἢ ἡ Στοκχόλμη, πλείονα ὄστρεα ἢ ἡ Νέα Ὑόρκη, περισσότερον καφφὲν ἢ ἡ Κωνσταντινούπολις, πλείονα σιγαρέττα ἢ ἡ Μαδρίτη, περισσότερον ἀψίνθιον ἢ οἱ Παρίσιοι.

Ἀλλ' ἐν Ἀθήναις; Ἐν Ἀθήναις ὑπάρχουν οἱ περισσότεροι ὑποψήφιοι ὑπουργοὶ καὶ καταναλίσκονται οἱ περισσότεροι..... λόγοι.

Digitized by Google

Ὁ Ἀλέξανδρος Δυμᾶς ἔδιδέ ποτε γεῦμα ἐν τῇ μεγαλοπρεπεστάτῃ αὐτοῦ ἐπαύλει *Μοντεχρίστῳ*, ἐν ἔτει.... ὅτε ὁ Δυμᾶς εἶχεν ἐπαύλεις καὶ ἔδιδε γεύματα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Καὶ τὴν φορὰν ταύτην πολλοὶ ἦσαν οἱ προσκεκλημένοι, ὀλίγος ὅμως ὁ οἶνος, διόλου μάλιστα· ὅθεν ὁ ξενίζων, στραφεὶς πρὸς τὸν ὑπηρέτην του, εἶπεν αὐτῷ: «Ὅλα καλά, Πέτρε· ποτήρια διὰ τὸν καμπανίτην βλέπω, ἀλλ' ὁ καμπανίτης ποῦ εἶνε;» —«Ἐτελείωσεν, αὐθέντα, δὲν ὑπάρχει ἄλλος εἰς τὴν ἀποθήκην». — «Ὕπαγε τότε νὰ προμηθευθῇς εἰς τὸ ξενοδοχεῖον *Ἐρρίκου τοῦ Δ'*»—«Ἀμέσως, ἀπήντησεν ὁ Πέτρος· ἀλλὰ ... καὶ πλησιάσας πρὸς τὸν κύριόν του, ἐψιθύρισεν ἀπαισίους τινὰς λέξεις... πίστωσιν.... λογαριασμὸν.... μετρητά...»—«Ὁ *Ἐρρῖκός σου ὁ Δ'* εἶνε ἀνόητος!, εἶπε μὲ θυμὸν ὁ Δυμᾶς, ἀλλὰ... δόσε του αὐτὰ τὰ τριάκοντα φράγκα καὶ φέρε τρεῖς φιάλας».

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ αὐτὴ σκηνή: τέσσαρες φιάλαι, τεσσαράκοντα φράγκα. Καὶ ἄλλην πάλιν φοράν, εἴκοσι φράγκα δύο φιάλαι. Καὶ πάντοτε καὶ αἰωνίως τὸ αὐτό, μέχρις οὗ ἔκρουσε τὴν θύραν τοῦ Δυμᾶ, κομίζων τῆς Καμπανίας τὸ ἀφρῶδες νέκταρ, ὁ τῶν οἴνων προμηθευτής, ὅστις οὐδέποτε ἔδιδεν αἰτίαν νὰ τῷ εἴπωσι: τί ἔγινες; ἐχάθης! — «Καλῶς ἦλθες, εἶπεν αὐτῷ ὁ Δυμᾶς, ἂν ὁ καμπανίτης σου ὁμοιάζει τὸν περισυνόν, κρατῶ διὰ λογαριασμόν μου δώδεκα δωδεκάδας». Ἀφ' οὗ ὁ οἶνος ἐδοκιμάσθη, παρεδόθη καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὸ ὑπόγειον, ὁ προμηθευτὴς ἐπανέρχεται ἐκεῖθεν ὅλος χαρά, λέγων:

— «Κύριε Δυμᾶ· ἔτι μᾶλλον σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀγοράν, καθ' ὅσον ἠδύνασθε νὰ περιμείνητε ἀκόμη ὀλίγον· ἡ προμήθειά σας δὲν ἐξηντλήθη ὁλοσχερῶς».—«Καὶ πῶς!...»—Βεβαίως, ἐμέτρησα ἐκεῖ κάτω ὡς... ἑκατὸν πεντήκοντα ἢ διακοσίας φιάλας καμπανίτου».—Ἀλήθεια!... ἆ! τὸν ἄθλιον! τὸν κακοήθη! ἐπώλει λοιπὸν τὸν οἰνόν μου εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον!... Πέτρε! Πέτρε! εἶσαι κλέπτης, λῃστής, φύγε, σὲ ἀποβάλλω!»

Ὁ ὑπηρέτης ἐξέρχεται.

Ὁ Δυμᾶς τὸν ἀνακαλεῖ:

—«Ἔλα ἐδῶ. Σὲ ἀπέβαλα ὡς κλέπτην, ἀλλὰ σὲ κρατῶ ὡς ἱκανὸν ὑπηρέτην. Τὸ ἠξεύρεις, κατηραμένε, ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω χωρὶς σέ· ἀλλά, κακοῦργε, *ὁσάκις μοῦ πωλεῖς τὸν οἶνόν μου, κάμνε μου τοὐλάχιστον πίστωσιν*.

Ἐν Γαλλίᾳ ἀπεβίωσε πρό τινος ὁ κόμης Gramont, ἀνήκων εἰς ἀριστοκρατικώτατον οἶκον, πρότυπον ἱπποτικότητος καὶ ἀνδρείας. Περὶ αὐτοῦ γαλλική τις ἐφημερὶς διηγεῖται τὸ ἑπόμενον ἀνέκδοτον.

Κατὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1870 ὁ κόμης Gramont, συνταγματάρχης ὢν ἑνὸς τῶν συνταγμάτων τοῦ πεζικοῦ, μετέσχε τῆς σοβαρᾶς μάχης τῆς ἐν Reichshoffen συγκροτηθείσης.

Γενναῖος ὡς λέων διέπραξεν ἀνωφελῶς θαύματα ἀνδρείας.

Αἴφνης ὀβούζιον ἀναρπάζει τὸν ἕνα τῶν βραχιόνων αὐτοῦ.

— Ὢ! ὤ! ἀναφωνεῖ ὁ κόμης ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ὑπασπιστήν του ἔντρομον προστρέχοντα εἰς βοήθειάν του, πήγαινε νὰ πάρῃς τὰ δακτυλίδιά μου ἀπὸ τὸ χέρι, καὶ φέρε μέ τα γρήγορα· εἶνε οἰκογενειακὰ κειμήλια, καὶ δὲν θέλω νὰ τὰ χάσω!

Ἡ περιουσία τοῦ δουκὸς τοῦ Westminster συμποσοῦται ἐν ὅλῳ εἰς 16,000,000 λιρῶν στερλινῶν (400 ἑκατομμύρια φράγκων). Τὸ κεφάλαιον δὲ τοῦτο φέρει εἰς τὸν δοῦκα τοῦ Westminster τὸ ἑξῆς εἰσόδημα:

Κατ' ἔτος 800,000 λίρας στερλίνας (20 ἑκατομμύρια φράγκων).

Κατὰ μῆνα 60,000 λίρας στερλινας (1,500,000 φράγκων).

Καθ' ἡμέραν 2,000 λίρας στερλίνας (50,000 φράγκων).

Καθ' ἑκάστην ὥραν 90 λίρας στερλίνας (2,250 φράγκα).

Καθ' ἕκαστον δὲ λεπτὸν 26 φράγκα.

Τοιοῦτοι Ἄγγλοι δύνανται δικαιότατα νὰ λέγωσιν ὅτι ὁ *χρόνος εἶναι χρῆμα*. Ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας ὁ δοὺξ τοῦ Westminster κερδίζει 2,250 φρ.!! Δηλαδὴ τὸ διπλάσιον τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον οἱ ἐν τοῖς μεταλλείοις ἐν Ἀγγλίᾳ ἐργαζόμενοι ἀπολαμβάνουσι μετὰ ἐργασίαν φρικώδη ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔτους ἐν μέσῳ παντοίων κινδύνων.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐπί τινα χρόνον μόνον οἱ μάγοι ἠδύναντο νὰ ἀνακαλύπτωσι τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων διὰ ῥάβδου τινὸς ἐκ λεπτοκαρυᾶς, ἥτις ἔφρισεν ἐν τῇ χειρί των, ὅταν διήρχοντο ἄνωθεν μέρους ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἔρρεεν ὑπογείως ὕδωρ.

Ἀλλ' ἤδη διὰ τοῦ μικροφώνου ἀναζητοῦσι καὶ ἐπιτυγχάνουσι τοῦτο. Ἐν Τυρόλῳ κατὰ πρῶτον γαιοκτήμων τις συνέλαβε τὴν εὐφυᾶ ἰδέαν νὰ τοποθετήσῃ εἰς τοὺς πρόποδας λόφων τινῶν μικρόφωνα συνδεόμενα μετὰ τηλεφώνων· τὴν νύκτα δὲ ὅτε τὸ πᾶν ἠρεμεῖ προσήρμοσε τὸ οὖς αὐτοῦ εἰς τὴν συσκευήν, καὶ εὐκρινῶς εἰς διάφορα μέρη διέκρινε τὸν θόρυβον τοῦ ὑπὸ τὴν γῆν ὕδατος. Ὥστε ἀπὸ τοῦδε δύναταί τις νὰ ἀποφύγῃ τὰς ὑπερβολικὰς δαπάνας, εἰς ἃς ἐνίοτε ὑπόκειται ἀνορύσσων φρέαρ, εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὁποίου δὲν εὑρίσκει ἄλλο ἢ ξηρὰν ἄμμον.

Ἀπέθανεν ἐν μικρᾷ τινι πόλει τῆς δυτικῆς Ἀμερικῆς γυνή τις, διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ χειρουργικῆς, ἡ mistress Austin, ἥτις, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν δὲν ηὔξησε τὸν πληθυσμὸν τοῦ κάτω κόσμου, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐπρομήθευσεν εἰς τὸν ἐπάνω τοῦτον κόσμον σωρείαν ὁλόκληρον πολιτῶν καὶ πολιτίδων.

Ἡ mistress Austin ἐγέννησεν ὄχι ὀλιγώτερα τῶν 44 τέκνων ἐν διαστήματι συμβιώσεως ἀνεφέλου μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς 33 ἐτῶν. Ἑξάκις

Digitized by Google

ἡ εὔτοκος μήτηρ ἐγέννησε διδύμους, καὶ τρὶς ἐγέννησε τρία ὁμοῦ τέκνα !

Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἡ κ. Austin ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της ὡς χειρουργὸς τοῦ συντάγματος, τοῦ ὁποίου οὗτος ἦτο ἀρχηγός. Ἄνευ οὐδενὸς φόβου ἐπεμελεῖτο τοὺς πληγωμένους ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς, ἐξ οὗ καὶ ἀπώλεσε τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν καὶ ἔλαβε δύω πληγὰς εἰς τὸν βραχίονα. Ἡ κυβέρνησις ἀπένειμεν εἰς τὴν ἀνδρείαν ταύτην ἡρωΐδα τὸν βαθμὸν καὶ τὸν μισθὸν λοχαγοῦ. Ἐξήσκησε δὲ τὴν ἰατρικὴν μέχρι τοῦ θανάτου της.

Πολλάκις ἀνέγνωμεν περιέργους τινὰς λεπτομερείας περὶ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τοῦ κ. Γλάδστονος, ὅστις, κατὰ τὴν ὀλίγην ἀνάπαυλαν, ἣν ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ αἱ ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ἀσχολεῖται ἐξασκῶν ἐπί τινας στιγμὰς τὸ ὑγιεινότατον τοῦ ξυλοκόπου ἐπάγγελμα.

Ὁ Sir Strafford Northcote, ὁ πρώην ὑπουργὸς τοῦ Βήκονσφηλδ, τὰ αὐτὰ ἴχνη ἀκολουθεῖ.

Αἱ ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες περιγράφουσι περίεργόν τινα σκηνὴν, ἧς ἡ οἰκία τοῦ sir Northcote ἐσχάτως ἐγένετο θέατρον.

Ὁ πρώην ὑπουργὸς προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον πάντας τοὺς ἐφ' οἱωδήποτε τίτλῳ ἐν ταῖς ἰδιοκτησίαις αὐτοῦ ἐργαζομένους. Ἐν ἀρχῇ τοῦ δείπνου ὁ sir Northcote εἰσῆλθεν ἐν τῇ αἰθούσῃ καὶ συνεχάρη τοῖς συμπόταις ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξει των, συνιστῶν αὐτοῖς ἐλευθέρως νὰ ἐκδηλώσωσι κατὰ πάντα τρόπον τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν των.

Τὸ ἑσπέρας ἔψαλον καὶ ἐχόρευσαν· ἀμφότεροι δὲ ὅ τε κύριος καὶ ἡ κυρία τῆς οἰκίας ἔλαβον ἐνεργητικὸν μέρος. Ὁ sir Strafford ἤνοιξε τὸν χορὸν, χορεύσας μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ, καὶ, ὅτε ἀπεσύρθη, ἐνθουσιωδῶς ἐπευφημήθη παρὰ πάντων τῶν προσκεκλημένων.

Ἐν Σαλισβούργῳ τῆς Αὐστρίας ἐτελεύτησεν ὑπερεβδομηκοντούτης ὁ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν μοναχὸς Σίγγερος, ἄριστος τέκτων ὀργάνων μουσικῶν. Καθ' ἕκαστον ἔτος ξένοι δυσαρίθμητοι, διερχόμενοι διὰ Σαλισβούργου, ἐπεσκέπτοντο τὴν μονὴν, εἶτα δὲ τὸ κελλίον τοῦ πατρὸς Σιγγέρου, καὶ ἐθαύμαζον τὴν περὶ τὴν μουσικὴν τεράστιον αὐτοῦ ἐπιτηδειότητα. Ὁ μοναχὸς ἐπενόησε καὶ ἰδίαις χερσὶν ἐφιλοτέχνησε πρωτοφανὲς ὄργανον, ἀποκαλέσας αὐτὸ «Pansymphonicum»· ἠδύνατο δὲ διὰ τεσσαράκοντα κινητῶν κανόνων διατρήτων νὰ ἐκκαλῇ τοὺς τόνους ἁπάντων σχεδὸν τῶν γνωστῶν μουσικῶν ὀργάνων, ἰδίως δὲ τοῦ θηρευτικοῦ κέρατος, τῆς σάλπιγγος, τοῦ ὀβόε, τοῦ κλαρινέττου, τοῦ βιολίου κλ. Τὴν ἐφεύρεσίν του ὤφειλεν εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἀτρύτους καὶ πολυχρονίους ἐρεύνας περὶ τὴν ἀκουστικήν. Υἱὸς ὢν καὶ μαθητὴς κωδωνοχύτου ἐν Τυρολίδι, ἔλαβε συχνὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὸ μυστήριον τῆς κατασκευῆς τῶν τόνων. Πεντεκαιδεκαέτης ὢν, ἐκλείσθη ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ μονῇ καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τῷ 1834. Ἐπενόησε νέον σύστημα θεωρητικῆς ἁρμονίας, ἐκδοθὲν κατόπιν ὑπὸ τοῦ αὐλικοῦ συμβούλου Φίλιπς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «μεταφυσικαὶ ἐμβλέψεις εἰς τὸν κόσμον τῶν τόνων». Ἐμιμήθη δὲ ἐνταῦθα τοὺς σχολαστικοὺς τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἐφήρμοσε τὴν χριστιανικὴν μυστικὴν ἐπὶ τὰς θεμελιώδεις μουσικὰς σχέσεις. Τὴν μουσικὴν τριφωνίαν ἤτοι τριτονίαν ὑπελάμβανε σαφῆ εἰκόνα τοῦ τρισυποστάτου, ἑνιαίου Θεοῦ. Περιφανὴς ὅμως κατέστη οὐχὶ διὰ τὴν θεωρίαν τοσοῦτον, ὅσον διὰ τὸ «Pansymphonicum», οὗτινος ἡ ἁπλότης ἐξέπληξε τοὺς ἥρωας τῆς μουσικῆς Λίστ, Λάχνερ καὶ Μαϋερβέρ.

Εὐγενής τις Ἱσπανὸς, ὁ δὸν Carlos Stuart y Gusman δοὺξ τοῦ Huescar κόμης τοῦ Montigo, ἀνεψιὸς τῆς αὐτοκρατείρας Εὐγενείας, ἐκληρονόμησε διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του, δουκὸς τῆς Ἄλβης, ἀποθανόντος πρό τινος τοὺς τίτλους αὐτοῦ· ἑπομένως ἐγένετο, δοὺξ τοῦ Bervich, δοὺξ τῆς Ἄλβης de Tormes, δοὺξ de Liria, δοὺξ d'Olivarés, δοὺξ de Huescar, μαρκήσιος del Carpio, κόμης de Lemos, κόμης de Monterey, κόμης de Vilalva, κόμης de Fuentés, κόμης d'Ayala, κόμης de Galves, κόμης d'Orsono, κόμης d'Andrade, κόμης de Lodin, μαρκήσιος de Villanueva del Rio, μαρκήσιος d'Elche, μαρκήσιος de la Mota, μαρκήσιος de Tarazina, μαρκήσιος de san Leonardo, μαρκήσιος de Soria.

Πάντες οἱ τίτλοι οὗτοι ἐπεκυρώθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπογραφὴν τοῦ 1879 οἱ ἐκλογεῖς τοῦ ἑλ. Κράτους ἀνήρχοντο εἰς 426442.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Εὐγενὴς συνδρομήτρια τῆς «Ἑστίας» ἀποστέλλει ἡμῖν τὴν ἀκόλουθον συνταγὴν, καθ' ἣν κατασκευάζεται ἐξαίρετον γλύκισμα διὰ βούτημα (*παντεσπάνι*).

Ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον θέλετε νὰ κατασκευάσητε, λαμβάνετε αὐγὰ τὰ ὁποῖα ζυγίζετε ἀκέραια μετὰ τοῦ κελύφους· προσέτι ἴσον ποσὸν ζαχάρεως καὶ ἥμισυ ποσὸν *γησεστέ*. Σπάνετε τὰ αὐγὰ, καὶ τοὺς μὲν κρόκους ταράσσετε καλῶς μὲ τὴν ζάχαριν, τὰ δὲ λευκώματα κτυπᾶτε μὲ τὸ *τέλι* ἕως ν' ἀφρίσουν ἐντελῶς, καὶ τότε τὰ ῥίπτετε κατὰ μικρὸν εἰς τοὺς κρόκους· προσθέτετε τὸν *γησεστέ*, κόπτετε καὶ ὀλίγους φλοιοὺς λεμονίου χάριν τοῦ ἀρώματος, χωρὶς νὰ παύσῃ τὸ τάραγμα μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἔχετε τὴν *φόρμαν* ἑτοίμην, δηλαδὴ ἀλειμμένην μὲ βούτυρον καὶ κοκκισμένην μὲ τριμμένην γαλέτταν, ἐντὸς δ' αὐτῆς χύνετε τὸ μίγμα μὲ προσοχὴν ἵνα μὴ γεμίσῃ πολὺ, διότι κατὰ τὸ ψήσιμον φουσκόνει καὶ εἰμπορεῖ νὰ ἐκχυθῇ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 320 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ιανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 14 Φεβρουαρίου 1882

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ Rudolf Kleinpaul].

Ἐπὶ ἀρχαίων σαρκοφάγων ἀπαντῶμεν οὐ σπανίως ἀπεικονίσεις ἁρματοδρομιῶν, ἔνθα τὰ ἅρματα ἡνιοχοῦσιν ἐρωτιδεῖς πτερωτοί· τὸ θέμα δὲ τοῦτο ἐξελέγετο ἰδίως διὰ σαρκοφάγους ἀποθανόντων νέων ὡς λαλοῦν σύμβολον τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἐν τῇ βατικανικῇ Αἰθούσῃ τῆς Συνωρίδος (Sala della Biga), ἔνθα συνήχθη ἀξιοθαύμαστος συλλογὴ πάντων τῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἀναφερομένων καλλιτεχνημάτων, ἵστανται κατὰ τὰς τέσσαρας παραστάδας τέσσαρες τοιοῦτοι ὑπὸ οἱανδήποτε ἔποψιν ἐνδιαφέροντες σαρκοφάγοι.

Ὑφ' ὁμοίαν ἔποψιν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ Στάδιον τῶν Ἀθηναίων ὡς τόπος ἐξιλασμοῦ φαιδροῦ διὰ τὸ ἀπέναντι κείμενον νεκροταφεῖον τῶν διαμαρτυρομένων, οἱ δὲ νεώτεροι ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ὡς ἐπιθανάτιος ἀγὼν παρὰ τοὺς αὐτόθι τάφους.

Ὡς οἱ Ἕλληνες νεανίαι, οὕτως ἠγωνίσθησαν οἱ νεκροὶ οὗτοι τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως. Τὸ στάδιον αὐτῶν ἦτο ὁ κόσμος, ὃν αὐτοὶ διέτρεξαν ξένοι ὄντες, ὡς γενναίοις δὲ σταδιοδρόμοις παρέχουσιν αὐτοῖς οἱ ἐπιγενέστεροι στέφανον καὶ δάφνην. «Ὃν οἱ θεοὶ εὐλογήσωσι μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ βίου, τοῦτον θεωροῦμεν εὐτυχῆ ἐν Ἑλλάδι», ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων τῷ βασιλεῖ τῶν Λυδῶν. Τὸ δὲ εὐτυχίζειν τὸν ζῶντα καὶ ἔτι ἐν κινδύνοις πλέοντα ναυτίλον ἐνέχει τὴν αὐτὴν ἀβεβαιότητα καὶ ἀοριστίαν ὡς ἡ ἀνακήρυξις καὶ στέψις τοῦ ἀθλητοῦ, πρὶν ἢ νικήσῃ.

Ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ νεκροί, ἐνίκησαν· δὲν δύνανται πλέον νὰ ὀλισθήσωσι καὶ πέσωσι, φθάσαντες εἰς τέρμα καλόν, καὶ ἀναπαύονται παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ὑπὸ τὴν σκιὰν ὑψηλῶν κυπαρίσσων!

Ὁ βίος εἶνε ὁ γενικὸς ἀγὼν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· εἶνε τὸ παιγνίδιον ὅπερ παίζομεν ἅπαντες, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, γέροντες ἢ παιδία, αὐθένται οἱ δοῦλοι. Καὶ ἡ μικρὰ Ἀσπασία ἀκόμη, τὸ θυγάτριον τοῦ Ἰωνᾶ Κὶγγ, τὸ ὡς ἄνθος οὕτως ἐξανθῆσαν

«The flower fadeth. Isai. 40,8»

καὶ ὅπερ ὁ τεθλιμμένος πατὴρ προσφωνεῖ ἑλληνιστὶ διὰ τῶν λέξεων «Ἀσπασία χαῖρε» ἠγωνίσθη τοῦτον τὸν ἀγῶνα· συμμετέσχεν αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰωάννης Βερνάρδος Busch, ὁ θαλαμηπόλος τῆς βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος, ὃν ἀποχαιρετίζει ἡ ἰδία σύζυγος διὰ τῶν στίχων·

Unsere Hüllen mögen schwinden,
wenn die Seelen sich nur finden.

Ναὶ δὴ καὶ διὰ τοὺς ἀσημοτέρους τῶν ἐνταῦθα κειμένων δυνάμεθα ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο νὰ συμπεράνωμεν περὶ πολυκινήτου ὑπάρξεως, περὶ πολλῶν ἀγώνων, πολλῶν βελῶν καὶ σφενδονήσεων τῆς μαινομένης τύχης. Εἰς ὀλίγων ἐξ αὐτῶν τὸ ἐν τῇ κοιτίδι βαυκάλισμα ἐρρήθη ὅτι ἔμελλον νὰ εὕρωσι τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν ἐν Ἀθήναις, ἐν ἑλληνικῇ γῇ, ἐν τῇ κοιτίδι αὐτῶν, λέγω, ἥτις ἔκειτο ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Δανίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ. Μεταξὺ δὲ τῶν Γερμανῶν πλεονάζουσιν ἕνεκα τῶν πολιτικῶν συνδυασμῶν οἱ Βαυαροὶ καὶ Ὀλδεμβούργιοι· ὁ κτηνίατρος Λεονάρδος Reinert ἐκ Weidenbach, ἡ θαλαμηπόλος Ἐλίζα Laweg ἐκ Varel, ὁ Chr. Jr. Th. Fabricius ἐκ Φρειδριχστάτης, οἵτινες ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τῆς συζύγου του Ἀμαλίας εἱλκύσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, ἡ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων μέγιστον τιμωμένη καὶ δὴ ὡς μεγίστη εὐεργέτις αὐτῶν ἐξυμνηθεῖσα, ἀπέθανε μακρὰν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' αἱ γυναῖκες αὐτῆς καὶ οἱ ὑπηρέται ἔμειναν ἐν τῇ ξένῃ, ἐν τῇ ξένῃ εἰς ἣν ἐπορεύθησαν τίς οἶδε μὲ ὁπόσον βεβαρημένην καρδίαν, ἔνθα τίς οἶδε ὁπόσον μακρὰν καὶ ἐπίπονον βίου πορείαν ἐπεραίωσαν.

Μεγαλειτέραν σπουδαιότητα ἀποκτᾷ ἡ παρομοίωσις ἡμῶν, ἂν ὁ βίος τῶν μεταστάντων εἶχεν ἀφιερωθῇ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ὑπῆρξεν ἀληθὴς αἱματηρὸς ἀγὼν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς. Πρῶσσός τις Βετεράνος, ὁ Ἐδουάρδος φὸν Ῥέινεκ, ὅστις ὡς Πρῶσσος ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ εἶχε μετάσχει τῶν στρατειῶν τοῦ 1813 ἕως 1815, εἶτα δὲ κατὰ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα ἦτο βοηθὸς τοῦ διασήμου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ἀπέθανεν ὡς Ἕλλην στρατηγὸς τῷ 1854 ἐν Ἀθήναις. Μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ὑπερήσπισε τῷ 1821 τὸ Μεσολόγγιον καὶ συνέδεσε τὸ ὄνομά του μετὰ τοῦ ὀνόματος πόλεως, ἐν ᾗ κεῖνται πολλοὶ φιλέλληνες, ἐν ἄλλοις δὲ ὁ κόμης Νόρμαν καὶ ὁ λόρδος Βύρων, οὗ ἔμεινεν αὐτόθι τοὐλάχιστον ἡ καρδία. Μεταξὺ τῶν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τούτῳ

Digitized by Google

κειμένων εἶνε πολλοὶ φιλέλληνες, ἐν οἷς καὶ ἡ κόμησσα Clara von Saporta, τὸ γένος von Stetten ἐξ Οὔλμ, θανοῦσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1835, «ἡ ὑπὸ πάντων τῶν γνωρισάντων αὐτὴν Ἑλλήνων ἐξόχως τιμηθεῖσα καὶ ἀγαπηθεῖσα». Ἀλλ' ἄλλη τις εὐγενὴς κυρία, ἐκλέξασα τὰς Ἀθήνας ὡς τόπον διαρκοῦς διαμονῆς καὶ ἀνήκουσα εἰς τὰ ἔξοχα πρόσωπα τῆς νέας πόλεως, ἡ δούκισσα τῆς Πλακεντίας, δὲν εἶνε τεθαμμένη ἐν τῷδε τῷ νεκροταφείῳ, ἀλλὰ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Πεντελικοῦ, πλησίον τῆς αὐτόθι μονῆς καὶ τοῦ ἰδίου αὐτῆς πύργου.

Ἡ παράδοξος αὕτη γυνή, ἥτις ποτὲ ἔθαλλεν ἐν τῇ αὐλῇ Ναπολέοντος τοῦ Α' καὶ ἦτο κυρία τῆς τιμῆς τῆς Μαρίας Λουΐζης, εἶτα δ' ἀπεφάσισεν, ἔτι νεαρὰ οὖσα καὶ ὡραία, νὰ διαγάγῃ βίον ἤρεμον καὶ θεωρητικὸν ἐν τοῖς *Ἰλισσίοις* αὐτῆς, ἥτις ἐκ πάντων τῶν ἐγκοσμίων ἐφαίνετο οὐδὲν φοβουμένη καί, ὡς ὁ Κρεβιλλών, οὐδὲν πλέον ἀγαπῶσα παρὰ τοὺς μεγάλους αὐτῆς κύνας, τοὺς συνοίκους καὶ συντραπέζους αὐτῆς, δι' οὓς διετήρει ἴδιον μάγειρον καὶ ἴδιον θεράποντα, εἰς οὓς εἶχεν ὡρισμένα ἴδια δωμάτια καὶ μεταξίνας κλίνας, μεθ' ὧν συνειστιᾶτο ἐν τῇ αὐτῇ τραπέζῃ, εἶχεν ὅμως παμμέγιστόν τινα φόβον, ἤτοι τοῦ νὰ ταφῇ ζῶσα. Διὸ ἐσκέπτετο νὰ διατάξῃ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῆς, ἵνα μετὰ θάνατον κατατεθῇ ἐπὶ νεκρωσίμου κλίνης καὶ μετενεχθῇ εἰς εὐάερον θόλον ἔχοντα δύο θύρας, τὴν μὲν ἔσωθεν, τὴν δὲ ἔξωθεν ἀνοιγομένην. Παρ' αὐτῇ ὥριζε νὰ τεθῇ δέσμη ἀνθέων βαρυόδμων καὶ φιάλη οἴνου βορδιγαλικοῦ, ἵνα ἐν περιπτώσει ἐξεγέρσεως δυνηθῇ νὰ ἀνακτήσῃ τὰς αἰσθήσεις αὐτῆς καὶ δυνάμεις. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἐπιδράμωσι λησταὶ καὶ πνίξωσιν αὐτὴν ἐν τῷ τάφῳ, ἐξησφάλισεν εἴς τινα ῥωμαλέον ποιμένα εἰσόδημα δεκαπεντακισχιλίων δραχμῶν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κατοικῇ ἐν τῷ πρώτῳ πατώματι τοῦ μνημείου καὶ νὰ φρουρῇ τὸν ὕπνον της. Τοῦτο δὲ τὸ μνημεῖον εἶδον πράγματι ὅτε μετέβην εἰς τὴν μονὴν Πεντέλης, καὶ ἀληθῶς μοὶ ἀνέῳξεν αὐτὸ ποιμὴν Σπαρτιάτης. Ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνος ἐφαίνετο οἰκῶν αὐτόθι, οὔτε ἠδυνήθην νὰ ἴδω που τὴν ἀνθοδέσμην καὶ τὸν βορδιγαλικὸν οἶνον οὔτε τι ἄλλο ἐκ τῶν σχεδιαζομένων ὑπὸ τῆς δουκίσσης ἀμυντικῶν κατὰ τοῦ θανάτου μέσων. Προέρχεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ αἰφνιδίως ἐπελθόντος κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος δεκάδα θανάτου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἐπρόφθασε νὰ γράψῃ τὴν διαθήκην αὐτῆς.

Ἀγωνιστὴς τῆς ἰδίας τιμῆς ὑπῆρξεν ὁ διδάκτωρ **A. E. Justus von Velsen**, ἀκόλουθος παρὰ τῇ ἐν Ἑλλάδι πρωσσικῇ πρεσβείᾳ, γεννηθεὶς ἐν Posen τῷ 1826, θανὼν δ' ἐν Ἀθήναις τῷ 1860, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ὁποίου κατ' εἰσήγησιν τῆς πενθούσης μητρὸς ἐγράφησαν οἱ στίχοι

Wenn gleich dein Grab dem Mutterauge fern,
bist du dem Mutterherzen ewig nah.

ἤτοι

ἂν καὶ ὁ τάφος σου μακρὰν τῶν μητρικῶν ὀμμάτων,
σὺ αἰωνίως εἶσ' ἐγγὺς τῆς μητρικῆς καρδίας.

Ὁ γνωστὸς οὗτος ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ ἀνὴρ ἔπεσε μονομαχήσας πρός τινα Ἕλληνα ἀξιωματικόν.

Τὰ λοιπὰ καλύπτει σιγή.

Ὑπὲρ δὲ τῆς τιμῆς τῆς Ἑλλάδος ἠγωνίσθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος μέγας τις Γερμανός, οὐχὶ δὲ ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς νέας, ἀλλὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ οὐχὶ διὰ ξίφους καὶ σφαίρας, ἀλλὰ δι' ὅπλων πνευματικῶν· κεῖται δὲ οὐχὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ πέραν τοῦ ἄλλου μέρους τῆς πόλεως. Εἶνε δ' οὗτος ὁ Κάρολος Ὀτφρεῖδος Μύλλερος, ὁ δαιμόνιος ἀρχαιοδίφης, ὅστις ἐν τῷ *Ἐγχειριδίῳ τῆς Ἀρχαιολογίας* οἱονεὶ ὑπερεμάχησε τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, κηρύξας ὅτι αὐτὴν μόνην θεωρεῖ ὡς τέχνην, τὸν δ' ἑλληνικὸν λαὸν θεωρήσας καὶ μόνον ὡς ἐπαρκῶς δυνηθέντα νὰ κατάρξηται τῆς τέχνης καὶ νὰ προαγάγῃ αὐτὴν μέχρι τελειότητος. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ παρεχωρήθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ θείου νὰ μεταβῇ εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ νἀποθάνῃ ἐν Ἀθήναις καὶ νὰ ταφῇ κατὰ τὸν Κολωνὸν ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν αἰωνίων καλλιτεχνημάτων, ἅτινα ὑπῆρξαν τὸ ὄνειρον ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου. Τὸ εἰς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς στίχους ἐντεταμένον ἐπίγραμμα τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου ἀγγέλλει ὅτι ἐκεῖνον, τὸν ἔμπιστον φίλον τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ σοφίας, ἡ Ἑλλάς, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας ἐλευθέρα ἀναστᾶσα, φιλίως ἐδέχθη καὶ ἡ νέα Ἀκαδήμεια ἔθαψε χαίρουσα τὸν νεκρὸν παρὰ τὴν παλαιὰν Ἀκαδήμειαν. Ἀλλὰ τὴν εὐσέβειαν ταύτην φαίνονται ἐλάχιστα εὐλαβούμενοι οἱ Ἀθηναῖοι θηρευταί, ἐπειδὴ σπανίως διέρχονται ἀπὸ τοῦ τάφου τοῦ Μυλλέρου χωρὶς νὰ κενώσωσι τὸ ὅπλον αὐτῶν κατὰ τῆς λευκοπλεύρου στήλης. Ἀλλ' οὐχ ἧττον πολλοὶ Γερμανοὶ λόγιοι θὰ ζηλεύωσι τὸν μέγαν φιλέλληνα ἐπὶ τῷ κλασικῷ αὐτοῦ τάφῳ, ἐπὶ τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ κατὰ τὸν Κολωνὸν ὅπου « πυκνότεραι δ' εἴσω κατ' αὐτὸν εὐστομοῦσ' ἀηδόνες », ἐπὶ τῷ χορικῷ ἐκείνῳ ᾄσματι τοῦ Σοφοκλέους, ὅπερ φαίνεται ἀκόμη ἠρέμα ἀντηχοῦν διὰ τοῦ ἀέρος. Ὁ Ὀτφρεῖδος Μύλλερος, γεννηθεὶς τῇ 16[28 Αὐγούστου τοῦ 1797 ἐν Brieg, ἀπέθανε τῇ 20[1 Αὐγούστου τοῦ 1840 ἐκ διαλείποντος πυρετοῦ προσβαλόντος αὐτὸν τὸ πρῶτον ἐν ᾧ ἠσχολεῖτο περὶ ἀνασκαφὰς ἐν Δελφοῖς. Παρ' αὐτῷ κεῖται, ὁμοίως δι' ἑλληνικοῦ ἐπιγράμματος τιμηθείς, ὁ Γάλλος Κάρολος Λενορμάν, τοὐλάχιστον ἡ καρδία του.

Νικηφόροι ἀγωνισταί ! ὡς αἱ στῆλαι αἱ ἐν τῷ σταδίῳ δηλοῦσαι τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸ τέρμα ἵστανται στῆλαι ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν. Εἶνε στεναὶ καὶ ὀλίγον εὐρεῖαι πλάκες λίθινοι ἱστάμεναι ὄρθιοι ἢ ἀμέσως ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ἐπὶ βάσεώς τινος

Digitized by Google

καὶ φέρουσαι τὸ ὄνομα τοῦ θανόντος, εἰς οὗ τὴν μνήμην εἶνε ἀφιερωμέναι.

Κοσμήματα ἀπομιμούμενα τὸ ῥιπιδιοειδὲς φύλλον τοῦ φοίνικος καὶ διὰ μικροτέρων, ἐλαστικῶς συνεστραμμένων φύλλων καὶ σπειροειδῶς πεπλεγμένων ἑλίκων συνδεόμενα μετὰ τῶν ἀκρωτηρίων, ἀνθέμια οἷα τὰ συνήθως ἐν χρήσει κατὰ τὰς γωνίας τῶν ἀετωμάτων, ἐπέστεφον συνήθως τὸ ἀνώτερον γεῖσον. Τοιαῦται δ' ἐπιτάφιοι στῆλαι ἦσαν τὸ συνηθέστατον εἶδος τῶν μνημείων ἤδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, διὸ τὸ ῥαδινὸν αὐτῶν καὶ χάριεν σχῆμα ἦτο χαρακτηριστικὸν διὰ τὰς Ἀθήνας. Αἱ Ἀθῆναι ἔχουσιν οἱονεὶ τὴν ἀππίαν αὐτῶν ὁδὸν καὶ τὸ μέγα αὐτῶν κοιμητήριον κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Ἐλευσῖνα. Ἐκεῖ παρὰ τὴν ἱερὰν πύλην, δι' ἧς ποτε διήρχετο ἡ πομπὴ ἡ διευθυνομένη πρὸς τὰ Μυστήρια, ἔνθα νῦν κεῖται τὸ ναΐδριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐκεῖ ἀποκαλύπτεται τὰ νῦν τὸ κυριώτατον νεκροταφεῖον τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἀπάγεται ὁ συνεσωρευμένος χοῦς, ὁ τάφος οὗτος τῶν τάφων, δι' ἀντλιῶν ἀπομακρύνεται τὸ δι' αὐτῶν ῥέον ὕδωρ, καὶ ἀκτινοβολοῦσα ὑπὸ τῶν μαρμάρων ἀνεγείρεται πόλις ὅλη τῶν νεκρῶν, μουσεῖον τῶν λαμπροτάτων καλλιτεχνημάτων κατὰ χώραν κείμενον, κυρίως δὲ δάσος ἐκ στηλῶν λευκῶν, ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν μνημείων ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν ἄνω περιγραφεισῶν στηλῶν, ὧν ἀπομιμήματα εὑρίσκομεν ἔν τε τῷ νεκροταφείῳ τῶν διαμαρτυρομένων καὶ ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ· μάλιστα δὲ καὶ αὐταὶ αἱ ἀνασκαφαὶ κατὰ τὸν Κεραμεικὸν ἀφωρμήθησαν ἀπὸ τῆς εὑρέσεως τοιαύτης τινὸς ῥαδινῆς στήλης τῷ 1862.

Ὡς εἰ ἦσαν νικηφόροι ἀθληταὶ οἱ ταφέντες εὑρίσκομεν ἐνταῦθά τε καὶ ἐκεῖσε τοὺς ἀνδριάντας αὐτῶν καὶ τὰς εἰκόνας, ἀναγινώσκομεν ἐπιγράμματα καὶ ἐγκώμια εἰς αὐτούς, καὶ χαίρομεν βλέποντες τὸν ἐξ ἀνθέων καὶ στεφάνων κόσμον αὐτῶν, ἐπειδὴ ὁ στέφανος εἶνε σύμβολον φαιδρᾶς εἰρήνης, διὸ καὶ στέφονται δι' αὐτοῦ οἱ θανόντες. Συνήθως οἱ Ὀλυμπιονῖκαι ἐτιμῶντο διὰ τῆς ἱδρύσεως εἰς αὐτοὺς ἀνδριάντος, ἐπὶ δὲ Πλινίου τοῦ πρεσβυτέρου ὑπῆρχον τοιοῦτοι ἀνδριάντες ἐν Ὀλυμπίᾳ περὶ τοὺς τρισχιλίους. Ἀλλ' ὁ νικητὴς ἐν τῷ ὀλυμπιακῷ ἀγῶνι τοῦ βίου καταφρονεῖ τὸν κονιορτὸν τῆς γῆς καὶ ἐκφεύγει· κατηφεῖς δὲ βλέπουσιν αὐτὸν ἀποχωροῦντα οἱ ἀπομένοντες, ὅσοι δὲν εἶνε ἔτι ὥριμοι πρὸς τὴν νίκην. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τῶν ἀθηναϊκῶν νεκροταφείων μετὰ τῆς νίκης συμπαρίσταται καὶ ὁ χωρισμὸς καὶ σειρὰ ὅλη τῶν λεγομένων οἰκογενειακῶν σκηνῶν. Σύζυγοι χωριζόμενοι, ἀγαπητοὶ ἀποσχισθέντες ἀλλήλων παρέχουσιν ἀλλήλοις τὴν χεῖρα, ἡ μήτηρ στολίζει τὴν πεφιλημένην θυγατέρα, φεῦ! τοῦ θανάτου τὴν νύμφην, ὁ δὲ Ἑρμῆς ὁ ψυχοπομπὸς ἀπάγει τὴν σκιὰν ἠρέμα πρὸς τὸ τοῦ Χάρωνος ἀκάτιον. Τοιαύτη τις σκηνὴ ἐπὶ παραδείγματι εἰκονίσθη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν διαμαρτυρομένων εἰσηγήσει τῆς χήρας τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος αὐλικοῦ θεράποντος Busch ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ. Ἀσθενῆ καὶ φθίνοντα, καθήμενον ἐπὶ τῆς ἕδρας του, ἀποχαιρετίζει αὐτὸν ἡ σύζυγος συγκινητικώτατα, ὡς ἐν τῷ τάφῳ του Niebuhr ἐν Βόννῃ.

Σχεδὸν δ' ἐρχόμεθα εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ δεχθῶμεν καὶ ἄλλον τινὰ παραλληλισμὸν μεταξὺ τῶν νικώντων καὶ τῶν θνησκόντων, ἀναλογιζόμενοι παράδοξόν τι ἔθος τῶν νέων Ἑλλήνων, οὗ ἀπομίμησις ἐγένετο ἐνίοτε καὶ κατὰ τὸ ἡμέτερον νεκροταφεῖον. Ὡς γνωστὸν οἱ νικῶντες ἐν τοῖς ἀγῶσι ἀξιοῦνται οὐχὶ σπανίως πολυτελῶν ἀγγείων ὡς ἄθλου. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἔθηκεν ὡς ἄθλον τοῦ δρόμου ἀργυροῦν κρατῆρα ὑπὸ σιδωνίων τεχνιτῶν κατασκευασθέντα· ἐν δὲ τοῖς Παναθηναίοις οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον γεγραμμένους ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀμφορεῖς πλήρεις ἐλαίου, εἰκονίζοντο δὲ ἐπὶ τῶν παναθηναϊκῶν τούτων ἀγγείων τῶν ἐπ' ἄθλῳ διδομένων οἱ διάφοροι ἀγῶνες. Κατ' ἀναλογίαν δὲ τούτου τοῦ ἔθους συνείθιζον οἱ ἀρχαῖοι νὰ συγκαίωσι μετὰ τῶν νεκρῶν ἢ συνθάπτωσι διάφορα κομψὰ ἀγγεῖα· καὶ δὴ τὰ πλεῖστα τῶν ἀγγείων κατεσκευάζοντο ἰδίᾳ πρὸς διακόσμησιν τῶν τάφων, διὸ καὶ εὑρίσκονται μόνον ἐν ἀρχαίοις τάφοις, ὡς τοῦτο ἐξηγεῖται καταλλήλως ἐν τῷ μουσείῳ Νεαπόλεως διὰ δύο προτύπων τάφων. Δυνάμεθα λοιπόν, ἂν θέλωμεν, νὰ θεωρήσωμεν τἀγγεῖα ταῦτα ὡς ἆθλα τοῦ ἀγῶνος παρεχόμενα ὑπὸ τῶν οἰκείων τοῖς ἀφικομένοις εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐπιγείου αὐτῶν σταδιοδρομίας.

Ὅστις σήμερον ποτὲ ἐν Ἀθήναις, παρακινούμενος ἐκ τῆς ἀσυνήθους καὶ πανηγυρικῆς θέας τοῦ ἐν ἀνοικτῷ φερέτρῳ κηδευομένου νεκροῦ, ἀκολουθήσῃ κηδείαν τινὰ καὶ ἐπισκεφθῇ τὸ ὡραῖον νεκροταφεῖον πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ ἢ τὸ τῶν πτωχῶν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Κηφισσοῦ, οὗτος θὰ παρατηρήσῃ μικρόν τι γεγονὸς παρέχον ἀφορμὴν εἰς πολλὰς σκέψεις. Ἐπὶ ἑκάστου τάφου δῆλα δὴ εἶνε ἐμπεπηγμέναι σταυροειδῶς δύο ῥάβδοι, ἐκεῖναι ἐφ' ὧν στηριζόμενον ἐφέρετο τὸ φέρετρον κατὰ τὴν κηδείαν, ἀπὸ δὲ τῆς ἑτέρας αὐτῶν κρέμαται τεθραυσμένη ὑδρία. Ἡ ὑδρία ἄγεται καὶ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τὴν πηγὴν ἕως θραυσθῇ· ἤδη ἐν ᾗ στιγμῇ ὁ νεκρὸς *σηκόνεται*, ῥίπτεται καὶ θραύεται ὑπὸ τῶν οἰκείων πλήρης ὕδατος ὑδρία. Μοὶ εἶπον ὅτι οἱ ἐπιζῶντες πράττουσι τοῦτο ἐκ προλήψεως, ἐπειδὴ ἄλλως ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον καὶ ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας. Καὶ ἴσως μὲν ὑπάρχει αὕτη ἡ πρόληψις, ἀλλὰ βεβαίως δὲν εἶνε αὕτη ἡ ἀφορμὴ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἔθους. Τί δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμή; Αἱ τεθραυσμέναι αὗται ὑδρίαι εἶνε ὁμοίως ἀγγεῖα ἄθλου; Οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ πάντως τι ἀνάλογον.

Πιστεύω δῆλα δὴ ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη εἶνε ἀνάμνησις παλαιοτάτου τινὸς ἔθους τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ τὴν ταφὴν προσεφέροντο εἰς τὸν νεκρὸν τρεῖς θυσίαι, ἰδίως ἐλαίου χοαί, αἵτινες ἐπανελαμβάνοντο καὶ κατόπιν καθ' ὡρισμένους καιροὺς τοῦ

Digitized by Google

ἔτους. Τὰ δὲ ἀγγεῖα ὧν ἐγίνετο χρῆσις, τὰς λεγομένας *Ληκύθους*, ἐφ' ὧν οὐ σπανίως ἀπεικονίζεται ἡ σπονδὴ αὕτη, συνείθιζον νὰ ῥίπτωσιν ὄπισθεν ἑαυτῶν· ἐντεῦθεν δ' εὕρηνται λήκυθοι ἢ ὄστρακα αὐτῶν παρὰ τὰς ἀρχαίας νεκρικὰς στήλας ὡς καὶ ἐν τοῖς λειψάνοις νεκρωσίμων πυρῶν. Ὁμοίως λοιπὸν κατὰ τὰς νεοελληνικὰς ταφὰς ῥίπτει ὁ ἱερεὺς ὀλίγον δι' ὕδατος βεβρεγμένον χῶμα ἐπὶ τὸ φέρετρον· ἡ δὲ ὑδρία ἐξ ἧς ἐλήφθη τὸ ὕδωρ, ἀφ' οὗ κλεισθῇ ὁ τάφος, θραύεται καὶ τίθεται ἐπ' αὐτοῦ. Ἐν γένει δὲ οὐδὲν σκεῦος χρησιμεῦσαν πρὸς τὴν ταφὴν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμεύσῃ πλέον εἰς τοὺς ζῶντας καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διὰ τί ἀφίνονται καὶ αἱ ῥάβδοι ὧν ἐγένετο χρῆσις πρὸς μεταφορὰν τοῦ φερέτρου.

Ἐν Ἀθήναις θεωροῦνται μὲν αἱ ὑδρίαι ὡς σύμβολα τοῦ θανάτου, διὸ ἔτι καὶ τὴν σήμερον ἀπομιμοῦνται αὐτὰς ἐπὶ μαρμάρου. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἕνεκα τοῦ ἀνύδρου Ἅδου, ἵνα δροσίζωσι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀποιχομένου, ὡς ἐκτίθεται ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον ἐν τῷ δωματίῳ ἔνθα συνέβη ὁ θάνατος ἀγγεῖον πλῆρες ὕδατος καὶ καίουσα λυχνία. Πιστεύω ὅμως ὅτι τὰ ἐπὶ τῶν μνημείων παριστανόμενα δὲν εἶνε ὑδρίαι, ἀλλὰ τεφροδόχοι κάλπαι, ἔχουσαι μόνον τὸ ὄνομα κοινὸν μετὰ τῶν ὑδριῶν. Ὑδρίας δὲ πράγματι ἔθετον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπὶ τῶν τάφων ἀνυπάνδρων, εἰς σημεῖον ὅτι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ μετάσχωσι τοῦ γαμηλίου λουτροῦ καὶ ἀπέθανον ἄτεκνοι, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τίθεται στέφανος νυμφικὸς ἐπὶ τοῦ φερέτρου τῶν ἀγάμων. Κατὰ τὸν Πολυδεύκην ἐπὶ τοιούτων μνημείων παρίστατο ἡ εἰκὼν παρθένου φερούσης τὴν ὑδρίαν ἐν χερσί· καὶ οὕτως ἀνεγνώριζεν ὁ νοήμων ὁδοιπόρος ἐν τῷ ἀχρήστῳ μείναντι ἀγγείῳ τὸ τεκμήριον, ὅτι αὐτόθι ἐτελέσθη μὲν ἑτερομερής τις σταδιοδρομία, ἀλλ' ἡ λαμπὰς ἐκρατήθη καὶ δὲν ἐδόθη εἰς ἄλλους ἐν τῷ δρομικῷ ἀγῶνι.

Κατὰ τὰ Παναθήναια, δι' ἃ ἱδρύθη ἀρχικῶς τὸ Στάδιον παρὰ τὸν Ἰλισσόν, ἐτελεῖτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι καὶ ἡ λεγομένη λαμπαδηδρομία. Ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς ἠγωνίζοντο νεανίαι πεζοὶ ἢ ἔφιπποι δρομικὸν ἀγῶνα κρατοῦντες λαμπάδας, ἃς ὤφειλον νὰ φέρωσιν ἀνημμένας μέχρι τοῦ τέρματος καὶ νὰ παραδώσωσιν αὐτὰς ἔτι καιούσας εἰς τοὺς ἑπομένους. Τοιαύτη τις λαμπαδηδρομία, πρὸς ἣν ὁ Ἰταλὸς ἱστοριογράφος Giovio παρέβαλε τὴν κληρονομικῶς συνεχιζομένην ἀκμὴν τοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων, εἶνε καθόλου ὁ βίος ἐν ᾧ ὁ υἱὸς λαμβάνει τὴν λαμπάδα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πατρός. Καὶ ἡ μὲν λαμπὰς ἐξακολουθεῖ καίουσα, ἀλλ' οἱ φέροντες αὐτὴν ἀποκάμνουσιν ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ ἀπέρχονται οἴκαδε.

**Λ.

Ὁ ἀπαίδευτος αἰτιᾶται τοὺς ἄλλους δι' ὅσα αὐτὸς πάσχει κακά, ὁ ἀρχίσας νὰ παιδεύεται αἰτιᾶται ἑαυτόν, ὁ δὲ πεπαιδευμένος οὔτε ἄλλον οὔτε ἑαυτόν.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 88.

Θ'

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα καὶ οὐδὲν ἐφαίνετο μέλλον νὰ διαταράξῃ αὐτά· διότι ὁ Βερνάρδος, εἰς ἣν εὑρίσκετο θέσιν, ἦτο ἀπρόσβλητος καὶ ὁ μαρκήσιος οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο λογικῶς νὰ ἐλπίζῃ ἢ τὸ νὰ μὴ ἐπέλθῃ ποτὲ εἰς τὸν νεανίαν ἡ ἐπιθυμία νὰ μεταβάλῃ διαγωγήν. Ὁσάκις δὲ ὁ μαρκήσιος παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιπολαίου χαρακτῆρός του, ἐλησμόνει ὑπὸ ποῖον τίτλον ὁ υἱὸς τοῦ Σταμπλῆ παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζάν του καὶ παρὰ τὴν ἑστίαν του, τότε ἠγάπα ἢ μᾶλλον εὐχαρίστως ἠνείχετο αὐτόν. Κατὰ τὰς ὥρας ὅμως τῆς μονώσεώς του, ὅτε βυθιζόμενος εἰς τὰς σκέψεις του ἐξήταζε τὴν θέσιν εἰς ἣν περιῆλθε, τότε ἐπανήρχετο εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Βερνάρδου ἐπίεζε καὶ ἐβασάνιζεν αὐτόν· τότε ἐθεώρει τὸν νεανίαν ἐκεῖνον ὡς ἐχθρὸν παρ' ἑαυτῷ ἐγκατεστημένον καὶ ἡ ὕπαρξίς του ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς τὸ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ Δαμοκλέους ἐπικρεμάμενον ξίφος. Ὅθεν ὑπῆρχον δι' αὐτὸν δύο Βερνάρδοι, ὧν τὸν μὲν ἕνα ἠγάπα, τὸν δὲ ἕτερον ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ἐξαφανιζόμενον ἑκατὸν πόδας ὑπὸ τὴν γῆν. Δὲν εἶχε λοιπὸν πλέον, ὁσάκις ὡμίλει μετὰ τῆς κυρίας Βωμπέρ, τὰς παραφορὰς ἐκείνας καὶ τὴν ἀγανάκτησιν, ἣν ἔδειξε κατ' ἀρχάς· δὲν ἦτο πλέον ὁ αὐτὸς μαρκήσιος, ὁ ἀκράτητος ἐκεῖνος, ὅστις ὡς ἀτίθασσος ἵππος ἀνεπήδα καὶ ἔφευγε καλπάζων πρὸς φαντασιώδεις χώρας· εἶχε μεταβληθῆ οὐσιωδῶς· διότι ἡ πραγματικότης, ὡς ῥωμαλέα ἀμαζὼν ἐτιθάσσευεν αὐτὴν καὶ ἐὰν ἀπεπειρᾶτο εἰσέτι νὰ τῇ διαφύγῃ ἐνίοτε, αὕτη σταματῶσα αὐτὸν ἐβύθιζεν εἰς τὰ πλευρά του τὰ σιδηρᾶ αὐτῆς κέντρα. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς κυρίας Βωμπὲρ τὸ θάρρος καὶ ἡ εἰς ἑαυτὴν πεποίθησις εἶχον κάπως ἐλαττωθῆ· οὐχὶ διότι ἐγκατέλειψε τὰ σχέδιά της—αὕτη δὲν ἦτο γυνὴ τοσοῦτον εὐκόλως ἀποθαρρυνομένη,— ἀλλὰ διότι, ὁσάκις ἐπεχείρει νὰ καθησυχάσῃ τὸν μαρκήσιον, οὗτος ᾐσθάνετο αὐτὴν διστάζουσαν, τεταραγμένην, ἀναποφάσιστον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ βαρωνὶς ἀπώλεσε πλέον τὴν τόλμην τὴν ἐπὶ τοσοῦτον στηρίζουσαν αὐτὴν καὶ τὴν βεβαιότητα ἐκείνην περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ἣν εἶχε κατορθώσει νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τὸν γηραιὸν εὐπατρίδην· διότι ἔλαβε νῦν καιρὸν νὰ σπουδάσῃ τὸν Βερνάρδον· εἶδεν αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ἐπείσθη ὅτι δὲν εἶχεν οὔτε τὸν νοῦν ἐκεῖνον, οὔτε τὸν χαρακτῆρα τὸν κατερχόμενον εἰς συμβιβασμούς· ἐνόει ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ μὲ ἄνθρωπον λεπτὸν καὶ ὑπερήφανον δυνάμενον νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς ἄλλους τοὺς ὅρους του, ἀλλὰ μὴ ἀνεχόμενον νὰ ἐπιβληθῇ τις αὐτῷ, ἱκανὸν ν' ἀπαρνηθῇ τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα, ἀλλὰ μὴ ἐκπί-

Digitized by Google

πτοντα ποτὲ τῆς ἀξιοπρεπείας του καὶ συνθηκολογοῦντα. Ἐπειδὴ δὲ ἐπρόκειτο περὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου περιουσίας, δὲν ἦτο πιθανόν, ὅτι ἤθελεν εὐκόλως συναινέσει νὰ παραιτηθῇ αὐτῆς, ὅσον ἀφιλοκερδὴς καὶ ἂν ἦτο. Μόνη ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τοιοῦτον θαῦμα, μόνη ἡ χαριεστάτη ἐκείνη ὕπαρξις ἠδύνατο νὰ ἐξασκήσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ γόητρον ἐκεῖνο καὶ τὴν μαγείαν τὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐνεργήσασαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Ἑλένη εἶχε νοῦν ἁγνόν, καρδίαν ἀθώαν· καὶ ἐκέκτητο μὲν τὸ γόητρον τὸ μαγεῦον τοὺς λέοντας, ἀλλ' οὐδ' ὑπώπτευε κἂν ὅτι ὑπάρχει τέχνη δυναμένη νὰ κατατρίψῃ τοὺς ὄνυχας καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν. Εἰς ποίας λοιπὸν περιστροφὰς νὰ καταφύγῃ; Ποῖον φίλτρον νὰ μεταχειρισθῇ, ὅπως ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν ἀθώαν ἐκείνην καρδίαν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ δόλου καὶ τῆς πανουργίας, ὅπως μεταχειρισθῇ αὐτὴν ὄργανον τῶν ῥᾳδιουργιῶν της; Τοῦτο ἦτο τὸ μυστικόν, ὅπερ προσεπάθει νὰ εὕρῃ, ἀλλὰ μάτην κατηνάλισκε τὴν εὐφυΐαν αὐτῆς. Συνομιλοῦσα λοιπὸν μετὰ τοῦ μαρκησίου δὲν ἐλάμβανε πλέον τὸ ὑπεροπτικὸν καὶ ἀγέρωχον ἐκεῖνο ὕφος, ὅπερ πολλάκις ἴσως ἐπροκάλεσε τὸ μειδίαμα τοῦ ἀναγνώστου μας. Ὅταν ὁ κυνηγὸς ἀναχωρῇ τὴν αὐγήν, ἀναπνέῃ θαρραλέως τὴν πρωϊνὴν αὔραν καὶ βυθίζει μὲ βῆμα σταθερὸν τοὺς πόδας ἐντὸς τοῦ καθύγρου εἰσέτι χόρτου τῶν λειμώνων· βλέπων δέ τις αὐτόν, τὸ ὅπλον ἔχοντα ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν κυνῶν του, νομίζει ὅτι πορεύεται πρὸς κατάκτησιν τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἐν τούτοις, ὅταν ἔλθῃ ἡ μεσημβρία καὶ οἱ κύνες αὐτοῦ δὲν ἀνεκάλυψαν εἰσέτι οὔτε λαγωοὺς οὔτε πέρδικας, ὅταν προβλέπῃ ὅτι θέλει ἐπανέλθει τὴν ἑσπέραν εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ κενὰς τὰς χεῖρας, τότε βαδίζει ἀποτεθαρρυμένος διὰ μέσου τῶν ἀκανθωδῶν βάτων καὶ μὴ ἀντέχων πλέον εἰς τὸν καυστικὸν ἥλιον τῆς μεσημβρίας, κάθηται ὑπὸ τὸν πρῶτον φραγμόν, ὃν ἀπαντήσῃ. Παρόμοιόν τι σχεδὸν συνέβη καὶ εἰς τὸν μαρκήσιον καὶ τὴν βαρωνίδα μας· διότι εἶναι καὶ δι' αὐτοὺς μεσημβρία, πολὺ δὲ μᾶλλον ἀξιολύπητοι τοῦ κυνηγοῦ οὐ μόνον δὲν συνέλαβον τὸν λαγωόν, ἀλλ' ὁ λαγωὸς περιέπλεξεν αὐτοὺς εἰς τὰ δίκτυά των.

— Λοιπόν, τί νέα, κυρία βαρωνίς; ἠρώτα ἐνίοτε ὁ μαρκήσιος κινῶν τὴν κεφαλὴν μὲ ὕφος ἀποτεθαρρυμένον.

— Λοιπόν, μαρκήσιε, ἀπήντα ἡ κυρία Βωμπέρ, θὰ ἴδωμεν, θὰ περιμένωμεν· διότι ὁ Βερνάρδος δὲν εἶναι τόσον ἀνόητος ὅσον προσεδόκων. Δὲν ἠξεύρω ἐὰν προσποιῆται ἢ ἐὰν πραγματικῶς ἦναι τοιοῦτος, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν στερεῖται ὕψους εἰς τὰς ἰδέας καὶ εἰς τὰ αἰσθήματά του. Σήμερον, ὅτε ὁ κόσμος ὅλος ἔγεινεν ἄνω κάτω, χάρις εἰς τὰς εὐεργεσίας τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις κατέρριψε τοὺς φραγμοὺς τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἐξήλειψε πᾶσαν διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὁ ὄχλος ἀξιοῖ ὅτι ἔχει καρδίαν τόσον εὐγενῆ ὅσον καὶ ἡμεῖς καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον ἄνθρωπος, ὅσον οὐτιδανὸς καὶ ἂν ὑποτεθῇ, μὴ θεωρῶν ἑαυτὸν ἐξευτελιζόμενον ἐὰν μὴ ἐπιδείξῃ τόσην ὑπερηφάνειαν, ὅσην εἶχεν ὁ δοὺξ τοῦ Rohan ἢ τοῦ Montmorency. Εἶναι λυπηρόν, ἀλλ' εἶναι ἀληθές· καὶ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι θὰ καταντήσωσιν ἐπὶ τέλους νὰ καλύψωσι τὴν ῥυπαρότητά των μὲ ἐμβλήματα καὶ μὲ οἰκόσημα.

— Τὸ βέβαιον εἶναι, κυρία βαρωνίς, προσέθετεν ὁ μαρκήσιος, ὅτι παίζομεν ἄτιμον παιγνίδιον καὶ δὲν ἔχομεν οὔτε τὴν τύχην ὑπὲρ ἡμῶν ὥστε νὰ εἴμεθα τοὐλάχιστον δικαιολογημένοι· ἀλλὰ χάρις εἰς τὰς συμβουλάς σας, κινδυνεύω νὰ χάσω καὶ τὴν περιουσίαν μου καὶ τὴν τιμήν μου· εἶναι παρὰ πολὺ ἐὰν χάσω καὶ τὰ δύο. Πῶς θὰ τελειώσῃ ἡ κωμῳδία αὕτη; Μοὶ ἀποκρίνεσθε πάντοτε, ὅτι κρατοῦμεν τὴν λείαν μας, ἀλλά, μὰ τὸν Θεόν! μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ λεία κρατεῖ ἡμᾶς· διότι ἐφυλακίσαμεν τὸν ποντικὸν ἐντὸς ὀλλανδικοῦ τυροῦ.

— Θὰ ἴδωμεν, θὰ περιμένωμεν, ἐπανελάμβανεν ἡ κυρία Βωμπέρ· Ἐρρῖκος ὁ τέταρτος δὲν κατέκτησεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ βασίλειόν του.

— Κατέκτησεν ὅμως αὐτὸ ἔφιππος καὶ διὰ ξίφους ἀκηλιδώτου.

— Λησμονεῖτε λοιπὸν τὴν λειτουργίαν;

— Ναί· ἀλλ' ἡ λειτουργία ἐκείνη ἦτο σύντομος, ἐνῷ αὕτη, ἣν ἀκούω ἐγώ, διαρκεῖ ἤδη τρεῖς μῆνας καὶ μόλις εὑρίσκομαι εἰσέτι εἰς τὴν ἀρχήν.

Καίτοι δὲ ὁ μαρκήσιος δὲν ἤθελε νὰ γείνῃ γνωστὸν τὸ μυστικὸν τοῦ περιστατικοῦ τούτου, ὅπερ ἐν τούτοις οὐδεὶς ἠγνόει εἰς τὸν τόπον, καίτοι ἀπεστρέφετο νὰ φέρῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὰ δικαστήρια, περιῆλθεν ὅμως εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ συμβουλευθῇ ἐπιφανῆ τινα νομομαθῆ ἀκμάζοντα τότε ἐν Poitiers, ἔνθα ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ D'Aguesseau τοῦ τόπου. Ὁ κύριος Λασεγλιὲρ ἀμφέβαλλεν εἰσέτι, ἐὰν τὰ δικαιώματα τοῦ παρ' ἑαυτῷ φιλοξενουμένου ἦσαν νόμιμα· διότι ἐφαίνετο αὐτῷ ἀδύνατον νομοθέτης, ἔστω καὶ Κόρσος ἐὰν ἦτο, νὰ φθάσῃ εἰς τόσον μέγαν βαθμὸν ἀδικίας, ὥστε νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ νομιμοποιήσῃ ἀξιώσεις τοσοῦτον ὑπερβολικάς. Ὅθεν ἂν καὶ ἐφοβεῖτο μὴ ἀπολέσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐλπίδα του, προσεκάλεσε πρωΐαν τινὰ τὸν εἰρημένον νομομαθῆ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του καὶ ἐξήγησεν αὐτῷ σαφῶς τὴν ὑπόθεσιν ζητῶν νὰ μάθῃ ἐὰν ὑπῆρχε τίμιόν τι μέσον, δι' οὗ ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ Βερνάρδου ἢ τοὐλάχιστον δι' οὗ ν' ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμόν, χωρίς, ἐννοεῖται, νὰ πάθῃ τι οὔτε ἡ τιμή, οὔτε ἡ περιουσία τῶν προγόνων του. Ὁ διάσημος οὗτος νομομαθὴς ὠνομάζετο Δετουρνέλ, ἦτο δέ, γέρων μικρόσωμος, πανοῦργος καὶ εὐφυής, ὅστις εἷλκε τὸ γένος ἐξ οἴκου καλοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν δικανικὴν ἀριστοκρατίαν καὶ ἑπομένως δὲν ἐξετίμα πολὺ τὴν στρατιωτικὴν ἀριστοκρατίαν καὶ ἰδίως

Digitized by Google

τοὺς Λασεγλιέρ, οἵτινες πάντοτε ἐφέρθησαν πρὸς τοὺς ἐμβλήματα ἔχοντας, μηλωτὰς καὶ δικανικοὺς πίλους, ὡς πρὸς ἀνθρώπους μέσης τάξεως. Ἐκτὸς τούτου ἐνθυμεῖτο πάντοτε συνάντησίν τινα μετὰ τοῦ εὐπατρίδου μας, καθ' ἣν ἐφέρθη οὗτος περιφρονητικῶς πρὸς αὐτόν· τὸ δὲ ἀσήμαντον τοῦτο περιστατικὸν συνέβη πρὸ τριακονταετίας περίπου καὶ πρὸ τριακονταετίας εἶχε λησμονηθῆ ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ μαρκησίου· ἀλλ' ὁ προσβληθεὶς ἐτήρει πάντοτε τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνην ἐν τῇ καρδίᾳ του. Κατεχάρη λοιπὸν ἰδὼν τὸν μαρκήσιον εἰς δεινὴν εὑρισκόμενον θέσιν καὶ ἀφοῦ ἐξήτασε προσεκτικῶς τὴν ὑπόθεσιν, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι οἱ ὅροι τοῦ δωρητηρίου τοῦ Σταμπλῆ πρὸς τὸν πρώην αὐτοῦ κύριον ἦσαν ἐντελῶς ἄκυροι, καθ' ὃ βασιζόμενοι ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ εἶχεν ἀποθάνει, ᾐσθάνθη κακεντρεχῆ εὐχαρίστησιν ἀποδεικνύων εἰς τὸν εὐπατρίδην ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν μέσον παρεῖχεν αὐτῷ ὁ νόμος ὅπως ἐξώσῃ τὸν Βερνάρδον, ἀλλ' ἀπεναντίας ὑπεστήριζε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, δικαιώματα, δυνάμει τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ ἐξώσῃ αὐτὸν τοῦ μεγάρου καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτὸν ἄνευ ὀβολοῦ. Ὁ πανοῦργος γέρων δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο, ἀλλὰ διὰ μυρίων συλλογισμῶν ἀνέπτυξε τὸ ἄρθρον τὸ ὑποστηρίζον τὰς ἀξιώσεις τοῦ Βερνάρδου ἐπὶ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ περιουσίας· ἐξήγησε τὴν ἰδέαν αὐτὴν τοῦ νομοθέτου καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ νόμος δὲν ἦτο ἄδικος ὡς ἠξίου ὁ μαρκήσιος, ἀλλ' ἦτο ἀπ' ἐναντίας προνοητικός, σοφὸς καὶ δικαιότατος. Μάτην ὁ μαρκήσιος διεμαρτύρετο αἰτιώμενος τὴν δημοκρατίαν ἐπὶ ἀδικίᾳ, ἐπὶ βιαιότητι, ἐπὶ ἁρπαγῇ· μάτην προσεπάθει ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὤφειλε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ οὐχὶ εἰς τὴν ἐλευθεριότητα, ἀλλ' εἰς τὴν τιμιότητα τοῦ ἐνοικιαστοῦ του, μάτην ἀπεπειρᾶτο νὰ διολισθήσῃ διὰ τῶν μυρίων ἐκείνων περιστροφῶν, ἃς τοσοῦτον καλῶς ἐγνώριζεν· ὁ νομομαθὴς ἀπέδειξεν ἐναργέστατα ὅτι ἡ δημοκρατία οἰκειοποιηθεῖσα τὰ κτήματα τῶν μεταναστῶν, ἔπραξε τοῦτο, διότι ὁ νόμος ἔδιδεν αὐτῇ πλῆρες τὸ δικαίωμα καὶ ὅτι ὁ πρώην αὐτοῦ ἐνοικιαστὴς ἀποδώσας αὐτῷ τὴν περιουσίαν τῶν προγόνων του ἔπραξεν ἔργον ἀξιοθαυμάστου μεγαλοδωρίας. Ὑπὸ δὲ τὴν πρόφασιν τοῦ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ζήτημα, ἐταπείνωσε τὸν μέγαν εὐπατρίδην ὑπὸ τὴν γενναιότητα τοῦ γεροκλέπτου. Ὡμίλει δὲ μετ' εὐγλωττίας ἀνεξαντλήτου καὶ οἱ λόγοι ἐξήρχοντο τοῦ στόματός του ὡς ἐξέρχονται τὰ βέλη ἐκ τῆς φαρέτρας ἐπιτηδείου τοξευτοῦ. Ὅθεν ὁ ἀτυχὴς μαρκήσιος πανταχόθεν προσβαλλόμενος ᾐσθάνετο, ἐνῷ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἕδρας του, τὸν ἱδρῶτά του καταπίπτοντα εἰς θρόμβους καὶ κατηρᾶτο τὴν ὥραν καθ' ἣν προσεκάλεσε τὸν φλύαρον ἐκεῖνον· δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ καταφύγῃ οὐδ' εἰς τὴν παραφορὰν καὶ τὴν ὀργήν· διότι ὁ δήμιός του ὡμίλει μετὰ χάριτος καὶ μετὰ φωνῆς μειλιχίου· ἀλλὰ τέλος ἦλθεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω.

— Φθάνει κύριε, φθάνει, ἀνεφώνησε· τί διάβολο, καταχρᾶσθε τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς εὐγλωττίας σας. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἀρκούντως ἐφωτίσθην· δὲν θέλω πλέον νὰ μάθω οὐδὲν περισσότερον.

— Κύριε μαρκήσιε, ὑπέλαβεν αὐστηρῶς ὁ κακεντρεχὴς γέρων, ὅστις εὗρεν εὐχαρίστησιν εἰς τὸ παιγνίδιον ἐκεῖνο, ἦλθον ἐδῶ ὡς ἰατρὸς ἵνα θεραπεύσω τὴν περιουσίαν σας καὶ τὴν τιμήν σας· θέλω λοιπὸν λογίζει ἐμαυτὸν ἀνάξιον τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν σήμερον μοὶ ἐδείξατε, ἐὰν δὲν ἀνταποκριθῶ δι' εἰλικρινείας. Ἡ ἀσθένειά σας εἶνε σοβαρὰ καὶ ἐὰν δὲν μοι περιγράψητε τὰς λεπτομερείας αὐτῆς, ἐὰν δὲν με ἀφήσητε νὰ ἐξετάσω αὐτὴν ὅπως πρέπει, τότε μὴν ἐλπίζετε ὅτι θέλω δυνηθῆ νὰ θεραπεύσω αὐτήν.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι ἔπεσαν ὡς δρόσος εὐεργετικὴ ἐπὶ τῆς ἀλγούσης καρδίας τοῦ μαρκησίου.

— Λοιπόν, κύριε, ἠρώτησε μετὰ δισταγμοῦ καὶ ὑποταγῆς, λοιπὸν ἔχετε ἐλπίδας;

— Βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ πονηρὸς Δετουρνέλ, ἀλλὰ πρέπει νὰ μοι ἐξομολογηθῆτε τὰ πάντα καὶ νὰ ἀκούσητε προσεκτικῶς ὅ,τι θὰ εἴπω· διότι σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω, κύριε μαρκήσιε, πρέπει νά με θεωρήσητε ὡς ἰατρὸν κληθέντα ἵνα ἐξετάσω τὴν ἀσθένειάν σας καὶ ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὴν θεραπεία, αὐτῆς.

Ταπεινωθεὶς ὑπὸ τοῦ φόβου, ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τῆς ἐλπίδος καὶ ὑπὸ τῆς φαινομένης ἀγαθότητος, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὁ πανοῦργος γέρων ἔκρυπτε τοὺς δολίους σκοπούς του, ὁ μαρκήσιος παρεσύρθη εἰς μακρὰς ἐξομολογήσεις καὶ ἤνοιξεν ἐν πλήρει ἐμπιστοσύνῃ τὴν καρδίαν του· διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν δὲ τὴν παρομοίωσιν τοῦ νομοδιδασκάλου, συνέβη αὐτῷ ὅ,τι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἐνῷ καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν χλευάζουσι τὴν ἰατρικήν, ἅμα αἰσθανθῶσι προσεγγίζουσαν τὴν πνοὴν τοῦ θανάτου, ῥίπτονται τυφλοῖς ὄμμασιν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἰατρῶν· καὶ ἐκτὸς λεπτομερειῶν τινων, ἃς ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ παραλείψῃ, εἶπε τὰ πάντα· εἶπε πῶς ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἰδιοκτησίας του, πῶς ἔφθασεν ὁ Βερνάρδος καὶ τίνι τρόπῳ ἐγκατέστη εἰς τὸ μέγαρον· ὁ δὲ πανοῦργος γέρων ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναφωνῶν·— «Καλά, κάλλιστα! εἶναι ὀλιγώτερον σοβαρὸν παρ' ὅσον κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα· θάρρος, κύριε μαρκήσιε! καλὰ πηγαίνομεν, θὰ σωθῶμεν». — Ὅθεν οὗτος ἐξέθεσεν ἀπροκαλύπτως ὅλην τὴν ἐλεεινότητα τῆς θέσεώς του, ἐνῷ ὁ φιλέκδικος γέρων, τὸν πώγωνα στηρίζων ἐπὶ τῆς λαβῆς τῆς ῥάβδου του ἐτέρπετο βλέπων τὸν ἀγέρωχον ἐκεῖνον εὐπατρίδην ἀποκαλύπτοντα αὐτῷ ἄνευ συστολῆς τὰ ἕλκη τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ὑπεροψίας του. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐτελείωσαν ὅλαι αἱ ἐξομολογήσεις τότε ἐφάνη αἴφνης περίφροντις καὶ ἔσεισε μελαγχολικῶς τὴν κεφαλήν.

Digitized by Google

— Εἶναι σοβαρόν, εἶπε, πολὺ σοβαρόν· σοβαρώτερον παρ' ὅ,τι ἐνόμισα κατ' ἀρχάς. Κύριε μαρκήσιε, δὲν σᾶς κρύπτω ὅτι ἡ θέσις ἡμῶν εἶναι δεινή· οὐδεὶς εὐπατρίδης οὐδενὸς τόπου ἢ χρόνου περιῆλθέ ποτε εἰς παρομοίας δεσχερείας. Ὁ οἶκος ἐν ᾧ κατοικεῖτε δὲν εἶναι πλέον ἰδικός σας καὶ δὲν εἶσθε σεῖς ὁ ἀνεχόμενος τὸν Βερνάρδον, ἀλλ' ὁ Βερνάρδος ἀνέχεται ὑμᾶς. Εὑρίσκεσθε εἰς τὸ ἔλεός του, ἐξαρτᾶσθε ἐκ τῶν ἰδιοτροπιῶν του καὶ ἅμα ὁ νεανίας οὗτος θελήσῃ, δύναται νὰ ἐκδιώξῃ ὑμᾶς τοῦ οἴκου τῶν προγόνων σας! Εἶναι σοβαρὸν πάρα πολὺ σοβαρόν.

— Τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ ὅτι εἶναι σοβαρόν! ἀνεφώνησε δυσθυμῶν ὁ μαρκήσιος· καὶ ἑκατοντάκις ἐὰν ἐπαναλάβητε τοῦτο πάλιν δὲν θὰ μοὶ μάθετε νέον τι.

Δὲν ἀγνοῶ, ἐξηκολούθησεν ἀταράχως ὁ κύριος Δετουρνέλ, μὴ δίδων προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τοῦ μαρκησίου, ἐννοῶ κάλλιστα, ὅτι ὁ νεανίας ἔχει συμφέρον νὰ κρατήσῃ εἰς τὸν οἶκόν του ὑμᾶς καὶ τὴν ἀξιαγάπητον θυγατέρα σας· διότι δυσκόλως ἤθελεν εὕρει συντρόφους τοσοῦτον εὐχαρίστους, τοσοῦτον εὐγενεῖς, συντρόφους, ἐν ἑνὶ λόγῳ, περιποιοῦντας αὐτῷ μεγαλειτέραν τιμήν. Λέγω μάλιστα, ὅτι καθῆκον ἔχει νὰ κρατήσῃ ὑμᾶς πάντοτε παρ' ἑαυτῷ· διότι ὑποθέτω ὅτι ἡ υἱϊκὴ στοργὴ ὑπαγορεύει αὐτῷ νὰ προσπαθήσῃ ὅπως συνδέσῃ τὴν περιουσίαν του μετὰ τοῦ ὀνόματός σας· ὑπήρξατε τόσον ἀγαθὸς πρὸς τὸν πατέρα του, ὥστε δικαίως εἶπον ὅτι ὁ γέρων ἐκεῖνος ὁ δωρήσας ὑμῖν τὴν περιουσίαν του, ἀντημείφθη πλουσιοπαρόχως. Πόσον ἐπεριποιήθητε αὐτὸν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας του, μὲ πόσην λεπτότητα, μὲ πόσην στοργὴν ἐφέρθητε πρὸς αὐτόν! Θέαμα συγκινητικόν! εἶναι ὡραῖον νὰ βλέπῃ τις τὸν εὐεργετήσαντα καταβαλλόμενον ὑπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ εὐεργετηθέντος. Καὶ δὲν ἔχω μὲν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω τὸν κ. Βερνάρδον, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ διαθέσεων· διότι μέχρι τοῦδε τὸ πᾶν ἀποκαλύπτει ὅτι ἔχει καρδίαν εὐγενῆ, νοῦν ἀνεπτυγμένον, ψυχὴν εὐγνώμονα. Ἀλλ' ἐκτὸς ὅτι δὲν ἁρμόζει εἰς ἕνα Λασεγλιὲρ νὰ δεχθῇ θέσιν ταπεινωτικήν, ὁ βίος πρὸς τούτοις εἶναι πλήρης ὑφάλων, ἐναντίον τῶν ὁποίων τάχιον ἢ βράδιον προσκρούουσι καὶ αἱ μᾶλλον εὐγενεῖς διαθέσεις. Ὁ Βερνάρδος εἶναι νέος· βεβαίως θὰ νυμφευθῇ, θ' ἀποκτήσῃ τέκνα· ὀφείλω νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, κύριε μαρκήσιε, τοῦτο εἶναι τὸ σοβαρώτατον τῶν ἐπαπειλούτων ὑμᾶς κακῶν.

— Τί διάβολο! ἀνεφώνησεν ὁ κ. Λασεγλιέρ, αἰσθανθεὶς τὸ αἷμα θερμαῖνον τὰ ὦτά του, δὲν σᾶς ἐκάλεσα, κύριε, ἵνα καταμετρήσητε τὸ βάθος τοῦ βαράθρου ἐν ᾧ ἔπεσα, ἀλλ' ἵνα μοι ὑποδείξητε μέσον τι ὅπως ἐξέλθω. Ἀνασύρατέ με λοιπὸν πρῶτον καὶ ἔπειτα κάμνετε τὰς καταμετρήσεις σας.

— Ἐπιτρέψατέ μοι, κύριε μαρκήσιε, ἐπιτρέψατε, ὑπέλαβεν ὁ κ. Δετουρνέλ, πρὶν ἢ σᾶς τείνω κλίμακα, νὰ μάθω πρῶτον πόσον πρέπει νὰ εἶναι τὸ μῆκός της. Κύριε μαρκήσιε, τὸ βάραθρον εἶναι μέγα... Ὦ Θεέ μου, τί βάθος!... Ἐὰν ἐξέλθητέ ποτε αὐτοῦ, θὰ δύνασθε τότε νὰ καυχᾶσθε ὅτι εἴδετε, ὡς ἄλλως Θησεύς, τὰς σκοτεινὰς ὄχθας τοῦ Ἀχέροντος. Καὶ πόσας περιπετείας ὑπέστητε, κύριε μαρκήσιε! Πόσον εὐμετάβλητος καὶ ἰδιότροπος ἐφάνη πρὸς ὑμᾶς ἡ τύχη! Ὁ μαρκήσιος Λασεγλιέρ, γόνος ἐνδόξου ἱστορικῆς οἰκογενείας, μέγας εὐπατρίδης τῆς Γαλλίας, ἐπανέρχεται ἐκ τῆς ἐξορίας διὰ τῆς γενναιοδωρίας ἑνὸς τῶν πρώην αὐτοῦ ὑπηρετῶν! Ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος χωρικὸς ἀπογυμνοῦται ἵνα πλουτίσῃ τὸν ποτὲ κύριόν του! ἀλλ' αἴφνης, ὁ υἱός του, ὃν ἐθεώρουν τεθνεῶτα, ἐπανέρχεται ἡμέραν τινὰ καὶ ἀπαιτεῖ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν του! Τοῦτο εἶναι δρᾶμα, τοῦτο εἶναι μυθιστόρημα· οὐδέποτε τὰ χρονικὰ δικαστηρίου ἀνέφερον τοσοῦτον ἐνδιαφέροντα γεγονότα! Ὁμολογήσατε, κύριε μαρκήσιε, ὅτι ἐξεπλάγητε ἰδὼν αἴφνης ἐμφανιζόμενον ἐνώπιον ὑμῶν τὸν πολεμιστὴν ἐκεῖνον τὸν φονευθέντα εἰς τὴν μάχην τῆς Μοσκόβας. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ ἔφερε κάπως διατάραξιν εἰς τὴν ὕπαρξίν σας, εἶμὶ βέβαιος ὅμως ὅτι δὲν δυσηρεστήθητε διόλου βλέπων τὸν υἱὸν τοῦ εὐεργέτου σας ζῶντα καὶ ὑγιᾶ.

— Εἰς τὸ προκείμενον, κύριε, εἰς τὸ προκείμενον! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος καταπόρφυρος καὶ ἕτοιμος νὰ ἐκραγῇ εἰς θυμόν. Γνωρίζετε μέσον τι ὅπως μὲ ἀνασύρητε;

Μὰ τὸν Θεόν! κύριε μαρκήσιε, ἀνεφώνησεν ὁ ἀνηλεὴς γέρων, πρέπει νὰ ἐπινοήσωμεν ἕν· διότι δὲν δύνασθε νὰ μείνητε ἐπὶ πολὺ εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν καὶ δὲν ἁρμόζει νὰ λεχθῇ ὅτι εἷς μαρκήσιος Λασεγλιὲρ ἔζησε καὶ αὐτὸς καὶ ἡ θυγάτηρ του διατρεφόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ πρώην αὐτοῦ ὑπηρέτου, διατρέχων πάντοτε τὸν κίνδυνον νὰ διωχθῇ ἐπονειδίστως ὡς ἐνοικιαστής, ἀδυνατῶν νὰ πληρώσῃ τὰ ὀφειλόμενα. Τοῦτο εἶνε ἀνάρμοστον καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀνεχθῆτε.

Ἕπεται συνέχεια. Ἀρσινοη Γ. Παπαδοπουλου.

Τάξις

ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

κατὰ τὰς χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων.

Δύσκολος καὶ ἐργώδης εἶνε ἡ ἐξέτασις ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἐκκλησίας τῆς τάξεως τῶν χειροτονιῶν τῶν Ἐπισκόπων· διότι ἡ τάξις αὕτη μετεβλήθη πολλάκις ἐν τῷ διαστήματι τῶν αἰώνων εἰς τὰς τυπικὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λεπτομερείας αὐτῆς. Σήμερον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τελεῖ τὴν χειροτονίαν κατὰ τὴν τάξιν καὶ ἑρμηνείαν, ἣν διέγραψεν ὁ Μητροπολίτης Νύσσης Μητροφάνης, καὶ ἥτις εὑρίσκεται διαγεγραμμένη ἐν τῷ Μέγα Εὐχολογίῳ.

Ἡ χειροτονία τῶν ἐπισκόπων εἰς πάσας τὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας εἶνε ὁμοιόμορφος. Ἀνάγεται

Digitized by Google

δὲ εἰς τὰς γινομένας ἐντὸς τοῦ Βήματος· τοιαῦται δὲ εἶνε κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας αἱ τοῦ Ἐπισκόπου, τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Διακόνου. Ἡ τοῦ Ἀναγνώστου δὲ καὶ Ὑποδιακόνου, ὡς καὶ αἱ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ὀφικίων τελοῦνται ἐκτὸς τοῦ Βήματος.

Κατὰ τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων λαμβάνουσι μέρος πάντοτε ὑπὲρ τοὺς δύο ἀρχιερεῖς, ὧν εἷς θεωρεῖται πρῶτος· τοιοῦτος δ' εἶνε ὁ τὰ πρεσβεῖα τῆς θέσεως ἔχων, οὐχὶ τῆς ἡλικίας, ὥστε προηγεῖται ὁ Ἀρχιερεὺς τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ ὁ Μητροπολίτης τοῦ Ἀρχιερέως, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τάξις τῆς χειροτονίας διαγράφεται ὡς ἑξῆς. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὄρθρου, οἱ Διάκονοι, παρὰ τοῦ πρώτου τῶν Ἀρχιερέων τὴν εὐλογίαν λαβόντες, εἰσέρχονται εἰς τὸ Βῆμα τοῦ Ναοῦ, καὶ ἐνδύονται τὰς ἱερατικὰς αὐτῶν στολάς. Εἷς δὲ τῶν Ἱερέων ἄρχεται τῆς ἐπιτελέσεως τῆς θείας Προσκομιδῆς. Ταύτης τελουμένης ἐξέρχονται οἱ διάκονοι μετὰ τρικηρίων καὶ ποιοῦσι μετάνοιαν τῷ Ἀρχιερεῖ, ὁ ὁποῖος κατερχόμενος τοῦ θρόνου, ἀσπάζεται τὰς εἰκόνας, ἢ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ῥῆσιν *λαμβάνει καιρόν*. Ὅταν δὲ σταθῇ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ, καὶ καθίσῃ ἐπὶ τῆς ἑτοιμασθείσης ἕδρας, ἔρχονται οἱ δύο συλλειτουργοὶ Ἀρχιερεῖς καὶ ποιοῦσι σχῆμα μετανοίας, μεθ' ὃ εἰσέρχονται εἰς τὸ Βῆμα, καὶ ἐνδύονται τὰ ἀρχιερατικὰ αὐτῶν ἄμφια, πλὴν μίτρας καὶ πατερίτζας, ἣν φέρει μόνον ὁ πρῶτος. Μετὰ τούτους δ' ἔρχεται καὶ ὁ ὑποψήφιος λαμβάνων παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως εὐλογίαν, καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸ Βῆμα ἐνδύεται ὡς ἱερεύς.

Τούτων τελεσθέντων ὁ πρῶτος Ἀρχιερεὺς ἀνιστάμενος ἐνδύεται ἅπασαν τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν, μεθ' ὃ οἱ Διάκονοι φωνοῦσι τὸ «*Ἀρχιερεῖς ἐξέλθετε, Ἱερεῖς ἐξέλθετε*»· οὗτοι δ' ἐξερχόμενοι ἵστανται κατὰ τάξιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Ἀρχιερέως. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ὁ ὑποψήφιος μένει ἐν τῷ Βήματι τοῦ Ναοῦ.

Κατὰ πᾶσαν χειροτονίαν Ἀρχιερέως εἰκονίζεται ἐν φυσικῷ μεγέθει, ἐπὶ ὀθόνης λευκῆς διὰ κεντήματος, ἀετὸς δικέφαλος. Εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους σὺν τῷ ἀετῷ εἰκονίζοντο καὶ τρεῖς ποταμοί, δηλοῦντες τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας, εἰς ὃ ἀνεβιβάσθη ὁ ὑποψήφιος, καὶ μία πόλις, παριστῶσα τὴν ἀπονεμηθεῖσαν τῷ χειροτονουμένῳ ἐπισκοπήν. Σήμερον ὅμως ὑποστρώννυται ἡ εἰκὼν μόνη τοῦ ἀετοῦ, ὅστις κατὰ τὸν Συμεῶνα Θεσσαλονίκης, τὸν γράψαντα πολλὰ περὶ τῆς συμβολικῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἐμφαίνει τὸ καθαρὸν, καὶ ὀρθόν, καὶ ὑψηλὸν τῆς Θεολογίας.

Τῆς εἰκόνος λοιπὸν τοῦ ἀετοῦ τεθείσης ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ, καὶ πρὸ τῶν Πυλῶν, ὑπὸ τὸν πολυέλαιον, δύο τῶν Διακόνων εἰσέρχονται διὰ τῆς μέσης Πύλης καὶ ἐξάγουσι τὸν ὑποψήφιον κρατοῦντα τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ ἱστῶσιν ἐπάνω τοῦ Ἀετοῦ καὶ μετὰ τοῦτο ἐκφωνοῦσι τὸ «*Πρόσχωμεν*». Τότε ὁ ὑποψήφιος λέγει μεγάλῃ τῇ φωνῇ τοὺς τρεῖς Λιβέλλους τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως, ἔχων τούτους ἐγγράφους ἐντὸς ἀνεῳγμένου Εὐαγγελίου. Λέγει δὲ ἐν ἀρχῇ ἑκάστου

«Ὁ (δεῖνα) ἐλέῳ Θεοῦ ὑποψήφιος τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως ἢ Ἀρχιεπισκοπῆς, ἢ Ἐπισκοπῆς (δεῖνα) οἰκείᾳ χειρὶ προέταξα».

Ἐν τέλει δὲ τὸ αὐτὸ μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἀντὶ *προέταξα*, ἐκφωνεῖ *ὑπέταξα*, ὅπερ ἐμφαίνει ὑπέταξα ἑαυτὸν τῇ ὁμολογίᾳ, βεβαιῶ τὴν παραδοχὴν τῶν ἀναγνωσθέντων. Αἱ ὁμολογίαι αὗται ἃς ὑπογράφει κατατίθενται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Συνόδου.

Οἱ τρεῖς οὗτοι Λίβελλοι, οἱ ἀναγινωσκόμενοι ὑπὸ τοῦ ὑποψηφίου εἶνε

Α΄) Τὸ Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν κτλ.

Β΄) Ἡ ὁμολογία περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς Θεότητος, ἀρχομένη διὰ τῶν λέξεων «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, ἐν τρισὶ Προσώποις μεριζόμενον, Πατέρα φημί, καὶ Υἱόν, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα· μεριζόμενον, λέγω, κατὰ τὸν τῆς ἰδιότητος λόγον· ἀμέριστον δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ ὅλη Τριὰς ἡ αὐτή, καὶ ὅλη Μονὰς ἡ αὐτή· κτλ».

Γ΄) Ἡ ὁμολογία περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ ἐνυποστάτου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ περὶ τῶν φύσεων τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀρχομένη διὰ τῶν λέξεων «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, ἄναρχον μὲν καὶ ἀγέννητον καὶ ἀναίτιον· ἀρχὴν δὲ φυσικήν, καὶ αἰτίαν Υἱοῦ, καὶ Πνεύματος. Πιστεύω καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, ἀρρεύστως καὶ ἀχρόνως ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα, ὁμοούσιον αὐτῷ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ συνδοξαζόμενον ὡς συναΐδιον, καὶ σύνθρονον, καὶ ὁμοούσιον, καὶ ὁμόδοξον, καὶ τῆς κτίσεως δημιουργόν, κτλ.».

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ὁμολογιῶν αἱ δύο τελευταῖαι εἴθισται νὰ παραλείπωνται μὴ ὑπαρχόντων αἱρετικῶν σήμερον, ἀντὶ τούτων δὲ μετὰ τὸ «Πιστεύω» ὁ ὑποψήφιος λέγει

«Πρὸς τούτοις στέργω καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἁγίας οἰκουμενικὰς ἑπτὰ συνόδους, αἵτινες ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὀρθῶν δογμάτων συνηθροίσθησαν, καὶ πάντας τοὺς ὑπ' αὐτῶν ὡρισμένους κανόνας, καὶ τὰς ἁγίας διατάξεις, ὅσαι τοῖς ἱερεῖς ἡμῶν πατράσι κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους διετυπώθησαν· πάντας οὓς ἀποδέχονται, συναποδεχόμενος καὶ οὓς ἀποστρέφονται συναποστρεφόμενος. Ἔτι δε καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην ὁμολογῶ διαφυλάττειν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐναντία αὐτῇ φρονεῖν, ἑπόμενος κατὰ πάντα καὶ ὑποτασσόμενος τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ· προσεπαγγελλόμενος ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ θεοφιλεῖ γνώμῃ τὴν

Digitized by Google

ἐγχειρισθεῖσάν μοι ποίμνην ἰθύνειν, πάσης ὑπολήψεως πονηρᾶς καθαρὸν διατηρῶν ἐμαυτόν, ὁπόση μοι περίεστι δύναμις. Πρὸς δὲ καὶ ὅσα κέκτηται προνόμια ἡ ἱερὰ Σύνοδος φυλάττων ἀπαρεγχείρητα ἐν πάσαις ταῖς ἐνορίαις μου».

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ταύτην λαμβάνουσι παρ' αὐτοῦ τὸ Εὐαγγέλιον, οἱ δὲ Διάκονοι λαμβάνοντες αὐτὸν ἀσκεπῆ ἀπὸ τὸν τράχηλον φέρουσιν ἔμπροσθεν τοῦ Ἀρχιερέως, φωνοῦντες τὸ «*Κέλευσον, κελεύσατε*», ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς εὐλογῶν αὐτὸν, κεκλιμένην ἔχοντα τὴν κεφαλὴν, ὡς δεῖγμα ὑποταγῆς καὶ ὑποδοχῆς ἐν ταπεινώσει τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος, λέγει

«Ἡ χάρις τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, διὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, προχειρίζεταί σε ἐπίσκοπον τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως ἢ Ἐπαρχίας κτλ. (δεῖνος)». Ἐὰν ὁ χειροτονῶν εἶνε Πατριάρχης λέγει «διὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος».

Οἱ ψάλται δ' ἐκφωνοῦσιν· «*Εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα*».

Ὁ χειροτονούμενος ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ Ἀρχιερέως, οὗτος δ' ἐκείνου εἰς τὸ μέτωπον καὶ τοὺς ὤμους· ὁ ἀσπασμὸς δὲ οὗτος γίνεται καὶ μετὰ τῶν δύο ἄλλων Ἀρχιερέων.

Μετὰ τὸν ἀσπασμὸν ὁ χειροτονούμενος ἵσταται αὖθις ἐπὶ τοῦ Ἀετοῦ· ἐκ ταύτης δὲ τῆς θέσεως λαμβάνουσιν αὐτὸν δύο τῶν πρώτων ἱερέων καὶ φέρουσι τῷ Ἀρχιερεῖ, λέγοντες, ὡς καὶ πρὶν οἱ Διάκονοι, τὸ «*Κελεύσατε*»· ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς εὐλογῶν αὐτὸν λέγει·

«Ἡ χάρις τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἔστω μετὰ σοῦ, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

Οἱ δὲ ψάλται τὸ «*Εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα*».

Καὶ πάλιν ἀσπάζονται αὐτὸν οἱ τρεῖς Ἀρχιερεῖς. Εἶτα εἰσερχόμενος ὁ χειροτονούμενος εἰς τὸ Βῆμα ἐνδύεται πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν στολήν.

Ἐντεῦθεν δὲ ἄρχεται ἐν τῷ Ναῷ ἡ ἱερὰ Λειτουργία, ἑνὸς τῶν Διακόνων ἐξερχομένου τοῦ Βήματος καὶ φωνοῦντος τὸ «*Εὐλόγησον, Δέσποτα*», τοῦ δὲ ἱερέως ὑψοῦντος τὸ Εὐαγγέλιον καὶ λέγοντος « Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

Δίδονται δ' ἐν τῷ μεταξὺ κηρία εἰς τοὺς ἐν τῷ Ναῷ ἱερωμένους καὶ λαϊκούς.

Κατὰ τὴν πρώτην εἴσοδον δὲν λαμβάνει ποσῶς μέρος ὁ χειροτονούμενος, διότι γράφει ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης θεωρεῖται ἔτι μελλόνυμφος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰσάγεται δι' ἰδιαιτέρας προπομπῆς· διὸ καὶ εὐθὺς μετὰ τὸ Τρισάγιον καὶ τὰς Φήμας, εἴτε τοῦ Βασιλέως, εἴτε τοῦ Ἐπισκόπου, λαμβάνουσι τὸν χειροτονόμενον δύο ἱερεῖς ἑκατέρωθεν ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ ἀγαγόντες διὰ τῆς βορείας θύρας τοῦ Βήματος, ἵστανται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ κελεύουσι, ὡς καὶ ἀνωτέρω, φωνοῦντες «*Κέλευσον, Κελεύσατε, Κέλευσον Δέσποτα ἅγιε*». Ὅταν δὲ φέρωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ὡραίαν Πύλην, λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ δύο συλλειτουργοῦντες τῷ Μητροπολίτῃ Ἀρχιερεῖς καὶ περιάγουσιν αὐτὸν τρὶς περὶ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν ψάλλοντες τὸ

«Ἅγιοι μάρτυρες, οἱ καλῶς ἀθλήσαντες, καὶ στεφανωθέντες, πρεσβεύσατε πρὸς Κύριον, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Καὶ τὸ

«Δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεός, Ἀποστόλων καύχημα, Μαρτύρων ἀγαλλίαμα, ὧν τὸ κήρυγμα: Τριὰς ἡ ὁμοούσιος».

Καὶ τὸ

«Ἡσαΐα χόρευε, ἡ Παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρί, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἐμμανουὴλ, Θεόν τε καὶ Ἄνθρωπον, Ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ, ὃν μεγαλύνοντες, τὴν Παρθένον μακαρίζομεν».

Μετὰ τὸν χορὸν τοῦτον, ὁ Μητροπολίτης ἀναβαίνει εἰς τὴν πρὸ τῆς Ἁγίας Τραπέζης κρηπῖδα, ὅπου προσάγεται αὐτῷ ἐκ δεξιῶν ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων Ἀρχιερέων ὁ χειροτονούμενος, ὁ ὁποῖος κλίνει τὰ γόνατα καὶ θέτει τὰς χεῖρας αὐτοῦ, συνηρμοσμένας ἐπ' ἀλλήλας, ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, καὶ ἐρείδει ἐπὶ τούτων τὸ μέτωπον μετ' εὐλαβείας. Ὁ Μητροπολίτης θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἐν τῶν ἄκρων τοῦ ὠμοφορίου καὶ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον. Τούτου δὲ γενομένου ἔρχεται ὁ Χαρτοφύλαξ ἐξ ἀριστερῶν καὶ δίδει τῷ Μητροπολίτῃ χάρτην, ἐν ᾧ γέγραπται «Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ Ἱερᾶς Συνόδου».

«Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὸν ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται (τὸν δεῖνα), τὸν θεοφιλέστατον Πρεσβύτερον, Ἐπίσκοπον τῆς θεοσώστου Πόλεως (δεῖνα). Εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτοῦ ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος».

Ταῦτα ὁ Ἀρχιερεὺς ἀναγινώσκει μεγαλοφώνως, τοῦ Διακόνου πρότερον φωνήσαντος τὸ «*Πρόσχωμεν*», ψάλλουσι δὲ συγχρόνως οἱ ἐντὸς τοῦ Βήματος καὶ οἱ ἐκτὸς τρὶς τὸ «*Κύριε Ἐλέησον*».

Μετὰ τοῦτο ἀνοίγει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου τοῦ χειροτονουμένου, συνεφαπτομένων ἑκατέρωθεν καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων, δηλῶν οὕτω ὅτι ὁ χειροτονούμενος, καίπερ ποιμενάρχης, ὑπάγεται εἰς τὰ δόγματα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὀφείλει εἰς αὐτὸ ὑπακοήν. Εἶτα ποιῶν Σταυροὺς τρεῖς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτῷ τὴν δεξιὰν εὔχεται οὕτω

«Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ νομοθετήσας ἡμῖν διὰ τοῦ πανευφήμου σου Ἀποστόλου Παύλου, βαθμῶν καὶ ταγμάτων τάξιν, εἰς τὸ ἐξυπηρετεῖσθαι καὶ λειτουργεῖν τοῖς σεπτοῖς καὶ ἀχράντοις σου Μυστηρίοις ἐν τῷ ἁγίῳ σου Θυσιαστηρίῳ, πρῶτον Ἀποστόλους, δεύτερον Προφήτας, τρίτον Διδασκάλους· αὐτὸς, Δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τοῦτον τὸν ψηφισθέντα καὶ ἀξιωθέντα ὑπεισελ-

Digitized by Google

θεῖν τὸν Εὐαγγελικὸν ζυγόν, καὶ τὴν Ἀρχιερατικὴν ἀξίαν, διὰ τῆς χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τῶν συμπαρόντων Λειτουργῶν καὶ Συνεπισκόπων, τῇ ἐπιφοιτήσει, καὶ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος ἐνίσχυσον, ὡς ἐνίσχυσας τοὺς ἁγίους σου Ἀποστόλους καὶ προφήτας, ὡς ἔχρισας τοὺς Βασιλεῖς, ὡς ἡγίασας τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ ἀνεπίληπτον αὐτοῦ τὴν Ἀρχιερωσύνην ἀπόδειξον, καὶ πάσῃ σεμνότητι κατακοσμῶν, ἅγιον ἀνάδειξον, εἰς τὸ ἄξιον γενέσθαι, τοῦ αἰτεῖν αὐτὸν τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπακούειν σε αὐτοῦ. Ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα, καὶ δεδόξασταί σου ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν, καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Μετὰ τὸ Ἀμὴν δὲ τῆς εὐχῆς ταύτης, εἷς τῶν συγχειροτονούντων Ἀρχιερέων λέγει χαμηλῇ τῇ φωνῇ, ἀλλ' ὅσον ν' ἀκούεται εὐκρινῶς, ταῦτα τὰ Διακονικά

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν ἄνωθεν εἰρήνης.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (τοῦ δεῖνος,) ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας καὶ σωτηρίας αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (τοῦδε), τοῦ νυνὶ προχειριζομένου Ἐπισκόπου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ἄσπιλον, καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν Ἀρχιερωσύνην χαρίσεται, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν χρῃζόντων τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς Παναγίας, ἀχράντου κτλ.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐκφωνοῦνται ὁ Ἀρχιερεὺς ἔχων ὡσαύτως τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ τὴν χεῖρα ἐπικειμένην λέγει μυστικῶς τὴν ἑξῆς εὐχὴν

«Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἀνθρώπου φύσιν τὴν τῆς Θεότητος ὑπενεγκεῖν οὐσίαν, τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν διδασκάλους καταστήσας, τὸν σὸν ἐπέχοντας θρόνον, εἰς τὸ ἀναφέρειν σοι θυσίαν καὶ προσφορὰν ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· Σὺ Χριστὲ καὶ τοῦτον, τὸν ἀναδειχθέντα οἰκονόμον τῆς Ἀρχιερατικῆς χάριτος, ποίησον γενέσθαι μιμητὴν σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Ποιμένος, τιθέντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων σου· ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν τῷ σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, φωστῆρα ἐν κόσμῳ, ἵνα καταρτίσας τὰς ψυχὰς τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ ἐπὶ τῆς παρούσης ζωῆς, παραστῇ τῷ βήματί σου ἀκαταισχύντως, καὶ τὸν μέγαν μισθὸν λάβῃ, ὃν ἡτοίμασας τοῖς ἀθλήσασιν ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου σου. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν, καὶ σώζειν ἡμᾶς, ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

Μετὰ τὸ Ἀμήν, αἴρει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τίθησιν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, μετὰ δὲ ταῦτα δίδει τῷ χειροτονηθέντι τὸ Ὠμοφόριον, (ὅπερ κατὰ Συμεῶνα Θεσσαλονικῆς δηλοῖ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, ὅστις τοὺς πεπτωκότας ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων, ἐνδυσάμενος ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν) καὶ φωνεῖ τὸ *Ἄξιος*, ὅπερ ἐπαναλαμβάνουσι καὶ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ ἐκτὸς τοῦ Βήματος. Ἐνταῦθα δὲ συμπληροῦται ἡ χειροτονία.

Τούτου γενομένου ἀσπάζεται ὁ χειροτονήσας τὸν χειροτονηθέντα, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ Ἐπίσκοποι, καὶ μετὰ τῆς συνήθους εὐφημίας «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα», ἀνέρχονται εἰς τὸ Σύνθρονον, ὅπερ κεῖται ἐντὸς τοῦ βήματος ὄπισθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης.

Μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ ἡ λειτουργία, ὁ δὲ χειροτονηθεὶς λαβὼν τὴν εὐλογίαν τοῦ χειροτονήσαντος, λέγει τὸ «Εἰρήνη σοὶ τῷ ἀναγινώσκοντι καὶ παντὶ τῷ λαῷ» μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου, ἢ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ῥῆσιν *εἰρηνεύει* εἰς τὸν Ἀπόστολον· φέρει δὲ οὕτω τὰ δευτερεῖα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὅστις εἰρηνεύει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον.

Κατόπιν τελεῖται ἡ Θεία λειτουργία, πρώτην τάξιν λαμβάνων ὁ χειροτονηθεὶς ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν συλλειτουργῶν μετὰ τὸν Πρῶτον. Ὡσαύτως μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ «Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους», καὶ λεγομένου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ἐπὶ τοῦ ἀσπασμοῦ ἀσπάζεται τὸν Πρῶτον ἀρχιερέα, πρὸ τῶν ἄλλων. Ὡσαύτως δὲ μετὰ τὸν Πρῶτον, πρῶτος τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων μεταλαμβάνει, καὶ ἔπειτα οἱ λοιποί, παραλαμβάνων δ' ἐκ τοῦ χειροτονήσαντος τὸν Θεῖον Ἄρτον μεταδίδει εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους.

Ἐν τέλει δὲ ὁ Μητροπολίτης δίδει αὐτῷ τὴν Ἀρχιερατικὴν ῥάβδον λέγων αὐτῷ

«Λάβε τὴν ῥάβδον ἵνα ποιμαίνῃς τὸ ἐμπιστευθέν σοι Ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ· καὶ τοῖς μὲν εὐπειθέσιν, ἔστω αὐτοῖς ὑπὸ σοῦ βακτηρία, καὶ ὑποστηριγμός, τοῖς δὲ ἀπειθέσι, καὶ εὐτραπέλοις, χρῶ αὐτῇ, ῥάβδῳ ἐπισυπτικῇ, ῥάβδῳ παιδεύσεως».

Δίδεται δὲ αὐτῷ κατόπιν καὶ ἡ Μίτρα.

Μετὰ δὲ τὸ τέλος ἐξέρχεται καὶ διανέμει εἰς τὸν λαὸν τὸ Ἀντίδωρον. Α. Μ.

Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα νὰ γίνωνται ὡς θέλεις, ἀλλὰ στέργε τὰ γινόμενα ὡς γίνονται· καὶ οὕτω θὰ ζήσῃς καλῶς.

Digitized by Google

Ο ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΤΩΝ ΑΒΔΗΡΩΝ

[Κατὰ τὸ γαλλικόν].

Ἐν...... τῇ 13 Ἰουνίου 18...

Ἀκριβέ μου θεῖε!

Νίκη, νίκη! Χθὲς τὴν 12 Ἰουνίου 18... ἐκερδήσαμεν καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ δημάρχου. Ὡς γνωρίζεις ὑποψήφιος ἦτο ὁ ἀδελφός μου, καὶ ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε δεινός. Μόνον κατὰ ἑβδομήκοντα πέντε ψήφους ἐπλειονοψηφήσαμεν, οὐχὶ πλέον... τῶν δύο ἡμῶν ἀντιπάλων... Ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς μου θέλω διεξέλθει παρακατιών, ἤδη δὲ ἀνάγκη νὰ σοὶ ὑπομνήσω τὰ περὶ τοῦ χρηματικοῦ ζητήματος... Δύο μοὶ ἔδωκες συμβουλάς, καὶ τὰς δύο ἠκολούθησα πιστῶς. Τὴν μὲν τοῦ νὰ νυμφευθῶ, καὶ μάλιστα ὑποκείμενον τῆς ἐκλογῆς σου, τὴν ὡραίαν Ἀσπασίαν, τὴν δὲ τοῦ νὰ ἀναμιχθῶ εἰς τὰ τῆς πολιτείας, ἐκτιθέμενος εἰς τὸν βουλευτικὸν ἀγῶνα. Διὰ τὴν πρώτην τῶν δύο τούτων συμβουλῶν οὐδὲν ἔχω νὰ παραπονεθῶ. Εἶμὶ εὐτυχὴς καὶ εἰς σὲ ὀφείλω τὴν εὐτυχίαν ταύτην, ἀγαπητὲ θεῖε. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἤρχισα ταχέως νὰ παρατηρῶ ὅτι ἐδαπάνων ἴσως παρὰ πολλὰ χρήματα. Σὺ μοὶ ἔλεγες· «ἡ Ἀσπασία εἶναι πλουσία». Καὶ ἦτο πράγματι, καθ' ὅσον μοὶ ἀπέφερεν ἐν τῷ κιβωτίῳ ἥμισυ ἑκατομμύριον, καὶ ἓν ὡραῖον ἐξοχικὸν κτῆμα. Ἀλλὰ συνέβη ὅτι τὸ ὡραῖον ἐξοχικὸν κτῆμα κατεβρόχθιζε τὰ δύο τρίτα τοῦ εἰσοδήματος!... Ἄλλως τε τὰ ἔξοδα τοῦ συζυγικοῦ οἴκου δὲν ἔχουν ὅρια. Ἔπειτα φθάνουν καὶ τὰ παιδιά, τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, καὶ διὰ νὰ ἦμαι εἰλικρινής, ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τὰ ἐφοβούμην ὀλίγον. Ὅταν ἦναι πολὺ μικρά, κλαίουν, φωνάζουν, χαλοῦν τὸν κόσμον, καταστρέφουν, σπάνουν... ὅταν δὲ μεγαλώσουν, πρέπει νὰ πληρώσῃ τις τὰ χρέη τῶν *ἀγοριῶν*, καὶ νὰ εὕρῃ προῖκας διὰ τὰ *κορίτζια*. Ὅπως δήποτε ἅμα ἐγεννήθη τὸ πρῶτον παιδίον, τόσον ἦτο ῥοδινὸν τόσον νόστιμον, τόσον ἀστεῖον, ὥστε ἐγὼ καὶ ἡ Ἀσπασία οὐδόλως δυσηρεστήθημεν ὅτι ταχέως ἦλθε καὶ τὸ δεύτερον, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ τρίτον. Τρία παιδάκια! Καὶ τίς οἶδε ἀκόμη πόσα θὰ ἀποκτήσωμεν! Τὰ λατρεύω καὶ τὰ τρία, πλὴν στοιχίζουν τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς μου αἱ τροφοί, αἱ διδασκάλισσαι, μία ἅμαξα διὰ τὴν παραμάναν μὲ τὰ παιδία, ἓν ἁμάξιον διὰ τὰ κοράσια, καὶ εἷς μικροσκοπικὸς ἵππος διὰ τὸν βαπτιστικόν σου καὶ πρεσβύτερον υἱόν μου Ἀντώνιον.

Λέγων ταῦτα, δὲν ἐννοῶ παντάπασι, ἐπαναλαμβάνω, νὰ παραπονεθῶ, ἀκριβέ μου θεῖε. Δὲν ὑπάρχει πατὴρ καὶ σύζυγος εὐτυχέστερος ἐμοῦ, τὴν δὲ εὐτυχίαν ὀφείλει βεβαίως νὰ ἐξαγοράσῃ τις ἁδρῶς. Ἠθέλησα μόνον νὰ ἐκθέσω τὰς συνεπείας τῆς πρώτης συμβουλῆς σου ὡς πρὸς τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα.

Ἤδη μεταβαίνω εἰς τὴν δευτέραν συμβουλὴν *εἰς τὴν πολιτικήν*. Ἑσπέραν τινὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 18.. ἐλαμβάνομεν ἡσύχως τὸν καφὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐν τῇ οἰκίᾳ μου εἰς τὴν ἐξοχήν, ὅτε μοὶ ἐνεχείρισαν μεγάλην τετράγωνον ἐπιστολὴν φέρουσαν ἐρυθρὰν σφραγίδα, ἐκ τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐκ τοῦ γραφείου τῆς νομαρχίας. Εἶχον ἐκλεχθῆ δημοτικὸς σύμβουλος τοῦ χωρίου μου!

Ἡ τιμὴ αὕτη μοὶ ἦτο ὅλως ἀπροσδόκητος, καὶ τὸ κωμικώτερον ὅτι οὔτε κἂν μὲ ἠρώτησαν, προηγουμένως. Βεβαίως δὲ τὴν ὀφείλω εἰς τὴν Ἀσπασίαν ἥτις κατώρθωσε νὰ γείνῃ λατρευτὴ ἐν τῷ τόπῳ, καθόσον μόνη αὐτὴ ἀπετέλει τὸ φιλανθρωπικὸν ταμεῖον τῆς Κοινότητος. Ὥστε ἐδέησε νὰ τῇ ὁρίσω ἰδιαίτερον ποσόν, διὰ τοὺς πτωχούς της. Καὶ ἰδοὺ μία δαπάνη ἀκόμη, θεῖέ μου, μία δαπάνη ἀκόμη!

Ὅπως πανηγυρίσω τὴν ἐκλογήν μου καὶ εὐχαριστήσω τοὺς ἐκλογεῖς μου διέταξα νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ κιγκλίδες τοῦ κήπου τὴν ἐπομένην Κυριακήν, καὶ ἔδωσα μεγάλην ἑορτήν, ἐν ᾗ ἔλαβον χώραν παντὸς εἴδους διασκεδάσεις καὶ γεῦμα πολυτελές. Μέγας δ' ἐνθουσιασμὸς ἐπεκράτει διαρκούσης τῆς ἑορτῆς.

Ἀκολούθως κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε τὰ φῶτα ἐσβέννυντο ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὰ δένδρα, ἐμείναμεν οἱ τρεῖς, ὑμεῖς, ἡ Ἀσπασία καὶ ἐγώ, στηριζόμενοι ἐφ' ἑνὸς τῶν σιδηρῶν διαφραγμάτων τῆς ἐπαύλεως... Πανταχόθεν ἔβλεπέ τις μακρὰν φῶτα κινούμενα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, πηγαίνοντα καὶ ἐρχόμενα, εἰς τὴν ἐξοχήν. Ἦσαν οἱ φανοὶ τῶν προσκεκλημένων μου, οἵτινες ἐπέστρεφον παρ' αὐτοῖς. Ἠκούοντο δὲ μακρόθεν φωναὶ καὶ ᾄσματα.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἔχῃ τις μνήμην, θεῖέ μου, ὅπως καλῶς ἐνθυμηθῇ τὴν συνδιάλεξιν ἡμῶν, διότι αὕτη ἀπεφάσισε περὶ τοῦ βίου μου.

Νομίζω νὰ μοὶ εἴπατε τότε·

— «Ἄ! ἀλήθεια! ἀλλὰ δὲν μοὶ εἶπες ὅτι ἐλατρεύεσο εἰς τὸν τόπον τοῦτον...»

Καὶ ἐγὼ σᾶς ἀπήντησα·

— Ὄχι ἐγώ, θεῖέ μου· ἡ Ἀσπασία, ἡ περιτρέχουσα καθ' ἑκάστην τὴν χώραν πρὸς ἀναζήτησιν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν.

— Εἴτε αὐτή, εἴτε σὺ ὀλίγον ἐνδιαφέρει... Ὅθεν λατρεύεσθε, ἀφοῦ θέλεις οὕτω... Καὶ λοιπὸν τοῦτο δὲν σοὶ ἐμπνέει ἰδέας;

— Ποίας ἰδέας, θεῖέ μου;

— Τῷ 18... θέλουσιν ἐνεργηθῆ βουλευτικαὶ ἐκλογαί. Ἐὰν ἐξετίθεσο...

— Ἐγὼ νὰ ἐκτεθῶ! Ἂς ἐκτεθῇ ἡ Ἀσπασία, ἐὰν τὴν εὐχαριστῇ, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε.

— Ὁμιλῶ λίαν σπουδαίως καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω. Δέον νὰ ἐκτεθῇς. Τὸ τοιοῦτον ἤθελε παράσχῃ σπουδαιότητα εἰς τὸν βίον σου· καὶ ἔπειτα τί θὰ γείνῃ ὁ τόπος οὗτος! ἐὰν οἱ χρηστοὶ πολῖται δὲν ἐπιλαμβάνωνται ὀλίγον τῶν ὑποθέσεών της, ἐὰν ἐγκαταλείψῃ τις τὴν πολιτικὴν εἰς τοὺς δικηγόρους καὶ ἐφημεριδογράφους;

Digitized by Google

Πρέπει νὰ ἀναζωπυρωθῇ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὸ ἐπαρχιακὸν πνεῦμα. Ἡ Βουλὴ ἔχει ἀνάγκην ἐγχύσεως νέου αἵματος, κτλ. κτλ.»

Εἰς ὅλας ταύτας τὰς σκέψεις, τὰς λίαν φρονίμους ἄλλως τε καὶ σπουδαίας, δὲν ἀπήντησα, ὡς καλῶς ἐνθυμοῦμαι, εἰμὴ δι' ὡραίου καὶ ἀνευλαβοῦς καγχασμοῦ. Ἐγὼ βουλευτής! Οὐδὲν ἀλλοκοτώτερον ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ.

Ἡ Ἀσπασία ὅμως δὲν ἐγέλα, ἀλλὰ συνεμερίσθη πάραυτα τὴν γνώμην σας.

— Ὁ θεῖός σου ἔχει δίκαιον, ἔλεγεν. Διατί νὰ μὴ γείνῃς βουλευτής, ὡς τόσοι ἄλλοι; Νομίζω ὅτι εἰς τὴν Βουλὴν θὰ κάμῃς ἐπίσης τὸ μέρος σου καλὰ ὡς οἱ δεῖνα καὶ δεῖνα κύριοι. Ἀποφάσισε λοιπόν, ἀγαπητέ μου, πρέπει νὰ ἐκτεθῇς.

Ἐμείναμεν μέχρι τῶν δύο τῆς πρωΐας ρεμβάζοντες ἐπὶ τοῦ ὡραίου τούτου θέματος. Ὅταν ἀρχίζῃ τις ὁμιλῶν περὶ πολιτικῆς, γνωρίζει μὲν πότε ἀρχίζει, ἀλλ' ἀγνοῇ πότε θὰ τελειώσῃ.

Τὴν ἐπαύριον μᾶς ἀφήσατε ὅπως ἐπανέλθητε εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλ' ἐνόησα εὐκόλως ὅτι δὲν μετέβητε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ὅτι ἐνηργήσατε κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς πέριξ ἐκλογικήν τινα ἐκδρομήν.

Ὄντως δὲ μίαν ἑβδομάδα μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας συνέρρευσεν εἰς τὴν οἰκίαν μας ἀληθὴς πομπὴ πολιτῶν, μηδέποτε θεσάντων ἐκεῖ τὸν πόδα, οἵτινες ἅπαντες μὲ ἐσφαιροβόλουν διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως· «πρέπει νὰ ἐκτεθῆτε εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 18...» εἶτα εἰσήρχοντο εἰς τὰς λεπτομερείας. Ἐδυσκολεύθην πολὺ κατ' ἀρχὰς ν' ἀκούω ταῦτα χωρὶς νὰ γελάσω, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνείθισα νὰ ἀκροῶμαι τοὺς ἄλλους διαλεγομένους περὶ πράγματος οὐδὲν ἔχοντος ἐν συνόλῳ τὸ δυσάρεστον, καὶ εἰς τὸ τέλος ἑνὸς μηνὸς κατήντησα νὰ ἵσταμαι πρὸ τοῦ κατόπτρου καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνω εἰς ἐμὲ αὐτὸν τὴν φράσιν τῆς Ἀσπασίας· «Καὶ καλὰ διατί νὰ μὴ γείνῃς καὶ σὺ βουλευτής, ὡς πᾶς ἄλλος;»

Ἀρχομένου τοῦ Σεπτεμβρίου ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Μέχρι μὲν τῆς τελευταίας ἡμέρας ἔλεγον: *ὄχι*... ἀλλὰ τὸ *ὄχι* αὐτὸ δὲν εἶχε πλέον τὸ σταθερὸν καὶ ἀποφασιστικὸν τῆς πρώτης στιγμῆς.

Ἦλθεν ὁ Δεκέμβριος καὶ μὲ τὸν μῆνα Δεκέμβριον πρεσβεία ἐκλογέων τῆς ἐπαρχίας, ἥτις μὲ ἔθετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποφανθῶ ὁριστικῶς. Καὶ ἐγὼ μὲν ἐδειλίων, ἐδίσταζον, πλὴν ἡ Ἀσπασία μοὶ εἶπε —«Δέχθητι» καὶ σεῖς μὲ εἴπατε «Δέχθητε» καὶ ἐδέχθην.

Τὸ ἐκλογικόν μου ἐπιτελεῖον διωργανώθη αὐθωρεὶ ἐγὼ δὲ ἠναγκάσθην νὰ ἀνοίξω τὸ βαλάντιον διὰ τὰ ἔξοδα. Ἔγεινα νευρόσπαστον ὑπεῖκον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν περὶ ἐμέ, οἵτινες μὲ ὡδήγησαν εἰς τὸ πεδίον τῶν ἐκλογῶν καὶ δὲν μὲ ἀφῆκαν πλέον. Μὲ ἔδενον, μὲ ἔλυον, μὲ παρουσίαζον, μὲ ἔκαμνον νὰ ὁμιλῶ, ἢ νὰ σιωπῶ, νὰ πίνω ἢ νὰ τρώγω. Μετὰ ταῦτα μὲ ἔδενον ἐκ νέου καὶ μὲ μετέφερον, ὅπως μὲ λύσωσιν αὖθις μετὰ μίαν ὥραν ἐπὶ ἑτέρας πανηγύρεως, ἐπὶ ἑτέρου ἐκλογικοῦ ἐδάφους.

Μοὶ ἔλεγον —«Σήκω, χαιρέτισε, δόσε τὸ χέρι, κάμε πρόποσιν· πολὺ καλά! ἀρκεῖ, κάθισε, φάγε, πιὲ δὲν πίνεις ἀρκετά, πρέπει νὰ φαίνεσαι ὅτι ἠξεύρεις νὰ ζῇς· βγάλε λόγον, τὸν μικρόν, κτλ.»

Ὤ! Ποίαν ἀγωνίαν, ποῖον βίον ἀβίωτον ἦγον καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα! Τέλος ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς καὶ μετ' αὐτῆς ἡ νίκη!

Ἐξελέχθην! ἐξελέχθην! καὶ τοῦτο δὲν μοὶ ἐστοίχισεν εἰμὴ περὶ τὰς τριάκοντα μόνον χιλιάδ. φράγκων. Φαίνεται ὡς νὰ μὴν ἐστοίχισε τίποτε!

Εἰς τὸν δῆμόν μου, καὶ εἰς τὰ πέριξ μικρὰ χωρία ἡ ἐκλογὴ ἦτο ὁμόθυμος, ἐνθουσιώδης καὶ αὐτόβουλος. Δὲν εἶχον ἄλλον ἐκλογικὸν πράκτορα ἢ τὴν Ἀσπασίαν, ἥτις εἶχε διπλασιάσει τὰς φιλανθρώπους ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν ἐνεργείας της. Πέραν ὅμως τοῦ κύκλου τούτου ἐδέησε νὰ μεταχειρισθῶ τὰ μεγάλα μέσα· νὰ διανείμω χρήματα νὰ ὑποσχεθῶ θέσεις, ὑποτροφίας, ἐξαιρέσεις κληρούχων, χάριτας ὑπὲρ καταδίκων, ἀνέγερσιν σχολείων, κατασκευὴν δρόμων, νὰ διοργανώσω γεύματα, καθόσον αἱ εὐωχίαι *ἔπαιρνον καὶ ἔδιδον*. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ταῦτα πάντα δὲν μὲ ἐστοίχιζον εἰμὴ δύο φράγκα κατ' ἄτομον, ἀλλ' ὅταν ἀπαιτῆται νὰ σιτίσῃ τις καὶ νὰ κεράσῃ καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ ἐκλογικοῦ σάλου, ὅστις ἄρχεται εἴκοσι ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν, μίαν ὁλόκληρον ἐπαρχίαν ἐξ εἴκοσι χιλιάδων στομάτων, δὲν γνωρίζει τί θέλει δαπανήσει εἰμὴ τὴν ἐπαύριον τῆς ἐκλογῆς.

Ἐπὶ τέλους μὲ τὰς τριάκοντα χιλιάδας φράγκα μου ἐξελέχθην βουλευτής. Διὰ νὰ παρηγορηθῶ ὀλίγον ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν. «Θὰ ἔχω ἀντιμισθίαν ἐκ δύο χιλιάδων φράγκων ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Ἄλλα τόσα περίπου ἀπὸ τὰς ἐκτάκτους συνόδους, καὶ τοιουτοτρόπως ἀνακτῶ τοὐλάχιστον τὰ ἡμίση τῶν ἐξόδων μου».

Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο ἠπατώμην... Οἱ ἐκλογεῖς μου ἐγίνωσκον τὴν πρὸς τὸ θυλάκιόν μου ὁδόν, προσεῖχον δὲ πολὺ νὰ μὴ τὴν λησμονήσωσιν. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐλάμβανα σωρείαν ἐπιστολῶν, ἐξαιτουμένων συνδρομάς, χορηγίας κτλ. Πρέπει νὰ δίδῃς, νὰ δίδῃς ἀκαταπαύστως.... καὶ νὰ τρέχῃς, νὰ τρέχῃς αἰωνίως.... νὰ ζητῇς τὸν δεῖνα ὑπάλληλον, τὸν δεῖνα διευθυντήν, καὶ δεῖνα ὑπουργόν.... νὰ λαμβάνῃς τὴν αὐτὴν θέσιν δι' εἴκοσι πρόσωπα.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτά.... Οἱ πτωχοὶ τῆς Ἀσπασίας ἔλαβον μεγάλην ἐπέκτασιν.... Ἡ φιλανθρωπία αὐτῆς πρὸ τῆς ἐκλογῆς ἠσκεῖτο μόνον ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μικρῶν κοινοτήτων. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐδέησε νὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλης τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, ἤτοι ἐπὶ τριάκοντα καὶ πλέον χωρίων.

Digitized by Google

Ἐν τούτοις φθάνω εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἐκλέγω τὴν θέσιν μου. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου οὐδεμία δυσχέρεια. Ἀλλ' ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ πανικός μου, ἅμα αἱ συζητήσεις ἤρξαντο! Μεταφοραὶ πιστώσεων, χρέος κυμαινόμενον, ἑκατοστὰ πρόσθετα, φορολογικοὶ νόμοι, ἐκδόσεις δανείων, κεφάλαιον κοινὸν κτλ.

Οὐδὲν ἐνόουν, ἀπολύτως οὐδὲν ἐξ ὅλων τούτων τῶν πραγμάτων, καὶ ἔλεγον κατ' ἰδίαν· «τί θὰ γείνω ἅμα ἐπιστῇ ἡ ὥρα τῆς ψηφοφορίας; Ποτὲ δὲν θὰ τολμήσω.... θὰ διανύσω καὶ τὰ τέσσαρα βουλευτικὰ ἔτη ἀπέχων».

Ἐνεπιστεύθην τὴν ἀμάθειάν μου καὶ τὴν ἀγωνίαν μου εἰς τὸν γείτονά μου, ὅστις μοὶ ἀπεκρίθη· «Ἡσυχάσατε καὶ δὲν εἶσθε ὁ μόνος. Καὶ ἐγὼ αὐτός, ὁ ὁποῖος κατέχω τὴν ἕδραν ταύτην πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, συμβαίνει πολλάκις νὰ μὴν ἐννοῶ πολὺ πολὺ περὶ τίνος πρόκειται. Καὶ ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες λαμβάνουσι τὸν λόγον ἐνίοτε ἀγνοοῦν ἀκριβῶς περὶ τίνος ἡ συζήτησις. Τοῦτο δὲν σᾶς ἐμποδίζει νὰ ψηφίσετε. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἀπόσχητε. Οἱ ἐκλογεῖς μας δὲν ἀγαποῦν τοῦτο. Μᾶς πέμπουσιν ἐδῶ, διὰ νὰ ψηφίσωμεν. Ὅθεν ὀφείλομεν νὰ ψηφίσωμεν».

Ἠκολούθησα τὴν συμβουλὴν ταύτην καὶ ἤρχισα νὰ ψηφίζω. Τὴν δοθεῖσάν μοι ἐξήγησιν εὗρον ἀρκούντως εὐφυᾶ, καὶ ἱκανὴν νὰ ἐπαναπαύσῃ τὴν συνείδησίν μου.

Ὁσάκις οὐδὲν ἐνόουν ἐκ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ γινομένων ἐψήφιζον ὁτὲ μὲν ὑπὲρ ὁτὲ δὲ κατά, ὁτὲ μὲν ποιῶν χρῆσιν τῆς λευκῆς, ὁτὲ δὲ τῆς μελαίνης ψήφου.

Δὲν ἐξηκολούθουν κατὰ σειρὰν νὰ ἐπιψηφίζω ἢ νὰ καταψηφίζω ὅλα τὰ ζητήματα, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων ἐποίουν χρῆσιν καὶ τοῦ μὲν καὶ τοῦ δέ. Τὸ σύστημα τοῦτο μοὶ ἐδημιούργησεν ἀμέσως φυσιογνωμίαν τινὰ οὐχὶ ἄμοιρον πρωτοτυπίας.

— Νά! Νά! ἔλεγον, ἰδοὺ ἄνθρωπος μὴ ἀνήκων εἰς κόμμα! δὲν ψηφίζει κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κόμματος, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστου ζητήματος ἔχει ἰδίαν γνώμην, ἐντελῶς ἰδίαν. Μεταβαίνει ἐκ τῆς δεξιᾶς εἰς τὴν ἀριστεράν, καὶ τἀνάπαλιν.

Κατὰ συνέπειαν ἐζήτουν πληροφορίας, ἠρώτων περὶ ἐμοῦ—Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ νέηλυς οὗτος; —Ἐμάνθανον δὲ ὅτι εἰμὶ τὸ προϊὸν ὑποψηφιότητος πολυδαπάνου μὲν ἀλλ' ἀνεξαρτήτου. Εὐμενὴς φιλοπραγμοσύνη ἐξηκολούθει παρακολουθοῦσα τὰ πρῶτα βήματά μου, ἐπυνθάνοντο δὲ πρὸς ἀλλήλους τί ἔμελλον νὰ πράξω. Ἐπεθύμουν πολὺ τωόντι νὰ ἐγνώριζον κἀγὼ τί ἔμελλον νὰ πράξω!

Ἐν τούτοις τὰ κόμματα ἐσχηματίζοντο περὶ ἐμέ· μόλις δὲ καταρτισθέντα μετεσχηματίζοντο, διαιρούμενα καὶ ὑποδιαιρούμενα εἰς πρῶτα, δεύτερα, τρίτα, τέταρτα κτλ. εἰς δεξιὰν τῆς δεξιᾶς, ἀριστερὰν τῆς ἀριστερᾶς κτλ. κτλ. Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν μοὶ ἀπηύθυνον ὀχληρὰς ἐρωτήσεις. Οἱ μὲν τοῦ ἑνὸς κόμματος μοὶ ἔλεγον· «Λοιπόν, νέε μου, εἶσαι ἐκ τῶν ἰδικῶν μας;» Ὁ δὲ κομματάρχης Κ... περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν πλειονοψηφίαν, διερχόμενος πλησίον μου μοὶ ἔρριπτε βλέμματα ἱλαρὰ μετὰ μειδιάματος. Διάφοροι μοὶ ἐγένοντο προτάσεις· «λάβετε λοιπὸν μέρος εἰς τὴν τροπολογίαν ταύτην. Θέλετε νὰ ὑπογράψητε τὴν ἐπερώτησιν αὐτήν;»

Τὸ νὰ ὑπογράψω τι ἦτο πρὸ πάντων ὅ,τι μὲ ἐτρόμαζεν. Ἐφαίνετό μοι ὅτι τὸ νὰ θέσω τὴν ὑπογραφήν μου κάτωθεν προγράμματος, ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐλάμβανον μίαν ἐκ τῶν αἰωνίων καὶ ἀμεταβλήτων ἐκείνων ὑποχρεώσεων... Τί θέλετε; Ἤμην εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτικοῦ σταδίου μου. Δὲν ἐγνώριζον τὰς συνηθείας, τὰς ἕξεις τὰς κοινοβουλευτικὰς πλάνας.

Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ ἡ ἀβεβαιότης αὕτη καὶ νὰ ταχθῶ εἰς μερίδα τινά... Συνεβουλεύθην τὴν Ἀσπασίαν, ἥτις εἶχε μελετήσει καλῶς τὴν σύνθεσιν τῶν διαφόρων πολιτικῶν κομμάτων καὶ μοὶ εἶπε:

— Μοὶ φαίνεται ὅτι τὸ κόμμα τοῦ κ. Δ. εἶνε τὸ καλλίτερον. Ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ ὀνόματα εἰσὶ καλά, κάλλιστα. Τὸ μόνον ἐλάττωμα εἶναι ὅτι δὲν ὑπερβαίνουν τοὺς πέντε.

Ἐγὼ δὲ τῇ ἀπεκρίθην:

— Πέντε! Καὶ τί καλλίτερον θέλομεν! Μετ' ἐμοῦ θὰ γείνωμεν ἕξ, ἐνῷ πολλαὶ μερίδες ἐν τῇ Βουλῇ πολὺ εἰσέτι ἀπέχουσι τοῦ ἀριθμοῦ τούτου.

— Ἔστω! κατατάχθητι λοιπὸν ἐν αὐτῷ.

Εἰσῆλθον τωόντι, καὶ ἰδοὺ πῶς ἐγενόμην μέλος τοῦ κόμματός μου. Ἐτοποθετήθημεν εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἐκ τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εἴμεθα ἀξιόλογα καὶ καταλλήλως τοποθετημένοι διὰ τὰς μικρὰς στρατηγικὰς ἐξελίξεις.

Ἀπεφασίσθη ἀμέσως νὰ συνερχώμεθα ἅπαξ κατὰ πᾶσαν ὀγδόην ἡμέραν. «Ἂς δειπνῶμεν, εἴπομεν, ὁμοῦ· τοῦτο εἶναι τὸ καλλίτερον σύστημα. Ναί! ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Θὰ ἦτο προσφορώτερον νὰ λαμβάνωμεν τὸ δεῖπνόν μας ἐν τῇ οἰκίᾳ ἑνὸς ἐξ ἡμῶν». Ἐγὼ δὲ προσεφέρθην πρὸς τοῦτο. Ἤμην ὁ κεντρικώτερος καὶ ἐπομένως παρ' ἐμοὶ ἤρχισαν νὰ δειπνῶσι. Τὴν πρώτην φορὰν ἤμεθα ἐν ὅλῳ ἑπτὰ συνδαιτυμόνες, ἤτοι ἡ Ἀσπασία καὶ οἱ ἓξ τοῦ κόμματος. Ἀλλὰ διασκέψεως γενομένης παρεκλήθην νὰ προσκαλῶ εἰς ἕκαστον δεῖπνον δωδεκάδα τινὰ βουλευτῶν ὅλων τῶν ἀποχρώσεων. Ἔδει βεβαίως νὰ ἀποπειραθῶμεν ὅπως προσελκύσωμεν ὀπαδούς. Τὰ πολιτικὰ δεῖπνά μου ἐπέτυχον, καὶ τὴν τελευταίαν φορὰν ἤμεθα εἴκοσι δύο ὁμοτράπεζοι. Ὅθεν ἀκόμη ἔξοδα, θεϊέ μου, ἔξοδα καὶ ἔξοδα!

Δὲν ἐδημοσιεύσαμεν μὲν εἰσέτι τὸ πρόγραμμα ἡμῶν, ἀλλὰ προετοιμάζομεν αὐτό. Θὰ ἦναι λαμπρόν, ἀόριστον συνάμα καὶ ἀκριβές. Ἐπεθυμοῦμεν μόνον νὰ ἤμεθα ἑπτὰ διὰ νὰ τὸ ὑπογράψω-

Digitized by Google

μεν. Φαίνεται ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχωσι ἑπτὰ τοὐλάχιστον ὅπως ἀποτελέσωσι κόμμα σπουδαῖον. Διατί; Δὲν ἠξεύρω πολὺ πολύ. Ἴσως διότι ὑπάρχουσιν ἑπτὰ ὑπουργεῖα . . . Τέλος πάντων ἐλπίζω ὅτι θὰ ἔχομεν ὅσον οὔπω καὶ τὴν ἕβδομόν μας. Μοὶ συνιστῶσι νὰ ἐπιμεληθῶ μᾶλλον τὰ δεῖπνά μου· καὶ τοῦτο πράττω.

Ναὶ μὲν τὸ σύστημα τοῦτο περιποιεῖ ἡμῖν πολυδάπανον ὕπαρξιν, ἀλλ' εὐάρεστον καὶ ζωηράν. Ἐξοικειώθην κάλλιστα μὲ τὸν βίον αὐτόν. Εἶπον δὲ ἐν ἐμαυτῷ.«Ἰδοὺ ὅτι ἀνήκω εἰς κόμμα. Ἤδη θὰ ἡσυχάσω ὀλίγον». Πλὴν φεῦ! οὐχὶ ἀκόμη!

Εἰς τὸ δεῖπνόν μου τῆς 7ης Μαρτίου εἷς τῶν συναδέλφων μου μοὶ λέγει· «Δὲν ἀνησυχεῖτε διὰ τὰς νέας δημοτικὰς ἐκλογάς, αἱ ὁποῖαι γίνονται προσεχῶς;» —Ἐκ νέου ἐκλογάς! — Ἀλλὰ βεβαίως. Ἔχετε τὸν ὑποψήφιόν σας εἰς τὴν ἐπαρχίαν; Ποῖον θὰ ὑποστηρίξητε; —Ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ νὰ ἀναμιχθῶ καθόλου. — Εἶνε ἀδύνατον· πρέπει νὰ θέσητε ἰδικόν σας ὑποψήφιον, νὰ ὑποστηρίξητε ἄνθρωπον τοῦ κόμματός σας. Ἡ ἐκλογὴ δημάρχου ἰδικοῦ σας θὰ συμπληρώσῃ τὴν πολιτικήν σας ἐπιρροήν.

Ἠθέλησα ν' ἀντισταθῶ. Προέβλεπον κάλλιςα ὅ,τι ἔμελλε νὰ συμβῇ. Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος κομματάρχης μοὶ ἐδήλωσε μετά τινος ζωηρότητος, ὅτι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἀποποιηθῶ πρᾶγμα, ὅπερ ἦτο ἀληθὲς καθῆκον. Τοιουτοτρόπως δὲν ἠδυνάμην εἰμὴ νὰ ὑποκύψω, καὶ εἰς τὴν 1ην τοῦ μηνὸς ἡ Ἀσπασία καὶ ἐγὼ ἐτράπημεν τὴν πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς μας. Καὶ ἡ Ἀσπασία δὲ αὐτὴ ἤρχισεν ὀλίγον νὰ ἀποκάμνῃ.

« — Εἶσαι καλὰ πληροφορημένος.ἀγαπητέ μου, μοὶ ἔλεγε. Δὲν ἔχει οὕτω; Δὲν θὰ ἦναι πλέον ἄλλο τι καὶ μετὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογάς; Θὰ τελειώσουν αἱ φροντίδες πλέον ὅταν ἀπολαύσωμεν καὶ τοῦτο;»

Φθάνω εἰς τὴν ἐπαρχίαν . . . . Ἅμα τῇ ἀφίξει μου ἤρξατο παιανίζουσα ἡ μεγάλη μουσική. Ἤμην γνωστός, εἶχον ἤδη κάμει τὰς δοκιμάς μου. Ἠξευρον μέχρι τίνος ἔφθανεν ἡ ἱκανότης μου κατὰ τὰς ἐκλογάς. Ἀλλ' εἶχον δύο φοβεροὺς ἀνταγωνιστάς. Ὁ μὲν πρῶτος ἦτον ἀνὴρ λίαν ἐνεργητικὸς καὶ πλουσιώτατος, προπαρασκευάσας πρὸ πολλοῦ τὴν ἐκλογήν του δυνάμει χρημάτων, ὁ δὲ ἕτερος, δημοκόπος φοβερὸς ποιῶν ἔκκλησιν εἰς τὰ χειρότερα πάθη, καὶ λέγων ὑπεροπτικῶς πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς· «ψηφίσατέ με, καὶ ἂν ἐκλεχθῶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον οὔτε φόρος οὔτε δασμός, οὔτε στρατιωτικὸς ὑπηρέτης, οὔτε τίποτε· θὰ ἐπέλθῃ ἡ καθολικὴ εὐδαιμονία!»

Πρὸς τοὺς δύο τούτους ἡμεῖς ἐκρίναμεν καλὸν νὰ ἀντιτάξωμεν τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἀντωνίου, ὅστις διὰ τὸν χαρακτῆρά του ἔχει ἀρκετὴν δημοτικότητα ἐν τῷ τόπῳ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ ἐκλογὴ μᾶς ἐστοίχισεν ἱκανὰ χρήματα.

Τέλος ἐνικήσαμεν! κατετροπώσαμεν τοὺς δύο ἀντιπάλους μας, ἀλλὰ διὰ ποίων ἀγώνων, διὰ ποίων θυσιῶν!

Ἠρίστησαν, ἐγευμάτισαν, ἐδείπνησαν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας, ἄνευ διακοπῆς, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ δήμου.

Εἶχον παραλάβει μετ' ἐμαυτοῦ περὶ τὰς πέντε χιλιάδας φράγκων ὑποθέτων ὅτι διὰ μίαν ἐκλογὴν δημοτικὴν ἐκ δύο χιλιάδων πεντακοσίων ψηφοφόρων, θὰ ἤρκουν τόσα χρήματα. Καὶ ὅμως ἐφθάσαμεν τὰς δέκα, θεῖέ μου, ἐφθάσαμεν τὰς δέκα. Τὰ πάντα ἀκρίβηναν, τὰ πάντα ὑπερετιμήθησαν, μηδ' αὐτῆς τῆς καθολικῆς ψηφηφορίας ἐξαιρουμένης, ἥτις ἄρχεται ὑπολογίζουσα τὴν δύναμιν καὶ ἀξίαν της. Αἰσθάνεται ἑαυτὴν ἐπιδεκτικὴν διαφθορᾶς.

Συγκεφαλαιῶν τὰ εἰρημένα συμπεραίνω .... θεῖέ μου, μετὰ πολλῆς γενναιοφροσύνης ἐπληρώσατε πεντάκις καὶ ἑξάκις τὰς τρέλλας τῆς νεότητός μου! . . . . Καὶ ποίας τρέλλας! . . . Ὀφείλετε κατ' ἰσχυρότερον λόγον νὰ μὲ συνδράμετε σήμερον . . . . Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ἀφήσετε εἰς ἐμὲ μόνον ὁλόκληρον τὸ βάρος τῶν ὑποχρεώσεων ἃς ἀνέλαβον ἐντίμως πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος μου.

Ἔχετε πρὸς τούτοις ὑπ' ὄψιν . . . Εἴμεθα νῦν ἐντελῶς ἥσυχοι καὶ θὰ ὦμεν ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἐξ ἅπαντος θέλομεν φθάσει ἀπροσκόπτως εἰς τὸ τέρμα τῆς βουλευτικῆς ἡμῶν περιόδου. Ὅθεν ὄχι πλέον βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ πρὸ τοῦ 18.., οὐχὶ περιφέρειαι διψαλέαι καὶ πειναλέαι πρὸς παροχὴν πόσεως καὶ βρώσεως ἰσχυρᾶς!

Τὸ κατ' ἐμέ, οὐδὲν ἔχω πλέον νὰ ἐπιθυμήσω. Πᾶν ὅ,τι δύναταί τις νὰ γείνῃ ἐγενόμην . . . ἐνυμφεύθην . . . ἔγεινα πατὴρ οἰκογενείας, βουλευτής, καὶ ἔχω καὶ δήμαρχον τὸν ἀδελφόν μου! Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ ὀφείλω εἰς ὑμᾶς, ἀκριβέ μου θεῖε, εἰς τὰς δύο ἐξαιρέτους συμβουλάς σας! τὴν πολιτικὴν καὶ τὸν γάμον.

Ἡ Ἀσπασία σᾶς λατρεύει, τὰ παιδάκια σᾶς φιλοῦν, καὶ ἐγὼ διατελῶ ἐξ ὅλης καρδίας ὅλως πρὸς ὑμᾶς ἀφωσιωμένος

Ὁ ἀνεψιός σας
Γεώργιος.

Πρό τινων ἑβδομάδων ἐπανηγυρίσθη λαμπρῶς ἐν Παρισίοις ἡ ἑκατονταετηρὶς τοῦ περιωνύμου Γάλλου μουσουργοῦ Auber. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ σταχυολογήσαντες παραθέτομεν τὰ κατωτέρω περὶ αὐτοῦ ἀνέκδοτα μαρτυροῦντα ὅτι πρὸς τῇ μουσικῇ μεγαλοφυΐᾳ ὁ μελοποιὸς τῆς «Muette» καὶ τοῦ «Domino Noir» ἦτο πεπροικισμένος καὶ διὰ πολλῆς ὀξύτητος πνεύματος.
Σ. τ. Δ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥ ΜΕΛΟΠΟΙΟΥ AUBER

Ὁ Sainte-Beuve εἰς τὰς «Συνδιαλέξεις τῆς Δευτέρας» ἀναφέρει τὸ ἑξῆς λόγιον τοῦ Auber, ὅπερ φαίνεται μὲν ἴσως ἄνευ πολλῆς σημασίας, ἀλλ' ὅπερ ἔχει τὴν φιλοσοφίαν του.

Digitized by Google

Πρὸ τοῦ Auber ὡμίλουν περὶ τῆς ἀνίας ἣν συνεπάγεται τὸ γῆρας.

— Ναὶ, εἶπεν, εἶνε ἀνιαρὸν τὸ γῆρας, καὶ ὅμως εἶνε τὸ μόνον μέσον τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μέχρι σήμερον ὅπως ζῶμεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

* * *

Ἠρώτα τις ἐνώπιον τοῦ Auber τὸν Ἀλφρέδον Μυσσὲ, ὅστις ὡς γνωστὸν οὐχὶ μετὰ προθυμίας ἐπελαμβάνετο τῆς γραφίδος·

— Αἴ! καὶ πῶς 'πάγει ἡ νέα σας κωμῳδία;

— Προχωρεῖ, ἀπεκρίνατο ὁ ποιητὴς τοῦ *Rolla*.

— Ναὶ, ἔκαμεν ἤδη τὰ ente-actes, προσέθηκεν ὁ Auber μειδιῶν.

* * *

Διδάσκαλός τις τοῦ Ὠδείου ἀπηύθυνεν αὐτῷ ὡς διευθυντῇ μίαν ἡμέραν σφοδροτάτην ἔκθεσιν κατά τινος μαθητοῦ μόλις ἑνδεκαετοῦς, οὗτινος ἀνωμολόγει μὲν τὴν μεγίστην εὐφυΐαν, ἀλλ' ὃν κατηγόρει ὡς λίαν ἀπρόσεκτον. Ἡ ἔκθεσις κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ μαθητὴς ἦτον ἄξιος ἀποπομπῆς.

Ὁ Auber προσκαλεῖ ἐνώπιόν του τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν μαθητήν.

— Πόσων ἐτῶν εἶσαι; ἐρωτᾷ τὸν μικρόν.

— Ἕνδεκα, ἀποκρίνεται ὁ μαθητής.

— Ἕνδεκα! ἀναφωνεῖ ὁ Auber μετ' ἀγανακτήσεως, καὶ ἂν δὲν σωφρονισθῇς εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν πότε λοιπὸν θὰ σωφρονισθῇς;

Καὶ ἀπέπεμψεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς παραδόσεως μαθητὴν καὶ διδάσκαλον, τοῦ τελευταίου τούτου μὴ ἐννοήσαντος ὅτι τὸ μάθημα ἦτο δι' αὐτόν.

* * *

Κατά τινα διαγωνισμὸν βιολίου, ἐν τῷ Ὠδείῳ, νεαρὸς μαθητὴς ἐβενώδη ἔχων χροιὰν, ἔπαιξε μουσικόν τι τεμάχιον. Γενομένης δὲ ψηφοφορίας ἂν πρέπῃ νὰ τύχῃ ἀμοιβῆς τινος, ἐκρίθη παμψηφεὶ ἄξιος μελαίνης ψήφου.

— Αἴ! εἶπεν ὁ Auber, ῥίπτων βλέμμα ἐντὸς τῆς πενθηφορούσης κάλπης, ἂν ὁ μαῦρος αὐτὸς ἦτο εἰς τὴν πατρίδα του, δίχως ἄλλο θὰ ἐλάμβανε τὸ βραβεῖον.

Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐφημερίδα «Figaro» τῷ 1881 ὑπῆρχον ἐν Λονδίνῳ τὰ ἑξῆς φιλανθρωπικὰ καταστήματα· 23 διὰ τοὺς τυφλοὺς, 8 διὰ τοὺς κωφαλάλους, 7 διὰ τοὺς ἀνιάτους, 6 διὰ τοὺς βλάκας, 17 νοσοκομεῖα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ἐκ παντοίων νοσημάτων, 8 διὰ τοὺς φθισικοὺς, 5 ὀφθαλμιατρεῖα, 4 διὰ τοὺς πάσχοντας ἐξ ἐπιδερμικῶν νοσημάτων, 18 διὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία, 33 δι' εἰδικὰ νοσήματα, οἷον τὰ τῶν ὀδόντων, ὤτων κλπ. 37 διὰ τοὺς ἀναῤῥωνύοντας, 14 νυκτερινὰ ἄσυλα τῶν ἀπόρων, 163 γηροκομεῖα, 50 ὀρφανοτροφεῖα, 69 σωφρονιστήρια, 23 καταστήματα, πωλοῦντα εὐθυνότατα τὰ τρόφιμα καὶ δανείζοντα χρήματα, καὶ 98 χορηγοῦντα προσωρινὴν βοήθειαν τοῖς δεομένοις.

Τὰ κατωτέρω δύο δημώδη μοιρολόγια, ἀπαράμιλλα διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς βαθὺ αἴσθημα περιπαθείας, παρελάβομεν ἐκ τῆς «Συλλογῆς δημωδῶν ᾀσμάτων τῆς Ἠπείρου» τοῦ μακαρίτου Π. Ἀραβαντινοῦ. Σ. τ. Δ.

ΔΗΜΩΔΗ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Εἰς υἱόν.

Ἐσὺ, παιδί μ' ἐκίνησες νὰ πᾷς 'ς τὸν κάτω κόσμο,
κι' ἀφίνεις τὴ μανούλα σου πικρὴ, χαροκαμμένη.
Παιδάκι μου, τὸν πόνο σου ποῦ νὰ τὸν ἀπηθώσω;
ποῦ κι' ἂν τὸν ῥίξω τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάταις,
κι' ἂν τὸν ἀφήσω 'ς τὰ κλαριὰ, τὸν παίρνουν τὰ πουλάκια.
Ποῦ νὰ βαλθοῦν τὰ δάκρυά μου γιὰ τὸν ξεχωρισμό σου;
Ἂν πέσουνε 'ς τὴ μαύρη γῆς χορτάρι δὲν φυτρόνει,
ἂν πέσουνε 'ς τὸ ποταμὸ, ὁ ποταμὸς θὰ στύψῃ,
ἂν πέσουνε 'ς τὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καράβια,
κι' ἂν τὰ σφαλίσω 'ς τὴν καρδιὰ, γλήγωρα σ' ἀνταμόνω.

Ἕτερον.

Σοῦ κρέν' ἡ μάνα σου, δὲν 'κοῦς; οἱ φίλοι σου, δὲν κρένεις;
—Φυσάει ἀγέρας, δὲν γροικῶ, βροχ' εἶναι καὶ δὲν βλέπω,
εἶναι κι' ἀντάρα σύγνεφο καὶ δὲν καλογνωρίζω.
—Θέ' μου, καὶ πάψε τὴ βροχὴ, σκόρπισε τὴν ἀντάρα,
νὰ ἰδοῦνε τὰ ματάκια του, ν' ἀκούσουνε τ' αὐτιά του,
ν' ἀνοίξῃ τ' ἀχειλάκι του τῆς μάνας του νὰ κρίνῃ!

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Δήμαρχος ἐπαρχιακῆς πολίχνης, παρεπιδημῶν ἐν Ἀθήναις, ἔσχε τὸ ἀτύχημα, ἀντὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, νὰ τραπῇ τὴν εἰς οὐρανοὺς φέρουσαν. Οἱ συνδημόται του μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ ἀγαθοῦ δημάρχου, ἤγειραν αὐτῷ κενοτάφιον, ἐφ' οὗ ἐπέγραψαν.

Ἐνταῦθα κεῖται ὁ Α. Σ. ταφεὶς ἐν Ἀθήναις!

* * *

Ὁ Ἀγαθόπουλος κατῴκει παραπλεύρως οἰκοτροφείου τινὸς, οὗτινος τοὺς μαθητὰς ἔβλεπε καθ' ἑκάστην ἐκ τοῦ παραθύρου του.

Προχθὲς, ἐνῷ πάλιν τοὺς ἐθεώρει ἐκ τοῦ ὕψους του, ἔκαμνε τὴν ἑξῆς βαθεῖαν σκέψιν·

— Περίεργο πόσο 'λίγο μεγαλώνουν τώρα τὰ παιδιά! Εἶνε τρία χρόνια τώρα ποῦ τὰ βλέπω κι' ὅλο μικρὰ μένουν!

* * *

Ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ.

Ὁ κατηγορούμενος εἶνε ἄθλιός τις, προσαγόμενος δευτέραν φορὰν ὅτι κτυπᾷ τὴν γυναῖκά του.

Ὁ πρόεδρος.—Δὲν ἐντρέπεσαι νὰ φέρεσαι ἔτσι πρὸς τὴν γυναῖκά σου;

— Νὰ σᾶς εἰπῶ, κύριε πρόεδρε, τὸ λάθος δὲν εἶνε 'δικό μου. Εἶμαι ζηλότυπος γιατὶ τὴν ἀγαπῶ πολύ . . . . Εἶνε ἡ καρδιά μου ποῦ κτυπᾷ!

* * *

Εἷς φιλάργυρος ἐξερχόμενος ἀπὸ τῆς οἰκίας ὀδοντοϊατροῦ τινος, συναντᾶται μετά τινος φίλου του, ὅστις τῷ λέγει:

— Εἶχες πονόδοντο;

— Ὤ, φοβερό!

— Καὶ τί σοῦ ἔκαμε ὁ ἰατρός;

— Μοῦ ἐξεῤῥίζωσε . . . ἕνα δεκάφραγκο!

Digitized by Google

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Φαιδρὰ καὶ θαρραλέα εἶνε ἡ νεότης, διότι, πρὸς τὸ ὄρθιον βαδίζουσα, δὲν βλέπει τὸν θάνατον, τὸν λανθάνοντα παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἑτέρας τοῦ ὄρους πλευρᾶς. Ἅμα ὑπερβᾶσα τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, διακρίνει ὃν τέως ἐξ ἀκοῆς μόνον ἐγίνωσκε θάνατον· ἀποβάλλουσα δὲ βαθμηδὸν τὴν βιωτικὴν δύναμιν, συναποβάλλει καὶ τὴν τοῦ βίου εὐτολμίαν. Τὸ νεανικὸν φρόνημα ἐξωθεῖ τότε μελαγχολικὴ σπουδαιότης, ἐπικαθημένη εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐκ τῆς ἀπόψεως τῆς νεαρᾶς ἡλικίας θεωρούμενος ὁ βίος φαίνεται μέλλον ἀτελεύτητον· ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῦ γήρως, παρελθὸν λίαν βραχυχρόνιον. Μόνος ὁ γηράσας σύνοιδεν, ὁπόσον ἐφήμερος ὑπάρχει ὁ βίος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Εὐφυὴς ἀπόφασις. Τοῦρκός τις ἀπολέσας διακόσια φλωρία, ἐκήρυξεν ὅτι χαρίζει εἰς τὸν εὑρέτην τὰ ἡμίση. Πτωχός τις εὑρὼν αὐτὰ τὰ ἀπέδωκεν. Ἀλλ' ὁ χάσας αὐτὰ εἶπεν ὅτι εἶχεν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ βαλαντίου καὶ ἓν ζεῦγος σμαραγδίνων ἐνωτίων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀγοράσει τριακόσια φλωρία, καὶ ἐνήγαγε τὸν εὑρέτην, ὁρκιζόμενον εἰς μάτην περὶ τοῦ ἐναντίου. — Διατί, λέγει ὁ Καδῆς πρὸς τὸν ἐνάγοντα, δὲν ἐκήρυξες ὅτι τὸ βαλάντιόν σου περιεῖχε καὶ ἐνώτια; — Διὰ τὸν φόβον, μήπως ὁ εὑρέτης, ἀφ' οὗ μάθῃ τὴν ἀξίαν των, δὲν θελήσῃ νὰ τὰ δώσῃ. Τότε ὁ Καδῆς ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς ἀπόφασιν: «Ἐπειδὴ ὁ ἀπολέσας λέγει ὅτι ἔχασε βαλάντιον, περιέχον διακόσια φλωρία καὶ ἓν ζεῦγος ἐνωτίων, ὁ δ' εὑρὼν ὁρκίζεται ὅτι δὲν εὗρεν εἰμὴ βαλάντιον περιέχον διακόσια φλωρία μόνον, ἕπεται ὅτι τὸ βαλάντιον τοῦτο δὲν εἶνε τὸ ζητούμενον. Λοιπὸν οὗτος μὲν ἂς κηρύξῃ ζητῶν τὸ βαλάντιον μετὰ τῶν ἐνωτίων, ὁ δὲ ἄλλος ἂς κρατήσῃ τὸ βαλάντιον μετὰ τῶν διακοσίων φλωρίων, καί, ἐάν, ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα ἡμερῶν, δὲν εὑρεθῇ κανεὶς νὰ τοῦ τὸ ζητήσῃ, νὰ μένῃ εἰς ἰδιοκτησίαν του».

Τῇ 31 Δεκεμβρίου 1881 διήνυσεν ὁ Γλάδστων τὸ πρῶτον καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ τὸ πεντηκοστὸν τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου. Εἰς τὸ Κοινοβούλιον εἰσῆλθε μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1832 ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Νεβάρκ. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ τότε ὑπουργείου Γρέϋ οὐδεὶς σήμερον ὑπάρχει ἐν τῷ βίῳ. Ἐκ τῶν 658 μελῶν τοῦ πρώτου μετεῤῥυθμισμένου Κοινοβουλίου ζῇ μόνος ὁ νῦν πρωθυπουργός. Ἡ διττὴ ἑορτή του ἐπανηγυρίσθη ἐνθουσιωδῶς ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς τε Ἀγγλίας καὶ τοῦ ἡνωμένου βασιλείου, ἔπλεξαν δὲ τὰ ἐγκώμια αὐτοῦ αἱ ἐφημερίδες πᾶσαι, μηδὲ τῶν συντηρητικῶν ἐξαιρουμένων.

Τὸ δημόσιον χρέος τῆς Εὐρώπης περὶ τὸ τέλος τοῦ 1880 ἀνήρχετο εἰς τὸ ποσὸν τῶν 3,815,299,896 λιρῶν στερλινῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤδη θὰ ὑπολογίζεται εἰς 5 δισεκατομμύρια λιρῶν στερλινῶν, ἤτοι 125 δισεκατομμύρια φράγκων, ὧν ὁ ἐτήσιος τόκος πρὸς 5 $^0/_0$ εἶνε 250 ἑκατομμύρια λιρῶν στερλινῶν.

Ἐν Ἑλβετίᾳ ὁλόκληρος ἡ χειμερινὴ σύνοδος τῆς ὁμοσπονδιακῆς Βουλῆς ἔληξε, χωρὶς νὰ ἀπαγγελθῇ οὐδὲ εἷς λόγος ἐν αὐτῇ.

Πόσον εὐγλώττως ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν Ἑλβετίᾳ πρακτικοῦ πνεύματος ἡ σιωπὴ αὐτή! Πολὺ περισσότερον βεβαίως, παρ' ὅσον ὁμιλοῦσι δι' ἡμᾶς ὅλοι οἱ ὀγκώδεις τόμοι τῶν πρακτικῶν τοῦ ἡμετέρου κοινοβουλίου.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Κανόνες ἐν τῇ χρήσει τοῦ καπνοῦ.

Εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Ἰατρικὴν Ἑταιρίαν ἀνεκοινώθη ἐσχάτως περίπτωσίς τις κυνάγχης τοῦ στήθους προελθοῦσα ἐξ ὑπερμέτρου καπνίσματος. Ὁ ἀσθενής, ἐφ' οὗ παρουσιάσθη ἡ περίπτωσις αὕτη ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον ἐκδότων εἰς τὸ κάπνισμα, καὶ εἶχε τὴν κακὴν ἕξιν νὰ καταπίνῃ τὸν καπνόν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου σημαντικὴ ποσότης νικοτίνης ἀπεῤῥοφᾶτο ὑπὸ τῶν πνευμόνων. Πλὴν τούτου ὁ ἀσθενὴς ἐκάπνιζε φέρων τὸ σιγάρον ἀμέσως εἰς τὸ στόμα, ἄνευ δηλονότι *πίπας*, ἐξ οὗ προέρχεται ὅτι ὁ καπνὸς καταβαίνει ὅλως θερμὸς εἰς τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα, ὑφ' ὧν ἀποῤῥοφᾶται ἐντελῶς, ὅπερ δὲν συμβαίνει, ὅταν διέρχεται διὰ μέσου ψυχροῦ διαστήματος, ἔνθα ἀποθέτει τότε, γενομένης συμπυκνώσεως ἐξ ἀποψύξεως, μέρος τῶν πτητικῶν οὐσιῶν, ἃς παρέχει.

Τὰ δεδομένα ταῦτα παρέσχον ἀφορμὴν εἴς τινα τῶν συντακτῶν τῆς «Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως» νὰ διατυπώσῃ τοὺς ἀκολούθους κανόνας εἰς χρῆσιν τῶν καπνιστῶν.

1ον Ὁ καπνὸς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ καταπίνεται.

2ον Οἱ καπνισταὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγωσι τὸ καπνίζειν ἐν κεκλεισμένῳ μέρει· διότι ἡ ἀτμοσφαῖρα πληρουμένη καπνοῦ ἀναγκάζει τοὺς πνεύμονας νὰ ἀποῤῥοφῶσι σημαντικὴν ποσότητα αὐτοῦ. Ἐπομένως ὅσον εὐρύτερον εἶνε καὶ κάλλιον ἀερίζεται τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ καπνίζει τις, τόσῳ καλλίτερον δι' αὐτόν.

3ον Ὅσῳ μεγαλειτέρα εἶνε ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ στόματος καὶ τῆς ἄκρας τοῦ σιγάρου, τόσῳ μικροτέρα ἡ ἐκ τοῦ καπνοῦ βλάβη· ἐπομένως ἡ χρῆσις ὅσον δυνατὸν μακροτέρων *πιπῶν* εἶνε λίαν ἀναγκαία. Τοῦτο δὲ διότι ὅσον μακρότερος εἶνε ὁ σωλήν, τόσον βραδύτερον θερμαίνεται, καὶ ἐπομένως γίνεται εὐκολώτερον τὸ κατακάθισμα τῆς νικοτίνης εἰς τοὺς τοίχους τῆς *πίπας*.

4ον Οἱ ὀλιγώτερον ἐπιβλαβεῖς καπνοὶ εἶνε οἱ περιέχοντες ὀλιγωτέραν νικοτίνην, τούτους δὲ πρέπει νὰ προτιμᾷ ἕκαστος, φροντίζων ἐπιπλέον ὅπως εἶνε ὅσον τὸ δυνατὸν ξηρότεροι.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 321 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6 — 21 Φεβρουαρίου 1882

Νέα ὑπόθεσις περὶ τῆς φύσεως τῶν

ΗΛΙΑΚΩΝ ΚΗΛΙΔΩΝ

Αἱ γνῶμαι περὶ τῆς φύσεως τῶν ἡλιακῶν κηλίδων εἰσὶ λίαν διάφοροι καὶ ἀντιφατικαί. Οὕτως ὁ Secchi ὑπέθεσεν ὅτι προέρχονται ἐκ βόθρων διεῤῥωγότων ἐπὶ τῆς ἡλιακῆς σφαίρας, πεπληρωμένων μεταλλικῶν ἀτμῶν, ὁ Weber καὶ ὁ Kirchhof ἐθεώρησαν αὐτὰς νέφη καπνοῦ προερχόμενα ἐκ τῶν καλουμένων ἡλιακῶν γλωσσῶν, ὁ Reis νέφη σκωρίας, προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἡλίου ὑπάρχοντος ἐνύδρου ὀξειδίου τοῦ σιδήρου. Πολλοὶ δὲ ἄλλοι ὡς παμμεγέθη τεμάχια ἐπιπάγου, προερχόμενα ἐκ τῆς κατὰ μέρη ἀποψύξεως τῆς ἡλιακῆς πυρώδους μάζης.

'Αλλ' οὐδεμία τῶν ὑποθέσεων τούτων δύναται νὰ καθησυχάσῃ τὸν ἐρευνητικὸν νοῦν, καὶ γείνῃ δεκτή, διότι ἡ μὲν θεωρία τῶν ἐκ καπνοῦ νεφῶν οὐδόλως συμφωνεῖ μετὰ τῆς ἀμέτρως ὑψηλῆς θερμοκρασίας, ἥτις κατ' ἀνάγκην ἀποδίδεται τῷ ἡλίῳ, οὔτε μετὰ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ σχήματος τῶν κηλίδων, ἡ δὲ θεωρία τῶν πεπηγότων τεμαχίων ὑποθέτει πολλῷ μείζονα ἀπόψυξιν τῆς ἡλιακῆς σφαίρας ἢ ὅσην ἀποδεικνύουσι τὰ ἐκ τῶν παρατηρήσεων γεγονότα.

Τούτων ἕνεκα ὁ Edmund Ludinghausen Wollf ἐν τῷ περιοδικῷ «Κόσμος» ἀνακοινοῖ νέαν τινα ὑπόθεσιν, οὔπω μέχρι τοῦ νῦν ἐξενεχθεῖσαν περὶ τῆς φύσεως τῶν κομητῶν καὶ ὑποβάλλει αὐτὴν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν βάσανον τῶν ἁρμοδίων.

Θεωροῦντες, λέγει, τὰς ἡλιακὰς κηλῖδας διὰ τοῦ τηλεσκοπίου, βλέπομεν ἀναμφισβητήτως αὐτὰς ὡς κενὰ καὶ ὀπὰς ἐπὶ περικαλύμματος ζωηρῶς λάμποντος, καὶ κυκλοῦντος πυρῆνα σκοτεινόν, διὰ τῶν ὀπῶν δὲ τούτων διορῶμεν τὴν σκοτεινὴν τούτου ἐπιφάνειαν. 'Η γνώμη αὕτη, καθ' ἣν ὁ ἥλιος εἶνε σῶμα σκοτεινόν, κυκλούμενον ὑπὸ φωτεινοῦ περικαλύμματος, ὑπὸ τῆς ζωηρᾶς διαπύρου φωτοσφαίρας, ἧς αἱ ὀπαὶ καὶ τὰ σχίσματα εἰσὶν αἱ ὑφ' ἡμῶν θεωρούμεναι κηλῖδες, καίπερ φαινομένη πειστική, ἐγκατελείφθη παραυτα, διότι τὸν σκοτεινὸν πυρῆνα μόνον ὡς σῶμα στερεὸν καὶ σχετικῶς ψυχρὸν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, πρᾶγμα, ὅπερ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν ἄπειρον πυράκτωσιν τῆς κυκλούσης αὐτὸν φωτοσφαίρας.

'Αλλ' ἡ τελευταία αὕτη ἀντίῤῥησις δι' ἧς γίνεται δεκτόν, ὅτι πᾶσα πυράκτωσις πάντως καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ παραγάγῃ φῶς ὁρατὸν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν, καὶ ὅτι πᾶν σκοτεινὸν σῶμα εὑρίσκεται εἰς ψυχρὰν καὶ συνήθως πεπηγμένην ἀθροιστικὴν κατάστασιν, εἶνε, κατὰ τὴν φυσικήν, ἐσφαλμένη, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς δὲν ἠδυνήθη ὁ νοῦς νὰ προχωρήσῃ πέραν τῆς πείρας, ἣν ἀπολαμβάνομεν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων κλιβάνων καὶ τῶν ἐργοστασίων. 'Αλλ' οὐδόλως δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει καὶ νὰ ὑπολογισθῶσιν οἱ ταπεινοὶ βαθμοὶ τῆς πυρακτώσεως, οὓς τεχνητῶς δυνάμεθα νὰ παραγάγωμεν ἐπὶ τῆς γῆς ἡμῶν, καὶ οἵτινες οὐδόλως σχετίζονται πρὸς τὴν ἀκατανοήτως μεγάλην πυράκτωσιν τῆς ἀρχικῆς πηγῆς πάσης θερμοκρασίας, τοῦ ἡλίου. Καὶ εἶνε μὲν ἀντιληπταὶ εἰς τὸν ἡμέτερον ὀφθαλμὸν ὡς φῶς αἱ δονήσεις τοῦ αἰθέρος, αἱ προκαλούμεναι διὰ τῆς ὑψίστης πυρακτώσεως τῆς ὕλης, καὶ τῆς ἐντεῦθεν παραγομένης ταχυτάτης δονήσεως τῶν ἀτόμων αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι πᾶσα ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας μέχρι τοῦ ἀτελευτήτου θὰ εἶνε πάντοτε αἰσθητὴ ὡς αἴσθησις φωτὸς εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀφθαλμόν. Τὸ νὰ παραδεχθῶμεν δὲ ὅτι πάντως πρέπει ἡ ἀκατανοήτως ὑψίστη πυράκτωσις, ἡ ἀποδιδομένη κατ' ἀνάγκην εἰς τὰ ἔνδον τοῦ ἡλίου, νὰ εἶνε ὁρατὴ ὡς φῶς εἰς τὸν ἡμέτερον ὀφθαλμόν, ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ ταπεινοὶ πυρακτώδεις βαθμοὶ φαίνονται ἡμῖν ὡς φῶς, εἶνε τι ἄντικρυς ἀντιβαῖνον πρὸς τὰ φυσιολογικὰ καὶ ὀπτικὰ πειραματικὰ γεγονότα, ἅτινα μᾶς παρέχει τὸ φασματοσκόπιον.

Τὸ ἐργαλεῖον δηλ. τοῦτο, δι' οὗ ἀποσυνθέτομεν τὸ φῶς, παρέχει ἡμῖν *σειρὰν ὅλην* ἀντικειμενικῶν φωτεινῶν ἀκτίνων, ὧν *μέρος μόνον* μικρὸν καταδηλοῦται εἰς τὸν ἡμέτερον ὀφθαλμὸν ὡς φῶς. Αἱ τάχισται δονήσεις τοῦ αἰθέρος αἱ γινόμεναι ἡμῖν αἰσθηταὶ ὡς φῶς εἰσὶν αἱ παρέχουσαι ἡμῖν τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἰώδους χρώματος· κατὰ δὲ τὰς ἔτι ταχυτέρας δονήσεις, πέραν τοῦ ἰώδους χρώματος, φαίνεται ἡμῖν τὸ φάσμα ἐντελῶς σκοτεινὸν ἂν καὶ πειραματικῶς ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ πέραν τοῦ ἰώδους χρώματος συμβαίνουσι δραστικώτεραι καὶ ζωηρότεραι φωτειναὶ διεργασίαι.

'Εν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν λοιπῶν ζώων» ὁ Wundt λέγει «'Υποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν ῥάβδον μεταλλί-

Digitized by Google

νην ἐν σκοτεινῷ δωματίῳ ἣν δυνάμεθα διὰ μηχανισμοῦ νὰ δονῶμεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τάχιστα. Ἐὰν αἱ δονήσεις τῆς ῥάβδου ἀνέλθωσι μέχρι 18 ἑκατομμυρίων κατὰ πᾶν δεύτερον λεπτὸν ἡ ἐνέργεια τῶν δονήσεων καθίσταται καταφανὴς καὶ ἐξ ἀποστάσεως τινος, καθόσον προσεγγίζει πρὸς τὸ δέρμα μας ἀκτινοβόλος θερμότης προκαλοῦσα τὸ αἴσθημα τοῦ θερμοῦ. Ἐὰν ἐπιταχύνωμεν καὶ πολλαπλασιάσωμεν τὰς δονήσεις ἡ θερμοκρασία αὐξάνεται,συγχρόνως δὲ ἡ ῥάβδος ἄρχεται λάμπουσα δι' ἀσθενοῦς ἐρυθροῦ χρώματος. Καὶ πρῶτον μὲν πυρακτοῦται ἐρυθρῶς, αὐξανομένων δ'ἔτι μᾶλλον τῶν δονήσεων, ξανθῶς, πρασίνως, τέλος δὲ ἰοειδῶς. Ἐὰν δὲ ἡ ταχύτης τῶν δονήσεων αὐξηθῇ ἔτι μᾶλλον, ἡ αἴσθησις τότε τοῦ φωτὸς γίνεται ἧττον ἔντονος, μέχρις οὗ τέλος, ὅταν ἡ ῥάβδος πάλλεται κατὰ 8 δισεκατομμύρια δονήσεις ἐν ἑνὶ δευτερολέπτῳ,ἐπέρχεται πάλιν σκότος».

Ἐκ τοῦ περάματος τούτου, ὅπερ ἐπανελήφθη ὑπὸ πολλῶν, συμπεραίνομεν ὅτι ὅταν ἡ ἔντασις τοῦ φωτὸς πυρακτωμένης τινὸς μάζης εἶνε τόσῳ μεγάλη ὥστε αἱ ὑπ' αὐτῆς προκαλούμεναι δονήσεις τοῦ αἰθέρος νὰ ὑπερβαίνωσι τὰ 8 δυσεκατομμύρια ἀνὰ πᾶν δεύτερον λεπτὸν, παύει πλέον νὰ γίνεται αἰσθητὴ εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀφθαλμὸν ὡς φῶς, καὶ τότε μεταβάλλεται εἰς σκότος.

Ἕνεκα τούτων λέγει ὁ Edmund Ludinghausen Wollf φαίνεταί μοι μᾶλλον ἢ πιθανὸν ὅτι ἐν τηλικαύτῃ ἐκτάκτῳ καὶ ὑπερβαλλούσῃ πυρακτώσει καὶ δονήσει τῶν ἀτόμων ἔνδον τῆς ἡλιακῆς σφαίρας, *αἱ ἐκεῖθεν ἐκπεμπόμεναι ἀκτῖνες ἀνήκουσιν εἰς φῶς ὑπερβαῖνον τὰ ὅρια τῆς ἡμετέρας ἀντιληπτικότητος, διὸ εἰσὶ δι'ἡμᾶς ἀόρατοι καὶ σκοτειναί. Μόνον ἡ ἀπεψυγμένη ἐπιφάνεια τοῦ ἡλιακοῦ σώματος ἡ φωτόσφαιρα, δύναται νὰ πέμπῃ ἡμῖν τοιαύτας ἀκτῖνας, ἃς τὸ ἡμέτερον ὄμμα δύναται ν' ἀντιληφθῇ. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται διατὶ ἡ φωτόσφαιρα εἶνε φωτεινὴ ἐνῷ ὁ πυρὴν εἶνε σκοτεινὸς, διατὶ αἱ κηλῖδες εἶνε σκοτειναὶ ἐκεῖ, ἔνθα ἡ φωτοσφαῖρα διαρρήγνυται ἐκ τῶν ἔνδοθεν ἀνερχομένων αερίων.*

Διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐξηγοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν αἱ προβολαὶ, αἱ φωτοσκιαὶ (penumbra) καὶ αἱ τὰς κηλῖδας κυκλοῦσαι ἀνυψώσεις τῆς φωτοσφαίρας, αἱ καλούμεναι ἡλιακαὶ γλῶσσαι ἢ πυρσοί. Αἱ δὲ παρατηρήσεις τοῦ Secchi, αἱ ἐναντίαι τῇ θεωρίᾳ τῶν νεφῶν καὶ τοῦ ἐπιπάγου, καθ' ἃς αἱ ἡλιακαὶ κηλῖδες ἀκτινοβολοῦσι οὐχὶ ὀλιγωτέραν, ἀλλὰ περισσοτέραν θερμότητα τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς ἡλιακῆς ἐπιφανείας, εἶτα τὸ ὅτι τὸ αἴτιον τὸ προκαλοῦν τὰς γραμμὰς τοῦ Φράουενχόφερ ἐν τῷ φασματοσκοπίῳ δρᾷ ἰσχυρότερον ἐν μέσῳ τῶν κηλίδων, καὶ τελευταῖον ὅτι πολλάκις φαίνονται ἀναδύουσαι ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κηλίδων φωτειναὶ στῆλαι, ὅλα ταῦτα τὰ φαινόμενα, τὰ κλονίζοντα ὅλας τὰς προτέρας θεωρίας, ἐξηγοῦνται διὰ τῆς ἐμῆς θεωρίας.

Ἐν Βόννῃ 10 Ἰανουαρίου 1882. ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΝΕΑΡΑΣ ΜΗΤΡΟΣ

πρὸς φίλην.

Ἀπὸ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα σκουφάκια, τὰ ὁποῖα εἶνε τρία κομμάτια, ἔχω ἀνάγκην, Μαρία μου. Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ στείλῃς δεῖγμα μιᾶς ποδίτσας τῆς ἐφευρέσεώς σου, εἰξεύρεις σὺ πλέον. Εὐχαριστῶ καὶ διὰ τὸ σκέπασμά σου, ἀγαπητή μου φίλη. Εἶνε μαλακὸν μαλακὸν εἰς τοὺς πόδας, ἁπαλὸν, ζεστὸν, ἀριστούργημα καὶ τὸ μωρόν μου μέσα εἰς αὐτὸ τὸ λευκὸν μάλλινον παπλωματάκι ὁμοιάζει κάλυκα ῥόδου ἐντὸς χιόνος. Γίνομαι καὶ ποιήτρια, ἔ, τί λέγεις; Ἀλλά, τί τὰ θέλεις ἡ καρδία μου ἐκχειλίζει. Ὁ υἱός μου! καταλαμβάνεις, φιλτάτη μου, ὁ υἱὸς ὁ ἰδικός μου! Ὅτε κατὰ πρῶτον ἤκουσα τὴν ὀξεῖαν ἐκείνην κραυγὴν τοῦ τόσου δὰ ἐκείνου κρέατος, τὸ ὁποῖον ἡ μήτηρ μου μ' ἔδειξε μακρόθεν ἐξηπλωμένον ἐντὸς τῆς ποδιᾶς της, μ' ἐφάνη ὅτι ῥῖγος ἀγάπης διέτρεχε καυστικὸν τὰς φλέβας μου. Ἀνεφώνησα, ἔκλαυσα. Ἡ φαλακρὰ κεφαλὴ τοῦ γέροντος ἰατροῦ μου ἦτο ἐκεῖ ἐμπρός μου, τὴν ἥρπασα λοιπὸν καὶ ἐγὼ καὶ τὴν ἐφίλησα τρεῖς φοράς.

«Ἀλλ' ἡσύχασε λοιπόν, καλή μου κόρη, μ' ἔλεγεν ὁ γηραιὸς ἰατρός.

— Ἰατρέ, σιώπα, εἰ δὲ μὴ σὲ ξαναφιλῶ καὶ πάλιν. Δός μου τὸ μωρόν μου, τὴν ἀγάπην μου. Εἶσθε βέβαιος, ἰατρέ, ὅτι τῷ ὄντι εἶνε ἀγόρι;»

Καὶ ἐν τῇ παρακειμένῃ αἰθούσῃ, ἐν ᾗ πᾶσα ἡ οἰκογένεια ἀνέμενε τὸ ἀποβησόμενον, ἤκουον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀσπασμῶν τοὺς γλυκυτάτους τούτους λόγους. — «Ἀγόρι εἶνε καὶ ἀγόρι μιὰ φορά!»

Ὁ δυστυχὴς σύζυγός μου, ὅστις ἐπὶ δώδεκα ὥρας δὲν εἶχε μακρυνθῆ ἀπὸ πλησίον μου, καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ κόπου, ἔκλαιε καὶ ἐγέλα εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ δωματίου.

«Αἴ, παραμάνα τύλιξέ το γρήγορα. Μὴ καρφίτσαις, θέλω *κορδόνια, κορδόνια*, ἀκούεις; Ἔ, τί εἶπες;.... Φέρ' το ἐδῶ τὸ παιδί, καὶ σὺ δὲν νοιώθεις τίποτε».

Καὶ ὁ καλός σου ἰατρὸς, ὡς νὰ εἴπῃς «ἅγιος ὁ Θεὸς» μοῦ τὸ ἐτύλιξε τὸ παιδί μου.

«Φαίνεται 'σὰν συνταγματάρχης,τὸ ἀγόρι σας. Βάλετέ το εἰς τὴν κούνια, μὲ... αἴ, ἥσυχα, κόρη μου,... αἴ, ἥσυχα, κόρη μου,... μὲ μίαν φιάλην ζεστὸν νερὸν εἰς τὰ πόδια. Μὴ πολλὴν φωτιάν, εἰς τὸ δωμάτιον πρὸ πάντων τοῦ συνταγματάρχου! Τώρα μὴ κρότους,ἡσυχία καὶ ὅλοι νὰ φύγουν ἀπ' ἐδῶ μέσα».

Ἐνῷ δὲ εἰς τὴν σχισμάδα τῆς ἡμικλείστου θύρας ἡ θεία μου Ὀρσούλα ἐψιθύριζε σιγᾷ σιγᾷ.

Digitized by Google

—«Ἐξοχώτατε, ἀφῆτέ με νὰ ἔμβω καὶ μόνον νὰ τοῦ σφίξω τὸ χεράκι, ἐξοχώτατε, νὰ σᾶς χαρῶ!

— Μά, νὰ μὴ σᾶς τὸ 'πῶ!.. ἀλήθεια κι' ἀλήθεια. Ὅλοι, εἶπα, νὰ φύγουν. Ἔχομεν ἀνάγκην σιωπῆς καὶ ἡσυχίας.

Ὅλοι ἀπεσύρθησαν.

— Γεώργιε, προσέθηκεν ὁ ἰατρός, ἔλα νὰ φιλήσῃς τώρα τὴν γυναῖκά σου, νὰ πάρῃ τέλος. Ἄ, μὰ τί ἀξιόλογος γυναικοῦλα! πόσον ἐφάνη γενναία!... Γεώργιε, ἔλα νὰ τὴν φιλήσῃς, σοῦ εἶπα, καὶ γρήγορα, ἂν δὲν θέλῃς νὰ τὴν φιλήσω ἐγώ. Καὶ θὰ τὸ κάμω», προσέθηκεν ἀπειλῶν.

Ἀλλ' ὁ Γεώργιος χωμένος εἰς τὴν κοιτίδα τοῦ τέκνου του τίποτε δὲν ἤκουε.

— Κύτταξέ τον, ἀνεφώνησεν ὁ ἰατρός· θὰ μοῦ τὸν πνίξῃ τὸν συνταγματάρχην μου».

Τέλος πάντων ὁ σύζυγός μου ἦλθε πλησίον μου καὶ ἔτεινε πρὸς ἐμὲ τὴν ὑπὸ τῆς συγκινήσεως τρέμουσαν χεῖρά του. Ἐγὼ δὲ τὴν ἔσφιγξα μὲ ὅλην μου τὴν δύναμιν. Καὶ ἐὰν ἡ καρδία μου τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν διερράγη, βεβαίως ὁ πανάγαθος Θεὸς μ' ἐλυπήθη, διότι εἰξεύρεν ὅτι εἶχον ἀκόμη τὴν ἀνάγκην της.

Πρέπει νὰ εἰξεύρῃς ἀγαπητή μου Μαρία, ὅτι οἱ σύζυγοι πρὶν τεκνοποιήσουν ἀγαπῶνται, ἀλλ' ἀγαπῶνται ἕκαστος διὰ τὸν ἑαυτόν του· ἐν ᾧ μετὰ ταῦτα ἀγαπῶνται χάριν ἐκείνου, χάριν ἐκείνου τοῦ μικροῦ, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ μικρόν του χεράκι στερεόνει τὰ δεσμὰ διὰ παντός. Ὁ Θεὸς συγχωρεῖ λοιπὸν νὰ διπλασιάζεται ἡ καρδία καὶ νὰ ἐξογκοῦται; Ἡ ἰδική μου ἦτο γεμάτη· ἔρχεται τὸ μωρόν μου καὶ κάθεται ὁλόκληρον μέσα, καὶ ὅμως πάλιν δὲν ἐξεχείλισε, διότι αἰσθάνομαι ὅτι εἶνε ἀκόμη θέσις καὶ διὰ τὴν μητέρα μου καὶ διὰ σέ. Κύτταξ' ἐκεῖ! Μὲ τὸ εἶπες, καὶ εἶπες ἀλήθειαν. Εἶνε ζωὴ νέα, ζωὴ τῆς θερμῆς ἀγάπης, τῆς γλυκυτάτης ἀφοσιώσεως. Ὅλον μου τὸ παρελθὸν μὲ φαίνεται ἀσήμαντον, ἄχρουν, καὶ αἰσθάνομαι ὅτι τώρα ἀρχίζω νὰ ζῶ. Καμαρόνω ὡς στρατιώτης πολεμήσας· σύζυγος καὶ μήτηρ εἶνε τὰ ὀνόματα τοῦ βαθμοῦ μας καὶ τὰ ἐπώμια μας. Μάμμη θὰ πλέον εἶνε ὁ βαθμὸς τοῦ στρατηγοῦ.

Ἄχ, πόσον γλυκεῖαν θὰ καταστήσω τὴν ζωὴν τῶν δύο τούτων ἠγαπημένων μου ὄντων! Πόσον θὰ τοὺς ἀγαπῶ!... Κύτταξε τί τρέλλα, κλαίω καὶ ἐπεθύμουν νὰ σε καταφιλήσω. Πιστεύω ὅτι εἶμαι πάρα πολὺ εὐτυχής.

Ὁ σύζυγός μου εἶνε πράγματι ἀγαθὴ ψυχή! Κρατεῖ τὸ παιδάκι του μὲ πολλὴν ἀδεξιότητα, ἀλλ' εἶνε μία χαρὰ νὰ τὸν βλέπῃς. Καταβάλλει τόσον κόπον διὰ νὰ σηκώσῃ τὸ ἐλαφρότατον ἐκεῖνο φορτίον! Ὅταν μοῦ τὸ φέρῃ, τυλιγμένον εἰς τὸ μάλλινον σκέπασμά του, περιπατεῖ σιγᾷ σιγᾷ καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς· θαρρεῖς ὅτι φοβεῖται μήπως τὸ πάτωμα ἀνοίξῃ ἂν πατήσῃ δυνατότερα. Ἔπειτα ἀποθέτει τὸν θησαυρὸν ἐπὶ τῆς κλίνης μου κοντά μου κοντά μου εἰς κεντητὸν προσκεφάλαιον. Τὸ συγυρίζομεν, τὸ βολεύομεν, καὶ ἐὰν μετὰ πολλὰ κατορθώσωμεν νὰ τὸ κάμωμεν νὰ μειδιάσῃ, αἴ, τότε πλέον ἡ χαρά μας εἶνε ἀτελεύτητος.

Πολλάκις καὶ ἐγὼ καὶ ὁ σύζυγός μου πολλὴν ὥραν μένομεν στηρίζοντες τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν χειρῶν μας καὶ παρατηροῦμεν τὸ μικρόν μας. Παρακολουθοῦμεν τὰς ἀβεβαίους καὶ χαριεστάτας κινήσεις τοῦ ῥοδοδακτύλου ἐκείνου ἀνθρωπαρίου, τὸ ὁποῖον σαλεύει ἐπάνω εἰς τὸ μετάξι, καὶ ἡ προσοχή μας καὶ ἡ ἀγαλλίασίς μας εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε πρέπει νὰ συμβῇ ἔκτακτόν τι, διὰ νὰ μᾶς ἀποσπάσῃ.

Θὰ σκάσῃς ἀπὸ τὰ γέλια ἂν εἶσαι ἀπὸ ἓν μέρος καὶ νὰ ἀκούῃς τὰς συζητήσεις μας περὶ τοῦ μετώπου του καὶ περὶ τοῦ χρώματος τῶν ὀφθαλμῶν του· πάντοτε δὲ ἡ συζήτησις τελειόνει, ἐννοεῖται, μὲ σχέδια περὶ τοῦ μέλλοντος, ἀλλόκοτα καὶ ἀνόητα δὲν λέγω ὄχι, ἀλλ' ὅμως καὶ πόσον εὐχάριστα ἐὰν τυχὸν τὸ ἔφερεν ἡ τύχη νὰ ἀληθεύσουν!

Ὁ Γεώργιος θέλει νὰ μοῦ τον κάμῃ διπλωμάτην. Τὸ βλέμμα του εἶνε ἴσα ἴσα καμωμένον δι' αὐτὸ τὸ στάδιον· χειρονομίας πολλὰς δὲν ἔχει, ἀλλὰ αἱ ὀλίγαι τὰς ὁποίας ἔχει εἶνε—τί νὰ σοῦ τὰ λέγω,—εἶνε ὅλον νόημα. Τὸν μικρόν μου τὸν πρεσβευτήν, μὲ ταῖς τρεῖς τριχίτσαις ὀπίσω εἰς τὸν λαιμόν! φαίνονται ὡσὰν τρία χρυσᾶ λεπτότατα σύρματα σγουρὰ σγουρὰ ἐκεῖ ἐπάνω ὅπου διπλόνεται τὸ ῥόδινον δέρμα μὲ τόσην χάριν, ὥςε τὰ φιλήματα μόνα των πετοῦν καὶ χώνονται εἰς τὴν δροσερὰν ἐκείνην πτυχήν!

Τὸ κορμάκι του ὅλον εὐωδιάζει, καὶ ἡ εὐωδία μὲ ζαλίζει, μὲ μεθύει καὶ τὴν καρδίαν μου τὴν κάμνει νὰ κτυπᾷ, νὰ κτυπᾷ. Τί εἶνε λοιπόν, ἀγαπητή μου, οἱ δεσμοὶ οἱ ἀόρατοι οἱ ὁποῖοι μᾶς συνδέουν μὲ τὰ τέκνα μας; Μέρος τῆς ψυχῆς μας ἢ τῆς ζωῆς μας εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὰ ζωογονεῖ; Τοῦτο πρέπει νὰ εἶνε, διότι ἐγὼ διακρίνω τί σκέπτεται ὁ συγκεχυμένος νοῦς του· μαντεύω τί ἐπιθυμεῖ, καὶ εἰξεύρω πότε κρυόνει, καὶ καταλαμβάνω ἐὰν πεινᾷ.

Εἰξεύρεις πότε εἶνε ἡ γλυκυτάτη στιγμή;... Ὅταν ἀφ' οὗ δειπνήσῃ καὶ χορτάσῃ ἔπειτα γάλα ἀποκοιμᾶται κόκκινο κόκκινο εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Τὰ μέλη του τανύονται κατ' ὀλίγον, ἡ κεφαλή του γέρνει εἰς τὸ στῆθός μου, τὰ ματάκια του σφαλοῦν, ἐν ᾧ ἀκόμη τὸ στοματάκι του ἐπαναλαμβάνει τὰς κινήσεις τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγου ἔκαμνε ὅταν ἐβύζανε.

Ἡ χλιαρὰ ἀναπνοή του νοτίζει τὴν χεῖρά μου ἡ ὁποία τὸ βαστάζει· τότε καὶ ἐγὼ ἀνασηκόνω τὸ φόρεμά μου σιγᾷ σιγᾷ καὶ τὸ σκεπάζω, κρύπτω τὰ ποδαράκια του εἰς τὴν πάναν του καὶ κάθημαι καὶ τὸ παρατηρῶ, τὸ μικρόν μου, τὸ ὁποῖον εἶνε ἰδικόν μου καὶ τὸ ἔχω εἰς τὰ γόνατά μου. Οὐδὲ ἡ παραμικρὰ κίνησίς του μὲ διαφεύ-

Digitized by Google

γει. Αἰσθάνομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὅτι ὑπάρχει καθρέπτης εἰς τὸν ὁποῖον ἀντανακλᾶται τὸ μικρόν μου. Καὶ μήπως δὲν τὸ τρέφει τὸ γάλα μου, ἡ φωνή μου δέν το ἀποκοιμίζει καὶ τὸ ἡμερόνει; ἡ χείρ μου δέν το ἐνδύει, τὸ θωπεύει, τὸ ἐνθαρρύνει, τὸ ὑπερασπίζει; Καὶ τὸ αἴσθημα ὅτι δι' αὐτὸ ἐγὼ εἶμαι τὸ πᾶν, καθιστᾷ γλυκυτέραν τὴν εὐτυχίαν μου ὅτι τὸ ἐγέννησα.

Καὶ ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι ὑπάρχουσι γυναῖκες αἱ ὁποῖαι διέρχονται πλησίον τῶν γλυκυτάτων καὶ τρυφερωτάτων τούτων ἀπολαύσεων καὶ ὅμως οὐδὲ στρέφουσι κἂν τὴν κεφαλήν! Τί ἀνόητοι!

* * *

Ναί, τὸ παρὸν εἶνε ὅ,τι ὡραῖον! καὶ ἡ εὐτυχία μου εἶνε ἀπερίγραπτος. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον ὑπάρχει ἐκεῖ πέραν ἐντὸς νέφους. Πολλάκις ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μου τὸ μέλλον, καὶ δὲν εἰξεύρω διατί φρικιῶ ὡς ἐὰν ἔβλεπον πλησιάζουσαν καταιγίδα!

Μωρία! τόσον προσεκτικὰ θὰ τὸ ἀγαπῶ, τόσον ἐλαφρὸν θὰ καταστήσω τὸ βάρος τῆς ἀγάπης μου, ὥστε διατί τάχα θὰ μ' ἀφήσῃ μόνην; Καὶ δὲν θὰ κατορθώσω ἐγκαίρως νά με κάμῃ φίλην του; Δὲν θὰ κατορθώσω ὅταν μόλις ἱδρώνῃ τὸ λεπτὸν χνούδι τὸ ὁποῖον θὰ σκεπάσῃ τὸ ῥόδινον ἐκεῖνο χειλάκι, ὅταν τὸ πουλάκι αἰσθανόμενον τὰς πτέρυγάς του θελήσῃ νὰ πετάξῃ ἔξω τῆς φωλεᾶς, δὲν θὰ εὕρω τρόπον νὰ τὸ καταπείσω νὰ ἐπανέλθῃ, δὲν θὰ τὸ σύρω διὰ δεσμῶν ἀοράτων, εἰς τὴν ἀγκάλην ἐντὸς τῆς ὁποίας σήμερον κοιμᾶται; Ἴσως κατὰ τὴν πικρὰν ἐκείνην ἐποχὴν τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσι νεότητα, ἴσως θά με λησμονήσῃς μίαν στιγμήν, μικρόν μου! Ἄλλαι ἴσως χεῖρες θὰ παραμερίζουν τὴν κόμην τοῦ εἰκοσαετοῦς μετώπου σου. Οἴμοι! ἄλλα χείλη θὰ ἐπιτεθῶσι φλογερὰ ἐκεῖ ὅπου τοσάκις ἐπετίθεντο τὰ ἰδικά μου, καὶ ἓν μόνον φίλημα θὰ ἐξαφανίσῃ τόσων ἐτῶν θωπείας! Ναί, ἀλλ' ὅταν ἐπανακάμψῃς ἐκ τοῦ εὐφροσύνου καὶ ἐπιπόνου τούτου ταξειδίου, καταβεβλημένος καὶ κατάκοπος, εὐθὺς θὰ σπεύσῃς νὰ καταφύγῃς εἰς τὴν ἀγκάλην ταύτην, ἥτις ἄλλοτε σ' ἀπεκοίμιζε, θὰ κρύψῃς τὴν δύσμοιρον κεφαλήν σου ἐκεῖ ὅπου τώρα εὑρίσκεται. Θὰ ζητήσῃς νά σου σπογγίσω τὰ δάκρυά σου καὶ νὰ σὲ κάμω νὰ λησμονήσῃς τὰς κακουχίας καὶ κλαίουσα ὑπὸ χαρᾶς θά σου δώσω ἀσπασμὸν παρηγορίας καὶ ἐλπίδος.

Ἀλλὰ βλέπω ὅτι ἡ ἐπιστολή μου κινδυνεύει νὰ γείνῃ τόμος ὁλόκληρος, ἀγαπητή μου Μαρία. Ὅ,τι ἀνωτέρω ἔγραψα δὲν ἐπιχειρῶ νά το ἀναγνώσω, διότι φοβοῦμαι μήπως δὲν τολμήσω νὰ στείλω τὴν ἐπιστολήν μου. Τί τὰ θέλεις, ἐγὼ τὰ χάνω ὀλίγον. Ἀκόμη δὲν ἐσυνείθισα αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν. *Ἡ φίλη σου.*

—

Μετὰ τετραετίαν.

. . . Ναί, ἀγαπητή μου, τὸν βλέπω ἄνδρα τώρα, καὶ ἄνδρα μιὰ φορά! Μοῦ ἦλθεν ἐκ τῆς ἐξοχῆς παχὺς παχὺς καὶ μιὰ χαρά. Ἀναβαίνει εἰς τὰ καθίσματα, σταματᾷ τὰ ὡρολόγια καὶ βάζει τὰ χέρια του εἰς τὴν τσέπην ὡς κτηματίας.

Ὅταν βλέπω τὸ πρωῒ τὰ μικρά του σανδάλια ἱστάμενα ὑπερηφάνως εἰς τὸ πλάγιον τῶν μεγάλων ὑποδημάτων τοῦ πατρός, χωρὶς νὰ θέλω πηγαίνει ὁ νοῦς μου εἰς τὸ παρελθὸν τὸ ὁποῖον εἶνε ἀκόμη τόσον πλησίον. Χθὲς σπάργανα, σήμερον ὑποδημάτια, αὔριον πτερνιστῆρες. Θεέ μου, πῶς πετοῦν αἱ εὐτυχεῖς ἡμέραι! Πότε παρῆλθον τέσσαρα ἔτη! Τώρα μόλις δύναμαι νὰ τὸν σηκώσω ἐπάνω μου, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι θά το ἐπιτρέψῃ εἰς ἐμέ· διότι πρέπει νὰ εἰξεύρῃς ὅτι ἡ ἀνδρική του ἀξιοπρέπεια εἶνε μὴ μου ἅπτου. Τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς του διέρχεται ὡπλισμένος ὡς εἰς πόλεμον, τὰ πιστολιά του, τὰ ὅπλα του, τὰ μαστίγιά του, αἱ σπάθαι του πλημμυροῦσι τὴν οἰκίαν μας. Αἱ κινήσεις του φανερόνουν ἄκραν ὑγιείαν καὶ εὐεξίαν, καὶ τοῦτο μὲ καταθέλγει.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα μὴ τύχῃ καὶ νομίσῃς ὅτι τὸ διαβολάκι δὲν ἔχει πλέον τίποτε καλὸν ἐπάνω του. Εἶνε ἄγγελος ὅταν ἔχῃ διάθεσιν καί μ' ἀνταποδίδει δαψιλῶς τὰς θωπείας τὰς ὁποίας τοῦ δίδω. Τὴν ἑσπέραν, μετὰ τὸ δεῖπνον, χώνεται ἐκεῖ ὅπου κάθημαι, μ' ἁρπάζει τὴν κεφαλὴν καί μου διορθόνει τὴν κόμην ὅπως τοῦ φανῇ· τὸ δροσερὸν στοματάκι του πλανᾶται ἐπὶ τοῦ προσώπου μου. Μοῦ κολλᾷ ἐπὶ τοῦ τραχήλου φιλήματα διπλᾶ καὶ τριπλᾶ καὶ ἠχηρά, ὥστε ὅλη ἀνατριχιάζω. Ἔχομεν συνομιλίας ἀτελευτήτους, τὰ *διατί* πίπτουν ὡς χάλαζα καὶ εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ διατί του ὀφείλω νὰ δίδω ἀπαντήσεις ἀληθεῖς. Ἓν μόνον παράδειγμα σοῦ ἀναφέρω, τὸ ἀκόλουθον·

Ἡ μάμμη του εἶνε ὀλίγον ἀσθενής, καὶ λοιπὸν καθ' ἑσπέραν εἰς τὴν προσευχήν του προσθέτει τὰ ἁπλούστατα ταῦτα λόγια: «Θεέ μου, κάμε μού την καλὰ τὴν μάμμην, ποῦ τὴν ἀγαπῶ πολὺ πολύ». Ἀλλὰ χάριν περισσοτέρας ἀσφαλείας προσθέτει: «Τὴν μάμμην ποῦ κάθεται εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς *Ὁμονοίας* εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα». Λέγει δὲ τὰ λόγια ταῦτα μετὰ μεγάλης ἀφελείας καὶ πίστεως καὶ κωμικῆς τῷ ὄντι χαριεστάτης σοβαρότητος, ἡ ἀγάπη μου! Ἐννοεῖς διὰ νὰ μὴ δυσκολευθῇ ὁ πανάγαθος Θεὸς νὰ εὕρῃ τὴν κατοικίαν τῆς μάμμης.

Σὲ ἀφίνω, διότι ἀκούω τὸν βῆχά του· δὲν εἰξεύρω ἐὰν ἐκρύωσε, ἀλλ' ἀπὸ τὸ πρωῒ τὸ βλέπω πολὺ καταβεβλημένον.

Σὲ καταφιλῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς.

* * *

Χθὲς εἴχομεν ἰατρικὸν συμβούλιον. Ὁ γέρων ἰατρός μας ἀπερχόμενος εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑγρούς, τὸν παρετήρησα ἂν καὶ προσεπάθει νὰ μοῦ κρυφθῇ· ἀλλ' ἐγὼ τὸ εἶδον τὸ δάκρυ του, τὸ εἶδον. Λοιπὸν τὸ παιδί μου εἶνε κακά; Ὢ εἶνε φρι-

Digitized by Google

κῶδες, φίλη μου, νὰ τὸ συλλογίζωμαι! Θέλουν νὰ μ' ἐνθαρρύνουν, ἀλλ' ἐγὼ τρέμω.

Τὴν νύκτα δὲν τὴν διήλθομεν καλλίτερα. Ἀδιάκοπος ὁ πυρετός! Ἂν ἔβλεπες πῶς κατήντησε τὸ εὔμορφον ἐκεῖνο κορμάκι, τὸ ὁποῖον τόσον ἐθαυμάζομεν! Δὲν θέλω νὰ βάλω εἰς τὸν νοῦν μου ὅ,τι ὁ Θεὸς μοῦ φυλάττει. Παρήγγειλαν πάγον! Ἀνάγκη νὰ τοῦ κόψωμεν τὰ μαλλάκια! Καϋμένοι ξανθοὶ βόστρυχοι, τοὺς ὁποίους ἔπαιρνεν ὁ ἄνεμος ὅταν ἔτρεχε νὰ φθάσῃ τὸ στεφάνι του! Θὰ μοῦ φύγῃ ὁ νοῦς! —Παιδί μου! παιδάκι μου! Τόσον μοῦ ἀδυνάτησεν, ὥστε λόγος δὲν ἐβγαίνει ἀπὸ τὰ στεγνὰ καὶ μελανὰ χειλάκια του. Τὰ μεγάλα του ματάκια μόλις διατηροῦν ὀλίγην λάμψιν, καὶ κάποτε κάποτε μοῦ χαμογελοῦν. Ἀλλὰ τὸ χαμόγελό του εἶνε τόσον γλυκὺ καὶ ἀδύνατον, ὥστε φαίνεται ὡς νὰ μ' ἀφίνει ὑγείαν! Νὰ μ' ἀφήσῃ ὑγείαν! καὶ ἔπειτα ἐγὼ τί θὰ γείνω; Ὄχι, τὰ μεγαλοποιῶ τὰ πράγματα, χωρὶς ἄλλο.

Σήμερον τὸ πρωΐ, μ' ἐξέφυγε λυγμός, δὲν ἐκρατήθην νομίζουσα ὅτι κοιμᾶται. Ἀλλ' αἴφνης τὰ χείλη του ἀνοίγονται καί μου λέγει σιγᾷ σιγᾷ, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ σκύψω πλησίον εἰς τὸ στοματάκι του διὰ νὰ τὸ ἀκούσω:

«Μὲ ἀγαπᾷς, μαμμά;»

Ἂν τὸ ἀγαπῶ!.. Καὶ ἐγὼ ἀπέθνησκον ἐξ αἰτίας του. *Ἡ παλαιά σου φίλη.*

*
* *

Μ' ἔστειλαν ἐδῶ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ καμμίαν ὠφέλειαν δὲν βλέπω. Ὁσημέραι αὐξάνει ἡ ἀδυναμία μου. Αἰσθάνομαι τὴν κατάστασίν μου χειροτερεύουσαν. Ἀλλ' ἀπὸ τί θέλουν νά με θεραπεύσουν;

Ἂν τυχὸν καὶ δὲν ἐπανέλθω αὐτοῦ, θὰ εὕρῃς εἰς τὸ ἀρμάριόν μου τὰ τελευταῖά του παιγνιδάκια. Ἀκόμη ἐπάνω εἰς αὐτὰ διακρίνονται τὰ ἴχνη τῶν μικρῶν του δακτύλων. Σὺ μόνη νά τα πάρῃς καὶ νά τα καύσῃς, τὰ πολύτιμα αὐτὰ λείψανα, τοὺς δυσμοίρους τούτους μάρτυρας οἰχομένης εὐτυχίας.—Βλέπω ἀκόμη... Ἀλλ' οἱ λυγμοί με πνίγουν.

Χαῖρε, φίλη μου.—Τί τα θέλεις, ἔκτισα πάρα πολὺ ὑψηλὰ ἐπὶ ἐδάφους ἀδυνάτου. Διὰ μιᾶς ἠγάπησα πάρα πολύ.

Ἡ ἐκ ψυχῆς φίλη σου

[Κατὰ τὸ γαλλικόν, ὑπὸ τῆς Κας Μ**].

«Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως, διηγεῖται ὁ Φωτάκος, αἱ γυναῖκες τῆς Δημητσάνας εἶχον τὴν φροντίδα νὰ δένουν τὰ φυσέκια· ὅταν δὲ ἔσωσαν τὸ χαρτὶ καὶ πλέον δὲν εἶχαν ἄλλο, ἐχάλασαν τὴν πολύτιμον βιβλιοθήκην τῆς σχολῆς των καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία διὰ νὰ προφθάνουν ὅλα τὰ στρατεύματα τῆς Πελοποννήσου».

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 103.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ κύριος Δετουρνὲλ ἐφάνη βυθιζόμενος εἰς σπουδαίαν μελέτην· ἔμεινε δὲ οὕτως ἐπὶ ἓν τέταρτον καὶ πλέον, ὁτὲ μὲν διαγράφων κύκλους ἐπὶ τοῦ δαπέδου διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ῥάβδου του, ὁτὲ δὲ ὑψῶν τὴν κεφαλὴν καὶ θεωρῶν πρὸς τὰ ἀνάγλυφα τῆς ὀροφῆς, ἐνῷ ὁ μαρκήσιος σιωπηλὸς καὶ ἀνήσυχος ἠτένιζε πρὸς αὐτὸν ζητῶν ν' ἀναγνώσῃ τὴν τύχην του ἐπὶ τοῦ μετώπου του καὶ μεταβαίνων ἀπὸ τῆς ἀποθαρρύνσεως εἰς τὴν ἐλπίδα, ἀναλόγως τῆς ἐκφράσεως, ἣν ὁ δόλιος γέρων ἔδιδεν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του.

— Κύριε μαρκήσιε, εἶπεν ἐπὶ τέλους, ὁ νόμος ἐκφράζεται ῥητῶς, ὅτι τὰ δικαιώματα τοῦ υἱοῦ τοῦ Σταμπλῆ εἰσὶν ἀδιαφιλονείκητα. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ μὴ ἐπιδεκτικὸν ἐνστάσεως, ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι μεταχειριζόμενος πολλὴν πανουργίαν καὶ δεξιότητα θέλετε κατορθώσει ν' ἀναγκάσητε τὸν Βερνάρδον νὰ παραιτηθῇ τῶν ἀξιώσεών του. Ἀλλ' ἰδοὺ τὸ κακόν! διὰ νὰ φθάσωμεν ἕως ἐκεῖ, πρέπει νὰ καταφύγωμεν εἰς τὰς λεπτολογίας τοῦ νόμου, καὶ ὑμεῖς, μαρκήσιος Λασεγλιέρ, δὲν θέλετε ποτὲ καταδεχθῇ νὰ μεταχειρισθῆτε στρεψοδικίας.

— Οὐδέποτε, κύριε, οὐδέποτε, ἀπήντησεν ὑπερηφάνως ὁ εὐπατρίδης· προτιμῶ νὰ ῥιφθῶ ἔξω ἀπὸ τοῦ παραθύρου παρὰ νὰ βυθίσω τοὺς πόδας μου ἐντὸς τοῦ βορβόρου τῆς κλίμακος.

— Ἤμην βέβαιος περὶ τούτου, ἀπήντησεν ὁ κύριος Δετουρνέλ, καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι παρὰ πολὺ ἱπποτικὰ ὥστε νὰ τὰ ἀποδοκιμάσω. Ἐν τούτοις, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παρατηρήσω, ὅτι πρόκειται περὶ τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν προγόνων σας, περὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου περιουσίας, πρόκειται περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς θυγατρός σας καὶ τῆς γενεᾶς ὑμῶν ὅλης. Ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ τὰ λάβητε ὑπ' ὄψιν, δὲν λέγω δὲ καὶ περὶ ὑμῶν, κύριε μαρκήσιε, διότι οὐδέποτε καρδία εὐγενεστέρα τῆς ὑμετέρας ἔπαλλέ ποτε ὑπὸ ἀνθρώπινον στῆθος. Ἡ καταστροφὴ φοβίζει ὑμᾶς ὀλιγώτερον ἢ κηλὶς ἐπὶ τοῦ οἰκοσήμου σας, ἡ πτωχεία δὲν σᾶς εἶναι ἐπαχθής, καὶ δύνασθε ἐν ἀνάγκῃ νὰ τραφῆτε μὲ ῥίζας καὶ μὲ ὕδωρ καθαρόν. Τοῦτο εἶναι εὐγενές, εἶναι μέγα, εἶναι ὡραῖον, εἶναι ἡρωϊκὸν καὶ φαντάζομαι ἤδη ὑμᾶς ἐπαναλαμβάνοντα ἀταράχως τὴν πρὸς τὴν πτωχείαν ἄγουσαν ὁδόν· ἀλλ' εἰς τὸ θέαμα τοῦτο ἡ καρδία μου συγκινεῖται, ἡ φαντασία μου ἐξάπτεται, διότι εὐλόγως εἶπον, ὅτι εἶναι μεγαλοπρεπὲς θέαμα νὰ βλέπῃ τις τὸν ἄνθρωπον γενναίως παλαίοντα κατὰ τῶν δυσχερειῶν τῆς τύχης! Ἀλλ' ἡ θυγάτηρ σας, κύριε, ἡ θυγάτηρ σας· εἶσθε πατήρ, κύριε μαρκήσιε! Καὶ ἐὰν σᾶς ἀρέσκῃ νὰ ἐκλέξητε τὴν τύχην τοῦ Οἰδίποδος, πῶς θέλετε δυνηθῆ νὰ ἐπιβάλητε εἰς τὴν ἀξιαγάπητον ἐκείνην κόρην τὰ καθήκοντα τῆς Ἀντιγόνης; Τί λέγω!

Digitized by Google

μήπως ἄκαμπτος, ὡς ἄλλος Ἀγαμέμνων, θέλετε νὰ θυσιάσητε τὴν νέαν ταύτην Ἰφιγένειαν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐγωϊστικῆς ὑπερηφανείας καὶ τῆς τιμῆς! Ἐννοῶ ὅτι δὲν θέλετε νὰ διασύρητε τὸ ὄνομά σας εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ν' ἁρπάσητε διὰ τοῦ δόλου τὴν ἀνωγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων σας· ἐν τούτοις, σκέφθητε, πρόκειται περὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἰδιοκτησίας! Κύριε μαρκήσιε, φαίνεσθε πλασμένος διὰ νὰ κατοικῆτε εἰς τὸ μέγαρον τοῦτο καὶ ἡ περιβάλλουσα ὑμᾶς προγονικὴ πολυτέλεια ἁρμόζει ὑμῖν τόσον καλῶς, ὅσον ἁρμόζει ἡ χειρὶς εἰς τὴν χεῖρα. Καὶ ἔπειτα ὁμολογήσατε εὐσυνειδήτως: εἶνε ἆρά γε μεγαλειτέρα αἰσχύνη νὰ ζητήσῃ τις νὰ κτυπήσῃ τὸν ἀντίπαλόν του εἰς τὸ ἐλλιπὲς μέρος τοῦ νόμου, παρ' ὅ,τι ἦτο ἄλλοτε, ὅτε οἱ μονομαχοῦντες ἱππόται ἐζήτουν νὰ κτυπήσωσιν ἀλλήλους εἰς τὸν ἁρμὸν τῆς προσωπίδος ἢ εἰς τὸ τρωτὸν μέρος τῆς πανοπλίας;

— Ἀκούσατε, κύριε, εἶπεν ὁ μαρκήσιος μετά τινων στιγμῶν σιωπηλὸν δισταγμόν, ἐὰν μὲ ἐγγυᾶσθε περὶ τῆς ἐπιτυχίας, τότε, χάριν τῶν συμφερόντων τῆς προσφιλοῦς μοι θυγατρός, θ' ἀποφασίσω νὰ κενώσω μέχρι πυθμένος τὸ ποτήριον τῆς ταπεινώσεως.

— Θρίαμβος τῆς πατρικῆς στοργῆς! ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Δετουρνέλ· λοιπὸν ἀπεφασίσθη· θὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς δίκης καὶ δὲν ἀπολείπεται πλέον εἰ μὴ νὰ εὕρωμεν διὰ τίνος λεπτολογίας, διὰ τίνος στρεψοδικίας ν' ἁρπάσωμεν νομίμως τὴν κληρονομίαν τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ εὐεργέτου σας.

— Διάβολε! δὲν συνεννοούμεθα ἀνεφώνησεν ὁ γηραιὸς εὐπατρίδης, ὅστις ἐντὸς δευτερολέπτου ἠρυθρίασε καὶ ὠχρίασεν ἐκ τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς ὀργῆς. Δὲν ζητῶ τοῦτο, κύριε, ἀναμφιβόλως θεωρῶ καθῆκόν μου νὰ μεταβιβάσω ἄθικτον εἰς τὴν θυγατέρα μου τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν προγόνων μου· ἀλλά, μὰ τὸν Θεόν! δὲν θέλω ν' ἀπογυμνώσω τὸν νεανίαν· θέλω προνοήσει περὶ αὐτοῦ καὶ οὐδενὸς θέλω φεισθῆ, ὅπως ἐξασφαλίσω αὐτῷ ὕπαρξιν τιμίαν καὶ εὐχάριστον.

— Ἆ! εὐγενὴς καρδία! εἶπεν ὁ κύριος Δετουρνὲλ μὲ συγκίνησιν τόσον ἐπιτυχῶς προσπεποιημένην, ὥστε ὁ κύριος Λασεγλιὲρ ᾐσθάνθη ἑαυτὸν πραγματικῶς συγκινούμενον. Ἰδοὺ ἐν τούτοις πόσον γενναῖοι εἶναι οἱ εὐπατρίδαι οἱ κατηγορούμενοι ἐπὶ ἐγωϊσμῷ καὶ ἀγνωμοσύνῃ! Καλά, ἀφοῦ ἀπαιτεῖτε τοῦτο, θὰ φροντίσωμεν καὶ περὶ τοῦ Οὐσσάρου· θ' ἀναφέρωμεν μάλιστα τοῦτο εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ὅσον ὀλίγον ἂν γνωρίζῃ ὁ δικηγόρος μας νὰ ὠφεληθῇ τούτου, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλει προξενήσει εὐνοϊκὴν ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν δικαστῶν.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ κύριος Δετουρνέλ, ἐζήτησε στιγμῶν τινων σκέψιν ὅπως εὕρῃ, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος, τὸ ἐλλιπὲς μέρος τοῦ νόμου· ἐβυθίσθη λοιπὸν πάλιν εἰς βαθείας μελέτας καὶ μετὰ δέκα λεπτὰ ἤγειρε τὴν κεφαλὴν περιχαρὴς καὶ μειδιῶν· τοῦτο δὲ ἰδὼν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ ἐχάρη ὡς ἄνθρωπος, ὅστις ἐνῷ μέλλει νὰ ὑποστῇ θανατικὴν ποινήν, ἀκούει αἴφνης ὅτι ἀντὶ τούτου καταδικάζεται εἰς ἰσόβια δεσμά.

— Λοιπόν, κύριε; ἠρώτησε.

— Λοιπόν, κύριε μαρκήσιε, ἀπήντησεν ὁ κύριος Δετουρνὲλ λαμβάνων αἴφνης ὕφος περίλυπον καὶ φοβισμένον· ἐχάθητε, ἐχάθητε ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ μέσου σωτηρίας· διότι ἂν λάβῃ τις ὅλα ὑπ' ὄψιν, ἐὰν ζυγίσῃ, ἐὰν ὑπολογίσῃ τὰ πάντα, πείθεται ὅτι τὸ νὰ καταφύγωμεν εἰς δίκας θὰ ἦναι ἀνωφελές· διότι θὰ χάσητε τὴν ὑπόληψίν σας χωρὶς νὰ κερδήσητε τὴν περιουσίαν σας. Μάτην ἤθελον προσπαθήσει νὰ στρεψοδικήσω, δὲν δύναμαι νὰ σώσω ὑμᾶς ἐκ τοῦ ἐννεακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἄρθρου τοῦ περὶ δωρητηρίων κεφαλαίου· ναὶ μὲν ὑπάρχει πάντοτε τρόπος ὅπως στρεψοδικήσῃ τις ἐπὶ τοῦ κώδηκος, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ ὅροι τοῦ ἐγγράφου, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἀνεκτήσατε τὴν περιουσίαν σας εἶναι πολὺ εὐκρινεῖς, ὥστε καὶ ἡ καλλιτέρα διάθεσις δὲν ἀρκεῖ νὰ διαστρέψῃ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν· διότι ὁ γέρων Σταμπλῆ δὲν σᾶς ἐχάρισε τὴν περιουσίαν του εἰ μὴ ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὁ υἱός του εἶχεν ἀποθάνει· ἐπειδὴ λοιπὸν οὗτος ζῇ, ἄρα ὁ πατὴρ οὐδὲν ἔδωκεν ὑμῖν. Πῶς θέλετε νὰ διαστρέψωμεν τοῦτο! Ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ μάθω, ἀνεφώνησε θριαμβευτικῶς, διατί βασανιζόμεθα νὰ εὕρωμεν δυσάρεστον λύσιν, ἐνῷ ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας ἄλλην ἑτοίμην, εὔκολον, ἀλάνθαστον καὶ τιμίαν. Ἐὰν ἀνεγνώσατε ὀλίγον τι τοὺς κωμικούς μας ποιητάς, θὰ παρετηρήσατε βεβαίως ὅτι ὅλαι αἱ κωμῳδίαι τελειώνουσι διὰ συνοικεσίου τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε φαίνεται ὅτι ὁ γάμος ἐπενοήθη ἐπίτηδες δια τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ποιητῶν. Ὁ γάμος λοιπόν, κύριε μαρκήσιε! ὁ γάμος εἶναι τὸ πανίσχυρον ἐλατήριον τὸ deus ex machina, εἶναι τὸ ξίφος τέλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ κόπτον τὸν Γόρδιον δεσμόν. Ἴδετε τὸν Μολιέρον, ἴδετε τὸν Regnard, ἴδετέ τους ὅλους· πῶς ἤθελον κατορθώσει νὰ δώσωσι λύσιν εἰς τὰ ἐπινοήματα ἐκεῖνα τῆς φαντασίας των, ἐὰν δὲν κατέφευγον εἰς τὸν γάμον; Εἰς ὅλας λοιπὸν τὰς κωμῳδίας τίς συμφιλιόνει διαμαχομένας οἰκογενείας; τίς συμβιβάζει τὰς διαφοράς; τίς διαλύει τὰς δίκας; τίς τέλος δίδει τέρμα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἔρωτα; Ὁ γάμος, πάντοτε ὁ γάμος. Ἐὰν λοιπὸν ἀληθεύῃ ὅτι τὸ θέατρον εἶναι ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις τοῦ πραγματικοῦ βίου, τότε δὲν βλέπω διατί νὰ μὴ τελειώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ὑπόθεσίν μας διὰ τοῦ γάμου. Λέγουσιν ὅτι ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ εἶναι νεαρὰ καὶ εὐειδής, ὁ κύριος Βερνάρδος εἶναι ἐπίσης νέος ἔτι καὶ ἀρκετὰ κομψός, ὡς βεβαιοῦσιν. Ἑνώσατε λοιπὸν τὰς δύο ταύτας νεαρὰς ὑπάρξεις· καὶ ὁ Μολιέρος αὐτὸς δὲν ἤθελεν εὕρει καταλληλοτέραν λύσιν.

Digitized by Google

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὁ μαρκήσιος, καίτοι εἰς σοβαρὰν εὑρισκόμενος θέσιν, κατελήφθη ὑπὸ τοσοῦτον σφοδροῦ γέλωτος, ὥστε ἐπὶ πέντε λεπτὰ ἐκράτει τὰ πλευρά του, περιεστρέφετο ἐπὶ τῆς ἕδρας του καὶ ἀνεκάγχαζε θορυβωδῶς.

— Μὰ τὸν Θεόν! ἀνεφώνησεν ἐπὶ τέλους, ἐπὶ δύο ὅλας ὥρας κάθημαι ἐδῶ ὡς ὑπόδικος ἐπὶ τῆς ἕδρας μου· μοὶ ὀφείλετε λοιπὸν τὴν μικρὰν ταύτην ἀποζημίωσιν. Ἐπαναλάβετε παρακαλῶ τοῦτο.

— Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐπαναλάβω, ἀπήντησεν ὁ πανοῦργος γέρων μετ' ἀναλλοιώτου ἀταραξίας, ὅτι τὸ μόνον μέσον τοῦ νὰ συμβιβάσητε τὴν ὑπόληψίν σας μετὰ τῶν συμφερόντων σας εἶναι νὰ προσφέρητε τὴν χεῖρα τῆς δεσποινίδος Δασεγλιὲρ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ πρώην ἐνοικιαστοῦ σας.

Ἀλλ' ὁ μαρκήσιος δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ κρατηθῇ, ἐρρίφθη ὕπτιος ἐπὶ τῆς ἕδρας του, ἠγέρθη, περιῆλθε δὶς τὸ δωμάτιον καὶ ἦλθε πάλιν νὰ καθίσῃ κατεχόμενος ὑπὸ σπασμωδικοῦ γέλωτος· τέλος ὅτε συνῆλθεν ὀλίγον·

— Κύριε, ἀνεφώνησε, μοὶ εἶπον μὲν ὅτι εἶσθε ἄνθρωπος εὐφυής, ἀλλ' ἤμην μακρὰν τοῦ νὰ ὑποθέσω εἰς πόσον μέγαν βαθμὸν ἠξίζετε τοῦτο. Διάβολε! πόσον ταχέως προβαίνετε! τί διορατικὸς νοῦς! τί ἀσφαλὲς ὄμμα! ποία μέθοδος τοῦ συμβιβάζειν τὰ πράγματα! Ἀφοῦ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ ἐφθάσατε εἰς τόσον μέγα βαθμὸν πολυμαθείας, ἐννοῶ ὅτι ἠρχίσατε πολὺ μικρὸς νὰ φοιτᾶτε εἰς τὸ σχολεῖον. Μὰ τὸν Θεόν, τί ἄβυσσος γνώσεων! Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ κυρία Δετουρνέλ, ὁσάκις ἐξέρχεται μεθ' ὑμῶν τὴν Κυριακὴν εἰς Βλοσσάκ, κρατεῖ ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν. Ἀλλά, κύριε νομοδιδάσκαλε, προσέθηκεν ἀλλάσσων ἀποτόμως ὕφος, ἐλησμονήσατε ὅτι ἐκάλεσα ὑμᾶς ἵνα ἐξετάσητε νομικῶς τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὄχι ἵνα μοὶ δώσητε συμβουλὰς περὶ πραγμάτων, εἰς ἃ δὲν σᾶς ἔδωκα τὴν ἄδειαν ν' ἀναμιγνύεσθε.

— Θεέ μου, ὑπέλαβεν ἀταράχως ὁ κ. Δετουρνέλ, ἐννοῶ ὅτι τοιαύτη πρότασις ἀντίκειται εἰς τὰς εὐγενεῖς ὑμῶν κλίσεις. Κύριε μαρκήσιε, θέτω ἐμαυτὸν πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν θέσιν σας, ἐγκολποῦμαι τὰς ἀντιπαθείας σας, παραδέχομαι ὅτι ἔχετε πληρέστατα δίκαιον· ἐν τούτοις ἐὰν θελήσητε πρὸς στιγμὴν νὰ σκεφθῆτε ὀλίγον, θέλετε ἐννοήσει ὅτι καὶ ἡ μᾶλλον δικαία ὑπερηφάνεια ἀναγκάζεται ἐνίοτε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀνάγκην.

— Φθάνει ἕως ἐδῶ, κύριε, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, μὲ τόνον μὴ ἐπιδεκτικὸν ἐνστάσεως.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμπόδισε τὸν δόλιον γέροντα νὰ ἐξακολουθήσῃ.

— Κύριε μαρκήσιε, ἀπήντησε μετὰ σταθερότητος· τὸ εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον μου καὶ ἡ συμπάθεια, ἣν μοὶ ἐμπνέει ἡ θέσις ὑμῶν, ἡ πρὸς τὴν ἔνδοξον ὑμῶν οἰκογένειαν ἀφοσίωσίς μου, ἡ ἀνεγνωρισμένη εἰλικρίνεια καὶ ἡ τιμιότης τοῦ χαρακτῆρός μου, μοὶ ὑπαγορεύουσι νὰ ἐπιμείνω· θὰ ἐπιμείνω λοιπὸν καὶ ἂν ἀκόμη ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἀφοσιώσεώς μου μέλλω νὰ ὑποστῶ τὴν ὀργὴν καὶ τὰ σκώμματα ὑμῶν. Ὑποθέτω ὅτι ἡμέραν τινὰ ὀλισθαίνετε καὶ πίπτετε ἐντὸς τοῦ Κλαίν· δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἔνοχος ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὁ ἰδὼν ὑμᾶς πνιγόμενον καὶ μὴ δραμὼν ὅπως σᾶς σώσῃ; Αἴ λοιπόν! ἐπέσατε ἐντὸς βαράθρου ἑκατοντάκις βαθυτέρου τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ μας καὶ ἤθελον παραλείψει τὸ καθῆκόν μου, ἐὰν δὲν μετεχειριζόμην, καίτοι φοβούμενος μὴ σᾶς πληγώσω, πάντα τὰ ἐφικτὰ μέσα ὅπως σώσω ὑμᾶς.

— Αἴ! κύριε, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι οἰκειοθελῶς ζητοῦσι νὰ πνιγῶσιν, ἄφετε αὐτοὺς νὰ πνιγῶσιν ἐν εἰρήνῃ· διότι προτιμότερον εἶναι νὰ πνιγῇ τις ἐντὸς καθαροῦ ὕδατος παρὰ νὰ σωθῇ προσκολλώμενος εἰς τὴν ἀτιμίαν καὶ τὴν αἰσχύνην.

— Τὰ αἰσθήματα ταῦτα περιποιοῦσιν ὑμῖν τιμὴν καὶ ἀναγνωρίζω τὸν ἄξιον ἀπόγονον περικλεῶν προγόνων. Φοβοῦμαι ὅμως ὅτι μεγαλοποιεῖτε ὑπὲρ τὸ δέον τοὺς κινδύνους γάμου μετὰ κατωτέρου, ἐνῷ δικαίως ἢ ἀδίκως, ὀφείλει τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἀπό τινος καιροῦ αἱ ἰδέαι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐτροποποιήθησαν παραδόξως. Κύριε μαρκήσιε, ἡ ἐποχὴ ἐν ᾗ ζῶμεν εἶναι ἀνώμαλος καὶ ταραχώδης, ἡ δὲ ἀριστοκρατία καίτοι ἐπανορθωθεῖσα καταρρέει ὁσημέραι καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίκτητον λαμπρότητα μεθ' ἧς περιέβαλον αὐτήν, αἰσθάνεταί τις ὅτι ὠχριᾷ καὶ κλίνει πρὸς τὴν δύσιν της. Ἔχω λοιπὸν τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θέλει ἄλλως ἀναλάβει τὴν προτέραν αὐτῆς λάμψιν, εἰ μὴ ἐμβαπτιζομένη εἰς τὴν πανταχόθεν ὑπερχειλοῦσαν δημοκρατίαν. Ἐσκέφθην ὡρίμως περὶ τοῦ μέλλοντός μας· διότι καὶ ἐγὼ ἐπίσης εἶμαι εὐπατρίδης καὶ ἀπόδειξις ὅτι αἰσθάνομαι βαθύτατα τὴν ἀνάγκην νὰ συνδεθῶμεν μετὰ τοῦ ὄχλου, εἶναι ὅτι ἀπεφάσισα ἐσχάτως νὰ νυμφεύσω τὴν θυγατέρα μου μεθ' ἑνὸς κλητῆρος. Τί τὰ θέλετε, ἡ ἀριστοκρατία κατήντησε σήμερον ὡς τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μέταλλα τὰ μὴ ἀποκτῶντα σύστασιν εἰ μὴ μιγνυόμενα μετ' ἄλλου στερεωτέρου. Ὁ γάμος λοιπὸν μετ' ἀνθρώπων ἐκ τοῦ ὄχλου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κεραυναγωγὸς προστατεύων ἡμᾶς κατὰ τῶν καταιγίδων· διότι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην αἱ κοινωνικαὶ τάξεις παραδόξως ἀνακυκῶνται περὶ ἡμᾶς καὶ ἐντὸς εἴκοσιν ἐτῶν ὁ εὐπατρίδης θέλει ἀναμιχθῇ μὲ τὸν ὄχλον, ἐνῷ ἐκ τῶν κατωτέρων στρωμάτων νέα θέλει σχηματισθῇ ἀριστοκρατία. Κύριε μαρκήσιε, θέλετε νὰ σᾶς εἴπω ὅλην τὴν σκέψιν μου;

— Δὲν ἔχω καμμίαν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν μάθω.

— Ἐν τούτοις θέλω σᾶς τὴν εἴπει, ἀπήντησεν ὁ μικρός, ἀλλ' ἀποτρόπαιος ἐκεῖνος γέρων· χάρις εἰς τὸ ἐπιφανὲς ὄνομά σας, χάρις εἰς τὴν μεγάλην περιουσίαν σας, εἰς τὴν εὐφυΐαν σας, εἰς τοὺς ἀριστοκρατικούς σας τρόπους, δὲν εἶσθε πολὺ δημοφιλὴς ἐνταῦθα. Ἔχετε ἐχθρούς, ἀλλὰ τίς ἀνωτέρας περιωπῆς ἄνθρωπος δὲν ἔχει; Ἀπ' ἐναντίας,

Digitized by Google

ἂς οἰκτείρωμεν τὸν μὴ ἔχοντα δύο ἢ τρεῖς. Σεῖς λοιπὸν ἔχετε πολλούς· καὶ πῶς ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλως; Δὲν ἀγαπᾷ ὑμᾶς ὁ ὄχλος· καὶ τί ἁπλούστερον, ἀφοῦ ἡ δημοτικότης εἶναι τὸ προτέρημα τῶν ἀνοήτων καὶ μετρίων ἀνθρώπων; Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἔχετε τὴν τιμὴν νὰ εἶσθε μισητός.

— Κύριε. . . .

— Ἀφήσατε κατὰ μέρος τὴν μετριοφροσύνην, κύριε μαρκήσιε· σᾶς ἐχθρεύονται καὶ χρησιμεύετε ὡς σημεῖον σκοποβολῆς εἰς μερίδα τινὰ δσημέραι θρασυνομένην καὶ ἐπαπειλοῦσαν νὰ γείνῃ ἡ πλειονοψηφία τοῦ ἔθνους. Δὲν θέλω βεβαίως ν' ἀναφέρω τὰς ποταπὰς συκοφαντίας, ἃς οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι οἱ ἄνευ ἀρχῶν καὶ νόμων διαδίδουσιν ἀπαύστως καθ' ὑμῶν. Γνωρίζω κάλλιστα ὁποῖον σέβας ὀφείλεται ὑμῖν, ὥστε νὰ συγκατανεύσω ποτὲ νὰ γείνω ἡ ἠχὼ τῶν χυδαίων αὐτῶν φλυαριῶν. Κατηγοροῦσιν ὑμᾶς ἀναφανδὸν ὅτι ἐγκατελείψατε τὴν πατρίδα καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη ἐκινδύνευεν, ὅτι ἐλάβετε τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς Γαλλίας.

— Κύριε, ὑπέλαβεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ μετὰ δικαίας ἀγανακτήσεως· οὐδέποτε ἔλαβον ὅπλα ἐναντίον οὐδενός.

— Εἶμαι πεπεισμένος περὶ τούτου, κύριε μαρκήσιε, καὶ ὅλοι οἱ τίμιοι ἄνθρωποι φρονοῦσιν ὡς ἐγώ, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ φιλελεύθεροι οὐδενὸς σέβονται καὶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι εἶναι σπάνιοι. Εὐχαριστοῦνται λοιπὸν θεωροῦντες ὑμᾶς ὡς ἐπιβουλευόμενον τὴν δημοσίαν ἐλευθερίαν· φήμη διατρέχει ὅτι μισεῖτε τοὺς νέους θεσμούς, ὅτι προσπαθεῖτε νὰ ἐπαναφέρητε εἰς τὰς ἰδιοκτησίας σας τὴν φορολογίαν καὶ τὰ λοιπὰ τῶν τιμαριωτῶν ἐπὶ τῶν χωρικῶν προνόμια. Βεβαιοῦσιν ὅτι ἐγράψατε εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα Λουδοβῖκον τὸν δέκατον ὄγδοον, συμβουλεύων αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ βουλευτήριον, ὡς εἰσῆλθε Λουδοβῖκος ὁ δέκατος τέταρτος, μὲ τὸ μαστίγιον ἀνὰ χεῖρας καὶ φορῶν ὑψηλὰ στρατιωτικὰ ὑποδήματα. Διαδίδουσιν ἐπίσης ὅτι ἑορτάζετε κατ' ἔτος τὴν ἐπέτειον τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ, ὑποπτεύουσιν ὑμᾶς ὡς εὑρισκόμενον εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν Ἰησουϊτῶν, τέλος κατήντησαν νὰ εἴπωσιν ὅτι ἀναφανδὸν περιφρονεῖτε τὴν δόξαν τῶν Λεγεώνων μας προσάπτων καθ' ἑκάστην εἰς τὴν οὐρὰν τῶν ἵππων σας τρίχρουν ταινίαν! Ἀλλ' οἱ συκοφαντοῦντες δὲν περιωρίσθησαν ἕως ἐδῶ· λέγουσι πρὸς τούτοις ὅτι ὁ γέρων Σταμπλῆ ὑπῆρξε θῦμα τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης σας, ὅτι εἰς ἀμοιβὴν τῶν εὐεργεσιῶν του ἀφήκατε αὐτὸν ν' ἀποθάνῃ τῆς θλίψεως. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς φοβήσω, ἐν τούτοις ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὑμῖν, ὅτι εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ εὑρίσκονται τὰ πράγματα, ἐὰν ἐκραγῇ δευτέρα ἐπανάστασις—καὶ Κύριος οἶδε τί ἐπιφυλάττει ὑμῖν τὸ μέλλον—τότε κύριε μαρκήσιε, πρέπει νὰ σπεύσητε νὰ σωθῆτε μακρὰν τῆς Γαλλίας· ἄλλως δὲν ἐγγυῶμαι περὶ τῆς κεφαλῆς σας.

— Μά, κύριε, τοῦτο εἶναι προδοσία, ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Λασεγλιέρ, ὅστις τὰ ἔχασεν ἀκούσας τοὺς τελευταίους τούτους λόγους τοῦ σατανικοῦ γέροντος· γνωρίζετε ὅτι οἱ φιλελεύθεροι εἶναι ἄθλιοι καὶ ἐλεεινοὶ ἄνθρωποι! Ἐγώ, ἐχθρὸς τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν; Ἐγώ, ὅστις εἶμαι λάτρης αὐτῶν! Πῶς θέλετε δὲ νὰ μισῶ τοὺς νέους θεσμοὺς ἀφοῦ δὲν γνωρίζω αὐτούς; Οἱ Ἰησουῖται! Ἀλλά, μὰ τὸν Θεόν, οὔτε εἶδόν ποτε Ἰησουΐτην εἰς τὴν ζωήν μου. Παραλείπω τὰ ἐπίλοιπα, διότι δὲν καταδέχομαι νὰ δικαιολογηθῶ ἐναντίον τοιούτων ποταπῶν συκοφαντιῶν. Ὅσον δὲ διὰ δευτέραν ἐπανάστασιν, εἶμαι βέβαιος, κύριε, ὅτι εἴπατε τοῦτο ἀστειευόμενος.

— Ὄχι, κύριε, δὲν ἀστειεύομαι διόλου, ὑπέλαβε ζωηρῶς ὁ κύριος Δετουρνέλ· ἡ θύελλα προετοιμάζεται, τὰ πολιτικὰ πάθη ἐξαγριοῦνται, τὸ ἔδαφος ὑποσκάπτεται ὑπὸ τοὺς πόδας μας καὶ ὁ κίνδυνος ἐπίκειται μέγας καὶ φοβερός. Σᾶς τὸ λέγω σπουδαίως· ἐὰν δὲν θέλητε νὰ καταληφθῆτε ἐξ ἀπροόπτου, προσέξατε, τείνατε τὸ οὖς, ἀκροάσθητε τοὺς ὑποκώφους μυκηθμούς, μὴ ἐπαναπαύεσθε εἰς τὰ φαινόμενα, ἀλλ' ἔστε ἄγρυπνος νύκτα καὶ ἡμέραν· θέσατε ἐντὸς τῶν κιβωτίων σας ὅ,τι δύνασθε νὰ λάβητε μεθ' ὑμῶν, ὥστε ἅμα ἀντηχήσῃ ὁ πρῶτος κεραυνός, τότε νὰ μὴ σᾶς μένῃ πλέον εἰ μὴ νὰ κλείσητε τὰ κιβώτιά σας καὶ νὰ φύγητε.

Ὁ μαρκήσιος ὠχρίασε καὶ ἔντρομος ἠτένισε τὸν κύριον Δετουρνέλ, ἀλλ' ὁ χαιρέκακος γέρων ἐξηκολούθησε·

— Βλέπετε λοιπόν, κύριε μαρκήσιε, ὅτι ὁ γάμος μετὰ κατωτέρου ἔχει καὶ αὐτὸς τὰ καλά του; Ἐννοεῖτε νῦν ὅτι νυμφεύων τὴν δεσποινίδα Λασεγλιὲρ μετὰ τοῦ Βερνάρδου κάμετε πολιτικὸν συνδυασμὸν ἐσκεμμένον καὶ ἐμβριθῆ; Παραδέχεσθε ὅτι οὕτως ἐνεργῶν μεταβάλλετε τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων; Ὑποπτεύουσιν ὑμᾶς ὡς ἐχθρὸν τοῦ λαοῦ· σεῖς νυμφεύετε τὴν θυγατέρα σας μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ χωρικοῦ· κατηγοροῦσιν ὑμᾶς ὡς περιφρονοῦντα τὴν δόξαν τῆς Γαλλίας, σεῖς υἱοθετεῖτε στρατιώτην ἀναδειχθέντα ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ· κατακρίνουσιν ὑμᾶς ἐπὶ ἀγνωμοσύνῃ, σεῖς μιγνύετε τὸ αἷμά σας μετὰ τοῦ αἵματος τοῦ εὐεργέτου σας καὶ οὕτω ἀποστομοῦτε τοὺς συκοφαντοῦντας, ἀφοπλίζετε τοὺς ἐπιβουλεύοντας ὑμᾶς, κερδίζετε τὴν κοινὴν γνώμην καὶ ἀποκτᾶτε συμμάχους αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς σας· τέλος, σώζετε ἐκ τοῦ κεραυνοῦ τὴν κεφαλήν σας καὶ τὴν περιουσίαν σας καὶ γηράσκετε ἐν μέσῳ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν προγόνων σας εὐδαίμων, ἥσυχος, τιμώμενος ὑπὸ πάντων καὶ ἐξησφαλισμένος ἐναντίον τῶν κινδύνων τῆς ἐπαναστάσεως.

— Κύριε, ἀπήντησε μετ' ἀξιοπρεπείας ὁ μαρκήσιος., ἐὰν γείνῃ ἀνάγκη καὶ ἡ θυγάτηρ μου καὶ ἐγὼ θέλομεν ἀναβῆ ἀταράχως τὰς βαθμίδας τῆς λαιμητόμου· διότι δύνανται νὰ χύσωσι τὸ αἷμά μας, ἀλλ' ἐνόσῳ ῥέει εἰς τὰς φλέβας μας δὲν θὰ

Digitized by Google

τὸ μολύνωσι ποτέ. Δόξα τῷ Θεῷ οἱ εὐπατρίδαι τῆς Γαλλίας ἔδειξαν ὅτι γνωρίζουσι νὰ ἀποθνήσκωσιν ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν των.

— Τὸ νὰ ἀποθάνῃ τις εἶναι εὔκολον, εἶναι ὅμως δυσκολώτατον τὸ νὰ ζήσῃ· διότι ἐὰν ἡ λαιμητόμος ἦτο στημένη πρὸ τῆς θύρας σας, τότε ἐγὼ ὁ ἴδιος ἤθελον σᾶς δώσει τὴν χεῖρα καὶ σᾶς εἴπει·—Ἀνάβητε, ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι ἐλευθέρα!» Ἀλλ' ἕως νὰ φθάσῃ τις ἕως ἐκεῖ πόσας τρομερὰς ἡμέρας ἔχει νὰ διέλθῃ, σκεφθῆτε, κύριε μαρκήσιε. . . .

— Φθάνει ἕως ἐδῶ, κύριε, εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἐξάγων ἐκ τοῦ θυλακίου τῆς μεταξίνης ἀναξυρίδος του μικρὸν δικτυωτὸν βαλάντιον, ὅπερ κρυφίως διωλίσθησεν ἐντὸς τῆς χειρὸς τοῦ κυρίου Δετουρνέλ. Σᾶς εὐχαριστῶ διότι μὲ διεσκεδάσατε· πρὸ πολλοῦ δὲν ἐγέλασα μὲ τόσην εὐχαρίστησιν.

— Κύριε μαρκήσιε, ὑπέλαβεν ὁ κύριος Δετουρνέλ, ἀφίνων ἀφελῶς τὸ βαλάντιον νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, μὲ ἀντεμείψατε ἀρκούντως τιμήσας με διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης σας, ἐκτὸς τούτου ἐὰν πραγματικῶς κατώρθωσα νὰ κάμω ὑμᾶς νὰ γελάσητε, καίτοι εἰς τοσοῦτον δεινὴν εὑρισκόμενον θέσιν, θεωρῶ τοῦτο, ὡς τὸν μέγιστον τῶν θριάμβων μου καὶ σᾶς εἶμαι ἐγὼ ὁ ὑπόχρεως. Ὁσάκις λοιπὸν θελήσετε νὰ προστρέξητε εἰς τὰς ἀσθενεῖς μου γνώσεις, δὲν ἔχετε εἰ μὴ νὰ μοὶ γράψητε ὀλίγας λέξεις καὶ θὰ εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σας· θέλω δὲ λογίζει ἐμαυτὸν εὐτυχῆ ἐὰν κατορθώσω, ὡς σήμερον, νὰ φέρω γαλήνην εἰς τὸ πνεῦμά σας.

— Εἶσθε παρὰ πολὺ καλός.

— Καὶ πῶς; καίτοι ὁ οἶκος οὗτος δὲν εἶναι πλέον ἰδικός σας, καίτοι δὲν ἔχετε πλέον οὔτε μέγαρον, οὔτε κήπους, οὔτε δάση, οὔτε ἐπαύλεις, οὔτε γωνίαν γῆς ἐφ' ἧς νὰ στήσητε τὴν σκηνήν σας, εἶσθε πάντοτε δι' ἐμὲ μαρκήσιος Λασεγλιέρ, μεγαλείτερος ἐν τῇ δυστυχίᾳ παρ' ὅσον ὑπήρξατέ ποτε εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐδαιμονίας. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτήρ μου, συμμερίζομαι τὴν θλῖψιν τῶν δυστυχούντων, συμπαθῶ πρὸς τοὺς ἡττημένους καὶ ἐὰν αἱ πολιτικαί μου δοξασίαι μοι ἐπέτρεπον τοῦτο, ἤθελον συνοδεύσει τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν ἁγίαν Ἑλένην. Ἔστε λοιπὸν βέβαιος ὅτι τὸ σέβας καὶ ἡ ἀφοσίωσίς μου θέλουσι παρακολουθήσει ὑμᾶς εἰς οἱανδήποτε θέσιν καὶ ἂν εὑρεθῆτε, καὶ ὅτι θελετέ με εὕρει πάντοτε πιστὸν φίλον ἐν τῇ δυστυχίᾳ σας.

— Ἔστε βέβαιος καὶ ὑμεῖς, κύριε, ὅτι τὸ σέβας καὶ ἡ ἀφοσίωσίς σας θὰ μοὶ ἦναι πολύτιμος παρηγορία, ἀπήντησεν ὁ μαρκήσιος σύρων πρὸς ἑαυτὸν τὴν ταινίαν τοῦ κώδωνος.

Ὁ κύριος Δετουρνὲλ ἠγέρθη, ἀλλὰ πρὶν ἢ αναχωρήσῃ ἔστη πρὸ τῆς θύρας, ἔστρεψε περὶ ἑαυτὸν βλέμμα ἐταστικὸν καὶ ἐθεώρησε μετ' εὐχαριστήσεως τὰ καθέκαστα τοῦ πολυτελοῦς ἐκείνου δωματίου.

— Γοητευτικὸν ἐνδιαίτημα! ἐψιθύρισεν ὡς ὁμιλῶν καθ' ἑαυτόν· τάπης τοῦ Aubusson, δαμασκηνὰ παραπετάσματα τῆς Γενούης, ἀγγειοπλαστικὰ ἔργα τῶν Σεβρῶν καὶ τῆς Σαξωνίας, ἔπιπλα τοῦ Boule, κρυστάλλινα ἀγγεῖα τῆς Βοεμίας, ζωγραφικὰ καὶ γλυπτικὰ ἔργα διασήμων καλλιτεχνῶν, πόσον ὡραῖα εἶναι τὰ πάντα! . . . Κύριε μαρκήσιε, ζῆτε ἐνταῦθα ὡς βασιλεύς. Καὶ οἱ κῆποι καὶ τὰ δάση ταῦτα, προσέθηκε, πλησιάζουν πρὸς τὸ παράθυρον, ποίαν μεγαλοπρέπειαν δίδουσιν εἰς τὴν τοποθεσίαν! Κατὰ τὰς ἐαρινὰς νύκτας καθήμενος παρὰ τὴν ἑστίαν σας, ἀκούετε βεβαίως τὰ ᾄσματα τῶν ἀηδόνων.

Ἀλλ' ἡ θύρα ἠνοίχθη καὶ ὑπηρέτης ἐφάνη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ.

— Ὕασμε, εἶπεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ ὠθῶν διὰ τοῦ ποδὸς τὸ ἐπὶ τοῦ τάπητος κατακείμενον δικτυωτὸν βαλάντιον διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἔλαμπον τὰ χρυσᾶ νομίσματα ὡς λεπίδες ἰχθύος, λάβε τοῦτο, σοὶ τὸ προσφέρει ὁ κύριος Δετουρνέλ. Χαίρετε, κύριε Δετουρνέλ, τοὺς χαιρετισμούς μου εἰς τὴν σύζυγόν σας. Ὕασμε, ὁδήγησε τὸν κύριον· τῷ ὀφείλεις τὴν φιλοφροσύνην ταύτην.

Καὶ ταῦτα λέγων, ἔστρεψε νωχελῶς τὰ νῶτα καὶ βυθισθεὶς ὑπὸ τὸ διπλοῦν παραπέτασμα ἑνὸς τῶν παραθύρων ἤγγισε διὰ τοῦ μετώπου τὰς ὑέλους. Ἀλλ' ἐνῷ ἐνόμιζεν ὅτι ὁ κύριος Δετουρνὲλ εὑρίσκετο ἤδη ἔξω τοῦ μεγάρου, αἴφνης ὁ μοχθηρὸς γέρων, ὡς ὄφις λαθραίως διολισθήσας, ἠψώθη ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν ποδῶν του καὶ κύψας πρὸς τὸ οὖς τοῦ μαρκησίου:—«Κύριε μαρκήσιε, εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ καὶ μὲ ὕφος μυστηριῶδες.

— Πῶς! εἶσθε ἀκόμη ἐδῶ; ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ στραφεὶς ἀποτόμως.

— Ὡς τελευταίαν συμβουλήν, σᾶς λέγω· ἡ περίστασις εἶναι κρίσιμος· θέλετε νὰ σωθῆτε; νυμφεύσατε τὴν θυγατέρα σας μὲ τὸν Βερνάρδον.

Ἀλλὰ σταλεὶς ἐς κόρακας ὑπὸ τοῦ εὐπατρίδου ἐξῆλθε τέλος τοῦ δωματίου, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ὑάσμου, ὅστις ἔκαμνεν αὐτῷ ἐπανειλημμένας ὑποκλίσεις καὶ ἀνεχώρησε τοῦ μεγάρου περιχαρὴς ὡς ἰκτίς, ἥτις ἐξερχομένη τοῦ ὀρνιθῶνος ἐν ᾧ ἔκαμε θραῦσιν, λείχει ἔτι τὰ χείλη.

Οὕτω λοιπὸν ὁ κύριος Δετουρνέλ, ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι ἤγγισε τὴν πληγὴν τοῦ μαρκησίου ἵνα θεραπεύσῃ αὐτήν, ἐνεστάλαξε δηλητήριον, καὶ ὁ ἀτυχὴς ἀσθενής, ὅστις καὶ πρὶν ἔτι καλέσῃ ἰατρὸν ᾐσθάνετο ἑαυτὸν βαρέως ἀσθενοῦντα, ἐβεβαιώθη νῦν, ὅτι τὸ πάθημα αὐτοῦ ἦτο ἀνίατον καὶ θανατηφόρον. Τοιοῦτον ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης γνωμοδοτήσεως.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Ὁ λόρδος Σέστερφιλδ ἐχαρακτήριζε τὸν εὐγενῆ λέγων ὅτι *εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλαλήθης ἄνθρωπος.*

Digitized by Google

Δημοσιεύσαντες ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἑστίας» πραγματείαν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ ἰατροῦ κ. Ξ. Νίδερ περὶ τοῦ ἡφαιστειώδους φαινομένου τῆς λεκάνης τοῦ Αἰτωλικοῦ, καταχωρίζομεν σήμερον καὶ τὰς μεταγενέστερον ἐπισταλείσας ἡμῖν νέας παρατηρήσεις τοῦ αὐτοῦ ἐπιστήμονος, ὡς καὶ ἔκθεσιν περὶ τοῦ αὐτοῦ φαινομένου ἑτέρου ἐν Μεσολογγίῳ ἰατροῦ, τοῦ κ. Γ. Παρλαπᾶ, συνταχθεῖσαν κατὰ πρόσκλησιν τῆς νομαρχίας Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας μετὰ ἐπιτόπιον ἐπίσκεψιν καὶ μελέτην τοῦ φαινομένου καὶ δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Αἰτωλία», ὅπως οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν πλήρεις τὰς περὶ τοῦ περιέργου φαινομένου γενομένας ἐρεύνας καὶ παρατηρήσεις. Σ.τ.Δ.

Περὶ τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ ἐκτάκτου

ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Περὶ τῶν ἐν τῷ κόλπῳ Αἰτωλικοῦ ἡφαιστείων συμβάντων, ἅτινα, ὡς ἐκ φήμης μανθάνεται, ἠκολούθησαν μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. (11—12 Φεβρ. 1882) τὰ ἐφεξῆς εἰσὶ τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα· α) ἡ θνησιμότης τῶν ἐνθαλασσίων ὀργανισμῶν ὑφίσταται εἰσέτι, παρετηρήθη δὲ ἰδίως ἐπιτεινομένη ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἰλύϊ τῆς ἡφαιστείας λεκάνης ἐγχέλεων. Ὡς ἐκ τῆς χημικῆς μεταβολῆς τῆς κατὰ τὸ βάθος τοῦ κόλπου ἰλύος, ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὰς ἀκτὰς, ὡς οἱ λοιποὶ ἰχθῦς. Λέγεται, ὅτι λίαν πλουσία ὑπῆρξε τελευταῖον ἡ ἄγρα τῶν ἐγχέλεων, καὶ ὅτι διάφοροι ἐνασχολούμενοι ἀπήλαυσαν οὐκ εὐκαταφρόνητον τὴν ἐκ ταύτης πρόσοδον. β) συνεχόμεναι ταῖς προγενεστέραις, παρετηρήθησαν νέαι ἀραιαὶ καὶ ἐλαφραὶ δονήσεις τοῦ ἐδάφους, ἐν Αἰτωλικῷ, καὶ εἰς τὰ πέριξ· γ) διεδόθη πρὸς τούτοις, ὅτι ἐπανειλημμένως ἡ κάτοψις τῶν ὑδάτων τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως κόλπου ἐδεικνύετο μεταβάλλουσα ἐνίοτε τὴν χροιάν, πότε μὲν τεφροειδὴς καὶ τεθολωμένη, εἴτε γαλακτίζουσα, πότε ἐκτάκτως ὑπέρυθρος γενομένη, καὶ οἷον ταινίας ἐρυθρωπὰς παριστάνουσα. Περὶ τοῦ νεωτέρου τούτου, πρὸς τὰς ὄχθας αὐτῆς τῆς πόλεως προσεγγίζοντος φαινομένου, ἀνέφεράν μοι ὁ ἰατρὸς κ. Ἐπ. Μπέλλιος, ὁ καὶ Βουλευτὴς Αἰτωλίας ἀναδειχθεὶς, καὶ ὁ υἱός μου Σπυρίδων, ἰατρὸς ὡσαύτως, ὅστις κατὰ τὴν 29 Ἰανουαρίου (10 Φεβρουαρίου) μεταβὰς εἰς Αἰτωλικὸν, ἀντελήφθη αὐτόπτης τῆς ἐκτάκτου ταύτης ἐπόψεως. δ) ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι πρὸς ἄγραν ἰχθύων κατὰ τὰ βύθια τοῦ κόλπου ἐρριμένα τὰ τῶν ἁλιέων δίκτυα, ἀνέσυρον τεθνεῶτας ἰχθῦς, ἀντὶ ζώντων, σὺν ἰλύϊ λίαν δυσόσμῳ ἐκ θειώδους τινὸς οὐσίας.

Κατὰ τὴν πρώτην ἀφήγησίν μου περὶ τῆς κατὰ τὰ παράλια τοῦ Αἰτωλικοῦ κόλπου συντόμου περιηγήσεώς μου (Ἴδ. «Ἑστίας» ἀριθ. 316, 17 Ἰανουαρ. 1882) ἐποίουν μνείαν ὀρυκτοῦ τινος, αὐτόθι κατὰ τὰς ὄχθας ἀνευρεθέντος, ὅπερ, σαπωνώδη τὴν ἐπαφὴν ἔχον μοὶ ἐπαρουσίασε τοὺς χαρακτῆρας τῆς λεγομένης σμηκτρίδος γῆς. Ἐκ περιεργείας ὁρμηθεὶς εἰς προχείρους τοῦ ὀρυκτοῦ χημικὰς δοκιμασίας, ὑπέβαλον αὐτὸ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θειϊκοῦ, τοῦ ὑδροχλωρικοῦ καὶ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος. Ἅπαντα τὰ ἀντιδραστήρια ταῦτα παρήγαγον ἐκ τῆς ἐν ἀπεσταγμένῳ ὕδατι ἐναιωρουμένης παιπάλης τοῦ ὀρυκτοῦ, σαφῆ καὶ συνεχῆ ἀναβρασμὸν, εἴτε ἀνάπτυξιν ἀερίου, ἀγνώστου φύσεως. Ἀκολούθως προέβην εἰς ἕτερον πείραμα, ὑποβαλὼν τὸ ὀρυκτὸν εἰς σφοδροτάτην πυρὰν, ἐρυθρὰν μέχρι λευκῆς σχεδὸν πυρακτώσεως, ἐντὸς χωνευτηρίου, οἷον οἱ τεχνῖται χρυσοχόοι χρῶνται. Διὰ τῆς πυρακτώσεως ἐν πρώτοις δὲν κατεδεικνύετο καταφανὴς μεταβολὴ τοῦ ὀρυκτοῦ, οὐχ ἧττον, ἐπιχυνόμενα ἐπὶ τοῦ ἀποψυχθέντος ὑπολείμματος τὰ ἀντιδραστικὰ ὀξέα, τὸ θειϊκὸν καὶ τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ, παρήγαγον τὸ ἐκπλῆξαν ἡμᾶς φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως ὑδροθειωμένου ἀερίου, οὗτινος ἡ πραγματικότης ἀπεδείχθη ἐν τῷ ἅμα ἐκ τῆς γνωστῆς, χαρακτηριζούσης αὐτὸ, ὀσμῆς. Κατόπιν παρετηρήθη ἕτερον τὸ γνώρισμα ὅτι μικρὰ ταινία τοῦ διὰ λιθαργύρου κοινοῦ ἐμπλάστρου, ἐμβαπτιζομένη ἐν τῷ ἀερίῳ, μετέβαλε σαφῶς τὴν ὄψιν καὶ χροιὰν, στιλπνίζουσα γενομένη ὡς μεταλλικὴ ὑπάργυρος ἐπιφάνεια.

Ἀπέναντι τοιούτου ἐξαγομένου τοῦ χημικοῦ πειράματος ἡμῶν, εἵπετο λίαν φυσικῶς ἡ παράθεσις τοῦ γεγονότος πρὸς τὸ νεωστὶ ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Αἰτωλικοῦ καταδειχθὲν ἡφαίστειον γεωλογικὸν φαινόμενον, ἐξ οὗ ἀπέβη τότε ὁμοία τις ἀντιδραστικὴ ἐπίδρασις τοῦ ὑδροθειωμένου ἀερίου ἐπὶ τῶν μολυβδούχων οὐσιῶν, τῶν χρωματισμῶν τῶν τοίχων, καὶ τοῦ διὰ λιθαργύρου κοινοῦ ἐμπλάστρου. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη τῶν ὀξέων ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ χωνευτηρίῳ πεπυρακτωμένου ὀρυκτοῦ δὲν δικαιολογεῖ ἄρα ἀρκούντως τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ μνησθὲν γεωλογικὸν φαινόμενον δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς χημικῆς πράξεως, ἣν παρέστησεν ἡμῖν ἡ ἐνέργεια τῶν ἀντιδραστηρίων ὀξέων ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν πυράκτωσιν ἐν τῷ χωνευτηρίῳ ὑπολειφθείσης οὐσίας; — Εἰ μὴ συνέβη παρὰ τῷ ἐνταῦθα χωνευτηρίῳ τοῦ ἁπλοϊκοῦ τεχνίτου χρυσοχόου τυχαία τις, καὶ ἡμῖν, τῷ πρωτοπείρῳ χημικῷ, δυσεξήγητος πλάνη, δυνάμεθα ὄντως νὰ ἀναγάγωμεν τὰ ἐν τῷ μικροσκοπικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ χωνευτηρίου πεπραγμένα πρὸς τὰς πράξεις τοῦ μεγάλου ἡφαιστείου κλιβάνου, οὗτινος ἡ ὕπαρξις ὑπὸ τὰ βύθια τῆς λίμνης τοῦ Αἰτωλικοῦ τελευταῖον κατεδείχθη τόσον σαφῶς.—Τὸ μνησθὲν ὀρυκτὸν, ἡ σμηκτρὶς γῆ, ἐπὶ τῶν παραλίων τοῖς ὀφθαλμοῖς καταφανὴς, ἐπεκτείνεται ἀναμφιβόλως ἐπίσης ὑποθαλασσία πρὸς τὰ βύθια μέρη τῆς λίμνης, καὶ οὕτως παρέχεται ἄφθονον τὸ ὑλικὸν πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ὑδροθειωμένου ἀερίου, ὅπως συνέβη. Τῆς μεγάλης χημικῆς πράξεως ἐν τῷ χημικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Ἡφαίστου τὰ ἕτερα ἀναπόφευκτα στοιχεῖα νὰ ἀνεύρωμεν ἐπίσης οὐ πάνυ ἀκατόρθωτον μοὶ φαίνεται. Τὴν ἀναγκαίαν πρὸς πυράκτωσιν τοῦ λίθου θερμοκρα-

Digitized by Google

σίαν ὑπολογίζομαι ἐκ τῶν πρὸς τὰ βάθη τοῦ πλανήτου ἡμῶν ὑπερτέρων ταύτης διαβαθμίσεων, ἥνπερ δικαίως θέτομεν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Ὑπολείπεται μόνη ἡ ἀνεύρεσις τῶν ἀντιδραστηρίων ὀξέων, ἀλλὰ καὶ τούτων αἱ πηγαὶ οὔπω δυσεύρετοί εἰσιν, ἂν προσλάβωμεν εἰς βοήθειαν ἡμῶν τὰ παρ' ἄλλοις ἡφαιστείοις συμβαίνοντα, καὶ τοῖς γεωλόγοις γνωστὰ φαινόμενα τῆς ἀναπτύξεως διαφόρων ὀξέων ἀτμῶν ἐκ τῶν ὑπογείων κλιβάνων, οἷον ἀτμῶν τοῦ θειϊκοῦ καὶ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Καὶ οὕτως ἐν συνόψει δυνάμεθα φυσικώτατα νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ εἰς τὰ πέριξ τοῦ Αἰτωλικοῦ παρατηρηθέντα, πάντοτε ὅμως ἐν ὅλως ὑποθετικῷ τῷ ὑπολογισμῷ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς προγενεστέρας ὡς καὶ τῆς νῦν ἐκθέσεώς μου παρίσταμαι συνάμα ἐν δικαίῳ μεμψιμοιρῶν καὶ λυπούμενος διὰ τὴν ἔλλειψιν παντὸς καταλλήλου μέσου διευκολύνοντος τὴν ἐπὶ τόπου ἔρευναν ὁμοίων φυσικῶν φαινομένων. Λυποῦμαι ἐπίσης ὅτι πολλοί, οὐ πάνυ ἀδαεῖς περὶ τὰ φυσικά, ὡς ἰατροί, φαρμακοποιοί, διδάσκαλοι, καὶ ἕτεροι εὐμαθεῖς, παρίστανται ἀδιάφοροι θεαταὶ καὶ θεωροῦσιν ἀμέριμνοι τὰς σπανίας ταύτας πράξεις τῆς φύσεως. Ἀληθῶς ὅμως πλεῖστα τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς ἀκριβεστέραν ἔρευναν τῶν γεγονότων ἐλλείπουσι παρ' ἡμῖν, καὶ γὰρ χρόνου ἱκανοῦ δεῖται, καὶ δαπάνης οὐκ ὀλίγης. Οὕτω στερούμεθα τῶν κοινοτέρων ἐργαλείων πρὸς καταμέτρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου διδακτικῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, τῆς θερμοκρασίας τοῦ τε ἀέρος καὶ ὕδατος κ.λ. καὶ πρὸς χημικὴν ἐξέτασιν, ὡς πρὸς μικροσκοπίαν τῶν ἐν τῷ ὕδατι ἢ ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ πυθμένος νεωτέρων ἀποθέσεων, καὶ τὰ ἐλάχιστα μέσα ἐλλείπουσιν, οὔτε τοῦ ἁπλουστάτου ἐξεταστικοῦ χάρτου ἐξαιρουμένου. Ἀλλ' ἀδύνατον ἆρα νὰ ἀνατείλῃ φῶς τι ἐν τοιαύτῃ ἀτελεῖ τῶν πραγμάτων καταστάσει; καὶ ἐκ τίνος σημείου τοῦ ὁρίζοντος ἔδει πρῶτον νὰ ἀναμένωμεν τοιοῦτον; Χρέος κύριον τῆς ἰχνηλασίας ἐπὶ τοιούτων ἐκτάκτων φυσικῶν φαινομένων ἀναθέτει ἡ κοινωνία εἰς τὴν πολυπραγμοσύνην τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος φυσιοδιφῶν καὶ τῶν δημοσίων ὁδηγῶν τῆς ἐπιστήμης. Πέποιθα μὲν περὶ τοῦ ζήλου αὐτῶν, ἀλλὰ συνάμα χρὴ τῆς ἀρωγῆς καὶ τῆς παρακεντήσεως ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας, συναισθανομένων ἐπίσης ὅτι οὐκ εὐκαταφρόνητα καὶ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ συμφέροντα κρέμανται πολλάκις ἐκ τῆς ἐγκαίρου καὶ ὀρθῆς ἐκτιμήσεως τῶν φυσικῶν γεγονότων. Ὁπουδήποτε στραφῇ ὁ ὀφθαλμός, κατὰ πρῶτον τὰ τῆς φύσεως κρούουσι τὰ αἰσθητήρια τοῦ θεατοῦ, πάντα δὲ ἄνθρωπον μεγάλως ἐνδιαφέρουσι τὰ φύρδην μίγδην πρὸ τῶν ποδῶν ἐρριμένα φυσικὰ ἀντικείμενα, τὰ γεννήματα ἐπὶ τῇ παραγωγῇ αὐτῶν, τὰ δάση κλ. ἐπὶ τῇ καλλιεργείᾳ, οἱ ἰχθῦς ἐπὶ τῇ ἁλιείᾳ, τὰ μέταλλα καὶ ὀρυκτά, τὸ ἅλας καὶ ἡ σμύρις, ἐπὶ τῇ ἐπωφελεῖ διασκευῇ καὶ χρήσει αὐτῶν καὶ παντοῖα ἄλλα πρόκεινται.

Ἐν Μεσολογγίῳ 2[14 Φεβρουαρίου 188?.

Δρ Ξ. Νιδερ.

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἄνω μνημονευθεῖσα ἔκθεσις τοῦ κ. Γ. Παρλαπᾶ.

Ἡ πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐκτεινομένη θάλασσα, περιστοιχιζομένη πανταχόθεν ὑπὸ τῆς ξηρᾶς καὶ συγκοινωνοῦσα μεσημβρινῶς μετὰ τῆς θαλάσσης μόνον διὰ τῶν ἀψίδων τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς γεφύρας τοῦ Αἰτωλικοῦ, ἀποτελεῖ εἶδος λίμνης, ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος καὶ ἰδίως κατὰ τὸ μέσον ἔχει βάθος πλέον τῶν ἑξήκοντα μέτρων, καθ' ἃς ἔλαβον πληροφορίας. Εἰς τοὺς βαθυτάτους δὲ ταύτης μυχοὺς διαιτῶνται πολυπληθεῖς ἰχθύες, ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἐν ταῖς θαλάσσαις ταύταις, οἵτινες διαφεύγοντες τὰς συνήθεις τῶν ἁλιέων παγίδας, ὠοτοκοῦσιν ἐν ταῖς ἀκταῖς καὶ πολλαπλασιάζουσι τὰ εἴδη των διὰ τῆς γνωστῆς καὶ καταπληκτικῆς αὐτῶν γονιμότητος.

Καθ' ὡρισμένας τοῦ ἔτους ὥρας σμήνη ἐξ αὐτῶν πολυπληθῆ, διερχόμενα διὰ τῶν ἀψίδων τῶν γεφυρῶν ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, ἐμπίπτουσιν εἰς τοὺς καλαμίνους φραγμοὺς τοῦ πρώτου ἰχθυοτροφείου, ὅπερ ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καταφαίνεται εἶναι ὁ μόνος *Πόρος* αὐτῶν.

Καὶ κατὰ μὲν τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, καθ' ἃς οἱ ἰχθύες εἰσέρχονται ἐκ τῆς μεγάλης θαλάσσης εἰς τὴν ἐν λόγῳ λίμνην, ὁ Πόρος οὗτος μένει ἀνοικτός, ἀποφράσσεται δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν ἀποπειρῶνται οὗτοι νὰ ἐξέλθωσιν, ὁπότε καὶ συλλαμβάνονται.

Καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως καταφαίνεται, ὅτι ὁ περὶ τὴν λίμνην ταύτην ἐκτεινόμενος χῶρος ὑπέστη κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους οὐσιώδεις ἐδαφικὰς ἀλλοιώσεις. Τὸ κυκλοτερὲς σχῆμα τῆς λίμνης ταύτης, ὁ βαθύτατος αὐτῆς πυθμήν, τὰ κρημνώδη ὑψώματα τῶν παρὰ τὰς ἀκτὰς αὐτῆς βράχων, συνισταμένων τὸ πλεῖστον ἐκ θειούχου τιτάνου, ἡ μορφὴ τῶν πέριξ αὐτῆς λόφων, τὸ παρακείμενον χάσμα τῶν Κλεισωρειῶν, αἱ θειοῦχοι πηγαὶ τοῦ Μουστιάνου καὶ πολλὰ ἄλλα παραπλήσια, ἅτινα ἐπιτοπία ἔρευνα εἰδημόνων περὶ τὰ τοιαῦτα δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐξάρσεις καὶ συνιζήσεις τοῦ ἐδάφους ἐγένοντο κατὰ τὰ μέρη ταῦτα δι' ὑποχθονίου τινὸς δυνάμεως, ἥτις καὶ νῦν φαίνεται ἐνίοτε ἐπιδρῶσα, ἀλλὰ κατὰ βαθμὸν σχεδὸν ἀνεπαίσθητον.

Ἔκτακτον τοιοῦτόν τι γεωλογικὸν φαινόμενον, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑποβύθιός τις ἡφαιστεία ἔκρηξις ἔλαβε χώραν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ καὶ κατὰ τὴν 3 τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης διαρκούσης σφοδρᾶς καταιγίδος, οἱ κάτοικοι τῆς νήσου

Digitized by Google

τοῦ Αἰτωλικοῦ ᾐσθάνθησαν ἰσχυρὰν ὀσμὴν ὑδροθειωμένου ἀερίου, τὰ χρώματα τῶν οἰκιῶν ἠλλοιώθησαν, τὰ ἀργυρᾶ σκεύη ἐγένοντο μελανόχροα, τὸ δὲ ἐν τοῖς φαρμακείοις κοινὸν διὰ λιθαργύρου ἔμπλαστρον ἔλαβε χρῶμα ἐπάργυρον. Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης ἐκαλύφθη ὑπὸ πολλῶν πτωμάτων μεγάλων ἰχθύων· καὶ τούτων μὲν ὁ θάνατος ἐπῆλθεν ἴσως ἐξ ὑποβυθίου τινὸς ἐνεργείας ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς δυναμίτιδος, ἣν πρό τινος μετεχειρίζοντο καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς ἁλιείας. Οἱ ἐκ τοῦ ὑποβυθίου ὅμως ῥήγματος ἀνελθόντες ἀτμοὶ θείου ἢ ὑδροθειωμένου ἀερίου, διαλυθέντες ἐν τῷ ὕδατι, ἐπήνεγκον ἀκολούθως τὴν δηλητηρίασιν πλείστων ἄλλων ἰχθύων, οἵτινες φεύγοντες τὰ ἤδη τεθολωμένα καὶ σχεδὸν βορβορώδη ὕδατα τῆς λίμνης ταύτης, ἔσπευδον κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ἀκτάς, ὅπως διασωθῶσιν. Εἰς τούτων τὴν ἄγραν ἐπεδόθησαν οὐ μόνον οἱ ἁλιεῖς, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία τῆς πόλεως Αἰτωλικοῦ, ὡς καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἐργάται τῶν παρακειμένων κτημάτων.

Ἡ ἀπώλεια αὕτη τῶν ἰχθύων ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ καὶ διὰ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπικρατούσης σφοδρᾶς τρικυμίας, δι' ἧς ἀνεκινήθη ἡ ἐν τῷ πυθμένι ἐναποτεθεῖσα ἄφθονος ἰλὺς τοῦ πρό τινων ἐτῶν ὑπερεκχειλίσαντος καὶ εἰς τὴν λίμνην ταύτην εἰσβαλόντος ποταμοῦ Ἀχελῴου· ἡ μετακίνησις δὲ αὕτη τῆς ἰλύος κατὰ τὰ ἀβαθέστερα μέρη τοῦ ποταμοχώστου τούτου πυθμένος, ἐπέφερε τοιαύτην θόλωσιν καὶ σχεδὸν βορβορώδη ἀλλοίωσιν τῶν ὑδάτων, ὥστε ἡ ἀναπνοὴ καὶ ἡ ὕπαρξις τῶν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ ἰχθύων κατέστη ὅλως ἀνέφικτος. Σημειωτέον ὅμως ὅτι βιαιότεροι ἄνεμοι καὶ σφοδρότεραι τρικυμίαι ἐπισυμβᾶσαι καὶ ἄλλοτε κατὰ τὴν λίμνην ταύτην, οὐδέποτε ἐπήνεγκον ἀποτελέσματα τοιαῦτα.

Ὀκτὼ περίπου ἡμέραι εἶχον παρέλθει, ὅτε μετὰ τῶν κ. κ. Ξ. Νίδερ καὶ Ἠλ. Παππαδοπούλου ἰατρῶν, ἐπεσκέφθημεν τὸ μέρος τοῦτο, ἔνθα εἰσέτι παρετηροῦντο ἐπιπλέοντα πολλὰ πτώματα μεγάλων ἰχθύων· ἐπὶ τοῦ ἀβαθοῦς δὲ πυθμένος τῶν παραλίων διεφαίνοντο εἰσέτι λευκάζοντα τὰ πτώματα πολλῶν μικροτέρων τεθνεώτων ἰχθύων. Εἰς τὰ κατὰ τὸν διάπλουν ἡμῶν ἠρεμοῦντα ὕδατα τῆς πρὸ μικροῦ ἰχθυοβριθοῦς ταύτης θαλάσσης, οὐδεμία ἑτέρα ὀργανικὴ ὕπαρξις ἐφαίνετο κινουμένη, εἰ μὴ μόνον ἡ πλανωμένη σκιὰ τῶν περιϊπταμένων λάρων καὶ ἁλιαέτων.

Εἰς τοὺς ἰχθύας ἰσχύει ἴσως ὁ νόμος τῆς ἀλληλοφαγίας, τούτου δ' ἕνεκα ὁ φυσικὸς νόμος παρ' αὐτοῖς εἶναι πολὺ σπανιώτερος, ἢ εἰς τὰς λοιπὰς ὁμοταξίας τῶν ζῴων. Τοιουτοτρόπως δὲ προλαμβάνονται αἱ φρικαλέαι λοιμώδεις ἀναθυμιάσεις, ἃς ἤθελον διαχύνει τὰ σηπόμενα πτώματα πολλῶν ἑκατομμυρίων ἰχθύων, οἵτινες ἤθελον ἀποθνήσκει καθ' ἑκάστην ἐν ταῖς θαλάσσαις, ἐὰν μὴ οὗτοι ἀλληλοφαγοῦντο. Ἐν τῇ προκειμένῃ ὅμως περιπτώσει, αἱ λοιμώδεις αὗται ἀναθυμιάσεις προελήφθησαν ἐν μέρει μὲν διὰ τῆς γενικῆς, ὡς ἄνω εἴρηται, ἁλιείας, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς κατὰ παραγγελίαν τοῦ κ. δημάρχου Αἰτωλικοῦ γενομένης ταφῆς πάντων τῶν ὑπολειφθέντων καὶ ὑπὸ σῆψιν ἤδη εὑρισκομένων πτωμάτων τῶν ἰχθύων ἐν τῷ περιωρισμένῳ τούτῳ χώρῳ.

Παρ' ἄλλων ἴσως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ ποσὸν τῶν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ ἀπολεσθέντων ἰχθύων, ὡς καὶ ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὸ ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Πόρου ζημία, ἧς αἱ συνέπειαι θέλουσιν εἶσθαι ἐπαισθηταὶ καὶ κατὰ τὰ ἐπιόντα ἔτη.

Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ζητήματος ἂν κατεστράφη ἢ μὴ ὁλοσχερῶς ὁ ἐφετεινὸς γόνος τῶν ἰχθύων, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ διαιώνισις καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ὑδροβίων τούτων ὄντων ἐξασφαλίζεται οὐ μόνον διὰ τῆς ἐξαισίου αὐτῶν γονιμότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀβλαβοῦς συντηρήσεως τῶν ὠαρίων αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον μακρὸν χρόνον, ὥστε τινὲς φυσιολόγοι παρατηρήσαντες, ὅτι ταχέως ἀναφαίνονται ἰχθύες ἐν ταῖς λίμναις, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἔμειναν ξηραὶ καὶ πάλιν ἐπληρώθησαν ὕδατος, ἐπεξέτειναν τὴν περὶ αὐτομάτου γενέσεως ἐσφαλμένην ἰδέαν καὶ μέχρι τῶν ἰχθύων. Παρατήρησις ὅμως ἀκριβεστέρα ἀπέδειξεν, ὅτι χιλιάδες ὠαρίων γονιμοποιηθέντων ἤδη, διετηροῦντο ἐν τῇ ἰλύϊ, καὶ μόνον περίστασις ἁρμοδία ἀπῃτεῖτο, ὅπως ἐκκολαφθῶσι, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο διὰ τῆς ἐπανόδου τῶν ὑδάτων ἐν ταῖς λίμναις ταύταις. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ γόνου τῶν ἰχθύων τῶν διαιτωμένων εἰς λίμνας περιοριζομένας πανταχόθεν ὑπὸ ξηρᾶς.

Εἰς τὴν προκειμένην ὅμως περίστασιν, ἐὰν τὰ ὁπωσδήποτε ἀλλοιωθέντα ὕδατα τῆς λίμνης τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐπανῆλθον ἤδη εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν φυσικὴν κατάστασιν διὰ τῆς εἰσροῆς τῶν ἐν ταῖς ἀκταῖς πηγῶν καὶ ῥυάκων καὶ τῆς συγκοινωνίας αὐτῶν μετὰ τῆς λοιπῆς θαλάσσης, εἴτε κατεστράφη εἴτε μὴ ὁ ἐφετεινὸς γόνος τῶν ἰχθύων, νέοι ἰχθύες ἐκ τῆς μεγάλης θαλάσσης θέλουσι ταχέως ἀναπληρώσει τοὺς ἤδη ἀπολεσθέντας· ἀπαιτεῖται ὅμως χρονικόν τι διάστημα, ὅπως πάντες οἱ ἰχθύες οὗτοι καταστῶσι γόνιμοι καὶ πρὸς ἁλιείαν ἁρμόδιοι· γονιμώτεροι ἰχθύες εἰσὶν ἀναντιρρήτως οἱ ἀρχαιότεροι τὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι, οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν τοιούτων διῃτῶντο εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης ταύτης, καὶ ἑπομένως οὗτοι ἰδίως ἔπαθον ἐκ τῆς ὑποβυθίου ταύτης ἐκρήξεως.

Ὅθεν ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος ὅπως τὸ ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Πόρου ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ γονιμότητα καὶ παρέξῃ ἀφθόνους πρὸς ἁλιείαν ἰχθῦς εἶναι μὲν ἀόριστος, κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα ἀπαιτοῦνται δύο ἢ τρία ἔτη, ἐὰν μὴ ἐπέλθῃ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἑτέρα ὁμοία καταστροφή.

Digitized by Google

Τὰ μᾶλλον παθόντα εἴδη τῶν ἰχθύων εἰσί· 1) Ἐκ μὲν τῶν σπαροειδῶν τὸ γένος *τζιπούρα* καὶ ἡ κοινὴ σμαρίς. 2) Ἐκ τῶν κεφαλοειδῶν τὰ μεγαλείτερα εἴδη τοῦ γένους *κέφαλος* καὶ ὁ λευκίσκος ἢ λαυκῖνος. 3) Ἐκ τῶν περκοειδῶν οἱ λαύρακες καὶ πλεῖστα ἄλλα μικρότερα εἴδη ἐξ ἄλλων οἰκογενειῶν, οἷον γλῶσσαι, γωβιοί, βελόναι (ζαργάναι) κ.τ.λ.

Ἐν Μεσολογγίῳ, τὴν 8 Ἰανουαρίου 1882.

Γ. Παραλάπας.

Η ΚΑΛΗ ΜΟΙΡΑ

Μίαν ἡμέραν ἡ καλὴ Μοῖρα κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν ὅπως διανείμῃ εἰς τὰς θυγατέρας της, τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐνοίας, οὓς ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς.

Ὁ νάνος αὐτῆς Ἀμάραντος ἐσάλπισε τὸ κέρας, καὶ παρευθὺς νεᾶνις ἐξ ἑκάστου ἔθνους παρουσιάσθη εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου τῆς καλῆς Μοίρας.

Ἡ καλὴ Μοῖρα εἶπεν εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς φίλας της· «Ἐπιθυμῶ καμμία ἀπὸ ὑμᾶς νὰ μὴ παραπονεθῇ διὰ τὸ χάρισμα τὸ ὁποῖον θὰ τῇ δώσω· Δὲν εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν μου νὰ δώσω εἰς ὅλας τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἀλλ'ἆρά γε ἡ τοιαύτη ὁμοιότης τῆς δωρεᾶς δὲν θὰ κατέστρεφε πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἀξίαν; Ἐπειδὴ ὁ χρόνος εἶνε πολύτιμος εἰς τὰς Μοίρας, ὁμιλοῦσιν ὀλίγα· καὶ ἡ καλὴ Μοίρα λοιπὸν περάνασα τὸν λόγον της ἤρξατο τῆς διανομῆς τῶν δώρων της. Οὐδεμία τῶν νεανίδων ἐφάνη δυσηρεστημένη διὰ τὸ πρὸς αὐτὴν δοθὲν χάρισμα.

Ἔδωκεν εἰς τὴν νεάνιδα τὴν ἀντιπροσωπεύουσαν τὴν Ἱσπανίαν κόμην τόσῳ μέλαιναν καὶ τόσῳ μακρὰν ὥστε ἠδύνατο νὰ τῇ χρησιμεύσῃ ὡς *μαντίλλια*. Εἰς τὴν Ἰταλίδα ἔδωκεν ὀφθαλμοὺς ζωηροὺς καὶ φλογεροὺς, ὡς ἔκρηξιν Βεσουβίου ἐν μέσῃ νυκτί.

Εἰς τὴν Τουρκίδα εὐμελῆ εὐσαρκίαν καὶ ἡδυπάθειαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίδα ἔδωκε τὸ βόρειον σέλας ὅπως βάψῃ τὰς παρειάς της, τὰ χείλη της καὶ τοὺς ὤμους της.

Εἰς τὴν Γερμανίδα ἔδωκεν ὀδόντας, ὁμοίους πρὸς τοὺς ἰδικούς της, καὶ κάτι ἄλλο ὅπερ δὲν ἔχει μὲν περισσοτέραν ἀξίαν ἀπὸ τοὺς ὀδόντας ἀλλ' ὅπερ ἔχει καὶ αὐτὸ τὴν ἀξίαν του—καρδίαν εὐαίσθητον καὶ ἐπιρρεπῆ πρὸς τὸ ἀγαπᾶν.

Εἰς τὴν Ῥωσσίδα ἔδωκε τὴν μεγαλοπρέπειαν βασιλίσσης.

Κατόπιν εἰς τὰς λεπτομερείας μεταβᾶσα ἔθηκε τὴν εὐθυμίαν ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς Νεαπολίτιδος, τὸ πνεῦμα ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς Ἰρλανδῆς, τὴν καλλαισθησίαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Φλαμανδῆς, καὶ ὅτε δὲν τῇ ὑπελείφθη τίποτε πλέον ἠγέρθη ν' ἀπέλθῃ.

— Κ' ἐμένα; εἶπεν ἡ Παρισινὴ κρατοῦσα αὐτὴν ἀπὸ τῶν κυματιζόντων κρασπέδων τοῦ κυανοῦ αὐτῆς χιτῶνος.

— Πῶς; σ' ἐλησμόνησα σέ;

— Καθ' ὁλοκληρίαν, κυρία.

— Ἦσο παραπολὺ πλησίον μου καὶ διὰ τοῦτο δὲν σὲ εἶδον. Ἀλλὰ τί εἰμπορῶ νὰ κάμω τώρα; Ὁ σάκκος τῶν δώρων ἐκενώθη.

Ἡ Μοῖρα διελογίσθη ἐπὶ στιγμὴν, εἶτα δὲ ἀνακαλέσασα τὰς ἄλλας νεάνιδας εἶπε·—«Εἴσθε ἀγαθαὶ ἀφ' οὗ εἴσθε ὡραῖαι, εἰς σᾶς ἐναπόκειται νὰ ἐπανορθώσητε σοβαρότατον ἀδίκημα, τὸ ὁποῖον διέπραξα· ἐν τῇ διανομῇ μου ἐλησμόνησα τὴν Παρισινὴν ἀδελφήν σας. Παρακαλῶ ἑκάστην ὑμῶν ν' ἀφαιρέσῃ ἀφ' ἑαυτῆς μέρος τοῦ δοθέντος εἰς αὐτὴν χαρίσματος καὶ νὰ τὸ δωρήσῃ εἰς τὴν Παρισινήν μας. Θὰ χάσητε ὀλίγον, ἀλλὰ θὰ ἐπανορθώσητε πολύ.

Πῶς ν' ἀρνηθῶσιν εἰς τὴν Μοῖραν καὶ μάλιστα τὴν Καλὴν Μοῖραν;

Ἐπιχαρίτως αἱ νεάνιδες πᾶσαι προσῆλθον ἀλληλοδιαδόχως πρὸς τὴν Παρισινὴν καὶ ἔρριψαν πρὸς αὐτὴν παρερχόμεναι αὕτη μὲν μέρος ἐκ τῆς ὡραίας καὶ χλιδώσης μαύρης κόμης, ἐκείνη μέρος τῆς ῥοδαλῆς αὐτῆς χροιᾶς, ἡ ἄλλη ἀκτῖνάς τινας τῆς εὐθυμίας της, καὶ ἡ ἄλλη ὅσην ἠδυνήθη εὐαισθησίαν, καὶ οὕτω ἡ Παρισινὴ πτωχοτάτη, ἄσημος τὸ κατ' ἀρχὰς, ἐγένετο ἐν μιᾷ στιγμῇ διὰ τῆς διανομῆς ταύτης πλουσιωτάτη πασῶν τῶν συντρόφων της.

Ἡ Καλὴ Μοῖρα εἶχεν ἤδη ἀνέλθει εἰς τοὺς οὐρανοὺς μειδιῶσα.

Τοῦτο σημαίνει . . . Τί ἆράγε σημαίνει;

Α. Κ.

ΑΘΗΝΑΪΚΑ

Κατὰ τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τοῦ Ὑμηττοῦ, δύο περίπου ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ὥρας καὶ ἐντὸς κοιλώματος, ὅπερ περιστέφουσι τραχεῖς καὶ ἀπόρρωγες βράχοι, κεῖται ὁ *Καρέας*, ἀρχαῖον μοναστῆρι, ἤδη ἠρειπωμένον καὶ ὁσημέραι καταῤῥέον.

Ὁ *Καρέας* ἤκμαζεν ἄλλοτε, ἀλλ' ἤδη οὐδεὶς ἀκούει πλέον τὸ ἠρέμα κελαρύζον ἔξοχον αὐτοῦ ὕδωρ, τὰ δὲ κελλία ἔρημα, ἄνευ μοναχῶν, ἄνευ θυρῶν καὶ στεγῶν, λυπηρὰς διεγείρουσιν ἐντυπώσεις... Καὶ ὡσεὶ μὴ ἤρκουν τὰ τοσαῦτα ἐπισεσωρευμένα ἐρείπια, ἀπειροπληθεῖς λίθοι ἐκ τῶν πέριξ λατομείων κατέχωσαν τὴν αὐλὴν καὶ διέῤῥηξαν τὸν ναὸν, νομίζει δέ τις ὅτι οἱ ὑπερκείμενοι βράχοι τὸν ἐλιθοβόλησαν, τὸν Παρθενῶνα ἐκδικοῦντες... Ἀποπειρᾶσαι νὰ εἰσέλθῃς, πατεῖς ἕνα λίθον καὶ εὐθὺς παρασύρονται δέκα, ἐνῷ ἐπτοημέναι σαῦραι ἐξ αὐτῶν ἐκπηδῶσι ζητοῦσαι ἀλλαχοῦ καταφύγιον.

*
* *

Ἐκτὸς τῶν λυπηρῶν τούτων ἐντυπώσεων οὐδεμία ἄλλη θὰ διηγείρετο τῷ ἐπισκέπτῃ ἂν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραστάδος θύρας κελλίου τινὸς δὲν ἀνεγίνωσκε τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν, διὰ χαρακτήρων

Digitized by Google

μικρῶν μὲν πλὴν εὐλήπτων καὶ ἑλληνοπρεπῶν ἐπὶ πώρου λίθου γεγραμμένην.

Ι. Δ. ΠΑΛΑΜΑΣ.
Π. ΡΕΒΕΛΑΚΗΣ.
Σ. ΒΟΥΓΙΚΛΗΣ.
Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ.
Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.
Α. ΞΑΝΘΟΥ.
Ι. ΚΑΡΟΡΗΣ.
Σ. ΣΕΡΑΦΙΜΗΣ.
Γ. ΨΥΛΛΙΔΗΣ.

ΑΩΙΕ
ΜΑΙΟΥ Γ.

Ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς ἁπλῆς ταύτης ἐπιγραφῆς ἱερώταται ἀναβλαστάνουσιν ἀναμνήσεις· διότι βλέπει τις ὅτι ὁ ἐκ Μεσολογγίου Ἰωάννης Παλαμᾶς, ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλος τῆς Φιλομούσου Ἑταιρίας, τοῦ καθιδρύματος ἐκείνου ἐν ᾧ παρεσκευάζετο ἡ ἐθνικὴ ἀναγέννησις, πέντε Ἀθηναῖοι μαθηταί του, Δαμασκηνὸς (Πετράκης) λόγιος μοναχὸς, Ἀνδρέας Ξάνθης, Ἰωάννης Καρόρης, Στάμος Σεραφεὶμ καὶ Γεώργιος Ψύλλας, οἱ μὲν ὁπλαρχηγοὶ, οἱ δὲ πληρεξούσιοι καὶ βουλευταὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, δύο μέλη τῆς Φιλομούσου Ἑταιρίας Πέτρος Ῥεβελάκης λόγιος Ἀθηναῖος καὶ ὁ μετὰ δύο ἔτη ἀποθανὼν ὑπέργηρως δημογέρων Ἀθηνῶν Σωτηριανὸς Ἀλεξάνδρου (Γέροντας) πατὴρ τοῦ κατὰ τὸ 1821 δημογέροντος Ἀγγέλου, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ὁ Σπυρίδων Βουγιουκλῆς ἐπιδέξιος Ἀθηναῖος μουσικὸς καὶ στιχουργὸς, ἐξῆλθον τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τὴν 3 Μαΐου 1815 καὶ καθ' ὡραίαν βεβαίως ἀττικὴν πρωΐαν, καθ' ἣν ἡ κυρτότης τῆς γῆς καὶ ἡ κοιλότης τοῦ οὐρανοῦ ἡμιλλῶντο ἐπὶ θελγήτροις, καὶ παρὰ τὸ γῆρας τινῶν καὶ τὸ ἐπίπονον τῆς ὁδοῦ ἐξέδραμον εἰς Καρέαν, ὅπως μακρὰν τῶν τουρκικῶν ὀφθαλμῶν ἑορτάσωσι τὸν Μάϊον, μακρὰν τῶν τουρκικῶν ὤτων ᾄσωνται τῆς ἐθνικῆς ἀνοίξεως τὰ ᾄσματα καὶ συνευωχούμενοι ἀνακοινώσωσιν ἀλλήλοις τὰ περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως ὄνειρα . . . Ὁποίας ἐνθουσιώδεις προπόσεις νὰ ἀπήγγειλαν τότε, ὁπόσα πύρινα δάκρυα νὰ ἔσπεισαν ἐπὶ τῆς κρατούσης τὸ κύπελλον χειρὸς, ὁπόσα περιπαθῆ βλέμματα νὰ ἐξετόξευσαν πρὸς τὸν Παρθενῶνα διὰ τῆς μικρᾶς τοῦ μοναστηρίου θύρας, ἥτις ὁμοιάζει, κατὰ περιηγητήν τινα, πρὸς *πλαίσιον* περικλεῖον τὴν ἱερωτέραν τοπογραφίαν!..

*
* *

Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένων ζῇ, ὅπως τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀφηγηθῇ ἡμῖν, τὰ δὲ ὀνόματά των πρὸ πολλοῦ διὰ ξένης χειρὸς ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τοῦ τάφου των ἐχαράχθησαν. . . . Ἀλλ' οὐδὲ τάφου ἠξιώθησαν πάντες, τίς οἶδε δὲ ποῦ ἐῤῥίφθη τοῦ Ξάνθη τὸ πτῶμα, ἀποθανόντος ἐν τῇ Ἀκροπόλει κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ! Τίς οἶδε ποῦ κεῖνται ἐσκορπισμένα τοῦ Ῥεβελάκη τὰ ὀστᾶ, ὅστις ὑπέργηρως ὢν κατὰ τὸ 1821 ἀπεκαρτέρησεν, ὡς ὁ Ἰσοκράτης, ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του, καὶ διέμεινε τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς μετὰ πολυκρίθμου στρατοῦ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπελεύσεως τοῦ Ὀμὲρ Βριώνη . . . Ἐὰν ὅμως ἐπὶ ὀλίγας ἔτι ἡμέρας ἔζη, θὰ ἔβλεπε τὸν φοβερὸν Βριώνην πυροβολούμενον ἐν μέσῳ τῷ στήθει ὑπὸ τοῦ λησμονηθέντος Δήμου Ῥουμπέση, σωζόμενον ὡς ἐκ θαύματος διὰ τῆς ἐθελοθυσίας σωματοφύλακός του, ῥίπτοντα κατὰ γῆς τὸ ξίφος καὶ ἔκφοβον τρεπόμενον μετὰ τῆς στρατιᾶς του εἰς φυγήν!

*
* *

Ἐάν τις τῶν ἐκδρομῶν φίλος πρὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ *Καρέα* διέλθῃ, ἂς μὴ ἀπαξιώσῃ νὰ ἐπίσχῃ τὸ βῆμα πρὸ τοῦ μικροῦ κελλίου, διότι τὰ ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ κεχαραγμένα ὀνόματα ἀνήκουσιν εἰς ἄνδρας, οἵτινες πολὺ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ἠγάπησαν.

Δ. Γρ. Κ.

Ἀρχαῖαι ποιναὶ κατὰ τῶν καταλυόντων

ΤΗΝ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΝ

Ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε κρεωφαγήσει τὴν Τεσσαρακοστὴν, κατεδικάζετο εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον (!), ὁ δὲ κρεωπώλης, ὅστις ἤθελε πωλήσει αὐτὸ, ἐμαστιγοῦτο καὶ ἐβασανίζετο δημοσίᾳ. Ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς διατάγμασι τοῦ ἔτους 780 ἀναγινώσκομεν ὅτι Κάρολος ὁ μέγας, θέλων νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Σάξωνας νὰ ἀσπασθῶσι τὸν Χριστιανισμὸν, διεκήρυξεν ὅτι ὅσοι αὐτῶν δὲν ἤθελον στέρξει νὰ βαπτισθῶσιν, ἢ ἤθελον κρεωφαγήσει τὴν Τεσσαρακοστὴν, θὰ ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου. Ἐν ἔτει 1522 διαταγῇ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Sens ἐμαστιγώθη καὶ κατεδικάσθη εἰς δημοσίαν μετάνοιαν ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ κάτοικός τις καλούμενος Passeigne, διότι ἐν Τεσσαρακοστῇ ἔφαγε φασόλια παρεσκευασμένα μετὰ λαρδίου. Ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Γ' κατηργήθη μὲν ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, διετηρήθη ὅμως ἐν ἰσχύϊ ἡ τῆς μαστιγώσεως κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς νηστείας. Οὐχ ἧττον αὐστηραὶ ποιναὶ ἐπεβάλλοντο καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἑπόμενον γεγονὸς, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Saint-Edme ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ αὐτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς. Ἐν ἔτει 1823 τέσσαρες

Digitized by Google

ἄνδρες, εὑρισκόμενοι κατά τινα παρασκευὴν εἰς ξενοδοχεῖόν τι τῆς Céret, ἐζήτησαν καὶ τοῖς ἔφεραν διὰ τὸ γεῦμα αὐτῶν *κοτελέττας*. Ἐπειδὴ τὸ ξενοδοχεῖον ἦτο ἐκ τῶν πολὺ συχναζομένων, τὸ πρᾶγμα παρετηρήθη· πάραυτα δὲ γενομένης καταγγελίας ἐκλήθησαν ἐνώπιον τοῦ εἰσαγγελέως, καὶ κατεδικάσθησαν ὡς ἔνοχοι προσβολῆς τῆς θρησκευτικῆς ἠθικῆς εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν καὶ 300 φράγκων πρόστιμον. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κρεοπώλης τις ἐν Ῥώμῃ συλληφθεὶς ἤχθη εἰς τὴν πλατεῖαν Fontana di Travi καὶ ἐστιγματίσθη διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου, διότι εἶχεν ὑποπέσει εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς ἐν ἡμέρᾳ Παρασκευῆς κρεωφαγίας!

Η ΜΥΓΔΑΛΙΑ

Α'

Τ' ἄσπρο της φόρεμα μὲ χάρι
Κουνεῖ 'ςὲ ἥλιου ἀγκαλιὰ
Ἡ μονοκόρη τοῦ Φλεβάρη,
Ἡ ἀνθισμένη μυγδαλιά.

Ἡ φύσις ὅλη φοβισμένη
Ἀπὸ τὸ κρύο τὸ πολὺ
Θαρρεῖς τὴ μυγδαλιὰ προσμένει
Γιὰ ν' ἀναζήσῃ ἡ δειλή!

Λευκὴ σημαία τὴν εἰρήνη
Μέσα 'ς τὸν πόλεμο μηνᾷ,
Κ' ἡ μυγδαλιὰ τὴν καλοσύνη
'Σ τὰ χιονισμένα μας βουνά.

Β'

Γιὰ ὅλα τἄνθη ἡ λαλιά μου
Ἔχει τραγοῦδι χαροπό,
Μὰ πειὸ πολὺ τὴ μυγδαλιά μου
Ἀγάπησα καὶ ἀγαπῶ...

Γλυκειὰ τῆς ἄνοιξις παρθένα,
Νεράϊδα, ὅλη εὐωδιά,
Μὲ τἄνθη σου τὰ μαδημένα
Στεφάνωσέ μου τὴν καρδιά.

Ἐσὺ ποὺ μὲ τὰ ἄνθη μόνα
Φέρνεις καλὸν καιρό, λευκή,
Διῶξε τὸν ἄγριο χειμῶνα
Καὶ φέρε ἄνοιξι κ' ἐκεῖ!

Γεωργιος Δροσινης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐγωϊσμὸς πρόωρος.

Εἶνε ἐννέα τῆς νυκτὸς καὶ ἡ *μαμὰ* ἑτοιμάζει τὸν Μίμην καὶ τὸν Νίκον διὰ νὰ τοὺς βάλῃ νὰ κοιμηθοῦν.

Ὁ Μίμης πρῶτος τρυπόνει ὑπὸ τὸ ἐφάπλωμα καὶ καταλαμβάνει τὸ μέσον τῆς κλίνης.

— Καλά, κύριε, ἐσὺ ἐξηπλώθηκες ὡραῖα εἰς τὴ μέση, μὰ τί θέσι ἀφίνεις καὶ γιὰ τὸν ἀδελφό σου;

— Τὰ δύο πλάγια, μαμά!

*
* *

Ὁ κ. Σ... ἐπανῆλθεν ἄρτι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπου διέτριψεν εἰκοσαετίαν ὅλην.

Προχθὲς διερχόμενος διὰ τῶν Χαυτείων ἀπαντᾷ ἀρχαῖον συμμαθητήν, οὗτινος ἡ ἐνδυμασία μαρτυρεῖ οὐχὶ τόσῳ ἀνθηρὰ οἰκονομικά.

— Ὦ! φίλτατε Σ... ἀρχαῖε συμμαθητά... Καλῶς ἦλθες...

— Εὐχαριστῶ... ἀλλὰ μὲ συγχωρεῖτε... δὲν σᾶς ἐνθυμοῦμαι.

— Πῶς; δὲν θυμᾶσαι τὸν φίλον σου Δ!.. ἐκεῖνα τὰ καλὰ χρόνια... Θυμᾶσαι, τότε τὰ εἴχαμεν ὅλα κοινά· μία τσέπη οἱ δύο, ὁ ἕνας ἔπαιρνεν ἐλεύθερα ἀπὸ τὸν ἄλλον...

— Ἄ! ἄ! θυμοῦμαι, ναί... καὶ αὐτὸς ὁ ἄλλος ἤμουν πάντοτε ἐγώ!

*
* *

Ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ Ἀθηνῶν.

Δικάζεται θρησκευτικός τις σύλλογος ἐπὶ αἱρέσει.

Ὁ *πρόεδρος*. Εἶνε αἱ γυναῖκες μέλη;..

Μάρτυς. Ζάχαρι, κύριε πρόεδρε!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Πολλάκις τῆς γυναικὸς ἡ ἀρετὴ πρέπει νὰ εἶνε πολὺ μεγάλη, διότι ἀνάγκη νὰ ἀρκέσῃ διὰ δύο πρόσωπα.

*** Ὅπως ἀναδειχθῇ τις μέγας ἀνάγκη τὸ ἄτομόν του νὰ ἐξαφανίζεται ἐν τοῖς ἔργοις του.

*** Μία μόνη ὑπάρχει εὐτυχία, ἡ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος, μόνη παρηγορία, ἡ τῆς ἐργασίας, μόνη ἀπόλαυσις, ἡ τοῦ καλοῦ. (Βασίλισσα τῆς Ῥουμανίας).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ μεταξὺ τοῦ Ἀμερικανοῦ Slosson καὶ τοῦ Γάλλου Vignaux ἀγὼν σφαιροπαιξίας ἐτελείωσεν εἰς μεγάλην δόξαν τοῦ ἐξ Ἀμερικῆς ἀγωνιστοῦ. Ἀξιοσημείωτοι εἶνε οἱ ὅροι τοῦ ἀγῶνος τούτου, καθ' ὃν ἐκτὸς τοῦ μεταξὺ αὐτῶν ἐκ 10,000 φρ. στοιχήματος, πολλὰ ἕτερα σημαντικὰ τοιαῦτα μεταξὺ τῶν παρισταμένων συνήφθησαν.

Εἰς τὰς τέσσαρας τοῦ σφαιριστηρίου γωνίας ἐχαράχθη διὰ κιμωλίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 75 ἑκατοστομέτρων ἀπ' αὐτῶν γραμμή τις, ἀποτελεσθέντος οὕτω τριγώνου. Ὁ παίζων δὲ δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ πλείονας τῶν δύο βολῶν, ὅταν αἱ δύο σφαῖραι καθ' ὧν διηύθυνε τὴν τρίτην εὑρίσκοντο ἐντὸς τοῦ διαγραφέντος τριγώνου.

Διὰ νὰ ἠδύνατο δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς βολὰς αὐτοῦ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ἔπρεπε μετὰ τὴν δευτέραν βολὴν ἡ μία τοὐλάχιστον σφαῖρα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ τριγώνου.

Οἱ εἰδήμονες τοῦ σφαιριστηρίου δύνανται νὰ ἐκτιμήσωσι τὸ μέγεθος τῆς δυσκολίας, ἥτις ἐκ τοῦ ὅρου τούτου ἐπέρχεται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λεγομένης ἀμερικανικῆς σειρᾶς.

Digitized by Google

Κατὰ τὴν πρώτην ἑσπερίδα ἐκέρδησεν ὁ κ. Slosson, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη ὁριςικῶς νικητὴς καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἑσπερίδα, καθ' ἣν μεγίστη ταραχὴ ἐγένετο ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς αἰθούσης τοῦ σφαιριστηρίου. Τοσοῦτον ἦτο τὸ ἐν αὐτῇ πλῆθος, ὥστε μόλις μετὰ δύο καὶ πλέον ὥρας ἐτοποθετήθη τοῦτο.

Τὸ πᾶν ἀνετράπη, κραυγαὶ δὲ καὶ συριγμοὶ ἠκούοντο. Τὴν ἐννάτην καὶ ἡμίσειαν ὥραν αἱ θύραι ἐκλείσθησαν πρὸς μεγάλην δυσαρέσκειαν τῶν ἀγορασάντων ἤδη εἰσιτήρια.

Ἡ δεξιὰ ὅμως θύρα διερρήχθη, ἐξ οὗ θόρυβος ἀνήκουστος ἐγένετο· τὰ πρὸ τοῦ καφενείου μικρὰ δένδρα κατεςράφησαν, οἱ φανοὶ ἐθραύσθησαν, πολλαὶ δὲ κυρίαι ἐλειποθύμησαν. Μόλις ἠδυνήθησαν νὰ καταπαύσωσι τὴν ἀταξίαν ταύτην οἱ παρεμβάντες ἀστυνομικοὶ κλητῆρες.

Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο 3000 ἄνθρωποι ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Μελοδράματος ἐν τῇ ὁδῷ Halevy καὶ ταῖς δενδροστοιχίαις εὑρισκόμενοι, παρηκολούθουν τὰς ἐκτελουμένας ὑπὸ τῶν κ.κ. Vignaux καὶ Slosson σειράς· τὸ ποσὸν τῶν βολῶν ἐδείκνυτο διὰ φωτεινῶν ἀριθμῶν εἰς τὴν δευτέραν ὀροφὴν τοῦ Grand-Hotel τοποθετουμένων.

Ὅτε ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη κατὰ τὴν 9 καὶ 1[2 ὥραν, ὁ κ. Slosson εἶχε 2,490 βολάς, ὁ δὲ κ. Vignaux 2,084. Τὴν 10 ὥραν ὁ Slosson ἔφθασε τὰς 2,552 ὁ δὲ Vignaux 2,170.

Μετὰ λαμπράν τινα σειρὰν ὁ Vignaux εἶχεν ἐν ὅλῳ 2,304 βολὰς κατὰ τὴν 10 καὶ 1[4· ἀλλὰ ὁ Slosson δὲν ἔμεινεν ὀπίσω, διότι κατὰ τὰς 11 ὥρας καὶ 1[4 ὅτε καὶ ἐγένετο διακοπή, ὁ ἀμερικανὸς εἶχε φθάσει τὰς 2,782 βολάς, ἐνῷ ὁ κ. Vignaux εἶχε μόνον 2,343.

Ἰδοὺ τὸ ὁλικὸν ἀποτέλεσμα·

Ὁ Slosson ἔκαμε τὰς 3,000 βολάς, ἐνῷ ὁ Vignaux 2,553.

Παρατεταμέναι ἀνευφημήσεις ὑπεδέχθησαν τὴν νίκην τοῦ ἀμερικανοῦ παίκτου.

Τὸ ἑξῆς νόστιμον ἀνέκδοτον ἀναφέρεται περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρός.

Πολλοὶ ξένοι ἐρχόμενοι πρὸς ἐπίσκεψίν του ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ αὐτόγραφα· ὁ δὲ Δουμᾶς ὃν ἠνώχλουν αἱ ἀπαιτήσεις αὗται ἀπεκρίνετο πάντοτε.

— Τίποτε εὐκολώτερον ἀπὸ αὐτό, φθάνει μόνον νὰ κάμητε ὅ,τι θὰ σᾶς εἴπω. Θὰ πορευθῆτε εἰς τὸ πρῶτον τυχὸν καφενεῖον καὶ θὰ ζητήσητε τὸν ἐμπορικὸν ὁδηγὸν τῶν Παρισίων. Δὲν θὰ ἐξοδεύσητε περισσότερα ἀπὸ 50 λεπτά. Ἀνοίξατε αὐτὸν εἰς τὸ στοιχεῖον Δ. καὶ ζητήσατε τὸ κεφάλαιον *δικαστικὸς κλητήρ*. Κατόπιν σημειοῦτε τὸ γραφεῖον ὁποιουδήποτε μέλους τοῦ ἐντίμου τούτου σωματείου, λαμβάνετε ἓν ὄχημα καὶ διευθύνεσθε καθ' ἣν ἐσημειώσατε διεύθυνσιν. Ἐκεῖ ἐστὲ βέβαιος ὅτι θὰ εὕρετε χωρὶς ἄλλο αὐτόγραφόν τι ἰδικόν μου, δηλ. χρεωστικόν τι γραμμάτιον ἀπλήρωτον. Ἐξοφλεῖτε τὸ κεφάλαιον καὶ τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καὶ λαμβάνετε αὐτό.

Ἀναγινώσκομεν ἐν ῥωσσικῇ ἐφημερίδι ὅτι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τοῦ Κιέβου διεξαχθήσεται κατ' αὐτὰς πολιτική τις δίκη περιεργοτάτη καὶ μοναδικὴ μέχρι τοῦδε εἰς τὸ εἶδός της. Γραῖά τις δέσποινα, ἡ χήρα τοῦ στρατηγοῦ Sch.... κατοικοῦσα εἰς Κίεβον, προβλέπουσα τὸν προσεχῆ αὐτῆς θάνατον ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετά τινος ἐργολάβου κηδειῶν πρὸς κανονισμὸν ἐκ τῶν προτέρων τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἐνταφιασμὸν αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο συνῆψαν συμβολαιογραφικὸν συμβόλαιον, ἐν ᾧ ὡρίζετο τὸ χρῶμα τοῦ ὑφάσματος, δι' οὗ ἤθελε καλυφθῇ τὸ φέρετρον, ὡρίζετο τὸ νεκρώσιμον ἅρμα, ὁ ἀριθμὸς τῶν περὶ τὸ φέρετρον ἀναφθησομένων κηρίων καὶ ὁ χρόνος ἐφ' ὃν ταῦτα ἤθελον εἶσθαι ἀνημμένα· ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερέων οἵτινες ἔμελλον ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ἐκφοράν κ.τ.λ. Ἡ γραῖα ἐπλήρωσε τὸ συμφωνηθὲν ἐπὶ τούτοις ποσὸν τῷ ἐργολάβῳ, ὅστις ἔδωκεν αὐτῇ τακτικὴν ἀπόδειξιν παραλαβῆς. Καὶ οὕτω τὸ πᾶν εἶχε τακτοποιηθῆ ὁριστικῶς, ὅταν αἰφνιδίως ἡ κυρία Sch... ἔσχε τὴν φαντασιοπληξίαν νὰ μεταβῇ εἰς Μόσχαν ὅπως ἐκεῖ πληρώσῃ τὸ κοινὸν χρέος. Συνεπῶς αὕτη ἀπήτησε παρὰ τοῦ ἐργολάβου τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ καταβληθέντος αὐτῷ ποσοῦ, ἢ τοὐλάχιστον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμφωνηθέντων ἐν Μόσχᾳ ἀντὶ τοῦ Κιέβου. Ἀλλ' ὁ ἐργολάβος ἠρνήθη τοῦτο ἐξ οὗ καὶ ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴ ὑπὸ τῆς κυρίας Sch.... ἥτις δικασθήσεται προσεχῶς ἐνώπιον τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου τοῦ Κιέβου.

Ἐν τῇ Εὐέλπιδι Ἄκρᾳ ἀνεκαλύφθη ὅτι ἡ πόλις Himberley εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ ἀδαμαντωρυχείου, ἕνεκα δὲ τούτου ἤρξαντο νὰ κατεδαφίζωσι τὰς ἀποτελούσας αὐτὴν οἰκίας, καθόσον τὰ γήπεδα ἐπὶ τῶν ὁποίων αὗται εὑρίσκονται, ἔχουσι τιμὰς ἐπὶ τοῦ παρόντος μυθώδεις.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Βασιγκτῶνι νομισματοκοπείου ἐδημοσίευσε τὴν ἀκόλουθον στατιστικήν :

Κατὰ τὸ ἔτος 1880 τὰ μεταλλεῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν παρήγαγον ἐν ὅλῳ 75 ἑκατομμύρια δολλαρίων, ἐνῷ κατὰ τὸ 1879 παρήγαγον 80. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου 20 ἑκατομμ. παρήχθησαν ἐν Κολοράδῳ, ἐξ ὧν 17 εἰς ἄργυρον· 16 ἑκατομ. ἐν Νεβάδᾳ, ἐξ ὧν 5 εἰς χρυσόν· 2,400,000 ἐν Ἀριζόνῃ· 5 ἑκατομμ. ἐν Οὐτάχῃ· 550,000 ἐν Νέῳ Μεξικῷ. Τὸ διάσημον μεταλλεῖον Comstock τῆς Νεβάδας ἀπήνεγκε μόνον 6,500,000 δολλαρίων, ἡ δὲ Καλλιφορνία 18 ἑκατομμ. ἐξ ὧν τὰ 17 εἰς χρυσόν.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ.—Ἐν σελ. 106 (β' στήλη, τελευταίῳ στίχῳ) τοῦ προηγουμένου φύλλου τὴν λέξιν κακῶς διορθωτέον καλῶς.

ΑΘΗΝΗΣΙ,— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 322 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.–Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι –Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 28 Φεβρουαρίου 1882

Ἐκ τῆς «Εὐφροσύνης», τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος δράματος τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, παραλαμβάνομεν τὴν ἑπομένην ἀφήγησιν, ἐν ᾗ διὰ στόματος τῆς Νάσως, τροφοῦ τῆς Εὐφροσύνης ζωηρῶς περιγράφεται

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΧΟΡΜΟΒΟΥ

ΝΑΣΩ

Ἦτο πρὸ ἐτῶν
κοντὰ σ' τὸ Τεπελένι, χώραν τουρκικήν,
τὸ Χόρμοβον, χωρίον Χριστιανικόν.
Τὸ Τεπελένι ἦτο ἡ αἱμοβαφὴς
ἑνὸς θηρίου φωλεά, ποῦ λέγεται
τὴν σήμερον βεζίρης, ἀλλὰ πρὸ ἐτῶν
εἰκοσιπέντε ἴσως καὶ ἐπέκεινα
Βελῆ-Ζαδὲς 'Αλῆ-μπεης ἐλέγετο.
Εἰς τὴν ἰδίαν ἦσαν φωλεὰν μ' αὐτὸν
καὶ δύο τίγρεις, Χάμκω ἡ μητέρα του,
κ' ἡ ἀδελφή του Χαϊνίτσα

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

Μάλιστα.
Ὤ, τίς δὲν τὰς γνωρίζει ; τίς δὲν ἤκουσε
τὰ δύο φοβερὰ αὐτὰ ὀνόματα ;

ΝΑΣΩ

κ' αἱ δύο λυσσασμέναι γιὰ τὸ Χόρμοβον
καὶ γιὰ τοὺς Χορμοβίτας. Τέλος ὁ 'Αλῆς,
τὴν λύσσαν ποτισμένος καὶ τὸ μῖσός των,
μὲ δυὸ χιλιάδες ῥίχνεται σ' τὸ Χόρμοβον.
Ὤ, καὶ νὰ ἦσουν τότ' ἐκεῖ καὶ νά 'βλεπες
νὰ τρέχουν αἱ γυναῖκες μὲ τοὺς ἄνδρας των
νὰ τοὺς ξεπροβοδίζουν εἰς τὸν πόλεμον,
ἄλλαις ἐκεῖ νὰ κλαίουν καὶ νὰ δέρνωνται,
ἄλλαις νὰ ξεῤῥιζώνουν ταῖς πλεξίδες των
καὶ ἄλλαις νὰ καταρῶνται καὶ νὰ βλασφημοῦν
τὸν ἄπιστον 'Αλῆν καὶ τὴν μητέρα του.
Ἤμουν ἐκεῖ κ' ἐγὼ μὲ τὴν μητέρα μου
καὶ μὲ τὰς ἀδελφάς μου. 'Κείναις ἔκλαιαν,
ἐγὼ—μικρὴ ἀκόμα—ἔμεν' ἄφωνη,
καὶ ἐκρατοῦσα μόνον τὴν μητέρα μου
ἀπὸ τὸ φόρεμά της. 'Ενικήθησαν
οἱ ἀσεβεῖς, καὶ πρῶτος εἰς φυγὴν τραπείς,
κατησχυμμένος ὁ 'Αλῆς ὑπέστρεψε
σ' τὸ Τεπελένι. Ὡς τὸν εἶδεν, ὥρμησεν
ἡ Χάμκω μανιώδης κατεπάνω του,
καὶ πτύουσά τον κατὰ πρόσωπον, «Δειλέ,
κρημνίσου ἀπ' ἐμπρός μου!» τοῦ ἐφώναξε,
«Ἄμε νὰ κλώθῃς σ' τὸ χαρέμι νήματα.
Τὰ ὅπλα δὲν ἁρμόζουν εἰς τὰς χεῖράς σου,
ἡ ἠλακάτη μόνον».

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

Ὅλ' ἀληθινά.
Τὰ ἤκουσ' ἀπὸ τόσους ἀπαράλλακτα.
Τοιαύτη μόνον μήτηρ ἦτο δυνατὸν
υἱὸν τοιοῦτον νὰ γεννήσῃ.

ΝΑΣΩ

Ἱκανὰ
παρῆλθον ἔτη, καὶ ὁ πρὶν ἐχθρὸς 'Αλῆς
ὁ ἄκρος ἦτο φίλος τῶν Χορμοβιτῶν.
Νεόνυμφη ἀκόμα ἐναννούριζα
μίαν ἡμέραν ἥσυχη τὸν Χρῆστό μου,
δέκα μηνῶν ἀγόρι. Ἔξαφνα πυκνοὺς
τουφεκισμοὺς ἀκούω· σ' τὸ παράθυρον
προβάλλω, πλὴν δὲν βλέπω τὸ παραμικρόν.
Καθίζω, καὶ σ' ὀλίγον ὁ τουφεκισμὸς
ἀρχίζει πάλιν. Πάλιν ἐσηκώθηκα.
Οἱ γείτονές μου ψιθυρίζουν. Ἔλειπεν
ὁ ἄνδρας μου, καὶ ὁ φόβος μ' ἐκυρίευσε.
Κάνω νὰ τρέξω σ' τοῦ πατρός μου, μὴ ἐκεῖ
μάθω τί τρέχει· ἀλλὰ μόλις ἤνοιξα
τὴν θύραν κ' εἶδα μαῦρα σύννεφα καπνοῦ
τὴν χώραν νὰ σκεπάζουν, καὶ ὑπόκωφος
βοὴ νὰ τὴν σαλεύῃ. Γέροντες, παιδιά,
γυναῖκες, ὅλοι ἔῤῥιχναν ξεφωνητά,
ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἤκουε τί ἔλεγαν.
Μακρόθεν μετ' ὀλίγον γοερὰ κραυγὴ
ἀλλ' ὀξυτάτ' ἠκούσθη : «Φωτιὰ καὶ σπαθὶ
σ' τὸ Χόρμοβον! Σωθῆτε!» Ἦτο ὁ 'Αλῆς
μὲ τοὺς Τουρκαλβανούς του, ὅπου ἔξαφνα
ἐπιδραμόντες ἔβαζαν φωτιὰ παντοῦ
καὶ ἔσφαζαν τὸν κόσμον εἰς τὸ Χόρμοβον.
'Απὸ τὸν φόβον ἔτρεμα ὁλάκερη.
Ἔκαμα μιὰ νὰ τρέξω, ἀλλ' ἀδύνατον.
Θεὸς καὶ τὸ παιδί μου ἐνθυμήθηκα.
'Ανέβηκα, τὸ πῆρα, κ' ἔξω ἔτρεξα
νὰ πάγω σ' τοῦ πατρός μου. Πλὴν πυκνότατον
τὸ πλῆθος εἰς τὸν δρόμον μ' ἔσπρωξεν ἀλλοῦ,
ἀπ' ὅπου μόλις εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς
μπόρεσα νὰ γυρίσω καὶ νὰ τὸν δῶ, ἀχ!
ζωσμένον ἀπὸ φλόγας. «Βοηθήσατε»
ἐφώναξα, καὶ τρέχω. 'Απὸ τὰ μαλλιὰ
ἕνας Τουρκαρβανίτης μὲ σπαθὶ γυμνὸ
μ' ἁρπάζει καὶ μὲ σέρνει!

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ [περιαλγῶς ψελλίζουσα].

Παντοδύναμε!

Digitized by Google

ΝΑΣΩ

Ἔξαφνα τότ' ἕνα πελέκι ἄστραψε,
καὶ ὁ τουρκαρβανίτης ἐκυλίσθηκε
σ' τὰ χώματα μαζί μου. Ἀπ' τὰ χέρια του
μ' ἀδράχνει τότε χέρι δυνατώτερο
καὶ μὲ σηκώνει. Ἦτανε ὁ ἄνδρας μου.
Ἁρπάχνει τὸ παιδί μου — Ἄχ, Φροσύνη μου!
σ' τὴν ἀγκαλιά μου τὸ καϋμένο ἦτανε
συμμαζεμμένο, σὰν νὰ ἔννοιωθε, χωρὶς
νὰ βγάλῃ ἄχνα— τὸ φιλεῖ, σ' τὸν κόρφο μου
τὸ βάνει πάλιν, μὲ φιλεῖ, καὶ δείχνοντας
τὸν δρόμο, ποῦ τὸ πλῆθος πῆρε φεύγοντας
«Τρέξε ἐκεῖ, μὲ λέγει, τρέξε γρήγορα,
μαζὶ μ' ἐκείνους!»—«Τάσο μου, ἐφώναξα
ἐγώ, ποῦ μὲ ἀφίνεις;»—«Κάμε γρήγορα
ὅ,τι σὲ λέγω» εἶπε μὲ προστακτικὴν
φωνὴν ἐκεῖνος. «Διὰ τοὺς γονεῖς ἐγὼ
καὶ συγγενεῖς μας θὰ φροντίσω γρήγορα,
καὶ τρέχομεν κατόπι καὶ σᾶς φθάνομεν.
Πήγαινε, τρέξε».—Ἔτρεξα καὶ ἔφθασα
τὸ πλῆθος ὅπου ἔφευγαν.

[Μικρὰ παῦσις].

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

Καὶ ὕστερα;

ΝΑΣΩ

Μακρὰν τῆς χώρας φεύγοντες ἐσώθημεν.
Καὶ ἄλλοι μέν, καθὼς κατόπιν ἤκουσα,
σ' ταῖς Κυδωνιαῖς ἐφύγαν τῆς Ἀνατολῆς,
ἄλλοι σ' τὴν Βουλγαρίαν ἐσκορπίσθηκαν,
καὶ ἄλλοι πῆγαν εἰς τὸ Βουθρωτόν. Ἐγὼ
εἰς τοῦ Ἀργυροκάστρου τὰ βουνὰ καθὼς
ἐφθάσαμεν, ὀπίσω ἔμειν' ἀπ' αὐτούς,
προσμένουσα εἰς μάτην, φεῦ, τὸν ἄνδρα μου
καὶ τοὺς γονεῖς νὰ ἴδω καὶ οἰκείους μου.
Ἀπελπισθεῖσα τέλος πρὸς τὸ Χόρμοβον
τὸ βῆμα στρέφω, καὶ εἰς βράχον ὑψηλὸν
ἀνέβηκα νὰ ἴδω τὴν πατρίδα μου.
Ζητῶ νὰ τὴν ἀνεύρω με τὸ βλέμμ', ἀλλὰ
δὲν βλέπω παρ' ἐρείπια καπνίζοντα
ἐκεῖ ποῦ ἦτον ὡς προχθὲς τὸ Χόρμοβον.
Ὢ, τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἐβάσταξα·
ἔκλαυσα τότε, ἔκλαυσα κ' ἐθρήνησα.
Ἀπὸ ἐκεῖ σ' τὴν χώραν ἐκατέβηκα,
ἀλλ' οὔτε δρόμον οὔτε συνοικίαν κἂν
ἀναγνωρίζω. Προχωρῶ ἐπάνω εἰς
ζεστὴν ἀσβόλην καὶ διασκελίζουσα
κορμιὰ νεκρῶν καὶ μέλη ἢ ἡμίκαυστα
ἢ ἀπανθρακωμένα καὶ κατάμαυρα.
Ὑπάγω πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἔκειτο
ἡ πατρικὴ οἰκία, ὡς ὑπέθετα.
Ἐκεῖ κοιτάζω ἓν πρὸς ἓν τὰ πτώματα·
ἀλλὰ εἰς μάτην· ἦσαν ὅλ' ἀγνώριστα.
Φωνάζω τότε κ' ἐξ ὀνόματος καλῶ
τὸν σύζυγόν μου, τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς.
Κανεὶς δὲν ἀποκρίνετ' ἀπὸ πουθενά.
Πλὴν μετ' ὀλίγον ἀσθενῆ ψιθυρισμὸν
ἀκούω κάπου. Τρέχω πρὸς αὐτὸν εὐθύς,
καὶ βλέπω Τουρκογύφτους ποῦ ἐσκάλιζαν
εἰς τὴν ἀσβόλην. Ἔσφιξα τὸ τέκνον μου
'ς τὴν ἀγκαλιά μου καὶ ὠπισθοδρόμησα,
ἀπὸ τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην ἄφωνος
καὶ παγωμένη. Ἔτρεξα καὶ ἔφυγα.
Τὸν δρόμον τότ' ἐπῆρα πρὸς τὰ Γιάννινα,
ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὸ ψῦχος τρέμουσα,
ὡς καὶ ἀπὸ τὴν πεῖναν—νῆστις πρὸ τριῶν
ἡμερονύκτων ἤμην,—μὲ φορέματα
σχισμένα εἰς τοὺς λόγκους, ὅπου ἔτρεχα,
καὶ ἀπὸ τὴν ἀσβόλην μαῦρα. Ἔτρεχα
ὅσον μποροῦσα. Ἔξαφν' ἄκουσα φωνὰς
καὶ τρέχω. Ἦσαν πλῆθος γυναικόπαιδα
δεμένα, καὶ σὲ μία βρύσι κάθουνταν
μὲ τοὺς Τουρκαρβανίταις ποῦ τὰ ἔσερναν
εἰς τὴν σκλαβιάν· τοὺς φθάνω καὶ ἡμιθανὴς
ἔπεσα χάμου. «Ὤ, δι' ὄνομα Θεοῦ,
λίγο ψωμί, φωνάζω, λυπηθῆτέ με!»
εἰς τὸ σχοινὶ τῶν ἄλλων οἱ Τουρκαλβανοὶ
μὲ ἔδεσαν κ' ἐμένα, καὶ ψωμὶ ξηρὸν
ἕνα κομμάτι μ' ἔῤῥιξαν. Ἐγνώρισα
ταῖς σκλαβωμέναις· ἦσαν Χορμοβίτισσαις,
καθὼς κ' ἐκείναις παρευθὺς μ' ἐγνώρισαν.
Ταῖς ἐρωτῶ, τί ἔγεινεν ὁ ἄνδρας μου;
Μὲ λέγουν, Ἐσκοτώθη. Ὁ πατέρας μου;
Κ' ἐκεῖνος. Ἡ μητέρα, τὰ ἀδέλφια μου;
οἱ συγγενεῖς μου; Ἄλλοι κατεσφάγησαν,
ἀλλ' εἰς τὰς φλόγας ζῶντες κατεκάησαν.
Πρὶν φθάσω τὸ κομμάτι τὸ ξηρὸ ψωμὶ
νὰ τὸ τελειώσω, ἔπεσ' ἀπ' τὰ χέρια μου.
Δὲν ἐκρατούμην· τῶν δακρύων ἔσπασεν
ὁ χείμαρρος, καὶ τότε ἤρχισαν μ' ἐμὲ
τοὺς θρήνους καὶ αἱ ἄλλαι, καὶ μετ' οὐ πολὺ
ὅλος ἐκεῖ ὁ λόγκος ἀπὸ τοὺς κλαυθμοὺς
τῶν γυναικῶν ἀντήχει καὶ τῶν Ἀλβανῶν
τὰς βλασφημίας κ' ὕβρεις. Ἀπ' τὰ Γιάννινα
ἦλθαν κατόπιν πλούσιοι Χριστιανοὶ
σ' τοὺς Ἀρβανίταις καὶ μᾶς ἐξηγόρασαν.
Ἐμένα μ' ἐξηγόρασ' ὁ πατέρας σου,
γιατὶ 'ταν φίλος τοῦ πατρός μου, καὶ ἀπ' ἐκεῖ
ξεκίνησα μαζί του γιὰ τὰ Γιάννινα.
Σ' τὸν δρόμον — δοκιμάζω, Εὐφροσύνη μου,
σ' τὸν δρόμον νὰ βυζάξω τὸ παιδί μου, καὶ
— πῶς νὰ τὸ εἴπω, ὦ Θεέ μου τοῦτο, πῶς; —
ἦτο νεκρόν. Ἀκούεις, κόρη μου; νεκρὸν
τὸ ὀρφανόν μου, τὸ βασανισμένον μου,
τὸ δυστυχές μου τέκνον.

[Συνέχει δι' ὑπερτάτης βίας τοὺς λυγμούς της].

—Τό 'φερα νεκρὸν
ἐδῶ σ' τὰ Ἰωάννινα καὶ τό 'θαψα.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ [ἔνδακρυς].

Ὦ σὺ δυστυχεστάτη πάσης γυναικός,
ταλαίπωρή μου Νάσω, ὦ γλυκειά μου
καὶ ἀκριβή μητέρα!

Digitized by Google

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 121

Ἀλλ' ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Κλαὶν δὲν ἦτο ὁ μαρκήσιος ὁ μόνος πάσχων· δὲν ἀναφέρομεν τὴν κυρίαν Βωμπέρ, ἥτις εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ ταραχὴν μὴ προβλέπουσα αἴσιον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεώς της, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλένη καὶ ὁ Βερνάρδος εἶχον καὶ αὐτοὶ ἀπολέσει τὴν γαλήνην καὶ τὴν φαιδρότητά των. Ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ πρὸ πολλοῦ ἠρώτα ἑαυτήν, διατὶ γράφουσα πρὸς τὸν Ῥαοὺλ δὲν ἐτόλμησέ ποτε νὰ πληροφορήσῃ αὐτὸν περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Βερνάρδου; Ἐφοβεῖτο ἴσως, μὴ ὁ νεαρὸς βαρῶνος, ὅστις οὐδέποτε ἠνέχθη τὸν Σταμπλῆ, χλευάσῃ αὐτήν. Ἀλλὰ διατί οὐδ' εἰς τὸν Βερνάρδον ἀνέφερέ ποτε ὅτι ἦτο μεμνηστευμένη μὲ τὸν υἱὸν τῆς βαρωνίδος; Ἐνίοτε ἐφαίνετο αὐτῇ ὅτι ἐξαπατᾷ καὶ τὸν μὲν καὶ τὸν δέ. Διατί ἀπό τινος καιροῦ ἀόριστος φόβος κατελάμβανεν αὐτὴν ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ῥαούλ; Διατί, ἐνῷ πρότερον αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ μνηστῆρός της ηὐχαρίστουν, ἐὰν ὄχι κατέθελγον αὐτήν, διατί νῦν δὲν διήγειραν ἐν τῇ καρδίᾳ της εἰ μὴ παράδοξον ἀνησυχίαν; Εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐρωτήσεις ὁ νοῦς αὐτῆς ἐταράττετο· ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον ταῦτα τὰ θλίβοντα αὐτήν· ἐνόει προσέτι ὅτι συνέβαινον περὶ αὐτὴν μυστηριώδη καὶ ὕποπτα πράγματα· ἡ μελαγχολία τοῦ πατρός της, ἡ αἰφνίδιος ἀναχώρησις τοῦ Ῥαούλ, ἡ παρατεταμένη αὐτοῦ ἀπουσία, οἱ τρόποι τῆς βαρωνίδος, ταῦτα πάντα ἐφόβιζον τὴν ἀθώαν καὶ λεπτὴν ἐκείνην συνείδησιν, ἣν ἡ ἐλαχίστη πνοὴ ἤρκει νὰ ταράξῃ· ὅθεν ὠχρότης ἐκάλυψε τὰς ῥοδοχρόους πρότερον παρειάς της καὶ νέφος μελαγχολίας ἐσκίασε τοὺς ὡραίους αὐτῆς ὀφθαλμούς. Ὅπως δὲ ἐξηγήσῃ τὴν ταραχὴν καὶ τὴν θλῖψιν, ἣν ᾐσθάνετο ὁσάκις εὑρίσκετο πλησίον τοῦ Βερνάρδου, προσεπάθησε νὰ μισήσῃ αὐτόν, ἀνεγνώρισεν ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ ξένος ἐκεῖνος εἰσῆλθεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός της, διετάραξε τὴν γαλήνην καὶ τὴν εὐδαιμονίαν της, κατηγόρησεν αὐτὸν ἐνδομύχως, διότι ἐδέχθη τοσοῦτον εὐκόλως φιλοξενίαν παρ' οἰκογενείας, ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχεν ἀπογυμνώσει· ἐσκέφθη ὅτι θὰ ἦτο καλλίτερον, ἀντὶ νὰ μένῃ ἐνταῦθα ἀργός, ἐὰν ἀνεχώρει καὶ ἐὰν ἀφιέρωνε τὴν νεότητα καὶ τὴν ἀνδρίαν του ὑπὲρ εὐγενεστέρου σκοποῦ, δυσηρεστήθη διότι δὲν εὕρισκεν εἰς αὐτὸν περισσοτέραν ὑπερηφάνειαν ἢ ἀξιοπρέπειαν καὶ προσεπάθησε νὰ προσκολληθῇ δι' ὅλης αὐτῆς τῆς δυνάμεως εἰς τὸν κύριον Βωμπέρ· οὕτω λοιπὸν ἐκλαμβάνουσα τὴν εὐσυνειδησίαν αὐτῆς ὡς μῖσος, ἀπεμακρύνθη βαθμηδὸν τοῦ Βερνάρδου, παρῃτήσε τοὺς μετ' αὐτοῦ περιπάτους, δὲν ἐνεφανίζετο πλέον εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ ἔζη ἀποσυρμένη εἰς τὸ δωμάτιόν της. Ἀλλ' ὁ Βερνάρδος, περιορισθεὶς εἰς τὴν συναναστροφὴν τοῦ μαρκησίου καὶ τῆς βαρωνίδος, ἀφ' ὅτου ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ ὅπως καλύπτῃ διὰ τῆς ἀθωότητος καὶ τῆς καλλονῆς της τὰς ῥᾳδιουργίας τὰς ὑφαινομένας πέριξ αὐτοῦ, ἔγεινε σκυθρωπός, ἰδιότροπος καὶ ὀξύθυμος. Ἀλλὰ τότε ὁ μαρκήσιος ἔλαβεν αἴφνης ἀπόφασιν ἀξίαν ὅλων ἐκείνων τῶν ἐπιθέτων, ἅτινα ἡ madame de Sévigné ἐπεσώρευσεν ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν της, καθ' ἣν ἀνέφερε τὸ συνοικέσιον ἐγγονῆς τινος Ἑρρίκου τοῦ τετάρτου μετὰ δευτεροτόκου υἱοῦ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Γασκόνων, ἀπεφάσισε δηλαδὴ νὰ παραβῇ τὰς ἀρχάς του, νὰ καταπνίξῃ τὸ μῖσός του καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν ἐκείνην, ἣν ὁ κύριος Δετουρνὲλ ὑπέδειξεν αὐτῷ ὡς μόνον μέσον σωτηρίας.

Ι'

Ἀφ' ὅτου ὁ μαρκήσιός μας ἔσχε τὴν συνομιλίαν ἐκείνην μετὰ τοῦ κυρίου Δετουρνέλ, δὲν ἠδυνήθη πλέον οὔτε νὰ φάγῃ, οὔτε νὰ κοιμηθῇ· διότι μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, χάρις εἰς τὸ εὐτράπελον τοῦ πνεύματός του, χάρις εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα τοῦ χαρακτῆρός του, εἶχε δυνηθῆ νὰ διατηρήσῃ ἐλπίδας τινάς· δὲν εἶχε μὲν πλέον, εἶναι ἀληθές, τὴν ἀγέρωχον ἐκείνην εἰρωνείαν, ἣν ἔδειξε κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ συχνότατα ἐπανεύρισκε τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν εὐθυμίαν τοῦ χαρακτῆρός του· διότι τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὡμοίαζε πρὸς εὐκίνητον ψυχήν, ἥτις καίτοι πληγωθεῖσα ἵπτατο εἰσέτι ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος, ὅτε ὁ ἀποτρόπαιος ἐκεῖνος νομομαθής, συλλαβὼν αὐτήν, τὴν προσήρμοσε ζῶσαν ἐπὶ τῆς πραγματικότητος διὰ σιδηρᾶς καρφίδος· καὶ ἔκτοτε ὁ μαρκήσιος ὑφίστατο διηνεκὲς μαρτύριον. Τί νὰ γείνῃ; Τί ν' ἀποφασίσῃ; Ἡ μὲν ὑπερηφάνεια παρεκίνει αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ μέγαρον τῶν προγόνων του καὶ ν' ἀποσυρθῇ ἀξιοπρεπῶς, ἀλλ' ὁ ἐγωϊσμὸς ἦτο ἐντελῶς ἀντιθέτου γνώμης· διότι ἐὰν ἡ ὑπερηφάνεια προέτεινεν αὐτῷ ἰσχυροὺς λόγους, ὁ ἐγωϊσμὸς ἀντέταττεν ἄλλους ἐπίσης ἰσχυρούς, ἐὰν οὐχὶ ἰσχυροτέρους. Τὸ γῆρας ἐπήρχετο, ἡ ἀρθρῖτις ἐβασάνιζεν αὐτὸν καὶ εἰκοσιπενταετὴς ἐξορία καὶ στερήσεις εἶχον θεραπεύσει αὐτὸν ἐκ τῶν ἱπποτικῶν ἐνθουσιασμῶν τῆς νεότητος, ἡ δὲ πτωχεία ἦτο αὐτῷ τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαχθὴς καθ' ὅσον εἶχεν ἄλλοτε γνωρίσει αὐτὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Διὰ νὰ εἴπωμεν δὲ τὰ πάντα, καίτοι οὐδένα ἄλλον ἠγάπα περισσότερον ἑαυτοῦ, ἐλάτρευεν ὅμως τὴν θυγατέρα του καὶ ἡ καρδία του ἐθλίβετο ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἡ ὡραία ἐκείνη ὕπαρξις ἡ ἐγκλιματισθεῖσα ἐν τῇ πολυτελείᾳ καὶ τῇ λαμπρότητι, ἔμελλε πάλιν νὰ ζήσῃ ἐν τῇ ψυχρᾷ καὶ μελαγχολικῇ ἀτμοσφαίρᾳ, ἥτις περιέβαλλε κατ' ἀρχὰς τὴν κοιτίδα της. Ἐδίσταζε λοιπόν· πλεῖστοι ἄλλοι καίτοι μὴ ἑξηκοντούτεις, καίτοι μὴ πάσχοντες ὑπὸ ἀρθρίτιδος καὶ μὴ ἔχοντες ὡς δικαιολόγησιν θυγατέρα ἀξιολάτρευτον, ἤθελον διστάσει ὡς αὐτός· ἀλλ' ὅθεν καὶ ἂν ἐστρέφετο ὁ κύριος Λασεγλιέρ, δὲν ἔβλεπεν εἰ μὴ τὴν καταστροφὴν ἢ τὴν αἰσχύνην καὶ οὐδ' αὐτὴ

Digitized by Google

ή κυρία Βωμπὲρ μὲ τὸ ἀμετάβλητον αὐτῆς,—*Θὰ ἴδωμεν, θὰ περιμείνωμεν*,— ἠδύνατο πλέον νὰ καθησυχάσῃ αὐτόν. Ἐκτὸς τούτου ὁ εὐπατρίδης μας ᾐσθάνετο ἐνδόμυχον δυσαρέσκειαν κατ' αὐτῆς διὰ τὸ ταπεινὸν πρόσωπον, ὅπερ ἐπὶ ἓξ ἤδη μῆνας ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ὑποκρίνηται. Εἰς συμπλήρωσιν δὲ τῶν δυστυχιῶν του, ἀπό τινος καιροῦ ὁ Βερνάρδος μετέβαλεν ὕφος καὶ τοῦτο ἐφόβιζε τὸν μαρκήσιον· ὅθεν ἀφ' ὅτου ἡ Ἑλένη δὲν ἔθελγε πλέον αὐτοὺς διὰ τῆς παρουσίας της, αἱ ἡμέραι παρήρχοντο μελαγχολικαὶ καὶ αἱ νύκτες ἔτι μελαγχολικώτεραι· διότι τὴν μὲν πρωΐαν, μετὰ τὸ πρόγευμα εἰς τὸ ὁποῖον δὲν παρευρίσκετο πλέον ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, ὁ Βερνάρδος ἀφίνων τὸν μαρκήσιον εἰς τὰς σκέψεις του, ἐξήρχετο ἔφιππος καὶ δὲν ἐπανήρχετο εἰ μὴ τὴν ἑσπέραν καὶ τότε σκυθρωπότερος καὶ πλέον εὐερέθιστος παρ' ὅσον εἶχεν ἀναχωρήσει. Τὴν δὲ ἑσπέραν, μετὰ τὸ γεῦμα, ἡ Ἑλένη ἀπεσύρετο ἀμέσως εἰς τὰ δωμάτιά της καὶ ὁ Βερνάρδος ἔμενε μόνος εἰς τὴν αἴθουσαν μετὰ τοῦ μαρκησίου καὶ τῆς βαρωνίδος, ἥτις ἀποτεθαρρυμμένη, ὡς ἦτο, δὲν ἤξευρε πλέον τί νὰ ἐπινοήσῃ ὅπως καταστήσῃ τὰς ἀτελευτήτους ἐκείνας ὥρας ὀλιγώτερον μελαγχολικάς. Ἀλλ' ὁ Βερνάρδος ἔρριπτεν ἐνίοτε ἐπ' αὐτῶν βλέμμα τόσον παράδοξον, ὥστε ἔκαμνεν ἀμφοτέρους νὰ φρικιῶσι· διότι αὐτός, ὁ ὑπομείνας τὰ πάντα ἐν ὅσῳ ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἦτο ἐκεῖ, ἐξήπτετο νῦν καὶ ἠρεθίζετο μὲ τὸ παραμικρόν, ἀντὶ δὲ ν' ἀφηγῆται πολέμους, ἦτο πάντοτε ἕτοιμος ὁ ἴδιος εἰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας. Ὅτε δὲ ἀπεσύρετο χωρὶς νὰ θλίψῃ τὴν χεῖρα τοῦ γηραιοῦ εὐπατρίδου, κάτωχρος καὶ ψυχρὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ὀργῆς, μένοντες οἱ δύο οὗτοι μόνοι παρὰ τὴν ἑστίαν ἐθεώρουν ἀλλήλους ἐν σιγῇ.

— Λοιπόν, κυρία βαρωνίς; ἔλεγεν ὁ μαρκήσιος.

— Λοιπὸν, κύριε μαρκήσιε, θὰ ἴδωμεν, θὰ περιμείνωμεν, ἐπανελάμβανεν εἰσέτι ἡ κυρία Βωμπέρ. Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ μαρκήσιος ἐβυθίζετο πάλιν εἰς τὰς θλιβεράς του σκέψεις· διότι ἡμέραν μεθ' ἡμέραν περιέμενεν ἐναγωνίως, ὅτι ἤθελε προσκληθῇ νὰ κενώσῃ τὴν θέσιν. Καὶ δὲν ἦτο τοῦτο μόνον τὸ ταράττον αὐτόν, ἀλλ' ἐγνώριζε πρὸς τούτοις κάλλιστα, ὅτι ἦτο ἐν τῷ τόπῳ, ὡς εἶπεν ὁ κύριος Δετουρνέλ, ἀντικείμενον ἐμπαιγμοῦ καὶ μίσους, αἱ δὲ ἀνώνυμοι ἐπιστολαί, ἐνασχόλησις ἀρκετὰ συνήθης εἰς τοὺς ἐπαρχιώτας, παρεῖχον καθ' ἑκάστην νέαν ἀφορμὴν θλίψεως εἰς τὴν ἤδη ἀλγοῦσαν καρδίαν του· διότι ἡμέρα δὲν παρήρχετο χωρὶς νὰ λάβῃ μίαν· καὶ αἱ μὲν ἐχλεύαζον αὐτὸν ὡς ἀριστοκράτην, αἱ δὲ κατηγόρουν αὐτὸν ὡς ἀγνώμονα, ὡς ζητοῦντα ν' ἀποκληρώσῃ τὸν υἱόν, ἀφοῦ πρῶτον δολίως ἀπεγύμνωσε τὸν πατέρα· αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν συνωδεύοντο καὶ ὑπὸ γελοιογραφιῶν, αἵτινες ἐπιτυχέστατα συνεπλήρουν τὰ περιεχόμενα τῆς ἐπιστολῆς. Ἦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀγχόνη, ἀφ' ἧς ἐκρέματο γελοῖός τις παριστῶν μαρκήσιον ἀναμφιβόλως. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀνησυχίας του αἱ ἐφημερίδες, ἃς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἤκουσε τὴν γνωμοδότησιν ἐκείνου τοῦ δικανικοῦ χρησμοῦ ἀνεγίνωσκε προσεκτικῶς, ἔβριθον τρομερῶν προρρήσεων καὶ καθ' ἑκάστην τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων παρωμοιάζετο πρὸς πυρπολικὸν ἕτοιμον ν' ἀνατινάξῃ τὴν μόλις ἐπανορθωθεῖσαν μοναρχίαν. Οὕτω λοιπὸν οἱ λόγοι τοῦ σατανικοῦ γέροντος ἐπεβεβαιοῦντο καθ' ἑκάστην καὶ ὁ κύριος Λασεγλιὲρ περίφοβος δὲν ὠνειρεύετο πλέον εἰ μὴ ἐπαναστάσεις, φυλακίσεις καὶ λαιμητόμους. Τὴν νύκτα ἀκούων τοὺς συριγμοὺς τοῦ ἀνέμου ἀνεκάθητο ἔντρομος ἐπὶ τῆς κλίνης του, νομίζων ὅτι ἤκουσε τὸν μασσαλιωτικὸν παιᾶνα· τέλος ὅτε καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς ἀγωνίας κατώρθωνε νὰ κοιμηθῇ, ἔβλεπε καθ' ὕπνον τὴν εἰδεχθῆ μορφὴν τοῦ νομομαθοῦς, ὅστις διανοίγων τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης του, ἐφώνει αὐτῷ· — «Νύμφευσον τὴν θυγατέρα σου μετὰ τοῦ Βερνάρδου». Ἀλλ' ὁ μαρκήσιος δὲν ἦτο ἐκ τῶν δυναμένων νὰ μείνωσιν ἐπὶ πολὺ εἰς τοιαύτην δύσκολον θέσιν· διότι δὲν εἶχεν οὔτε τὴν ὑπομονήν, οὔτε τὴν ἐπιμονὴν τῶν δραστηρίων καὶ ἰσχυρῶν χαρακτήρων. Ἄπελπις λοιπόν, τεταραγμένος, προσπαθῶν ἐναγωνίως νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀδιεξόδου στενωποῦ ἔνθα ἀπεπλάνησαν αὐτὸν καὶ μὴ κατορθώνων τοῦτο, ἐφαίνετο, ὅτι ἔμελλε νὰ καταφύγῃ εἰς βίαιόν τι κίνημα, ἀλλ' οὐδείς, μηδὲ τῆς κυρίας Βωμπὲρ ἐξαιρουμένης, ἠδύνατο νὰ προΐδῃ ὁποία βόμβα ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ, ἐκτὸς τοῦ κυρίου Δετουρνὲλ τοῦ θέσαντος τὸ πῦρ εἰς τὴν θρυαλλίδα.

Ἑσπέραν τινὰ τοῦ Ἀπριλίου ἡ κυρία Βωμπὲρ καθημένη μόνη μετὰ τοῦ μαρκησίου ἐφαίνετο σύννους καὶ τεταραγμένη· τὸ βλέμμα της ἦτο προσηλωμένον ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς τῆς ἑστίας καὶ ἐὰν παρετήρει τις αὐτὴν προσεκτικῶς, ἠδύνατο νὰ πεισθῇ ὅτι κρυφία τις ἀνησυχία κατετάραττεν αὐτήν· εἶχε τὸ μέτωπον συνωφρυωμένον· ἤθελε δέ εἴπει ὅτι ὁ ἐγωϊσμὸς συνέστελλε βιαίως τὰ ἄλλοτε μειδιῶντα χείλη της· καὶ πραγματικῶς ἡ γυνὴ ἐκείνη εἶχε σπουδαίους λόγους ν' ἀνησυχῇ· διότι ὡς ἔβαινον τὰ πράγματα, ἡ λύσις προεμηνύετο ἀπελπιστική· ἤρχιζε λοιπὸν ἤδη νὰ ἐρωτᾷ ἑαυτήν, μήπως ἀντὶ νὰ περιπλέξῃ ἄλλους εἰς τὰ δίκτυά της ἐνέπεσεν αὐτὴ ἡ ἰδία ἐντὸς αὐτῶν; Ἦτο ἀναμφισβήτητον πλέον, ὅτι ὁ Βερνάρδος ζῶν ἐν τῷ μεγάρῳ Λασεγλιέρ, ἔζη ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ οἴκῳ· ναὶ μὲν δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀπολέσει ἐντελῶς πᾶσαν ἐλπίδα, ἀλλὰ προέβλεπεν ὅτι πιθανώτερον ἦτο ὅτι τάχιον ἢ βράδιον ὁ κύριος Λασεγλιὲρ καὶ ἡ θυγάτηρ του ἤθελον προσκληθῇ νὰ κενώσωσι τὴν θέσιν. Ἡ βαρωνὶς λοιπὸν ἐσχεδίαζεν ἤδη ποίαν διαγωγὴν ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ· διότι δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ νυμφευθῇ ὁ υἱός της τὴν δεσποινίδα Λασεγλιὲρ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης προικὸς ἢ τῆς νεότητος, τῆς χάριτος καὶ τῆς καλλονῆς της

Digitized by Google

καὶ ἐσκέπτετο ἤδη τίνι τρόπῳ ἤθελε ἀποσύρει ἀπ' αὐτῆς καὶ ἀπὸ τοῦ πατρός της τὸν λόγον καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Ῥαούλ. Τοῦτο ἦτο ἀπό τινων ἑβδομάδων τὸ αἴτιον τῆς ἀνησυχίας, ἣν προσεπάθει νὰ κρύπτῃ.

Ἀλλ' ἐνῷ τοιαῦτα διελογίζετο ἡ κυρία Βωμπέρ, ὁ μαρκήσιος καθήμενος πλησίον αὐτῆς ἦτο καὶ αὐτὸς βυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις του· διότι ἐζήτει νὰ εὕρῃ τίνι τρόπῳ ἤθελε προκαλέσει τὴν μάχην, ἣν ἐσχεδίαζε, καὶ πῶς ἔμελλε ν' ἀποσύρῃ ἀπὸ τῆς βαρωνίδος καὶ τοῦ υἱοῦ της τὸν λόγον καὶ τὴν χεῖρα τῆς Ἑλένης.

— Ὁ ἀτυχὴς μαρκήσιος, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ἡ βαρωνὶς ῥίπτουσα ἐνίοτε ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα λαθραῖον. Ποία συμφορὰ δι' αὐτὸν ἐὰν καταντήσωμεν ἕως ἐκεῖ! Τὸν γνωρίζω· παρηγορεῖται ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι ὅ,τιδήποτε ἤθελε συμβῇ αὐτῷ ἡ θυγάτηρ του θέλει γείνει βαρωνὶς Βωμπέρ. Μὲ ἀγαπᾷ, τὸ γνωρίζω, καὶ εἶναι εἴκοσι σχεδὸν ἔτη, ἀφότου συνείθισε μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ οἰκογενειακοί μας δεσμοὶ θέλουσι συσφιγχθῆ ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ γάμου τῶν τέκνων μας· εἶναι ἐξαίρετος φίλος! πόθεν θέλω ἀντλήσει τὸ θάρρος νὰ πληγώσω αὐτὸν καὶ νὰ καταστρέψω τὴν τελευταίαν ἐλπίδα του! Εἶμαι βεβαία ὅτι μέλλω νὰ ὑποστῶ πάλην εναγώνιον, ὅτι θά μοι κάμῃ πικρὰ παράπονα καὶ ἐν τῇ παραφορᾷ του θέλει μοι εἴπει βεβαίως, ὅτι ἐποφθαλμίων ἐπὶ τῆς περιουσίας του καὶ ὅτι ἅμα ἔχασε τὰ πάντα ἔστρεψα αὐτῷ τὰ νῶτα. Ἀλλὰ θὰ ἀντιστῶ γενναίως καὶ κατ' αὐτοῦ καὶ κατ' ἐμαυτῆς· θὰ προσπαθήσω ν' ἀποδείξω αὐτῷ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ἀπερίσκεπτον νὰ συνδέσωμεν τὰς δύο πτωχείας μας, ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ἀπάνθρωπον νὰ καταδικάσωμεν τὴν γενεάν του καὶ τὴν ἰδικήν μου εἰς μυρίας ταλαιπωρίας καὶ στερήσεις. Θὰ πεισθῇ ἐπὶ τέλους καὶ θὰ κλαύσωμεν, θὰ θρηνήσωμεν ὁμοῦ. Ἔπειτα ἔρχεται ἡ θλίψις τῆς Ἑλένης καὶ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Ῥαούλ. Ἀλλοίμονον! τὰ δύο ταῦτα παιδία λατρεύονται ἀμοιβαίως, ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸ ἓν διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἄλλου! Ἀλλὰ θὰ μεταχειρισθῶ τὴν γλῶσσαν τῆς λογικότητος· θὰ τὰ πείσω καὶ αὐτὰ καὶ μετὰ ἓξ μῆνας ὅταν θὰ ἦναι πλέον παρηγορημένα, θὰ νυμφεύσω τὸν Ῥαούλ μου μὲ τὴν θυγατέρα οὐτιδανοῦ τινος νεοπλούτου, ὅστις θὰ γείνῃ εὐδαίμων ἐξευγενίζων τὸ αἷμά του καὶ ἀποτρίβων τὸν ῥύπον τῶν ταλλήρων του. Ὅσον δὲ διὰ τὸν μαρκήσιον, εἶναι παραπολὺ προσκεκολλημένος εἰς τοὺς προγόνους του καὶ εἰς τὰς ἀρχαίας ἰδέας ὥστε νὰ καταδεχθῇ ποτε νὰ πλουτήσῃ νυμφεύων τὴν θυγατέρα του μετὰ μὴ εὐπατρίδου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀγαπᾷ τόσον τὰς περγαμηνάς, καλά! θὰ προσπαθήσωμεν νὰ εὕρωμεν διὰ τὴν Ἑλένην ξεπεσμένον τινὰ εὐπατρίδην καὶ θὰ στείλω τότε τὸν μαρκήσιον νὰ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας του εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ του.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ σκέψεις τῆς κυρίας Βωμπέρ, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει βεβαίως, ὅτι ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων ἤθελεν εἶσθαι δυσάρεστος. Ἐν τούτοις δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀπολέσει ἐντελῶς πᾶσαν ἐλπίδα, διότι ἐγνώριζε τὴν Ἑλένην καὶ εἶχε σπουδάσει τὸν Βερνάρδον. Καίτοι δὲ δὲν ὑπώπτευε διόλου τί συνέβαινεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς νεαρᾶς κόρης, πρᾶγμα, ὅπερ καὶ ἡ Ἑλένη αὐτὴ ἐν τῇ ἀθωότητί της ἠγνόει, ἡ βαρωνὶς ἠδυνήθη ὅμως ν' ἀναγνώσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νεανίου καὶ εἶχεν ἐννοήσει τὸ μυστικόν του καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Εἶχε λοιπὸν ἀόριστόν τινα ἰδέαν, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς σχέσεως τῶν δύο ἐκείνων εὐγενῶν ψυχῶν· ᾐσθάνετο ὅτι ἐλάχιστόν τι περιστατικόν, ἐλαχίστη τις σύγκρουσις, ἔμελλε νὰ τρέψῃ τὰ πράγματα πρὸς τὸ συμφέρον της. Ἀλλὰ πῶς; Ἀλλὰ τί; Ὁ νοῦς της ἐχάνετο καὶ ἡ εὐφυΐα της, ἡ ἡττηθεῖσα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπελπισθεῖσα ἐξανίστατο ἐναντίον τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀδυναμίας.

— Ἡ ἀτυχὴς βαρωνίς! ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ μαρκήσιος ῥίπτων ἐνίοτε βλέμμα δειλὸν ἐπ' αὐτῆς, εἶναι πολὺ μακρὰν τοῦ νὰ ὑποπτεύσῃ ὁποῖον κτύπημα ἑτοιμάζομαι νὰ καταφέρω αὐτῇ. Ἀλλ' ἐὰν λάβῃ τις ὅλα ὑπ' ὄψιν, εἶναι ἀγαθὴ καὶ πιστὴ φίλη, εἶναι ψυχὴ τιμία εἰλικρινής· ὅ, τι δὲ καὶ ἂν ἔκαμε, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔκαμε ταῦτα μεριμνῶσα μόνον περὶ τῆς εὐτυχίας μου· στοιχηματίζω ὅτι δι' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡ μόνη αὐτῆς φιλοδοξία εἶναι νὰ ἴδῃ τὸν Ῥαοὺλ της νυμφευόμενον τὴν Ἑλένην μου. Εἶμαι βέβαιος ὅτι, ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ἤθελέ μοι συμβῇ, ἤθελε σπεύσει νὰ δεχθῇ τὴν θυγατέρα μου καὶ ἐμὲ εἰς τὸν μικρόν της πύργον καὶ ἤθελε λογίσει ἑαυτὴν εὐτυχῆ διαμοιραζομένη μεθ' ἡμῶν τὴν μικρὰν περιουσίαν της· διότι εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν ὑπερηφάνειάν της, ἀρκετὸν διὰ τὴν εὐτυχίαν της τὸ νὰ νυμφευθῇ ὁ υἱός της μίαν Λασεγλιέρ. Ἀγαθὴ καὶ στοργικὴ φίλη! Θὰ ἦτο καὶ εἰς ἐμὲ ἐπίσης πολὺ εὐχάριστον ἐὰν ἠδυνάμην νὰ πραγματοποιήσω ὄνειρον τόσον ὡραῖον καὶ νὰ τελειώσω τὸν βίον μου πλησίον της, ἀλλὰ νῦν ὅταν μάθῃ ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐλπίδα, ἣν ἐπὶ τόσα ἔτη τρέφει, θέλει ἐκραγῇ εἰς πικρὰ παράπονα. Ἀλλοίμονον! ἴσως ἔχει δίκαιον. Ἐν τούτοις εἶναι εὐσυνείδητον νὰ ἐκθέσωμεν τὰ τέκνα μας εἰς τὰς ταλαιπωρίας τῆς πτωχείας; Εἶναι φρόνιμον νὰ δεθῶμεν διὰ σιδηρᾶς ἁλύσου, ἥτις ἀργὰ ἢ ὀγλίγωρα θέλει μᾶς πληγώσει ὅλους διὰ τοῦ βάρους της; Ἡ βαρωνὶς ἔχει πολλὴν κρίσιν καὶ ἅμα παρέλθῃ ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς θλίψεώς της θὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἔχω δίκαιον καὶ θὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀνάγκην. Ὁ Ῥαοὺλ εἶναι νέος καὶ εὐειδής· ἐπειδὴ δὲ εἰς Βωμπὲρ δὲν θέλει καταδεχθῇ ποτὲ καὶ δικαίως, νὰ συνδεθῇ μετ' οἰκογενείας μὴ ἀριστοκρατικῆς, θὰ εὕρωμεν εὐκόλως εἰς τὰ πέριχωρα ἀριστοκρατικήν τινα χήραν πλουσίαν, ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ τῶν χρημάτων της καὶ δεύτερον ἔαρ εὐτυχίας.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Digitized by Google

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑι

Τὸ ὁμιλεῖν περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ βίου τῶν Ὁλλανδῶν γυναικῶν μετὰ ὕφους ἀνδρὸς παρουσιάζοντος τοὺς καρποὺς τῆς ἰδίας αὐτοῦ πείρας, καίτοι μῆνάς τινας μόνον διατρίψαντες ἐν Ὁλλανδίᾳ, θὰ ἦτο οἴησις γελοιωδεστάτη καὶ αὐθάδης. Ὅθεν ὀφείλω νὰ περιορισθῶ ὅπως ἀφήσω νὰ λαλήσωσι τὰ βιβλία καὶ οἱ φίλοι.

Πλεῖστοι συγγραφεῖς μετεχειρίσθησαν τὰς Ὁλλανδικὰς γυναῖκας μετὰ πολλῆς ἀνευλαβείας. Οἱ μὲν τὰς ὠνόμασαν μηχανὰς παιδοποιητικάς, οἱ δὲ οἰκοδεσποίνας ἀπαθεῖς. Ἀνώνυμός τις δὲ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι τοσούτου ἀφίκετο αὐθαδείας, ὥστε νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν Ὁλλανδίᾳ οἱ μὲν ἄνδρες ἔχουσι τὴν ἕξιν νὰ ἐπιζητῶσι τὰς διασκεδάσεις αὐτῶν ἐν ταῖς τάξεσι τῶν ὑπηρετριῶν, αἱ δὲ γυναῖκες (καὶ ἐννοεῖ τὰς εὐγενεῖς κυρίας) δὲν ἔχουσι τάσεις ὑψηλοτέρας. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι αὗται εἰσὶ κρίσεις, ἃς ἡ ἐκδίκησις ἐνέπνευσε προφανῶς εἴς τινα περιφρονηθέντα κομψευτήν. Ἡ κ. Daniel Stern, ἥτις ἐν τῇ ἰδιότητι γυναικὸς δέον νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πάντῃ ἰδιάζουσαν αὐθεντείαν, λέγει ὅτι αἱ εἰρημέναι γυναῖκες εἰσὶν ὑπερήφανοι, τίμιαι, δραστήριαι καὶ ἁγναί. Τινὲς θέλουσι, φαίνεται, νὰ διαμφισβητήσωσι τὴν τοσοῦτον ἐκθειαζομένην ἠρεμίαν τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν. «Εἰσὶ κοιμώμενα ὕδατα, ἔγραφεν ὁ Esquiros, ἀλλ' εἶνε γνωστὴ ἡ φήμη τῶν ἠρεμούντων ὑδάτων». «Εἰσὶν ἡφαίστεια πεπηγότα, ἔλεγεν ὁ Heine, ὅταν δὲ διαλυθῶσιν...!» Ἀλλ' ἐξ ὅσων ἀνέγνων κρίσεων ἡ σημαντικωτέρα εἶνε, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, ἡ τοῦ Saint-Evremont. Κατ' αὐτὸν αἱ Ὁλλανδαὶ δὲν ἔχουσιν ἀρκοῦσαν ζωηρότητα, ὅπως τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ἀνδρῶν διαταράξωσιν. Ἐὰν ὑπάρχωσι μεταξὺ αὐτῶν πολλαὶ φιλάρεσκοι, οὐδὲν ὅμως ἔχει τις ἐλπίζειν παρ' αὐτῶν, εἴτε διότι εἰσὶ φρόνιμοι, εἴτε διότι εἰσὶ ψυχραί, ἡ δὲ ψυχρότης αὕτη ἐπέχει παρ' αὐταῖς τόπον ἀρετῆς.

Ἡμέραν τινὰ ἀνέφερα τὴν κρίσιν ταύτην τοῦ Saint-Evremont ἔν τινι ὁμηγύρει νέων ἐν Χάγῃ, καὶ ἠρώτησα αὐτοὺς ἀποτόμως· «Εἶνε τοῦτο ἀληθές;» Ἐκεῖνοι δὲ μειδιῶντες παρετήρησαν ἀλλήλους, καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀπεκρίθη· «Θὰ ἔλεγον....» Ἄλλος εἶπε· «Μοὶ φαίνεται...» Τρίτος δέ τις· «Ἐνδεχόμενον...» Τελευταῖον ὅλοι ὡμολόγησαν ὅτι ἦτον ἀληθές. Μοὶ συνέβη δὲ νὰ συλλέξω ἐνδείξεις καταδεικνυούσας ὅτι τὰ πράγματα σήμερον ἔχουσιν ἀπαραλλάκτως, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Saint-Evremont. Ὡμίλουν ἐν συναναστροφῇ τινι περὶ προσώπου βλακίζοντος ὀλίγον· «Καὶ ὅμως, ἔλεγέ τις, ὁ ἀνθρωπίσκος οὗτος εἶνε φοβερὰ γυναικομανής». —«Μήπως ταράττει τὴν ἡσυχίαν τῶν οἰκογενειῶν;» ἠρώτησα χρώμενος τῷ κοινῷ τύπῳ. Οἱ πάντες ἤρχισαν νὰ γελῶσι, καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀπεκρίθη· «Τί! νὰ ταράξῃ τις τὴν ἡσυχίαν τῆς οἰκογενείας ἐν Ὁλλανδίᾳ! Τοῦτο θὰ ἦτον εἷς τῶν δώδεκα ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους». *Ἡμεῖς οἱ Ὁλλανδοί*, μοὶ εἶπεν ἡμέραν τινὰ ἕτερος φίλος, *δὲν εἴμεθα καρδιῶν κατακτηταί, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποβῶμεν τοιοῦτοι, διότι δὲν εἴμεθα καμωμένοι πρὸς τοῦτο. Ἐν Ὁλλανδίᾳ οὐδὲν τὸ ψευδέστερον τοῦ περιφήμου ἐκείνου ὁρισμοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὁ γάμος ὁμοιάζει πολιορκημένον φρούριον, καθ' ὃ, ὁ ἐκτὸς αὐτοῦ μένων, ἐπιθυμεῖ νὰ ἦνε ἐντός, ὁ δὲ ἐντός, ἐκτός. Παρ' ἡμῖν τοὐναντίον ὁ εὑρισκόμενος ἔσω, εἶνε εὐχαριστημένος, ὁ δὲ εὑρισκόμενος ἔξω, οὐδόλως σκέπτεται νὰ εἰσέλθῃ.* «Ἡ Ὁλλανδὴ γυνή, μοὶ εἶπεν ἄλλος, δὲν νυμφεύεται τὸν ἄνδρα, νυμφεύεται τὸν γάμον». Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀληθεύει ὡς πρὸς τὴν Χάγην, πόλιν κομψήν, ἐν ᾗ ἡ γαλλικὴ ἐπιρροὴ εἶνε μεγάλη, ἀληθεύει κατ' ἰσχυρότερον λόγον περὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἐν αἷς τὰ ἀρχαιότροπα ἤθη διετηρήθησαν καθαρώτερα. Μετὰ τὰ εἰρημένα ἂς ἔλθωσιν οἱ κομψευόμενοι περιηγηταὶ νὰ εἴπωσι καὶ νὰ γράψωσιν ὅτι ἐν Ὁλλανδίᾳ οἱ ἄνθρωποι κοιμῶνται, καὶ ὅτι ἡ οἰκιακὴ εὐδαιμονία εἶνε *εὐδαιμονία ὀλίγον βάναυσος!* Ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἥτις ἐξέρχεται ὀλίγον, χορεύει ὀλίγον, γελᾷ ὀλίγον, ἥτις δὲν ἐνασχολεῖται εἰμὴ περὶ τῶν τέκνων της, τοῦ συζύγου της καὶ τῶν ἀνθέων της, ἥτις ἀναγινώσκει βιβλία πραγματευόμενα περὶ θεολογίας καὶ βλέπει τὴν ὁδὸν ἐντὸς τοῦ κατόπτρου ὅπως μὴ ἐξέλθῃ εἰς τὸ παράθυρον, ἡ γυνή, λέγω, ἐκείνη, πόσον εἶνε ῥωμαντικωτέρα!... Ὦ! συγγνώμην, Ἀνδαλουσία, παρ' ὀλίγον νὰ εἴπω λέξιν σκληρὰν δι' ἐσέ!

Ἐξεπλάγην, ἰδὼν νεάνιδας, φερούσας βραχέα ἐνδύματα καὶ μικρὰ *πανταλόνια* λευκά, ἐνῷ αἱ τῆς αὐτῆς ἡλικίας παρ' ἡμῖν κόραι φοροῦσιν ἐσθῆτα μακράν, καὶ ὁμοιάζουσι τέλειαι γυναῖκες. Ἐν Ὁλλανδίᾳ, ἔνθα ἡ ζωὴ εἶνε βραδεῖα, ἡ δὲ ἀνυπομονησία αἴσθημα ἄγνωστον, αἱ παιδίσκαι δὲν σπεύδουσιν ὅπως ἐγκαταλείψωσι τὰς ἕξεις καὶ τὴν ἐξωτερικὴν τῆς πολιτείας παράστασιν. Ἄλλως τε αὗται εἰσέρχονται φυσικῶς πολὺ βραδύτερον ἢ ἐν ἄλλαις χώραις εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἡλικίαν, καθ' ἣν φαίνεται, ὡς λέγει ἀξιοθαυμάστως ὁ Ἀλέξανδρος Manzoni, ὅτι μυστηριωδῶς τις δύναμις ἐκδηλοῦται ἐν τῷ πνεύματι, ἥτις ἀνυψοῖ, κοσμεῖ καὶ ἐπιρρωνύει πάσας τὰς κλίσεις καὶ πάσας τὰς ἰδέας. Νεᾶνίς τις σπανίως νυμφεύεται πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους. Αἱ Ἰταλίδες καὶ Ἰσπανίδες, αἱ συνάπτουσαι γάμον κατὰ τὸ δέκατον τέταρτον καὶ δέκατον πέμπτον ἔτος, θεωροῦνται ἐν Ὁλλανδίᾳ ὡς ὄντα ἔκτακτα, καθότι ἐν αὐτῇ αἱ δεκαπενταετεῖς κόραι πορεύονται μόναι εἰς τὸ σχολεῖον μὲ τὴν κόμην λυτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ οὐδεὶς σκέπτεται νὰ τὰς παρατηρήσῃ. Ἤκουσα μάλιστα νὰ ὁμιλῶσι σχεδὸν μετὰ φρίκης περὶ νέου τινὸς τῆς Χάγης κατηγορουμένου ὑπὸ ἄλλων ὅτι ἐπεδίωκε ἐρωτικὰς σχέσεις μετὰ κορασίων τῆς ἡλικίας ταύτης, ἅτινα παρ' αὐτοῖς εἰσὶν ἐπίσης ἱερὰ ὅσον καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία.

Ἑτέρα παρατήρησις, ἣν ποιεῖ τις τάχιστα ἐν πάσῃ ὁλλανδικῇ πόλει, πλὴν τοῦ Ἀμστερδάμ, εἶνε ὅτι αἱ ὑπὸ τὸ κομψὸν ἔνδυμα κρυπτόμεναι φαῦλαι γυναῖκες δὲν ὑπάρχουσιν ἐκεῖ. Ἡ λάμψις καὶ ἐπίδειξις ἐκείνη, οἱ ἰδιαίτεροι ἐκεῖνοι τρόποι, οἱ ὁποῖοι σοὶ λέγουσι καθαρῶς περὶ ποίας πρόκειται, ἐλλείπουσιν ἐντελῶς ἢ σχεδὸν ἐντελῶς, καὶ δύναταί τις νὰ ᾖ βέβαιος ὅτι καὶ ἂν ὑπάρχῃ τι, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ μεγάλου φυτωρίου τοῦ Σηκουάνα· «Προσέξατε, μοὶ ἔλεγον, Ὁλλανδοί τινες ἐλευθερόφρονες, εἴσθε ἐν προτεσταντικῷ τόπῳ, ἔνθα μεγίστη ὑποκρισία ὑπάρχει».Ἔστω, πλὴν τὸ κακὸν ὅπερ δύναταί τις νὰ ἀποκρύψῃ, δὲν εἶνε καὶ τόσον μέγα. Ἡ ἀμφίβολος κοινωνία δὲν ὑπάρχει, κυρίως εἰπεῖν, ἐν αὐτῇ. Δὲν συναντᾷ τις αὐτὴν δημοσίᾳ, οὐδ' ἐναποτυποῖ τὰ ἑαυτῆς ἴχνη ἐν τῇ φιλολογίᾳ, καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἀρνεῖται νὰ ἑρμηνεύσῃ κανένα ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων τόπων, τῶν συγκροτούντων τὴν διφορουμένην, αἰσχρὰν καὶ γελοίαν γλῶσσαν τῆς κοινωνίας ταύτης, ἐν χώραις ἐν αἷς ἐκτήσατο δικαίωμα πολιτογραφήσεως. Ἑτέρωθεν οὔτε οἱ πατέρες, οὔτε αἱ μητέρες δὲν κλείουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἀγάμων αὐτῶν υἱῶν, καὶ ὅταν οὗτοι ὦσιν ἄνδρες τέλειοι. Ἡ οἰκογενειακὴ πειθαρχία δὲν παραδέχεται ἐξαιρέσεις ὑπὲρ τῶν μακρῶν γενείων, ἄλλως τε αὕτη ἔχει ἐπικούρους τὴν ψυχρότητα τῆς κράσεως τὴν ἕξιν τῆς οἰκονομίας καὶ τὸ σέβας πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην.

* * *

Φθάσας εἰς Leeuwarden, ἠθέλησα νὰ ἴδω τὸ ὡραῖον φῦλον τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας Φρίζης. Ἀλλὰ πῶς νὰ ἱκανοποιήσω τὴν περιέργειάν μου ταύτην;

Ὁ οὐρανὸς ὑπέσχετο βροχὴν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, αἱ δὲ γυναῖκες θὰ ἔμενον πιθανῶς ἐγκεκλεισμέναι παρ' αὐταῖς. Ἔδει ὅθεν νὰ περιμείνω μέχρι τῆς πρωΐας τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ἡ δὲ ἀνυπομονησία μὲ κατέτρωγεν. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως μοὶ ἐπῆλθε μία ἐξ ἐκείνων τῶν φωτεινῶν ἰδεῶν, αἵτινες κατὰ τὰς μεγάλας περιστάσεις γεννῶνται καὶ ἐντὸς τῶν μικροτέρων ἐγκεφάλων. Ἰδὼν διερχόμενον μουσικὸν τῆς πολιτοφυλακῆς φέροντα πτερόεντα πῖλον καὶ τὴν σάλπιγγα ὑπὸ μάλης, ἐνεθυμήθην ὅτι ἦτο ἐπετηρὶς τῶν γενεθλίων τοῦ βασιλέως τῆς Ὁλλανδίας. Ἐσκέφθην δὲ ὅτι τὸ σῶμα τῆς μουσικῆς ἔμελλε νὰ συνενωθῇ, ὅτι ἡ μουσικὴ αὕτη θὰ περιήρχετο τὴν πόλιν, ὅτι διερχομένης αὐτῆς παιανιζούσης, ὅλαι αἱ γυναῖκες θὰ παρετήρουν λαθραίως, καὶ ὅτι ἐπομένως τοποθετούμενος πλησίον τῆς μουσικῆς, ὡς οἱ ἀγυιόπαιδες, οἱ συνοδεύοντες τὰ τάγματα εἰς τὰ γυμνάσια, θὰ ἔβλεπον πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμουν.

— Εὖγε! εἶπον κατ' ἐμαυτόν, καὶ ὑπομέλπων τὸν ἦχον τοῦ «Κουρέως τῆς Σηβίλλης», «Che invenzione prelibata» (Τί λαμπρὰ ἐπινόησις!), ἠκολούθησα τὸν μουσικόν. Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν, ἔνθα ἡ πολιτοφυλακὴ συνηθροίζετο ἀτρόμητος ὑπὸ ῥαγδαίαν βροχήν, ἐν μέσῳ ἑκατοστύος τινῶν περιέργων. Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ὁ λόχος παρετάχθη ἐν τάξει. Ὁ λοχαγὸς δι' ὀξείας φωνῆς ἔδωσε τὸ πρόσταγμα, οἱ δὲ μουσικοὶ ἐφύσησαν ἐντὸς τῶν ὀργάνων των, τὸ δὲ στράτευμα ἤρξατο πορευόμενον πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ἐτοποθετήθην πλησίον τοῦ ἀρχιτυμπανιστοῦ καὶ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἤμην εὐτυχέστατος.

Τὰ παράθυρα τῶν πρώτων οἰκιῶν ἠνεῴχθησαν, ἐφάνησαν δὲ ἐν αὐτοῖς γυναῖκές τινες, ὧν ἡ κεφαλὴ ἀπήστραπτεν ἐκ τῆς λάμψεως τοῦ ἀργύρου, ὡς εἰ ἔφερον περικεφαλαίαν. Ὄντως δὲ εἶχον δύο εὐρείας πλάκας ἀργυρᾶς, αἵτινες ἔκρυπτον ἐντελῶς τὴν κόμην, καὶ ἐκάλυπτον ἓν μέρος τοῦ μετώπου, πιέζουσαι τὴν κεφαλὴν ὡς τὸ κράνος ἀρχαίου πολεμιστοῦ. Ὀλίγον ἀπωτέρω ἄλλαι γυναῖκες παρουσιάσθησαν, αἱ μὲν φέρουσαι ἀργυρᾶν, αἱ δὲ χρυσῆν περικεφαλαίαν. Ὁ λόχος ἔλαβε μίαν τῶν κυριωτέρων ὁδῶν, καὶ τότε εἰς ὅλας τὰς θύρας, εἰς ὅλα τὰ παράθυρα, εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν, ἐπὶ τῶν κατωφλίων τῶν καταστημάτων, ὄπισθεν τῶν κιγκλίδων τῶν κήπων, ἐφάνησαν ἀργυρόχροοι περικεφαλαῖαι, μεγάλαι καὶ μικραί, μετὰ ἢ ἄνευ καλύπτρας, στίλβουσαι καὶ λάμπουσαι, ὡς αἱ κορυφαὶ ναυστάθμου, μητέρες ἐν τῷ μέσῳ φωλεῶν ἐκ μικρῶν κορασίων, ἅπασαι φέρουσαι περικεφαλαίας μετὰ τῶν θυγατρίων αὐτῶν, γραΐδια ὑπέργηρα μὲ τὸ αὐτὸ κόσμημα, ὑπηρέτριαι, κρατοῦσαι ἀνὰ χεῖρας τὴν χύτραν, μὲ τὴν περικεφαλαίαν, δεσποινίδες πρὸ ὀλίγου ἀφήσασαι τὸ κλειδοκύμβαλον, μὲ τὴν περικεφαλαίαν.

Ἡ Leeuwarden ὡμοίαζε πρὸς ἀπέραντον στρατῶνα θωρακοφόρων ἀγενείων, πρὸς καθέδραν ἐκπτώτων βασιλίδων, πρὸς πόλιν τέλος, ἧς ἅπας ὁ πληθυσμὸς προητοιμάζετο πρὸς μεγάλας ἀπόκρεως τοῦ μεσαιῶνος. Ἀδυνατῶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἔκπληξιν καὶ τέρψιν, ἣν ᾐσθανόμην ἐκ τοῦ θεάματος τούτου. Ἑκάστη νέα περικεφαλαία, ἣν ἔβλεπον, μοὶ ἐφαίνετο ἡ πρώτη. Ἐγέλων, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ὁ ἀρχιτυμπανιστής, οἱ πολιτοφύλακες καὶ οἱ ἀγυιόπαιδες, οὓς εἶχον περὶ ἐμέ, θὰ ἐγέλων βεβαίως ὡς ἐγώ.

Ὅλαι αὗται αἱ περικεφαλαῖαι ἐφώτιζον διὰ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀκτινοβολιῶν τὰς ὑάλους τῶν παραθύρων, καὶ τὰ κεχρωματισμένα παράθυρα. Ἔλαμπον συγκεχυμένως ἐν τῷ σκότει τῶν ἡμιανοίκτων δωματίων τῶν οἰκιῶν. Ἐνεφανίζοντο καὶ ἐξηφανίζοντο ἀκτινοβολοῦσαι ὄπισθεν τῶν διαφανῶν παραπετασμάτων καὶ τῶν ἀνθέων τῶν παραθύρων.

Διερχόμενος πλησίον τῶν νεανίδων, αἵτινες ἵσταντο ὀρθαὶ ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου, ἐβράδυνον τὸ βῆμα καὶ ἔβλεπον ἀντανακλώμενα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των τὰ δένδρα, τὰ καταστήματα, τὰ παράθυρα, τὸν οὐρανόν, τοὺς πολιτοφύλακας καὶ τὸ πρόσωπόν μου. Ἐν μέσῳ ὅλων αὐτῶν τῶν κεφα-

Digitized by Google

λῶν, τῶν ἀποπνεουσῶν χάριν τινὰ πολεμικήν, καὶ ἐφ' ὧν οὐδ' ὁ ἐλάχιστος κόρυμβος ἐφαίνετο, ἐγὼ ἠρυθρίων μὲ τὸν σωληνοειδῆ πῖλόν μου καὶ μὲ τὴν μακρὰν κόμην μου. Ἐφαινόμην δὲ καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν, ὡς ἀνὴρ ἀσθενὴς καὶ περιφρονητέος, ὥστε ἐφανταζόμην ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν αὐστηρά τις Φριζῆτις ἔμελλε πρὸς ἐμπαιγμὸν νὰ μοὶ παρουσιάσῃ τὴν ἄτρακτον καὶ ἠλακάτην.—Ἀλλὰ ποίαν ἐκστρατείαν σκέπτονται νὰ ἐπιχειρήσωσιν αἱ ἀμαζόνες αὗται ; ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν ἀστεϊζόμενος. Κατὰ τίνος μέλλουσι νὰ πολεμήσωσιν ; Εἰς τίνα θέλουσι νὰ ἐμποιήσωσι φόβον ;

Ἀνὰ πᾶν βῆμα ἔβλεπον περιέργους σκηνάς. Ἀγυιόπαις τις, θέλων νὰ πειράξῃ κοράσιόν τι ἐφύσα ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας του, ὅπως ἀμαυρώσῃ αὐτὴν διὰ τῆς ἀναπνοῆς του. Πάραυτα ἡ μικρὰ κόρη ἔσπευδε νὰ καθαρίσῃ τὴν περικεφαλαίαν διὰ τῆς χειρίδος αὐτῆς, ἐνῷ συγχρόνως ἐξέφραζε τὴν ἀγανάκτησίν της κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν τρόπον πράττει στρατιώτης, οὗτινος συνάδελφός τις ἤθελε ῥυπάνει μέρος τῆς ἀποσκευῆς του πρὸ τῆς ἐπιθεωρήσεως τοῦ λοχαγοῦ. Ἐκ τοῦ ὕψους ἑνὸς παραθύρου νεανίας ἤγγιζε διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ῥάβδου του τὴν περικεφαλαίαν νεάνιδος, εὑρισκομένης εἰς τὸ γειτονικὸν παράθυρον. Ἡ περικεφαλαία ἀντήχησεν, οἱ γείτονες ἐστράφησαν πρὸς αὐτὴν, ἡ νεᾶνις ἠρυθρίασε καὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Εἰς τὸ βάθος στοᾶς τινος ὑπηρέτρια ἠυτρέπιζε τὴν περικεφαλαίαν αὐτῆς κατοπτριζομένη ἐν ἐκείνῃ ἑτέρας συναδέλφου, ἐπικλινάσης χαριέντως ὅπως τῇ παράσχῃ τὸ νεοφανὲς τοῦτο κάτοπτρον. Ἐν δὲ τῷ προθαλάμῳ οἰκίας τινὸς, ἥτις θὰ ἦτο σχολεῖον πεντήκοντα περίπου κοράσια, τὰ πάντα μὲ περικεφαλαίας, παρετάσσοντο ἀνὰ δύο σιωπηρῶς, ὡς διλοχία πολεμιστῶν ἑτοιμαζομένων νὰ πυροβολήσωσι κατὰ συμμορίας ἐπαναστατῶν. Εἰς ἑκάστην νέαν ὁδὸν, εἰς ἣν εἰσήρχετο ὁ στρατὸς, νέα λεγεὼν τοῦ ἐκτάκτου καὶ θελκτικοῦ τούτου στρατεύματος συνέρρεε πανταχόθεν εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς σάλπιγγος.

Κατὰ πρῶτον ἤμην τοσοῦτον ἀπερροφημένος εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν περικεφαλαιῶν, ὥστε δὲν προσέσχον σχεδὸν εἰς τὰς ὄψεις τῶν Φριζίδων ἐκείνων, αἵτινες ἀπολαύουσι τῆς φήμης ὅτι εἶσὶν αἱ ὡραιόταται γυναῖκες τῶν Κάτω-Χωρῶν. Λέγεται ὅτι κατάγονται κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων σειρήνων τῆς θαλάσσης τοῦ Βορρᾶ, καὶ διηγοῦνται ὅτι ἐξῆψαν τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ μεγάλου καγγελαρίου τῆς γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὅστις δὲν εἶνε φύσεως τοσοῦτον εὐφλέκτου.

Ἐπανελθὼν ἐκ τῆς πρώτης ἐκπλήξεώς μου, ἤρχισα νὰ ἐπιθεωρῶ τὰ πρόσωπα. Εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ εἴπω ; Τὰ πράγματα ἔχουσι καὶ ἐνταῦθα ὅπως καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας χώρας. Ὑπάρχουσιν ὀλίγισται ὡραῖαι γυναῖκες, ἀλλ' ἐκεῖναι, αἵτινες εἶσὶν ὡραῖαι, δὲν εἶνε τοιαῦται κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον. Εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγάλαι καὶ εὐρύστερνοι. Εἰσὶ ξανθαί, λευκαί, εὐθεῖαι, ὡς δένδρα φοινίκων, καὶ σοβαραί, ὡς ἀρχαῖαι ἱέρειαι, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν διακρίνονται ἐπὶ τῇ σμικρότητι τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν των. Παρὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν σοβαρότητα,ἔχουσιν ἐν τῷ μειδιάματι αὐτῶν γλυκύτητα, ἥτις ἀναμιμνήσκει τὴν τῶν μυθωδῶν αὐτῶν προγόνων.Ἐὰν ἡ ἀργυρᾶ περικεφαλαία, ἡ πιέζουσα καὶ καλύπτουσα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, ἀφαιρῇ αὐτὰς τὸ ὡραιότερον τῆς καλλονῆς κόσμημα, τὰς ἀποζημιοῖ ὅμως ἐν μέρει διὰ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο, τιθεῖσα ἐν ὅλῳ αὐτοῦ τῷ φωτὶ τὸν εὐγενῆ τύπον τῆς κεφαλῆς των, καὶ διδοῦσα εἰς τὰς ὄψεις αὐτῶν ἀκτῖνας κυκνολεύκους ἀπεριγράπτου λευκότητος καὶ χάριτος. Κατὰ τὸ φαινόμενον τοὐλάχιστον αὗται δὲν ἔχουσιν οὔτε σκιὰν φιλαρεσκείας.

Ἐν τούτοις μοὶ ἔμενεν ἑτέρα μεγίστη περιέργεια. Ἐπεθύμουν νὰ ἴδω ἐκ τοῦ σύνεγγυς μίαν ἐκ τῶν ὡραίων ἐκείνων κεφαλῶν, καὶ νὰ μάθω πῶς αἱ περικεφαλαῖαι αὗται κατασκευάζονται, πῶς τὰς προσαρμόζουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ποία ἡ καταγωγὴ τοῦ ἐθίμου τούτου. Εἶχον δὲ ἀκριβῶς συστατικὴν ἐπιστολὴν πρός τινα Λεουδαρδικὴν οἰκογένειαν. Ὅτε μετέβην νὰ ἐγχειρίσω αὐτὴν, μὲ ὑπεδέχθησαν λίαν φιλοφρόνως ἐν ὡραίᾳ μικρᾷ οἰκίᾳ κειμένῃ ἐπὶ τῆς ὄχθης διώρυχος. Μόλις εἴχομεν ἀνταλλάξει τοὺς πρώτους χαιρετισμοὺς καὶ ἐζήτησα νὰ ἴδω περικεφαλαίαν τινά.

Οἱ ξενίζοντές με δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τὸν γέλωτα, διότι διὰ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε ζητήματος ἄρχονται οἱ νεωστὶ ἀποβιβαζόμενοι ξένοι. Εἰς ἀπάντησιν ἡ οἰκοδέσποινα, κυρία εὐγενὴς καὶ πεπαιδευμένη, ἥτις ὡμίλει κομψότατα τὴν γαλλικὴν, ἔσυρε τὴν ταινίαν κωδωνίσκου. Πάραυτα ἐνεφανίσθη νεᾶνις φέρουσα χρυσῆν περικεφαλαίαν καὶ φόρεμα χρώματος πασχαλέας. Ἡ κυρία ἔνευσε νὰ πλησιάσῃ. Ἦτον ἡ ὑπηρέτρια, κόρη μεγαλόσωμος, ἔχουσα παράστημα ἐπιλέκτου στρατιώτου, εὔρωστος ὡς ἀθλητὴς, λευκὴ ὡς ἄγγελος καὶ ἀγέρωχος ὡς πριγγήπισσα.

Ἐνόησεν ἐν ἀκαρεῖ ὅ,τι παρ' αὐτῆς προσεδόκων καὶ ἔστη ἐνώπιόν μου ἔχουσα ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ κάτω. Ἡ κυρία μοὶ εἶπεν ὅτι ὠνομάζετο Σοφία, ὅτι ἦτο δεκαοκταέτις, ὅτι ἦτο μεμνηστευμένη, καὶ ὅτι ἡ περικεφαλαία ἦτο δῶρον τοῦ μνηστῆρός της. Ἠρώτησα ἐκ τίνος μετάλλου συνίστατο ἡ περικεφαλαία.

— Ἐκ χρυσοῦ ! μοὶ ἀπεκρίθη αὕτη, σκανδαλισθεῖσα σχεδὸν ἐκ τῆς ἐρωτήσεώς μου.

— Ἐκ χρυσοῦ ! ἀνέκραξα. Συγγνώμην, κυρία· εὐχαρεστηθῆτε παρακαλῶ, νὰ τὴν ἐρωτήσητε πόσον στοιχίζει ;

Ἡ κυρία ἠρώτησε τὴν Σοφίαν εἰς φριζονικὴν διάλεκτον, εἶτα στρεφομένη πρὸς ἐμὲ,

— Ἄνευ τῶν καρφίδων καὶ τῆς ἁλύσεως, μοὶ λέγει, στοιχίζει τριακόσια φιορίνια.

Digitized by Google

— Ἑξακόσια φράγκα! ἀνέκραξα αὖθις. Συγχωρήσατέ μοι ἀκόμη. Ἐπεθύμουν νὰ μάθω όποῖον εἶνε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μνηστῆρός της.

— Ξυλοκόπος, ἀπήντησεν ἡ κυρία.

— Ξυλοκόπος! ἐπανέλαβον μετ' ἐκπλήξεως. Ἀνελογιζόμην δὲ μετὰ φρίκης τὰς διαστάσεις τοῦ τόμου, ὃν ὤφειλον νὰ γράψω, ὅπως διαγωνισθῶ ἐπὶ μεγαλοπρεπείᾳ μετὰ τοῦ ξυλοκόπου τούτου.

— Δὲν ἔχουσιν ὅμως ὅλαι τὴν περικεφαλαίαν χρυσῆν, προσέθηκεν ἡ κυρία. Οἱ μεμνηστευμένοι, οἵτινες δὲν εἶνε πλούσιοι, δίδουσιν ἀργυρᾶν. Αἱ γυναῖκες καὶ αἱ πτωχαὶ κόραι τὴν ἔχουσιν ἐκ χαλκοῦ ἐπιχρύσου, ἢ ἐκ λεπτοτάτου ἀργύρου. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἀγοράζεται ἀντὶ ὀλίγων φιορινίων. Ἐν τούτοις ἡ μεγάλη κενοδοξία εἶνε νὰ φέρωσι περικεφαλαίας χρυσᾶς. Ὅπως κατορθώσωσι δὲ τοῦτο, ἐργάζονται, οἰκονομοῦσιν, ἀναςενάζουσιν ἔτη ὁλόκληρα. Ἐπειδὴ ἡ θαλαμηπόλος μου δὲν ἔχει εἰμὴ ἀργυρᾶν περικεφαλαίαν, ἐνῷ ἡ ἄλλη ἔχει χρυσῆν, ἠδυνάμην πολλὰ νὰ σᾶς εἴπω περὶ τῶν ζηλοτυπιῶν, ἃς διεγείρουσιν αἱ περικεφαλαῖαι.

Τὴν ἠρώτησα, ἐὰν αἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως κυρίαι ἔφερον ἐπίσης τὸ κόσμημα τοῦτο. Μοὶ ἀπεκρίθη δὲ ὅτι δὲν τὸ συνείθιζον τοῦτο, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἀλλ' ὅτι ἅπασαι, καὶ αἱ εἰς τὰς πρώτας ἀνήκουσαι οἰκογενείας ἐνθυμοῦνται ὅτι τὸ εἶδον ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν μαμμῶν καὶ μητέρων των. Ἦσαν περικεφαλαῖαι ἐγγεγλυμμέναι καὶ ἀδαμαντοκόλλητοι, αἵτινες ἐςοίχιζον ποσὰ μυθώδη. Κατ' ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐν τούτοις δὲν ἔφερον τὸ κυρίως λεγόμενον κράνος, ἀλλὰ μόνον εἶδός τι λεπτοτάτου διαδήματος, ἀργυροῦ ἢ χαλκοῦ ἄνευ κοσμημάτων. Τὸ διάδημα τοῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ηὐρύνθη καὶ κατήντησε νὰ σκεπάσῃ ὅλον τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς.

Σήμερον, ὡς ὅλαι αἱ *μόδαι*, αἵτινες ἀρχίζουν νὰ παρακμάζωσι, ἀφ' ἧς στιγμῆς περιπίπτουσιν εἰς τὴν ὑπερβολήν, οὕτω καὶ τὸ κράνος εἶνε ἐν τῇ παρακμῇ. Αἱ γυναῖκες ἄρχονται ἀχθόμεναι ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐπιδείξωσι τὴν ὡραίαν ξανθὴν κόμην των. Τὸ κράνος ἔχει πρὸς τούτοις τὸ λυπηρὸν ἀποτέλεσμα νὰ προκαλῇ τὴν φαλάκραν. Οὕτω πλεῖσται γυναῖκες, νέαι ἀκόμη, παρουσιάζουσιν ἀραιότητας λίαν ἐπιφόβους.

Ἑτέρωθεν οἱ ἰατροὶ λέγουσιν ὅτι αὐτὴ ἡ ἀδιάκοπος πίεσις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βλάπτει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ στήθους. Πολλοὶ μάλιστα βεβαιοῦσιν ὅτι τὴν σταματᾷ ἐντελῶς. Ὁπωσδήποτε αἱ Φριζλάδες, αἱ τοσοῦτον εὔρωστοι καὶ τοσοῦτον καλῶς ἀνεπτυγμέναι ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ὄψει δὲν ἔχουσιν ἴσως τὰς καμπύλας τοῦ στήθους τόσον προεχούσας καὶ τολμηρὰς, ὅσον θὰ ἐπεθύμει τις καὶ ἐν ὀνόματι τῆς αἰσθητικῆς. Διὸ πρό τινων ἐτῶν πολλαὶ κυρίαι, τῆς Γρονίγγης, ἔνθα φέρουσιν ἐπίσης τὴν περικεφαλαίαν, συνέστησαν ἑταιρίαν κατ' αὐτῆς, δίδουσαι αὐταὶ πρῶται τὸ παράδειγμα τῆς ἐγκαταλείψεως της. Ἔκτοτε πολλαὶ ἄλλαι τὰς ἐμιμήθησαν.

Ἐν τούτοις πολλὰ θὰ παρέλθωσιν ἔτη, μέχρις οὗ ἅπασαι αἱ περικεφαλαῖαι ἐκλείψωσιν. Αἱ ὑπηρέτριαι, αἱ χωρικαί, τὸ πλεῖστον τῶν γυναικῶν τῆς μεσαίας τάξεως τὴν φέρουσιν ἀκόμη. Ἡ περικεφαλαία ἔχει τοὺς ὀπαδούς της καὶ τοὺς ἀντιπάλους της. Οἱ ἀντίπαλοι κερδίζουσιν ἔδαφος βραδέως, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἀμύνονται πεισματωδῶς.

Ἐπεθύμουν νὰ ἐξετάσω τὸ κράνος τῆς Σοφίας, ἀλλ' ἐκαλύπτετο διὰ τῆς ἀναποφεύκτου καλύπτρας ἐκ *δαντέλλας* καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ παρακαλέσω αὐτὴν νὰ τὴν ἐκβάλῃ. Ἔλαβον τὴν ἄκραν τῆς καλύπτρας μὲ τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων μου καὶ τὴν ἠρώτησα διὰ σημείων, ἐὰν τῇ ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν σηκώσῃ.

— Σηκώσατέ την, μοὶ εἶπεν ἡ κυρία ἑρμηνεύουσα τὴν ἀπάντησιν τῆς κόρης.

Τὴν ἐσήκωσα.

Ὀλύμπιοι Θεοί! Ὁποία λευκότης! Παρέβαλον τὸν ἐντελῶς ἀνοικτὸν τοῦτον λαιμὸν πρὸς τὴν καλύπτραν, ἣν ἐκράτουν ἐν τῇ χειρί, χωρὶς νὰ δύναμαι ν' ἀποφασίσω ποῖον τῶν δύο ἦτο λευκότερον!

Τὸ κράνος τῆς Σοφίας ἦτο πολὺ διάφορον τῶν ἀργυρῶν κρανῶν, ἅπερ εἶδον ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ἡ χρυσῆ περικεφαλαία εἶνε ἡ μόνη κυρίως ἀξία τοῦ ὀνόματος «κράνος». Αἱ ἄλλαι φαίνονται μόνον ὡς κράνη, καὶ τοῦτο ὅταν βλέπῃ τις αὐτὰς κατὰ μέτωπον. Ἡ ἀργυρᾶ περικεφαλαία σύγκειται ἐκ δύο πλακῶν σχεδὸν κυκλικῶν, ἑνουμένων διὰ μικρᾶς μεταλλικῆς στεφάνης, λίαν εὐκάμπτου, διερχομένης ὄπισθεν τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς. Αἱ πλάκες αὗται κοσμοῦνται διὰ δύο μεγάλων κομβίων, γεγλυμμένων, καὶ φθάνουσι μέχρι τῶν κροτάφων. Καλύπτουσι δὲ μόνον τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς.

Τοὐναντίον ἡ χρυσῆ περικεφαλαία ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς εὐρυτάτου κύκλου, ζωννύοντος ὅλην τὴν κεφαλήν, πλὴν τῆς κορυφῆς. Ὁ κύκλος οὗτος πλατύνεται κατὰ τὰ ἄκρα, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἀφίνει πλέον νὰ φαίνηται εἰμὴ μικρὸν μέρος τοῦ μετώπου. Τὸ ἔλασμα εἶνε λεπτὸν καὶ εὔκαμπτον, ὡς ὁ χάρτης τοῦ Bristol. Δύναται ὅθεν νὰ ἐφαρμοσθῇ εὐχερῶς ἐπὶ κεφαλῶν, αἵτινες δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ μέγεθος. Ὑπὸ τὴν περικεφαλαίαν ταύτην καθὼς καὶ ὑπὸ τὴν ἀργυρᾶν φέρουσιν εἶδός τι μελανοῦ κεφαλοδέσμου, ὅςις συσφίγγει τὰ μαλλιά, ὡς νυκτερινὸς σκοῦφος. Καὶ τῆς περικεφαλαίας δὲ αὐτῆς ὑπέρκειται ἕτερον εἶδος καλύμματος ἐκ δαντέλλας, ὅπερ καταπίπτει μέχρι τῶν ὤμων. Ὑπεράνω δὲ καὶ τοῦ καλύμματος τούτου πολλαὶ γυναῖκες προσθέτουσι μικρὸν πῖλον, ἀπερίγραπτον, κεκοσμημένον δι' ἀνθέων καὶ καρπῶν τεχνητῶν, τὸν λεγόμενον «Paméla».

Πρὸ τῆς μεσημβρίας ἐν τῷ οἴκῳ, ἢ ὅταν ἐξέρχονται ὅπως φροντίσωσι περὶ τῶν ὑποθέσεών των αἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ φέρουσι τὴν περικεφαλαίαν

Digitized by Google

μόνην Θέτουσι δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὸ κάλυμμα καὶ τὸν πῖλον, ὅταν πρόκηται νὰ ἐξέλθωσιν εἰς περίπατον.

Ἐνῷ παρετήρουν τὸ κράνος τῆς Σοφίας, ἡ κυρία αὐτῆς μοὶ ὡμίλει περὶ ἐθίμων τινῶν λίαν παραδόξων, ἀπαντώντων εἰσέτι ἐν ταῖς ἐξοχαῖς τῆς Φρίζης.

Ὅταν νεανίας τις παρουσιάζηται εἴς τινα οἰκίαν, ἵνα ζητήσῃ τὴν χεῖρα νεάνιδος, ἡ τελευταία αὕτη ἔχει συμβολικόν τινα τρόπον δι' οὗ τῷ δίδει ἀσμένως νὰ ἐννοήσῃ ἐὰν τὸν θέλῃ ἢ μή. Καὶ ἐὰν μὲν τὸν δέχηται, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ δωματίου καὶ ἐπανέρχηται μετ' ὀλίγον κεκοσμημένη διὰ τοῦ κράνους της. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάγῃ νὰ φορέσῃ τὴν περικεφαλαίαν της, εἶνε σημεῖον ὅτι ὁ νέος δὲν τῇ ἀρέσκῃ καὶ δὲν συναινεῖ νὰ γείνῃ ἡ *βασίλισσάτου*.

Οἱ ἐρασταὶ συνειθίζουσι νὰ προσφέρωσιν ὡς δῶρον, εἰς τὰς μνηστὰς των περικνημίδας, ἐφ' ὧν εἰσὶ γεγραμμένα ῥητὰ, ἐρωτύλοι λόγοι καὶ εὐχαί. Πολλάκις ὁ ἐρωτόληπτος προσφέρει εἰς τὴν νέαν ῥινόμακτρον δεδεμένον εἰς κόμβον, ὅστις περιέχει ἐπιγραφὰς καὶ χρήματα ἢ μικρὰ κοσμήματα. Ἐὰν ἡ ὡραία φίλη τὸν λύσῃ, ὑπονοεῖται ὅτι δέχεται τὴν χεῖρα τοῦ νέου. Ἐὰν δὲ τοὐναντίον, ἀπόδειξις ὅτι ἀποποιεῖται. Ἡ τιμὴ, ἣν οἱ ἐρασταὶ πλειότερον ἐπιδιώκουσιν, εἶνε τὸ νὰ δυνηθῶσι νὰ προσαρμόσωσιν ὀλισθηρὸν ὑπόδημα εἰς τὸν πόδα τῆς ἑαυτῶν θεότητος, ἥτις τοὺς ἀνταμείβει διὰ τὴν ἀβροφροσύνην ταύτην μὲ ἓν φίλημα. Νέοι καὶ νέαι ἀπολαύουσιν ἄλλως τε τῆς μεγαλειτέρας ἐλευθερίας. Περιπατοῦσιν ὁμοῦ ὡς σύζυγοι, καὶ μένουσι πολλάκις ἐν τῷ οἴκῳ, τὴν νύκτα, πολλὰς ὥρας ἀφοῦ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ὑπάγωσι νὰ κοιμηθῶσι. «Καὶ δὲν ἔχουσι ποτὲ, ἠρώτησα, νὰ μεταμεληθῶσιν ἐπὶ τῇ ὑπερβαλλούσῃ ταύτῃ ἐμπιστοσύνῃ;»-Τὸ σφάλμα, ὅταν ὑπάρξῃ τοιοῦτον, ὑπέλαβεν ἡ κυρία, πάντοτε ἐπανορθοῦται».

Καθ' ὅλον τὸν διάλογον τοῦτον ἡ ὡραία Φριζὴς, ἔμενε σοβαρὰ καὶ ἀκίνητος ὡς ἄγαλμα. Πρὶν ἀφήσω αὐτὴν νὰ ἀπέλθῃ, τῇ εἶπον, ὅπως τὴν εὐχαριστήσω δι' εὐπροσηγορίας τινὸς, ὅτι ἦτο μία τῶν ὡραιοτέρων μαγιστῶν τῆς Φρίζης, καὶ παρεκάλεσα τὴν κυρίαν νὰ τῇ μεταφράσῃ τοὺς λόγους τούτους. Τοὺς ἤκουσε σοβαρῶς καὶ ἐκοκκίνισε μέχρι τῆς ῥίζης τῶν μαλλιῶν της. Ἔπειτα, ὡς εἰ ἐσκέφθη κάλλιον, ὑπεμειδίασε, καὶ ποιήσασα ἡμίσειαν ὑπόκλισιν, ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης μὲ βάδισμα εὐθὺ, βραδὺ καὶ μεγαλοπρεπὲς ὡς βασίλισσα τῆς τραγῳδίας.

[Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ] ΓΓ.

Ὁ λόρδος Σέστερφιλδ λίαν εὐφυῶς ἔσκωψε δοῦκα τινὰ γνωστὸν διὰ τὴν ἄκραν ἐν τῷ βίῳ του ἀταξίαν εἰπών· «Ἡ ἐκλαμπρότης του χάνει μίαν ὥραν τὴν πρωΐαν, καὶ κυνηγᾷ αὐτὴν ματαίως ὅλην τὴν ἐπίλοιπον ἡμέραν».

ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Βυζαντιακῶν κατὰ στίχον ἐπιστολῶν.

Ἀποσπῶν διὰ τὴν φίλην «Ἑστίαν» ἐκ τῆς ἀνεκδότου μεταιωνικῆς Συλλογῆς μου τὰ ἑπόμενα δείγματα βυζαντιακῶν κατὰ στίχον ἐπιστολῶν, δράττομαι προθύμως ταύτης τῆς εὐκαιρίας ὅπως παρατηρήσω ὀλίγα τινὰ ἐν γένει περὶ τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἑσπερίας ἑλληνικῶν χειρογράφων. Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν χειρόγραφον ὅπερ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν ἐν Γερμανίᾳ σπουδῶν μου εἶδον, ἦν ἀσήμαντός τις τοῦ Θεοκρίτου κῶδιξ καὶ μετ' αὐτοῦ συνερραμένα ὑφ' ἓν βιβλία τινὰ τοῦ Θουκυδίδου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Γόθας· ὁ ἀντιγραφεὺς, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ὁμοτέχνων του, ἦν μοναχός τις ἐκ Κρήτης, Ἰωάννης Ῥῶσος, ὡς ὕστερον ἔμαθον εἷς τῶν ἐργατικωτάτων ἀντιγραφέων, τοῦ ὁποίου ἡ ἐνεργητικότης πίπτει περὶ τὰ 1447—1500. Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἡ κατὰ πρώτην φορὰν θέα ἑλληνικοῦ χειρογράφου ἢ ἡ χρονολογία 1453, ἣν αἱ ὠχραὶ ἐκεῖναι σελίδες δι' ἐρυθροῦ χρώματος ἔφερον, μὲ συνεκίνησαν τόσον ὥστε σφοδροὶ παλμοὶ ἐδόνησαν τὴν καρδίαν μου. Ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν ἦτο τὸ αἴτιον τῆς συγκινήσεώς μου ἐκείνης, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἔκτοτε ἔλαβον συμπαθειάν τινα πρὸς τοὺς ὀνοματιζομένους ἢ καὶ ἀνωνύμους τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀντιγραφεῖς· διότι, ἴσως διὰ τὴν μετριοφροσύνην των, οἱ πλεῖστοι δὲν ὀνοματίζουσιν ἑαυτοὺς, ἄλλοι δὲ πάλιν κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ ἐποχῇ των πνεῦμα, καὶ μάλιστα οἱ μοναχοὶ οὐδέποτε σχεδὸν παραλείπουσι πρὸς τὸ ὄνομα αὐτῶν νὰ προσθέσωσι τὸ *ἁμαρτωλὸς*, ἢ *ταπεινὸς* καὶ *ἐλάχιστος πτωχὸς* ἢ *ἀνάξιος*. Ἄλλοτε δὲ καθικετεύει ὁ γράψας τοὺς ἐντυγχάνοντας ὅπως δεηθῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ αἰτεῖ συγγνώμην διὰ τὰ τυχὸν ἐξ ἀπροσεξίας ἢ ἀμαθείας παρεισφρήσαντα σφάλματα, ἅτινα ὁσάκις ὁ ἀντιγραφεὺς εἶνε ἀγράμματος καὶ γράφει πρὸς τούτοις τυχὸν καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν, εἰσὶν ἀναρίθμητα. Κατήντησαν δὲ αἱ εὐχαὶ αὗται ἢ πρὸς τὸν ἀναγνώστην προσαγορεύσεις σχεδὸν τυπικαὶ καὶ ἐπαναλαμβάνονται ἀπαραλλάκτως ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἐν πολλοῖς τῶν χειρογράφων καὶ μάλιστα ἡ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀντιγραφῆς ἐκδήλωσις τῆς χαρᾶς τοῦ «πολλῷ ἱδρῶτι καὶ πόνῳ συσχεθέντος» ἀντιγραφέως:

Ὥσπερ ξένοι χαίρουσι ἰδεῖν πατρίδα
οὕτως καὶ τῷ γράφοντι βιβλίου τέλος.

Ἔν τινι χειρογράφῳ ἐν Ὀξωνίᾳ πιθανῶς τῆς ἑνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος εὗρον ἐν τέλει τοὺς ἑξῆς ποιητικίζοντας στίχους:

Ὡς τερπνὸν ἄνθος ἐν θεωρίᾳ πέλει
κρίνον δὲ πανθαύμαστον εἰς εὐωσμίαν
οὕτως χαρᾶς πρόσληψις ἔσχατος στίχος.

Ἐν ἄλλῳ δέ τινι μεταγενεστέρῳ τοῦ **Lincoln-Colleg** τοὺς ἀκολούθους:

Ξένος Χέμου (Χριστέμου) γέγονα ἐκ τῆς ἐμῆς πατρίδος

Digitized by Google

πολλοὺς τόπους ἐγύρευσα ἐν τῇ ζωῇ μου ὅλη,
ἀλλ', ὦ Χριστέ μου, σῶσόν με τὸν ἀπὸ ξένης ξένον!

Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν χειρογράφων κατὰ συνήθειαν ἄχρις ἡμῶν διασωθεῖσαν ἐνόμιζον ὅτι ἐξασφαλίζουσιν αὐτοῖς τὴν κτῆσιν δι' ἀρᾶς τινος ἥτις ἐπίστις κατήντησε τυπικὴ καὶ τῆς ὁποίας παρατιθέμεθα ἐνταῦθα ἓν μόνον δεῖγμα ἔκ τινος χειρογράφου τῆς Βοδλεϊνῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ χρονολογίαν 1349:

Ἡ βίβλος αὕτη πέφυκε τῆς παντουργοῦ Τριάδος
τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ τε μονῆς τῆς τοῦ Ἐσόπτρου,
καὶ εἴτις βουληθῇ ποτε ταύτην ἀποστερῆσαι
κεχωρισμένος ἔσεται Τριάδος τῆς ἁγίας
ἐν τῷ αἰώνει τούτῳ γε καὶ τῷ ἐλευσομένῳ

Ἵνα δὲ μὴ τὸ προοίμιον τοῦτο ἀποβῇ ὑπερδιπλάσιον τῶν ὑμῖν ἀνακοινουμένων ἐπιστολῶν, διακόπτω ἐνταῦθα τὰς παρατηρήσεις ταύτας, ἐπιφυλασσόμενος ἄλλοτε ν'ἀποστείλω εἰς τὴν φίλην *Ἑστίαν* ἐκτενεστέραν τινὰ διατριβὴν περὶ τῶν μεσαιωνικῶν ἀντιγράφων.

Α. Πιττάκιον εἰς πατέρα πνευματικὸν κατὰ στίχον.

Ὑπολαμβάνω πάτερ μου τῆς σῆς σοφίας λόγους
καὶ μέμνημαί σου πάντοτε νύκταν τε καὶ ἡμέραν,
εὐχαριστῶ καὶ δέομαι τὸν ποιητὴν τῶν πάντων,
φιλάνθρωπον τὸν κύριον καὶ μόνον εὐεργέτην,
τὸν περιέπονθ' ἅπαντα ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ τε,
πάντοτε διαφυλαχθῇς, τιμιώτατε πάτερ,
καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων σου εὐχῶν καὶ λιτανείας
εὕρωμεν ἔλεον καὶ ἡμεῖς οἱ ἄθλιοί σου δοῦλοι
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φρικτῇ ἐκείνῃ τῇ μελλούσῃ.
Ἐπιθυμῶ καὶ δέομαι σχεδὸν μετὰ δακρύων
ὑπὸ τῆς ἐνθυμήσεως ἁλίσκομαί γε ὅλως,
καὶ ὁ καιρὸς οὐκ εὐκολεῖ τοῦ εἰσελθεῖν με τώρα
καὶ τοῦτον σὲ παρακαλῶ, πάτερ μου, νὰ ποιήσῃς·
διὰ νὰ ἔλθῃς τὸ πρωΐ, εἰς τοῦ μηνὸς τὰς ς'.
μὲ ὅλα σου τὰ ἱερὰ ἵνα ἱερουργήσῃς·
καὶ κοινωνήσουν τὰ παιδία καὶ ὅλη ἡ φαμελία
καὶ ὁ θεὸς ὁ ἅγιος νὰ σὲ διαφυλάξῃ.

Β. Πιττάκιον εἰς φίλον ἀπόδημον κατὰ στίχον.

Τὸ μακρῷ χρόνῳ ἀπόδημον τὸ ἀνεχόλητόν σου[1]
θαυμάζει ὁ νοῦς μου, ἀπορεῖ, γυρεύει πάντα τρόπον,
πῶς τοῦτο ἐσυνέβηκεν τὸ πρὸς ἐμέν σου φίλον,
οὔτε πιττάκιν ἔλαβον, οὐ λόγους σου ἐδέχθην·
τὸν ἔλεγες γὰρ πάντοτε ἐν κόσμῳ ἐμαρτύρεις
ἀναπλεκόν (;) σου συγγενῆ ἐγκάρδιόν σου φίλον
πῶς οὐκ ἀπέστειλάς ποτε λόγον ὧδε ἐμέναν
νὰ μάθω σου τὸν λογισμὸν εἰς τί τρόπον ἐστέκεις.
Τὸν πόθον σου γὰρ πάντοτε ἔχω ἐγὼ εἰς νοῦν μου·
καὶ πόθον ἔχω ἄμετρον ἀγάπην, ὡς ἁρμόζει·
καὶ τῶν πολλῶν τὰ δολερὰ λόγια μὴ πιστεύῃς·
πολλοὶ γὰρ μάχας συγγενῶν ἤγειραν μὲ τὴν γλῶσσαν.
καὶ πολλὰς[2] ἐκατέσκαψαν καὶ ἠφάνισαν τελείως
πολλοὶ γὰρ ἐκ συναρπαγῆς τῆς γλώσσης ἐπροδῶκαν
πολλοὺς ἀνθρώπους ἔβλαψεν εἰς ἄδικον ὁ λόγος·
τὰ δὲ σὲ παρακαλῶ ποίησε δι' ἐμέναν ....
καὶ κύριος ὁ ποιητὴς καὶ παντοκράτωρ πάντων
φυλάξεισε ἀνώδυνον τοῦ ὀλεθρίου πλάνου.

Γ. Πιττάκιον εἰς ἀδελφοποιτόν.

Φίλε μου ποθεινότατε καὶ πανηγαπημένε,
Φίλτρον γὰρ τῆς καρδίας μου ὁ πόθος τῆς ψυχῆς μου
τὸν πόθον σου τιτρώσκομαι νύκτα τε καὶ ἡμέραν
καὶ τὸν θεὸν καὶ κύριον καὶ ποιητὴν τῶν πάντων
ὁλόψυχα ἀπὸ ψυχῆς τοῦτον ὑμνῶ καὶ λέγω.
τοῦ ὑγιαίνεις πάντοτε μετὰ τῆς σῆς συνεύνου.
καὶ οὕτως διαφυλαχθῇς ὑπὸ Θεοῦ τῶν δώρων.
ἀκίνδυνος, ἄνευ κακοῦ καὶ σπίλου τε καὶ ῥίπου
ἅπαν (!) τὴν φαμελίαν σου τὸ χαῖρε ἀπονέμω
σὺν τῷ πατρὶ ὑμέτερῳ τῷ παντετιμημένῳ.
ἅμα σὺν τῇ μητρὶ ὑμῶν καὶ πᾶσιν τοῖς ἰδίοις
τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ὑμῶν εὑρισκομένοις τώρα
φίλην καὶ (ἐφθαρμ.) τὸ χαῖρε ἀπονέμω·
καὶ πολυχρονηθείητε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 216 Βαροκκιανοῦ χειρογράφου ἐν Ὀξωνίῳ. Ἡ γραφὴ εἶνε τῆς ιέ. ἢ ις'. ἑκατονταετηρίδος.

Ἐν Ἰωαννίνοις, τῇ 5 Φεβρουαρίου 1882.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΟΣΙΟΣ
Καθηγητὴς τοῦ Ζωσιμαίου Γυμνασίου.

1. Τὸ χειρογ. ἔχει ἀνεχώλητο, ἴσως γραπτέον ἀνεχώρητο.
2. Ἴσ. πόλεις.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 311 φύλλῳ τῆς «Ἑστίας» ἐδημοσιεύθη ἱστορική τις σημείωσις περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἐπειδὴ ἐν τῇ δημοσιεύσει τοῦ ἀρθριδίου ἐκείνου ἐκ παραδρομῆς παρελείφθη νὰ σημειωθῇ ὅτι μετεφράσθη ἐκ γερμανικῆς διατριβῆς πρό τινος δημοσιευθείσης, τινὲς δ' αὐτῆς φράσεις ἔδωκαν ἀφορμὴν παραπόνων εἰς τὴν ἐν Κερκύρᾳ ἀξιότιμον οἰκογένειαν Βούλγαρη, τὴν ἐπιμελουμένην τὴν τήρησιν τοῦ λειψάνου, καταχωρίζομεν ὧδε τὴν κατωτέρω ἐκ Κερκύρας ἀποσταλεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ σεβ. ἱερέως Κωνς. Βούλγαρη ἐπανόρθωσιν τῶν ἐν τῷ ἀρθριδίῳ ἐκείνῳ χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας, περικόπτοντες μόνον φράσεις τινὰς τῆς ἀπαντήσεως τραχύτερον τοῦ δέοντος ἠχούσας, κατ' οὐδὲν δ' ἐλαττούσας τὴν οὐσίαν τῆς ὅλης διατριβῆς.

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΛΕΙΨΑΝΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ

Ἐν Κερκύρᾳ

Ἐν τῷ ἀπὸ 13 Δεκεμβρίου ἀριθμῷ τῆς «Ἑστίας» ἀνέγνων βραχεῖαν ἱστορικὴν ἀφήγησιν περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ὁ συντάκτης τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου, ὁρμηθεὶς βεβαίως ἀπὸ τῆς ἰδέας τοῦ νὰ καταχωρήσῃ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ ἐπικαιρόν τι (διότι τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου ἑωρτάζετο ἡ μνήμη τοῦ αὐτοῦ ἁγίου) ἐδημοσίευσε πράγματα ἀφιστάμενα τῆς ἀληθείας. Χάριν λοιπὸν αὐτῆς, καὶ πρὸς ἀκριβεστέραν πληροφορίαν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἑστίας» ἄς μοὶ ἐπιτρέψῃ ἡ διεύθυνσις αὐτῆς νὰ ἐπιχειρήσω τὴν χρονολογικὴν διάταξιν καὶ τὴν ἱστορικὴν διόρθωσιν τῶν γεγονότων, ὅσα ἡμαρτημένως ἀναφέρονται ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀφηγήσει, παρατρέχων τὰ ἐν αὐτῇ μικροῦ λόγου ἄξια, καὶ ἀρκούμενος χάριν συντομίας, εἰς τὴν τῶν κυριωτέρων καὶ σπουδαιοτέρων διόρθωσιν.

Καὶ πρῶτον μέν, μετὰ βραχεῖαν καὶ σύντομον ἐξιστόρησιν τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὸ λείψανον ἄρτιον καὶ ἀκέραιον ἀπὸ Κύπρου μετηνέχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπὸ ταύτης κατὰ τὸ 1456 εἰς Κέρκυραν, καὶ περὶ τοῦ πῶς περιῆλθεν εἰς τὴν κατὰ κόσμον ἐξουσίαν τῆς κερκυραίας οἰκογενείας Βούλγαρη, ἀπαντᾷ ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀρθριδίῳ ἡ ἑξῆς περικοπή· «Λέγεται πρὸς τούτοις, ὅτι τὸν δεξιὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος βραχίονα ἐδωρήσατο ὁ μὲν

Digitized by Google

Πάπας Κλήμης Η'. τῷ καρδινάλει Βαρωνίῳ, οὗτος δὲ τῇ νέᾳ Ἐκκλησίᾳ τῶν μοναχῶν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἁγίου Φιλίππου τοῦ Νέρη».—Ἠδυνάμην νὰ παρατηρήσω ἐνταῦθα ὅτι ὁ γράψας τὸ ἄρθρον ἀρυσθεὶς αὐτολεξεὶ σχεδὸν τὰς εἰδήσεις ταύτας ἐκ πηγῆς, ἣν κατωτέρω φαίνεται ὑποπτεύων ὡς ἀπόκρυφον, παρέλειψε νὰ πληρώσῃ κενὸν ὑπάρχον ἐν τῇ διηγήσει, καὶ νὰ δικαιολογήσῃ πῶς ὁ ἀπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλαττομένου λειψάνου ἀποκοπεὶς βραχίων εὑρέθη ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἐν Ῥώμῃ διαμένοντος Πάπα Κλήμεντος τοῦ Η'. Ἠθέλομεν δὲ ἡμεῖς βοηθήσῃ εἰς τοῦτο τὸν ἡμέτερον ἱστορικὸν, ἐὰν δὲν ἐφρονοῦμεν ὅτι οὔτε ὁ καιρὸς οὔτε ὁ τόπος ἐπιτρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ἀναπτύξωμεν γεγονότα ἀναγόμενα εἰς τοὺς χρόνους τῶν σταυροφοριῶν. Θεωρῶ ἑπομένως προτιμότερον ν' ἀπασχοληθῶ ἐπὶ τῶν ἀμέσως ἑπομένων,ἅτινα ὁμολογῶ ὅτι προὐκάλεσαν κυρίως τήνδε τὴν ἀπάντησιν, ἀφορῶσαν οὐ μόνον εἰς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἀνεξετάστως ἱστορουμένων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς φιλοτιμίας τῆς οἰκογενείας, εἰς ἣν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀνήκω καὶ τὴν ὁποίαν αἱ φράσεις τοῦ ἀρθρογράφου, καιρίως μικροῦ δεῖν νὰ προσβάλωσι.

Καὶ ὄντως· μετὰ τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὸ ἑξῆς· «Ἄλλον ὅμως *μῦθον* διη»γοῦνται οἱ Κερκυραῖοι. Μέγας τις καὶ ἰσχυρὸς »ᾐτήσατό ποτε τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν τοῦ ἁγίου »λειψάνου. Ἡ οἰκογένεια Βούλγαρη οὔτε τὴν αἴ»τησιν ἤθελε νὰ ἀρνηθῇ ἀπολύτως, οὔτε τὸ λεί»ψανον νὰ κολοβώσῃ. *Ἐφάνη λοιπὸν πρόθυμος* »νὰ ποιήσῃ τὴν δωρεάν, προσέθηκε δὲ, ὅτι, φοβου»μένη τὸν ἅγιον, δὲν ἐτόλμα νὰ ἀποκόψῃ αὐτὴ »τὴν χεῖρα, *ἀλλ' ἐπέτρεπε τοῦτο εἰς τὸν αἰτή»σαντα.*Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐφοβήθη, τὸ δὲ λείψανον »ἔμεινεν ἄρτιον».—Ἄς μοὶ ἐπιτρέψῃ ὁ γράψας νὰ παρατηρήσω αὐτῷ κατὰ πρῶτον ὅτι οἱ Κερκυραῖοι εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένοι καὶ ἱκανῶς συνετοὶ, ὥστε ν' ἀποδέχωνται καὶ διηγῶνται μύθους ἐπὶ πραγμάτων καλῶς εἰς αὐτοὺς γνωστῶν. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐφαρμόζων ἐνταῦθα τὴν ποινὴν τῆς ἀμοιβαιότητος, θὰ ἔκλινον νὰ ἀποκαλέσω μᾶλλον μύθους τὰ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἱστοριοδίφου γραφόμενα, καὶ ἕνεκα τῆς ἡμαρτημένης ἐποχῆς, ἐν ᾗ φαίνεται ἀνάγων αὐτὰ (διότι ταῦτα ἀναφέρει, ὡς εἶπον, ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος γενομένην δωρεάν), καὶ ἕνεκα τοῦ τρόπου δι' οὗ παρατίθησιν τοῖς ἑαυτοῦ ἀναγνώσταις.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἔχει ἡ περὶ τοῦ προκειμένου ἀλήθεια.

Κατὰ τὸ 187 . . . μέγας τις καὶ ἰσχυρὸς ξένος, ἐν Κερκύρᾳ παρεπιδημῶν, συνέλαβεν, ὑπὸ εὐσεβείας πρὸς τὸν ἅγιον κινούμενος, τὴν ἰδέαν νὰ λάβῃ, εἰ δυνατὸν, τεμάχιον τοῦ ἁγίου Λειψάνου. Διετέλει τότε Νομάρχης Κερκύρας ὁ κ. Μ. χρηματίσας κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ ὑπουργὸς τῆς παιδείας. Οὗτος λαβὼν ἀνωτέρας, φαίνεται, ὁδηγίας, προσεκάλεσε τὸν τότε διαχειρίζοντα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ὑπερεβδομηκοντούτη θεῖόν μου Ἱερέα Γεώργιον Βούλγαρην, καὶ ἐν μυστικῇ συνδιαλέξει ἐκοινοποίησεν αὐτῷ τὴν εὐσεβῆ ἐπιθυμίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου. Ἐπὶ τῇ προτάσει ταύτῃ ἐμβρόντητος ἔμεινεν ὁ γηραιὸς ἱερεύς. Οὐχ ἧττον, ἀναλαβὼν εὐθὺς ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, ἐδήλωσε ῥητῶς καὶ πολυτρόπως τῷ κ. Νομάρχῃ ὅτι *οὐδέποτε θέλει πράξῃ, οὐδὲ ἐπιτρέψῃ νὰ διαπραχθῇ τὸ τοιοῦτον.* Ἀπερχόμενος δὲ μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ταύτην ἀπάντησιν, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν κύριον Μ. τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν»· Εἴπατέ μοι τώρα, παρακαλῶ, ὡς χριστιανὸς, καὶ τίμιος ἄνθρωπος, ἠθέλετε σεῖς τολμήσῃ νὰ ἐπιθέσητε χεῖρα διαμελισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Λειψάνου;—Ἀποκριθέντος δὲ τοῦ κ. Νομάρχου ὅτι Οὐχί,—Καὶ διατί, ἐπανέλαβεν ὁ γέρων, ἀπαιτεῖτε νὰ διαπράξω τὴν ἱεροσυλίαν ταύτην ἐγὼ ; διότι εἶμαι ἱερεύς ; !—Καὶ ἀπῆλθε.

Τῇ ὑστεραίᾳ, ἕτερος ξένος ὑψηλὴν ἐν Ἑλλάδι κατέχων θέσιν καὶ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου διατελῶν, προσεκάλεσε τὸν ἱερέα Βούλγαρην εἰς πρόγευμα, ὅπως ὁμιλήσωσι περὶ σπουδαίου πράγματος. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ προγεύματος.

— Γνωρίζω, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, Κύριε . . . τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεως ταύτης. Χθὲς μοὶ ἐγένετο περὶ τούτου λόγος παρὰ τοῦ κυρίου Νομάρχου, πρὸς ὃν καὶ ἔδωκα τὴν ὁριστικὴν ἀπάντησίν μου.

Ἐπιμένοντος δὲ ἐκείνου καὶ ἰσχυριζομένου ὅτι καὶ οἱ Πατριάρχαι διανέμουσι χάριν εὐσεβείας λείψανα τοῖς χριστιανοῖς, ἀνταπήντησεν ὁ γέρων ἱερεὺς ὅτι ἂν αὐτοὶ πράττουσι τοῦτο διανέμουσι βεβαίως ἐκ τῶν ἤδη διαμεμελισμένων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀκεραίων καὶ ἀρτιμελῶν λειψάνων.

— Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Σπυρίδωνα, προσέθηκεν ὁ κύριος . . . . ἐλλείπει ὁ ἕτερος τῶν βραχιόνων.

— Κύριε . . . . ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς Βούλγαρης, οὕτως ἔχουσαν παρέλαβον ἐγὼ τὴν παρακαταθήκην ταύτην, οὕτω διετήρησα αὐτὴν, οὕτως ὀφείλω νὰ τὴν παραδώσω. Εἴπατε παρακαλῶ πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ἐκεῖνον, ὅτι λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσω τὴν εὐσεβῆ αὐτοῦ ἐπιθυμίαν. Ὅτι ὅμως μεταξὺ τῆς δυσμενείας αὐτοῦ καὶ τῆς διαπράξεως τοιαύτης ἱεροσυλίας, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν μοὶ ἐπιτρέπεται νὰ ἐνδοιάσω. Ὅτι ἐπὶ τέλους ἓν μόνον δύναμαι ὑπὲρ τῆς φιλευσεβείας τοῦ κραταιοῦ ἐκείνου νὰ πράξω, νὰ τῷ προσφέρω δηλαδὴ τεμάχιον ἐκ τῶν κατὰ μακρὰ διαλείμματα ἀνανεουμένων ὑποποδίων τοῦ ἁγίου, καὶ τὸ ὁποῖον αὔριον ἐγὼ αὐτὸς θέλω φέρῃ πρὸς ὑμᾶς.

Τὴν ἐπιοῦσαν δεχόμενος ὁ κ. . . . τὸ ὑποσχεθὲν τεμάχιον τῶν ὑποποδίων, συνοδευόμενον διὰ σχετικοῦ πιστοποιητικοῦ, καὶ εὐγενῶς εὐχαριστῶν, ἀφῆκε, μετὰ διπλωματικῆς ἀπροσεξίας, νὰ διαφύγῃ τὸ ἕρκος τῶν ὀδόντων του ἡ ἰδέα ὅτι, ἐὰν οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι τῆς ἐκκλησίας διετέλουν

Digitized by Google

(τότε) κάπως παρημελημένοι, εἰς τοῦτο συνέτεινεν ἡ κακὴ τῆς οἰκογενείας διάθεσις.

— Ἀλλ' ἡ οἰκογένεια Βούλγαρη, ἀπεκρίθη μετὰ παρρησίας ὁ ἱερεύς, δὲν συνειθίζει νὰ πωλῇ τὸ λείψανον ὅπως εὐτρεπίζει τὴν Ἐκκλησίαν.

Καὶ οὕτως ἔληξε τὸ ἐπεισόδιον.

Μεταβαίνων ἤδη εἰς τὸ ζήτημα τὸ ἀφορῶν τὴν ἐποχήν, ἀφ' ἧς ὁ Ἅγιος ἐτιμήθη ὡς πολιοῦχος Κερκύρας, ἀρκεῖ νὰ σημειώσω ὅτι πλὴν τῶν πολλῶν ἄλλων ἀποδείξεων, ὅσαι ὑπάρχουσι κατὰ τῆς διαβεβαιώσεως τοῦ γράψαντος ὅτι τοῦτο συνέβη μόνον μετὰ τὸ 1716, καὶ αὐτὸς οὗτος ἀκόμη ὁμολογεῖ τοῦτο, ἱστορῶν ὅτι «κατὰ τὴν ἐγχωρίαν παράδοσιν ... δὶς ἔσωσεν (ὁ Ἅγιος) τὴν νῆσον ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ, τῷ 1630 καὶ τῷ 1637».Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐποχαὶ αὗται εἶναι προγενέστεραι τοῦ 1716, καὶ ἐπειδὴ οἱ Κερκυραῖοι, ἅπαξ ἀποδεχθέντες ὡς παρὰ τοῦ Ἁγίου ἐλθοῦσαν τὴν σωτηρίαν, ὡμολόγησαν βεβαίως πρὸς αὐτὸν χάριτας, ἕπεται φύσει ὅτι καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν ὡς προστάτην τῆς νήσου πολλῷ πρὶν τοῦ 1716, καὶ τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ 1637, ἵνα μὴ ἀνέλθωμεν εἰς προγενεστέρας ἐποχάς.

Πρὸς δὲ τὰς ἐν τῷ ἄρθρῳ ἀναφερομένας εἰδήσεις περὶ τῶν ἱερέων καὶ τῆς οἰκογενείας Βούλγαρη φρονῶ ὅτι οὔτε ἁρμόδιον οὔτε ἀξιοπρεπὲς εἶναι νὰ κατέλθω εἰς λεπτομερείας περὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρκοῦμαι μόνον νὰ παρατηρήσω ὅτι καὶ τὰ περὶ τούτων ἀναφερόμενα οὐδόλως εἶναι ἀκριβέστερα τῆς ἄλλης ἀφηγήσεως.

Ὅθεν παρατρέχων τὸ μέρος τοῦτο, ἐπιλαμβάνομαι τῆς ἐξετάσεως τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ διατείνεται ὅτι «ὑπάρχουσιν ἐν Κερκύρᾳ σκεπτικοὶ οὐδαμῶς δεχόμενοι ὅτι πρὸ τοῦ 1453 ἐτιμᾶτο ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ Λείψανον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὑπολαμβάνοντες δὲ ἀπόκρυφα τὰ ἐν τῇ Ἀληθεῖ Ἐκθέσει (περὶ τοῦ Λειψάνου) ἔγγραφα»,ἣν ἔκθεσιν λέγει ὅτι ἐξέδωκεν ἡ οἰκογένεια Βούλγαρη κατὰ τὸ 1857. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου ζητήματος, ἐὰν δηλ. τὸ λείψανον ἐτιμᾶτο πρὸ τοῦ 1453 ἐν Κωνσταντινουπόλει, παραπέμπω εἰς τὴν σελ. 13 τῆς Ἀληθοῦς Ἐκθέσεως, ἔνθα θέλει εὕρει ὕμνον συνταχθέντα παρὰ Ἐμμανουὴλ τοῦ Χρυσάφη, δουκὸς καὶ εὐπατρίδου Βυζαντίου, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι τὸ λείψανον του Σπυρίδωνος οὐ μόνον ἁπλῶς ἀλλὰ καὶ ἐπισήμως καὶ μετὰ πομπῆς ἐτιμᾶτο ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἐκείνῃ τῶν πόλεων, παρόντων καὶ τῶν κατὰ καιροὺς Αὐτοκρατόρων. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν νόθευσιν τῶν ἐν τῇ Ἀληθεῖ Ἐκθέσει ἐγγράφων ἀπαντῶ ἐν ὀλίγοις τάδε·

Ὑπάρχουσι βεβαίως ἐν Κερκύρᾳ ἄθρησκοι ὡς δυστυχῶς καὶ καθ' ἅπασαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, καὶ ἰδίως ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Ἀλλὰ *σκεπτικοὶ* ὑπολαμβάνοντες ἀπόκρυφα τὰ ἐν τῇ Ἀληθεῖ Ἐκθέσει ἔγγραφα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Κερκύρᾳ, ὄχι. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ ὦσιν οὔτε νὰ θεωρηθῶσιν ἀπόκρυφα, ἀφ' οὗ ὑπάρχουσι μὲν ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς οἰκογενείας ἐπισημοποιημένα, εὑρηνται δὲ καὶ ἐν τῷ ἀρχειοφυλακείῳ τῆς πόλεως χρονολογικῶς κατατεθειμένα καὶ τοῖς πᾶσι προσιτά.Προσέτι ἡ Ἀληθὴς Ἔκθεσις δὲν συνετάχθη οὐδ' ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1857 παρὰ τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1669 ἰταλιστὶ παρὰ Νικολάου τοῦ Βουλγάρεως, διακεκριμένου λογίου καὶ φιλοσόφου, τῷ δὲ 1857 δύο ἕτεροι λόγιοι Κερκυραῖοι, οἱ Ν. Βούλγαρις καὶ Ν. Μάνεσης, τοῖς πᾶσι γνωστοὶ καὶ σεβαστοί, μὴ δυνάμενοι δὲ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ μάλιστα σκεπτικοῦ νὰ θεωρηθῶσιν ὕποπτοι ὅτι πλάττουσι κατ' ἀρέσκειαν καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν ἔγγραφα, ἐπεχείρησαν τὴν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μετὰ ἰδίων σημειώσεων καὶ προσθηκῶν μετάφρασιν τῆς Ἐκθέσεως ἐκείνης, ἣν ὁ συντάκτης τοῦ ἐν λόγῳ ἀρθριδίου ἀνεξετάστως ἀποκαλεῖ, ὡς ἀπὸ στόματος τῶν Κερκυραίων, ἀπόκρυφον.

Ταῦτα περὶ τῶν ἱστορικῶν τοῦ ἄρθρου ἀνακριβειῶν.

Ἐν Κερκύρᾳ, τῇ 23 Δεκεμβρίου 1881.

Ἱερεὺς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΚΩΦΑΛΑΛΩΝ

Ἐκ τῶν λαμπρῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἅτινα κατακοσμοῦσι τὴν πρωτεύουσαν τοῦ γερμανικοῦ κράτους, τὴν πρώτην βεβαίως καταλαμβάνουσι θέσιν ἐν τῇ καρδίᾳ πάσης φιλανθρώπου καὶ εἰς τὰ τῆς ἀνθρωπότητος παθήματα συμπαθούσης ψυχῆς τὰ δύο κωφαλάλων ἐκπαιδευτήρια. Ἐν Πρωσσίᾳ ὀφείλει κατὰ νόμον ἑκάστη ἐπαρχία ἐν τοιοῦτον κωφαλάλων ἵδρυμα νὰ διατηρῇ· τὸ Βερολῖνον ὅμως κέκτηται δύο τοιαῦτα, τὸ λεγόμενον *βασιλικὸν* καὶ τὸ *ἀστικόν*, ἤτοι τὸ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ ὑπὸ τῆς πόλεως διατηρούμενον. Σήμερον ἐγένοντο αἱ ἐξετάσεις τοῦ ἀστικοῦ τῶν κωφαλάλων ἐκπαιδευτηρίου. Περὶ τὴν 9 1[2 π.μ. ἐπληροῦτο ἤδη ἡ αἴθουσα πολυπληθοῦς καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου ἐξ ἑκατέρου τοῦ φύλου. Πᾶσα ἡ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἱεραρχία, αἱ ἐν τῷ διδασκαλικῷ κλάδῳ ἐξοχότητες ἑκατέρου τοῦ φύλου ἦσαν παρόντες. Ἡ σχολὴ εἶχε νὰ δείξῃ τὰς προόδους 148 κωφαλάλων, ὧν οἱ μὲν ἐκ γενετῆς, οἱ δὲ ἐξ ἀσθενείας, διφθερίτιδος π. χ. ἄλλων ἀσθενειῶν, ἀπώλεσαν φωνὴν καὶ ἀκοήν. Ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου σπαράσσεται κατ' ἀρχὰς καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ πληροῦνται δακρύων βλέποντες τάγμα ὁλόκληρον μειρακίων καὶ κορασίων, στερουμένων τὸ μόνον τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηριστικὸν γνώρισμα, *τὴν ἔναρθρον φωνήν*· ἀλλ' ἐλαφρύνεται καὶ ἀναπνέει ὀλίγον, ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη καρδία δὲν μένει ἀπαθὴς πρὸς τὰ δυστυχῆ ταῦτα ἀνθρώπινα πλάσματα, ἀλλὰ πᾶσαν νοητὴν ἐφαρμόζει μέθοδον, ὅπως τὴν δυστυχίαν αὐτῶν ἀνακουφίσῃ. Θερμῆς δὲ πληροῦται εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς εὐεργετικοὺς ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες δι' ὑλικῶν ἢ ἠθικῶν μέσων ἀρωγοὶ προσ-

Digitized by Google

ἔρχονται, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας, οἵτινες διὰ θαυμαστῆς καρτερίας καὶ ὑπομονῆς κατορθοῦσι ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅ,τι αὐτὸν ὡς τοιοῦτον χαρακτηρίζει, τὸ γλυκύτατον καὶ θεσπεσιώτατον δῶρον τοῦ ὁμιλεῖν καὶ ἀκούειν, τοῦ συνεννοεῖσθαι. Οἱ λειτουργοὶ οὗτοι ἀγωνίζονται διὰ τῶν αἰσθητηρίων, ἅτινα τοῖς κωφαλάλοις ἀβλαβῆ μένουσι, δηλαδὴ διὰ τῆς ἀφῆς καὶ τῆς ὄψεως, νὰ κατορθώσωσι τὸ μέγα θαῦμα, νὰ δώσωσι φωνὴν εἰς τοὺς ἀλάλους καὶ ἀκοὴν εἰς τοὺς κωφούς, νὰ διδάξωσι δηλονότι αὐτοὺς νὰ ἀκούωσι διὰ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀφῆς καὶ ἀποδίδωσι τὰ οὐτωσὶ ἀκουόμενα διὰ τῶν ὑγιῶν διαμενόντων φωνητικῶν ὀργάνων. Ἀνατομικὴν καὶ φυσιολογίαν εἰς ἐνέργειαν θέτοντες καταγίνονται μετ' ἀνεξαντλήτου ὑπομονῆς διδάσκοντες τοὺς πάσχοντας τὰς κινήσεις, ἃς ποιεῖ ἐπὶ τοῦ σώματος ἕκαστος ἐκφερόμενος φθόγγος, ἐφιστῶντες τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐπὶ τῶν κινήσεων τῶν χειλέων, τοῦ λάρυγγος, τῆς ῥινός, τοῦ στήθους, τοῦ ὑποκαρδίου καὶ ἄλλων τοῦ σώματος μερῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἐντυπώσεως ἣν ποιεῖ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς τῆς χειρὸς ἐπιφανείας ὁ ἐκπνεόμενος ἀήρ. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνων π.χ. τὴν χεῖρα τοῦ παιδίου θέτει αὐτὴν ἐπὶ τοῦ λάρυγγός του καὶ εἶτα ἐκπέμπει φθόγγον· τὸ παιδίον αἰσθάνεται ἐπὶ τῆς χειρός του τὰς ἐν τῷ λάρυγγι συμβαινούσας κινήσεις καὶ προσπαθεῖ ν' ἀπομιμηθῇ αὐτάς· ἢ κρατῶν τὴν χεῖρα τοῦ παιδίου, οὕτως ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆς ἐπιφάνεια νὰ εἶνε ἐστραμμένη πρὸς τὸ στόμα αὐτοῦ ἀναγγέλλει φθόγγον τινά, τὸ παιδίον αἰσθάνεται διὰ τῆς ἐπὶ τῆς χειρός του ἐντυπώσεως τοῦ ἐκπνεομένου πνεύματος τὸν φθόγγον· ἢ θέλων νὰ παραστήσῃ λεπτὸν καὶ συριστικὸν ἦχον ὡς τὸν τοῦ Σ κρατεῖ τὸν λιχανὸν τοῦ παιδίου πρὸ τοῦ στόματός του, ἢ διδάσκων τὸν μαθητὴν ἔρρινόν τινα φθόγγον λαμβάνει ὡς βοήθημα τὴν ῥῖνα· καὶ ἐν γένει γινώσκει νὰ χρησιμοποιῇ πάσας τὰς ἐν τῷ σώματι κατὰ τὸ ὁμιλεῖν συμβαινούσας κινήσεις ἐπιστημόνως πρὸς τὸν σκοπόν του, ἵνα καὶ ἐκεῖ βοήθειαν παράσχῃ, ἔνθα οὐδεμία φαίνεται δυνατή. Ὅταν τις τὰς δυσκολίας ἀναλογισθῇ, μεθ' ὧν εἶνε συνδεδεμέναι αἱ προσπάθειαι αὗται, ὑπ' ἀληθοῦς καταλαμβάνεται εὐλαβείας πρὸς τοὺς διδασκάλους τοιούτων ἐκπαιδευτηρίων, οἵτινες τὴν δυσκολωτάτην ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος ἐξελέξαντο μερίδα. Περὶ τῆς διδασκαλίσσης **Pauline Kaetzke**, μιᾶς τῶν ἐξόχων λειτουργῶν τῆς σχολῆς, διηγεῖτό μοι ὁ ἐν Βερολίνῳ λίαν γνωστὸς παιδαγωγὸς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν **Fruchtstrasse 40** Παρθεναγωγείου, πατὴρ τῆς κυρίας, ὅτι ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους μῆνας μετὰ δακρύων ἤρχετο καὶ μετὰ δακρύων ἐπεσφράγιζε τὴν δυσχερῆ αὐτῆς λειτουργίαν· μεταβαίνουσα δ' εἰς τὴν οἰκίαν ἀπεσύρετο εἰς τὸν ἴδιον κοιτῶνα καὶ ἐθρήνει τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὑπὸ τοιούτου δ' ἐσωτερικοῦ παθήματων σάλου ἐκλυδωνίζετο μέχρις οὗ ἐπαισθητὰ εἶδε τ' ἀποτελέσματα τοῦ εὐεργετικοῦ αὐτῆς ἔργου καὶ τότε ἤρξατο ἡ λύπη νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὸ εὐάρεστον συναίσθημα, ὅτι ἀβοηθήτοις πλάσμασι βοήθειαν παρέχει.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἄρρενα καὶ θήλεα εἶνε ἀναμεμιγμένα κατὰ τὸν τῆς διδασκαλίας χρόνον, μόνον δὲ ἐν τῇ γυμναστικῇ διακρίνονται ἀλλήλων. Τὰ θρανία δὲν κεῖνται ὡς συνήθως παράλληλα, ἀλλ' ἡμικυκλικῶς, ἵνα πάντες οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι δύνωνται νὰ βλέπωσι τὰς κινήσεις τῶν χειλέων τοῦ διδασκάλου. Κατ' ἀρχὰς ἐξητάσθη ἡ πρώτη καὶ κατωτάτη τάξις εἰς ἐπαγγελίαν φθόγγων καὶ λέξεων, ἅπερ κατ' ἐπιταγὴν ἔγραφον ἐπὶ πίνακος ὀρθῶς, καὶ ἁπλῶν προτάσεων ἐπὶ συγκεκριμένων πραγμάτων, ἅπερ καὶ ἐδείκνυον ἐπὶ τραπέζης. Ἡ τάξις αὕτη δὲν δύναται ἀκόμη νὰ διακρίνῃ τὰ ἄρθρα (der, die, das) ἀλλ' ἐκφέρει πάντα τὰ πράγματα διὰ τοῦ ἄρθρου das ἢ da. Ἡ δευτέρα τάξις κέκτηται περισσοτέραν ἐλευθερίαν καὶ ἐκφέρει μακροτέρας προτάσεις. Ἐρωτῶνται π. χ. οἱ μαθηταὶ ποῖαι τοῦ λαγωοῦ ἢ τοῦ προβάτου αἱ ἰδιότητες, ἀφοῦ δὲ ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις ἐπιτάσσονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου νὰ δείξωσιν αὐτῷ λαγωὸν ἢ πρόβατον καὶ καταστήσωσιν αἰσθητὰ ὅ,τι περὶ αὐτῶν εἶπον. Ὁ ἐρωτηθεὶς προβαίνει ἐπί τινα ἐν τῷ μέσῳ κειμένην τράπεζαν παντοίων ἀντικειμένων βρίθουσαν, εὑρίσκει τὸν λαγωὸν ἢ τὸ πρόβατον, δεικνύει καὶ ὀνοματίζει αὐτὸ καὶ τὰ διάφορα αὐτοῦ μέρη, καὶ οὕτω διεξάγεται διάλογος μεταξὺ μαθητοῦ καὶ διδασκάλου. Ἡ τρίτη τάξις, ἥτις ὑπὸ τῆς ὀνομασθείσης ἤδη κυρίας Kaetzke διευθύνεται, ἐξετάζεται ἀριθμητικὴν πρῶτον προφορικῶς εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις συνήθων ἀριθμητικῶν ὀργάνων, τόσον καθαρῶς, ἀκριβῶς καὶ ὡρισμένως, ὥστε κινεῖ τὸ ἀκροατήριον εἰς τὴν ἔκχυσιν τῆς χαρᾶς αὐτοῦ. Εἶτα προσέρχονται κατὰ σειρὰν αἱ ἀνώτεραι τάξεις, αἵτινες ἐξετάζονται ἱερὰν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν, ἀριθμητικήν, ἱερὰν κατήχησιν, γεωγραφίαν καὶ ἀνάγνωσιν. Πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ἀπαντῶσι πάντοτε οἱ μαθηταὶ ἀκριβέστατα. Ἐκ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας ἐξητάσθησαν τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πρωσσίας ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ ζυγοῦ, τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ῥωσσικοῦ κράτους. Μία τάξις ἀνέπτυξεν ἐν διαλόγῳ μετὰ τοῦ διδασκάλου ὅλον τὸν ταχυδρομικὸν μηχανισμόν. Ἐν τέλει δ' ἐξητάσθησαν ἐν τῇ γυμναστικῇ ἑκάτερον φῦλον ἰδιαίτερον ἀποτελοῦν τμῆμα· καὶ τὰ μὲν κοράσια εἰς ῥυθμικὰς κινήσεις ἁπλῶς, οἱ δ' ἄρρενες καὶ σιδηρᾶς ῥάβδους ὡς ὅπλα μεταχειριζόμενοι. Ἀληθῶς ἐκπληκτικὸν εἶνε, πῶς μαθηταί, ἀκοῆς στερούμενοι, τόσον ἀκριβῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἄνευ σφάλματος δύνανται ν' ἀπαντῶσι καὶ τὰ προστασσόμενα ἀκριβέστατα νὰ ἐκτελῶσιν, ὅπερ δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως ἢ διὰ τῆς ἐν ὑψίστῳ βαθμῷ

Digitized by Google

εντάσεως της προσοχής αυτών· έτι δε πώς κατά την ανάγνωσιν αισθάνονται, πού ο αναγνούς εσταμάτησεν. Ὡς αρχόμενοι ελέγομεν αναπληροί την ακοήν παρά τοις κωφαλάλοις ή όψις και η αφή· ιστάμενοι π.χ. ο εις παρά τῷ άλλῳ τόσον πλησίον ώστε να άπτωνται τα σώματα αυτών, αισθάνωνται διά των του σώματος κινήσεων πότε άρχεται και πότε παύεται ο έτερος ομιλών, και τι ομιλεί. Ἀλλ' ό,τι εν τῇ σχολῇ, ένθα απομεμακρυσμένοι αλλήλων εκάθηντο και εντός του βιβλίου ήσαν ηναγκασμένοι να βλέπωσι, μετά τοσαύτης τάξεως και ακριβείας ανεγίνωσκον, αποδεικνύει ότι εις τοιούτον βαθμόν ασκήσεως δύνανται αισθήσεις τινές να φθάσωσιν, ώστε διά μιάς οφθαλμού ριπής να αισθάνωνται εκ των κινήσεων των χειλέων του αναγινώσκοντος εν ποίᾳ προτάσει και ποίᾳ τάξει ευρίσκεται.

Ἡ ομιλία του κωφαλάλου, ως ευνόητον, δεν είνε δυνατόν να έχῃ τον μελῳδικόν χρωματισμόν, όν λαμβάνει η φυσική φωνή διά της ποικίλης αναβάσεως, και καταβάσεως· είνε μονότονος, παρά τισι δε παραπονετική. Ἐν τούτοις φθάνουσί τινες εις τόσην τελειότητα, ώστε προφέρουσιν ωραιότατα τας λέξεις και τας προτάσεις χωρίς την παραμικράν να δώσωσιν υπόνοιαν, ότι τεχνικήν ομιλούσι γλώσσαν. Ὅσοι μάλιστα εξ ασθενείας κατέστησαν κωφάλαλοι, ούτοι και καθαρότερον έχουσιν όργανον και ελευθερώτερον· ομιλούσι και αντιληπτικώτεροι των άλλων είνε. Ὁποία τῷ όντι Θεού ευλογία, το βοηθείν τα δυστυχή ταύτα πλάσματα επί τοσούτον. ώστε κατ' ουδέν των λοιπών ομοίων των υποδεεστέρους εαυτούς να συναισθάνωνται! Ὁπόση δε πρέπει να είνε η χαρά των δυστυχών οικογενειών, όσαι τοιούτόν ποτε έσχον ατύχημα, όταν μετά τινα χρόνου περίοδον συνεννοώνται μετά του δυστυχούς μέλους αυτών εγγράφως μεν εντελέστατα, προφορικώς δε διά της προσεκτικής των λέξεων απαγγελίας και τῇ βοηθείᾳ της την έλλειψιν λέξεων συμπληρούσης χειρονομίας! Δόξα λοιπόν και τιμή πρέπει ταις φιλανθρώποις εκείναις ψυχαίς, αίτινες ουδενός φείδονται πόνου προς ελάφρυνσιν των παθημάτων της ανθρωπότητος· δόξα και τιμή οφείλεται και εις τας κοινωνίας, εν αις τοιαύτα ίστανται ιδρύματα[1].

Ἐν Βερολίνῳ, 2|14 Φεβρουαρίου 1882. Μ.Ε.

Αἱ αόριστοι επιθυμίαι και οἱ άσκοποι πόθοι προξενούσιν είδός τι χλωρώσεως εις τα πνεύματα των νέων, εκτός μόνον όταν οἱ πόθοι ούτοι εκφράζωνται ευθύς διά πράξεων και εργασίας. Καλή τις απόφασις πρέπει να εκτελεσθῇ προθύμως και άνευ απασχολήσεως, επίσης δε πρέπει να υποφέρῃ τις προθύμως τον αναπόφευκτον κόπον και πόνον τον μετά πάσης κοινωνικής θέσεως συνδεδεμένον, και να θεωρῇ αυτόν ως ωφέλιμον παίδευσιν.

1 «Κλειώ».

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΖΟΛΑ

Τοις νεαροίς ποιηταίς.

Ὁ Paul Alexis, εις των ενθερμοτέρων οπαδών της φυσιολογικής σχολής, εδημοσίευσε πρό τινος παρά τῷ εκδότῃ Σαρπαντιέ πλήρη και λεπτομερεστάτην βιογραφίαν του διδασκάλου του Ζολά υπό τον τίτλον ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ — *Σημειώσεις φίλου*. Αἱ τελευταίαι εκατόν σελίδες του τόμου τούτου περιέχουσιν ανεκδότους στίχους του Ζολά, αλλά του εικοσαετούς Ζολά, του όλως αγνώστου. Των στίχων τούτων προηγείται ο εξής πρόλογος υπό μορφήν επιστολής απευθυνομένης προς τον Paul Alexis.

«*Ἀγαπητέ μοι* Alexis.

»Μού ζητείς αποσπάσματά τινα των έργων της νεότητός μου, όπως τα συμπεριλάβῃς εις την βιογραφικήν μελέτην, ήν ευηρεστήθης να γράψῃς περί εμού. Ἐρευνώ εις τα συρτάριά μου και μόνον στίχους ευρίσκω. Ὀκτώ έως δέκα χιλιάδες κοιμώνται, από είκοσιν ετών, τον ήρεμον ύπνον της λήθης.

»Θα ήτο βεβαίως φρόνιμον να τους εξαγάγω από την κόνιν των. Ἐγώ μόνος δύναμαι εισέτι να αισθανθώ το άρωμά των, το απομεμακρυσμένον εκείνο άρωμα των μαρανθέντων ανθέων, τα οποία επανευρίσκομεν μεταξύ των σελίδων βιβλίου. Ἀλλ' ενδίδω εις την επιθυμίαν σου, λαμβάνω δράκα των εφηβικών τούτων στίχων, και σοι τους δίδω, αφ' ού, ως λέγεις, ενδιαφέρον έσται εις τους αναγνώστας σου να ίδωσι πόθεν ήρχισα. Θα είνε το δικαιολογητικόν έγγραφον μετά τας καταθέσεις των μαρτύρων.

»Ὁμολογώ ότι ενδίδω επίσης εις έτερον αίσθημα· εις τον καιρόν μου εμιμούμεθα τον Μυσσέ, δεν επολυφροντίζομεν περί της πλουσίας ομοιοκαταληξίας, ήμεθα περιπαθείς. Σήμερον κατίσχυσεν η μίμησις του Οὑγγώ και του Γκωτιέ, οἱ στίχοι λεπτουργούνται επί τῇ βάσει των κομψοτεχνημάτων των ανεπιλήπτων την στιχουργίαν ποιητών, η ποίησις ετέθη εκτός της ανθρωπότητος, καταντήσασα καθαρά εργασία της γλώσσης και του ρυθμού. Θέλω λοιπόν να είπω ότι, αν, προς μεγάλην μου καταισχύνην βεβαίως, επέμενον έτι να στιχουργώ, θα διεμαρτυρόμην κατά της τάσεως ταύτης ήν κρίνω ολεθρίαν. Ἡ γαλλική ποίησίς μας, μετά την εξάντλησιν του θαυμασίου ποιητικού οίστρου του 1830, θα επανεύρῃ την ακμήν της, επιστρέφουσα εις την εθνικήν καλαισθησίαν, εις την ζωντανήν μελέτην της οδύνης και της χαράς του ανθρώπου.

»Ἐπί τέλει δεν ηδυνήθην ν' αναγνώσω και πάλιν τους στίχους μου χωρίς να μειδιάσω. Είνε πολύ αδύνατοι και ελέγχουσιν αδεξίαν χείρα, εν τούτοις δεν είνε και χειρότεροι από τους στίχους των ανθρώπων της ηλικίας μου, οίτινες επιμένουσι στιχουργούντες. Ἡ μόνη μου ματαιοφροσύνη είνε ότι

Digitized by Google

συνησθάνθην τὴν ποιητικήν μου μετριότητα, καὶ ἐπελήφθην θαρραλέως τοῦ ἔργου τοῦ αἰῶνος διὰ τοῦ βαρέος ἐργαλείου τοῦ πεζοῦ λόγου. Εἶνε ὡραῖον νὰ λάβῃ τις τοιαύτην ἀπόφασιν εἰκοσαετὴς, πρὸ πάντων πρὶν δυνηθῇ ν' ἀπαλλαχθῇ μιμήσεων ὀλεθρίων. Ἂν λοιπὸν οἱ στίχοι μου μέλλουσι νὰ χρησιμεύσωσιν ἐδῶ εἴς τι, εὔχομαι νὰ συντελέσωσιν ὅπως συμμαζεύσωσιν εἰς τὸ ὄστρακόν των τοὺς ἀνωφελεῖς ποιητὰς, τοὺς μὴ ἔχοντας ἀρκοῦν πνεῦμα, ὅπως χειραφετηθῶσι ἀπὸ τῶν ῥωμαντικῶν τύπων, καὶ πείσωσιν αὐτοὺς νὰ γείνωσιν, ἁπλούστατα, γενναῖοι πεζογράφοι.

»Ὁ Σατωβριὰν λέγει εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του· «Ἔγραψα ἐπὶ μακρὸν στίχους πρὶν γράψω πεζά. Ὁ κ. δὲ Φοντὰν διϊσχυρίζεται ὅτι ἐπροικίσθην καὶ διὰ τῶν δύο ὀργάνων». Καὶ ἐγὼ ὁμοίως ἔγραψα ἐπὶ πολὺ στίχους πρὶν γράψω πεζά. Ἀλλ' ἂν ἀγνοῶ τί θὰ διετείνετο ὁ κ. δὲ Φοντὰν, γνωρίζω ὅμως καλῶς ὅτι ἀρνοῦμαι διαῤῥήδην πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ὀργάνων τούτων, καὶ ὅτι ἔρχονται ἡμέραι καθ' ἃς δὲν ἀναγνωρίζω ἐμαυτὸν ἱκανὸν οὐδὲ διὰ τὸ ἕτερον.

»ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ». *

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἠρωτᾶτο ὁ Σ* τί θὰ ἔκαμνεν ἐὰν εὕρισκε χρηματοφυλάκιον περιέχον ἑκατὸν χιλιάδας φράγκων.

— Ἐγώ; ἀπεκρίθη· ἤθελα γνωστοποιήσει παρευθὺς ὅτι προσφέρω 500 φράγκα ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον 'ποῦ τὰ ἔχασε.

***

— Σεῖς οἱ ἰατροὶ ἔλεγέ τις πρὸς γηραιὸν ἀσκληπιάδην, τί εὐτυχεῖς 'ποῦ εἶσθε... Ἔχετε τὸ προνόμιον τοῦ ἐπαγγέλματος, δὲν ἀρρωστεῖτε ποτέ...

— Ἀληθινὰ, κυρία, ... ἀλλ' ἐντούτοις καὶ ἡμεῖς δὲν ἀποφεύγομεν τὸν θάνατον...

— Σεῖς πταίετε!... διότι ὅταν ποτὲ ἀρρωστήσετε, προσκαλεῖτε συνάδελφόν σας νὰ σᾶς θεραπεύσῃ!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τὰ παραδείγματα εἶνε εἰς τοὺς ἀμαθεῖς λαοὺς ὅ,τι εἶνε τὰ ψηλαφητὰ ἐκεῖνα σημεῖα, τῶν ὁποίων ἀπτόμενος ὁ τυφλὸς καὶ ὁ κωφάλαλος, μανθάνει νὰ ἀναγινώσκῃ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἀριθμῇ. Καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς πεφωτισμένους λαοὺς τὰ παραδείγματα ἐξήσκησαν πάντοτε μεγάλην ἐπιῤῥοήν, καὶ ἡ τῶν παραδειγμάτων διδασκαλία παρήγαγεν ἀξιολογωτέρους καρποὺς παρὰ τὴν σοφωτέραν θεωρητικὴν διδασκαλίαν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Θέλετε νὰ ἴδητε πῶς ἑορτάζεται ἡ ἀπόκρεως ἐν Κρήτῃ; Ἰδοὺ τί λέγει ἡ *Πατρὶς* Χανίων· «Ἐν τῷ χωρίῳ Πλατανιᾷ οἱ μετημφιεσμένοι, ὡς ἐμάθομεν, διαιρεθέντες εἰς δύο στρατόπεδα, κατέλαβον ὀχυρὰς θέσεις, καὶ ἤρξαντο πλαστῆς μάχης δι' ἀσφαίρων φυσιγγίων. Ἑκάτερον τῶν στρατοπέδων εἶχε τὸν στρατηγόν του, τὴν σημαίαν του, τοὺς ἰατρούς του καὶ τοὺς ἱερεῖς του. Ἡ πλαστὴ μάχη διήρκεσε περὶ τὰς τρεῖς ὥρας, ὁπότε εἷς τῶν στρατῶν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν ἕτερον καὶ ἐκυρίευσε πάσας τὰς θέσεις αὐτοῦ. Ἔβλεπέ τις οἱονεὶ πληγωμένους ἀλειμμένους δι' αἱμάτων ζώων, τοὺς ἰατροὺς τρέχοντας ὅπως παράσχωσι τὰς πρώτας βοηθείας, καὶ τοὺς ἱερεῖς ἐκτελοῦντας ἐν κατανύξει τὴν ταφὴν τῶν οἱονεὶ ἀποθνησκόντων. Ἦτο ὅ,τι ὡραῖον, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρεπὲς, δεικνῦον τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων, πάντοτε ἐν πολεμικοῖς ἔργοις καταγινομένων. Μετὰ τὸ τέλος τῆς πλαστῆς ταύτης μάχης, συνῆλθον ἅπαντες ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ ἤρξαντο τοῦ πυῤῥιχίου, διαρκέσαντος μέχρις ἑσπέρας. Οὐδὲν εὐτυχῶς ἀπευκταῖον συνέβη».

Στατιστικὴ κυφῶν. Κατὰ τὰς γενομένας παρατηρήσεις, ἀπεδείχθη ὅτι αἱ εὔκρατοι χῶραι παράγουσι πλείονας κυφούς. Πρώτη πασῶν ἐν τῇ στατιστικῇ ταύτῃ ἔρχεται ἡ Ἱσπανία. Εἴς τι χωρίδιον τῆς Σιέῤῥας Μορένης ἀναλογεῖ εἷς κυφὸς ἐπὶ δεκατριῶν κατοίκων. Ἡ τακτικὴ ἀναλογία ὅμως εἶνε 1 πρὸς 1000, ἑπομένως καθ' ὅλην τὴν γῆν ὑπάρχουσιν ἓν ἑκατομμύριον κυφοί. Ἐπειδὴ τὸ κύφωμα ἑκάστου κατὰ μέσον ὅρον ἔχει ὕψος 20 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ἕπεται ὅτι ἂν πᾶσαι αἱ καμποῦραι τῆς γῆς τεθῶσιν ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ἄλλης, ἤθελον ἀνέλθει εἰς ὕψος 200 χιλιομέτρων, δεκαπλάσιον τουτέστι τοῦ ὕψους τῶν Κορδιλιέρων καὶ εἰκοσιπενταπλάσιον τοῦ Αἰνικοῦ ὄρους!

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἡ νόσος εὐλογία ἐν Ἀθήναις.

Φίλος σεβαστὸς τῆς «Ἑστίας» ἀνακοινοῖ ἡμῖν τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ἐνσκηψάσης ἐσχάτως εὐλογίας: Ἡ ὑγεία τῆς πόλεως πάλιν δὲν ἔχει καλῶς, ἐνσκηψάσης εὐλογίας, ἥτις ἔλαβεν ἐπίτασίν τινα κατ' αὐτὰς καὶ ἔκαμε τινὰ θύματα. Ἐν Ἀθήναις ἐπαρουσιάσθη ἡ νόσος μετά τινος ἐντάσεως εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον προσεβλήθησαν μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τοὺς 25, ἀπέθανον δὲ 5, ὡς ἐδημοσιεύθη. Ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἤθελε προλάβει πιθανῶς τὰ δυστυχήματα ταῦτα, ἐὰν δὲν ἐποίει τὸ δεινὸν σφάλμα νὰ ἀποκλείσῃ ἐν τῷ μεγάλῳ νοσοκομείῳ τοὺς πρώτους κρουσθέντας, ἀντὶ ἀμέσως ν' ἀποχωρίσῃ αὐτοὺς ἐκτὸς τοῦ καταστήματος. Ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ, ἄφθονα ἔχουσα μέσα, ὤφειλε παράυτα ν' ἀπομονώσῃ τοὺς παθόντας, οὐχὶ ἐν οἰκίᾳ ἀκαταλλήλῳ καὶ γειτνιαζούσῃ πρὸς συνοικίαν ἵνα μεταδοθῇ καὶ εἰς αὐτὴν τὸ νόσημα, ἀλλ' ἐν προσωρινῷ παραπήγματι οἰκοδομουμένῳ ἐν δύο τὸ πολὺ ἡμέραις εἰς μέρος πράγματι ἀπόκεντρον καὶ ὑπήνεμον, διότι γνωστὸν εἶνε ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὅτι ἡ εὐλογία μεταδίδεται καὶ ἐξ ἀποστάσεως ἀκολουθοῦσα τὸ ῥεῦμα τῶν ἀνέμων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἁρμοδία ὑγειονομικὴ ἀρχὴ κατεδείχθη ἐλλιπὴς, μὴ ἔχουσα ἐγκαίρως τὴν ἀναγκαίαν ποσότητα τῆς δαμαλίδος.

ΑΘΗΝΗΣΙ,— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 323 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 7 Μαρτίου 1882

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΙ ΤΩι ΒΥΡΩΝΙ ΤΙΜΑΙ

ἐν Μεσολογγίῳ.

Ἐν τῇ περὶ τῆς διαμονῆς τοῦ Βύρωνος ἐν Μεσολογγίῳ συντόμῳ διατριβῇ μου, τῇ δημοσιευθείσῃ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 304 φύλλον τῆς «Ἑστίας» ἐμνήσθην καὶ δύο μνημοσύνων τιμῶν ἀπονεμηθεισῶν τῷ ἐνδόξῳ φιλέλληνι μικρὸν μετὰ τὴν τελευτήν του ὑπὸ τῆς πόλεως ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τιμαὶ ἐκεῖναι, αἱ ἐκδηλωθεῖσαι ὑπὸ τὴν καιρίαν ἐντύπωσιν τοῦ θανάτου του καὶ ἐν τῇ ἐνδεεῖ ῥητορευμάτων καὶ ἐπιδείξεων ἐκείνῃ ἐποχῇ ὑπὸ τῶν ἐν ὅπλοις συναγωνιστῶν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν ποικιλοτρόπως εὐεργετηθέντων κατοίκων τῆς πόλεως φέρουσι τὴν ἰδιαιτέραν σφραγῖδα τῶν ἡρωϊκῶν καὶ ἁπλοϊκῶν ἐκείνων χρόνων καὶ ἐν ἑαυταῖς τὴν μεγαλορρήμονα σημασίαν των, δὲν νομίζω περιττὴν τὴν παροῦσαν βραχεῖαν σημείωσιν περὶ αὐτῶν, καθὼς καὶ τὰ ὀλίγα ὅσα θέλω ἐπιφέρει περὶ τῶν μεταγενεστέρων ταυτοσήμων τῆς πόλεως ἐκδηλώσεων, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ποιητοῦ.

Κατὰ τὴν ἐκτεταμένην λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου τὴν ὁρίζουσαν ἀπό τε μεσημβρίας, δυσμῶν καὶ ἐν μέρει ἀνατολῶν αὐτὸ καὶ μεταβάλλουσαν οὕτω τὸ χθαμαλὸν πεδίον, ἐφ' οὗ ᾠκοδόμηται ἡ πόλις, εἰς μικρὰν χερσόνησσον κεῖνται σποραδικῶς εἰς διαφόρους ἀποστάσεις νησύδρια πολλά, τὰ ὁποῖα εἰς ὁμαλοὺς μὲν καιροὺς χρησιμεύουσιν ὡς κατοικίαι καὶ ὁρμητήρια τῶν ἁλιέων τῆς λίμνης, εἰς τοὺς χαλεποὺς δὲ καὶ ἐνδόξους ἐκείνους χρόνους τῶν πολιορκιῶν καὶ τοῦ πολέμου μετεμορφώθησαν διὰ μιᾶς εἰς πυροβολοστάσια καὶ φρούρια ἀπόρθητα διὰ τὸ μένος καὶ μόνον τῶν φρουρούντων αὐτά, καθότι καὶ τὰ τείχη καὶ αἱ φοβεραὶ ἐπάλξεις αὐτῶν συνίσταντο εἰς ἁπλῆν τινα μάνδραν καὶ σωροὺς χώματος. Οὕτω κατὰ τὴν ἐκ τῶν βαθέων ὑδάτων εἴσοδον εἰς τὰ περὶ τὴν πόλιν ἀβαθῆ κεῖται τὸ περιώνυμον *Βασιλάδι*, πηχιαῖον ἁλώνιον, τὸ ὁποῖον ἐκεραυνοβόλησε στόλον ὁλόκληρον, ἀνατολικώτερον δὲ μεταξὺ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς σημερινῆς ἐπιθαλασσίας ὁδοῦ τῆς Τρουλλίδος ἡ ἡρωϊκὴ Κλείσοβα ἡ καταποντίσασα τὰς πυκνὰς φάλαγγας τῶν Ἀράβων. Ἡ λιμνοθάλασσα αὕτη ἐκτείνεται βορειοδυτικῶς μέχρι τοῦ Αἰτωλικοῦ, εἰς ἐπίκαιρον δὲ σημεῖον αὐτῆς πρὸς τὴν δευτέραν αὐτὴν πόλιν, περὶ τὴν φύσει ὀχυρὰν θέσιν τοῦ *Προκοπανίστου*, κεῖται ἡ νῆσος *Ξεκαλάμισμα*, ἐφ' ἧς καὶ ταύτης ἐθεωρήθη καλὸν νὰ ἐγερθῇ σύστημά τι ὀχυρωμάτων ὑπὸ τοῦ ἀξίου ἐκείνου ὀχυρωματοποιοῦ Π. Κοκκώνη, εἰς ὃν ὀφείλεται μέγα μέρος τῆς ἀντιστάσεως τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως.

Τὰ ὀχυρωματικὰ ταῦτα ἔργα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ λόρδου Βύρωνος, ἐνομίσθη δίκαιον, ἀποτελεσθέντα, μετὰ τὸν θάνατόν του, νὰ ἀφιερωθῶσιν εἰς τὸ σεμνὸν ὄνομά του, καὶ τὴν 16ην Ἰουνίου τοῦ 1824 ἐτελέσθη ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἐκείνης νήσου συγκινητικὴ τελετὴ ἡ τῆς ἁγιάσεως τῶν ὀγκολίθων καὶ χωμάτων τῶν ἀποτελούντων αὐτά, ἥτις διερμηνεύσασα ἀπερίττως τὸ βαθὺ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ τόπου πρὸς τὸν θανόντα εὐεργέτην του, προοιμίασε τὸ σημερινὸν ἀνάθημα καὶ τὰς παρακολούθους ἑορτάς.

«Δημοσιεύομεν, λέγουσι τὰ *Ἑλληνικὰ Χρονικά*, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ ἑπόμενον ἀπόσπασμα λόγου, ὅστις ἐκφωνήθη παρὰ τοῦ τῆς Διοικήσεως ὀχυρωματοποιοῦ κ. Π. Κοκκώνη, ὅταν ἡγιάσθη τὸ φρούριον **Βύρων**. Εἰς τὴν τελετὴν ταύτην, ἥτις ἔγινε τὴν 16 τρέχοντος, παρευρέθησαν ἐκτὸς τῶν ἐγχωρίων πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν διοικητῶν καὶ πολλοὶ ἀξιοτίμητοι Εὐρωπαῖοι ἄνδρες, ἐν οἷς διακρίνονται τὰ σημαντικὰ ὑποκείμενα τοῦ Λόρδου Κ. Μ. καὶ τοῦ κυρίου Ἐδουάρδου Βλακιέρου, πρὸς οὓς καὶ διευθύνεται ἰδίως ὁ κύριος ὀχυρωματοποιός».

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ὡς καὶ τὴν ἐξαποσταλεῖσαν ἀπάντησιν τῶν σημαντικῶν Ἄγγλων παραθέτω ὧδε ἐκ τῆς εἰρημένης ἐφημερίδος παραλαμβάνων ὡς ἀφελῶς παραστατικὰ τοῦ ἀντικειμένου περὶ ἃ διατρίβουσι.

« . . . *Φιλέλληνες καὶ γενναῖοι Ἄγγλοι!*

»Ἐκ τῶν ἀδυνάτων εἶναι τὸ νὰ μὴ συμπαθῇ ἡ ψυχὴ ἑκάστου ἀνθρώπου, ὅστις ὑποτίθεται φιλάνθρωπος καὶ εἰλικρινὴς ἐραστὴς τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, ὅταν βλέπῃ, καθὼς ἐνταῦθα, τοὺς Ἕλληνας πλήρεις εὐγνωμοσύνης ὄντας πρὸς τοὺς εὐεργέτας των, νὰ συνέρχωνται συνεχῶς ἔμπροσθεν τῶν θυσιαστηρίων τοῦ ὑψίστου καὶ νὰ ἐκπληρῶσιν ἐν μέρει (καὶ κατὰ δύναμιν) πᾶν ὅ,τι τὰ ἱερώτερα τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων τοὺς διατάττουσι. . . Ἡ γεωγραφικὴ τοποθεσία τοῦ Προκοπανίστου ὀχυρὰ

Digitized by Google

οὖσα μόνον ἐκ φύσεως ἤθελε λογίζεσθαι σχεδὸν ἀνωφελής, ἄνευ τῆς τέχνης ἥτις συνέδραμε διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ μέρος τοῦτο ἀπόρθητον· καὶ πρέπει αὖθις νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ ἐνταῦθα συνετέλεσε τὰ μάλιστα ὁ ἀθάνατος Λόρδος Βύρων, τοῦ ὁποίου ἡ ἀτελεύτητος μνήμη μέλλει νὰ στεφανώσῃ ἀείποτε τὰς κορυφὰς τῶν δι' αὐτοῦ ἐν γένει ἐπιδιορθωθέντων ὀχυρωμάτων μας.

»Ἡ νῆσος *Ξεκαλάμισμα* παρημελημένη οὖσα παντάπασιν, ἠδύνατο βεβαίως νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅταν διὰ θαλάσσης ἤθελέ ποτε ἐπιχειρήσει τὸ νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τῶν πόλεων Μεσολογγίου καὶ Ἀνατολικοῦ.

»Νῦν ὅμως εἰς τὴν ποτὲ ἔρημον ταύτην νῆσον ὑπάρχει τὸ φρούριον *Βύρων*, ὅπερ, ἀπόρθητον ὂν διὰ τὴν θέσιν του, εἶν' ἐνταυτῷ τὸ προπύργιον καὶ ὁ τηλέγραφος τῆς ἐλευθέρας τούτου τοῦ μέρους Ἑλλάδος.

»Λάβετε τὴν καλωσύνην, κύριοι, νὰ γνωσοποιήσητε πρὸς τὴν ἔκλαμπρον οἰκογένειαν τοῦ ἀειμνήστου, καθὼς καὶ πρὸς πάντας τοὺς λατρευτάς του τὰ ἐγκάρδια τῆς ἡμῶν εὐγνωμοσύνης αἰσθήματα κτλ».

Ἀπάντησις πρὸς τὸν κ. Κοκκώνην.

«Κύριε! Πίστευσον, παρακαλοῦμεν, ὅτι πᾶς Ἄγγλος ἀνεξαιρέτως καὶ θαυμάζει καὶ σέβεται ἐνταυτῷ τὴν ἀναγεννωμένην ἤδη Ἑλλάδα, τὸν ἔνδοξον τοῦτον τόπον, ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ ὁποίου ἐξῆλθον αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ μέγισται ἐκεῖναι ἀλήθειαι, αἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις καὶ ὁδηγὸς ὅλων τῶν ἐλευθέρων τῆς Εὐρώπης ἐθνῶν καὶ ἰδίως τοῦ πολυσεβάστου πολιτικοῦ συντάγματος τῆς πατρίδος ἡμῶν.

»Ὦ! πόσον τέρπει τοὺς ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς Ἄρκτου ἐλθόντας ξένους τὸ ἀξιοθέατον θέαμα τοῦ νὰ βλέπωσιν αὐτὴν ταύτην τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀναγεννᾶται μετὰ αἰώνων δουλείαν καὶ συμφορὰς ἐκ τῆς *στάκτης της* καὶ νὰ ὑπερασπίζεται ταυτοχρόνως ἀπὸ φρούρια, ἅτινα αἱ ἴδιαι χεῖρες τῶν Ἑλλήνων ὕψωσαν καὶ τὰ ὁποῖα ὡσαύτως διευθετοῦνται ἀπὸ ὀχυρωματοποιὸν Ἕλληνα καὶ τοιοῦτον πατριώτην οἷος σύ.

»Σὺ ἀποδόσας τὸ ἀθάνατον ὄνομα τοῦ *Βύρωνος* εἰς ἓν ὀχύρωμα, τὸ ὁποῖον κάλλιστα ὠνόμασες τὸ προπύργιον τῆς τιμῆς, μᾶς ἐμπνέεις τὴν ἐλπίδα τοῦ ὅτι ἡ σκιὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς μέλλει ὡσαύτως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἄσυλον καὶ πρὸς ἐπερχομένας εἰσέτι ἄλλων Ἑλλήνων γενεάς, ἐνῷ συγχρόνως ἐλπίζομεν ὅτι τὸ πολίτευμα τοῦ ἐνδόξου συμπολίτου μας θέλει διερεθίσει καὶ τὴν εὐγενῆ φιλοτιμίαν τῶν συμπατριωτῶν σας· διότι τοῦτο αὐτὸ μόνον ἐβίασε τὸν μακαρίτην Λόρδον Βύρωνα ἵνα ἀφοσιωθῇ ὅλος εἰς τὸ θεῖόν σας ἔργον καὶ τοῦτο αὐτὸ μόνον ἐπιθυμοῦν ἐκ ψυχῆς καὶ ὅλοι οἱ φιλέλληνες τῆς Ἀγγλίας.

»Ἔσο βέβαιος, Κύριε, διὰ τὴν ἐκ μέρους ἡμῶν πρὸς τὸ ὑποκείμενόν σου εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν καὶ ὑγίαινε!

»Ἐν Μεσολογγίῳ τὴν 17[29 Ἰουνίου.

»Κ.Μ.—ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ ΒΛΑΚΙΕΡΟΣ»

Ἡ διαμοιβὴ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν προσφωνήσεων αὐτῶν δίδει, νομίζω, πρὸς τούτοις ἰδέαν τινὰ καὶ τῆς ἀξιοσημειώτου ἐπικουρίας εἰς τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Μεσολογγίου τοῦ ἐν αὐτῷ θανόντος ποιητοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ κατόπιν αὐτοῦ φιλελλήνων, ὡς καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐπιτετραμμένου αὐτὴν τεχνίτου. Καὶ περὶ μὲν τοῦ τελευταίου τούτου ἴσως διαλάβω λεπτομερέστερον ἐν ἄλλῃ τινὶ συμβολῇ εἰς τὴν πάτριον ἱστορίαν, περὶ δὲ τοῦ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Κ. Μ. φερομένου λόρδου σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Κάρολος Μουραΐ υἱὸς τοῦ δουκὸς Ἀθὲλ, ὅστις ἀπέθανε δύω μῆνας κατόπιν εἰκοσιπενταετὴς μόλις ἐν Γαστούνῃ ἐξ ἐγκεφαλικῆς νόσου. Διατρίβων οὗτος ἐν Μεσολογγίῳ συνέδραμε σπουδαίως εἰς τὴν θεμελίωσιν τοῦ τριγωνικοῦ ἐκείνου προαστείου προχώματος (**Lunette**), τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν μεταγενεστέραν πολιορκίαν ἐδείχθη τοσοῦτον χρήσιμον εἰς τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως, καὶ οὗτινος τὰ σεμνὰ ἐρείπια εἰσὶν ἐκ τῶν ὀλίγων σωζομένων περὶ τὴν πόλιν ἡμῶν. Τὸ πρόφραγμα τοῦτο κατὰ τὴν εὔστοχον τακτικὴν τοῦ πατριώτου ὀχυρωματοποιοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἔλαβε τὸ ὄνομα Γουλιέλμου τοῦ Ὀράγγεν ἑνὸς τῶν σημαντικωτέρων συγγενῶν τοῦ εἰρημένου λόρδου.

Καὶ ἦτο πολλῆς σημασίας ἡ τακτικὴ αὕτη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην· διπλοῦς δὲ αὐτῆς ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἀποτέλεσμα· νὰ τιμήσῃ δηλονότι σεμνὰ καὶ προσφιλῆ ὀνόματα ὡς ἐκ τῆς καθόλου αὐτῶν ἀρετῆς καὶ τῶν ἐκσήμων πράξεων ἢ ἀνδραγαθιῶν, νὰ ἀνυψώσῃ δὲ τὸ φρόνημα τῶν ἐγκεκλεισμένων πολεμιστῶν μέχρι τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς ἀρετῆς ἐκείνων. Τοιουτοτρόπως παρετάχθησαν καὶ ἀπεμνημονεύθησαν κατὰ μῆκος τοῦ τείχους τοῦ Μεσολογγίου καὶ περὶ αὐτὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Φραγκλίνου, τοῦ Κοτσιούσκου, τοῦ Κυριακούλη, τοῦ Μπότσαρη, τοῦ Νόρμαν, τοῦ Μιαούλη, τοῦ Κανάρη, τοῦ Κοραῆ, τοῦ Ῥήγα, τοῦ Μονταλεμπὲρ, τοῦ Σίφφελδ, τοῦ Μακρῆ, τοῦ Σαχτούρη καὶ αὐτὸ τοῦ *Βύρωνος* ἄλλο ἄλλο κανονοστάσιον ἢ ὀχύρωμα κοσμοῦν, ἀνθοδέσμη πολύτιμος, ἀποπνέουσα μῦρα ἐλευθερίας, φιλοπατρίας, ἡρωϊσμοῦ μεγαλειότητος.

Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Βύρωνος τῆς ὀχυρώσεως σχεδὸν συντετελεσμένης εἶχον δοθῆ ὀνομασίαι εἰς τὰ σημαντικώτερα τῶν πυροβολοστασίων καὶ ὀχυρωμάτων τοῦ τείχους· δι' αὐτὸ ἀφιερώθη εἰς τὸ ἔξοχον ὄνομά του τὸ ἀμέσως κατόπιν ἀποτελεσθὲν θαλάσσιον ἐκεῖνο τοῦ Προκοπανίστου φρούριον, ὠνομάσθη δὲ *Λὸρδ-Βύρων* καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου τῆς πόλεως τείχους πλάγιόν τι κανονοστάσιον, πλησίον τοῦ σημαντικοῦ ἐκείνου πυροβολο-

Digitized by Google

στασίου τοῦ Φραγκλίνου τοῦ ἐπονομασθέντος διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ ματαίας καὶ φονικωτάτας εἰς τὸν ἐχθρὸν ἐπιθέσεις *τερίμπιλε*. Καὶ οὕτω πρὸ τῆς δικαιώσεως καὶ καρποφορίας τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ ἀειμνήστου φιλέλληνος ἔγνωσαν οἱ μεγάθυμοι καὶ εὐγνώμονες ἐκεῖνοι ἄνδρες ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην του πᾶσαν δυνατὴν αὐτοῖς τιμήν.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους ἐπὶ πολὺ ἐκυοφορήθη ἡ ἰδέα τῆς ἀνεγέρσεως ἀξιοπρεποῦς μνημείου τῷ ἐκσήμῳ Βρεταννῷ. Καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ ἐσκορπισμένα ὀςᾶ τῶν ἡρωϊκῶν προμάχων τοῦ Μεσολογγίου συνελέχθησαν ἐν τῷ κήπῳ τῶν Ἡρώων, ὑπὸ τὴν πλᾶκα ἥτις ἁπλῆ καὶ ἀπέριττος ἐκσημαίνει τοὺς ἄθλους αὐτῶν, ὑψώθη συγχρόνως παραπλεύρως αὐτῆς καὶ τύμβος χωμάτινος ὑποτιθεμένη σκέπη τῶν σπλάγχνων τοῦ ἐξόχου φιλέλληνος. Ἐπ' αὐτοῦ ἰδιαίτερον σῆμα ἐστάθη περισωθὲν λείψανον τοῦ πιεστηρίου τῶν «Ἑλληνικῶν Χρονικῶν», δάφναι καὶ μυρσίναι ἡπλώθησαν περισφίγξασαι καὶ θαλερὰ χλόη ἀνέδωκεν ἀναμένουσα τὴν ἀντικατάςασίν της ὑπὸ τοῦ Πεντελησίου μαρμάρου, ὁ καθ' ἑκάστην δ' ἐπέτειον τῆς ἐξόδου ἐπιχυνόμενος πέριξ λιβανωτὸς ἐπέστεφε πάντοτε τὸν τύμβον τοῦτον ἐκδεχόμενον πλούσιον μέρος τῶν ἀναπεμπομένων συγχρόνως ὕμνων τῶν ἱερέων καὶ ἐγκωμίων τῶν ποιητῶν καὶ ῥητόρων τῆς ἡμέρας ὑπενθυμιζόντων πάντοτε τὴν ὀφειλομένην τιμήν. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν συμβούλιον τῆς πόλεως διὰ ψηφίσματός του τῆς 9 Ἰουλίου 1868 προέβη ἓν βῆμα πρὸς πραγμάτωσιν αὐτῆς διαλαβὸν ἐν αὐτῷ ὅτι : «Α'. Ἀποφασίζει ν' ἀνεγερθῇ δαπάναις τοῦ Δήμου ἐν τῇ πόλει τοῦ Μεσολογγίου σεμνὸν μνημεῖον τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει λόρδου Βύρωνος ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ χώρου, ἔνθα εἰσὶ τεθαμμένα τὰ τιμαλφῆ αὐτοῦ ἐντόσθια. Β'. Ἀνοίγει τὸ στάδιον εἰς πάντας ὅσοι θέλουσι νὰ τιμήσωσι τὴν μνήμην του ὅπως συνεισενέγκωσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πᾶν ὅ,τι προαιροῦνται. Γ'. Διορίζει ἐπιτροπὴν ὅπως προκαλέσῃ τὰς συνεισφορὰς ταύτας καὶ διενεργήσῃ πᾶν ὅ,τι πρὸς τὸν σκοπὸν συντελεῖ, ἣν συνάμα ἐπιφορτίζει νὰ προετοιμάσῃ τὸ ἀνῆκον σχέδιον τοῦ μνημείου καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπ' ὄψιν τοῦ σώματος ἵνα γείνηται ταχεῖα ἔναρξις τοῦ ἔργου». Ἀλλ' ἡ ἔναρξις αὕτη εἵμαρτο νὰ βραδύνῃ ἕως οὗ μηνὶ 7βρίῳ τοῦ 1871 ἐπελθοῦσα ἐπίκουρος ἡ φιλότιμος καὶ θερμὴ πρωτοστασία τοῦ ἐν Ἀθήναις συλλόγου «Βύρωνος» ἔτρεψεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐκτελέσεως τὴν ἰδέαν καὶ τὰ ψηφίσματα. Καὶ οὕτω μετὰ πολλὰς δυσχερείας καὶ ὑπὸ τὰς λίαν γνωστὰς γενομένας —ἵνα μὴ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα— περιστάσεις καὶ ἑορτὰς ἐστάθη τὴν 25ην τοῦ παρελθόντος μηνὸς Ὀκτωβρίου ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Βιτάλη φιλοπονηθεὶς ἀνδριὰς ἐν τῷ μνησθέντι κήπῳ τῶν Ἡρώων.

Ὁ κῆπος οὗτος ἐκτείνεται πέραν τοῦ βορείου ἄκρου τῆς πόλεως κατὰ μῆκος μέρους τοῦ νεωτέρου τείχους αὐτῆς, ἐντεῦθεν τῆς ἀρχαίας τάφρου καὶ τῶν προχωμάτων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν ἀμέσως πρὸ τοῦ *χαλασμοῦ*, ὡς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀποκαλεῖται ἡ ἡρωϊκὴ πανωλεθρία τῆς τελευταίας πολιορκίας καὶ τῆς ἐξόδου, ἵδρυντο ἐκεῖ πέριξ δύο ναοὶ τιμώμενοι ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς Παναγίας, ὧν οὐδ' ἴχνος ἀπελείφθη· περὶ τοὺς νάρθηκας τῶν δύο αὐτῶν ναῶν καὶ κατὰ τὸν πέριξ χῶρον ἐθάπτοντο τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ μάχῃ πιπτόντων πολεμιστῶν· ἐκεῖ ἐτάφη ὁ Νόρμαν, ὁ Κυριακούλης καὶ ὁ Βότσαρης, ἐκεῖ συνώδευσαν κοπτόμενοι καὶ τὸν *Λαμπρὸν Λόρδον* οἱ στερηθέντες αὐτὸν νέοι συμπολῖταί του. Ὁ χῶρος οὗτος καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων καθιερώθη εἰς τὴν μνημόσυνον λατρείαν τῶν προμάχων τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἔθνους· ἐντὸς αὐτοῦ ὁ Ὄθων ἐνεκαινίασε τὸ πολυάνδριον μνημεῖον τῶν Ἡρώων, εἰς αὐτὸν δὲ καὶ τὸν ἐκεῖ τάφον τοῦ Βότσαρη ἐδώρησεν ὁ Δαβὶδ τὸ ἀριστούργημά του, τὴν *Ἑλλάδα* του. Τὴν ἔκτασιν ταύτην φιλόκαλος ἀξιωματικὸς ὁ ἀείδημος Κουτκουτάκης ἀόκνως ἐργασθεὶς μετέβαλε πρὸ τριακονταετίας εἰς πολύδενδρον καὶ δαφνόφυτον ἄλσος, αἱ πλάτανοι τοῦ ὁποίου σκιάζουσι καὶ μεταγενέστερον ἐναποτεθέντας ἐκεῖ νεκροὺς ἐπιζησάντων πολεμιςῶν καὶ ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος· ὁ στρατάρχης Θ. Γρίβας, ὁ στρατηγὸς Βλαχόπουλος, εὐάριθμοί τινες ὁπλαρχηγοὶ καὶ ἀνδρεῖοι πολεμισταὶ τοῦ Μεσολογγίου δικαίως ἠξίωσαν θέσιν ἐντὸς αὐτοῦ παρὰ τοὺς προκατακειμένους συμπολεμιστάς των καὶ ἐδῶ εὗρε τὸ ἀνῆκον αὐτῷ ἕδος τὸ ἄγαλμα τοῦ κλεινοῦ λόρδου.

Εἰς τὴν ἐπιφανεστέραν τοῦ κήπου τούτου θέσιν μεταξὺ τοῦ πολυανδρίου μνημείου καὶ τοῦ τάφου τοῦ Βότσαρη ἱδρυθὲν προφαίνει τὸν ἀείδημον λόρδον ἱστάμενον ἐν στάσει προσφωνήσεως φυσικῇ, ὀλίγον τι πρὸς τὰ δεξιὰ ἀποβλέποντα καὶ δεικνύοντα διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν γῆν, ἣν ἴσα τῇ φυσάσῃ ἔστερξε καὶ ἐφ' ἧς ἀπέδωκε τὴν τελευταίαν πνοήν, τὴν γῆν εἰς ἣν ἀνεφέροντο οἱ τελευταῖοι αὐτοῦ πασίγνωστοι στίχοι :

Τῆς τιμῆς ἐδῶ 'ναι ὁ τάφος· τρέξε αὐτοῦ νὰ σκοτωθῇς·
Δὲν σοῦ μένει παρὰ ναὔρῃς ὅ,τι ἐγύρευες παντοῦ
Καὶ νὰ τοὔρῃς δὲν μποροῦσες : Μνῆμ' ἀνδρὸς πολεμικοῦ.
Βρίσκοντάς το κύττα γύρω, πιάσ' τὴν θέσιν ποῦ ποθεῖς·
Γιὰ τὴν δόξαν πολεμῶντας πέσ' ἐκεῖ ν' ἀναπαυθῇς.*

Ἡ ἀριστερὰ αὐτοῦ χεὶρ συνεσταλμένη πρὸς τὴν πλευρὰν καὶ ἐπ' αὐτῆς σφίγγουσα καὶ ὑποστηρίζουσα διὰ τῆς ὠλένης τὸν ἐκ τοῦ ὤμου ἐξηρτημένον εὐρὺν πολύπτυχον μανδύαν, κρατεῖ κύλινδρον χάρτου παριστῶντα τὰ ἀθάνατα ἔπη του, ὁ ὡς εἴρηται μανδύας ἐπιῤῥιπτόμενος πυκναῖς πτυχαῖς ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος ἀποκρύπτει σχεδὸν καὶ τὴν φυὴν αὐτοῦ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν τὸ *δεξιὸν σκέλος μόλις ἐπιφέρων* νὰ ὑποφανῇ τὸ ἐντοσθεν στενὸν κολόβιον, τὴν ἀπῃωρημένην ἄργυ-

* Μετάφρασις Σπ. Τρικούπη.

Digitized by Google

γὴν τοῦ λαιμοδέτου καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα προτεταμένον μικρόν.

Προσβλέπων ἤδη τις τὸν ἀνδριάντα τοῦτον καταγινώσκει ἆρά γε τὴν ἀληθῆ τοῦ προσφιλοῦς ποιητοῦ καὶ συμπολίτου ἡμῶν μορφήν;

Ἡ ἐν γένει ἔκφρασις τῆς φυσιογνωμίας του ἐλαττωματικὴ δὲν εἶναι· ὑστερεῖ ὅμως, νομίζω, ὑπὲρ τὸ δέον ἀῤῥενωποῦ καὶ στερεοῦ ἤθους. Καὶ εἶναι μὲν πιστὴ ἐξεικόνισις τῆς τοῦ Βύρωνος μορφῆς ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις ἡμέραις τῆς ἐν Ἰταλίᾳ διαμονῆς του κατὰ τὸ πρότυπον τῆς τοῦ Thowaldsen προτομῆς, ἐκπαριστᾷ τὴν ἐγνωσμένην καλλονὴν τοῦ λόρδου τῆς Ἀγγλίας, τὴν ἀκαταμάχητον γλυκύτητα τοῦ συμπαθοῦς ψάλτου τῶν καταδυναστευομένων, καὶ ἴσως τὴν μελαγχολικὴν διάχυσιν τοῦ ἀναχωρητοῦ τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ἔκφρονα μεγαλειότητα τοῦ ἐμπνευσμένου Βάρδου, τὴν τελευταίαν σύνεσιν καὶ μεριμνώδη ἔκφρασιν τοῦ προσώπου τοῦ ὀχυρωτοῦ καὶ προασπιστοῦ τῆς ἡρωΐδος πόλεως.

Ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ Νοέμβριον 1881.

ΧΡ. Μ. ΠΑΛΛΑΜΑΣ.

Η ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ
ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ὁ κ. **Brown Sequard**, ὁ περιώνυμος καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, ἐκοινοποίησεν ἐσχάτως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τὸ ἀποτέλεσμα πλείστων φυσιολογικῶν μελετῶν, ἃς ἐπεχείρησεν ἵνα ἐξηγήσῃ γεγονότα πολλάκις παρατηρηθέντα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν χειρουργῶν. Πρόκειται περὶ τῆς θέσεως καὶ ἐκφράσεως, ἣν οἱ στρατιῶται διατηροῦσι μετὰ θάνατον, καθ' ἣν στιγμὴν λαμβάνουσι θανατηφόρον τραῦμα.

Μέχρι τοῦδε ᾐτιῶντο τὸν ὑπερβολικὸν κάματον, τὴν ἐξάντλησιν τοῦ νευρικοῦ καὶ μυϊκοῦ συστήματος, ἀλλ' ὁ περιφανὴς φυσιολόγος φρονεῖ, ὅτι τὸ αἴτιον τοῦτο δὲν ἐξηγεῖ εὐλογοφανῶς τὴν ἄμεσον μετάβασιν τῶν μυώνων εἰς κατάστασιν συστολῆς δυναμένην νὰ διατηρήσῃ τὰ μέλη καὶ τὸ σῶμα εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκοντο κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου.

Ἰδοὺ τὰ συμπεράσματα, ἃ ὁ καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας πορίζεται ἐκ τῶν ἀρτίως γενομένων ἐρευνῶν·

1ον Συστολὴ ἀληθὴς δύναται νὰ ἐπέλθῃ ὀλίγον τινὰ χρόνον μετὰ ἢ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου, ἡ δὲ συστολὴ αὕτη δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς νεκρικὴν ἀκαμψίαν ἢ νὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς, ἐμμενούσης τότε τῆς τῶν μυώνων ἐρεθιστικότητος.

2ον Ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ μᾶλλον δυνάμενον νὰ προξενήσῃ τὴν μετὰ θάνατον συστολὴν εἶναι ἡ παρεγκεφαλίς.

3ον Ἡ διατήρησις τῆς ἐκφράσεως, ἣν εἶχον πρὸ τοῦ θανάτου, ἡ παρατηρηθεῖσα παρὰ τοῖς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης φονευθεῖσι στρατιώταις, ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τῆς αἰφνιδίας ἐμφανίσεως τῆς νεκρικῆς ἀκαμψίας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπερχομένης ἀληθοῦς συστολῆς.

Κατόπιν τῆς σπουδαίας ταύτης κοινοποιήσεως, ἡ ἐφημερὶς «Gazette de France» ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ αὐτῆς ἐπιθεωρήσει ἀνερευνᾷ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ τῆς Γαλλίας σειρὰν γεγονότων ἀξιολόγων, ὧν τινὰ μεταφέρομεν ἐνταῦθα.

Ἡ ἐξέτασις τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου τῶν τεθνεώτων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἔγινεν ἀντικείμενον σπουδαίων παρατηρήσεων, ἔφερε δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς τὸν θάνατον ἐν ἀκαρεῖ, ἄνευ ἀγωνίας καὶ ἄνευ σπασμῶν. Τὸν ἀκαριαῖον θάνατον ἐπιφέρουσι κυρίως τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἢ τὴν καρδίαν τραύματα. Ἐν περιπτώσει θανατηφόρου τραύματος εἰς τὸ ὑπογάστριον, ἐπιφέροντος τὸν θάνατον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βραδέως, ἡ ἀγωνία παρατείνεται μετὰ φρικτῶν ὀδυνῶν, τὸ πρόσωπον τῶν νεκρῶν εἶναι συνεσπασμένον, αἱ χεῖρες καὶ οἱ βραχίονες εἶναι ἐσταυρωμένοι καὶ συνεσφιγμένοι ἐπὶ τῆς κοιλίας, τὸ σῶμα κυρτωμένον καὶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς κεκλιμένον.

Ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ τῆς ἐν τοῖς στρατοῖς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, ὁ ἰατρὸς κ. **Chenu** μνημονεύει πολυαρίθμων γεγονότων λίαν διδακτικῶν καὶ δυναμένων νὰ διαφωτίσωσι τὸ ἐπασχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα. Ὁ ἐπίατρος κ. **Armand** παρετήρησε, λέγει, εἰς τὴν μάχην τῆς Μαγέντας, ὅτι πλεῖστοι νεκροὶ διετήρουν τὴν ἔκφρασιν ἣν εἶχον κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου. Οἱ κατὰ τὴν κεφαλὴν τραυματισθέντες νεκροὶ ἔκειντο συνήθως πρηνεῖς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἡ νεκρικὴ ἀκαμψία κατ' οὐδὲν εἶχε μεταβάλει τὴν ἐντελῆ τῶν μελῶν παράλυσιν, οἱ πλεῖστοι δ' αὐτῶν εἶχον εἰσέτι τὸ ὅπλον εἰς τὰς χεῖρας. Οἱ κατὰ τὴν καρδίαν τραυματιζόμενοι πίπτουσι καὶ μένουσιν ὅπως καὶ οἱ κατὰ τὴν κεφαλήν. Ἀλλ' ὅμως ὁ θάνατος αὐτῶν καίτοι ταχὺς δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀκαριαῖος, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ θέσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐνεργητικήν· παρετηρήθη ζουάβος, ὅστις πληγεὶς εἰς τὸ στῆθος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὅπλου του, ὅπερ ἐκράτει εἰς θέσιν προσβολῆς διὰ τῆς λόγχης· τὸ ἀῤῥενωπὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἦτο ἀπειλητικῶς προτεταμένον.

Οὐ μακρὰν τοῦ ζουάβου τούτου εὑρίσκετο αὐστριακὸς στρατιώτης τοῦ πεζικοῦ, τοῦ ὁποίου σφαῖρα εἶχε κόψει ἀριστερὰ τὰ μηρικὰ ἀγγεῖα· οὗτος ἀπέθανεν ἐξ αἱμοῤῥαγίας καὶ ἦτο αἱματόφυρτος. Διαρκούσης τῆς ἀγωνίας του, οἱαδήποτε ἡ διάρκεια αὐτῆς, εἶχε λάβει θέσιν παρακλητικήν, ἔκειτο δὲ ὕπτιος ὀλίγον πρὸς τὰ δεξιὰ κλίνων καὶ εἶχε τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὸν οὐρανόν, τὰς χεῖρας συνηνωμένας, τὰ δάκτυλα συμπεπλεγμένα καὶ συνεσπασμένα. Ἐφαίνετο ἀποθανὼν ἐνῷ προσηύχετο.

Digitized by Google

Ὁ ἰατρὸς κ. **Perrier** μεγάλως ἠπόρησε, λέγει ὁ **Chenu**, ὅτε διατρέχων τὸ πεδίον τῆς μάχης τῆς Ἄλμας τὴν μεθεπομένην τῆς μάχης, εἶδε τῇδε κἀκεῖσε μέγαν ἀριθμὸν πτωμάτων ῥωσσικῶν, ἅτινα διετήρουν ἔκφρασιν προσώπου καὶ θέσεως παρουσιαζούσας εἰσέτι τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς. Τινὲς ἐφαίνοντο ὡσεὶ βασανιζόμενοι ὑπὸ ὀδύνης καὶ ἀπελπισίας, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι εἶχον ὄψιν εἰρηνικὴν καὶ ἔκφρασιν εὐσεβοῦς καρτερίας, ἄλλοι ἐφαίνοντο ἔχοντες λέξεις ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ μειδιῶντες πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐν ἐνθουσιώδει μακαριότητι. Εἷς τούτων μάλιστα ἐπέσυρε τὴν προσοχήν του· ἔκειτο ὀλίγον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς κεκλιμένος, εἶχε δὲ τὰ γόνατα κεκαμμένα, τὰς χεῖρας ὑψωμένας καὶ συνηνωμένας, τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω ἐῤῥιμένην ὡσεὶ ἐψιθύριζε προσευχήν.

Ἐκ πολλῶν παρατηρήσεων τοῦ ἀρχιάτρου κ. **Baudin** ἐξάγεται ὡσαύτως, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Ἰνκερμὰν μάχην πολλὰ πρόσωπα ἐφαίνοντο οἱονεὶ μειδιῶντα, ἄλλα ἦσαν ἀπειλητικά. Πτώματά τινα εἶχον θέσεις νεκροπρεπεῖς ὡσεὶ φίλαι χεῖρες εἶχον διαθέσει αὐτὰ πρὸς ἐνταφιασμόν· ἄλλα ἔχοντα τὸ γόνυ ἐπὶ τῆς γῆς ἔσφιγγον σπασμωδικῶς τὸ ὅπλον των καὶ ἔδακνον τὸ φυσίγγιον. Πολλῶν ὁ βραχίων ἦτο ὑψωμένος εἴτε διότι προσεπάθησαν νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐπιφερομένης πληγῆς, εἴτε διότι ἐξέφερον ἐκπνέοντες τελευταίαν προσευχήν. Τὰ πρόσωπα ἦσαν πάντα ὠχρά, ὁ δὲ ἄνεμος πνέων σφοδρὸς ἐφαίνετο οἱονεὶ ζωογονῶν τὰ πτώματα ταῦτα· θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι αἱ μακραὶ αὗται σειραὶ τῶν τεθνεώτων ἤθελον μετ' ὀλίγον ἐγερθῇ ὅπως ἀρχίσωσιν ἐκ νέου τὴν πάλην.

Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τικίνου διεσπαρμένων πτωμάτων ἐν Μαγέντα, παρετηρήθησαν ἀξιωματικοὶ αὐστριακοί, ὧν τινες εἶχον φυσιογνωμίαν εὐγενῆ, ἦσαν δ' ἐπιμελῶς ἐνδεδυμένοι καὶ εἰς ἄκρον καθαροί. Αἱ περικαλλεῖς αὗται ξανθαὶ κεφαλαί, πολὺ διαφέρουσαι ὡς πρὸς τὸ κανονικὸν τῶν χαρακτήρων τῶν πλείστων κεφαλῶν τῶν στρατιωτῶν των, ἐξέφραζον καρτερικὴν εὐτολμίαν. Ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν θεαμάτων τὸ μᾶλλον ἐκπληκτικὸν ἦτο ἐν Μαγέντα ἡ κατὰ τὴν ἑσπέραν θέα τῶν συσσωρευθέντων πτωμάτων παρὰ τὰς μακρὰς καὶ βαθείας τάφρους τὰς ὀρυσσομένας πρὸς ταφὴν αὐτῶν. Τὸ ἄναιμον πρόσωπον τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτο ὠχρὸν βεβαίως ἀλλ' οὐχὶ πελιδνόν. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται τοιαύτην εἶχον γενναιότητος ἔκφρασιν ἐπὶ τῶν ἀρρενωπῶν προσώπων των, τοσαύτην, οὕτως εἰπεῖν, ζωὴν ἐν τῷ θανάτῳ, ὥςε ὀλίγου δεῖν ν' ἀναφωνήσῃ τις πρὸς τοὺς ὀρύσσοντας τοὺς λάκκους συςρατιώτας των· «Ὄχι ἀκόμη, περιμένετε, περιμένετε!»

Ὁ ἰδὼν τὰ πένθιμα μὲν ἀλλὰ συγκινητικὰ ταῦτα θεάματα, προστίθησιν ὁ κ. **Chenu**, βλέπει ὁποῖαι ἐλλείψεις, ὁποῖα σφάλματα κηλιδοῦσι τὰς πλείστας εἰκόνας τῶν τὰς μάχας γραφόντων, οἵτινες τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἄρτι τραυματισθέντας παριστῶσιν ἐνίοτε πελιδνοὺς καὶ πρασινωποὺς, ἵνα μὴ εἴπωμεν σεσηπότας, ἢ εἰς κατάστασιν σωματικῆς καταπτώσεως μαρτυροῦσαν κατάπτωσιν ἠθικὴν καὶ ἀπελπισίαν, ἐνῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡρωϊκὴ ἀνδρεία ἐπιῤῥώσασα αὐτοὺς μέχρι τελευταίας πνοῆς, ἐξήλειψεν ἐκ τῆς φυσιογνωμίας των πᾶν ἴχνος σωματικῆς ἀλγηδόνος.

Τὰ ἐνδιαφέροντα ταῦτα γεγονότα παρέχουσι νέαν σπουδαιότητα εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. **Brown-Sequard**. Ἡ μελέτη τῆς ἐκφράσεως καὶ τῆς θέσεως τῶν νεκρῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἶναι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις γόνιμος. Ὑπὸ φυσιολογικὴν ἔποψιν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ ἂν ὁ θάνατος ὑπῆρξεν ἀκαριαῖος ἢ ὄχι, ὑπὸ ψυχολογικὴν ἐπιτρέπει πολλάκις ν' ἀναγνωρίσωμεν τὰς τελευταίας τοῦ θύματος σκέψεις, ὑπὸ καλλιτεχνικὴν παρέχει οὐχ ἧττον πολυτίμους παρατηρήσεις. Ἡ ἔκφρασις καὶ ἡ θέσις, ἣν παρουσιάζουσιν οἱ ὑπὸ κεραυνοῦ πληγέντες νεκροί, προστίθενται εἰς τὰς ἐνδείξεις ταύτας καὶ συμπληροῦσιν αὐτάς, καθότι εἰς τὴν τοιαύτην περίπτωσιν ὁ ἄνθρωπος μεταβαίνει ὡσαύτως ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς τὸν θάνατον ἄνευ οὐδεμιᾶς προαισθήσεως, ἄνευ ἀγωνίας καὶ ἀμέσως, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν συνειδὼς, ὅτι ἤγγικεν ἡ μοιραία ὥρα.

[«La France Médicale»]. ΕΛΙΖΑ Σ. ΣΟΥΤΣΟΥ.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 133.

Οὕτως ἐσκέπτετο ὁ μαρκήσιος, τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὰ στενὰ καὶ καθήμενος ἐπὶ τῆς μαλακῆς καὶ ἀναπαυτικῆς ἕδρας του ἔπασχε περισσότερον παρ' ἐὰν εὑρίσκετο περιπεπλεγμένος ἐντὸς ἀκανθωδῶν βάτων· διότι ἐφοβεῖτο τὴν κυρίαν Βωμπὲρ τόσον, ὅσον καὶ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἡ ἰδέα μόνη ὅτι ἔμελλε νὰ διεγείρῃ τὴν ὀργήν της καθ' ἑαυτοῦ ἔκαμνε αὐτὸν νὰ τρέμῃ. Ἐν τούτοις ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους ν' ἀνακαλέσῃ ὅλον τὸ θάῤῥος του καὶ ν' ἀρχίσῃ τὴν μάχην δι' ἀκροβολισμῶν.

— Ἠξεύρετε, κυρία βαρωνίς, ἀνεφώνησεν αἴφνης, ὡς ἄνθρωπος μὴ συνειθισμένος εἰς τοιαύτας περιστροφάς, ἠξεύρετε ὅτι ὁ Βερνάρδος εἶναι νεανίας πολὺ *καθὼς πρέπει*. Μοὶ ἀρέσκει ὁ χαρακτήρ του· εἶναι μὲν ὀλίγον τι ὀξύθυμος, ἀλλ' εἶναι τίμιος καὶ εἰλικρινής. Δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ αὐτὸν εὐηθῆ, εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἡ ἀρρενωπὸς φυσιογνωμία του ἔχει τι ἐπιβλητικόν. Τί ὀφθαλμοί! τί μέτωπον! Ἡ ῥίς του ὁμοιάζει πρὸς τὰς ῥῖνας τῆς βασιλικῆς γενεᾶς καὶ μοι φαίνεται παράδοξον πόθεν ἔλαβε τὴν ὁμοιότητα ταύτην. Ἔπειτα δὲν παρετηρήσατε τὶ ὡραῖα χείλη κρύπτονται ὑπὸ τὸν μέλανα μύστακά του. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ! τὸ στόμα αὐτοῦ εἶναι στόμα μαρκησίου· ἔχει πρὸς τούτοις εὐφυΐαν καὶ τρόπους εὐγενεῖς· καὶ εἶναι μὲν εἰσέτι ὀλίγον τι ἀπότομος, ἀλλὰ

Digitized by Google

μετεβλήθη πολὺ ἀφότου συναναστρέφεται μὲ ἡμᾶς· διότι οὕτω καθαρίζεται ὁ χρυσὸς ἐντὸς τοῦ χωνευτηρίου. Ἐκτὸς τούτου, δὲν δύναταί τις νὰ τὸ ἀρνηθῇ, εἶναι ἥρως, εἶναι ἐξ ἐκείνων, οὓς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνεδείκνυε δοῦκας, πρίγκιπας καὶ στρατηγούς. Νομίζω ὅτι βλέπω αὐτὸν εἰσέτι ἐπὶ τοῦ Ῥολάνδου. Ποῖον θάρρος! ποία τόλμη! Ἀκούσατε, βαρωνίς, δὲν τὸ κρύπτω· δέν μοι φαίνεται διόλου ὅτι καταβιβάζομαι ὁσάκις θλίβω τὴν χεῖρά του ἐντὸς τῆς ἐμῆς.

— Περὶ τίνος ὁμιλεῖτε, μαρκήσιε; ἠρώτησε νωχελῶς ἡ κυρία Βωμπὲρ χωρὶς νὰ διακόψῃ τὰς σκέψεις της.

— Περὶ τοῦ νεαροῦ μας φίλου, ἀπήντησεν ὁ μαρκήσιος εὐγενῶς, περὶ τοῦ νεαροῦ ἰλάρχου.

— Καὶ ἐλέγετε....

— Ἔλεγον, ὅτι ἡ φύσις ἔχει ἐνίοτε παραδόξους ἰδιοτροπίας· διότι ὁ νεανίας οὗτος ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ εὐπατρίδης.

— Τίς! ὁ μικρὸς Βερνάρδος;

— Εἴπετε καλλίτερον ὁ μέγας Βερνάρδος! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, βυθίζων ἀποφασιστικῶς τὰς χεῖρας ἐντὸς τῶν θυλακίων τῆς ἀναξυρίδος του.

— Δὲν ἠξεύρετε τί λέγετε, ἐχάσατε τὸν νοῦν σας, μαρκήσιε, ὑπέλαβεν ἀποτόμως ἡ κυρία Βωμπὲρ ἐπαναλαμβάνουσα τὸ σοβαρὸν αὐτῆς ἦθος.

Ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἐπιτυχίας, ὡς φρόνιμος πολεμιστής, ὅστις ἀφοῦ ῥίψει τὴν πρώτην αὐτοῦ βολὴν ἀποσύρεται ἵνα ἐν ἀσφαλείᾳ πληρώσῃ καὶ πάλιν τὸ ὅπλον του, ὁ μαρκήσιος ἐσιώπησεν. Ἐπῆλθε λοιπὸν τότε μακρὰ σιγή.

— Κυρία βαρωνίς, ἀνεφώνησεν αἴφνης ὁ κύριος Λασεγλιέρ, δὲν νομίζετε ὅτι ἐφέρθην ἀγνωμόνως πρὸς τὸν ἀγαθὸν κύριον Σταμπλῆ; Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ συνείδησίς μου δὲν εἶναι ἐντελῶς ἥσυχος· διότι φαίνεται ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος οὐδὲν ὤφειλε νὰ μοὶ ἀποδώσῃ, ἀλλ' ὅτι μοι ἐχάρισε τὰ πάντα ὁρμώμενος ὑπὸ ἀξιοθαυμάστου γενναιοδωρίας· ἐὰν ἔχῃ οὕτως, ἠξεύρετε ὅτι τοῦτο εἶναι παράδειγμα ἀφοσιώσεως ἄξιον ν' ἀναγραφῇ εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας, καὶ ὅτι καὶ ἡ θυγάτηρ μου καὶ ἐγὼ ὀφείλομεν ν' ἀνεγείρωμεν βωμοὺς εἰς τὴν μνήμην του;

Ἀλλ' ἡ κυρία Βωμπὲρ εὑρίσκετο ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐγωϊσμοῦ της, ὥστε οὐδ' ἠθέλησε κἂν νὰ σκεφθῇ ποῦ ἐζήτει νὰ καταλήξῃ ὁ μαρκήσιος· ὕψωσε λοιπὸν μόνον τοὺς ὤμους καὶ δὲν ἀπήντησεν· ὅθεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ ἤρχισε ν' ἀπελπίζηται, ἀλλ' ἐνθυμηθεὶς αἴφνης τὸ μάθημα τοῦ κυρίου Δετουρνέλ, ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς παρακειμένην τράπεζαν, ἔλαβε μίαν ἐκ τῶν ἐφημερίδων καὶ προσεποιήθη ὅτι διατρέχει αὐτήν.

— Κυρία βαρωνίς, ἠρώτησεν ἐπὶ τέλους, ἠκολουθήσατε ἐσχάτως τὰς ἐφημερίδας;

— Καὶ διατί; ὑπέλαβεν ἡ κυρία Βωμπὲρ μετ' ἀνυπομονησίας· εἰς τί μὲ ἐνδιαφέρουσιν αἱ ἀνοησίαι αὗται;

Μὰ τὴν σπάθην τῶν προγόνων μου! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος ἀφίνων νὰ πέσῃ κατὰ γῆς ἡ ἐφημερίς, εἶναι ἀνοησίαι, τὸ παραδέχομαι, ἀνοησίαι ὅσον θέλετε, ἀλλά, μὰ τὸν Θεόν! ἢ ἐγὼ ἐτρελλάνθην, ἢ αἱ ἀνοησίαι αὗται μᾶς ἐνδιαφέρουσι περισσότερον παρ' ὅ,τι νομίζετε.

— Ἂς ἀκούσωμεν, μαρκήσιε, τί τρέχει; ἠρώτησεν ἡ κυρία Βωμπὲρ στενοχωρημένη· ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης χαίρει ἄκραν ὑγείαν, οἱ βασιλόπαιδες ἐξέρχονται εἰς κυνηγέσια, χοροὶ δίδονται εἰς τὴν αὐλήν, ὁ λαὸς εἶναι εὐτυχής, οἱ ταραχοποιοὶ τρώγουσι καὶ πίνουσι· διατί λοιπὸν ν' ἀνησυχῶμεν.

— Τὰ αὐτὰ ἐλέγομεν καὶ πρὸ τριακονταετίας, εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἀνοίγων τὴν ταμβακοθήκην του, οἱ ταραχοποιοὶ ἔτρωγον καὶ ἔπινον, οἱ βασιλόπαιδες ἐκυνήγουν, χοροὶ ἐδίδοντο εἰς τὴν αὐλήν, ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἔχαιρεν ἄκραν ὑγείαν, ἐν τούτοις ἡμέραν τινὰ ἠκούσθη αἴφνης ὑπόκωφος τριγμός· ὁ γηραιὸς θρόνος τῆς Γαλλίας ἐρράγισε καὶ καταπίπτων εἰς ἐρείπια κατεπλάκωσε καὶ ἡμᾶς ζῶντας καὶ τεθνεῶτας ὑπὸ τὸ βάρος αὐτοῦ. Μὲ ἐρωτᾶτε λοιπὸν τί τρέχει; Ὅ,τι καὶ τότε, εὑρισκόμεθα ἐπὶ ἡφαιστείου.

— Εἶσθε τρελλός, μαρκήσιε, εἶπεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἥτις ἐντελῶς ἀφιερωμένη εἰς τὰς σκέψεις της δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὁποία ἀνάγκη ὑπῆρχε νὰ γείνῃ πολιτικὴ συζήτησις κατὰ τὴν προκεχωρημένην ἐκείνην ὥραν, τὴν μεταξὺ ἑνδεκάτης καὶ μεσονυκτίου· διὰ τοῦτο δὲν ἔλαβε τὸν κόπον οὔτε νὰ ὑποστηρίξῃ οὔτε ν' ἀντιτείνῃ εἰς τὰς ἰδέας τοῦ γηραιοῦ εὐπατρίδου.

— Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, κυρία βαρωνίς, ὅτι εὑρισκόμεθα ἐπὶ ἡφαιστείου, ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν καθησύχασεν, ἀλλ' εἶναι πυρὰ ἡμίσβεστος καίουσα ὑπὸ τὴν στάκτην αὐτῆς. Θὰ ἴδητε, θ' ἀνάψῃ πάλιν ἐντὸς ὀλίγου καὶ θὰ κατακαύσῃ τὰ ἐρείπια τῆς μοναρχίας· διότι ὑπάρχει ἄντρον τι, ἐν ᾧ συνερχόμενοι οἱ οὐτιδανοὶ ἄνθρωποι, οἱ καλούμενοι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, ἑτοιμάζουσι τὴν ὑπόνομον τὴν μέλλουσαν ν' ἀνατινάξῃ τὸν θρόνον. Οἱ φιλελεύθεροι θ' ἀποτελειώσωσι τὸ ἔργον τοῦ 1793 εἰς ἡμᾶς δὲ ἀπολείπεται ἢ νὰ ταφῶμεν διαπαντὸς ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς βασιλείας ἢ νὰ ζήσωμεν ἀσπαζόμενοι τὰς ἰδέας τῶν ἐπαπειλούντων ἡμᾶς.

— Αἴ! μαρκήσιε, εἶπεν ἡ βαρωνίς, καλὴ εἶναι ἡ σκέψις αὕτη, ἀλλ' ἐνῷ ἀνησυχεῖτε περὶ φανταστικῶν πυρκαϊῶν, δὲν βλέπετε ὅτι ὁ οἶκός σας καίεται;

— Κυρία βαρωνίς, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, δὲν εἶμαι ἐγωϊστὴς καὶ δύναμαι νὰ καυχηθῶ, ὅτι οὐδέποτέ μ' ἐπηρέασε τὸ ἀτομικὸν συμφέρον. Ἂν λοιπὸν ὁ οἶκός μου καίηται ἢ ὄχι, τοῦτο εἶναι ἄσχετον· διότι δὲν πρόκειται νῦν περὶ ἐμοῦ μόνον, ἀλλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος ὅλων ἡμῶν. Τί μέλει τοὺς ἄλλους ἐὰν ἡ γενεὰ τῶν Λασεγλιὲρ βυθισθῇ εἰς τὴν λήθην καὶ ἐκλείψει ἀφανῶς· μέλει ὅμως

Digitized by Google

βεβαίως πολλούς, ἐὰν ἡ ἀριστοκρατία τῆς Γαλλίας καταστραφῇ.

— Εἶμαι περίεργος νὰ μάθω τίνι τρόπῳ θέλετε ἐμποδίσει τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ νὰ καταστραφῇ, ὑπέλαβεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἥτις πολὺ ἀπέχουσα τοῦ νὰ ὑποθέσῃ τὸν σκοπὸν πρὸς ὃν ἔτεινεν ὁ μαρκήσιος, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸ μειδίαμά της βλέπουσα τὸ ἐπιπόλαιον ἐκεῖνο πνεῦμα ἐπιλαμβανόμενον εὐτραπέλως τοιούτου σοβαροῦ ζητήματος.

— Τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαιότατον καὶ ἐὰν ἠδυνήθην ν' ἀνακινήσω αὐτό, δὲν εἶμαι ὅμως εἰς κατάστασιν καὶ νὰ τὸ λύσω, ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Λασεγλιέρ, ὅστις βεβαιωθεὶς πλέον ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἐπροχώρησε μὲ βῆμα σταθερώτερον. Ἐν τούτοις, ἐάν μοι ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἐκφράσσω τὴν γνώμην μου, ἤθελον εἴπει, ὅτι τὸ ν' ἀπομονοῦνται οἱ εὐπατρίδαι εἰς τὰς γαίας καὶ τὰ κτήματά των, δὲν εἶναι τοῦτο ὁ καταλληλότερος τρόπος δι' οὗ ἡ ἀριστοκρατία τῆς Γαλλίας δύναται νὰ ἐξασκήσῃ καὶ πάλιν τὴν ἐπιρροήν, ἣν εἶχεν ἄλλοτε ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ ἔθνους· ἴσως ἤθελον τολμήσει, χαμηλοφώνως ὅμως, νὰ προσθέσω, ὅτι αἱ ἀριστοκρατικαί μας οἰκογένειαι ἐπὶ πολλοὺς ἤδη αἰῶνας νυμφεύονται μεταξύ των, ὅθεν τὸ ἀριστοκρατικὸν αἷμα ἐφθάρη πλέον καὶ ἔχει ἀνάγκην ἀνανεώσεως. Διὰ νὰ ἐπανεύρῃ λοιπὸν τὴν δύναμιν καὶ τὴν θερμότητα τῆς νεότητος πρέπει ν' ἀναμιχθῇ μὲ τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ· τέλος, κυρία βαρωνίς, ἤθελον προσπαθήσει ν' ἀποδείξω ὅτι ἐπειδὴ ὁ αἰὼν βαίνει πρὸ τὰ πρόσω, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ συμβαδίσωμεν μετ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ μείνωμεν οἱ ἔσχατοι πάντων· ἡ σκέψις αὐτὴ εἶναι σκληρά, ἀλλ' ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ Γαλάται ὑπερίσχυσαν καὶ οἱ Φράγκοι δὲν δύνανται ἄλλως νὰ σωθῶσιν εἰμὴ συμμαχοῦντες μετὰ τῶν νικητῶν καὶ καταφεύγοντες εἰς τὰς τάξεις των.

Ἐνταῦθα ἡ κυρία Βωμπέρ, ἥτις ἀμέσως ἀπὸ τὰς πρώτας λέξεις τοῦ λογυδρίου τούτου, ἐστράφη πρὸς τὸν ῥήτορα, ἐστήριξε τὸν βραχίονα ἐπὶ τοῦ ἐρείσματος τῆς ἕδρας της καὶ ἐφάνη ἀκούουσα μετὰ περιεργείας καὶ προσοχῆς.

— Θέλετε νὰ μάθητε, κυρία βαρωνίς, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, κύριος ἐπὶ τέλους τοῦ ἀκροατηρίου του, θέλετε νὰ μάθητε τί μοι ἔλεγε προχθὲς ὁ διάσημος Δετουρνέλ, ὅστις εἶναι ἓν τῶν μᾶλλον πεφωτισμένων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς μας; «—Κύριε μαρκήσιε, μοὶ ἔλεγε, ζῶμεν ἐν ἐποχῇ δυσκόλῳ καὶ πρέπει νὰ υἱοθετήσωμεν τὸν λαόν, ἐὰν θέλωμεν νὰ μᾶς ἐγκολπωθῇ καὶ αὐτός· πρέπει νὰ καταβῶμεν μέχρις αὐτοῦ, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐμποδίσωμεν αὐτὸν τοῦ νὰ ὑψωθῇ καὶ νὰ ὁρμήσῃ ἐναντίον ἡμῶν· διότι ἡ ἀριστοκρατία κατήντησε σήμερον ὡς τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μέταλλα, ἅτινα δὲν λαμβάνουσι σύστασιν ὡς μὴ μιγνυόμενα μετ' ἄλλων στερεωτέρων—» Ἡ σκέψις αὐτὴ ἔχει ἔννοιαν βαθυτάτην καὶ κατ' ἀρχὰς ἐμβαθύνων εἰς αὐτὴν ἐζαλίσθην, ἀλλ' ἔπειτα κατώρθωσα βαθμηδὸν ν' ἀνακαλύψω τὴν ὑποκρυπτομένην ἀλήθειαν; εἶναι πικρὰ ἡ ἀλήθεια, τὸ παραδέχομαι· ἀλλ' εἶναι προτιμότερον νὰ κατακτήσωμεν τὸ μέλλον, ἔστω καὶ μὲ οἱανδήποτε θυσίαν, παρὰ νὰ ταφῶμεν διὰ παντὸς ὑπὸ τὰ σάβανα τῶν ἀνεπιστρεπτεὶ παρελθόντων χρόνων. Διάβολε! ἀνεφώνησεν ἐγειρόμενος καὶ περιπατῶν μὲ μεγάλα βήματα, μᾶς παρουσιάζουσιν εἰς τὸν λαόν, ὡς γενεὰν ἀδιόρθωτον μισοῦσαν ὅ,τι δὲν εἶναι ἰδικόν της, ἐπαιρομένην διὰ τοὺς τίτλους της, ὀπισθοδρομικήν, ἀγέρωχον, ἐχθρὰν τῆς ἰσότητος. Ἀλλ' ἤγγικεν ἡ ὥρα νὰ ἐπιβάλλωμεν σιγὴν εἰς τὰς χαμερπεῖς ταύτας καὶ ἀνοήτους συκοφαντίας. Ἂς ἀναμιχθῶμεν λοιπὸν μὲ τὸν λαόν, ἂς ἀνοίξωμεν αὐτῷ προθύμως τὰς θύρας μας καὶ ἂς ἐπιβάλωμεν σέβας εἰς τοὺς ἐχθρούς μας δίδοντες αὐτοῖς τὴν εὐκαιρίαν νὰ μᾶς γνωρίσωσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς!

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας, ὁ κύριος Λασεγλιέρ, φοβηθεὶς διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τόλμην, ἐθεώρησε δειλῶς τὴν βαρωνίδα ὡς ἄνθρωπος, ὅστις ἀφοῦ ἤναψε τὴν θρυαλλίδα ὑπονόμου, δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ φύγῃ, ἀλλ' ἔντρομος ἑτοιμάζεται νὰ δεχθῇ τεμάχια βράχου κατὰ κεφαλῆς. Ἀλλ' ὢ τοῦ θαύματος! ἐπῆλθε τὸ ἐναντίον· διότι ἡ βαρωνὶς δὲν ἐθεώρει τὸν παλαιὸν αὐτῆς φίλον τόσον ὀξύνουν, ὥστε νὰ ὑποπτεύσῃ, ὅτι ὑπέκρυπτεν ἄλλην τινὰ ἔννοιαν εἰς τοὺς λόγους του ἐκείνους. Ἐκτὸς τούτου ἦτο παρὰ πολὺ ἀπεῤῥοφημένη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀνησυχιῶν, ὥστε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὑπῆρχον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸν κόσμον ἄλλα συμφέροντα ἐκτὸς τῶν ἰδικῶν της. Χωρὶς λοιπὸν νὰ σκεφθῇ κἂν πόθεν ὁ μαρκήσιος ἠρύετο τὰς νέας ἐκείνας καὶ τολμηρὰς ἰδέας, ἡ κυρία Βωμπὲρ ἓν μόνον εἶδε καὶ ἐνόησεν, ὅτι δηλαδὴ ὁ μαρκήσιος ἤνοιγε μόνος του τὴν θύραν, δι' ἧς ὁ Ραούλ, χρείας τυχούσης, ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ἡμέραν τινά.

— Μαρκήσιε, ἀνεφώνησε μετὰ προθυμίας, αἱ σκέψεις σας αὗται εἶναι ἐμβριθέσταται· καίτοι δὲ οὐδέποτε ἀμφέβαλλον περὶ τῆς πεφωτισμένης διανοίας σας, καίτοι ἐγνώριζον πάντοτε, ὅτι ὑπὸ τὰς ἐπιχαρίτους εὐφυΐας σας κρύπτετε πνεῦμα σοβαρώτατον, ὀφείλω ἐν τούτοις νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἐξεπλάγην καὶ ἐχάρην ἐν ταὐτῷ ἰδοῦσα ὑμᾶς ὑψούμενον πρὸς ἰδέας τοσοῦτον ὀρθὰς καὶ δικαίας. Σᾶς συγχαίρω λοιπόν.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας, ὁ μαρκήσιος ἐκπλαγείς, διότι ἀντὶ λίθων ἔπεμπον αὐτῷ ῥόδα, ἤγειρε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐθεώρησεν ἄνευ φόβου τὴν βαρωνίδα. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ὑπὲρ τὸ δέον ἐγωϊστὴς καὶ αὐτός, δὲν ἐζήτησε νὰ ἐννοήσῃ διατί ἡ βαρωνὶς ἐπικροτεῖ τοσοῦτον προθύμως εἰς τοὺς λόγους του, ἀλλὰ παρεδόθη ἀμέσως εἰς τὴν χαράν του.

— Τοῦτο δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ὅλους ἡμᾶς, ἐξηκολούθησεν ἐπαιρόμενος καὶ θωπεύων τὸν πώγωνά του, ἐπειδὴ ἐλάβομεν ἐκ φύσεως τρόπους

Digitized by Google

ἁβροὺς καὶ εὐγενεῖς, διὰ τοῦτο οἱ σχολαστικοὶ καὶ οἱ ἀνάγωγοι μᾶς φθονοῦσι καὶ δὲν παραδέχονται ὅτι εἴμεθα καὶ εὐφυεῖς. Ἀλλ' ἅμα καταδεχθῶμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς συνάφειαν μετ' αὐτῶν, ἀποδεικνύομεν, ὅτι δυνάμεθα νὰ διαπρέψωμεν εἰς ὅλα τὰ στάδια καὶ θὰ μᾶς ἴδωσι μετ' ὀλίγον δημηγοροῦντας καὶ ἀναπτύσσοντας τὰς ἰδέας μας μὲ τόσην εὐκολίαν μὲ ὅσην ἄλλοτε μετεχειριζόμεθα τὴν σπάθην καὶ τὰς λόγχας.

— Μαρκήσιε, ἐξηκολούθησεν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἥτις ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ τὴν συνομιλίαν εἰς τὸ σημεῖον, ὅθεν εἶχεν ἀρχίσει, ἐπανέρχομαι εἰς τὰς ἰδέας, ἃς πρὸ ὀλίγου ἐξεφράσατε καὶ συμφωνῶ καὶ ἐγὼ πληρέστατα, ὅτι ἐὰν ἡ ἀριστοκρατία ἐξακολουθῇ ν' ἀπομονοῦται εἰς τὰς γαίας της, ὡς κάλλιστα παρετηρήσατε, ἐὰν δὲν ἀφήσῃ τὴν ὑπερηφάνειάν της καὶ δὲν ἀναμιχθῇ μὲ τὸν λαόν, βεβαίως θέλει ἐκλείψει· διότι τὸ οἰκοδόμημα αὐτῆς εἶναι ἑτοιμόρροπον καὶ ἡ ἐλαχίστη πνοὴ δύναται νὰ τὸ καταρρίψῃ, ἐὰν δὲν ἔχωμεν τὴν ἐπιδεξιότητα νὰ μεταβάλωμεν τοὺς κλονίζοντας τὰ τείχη αὐτοῦ πολιορκητικοὺς κριοὺς εἰς κρηπιδώματα ὑποστηρίζοντα αὐτά. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐπαναλάβω τὴν παρομοίωσίν σας· διὰ νὰ σωθῇ ἡ ἀριστοκρατία πρέπει νὰ ἐμφυλιασθῇ μὲ αἷμα τοῦ λαοῦ.

— Συμφωνοῦμεν πληρέστατα, ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Λασεγλιὲρ περιχαρής, διότι δὲν ἀπαντᾷ τὴν ἀντίστασιν, ἣν ἐφοβεῖτο· βαρωνίς, εἶσθε θαυμασία· ἐννοεῖτε τὰ πάντα, οὐδὲν ἐκπλήττει, οὐδὲν ταράττει, οὐδὲν φοβίζει ἡμᾶς. Ἔχετε ὀξυδέρκειαν ἀετοῦ καὶ δύνασθε, ὡς αὐτός, ν' ἀτενίσητε κατὰ πρόσωπον τὸν ἥλιον χωρὶς νὰ θαμβωθῆτε· ἐνδομύχως δέ, προσέθηκε τρίβων τὰς χεῖρας, «Τί καλά, μὲ ὅλην τὴν εὐφυΐαν της ἡ βαρωνὶς μὲ ἀφῆκε νὰ τὴν δέσω ἐκεῖ ὅπου ἤθελον.

— Δὲν ἠξεύρω ποῖος οἶστρος κεντᾷ τὸν μαρκήσιον, ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὴν ἡ βαρωνίς, ἀλλὰ τὸν ἔχω καλά, διότι ἔρριψεν ὁ ἴδιος τὸ δίκτυον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ τὸν περιπλέξω ἀργότερον. Μαρκήσιε, ἀνεφώνησε, πρὸ πολλοῦ ἔχω καὶ ἐγὼ τὰς αὐτὰς ἰδέας, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἀπέφευγον νὰ τὰς ἀνακοινώσω πρὸς ὑμᾶς φοβουμένη μὴ σᾶς δυσαρεστήσω.

— Πῶς λοιπόν! ὑπέλαβεν ὁ μαρκήσιος, εἴχετε τόσον κακὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ἀρχαίου σας φίλου; Ὄχι μόνον εἶμαι πρόθυμος νὰ ὑποστῶ οἱανδήποτε θυσίαν, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ὑποτεθῇ, χάριν τῆς μερίδος μας, ἀλλὰ λέγω πρὸς τούτοις, ὅτι οὐδεμίαν ἔχω δυσκολίαν νὰ εἰσέλθω πρῶτος εἰς τὴν μόνην ὁδὸν σωτηρίας, τὴν ἀνοιγομένην ἐνώπιον ἡμῶν· διότι πάντοτε ἔδωκα πρῶτος τὸ παράδειγμα· ἐγὼ μετηνάστευσα πρῶτος, ἀλλὰ τότε ἦσαν ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἤθη! Δὲν εἶμαι ὁ μαρκήσιος τοῦ Καρκυμπᾶ! Ἐγὼ συμβαδίζω μετὰ τοῦ αἰῶνός μου καὶ ὁμολογῶ ὅτι ὁ λαὸς κατέκτησεν ἐπαξίως τοὺς βαθμοὺς καὶ τοὺς τίτλους τῆς εὐγενείας του. Ἔχει καὶ αὐτὸς ἐπίσης τὰ δουκάτα καὶ τὰς κομητείας του, ἔχει τὸ Eylau τὸ Βαγράμ, τὴν Μοσκόβαν· αἱ περγαμηναί του ἔχουσιν ἀξίαν· ἀλλά, κυρία βαρωνίς, δικαιολογῶ πληρέστατα τοὺς δισταγμούς σας· διότι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ ἐμόρφωσα τὰς πεποιθήσεις ταύτας, δὲν ἠθέλησα νὰ σᾶς ἀναφέρω τίποτε φοβούμενος μὴ προσκρούσω εἰς τὰς προλήψεις σας, μήπως ἔλθω εἰς διενέξεις μεθ' ὑμῶν, ἥτις εἶσθε πιστή μου φίλη.

— Παράδοξον, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κυρία Βωμπέρ, ἥτις ἤρχισε ν' ἀνορθοῖ τὰ ὦτα, ποῦ λοιπὸν ζητεῖ νὰ καταλήξῃ ὁ μαρκήσιος; — Νὰ προσκρούσητε εἰς τὰς προλήψεις μου! ἀνεφώνησε Ποία εἶμαι λοιπόν; Μήπως μὲ ἐκλαμβάνετε ὡς τὴν βαρωνίδα τοῦ Prétintailles; Μὲ εἴδετε ποτὲ ἀρνουμένην ν' ἀναγνωρίσω ὅ,τι καλόν, ὅ,τι εὐγενές, ὅ,τι γενναῖον, ὅ,τι μέγα ὑπάρχει ἐν τῷ λαῷ; Μήπως ἀγνοῶ ὅτι ὅλα τὰ αἰσθήματα, ὅλα τὰ ἤθη καὶ αἱ ἀρεταὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος κατέφυγον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ὄχλου;

— Ὦ! Ὦ! Ὦ! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ μαρκήσιος, εἰς ὃν ἤρχισεν ἤδη νὰ ἔρχηται ἡ σκέψις, κἄτι κρύπτεται ἐδῶ.

— Ὅσον τὸ νὰ ἔλθητε εἰς διενέξεις μετ' ἐμοῦ, πῶς ἦτο δυνατόν, μαρκήσιε, νὰ ὑποθέσητέ ποτε τοιοῦτόν τι; προσέθηκεν ἡ κυρία Βωμπέρ. Ἔχετε λοιπὸν τόσον κακὴν ἰδέαν περὶ τῆς καρδίας μου καὶ τοῦ νοός μου; Γνωρίζετε καλῶς, ἀξιέραστέ μου φίλε, ὅτι δὲν εἶμαι φίλαυτος. Ποσάκις ἐπόθησα νὰ σᾶς ἀπαλλάξω τῶν πρὸς ἡμᾶς ὑποχρεώσεών σας, σκεπτομένη ὅτι εἰς ἀνταλλαγὴν τοῦ πλούτου, ὃν ἤθελε φέρει ἡ θυγάτηρ σας, ὁ υἱός μου δὲν εἶχε νὰ δώσῃ αὐτῇ εἰ μὴ μέγα ὄνομα, τὸ βαρύτατον τῶν φορτίων!

— Πῶς λοιπόν, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ μαρκήσιος, μήπως ἡ πανοῦργος αὕτη βαρωνὶς προβλέπουσα τὴν καταστροφήν μου προσπαθεῖ ν' ἀποσύρῃ τὴν χεῖρα τοῦ Ῥαοὺλ; Τοῦτο εἶναι πάρα πολύ. Κυρία βαρωνίς, ἀνεφώνησε· καὶ ἐγὼ ἐπόθησα τοῦτο πολλάκις, πολλάκις σκέπτομαι ὅτι κάμνω κάκιστα νὰ παρεμποδίζω τὰ συμφέροντα τοῦ κυρίου Βωμπέρ· πολλάκις ἐρωτῶ ἐμαυτὸν μετὰ φόβου, μήπως ἡ θυγάτηρ μου εἶναι πρόσκομμα εἰς τὸ μέλλον τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου νεανίου;

— Πῶς λοιπόν; εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ βαρωνίς, ἥτις διέκρινε μακρόθεν τὸ σημεῖον πρὸς ὃ διευθύνετο ὁ μαρκήσιος, μήπως ὁ παμπόνηρος οὗτος μαρκήσιος ἔχει τὴν ἀξίωσιν νά με ἀπατήσῃ; τοῦτο θὰ ἦναι παρὰ πολὺ ἄτιμον, μετὰ τὰς ἀπείρους ἐκδουλεύσεις, ἅς μοι ὀφείλει. Μαρκήσιε, ὑπέλαβε, μοὶ εἶναι λυπηρότατον νὰ κόψω δεσμοὺς τοσοῦτον στενούς, ἐν τούτοις, ἐὰν τὸ συμφέρον ὑμῶν ἀπαιτῇ τοῦτο, θέλω θυσιάσει χάριν ὑμῶν, τὸ γλυκύτατον ὄνειρον τῆς ζωῆς μου.

— Ἐτελείωσεν, ἐσκέφθη ὁ μαρκήσιος, μὲ ἔπαιξαν, ἀλλὰ δέν με μέλει. Πῶς ἦτο ὅμως δυνατὸν νὰ ὑποθέσω ὅτι ἤθελέ μοι φερθῇ τόσον δολίως, αὐτή,

Digitized by Google

ἣν ἐπὶ τριάκοντα ἤδη ἔτη θεωρῶ πιστήν μου φίλην. Πιστεύσατε λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν γυναικῶν! Βαρωνίς, προσέθηκε μετὰ προσπεποιημένης ὑποταγῆς, ἡ θλῖψίς μου θὰ ἦναι μεγίστη ἐὰν γείνῃ ἀνάγκη νὰ παραιτήσωμεν τὸ σχέδιον περὶ τῆς συνενώσεως τῶν δύο τέκνων μας· μόνη ἡ σκέψις αὕτη σχίζει τὴν καρδίαν μου· Ἐν τούτοις, χάριν ὑμῶν, εὐγενής μου φίλη, χάριν τοῦ προσφιλοῦς μοι υἱοῦ σας, οὐδεμία θυσία ὑπερβαίνει τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν μου.

Ἡ κυρία Βωμπέρ,ἔπνιξεν ἐν τῇ καρδίᾳ της μυκηθμὸν πληγωθείσης λεαίνης, ἔπειτα μετὰ στιγμῶν τινων ἀγρίαν σιγήν, προσήλωσεν αἴφνης ἐπὶ τοῦ γηραιοῦ εὐπατρίδου ὄμμα σπινθηροβολοῦν.

— Μαρκήσιε, εἶπε, θεωρήσατέ με κατὰ πρόσωπον.

Ὁ μαρκήσιος ὡς λαγωός, ὅστις ἐνῷ τρέχει ἐπὶ τῶν λειμώνων ἀπαντᾷ αἴφνης ἀντικρὺ αὐτοῦ τὸν κυνηγὸν σκοπεύοντα κατ' αὐτοῦ, ἀνεσκίρτησεν ἀκούσας τὴν φωνὴν ἐκείνην τῆς βαρωνίδος καὶ ἐθεώρησεν αὐτὴν ἔντρομος.

— Μαρκήσιε, εἶσθε δόλιος ἄνθρωπος.

— Κυρία βαρωνίς!....

— Εἶσθε προδότης!

— Διάβολε....

— Εἶσθε ἀγνώμων!

Ὁ μαρκήσιος ἔμεινεν ὡς κεραυνόπληκτος μὴ τολμῶν οὔτε νὰ ὁμιλήσῃ οὔτε νὰ κινηθῇ, ἀλλ' ἡ βαρωνὶς ἀφοῦ ἐπί τινας στιγμὰς ἐθεώρησε μετ' εὐχαριστήσεως τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀμηχανίαν του ἐξηκολούθησεν.

— Σᾶς οἰκτείρω καὶ διατοῦτο σᾶς ἀπαλλάττω ἐξομολογήσεως ταπεινωτικῆς, ἣν δὲν δύνασθε νά μοι κάμητε χωρὶς ν' ἀποθάνητε ἐξ αἰσχύνης πρὸ τῶν ποδῶν μου. Ἀπεφασίσατε νὰ νυμφεύσητε τὴν θυγατέρα σας μὲ τὸν Βερνάρδον.

— Κυρία....

— Ἀπεφασίσατε νὰ νυμφεύσητε τὴν θυγατέρα σας μὲ τὸν Βερνάρδον, ἐπανέλαβεν ἐπιτακτικῶς ἡ κυρία Βωμπέρ Τὴν ἑσπέραν ταύτην ἀπὸ τῆς πρώτης λέξεως, ἥτις σᾶς διέφυγεν, ἐπροδόθητε· ἀλλ' εἶναι ἤδη εἷς μὴν ἀφότου σᾶς ἐνόησα καὶ σᾶς παρακολουθῶ εἰς τὰς μυρίας περιστροφάς σας. Πῶς ὅμως ἀπεφασίσατε νὰ παίξητε μὲ ἐμέ, ἥτις εἶμαι ἰσχυροτέρα σας; Δὲν ἐνοήσατε ὅτι ἡ πάλη εἶναι ἄνισος καὶ ὅτι θὰ χάσητε ἀναμφιβόλως; Λοιπόν, κύριε μαρκήσιε, ἐνῷ ὁ νοῦς μου, ὅστις ἀποστρέφεται τὰς πανουργίας, κατηναλίσκετο χάριν ὑμῶν καὶ μόνου, εἰς παντοίους συνδυασμούς, ἐνῷ ἐθυσίαζον ὑπὲρ τῶν συμφερόντων σας, τὰς κλίσεις μου, τὰς ἀρχάς μου καὶ αὐτὴν τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρός μου, σεῖς, περιφρονῶν τὸν λόγον, ὃν ἀμοιβαίως ἐδώκαμεν, ἐτεκταίνετε ἐναντίον μου προδοσίαν καταχθόνιον· κατεγίνεσθε νὰ παραδώσητε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ τὴν μνηστὴν τοῦ υἱοῦ μου καὶ τὴν θέσιν, ἣν ἐφρούρουν· παρεσκευάζεσθε νὰ καταφέρητε κτύπημα ἐπὶ τοῦ προμάχου τοῦ ὑπερασπιζομένου ὑμᾶς!

— Σπεύδετε πολύ,κυρία βαρωνίς,ὑπέλαβε συγκεχυμένος ὁ μαρκήσιος· οὐδὲν ἀπεφάσισα εἰσέτι, ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἔμαθον, ὅτι ὁ ἀγαθὸς κύριος Σταμπλῆ δὲν ὤφειλε νά μοι δώσῃ τίποτε, ἀλλ' ὅτι μοι ἐχάρισε τὰ πάντα ὁρμώμενος ἐκ γενναιοδωρίας, ὁμολογῶ ὅτι αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν καταβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἐπειδὴ νυχθημερὸν βασανίζω τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου ἵνα εὕρω τίνι τρόπῳ ἡ θυγάτηρ μου καὶ ἐγὼ θέλομεν ἐκπληρώσει τὰ πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ καθήκοντα, εἶναι πιθανὸν ὅτι μοι ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα....

— Σεῖς, κύριε μαρκήσιε, σεῖς νὰ καταβληθῆτε ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς εὐγνωμοσύνης! ἀνεφώνησε θορυβωδῶς ἡ κυρία Βωμπέρ, διακόπτουσα αὐτόν. Μὴ λέγετε εἰς ἐμὲ τοιαῦτα πράγματα, ἐκτὸς ἐὰν θέλητε ν' ἀστειευθῆτε· διότι σᾶς γνωρίζω κάλλιστα, εἶσθε ἀχάριστος καὶ σᾶς μέλει τόσον ὀλίγον διὰ τὴν μνήμην τοῦ Σταμπλῆ, ὅσον σᾶς ἔμελε καὶ διὰ τὴν ὑγείαν του, ὅτε ἔζη. Ἐκτὸς τούτου, οὐδὲν ὀφείλετε αὐτῷ· εἰς ἐμὲ μόνην ὀφείλετε τὰ πάντα· διότι ἄνευ ἐμοῦ ὁ πρώην ἐνοικιαστής σας ἤθελεν ἀποθάνει χωρὶς κἂν νὰ φροντίσῃ ἐὰν ὑπήρχετε. Ἄνευ ἐμοῦ, ἠθέλετε τρέμει νῦν ἐκ τοῦ ψύχους, σεῖς καὶ ἡ θυγάτηρ σας, εἰς τὴν γωνίαν τοῦ πενιχροῦ σας δωματίου ἐν Γερμανίᾳ. Ἄνευ ἐμοῦ, οὐδέποτε ἠθέλετε θέσει τὸν πόδα εἰς τὸ μέγαρον τῶν προγόνων σας. Ὅλα ταῦτα τὰ γνωρίζετε κάλλιστα, ἀλλὰ προσποιεῖσθε ὅτι τὰ ἀγνοεῖτε, διότι, σᾶς τὸ λέγω καὶ πάλιν, εἶσθε ἀχάριστος. Ἀκούσατε, μαρκήσιε· ἂς ὁμιλήσωμεν καθαρῶς· δὲν εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη, ἀλλ' εἶναι ὁ ἐγωϊσμὸς ὁ ὑποκινῶν ὑμᾶς. Ἡ ἰδέα ὅτι πρέπει νὰ νυμφεύσητε τὴν θυγατέρα σας μετὰ τοῦ Βερνάρδου, σᾶς ταράττει, σᾶς καταθλίβει, σᾶς βασανίζει.Ὠχριάσατε, κατεβλήθητε,ἐχάσατε τὴν ἡσυχίαν σας. Μισεῖτε τὸν λαόν, ἀποστρέφεσθε τὸν Βερνάρδον καὶ οὔτε ἐνοήσατε, οὔτε θὰ ἐννοήσητε ποτὲ τὴν κοινωνικὴν κίνησιν τὴν πρὸ τόσου ἤδη καιροῦ γινομένην πέριξ ἡμῶν· διότι εἶσθε ὁ πλέον ἀγέρωχος, ὁ πλέον στενοκέφαλος,ὁ πλέον ἀδιόρθωτος,ὁ πλέον ὀπισθοδρομικός, ὁ πλέον ματαιόφρων ἐξ ὅλων τῶν μαρκησίων, οἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς θέμα κωμῳδίας ἢ vaudeville. Εἶσθε μαρκήσιος τοῦ Καραμπᾶ, ἀλλ' ἔχετε περισσότερον ἐγωϊσμὸν παρὰ ὑπερηφάνειαν.

— Πολὺ καλά! εἴπατε, ὅ,τι θέλετε, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος λαμβάνων ἐπὶ τέλους τὴν ἀπόφασίν του. Ἐβαρύνθην πλέον νὰ παίζω τὸ πρόσωπον, ὅπερ μοι ἐπεβάλετε νὰ παραδεχθῶ.Θέλω νὰ τελειώσω τὴν κωμῳδίαν ταύτην, διότι αἰσχύνομαι βλέπων ἐμαυτὸν ἐνεχόμενον εἰς τόσον ποταπὰς καὶ χαμερπεῖς μηχανορραφίας. Ναί, θέλω νὰ τελειώσω· τὸ ηὕρετε, ἡ θυγάτηρ μου θὰ νυμφευθῇ τὸν Βερνάρδον.

Digitized by Google

— Προσέξατε, μαρκήσιε, προσέξατε!...

— Εἴπετε ὅ,τι θέλετε, ὀργισθῆτε, χλευάσατέ με, κατηγορήσατέ με ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἀγνωμοσύνῃ, ἔχετε τὸ δικαίωμα· διότι σεῖς, κυρία, ἐφάνητε τόσον ἀφιλοκερδής, τόσον εἰλικρινής, τόσον τιμία εἰς ὅλην ταύτην τὴν ὑπόθεσιν! Ὑπήρξατε περιποιητική, εὐγενὴς πρὸς τὸν γέροντα Σταμπλῆ! Περιεβάλετε τὸ γῆράς του διὰ τοσούτων φροντίδων καὶ στοργῆς, ὥστε ὅ,τι καὶ ἂν εἴπητε νῦν ἔχετε δίκαιον! Ἀλλ' εὐσυνειδήτως, ἦτο χρέος σας νὰ φερθῆτε οὕτω· διότι σεῖς κατωρθώσατε αὐτὸν ν' ἀπογυμνωθῇ τῆς περιουσίας του.

— Ἄσπλαγχνε, τὸ ἔκαμον χάριν ὑμῶν!

— Ὤ, ναί, χάριν ἐμοῦ! εἶπεν ὁ μαρκήσιος κινῶν τὴν κεφαλήν· μὴ λέγετε εἰς ἐμὲ τοιαῦτα πράγματα ἐκτὸς ἐὰν θέλητε ν' ἀστειευθῆτε.

— Σᾶς ἁρμόζει πολὺ νὰ μ' αἰτιᾶσθε ἐπὶ ἀγνωμοσύνῃ, ὑμεῖς ὁ ποτίσας τόσας πικρίας τὸν γέροντα τὸν εὐεργετήσαντα ὑμᾶς.

— Ἐγὼ ἠγνόουν τὰ πάντα· ἀλλὰ σεῖς, ἥτις ἐγνωρίζετε καὶ τὰ καθ' ἕκαστα, σεῖς ὑπήρξατε ἄσπλαγχνος πρὸς αὐτόν.

— Δὲν ἐξεδίωξα ἐγὼ τὸν εὐεργέτην σας ἐκ τῆς τραπέζης του καὶ ἐκ τῆς ἑστίας του· σεῖς, ἐξεδιώξατε αὐτόν.

— Σεῖς, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, προσεπαθήσατε διὰ μυρίων κολακειῶν νὰ κερδήσητε τὴν ἐμπιστοσύνην γέροντος ἀνυπερασπίστου καὶ ἔπειτα ἀπωθήσατε αὐτὸν διὰ τοῦ ποδὸς καὶ ἐγκατελείψατε αὐτὸν ν' ἀποθάνῃ ἐκ τῆς θλίψεως.

— Σεῖς, σᾶς λέγω, ἐξεδιώξατε αὐτόν.

— Σεῖς, ἐφέρατε αὐτὸν εἰς τὸν τάφον.

— Μαρκήσιε· κηρύττω πόλεμον ἐναντίον σας.

— Πολὺ καλά! πόλεμος λοιπόν, τοὐλάχιστον δὲν θ' ἀποθάνω χωρὶς νὰ πολεμήσω μίαν φοράν!

— Σκέφθητε, μαρκήσιε, πόλεμος ἀδιάλλακτος, πόλεμος διηνεκής, πόλεμος ἄγριος!

— Πόλεμος μέχρι θανάτου! κυρία βαρωνίς, εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἀσπαζόμενος τὴν χεῖρά της.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἡ κυρία Βωμπὲρ ἀπεσύρθη παρωργισμένη καὶ ἀπειλητική, ἐνῷ ὁ μαρκήσιος μείνας μόνος ἐν τῇ αἰθούσῃ του ἐσκίρτα ὑπὸ χαρᾶς.

Ἐν τούτοις ἡ βαρωνὶς ἐπιστρέψασα εἰς τὸν πύργον της περιεπάτει ἐπὶ πολὺ μὲ βήματα μεγάλα ἐντὸς τοῦ δωματίου της ἄπελπις καὶ κτυπῶσα τὸ μέτωπόν της μετὰ μανίας· ἀλλ' αἴφνης ἤνοιξε βιαίως τὸ παράθυρον καὶ ὡς γαλῆ ἐνεδρεύουσα μῦν, προσήλωσε τὰ βλέμματά της ἐπὶ τοῦ μεγάρου Λασεγλιέρ, ἐφ' οὗ προσπίπτουσα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ λάμψις τῆς σελήνης, ἀντανεκλᾶτο ὑφ' ὅλων τῶν παραθύρων του. Μόλον δὲ τὸ ψῦχος τῆς νυκτὸς ἔμεινεν ἐκεῖ ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν, θεωροῦσα αὐτὸ ἐν σιωπηλῇ ἐκστάσει. Τέλος ὅμως τὸ μέτωπόν της ἠκτινοβόλησεν, οἱ ὀφθαλμοί της ἔλαμψαν καὶ ὡς Αἴας ὁ ἀπειλῶν τοὺς θεοὺς ἐξέτεινε πρὸς τὸ μέγαρον τὴν χεῖρά της καὶ ἀνεφώνησε «Θὰ γείνῃς ἰδικόν μου». Μετὰ δὲ τοῦτο ἔγραψε πρὸς τὸν Ῥαοὺλ ταύτην μόνην τὴν λέξιν· *Ἐλθὲ* καὶ ἔπειτα κατακλιθεῖσα ἀπεκοιμήθη, ἐνῷ ἐπὶ τῶν χειλέων της ἐπλανᾶτο τὸ εἰρωνικὸν ἐκεῖνο μειδίαμα, ὅπερ ἔχει βεβαίως ὁ δαίμων τοῦ κακοῦ, ὅταν ἀποφασίζῃ τὴν ἀπώλειαν δύο ψυχῶν.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΤΑ ΩΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ὄργανα *ἐλλειμματικά, πεπηρωμένα,* ἢ *ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα* (rudimentaires) ὀνομάζονται ἐκεῖνα τὰ μόρια τοῦ ζωϊκοῦ ἢ φυτικοῦ σώματος, ἅτινα φαίνονται ὡς περιττά, μὴ ἔχοντα οὐδεμίαν φυσιολογικὴν λειτουργίαν καὶ σημασίαν. Τοιαῦτα ὄργανα π. χ. εἰσὶν οἱ μαστοὶ εἰς τὰ ἄρρενα τῶν μαστοφόρων, αἱ πτέρυγες τῆς στρουθοκαμήλου, οἱ κοπτῆρες εἰς τὰ ἔμβρυα τῶν μηρυκαστικῶν, ἅτινα, ὡς γνωστὸν στεροῦνται τῶν ἄνω κοπτήρων, οἱ στήμονες πολλῶν ἀνθέων, εἴτε οἱ ὕπεροι, οἵτινες παρίστανται ὡς φύματά τινα ἢ τριχωταὶ ἐπάρσεις ἐπὶ τῶν θέσεων, ἐφ' ὧν ἔδει τὰ ὄργανα ταῦτα νὰ ὦσι τέλεια, οἱ ὀδόντες τῶν ἐμβρύων τῶν φαλαινῶν, αἵτινες ἀνεπτυγμέναι δὲν φέρουσιν ὀδόντας, οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀσπάλακος κ.τ.λ.

Τὰ ἐλλειμματικὰ ταῦτα ὄργανα ὧν τὸ πλῆθος εἶνε μέγα παρὰ τοῖς φυτοῖς καὶ τοῖς ζῴοις, ὑποδεικνύουσιν ὅτι εὑρίσκοντό ποτε πρότερον ἐν πολλῷ τελειοτέρᾳ καταστάσει παρὰ τῷ φέροντι ταῦτα ζῴῳ ἢ φυτῷ, καὶ ὅτι, μεταβληθέντων τῶν περιστάσεων τοῦ βίου καὶ τῆς διαίτης τοῦ ὄντος, ἐπηρώθησαν τῆς ἀχρηστίας ἕνεκα ἢ ἄλλων λόγων, καὶ ὅτι, μεταδιδόμενα οὕτω διὰ τῆς κληρονομικότητος ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν παρηλλαγμένα, φθίνουσιν ἀδιακόπως κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων, ἐκλείποντα ἐπὶ τέλους ὁλοσχερῶς. Τούτου ἕνεκα ἡ σημασία αὐτῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀναπτύξεως εἶνε μεγίστη.

Τὰ πεπηρωμένα ὄργανα ὑπόκεινται εἰς διαφόρους παραλλαγάς, ἀνακτῶντα ἐνίοτε ὡς ἐκ τῆς χρήσεως ἢ τῆς ἀσκήσεως τὴν φυσιολογικὴν αὐτῶν λειτουργίαν. Παράδειγμα δὲ γνωστὸν ἔστω τὸ γεγονός, καθ' ὃ καὶ ἄνδρες ἐθήλασαν βρέφη διὰ τοῦ γάλακτος τῶν πεπηρωμένων αὐτῶν μαστῶν.

Τοιαῦτα ὄργανα πεπηρωμένα, ποικίλλοντα κατὰ τὴν ἀτελῆ αὐτῶν ἀνάπτυξιν παρὰ τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ καὶ οἱ μῦς τοῦ ὠτὸς τοῦ ἀνθρώπου, καί τινες τοῦ δέρματος αὐτοῦ.

Τὰ δύο ταῦτα ὄργανα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐγένοντο πολλάκις ἀφορμὴ συγκρίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος πρὸς τὸ ζωϊκόν. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ φυσιοδίφαι, καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων, ὡς χαρακτῆρα διακριτικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν ζῴων, πρὸς τῇ ὀρθίᾳ αὐτοῦ στάσει, ἐθεώρησαν τὴν σχετικὴν ἀκινησίαν τῶν ὤτων αὐτοῦ. «Μόνον ὁ ἄνθρωπος» λέγει ὁ Πλίνιος «ἔχει τὰ ὦτα ἀκίνητα». Ὁμοίως ἐξεφράσθη καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν

Digitized by Google

ταῖς περὶ τὰ ζῷα ἱστορίαις αὐτοῦ (1. 11) «'Ακίνητον δὲ τὸ οὖς ἄνθρωπος ἔχει μόνον τῶν ἐχόντων τοῦτο τὸ μόριον».

Ὄντως δὲ ἡ διαφορὰ εἶναι λίαν καταφανὴς,ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν εὐκινησίαν τῶν ὤτων τῶν στενωτάτων μεταξὺ ὅλων τῶν ζῴων φίλων τοῦ ἀνθρώπου, κυνὸς καὶ ἵππου, πρὸς τὴν ἀκινησίαν τοῦ ἀνθρωπίνου ὠτός. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ οἱ ἀρχαῖοι θέλοντες νὰ παραστήσωσι τὸ ζῳῶδες τῆς ἐκφράσεως τοῦ Ἡρακλέους ἀπέδωκαν ἰδίαν ἀξίαν εἰς τὴν ἕξιν τοῦ κινεῖν τὰς κόγχας τῶν ὤτων,ὅπως τοιαῦτα ὦτα ἐφαντάζοντο ἔχοντας καὶ τοὺς Σατύρους καὶ Φαύνους. «Θὰ ἀποθάνῃς», λέγει ὁ Ἐπίχαρμος ἐν τῷ Βουσίριδι ἐὰν ἴδῃς τὸν Ἡρακλέα τρώγοντα :

βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ', ἀραβεῖ δ' ἁ γνάθος
ψοφεῖ δ' ὁ γόμφιος, τέτριγε δ' ὁ κυνόδων
σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσι, κ ι ν ε ῖ δ' οὔατα» *.

Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἁπάντων τῶν ζῴων δὲν κινεῖ τὰ ὦτα δὲν εἶνε ἐντελῶς ὀρθὸς, καθόσον ὅπως ἐν πολλοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ πρὸς τοῦτο ὁμοιάζουσι τῷ ἀνθρώπῳ οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι. Οἱ φύλακες τῶν ζῳολογικῶν κήπων βεβαιοῦσιν ἡμᾶς ὅτι οὐδέποτε ὁ χιμπαντζῆς ἢ ὁ ουραγγοτάγγος κινοῦσι τὰ ὦτα.

Ἡ ἀπώλεια αὕτη τῆς εὐκινησίας τῶν ὤτων παρὰ τοῖς ἀνθρωποειδέσι τῶν πιθήκων δὲν ἐξαρτᾶται ὅπως πολλοὶ ὑπέθεσαν ἐκ τῆς ἀσφαλείας διὰ τῆς ἐπὶ τῶν δένδρων ζωῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἡ κόγχη, μὴ ἀναγκαζομένη νὰ τείνεται εἰς προσοχὴν κατὰ τῶν κινδύνων, περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν (γνώμη ἣν ὁ Darwin δὲν ἀσπάζεται), ἀλλὰ συνδέεται ὅπως καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, μετὰ τῆς γενικῆς ἐλαττώσεως τῶν πολυαρίθμων μυῶν, οἵτινες κινοῦσι παρὰ τοῖς λοιποῖς ζῴοις κατὰ χώραν ἢ καὶ ὅλην τὴν δοράν, ὅπως π. χ. ὅταν ἐρεθισθῶσι ταῦτα ἐπικαθημένου ζωϋφίου τινός.

Παραλείποντες τὸ ζήτημα ἂν ἡ γενικὴ ἐλάττωσις καὶ ἐξαφάνισις τῶν μυῶν τῆς *ἀνθρωπείης δορᾶς*, ὅπως τὴν ἀπεκάλεσαν οἱ ἀρχαῖοι, ἔχῃ σχέσιν μὲ τὴν μεγάλην εὐκινησίαν τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς, δι' ἧς οὗτος ἀπέκτησε τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀποδιώκειν δι' αὐτῆς τὰ ὀχληρὰ ἔντομα καὶ ξέεσθαι, ἐν ᾗ περιπτώσει διεγείρετο κνισμός τις ἐπὶ τοῦ δέρματος αὐτοῦ, θεωροῦμεν ὡς γεγονὸς ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι οἱ αὐτοὶ μῦς, οἵτινες κινοῦσι τὰ ὦτα τῶν κατωτέρων ζῴων, διετηρήθησαν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἀτελεῖς μὲν, ἀλλ' εἰς ἀρκετὰ ἐντελῆ κατάστασιν σχετικῶς πρὸς τὸ μέγα χρονικὸν διάστημα τῆς μὴ λειτουργίας αὐτῶν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο κατὰ τὸν Roux, γράψαντα τελευταῖον, «Περὶ τοῦ ἀγῶνος τῶν καθέκαστα μορίων ἐν ταῖς ὀργανώσεσιν» ἐξηγεῖται καθόσον οὐδεὶς συναγωνισμὸς περὶ κατοχῆς τοῦ χώρου τελεῖται ἐν ᾗ θέσει εὑρίσκονται οἱ μῦς οὗτοι, ἐνῷ ἄλλα ὄργανα ἀτροφικὰ ἐντὸς τοῦ σώματος φθίνουσι σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἢ καὶ ἐντελῶς εἰς χώρας τοῦ σώματος, ἔνθα ὁ χῶρος εἶνε στενός.

Ἐνόσῳ ὅμως διατηρεῖται εἰσέτι ἴχνος τῆς λειτουργίας τῶν νεύρων μυός τινὸς, ἢ ὅλου ὀργάνου δὲ, ἀποκλείεται ἡ πιθανότης τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ὄργανον ἢ ὁ μῦς εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ λειτουργίαν. Περὶ τῆς πιθανότητος δὲ ταύτης τοῦ νὰ κινηθῶσι κατὰ βούλησιν οὐ μόνον οἱ μῦς τοῦ ὠτὸς, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἄλλο,οὐχὶ λειτουργούντων λειψάνων τοῦ μυὸς τῆς ἀνθρωπίνης δορᾶς, δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν πλῆθος παραδειγμάτων.

Πρὸς σαφεστέραν δὲ κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν τὰς παρατηρήσεις τοῦ Darvin περὶ τῶν γενικῶν σχέσεων τοῦ δερματικοῦ μυὸς, περὶ τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἔχει ὁ μῦς οὗτος ἐπὶ τῶν ζῴων καὶ τῆς παρά τισιν ἀνθρώποις ὑπαρχούσης κληρονομικῆς λειτουργικότητος αὐτοῦ.

«Ἕκαστος, παρετήρησε βεβαίως», λέγει ὁ Darvin, «μεθ' οἵας δυνάμεως κινοῦσι καὶ τινάσσουσι τὸ δέρμα των πολλὰ ζῷα, ἰδίως δὲ ἵπποι. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸ δέρμα αὐτῶν μυϊκοῦ στρώματος.

»Λείψανα τοῦ μυὸς τούτου ἐπιδεκτικὰ ἔτι λειτουργίας εὑρέθησαν καὶ εἰς διαφόρους χώρας τοῦ σώματος ἡμῶν, π.χ. ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἔνθα ὑψοῦσι τὰ βλέφαρα. Ἐπίσης τὸ μυοειδὲς πλάτυσμα, μεταξὺ τῶν χειλέων τῆς κάτω σιαγόνος καὶ τῶν ἑκατέρωθεν κλειδῶν διῆκον, ὑπάγεται μὲν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην, δὲν δύναται ὅμως νὰ κινηθῇ κατὰ βούλησιν τοῦ ἀτόμου. Ὅπως δὲ μοὶ ἀνεκοινοῖ ὁ καθηγητὴς Turner ἐξ Ἐδιμβούργου, εἰς πέντε ἄλλας θέσεις εὗρε τοιαύτας μυϊκὰς ἶνας, ἀνηκούσας εἰς τὸ σύστημα τοῦ μεγάλου ὑποδορείου μυὸς, ἤτοι ὑπὸ τὰς μασχάλας, παρὰ τῇ ὠμοπλάτῃ κ.τ.λ . . . Πρόσωπά τινα κέκτηνται τὴν εὐχέρειαν τοῦ συνέλκειν τοὺς ἐξ ἐπιπολῆς μῦς τοῦ δέρματος τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, οἱ μῦς δὲ οὗτοι ἀπαντῶσι κατὰ διαφόρους παραλλαγὰς καὶ ἐν πεπηρωμένῃ ἐν μέρει καταστάσει. Ὁ κ. A. de Candolle ἀνεκοίνωσέ μοι περίεργον παράδειγμα τῆς ἐπὶ μακρὸν παραμονῆς, ἤτοι τῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον κληρονομικότητος τῆς ἰδιότητος ταύτης, ὡς καὶ τῆς ἀσυνήθους αὐτῆς ἀναπτύξεως. Ὁ κ. de Candolle δηλ. γνωρίζει οἰκογένειαν, ἧς ἓν μέλος, ὁ νῦν ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, ἠδύνατο νὰ ἐκσφενδονίζῃ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ βαρέα βιβλία διὰ μόνης τῆς κινήσεως τοῦ ἐπ' αὐτῆς δέρματος, διὰ τῆς τέχνης δὲ ταύτης ἐκέρδιζε στοιχήματα. Ὁ πατὴρ δὲ τούτου, ὁ θεῖος, ὁ πάππος καὶ τὰ τρία αὐτοῦ τέκνα εἶχον τὴν ἰδιότητα ταύτην. Ἡ οἰκογένεια αὕτη διηρέθη πρὸ 8 γενεῶν εἰς δύο κλάδους, οὕτως ὥστε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἄνω μνημονευθέντος κλάδου εἶνε ἀνεψιὸς ἕκτου βαθμοῦ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἄλλου κλάδου. Ὁ ἀπώτερος οὗτος συγγενὴς κατοικεῖ εἰς ἄλλην χώραν τῆς Γαλλίας, ὅταν δ' ἠρω-

* Ἀθήν. Δειπνοσοφ. Χ. 1.

Digitized by Google

τήθη ἂν κέκτηται καὶ αὐτὸς τὴν εὐχέρειαν τοῦ κινεῖν τὸ ἐπικράνειον δέρμα, πάραυτα ἔδειξε τὴν ἰδίαν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδειότητα.

»Τὸ παράδειγμα τοῦτο δεικνύει σαφῶς πῶς δύναται δυσαποσπάστως νὰ μεταδοθῇ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἀπολύτως ἰδιώτης τις ἀνωφελής, καταγομένη πιθανῶς ἀπὸ τῶν παμπαλαίων ἡμιανθρωπίνων ἡμῶν προγόνων· πολλοὶ πίθηκοι ὡς γνωστὸν, χρησιμοποιοῦσι τὴν ἰδιότητα ταύτην τοῦ κινεῖν τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς πρόσω τε καὶ ὀπίσω.

»Ἐν τοιαύτῃ πεπηρωμένῃ καταστάσει εὑρίσκονται παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ μῦς οἱ σκοποῦντες τὴν κίνησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ὠτὸς (τῆς κόγχης), καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ οἱ σκοποῦντες τὴν κίνησιν τῶν διαφόρων αὐτοῦ τμημάτων, πάντες ἀνήκοντες εἰς τὸ σύστημα τοῦ ὑποδορείου μυός. Οἱ μῦς οὗτοι ποικίλλουσι κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν παρὰ τοῖς διαφόροις τῶν ἀνθρώπων, ἢ τοὐλάχιστον κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν. Ἐγὼ εἶδον ἄνθρωπον δυνάμενον νὰ κινήσῃ ἅπασαν τὴν κόγχην τοῦ ὠτὸς πρὸς τὰ πρόσω. Ἄλλοι κινοῦσιν αὐτὴν πρὸς τὰ ἄνω· ἄλλος τις ἐκίνει αὐτὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Εἶνε δὲ πιθανὸν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν λόγων, οὓς εἶπέ μοι πρόσωπόν τι τῶν τοιούτων, ὅτι καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα, μετὰ ἐπανειλημμένας ἀποπείρας νὰ κινήσωμέν πως τὰ ὦτα ἡμῶν, ἁπτόμενοι συνεχῶς καὶ προσηλοῦντες ἐπ' αὐτῶν ἅπασαν τὴν προσοχήν.

«Ἡ ἐπιδεξιότης αὕτη τοῦ τείνειν τὰ ὦτα πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν εἶνε ἀναμφιβόλως μεγίστης ὠφελείας διὰ τὰ ζῷα πρόξενος, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς ἀναγνωρίζουσι τὸν τόπον, ὅθεν ἐπίκειται κίνδυνος· οὐδέποτε ὅμως ἤκουσα ἐξ ἀσφαλοῦς πηγῆς ὅτι ἔτεινέ ποτε ἄνθρωπος οὕτως τὰ ὦτα καὶ ὅτι διὰ τῆς πράξεως ταύτης προσεπορίσατο ποιάν τινα κατὰ τοῦ κινδύνου ὠφέλειαν».

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ λέγει περὶ τῶν πεπηρωμένων τούτων ὀργάνων ὁ Δέρβιν.

Ἐν τούτοις κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ **Abbé Marolles** ὁ φιλόσοφος **Crassot** εἶχε τὴν ἰδιότητα ταύτην. «Εἶχέ τι τὸ ἰδιάζον», λέγει οὗτος, «ὅπερ εἰς οὐδένα ἄλλον εἶδον μέχρι τοῦδε, τουτέστιν ὁσάκις ἤθελε κατεβίβαζε τὰς κόγχας τῶν ὤτων του, καὶ ἀνώρθου πάλιν αὐτὰς χωρὶς νὰ τὰς ἐγγίζῃ ποσῶς».

Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲ Ἰουστινιανὸς εὐχερέστατα ἐκίνει τὰ ὦτα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Προκόπιος ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ φατρία τῶν Πρασίνων ἀπεκάλει αὐτὸν ἐν τῷ ἱπποδρομείῳ δημοσίᾳ καὶ μετὰ μεγάλης φωνῆς «ὄνον». Βεβαίως δὲ δύναται ἡ ἰδιότης αὕτη ν' αὐξηθῇ τὰ μέγιστα δι' ἀσκήσεως. Κύριός τις τοὐλάχιστον διηγεῖτο ὅτι, ἰδὼν ἕτερον νὰ κινῇ τὰ ὦτα, ἐγυμνάσθη καὶ αὐτὸς καὶ κατόρθωσε ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἰδιότητα ταύτην. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἔβλεπεν, οὔτε ᾐσθάνετο οὐδεμίαν κίνησιν, ἀλλ' ἐπιστήσας παρατεταμένως τὴν προσοχήν του καὶ ἐπιμείνας ἐπὶ πολὺ ἀπέκτησε τὴν ἰδιότητα ταύτην, ἣν κατόπιν ἐκαλλιέργησε περαιτέρω. Ὑπάρχει δὲ παράδειγμα μαθητοῦ σχολείου, ὅστις ἐκίνει τὰ ὦτα ἀσυνειδήτως καὶ ἀκουσίως ἐκ τούτου δὲ ἠναγκάσθη ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ σχολείου, ἐπειδὴ ἀδιακόπως προὐκάλει τὸν γέλωτα τῶν συμμαθητῶν του, καὶ διετάραττε τὴν διδασκαλίαν.

Ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος ἔγραψε δύο ὅλα κεφάλαια, ἐν οἷς ἀπαριθμεῖ πλῆθος παραδειγμάτων ἐξ ἰδίας πείρας, δι' ὧν γίνεται φανερὸν μέχρι τίνος βαθμοῦ δύνανται οἱ μῦς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν θέλησιν. Παραπέμποντες τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν ψυχοσωτήριον ταύτην ἀνάγνωσιν (**De humani corporis fabrica II. 13** καὶ **17**) τοῦ ἁγίου πατρὸς, εὐχόμεθα αὐτῷ παντελῆ ἀλειτουργικότητα τῶν πεπηρωμένων μυῶν τῆς δορᾶς αὐτοῦ καὶ τῶν ὤτων.

Ἐν Βόννῃ, 12 Φεβρουαρίου 1882. ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ.

Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
τῆς Ὁλλανδίας.

Ἐν Ὁλλανδίᾳ ὁ βασιλεὺς θεωρεῖται ὡς διοικητὴς τοῦ τόπου (**Stathouder**) μᾶλλον ἢ ὡς βασιλεύς. Ἐν αὐτῷ οὐδ' ἡ *ἐλαχίστη δόσις βασιλέως* ὑπάρχει κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ δουκὸς τῆς Ἀόστης. Τὸ αἴσθημα, ὅπερ ὁ Ὁλλανδικὸς λαὸς τρέφει πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, δὲν εἶνε τόσον αἴσθημα ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μονάρχου, ὅσον αἴσθημα ἀγάπης πρὸς τὴν δυναστείαν ἐκείνην τῶν **Orange**, τὴν συμμερισθεῖσαν ὅλους τοὺς θριάμβους του καὶ ὅλας τὰς συμφοράς του, τὴν ζήσασαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν αὐτὴν ζωὴν ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους αἰῶνας. Ἡ χώρα κατ' οὐσίαν εἶνε δημοκρατική, ἡ δὲ μοναρχία αὐτῆς εἶνε εἶδος ἐστεμμένης προεδρείας, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μοναρχικῆς ἐπιδείξεως. Ὁ βασιλεὺς ἀπαγγέλλει λόγους ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ κατὰ τὰς δημοσίους ἑορτάς, ὅπως παρ' ἡμῖν οἱ ὑπουργοί. Μάλιστα ἀπολαύει καὶ φήμης τινὸς ῥήτορος, διότι αὐτοσχεδιάζει τοὺς λόγους του, καὶ ἀγορεύει διὰ φωνῆς εὐγλώττου καὶ ἰσχυρᾶς, καὶ πολεμικοῦ οἴστρου, ὅστις ἄφατον διεγείρει παρὰ τῷ λαῷ ἐνθουσιασμόν. Ὁ πρίγκηψ διάδοχος Γουλιέλμος τοῦ **Orange**, ἀποπερατώσας τὰς σπουδάς του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ **Leyde**, ὑπέστη δημοσίους ἐξετάσεις, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν νομικῶν. Ὁ δὲ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος, ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως, φοιτᾷ εἰς τὸ αὐτὸ πανεπιστήμιον, εἶνε μέλος τοῦ Συλλόγου τῶν φοιτητῶν καὶ προσκαλεῖ παρ' αὐτῷ εἰς δεῖπνον τοὺς καθηγητὰς καὶ συμμαθητάς του. Ἐν Χάγῃ ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος μεταβαίνει εἰς τὸ καφεπωλεῖον, συνδιαλέγεται μετὰ τῶν γειτόνων αὐτοῦ, καὶ περιπατεῖ εἰς τὰς ὁδοὺς μετὰ τῶν γνωρίμων καὶ φίλων αὐτοῦ νέων. Εἰς τὸ δάσος ἡ βασίλισσα κάθηται ἐπὶ ἑδωλίου πλησίον πτωχῆς γυναικός. Δὲν δύναται δὲ νὰ κατηγορήσῃ τις αὐτοὺς ὅτι πράττουσι ταῦτα

Digitized by Google

ἵνα θηρεύσωσι δημοτικότητα, ὡς πλεῖστοι ἄλλοι ἡγεμόνες, καθόσον ἡ δυναστεία τῶν Orange οὔτε νὰ αὐξήσῃ οὔτε νὰ μειώσῃ δύναται τὴν ἑαυτῆς δημοτικότητα. Παρὰ τῷ φύσει καὶ κατὰ παράδοσιν δημοκρατικῷ τούτῳ λαῷ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος κόμματος ὑπάρχει, ὅπερ δὲν λέγω νὰ ἐπιθυμῇ, ἀλλ' οὔτε νὰ ἀναφέρῃ κἂν τὸ ὄνομα τῆς δημοκρατίας. Τοὐναντίον ὁ λαὸς οὗτος, ὅστις ἀγαπᾷ καὶ σέβεται τὸν βασιλέα του, κατὰ δὲ τὰς πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀγομένας ἑορτὰς ἀποζευγνύει τοὺς ἵππους τῆς βασιλικῆς ἁμάξης καὶ ἀπαιτεῖ ἵνα πάντες φέρωσι ταινίαν χρώματος πορτοκαλλέας εἰς τιμὴν τοῦ ὀνόματος Orange, δὲν ἀσχολεῖται παντάπασι κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας οὔτε περὶ τῶν ὑποθέσεων οὔτε περὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἐν Χάγῃ ἐδυσκολεύθην μεγάλως ἵνα μάθω ὁποῖον βαθμὸν εἶχεν ὁ πρίγκιψ διάδοχος ἐν τῷ στρατῷ. Εἷς ἐκ τῶν πρώτων τῆς πόλεως βιβλιοπωλῶν, εἰς ὃν ἀπέτεινα τὴν ἐρώτησιν ἐξεπλάγη ἐπὶ τῇ φιλοπραγμοσύνῃ μου ταύτῃ, ἥτις τῷ ἐφάνη παιδαριώδης, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι οὔτε ἑκατὸν ἴσως ἄτομα δὲν θὰ εὕρω ἐν τῇ πόλει δυνάμενα νὰ μοὶ ἀπαντήσωσιν.

Ἡ αὐλὴ ἑδρεύει ἐν Χάγῃ, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ θέρους ἐξέρχεται ἐν μιᾷ τῶν ἐξοχικῶν αὐτοῦ ἐπαύλεων ἐν Gueldre, μεταβαίνει δὲ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς Ἀμστερδάμ, ὅπως διέλθῃ ἐπίσης ἡμέρας τινὰς ἐκεῖσε. Κατὰ τὸ λέγειν τῶν πολλῶν, ὑπάρχει κανονισμός τις ὑποχρεῶν τὸν βασιλέα νὰ διέρχηται καθ' ἕκαστον ἔτος δέκα ἡμέρας ἐν Ἀμστερδάμ, ἡ δὲ δημαρχία τῆς μνημονευθείσης πόλεως ἀναδέχεται τῆς διαμονῆς ταύτης τὰς δαπάνας· ἀλλ' ἀφοῦ σημάνῃ τὸ μεσονύκτιον τῆς δεκάτης ἡμέρας, καὶ ἀρχίσῃ ἡ ἑνδεκάτη, καὶ τὸ φωσφόρον, οὗτινος ἡ Α. Μ. ἤθελε ποιήσει χρῆσιν ἵνα ἀνάψῃ τὸ σιγάρον Της, εἶνε εἰς βάρος αὐτῆς.

Λ.

ΤΟ ΜΝΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ

Μὲ χειλάκια μυρωμένα
Ἀπὸ γέλοιο καὶ φιλί
Εἴκοσι χρονῶν παρθένα
Ξεψυχᾷ 'σὰν τὸ πουλί.

Τόση ἐμμορφιὰ, τί κρῖμα!
Τόσης νειότης θησαυρὸ
Τὸν σκεπάζει τώρα μνῆμα
Στολισμένο μὲ σταυρό.

Μὰ ἡ κόρη ποῦ πεθαίνει
Κι' ἀφοῦ χάσῃ τὴν πνοὴ
Μές 'ς τὸ μνῆμά της κλεισμένη
Ἔχει μιὰ σταλιὰ ζωή...

'Σ τὸν σταυρὸ κοντὰ ἁπλώνει
Τὰ δροσάτα του κλαδιὰ
Λουλουδάκι ποῦ φυτρώνει
Ἀπ' τῆς κόρης τὴν καρδιά.

Γεωργιος Δροσινης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Διάλογος φιλοσοφικὸς μεταξὺ δύο φίλων.

— ... Τὸ κάτω κάτω, φίλε μου, τί εἶνε τάχα καὶ ὁ ἄνθρωπος; Εἶνε καὶ αὐτὸς ἓν ἀπὸ τὰ ζῷα.

— Ἀμ τὸ 'ξέρω, γιατὶ ἔτσι μὲ λέγει καὶ ἡ γυναῖκά μου... κάθε βράδυ.

*
* *

Μάθημα ὑγιεινῆς διδόμενον ὑπὸ πάππου πρὸς ἔγγονόν.

— Παπποῦ, τὴν ἄνοιξι ὁ ἥλιος δὲν εἶνε πλέον καθαρὸς παρὰ τὸν χειμῶνα;

— Καὶ πλέον ζεστὸς ἀκόμη, παιδί μου.

— Μὰ εἶνε λοιπὸν ὁ ἥλιος καλλίτερα τὴν ἄνοιξι παρὰ τὸν χειμῶνα;

— Βέβαια.

— Γιατί, παπποῦ;

— Γιατί σηκόνεται πλέον πρωΐ.

*
* *

Ἀγαθὸς ἱεροκῆρυξ, ἀλλὰ λίαν μέτριος ῥήτωρ, ἔκαμνε διδαχὴν εἰς τοὺς ἐνορίτας του κατά τινα Κυριακήν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία του, ἀντὶ νὰ φέρῃ εἰς κατάνυξιν, διέθεσε πολλάκις ἱλαρῶς τὸ ἀκροατήριον, ὀργισθεὶς ὁ ἱεροκῆρυξ

— Γελᾶτε, εἶπεν, ὅτι δὲν εἰξεύρω νὰ κηρύξω καλά; Ἀλλὰ στοχασθῆτε ὅτι τὸ νὰ γελᾶτε μ' ἐμὲ εἶνε ὡσὰν νὰ γελᾶτε μὲ τὸν ἑαυτόν σας· γιατὶ ἐμένα μ' ἔστειλαν ἐδῶ, ἐπειδὴ ἐσᾶς μόνον ἔκριναν ἀξίους νὰ ἔχετε τέτοιον ἱεροκήρυκα.

*
* *

Δύο φίλαι συνδιαλέγονται.

— Ἠξεύρεις, ἀγαπητή, τί ἡλικίαν λέγει πῶς ἔχει ἡ Σοφία; τριανταδύο χρονῶν! Ἀκοῦς;... οὔτε μῆνα περισσότερο... Πῶς σοῦ φαίνεται αὐτὴ ἡ ἀναίδεια;

— Τί νὰ σοῦ 'πῶ, Μπορεῖ καὶ νὰ λέγῃ ἀλήθεια.... 'μπορεῖ νὰ ἐγεννήθη δεκαπέντε χρονῶν!...

*
* *

Διάλογος πατρὸς καὶ υἱοῦ πενταετοῦς.

— Μπαμπᾶ, πές μου, σὲ παρακαλῶ, ποῖος εἶνε ποῦ κάμνει νὰ βρέχῃ;

— Ὁ Θεός, παιδί μου.

— Ἆ! καὶ γιατί κάμνει νὰ βρέχῃ;

— Γιὰ νὰ φυτρώσουν τὰ χορτάρια.

— Μὰ τότε γιατὶ βρέχει καὶ 'ς τὴν αὐλή μας;

*
* *

— Μὰ τί ἀνησυχεῖς, Νικόλα; ἔλεγε κακοπληρωτὴς κύριος πρὸς τὸν ὑπηρέτην του· ἠξεύρεις πολὺ καλὰ πῶς ὁ μισθός σου *τρέχει*, ἐνόσῳ εἶσαι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου.

— Γι' αὐτὸ ἴσα ἴσα, ἀφέντη, ἀνησυχῶ· φοβοῦμαι μήπως δὲν 'μπορέσω νὰ τὸν *πιάσω*.

Digitized by Google

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τῷ 1828, ὅταν ὁ Κυβερνήτης, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιξίν του, ἔθετεν αὐτοπροσώπως τὰ θεμέλια τῆς νέας τῶν Πατρῶν πόλεως, καὶ συγχρόνως τὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου της, οἱ ἔγκριτοι τοῦ τόπου συνεχαίροντο αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀπολυτρώσει τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς δουλείας, λέγοντές του ὅτι πρέπει νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν διὰ τὸ μέγα τοῦτο θαῦμά του. Ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης, ὅστις ἀπέβλεπε σταθερῶς εἰς τὸ μέλλον, ἀπήντησε πρὸς αὐτούς·—"Ας δοξάζωμεν τῳόντι τὸν Θεὸν καὶ ἂς εὐλογῶμεν τὸ πανάγιον αὐτοῦ ὄνομα διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας ἀπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ, ἀλλ' ἀκόμη δὲν εἴμεθα ἐλεύθεροι. Οἱ πρόκριτοι ἐταράχθησαν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐπανέλαβε· «Ναὶ ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ δὲν ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τὴν δουλείαν ἡμῶν αὐτῶν. Ἔχομεν τώρα ἄλλον ἀγῶνα, μέγαν καὶ πολύμοχθον, νὰ ἐπιτελέσωμεν, ὅπως ἀπαλλαχθῶμεν καὶ τῆς δουλείας αὐτῆς». Οἱ πρόκριτοι καὶ πάλιν ἐταράχθησαν, δεικνύοντες ἀπορίαν, καὶ ὁ Κυβερνήτης ἠκολούθησε· «Ναί, πρέπει τώρα νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὰς κακάς μας ἕξεις, ἀπὸ τὰς προλήψεις μας, ἀπὸ τὴν ἀμάθειάν μας καὶ ἀπὸ τὴν πενίαν μας, καὶ τότε καὶ μόνον θὰ ἔχωμεν δικαίωμα νὰ λέγωμεν ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι». Λόγοι χρυσοῖ, ἀποτελοῦντες τὸ ἀληθινὸν πρόγραμμα τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ λόγοι μείναντες ἄκαρποι μέχρι σήμερον.

*** Ἡ πενία καὶ ἡ ἀργία, αὗται εἰσὶν αἱ δύο φοβεραὶ ἀφορμαὶ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν καχεξίας καὶ τῶν ἀπείρων πολιτικῶν ἐλαττωμάτων μας. Ἕνεκα αὐτῶν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ. Οἱ ἀμελοῦντες τὴν ἀγωγὴν τοῦ λαοῦ εἶνε οἱ μεγαλείτεροι ἐχθροὶ τῆς πολιτείας καὶ τῶν θεσμῶν καὶ τῶν νόμων αὐτῆς. Ὁ λαὸς αὐτός, τυφλός, καθὼς εἶνε, δὲν εἰξεύρει ποῖον Θεὸν λατρεύει, καὶ θέλετε νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἑδραίωσιν θεσμῶν ἐλευθέρων καὶ πολιτείας ἐλευθέρας!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μεγάλαι προετοιμασίαι γίνονται ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Οὐρανίου Κράτους. Μετά τινας ἡμέρας τὸ πτῶμα τῆς αὐτοκρατείρας Τοὺνγκ-τουὲχό, ἀποθανούσης πρὸ ἓξ μηνῶν, θὰ κατατεθῇ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τάφον. Ὅπως δὲ διέλθῃ ἡ νεκρικὴ πομπή, κατηδαφίσθησαν αἱ ἐπιπροσθοῦσαι οἰκίαι, καὶ ἠνοίχθη ὁ πρὸς τοῦτο δρόμος, στρωθεὶς δι' ἄμμου κιτρίνης, χρώματος δηλ. αὐτοκρατορικοῦ.

Τὸ φέρετρον ἤδη εἶνε ἐναποτεθειμένον εἰς *παγόδαν* τινὰ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ καλουμένου λόφου τοῦ Ἄνθρακος· ἡμέραν καὶ νύκτα, οἱ *λαμᾶς*, κίτρινα ἐνδύματα φέροντες, διαδέχονται ἀλλήλους δεόμενοι, καθ' ἑκάστην δὲ τρίτην ἡμέραν προσφέρουσι τὴν μεγάλην θυσίαν· περὶ τὸν τοῖχον ὅστις περιβάλλει τὸ μέρος τοῦτο τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου, πολυάριθμοι στρατιῶται ἔχοντες λόγχας καὶ βέλη, καὶ περιβεβλημένοι μεταξίνην ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ χρώματος ἐφεστρίδα φρουροῦσιν, οὐχὶ ἕνεκα φόβου κλοπῆς τοῦ πτώματος ἀλλὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν κειμηλίων, τὰ ὁποῖα οἱ Σῖναι συνειθίζουσι νὰ θέτωσιν ἐν τῷ φερέτρῳ· πιστεύουσιν ὅτι ὁ τεθνεὼς ἔχει χρείαν νὰ πληρώσῃ ὅπως διέλθῃ ἐκ πασῶν τῶν διόδων ἐν τῷ μακρῷ αὐτοῦ ταξειδίῳ.

Ἤδη οἱ φορεῖς ἐξασκοῦνται ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν θέλουσιν ἀποκομίσει τὸ φέρετρον· ὀγδοήκοντα θὰ ὑποβαστάζωσιν, ἔχοντες ῥάβδους ἐπὶ τῶν ὤμων, τὸ βάθρον ἐφ' οὗ θὰ τεθῇ ἐκεῖνο, ὅπερ πρέπει νὰ λάβῃ ἐντελῶς ὁριζοντείαν θέσιν· πρὸς τοῦτο δὲ μανδαρῖνοί τινες τοποθετοῦσιν ἤδη ἀντὶ τοῦ φερέτρου τέσσαρα δοχεῖα πλήρη ὕδατος, ἐὰν δὲ καὶ μία μόνη σταγὼν χυθῇ, οἱ φορεῖς ῥαβδίζονται.

Οἱ μανδαρῖνοι ἀφικνοῦνται ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα παραστῶσιν εἰς τὴν κηδείαν· ἐξ αὐτῆς τῆς Κορέας ἐπέμφθησαν ἀντιπρόσωποι. Ἡ συνοδεία ἔσται πολυπληθής· πάντα τὰ ἁμάξια ἐζητήθησαν ὅπως φέρωσι τὰς ἀποσκευάς, διότι μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἢ μᾶλλον ἑβδομάδας θὰ φθάσωσιν εἰς Tonkin, ὅπου εἶνε ὁ αὐτοκρατορικὸς τάφος, ἀπέχων 120 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Πεκίνου.

Ἀπαγορεύεται ῥητῶς τῷ κοινῷ νὰ ἴδῃ τὴν κηδείαν· πρὸς τοῦτο καθ' ὅλην τὴν ὁδόν, ἣν αὕτη θέλει διασχίσει, τοποθετοῦσι καταπετάσματα ἀμφοτέρωθεν ὅπως ἐμποδίσωσι τὰ ἀδιάκριτα βλέμματα· οἱ στρατιῶται δικαιοῦνται νὰ τοξεύσωσι πάντα, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ παραβῇ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην. Οἱ Εὐρωπαῖοι θὰ ὦσι καὶ αὐτοὶ κεκλεισμένοι ἐν ταῖς οἰκίαις των κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκφορᾶς· ἐν τῇ ἐξοχῇ φορητὰ κινητὰ καταπετάσματα θὰ τηρῶνται πέριξ τοῦ φερέτρου. Οἱ περίεργοι ὅμως δύνανται ἀπὸ τῆς πρώτης ὀροφῆς τῶν κατὰ τὴν διάβασιν τῆς κηδείας κειμένων οἰκιῶν νὰ ἴδωσιν αὐτὴν διὰ μικρᾶς τινος ὀπῆς σχηματιζομένης διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ ὁποίου γίνεται ἀντὶ τῆς ὑάλου χρῆσις.

Κατὰ τὴν *Ἐφημερίδα τῶν σιδηροδρόμων τῆς Γερμανίας*, ἐν Καλλιφορνίᾳ ὑπάρχει σιδηρόδρομος μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδός του. Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος διέρχεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς μεγάλων δένδρων, ὧν αἱ ῥίζαι βαθέως εἰσχωροῦσιν εἰς τὸ ἔδαφος· ἐπ' αὐτῶν δ' ὀλισθαίνει τάχιστα συρίζουσα ἡ ἁμαξοστοιχία πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν καὶ τρόμον ἐνίοτε τοῦ ὁδοιπόρου. Ὁ ἐναέριος οὗτος σιδηρόδρομος κεῖται ἀκριβῶς ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Σονόρας παρὰ τὴν ἀκτήν. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ γραμμὴ τοῦ σιδηροδρόμου τέμνει βαθεῖαν χαράδραν, ἐν ᾗ ὑπῆρχε δάσος μεγάλων δένδρων· ὅλων τῶν δένδρων τούτων ἡ κορυφὴ ἀπεκόπη κατὰ τὸ αὐτὸ ὕψος καὶ τὰ κολοβωθέντα οὕτω δένδρα σχη-

Digitized by Google

ματίζουσι γιγαντιαίας στήλας· ἐπὶ τῶν στηλῶν τούτων ἐτέθησαν αἱ σιδηραὶ ῥάβδοι καὶ κατεσκευάσθη ἡ γραμμή, τὰ βαρύτατα δὲ βαγόνια διέρχονται ἀφόβως διὰ τῆς παραδόξου ταύτης γεφύρας.

Οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἀνὰ τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς διεσπαρμένοι ὑπολογίζονται ὡς ἑξῆς· ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουσι 5,500,500, ἐξ ὧν 2,700,000 κατοικοῦσιν ἐν Ῥωσσίᾳ, 1,500,000 ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ, 650,000 ἐν Γερμανίᾳ, 400,000 ἐν Ῥουμανίᾳ, 100,000 ἐν Τουρκίᾳ, 70,000 ἐν Ὁλλανδίᾳ, 50,000 ἐν Γαλλίᾳ, 70,000 ἐν Ἀγγλίᾳ, 40,000 ἐν Ἰταλίᾳ, 7,000 ἐν Ἐλβετίᾳ, 6,000 ἐν Ἱσπανίᾳ, 5,000 ἐν Ἑλλάδι, 4,500 ἐν Σερβίᾳ, 3,000 ἐν Βελγίῳ, 2,000 ἐν Σουηδίᾳ καὶ 100 ἐν Πορτογαλλίᾳ.

Ἐν Ἀφρικῇ ὑπάρχουσι περὶ τὰς 505,000 Ἰουδαίων, ἐξ ὧν εἰς Μαρόκον 200,000, εἰς Ἀλγερίαν 34,000, εἰς Τύνιδα 60,000, εἰς Τρίπολιν 100,000 καὶ εἰς Αἴγυπτον 8,000.

Ἐν Ἀσίᾳ οἱ Ἰσραηλῖται ἀνέρχονται περίπου εἰς 240,000· ἐν Ἀμερικῇ εἰς 308,000, ἐν Αὐστραλίᾳ τέλος καὶ ταῖς νήσοις τῆς Ὠκεανίας εἰς 20,000, ὥστε τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ των Ἰουδαίων εἶνε 6,573,500.

Τὸ γάλα τῆς ὄνου τὸ τόσῳ πρόσφορον εἰς τοὺς ἔχοντας ἀδύνατον τὸ στῆθος, ἀπειλεῖται ὑπὸ σπουδαίου ἀνταγωνισμοῦ. Ἤδη ἐν Ἰταλίᾳ προσεπάθησαν νὰ τὸ ἀντικαταστήσωσι διὰ τοῦ γάλακτος τῆς σκύλλας. Ἀγγλική τις ἰατρικὴ ἐφημερὶς ὁμιλεῖ περὶ γάλακτος ἐλέφαντος. Ἀντὶ τῶν ὄνων αἵτινες διατρέχουσι τὰς ὁδούς, ἀκολουθούμεναι παρὰ τοῦ ἀσθμαίνοντος ὀναρίου των θὰ ἴδωμεν, λέγει, ἕνα ἐλέφαντα πορευόμενον ἀπὸ θύρας εἰς θύραν καὶ προσφέροντα τὸ γάλα του. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε τόσῳ εὔκολον παρ' ἡμῖν, ἐξακολουθεῖ, φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι τὸ γάλα τοῦ ἐλέφαντος εἶνε ἐξαίσιον. Ὁ δόκτωρ Durémis διατείνεται ὅτι περιέχει ὀλιγώτερον ὕδωρ καὶ περισσότερον σάκχαρον καὶ βούτυρον ἢ πᾶν ἄλλο· ἡ ὀσμή του δὲ καὶ ἡ γεῦσίς του ὅτι εἶνε εὐχαρεστότεται.

Ὅθεν διατί νὰ μὴ κατασκευασθῇ καὶ τυρὸς ἐλεφάντινος;

Ἡ τέχνη τοῦ ὀνειρεύεσθαι. — Ὁ διδάκτωρ κ. Δελωναί ἀνέπτυξε πρὸ τῆς ἐν Παρισίοις ἑταιρίας τῆς βιολογίας περίεργον θέμα. Ἰσχυρίζεται ὅτι οὐ μόνον δύναται νὰ κατορθώσῃ νὰ ὀνειρευθῇ τις κοιμώμενος ἀλλὰ καὶ νὰ ἴδῃ τοὺς ὀνείρους οὓς ἐπιθυμεῖ. Ἡ θεωρία αὐτὴ ἥτις ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται οὐτοπία, ἔχει λογικὴν βάσιν. Τὰ ὄνειρα ἰσχυρίζεται προέρχονται ἐκ τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐνεργείας κατὰ τὸν ὕπνον, κατορθῶν τις λοιπὸν νὰ ἐνεργήσῃ εἰσροὴν αἵματος εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἔχει ὀνείρους. Πρὸς τοῦτο δ' ἀρκεῖ νὰ κοιμηθῇ τις ἔχων χαμηλὰ τὴν κεφαλὴν καὶ καλύπτων αὐτήν. Ἐκτὸς τούτου τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἐγκεφάλου ἀνταποκρίνονται εἰς διαφόρους ἐνεργείας, τὸ ἐμπρόσθιον μέρος ἐπὶ παραδείγματι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἐνεργείας τὰς ἀφορώσας τὰ ὑψηλοφρονέστερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας· ὥστε δι' ἐπιθέματος ἐκ βάμβακος ἐφηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ μετώπου δύναταί τις νὰ κατορθώσῃ νὰ ἴδῃ ὄνειρα τοιούτου εἴδους. Ἂν τοὐναντίον ἐφαρμόσῃ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν παρεγκεφαλίδα ἥτις προεδρεύει τοὺ ὀργανικοῦ βίου θὰ ἴδῃ τις ὄνειρα ἀναφερόμενα εἰς τὰς διαφόρους αἰσθήσεις. Ἂν κοιμηθῇ τις δεξιὰ θὰ ἔχῃ ἐφιάλτην, ἀριστερὰ θὰ ὁμιλῇ κατὰ τὴν νύκτα. Σχετικῶς πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπενθυμίζομεν ὅτι ὑπάρχουσι φυσιολόγοι πιστεύοντες ὅτι ὄνειρά τινα, καθ' ἃ ὁ ὑπνῶν εἶδε σειρὰν γεγονότων ἀναπτυσσομένην καὶ φαινομένην μακροχρόνιον, πράγματι διήρκεσαν μόνον μίαν στιγμήν. Ἰδοὺ παράδειγμα τοῦ τοιούτου φαινομένου· ὁ ἀκαδημειακὸς κ. Α. Maury διηγεῖται ὅτι νύκτα τινὰ κοιμώμενος ἐνυπνιάσθη ὅτι ἔζη ἐπὶ τῆς τρομοκρατίας καὶ εὑρίσκετο ἐνώπιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου. Ὑφίσταται τὴν ἀνάκρισιν, ὑπερασπίζεται ἑαυτὸν καὶ καταδικάζεται εἰς θάνατον. Ἄγεται εἰς τὸ ἰκρίωμα, ἡ σανὶς κλονίζεται, ἡ μάχαιρα ὀλισθαίνει καὶ. . . ἐξεγείρεται αἴφνης. Ἀναγνωρίζει δὲ τότε ὅτι ἡ αἰτία τοῦ ὀνείρου του ἦτο σίδηρόν τι τῆς κλίνης πεσὸν κατὰ τοῦ τραχήλου του. Ἄνθρωπός τις παρὼν βεβαιοῖ αὐτὸν ὅτι τὸ σίδηρον τοῦτο εἶχεν ἀποσπασθῇ κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται βεβαίως ὅτι ὁ μακρὸς αὐτὸς ἐφιάλτης μετὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν περιπετειῶν ἦτο τὸ γέννημα μιᾶς μόνης στιγμῆς. Ἄρα τὸ ὄνειρον εἶχε διαρκέσει μόνον μικρόν τι μέρος ἑνὸς δευτέρου λεπτοῦ.

Ἐν τῇ Γερμανικῇ ἐπιθεωρήσει Vom Fels zum Meer ὁ καθηγητὴς Carus Sterne δημοσιεύει ἄρθρον ἐν ᾧ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ παροιμία «ἄφωνος ὡς ἰχθὺς» εἶνε ἀνακριβής. Ἐκ τῶν ἰχθύων λέγει πολλοὶ συρίζουσιν, ᾄδουσιν ἢ καὶ βοῶσιν. Οἱ ἁλιεῖς γινώσκουσι τὸν ὑπόκωφον συριγμὸν ὃν ἐκπέμπει εἶδός τι ἐρυθρίνου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα Trigla hirundo, ἢ θαλασσία χελιδών. Ἕτερον δ' εἶδος ἐρυθρίνου κοινοῦ ἰδίως εἰς τὰς Σικελικὰς ἀκτὰς ἡ Trigla volitans ψιθυρίζει ἰδιοτρόπως, οἱ δὲ ἀγυιόπαιδες τῆς Μεσσήνης προσφέρουσι ταύτην ἐντὸς κλωβοῦ τοῖς ξένοις ἕνεκα τοῦ περιέργου ἀκούσματος. Ἡ Sciaena aquila ἥτις φοιτᾷ τὰς Ἰταλικὰς ἰδίᾳ ἀκτάς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ γόνου αὐτῆς ᾄδει, δύναταί τις εἰπεῖν, καὶ τοῦτο φαίνεται ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν μῦθον τοῦ ᾄσματος τῶν Σειρήνων. Ὁ Ἀλέξανδρος Οὐμβόλδος διηγεῖται ὅτι ἔν τινι τῶν ταξειδίων του μετὰ δυσκολίας ἡσύχασε τοὺς ναύτας τοῦ πλοίου του ἐκφοβισθέντας ἐκ τῶν ᾀσμάτων στίφους ἰχθύων ἐκ τῆς οἰκογενείας Sciaena. Ὁ κ. Sterne ἀναφέρει ἐν τέλει πολλὰ παραδείγματα συναυλιῶν ἰχθύων ἐπὶ τῇ βάσει ἀξιοπίστων μαρτυριῶν, συ-

Digitized by Google

μπερκίνει δ' ὅτι τὸ βάθος τῆς θαλάσσης εἶνε διὰ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπέραντος μουσικὴ συμφωνία.

Κάλλιστον παράδειγμα μιμήσεως τοῖς ἡμετέροις διδασκάλοις παρέχει ὁ κ. Φουρνιὲ δημοδιδάσκαλος χωρίου τινὸς παρὰ τὴν Νίκαιαν, ὅστις συνέστησε μεταξὺ τῶν μικρῶν μαθητῶν του εταιρίαν πρὸς προστασίαν τῶν πτηνῶν καὶ καταστροφὴν συνάμα τῶν ἐπιβλαβῶν τῇ γεωργίᾳ ἐντόμων. Παρέχονται βραβεῖα τοῖς ἐπιμελεστέροις καὶ ἄλλαι ἀμοιβαί. Τὰ ἐκ τούτου προελθόντα καλὰ ἀποτελέσματα κατεφάνησαν ἀμέσως, διότι ἐν διαστήματι πέντε μηνῶν τοῦ θέρους οἱ μικροὶ μαθηταὶ προεφύλαξαν 96 φωλεὰς περιεχούσας 329 πτηνά, κατέστρεψαν 4555 φωλεὰς βόμβυκος τοῦ πομπευτοῦ περιεχούσας τοὐλάχιστον 1363500 σκώληκας, 1585 ἀκρίδας, 58911 κοχλίας, 194328 διαφόρους σκώληκας καὶ 35721 παντοῖα ἔντομα, ἐν συνόλῳ 1,665,578 καταστρεπτικωτάτους τῇ γεωργίᾳ ἐχθρούς.

Κατὰ τὴν ἐσχάτως ἐκδοθεῖσαν ἐπίσημον στατιστικὴν τῆς γυμναστικῆς τοῦ 1880 καὶ δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Γυμναστικῇ Ἐφημερίδι τῆς Γερμανίας ὑπῆρχον εἰς τὸν μέγαν γερμανικὸν σύνδεσμον ἀνήκουσαι 2150 γυμναστικαὶ ἑταιρίαι, ἤτοι 179 πλειότεραι τοῦ προηγουμένου ἔτους· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ συνδέσμου ἀνῆλθεν ἀπὸ 170,315 εἰς 186,514. Ἐκτὸς δὲ τῶν 2150 γυμναστικῶν ἑταιριῶν τοῦ γερμανικοῦ κράτους καὶ τῶν γερμανῶν τῆς Αὐστρίας, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὸν γερμανικὸν σύνδεσμον, ὑπάρχουσιν ἔτι 240 ἑταιρίαι τῆς γυμναστικῆς μὴ προστεθεῖσαι εἰς τὸν γενικὸν σύνδεσμον. Ἡ δὲ Ἑλλὰς κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ὤφειλε νὰ ἔχῃ 100 τοὐλάχιστον γυμναστικὰς ἑταιρίας εἰς προαγωγὴν τῆς γυμναστικῆς καὶ 8,000 μέλη πρὸς διάδοσιν αὐτῆς εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ ὑπάρχουσιν 180 γυμναστικαὶ ἑταιρίαι μετὰ 18,000 μελῶν, ἐν Ἰταλίᾳ 92 ἑταιρίαι μετὰ 11,871 μελῶν, ἐν Βελγίῳ 66 ἑταιρίαι μετὰ 7,660 μελῶν, ἐν Ἑλβετίᾳ 110 ἑταιρίαι μετὰ 4,000 μελῶν, ἐν Ἀγγλίᾳ 50 ἑταιρίαι, ἐν Σουηδίᾳ 26 ἑταιρίαι καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ ὁ γερμανικὸς σύνδεσμος περιλαμβάνει 172 ἑταιρίας μετὰ 11,313 μελῶν.

Σχολεῖα διὰ τοὺς τυφλοὺς ὑπάρχουσιν ἐν Γερμανίᾳ 31, ἐν Γαλλίᾳ 8, ἐν Ἰταλίᾳ 9, ἐν Ἀγγλίᾳ 31, ἐν Αὐστρίᾳ 13, ἐν Ἑλβετίᾳ 8, ἐν Σουηδίᾳ 4, ἐν Ῥωσσίᾳ 4, ἐν Βελγίῳ 6, ἐν Δανιμαρκίᾳ 4 ἐν Νορβηγίᾳ 1, ἐν ταῖς Κάτω χώραις 1 ἐν Ἰσπανίᾳ 3, ἐν Πορτογαλλίᾳ οὐδὲν, ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ οὐδὲν, ἐν ὅλῃ τῇ Ἀσίᾳ μόνον 2, ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις 31.

Σχολεῖα διὰ τοὺς κωφαλάλους ὑπάρχουσιν ἐν Γερμανίᾳ 95, ἐν Γαλλίᾳ 65, ἐν Ἰταλίᾳ 30, ἐν Ἀγγλίᾳ 29, ἐν Αὐστρίᾳ 18, ἐν Ἑλβετίᾳ 18, ἐν ἐν Σουηδίᾳ 17 ἐν Ῥωσσίᾳ 13, ἐν Βελγίῳ 11, ἐν Δανιμαρκίᾳ 4, ἐν Νορβηγίᾳ 4, ἐν ταῖς Κάτω Χώραις 2, ἐν Ἰσπανίᾳ 3, ἐν Πορτογαλλίᾳ 1, ἐν Ἀσίᾳ 1 καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις 61.

Νῦν, ὅτε διὰ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς ἐγένετο ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ πληθυσμὸς τῶν Παρισίων, δὲν εἶνε ἄνευ ἐνδιαφέροντος ἡ ἐξέτασις τῆς θέσεως τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ Λονδῖνον ἔχει σήμερον 3,489,428 κατοίκους, ἐξ ὧν 1,633,221 εἰσὶν ἄνδρες καὶ 1,856,209 γυναῖκες.

Ὁ πληθυσμὸς οὗτος, ὅστις ὑπερβαίνει κατὰ ἓν τρίτον τὸν ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς ἐξακριβωθέντα πληθυσμὸν τῶν Παρισίων, ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀπείρου ἐκτάσεως, ἣν κατέχει σήμερον ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀγγλίας.

Τὸ Λονδῖνον περιλαμβάνει, πραγματικῶς, ἐπιφάνειαν 31,597 ἑκταρίων, ἢ σχεδὸν 316 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Αἱ ὁδοὶ τῆς ἀπεράντου ταύτης πόλεως ἔχουσιν ὅλαι ὁμοῦ μῆκος περίπου 1,500 μιλλίων· τὸ δὲ μῆκος τῶν ὀχετῶν της ὑπερβαίνει σήμερον τὰς 2,000 μιλλίων.

Ὑπολογίζουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπὶ τῆς ἀπείρου ταύτης ἐπιφανείας 417,956 οἰκίας κατῳκημένας, περιεχούσης ἑκάστης 7—8 πρόσωπα. Ἐξακολουθοῦσιν ἐν τούτοις νὰ κτίζωσι κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Καὶ δύναταί τις νὰ προείπῃ ὅτι περὶ τὸ τέλος τοῦ παρόντος ἔτους τὸ Λονδῖνον θὰ περιέχῃ 420,000 οἰκίας.

Αἱ γεννήσεις ἐξακολουθοῦσιν αὐξανόμεναι κατὰ τὸν ἀριθμόν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔφθασαν διαδοχικῶς εἰς 127,025, 127,836, 128,057 καὶ 128,154. Κατὰ τὸ 1878 αἱ γεννήσεις ὑπερέβησαν τὰς ἀποβιώσεις κατὰ 49,604.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν Ἑλλάδι τῷ 1879 ἠριθμοῦντο 252 ὑπερεκατοντούτεις.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Διατήρησις ἀνθέων.

Φίλος τῆς «Ἑστίας» ἀνακοινοῖ ἡμῖν τὸ ἑπόμενον ἁπλοῦν μέσον πρὸς διατήρησιν ἀνθέων·

Προσδένετε εἰς τὸ στέλεχος τοῦ ἄνθους ἢ τῆς ἀνθοδέσμης νῆμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρατοῦντες αὐτὴν ἐστραμμένην πρὸς τὰ κάτω, ἐμβαπτίζετε διὰ μιᾶς ἐντὸς κολλώδους ὕδατος, ὅπερ ἑτοιμάζετε τῇ προσθήκῃ λευκώματος ᾠοῦ ἐντελῶς καθαροῦ, προσέχοντες νὰ μὴ ἐγγίσῃ εἰς τὸ βάθος ἢ εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἀγγείου· ἔπειτα τὸ κρεμᾶτε διὰ νὰ ξηρανθῇ. Ὅταν δὲ ξηρανθῇ καλῶς ἐπαναλαμβάνετε τὸ βάπτισμα, καὶ πάλιν, καὶ πάλιν. Ἐπὶ τέλους τὰ ἄνθη καλύπτονται διὰ λευκοῦ κρυσταλλώδους φλοιοῦ, ὅστις χωρὶς νὰ ἐλαττώνῃ τὴν φυσικὴν καλλονὴν, ἐμποδίζει τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀέρος καὶ οὕτω δίδει εἰς αὐτὰ τὴν ἀθανασίαν.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 324 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 14 Μαρτίου 1882

Ἐκ τοῦ νεωστὶ ἐκδοθέντος βιβλίου τοῦ κ. de Lescure τοῦ ἐπιγραφομένου «Αἱ διάσημοι μητέρες» ἐξελληνίσαμεν μετὰ μικρῶν διασκευῶν χάριν τῶν ἀναγνωστριῶν μάλιστα τῆς «Ἑστίας» τὸν ἑξῆς βίον τῆς Μαρίας Ἀντωνιέττας ὡς μητρός. Σ.τ.Δ.

Η ΜΑΡΙΑ ΑΝΤΩΝΙΕΤΤΑ ΩΣ ΜΗΤΗΡ

Πλειότερον ἔτι δικαίωμα ἢ ἡ κυρία Σεβιγνὲ ἔχει ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα νὰ κατατάσσηται μεταξὺ τῶν διασήμων μητέρων, διότι ἡ ἀτυχὴς βασίλισσα ὑπῆρξεν ἀληθῶς μεγάλη μήτηρ κατὰ τὴν συμπαθεστάτην καὶ ἡρωϊκωτάτην τῆς λέξεως ἔννοιαν. Ὑπὸ ταύτην μάλιστα τὴν ἔποψιν, τὴν τῆς μητρὸς δηλαδή, ἐξεταζομένη ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα οὐδένα δύναται νὰ ἔχῃ τὸν κατ' αὐτῆς φρονοῦντα, ἐν ᾧ ἡ διαγωγὴ αὐτῆς ὡς βασιλίσσης καὶ ἀκόμη καὶ ὡς γυναικός, δύναται ἐν πολλοῖς νὰ εἶναι σημεῖον ἀντιλεγόμενον. Διότι καὶ οἱ ἀκρότατοι αὐτῆς ἀντίπαλοι ἀνεγνώρισαν, μὲ ὅλας αὐτῶν τὰς συκοφαντίας, καὶ μὲ ὅλον τὸ ἀδιάλλακτον μῖσος, τὴν κυριωτάτην καὶ ἀδιαφιλονείκητον αὐτῆς ἀρετήν, τὴν μητρικήν.

Ἡ γυνή, ἥτις ἀποκρινομένη εἰς τερατώδη καὶ ἐκπληκτικὴν κατηγορίαν, ἀνέκραξε τὴν κραυγὴν ἐκείνην, ἥτις ἀντηχεῖ ἔτι εἰς τὰς καρδίας τῶν μεταγενεστέρων: «Ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐδῶ εὑρισκομένων μητέρων!» δὲν ἦτο, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι κοινή τις μήτηρ.

Οἱ ἐχθροί της εἶχον πιστεύσει ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν κεραυνώσωσι ῥίπτοντες κατ' αὐτῆς μίαν ἐξ ἐκείνων τῶν συκοφαντιῶν, αἵτινες εἶναι τόσον ὑβριστικαὶ καὶ τόσον ἀπροσδόκητοι ὥστε δύνανται νὰ ἀφήσωσιν ἐμβρόντητον καὶ ἄνευ ἀπαντήσεως τὸν ἀθῷον κατηγορούμενον, καὶ ὑπελόγιζον ὅτι ἤθελε καταβληθῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῆς μυσαρᾶς κατηγορίας, ὅτι ἤθελε σιγήσει καὶ ὅτι ἡ σιγὴ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὁμολογία. Εἶχον πιστεύσει ὅτι ἠδύναντο καιρίως νὰ πληγώσωσιν αὐτὴν καὶ μὲ τὸ ὑπέρτατον αὐτὸ κτύπημα νὰ καταβάλωσι τὴν λάμψιν τῆς βασιλίσσης καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς μητρός, ἀλλὰ δὲν ἐσυλλογίσθησαν οἱ ἄθλιοι συκοφάνται ὅτι ἐκείνη λαμβάνουσα ἐξ αὐτῆς τῆς ἐσχάτης ὕβρεως τὸ ὑπέρτατον θάρρος, ἤθελε κολαφίσει αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον προφέρουσα τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο λόγιον, τὸ ὁποῖον ἀνωτέρω ἀνεγράψαμεν.

Ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα, ἡ μήτηρ τοῦ μάρτυρος Λουδοβίκου ΙΖ' καὶ τῆς ἀληθῶς ἁγίας γυναικὸς τῆς Μαρίας Θηρεσίας, δουκίσσης τοῦ Ἀγγουλὲμ, ὑπῆρξε μεγάλη μήτηρ, καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς εὐδαιμονίας, ὅτε ἡ εὐτυχία καθιστᾷ εὐχερεστέραν τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀκόμη ὑπέμενε τὰς ἀνηκούστους ἐκείνας δυστυχίας, αἵτινες δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἐξέτειναν τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ὀδύνης καὶ κατέστησαν εἰς τὸν κόσμον γνωστόν, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Σατωβριάνδου, «πόσα δάκρυα δύνανται νὰ περιέχωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ καρδία μιᾶς βασιλίσσης».

Ἄλλως δὲ ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα εἶχεν ἐν τῷ οἴκῳ της ἱκανὰ παραδείγματα νὰ μιμηθῇ ἵνα καταστῇ ἀγαθὴ μήτηρ. Τὰ παραδείγματα ταῦτα τὰ ἤντλησεν ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας τῆς αὐτοκρατορικῆς δυναστείας τῆς Αὐστρίας, ἥτις δικαίως καὶ ἐξαιρετικῶς φημίζεται μεταξὺ τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων διὰ τὴν λατρείαν, ἣν ἀείποτε ἔχει ἐπιδείξει πρὸς τὰ οἰκογενειακὰ καθήκοντα καὶ τὰς οἰκογενειακὰς ἀρετάς.

Οὐδέποτε ἄλλως ἢ μετὰ τρυφεροῦ σεβασμοῦ ὡμίλει πάντοτε ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα περὶ τοῦ πατρός της, τοῦ ἀρίστου τῶν πατέρων, ὅστις τόσον πατριαρχικῶς ἔζη ἐν τῷ παλατίῳ του ἐν τῷ μέσῳ τῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας του, καὶ ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων του μετὰ τῆς συνετῆς καὶ φιλοστόργου ἐκείνης ἐπιμελείας, τῆς ὁποίας κατέχομεν ἡμεῖς ἄριστον τεκμήριον, τὰς ὁδηγίας, τὰς ὁποίας ἐπέδωκεν εἰς τὴν θυγατέρα του, τὴν Μαρίαν Ἀντωνιέτταν, ὅτε κατέλιπε τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης, ἵνα πορευθῇ εἰς τὴν τῆς Γαλλίας, καὶ τὰς ὁποίας τῇ ἐπέβαλε νὰ ἀναγινώσκῃ πρὸς ἀνάμνησίν του ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους.

Ὅταν δ' ἐνεθυμεῖτο ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα τὴν μητέρα της, τότε πρὸς τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ἡνοῦτο ἐν ἑαυτῇ ἡ μεγαλοφροσύνη καὶ ὁ θαυμασμός. Μήτηρ δ' αὐτῆς ἦτο ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία.

Τοιούτου πατρὸς καὶ τοιαύτης οὖσα μητρὸς θυγάτηρ ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἔπρεπε φυσικὰ πάσης ἄλλης γυναικὸς κάλλιον νὰ αἰσθανθῇ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς μητρότητος, καὶ νὰ νοήσῃ καὶ νὰ ἐξασκήσῃ τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα, πρὸς τοῖς ἄλλοις, τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ἐπιβάλλει εἰς μίαν μητέρα. Οὐδέποτε, οὔτε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς εὐτυχίας, ὁπότε περιέβαλλεν αὐτὴν ἡ λάμψις καὶ ἡ κολακεία, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ καταστήσω-

Digitized by Google

σιν αὐτὴν ἐπιλήσμονα τῶν καθηκόντων ἐκείνων, οὔτε τότε δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ὡς ἀρίστη μήτηρ νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν τέκνων της, τὰ ὁποῖα ἀνέτρεφεν ὄχι μόνον χάριν ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς Γαλλίας. Μαρτυροῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἡ σωζομένη ἀλληλογραφία της καὶ ἡ γενικὴ ὁμολογία τῶν συγχρόνων. Καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν πρὸς στιγμὴν ἡ βασίλισσα τῆς Γαλλίας νὰ λησμονήσῃ τὰ μητρικὰ αὐτῆς καθήκοντα, ἡ μήτηρ αὐτῆς ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία, τῇ τὰ ὑπενθύμιζε καθ' ἑκάστην. Ἔχομεν εἰς τρεῖς τόμους τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἐκείνη τακτικῶς ἐπέστελλε πρὸς τὴν θυγατέρα της καὶ τῶν ὁποίων ἐπιστολῶν ἡ ἀνάγνωσις, οὖσα λίαν διδακτική, μαρτυρεῖ τὴν ἀδιάλειπτον φροντίδα, ἣν εἶχε πάντοτε ἡ αὐτοκράτειρα εἰς τὸ παραινεῖν τὴν βασιλικὴν αὐτῆς θυγατέρα.

Τῇ 19 Δεκεμβρίου 1778 ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἀπέκτησε τὸ πρῶτον αὐτῆς τέκνον, τὴν ὁμώνυμον τῇ μάμμῃ Μαρίαν Θηρεσίαν, τῇ δὲ 22 Ὀκτωβρίου 1781 ἐπληροῦντο οἱ πόθοι καὶ τῆς βασιλίσσης καὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἔδιδε τὸν πρῶτον ἀσπασμὸν εἰς τὸν νεογέννητον διάδοχον, τὸν Δελφῖνα. Τέλος τῇ 5 Ἀπριλίου 1785 ἐγεννᾶτο ὁ δευτερότοκος αὐτῆς υἱός, ὅστις μετὰ τρία ἔτη διὰ τὸν θάνατον τοῦ πρωτοτόκου ἀνεκηρύσσετο διάδοχος, καὶ ὅστις ἐν τῇ εἱρκτῇ μόνον ἐπέπρωτο νὰ ὀνομασθῇ Λουδοβῖκος ΙΖ'. Τῷ 1787 ἔχανε τὴν δευτέραν αὐτῆς θυγατέρα, τὸ τέταρτον τέκνον της, τὴν Σοφίαν Ἑλένην Βεατρίκην, δωδεκάμηνον ἔχουσαν ἡλικίαν.

Ὅτε ἐπένθει ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μικρᾶς ἡγεμονίδος, ἡ φοβερὰ θύελλα τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις ἔμελλε νὰ καταβάλῃ τὴν βασιλείαν καὶ νὰ ἐμπλήσῃ ὀδύνης τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἐπλησίαζε. Ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἔγραφε τότε πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως, τὴν ἡγεμονίδα Ἐλισάβετ. «Θρηνοῦμεν διὰ τὸν θάνατον τοῦ πτωχοῦ μικροῦ μου ἀγγέλου. Ἔχω πολλὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας σας ἵνα παρηγορήσω τὴν ἰδικήν μου».

Καὶ τῷ ὄντι οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ βασίλισσα εἶχε πλειοτέραν ἀνάγκην παρηγορίας. Ἡ ἀπώλεια ἣν ὑφίστατο τῇ ἐφαίνετο οἱονεὶ ὁ προάγγελος φοβερωτέρων ἔτι ἀπωλειῶν καὶ ὁ προληπτικὸς ἐκεῖνος φόβος, ὃν ᾐσθάνετο καὶ ὃν ὡμολόγει πρὸς τὴν κυρίαν Καμπάν, ηὔξανε καὶ τὴν ἰδικήν της λύπην καὶ τὴν ἀδιάκριτον χαράν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἐχθροί της εἶχον τὴν ἀναίδειαν νὰ ταπεινώσωσι τὸ πένθος της. Τὴν δυστυχῆ βασίλισσαν κατέβαλλε διὰ τῶν προσβολῶν της ἡ ἀντιδημοτικότης τότε ἀκριβῶς, ὅτε εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην πρὸς παρηγορίαν τῆς δεινῶς δοκιμασθείσης μητρικῆς της καρδίας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συμπαθείας τοῦ ἔθνους! Ἦτο δὲ φοβερὰ ἐκδήλωσις τῆς πρὸς αὐτὴν ἀντιπαθείας τοῦ λαοῦ ἡ ἄρνησις τοῦ νὰ δεχθῶσι τὴν εἰκόνα αὐτῆς εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τοῦ Λούβρου. Κατ' ἐκείνην τοῦ βίου αὐτῆς τὴν περίοδον εἶχον ὠχριάσει τὰ ῥόδα τοῦ προσώπου της, ἡ κόμη της εἶχεν ἀρχίσει νὰ λευκαίνηται, τὸ κομψόν της ἀνάστημα καὶ τὸ ὑπερήφανον, ὡς θεᾶς, βάδισμά της ἐδείκνυον προφανῆ σημεῖα τῆς ἀρχομένης καταπτώσεως τῆς προτέρας ἀλαζονείας. Δὲν ἐπορεύετο πλέον εἰς τὸ Τριανόν, ὅπου ἦτο ἡ ἑστία τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γελώτων κατὰ τὰς παρελθούσας εὐδαίμονας ἡμέρας, παρὰ μόνον ὅταν ἤθελε νὰ θρηνήσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελαγχολικῶν καλλονῶν τῆς φύσεως ἐπὶ τῇ καταστάσει της πλησίον τῶν σπανίων φιλικῶν καρδιῶν, αἵτινες τῇ ἀπέμενον! Τὸν χαρίεντα καὶ ἐλαφρὸν ἐκεῖνον κύκλον τῆς αὐλῆς, ὅστις τόσον συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ φέρῃ αὐτὴν ὅπου τὴν ἔφερε, τὸν ἀπέφευγε πλέον καὶ δὲν συνανεστρέφετο παρὰ πρὸς ὀλίγους πλέον αὐλικοὺς εἰλικρινεῖς φίλους τῆς δυστυχίας, μακρὰν πάσης πομπῆς καὶ πάσης ἐπιδείξεως. Διδάσκουσα δὲ τὰ τέκνα της τὴν εὐσπλαγχνίαν, παρεσκεύαζεν αὐτὰ εἰς τὰ μαθήματα τῆς δυστυχίας.

Θέλουσα νὰ διδάξῃ τὴν ἄπειρον ἀκόμη καρδίαν τῆς θυγατρός της ὄχι μόνον τὴν ἐλεημοσύνην αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τὸν πρέποντα τρόπον τοῦ ἐλεεῖν, τῇ ὡμίλει ἀκαταπαύστως περὶ τῶν παθημάτων τῶν πτωχῶν. Ἡ νεαρὰ ἡγεμονὶς εἶχεν ἤδη ἴδιον ταμεῖον ἐλεημοσύνης ἐξ ὀκτὼ ἢ δέκα χιλιάδων φράγκων, ἐκ τῶν χρημάτων δὲ τούτων διένεμε μόνη της τὰ ἐλέη εἰς τοὺς πτωχοὺς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρός της.

Ἐπιθυμοῦσα δὲ πρὸς τούτοις ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα νὰ συνειθίσωσι τὰ τέκνα της ὄχι μόνον εἰς τὸ ἐλεεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὑπομένειν θυσίας χάριν τῆς ἐλεημοσύνης, ἐσοφίσθη τὸ ἑξῆς· παρήγγειλε τὴν παραμονὴν τῆς Α' τοῦ ἔτους εἰς τὴν κυρίαν Καμπὰν νὰ φέρῃ ἐκ Παρισίων, ὅπως κατ' ἔτος ἐγίνετο, εἰς τὸ παλάτιον τῶν Βερσαλλιῶν τὰ ἄριστα καὶ νεώτατα ἀθύρματα καὶ νὰ τὰ ἐκθέσῃ ἐν τῷ γραφείῳ τῆς βασιλίσσης. Λαμβάνουσα δὲ αὐτὴ τότε ἀπὸ τῆς χειρὸς τὰ τέκνα της, τὰ ὡδήγησεν ὅπου ἦσαν τὰ ἀθύρματα καὶ τὰ ἀφῆκε νὰ θεῶνται ὅλον ἐκεῖνον τὸν κόσμον τῶν κουκλῶν καὶ τῶν ἱππαρίων καὶ τῶν ξυλίνων ὅπλων καὶ τῶν παντοίων ἀθυρμάτων. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ παιδία ἐχόρτασαν βλέποντα ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὰ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἕνεκα τοῦ ἐκτάκτου χειμῶνος πλεῖστοι πτωχοὶ δὲν εἶχον οὔτε σκέπασμα διὰ νὰ σκεπασθῶσιν οὔτε ἄρτον διὰ νὰ φάγωσιν, ὅτι λοιπὸν ἦτο ἀνάγκη τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἐξοδευθῶσι δι' ἐκεῖνα τὰ ἀθύρματα νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς πτωχούς. Ταῦτα δὲ εἰποῦσα ἀπέσπασεν ἀπὸ τῶν προσφιλῶν ἀντικειμένων τὰ παιδία συγκεκινημένα μέν, ἀλλ' ὑποτεταγμένα εἰς τὴν μητρικὴν ἐντολήν. Ἀλλ' ἐσυλλογίσθη πρὸς τούτοις ἡ βασίλισσα ὅτι ἂν ὅλαι αἱ μητέρες τὴν ἐμιμοῦντο, θὰ περιήρχετο εἰς δεινὴν θέσιν ὁλόκληρος ἡ τάξις τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀθυρματοποιῶν· ὅθεν

Digitized by Google

ἔπεμψεν εἰς τὸν ἀθυρματοπώλην, ὅστις ματαίως εἶχε στείλει τὰ ἀθύρματά του εἰς Βερσαλλίας, πεντήκοντα Λουδοβίκεια. Πλὴν τῆς ἐλεημοσύνης ἐδίδασκε τὰ τέκνα της ἡ βασίλισσα νὰ τιμῶσιν ἐξόχως καὶ νὰ θαυμάζωσιν ἐκείνους, οἵτινες εἶχον προσφέρει μεγάλας εἰς τὸ κράτος ὑπηρεσίας. Ὅτε τῇ παρουσίασαν τὸν βαΐλλον δὲ Σουφφρὲν ἐπανελθόντα ἐκ τῆς κατὰ τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν ἐνδόξου στρατείας του, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῇ τὰ τέκνα της· «Ἀγαπητά μου τέκνα, λέγει πρὸς αὐτά, εἶναι ὁ κ. δὲ Σουφφρὲν, εἰς ὃν ἔχομεν μεγίστας ὑποχρεώσεις. Παρατηρήσατέ τον καλῶς καὶ φροντίσατε νὰ μὴ λησμονήσητέ ποτε τὸ ὄνομά του».

Ἡ θαυμαστὴ δ' αὐτὴ ἀνατροφὴ, ἣν ἡ βασίλισσα ἔδιδεν εἰς τὰ τέκνα της δὲν ἦτο τὸ ἀπαύγασμα εὐτυχοῦς μόνον καὶ τυχαίας ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἀποτέλεσμα σχεδίου μεμελετημένου, ὡς δύναταί τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ὁδηγιῶν, ἃς ἔδιδεν εἰς τὴν Κυρίαν Τουρζὲλ, παιδαγωγὸν τοῦ δελφῖνος, ὀλίγον μετὰ τὰς ταραχὰς τῆς 14 Ἰουλίου:

«*Τῇ 24 Ἰουλίου* 1879.

»Ὁ υἱός μου εἶναι τεσσάρων ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν. Περὶ τοῦ ἀναστήματός του καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ του περιττὸν νὰ κάμω λόγον. Ἡ ὑγεία του ὑπῆρξε μὲν πάντοτε ἀπρόσβλητος, ἀλλ' ὅμως ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς παρετηρήθη ὅτι εἶχε καθ' ὑπερβολὴν εὐερέθιστα τὰ νεῦρα καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐταράττετο ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου θορύβου. Τὰ πρῶτά του ὀδόντια ἤργησαν νὰ φυτρώσουν, ἀλλ' ὅμως ἐπῆλθεν ἡ ὀδοντοφυΐα χωρὶς νόσου ἢ ἄλλου ἐκτάκτου περιστατικοῦ. Εἰς ἓν μόνον ἐκ τῶν τελευταίων, τὸ ἕκτον νομίζω, ὅτε εὑρισκόμεθα εἰς Φονταινεβλὼ ἔπαθεν ὑπὸ σπασμῶν. Ἔκτοτε δὶς πάλιν ἔπαθεν ὑπὸ σπασμῶν, κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 87 πρὸς τὸ 88 καὶ κατὰ τὸν ἐμβολιασμὸν, ὅτε ὅμως ἡ πάθησις δὲν ἦτο εὐτυχῶς πολὺ μεγάλη. Ἡ εὐαισθησία ἐκείνη τῶν νεύρων, περὶ τῆς ὁποίας εἶπον, κάμνει, ὥστε τὸ παιδίον νὰ καταλαμβάνηται ὑπὸ φόβου, ἅμα ἀκούσῃ κρότον, εἰς ὃν νὰ μὴ εἶναι συνειθισμένον· φοβεῖται π.χ. τοὺς σκύλους, δὲν ἠθέλησα δὲ νὰ τὸ ἀναγκάσω νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν θέαν τῶν σκύλων μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι μὲ τὴν ἡλικίαν θὰ περάσωσιν οἱ παράλογοι οὗτοι φόβοι. Ὅπως ὅλα τὰ παιδία τὰ δυνατὰ καὶ καλῶς ἔχοντα, εἶναι ζωηρὸν, εὐκίνητον καὶ εὐερέθιστον, ἀλλ' ἔχει πολλὴν ἀγαθότητα καὶ ὅταν ἡ ζωηρότης του τὸ ἐπιτρέπει φθάνει μέχρι φιλοφροσύνης καὶ θωπευτικότητος. Μεγάλη εἶναι ἡ φιλοτιμία του καὶ ἐὰν τὸ αἴσθημα τοῦτο λάβῃ τὴν πρέπουσαν διεύθυνσιν βεβαίως θὰ ἀποβῇ εἰς καλόν. Ἕνεκα ταύτης τῆς φιλοτιμίας προσπαθεῖ ὅταν εὑρεθῇ διὰ πρώτην φορὰν ἐνώπιον ξένων, νὰ μὴ δεικνύῃ οὔτε τὸν θυμόν του οὔτε τὴν ἀνυπομονησίαν του, ἀλλὰ νὰ φαίνηται πρᾶον καὶ ἥσυχον. Τὰς ὑποσχέσεις του τηρεῖ μετ' ἄκρας πίστεως, ἀλλὰ καθ' ὅλου δὲν εἶναι ἐχέμυθον· ἐπαναλαμβάνει ὅ,τι καὶ ἂν ἀκούσῃ καὶ μάλιστα μὲ προσθήκας καὶ διορθώσεις, ὅσας ἤθελε τῷ ὑπαγορεύσει ἡ ζωηρά του φαντασία, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ ἔχῃ σκοπὸν ἐκ προμελέτης νὰ εἴπῃ ψεύματα. Τοῦτο δὲ τὸ ἐλάττωμα τὸ τῆς ἀκριτομυθίας, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ σπουδαιότατον ἐξ ὅσων ἔχει καὶ πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ διορθωθῇ. Ἄλλως, ἐπαναλαμβάνω, τὸ παιδίον εἶναι ἀγαθὸν, ἔχει εὐστάθειαν ἅμα χαρακτῆρος καὶ εὐαισθησίαν εἰς τρόπον ὥστε χωρὶς νὰ εἶναι χρεία καὶ πολλῆς αὐστηρότητος δύναται ἄριστα νὰ διαπαιδαγωγηθῇ. Ἡ αὐστηρότης μάλιστα θὰ ἔβλαπτεν ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ, διότι ὡς παρετήρησα ἔχει πολὺν χαρακτῆρα ἀναλόγως τῆς ἡλικίας του καὶ ὡς ἐκ τούτου δυσκόλως θὰ ὑπέκυπτε εἰς τὴν μεγάλην αὐστηρότητα. *Συγχώρησιν*, παραδείγματος χάριν, ἀδύνατον εἶναι νὰ ζητήσῃ, δύναται νὰ πράξῃ ἢ νὰ εἴπῃ ὅ,τι καὶ ἂν θέλητε ὅταν τῷ εἴπητε ὅτι ἔπταισε, τὴν λέξιν ὅμως *συγχώρησιν* δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προφέρῃ ἢ τοὐλάχιστον μετὰ δακρύων πολλῶν καὶ ἀπιστεύτου δυσκολίας.

»Τὰ τέκνα μου συνείθισαν νὰ ἔχωσι μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμὲ καὶ ὅταν πράξωσί τι νὰ τὸ λέγωσιν εἰς ἐμὲ, τότε δ' ἐγὼ τὰ μαλόνω μὲν, ἀλλὰ ὑποδεικνύουσα ὅτι ἐλυπήθην μᾶλλον παρ' ὅτι ἐθύμωσα διὰ τὸ ἀτόπημά των. Ἠξεύρουσι δὲ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι τὸ *ναὶ* καὶ τὸ *ὄχι*, τὸ ὁποῖον ἤθελον εἴπει, εἶναι ἀμετάκλητον, προσπαθῶ ὅμως καὶ τὸ *ναὶ* καὶ τὸ *ὄχι* νὰ τὸ δικαιολογῶ ἐπιφέρουσα λόγους, οὓς νὰ δύνανται νὰ νοήσωσιν, τοῦτο δὲ τὸ κάμνω διὰ νὰ μὴ συνειθίσωσι τὰ παιδία εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν, ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ λόγου ἐνέργειαν. Ὁ υἱός μου δὲν ἠξεύρει ἀκόμη νὰ ἀναγνώσῃ, μανθάνει δὲ μετὰ δυσκολίας, διότι ἡ ζωηρότης του δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἐπιμεληθῇ, ἀγαπᾷ δὲ πολὺ καὶ ἀπὸ καρδίας τὴν ἀδελφήν του. Ὅ,τι θέλει διὰ τὸν ἑαυτόν του ζητεῖ καὶ διὰ τὴν ἀδελφήν του. Εὐχαριστεῖται νὰ μένῃ εἰς τὸ ὕπαιθρον, πρᾶγμα ἄριστον διὰ τὰ παιδία, καὶ εἶναι πάντοτε σχεδὸν εὔθυμος...»

Διαγράφουσα οὕτω τὴν εἰκόνα τοῦ υἱοῦ της ἡ βασίλισσα, περιέγραφεν ἔπειτα τὸ προσωπικὸν, τό τε ἀνδρικὸν καὶ τὸ γυναικεῖον, τῆς ὑπηρεσίας του, καὶ δι' ὀλίγων λέξεων, αἵτινες ἔχουσιν ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τῆς διαπεραστικωτάτης καὶ ὀξυνουστάτης παρατηρητικότητος, ἔκαμνε τὸν ἠθικὸν αὐτῶν χαρακτηρισμὸν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς τὴν κυρίαν Τουρζὲλ διὰ τίνων μέσων ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιῇ μὲν ἑνὸς ἑκάστου τὰ προτερήματα, νὰ ἐξουδετερώνῃ δὲ τὰ ἐλαττώματα. Ἡ παιδαγωγὸς συναισθανομένη τὴν εὐθύνην της ἀνεφέρετο εἰς τὴν μητέρα εὐθὺς ἅμα εὑρίσκετο εἰς δύσκολόν τινα θέσιν ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν βασιλοπαίδων· παραθέτομεν εὐθὺς ἀμέσως ὡς παράδειγμα τοιαύτης περιστάσεως τὴν ἀπάντησιν τῆς Βασιλίσσης πρὸς τὴν Κυρίαν Τουρζέλ.

Digitized by Google

«*Τῇ 31 Αὐγούστου.*

»'Αδύνατον ἐστάθη, φιλτάτη μου, νὰ ἐπανέλθω ἀπὸ τὸ Τριανόν· ὑπέφερα πολὺ ἀπὸ τὴν κνήμην. 'Εκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὸν Δελφῖνα, δὲν μοὶ κάμνει διόλου ἐντύπωσιν. 'Η λέξις *συγχώρησις* τὸν ἐθύμωνεν ἀνέκαθεν καὶ πρέπει μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ τὸν μεταχειρίζηταί τις εἰς τοὺς θυμούς του. 'Επιδοκιμάζω πληρέστατα πᾶν ὅ,τι ἔπραξας· παρακαλῶ ὅμως νὰ μοὶ τὸν στείλῃς ἐδῶ διὰ νὰ τῷ δείξω πόσον μὲ λυποῦσι τὰ καμώματά του. Πρέπει, φιλτάτη μου, νὰ εἶναι αὐστηρὰ ἡ τρυφερότης μας πρὸς τὸ παιδίον αὐτὸ καὶ νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὸ ἀνατρέφομεν ὄχι δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν Γαλλίαν. Αἱ πρῶται δὲ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐντυπώσεις διαμένουσι τόσον βαθέως εἰς τὸ ἑξῆς κεχαραγμέναι ἐν τῇ καρδίᾳ, ὥστε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τρομάζω ἐνίοτε συλλογιζομένη μόνον ὅτι ἀνατρέφομεν βασιλέα. Χαῖρε, φιλτάτη μου, ἠξεύρεις πόσον σὲ ἀγαπῶ».

Καὶ δὲν ἔδιδε μόνον παραγγέλματα εἰς τὴν ἀξίαν τῶν τέκνων της παιδαγωγὸν ἡ βασίλισσα, ἀλλ' ὅταν παρουσιάζετο περίστασις, καὶ παραδείγματα ἀκόμη ἡρωϊκά. Τῇ 6 'Οκτωβρίου ἐκλήθη εἰς τὸν ἐξώστην ὑπὸ τοῦ ὄχλου ἀπειλητικοῦ ἀκόμη καὶ πάντοτε ἑτοίμου νὰ κάμῃ κατάχρησιν τῆς νίκης του. 'Η δυστυχὴς βασίλισσα εἰς τοῦ πλήθους τὴν ἀπαίτησιν ὑπήκουσε καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τέκνων της. Ἦτο δὲ τόσον ὡραία, τόσον μελαγχολική, τόσον ἀπαραβίαστος, ὥστε μία φωνή, ἴσως ἡ φωνή τινος δολοφόνου, ὅστις ἀπόφασιν ἔχων νὰ θανατώσῃ τὴν μητέρα καὶ ἀποδειλιῶν πρὸς τὸν φόνον τῶν τέκνων, ἀνέκραξε τὸ περίφημον λόγιον τὸ ἐπαναληφθὲν ὑπὸ εἰκοσακισχιλίων στομάτων: *Ὄχι τὰ παιδιά!* Οἱ ὑβρίζοντες τὴν βασίλισσαν ἐξεδήλουν σεβασμὸν πρὸς τὴν μητέρα. 'Η βασίλισσα ὑπήκουσε τὸ δεύτερον, ἔπεμψε μέσα τὰ τέκνα της ἀπεκδυομένη τῆς ἐξ αὐτῶν προστασίας καὶ διὰ τῆς ὑπερτάτης ταύτης τεκμηριώσεως ὑπερανδρικοῦ σχεδὸν θάρρους ἀπέσπασε τοῦ ἐξηγριωμένου πλήθους τὰ χειροκροτήματα. Τὴν νύκτα τῆς 13 'Απριλίου 1790, καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ προσβολὴ κατὰ τῶν ἀνακτόρων, ὁ βασιλεὺς ἅμα ἀκούσας πυροβολισμὸν ἔτρεξεν εἰς τὰ δωμάτια τῆς βασιλίσσης, ὅπου δὲν τὴν εὗρεν. Εἰσέρχεται εἰς τὰ τοῦ διαδόχου καὶ ἐκεῖ τὴν εὑρίσκει σφίγγουσαν τὸν υἱόν της εἰς τὰς ἀγκάλας της: «Κυρία, τῇ λέγει ὁ βασιλεύς, σᾶς ἐζήτουν καὶ ἀνησύχησα πολύ. —Κύριε, *ἤμην εἰς τὴν θέσιν μου* ἅμα ἤκουσα τὸν κίνδυνον», ἀπήντησεν ἡ μήτηρ δεικνύουσα τὸ τέκνον της.

'Η κόρη της, ὁ υἱός της· δι' αὐτούς, διὰ τὸ συμφέρον των, διὰ τὴν σωτηρίαν των κάμνει ὅ,τι κάμνει· εἰς τὸ συμφέρον δὲ τοῦτο, εἰς τὴν σωτηρίαν ταύτην κάμνει δὶς τὴν θυσίαν, ἥτις ἔμελλε νὰ πλήξῃ τὰ μάλιστα τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἡρωϊκῆς ψυχῆς της, τὴν θυσίαν δηλαδὴ τοῦ νὰ φανῇ φοβουμένη καὶ φεύγουσα. Ἂν δὲν ἐπρόκειτο διὰ τὰ τέκνα της, οὐδέποτε θὰ ἔκαμνεν, ὅπως ἡ ἰδία τὸ λέγει καὶ πρέπει νὰ τὴν πιστεύσωμεν, τὸ κινδυνῶδες ταξείδιον τῶν Βαρεννῶν. Ἂν δὲν ἐπρόκειτο δι' αὐτὰ οὐδέποτε ἤθελε συγκατατεθῆ ἐθελουσίως νὰ καταλίπῃ τῇ 10 Αὐγούστου τὸ Κεραμεικὸν πολιορκούμενον, ἵνα ζητήσῃ καταφύγιον εἰς τὴν 'Εθνικὴν Συνέλευσιν καὶ βοήθειαν, καὶ νὰ λάβῃ παρ' αὐτῆς ἀντὶ τούτων τὴν φυλακὴν καὶ τὴν ἐκθρόνισιν. Νικήτρια ἢ ἡττημένη, ἐλευθέρα νὰ τιμωρήσῃ ἢ νὰ συγχωρήσῃ ἢ ἀλυσόδετος καὶ μὴ ἔχουσα νὰ περιμένῃ ἄλλο παρὰ τὸν θάνατον πλέον τὸν ἥσυχον, εἰς ὃν οὐδεμίαν δύναταινὰ ἐπιτρίψῃ αἰσχύνην τὸ ἰκρίωμα, οὕτω μόνον ἐνόει ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Κεραμεικοῦ ἡ Μαρία 'Αντωνιέττα. 'Αλλὰ τὸ ἰδεῶδες τοῦτο τὸ τόσον εὐγενὲς καὶ τόσον ἀληθινὰ βασιλικὸν τὸ ἐθυσίασεν εἰς τὸ ὠχρὸν καθῆκον τοῦ νὰ ὑπακούσῃ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ, ὅπου καὶ ἂν ἐκεῖνος ἤθελε νὰ τὴν ὁδηγήσῃ, βασιλέα, ὅςτις εἶχε πλασθῆ δι' ὑπομονὴν καὶ ἐγκαρτέρησιν μᾶλλον ἢ δι' ἀγῶνας καὶ ἀντίστασιν. 'Η βασίλισσα μετὰ ὀδυνηρὰν προσπάθειαν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως ὑπετάγη, ὑπήκουσεν. 'Αλλ' ἂς ἀκούσωμεν αὐτόπτην μάρτυρα τῆς σκηνῆς τοῦ Κεραμεικοῦ:

«'Ο 'Ραίδερερ εἶχεν εἴπει πρὸς τὸν βασιλέα ὅτι ἡ εἰς τὸ μέσον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους καταφυγὴ ἦτο ἡ μόνη εναπομένουσα σωτηρία. 'Ο Λουδοβῖκος ΙϚ' ἔμεινεν ἔκθαμβος· ἀλλ' ἡ βασίλισσα ὑψώνουσα ἀγερώχως τὴν κεφαλήν: «Τί λέγετε, κύριε, ἀνέκραξε, μᾶς προτείνετε νὰ καταφύγωμεν εἰς τοὺς σκληροτάτους μας διώκτας; οὐδέποτε θὰ τὸ πράξω, προτιμῶ νὰ μὲ καρφώσουν εἰς τοὺς τοίχους τούτους τοῦ παλατίου παρὰ νὰ κινήσω τὸν πόδα. 'Αλλὰ πρὸς Θεοῦ, κύριε, εἴμεθα λοιπὸν τῷ ὄντι τόσον ἐγκαταλελειμμένοι; —Μεγαλειοτάτη, τὸ ἐπαναλαμβάνω, πᾶσα ἀντίστασις εἶναι ματαία, θέλετε νὰ ἐκθέσητε εἰς βέβαιον θάνατον τὸν βασιλέα, τὰ τέκνα σας καὶ τὴν θεραπείαν σας; —Θεὸς φυλάξοι! ἐγὼ μόνη κάλλιον νὰ θανατωθῶ! —Ἓν λεπτὸν ἀκόμη ἂν ἀργοπορήσητε, ἓν δευτερόλεπτον ἴσως, ἐξηκολούθησεν ὁ 'Ραίδερερ, θὰ καταστῇ ἀδύνατον νὰ ἐγγυηθῇ τις περὶ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως, τῆς ἰδικῆς σας καὶ τῶν τέκνων σας.—Τῶν τέκνων μου! εἶπε σφίγγουσα αὐτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας της, ὄχι, ὄχι, δὲν θὰ τὰ παραδώσω εἰς τὴν σφαγήν». Καὶ πλησιάσασα εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ὑπουργούς: — «Εἶναι, εἶπεν, ἡ ἐσχάτη πλέον θυσία, τὴν ὁποίαν κάμνω, ἀλλὰ χάριν αὐτῶν! Κύριε 'Ραίδερερ, ἐπρόσθεσεν ἔπειτα ὑψοῦσα τὴν φωνὴν ὡς ἂν διὰ νὰ ἔχῃ μάρτυρας πάντας ὅσοι τὴν περιεστοίχιζον, ἐγγυᾶσθε διὰ τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως, διὰ τὴν ζωὴν τοῦ υἱοῦ μου! —Μεγαλειοτάτη, ἐγγυώμεθα νὰ ἀποθάνωμεν εἰς τὸ πλευρόν σας, εἶναι ἡ μόνη ἐγγύησις, ἣν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν!»

Digitized by Google

Όταν ἡ βασίλισσα ἔλεγεν ὅτι ἡ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν καταφυγὴ ἦτο ἡ ἐσχάτη θυσία, δὲν ἐσυλλογίζετο βεβαίως ὅτι ἦτο δυνατὸν καὶ ἄλλα ἀκόμη πολὺ πικρότερα ποτήρια νὰ πίῃ, ὅτι ἀπὸ τῆς Συνελεύσεως θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν εἱρκτὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἰκρίωμα. Καὶ ὅταν δέ, ἐν τῇ εἱρκτῇ εὑρισκομένη, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τείνῃ τὸ οὖς εἰς προτάσεις περὶ ἀποδράσεως ρωμαντικὰς μᾶλλον ἢ ἡρωϊκάς, καὶ πάλιν χάριν τῶν τέκνων της ἔκαμνε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐλευθερωθῶσι καὶ ἐκεῖνα, οὐδεμίαν ᾐσθάνθη πλέον λύπην διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν γενομένων ἐνεργειῶν. Τὸ πρὸς τὸν K. de Sarjayes τελευταῖον τῆς βασιλίσσης ἐπιστόλιον περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶναι ἄξιον νὰ παρατεθῇ ἐνταῦθα:

«Ἦτο μόνον ὡραῖον ὄνειρον ὅλη ἡ ὑπόθεσις αὕτη καὶ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ τὸ κέρδος εἶναι ὅτι ἔλαβα καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νέον δεῖγμα τῆς ἐντελοῦς πρός με ἀφοσιώσεώς σας. Εἶναι ἄπειρος ἡ πρὸς ὑμᾶς ἐμπιστοσύνη μου, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ υἱοῦ μου εἶναι ὁ μόνος μου ὁδηγός, καὶ οἱανδήποτε εὐτυχίαν ἤθελον δοκιμάσει ἐξερχομένη τῆς φυλακῆς μου, τῶν ἀδυνάτων εἶναι νὰ στέρξω νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ μου. Ἄλλως δὲ ἐξ ὅσων χθὲς μοὶ εἴπατε ἀναγνωρίζω τὴν ἀφοσίωσίν σας, αἰσθάνομαι ὅτι εἶναι ἰσχυρὰ τὰ ἐπιχειρήματά σας, ὅτι ὁμοία περίστασις δὲν θὰ εὑρεθῇ πλέον, ἀλλὰ τίποτε δὲν δύναμαι νὰ ἀπολαύσω ἀφίνουσα τὰ τέκνα μου· τοῦτο δὲ συλλογιζομένη οὐδεμίαν πλέον αἰσθάνομαι λύπην διὰ τὴν μὴ ἐλευθέρωσίν μου».

Ἡ γλυκεῖα δ' αὕτη βασίλισσα ἡ οὐδεμίαν αἰσθανομένη λύπην διὰ τὴν μὴ ἀπελευθέρωσίν της, ἀφ' οὗ μένουσα ἐν τῇ εἱρκτῇ ἔμελλε νὰ ἔχῃ παρ' αὐτῇ τὸν υἱόν της, γίνεται ἀληθὴς λέαινα μανιώδης, ὅταν ἀναγγέλλεται πρὸς αὐτὴν τὸ ψήφισμα τοῦ Κομιτάτου τῆς Κοινῆς Σωτηρίας τὸ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ἐπικυρωθέν, καθ' ὃ εἶχε διαταχθῇ νὰ χωρισθῇ τὸ παιδίον, *ὁ υἱὸς τοῦ Καπέτου*, ἀπὸ τῆς μητρός του. Ἡ σκηνὴ αὕτη συνέβη τῇ 3 Ἰουλίου 1793 εἰς τὰς δέκα τῆς ἑσπέρας. Ἠγωνίσθη δὲ ἄπελπις, τρομερά, ἔξω φρενῶν ἡ ταλαίπωρος μήτηρ ἐπὶ ὥραν ὅλην κατὰ τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ ψηφίσματος καὶ μόνον ὅτε τὴν ἠπείλησαν ὅτι θὰ θανατώσωσι τὸ τέκνον της, μόνον τότε ὑπέκυψεν, ὑπετάγη καὶ ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ κραυγάζῃ ὡς πρότερον: *φονεύσατέ με πρῶτον!*

Τέλος τὸ μακρὸν τῆς βασιλίσσης μαρτύριον πλησιάζει εἰς τὸ τέλος καὶ δὲν μένει πλέον εἰς τὴν δυστυχῆ ἄλλο παρὰ ὁ θάνατος, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔγραφεν εἰς τὴν ἀνδραδέλφην αὐτῆς τὴν Δέσποιναν Ἐλισάβετ, τὰ ἑξῆς:

«16 *Ὀκτωβρίου, 4 ½ ὥρ. τῆς πρωΐας.*

»Πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφή μου, γράφω διὰ τελευταίαν φοράν. Κατεδικάσθην ὄχι εἰς θάνατον ἐπαίσχυντον, διότι τοιοῦτος μόνον διὰ τοὺς κακούργους εἶναι ὁ θάνατος, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ ὑπάγω νὰ συναντήσω τὸν ἀδελφόν σας· οὖσα δὲ ἀθῴα ὅπως ἐκεῖνος ἐλπίζω ὅτι θὰ δείξω τὴν αὐτὴν καὶ ἐγὼ εὐστάθειαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε καὶ ἐκεῖνος κατὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν.

»Εἶμαι ἀτάραχος, ὅπως εἶναί τις ὅταν ἔχῃ ἥσυχον τὴν συνείδησιν. Λυποῦμαι μόνον κατάκαρδα διότι ἀφίνω τὰ πτωχά μου τέκνα, ἠξεύρετε δὲ ὅτι δι' αὐτὰ ἔζων. Καὶ σᾶς δέ, ἀγαθή μου καὶ τρυφερὰ ἀδελφή, ἥτις ἔχετε τὰ πάντα θυσιάσει διὰ νὰ εἶσθε μεθ' ἡμῶν, εἰς ποίαν θέσιν σᾶς ἀφίνω!...

»Εἴθε ὁ υἱός μου νὰ μὴ λησμονήσῃ τὰς τελευταίας λέξεις τοῦ πατρός του, τὰς ὁποίας καὶ ἐγὼ τῷ ἐπαναλαμβάνω: Νὰ μὴ ζητήσῃ ποτὲ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατόν μας...»

Τῇ Δευτέρᾳ 8 Ἰουνίου 1795, ὁ Δελφίν, ὁ διάδοχος, ὁ *μικρὸς Καπέτος* ὡς τὸν ἔλεγον οἱ δήμιοί του ἔπνεε τὰ λοίσθια, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν δεινῶν ἀπαλλαγὴ τῷ ἐφάνη ὅτι τῷ ἐχαρίζετο κατὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν ὑπὸ τῆς μητρός του, ἥτις τῷ ἤνοιγε τοὺς οὐρανούς. Ὁ πιστός του φύλαξ Γομέν, μαρτυρεῖ τὰ ἑξῆς, ἀναφερόμενα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ μικροῦ Λουδοβίκου ΙΖ':

«Ὁ Γομέν, βλέπων ἥσυχον τὸ παιδίον, ἀκίνητον καὶ ἄλαλον, τῷ λέγει: «Ἐλπίζω ὅτι δὲν ὑποφέρετε πλέον τώρα;—Ὤ! ναί, ὑποφέρω ἀκόμη, ἀλλ' ὄχι τόσον· ἡ μουσικὴ εἶναι τόσον ὡραία!» Οὐδεμία δὲ μουσικὴ ἠκούετο οὔτε ἐν τῷ πύργῳ οὔτε πέριξ, καὶ οὐδεὶς θόρυβος ἐφέρετο ἔξωθεν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ἐσβύννετο ὁ μικρὸς μάρτυς. Ὁ Γομὲν λοιπὸν θαυμάσας τῷ εἶπε: «Ἀπὸ ποῖον μέρος ἀκούετε τὴν μουσικήν; — Ἀπὸ ἐπάνω! —Εἶναι πολὺ ὥρα; —Ἀφ' ὅτου εἶσθε γονατιστός· δὲν ἀκούετε λοιπόν; ἀκούσατε! ἀκούσατε!» Καὶ τὸ παιδίον ἤγειρε μὲ νευρικὴν κίνησιν τὴν σκελετώδη του χεῖρα καὶ ἤνοιγε μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς του, οὓς παραδόξως ἐφώτιζεν ἡ ἔκστασις... Μετά τινας στιγμὰς τὸ παιδίον καὶ πάλιν ἐσκίρτησεν, ἤστραψαν οἱ ὀφθαλμοί του καὶ μὲ ἄρρητον παραφορὰν ἀνέκραξεν: «Ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τῶν φωνῶν διέκρινα τὴν φωνὴν τῆς μητρός μου!»

Οὕτως ἐν τῷ μέσῳ διαγελώσης ὀπτασίας, ἣν ἡ οὐράνιος ἐκείνη μουσικὴ προεκάλει, ἐσβέσθη ὁ μικρὸς Λουδοβῖκος ὁ ΙΖ' διακρίνων μεταξὺ τῶν ἀγγελικῶν φωνῶν, ἃς ἤκουεν ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του τὴν φωνὴν τῆς μητρός του, ἣν ἔμελλεν ἀπὸ τότε διὰ παντὸς πλέον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἔχῃ πλησίον του.

Σ***

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδώ].

Συνέχεια ἰδὲ σελ. 154.

ΙΑ'.

Ἀπὸ τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης ἑσπέρας ἡ κυρία Βωμπὲρ δὲν ἐνεφανίσθη πλέον εἰς τὸ μέγα-

Digitized by Google

ρον καὶ οἱ ἐν τῷ μεγάρῳ δὲν ᾐσθάνθησαν διόλου ἀνάγκην τῆς παρουσίας αὐτῆς. Μεταξὺ δὲ τοῦ Βερνάρδου καὶ τοῦ μαρκησίου ἤρχισαν σχέσεις στενότεραι καὶ φιλικώτεραι· διότι ὁ Βερνάρδος μὴ ἐρεθιζόμενος πλέον ὑπὸ τῆς παρουσίας τῆς βαρωνίδος, πρὸς ἣν πάντοτε ᾐσθάνετο ἀόριστόν τι αἴσθημα δυσπιστίας, ἔγεινε πλέον εὐπροσήγορος, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ μαρκήσιος καθίστατο ὁσημέραι πρὸς αὐτὸν περιποιητικώτερος καὶ ὡμίλει αὐτῷ ὡς πρὸς φίλον του. Ἀμφότεροι λοιπὸν ἐφαίνοντο, ὅτι ἐτροποποίησαν τὰς ἰδέας καὶ τὸ ὕφος των ἵνα γείνωσιν ἀμοιβαίως ἀρεστοί. Τὴν δὲ ἑσπέραν μένοντες μόνοι παρὰ τὴν ἑστίαν συνωμίλουν, συνεζήτουν, ἀλλὰ δὲν ἐφιλονείκουν· ἐκτὸς τούτου, ἀφ' ὅτου δὲν ἦτο πλέον ἡ κυρία Βωμπὲρ μεταξὺ αὐτῶν, αἱ συνομιλίαι των δὲν κατέληγον εἰς τὰ πολιτικά, ἀλλὰ περιεστρέφοντο εἰς κύκλον στενότερον· διότι ὁ μαρκήσιος ὡμίλει περὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, περὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ γάμου καὶ ἐνίοτε διέφευγον αὐτὸν λέξεις τινές, αἵτινες ἔκαμνον τὴν καρδίαν τοῦ Βερνάρδου νὰ σκιρτᾷ ὑπὸ ἀορίστου καὶ μυστηριώδους αἰσθήματος χαρᾶς. Ἑσπέραν τινὰ ἀπήτησεν ἠρέμα παρὰ τῆς θυγατρός του νὰ μὴ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ δωμάτιά της ὡς συνήθως, ἀλλὰ νὰ μείνῃ εἰς τὴν αἴθουσαν· αὕτη ὑπήκουσε καὶ μετὰ τὴν ἀμηχανίαν τῶν πρώτων στιγμῶν, ἡ ἑσπέρα παρῆλθε θελκτικωτάτη· διότι ὁ μαρκήσιος ἐφάνη εὐφυής, περιποιητικός, εὐτράπελος, ὁ Βερνάρδος εὐδαίμων καὶ μελαγχολικός, ἡ Ἑλένη σκεπτικὴ μὲν καὶ σιωπηλή, ἀλλὰ μειδιῶσα. Τὴν δὲ ἐπαύριον οἱ δύο νεαροὶ ἐκεῖνοι φίλοι συνηντήθησαν εἰς τὸν κῆπον καὶ τὸ γόητρον ἤρχισε πάλιν μυστηριωδέστερον μὲν ἀλλ' ἰσχυρότερον.

Ἐν τούτοις ὁ μαρκήσιος εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν· διότι δὲν ἐγνώριζε τίνι τρόπῳ νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν Ἑλένην περὶ τοῦ ποθουμένου σκοποῦ του. Μὲ ποίας περιστροφάς, μὲ ποίας ἐπιφυλάξεις νὰ φέρῃ αὐτὴν ἐκεῖ, ὅπου ἐζήτει; Δι' οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ ἤθελε συγκατατεθῇ ν' ἀποκαλύψῃ αὐτῇ τὴν ταπεινωτικὴν θέσιν, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς καὶ ἐκείνη εὑρίσκοντο ἀπὸ ἓξ ἤδη μηνῶν ἀπέναντι τοῦ Βερνάρδου· διότι ἐγνώριζε κάλλιστα τὸν εὐγενῆ καὶ ὑπερήφανον χαρακτῆρα τῆς θυγατρός του, ἐγνώριζεν ὁπόσον λεπτή, ὁπόσον ἁβρὰ καὶ εὐαίσθητος ἦτο αὕτη καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ καταστήσῃ τὴν ἄδολον ἐκείνην ψυχὴν συνένοχον τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς προδοσίας!

Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ ἐνῷ εὑρίσκετο βυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις του ταύτας, ᾐσθάνθη δύο βραχίονας περιβάλλοντας θωπευτικῶς τὸν τράχηλόν του καὶ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδε τὴν γλυκεῖαν μορφὴν τῆς Ἑλένης κλίνουσαν ὡς λευκὸν κρίνον καὶ ἀτενίζουσαν πρὸς αὐτὸν μετὰ στοργῆς. Ἔσυρε τότε αὐτὴν θωπευτικῶς πρὸς ἑαυτόν, τὴν ἔθλιψεν ἐπὶ τῆς καρδίας του καὶ κατεκάλυψε τὴν ξανθὴν αὐτῆς κόμην διὰ φιλημάτων, ἀλλ' ὅτε ἡ Ἑλένη ἀπεσπάσθη τῶν βραχιόνων του, εἶδε δύο δάκρυα πίπτοντα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πατρός της, ὅστις ποτὲ δὲν ἔκλαιε.

— Πάτερ μου, ἀνεφώνησε λαμβάνουσα μετὰ περιπαθείας τὰς χεῖράς του, ἔχεις θλίψεις καὶ τὰς κρύπτεις ἀπὸ τὸ τέκνον σου. Τὸ γνωρίζω, εἶμαι βεβαία περὶ τούτου· διότι δὲν εἶναι σήμερον ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν τὸ παρατηρῶ. Τί ἔχεις, πάτερ μου; Ποία ἄλλη καρδία δύναται νὰ συμμερισθῇ τὴν θλῖψίν σου ἐκτὸς τῆς ἰδικῆς μου; Δὲν εἶμαι λοιπὸν πλέον ἡ ἀγαπητή σου κόρη; Ὅτε ἤμεθα εἰς Γερμανίαν ἤρκει νὰ μειδιάσω καὶ παρηγορεῖσο. Τώρα τί τρέχει; πάτερ μου, ὁμίλησέ μου. Βεβαίως κἄτι παράδοξον καὶ ἀνεξήγητον συμβαίνει· διότι σὺ φαίνεσαι τεθλιμμένος, ἡ κυρία Βωμπὲρ τεταραγμένη καὶ ἐγὼ ἡ ἰδία δὲν ἠξεύρω τί ἔχω· ἀναμφιβόλως εἶμαι ἀνήσυχος, διότι σὲ βλέπω πάσχοντα. Ἀλλ' εἰπέ μοι, τί σὲ θλίβει; Ἐὰν ἡ ζωή μου δὲν δύναται νὰ σὲ βοηθήσῃ εἰς τίποτε, μή μοι τὸ εἴπῃς.

Ὁ γέρων εὐπατρίδης, βλέπων τὸ θῦμά του ἑκουσίως προσφερόμενον εἰς θυσίαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ· διότι ἡ φωνὴ ἐκείνη, ἡ τοσοῦτον γλυκεῖα, ἡ τοσοῦτον στοργική, συνεκίνησεν αὐτὸν εἰς τὰ μυχαίτατα τῆς καρδίας του καὶ ῥιφθεὶς εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς θυγατρός του ἐξεῤῥάγη εἰς δάκρυα.

— Ὢ, Θεέ μου! τί εἶναι λοιπόν; Ἐξ ὅλων τῶν συμφορῶν τῶν δυναμένων νὰ μᾶς ἐπαπειλήσωσιν ὑπάρχει λοιπὸν μία μεγαλειτέρα τῆς ἀγάπης μου! ἀνεφώνησεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ κλαίουσα καὶ αὐτὴ καὶ θλίβουσα τὸν πατέρα της εἰς τὰς ἀγκάλας της.

Καίτοι ὅμως ὁ μαρκήσιος ἦτο βαθύτατα συγκεκινημένος, ἔκρινε τὴν περίστασιν παρὰ πολὺ εὐνοϊκὴν καὶ παρὰ πολὺ κατάλληλον, ὥστε νὰ μὴ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῆς. Πρὸς στιγμὴν λοιπὸν ἦτο ἕτοιμος νὰ εἴπῃ, νὰ ὁμολογήσῃ τὰ πάντα· ἀλλ' ἡ αἰσχύνη καὶ ὁ φόβος μὴ προσκρούσῃ εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς Ἑλένης, ἥτις ἀφεύκτως ἤθελεν ἀγανακτήσει μανθάνουσα ὁποῖον πρόσωπον ἐπεφυλάττετο αὐτῇ, τὸν ἐκράτησαν· ὅθεν παρεσκευάσθη νὰ διαστρέψῃ καὶ πάλιν τὴν ἀλήθειαν, οὐχὶ βεβαίως διότι τοῦτο συνῇδε πρὸς τὸν χαρακτῆρά του, ἀλλὰ διότι ὁ μαρκήσιος ἀπό τινος καιροῦ δὲν ἦτο πλέον ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος· ἡ κυρία Βωμπὲρ εἶχεν ἀποπλανήσει αὐτὸν εἰς ὁδὸν ἀδιέξοδον, ὅθεν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ εἰ μὴ διὰ πανουργίας καὶ μεγάλης ἐπιτηδειότητος.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπέμαξε τὰ δάκρυα τῆς θυγατρός του καὶ ἀφοῦ συνῆλθεν ὀλίγον καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς συγκινήσεώς του, ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ μέ τινας τροποποιήσεις τὴν αὐτὴν σκηνήν, ἣν πρό τινων ἡμερῶν εἶχεν ὑποκριθῇ ἐνώπιον τῆς βαρωνίδος. Δὲν εἶχε μέν, ὀφείλει τις νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ, τὴν ζωηρὰν καὶ γόνιμον εἰς ἐπιχειρήματα φαντασίαν τῆς κυρίας Βωμπέρ, ἀλλὰ χάρις εἰς τὰ μαθήματα, ἅτινα ἐσχάτως ἔλαβεν, εἶχε κἄπως

Digitized by Google

γυμνασθῇ εἰς τὰ τοιαῦτα. Ἤρχισε λοιπὸν νὰ θρηνῇ ἐπὶ τῇ ἀνωμαλίᾳ τῶν καιρῶν, ἐπὶ τῇ τύχῃ τῆς ἀριστοκρατίας, ἣν παρωμοίαζεν ὡς πλοῖον ταλαντευόμενον ἐν μέσῳ τῶν πελωρίων κυμάτων τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπωφελούμενος δὲ τῆς ἀμαθείας τῆς Ἑλένης, ἣν οὐδέποτε εἶχον ἀπασχολήσει πολιτικὰ ζητήματα, περιέγραψε διὰ τῶν σκοτεινοτέρων χρωμάτων τὸ ἀβέβαιον τοῦ παρόντος καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ μέλλοντος· μετεχειρίσθη ὅλας τὰς ἐκφράσεις, τὰς ἐν χρήσει τότε, περιέγραψεν ὅλα τὰ φάσματα, ἅτινα αἱ ἀντιβασιλικαὶ ἐφημερίδες παρουσίαζον καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς συνδρομητάς των. Τὸ ἔδαφος ὑπεσκάπτετο, ἡ θύελλα ἐπέκειτο, ἡ ἑπτακέφαλος Ὕδρα τῆς ἐπαναστάσεως ἠνωρθοῦτο ἀπειλητική, ἡ φωνή: *καταστροφὴ εἰς τὰ μέγαρα*, ἔμελλε ν' ἀντηχήσῃ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, ὁ ὄχλος καὶ ἡ μέση τάξις, ὡς δύο αἱμοβόροι ὕαιναι ἀνέμενον ἀνυπομόνως τὸ σύνθημα, ὅπως ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ κορεσθῶσιν ἐκ τοῦ αἵματός της· φόβος ὑπῆρχε μὴ ὁ Ῥοβεσπιέρος δὲν ἀπέθανεν ἐντελῶς· φήμη διέτρεχεν ὅτι ὁ ἄγριος ἐκεῖνος Κόρσος ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς νήσου του. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, εἶπε, τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ φοβίσῃ νεαρὰν φαντασίαν.

— Τοῦτο μόνον εἶναι, πάτερ μου; ἠρώτησεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ μὲ γαλήνιον μειδίαμα. Ἐὰν τὸ ἔδαφος ὑποσκάπτηται, ἐὰν ἡ θύελλα ἐπίκηται, ἐὰν ἡ Γαλλία, ὡς λέγεις, μᾶς μισῇ καὶ θέλῃ τὴν καταστροφήν μας, διατί μένομεν ἐδῶ; Ἂς φύγωμεν, ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἀγαπητήν μας Γερμανίαν καὶ ἂς ζήσωμεν, ὡς ἄλλοτε, πτωχοί, ἀφανεῖς, ἀλλ' ἥσυχοι· διότι ἐὰν φωνάζωσι «Καταστροφὴ εἰς τὰ μέγαρα!» φωνάζουσι βεβαίως καὶ «εἰρήνη εἰς τὰς καλύβας!» Τί θέλομεν λοιπὸν περισσότερον; Δὲν χρειάζεταί τις πολλὰ διὰ νὰ ἦναι εὐτυχὴς καὶ τὰ πλούτη δὲν ἀξίζουσι τὸν κόπον νὰ λυπηθῇ τις, διότι τ' ἀφίνῃ.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέφερεν εἰς τὸν γηραιὸν εὐπατρίδην, ὅστις εὐτυχῶς ἐγνώριζε καὶ ἄλλο μέσον ὅπως συγκινήσῃ τὴν εὐγενῆ ἐκείνην καρδίαν.

— Τέκνον μου, ὑπέλαβε σείων τὴν κεφαλήν, τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι γενναῖα καὶ εὐγενῆ καὶ ἐγὼ πρὸ τριακονταετίας οὕτως ἐσκεπτόμην. Ὑπῆρξα εἷς τῶν πρώτων μεταναστῶν· ἐγκατέλειψα προθύμως τὴν πατρίδα μου, τὸ μέγαρόν μου, τὴν περιουσίαν μου, τὰ προγονικά μου κτήματα, ἐγκατέλειψα τὰ πάντα, ἵνα παράσχω τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὴν κινδυνεύουσαν βασιλείαν. Ἀλλὰ τότε ἤμην νέος καὶ ἀνδρεῖος, τώρα ὅμως, Ἑλένη μου, εἶμαι γέρων, τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· τώρα μὲ βασανίζουσιν ἡ ἀρθρῖτις καὶ οἱ ῥευματισμοί. Δὲν ἠθέλησα νὰ σὲ λυπήσω καὶ διὰ τοῦτο δὲν σοι εἶπον ποτέ, ὁποίους τρομεροὺς πόνους ὑποφέρω, ἀλλά, κόρη μου, δὲν ἀντέχω πλέον· ἂν καὶ οἱ βλέποντές με νομίζουσιν ὅτι θὰ ζήσω πεντήκοντα ἀκόμη ἔτη, πίστευσόν μοι, τὰ φαινόμενα εἶναι ἀπατηλά· διότι αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἐξασθενοῦντα καὶ καταβαλλόμενον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. Ἰδὲ τὴν κνήμην μου, εἶναι ἰσχνὴ ὡς ῥαβδίον! προσέθηκε δεικνύων μὲ ὕφος θλιβερὸν κνήμην εὔτορνον καὶ ῥωμαλέαν. Αἰσθάνομαι ἐπίσης τὸ στῆθός μου προσβεβλημένον καὶ δὲν εἶμαι πλέον εἰμὴ ἀπεξηραμμένος κλάδος, ὃν ἡ πρώτη πνοὴ τῆς θυέλλης θέλει καταρρίψει καὶ παρασύρει.

— Ὦ πάτερ μου, πάτερ μου, τί λέγεις! ἀνεφώνησεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ῥιπτομένη ἔνδακρυς εἰς τὸν τράχηλον τοῦ μαρκησίου.

— Ἄκουσον, κόρη μου, προσέθηκε μελαγχολικῶς ὁ μαρκήσιος, ὅσην δύναμιν χαρακτῆρος ἂν ἔχῃ τις, εἶναι σκληρὸν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἐξορίας καὶ τῆς πτωχείας, ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν μου, ὅταν ἄλλην ἐλπίδα καὶ ἄλλην φιλοδοξίαν δὲν ἔχει τις πλέον, εἰ μὴ τὸ ν' ἀποθάνῃ ἡσύχως καὶ ν' ἀναμίξῃ τὰ ὀστᾶ του ἐν τῇ κόνει τῶν προγόνων του.

— Δὲν θ' ἀποθάνῃς· θὰ ζήσῃς, εἶπε μετὰ περιπαθείας ἡ Ἑλένη θλίβουσα αὐτὸν ἐπὶ τῆς καρδίας της. Ὁ Θεός, ὃν ἐπικαλοῦμαι ὑπὲρ σοῦ εἰς ὅλας μου τὰς προσευχάς, ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος καὶ ἀγαθός· θὰ μὲ εἰσακούσῃ καὶ θὰ κόψῃ ἀπὸ τὰς ἡμέρας μου διὰ νὰ προσθέσῃ εἰς τὰς ἰδικάς σου. Ὅσον διὰ τοὺς κινδύνους, οἵτινες μᾶς ἐπαπειλοῦσιν, εἶναι ἆρά γε τόσον μεγάλοι καὶ τόσον πλησίον ἡμῶν ὅσον φαντάζεσαι; Ἴσως οἱ φόβοι σου εἶναι ὀλίγον ὑπερβολικοί· διατί νὰ μᾶς μισῇ ὁ λαός; Οἱ χωρικοί μας σε ἀγαπῶσι, διότι εἶσαι ἀγαθὸς πρὸς αὐτούς, καὶ ὅταν διέρχωμαι τοὺς ἀγροὺς διακόπτουσι τὴν ἐργασίαν των διὰ νὰ μὲ χαιρετήσωσι· τὰ μικρὰ παιδία ἅμα μὲ διακρίνουσι μακρόθεν ἔρχονται πρὸς ἐμὲ πηδῶντα καὶ χαίροντα καὶ πολλάκις αἱ μητέρες, ὅταν ἐπισκέπτωμαι τὰς πενιχρὰς αὐτῶν καλύβας, λαμβάνουσι τὴν χεῖρά μου καὶ τὴν φέρουσι μετ' ἀγάπης εἰς τὰ χείλη των. Πίστευσόν μοι, πάτερ μου, ὁ λαὸς δὲν μᾶς μισεῖ. Λέγεις ὅτι τὸ ἔδαφος ὑποσκάπτεται, ὅτι ἀκούονται ὑπόκωφοι μυκηθμοί, ὅτι ἡ θύελλα ἐπίκειται· ἀλλ' ἰδέ, ἡ γῆ εἶναι ἀνθοστόλιστος, ὁ οὐρανὸς εἶναι κυανοῦς, ὁ ὁρίζων διαυγέστατος καὶ οὐδὲν ἄλλο ἀκούω εἰ μὴ τὰ κελαδήματα τῶν πτηνῶν καὶ τὰ ᾄσματα τῶν ποιμένων. Τὸ ἔαρ ἔρχεται φαιδρὸν ἵνα διώξῃ τὸν χειμῶνα· ἰδοὺ ἡ μόνη ἐπανάστασις, ἣν βλέπω.

— Ἀθῴα κόρη, δὲν ἐννοεῖ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης εἰ μὴ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως καὶ τὴν ἁρμονίαν τῆς δημιουργίας! εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἀσπαζόμενος τὸ μέτωπόν της μετὰ πραγματικῆς συγκινήσεως. Τέκνον μου, προσέθηκε μετὰ στιγμῶν τινων σιωπήν, οὕτως εἶχον τὰ πράγματα καὶ πρὸ τριάκοντα ἐτῶν· οἱ ἀγροὶ ἦσαν καὶ τότε ἀνθοστόλιστοι, τὰ ᾄσματα τῶν ποιμένων ἀντήχουν ἐπὶ τῶν καταπρασίνων λόφων, τὰ πτηνὰ ἐκελάδουν ὑπὸ τὰ χλοερὰ φυλλώματα καὶ ἡ μήτηρ σου, κόρη

Digitized by Google

μου, ἡ ὡραία καὶ εὐγενὴς μήτηρ σου, ἦτο καθὼς εἶσαι σὺ νῦν, ὁ εὐλογημένος ἄγγελος τῶν μερῶν τούτων. Ἐν τούτοις ἠναγκάσθημεν νὰ φύγωμεν· πίστευσον εἰς τὴν πολυχρόνιον πεῖράν μου, πάντοτε σχεδὸν ὑπὸ ἀνέφελον καὶ γαλήνιον οὐρανὸν ἐνσκήπτει ὁ κεραυνὸς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐξεγείρεται ἡ μανία τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ κίνδυνος εἶναι μακρὰν εἰσέτι, ἂς παραδεχθῶμεν, ὅτι θὰ λάβω καιρὸν ν' ἀποθάνω ὑπὸ τὴν στέγην τῶν προγόνων μου. Πῶς δύναμαι νὰ καταλίπω τὸν κόσμον τοῦτον ἥσυχος, σκεπτόμενος ὅτι σε ἀφίνω ἄνευ προστάτου, ἄνευ στηρίγματος, μόνην ἐν μέσῳ τῆς ἀγρίας θυέλλης; Ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχω πλέον, τί θὰ γείνῃ ἡ ἀγαπητή μου κόρη; Μήπως ὁ κύριος Βωμπὲρ εἶναι ἱκανὸς νὰ σὲ προφυλάξῃ κατὰ τοὺς τρομεροὺς ἐκείνους καιρούς; Ἀτυχῆ τέκνα! ἔχετε ἀμφότερα ὄνομα προσελκύον τὸν κεραυνὸν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν σας καὶ νυμφευόμενα θέλετε διπλασιάσει τοὺς ἐπαπειλοῦντας ὑμᾶς κινδύνους, θέλετε καταστήσει δυσκολωτέραν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν θέσιν, θέλετε ἐμποδίσει ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν σωτηρίαν· διότι τὰ ὀνόματά σας θέλουσι σᾶς προδώσει ἀμοιβαίως εἰς τὸν ὄχλον καὶ θέλουσιν ἐξαγριώσει καθ' ὑμῶν τὴν μανίαν αὐτοῦ! Προχθὲς συνωμίλουν φιλικῶς μετὰ τῆς βαρωνίδος, καὶ ἀνήσυχοι, ὡς εἴμεθα περὶ ὑμῶν, ἐσκεπτόμεθα ὅτι δὲν θὰ ἦναι ἴσως φρόνιμον νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸ περὶ τοῦ γάμου σχέδιον.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἡ Ἑλένη ἀνεσκίρτησε καὶ ἐθεώρησε τὸν πατέρα της ὡς φοβισμένη ἔλαφος.

— Ἐνόησα μάλιστα, προσέθηκεν ὁ κύριος Λασεγλιέρ, ὅτι ἡ βαρωνὶς δὲν θὰ ἔχῃ καμμίαν δυσκολίαν νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεών μου καὶ ν' ἀπαλλαγῇ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία τῶν ἰδικῶν της. «Μαρκήσιε, μοὶ ἔλεγε, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὴν ἐμβριθείας, ἐὰν τὰ δύο τέκνα μας συνενωθῶσι διὰ τοῦ γάμου, εἶναι τὸ αὐτό, ὡς ἐὰν δύο ναυαγοῦντα πλοῖα προσεπάθουν νὰ σωθῶσιν ἀμοιβαίως· ἐνῷ μεμονωμένα δύνανται εἰσέτι νὰ ἔχωσιν ἐλπίδας σωτηρίας, συνηνωμένα εἶναι βέβαιον ὅτι θέλουσι καταποντισθῇ». Οὕτως ὡμίλει ἡ μήτηρ τοῦ Ῥαοὺλ, ὀφείλω δὲ νὰ προσθέσω, ὅτι τὸ αὐτὸ φρονεῖ καὶ ὁ περίφημος Δετουρνέλ, ἀρχαῖος οἰκογενειακός μας φίλος, ὅστις χωρὶς νὰ σὲ γνωρίζῃ προσωπικῶς, ἔχει πολὺ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ σοῦ. «—Μαρκήσιε, μοὶ ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ ὁ μέγας οὗτος νομομαθής, ἐὰν δώσητε τὴν θυγατέρα σας εἰς τὸν νεαρὸν Βωμπέρ, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἐὰν ζητήσητε νὰ τὴν προφυλάξητε ἐκ τοῦ κεραυνοῦ θέτοντες αὐτὴν ὑπὸ ὑψηλὴν δρῦν μεμονωμένην ἐντὸς γυμνῆς πεδιάδος θέλετε ἀφεύκτως προσελκύσει τὸν κεραυνὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της».

— Πάτερ μου, ἀπήντησεν ἡ νεᾶνις μετὰ ψυχρᾶς ἀξιοπρεπείας, ὁ κύριος Δετουρνέλ, δὲν πρέπει ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· διότι μόλις εἰς τὴν κυρίαν Βωμπὲρ ἀναγνωρίζω τὸ δικαίωμα ν' ἀποσύρῃ τὴν χεῖρά μου ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ υἱοῦ της. Ὁ κύριος Βωμπὲρ καὶ ἐγὼ ἐδώκαμεν ἀμοιβαίως τὸν λόγον μας ἐνώπιον Θεοῦ· ἔχω λοιπὸν τὸν λόγον του καὶ ἔχει τὸν ἰδικόν μου καὶ μόνος ὁ Θεὸς ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὠμόσαμεν ἀμοιβαίως πίστιν, μόνος αὐτὸς δύναται νὰ μᾶς χωρίσῃ.

— Δὲν θέλω βεβαίως νά σοι διδάξω τὴν ἐπιορκίαν, ἄπαγε! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, φοβοῦμαι μόνον, ὅτι μεγαλοποιεῖς ὑπὲρ τὸ δέον τὴν σπουδαιότητα τῶν ὑποχρεώσεών σου· διότι ὁ Ῥαοὺλ καὶ σὺ εἶσθε μεμνηστευμένοι, οὐδὲν περισσότερον· ἐπειδὴ δὲ καθὼς λέγουσι κοινῶς «ἄλλο εἶναι ὁ γάμος καὶ ἄλλο ὁ ἀρραβών», ἐνόσῳ δὲν ἐκτελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, δύνασθε, ἐὰν συναινῆτε ἀμοιβαίως, ν' ἀποσύρητε τὸν λόγον σας χωρὶς ν' ἁμαρτήσητε οὔτε ἐνώπιον Θεοῦ, οὔτε ἐνώπιον ἀνθρώπων. Ἐμὲ μὲ ἠρραβώνισαν ἐννεάκις πρὶν ἢ νυμφευθῶ τὴν μητέρα σου· τὴν ἐννάτην εἰς ἡλικίαν δεκατριῶν ἐτῶν καὶ τὴν πρώτην, ὅτε ἤμην βρέφος ἑπτὰ μηνῶν. Ἀλλά, Ἑλένη μου, δὲν θέλω νὰ ἐναντιωθῶ εἰς τὴν κλίσιν σου· ἐννοῶ, ὅτι ὁ γάμος μετὰ τοῦ νεαροῦ Βωμπέρ σοι ἀρέσκει· ἀνετράφητε ἀμφότεροι ἐν τῇ πτωχείᾳ καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ θὰ σᾶς φαίνηται ἴσως εὐχάριστον νὰ ἐπιστρέψητε πάλιν ὁμοῦ ἐκεῖ ὅπου ηὐξήθητε· διότι εἰς τὴν ἡλικίαν σας, ἀγαπητά μου τέκνα, ὅλαι αἱ θλίψεις φαιδρύνονται ὅταν ὑπάρχῃ ὁ ἔρως· τὸ νὰ ἦσθε δύο, νὰ πάσχητε καὶ ν' ἀγαπᾶσθε, τοῦτο εἶναι ἡ εὐδαιμονία τῆς νεότητος. Ἐν τούτοις παρετήρησα ὅτι συνήθως οἱ δεσμοὶ οἱ συναφθέντες τόσον ἐγγὺς τῆς κοιτίδος, στεροῦνται, δὲν ἠξεύρω καὶ ἐγὼ τίνος πράγματος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ θέλγητρον τοῦ ἔρωτος. Δὲν λέγω, ὅτι εἶμαι ἔμπειρος περὶ τὰ αἰσθηματικά· καὶ ὅμως ἀνεκάλυψα, ὅτι ἀγαπᾷ τις ὀλίγον ὅ,τι ἐγνώρισε πολύ. Ὁ νεαρός μας βαρῶνος εἶναι ἀξιαγάπητος καὶ χαρίεις, ὀλίγον τι ψυχρός, τυπικός, πρέπει ἄρά γε νὰ τὸ εἴπω; εἶναι ὀλίγον τι μηδαμινός· ἀλλὰ λευκὸς ὡς τὸ κρίνον καὶ ῥοδόχρους ὡς τὸ ῥόδον· μοὶ ἀρέσκει πρὸ πάντων ἡ ἐπιμέλεια μὲ τὴν ὁποίαν διευθετεῖ τὴν κόμην του.

— Ὁ κύριος Βωμπὲρ εἶναι ἄνθρωπος καθὼς πρέπει, πάτερ μου, ὑπέλαβε μετὰ σοβαρότητος ἡ Ἑλένη.

— Τὸ πιστεύω καὶ ἐγώ! εἶναι καλὸν παιδίον, ὅπερ οὐδέποτε ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γείνῃ λόγος περὶ αὐτοῦ, εἶναι ἥρως μετριόφρων, οὐδένα ἐνοχλῶν ποτε διὰ τῆς διηγήσεως τῶν κατορθωμάτων του. Διάβολε! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, ἀλλάσσων ἀποτόμως ὕφος, εἶναι λυπηρόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν· οἱ νεαροὶ εὐπατρίδαι τῆς ἐποχῆς μας νομίζουσι, φαίνεται, ὅτι δὲν ἁρμόζει εἰ μὴ εἰς τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους νὰ κάμνωσι μεγάλα κατορθώματα. Εἰς τὸν καιρόν μου ὅμως

Digitized by Google

οἱ νεαροὶ ἀριστοκράται δὲν ἦσαν οὕτω, καὶ δόξα τῷ Θεῷ! ἐγὼ ὅστις σοι ὁμιλῶ. . . ναὶ μὲν δὲν ἐπολέμησα ποτέ, ἀλλά, μὰ τὴν σπάθην τῶν προγόνων μου! ἅμα ἔγεινε χρεία νὰ φανῶ, ἐφάνην καὶ μὲ ἀναφέρουσιν εἰσέτι εἰς τὴν αὐλήν, ὡς ἕνα τῶν πρώτων πιστῶν τῶν διαμαρτυρηθέντων διὰ τῆς ἀπουσίας αὐτῶν ἐκ τῆς Γαλλίας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς γηραιᾶς μας μοναρχίας. Ἰδού, κόρη μου, ἰδοὺ τί ἔκαμεν ὁ πατήρ σου καὶ ἐὰν δὲν ἠκολούθησα τὸν στρατὸν τοῦ Condé, ἐὰν δὲν ἠνδραγάθησα, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἠθέλησα νὰ δρέψω δάφνας ποτισμένας διὰ τοῦ αἵματος τῆς Γαλλίας.

— Ἀλλά, πάτερ μου, εἶπε μετὰ δισταγμοῦ ἡ Ἑλένη, δὲν εἶναι λάθος τοῦ κυρίου Βωμπέρ, ἐὰν ἔζησε μέχρι τοῦδε ἄσημος· διότι καὶ καρδίαν λέοντος ἐὰν εἶχε, μὲ ποῖον ἠθέλετε νὰ πολεμήσῃ ἀφοῦ δὲν εἶχεν ἐχθρούς;

— Μπά, μπά! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, αἱ ψυχαὶ αἱ ποθοῦσαι δόξαν, εὑρίσκουσι πάντοτε τρόπον νὰ κορέσωσι τὴν δίψαν των. Ἐγώ, ὅταν μετηνάστευσα, ἤμην ἕτοιμος νὰ ὑπάγω νὰ πολεμήσω μετὰ τῶν Μοϊκανῶν, ἀλλ' ἐὰν ἀντὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐπροτίμησα νἀπέλθω εἰς Γερμανίαν, εἶναι διότι ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ κινδύνου ἐνόησα, ὅτι ὤφειλον ἐμαυτὸν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἰδὲ τὸν νεαρὸν Βερνάρδον μόλις εἶναι εἰκοσιοκταετὴς καὶ φέρει ἤδη παράσημον, περιῆλθεν ὡς νικητὴς τὰς πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης, ἐφονεύθη εἰς τὴν Μοσχόβαν, καὶ ἦτο μόλις εἰκοσιδύο ἐτῶν, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις, ὅ,τι καὶ ἂν λέγωσι κατ' αὐτοῦ, ἦτο νοήμων ἄνθρωπος, διέκρινεν αὐτὸν εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαγράμ. Ἀλλά, κόρη μου, ταῦτα λέγων δὲν ἐννοῶ νὰ σὲ ἀποσπάσω τοῦ Ῥαούλ· δὲν κατακρίνω τὸν νεανίαν διότι δὲν εἶναι τίποτε· ἐκτὸς τούτου εἶναι βαρῶνος καὶ τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν ἡλικίαν του· δὲν πρέπει δὲ νὰ ἦναί τις καὶ πολὺ ἀπαιτητικός.

— Πάτερ μου, εἶπεν ἡ Ἑλένη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συγκεχυμένη, ὁ κύριος Βωμπὲρ μὲ ἀγαπᾷ· ἔχει τὸν λόγον μου· καὶ τοῦτό μοι ἀρκεῖ.

— Ὢ ναί, σὲ ἀγαπᾷ· τὸ πιστεύω, καθόσον σπανιώτατα εἶχον ἀφορμὴν νὰ ἐννοήσω τοῦτο. Λέγουσιν ὅτι ἡ κεκρυμμένη φλὸξ εἶναι ἡ τρομερωτέρα, ἐντούτοις, νομίζω ὅτι ἐὰν ἤμην ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν του, δὲν θὰ ἀνεχώρουν εἰς Παρισίους, ἵνα κάμω τὸν κομψευόμενον ἀκριβῶς τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ νεαρὸς οὗτος ἥρως ἐγκατέστη ὑπὸ τὴν στέγην μας.

— Πάτερ μου!... εἶπεν ἡ Ἑλένη ἐρυθριῶσα ὡς ἄνθος ῥοδωνιᾶς.

— Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Ῥαοὺλ σοὶ γράφει ἅπαξ τοῦ μηνός. Δὲν ἀνέγνωσα μὲν εἰ μὴ μίαν μόνον ἐπιστολήν του, ἀλλὰ τὸ ὕφος του εἶναι ὡραῖον, ὁ χάρτης ἀρωματισμένος, ἡ ὀρθογραφία καλή, ἡ στίξις ἀκριβής· ἀλλά, μὰ τὸν Θεόν! πίστευσόν μοι, κόρη μου, εἰς τὸν καιρόν μας δὲν ἐγράφομεν οὕτως εἰς τὴν ἀγαπητὴν τῆς καρδίας μας.

— Πάτερ μου!.. ἐπανέλαβεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, μὲ φωνὴν ἱκετευτικὴν καὶ μειδιῶσα ἐνταυτῷ.

Ἐνταῦθα κρίνων τὸ θέμα ἀρκετὰ διασαφισθέν, ὁ μαρκήσιος ἐπανῆλθεν εἰς τὰς πρώτας ἐπιθέσεις του καὶ ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην ἐποχήν, ἡ ἀριστοκρατία οὐδεμίαν ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν ἢ τὸ νὰ συνδεθῇ μὲ ἀνθρώπους κατωτέρας τάξεως· ὑπεκρίθη δηλαδὴ ἐνώπιον τῆς θυγατρός του, τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὅπερ ὁ πανοῦργος Δετουρνὲλ εἶχεν ὑποκριθῆ πρό τινων μηνῶν ἐνώπιον αὐτοῦ. Παρέστησε καὶ πάλιν ἑαυτὸν πτωχόν, ἐξόριστον, προγεγραμμένον, ἐπαιτοῦντα, ὡς ἄλλος Βελισάριος! καιθνήσκοντα μακρὰν τῆς πατρίδος· καὶ πάλιν ἔκαμε τὴν Ἑλένην νὰ χύσῃ δάκρυα· καὶ ἔπειτα δι' ἐπιδεξίου στροφῆς ὡμίλησε περὶ τοῦ γέροντος Σταμπλῆ, συνεκινήθη ἀναμιμνησκόμενος τῆς τιμιότητος τοῦ παλαιοῦ ἐνοικιαστοῦ του καὶ ἐθλίβη, διότι δὲν ἀντέμειψεν αὐτὸν ἀρκούντως ἐπὶ τῆς γῆς. Συνεκίνησε λοιπὸν τὴν εὐαίσθητον ἐκείνην καρδίαν προσέχων ὅμως μὴ διεγείρῃ τὰς ὑπονοίας αὐτῆς. Ἔπειτα δὲ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἦτο εὔκολον νὰ μεταβῇ εἰς τὸν υἱόν. Ἐξύψωσε λοιπὸν τὸν Βερνάρδον, παρέστησεν αὐτὸν ὁτὲ μὲν ὡς φραγμὸν ἐναντίον τῆς μανίας τῶν κυμάτων, ὁτὲ δὲ ὡς ἀσφαλὲς καταφύγιον ἐν καιρῷ καταιγίδος, μέχρις οὗ διὰ μυρίων περιστροφῶν καὶ ἐπιφυλάξεων, ἔφθασεν ἀνεπαισθήτως ἐκεῖ ὅπου ἐζήτει· ἤρχισε δηλαδὴ νὰ σκέπτηται μεγαλοφώνως καὶ δῆθεν ὡς ὁμιλῶν καθ' ἑαυτὸν «μήπως κατὰ τὰς δυσχερεῖς ἐκείνας περιστάσεις δὲν θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερον ἀντὶ νὰ γείνῃ ὁ γάμος μετὰ τοῦ Βωμπέρ, νὰ γείνῃ μετὰ τοῦ Βερνάρδου;» Ὁ μαρκήσιος εὑρίσκετο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅτε αἴφνης παρετήρησε τὴν Ἑλένην κάτωχρον καὶ τρέμουσαν.

— Τί ἔχεις; τί ἔχεις; εἶπεν ὁ μαρκήσιος λαμβάνων αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του. Μήπως μὲ νομίζεις τύραννόν σου; Μήπως ὡμίλησα, ὡς ὁ Κάλχας, νὰ σὲ σύρωμεν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ σὲ θυσιάσωμεν ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ βωμοῦ; Τί διάβολο! οὔτε σὺ εἶσαι Ἰφιγένεια, οὔτε ἐγὼ Ἀγαμέμνων. Ὁμιλοῦμεν, συσκεπτόμεθα, οὐδὲν ἁπλούστερον. Ἐννοῶ ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως, μία Λασεγλιὲρ ἐξανίσταται ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ γάμου μετὰ μὴ εὐπατρίδου, ἀλλά, τέκνον μου, σοὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω, σκέφθητι εἰς σὲ αὐτήν, εἰς τὸν γέροντα πατέρα σου, σκέφθητι εἰς τὴν αὐταπάρνησιν τῆς δεσποινίδος de Sombreuil. Ναὶ μὲν ὁ Βερνάρδος δὲν εἶναι εὐπατρίδης, ἀλλὰ τίς εἶναι σήμερον εὐπατρίδης; Μετὰ εἴκοσιν ἔτη δὲν θὰ ἀξίζῃ τὸν κόπον οὐδὲ νὰ κύψῃ τις διὰ νὰ λάβῃ τίτλον καὶ ἤθελον νὰ ἤκουες τὸν κύριον Δετουρνὲλ ὁμιλοῦντα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ὁ ὑπηρετῶν καλῶς τὴν πατρίδα του δὲν ἔχει ἀνάγκην προγόνων, εἶπεν ὁ μέγας Βολταῖρος· ἐκτὸς τούτου ὁ γάμος μετὰ μὴ

Digitized by Google

εὐπατρίδου δὲν εἶναι ἀσύνηθες πρᾶγμα οὔτε νῦν οὔτε εἰς παρελθόντας χρόνους· διότι αἱ ἔνδοξοι οἰκογένειαι δὲν ἐνισχύονται καὶ δὲν πολλαπλασιάζονται εἰ μὴ διὰ γάμου μετὰ κατωτέρων. Μεταξὺ τῶν Νορμανδικῶν οἰκογενειῶν, σοὶ ἀναφέρω ἕνα βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Εὐήθη, ὅστις ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα του Γιζέλην μετά τινος Ῥολλών, οὐτιδανοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπέδειξε διὰ τούτου, ὅτι ἦτο ὀλιγώτερον εὐήθης παρ' ὅσον ἡ ἱστορία ἀξιοῖ. Ἐσχάτως δὲ εἷς τυχοδιώκτης στρατιώτης ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τῶν Καισάρων. Ἐκτὸς τούτου, θὰ κάμῃ καλὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν τόπον ὁ γάμος σου μετὰ τοῦ Σταμπλῆ· διότι θὰ ἴδωσιν ὅτι δὲν εἴμεθα ἀγνώμονες, ἀλλ' ὅτι ἀναγνωρίζομεν τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἀγαθότητα· τὸ κατ' ἐμὲ δὲ σὲ βεβαιῶ, ὅταν εὑρεθῶ ἐκεῖ ἐπάνω πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τοῦ παλαιοῦ ἐνοικιαστοῦ μου, θά μοι εἶναι εὐχάριστον ν' ἀναγγείλω αὐτῷ, ὅτι ἡ τιμιότης του ἀντεμείφθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς αἱ δύο ἡμῶν οἰκογένειαι δὲν ἀποτελοῦσιν εἰ μὴ μίαν καὶ μόνην. Θὰ εὐχαριστηθῇ ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος γέρων· διότι σε ἐλάτρευεν, Ἑλένη μου, καὶ σὺ ἠγάπας αὐτόν. Μήπως δέν σε ὠνόμαζεν ἐνίοτε θυγατέρα του; Ὢ; πρὸς τοῦτο ἀξίζει νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν προφητῶν.

Ὁ μαρκήσιος ὡμίλει χωρὶς διακοπῆς ἐπὶ ἓν ἤδη τέταρτον τῆς ὥρας, μεταχειριζόμενος ὅπως νικήσῃ τὰς ἀντιπαθείας τῆς θυγατρός του, ὅσην πανουργίαν, ὅσην ὑποκρισίαν, εἶχε διδαχθῆ ἐν τῇ σχολῇ τῆς κυρίας Βωμπέρ, ὅτε αἴφνης ἡ Ἑλένη, ἥτις εἶχε βαθμηδὸν ἀποσταθῆ τῶν βραχιόνων του, ἔφυγεν ἀπ' αὐτοῦ ἐλαφρὰ καὶ ταχεῖα ὡς πτηνόν. Ὁ μαρκήσιος ἔμεινε τότε κεχηνὼς πρὶν ἢ τελειώσῃ τὴν φράσιν του καὶ εἶδεν αὐτὴν τρέχουσαν ἐπὶ τῆς χλόης καὶ ἐξαφανιζομένην διὰ μέσου τῶν δένδρων.

Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ πολλὴν ὥραν παρηκολούθησεν αὐτὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν,—Μήπως, εἶπεν ἐπὶ τέλους, ἐγγίζων τὸ μέτωπόν του καὶ σκεπτόμενος, μήπως ἡ θυγάτηρ μου ἀγαπᾷ τὸν Οὐσσάρον; Νὰ τὸν νυμφευθῇ, ὑπομονή· ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ... Τί διάβολο!

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΟΥΔΑΣ

Σκιαγραφία.

Ἂν ἡ Ἤπειρος εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας εὐλογημένη χώρα ἡ παράγουσα ἐξόχως φιλοπάτριδας ἄνδρας, τὰ *Γραμμενοχώρια* εἶναι ἡ κώμη αὐτῆς, ἐφ' ἧς ἀναμφηρίστως μείζων ἔλαχε κλῆρος ἐκ τῆς θείας εὐλογίας. Κώμη προνομιοῦχος, γεννήσασα τοὺς Ζωσιμάδας, τοὺς Καπλάνας, τὸν Ἀσώπιον καὶ τῷ 1816 τὸν Ἀναστάσιον Γούδαν.

Ὁ βίος ἀνθρώπων τινῶν ὑπὸ τοσούτων πληροῦται ἀτυχιῶν, ὥστε ἀγνοεῖ τις τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ, τὴν ἐπιμονὴν τῆς τύχης διαρκῶς δεικνυούσης πρὸς αὐτοὺς δυσμένειαν, ἢ τὸ σθένος τῆς ψυχῆς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν θνητῶν τούτων, παλαιόντων δι' ὅλου τοῦ βίου πρὸς τὴν ἀκατάσχετον καταδρομήν, μὲ χριστιανικὸν μειδίαμα εἰς τὰ χείλη καὶ κελαινὴν πικρίαν εἰς τὴν καρδίαν. Μία τῶν ἰσχυρῶν τούτων φύσεων ὑπῆρξε καὶ ὁ Γούδας, οὐδ' ἐφ' ἅπαξ τοῦ βίου αὐτοῦ εὐνοηθείς, ἔστω καὶ διὰ παροδικοῦ τῆς τύχης μειδιάματος.

Παῖς ἔτι κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Σουλίου, ἐν ὑπαίθρῳ μετὰ τῆς οἰκογενείας του εὑρισκόμενος, ἐτάφη ζῶν ὑπὸ τὸ ἀνατιναχθὲν χῶμα ἐκ τοῦ παρὰ τὸ πλευρόν του πεσόντος ἐχθρικοῦ ὅλμου· καὶ ἄλλοτε, κατὰ τὴν μεγάλην τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἰωαννίνων πυρκαϊάν, μόλις ἐσώθη ἐκ τῶν φλογῶν. Ἰδοὺ αἱ πρῶται τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἀναμνήσεις! Καὶ ὅμως ἀμφοτέρας ταύτας οὐδέποτε ἐξίσωσε πρὸς τὴν ἐπικειμένην ἐκείνην συμφοράν, ἀφ' ἧς ἔσωσεν αὐτὸν ὁ ἀνάδοχός του Ἀγάπιος, ἡγούμενος τῆς μονῆς Λυκοστάνης. Ἐφοίτα εἰς τὸ σχολεῖον διακρινόμενος καὶ ἀριστεύων, ὅτε ὁ πατήρ του ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ὀφείλει νὰ ἑτοιμασθῇ ὅπως παρακολουθήσῃ ζωοέμπορον εἰς ὃν ἐξεμίσθωσεν ἤδη αὐτόν. Ὅσοι ᾐσθάνθησάν ποτε ἐντὸς αὐτῶν τὴν θέρμην φιλομαθείας ἀκατανικήτου, ἐκεῖνοι μόνον δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀπελπισίαν του, ὅταν ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους. Ἡ φωνή του ἐξέλιπε, καὶ εἷς λυγμὸς ἀναβὰς ἀπὸ βάθους τοῦ στήθους ἐξέπνευσε μεταξὺ τῶν χειλέων του ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ αὐστηροῦ βλέμματος τοῦ πατρός του. Ὀλολύζων κατέφυγε πρὸς τὸν ἀνάδοχόν του, ὅστις ἐκοπίασεν ἀληθῶς ὅπως πείσῃ τὸν πατέρα του ν' ἀφήσῃ τὸν Ἀναστάσιον ἐξακολουθοῦντα τὰς σπουδάς του, καὶ τὸ κατώρθωσε μόνον ὅταν ἐδήλωσεν ὅτι αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὴν δαπάνην τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἀπὸ μαθητοῦ τοῦ Γυμνασίου δεκαεννεαετὴς μόλις ὁ Γούδας εὑρέθη διδάσκαλος εἰς Καλαμπάκαν, καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας ὅπως σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν, εἰς ἧς τὴν σχολὴν καὶ ἐνεγράφη, μεθ' ὅλας τὰς προτροπὰς τοῦ μεγάλου διδασκάλου Γενναδίου ἐπιμένοντος νὰ σπουδάσῃ φιλολογίαν ἢ θεολογίαν. Ἐσπούδαζε, δεκαπέντε δραχμὰς μόλις δυνάμενος νὰ διαθέτῃ κατὰ μῆνα! Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, ἂν ἠδύνατο νὰ ἐξαργυρώσῃ πολλοστημόριον τῆς ἐπιμελείας του, τὸ ἀπομεῖναν θὰ ἐπήρκει καὶ πάλιν ὅπως τελείως σπουδάζῃ, καὶ τὸ ἐξαργυρωθὲν οὐδόλως θὰ ἐμείου τὸν περισυναγόμενον ἄμητον τῶν γνώσεων· ἀλλ' ἡ ἐπιμέλεια δὲν ἐξαργυροῦται, καὶ οὕτω ἐξηκολούθει ἀντιτασσόμενος εἰς τὰς στερήσεις μὲ τὰς δεκαπέντε δραχμάς του. Δὲν ἦτο ἐπιμέλεια τὸ κατέχον τὸν νέον αἴσθημα, ἀλλὰ πάθος πρὸς μάθησιν τηλικοῦτον, ὥστε ὅτε τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα εἶχε προσκληθῆ εἰς τὴν τράπεζαν εὐπόρου θείου του, παρουσιάσθη μετὰ ὥρας συνεσταλμένος καὶ ἀφοῦ ἤκουσε κατακλυσμὸν ἐπιπλήξεων διὰ τὴν βραδύτητά

Digitized by Google

του, ὡμολόγησεν ὅτι ἐλησμόνησε τὰς πρὸς τὸν στόμαχόν του ὑποχρεώσεις, αὐτὸς ὁ νηστεύσας τὸ κρέας πεντηκονθήμερον σχεδὸν, διότι τῷ ἔτυχε ἐκείνην τὴν ἡμέραν σπανιώτατον διὰ τὰς τότε Ἀθήνας εὕρημα, ἐφ' οὗ ἐνησχολήθη μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας. Καὶ ἐπειδὴ πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ περιεργείας ἐζήτουν τὰς λεπτομερείας, αὐτὸς ἀποθέτων τὴν περόνην ἀπήντησεν ἀφελῶς:

— Ἓν πτῶμα, ἀποκλειστικῶς ἀνῆκον εἰς ἐμὲ, ἐφ' οὗ εἰργαζόμην ἕως τώρα.

Ἰδοὺ διατί δὲν ἀπορεῖ τις ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος φοιτητὴς, ἀποτολμήσας ν' ἀναλάβῃ καθήκοντα βοηθοῦ παρὰ τῷ καθηγητῇ τῆς κλινικῆς ἐν τῷ νοσοκομείῳ Ἀθηνῶν καὶ ὁ πρῶτος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου μὲ βαθμὸν *ἄριστα*.

Ὁ Γούδας, ὡς νέος ἐπιστήμων, ἐρρίφθη μεθ' ὅλης τῆς νεανικῆς θερμότητος εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Διορισθεὶς στρατιωτικὸς ἰατρὸς παρῃτήθη σχεδὸν ἀμέσως, ὅπως ἀναλάβῃ ἰατρικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ τότε ἱδρυθέντι ἐν Φθιώτιδι γαλλικῷ σακχαροποιείῳ, καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Σκιάθῳ χολέρας. Ὅτε ἐνέσκηψεν ἐκεῖ αὕτη, πάντων σχεδὸν τῶν τότε ἰατρῶν προφασιζομένων, ὁ Γούδας ἀνεδέχθη τὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς Σκίαθον ἀποστολὴν, ἐν ᾗ τοσοῦτον διεκρίθη, ὥστε μόλις ἐπανελθὼν ἀπεστάλη εἰς Παρισίους πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδόν του ὁ Γούδας εἰσέρχεται εἰς νέαν περίοδον τοῦ βίου του, ἐν ᾗ διὰ μιᾶς ἀνέπτυξεν ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὸ σθένος τῆς ψυχῆς του. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ ὁρμητικὸς ἐπαναστάτης παλαίει διαρκῶς πρὸς τὸν φιλοπονώτατον ἐπιστήμονα, μέχρις οὗ ὁ δεύτερος καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώτου καίει τὰ ἰατρικὰ συγγράμματα, ὡς θυμίαμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Ἰδοὺ δὲ αἱ τελευταῖαι τοῦ ἰατροῦ περιπέτειαι.

Βραβεύεται δὶς εἰς τὸ Ἰωνίδειον ἰατρικὸν διαγώνισμα καὶ χρυσοδέσας τὰ ἐκτυπωθέντα πονήματα αὐτοῦ, παρουσιάζεται εἰς τὸν Ὄθωνα ἵνα τὰ προσφέρῃ. Ὁ βασιλεὺς δέχεται μὲν τὴν προσφορὰν, ἀλλὰ προκατειλημμένος ἴσως ἐναντίον τοῦ ἀξίου ἐπιστήμονος ἐκ δυσμενῶν εἰσηγήσεων ἀντιζήλων, ἐρωτᾷ αὐτὸν ἀποτόμως·

— Πόθεν εἶσθε;

Δὲν εἶχε τελειώσει ὁ Γούδας τὴν ἀπάντησιν: *ἐξ Ἠπείρου*, καὶ ἀμέσως·

— Εἶνε περίεργον, τῷ λέγει, πῶς ὅλοι θέλετε ν' ἀποκατασταθῆτε εἰς Ἀθήνας καὶ δὲν πηγαίνετε εἰς τὴν πατρίδα σας.

Ἐκ τῆς ἀμέσως λήξάσης συνεντεύξεως μετὰ τοῦ ἡγεμόνος, ὁ Γούδας ἀπῆλθε μὲ πικρίαν κοχλάζουσαν ἐντὸς αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ἀναλογισθῇ τις, ὅτι, ἀνὴρ φιλόπατρις, ὡς αὐτὸς λατρεύων τὴν μεγάλην ἰδέαν, ἐσχημάτισε πεποίθησιν ὅτι ὁ Ὄθων δι' ἀστόχων ἐπαναστατικῶν ὑποκινήσεων ἔβλαπτε τὴν ἱερὰν ἰδέαν, ὅτι δὲ ἡ πεποίθησίς του αὕτη ὁσημέραι ῥιζοβολοῦσα ἐντὸς αὐτοῦ παρίστα τὸν Ὄθωνα πρὸ τῶν ὀμμάτων του ὡς προδότην, θὰ ἐννοήσῃ πῶς ἡ πικρία ἐκείνη δὲν ἤργησε νὰ μεταβληθῇ εἰς πεῖσμον μῖσος ἐναντίον τοῦ γόνου τῶν Βιτελσβάχων. Οὕτως ἐμορφώθη ὁ ἀκάθεκτος ἐπαναστάτης, φανεὶς πρὸς στιγμὴν τελευταίαν ὡς ἰατρὸς ἐν καιρῷ τῆς χολέρας, ὅτε ἀναδεχθεὶς ὑπηρεσίαν ἰατροῦ ἐν Πειραιεῖ ἔδειξεν ἀδαμαντίνην αὐταπάρνησιν, οὐδεμίαν λαβὼν, μόνος αὐτὸς τότε, ἠθικὴν ἀμοιβήν.

Ὁ ἰατρικός του βίος, ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων, κλείει σχεδὸν μὲ τὴν ἔκδοσιν τῆς *Ἰατρικῆς Μελίσσης* καὶ τῆς *Μελίσσης τῶν Ἀθηνῶν*, ἀρίστων τῆς ἐποχῆς περιοδικῶν, καὶ μὲ τὴν συγγραφὴν ἐπιστημονικῶν τινων μονογραφιῶν μεταφρασθεισῶν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Ὁ ἰατρὸς ἤδη ὑπέκυψεν ὁριστικῶς καὶ ἀνεφάνη ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ὁρμῇ ὁ ἐπαναστάτης.

Ἡ πρώτη ἐμφάνισίς του ἐγένετο ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ἑορτὴν, ἥτις τοσοῦτον σφοδρῶς ἐπολεμήθη, ὥστε ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ παρελληλίζοντο οἱ στολίζοντες τὰς ἁψῖδας κλάδοι μυρσίνης πρὸς τοὺς κρύψαντας τὸ πάλαι τὰ ξίφη τοῦ Ἁρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος. Ἑσπέραν δέ τινα ἐκ τῶν τῆς ἑορτῆς, ἀκούσας ὁ Γούδας, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φαρμακολογίας Ν. Κωστῆ, τὸν Φίλιππον Ἰωάννου, θερμότατον βασιλόφρονα, λέγοντα περὶ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, ὅτι ἦν ἔργον ἀπελπισίας, καὶ ἐν γένει ψυχρῶς κρίνοντα τὸν ἀγῶνα καὶ ψυχρότερον περὶ αὐτοῦ ὁμιλοῦντα, ἐξήφθη τοσοῦτον, ὥστε τὴν ἐπομένην ἐδημοσίευσεν ἀκόμψους μὲν καὶ ἀτέχνους, ἀλλὰ δριμεῖς στίχους, ἐπιγραφομένους *τὰ μοιρολόγια τοῦ Σουλιώτου*. Καὶ ἀπὸ τῶν στίχων τούτων ὡς ἀπὸ κορυφῆς ἀφεθεὶς εἰσῆλθε μεθ' ὁρμῆς εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα. Ἐρρίφθη μετὰ σφοδρότητος εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1860 συνελήφθη δι' ἄρθρον του ἐν τῇ *Ἀνεξαρτησίᾳ*. Τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν.

Ἐν τῇ φυλακῇ ἠσθένησε καὶ ἐζήτησε νὰ τῷ ἐπιτραπῇ νὰ νοσηλευθῇ ἔν τινι ἐξοχικῇ του οἰκίᾳ φυλασσόμενος. Ἀλλ' ἤδη εἶχεν ἀρχίσει καὶ τὸ πεῖσμα τοῦ Ὄθωνος ὅστις ἀπηγόρευε μὲν νὰ γείνῃ τοῦτο, ἀπῄτει δὲ νὰ κάμῃ αἴτησιν χάριτος ὁ Γούδας καὶ ὑπέσχετο νὰ τῷ παράσχῃ προθύμως τοιαύτην. Προβαίνων δὲ περαιτέρω εἰς τὰς ὑποσχέσεις ὁ πείσμων ἡγεμὼν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ ταπεινούμενον τὸν ἀτίθασσον Ἠπειρώτην, ἔστειλε πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενοῦντος πολιτικοῦ καταδίκου τοὺς ἰατροὺς Ρέζερ καὶ Ι. Θεοφιλᾶν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τῷ εἴπωσιν ὅτι, ὄχι μόνον χάριν θὰ τῷ ἔδιδεν ἐὰν ἐζήτει τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ καθηγητοῦ Λευκία κε-

Digitized by Google

νωθεῖσαν ἕδραν τοῦ καθηγητοῦ τῆς γενικῆς νοσολογίας, θὰ διώριζεν αὐτόν. Ἀλλ' εἰς τὸ ἡγεμονικὸν πεῖσμα ἀντετάχθη τὸ τοῦ δεσμώτου, ὅςις μεθ' ὅλας τὰς ὑπὲρ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀναφορὰς τῶν κατοίκων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ τὴν σύστασιν τῶν ἐνόρκων, ἀπέτισε πλήρη τὴν ποινήν του ἐν ταῖς φυλακαῖς, ὁπόθεν ἐξηκολούθει ἀνησυχῶν τὴν βασιλείαν δι' ἄρθρων καὶ φυλλαδίων, εἰς ἑνὸς τῶν ὁποίων τὴν ἔκδοσιν ἐν Ζακύνθῳ, ἐπεστάτησεν ὁ γνωστότατος παρ' ἡμῖν βιβλιοπώλης κ. Ν. Νάκης ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ μεταβάς.

Μόλις ἐξῆλθε τῶν φυλακῶν ἐγένετο εἷς τῶν κυριωτέρων τῆς συνωμοσίας παραγόντων. Ἡ οἰκία αὐτοῦ ἦν ἐπαναστατικὸν κέντρον, ἐν ᾧ φανερῶς συνεζητεῖτο ἡ κατάλυσις τῆς βασιλείας καὶ ἐγίνοντο αἱ μετὰ τῶν ἐν Ναυπλίῳ ὁμοφρόνων συνεννοήσεις. Ὁ τότε ἐν τῷ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ νοσηλευόμενος κ. Δ. Γρίβας, καίπερ εἰς προφυλάκισιν διατελῶν ἕνεκα ἐπαναστατικῆς προπόσεώς του, συνηντᾶτο ἐκεῖ καθ' ἑσπέραν μετὰ τῶν συνωμοτῶν, καὶ ὁ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σοῦτζος συμπορευόμενος ἐκεῖ συνεζήτει μεγαλοφώνως περὶ τῆς ἐξώσεως τοῦ *κοπρωνύμου*, ὡς ἐν τῇ ἐπαναςατικῇ του ἐξάψει ὠνόμαζε τὸν Ὄθωνα, καὶ ὡμίλει περὶ τῶν τοιούτων ὑψηλῇ τῇ φωνῇ, ὡς ἐκ τῆς βαρηκοΐας νομίζων ὅτι δὲν ἀκούεται ὑπὸ τῶν ἄλλων. Διέχυνε δὲ τὸν τρόμον μὲ τὰς φωνάς του εἰς τοὺς ἀκούοντας.

Ὁ Γούδας ὑπεκίνησε τότε ἐπαναςατικόν τι κίνημα συναγείρας ἔξω τῆς πόλεως χωρικοὺς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ τεθεὶς αὐτὸς ἐπὶ κεφαλῆς δι' ἔλλειψιν εἰδικοῦ ἀρχηγοῦ. Ἀλλὰ τὸ κίνημα ἀπέτυχε, καὶ τὴν νύκτα τῆς 3 Μαρτίου 1862, τέσσαρας σχεδὸν μῆνας μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του, περιεκυκλώθη ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὅπως συλληφθῇ καὶ φυλακισθῇ ἐκ νέου. Ἐκρύβη τότε εἰς ὑπόγειον λάκκον ἐν τῇ αὐλῇ του ὑπάρχοντα καὶ μετὰ δεκάωρον ἐντὸς αὐτοῦ διαμονὴν καὶ ἰσόχρονον ματαίαν τῆς εἰσαγγελίας κατ' οἶκον ἔρευναν, ἐξῆλθε, καὶ μετημφιεσμένος κατέφυγε παρὰ τῷ τότε προξένῳ τῆς Ἱσπανίας Τάκ, ὅστις καὶ ἐφυγάδευσεν αὐτὸν ἐντὸς ἁμάξης εἰς Πειραιᾶ, ὅπου ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς ναυαρχίδος *Ἄρης* τῇ συστάσει τοῦ τότε πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας Οὐάϊς, ἐφοδιάσαντος αὐτὸν μὲ ἀγγλικὸν διαβατήριον καὶ συστήσαντος τὸν πολιτικὸν πρόσφυγα ὡς ἄγγλον ὑπήκοον τῷ **Fouchard**, πλοιάρχῳ τοῦ εἰς Σμύρνην ἀπερχομένου γαλλικοῦ ταχυδρομικοῦ «**Orondi**», ἐφ' οὗ ὁ Γούδας ἔφθασεν ἐλεύθερος εἰς Σμύρνην.

Μέχρι τοῦ εἰς Σμύρνην κατάπλου τὸ ταξείδιον δὲν ὑπῆρξεν ἄμικτον περιπετειῶν. Διότι μόλις προσήγγισεν εἰς Σῦρον τὸ γαλλικὸν ἀτμόπλοιον καὶ εὐθέως λέμβοι τοῦ ἐκεῖ ἕνεκα τῆς ἐξάψεως τῶν πνευμάτων σταθμεύοντος ἀτμοδρόμωνος *Ἑλλάδος*, φέρουσαι τὰς ἁρμοδίους ἀρχάς, περιεκύκλωσαν τὸ σκάφος, ὁ δὲ εἰσαγγελεὺς ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μετὰ τοῦ Γάλλου προξένου, ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Γούδα. Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος **Fouchard** ἠρνήθη ἀπολύτως νὰ παραδώσῃ αὐτόν, πολλοὺς προβάλλων λόγους καὶ ἐπιδεικνύων τὸ ἀλεξιτήριον τοῦ Οὐάϊς, τὸ ἀγγλικὸν διαβατήριον. Ἐκείνων δ' ἐπιμενόντων, ὁ Γάλλος ἠρνήθη σφοδρότερον καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἂν ἐγίνετο ἀπόπειρά τις ἵνα τὸν συλλάβωσιν, οὗτος ἐσκόπει ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν βίαν διὰ τῆς βίας*. Ἡ διαγωγὴ τοῦ Γάλλου πλοιάρχου διήγειρε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Συρίων, οἵτινες ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν ἐπλήρωσαν τὸ κατάςρωμα τοῦ «**Orondi**» ἐξ ἀνθοδεσμῶν. Εἰς Σμύρνην δὲ ὁ **Fouchard** εὗρεν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, ἥτις ἐδωρήσατο αὐτῷ εἰς ἀνάμνησιν πολύτιμον ξῖφος.

Ἐν τῇ δούλῃ τῆς Ἰωνίας νύμφῃ ὁ Γούδας ἀνέπνευσεν ἀέρα ἐλευθερίας. Καὶ ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ μετὰ ἕνα μῆνα οἱ προγεγραμμένοι τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως, οὗτος ἐδημοσίευσε τὸ *ὑπόμνημα τῶν ἐξορίστων*, ὅπερ κυκλοφορῆσαν ἐνταῦθα, ἐκίνησε καὶ πάλιν τὴν κατ' αὐτοῦ σταυροφορίαν, ἥτις τοσοῦτον ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς Σμύρνης, ὥστε προσκαλέσας αὐτὸν προέβαλλε τὸ δίλημμα ἢ νὰ ἐκλέξῃ ὡς τόπον διαμονῆς του τὸ Ἰκόνιον ἢ ν' ἀπέλθῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Γούδας ἐδέχθη τὸ δεύτερον καὶ ἰδοὺ πῶς ἐφάνη περιτρέχων τὴν Ἑσπερίαν καὶ βολιδοσκοπῶν τὰς διαθέσεις τῶν ἡγεμονοπαίδων περὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ μήπω χηρεύσαντος ἑλληνικοῦ στέμματος.

Εὑρισκόμενος ἐν Λονδίνῳ ἔλαβε τηλεγράφημα τοῦ στρατηγοῦ Καλλέργη, πρεσβευτοῦ τότε ἐν Παρισίοις, ἀγγέλλοντος αὐτῷ τὴν μεταβολὴν τῆς 10 Ὀκτωβρίου. Ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ καὶ μόλις ἀφικόμενος εἰς Παρισίους εὗρε τὸν Καλλέργην ἀναμένοντα αὐτόν. Οἱ δύο μεγαλοϊδεάται ἐχαιρετίσθησαν ἐγκαρδίως.

— Προσπαθήσατε, τῷ εἶπεν ὁ στρατηγός, νὰ διατηρηθῇ ἡ τάξις ἐν Ἑλλάδι, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων ἀδελφῶν μας, ἂν οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς θελήσωσι νὰ μᾶς ἐπιβάλωσι καὶ πάλιν τὴν πολυδάπανον βασιλείαν εἰς τόσῳ μικρὸν κράτος.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας ὁ Γούδας, ἀποποιηθεὶς νὰ εἰσέλθῃ ἐπαναστατικῷ δικαιώματι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὡς καθηγητὴς καί τοι πολυάριθμοι φοιτηταὶ διεδήλωσαν ὑπὸ τὴν οἰκίαν του τὴν ἐπιθυμίαν των ταύτην, συνέστησε τὸν σύλλογον τοῦ *Ἐθνικοῦ φρονήματος* καὶ πρόεδρος αὐτοῦ γενόμενος ἐξέδοτο ὁμώνυμον τῷ συλλόγῳ ἐφημερίδα. Ὅταν δὲ συνεκλήθη ὁ λαὸς πρὸς ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων, μὴ ἀποδεχθεὶς τὴν ἐκ Σμύρνης προταθεῖσαν αὐτῷ ὑποψηφιότητα, ἐξετέθη ὡς ὑποψήφιος πληρεξούσιος ἐν Ἀθήναις. Ἀλλὰ τότε ἀκόμη ἡ ψηφοφορία ἐνηργεῖτο διὰ ψη-

* Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐν λεπτομερείᾳ διηγεῖται ἐν τοῖς ἀνεκδότοις ἀπομνημονεύμασί του ὁ ἀείμνηστος Α. Παλάσκας, κυβερνήτης τῆς «Ἑλλάδος» τότε.

φοδελτίων, καὶ ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ ἐξήρχετο ἐκ τῆς κάλπης ἁγνή, ἀναλόγως τῆς ἁγνότητος τῶν χειρῶν τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν διαλογήν, καὶ οὕτω ἡ ἀγάπη τῶν ἐκλογέων ἐναποτιθεμένη ἐπὶ μικροῦ φύλλου χάρτου ἐντὸς τῆς κάλπης, ἐπνίγετο ἐκεῖ ἐξ ἀσφυξίας, ἂν μὴ ἤρχετο εἰς βοήθειάν της ἡ ἀγάπη τῶν ψηφολεκτῶν. Μὴ ἀπολαύων λοιπὸν τῆς εὐνοίας τῶν τελευταίων τούτων ὁ Γούδας, ἔμεινεν ἔξω τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ὁ μετέπειτα βίος του εἶναι σειρὰ ἀποτυχιῶν εἰς διαφόρους ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς ἃς ἐπεδόθη· διότι παρ' ἡμῖν, ὅπου ὅλοι οἱ Ἕλληνες φρονοῦσιν ὅτι δὲν εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου ὅταν δὲν εἶναι ἴσοι καὶ ἐνώπιον προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, καὶ ὅπου ἡ καθ' ἑσπέραν παρουσία εἰς τὰς πολιτικὰς αἰθούσας, μικραί τινες ἀφοσιώσεις, μία διατριβή, ἓν ἀρθρίδιον, ὀλίγαι ἀσήμαντοι ἐκδουλεύσεις καὶ ἀρκεταὶ ταπεινώσεις ἀποτελοῦσιν ἀναφαίρετον τίτλον δι' ὁποιανδήποτε δημοσίαν θέσιν ἢ τιμητικὸν ἀξίωμα, ὁ Γούδας ἀπετέλει μίαν τῶν σπανίων ἐξαιρέσεων μὴ ἀνεχόμενος ὅλην ταύτην τὴν σειρὰν τοῦ μαρτυρίου, ὅπως καρπωθῇ ἐδάφιόν τι τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἢ κοσμήσῃ τὴν κομβιοδόχην του διὰ κυανολεύκου ταινίας.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ἰδιώτης εἰς οὐδεμίαν περίστασιν τῆς πατρίδος ἔπαυσε τὰ καλὰ συμβουλεύων διὰ τῆς δημοσιότητος, διὸ καὶ ὅτε κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, μόλις ἐσώθη ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἰγνατιέφ, ὁ ἀρχαῖος ὀπαδὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις ῥωσσικοῦ κόμματος, ὀνομασθεὶς ὑπ' ἐκείνου ἰατρὸς τῆς πρεσβείας καὶ φυγαδευθεὶς εἶτα, τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς μετ' ἐπιμονῆς διωκούσης τὸν συγγραφέα τοῦ δημοσιεύματος *Ἀνατολὴ καὶ Δύσις*.

Ἔκτοτε ὅλη ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἀκατάσχετος φιλοπονία του συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν *Παραλλήλων Βίων*, ὧν ἐξέδωκε μὲν ὀκτὼ τόμους ὀγκώδεις, κατέλιπε δὲ ἄλλους τέσσαρας ἀνεκδότους. Εἶχε λατρεύσει τοσοῦτον τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ὥστε περισυνήγαγε πᾶσαν περὶ αὐτοῦ λεπτομέρειαν καὶ τὴν ἐναπέθηκεν εἰς τοὺς βίους τούτους τῶν διαπρεψάντων ἐν αὐτῷ ἀνδρῶν, φρονῶν, ὅτι ἡ ἀπεικόνισις τῶν μεγάλων πράξεων τῶν ἡμιθέων ἐκείνων ἤθελε φρονηματίσει πρὸς μεγάλα καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπιγιγνομένους. Ἡ ἐργασία του αὕτη θὰ ἐπισύρῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ μετὰ ἔτη μέλλοντος νὰ συγγράψῃ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἔζησε, πρὸς ἕνα σκοπὸν μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἀφιερῶν τὰς συμβουλὰς καὶ ἐνεργείας του, ἕνα πόθον τρέφων ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ μίαν ἐλπίδα βαυκαλίζων ἐν τῇ διανοίᾳ του· *νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα μεγάλην καὶ ἐλευθέραν πᾶσαν*. Καὶ ὅταν μέχρις ἐκπνοῆς ὡμίλει περὶ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ὀνείρου, εἰς τὸν σπινθηρίζοντα ὀφθαλμόν του διεχύνετο παράδοξος λάμψις. Ἀλλ' ἀπέθανε πρὶν οἱ πόθοι αὐτοῦ πληρωθῶσι, συμπαρασύρας τὸ παράπονόν του εἰς τὸν τάφον του. Ἀπέθανε σχεδὸν λησμονημένος ὁ φιλόπατρις ἀνήρ, περὶ οὗ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὀνειρευθεὶς νέαν ἐθνικὴν ἐποχὴν μεγαλουργόν, καὶ ποθῶν νὰ ἴδῃ ταύτην τελείως πραγματουμένην, ἠνάλωσε τὸν βίον ἀφοσιούμενος καὶ προτρέπων εἰς ἔργα μεγάλα. Ρ.

ΕΚΟΥΣΙΟΙ ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐδωρήσατο ἡ φύσις ἐντελέστατον σῶμα· συμμετρία ἐν τῇ ἐξωτερικῇ μορφῇ καὶ ἁρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων ἀπαντῶσι παρ' αὐτῷ πολλῷ μᾶλλον ἢ παρὰ τοῖς λοιποῖς ζῴοις. Ἐὰν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶνε καλῶς ὠργανωμένον, καὶ ἐὰν ἀφίκετο ἄνευ σπουδαίας διαταράξεως εἰς τὴν ἐντελῆ αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, περιέχει τόσον δυνάμεως ὥστε νὰ ἀνθίσταται εἰς πλείστας ἐπιβλαβεῖς ἐπενεργείας τῆς φύσεως.

Παραδόξως ὅμως ἐνυπάρχει εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἰδιόρρυθμός τις τάσις πρὸς βελτίωσιν τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῷ δοθέντων ὡραίων χρωμάτων καὶ μορφῶν, καὶ ἀντικατάστασιν τούτων διὰ διαφόρων μέσων. Πλείστας τῶν παραλλαγῶν τούτων, πρὸ πάντων ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς μέλη τινὰ τοῦ σώματος, ἐπιδιώκει μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς καὶ τηλικαύτης ἐντάσεως, ὥστε δι' αὐτῶν ἐπιφέρει τὴν διὰ παντὸς τοῦ βίου κάκωσιν τῆς ὑγείας του, τοῦ ὑψίστου τούτου ἀγαθοῦ. Ἐπὶ παντὸς μέλους τοῦ σώματος ἐπεχείρησεν ὁ μεμψίμοιρος ἄνθρωπος παραλλαγάς· οὐδεμία χώρα τοῦ σώματος ἔμεινε τῶν προσβολῶν αὐτοῦ ἀπηλλαγμένη· ἀπὸ τοῦ χρώματος τοῦ δέρματος ἀρχόμενος τὰς βεβηλώσεις αὐτοῦ βαίνει ἐπὶ τὴν κεφαλήν, θώρακα, χεῖρας καὶ πόδας.

Α'. Παραμορφώσεις τοῦ δέρματος.

Ἡ εἰς ἑκάστην ἀνθρωπίνην φυλὴν ἰδία μονότονος χροιὰ φαίνεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀδικία, μὴ δυνάμενον ἄνευ αἰσθήματος φθόνου νὰ βλέπῃ περὶ αὐτὸν τὰ ὡραῖα χρώματα τῶν λεπίων τῶν ἑρπετῶν, τὸ ποικιλόχρουν πτέρωμα τῶν πτηνῶν, καὶ τὰ κομψὰ σχήματα τῶν δορῶν πλείστων μαστοφόρων. Ὅπως κατὰ τοῦτο μὴ ὑπερακοντίζηται, καὶ ὅπως ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψίν του, προσφεύγει εἰς χρωματιστικὰ μέσα παντοίου εἴδους καὶ καταποικίλλει τὸ δέρμα του διὰ λαμπρῶν γραμμῶν καὶ ἀπειροκάλων σχημάτων. Οὕτω οἱ Ἰνδοὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς, μεταβαίνοντες εἰς τὸν χορὸν ἐπιχρωννύουσι τὸ πλεῖστον τοῦ σώματός των διὰ τῆς ἐρυθρᾶς ὤχρας, δαπανῶντες πρὸς τοῦτο τέσσαρας μέχρις ἓξ ὥρας. Ἐν Ἀφρικῇ οἱ ἰθαγενεῖς ἐπιχρίουσι τὸ δέρμα τοῦ ὅλου σώματος αὐτῶν διὰ βουτύρου, ὅπως γείνωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν στιλπνότεροι, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ νεάνιδες αὐτῶν στολίζουσι τὰς παρειάς, ῥῖνα καὶ τρίχας δι' ἐρυθρῶν χρωμάτων, εἰς ἃ πρὸς ἐντε-

Digitized by Google

λεστέραν διατήρησιν βούτυρον ἐπιπροστίθεται. Αἱ αἰθίοπες τῶν ὀχθῶν τῆς Sierra Leone φέρουσι κυανᾶς, λευκὰς καὶ ἐρυθρὰς γραμμὰς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ μὴ ὑπὸ ἐνδυμάτων κεκαλυμμένα μέλη τοῦ σώματος. Οἱ Spix καὶ Martins διηγοῦνται ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς τῶν δασῶν τῆς Tabatinga ἐπιχρωννύουσι μόνον τὸ μέτωπον μὲ ἐρυθρὰ καὶ μέλανα χρώματα, τοῦτο δὲ διότι τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ προσώπου εἰσὶ τετρημένα καὶ μὲ ἀκάνθας καὶ πτερὰ ἐστολισμένα.

Παρὰ πᾶσιν ἔτι τοῖς ἀσιατικοῖς λαοῖς ἡ χρῶσις τοῦ σώματος εἶνε ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν χρήσει, ὡς καὶ ἐν Neuseeland καὶ ἐπὶ τῶν *Νήσων τῆς φιλίας*. Ἐνῷ οἱ λαοὶ τῶν ζωνῶν τούτων συνήθως τὸ δέρμα αὐτῶν ποικίλοις χρώμασι ἐπιχρωννύουσι. Οἱ Ὀττεντότται μεταχειρίζονται πρὸς καλλωπισμὸν τὸν ξανθὸν χυμὸν εὐώδους φυτοῦ. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰαπωνίας παρασκευάζουσιν ἐρυθρά, πράσινα καὶ κυανᾶ χρώματα, ὅπως τὰ χείλη καὶ ἄλλα τοῦ σώματος μέρη διὰ γραμμῶν καὶ σχημάτων ὡραΐσωσιν. Ἐν Αὐστραλίᾳ οἱ ἰθαγενεῖς μεταχειρίζονται ὤχραν, τίτανον καὶ ἄνθρακα, ὅπως δι' αὐτῶν χρωματίσωσι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς τρίχας, ἐν δὲ ἐπισήμοις περιπτώσεσι καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος.

Διὰ τοῦ διαφόρου τρόπου τῆς χρώσεως τοῦ σώματος ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν Tiedemann οὐχὶ μόνον ἡ διαφορὰ τῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔκτακτον γεγονὸς δι' ὃν αὕτη γίγνεται λόγου χάριν, αὕτη παραλλάσσει ἑκάστοτε προκειμένου περὶ χοροῦ, ἀγῶνος, θλιβερῶν ἢ χαροποιῶν γεγονότων.

Περὶ τῶν ματαιοδόξων Αἰγυπτίων γυναικῶν γιγνώσκομεν ἤδη ὅτι αὗται εἶχον τὸ ἔθος νὰ ἐπιπάσσωσι ὀφρῦς καὶ βλέφαρα διὰ μελαίνης κόνεως ὅπως οἱ ὀφθαλμοὶ των λάβωσι ζωηροτέραν ἔκφρασιν, ἔθος ὅπερ, ὡς φαίνεται, σήμερον διατηρεῖται μόνον παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἠθοποιοῖς.

Οὐχ ἧττον ἐν χρήσει ἦτο τὸ ψιμμυθιοῦσθαι παρὰ ταῖς Ἑλληνίσι, Ῥωμαίαις καὶ Γερμανίσι. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ χωρίου τινὸς τῆς Λυσιστράτης τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐν ᾧ ἡ Καλονίκη ὁμιλεῖ οὐ μόνον περὶ ψιμμυθίων, ἀλλὰ καὶ ἐπισυρομένων ἐσθήτων καὶ ὑποδημάτων τοῦ συρμοῦ. Ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν ἐθίμων τούτων δυνάμεθα μάλιστα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ μέχρις ὥρας χρήσις τῶν τριῶν τούτων τοῦ καλλωπισμοῦ εἰδῶν εἶνε τὸ προϊὸν κληρονομηθεισῶν ἕξεων.

Ἡ ἐπὶ βραχὺ διατήρησις τῶν χρωστικῶν ὑλῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐπιχρωννυομένων, ἦτο πιθανώτατον ἡ αἰτία τῶν ἀποπειρῶν ὅπως εἰσαγάγωσι ἐρυθρά, κυανᾶ καὶ ἄλλα καλλωπιστικὰ μέσα εἰς αὐτὸ τὸ δέρμα. Καὶ τοῦτο ἐπέτυχε. Τὸ δέρμα διορύσσεται διὰ μεταλλικῆς βελόνης, ἤ, ἐν ἐλλείψει ταύτης, δι' ὀστρέου, αἰχμηροῦ ὀστοῦ πτηνοῦ, ἀκάνθης φυτοῦ, ἢ ἀκάνθης ἰχθύος, καὶ μετὰ τοῦτο τὰ πεπληγωμένα μέρη ἐντρίβονται μὲ χρωστικὰς οὐσίας ἐν διαλύσει· αὗται εἰσχωροῦσιν εἰς τὰ βαθύτερα τοῦ δέρματος στρώματα, ὅπου ὀλίγιστα παραλασσόμενα ἐμμένουσι καθ' ὅλον τὸν βίον. Ἡ ἐπώδυνος αὕτη ἐγχείρισις ὀνομάζεται τὸ στίζειν (tattuiren). Ἔκπαλαι εἶνε θαυμαστὸν τὸ ποικίλον καὶ τὸ ἄφθονον τῶν εἰκόνων ἐπὶ τοῦ δέρματος· αἱ ἡρωϊκαὶ πράξεις ὡς καὶ αἱ τῶν κοινωνικῶν τάξεων διαφοραὶ καθορῶνται ἐν τοῖς διαφόροις σχήμασιν. Ἐν Ἰνδίᾳ ἄρχεται τὸ στίζειν ἐν τῷ ὀγδόῳ ἔτει τῆς ἡλικίας καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ. Τὰ σχήματα ἅτινα παράγονται παριστάνουσι ἀραβικοὺς ἀριθμούς, λέοντας, τίγρεις, μυθώδη πτηνὰ καὶ δαίμονας. Εἰς τὰς γυναῖκας δὲν ἐπιτρέπεται τὸ στίζειν ἐν τοσαύτῃ ἐντάσει ἐν ὅσῃ εἰς τοὺς ἄνδρας· πρὸς τούτοις ἐπιβάλλονται αὐταῖς ὡρισμένα τοῦ σώματος μέρη. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς μεταχειρίζονται τέσσαρας διαφόρους χρωστικὰς ὕλας ἤτοι μέλαιναν, κυανῆν, ἐρυθρὰν καὶ κιτρίνην. Ἐκτὸς τῶν εἰκόνων τῶν φυτῶν, ἑρπετῶν καὶ πτηνῶν, παρίστανται αἱ περίεργοι μορφαὶ τῶν φυλάκων αὐτῶν ἀγγέλων. Οὕτω π. χ. ἐπὶ τοῦ σώματος γέροντος μάγου τοῦ παρουσιάζεται συμβολικοῖς σχήμασιν ἅπας ὁ βίος αὐτοῦ. Παρὰ τοῖς Ἐσκιμώοις στολίζουσιν αἱ μητέρες τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ δι' ἐστιγμένων σχημάτων κατὰ τὸ μέτωπον, τὰς σιαγῶνας, τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας. Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀφρικῇ τὸ στίζειν εἶνε λίαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἰθαγενέσι. Σχεδὸν ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τῶν ποδῶν ἔχουσι διαφόρους μορφάς.

Καὶ παρ' ἡμῖν τὸ ἔθιμον τοῦτο δὲν εἶνε ἔκτακτον· οἱ ἡμέτεροι ἐργάται καὶ στρατιῶται φέρουσιν εἰκόνας, ὀνόματα καὶ ἡμερομηνίας κατὰ τὸ στῆθος καὶ τοὺς βραχίονας, ἃς παρήγαγον διὰ τρήσεων καὶ ἐντρίψεων κυανῶν καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων. Τινὲς τῶν πρὸς τὸ στίζειν καταλλήλων χρωματιστικῶν ὑλῶν, ὡς φαίνεται, δὲν ἐπιφέρουσι διαπρεπῆ τινα ἐπενέργειαν καὶ ἕνεκα τούτου οἱ κάτοικοι τῆς νέας Ὁλλανδίας, οἱ Ἀφρικανοὶ καὶ οἱ νότιοι Ἀμερικανοὶ ἐπενεργοῦσι οὐλὰς τοῦ δέρματος ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, σκοποῦντες ὅπως ἐν αὐταῖς φέρουσιν ἀλλόκοτα καὶ διακριτικὰ σημεῖα. Οἱ Αἰθίοπες τῆς Μοζαμβικῆς κοσμοῦσι τὸ πρόσωπον διὰ διαφόρων, ἀλλὰ καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν καὶ μορφήν, τομῶν, αἵτινες παρὰ ταῖς διαφόροις φυλαῖς κατὰ τὴν τάξιν διαφέρουσιν. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς οἱ Dunkas ἐπιφέρουσι τὰς οὐλὰς ταύτας ἐπὶ πολλῶν μερῶν τοῦ σώματος, ἀφ' ἑτέρου οἱ Μάκουας περιορίζουσι ταῦτα εἰς τὸ μέτωπον, ῥῖνα καὶ σιαγόνα, ἐκεῖθεν αὐτὰς φέροντες ἐπὶ τοῦ ὅλου προσώπου. Φυλαί τινες ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας διὰ μεγάλων τραυμάτων γενομένων δι' ὀστρέων κατὰ τὸ δέρμα τοῦ θώρακος καὶ τῆς κοιλίας, κατορθοῦσι νὰ σχηματίσωσι τρεῖς μεγάλας οὐλάς, αἵτινες

Digitized by Google

ἅμα ἀποτελεσθῇ ἡ ἴασις, ὑψοῦνται ἐν εἴδει ἀναγλύφου, οἱ δὲ Ἀτιμβόκα ἐν Ἀφρικῇ διὰ παρατεταμένων ὡσαύτως πληγῶν ἐπιφέρουσι τὸν σχηματισμὸν μικρῶν ὄγκων ἐπὶ τοῦ προσώπου, ὥστε φαίνονται οἱονεὶ δι' ἀκροχορδόνων καὶ ἰόνθων. Αἱ νεάνιδες ἀποκτῶσι διὰ τούτου ὄψιν δυσειδεστάτην καὶ γραίαις ἰδίαν. Εἰς τὰ δάση τῆς Ταβντίγγα ἐν νοτίῳ Ἀμερικῇ, ἐπιφέρουσιν οἱ ἄνδρες πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐφ' ἑαυτῶν ἰσχύος βαθείας τομὰς ἐν τοῖς βραχίοσι. Ἐπίσης ὅπως καταστήσωσι δυσχερεστέραν τὴν κλοπὴν τῶν παίδων οἱ ἐν Μέκκᾳ ἐπενεργοῦσι τρεῖς μακρὰς οὐλὰς κατὰ τὰς παρειὰς καὶ τοὺς κροτάφους.

Ἐν Μονάχῳ. ΑΒΙΚΕΝΝΑΣ.

Τεχνητὴ κατασκευὴ ἀληθῶν

ΑΔΑΜΑΝΤΩΝ

Ὁ ἀδάμας ὀφείλει εἰς τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας τὴν ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων ἐν τῇ κοσμητικῇ χρῆσιν αὐτοῦ. Τὸ ἰδιοφυὲς καὶ ἡ κεκρυσταλλωμένη μορφὴ παρέχουσιν αὐτῷ τὸ πλεονέκτημα τῆς μοναδικῆς τοῦ φωτὸς διαθλάσεως· ἡ δὲ σπάνις κατέστησεν αὐτὸν τὸ πολυτιμώτατον πρὸς κόσμον ἀντικείμενον.

Ἡ χημικὴ αὐτοῦ σύστασις ἦτον ἄγνωστος μέχρι τοῦ 1770. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐθεωρήθη ὁ ἀδάμας ὡς σῶμα παρόμοιον τῷ χάλικι. Ὁ Bergman, διάσημος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χημικός, ἐρευνήσας καὶ μὴ εὑρὼν ἐν αὐτῷ τὰ συστατικὰ τοῦ χάλικος, ἐδέχθη ὡς κύριον αὐτοῦ συστατικὸν οὐσίαν τινά, ἣν ἐκάλεσεν *εὐγενῆ γῆν*, Terra nobilis. Τὸ καύσιμον αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀκατόρθωτον, καθ' ὅτι ὁ Kunkel, τῇ προτροπῇ τοῦ δουκὸς Φριδερίκου τοῦ Ὀλσταῒν διαπυρώσας ἀδάμαντα ἐπὶ τριάκοντα ἑβδομάδας ἐν τῇ πρὸς τῆξιν τοῦ χρυσοῦ καμίνῳ του, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἀναλλοίωτον. Ὁ Νεύτων, ἁπλῶς ὑποθέσας δυνατὸν τὸ τοῦ ἀδάμαντος καύσιμον ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Averani καὶ Tarnioni (1694—95) γενόμενα πειράματα, τῇ συνδρομῇ τοῦ δουκὸς τῆς Τοσκάνης Cosmus III. Τούτων ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐξαφάνισις ἀδάμαντος διαπυρωθέντος ἐν ἑστίᾳ ἰσχυροῦ φακοῦ. Εἷς δ' εἶτα τῶν τοῦ δουκὸς τούτου διαδόχων, ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ Φριδερῖκος Ι', διέταξε τὴν ἐπανάληψιν τῶν πειραμάτων, καθ' ἃ ἀδάμαντες καὶ ῥουβίνια, ἀξίας δραχ. 15,000 περίπου, διεπυρώθησαν ἰσχυρῶς ἐπὶ 24 ὥρας, ὁπότε οἱ μὲν ἀδάμαντες ἐξηφανίσθησαν, τὰ δὲ ῥουβίνια παρέμειναν ἀναλλοίωτα. Αἱ ἔρευναι τῶν μετὰ ταῦτα φυσιοδιφῶν ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ ἀδάμας ἀναφλεγόμενος εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα ἐξαφανίζεται, καὶ τὸ 1773 ὁ Lavoisier μετὰ τῶν Marguer, Cadet, Brisson, καὶ Baumé, παρετήρησαν ὅτι ὁ ἀδάμας καιόμενος παρέχει ὡς προϊὸν τῆς καύσεώς του ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἤτοι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἀέριον ὅπερ παράγει καὶ ὁ ἐν ταῖς ἑστίαις ἡμῶν καθ' ἑκάστην καταναλισκόμενος κοινὸς ἄνθραξ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης συγκαταριθμεῖται ὁ ἀδάμας εἰς τὰ εἴδη τοῦ ἄνθρακος. Μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν ταύτην τῆς χημικῆς τοῦ ἀδάμαντος συστάσεως πολλοὶ τῶν τότε χημικῶν ἐνησχολήθησαν ὅπως ἀπολαύσωσιν ἐκ τῶν εὐτελῶν εἰδῶν τοῦ ἄνθρακος αὐτὸν τὸν κεκρυσταλλωμένον ἄνθρακα, ἤτοι τὸν ἀδάμαντα.

Κατ' ἀρχὰς προσεδόκων τοῦτο, καθ' ὅτι, ὡς γνωστόν, ἐκ τῶν ἀμόρφων σωμάτων ἀπολαμβάνονται εὐχερῶς διὰ κρυσταλλώσεως τὰ ἔμμορφα ἢ τὰ κεκρυσταλλωμένα διὰ τριῶν συνήθων μεθόδων: εἴτε διὰ διαλύσεως τοῦ κρυσταλλωτέου σώματος ἐν ὑγρῷ τινι καταλλήλῳ καὶ τῆς μετέπειτα ἐξατμίσεως τοῦ διαλυτικοῦ μέσου, εἴτε διὰ τῆς τήξεως καὶ τῆς μετέπειτα βραδείας ψύξεως, εἴτε τέλος διὰ τῆς ἐξαερώσεως τοῦ κρυσταλλωτέου σώματος καὶ τῆς ἀποψύξεως τοῦ ἐξαερωθέντος.

Διὰ τῶν ῥηθεισῶν τριῶν μεθόδων ἐπεδίωξαν οἱ πρὸς τὴν κρυστάλλωσιν τοῦ ἀμόρφου ἄνθρακος ἀποβλέποντες τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου των. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀπέβησαν μάταιαι, καθ' ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ μόνον πρὸς διάλυσιν τοῦ ἄνθρακος ὑπάρχον ὑγρὸν εἶναι ὁ τετηγμένος σίδηρος, ὅστις ὅμως ἀποψυχόμενος δὲν ἐγκαταλιμπάνει τὸν ἄνθρακα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἀδάμαντος, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μὴ ἐπιζητουμένην τοῦ γραφίτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι ἀκατόρθωτος ἡ τῆξις ἢ καὶ ἡ ἐξαέρωσις τοῦ ἄνθρακος διὰ τῆς ὑψίστης μέχρι τοῦδε δυναμένης νὰ παραχθῇ θερμοκρασίας.

Ὅθεν ἀπελπισθέντες οἱ περὶ τὴν κρυστάλλωσιν τοῦ ἄνθρακος καταγινόμενοι ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν μεθόδων τούτων, καὶ γνωρίζοντες ἐκ τῆς πείρας ὅτι εὐάριθμα τῶν στοιχείων κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τινῶν τῶν ἑνώσεών των ἐναποτίθενται κεκρυσταλλώμενα, ἠθέλησαν νὰ ἐφαρμόσωσι τοῦτο καὶ ἐπὶ ἑνώσεων τοῦ ἄνθρακος, πλὴν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δοκιμασιῶν τούτων ἦτον ἡ ἀποτυχία, ἐπειδὴ ὁ οὕτω ἀποχωριζόμενος ἄνθραξ ἐναπετίθετο οὐχὶ κεκρυσταλλωμένος, ἀλλ' ἄμορφος. Ὁ ζῆλος μεθ' οὗ εἰργάζοντο πλεῖστοι ὅσοι πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου. καταφαίνεται ἐκ τῶν διαδιδομένων συνεχῶς εἰδήσεων περὶ τῆς δῆθεν πραγματοποιήσεως τοῦ πόθου των. Μόλις κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἐπιδιωκομένη αὕτη λύσις ἐπετεύχθη ὑπὸ τοῦ Ballantyne Hannay ἐν Γλασκώβῃ τῆς Σκωτίας. Οὗτος, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Hogarth πρὸς ἔρευναν τῶν φαινομένων, ἅτινα διέπουσι τὰς πέραν τοῦ ὁρίου τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας θερμαινομένας διαλύσεις σωμάτων, τοῦθ' ὅπερ ὁ Andrens κριτικὸν σημεῖον ἐκάλεσε, παρετήρησε ὅτι σώματά τινα, ἄλλως λίαν δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι, ὡς ἡ ὀρεία κρύσταλλος, ἡ ἄργιλλος, τὸ ὀξείδιον τοῦ ψευδαργύρου, θερμαινόμενα μεθ' ὕδατος ἐντὸς κεκλεισμένων ἰσχυρῶν σωλήνων πέραν τοῦ κριτικοῦ τούτου σημείου, διαλύονται ἐν αὐτῷ κατὰ μεγάλα ποσά. Παρατηρή-

Digitized by Google

σας δὲ προσέτι ὅτι αἱ ἰδιόρρυθμοι αὗται διαλύσεις μετὰ τὴν ἀποδίωξιν τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ ἐγκατέλειπον σχεδὸν πάντοτε κρυσταλλοειδῆ ὑπολείμματα, ἀπεφάσισεν ὅπως ὑποβάλῃ καὶ τὸν ἄνθρακα εἰς τὴν διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις δοκιμασίαν. Ἐν τούτοις ἅπασαι αἱ προσπάθειαι τοῦ Hannay πρὸς εὕρεσιν καταλλήλου διαλυτικοῦ μέσου τοῦ ἄνθρακος ἀπέβησαν ἄκαρποι, καθότι τὰ προϊόντα τῶν πειραμάτων ἦσαν μᾶλλον χημικαὶ ἑνώσεις τοῦ ἄνθρακος, οὐχὶ δὲ αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ ποθουμένῃ μορφῇ. Κατέφυγεν ὅθεν οὗτος εἰς τὴν ὡς εἴρηται ἀνωτέρω θέρμανσιν ὑδρογονανθράκων, ἤτοι ἑνώσεων ἐξ ἄνθρακος καὶ ὑδρογόνου συνισταμένων μετὰ τοῦ μετάλλου μαγνησίου, ἐπιδιώκων οὕτω τὴν διὰ τοῦ μετάλλου ἀποσύνθεσιν τῶν ὑδρογονανθράκων καὶ ἰδίως τὴν ἐν μέρει ἀποχώρισιν τοῦ ἄνθρακος. Αἱ δοκιμαὶ ἐγένοντο ἐντὸς ἰσχυρῶν σιδηρῶν σωλήνων δώδεκα ἑκατοστομέτρων ἐξωτερικῆς διαμέτρου, πάχους δ' ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατοστομέτρου. Εἰς τὴν οὕτω ἐκ τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας ἐπελθοῦσαν ἰσχυροτάτην θλῖψιν εἷς καὶ μόνος σωλὴν ἀντέστη, μεταξὺ τῶν 10 πρὸς δοκιμὴν ληφθέντων. Μὴ ἐπιτευχθέντος καὶ πάλιν τοῦ σκοποῦ, ἐτροποποίησεν ὁ εἰρημένος φυσιοδίφης οὕτω τὸ πείραμά του, ὥστε ὁ ἄνθραξ ὁ εἰς τὰς ἄνω περιστάσεις ὑποβαλλόμενος, ν' ἀποχωρίζηται παρουσίᾳ εὐαποσυνθέτου ἑνώσεως τοῦ ἀζώτου. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην ὁ ἀποχωρισθεὶς ἄνθραξ ἐναπετέθη ἔμμορφος εἰς διαφανεῖς καὶ διαυγεῖς κρυστάλλους. Οἱ οὕτω τεχνητῶς κατασκευασθέντες ἀδάμαντες κέκτηνται κεκαμπυλωμένας ἕδρας ἀντιστοιχούσας πρὸς τὰς τοῦ ὀκταέδρου, ἔχουσι τὴν αὐτὴν σκληρότητα τῶν αὐτοφυῶν ἀδαμάντων, ἀνθίστανται ὡς ἐκεῖνοι εἰς ἅπαντα τὰ διαλυτικὰ μέσα, μελανοῦνται ὅπως καὶ οἱ αὐτοφυεῖς, διαπυρούμενοι εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν τόξον, ἀναφλεγόμενοι δὲ καίονται ἄνευ οὐδενὸς ὑπολείμματος μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος τὸ ἀέριον ἀνθρακικὸν ὀξὺ σχηματίζοντες.

Τὸ πρόβλημα ὅθεν τῆς τεχνητῆς τοῦ ἀδάμαντος κατασκευῆς ἐλύθη διὰ τῶν ἀναφερθέντων πειραμάτων, ἀναμένεται δ' εἰσέτι ἡ διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου ἀπόκτησις ἀδαμάντων κατὰ πάντα πρὸς κόσμον ἐπιτηδείων.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι προσέτι ἡ ἐρώτησις ἂν οἱ αὐτοφυεῖς ἀδάμαντες ἐγεννήθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν ὑπὸ τοῦ Hannay ἐπινοηθέντα. Μέχρι τοῦδε παρεδέχοντο ὅτι οὗτοι ἀπεχωρίσθησαν ἐξ ὑγρῶν καὶ ψυχρῶν διαλυτικῶν μέσων, ὑπὲρ τούτου δὲ συνηγόρει ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ ὑψηλὴ θερμοκρασία μεταβάλλει τὸν ἀδάμαντα εἰς εἶδός τι ὀπτάνθρακος (kok). Ὁ Liebig ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἄνθραξ οὗτος ἦτο δευτερεῦον προϊὸν σήψεως ὀργανικῶν οὐσιῶν, λαβὼν ἐν τῇ ἀποχωρίσει του τὴν κεκρυσταλλωμένην μορφήν· ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως δὲ ταύτης συνηγοροῦσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποχωρίζεται τὸ θεῖον κεκρυσταλλωμένον ἔκ τινος αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὑδρογόνου ἑνώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὕπαρξις ἰδίων τινῶν φυκοειδῶν πλασμάτων, ἅτινα εὕρηνται ἐγκεκλεισμένα εἰς ἀδάμαντας.

Ἀλλὰ τὰ ἐκτεθέντα πειράματα πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι καὶ κατ' ἄλλον ὅλως διάφορον τῶν ἀνωτέρω τρόπων δύναται νὰ παραχθῇ ὁ ἀδάμας, παρουσιαζομένων τῶν περιστάσεων, αἵτινες συνεβάλλοντο εἰς τὴν διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Hannay τεχνητὴν αὐτοῦ κατασκευήν· πράγματι δὲ ἰσχυρὰ θλῖψις καὶ ὑψηλὴ θερμοκρασία γνωστὸν εἶναι ὅτι δεσπόζουσιν εἰς τὰς βαθυτέρας στιβάδας τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἡ δὲ συνύπαρξις ἐναποσυνθέτων ἑνώσεων τοῦ ἄνθρακος καὶ μετάλλων δὲν εἶναι ὅλως ἀπίθανος.

Α. Κ. Δαμβεργης

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ κομψευόμενος νεανίας Δ* ὑφίσταται φοβερὸν διωγμὸν ἐκ μέρους τοῦ ῥάπτου του, εἰς ὃν ὀφείλει ποσόν τι χρημάτων.

Ἐπ' ἐσχάτων ὁ ἀνιλεὴς ῥάπτης *τσακώνει* τὸν ὀφειλέτην του καθ' ἣν στιγμὴν ἠγείρετο τῆς κλίνης.

— Τὰ χρήματά μου, φωνάζει ἀποτόμως.

— Δὲν ἔχω, φίλε μου.

— Ἄ! δὲν ἔχεις; Θὰ σὲ κάμω ἐγὼ νὰ εὕρῃς! ἀπαντᾷ ἀπειλητικῶς ὁ ῥάπτης.

— Θὰ εἶσαι ὁ μεγαλείτερός μου εὐεργέτης, ὑπολαμβάνει ἀταράχως ὁ Δ*.

***

Ἠρωτᾶτο ἡ κοσμικὴ Κυρία Α**.

— Ποῖον εἶνε τὸ καθῆκον τοῦ ἀνδρός;

— Νὰ ἀρέσκῃ εἰς τὴν γυναῖκά του.

— Ποῖον εἶνε τὸ καθῆκον τῆς γυναικός;

— Νὰ ἀρέσκῃ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ εὐτυχία κάνει τοὺς φίλους κ' ἡ δυστυχία τοὺς δοκιμάζει.

— Τὸν ἀγαπᾷς μὴ δάνειζε, καὶ τὸν ποθεῖς μὴ σύχναζε.

— Τὰ 'λίγα λόγια εἶναι ζάχαρη καὶ τὰ μηδὲ καθόλου μέλι.

— Τὰ δανεικὰ ῥοῦχα ζεστασιὰ δὲν πιάνουν.

— Τὰ δανεικὰ κάνουν σκλάβους τοὺς ἀνθρώπους.

— Τὰ πλούτη ἂν πᾶν ὡς τὰ παιδιά, δὲν φθάνουν ὡς τὰ 'γγόνια.

— Τ' ἀρεσκούμενο τ' ἀνθρώπου τὸ καλλίτερο τοῦ κόσμου.

— Τ' ἄσπρα κατεβάζουν τ' ἄστρα.

— Τὰ 'στερνὰ τιμοῦν τὰ πρῶτα.

— Τὸ πάθος εἶν' ἀγέρας ποῦ σβύνει τὴν ἀλήθεια. (*Ἑλληνικὸς λαός*).

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 325 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ΄

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 21 Μαρτίου 1882

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδώ].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 170.

ΙΒ΄

Διατί ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἀπεσπάσθη αἰφνιδίως τῶν βραχιόνων τοῦ πατρός της; Διατί ἡ ὠχρότης διεδέχθη πρὸς στιγμὴν τὸ ἐρύθημα ἐπὶ τῶν παρειῶν της; Διατί ἡ καρδία της ἐσκίρτησε; Διατί ἐνῷ ὁ μαρκήσιος προσεπάθει νὰ τῇ ἀποδείξῃ τὴν ἀνάγκην γάμου μετὰ τοῦ Βερνάρδου, αὐτὴ ἔφυγε τεταραγμένη, τρέμουσα, καὶ ὅμως ἐλαφρά, ταχεῖα καὶ περιχαρής; Φθάσασα εἰς τὸ βάθος τοῦ κήπου ἐκάθισεν ἐπί τινος ὑψώματος καὶ τὰ δάκρυα ἔρρευσαν παραυτα ἐπὶ τῶν παρειῶν της, ὡς σταγόνες δρόσου ἐπὶ τῶν εὐωδιαζόντων πετάλων κρίνου. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς εὐδαιμονίας εἶναι τὰ δάκρυα, ὡς εἰ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία εἶχεν ἔμφυτον τὸ προαίσθημα, ὅτι ἡ χαρὰ εἶναι βραχεῖα ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης καὶ ὅτι διαδέχεται αὐτὴν ταχέως ἡ θλῖψις. Ἀλλ' ὁ ἀπέραντος ἐκεῖνος κῆπος ἐφαίνετο εἰς τὴν Ἑλένην ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τὴν χαράν της· ὅθεν ἐγερθεῖσα ἐξῆλθεν εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἡ γῆ ἦτο ἀνθοστόλιστος ὑπὸ τοὺς πόδας της, ὁ οὐρανὸς ἐμειδία ὑπὲρ τὴν κεφαλήν της, ἡ ζωὴ ἐξεγείρετο ἐν τῇ νεαρᾷ καρδίᾳ της καὶ ἔβαινεν ἐλαφρὰ καὶ εὐδαίμων διὰ μέσου τῶν λειμώνων, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἰδία ἠξεύρουσα ποῦ διευθύνετο· ἔβαινε ἀπερροφημένη ὑπὸ σκέψεως ἀορίστου καὶ μυστηριώδους. Εἶχε λησμονήσει τὸν Ῥαούλ, μόλις ἐσκέπτετο εἰς τὸν Βερνάρδον αὐτὸν καὶ ἐσταμάτα ἐνίοτε ἵνα συνέλθῃ ἐκ τῆς χαρᾶς της καὶ ἵνα στρέψῃ τὰς σκέψεις αὐτῆς πρὸς τὸν Θεόν· διότι ἦτο, ὡς ἤδη εἴπομεν, πνεῦμα σοβαρὸν καὶ καρδία εὐαίσθητος, βαθύτατον ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα.

Μόνον ὅτε ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν του ἐσκέφθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ μέγαρον, ἀλλ' ἐπανερχομένη διέκρινεν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ λόφου, ὅθεν ἡτοιμάζετο νὰ καταβῇ, τὸν Βερνάρδον διερχόμενον ἔφιππον διὰ τῆς κοιλάδος. Ἐσκίρτησε τότε ἀκουσίως καὶ τὸ συγκεκινημένον αὐτῆς ὄμμα ἠκολούθησεν αὐτὸν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν πεδιάδα. Ἐπανερχομένη δὲ εἰς τὸ μέγαρον ἐσκέπτετο καθ' ὁδὸν περὶ τοῦ νεανίου ἐκείνου, ὃν ἐνόμιζε πτωχὸν καὶ δυστυχῆ, καὶ πρώτην ἤδη φορὰν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἐθεώρησε μετ' αἰσθήματος ὑπερηφανείας καὶ χαρᾶς τὸ πατρικὸν αὐτῆς μέγαρον, ἐφ' οὗ ὁ ἥλιος ἔρριπτε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἀκτῖνας καὶ πέριξ τοῦ ὁποίου αἱ πρασινίζουσαι ἐκτάσεις ἐκυμάτιζον ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς ἑσπερινῆς αὔρας ὡς ἀπέραντος θάλασσα. Ἐν τούτοις, βλέπουσα εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τὸ μικρὸν φρούριον τοῦ Βωμπὲρ μελαγχολικὸν καὶ συνωφρυωμένον ὄπισθεν τοῦ συμπλέγματος τῶν δρυῶν του, ὧν ἀκόμη τὸ ἔαρ δὲν εἶχε πρασινίσει τὰς κορυφάς, δὲν ἠδυνήθη νὰ περιορίσῃ ἀόριστόν τινα τρόμον, ὡς εἰ ἐνόησεν, ὅτι ἐκεῖθεν ἔμελλε νὰ ἐνσκήψῃ ὁ κεραυνός, ὁ μέλλων νὰ καταστρέψῃ τὸν βίον της ἐξολοκλήρου. Καὶ τῷ ὄντι ὁ κεραυνὸς οὗτος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ· διότι μόλις φθάσασα πρὸ τῆς κιγκλιδωτῆς θύρας, ἔμελλε νὰ διέλθῃ τὸ κατώφλιον, ὅτε ὑπηρέτης τις τῆς βαρωνίδος πλησιάσας αὐτὴν τῇ ἐνεχείρισεν ἔγκλειστον δέμα ἐσφραγισμένον διὰ τριπλῆς σφραγῖδος φερούσης τὰ οἰκόσημα τῶν Βωμπέρ. Ἡ Ἑλένη ἀναγνωρίσασα ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τὸν χαρακτῆρα τοῦ νεκροῦ βαρώνου, ὃν ἐνόμιζον εἰσέτι εἰς Παρισίους ἂν καὶ εἶχε φθάσει τὴν προτεραίαν, ὠχρίασε καὶ σχίσασα διὰ τρεμούσης χειρὸς τὸν φάκελλον, εὗρε μεταξὺ τῶν ἰδίων της ἐπιστολῶν, ἃς τῇ ἐπέστρεφεν ὁ Ῥαούλ, καὶ ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ νεανίου. Ἀνοίξασα τότε ἀμέσως τὰ ὑγρὰ εἰσέτι ἐκεῖνα φύλλα, ἀνέγνωσε τὸ περιεχόμενον καὶ ἔστη ἔντρομος ὡς εἰ ἀληθῶς ὁ κεραυνὸς εἶχε πέσει πρὸ τῶν ποδῶν της. Ὡς τὰ αὐτόματα ἐκεῖνα, ἅτινα παρουσιάζονται καὶ ἐξαφανίζονται ἅμα πιέσῃ τις μικρὸν ἐλατήριον, οὕτω καὶ ὁ κύριος Βωμπὲρ ἐπανῆλθεν ἀμέσως ἅμα ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν τῆς μητρός του, τὸ αὐτὸ μειδίαμα ἔχων ἐπὶ τῶν χειλέων του καὶ μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον διευθετημένον ἔχων τὸν λαιμοδέτην του. Καίτοι ὅμως δὲν διέπρεπεν ἐπὶ εὐφυΐᾳ, εἶχε νοῦν εὐθὺν καὶ καρδίαν ἁγνήν, ὅθεν ὄχι μόνον οὐδέποτε ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ῥαδιουργίας τῆς μητρός του, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ὀλίγην δόσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὀξυδερκείας, ἅτινα ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ, δυνάμεθα μάλιστα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι οὐδὲ εἶχεν ὑποπτεύσει αὐτάς· διότι μέχρι τοῦδε ἐν τῇ ἀθῳότητί του, ἐπίστευεν, ὡς καὶ ἡ Ἑλένη, ὅτι ὁ γέρων Σταμπλῆ ἀποδώσας εἰς τοὺς κυρίους του τὰ κτήματα αὐτῶν, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν εἰ μὴ ἔργον εὐσυνειδησίας. Ἀληθῶς εἰπεῖν, ὁ Ῥαοὺλ οὐδέποτε ἀπησχόλησε τὸν νοῦν του εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην

Digitized by Google

ἧς εἶδε μόνον τ' ἀποτελέσματα, ἅτινα ὡς εἰκός, δὲν ἀπήρεσαν αὐτῷ· διότι πτωχὸς ὢν εἶχε πάντοτε κλίσιν πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ δὲν ἐφαντάζετο ὅτι ἑνὸς ἑκατομμυρίου περιθώριον ἠδύνατό ποτε νὰ ἐπισκιάσῃ ὡραίαν εἰκόνα. Ἐν τούτοις ἠγάπα τὴν Ἑλένην μᾶλλον διὰ τὴν ὡραιότητα ἢ διὰ τὴν περιουσίαν της, ἠγάπα αὐτὴν κατ' ἴδιον αὐτοῦ τρόπον, ψυχρῶς ἀλλ' εὐγενῶς, ἄνευ πάθους, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ἰδιοτελείας. Ἐγνώριζε πρὸς τούτοις τὴν ἀξίαν, ἣν ἔχει λόγος ἀμοιβαίως δοθεὶς καὶ οὐδέποτε τὸ συμφέρον ἔπνιξε τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς ἐν τῇ νεαρᾷ καρδίᾳ του. Μαθὼν λοιπὸν τὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ συμβάντα, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Βερνάρδου, τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον, τὴν ἐγκατάστασιν αὐτοῦ εἰς τὸ μέγαρον, τὰ ἀδιαφιλονείκητα αὐτοῦ δικαιώματα τὰ συνεπάγοντα τὴν τελείαν καταστροφὴν τοῦ μαρκησίου καὶ τῆς θυγατρός του, ὁ κύριος Βωμπέρ, ὡς δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, δὲν παρεφέρθη ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ· ἀπ' ἐναντίας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐσκυθρώπασε καὶ ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐξέφρασεν εὐχαρίστησιν. Ἀλλ' ὅτε ἡ βαρωνίς, ἐξηγήσασα αὐτῷ σαφῶς τὰ πράγματα, τὸν ἠρώτησε ποίαν ἀπόφασιν ἔμελλε νὰ λάβῃ, ὁ νεανίας, ἀνεγείρας τὴν κεφαλήν, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἐδίστασεν, ἀλλ' ἀπεφάνθη ἄνευ ἐμφάσεως, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, ὅτι ἡ καταστροφὴ τοῦ μαρκησίου οὐδεμίαν σχέσιν εἶχεν ὡς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς θυγατρός του, καὶ ὅτι ἦτο ἕτοιμος καὶ νῦν, ὡς καὶ πρότερον, νὰ νυμφευθῇ τὴν δεσποινίδα Λασεγλιέρ.

— Ἔχεις δίκαιον, ὑπέλαβε μεθ' ὑπερηφανείας ἡ κυρία Βωμπέρ, εἶσαι ὁ εὐγενὴς υἱός μου, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εἶναι τοῦτο μόνον· διότι ὁ μαρκήσιος, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὴν περιουσίαν του, ἀπεφάσισε νὰ νυμφεύσῃ τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ Βερνάρδου.

— Καλά! μῆτέρ μου, ἀπήντησεν ὁ κύριος Βωμπὲρ οὐδεμίαν δεικνύων συγκίνησιν, ἐὰν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ νομίζῃ ὅτι δύναται ν' ἀποσύρῃ τὴν χεῖρά της ἀπὸ τῆς ἐμῆς, χωρὶς νὰ παραλείψῃ τὸ καθῆκον τῆς τιμῆς, ἐπιθυμῶ νὰ ἦναι ἐλευθέρα· ἀλλά, τὸ κατ' ἐμέ, δὲν θέλω παύσει θεωρῶν ἐμαυτὸν ἠρραβωνισμένον μετ' αὐτῆς, εἰ μὴ ὅταν πρώτη αὐτὴ ἀποσύρῃ ἀπ' ἐμοῦ τὴν χεῖρά της.

— Εἶσαι εὐγενὴς καρδία, ἀνεφώνησε περιχαρὴς ἡ βαρωνίς, ἐννοήσασα ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἔμελλε νὰ βαδίσῃ ὡς εἶχεν εὐχηθῆ. Γράψε λοιπὸν μὲ τὸ πνεῦμα τοῦτο εἰς τὴν δεσποινίδα Λασεγλιέρ· ἔσο ἀξιοπρεπής, ἀλλ' ἔσο ἐπίσης καὶ περιπαθής, ἵνα μὴ ὑποθέσωσιν ὅτι ἔγραψας μόνον καὶ μόνον ὅπως ἀπαλλαγῇς τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεών σου καὶ ὅπως καθησυχάσῃς τὴν συνείδησίν σου. Μετὰ τοῦτο δέ, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ, θέλεις ἔχει τὴν συναίσθησιν ὅτι ἐξεπλήρωσας ἀξιοπρεπῶς τὰ καθήκοντα πιστοῦ ἐραστοῦ καὶ τελείου ἱππότου.

Χωρὶς λοιπὸν νὰ χάσῃ καιρὸν ὁ κύριος Βωμπὲρ ἐκάθισε πρὸ τοῦ γραφείου του καὶ ἐπὶ χάρτου νεωστὶ κομισθέντος ἐκ Παρισίων, στιλπνοῦ, ἀρωματισμένου, κεκοσμημένου διὰ τοῦ οἰκοσήμου του, ἔγραψε τὰ ἑξῆς, ἅτινα ἀναγνώσασα ἡ μήτηρ του ἐνέκρινεν ἂν καὶ ἐπεθύμει νὰ ἐξέφραζον περισσοτέραν περιπάθειαν. Οὕτω λοιπὸν αἱ ἐχθροπραξίαι ἔμελλον ν' ἀρχίσωσι· διότι τὸ διπλοῦν ἐκεῖνο φύλλον τοῦ χάρτου, τοῦ στιλπνοῦ, τοῦ ἀρωματισμένου, τοῦ γεγραμμένου ἐπιμελῶς, τοῦ φέροντος πολυτελῆ κορωνίδα ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος, οὐδὲν ἄλλο ἦτο, εἰ μὴ βόμβα, ἥτις ἐκσφενδονιζομένη ἐκεῖ ὅπου ἤθελον διευθύνει αὐτήν, ἔμελλε νὰ φέρῃ τὴν καταστροφήν, καταστροφὴν προμελετημένην καὶ ἄφευκτον σχεδόν.

«*Δεσποινίς*,

»Φθάσας σήμερον ἐκ Παρισίων, ἔμαθον τὴν αἰφνιδίαν μεταβολὴν τῆς τύχης σας καὶ τὰ νέα μέτρα, ἅτινα ἔλαβεν ὁ κύριος πατήρ σας, ὅπως δυνηθῇ νὰ μεταδώσῃ εἰς ὑμᾶς τὴν προγονικήν του κληρονομίαν, ἣν ἥρπασεν ἀπ' αὐτοῦ ἐπανερχόμενος ὁ υἱὸς τοῦ πρώην ἐνοικιαστοῦ του. Ἀλλ' ἐὰν ὁ κύριος μαρκήσιος ἔχει τὸ δικαίωμα ἢ μὴ νὰ χωρίσῃ δύο χεῖρας καὶ δύο καρδίας, ἡνωμένας ἐπὶ δέκα ἤδη ἔτη ἐνώπιον Θεοῦ, περὶ τούτου ἀποφεύγω ν' ἀποφανθῶ· διότι ὁ Θεὸς μόνος δύναται νὰ κρίνῃ· ἐκτὸς τούτου, δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν πτωχείαν νὰ ἐξισοῦται πρὸς τὸν πλοῦτον· θεωρῶ ὅμως ὅτι καθῆκον ἔχω χάριν τῆς τιμῆς μου, πολὺ δὲ μᾶλλον χάριν τοῦ ἔρωτός μου, νὰ σᾶς εἴπω, δεσποινίς, ὅτι ἂν ὡς πρὸς τοῦτο δὲν συμμερίζησθε τὰ αἰσθήματα τοῦ κυρίου πατρός σας καὶ ἂν δὲν φρονῆτε, ὡς αὐτός, ὅτι ὁ λόγος, ὃν ἅπαξ ἔδωσέ τις, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κενή τις λέξις, θέλω ἔχει τόσην εὐχαρίστησιν διαμοιραζόμενος μεθ' ὑμῶν τὴν πενιχράν μου θέσιν, ὅσην ἠθέλετε ἔχει ὑμεῖς διαμοιραζομένη μετ' ἐμοῦ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτόν σας. Μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν ταύτην, ἧς ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μοι κάμητε τὴν ἀδικίαν νὰ ὑποπτευθῆτε τὴν εἰλικρίνειαν, οὐδὲν ἕτερον θέλω προσθέσει· διότι εἰς ὑμᾶς καὶ μόνην ἀπόκειται εἰς τὸ ἑξῆς ν' ἀποφασίσητε περὶ τῆς τύχης μου καὶ περὶ τῆς ἰδικῆς σας· ὅθεν ἐὰν ἀπωθεῖτε τὴν ταπεινὴν προσφοράν μου, λάβετε ὀπίσω τὰς ἐπιστολὰς ταύτας, αἵτινες δέν μοι ἀνήκουσι πλέον· θὰ ὑποφέρω ἄνευ μεμψιμοιρίας ἢ παραπόνων. Ἀλλ' ἐὰν ἀπεναντίας συγκατατίθησθε νὰ ἔλθητε νὰ καθωραΐσητε τὴν ζωήν μου καὶ τὴν ἑστίαν μου, ἀποδώσατέ μοι τὰ πολύτιμα ταῦτα ἐνέχυρα· θέλω τὰ θλίψει ἐπὶ τῆς πιστῆς καὶ ἀφωσιωμένης καρδίας μου.

»*Ραοὺλ*».

Ἐπανελθοῦσα βιαίως εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ Ἑλένη, δὲν ἐδίστασεν οὐδ' ἐπὶ στιγμήν, ἀλλ' ἅμα συνῆλθεν ὀλίγον ἐκ τῆς ἀλγεινῆς ἐκπλήξεως, ἣν ἐπροξένησεν αὐτῇ ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης, ἔδραμεν εἰς τὸ δωμάτιόν της, καὶ ἐκεῖ καταπνίγουσα ἄνευ ἀδυναμίας τὸ ὡραῖόν της ὄ-

Digitized by Google

νειρον, ὅπερ μόλις ἐμφανισθὲν ἐνώπιον αὐτῆς κατεστράφη ὡς τρυφερὸν ἄνθος θραυόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πρὶν ἢ εἰσέτι διανοιγῇ, ἔλαβε τὸν κάλαμον ἵνα γράψῃ ἡ ἰδία τὴν καταδίκην της· ἀλλὰ μὴ εὑρίσκουσα τὸ θάρρος, περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἐγκλείσῃ τὰς ἐπιστολάς της ἐντὸς φακέλλου καὶ νὰ στείλῃ αὐτὰς ἀμέσως εἰς τὸν Ῥαούλ. Μετὰ τοῦτο, κρύψασα τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν χειρῶν της, ἔκλαυσεν, ἀλλὰ τὰ δάκρυά της, οἴμοι! δὲν ἦσαν ὡς πρό τινων ὡρῶν, δάκρυα χαρᾶς. Ἐντούτοις ἐν μέσῳ τοῦ ἄλγους της, κρυφία τις ἀνησυχία ἤρχισε νὰ διεγείρεται ἐν ἑαυτῇ· διότι ἐσπευσμένως ὡς εἶχεν ἀναγνώσει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μνηστῆρός της, ἓν μόνον εἶδε καὶ ἐνόησεν, ὅτι δηλαδὴ ὁ νεανίας ἀνεκάλει αὐτὴν ἐπισήμως εἰς τὸν λόγον της, ὑπαινιττόμενος, ὅτι ἡ παράβασις αὐτοῦ ἤθελεν εἶσθαι ἐπιορκία. Ἐν τῇ εὐσυνειδησίᾳ αὐτῆς λοιπὸν ἡ Ἑλένη, δὲν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰ ἐπίλοιπα. Ὅτε ὅμως ἡ συνείδησις αὐτῆς καθησύχασε διὰ τῆς θυσίας, ἣν ἔκαμεν, ὅτε ἐπανῆλθεν ὀλίγη γαλήνη εἰς τὸ πνεῦμά της, τότε ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ ἐνθυμῆται ἐκφράσεις τινὰς τῆς ἐπιστολῆς, αἵτινες ἀφῆκαν μὲν ἐν αὐτῇ ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν, ἀλλ' εἰς ὧν τὴν ἔννοιαν δὲν εἶχε προσέξει κατ' ἀρχάς· τότε αἱ ἀναμνήσεις αὐτῆς ἔγειναν εὐκρινέστεραι καὶ λαβοῦσα τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, ἣν εἶχε θέσει μεταξὺ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς ζώνης της, ἀναμφιβόλως ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν καρδίαν της, ἀνέγνωσε καὶ πάλιν αὐτὴν προσεκτικῶς· καὶ ἀφοῦ ἐζύγισεν ἑκάστην λέξιν, ἀφοῦ ἀνέλυσεν, οὕτως εἰπεῖν, ἑκάστην φράσιν, τότε, μεταβαίνουσα βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς ἐκπλήξεως εἰς τὴν σκέψιν, ἐβυθίσθη εἰς βαθεῖς συλλογισμούς.

Ἦτο πνεῦμα ἁγνόν, καρδία εὐσεβής, ψυχὴ ἄδολος, οὐδέποτε ὑποπτεύσασα τὰ ψεύδη καὶ τὰς κακίας τοῦ κόσμου τούτου· ἐπίστευε λοιπὸν ἐμφύτως εἰς τὸ καλὸν καὶ ἐφαντάζετο τὸν κόσμον τοιοῦτον, οἷον ἡ ἀθῴα αὐτῆς φαντασία ἔπλαττεν αὐτόν· τόση δὲ ἦτο ἡ ἀθωότης της, ὥστε οὐδὲ τῆς κυρίας Βωμπὲρ αὐτῆς ὑπώπτευσέ ποτε τὴν τιμιότητα, τὴν φιλαλήθειαν, τὴν ἀφιλοκέρδειαν. Ἐν τούτοις, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Βερνάρδος ἐγκατέστη εἰς τὸ μέγαρον, ἐνόησε, συγκεχυμένως πως, ὅτι ἀνεξήγητόν τι καὶ ἀόριστον συνέβαινε πέριξ αὐτῆς. Καίτοι δὲ μὴ οὖσα οὔτε ὕποπτος, οὔτε περίεργος, ἀνησύχησεν ὅμως πρὸ πάντων, διότι ἔβλεπε τὸν πατέρα της σύννουν καὶ μελαγχολικόν, ἐνῷ καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν ἐξορίαν εἶχεν ἴδει πάντοτε αὐτὸν φαιδρόν, μειδιῶντα, εὐτράπελον. Ἐξεπλάγη ἐπίσης διὰ τὴν αἰφνιδίαν ἀναχώρησιν τοῦ Ῥαοὺλ καὶ τὴν παρατεταμένην αὐτοῦ ἀπουσίαν, ἣν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δικαιολογήσωσιν ἀρκούντως· δὲν διέφυγεν αὐτὴν οὐδὲ ἡ βιαία μεταβολὴ ἡ γενομένη εἰς τὸν τρόπον τοῦ βίου τοῦ πατρός της καὶ τῆς βαρωνίδος, οἵτινες ἐνῷ ἄλλοτε ἔδιδον χορούς, γεύματα, ἑσπερίδας, ἀφότου ἦλθεν ὁ Βερνάρδος, ἔζων βίον ἥσυχον καὶ μονήρη. Ἐνίοτε κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀγωνίας της ἠρώτα ἑαυτήν, πῶς ἦτο δυνατὸν νεανίας ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του εὑρισκόμενος νὰ δέχηται ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον θέσιν ταπεινωτικήν, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ στάδιον μᾶλλον ἁρμόζον εἰς τὸν δραστήριον καὶ ἀνεξάρτητον αὐτοῦ χαρακτῆρα. Τί συνέβαινε λοιπόν; Ἡ Ἑλένη τὸ ἠγνόει· ἀλλ' ἀναμφιβόλως συνέβαινε κάτι παράδοξον, κάτι, ὅπερ προσεπάθουν ν' ἀποκρύψωσιν ἀπ' αὐτῆς. Ἡ ἐπιστολὴ λοιπὸν ἐκείνη τοῦ νεαροῦ βαρώνου ἐφώτισεν αὐτὴν ὡς ἡ ἀστραπὴ ἡ διασχίζουσα αἴφνης τὰ σκότη νεφελώδους νυκτός· καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπὶ πολύ, ἐὰν δὲν εὗρεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, τοὐλάχιστον ἐμάντευσε κάπως αὐτήν· ἐνθυμήθη τότε διακεκομμένας τινὰς λέξεις διαφυγούσας τὸν γέροντα Σταμπλῆ κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἀγωνίαν, λέξεις, ἃς μάτην προσεπάθησε νὰ ἐξηγήσῃ· ἐνθυμήθη, ἐν ὅλῃ τῇ λεπτομερείᾳ αὐτῆς, τὴν βεβιασμένην καὶ ὑπὲρ τὸ δέον φιλόφρονα ὑποδοχήν, ἣν ἔκαμον εἰς τὸν υἱόν, ἀφοῦ ἄλλοτε εἶχον ἐξευτελίσει τὸν γέροντα πατέρα. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης ἐξήγησε πλεῖστα ὅσα μικρὰ καὶ ἀσήμαντα μέχρι τοῦδε περιστατικά, ἅτινα εἶχε παρατηρήσει ἀφότου ἔζη μετ' αὐτῶν ὁ Βερνάρδος καὶ ἀπὸ ἐπεισοδείου εἰς ἐπεισόδειον κατήντησε νὰ ἐρωτᾷ ἑαυτήν, διατί ἀπὸ μιᾶς ἤδη ἑβδομάδος ἡ βαρωνὶς δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸ μέγαρον; Διατί ὁ κύριος Βωμπὲρ ἔγραψε πρὸς αὐτήν, ἀντὶ νὰ ἔλθῃ αὐτοπροσώπως; Ἀλλ' ὅτε τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν συνομιλίαν, ἣν πρό τινων ὡρῶν ἔσχε μετὰ τοῦ πατρός της, τότε, ἡ εὐγενὴς καὶ φιλότιμος ἐκείνη κόρη, αἰσθανθεῖσα ὅλον αὐτῆς τὸ αἷμα ἀναβαῖνον εἰς τὴν κεφαλήν, ἠγέρθη μετ' ἀξιοπρεποῦς ὑπερηφανείας καὶ ὑπῆγε νὰ εὕρῃ τὸν πατέρα της.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΣΟΦΙΑ ΔΗΜΟΥ

Α'

Ἡ Σοφία Δήμου εἰς σκίμποδα καθημένη ἀνεγίνωσκεν. Ἐπὶ μικροῦ στρογγύλου καρυΐνου τραπεζίου λαμπτὴρ διέχεε φῶς, ὅπερ διηθούμενον διὰ τῆς θαμβῆς διανθοῦς σφαίρας αὐτοῦ ἐξεπέμπετο ἀμυδρόν. Παρ' αὐτὸν μικρὸν ἐξυπνητήριον ἐτάραττε μόνον τὴν σιγὴν τοῦ δωματίου διὰ τοῦ μονοτόνου καὶ ἐρρύθμου *τὶκ-τάκ*· κυαθίσκος καφὲ κενωθεὶς ἐδείκνυεν εἰς τὸ βάθος του μέλαιναν τὴν ὑποστάθμην· παρ' αὐτὸν δὲ φωσφοροθήκη, παρίστα ἐπὶ τοῦ ἐπικαλύμματός της Ἰταλίδα ἠθοποιόν, τυφλὴν ἐπαίτιδα ὑποκρινομένην, ἥτις ἔτεινε μετὰ σπαρακτικῆς ἀπελπισίας τὴν χεῖρα πρὸς ἐλεημοσύνην.

Παρὰ τὸν τοῖχον σιδηρᾶ κλίνη στενή, ἐπὶ τῶν πρασίνων της ποδῶν φέρουσα χρυσᾶ ἐπικοσμήματα, θαμβωθέντα τέλεον ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἐπλήρου τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ δωματίου· ἀπὸ τοῦ τοίχου ἐκρέματο μία ἐσθὴς μέλαινα καὶ ἀπὸ ἄλλου ἥλου ἐπώμιον· ἔν τινι δὲ γωνίᾳ κιβώτιον διὰ σιδηρῶν

Digitized by Google

ῥαδδώσεων περιεζωσμένον ἔμενε κεκλεισμένον.

Ἡ Σοφία Δήμου ἔκλινε μετὰ συντόνου προσοχῆς ἐπὶ τοῦ βιβλίου της·ἀνεγίνωσκε τὰς σκέψεις ἰδιοτρόπου τινὸς μισανθρώπου,ὅστις ἀδυνατῶν ἄλλως νὰ βλάψῃ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ὕβριζε· ἡ Σοφία ἀνέπνεε μετὰ θυμηδίας τὸ πικρὸν ἄρωμα τὸ ἀναδιδόμενον ἀπὸ τῶν σελίδων ἐκείνων· ὅταν δ᾽ ὁ συγγραφεὺς ἔδακνε σφοδρότερον, ὅταν δι᾽ ἐκλάμψεώς τινος εἰρωνίας περιέστρεφε τὴν ὀξεῖαν λεπίδα τοῦ σαρκασμοῦ του ἐντὸς τῶν σπλάγχνων τῆς κοινωνίας, ἐκείνη κατελαμβάνετο ὑπὸ παραφόρου χαρᾶς καρδίας ἐκδικουμένης.

Ἐπὶ τέταρτον ὥρας ἔμεινεν εἰσέτι οὕτω ἀναγινώσκουσα. Ἀνακύψασα δ᾽ εἶτα ἀπὸ τοῦ βιβλίου παρετήρησε τὸ ὡρολόγιον καὶ ἠγέρθη ἀπὸ τοῦ σκίμποδός της.

Ἐφόρει μέλαιναν ἐκ μερινοῦ ἐσθῆτα καλῶς μὲν προσηρμοσμένην ἐπὶ τοῦ σώματός της, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἄκομψον·οὐδ᾽ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος·οὐδ᾽ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε ταινίαν τινά· εἶχε πλατύ, πεπιεσμένον,ἀνδρικὸν τὸ στῆθος, ἄνευ οὐδενὸς ἐξέχοντος κυματισμοῦ σαρκός· ἦτο βραχὺ τὸ ἀνάστημά της ἀλλ᾽ ἄνευ τῆς γοργότητος καὶ τῆς χάριτος τῆς ἀντικαθιστώσης τὴν εὐμέλειαν εἰς τὰς βραχυσώμους γυναῖκας· ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἐφαίνετο ὡς ἐσφηνωμένη μεταξὺ τῶν δύο της ὤμων, κατὰ μέτωπον δὲ θεωρουμένη ἐξελαμβάνετο ὡς κυφή· ἡ ῥίς της ὑπερέκειτο ἀμειλίκτως γρυπὴ τῶν χειλέων της μεγάλων καὶ πλατέων, ὁ δὲ πώγων προεξεῖχεν ὀξύς· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἦσαν μεγάλοι καὶ ἀμυγδαλωτοί· καὶ ἠδύναντο νὰ ἐκπέμψωσι βλέμμα γλυκύτατον τὴν ἔκφρασιν καὶ περιπαθέστατον,εἰ μὴ εἶχεν ἐναποτυπωθῇ ἐν αὐτοῖς ἀναποσπάστως ἡ δυσθυμία, ἡ πικρία, ἡ ἀπογοήτευσις· πᾶσα ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐντύπωσις ἐξηρέθιζε τὸ ἐξύχολον αὐτῆς ὡς πᾶσα νύξις εἰς ἀσκὸν ἐμπεπλησμένον ὄξους βιαίαν προκαλεῖ τοῦ ὑγροῦ ἐξόρμησιν.

Περιῆλθε δὶς τρὶς τὸ δωμάτιον βραδέως σύρουσα τὰς ἐμβάδας αὐτῆς ἐπὶ τοῦ δαπέδου. ἐχασμήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ κατακλιθῇ. Ἀλλ᾽ αἴφνης βίαια βήματα ἠκούσθησαν ἀνερχόμενα, καὶ ἀνεγνώρισε τὸ βαρὺ βάδισμα τῆς γραίας ὑπηρετρίας της Γιαννούλας, ὑφ᾽ ὃ ἔτριζεν ἡ κλίμαξ. Ἐνόμισε δ᾽ ὅτι ἤκουσεν αὐτὴν ἐπιφωνοῦσαν : Χριστὲ καὶ Παναγία !

Πρὶν δ᾽ ἔτι προφθάσῃ ν᾽ ἀνοίξῃ τὴν θύραν ἡ κυρὰ Γιαννούλα εἰσώρμησεν εἰς τὸ δωμάτιον καὶ κατέθηκεν ἐνώπιόν της ἓν δέμα.

— Κυρία, ἐπῆγα κάτω νὰ κλείσω καὶ τὸ ηὗρα ἐμπρὸς 'ς τὴν θύρα μας.

— Τί ηὗρες ἐμπρὸς εἰς τὴν θύρα μας ; τί εἶν᾽ αὐτό ;

— Νά, τὸ παιδί.

— Τὸ παιδί ! !

Καὶ ἀληθῶς τὸ δέμα ἐκεῖνο ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐκινεῖτο· ἦτο βρέφος σφιγκτὰ ἐσπαργανωμένον καὶ ἐγκεκορδυλημένον διὰ μαλλίνου ὑφάσματος προσερραμμένου κύκλῳ.

— Καὶ τί μοῦ τὤφερες τόρα ἐδῶ αὐτό; πάρ᾽το γρήγορα καὶ φύγε· δὲν τὸ ξεύρεις πῶς δὲν τὰ ὑποφέρω ἐγὼ τὰ παιδιά ;

Ἀλλ᾽ ἡ κυρὰ Γιαννούλα εἶχε καταθέσει αὐτὸ ἐπὶ ἕδρας τινὸς καὶ μετὰ θωπευτικῶν ἐπιφωνημάτων τροφοῦ ἢ μάμμης ἤρχισε νὰ λύῃ τὰ σπάργανά του.

— Τὸ καϋμένο, τὸ μπεμπεκάκι, τὸ κορμάκι του εἶνε μουδιασμένο. Ἆ ! εἶνε καὶ βαφτισμένο ! ἀνεφώνησεν αἴφνης πλήρης χαρᾶς ἡ Γιαννούλα· κύτταξε τὸ ὄνομά του.

Καὶ ἔτεινε πρὸς τὴν Σοφίαν τεμάχιον χαρτίου, ἐφ᾽ οὗ διὰ τρεμούσης χειρὸς ἦτο γεγραμμένον *Εὐθυμία*.

Ἡ δὲ Σοφία ἵστατο ἀπέναντι τοῦ βρέφους ἐκείνου σιωπηλή, ἀπειλητική, βλοσυρά, μὲ στάσιν λεαίνης ὑπερασπιζομένης τὴν φωλεάν της.

— Πάρ᾽το καὶ φύγε σοῦ λέγω. Πήγαινέ το εἰς τὸ Βρεφοκομεῖο! ἀνέκραξεν ἔξαλλος ἐξ ὀργῆς ὠθήσασα τὴν Γιαννούλαν ἀπὸ τοῦ βραχίονος.

— Τέτοιο ἀγγελάκι ποῦ μᾶς ἦλθε στὴν πόρτα μας εἶνε ἁμαρτία νὰ τὸ διώξωμε· δὲν τὸ ξεύρεις πῶς τὰ παιδιὰ αὐτὰ φέρνουν πάντα καλὸ μαζῆ τους ; εἶπεν ἀτάραχος ἡ Γιαννοῦλα συνειθισμένη εἰς τοιαύτας θυέλλας.

Καὶ εἶτα προσέθηκε·

— Θὰ τὸ πάγω 'ς τὴν κυρὰ Ἑλένη νὰ τὸ βυζάξῃ ἀπόψε,καὶ αὔριο ὁ Θεὸς βοηθός· περίμεινε νὰ τὸ ζεστάνω λιγάκι τὸ καϋμένο , καὶ νὰ τὸ φασκιώσω.

Τὸ βρέφος ἀπαλλαγὲν τῶν περισφιγγόντων αὐτὸ δεσμῶν κατ᾽ἀρχὰς δὲν ἐκινήθη, διότι ἦσαν αἱμωδιασμένα τὰ μέλη του ἤνοιγε δὲ καὶ ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμούς του, ἕως ὅτου ἀναλαβὸν θάρρος ἤρχιζε νὰ κλαυθμηρίζῃ.

Ὅταν ἡ Σοφία ἤκουσε τὴν ἀσθενῆ καὶ ὀξεῖαν ἐκείνην φωνὴν τὴν ταράξασαν τὴν μόνωσιν τοῦ δωματίου της, ὡς πυροβολισμὸς ἐντὸς σπηλαίου τρέπων εἰς φυγὴν τὰς ἐνοικούσας νυκτερίδας,συνεταράχθη ὑπὸ αἰφνιδίου νευρικοῦ ἐρεθισμοῦ, καὶ εἶπεν ἀποτόμως εἰς τὴν Γιαννούλαν·

— Ἔλα, κάμε γρήγορα.

Ἐρειδομένη δ᾽ εἰς τὸν τοῖχον παρετήρει μετὰ φρίκης τὸ νήπιον ἐκεῖνο ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὁποίου ἡ κοινωνία εἰσήλαυνεν εἰς τὸ δωμάτιόν της.

Β'

Ἡ Σοφία Δήμου ἦτο τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν. Δεκατετραέτις μόλις ἤρξατο νοσηλεύουσα τὸν παράλυτον πατέρα της,ὑπομοίραρχον τῆς χωροφυλακῆς, ὅστις ἐπὶ ἓξ ἔτη ψυχορραγῶν καθ᾽ ἑκάστην στιγμὴν κατώρθωσε τέλος ν᾽ ἀποθάνῃ. Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐξέγερσις τῆς νεανικῆς αὐτῆς καρδίας ἐγένετο ἐντὸς τῶν στενῶν τοίχων καὶ τῆς νοσώδους ἀτμοσφαίρας τοῦ νοσηλευτηρίου τοῦ πατρός της, καὶ τὰ ὄνειρα αὐτῆς τὰ νεανικὰ ἔλαβον

Digitized by Google

τὸν τύπον τῶν μακρῶν ἀγρυπνιῶν της παρὰ τὴν κλίνην μεμψιμοίρου γέροντος δξυχόλου, ἀχαρίστου καὶ ἀεργου, μὴ φέροντος μόνον τὸν βαθμὸν ἀλλὰ καὶ τὴν τραχύτητα τοῦ χωροφύλακος. Ἡ μήτηρ της εἶχεν ἀποθάνει ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν γέννησιν αὐτῆς, οὐδὲ τὸν τάφον της δὲ ἐγνώρισεν ὅπως τὸν στολίσῃ δι' ἑνὸς ἄνθους, ὅπως τὸν βρέξῃ δι' ἑνὸς δακρύου, διότι ἐτάφη εἰς Καλάμας, κατὰ τὴν αὐτόθι διαμονὴν τοῦ πατρός της. Οὐδὲ διὰ τῆς ὀδύνης κἂν ηὐτύχησε νὰ συγκρατήσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ της τὴν μητρικὴν ἀνάμνησιν. Δι' αὐτὴν λοιπὸν ἡ ὀρφανία ὑπῆρξεν ἄνευ λύπης ὡς ἡ στοργὴ ἄνευ χαρᾶς. Ἠσθάνετο κενόν τι ἐν ἑαυτῇ· ἀλλὰ τὸ κενὸν ὅπερ αἰσθάνεται ὁ βλέπων ἐκτεταμένην, εὐρεῖαν αἴθουσαν γυμνὴν ἐπίπλων, καὶ οὐχὶ τὸ κενὸν ὅπερ αἰσθάνεται ὁ βλέπων κενὴν τὴν θέσιν ἣν ἐπλήρου τέως προσφιλέστατον, πλῆρες ἀναμνήσεων ἀντικείμενον.

Ἠγνόει τί θὰ εἴπῃ ἀγάπη, διότι οὐδέποτε τὴν ἠσθάνθη.

Δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της θεία τις γραῖα, Ὄρσα ὀνομαζομένη, σύζυγος χρυσοχόου περιωνύμου κατὰ τὴν ἐποχήν του διὰ τὴν κατασκευὴν *τσαπραζίων*, ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ· εἶχε μίαν φίλην πολὺ στενήν, γραῖαν ἐπίσης ἣν ἐγνώρισεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· καθ' ἑκάστην Κυριακήν, ἕκαστον Σάββατον, εἰς τὴν Λειτουργίαν, εἰς τὸν Ἑσπερινόν, τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστὴν εἰς τὴν Προηγιασμένην ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν τετάρτης καὶ παρασκευῆς, εἰς τοὺς Χαιρετισμοὺς τὸ ἑσπέρας τῆς παρασκευῆς, καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς Ὥρας συνηντῶντο εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου, ὅτε ἔμελλον ν' ἀνάψωσι τὸ κηρίον των καὶ ν' ἀσπασθῶσι τὴν εἰκόνα· αἱ δύο εὐλαβεῖς γραῖαι ἀφ' οὗ ἐξεπλήρουν τὸ θρησκευτικόν των καθῆκον, ἀπεσύροντο εἰς γωνίαν τινά, εἰς δύο παράμερα στασίδια, καὶ ἐκεῖ διηγοῦντο πρὸς ἀλλήλας τί ἔμαθον καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα, εὐτυχεστέρα ποία θὰ γνωρίζῃ τὸ σκανδαλωδέστερον ἐπεισόδιον τῆς ἑβδομάδος, κακολογοῦσαι, διασύρουσαι, βωμολοχοῦσαι, πληροῦσαι τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ ναοῦ διὰ τῶν ἀναθυμιάσεων τῆς κοινωνίας, ὁμιλοῦσαι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὅλων ἐκτὸς τῶν ἰδικῶν των, βαυκαλώμεναι ὑπὸ τοῦ ψιθυρισμοῦ τῶν λόγων των, ἀναμιγνύουσαι τὸν μυστηριώδη τόνον τῆς φωνῆς των μετὰ τῶν ἐρρίνων φθόγγων τοῦ ψάλτου ψάλλοντος τὸ *δοξαστικὸν* ἢ τὸ *χερουβικὸν*, μετὰ τοῦ κροταλισμοῦ τῶν κωδωνίσκων τοῦ ἀργυροῦ θυμιατηρίου, ὅπερ θυμιάζων ἐκίνει ὁ διάκονος χρυσᾶ ἠμφιεσμένος, μετὰ τῆς φωνῆς τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ λειτουργοῦντος ἱερέως, ἀλλὰ προσέχουσαι πάντοτε εἰς τὴν ἀκολουθίαν, καὶ ἐγειρόμεναι καὶ σταυροῦσαι τὰς χεῖρας ἢ κάμνουσαι τὸν σταυρόν των ἐν κατανύξει καθ' ὡρισμένας στιγμὰς εἰς τὸ *Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία* ἢ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐνθυμούμεναι ἔπειτα ποῦ ἐστάθησαν ὅπως συνεχίσωσι διὰ θαυμασίου συνειρμοῦ τὴν συνδιάλεξίν των.

Ἡ Ὄρσα ἐγνώριζεν ὅτι ἡ φίλη της εἶχεν ἀνεψιὸν πρωτοδίκην ἐν Ἀμφίσσῃ· τῇ ἐπρότεινε τὸ σχεδιόν της· ἐκείνη τὸ ἀπεδέχθη καὶ παρεκάλεσε τὸν τακτικὸν ἐπιστολογράφον αὐτῆς, τὸν ἐφημέριον τῆς ἐνορίας, νὰ τῇ γράψῃ ἓν γράμμα πρὸς τὸν ἀνεψιόν της, καὶ τῷ ἔγραψεν ὅτι φροντίζει περὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς του, ὅτι τῷ εὗρε μίαν κόρην στρατιωτικοῦ ἔχουσαν τὴν προῖκά της, μεμορφωμένην, μὲ χειροτεχνήματα, μὲ γράμματα— ἐν ἑνὶ λόγῳ νύμφην περιζήτητον καὶ καθ' ὅλα ἀνταξίαν του. Ὁ πρωτοδίκης ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἠθέλησε νὰ ἴδῃ τὴν νέαν· συνεφωνήθη νὰ συνοδεύσῃ τὴν θείαν του εἰς τῆς κυρίας Ὄρσας, ὅπου θὰ ἦτο καὶ ἡ ἀνεψιά της· ὅταν εἶδε τὴν Σοφίαν ἐφάνη ἐκπλαγείς, εἶτα ὀργισθείς· τὴν παρετήρησε καλὰ καὶ μειδίαμα κακεντρεχείας ἐπλανήθη εἰς τὰ χείλη του· μόλις ἀντήλλαξαν ὀλίγας φράσεις. Τὴν ἐπαύριον ὁ πρωτοδίκης ἀνεχώρησε κατεσπευσμένως εἰς Ἄμφισσαν, ὅπου τὸν προσεκάλει, ὡς ἔλεγεν, ἡ ὑπηρεσία· περὶ τοῦ συνοικεσίου οὐδὲ λέξις, οὐδὲ ὑπαινιγμός· ἡ θεία τῆς Σοφίας ἔμεινεν ἀπαρηγόρητος διότι δὲν ἔγεινεν αὐτὸς ὁ γάμος «νὰ προφθάσῃ τοὐλάχιστον νὰ φιλήσῃ τὰ στέφανα τῆς ἀνεψιᾶς της»· εὕρισκε τὴν διαγωγὴν τοῦ νέου ἀνεξήγητον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐλησμόνησε τὰ πάντα, καὶ ἐπανέλαβε μετὰ τῆς φίλης της τὰς προσφιλεῖς των συνδιαλέξεις εἰς τὴν γωνίαν τῆς ἐκκλησίας· ἡ Σοφία μόνη δὲν εὗρε τὴν διαγωγὴν τοῦ νέου ἀνεξήγητον· αὐτὴ τὸ ἐγνώριζε· ἡ ἀσχημία της διέρρηξε, πρὶν ὑπογραφῇ, τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου της, ἡ ἀσχημία της ἀνηγέρθη ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα εἰς τὴν ἀποκατάστασίν της, εἰς τὴν εὐτυχίαν της ἴσως.

Ὢ! ἡ ἀσχημία της, ἡ ἀσχημία της! Καὶ πνέουσα τὰ μένεα, καὶ πλήρης λύσσης κατὰ θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων, καὶ κατ' αὐτῶν ἔτι τῶν γεννητόρων της διότι τὴν ἐγέννησαν τοσούτῳ δυσειδῆ, ἐνεκλείσθη ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς ἀναξιοπαθούσης, τῆς κατηραμένης, ἀνυψώσασα τὸ μῖσός της ὡς φραγμὸν ἀπὸ τῆς κοινωνίας.

Ἀνιῶσα δὲ θανασίμως, μὴ ἔχουσα τί νὰ κάμῃ, ὅπως ἀποσείσῃ τὸ μολύβδινον βάρος τοῦ χρόνου, τοῦ πιέζοντος πάσας αὐτῆς τὰς στιγμάς, ἐπεδόθη μανιωδῶς, ὡς πολλαὶ γεροντοκόραι ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν μελέτην.

Ὅτε ὁ πατήρ της ἀπέσυρεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σχολείου ὅπως τὴν καταστήσῃ νοσοκόμον του, εἶχεν ἤδη τελειώσῃ τὴν τρίτην τάξιν τοῦ Ἀρσακείου· ἀλλ' αἱ ὀλίγαι, πολὺ ὀλίγαι γνώσεις ἃς ἔχουσιν αἱ κόραι κατὰ τὴν τάξιν ταύτην, ἀνορθογραφοῦσαι ἔτι, ἐσκωρίασαν ἐν τῇ κεφαλῇ της ἐξ ἀχρηστίας ὀκτὼ μακρῶν ἐτῶν.

Ἤρχισε λοιπὸν ἀπελπιστικὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν γραμμάτων.

Συνειθισμένη πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς ἀγρυπνίας δι-

Digitized by Google

ἤρχετο δεκαέξ ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον παρὰ τὴν τράπεζάν της κεκλιμένη πυρετωδῶς ἀντιγράφουσα, ἢ ἀποστηθίζουσα κανόνας γραμματικῆς, ἐννοοῦσα ἡ δυστυχὴς κόρη ὅτι τὸ εὐρωτιάσαν ὑλικὸν τῶν γνώσεών της οὐδ᾽ ὡς θεμέλιον ἠδύνατο νὰ τῇ χρησιμεύσῃ, παλαίουσα σῶμα πρὸς σῶμα κατὰ τῶν ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν καὶ ἀνωμαλιῶν τῆς γλώσσης μας, ἣν ἡ φαντασία της τῇ παρίστα, διὰ τοῦ πρίσματος τῶν σκοτεινῶν ἰδεῶν της, ὡς ἐχθρὸν πρὸς ὃν ἔπρεπε ν᾽ ἀγωνισθῇ ὅπως τὸν καταβάλῃ.

Μετὰ τρία ἔτη, εἰκοσιπενταέτις ἐγνώριζεν ἤδη καλὰ τὴν ἑλληνικήν. Εἶχεν ἀντιγράψει τετράκις τὴν *Ἀγορὰν* τοῦ Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου, οὗτινος τὸ πλῆρες ὀδύνης, καὶ τραχύτητος ὕφος συνεφώνει πρὸς τὰς ἰδέας αὐτῆς καὶ τὰ αἰσθήματα.

Μετὰ τρία ἔτη ἐγνώριζε κάλλιστα καὶ τὴν Γαλλικήν· τότε ἠνοίχθη εὐρὺ ἐνώπιόν της στάδιον παραφόρου ἀναγνώσεως· ἐναπεταμίευσεν ἐν ἑαυτῇ ὅ,τι μισάνθρωπον καὶ ἀπαισιόδοξον παρήγαγεν ἡ νεωτέρα εὐρωπαϊκὴ φιλολογία· ἐκ τῆς πάλης δὲ ταύτης ἣν συνῆψε πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἰδέας ἐξῆλθεν ἰσχυρὰ μὲν τὴν διάνοιαν ἀλλὰ καταμεμωλωπισμένη τὴν καρδίαν.

Ἐν τῷ συρταρίῳ τῆς τραπέζης της εὑρίσκετο μετάφρασίς της ἀρίστου γαλλικοῦ ἔργου, ὅπερ κρίνουσα αὕτη μὲ τὸν συνήθη της πῆχυν τῆς αὐστηρότητος, εὕρισκεν ἄξιον δημοσιεύσεως· ἀλλὰ δὲν τὸ ἐδημοσίευε χαιρεκακοῦσα ὅτι οὕτω τοὐλάχιστον ἐξεδικεῖτο τὴν κοινωνίαν· τοῦτο μόνον τὸ κακὸν ἠδύνατο νὰ πράξῃ κατ᾽ αὐτῆς—καὶ τὸ ἔπραττε.

Γ'

Ἐνῷ ἡ Γιαννούλα ἡτοιμάζετο νὰ σπαργανώσῃ τὸ βρέφος, ἐκεῖνο θωπευθὲν ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ δωματίου ἤρχισε νὰ κινῇ τοὺς μικροὺς του βραχίονας· πόσον ἦσαν παχουλοί, ροδαλοί, ἁβροί, χυτοὶ οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι βραχίονες, οἵτινες ἡπλοῦντο ὡς νὰ ἤθελον νὰ συλλάβωσί τι τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ φθάσωσι, τι τὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ δωματίῳ ἐκείνῳ!

Πῶς ἀνεσκίρτα, ὡς μικρὸν πτηνὸν ἀνοῖγον τὰς πρωτοπείρους πτέρυγάς του ὅπως πετάξῃ, ὡς ν᾽ ἀνεζήτει μίαν φωλεὰν τὸ δύσμοιρον ἔκθετον, ὡς ν᾽ ἀνεζήτει μίαν ἀγκάλην!

Καὶ ἡ Γιαννούλα πλήρης νεανικοῦ πυρὸς, αναμνησθεῖσα τῶν εὐτυχῶν χρόνων ὅταν κ᾽ ἐκείνη εἶχε τέκνα καὶ τὰ ἐπεριποιεῖτο, ἔθηκε τὴν χεῖρά της ὑπὸ τὴν δεξιάν του, εἶτα ὑπὸ τὴν ἀριστεράν του μασχάλην, ἐθώπευσεν ἐντὸς τῆς παλάμης της τὸν δεξιόν του μικκύλον πόδα, εἶτα τὸν ἀριστερὸν, μὴ τολμῶσα δὲ νὰ τὸ σπαργανώσῃ ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς κυρίας της, ἐκάθησε χαμαὶ, ἐξέτεινε συνδεδεμένους τοὺς πόδας της, ἥπλωσεν ἐπ᾽ αὐτῶν τὰ σπάργανα, ἔθηκεν ἐπ᾽ αὐτῶν τὸ βρέφος, ὑπέβαλεν εἰς ζυγὸν τοὺς ἀντάρτας βραχίονας καὶ πόδας, περιετύλιξε σφιγκτὰ τὸ ἀφρόπλαστον ἐκεῖνο σωμάτιον, ἐσημείωσεν αὐτὸ διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, φέρουσα συγκλίνοντας τοὺς τρεῖς δακτύλους αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μετώπου του εἰς τὴν κοιλίαν, ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τ᾽ ἀριστερὰ, καὶ ἐσπαργανωμένον οὕτω κρατοῦσα ἀνελίκνιζεν αὐτὸ εἰς τὸν ἀέρα.

Καὶ ὅταν διὰ τοῦ δακτύλου της τὸ ἐγαργάλισεν ὑπὸ τὸ χεῖλος, τότε τὰ χείλη του διεστάλησαν, ἤνοιξαν ὡς κάλυξ ῥόδου ἀναδοῦσα θελκτικὸν μῦρον, μαγευτικὸν ἀθωότητος μειδίαμα, εὐωδιάσαν ὅλον τὸ δωμάτιον.

Ἡ δὲ Σοφία ἄφωνος, ἔκπληκτος, ἵστατο καὶ τὸ παρετήρει.

Δ'

Ὅτε ἡ γραῖα Γιαννούλα ἔκλεισε τὴν θύραν παραλαβοῦσα μεθ᾽ ἑαυτῆς τὸ βρέφος καὶ ἔμεινε μόνη ἡ Σοφία, περιέφερε κύκλῳ τὸ βλέμμα της καὶ ἠσθάνθη ὅτι ἔλειπέ τι ἀπὸ τοῦ δωματίου ἐκείνου· παραδόξως τεταραγμένη ἐβάδισεν ὀλίγον, εἶτα ἐκάθησε βαρεῖα ἐπὶ τῆς κλίνης της στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός καὶ τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς βαθέως διαλογιζομένη, αἴφνης εἰς πρωτοφανῆ ἐνδίδουσα συγκίνησιν, ἤνοιξε τὸ παράθυρον· ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ διὰ μέσου στεγῶν, καπνοδοχῶν, σωλήνων θερμαστρῶν διεφαίνετο λωρὶς τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ᾗ ὄπισθεν πυκνῶν νεφῶν, ἅτινα βιαίως ὤθει πρὸς νότον ὁ ἄνεμος, ἀνέκυπτεν ἡ σελήνη περιβάλλουσα δι᾽ ἀργυρῶν κροσσῶν τὰ κράσπεδα τῶν πρὸ αὐτῆς φευγόντων νεφῶν.

Καὶ ἀνεπαισθήτως τὸ πνεῦμά της ἐπέστρεψεν ὀπίσω, πολὺ ὀπίσω, εἰς τὰ παιδικὰ ἔτη της· ὅτε μικρὸν ἔτι κοράσιον εἶχε φίλας ὁμήλικους καὶ δὲν ἦτο μόνη· ὅτε ἑπταέτις, βραχεῖαν ἄχρι γονάτων φοροῦσα ἐσθῆτα καὶ λευκὴν ποδιὰν, κυανᾶς ὑψηλὰς περικνημῖδας καὶ μικρὰν ἔχουσα ὄπισθεν πλεξίδα, ἔπαιζε τὴν *τυφλομυῖγα* μετ᾽ ἄλλων κορασίων· καὶ ἦτο τόσῳ ζωηρὸν τὸ ὅραμα, ὥστε τῇ ἐφαίνετο ὅτι ἤκουε τὰς ἀργυροήχους φωνὰς τῶν συμπαικτριῶν της καὶ τὴν ἰδίαν της ἔτι φωνὴν, τὰς κραυγάς των τὰς καταστελλομένας, τοὺς γέλωτάς των τοὺς σιγηλοὺς, τὰ μυστηριώδη ψιθυρίσματά των, καὶ ὅτι ἔβλεπε τοὺς ἀπαστράπτοντας ὀφθαλμούς των, τὴν ῥοδινότητα τὴν βάφουσαν τὰς μικρὰς πανούργους των φυσιογνωμίας ὅτε ἀσθμαίνουσαι καὶ πονηρῶς μειδιῶσαι ἔτρεχον περὶ τὴν μικρὰν κόρην τὴν φέρουσαν τὸ λευκὸν μανδύλιον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ προχωροῦσαν δειλὰ, δειλὰ, μὲ βραχίονας προτεταμένους, ἐν τῇ σκοτίᾳ της.

Καὶ εἶτα ἀνεμνήσθη ἀποτόμως τῆς παραδόξου φρικιάσεως ἣν ᾐσθάνθη ὅτε, βραδύτερον, ὁ καθηγητὴς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ ταῖς εἶπεν εἰς τὸ μάθημα ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ γείνουν μητέρες.

Τότε ἀνεμνήσθη πῶς ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἰς τὰς τέσσαρας μετὰ δύο ἄλλων κορασίων, καὶ ἡ φαντασία της τὴν παρελάμβανεν ἀπὸ τοῦ

Digitized by Google

Ἀρσακείου καὶ τὴν ὡδήγει ἄχρι τῆς φλιᾶς τῆς θύρας των, συνοδεύουσα αὐτὴν δι' ὅλων τῶν ὁδῶν καὶ τῶν στενῶν δρομίσκων δι' ὧν διήρχετο μὲ τὴν μικρὰν σκυτίνην σάκκαν της καὶ τὸ κανίστριόν της, καὶ τὸ μικρόν της *τελάρο* ὅπου ἐκέντα τὴν *παντόφλα της*.

Ἔπειτα δὲ διῆλθε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἑτέρου τῶν κορασίων ἐκείνων, ὅπερ ἐγένετο περικαλλὴς νεᾶνις καὶ εἶχε ὑπανδρευθῇ, καί, μίαν ἡμέραν, ὅτε τὴν συνήντησεν ἐρρίφθη εἰς τὴν ἀγκάλην της παράφορος, καμπτομένη ὑπὸ τὸ βάρος τῆς εὐδαιμονίας, κλαίουσα ἅμα καὶ γελῶσα, καὶ τῇ ἐξωμολογήθη μὲ φράσεις αἵτινες ἐξήρχοντο ὑγραὶ ἐκ συγκινήσεως ἀπὸ τῆς καρδίας της, ὅτι ἀπέκτησε παιδί, ὅτι θὰ τὸ κάμῃ τοῦτο, ὅτι θὰ τὸ κάμῃ ἐκεῖνο, ὅτι ἔχει αὐτὰ τὰ σχέδια, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ τὸ ἐγέννησε ἤρχισε νὰ ζῇ, ὅτι τὸ παιδί της εὐωδίασε τὴν ζωήν της.

Καὶ ἡ φράσις τοῦ καθηγητοῦ της περιίπτατο περὶ τὸ πνεῦμά της ὡς μελῳδικωτάτη ἐπῳδός, ἔμπλεως περιπαθείας καὶ μυστηρίου.

Ἡ δὲ σελήνη πλήρης ἱλαροῦ καὶ συμπαθοῦς φωτός, ἀπαλλαγεῖσα τέλος τῶν νεφῶν, ὡς νύμφη ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων αὐτὴν δρακόντων, ἐπελαγοδρόμει ἐν τῷ στενῷ ἐκείνῳ γαλανῷ ὠκεανῷ, περιοριζομένῳ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ὑπὸ τῶν τοίχων δύο ὑψηλῶν οἰκιῶν, ἐν τῷ μέσῳ δ' ὑπὸ στέγης χαμηλοτέρας.

Καὶ εἰσώρμησεν εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῆς ὡς ἡ εἰς τὸ παράθυρόν της εἰσορμῶσα καὶ ἡ θωπεύουσα τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ τὸ πρόσωπόν της αὔρα, ἡ ἀνάμνησις τῆς νηπιακῆς αὐτῆς ἡλικίας, ὅτε ἡ ἀνάδοχός της τῇ ἐχάρισε μίαν κούκλαν. Πῶς ἦτον ἡ μόνη της χαρὰ νὰ τὴν ἐνδύῃ τὰ λεπτὰ λευκὰ ἐκ τριχάπτων φορεματάκια της, νὰ τὴν ἐκδύῃ, νὰ τὴν θωπεύῃ, νὰ τὴν κοιμίζῃ εἰς τὴν μικρὰν μαλακήν της κλίνην, νὰ τὴν φιλῇ περιπαθῶς, νὰ τῇ ὁμιλῇ, νὰ τὴν ἀποκαλῇ μὲ τὰ παθητικώτερα ὀνόματα!...

Καὶ ἐπειδὴ ἤρχισε νὰ ῥιγοῖ ἔκλεισε τὸ παράθυρον καὶ ἐστράφη ὀπίσω· καὶ εἶδε τὴν ἕδραν κενήν, καὶ τὸ δωμάτιον πλῆρες τοῦ μειδιάματος ἐκείνου τοῦ ἀγγελικοῦ.

Ὁ ὕπνος αὐτῆς ὑπῆρξε τεταραγμένος, καὶ πλήρης ὀνείρων· ὠνειρεύθη ὅτι αὐτὴ γενομένη νήπιον ἔκειτο ἐσπαργανωμένη ἐπί τινος ἕδρας καὶ ὅτι κυρία τις μελανειμονοῦσα τὴν παρέλαβε καὶ ἀπῆλθεν· ἔπειτα ὠνειρεύθη ὅτι πάντα τὰ ἔπιπλα τοῦ δωματίου της ἔλαβον μορφὴν παιδικῶν χειρῶν καὶ ποδῶν καὶ ἤρξαντο κινούμενα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς σκοτοδινιώσης· τέλος δ' ἐνόμισεν ὅτι ἤκουσεν ἤρεμον θροῦν πτερυγισμοῦ ἐλαφρῶς διαταράξαντος τὸν ἀέρα τοῦ δωματίου, καὶ εἶδε προσιπτάμενον χορὸν ἀγγέλων, μὲ λευκάς, λευκὰς πτέρυγας καὶ πρόσωπον παχουλὸν καὶ ῥοδινόν, οἵτινες ὅλοι εἶχον τὴν ξανθὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ὡραίαν μορφὴν τοῦ μικροῦ ἐκείνου βρέφους, καὶ ὅλοι τῇ ἐμειδίων καὶ τὴν ἐθώπευον διὰ τῆς ἄκρας τῶν πτερύγων των, ἐνῷ τὸ δωμάτιον ἐπληροῦτο μύρου τινὸς θεσπεσίου καὶ σκιαυγείας μαγευτικῆς, ἐχούσης τὸ γλυκύτατον χρῶμα ἐν ᾧ βαπτίζει τὸν Ὑμηττὸν ἡ δύσις τοῦ Ἀττικοῦ ἡλίου.

Τὴν πρωΐαν ἦτο πολὺ καταβεβλημένη· εἶχε κεφαλαλγίαν σφοδράν· ἀλλ' ἡ ψυχή της εἶχεν ἀνακούφισίν τινα ὡς μετὰ λουτρόν· ᾐσθάνετο δρόσον τινά. Καθὼς ὁ χωρικὸς ὁ ἀπελθὼν τῆς πρωτευούσης ὅπου εἶδεν ὅλας του τὰς ἐλπίδας καταπεσούσας εἰς τὸν βόρβορον ὡς ῥάκη ἐσθῆτος πολυτελοῦς, καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὴν καλύβην τοῦ γέροντος πατρός του ἀναπνέει τὸν καθαρόν, τὸν εὐώδη τῶν ἀγρῶν ἀέρα, οὕτω ἀνέπνεε καὶ ἡ Σοφία τὸν δροσερὸν ἀέρα τῶν ἀναμνήσεών της τῶν παιδικῶν.

Ε'

Ὅτε τὴν πρωΐαν ἡ κυρὰ Γιαννοῦλα τῇ ἔφερε τὸν καφέν της, ᾐσθάνθη ἀκατανίκητον ἀνυπομονησίαν νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ βρέφους, ἀλλ' ἡ γραῖα ὑπηρέτρια δὲν τῇ ἀφῆκε καιρόν.

— Ὤ! νὰ τὤβλεπες, κυρία Σοφία, πῶς πεινοῦσε τὸ καϋμένο! ἔφαγε, ἔφαγε! ἡ κυρὰ Ἑλένη εἶπε πῶς τὸ προσωπάκι του εἶνε σὰν τὸν ἥλιο, καὶ τὸ ἔφτυσε τρεῖς φοραῖς νὰ μὴ βασκαθῇ.

Ὡς μονολογοῦσα δὲ προσέθηκε·

— Τί κρῖμα, ἕνα τέτοιο ἀγγελάκι νὰ τὸ ῥίψουν μέσα 'ς τὸ Βρεφοκομεῖο!

— Ὤ! εἶπεν ἡ Σοφία ῥιγήσασα εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ Βρεφοκομείου, ἂς τὸ βυζάξῃ ἡ κυρὰ Ἑλένη μερικὰς ἡμέρας καὶ βλέπομεν.

Μετὰ μακρὰν δὲ πρὸς ἑαυτὴν πάλην, καθ' ἣν αἱ ἀρχαί της ἐμάχοντο ἀπελπιστικῶς πρὸς νέον τινὰ ἐπιδρομέα λεηλατοῦντα τὸ ἔδαφός των, εἶπε πρὸς τὴν Γιαννοῦλαν, μετὰ μεσημβρίαν, αἰσχυνομένη πως διὰ τὴν ἧττάν της.

— Πᾶμε εἰς τῆς κυρὰ-Ἑλένης.

Τὸ βρέφος ἦτο κατακεκλιμένον ἐπὶ μικροῦ χαμηλοῦ ἀνακλίντρου καὶ ὕπνωττε· λεπτὸν διαφανὲς ὕφασμα ἐκάλυπτε τὴν μορφήν του ὅπως προφυλάττῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν μυιῶν· ἀσθενὴς ἡλιακὴ ἀκτὶς διὰ διαφυῆς τινος τοῦ παραθύρου διερχομένη ἔφθανε μέχρι τοῦ μικροῦ του τραχήλου, αὐτὸ δὲ θερμαινόμενον ἔσειεν ἐν μέσῳ τοῦ ὕπνου του μετὰ χάριτος ἀπεριγράπτου τὴν ξανθήν του κεφαλήν.

Ἡ Σοφία πλησιάσασα ἠρέμα ἀνύψωσε τὸ διαφανὲς ὕφασμα καὶ ἔκυψεν ἐπὶ τοῦ παιδίου.

Τὸ πρόσωπόν του ἦτο ῥοδινώτατον, ἐκίνει τὰ χείλη του τὰ κοράλλινα ὡς νὰ ἐκράτει ἔτι μεταξὺ αὐτῶν τὴν θηλὴν τοῦ μαστοῦ, εἶχε δὲ συνεσπασμένας τὰς ὀφρύας, καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς του ἦτο διακεχυμένη τοιαύτη κωμικωτάτη σοβαρότης, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Σοφία δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἐλαφρόν τι μειδίαμα.

Πόσον ὡραῖον ἦτο! κλῖνον οὕτω τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τοῦ ὤμου του ὡμοίαζε πρὸς μικρὸν ἄγγελον ὀνειρευόμενον τὴν σωτηρίαν ψυχῆς τινος· ἠκούετο δ' ἤρεμος, ἤρεμος ἡ ἡδεῖά του ἀναπνοὴ ἡ πρὸς

Digitized by Google

οὐδὲν δυναμένη νὰ συγκριθῇ εἰμὴ μόνον πρὸς ἀναπνοὴν ὡραίου παιδίου ὑπνώττοντος.

Ἐπιστρέψασα εἰς τὸ δωμάτιόν της κατελήφθη αὖθις ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ κενοῦ· οὐδὲν μετεβλήθη, καὶ ὅμως ἔλειπε κάτι τι.

Ὅτε τὴν ἐπαύριον μετέβη εἰς τῆς κυρὰ-Ἑλένης—διότι μετέβη καὶ τὴν ἐπαύριον—τὸ παιδίον ἦτον ἔξυπνον· ἡ κυρὰ-Ἑλένη τὸ ἐθώπευσε, τὸ ἐχόρευσε, τὸ ἐφίλησεν εἰς στιγμὴν δ' ἐνθουσιασμοῦ διότι οἱ ζωηροί του ὀφθαλμοὶ ἐξήστραπτον ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς νοημοσύνης καὶ ἐφαίνετο ἐννοοῦν ὅσα τῷ ἔλεγε, τὸ προσέφερεν αἴφνης εἰς τὴν Σοφίαν.

Αὕτη δὲ, ἀπροπαράσκευος, ἔτεινε μηχανικῶς τοὺς βραχίονάς της, αἰσθανομένη τὸ ὀδυνηρὸν συναίσθημα, ὅπερ συνεπάγεται ἡ συνείδησις τῆς ἀδυναμίας ἡμῶν, ἅμα δὲ ῥῖγος συγκινήσεως διατρέχον τὸ σῶμα αὐτῆς. Εἶτα ἐν ᾧ οἱ πόθοι αὐτῆς ἐπτερύγιζον περὶ τὸ στόμα τοῦ παιδίου ἐκείνου, προσπαθοῦσα νὰ νικήσῃ τὴν ἰσχυρὰν ὁρμὴν ἥτις κατελάμβανεν αὐτὴν νὰ τὸ φιλήσῃ, τὸ ἀπέδωκεν ἀποτόμως εἰς τὴν τροφὸν καὶ ἀπῆλθε.

Καὶ ὅμως ἐπανῆλθε καὶ πάλιν, καὶ πάλιν, καὶ ὑπέκυψεν εἰς τὸν κατακτητὴν, καὶ τὸ ἐφίλησε...

Ὤ! καὶ τὸ μικρόν! ὁσάκις τὴν ἔβλεπε, τῇ ἔτεινε τοὺς βραχίονάς του πετῶν, βάλλον ἀσθενεῖς φωνὰς ὡς μινυρισμοὺς χελιδόνος. Καὶ ἐπεφύλαττε δι' αὐτὴν ὅλην του τὴν τρελλὴν χαρὰν, ὅλα του τὰ μειδιάματα, ὅλα του τὰ βλέμματα, ὅλα του τὰ ψελλίσματα!...

Μίαν ἡμέραν τῇ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ τῷ κεντήσῃ ἓν περιτραχήλιον· ζωηρὰ δ' ὡς μαθήτρια ἔτρεξεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ, ἠγόρασε λευκὸν *πικὲ* καὶ τρίχαπτα καὶ ἐπέστρεψεν ἀλλόφρων, πυρέσσουσα ἐκ χαρᾶς· ἀνοίξασα δὲ τὸ παράθυρον ἐκάθησε παρ' αὐτὸ μὲ τὸ ἐργόχειρον ἀνὰ χεῖρας. Καὶ ἐν ᾧ αἱ πρωϊναὶ χλιαραὶ ἀκτῖνες τοῦ ἐαρινοῦ ἡλίου τὴν ἐθέρμαινον ἡδυπαθῶς, ἐν ᾧ ἐλαφρὰ αὔρα λικνίζουσα τὸ πρὸ τοῦ παραθύρου δένδρον τοῦ κήπου ἀπετέλει ἡδὺν ψίθυρον, ἐν ᾧ παρέκει ἐπὶ αἱμασιᾶς ἠκούετο διακοπτομένη ἡ φωνὴ τῆς χελιδόνος προσκαλούσης τὸ νεόσσιόν της νὰ τολμήσῃ τὴν πρώτην πτῆσιν, ἐκείνης τὸ πνεῦμα ὅλον περιίπτατο περὶ τὸν μικρὸν χαρίεντα καὶ λευκότατον τράχηλον, ὃν ἔμελλε νὰ περιβάλῃ τὸ περιτραχήλιόν της. Τὸ βρέφος ἐκεῖνο ἔδιδε χροιὰν εἰς πάσας αὐτῆς τὰς σκέψεις· ἐπλήρου πάσας αὐτῆς τὰς ὥρας· περιέβαλε τὴν ὕπαρξίν της δι' ἀτμοσφαίρας τινὸς, ἣν ἀνέπνεε δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων της καὶ δι' ὅλων τῶν πόρων της.

Ϛ'

Πρωΐαν τινὰ μεταβᾶσα εἰς τῆς κυρὰ-Ἑλένης παρετήρησε τὸ παιδίον καταβεβλημένον· τὸ ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην της· δὲν ἐσκίρτα πλέον· ἦτο δύσκαμπτον· οἱ βραχίονές του κατέπιπτον ὡς πτέρυγες τετρωμέναι τρυγόνος· οὔτε ἐμειδία· ὠχρότης ἐκάλυπτε τὴν μορφήν του· οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν σβεστοὶ, κιτρινωποὶ καὶ ὑελώδεις, περὶ αὐτοὺς δ' ἐσχηματίζετο μελανὸς κύκλος.

Ἦτο ἀσθενές.

Τότε κατέλαβεν αὐτὴν θανάσιμος ἀγωνία· ἐπὶ τῆς φαιδρᾶς εἰκόνος τοῦ βίου της ἡπλώθη πένθιμος πέπλος. Τί; ἦτον ἀσθενὲς ἐκεῖνο τὸ παιδίον καὶ αὐτὴ ἵστατο ἐκεῖ μὲ χεῖρας ἐσταυρωμένας, ἀνίσχυρος, μὴ δυναμένη νὰ κάμῃ τίποτε; Τί θὰ ἐγίνετο ἂν ἀπέθνησκε τὸ παιδίον ἐκεῖνο;

Αὕτη δ' ἡ ἰδέα βαρεῖα ὡς ἐφιάλτης ἐπεκάθησεν ἐπὶ τοῦ πνεύματός της.

Ἂν τὸ ἔχανεν;

Καὶ ἐπέβαλλεν εἰς τὴν φαντασίαν της κατὰ τὰς πυρετώδεις στιγμὰς τῆς ἀπελπισίας της νὰ ἐξεικονίσῃ αὐτὸ νεκρὸν, πῶς θὰ ἦσαν τὰ χείλη του, τὰ ὄμματά του, τὸ σῶμά του, πῶς θὰ ἔκειτο ἐξηπλωμένον, ἀλλ' ἡ φαντασία της ἔμπλεως φρίκης ὠπισθοδρόμει πρὸ τοῦ σπαρακτικοῦ θεάματος.

Ἐπὶ στιγμὴν ἐπῆλθεν εἰς αὐτὴν ἡ ἐγωϊστικὴ σκέψις·

— Δὲν ἔπρεπε ν' ἀνοίξω τόσον ἀπερισκέπτως τὴν καρδίαν μου εἰς αὐτὸ τὸ παιδὶ, ἔπρεπε νὰ προφυλαχθῶ· δικαίως τιμωροῦμαι τόρα.

Ἀλλ' ἀπέσεισεν ἀμέσως τὴν σκέψιν ταύτην ὡς βδελυράν.

Ἄλλως δὲ δὲν ἦτο καιρὸς δι' ἐλεγείας· Ἔπρεπε νὰ σωθῇ ἀντὶ πάσης θυσίας τὸ παιδίον ἐκεῖνο.

Τρεῖς νύκτας διῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρα-Ἑλένης παρὰ τὴν κλίνην τοῦ βρέφους, ὅπερ διήρχετο κρίσιν, τρεῖς αἰωνίας νύκτας κύπτουσα ἐπ' αὐτοῦ μὲ ὀφθαλμοὺς λάμποντας, μὲ χείλη ξηρὰ, ὠχροτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ αναισθήτου παιδίου οὗτινος ἡ ξηρὰ, ξηρὰ, βὴξ διεσπάρασσε τὴν καρδίαν της.

Τὴν ἐλυπήθη ὁ Θεὸς καὶ τὸ παιδίον ἐσώθη.

Διὰ τοῦ ὀξυδερκοῦς δὲ βλέμματος τῆς στοργῆς παρηκολούθει ἀγωνιωδῶς ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ παιδίου τὴν ἀνάρρωσίν του, γινομένη τρελλὴ ἀπὸ τὴν χαράν της ὁσάκις ἀνεκάλυπτε ἐλαφρὰν, δυσδιάκριτον εἰς πάντα ἄλλον ὀφθαλμὸν, ἀπόχρωσιν ῥοδινότητος δειλῶς ἐρχομένην νὰ διαχυθῇ ἐπὶ τῶν ὠχρῶν του παρειῶν, θάλπος τι μειδιάματος καὶ ζωῆς ἐπὶ τῶν χειλέων του τῶν ψυχρῶν καὶ μεμαραμένων, σπινθῆρά τινα εἰς τὰ ὄμματά του τὰ ἐσβεσμένα.

Μίαν ἡμέραν τέλος, ἀφ' οὗ ἀνέρρωσεν ἐντελῶς, μυρίας λαβοῦσα προφυλάξεις, μυρίας μερίμνας καλῶς περιτυλίξασα αὐτὸ διὰ τοῦ συσιρωτοῦ ἐπανωφορίου, ὅπερ τῷ ἔρραψε διὰ τῶν ἰδίων της χειρῶν, εἶπεν εἰς τὴν Γιαννούλαν νὰ τὸ ὑπάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν της.

Ἐκείνη δὲ παρηκολούθει κατόπιν, διερχομένη ὡς ἐπὶ πτερύγων ὀνείρου τὴν θορυβώδη ὁδὸν, ἀναίσθητος ἐντελῶς πρὸς τὸν βόμβον ὃν περὶ αὐτὴν ἐποίει ἡ ζωὴ, εἰς ἓν σημεῖον μόνον συγκεντροῦσα ἅπασαν αὐτῆς τὴν ὕπαρξιν, πρὸς τὸ παιδίον, ὅπερ ἐνίοτε ἔστρεφεν ὀπίσω καὶ τῇ ἔτεινε τοὺς βραχίονάς του καὶ τῇ ἐμειδία.

Digitized by Google

Ὅταν τὸ ἔφερεν εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἐπειδὴ ἦτον ὡραία ἐαρινὴ ἡμέρα, ἤνοιξε τὸ πρὸς τὸν κῆπον παράθυρον, καὶ ὁ ἥλιος εἰσώρμησε πλήρης ἡδέος θάλπους. Τὰ σκυθρωπὰ παραπετάσματά του εἶχεν ἀντικαταστήσει διὰ νέων πρασίνου χρώματος. Ἐπὶ τοῦ μικροῦ καρυΐνου τραπεζίου ὑπῆρχεν *Ἡμερολόγιον* τοῦ Ἀσωπίου, εἰς τὴν ἀνοικτὴν σελίδα τοῦ ὁποίου ἀνεγινώσκετο *Μία Μητέρα*, ὁ περιπαθέστατος ἐκεῖνος μῦθος τοῦ Ἄνδερσεν, ὁ τόσον θαυμασίως ὑπὸ τοῦ Βασιλειάδου παραφρασθείς.

Λαβοῦσα δὲ εἰς τὴν ἀγκάλην της ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Γιαννούλας τὴν μικράν, κατέθηκεν αὐτὴν ἐπὶ τῆς κλίνης της, καὶ καθίσασα παρ' αὐτῇ, τὴν περιέβαλλε διὰ μακροῦ, μακροῦ βλέμματος ἀπεριγράπτου στοργῆς, ἐκρηγνυμένη αἴφνης εἰς χείμαρρον φιλημάτων ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐπὶ τῶν χειλέων, ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἐπὶ τῶν μικρῶν χνοωδῶν, ὡς πτερῶν νεοσσοῦ, ξανθῶν μαλλίων της, ὑπὸ τὸν λαιμόν της, ἐπὶ τῶν λακκίσκων τῶν παρειῶν της, πρὸς τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸ οὖς, πανταχοῦ, πανταχοῦ.

Καὶ ἡ Γιαννούλα προβάλλουσα τὴν κεφαλήν της διὰ τῆς ἡμιανοίκτου θύρας παρετήρει τὸ σύμπλεγμα καὶ ἐμειδία μειδίαμα ἱκανοποιηθήσης ἀγαθότητος.

Ἡ δὲ Σοφία, ἡ ἀχάριστος, οὔτε ἔστρεφε κἂν νὰ τὴν ἴδῃ μὲ τοὺς ὡραιοτάτους νῦν καὶ περιπαθεστάτους ὀφθαλμούς της!

Πόσον ὡραῖα ἦτο! Καὶ πῶς τόρα ἡ Εὐθυμία μὲ τὰ ψελλίσματά της, τὰ μειδιάματά της, τὴν ἀθωότητά της, μὲ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς τὴν μικράν, ἐπλήρου τὸ δωμάτιόν της!

Ὢ! Τὸ ἔρημον κλωβίον, τὸ μὴ ἀκοῦσαν ποτὲ κελάδημα, ἀπέκτησε τὸ πτηνόν του!

Πόσον ὡραῖα, πόσον ὡραῖα ἦτο! Πρώτην τόρα φορὰν εἰς τὸν βίον της τὸ θάλλον καὶ εὐωδιάζον ἔαρ εἰσῆλθε καὶ εἰς τὸ δωμάτιόν της!

Καὶ μετὰ τὸ μακρὸν βλέμμα ἐπήρχετο ἡ ἔκρηξις τῶν φιλημάτων.

Ὢ! ναί. Ἀφ' ὅτου ἐγνώρισε τὸ παιδίον ἐκεῖνο, ᾐσθάνετο ὡς νὰ διελύετο πάγος τις ἐντὸς τοῦ στήθους της, ἐξατμιζόμενος εἰς χρυσοῦς ἀτμούς.

Τὸ ἐνόησε. Ἐν τῇ μονοτονίᾳ τοῦ βίου αὐτῆς, ἐν ᾗ ἡ ἀπογοήτευσις ἀπετέλει τέλμα, ἡ ἀγάπη τοῦ παιδίου ἐκείνου ἔπνευσεν ὡς δροσερὰ αὔρα κινήσασα εἰς κύματα στοργῆς τὰ ἀκινητοῦντα, τὰ λιμνάζοντα αἰσθήματά της.

Τόρα πλέον δὲν τῇ ἦτο ἄχρηστος ἡ ζωή Τόρα καὶ ἡ ἐλαχίστη στιγμή της ἦτον ἀφιερωμένη εἰς τὴν στοργήν. Τόρα ᾐσθάνετο τὰς θελκτικὰς μερίμνας χελιδόνος πτερυγιζούσης περὶ τὴν φωλεάν της, τόρα ᾐσθάνετο τὴν ἀνεκλάλητον εὐδαιμονίαν, ἣν μόναι αἱ γυναῖκες αἰσθάνονται συμπιέζουσαι ἅπασαν αὐτῶν τὴν ὕπαρξιν ἐν τῇ ὑπάρξει μικροῦ παιδίου.

Ὢ! Τόρα ἦτο μήτηρ!

[Πρωτότυπον].

***

Ἡ κατωτέρω ἀφήγησις αἰχμαλωσίας συμβάσης πέρυσιν ἐν Ἠπείρῳ ἐξήχθη ἐκ μακρᾶς χειρογράφου ἐξιστορήσεως, ἀποσταλείσης ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παθόντος, τοῦ ἰατροῦ κ. Ἰωάννου Μεγγλίδου. Διὰ τὸ δραματικὸν τῶν γεγονότων, τὰς περιπετείας καὶ τὰ περίεργα ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν λῃστῶν ἐκρίναμεν αὐτὴν ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα, ὡς τοιοῦτον δὲ παρέχομεν εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς «Ἑστίας». Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ

Πολυημέρου αἰχμαλωσίας ἐν Ἠπείρῳ.

Ἀποφρὰς ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς 9 Μαρτίου 1881 ἐν Σκαμνελίῳ.

Τὸ Σκαμνέλιον εἶνε ἓν τῶν ὡραιοτέρων καὶ πολυπληθεστέρων χωρίων τοῦ Ζαγορίου. Κείμενον ἐπὶ τῆς ὑπωρείας ὁμωνύμου ὄρους ἔχει εὐρύτατον ὁρίζοντα, ὡραιοτάτας οἰκίας ὑγιεινότατον κλῖμα. Ἔχει ὅμως καὶ ἓν μέγα μειονέκτημα, τὴν ἄκραν πτωχείαν αὐτοῦ.

Κατὰ γενικὸν νόμον ἐπικρατοῦντα ἀπό τινων ἐτῶν, τοὐλάχιστον ἐν Ἠπείρῳ, παρὰ τοῖς λῃσταῖς, καὶ συνιστάμενον εἰς ἐπιβολὴν φόρων, γινομένην ἐκ μέρους αὐτῶν ὡς καθεστηκυίας ἀρχῆς εἰς διάφορα χωρία, ἐπεβλήθη πέρυσι παρὰ τοῦ ἀρχιλῃστοῦ Καραμαγκιόλη καὶ εἰς τὸ δυστυχὲς Σκαμνέλιον φόρος 200 λιρῶν. Τὸ χωρίον κατ' ἀνάγκην εἰσέπραξε τὸν φόρον ὅπως ἀποτίσῃ αὐτὸν ὅπου δεῖ, ἀλλ' ἄλλος ἀντὶ τοῦ Καραμαγκιόλη ἥρπασεν αὐτόν, ὁ γενναῖος ἀρχιλῃστὴς Νταβέλης, κατὰ τὴν πέρυσιν ἱστορικὴν αὐτοῦ εἰσβολὴν εἰς Τσελέποβον καὶ Σκαμνέλιον. Μετὰ τοῦτο δὲ συνέβησαν πολλὰ παρατράγῳδα μεταξὺ Καραμαγκιόλη, ἀπαιτοῦντος τὸν ἐπιβεβλημένον φόρον, καὶ κοινότητος Σκαμνελίου ἀδυνατούσης ν' ἀποτίσῃ αὐτόν, δι' ἃ καὶ ἐπῆλθεν ἐν μέρει ἡ εἰς τὸ χωρίον εἰσβολὴ κατὰ τὴν 9 Μαρτίου 1881.

*
* *

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς εἰσβολῆς οἱ λῃσταὶ διηῶντο πλησίον τοῦ Σκαμνελίου. Περὶ τούτου ὑπάρχουσι τανῦν πλεῖσται ἀποδείξεις. Ἐλάμβανον δὲ βεβαίως τροφὰς παρὰ κατοίκων αὐτοῦ. Ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἦτο ἔτι ψυχρά, οὐδεμία φυλακὴ τοῦ χωρίου ἔτι ὑπῆρχε, ὅπερ ἦτο ἤρεμον ὅλως ὅτε ἐγένετο ἡ εἰσβολὴ τῶν λῃστῶν. Ἐγένετο δὲ αὕτη λίαν πρωΐ, ἐνῷ ὁ κώδων συνήγειρε τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, αἱ δὲ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις κατοίκων μεταβαινόντων ἢ πρὸς ἐκπλήρωσιν χριστιανικῶν καθηκόντων ἢ εἰς ἄλλας ἐργασίας. Διενυκτέρευσαν δὲ οἱ λῃσταὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην κάτωθι τοῦ χωρίου, ἔνθα συνέλαβον καί τινας μεταβαίνοντας τὴν πρωΐαν ἐκείνην εἰς Ἰωάννινα ὡς καὶ τοὺς ἵππους αὐτῶν, ἐφ' ὧν καὶ ἵππευσαν εἰσερχόμενοι εἰς τὸ χωρίον. Ἐπίκαιροί τινες θέσεις τοῦ χωρίου κατελήφθησαν παρ' αὐτῶν ἔτι ἀπὸ νυκτός. Φρίκη κατέλαβε τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους, ὅτε διεδόθη ἀκαριαίως ἡ φήμη τῆς εἰσβολῆς τῶν λῃστῶν. Δυστυχῶς ὅμως πάνυ ὀλίγοι ἠδυνήθησαν κατὰ τὴν σύγχυσιν ἐκείνην νὰ κρυβῶσιν ἀπὸ τοῦ

Digitized by Google

προσώπου αὐτῶν. Διότι οἱ πλείονες ἔτυχον νὰ εἶνε ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ καθ' ὁδόν. Οἱ καθ' ὁδὸν συναντηθέντες μετὰ τῶν λῃστῶν, ἐξ ὧν ἤμην καὶ ἐγώ, ἐπισκεπτόμενος τότε τοὺς ἀῤῥώστους μου, ἐκρατήθησαν παρ' αὐτῶν καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὸ μεσοχώριον, ἔνθα καὶ ἡ πολλὴ σπεῖρα τῶν κακούργων ἔστη. Ἐνταῦθα δὲ ὡδηγήθησαν καὶ οἱ ἐξ Ἰωαννίνων ἐμποδισθέντες. Μεταξὺ τούτων διέκρινα τὸν ἀγαθὸν φίλον μου κ. Βασίλειον Βουλτζιώτην, μεθ' οὗ ἀντηλλάξαμεν βλέμματα συμπαθείας· αὐτὸς ἐλυπεῖτο ἐμὲ καὶ ἐγὼ αὐτόν, ἴσως ὅμως ἐγὼ ἤμην πλειότερον ἄξιος τῆς λύπης του, διότι αὐτὸς πέρυσιν ἔτι ἦτον αἰχμάλωτος καὶ δὲν θὰ διέτρεχε κίνδυνον ὅσον ἐγώ. Πικρὰ ἀλήθεια κατόπιν ἐπεκύρωσε τὰς προαισθήσεις μου. Ἅμα ἐν τῷ μεσοχωρίῳ στάντες, ἐφρόντισαν ἀμέσως οἱ λῃσταὶ ἵνα τάξωσι περὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἧς τὴν διακοπὴν οἱ κακοῦργοι παρημπόδισαν, ἀγρύπνους φρουροὺς ἐμποδίζοντας οἱονδήποτε νὰ ἐξέλθῃ αὐτῆς. Εἰσῆλθον δὲ κατόπιν καὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ κηρὸν ἀνάψαντες καὶ ποιήσαντες τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀσπασθέντες τὴν εἰκόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων προσηυχήθησαν βεβαίως εἰς τὸν Θεὸν ἵνα εὐλογήσῃ τὰ ἔργα αὐτῶν. Τέλος πάντων σχεδὸν οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἔπεσον εἰς χεῖρας κακούργων, ἀτενισάντων ἐπ' αὐτοὺς βλοσυρῶς τὰ βλέμματα, ἐνῷ παρ' αὐτῶν ἐχαιρετίζοντο εὐπροσηγόρως. Τελευταῖοι πάντων ἐξῆλθον οἱ ἱερεῖς τοῦ χωρίου, ὧν ὁ ἕτερος τύψιν συνειδότος αἰσθανόμενος, εἶχεν ὠχριάσει ἔτι πολὺ πρὸ τοῦ παθήματος αὐτοῦ. Τῶν χειρῶν τῶν κακούργων διέφυγον τότε μόνοι οἱ φίλοι μου κ. Ν. Σαγιάννος, κρυβεὶς παρὰ τῶν γυναικῶν ὑπὸ τὸν ἐπιτάφιον, καὶ ὁ κ. Ν. Χαρισιάδης, ἐξελθὼν τῆς ἐκκλησίας διά τινος παραθύρου αὐτῆς.

Ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἔπαιζεν ἐν τῷ ἐγγύτατα αὐτῆς κειμένῳ μεσοχωρίῳ μουσική· ὑπὸ τὸν ἦχον δὲ αὐτῆς ἐχόρευον ἀγερώχως δύο μελανοπώγωνες κακοῦργοι, ὁ ἀρχιλῃστὴς Καλόγηρος καὶ ὁ ἐπιλεγόμενος Μπομπότας. Ἐν καιρῷ τοῦ χοροῦ, οὕτινος μετέσχον καί τινες τῶν δυστυχῶν κατοίκων, δύω νέαι λεῖαι ἀρκούντως βαρυτάλαντοι προσήχθησαν εἰς τὸ μεσοχώριον, ὁ κ. Πέτρος Βολονάσης, ὅστις καὶ ἔλαβεν ἀμέσως μέρος εἰς τὸν χορόν, χαιρετίσας προηγουμένως ἐδαφιαίως τοὺς λῃστάς, καὶ ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος Σαγιάννος. Τούτων ὁ μὲν πρῶτος συνελήφθη παρά τινος φρουροῦ ἐν τῷ κήπῳ του, ὅπου μετέβη χάριν ἑωθινοῦ περιπάτου, ὁ δὲ δεύτερος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος τῆς ἐκκλησίας. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦ χοροῦ ὁ ἀρχιλῃστὴς Καραμαγκιόλης, ἔχων φραγγέλιον ἀνὰ χεῖρας καὶ ὑπὸ τοῦ κριοῦ αὐτοῦ παρακολουθούμενος, περιήρχετο τὰς ὁδοὺς τὸν φόβον ἐπισείων τοῖς πᾶσι. Πανταχοῦ ἔῤῥιπτεν ὡς ὁ γὺψ τὰ ὄμματα, ἵνα μή τις διαφύγῃ τῶν κατοίκων· καὶ τὰ ἀποκρυφότερα ἐπεσκέπτετο μέρη, ἵνα τοὺς κρυπτομένους ἀνεύρῃ. Αὐτὸς ἦτον ὁ συλλαβὼν ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος τὸν μικρὸν Ἀλέξανδρον, ὃν ἀμέσως θέλομεν γνωρίσει ὡς σύντροφον τῶν περιπετειῶν μας, καὶ προσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐν τῷ μεσοχωρίῳ συνεταίρους του πρὸς φυλακήν. Τὸν νέον ὑπεδέχθησαν μετ' ἀγαλλιάσεως οἱ λῃσταί, ὡς ἂν εἰ διὰ νεύματος ἐκεῖ που πλησίον ἱσταμένου προδότου ἐμνήσθησαν ὅτι αὐτὸς ἦτον, ὃν κατεζήτουν· μετ' ἀγαλλιάσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ ξυλοκοπημάτων, μετ' ἀπειλῶν καὶ ποικίλων ἄλλων βασάνων ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ νὰ τοῖς μαρτυρήσῃ ποῦ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκρύβη. Τοῦτο ὅμως ὁ παῖς ἠγνόει, καὶ κλαίων καὶ ὀδυρόμενος δι' ὅσα ἔπασχε ἐκίνει εἰς συμπάθειαν τοὺς παρισταμένους. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἔμενον καταπεπληγμένοι· ἕκαστος δ' ἀνέμενε τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἠδύνατο νὰ πέσῃ θῦμα τῶν κακούργων. Ἕως τώρα ὅμως οὗτοι ἦσαν μειλίχιοι πρὸς τοὺς κατοίκους, ἀλλὰ τέλος ἡ φαινομένη αὕτη πραότης παρῆλθεν, ἤγγικε τὸ στάδιον τῶν ἔργων.

Πρῶτος μεταξὺ τοῦ ἀναύδου ἐκείνου καὶ ἐκπεπληγμένου πλήθους ἐγείρεται ὁ φοβερὸς τὴν ὄψιν καὶ τρίτος τῶν ἀρχιλῃστῶν Τόπης, καὶ διὰ τραυλιζούσης γλώσσης ζητεῖ παρὰ τῆς Κοινότητος κολοσσιαῖον ποσὸν χρημάτων, 5,000 λιρῶν. Ὡς κεραυνὸς ἔπληξαν ἡμᾶς οἱ λόγοι οὗτοι. Οὐχ ἧττον τινὲς τῶν κατοίκων, ἰδίως ὁ κ. Βουλτζιώτης καὶ ἐγώ, ἐλάβομεν τὴν τόλμην νὰ εἴπωμεν εἰς τὸν ἀρχιλῃστήν, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ εὑρεθῇ τόσον ποσὸν εἰς χωρίον πτωχότατον, ἀλλ' ἡ τόλμη ἡμῶν αὕτη ἐπληρώθη πολὺ ἀκριβά. Διότι ὁ ἀρχιλῃστὴς ἔτυψεν ἡμᾶς διὰ πελέκεως, οὕτινος μάλιστα τὸν στειλεὸν καὶ ἔθραυσεν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ φίλου κ. Βουλτζιώτου. Οἱ λῃσταὶ ἀφηνιάζουσιν, πλήττουσιν ἰσχυρῶς τὸ ἔδαφος διὰ τῶν ποδῶν, ζητοῦντες χρήματα παρὰ τῆς δυστυχοῦς Κοινότητος ἐπὶ πάσῃ θυσίᾳ. Ἡ Κοινότης τότε συνελθοῦσα ἐν σώματι ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μεσοχωρίου πετρίνου ὑψώματος, τοῦ βαστάζοντος τὴν ὑπερήφανον καὶ οὐρανομήκη πλάτανον, ὅπως συσκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου, κατέγραψεν ἐπὶ ξηροῦ χάρτου ποσόν τι χρημάτων, ὅπως προσφέρῃ δῆθεν τοῖς λῃσταῖς. Οὗτοι ὅμως θεωρήσαντες τὸ ποσὸν ἐκεῖνο (500 λιρ.) ὡς εὐτελὲς σχίζουσι τὸν κατάλογον τῆς Κοινότητος καὶ ἀφρίζουσιν ἐπὶ μᾶλλον. Οὐχ ἧττον ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο ἠδύνατο νὰ εἰσπράξῃ τότε ἡ δυστυχὴς Κοινότης, πάλιν ἴσως θὰ ἐσώζετο. Δυστυχῶς ὅμως οἱ κάτοικοι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦσαν γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι, καὶ οὐδεὶς εἶχε τί νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς λῃστάς. Τέλος, μετά τινας ἄλλας προσπαθείας, σκοπούσας ἵνα ἐπέλθῃ αὖθις συνεννόησις ἐπὶ τῇ βάσει προθεσμίας τινός, μεταξὺ τῶν ἀρχιλῃστῶν καὶ τῆς ἐμφόβου Κοινότητος, καὶ ἀποτυχούσας, καταῤῥίπτεται πλέον ἀναφανδὸν τὸ προσωπεῖον, δι' οὗ τέως οἱ κακοῦργοι μειλιχίως ἐπειρῶντο νὰ προσελκύσωσι τὴν Κοινότητα, καὶ ἀδεῶς ἤδη τρέπονται εἰς τὸ ἔργον τῶν δῃώσεων καὶ καταστροφῶν καὶ βασάνων.

Digitized by Google

Πρώτη ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ δυστυχοῦς Παπασταύρου.

Ὁ ἱερεὺς οὗτος ὑπέπεσε πέρυσιν εἰς ἓν μέγα σφάλμα, ἀπατήσας ὁλόκληρον τὴν Κοινότητα. Ἡ Κοινότης ἀπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν Καραμαγκιόλην, ὅπως διενεργήσῃ παρ' αὐτῷ ὑποβιβασμόν τινα τοῦ ἐπιβληθέντος φόρου, ὃν αὐτὸς ἀπήτει εἰσέτι παρὰ τῆς Κοινότητος καὶ μετὰ τὴν, ὡς εἴρηται, διαρπαγὴν αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Νταβέλη. Ὁ δὲ ἱερεὺς, ἀπελθὼν εἰς συνάντησιν τῶν ληστῶν, χωρὶς νὰ συναντήσῃ αὐτοὺς, ἐπανῆλθε λέγων πρὸς τὴν Κοινότητα ὅτι συνήντησε τοὺς ληστὰς, καὶ ὅτι ἔστερξαν αὐτοὶ μόνον εἰς 30 λίρας, ἃς καὶ ἀπέστειλεν ἡ Κοινότης πρὸς τὸν ἀρχιληστήν. Τοῦτο ὅμως ἦτο οἰκτρὰ ἀπάτη, ἐφ' ᾗ ὁ ἱερεὺς νῦν τιμωρεῖται ἀπηνῶς. Ὁ Καραμαγκιόλης λοιπὸν ζητεῖ λόγον παρὰ τοῦ δυστυχοῦς ἱερέως ἐπὶ τῇ ἀπάτῃ, καὶ μετὰ βραχεῖάν τινα ἐξέτασιν, ἀποτελοῦσαν ἀληθὲς ἱερὸν δικαστήριον, καθ' ἣν οὐδεὶς λόγος ἐξευρέθη τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ψεύδους, ἡ καταδίκη τοῦ ἱερέως ἦτο βεβαία. Θάνατος ἡ καταδίκη. Ἡ φρικτὴ τιμωρία ἐκτελεῖται παρὰ τοῦ δημίου ἐνώπιον τῶν κατοίκων. Ὁ ἱερεὺς σύρεται ἐπὶ στερεοῦ τινος ἀναβάθρου, καὶ διὰ σπάθης, προκραδανθείσης εἰς τὸν ἀέρα, ἀποκόπτεται κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν ὀπίσω ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ μετὰ τῆς μεγίστης ἀταραξίας. Ἐρρίγησαν τὰ μέλη τῶν κατοίκων καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀνωρθώθησαν ἐπὶ τῷ σπαραξικαρδίῳ θεάματι. Μόνος ὁ δυστυχὴς ἱερεὺς, ὑφιστάμενος ἤδη τὴν τιμωρίαν τῆς ὑστεροποίνου Νεμέσεως, ἐδείχθη ἀτρόμητος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ μαρτυρίου του, οὐδὲ γρῦ ἐκβαλὼν τοῦ στόματός του, ἕως οὗ ἀχθεὶς εἰς παρακειμένην τινὰ οἰκίαν παρέδωκε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς Κύριον.

Τὸ πρῶτον αἷμα ἐχύθη, ὁ κόρος ἐπῆλθεν, ἀνάπαυλα μικρὰ ζητεῖται.

Ἐπειδὴ ἡ ὥρα σχεδὸν εἶχε παρέλθει οἱ λῃσταὶ ἐζήτησαν νὰ φάγωσι. Στρώννυται παραυτίκα πολυτελὴς τράπεζα ἐν μέσῳ τοῦ μεσοχωρίου, οἱ κακοῦργοι ἀνακλίνονται ἐπ' αὐτῆς, λίαν δὲ εὐγενῶς προσκαλοῦσι κατὰ προτίμησιν ὡς συνδαιτυμόνας αὐτῶν μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκεῖ ἱσταμένων κατοίκων μόνον τὸν κ. Πέτρον Βολονάσην, τὸν μικρὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐμέ. Ἡ προτίμησις αὕτη παρ' ἡμῶν μὲν τότε ἐθεωρήθη ὡς ἁπλῆ σύμπτωσις, ἐν τῇ συνειδήσει ὅμως τῶν λῃστῶν ἦτον ἐκδήλωσις προβεβουλευμένων σχεδίων καθ' ἡμῶν. Ἐδέχθημεν λοιπὸν προθύμως ν' ἀνακλιθῶμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν κακούργων, ὅπως εὐχαριστήσωμεν αὐτούς. Ἰδοὺ παρατίθενται ἀμέσως ποικίλα γαμήλια φαγητὰ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Πέτρου, νεογάμου τότε ὄντος, παρασκευασθέντα ἀξιολόγως παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, φρονούσης ἴσως ὅτι ἠδύνατο διὰ τῆς καλῆς μαγειρικῆς της νὰ ἐξευμενίσῃ τὰς διαθέσεις τῶν κακούργων πρὸς τοὺς δυστυχεῖς υἱούς της. Ἐλπὶς ματαία. Ἴσως δ' ἐκ φόβου μᾶλλον ἢ ἐξ εὐγενείας τῶν κακούργων πρῶτοι παρεκλήθημεν ἡμεῖς νὰ γευθῶμεν τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης παρατεθέντων, ὡς καὶ τοῦ οἴνου, μεθ' ὃ αὐτοὶ ἤρξαντο καταβροχθίζοντες ἀπλήστως πᾶν τὸ προκείμενον. Ἐπὶ τῇ πόσει δὲ τοῦ οἴνου καὶ πολλαὶ προπόσεις ἐγένοντο ἐκ μέρους τῶν λῃστῶν πρὸς ἡμᾶς εὐχομένων ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν, ὡς ἂν εἰ εἴμεθα ἤδη αἰχμάλωτοι, καὶ ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς καλὰ κέρδη ἀντεπευχομένων.

Μετὰ τὴν χύσιν τοῦ πρώτου αἵματος νέου ἤδη ὀρέγονται καὶ ὀρέγονται τοῦ αἵματος τοῦ ἰατροῦ. Ὁ ἥρως τῶν κατ' ἐμοῦ ἐκτελεσθέντων σχεδίων ἦτον ὁ ἄθλιος Τόπης. Ἐν πρώτοις αὐτὸς μ' ἔδειρε διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ὀργάνων, μ' ἔδειρε δὲ τοσοῦτον ἀνηλεῶς, ὥστε κατόπιν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ μου ἐκυκλοφόρησαν περὶ ἐμοῦ παντοῖαι ψευδεῖς φῆμαι, ὡς μὴ δυνηθέντος ν' ἀνθέξω πρὸς τὸν δαρμὸν, ὡς ἀσθενήσαντος βαρέως καὶ ἀποθανόντος. Ἀλλὰ τί ἦτον ὁ δαρμὸς, παραβαλλόμενος πρὸς τὴν φρίκην, ἣν ᾐσθάνθην, ὅτε προσεκαλούμην παρὰ τοῦ δημίου μου, ἀφρίζοντος ὑπὸ τῆς ὀργῆς, νὰ κρεμασθῶ; Ὡς ἐπὶ σφαγὴν λοιπὸν ἀνέβαινον τὸ πέτρινον ὕψωμα τοῦ μεσοχωρίου, ὅθεν ὁ δήμιος μὲ προσεκάλει, ἔχων τὰ πάντα ἕτοιμα ἵνα μὲ κρεμάσῃ, καὶ φρίκη ἀπερίγραπτος κατέλαβε τὸ σῶμά μου, ὅτε ἐδέθησαν οἱ πόδες μου ὅπως κρεμασθῶ ἀπ' αὐτῶν, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ὑποκαπνισθῶ, ἢ καὶ διὰ πνιγμονῆς νὰ ἀποθάνω! Ἐζήτησα τὸ ἔλεος τοῦ δημίου, ἔπεσα εἰς τοὺς πόδας του· ἀλλ' αὐτὸς ἄκαμπτος, σκληρὸς, ἀδυσώπητος. Ἔρριψα ἀπεγνωσμένον βλέμμα ἐπὶ τῶν παρισταμένων, εἶδον τοὺς συμπαθοῦντας ὀφθαλμοὺς τῶν φίλων μου, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀπετάθην ζητῶν βοήθειαν· «Βασίλειε, Πέτρε, ποῦ μ' ἀφίνετε;» ἀνέκραξα, βάλλων λυγμοὺς γοερούς. Αὐτοὶ δὲ συγκεκινημένοι κάμνουσιν ἱκετευτικὸν νεῦμα πρὸς τὸν παριστάμενον ἀρχιληστὴν Καραμαγκιόλην, καὶ οὗτος ἀναβαίνει τὸ ὕψωμα, τρέχει εἰς βοήθειάν μου καὶ ἐπιτακτικῶς ζητεῖ παρὰ τοῦ μιαροῦ Τόπη νὰ παύσῃ βασανίζων με καὶ κακοποιῶν, διότι ἤμην προωρισμένος ὡς αἰχμάλωτος. Τέλος ὁ κακοῦργος πείθεται καὶ μὲ ἐγκαταλείπει, ἐγὼ δὲ πίπτω ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ Καραμαγκιόλη ὡς ἀναίσθητος. Οὕτως ἀπηλλάγην ὁ δυστυχὴς τῶν βασάνων καὶ ἐδέθην ἀμέσως παρὰ τοῦ Τόπη ὡς αἰχμάλωτος διὰ τοῦ λεγομένου *Λυταρίου* ἐπί τινος γωνίας τοῦ μεσοχωρίου, συγχρόνως δὲ μετ' ἐμοῦ ἐδέθησαν τότε εἰς ἄλλας γωνίας καὶ εἷς γέρων, ὁ κ. Γιαννούσης Δημητριάδης καὶ ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος Σαγιάννος, προωρισμένοι καὶ αὐτοὶ εἰς αἰχμαλωσίαν. Ὁ κ. Πέτρος ὅμως ἐξηκολούθει περιφερόμενος ἄδετος ἐν τῷ μεσοχωρίῳ, τοῦτο δὲ βεβαίως διότι οἱ λῃσταὶ ἤλπιζον ὅτι θὰ ἐλάμβανον ἐν τῷ χωρίῳ χρήματα, διὸ καὶ ἐδόθη ἡ ἄδεια εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γεώργιον, ἵνα μεταβῇ εἰς Τσελέποβον πρὸς εὕρεσιν τοὐλάχιστον 100 λιρῶν.

Digitized by Google

Μετὰ ταῦτα οἱ λησταὶ διεχύθησαν εἰς τὸ χωρίον πρὸς δῃώσεις καὶ καταστροφάς. Ἐνέπρησαν οἰκίαν τινά, ἀφήσαντες ἐντὸς αὐτῆς κεκλεισμένας δύο γυναῖκας ἵνα καῶσιν, παντοιοτρόπως δὲ κατεβασάνισαν ἄλλην τινὰ γυναῖκα κρεμάσαντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν ποδῶν, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χρήματα. Καὶ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ δὲ ἐργαστηρίων πολλὰ ἐλήστευσαν, πολλὰ εἴδη ἐξ αὐτῶν διαρπάσαντες. Οὐδὲ θὰ ἐδίδετο ποτὲ τέλος εἰς τὰς διαρπαγάς, ἂν περὶ τὴν δείλην δὲν κατέφθανεν ἐκ Τσελεπόβου μικρὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα πρὸς καταδίωξιν τῶν ληστῶν. Οἱ λησταὶ τότε καταπτοηθέντες μετὰ τοὺς πρώτους πυροβολισμοὺς ἀνεχώρησαν ἀμέσως ἐκ τοῦ χωρίου μετὰ τῶν αἰχμαλώτων· Οὕτω δὲ ἐσώθη τὸ χωρίον.

Οἱ δυστυχεῖς ὅμως αἰχμάλωτοι τότε μάλιστα ἐκινδύνευον. Οἱ λησταὶ φεύγοντες ἔταξαν ἡμᾶς προπύργιον ἑαυτῶν. Ἐφεύγομεν δὲ τότε ἀληθῶς ἐν μέσῳ πολέμου. Ὁ στρατὸς ἐπυροβόλει κατὰ τῶν ληστῶν, οἱ λησταὶ ἐπυροβόλουν κατὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἡμεῖς ἐφεύγομεν ἐν μέσῳ σφαιρῶν, συριζουσῶν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μας. Κατά τινα στιγμὴν στρέψας ὄπισθεν τὴν κεφαλήν μου διέκρινα ἐρχόμενον ὡς τέταρτον αἰχμάλωτον καὶ τὸν δυστυχῆ Πέτρον Βολονάσην, περὶ οὗ εἶχον τὴν ἐλπίδα ὅτι, καθ' ὃ ἄδετος, θὰ ἠδυνήθη ἴσως νὰ διαφύγῃ ἐκ τοῦ μεσοχωρίου ἐν τῷ μέσῳ τῆς συγχύσεως, ἣν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ἐπέφερον εἰς τοὺς ληστάς. Προχωροῦντες εἴχομεν τὸν φόβον μήπως εὕρωμεν καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἀντίστασιν στρατοῦ. Εὐτυχῶς ὅμως τοιοῦτόν τι δὲν συνέβη, οὕτω δὲ ἠδυνήθημεν νὰ τραπῶμεν πρὸς τὰς Κοτζανάδες καὶ τὴν Κοῦσταν.

Αἰχμάλωτοι λοιπὸν ἀπήχθημεν ἐκ τοῦ χωρίου τέσσαρες, ὁ Γιαννούσης Δημητριάδης, ὁ Πέτρος Βολονάσης, ὁ Ἀλέξανδρος Σαγιάννος καὶ ἐγώ. Καὶ ὁ μὲν Γ. Δημητριάδης, γέρων πολιοκρόταφος, ἀπελύθη ἐκ τῶν χειρῶν τῶν κακούργων τὴν πρώτην ἐκείνην ἑσπέραν. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων δύο ὁ μὲν Πέτρος Βολονάσης, τριακονταετὴς περίπου, ἦτο τότε νεόγαμος ὀλίγων μόνον ἡμερῶν, ἀρκούντως δὲ εὔπορος ὁ δὲ μικρὸς Ἀλέξανδρος, νέος ἐτῶν 14, ἦτον ὡσαύτως εὐπόρου πατρὸς υἱός, τοῦ κ. Νικολάου Σαγιάννου, ἀγαθωτάτου γέροντος. Ἀμφότεροι ὑλικῶς ὡς πρὸς ἐμὲ ἦσαν εἰς πολὺ κρείττονα θέσιν, καίτοι ὁ προδότης ὁ τοὺς ληστὰς πληροφορήσας τὰ περὶ ἐμοῦ παρέστησε τόσον ὑπερβολικά, ὥστε ἐπιστεύθην πρὸς στιγμὴν ὡς ὁ εὐπορώτατος ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ ἐζητήθησαν ἐκεῖ παρ' ἐμοῦ μὲν 300 λίραι, παρὰ δὲ τοῦ Πέτρου μόνον 100. Ἐντεῦθεν αἱ βάσανοι, ἃς ὑπέστην καὶ ἡ τυραννία.

Ἡ ἡμέρα λοιπόν, ἡ ἀποφρὰς ἡμέρα τῆς 9 Μαρτίου ἤγγιζεν εἰς τὴν δύσιν αὐτῆς, ὅτε τέσσαρες δυστυχεῖς αἰχμάλωτοι ἐκάθηντο εἰς ἀπόκρυφόν τι μέρος παρὰ τὴν Κοῦσταν, ὅπως ἀναπαυθῶσιν ἐκ ταλαιπώρου ὁδοιπορίας. Ἐκτὸς τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν ληστῶν ὑπῆρχον τότε ἐκεῖ καί τινες ἄλλοι, οὓς ἁπλῶς πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν οἱ λησταὶ παρέλαβον ἐκ τοῦ χωρίου μεθ' ἑαυτῶν (*ρεέμ*, ὅμηροι), οἵτινες ὅμως τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐπανέκαμψαν εἰς τὰ ἴδια. Μετά τινας συνδιαλέξεις καὶ μικράν τινα ἀνάπαυσιν διετάχθημεν παρὰ τῶν ληστῶν νὰ γράψωμεν ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς οἰκείους ἡμῶν περὶ λύτρων. Ὑπέρογκα ἦσαν τὰ ποσά, ἅτινα τότε ἐζητοῦντο παρ' ἡμῶν. Ἅπαντα δὲ τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα ἀνελίξαμεν ἐνώπιον τῶν κακούργων, ὅπως μαλάξωμεν τὴν σκληρὰν καρδίαν των καὶ ὑποβιβάσωσι τὸ ποσὸν τῶν λύτρων, ἀπέβησαν μάταια. Ὁ κ. Πέτρος μετὰ τοῦ μικροῦ Ἀλεξάνδρου ἔγραψαν πρὸς τὰς οἰκογενείας των περὶ ἀποστολῆς 2,000 λιρῶν ἕκαστος, ἐγὼ δὲ στερούμενος συγγενοῦς ἐν Σκαμνελίῳ ἀπηύθυνα τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀγαθὸν φίλον μου κ. Β. Βουλτζιώτην.

«9 Μαρτίου 1881. Ὥρα 1[2 νυκτός.

»Φίλε μου κ. Δ. Βουλτζιώτη,

»Διατελοῦμεν εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Ἡ ζωὴ ἡμῶν κινδυνεύει ἀφεύκτως.

»Σᾶς παρακαλῶ, πρὸς χάριν τῆς φιλίας μας, λάβετε τὸν κόπον νὰ μεταβῆτε εἰς Ἰωάννινα καὶ διὰ μέσου τῶν ἐκεῖ συγγενῶν μου καὶ φίλων εὕρητε ὅσα δυνηθῆτε περισσότερα χρήματα, τὰ ὁποῖα καὶ νὰ μᾶς στείλετε ὅσον τὸ ταχύτερον, ὅπως λυτρωθῶμεν τῶν ἐπαπειλούντων ἡμᾶς δεινῶν. Παρ' ἐμοῦ οἱ καπετάνοι ζητοῦσιν 800 λίρας.

»Φρόντισον, φίλε, διὰ τὴν σωτηρίαν μου.

»Ὁ φίλος σας

»Ἰω. Μεγγλίδης».

Τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ἐπεσφράγισαν κρουνοὶ δακρύων. Ἡ ἰδέα ὅτι διατελοῦμεν εἰς χεῖρας κακούργων, ἀπαιτούντων τοσοῦτον ὑπέρογκα ποσὰ λύτρων, ὅσα οὐδέποτε ἠδύναντο νὰ εὑρεθῶσι παρὰ τῶν οἰκείων μας, ἀφῄρει ἀφ' ἡμῶν πᾶν ἴχνος ἐλπίδος ζωῆς, καὶ διὰ τῶν δακρύων ἀπεχαιρετίζομεν πλέον νοερῶς τοὺς οἴκοι φιλτάτους μας, οὓς οὐδέποτε ἠλπίζομεν νὰ ἐπανίδωμεν ἐν τῷ κόσμῳ.

Τῶν τριῶν ὅμως ἡμῶν εὐτυχέστερος ὑπῆρξεν ὁ γέρων κ. Γ. Δημητριάδης, καὶ ὑπῆρξεν ἀληθῶς κατὰ τρόπον ἀστεῖον. Οἱ λησταὶ ὑπηγόρευσαν αὐτῷ νὰ γράψῃ 1000 λίρας, αὐτὸς ὅμως ἔγραφε πρὸς τὴν σύζυγόν του μόνον 50. Οἱ λησταὶ ἠπείλουν αὐτόν, ὅτι θὰ τὸν ἀποκεφαλίσωσι, ἀλλ' αὐτὸς μόλις ἔστερξε νὰ προσθέσῃ ἔτι 50 εἰς τὰς ἀρχικάς. Ὁ ἀποκεφαλισμὸς τοῦ δυστήνου γέροντος ἐπέκειτο, ὅτε ἡμεῖς παρεμβάντες μετὰ ζέσεως ἐξηράμεν τὴν πτωχείαν αὐτοῦ, μεθ' ὃ οἱ λησταὶ ἐφάνησαν ἀρκούντως καμφθέντες ὑπὸ τοῦ γέροντος, ὥστε τέλος οὐ μόνον ἠρκέσθησαν εἰς τὰς 100 λίρας, ἀλλ' ἐσκέφθησαν καὶ περὶ ἀπολύσεως τοῦ δυστυχοῦς Γιαννούση κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἑσπέραν, γενησομένης ὅμως ἐπὶ τῇ ἐγγυήσει ἡμῶν. Ἡ ἐγγύησις ὅτι, ἀπολυομένου τοῦ γέροντος, θὰ ἐστέλλοντο παρ' αὐτοῦ αἱ 100 λίραι προθύμως ἐδόθη παρ' ἡμῶν τῶν τριῶν, καὶ οὕτως ὁ γέρων, εὐτυχὴς ἤδη καὶ ἐλεύθερος, ἐπανῆλθε μετὰ τῶν

Digitized by Google

λοιπῶν *ρεέμ* τὴν πρώτην ἐκείνην ἑσπέραν εἰς τὸ χωρίον. Οἱ *ρεέμ* λοιπὸν ἐπανήρχοντο εὐτυχεῖς εἰς τὸ χωρίον, ἡμεῖς δὲ παρεμείναμεν μετὰ τῶν κακούργων.

Μόλις ἀπεχωρίσθημεν, καὶ ὡδεύσαμεν νύκτωρ ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας, διαβαίνοντες ἀτραποὺς δυσβάτους καὶ δυσπορεύτους, ἕως οὗ τέλος φθάσαντες εἴς τινα ἀθλίαν καὶ κατερειπωμένην καλύβην ἔστημεν ἐκεῖ ἵνα διανυκτερεύσωμεν. Ἡ ἑσπέρα ἦτο ψυχρὰ καὶ βροχερὰ καὶ ἡ καλύβη μόλις ἐπροστάτευεν ἡμᾶς κατὰ τοῦ πνέοντος ἀνέμου καὶ κατὰ τῆς βροχῆς. Προσεφέρθη ἡμῖν τότε παρὰ τῶν λῃστῶν τροφή, ἀλλὰ τίς ἠδύνατο νὰ φάγῃ; Ἐκεῖνοι ὅμως ἀκράτητοι ὑπὸ τῆς χαρᾶς ὅτι τόσον ἐπιτυχῶς ἐξεπλήρωσαν τοὺς σκοποὺς των, πλήρεις εὐτραπελιῶν καὶ γελώτων, ἔφαγον τότε μετὰ προφανοῦς ὀρέξεως καὶ ἀπληστίας. Τέλος δὲ ἐκοιμήθησαν βαθύτατα πάντες. Μόνοι οἱ δυστυχεῖς αἰχμάλωτοι ἐμένομεν ἀγρυπνοῦντες. Πῶς ἠδύνατο τότε νὰ καταλάβῃ ἡμᾶς ὕπνος, τεταραγμένους, συγκεκινημένους, ὑπὸ τὸ κράτος δεινῶν φόβων διατελοῦντας, μόλις ἀποχωρισθέντας εὐμαροῦς καὶ ἀνέτου βίου, ἀσκεπεῖς, παγεροὺς, ἔχοντας μόνον τὰς ψυχρὰς ἡμῶν κεφαλὰς ἐστηριγμένας ἐπὶ τοῦ πετρίνου τοίχου τῆς καλύβης;

Μόλις περὶ τὴν πρωΐαν εἶχε καταλάβει ἡμᾶς βραχὺς ὕπνος, καὶ ἐξηγέρθημεν ὑπὸ τῶν λῃστῶν ἵνα ἀναχωρήσωμεν ἐκεῖθεν. Ὡδοιπορήσαμεν δὲ καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐν μέσῳ βροχῆς ἀδιακόπου, ἕως οὗ ἐφθάσαμεν εἰς θέσιν τινὰ παρὰ τὴν Βωβοῦσαν, ἔνθα ἔστημεν ἵνα διανυκτερεύσωμεν. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε καλόν τι ἐκ σανίδων παράπηγμα, ὅπερ διεσκευάσθη τότε παρὰ τῶν λῃστῶν ἐπὶ τὰ κρείττω, καὶ εἰς ὃ εὕρομεν καταφύγιον. Τὸ ψῦχος τῆς νυκτὸς ἦτο δριμύτατον, τὰ πάνδεινα δ' ὑπεφέραμεν ἐξ αὐτοῦ, καίτοι παρὰ τὴν ἑστίαν ἔκαιεν ἄσβεστον πῦρ. Ἐν τῇ αὐτῇ δ' ἐκείνῃ θέσει ἠναγκάσθημεν νὰ διημερεύσωμεν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, διότι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔπιπτεν ἔξω χιών. Ἔμενον δὲ μεθ' ἡμῶν καὶ πάντες οἱ λῃσταί· οὗτοι, ὁσάκις μὲν ἤθελον νὰ διαλεχθῶσι πρὸς ἡμᾶς, ὡμίλουν ἑλληνιστί, μεταξὺ ἀλλήλων ὅμως ἐλάλουν πάντες ἄνευ ἐξαιρέσεως τὴν λεγομένην *κουτσοβλαχικὴν* διάλεκτον. Ἐκ τῶν συνδιαλέξεων δ' αὐτῶν ἐνοήσαμεν ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατέτριψαν εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐκ Σκαμνελίου λαφύρων. Καὶ ἦσαν σχεδὸν εὐχαριστημένοι ἕκαστος ἐκ τῆς μερίδος ἣν ἔλαχεν. Γίνεται δὲ ἡ διανομὴ τῶν λύτρων καθ' ἁπλούστατον τρόπον. Ἐξαιρουμένης πρότερον τῆς δεκάτης, προωρισμένης διὰ τοὺς ἀρχιλῃστάς, τὰ λοιπὰ λάφυρα διανέμονται εἶτα ἐξ ἴσου εἰς πάντας τοὺς λῃστάς. Πολλάκις ὅμως συμβαίνουσι καὶ πολλαὶ ἀπάται, καὶ οἱ ἀρχιλῃσταὶ ὑπεξαιροῦσι τὰ τιμαλφέστερα τῶν λαφύρων, καὶ εἶτα διανέμουσι τὰ λοιπὰ ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ.

Συνέκειτο δὲ ἡ συμμορία ἡ ἀπαγαγοῦσα ἡμᾶς ἐκ 17 ἀτόμων ὑπὸ τρεῖς ἀρχηγούς, τὸν Καραμαγκιόλην, τὸν Καλόγηρον καὶ τὸν Τόπην, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἠρίθμει ἐξ ὀπαδούς, ὁ δεύτερος ἑπτὰ καὶ ὁ τρίτος ἕνα καὶ μόνον, ἀλλὰ λέοντα, τὸν ξανθὸν Φλῶρον. Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα πάντων τούτων· Καραμαγκιόλης, Τόπης, Μπέης, Πάλλας, Νέμψας, Κελεπούρης, Ψαλίδας, Καταρραχιᾶς, Κολοβός, Φλῶρος, Κυβερνήτης, Λάμπρος, Καλόγηρος, Μπομπότας, Λάϊος, Τριαντάφυλλος ἢ Γιάννης, καί τις ἄλλος, οὗτινος οὐδέποτε ἤκουσα ἐκφωνούμενον τὸ ὄνομα. Τέλος δὲν πρέπει νὰ ἐξαιρέσωμεν ἐκ τοῦ καταλόγου καὶ τὸν σιτευτὸν κριόν, τὸν ἀναπόσπαστον ἀκόλουθον τοῦ Καραμαγκιόλη, ὅστις καὶ ἐφίλει αὐτὸν ὡς ἴδιον αὐτοῦ τέκνον.

12 *Μαρτίου*. Ἐξηγέρθημεν μετὰ ὕπνον ὀδυνηρόν. Ἡ ἡμέρα ἦτο λαμπρά, ὁ ἥλιος ἐξέπεμπε φλογερὰς ἀκτῖνας καὶ ἡ χιὼν ἤρχισε τηκομένη. Ἡμεῖς δὲ προγευθέντες μικρὸν ἐτέθημεν αὖθις εἰς ὁδοιπορίαν, καὶ ὑπερβάντες τὸ ὄρος τῆς Βωβούσης Μόρφαν, κατέβημεν εἰς τὸν Ἀῶον ποταμὸν, πλημμυροῦντα τότε καθ' ὑπερβολήν. Διαβάντες δ' αὐτὸν ἐπὶ γεφύρας προχείρως ἐκεῖ ὑπὸ τῶν λῃστῶν κατασκευασθείσης, ἀνήλθομεν τὸ ἀντικρὺ κείμενον ὄρος, εἰς οὗ τὴν κορυφὴν φθάσαντες ἔστημεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν. Ἐνταῦθα διετάχθημεν πάλιν ὑπὸ τῶν λῃστῶν ἵνα γράψωμεν δευτέρας ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς οἰκείους ἡμῶν περὶ τῶν λύτρων. Ἐπανέλαβον δὲ οὗτοι τὰς προτέρας αὐτῶν ἀπαιτήσεις, ἃς οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἤθελον νὰ ἐλαττώσωσι, μεθ' ὅλας τὰς ἐπιμόνους ἡμῶν προσπαθείας καὶ παρακλήσεις. «Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καπετάνοι, ἐλέγομεν πρὸς τοὺς ἀρχιλῃστάς, δὲν ἔχομεν τόσα χρήματα». — «Ἔχετε, δὲν ἔχετε, δὲν 'ξέρομε 'μεῖς λόγια καὶ καμώματα, ἀπήντησεν ὁ Καλόγηρος, γράψτε αὐτὰ ποῦ σᾶς λέμε, γιατὶ ἔχομε τότε καὶ ἄλλα μπερδέματα. Ξέρετε ὅτι ἡμεῖς, ὅταν δὲν μᾶς ἔλθῃ ἐξαγορὰ ὅσα ζητοῦμεν, τότε κόφτομεν πρῶτα τὰ αὐτιὰ καὶ τῆς μύταις καὶ ἔπειτα τὰ κεφάλια. Κυττάξετε λοιπὸν μὴν πάθετε καὶ σεῖς τὰ ἴδια». Ταῦτα ἔλεγεν ὁ σκληρὸς Καλόγηρος· βλαχιστὶ δὲ μεταξύ των οἱ ἀρχιλῃσταὶ ἐπανελάμβανον τὰς αὐτὰς ἀπειλάς, καὶ τότε ἠκούσαμεν τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο clero a tajo, ἤτοι τὸν κλῆρον τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ. Ἐνοήσαμεν λοιπὸν ὅτι οἱ λόγοι αὐτῶν δὲν ἦσαν ἁπλαῖ ἀπειλαὶ πρὸς ἐκφοβισμόν, καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ γράψωμεν εἰς τοὺς οἰκείους ἡμῶν ὡς διετασσόμεθα. Ἐγὼ τότε ἀπηύθυνα πρὸς τὸν φίλον μου κ. Γεώργιον Βολονάσην, ἀδελφὸν τοῦ Πέτρου τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν·

«15 Μαρτίου 1881.

»Ἀδελφέ μου Γεώργιε,

»Προχθὲς ἔγραψα τῷ φίλῳ μου κ. Β. Βουλτζιώτῃ περὶ λύτρων. Αὐτός, νομίζω, σήμερον ἀναχωρεῖ εἰς Θεσσαλονίκην. Ἂν εὑρέθησαν δι' ἐμὲ λύτρα, σᾶς παρακαλῶ, φροντίσατε νὰ ἀποσταλῶσι ταῦτα πρὸς τοὺς καπετάνους ὁμοῦ μετὰ τῶν τοῦ ἀγαπητοῦ Πέτρου. Φροντίσατε ὅμως ταχέως καὶ ἐγκαίρως, διότι μὴν ἐρωτᾶτε ὁπόσα κακὰ ὑποφέρομεν. Κατὰ τὴν ὑγείαν εἴμεθα καλὰ εὐ-

Digitized by Google

τυχῶς. Ἀγνοῶ ποῦ εὑρίσκεται ἡ ἀτυχὴς μήτηρ μου. »Ὑπενθυμίσατε καὶ τὸν κ. Γ. Δημητριάδην, ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν χρημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστόν, ἠγγυήθημεν ἡμεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἂς ἐνθυμηθῇ καλῶς πρὸς στιγμήν, ὅτι, ἂν δὲν εἴχομεν ἡμεῖς τὴν γενναιότητα νὰ ἐγγυηθῶμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, θὰ ἔτρεχεν ἤδη καὶ αὐτὸς ἡμέραν καὶ νύκτα ἐπὶ τῶν βουνῶν, καὶ εἶτα ἀντὶ διπλασίων θὰ ἐξηγόραζε τὴν ἀμφίβολον ἐλευθερίαν του, καὶ εἶμαι βέβαιος, οὐδόλως θὰ διστάσῃ νὰ φανῇ ὡς τίμιος ἄνθρωπος.

»Σὲ ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς

»ὁ ὡς ἀδελφός σου

»Ι. Μεγγλίδης».

Μετὰ τὴν σφράγισιν τῶν ἐπιστολῶν ὁ πᾶς ὅμιλος τῶν λῃστῶν διεχωρίσθη εἰς δύο ἐλάσσονας ὁμάδας, ὧν ἡ μὲν περιελάμβανε τοὺς αἰχμαλώτους μετὰ πέντε λῃστῶν φυλάκων, ἡγουμένου τοῦ Καραμαγκιόλη, ἡ δὲ τοὺς λοιποὺς πάντας. Καὶ οὗτοι μὲν ἴσως εὐθὺς τότε μετέβησαν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν, ἡμεῖς δὲ καταβάντες τὸ ὄρος καὶ ἐπὶ δύο ὁδεύσαντες ὥρας πρὸς δυσμάς, ἐφθάσαμεν εἰς μικράν τινα καλύβην, ἐντὸς ἀμπέλου κειμένην, ἔνθα καὶ διενυκτερεύσαμεν. Τὸ ψῦχος τὴν νύκτα ἐκείνην ἦτο δριμὺ καὶ ῥιγηλόν. Οὐχ ἧττον κατάκοποι ἐκ τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας τῆς ἡμέρας, διαρκεσάσης 12 περίπου ὥρας, δειπνήσαντες λιτῶς, ἐκοιμήθημεν σχεδὸν καλῶς.

(Ἕπεται τὸ τέλος). ΙΩ. ΜΕΓΓΛΙΔΗΣ.

ΟΙ ΠΟΝΤΙΚΟΙ ΩΣ ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

Εἰς Kirkeldey, μικρὰν πόλιν τῆς Ἀγγλίας, χρησιμοποιοῦσιν ἀπό τινος ἔν τινι βαμβακοκλωστείῳ ὡς κινητικὴν δύναμιν τὰ ὀχληρὰ ἐκεῖνα ζῷα, τὰ ὁποῖα πάντες ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξολοθρεύσωμεν, τοὺς ποντικοὺς δηλαδή.

Πρὸς τοῦτο οἱ ποντικοὶ κλείονται ἔν τινι μηχανῇ ἀποτελούσῃ εἶδός τι τροχοῦ, τιθεμένου εἰς κίνησιν ἅμα οὗτοι βαδίζουσι. Ἐν τῇ περιστροφικῇ ταύτῃ κινήσει εἷς ποντικὸς διατρέχει καθ' ἑκάστην ἡμέραν 10 ἕως 11 ἀγγλικὰ μίλλια, ἤτοι 16 ἕως 17 χιλιόμετρα, καὶ νήθει περὶ τὰς ἑκατὸν κλωστάς.

Εἶνε βεβαίως μικρὸν τὸ ποσὸν τοῦτο, ἀλλ' ἡ μὲν τροφὴ ἑκάστου ποντικοῦ συνισταμένη εἰς ὀλίγον ἐκ βρώμης ἄλευρον δὲν ὑπερβαίνει ἐτησίως τὰ 60 λεπτά, ἐνῷ οὗτος φέρει ὠφέλειαν 8 ἕως 8,50 φράγκων, ὥστε ἐὰν ὑπολογίσωμεν πρὸς τῇ τροφῇ καὶ 1, 25 φράγκου δι' ἐπιδιορθώσεις τῆς μηχανῆς, ἕκαστος ποντικὸς φέρει ἐτησίως καθαρὰν πρόσοδον 6 φράγκα καί τι πλέον.

Ἕνεκα τούτου, ὁ ἐργοστασιάρχης ὅστις συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν μοναδικὴν ταύτην κινητήριον δύναμιν, ἐμίσθωσεν οἰκίαν τινά, ὅπου ἐτοποθέτησε χιλίας μικρὰς μηχανὰς κινουμένας ὑπὸ ποντικῶν, ὑπολογίζων ὅτι κατ' ἔτος θέλει ἀπολαμβάνει 62,000 φράγκων κέρδος ἐξ αὐτῶν.

Καὶ ἀληθῶς τοῦτο εἶνε εὐφυέστερον καὶ πρὸ πάντων ἐπικερδέστερον παρὰ τὸ νὰ μεταχειρίζεταί τις ἄρκτους ὅπως στρέφωσι τοὺς ὀβελούς, ὡς τοῦτο γίνεται εἴς τινα ξενοδοχεῖα ἐν Πολωνίᾳ.

Γ.

ΜΑΡΤΙΟΣ

Ῥοδίζ' ἡ πρώτη τοῦ Μάρτι 'μέρα,
Καὶ 'ς τὸ παιδάκι της ἡ μητέρα
Γελῶντας πάει:
«Μὲ μάρτι ἔρχομαι τὸ λαιμό σου
Νὰ στεφανώσω· σὰν ἄγγελός σου
Θὰ σὲ φυλάῃ.

»Ἀπὸ χρυσάφι, πρὸ τοῦ νὰ φέξῃ,
Μὲ τί φροντίδα τὸν ἔχω πλέξει
Γιὰ σέ, χρυσό μου!
Μὲ κάθε χρῶμα τὸν ἔχω 'ντύσει,
Οὐράνιο τόξο, ποῦ θὰ στολίσῃ
Τὸν οὐρανό μου.

»Ἀρχίζει ὁ ἥλιος σὰν πρῶτα πάλι
Νὰ τρέχῃ ἐλεύθερος 'ς τὴν ἀγκάλη
Γαλάζιου αἰθέρα·
Λυώνουν τὰ χιόνια, κι' ὅσ' ἀπομένουν
Ἄσχημα νέφη, κι' αὐτὰ 'μορφαίνουν
'Μέρα τῇ 'μέρᾳ.

»Ἀρχίζει ὁ ἥλιος σὰν πρῶτα πάλι
Νὰ ξετρυπώνῃ ἀγάλι 'γάλι
Τὰ λουλουδάκια
Δειλὰ κρυμμένα μέσα 'ς τὸ χῶμα·
Κι' ὕστερ' ἀπ' τἄνθη, φροντίζει ἀκόμα
Γιὰ τὰ παιδάκια.

»Κι' ὅποιο παιδάκι μὲ μάρτι βλέπει,
Χρυσῆ 'ς τὰ χρόνια τ' ἁπλώνει σκέπη,
Τὸ καμαρώνει·
Γιατί τοῦ Μάρτι ἡ ἁλυσίδα
Μάννας χεράκι, μάννας φροντίδα
Τοῦ φανερώνει.

»Καὶ ὅποιο πάλι τὸ ἰδῇ νὰ τρέχῃ
Δίχως στεφάνι Μαρτιοῦ νὰ ἔχῃ,
Δὲν τ' ἀγαπάει·
Κακὸ παληόπαιδο τὸ νομίζει,
Ἀκοῦς, παιδί μου; καὶ τὸ μαυρίζει
Καὶ τ' ἀρρωστάει.

»Μὰ τὸ δικό σου σὰν ἀντικρύσῃ
Λαμπρὸ στολίδι, θὰ σ' ἀγαπήσῃ
Ὅσω κανένα.
Κι' ἡ ἴδια ἀκτῖνά του θὰ φιλήσῃ
Τὸ πιὸ ὡραῖο ποῦ θὰ γεννήσῃ
Ἄνθος, κι' ἐσένα!

»Ὁ Μάρτις θεία εἶν' εὐλογία!
Σὰ χελιδόνι ἡ εὐτυχία
'Στὰ σπήτια μπαίνει·
Καὶ ἡ ὑγεία σὰ' μαϊστράλι
'Στὸ γαλανόλευκο περιγιάλι
Μᾶς ἀνασταίνει.

Αὐτός, μ' ἀγγέλου φτερὰ κινάει
Καὶ τὸ Χριστό της πρωτομηνάει
Στὴν Παναγία·
Καὶ 'ς τὴν πατρίδα ἐπαναστάτης,
Ὁ Μάρτις ἔφερε τὴ γλυκειά της
Ἐλευθερία.

«Νά' τοῦ σπητιοῦ μας τὸ χελιδόνι
Εἰς τὴν παληά του φωλιὰ σιμώνει,
Καὶ σὲ ζητάει.
Πρόβαλε, δέξου το... Στὸ λαιμό σου
Πῶς μοιάζει ὁ μάρτις! σὰν ἄγγελός σου
Θὰ σὲ φυλάῃ».

Ἐν Μεσολογγίῳ. ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

Digitized by Google

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Χωρικοὶ ἐκ τῶν πέριξ, ἀνὴρ καὶ γυνή, ἵσταντο εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ φωτογραφείου Μωραΐτου καὶ ἀπεθαύμαζον τὰς ἐκεῖ ἐκτεθειμένας εἰκόνας.

Ἀφοῦ ἐφ' ἱκανὴν ὥραν περιειργάσθησαν αὐτάς, παριστάμενός τις ἀκούει τὴν γυναῖκα νὰ λέγῃ πρὸς τὸν ἄνδρα.

— Κάλε Μῆτρο, αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν δουλειὰ νὰ κάνουν, καὶ κάθονται καὶ ζουγραφίζουν οὖλα τοῦτα τὰ πρόσωπα ; . . .

*
* *

Ὁ Μ**, ἄνθρωπος ἀγαπῶν νὰ φιλοσοφῇ ἐπὶ τῶν τοῦ βίου, ἔκαμε τὴν διαθήκην του, δι' ἧς κληροδοτεῖ ὁλόκληρον τὴν μεγάλην περιουσίαν του εἰς τὴν σύζυγόν του, πρὸς τὴν ὁποίαν παραβαλλομένη ἡ μακαρῖτις Ξανθίππη θὰ ἦτο ἄγγελος.

— Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐσκέπτετο ὁ Μ**, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ εὑρεθῇ τοὐλάχιστον ἕνας ἄνθρωπος κατόπιν, ὁ ὁποῖος νὰ λυπηθῇ διὰ τὸν θάνατόν μου !

*
* *

Ἡ Κυρία καταλαμβάνεται αἴφνης ἀπὸ τὴν ἰδέαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ θέατρον.

Ὁ κύριος ἀρνεῖται κατηγορικῶς.

Ἐντεῦθεν ταραχή, θυμὸς τῆς κυρίας, τελειόνων μὲ νευρικὴν κρίσιν. Μετὰ εἴκοσι λεπτὰ ἡ κρίσις παρέρχεται, ἡ κυρία εὐδοκεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις της.

— Δόξα τῷ Θεῷ, λέγει ὁ σύζυγος, σήμερα εἶσαι ἀξιέραστος· ἡ κρίσις ἐπέρασε πολὺ γλήγορα.

— Καθόλου, καθόλου , ἀποκρίνεται ἡ κυρία· ξεκουράζομαι ὀλίγον . . . . τώρα βλέπεις πῶς θὰ ξαναρχίσῃ!

*
* *

Ἐν τῇ πλατείᾳ.

— Ἀλήθεια, τί κάμνει ὁ Σ* ;

— Ὑπανδρεύθη, τόρα δέκα 'μέραις.

— Πῶς ! ὑπανδρεύθη ! Τί λές, ἀδελφέ ; . . . Κι' ἐγὼ ὅταν τὸν ἄφησα, τὰ εἶχε τόσο σωστά !

*
* *

Ἐν συναναστροφῇ.

— Καὶ εἶνε εὔμορφη ;

— Ὄχι ἄσχημη.

— Τί προῖκα ;

— Ἑκατὸ χιλιάδες φράγκα.

— Καὶ 'ς τὰ ἔδιδαν ὅλα ἀμέσως ;

— Εἴκοσι χιλιάδες μόνον· ψευτογελάσματα.

— Καὶ τὴν ἀγαπᾷς ; . . .

— Πέντε φοραὶς περισσότερο !

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ πρόοδος, ἔστω καὶ ἡ βεβαιοτέρα, βραδέως ἐπιτυγχάνεται, διότι τὰ μεγάλα ἀποτελέσματα ἀπαιτοῦσι χρόνον· ἀνάγκη δὲ νὰ εὐχαριστηθῶμεν προβαίνοντες βῆμα πρὸς βῆμα μεταφορικῶς ὡς καὶ πραγματικῶς. Ὁ δὲ Μαΐστρος λέγει ὅτι «Πρώτιστος ὅρος τῆς ἐπιτυχίας εἶνε ἡ τέχνη τοῦ περιμένειν». Πρέπει νὰ σπείρῃ τις ἵνα θερίσῃ, καὶ πολλάκις πολὺν καιρὸν νὰ περιμένῃ ἀρκούμενος εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ ὑπομονητικὴν ἐλπίδα· διότι ὁ μᾶλλον ἄξιος ὑπομονῆς καρπὸς συνήθως βραδέως ὡριμάζει· «Ἀλλά, κατ' ἀνατολικήν τινα παροιμίαν, ὁ χρόνος καὶ ἡ ὑπομονὴ μεταβάλλουσι τὸ φύλλον τῆς συκαμινέας εἰς μέταξαν». (Σμάϊλς).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς Ἀκαδημείας τῶν Ἐπιστημῶν ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ, σοφός τις φυσιοδίφης ὑπέδειξε νέον μέσον πρὸς προμήθειαν ὕδατος κατὰ τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις , καθ' ἃς οὔτε πηγὴν οὔτε φρέαρ ἀπαντᾷ τις. Ὁ φυσιοδίφης οὗτος παρουσίασεν εἰς τὴν Ἀκαδημείαν νέον τι εἶδος χερσαίας χελώνης, συλληφθείσης εἰς Cajou Pass, κατὰ τὴν ἐπαρχίαν San Bernardino, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐποιήσατο γενικάς τινας παρατηρήσεις, ὄχι τόσῳ γνωστάς, ἀφορώσας τὰ περίεργα ταῦτα εἴδη τῶν χελωνοειδῶν.

Ἡ καλλιφορνιακὴ αὕτη χελώνη, ἥτις εἶνε ὀγκωδεστάτη, εὑρίσκεται κατὰ τὰς ἀνύδρους ἐπαρχίας τῆς Καλλιφορνίας καὶ τῆς Ἀριζόνης. Ἀνατέμνων τις αὐτὴν εὑρίσκει ὅτι φέρει εἰς ἑκάστην πλευρὰν μεμβράνην προσηρμοσμένην εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὀστράκου της, ἡ δὲ μεμβράνη αὕτη περικλείει ἀρκετὴν ποσότητα ὕδατος, ὅπερ, ὡς εἰκάζεται, προέρχεται ἐκ τοῦ χυμοῦ τοῦ γιγαντώδους κάκτου, δι' οὗ τρέφεται ἡ χελώνη αὕτη τῆς ἐρήμου, καθόσον ὁ κάκτος οὗτος περιέχει πολὺ ὕδωρ.

Εἰς τὰ μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχει ὕδωρ, καὶ ὅπου μόνον φυτὸν εἶνε ὁ κάκτος, διαμένει ἡ παράδοξος αὕτη χελώνη. Ὁπόταν λοιπὸν ὁ ταξειδιώτης στερηθῇ ὕδατος, δύναται φονεύων μίαν ἐξ αὐτῶν νὰ κορέσῃ τὴν δίψαν του, ὅπερ καὶ πράττουσιν οἱ Μεξικανοί. Ἡ ὑδροφόρος χελώνη τῆς ἐρήμου προσβάλλεται ὑπὸ διαφόρων ζώων διαφιλονεικούντων πρὸς ἄλληλα τὴν σάρκα καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῆς, καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν ἀλωπέκων, αἵτινες τὴν φονεύουσι, ἀναγκάζουσαι αὐτὴν νὰ στρέφεται ταχέως ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους καὶ εἰς μεγίστας ἀποστάσεις.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ἐμίσθωσεν ὄχημά τι ὅπως δι' αὐτοῦ μεταβῇ εἴς τινα ἐπίσκεψιν· ἐπιστρέψας διὰ τοῦ ὀχήματος οἴκαδε, ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ἠθέλησε νὰ πληρώσῃ τὸν ἁμαξηλάτην, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη, ἀποκρινόμενος :

— Μὲ ἀρκεῖ ἡ τιμὴ ὅτι εἶχα εἰς τὴν ἅμαξάν μου τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ.

Καὶ εὐθὺς πλαταγίζει τὴν μάστιγά του καὶ ἀπομακρύνεται, ταχύτατα καλπαζόντων τῶν ἵππων του.

Μετά τινας ἡμέρας ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, μισθοῖ ἐκ νέου ὄχημά τι, ὅπερ κατὰ τύχην ἦτο τὸ ὄχημα, τοῦ ὁποίου ὁ ἁμαξηλάτης δὲν ἠθέλησε νὰ

Digitized by Google

λάβῃ παρ' αὐτοῦ οὔτε ἓν λεπτόν. Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ὁ μέγας ποιητὴς ὀργίζεται καὶ ἀναγκάζει τὸν ἁμαξηλάτην νὰ δεχθῇ ἓν λουδοβίκειον. Οὗτος χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε λαμβάνει τὸ λουδοβίκειον, καὶ εὐθὺς σπεύδει νὰ τὸ καταθέσῃ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐφημερίδος «Rappel» ὡς προσφορὰν εἰς ἔρανόν τινα ἀγαθοεργὸν ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος ταύτης διενεργούμενον.

— Τί διαβολοαμαξᾶς! ἀνακράζει ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ μαθὼν τοῦτο. Μὲ τί ἄραγε θὰ ἠμπορέσω νὰ τὸν εὐχαριστήσω; Ἆ! νὰ τὸν προσκαλέσω εἰς γεῦμα!...

Ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Εἰς Αὐστροουγγαρίαν γίνονται προετοιμασίαι ὅπως πανηγυρισθῇ διὰ μεγάλης ἐθνικῆς ἑορτῆς ἡ ὀγδοηκοστὴ ἐπέτειος τοῦ Κοσσούθ, τοῦ μεγάλου Οὔγγρου πατριώτου, ἥτις συμπίπτει μετὰ τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ σταδίου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ κ. Etienne Kalasz εἰς Βούδα-Πέστην συλλέγει συνδρομὰς πρὸς ἔκδοσιν μεγαλοπρεποῦς λευκώματος πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου πατριώτου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδρομητῶν ἀνῆλθε ἤδη εἰς 15,000. Ὁ κ. Kalasz ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς θαυμαστὰς οὓς ὁ Κοσσοὺθ ἀριθμεῖ ἐν πάσῃ χώρᾳ, ὅπως συνάξῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα ἔξοδα πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου.

Ἐν τῷ κρυσταλλίνῳ παλατίῳ τοῦ Μονάχου θέλουσι λάβῃ κατὰ τὸ θέρος πειράματα ἠλεκτροτεχνικῆς, ἐκτελεσθησόμενα ὑπὸ τῶν ειδημόνων τῶν τε αὐτόσε καὶ τῶν ἀλλαχόθεν ὡς τὸ πρόγραμμα λέγει· τὰ πειράματα ταῦτα σκοποῦσι νὰ παράσχωσι τοῖς ὑπαλλήλοις τοῦ κράτους καὶ τῶν δήμων, τοῖς βιομηχάνοις καὶ τέλος τῷ λαῷ τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἠλεκτρικῶν γνώσεων, ὅπως δι' αὐτῆς ἐπιτευχθῇ ἡ εἰσαγωγὴ ἠλεκτρικῶν συσκευῶν κτλ. εἴς τε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον. Τὰ πειράματα ταῦτα θὰ ἀφορῶσι προπάντων εἰς τὴν παραγωγήν, συγκέντρωσιν καὶ μεταφορὰν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, τὴν χρῆσιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν τῇ τηλεγραφικῇ καὶ μεταβιβάσει τῶν ἤχων τὴν παραγωγὴν θερμότητος φωτὸς καὶ φωτισμοῦ, τὰς συσκευὰς πρὸς συνθήματα, τὴν μεταλλουργίαν καὶ ἠλεκτροχημίαν, παραγωγήν, μεταβίβασιν καὶ διαμερισμὸν δυνάμεων, καὶ τέλος τὴν ἐν τῇ γεωργίᾳ, ἐν τοῖς λοιποῖς εἴδεσι τοῖς βιομηχανίας καὶ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ χρῆσιν.

Ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου προγράμματος καθορᾶται ἡ σπουδαιότης τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις θὰ ἀρχίσῃ κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη θὰ ἐπενέγκῃ μεγάλην συρροὴν ξένων, μείζονα δηλ. ἐκείνης ἧς τυγχάνει τὸ Μόναχον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας.

Τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν Σινῶν εἶναι πασίγνωστον. Ἰδοὺ νέα ἀπόδειξις αὐτοῦ, ὁμολογουμένως πρωτότυπος. Ὅπως παράσχῃ εἰς τοὺς κατοίκους ἀφορμὴν νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ὠφελιμότητα τοῦ τηλεγράφου, τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς τῶν βαρβάρων, ἡ κυβέρνησις ἐν Κίνᾳ, ἐπέτρεψεν εἰς πάντα κάτοικον νὰ ἀποστέλλῃ ἐπὶ ἕνα μῆνα δωρεὰν εἰδήσεις διὰ τοῦ τηλεγράφου.

Τὴν ἑξῆς νόστιμον γνωστοποίησιν ἐδημοσίευσεν ἀμερικανική τις ἐφημερίς.

«Οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν παρακαλοῦνται νὰ μᾶς συγχωρήσωσι διὰ τὴν ἐντελῆ ἔλλειψιν εἰδήσεων καὶ ἄρθρων ἐν τῷ σημερινῷ φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος μας.

»Αἰτία τῆς ἐλλείψεως ταύτης εἶνε τὸ ὡραῖον ἀγοράκι ὅπερ ἡ σύζυγος τοῦ ἀρχισυντάκτου ἡμῶν ἐγέννησε τὴν νύκτα ταύτην.

»Βεβαιοῦμεν δὲ τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι τὸ συμβὰν τοῦτο δὲν θέλει ἔχει ἄλλα ἐπακόλουθα, καὶ δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ εἰς βραχὺ διάστημα χρόνου».

Ἀμερικανός τις ἀστρονόμος ὁ κ. Κ. Α. Young ἐδημοσίευσεν ἀρτίως ἔργον τι ὑπὸ τὸν τίτλον The Sun (ὁ Ἥλιος) ἐν ᾧ, μεταξὺ ἄλλων, ὑπολογίζει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ὡς ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὸ φῶς 6, 300, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000 κηρίων.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ὁ κοιτών.

Ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ ὑπάρχει δωμάτιον, ἐν ᾧ διερχόμεθα τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς μας, λέγω τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ κοιτών, ὡς καθεὶς γνωρίζει, εἶνε τὸ ἐργαστήριον, ἔνθα σχηματίζονται ἀτμοί, ἂν μὴ δηλητηριώδεις, ἀλλὰ βεβαίως λίαν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν ὑγείαν. Τί δὲ βλέπομεν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς κοιτῶνας; Δὲν θέλομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἐκείνους ἔνθα τὸ ἄτοπον καταντᾷ εἰς ὑπερβολήν, καλυπτομένων πάντων τῶν τοίχων δι' ὑφάσματος ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ ὅτι εἰς αὐτὸ μάλιστα τὸ δωμάτιον τῆς οἰκίας ἐπισωρεύονται πλεῖστα ἀντικείμενα ἐξ ὑφασμάτων μαλλίνων, βαμβακίνων, ἢ μεταξωτῶν; Ἕδραι, ἀνάκλιντρα, τάπητες, αὐλαῖαι, παραπετάσματα τῆς κλίνης καὶ τῶν παραθύρων, πάντα εἰσὶ κατεσκευασμένα ἐξ ὑφασμάτων. Ῥίψατε μακρὰν ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου ὅλην αὐτὴν τὴν σωρείαν ὑφασμάτων, ἅτινα ἀποῤῥοφῶσι καὶ διατηροῦσι τὰ μιάσματα τῆς νυκτός· ἔξω τοὺς τάπητας, τὰ παραπετάσματα τῶν παραθύρων, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ τῆς κλίνης. Δὲν σᾶς φθάνουσιν ὅσα ἀπαρτίζουσι τὴν κλίνην σας, τὰ στρώματα, τὰ μάλλινα σκεπάσματα, τὰ ἐκ πτίλων προσκεφάλαια; Ἀντικαταστήσατε τὰ παντοειδῆ αὐτὰ ἔδρανα διὰ ψιαθίνων· φροντίσατε περὶ τακτικοῦ καὶ καλοῦ ἀερισμοῦ τοῦ κοιτῶνός σας, καὶ τότε θὰ ἔχετε αὐτὸν οἷος πρέπει νὰ εἶνε, ὑγιεινὸς καὶ εὐάρεστος.

?

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 326 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 28 Μαρτίου 1882

Ἡ πρώτη ἑορτὴ

ΤΗΣ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ 15 Μαρτίου 1838 ἐξεδίδετο τὸ ἑπόμενον βασιλικὸν διάταγμα, δι' οὗ καθιεροῦτο ἡ 25 Μαρτίου ὡς ἡμέρα ἐθνικῆς ἑορτῆς ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους·

ΟΘΩΝ

ἐλέῳ Θεοῦ

Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς Ἡμετέρας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας, θεωρήσαντες ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς 25 Μαρτίου, λαμπρὰ καθ' ἑαυτὴν εἰς πάντα Ἕλληνα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τελουμένην ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, εἶναι προσέτι λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνος διὰ τὴν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἔναρξιν τοῦ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καθιεροῦμεν τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὸ διηνεκὲς ὡς ἡμέραν ἐθνικῆς ἑορτῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 15 (27) Μαρτίου 1838.

ΟΘΩΝ.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτλ.
Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας
Γ. ΓΛΑΡΑΚΗΣ.

Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει τὴν τελεσθεῖσαν τότε πρῶτον ἐθνικὴν ἑορτὴν ἡ «Ἀθηνᾶ» τοῦ καιροῦ ἐκείνου·

«Ἡ σημερινὴ ἡμέρα, ἡ 25 Μαρτίου, ἡ τόσον σεβαστὴ εἰς ὅλην τὴν χριστιανοσύνην διὰ τὸν ἑορταζόμενον εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, καὶ τόσον λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνος ἰδίως εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεώς μας κατὰ τὸ 1821, καθιερώθη τέλος πάντων, ὡς εἴπομεν, ἀπὸ τὸν Βασιλέα, *ἐθνικὴ ἑορτή*, διὰ τοῦ διατάγματος τοῦ ἀπὸ 15 τοῦ τρέχοντος μηνός, κατὰ τὴν κοινὴν τοῦ ἔθνους εὐχὴν καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Παιδείας Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας.

Πρὸ τριῶν ἡμερῶν λοιπὸν ἐξέδοθη τὸ πρόγραμμα τῆς ἑορτῆς, καὶ χθὲς πρὸς τὸ ἑσπέρας 21 κανονοβολισμοὶ ἐπροσήμαναν τῆς ἀκολούθου ἡμέρας τὸ ἐπίσημον.

Σήμερον δὲ τὸ πρωΐ, περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, 21 πάλιν κανονοβολισμοὶ καὶ ἡ ἑωθινὴ μουσικὴ ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πρωτευούσης τὴν ἑορτήν, καὶ τὴν 8 ὥραν π. μ. ἡ ἔνοπλος φρουρὰ τῆς πόλεως παρετάχθη εἰς τὰς ὁδούς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔμελλε νὰ διαβῇ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Εἰρήνης.

Τὴν 9 ὥραν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα ἔφθασαν ἐφ' ἅρματος ἀνευφημούμενοι ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου παρευρέθησαν ὅλαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαί, ἡ δημοτικὴ Ἀρχὴ τῆς πόλεως καὶ ὅλαι αἱ συντεχνίαι, ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ, ὅπου ἐψάλη κατάλληλος τῆς ἑορτῆς δοξολογία πρὸς τὸν Ὕψιστον.

Εἰς τὴν χαρμόσυνον καὶ πάνδημον ταύτην ἑλληνικὴν ἑορτὴν παρευρέθησαν καὶ οἱ ἀντιπρέσβεις τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἱσπανίας καὶ Σβεκίας ὁμοῦ καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν πλοίων, καθὼς καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν πρεσβειῶν αὐτῶν, οἵτινες συνεώρτασαν μαζῆ μας τὴν λαμπρὰν ἀνάμνησιν τῆς ἐπετείου ἡμέρας τῆς ἐθνεγέρσεώς μας. Μόνοι δὲ οἱ κύριοι πρέσβεις τῆς Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας μετὰ τῶν ὑπαλλήλων των καὶ μαζῆ μὲ αὐτοὺς ὁ ἀντιπρέσβυς τῆς Βαυαρίας δὲν μᾶς ἀξίωσαν τῆς παρουσίας των «ἵνα μὴ μιανθῶσι (καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐπαναστάσεώς μας) ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα».

Τὴν ἀπόλυσιν δὲ τῆς δοξολογίας τὴν ἐσήμαναν 21 κανονοβολισμοὶ καὶ ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς Βασιλίσσης μας συνωδευμένος μὲ τὰς ἀνευφημίας καὶ εὐχὰς τοῦ λαοῦ, προπορευομένων καὶ ἀκολουθούντων τῶν συντεχνιῶν καὶ τῶν περιχώρων γεωργῶν μας κλ. ἐπέστρεψαν εἰς τὰ βασίλεια, τὰ ὁποῖα περικυκλοῦντες ὅλοι οὗτοι ἐχόρευαν καὶ συνευθυμοῦσαν εὐλογοῦντες τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσάν μας.

Ἐνθουσιασμένοι ὅλοι οἱ παρευρεθέντες εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τὴν ἐπέτειον ταύτην τῆς ἐθνεγέρσεώς μας ἡμέραν, σκιρτῶντες καὶ ἀγαλλόμενοι ἐπανηγύριζον ἀναπολοῦντες εἰς τὴν μνήμην των τοὺς κινδύνους των, τὰς μάχας των καὶ πρὸ πάντων τὰς μάχας τοῦ Βαλτετσίου, τῶν Δερβενακίων, τῆς Ἀμπλιάνης, τῆς Κλείσοβας καὶ Ράχοβας, τῆς Κράπης καὶ τῆς Μαλάξας, τὰς ἐνδόξους ναυμαχίας τῶν Π. Πάτρων, τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, τῆς Σάμου, τοῦ Καφηρέως κλ. καὶ πρὸ πάντων ἐκείνην τῶν Ἀβαρίνων τῶν στόλων

Digitized by Google

τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἥτις ἐστεφάνωσε τοὺς ἀγῶνάς μας ὁμοῦ καὶ τὴν εἰς τὸ Πεταλίδιον ἀπόβασιν τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκαθάρισαν τὸ ἱερὸν ἔδαφός μας ἀπὸ τοὺς Ἄραβας καὶ ἔφεραν πλήρη τὴν εἰρήνην εἰς τὸν τόπον μας.

Εἶνε τῳόντι περίεργον νὰ παρατηρήσῃ τις, ἀφ' ἑνὸς μέρους, πόση χαρὰ διεχύθη ἔξαφνα σήμερον εἰς τὰς καρδίας καὶ τὰ πρόσωπα ὅλων τῶν Ἑλλήνων, πόσον συναισθάνονται τὸ σοβαρὸν καὶ μεγαλεπήβολον τοῦ ἐπιχειρήματός των, καὶ πάλιν ἀφ' ἑτέρου, πόσον ἔξαφνα τοὺς βλέπει τις ἀπὸ εὐθυμίας νὰ μεταβαίνουν εἰς τὴν σύννοιαν ἐνθυμούμενοι τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους ὑπέφεραν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μας καὶ τὰ σφάγια τὰ ὁποῖα ἐπρόσφεραν εἰς τὸν ἱερὸν αὐτῆς βωμόν.

Ἡ ὑψηλὴ καὶ μεγίστη ἰδέα αὐτῆς τῆς ἱερᾶς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν ἀνύψωσαν οἱ προπάτορές μας εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης της, καὶ τῆς ὁποίας τὰ θαύματα ἀνεπήδησαν, μετὰ παρέλευσιν τόσων αἰώνων, ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας, τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς Πλαταιάς, εἰς τὸ Μεσολόγγιον, Σπάρτην καὶ Φραγκοκάστελον, καὶ ἀπὸ τὸ Ἀρτεμίσιον, τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὴν Μυκάλην εἰς τὸν Γέροντα, Κάρπαθον καὶ Κρήτην· ἥτις τότε μὲν ἐξέπληξε τὴν οἰκουμένην, νῦν δὲ ἐκίνησεν ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς φωτισμένης Εὐρώπης καὶ ἔφερε γενικὴν μεταβολὴν καὶ νέαν μορφὴν εἰς τὸν φωτισμένον κόσμον, δὲν ἦτο παράδοξον ἂν κάποτε ἔφερε καὶ αὐτὴν τὴν κατήφειαν εἰς τοὺς εὐθυμοῦντας Ἕλληνας, ὅταν ἐσυλλογίζοντο ὅτι ἡ τόσον ἀκριβὰ ἀγορασμένη ἐλευθερία των αὐτὴ δὲν ἐτέθη ἀκόμη ἐπὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν εἰς τὰ στερεὰ θεμέλιά της, εἰς τὰ ὁποῖα μόνον στηριζομένη ὑπόσχεται διάδοσιν τῶν οὐρανίων αὐτῆς ἀγαθῶν.

Καὶ πόσην ἐπισημότητα δὲν ἤθελε δώσει ἡ ἑορτὴ αὕτη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλον τὸν φωτισμένον κόσμον, ἂν μαζῇ μὲ τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, τῆς φανερώσεως τοῦ ἀπ' αἰῶνος μυστηρίου, τῆς ἐθνεγέρσεώς μας καὶ λοιπὰ ἐπανηγυρίζετο καὶ ἡ καθίδρυσις τοῦ συντάγματός μας, ἡ στερέωσις τῆς ἐλευθερίας μας αὐτῆς εἰς τὴν κοινωνίαν μας.

. . . .

Ἀλλ' ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον τῆς ἑορτῆς. Ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων εἶχε στήσει ἓν τρόπαιον ἔξωθεν τῆς πλατείας τοῦ Παλατίου διὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην, περὶ τὸ ὁποῖον συνηθροίζοντο καὶ ἐχόρευον οἱ Ἕλληνες, ἐν τῷ μεταξὺ λοιπὸν τούτῳ παρουσιάζεται ἔξαφνα ἡ πρεσβύτις καὶ λευκόκομος ἀδελφὴ τῶν διακρινομένων διὰ τὴν ξεχωριστὴν ἀνδρείαν τῶν ἀδελφῶν Λέκκα, ἥτις ἀποτεινομένη πρὸς τοὺς χορηγοὺς τοὺς εἶπε· *Σταματήσατε, παιδιά μου, εἰς ἐμὲ ἀνήκει ν' ἀρχίσω τὸν χορόν, διότι εἰς αὐτὸ τὸ ἔδαφος ἐπρόσφερα θύματα δύω ἀνδρείους ἀδελφοὺς καὶ τὸν μοναχόν μου υἱόν.* Καὶ τοιουτοτρόπως μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ ὄμματα συνεχόρευε καὶ συναγάλλετο μὲ τοὺς Ἕλληνας.

Ἂς λέγουν λοιπὸν ὅ,τι θέλουν οἱ ἄσπονδοι τῶν Ἑλλήνων ἐχθροὶ Φαλμεράϊροι καὶ ἄλλοι· ἡμεῖς καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατίδων τὸ πνεῦμα εὑρίσκομεν εἰς τὰς Ἑλληνίδας.

Τελευταῖον, καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν σήμερον ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἦτο μία πανήγυρις. Τὸ ἑσπέρας ἐφωτίσθησαν λαμπρῶς ἡ Ἀκρόπολις, ὅλα τὰ δημόσια καταστήματα καὶ ὅλαι αἱ οἰκίαι· εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ Λυκαβηττοῦ ἐσχηματίσθη διὰ τῶν φανῶν εἷς μεγάλος σταυρός, τοῦ ὁποίου ἡ θέα κάμνει μεγίστην ἐντύπωσιν, ὅλως ὁ κόσμος εὐθυμεῖ καὶ ἡ εὐθυμία ἴσως θέλει διαρκέσει ἕως τὰ ἐξημερώματα τῆς αὔριον».

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ

Ἀναμνήσεις μεγάλης ἐποχῆς.

Μία ὁμηρικὴ μονομαχία. Οἱ μαχηταὶ τοῦ 21 τὰ ὅπλα αὐτῶν δὲν ἐλάμβανον ἀπό τινος ἀποθήκης τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ πολὺ πονοῦντες, ἐνίοτε δὲ καὶ κινδυνεύοντες ἀπέκτων αὐτά! Ἐτιμῶντο δὲ πολὺ τὰ καλὰ ἅρματα καὶ πολλῶν κειμηλίων προετιμῶντο, μόνος δὲ ὁ εἰς τὰς χεῖρας ἔχων τοιαῦτα ἠδύνατο πεποιθότως νὰ εἴπῃ τὸ ὑπερήφανον ἔπος: «Πασᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί». Ἡ φωνὴ δὲ ἱκανοῦ τουφεκίου ἐγνωρίζετο ἐν μέσῳ τοῦ κρότου τῆς μάχης ὑπὸ τῶν κατατετριμμένων ἐν τοῖς πολέμοις ἀνδρείων. Οὕτως ἐν τῇ μάχῃ τῶν Κατσαντωναίων πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Δίπλας, ἤθελεν ἀπολεσθῇ καὶ ἄλλος ἥρως, ὁ Βακόγιαννος Βλαχοχρῆστος, μόνος ἀπολειφθείς, ἀποχωρησάντων τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, ἂν μὴ οὗτοι ἤκουον τὴν γενναίαν κραυγὴν τοῦ τουφεκίου του δηλοῦσαν ὅτι ζῇ ἔτι καὶ μάχεται· οἱ ἀδελφοποιτοὶ αὐτοῦ εἰσερχόμενοι πάλιν εἰς τὸν κίνδυνον ἐβοήθησαν, καὶ ὁ Βακόγιαννος βαρέως τετρωμένος ἐσώθη.

Φωνὴ τουφεκίου ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς μονομαχίας, ἣν ἤδη διηγούμεθα. Ἄνωθεν τῆς Ναυπάκτου ἐμάχοντο κρατερῶς Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι· μεταξὺ δὲ τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν ἦτο ὁ Χοσάδας, ἐκ τῶν Κατσαντωναίων τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν προσελθόντων ὑπὸ τὸν Τσόγκαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οἱ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κλέφται, ἂν μὴ ἐγένοντο πάντες στρατηγοὶ τῶν ἐπαναστατῶν, ὡς ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ὑπῆρξαν ὅμως οἱ διδάσκαλοι τοῦ μάχεσθαι διὰ τοὺς ἀπολέμους Ἕλληνας τοῦ 21. «Ἦτο ὁ Χοσάδας, μοὶ ἔλεγέ τις συμπολεμιστὴς αὐτοῦ, εἰς τὸ πλάγι μου, καὶ ἡ ματιά του ἡ ἀτάραχη καὶ ἡ καταφρόνια ποῦ ἔδειχνε 'ς τὸ κακὸ ποῦ ἔκαναν τὰ βόλια τριγύρω μας μ' ἔφεραν νὰ νομίζω πῶς ἐκατὸ ἀνδρειωμένοι ἐπολεμοῦσαν 'στὸ πλευρό μου». Τοιοῦτος ὁ Χοσάδας. Εἰς τὴν παράταξιν δὲ τῶν πολεμίων ἐμάχετο ἄλλος ἥρως

Digitized by Google

Ἀλβανὸς ἐκ τῶν ἄλλοτε *τσοχαντάριδων* (σωματοφυλάκων) τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐν τῷ κρότῳ, ἐν τῷ ἀλαλητῷ τῆς μάχης διέκρινε μίαν φωνὴν ὅπλου, ἥτις ἐμαρτύρει ὅτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐμάχετο ὁ Χοσάδας, ὃν εἶχε γνωρίσει ὅτε ὑπηρέτει παρὰ τῷ Ἀλῆ τῶν Ἰωαννίνων. Ὑψώσας λοιπὸν τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τὸν θόρυβον τῆς μάχης ἐβόησεν· «Ὀρὲ Χοσάδα, ἂν εἶσαι αὐτοῦ, καθὼς μαρτυράει τὸ τουφέκι σου, ἔβγα νὰ πολεμήσωμε 'σὰν παλληκάρια». Παρευθὺς οἱ δύο πολέμιοι στρατοὶ ἔπαυσαν τὴν μάχην, ἐφάνησαν δὲ ἀναπηδῶντες ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων εἰς τὸ μεταίχμιον οἱ δύο ἥρωες. Τὰ τουφέκια, ἅτινα πρῶτα μετεχειρίσθησαν, τοῦ μὲν δὲν ἐξεπυρσοκρότησε, τοῦ δὲ δὲν ἔτυχε τοῦ σκοποῦ· ἦλθον δὲ πάραυτα εἰς χεῖρας, καὶ ὁ μὲν Ἀλβανὸς, γοργότερος, εἵλκυσε τὴν σπάθην, ὁ δὲ ἔμπειρος τοῦ Κατσαντώνη στρατιώτης ἀποκρούσας διὰ τοῦ τουφεκίου αὐτὴν καταφερομένην κατὰ τῆς κεφαλῆς του, ἥρπασε τὸν Ἀλβανὸν ἀπὸ τῆς ὀσφύος. Τότε πάλη κρατερὰ ἤρξατο, ὁ δὲ ἀκούων τὸν δοῦπον τῶν ἀκμαίων αὐτῶν ποδῶν καὶ τὴν ἰσχυρὰν πνοὴν τῶν εὐρέων στηθῶν των ἐν μέσῳ τῆς ἀταράχου ἡσυχίας τῶν δύο θεωμένων στρατῶν, ὁ ἀκούων καὶ μὴ βλέπων αὐτοὺς ἤθελεν εἰπεῖ τὸ τοῦ δημοτικοῦ ᾄσματος·

Μηνὰ βουβάλια πολεμοῦν, μήνα θεριὰ μαλόνουν;

Τέλος ὁ Χοσάδας κατέβαλε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ, ὃν ἐφόνευσε διὰ τοῦ ἐγχειριδίου, σκυλεύσας δ' αὐτὸν ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ ἀλαλάζοντας ἐκ χαρᾶς καὶ πυροβολοῦντας ἐπὶ τῇ νίκῃ.

Τὸ φέσι τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου. Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο δευτέραν ἤδη ἡμέραν παρὰ τὴν ἁγίαν Μαρίναν, χωρίον ἐπιθαλάσσιον τῆς Φθιώτιδος. Ὀλίγοι κατὰ δεκαπλασίων, ὡπλισμένοι μόνον μὲ τουφέκια ἐναντίον πολλοῦ ἱππικοῦ καὶ ἰσχυρῶν πυροβόλων ἠμύνοντο ὄπισθεν ἀσθενοῦς χαρακώματος ποιηθέντος ἐν μιᾷ νυκτί. Πρὸς τὰ πυροβόλα τοῦ ἐχθροῦ ἀπήντων τὰ τοῦ ἐγγὺς αγκυροβολοῦντος πάρωνος τοῦ Ψαριανοῦ Βισβίζη ἄνευ σπουδαίου ἀποτελέσματος· ἀλλ' ἡ παράταξις τῶν Ἑλλήνων, καίτοι πολλὰ καὶ εὐρέα ῥήγματα εἶχεν ἀνοίξει εἰς τὸ χαράκωμα ὁ πυκνὸς πυροβολισμὸς, ἔμενεν ἄτρεστος, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς ἰδέας, ὑπὲρ ἧς ἐμάχετο, καὶ ἐνθαρρυνομένη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, ἀρχηγοῦντος αὐτῆς, ὅστις μὲ μεγάλα βήματα διέτρεχεν αὐτὴν ἐμψυχῶν μὲ τὸ λεόντειον αὐτοῦ βλέμμα τοὺς εὐαρίθμους πολεμιστάς· ὅτε σφαῖρα ἐχθρικὴ διερχομένη ἄνωθεν ἀκριβῶς τῆς κεφαλῆς του, ἀφήρεσε διὰ τῆς ῥιπῆς τὸ κάλυμμα αὐτοῦ. Ἀλλ' οὗτος οὐδόλως πτοηθεὶς ἔκυψεν ἀτάραχος καὶ λαβὼν αὐτὸ εἶπε μειδιάσας καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποβλέψας. «Τί νὰ σοῦ κάνω, παληότουρκε, ποῦ ἔχεις τὸ Φράγκο καὶ σοῦ φτιάνει τόπια· ἂς μοὔφτιανε καὶ 'μένα, καὶ νἄβλεπες πόσο καλλίτερα 'ξέρω καὶ τὸ παίζω τὸ τόπι».

Αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ Καραϊσκάκη. Θανατηφόρα πληγωμένος ὁ Καραϊσκάκης ἐφέρθη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ μεγάλου στολάρχου τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ λάβῃ τὴν δυνατὴν ἰατρικὴν περιποίησιν· γυμνασμένος ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων εἰς τὸ σπαθὶ καὶ εἰς τὸ τουφέκι, εἰδήμων τῆς φύσεως τῶν πληγῶν, ἐγνώρισε μόνος του ὅτι ἡ βοήθεια τῆς ἰατρικῆς δὲν θὰ ἴσχυεν, ὅτι ἡ μεγάλη περιποίησις τοῦ στολάρχου δὲν θὰ ἐχρησίμευε, καὶ ὅτι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἦτον ἐγγύς. Μὲ πνεῦμα τότε ἀτάραχον, μὲ πρόσωπον γαληνὸν καὶ μὲ φωνὴν κατανυκτικὴν ὡμίλησε πρὸς τοὺς περιεστῶτας ὁπλαρχηγοὺς, παρόντων καὶ τοῦ μεγάλου στολάρχου καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

«Μέγα βάρος μὲ ἐπεφόρτισεν ἡ πατρίς μου· μὲ δέκα μηνῶν δεινοὺς ἀγῶνας ἐπλήρωσα τὸ χρέος μου· δὲν μὲ ἔμενε παρὰ ἡ ζωή. Ἰδοὺ θυσία τῆς πατρίδος καὶ ἡ ζωή μου· εἰς τὴν πατρίδα μου τὴν ἐχρεωστοῦσα, εἰς τὴν πατρίδα μου τὴν ἀποδίδω. Ἀποθνήσκω· οἱ στρατιῶται μου ἂς τελειώσουν τὸ ἔργον μου, ἂς μοῦ ἐλευθερώσουν τὰς Ἀθήνας». Αὐτὰ εἶπε καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Συσσίτιον στρατιωτῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Πεντήκοντα Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Σπῦρον Δοντᾶν προχωρήσαντες τοῦ κατὰ τὸ Φάληρον στρατοπέδου τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνεγείραντες ἀνίσχυρον πρόχωμα προὐκάλεσαν εἰς μάχην τοὺς Τούρκους. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἠμύνοντο αὐτοὺς ἐπιτιθεμένους παμπληθεῖς, προσβάλλοντας δὲ καὶ διὰ πυροβόλου ἐστημένου ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ κατὰ τὴν θέσιν *Περόνιας* ναοῦ τοῦ Σωτῆρος· ἔστρωσαν δὲ ἐκ τῶν πολεμίων νεκροὺς πολλοὺς, ἐν οἷς καὶ σημαιοφόρον, οὗτινος τὴν σημαίαν ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν ἐξορμήσας τῶν Ἀθηναίων τις ἥρπασε καὶ ἀνεστραμμένην ἔπηξεν ἐπὶ τοῦ ἐκ πηλοῦ χαρακώματος πρὸς ὕβριν. Ἀλλὰ δὲν ἐπίεζεν αὐτοὺς ἡ πληθὺς τῶν ἐφορμώντων, οὐδὲ τὸ μέχρις ὀσφύος ὕδωρ τῶν τάφρων, ἐν ᾧ ἐμβαπτισμένοι ἐμάχοντο, ὅσον τῶν πολεμεφοδίων ἡ ἐλάττωσις καὶ ἀγρία πεῖνα, διότι εἶχον καταλάβει τὴν θέσιν οὐδαμῶς φροντίσαντες περὶ τροφῶν. Ἡ πεῖνα ὅμως δὲν ἔχει 'μάτια, λέγει δημῶδές τι λόγιον· κόπτοντες λοιπὸν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ κατὰ τὰς τάφρους φυόμενα τεῦτλα (σέσηλα) ἐκθέτοντες δὲ εἰς τὸν ἥλιον, ἵνα ὀλίγον μαρανθῶσι, καὶ ἄβραστα κατατρώγοντες διήγαγον τὰς δύο ἡμέρας τῆς μάχης. Μὴ παραξενευθῇ τις· σώζεται ἱερά τις ἐπιστολὴ τοῦ Διάκου, δι' ἧς ζητεῖ ἄρτον διὰ τοὺς στρατιώτας του καὶ, ὡς πολυτελῆ τινα τροφὴν, ἐλαίας. Γνωστὴ δὲ εἶνε ἡ καρτερία τῶν ὑπὸ τὸν Νικοτσάραν κλεφτῶν, οἵτινες τρεῖς ἡμέρας μαχόμενοι παρὰ τῷ Πράβι τῆς Μακεδονίας,

Χιόνι ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν, καὶ τὴ φωτιὰ βαστοῦσαν.

Ὁ ἡγούμενος Μεθόδιος Παλιούρας. Ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύμπου κεῖται ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου, ἀκμάζουσα ἄλλοτε ἐπὶ πλούτῳ καὶ πληθύϊ μοναχῶν. Ἔτι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ὀλίγα καθηγούμενος ἐν αὐτῇ ἦτο ὁ Μεθόδιος Παλιούρας, ἱερεὺς εὐπαίδευτος· ὑπὸ τὸ εἰρηνικὸν ὕ-

Digitized by Google

μως τοῦ καλογήρου ῥάσον, τὸ ὁποῖον περιέβαλλεν αὐτὸν, ἔπαλλε καρδία ἐπαναστάτου ἀγριαίνουσα διὰ τὰς κακώσεις τῶν δουλευόντων τοῖς Τούρκοις Ἑλλήνων, θλιβομένη δὲ διὰ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Καὶ μίαν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, ἡμέραν ὡραίαν ὡς τὰς ζωγραφουμένας ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων, μετὰ τὴν λειτουργίαν ὁ ἡγούμενος ὡμίλησε πρὸς τοὺς μοναχοὺς περὶ ἄλλης ἁγίας ἀναστάσεως ἐθνικῆς, καὶ ἀφοῦ ἐνέπνευσεν ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς πραεῖς καλογήρους, ἀπέβαλε τὸ ἔνδυμα τοῦ μοναχοῦ, περιεβλήθη τὴν στολὴν τῶν παλληκαρίων καὶ κάθοπλος ἔστησε χορὸν, ἐν ᾧ συνέδεσαν τὰς χεῖρας ὅσοι ἤθελον νὰ πολεμήσωσι τοὺς Τούρκους ὄχι μόνον μὲ εὐχάς. Τιμὴ διὰ τοὺς Ἕλληνας τῶν χρόνων ἐκείνων μοναχούς! πλείονες τῶν ἡμίσεων ἐδέξαντο ν' ἀγωνισθῶσι τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας. Μετά τινα ἔτη τὸν Μεθόδιον Παλιούραν ἐφόνευσαν δόλῳ οἱ προεστῶτες τοῦ Λιτοχωρίου, ἐπειδὴ ἠπειλήθησαν δι' ἐξοντώσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἂν μὴ κατώρθουν τοῦτο.

Ἐθνικὸν μαρτυρολόγιον.

Ἄπειροι εἶνε οἱ μάρτυρες τῆς ἐθνικῆς πίστεως· εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε γνωρίμους προσθέτομεν ἤδη τινάς, εὐχόμενοι, μᾶλλον δὲ προτρέποντες καὶ ἄλλους ἵνα συντελέσωσιν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου μαρτυρολογίου.

Εὐθύμιος Παλάσκας. Ἐκ Σκουλικαριᾶς τῆς Ἄρτας, κλέφτης ἀνήκων εἰς φιλοπόλεμον οἰκογένειαν τῶν Κουμπαραίων. Εἴκοσιν ἔτη πολεμῶν κατὰ τῶν Τούρκων, ἐν μάχῃ γενομένῃ παρὰ τὸ Φράτι τῆς Ἠπείρου, ἐν ᾗ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ αὐτοῦ Γιάννος, Γιωτάκης καὶ Στέριος ἐφονεύθησαν, συνελήφθη τετρωμένος καὶ ἀπέθανεν ἀνασκολοπισθείς. — Εἰς τὸν Παλάσκαν φέρεται ᾀδόμενον τὸ ἑξῆς δημοτικὸν ᾆσμα.

Ἕνα πουλάκι 'ξέβγαινε 'πὸ μέσ' ἀπὸ τὸ Φράτι·
ψάχνει νὰ 'βρῇ τὴ κλεφτουριὰ τὸν Θύμιο τὸν Παλάσκα
κι' οἱ κλέφταις τὸ καρτέρεσαν καὶ τὸ συχνορωτᾶνε·
«Πές μας, 'πές μας, πουλάκι μου, κᾶνα καλὸ χαμπέρι».
«— Τί νὰ σᾶς 'πῶ, μαῦρα παιδιά, χλιμμένα παληκάρια,
»ἡ παγανιὰ σᾶς πλάκωσε, γιατ' εἶσθε προδομένοι».
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπε,
μιὰ παταριὰ τοὺς 'βάρεσαν ἄξαφνου 'ς τὸ λημέρι.

(Γύρισμα)

Θύμιο Παλάσκα,
Θύμιο 'περήφανε,
Θύμιο λεβέντη μου.

Ψαρογιανναῖοι. Εὐθύμιος καὶ Πύρος (Σπύρος) κλέφται ἐξ Ἠπείρου συνελήφθησαν διὰ προδοσίας Μήτσου τινὸς ἀπὸ τὸ Μαργαρίτι, καὶ προδοθέντες εἰς τὸ στόμιον πυροβόλου ἀπέθανον καταμελισθέντες. Ζ**

Οἱασδήποτε καταισχύνης καὶ ἂν κριθῇ τις ἄξιος, σχεδὸν πάντοτε δύναται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ φήμην.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 179.

ΙΓ'

Τὴν αὐτὴν ὥραν ὁ μαρκήσιος, περιμένων ἕως οὗ σημάνῃ ὁ κώδων τοῦ γεύματος, ἐκάθητο ἐνώπιον μικρᾶς καὶ κομψῆς τραπέζης καὶ ἔκοπτε δίπυρον ἐντὸς ποτηρίου Ἱσπανικοῦ οἴνου. Καίτοι ἡ ὑπερηφάνεια αὐτοῦ εἶχε καιρίως πληγωθῇ, ᾐσθάνετο ὅμως ἐπανερχομένην τὴν ὄρεξίν του καὶ ἀπήλαυε τῆς εὐεξίας ἐκείνης καὶ τῆς εὐχαριστήσεως τῆς ἐπερχομένης κατόπιν ἀλγεινῆς ἐγχειρίσεως, ἣν φοβούμενός τις εἶχεν ἐπὶ πολὺ ἀναβάλει νὰ ὑποστῇ. Τέλος πάντων, ἀπηλλάγη τῆς βαρωνίδος καὶ εἶχε βεβαιωθῇ σχεδὸν περὶ τῶν διαθέσεων τῆς θυγατρός του· ὡς πρὸς δὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βερνάρδου οὐδεμίαν εἶχεν ἀνησυχίαν· διότι καίτοι μὴ ὢν ἔμπειρος περὶ τὰ αἰσθηματικά, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος, ἐνόει ὅμως τὰ τοιαῦτα ἀρκούντως, ὥστε νὰ μαντεύσῃ πρὸ πολλοῦ, ὅτι ὁ Οὐσσάρος δὲν ἦτο ἀναίσθητος πρὸς τὴν καλλονὴν τῆς Ἑλένης. Ἐκτὸς τούτου ἐφαίνετο αὐτῷ ἀδύνατον νὰ μὴ θεωρήσῃ ὁ υἱὸς ἐκεῖνος τοῦ χωρικοῦ τύχην του μεγίστην, τὸ νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας τῶν πρώην αὐτοῦ κυρίων. Ὡς πρὸς τοῦτο ἦτο ἐντελῶς ἥσυχος· ἓν ὅμως ἔθλιβεν αὐτόν, τὸ ὅτι δὲν ἀπήντησε παρὰ τῆς θυγατρός του περισσοτέραν ἀντίστασιν, περισσοτέραν δυσκολίαν, καὶ ἡ ἰδέα, ὅτι μία Λασεγλιὲρ ἠδύνατο νὰ ἐρασθῇ ἑνὸς Σταμπλῆ, κατετάραττε καὶ ἐβασάνιζεν αὐτὸν εἰς βαθμὸν ἀνέκφραστον· τοῦτο ἦτο τὸ πικρότατον τῶν ποτηρίων ἐξ ὅσων ἔπιε μέχρι τοῦδε! Ἀφ' ἑτέρου ὅμως κατεθέλγετο φανταζόμενος τὴν ἀγανάκτησιν τῆς βαρωνίδος καὶ τοῦ εὐήθους υἱοῦ της ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ των· ἔτριβε λοιπὸν τὰς χεῖράς του, ἐξηπλοῦτο ἐπὶ τῆς ἕδρας του καὶ ἐνθυμούμενος τὸ λόγιον, ὅπερ ἡ βαρωνὶς ἐπανελάμβανεν αὐτῷ συχνάκις, «οἱ Παρίσιοι ἀξίζουσι βεβαίως μίαν λειτουργίαν», ἐγέλα μόνος του· διότι πραγματικῶς ταῦτα πάντα ἔμελλον νὰ τελειώσωσι διὰ λειτουργίας, ἀλλὰ διὰ λειτουργίας γάμου.

Εὑρίσκετο λοιπὸν εἰς εὐθυμίαν, ὅτε ἡ θύρα ἠνοίχθη καὶ ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ εἰσῆλθε μὲ ὕφος τόσον σοβαρόν, τόσον ὑπερήφανον, τόσον ἀξιοπρεπές, ὥστε ὁ μαρκήσιος ἐγερθεὶς ἵνα ἐναγκαλισθῇ τὴν θυγατέρα του, ἔμεινεν ἄναυδος ἐνώπιον αὐτῆς,

— Πάτερ μου, εἶπεν ἡ ὡραία κόρη μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης, ἀλλ' ἀταράχου· εἰπέ μοι τὴν ἀλήθειαν ὡς γνήσιος εὐπατρίδης καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι, ὅ,τι δήποτε ἔχῃς νά μοι ἀποκαλύψῃς, θὰ μὲ εὕρῃς ἀξίαν τῶν καθηκόντων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων, ἅτινα μοὶ ἐπιβάλλει ἡ τιμὴ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ οἴκου μας. Μή μου κρύψῃς τίποτε, σὲ παρακαλῶ, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἐν ὀνόματι τῆς μη-

Digitized by Google

τρός μου, ἥτις μᾶς βλέπει καὶ μᾶς ἀκούει ἐξ οὐρανοῦ.

— Διάβολε! εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἤδη τεταραγμένος, ὁ πρόλογος οὗτος δὲν μοὶ προμηνύει εὐχάριστα πράγματα.

— Πάτερ μου, ἠρώτησε μετὰ σταθερότητος ἡ νεαρὰ κόρη, ὑπὸ ποῖον τίτλον ὁ κύριος Βερνάρδος κατοικεῖ εἰς τὸ μέγαρόν μας;

— Τί ἐρώτησις! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συγκεχυμένος, ἀλλὰ προσπαθῶν νὰ φανῇ ἥσυχος· ὑπὸ τὸν τίτλον φίλου· διότι χρεωστῶ τόσον πολλὰ εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρός του, ὥστε οὐδεὶς δύναται νὰ ἐκπλαγῇ βλέπων τὸν νεανίαν παρακαθήμενον εἰς τὴν τράπεζάν μου. Ἀλλά, προσέθηκε, σύρων ἐκ τοῦ θυλακίου του πολυτελὲς ὡρολόγιον κρεμάμενον ἐξ ἁλύσου πλήρους δακτυλίων, σφραγίδων καὶ ἄλλων βαρυτίμων κειμηλίων, μήπως δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ σημάνῃ σήμερον ὁ Ὕασμος τὸ γεῦμα; Βλέπεις τὸ μικρὸν τοῦτο κειμήλιον; Παρατήρησέ το· φαίνεται ὅτι δὲν ἀξίζει τίποτε· καὶ πραγματικῶς ἡ ἀξία του μόλις εἶναι ἓξ λιρῶν, ἀλλὰ δὲν ἤθελον ἀνταλλάξει αὐτὸ οὐδὲ μὲ τοὺς ἀδάμαντας τοῦ στέμματος· διότι ἔχει ἱστορίαν, ἣν πρέπει νὰ σοὶ διηγηθῶ. Φαντάσθητι· μίαν ἡμέραν, ἦτο τὸ χίλια ἑπτακόσια...

— Πάτερ μου, ἔχεις ἄλλην ἱςορίαν νά μοι διηγηθῇς, εἶπε σοβαρῶς ἡ Ἑλένη διακόπτουσα αὐτόν, ἱστορίαν νεωτέραν, ἐν ᾗ γίνεται λόγος ἐπίσης περὶ κειμηλίου, ἀλλὰ πολὺ τιμαλφεστέρου· διότι πρόκειται περὶ τῆς τιμῆς μας. Μοὶ εἶπες ὅτι ὁ Βερνάρδος ζῇ ἐνταῦθα ὡς φιλοξενούμενος, ἀλλ' εἰπέ μοι, σὲ παρακαλῶ, τίς δίδει τὴν φιλοξενίαν ταύτην, ἡμεῖς ἢ ἐκεῖνος; Τίς δέχεται αὐτήν, ἐκεῖνος ἢ ἡμεῖς;

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὁ μαρκήσιος, μὴ δυνηθεὶς ν' ἀτενίσῃ τὸ βλέμμα, ὅπερ ἡ Ἑλένη προσήλωσεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὠχρότερος τῶν τριχάπτων τοῦ ὑποκαμίσου του, ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς ἕδρας του.

— Ἔχασα τὸ πᾶν! εἶπε καθ' ἑαυτὸν μετ' ἀπελπισίας, ἡ διαβολεμένη βαρωνὶς ὡμίλησεν.

— Ἐπὶ τέλους, πάτερ μου, ἐπανέλαβεν ἡ ἄκαμπτος Ἑλένη, σταυρώνουσα τὰς χεῖράς της ἐπὶ τοῦ ἐρείσματος τῆς ἕδρας του, ἀποκρίθητί μοι· σὲ ἐρωτῶ, ἐὰν ζῶμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου Βερνάρδου ἢ ἐὰν ὁ κύριος Βερνάρδος ζῇ εἰς τὸν ἰδικόν μας.

Βαρυνθεὶς τὰ ψεύδη καὶ τοὺς δόλους, πεπεισμένος πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ θυγάτηρ του ἐγνώριζε τὰ πάντα, ὁ μαρκήσιος δὲν ἐσκέφθη πλέον ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ παραστήσῃ αὐτήν, τοὐλάχιστον, οὕτω πως, ὥστε νὰ μὴ πληγώσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν φιλοτιμίαν του.

— Μὰ τὴν πίστιν μου! ἀνεφώνησεν ἐγειρόμενος μετ' ἀπελπισίας, ἐὰν θέλῃς νὰ σοὶ εἴπω καθαρά, οὐδ' ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ γνωρίζω· διότι ὠφελήθησαν τῆς ἀπουσίας μου, ὅπως συντάξωσι κώδικα περιέχοντα νόμους ἀτίμους. Ὁ κύριος Βοναπάρτης, ὅστις οὐδέποτέ με ἠγάπησε, διωλίσθησεν ἐντὸς τοῦ βιβλίου τούτου ἄρθρον τι, ἐπίτηδες διὰ νὰ περιπλέξῃ τὰς ὑποθέσεις μου· καὶ τὸ ἐπέτυχεν ὁ Κόρσος! διότι νῦν, τινὲς μὲν ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Βερνάρδος φιλοξενεῖται παρ' ἐμοῦ, ἐνῷ ἄλλοι βεβαιοῦσιν ὅτι ἐγὼ φιλοξενοῦμαι ὑπ' ἐκείνου· οἱ μὲν ὅτι ὁ γέρων Σταμπλῆ μοι ἐχάρισε τὰ πάντα, οἱ δὲ ὅτι μοι ἀπέδωκεν ἁπλῶς ὅσα μοι ὤφειλεν. Ὅλα ταῦτα, βλέπεις, εἶναι περιπεπλεγμένα· ὁ κύριος Δετουρνὲλ ἀδυνατεῖ νὰ τὰ τακτοποιήσῃ καὶ ὁ διάβολος αὐτὸς ἂν ἐπεχείρει τοῦτο, ἤθελε χάσει τὴν τέχνην του. Ἀλλά, κόρη μου, εἶναι καλὸν νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἡ βαρωνὶς μᾶς ἔφερεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο· ἐνθυμήθητι πόσον ἥσυχοι καὶ εὐτυχεῖς εἴμεθα εἰς τὴν μικράν μας οἰκίαν ἐν Γερμανίᾳ! Αἴφνης ὅμως ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τῆς πανούργου ταύτης γυναικός, μάθε νὰ τὴν γνωρίζῃς, ὅτι δύναται νὰ μοὶ ἀποδώσῃ τὴν περιουσίαν μου καὶ τοῦτο διότι ἐγνώριζεν, ὅτι κατὰ τὴν συμφωνίαν μας, ἡ περιουσία αὕτη ἤθελε περιέλθει ἀργότερον εἰς τὸν υἱόν της. Μοὶ γράφει λοιπὸν ὅτι ὁ πρώην ἐνοικιαστής μου βασανίζεται ὑπὸ τύψεως τοῦ συνειδότος, ὅτι με παρακαλεῖ, ὅτι μὲ ἱκετεύει νὰ ἔλθω· διότι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποθάνῃ ἐὰν δὲν μοι ἀποδώσῃ ὅσα μοὶ ἥρπασεν. Ἐπίστευσα λοιπὸν καὶ ἐγὼ εἰς τοὺς λόγους της, ᾐσθάνθην οἶκτον πρὸς τὸν βασανιζόμενον ἐκεῖνον ἄνθρωπον καὶ διὰ νὰ μὴ μὲ αἰτιῶνται ἔπειτα ὅτι ἔγεινα αἰτία ν' ἀπωλεσθῇ μία ψυχή, ἀνεχώρησα ἐκ Γερμανίας, ἦλθον ἐδῶ καὶ ἔσπευσα νὰ ἐπαναλάβω τὴν περιουσίαν μου. Ἀλλὰ τί ἀνακαλύπτω ἀργότερον! ὅτι ὁ τίμιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος οὐδὲν ὤφειλε νὰ μοὶ ἀποδώσῃ, ἀλλ' ὅτι μοὶ ἐχάρισε τὰ πάντα. Οὕτω τοὐλάχιςον φρονοῦσιν οἱ ἐχθροί μου· διότι ἔχω ἐχθρούς, ἀλλ', ὡς ἔλεγεν ὁ Δετουρνέλ, τίς ἀνωτέρας περιωπῆς ἄνθρωπος δὲν ἔχει; Ἐν τῷ μεταξὺ φθάνει καὶ ὁ Βερνάρδος, ὁ θεωρούμενος ὡς ἀποθαμμένος. Τί μέλλει λοιπὸν νὰ συμβῇ; Ὁ κύριος Βοναπάρτης περιέπλεξε τόσον ἐπιτηδείως τὰ πράγματα, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξιχνιάσῃ τις τὴν ἀλήθειαν. Ἐγὼ φιλοξενοῦμαι παρὰ τοῦ Βερνάρδου; Ὁ Βερνάρδος φιλοξενεῖται παρ' ἐμοῦ; οὔτε ἐγὼ οὔτε ἐκεῖνος ἠξεύρομεν, οὔτε ὁ κύριος Δετουρνὲλ αὐτὸς δύναται νὰ μᾶς διαφωτίσῃ περὶ τούτου. Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία, τοιοῦτον τὸ ζήτημα.

Ἡ Ἑλένη εἶχε ζήσει μέχρι τοῦδε ξένη ἐντελῶς ὡς πρὸς τὰς μερίμνας τοῦ πραγματικοῦ βίου καὶ οὐδέποτε ὑπώπτευσεν ὁποίαν ἐπιρροὴν ἔχει ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως τὸ ὑλικὸν συμφέρον, τὸ ἀπορροφῶν αὐτὴν ἐνίοτε ὁλόκληρον· δὲν ἐγνώριζε λοιπὸν εἰ μὴ ὅσα ὁ πατήρ της, ὅστις ἦτο ἐντελῶς παιδίον καὶ αὐτὸς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, τὴν εἶχε διδάξει· ὅθεν τὰ τοῦ Γαλλικοῦ δικαίου ἦσαν τόσον ἄγνωστα εἰς αὐτήν, ὅσον καὶ ἡ Ἰαπω-

Digitized by Google

νικὴ νομοθεσία. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ἄπειρος ἐκείνη κόρη ἠγνόει τοὺς νόμους τῶν ἀνθρώπων, κατεῖχεν ὅμως ἐπιστήμην ἀσφαλεστέραν καὶ ἀληθεστέραν τῆς σοφίας τῶν νομομαθῶν· διότι ἐν τῇ ἁγνῇ καὶ ἀθώᾳ αὐτῆς καρδίᾳ ὑπῆρχεν ἔμφυτον τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου· οἱ αἰώνιοι νόμοι τοῦ Θεοῦ ἦσαν ἐγκεχαραγμένοι ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ χρυσῶν δέλτων καὶ οὐδεμία πνοή, οὐδὲν πάθος ἠδύνατό ποτε ν' ἀλλοιώσῃ ἢ νὰ ἐξαλείψῃ αὐτούς. Διέκρινε λοιπὸν ἀμέσως τὴν ἀλήθειαν διὰ μέσου τῶν νεφῶν, δι' ὧν ὁ πατήρ της ἐζήτει εἰσέτι νὰ καλύψῃ αὐτὴν καὶ ἐνόσῳ ὁ μαρκήσιος ὡμίλει, αὐτὴ ἵστατο πρὸ αὐτοῦ ἀτάραχος, ἀλλὰ κάτωχρος καὶ ψυχρά· ὅτε ὅμως ἐσιώπησε, τότε ὑπῆγε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τῆς ἑστίας καὶ ἐκεῖ κλίνασα μεταξὺ τῶν χειρῶν της τὴν ξανθὴν αὐτῆς κεφαλήν, παρεδόθη εἰς ἀλγεινὰς σκέψεις, τότε, ἔντρομος καὶ σιωπηλή, ἠτένισε τὸ βάραθρον, ἐν ᾧ αἴφνης εὑρέθη, ὡς περιστερά, ἥτις ἐνῷ διέρχεται τὸν γαλήνιον οὐρανόν, πληγωθεῖσα καταπίπτει αἱμοσταγὴς ἐντὸς βορβορωδῶν τελμάτων.

— Λοιπόν, πάτερ μου, εἶπε τέλος χωρὶς νὰ κινηθῇ καὶ χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἀτυχῆ εὐπατρίδην, ὅστις μὴ γνωρίζων πλέον ποῖον ἅγιον νὰ ἐπικαλεσθῇ, ἐστρέφετο πέριξ τῆς θυγατρός του ὡς σκιὰ ἐν τῷ ᾅδῃ, λοιπὸν ὁ γέρων ἐκεῖνος ὁ ἀποθανὼν δυστυχὴς καὶ ἐγκαταλελειμμένος, εἶχεν ἀπογυμνωθῇ διὰ νὰ μᾶς πλουτίσῃ! Ὢ! εὐλογημένος ἂς ἦναι ὁ Θεὸς ὁ ἐμπνεύσας μοι συμπάθειαν πρὸς τὸν γενναῖον καὶ ἀγαθὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον· διότι ἄλλως ὁ εὐεργέτης μας ἤθελεν ἀποθάνει μόνος καὶ ἔρημος, χωρὶς νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του χεὶρ φιλική.

— Τί τὰ θέλεις; ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος συγκεχυμένος, εἰς ὅλα ταῦτα ἡ βαρωνὶς ἔδειξε μελανὴν ἀχαριστίαν. Ἐγὼ ἠγάπων τὸν γέροντα ἐκεῖνον, μοὶ ἤρεσκε· καί σε βεβαιῶ, ὅτι ηὐχαριστούμην βλέπων αὐτὸν ζῶντα ἐν μέσῳ ἡμῶν. Ἀλλ' ἡ βαρωνὶς δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ὑποφέρῃ· μάτην ἔλεγον αὐτῇ· «— Κυρία βαρωνίς, ὁ γέρων Σταμπλῆ εἶναι τίμιος καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, μᾶς εὐηργέτησε καὶ ὀφείλομεν νὰ φερώμεθα πρὸς αὐτὸν μετ' ἀγαθότητος». Αὐτὴ, οὐδὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ καὶ ἐὰν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὰς παραινέσεις της, ἤθελον καταντήσει νὰ ἐκδιώξω αὐτὸν τοῦ οἴκου μου, ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἐὰν με παρεκάλει νὰ πράξω τοῦτο, δὲν ἤθελον συγκατατεθῆ.

— Λοιπόν, ἐπανέλαβεν ἡ Ἑλένη μετὰ νέαν σιωπήν, ὅταν ὁ νεανίας οὗτος ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν οἶκόν μας, ἀντὶ ὡς τίμιοι ἄνθρωποι ν' ἀποδώσωμεν αὐτῷ τὴν περιουσίαν τοῦ πατρός του, ἀντὶ ν' ἀποσυρθῶμεν ἀξιοπρεπῶς, ἡμεῖς ἐταπεινώθημεν ὅπως κατορθώσωμεν νὰ μᾶς ἀφήσῃ ὑπὸ τὴν στέγην του. Καὶ ἔκαμες, πάτερ μου, συνένοχόν σου καὶ ἐμὲ τὴν θυγατέρα σου, ἥτις ἠγνόει τὰ πάντα!

— Ἠθέλησα νὰ φύγω, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, μόλις ἐπαρουσιάσθη ὁ Βερνάρδος καὶ εἶχον ἤδη ἀνὰ χεῖρας τὸν πῖλον καὶ τὸ μαστίγιόν μου, ἀλλ' ἡ βαρωνὶς μ' ἐκράτησεν· αὐτὴ μᾶς ἠπάτησεν ὅλους, αὐτὴ ἦτο ἡ αἰτία ὅλων μας τῶν συμφορῶν.

Ἐνταῦθα ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἐστράφη ὑπερηφάνως ἵνα ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρός της λόγον περὶ τῆς συνομιλίας, ἣν ἔσχον πρό τινων ὡρῶν εἰς τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο δωμάτιον, ἀλλ' ἡ φωνὴ ἐξέλιπεν ἐπὶ τῶν χειλέων της, τὸ στῆθός της ἐξωγκώθη, ἐρύθημα ἐκάλυψε τὸ μέτωπόν της καὶ ῥιφθεῖσα ἐπί τινος ἕδρας ἀνελύθη εἰς δάκρυα. Ἀλλὰ τί ἦτο ἄρα τὸ ταράττον αὐτήν; Μήπως ἡ πληγωθεῖσα ὑπερηφάνεια, ἡ προσβληθεῖσα φιλοτιμία ἐξανίστατο ἐν ἑαυτῇ, ἢ μήπως ὁ ἔρως, ὃν προσεπάθει νὰ καταπνίξῃ ἐν τῇ καρδίᾳ της, ἀνεμίγνυε καὶ αὐτὸς τὸ ἄλγος του εἰς τοὺς στόνους ἐκείνους; Τίς ὅμως δύναται νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν! Ὅσον ἁγνή, ὅσον ἀθώα καὶ ἂν ἦναι αὐτή, εἶναι πάντοτε ἄβυσσος μυστηριώδης! Ἐν τούτοις ὁ μαρκήσιος βλέπων τὴν ἀπελπισίαν τῆς θυγατρός του, δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ· ἐρρίφθη πρὸ τῶν γονάτων της, ἔλαβε τὰς χεῖράς της, τὰς ἐκάλυψε διὰ φιλημάτων καὶ ἔκλαιε καὶ αὐτὸς ὡς παιδίον.

— Κόρη μου! μόνε μου θησαυρέ! τῇ ἔλεγε, θλίβων αὐτὴν ἐπὶ τῆς καρδίας του, ἡσύχασε, λυπήθητι τὸν γέροντα πατέρα σου. Θέλεις νὰ φύγωμεν; Φεύγομεν· ἂς ὑπάγωμεν εἰς τὰ δάση νὰ ζήσωμεν ὡς ἄγριοι, ἢ ἐὰν προτιμᾷς, ἐπιστρέφομεν εἰς τὴν ἀγαπητήν μας Γερμανίαν. Τί με μέλει ἐὰν χάσω τὴν περιουσίαν μου; Ἀρκεῖ νὰ σὲ βλέπω εὐτυχῆ καὶ ἀδιαφορῶ διὰ τὰ λοιπά. Ἐὰν πωλήσω τὸ ὡρολόγιον καὶ τὰ κοσμήματά μου, θὰ ἔχω ἀρκετὰ χρήματα, ὥστε ν' ἀγοράζω ἄνθη διὰ τὴν Ἑλένην μου. Ἂς φύγωμεν λοιπόν, ἂς ὑπάγωμεν ὅπου θέλεις· σοὶ ἔλεγον σήμερον, ὅτι εἶμαι ἀσθενής, ἀλλ' ἐψευδόμην· διότι ἔχω σιδηρᾶν ὑγείαν· ἰδὲ τὴν κνήμην μου· ἤθελέ τις εἴπει ὅτι τὸ μετάξινον περιπόδιόν μου περιβάλλει κνήμην χαλκίνην. Τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐφόνευσα ἑπτὰ λύκους καὶ ὁ Βερνάρδος αὐτὸς ἀπαυδᾷ συνοδεύων με εἰς τὰς ἐκδρομάς μου· ἐλπίζω δὲ ὅτι θὰ ζήσω ἀρκετὰ ἀκόμη ἔτη, ὥστε νὰ θάψω τὴν βαρωνίδα, ἥτις εἶναι νεωτέρα μου κατὰ δέκα πέντε ἢ εἴκοσιν ἔτη, ὡς ἀξιοῖ, ἂν καὶ τὴν ἐγνώρισα νῦν ἀρκετά, ὥστε νὰ μὴ πιστεύω πλέον οὐδὲ εἰς τὸ ἥμισυ ἐξ ὅσων λέγει. Σπόγγισον λοιπὸν τοὺς ὡραίους ὀφθαλμούς σου, μειδίασον εἰς τὸν πατέρα σου, δός μοι ἓν φίλημα καὶ ἂς φύγωμεν· ἂς εἴπωμεν ὡς οἱ φαιδροὶ Βοεμοί, «Ζήτω ἡ πτωχεία!»

— Ὢ! πάτερ μου, εὐγενή μου πάτερ! Σὲ ἀναγνωρίζω τώρα! ἀνεφώνησε χαίρουσα ἡ Ἑλένη· ναί, ἂς φύγωμεν, ἂς μὴ μείνωμεν πλέον ἐδῶ οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμήν· διότι ἐμείναμεν ἤδη περισσότερον τοῦ δέοντος.

— Νὰ φύγωμεν! ἀνεφώνησεν ὁ ἀπερίσκεπτος εὐπατρίδης μετανοήσας ἀμέσως διὰ τὴν ἀκούσιον ἐκείνην παραφοράν του, νὰ φύγωμεν! ἐπανέλαβεν

Digitized by Google

ἔκπληκτος· καὶ ποῦ θέλεις νὰ ὑπάγωμεν, ἀτυχής μου κόρη; Δὲν γνωρίζεις λοιπὸν ὅτι εὑρίσκομαι εἰς πόλεμον μετὰ τῆς βαρωνίδος;

— Ἐὰν ἡ κυρία Βωμπὲρ μᾶς ἀπωθήσῃ, θὰ ὑπάγωμεν, ὅπου μᾶς ὁδηγήσῃ ὁ Θεός, ἀπήντησεν ἡ Ἑλένη· τοὐλάχιστον θὰ ἔχωμεν τὴν συναίσθησιν, ὅτι βαδίζομεν τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς.

— Ἄς ἴδωμεν, ἄς ἴδωμεν, εἶπεν ὁ μαρκήσιος καθήμενος πλησίον της καὶ θωπεύων αὐτήν, εἶναι πολὺ καλὸν νὰ ὑπάγῃ τις, ὅπου τὸν ὁδηγήσῃ ὁ Θεός· βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἐκλέξῃ τις ἀσφαλέστερον ὁδηγόν· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ Θεός, ὁ διατρέφων τὰ τέκνα τῶν στρουθίων δὲν εἶναι τόσον ἐλευθέριος καὶ πρὸς τὰ τέκνα τῶν μαρκησίων. Εἶναι ὡραιότατον νὰ εἴπῃ τις· «Ἄς φύγωμεν, ἄς ὑπάγωμεν, ὅπου μᾶς ὁδηγήσῃ ὁ Θεός». Τοῦτο ἐνθουσιάζει τὰς νεαρὰς φαντασίας· ὅταν ὅμως ἀναχωρήσῃ τις καὶ περιπατήσῃ ἐπὶ ἓξ ὥρας, ὅταν φθάσῃ ἡ ἑσπέρα καὶ δὲν ἔχει οὔτε τί νὰ φάγῃ οὔτε ποῦ νὰ κοιμηθῇ, τότε ἀρχίζει νὰ εὑρίσκῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ὀλίγον δυσάρεστον. Ἐν τούτοις,ἐὰν ἐπρόκειτο μόνον περὶ ἐμοῦ ἤθελον πρὸ πολλοῦ φορέσει τὰ σανδάλια τοῦ ἀναχωρητοῦ καὶ ἐπαναλάβει τὴν ὁδὸν τῆς ἐξορίας· πρόκειται ὅμως περὶ σοῦ, Ἑλένη μου! Ἄς ἀφήσωμεν τὰ παιδαριώδη ταῦτα καὶ ἄς ὁμιλήσωμεν ὡς δύο λογικοὶ ἄνθρωποι, ὡς δύο καλοὶ φίλοι, ὡς εἴμεθα πάντοτε. Ἄς σκεφθῶμεν καὶ ἴσως εὕρομεν τρόπον τινὰ συμβιβάζοντα τὰ πράγματα πρὸς κοινὴν εὐχαρίστησιν ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἐκεῖνο παραδείγματος χάριν,τὸ ὁποῖόν σοι εἶπον τὴν πρωΐαν...

— Τοῦτο θὰ ἦναι αἰσχύνη καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ σέ, ὑπέλαβε ψυχρῶς ἡ Ἑλένη. Ἠξεύρεις τί θὰ εἴπῃ ὁ κόσμος; Θὰ εἴπῃ ὅτι ἐπώλησας τὴν θυγατέρα σου· διότι οἱ εὐπατρίδαι,ὅταν πτωχεύσωσι δὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ νυμφευθῶσι κατώτερόν των. Ἐκτὸς τούτου, τί θὰ εἴπῃ ὁ κύριος Βωμπέρ; Τί θὰ ὑποθέσῃ ὁ νεανίας ἐκεῖνος, ὃν ἔσπευσα προθύμως νὰ περιποιηθῶ νομίζουσα αὐτὸν πτωχὸν καὶ δυστυχῆ! Ἐνῷ ὁ εἷς θέλει με κατηγορήσει ἐπὶ ἐπιορκίᾳ, ἐπὶ προδοσίᾳ, ὁ ἕτερος θέλει ὑποθέσει ὅτι ἐπωφθαλμίων ἐπὶ τῆς περιουσίας του καὶ ἀμφότεροι θέλουσί με περιφρονήσει. Μαρκήσιε Λασεγλιέρ, ἀνέγειρον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν καρδίαν! ἡ ἀριστοκρατικὴ καταγωγὴ καὶ ἡ πτωχεία μᾶς ἐπιβάλλουσιν ὑποχρεώσεις! Ἐκτὸς τούτου, εἶναι ἆρά γε τόσον τρομερὰ ἡ ἀναμένουσα ἡμᾶς τύχη; Ἔχομεν ἄσυλον· διότι ἐγὼ ἐγγυῶμαι περὶ τοῦ κυρίου Βωμπέρ.

— Ἀλλά σοι εἶπον, ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, ὅτι εὑρίσκομαι εἰς πόλεμον μετὰ τῆς βαρωνίδος.

— Λοιπὸν θὰ μᾶς βοηθήσῃ ὁ βασιλεύς· εἶμαι βεβαία ὅτι εἶναι δίκαιος καὶ ἀγαθός, ἀφοῦ εἶναι βασιλεύς.

— Ἀ! μάλιστα, ὁ βασιλεύς! δὲν ἐσκέφθη κἂν ὁπόσας θυσίας ὑπέστην χάριν αὐτοῦ· διότι ἡ ἐποχὴ τῆς μεγάλης ἀγνωμοσύνης χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς μοναρχίας.

— Θὰ ὑπάγω νὰ ῥιφθῶ πρὸ τῶν ποδῶν του καὶ θὰ τῷ εἴπω «Μεγαλειότατε....

— Δὲν θά σοι δώσῃ ἀκρόασιν.

— Αἴ, τότε πάτερ μου, ἀνεφώνησε μετὰ ζαθερότητος ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, σοὶ μένει ἡ θυγάτηρ σου· εἶμαι νέα, ἔχω θάρρος, σὲ ἀγαπῶ καὶ θὰ ἐργασθῶ διὰ σέ.

— Ἀτυχὲς τέκνον, εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἀσπαζόμενος τὰς λευκὰς χεῖρας τῆς ἡρωΐδος· ἡ ἐργασία τῶν δύο τούτων χειρῶν δὲν ἀρκεῖ νὰ θρέψῃ οὐδὲ κορυδαλὸν ἐν τῷ κλωβίῳ. Ἀλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς ὅ,τι σοι ἔλεγον τὴν πρωΐαν· φρονεῖς λοιπόν, ὅτι τοῦτο θὰ ἦναι αἰσχύνη καὶ διὰ σὲ καὶ δι' ἐμέ; Ἀλλ' ἂν καὶ ἦμαι πολὺ λεπτὸς εἰς τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς, ἐν τούτοις, ὡς πρὸς τὴν περίστασιν ταύτην, δὲν βλέπω τὰ πράγματα ὡς σύ. Ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸ τί θὰ εἴπῃ ὁ κόσμος· διότι ὅ,τι καὶ ἂν πράξῃ τις, πάντοτε ὁ κόσμος εὑρίσκει ἀφορμὴν νὰ κακολογήσῃ καὶ εἶναι ἀνόητος ὁ λαμβάνων τοῦτο ὑπ' ὄψιν του! Φοβεῖσαι μήπως ὁ κύριος Βωμπέρ σε κατηγορήσῃ ἐπὶ προδοσίᾳ,ἐπὶ ἐπιορκίᾳ; Ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο, ἔσο ἥσυχος· διότι ἡ βαρωνὶς εἶναι πανοῦργος γυνὴ καὶ δὲν θέλει ποτὲ ἐπιτρέψει εἰς τὸν υἱόν της νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς πτωχείας μας· δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἀφιλοκερδείας τοῦ Ῥαούλ, θεωρῶ ὅμως αὐτὸν εὐήθη, ὃν ἡ μήτηρ του ἄγει καὶ φέρει κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸν Βερνάρδον, δὲν βλέπω διατί νὰ σὲ περιφρονήσῃ· ναὶ μὲν ἐννοῶ ὅτι δὲν δύναται λογικῶς νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ν' ἀγαπᾶται ὑπὸ μιᾶς Λασεγλιέρ, ἀλλὰ τὸ πάθος δὲν ἔχει λόγον καὶ ὁ νεανίας σε ἀγαπᾷ, κόρη μου.

— Μὲ ἀγαπᾷ; εἶπεν ἡ Ἑλένη μετὰ φωνῆς τρεμούσης.

— Μὰ τὸν Θεόν! εἶπεν ὁ μαρκήσιος, σὲ λατρεύει.

— Πῶς τὸ ἠξεύρεις, πάτερ μου; ἐψιθύρισεν ἡ Ἑλένη μετὰ δειλίας καὶ προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ.

— Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἐσκέφθη ὁ μαρκήσιος πνίγων τὸν στεναγμόν του, ἡ θυγάτηρ μου ἀγαπᾷ τὸν Οὐσσάρον! Πῶς τὸ γνωρίζω! ἀνεφώνησεν· ἤμην καὶ ἐγὼ νέος καὶ ἐνθυμοῦμαι πῶς συμβαίνουσι τὰ τοιαῦτα. Τὸν χειμῶνα, ὅτε καθήμενος παρὰ τὴν ἑστίαν, διηγεῖτο τὰς μάχας του, νομίζεις ὅτι ἀνέπτυσσεν ὅλην ἐκείνην τὴν εὐγλωττίαν, χάριν τῆς βαρωνίδος; Ὄχι βεβαίως· διότι, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔπαυσας νὰ παρευρίσκῃσαι μεταξὺ ἡμῶν, οὐδὲ ὁ διάβολος αὐτὸς ἠδύνατο νὰ τὸν κάμῃ νὰ εἴπῃ τρεῖς λέξεις.Μήπως λοιπὸν δὲν ἐνόησα ἔκτοτε τὸ αἴτιον τῆς μελαγχολίας καὶ τῆς σιωπῆς του; Μήπως δὲν εἶδον αἴφνης ἀκτινοβολοῦν τὸ μέτωπόν του, ὅταν ἤρχισας πάλιν νὰ ἐμφανίζῃσαι εἰς τὴν αἴθουσαν; Καὶ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐκινδύνευσε νὰ κατασυντριβῇ ὑπὸ τοῦ Ῥολάνδου, νομίζεις ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἐρωτικὴ *παλληκαριά*;

Digitized by Google

Σὲ λατρεύει, σοὶ λέγω· ἐκτὸς τούτου δὲν θὰ ἦτο υἱὸς τῆς Γαλλίας ἐὰν δὲν σε ἠγάπα!» Ἀλλ' ὁ μαρκήσιος διεκόπη αἴφνης ἵνα θεωρήσῃ τὴν θυγατέρα του, ἥτις ἤκουεν αὐτὸν προσεκτική· διότι εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους τοῦ πατρός της ἡ Ἑλένη εἶδε καὶ πάλιν ἐμφανιζόμενον ἐνώπιον αὐτῆς τὸ γόητευτικὸν ὄνειρον, ὅπερ μάτην προσεπάθει νὰ καταστρέψῃ· ἡ καρδία της τότε ἐσκίρτησεν, ἀκτὶς χαρᾶς ἐφώτισε τὸ ὠχρὸν μέτωπόν της καὶ ἐλησμόνησε πρὸς στιγμὴν ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία εἶχε χαλκεύσει πρὸ ὀλίγου τὴν ἅλυσον τὴν μέλλουσαν νὰ δεσμεύσῃ αὐτὴν διὰ παντὸς πρὸς τὸν Ῥαοὺλ.

— Ἀλλοίμονον! ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ μαρκήσιος, δὲν ἀρκεῖ ὅτι πρέπει νὰ νυμφευθῇ τὸν Οὐσσάρον, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ!...

Ἀλλ' ὑπείκων εἰς τὴν ἀνάγκην, ἔτριβεν ἐν φαιδρότητι τὰς χεῖράς του, ὅτε αἴφνης ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ἠνοίχθη παταγωδῶς καὶ ἡ κυρία Βωμπὲρ ὥρμησεν ὡς σίφων παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀπαθοῦς καὶ σοβαροῦ Ῥαούλ.

— Ἐλθέ, εὐγενὴς καὶ ἀγαπητή μοι κόρη, ἀνεφώνησεν ἡ βαρωνὶς ἀνοίγουσα τὰς ἀγκάλας της καὶ τρέχουσα πρὸς τὴν Ἑλένην. Ὢ! ἤμην βεβαία, προσέθηκε καλύπτουσα διὰ φιλημάτων τὸ μέτωπον καὶ τὴν κόμην τῆς δεσποινίδος Λασεγλιέρ, ὅτι ἡ ὡραία ψυχή σου δὲν ἤθελε ποτὲ διστάσει νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῆς πτωχείας καὶ τοῦ πλούτου! Υἱέ μου, ἐναγκαλίσθητι τὴν μέλλουσαν σύζυγόν σου· κόρη μου, ἐναγκαλίσθητι τὸν μελλόνυμφόν σου· εἶσθε ἀμφότεροι ἄξιοι ἀλλήλων.

Καὶ ταῦτα λέγουσα, ἔσυρεν ἠρέμα τὴν Ἑλένην πρὸς τὸν νεαρὸν βαρῶνον, ὅστις ἠσπάσθη εὐσεβάστως τὴν χεῖρά της.

— Βλέπετε, μαρκήσιε, ὑπέλαβε μὲ ὕφος συγκεκινημένον, βλέπετε τὴν παραφοράν των. Εἴπετέ μοι νῦν καὶ χαλκίνην ἂν ἔχετε καρδίαν, ἠδύνασθε νὰ θραύσητε δεσμοὺς τοσοῦτον ἰσχυρούς; Εἰς τὸ ἑξῆς, δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς δόξης σας, πρόκειται ἐπίσης καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν δύο τούτων εὐγενῶν πλασμάτων.

— Μὰ τὴν πίστιν μου, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, οὕτινος ἀδυνατοῦμεν νὰ περιγράψωμεν τὴν ἔκπληξιν, δὲν ἐννοῶ τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά.

— Κύριε μαρκήσιε, εἶπεν ὁ Ῥαοὺλ τείνων πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα, αἱ ἐπαναστάσεις δὲν μοι ἀφῆκαν εἰ μὴ ἐλάχιστον μέρος τῆς περιουσίας τῶν προγόνων μου, ἀλλὰ τὸ ἐλάχιστον τοῦτο, εἶναι ἰδικόν σας εἰς τὸ ἑξῆς.

— Κύριε Βωμπέρ, εἶπεν ἡ Ἑλένη, σᾶς εὐχαριστῶ.

— Γενναιόψυχα τέκνα! ἀνεφώνησεν ἡ βαρωνίς. Μαρκήσιε, φαίνεσθε συγκεκινημένος, ἓν δάκρυ μέλλει νὰ ῥεύσῃ ἐπὶ τῶν παρειῶν σας· διατί ἐμποδίζετε τὴν συγκίνησιν ὑμῶν; Οἱ πόδες σας κλονίζονται, ἡ καρδία σας διαστέλλεται· μὴ ἀνθίστασθε, ἀφήσατε τὴν φύσιν νὰ ἐνεργήσῃ, θὰ ἐνεργήσῃ· τὸ αἰσθάνομαι· ἰδού, οἱ βραχίονές σας εἶναι ἕτοιμοι νὰ διανοιγῶσι· διανοίγονται, διηνοίχθησαν... Ῥαούλ, τρέξε νὰ ἐναγκαλισθῇς τὸν πατέρα σου, προσέθηκεν ὠθοῦσα τὸν νεαρὸν βαρῶνον εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ μαρκησίου καὶ περιχαρὴς βλέπουσα αὐτοὺς ἐναγκαλιζομένους μὲ ἀρκετὰ κακὴν διάθεσιν.

— Καὶ ἐμέ, ἀγαπητέ μοι φίλε, δὲν θὰ μὲ ἐναγκαλισθῇς; προσέθηκεν.

— Ἂς σε ἐναγκαλισθῶ, εἶπεν ὁ μαρκήσιος.

Καὶ ἐνῷ εὑρίσκετο εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς βαρωνίς, τῇ ἐψιθύρισε, δὲν ἠξεύρω τί σκοποὺς ἔχεις, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι κάτι κακὸν σχεδιάζεις.

— Μαρκήσιε, εἶπεν ἡ βαρωνίς, εἶσαι δόλιος ἄνθρωπος.

Μεγαλοφώνως δὲ προσέθηκε ἐναγκαλιζομένη ὅλους ὁμοῦ μετὰ περιπαθείας·

— Ῥαούλ, Ἑλένη, καὶ σύ, καλέ μου φίλε, ἀκούσατε· ἐκ τῆς χαρᾶς τῆς πλημμυρούσης ἐν τῇ καρδίᾳ μου, αἰσθάνομαι, ὅτι ὁ πύργος τοῦ Βωμπὲρ μέλλει νὰ γείνῃ τὸ ἄσυλον τῆς γαλήνης, τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης· ἐκεῖ, θέλομεν πραγματοποιήσει τὸ γλυκύτατον τῶν ὀνείρων ἐξ ὅσων ἔπλασέ ποτε ἡ ἀνθρωπίνη φαντασία. Ναὶ μὲν θὰ εἴμεθα πτωχοί, ἀλλὰ θέλομεν ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ πλοῦτον ἀνεξαντλήτου ἀγάπης καὶ ἡ εὐδαιμονία ἡμῶν θέλει ἐπισκιάσει τὴν λάμψιν τῆς πολυτελείας. Μὲ πόσην χαρὰν θέλομεν σᾶς περιποιηθῆ, μαρκήσιε, μὲ πόσην ἀγάπην θέλομεν σᾶς περιβάλλει κατὰ τὸ γῆράς σας, ὅπως κάμωμεν ὑμᾶς νὰ λησμονήσητε τὰ ἀγαθά, ἅτινα ἀπωλέσατε! Ἐν μέσῳ ἡμῶν θέλετε ἐννοήσει, ὅτι τ' ἀγαθὰ ἐκεῖνα δὲν ἤξιζον τὸν κόπον νὰ λυπῆταί τις, διότι τ' ἀφῆκε καὶ θέλετε ἐκπλαγῆ καὶ σεῖς ὁ ἴδιος, πῶς ἐσκέφθητε πρὸς στιγμὴν νὰ ἐξαγοράσητε αὐτὰ μὲ θυσίαν τῆς τιμῆς σας.

Ἀλλ' ὁ μαρκήσιος, ἔκαμεν ἐνστάσεις τινάς, ἃς ὁ Ῥαούλ, ἡ Ἑλένη καὶ ἡ κυρία Βωμπὲρ ἐπολέμησαν ὁμοφώνως· ἀφοῦ λοιπὸν μάτην προσεπάθησε νὰ εὕρῃ τρόπον διαφυγῆς, συλληφθεὶς πλέον ἐν τῇ παγίδι καὶ ἀπαυδήσας ἐκ τῆς ἀενάου πάλης,

— Τί με μέλει! ἐπὶ τέλους, ἀνεφώνησεν εὐθύμως, ἡ θυγάτηρ μου θὰ γείνῃ βαρωνὶς καὶ ὁ φλύαρος ἐκεῖνος Δετουρνὲλ δὲν θὰ ἔχῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ αὐτὴν νυμφευομένην τὸν υἱὸν ἀγροίκου ἀνθρώπου.

Καὶ οὕτω μετὰ βραχεῖαν συνδιάσκεψιν, ἀπεφασίσθη, νὰ κάμῃ ὁ μαρκήσιος, ὅσον τάχιον ἔγγραφον παραιτήσεως τῶν δικαιωμάτων του ὑπὲρ τοῦ Βερνάρδου καὶ ὅτι μετὰ τοῦτο ὁ εὐπατρίδης ἤθελεν ἀποσυρθῆ μετὰ τῆς θυγατρός του εἰς τὸν πύργον τοῦ Βωμπέρ, ἔνθα ἤθελον ἀμέσως ἐνασχοληθῆ εἰς τὰ τοῦ γάμου.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἡ βαρωνὶς ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ μαρκησίου, ὁ Ῥαοὺλ προσέφερε τὸν βραχίονά του εἰς τὴν Ἑλένην καὶ ἀνεχώρησαν καὶ οἱ τέσσαρες τοῦ μεγάρου ἵνα γευματίσωσιν εἰς Βωμπέρ.

[Ἕπεται συνέχεια]. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Digitized by Google

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ

πολυημέρου αἰχμαλωσίας ἐν Ἠπείρῳ.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 190.

Τὴν ἐπιοῦσαν, ἅμα τῇ ῥοδοδακτύλῳ ἠοῖ, ἀπήλθομεν τῆς μικρᾶς ἐκείνης καλύβης, καὶ διὰ μέσου πάλιν ἀμπέλων ὁδεύσαντες, ἔστημεν τέλος παρά τινα λόχμην, ὅπως διημερεύσωμεν. Ἡ λόχμη ἦτο μαγευτική. Κάτωθεν αὐτῆς ἠκούομεν ῥοχθοῦντα τὸν ποταμόν, ἄντικρυ δ' ἐβλέπομεν δημοσίας ὁδοὺς καὶ ἀμπέλους, σημεῖα ἀνθρωπίνης κοινωνίας, τῆς ὁποίας ἡμεῖς ὁλονὲν ἀφιστάμεθα. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν διήλθομεν συνδιαλεγόμενοι μετὰ τοῦ ἀρχιλῃστοῦ Καραμαγκιόλη καὶ τῶν τεσσάρων ἄλλων φυλάκων ἡμῶν. Περιεστρέφετο δὲ ἡ συνδιάλεξις περὶ πολλά. Ὁ Καραμαγκιόλης προσεπάθει κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ μετριάσῃ τὴν ἀνίαν ἡμῶν διὰ μειλιχίων λόγων καὶ εὐγενοῦς τρόπου.

14 *Μαρτίου*. Σήμερον περατοῦται ἡ ὁδοιπορία ἡμῶν. Τοῦτο ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἡμερῶν ἔλεγον εἰς ἡμᾶς οἱ λῃσταί. Λίαν πρωῒ ἐγερθέντες ἠρχίσαμεν ἀνερχόμενοι τὸν Σμώλιγκα, ὄρος πρὸς βορρᾶν τοῦ Ζαγορίου κείμενον, ὁδεύσαντες δὲ ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας ἔστημεν εἰς μέρος τι ὅπερ ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ μόνιμος ἡμῶν κατοικία. Ἐπὶ βράχου τινὸς ἀποτόμου, οὗ κάτωθεν διέρρεεν ἡσύχως αὐλάκιον, μεταξὺ δύο ὑψηλῶν, οὐρανομήκων ἐλατῶν, οἱ λῃσταὶ κατεσκεύασαν ἐκ τοῦ προχείρου, ὀρύξαντες τὴν ὑποκειμένην γῆν, καλύβην ἀρκούντως ἀσφαλῆ, ἣν καὶ ἐκάλυψαν διὰ φύλλων ἐλάτης, δύο αὐτῆς θύρας ἀφέντες ἀνοικτάς. Εἰς τὴν καλύβην ταύτην ἐτύχομεν τῶν πρώτων ἀναπαύσεων μετὰ τὰς ἐπιπόνους ἡμῶν ὁδοιπορίας. Ἐμείναμεν δ' ἐνταῦθα ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας, καθ' ἃς τὴν ὀδύνην καὶ τὴν ἀνίαν τῆς αἰχμαλωσίας ἀνεκούφιζον ὀλίγον οἱ ἤπιοι τρόποι τῶν λῃστῶν, αἱ διηγήσεις αὐτῶν καὶ διάφορα μικρὰ ἐπεισόδια. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πολιτικὴ δὲν ἦτο ξένη τῶν συνδιαλέξεων ἡμῶν, οὖσα καὶ διὰ τοὺς λῃστὰς λίαν εὐχάριστον θέμα. — «Γιατρέ, μοὶ εἶπεν ἡμέραν τινὰ εἷς τῶν λῃστῶν, τὸ *Κρούπ* ἐβρόντησε 'ς τὰ σύνορα· μὴ φοβεῖσαι πλέον διότι μαζὺ θὰ πολεμήσωμεν. Σὺ θὰ μᾶς γιατρεύῃς τοὺς *γεράδες* καὶ τὰ λαβώματα· σήμερα ἀντάμωσα μερικοὺς συντρόφους, καὶ μοῦ εἶπαν ὅτι κηρύχθηκε πλέον ὁ πόλεμος καὶ ὁ Σουλτάνος συνάζει ἀσκέρια, καὶ ὁ βασιλειᾶς μας θὰ 'βγῇ μόνος του μὲ τὴν *μπαντιέρα* 'ς τὰ σύνορα. Ὁ βασιλειᾶς καλὸς εἶνε ὁ καϋμένος, ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ κάνει σήμερα, ἔπρεπε νὰ τὸ κάνῃ ἀπὸ καιρό. Ποῦ τὸν ἀφίνουν ὅμως οἱ βεζυράδες του;» Ἐπιστεύσαμεν πρὸς στιγμὴν τὴν μετ' οὐ πολὺ διαψευσθεῖσαν εἴδησιν καὶ χίλιαι σκέψεις ἀνέβαινον εἰς τὸν νοῦν μας. Διστάζοντες κατόπιν ἠρωτήσαμεν πολλάκις τοὺς λῃστὰς ἂν εἶνε ἀληθὴς ἡ εἴδησις, καὶ οὗτοι ἐπέμενον διαβεβαιοῦντες αὐτήν, καὶ ἐξηκολούθουν ζητοῦντες παρ' ἡμῶν πληροφορίας περὶ Κουμουνδούρου καὶ Τρικούπη, ὧν ἐγίνωσκον πάντες καλῶς τὰ ὀνόματα· εὐχαριστήσαμεν δὲ προθύμως τὴν περιέργειάν των πολλὰ εἰπόντες περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων, τὰ ὁποῖα κεχηνότες ἤκουον οἱ λῃσταί.

Εἷς τῶν λῃστῶν, ὀνόματι Τριαντάφυλλος, ἦλθεν ἡμέραν τινὰ φέρων ἀνὰ χεῖρας δίχορδον ποιμενικὸν ταμπουρᾶν, ὃν εὗρε καθ' ὁδόν. Ἔπαιζε δὲ τοῦτον μετὰ σπανίας ἐπιδεξιότητος, ὅπερ οὐκ ὀλίγον μᾶς διεσκέδαζε. Καί ποτε θραυσθείσης τῆς μιᾶς τῶν χορδῶν, ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἔκρουε τὸν ταμπουρᾶν θαυμασίως ἐπὶ τῆς ἄλλης μόνης τῆς απομεινάσης. Καὶ δὲν ἔκρουε μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ ἐχόρευε κρούων, ὅπως διασκεδάσῃ ἡμᾶς. Οὕτω διήγομεν ἐνίοτε ἐν εὐθυμίᾳ. Ἡμέραν τινὰ ἦλθεν ὁ λόγος περὶ τῶν λύτρων. Ὁ φυλάττων ἡμᾶς λῃστὴς Λάμπρος ἐζήτει νὰ μᾶς παρηγορήσῃ κατὰ τοῦτο. —«Μὴ λυπᾶσθε, βρὲ παιδιά, διὰ τὴν ἐξαγοράν. Ἂς ζητοῦν πολλὰ οἱ καπετάνοι, πάλιν ὅμως ὀλίγα θὰ πάρουν. Ἔτσι τὸ ἔχομεν ἡμεῖς. Ἔπειτα καμμιὰ φορὰ ἡμεῖς οἱ κλέφταις εἴμαστε καὶ τυχηροί, ὅταν τύχῃ νὰ ἔχωμε *χειρικὸ καλό* ὅταν τὸ χειρικὸ εἶνε καλό, τὰ γρόσια θὰ σᾶς ἔλθουν πάλι διπλᾶ καὶ τρίδιπλα. Ἂν ἤμουν ἐγώ, βρὲ παιδιά, νὰ πιάσω πρῶτος τὴν ἐξαγοράν σας, ἔχω πολὺ καλὸ χειρικὸ καὶ τὰ γρόσια σας θὰ σᾶς γύριζαν διπλᾶ». Τοιαῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια μᾶς ἔλεγεν ὁ Λάμπρος πρὸς παρηγορίαν μας.

Ἐν τούτοις οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι μας ἠσχολοῦντο δραστηρίως εἰς εὕρεσιν τῶν λύτρων. Τὴν 24 Μαρτίου, μόλις εἴχομεν ἐξυπνήσει καὶ ἀνεπαυόμεθα ἐν τῇ καλύβῃ, καὶ ἰδοὺ εἰσέρχονται δύο τῶν λῃστῶν, ὁ Κολοβὸς καὶ ὁ Κελεπούρης, καὶ χαιρετίζουσιν ἡμᾶς εὐπροσηγόρως. Ἦσαν οὗτοι ἀπεσταλμένοι πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄγγελοι καλῶν εἰδήσεων. Ἐν πρώτοις ἔσπευσαν νὰ εἴπωσιν ἡμῖν ὅτι οἱ συγγενεῖς ἡμῶν ἐν τῷ χωρίῳ ὑγιαίνουσιν, ὅτι οἱ λῃσταὶ διενήργησαν συνεννόησιν μετ' αὐτῶν περὶ τῶν λύτρων, ὅτι ὁ κ. Βουλτζιώτης ἀνέλαβε τὰ τῆς συνεννοήσεως, καὶ τέλος ὅτι μετ' οὐ πολὺ φθάνουσι τὰ λύτρα. Ὡς βάλσαμον ἐχύθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν εἰς τὴν τετραυματισμένην ἡμῶν καρδίαν, καὶ δάκρυα κατέλαβον ἡμᾶς ὅτε ἠκούσαμεν αὐτούς. Ἰδοὺ δέ, ὡς κατόπιν ἐμάθομεν, πῶς ἐγένοντο τὰ πράγματα. Ὁ κ. Βουλτζιώτης, εἰς οὗ τὴν ῥεκτικότητα πάντες οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς ἡμῶν εἶχον ἐμπιστοσύνην, ὅτι ἀποτελεσματικῶς θὰ διεξῆγε τὰ τῶν διαπραγματεύσεων, παρεκλήθη παρ' αὐτῶν ἵνα ἀπέλθῃ εἰς συνάντησιν τῶν λῃστῶν, ἐκ φιλικῆς δ' αὐταπαρνήσεως ὁρμώμενος ἀνεδέχθη μετά τινων ἄλλων τὴν δυσχερῆ ταύτην ὑπηρεσίαν. Ὁ κ. Βουλτζιώτης λοιπὸν ἀναχωρήσας ἐκ Λαΐστης τῇ 21 Μαρτίου συναντᾷ τοὺς ἀπουσιάζοντας λῃστὰς ὑπὸ τοὺς ἀρχιλῃστὰς Καλόγηρον καὶ Τόπην παρὰ τὴν Βωβοῦσαν, συνδιαλέγεται μετ' αὐτῶν περὶ τῆς παραδόσεως τῶν λύτρων, καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτῶν ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων ἀρχιλῃστῶν εἰσέρχονται εἰς τὴν Βωβοῦσαν. Δειπνοῦσι δ' ἐκεῖ ὅλοι ὁμοῦ, διασκεδάζουσι, χορεύουσι, καὶ

Digitized by Google

περὶ τὴν πρωΐαν ὁ κ. Βουλτζιώτης ἀποχωρίζεται τῶν λῃστῶν, ὅπως ἐνεργήσῃ διὰ τὰ περαιτέρω, ἀφοῦ ἤδη εἶχε κατορθώσει παρ' αὐτοῖς ἵνα ὑποβιβάσῃ ἀρκούντως τὸ ποσὸν τῶν λύτρων κατὰ τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν τῶν λῃστῶν, ἣν οὗτοι εἶχον κεκαυμένην κατὰ τὰ τέσσαρα αὐτῆς ἄκρα εἰς ἔνδειξιν τῆς ἐπαπειλούσης ἡμᾶς καταστροφῆς.

«1881. 22 Μαρτίου.

«Γ. Βολονάση καὶ Ν. Καραμπέρη (Σαγιάννε).

»Σᾶς ἐγράψαμεν διὰ νὰ μᾶς στείλετε τὰ χρήματα ὅσα σᾶς ἐγράψαμεν καὶ σεῖς γελᾶτε μετημᾶς. Εἴπετε σὲ πέντε μέρες νὰ μᾶς τὰ στείλετε καὶ πέρασαν δεκαπέντε καὶ σεῖς δὲν ἐστείλατε οὔτε τὰ μισά. Ἠθέλαμεν νὰ στείλωμεν ταῖς μύταις καὶ τὰ φτιά, ἀλλὰ θὰ σᾶς περιμείνωμεν καὶ ἀκόμη δύο μέραις καὶ ὕστερα τὸ κρῖμα 'ς τὸ λαιμό σας.

Διὰ τὸν Ν. Καραμπέρην	λίρας	1000
Διὰ τὸν Πέτρον	λίρας	900
Διὰ τὸν γιατρὸν	λίρας	400

Αὐτὴ τὴν ἴδια ὥρα νὰ ἔρθοῦν καὶ νὰ μὴ κάμετε διαφορετικά. Διὰ τὸν Νούσιαν (Δημητριάδην) ἐλάβαμεν 25 λίρας, νὰ φέρῃ καὶ τὰ ῥέστα νὰ μὴ λείψῃ οὐδ' ἕνα λεπτό.

μένομεν
καπετὰν Χρῆστος Καραμαγκιόλης»
» Γεώργ Καλόγηρος»
» Νικ. Τόπης».

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ πρῶται μετὰ τῶν λῃστῶν διαπραγματεύσεις. Τότε δὲ μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν εἰς τὴν καλύβην καὶ ὁ ἀρχιλῃστὴς Καραμαγκιόλης μεθ' ἑνὸς συντρόφου, ἐχαιρέτισαν τοὺς πρὸ αὐτῶν φθάσαντας δύο ἄλλους, ἠρώτησαν περὶ τῶν συνεταίρων των, ἐζήτησαν πληροφορίας περὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν, ἤκουσαν αὐτὰς καὶ ἐφάνησαν εὐχαριστημένοι ἐξ αὐτῶν. Ὁ Καραμαγκιόλης μετὰ τοῦ Τριανταφύλλου, ἀντικατασταθέντες διὰ τῶν νεοελθόντων, ἑτοιμάζονται ἀμέσως νὰ ἀναχωρήσωσι πρὸς τὴν μεγάλην συμμορίαν. Τότε δὲ διετάχθημεν πάλιν νὰ ἐπιστείλωμεν πρὸς τοὺς οἰκείους ἡμῶν τρίτην ἐπιστολήν, ἣν καὶ ἐγράψαμεν ἕκαστος μετὰ δακρύων. Ἰδοὺ ἡ ἐμὴ ἐπιστολή.

«24 Μαρτίου 1881.

«Ἀγαπητέ μου φίλε Κ. Βουλτζιώτη.

»Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ θὰ σᾶς εὐχαριστῶ αἰωνίως διὰ τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν κόπους σας. Ἐλύθην εἰς δάκρυα ὅτε ἔμαθον αὐτούς. Δυστυχῶς τὰ γράμματά σας δὲν περιῆλθον εἰσέτι εἰς χεῖράς μας. Ἀγνοῶ ποῦ εὑρίσκεται ἡ δυστυχὴς μήτηρ μου, καὶ ἂν κατώρθωσε νὰ πράξῃ τι καὶ αὐτὴ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ υἱοῦ της. Κατὰ τὴν ὑγείαν εἴμεθα καλά. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὑποφέρομεν τὰ πάνδεινα. Σᾶς παρακαλῶ νὰ στείλετε ὅσον τὸ ταχύτερον ὅσα χρήματα ἠδυνήθητε νὰ εὕρητε, διότι ἄλλως θὰ κινδυνεύσωμεν καὶ θὰ καταστραφῶμεν. Ἡ συγκίνησις ἥτις νῦν μὲ κατέχει καὶ τὰ δάκρυα δὲν μοὶ ἐπιτρέπουσι νὰ ἐκταθῶ περισσότερον. Εἶσθε ἱκανὸς μόνος νὰ πράξητε πᾶν ὅ,τι πρέπει διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Παρακαλῶ ὅλους τοὺς φίλους νὰ μὲ βοηθήσωσιν εἰς τὴν παροῦσαν ἀτυχίαν μου καὶ δὲν θὰ ζημιωθῶσιν οὐδὲ ὀβολόν.

»Σᾶς προσκυνῶ

»Ὁ φίλος σας
»Ἰω. Μεγγλίδης».

«Υ. Γ. Ὑπενθυμίσατε καὶ τὸν κ. Δημητριάδην ὅτι πρέπει νὰ στείλῃ τὰ χρήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐγγυήθημεν ἡμεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ. Δὲν εἶνε δίκαιον νὰ ὑποφέρωμεν ἡμεῖς καὶ δι' αὐτόν· μᾶς ἀρκοῦσι τὰ ἰδικά μας βάσανα. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ κ. Νούσιας πρέπει νὰ φερθῇ ὡς τίμιος ἄνθρωπος. »Ὁ ἴδιος».

Λαβὼν τὰς ἐπιστολὰς ὁ Καραμαγκιόλης ἀποχαιρετίζει ἡμᾶς ξηρῶς καὶ ἀναχωρεῖ μετ' ἄλλου λῃστοῦ, τοῦ Τριανταφύλλου ἀφήσας ἡμᾶς ἐν τῇ καλύβῃ. Ἡμεῖς δὲ διημερεύσαντες ἐν αὐτῇ ἀνεχωρήσαμεν πρὸς τὴν ἑσπέραν, καὶ ὁδεύσαντες διὰ μέσου πεδιάδος πλήρους πύξων, ἔνθα καὶ διήλθομεν τὴν νύκτα, διηυθύνθημεν τὴν ἐπιοῦσαν λίαν πρωῒ πρὸς ἄλλην δειράδα τοῦ ὄρους Σμώλιγγος, καὶ ἔστημεν εἴς μέρος τι ὅπως διημερεύσωμεν. Τὸ μέρος τοῦτο ὠνομάσαμεν Δέλτα τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν, διότι ἀληθῶς εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος τούτου. Τὴν γωνίαν αὐτοῦ ἀπετέλουν δύο ἡσύχως ῥέοντα καὶ συμβάλλοντα κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο ῥυάκια, τὴν δὲ βάσιν εἷς μέγας ἀπότομος βράχος. Ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Δέλτα τούτου φύλλα πύξου ὑποστρώσαντες κατεκλινόμεθα. Ἦτο δὲ ὄντως ἡ θέσις ἡμῶν μαγευτική. Τὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Δέλτα ἡσύχως διαρρέοντα ῥυάκια, ὁ ἄνωθεν ἡμῶν κείμενος καὶ προασπίζων ἡμᾶς κατὰ τοῦ ἀνέμου ὑψηλὸς βράχος, αἱ πολλαὶ πέριξ αὐτοῦ κείμεναι ὑψηλαὶ δενδροστοιχίαι, ἡ ἐρημία τῆς φύσεως, μὴ διακοπτομένη εἰ μὴ σπανίως διὰ τῆς σιγανῆς κρωγμῆς τοῦ ἱπταμένου κόρακος,—ἰδοὺ τί ἀπετέλει τὸ Δέλτα τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν ἐξαίσιον καὶ μαγευτικόν.

Τὴν ἡμέραν διήγομεν ἐν εὐθυμίᾳ, καίτοι ἐστερούμεθα τροφῶν· συνδιελεγόμεθα δὲ ἐνίοτε μετὰ τῶν λῃστῶν περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ἐνταῦθα διετρίψαμεν εὐχαρίστως μέχρι τῆς 29 Μαρτίου· ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, βροχὴ ῥαγδαία ἐπελθοῦσα ἐδίωξεν ἡμᾶς ἐκεῖθεν. Περὶ ὥραν πέμπτην λοιπὸν κατήλθομεν εἰς παρακειμένην τινὰ ἑτοιμόρροπον καλύβην, ἔνθα καὶ διεμείναμεν περὶ τὰς 7 ὥρας, καθ' ἃς ἀδιαλείπτως ἔβρεχεν. Δύο τῶν λῃστῶν ἀποχωρισθέντες ἡμῶν μετέβησαν εἰς ἄλλο μέρος, ὅπως ἐκεῖ στήσωσι τρίτην καλύβην δι' ἡμᾶς. Τέλος δὲ καὶ ἡμεῖς περὶ λύχνων ἀφάς, ἀφοῦ ἐφάγομεν ὀλίγον, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς ἀνωτέρω καλύβης καὶ ὡδεύσαμεν τέσσαρας ὁλοκλήρους ὥρας ἐν μέσῳ ἀδιαλείπτου καὶ ῥαγδαίας βροχῆς, ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τὸ μέρος τῆς τρίτης καλύβης. Ἡ ταλαιπωρία ἡμῶν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Διεβαίνομεν δὲ ἤδη γνωστὰς ὁδούς, ἃς καὶ πρὸ ἡμερῶν εἴχομεν διαβῆ, διέβημεν τὸν ποταμὸν τῆς Μωριάζης, καὶ τέλος ἐχρειάσθη νὰ διαβῶμεν καὶ κρημνόν τινα ἀπότομον ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ὥραν, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸ μέρος τῆς καλύβης. Φρίκη κατέλαβεν ἡμᾶς, ὅτε διεβαίνομεν τὸν ἀπότομον ἐκεῖνον κρημνόν, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἠκούετο ῥοχθῶν ὁ ποταμός, νύκτωρ καὶ ἐν μέσῳ βροχῆς ῥαγδαίας. Τέλος φθάνομεν κατάβροχοι εἰς τὴν καλύβην. Τί δὲ ἦτον αὕτη ἡ κατοικία ἡμῶν; Τρώγλη ἐκτισμένη ὑπεράνω τοῦ ποταμοῦ, περικεκλεισμένη μεταξὺ πολλῶν βράχων, οἵτινες ἄνωθεν αὐ-

Digitized by Google

τῆς συνήρχοντο σχεδὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐλάχιστον σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ, ἐλάχιστος ὁρίζων ἀπ' αὐτῆς διεφαίνετο. Ἦτο δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ τρώγλη καὶ ὑγρά. Εἰσήλθομεν λοιπὸν εἰς αὐτὴν κατάβροχοι καὶ ὁλόκληρον τὴν νύκτα διήλθομεν ἄγρυπνοι καὶ ὄρθιοι παρὰ τὴν καίουσαν πυράν, ξηραίνοντες τὰ ἀξήραντα ἐνδύματά μας. Ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει ὁλονὲν καὶ τὰ ἐνδύματα ἀντὶ νὰ ξηραίνωνται ἐνοτίζοντο περισσότερον, διότι ἡ στέγη τῆς καλύβης ἦτον ἔτι ἀτελής, καὶ ἡ βροχὴ διέρρεε δι' αὐτῆς. Μετὰ φρίκης ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὰ δεινὰ καὶ τὰς ταλαιπωρίας τῆς νυκτὸς ἐκείνης.

Εἰς τὴν καλύβην ταύτην ἐμείναμεν κρατούμενοι καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον διάστημα τῆς αἰχμαλωσίας ἡμῶν· ἐνταῦθα δὲ ἐμανθάνομεν παρὰ τῶν λῃστῶν τὰ τῶν διεξαγομένων διαπραγματεύσεων διὰ τὴν παράδοσιν τῶν λύτρων. Τὴν 31 Μαρτίου εἷς τῶν ἀρχιλῃστῶν, ὁ Τόπης, ἐλθὼν ἀνεκοίνωσεν εἰς ἡμᾶς εἰδήσεις περὶ τῶν γενομένων, εἰπὼν ὅτι οἱ οἰκεῖοί μας ἀπέστειλαν ἤδη εἰς πρώτην δόσιν 310 λίρας διὰ τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους καὶ ὅτι ἕως τὴν Κυριακὴν τῶν βαΐων ὑπεσχέθησαν ἔτι νὰ στείλωσι 300 λίρας διὰ τὸν Πέτρον καὶ 200 δι ἐμέ. Διὰ τὸν μικρὸν Ἀλέξανδρον ἡ ἐξαγορὰ δὲν εἶχεν ἔτι ὁρισθῇ. Ἐφρίξαμεν τῇ ἀληθείᾳ ἀκούσαντες τὰς ὑποσχέσεις τοῦ διεξάγοντος τὰς διαπραγματεύσεις, καὶ μόνον ἡ ἐλπὶς ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται ἦσαν ψευδεῖς ἠλάττωσαν τὴν ἀνησυχίαν. Εἰς δὲ τὰς διαμαρτυρήσεις ἐμοῦ περὶ τῆς πτωχείας μου εἷς τῶν λῃστῶν:—Πῶς λοιπὸν ἔγεινες γιατρός; ἠρώτησεν.—«Ὀρφανὸς ὢν πατρός, ἀπεκρίθην, διότι καὶ ὁ πατήρ μου ἐχρημάτισεν αἰχμάλωτος τοῦ Κακαράτζα καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπέθανε, ἐσπούδασα κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ῥιζάρειον Σχολήν».—Τί εἶνε ἡ Ῥιζάρειος Σχολή;—μὲ διέκοψεν.— «Ἡ Ῥιζάρειος Σχολὴ εἶνε κατάστημα, τὸ ὁποῖον ἔκτισαν εἰς Ἀθήνας δύο Ζαγορίσιοι ἀδελφοὶ καὶ μανθάνουν οἱ πτωχοὶ γράμματα». Τὴν ἀπάντησιν ἤκουσε μετά τινος ἐκπλήξεως ὁ λῃστής, ἐγὼ δὲ ἐξηκολούθησα· «Λοιπὸν ἔπειτα ἐσπούδασα τὴν ἰατρικὴν μὲ χρέη, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσα καὶ πληρόνω ὁλονέν». —Ἄς ὄψεται ὁ *κολαούτζος*»—(ὁ προδότης), ἐπανέλαβε, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ συζήτησις.

Εἰς τὴν καλύβην αὐτὴν ἐδέχθην ἡμέραν τινὰ τὴν ἐπίσκεψιν λῃστοῦ ἀσθενοῦς, ἐλθόντος ἵνα ζητήσῃ τὴν ἰατρικήν μου συνδρομήν. Διεσκεδάζομεν χαρτοπαικτοῦντες μετὰ τοῦ Πέτρου, ὅτε ἰδοὺ αἴφνης εἰσέρχεται λάθρα εἰς τὴν τρώγλην ἄγνωστός τις, ὠχρὸς ὡς ὁ κηρός, σκελετός, φάντασμα τοῦ ᾅδου. Ἦτο λῃστὴς πάσχων, ὀνόματι Ζυγούρας, ἀνήκων εἰς τὴν συμμορίαν τοῦ Γκαρέλλη, ἔχοντος καὶ αὐτοῦ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἓξ αἰχμαλώτους, ὧν δύο γυναῖκας καὶ ἀπεκεφάλισεν ὡς μὴ ἐχούσας ἀρκοῦντα λύτρα, ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ὁ ἀσθενὴς ἤρχετο μακρόθεν χάριν ἐμοῦ, περὶ οὗ ἤκουσεν ὅτι εἶμαι *ξεχουσμένος γιατρός*, τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας ὁδεύσας. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις τοῦ ἀσθενοῦς μοὶ ἐνεποίησε τὴν ἰδέαν τοῦ φθισιῶντος· πράγματι δὲ δὲν ἐβράδυνεν ἅμα καθίσαντος αὐτοῦ, νὰ ἐπικυρωθῇ ἡ πόρρωθεν διάγνωσίς μου καὶ διὰ τῆς ἠχηροτάτης βηχός. Μετὰ μικρὰν συνδιάλεξιν τοῦ ἀσθενοῦς μετὰ δύο λῃστῶν, παρεκλήθην παρ' αὐτοῦ ἵνα ἐξετάσω αὐτόν. Ἐγὼ δὲ λίαν προθύμως ἐδέχθην τοῦτο καὶ ἠρξάμην τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἀρρώστου. Ἡ ἐξέτασίς μου ἰδίως ἡ στηθοσκόπησις, ἡ ἐπίκρουσις, ἡ ἀκρόασις τοῦ στήθους, πράγματα πρωτοφανῆ ἴσως διὰ τοὺς λῃστάς, λίαν ἐξέπληξαν αὐτούς. Κατέδειξε δὲ ἡ ἐξέτασις αὕτη σημεῖα χρονίας πλευρίτιδος μετὰ φαινομένων ὑπόπτου βρογχίτιδος. Τελευταῖον εἶπον τῷ ἀρρώστῳ μου, ὅτι ἔπραξε καλῶς ἐλθὼν εἰς ἐμέ, παρηγόρησα αὐτὸν ὅτι δὲν πάσχει σπουδαίως, συνέστησα αὐτῷ αὐστηρῶς τὴν ἀποφυγὴν τῶν ὑγρῶν τόπων καὶ τὴν διὰ γάλακτος θεραπείαν, καὶ τέλος ὑπεσχέθην ὅτι ἅμα ἐπανέλθω εἰς τὸ χωρίον, θὰ πέμψω αὐτῷ καὶ τὰ ἀναγκαῖα φάρμακα, αὐτὸς δὲ ἐγκαρδίως εὐχαριστήσας με ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθεν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐδέχθην τὴν ἐπίσκεψιν καὶ ἄλλου ἀσθενοῦς. Χαίρων ὅτι ἡ φήμη μου ἦτο τοσοῦτον εὐρεῖα, ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων αὐτῶν νὰ εἶμαι ἰατρὸς πολυάσχολος, ἐπελήφθην προθύμως τῆς ἐξετάσεως καὶ τοῦ δευτέρου πελάτου μου. Ἔπασχεν ἐξ αἱμορραγιῶν τῶν βρόγχων, καὶ ἐσύστησα αὐτῷ τὰ δέοντα, ἀναγράψας καὶ συνταγήν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πάσχοντος, ἀποχαιρετίσαντός με λίαν εὐγενῶς, ἔμαθον ὅτι οὗτος ἦτον ὁ ἀρχιλῃστὴς Ψαλίδας συνεργαζόμενος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μετὰ τοῦ ἀρχιλῃστοῦ Χορμόβα.

7 *Ἀπριλίου*. Ἡμέρα χαρμοσύνου δι' ἡμᾶς συγκινήσεως. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθημεν καλῶς· ἐκοιμώμεθα δ' ἔτι καὶ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, οὐχὶ ὡς γλιχόμενοι τοῦ ὕπνου ἀλλὰ νομίζοντες ὅτι κατακεκλιμένοι οὕτως, ἠδυνάμεθα νὰ παρηγορήσωμεν ἑαυτοὺς ἐπὶ τῇ βραδύτητι, μεθ' ἧς θὰ ἐμανθάνομεν τὰ τῆς συναντήσεως τοῦ διαπραγματευομένου τὰ τῆς λυτρώσεως ἡμῶν μετὰ τῶν λῃστῶν. Τέλος ἐξηγέρθημεν καὶ ἡμεῖς καὶ καθίσαντες παρὰ τὴν καίουσαν ἑστίαν, ἐρρίπτομεν περιδεεῖς τὰ βλέμματα ἡμῶν εἰς τὰ πέριξ μὴ τυχὸν ἴδωμεν τινὰ ἐρχόμενον ν' ἀναγγείλῃ τὰ τῆς συναντήσεως. Ὀλίγον μετὰ τὸ γεῦμα ἐνῷ περιεπάτουν ἔξω τῆς καλύβης βλέπω μακρόθεν ἐρχόμενον πρὸς ἡμᾶς νέον τινὰ ἄγνωστον λῃστὴν ἄνευ ὅπλου. Ἀντὶ νὰ προοιωνισθῶ αἴσια ἐξ αὐτοῦ, ἐφοβήθην καὶ ἀπεσύρθην εἰς τὴν τρώγλην. Μετ' οὐ πολὺ εἰσέρχεται καὶ αὐτὸς εἰς τὴν τρώγλην, χαιρετίζεται ἐσπευσμένως μετὰ τῶν λῃστῶν καὶ κράζει αὐτοὺς ἔξω τῆς καλύβης· ἐκεῖ διαλέγονται λεπτά τινα τῆς ὥρας καὶ αὖθις εἰσέρχονται εἰς τὴν καλύβην, εἰσέρχονται μετὰ τῆς εὐφροσύνου ἀγγελίας, ὅτι ἡ συνάντησις ἐγένετο χθὲς καὶ ὅτι

Digitized by Google

αὔριον ἀπελευθερούμεθα. Ὦ! ποία συγκίνησις κατέλαβεν ἡμᾶς. Ἔξαλλοι ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἀνεκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν, ἀλλὰ τὰ δάκρυα ἐκεῖνα ἦσαν δάκρυα χαρᾶς καὶ ἀνακουφίσεως ἀπὸ τοῦ βαρέως ἐφιάλτου τῆς αἰχμαλωσίας, ἥτις ἐπὶ τριάκοντα καὶ πλέον ἡμέρας ἐπίεζεν ἡμᾶς.

Ἰδοὺ δὲ τί εἶχε συμβῆ, ὡς κατόπιν ἐμάθομεν. Τῇ 5 Ἀπριλίου ὁ κ. Βουλτζιώτης ἦλθε τρίτην φορὰν εἰς τοὺς λῃστάς, ἀλλ' ἄνευ χρημάτων, καθ' ὅσον δὲν ἦσαν ὅλα ἡτοιμασμένα. Τότε δὲ οἱ λῃσταὶ ἐπιστέλλουσι τοῖς οἰκείοις ἡμῶν τὴν ἑξῆς ἀπειλητικωτάτην ἐπιστολήν.

«Κύριοι,

»Ἦλθαν οἱ ἄνθρωποι χωρὶς χρήματα· λοιπὸν μᾶς παρεκάλεσαν νὰ σᾶς περιμείνωμεν ἕως αὔριον· λοιπὸν ἐὰν εἰς τὰς 8 ἡ ὥρα δὲν ἔλθουν τὰ χρήματα, οἱ ἄνθρωποι εἶνε χαλασμένοι καὶ νὰ στείλετε νὰ πάρετε τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐστείλατε καὶ τὰ κεφάλια των. Τελευταία ἐπιστολὴ εἶνε αὕτη.

»Ὁ καπετάνος

»Χρῆστος Καραμαγκιόλης».

Ἀληθῶς τῇ 6 Ἀπριλίου ὁ ἀεικίνητος φίλος ἡμῶν κ. Βουλτζιώτης ἐμφανίζεται τετάρτην καὶ τελευταίαν φορὰν ἐνώπιον τῶν λῃστῶν, φέρων τὴν δευτέραν καὶ τελευταίαν δόσιν τῶν λύτρων, δι' ἐμὲ καὶ τὸν Πέτρον. Πλὴν τῶν προηγουμένων 310 λιρῶν ἐμετρήθησαν ἤδη τοῖς λῃσταῖς διὰ τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους 670, ἤτοι τὸ ὅλον 980 λίρας, τουτέστι 460 παρὰ τοῦ κ. Σαγιάννου, 320 παρὰ τοῦ κ. Πέτρου καὶ 200 παρ' ἐμοῦ. Ἐκτὸς τούτων ὅμως ἐζήτησαν οἱ λῃσταὶ καὶ ἀπεστάλησαν αὐτοῖς, ἰδίως παρ' ἐμοῦ, πολλὰ ὡρολόγια, ἓν τηλεσκόπιον καί τινες ἐνδυμασίαι. Τὰ καθ' ἕκαστα ὅμως τῆς συναντήσεως, ἂν καὶ ἠρωτήσαμεν, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μάθωμεν παρὰ τῶν λῃστῶν, ἴσως διότι οὐδ' αὐτοὶ ἐγνώριζον. Οὐχ ἧττον περιχαρεῖς ἐκοιμήθημεν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην περιμένοντες τὴν ἐπαύριον τὴν ἀπόλυσιν ἡμῶν. Πράγματι δὲ τὴν ἐπιοῦσαν εἷς τῶν λῃστῶν, βραδέως ἀφυπνισθείς, ἐνῷ ἡμεῖς ἐναγωνίως περιεμένομεν νὰ μάθωμέν τι νεώτερον, αὐτὸς ἐξάγει ἀβιάστως ἐκ τοῦ *πεσλίου* καὶ ἐγχειρίζει εἰς ἡμᾶς τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

«Κύριοι ἰατρὲ καὶ Πέτρε, χαίρετε.

»Μάθετε ὅτι ἡ ἐξαγορά σας ἦλθεν, ἀλλὰ ἦτον ὀλίγη, ἀλλὰ ἡμεῖς τέλος παρεβλέψαμεν. Λοιπὸν, ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν εὐκαιροῦμεν νὰ ἔλθωμεν διὰ νὰ σᾶς ἰδοῦμεν, λοιπὸν ἡ ὥρα σας καλὴ καὶ ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δώσῃ διπλᾶ, καὶ σεῖς νὰ τὰ κάμετε χαλάλι. Καὶ τὸ παιδὶ θὰ τὸ βαστάξωμεν, διότι ἔφερε πολὺ ὀλίγα, καὶ νὰ ὑπάγητε καὶ σεῖς νὰ ἐλευθερώσητε τὸ παιδὶ, νὰ φροντίσετε νὰ τὰ στείλῃ μιὰ ὥρα προτήτερα, καὶ νὰ προσέξετε καλὰ νὰ μὴν βγάλετε κανένα λόγον ποῦ σᾶς εἴχαμεν. Οὐδὲν ἕτερον.

»Ὁ καπετάνιος

»Χρῆστος Καραμαγκιόλης».

Περιττὸν νὰ περιγράψωμεν μεθ' ὁποίας χαρᾶς καὶ συγκινήσεως ἀνεγνώσαμεν τὴν ἐπιστολήν. Οὐχ ἧττον κατελυπήθημεν διότι ὁ μικρὸς σύντροφος τῶν περιπετειῶν μας, ὁ ἀγαπητὸς Ἀλέξανδρος, δὲν θὰ ἐπανήρχετο μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ οἱ λῃσταὶ εἶχον μεγάλας ἀπαιτήσεις. Οὐχ ἧττον παρηγορήσαμεν τὸν νέον κλαίοντα καὶ ὀδυρόμενον, ὅτι ἅμα ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ χωρίον θὰ ἐνεργήσωμεν ἵνα καὶ αὐτὸς λυτρωθῇ τάχιστα. Ὁ νέος ἐφαίνετο παρηγορηθεὶς καὶ ἐμειδία κατόπιν πρὸ τῆς συμφορᾶς του.

Ἐν τούτοις ἔρχεται ἡ ἐπιοῦσα καὶ ἡμεῖς μάτην ἀναμένομεν τὴν ἀπόλυσίν μας. Εἰς διαφόρους ἐτρεπόμεθα ὑποθέσεις περὶ τῆς βραδύτητος, ὅτε περὶ ὥραν ὀγδόην εἷς τῶν λῃστῶν ἦλθεν ἀγγέλλων, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ δὲν εἰδοποίησαν ἀπὸ χθὲς νὰ ἀπολυθῶμεν ἕνεκα τοῦ μικροῦ Ἀλεξάνδρου. Παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ οἱ λῃσταὶ ἀνέμενον εἰς τρίτην δόσιν 100 ἔτι λίρας ἐπὶ ἀπειλῇ ὅτι, ἂν ἀνεβάλλετο ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν εἰς αὔριον, τότε ὁ πατὴρ ἔπρεπεν ἄνευ συγκαταβάσεως νὰ πληρώσῃ 300 λίρας. Ἐνόμιζον λοιπὸν οἱ ἀρχηγοὶ ὅτι, ἂν ἐστέλλοντο σήμερον τὰ χρήματα, ἠδυνάμεθα χάριν τοῦ μικροῦ Ἀλεξάνδρου νὰ μείνωμεν ἔτι σήμερον μετ' αὐτοῦ, ἵνα ὁμοῦ ἐπανέλθωμεν αὔριον εἰς τὸ χωρίον. Ἴσως δὲ συνηντώμεθα καθ' ὁδὸν μετὰ τῶν ἀρχιλῃστῶν. Εὐχαριστηθέντες ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τούτων, χάριν τοῦ ἀγαπητοῦ Ἀλεξάνδρου ἠνεχόμεθα ἀγογγύστως καὶ τὴν νέαν ἡμῶν ταύτην τύχην, ἂν καὶ ἡ βραδύτης τῆς ἐπανόδου μας ἠδύνατο σπουδαίως νὰ ἀνησυχήσῃ τοὺς οἰκείους μας ἀναμένοντας ἡμᾶς ἐν τῷ χωρίῳ.

Ἐν τούτοις εἶχε σχεδὸν παρέλθει καὶ ἡ ἐπαύριον, καὶ ἡμεῖς πλήρεις ἀγωνίας ἐκρατούμεθα ἐν τῇ καλύβῃ. Εὑρισκόμεθα σχεδὸν ἐν ἀπελπισίᾳ, ὅτε περὶ λύχνων ἀφὰς ἔρχονται δύο λῃσταὶ ἀγγέλλοντες ὅτι τέλος αὔριον ὁριστικῶς ἀναχωροῦμεν ἅπαξάπαντες, καὶ ὅτι τὸ λοιπὸν λῃστρικὸν σῶμα ἀναμένει ἡμᾶς καθ' ὁδὸν, ἵνα μᾶς προπέμψῃ εἰς τὸ χωρίον. Τὴν ἑσπέραν δὲ ταύτην θὰ μείνωμεν πάλιν ἐν τῇ καλύβῃ. Ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι ἡ αὔριον ἔσται ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας μας βαυκαλιζόμενοι, ἐδέχθημεν εὐχαρίστως νὰ κοιμηθῶμεν ἐν αὐτῇ.

Ὄντως δὲ ἅμα τῇ ῥοδοδακτύλῳ ἠοῖ ἠγέρθημεν τοῦ ὕπνου αἰχμάλωτοι καὶ λῃσταί, καὶ ἑτοιμασθέντες ταχύτατα ἐξήλθομεν τῆς καλύβης· καὶ ἠρχίσαμεν ὁδεύοντες. Κατὰ συνεννόησιν γενομένην μεταξὺ τῶν λῃστῶν ὡς τόπος τῆς ἀπολύσεως ἡμῶν προσδιωρίσθη μέρος τι πέραν τῆς Βωβούσης· Ἔδει λοιπὸν νὰ διέλθωμεν τὸν ποταμὸν αὐτῆς, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ συμπεφωνημένον τοῦτο μέρος, ὅπου θὰ ἤρχοντο καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχιλῃσταὶ ἵνα ἀποχαιρετίσωσιν ἡμᾶς κατὰ τὴν ἀπόλυσίν μας. Μετὰ χαλεπωτάτην ὁδοιπορίαν φθάνομεν εἰς πεδιάδα ἐγγὺς τοῦ Ἀρματόβου, ἔνθα ἀναπαυθέντες ὀλίγον ὁδοιποροῦμεν πάλιν καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν συναντῶμεν τοὺς πολλοὺς λῃστάς. Ἐνεφανίσθησαν δὲ οὗτοι εἰς ἡμᾶς οὐχὶ διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατὰ μικρὰς ὁμάδας, προκυπτούσας καὶ προφαινομένας τῶν πετρῶν, ἔνθα ἐκρύπτοντο, ὡς τρομακτικὰ φαντάσματα. Ἐκ τῶν ἀρχιλῃστῶν δύο μό-

Digitized by Google

νον ἦσαν παρόντες, ὁ Καραμαγκιόλης καὶ ὁ Καλόγηρος, ἔσπευσαν δὲ ἅμα ἰδόντες ἡμᾶς νὰ μᾶς χαιρετίσωσιν εὐπροσηγόρως, σφίγξαντες τὰς χεῖρας ἡμῶν ὡς καλοὶ ἔμποροι εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν μεθ' ἡμῶν ἐπιχειρήσεων. Παρ' αὐτῶν ἐμάθομεν ὅτι ἐγὼ μὲν καὶ ὁ Πέτρος ἠθέλομεν ἀπολυθῇ ἀμέσως, τὸ δὲ μικρὸν παιδίον θέλουσι κρατήσει εἰσέτι, διότι ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐκ τῶν 100 λιρῶν, ἃς ὑπεσχέθη μέχρι τοῦ Σαββάτου, μόνον 70 τότε ἀπέστειλε. Ἡ σκληρὰ αὕτη εἴδησις μᾶς κατέθλιψε, καὶ μυριοτρόπως ἠγωνίσθημεν νὰ πείσωμεν τὸν δύστροπον καὶ σκληροτράχηλον Καλόγηρον, ἐπιμόνως ἀρνούμενον ἵνα δεχθῇ ἐγγύησιν ἡμῶν ὅτι ἐντὸς ἐλαχίστης προθεσμίας θέλομεν ἀποστείλει αὐτῷ 16 λίρας, ὅσαι ἔπιπτον εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ· διότι ὁ εὐγενέστερος Καραμαγκιόλης παρῃτήθη τῆς ἑαυτοῦ μερίδος τῶν 14 λιρῶν. Βαρυαλγοῦντες ἐλέγομεν τῷ Καλογήρῳ, ὅτι τὰ πάνδεινα δυνατὸν νὰ πάθωσιν οἱ γονεῖς τοῦ παιδίου, ἐὰν δὲν ἴδωσιν αὐτὸ ἐπανερχόμενον μεθ' ἡμῶν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ὅτι ἄδικον ἦτο ὁ νέος αὐτὸς, ὅστις τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔκλαιε καὶ ἐθρήνει, ἄδικον ἦτο νὰ τιμωρηθῇ τόσον σκληρῶς, διὰ ποσὸν τόσον μικρὸν, κατὰ τὰς ἡμέρας μάλιστα τοῦ Πάσχα. Τὰ πάντα ἐλέγομεν εἰς μάτην. Τέλος, ἐνῷ μετ' ἀγόνους προσπαθείας μιᾶς περίπου ὥρας εἴμεθα ἀπηλπισμένοι περὶ τοῦ παιδὸς, ὁ εὐγενὴς Καραμαγκιόλης, ὃν παρεκαλέσαμεν νὰ δώσῃ αὐτὸς ἐγγύησιν, ἐγερθεὶς εἶπε τῷ Καλογήρῳ ὅτι ἐγγυᾶται προθύμως νὰ μετρήσῃ αὐτὸς τὰς 16 λίρας μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ. Οὕτω κατεπείσθη καὶ ὁ ἕως τότε ἄκαμπτος Καλόγηρος, καὶ ἐδόθη πλέον ἡ ἄδεια εἰς τοὺς τρεῖς δυστυχεῖς αἰχμαλώτους, ἵνα ἀποχωρισθῶσι καὶ ἀπέλθωσι τῆς οἰκτρᾶς ἐκείνης συνοδίας. Ἀμέσως ἐξαγαγόντες τὰ πλήρη αὐτῶν βαλάντια οἱ ἀρχιλησταὶ μεθ' ὑπερηφανείας ἐφιλοδώρησαν ἡμᾶς ἀνὰ μίαν λίραν ἕκαστον, καὶ σφίγξαντες αὖθις τὰς χεῖρας ἡμῶν ἠσπάσθησαν ἡμᾶς πολλάκις, ἐπειπόντες ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι ὡς φίλους θέλουσι μᾶς θεωρεῖ. Ἠσπάσθημεν δὲ καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς λῃστὰς καὶ ἀπήλθομεν βήματι ταχεῖ, συνοδοὺς ἔχοντες τρεῖς τῶν λῃστῶν φέροντας δύο ζῶα, δι' ὧν τὸν ποταμὸν θὰ διεβαίνομεν. Καταβάντες δὲ πρὸς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, διέβημεν ἀλληλοδιαδόχως τὸν ἀφθόνως τότε πλημμυροῦντα Ἀῶον ἔφιπποι καὶ ἔχοντες πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐστραμμένας τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, ἵνα μὴ σκοτοδινία μᾶς καταλάβῃ· διέβησαν δὲ αὐτὸν πεζῇ καὶ οἱ λῃσταὶ, κρατοῦντες ἡμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ παρέλαβον πάλιν ἀφ' ἡμῶν τὰ ζῶα, κενώσαντες κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἡμῶν τὰ ὅπλα αὐτῶν δὶς ἢ τρίς.

Ἐλεύθεροι πλέον καὶ εὔπτετεῖς, ἐκκινοῦμεν μετὰ τάχους τὰ ἐνδυναμωθέντα ἡμῶν μέλη πρὸς τὰ πρόσω. Ὡς ὁ ἀπαυδήσας ἐργάτης, ἀποτινάσσων τὸ φορτίον, ἐλευθερώτερον ἀναπνέει καὶ βήματι στερροτέρῳ ἤδη χωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἀποσείσαντες τὸ ἄχθος τῆς αἰχμαλωσίας, ᾐσθάνθημεν τὰ μέλη ἡμῶν ἐντονώτερα, τὸ στῆθος ἡμῶν ἐλευθερώτερον ἀναπνέον, τὸ σῶμα ἡμῶν κουφότερον, εὐπετέστερον. Διελθόντες διὰ τοῦ Παλαιοχωρίου ἀφικόμεθα περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸ χωρίον Δοβρίνοβον. Ἐνταῦθα ἐμείναμεν ὀλίγον, ἐφάγομεν καὶ ἐκοιμήθημεν, ὅτε ὁ κώδων τῆς Ἀναστάσεως ἐξήγειρεν ἡμᾶς παρακινῶν τάχιστα εἰς ὁδοιπορίαν. Ἐξηγέρθημεν κατεσπευσμένως, τὰ ζῶα ἡτοιμάσθησαν, ἱππεύσαντες δὲ ἐσπεύδομεν καλπάζοντες πρὸς τὸ Σκαμνέλιον. Καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἤμην εἰς ἄκρον συγκεκινημένος. Ἰδοὺ τέλος προσεγγίζομεν εἰς τὸ χωρίον. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ ἀκούομεν πυροβολισμοὺς πλήττοντας τὸν ἀέρα. Τέλος περὶ ὥραν 4 γινόμεθα ἐνώπιον τοῦ χωρίου. Οἱ κάτοικοι πάντες ἄνευ ἐξαιρέσεως, μικροὶ, μεγάλοι, ἄνδρες, γυναῖκες, ἐξῆλθον μακρὰν τοῦ χωρίου εἰς προϋπάντησιν ἡμῶν. Οἱ μὲν ἔτρεχον πρὸς ἡμᾶς, οἱ δὲ ἔκλαιον, οἱ δὲ ἐπυροβόλουν. Ἡ καταλαβοῦσα τότε καὶ αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ὑποδεχομένους αὐτοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους συγκίνησις ἦτον ἀπερίγραπτος. Βλέποντες ἡμᾶς τοὺς πρώην εὖ καὶ καλῶς ἔχοντας ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄντας, ῥακενδύτους καὶ καταξεσχισμένους καὶ γυμνόποδας δίκην ἐπαιτῶν, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐλύθησαν εἰς δάκρυα. Ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τὰ δάκρυα δὲν ἦσαν ὀλιγώτερα. Τέλος μετὰ τὴν ὑποδοχὴν, οἱ μὲν δύο συναιχμάλωτοί μου διηυθύνθησαν εἰς τὰς οἰκίας των, ἐγὼ δὲ ὡδηγήθην εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Βουλτζιώτου, ἔνθα ἔτυχον πασῶν τῶν περιθάλψεων, ὅσαι ἦσαν ἀναγκαῖαι εἰς δυστυχῆ αἰχμάλωτον, ἐπανερχόμενον εἰς τὴν πατρικὴν ἑστίαν.

Ιω. Μεγγλιδης.

Ὁ νῦν Ἔφορος τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης κ. Ἐμμ. Ῥοΐδης ἐρωτηθεὶς διατί ἀνθίσταται πεισμόνως εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπαλλήλων, τῶν διωρισμένων ὑπὸ τῆς πρώην Κυβερνήσεως, ἀπήντησεν· «Οἱ ὑπάλληλοι, οἱ διορισθέντες παρὰ πεσούσης κυβερνήσεως ἔχουσιν, ἐν ἐλλείψει ἄλλου, τοῦτο τοὐλάχιστον τὸ ἀνεκτίμητον προσὸν, ὅτι στεροῦνται πάσης προστασίας, τὴν δὲ ἔλλειψιν ταύτην ἀγωνίζονται ν' ἀναπληρώσωσι δι' ἐπιμελείας, ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ καθῆκον, τρέμοντες ὁσάκις βλέπωσι τὸν προϊστάμενον αὐτῶν συσπῶντα τὰς ὀφρῦς ἢ κλητῆρα κομίζοντα ἔγγραφον ἐκ τοῦ ὑπουργείου. Ὁ διηνεκὴς ἀγὼν πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐπικρεμαμένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν πελέκεως τῆς παύσεως καθιστᾷ αὐτοὺς ἀκριβεῖς, ἐργατικοὺς, εὐαγώγους, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀρίστους ὑπαλλήλους, ἐνῷ οἱ διοριζόμενοι κατόπιν ὑπουργικῆς μεταβολῆς καὶ μάλιστα τῇ συστάσει βουλευτοῦ τινος, εἰσέρχονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὡς θριαμβευταὶ, ἐργάζονται ὀλίγον καὶ δὲν φοβοῦνται κανένα».

Digitized by Google

Η ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΡΟΥΜΕΛΗΣ

Α΄.

Εἶνε γλυκειὰ τῆς ἄνοιξις ἡμέρα·
Ὁ οὐρανὸς χαρούμενος γελάει,
Πετοῦν τὰ χελιδόνια 'ς τὸν ἀέρα . . .
Καὶ μόν' ἡ γῆ ἀστράφτει καὶ βροντάει.
Χρυσᾶ κλουστέκια, πάλλαις, καρυοφύλλια
'Σ τὸν ἥλιο τ' ἀπριλιοῦ φεγγοβολοῦν
Καὶ βρόντους μὲ τὰ πέτρινά τους χείλια
Οἱ βράχοι κ' ἡ σπηλιαὶς ἀντιλαλοῦν.

Πενῆντα παλληκάρια ἕνα κ' ἕνα,
Ποῦ λὲς θεριὰ μαννάδες τὰ γεννοῦνε,
'Σ τὴ ῥάχη τοῦ βουνοῦ ταμπουρωμένα
Μὲ πεντακόσους Τούρκους πολεμοῦνε.
'Αλάθευτο μέσ' 'ς τῶν ἐχθρῶν τὰ πλήθη
Τὸ βόλι τους πετᾷ κρυφὰ κρυφὰ
Καὶ αἷμ' ἀπ' τῶν τυράννων της τὰ στήθη
Ἡ σκλάβα γῆ ἀχόρταγη ῥουφᾷ.

Αἷμα ῥουφᾷ! Ἂς τρέμουν οἱ Σουλτάνοι·
Αὐτὸ τὸ αἷμα μέσ' ς τὴ γῆ στοιχειώνει
Κ' ἕνας σωρὸς παιδιὰ καὶ καπετάνοι
Γεννιοῦντ' ἀπὸ τὸ χῶμα ποὺ 'ματώνει.
Πιὲ νὰ χορτάσῃς, γῆ τυραννισμένη!
Ἂς κοκκινίσῃ 'Ρούμελη, Μωριᾶς,
Μόνον 'ς τὸ αἷμα ῥιζωμένο βγαίνει
Τ' ἀμάραντο δεντρὶ τῆς 'λευθεριᾶς.

Β΄.

Φωναῖς, βοή, κατάραις δὲν τρομάζουν
Τοῦ Γέρω-καπετάνου τὰ ξεφτέρια·
Αὐτοὶ σκυφτοὶ σωπαίνουν καὶ φωνάζουν
Τὰ καρυοφύλλια 'ς τὰ γερά τους χέρια.
Μόνον προσμένουν μὲ κρυφὸ καμάρι,
Καθὼς προσμέν' ἡ νύφη τὸ χορό,
Πότε θὰ πέσουν πλειὰ μὲ τὸ χαντζάρι
'Σ τῶν Τούρκων τὸν ἀτέλειωτο σωρό.

«—Αἴ, καπετάνε, 'πέρασεν ἡ ὥρα,
'Μουδιάσαμε 'ς τὸ χῶμα καθισμένοι·
Πρόσταξε πλειὰ νὰ τοὺς ῥιχτοῦμε τόρα
Καὶ οὔτε ἕνας ζωντανὸς δὲν μένει!»
Ἔτσι μιλεῖ 'ς τοῦ Γέροντα τὸ πλάϊ
Παλληκαράκι πρῶτο 'ς τὴν καρδιά,
Κι' ὁ Γέροντας τὴν κάπα του πετάει:
«—'Εμπρὸς λοιπόν! ἀπάνω τους, παιδιά!»

Καθὼς ὅταν χωριὸ σεισμὸς ταράζῃ,
Καὶ τοίχους ὑψηλοὺς ξεθεμελιώνῃ,
Καὶ πέφτουνε ἡ πέτραις 'σὰν χαλάζι,
Τὰ πόδια ἡ τρομάρα τὰ φτερώνει,
Καὶ ὁ καθεὶς, χωρὶς νὰ συλλογιέται
Τοὺς ἄλλους, τρέχει μόνον νὰ σωθῇ,
Ἔτσι τῶν Τούρκων ὁ σωρὸς σκορπιέται
'Σ τ' ἀστραφτερὸ τῆς κλεφτουριᾶς σπαθί.

Πρῶτο τὠλόξανθό μας παλληκάρι
Ὅλο φωτιὰ πηδᾷ μέσ' 'ς τὰ κοτρώνια
Παίζει 'ς τὸ χέρι τὸ σπαθὶ μὲ χάρι
Κι' ὅπου χτυπᾷ, χτυπᾷ μὲ καταφρόνια.
Μὰ εἶνε μαύρ' ἡ μοῖρά του γραμμένη·
Κάποιος 'Αράπης φεύγοντας γυρνᾷ
Κ' ἡ τουφεκιά του 'σὰν φαρμακωμένη
Τὰ στήθη τοῦ παλληκαριοῦ περνᾷ.

'Ολόχλωμο 'σωριάσθηκε 'ς τὸ χῶμα . . .
Τ' ἀδέρφια ὅλα σκύφτουν 'ς τὴν πληγή του,
Μ' αὐτὸ σιγὰ τὰ διώχνει, κι' ἀπ' τὸ στόμα
Βγαίνει γλυκειὰ σβυσμένη ἡ φωνή του:

«—Τῆς Ρούμελης τὴν κόρη λαβωμένη
Ἂς μὴν ἀγγίξῃ χέρι ἀνδρικό·
Ἔζησ' ὡς τόρα κόρη καὶ πεθαίνει
Μὲ στῆθος καὶ κορμὶ παρθενικό.

»'Αδέρφια, ποῦ μὲ εἴχατ' ἀδερφό σας,
Γιὰ νὰ μὴν πάω σκλάβα μέσ' 'ς τὴν Πόλι
Ντύθηκ' ἀνδρίκια κ' ἦρθα 'ς τὸ πλευρό σας,
Ἂν πέσω, κἂν νὰ πέσω ἀπὸ βόλι.
Τὸ μυστικό μου πλειὰ νὰ τὸ κρατήσω
Δὲν μ' ὠφελεῖ· μοῦ φεύγει ἡ ψυχή . . .
Συντρόφια μου καλά, θὰ σᾶς ἀφήσω!
Πατρίδα, ἄχ πατρίδα μου φτωχή!»

'Απὸ τὸν ἥλιο ὅπου ἀντικρύ της
'Ολόχρυσος κατέβαινε 'ς τὴ δύσι
Καὶ ἤρχουνταν θλιμμένος 'ς τὴ μορφή της
Γιὰ ὕστερη φορὰ νὰ τὴ φιλήσῃ
'Αχτῖνες 'λευθεριᾶς στεφανωμένη,
Μὲ τὸ ξανθὸ τῆς 'μέρας δειλινό,
'Επέταξ' ἡ ψυχή της ἁγιασμένη
Κ' ἔγειν' ἀστέρι ἐκεῖ 'ς τὸν οὐρανό.

'Εκεῖνοι ποὺ μέσ' 'ς τῆς φωτιᾶς τὴ ζάλη
Τόσαις ζωαὶς 'σὰν στάχυα τῆς θερίζουν,
Μὲ ξέσκεπο κι' ὁλόσκυφτο κεφάλι
'Σ τὴν πεθαμένη γύρῳ γονατίζουν.
Αὐτοὶ ποῦ μὲ τὸν θάνατο γελοῦνε,
Πῶχουν 'στὰ στήθη λειονταριῶν καρδιά,
'Ενῷ τὠχρό της μέτωπο φιλοῦνε
Δακρύζουνε καὶ κλαῖνε 'σὰν παιδιά.

Μὰ ἡ φωνὴ τοῦ Καπετάνου κράζει:
« —Παιδιά, γονατισμένα ὁρκισθῆτε,
Τὸ αἷμα π' ἀπ' τὰ χείλη της στιλάζει
Μὲ αἷμα τουρκικὸ νὰ πληρωθῆτε!
Ἂς κονισθῇ 'ς τ' ἀκούραστό σας χέρι
Κι' ἂς λάμψῃ διψασμένο γιὰ σφαγὴ
Τῆς 'λευθεριᾶς τὸ δίκοπο μαχαίρι
'Σ τῆς σκλαβωμένης 'Ρούμελης τὴ γῆ!

«Μὰ πρῶτ' ἀνοίξτε μνῆμα γιὰ νὰ πάρῃ
Καὶ νὰ φυλάξῃ ἡ γῆ 'ς τὴν ἀγκαλιά της
Μὲ μάννας 'περηφάνεια καὶ καμάρι
Τὴν πλειὸ ἀνδρειωμένη ἐμμορφιά της.
Κι' ἀγκαλιαστὰ τὸ χῶμά της ἂς βγάνῃ
Δαφνοῦλα καὶ κλωνάρι λυγαριᾶς·
Τὸ ἕν' ἀγάπης κ' ἐμμορφιᾶς βοτάνι
Τἄλλο πικρὸ δεντρὶ παλληκαριᾶς.

Γ΄.

Πολὺ βαθειὰ ἐσκάφθηκε τὸ χῶμα
Καὶ 'ς τὰ χρυσᾶ τὰ ῥοῦχά του ντυμένο
Κατέβηκε τῆς λυγερῆς τὸ σῶμα
Λεβέντικο, 'σὰν νᾶταν κοιμισμένο.
Κ' ἐκλείσθηκε ἡ γῆ. Οὔτε λιθάρι,
Οὔτε σταυρὸς τῆς ἔχει χαρισθῆ,
Μήπως σκοντάψῃ τούρκικο ποδάρι
Κ' ἡ ἥσυχη φωληά της γνωρισθῇ

. . . .

Σιγά, σιγὰ μὲ τὴ χλωμή του χάρι
'Απ' τοῦ βουνοῦ τὴ μαύρη ῥάχη βγαίνει
'Ολόφωτο τ' ἀπρίλη τὸ φεγγάρι
Καὶ μὲ τὸ φῶς τὴ γῆ τῆς μάχης ῥαίνει. . .
Τῆς 'Ρούμελης ἡ κόρη 'ς τὰ ψηλά της
Κοιμᾶται καὶ 'ς τὴν τόση ἐρημιά
Ἔχει τριγύρω μόνη συντροφιά της
Διακόσων Τούρκων ἄθαφτα κορμιά!

Γεωργιος Δροσινης.

Digitized by Google

ΦΩΝΗ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐπὶ τῇ 25 Μαρτίου

Ὅλο τὸ ἔθνος σήμερα διπλῆ γιορτὴ γιορτάζει·
εὐτυχισμένοι χαίρετε, ἐλεύθεροι ἀδελφοί·
κι ἀπὸ τοῦ γέρου Πίνδου μας τὴ δόλια κορυφὴ
δεχθῆτε ἕνα δάκρυο ποῦ ἀπ' τὴν καρδιά μας στάζει.

Ἐν Ἰωαννίνοις, Μάρτιος 1882. ΑΡΙΩΝ

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ μικρὰ Μαρίκα εἰσέρχεται ὡς βόμβα εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ σταματᾷ, μὲ τὰς χεῖρας ὄπισθεν συμπεπλεγμένας, ἐμπρὸς τῆς μητρός της.

— Ἀληθινά, μαμά, πῶς ἕνα πουλάκι σοῦ λέγει ὅ,τι γίνεται;

— Ναί, βέβαια.

— Καὶ δὲν σὲ γελάει ποτέ;

— Ὄχι, μάτια μου, τὸ πουλάκι μοῦ τὰ λέει ὅλα.

— Μὰ λοιπὸν τώρα ἀρώτησέ το τὸ πουλάκι νὰ σοῦ 'πῇ πόσους *κουραμπιέδες* ἔφαγα 'ς τὴ κουζίνα;

* * *

— Γιάγκο, κάθησε φρόνιμα.

— Γιατί;

— Γιατί, ἂν εἶσαι φρόνιμος, θὰ σοῦ δώσω ὡραῖα ζαχαρωτὰ ὅταν φύγω.

— Δός μού τα τώρα ἀμέσως καὶ φεύγα.

* * *

Ἐν συναναστροφῇ.

Κατά τινα στιγμὴν ἀπαγγέλλεται τὸ ὄνομα τοῦ κ. Α*.

Εἷς τῶν παρισταμένων.—Ὁ καϋμένος ὁ Α*, τί ἐξαίρετος, τί λαμπρὸς ἄνθρωπος!

Εἷς ἄλλος (ζωηρῶς). — Αὐτός! Τί λές, καλέ;

Ὁ πρῶτος (ἀταράχως).—Τί! μήπως τυχὸν εἶνε οὐτιδανός;

* * *

Ἀγάπη μεταξὺ συναδέλφων.

Ἔν τινι συλλόγῳ ποιητής τις ἀνεγίνωσκε μακρόν τι ἔργον αὐτοῦ, ἀνέκδοτον, ἐνώπιον πολλῶν φίλων.

Εἷς τούτων, ὁμότεχνος τοῦ ἀγορητοῦ, χειροκροτεῖ ζωηρότατα στροφήν τινα κατὰ πάντα ἀθλίαν.

— Τί! χειροκροτεῖς αὐτὸ τὸ μέρος! τῷ λέγει χαμηλοφώνως ὁ παρακαθήμενος.

— Δὲν καταλαβαίνεις; Γιὰ νὰ μὴ τὴν ἀφαιρέσῃ, ὅταν θὰ τυπωθῇ τὸ ποίημα!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἰσχυρογνώμονες εἶνε οἱ ἰδιότροποι καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄγροικοι. (Ἀριστοτέλης).

*** Καθὼς ἐν καιρῷ εὐδίῳ πρέπει νὰ παρασκευάζωμεν τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα, οὕτως ἐν νεότητι πρέπει νὰ φυλάττωμεν τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν σωφροσύνην ὡς ἐφόδια εἰς τὸ γῆρας. (Πλούταρχος).

*** Ὅταν, ὑπαρχόντων νόμων, ἕκαστος ἔχει ἐξουσίαν νὰ πράττῃ ὅ,τι βούλεται, οὐ μόνον ἡ πολιτεία οἴχεται, ἀλλ' οὐδ' ὁ βίος ἡμῶν διαφέρει παντελῶς τοῦ τῶν θηρίων. (Δημοσθένης).

*** Νομίζω ὅτι ἡ πολιτεία ἡ ἐν τῷ συνόλῳ εὐεκτοῦσα εἶνε καλλιτέρα καὶ πρὸς τοὺς πολίτας ὠφελιμωτέρα, παρὰ ἡ ἔχουσα μὲν εὐπραγοῦντας τοὺς πολίτας καθ' ἕκαστον, ἀθρόα δὲ σφαλλομένη. Διότι ὅταν μὲν διαφθείρεται ἡ πατρίς, καὶ ὁ καλῶς ἔχων πολίτης οὐδὲν ἧττον συναπόλλυται, κακοτυχῶν δ' ἐν εὐτυχούσῃ πολιτείᾳ εὐκόλως διασώζεται. Ὅταν λοιπὸν ἡ μὲν πολιτεία δύναται νὰ ὑπομένῃ τὰς τῶν ἰδιωτῶν συμφοράς, εἷς δὲ ἕκαστος τούτων δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ τὰς συμφορὰς ἐκείνης, δὲν εἶνε πρέπον ὅλοι νὰ βοηθῶσιν αὐτήν; (Θουκυδίδης).

*** Οἱ φιλοκατήγοροι δὲν εἶνε ποτὲ καλοὶ φίλοι. (Δημόκριτος).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μία τῶν περιέργων συνηθειῶν τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης εἶνε ἡ κατὰ πᾶσαν μεγάλην Πέμπτην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος νίψις τῶν ποδῶν δώδεκα πρεσβυτῶν ἐκ τῶν γηραιοτάτων τῆς αὐτοκρατορίας, γινομένη εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀπολούσεως τῶν ποδῶν τῶν Ἀποστόλων. Ἐφέτος μεταξὺ τῶν δώδεκα γερόντων, εἰς οὓς ὁ αὐτοκράτωρ ἐξετέλεσε τὸ πατροπαράδοτον εὐσεβὲς ἔθος, ὑπῆρχε καί τις ἑκατοντούτης, εὐθὺς ὡς κυπάρισσος καὶ ἀκμαῖος τό τε πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα.

Ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ συνέχαιρεν αὐτὸν διὰ τὴν εὐεξίαν του ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ·

— Ναί, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ γέρων, ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἔφθασα εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν γηραιῶν δρυῶν· ἐν τούτοις ἓν πρᾶγμα μὲ λυπεῖ ἀκόμη.

— Καὶ τί εἶνε αὐτό;

— Ὅτι δὲν τὰς ὁμοιάζω εἰς τὸ κυριώτερον φυσικόν των πλεονέκτημα.

— Δηλαδή;

— Νὰ ῥίπτω ῥίζας ἐκεῖ ποῦ μὲ ποτίζουν.

Γνωστὸν ὅτι ἡ νῦν αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ εἶνε κόρη τοῦ δουκὸς Μαξιμιλιανοῦ τῆς Βαυαρίας, μεγιστάνος ζῶντος ἐν ἀφανείᾳ καὶ ἄκρᾳ μετριοφροσύνῃ εἴς τινα αὐτοῦ ἔπαυλιν. Εἷς Παρισινὸς χρονογράφος διηγήθη ἄλλοτε τὸν περίεργον τρόπον, καθ' ὃν ἡ θυγάτηρ τοῦ δουκὸς ἔσχε τὴν ἀνέλπιστον τύχην νὰ γείνῃ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας.

Ἐδίδετο χορὸς ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν ταῖς θέρμαις του Ἴσλ.

Κατά τινα στιγμὴν ὁ Φραγκίσκος Ἰωσὴφ ἀποτείνεται πρὸς τὸν πρίγκιπα Σ...

— Ποία εἶνε ἡ θελκτικωτάτη ἐκείνη νεᾶνις μὲ τοὺς μαύρους ὀφθαλμοὺς καὶ ὠχρὰν τὴν ὄψιν, ἡ ὁποία ἐχόρευε τώρα μὲ τὸν κόμητα Ζίχην;

Digitized by Google

— Μεγαλειότατε, εἶνε κόρη τοῦ συγγενοῦς σας, τοῦ δουκὸς Μαξιμιλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ζῇ μακρὰν τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἔπαυλίν του τοῦ Βίρκενφελδ!

— Ἀληθινά! Τοῦτο μὲ εὐχαριστεῖ πολύ. Ὁ ἐξάδελφός μου ἔφθασε χθὲς μόλις, ὥςε τώρα μετὰ τὸν χορὸν θὰ μοῦ παρουσιάσῃ τὴν οἰκογένειάν του!... Χαίρω πολὺ ὅτι μεταξὺ ὅλων διέκρινα αὐτὴν τὴν ὡραιοτάτην κόρην....

Εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς αἰθούσης κάθηνται αἱ δύο ἀδελφαί, ἡ Ἑλένη καὶ Ἐλισάβετ. Ἡ Ἑλένη ὁμιλεῖ χαμηλοφώνως πρὸς τὴν Ἐλισάβετ:

— Κύτταξε, πῶς ὁ αὐτοκράτωρ σὲ παρατηρεῖ!

— Ἀπατᾶσαι.

— Ὄχι· θαρρῶ μάλιςα πῶς ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς.

— Θεέ μου... μόνον νὰ μὴν τύχῃ καὶ θελήσῃ νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ....

— Νά τον... Φαίνεται ὅτι δὲν θέλει νὰ περιμένῃ ὡς τὸ ἑσπέρας νὰ παρουσιασθῶμεν...

Ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὴν Ἑλένην. —Καλησπέρα, ἀγαπητὴ πριγκίπισσα. Δύναμαι νὰ ζητήσω δι' ὑμῶν παρὰ τῆς ἀδελφῆς σας νὰ μοὶ παραχωρήσῃ τὸν πρῶτον χορόν;

Ἑλένη. — Ἐλισάβετ.... ἀκούεις;

Ἐλισάβετ. — Μεγαλειότατε!...

Μετὰ δύο ὥρας, ἐνῷ ἡ οἰκογένεια τοῦ δουκὸς ἐλάμβανε τὸ τέϊον παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, οὗτος δεικνύει λεύκωμά τι τῶν παραρρηνείων χωρῶν εἰς τὴν Ἐλισάβετ.

Ὁ αὐτοκράτωρ. — Θέλεις νὰ γείνῃς αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας, ἐξαδέλφη μου;

Ἐλισάβετ κατάπληκτος. — Ἐγώ.... αὐτοκράτειρα.... Μεγαλειότατε!

Ὁ αὐτοκράτωρ. — Εἰξεύρω πόθεν θὰ προέλθουν τὰ ἐμπόδια, ἀλλὰ θὰ τὰ ὑπερπηδήσω. Συγκατάνευσον, καὶ εἰς ἓξ μῆνας...

Ἐλισάβετ. — Μεγαλειότατε, εἰμποροῦν νὰ σᾶς ἀκούσουν καί....

Ὁ αὐτοκράτωρ. — Τί μὲ μέλει! Αὔριον θὰ ὁμολογήσω εἰς τὸν πατέρα σου τὴν διάθεσίν μου... ἐκτὸς ἐὰν μοὶ τὸ ἀπαγορεύῃς σύ...

Ἐλισάβετ. — Ὁ αὐτοκράτωρ εἰξεύρει καλῶς ὅτι δὲν ὑπάρχει θέλησις ἀνωτέρα τῆς ἰδικῆς του... καὶ εἰς ἐμὲ βέβαια δὲν θὰ ἀπαντήσῃ τὸ πρόσκομμα, τὸ ὁποῖον προβλέπει!

Μετά τινας ἑβδομάδας ἡ κόρη τοῦ δουκὸς Μαξιμιλιανοῦ ἐγίνετο αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας.

*** Καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἵπποι κατασταθῶσιν ἄχρηστοι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶνε χρησιμώτατοι· καθόσον ὁπόταν ὁ ἵππος δὲν δύναται πλέον νὰ ἐργασθῇ, ὅπερ συμβαίνει μεταξὺ τοῦ εἰκοστοῦ καὶ τριακοστοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡ βιομηχανία τὸν παραλαμβάνει καὶ μεταποιεῖ αὐτὸν εἰς πλῆθος χρησίμων πραγμάτων.

Οὕτω, εὐθὺς ὡς φθάσῃ ὁ ἵππος εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ ἐργαστήριον, ἐνῷ ἵσταται ἐπὶ τῶν ποδῶν του ξυρίζεται, μεταχειρίζονται δὲ τὸ τρίχωμα αὐτοῦ, ὅπως διὰ τούτου πληρῶσι προσκέφαλα καὶ ἐφίππια. Κατόπιν, φονεύεται καὶ ἐκδέρεται, ἐνῷ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ φυλάσσονται πρὸς κατασκευὴν κτενίων.

Τὸ ζῶον ὁλόκληρον εἶτα εἰσάγεται ἐντὸς σιδηροῦ τινος κυλίνδρου, ὅπου καίεται δι' ἀτμοῦ καὶ ὑπὸ πίεσιν δύω ἢ τριῶν ἀτμοσφαιρῶν.

Ἅμα ἡ ἐργασία αὕτη ἀποπερατωθῇ, ἀνοίγουσι στρόφιγγά τινα ἐν τῷ κυλίνδρῳ εὑρισκόμενον, ὅπως ἀφαιρέσωσι τὸ λίπος, μεθ' ὃ ἀποσύρουσι τὸ πτῶμα, ὅπερ εἶναι διαμεμελισμένον.

Τὰ λεπτὰ ὀστᾶ, ὡς τὰ τῶν κνημῶν πωλοῦνται πρὸς τοὺς κατασκευαστὰς κομβίων, ἐνῷ τὰ χονδρά, ὡς τὰ τῶν πλευρῶν, τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης χρησιμεύουσι πρὸς παραγωγὴν μέλανος χρώματος καὶ κόλλας.

Πρὸς κατασκευὴν τοῦ μέλανος ἐκ τῶν ὀστῶν χρώματος, οὗτινος γίνεται χρῆσις ἐν τῇ σακχαροποιΐᾳ πρὸς διύλισιν καὶ ἀποχρωμάτισιν τῶν σακχαρούχων χυμῶν, ἀπανθρακοῦσι τὰ ὀστᾶ ἐντὸς ἰδίων ἐπὶ τούτῳ σιδηρῶν κυλίνδρων, ἐκ τῆς ἀπανθρακώσεως δὲ ταύτης παντοῖα παράγονται ἕτερα ἀντικείμενα.

Κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κόλλας συγκομίζουσι φωσφόρον· τὸ δὲ ἐκ φωσφορικῆς τιτάνου ἔζημα ὅπερ ἐπίσης κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην παράγεται, εἶνε ὠφελιμώτατον εἰς τὴν γεωργίαν, εἰσαγόμενον εἰς τὰ παρασκευαζόμενα λιπάσματα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σάρκα, αὕτη ἐν πρώτοις διυλίζεται, ὅπως ἀφαιρεθῇ ἐξ αὐτῆς σύνθεσίς τις ἀμμωνιακή, καὶ κατόπιν ἀπανθρακοῦται. Ὁ δὲ ἄνθραξ οὗτος κοπανίζεται μετὰ ποτάσσης μεμιγμένης μετὰ ἐσκορπισμένων τεμαχίων σιδήρου, τὸ δὲ μίγμα τοῦτο ἐκ νέου καιόμενον, παράγει τὸ κυανοῦν τῆς Πρωσσίας, μεταβάλλει τὸν σίδηρον εἰς χάλυβα, ὡς ἐπίσης παράγει τὸ κυανικὸν ποτάσσιον καὶ τὸ πρωσσικὸν ὀξύ, δηλητήρια ἐκ τῶν φοβερωτέρων μεταξὺ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Αἱ θρεπτικώτεραι τροφαί.

Κατὰ τὰς τελευταῖον γενομένας ἀναλύσεις πρὸς γνῶσιν τῶν θρεπτικῶν ὑλῶν, ἃς ἑκάστη τροφὴ περιέχει, ἀπεδείχθη ὅτι τὸ μὲν κρέας τοῦ βοός, οὔτε παχέος οὔτε ἰσχνοῦ, κατέχει τὴν μέσην βαθμῖδα, παριστῶν τὸν ἀριθμὸν 100, τὸ τοῦ προβάτου 86, τὸ τοῦ μόσχου 92, τὸ πρόσφατον χοιρινὸν 116, τὸ καπνιστὸν βόειον 146, τὸ καπνιστὸν χοιρομήριον 157, τὸ τῶν πτηνῶν τοῦ κυνηγίου 88, τὸ τοῦ ὀρνιθίου 93, τῆς νήσσης 104, τὸ πρόσφατον ὠὸν 72, τὸ γάλα 23, τὸ ἀνθόγαλα (*κρέμα*) 56, τὸ βούτυρον 124, τὸ τυρίον 151.

Ἐκ τῆς σημειώσεως ταύτης ἐξάγεται ὅτι τὸ καπνιστὸν βόειον κρέας, ἡ νῆσσα, τὸ καπνιστὸν χοιρομήριον, τὸ βούτυρον καὶ τὸ τυρίον εἰσὶ τὰ θρεπτικώτερα τῶν φαγητῶν τὰ ὁποῖα τρώγομεν.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

Ἀριθ. 327 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 4 Ἀπριλίου 1882

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΠΠΩΝ ΜΑΣ

Ὁ Μπερτόλδος.

[Ἀπόσπασμα ἐκ διατριβῆς ἀναγνωσθείσης ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῷ»].

Ἓν τῶν δημωδῶν βιβλίων ἅτινα ἔτερψαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰ μέγιστα τὸν ἑλληνικὸν λαὸν εἶνε αἱ «Πανουργίαι ὑψηλόταται Μπερτόλδου, εἰς »τὰς ὁποίας φανερώνεται ἕνας χωριάτης πανοῦργος καὶ ὀξύνους, ὁ ὁποῖος ὕστερον ἀπὸ διάφορα »παθήματα διὰ τὸν πολὺν καὶ ὀξύτατόν του νοῦν »γίνεται βασιλικὸς σύμβουλος». Τὸ βιβλίον δὲν εἶνε μὲν γέννημα πρωτότυπον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καίπερ μεταπεφρασμένον ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος dalla Croce κατέστη οὕτω κοινὸν ἀνάγνωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐπὶ αἰῶνας ὅλους, ὥστε ἐξακολουθεῖ ἐκτυπούμενον ἔτι καὶ τὴν σήμερον μὲ τὰς αὐτὰς χονδροειδεστάτας καὶ ὅλως ἰδιορρύθμους ξυλογραφίας αἵτινες ἐκόσμουν, ἂς εἴπω μᾶλλον ᾔσχυνον τὸ βιβλίον ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐκδόσεων. Τὸ ὅλον συγγραμμάτιον ἔχει τύπον ἀγροίκου σατύρας, οἷαι αἱ μόναι δυνάμεναι νὰ εὐαρεστήσωσι τὰ πλήθη. Ἀλλ' ἡ σάτυρα ἣν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν δὲν τοξεύει τὸν ἀπαίδευτον χωρικόν, τὸν κοινὸν ἄνθρωπον τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἀπευθύνεται κατὰ τῶν αὐλικῶν, κατὰ τῶν εὐπατριδῶν, κατὰ τῶν εὐγενῶν γυναικῶν. Ἀναγινώσκοντες τὴν κοινωνικὴν ταύτην σάτυραν εὑρισκόμεθα ἐνώπιον τῆς ἠοῦς τῆς αὐτοσυνειδήσεως τοῦ λαοῦ, ὅστις πιεζόμενος τέως κατὰ τοὺς μακροὺς μέσους αἰῶνας ὑπὸ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ γένους ἀναθάλλει ὡς ὑπὸ τὴν πνοὴν νέας ζωῆς. Ὁ ἥρως τῆς μυθιστορίας ταύτης δὲν εἶνε περικαλλὴς οὔτε πλούσιος οὔτε εὐγενής· δὲν ἑλκύει διά τινος τῶν μέσων ἐκείνων δι' ὧν κατεδυνάστευε τοῦ λαοῦ ὁ θρασύς, σιδηρόφρακτος ἱππότης, ὁ πονηρὸς καὶ λόγιος ἐπίσκοπος, ὁ εὔπορος καὶ κερδοσκόπος ἀστὸς τῆς μεσοχρονίου ἱστορίας. Εἶνε ὁ ἁπλοῦς καὶ κακοφορεμένος, ἀλλ' ἐργατικός, θαρραλέος, πολύμητις χωρικὸς τῶν μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν χρόνων, ὁ ἐπινοῶν καὶ τολμῶν, ὁ κρημνίζων καὶ ἀνιδρύων. «Ὁ μισὲρ Μπερτόλδος ἦτον »μικροπρόσωπος, χοντροκέφαλος, ὁλοστρόγγυλος »ὡς φοῦσκα· τὸ μέτωπόν του ζαρωμένον, τὰ μάτια του κόκκινα ὡς φωτία, τὰ φρύδια του μακρὰ καὶ ἄγρια ὡς γουρουνότριχες, τὰ αὐτιά του »γαϊδουρινά, μεγαλόστομος, στραβόστρομος, μὲ »τὰ χείλη κρεμασμένα κάτω ὡς τοῦ ἀλόγου, τὰ »γένειά του πυκνά, καὶ πολλὰ ὑποκάτω εἰς τὸ »πηγοῦνί του, καὶ ἔπεφταν ὡς ἐκεῖνα τοῦ τράγου, ἡ μύτη του στραβὴ καὶ σηκωμένη ἐπάνω »μὲ ταῖς τρύπαις πλατείαις, τὰ δόντια του ἔξω »ὡς τῶν κάπρων, μὲ τρία ἢ τέσσαρα ὑποκάτω εἰς »τὸν λαιμόν, τὰ ὁποῖα ὅταν ὡμίλει ἐφαίνοντο ὡς »τόσα τζουκάλια ὁποῦ νὰ ἔβραζαν. Εἶχε τὰ ποδάρια του τραγίτικα, μακρὰ καὶ πλατέα ὡσὰν »τῶν Σατύρων, καὶ ὅλον του τὸ κορμίον μαλλιαρόν· τὰ καλτζούνια του ἦτον ἀπὸ χονδρὸν βαμπάκιον; ὅλα μπαλλωμένα, τὰ παπούτζια του ὑψηλὰ καὶ στολισμένα μὲ χοντρὰ κομμάτια. Εἰς »κοντολογίαν τοῦτος ἦτον ὅλως τὸ ἐναντίον τοῦ »Ναρκίσσου».

Ἐν τῇ γελοιογραφίᾳ ταύτῃ καὶ τῇ ὑπερβολῇ ὑποκρύπτεται μὲν τις εἰρωνεία, ἀλλὰ συνυπάρχει καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἀντιθέσεως τῆς φυσικῆς ἀσχημίας πρὸς τὴν ἐγκρυπτομένην ἐντὸς ἐκείνου τοῦ αἰσχροῦ σώματος ψυχικὴν εὐφυΐαν. Ὁ Μπερτόλδος δὲν εἶνε Νάρκισσος ἀληθῶς, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον Σάτυρος καὶ ὅμως ἔχει μεγάλην δόσιν τῆς ἀγχινοίας τοῦ Hans Wurst, τοῦ Pulcinella, τοῦ Σκαπίνου, τῆς ἀγερώχου εὐαισθησίας τοῦ Τριβουλέτου, τῆς καρτερικῆς καρδίας τοῦ Quasimodo· τῆς δὲ τοιαύτης ἀντιθέσεως εἶχε πλήρη συναίσθησιν καὶ αὐτὸς ὁ Dalla Croce γράφων ἐν τῷ προοιμίῳ «Ὅμως σοῦ παρασταίνω ἐμπροσθά ἕνα χωριάτην »ἄσχημον καὶ τερατώδη, ἀλλὰ ἐπιμελῆ καὶ πανοῦργον καὶ νοῦν ὑψηλότατον, εἰς τόσον ὅτι συγκρίνοντας τὴν ἀσχημάδα τοῦ κορμίου του μὲ »τὴν ὡραιότητα τῆς ψυχῆς του ἠμπορεῖς νὰ εἰπῇς, καλέ μου ἀναγνῶστα, ὅτι αὐτὸς ὁμοιάζει »μὲ ἕνα σακκίον ἀπὸ χοντρόπανον, ἐνδυμένον ἀπὸ »μέσα μὲ μετάξιον καὶ χρυσάφιον». Ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ φιλολογίᾳ τῶν μέσων μάλιστα αἰώνων οὐδαμῶς εἶνε σπάνιαι αἱ τοιαῦται μορφαὶ τῶν γελωτοποιῶν, οἵτινες φαιδρύνουσι τὴν ἀνίαν τῶν αὐλῶν, ἐνῷ συγχρόνως κατορθοῦσι νὰ ἐγχέωσι πολλάκις ἄψινθον ἐπιτρεπομένην εἰς τὸ μέλι τὸ ἐπιβεβλημένον. Εἶνε οὗτοι οὕτως εἰπεῖν ὁ χορὸς τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας· εἶνε τὸ πνεῦμα τοῦ ἀδικουμένου λαοῦ, ἡ δύναμις ἡ λανθάνουσα, ἡ κεκρυμμένη ἐκείνη βοὴ ἥτις τώρα μὲν χρησιμεύει μόνον ἵνα προκαλέσῃ τὸ μειδίαμα καὶ τὸν γέλωτα, ἀλλ' ἥτις αὔριον ἐν τῇ ἀνελίξει τῆς ἱστορίας θὰ προκαλέσῃ δάκρυα καὶ θὰ ἐνσπείρῃ φό-

Digitized by Google

6ον. Rira bien qui rira le dernier. Ὑπὸ τοιαύτην ἀνωτέραν ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἔποψιν πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἡ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ εὐδοκίμησις τοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀσήμου καὶ γελοίου τούτου φυλλαδίου, ὅπερ ὅμως ἔχει εὐρύτερον ὑποκεκρυμμένον σκοπὸν, τὴν ἐξέγερσιν τῆς συνειδήσεως τῆς ἀξίας τοῦ λαοῦ καὶ ὅπερ ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἀστειότητος καὶ ἐν μέσῳ διηγήσεων γελοίων διαδίδει εἰς τὰ πλήθη πνευματώδεις παροιμίας καὶ γνωμικὰ σοφά. Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατά τε τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ τοὺς τῆς Τουρκοκρατίας εἶχε νὰ παλαίσῃ κατὰ τῶν εὐπατριδῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐπειρῶντο, ὡς οἱ τῆς Δύσεως, νὰ δουλώσωσι τὰ πλήθη καὶ νὰ ὑποτάξωσι τὸ πνεῦμα εἰς τὸ γένος ἢ τὸν πλοῦτον. Εἶχε καὶ ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς τὸν τιμαριωτισμόν του, καίτοι οὗτος δὲν ἐμελετήθη ἀκόμη δεόντως. Εἶχεν ὁ Βυζαντινισμὸς τὰς λεγομένας *προνοίας*, εἶχεν ἡ τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς τοὺς κοτζαμπάσιδές της. Ὡς λοιπὸν εἶχεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὸν τιτάνειον ἀγῶνα κατὰ τῶν μεσαιωνικῶν προνομίων, οὕτω, πρὶν ἀναφανῶσιν ἥρωες ὑπερασπισταὶ τῶν δικαίων του, πρὶν διευκρινηθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἀπαιτήσεών του, μόνον συνήγορον εἶχε τὸν μωρὴν ἐκεῖνον γελωτοποιὸν, τὸν δειλὸν ἐκεῖνον ἀλλ' ἐπιδέξιον χωρικὸν, ὅστις ἐκαλεῖτο Μπερτόλδος.

Παρίσταται δ' οὗτος ἐν τῷ φυλλαδίῳ κατορθόνων νὰ διεισδύσῃ εἰς τὴν αὐλήν. Ἄρχεται δὲ διάλογος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βασιλέως, ὅστις χαρακτηρίζει τὸ ὅλον ἔργον. Ὁ βασιλεὺς προσκαλεῖ τὸν Μπερτόλδον νὰ γείνῃ αὐλικὸς, λέγων· «Ἔλα ἂν θέλῃς νὰ γείνῃς ἄνθρωπος τῆς αὐλῆς.

Μπ. Ὁ ἐλεύθερος δὲν γυρεύει νὰ γένῃ σκλάβος.

Β. Τί λοιπὸν σὲ παρεκίνησε νὰ ἔλθῃς ἐδῶ;

Μπ. Ἐπειδὴ ἐνόμιζα ὅτι ἕνας βασιλεὺς νὰ ἦτον μεγαλήτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δέκα ἢ δώδεκα ποδάρια, καὶ αὐτὸς νὰ ὑπερβαίνῃ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καθὼς τὰ καμπαναρεῖα ὑπερβαίνουν τὰ 'σπίτια. Ὅμως βλέπω πῶς ἐσὺ εἶσαι ἕνας ἄνθρωπος κοινὸς, ὡς εἶνε καὶ οἱ ἄλλοι, ἀγκαλὰ καὶ εἶσαι βασιλεύς.

Β. Εἶμαι βέβαια ἄνθρωπος ὡσὰν τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν μορφὴν, ἀμμὴ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον ὑπερβαίνω τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὄχι μόνον δέκα ποδάρια, ἀλλ' ἑκατὸν καὶ χίλιαις πήχαις. Ἀλλὰ τίς σε ἐδίδαξε νὰ κάμνῃς τοιαύτας διαλέξεις;

Μπ. Ὁ γάϊδαρος τοῦ φαττόρου σου, ἤγουν ἐκείνου ὁποῦ ἔχει τὴν ἐπιστασίαν τῶν χωραφίων σου.

Β. Τί ἔχει νὰ κάμῃ ὁ γάϊδαρος τοῦ φαττόρου μου μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς αὐλῆς μου;

Μπ. Πρὶν νὰ εἶσαι ἐσὺ καὶ ἡ αὐλή σου, ὁ γάϊδαρος εἶχεν ἀγγαρίσῃ τέσσαρες χιλιάδες χρόνους προτήτερα.

Β. Ἄχ, ἄχ, ἄχ, ὢ, ναὶ, τοῦτο εἶνε νὰ γελάσῃ τινάς.

Μπ. Τὸ γέλασμα πάντα περισσεύει εἰς τὰ στόματα τῶν μωρῶν.

Β. Ἐσὺ εἶσαι ἕνας πονηρὸς χωριάτης.

Μπ. Ἡ φύσις μου εἶνε τοιαύτη.

Β. Σὲ προστάσσω ὥςτε εὐθὺς, εὐθὺς νὰ μισσεύσῃς ἀπὸ ἔμπροσθά μου· εἰ δὲ μὴ σὲ κάνω νὰ μισσεύσῃς ἀπ' ἐδῶ μὲ ζημίαν σου καὶ ἐντροπήν.

Μπ. Ἐγὼ μισσεύω· ὅμως ἤξευρε πῶς ἡ μυίγαις ἔχουσι τοιαύτην φύσιν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ διωχθῶσι, γυρίζουσι πάλιν· διὰ τὸ ὁποῖον ἀνίσως καὶ κάμῃς νὰ μὲ διώξωσι, ἐγὼ γυρίζω πάλιν νὰ σὲ πειράξω.

Β. Λοιπὸν ὕπαγε, καὶ ἂν δὲν γυρίσῃς εἰς ἐμένα ὡς κάνουν ἡ μυίγαις, προστάζω νά σε κουτζοκεφαλίσουν.

»Τὸ λοιπὸν ὁ Μπερτόλδος ἀνεχώρησε, καὶ ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ 'σπίτιον ἔπιασεν ἕνα παλαιὸν γάϊδαρον ὁποῦ εἶχε γδαρμένην ὅλην τὴν ῥάχιν, καὶ μισοφαγωμένον ἀπὸ ταῖς μυίγαις ἐπάνω εἰς ταῖς ἀμασχάλαις του· τὸν ὁποῖον ὁ Μπερτόλδος ἐκαβαλλίκευσε καὶ ἐγύρισε πάλιν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως, συντροφιασμένος μὲ ἕνα μιλλιούνιον μυίγαις καὶ σφῆκες αἱ ὁποῖαι ὅλαι ἀντάμα ἔδειχναν ἕνα σύννεφον μεγάλον, ὥςτε ὁποῦ μετὰ βίας ἐφαίνετο ὁ Μπερτόλδος, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸν βασιλέα, λέγει του

Μπ. Νάμε, ὦ βασιλεῦ, ὁποῦ ἐγύρισα ἔμπροσθέν σου.

Β. Δέν σου εἶπα, ὅτι ἂν δὲν γυρίσῃς πρὸς ἐμένα ὡς κάνουν ἡ μυίγαις, προστάζω νά σε ἀποκεφαλίσουν;

Μπ. Τάχα ἡ μυίγαις δὲν πηγαίνουσιν ἐπάνω εἰς τοὺς βρώμιους;

Β. Ναὶ, πηγαίνουσι.

Μπ. Τώρα λοιπὸν, ὁποῦ ἐγύρισα ἐπάνω εἰς ἕνα βρῶμον γδαρμένον, γεμάτον μυίγαις, ὡς βλέπεις ὁποῦ τὸν κατέφαγαν ὅλον, καὶ ἐμένα ἀντάμα, νομίζω πῶς ἔκαμα ὅλον ἐκεῖνο ὁποῦ ἔταξα».

Σκανδάλων δ' ἀφορμὴ γίνεται ἡ ὑπὸ τοῦ βασιλέως κρίσις δύο γυναικῶν, ὧν ἡ μὲν διισχυρίζετο ὅτι ἡ ἑτέρα ἔκλεψεν αὐτῆς ἕνα καθρέπτην. Ὁ Μπερτόλδος πείθει τὸν βασιλέα ὅτι τὸ δάκρυ τῶν γυναικῶν εἶνε δόλος, ὑπερασπιζομένου δ' ἐκείνου τὸ ἀσθενὲς φῦλον ὁ Μπερτόλδος κατορθόνει νὰ πείσῃ αὐτὸν περὶ τοῦ ἐναντίου, διαδίδων εἰς τὰς γυναῖκας τῆς χώρας ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισεν ἵνα ἕκαστος ἀνὴρ λάβῃ ἑπτὰ γυναῖκας. Ἡ ψευδὴς εἴδησις τοῦ Μπερτόλδου ἀνακοινωθεῖσα εἰς τὴν ἑτέραν μόνον τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως δικασθεισῶν γυναικῶν διαδίδεται ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν· αἱ δὲ γυναῖκες στασιάζουσι καὶ ὁ βασιλεὺς πείθεται ὅτι τὸ θηλυκὸν γένος εἶνε κακὸς πειρασμός. Ἐν τούτοις μανθάνει ἡ βασίλισσα τὰ θαύματα τοῦ Μπερτόλδου καὶ ζητεῖ νά τον ἴδῃ. Ἀλλ' ἐννοῶν ἐκεῖνος ὅτι πρόκειται περὶ καταδιώξεως ἑαυτοῦ παρὰ

Digitized by Google

τῆς ἀνάσσης κατορθόνει διὰ πολλῶν δόλων νὰ ἐκφύγῃ τὰς ἐναντίον αὐτοῦ μηχανορραφίας. Ὁμοίως δ' ἐπιτηδειότατα ἀπαλλάσσεται τῶν καθ' ἑαυτοῦ ἐνεργειῶν τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ἑκάστοτε ἕνεκα νέας τινὸς αὐθάδους πράξεως ἐπερχομένης ὀργῆς τοῦ βασιλέως. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐπαπειλούμενον θάνατον διαφεύγει ὅτε ποτὲ ἐγκλεισθεὶς διαταγῇ τῆς βασιλίσσης εἰς σάκκον ἔμελλε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Σώζεται δὲ πείθων πανουργότατα τὸν φυλάσσοντα αὐτὸν στρατιώτην νά τον ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ σάκκου, εἰς ὃν ἐμβαίνει αὐτὸς ἐκεῖνος πάσχων διὰ τοῦτο τὰ πάνδεινα.

Τέλος δὲ καίπερ σωθεὶς δὲν παύεται πανουργευόμενος οὐδὲ σοφιζόμενος, διὸ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀχθεσθεὶς διατάσσει τὸν θάνατόν του. Ἀλλὰ καὶ πάλιν σώζεται ἐξαιτούμενος παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἑξῆς χάριν· «Πρόσταξε, παρακαλῶ σε, τούτους τοὺς δουλευτάδες σου, ὅτι νὰ μὴν με φουρκίσουν ἕως ὁποῦ νὰ εὕρω ἐγὼ ἕνα φυτὸν καὶ δένδρον νὰ μοῦ ἀρέσῃ καὶ ἔτσι ἀποθαίνω εὐχαριστημένος». Ἀναχωρεῖ δὲ μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἕως εὑρεθῇ τὸ κατάλληλον δένδρον· ἀλλ', ὡς εἰκός, τοῦτο δὲν εὑρέθη καθ' ὅλους τοὺς λόγγους τῆς Ἰταλίας. Ἀπολύεται λοιπὸν καὶ ἑλκύει τὴν χάριν τοῦ βασιλέως ὅστις ἐξαναγκάζει αὐτὸν νὰ γείνῃ αὐλικός. «Καὶ ποτὲ δὲν ἔκανε πρᾶγμα χωρὶς τὴν συμβουλήν του καὶ ἕως ὅπου ἐκεῖνος ἐστάθη εἰς ἐκείνην τὴν αὐλήν, κάθε πρᾶγμα ἐπήγαινεν ἀπὸ καλὸν εἰς καλήτερον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον συνειθισμένος νὰ τρώγῃ φαγητὰ χοντρὰ καὶ καρποὺς ἀγρίους, πάραυτα ὁποῦ ἄρχισε νὰ γευθῇ ἐκεῖνα τὰ ἀρχοντικὰ φαγητὰ καὶ δελικάτα, ἀρρώστησεν εἰς θάνατον μὲ μεγάλην λύπην τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν θάνατόν του ἔζησαν πάντα κακὴν ζωὴν καὶ δυστυχισμένην». Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς νεκρικῆς αὐτοῦ στήλης ἐπεγράφη ὅτι «μὲ τρομεροὺς πόνους ἀπέθανε διὰ νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ φάγῃ ῥάβαις καὶ φασούλια» καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ του δὲ διέταξεν «Ἀκόμη ἀφίνω τοῦ μαστόρου Μαρτίνου Μάγειρα τὸ μαχαίρι μου καὶ τὸ θηκάρι μου, διατὶ κάποιαις φοραῖς μοῦ ἔψησε ῥάβαις ὑποκάτω εἰς τὴν στάχτην καὶ μοῦ ἔκαμε μαγείρευμα ἀπὸ φασούλια μὲ τὰ κρεμμύδια, φαγητὸν ὁποῦ ὠφελεῖ εἰς τὴν φύσιν μου περισσότερον παρὰ τὰ τρυγόνια καὶ πέρδικες καὶ ψωμοκρέατα».

Τοιοῦτον περίεργον μίγμα εὐφυΐας καὶ μωρίας, ἀνεκδότων καὶ διηγήσεων, διαλόγων καὶ παροιμιῶν εἶνε ὁ Μπερτόλδος.

Ἀλλ' οὔτε ὁ βασιλεὺς Ἀλβοΐνος ἠδύνατο νὰ παρηγορηθῇ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπερτόλδου, οὔτε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἠδύνατο νὰ στερηθῇ τοῦ γένους αὐτοῦ, διὸ εἰς τὸν Μπερτόλδον ἐπηκολούθησεν ὁ Μπερτολδῖνος. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Μπερτόλδου καὶ τῆς Μαρκόλφας δὲν εἶχε τὴν εὐφυΐαν τοῦ πατρός· ἦτο δὲ μωρὸν καὶ παράξενον ἀνθρωπάριον, τὸ ὁποῖον ἠρώτα τὸν βασιλέα ποία εἶνε μεγαλειτέρα ἡμέρα ἡ τῆς πόλεως ἢ ἡ τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον ἔρριπτεν εἰς τοὺς βατράχους τῆς λίμνης τὰ εἰς αὐτὸν δωρηθέντα σκοῦδα, νομίζον ὅτι ἐνέπαιζον αὐτὸ διὰ τοῦ κοάσματος αὐτῶν *κουάτρο κουάτρο* ὡς ἔχοντα μόνον τέσσαρα σκοῦδα. Ὁ Μπερτολδῖνος μάχεται πρὸς τὰς μυίας καὶ προσκαλεῖ τὴν μητέρα ὡς σύμμαχον, ἐμβαίνει εἰς τὸ καλάθιον τῆς χηνὸς διὰ νὰ πυρώσῃ αὐτὸς τὰ αὐγά της, κόπτει τὰ ὦτα τοῦ ὄνου τοῦ κηπουροῦ καὶ τὰ τοιαῦτα. Κατὰ τῆς μωρίας δ' αὐτοῦ ἓν μόνον φάρμακον εὑρέθη, ἡ ὑπανδρεία. Νυμφευθεὶς ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν τριάκοντα ἐγέννησεν υἱὸν τὸν Κακασσένον, ἔγγονον τοῦ πολυθρυλήτου Μπερτόλδου. Ἀλλὰ θὰ συγχωρήσητε νὰ μὴ συμπεριλάβωμεν εἰς τὴν ἔρευναν ἡμῶν καὶ τὸν ἔγγονον ἵνα μὴ φθάσωμεν μέχρι παππαγαθίας, ἀφ' οὗ χάριν πατραγαθίας ἠσχολήθημεν ὀλίγον καὶ περὶ τὸν Μπερτολδῖνον.

Σπυρ. Π. Λάμπρος.

Ἡ κατωτέρω ἀφήγησις περὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἀθήναις ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ δημογέροντος Ἀθηνῶν Ἀγγέλου Γέροντα, οὗτινος τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του κ. Ἀχιλλέως Α. Γέροντα. Ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρὸς ἐτηρήθη ἐν τῇ δημοσιεύσει τό τε ὕφος καὶ ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

Σ. τ. Δ.

Η ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ἐν Ἀθήναις.

Εἰς τὰ **1821** Μαρτίου **25**, τὸ ἑσπέρας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἦλθε ἀπὸ Ὕδρα εἷς φίλος μου, Νικόλαος Κοντόπουλος, καὶ μὲ ἐξηγήθη ὅλα τὰ τρέχοντα. Ἐγὼ τὸ πρωῒ τὸν ἐπῆρα καὶ πήγαμε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χατζῆ Ζαχαρίτζα καὶ ὡμιλήσαμε ὅλα τὰ τῆς ἐπαναστάσεως τρέχοντα, καὶ τὸ ἑσπέρας τοῦ ἔδωσα δέκα τουφέκια καὶ ἀνεχώρησε πάλι μυστικὰ διὰ Ὕδρα. Οἱ δὲ ἡμεῖς ἀμέσως ἐγράψαμε εἰς ὅλα τὰ χωρία τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἦλθαν ἀπὸ δύο γέροντες τοῦ κάθε χωρίου. Τοὺς ἐσυμβουλέψαμε νὰ ἦνε ἕτοιμοι ὅλοι εἰς τὰ ὅπλα καὶ νὰ μαζευθοῦν εἰς τὸ Μενίδι, καὶ ὅταν ἡμεῖς τοὺς ἐμηνύσωμε ἐτότε νὰ κινηθοῦν.

Ἡμεῖς ὅμως κατὰ δυστυχίαν μας εὑρέθημεν Δημογέροντες μὲ τὸν Προκόπιον Βενιζέλον καὶ τὸν Παλαιολόγον Βενιζέλον.

Εἰς τὰς **10** Ἀπριλίου **1821** ἔμαθαν οἱ τοῦρκοι ὅτι συνάζονται ὅλα τὰ χωρία εἰς τὸ Μενίδι, καὶ ἔκαμαν καὶ αὐτοὶ μίαν γενικὴν συνεδρίασιν εἰς τὸν Μενδρεσέ, ὅλοι ὁπλισμένοι, καὶ ἐκεῖ ἀπεφάσισαν διὰ νὰ φονεύσουν τοὺς ἐν τῇ Ἀττικῇ ἕλληνας, λέγοντες ὅτι «ἡμεῖς οἱ Τοῦρκοι ἤμεθα ὀλίγοι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἶνε πολλοί»· ὅμως πάλιν παρανόμως δὲν τὸ ἤθελον, ἀλλὰ νὰ τοὺς δοθῇ ἰλάμι παρὰ τοῦ Κατῆ, καθὼς τοὺς ἔδωσε καὶ ὁ Μουφτῆς φετιφᾶ. Ὁ δὲ Κατῆς, καλῆς ψυχῆς ἄνθρωπος, ὀνομαζόμενος Χατζῆ Χαλὴλ Ἐφέντης, τοὺς εἶπε — «Πάψετε αὐτὴν τὴν ὁρμήν, καὶ τὸ

Digitized by Google

πρωῒ ἐγὼ θέλω σᾶς ὁδηγήσει». Τὸ ἑσπέρας στέλλει διὰ νυκτὸς καὶ μᾶς κράζει εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ μᾶς λέγει ὅλα τὰ ὅσα ὡμίλησαν εἰς τὸν Μενδρεσέ. Ἐτότε ἡμεῖς ἐζητήσαμε συμβουλὴ παρὰ τοῦ Κατῆ, ὁ δὲ κατῆς μᾶς ἀπεκρίθη, ὅτι: «ἄλλο »δὲν στοχάζομαι, ἀλλὰ ἐσεῖς πρέπει νὰ δώσετε »ἐγγύησι, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ὅπλα δὲν σηκόνουν, καὶ »ἐτότε ἂν ἐγὼ χαθῶ χαθῆτε καὶ ἐσεῖς». Ἡμεῖς δὲ μολονοποῦ γνωρίζαμε τὰ πράγματα, εἴπαμε μεταξύ μας, ὅτι παρὰ νὰ χαθοῦν τρεῖς καὶ τέσσαρες χιλιάδες χριστιανοί, κάλειο ἂς χαθοῦμε ἡμεῖς, καὶ σὰν ἀποφασίσαμε νὰ δεχθοῦμε τὴν ἐγγύησι αὐτή, ἐτότε αὐτὸ τὸ ἑσπέρας ἀνεχωρήσαμε ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Κατῆ, τὸ δὲ πρωῒ ἐσυνάχθηκαν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι ὡπλισμένοι εἰς τὸ Κατάστημα τοῦ Διοικητῆ. Στέλουν ἀμέσως καὶ κράζουν τὸν Κατῆ διὰ νὰ τοὺς δόσῃ τὸ ἰλάμι, ὁποῦ τοῦ εἶχαν ζητήσει ἀπὸ τὴν ἄλλην ἡμέραν· τοῦ παρησίασαν καὶ τὸν φετιφᾶ τοῦ Μουφτῆ. Ἀμέσως μὲ θυμὸν λέγει τοῦ Μουφτῆ: «Μὲ τί κιτάπι ἐσὺ ἔδωσες φετιφᾶ;» Ὁ Μουφτῆς ἀπεκρίνεται: «τὸν ἔδωσα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!» Ἐτότε τοῦ λέγει ὁ Κατῆς: «Ἂν ἐσὺ ἔχῃς φετιφάδες μὲ τὸ ὄ»νομα τοῦ Θεοῦ, ἐγὼ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἰλάμι »δὲν ἔχω, ἀλλὰ νὰ στοχασθῆτε ὅτι ἔχομαι δο»βλέτι, καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ δόσῃ λόγον εἰς τὸν »βασιλέα μας; Ἂν ἐσεῖς φοβεῖστε, πάρτε μίαν »ἐγγύησιν ἀπὸ τοὺς κοτζαμπασίδες, καὶ ἐτότε ἡσυχάστε». Ἐτότε μᾶς λέγει ὁ Διοικητής, «Ἐγγυεῖστε ἐσεῖς ὅτι οἱ ῥαγιάδες δὲν μᾶς κτυποῦν;» τοῦ εἴπαμε «Μάλιστα». Ἐτότε καθὼς ἦτον ὅλοι οἱ Τοῦρκοι ὡπλισμένοι μᾶς ἔβαλαν εἰς τὴν μέσην καὶ μᾶς ἐσίκωσαν εἰς τὸ Κάστρο. Εἰς τὸν δρόμον ὅσους σημαντικοὺς ἔβρισκαν, τοὺς ἔλεγαν: «Πηγένετε καὶ ἐσεῖς μὲ τοὺς Κοτζαμπασίδες μαζύ». Ἐπῆραν τὸν Πρωτοσύγγελον τοῦ Ἁγίου Τάφου Ἄνθιμον, τὸν Πνευματικὸν Φιλάρετον Τριανταφύλλην, τὸν θεῖον μου Ἀγγελάκην Βενιζέλον, τὸν ἐξάδελφόν μου Χατζῆ Δημήτριον Καρώρην, τὸν Γεώργιον Βάρβανον, τὸν Ἰωάννην Πανταζῆν, τὸν Βασίλειον Σαράντην, τὸν Χατζῆ Φιλιππῆ μὲ τὸν υἱόν του Σπυρίδωνα. Τὴν 12 Ἀπριλίου τοὺς ἀνέβασαν εἰς τὸ Κάστρο μαζῆ μας ἡμέραν Τρίτην ὥρα 2 μετὰ μεσημβρίαν καὶ μᾶς ἔβαλαν ὅλους εἰς μίαν κάμεραν. Ἔπειτα εἰς τὰς 25 ἔμπηκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Πόλιν. Ἐτότε μᾶς ἄρχισαν κτυπῶντες μὲ τὰ σπαθιὰ, καὶ μᾶς ἔβαλαν εἰς τὸν Γουλὰ τοῦ φρουρίου. Τοὺς ἐννέα τοὺς εἶχαν λυτοὺς, τοὺς δὲ ἡμᾶς μᾶς εἶχαν σιδηροδεσμίους, φοβούμενοι μὴν πληρόσωμε καὶ μᾶς ἀπολύσουν. Ἔπειτα μᾶς ἄφισαν ὀκτὼ ἡμέρας χωρὶς ψωμὶ καὶ χωρὶς νερό. Ἀφοῦ ὑποφέραμε τὴν τυραννίαν αὐτή, μίαν ἡμέρα ὁμοφώνως ἐφωνάξαμε·—« Ἢ δόστε μας νὰ φάμε, εἰδὲ σκοτῶστέ μας, καὶ μὴ μᾶς ἐπαιδεύετε». Ἐτότε μερικοὶ ἀπεφάσισαν καὶ μᾶς ἔδιδαν μίαν ὀκὰ ψωμὶ τὴν ἡμέρα καὶ μίαν ὀκὰ νερὸ διὰ νὰ ζήσωμε δώδεκα ἄνθρωποι μὲ αὐτό. «Εὐλογητὸς ὁ Θεός» εἴπαμε «καλὸ εἶνε καὶ αὐτό». Ἀφοῦ ὅμως ἐφονεύετο κανένας τοῦρκος ἀπὸ χριστιανούς, μᾶς ἄφιναν πάλιν δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας νηστικούς.

Εἰς τὰς 25 Ἰουνίου ἔλαβαν μεγάλην ἀνάγκην διὰ ψωμί, καὶ ἔτζι ἀποφάσισαν καὶ ἐρήχτηκαν ἔξω νὰ ἀρπάξουν τίποτις στάρι ἀπὸ τὰ ἀλώνια νὰ περάσουν μερικὲς ἡμέρες ὅσῳ νὰ τοὺς ἔλθῃ βοήθεια. Ἐτότε οἱ κάτω ἕλληνες ἐσκότωσαν κάμποσους τούρκους σημαντικούς. Ἐτότε οἱ συγγενεῖς τῶν φονευμένων ὁποῦ ἦσαν μέσα εἰς τὸ φρούριον, ἐφόνευσαν τοὺς ἐννέα οἰκοκυρέους χριστιανοὺς ὅπου ἦτον μαζῆ μας εἰς τὸν Γουλὰ τοῦ φρουρίου. Οἱ δὲ ἐμᾶς μᾶς ἄφισαν διὰ νὰ μᾶς παραδόσουν εἰς τοὺς Πασάδες νὰ μᾶς ἐφονεύσουν μὲ σκληρὸν θάνατον.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ τυραννία καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ Γουλὰ ἐπῆρε μῆνας τρεῖς καὶ ἥμισυ, ἀπὸ 11 Ἀπριλίου 1821 μέχρι 25 Ἰουλίου, ὅπου ἦλθαν οἱ Πασάδες εἰς τὴν Ἀθῆνα, Ὀμερβρυώνης, Ἀμπᾶς Πασᾶς Γκέκας καὶ Ὀμὲρ Πασᾶς Καρυστινός, πασάδες 3.

Εἰς τὰς 28 Ἰουλίου μᾶς ἐκατέβασαν κάτω διὰ νὰ μᾶς κρίνουν οἱ πασάδες καὶ ἔτζι νὰ μᾶς ἐφονεύσουν. Ἐτότε μᾶς ἔκαμαν μεγάλην ἐξέταξιν νὰ ἰδοῦν ἂν καὶ ἡμεῖς εἴμαστε συνεργοὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡμεῖς ὁρκιστήκαμε ὅτι δὲν ἔχομε καμμίαν εἴδησι περὶ αὐτά. Ἐτότε μᾶς λέγει ὁ Ὀμὲρ Βρυόνης ὅτι «Ἐγὼ δὲν σᾶς πιστεύω καὶ θέλω σᾶς ἐφονεύσω». Ἐτότε ἐπετάχθη ὁ Κατῆς καὶ τὸν εἶπε ὅτι: «Πασιὰ Ἐφέντη, ἐγὼ σὲ ὁρκίζομαι εἰς »τοῦτον τὸν κόσμον καὶ εἰς τὸν ἄλλον, ὅτι αὐτοὶ »οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἀθῶοι καὶ εἴδησι δὲν ἔχουν, »μόνον πίστεψέ τους». Ἐτότε ἔκραξε τὸν Διοικητὴ καὶ μᾶς παρέδοσε νὰ μᾶς φυλάττωσι εἰς τὸ σπίτι του. Ἐδιόρισε 80 τούρκους ἀλβανοὺς τζάμιδες καὶ μᾶς ἐφύλαγαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Τζαφέρ-μπεη Ἀθηναίου. Ὅλην τὴν ἡμέραν εἴμεθα ἐλεύθεροι εἰ δὲ τὸ ἑσπέρας φυλακή. Ἐκαθήσαμε εἰς τὰ χέρια τους ἡμέρας 34 αἰχμάλωτοι. Ἔπειτα τὴν 29 Αὐγούστου ἡμέρα Πέμπτη ὥρα 2 1)2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀπεφασίσαμε καὶ ἐκρεμαστήκαμε μὲ ἓν σκοινὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς φυλακῆς καὶ ἐξημερωθήκαμε εἰς τὸν Φαληρέα εἰς τὴν θέσιν «Ἅγιος Κοσμᾶς» καὶ ἐκεῖ ηὕραμε καΐκι ὅπου ἡ φαμίλιες μας μᾶς εἶχαν στείλει ἀπὸ Αἴγενα καὶ μᾶς ἐπερίμενε καὶ ἐμβήκαμε μέσα εἰς τὸ πλοῖον χαρᾶς. Ἐτότε βλέπομε 60 καβαλαρέους καὶ 200 πεζοὺς καὶ μᾶς ῥίχνουν μίαν μπαταριὰ τουφέκια, ὅμως ἡμεῖς ἤμεθα ἀνοικτὰ εἰς τὸ πέλαο καὶ δὲν μᾶς ἔβλαψαν. Στοχαστῆτε ἀδελφοὶ ἡ ἀπελπισία τους, δὲν σώνει ὄχι μόνον οἱ 80 ὁποῦ μᾶς ἐφύλαγαν, ἀλλὰ ἀπὸ τέσσερης χιλιάδες τούρκους ἐλευθερωθήκαμε. Εἰς τὰς 30 Αὐγούστου ἐφθάσαμε εἰς τὴν Αἴγενα· μᾶς εἶδαν συγγενεῖς, φίλοι, καὶ πατριῶτες καὶ ἐχάρηκαν. Ἀμέσως ἔγραψαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ ὅσοι Ἀθηναῖοι ἦτον ἐκεῖ

Digitized by Google

ἦλθαν εἰς τὴν Αἴγενα, καὶ ὁμογνώμως ὅλοι μὲ ἐδιώρησαν ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων τῶν Ἀθηναίων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν· ὁ δὲ Προκόπιος Βενιζέλος ἐπέρασε εἰς Ὕδρα ὅπου ἐκεῖ ἦτον ἡ φαμίλια του, καὶ ἐμίναμε εἰς τὴν Αἴγενα ἐγὼ καὶ ὁ Παλαιολόγος.

ΤΟ ΚΥΑΝΟΥΝ ΡΟΔΟΝ

Πρὸ ἐτῶν τριάκοντα ἔν τινι προαστείῳ τῆς γαλλικῆς πόλεως Angers, ἔνθα κατ' ἐξοχὴν ἀσκεῖται ἡ κηπουρική, πτωχὸς ὑποτελώνης απομακρυνθεὶς τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀποζῶν ἐκ τῆς πενιχρᾶς του συντάξεως ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ῥόδων. Ὅπως οἱ πλεῖστοι τῶν εἰς τοιαύτας θέσεις ὑπηρετούντων, ὁ Ἰούλιος Ἀλλᾶνος—οὕτως ὠνομάζετο—ἐνυμφεύθη ἀφ' οὗ εἶχε λάβει τὴν συνταξίν του. Εἶχεν ἀποκτήσει μίαν θυγατέρα, ἀλλὰ δύο ἔτη μετὰ τὴν γέννησιν αὐτῆς ἀπέθανεν ἡ μήτηρ, καὶ ὁ δυστυχὴς Ἰούλιος ἔμεινε μόνος μετὰ τοῦ ὀρφανοῦ του θυγατρίου. Ἦτο βαρὺ τὸ πάθημά του, ἀλλ' ἡ στοργή, ἣν εἶχε πρὸς τὴν κόρην του ἦτο τοιαύτη, ὥστε εἰς τὸ ἑξῆς ἡ μικρὰ ὀρφανὴ ἔσχεν ἐν αὐτῷ καὶ πατέρα καὶ μητέρα. Ἐγείρετο δὲ ἐνωρίτερα καὶ κατεκλίνετο ἀργότερα ἵνα μὴ στερῆται καὶ τὸ κηπάριόν του τῆς δεούσης ἐπιμελείας, ἀφ' οὗ τὰς πλείστας ὥρας τῆς ἡμέρας ἐδαπάνα εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῆς θυγατρός. Ὅταν δὲ ἐμεγάλωσε τὸ κοράσιον, ἔγεινε πλέον ἡ σταθερὰ καὶ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ πατρός της, τὴν ἦγε μεθ' ἑαυτοῦ ὅταν ἐπορεύετο εἰς τὴν ἀγορὰν ἵνα πωλήσῃ τὰ ἄνθη, τὰ ὀπωρικὰ ἢ τὰ λαχανά του, ὅταν δὲ εἰργάζετο τὴν ἐκάθιζε πλησίον του καὶ διακόπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν βαρεῖάν του ἐργασίαν τὴν ἠτένιζεν ἱλαρῶς, τῇ ἐμειδία καὶ ἔσπευδε πρὸς αὐτὴν ἅμα τῇ πρώτῃ προσκλήσει της. Καὶ τόσον πολὺ εἶχον συνειθίσει οἱ γείτονες νὰ μὴ τὸν βλέπωσι ποτὲ ἄνευ τῆς κόρης του, ὥστε τὸν ἐπωνόμαζον *Γέρω παραμάνναν*.

Εἴπομεν ὅτι ἐκόμιζεν εἰς τὴν ἀγορὰν τὰ ὀπωρικὰ καὶ τὰ λάχανά του, διότι τῷ ὄντι βραδύτερον μόνον εἶχεν ἐπιδοθῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ῥόδων.

Ὁ κῆπός του, μετρίας ὢν ἐκτάσεως, ἦτο τοιχογυρισμένος καὶ πλήρης δενδροστοιχιῶν καὶ σκιάδων, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἐφύοντο καὶ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ θάμνοι καὶ ἄνθη. Ἔβλεπέ τις λοιπὸν παντοειδῆ καὶ ποικιλόχροα φυτὰ καὶ βοτάνας ἄνευ τινὸς τεχνικῆς συμμετρίας, ῥόδα καὶ κρῖνα καὶ φραγκοστάφυλα καὶ καταπράσινα φυλλώματα ἀναμὶξ, καὶ τόπον κενὸν οὐδαμοῦ. Περιστατικόν τι ὅμως, τὸ ὁποῖον θέλομεν ἀμέσως διηγηθῆ, ἐπήνεγκε τὴν ὁριστικὴν τοῦ πτωχοῦ Ἰουλίου ἀπόφασιν εἰς τὸ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς μίαν ἀποκλειστικῶς ἐπιχείρησιν, ἐκ τούτου δὲ προῆλθε καὶ ἀληθὴς ἐπανάστασις οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸν κῆπόν του. Ἀπὸ ἑνὸς δηλαδὴ πυκνώματος παντοειδῶν ῥόδων κειμένου πρὸ τοῦ οἰκίσκου του εἶχε συλλέξει σπόρους, τοὺς ὁποίους ἐφύτευσεν εἰς μίαν γάστραν, ἔπειτα δὲ ἐτοποθέτησε κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου τοῦ κήπου του τοὺς μικροὺς θαμνίσκους τῶν ῥοδεῶν, οὓς εἶχον παραγάγει οἱ φυτευθέντες σπόροι καὶ μετὰ περιεργείας περιέμενε νὰ ἴδῃ τὸ ἀποβησόμενον. Τὸ τρίτον ἔτος αἱ μικραὶ ῥοδέαι ἐπέταξαν κάλυκας, ὅταν δὲ οἱ κάλυκες ἤνοιξαν παρήχθησαν πολλὰ ἄνθη ἁπλᾶ ἢ ἡμισύνθετα καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ ἓν ῥόδον ἐντελοῦς κανονικότητος, γεμᾶτον ἐκ χρώματος πορφυροῦ τόσον βαθέος, ὥστε μέρη τινὰ τῶν πετάλων ἔκλινον πρὸς τὸ μαῦρον.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ γέρων Ἀλλᾶνος ἐξεπλάγη, μετὰ τοῦτο δὲ ἐσυλλογίσθη εὐθὺς τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπροξένει εἰς τὴν Ἰωάνναν του—ἦτο πλέον δεκαπέντε ἐτῶν κόρη—προσφέρων πρὸς αὐτὴν τὸ παράδοξον ῥόδον. Τὸ ἔκοψε λοιπὸν μετὰ προσοχῆς καὶ θριαμβευτικῶς τὸ παρουσίασεν εἰς τὸ κοράσιον, ὅπερ ἐξεπλάγη ὄχι ὀλιγώτερον τοῦ πατρὸς διὰ τὸ ἔκτακτον καὶ τὴν καλλονὴν τοῦ εὑρήματος.

Τὸ πρᾶγμα ἔκαμε θόρυβον πολὺν εἰς τὰ περίχωρα, πάντες οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖ, ὡς εἴπομεν, κηπουροὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν ῥοδέαν, εἷς δὲ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων προσήνεγκεν εἰς τὸν Ἀλλᾶνον διὰ τὴν ἔκτακτον αὐτὴν ῥοδέαν δύο χιλιάδας φράγκα, ἅτινα ἐγένοντο δεκτά.

Τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ κέρδους ἐνέπνευσεν εἰς τὸν πρώην ὑποτελώνην ἰδέας, τὰς ὁποίας πρότερον οὐδ' εἶχε κἂν φαντασθῆ. Εἶχε διατηρήσει εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τῆς ἐπωνυμίας τοῦ ῥόδου, καὶ λοιπὸν τὸ ἐπωνόμασε *τὸ πένθος τῆς Ἀπλότητος* ὄχι τόσον διὰ τὸ βαθὺ χρῶμα τῶν πετάλων, ὅσον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀποθανούσης γυναικός του, ἥτις διετέλει πάντοτε ποθεινὴ πρὸς αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ ἐθαύμαζέ τις πῶς δὲν εἶχεν δώσει εἰς τὸ ῥόδον τῆς θυγατρός του τὸ ὄνομα, ἣν τόσον ἠγάπα :

—Ὦ ! ἀπεκρίθη, θὰ ἔλθῃ καὶ τῆς κόρης μου ἡ σειρὰ καὶ τὸ ῥόδον τὸ ὁποῖον θὰ φέρῃ τὸ ὄνομά της θὰ εἶναι τόσον ὡραῖον καὶ τόσον σπάνιον, ὥστε θὰ γίνεται λόγος καὶ ἀφ' οὗ περάσουν ἑκατὸ χρόνοι.

Τῷ ὄντι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ πτωχὸς πατὴρ ἀφωσιώθη ὅλως εἰς τὸ μέγα ἔργον ψυχῇ τε καὶ σώματι.

Αἱ μηλέαι καὶ αἱ ἀπιδέαι αἱ τόσον καρποφόροι ἐξερριζώθησαν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, τὰ ἄνθη καὶ τὰ λάχανα ἠφανίσθησαν καὶ αὐτά, πάντες δὲ οἱ οὕτω κενωθέντες τόποι κατελήφθησαν ὑπὸ ῥόδων ἐκ τῶν λεγομένων ἡμισυνθέτων.

Ἡ Ἰωάννα παρετήρει περίλυπος καὶ μετὰ δακρύων τὴν καταστροφὴν τοῦ κήπου· ἦτο πολὺ νέα καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλογισθῇ τὰς ὑλικὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ συνεπιφέρῃ ἡ μεταμόρφωσις ἐκείνη. Ἐλυπεῖτο διὰ τὰ θύματα,

Digitized by Google

τὰ ὁποῖα ἦσαν παλαιοί της φίλοι, τῶν ὁποίων ἀπὸ τῆς παιδικῆς της ἡλικίας εἶχε θαυμάσει τὴν πλουσίαν παραγωγὴν καὶ εἶχε γευθῆ τοὺς νοστιμωτάτους καρπούς. Πολλάκις εἶχε προσπαθήσει νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ πατρός της τὴν χάριν ἀγαπητοῦ τινος φυτοῦ, ἀλλ' ὁ πατὴρ μὲ ὅλην τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην του ἔμεινεν ἀμετάπειστος, ἐξηκολούθει τὴν ἐργασίαν του καὶ ἐψιθύριζεν:

—Εἶναι ἡ προῖκά σου! Πρέπει νὰ κερδήσω τὴν προῖκά σου, Ιωάννα μου, μὲ ἀπίδια δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ 'βγάλῃ εἴκοσι χιλιάδας φράγκα, ὅπου εἶναι τὸ ὄνειρόν μου νὰ σοῦ δώσω. Μᾶς χρειάζεται τὸ γαλάζιον τριαντάφυλλον!

'Αφ' οὗ κατέστρεψεν ὁ γέρων τὸν κῆπόν του, δὲν εἶχε πλέον τί νὰ πωλῇ εἰς τὴν ἀγοράν· ἔλειψε λοιπὸν ἡ μικρά του πρόσοδος καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὴν νέαν καλλιέργειαν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιδοθῆ τῷ ἐχρειάζοντο καὶ νέα ἔξοδα· ὅθεν ἐχρεώθη, ὑποθήκευσε τὸν οἰκίσκον του, ἀλλὰ τὸ κυανοῦν ῥόδον δὲν ἐφύτρωνε!

Μεταξὺ τῶν χιλιάδων ῥόδων, τὰ ὁποῖα κατ' ἔτος ἤνοιγον ὑπῆρχον καί τινα ἀξιοθαύμαστα διὰ τὴν ἀσυνήθη αὐτῶν ποικιλίαν, ἀλλ' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ὡμοίαζε πρὸς τὸ πρῶτον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τῷ εἶχεν ἐμβάλει τὰς νέας του ἰδέας. Διὰ τὰ ῥόδα ταῦτα τῷ προσέφερον τιμάς, τὰς ὁποίας ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ του ἐθεώρει γελοίας, οὕτω δὲ ἐξηκολούθει συγκεντρώνων πάσας τοῦ ἐγκεφάλου του τὰς δυνάμεις εἰς τὸν μοναδικόν του ἐκεῖνον σκοπόν, τὴν παραγωγὴν τοῦ κυανοῦ ῥόδου.

Μετεχειρίζετο πάντα τὰ μέσα πρὸς τὸν σκοπόν του, ἐγκεντρισμούς, μίξεις καὶ ἀλλαγὰς γῆς, χημικὰς συνθέσεις, καὶ ὅσον ἐκεῖνος ἐπαιδεύετο, τόσον καὶ ἐκεῖνα ἐπέμενον εἰς τὸ νὰ φύωνται κόκκινα ἢ λευκά.

'Επὶ πέντε ἔτη ὁ πτωχὸς πατὴρ ἠγωνίσθη τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου τὸ τέρμα ἐπήνεγκε μία καταστροφή.

Ἡ Ἰωάννα, ἥτις ἦτο τότε εἴκοσι ἐτῶν, ἐνόσησε βαρέως. Ἡ νεᾶνις εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαβλέπῃ τὴν ἄβυσσον, ὅπου ἔμελλεν ἀφεύκτως νὰ τοὺς παρασύρῃ ἡ κηπουρικὴ τρέλλα καὶ ἡ πατρικὴ φιλοδοξία τοῦ πρώην ὑποτελώνου. Διέβλεπε τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν ἐν τοῖς ἀπατηλοῖς ὀνείροις τοῦ πατρός της. Νέος τις λεπτουργὸς ὅστις τὴν ἠγάπα περιπαθῶς καὶ ὅστις ἔμελλε νὰ τὴν νυμφευθῇ χωρὶς προῖκα σώζων οὕτω καὶ τὸν γέροντα πατέρα της ἀπὸ τῆς μανίας ὑφ' ἧς εἶχε καταληφθῆ, ἔσχε τὸ ἀτύχημα νὰ λάβῃ ὑποχρεωτικὸν κλῆρον καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν στρατόν. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον κτύπημα, τὸ ὁποῖον προσέβαλε δεινῶς τὴν ἐξησθενημένην ἤδη κόρην. 'Επὶ μῆνα ὁλόκληρον ἐτήκετο ἡ θυγάτηρ τοῦ κηπουροῦ! Ὅταν ὁ γέρων εἶδεν ὅτι ἐκινδύνευε τὸ τέκνον του τὸ ἀγαπητόν, ἐλησμόνησε πλέον τὰ ῥόδα του. Ὅταν ἡμέραν τινὰ παρουσιάσθη ὁ δικαστικὸς κλητὴρ ἵνα τῷ ἀναγγείλῃ τὴν κατάσχεσιν τοῦ οἰκίσκου του, ἐδάκρυσεν, ὕψωσεν ἀπελπιστικῶς τοὺς ὤμους καὶ ἔσπευσε πρὸς τὴν κλίνην ὅπου κατέκειτο ἡ κόρη του. 'Εκεῖ ἠγρύπνει νύκτα καὶ ἡμέραν χωρὶς δι' ὅλου νὰ κατακλίνεται τρώγων μόνον ὀλίγον ἄρτον. Δὲν εἶχε χρήματα πρὸς ἀγορὰν τῶν ἰατρικῶν, πρὸς τοῦτο δὲ εἶχε πωλήσει κατὰ σειρὰν τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο πάντα τὰ πενιχρά του σκεύη, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ κηπουρικά του ἐργαλεῖα. 'Αλλ' ἀνωφελεῖς ὑπῆρξαν αἱ φροντίδες καὶ αἱ θυσίαι του, μάταιαι αἱ δεήσεις του, ἡ κόρη του ἀπέθανε

Καὶ ἐφάνη τότε ὡς ἂν ἡ ψυχὴ τοῦ γέροντος νὰ εἶχε πετάξει ὁμοῦ μὲ τὴν τῆς κόρης· εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἔμεινεν ἀκίνητος παρὰ τὸ λείψανόν της, εἶδε νὰ τὸ καρφώσουν εἰς τὸ φέρετρον, τὸ ἠκολούθησεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ἤκουσε τὸν ἀπαίσιον κρότον τοῦ χώματος ῥιπτομένου ἐπὶ τοῦ καλύμματος, ὅπερ ἐσκέπαζε τὸ ἀγαπητὸν ἐκεῖνο σῶμα τὸ ῥιπτόμενον εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς, χωρὶς δι' ὅλου νὰ μεταβληθῇ ἡ ἀγαλματώδης φυσιογνωμία του, χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ τὸ παράπαν τὰ πάθη τὰ κοχλάζοντα ἐν τῇ καρδίᾳ του, χωρὶς οὐδ' ἓν δάκρυ νὰ ὑγράνῃ τὰ καταπόρφυρα ὄμματά του. 'Επεριπάτει ὡς μηχανή, μὴ ἐννοῶν καθ' ὅλου τί συνέβαινεν ὁλόγυρά του.

'Ελεήμονές τινες γείτονες τὸν ὡδήγησαν εἰς τὴν κατοικίαν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ κλητὴρ παρουσιάσθη καὶ πάλιν, τῷ ἀνήγγειλε νὰ ἀπέλθῃ τῆς οἰκίας, ἥτις ἔμελλε νὰ πλειστηριασθῇ, ἀλλὰ συγχρόνως τῷ ἐγνωστοποίησεν ὅτι οἱ δανεισταὶ ἐλεοῦντες αὐτὸν εἰς τὴν τόσην του δυστυχίαν τῷ ἐπέτρεπον νὰ συμπαραλάβῃ πλὴν τῆς κλίνης του, δι' ἣν εἶχε τὸ παρὰ τοῦ νόμου πλεονέκτημα καὶ ὅ,τι ἄλλο πρᾶγμα πρὸς χρῆσίν του ἤθελε. Ὁ γέρων ἐτύλιξεν ἐν σιγῇ εἰς ἓν μέγα μαντήλιον τὰ φορέματα τῆς κόρης του καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν. 'Επειδὴ δὲ ἐπέμενεν ὁ κλητὴρ ἐρωτῶν τί ἄλλο ἤθελε νὰ συμπαραλάβῃ:

—Δι' ἐμέ, εἶπε, τίποτε ἄλλο, δι' ἐκείνην, ἂν τὸ ἐπιτρέπετε, θὰ πάρω μίαν ῥοδέαν ἀπὸ τὸν κῆπον.

—Ὅσας θέλετε, πτωχέ μου Κύριε, ἀπεκρίθη εἰς ἄκρον συγκινηθεὶς ὁ δικαστικὸς κλητήρ.

—Μίαν μόνην, μίαν μόνην, καὶ σεῖς μάλιστα νὰ μοῦ ὑποδείξετε ποίαν.

Εἰσῆλθον εἰς τὸν κῆπον, ὁ κλητὴρ ἔδειξε μίαν ῥοδέαν ὑψηλοτέραν καὶ ζωηροτέραν τῶν ἄλλων. Μετὰ προσοχῆς τὴν ἀπέσπασεν ὁ γέρων, περιέβαλλε μὲ ἄχυρα τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχε μείνει προσκεκολλημένον εἰς τὰς ῥίζας της, εὐχαρίστησε τὸν κλητῆρα καὶ ὑπὸ μάλης κρατῶν τὰ φορέματα καὶ τὴν ῥοδέαν ἀπῆλθεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον.

Μετὰ ἓν ἔτος, τὸν Ἰούνιον μῆνα, ἡ ῥοδέα, ἣν ὁ δυστυχὴς πατὴρ εἶχε φυτεύσει ἐπὶ τοῦ τύμβου, ὑποκάτω τοῦ ὁποίου ἀνεπαύετο ἡ κόρη του, πα-

Digitized by Google

ρήγχγεν ἄνθη, ὧν τὸ παράξενον χρῶμα εἶχεν ἑλκύσει τὴν προσοχὴν ἑνός, ὅστις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπεσκέπτετο τὸ νεκροταφεῖον.

Τὰ ῥόδα ταῦτα ἦσαν ὠχροῦ κυανοῦ χρώματος, ὡς ἂν νὰ εἶχον πλυθῇ, ἀλλ' ὅμως διασώζοντα καθαρῶς τὸν ἰδιάζοντα αὐτῶν χαρακτῆρα. Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἐκάλεσε τὸν φύλακα τυχαίως διαβαίνοντα τότε ἐκεῖθεν καὶ τῷ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ κόψῃ ἕνα κλάδον, ἐπειδὴ δὲ ὁ φύλαξ ἠρνεῖτο τῷ προσέφερε σπουδαῖον ποσὸν διὰ νὰ κόψῃ τοὐλάχιστον ἓν ἄνθος. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσήρχετο γέρων, ὃν ὁ φύλαξ ὑπέδειξεν εἰς τὸν ἐπισκέπτην ὡς τὸν πατέρα τῆς ἐκεῖ τεθαμμένης κόρης καὶ μόνον ἔχοντα τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαθέτῃ τὰ κατὰ τὸν τάφον, ἤρχετο δὲ ὁ γέρων ἀπό τινος πτωχοκομείου, εἰς ὃ εἶχε καταφύγει. Ἐντοσούτῳ περὶ τὰ θαυμάσια ἄνθη εἶχον προσέλθει ὄχι ὀλίγοι ἐκ περιεργείας. Ὁ φύλαξ ἔκαμε τόπον νὰ διέλθῃ ὁ γέρων, πρὸς ὃν ὁ ἐπισκέπτης ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς προτάσεις, ἃς εἶχε προτείνει καὶ πρὸς τὸν φύλακα.

Ὁ γέρων ἐφαίνετο ὡς νὰ μὴ τὸν ἤκουσε. Οἱ ὀφθαλμοί του ὡς ὀφθαλμοὶ πυρέσσοντος ἐθαύμαζον τὰ κάλλιστα ἐκεῖνα ἄνθη, ἐλαφραὶ δὲ φρικιάσεις διέβαινον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπὸ τοῦ κατώχρου καὶ ἐρρυτιδωμένου προσώπου του. Διὰ μιᾶς δὲ ὡς ἂν ὑπὸ νευρικῶν σπασμῶν καταληφθεὶς καὶ χωρὶς οὐδεὶς νὰ προφθάσῃ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀνήρπασε καὶ μὲ τὰς δύο του χεῖρας τὴν ῥοδέαν, τὴν ἐξερρίζωσε, τὴν κατέθραυσε καὶ τὴν ἐποδοπάτησε.

—Ταλαίπωρε! ἐφώνησεν εὐθὺς ὁ ξένος θὰ σοὶ ἔδιδα δι' αὐτὴν εἴκοσι χιλιάδας φράγκα.

—Γαλάζια τριαντάφυλλα, ἐψιθύρισεν εἰς ἀπάντησιν ὁ γέρων, τί χρειάζονται τώρα, ἐκείνη δὲν ὑπάρχει πλέον!

Καὶ γονατίσας ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς νεάνιδος ἀνελύθη εἰς δάκρυα.....

[G. de Cherville] Σ ***

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 200.

ΙΔ'

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἀναστάτωσις αὕτη συνέβαινεν ἐν τῷ μεγάρῳ, τί ἐγίνετο ὁ Βερνάρδος; Ἠκολούθει ἔφιππος τὰς παρὰ τὸν Κλαὶν ἀτραποὺς μίαν καὶ μόνην σκέψιν ἔχων ἐν τῷ νῷ, ἓν καὶ μόνον αἴσθημα ἐν τῇ καρδίᾳ· ἠγάπα· ἀλλ' εἰς τὸν ὑπερήφανον καὶ ἀνεξάρτητον ἐκεῖνον χαρακτῆρα, τὸν μὴ καταβληθέντα εἰσέτι ὑπὸ τοῦ κόσμου, ὁ ἔρως δὲν περιωρίσθη ἐπὶ πολὺ εἰς τὸν ῥεμβασμὸν καὶ τὴν μελαγχολίαν, ἀλλ' ἔγεινεν ἀμέσως ἰσχυρὸν πάθος· διότι ὁ Βερνάρδος ἀνῆκεν εἰς τὴν δραστήριον καὶ ταραχοποιὸν ἐκείνην γενεάν, ἥτις διελθοῦσα τὴν νεότητά της ἐν μέσῳ τῶν στρατοπέδων, δὲν ἔλαβε καιρὸν οὔτε νὰ ῥεμβάσῃ, οὔτε ν' ἀγαπήσῃ. Εἰκοσιεπταετὴς λοιπὸν ὤν, εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην, καθ' ἣν τὰ νωθρὰ τέκνα τῆς ἐποχῆς μας ἔχουσιν ἤδη ἀπογοητευθῇ παντὸς εὐγενοῦς αἰσθήματος, οὗτος ἓν μόνον πάθος ἐγνώρισε, τὸ ὡραῖον πάθος τῆς δόξης καὶ εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ προΐδῃ, ὅτι ἂν ὁ ἔρως εἰσέδυέ ποτε ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκείνῃ, ἤθελεν ἀπορροφήσει αὐτὴν ὁλόκληρον. Εἶδε λοιπὸν τὴν Ἑλένην καὶ τὴν ἠγάπησεν· ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ ἀγαπήσῃ αὐτήν; Ἦτο ὡραία, χαρίεσσα, ἀφελής, νοήμων, εἶχεν ὅλην τὴν εὐγένειαν τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως, εἰς ἣν ἀνῆκεν, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὔτε τὰς προλήψεις, οὔτε τὰς στενὰς αὐτῆς ἰδέας, καὶ διέχυνεν ἐν τῷ μεγάρῳ γλυκύ τι γόητρον, ὡς λευκὸν καὶ ὑπερήφανον κρίνον διαχύνων εἰς τὰ πέριξ τὸ λεπτὸν αὐτοῦ ἄρωμα· ὁμοῦ δὲ μὲ τὴν ποίησιν τῶν παρελθόντων χρόνων συνήνωνε τὴν σοβαρωτέραν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ δὲ συμπαθὴς ἐκείνη κόρη ἦλθε πρὸς αὐτὸν τὸ μειδίαμα ἔχουσα ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τείνουσα αὐτῷ προσηνῶς τὴν χεῖρα τῷ ὡμίλησε περὶ τοῦ πατρός του, εἰς οὗ τὰς τελευταίας στιγμὰς παρεστάθη· διότι αὐτὴ εἶχεν ἀντικαταστήσει παρὰ τὴν κλίνην τοῦ γέροντος τὸν ἀπόντα υἱόν! Αὐτὴ ἐδέχθη τοὺς τελευταίους ἀποχαιρετισμούς του, αὐτὴ ἤκουσε τὸν τελευταῖόν του στεναγμόν, αὐτὴ ἐπὶ δύο ἔτη ἐκάθητο πλησίον του καὶ παρὰ τὴν τράπεζαν καὶ παρὰ τὴν ἑστίαν. Ὅτε δὲ διηγήθη πρὸς αὐτὴν τὰς ταλαιπωρίας, ἃς ὑπέστη ἐν τῇ ἐξορίᾳ, εἶδε τοὺς ὡραίους αὐτῆς ὀφθαλμοὺς πληρουμένους δακρύων· εἶδεν αὐτοὺς ἀκτινοβολοῦντας κατὰ τὴν διήγησιν τῶν ἐκστρατειῶν καὶ τῶν πολέμων του. Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ μὴ ἀγαπήσῃ τὸ συμπαθὲς ἐκεῖνο πλάσμα! Ἐγοητεύθη χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ· καὶ κατ' ἀρχὰς ἡ παρουσία της ἐνέπνεεν εἰς αὐτὸν ἀόριστόν τινα εὐτυχίαν· ἀλλ' ὅτε ἡ νεαρὰ κόρη ἀπεμακρύνθη ἀποτόμως ἀπ' αὐτοῦ, τότε ἀγρία ἀπελπισία ἐκυρίευσεν αὐτόν· τότε, ἐξετάζων ταὐτοχρόνως καὶ τὴν καρδίαν του καὶ τὴν τύχην του ἐτρόμαξε· διότι ἀνεκάλυψεν ὅτι παρασυρθεὶς ὑπὸ μυστηριώδους γοήτρου εἶχεν ἀπερισκέπτως δεχθῆ θέσιν ἐπισφαλῆ καὶ ἤθελε χάσει τὴν τιμήν του ἐνώπιον τῶν συστρατιωτῶν του, ἂν δὲν ἀπεγύμνου, ἂν δὲν ἀπεδίωκε τοῦ μεγάρου του τὴν κόρην, ἣν ἠγάπα καὶ τὸν πατέρα της. Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, αὐτός, ὅστις ἐταράττετο μόνον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι τὰ δύο ἐκεῖνα ὄντα ἠδύναντο ἡμέραν τινὰ ν' ἀποσυρθῶσιν ἑκουσίως; Αὐτός, ὅστις ἔντρομος ἠρώτα ἑαυτόν, τί ἤθελε γείνει ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου μεγάρου, ἐὰν ἀνεχώρει ὁ μαρκήσιος καὶ ἡ θυγάτηρ του; Ἀλλὰ καίτοι ἠγάπα τὴν Ἑλένην ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν ἠγάπα ὅμως μόνην αὐτήν· διότι ἐν μέσῳ τῶν παραφορῶν καὶ τῆς ὀργῆς του εἶχεν αἰσθανθῆ ἑαυτὸν προσελκόμενον πρὸς τὸν μαρκήσιον καὶ εἶχε

Digitized by Google

προσκολληθῇ πρὸς ὅλα τὰ καθέκαστα τοῦ οἰκιακοῦ ἐκείνου βίου, οὗτινος δὲν εἶχεν ἄλλοτε ὑποπτευθῇ οὔτε τὴν χάριν, οὔτε τὴν ἁπλότητα, οὔτε τὰ θέλγητρα. Ἀλλ' ἡ ἰδέα τοῦ νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἑλένην, ἡ ἰδέα ἐκείνη ἡ συμβιβάζουσα τὰ πάντα καὶ ἐνώπιον τῆς ὁποίας οὐδ' αὐτὸς ὁ εὐπατρίδης εἶχεν ὀπισθοδρομήσει, δὲν διῆλθε κἂν τὸν νοῦν τοῦ Βερνάρδου· διότι ὑπὸ τὸν ἀπότομον χαρακτῆρά του, ὑπὸ τὸ πάθος τὸ καταφλέγον αὐτόν, ἔκρυπτεν ὅλην τὴν λεπτότητα, ὅλην τὴν δειλίαν ψυχῆς εὐγενοῦς καὶ στοργικῆς· καὶ ἡ συναίσθησις τῶν ἐπὶ τῆς πατρικῆς κληρονομίας δικαιωμάτων του ἀντὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτόν, ἀπ' ἐναντίας καθίστα αὐτὸν ταπεινότερον· ἐδειλία, διότι ἦτο πλούσιος. Ἐντούτοις ἀπὸ μιᾶς ἤδη ἑβδομάδος τὸ πᾶν πέριξ του ἔλαβε νέαν φάσιν· οἱ λειμῶνες καὶ τὰ δάση ἤρχισαν νὰ πρασινίζωσιν, ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ ἐπανῆλθε φέρουσα πάλιν τὴν χαρὰν ἐν τῇ καρδίᾳ του, ὡς ἔφερε τὸ ἔαρ τὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅθεν ἡ παρουσία τῆς Ἑλένης, αἱ συνομιλίαι, ἃς ἔσχεν ἐσχάτως μετὰ τοῦ μαρκησίου, ἡ φιλία, ἡ ἀγάπη σχεδόν, ἣν ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸν ὁ γηραιὸς οὗτος εὐπατρίδης, λέξεις τινὲς διαφυγοῦσαι αὐτὸν αὐτὴν ἐκείνην τὴν πρωΐαν, ταῦτα πάντα, ὁμοῦ μὲ τὴν γλυκεῖαν πνοὴν τῆς ἐαρινῆς αὔρας, μὲ τὴν εὐωδίαν τῶν δασῶν, μὲ τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἐπλήρουν τὸν Βερνάρδον ταραχῆς ἀνεξηγήτου, χαρᾶς ἀνεκφράστου· διότι πρῶτον ἤδη ἀπεκαλύπτετο αὐτῷ ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀγαπᾶν.

Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν εὑρισκόμενος διαθέσει καὶ μὴ τολμῶν νὰ ἐξετάσῃ τὸ διατί, ἐπανήρχετο ἐσπευσμένως εἰς τὸ μέγαρον ἐπὶ τοῦ καλπάζοντος ἵππου του, διότι ἐπήρχετο ἡ νύξ, ὅτε διαβὰς τὴν γέφυραν τοῦ Κλαίν, ἀνεκάλυψε τὴν μικρὰν συνοδείαν διευθυνομένην πρὸς τὸν πύργον τοῦ Βωμπέρ. Ἐσταμάτησε τότε τὸν ἵππον του, παρετήρησε προσεκτικῶς καὶ εἰς τὸ ἀμυδρὸν λυκόφως διέκρινε τὴν δεσποινίδα Λασεγλιὲρ στηριζομένην ἐπὶ τοῦ βραχίονος νεανίου, ὅστις, ὡς ὑπέθεσεν ἀμέσως, ἦτο ὁ νεαρὸς βαρῶνος. Ὁ Βερνάρδος δὲν ἐγνώριζε τὸν Ῥαοὺλ καὶ ἠγνόει ἐντελῶς, ὅτι ἦτο μεμνηστευμένος μετὰ τῆς Ἑλένης· ἐν τούτοις ἀλγεινόν τι αἴσθημα ἐπίεσεν ἀμέσως τὴν καρδίαν του· παρατηρήσας ἐπίσης ὀλίγον ἀπωτέρω τὸν μαρκήσιον περιπατοῦντα μετὰ τῆς βαρωνίδος, ἐλυπήθη βλέπων ἀνανεωθεῖσαν τὴν μεταξὺ αὐτῶν φιλίαν· καὶ ἀφοῦ ἠκολούθησεν ἐπὶ πολὺ μὲ ὄμμα τεθλιμμένον τὰ δύο ἐκεῖνα ζεύγη, ἐπανῆλθε βραδέως εἰς τὸ μέγαρον, ἐγευμάτισε μόνος· μόνος καθήμενος ἐν τῇ αἰθούσῃ ἤκουσε τὸ ὡρολόγιον σημαῖνον βραδέως τὰς ὥρας καὶ ἐσκέφθη ὅτι ἡ ἑσπέρα ἐκείνη, ἡ πρώτη, ἣν διῆγε μονήρης ἀφότου ἔζη εἰς τὸ μέγαρον, δὲν ἤθελε τελειώσει ποτέ. Τέλος, ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ του ἠγέρθη, περιῆλθεν εἰκοσάκις τὸν κῆπον καὶ δυσθυμῶν ἀπεσύρθη εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐστηριγμένος ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, μέχρις οὗ εἶδε διερχομένας, ὡς δύο σκιὰς ὑπὸ τὰ δένδρα τὸν μαρκήσιον καὶ τὴν θυγατέρα του, ὧν ἡ φωνὴ ἔφθασε μέχρις αὐτοῦ ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός.

Τὴν ἐπαύριον περιέμενεν εἰς τὸ πρόγευμα τὴν Ἑλένην καὶ τὸν πατέρα της, ἀλλ' ὁ Ὕασμος, ὃν ἠρώτησε περὶ αὐτῶν, τῷ εἶπεν, ὅτι ὁ μαρκήσιος εἶχεν ἀναχωρήσει μετὰ τῆς θυγατρός του πρὸ μιᾶς ἤδη ὥρας εἰς Βωμπέρ, εἰδοποιῶν τοὺς ὑπηρέτας του ὅτι δὲν ἤθελεν ἐπιστρέψει μέχρι τῆς ἑσπέρας. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἥτις ἐφάνη αὐτῷ ἀτελεύτητος, παρετήρησε κίνησιν ἀσυνήθη ἐν τῷ μεγάρῳ· διότι οἱ ὑπηρέται ἀνεχώρουν καὶ ἐπανήρχοντο συνεχῶς, ἀπὸ τοῦ μεγάρου εἰς τὸν πύργον καὶ ἀπὸ τοῦ πύργου, εἰς τὸ μέγαρον, ὡς εἰ ἐπρόκειτο περὶ μετακομίσεως. Προαισθανθεὶς τότε μεγάλην τινὰ συμφοράν, ἡτοιμάσθη πρὸς στιγμὴν νὰ ὑπάγῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν πύργον, ἀλλ' αἴσθημα ἀκατανικήτου ἀποστροφῆς καὶ τρόμου ἐκράτησεν αὐτόν. Μήπως ἐνόει ἆρά γε καὶ αὐτός, ὡς εἶχεν ἐννοήσει ἡ Ἑλένη, ὅτι ἐκεῖ εἶχε χαλκευθῆ ὁ κεραυνός, ὃν ἤκουεν ἤδη ὑποκώφως μυκώμενον; Ἐν τούτοις κατίσχυσεν ἐπὶ τέλους τῆς ἀντιπαθείας του ἐκείνης καὶ διευθύνθη πρὸς τὸν πύργον, ἀλλ' εἶχεν ἤδη διανύσει τὸ ἥμισυ τῆς ὁδοῦ, ὅτε διὰ μέσου τοῦ ἀργυροχρόου φυλλώματος τῶν ἰτεῶν διέκρινεν εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τὴν Ἑλένην στηριζομένην ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Ῥαοὺλ· δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ διακρίνῃ ἐπίσης οὔτε τὸ καταβεβλημένον αὐτῆς βάδισμα, οὔτε τὸ κάτωχρον πρόσωπον· ὅθεν ἀγρία ζηλοτυπία ἔδηξε τότε αὐτὸν ὡς ὄφις· διότι ἦτο ψυχὴ στοργικὴ καὶ εὐαίσθητος, ἀλλ' ὁρμητικὴ καὶ παράφορος. Ἐπανῆλθε λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὸ μέγαρον, ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἔλαβε τὰ παρὰ τὸ κάτοπτρον ἀνηρτημένα πιστόλιά του, ἐξήτασεν αὐτά, ἐδοκίμασε τὰ ἐλατήρια μὲ κίνησιν βιαίαν καὶ ἀπότομον, ἀλλὰ πάραυτα αἰσχυνθεὶς διὰ τὴν παραφοράν του, ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ ὁ ἀτρόμητος ἐκεῖνος στρατιώτης ἔκλαυσε· διατί; Οὐδ' αὐτὸς ἐγνώριζεν. Ἔπασχεν, ἀλλ' ἠγνόει τὸ αἴτιον τοῦ ἄλγους του, ὡς ἠγνόει χθὲς τὸ αἴτιον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐδαιμονίας του.

Ἐν τούτοις ἡ ἑσπέρα παρῆλθεν ἧττον θυελλώδης· διότι προσδοκῶν τὴν ἐπάνοδον τοῦ μαρκησίου καὶ τῆς θυγατρός του περιεπλανήθη ἐπὶ πολὺ ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ ἡ ἑσπερινὴ αὔρα ἐδρόσισε τὸ φλεγόμενον μέτωπόν του, ἐνῷ βαθμηδὸν ἡ σκέψις ἔφερεν ὀλίγην γαλήνην ἐν τῇ καρδίᾳ του. Εἶπε τότε καθ' ἑαυτόν, ὅτι οὐδεμία μεταβολὴ ἐγένετο ἐν τῷ βίῳ του καὶ ἐτράπη ἀνεπαισθήτως εἰς ἡσυχωτέρας σκέψεις· ἀλλ' ἐκάθητο ἤδη ἀπό τινων στιγμῶν ἐν τῷ κήπῳ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λιθίνου καθίσματος, ἔνθα πολλάκις ἄλλοτε καθήμενος πλησίον τῆς Ἑλένης, εἶδε τὰ μαραμμένα φύλλα ἀποσπώμενα ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ περιστρεφόμενα ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν των, ὅτε αἴφνης ἤκουσεν

Digitized by Google

ὄπισθεν αὐτοῦ βήματα ἐλαφρὰ ἐπὶ τῆς ἀμμοστρώτου δενδροστοιχίας· ψίθυρος ἐσθῆτος ἠκούσθη πάραυτα παρὰ τὴν ἠνθισμένην λευκακάνθην καὶ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δεσποινίδα Λασεγλιὲρ ὠχράν, μελαγχολικὴν καὶ σοβαρωτέραν τοῦ συνήθους.

ΙΕ'

— Κύριε Βερνάρδε, τῷ εἶπεν αὐτή, μετὰ φωνῆς γλυκείας καὶ ἡσύχου, σᾶς ἐζήτουν.

Καὶ πραγματικῶς, ἡ Ἑλένη ἦλθεν εἰς τὸν κῆπον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἤθελε συναντήσει αὐτόν· διότι γνωρίζουσα, ὅτι δύο μόνον νύκτας ἔμελλεν εἰσέτι νὰ διέλθῃ εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον, ὅστις δὲν ἀνῆκε πλέον εἰς τὸν πατέρα της, ἐννοοῦσα ἐπίσης, ὅτι πᾶσα σχέσις μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ νεανίου ἐκείνου ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ διακοπῇ, ἦλθε πρὸς αὐτόν, οὐχὶ ἐξ ἀδυναμίας, ἀλλ' ὁρμωμένη ὑπὸ εὐγενοῦς ὑπερηφανείας· διότι δὲν ἤθελεν, ἐὰν ἡμέραν τινὰ ὁ Βερνάρδος ἀνεκάλυπτε τὰς πέριξ τῆς περιουσίας του στηθείσας παγίδας, νὰ ὑποθέσῃ κἄν, ὅτι ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ συμμέτοχος αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου, δὲν ἔκρυπτεν ἀφ' ἑαυτῆς, ὅτι πρὶν ἀναχωρήσῃ εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ καθήκοντα ἀπέναντι αὐτοῦ, ὅτι ὤφειλε νὰ εἴπῃ ἓν *χαῖρε* τοὐλάχιστον εἰς τὸν εὐγενῆ ἐκεῖνον νεανίαν, τὸν φιλοξενήσαντα αὐτοὺς μετὰ τοσαύτης λεπτότητος, ὥστε οὐδέποτε ἔδωκεν αὐτῇ νύξιν, νὰ ἐννοήσῃ τὰ δικαιώματά του· ὅτι ἐχρεώστει ἱκανοποίησιν εἰς τὴν γενναίαν ἐκείνην ψυχήν, ἣν πρὸς στιγμὴν ἐξέλαβεν ὡς ταπεινήν. Ἐνόησε τέλος, ὅτι ὤφειλε νὰ ἀναγγείλῃ αὐτῷ μόνῃ της, τὴν προσεγγίζουσαν ἀναχώρησίν των, ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς ταπεινώσεως, ἐὰν οὐχὶ τῆς θλίψεως.

— Κύριε Βερνάρδε, ἐπανέλαβε καθημένη πλησίον του χωρὶς νὰ προσπαθήσῃ νὰ κρύψῃ τὴν συγκίνησίν της, ἐντὸς δύο ἡμερῶν θέλομεν ἀφήσει τὸ μέγαρον καὶ τὰς γαίας ταύτας, αἵτινες δὲν μᾶς ἀνήκουσι πλέον, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα νὰ φύγω, πρὶν σᾶς εἴπω πόσον εἶμαι εὐγνώμων διὰ τὴν πρὸς τὸν γέροντα πατέρα μου ἀγαθότητά σας. Ὢ ναί, ἡ καρδία μου αἰσθάνεται τοῦτο βαθύτατα καὶ θὰ τηρήσω ἐν αὐτῇ τὴν ἀνάμνησίν σας καθ' ὅλον τὸν βίον μου. Ἐφέρθητε πρὸς ἡμᾶς μετὰ τοσαύτης λεπτότητος, ὥστε καὶ χθὲς ἀκόμη ἠγνόουν τὰ ὅσα σᾶς ὀφείλομεν.

— Ἀναχωρεῖτε, δεσποινίς, ἀναχωρεῖτε! ἀνέκραξε μετ' ἀπελπισίας ὁ Βερνάρδος. Ἀλλὰ τί κακὸν ἔπραξα; Μήπως δυσηρέστησα ὑμᾶς ἢ τὸν κύριον πατέρα σας χωρὶς νὰ τὸ θέλω; Δὲν εἶμαι εἰ μὴ στρατιώτης καὶ δὲν γνωρίζω καλῶς τὸν κόσμον· ἀλλὰ νὰ φύγητε! ὤ, ὄχι, δὲν θὰ φύγητε.

— Πρέπει· εἶπεν ἡ Ἑλένη, τὸ ἀπαιτεῖ ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας μας καὶ ἡ ὑπόληψίς σας. Ἀλλ' ἐὰν ὁ πατήρ μου ἀναχωρῶν δὲν φερθῇ πρὸς ὑμᾶς μεθ' ὅσης ἀγάπης ὤφειλεν, ἢ μεθ' ὅσης ἤθελε νὰ δείξῃ, συγχωρήσατε αὐτόν· εἶναι γέρων καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν του ἔχει τις πολλὰς ἀδυναμίας. Μὴ δυσαρεστηθῆτε λοιπὸν κατ' αὐτοῦ· διότι ἡ ἰδική μου πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνη εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε ἐπαρκεῖ καὶ δι' ἐμὲ καὶ δι' ἐκεῖνον.

— Ἀναχωρεῖτε! ἐπανέλαβεν ὁ Βερνάρδος... ἀλλ' ἀφοῦ ἀναχωρεῖτε, δεσποινίς, τί θὰ γείνω ἐγώ; Εἶμαι μόνος ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν ἔχω οὔτε συγγενεῖς, οὔτε οἰκογένειαν, καὶ τοὺς ὀλίγους φίλους, οὓς εὗρον ἐπανερχόμενος, τοὺς ἀπεχωρίσθην βιαίως ἵνα ζήσω μεθ' ὑμῶν. Ἵνα μείνω ἐνταῦθα, πλησίον τοῦ πατρός σας, ἀπηρνήθην τὴν τάξιν μου, τὴν θρησκείαν μου, τοὺς συστρατιώτας μου, ἀπηρνήθην αὐτὴν τὴν σημαίαν μου· καὶ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην οὐδεὶς πλέον ἐκ τῶν συστρατιωτῶν μου ἤθελε θελήσῃ ποτὲ νὰ θλίψῃ τὴν χεῖρά μου. Ἀλλ' ἐὰν ὁ κύριος πατήρ σας ἐσκόπευε ν' ἀναχωρήσῃ, διατί δὲν ἀνεχώρησε τότε, ὅτε ἐπαρουσιάσθην κατὰ πρώτην φοράν; Τότε ἔφθασα πλήρης ὀργῆς καὶ ἔχθρας· ἐζήτουν ἐκδίκησιν καὶ ἤμην ἕτοιμος νὰ τὴν λάβω· διότι ἐμίσουν τὸν πατέρα σας, ἐμίσουν ὅλους ὑμᾶς τοὺς εὐπατρίδας. Διατί λοιπὸν ὁ κύριος μαρκήσιος δὲν ἔφυγε τότε; Διατί μοι εἶπεν «Ἂς ἀναμίξωμεν τὰ δικαιώματά μας καὶ ἂς ἀποτελέσωμεν μίαν καὶ μόνην οἰκογένειαν;» Τώρα δέ, ὅτε ἐλησμόνησα πλέον ἐὰν ζῶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σας, ἤ, ἐὰν ὁ πατήρ σας ζῇ εἰς τὸν οἶκόν μου, τώρα, ὅτε ἔμαθον ν' ἀγαπῶ ὅ,τι ἄλλοτε ἐμίσουν, καὶ νὰ σέβωμαι ὅ,τι ἄλλοτε περιεφρόνουν, ὅτε μοι ἔκλεισαν τοὺς φραγμοὺς τῆς τάξεως, ἐν ᾗ ἐγεννήθην καὶ ἔθεσεν ἐν ἐμοὶ νέαν ὅλως καρδίαν, τώρα ἀναχωροῦσι, τώρα φεύγουσιν ἀπ' ἐμοῦ καὶ μὲ ἐγκαταλείπουσιν ἔρημον καὶ δυστυχῆ! Λοιπόν, δεσποινίς, ἐπανέλαβε μετὰ στιγμῶν τινῶν σιωπήν, ἐγείρων μελαγχολικῶς τὴν φλεγομένην κεφαλήν του, ἣν ἐπὶ πολὺ εἶχε κρατήσει μεταξὺ τῶν χειρῶν του. Λοιπόν, ἦλθον ἐνταῦθα ἵνα φέρω εἰς τὴν ὕπαρξίν σας τὴν ἀταξίαν, τὴν ταραχήν, τὴν δυστυχίαν, ἐγώ, ὅστις ἤθελον χύσει μετ' ἀγαλλιάσεως τὸ αἷμά μου ἵν' ἀπομακρύνω ἀφ' ὑμῶν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην θλῖψιν! Λοιπόν, ἐνῷ ἀμέριμνος καὶ εὐδαίμων ἐθάλλετε ὡς ὡραῖον κρίνον ἐν μέσῳ τῆς πολυτελείας τῶν προγόνων σας, ἐπέπρωτο νὰ ἔλθω ἐκ τῶν ἀνύδρων στεππῶν ὡς ὁρμητικὴ καταιγίς, ἵνα μαράνω καὶ κατασυντρίψω τὴν ὕπαρξίν σας, ἵνα ῥίψω ὑμᾶς εἰς τὴν πτωχείαν, ἐγώ, ὅστις ἤθελον ἐπανέλθει θριαμβευτικῶς εἰς τὴν παγετώδη ἐξορίαν μου, ἵνα ἀφήσω εἰς ὑμᾶς πᾶν ὅ,τι μοι ἀνήκει!

— Ἡ πτωχεία δὲν μὲ φοβίζει, εἶπεν ἡ Ἑλένη, τὴν ἐγνώρισα κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μου.

— Ἐν τούτοις, δεσποινίς, ἀνέκραξεν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ὁ Βερνάρδος, ἐὰν ἐξαφθεὶς ὑπὸ τῆς δυστυχίας, ὡς ἐν πολέμῳ ὑπὸ τοῦ κινδύνου, ἐτόλμων νὰ εἴπω πρὸς ὑμᾶς, ὅ,τι δὲν ἐτόλμησα ποτὲ νὰ σκεφθῶ οὐδὲ κατ' ἐμαυτόν, ἐὰν σᾶς ἔλεγον ὅ,τι μοι εἶπεν ἄλλοτε ὁ κύριος πατήρ σας, «Ἂς ἀναμίξωμεν τὰ δικαιώματά μας καὶ ἂς ἀποτελέσωμεν μίαν καὶ μόνην οἰκογένειαν!» Ἐὰν ἐνθαρρυν-

Digitized by Google

θεὶς ὑπὸ τῆς ἀγαθότητός σας καὶ ὑπὸ τῆς ἀγάπης τῆς πατρικῆς σχεδόν, ἣν μοι ἔδειξεν ἐσχάτως ὁ κύριος μαρκήσιος, ἐλησμόνουν ἐμαυτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ τείνω πρὸς ὑμᾶς δειλῶς τὴν χεῖρά μου. Ὦ! βεβαίως ἠθέλετε ἀπωθήσει τὴν χεῖρα στρατιώτου ἀπεσκληρυμμένην ὑπὸ τῶν ἐργασιῶν τῆς αἰχμαλωσίας, ἠθέλετε ἀγανακτήσει καὶ δικαίως· διότι ἔρως ταπεινοῦ ἀνθρώπου ἐτόλμησε νὰ ὑψωθῇ μέχρις ὑμῶν, καὶ ἴσως ἠθέλετε ὀργισθῆ ἐναντίον μου. Ἀλλ' ἐὰν ἠδύνασθε νὰ λησμονήσητε, ὡς ἤθελον λησμονήσει ἐγὼ πλησίον ὑμῶν. ὅτι εἶχόν ποτε ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν προγόνων σας, ἐὰν ἠδύνασθε νὰ πιστεύσητε, ὡς ἤθελον πιστεύσει ἐγώ, ὅτι εἰς ὑμᾶς ἀνήκει ὁ πλοῦτος καὶ εἰς ἐμὲ ἡ πτωχεία καὶ ἐὰν τότε σᾶς ἔλεγον ἱκετευτικῶς,—Ἀφήσατέ με νὰ ζῶ εἰς μίαν γωνίαν, ὅθεν νὰ δύναμαι μόνον νὰ σᾶς βλέπω καὶ νὰ σᾶς θαυμάζω μακρόθεν· δὲν θὰ ἦμαι οὔτε ὀχληρὸς οὔτε ἀπαιτητικός, δὲν θὰ μὲ ἀπαντήσητε εἰς τὸν δρόμον σας, εἰ μὴ ὅταν σεῖς, ἡ ἰδία, μὲ καλέσητε καὶ διὰ μιᾶς μόνης λέξεως, δι' ἑνὸς νεύματος, ἐάν με διατάξητε νὰ ἐξαφανισθῶ, θέλω προθύμως ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τῆς γῆς! Ὦ! ἴσως τότε δὲν ἠθέλετε με ἀπωθήσει, ἴσως ἠθέλετε λάβει οἶκτον πρὸς τὴν δυστυχίαν μου καὶ τὸν οἶκτον ἐκεῖνον θέλω τὸν εὐλογήσει, θέλω αἰσθανθῆ δι' αὐτὸν περισσοτέραν ὑπερηφάνειαν, παρ' ἐὰν κατεῖχον εἰς τὴν ἐξουσίαν μου στέμμα ἡγεμόνος.

— Κύριε Βερνάρδε, εἶπεν ἡ Ἑλένη ἐγειρομένη μετ' ἀξιοπρεπείας, δὲν γνωρίζω καρδίαν εὐγενεστέραν τῆς ἰδικῆς σας, δὲν γνωρίζω χεῖρα, ἣν δὲν ἠθέλετε τιμήσει θλίβων αὐτήν· ἰδοὺ ἡ ἰδική μου, δέχθητε τὸν ἀποχαιρετισμὸν φίλης, ἥτις θὰ σᾶς ἐνθυμῆται εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς προσευχάς.

— Ἆ! ἀνεφώνησεν ὁ Βερνάρδος, διὰ πρώτην, δι' ἐσχάτην, οἴμοι! φοράν, τολμῶν νὰ φέρῃ τὰ χείλη του ἐπὶ τῆς λευκῆς χειρὸς τῆς Ἑλένης· φεύγει μεθ' ὑμῶν καὶ ἡ ζωή μου· ἀλλὰ εὐγενὴς κόρη, πῶς θέλετε ζήσει ὑμεῖς καὶ ὁ κύριος πατήρ σας;

— Ἡ τύχη μας εἶναι ἐξησφαλισμένη, εἶπεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, ἥτις θέλουσα ν' ἀποφύγῃ τὸν οἶκτον τοῦ Βερνάρδου, κατέφερε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, θανάσιμον τραῦμα ἐπὶ τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου. Ὁ κύριος Βωμπὲρ εἶναι καὶ αὐτὸς ἐπίσης εὐγενὴς καρδία· θέλει διαμοιρασθῆ μετ' ἐμοῦ τὴν μικρὰν περιουσίαν του μὲ ὅσην εὐχαρίστησιν ἤθελον ἔχει ἐγὼ διαμοιραζομένη μετ' αὐτοῦ τὸν πλοῦτόν μου.

— Ἀγαπᾶσθε; ἠρώτησεν ὁ Βερνάρδος.

— Νομίζω, ὅτι σᾶς εἶπον, ὑπέλαβε μετὰ δισταγμοῦ ἡ Ἑλένη, ὅτι ἀνετράφημεν ὁμοῦ ἐν τῇ ἐξορίᾳ.

— Ἀγαπᾶσθε; ἐπανέλαβεν ὁ Βερνάρδος.

— Ἡ μήτηρ τού μοι ἐχρησίμευσεν ὡς μήτηρ καὶ οἱ γονεῖς μας ἠρραβώνισαν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς κοιτίδος.

—Ἀγαπᾶσθε; ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ Βερνάρδος.

—Ἔδωκα τὸν λόγον μου, ἀπήντησεν ἡ Ἑλένη.

— Χαῖρε λοιπόν! εἶπε θλιβερῶς ὁ Βερνάρδος, χαῖρε διὰ παντὸς ὡραῖόν μου ὄνειρον! ἐψιθύρισε πνίγων τὸν στεναγμόν του καὶ παρακολουθῶν μὲ ὄμμα δακρυσμένον τὴν Ἑλένην, ἥτις ἀπεμακρύνετο σκεπτικὴ καὶ συγκεκινημένη.

[Ἕπεται τὸ τέλος]. ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἑκούσιαι παραμορφώσεις

ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ.

Β'. Τὸ πρόσωπον.

Τὸ πρόσωπον, ὑπὸ τῶν ἐνδυμάτων ἀκάλυπτον, εἶνε μέρος τοῦ σώματος ὅπερ πεπολιτισμένοι τε καὶ ἄγριοι λαοὶ ἰδίᾳ προθύμως κοσμοῦσι καὶ ὡραΐζουσι.

Καὶ δὴ παρὰ ταῖς ὀλίγον πεπολιτισμέναις φυλαῖς διατρυπᾶται τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ προσώπου προέχον μέρος, ἡ ῥὶς ὡς ἐκτάκτως πρὸς στολισμὸν ἁρμοδία. Παρὰ πλείστοις λαοῖς τῆς Ἀφρικῆς, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς ἔθος ὑπάρχει νὰ διατρυπῶσι τὸ διάφραγμα τῆς ῥινός, ὅπως φέρωσι στίλβοντα κοσμήματα. Αἱ γυναῖκες ἐν Αἰγύπτῳ, Βαγδάτῃ, Περσίᾳ καὶ Ἰνδίᾳ, φέρουσι μεγάλους δακτυλίους ἐν ταῖς μᾶλλον εὐρείαις τῆς ῥινὸς ὀπαῖς. Οἱ δακτύλιοι οὗτοι παρὰ ταῖς Ἄραψιν εἰσὶ ἐκ χρυσοῦ, παχεῖς ὡς καυλὸς πτεροῦ καὶ ἐσωτερικῶς κοῖλοι· κατὰ ἐπισήμους περιπτώσεις ὁ δακτύλιος οὗτος καλύπτεται ὑπὸ βαρέων πολυτίμων λίθων. Συχνότατα ὡς κόσμημα εἰσὶν ἐν χρήσει δύο χρυσᾶ κομβία ἐν τοῖς ῥώθωσι.

Ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰ κοσμήματα τῆς ῥινὸς διακρίνονται πρὸ πάντων οἱ Ἐσκιμῶοι. Αἱ γυναῖκες φέρουσι τόσον βαρέα ὄστρεα καὶ ὀστᾶ ἀπὸ τοῦ διαφράγματος τῆς ῥινός, ὥστε τοῦτο, προχωρούσης τῆς ἡλικίας καταβαίνει μέχρι τῆς σχισμῆς τοῦ στόματος. Ἐξ ἄλλου ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ἀριστοκρατία τοῦ Μεξικοῦ διὰ τοῦ κοσμήματος τῆς ῥινὸς προσπαθεῖ νὰ δείξῃ τὴν εὐγένειαν αὐτῆς.

Μετὰ τὴν ῥῖνα, ἐπ' ἴσης πρὸς κοσμήματα χρήσιμον ἐστὶ τὸ κάτω χεῖλος. Καὶ οἱ μὲν Ἰνδοὶ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς διὰ πεπυρωμένου σιδήρου ἐπιφέρουσι ῥαγάδα ἐν τῷ κάτω χείλει, ἥτις προχωρεῖ εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ στόματος, μέχρι τῶν οὔλων, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Βρασιλίας ποιοῦσι τρεῖς ὀπὰς κατὰ τὸ κάτω χεῖλος παρὰ ταῖς νεάνισι καὶ παισί, ὅπως εἰσαγάγωσι εἰς αὐτὰς στίλβοντας λίθους. Αἱ γυναῖκες τοῦ Μουρὰς κατὰ τὸν Ἀμαζώνιον ποταμὸν ἐμπηγνύουσιν ἐν ὀπαῖς τοῦ κάτω χείλους ὀδόντας χοίρου (!), οἱ δὲ Ἐσκιμῶοι ὀδόντας ἢ ὀστᾶ καρχαρίου. Ἐν τῇ Παραγουάῃ τὸ κάτω χεῖλος κατατέμνεται ἤδη κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἡ δὲ τομὴ καθίσταται βαθμηδὸν δύο δακτύλους εὐρεῖα. Ἔτι ἰδιορρυθμότεροι εἰσὶν οἱ κάτοικοι τῆς παραλίας τοῦ πρίγκιπος Γουλιέλμου· οὗτοι ἐκτείνουσιν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ῥαγάδα τοῦ κάτω χείλους, ὥστε εἰς αὐτὴν δύνανται νὰ εἰσαχθῶσι μεγάλα τεμάχια ξύλου, θεωροῦσι δὲ ἐκείνην τῶν γυναικῶν ὡραιοτέραν, ἥτις δύναται

Digitized by Google

νὰ φέρῃ ἐν τῇ ῥαγάδι ταύτῃ μεῖζον τεμάχιον ξύλου. Πολὺ παράδοξον εἶνε τὸ ἔθος τῶν κατοίκων τῆς χώρας τῶνΔαρίων, ὅπου ἰνδική τις φυλὴ φέρει μικρὸν μεταλλικὸν ἔλασμα πρὸ τοῦ στόματος, ὅπερ ἑδραιοῦται ἐπὶ τοῦ διαφράγματος τῆς ῥινός. Κατὰ τὸν Λιβιγκστόνα οἱ Μαγάνια τῆς Ἀφρικῆς φέρουσι μεγάλον δακτύλιον ὀνόματι *πελέλε* ἐν μεγάλῃ ὀπῇ τοῦ ἄνω χείλους. Παρὰ τοῖς κορασίοις, κατὰ τὴν πρώτην ἤδη ἡλικίαν, τέμνουσι ἐγκαρσίως ὑπὸ τὸ διάφραγμα τῆς ῥινὸς τὸ ἄνω χεῖλος καὶ τηροῦσι τὸ τραῦμα ἠνεῳγμένον μέσον μικροῦ ἐμβόλου. Ἡ μείζων αὐτοῦ βαθμιαία μεγέθυνσις κατορθοῦται διὰ τῆς χρήσεως βαθμηδὸν μειζόνων ἐμβόλων,μέχρις οὗ τέλος δακτύλιος διαμέτρου τριῶν δακτύλων εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ὀπήν. Ἡ *πελέλε* αὕτη φέρεται ὑπὸ πασῶν τῶν τὰ ὄρη οἰκουσῶν νεανίδων. Καὶ αἱ μὲν πλούσιαι ἔχουσι δακτυλίους ἐλεφαντίνους, κασσιτερίνους, ἐξ ἐρυθροῦ πηλοῦ κατασκευασμένους,αἱ δὲ πτωχαὶ ἐκ ξύλου, καὶ δὴ συνήθως ἐκ βαμβού;. Ἡ κασσιτέρινος *πελέλε* ἔχει σχῆμα μικροῦ πινακίου. Εἰς ἐπισήμους περιστάσεις εἶνε ἀπαραίτητον κόσμημα ἡ *πελέλε* αὕτη. Ὅπως σχηματίσῃ τις ὀρθὴν εἰκόνα τοῦ ὡραΐζοντος ἀποτελέσματος τῆς *πελέλε* ταύτης ἂς λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἐν τῷ ἐπουλωθέντι τραύματι εὑρισκόμενος δακτύλιος λαμβάνει ὁριζόντιον θέσιν, ὅτι τὸ χεῖλος απομακρύνεται ὅλως διόλου ἀπὸ τῶν οὔλων, ἐν ᾧ οἱ τομεῖς ἕνεκα τῆς πιέσεως τοῦ δακτυλίου διευθύνονται πρὸς τὰ ὀπίσω ὅτε κατὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν τὸ ἄνω χεῖλος κατασταθῇ ἄτονον πρέπει εἴτε ὁ δακτύλιος νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ μείζονος, ἢ τὸ χεῖλος κατέρχεται μέχρι τῆς σιαγῶνος. Ἐνιαχοῦ ἐμπήγνυνται δακτύλοι καὶ κατὰ τὸ ἄνω καὶ κατὰ τὸ κάτω χεῖλος, ἐνιαχοῦ μάλιστα εἶνε τοῦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς ἀνδράσι. Ὁ παντοδύναμος συρμὸς ἔχει καὶ ἐκεῖ φοβερὰν ἰσχύν. Πράγματι ὁ Λιβιγκστὼν διηγεῖται ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἰθαγενῶν τῶν ἐν λόγῳ χωρῶν εἰσὶ πεπεισμένοι περὶ τοῦ αἰσχροῦ τοῦ πράγματος, ἀναγκάζονται ὅμως ὑπὸ τοῦ συρμοῦ νὰ μὴ τὸ καταργήσωσι.

Φυλή τις ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ μὴ ἀρκουμένη εἰς τὴν διατρύπησιν τῆς ῥινὸς καὶ τῶν χειλέων, καὶ τὴν παρ' αὐτῇ ἐπικρατοῦσαν κατάχρωσιν τοῦ μετώπου διὰ ἐρυθρῶν καὶ μελάνων χρωμάτων, προέβη μέχρι τινὸς ὅλως θηριώδους· τῆς διατρυπήσεως ἀμφοτέρων τῶν παρειῶν διὰ μικρῶν ὀπῶν, εἰς ἃς εἰσάγονται μικροὶ κάλαμοι, λεπτὰ βέλη, καὶ ἄκανθαι. Ἡ διατρύπησις αὕτη γίγνεται κατὰ τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, ὅπως μὴ αἱ ὀπαὶ αὗται κλείσωσι εἰσὶν ἐν χρήσει μικρὰ βέλη, ἅτινα καθ' ἑκάστην πρωΐαν κινοῦνται καλῶς ἐν αὐταῖς.

Ἡ διατρύπησις τῶν ὤτων εἶνε βαρβαρότης κοινὴ καὶ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς καθιστῶσα τούτους παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς ἀγρίους ἀφ' ὧν μόνον κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς βαρβαρότητος διαφέρουσι. Ἐν ᾧ αἱ Εὐρωπαῖαι (ἐνίοτε δυστυχῶς καὶ Εὐρωπαῖοι) μόνον μικρὰς ἔχουσιν εἰς τὰ ὦτα ὀπάς, ὅπως εἰσάγωσιν εἰς αὐτὰ μέταλλα, πολυτίμους λίθους καὶ ἄλλα κοσμήματα, οἱ κάτοικοι τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας εὐρύνουσι ἐπὶ τοσοῦτον τὰς ὀπὰς ταύτας, ὥστε οἱ λοβοὶ ἀφικνοῦνται μέχρι τῶν ὤμων. Πρὸς τί δὲ αἱ μεγάλαι αὗται ὀπαί; αἱ ὀπαὶ αὗται χρησιμεύουσιν ὅπως ἐν αὐταῖς τίθενται ἄνθη, δακτύλιοι, χάρτης, ἡμικαπνισμένα σιγάρα, μάχαιραι, βέλη, μετάλλινα πινάκια κτλ. Ἡ ὀπὴ παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς Σουμάτρα καὶ τῆς Βόρνεω γίγνεται τόσον μεγάλη, ὥστε δι' αὐτῆς δύναταί τις νὰ εἰσαγάγῃ πυγμήν· ἀπόδειξις πόσον δύναται νὰ μεταβληθῇ μέλος τι τοῦ σώματος χωρὶς νὰ πάθῃ τι ἔκτακτον· ἐξ ἄλλου εἶνε βέβαιον, ὡς γνωρίζομεν ἐκ πείρας, ὅτι τὰ βαρέα ἐνώτια φέρουσι πολλάκις φλεγμονάς, ἐμπυήσεις καὶ διαφόρους παραμορφώσεις.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀδόντες ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, παρὰ τοῖς ἧττον ἀνεπτυγμένοις λαοῖς. Πλεῖσται φυλαὶ τῶν Ἰνδιῶν, οἱ Σιαμέζοι καὶ οἱ Φαλάται τῆς Ἀφρικῆς,δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσι τὸ λευκὸν χρῶμα τῶν ὀδόντων. Δὲν ἐννοοῦσι νὰ ἔχωσιν ὀδόντας οἵους τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ διὰ τοῦτο ἄρχονται ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου τῆς ἡλικίας ἔτους νὰ βάφωσιν αὐτοὺς μέλανας. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμβοΐνας ὅπως καταστήσωσιν αὐτοὺς ὡραιοτέρους ἐπενόησαν νὰ ποιῶσιν αὐτοὺς ὀξεῖς. Οἱ ὀξεῖς ὀδόντες παράγουσι ἰδίαν ἐντύπωσιν παρὰ ταῖς τὴν πελέλε φερούσαις Ἀφρικαναῖς.

Οἱ ὀδόντες παρὰ τοῖς λαοῖς χρησιμεύουσι καὶ εἰς ἄλλο τι. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων Σάνδβιχ πενθοῦντες τὸν θάνατον συγγενοῦς τινος ἀποσπῶσιν δύο ὀδόντας, καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ζηλανδίᾳ πάντες οἱ εἰς τὴν ἐφηβικὴν μεταβαίνοντες ἡλικίαν ἀποσπῶσιν, μεγάλης γιγνομένης ἑορτῆς, ἕνα ὀδόντα. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορδοφὰν τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς ὑπάρχει ἔθος κατὰ τὸ 10—12 ἔτος τῆς ἡλικίας νὰ ἀποσπῶσι τοὺς τρεῖς κάτω τομεῖς.

Ὅτι ἡ μορφὴ τῶν ὀδόντων δὲν ἦτο ἀρεστὴ,ἔτι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, βεβαιοῖ ἡμᾶς ὁ σοφὸς Βλούμενβαχ, ὅστις παρετήρησεν εἰς τὰς αἰγυπτίους μουμίας ὅτι οἱ ὀδόντες εἰσὶ κωνικῶς ὀξεῖς.Καὶ νῦν οἱ μαῦροι τῆς κάτω Γουϊνέας καθιστῶσιν τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ὀξεῖς, ἄλλοι τριγωνικούς.

Τὰς μεταβολάς, ἅς τινας πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες ἐπιφέρουσιν εἰς τὴν κόμην των, ἐνδιαφέρουσι πρὸ πάντων τὸν ἱστορικόν, ἢ τὸν ἰατρόν, μολονότι ἡ ἀπόσπασις τῶν τριχῶν τῶν ὀφρύων καὶ βλεφάρων παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν ἐν Σιάμ, οἵτινες θέλουσι νὰ φαίνωνται ταπεινότεροι, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παραμόρφωσις τοῦ σώματος.

Ἐντελὴς τεχνικὴ καταστροφὴ τῆς κόμης καὶ τοῦ πώγωνος εἶνε συνήθης παρά τισι ἀσιατικαῖς φυλαῖς παρὰ ἀνδράσι· ὡς γνωστὸν οἱ Ἑβραῖοι, Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι κατέστρεφον τὴν κόμην

Digitized by Google

των, ὅτ' ἐπένθουν. Ὁ γνωστὸς Σπὶξ παρῆν κατὰ μεγάλην ἑορτὴν τῶν Τεκοῦνας, καθ' ἣν ἀπεσπάσθησαν εἰς νήπια μόλις δύο μηνῶν καθ' ὁλοκληρίαν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς.

Ἐν Μονάχῳ. Λ. ΜΙΚΕΝΝΑΣ.

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ

Ἀκαταπόνητος ἐνέργεια ὁμολογεῖται κύριον τοῦ βορείου Ἀμερικανικοῦ χαρακτηριστικόν· ἀκαταπόνητον δὲ ἐνέργειαν δέον νὰ συμπεριφέρῃ καὶ ὁ ἀποδημῶν εἰς τὸν νέον κόσμον Εὐρωπαῖος, διότι ἄλλως δὲν διαγωνίζεται αἰσίως τοῖς ἀντιτέχνοις του. Ὁ Ἀμερικανὸς ἔχει πάντοτε σπουδήν· σπουδάζει δὲ καὶ φθάνων εἰς τὸν πλοῦτον, τὸν πολικὸν τοῦτον τῆς ὑπάρξεώς του ἀστέρα. Ἅπασαι αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι του προέρχονται ἐκ τῆς φιλοχρηματίας· ἀγαπᾷ τὰ ἀργύρια οὐχὶ ἐκ φυσικῆς ὁρμῆς, ἀλλ' ἐξ ἀνατροφῆς· οὐχὶ ἵνα τὰ κρύψῃ κατὰ γῆς, ὡς οἱ φιλάργυροι, ἀλλ' ἵνα συναισθάνηται τὴν ὑπεροχὴν τοῦ εὐποροῦντος. Τὰ ἀγαπᾷ, διότι τὰ μὲν ἀργύρια εἶναι ἡ καθοσίωσις τῆς ἐργασίας, ἡ δὲ ἐργασία δευτέρα φύσις τοῦ Ἀμερικανοῦ. Πεντεκαιδεκαετεῖς οἱ παῖδες ἀπολύονται τῆς σχολῆς. «Ὁ πατήρ σου εὗρε τὴν τύχην του, ζήτησον καὶ σὺ τὴν σήν. Ἔμαθες ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικήν· ἐργάζου λοιπόν. Πόσον τόκον ἀποφέρουσιν 100 δολλάρια πρὸς 20 τοῖς 100;» — «Εἴκοσιν». — «Ἄπελθε τώρα· ἔμαθες ὅσων ἔχρῃζες». Οὕτω δὲ ἀπέρχονται εἰς ζήτησιν τοῦ χρυσομάλλου δέρατος. Ἐν Ἀμερικῇ ὁ βίος εἶναι στάδιον, ἐν ᾧ ὁ πολίτης τρέχει ἢ καλπάζει ἀτελευτήτως, κερδαίνων, πλουτῶν, πτωχεύων. Τὰ χρήματα ῥαδίως κερδαίνει καὶ ῥαδίως σπαταλᾷ. Ἀμερικανός, σπαταλήσας καὶ αὖθις κερδήσας τρία ἢ τέσσαρα ἑκατομμύρια, δὲν εἶναί τι σπάνιον. Ἐπιτήδειος ὢν νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ταπεινοτάτας τῶν ἀξιώσεων, ὅπως τύχῃ τοῦ σκοποῦ, ἀποτίθεται πᾶσαν ψευδῆ αἰδῶ καὶ ἀδιστάκτως ἐπιλαμβάνεται τῶν βαναυσοτάτων ἐργασιῶν, ὅταν ἦναι ἐπικερδεῖς. Γινώσκει, ὅτι δὲν ἀποβάλλει τὴν ὑπόληψίν του· διότι ἐν Ἀμερικῇ, εἴπερ ἀλλοθί που, εἶναι ἔγκυρον τὸ «ἔργον οὐδὲν ὄνειδος». Ὁ γάλλος περιηγητὴς Φερβροὺζ εὗρεν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Κολοράδου Σπρίγκ τρεῖς νεανίας, πήξαντας αὐτόθι καλύβην καὶ βόσκοντας πολυάριθμα ποίμνια. Ὁ πρῶτος τῶν ποιμένων ἦτο ἄλλοτε βιβλιοπώλης, ὁ ἕτερος ἀδαμαντοπώλης, ὁ τρίτος ὑπάλληλος τῆς κυβερνήσεως.— «Κατείχετε ἔντιμον θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὶν γίνητε ποιμένες;» ἠρώτησεν ὁ ξένος. —«Οὐχί, ἀπεκρίναντο ἐκεῖνοι· ἡ νῦν θέσις εἶναι ἐπικερδεστέρα». Ὁ Ἀμερικανὸς οὔτε προλήψεις ἔχει, οὔτε δισταγμούς· ἐλέγχους τοῦ συνειδότος δὲν φοβεῖται. Κερδαίνει χρήματα τρόπῳ τιμίῳ, ἐὰν ἦναι δυνατόν· ἐὰν δὲ μή, κερδαίνει ὁπωσδήποτε.

Τὸ μονοπώλιον, ἡ ἀρχὴ πάσης αὐθαιρεσίας, ἡ δεινὴ κατὰ τῆς ἐλευθερίας ὕβρις, δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀμερικῇ. Οὔτε ἡ πολιτεία, οὔτε ἡ κοινωνία σὲ ἀναγκάζει νὰ καταναλίσκῃς τὰ προϊόντα της, νὰ λαμβάνῃς τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμάς της, ἢ νὰ ὁμολογῇς τὸ θρησκευτικὸν αὐτῆς σύμβολον. Οὐδεὶς ἔχει δικαίωμα νὰ ἀρύηται ἰδίαν ὠφέλειαν ἐκ τῆς καθολικῆς ζημίας. Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀπόλυτος. Οἱ πρῶτοι ἄποικοι, φεύγοντες τοὺς διωγμοὺς ἐν τῇ πατρίδι, ἐσπούδασαν νὰ διασώσωσι τὴν ἀρχὴν τῶν καθόλου προσωπικῶν δικαιωμάτων. Ἐν Εὐρώπῃ οἱ γείτονες καὶ στέργουσι καὶ ἀπαιτοῦσι τὴν παράδοσιν προσώπων· ὁ Ἀμερικανὸς διστάζει πολὺ πρὶν ἀθετήσῃ τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν. Ἐάν τις κατηγορηθῇ, οὔτε προφυλακίζεται, οὔτε ὀφείλει νὰ δώσῃ λόγους καὶ εὐθύνας τοῦ πρόσθεν βίου του. Θεμέλιον καὶ βάσις τῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι «ἐλευθερία ὑπὲρ πάντων, ἕκαστος δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ». Ὁ Ἀμερικανὸς προστατεύει αὐτὸς ἑαυτόν· δὲν προσφεύγει ἑκάστοτε εἰς τὴν πρόνοιαν, ἥτις φορεῖ στολὴν καὶ ξίφος, καλεῖται δὲ χωροφύλαξ. Ἕκαστος συντάσσει ἴδιον κώδικα, ὃν καὶ ἐφαρμόζει. Ἐρωτώμενος, τίς ἔδωκεν αὐτῷ δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ οὕτως; ἀποκρίνεται «Ἐγώ» καὶ τοῦτο ἀρκεῖ. Ἡ κυβέρνησις δὲν φροντίζει πλέον περὶ τῶν ἀτόμων, ὡς ταῦτα φροντίζουσι περὶ ἐκείνης. Ὁ πρόεδρος ἀναγνωρίζεται ἀνίκανος· ὁ ὑπουργός, ὁ τὰ ἴδια συμφέροντα προτιμῶν τῶν δημοσίων, πλουτίζεται ταχέως· ἔνιαι τῶν ἐφημερίδων διαμαρτύρονται, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις δὲν ἐπεμβαίνει, ὁ δὲ πολίτης ἀδιαφορεῖ. Ὅταν ἡ κατάχρησις ὑπερβῇ τὸ μέτρον, ἐπεμβαίνει τὸ ποινικὸν δικαστήριον, οὐχὶ ἡ βία. Διὰ τοιούτου συστήματος ἄριστα ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα τῆς ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως, δι' ἧς πάντα καὶ γεννῶνται καὶ ἀκμάζουσιν· μόνη αὕτη προστατεύει τεχνίτας καὶ λογίους, ἀνταμείβει ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις καὶ διατάσσει ἐργασίας κοινωφελεῖς. Αἱ μέγισται τῶν ἐπιχειρήσεων κεῖνται ἐν ταῖς χερσὶν ἰδιωτῶν. Ὁ πολίτης εἶναι πᾶν, ἡ πολιτεία οὐδέν. Ἡ αὐτὴ ἀδιαφορία ἐπικρατεῖ παρὰ ταῖς κυβερνήσεσι τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν καὶ τῇ κεντρικῇ ἐν Οὐασιγκτῶνι. Πᾶσα πολιτεία κυβερνᾷ μὲν ἑαυτήν, κυβερνᾶται δὲ ὑπὸ πασῶν τῶν ἄλλων. Τῶν κατὰ τόπους συμφερόντων ἐπιμελεῖται ἡ ἐπιχώριος ἀρχή, τῶν δὲ καθόλου ἡ γενική. Ἀλλ' ἡ γενικὴ ἀρχὴ καθίσταται ἀνεπαίσθητος, πᾶσα δὲ πολιτεία ψηφίζει ἢ καταργεῖ νόμους κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ. Ἡ μὲν κηρύσσει τὴν γυναῖκα ἀπελεύθερον, ἡ δὲ χορηγεῖ τῷ εἰς θάνατον καταδικασθέντι δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ αὐτὸς τὸ εἶδος τοῦ θανάτου· ἄλλη ἐπιτρέπει τὸ διαζύγιον, ἄλλη δὲ πάλιν ἀνέχεται τὴν πολυγαμίαν. Ὁ Ἀμερικανὸς ὀλίγον πολιτεύεται. Διασχίζεται μὲν ὁ λαὸς ὑπὸ ἐκλογικῶν συλλόγων, νοθεύουσι δὲ ψηφοφορίας καὶ οἱ πολιτικοί· ἀλλ' ὁ πολίτης τοσοῦτον τιμᾷ τὰ τετελειωμένα γεγονότα, ὥστε σπανίως μὲν συμβαίνουσι ταραχαί, οὐδέποτε δὲ στάσεις. Ἐὰν ἐπέλθῃ ἀγών,

Digitized by Google

ῥέει αἷμα πολύ, διότι ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἐνασμενίζει εἰς τὰ ἄκρα· ἀλλ' ὁ ἀγὼν εἶναι βραχύς. Τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἐκλογῶν ἀνταλλάσσονται ἴσως σφαῖραι πιστολίων, τῇ δὲ ἐπαύριον οἱ ἀντίπαλοι σφίγγουσιν ἀλλήλων τὰς δεξιάς, διότι δὲν ἀπέχει ἡ ὥρα, καθ' ἣν ὁ ἡττημένος θὰ ἐκδικηθῇ. Ἡ δημοκρατικὴ ἰσότης δὲν ἀφίνει τὸν αὐτὸν ἄνδρα νὰ μείνῃ χρόνον μακρὸν ἐν τῇ νομίμῳ ἐξουσίᾳ. Ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι μονοπώλιον ὀλίγων, ἀλλ' ἀνήκει εἰς ἅπαντας. Ἡ Ἀμερικὴ ὀλίγον πολιτεύεται, ἔτι δ' ὀλιγώτερον συζητεῖ, φιλοσοφεῖ, καὶ περιθάλπει τὴν ποίησιν. Ἔχει ἑκατομμυριούχους, εὑρετάς, οὐχὶ καλλιτέχνας. Ἀρίστη τοῦ Ἀμερικανοῦ ὄψις εἶναι ἡ πρακτική. Μεθ' ὑπερηφανείας ἐπιδείκνυται τὰς ἀείποτε πολλαπλασιαζομένας μηχανάς, τὰ ἐργοστάσια, τὰς ὁπλοθήκας, τὰς ἐφευρέσεις, τὰς ἀνακαλύψεις του. Πάσας τὰς διανοητικὰς δυνάμεις αὐτοῦ δαπανᾷ εἰς αὔξησιν τῆς ὑλικῆς δυνάμεως καὶ τῆς εὐημερίας. Ταχὺς ὢν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει, δὲν πτοεῖται ὑπὸ κωλυμάτων, οὐδὲ στρέφει τὸ βλέμμα εἰς τὰ ὀπίσω, ἀλλ' ἀνενδότως τελειοῖ τὸ ἐναρχθέν. Δικαίως σεμνύνεται ἐπὶ τῇ πατρίδι, καὶ δικαίως ὑπολαμβάνει μεγαλοπόλεις τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τὴν Νέαν Ὑόρκην, τὴν Φιλαδέλφειαν, τὸ Σικάγον, τὴν Βοστώνην. Ἐπιεικῶς καυχᾶται, ὅτι ἐπωφελήθη προσηκόντως τὴν ἑκατονταετηρίδα καὶ ἔκτισε πόλεις τοσαύτας, ὅσας οἰκίας ἡμεῖς ἐν Εὐρώπῃ. Πέποιθεν εἰς τὸ μέλλον καὶ ἐλπίζει, ὅτι θὰ φανῇ ὅμοιον τῷ παρελθόντι. Συνδιαλλασσόμενος πρὸς λαούς, κωλυομένους ὑπὸ ἰδίων περιοριστικῶν νόμων, ἐκθειάζει τοὺς ἑαυτοῦ θεσμοὺς ὡς ἀσφαλῆ ἐγγύησιν αἰωνίου ἐπιδόσεως καὶ εὐημερίας. Καὶ ἀληθῶς ὀφείλει τὸ μεγαλεῖόν του εἰς τοὺς θεσμοὺς τούτους μᾶλλον ἢ εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὴν διάνοιαν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν συμπολιτῶν του. Ἐν Ἀμερικῇ ὁπόσα πράγματα μεγάλα! Ὁπόσον δὲ ὀλίγοι ἄνδρες μεγάλοι!

[Vossische Zeitung].

Η ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΣ ΣΗΡΑΓΞ ΤΗΣ ΜΑΓΧΗΣ

Γνωστὸν ὅτι ἡ κατασκευὴ ὑποβρυχίου σιδηροδρόμου μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐντόνως ἀπεκρούσθη ὑπό τινων ἐξόχων στρατιωτικῶν Ἄγγλων, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ σὶρ Garnet Wolseley.

Οἱ *Καιροὶ* δημοσιεύουσι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ὁ γράψας βεβαιοῖ, ὅτι ὁ Ναπολέων Γ'. καὶ ὁ Θιέρσος ἐθεώρουν τὴν ἵδρυσιν τοιούτου κατασκευάσματος ὡς ἐπικίνδυνον τῇ Γαλλίᾳ μᾶλλον ἢ τῇ Ἀγγλίᾳ.

Τὸ ζήτημα τοῦτο, φαίνεται, συνεζητήθη ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις ἐν τῷ Κεραμεικῷ ἑσπέραν τινὰ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1869—70. Ἡ αὐτοκράτειρα Εὐγενία εἶχεν ἄρτι ἐπανακάμψει ἐκ τῶν ἐγκαινίων τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ὅπου παρευρέθη, καὶ ὡμίλει μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως. Ἡ συνδιάλεξις ἐτράπη ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ τοῦ ν' ἀποκατασταθῇ ἡμέραν τινὰ συγκοινωνία μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διὰ μιᾶς ἢ πλειόνων ὑποβρυχίων σηράγγων.

Ὁ στρατάρχης Vaillant παρετήρησεν, ὅτι ὑποβρύχιος σήραγξ θὰ καθίστα τὴν Ἀγγλίαν δύναμιν ἠπειρωτικήν, καὶ ὅτι τοῦτο θὰ ἐπέφερε μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πολιτικήν. —«Ἐσκέφθην τοῦτο, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ· οἱ Ἄγγλοι θὰ διστάσωσιν ἐπὶ πολύ, πρὶν ἐπιτρέψωσι τὴν διόρυξιν ὑποβρυχίου σήραγκος, φοβούμενοι εἰσβολὴν ἐξ ἡμῶν· ἀλλ' ὅταν πρώτη ὑποβρύχιος σήραγξ διορυχθῇ καὶ εὐδοκιμήσῃ, δευτέρα καὶ τρίτη μετ' ὀλίγον θὰ κατασκευασθῇ, καὶ τότε ἡ συμμαχία τῶν Ἄγγλων θὰ παρεῖχεν ἡμῖν ἀμέσως νέας βοηθείας, ἀλλὰ καὶ νέους κινδύνους. Ἐν καιρῷ πολέμου, ἂν οἱ Ἄγγλοι εἶνε σύμμαχοι ἡμῶν, θὰ πέμψωσιν ἡμῖν τοὺς στρατοὺς των διὰ τῶν ὑποβρυχίων σηράγκων, καὶ θὰ ἠδυνάμεθα οὕτω νὰ ἔχωμεν μέγαν στρατὸν εἰς τὰ παράλια ἡμῶν ἐν ὀλίγαις ὥραις· ἀλλ' ἐὰν βραδύτερον ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις διαφωνήσῃ πρὸς ἡμᾶς περὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ πολέμου ἢ τῆς καταλλήλου στιγμῆς πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, ὁποία ἔσται ἡ θέσις ἡμῶν;»

Ὁ στρατηγὸς Frossard παρετήρησεν, ὅτι πρὶν διακυβεύσῃ ἡ Ἀγγλία τοὺς στρατούς της εἰς τὰς ὑποβρυχίους σήραγκας, θὰ ζητήσῃ πιθανῶς, ὅπως τὰ εἰς τὴν Γαλλίαν ἀνήκοντα ἄκρα τῶν ὁδῶν τούτων ἐμπιστευθῶσιν αὐτῇ ἀπολύτως, ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἐντελῶς τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατοῦ αὐτῆς.

«— Δὲν εἶναι ἀμφίβολον, ὅτι θὰ ζητήσῃ τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ αὐτοκράτωρ καὶ κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις, αἵτινες θὰ παρουσιάζοντο, ἠθέλαμεν κρίνει ἀναγκαῖον νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν συμμαχίαν τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους· ἀλλὰ τότε ἡ Ἀγγλία θὰ ἦτο εἰς κρείττονα θέσιν ἡμῶν ἐν τῷ πολέμῳ, τὸν ὁποῖον ἠθέλαμεν ἐπιχειρήσει τῇ ἐπικουρίᾳ αὐτῆς».

Εἰς ἀπάντησιν τῶν λίαν εὐοιώνων διαβεβαιώσεων τοῦ κ. Drouyn de Lhuys ὁ κ. Conti παρετήρησεν, ὅτι ἐὰν ἡ διόρυξις τῆς ὑποβρυχίου σήραγκος ἐπιτύχῃ, ἡ Ἀγγλία δὲν ἤθελε βραδύνει νὰ θεωρήσῃ ὡς ὠφέλιμον τὴν κατασκευὴν ἑτέρας διευθυνομένης πρὸς τὴν Βελγικήν, καὶ τότε τὸ Βέλγιον θὰ καθίστατο ἐπαρχία ἀγγλική.

Βραδύτερον ὁ Ναπολέων Γ'. ἔν τινι συνδιαλέξει μετὰ τοῦ κ. Clément Duvernois ἐν συνόψει ἐξέθηκε τὴν γνώμην του διὰ τῶν ἑξῆς· — Εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ προΐδωμεν ποῖαι ἤθελον εἶσθαι αἱ συνέπειαι τοιαύτης ἐπιχειρήσεως· θὰ εἶνε ἴσως μέγισται· ἀλλ' ἐὰν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν μου ἡ κατασκευὴ τῆς ὑποβρυχίου σήραγκος, δὲν θὰ ἐδίσταζον νὰ προβῶ εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῆς, διότι πιστεύω, ὅτι τ' ἀποτελέσματα θ' ἀποβῶσιν ὠφέλιμα εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας».

Digitized by Google

Ὁ Θιέρσος ἦτο ἥκιστα ἐνθαρρυντικός. Ἡμέραν τινα ἐν Βερσαλλίαις, καθ' ὃν χρόνον διετέλει πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, βουλευταί τινες, οἵτινες προεγευμάτιζον μετ' αὐτοῦ, ἐπελήφθησαν ἐν τῇ συνδιαλέξει αὐτῶν τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ὁ κ. Teisserenc de Bort, ὑπουργὸς τῶν δημοσίων ἔργων, ἠρώτησε τὸν Θιέρσον ἐὰν ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ Γαλλία θὰ ὠφελεῖτο μεγάλως ἐκ τοῦ ἔργου τούτου. Ὁ Θιέρσος ἠγέρθη καὶ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ διατρέχων κατὰ μῆκος τὴν αἴθουσαν. «—Ἐὰν ἡ ὑποβρύχιος σήραγξ ὑφίστατο τῷ 1870, εἶπε, γνωρίζετε τί ἤθελε συμβῇ; ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ἔστελλεν οὐδὲ ἕνα στρατιώτην πρὸς βοήθειάν μας· ἀλλ' ἐπερχομένης τῆς κρισίμου στιγμῆς, θὰ ἐνεφανίζετο καὶ θὰ ἐζήτει τὸ Καλαὶ ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐπικουρίας, τὴν ὁποίαν ἤθελε παράσχει εἴτε εἰς ἡμᾶς εἴτε εἰς τὴν Γερμανίαν. Οὕτως ἢ ἄλλως θὰ ἐγίνετο κυρία τοῦ Καλαί. Ὅταν ὑπάρξῃ σήραγξ ὑπὸ τὸν πορθμὸν, ἡ Ἀγγλία θὰ θελήσῃ νὰ ἔχῃ ἓν Γιβραλτὰρ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς παραλίας. Θὰ περιμένῃ μὲν ἐν ὑπομονῇ τὴν κατάλληλον στιγμὴν, ἀλλ' ὅταν παραστῇ ὁ καιρὸς, θὰ ριφθῇ πάσῃ δυνάμει ἐπὶ τῆς περιποθήτου λείας. Ἡ δύναμις τῆς Ἀγγλίας ἔγκειται εἰς τὴν νησιωτικὴν αὐτῆς θέσιν· οἱ Ἄγγλοι γνωρίζουσι τοῦτο, καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ χώρα των συνδεθῇ πρὸς τὴν ἤπειρον δι' ὑποβρυχίου σήραγγος, δὲν θὰ αἰσθανθῶσιν ἑαυτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ πρὶν ἢ καταστῶσι κύριοι τῶν δύο ἄκρων τῆς σύριγγος.»

Μρ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν τῷ ταχυδρομείῳ.

Κύριός τις ῥίπτει ἐπιστολὴν εἰς τὸ γραμματοκιβώτιον, μεθ' ὃ μένει ἱστάμενος εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν.

Εἷς μάγκας τῷ φωνάζει ὄπισθεν·

— Ἔ, λοιπὸν, τί τρέχει; Μήπως περιμένεις τὴν ἀπάντησιν;

*
* *

Πάντοτε σχεδὸν τὸ θυμίαμα, τὸ ὁποῖον δὲν καίει δι' ἡμᾶς, μᾶς φέρει πονοκέφαλον.

*
* *

Ἡ κυρία Α*, ἥτις μετὰ τοῦ κάλλους αὐτῆς θέλει νὰ ἐπιδεικνύῃ ἐνίοτε καὶ πνεῦμα, ἠρώτα προχθὲς γνωστόν της κύριον·

— Τί διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ἑνὸς ὡρολογίου;

— Κυρία, ἀπεκρίθη οὗτος εὐφυῶς, τὸ μὲν ὡρολόγιον σημειόνει τὰς ὥρας, ἐνῷ σεῖς κάμνετε νὰ τὰς λησμονῇ τις.

*
* *

Ἄλλη τις πρὸ πολλοῦ ἤδη εἰσελθοῦσα εἰς τὸ φθινόπωρον τοῦ βίου, ἠρώτα ἀκκιζομένη νεανίαν τινά·

— Τί ἡλικίαν μοῦ δίδετε;

— Ὦ! ἔχετε ἤδη ἀρκετὴν, ἀπεκρίθη ὁ μικρὸς αὐθάδης, καὶ χωρὶς νὰ σᾶς δώσω ἐγὼ καθόλου!

*
* *

Μεταξὺ ἰατροῦ καὶ ἀσθενοῦς.

— Λέτε λοιπὸν ὅτι ἐξακολουθεῖτε νὰ ὑποφέρετε ἀπὸ τὸ στομάχι;

— Ναὶ, ἰατρὲ, ὑποφέρω.

— Μὰ ἠκολουθήσατε κατὰ γράμμα τὴν συμβουλήν μου;

— Μάλιστα, ἰατρέ. Καθὼς μὲ διετάξατε, δὲν καπνίζω πλέον παρὰ μόνον μετὰ τὸ φαγητόν.

— Πῶς δηλαδή;

— Νά, ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἕως εἰς τὰς ἑπτὰ τὸ ἑσπέρας, καὶ ἀπὸ τὰς ὀκτὼ πάλιν ἕως τῆς δώδεκα!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὁπόταν ἀξιώματα ἔχῃ κανεὶς μεγάλα
πᾶν ὅ,τι πράξ' εἶνε καλὸν ὡς μέλι μὲ τὸ γάλα·
κατὰ τὴν θέσιν δὲ εἰς ἣν διατελεῖ ὁ πράττων,
τὰ πράγματα ἀλλάζουσι συνήθως τ' ὄνομά των.
(Μολιέρος).

*** Ὁ ἄνθρωπος ὁ συγκρίνων τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ζῇ, πρὸς τοὺς τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τοῦ κατὰ φαντασίαν μόνον ὑπάρχοντος, δύναται νὰ ὁμιλήσῃ περὶ παρακμῆς καὶ καταστροφῆς· ὁ εὐσυνείδητος ὅμως ὁ μελετήσας τὸ παρελθὸν, δὲν διατίθεται οὕτως, ὥστε νὰ θεωρῇ τὸ παρὸν μὲ ὄμμα κατηφὲς καὶ ἀπελπι. (Μακώλεϋ).

*** Οὐδέποτε εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχωσι φρόνημα μέγα καὶ νεανικὸν οἱ πράττοντες μικρὰ καὶ φαῦλα· διότι ὁποῖα εἶνε τὰ ἔργα περὶ ἃ διατρίβουσιν οἱ ἄνθρωποι, τοιοῦτον ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ φρόνημα ἔχουσι. (Δημοσθένης).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν Κηφισιᾷ, ὅπου ἐπὶ ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποβιώσεως τοῦ συζύγου αὐτῆς ἐγκατεβίου, ἐν μικρᾷ τινι ἰδιοκτήτῳ χωρικῇ οἰκίᾳ, ἀπεβίωσε τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα (23 Μαρτίου) ἡ χήρα τοῦ ἥρωος τῆς Κλεισούρας Κίτσου Τζαβέλλα, ἡ ἱστορικὴ **Βασιλικὴ**. Ἡ γυνὴ αὕτη, γράφει ὁ «Αἰών», εἶνε μία τῶν ἐπιζησασῶν γυναικῶν τῆς ἀθανάτου ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου. Ἀφοῦ, ἔνοπλος, συνεξῆλθε καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ Τζαβέλλα, φέρουσα ἐπ' ὤμων τὸν πρωτότοκον υἱόν της, νήπιον μηνῶν δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ αὐτὴ ἔγγυος οὖσα, ἔρριψεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως ἐλευθερωτέρα ἀπομένουσα ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν συνεξελθόντων προμάχων τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Τὸ τέκνον της ἐκεῖνο, ὁ Δημήτριος, αἰχμαλωτισθὲν τότε, ἐξηγοράσθη ἀπὸ τοῦ αἰχμαλωτίσαντος Πασσᾶ ἀντὶ τεσσαράκοντα Τούρκων. Λέγεται ὅτι ὁ Πασσᾶς, ἀμφισβητῶν τὴν ταὐτότητα τοῦ τέκνου ἐνώπιον τῶν γονέων αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ πεισθῇ δι' ἰδίας

Digitized by Google

δοκιμῆς, τῆς ἑπομένης. Ἔθετο ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ παιδίου γλυκύσματα καὶ ὅπλα· «—Θὰ ἰδῶ, εἶπε, τί θὰ ἁρπάσῃ». Τὸ παιδίον ἥρπασε τὰ ὅπλα. «Εἶνε Τζαβέλλας», εἶπεν ὁ Πασσᾶς καὶ παρέδωκε τὸ τέκνον εἰς τοὺς γονεῖς του. Τότε δὲ ἡ ἔξοδος ἐπέτυχε, καὶ οὐχὶ ὀλίγοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος μαχητῶν ἐκείνων. Ἡ Βασιλική, πιστὴ εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα, οὗ ἐγένετο σύζυγος μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξόδου σωτηρίαν, νυμφευθεῖσα αὐτῷ ἐν Ναυπλίῳ, παρηκολούθησεν αὐτὸν καθ' ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ βίου αὐτοῦ, ἔκλεισε δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου, ὅστις μυριάκις ἠτένισε τὸν θάνατον ἀτρόμητος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τζαβέλλα ἡ ἱστορικὴ γυνὴ ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἐξοχικὴν καλύβην, ἣν ὁ σύζυγός της τῇ κατέλιπεν, ἐγένετο δὲ ὁ σωτὴρ ἄγγελος τῶν χωρικῶν τῆς Κηφησιᾶς καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας αὐτῶν· ἀφειδῶς παρεῖχεν αὐτοῖς ὅ,τι ἂν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς, ἐξέπνευσε δ' ἐν μέσῳ τῶν εὐλογιῶν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πεινώντων, ὧν ἐπὶ ἔτη ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἔφορος, ἡ νοσοκόμος καὶ ἡ ἀντιλήπτωρ. Εἰς εὐγνωμοσύνην, αἱ γυναῖκες τῆς Κηφησιᾶς κατεστόλισαν τὸν νεκρὸν αὐτῆς ἐκ τῶν κιτρίνων ἀνθέων, δι' ὧν συνείθιζε νὰ στολίζηται ἡ ὡραία χήρα. Ἡ Βασιλικὴ Τζαβέλλα εἶνε μία ἐκ τῶν τελευταίων ἀντιπροσώπων τῶν γυναικῶν τῆς μεγάλης γενεᾶς ἐκείνης, ἥτις μεγάλη ὑπῆρξε καὶ εἰς ἄνδρας καὶ εἰς γυναῖκας, ἐκ τῶν γυναικῶν, αἵτινες μύθευμα εἶνε ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, καὶ ὧν ὁ βίος ὑπῆρξεν ἓν ὅλον μυθιστόρημα, πολλῷ ἀνώτερον ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ τῶν παρὰ τῶν τολμηροτάτων αὐτῶν ποιητῶν διασκευασθέντων.

Κατὰ τὸν συνταχθέντα πίνακα ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς διαφόρων προϊόντων τῆς νήσου Κρήτης, ἐξήχθησαν ἐκ τῶν τριῶν τελωνείων Χανίων, Ἡρακλείου καὶ Ῥεθύμνης κατὰ τὸ ἔτος 1879 ἐμπορεύματα ἀξίας γρ. 28,204,780 καὶ ἐλήφθη δικαίωμα τελωνειακὸν γρ. 1,697,405· εἰσήχθησαν δὲ γροσίων 16,950,425 καὶ ἐλήφθη τελωνειακὸν δικαίωμα γρ. 1,556,518. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1880 ἐξήχθησαν ἐμπορεύματα ἀξίας γρ. 35,282,698 καὶ ἐλήφθη τελωνειακὸν δικαίωμα γρ. 1,853,077, εἰσήχθησαν δὲ γρ. 17,834,000 καὶ ἐλήφθη δικαίωμα γρ. 1,426,724.

Κατὰ τὴν γενομένην ἐσχάτως ἀπογραφὴν ἐν Πετρουπόλει, μόνον τῆς πόλεως ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 861,920 κατοίκους, ἐξ ὧν 475,138 εἰσὶν ἄνδρες καὶ 386,782 γυναῖκες. Προστιθεμένου δὲ καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν τεσσάρων αὐτῆς προαστείων, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς φθάνει τὰς 927,467 ἐξ ὧν 513,120 ἄνδρες, καὶ 414,347 γυναῖκες. Κατὰ τὴν γενομένην ἐν ἔτει 1869 ἀπογραφὴν ἡ Πετρούπολις ἄνευ τῶν προαστείων περιελάμβανε 667,207 κατοίκους, ἐξ ὧν 377,380 ἄνδρας, καὶ 239,827 γυναῖκας.

Ἐν Γόθᾳ πολυάριθμοι εἰσὶν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ συστήματος τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν· κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἐγένετο ἡ 69ῃ τελετὴ τοῦ εἴδους τούτου ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς πόλεως ταύτης, καέντος τοῦ πτώματος μιᾶς γυναικός. Ἡ νεκρὰ ἦτο θυγάτηρ καθηγητοῦ τινος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γόθας, τοῦ κ. von Pettenkoffer. Ἦτο δὲ αὕτη καθολικὴ τὴν θρησκείαν, ἀλλ' ὁ κλῆρος ὁ καθολικὸς μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ φανατικότητος ἠρνήθη νὰ παρασταθῇ κατὰ τὴν νεκρώσιμον τελετήν. Ἐγένετο λοιπὸν ἀνάγκη ν' ἀπευθυνθῶσι πρὸς ἱερεῖς διαμαρτυρομένους, οἵτινες καὶ ἔσπευσαν προθύμως, ὅπως ἀποδώσωσι τὰς τελευταίας εὐχὰς εἰς τὴν θανοῦσαν.

Λίαν ἐπιβάλλουσα ἦτο ἡ τῆς καύσεως τελετή, γενομένη ἐνώπιον τοῦ συζύγου καὶ πλήθους συγγενῶν καὶ φίλων.

Ἡ «Ἐθνικὴ Ἐφημερὶς» ἀγγέλλει ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ σιδηροδρόμου Berlin-Anhalt ἀντικαθιστᾷ τοὺς σιδηροῦς τροχοὺς τῶν ἁμαξῶν διὰ τροχῶν ἐκ χάρτου συμπεπιεσμένου κατεσκευασμένων. Οἱ τροχοὶ οὗτοι εἰσὶ μὲν δαπανηρότατοι, ἀλλὰ διατηροῦνται ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Πρωτοτυπία ἀφηγήσεως. Ἰδοὺ πῶς ἐφημερίς τις τοῦ Παναμᾶ ἐκτίθησι συμπλοκήν τινα, ἧς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὁ φόνος ἀνθρώπου.

«Νέα δολοφονία συνέβη. Σκηνὴ τοῦ συμβάντος: αἴθουσα χαρτοπαιγνίου ἐν ὁδῷ Sal-si-Puedes. Ἀρχικὴ αἰτία: μία γυνή. Ἄμεσος αἰτία: τὸ *ρῶμι*. Οἱ ἐλθόντες εἰς χεῖρας: Ἰταλοὶ καὶ Ἕλληνες. Ὅπλα: πιστόλια. Ἀποτέλεσμα: φόνος ἑνὸς Ἕλληνος, τραυματισμὸς ἑνὸς ἄλλου».

Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς κηδείας τῆς Αὐτοκρατείρας ἐν Κίνᾳ εἶχεν ἐπιβληθῇ εἰς πάντας τοὺς Σίνας νὰ μὴ ξυρισθῶσιν ἐπὶ ἕνα μῆνα.

Ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως Fouchon, ὑποπτευθεὶς ὅτι ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν εἶχε τηρηθῆ ἔκαμεν ἐπιθεώρησιν μυστικὴν ὅλων τῶν κουρείων, οἱ δὲ ἑξήκοντα παραβάται οἵτινες ἐκεῖ ἀνεκαλύφθησαν, οὐ μόνον κατέβαλον βαρὺ πρόστιμον ἀλλὰ καὶ ἐμαστιγώθησαν. Πλὴν τούτου ἐξύρισαν αὐτῶν τὴν κεφαλὴν καὶ ἐχρωμάτισαν ταύτην κυανῆν, διὰ τοῦ πενθίμου δηλ. ἐν Κίνᾳ χρώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσέθεσαν ἓν στρῶμα βερνικίου. Ὑπεχρεώθησαν δὲ νὰ διέρχωνται ἐφ' ὅσον διήκει τὸ πένθος καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα ἀπὸ τῆς δημαρχίας, ὅπως χρωματίζωνται καὶ βερνικοῦνται.

Ὁ δολοφόνος τοῦ προέδρου τῆς Ἀμερικῆς Γκιτὼ δὲν ἐλησμονήθη εἰσέτι, καὶ ἴσως πολλὰ ἀκόμη θ' ἀκούσωμεν περὶ αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες ἀγγέλλουσιν ὅτι βιομήχανός τις προσέφερε μέγα ποσὸν ὅπως λάβῃ τὸ σῶμα τοῦ Γκιτώ, ἵνα τὸ ταριχεύσῃ καὶ τὸ ἐκθέσῃ εἴς τι μουσεῖον περιέργων πραγμάτων.

Ὁ κ. Scoville ὁ γυναικάδελφος τοῦ καταδίκου, ἐφαίνετο ἐπιθυμῶν ἵνα ἡ προσφορὰ αὕτη γείνῃ δεκτή, «διὰ νὰ πληρωθοῦν τὰ χρέη τοῦ Γκιτώ»

Digitized by Google

ὡς ἔλεγε· Ἀλλ' ὁ Γκιτὼ διεμαρτυρήθη: «Ἐὰν ἦτο καιρὸς, εἶπε, ἤθελον διαθέσῃ τὸ σῶμά μου διὰ διαθήκης· ἀλλὰ νομίζω ὅτι θὰ κάμω χρῆσιν ἐγὼ αὐτοῦ ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη ἔτη».

Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν βόρειον Γερμανίαν ἢ τὰς παραρρηνίους ἐπαρχίας μετ' ἐκπλήξεως θὰ ἴδῃ εἰσερχόμενος εἰς καφενεῖόν τι ἢ ζυθοπωλεῖον τοὺς ἐντὸς αὐτῶν εὑρισκομένους νὰ ἐγείρωνται ἑκάστην φορὰν, καθ' ἣν ἀνάπτουσι νέον σιγάρον, ὅπως φέρωσι καὶ ῥίψωσι τὴν ἀποκοπτομένην ἄκραν τοῦ σιγάρου ἐντὸς μεταλλίνου τινὸς κιβωτίου τεθειμένου ἐπὶ τραπέζης τινὸς εἰς τὸ μέσον τοῦ καταστήματος εὑρισκομένης. Εὐθὺς ὡς ἴδῃ τις τοῦτο δὲν δύναται ἢ νὰ θαυμάσῃ τὸ πνεῦμα τῆς τάξεως καὶ καθαριότητος, ὅπερ ἐκλαμβάνει ὡς τὸ μόνον αἴτιον τῆς πράξεως ταύτης. Ἀλλὰ βλέπων κατόπιν τοὺς παρακαθημένους του δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν νὰ ῥίπτωσιν ἄνευ προσοχῆς χαμαὶ τὴν τέφραν τῶν σιγάρων καὶ νὰ πτύωσιν, ἀς πορεῖ διατί τηρεῖται ἡ ἐξαίρεσις αὐτη μόνον ὡπρὸς τὰς ἀποκοπτομένας ἄκρας τῶν σιγάρων.

Τὸ δοχεῖον ἐν ᾧ ῥίπτονται τὰ μικρὰ ταῦτα τεμάχια τοῦ καπνοῦ εἶνε μετάλλινόν τι κιβώτιον ἀρκούντως μέγα, οὗ τὸ σκέπασμα εἶνε χωνοειδὲς ἔχον εἰς τὸ βάθος μικράν τινα ὀπήν. Τὰ δοχεῖα δὲ ταῦτα τοποθετοῦνται εἰς πάντα τὰ δημόσια καταστήματα χορηγούμενα παρὰ φιλανθρωπικῆς τινος Ἑταιρίας ἐχούσης πολλὰς διακλαδώσεις, ἧς σκοπὸς εἶνε νὰ προμηθεύῃ κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἑκάστου ἔτους μίαν πλήρη ἐνδυμασίαν εἰς ἀριθμόν τινα πτωχῶν παίδων.

Καὶ ἀληθῶς ἡ Ἑταιρία αὕτη ἐπιτυγχάνει πληρέστατα τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, διότι τὸ ἐκ τῶν ἀπορριμάτων τούτων τοῦ καπνοῦ κερδαινόμενον ποσὸν δὲν εἶνε τόσῳ εὐτελὲς ὅσῳ τις ὑποτίθησιν αὐτό. Κατ' αὐθεντικὰς πληροφορίας ὑπάρχουσι 19 τοιαῦται Ἑταιρίαι ἀνὰ πᾶσαν τὴν παραρρήνειον Πρωσσίαν, συνεκόμισαν δὲ αὗται κατὰ τὸ 1881 4,569 λίτρας καπνοῦ, αἵτινες ἐπωλήθησαν ἀντὶ 31,250 φράγκων, διὰ τῶν ὁποίων κατεσκευάσθησαν πλήρεις ἐνδυμασίαι διὰ 1726 παῖδας πρὸς 18, 10 φράγκου τιμωμένης ἑκάστης.

Ἕκαστον ἔτος αἱ Ἑταιρίαι αὗται βαίνουσιν ἀναπτυσσόμεναι, καθόσον ὁ κύκλος τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη ἀπὸ τριῶν ἐτῶν, ἐκ τούτου δὲ προφανέστατα δείκνυται ὅτι καὶ τὸ πλέον μικρὸν κέρδος δὲν εἶνε περιφρονητέον.

Ποῖον φάρμακον νομίζετε ὅτι μέλλει νὰ εἶνε ὁ ἀντίπαλος τῆς ἀλανθάστου ἀντιπυρετικῆς κινίνης; Ὁ ἱστὸς τῆς ἀράχνης κατὰ τὰς Ἱσπανικὰς ἐφημερίδας, αἵτινες μέγαν ποιοῦσι θόρυβον περὶ τοῦ περιέργου ἀληθῶς τούτου φαρμάκου, τὸ ὁποῖον, ὡς λέγουσι, μέλλει νὰ καταβάλῃ ἕνεκα τῆς εὐθηνίας αὐτοῦ τὸν ἐξάκουσον φλοιὸν τὸν εἰς Εὐρώπην κομισθέντα κατὰ τὰ 1639 ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Περοῦ, τῆς κομήσσης Κινχόνης.

Ὁ δόκτωρ Oliva ποιησάμενος χρῆσιν τοῦ νέου τούτου φαρμάκου ἐπιβεβαιοῖ τὰς θεραπευτικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας, διαγράφων καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν θέλει γίνεσθαι χρῆσις αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ καθαρίζωνται μετὰ προσοχῆς οἱ ἱστοὶ ὅπως ἀφαιρεθῇ ἡ καλύπτουσα αὐτοὺς κόνις, μεθ' ὃ πλύνονται, ἀφοῦ δὲ ξηρανθῶσιν κοπανίζονται ἐντὸς ἰγδίου, καθιστάμενοι οὕτω κόνις ἔχουσα χρῶμα μελανόφαιον, ἥτις εἶνε ἄοσμος, οὐδεμίαν ἔχει γεῦσιν, καὶ εἶνε ἐντελῶς ἀδιάλυτος ἐν τῷ ὕδατι, ὀλίγον δὲ διαλυτὴ ἐν τῷ οἰνοπνεύματι.

Ἐντὸς τεσσαράκοντα ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀνῆλθεν ἀπὸ 17,069, 653 εἰς 50,100,783, κατὰ τὴν γενομένην πρό τινος ἀπογραφὴν καθ' ἅπασαν τὴν ἀμερικανικὴν ἐπικρατείαν. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, λέγει ὁ «Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης», ὅτι νῦν ἡ Ἀμερικανικὴ συμπολιτεία ἔχει περίπου 19 ἑκατομμύρια πλείονας κατοίκους ἀφ' ὅσους εἶχε κατὰ τὸν ἐμφύλιον πρὸς τὰς νοτίους πολιτείας πόλεμον.

Ἐντὸς δέκα ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ηὔξησε κατὰ 11 ἑκατομμύρια ψυχῶν· πρὸ δέκα ἐτῶν ἡ Νέα Ὑόρκη εἶχεν 942,292 κατοίκους, νῦν δὲ 1,206,590· τὸ Χικάγο εἶχε 298, 977 ἐνῷ νῦν ἔχει 503,304, τὸ δὲ Βρόκλυν ἀπὸ 396,099 ἔφθασεν ἐντὸς τοῦ διαστήματος τούτου εἰς 566,689.

Πρὸ πάσης ἄλλης πόλεως ἡ Βοστόνη εἶνε ἡ μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἡ Βοστόνη δὲν εἶχε πλείονας τῶν 177,812 κατοίκων, ἐνῷ νῦν περιλαμβάνει 362,535.

Ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος ἀπὸ 149,473 ἔφθασεν ἐντὸς δέκα ἐτῶν εἰς 233,956, ἡ Φιλαδέλφεια ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ διαστήματος ηὔξησε κατὰ 170, 000, ἡ δὲ Βάσιγκτων, ἥτις πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν δὲν περιεῖχε ἢ 61,122 κατοίκους, ἐπὶ τοῦ παρόντος κατοικεῖται ὑπὸ 147,307.

Ἀλλ' ἐν ταῖς δυτικαῖς ἐπαρχίαις παρατηρεῖται ἡ ἐκπληκτικωτέρα αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὸ 1860 τὸ Δένβερ ἦν ἐντελῶς ἄγνωστον· κατὰ τὸ 1870 ἦν πόλις ἔχουσα 4,759 κατοίκους, σήμερον δὲ ὁ πληθυσμός του ὑπερβαίνει τὰς 35,000. Ἡ Ὀμάχη ἀπὸ 16,083 ἔφθασε εἰς 30, 518, ἡ δὲ Κανσᾶς ἀπὸ 32,260 εἰς 55,813.

Αἱ μεσημβριναὶ ὅμως πόλεις παρέχουσιν ὅλως ἀντίθετα ἀποτελέσματα· ἡ Μέμφις ἀπὸ 40,206 κατοίκους οὓς περιελάμβανε κατὰ τὸ 1870 νῦν περιέχει 33,593, ἡ δὲ Σαβάνα ἐτήρησε τὸν αὐτὸν πληθυσμόν. Ἡ Μοβίλη μετέπεσεν ἀπὸ 32,034 κατοίκων εἰς 31,205, ἡ δὲ Σάρλεστον δὲν ηὔξησεν ἐντὸς δέκα ἐτῶν παρὰ μόνον κατὰ 100 κατοίκους· ἡ Ἀτλαντὶς καὶ ἡ Ριχμόνδη ἀποτελοῦσι τὴν μόνην ἐξαίρεσιν, διότι ἡ μὲν πρώτη νῦν ἔχει 34,398 κατοίκους, ἐνῷ τῷ 1870 περιεῖχε 21, 789, ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ 51,038 ἔφθασεν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος τὰς 63,803.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ.

Digitized by Google

'Αριθ. 328 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος

Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6

11 'Απριλίου 1882

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ΓΡΗΓΟΡΟΒΙΟΣ

Ὁ Φερδινάνδος Γρηγορόβιος, εἷς τῶν ἐπιφανῶν συγχρόνων ἱστοριογράφων καὶ ποιητῶν τῆς Γερμανίας, ἐγεννήθη τῷ 1829 ἐν Νεϊδεμβούργῳ τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας, ἐσπούδασε δ' ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἑϊδελβέργης θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, ἀλλὰ μετὰ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐπεδόθη ἰδίᾳ εἰς ποιητικὰς καὶ μάλιστα ἱστορικὰς μελέτας. Εἶχε δὲ ἤδη ἱκανὰ συγγράψει καὶ διακριθῆ, ὅτε μετέβη τῷ 1851 εἰς Ἰταλίαν, ἣν κατέστησε δευτέραν αὐτοῦ πατρίδα. Μελετήσας τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ τὴν χώραν, τοὺς κατοίκους καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν συνέγραψε σειρὰν ὅλην ἱστορικῶν συγγραφῶν, αἵτινες ἐδόξασαν αὐτόν. Τὰ διάφορα δὲ ταῦτα συγγραμμάτια ἐξεδόθησαν καὶ ἐν πεντατόμῳ συλλογῇ ἐπιγραφομένῃ «Ἔτη περιοδείας ἐν Ἰταλίᾳ.» Ἡ Κορσική, ἡ Σικελία, ἡ Νεάπολις, ἡ Ῥάβεννα, ἡ Ῥώμη διέρχονται ἐν ταῖς συγγραφαῖς ταύταις πρὸ ἡμῶν ὡς εἰκόνες πανοράματος γραφέντος ὑπὸ καλλιτέχνου ὅστις γνωρίζει πῶς διὰ τοῦ χρωστῆρος αὐτοῦ νὰ τέρψῃ ἢ νὰ ἐξάρῃ, νὰ φέρῃ εἰς θυμηδίαν ἢ νὰ συγκινήσῃ τὴν φαντασίαν. Ἀλλὰ τὸ ἐπιφανέστατον τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἱστορία τῆς πόλεως Ῥώμης ἐν τοῖς μέσοις αἰῶσιν ἐν ὀκτὼ τόμοις, ἔργον μαρτυροῦν περὶ πληρεστάτης γνώσεως τῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας τῆς αἰωνίου πόλεως, γεγραμμένον μετὰ δυνάμεώς τε καὶ γλαφυρότητος λόγου. Ἡ σπουδαία αὕτη ἱστορικὴ συγγραφὴ δαπάναις μὲν τῆς δημαρχίας τῆς Ῥώμης μετεφράσθη ἰταλιστὶ καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ χορηγηθῇ τῷ συγγραφεῖ ἐπισήμως ὁ τίτλος ἐπιτίμου πολίτου τῆς Ῥώμης, ὑπὸ δὲ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ' ἀνεγράφη εἰς τὸν Ἰνδίκα τῶν ἀφωρισμένων βιβλίων. Ἔκτοτε δ' ἐδημοσίευσεν ὁ Γρηγορόβιος καὶ ἄλλας ἐπιφανεῖς συγγραφάς, ὧν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὸν Εὐφορίωνα, ποίημα εἰδυλλιακὸν ὑπόθεσιν ἔχον τὸν βίον τῆς ἀρχαίας Πομπηΐας, τὴν ὡραίαν ἱστορικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν περιγραφὴν τῶν μνημείων τῶν Παπῶν, τὸ δίτομον βιβλίον περὶ Λουκρητίας Βοργίας, ἣν ἀποκαθαίρει, στηριζόμενος ἐπὶ ἀρχειακῶν ἐγγράφων, ἀπὸ τοῦ ῥύπου ὃν προσεκόλλησεν εἰς τὸ ὄνομά της ἡ παράδοσις καὶ ἡ παρὰ τῶν ποιητῶν ἐπεξεργασία αὐτῆς. Ἐπισκεφθεὶς δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει 1879 συνέγραψε ἀξιόλογον ἱστορικὴν καὶ τοπογραφικὴν μελέτην περὶ Κερκύρας ἧς μεταφρασθείσης ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Παπαγεωργίου μέρος ἐδημοσίευσε καὶ ἡ Ἑστία. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ περιοδείας ἐπήγασαν καὶ διάφοροι μελέται καὶ συγγραφαὶ μικραὶ τοῦ Γρηγοροβίου περὶ τῶν μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν, ὧν ἀρίστη ἡ μονογραφία περὶ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας, ἣν ἐδημοσίευσε τῷ 1880 ὁ «Παρνασσὸς» κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Α. Προβελεγίου. Τελευταῖον δ' αὐτοῦ ἔργον εἶνε ἡ Ἀθηναΐς ἧς μετάφρασιν παρέχομεν νῦν διὰ τῆς «Ἑστίας» εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν. Ἡ συγγραφὴ αὕτη δεικνύει ἐν μικρῷ πάσας τὰς ἀρετὰς τῆς συγγραφικῆς τοῦ Γρηγοροβίου τέχνης καὶ διακρίνεται διὰ τὸ γλαφυρὸν ὕφος τοῦ συγγραφέως, τὰς ποιητικὰς αὐτοῦ εἰκόνας, τὸν ὑπὲρ παντὸς μεγάλου καὶ ὡραίου ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐνθουσιασμόν, τὸ ἀξιόπιστον καὶ τὴν περιγραφικὴν τέχνην τοῦ ἱστοριογράφου ἐμμένοντος μὲν εἰς τὰς πηγὰς τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἐξακριβοῦντος δὲ τὰ πράγματα διὰ τῆς κριτικῆς καὶ παριστῶντος ταῦτα ὡς ἐν εἰκόσιν εὐγράμμοις. Τοιοῦτο δ' ὂν τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ διακεκριμένου Γερμανοῦ ἱστοριογράφου ἐλπίζομεν ὅτι θὰ διδάξῃ ἅμα καὶ θὰ τέρψῃ τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἑστίας».

Σπυρ. Π. Λάμπρος.

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Πρόλογος.

Ἤδη πρό τινων ἐτῶν εἶχον διανοηθῆ ὅτι θὰ ἦτο ἀντάξιον τοῦ κόπου νὰ γράψω τὴν ἱστορίαν τῆς θυγατρὸς ἐκείνης τοῦ φιλοσόφου Λεοντίου Ἀθηναΐδος, ἥτις τὸν πέμπτον αἰῶνα ὡς αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου Εὐδοκία ἐγένετο περιώνυμος διὰ τοῦ πνεύματος αὐτῆς καὶ τῶν περιπετειῶν. Ἀλλὰ κυρίως ἡ ἐν Ἀθήναις διαμονή μου κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1880 μὲ παρεκίνησε νὰ ἐπιληφθῶ τοῦ σχεδίου τούτου.

Ὅταν τις ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἢ τῆς Παρθένου ἱστάμενος, ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, ἐμφανίζονται αὐτόθι πρὸ τῆς ἐξεγηγερμένης φαντασίας φανερώτεραι καὶ ζωνταντότεραι αἱ μορφαὶ τοῦ παρελθόντος καὶ μετὰ βραχὺ περιβάλλεταί τις, ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν σκιῶν, ὑπὸ χοροῦ ἑλληνικῶν νεκρῶν, πρὸς οὓς θὰ ἐπεθύμει νὰ ἀπευθύνῃ διαφόρους ἐρωτήσεις. Ἐκεῖ ἐνεθυμήθην καὶ τὴν δαιμονίαν ἐκείνην Ἀθηναίαν, ἧς τὰς τύχας ἐγνώριζον ἐν συνόλῳ, καὶ δὴ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Εὐδοξίας, τῆς συζύγου τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ'.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπάνοδόν μου ἀπήνθισα ἐκ τῶν Βυζαντίνων ἱστοριογράφων τὴν ὕλην πρὸς βιογραφίαν τῆς Ἀθηναΐδος. Τοῦτο δὲ ποιῶν ἐπείσθην ὅτι πολὺ μᾶλλον εἶνε κατορθωτὸν νὰ ἐπιτύχωμεν ἀντίληψίν τινα τῶν αἰνιγματωδῶν ἐκείνων χρόνων ἢ εἰκόνα ζωηρὰν τῆς περιωνύμου γυναικός. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἐφόβισεν οὐδὲ μ' ἀπέτρεψε τῆς προθέσεώς μου, ἐπειδὴ παρὰ πολὺ θελκτικὴ εἶνε ἡ ἱστορία αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ ἀρχαία εἰδωλολατρεία ἀγωνίζεται ἐν τῇ πόλει τοῦ Πλάτωνος τὸν ὕστατον ἀπονενοημένον ἀγῶνα κατὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως· καθ' ἣν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἀπόλλυνται

Digitized by Google

ὡς ἐν φοβερᾷ παγκοσμίῳ πυρκαϊᾷ· καθ' ἣν οἱ μεγάλοι τῶν βαρβάρων βασιλεῖς Ἀλαρῖχος, Γενσερῖχος καὶ Ἀττίλας ὡς ἱππεῖς τῆς ἀποκαλύψεως ἐπιχειροῦσι τὴν πορείαν τῆς πορθήσεως διὰ τῶν χωρῶν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ· καθ' ἣν οἱ μεγάλοι Χριστιανοὶ θεολόγοι, οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἐν τῷ ἀφανισμῷ τοῦ περικαλλοῦς ἀρχαίου κόσμου, ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Αὐγουστῖνος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οἱ δύο Ἕλληνες Γρηγόριοι, ὁ Κύριλλος καὶ ὁ πάπας Λέων ὁ Α' θεμελιοῦσι τὸ δογματικὸν οἰκοδόμημα τῆς ἐκκλησίας· καθ' ἣν τέλος τὸ ἀσιατικὸν ἅμα καὶ ἑλληνικὸν ἐκεῖνο ἱστορικὸν δημιούργημα, ὅπερ καλοῦμεν Βυζαντινισμὸν, ἄρχεται δεικνύον τὴν πρώτην αὐτοῦ ὁριστικὴν φυσιογνωμίαν.

Ὡς δὲ κέντρον τι, περὶ ὃ τάσσονται τοιαῦτα καὶ παρόμοια φαινόμενα, παρουσιάζεται ἡ Ἀθηναῒς Εὐδοκία, ἐπειδὴ αὐτὴ ἐκείνη συνενόνει τὸν Ἑλληνισμὸν μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, μεταβαίνουσα ἐξ ἐκείνου εἰς τοῦτον καὶ ἐκ τῶν ἔτι ἀρχαίων καὶ φιλοσοφικῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ ὀρθόδοξον καὶ χριστιανικὸν Βυζάντιον. Ἂν δὲ αὗται αἱ πνευματικαὶ ἀντιθέσεις δὲν ἤρκουν ἤδη νὰ καταστήσωσι τὸν βίον αὐτῆς περίεργον, θὰ καθίστων αὐτὸν τοιοῦτον ἐξ ἅπαντος αἱ θαυμάσιαι σκηναὶ ἐφ' ὧν οὗτος διεδραματίσθη, ἐπειδὴ αὗται εἶνε αἱ πόλεις Ἀθῆναι, Κωνσταντινούπολις καὶ Ἱεροσόλυμα, καὶ δὴ κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα. Ἡ δὲ ἀπόλαυσις εἰκόνος τινὸς αὐτῶν ἐν τῇ μεταβατικῇ ἐκείνῃ ἐποχῇ ἦτο δι' ἐμὲ νέον θέλγητρον ἑλκύον με πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν.

Οἱ Γερμανοὶ, ὧν τὴν φιλομάθειαν μόλις που ἐξέφυγεν ἔτι κεκρυμμένη τις ἐσχατιὰ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν, δὲν ἐπραγματεύθησαν μέχρι τοῦδε ἱστορικῶς ταύτην τὴν ὕλην. Γνωρίζω δὲ καθόλου μόνον μικράν τινα συγγραφὴν περὶ Ἀθηναΐδος[1], ἀνέγνων δ' αὐτὴν μεθ' ἡδονῆς καὶ εὔχομαι αὐτῇ περισσοτέραν διάδοσιν ἐκείνης ἧς φαίνεται τυχοῦσα. Εἶνε δ' ἔργον ἀνδρὸς μορφωθέντος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφικῶς πεπαιδευμένου· ἀλλ' ἐπίστευσεν ὅτι θὰ παράσχῃ εἰς τὸ θέμα πλείονα θέλγητρα διὰ μυθιστορικῆς ἐπινοίας.

Οὐδὲν δὲ εἶνε φυσικώτερον τοῦ πειρασμοῦ τῆς ὑπὸ μυθιστορικὸν τύπον διαπραγματεύσεως τῆς παραδόξου ἱστορίας τῆς Ἀθηναΐδος, τοῦθ' ὅπερ ἔπραξε τὸν ιη' αἰῶνα ὁ Γάλλος Baculard d'Arnaud ἐν αἰσθηματικῇ μυθιστορίᾳ. Θαυμάζω δὲ πῶς ἐκ τῶν ἡμετέρων ποιητῶν, οἵτινες μετὰ τοσαύτης δεξιότητος καὶ ἐπιτυχίας παρέστησαν ἐν λεγομέναις ἱστορικαῖς μυθιστορίαις ἴσα ἴσα πράγματα καὶ χρόνους τὰ μάλιστα ἀφισταμένους ἀπὸ τῆς νεωτέρας συνειδήσεως, οὐδεὶς ἀπεπειράθη νὰ πραγματευθῇ τὰ κατὰ τὴν Ἀθηναΐδα· καὶ ὅμως ὁ Ἄγγλος Kingsley ἀπέδειξε διὰ τῆς *Ὑπατίας* αὐτοῦ ὁπόσον ἀξιόλογος δύναται νὰ εἶνε διὰ τὸν φιλοσοφοῦντα ποιητὴν αὐτὴ αὕτη ἡ ἐποχὴ τοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν μεταπίπτοντος Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπικυρόνω τὴν γνώμην τοῦ Γεωργίου Φίνλαιϋ, εἰπόντος ἐν τῷ εὐφυεῖ αὐτοῦ βιβλίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους» τὰ ἑξῆς· «Ὁ περιπετειώδης βίος τῆς Εὐδοκίας, τῆς συζύγου Θεοδοσίου τοῦ Β', δὲν ἔχει χρείαν νὰ δανεισθῇ ῥωμαντικὰ ἐπεισόδια ἐκ μύθων ἀνατολικῶν· ἀπαιτεῖ δὲ μόνον εὐφυΐαν τινὰ τοῦ ἀφηγουμένου αὐτὸν, ἵν' ἀναπτύξῃ πλουσίαν ὑφὴν ῥωμαντικοῦ ἔπους».

Ἂν δὲ οἱ ἐμοὶ ἀναγνῶσται ἴδωσι λείπουσαν ἀπὸ ταύτης τῆς συγγραφῆς τὴν τοιαύτην ἀρετὴν, ἀλλὰ θὰ εὕρωσιν ὅμως ἐν αὐτῇ ἁπανταχοῦ τὴν φιλαλήθειαν τοῦ ἱστοριογράφου, ὅστις ἀπέφυγε πᾶσαν αὐθαίρετον προσθήκην καὶ ἤντλησεν ἐκ πασῶν τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἵνα ἐν τῇ σκηνῇ τῆς ἐποχῆς ἐπιδείξῃ τὴν μορφὴν τῆς Ἀθηναΐδος ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἀληθείᾳ. Ἀλλ' ἡ φύσις τῶν πηγῶν τούτων εἶνε τοιαύτη, ὥστε ἐκ τούτων μόνον δοκίμιόν τι ἠδύνατο νὰ προέλθῃ, ἴσως δ' ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἀναγνώστου, διότι οὗτος δύναται ἀκόμη νὰ διατηρήσῃ ἐν τούτῳ αὐτουργίαν, παρατηρῶν ἐν μικρᾷ εἰκόνι ὁπωσδήποτε πλῆθος πραγμάτων, ἅτινα παρέχουσιν αὐτῷ ἀπόψεις εἰς τὸν μέγαν τῶν λαῶν βίον.

Α'

Κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα αἱ Ἀθῆναι εἶχον φιλολογικὴν μόνον σημασίαν ὡς τὸ πανεπιστήμιον μεγάλου μέρους τῶν ἑλληνοφώνων λαῶν. Ἡ πίστις εἰς τοὺς ἀρχαίους θεοὺς τοῦ Ὁμήρου διετηρεῖτο ἐνταῦθα μετὰ τῶν ποιητικῶν καὶ φιλοσοφικῶν παραδόσεων ἐπιμονώτερον ἢ ἀλλαχοῦ που τοῦ μεγάλου ῥωμαϊκοῦ κράτους, προστατευομένη ὑπὸ παλαιῶν ἀκαδημειακῶν θεσμῶν, περιδόξων ἱστορικῶν ἀναμνήσεων καὶ λαμπρῶν μνημείων τοῦ παρελθόντος.

Καίτοι δὲ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἤδη ἀπὸ μακροῦ ἐρείπιον ὑπὸ ἔποψιν πνευματικὴν, ἀλλὰ διετήρουν ἀκόμη τὴν ἀκμὴν αὐτῶν ὡς ἡ Ἑλλὰς τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾗ ὁ ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐτρέφετο ἔτι διὰ τῶν ἀπαγγελιῶν τῶν ῥητόρων καὶ σοφιστῶν καὶ ἰδίως διετηρεῖτο ἐν τῇ περιωνύμῳ Ἀκαδημείᾳ τοῦ Πλάτωνος, ὑπαρχόντων ἔτι διαδόχων τοῦ ἀθανάτου φιλοσόφου οἵτινες κατεῖχον τὴν ἕδραν αὐτοῦ, ἐν ᾧ αἱ τρεῖς ἄλλαι σχολαὶ ἀρχαίας σοφίας εἶχον ἐκλίπει.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀκόμη ἡ πόλις πρὸς ἣν ἔσπευδε μετὰ πόθου ἰδεώδους ἡ διψῶσα παιδείας ἀλλοδαπὴ νεότης. Ὡς αἱ διηγήσεις περὶ τῆς καλλονῆς τῆς ἱερᾶς πόλεως τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς καὶ περὶ τῶν ἀκροατηρίων τῶν αὐτόθι φιλοσόφων δὲν ἀ-

1. Εἶνε αὕτη ἡ συγγραφὴ τοῦ Γουλιέλμου Wiegand, διευθυντοῦ τοῦ ἐκ Worms γυμνασίου ἡ ἐπιγραφομένη Eudoxia (γρ.-Eudocia) Gemalin des oströmischen Kaisers Theodosius II, ein culturhistorisches Bild zur Vermittlung des Humanismus und des Christenthums, ἐκδοθεῖσα τῷ 1871.

Digitized by Google

φινον ἥσυχον τὸν σοφιστὴν Λιβάνιον ἐν τῇ πατρίδι του, οὕτως ἡ αὐτὴ φήμη καὶ ἡ αὐτὴ ἐλπὶς προσείλκυσαν ἔτι βραδύτερον, ἐν ἔτει 429, τὸν νεαρὸν Πρόκλον ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Ἀθήνας[1]. Τὸ δὲ νὰ ἔχῃ τις σπουδάσει αὐτόθι ἐθεωρεῖτο ὡς εὐτυχία ἐπίφθονος, ἐπιφέρουσα αὐτοδικαίως ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου τιμὰς καὶ θαυμασμόν.

Τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται ἐξ ἐπιστολῆς τινος, ἣν ὁ εὐφυὴς νεοπλατωνικὸς Συνέσιος ὁ Κυρηναῖος, ὁ μαθητὴς τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας, ἔγραψεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Εὐόπτιον, ὅτε ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας.

«Συχνοὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἰδιῶται καὶ ἱερεῖς, πλατ»τόμενοί τινας ὀνείρους, οὓς καὶ αὐτοὶ καλοῦσιν »ἀποκαλύψεις, ἐοίκασιν ὕπαρ μοι δώσειν κακὸν, »ἂν μὴ τάχιστα τὰς ἱερὰς Ἀθήνας καταλαβεῖν μοι »γένηται. Ὁσάκις ἂν οὖν ἐντυχεῖν σοι γένοιτο »ναυκλήρῳ πειραϊκῷ, γράφε πρὸς ἡμᾶς. Ἐκεῖσε »γὰρ ἐντευξόμεθα ταῖς ἐπιστολαῖς. Ὀνήσομαι δὲ »οὐ μόνον τοῦτο τῆς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ὁδοῦ, τὸ »τῶν παρόντων ἀπηλλάχθαι κακῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ »μηκέτι τοὺς ἐκεῖθεν ἥκοντας ἐπὶ λόγους προσ»κυνεῖν· οἳ μηδὲν [μὲν] ἡμῶν τῶν θνητῶν δια»φέρουσιν, οὔκουν εἰς σύνεσίν γε τῶν Ἀριστοτέ»λους καὶ Πλάτωνος· ἀναστρέφονται δὲ ἐν ἡμῖν »ὥσπερ ἐν ἡμιόνοις ἡμίθεοι, διότι τεθέανται τὴν »Ἀκαδημίαν τε καὶ τὸ Λύκειον καὶ τὴν ἐν ᾗ Ζή»νων ἐφιλοσόφει Ποικίλην, νῦν οὐκέτ' οὖσαν ποι»κίλην· ὁ γὰρ ἀνθύπατος τὰς σανίδας ἀφείλετο. »Ἔπειτα ἐκώλυσεν αὐτοὺς ἐπὶ σοφίᾳ μεῖζον φρο«νεῖν»[2].

Ἐν πλείστοις τοπείοις τῶν Ἀθηνῶν ἐπέζων αἱ ἀναμνήσεις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ ἔργων τῆς ἀρχαιότητος. Διδάσκαλοί τε καὶ μαθηταὶ ἐπλανῶντο ἔτι μεστοὶ λατρείας κατὰ τὰς κλιτύας τοῦ σοφοκλείου Κολωνοῦ, ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ Διπύλου πλήρους μνημείων ὁδοῦ τῶν τάφων, ἐν τοῖς ἐλαιῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ ὑπὸ τὰς πλατάνους τῆς Ἀκαδημείας, ἧς ἡ διατήρησις ἦτο ἐξησφαλισμένη διὰ παλαιῶν καὶ νέων κληροδοτημάτων. Οἱ ἀθάνατοι ποιηταί, οἱ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες τῆς Ἑλλάδος ἐφαίνοντο ὡσεὶ ζῶντες ἔτι καὶ παρόντες καὶ δρῶντες ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἐδάφους. Ἐδεικνύοντο ἔτι αἱ ἀπέριττοι αὐτῶν οἰκίαι καὶ αἱ σκηναὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν.

Ὁ ἐν Ἀθήναις σπουδάζων νεανίας, θεωρῶν τὸ ἐξωτερικὸν τῆς πόλεως, δὲν ἠδύνατο νὰ νομίσῃ λίαν μέγα τὸ χάσμα τὸ χωρίζον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κλασικοῦ παρελθόντος. Ἀνερχόμενος τὴν εὐρεῖαν κλίμακα τὴν ἄγουσαν ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ὄρθιον ἔτι ἵστατο τὸ κολοσσαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ἔργον τοῦ Φειδίου, ἐπὶ τοῦ ἀπαστράπτοντος ἐκ τῆς λευκότητος βραχώδους ἐπιπέδου, ἔβλεπεν ἄφθαρτα ἔτι πάντα ἐκεῖνα τὰ κτίρια τὰ καθιστῶντα τὴν ἀκρόπολιν ἐκείνην τῶν θεῶν ἀπαράμιλλον μνημεῖον οὐ μόνον τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀλλὰ τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος· λέγω τὰ Προπύλαια, τὸν ναὸν τῆς Νίκης, τὸν Παρθενῶνα, τὸ Ἐρεχθεῖον· ἀκόμη δὲ ἵσταντο κατὰ χώραν πολλὰ ἀρχαῖα ἀναθήματα καὶ ἀριστοτεχνήματα.[1] Ἠδύνατο νὰ καθεσθῇ ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἑδωλίων τοῦ ἔτι καθ' ὁλοκληρίαν διατηρουμένου διονυσιακοῦ θεάτρου, νὰ διευθύνῃ τὸ βλέμμα ἐπὶ τὴν ἡλιόφωτον θάλασσαν τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Σαλαμῖνος καὶ νὰπαγγείλῃ στίχους τῶν μεγάλων ἐκείνων ποιητῶν, ὧν τὰ δράματα εἶχόν ποτε ἐπὶ τοῦ Ὑψίστου τούτου πάντων τῶν τῆς γῆς θεάτρων ἐνθουσιάσει τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων.

Τὰ ἄντρα τοῦ Πανὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ ὁδὸς τῶν χορηγικῶν τριπόδων, ὁ Ἄρειος Πάγος, ἡ Πνύξ, τὸ παναθηναϊκὸν Στάδιον πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ, ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ὁ τοῦ Ἄρεως, ἡ Ἀγορά, τὸ Πρυτανεῖον, πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα μνημεῖα τοῦ ἀρχαίου τῶν Ἀθηναίων βίου ἵσταντο ἔτι, ὡς ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Παυσανίου καίπερ ἐγκαταλελειμμένα καὶ μὴ τιμώμενα πλέον δημοσίως.

Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς τοπικῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν πνευμάτων τῆς ἀρχαιότητος, ἡ σπουδὴ ἐν Ἀθήναις φύσει καθίστατο συνεχής τις λατρεία ἡρώων καὶ οἱονεί τις μύησις εἰς τὰ μυστήρια τῆς σοφίας ἐν τῇ πατροπαραδότῳ αὐτῶν ἑστίᾳ. Πᾶς δύναται νὰ φαντασθῇ ὁποῖον θελκτικὸν γόητρον πάντα ταῦτα ἐνεποίουν εἰς τὴν καρδίαν τῶν νεαρῶν ξένων. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὅστις μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του εἶχε σπουδάσει ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ φίλου του Βασιλείου, ὡμολόγει ὅτι ἡ διαμονὴ ἐν ταύτῃ τῇ εἰς τὸν ἐθνισμὸν ἐπιμενούσῃ πόλει ἦτο βλαβερὰ εἰς τὴν χριστιανικὴν νεολαίαν, καὶ ὅμως αὐτὸς ἐκεῖνος ἐχωρίσθη μετὰ θλίψεως ἀπ' αὐτῆς. «Οὐδὲν γάρ, ὡς ἔγραφεν, οὕτως οὐδενὶ λυπηρὸν, ὡς τοῖς ἐκεῖσε συννόμοις Ἀθηνῶν καὶ ἀλλήλων τέμνεσθαι»[2].

Οὐδαμοῦ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ χώρα ἰδεωδεστέρα πρὸς ἐπιστημονικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς μελέτας. Τὸ θελκτικὸν αὐτὸ τμῆμα τῆς γῆς, ἡ Ἀττική, ἦτο τὸ θαυμασιώτατον εἰδύλλιον τοῦ κόσμου, αἱ δὲ Ἀθῆναι τὸ διὰ τῶν αἰώνων ἡγιασμένον ἱερὸν

1. Λιβανίου ἔργα ἐκδ. Morelli I, 5. Κατὰ τὸν Μαρῖνον, ἐν βίῳ Πρόκλου, κεφ. 9, ὁ Πρόκλος παρεκινήθη ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἀθηνᾶς νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν σχολὴν τῆς πόλεώς της.

2. Συνεσίου ἐπις. λδ' ἐκδ. Hercher (Epistolographi Gracci ἐν Παρισίοις 1873). Ὁ Lapatz Lettres de Synesius traduites, ἐν Παρισίοις 1870, πιστεύει ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἀπεστάλη τῷ 395 ἐκ Κυρήνης, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀποδεικνύεται.

1. Νύκτωρ ἐκλείοντο αἱ πύλαι τῆς ἀκροπόλεως ἴσως πρὸς τοῖς ἄλλοις ἵνα ἐμποδισθῇ ἡ κρυφία εἴσοδος ἐθνικῶν εἰς τοὺς ἐπ' αὐτῆς ναούς· ὅτε ὁ Πρόκλος τῷ 429 ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ θυρωρὸς παρεσκευάζετο νὰ κλείσῃ τὰς κλεῖς ἐπιτιθέναι μέλλων ταῖς θύραις (Μαρῖνος ἐν βίῳ Πρόκλου).

2. Ὁμιλ. XXIII, 24 σ. 789.

Digitized by Google

τῶν Μουσῶν. Οὐδὲν ἐτάρασσεν ἐνταῦθα τὴν σκεπτικὴν ἐρημίαν. Ἡ σχέσις μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων καὶ συμβάντων ἦτό τις ἔμμεσος μόνον καὶ τυχαία. Εἰς τὸν ἐξηρημωμένον λιμένα τοῦ Πειραιῶς δὲν κατέπλεον πλέον πολεμικὰ πλοῖα καὶ αὐταὶ δὲ αἱ μείζονες τῶν φορτηγίδων ἦσαν σπάνιαι. Ἡ δὲ βυζαντιακὴ τῆς Ἀχαΐας διοίκησις δὲν εἶχεν ἕδραν τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ τὴν πλουσιωτέραν Κόρινθον.

Ὁ δημοτικὸς καὶ καθολικὸς βίος τῶν Ἀθηναίων εἶχε σχεδὸν ἀποκλειστικῶς περιορισθῇ μόνον περὶ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀκαδημειακῶν ἀκροατηρίων. Ἔχομεν δ' ἐκθέσεις περὶ τῆς αὐτόθι ἐνεργείας τῶν καθηγητῶν καὶ μαθητῶν παρεχούσας εἰκόνα ἐν πολλοῖς ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν πανεπιστημίων τῆς Βονωνίας καὶ Παδούης ἐν τοῖς μέσοις αἰῶσιν, ἢ τῆς Γοτίγγης καὶ Χάλλης ἐν τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ ἑκατονταετηρίδι[1].

Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἐκ τῆς Βιθυνίας, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀρμενίας, ἐκ Συρίας καὶ Αἰγύπτου καὶ ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος συνέρρεεν ἔτι ἡ ἑλληνόφωνος φιλομαθὴς νεότης εἰς Ἀθήνας. Καὶ περὶ αὐτῆς τῆς Ὑπατίας, τοῦ κοσμήματος τούτου τοῦ ἀλεξανδρεωτικοῦ Μουσείου, πιστεύεται ὅτι ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις[2]. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λατινικὴ δύσις δὲν εἶχε παύσει ὁλοσχερῶς λαμβάνουσα ἐξ Ἀθηνῶν τὴν μόρφωσιν αὐτῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῶν Ἑλλήνων. Ἔτι κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα ἐσπούδασεν ἐπὶ ἔτη ὅλα ἐν Ἀθήναις ὁ περιφανὴς Βοήθιος, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τελευταῖος τῆς Ῥώμης σοφὸς ὁ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καίπερ ὢν Χριστιανός, οὐχὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀλλὰ τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν ἐπικαλεσάμενος ὡς παρήγορον ἑαυτοῦ.

Ὁ δὲ Χριστιανισμὸς διετήρει πρὸς τὰς ἐθνικὰς μελέτας ἧττον ἐχθρικὴν σχέσιν ἐν Ἀθήναις ἢ ἀλλαχοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διωγμῶν αὐτῶν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἔπασχον ὀλιγώτερον ἐν Ἑλλάδι. Τοῦτο τεκμηριοῦται ἐκ τοῦ παραδόξως μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μαρτύρων[3]. Ἴσως δὲ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἑλληνικῇ πόλει πεφημισμένῃ καὶ διασήμῳ ἦτο δυσκολώτερον διὰ τὴν χριστιανικὴν πίστιν νὰ εὕρῃ ὀπαδοὺς καὶ νὰ προοδεύσῃ ἢ ἐν Ἀθήναις. Ἡ δ' ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου εὑρεθεῖσα χριστιανικὴ κοινότης ἦτο, ὡς εὐλόγως δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὀλιγαριθμοτέρα τῆς τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου.

Κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον αἰῶνα παρουσιάζεται ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ἀθηνῶν ἔχουσα ὅλως μετρίαν τινὰ θέσιν καὶ στερουμένη πάσης ἐξόχου πνευματικῆς ἰσχύος. Ἐπὶ τοῦ λεπτόγεω τῆς Ἀττικῆς ἐδάφους δὲν ἠδύνατο νὰ πλουτισθῇ διὰ κτήσεως ἀγαθῶν οὐδὲ ἦτό πως διάσημος διά τινος θεολογικῆς σχολῆς. Οἱ ἐν τῇ βυζαντιακῇ καὶ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ δογματικοὶ ἀγῶνες δὲν ἠδύναντο νὰ εὕρωσιν ἔδαφος γόνιμον ἐν τῇ πόλει τοῦ Πλάτωνος. Μόνον δ' ἐκ τῆς παραδόσεως παραλαμβάνομέν τινα ὀνόματα ἱστορικῶς ἀβεβαίων καὶ ἐν σειρᾷ χασματικῇ διασωζομένων ὀνομάτων ἐπισκόπων τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας. Οὕτως ἐκ τοῦ τετάρτου αἰῶνος γνωρίζεται μόνον ὁ Πιστὸς ὅστις παρῆν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Νικαίας, κατὰ δὲ τὸν πέμπτον αἰῶνα παρουσιάζονται τὰ ὀνόματα τριῶν ἐπισκόπων τῶν Ἀθηνῶν.[1]

Βεβαίως δὲ πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων διετήρουν ἔτι τὴν πίστιν εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἀναντιρρήτως οἱ πλεῖστοι τῶν φιλοσόφων ἦσαν ἐθνικοί. Οὐδεὶς ὀνομαστὸς ῥήτωρ ἢ φιλόσοφος τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον αἰῶνα ὑπῆρξεν ὅσον γνωρίζομεν, Χριστιανός[2]. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδιζε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ κροῶνται τῶν μαθημάτων σοφοῦ τινος ἐθνικοῦ, μὴ ὑφισταμένης ἀκόμη χριστιανικῆς σχολῆς, καίτοι μεγάλοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας εἶχον γράψει σπουδαίας συγγραφάς, ὑπαρχούσης δὲ μόνον μιᾶς ἐπιστήμης, τῆς τῶν ἀρχαίων, ἥτις, κοινὸν οὖσα κτῆμα πάντων τῶν πεπαιδευμένων, ἐδύνατο μόνον παρ' ἐθνικῶν γραμματικῶν καὶ φιλοσόφων νὰ διδαχθῇ[3].

Ὁ εὐφημούμενος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅστις ἐθρήνει τὴν παραπλάνησιν τῆς χριστιανικῆς νεότητος διὰ τῆς διδασκαλίας μόνων τῶν ἐθνικῶν ὑπῆρξεν αὐτὸς μαθητὴς τοῦ σοφιστοῦ Λιβανίου ἐν Ἀντιοχείᾳ. Οἱ περιώνυμοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας Βασίλειος ὁ Καισαρείας καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς εἶχον ἀντλήσει ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν πηγῶν τῆς ἐθνικῆς

1. Τὰ τῆς Ἀκαδημείας τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀντωνίνων ἐξηρευνήθησαν μετ' ἀγάπης, οἱ δὲ περὶ τὰς τοιαύτας μελέτας ἀσχολούμενοι γνωρίζουσι τὰς περὶ αὐτῆς συγγραφὰς τοῦ Zumpt, Weber, Ahrens, Shlosser, Wachsmuth, Ellissen, Hertzberg κτλ.

2. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποδεικνύεται. Ἴδ. R. Hoche, Ὑπατία ἡ θυγάτηρ Θέωνος ἐν τῷ Philologus ἔτ. XV. σ. 441.

3. A. Ellissen, Zur Geschichte Athens ἐν τοῖς Göttingische Studien 1847 II, 887.

1. Ὁ Le Quien ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τοῦ Oriens christianus συνήγαγε πρῶτος τοιαῦτα ὀνόματα· ἐπ' ἐσχάτων δὲ ὁ ἐν Ἀθήναις ἀρχιμανδρίτης Πανάρετος Κωνσταντινίδης παρέσχεν ἀξίαν λόγου ὑπηρεσίαν διὰ τοῦ «Ἱστορικοῦ καταλόγου τῶν ἐπισκόπων Ἀθηνῶν» δημοσιευθέντος ἐν τῷ περιοδικῷ «Σωτῆρι», ἀπὸ Ἰουνίου 1878 κ. ἑ. Τὸν δὲ Σεπτέμβριον τοῦ 1881 ἀνεκαλύφθη, ὡς μοι ἔγραψεν ἐπ' ἐσχάτων ὁ κ. Σπυρ. Λάμπρος, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαβηττοῦ ὁ τάφος τοῦ Ἀθηναίου ἐπισκόπου Κληματίου. Ἴδ. τὴν «Ἐφημερίδα» τῆς 16 Σεπτεμβρίου.

2. Οὐδ' αὐτὸς ὁ Προαιρέσιος ὅστις θεωρεῖται Χριστιανός. Ἴδ. Bernhardy, Grundriss der griechischen Literatur I, 658.

3. Περὶ τῆς ἐθνικῆς προπαιδεύσεως τῆς νεότητος ἐκφράζεται ὡρισμένως ὁ P. E. Müller, De genio et moribus et luxu aevi Theodosiani I, κεφ. 2. II, κεφ. 10.

Digitized by Google

ῥητορείας τὴν ἀττικὴν αὐτῶν παίδευσιν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ὁ Λιβάνιος ἐκεῖνος, ὁ σοφιστὴς Ἱμέριος καὶ ὁ βασιλόπαις Ἰουλιανός. Αὐτὸς οὗτος ὁ παραβάτης τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἤθελε προβῆ εἰς τοσοῦτο τόλμης ἀποπειρώμενος αὐθαιρέτως τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς σβεννυμένης θρησκείας τῶν Ἑλλήνων, ἂν μὴ εἶχε σπουδάσει ἐν Ἀθήναις. Ἐνταῦθα, ἐν μέσῳ τῶν ναῶν καὶ τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος ἔφθασεν αὐτῷ αἴφνης ἐν ἔτει 355 ἡ εἴδησις περὶ τῆς ἀνακηρύξεώς του ὡς καίσαρος· ἐντεῦθεν δὲ ἤρξατο κατόπιν τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ σταδίου.

Οὕτω λοιπὸν αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀκόμη περιζήτητον πνευματικὸν τροφεῖον, δυνάμενον νὰ ἁμιλλᾶται πρὸς τὰς μεγάλας ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀντιοχείᾳ σχολάς· ἀλλ' ἡ απομόνωσις καὶ ἡ απομάκρυνσις τῆς πόλεως ταύτης τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν ῥευμάτων τῆς ἐπὶ νέων δρόμων προοδεύσης ἀνθρωπότητος καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῶν μεγάλων πνευματικῶν ἀγώνων καὶ ζωτικῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀνεκαίνισαν αὐτήν, κατεδίκασαν τὰς Ἀθήνας νὰ ἐξακολουθῶσιν ὑφιστάμεναι μόνον ὡς ἱερὸν μουσεῖον τῆς ἀρχαιότητος, νὰ διάγωσι μόνον ἄσημον φιλολογικὸν καὶ παλαιολογικὸν βίον. Ἐν τούτῳ δὲ ἔγκειται τὸ ἀντίστροφον μέρος τοῦ ἰδεώδους βίου τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἀπονέκρωσις πόλεως ἐπαρχιακῆς εἰς τὰς παλαιὰς αὐτῆς ἀναμνήσεις βεβυθισμένης, ἥτις οὐδενὸς πλέον μετεῖχε πολιτικοῦ βίου, ἀλλ' ἦτο μόνον ἡ ἀπηρχαιωμένη ἀκαδήμεια ἐπιστήμης παρακμαζούσης, ἐξ ἧς οὐδεμία ἠδύνατο πλέον νὰ προέλθῃ ἰδέα ἐκ τῶν τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος δικαιουσῶν καὶ τῶν ἀναμορφουσῶν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου.

Β'

Γνωρίζομεν διαφόρους διδασκάλους τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἐκ τοῦ «Βίου τῶν σοφιστῶν» τοῦ Εὐναπίου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουσί τινες ὑπὸ τῶν συγχρόνων λίαν τιμώμενοι ἄνδρες, οἷον Ἰουλιανὸς ὁ Καισαρεύς, ὁ Προαιρέσιος καὶ ὁ Λιβάνιος, ὁ Μουσώνιος, ὁ Αἰδέσιος καὶ ὁ Ἱμέριος. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐπισήμων τούτων ἀνδρῶν δὲν εὑρίσκεται ὁ σοφιστής, οὗ ἡ εὐφυὴς θυγάτηρ Ἀθηναῒς ἐφόρεσε τὸ στέμμα βυζαντίνης αὐτοκρατείρας. Μόνον δὲ διὰ τῆς θαυμασίας λάμψεως καὶ τῆς φήμης τῆς θυγατρὸς διεσώθη καθόλου παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τὸ ὄνομα τοῦ πατρός.

Ὁ εὐτυχὴς οὗτος ἀνὴρ ἦτο ὁ Λεόντιος[1]· Ὁ Ἀφρικανὸς Ὀλυμπιόδωρος, ὅστις ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' ἐτιμᾶτο καὶ ἴσχυεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλως ὡς ποιητής, ἱστοριογράφος καὶ πολιτικός, διηγήθη ὅτι κατά τινα διάπλουν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἄκοντα ἔπεισε τῇ αὐτοῦ σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ τὸν Λεόντιον νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν σοφιστικὸν θρόνον[1]. Ἀλλὰ τὸ ἔτος καθ' ὃ τοῦτο συνέβη μένει ἄγνωστον. Ὁ Λεόντιος ἀντέτεινε νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τὸν ἔτι περιζήτητον ὄντα σοφιστικὸν θρόνον, ἤτοι τὴν ἕδραν τοῦ δημοσίου διδασκάλου τῆς ἑλληνικῆς ῥητορικῆς, καὶ οὕτω νὰ ἀποδεχθῇ τιμὴν καθιστῶσαν αὐτὸν σχολάρχην τῆς νεολαίας ἐν Ἀθήναις. Ἂν ἦτό τις ἀνὴρ φιλήσυχος, βεβαίως ἐφοβεῖτο τὰς ἀναποφεύκτους προσβολὰς τῶν φθονερῶν καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν σχολαστικῶν, ἡ δ' ἀποποίησις αὐτοῦ ἀποδεικνύει ἴσως ὅτι ἐν αὐτῷ ἡ φιλοδοξία ἦτο κατωτέρα τῆς σωκρατικῆς ἀρετῆς τῆς μετριοφροσύνης καὶ τοῦ γνῶθι σαυτόν.

Οὗτος δὲ ὁ ὑπὸ τοῦ φίλου του Ὀλυμπιοδώρου προστατευθεὶς σοφιστὴς ἦτο πάντως αὐτὸς ὁ πατὴρ τῆς Ἀθηναΐδος. Ἀλλ' αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου αὐτοῦ εἶνε ἡμῖν πάντῃ ἄγνωστοι. Οὐδὲ τοῦτο κἂν γνωρίζομεν, ἂν ἦτο ἐκ γενετῆς Ἀθηναῖος. Ἐπειδή, ὡς πολλοὶ ἄλλοι ῥήτορες καὶ φιλόσοφοι, ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς καταίροντες εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγίνοντο κατόπιν αὐτόθι πολῖται καὶ ἀπέκτων μόνιμόν τινα θέσιν, ἴσως οὕτω καὶ ὁ Λεόντιος δυνατὸν νὰ μετῴκησεν εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς ξένης.[2] Τὸ δὲ ὄνομα Ἀθηναῒς ὅπερ ἔδωκε εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δεικνύει μόνον τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας ἀγάπην του, τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὴν ἀττικὴν σοφίαν, καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ εἰς τοὺς παλαιοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Ἀφιέρωσε τὸ τέκνον του εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὴν θεὰν τῆς σοφίας καθ' ὃν χρόνον ὁ ἑλληνικὸς ἐθνισμὸς ἔβαινε πρὸς τὸν ἀνήκεστον αὐτοῦ ὄλεθρον.[3]

Ὁ Λεόντιος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπῆρξε μαθητής τινος τῶν διασήμων ῥητόρων, οἵτινες ὡς ὁ Προαιρέσιος καὶ ὁ Ἱμέριος εἶχον περιβάλει τὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν διὰ δόξης καὶ τιμῆς. Ἡ τελευταία αὕτη λαμπρὰ περίοδος τῆς ἑλληνικῆς ῥητο-

1. Πάντες οἱ Βυζαντῖνοι καλοῦσιν αὐτὸν Λεόντιον, μόνον δ' ἐν τῷ Πασχαλίῳ χρονικῷ ὀνομάζεται Ἡράκλειτος. Οὐχ ὀρθῶς δὲ διεφύλαξε τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Muralt (Essai de chronogr. byzantine. Τόμ. Α' σ. 32). Λεοντιάδα, ἤτοι θυγατέρα τοῦ Λεοντίου, ὀνομάζει ἑαυτὴν ἡ Ἀθηναῒς καὶ ἐν τῷ διστίχῳ τῷ εὑρισκομένῳ ἐν τέλει τῆς ὑπ' αὐτῆς γενομένης μεταφράσεως τῆς Ὀκτατεύχου.

1. Ἀποσπάσματα τοῦ Φωτίου ἐκ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου, οὗ ἡ ἱστορία περιελάμβανε τὰ ἔτη 407—425 (Fragm. hist. graec. Τόμ. Δ' σ. 63 ἐκδ. C. Müller) Περὶ τῶν λέξεων θρόνος καὶ σοφιστὴς ἴδ. Zumpt, Ueber den Bestand der philosophischen Schulen in Athen, σ. 23 κ. ἑ.) Μόνον δὲ καταχρηστικῶς ὁ Λεόντιος ὀνομάζεται φιλόσοφος. Ἦτο δὲ σοφιστής, ὁ δὲ Σωκράτης (VII σ. 21) ὅστις ἐγνώρισε προσωπικῶς τὴν Ἀθηναΐδα γράφει περὶ αὐτοῦ «Λεοντίου γὰρ τοῦ σοφιστοῦ τῶν Ἀθηνῶν».

2. Ὁ Beutler (De Athenarum fatis, σ. 87) πιστεύει, ὅτι ἦλθεν εἰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου, τουθ' ὅπερ δὲν ἀποδεικνύεται. Ὁ Ζωναρᾶς (II,40) λέγει μόνον θυγάτηρ μὲν ἦν Λεοντίου τινὸς φιλοσόφου Ἀθήνηθεν ὡρμημένου.

3. Αὐτὴ ἡ θεὰ ἐκαλεῖτο ἐνίοτε Ἀθηναΐς. Οὕτω παρὰ Μαρίνῳ (ἐν βίῳ Πρόκλου, κεφ. 30) ὀνομάζεται Κυρία Ἀθηναΐς.

Digitized by Google

ρείας εἶχεν ἤδη παρέλθει, ὁ δ' ἐπίγονος αὐτῶν ἐπὶ τῆς δημοσίου ἕδρας ἀνῆκεν ἤδη εἰς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς τῆς ῥητορικῆς.

Παῖς ὢν εἶδεν ὁ Λεόντιος τὴν φανταστικὴν καὶ ἄκαρπον ἀντίδρασιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ κατὰ τοῦ μισητοῦ αὐτῷ Χριστιανισμοῦ. Νεανίας δὲ ὢν καὶ ἀνὴρ εἶδεν ἐπιταχυνομένην τὴν πτῶσιν τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας ἐν ὅλῳ τῷ ῥωμαϊκῷ κράτει διὰ τῶν καταδιωκτικῶν διαταγμάτων Θεοδοσίου τοῦ πρώτου, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, τῷ 395, ἐπῆλθεν ἡ βλαβερὰ ἐπιδρομὴ τῶν Γότθων ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον κατὰ τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος· τοὺς φοβεροὺς δὲ τούτους ἐργάτας τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου εἶδε πιθανῶς ὁ πατὴρ τῆς Ἀθηναΐδος ἰδίοις ὄμμασιν ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἅλωσις τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως πάσης ἑλληνικῆς παιδείας ὑπὸ τῶν βαρβάρων λαῶν τοῦ βορρᾶ, καίπερ τελεσθεῖσα διὰ συνθήκης ἄνευ συμφορῶν, ἐσήμαινε τὸ πέρας ἱστορικῆς περιόδου ἐν τῷ βίῳ τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ δὲν ἔπαυσε μὲν ὑφιστάμενον καὶ μετὰ ταύτην τὴν καταστροφὴν τὸ ἀθηναϊκὸν πανεπιστήμιον, διετηρήθησαν δ' αἱ ἕδραι τῶν σοφιστῶν καὶ ἡ νεοπλατωνικὴ φιλοσοφία εὗρε μετὰ βραχὺ ἐπιφανῆ ἀρχηγόν, τὸν Ἀθηναῖον Πλούταρχον, ἀλλὰ κατὰ φυσικοὺς νόμους ἦτο πεπρωμένη τὰ νῦν ἡ ὁσημέραι μείζων παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ τῆς Ῥώμης, ἀφ' οὗ καὶ ταύτην τὴν παγκόσμιον πόλιν μετὰ δεκατέσσαρα μόνον ἔτη κατέκτησαν καὶ ἐδῄωσαν οἱ αὐτοὶ Γότθοι.

Ἡ περιφρονητικὴ κρίσις Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν ἀποδεικνύει, ὅπως καὶ ἂν ἐξηγηθῇ, τὴν κατάπτωσιν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς πόλεως. Ἔγραψε δῆλον ὅτι πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

«Ὀναίμην τῶν Ἀθηνῶν ὁπόσα βούλει· ὥστε μοι »δοκῶ πλέον ἢ παλαιστῇ καὶ δακτύλῳ γεγονέναι »σοφώτερος. Ἔξεστι δὲ καὶ αὐτόθεν τῆς θείας σο»φίας πεῖράν σοί τινα παρασχεῖν. Ἀμέλει γὰρ Ἀ»ναγυρούντοθέν σοι γράφω καὶ Σφήττοὶ γέγονα »καὶ Θριῶζε καὶ Κηφισίασι καὶ Φαληροῖ. Καὶ κα»κὸς κακῶς ὁ δεῦρό με κομίσας ἀπόλοιτο ναύ»κληρος· ὡς οὐδὲν ἔχουσιν αἱ νῦν Ἀθῆναι σεμνὸν »ἀλλ' ἢ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων ὀνόματα. Καὶ κα»θάπερ ἱερείου διαπεπραγμένου τὸ δέρμα λείπε»ται, γνώρισμα τοῦ πάλαι ποτὲ ζώου, οὕτως ἐν»θένδε φιλοσοφίας ἐξῳκισμένης λείπεται περινο»στοῦντα θαυμάζειν τὴν Ἀκαδημίαν τε καὶ τὸ »Λύκειον καὶ νὴ Δία τὴν Ποικίλην στοάν, τὴν ἐ»πώνυμον τῆς Χρυσίππου φιλοσοφίας, νῦν οὐκέτ' »οὖσαν ποικίλην· ὁ γὰρ ἀνθύπατος τὰς σανίδας »ἀφείλετο αἷς ἐγκατέθετο τὴν τέχνην ὁ ἐκ Θά»σου Πολύγνωτος. Νῦν μὲν οὖν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς »χρόνοις Αἴγυπτος τρέφει τὰς Ὑπατίας δεξαμένη »γονάς· αἱ δὲ Ἀθῆναι πάλαι μὲν ἦν ἡ πόλις ἑστία »σοφῶν, τὸ δὲ νῦν ἔχον σεμνύνουσιν αὐτὰς οἱ με»λιττουργοί. Ταῦτ' ἄρα καὶ ἡ ξυνωρὶς τῶν σο»φῶν Πλουταρχείων, οἵτινες οὐ τῇ φήμῃ τῶν λό»γων ἀγείρουσιν ἐν τοῖς θεάτροις τοὺς νέους, ἀλλὰ »τοῖς ἐξ Ὑμηττοῦ σταμνίοις».[1]

Ἡ χρονολογία τῆς παραδόξου ταύτης ἐπιστολῆς εἶνε ἄγνωστος. Ὅτε ἔγραψεν αὐτὴν ὁ Συνέσιος, ἔζη ἔτι πάντως ἡ Ὑπατία, ἡ ὑπ' αὐτοῦ λατρευομένη καὶ τιμωμένη διδάσκαλος, ἐπειδὴ οὔτε ἐκ ταύτης οὔτε ἐξ ἄλλης τινὸς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ φιλοσόφου ἐξάγεται ὅτι ἐπέζησε τὸν θάνατον τῆς ἀτυχοῦς θυγατρὸς τοῦ Θέωνος, συμβάντα περὶ τὸ ἔτος 415 ἢ 416.[2] Κατὰ δὲ τὴν διαμονὴν τοῦ Συνεσίου ἐν Ἀθήναις ἦτο ὀνομαστὸς αὐτόθι Πλούταρχος ὁ υἱὸς τοῦ Νεστορίου, ὅστις τὰς πρώτας δεκάδας τοῦ πέμπτου αἰῶνος προΐστατο τῆς πλατωνικῆς ἀκαδημείας ὡς διάδοχος τοῦ Πρίσκου. Ἐκεῖνον δὲ καὶ τὸν φιλόσοφον Συριανὸν ἢ ἄλλον τινὰ ἐκ τοῦ λογιωτάτου οἴκου τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἐννοεῖ ὁ Συνέσιος λέγων συνωρίδα τῶν σοφῶν Πλουταρχείων.[3]

Ἀλλὰ τοῦτο κἂν εἶνε πιστευτόν, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην ὁ Συνέσιος ἔγραψε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος περὶ οὗ πρόκειται. Σχετισθεὶς δὲ μετὰ τῶν ἀρίστων σοφῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἴσως ἐγνώρισε προσωπικῶς καὶ τὸν Λεόντιον ὡς δημόσιον διδάσκαλον τῆς ῥητορικῆς[4]. Ἡ δὲ δριμεῖα αὐτοῦ κρίσις περὶ Ἀθηνῶν ἐνομίσθη προελθοῦσα ἐκ τῆς ζηλοτυπίας τῆς τότε ἐπικρατούσης μεταξὺ τῆς ἀλεξανδρεωτικῆς καὶ ἀθηναϊκῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς καὶ ἐξηγήθη ὡς ἔκφρασις ῥητορικῆς ὑπερβολῆς ἢ προσβληθείσης ματαιοφροσύνης. Ἀλλ' ὅ τι μάλιστα πάντων εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ εἶνε ἡ τελεία ἀναισθησία περὶ τῶν ἱερῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν λαμπρῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, περὶ ὧν οὐδὲ λέξιν μίαν ἔγραψεν ὁ Συνέσιος. Ἐν ᾧ τὰ ὀλίγα ἐρείπια τοῦ μεγάλου παρελθόντος τῆς πόλεως ταύτης ἔτι καὶ τὴν σήμερον ἐμποιοῦσιν εἰς πάντα πεπαιδευμένον γοητείαν, πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ ἐπιδράσῃ ὁ ἔνδοξος ἐκεῖνος παρελθὼν βίος τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τὴν

1. Συνεσίου ἐπιστ. ρλε΄.

2. Ὁ Clausen (De Synesio philosopho Libyae comment σ. 226) πιστεύει ὅτι ἀπέθανεν ὁ Συνέσιος τῷ 414 ἢ 415. Ἴδ. καὶ R. Volkmann, Synesius von Cyrene σ. 251.

3. Ἡ ξυνωρὶς τῶν σοφῶν Πλουταρχείων. Ὁ Φαβρίκιος (Προλεγόμενα εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Boissonade τοῦ ὑπὸ Μαρίνου βίου τοῦ Πρόκλου, σ. XXXII) νομίζει ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ Συριανοῦ. Κατὰ δὲ τὸν Zumpt (σ. 55) καὶ τὸν Drouot Études sur la vie et les oeuvres de Synèse, σ. 15 ὁ λόγος εἶνε περὶ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Πλουτάρχου Ἀρχιάδα.

4. Ὁ Finlay (γερμ. μετάφρασις Griechenland unter den Römern σ. 261) καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Hopf (Gesch. Griechenl. σ. 85) πιστεύουσιν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη δύο ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ Ἀλαρίχου ἅλωσιν. Ὁ Zumpt καὶ ὁ Clausen ἀποδέχονται τὸ ἔτος 402 ἢ 403, ὁ δὲ Drouot ἤδη τὸ 395.

Digitized by Google

ψυχὴν ἀνδρὸς φιλοσόφου, ἀνδρὸς Ἕλληνος τῶν χρόνων καθ' οὓς τὰ μνημεῖα ἐσώζοντο ἔτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν ἀκμῇ;

Διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀρχαίων ναῶν, διὰ τὸ κάλλος τῶν ἔργων ἀθανάτων καλλιτεχνῶν οὐδ' ἓν βλέμμα εἶχεν ὁ σοφιστὴς τῆς Κυρήνης. Καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἀπαγωγῆς τῶν διασήμων πινάκων τοῦ Πολυγνώτου ἐκ τῆς Στοᾶς λαλεῖ σχεδὸν μετὰ πικρᾶς χαιρεκακίας, χωρὶς νὰ ἐπιδεικνύῃ οὐδ' ἴχνος ἀποδοκιμασίας διὰ ταύτην τὴν ἁρπαγήν, ἣν ὁ ἀνθύπατος τῆς Ἀχαΐας ἐτόλμησε πάντως μετὰ τὴν ἅλωσιν ὑπὸ τῶν Γότθων.

Ἡ ἀπάθεια ἀνδρὸς ἔχοντος ἄλλως μεγάλην κλασικὴν παιδείαν εἶνε αἰνιγματώδης, καὶ ἄν τις ἔτι ἤθελε νὰ δεχθῇ ὅτι αὐτός, ὁ κατόπιν ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος, εἶχεν ἤδη τότε μεταστῇ εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἀλλὰ ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ ὑπῆρξεν αἰτία τις πραγματικὴ τῆς σαρκαστικῆς αὐτοῦ διαθέσεως καὶ ἴσως ἡ αἰτία αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐπιδρομῆς ἐκείνης τῶν Γότθων, ἥτις τότε ἐγένετο αἰσθητὴ ἐν Ἀθήναις. Ὁ ἱστοριογράφος Φίνλαιϋ ἐξασθενεῖ αὐτήν, παρατηρῶν ὅτι μακρὸν μετὰ τὰς δῃώσεις τῶν Γότθων καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Συνεσίου αἱ Ἀθῆναι ἤκμαζον, αἱ δὲ ἐπιστημονικαὶ αὐτῶν σχολαὶ ἦσαν σπουδαῖαι. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς γνώμης του φέρει τὸ παράδειγμα τῆς Ἀθηναΐδος· «ὁ Συνέσιος, λέγει, ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς τροφοῦ τὴν κόρην ἥτις ἔτυχεν ἐν Ἀθήναις ἀνατροφῆς ἥτις κατέστησεν αὐτὴν μίαν τῶν εὐπαιδευτοτάτων καὶ χαριεστάτων γυναικῶν ἐν αὐλῇ λαμπρᾷ καὶ πλουσίᾳ, συνάμα δὲ καὶ λογίαν καίπερ οὖσαν γυναῖκα καὶ βασίλισσαν».

Καὶ ἀποκατέστησαν μὲν πάλιν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἀλαρίχου τἀθηναϊκὰ πράγματα· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπῃτεῖτο ἡ παρέλευσις ἐτῶν τινων. Ἡ ἐρήμωσις τῆς Ἀττικῆς καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ λαοῦ τῶν Γότθων δὲν ἐπήνεγκε μὲν πολιτικὰς συνεπείας, ἀλλ' ἦτό τις ἠθικὴ καὶ οἰκονομική. Οἱ ὄλεθροι πολλῶν οἰκογενειῶν, ὁ θάνατος ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἷος ὁ τελευταῖος ἱεροφάντης ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος καὶ ὁ ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη γεγονὼς φιλόσοφος Πρίσκος, ὅστις, ἀπώλετο ἐκ λύπης ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν, ὑπῆρξαν πάντως γεγονότα μεγάλως συγκλονήσαντα τὸ ἑλληνικόν.[1] Πιθανῶς δ' ἐπῆλθε φυγή τις τῶν ξένων ἐξ Ἀθηνῶν καὶ σχεδὸν παῦσίς τις τῶν μαθημάτων ἐν Ἀθήναις, ἕως ἐπέστρεψε κατὰ μικρὸν ἡ ἰδέα τῆς ἀσφαλείας. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλὰς ἠλευθερώθη ἀπὸ τῶν ληστρικῶν Γότθων, οἱ δὲ φιλόσοφοι καὶ σοφισταὶ ἐπανέλαβον τὴν ἑαυτῶν διδασκαλίαν.

[Ἕπεται συνέχεια].

1. «Τοῖς τῆς Ἑλλάδος ἱεροῖς εἰς μακρόν τι γῆρας ἀνύσας (ὅς γε ἦν ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα) συναπώλετο». Εὐνάπιος ἐν βίῳ Πρίσκου σ. 67.

Περὶ τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ

ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.

Ἡ πρώτη ἔκθεσίς μου περὶ τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐπισυμβασῶν ἡφαιστείων κατεργασιῶν ἔφερε τὴν παρατήρησιν «οὐδέν τι ὅμοιον οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ἐξιστοροῦντες τὰ τῶν μερῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων ἐποχῶν οἱ χρονογράφοι σιωπῶσιν ἐπίσης». Τὴν ἀπορίαν μου ταύτην ἀνῄρεσε τελευταία συνομιλία μετὰ πολιτῶν τοῦ Αἰτωλικοῦ, οἵτινες ἀνέφερον ὅτι διατηρεῖται παρὰ τῷ λαῷ παράδοσις περὶ ὁμοίων συμβάντων προγενεστέρας ἐποχῆς. Ἀφελῶς διηγούμενοι τὰς παραδόσεις ταύτας ἔλεγον συνάμα λόγιοί τινες ὅτι συγγραφεὺς Βυζαντινὸς τῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων ἐποχῶν, ὁ γεωγράφος Μελέτιος ἐκθέτει ῥητῶς περὶ ἐκρήξεων ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Αἰτωλικοῦ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἐπισυμβασῶν. Τὰ λεχθέντα ταῦτα ἐκίνησαν λίαν τὴν περιεργείαν μου, καὶ γιγνώσκων ὅτι ἀξιότιμοι συμπολῖται, οἱ ἐν Μεσολογγίῳ ἀδελφοὶ Ἰω. καὶ Ἐπτ. Θερινοί, διεφύλαττον μεταξὺ τῶν βιβλίων των ἔκδοσιν τῶν περὶ γεωγραφίας ἔργων τοῦ Μελετίου, προσῆλθον αὐτοῖς ἐπιζητῶν ταύτην. Εὗρον δὲ βιβλίον τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1728, φέρον τίτλον· «Μελετίου γεωγραφία, παλαιὰ καὶ νέα». Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ συγγράμματος ἐπὶ μαρτυρίᾳ τῶν ἡφαιστείων φαινομένων ἐν Αἰτωλικῷ ἐπείσθην, ἀναγνοὺς ἐν τοῖς πρώτοις δέλτοις αὐτοῦ τὴν βιογραφίαν τοῦ συγγραφέως, ὅστις διατελέσας ποτὲ μαθητὴς τοῦ μεγάλου Βησσαρίωνος, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἄρτας καὶ Ναυπάκτου ἐν ἔτει 1692 καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1714 φέρων ἡλικίαν ἐτῶν 53. Δῆλον ἐγένετό μοι οὕτως, ὅτι ὁ Μελέτιος διαβιώσας ἐν τῇ μνησθείσῃ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ, διετέλει, ἐξ αὐτοψίας τῶν μερῶν, ἐν σαφεῖ ἐπιγνώσει τῶν ὅσων ἐν τῷ Κεφαλαίῳ Ε.' «περὶ Αἰτωλίας» ἐκθέτει. Ἐξ αὐτοῦ ἀντέγραψα τὰ ἐφεξῆς.

«Πλησίον τῆς Καλυδῶνος ἦτον τὸ ἱερὸν τοῦ »Παντοκράτορος Διός, Περοντία πόλις, ὁμοίως καὶ »αὐταί· Πλευρώνα, Ἄραχθος, Μακρύνεια ὅπου εἶ»ναι τώρα τὸ χωρίον Μακρυνοῦ καὶ τὰ λοιπά. Κα»λεῖται τώρα αὕτη ἡ ἐπαρχία ὑπὸ τῶν Τούρκων »Κάρλε-Σατζάκ, περιέχουσα καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν, »καὶ εἶναι εἰς αὐτὴν κωμοπόλεις Ζαπάντι, Βρα»χῶρι, Μεσολόγγι ἢ κρεῖττον Μεσολάγιον (πιθα»νῶς ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ mezzo laghi, ἐν μέσῳ λι»μνῶν· *σημείωσις Νίδερ*) καὶ νῆσος ἐν Λιμνοθα»λάττῃ, Αἰτωλικόν, ἢ κοινότερον Ἀνατολικόν, »ὅπου *πρὸ ὀλίγου χρόνου* ἐξήρχετο ἐκ τῆς γῆς »ἀνακοχλάζον αἷμα, καὶ ἐγειρόμενον πολλῇ τῇ »βίᾳ πλεῖον μιᾶς πήχεως. Ὁ ἰσθμὸς τῆς χερσο»νήσου Αἰτωλίας εἶναι σχεδὸν μεταξὺ Ἀνατολι»κοῦ καὶ τῆς Κατοχῆς». (Κεφ. Ε'.)

Τὴν περικοπὴν ταύτην ἀνέγνων, ὅτε ἐκ τύχης ἡ ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Τουρλίδος, πλησίον τοῦ Μεσο-

Digitized by Google

λογγίου, προσέγγισις τοῦ Γαλλικοῦ Aviso Bouvet, μοὶ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐν καλλίστῃ συνοδείᾳ, τοῦ τε πλοιάρχου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πληρώματος, ἐκδρομῆς πρὸς κατασκόπευσιν τοῦ κόλπου τοῦ Αἰτωλικοῦ, ἥνπερ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ἐπινευσάσης τῆς ἑλληνικῆς, εἶχε διαπιστευθῆ εἰς εὐδοκιμωτέρας τῶν ἡμετέρων χεῖρας. Ἡ προσέλευσις τῶν ἐκδραμόντων συνέβη τὴν 16)28 Μαρτίου 1882, ἤτοι μετὰ περίπου τριῶν μηνῶν παρέλευσιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκρήξεως, καὶ παρατηρήσεως τῶν πρώτων καὶ δριμυτέρων ἡφαιστείων φαινομένων. Ἡ ἐκδρομὴ αὕτη εἶχε τὸ ἔξοχον προτέρημα νὰ φέρῃ τὸν χαρακτῆρα ἐρεύνης ὅλως ἐπιστημονικῆς διὰ βολιδοσκοπήσεως τοῦ πυθμένος πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν ἀνωμαλιῶν αὐτοῦ, καὶ διάγνωσιν τοῦ κέντρου ὑφισταμένου κρατῆρος, διὰ καταμετρήσεως τοῦ βάθους καὶ τῶν βαθμῶν θερμοκρασίας τῶν ὑδάτων, διὰ συλλογῆς ἰλύος καὶ ὕδατος ἐν φιάλαις πρὸς περαιτέρω ἀνάλυσιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἐμπεριεχομένων ἀερίων καὶ ἑτέρων χημικῶν οὐσιῶν, καὶ διὰ θεωρήσεως τῶν γεωλογικῶν διαστρώσεων πέριξ τῆς λεκάνης τοῦ κόλπου.

Καίπερ βραδέως γενομένη ἡ ἐκδρομὴ δὲν ἀπέβη νεκρὰ ἢ περιττή, καθόσον ἡ ἐν τῷ κόλπῳ ἡφαίστειος κατεργασία δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐντελῶς καταπαύσει, καὶ διάφοροι αὐτόπται εὑρέθησαν ἀναφέροντες, ὅτι εἰσέτι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὰ ὕδατα τοῦ κόλπου ἐδείκνυον ἀλλεπαλλήλως διάφορον καὶ ἀσυνήθη ἔκτακτον τὴν κάτοψιν, ὡς ὑπ' ἰλύος τεθολωμένα καὶ προσφέροντα χροιὰν λευκοκιτρίνην προσεγγίζουσαν ἐνίοτε τῇ ὑπερύθρῳ. Κατὰ τὴν ἔξωθεν ἐκ τῆς θαλάσσης ἢ τὴν ἔσωθεν τοῦ κόλπου πρὸς ταύτην ἀποβαίνουσαν φορὰν τῶν ὑδάτων ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν ἀλλοίαν ἐδείκνυε τὴν ἔποψιν λευκοτέραν ἐν τῇ πρώτῃ, βαθυτέραν ἐν τῇ ἑτέρᾳ περιπτώσει καὶ πλεῖον πορφυρίζουσαν.

Τὰς ἐπὶ πάντων κρίσεις τῶν εὐγενῶν ξένων βεβαίως δὲν εἶμι εἰς θέσιν νὰ προκαταλάβω ἐξηγούμενος ὧδε, ἤκουσα δὲ αὐτοὺς λέγοντας, ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς λεκάνης τοῦ Αἰτωλικοῦ εἰσὶ παρεμφερῆ τῆς ἡφαιστείοις διακινήσεσι τοῦ ἐν Θήρᾳ (Santorin) ὑποβρυχίου κρατῆρος. Ἐπείσθην ἐν ταὐτῷ, ὅτι αἱ γνῶμαι αὐτῶν δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἐμῶν συμπερασμῶν, μᾶλλον δὲ συνᾴδουσι τούτοις, ὑποθέτουσαι τὴν ἐπὶ καιρόν τινα ἀκολούθησιν τῆς ἀναδύσεως ἀερίων ἐξ ὑποβρυχίου, τὰ νῦν νεκροῦ, ἡφαιστείου, ἀνισταμένου ἐπὶ μικρὸν σὺν ἥττονι δυνάμει καὶ δριμύτητι ἐκ τοῦ ληθάργου, ἐν ᾧ ἔκειτο πρὸ αἰώνων. Οὐδέν τι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γεγονότων προμηνύεται ἐπίφοβον τοῖς πέριξ, οὔτε καταφαίνεται σαφὴς ἀλλοίωσις ἐδαφική, οἵα ἐν Θήρᾳ συνέβη· οὔτε ἐλπίς ἐστιν, ὅτι ἐν καιρῷ οὐ μακρὰν ἀπέχοντι, ὁ Ἥφαιστος θέλει ὁ ἴδιος ἀποκλείσει πάλιν ἀσφαλῶς τὰς βαλβίδας, ἐξ ὧν ἀνέπεμψεν ἡμῖν τὰ πεπιεσμένα ἀέρια τῶν κοιτώνων του, ὑφ' ὧν ὁ ἴδιος, ὡς φαίνεται, ἐστενοχωρεῖτο τὸ παράπαν.

Κατὰ τὴν ἐν συνοδείᾳ τῶν εὐγενῶν ξένων δευτέραν ἐκδρομήν μου παραστὰς εἰς μέρη τινὰ τοῦ κόλπου, ὅθεν ἄλλοτε παρετήρησα σαφεστάτην καὶ πλουσίως γενομένην ἀνάδυσιν ἀερίων, εἶδον ὅτι κατέπαυσεν ἤδη τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἐπικρατοῦν ἴσως περὶ τὸν πυθμένα μόνον, καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ ὑποβρυχίου κρατῆρος. Τὰ αὐτόθι ἐκ βάθους 32 μέτρων ἀνασυρόμενα τῆς βολιδοσκοπήσεως ἐργαλεῖα ἐκ μετάλλων, σιδήρου, χαλκοῦ, ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου στιλπνὰ καταπεμφθέντα, ἀπώλεσαν τὴν καθαρὰν αὐτῶν ἔποψιν, μεταβληθείσης τῆς ἐπιφανείας εἰς μέλαιναν καὶ σκοτεινήν, ἐκ στιλπνῆς καὶ φαεινῆς, καὶ γαιώδης ἰλὺς τοῖς ἐργαλείοις ἐφαπτομένη ἀπέπεμπε θειώδη ὀσμήν.

Αἱ τοιαῦται ἐκ τῶν ἁπλουστέρων ἀντιδράσεις καταδεικνύουσι τοῖς εἰδήμοσι, τὸ πλεῖστον σχεδὸν τῶν ἐξ Ἡφαίστου κατεργασιῶν, ἀλλ' ὑπολείπεται πρὸς σαφεστέραν ἐξήγησιν ἡ περαιτέρω ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τῶν παρατηρηθέντων καὶ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τῶν συλλεχθέντων ὀρυκτολογικῶν κ.λ. ἀντικειμένων. Τοιαύτην δέον νὰ ἀναμένωμεν ἐκ μέρους τῶν εὐγενῶν ξένων, καὶ μετὰ ἐνδιαφέροντος οὐ μικροῦ ἀτενίζομεν πρὸς τὴν γνωμοδότησιν αὐτῶν περὶ φυσικοῦ φαινομένου λίαν σπανίου καὶ ἀξιοπεριέργου. Λυποῦμαι ὅτι ἡ σχολίασις αὐτοῦ ἐξέφυγεν ἤδη ἐντελῶς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν αὐτοχθόνων φυσιοδιφῶν, λυποῦμαι ὅτι οἱ παρ' ἡμῖν λόγιοι ἐστάθησαν ὅλως ἀμέριμνοι, καὶ ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐμῶν ἀτελῶν ἐκθέσεων ἀντὶ αὐτοχθόνων ἔδει ἑτερόφυλοι ἐπιστήμονες νὰ γίνωσι θεαταὶ καὶ σχολιασταὶ φυσικοῦ δράματος, ὅπερ ὑπὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν τὸ ἔδαφος κροῦον ἔδει πρώτους νὰ ἀφυπνίσῃ τοὺς ἐπικαθημένους.

Οὐχ ἧττον ἐπιχαίρω διὰ μόνον τὸ ἕν, ὅτι ἐκ τῆς μελέτης τῆς βίβλου τοῦ Μελετίου ἐρανισθεὶς δύναμαι νὰ ἐπιμιμνήσκω τοῖς ἀναγιγνώσκουσιν, ὅτι οὔπω πρωτοφανὲς τὸ γεγονός, οὔτε ἀμνημόνευτον ἄφησεν ὁ μαθητὴς τοῦ Βησσαρίωνος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκ βαθέος ὕπνου ἐγειρομένη ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν πνευμάτων διακίνησις ἀνέτειλεν ἐκ νέου ἀπ' ἀνατολῶν φωτοβόλος προβαίνουσα μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς δύσεως. Ἂς εὐχηθῶμεν δὲ ὅπως ἐκεῖθεν ζωογόνος ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἑστίαν. Δυστυχῶς μέχρις ὥρας αἱ τελεταὶ τῆς ὑποδοχῆς οὔπω τελοῦνται, πάντων κατὰ προτίμησιν περὶ τὴν κάλπην ἐνασχολουμένων, οὐ γὰρ περὶ ἑτέρων φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Ὁ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου μητροπολίτης διατελέσας Μελέτιος ζωγραφίζει διὰ λίαν ζωηροῦ τοῦ χρώματος τὴν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἔκρηξιν ἐπισυμβᾶσαν πρὸ *ὀλίγου χρόνου* τῆς περὶ τὴν γεωγραφίαν ἐνασχολήσεως καὶ συγγραφῆς αὐτοῦ, συνέπεσε δὲ αὕτη κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς περὶ τὰ μέσα τοῦ βίου τοῦ ἀνδρός, ἤτοι πρὸς τὸ τέλος τοῦ 17 αἰῶνος, ἀποβιώσαντος τοῦ Μελετίου ἐν ἔτει 1714 φέροντος ἡλικίαν ἐτῶν 53. Ὅθεν πρὸ 200 περίπου ἐ-

Digitized by Google

τῶν *ἐξήρχετο ἐκ τῆς γῆς ἀνακοχλάζον αἷμα καὶ ἐγειρόμενον πολλῇ τῇ βίᾳ πλεῖον μιᾶς πήχεως.*

Δεινοτέραν ἀναμφιβόλως τῆς τῶν ἡμερῶν μας δέον νὰ ὑπολογίζωμεν τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Μελετίου, σχολιάζοντος τὸν χρωματισμὸν, ὅνπερ αἷμα κοχλάζον ἀναγράφει ἐγειρόμενον πολλῇ βίᾳ *πλεῖον μιᾶς πήχεως*. Τῷ χρωματισμῷ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μελετίου προσεγγίζει κατά τι μόνον ἡ σημερινὴ χροιὰ τῶν ὑδάτων ὑπέρυθρος καὶ ἐν μέρει φοινικίζουσα. Ἄδηλον μένει ἂν τανῦν συνέβη ἐπίσημος ἔγερσις τῶν ὑδάτων ὡς πρὸ 200 ἐτῶν. Οὐκ ἀπίθανον καὶ τοιοῦτον, ἀλλ' ἀπαρατήρητον ἔμεινεν ὡς ἐκ τῆς νυκτερινῆς ὥρας, καθ' ἣν συνέβη τὸ δρᾶμα, συνάμα δὲ ὡς ἐκ τῆς σφοδροτάτης φορᾶς τοῦ πνέοντος ἀνέμου, οὗτινος ἡ πίεσις ἔδει νὰ καταρρίψῃ ἐν τῷ ἅμα τὴν ἐγειρομένην στήλην τῶν ἀτμῶν καὶ τοῦ ὕδατος.

Ὁ Μελέτιος ἀναγράφει τὴν ἀνάδυσιν τοῦ κοχλάζοντος αἵματος ὡς ἐκ στερεοῦ ἐδάφους, «ἐκ τῆς γῆς», γενομένην, ἀλλὰ κρατῆρος τοιούτου εἰς τὰ πέριξ τοῦ Αἰτωλικοῦ οὔπω καταφανοῦς ὄντος, νομίζω ὅτι οὐκ ἀδίκως μεταφέρομεν τὸ ἀρχαῖον γεγονὸς ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἐξ οὗ τὸ σημερινὸν ἀπέβη, δηλαδὴ τὴν ὑποβρύχιον ὀπὴν τοῦ γεωλογικοῦ σχήματος κρατῆρος, ἥνπερ σαφῶς ὑπεμφαίνει ἡ λεκάνη τοῦ Αἰτωλικοῦ κόλπου.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 21 Μαρτίου|3 Ἀπριλίου 1882.

Δ. Σ. Νιδερ.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΛΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 218.

ΙϚ'

Ἡ ἐπαύριον ἦτο ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ὑπογραφῇ τὸ παραχωρητήριον ἔγγραφον. Ἐσήμαινε λοιπὸν ἤδη ἡ δωδεκάτη, ὅτε ὁ μαρκήσιος, ἡ Ἑλένη, ἡ κυρία Βωμπὲρ καὶ συμβολαιογράφος κληθεὶς ἐπίτηδες ἐκ Poitiers, εὑρίσκοντο συνηθροισμένοι εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ μεγάρου, ἔνθα ἡ ἐπικρατοῦσα ἀναστάτωσις ἀνήγγελλε τὴν προσεγγίζουσαν ἀναχώρησιν τῶν κατοίκων. Δὲν περιέμενον πλέον εἰ μὴ τὸν Βερνάρδον· καὶ ἡ μὲν Ἑλένη ἦτο σοβαρὰ καὶ ὑπερήφανος, ὁ δὲ μαρκήσιος εὐχαριστημένος ὡς ἦτο, διότι ἡ ὑπόθεσις ἐκείνη ἔμελλε πλέον νὰ λάβῃ πέρας, ἐφαίνετο ἐλαφρότερος χρυσαλίδος.

— Λοιπόν, κυρία βαρωνίς, ἔλεγε τρίβων εὐθύμως τὰς χεῖρας, θὰ ζήσωμεν εἰς τὸν μικρόν σας πύργον τὸν βίον, ὃν ἐζήσαμεν ἄλλοτε ἐν Γερμανίᾳ! εἶναι εὐχάριστον· θὰ νομίζωμεν ὅτι εἴμεθα εἰσέτι ἐξόριστοι! Εἰς ὑμᾶς δέ, γενναία μου φίλη, θὰ ὀφείλῃ τὸν ἄρτον ὁ τελευταῖος τῶν Λασεγλιέρ.

Ἡ κυρία Βωμπὲρ ἐμειδία· ἀλλὰ τὸ βλέμμα καὶ ἡ φυσιογνωμία της προέδιδον μεγίστην ἀνησυχίαν.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε καὶ ὁ Βερνάρδος, φορῶν ὑψηλὰ στρατιωτικὰ ὑποδήματα μὲ πτερνιστῆρας καὶ κρατῶν τὸ μαστίγιόν του. Ἡ βαρωνὶς ἤρχισε τότε νὰ παρατηρῇ αὐτὸν μετ' ἀνησυχίας, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου τὸ τί συνέβαινεν ἐν τῇ καρδίᾳ του.

Ἀφοῦ δὲ ὁ μαρκήσιος ἀνέγνωσεν εὐκρινῶς καὶ μεγαλοφώνως τὸ ἔγγραφον, ὅπερ εἶχεν ἤδη ἕτοιμον, ἔλαβε τὸν κάλαμον, ἀνήγειρε τὴν ἐκ βαρυτίμων τριχάπτων περιχειρίδα του καὶ ὑπογράψας ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ, προσέφερε μετ' ἀβροφροσύνης εἰς τὸν Βερνάρδον τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο τὸ ἐπικυρωμένον διὰ τῆς δημοσίας σφραγῖδος.

— Κύριε, τῷ εἶπε μειδιῶν ἐπιχαρίτως, ἰδού, λαμβάνετε ἐπισήμως κατοχὴν τῶν ἱδρώτων τοῦ κυρίου πατρός σας.

Ἡ στιγμὴ ἦτο κρίσιμος· ὅθεν ἡ κυρία Βωμπὲρ ὠχρίασε καὶ προσήλωσε διάπυρον ὄμμα ἐπὶ τοῦ Βερνάρδου. Ἀλλ' ὁ Βερνάρδος ἐφάνη διστάζων· ἵστατο πρὸ τοῦ μαρκησίου ἀκίνητος, σκυθρωπός, ἀπαθὴς ὡς εἰ μηδὲν εἶδεν, μηδὲν ἤκουσεν. Ἀκτὶς χαρᾶς διῆλθεν ἀμέσως τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς βαρωνίδος.

— Τί διάβολο! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, διστάζετε τώρα νὰ τὸ δεχθῆτε;

— Εὐγενὴ νεανία! ἐψιθύρισε μετὰ φωνῆς συγκεκινημένης ἡ βαρωνίς.

Τότε ὁ Βερνάρδος, ὡς ἄνθρωπος αἴφνης ἀφυπνιζόμενος, ἀνεσκίρτησεν, ἔλαβε μὲ ἀπότομον κίνησιν στρατιώτου τὸ ἔγγραφον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ μαρκησίου, ἐδίπλωσεν αὐτό, τὸ ἔθεσεν ἐντὸς τοῦ θυλακίου τοῦ ἐπενδύτου του, ὃν πάραυτα ἐθηλάκωσε καὶ ἀπεσύρθη χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν.

— Πῶς! ἠπατήθην; εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ βαρωνίς, προφανῶς τεταραγμένη· ὁ Βερνάρδος, ὃν ἐνόμιζον εὐγενῆ, εἶναι λοιπὸν ἄθλιος ἄνθρωπος;

— Θεέ μου! πόσον τεθλιμμένος ἐφαίνετο, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, ἧς τὴν καρδίαν ἐτάραξεν ἀμέσως θλιβερὸν προαίσθημα.

Ἐν τούτοις τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας παρῆλθεν εἰς τὰς προπαρασκευὰς τῆς ἀναχωρήσεως· ὁ μαρκήσιος κατεβίβασε μόνος του τὰς ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνηρτημένας εἰκόνας τῶν προγόνων του, εὑρίσκων πάντοτε ἀστεϊσμόν τινα νὰ εἴπῃ ἐπὶ μιᾶς ἑκάστης, ἀλλ' ἡ βαρωνὶς δὲν ἐγέλα. Ἡ Ἑλένη κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ συνάξῃ τὰ βιβλία της, τὰ ἐργόχειρά της, τὰ λευκώματα, τοὺς χρωστῆρας καὶ τὰ ὑδρογραφήματά της. Ὁ Βερνάρδος ἀμέσως μετὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ἐγγράφου τοῦ ἀποκαθιστῶντος αὐτὸν ἐπισήμως εἰς τὰ δικαιώματά του, ἀνεχώρησεν ἔφιππος καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰ μὴ ἅτε εἶχεν ἤδη προχωρήσει ἐπὶ πολὺ ἡ νύξ. Ἐπιστρέφων δὲ τότε διὰ τοῦ δάσους, παρετήρησε τὴν δεσποινίδα Λασεγλιὲρ ἀγρυπνοῦσαν πρὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου της καὶ στηριχθεὶς ἐπί τινος

Digitized by Google

δένδρου ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν θεωρῶν αὐτὴν μακρόθεν ἐν σιωπηλῷ θαυμασμῷ.

Ἡ Ἑλένη διῆλθεν ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἐπὶ ποδός· ὁτὲ μὲν θεωροῦσα ἀπὸ τοῦ ἐξώστου της εἰς τὸ φέγγος τῶν ἀστέρων τὰ σκιερὰ ἐκεῖνα μέρη, ἅτινα ἔμελλε ν' ἀφήσῃ διὰ παντός, ὁτὲ δὲ περιπατοῦσα ἐντὸς τοῦ δωματίου της καὶ λέγουσα σιωπηλὸν *χαῖρε*, εἰς τὴν προσφιλῆ ἐκείνην φωλεὰν τῆς νεότητός της.

Ἀλλ' ὅτε τέλος ἤρχιζε νὰ ὑποφώσκῃ ἡ ἠώς, καταβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ κόπου ἐρρίφθη ἐνδεδυμένη, ὡς ἦτο, ἐπὶ τῆς κλίνης της· ἐκοιμᾶτο δὲ πρὸ μιᾶς ἤδη ὥρας ἐλαφρὸν ὕπνον, ὅτε αἴφνης μέγας θόρυβος ἀφύπνισεν αὐτήν· πηδήσασα τότε ἀμέσως ἔξω τῆς κλίνης της, ἔδραμεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἂν καὶ δὲν ἦτο εἰσέτι ἐποχὴ κατάλληλος διὰ κυνηγέσιον, εἶδεν ὅλους τοὺς κυνηγοὺς τοῦ μεγάρου συνηθροισμένους εἰς τὴν αὐλήν· καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἔφιπποι, οἱ δὲ ἐσάλπιζον δι' ὅλης αὐτῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἄλλοι συνεκράτουν τοὺς πολυαρίθμους κύνας, ὧν αἱ ἐπανειλημμέναι ὑλακαὶ συνετάραττον τὴν μεγαλοπρεπῆ ἠρεμίαν τῆς πρωΐας.

Ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ μάτην προσεπάθει νὰ εὕρῃ τὸν λόγον ὅλης ἐκείνης τῆς ἀναστατώσεως· ἔκπληκτος ἠρώτα ἑαυτήν, μήπως ἑώρταζον οὕτω παταγωδῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἐξορίας της, ὅτε ἔβαλεν αἴφνης κραυγὴν φρίκης· διότι παρετήρησε μεταξὺ τῶν κυνῶν, μεταξὺ τῶν κυνηγῶν, οἵτινες ἐφαίνοντο ἔντρομοι καὶ αὐτοί, τὸν Βερνάρδον ὡς χθὲς ἐν στρατιωτικῇ στολῇ καὶ ἔφιππον ἐπὶ τοῦ Ῥολάνδου. Ἀναχαιτίσας τότε μετὰ χάριτος ἀπαραμίλλου τὴν ὁρμὴν τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου ζώου, ὁ νεανίας, ἐπροχώρησεν ὑπὸ τὸ παράθυρον, ἔνθα ἵστατο κάτωχρος ἡ Ἑλένη καὶ ὑψώσας πρὸς αὐτὴν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπεκαλύφθη εὐσεβάστως, ἀφῆκεν ἐλευθέρας τὰς ἡνίας, ἐβύθισε τὰ κέντρα ἐντὸς τῶν πλευρῶν τοῦ ἐξηγριωμένου ἵππου καὶ ὥρμησεν ὡς κεραυνὸς πρὸς τὴν παιδιάδα παρακολουθούμενος μακρόθεν ὑπὸ τῶν σαλπιζόντων κυνηγῶν.

— Ἆ! ὁ δυστυχής! ἀνεφώνησεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, συστρέφουσα μετ' ἀπελπισίας τὰς χεῖρας· θέλει, ἐπιζητεῖ τὸν θάνατον!

Ἠθέλησε νὰ τρέξῃ! Ἀλλὰ ποῦ; Ὁ Βερνάρδος ἔφυγε ταχύτερος τοῦ ἀνέμου.

Εἶχεν ἀποφασισθῆ τὴν προτεραίαν, ὅτε ὁ Ῥαοὺλ ἤθελεν ἔλθει μετὰ τῆς μητρός του, ὅπως συνοδεύσῃ καὶ ἐγκαταστήσῃ αὐτοὺς ὁριστικῶς εἰς τὴν νέαν των κατοικίαν.

Ἐνῷ λοιπὸν ἡ Ἑλένη ἐξήρχετο τοῦ δωματίου της, ἵνα πορευθῇ εἰς τὴν αἴθουσαν, ἀπήντησε τὸν Ὕασμον, ὅστις περιποιούμενος καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ τοὺς κυρίους του, ἐνεχείρησεν αὐτῇ ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου ἔγκλειστον ἐπιστολήν. Ἡ Ἑλένη λαβοῦσα αὐτὴν εἰσῆλθεν ἀμέσως εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἀπεσφράγισε τὸν φάκελλον καὶ ἀνέγνωσε τὰ ἑξῆς, προφανῶς ἐν βίᾳ γραφέντα.

«*Δεσποινίς*,

»Μὴ ἀναχωρεῖτε· μείνατε. Πῶς θέλετε νὰ μεταχειρισθῶ τὴν περιουσίαν ταύτην; Δὲν ἤθελον διαθέσει αὐτὴν εἰ μὴ ὑπὲρ ἀγαθοεργιῶν, ἀλλ' ὑμεῖς δύνασθε νὰ κάμητε τοῦτο καλλίτερον καὶ μὲ τρόπον πλέον εὐάρεστον τῷ Θεῷ. Ἡ μόνη μου παράκλησις εἶναι λοιπὸν νὰ μὲ ἔχητε πάντοτε ἐν τῷ νῷ κατὰ τὰς ἐλεημοσύνας σας, ὡς ἐξ ἡμισείας συμμέτοχον αὐτῶν· τοῦτο θὰ μοὶ εἶναι πρόξενον εὐτυχίας. Μὴ ἀνησυχεῖτε περὶ τῆς τύχης μου· μοὶ μένει πάντοτε κάτι τι, ἀφοῦ μοι μένει ὁ βαθμός, αἱ ἐπωμίδες καὶ τὸ ξίφος μου. Θὰ εἰσέλθω πάλιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, οὐχὶ πλέον ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας. Χαίρετε λοιπόν, δεσποινίς. Σᾶς ἀγαπῶ καὶ σᾶς τιμῶ· ἐν τούτοις εἶμαι ὀλίγον τι δυσηρεστημένος, διότι ἠθελήσατε νὰ μὲ ἐπιβαρύνητε δι' ἑνὸς ἑκατομμυρίου. Σᾶς συγχωρῶ ὅμως καὶ ἡ καρδία μου εὐλογεῖ ὑμᾶς· διότι ἠγαπήσατε τὸν γέροντα πατέρα μου.

«*Βερνάρδος*».

Εἰς τὸν αὐτὸν φάκελλον ὑπῆρχεν ὁλόγραφος διαθήκη οὕτω πως συντεταγμένη,

«Ἀφίνω εἰς τὴν δεσποινίδα Λασεγλιὲρ ὅλην τὴν περιουσίαν μου».

«Ἔγραψα τοῦτο ἐν τῷ μεγάρῳ μου Λασεγλιέρ, τῇ 25 Ἀπριλίου 1819».

Ὅτε ἡ δεσποινὶς Λασεγλιὲρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα περιέμενον ἤδη αὐτὴν ἡ κυρία Βωμπὲρ καὶ ὁ υἱός της, ἦτο τόσον ὠχρὰ καὶ τόσον καταβεβλημένη, ὥστε ὁ μαρκήσιος ἀνεφώνησεν ἀμέσως· «Τί ἔχεις;» Ἡ βαρωνὶς καὶ ὁ Ῥαοὺλ ἔσπευσαν ἐπίσης πέριξ αὐτῆς, ἀλλ' ἡ νεᾶνις ἔμεινεν ἄφωνος καὶ ψυχρά.

— Πῶς λοιπόν; σὲ ἐγκαταλείπει τὸ θάρρος κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν; εἶπεν ἡ μαρκήσιος.

Ἀλλ' ἡ Ἑλένη δὲν ἀπήντησεν.

Ἐν τούτοις ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως ἤγγιζε καὶ ἡ βαρωνὶς προσδοκῶσα πάντοτε, ὅτι ὁ Βερνάρδος ἤθελεν ἔλθει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς καὶ μὴ βλέπουσα αὐτὸν παρουσιαζόμενον, μόλις ἔκρυπτε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῆς. Ἀφ' ἑτέρου, ὁ νεκρὸς βαρῶνος δὲν ἐδείκνυε μέγαν ἐνθουσιασμόν· τέλος καὶ αὐτὸς ὁ μαρκήσιος ψυχρανθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν δὲν ἐφαίνετο τόσον πρόθυμος, ὅσον καθ' ὅλας ἐκείνας τὰς ἡμέρας.

— Ἐλησμόνησα νὰ σᾶς εἴπω, ἀνεφώνησεν αἴφνης, πόσον ἀγροίκως ἐφέρθη ὁ Βερνάρδος.

— Περὶ τίνος πρόκειται, μαρκήσιε, ἠρώτησεν ἡ βαρωνίς, ἥτις, ἀκούσασα τὸ ὄνομα τοῦ Βερνάρδου, ἠνώρθωσε τὰ ὦτα.

— Πιστεύετε, βαρωνίς, ὅτι ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ βουκόλου δὲν περιέμενε κἂν νὰ φύγωμεν ἵνα λάβῃ κατοχὴν τοῦ οἴκου μου, ἀλλὰ πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος ἀνεχώρησεν εἰς κυνηγέσιον συνοδευόμενος ὑφ' ὅλων τῶν κυνηγῶν μου καὶ τῶν κυνῶν;

Digitized by Google

Ἐνταῦθα ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, πλησιάσασα πρὸς τὴν θύραν τῆς εἰσόδου, ἥτις ἦτο ὅλη ἀνοικτή, ἐξέβαλε κραυγὴν σπαρακτικὴν καὶ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της, ὅστις μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ κρατήσῃ αὐτήν.

Ὁ Ῥολάνδος ἐξηγριωμένος ἔτρεχεν ἐπὶ τῆς δενδροστοιχίας ὡς χάλιξ βιαίως ἐκτιναχθεὶς ὑπὸ σφενδόνης· τὸ ἐφίππιον ἦτο κενὸν καὶ οἱ ἀναβολεῖς ἐκτύπων τὰ κατεσχισμένα πλευρὰ τοῦ ἵππου!

Μετά τινα καιρὸν συνέβη ἐν τῷ μεγάρῳ Λασεγλιὲρ σκηνὴ ὀλίγον τι κωμική· διότι ὁ πανοῦργος ἐκεῖνος Δετουρνέλ, ὅν δὲν ἐλησμόνησαν βεβαίως οἱ ἀναγνῶσται μας, ἦλθεν ἐπισήμως ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν μαρκήσιον, ὅτι ἀφ' ὅτου ἀπέλανεν ὁ Βερνάρδος πολὺ ὀλιγώτερον ἢ ἄλλοτε ἐδικαιοῦτο νὰ θεωρῇ τὸν οἶκον ἐκεῖνον ὡς ἴδικόν του καὶ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ὅσον τάχιον, ἐὰν δὲν ἤθελε νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὰς καταδιώξεις τῆς ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν κτημάτων διοικήσεως· ἀλλὰ διατί νὰ παρατείνωμεν ἐπὶ πλέον τὴν διήγησίν μας; Δύο μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βερνάρδου, ὅστις ἀπεδόθη εἰς αἰφνίδιον παραφροσύνην, ἕτερον συμβεβηκός, σπουδαιότερον, ἀπησχόλησεν ἐπὶ πολὺ ὅλους τοὺς κατοίκους, μεγάλους τε καὶ μικρούς, τοῦ Poitiers καὶ τῶν περιχώρων· ἡ εἴσοδος δηλαδὴ τῆς δεσποινίδος Λασεγλιέρ, ὡς δοκίμου εἰς μοναστήριον τοῦ τάγματος τοῦ Saint Vincent de Paul. Πολλὰ καὶ διάφορα ἐλέχθησαν ἐπὶ τούτου· καὶ οἱ μὲν ἐθεώρησαν τοῦτο ἀποτέλεσμα μεγάλης εὐσεβείας καὶ κλίσεως ἀκατασχέτου πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον, οἱ δὲ ὑπώπτευσαν ἄλλην τινὰ κλίσιν μᾶλλον ἐγκόσμιον. Ἀλλ' ἂν καὶ προσήγγισαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν ἀλήθειαν, οὐδεὶς ἀνεκάλυψε τὴν πραγματικὴν αἰτίαν, ἐὰν οὐχὶ ὁ μαρκήσιος, οὗτινος τὸν ἐπίλοιπον βίον ἐνεπίκρανεν ἡ ἰδέα ὅτι ἀναμφιβόλως ἡ θυγάτηρ του εἶχεν ἀγαπήσει τὸν Οὐσσάρον. Ἐν τούτοις, ὅτε δυνάμει τῆς διαθήκης τοῦ Βερνάρδου ἠδυνήθη ν' ἀπαλλάξῃ τὴν χηρεύουσαν περιουσίαν του τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν κτημάτων διοικήσεως, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ νεανίας ἐκεῖνος εἶχε φρονίμως διαθέσει τὰ πράγματα. Ἐξηκολούθησε δὲ νὰ ζῇ ὡς καὶ πρότερον, χωρὶς ἡ ἀναχώρησις τῆς θυγατρός του νὰ φέρῃ μεταβολήν τινα εἰς τὸν τρόπον τοῦ βίου του καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1830 ὑπὸ φόβου· διότι τινὰ ἐκ τῶν παιδίων τοῦ χωρίου συναθροισθέντα ὑπὸ τὰ παράθυρά του ἔψαλλαν τὸν Μασσαλιωτικὸν παιᾶνα καὶ ἔθραυσαν ὀλίγα ἐκ τῶν ὑαλίων.

Ὁ νεαρός μας βαρῶνος ἐνυμφεύθη κόρην ἐκ τῆς κατωτέρας τάξεως, πλουσίαν μέν, ἀλλ' ἀγροίκου οἰκογενείας, ἔνθα ὑποκρίνεται πρόσωπον ἀντίθετον τοῦ George Dandin. Καὶ ὁ μὲν πενθερός του χλευάζει τοὺς τίτλους τοῦ γαμβροῦ του καὶ ἀναμιμνήσκει αὐτῷ τὰ τάλληρα, ἅτινα τῷ ἐμέτρησεν, ἡ δὲ σύζυγός του ὀνομάζει αὐτὸν κύριον βαρῶνον, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου περιφρονεῖ αὐτόν.

Ἡ κυρία Βωμπὲρ ζῇ εἰσέτι εἰς τὸν πύργον της καὶ διέρχεται τὰς ἡμέρας της ἐν ἐκστάσει ἐνώπιον τοῦ μεγάρου Λασεγλιέρ· τὴν νύκτα δὲ ὀνειρεύεται, ὅτι αὐτὴ μὲν μετεμορφώθη εἰς γαλῆν, τὸ δὲ μέγαρον εἰς μῦν, καὶ ἐνῷ βλέπει αὐτὸν χορεύοντα πρὸ αὐτῆς ἀδυνατεῖ νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ ἵνα τὸν συλλάβῃ.

Ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της διέθεσεν ὅλην αὐτῆς τὴν περιουσίαν ὑπὲρ ἀγαθοεργῶν σκοπῶν· βεβαιοῦσα μάλιστα, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ μέγαρον θέλει γείνει ἐντὸς ὀλίγου ἄσυλον τῶν ἐνδεῶν.

ΑΡΣΙΝΟΗ Γ. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.

ΟΙ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΙ

Ὡραῖαί μου δέσποιναι, ἂν οἱ μαργαρῖται ἀρέσκωσιν ὑμῖν, ὡς μοὶ ἀρέσκουσιν οἱ ὡραῖοι ὀφθαλμοί σας, εὐαρεστήθητε νὰ μὲ ἀκροασθῆτε.

Δὲν θὰ ὁμιλήσω ὑμῖν περὶ μαργαριτῶν ὡς θὰ ὡμίλει ἐπιστήμων τις, διότι τοιοῦτος δὲν ἐγενόμην, οὐδ' ὡς ἀδαμαντοπώλης, διότι τοιοῦτος δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι. Θὰ σᾶς ὁμιλήσω ὡς φιλόσοφος πιστεύων ἀκραδάντως ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τοὺς μαργαρίτας διὰ νὰ κοσμῆται δι' αὐτῶν ἡ γυνή.

Ὁ Θεὸς ἆρά γε ἢ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ, ὁ προαιώνιος ἀποστάτης; Μὴ συζητήσωμεν τὸ θέμα τοῦτο. Οἱ μαργαρῖται, οὓς ὁ δόκτωρ Φαῦστος δωρεῖται τῇ Μαργαρίτᾳ, καὶ ἐπιταχύνουσι τὴν πτῶσιν ταύτης, ἴσως ἐγεννήθησαν ἐντὸς ὀστράκου τῆς ἰνδικῆς θαλάσσης δαιμονικῇ συνεργείᾳ. Ἀλλ' οἱ μαργαρῖται, οὓς ἡ Ἰσαβέλλα τῆς Καστιλλίας ὑποθηκεύει, ὅπως ὁ Χριστόφορος Κολόμβος ἐξοπλίσῃ τὰς νῆας αὐτοῦ, οἱ μαργαρῖται οὓς ἡ Ἰουλία Γρίζη προσφέρει τὸ 1848 ὑπὲρ τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους ἐξεγειρομένου κατὰ τῆς Αὐστρίας, οἱ μαργαρῖται οὓς πολλαὶ εὐγενεῖς δέσποιναι ἐξεποίησαν ὅπως περιθάλψωσι δι' αὐτῶν πένητας καὶ ἀσθενεῖς, αὐτοὶ βεβαίως ἐγεννήθησαν θείᾳ ἐπινεύσει εἰς τὰ κυανᾶ βάθη τοῦ Ὀρμοὺζ, τῆς Κεϋλάνης καὶ τοῦ κόλπου τῆς Ὀδράβας.

*

Φυσιολόγος τις, οὗ τὸ ὄνομα ἀγνοῶ—ὑποθέτω δὲ ὅτι θὰ ἦτο δυσειδὴς καὶ θὰ ἔπασχεν ὑπὸ δυσπεψίας, ὡς πολλοὶ φυσιολόγοι—εἶπεν ὅτι ὁ μαργαρίτης *εἶνε νόσος ὑφ' ἧς πάσχει κρυφίως ἀγενές τι ὄστρακον*. Οἴμοι! δι' ἀνθρώπους τοιαύτης σχολῆς τὸ ῥόδον εἶνε τὸ ἄνθος μικροῦ θάμνου, ἔχοντος κλῶνας ἀκανθώδεις· ὁ ἀδάμας εἶνε ὀλίγος ἄνθραξ· ὁ σάπφειρος εἶνε πυριτικὸν καὶ ἡ Ἀφροδίτη τοῦ Καπιτωλίου ὄγκος ἀνθρακικῆς τιτάνου!

*

Τίς ἆρα ὑπῆρξεν ὁ εὐσεβὴς Ῥαββῖνος ὁ ἐγγράψας ἐν τῷ Ταλμοὺδ τὴν ὡραίαν ταύτην περὶ τῆς Σάρας παράδοσιν;

Digitized by Google

«Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης ἀφίκετο εἰς τὸ σύνορον τῆς Αἰγύπτου· ἔκλεισε δὲ τὴν Σάραν ἐντὸς κιβωτίου ὅπως μηδεὶς ἴδῃ τὴν θαυμασίαν αὐτῆς καλλονήν. Ἀλλ' ἰδοὺ οἱ τελῶναι τοῦ βασιλέως ἐπέταξαν αὐτῷ νὰ πληρώσῃ τὸ τελώνιον.

— Ἕτοιμος εἰμί, ἀπήντησεν ὁ σοφὸς πατριάρχης.

— Φέρεις βαρύτιμα ὑφάσματα ἐντὸς τοῦ κιβωτίου τούτου, ὅπερ ἀρνεῖσαι ν' ἀνοίξῃς;

— Θ' ἀποτίσω τὸν δασμὸν ὡς ἂν ᾗ πλῆρες βαρυτίμων ὑφασμάτων.

— Εἶνε πλῆρες χρυσίου λοιπόν; ἠρώτησαν οἱ τελῶναι τοῦ Φαραώ.

— Ἔστω θ' ἀποτίσω τὸν δασμὸν ὡς ἂν ἦτο τὸ κιβώτιον πλῆρες χρυσίου.

— Ἄνερ τῆς Χαναάν, φέρεις ἴσως ἐντὸς αὐτοῦ μαργαρίτας, οἵτινες εἶνε τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων.

— Παραδέχομαι ν' ἀποτίσω τὸν δασμὸν ὡς ἂν τὸ κιβώτιον ἦτο πλῆρες μαργαριτῶν.

— Τότε, ἄνερ τῆς Χαναάν, θ' ἀνοίξωμεν τὸ κιβώτιον.

«Μάτην ὁ χαναναῖος ποιμὴν ἀντέστη κατὰ τῆς βίας τῶν Αἰγυπτίων· τὸ κιβώτιον ἀνεῴχθη καὶ ἐξῆλθεν ἡ Σάρα πλήρης θαυμασίας καλλονῆς, καὶ ἡ λάμψις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἐφώτισε πᾶσαν τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου. Ἡ λάμψις τῶν μαργαριτῶν τοῦ Ὀφὲρ ὠχρίασε πρὸ τῆς αἴγλης τῶν ὀμμάτων τῆς γυναικὸς τῆς Συρίας.»

Ὁ ποιητὴς οὗτος Ραββῖνος ἀνεμιμνήσκετο ἴσως ὅτι οἱ ἀρχαῖοι προφῆται παρέβαλλον τοὺς μαργαρίτας πρὸς τὴν φρόνησιν, ὅτι ὁ Ναζωραῖος Ἰησοῦς εἶπε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνεκτίμητον μαργαρίτην, καὶ ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐν Πάτμῳ ὠνειρεύθη τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ δωδεκάπυλον πόλιν, ἧς ἑκάστη πύλη ἦν λελαξευμένη ἐντὸς μαργαρίτου.

*

Ἡ Κλεοπάτρα ἔπιεν ἕνα μαργαρίτην ἀναλελυμένον ἐντὸς ὄξους, καθὰ διηγοῦνται οἱ χρονογράφοι οἱ περιγράφοντες τοὺς ἔρωτας τῆς Αἰγυπτίας βασιλίσσης μετὰ τοῦ τραχέος λατίνου στρατιώτου.

Πλὴν ἐν τῷ ὄξει διαλύεται ἆρα ὁ μαργαρίτης; Οὐχί. Ἡ Κλεοπάτρα ἔτριψεν εἰς κόνιν τὸ πολύτιμον κόσμημα καὶ ἀνέμιξε μετὰ τοῦ ὄξους τὴν κόνιν.

Ὁ σὶρ Θωμᾶς Γρήσαμ, τραπεζίτης τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἐμιμήθη τὴν ἀφροσύνην τῆς Κλεοπάτρας καὶ ἀνέλυσεν ἐντὸς κύλικος οἴνου τῶν Καναρίων νήσων μαργαρίτην ἀξίας δεκαπεντακισχιλίων λιρῶν στερλινῶν, ἵνα πίῃ ἐπαξίως εἰς ὑγείαν τῆς ἡγεμονίδος, ἧς ἐτύγχανεν ὁ ἐμπορικὸς πράκτωρ.

Οἱ σημερινοὶ τραπεζῖται ζῶσι καὶ φέρονται μεγαλοπρεπῶς· ἀλλὰ τὴν ἐλευθεριότητα αὐτῶν ἀλλέως ἐπιδεικνύουσιν. Εἷς τραπεζίτης ὀνόματι Φοῦγκερ ἐξ Αὐγούστης ἐθέρμανε τὸν ριγηλὸν μονάρχην Κάρολον Ε΄. καύσας ἐν τῇ θερμάστρᾳ αὐτοῦ ποσὰ μεγάλα κανέλλας καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν εἰδῶν τῆς Ἰνδικῆς. Ἂν ὁ σὶρ Θωμᾶς Γρήσαμ ἔπιεν ἕνα μαργαρίτην, ἡμεῖς, ὦ εὐγενεῖς κυρίαι, πληρώσωμεν καμπανίτου τὸ ποτήριον καὶ προπίωμεν ὑπὲρ τῆς λαίδης Βῶρδετ Κοὺτς, πλουσιωτάτης Ἀγγλίδος, ἥτις καίει τὸν δημοκρατικὸν λιθάνθρακα ἐν ταῖς θερμάστραις αὐτῆς, καὶ ἀνοίγει τὰ πολυτάλαντα θησαυροφυλάκια, ὅταν πρόκειται νὰ παραστῇ ἀρωγὸς εἰς πᾶσαν στέρησιν τῶν ὑπηκόων τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας· προπίωμεν ὑπὲρ τοῦ οἴκου Ροτσίλδ οὐδέποτε κωφεύοντος εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῶν πενήτων καὶ τῶν ταλαιπωρουμένων· ὑπὲρ τοῦ Βεσοφτσάϊμ ἀνιδρύοντος ἀστεροσκοπεῖα· ὑπὲρ τῆς Μαρίας δουκίσσης τῆς Γαλλιέρας δωρουμένης τῇ πόλει τῆς Γενούης δύο εὐρύτατα νοσοκομεῖα.

*

Οἱ μαργαρῖται ἤρεσκον τῷ Ἰουλίῳ Καίσαρι, ὅστις τῇ Νικηφόρῳ Ἀφροδίτῃ, ἐφεστίῳ θεότητι αὐτοῦ, ἀφιέρωσεν ἀσπίδα κεκοσμημένην μαργαρίταις, ἐδωρήσατο δὲ τῇ Σερβιλίᾳ μαργαρίτην ἀξίας ἓξ ἑκατομμυρίων σεστερτίων. Ἤρεσκον τῷ Ἐρνὰν Κορτὲζ, ὅστις ἔφερε τρεῖς ἐξαισίους τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος οὓς ἐκόμισεν ἐκ τῆς κατακτήσεως τοῦ Μεξικοῦ, ἐπὶ τοῦ Χαλυβδίνου αὐτοῦ ἐπιθωρακίου. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Ἀλγερίου ἀπώλεσεν αὐτούς, καὶ οὕτω ὁ βόρβορος τῆς Ἀφρικῆς ἀπέκρυψε διὰ παντὸς τοὺς πολυτίμους κόσμους τοῦ συληθέντος θησαυροῦ τοῦ Μοντεζούμα.

Ἤρεσκον οἱ μαργαρῖται τῇ Τυδωρίδι Ἐλισάβετ, ἥτις μετ' αὐτῶν ἔπλεκε τὴν πυρρὰν κόμην, δι' αὐτῶν ἀπέκρυπτε τοῦ λαιμοῦ τὰς ρυτίδας καὶ δι' αὐτῶν περιεκόσμει τὰς ἐσθῆτας.

Ἤρεσκον τῷ Γεωργίῳ δουκὶ τοῦ Βώκιγχαμ, ὅστις προσήρμοζεν αὐτοὺς δι' εὐθραύστου νήματος ἐπὶ τοῦ ἱματίου του, διότι ὁ ὑπὸ τῆς τύχης καὶ τοῦ ἡγεμόνος του εὐνοούμενος οὗτος ἠρέσκετο ν' ἀποσπῶνται εὐκόλως καὶ νὰ διασπείρωνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐνῷ ὠρχεῖτο ἐν τοῖς χοροῖς, ὅπως βλέπῃ τὰς εὐγενεῖς δεσποίνας κυπτούσας τὸ ὑπερήφανον μέτωπον καὶ συνωθούσας ἀλλήλας ἵνα συναγάγωσι τὰ πολύτιμα κοσμήματα περὶ ὧν ἐκεῖνος ἠδιαφόρει.

Ἤρεσκον Φιλίππῳ τῷ Β΄. ὅστις ἔσχεν ἐκ τῶν ἐν Ἀμερικῇ κτήσεων αὐτοῦ μαργαρίτην ἐκτάκτου λαμπρότητος, ἀξίας ὀκτακοσίων χιλιάδων φράγκων.

*

Ἂν ἀληθεύῃ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ὡρμήθησαν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Βρεττανίας, διότι αἱ λίμναι καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς χώρας ταύτης περιεῖχον ὄστρακα μαργαριτοφόρα· ἂν ἀληθεύῃ ὅτι οἱ ἑταῖροι τοῦ Κολόμβου ἀντήλλαξαν τεμάχια ἀ-

Digitized by Google

γενῶν μετάλλων διὰ μαργαριτῶν τῆς Ἀμερικῆς· ἂν ἀληθεύῃ ὅτι οἱ ὀρεινοὶ Σκῶτοι τοῦ λόρδου Κλάϊδ καὶ οἱ ζουάβοι τοῦ κόμητος Παλικάο διήρπασαν πολλοὺς μαργαρίτας ἐν τοῖς θησαυροφυλακίοις τῆς Λουκνόβης καὶ τοῦ Θερινοῦ Ἀνακτόρου τῆς Σινικῆς, πόσον ἆρά γε αἷμα ἐστοίχισαν οἱ μαργαρῖται;

Πόσον αἷμα! ἀλλὰ καὶ πόσα δάκρυα!

Οἱ Ῥαχιὰ τῆς Ἰνδίας καὶ τῆς Μαλαισίας φέρουσι κιδάρεις μαργαριτοστολίστους, σμάραγδοι δὲ καὶ ἀδάμαντες ἀστράπτουσιν ἐπὶ τῶν ἐφιππίων αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπινωτίων τῶν ἐλεφάντων, ἐνῷ οἱ ὑπήκοοί των μόλις κατορθοῦσι νὰ φέρωσιν ἐλεεινόν τι ἱμάτιον καὶ μόλις κατορθοῦσι νὰ κορέσωσι τὴν πεῖνάν των.

Ὑπὸ τὴν μάστιγα τῶν ἐποπτῶν ἀγρεύουσιν οἱ Ἄραβες ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ὀσμάν, οἱ Ἰνδοὶ ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Μανaάρ, οἱ Μαλαῖοι ἐν τῷ ἀρχιπελάγει τῆς Σουλού. Οἱ μιγάδες τῆς κάτω Καλλιφρονίας καὶ οἱ αἰθίοπες ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Οὐράβας καταδύονται ἐν τῇ θαλάσσῃ ὅπου συνήθως ἐλλοχεύουσι πολυπληθεῖς οἱ καρχαρίαι, διὰ νὰ συναγάγωσιν ὄστρακα, ἐν οἷς δὲν εἶνε πάντοτε βεβαία ἡ ὕπαρξις μαργαριτῶν.

*

Ὁ ἀποβιώσας τσάρος Ἀλέξανδρος Β΄. ἠγάπα περιπαθῶς τοὺς ὡραίους μαργαρίτας. Ἠδιαφόρει περὶ τῆς τιμῆς, ἀλλ' ἐπεθύμει ν' ἀποκτᾷ γνησίους μαργαρίτας τῆς Ἀνατολῆς, κανονικὸν σφαιρικὸν σχῆμα ἔχοντας καὶ παρθένους, τουτέστι μὴ κοσμήσαντάς ποτε ἕτερον. Μετὰ εἴκοσι πέντε ἐτῶν ἐπιμελεῖς ἐρεύνας ἠδυνήθη νὰ δωρήσηται τῇ τσαρίνῃ τὸ πολυτιμότερον τῶν ὑπαρχόντων περιδεραίων.

Νῦν ἡ τσαρίνα δὲν αἰσθάνεται πλέον τοὺς ὀδυνηροὺς νυγμοὺς τῆς ζηλοτυπίας, οἵτινες κατεβασάνισαν αὐτὴν ἐν τῇ ζωῇ.

Νῦν τοῦ ἐλευθερωτοῦ τσάρου τὰ τεθραυσμένα ὀστᾶ ἀναπαύονται ἐν τῷ τάφῳ, ὅπου ἡ σεβαστὴ αὐτοῦ σύμβια προηγήθη.

Ὢ θαυμάσιοι μαργαρῖται! Ἠμείψατε ἆρα σεῖς δι' ὅσας ὀδύνας ὑπέφερε τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἥτις ἔβλεπεν ἄλλην γυναῖκα ἐπαιρομένην ἀγερώχως ἐπὶ τῷ ἐνόχῳ ἔρωτι τοῦ ἐστεμμένου αὐτῆς συζύγου! Ἀναγόμενος νοερῶς εἰς τὸ παρελθόν, νομίζω ὅτι βλέπω ἐντὸς αἰθούσης πλουσίως κυτρεπισμένης τοῦ Τσάρκοε — Σέλο γυναῖκα τινὰ μεγαλοπρεπὲς ἔχουσαν τὸ ἀνάστημα, κύπτουσαν ἐνώπιον θήκης περιεχούσης τὸ βαρύτιμον περιδέραιον, καὶ χέουσαν δάκρυα σιωπηλά. Εἶνε ἆρά γε δυνατὸν ἡ τσαρίνα, ἡ φέρουσα κόσμους ἐκ πολυτίμων λίθων νὰ φθονῇ τὴν σύζυγον τοῦ ταπεινοῦ *μουζίκου*, ἣν λατρεύει ὁ σύζυγος ὑπὸ τὸ βυζαντινὸν εἰκονοστάσιον ἐν τῇ γαλήνῃ τῆς χωρικῆς καλύβης;

Ὢ θησαυροὶ καιροῦ καὶ χρυσίου ἐξοδευθέντες πρὸς συναγωγὴν παρθένων μαργαριτῶν, δὲν ἠθέλετε ἆρά γε σεῖς καταπραΰνει τὴν ὀργὴν τοῦ *μηδενισμοῦ* χρησιμοποιούμενοι καταλλήλως πρὸς ἐλάφρυνσιν τῶν δεινῶν τῆς ἀνθρωπότητος;

*

Ὁ βαρύτερος τῶν ὑπαρχόντων μαργαριτῶν ἕλκει βάρος τριῶν οὐγκιῶν· ἔχει μῆκος δύο δακτύλων καὶ περιφέρειαν τεσσάρων καὶ ἡμίσεως. Κάτοχος αὐτοῦ εἶνε ὁ κ. Beresford Hope. Ἡ κόμησσα Δώδλεϋ κατέχει λαμπρὸν περιδέραιον μαργαριτῶν ἀξίας 750 χιλιάδων φράγκων.

Οἱ μαργαρῖται εἰσὶ λευκοί, κίτρινοι, μέλανες καὶ ῥοδόχροοι· οἱ τελευταῖοι εἶνε οἱ ἧττον πολύτιμοι. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ προτιμῶνται οἱ ἔχοντες ὑποκίτρινον χροιάν.

Πολλαὶ θαλάσσιαι καὶ ποτάμιαι κογχύλαι περιέχουσι μαργαρίτας· οἱ κάλλιστοι καὶ τὰ μάλιστα περιζήτητοι εἰσὶν οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Μναάρ μεταξὺ Ἰνδίας καὶ Κεϋλάνης.

Ὁ ἐν Μόσχᾳ εὑρισκόμενος περίφημος μαργαρίτης, ὁ ἄριστος τῶν ὑπαρχόντων θεωρούμενος ἀνευρέθη ἐν Ἰνδίαις, καὶ ζυγίζει εἰκοσιοκτὼ καράτια.

*

Ἡ κυβέρνησις τῶν Ἰνδιῶν ἔχει τὸ μονοπώλιον τῆς ἁλιείας τῶν μαργαριτῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσσῃ. Ἡ ἁλιεία ἄρχεται ἀπὸ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος τοῦ Μαρτίου καὶ διαρκεῖ μέχρι τέλους Ἀπριλίου.

Δύο στόλοι ἐξ ἑβδομήκοντα λέμβων ἕκαστος, ἁλιεύουσιν ἐκ περιτροπῆς. Ἑκάστη λέμβος εἶνε ἠριθμημένη, ἴδιον δὲ ἀριθμὸν φέρει ἐπίσης καὶ τὸ πλήρωμα ἑκάστης, συνιστάμενον ἐκ δέκα δυτῶν. Ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου οἱ δύται καταβυθίζονται φέροντες λίθον μεταξὺ τῶν σκελῶν καὶ συνάζουσι ὅσας πλείονας κογχύλας δυνηθῶσιν. Μετὰ ἑξάωρον ἐργασίαν, κρότος τηλεβόλου ἀγγέλλει τὴν παῦσιν, πᾶσαι δ' αἱ συναχθεῖσαι κογχύλαι μετακομίζονται εἰς τὴν ξηρὰν ἀποτιθέμεναι ἐντὸς τῶν παραπηγμάτων τῆς κυβερνήσεως. Ἐκεῖ διαιροῦνται· καὶ ἓν τέταρτον μὲν αὐτῶν λαμβάνουσιν οἱ ἁλιεῖς, τὰ δὲ λοιπὰ τρία τέταρτα ἡ Κυβέρνησις, ἥτις ἐκτίθησιν αὐτὰς ἔτι κεκλεισμένας εἰς δημοπρασίαν. Ἑκάστη χιλιὰς κογχυλῶν ἀγοράζεται κατ' ἀνώτατον ὅρον ἀντὶ δέκα λιρῶν στερλινῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀγορασταὶ εἶνε ὑπόχρεοι νὰ πληρώσωσι καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἁλιείας, ἐπικερδὴς θεωρεῖται ἡ ἀγορὰ ὅταν ἐν ἑκάστῃ χιλιάδι κογχυλῶν περιέχωνται μαργαρῖται ἀξίας εἴκοσι τοὐλάχιστον λιρῶν στερλινῶν.

Μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν μαργαριτῶν ἐκ τῶν κογχυλῶν ἄρχεται ἡ ταξινόμησις αὐτῶν. Μεταχειρίζονται πρὸς τοῦτο διάφορα κόσκινα τὴν αὐτὴν μὲν περιφέρειαν ἔχοντα, διαφέροντα ὅμως κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπῶν, καθόσον τινὰ μὲν αὐτῶν ἔχουσιν εἴκοσι, τριάκοντα, πεντήκον-

Digitized by Google

τα, ἑκατὸν ὀπὰς, ἀλλα δὲ καὶ μέχρι χιλίων.

Ἀφοῦ χωρισθῶσι κατὰ μέγεθος οἱ μαργαρῖται χωρίζονται ἀκολούθως κατὰ σχῆμα. Εἶτα κλείονται οὕτω κεχωρισμένοι ἐντὸς σακκιδίων καὶ οἱ πολυτιμότεροι αὐτῶν πωλοῦνται· οἱ λοιποὶ ἥττονος ἀξίας χρησιμεύουσιν εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἐκλειγμάτων, εἰς ἃ οἱ πλούσιοι τῶν Ἰνδῶν ἀποδίδουσιν ἔξοχον θεραπευτικὴν ἰδιότητα. Οὕτω οἱ μασσῶντες μεθ' ἡδυπαθείας τὸ *βετέλ*, ῥοφῶσιν τὸν χυμὸν ἀσβέστου προερχομένης ἐκ τῆς ἀπανθρακώσεως μικρῶν ἢ παραμεμορφωμένων μαργαριτῶν·

Ἀληθεύει ἆρά γε ὅτι τὰ ἐν τοῖς βαθυτάτοις ὕδασιν ἀνευρισκόμενα ὄστρακα περιέχουσι τοὺς λαμπροτέρους μαργαρίτας; Τοῦτο διαβεβαιοῦσιν οἱ Ἄραβες τῆς Βαχρείμ ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ, οἵτινες ἁλιεύουσι τοὺς μαργαρίτας δι' οἵων καὶ οἱ Ἰνδοὶ μέσων. Παρ' αὐτοῖς, ἡ ἁλιεία εἶνε ἐλευθέρα καὶ διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀποφέρει δὲ κατ' ἔτος περὶ τὰ δέκα ἑκατομμύρια φράγκων.

Τὰ ἐν Ἀμερικῇ μαργαριτοφόρα στρώματα τοῦ τε Εἰρηνικοῦ καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ἐξηντλήθησαν ἤδη, χρηματίσαντα λίαν προσοδοφόρα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τὰ τοῦ σικελικοῦ πελάγους καὶ τῶν διαφόρων ἐν Αὐστραλίᾳ νήσων διατελοῦσιν εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν.

*

»Πάντα ταῦτα δὲν μὲ ἐκπλήττουσιν· ἐξακολούθει εἶπεν ὁ Δὸν Κισώτ. Παρετήρησες εἰς τί κατεγίνετο ἡ ἄνασσα ἐκείνη τῆς καλλονῆς; Βεβαίως θὰ εὗρες αὐτὴν ὁρμαθίζουσαν μαργαρίτας;»

Ἀγαθὲ ἱππότα Σερβάντες, διδάσκαλε τῆς ἠρέμου φιλοσοφίας, ὁ οὕτω λογικῶς ὁμιλῶν ἥρως σου ἠγνόει ὅτι τὸ ὁρμαθίζειν μαργαρίτας εἶνε ἔργον δυσκολώτατον, εἰς ὃ θὰ ἦτο πάντη ἀκατάλληλος ἡ ἁπλοϊκὴ Δουλσινέα!

Ἡ τέχνη αὕτη ἀπαιτεῖ μεγίστην ἐπιδεξιότητα. Αἱ κατασκευάζουσαι τὰ περιδέραια ἐργάτιδες δέον νὰ ὦσι πεπροικισμέναι δι' ἰδιαιτέρας τινὸς φιλοκαλίας, ὥστε νὰ διακρίνωσιν ἀμέσως τίνες μαργαρῖται ἕνεκα τοῦ σχήματος καὶ τοῦ χρώματος αὐτῶν πρέπει νὰ προσαρμοσθῶσιν ἐγγὺς ἀλλήλων. Ἐργάτις ἐπιδεξία συναρμολογοῦσα καλῶς περιδέραιον μαργαριτῶν ἀποδίδει εἰς αὐτὸ ἀξίαν κατὰ πολλὰς ἑκατοντάδας φράγκων μεγαλειτέραν τῆς πραγματικῆς. Ὁ τρόπος δὲ τοῦ κατασκευάζειν τοὺς μικροὺς ἐκείνους κόμβους ἀναμέσον τῶν διαφόρων κόκκων ἀπαιτεῖ ἔκτακτον λεπτότητα ἐργασίας, καὶ διὰ τοῦτο καλὴ τεχνῖτις ἐν Παρισίοις κερδίζει εἴκοσι φράγκα καθ' ἑκάστην.

*

Γεννώμενος ἐντὸς τῶν σπλάγχνων νοσοῦντος ὀστράκου ὁ μαργαρίτης φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸ σπέρμα τῆς ἀσθενείας καὶ θνήσκει καὶ αὐτὸς ἐπίσης.

Ὁ χρόνος τὸν μαραίνει καὶ μετὰ καιρὸν ἡ ἀρχικὴ στιλπνότης αὐτοῦ θαμβοῦται.

Ἐξελθὼν ἐκ τῆς γλαυκῆς ἀβύσσου ὅπως δέχηται τὰς θωπείας τοῦ φωτὸς, ὅπως λάμπῃ ἐπὶ τῆς γυμνῆς σαρκὸς τῶν ὤμων τῆς τόσον προσφιλοῦς τῷ Ῥούβενς, ὅπως ἀστράπτῃ ἐπὶ τῶν ξανθῶν κομῶν, τῶν ἀρεστῶν τοῖς Ἑνετοῖς ζωγράφοις, ὅπως κρέμαται ἀπὸ τοῦ ῥοδοχρόου λοβοῦ τῶν γυναικείων ὠτίων, ὁ μαργαρίτης δὲν ἁρμόζει νὰ μένῃ κεκρυμμένος εἰς τὰ σκότη.

Εὑρέθησαν καὶ ὀρυκτοὶ μαργαρῖται, εἰς μέρη τινὰ καλυπτόμενα ἄλλοτε εἰς παναρχαίαν ἐποχὴν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς νεκροπόλεις τῶν ἀρχαίων τῆς Ἀμερικῆς κατοίκων, ἀλλ' οἱ μαργαρῖται οὗτοι εἶχον ἀπολέσει πᾶσαν τὴν στιλπνότητά των.

Λοιπὸν ὡραῖαί μου δέσποιναι, ἂν ἀρέσκωσιν ὑμῖν οἱ μαργαρῖται ὡς ἀρέσκουσιν εἰς ἐμὲ οἱ ὡραῖοι ὀφθαλμοί σας, μὴ κλείετε αὐτοὺς ἐντὸς θηκῶν, ἀλλὰ κοσμεῖσθε δι' αὐτῶν. Δι' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν σκοπὸν ἐπλάσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

[Μετάφρασις] X***

Ο ΜΑΡΤΗΣ

Ὁ Μάρτης βάλλει τ' Ἀπριλιοῦ τὰ γλαμπυρὰ φορέματα,
καὶ καταβαίν' ἀπ' τ' ἄψηλὰ μὲ τῶν βουνῶν τὰ ῥέμματα,
κι' αὐτοῦ ποῦ εἶν' οἱ κάμποι
φωτοβολᾷ καὶ λάμπει.

'Σ τὸ σπιτικό τους τὰ δενδρὰ ῥιγοῦν καὶ συμμαζεύονται,
τ' ἄνθη 'ς τοὺς κόρφους των βαθειὰ κοιμοῦνται κι' ὀνειρεύ-[ονται,
καὶ τὰ λουλούδια 'κόμα
δὲν 'βγῆκαν ἀπ' τὸ χῶμα.

—Δενδρὰ, ὁ Μάρτης τὰ λαλεῖ, γιὰ ἀφῆστε τὰ καμώματα!
Ἄνθη, τὰ 'μάτια ἀνοίξετε καὶ 'βγῆτ' ἀπὸ τὰ στρώματα!
Νὰ ἰδῆτε τί σᾶς φέρει
τὸ μαγικό μου χέρι!

Ἐγὼ μ' ὁ μῆνας, ποῦ γυρνᾷ 'ς κάθε χρόνου κύλιμα,
καὶ φέρει μόσχους καὶ θωριαὶς εἰς τἄνθη μ' ἕνα φίλημα,
καὶ φέρ' εἰς κάθε κόρη
ἕνα καλὸ ἀγόρι.—

Τἀκοῦνε τἄνθη καὶ κοτοῦν κι' ἀνοίγουν τὰ χειλάκια τους·
καὶ 'μισανοίγουν τὰ δενδρὰ τὰ πράσινα 'ματάκια τους·
τὰ ῥόδα ποῦ κυττάζουν
φθονοῦν κι' αὐτὰ καὶ σχάζουν.

Τ' ἀκούει κ' ἡ ἀμυγδαλιὰ, κορίτσι κουτοπόνηρο,
κι' ἀπὸ τὸν ὕπνο πλανευτὴ, ἐρωτεμέν' ἀπ' ὄνειρο,
'πὰ 'ς τὰ γυμνά της κάλλη
νυφιάτικ' ἄνθη βάλλει.

—Καλὸ 'ς τὸν εὔμορφο τὸ νιὸ, ποῦ ψὲς τὸν ὠνειρεύθηκα,
ποῦ 'ς τὸ γλυκό μου τὄνειρο εἶδα πῶς τὸν πανδρεύθηκα!
'Σὰν τί καλὰ μὲ φέρει
τὸ 'γκαρδιακό μου ταίρι;—

Τῆς φέρνει στρῶμ' ἀπ' τὸ Χιονιὰ κι' ἀπ' τὸ Βοριὰ παπλώ-[ματα·
τὴ νύχτα κάμνουν τὴ χαρὰ, καὶ 'πὰ 'ς τὰ ξημερώματα
τῆς ἀγκαλιᾶς του ἡ πάχνη
τὴν εὔμορφην ἀδράχνει!

Τῆς κάμνει σάββανο χλωμὸ τὸ νυμφικό της φόρεμα·
τῆς βάνει μοιρολογητὴ ἕνα ψυχρὸ θολόρεμμα·
κ' ἐκεῖνο κλαί' καὶ σκάφτει,
καὶ ῥίχνει καὶ τὴν θάφτει.

Γ. Μ. Βιζυηνός.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Κατάδικος απήγετο εις τον τόπον της εκτελέσεως· ο παρακολουθών ιερεύς παρηγορών αυτόν τον ενεθάρρυνε λέγων·

— Ενθυμού, τέκνον μου, ότι και ο Κύριος ημών Ιησούς εδέχθη αταράχως τον θάνατον.

— Ά! πάτερ μου, απεκρίθη ο κατάδικος· ο Κύριος ημών ήξευρε καλά ότι θα αναστηθή την τρίτην ημέραν.

* * *

Αντιπρόσωπος πόλεως συγχαίρων βασιλέα επί τη εις τον θρόνον αναβάσει του, τω ηύχετο την βασιλείαν πολυχρόνιον όσον και ο ήλιος.

— Θέλεις λοιπόν, απεκρίθη ο βασιλεύς, ο διάδοχός μου να βασιλεύη εις το φως του λύχνου;

* * *

Μέθυσος έπνεε τα λοίσθια.

Αίφνης διανοίγει τους οφθαλμούς και ζητεί ποτήριον ύδατος.

— Καθ' ην στιγμήν, λέγει, μέλλω να εμφανισθώ ενώπιον του Θεού θέλω να συμφιλιωθώ με τον πλέον άσπονδόν μου εχθρόν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

— Άν κάθεσαι 'ς τη θέσι σου, κανείς δεν σε σηκόνει.

— Από ένα 'βγαίν' ο λόγος, κι' εκατό ευθύς τον ξέρουν.

— Αργυρό το 'μίλημα και χρυσό το σώπα.

— Άς σ' επαινά ο γείτονάς σου κι' όχι το 'δικό σου στόμα.

— Γεράματα και φτώχεια πληγαίς αγιάτρευταις.

— Γυναίκα και χειμωνικό η τύχη τα διαλέγει.

— Δανείσου, καλοπλήρωνε, να σε 'ξαναδανείσουν.

— Άν καινούριο φίλο κάνης,
τον παληό μη τον ξεχάνης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Γερμανική τις εφημερίς εδημοσίευσε στατιστικόν πίνακα των κατά τας διαφόρους χώρας γενομένων αυτοκτονιών, ερανισθέντα έκ τινος συγγράμματος του Morselli. Ο πίναξ ούτος περιλαμβάνει τας γενομένας αυτοκτονίας κατ' έτος από του 1865 μέχρι του 1878 εις τας πλείστας ευρωπαϊκάς χώρας. Αι ολιγώτεραι αυτοκτονίαι κατά το διάστημα τούτο συνέβησαν εν Ιταλία, καθόσον το μεν έτος 1865 αύται ανήλθον εις 31 ανά παν εκατομμύριον κατοίκων, εις 45 δε κατά το 1878. Αι χώραι καθ' ας αι πλείονες τοιαύται κατά τα ρηθέντα έτη εγένοντο, είσιν η Δανιμαρκία, εν ή κατά το 1865 αριθμούνται 288 αυτοκτονίαι, κατά δε το 1878 290, και η Σαξωνία όπου 263 εγένοντο τω 1865, και 389 τω 1878. Η Γαλλία κατέχει μέσην θέσιν· ο μέγιστος αριθμός των εκεί αυτοκτονιών ανέρχεται εις 150.

Αρτίως έλαβεν ο Γαμβέτας αφορμήν να μνησθή των λόγων του Ορατίου, ότι οι ποιηταί είνε ευερέθιστοι. Ο Κ. Κασαινιώ, ιατρός και επαρχικός σύμβουλος εν Γαρώννη, εξέδωκεν εις μικρόν τεύχος διάφορα ποιήματα εν γασκωνική διαλέκτω και επέστειλεν εν αντίτυπον τω Γαμβέτα. Μετά δύο μήνας εβιάσθη να διαβιβάση τω πρώην υπουργώ τήνδε την επιστολήν. «Κύριε Γαμβέτα, η μικρά αξία των γασκωνικών και γαλλικών ποιημάτων μου δικαιολογεί μέχρι τινός υμάς, ότι δεν κατεδέξασθε να μοι σημειώσητε την παραλαβήν των. Αλλ' επειδή εσιωπήσατε πρός τρείς αλλεπαλλήλους επιστολάς μου, χορηγείτέ μοι το δικαίωμα να εικάσω, ότι και παρά πάσαν υμών την ευφυΐαν είσθε αγεννής και ανελεύθερος και όζετε ως βλαστός αρωματοπωλών. Τοιαύτη ιδιοφυής οσμή ενδέχεται να βλάψη την υμετέραν υποψηφιότητα ως προέδρου της γαλλικής δημοκρατίας». Ο φρόνιμος Β. Ουγώ, λαβών μυρίας τοιαύτας επιστολάς, έγραψεν αμέσως τήνδε την στερεότυπον απάντησιν. «Άνερ ευφυέστατε, είσθε ποιητής ανώτερος εμού. Εγκαρτερήσατε. Περιπτύσσεται υμάς άνευ φθόνου ο υμέτερος Β. Ουγώ».

Το έξης νόσιμον ανέκδοτον αναφέρει η «Εφημερίς της Φραγκφόρτης».

Άλλοτε, ότε οι Ιουδαίοι της πόλεως ταύτης ήσαν πολυάριθμοι, είχον συγκεντρώσει περί εαυτούς το εμπόριον της πωλήσεως των βιβλίων. Μόλις έργον τι εξεδίδετο, και μετά τινας ημέρας ήτο εξηντλημένον· όπως δε προμηθευθή τις αυτό ήτο ηναγκασμένος να έλθη εις διαπραγματεύσεις πρός τους μεταπωλητάς Ιουδαίους.

Πόθεν προήρχετο τούτο; Μετά πολλάς ερεύνας υπό της αστυνομίας γενομένας ανεκαλύφθη τέλος η αιτία της ταχίστης ταύτης εξαντλήσεως των βιβλίων. Οι βιβλιοπώλαι ήσαν άνθρωποι πτωχοί, οπόταν δε βιβλίον τι επαγωγόν, παρέχον πιθανότητας καταναλώσεως, προσεφέρετο αυτοίς πρός έκδοσιν, αμέσως επορεύοντο πρός συνάντησιν Ιουδαίου τινός, μεθ' ου και έκλειον την εξής συμφωνίαν: ο Αβραάμ—υποτεθείσθω—θα καταβάλη τα έξοδα της εκτυπώσεως, ο βιβλιοπώλης θα λάβη αριθμόν τινα αντιτύπων όπως διά της πωλήσεως αυτών πληρώση τα έξοδα ταύτα, κερδήση δε και αυτός κάτι, όλα δε τα λοιπά αντίτυπα θ' ανήκωσιν εις τον δανειστήν, όστις θα δύναται να τα πωλή εις οποιανδήποτε τιμήν.

Το εμπόριον των βιβλίων εκ τούτου μεγάλως εβλάβη, δι' ό και οι συγγραφείς διεμαρτυρήθησαν· συνεπεία δε της διαμαρτυρήσεως ταύτης η Βουλή της Φραγκφόρτης απηγόρευσεν αυστηρώς τοις Ιουδαίοις την πώλησιν ακόπτων και αδέτων βιβλίων. Μόνη η πώλησις μεταχειρισμένων βιβλίων επετράπη αυτοίς, όπερ μονοπώλιον και μέχρι της

Digitized by Google

σήμερον διατηροῦσι,ἀποκτήσαντες μεγάλας ἐξ αὐτοῦ πλὴν καὶ ἐπιλήψιμους περιουσίας.Τοῦτοτοὐλάχιστον σημαίνουσιν οἱ τελευταῖοι λόγοι πωλητοῦ τινος παλαιῶν βιβλίων ἀποθανόντος πρό τινος.

Ὁ παλαιοπώλης οὗτος εἶχε προσηλυτισθῆ εἰς τὴν καθολικὴν θρησκείαν, καὶ ὡς ὅλοι οἱ νεόφυτοι ὑπερέβαινε κατὰ τὸν φανατισμὸν τοὺς ὁμοθρήσκους του. Φυσικῶς ὅλη ἡ φυλὴ τοῦ Ἰσραὴλ εἶχεν ἀποστραφῆ αὐτὸν ἕνεκα τῆς ἀλλαξοπιστίας του ταύτης. Φαντάσθητε λοιπὸν ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις τῶν ὁμοφύλων του, ὁπόταν αἰσθανόμενος οὗτος προσεγγίζον τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, μετεκαλέσατο παρ' ἑαυτῷ δύω τῶν πρώην ὁμοθρήσκων του, παλαιοπώλας καὶ αὐτούς.

— Μετενόησας, τῷ εἶπεν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ θέλεις νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ;

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ ψυχορραγῶν· εἶμαι χριστιανός. Ἐὰν σᾶς ἐκάλεσα ἐνταῦθα,ἔπραξα τοῦτο, διότι θέλω νὰ ἀποθάνω ὡς ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ δύω ληστῶν.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἡ τέχνη τοῦ διατηρεῖν τὴν ὑγείαν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχουσιν ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν πλεῖσται καὶ ἀκμαιόταται Ἑταιρίαι ὑγιεινῆς,ὑπ' ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν ἀποτελούμεναι,αἵτινες σκοπὸν ἔχουσι τὴν εἰς τὸν λαὸν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κανόνων, δι' ὧν κατορθοῦται ὡς κάλλιστα ἡ ἐξασφάλισις τῆς δημοσίας ὑγείας εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Πρὸς τοῦτο αἱ Ἑταιρίαι αὗται παντοῖα μετέρχονται μέσα, συνιστῶσαι δημόσια μαθήματα καὶ ὁμιλίας, ἢ δημοσιεύουσαι μικρὰ φυλλάδια ὧν ἀντίτυπα διανέμουσι καθ' ἑκατομμύρια εἰς τὸν λαὸν, ἡμερολόγια ἢ ἔντυπα φύλλα, ἐν οἷς μετὰ σαφηνείας καὶ ἀκριβείας μεγίστης ἐκτίθενται ὁδηγίαι καὶ συμβουλαὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας καὶ πρόληψιν τῶν ἀσθενειῶν.

Ἑνὸς τοιούτου δελτίου τὴν μετάφρασιν παρέχομεν σήμερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας* ὡς ἕπεται.

Ἡ καθαριότης εἶνε ἓν τῶν μᾶλλον συντελεστικῶν μέσων εἰς διατήρησιν τῆς ὑγείας. Πολλαὶ ἐπικίνδυνοι ἀσθένειαι πανταχοῦ διαδεδομέναι προέρχονται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας.

Τὸ καθαρὸν ὕδωρ, ὁ καθαρὸς ἀήρ, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἡ καθαρὰ τροφὴ εἰσὶν οἱ τέσσαρες στοιχειώδεις ὅροι τῆς διατηρήσεως τῆς ὑγείας.

Α'. Ἔχετε πάντοτε τὸ δέρμα καθάριον. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καλύπτεται ὑπὸ πόρων εἴτε μικρῶν ὀπῶν, αἵτινες φραττόμεναι εὐκόλως ὑπὸ τῆς διαπνοῆς ἢ τῆς ἀκαθαρσίας,γεννῶσιν ἀσθενείας. Διὰ τοῦτο ὀφείλει ἕκαστος νὰ λούεται τακτικῶς καὶ νὰ τηρῇ τὰ ἐνδύματά του καθαρώτατα.

Β'. Τὰ ἀκάθαρτα ἐνδύματα εἰσὶν ἐπιβλαβῆ ὅσον καὶ τὸ ἀκάθαρτον δέρμα, καὶ συντελοῦσιν ἐπίσης εἰς γένεσιν ἀσθενειῶν. Τὰ σκεπάσματα καὶ πάντα τὰ ἄλλα εἴδη τῆς κλίνης, ὡς καὶ τὰ ἐνδύματα τὰ ὄντα εἰς ἐπαφὴν τοῦ δέρματος πρέπει νὰ ἀερίζωνται καθ' ἑκάστην καὶ νὰ πλύνωνται συχνά.

Γ'. Σπουδαιότατον εἶνε διὰ τὴν ὑγείαν ἡ ἀναπνοὴ καθαροῦ ἀέρος. Ὁ μεμολυσμένος ἀὴρ εἶνε αὐτόχρημα δηλητήριον, ἐξ οὗ ἐὰν ἀναπνεύσῃ τις ἱκανὴν ποσότητα ὑπόκειται εἰς θάνατον· εἰς ὅσον δὲ μικρὰν ποσότητα καὶ ἂν ἀναπνέηται εἶνε πάντοτε λίαν ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ὑγείαν. Ἐντεῦθεν μεγάλη ἀνάγκη εἶνε νὰ ἀερίζεται ὅσον ἔνεστι καλλίτερον ἕκαστον δωμάτιον κατοικούμενον· πρὸς τοῦτο δὲ καλὸν εἶνε νὰ ἀφίνεται εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ παραθύρου μικρὰ θυρὶς ἢ ὀπή, δι' ἧς νὰ ἐξέρχεται ὁ ἐκ τῆς ἀναπνοῆς ἤδη φθαρεὶς ἀήρ. Μὴ φοβεῖσθε ποτὲ νὰ ἔχετε πολὺν ἀέρα ἐν τοῖς δωματίοις· ἀποφεύγετε μόνον τὰ ῥεύματα ἀέρος, τὰ ὁποῖα προσβάλλουν ἀμέσως τὸ σῶμα.

Οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀσφαλέστερον τὸν θάνατόν σας κατὰ μικρὸν ἢ ἡ μεμολυσμένη ἀτμοσφαῖρα κοιτῶνος τηρουμένου πάντοτε κεκλεισμένου. Ἀποφεύγετε τὴν ἐπισώρευσιν ἐπίπλων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων εἰς τὸν κοιτῶνά σας, καὶ ἀνανεόνετε ὅσον δύνασθε συχνότερα τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα, ἀνοίγοντες τακτικὰ τὰ παράθυρα τοῦ δωματίου.

Δ'. Φυλάχθητε πολὺ ἀπὸ τὰς δυσώδεις ὀσμάς. Τηρεῖτε διαρκῶς καθαρὰ τὰ παράθυρά σας, τὰ πατώματα, τὰς κλίμακας, τοὺς διαδρόμους, μὴ φειδόμενοι ποσῶς τὸ ὕδωρ καὶ τὸν σάπωνα, μηδὲ τὴν ἄσβεστον.

Μὴ ἀφίνετε ποτὲ νὰ ἐπισωρεύωνται ἐν τῇ οἰκίᾳ σας ἢ παρὰ τὴν οἰκίαν σας χώματα καὶ ἀκαθαρσίαι, ἢ ἀποῤῥίμματα παντοειδῶν οὐσιῶν φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν.

Εἰς τὴν πρώτην αἴσθησιν δυσαρέστου ὀσμῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ σας ἐνεργήσατε ἀμέσως προσεκτικὴν ἔρευναν πάντων τῶν σωλήνων δι' ὧν ἐκφεύγουσιν αἱ ἀκαθαρσίαι,καὶ φροντίσατε ἵνα διὰ συνεχῶν ἐκπλύσεων τηροῦνται πάντοτε ὅσον ἔνεστι καθαροί.

Ε'. Ὅσον πλειότερον φῶς, ἀέρα, ἥλιον ἔχετε ἐν τῇ οἰκίᾳ σας, τόσον εἰς καλλιτέραν κατάστασιν θὰ εὑρίσκεται ἡ ὑγεία σας· ἀφήσατε λοιπὸν νὰ πλημμυροῦν ἀδιακόπως τὸ δωμάτιόν σας.

Οὔτε ἄνθρωποι οὔτε φυτὰ δύνανται νὰ ζήσωσιν εἰς μέρος σκοτεινόν· ἡ δὲ ἐν τοιούτῳ μέρει διαμονὴ θὰ ἐπιφέρῃ ἀναμφιβόλως κατὰ μικρὸν τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν ἀσθένειαν.

Ἔχετε κατὰ νοῦν πάντοτε ὅτι πολὺ προτιμότερον εἶνε νὰ προλαμβάνωμεν τὰς ἀσθενείας ἢ νὰ θεραπεύωμεν αὐτάς·ὀλίγα δεκάλεπτα φρονίμως δαπανώμενα εἰς προφυλακτικὰ μέτρα δύνανται νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ δαπάνην πολλῶν πενταφράγκων, διδομένων εἰς ἰατροὺς καὶ φάρμακα, καὶ συνάμα ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν καὶ τοὺς πόνους τῆς ἀσθενείας.

***

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 329 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 18 Ἀπριλίου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 231.

Γ'

Ὁ Λεόντιος ἐκτὸς τῆς δημοσίας αὐτοῦ θέσεως ἐν Ἀθήναις ἐκέκτητο καὶ ἰδίαν οὐσίαν οὐκ ἄσημον[1]. Οὕτω δὲ πάντως ἦτο ἀνὴρ τῶν εὐϋποληπτων μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ οἶκός του εἷς τῶν ἐν τῇ πόλει μάλιστα περιζητήτων. Ἠδύνατο δὲ νὰ κοσμήσῃ αὐτὸν διὰ πάσης τῆς ἀρχαϊκῆς ἐκείνης καλλονῆς καὶ πολυτελείας ἣν εὔποροι φιλόσοφοι συνήθως ἐπέτρεπον ἑαυτοῖς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος ἐν Ἀθήναις. Τὰ τέκνα αὐτοῦ ηὐξήθησαν ἐν εὐτυχίᾳ. Εἶχε δὲ δύο υἱούς, καλουμένους Βαλέριον καὶ Γέσιον, καὶ μίαν θυγατέρα ἥτις φαίνεται ὅτι ἦτο νεωτέρα τῶν ἀδελφῶν[2]. Καὶ ἀγνοοῦμεν μὲν τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τῆς ὡραίας Ἀθηναΐδος· ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐγεννήθη μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γότθων κατὰ τὸ 400 ἢ 401.

Ἡ λαμπρὰ φύσις τῆς κόρης ἐνεθάρρυνε τὸν πατέρα νὰ παράσχῃ αὐτῇ τὴν μάλιστα ἐπιμεμελημένην ἀνατροφήν. Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι εὐηρεστοῦντο νὰ παιδεύωσι τὰς ἰδίας αὐτῶν θυγατέρας τὰς ἐπιστήμας ἐκείνας ἃς αὐτοὶ ἐδίδασκον. Οὕτως ἔπραξαν ὁ μαθηματικὸς Θέων ὁ τῆς Ὑπατίας πατήρ, ὁ φιλόσοφος Ὀλυμπιόδωρος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὁ Νεοπλατωνικὸς Πλούταρχος ἐν Ἀθήναις[3].

Ἡ σειρὰ τῶν σπουδῶν νεαρᾶς Ἑλληνίδος τῆς ἀρίστης κοινωνίας τῶν τελευταίων ἐκείνων χρόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἤθελε καταισχύνει τὴν σημερινὴν ἡμῶν γυναικείαν ἐκπαίδευσιν μᾶλλον καὶ αὐτῆς τῆς ἀξιολόγου παιδεύσεως τῶν Ἰταλίδων τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐπειδὴ βάσις αὐτῆς ἦτο ἡ πλουσιωτάτη, τελειοτάτη γλῶσσα καὶ φιλολογία ἣν καθόλου ἐγέννησεν ἡ ἀνθρωπότης.

Γυναῖκες ὡς ἡ Ὑπατία καὶ ἡ Πουλχερία, ὡς ἡ Ἀθηναΐς, ἡ Ἀσκληπιγένεια καὶ ἡ Αἰδεσία ἀποδεικνύουσι τρανῶς, ὅτι καὶ τὸ γυναικεῖον φῦλον ἐκείνων τῶν χρόνων κατώρθωνε νὰ φθάνῃ εἰς μέγαν βαθμὸν παιδεύσεως. Ἡ γραμματική, ἡ ῥητορικὴ καὶ τὰ μαθηματικά, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις ἦσαν ἀντικείμενα τῆς μαθήσεως πάσης εὐπαιδεύτου Ἑλληνίδος, καὶ πᾶσα πεπαιδευμένη κυρία ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου ὡς ἐν τῷ μεγάρῳ πατρικίου ἢ διαπρεποῦς ἀνδρὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἠπίστατο τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς λεπτῶν ὑφασμάτων καὶ κεντημάτων χρυσοπλόκων καὶ πορφυροϋφῶν[1]. Καὶ ἦσαν μὲν αἱ Ἀθῆναι, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μητρόπολιν παρὰ τὸν Βόσπορον ἢ πρὸς τὰς μεγάλας πόλεις Ἀντιόχειαν καὶ Ἀλεξάνδρειαν, μικρά τις πόλις ἐπαρχιακή, ἀλλ' ἦσαν ὅμως οὐχ ἧττον αἱ παλαιαὶ πολυώνυμοι Ἀθῆναι. Ἡ πόλις αὕτη συνῆγεν ἐν ἑαυτῇ πάντοτε νοήμονα κοινωνίαν ἐν τῷ θαυμασιωτάτῳ τόπῳ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Ἀττικῆς ἀνέπνεεν ἐνταῦθα ἔτι ὁ Ἀθηναῖος στοιχεῖα τῆς κλασικῆς παιδεύσεως, ἡ δὲ καθημερινὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ δὴ αὐτὴ μόνη ἡ θέα τῆς Ἀκροπόλεως διεμόρφου πάντως καὶ διέπλαττε πᾶσαν εὐαίσθητον φύσιν.

Ἔζων δ' ἔτι τότε ἐν Ἀθήναις ἐπιφανεῖς εὐπατρίδαι ἐξ οἴκων ἀρχόντων ἢ συγκλητικῶν, οἵτινες ἀνῆγον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ σύγχρονοι Ῥωμαῖοι, εἰς μεγάλα τῆς ἀρχαιότητος γένη.[2] Ὑπῆρχον δ' ἔτι αὐτόθι καὶ πλούσιοι πατρίκιοι. Ἔτι κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα ὑπῆρχον πολῖταί τινες Ἀθηναῖοι δυνάμενοι ὡς εὐεργέται καὶ ἐλευθέριοι Μαικῆναι νἀνακαλῶσι τοὺς χρόνους Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὡς ὁ Ἀρχιάδας καὶ ὁ ἐκείνου γαμβρός, ὁ πλούσιος Θεαγένης.

Ὁ Λεόντιος δὲν ἐξήρτα ἰδιαζόντως τὴν τιμὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν υἱῶν, ἀλλ' ἡ χαρίεσσα καὶ εὐφυεστάτη θυγάτηρ ἀντήμειβε τοὺς μόχθους αὐτοῦ

1. Λεοντίου τοῦ φιλοσόφου Ἀθηναίου εὐπορωτάτου, Μαλάλα Χρονογρ. XIV, 353.

2. «Οὐαλέριον και Γέσιον» Μαλάλας.— Τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν γράφει Βαλεριανὸν καὶ Γέσιον. Ὁ Ζωναρᾶς Βαλέριον καὶ Γενέσιον. Ἀμφότεροι οἱ τύποι Γενέσιος καὶ Γέσιος εὕρηνται ὡς ὀνόματα Ἑλληνικά. Κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα ὑπῆρχε γραμματικός τις Γέσιος ἐκ Πέτρας κατὰ τὸν Σουΐδαν. Ὁ δὲ Νικηφόρος XIV, κεφ. 13 γράφει ἐσφαλμένως Ἀέτιον.

3. Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ὀλυμπιοδώρου ἴδ. Μαρῖνον ἐν βίῳ Πρόκλου, κεφ. 9.

1. Τοιαύτη τέχνη ἐθεωρεῖτο τότε ὡς ἀσχολία ἐπιφανῶν γυναικῶν. «Καὶ οἷος ἀξιαγάστων γυναικῶν νόμος, ὑφασμάτων καὶ τῶν τοιούτων ἔργων ἐπεμελοῦντο». Σωζομενοῦ Ἐκκλ. Ἱστορ. IX, κεφ. 3.

2. Ὁ πλατωνικὸς Ἡγίας διετείνετο ὅτι κατήγετο ἀπὸ τοῦ Σόλωνος. Beutler, de Athenarum fatis, σ. 55.

διὰ τῆς λαμπροτάτης ἐπιτυχίας. Ἐν δὲ τοῖς ὕστερον ἔτεσιν ἀπέδειξεν ὅτι οὐδαμῶς εἶχε λησμονήσει τὸν Ὅμηρον. Ἀπήγγειλε δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐμπειρίας τὰ χορικὰ ᾄσματα τῶν τραγικῶν ὡς καὶ τὰ ἐξοχώτατα χωρία τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Λυσίου· ἠπίστατο νὰ συντάττῃ ὡραίας ἐπιστολὰς καὶ ἔμαθε νὰ ἐκφράζηται κατὰ τὸ ἔθος τῶν χρόνων ἐκείνων μετὰ στόμφου ἔν τε τῷ πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ. Συνεζήτει περὶ περιόδων ἀρχαίων συγγραφέων ἢ περὶ σοφιστικῶν προβλημάτων κατὰ σχολικὰ σχέδη. Ἐδιδάσκετο νὰ λαλῇ πνευματωδῶς καὶ ναὐτοσχεδιάζῃ ὡς τοῦτο ἐπετηδεύοντο οἱ μαθηταὶ ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις τῶν ῥητόρων. Ὁ πατὴρ διδάσκων αὐτὴν ὡς σοφιστὴς αὐτὸς κυρίως τὴν τέχνην τοῦ λέγειν καὶ γράφειν, ἀναπτύσσων αὐτῇ τοὺς θησαυροὺς τῆς ὡραίας τῶν ἀρχαίων φιλολογίας καὶ βοηθῶν αὐτὴ εἰς τὴν περίτεχνον ἔκφρασιν τοῦ λόγου, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἄνθος πάσης ἀνθρωπίνης τελειότητος ἰδίως διὰ τὸν καθηγητὴν τῆς ῥητορικῆς, ἐφρόντιζε συγχρόνως περὶ τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς αὐτῆς παιδεύσεως διὰ τῆς διδασκαλίας φίλων αὐτῷ διδασκάλων. Ἡ φήμη τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς θαυμασίας σοφίας τῆς Ὑπατίας ἐπλήρου τὰς Ἀθήνας μέχρι τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἡ τελευταία αὕτη τῆς Ἑλλάδος Μοῦσα ἔπεσεν ὡς θῦμα τοῦ φανατισμοῦ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὸ δὲ παράδειγμα αὐτῆς εἶχεν, ὡς εἰκός, ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν εὐφυᾶ Ἀθηναίαν νεᾶνιν.

Ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἀθηναῒς ἐτύγχανεν ἐπιμελεστάτης ἀνατροφῆς, ἐδίδασκεν ἐν Ἀθήναις ἐγκωμιαζόμενος ὁ Πλούταρχος, ὅστις καὶ κατέσχεν ἐν τῇ πόλει τὴν ἕδραν μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 431 συμβάντος θανάτου αὐτοῦ. Οὗτος ἐνέπνευσε πάλιν ζωήν τινα εἰς τὴν Ἀκαδήμειαν καὶ δὴ διὰ τοῦ μυστηριώδους νεοπλατωνισμοῦ, τοῦ τελευταίου τούτου φιλοσοφικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος καθόλου, οὗ εἰσηγητὴς ἐγένετο ὁ Πλωτῖνος. Ἤδη μετὰ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος τὸ σύστημα τοῦτο εἰσήχθη καὶ εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ Ἠπειρώτου Πρίσκου, τοῦ προκατόχου τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ νέα αὕτη θεοσοφία ἦτο πανθεϊστικὴ τις ἀνάπτυξις τῆς πλατωνικῆς ἰδεατικῆς θεωρίας, ἐπικαίρως λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὸν ὁσημέραι βαθύτερον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διεισδύοντα Χριστιανισμὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀντιτασσομένη. Διὰ τῆς βαθμιαίας ἀνυψώσεως τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς ὕλης, τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τῆς μυστικῆς αὐτῆς συνενώσεως μετὰ τοῦ ἀπολύτου ἑνὸς, τοῦ γενικοῦ Θεοῦ, ἐζητεῖτο ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς ἐθνικῆς τῶν Θεῶν λατρείας εἰς ἠθικήν τινα θρησκείαν καὶ ἡ κραταρὰ ἀντίστασις αὐτῆς κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ δι' ἐπιστημονικῆς τινος μυστικῆς διδασκαλίας προσδεκτῆς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὀνειροπόλους καὶ τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸ θαῦμα.

Δὲν εἶνε γνωστὸν ἡμῖν ἂν ὁ Λεόντιος ἦτο φίλος τοῦ Ἀθηναίου ἐκείνου Πλουτάρχου. Ἀλλ' εὔκολον ἦτο νὰ ἐπέλθῃ ὁ χωρισμὸς ἀλλήλων ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν ἀσχολιῶν, ἐπειδὴ ἐξ ὑπαρχῆς ὑφίστατό τις ζηλοφθονία μεταξὺ σοφιστῶν καὶ φιλοσόφων. Ὅτε ὁ νεαρὸς Νεοπλατωνικὸς Πρόκλος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας οὐδὲν ἤθελε νἀκούσῃ περὶ τῶν ῥητόρων, ἀλλὰ συνεδέθη μετὰ τοῦ τότε ἡγέτου τῆς Ἀκαδημείας, τοῦ γηραιοῦ Πλουτάρχου, καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Συριανοῦ.[1] Ἀλλ' ἂν ὅμως ὁπωσδήποτε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἦσαν φίλοι, ἡ Ἀθηναῒς ἠκροάσατο πιθανῶς τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλουτάρχου περὶ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας μετὰ τῆς ἰδίας τοῦ διδασκάλου θυγατρὸς, τῆς Ἀσκληπιγενείας. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε δι' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐπ' ἴσης σημαντικὸν ὡς τὸ τῆς Ἀθηναΐδος. Ὁ μὲν Λεόντιος εἶχεν ἀφιερώσει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν θεὰν τῆς σοφίας ἐκ προθέσεως ἐπιδεικτιῶν, ὁ δὲ Πλούταρχος ἀνέθηκεν αὐτὴν εἰς ἐκεῖνον τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, ὅστις παρὰ τῇ Παλλάδι Ἀθηνᾷ ἴσα ἴσα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ ἐτύγχανε παρὰ τοῦ εἰς τὴν πάτριον πίστιν ἐμμένοντος δήμου τῶν Ἀθηναίων τῆς μεγίστης λατρείας. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Ἀσκληπιὸς, ὃν συνήθως ἀπεκάλουν τὸν Σωτῆρα. Ὁ ναὸς αὐτοῦ κείμενος κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως οὐδόλως ἦτο κατεστραμμένος τὸν τέταρτον αἰῶνα τελευτῶντα καὶ ἔτι ὀψιαίτερον[2]. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ, ὡς φαίνεται εἰς τὴν Ἀκαδήμειαν ἀνηκούσῃ οἰκίᾳ, μεταξὺ τοῦ Ἀσκληπιείου ἐκείνου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Διονύσου παρὰ τὸ θέατρον, κατῴκουν οἱ Νεοπλατωνικοὶ Πλούταρχος καὶ Συριανὸς, αὐτόθι δ' ἔζη καὶ ὁ διάδοχος αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀκαδημειακῆς ἕδρας, ὁ εὐφυὴς Πρόκλος ὁ ἀποθανὼν μόλις τῷ 485.[3] Ἡ δ' Ἀσκληπιγένεια συνεζεύχθη μετὰ τοῦ πλουσίου Ἀρχιάδα καὶ ἐγένετο μήτηρ θυγατρὸς διατηρησάσης τὸ μητρικὸν ὄνομα, ἥτις ἀργότερον ἐγένετο σύζυγος τοῦ Θεαγένους.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΠΕΡΙ ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Πάντες οἱ παιδείας λαχόντες, καὶ οἱ ἀνεπτυγμένην πως τὴν διάνοιαν ἔχοντες, γινώσκουσιν ὅτι ὑπάρχει τέχνη γραφική, *στενογραφία* καλουμένη, διὰ τῆς ὁποίας εἶνε δυνατὸν νὰ γραφῇ αὐτολεξεὶ λόγος προφορικὸς, ταὐτοχρόνως τῇ προφορᾷ· ὀλίγοι ὅμως ἀκριβῶς γνωρίζουσιν ὁποία τις ἡ τέχνη αὕτη, καὶ πῶς κατορθοῦται ἡ ταχεῖα καταγραφὴ τοῦ ἐκφωνουμένου λόγου, ἄνευ μηχανικῶν τρόπων. Νομίζουσί τινες ὅτι ἑκάστη τῶν λέξεων γράφεται δι' ἰδίου σημείου, καὶ ὅτι ἡ κεφαλὴ τῶν στενογράφων εἶνε κινεζικὸν λεξικὸν, περιεκτικὸν

1. Μαρῖνος ἐν βίῳ Πρόκλου, κεφ. 11.
2. Μαρῖνος κεφ. 29. «Καὶ γὰρ ηὐτύχει τούτου ἡ πόλις τότε, καὶ εἶχεν ἔτι ἀπόρθητον τὸ τοῦ Σωτῆρος ἱερόν».
3. Μαρῖνος κεφ. 29. Hertzberg Gesch. Griechenlands, τόμ. Γ', σ. 529.

Digitized by Google

τόσων διαφόρου σχήματος σημείων ὅσαι εἶνε αἱ ἐν χρήσει λέξεις· ἄλλοι ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ἡ στενογραφία εἶνε ἁπλῆ συντόμευσις τῶν λέξεων, κατ' ἰδίους κανόνας καὶ τρόπους, γραφομένων κατὰ τὴν συνήθη κοινὴν γραφήν. Οὐδὲν τούτων ὀρθόν. Ἡ στενογραφία εἶνε τέχνη γραφικὴ *ἴδια ἔχουσα* σημεῖα, οὐχὶ δι' ἑκάστην λέξιν, ἀλλὰ δι' ἕκαστον γράμμα τοῦ κοινοῦ ἀλφαβήτου, ἔχουσα πρὸς τούτοις ἰδίους κανόνας γραφῆς, καὶ συνθέσεως τῶν γραμμάτων πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν λέξεων, καὶ πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν προτάσεων.

Ὅπως παράσχωμεν δ' ἔννοιαν, ὁπωσοῦν πλήρη, τοῦ τρόπου καθ' ὃν λειτουργεῖ ἡ στενογραφία, θέλομεν διαλάβει ὧδε ἐν συντομίᾳ περὶ ταύτης, καθιστῶντες γνωστὰ τὰ σημεῖα τοῦ συστήματος, ὅπερ οἱ Ἕλληνες στενογράφοι μεταχειρίζονται, τὸν τρόπον δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ ταχύτης, καὶ τὰ προσόντα, ἅτινα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ καλὸς στενογράφος. Ἐν τέλει δὲ πῶς τελεῖται ἐν τῇ Βουλῇ ἡ ὑπηρεσία τῶν στενογράφων.

Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὸ ὄνομα *στενογραφία* παρατηροῦμεν, ἀπέχοντες πάσης φιλολογικῆς ἐρεύνης, ἐὰν ἁρμόζῃ ἢ οὒ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς τέχνης, ὅτι ποικίλα ὀνόματα ἐδόθησαν ὑπὸ πολλῶν, περὶ ταύτης γραψάντων. Ὠνόμασαν αὐτὴν ταχυγραφίαν, ὠκυγραφίαν, φωνογραφίαν, τυποφωνίαν, νοτοφωνίαν, τυποστενογραφίαν, ἠχωγραφίαν, ὁμογραφίαν· μετεχειρίσθησαν δὲ καὶ ἕτερα ὀνόματα ἄλλοι, ὁρμηθέντες ἐκ τοῦ συστήματος τῆς γραφῆς, οἷον τὸ ζητοειδογραφία zigzaggraphie.

Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ὀνομασίαι αὗται οὐδόλως ἀποδίδουσι τὴν ἔννοιαν τῆς τέχνης περὶ ἧς γράφομεν· διὸ καθιερώθη ἡ λέξις *στενογραφία*, ληφθείσης ὡς κυρίας ἐννοίας τῆς στενότητος τῆς γραφῆς. Μόνον ἡ γερμανικὴ λέξις Geschwindschreibkunst ἐκφράζει τὴν ἔννοιαν, σαφῶς σημαίνουσα «τέχνην τοῦ γράφειν ταχέως»· ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς εὐκολίας, ἣν ἔχει ἡ γερμανικὴ γλῶσσα περὶ τὴν δημιουργίαν λέξεων δι' ἁπλῆς παραθέσεως.

Συστήματα στενογραφικὰ ὑπάρχουσιν ἄπειρα ἐν χρήσει καὶ ποικίλα, οὐ μόνον εἰς τὰς κατὰ μέρος γλώσσας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γλώσσῃ. Ἐνταῦθα δὲ θέλομεν διαλάβει περὶ τοῦ συστήματος, ὅπερ μεταχειρίζονται οἱ ἐν τῷ ἑλληνικῷ κοινοβουλίῳ Ἕλληνες στενογράφοι.

Ἡ στενογραφία ὡς ὑπηρετικὴ τέχνη τοῦ λόγου λειτουργεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Κάτω Χώραις, Βελγίῳ, Ἱσπανίᾳ, Πορτογαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἑλλάδι, Ῥουμανίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, Κροατίᾳ, Σερβίᾳ, Τουρκίᾳ, Πολωνίᾳ καὶ Γαλλικίᾳ, Βοεμίᾳ, Ῥωσσίᾳ, Φινλανδίᾳ, Δανίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, Ἑλβετίᾳ, ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς ἀποικίαις Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας, ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτείαις τῆς Ἀρκτῴας Ἀμερικῆς, ἐν Βενεζουέλᾳ, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ Ἀργεντίνῃ, ἐν Βραζιλίᾳ, Κίνᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ.

Ἐν Ἑλλάδι εἰσήχθη τὸ στενογραφικὸν σύστημα τοῦ Γαβελσβέργερ, θεωρούμενον τὸ τελειότερον τῶν ὑπαρχόντων, ὅπερ μετήνεγκεν ὡς ἄριστα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὁ μακαρίτης Ἰωσὴφ Μίνδλερ καὶ ἐδίδαξε πρῶτος ἐνταῦθα.

Τὰ σημεῖα τοῦ στενογραφικοῦ τούτου ἀλφαβήτου εἶνε τὰ ἑξῆς·

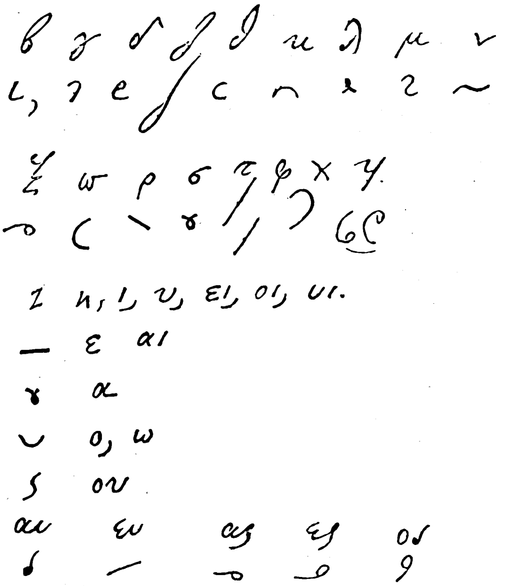

Σημεῖα τόνων, στίξεως, θαυμασμοῦ ἢ ἐρωτήσεως, κεφαλαίων γραμμάτων δὲν ὑπάρχουσιν· εἶνέ τι περιττὸν, ὡς περιττὴ εἶνε καὶ ἡ ὀρθογραφία, πλὴν τῶν περιεχουσῶν υ λέξεων· διὸ καὶ τὰ γράμματα ι, η, υ καὶ αἱ δίφθογγοι ει, οι, υι γράφονται δι' ἑνὸς σημείου· δι' ἑνὸς ὡσαύτως καὶ τὰ γράμματα ο καὶ ω, καὶ τὸ γράμμα ε καὶ ἡ δίφθογγος αι. Ἀντὶ τούτων ὅμως περιέχει τὸ στενογραφικὸν ἀλφάβητον ἴδια σημεῖα διὰ τὴν δίφθογγον ου, ευ, ηυ, καὶ ἴδια διὰ τὰς καταλήξεις ας, ες, ος, ης, ους.

Διὰ τῶν σημείων τούτων ὁ στενογράφος ἐκτελεῖ τὸ ἔργον του, ὅπερ ὑπῆρξε χρόνος, καθ' ὃν ἐθεωρεῖτο μαγικὸν καὶ διαβολικὸν, καὶ ὅπερ ἐξεθείασαν δι' ἐπιγραμμάτων Ῥωμαῖοι ποιηταί. Γνωστότατον δὲ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα τοῦ Μαρτιάλη,

Currant verba licet, manus est velocior illis
nondum lingua suum, manus peregit opus.

[Ἂς τρέχωσιν αἱ λέξεις, ἡ χεὶρ εἶνε ταχυτέρα ἐκείνων· διότι μόλις ἡ γλῶσσα τελέσῃ τὸ ἔργον της, ἡ χεὶρ ἐξετέλεσε τὸ ἑαυτῆς].

Τὰ ἀνωτέρω στενογραφικὰ σημεῖα συμπλέκονται τριχῶς πρὸς ἄλληλα πρὸς σχηματισμὸν λέξεων, καὶ κατὰ κανόνας, διαγραφομένους ὑπὸ τῆς τέχνης, εἰλημμένους δ' ἐκ τῆς φύσεως τῶν κατὰ μέρος γλωσσῶν. Ἡ συμπλοκὴ γίνεται 1) δι' ἁπλῆς παραθέσεως τοῦ ἑνὸς γράμματος πρὸς τὸ ἕτερον, ἑνουμένων δι' ἑνωτικῆς γραμμῆς, 2) διὰ κλιμακωτῆς παραστάσεως, ἥτις γίνεται μόνον ἐπὶ τῆς συνθέσεως συμφώνου μετὰ φωνήεντος· διότι

Digitized by Google

τὰ φωνήεντα ἐν τῇ στενογραφίᾳ ἔχουσι θέσιν τινὰ ἐν φωνητικῇ κλίμακι, 3) διὰ κράσεως καθ' ἣν δύο γράμματα συγχωνεύονται εἰς ἓν ὅλως διάφορον θατέρου σημεῖον. Πλὴν τῶν συνδυασμῶν ὅμως τούτων ὑπάρχουσι καί τινες κατὰ συνθήκην, τοιοῦτοι δὲ εἶνε τοῦ σπ, σϐ, σφ καὶ τῶν καταλήξεων ος, ες, ας. Ὥστε ἐπὶ τῶν 28 σημείων τοῦ στενογραφικοῦ ἀλφαβήτου ἔχομεν περίπου 841 συνδυασμοὺς πρὸς ἄλληλα, κατὰ ἕνα τῶν προρρηθέντων τριῶν τρόπων τῆς συμπλοκῆς· λέγομεν δὲ περίπου διότι πολλὰ τῶν γραμμάτων δὲν συναντῶνται ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ὡς ἐπὶ παραδείγματος χγ, ζτ, φχ, βφ, κτλ.

Ἐν γένει δ' εἰπεῖν ὁ σχηματισμὸς τῶν γραμμάτων εἶνε τοιοῦτος, ὥστε εὐκολώτατα συμπλέκονται πρὸς ἄλληλα πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν λέξεων, αἵτινες πάντοτε γράφονται διὰ *μονοκονδυλιᾶς*, παραλειπομένων συνήθως τῶν φωνηέντων, ὅταν εὐκόλως ἐννοῶνται. Οἱ κατὰ τόπους δὲ καὶ χρόνους στενογράφοι, χάριν τῆς ταχύτητος, λέξεις τινὰς συνηθέστατα ἀπαντώσας ἐν τῷ λόγῳ, γράφουσι δι' ἰδίου σημείου ἁπλουστάτου, ὅπερ ἢ ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς πολλὰ ἢ ἓν γράμμα τῆς λέξεως, ἢ ὅλως διαφέρει. Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶνε τὰ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων λεγόμενα *σίγλαι* (siglae), τὰ *μονογράμματα*, τάχιστα γραφόμενα, διὰ μιᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φορᾶς τῆς χειρός. Οἱ Ἕλληνες στενογράφοι ἐν τῇ Βουλῇ διὰ τοιούτων μονογραμμάτων γράφουσι τὰς λέξεις νόμος, σύνταγμα, βουλή, ὑπουργός, ἐφημερίς, γενικός, ἀληθής, ἐπομένως, ἔτος, ἡμέρα, ἄρθρον, συζήτησις, προϋπολογισμὸς κτλ.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ἡ γνῶσις τῶν γραμμάτων ἢ τῆς συνθέσεως αὐτῶν, ὅσον ταχέως καὶ ἂν γράφωνται, ὅπως ὁ στενογράφος προφθάνῃ τὸν προφορικὸν λόγον· διότι ὅσον ταχέως καὶ ἂν γράψῃ τις τὴν φράσιν «ὁ πρὸ ὀλίγου καταβὰς τοῦ βήματος», συγκειμένης ἐξ 27 γραμμάτων, πάντοτε ὑπάρχει χρεία πλειοτέρου χρόνου, πενταπλασίου ἢ καὶ δεκαπλασίου τοῦ ἀπαιτουμένου, ὅπως προφέρῃ ταύτην. Ἵνα σμικρυνθῇ λοιπὸν ὁ χρόνος οὗτος διὰ τὴν γραφὴν τῶν λέξεων, ὁ στενογράφος ἀποκόπτει συλλαβὰς αὐτῶν διὰ μεθόδου οὐχὶ αὐθαιρέτου, ἀλλ' ὑποκειμένης εἰς κανόνας ὡρισμένους, οὓς διδάσκεται κατὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς τέχνης του. Ἀρκεῖ ἐπομένως νὰ γράψῃ μόνον «ο πρ κϐας ου βημ.» ὡς ἐν τῷ σχήματι

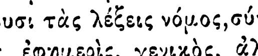

Αἱ πέντε αὗται συλλαβαὶ εἶνε αὐτόχρημα γρῖφος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀσκήσεως κατορθοῖ ὁ στενογράφος ν' ἀναγινώσκῃ, ὡς ἐὰν ἦσαν αἱ λέξεις γεγραμμέναι ἐν συνήθει καλλιγραφικῇ γραφῇ. Ἐκ τῆς φράσεως δύναται νὰ παραλίπῃ τὴν λέξιν «ὀλίγου», ὡς εὐκόλως ἐννοουμένην, ἀλλὰ καὶ ἡ λέξις «καταβὰς» δύναται νὰ παραληφθῇ.

Κατὰ κανόνας ὡρισμένους γράφονται τὰ ἄρθρα, αἱ καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῶν διαφόρων κλίσεων, τὰ συγκριτικὰ καὶ ὑπερθετικά· π. χ. «ἐκλαμπρότατος», γράφεται διὰ τῆς στενογραφικῆς γραφῆς τάχιστα «εκλμτ» καὶ ἐκλαμπρότερος εκλμρ, Τοιαύτας συγκοπὰς ὑφίστανται ὡσαύτως τὰ ῥήματα, καὶ μάλιστα ἐπὶ τούτων αἱ πολυσύλλαβοι μετοχαὶ τῶν παρακειμένων· π. χ. παρακεκινδυνευμένος γράφεται «παρκκιν μενος». Διὰ τῶν τοιούτων συγκοπῶν, (αἵτινες εἶνε τὸ δυσκολώτερον μέρος τῆς τέχνης ταύτης· διότι παντὶ ἐγγραμμάτῳ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει ἡ ἕξις τοῦ γράφειν πλήρεις τὰς λέξεις διὰ τῆς κοινῆς γραφῆς), κατορθοῖ ὁ στενογράφος νὰ προφθάνῃ τὸν ἀγορεύοντα, παρακολουθῶν αὐτὸν κατὰ λέξιν, ὅταν εἶνε μετρίως ταχύς, καθυστερῶν δὲ κατὰ μίαν λέξιν, ὅταν εἶνε ταχύς, καὶ ὅταν ἀγορεύῃ κατά τινα τόνον· Τοὺς συνήθως δὲ μὴ ἀγορεύοντας, ἀλλ' ἁπλῶς ὁμιλοῦντας ταχέως, κατὰ τὸν τόνον, ὃν ἔχει ἡ συνήθης τοῦ βίου ὁμιλία, δὲν δύναται νὰ γράψῃ ὁ στενογράφος ἄνευ παραλείψεων.

Ὅπως κατανοήσωσι δὲ οἱ ἀναγνῶσται ὁποῖον κείμενον γραπτὸν τοῦ λόγου ἔχει ὁ στενογράφος ἐνώπιόν του μετὰ τὴν ἀγόρευσιν, ἀναγράφομεν ὧδε τὸ 68 ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 68. Τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς εἶνε ἡ τῶν καθ' ἑκάστην συνεδρίασιν ἐργασιῶν αὐτῆς ἔγγραφος καὶ ἀκριβὴς ἔκθεσις· εἰς ταῦτα γίνεται συνοπτικὴ μόνον μνεία τῶν ἀγορεύσεων, οἱ δὲ ἀγορεύσαντες δὲν κατονομάζωνται. Καταχωρίζονται δὲ ἐν αὐτοῖς αὐτολεξεὶ αἱ προτάσεις, αἱ αἰτιολογικαὶ ἐκθέσεις τῶν νομοσχεδίων, καὶ αἱ τῶν ἐπιτροπῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἐπισήμων πρακτικῶν τηρεῖται διὰ στενογράφων καὶ λεπτομερὴς ἀφήγησις τῶν λεχθέντων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῶν συνεδριάσεων, αὐτολεξεὶ γινομένη καὶ δημοσιευομένη δι' ἐφημερίδος, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐφημερὶς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς».

Ἰδοὺ τί ἔγραψεν ὁ καλὸς καὶ ἐντελῶς κατηρτισμένος στενογράφος.

ρ 68 α πρκτκ ς βου ιν ι ον καθ εκαστ συνδρ
ργασ αυ ενγρφ κ ακρϐ εκθεσ ις ταυτα γιν συνπτκ
μονον μνια ον αγρευσ ι δ αγρευον δ κατονμαζ
καταχωιζον δ εν αυ αυτολξ ε προτασ ε ετιολογκ
εκθεσ ον νομοσχ και ε ον επιτροπ

εκτ ον επισμ πρακτ τιριτ δια στνογρφ κ λπτ-
μερ αφηγ ον λχθεντ απ αρχ μχρ τελ ον συν-
δρ αυτλξ γνμ κ δμοσευμεν δ φ υπο ν επιγρφ φ
ον συζ ς βου.

Τὸ ἄρθρον 68 περιέχει 474 γράμματα, ἂν ὑποτεθῇ λοιπὸν ὅτι ἀπήγγειλεν αὐτὸ ῥήτωρ, ὁ στενογράφος ἤθελε γράψει διὰ τῆς στενογραφικῆς γραφῆς γράμματα μόνον 273 περίπου, τὸ ἥμισυ. Εἰς τὴν συντομίαν ταύτην προστιθεμένης τῆς μεγίστης ταχύτητος μεθ' ἧς πρέπει νὰ γράφῃ ὁ στενογράφος, τῆς εὐκολίας τῆς γραφῆς, καὶ τῶν

Digitized by Google

διακοπῶν, ἃς ποιεῖ ὁ ἀγορεύων ὅπως ἀναπνεύσῃ, ὧν ἐπωφελεῖται ὁ στενογράφος ὅπως γράψῃ λέξιν παραλειφθεῖσαν, κατανοεῖται ἀμέσως τὸ μυστήριον τῆς συγχρόνου τῇ προφορᾷ γραφῆς.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων ὁ στενογράφος παραλείπει καὶ λέξεις ὁλοκλήρους καθ' ὡρισμένους κανόνας, ἃς ἀναπληροῖ εἶτα ἐν τῇ ἀντιγραφῇ ἀπὸ μνήμης· π. χ. ἐπὶ τῆς φράσεως «ὁ ἀξιότιμος κύριος (δεῖνα), βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας (δεῖνα), καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν» παραλείπονται αἱ λέξεις «βουλευτὴς, τῆς ἐπαρχίας, καὶ ὑπουργός». Τούτου δ' ἕνεκα ὁ στενογράφος συμβαίνει ἐνίοτε καὶ νὰ προτρέχῃ τοῦ ῥήτορος· διότι κατὰ τὴν ἀνωτέρω φράσιν, γνωρίζων περὶ τίνος βουλευτοῦ καὶ ὑπουργοῦ ὁμιλεῖ ὁ ῥήτωρ, ὅταν οὗτος λέγῃ τὸ «ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν», ὁ στενογράφος γράφει «ἐσωτ», δηλ. ἐσωτερικῶν, ἅτε παραλείπων τὴν λέξιν ὑπουργός. Ὁ ἔχων μνήμην μεγάλην στενογράφος παραλείπει καὶ ἄλλας λέξεις, ὅταν μάλιστα εἶνε πολυσύλλαβοι ὡς «συνταγματικὸν πολίτευμα» ὁ στενογράφος γράφει μόνον τὸ — πολίτευμα. Παραλείπονται δὲ πάντοτε αἱ ῥητορικαὶ ἐπαναλήψεις, σημειούμεναι διὰ τοῦ σημείου ═· π. χ· «Ἡ ἐξέλεγξις τῶν ἐκλογῶν εἶνε ἓν τῶν σπουδαιοτάτων ἔργων τῆς Βουλῆς, ἡ ἐξέλεγξις τῶν ἐκλογῶν εἶνε. . .» Κατὰ τὴν δευτέραν ἐπανάληψιν ὁ στενογράφος γράφει μόνον τὸ εἶνε, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ σημεῖον ═.

Ὁ στενογράφος ἑπομένως, ὅταν πρόκηται ν' ἀντιγράψῃ τὸν στενογραφηθέντα λόγον, ἔχει ἐνώπιόν του ἀληθῆ λογόγριφον αὐτοῦ, ὃν θὰ παραστήσῃ κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν πλήρη, ἀρτιμελῆ πρὸς ἀνάγνωσιν.

Ἀλλ' ὅπως εἶνε εἰς κατάστασιν ὅλην αὐτὴν τὴν λειτουργίαν νὰ ἐκτελέσῃ ὀρθῶς, δὲν ἀρκεῖ ἡ ταχύτης καὶ ἡ δεξιότης τῆς χειρὸς, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ κατὰ τοὺς κανόνας γραφὴ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ καὶ μνήμην καλὴν, μεγάλως συντελοῦσαν εἰς τὴν καλὴν ἀνάγνωσιν, νὰ εἶνε δὲ καὶ κάτοχος παιδείας, καὶ νὰ ἐννοῇ κάλλιστα τοὺς ἀγορεύοντας, διότι ἂν δὲν ἀντιληφθῇ καλῶς, ἂν ἀπολέσῃ γράφων τὸν μίτον τῶν ἰδεῶν τοῦ ῥήτορος, οὐδὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἀντιγράψῃ. Ὡσαύτως ὅταν δὲν γράψῃ λέξεις τινὰς, ἢ δὲν ἀκούσῃ ὀρθῶς, ἢ γίνῃ περὶ τὴν τράπεζάν του θόρυβος, ἢ συνομιλίαι δὲν παραλείπει μόνον ὅ,τι δὲν ἤκουσε, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον μέρος τοῦ λόγου, διότι μόνη ἡ ἔννοια τῶν προηγουμένων, καὶ ὁ σύνδεσμος τούτων πρὸς τὰ ἑπόμενα δίδει αὐτῷ πάντοτε τὸν μίτον τῆς ἀναγνώσεως.

Πάντες οἱ γράψαντες περὶ στενογραφίας ὑπεστήριξαν ὁμοφώνως τὴν γνώμην ταύτην, ὅτι ὁ στενογράφος πρέπει νὰ εἶνε κάτοχος γνώσεων καὶ παιδείας. Κυρίως ὅμως πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν γλῶσσαν, καὶ τοῦτο μάλιστα ἀπαραίτητον εἰς τοὺς Ἕλληνας στενογράφους, διότι παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι σπουδαῖαι διαφοραὶ γραμματικαὶ καὶ συντακτικαὶ μεταξὺ τῆς ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης. Ὁ ἀγορεύων πολλάκις παρεκτρέπεται ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου του τῶν κανόνων τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς συντάξεως· ἡ παρεκτροπὴ δὲ αὐτὴ δὲν ἐμποιεῖ τόσην αἴσθησιν τῷ ἀκροατῇ τοῦ λόγου, προσέχοντι εἰς τὴν ἔννοιαν, ὅσην τῷ ἀναγνώστῃ. Διὸ ὁ στενογράφος ὀφείλει πάντα ταῦτα νὰ διορθοῖ, ὅπως τοὐλάχιστον ὁ λόγος ἐκτυπούμενος κατασταθῇ ἀναγνώσιμος, ἀφοῦ στερεῖται τοῦ χρωματισμοῦ τῆς φωνῆς, καὶ τῶν ῥητορικῶν σχημάτων.

Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βουλῇ ἐργάζονται πέντε στενογράφοι, ἕκαστος ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν, διότι δὲν ἀντέχει πλειότερον ἡ χείρ, οὐδὲ ἡ ἐν γένει κατάστασις τοῦ σώματος, ἕνεκα τῆς μεγίστης προσοχῆς, ἣν ὁ στενογράφος καταβάλλει γράφων. Ὁ ἀντικαθιστάμενος ἀπέρχεται εἰς τὸ γραφεῖον, ὅπου ἀντιγράφει τὸ γραφὲν, ὑπαγορεύων εἰς γραφέα, διὰ τὴν ταχυτέραν ἀντιγραφήν. Ἑκάστη ἀντιγραφὴ ἡμισείας ὥρας λόγου ταχέως ἀγορεύοντος ῥήτορος ἀπαιτεῖ τοὐλάχιστον δύο ἥμισυ ὥρας διαρκοῦς ἀντιγραφῆς. Ὅταν ὅλοι οἱ στενογράφοι περατώσωσι τὸ ἔργον των συνενοῦσι τὰ μέρη, ἀριθμοῦσι τὰς σελίδας τῶν χειρογράφων τῆς ὅλης συνεδριάσεως καὶ παραδίδουσιν αὐτὰ εἰς ἕτερον γραφεῖον, ἔχον εἰδικὴν ἐργασίαν τὴν ἐκτύπωσιν αὐτῶν ἐν τῷ ἐθνικῷ τυπογραφείῳ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Μαρτίου 1882. Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΓΑΜΟΣ ΕΞ ΕΡΩΤΟΣ

Διήγημα.

Ἐκεῖνος ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν καὶ πᾶσαν ἑσπέραν ἔγραφεν ἐπὶ μικροῦ σημειωματαρίου, ἄνευ πολλῶν λόγων, εἰς ὕφος τηλεγραφικὸν, πρόγραμμα μικρὸν καὶ δελτίον τῶν τῆς ἡμέρας του. Εἶχεν ἀρχίσει πράττων οὕτω εἰκοσαετὴς, τὴν 3 Ὀκτωβρίου 1869, ἰδοὺ δὲ καὶ ποία ἦτο ἡ πρώτη ἐγγεγραμμένη φράσις ὑπὸ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην:

Προεβιβάσθην ἀνθυπασπιστὴς εἰς τὸ 21ον *τῶν ἐφίππων ἀκροβολιστῶν.*

Τὴν 31 Δεκεμβρίου ἀπέθετεν ἐν συρταρίῳ τὸ σημειωματάριον τοῦ λήγοντος ἔτους καὶ ἤρχιζε συντάσσων τὸ τοῦ ἑπομένου.

Ἐκείνη δὲ, μετὰ περισσοτέρας ἐπιμελείας καὶ ἐντελέστερα κάπως, ἐσημείωνε λεπτομερῶς ἐντὸς τομιδίων δεδεμένων διὰ κυανοῦ δερματίνου ἐπικαλύμματος καὶ ἀσφαλῶς κεκλεισμένων διὰ κλειδίου, ἐσημείωνε τὸ ἡμερολόγιον τοῦ βίου της. Εἶχεν ἀρχίσει ὅτε ἦτο δεκαὲξ ἐτῶν, οὕτω δὲ εἶχεν ἡ πρώτη φράσις της ὑπὸ ἡμερομηνίαν 17 Μαΐου 1876 :

Σήμερον φορῶ τὴν πρώτην μου μακρὰν ἐσθῆτα.

Ὑπανδρεύθη τῇ 17 Αὐγούστου 1879 καὶ τότε ἐσταμάτησε· δὲν ἔγραψε πλέον τίποτε εἰς τὰ μικρὰ κυανᾶ τομίδια· ἐφύλαξεν ὅμως καὶ ἔκρυψε

Digitized by Google

καλὰ καλὰ εἰς τὸ βάθος τῆς κρύπτης συρταρίου τὰ βιβλιάρια ὅσα διηγοῦντο τὸν βίον της, ἀπὸ τοῦ μηνὸς μαΐου τοῦ 1876 μέχρι τοῦ αὐγούστου 1879, κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν διάστημα ἐκεῖνο μεταξὺ τῆς πρώτης μακρᾶς ἐσθῆτος καὶ τοῦ γάμου.

Κ' ἐκεῖνος ὡσαύτως ἐνυμφεύθη τῇ 17 αὐγούστου 1879, ἀλλὰ δὲν διέκοψε τὰς καθημερινάς του μικρὰς σημειώσεις, τὰς ἐξηκολούθησε, καὶ εἶχεν ἤδη ἐντὸς συρταρίου τοῦ γραφείου του κείμενα δεκατρία μικρὰ σημειωματάρια, ἐν οἷς ἦτο ἐκτεθειμένος ὁ βίος του ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, ἀκριβέστατα, καὶ μ' ὅλην τὴν ἄκομψον συντομίαν τοῦ ὕφους του. Ἐνίοτε δ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐτέρπετο λαμβάνων ἀνὰ χεῖρας ἓν ὅποιον τύχῃ ἐκ τῶν σημειωματαρίων αὐτῶν, καὶ διεσκέδαζεν ἀνοίγων αὐτό, ἀναγινώσκων δέκα, εἴκοσι σελίδας, ἀναζῶν οὕτως ἐν τῷ παρελθόντι, ἀντιπαραθέτων τὸ *ἄλλοτε* πρὸς τὸ *σήμερον*.

Λοιπὸν τὴν 19 Ἰουνίου 1881, ὁ ἀνθυπασπιστάκος τοῦ 1869, ἤδη λοχαγὸς καὶ *ἔχων σειρὰν ταγματάρχου*, ἦτο μόνος, περὶ τὴν δεκάτην ἑσπερινήν, ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ δωματίῳ του, πρὸ τοῦ γραφείου του, τὸ μέτωπον εἰς τὰς παλάμας ἀκουμβῶν καὶ προσπαθῶν νὰ ἐνθυμηθῇ ἂν εἰς τὰ 1878 τὴν ἄνοιξιν, ἢ εἰς τὰ 1879 εἶχε δημοσιεύσει ἐν τῷ *Δελτίῳ τοῦ συλλόγου τῶν ἀξιωματικῶν* ἓν ἄρθρον του περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν μεταγωγικῶν λόχων ἐν Αὐστρίᾳ. Κ' ἐκεῖ τῷ ἦλθε κατὰ νοῦν, ὅτι πιθανὸν νὰ εὕρισκεν εἰς τὰ μικρὰ σημειωματάριά του ἐκεῖνα τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἄρθρου.

Ἤνοιξε τὸ περικλεῖον αὐτὰ συρτάριον καὶ κατὰ τύχην ἀμέσως ἡ χείρ του ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἔτους 1879, οὗ τὸ σημειωματάριον ἤρχισε νὰ φυλλομετρῇ . . . Ἔστρεφε τὰς σελίδας, ἔστρεφεν, ἀλλ' ἐξαίφνης ἐκεῖ ἐσταμάτησε καὶ ἀνέγνωσε μετὰ προσοχῆς χωρίον τι, προκαλέσαν τὸ μειδίαμα του. Ἠγέρθη, ἀπεμακρύνθη τοῦ γραφείου του, μεταβὰς δὲ καὶ καθίσας ἐπὶ ἕδρας εὐρείας, ἐξηκολούθησεν ἀναγινώσκων. Δὲν ἐσκέπτετο πλέον ποσῶς περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν μεταγωγικῶν λόχων ἐν Αὐστρίᾳ. Ἀρχαῖαι ἀναμνήσεις προφανῶς ἐξηγέρθησαν ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἐξ ὧν ταὐτοχρόνως ἀντηνακλᾶτο ἐπὶ μὲν τῶν χειλέων του ἐλαφρὸν μειδίαμα, εἰς δὲ τὰ ὄμματά του τρυφερὰ συγκίνησις· καὶ τρίς, τετράκις κατ' ἐπανάληψιν ὁ λοχαγὸς ἐκεῖ τοῦ ἱππικοῦ ἐδέησε νὰ ἀπομάξῃ διὰ τῆς ἄκρας τοῦ δακτύλου του μικρὰν σταγόνα ἀρχῆς δακρύου.

Ἦτο βυθισμένος εἰς τὴν ἀνάγνωσίν του, ὅτε μία τῶν θυρῶν τοῦ γραφείου του ἠνεῴχθη σιγὰ σιγὰ καὶ ἕνα χαριτωμένον ξανθὸ προσωπάκι ἐπεφάνη προβάλλον διὰ μέσου τοῦ καταπετάσματος, ὡς εἰκὼν χρυσῆ μὲ τὸ περιθώριόν της.

— Καλὲ τί κάμνει ἐκεῖ ἐξαπλωμένος εἰς τὴν μεγάλην του πολυθρόναν; Μήπως κοιμᾶται; Πρὸ μικροῦ τὴν εἶχεν ἀποπέμψει ἀσπλάγχνως, διότι, ἔλεγε, ἤθελε νὰ ἐργασθῇ καὶ τὸν ἐνοχλεῖ, ὅταν παρίσταται καὶ αὐτή, τὸν ταράσσει, τοῦ φέρει εἰς τὸν νοῦν του ἰδέας πᾶν ἄλλο ἢ περὶ ἐργασίας.

Καὶ ταῦτα διαλογιζομένη, ἰδού, μετ' ἀπείρων προφυλάξεων, λεπτὴ καὶ εὐλύγιστος ἐν ταῖς μακραῖς πτυχαῖς τοῦ λευκοῦ ἐκ μουσελίνης κοιτωνίτου της, ἡ νεαρὰ ξανθὴ ἔθη, ὡς διολισθαίνουσα ἐν τῷ δωματίῳ, τρία τέσσαρα βήματα ἀκροποδητί, καὶ ἔκλινεν ὀλίγον πλαγίως νὰ ἴδῃ . . . Δὲν ἐκοιμᾶτο . . . Ἀνεγίνωσκε, καὶ μάλιστα μετὰ μεγάλης προσοχῆς, διότι οὔτε κἂν ἤκουσέ τι, οὔτε μετακινεῖται . . . Εἶχε δίκαιον ὁ ἄνθρωπος. . . Καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἐργασία εἶνε.

Κρατοῦσα τὴν ἀναπνοήν της ἐξηκολούθησεν ἐκείνη βαίνουσα πρὸς τὴν πολυθρόναν, βραδέως πολύ, βραδέως . . . καί, καθ' ὅλον τὸ διάστημα, ἐφ' ὅσον ἐβάδιζεν οὕτω, ἕν τι διελογίζετο. Ἦτο ἀκόμη καὶ ὀλίγον παιδί . . . μόλις εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἔτους...καὶ ἐρωτευμένη σφόδρα. Τούτου τεθέντος πρὸς δικαιολογίαν της, ἰδοὺ τί διελογίζετο :

— Καὶ ποῦ νὰ τὸν φιλήσω τώρα ; εἰς τὸ μέτωπον ; εἰς τὸ μάγουλον ; ἢ ἀπὸ 'λίγο καὶ παντοῦ καὶ ὅπου λάχῃ ;

Καὶ ὁλονὲν ἐπλησίαζεν. . . Ἤδη διὰ τῶν ἄκρων δακτύλων της ἔψαυε σχεδὸν τὴν κόμην τοῦ λοχαγοῦ καὶ ἔκλινεν ὁριστικῶς πρὸς τὸ *ἀπὸ 'λίγο καὶ παντοῦ καὶ ὅπου λάχῃ*, ὅτε κατέστη διὰ μιᾶς φοβερῶς ὠχρά . . . Ἐπὶ τῶν δύω σελίδων τοῦ ἀνοικτοῦ σημειωματαρίου ἀνέγνωσε, τί ;

16 *Ἰουνίου. Τὴν ἀγαπῶ !* 17 *Ἰουνίου. Τὴν ἀγαπῶ ! !*

Ἓν μόνον θαυμαστικὸν μετὰ τὸ πρῶτον: *Τὴν ἀγαπῶ !* δύο μετὰ τὸ δεύτερον . . . Προχώρησε τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὰς 16 ἕως εἰς τὰς 17 !

Λεπτὴν ἔβαλε φωνὴν καὶ τρέμουσα ὅλη :

— Τ' εἶν' αὐτά ; εἶπε, τ' εἶν' αὐτά ;

Καὶ σχεδὸν ἐλιποθύμει . . . Ἠγέρθη ὁ σύζυγός της, τὴν ὑπεστήριξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλ' ἐκείνη ἀναλυομένη εἰς δάκρυα καὶ κῦμα λέξεων διακοπτομένων ὑπὸ λυγμῶν ἐκφωνοῦσα ἐξηκολούθει :

— 16 Ἰουνίου : Τὴν ἀγαπῶ ! 17 Ἰουνίου : Τὴν ἀγαπῶ ! ! Καὶ σήμερον ἔχομε 19 ! Ἀγαπᾷς ἄλλην ! ἄλλην ἀγαπᾷς ! Ἄχ, εἶνε τρομερόν ! Ἄχ, εἶνε φοβερόν !

Τότε πλέον ἐκεῖνος, ἀπομάσσων τὰ δάκρυά της διὰ δύο φιλημάτων :

— Καλὲ κύτταξ ἐδῶ ... δὲν βλέπεις ; μὴν ἦσαι ἀνόητη, κύτταξ !

Εἶπε, καὶ ἔστρεψε τὴν πρώτην σελίδα τοῦ σημειωματαρίου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο τετυπωμένον διὰ μεγάλων ἀριθμῶν : 1879.

— Μπᾶ ! ἀνέκραξε τότε ἡ ξανθοῦλα μὲ τοὺς ἀπολειπομένους λυγμούς της . . . . Ἐγὼ ἤμουν ! ἐγὼ ἤμουν !

Καὶ προσέθετο ἀφελῶς, ἀπερισκέπτως :

— Ἐκρατοῦσες ἡμερολόγιον λοιπόν, καὶ σύ ;

Digitized by Google

— Τί; τί! κι' ἐγώ;... Λοιπὸν φαίνεται καὶ σύ;...

Κ' ἐδῶ ἡ καλὴ ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι, ἂν ἐκεῖνος ἔγραφε τὴν φράσιν *Σὲ ἀγαπῶ!* εἰς μικρὰ σημειωματάρια ἐκ μαροκίνου μαύρου, καὶ αὐτὴ ὅμως ἐκ μέρους της ἔγραφε τὴν αὐτὴν ἔκφρασιν κατ' ἐπανάληψιν εἰς βιβλιάρια ἐκ μαροκίνου κυανοῦ... Ἐπειδὴ δὲ ἔλεγεν εἰς τὸν σύζυγόν της:

— Δεῖξε, δεῖξέ μου νὰ ἰδῶ ἂν ἔχῃ τρία θαυμαστικὰ εἰς τὰς 18 καὶ τέσσαρα εἰς τὰς 19,

— Χέρι μὲ χέρι, ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Πήγαινε νὰ φέρῃς τὰ βιβλιαράκια σου καὶ νὰ τὰ παραβάλωμε. Θὰ ἰδοῦμε ποῖος ἀπ' τοὺς δύο μας ὑπερέχει 'ς τὰ θαυμαστικά.

Τὸ δέλεαρ ἦτο ἰσχυρότατον. Ἡ νεαρὰ γυνὴ μετέβη εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἔτους της 1879, ἐπανῆλθε δὲ φέρουσα τρία βιβλία ἀρκετὰ ὀγκώδη.

— Τ' εἶν' αὐτά; Τρεῖς τόμοι! ἀνέκραξεν ὁ σύνήρ.

— Βέβαια, εἶνε ἡ πρώταις τρεῖς τριμηνίαις! Σὰν κ' ἐσένα, ποῦ γιὰ ὅλον τὸν χρόνον ἔχεις ἕνα μικρὸ σημειωματαράκι ἐκεῖ, ἕνα τίποτα;

— Αἴ, πόσα κανεὶς 'μπορεῖ νὰ πῇ σὲ λίγα λόγια... Τώρα θὰ ἰδῇς... Ἔλα δῶ, ἔλα νὰ καθήσῃς 'ς τὸ πλάϊ μου.... Ἔχει τόπο γιὰ δυὸ 'ς αὐτὴν τὴν πολυθρόνα.

— Τὸ ξεύρω πῶς ἔχει, σὰν καθήσω 'ς τὰ γόνατά σου... Μὰ δὲ γίνεται ὅμως.

— Διατί;

— Διότι ἴσως ὑπάρχουν 'ς τὰ βιβλία μου μερικὰ ποῦ δὲν κάμνει νὰ τὰ ἰδῇς.

Καὶ ἐδείκνυε λέγουσα τὰ κυανᾶ τομίδιά της· ἐκεῖνος δὲ δεικνύων τὸ σημειωματάριόν του:

— Ἴσως καὶ σ' ἐμένα ἐδῶ... Ἔχεις δίκαιον. Ἄς μείνωμεν καλλίτερα ἔτσι εἰς ἀπόστασιν, ἀντίκρυ, ἀντίκρυ. Καὶ νὰ διαβάζωμε μόνον ἐκεῖνα ποῦ θέλουμε.

— Κι' ὅσα μέρη δὲ θέλουμε, τὰ κόβουμε;...

— Ἐννοεῖται, ἐννοεῖται. Ἄρχισε σύ.

— Ὄχι, ἐσὺ ν' ἀρχίσῃς πρῶτος, γιὰ νὰ λάβω θάῤῥος.

— Ἄς εἶνε, μὰ ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσω;

— Αἴ καλά! ἀπ' ἐκεῖ *ποῦ ἀρχίζω* ἐγώ.

— Ὄχι, πρέπει ν' ἀρχίσω ὀλίγο πιὸ 'μπροστὰ ἀπὸ σένα, ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἀρχίζει ἡ ὑπόθεσις τοῦ *Δράκου*.

— Ἔχεις δίκαιο, ἔτσι εἶνε... Κύτταξε λοιπὸν πότε ἦταν ὁ Δράκος;

— Στάσου, στάσου... Θὰ ἦνε περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου, τότε... Νά, τὸ ηὗρα... «*Πέμπτη* »15 *Μαΐου*, νὰ ὑπάγω νὰ ἰδῶ εἰς τοῦ Σέρη τὸν »Δράκον, ὡραῖον ἵππον μαυριδερόν, ἑπτὰ ἐτῶν. »Εἰς τὸ Βιβλίον λέγει: '*Εξαίρετος ἵππος δι' ἱπ»πασίαν, μεγάλα πράξας, ἔχει ἅλμα περίφη»μον, ἐχρησίμευσε καὶ εἰς κυρίας*. Θὰ πωληθῇ »εἰς τὰς 21. Μοὶ συνιςᾶται πολὺ ὑπὸ τοῦ δ' Ἐ»στιλλύ». Καὶ μετὰ δύο σελίδας: «*Σάββατον*, »17 *Μαΐου*. Εἶδα τὸν Δράκον. Φαίνεται κάλλι»στος ἵππος. Θὰ δώσω μέχρι 2,500 φράγκων». Καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ τέσσαρας σελίδας: «*Τε»τάρτη*, 21 *Μαΐου*...»

— Τὴν ἡμέρα ποῦ συναντήθημεν 'ς τὸ σιδηρόδρομο. Θυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὴν ἡμερομηνία.

— Ναί, καλὰ λές... «*Τετάρτη*, 21 *Μαΐου*. »Ἐπῆγα εἰς τὸ ὑπουργεῖον. — Εἰς τῆς ἀδελφῆς »μου.—Ἠγόρασα Δράκον 1900 φράγκα. — Εἰς »ἐπιστροφήν, ἐντὸς βαγονίου, ἐξαισία κόρη καθη»μένη ἀπέναντί μου».

— Τὸ λέγει αὐτό; Ἔλα τώρα, μὴν προσθέτῃς τίποτε ἀπὸ κολακεία;

— Δὲν προσθέτω τίποτε.

— Νὰ ἰδῶ.

— Νά, διάβασε.

— Πολὺ καλά... *Ἐξαισία*... λέγει: *Ἐξαισία*... μάλιστα.

— Ἔλα ἐσὺ τώρα... Κάτι θὰ ἔχῃς εἰς τὰς 21 Μαΐου, δὲν εἶνε δυνατόν.

— Ἀμ δέ; Μὴ θαρρεῖς θἄγραψα κ' ἐγώ: *Εἰς τὴν ἐπιστροφήν, ἐντὸς βαγονίου, ἐξαίσιος νέος καθήμενος ἀπέναντί μου;*

— Ὄχι, δὲ λέγω ἐξαίσιος νέος... μὰ γιὰ κύτταξε τέλος πάντων.

— Ἄς εἶνε γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό... Νὰ ἰδοῦμε! «*Τετάρτη*, 21 *Μαΐου*... Ἐπῆγα εἰς τὸ »Λοῦβρον... εἰς τὴν θείαν μου... εἰς τὴν Ἔκθε»σιν...» Σὲ λέγω, δὲν ἔχει τίποτε... Ἆ, ἆ! κάτι βλέπω...

— Βέβαια, βέβαια, δὲν εἶνε δυνατόν... Μὲ εἶχες προσέξει 'λίγο, τὸ 'ξεύρω...

— Νὰ τί ἔχει... «Εἰς τὴν ἐπιστροφήν, ἐντὸς »τοῦ σιδηροδρόμου, κάθηται ἀπέναντί μου ἕνας »νέος. Μ' ἔβλεπεν, ὅλῳ μ' ἔβλεπεν, εἰς ὅλον τὸν »δρόμον... Ἅμα ἐσήκονα τὰ 'μάτια μου, ἐκεῖ»νος τὰ ἐχαμήλονε· ἀλλ' ἅμα τὰ ἐχαμήλονα ἐ»γώ, ἐπάνω μου τὰ 'δικά του. Ὥστε ἀπὸ τὸν »σταθμὸν *Σατού*, ἕως οὗ φθάσωμεν, δὲν ἐτόλ»μησα πλέον καθόλου νὰ ὑψώσω τὸ βλέμμα μου, »τόσον πολὺ διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς 'μα»τιᾶς του... Εἶχα μαζύ μου ἓν ἀγγλικὸν μυθι»στόρημα· τὸ ἐπῆρα καὶ ἤρχισα ν' ἀναγινώσκω. »ἀλλὰ τὸ ἑσπέρας ἠναγκάσθην νὰ ἐπαναλάβω ἐξ »ἀρχῆς ὅλα τὰ φύλλα ὅσα ἐνόμιζα ὅτι εἶχα ανα»γνώσει εἰς τὸν σιδηρόδρομον».

— Δὲν εἶν' αὐτὰ ὅλα... Κάτι καταλαβαίνω πῶς ἔχει κι' ἄλλα.

— Δὲν ἔχουν σημασία.

— Ἀδιάφορον, διάβασέ τα· ἐγὼ σὲ τὰ 'διάβασα ὅλα.

— Ἆ μὰ ἐσύ... ἐσὺ διαφέρει... Ξεύρεις τί θὰ συμβῇ; Ἐσὺ θὰ ἔχῃς ὅλῳ μικρὰς σημειώσεις ξηρὰ ξηρά, ἐνῷ ἐγώ... 'ς ἐμένα ὑπάρχουν τόσαις λεπτομέρειαις, τόσαις περιγραφαίς. Νὰ σοῦ 'πῶ καὶ τὸν λόγον: Ὅταν ἡ κυρία Γκιζὰρ ἡ διδασκάλισσά μου μ' ἄφησε, μὲ εἶπε: «Κόρη μου, δὲν

Digitized by Google

λέγω ὅτι γράφεις ἄσχημα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃς νὰ ἐργάζεσαι· διὰ νὰ ἀποκτήσῃ κάνεὶς ὕφος, πρέπει νὰ κάμῃ γυμνάσματα, ὅπως εἰς τὸ πιάνο. Νὰ τὸ κάμῃς συνήθειά σου νὰ γράφῃς κάθε βράδυ τρεῖς, τέσσαρας σελίδας ὅ,τι δήποτε... πῶς 'πέρασες τὴν ἡμέρα σου παραδείγματος χάριν, τί ἐπισκέψεις ἔκαμες κτλ.». Κ' ἐγὼ λοιπὸν ἄρχισα καὶ ἔκαμνα ὅ, τι μὲ εἶχε παραγγείλει ἡ κυρία Γκιζάρ.

— Πολὺ καλά, πολὺ καλά.

— Ὄχι, ἐννοῶ νὰ ἐξηγηθοῦμε καλὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, γιατὶ νὰ ἰδῇς τί θὰ συμβῇ... Τώρα σὲ ὀλίγο, ἐσὺ θὰ νομίζῃς ἔξαφνα ὅτι εἶνε αὐτὰ ποῦ ἔγραψα κάτι τι ἔκτακτον ὡς αἴσθημα, ὡς πάθος σφοδρότατον, καὶ πραγματικῶς δὲν θὰ ἦνε παρὰ γυμνάσματα συνθέσεως, δοκιμαὶ τὰς ὁποίας ἔκαμνα διὰ νὰ ἀποκτήσω ὕφος διηγήσεως εἰς τὴν γλῶσσάν μας. Σοῦ τὸ λέγω, γιατὶ δὲν θέλω νὰ γελασθῇς.

— Ἔννοια σου δὲ γελοιοῦμαι. . . . ἔλα τώρα 'πέ μου τί ἔχεις ὕστερα ἀπὸ τὸ : *Μ' ἔβλεπεν, ὅλῳ μ' ἔβλεπεν, εἰς ὅλον τὸν δρόμον ;*

— Μὰ δὲν εἶνε τίποτε ποῦ σ' ἐνδιαφέρει. . . . Νά, ἄκουσε : «Καλέ, μὴν εἶν' ἀλήθεια ἐκεῖνο τὸ »ὁποῖον ἔλεγεν ἡ μάμμη μου προχθές ; — Περί»εργο πρᾶγμα . . . αὐτὴ ἡ Ἰωάννα μας διὰ μιᾶς »ἔγινε τόσῳ εὔμορφη!» Κ' ἔπειτα ἔχει μία ὁμιλία ὁλόκληρη μεταξὺ τῆς μαμᾶς μου καὶ τῆς μάμμης μου· ἡ μαμμά μου ἔκαμε τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μὲ λέγῃ ἡ μάμμη μου τέτοια πράγματα, νὰ μὲ βάζῃ ἰδέαις 'ς τὸ κεφάλι μου, κ' ἕνα σωρὸ τέτοια. . . Δὲν ἔχουν κανένα ἐνδιαφέρον, σὲ εἶπα. . . Λέγε τώρα ἐσὺ νὰ ἀκούσωμε.

— Δὲν ἔχω τίποτε εἰς τὰς 22.

— Οὔτ' ἐγώ.

— «23 *Μαΐου*. Ἔφεραν Δράκον. Τὸν ἐδοκί»μασα εἰς πλατεῖαν καὶ εἰς δάσος. Θαῤῥῶ εἶνε »περίφημος ἵππος».

— Καὶ γιὰ μένα ; . . .

— Τίποτε.

— Ἆ ! μὲ προσβάλλεις, πῶς γίνεται ; Ἐγὼ ἔχω γιὰ σένα τόσα πράγματα εἰς τὰς 23. «Ὁ »νέος ὁ ὁποῖος μ' ἔβλεπε προχθὲς εἰς τὸν σιδηρό»δρομον, εἶνε στρατιωτικός. Πρὸ μικροῦ διῆλθεν »ἔφιππος μὲ τὴν στολήν του. Εἶχε τρία γαλόνια »ἀργυρᾶ. Λέγω διῆλθεν, ἀλλὰ κάτι παραπάνω ἔ»καμε παρὰ νὰ διέλθῃ μόνον. . . . Ἀνόητα εἶνε »αὐτὰ ποῦ θὰ γράψω τώρα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀφοῦ »τὰ γράφω μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν μου ! . . . Μή»πως πραγματικῶς μὲ εἶχε παρατηρήσει μὲ ἰδι»αίτερον ἐνδιαφέρον χθὲς εἰς τὸν σιδηρόδρομον ; »Μήπως ἠρώτησε περὶ ἐμοῦ νὰ μάθῃ; Μήπως γνω»ρίζει ὅτι κατοικῶ ἐδῶ ; Μήπως τὸ ἔκαμε διὰ νὰ »ἐπιδειχθῇ εἰς τὰ ὄμματά μου ; Ἔμεινε περίπου »ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἐκεῖ εἰς τὴν πλατεῖαν πρὸ »τῶν κιγκλίδων, ὁδηγῶν τὸν ἵππον του, πότε πλα»γίως, πότε περιστροφικῶς, ἀναγκάζων αὐτὸν ν' »ἀλλάζῃ βῆμα, νὰ στρέφῃ διὰ μιᾶς κτλ. κτλ. Νὰ »ἐλπίζῃ τώρα νὰ μὲ σαγηνεύσῃ μὲ τοιαῦτα μέ»σα, κοινοῦ ἀνθρώπου ἰδέα !»

— Πόσον μ' ἀδικεῖς ! Κύτταξ' ἐδῶ, κύτταξε εἰς τὸ σημειωματάριόν μου : *Ἐδοκίμασα τὸν Δράκον*, τίποτε ἄλλο. Ἐδοκίμαζα τὸ ἄλογό μου καὶ ἀνεκάλυπτα, ὅτι ἦτο πολὺ καλὰ μορφωμένον. . . Ἐν τούτοις ἐξακολούθει.

— Ἐξακολουθῶ. «Τὸ ἑσπέρας, μετὰ τὸ γεῦ»μα, εἶπα εἰς τὸν Γεώργιον, ὁ ὁποῖος καίτοι δώ»δεκα ἐτῶν ἤδη, ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ δαπανᾷ »ὅλον τὸν καιρόν του παίζων μὲ στρατιώτας μο»λυβδίνους καὶ κατὰ συνέπειαν γνωρίζει κατὰ »βάθος ὅλα τὰ στρατιωτικά : Γεώργι, τί βαθ»μὸς ἀξιωματικοῦ εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει τρία »γαλόνια ; — Εἶναι λοχαγός. — Καὶ εἶνε ὡραῖο »πρᾶγμα νὰ ἦνε κανεὶς λοχαγός; — Δηλαδή, ὡ»ραῖο, ὅταν ἦνε κανεὶς καὶ εἰκοσιπέντε χρονῶν, »ἄσχημο εἰς τὰ πενῆντα . . .

»Εἰκοσιπέντε χρόνων . . . Ἴσως εἶνε κάτι πε»ρισσότερον, ἀλλ' ὄχι πολύ. Ἡ μάμμη μου ἡ ὁ»ποία εἶχε πολὺ καλὸ αὐτί, ἤκουσε τὴν συνομι»λίαν μου μὲ τὸν Γεώργιον καὶ λέγει :—Δὲν τὰ »'ξεύρετε δά ! Ἡ Ἰωάννα ζητεῖ ἀπὸ τὸ Γεωργάκη »πληροφορίας περὶ τῶν στρατιωτικῶν . . .

»Ἔγινα κατακόκκινη ὡς παπαροῦνα. Καὶ ἀρ»χίζει μία συζήτησις. Ἡ μάμμη μου νὰ ἐκφρά»ζεται ὅτι ἔχει ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τοὺς στρα»τιωτικούς, καὶ ἡ μαμά μου νὰ φωνάζῃ ὅτι ἀ»δύνατον νὰ συγκατατεθῇ ποτε νὰ μὲ δώσῃ *εἰς »ἄνθρωπον ποῦ θὰ μὲ σέρνῃ ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' »ἐκεῖ ὅπου τὸν μεταθέσουν*. Ἀπορῶ κ' ἐγὼ τί »κάθημαι καὶ τὰς γράφω ὅλας αὐτὰς τὰς ἀνοη»σίας. Ἐκτελῶ βέβαια τὴν παραγγελίαν τῆς κυ»ρίας Γκιζάρ.» Ἐδῶ, εἶνε γραμμένο . . . Ἡ σειρά σου τώρα, ἐγὼ ἐτελείωσα.

—«*Τετάρτη* 25 *Μαΐου*. Ἐπανεῖδα τὴν ἄγνω»στόν μου· κατοικεῖ εἰς μίαν τῶν ἐπὶ τῆς πλα»τείας οἰκιῶν· διηρχόμην ἐφ' ἁμάξης· ἦτο εἰς τὸ »παράθυρον· μὲ παρετήρησε καὶ μοὶ ἐφάνη, ὅτι ἐ»πειδὴ μὲ εἶχε παρατηρήσει, διὰ τοῦτο ἀπεσύρθη »ἀπὸ τὸ παράθυρον διὰ μιᾶς, πολὺ διὰ μιᾶς . . . »Ὕψιστοι θεοί ! Τί χαριτωμένη ποῦ εἶνε ! »

— Μπᾶ μπᾶ ! Δὲν εἶνε πλέον τόσον ξηρὸν τὸ ὕφος σου ὅπως πρὸ ὀλίγου . . . Παρατηρῶ πρόοδον. . . Βάζεις καὶ ῥήματα τώρα . . . Ἀρχίζεις νὰ γράφῃς τέλος πάντων.

— Ἴσως διότι ἀρχίζω νὰ ἐρωτεύωμαι . . . Ἡ σειρά σου τώρα.

— «25 *Μαΐου*. Ἤμην εἰς τὸ παράθυρον ὅτε »βλέπω ἐρχομένην δίτροχον ἀγγλικὴν ἅμαξαν, ὡ»ραιοτάτην, ἀπαστράπτουσαν εἰς τὸν ἥλιον, συ»ρομένην ὑπὸ ἵππου μικροῦ—τί ὡραίου !—μαύ»ρου, μαύρου, ὡς μελάνη· ἐπάνω εἰς τὸ κάθισμα »ἕνα μικρὸν ἱπποκόμον ἐνδεδυμένον ἀμίμητα. . . »καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ μικροῦ ἱπποκόμου ἐκεῖ-

Digitized by Google

»νον τὸν λοχαγόν. Ἔπρεπε νὰ μείνω ἀτάραχος »εἰς τὸ παράθυρον, τὸ ἐννοῶ. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνή»θην. Εἶπα μέσα μου : τώρα ἐγὼ θὰ τὸν ἰδῶ βέ»βαια καὶ θὰ τὸ παρατηρήσῃ αὐτὸς ὅτι τὸν βλέ»πω... Μὲ κατέλαβε ἕνας φόβος κ' ἔφυγα τρε»χάτη εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης. Μὲ λέγει ἡ »μάμμη μου :—Καλὲ τί ἔπαθες Ἰωάννα ; — Τί»ποτε, γιαγιά μου, τίποτε. Ὁ Γεώργιος ὅμως, ὁ »ὁποῖος ἦτο μαζύ μου εἰς τὸ παράθυρον, φωνάζει »διὰ μιᾶς :—Καλὲ δὲν 'ξέρεις, Ἰωάννα, ὁ λοχα»γὸς αὐτὸς ποῦ 'πέρασε τώρα εἶνε ὁ χθεσινὸς μα»σκαρατζῖκος ποῦ γύριζε μὲ τὸ ἄλογο».

— Ὁ μασκαρατζῖκος, νὰ λέμε, ἤμουν ἐγώ!

— Τῆς 26 Μαΐου δὲν ἔχω τίποτε... τίποτε, τίποτε. Νά, διάβασε νὰ ἰδῇς. Οὔτε λέξι γιὰ σένα. «Ἐδοκίμασα τὸ τριανταφυλλί μου φόρεμα. »Καλὰ μὲ πηγαίνει, ἀλλὰ λείπουν μερικαὶς πλέ»ταις. Εἶπα νὰ τὰς προσθέσουν, κ.τ.λ. κ.τ.λ.» Φαντάσου, δὲν ἐσυλλογιζόμην ἄλλο ἀπὸ τὸ τριανταφυλλί μου φουστάνι... Βλέπεις, ὅτι εἶχα τὸ νοῦ μου ἀκόμη...

— Ἐν τούτοις, κύτταξε, γιὰ 'μένα ἡ 26 Μαΐου εἶνε μεγάλη ἡμέρα, εἶνε ἡ ἡμέρα τοῦ Πικώ. Δύο γραμμαὶς εἶνε μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ γεμάταις εὐγλωττία. «Ἔδωκα εἴκοσι φράγκα εἰς τὸν Πικώ. Εἶνε »βαθὺς διπλωμάτης».

— Ἐδῶ δὰ εἶνε ποῦ χρειάζονται τὰ σχόλια.

— Ἄκουσε νὰ ἰδῇς. Τὸ μεσημέρι, τὸ θυμοῦμαι τόσο καλά, ἐνῷ ἐπρογευμάτιζα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, λέγω εἰς τὸν Δουβρισαί, ποῦ πηγαίνει κάθε ὥρα μὲ τὸ ἄλογο 'ς τὸ δάσος. — «Νὰ σοῦ πῶ, μήπως γνωρίζεις μία νέα ποῦ πηγαίνει πάντα καβάλλα μαζὺ μ' ἕνα παιδαρέλι ὡς δώδεκα χρονῶν καὶ μ' ἕνα γέρω ὑπηρέτην ; — Τώρα, τώρα νὰ σοῦ πῶ.... πάει μὲ μιὰ μαύρη φοράδα ; αὐτὴν λές ;—Καὶ ὁ ὑπηρέτης μ' ἕνα ἄλογο σταχτί ; ἐρωτᾷ ἕνας ἄλλος ποῦ 'τρώγαμε μαζύ.— Καὶ τὸ παιδὶ μ' ἕνα αλογάκι κρεμιζί; λέγει ἕνας ἄλλος πάλι». Καὶ ἀρχίζει μία συζήτησις περὶ τῶν ἀλόγων... Τὸ ἀλογάκι τὸ κρεμιζὶ εἶνε περίφημο, ἡ φοράδα φαίνεται σὰν 'λίγο κουμμένη.

— Καὶ εἶχαν δίκαιο... εὐτυχῶς.

— Εὐτυχῶς λέγει!... Ἐννοεῖται εὐτυχῶς! Τοὺς 'φώναζα ἐγώ· «Μὰ βρὲ ἀδελφέ, δὲν σᾶς λέγω οὔτε γιὰ τὸ σταχτὶ τὸ ἄλογο, οὔτε γιὰ τὴν φοράδα ἂν ἦνε μαύρη, ἐγὼ σᾶς ὁμιλῶ γιὰ τὴν νέα». Τοῦ κάκου αὐτοί! μόνον τὰ ἄλογα,λέγει, προσέχουν αὐτοί. Μὲ ἱκανοποίησαν! καὶ φεύγω, πηγαίνω 'ς σπίτι μου. Κατὰ τὰς τρεῖς βλέπω τὸν Πικώ, τὸν *στρατιώτη* μου, κάτω 'ς τὴν αὐλή.Τὸν φωνάζω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ὁ Πικὼ εἶνε ἀληθὴς παρισιάνος· σοῦ εἶνε μιὰ *μουσίτσα*... Τοῦ λέγω λοιπόν· «Κάνε ὅπως ξέρεις ἐσὺ Πικώ, νὰ μάθῃς μὲ τρόπο ποιοὶ κάθουνται 'ς τὸ τάδε σπίτι 'ς τὴν πλατεῖα καὶ τί ἄνθρωποι εἶνε... Ἡ εἴσοδος εἶνε, ξέρεις, ἀπὸ τὸν πλαγινὸ δρόμο... —Μένετε ἥσυχος, λοχαγέ.—Ἐννοεῖς ὅμως, μὲ τρόπον.— Ἔννοια σας, ξέρω.—Ἅμα μάθῃς τίποτε, μοῦ τὸ λὲς αὔριο 'ς τὴν ἀναφορά».

— Δὲν εἶχες βλέπω πολὺ ἀνυπομονησία· δὲν 'μποροῦσες νὰ τοῦ εἰπῇς νὰ ἔλθῃ ἀμέσως ;

— Στάσου νὰ ἰδῇς· αὐτὸ καὶ ἔγινε. Σὲ μιὰ ὥρα νά σου τον 'μπροστά μου ἐν δόξῃ... Τότε εἶνε ποῦ ἐξεφώνησεν ἕνα λογο, μὰ τόσῳ ἀστεῖο, ὁποῦ γιὰ γοῦστο ἔτσι τὸν ἀνέγραψα ὅλον, ὅσῳ τὸ δυνατὸν πιστότερον, εἰς τὸ σημειωματάριόν μου.

— «Γιὰ *γοῦστο* ἔτσι!..» Τί τὰ κρύβεις τώρα ; δὲν 'ντρέπεσαι ! Πές, καϋμένε, τὴν ἀλήθεια... Ὡμολόγησε ὅτι δὲν σοῦ ἦτο καθόλου δυσάρεστον νὰ γράφῃς ὅ,τι δήποτε, ἀρκεῖ νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἐμοῦ, καὶ νὰ σοῦ ὁμολογήσω τότε κ' ἐγώ, ὅτι δὲν μὲ ἦτο δυσάρεστον νὰ γράφω ὅ,τι δήποτε, ἀρκεῖ νὰ ἐπρόκειτο...

— Αἴ καλά, τὸ ὁμολογῶ.

— Κ' ἐγὼ λοιπόν... Διάβαζε τώρα.

— Διαβάζω. «Ἔρχεται ὁ Πικὼ καὶ μὲ λέγει : »—Λοχαγέ μου, τἄμαθα ὅλα. Σᾶς παρακαλῶ μό»νο, ἅμα ἀρχίσω νὰ σᾶς τὰ λέγω, νὰ μὴ μὲ δια»κόψετε καθόλου μὲ ἄλλας ἐρωτήσεις, γιατὶ τἄχω »ὅλα ἔτσι μέσ' 'στὸ κεφάλι, θαῤῥεῖς βράζουν... »Στὸ δρόμο, ὡς ποῦ νἄλθω, ὅλῳ καὶ τἄλεγ' ἀπ' »ἔξω, σὰ μάθημα, μὴν τὰ ξεχάσω. Τὸ σπίτι τὸ »'νοίκιασαν τώρα τρεῖς μῆνες, κ' ἦλθαν ἀπὸ τὸ »Παρίσι. Ὁ κύριος εἶν' ἕνας κ. Λαβλινιέρ, μηχα»νικός, βιομήχανος... τέλος πάντων κάμει ἀτ»μομηχαναῖς, τηλεγράφους. Εἶνε μὲ τὴν πενθερά »του, τὴν γυναῖκά του καὶ δύο παιδιά· μία κόρη »(δεκαεννέα ἐτῶν) κ' ἕν' ἀγοράκι (δώδεκα ἐτῶν)... »Σταθῆτε, 'ξέρω καὶ τ' ὄνομα τῶν παιδιῶν... » Ἰωάννα καὶ Γεώργιος... Εἶνε πολὺ πλούσιοι, »μὰ πολὺ πλούσιοι... Πέντε ἄλογα 'στὸ σταῦλο, »τρία ἁμάξια, τέσσαρας ὑπηρέτας ἀρσενικούς,μιὰ »μαγείρισσα, τρεῖς καμαριέραις : Ἰουλία, Ἀδέλα... »Μὰ θαῤῥῶ δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει, λοχαγέ μου, τὸ »ὄνομα τῶν ὑπηρετριῶν... Εἰς τὸ Παρίσι κά»θουνται εἰς τὴ λεωφόρο Ὠσμάν, ἀριθμὸ 28. Θὰ »'πῆτε πῶς τἄμαθα ὅλ' αὐτά ; Μὲ μιὰ ὁμιλία μου »μὲ τὸν θυρωρό... Μή με διακόπτετε, μή με »διακόπτετε, λοχαγέ μου, σᾶς παρακαλῶ... Θὰ »τὰ χάσω... Κατάλαβα ἐγὼ τώρα γιατὶ ἀνη»συχεῖτε. Ὑποθέτετε πῶς θἄκαμα καμμιὰ ἀνο»ησία, πῶς θὰ εἶπα ἴσως ὅτι 'πῆγα ἐκ μέρους »σας... Ἆ μπᾶ, μπᾶ! Τώρα θὰ 'πῆτε: Πῶς »διάβολο λοιπὸν αὐτὸς ὁ ζευζέκης ὁ Πικὼ κα»τώρθωσε νὰ πιάσῃ ὁμιλία!... Δὲν ἦταν δύ»σκολο καθόλου, λοχαγέ μου,δὲ χρειάζουνταν καὶ »πολύ... Αὐτὸς στέκονταν ἐκεῖ 'μπροστὰ 'στὴ »θύρα... Σιγά, σιγὰ κ' ἐγὼ βρίσκομαι 'μπροστά »του, σὰν νὰ γύριζα καὶ νὰ χάζευα, καὶ ἅμα τὸν »ἐπλησίασα, καταντικρύ του καλὰ καλά, κάνω »μιά :—Οὖφ! τί ζέστη! Ἀπαντᾷ ἐκεῖνος :—Zέ»στη καὶ ζέστη!... Ἐξακολουθῶ ἐγώ : —Κάτι »'λιγότερη ἀπὸ χθὲς ὅμως. Ἀπαντάει πάλι αὐτός:

Digitized by Google

»—Βέβαια σήμερα φυσάει 'λίγο αεράκι ... Αὐτὸ »ἦταν ὅλο! Ἔγιν' ἡ ἀρχή! Πιάσαμε τὴν κου»βέντα! Τὴ στιγμὴ ποῦ κύτταζα νὰ τοῦ τὰ φέρω »βόλτα γιὰ νὰ τὸν ῥωτήσω τὰ σπουδαῖα, βλέπω »καὶ καταιβαίνει 'στὴν αὐλὴ, 'στὸ βάθος, μιὰ κο»πέλλα—ψυχή μου κοπελοῦλα—μὲ τὸ συμπά»θειο, λοχαγέ μου—κ' ἐκρατοῦσε 'στὸ χέρι της »ἕνα κομμάτι ψωμί. Τοῦ λέω· — Εἶν' ἡ κυρά »σου αὐτή; .. Μ' ἀπαντάει:—Ὄχι, εἶνε ἡ κόρη »τοῦ νοικάρη ποῦ βάλαμε, ἑνὸς ἀπ' τὸ Παρίσι ... »Κι'ἀρχίζει μονάχος του πιὰ καὶ μὲ τὰ ἀραδιά»ζει 'στὴ γραμμὴ ὅλα ὅπως σᾶς τὰ εἶπα. Δὲ »σᾶς τὸ εἶπα ἐγώ; δὲ χρειάζονταν πολύ. Αὐτὸς »τἄλεγε μονάχος του.Κι' ἀκόμα ἔλεγε, ὅταν βλέ»πω ἐγὼ τὴ νέα καὶ ξαναπερνάει ἀπ' τὴν αὐλὴ »χωρὶς νὰ βαστᾷ πιὰ τὸ ψωμί. Μὲ λέει πάλι ὁ »θυρωρός: — Νά την, νά την πάλι ἡ κόρη του· »ἔτσι ποῦ τὴν βλέπεις κάθε 'μέρα πηγαίνει καὶ »δίνει ψωμὶ 'στὸ ἄλογό της...

»'Εν τούτοις ἡ νέα ἀνέβαινε τὴς σκάλαις,ἀλλὰ »σιγὰ σιγά, καὶ μ' ἐτήρκε. Ἔτσι σὰν νὰ τῆς φαί»νονταν παράξενο νὰ μὲ βλέπῃ ἐκεῖ, καὶ σὰν νὰ »ἔλεγε μέσα της: Μὰ τί κάνει ἐκεῖ αὐτὸς ὁ στρα»τιώτης; .. Τέλος πάντων μπῆκε 'σπίτι ... Ὁ »θυρωρὸς ὅλω καὶ νὰ μοῦ λέγῃ κἄτι ἐπαίνους,μὰ »κἄτι ἐπαίνους γιὰ τὴ νέα! πῶς εἶν' ἔτσι, πῶς »εἶν' ἔτσι, συμπαθητική, ἀγαθή, καὶ ὄχι μόνο »γιὰ τὰ ἄλογα, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους ἔτσι. Μιὰ »καρδιά, μάλαμμα! Γιὰ νὰ ἰδῆτε τώρα, ἅμα »ἦλθαν ἐδῶ, εἶνε τρεῖς ἑβδομάδες τώρα, ἡ κόρη »τοῦ θυρωροῦ ἔτυχε νὰ ἦνε ἄῤῥωστη ... Τὸ λοι»πόν, ἂν θέλετε πιστέψτε το, δὲ χάνει καιρὸ ἡ »νέα ... Μὲ συγχωρεῖτε ὅμως, λοχαγέ μου, δὲν »σᾶς ἐνδιαφέρουν βέβαια αὐταὶς ἡ λεπτομέρειαις »τώρα ... Τί; σᾶς ἐνδιαφέρουν; Καλὰ λοιπόν, »ἐξακολουθῶ ...Ἔλεγα λοιπόν, τὴν κόρη τοῦ θυ»ρωροῦ ποῦ ἦταν ἄῤῥωστη 'πήγαινε κάθε 'μέρα »καὶ τὴν ἔβλεπε· τῆς ἔστελνε ζωμόν, ὅ,τι καλὸ »φαγὶ γιὰ τὴν ἀῤῥώστια της· τῆς ἔφερνε μόνη της »παιγνίδια, κουφέτα· ὥραις πολλαὶς καμμιὰ φορὰ »ἔμενε 'στὸ καμαράκι της καὶ τῆς διηγοῦνταν πα»ραμύθια ... σὲ ποιὰν τώρα; 'στὴν κόρη τοῦ θυ»ρωροῦ, 'ς ἕνα παιδί! ... Αὐτὰ κι' ἄλλα μοῦ τὰ »διηγοῦνταν ὁ θυρωρός, ὅταν ἔρχεται μιὰ καμα»ριέρα ... μιὰ νοστιμοῦλα, λοχαγέ μου, μὲ συμ»πάθειο, καὶ λέγει 'στὸ θυρωρό:—Δὲν ἔχει κά»νένα γράμμα γιὰ τὴν κυρία Ἰωάννα;—Γιὰ τὴν »κυρία Ἰωάννα, τὸ ξέρεις, ἅμα ἔχῃ γράμμα, τὸ »φέρνω ἀμέσως μόνος μου ...» Ἐγὼ ἔλεγα μέσα »μου:—Καλὰ ἦλθαν ἔτσι τὰ πράμματα· τώρα »κἄτι 'μπορεῖ νὰ βγῇ καὶ ἀπὸ τὴν καμαριέρα... »'Αρχίζω λοιπὸν τὴν ἴδια μέθοδο:—Οὔφ! ζέ»στη!— Ζέστη καὶ ζέστη!— Κἄτι 'λιγώτερη »ἀπὸ χθές... Ἐπέτυχα καὶ πάλι, ὅπως μὲ τὸν »θυρωρό. Ἡ καμαριέρα μ' ἐρωτᾷ ἂν γνωρίζω ἕναν »κάποιον Καμᾶ, λοχία 'στὸ 10 τῶν οὐσάρων ... »'Αρχίζομε μιὰ κουβέντα... μὰ ἐκεῖ μονομιᾶς:

»—Οὔ! πηγαίνω, μὲ λέγει, πηγαίνω.. Ξέχασα »ποῦ περιμένει ἡ κυρία!—Καὶ τί; θυμόνει σὰν »ἀργήσῃς, μαλόνει; — Τί λέει! ἡ κυρία μου νὰ »θυμώσῃ, νὰ μαλώσῃ! ὁ Θεὸς φυλάξοι! Μὰ εἶνε »κι' ἄλλη 'στὸν κόσμο σὰν τὴν κυρία Ἰωάννα; ..

»'Απάνω 'ς αὐτὸ φεύγει, φεύγω κ' ἐγὼ ὕστερ' »ἀπὸ 'λίγο. Ὁ θυρωρὸς πιὰ δὲν εἶχε νὰ μοῦ 'πῇ »τίποτε ἄλλο· ἔμαθα μόνον,ὅτι ἡ καμαριέρα αὐτὴ »εἶνε ἐκείνη ποῦ τὴν λὲν Ἰουλία».

— Τελείωσες;

— Αὐτὸ ἦτον, ἐτελείωσα.

— Λοιπὸν ἔβαλες νὰ μὲ κατασκοπεύουν;

— Ἐννοεῖται. Νὰ ἰδοῦμε ὅμως καὶ τὸ 'δικό σου τί λέγει 'ς τὰς 26;

— Ἀμέσως. «*Δευτέρα* 26 *Μαΐου*. Μετὰ με»σημβρίαν ἐπήγαινα νὰ δώσω ψωμάκι εἰς τὴν »Νέλλη μου,καὶ καθὼς κατέβαινα τὰς βαθμίδας, »βλέπω ἕνα στρατιωτικὸν συνομιλοῦντα μὲ τὸν »θυρωρόν. Ἔμεινα περίπου πέντε λεπτὰ εἰς τὸν »σταῦλον· ἐξέρχομαι, παρατηρῶ πάλιν, ἀκόμη »ἐκεῖ ἦτον ὁ στρατιωτικός... Ἀναβαίνω πάλιν »εἰς τὸ δωμάτιόν μου· εὑρίσκω τὴν Ἰουλίαν. Ὢ »τί τρομερὸν πρᾶγμα ὅταν σᾶς ἔλθῃ ἡ περιέρ»γεια! Λέγω λοιπὸν εἰς τὴν Ἰουλίαν:—Πήγαινε »νὰ ἰδῇς, περιμένω ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸ Παρίσι, »πήγαινε κάτω 'στὸ θυρωρὸ νὰ ἰδῇς μήπως ἔ»φθασε... Φεύγει ἡ Ἰουλία... περιμένω... »περιμένω ... δὲν ἐπιστρέφει ἀκόμα. Μεταβαίνω »εἰς τὸ πλαγινὸν δωμάτιον, ποῦ δίδει εἰς τὴν αὐ»λήν, καὶ βλέπω κάτω τὴν Ἰουλίαν ... Συνομι»λεῖ καὶ αὐτὴ μὲ τὸν στρατιωτικόν! Ἐπὶ τέλους »ἐπιστρέφει.—Δὲν εἴχατε γράμμα κυρία.—Ἄρ»γησες πολύ, τί ἔκαμνες; —Δὲν ἄργησα, κυρία. »—Σὲ λέγω, σὲ εἶδα· ὡμιλοῦσες μὲ ἕναν Οὐσάρο. »—Ἐγώ!.. σᾶς βεβαιόνω, κυρία.—Ἀφοῦ σὲ λέ»γω ποῦ σὲ εἶδα μὲ τὰ 'μάτια μου.—Δὲν ὡμι»λοῦσα μὲ οὐσάρο, κυρία· ἦταν ἱππέας· δὲν εἶν' »ἡ ἴδια ἡ στολή τους, διαφέρει πολύ. Οἱ οὐσάροι »ἔχουν κορδόνια ἄσπρα... κι'αὐτῶν τῶν ἄλλων τῶν »ἀκροβολιστῶν εἶνε μαῦρα·οἱ οὐσάροι ἔχουν μώρικο »τὸ περιλαίμιο, οἱ ἄλλοι κόκκινο.—Καὶ ποῦ τὰ »ξεύρεις ἐσὺ αὐτά, Ἰουλία; — Ἔχω ἕναν ἐξά»δελφο οὐσάρο, κυρία. Αὐτοὶ ἐδῶ δὲν εἶνε οὐσά»ροι, εἶνε ἱππικὸ ἀκροβολιστικό: δύο συντάγμα»τα, τὸ 21 καὶ τὸ 22, εἶνε στρατοπεδεμένα μα»ζύ... Αὐτὸς ὁ στρατιώτης κάτω εἶνε ἀκροβο»λιστὴς εἰς τὸ 21...

»Εἰς τὸ εἴκοσι ἕνα! Τὸ σύνταγμά του! Ἡ συ»νομιλία μου αὐτὴ μετὰ τῆς Ἰουλίας ἐπέπρωτο »νὰ ἔχῃ λυπηρὰς συνεπείας... Ἦτο ἕξ περίπου ἡ »ὥρα, ὅταν ἐξήλθομεν μὲ τὴν μητέρα μου νὰ κά»μωμεν ἕνα γῦρον πεζῇ εἰς τὴν πλατεῖαν. Ἀ»παντῶμεν δύο ἀξιωματικοὺς τοῦ ἀκροβολιστι»κοῦ ἱππικοῦ. Καὶ λέγει ἡ μαμά:—Εὔμορφα ἄ»λογα ἔχουν αὐτοὶ οἱ οὐσάροι! Ἐγὼ δὲ ἀμέσως »ἡ ἀπερίσκεπτος ἀπαντῶ:— Δὲν εἶναι οὐσάροι, »εἶνε ἱππεῖς ἀκροβολισταί· οἱ οὐσάροι ἔχουν κορ-

Digitized by Google

»δόνια ἄσπρα, οἱ ἀκροβολισταὶ μαῦρα· οἱ οὐσά-»ροι ἔχουν τὸ περιλαίμιον μώρ. . . Δὲν ἐπρόφθασα »νὰ τελειώσω . . . Κυττάζω τὴν μαμά . . . Ἦτο »ἐμβρόντητος :—Καὶ ποῦ τἄμαθες ἐσὺ αὐτά ; μὲ »λέγει . . . Ἐγὼ ἔγινα κατακόκκινη.—Ξεύρω'γώ, »μαμά μου, ἡ Ἰουλία . . . Ἔχει, λέγει, ἕναν ἐξά-»δελφο οὐσάρο . . . Καὶ μιὰ 'μέρα, καθὼς μ' ἐκτέ-»νιζε . . . —Δὲν εἴχατε ἄλλα πράγματα νὰ 'μι-»λήσετε ; παράξενο κι' αὐτό! λέγει πάλιν ἡ μαμά »μου . . . Καὶ ἔπαυσε ἡ ὁμιλία . . . Ἀλλὰ δὲν ἐ-»τελείωσαν ὅλα ἀκόμη. Τὸ βράδυ ἔρχεται ὁ πα-»τέρας ἀπὸ τὸ Παρίσι, καθήμεθα εἰς τὸ τραπέζι, »καὶ ἀρχίζει νὰ μᾶς διηγῆται ὅτι ἀπήντησεν εἰς »τὸ βαγόνι ἕναν ἀξιωματικό . . . Ἄχ ! ἂν ἦταν »αὐτός. . . Ἕναν συνταγματάρχη . . . Δὲν εἶν' αὐ-»τός ! . . Πέρυσι, λέγει ὁ πατέρας, ἐπέρασε ἕνα »μῆνα μὲ τὸν συνταγματάρχην αὐτὸν εἰς τὸ Κω-»τερέ. Ἔπαιζαν μαζὺ βίστ. Καὶ ἀπὸ τότε ἐγνω-»ρίζοντο. Ὁ πατέρας τὸν προσεκάλεσε, λέγει,εἰς »τὸ γεῦμά μας τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα, τετάρ-»την 4 Ἰουνίου. Λέγω εἰς τὸν πατέρα :—Τὸ σύν-»ταγμά του μήπως εἶν' ἐδῶ εἰς τὸ Σαὶν-Ζερμαίν; »—Ναί, ἐδῶ τώρα εἶνε τὸ σύνταγμά του.— Εἶνε »τὸ 21 ἢ τὸ 22 ; 'ξεύρετε στρατοπεδεύουν . . . »Πέρνει τώρα πάλι φωτιὰ ὁ πατέρας μου.—Μὰ »ποιὸς 'στὰ εἶπ' ἐσένα αὐτὰ καὶ τὰ ξέρεις ; — »Καλὲ πατέρα, ἡ Ἰουλία ἔχει ἕναν ἐξάδελφο οὐ-»σάρο . . . —Ἐγὼ δὲν 'μπορῶ νὰ ἐννοήσω, λέγει »καὶ πάλι ἡ μητέρα μου· εἶναι κάμποσαις 'μέ-»ραις ἡ Ἰωάννα ἄλλη ὁμιλία δὲν ἔχει παρὰ ὅλω »γιὰ ἀκροβολιστάς, γιὰ οὐσάρους.—Αἴ τί τάχα! »λέγει κ' ἡ μάμμη μου ! θὰ ἔπεσε τὸ 'μάτι της »σὲ κανέναν ὡραῖο ἀξιωματικό . . . Κοκκινόγουλι »πλέον ἐγώ ! κάτι ἀπήντησα μὲ στενοχωρίαν, μὲ »θυμὸν σχεδόν. Ἀρχίζω νὰ θυμόνω, ἀλήθεια, μ' »αὐτὸν τὸν κύριο, ποῦ καὶ δὲν τὸν γνωρίζω κἄν, »ποτέ μου δὲν θὰ τὸν γνωρίσω. Ναί, μάλιστα, »θυμόνω, διότι μ' ἔφερ' ἄνω κάτω ἐκεῖ ποῦ ζοῦσα »ἥσυχα ! Τί εἶχε καὶ μ' ἐκύτταζε εἰς τὸ βαγόνι ; »Τί ἤθελε νὰ ἔλθῃ νὰ κάμνῃ γυμνάσια τοῦ ἀλό-»γου του κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά μου ; Καὶ προ-»χθὲς πάλιν διατί ἀνεχαίτισε τὸν δρόμον τοῦ ἵπ-»που του ἅμα μὲ εἶδε ; Ἂν τὸν ἀπαντήσω εἰς »τὸν δρόμον μου ἐγώ, νὰ ἰδῇ ! εἰς τὰ τέσσαρα ἀ-»μέσως, νὰ τοῦ φύγω σὰν ἀστραπή . . . Αἴ, τί »λέγω τώρα ! εἰς τὰ τέσσαρα ! καὶ 'μπορεῖ ἡ Νέλ-»λη μου ; ἡ καυμένη ἐγήρασε. Καί, καλὰ καὶ τὸ »ἐνθυμήθην, δι' αὐτὸ ὁ πατέρας θὰ μὲ χαρίσῃ εἰς »τὰ γενέθλιά μου ἕνα ἄλλο ἄλογο . . . Πῶς ἤθελα »νὰ εἰξεύρω ἂν εἶνε ὁ συνταγματάρχης του αὐτὸς »ποῦ θὰ γευματίσῃ μαζύ μας τὴν τετάρτην 4 »Ἰουνίου».

Αὐτὴ ἦτο ἡ τελευταία φράσις τοῦ δελτίου της τῆς 26 Μαΐου. Ἐξεφύλλισε ἔπειτα περίπου δέκα σελίδας λέγουσα :

— Καὶ ἀπὸ τὰς 27 Μαΐου ἕως εἰς τὰς 3 Ἰουνίου τίποτε γιὰ 'σένα, δὲν ἔχει τίποτε, τίποτε !

— Νὰ κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο, ἀπήντησεν ὁ σύζυγός της, οὔτε γιὰ 'σένα τίποτε κ' ἐγὼ ὅλαις αὐταῖς ταῖς ὀκτὼ ἡμέραις . . . Θυμᾶσαι ; γιατὶ εἴχαμε τὴν ἀτυχία νὰ μὴν ἰδωθοῦμε καθόλου. Δὲν ἤμην ἐδῶ . . .

Εἴχαμε ἀναχωρήσει, εἴκοσι ἀξιωματικοὶ περίπου καὶ ἀπὸ τὰ δύο συντάγματα, μὲ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς συνταγματάρχας, πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖ μεταξὺ Βερνὸν καὶ Ρουάν, νὰ κάμωμεν γυμνάσια μεγάλα. Ἐπῆρα μαζύ μου καὶ τὸν Δράκο, καὶ πλέον εἰς τὰς σημειώσεις μου ὅλην τὴν ἑβδομάδ' αὐτὴν δὲν θὰ ἰδῇς παρὰ ἐπαίνους ἕνα σωρὸ διὰ τὸ νέον μου ἄλογο : *Ὁ Δράκος ἀμίμητος... νευρώδης, διάπυρος καὶ φρόνιμος . . . Χθὲς ὁ συνταγματάρχης ἐκαβαλίκευσε τὸν Δράκον καὶ τὸν εὗρε περίφημον κ.τ.λ. κ.τ.λ.* Εἰς τὰς 3 Ἰουνίου, τὰς 8 τὸ βράδυ, ἐπιστρέφομεν εἰς Σαὶν-Ζερμαίν, καὶ εἰς τὰς 4 Ἰουνίου . . . Ἔχω ἐδῶ δύο γραμμαῖς διὰ τὰς 4 Ἰουνίου. Ποῦ νὰ σὲ λησμονήσω ! . . . νά ! ἔλα νὰ ἰδῇς . . . ἐδῶ : *θὰ τὴν ἐπανίδω ἆρά γε τὴν ξανθοῦλαν τῆς πλατείας* ;

— Ἄκουσε καὶ τὸ δικό μου εἰς τὰς 4 Ἰουνίου : «Ἔμαθα τὸ ὄνομά του. Ἀπόψε εἴχομεν εἰς »γεῦμα τὸν συνταγματάρχην. . . Ἔρχεται εἰς τὰς »ἑπτά. Τὸ βλέμμα μου ἀμέσως πηγαίνει εἰς τὸ »περιλαίμιόν του . . . Βλέπω τὸν ἀριθμὸν 21 . . . »Λοιπὸν εἶνε βέβαια ὁ συνταγματάρχης *του*. Καθ' »ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος συνομιλία συ-»νηθισμένη . . . μετὰ τὸ γεῦμα ὅμως, ἐνῷ ἐπρόσ-»φερα μὲ μὸ χέρι μου τὸν καφὲ . . . — Συνταγ-»ματάρχα μου, λέγει ὁ πατέρας, νὰ σᾶς παρα-»καλέσω καὶ μία χάρι, ἐσεῖς θὰ 'μπορεῖτε· ἤθελα »νὰ ἀγοράσω ἕνα ἄλογο γι' αὐτὸ τὸ καλὸ κορί-»τσι μας . . . καὶ λέγω τυχὸν μήπως 'ξεύρετε κα-»νένα ποῦ νὰ ἔχῃ ἔτσι ἕνα ἥμερο ζῶο, φρόνιμο ... »Διαμαρτύρομαι ἐγώ : . . — Ὄχι δὰ πολὺ ἥμερο, »κύριε συνταγματάρχα· ἐγὼ ξεύρω νὰ καβαλι-»κεύω πολὺ καλά . . . (Καὶ εἶνε ἀληθὲς πραγμα-»τικῶς, ἱππεύω καλά). . . — Νὰ ἰδῶ, λέγει ὁ συν-»ταγματάρχης, ἀφῆστέ με νὰ ρωτήσω νὰ μάθω... »Γιὰ σταθῆτε ! Ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦ συντάγ-»ματός μου ἔχει ἕνα ἄλογο, ὁποῦ θὰ εἶνε γιὰ σᾶς »τὸ καταλληλότερον, δεσποινίς . . . Τὸ εἶχα τῆς »ἀπερασμέναις . . . Εἶνε περίφημο.—Ἂν δέχεται »νὰ μὲ το πωλήσῃ, λέγει ὁ πατέρας, καὶ μὲ κά-»ποιο κέρδος, ὅσω θέλει . . . — Ὦ, ὅσο γιὰ κέρ-»δος, δὲν τὸν μέλει καθόλου· εἶνε πλούσιος ἀ-»ξιωματικός, πολὺ πλούσιος . . . Εἶνε λοχαγὸς »τώρα, ὁ κύριος Λεονέλ.—Λοχαγός ; καὶ πλού-»σιος ; ἀνακράζει ὁ Γεώργιος· θὰ ἦνε καλὲ ἐκεῖ-»νος ποῦ τὸν εἴδαμε τῆς προάλλαις μ' ἐκεῖνο τὸ »ἁμαξάκι μὲ τὸ μαῦρο μικρὸ ἄλογο. — Αὐτός, »μάλιστα.—Ού, τὸν γνωρίζομ' ἐμεῖς αὐτόν, ἡ ἀ-»δελφή μου καὶ ἐγώ· τὸν ἀπαντήσαμε τόσαις φο-»ραῖς . . . Αἴ πλέον, αἰσθάνομαι φλόγας εἰς τὰς »παρειάς μου, κυριολεκτικῶς φλόγας . . . Καὶ μὲ »βλέπει καὶ ὁ συνταγματάρχης . . . Θὰ ἤμην σὰν

Digitized by Google

»τὸν ἀστακό . . . Εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ τὸ παρετή»ρησε; Εἰς τὰς δέκα τέλος πάντων μᾶς ἀποχαι»ρετίζει καὶ μὲ λέγει ἀναχωρῶν: —Αὔριο τὸ πρωΐ »θὰ ὁμιλήσω τὸν κ. Λεονέλ, φοβοῦμαι ὅμως πολὺ »μήπως δὲν ἐπιτύχω . . . Τὸ λατρεύει αὐτὸ τὸ ἄ»λογό του . . .

»Τὰ πράγματα εὑρίσκονται εἰς τὸ σημεῖον αὐ»τό! Θὰ τοῦ ἀγοράσω τὸ ἄλογό *του*; Ὁ πατέ»ρας μὲ ἄνοιξε, λέγει, πίστωσιν τριῶν χιλιάδων »φράγκων».

— Καὶ νά μας τε εἰς τὰς 5 Ἰουνίου, τὴν κρίσιμον ἡμέραν. . . Ὅταν σᾶς ηὗρα, μέσα εἰς τὴν πανήγυριν, εἰς τὸ φωτογραφεῖον.

— Καὶ ἀμέσως καὶ ἡ πρώτη σου ἐπίσκεψις, ξέχασες; Ἄρχισε σύ.

[Ludovic Halévy]. Μετάφρασις Ι. Κ.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Ὡς ἐν καιρῷ ἀνήγγειλεν ἡ «Ἑστία», ἡ Κοσμητεία τῆς ἐνταῦθα Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων τοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ», τῇ εἰσηγήσει τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. Κ. Χ. Βάμβα, ἀπεφάσισε τὴν εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην καὶ τὴν Πρακτικὴν Σχολὴν τοῦ αὐτοῦ συλλόγου εἰσαγωγὴν τῶν Σχολειακῶν ταμιευτηρίων, τοῦ εὐεργετικοῦ τούτου θεσμοῦ, ὅστις ἀπό τινων ἤδη ἐτῶν λειτουργῶν παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, παράγει σωτήρια ἀποτελέσματα διὰ τοὺς λαοὺς ἐκείνους. Ἤδη εὐχαρίστως μανθάνομεν ὅτι, ἑτοιμασθέντων πάντων τῶν πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τῶν ταμιευτηρίων χρησίμων, ἄρχονται τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ μηνὸς τούτου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς Κοσμητείας τῶν ἀπόρων παίδων εἶνε πολλῶν ἐπαίνων ἀξία, πεποίθαμεν δ' ὅτι ὁ εἰσαγόμενος οὗτος νεωτερισμός, ἐπεκτεινόμενος ὡς εὐρύτατα, θέλει ἀποβῆ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι εὐεργετικώτατος, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς Εὐρώπης χώραις. Ὅπως δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς συντελέσωμεν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ κοινωφελοῦς τούτου σκοποῦ, δημοσιεύομεν κατωτέρω, σταχυολογήσαντες ἐκ πραγματείας τοῦ κ. Κ. Βάμβα δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Παρνασσῷ» ὀλίγα περὶ τῶν Σχολειακῶν Ταμιευτηρίων, ἐν οἷς φαίνονται πρόδηλα τὰ ἐκ τοῦ θεσμοῦ τούτου μεγάλα εὐεργετήματα, ἐπιτάσσομεν δὲ καὶ τὸν ὑπὸ τῆς Κοσμητείας τῆς Σχολῆς συνταχθέντα κανονισμὸν καὶ ὁδηγίας, ὅπως οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν λάβωσιν ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θέλουσι λειτουργεῖ τὰ ἱδρύματα ταῦτα. Σ.τ.Δ.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑΚΑ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΑ

Ἡ ἐκ δαπάνης οἰκονομία, δηλ. ἡ τῶν περιττῶν καὶ ματαίων ἐξόδων οἰκονομία, εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας πλέον, ὅτι εἶνε ἡ θεμελιώδης βάσις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἑνὸς ἔθνους, ὁ πρακτικώτερος γνώμων τῆς ἠθικῆς προόδου του, καὶ ἡ πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ἄγουσα ὁδός· ἀλλ' ἡ ἀρετὴ αὕτη εἶνε εὐκολωτέρα παρὰ τοῖς πλουσίοις, παρὰ τοῖς ὁποίοις καὶ ἱδρύματα πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς δὲν ἐλλείπουσι, καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς οἰκονομίας δὲν τοῖς εἶνε ἄγνωστος· παρὰ ταῖς ἧττον ὅμως εὐπόροις τάξεσιν ἡ ἀρετὴ αὕτη τῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς δαπάνης εἶνε δυσκολωτάτη, διότι ἐν αὐταῖς αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωῆς ἀφίνουσιν ἴχνη, ἕνεκα δ' ἐλλείψεως γνώσεων περὶ τῆς ἰσχύος τῆς ἐκ τῆς δαπάνης οἰκονομίας, τῶν παραδόσεων, καὶ τοῦ παραδείγματος τῆς προνοίας, μὴ ἐλλειπουσῶν βεβαίως καὶ τῶν πολλῶν πρὸς διασκέδασιν εὐκαιριῶν, εἶνε εὐκολώτερον νὰ παρασυρθῶσιν ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας ὀλίγων ὡρῶν, παρὰ νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν σκληρὰν θυσίαν μεγαλειτέρας ἐργασίας καὶ εἰς μεγαλειτέραν ἐγκράτειαν πρὸς ἀπόλαυσιν ἀσφαλεστέρου καὶ ἀνετωτέρου ἀλλ' ὀλίγον μακροτέρου μέλλοντος αὐτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας των· διὰ τοῦτο ἡ ἐφεύρεσις τῶν Ταμιευτηρίων τὴν περίθαλψιν καὶ εὐημερίαν τῶν ἧττον εὐτυχῶν τούτων τάξεων σκοπεῖ, καὶ εἶνε ἔργον τῆς καθαροτέρας φιλανθρωπίας, διότι, ἐκτὸς ὅτι τὰ ταμιευτήρια χρησιμοποιοῦσι κεφάλαιον ἀνύπαρκτον συλλεγὲν ἀπὸ τὰ σπέρματα τῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς δαπάνης, πολλάκις παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ καταθέτου, συνειθίζουσι τὸν λαὸν εἰς τὴν ἠθικὴν διὰ τῆς παρεμποδίσεως αὐτοῦ ἀπὸ ματαίας καὶ ἐπιβλαβεῖς δαπάνας, οἷον τὴν μέθην καὶ τὰ ταύτῃ παρεπόμενα, ἄλλως τε καὶ αὐξάνουσι τὴν παραγωγὸν δύναμιν τοῦ ἐργάτου· διότι οὗτος βασιζόμενος ἐπὶ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς οἰκονομίας ἐσχημάτισε, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ εἰσόδημα ὁποιονδήποτε καὶ ἂν εἶνε αὐξάνει τὸ καθημερινὸν κέρδος, εἶνε μᾶλλον ἐλεύθερος καὶ δὲν ἐξαντλεῖ τὰς δυνάμεις του· δικαίως λοιπὸν οἱ Ἄγγλοι τὰ Ταμιευτήρια ὠνόμασαν **Saving Banks** ἤτοι Σωτηρίους Τραπέζας.

Ὁ θεσμὸς τῶν Σχολειακῶν Ταμιευτηρίων ἀποτελεῖ κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐν Βελγίῳ, Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ κλάδον οἱονεὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ λαοῦ, ἡ μαθητεία δὲ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ ἐργάτου γίνεται διὰ τῆς πρακτικῆς ἐξασκήσεως τῆς ἐκ τῆς δαπάνης οἰκονομίας καὶ διὰ τῆς διαχειρίσεως τοῦ βιβλιαρίου τοῦ Ταμιευτηρίου. Ἡ ἕξις τῆς τάξεως, τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς προβλέψεως ἐμφυτευόμεναι εἰς τὸ παιδίον ἐπὶ τῶν ἑδωλίων τοῦ σχολείου, εἰς τὴν τρυφερὰν ἐκείνην ἡλικίαν, καθ' ἣν αἱ καλαὶ ἕξεις εὐκολώτερον κατακτῶσι τὸ πνεῦμα παρὰ ἐν τῇ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ, ὅτε σχεδὸν ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐσχηματισμένος, ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τοῦ θεσμοῦ τούτου· ὥστε διὰ τῶν ὀλίγων χρημάτων, τὰ ὁποῖα οἱ γονεῖς δίδουσι πρὸς τὸ τέκνον των κατὰ τὰς ἑορτὰς πρὸς ἀγορὰν γλυκισμάτων, τὸ παιδίον μανθάνει ἐκ τοῦ σχολείου νὰ κάμνῃ ὅ,τι πρέπει ἀργότερα νὰ τὸ ἐξακολουθῇ, ἐὰν εἶνε ἐργάτης φρόνιμος καὶ τακτικός.

Ἐὰν τὸ προνοεῖν εἶνε ὅρος τῆς ζωῆς τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου, συμφέρον εἶνε νὰ συνειθίζωνται τὰ παιδία πρὸς τοῦτο, ὅπως συνειθίζωνται εἰς τὸ ἀποστηθίζειν, συμφέρει νὰ ἐξασκῆται ἡ πρόβλεψίς των, ὅπως καὶ ἡ μνήμη των, διὰ νὰ μανθάνωσι νὰ τακτοποιῶσι τὴν ζωήν των· διότι ὁ οἰκονομῶν ἔχει τακτικὴν ζωήν, καὶ ἡ τακτικὴ ζωὴ κάμνει τὸν ἄνθρωπον ἐργατικόν, τίμιον καὶ καλόν, οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς εὐτυχίας. Ἡ ἕξ-

Digitized by Google

άσκησις τῆς προβλέψεως μετριάζει τὰς ματαίας καὶ ψευδεῖς ἀνάγκας καὶ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον κύριον ἑαυτοῦ· δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ἰσχυροποιεῖται κατὰ τῆς κακίας, ἐλευθεροῦται τῶν κακῶν παθῶν, εἶνε ἀνεξάρτητος καὶ καθίσταται ἀληθῶς ἐλεύθερος. Τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔχουσι τὰ Σχολειακὰ Ταμιευτήρια καὶ ἐντελέστατα ἐπιτυγχάνεται οὗτος διὰ τῆς προσεγγίσεως τοῦ γενικοῦ Ταμιευτηρίου πρὸς τοὺς παῖδας, διότι ἐκτὸς ὅτι τοῖς παρέχεται τὸ μέσον νὰ καταθέτωσι τὰς μικρὰς των οἰκονομίας, καὶ ἡ εὐκολία νὰ καταθέτωσι ταύτας ἐκτὸς τοῦ σχολείου τῇ φροντίδι τοῦ διευθυντοῦ, τοῖς χορηγεῖται ἅμα τῇ συμπληρώσει τούτων εἰς ἓν φράγκον βιβλιάριον ἀληθοῦς καταθέτου τοῦ γενικοῦ Ταμιευτηρίου· τὸ βιβλιάριον τοῦτο ἐξισάζον τὸ παιδίον πρὸς τὸν ἄνδρα τὸ καθιστᾷ σῶφρον καὶ ἐγκρατές, τὸ συνειθίζει δὲ εἰς τὴν οἰκονομίαν, ὥστε ἐξερχόμενον τοῦ Σχολείου ἐξακολουθεῖ μόνον του αὐτὴν ὡς ἐκ τῆς ὠθήσεως ἣν παιδιόθεν ἔλαβεν· ὥστε ἂν ἑπταετὲς παιδίον συνειθίσῃ νὰ οἰκονομῇ δέκα λεπτὰ καθ' ἑβδομάδα ἐκ τῶν κατὰ Κυριακὴν διδομένων αὐτῷ παρὰ τῶν γονέων του, ἐν τῇ ἐνηλικιότητί του θὰ εὑρεθῇ κάτοχον ἑκατὸν περίπου δραχμῶν· θὰ λογίζεται δὲ εὐτυχές, ὡς πολλάκις παρετηρήθη ἐν τοῖς Σχολειακοῖς Ταμιευτηρίοις τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας, ἂν ἐνίοτε διὰ τούτων ἤθελεν ἀνακουφίζει ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας ἐν στιγμαῖς κρίσεως.

Ἡ τῶν Σχολειακῶν Ταμιευτηρίων ἐπινόησις ὀφείλεται εἰς τὸν κ. Laurent, καθηγητὴν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ ἐν Gand τῆς Βελγικῆς Πανεπιστημίῳ· ὁ ἔξοχος οὗτος οἰκονομολόγος κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1866 προσκαλέσας τινὰς τῶν διευθυντῶν τῶν Σχολείων τῆς πόλεως τοῖς ἐξέθεσε τὴν ἰδέαν του καὶ ἐζήτησε τὴν συνδρομήν των ἐπὶ τῶν ἑξῆς βάσεων. Νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς σχολείοις ἡ ἐκ τῆς δαπάνης οἰκονομία, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη ἀρετή, καὶ ἐμπράκτως ὅμως· νὰ διδάσκηται δὲ αὕτη εἰς τοὺς παῖδας οἵτινες εἶνε οἱ καλλίτεροι ἀγωγοὶ παντὸς κοινωνικοῦ νεωτερισμοῦ. Ἐκ τῆς διδαχῆς ταύτης οἱ μέλλοντες ἐργάται θὰ μάθωσιν ὅτι αἱ μικραὶ οἰκονομίαι ἐπαναλαμβανόμεναι καὶ καλῶς διατιθέμεναι, ἔχουσιν ἀξίαν καὶ ἀξίαν σπουδαίαν, ὅτι ἡ οἰκονομία ἐκ τῆς δαπάνης μετριάζει τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ματαίων ἐξόδων, καὶ ὅτι εἶνε μία ἠθικὴ ἐξάσκησις, ἥτις ἐνδυναμόνει τὴν θέλησιν, καὶ μέσον βέβαιον ὁδηγοῦν πρὸς τὴν τύχην καὶ τοὺς μᾶλλον ἀποκλήρους αὐτῆς, ὡς καὶ μέσον διαφυλάξεως τῆς περιουσίας τῶν πλουσίων. Πρὸς τὸ συμφέρον λοιπὸν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου καὶ τῆς δημοσίας ἠθικῆς, ἡ διδαχὴ τῆς μικρᾶς οἰκονομίας ἐκ τῆς δαπάνης εἶνε ἀναγκαία διὰ τὰ τέκνα ὅλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ συνιστᾶται μᾶλλον εἰς τὰ πτωχὰ καὶ ἧττον εὐποροῦντα παιδία, τὰ ὁποῖα δεκάλεπτα μόνον ἴσως εὐτυχοῦσι νὰ ἴδωσιν ἐν τῷ οἴκῳ των, καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἡ οἰκονομία ἐκ τῆς δαπάνης θὰ εἶνε μίαν ἡμέραν τὸ μόνον στοιχεῖον τῆς περιουσίας των.

Ὁ κ. Laurent, περιγράψας τὸ σύστημά του τῶν Σχολειακῶν Ταμιευτηρίων καὶ πεισθεὶς περὶ τῆς συνδρομῆς ἣν οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ Διευθυνταὶ τῶν Σχολείων τῷ ὑπεσχέθησαν, δὲν ἀπηξίωσε, καίτοι ἐπιστήμων καὶ σπουδαῖος οἰκονομολόγος, νὰ περιέρχηται ἀπὸ σχολείου εἰς σχολεῖον καὶ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, διδάσκων καὶ κατηχῶν τὰ παιδία πρὸς τὴν οἰκονομίαν, ὅπως προετοιμάσῃ οὕτω τὴν ἔμπρακτον διδαχὴν τῶν διδασκάλων. Ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1866 σύστασις Ταμιευτηρίων ἐν δυσὶ δημοτικοῖς σχολείοις, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον τῇ ἐνθαρρύνσει τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ἐπὶ τῶν σχολείων Ἐφορείας εἰσήχθησαν ταῦτα εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον καὶ ἐπὶ τέλους καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἐφήβων· κατὰ τὸ 1873 δὲ ἡ πόλις Gand, ἡ ἑστία αὕτη τοῦ εὐεργετικοῦ τούτου θεσμοῦ εἶχεν ἐν ὅλοις τοῖς σχολείοις Ταμιευτήρια· καὶ ἐπὶ 7,980 μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων 7,583 ἦσαν καταθέται ἐν αὐτοῖς· ἐπὶ 1079 δὲ μαθητῶν εὐπορωτέρας τάξεως, οἵτινες ἐφοίτων εἰς τὰ πρωτοβάθμια καὶ ἐπὶ πληρωμῇ σχολεῖα, 640 ἦσαν καταθέται, ἐπὶ 3,039 δὲ παιδίων ἀπὸ 2—7 ἐτῶν ἐν τοῖς ὀρφανοτροφείοις καὶ λοιποῖς ἀσύλοις 1920 ἦσαν καταθέται, ἐπὶ 3,285 ἐργατῶν καὶ ἐργατίδων, οἵτινες ἐφοίτων εἰς τὰ ἐφηβικὰ σχολεῖα καθ' ἑσπέραν μηδὲ τῆς Κυριακῆς ἐξαιρουμένης, 2,839 ἐξετέλουν τὸ εὐάρεστον τοῦτο καθῆκον· δικαίως λοιπὸν ἡ εὐτυχὴς αὕτη πόλις καυχᾶται ὡς κατέχουσα τὸν πρῶτον βαθμὸν τῶν οἰκονόμων πόλεων, διότι ἐκτὸς ὅτι πλέον τῶν 10,000 παιδίων διδάσκονται τὴν οἰκονομίαν ἐκ τῆς δαπάνης καὶ ὑπόσχονται γενεὰν βελτίονα, τ' ἀποτελέσματα ἐπῆλθον ἤδη ὡς ἐκ τῆς συγχρόνου κατηχήσεως τῆς οἰκογενείας των, καὶ ἐνῷ ὅλη ἡ Βελγικὴ ἐπὶ πέντε ἑκατομμυρίων κατοίκων μόλις ἠρίθμει πρὸ τοῦ θεσμοῦ τούτου 100,000 καταθέτας εἰς τὰ τέσσαρα ἰδιαίτερα Ταμιευτήρια καὶ ἐπὶ τοῦ Γενικοῦ ἐθνικοῦ Ταμιευτηρίου τοῦ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1865 ἱδρυθέντος, ἡ πόλις Gand μόνη ἐπὶ 120,000 κατοίκων ἠρίθμει 14,000 περίπου καταθέτας ἐν τοῖς Ταμιευτηρίοις. Καταπληκτικὴ ὄντως εἶνε ἡ πρόοδος τοῦ θεσμοῦ τούτου κατὰ τὴν τελευταίαν ἔκθεσιν τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἐθνικοῦ Ταμιευτηρίου κ. Λέοντος Cans, μεγάλη δὲ ἡ ἐπήρεια ἣν ἐξασκεῖ, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ ἰδίου, ἐπὶ τῶν ἠθῶν ὅλης τῆς ἐργατικῆς τάξεως· διότι τὰ παιδία τῶν σχολείων ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι θέλουσι γείνει ἀρχηγοὶ οἰκογενείας οἰκονόμοι, ἐμύησαν οὕτως εἰπεῖν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν χρῆσιν τῶν Ταμιευτηρίων. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὰ εὐτυχῆ αὐτὰ ἔθνη τόσον ἡ Κυβέρνησις ὁ-

Digitized by Google

σον καὶ αὐτὸς ὁ ἀνώτατος ἄρχων ἀμέσως ἔρχονται ἀρωγοὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν προσπάθειαν καὶ πρωτοβουλίαν, καὶ μάλιστα ὅταν αὕτη ἀποβλέπῃ πρὸς κοινωνικὴν καὶ ἠθικὴν ὠφέλειαν· ἡ βελγικὴ Κυβέρνησις βλέπουσα τὰ ἐξαίρετα ἀποτελέσματα τῶν Σχολειακῶν Ταμιευτηρίων ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ γαλλικῇ καὶ φλαμανδικῇ γλώσσῃ, εἰς 12000 ἀντίτυπα καὶ ἀπέστειλε πρὸς ὅλα τὰ πρωτοβάθμια σχολεῖα, πρὸς τὰ διδασκαλεῖα καὶ πρὸς τοὺς δημάρχους τῶν πλείστων δήμων τοῦ Βελγίου, πάσας τὰς *ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς δαπάνης ἐν τοῖς σχολείοις* ὁμιλίας τοῦ κ. Laurent, αἵτινες ὑπῆρξαν τὸ πρῶτον ὄργανον, ὅπερ οὗτος μετεχειρίσθη πρὸς ἵδρυσίν των, ἡ πρὸς διάδοσιν δ' αὐτὴ προσπάθεια ἐχρησίμευσεν ὄχι μόνον νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς ἱδρύσεις τῶν Σχολειακῶν Ταμιευτηρίων, τὰ ὁποῖα περὶ τὰ τέλη τοῦ 1868 ἠριθμοῦντο εἰς τριακόσια, διανεμημένα εἰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πόλεις καὶ ἐπαρχίας μὲ καταθέσεις κατὰ τὸ 1869 φρ. 82,067, κατὰ τὸ 1870 φρ. 86,721, τὸ 1871 φρ. 91,255, τὸ 1872 ἐποχὴν μέχρι τῆς ὁποίας ἔχομεν καὶ στατιστικὴν εἰς φρ. 109,188, ἀλλὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ τοὺς ἐργάτας ἐν γένει πρὸς τὸ Ταμιευτήριον· οὕτω τοὐλάχιστον ἡ βελγικὴ διοίκησις ἐξηγεῖ τὴν ἔκτακτον αὔξησιν τὴν ἀπὸ τοῦ 1873 ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν βιβλιαρίων παρατηρηθεῖσαν, τὰ ὁποῖα ἀπὸ 62,653 ηὔξησαν εἰς ἓν ἔτος εἰς 77,035».

*
* *

Τὰ ἐξαίρετα ταῦτα ἀποτελέσματα, ὡς προείπομεν, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ἡ Κοσμητεία τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, ἐψηφίσατο τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῆς διοικουμέναις σχολαῖς, θέλουσα νὰ καταστήσῃ αὐτὰς πρότυπα μιμήσεως καὶ διὰ τὰ ἄλλα τοῦ Κράτους σχολεῖα. Ἰδοὺ δὲ ὁ συνταχθεὶς κανονισμὸς καὶ αἱ ὁδηγίαι περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θέλει λειτουργεῖ ὁ θεσμὸς τῶν ταμιευτηρίων.

ΦΙΛ. ΣΥΛ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ.

Σχολ . . . .

ΣΧΟΛΕΙΑΚΟΝ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ διανεμομένη εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν μαθητῶν καὶ τυπουμένη ὄπισθεν τοῦ ἐν ἀντιγράφῳ φύλλου τοῦ διδομένου πρὸς ἕνα ἕκαστον οἰκονόμον μαθητήν.

Τὸ Σχολειακὸν Ταμιευτήριον σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξάσκησιν τῶν παίδων πρὸς τὴν οἰκονομίαν ἐκ τῶν περιττῶν ἐξόδων· διὰ ταύτης ὁ παῖς μανθάνει νὰ μετριάζῃ τὰς πλαστὰς ἀνάγκας του καὶ νὰ καταστέλλῃ τὴν θέλησίν του· διδάσκεται νὰ κανονίζῃ τὴν ζωήν του καὶ νὰ ζῇ προνοῶν περὶ τοῦ μέλλοντος, νὰ διασώζηται ἀπὸ ματαίας καὶ ἐπιβλαβεῖς δαπάνας, τουτέστιν ἀπὸ πολλὰ ἐλαττώματα, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀξίαν τῶν μικρῶν ποσοτήτων, αἵτινες διασώζουσι πάντοτε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν πτωχείαν, γίνονται δ' ἐνίοτε πυρὴν μεγάλης περιουσίας.

Ἅμα ὡς αἱ καταθέσεις, αἱ γινόμεναι, ἐκ τῶν παρὰ τῶν γονέων κατὰ Κυριακὴν διδομένων πρὸς τὰ τέκνα ὀλίγων λεπτῶν πρὸς ἀγορὰν γλυκυσμάτων, ἢ ἐκ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τῶν παιδίων, φθάσωσι τὸν κατώτερον ὅρον τοῦ Ταμιευτηρίου τῆς Ἐθν. Τραπέζης, ἀμέσως παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ ἢ τοῦ Διδασκάλου τ. . . . Σχολ. . . . . κατατίθενται ἐν αὐτῷ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ μαθητοῦ θεωρουμένου εἰς τὸ ἑξῆς ὡς καταθέτου καὶ πελάτου τοῦ Ταμιευτηρίου τῆς Ἐθν. Τραπέζης.

Τὰ ποσὰ ταῦτα ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶνε ἀποφέρουσι ὑπὲρ τοῦ καταθέτου μαθητοῦ τόκον ἐτήσιον 4 ο[ο.

Ἐὰν παιδίον ἑπταετὲς συνειθίσῃ νὰ οἰκονομῇ καθ' ἑβδομάδα μόνον δέκα λεπτὰ ἀπὸ τὰ παρὰ τῶν γονέων ἢ τῶν συγγενῶν διδόμενα πρὸς αὐτὸ ὀλίγα λεπτὰ πρὸς ἀγορὰν γλυκυσμάτων, ἐν τῇ ἐνηλικιότητί του θὰ εὑρεθῇ κύριον κεφαλαίου 100 περίπου δραχμῶν· ἂν δ' οἰκονομῇ περισσότερα βεβαίως τὸ κεφάλαιον θὰ εἶνε μεῖζον· οὕτω εἰς μαθητὴς ἢ εἰς ἄπορος παῖς ἐργάτης, ἂν θέλῃ, δύναται νὰ σχηματίσῃ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ σπουδαῖον ποσόν, τὸ ὁποῖον ἐν περιστάσει, ὅπως ἐβεβαιώθη ἐν τοῖς Σχολειακοῖς Ταμιευτηρίοις τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας του ἐν στιγμαῖς στενοχωρίας, ὁπότε θὰ λογισθῇ εὐτυχὴς ἂν δυνηθῇ νὰ τὰς μετριάσῃ.

Πεντάλεπτον κατασπαταλώμενον δύναται ν' ἀνοίξῃ χάραγμα εἰς σάρακα, ὅστις νὰ καταστρέψῃ καὶ τὸν μεγαλείτερον οἶκον· πεντάλεπτον δὲ οἰκονομούμενον δύναται νὰ εἶνε ἡ ἀρχὴ ζωῆς τακτικῆς, εὐτυχοῦς καὶ ἴσως πλουσίας.

Ἄλλως τε εἶνε γνωστὸν ὅτι ἅπασαι αἱ ἀρεταὶ εἶνε ἀλληλένδετοι. Ἕξεις φρόνιμοι, τακτικαὶ καὶ προβλεπτικαί, ἐνισχύουσι τὸ αἴσθημα τῆς οἰκογενείας ὅπερ εἶνε ἡ ἑστία ὅλων τῶν ἀφοσιώσεων καὶ τὸ ὁποῖον ἐχθροὺς ἀσπόνδους ἔχει τὴν σπατάλην, τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν ἀκολασίαν.

Μέθοδος πρὸς ἐκτέλεσιν.

Αἱ μικραὶ ποσότητες αἱ παρ' ἑκάστου μαθητοῦ κατατιθέμεναι, ἐγγράφονται ἀμέσως ἐν πλήρει παραδόσει παρὰ τοῦ Διδασκάλου 1) εἰς βιβλίον ἐπὶ τούτῳ, ἑκάστη σελὶς τοῦ ὁποίου εἶνε διατεθειμένη εἰς λ[σμὸν ἑνὸς μαθητοῦ καταθέτου· 2) ἐπὶ φύλλου ἰδιαιτέρου ἐν ἀντιγράφῳ τοῦ λ[σμοῦ τοῦ μαθητοῦ, ὅστις λαμβάνει τοῦτο, τὸ φυλάττει καὶ τὸ παρουσιάζει εἰς ἑκάστην κατάθεσιν· παραλαμβάνονται δὲ καὶ φυλάττονται παρὰ τοῦ εἰδικοῦ Ἐπόπτου τ. . . Σχολ. . .

Ἅμα ὡς αἱ καταθέσεις τοῦ μαθητοῦ φθάσωσι τὰς τρεῖς δραχμὰς τὸ ποσὸν τοῦτο κατατίθεται ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐν τῷ Ταμιευτηρίῳ τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ ἀποδίδεται τὸ ὅλον ἢ μέρος αὐτοῦ μόνον εἰς τὸν νόμιμον ἀντιπρόσωπον τοῦ παιδίου τῇ συνυπογραφῇ αὐτοῦ τοῦ μαθητοῦ καὶ τοῦ Διδασκάλου ἢ Διευθυντοῦ τ. . . Σχολ. . . . ἅμα ζητηθῇ.

—

ΟΔΗΓΙΑΙ
πρὸς τοὺς Διευθυντὰς ἢ Διδασκάλους τῶν Σχολείων.

Ὁ Διευθυντὴς ἢ ὁ Διδάσκαλος τοῦ Σχολείου πρέπει:

1) Νὰ κρατῇ σημείωσιν τῆς καθ' ἕκαστον μῆνα προσαγομένης ἐν τῷ Ταμιευτηρίῳ τῆς Ἐθν. Τραπέζης μηνιαίας καταθέσεως.

2) Νὰ ἐγγράφῃ πρώτους ἐν τῇ μηνιαίᾳ καταθέσει τοὺς ἀποκτήσαντας ἐκ τῶν μαθητῶν τὸ βιβλιάριον τοῦ Ταμιευτ. τῆς Ἐθν. Τραπέζης.

3) Νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ταμιευτ. τῆς Ἐθν. Τραπέζης διὰ τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς καταθέσεως, ὅπως ἐκτελῇ τὸ ἔργον του ἄνευ ἀργοπορίας· πρὸς δὲ ὅπως κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀποδίδωνται πρὸς αὐτὸν τὰ βιβλιάρια τῶν μαθητῶν.

4) Νὰ κρατῇ παρ' αὐτῷ τὰ βιβλιάρια τῶν μαθητῶν ἐνόσῳ οὗτοι μένουν ἐν τῷ Σχολείῳ. Πάντοτε ὅμως, τὴν ἐπαύριον ἑκάστης νέας καταθέσεως ἐν τῷ Ταμιευτ. τῆς Ἐθν. Τραπέζης, δύναται νὰ ἐμπιστεύηται πρὸς τὸν μα-

Digitized by Google

θητὴν τὸ βιβλιάριόν του, ὅπως τὸ ἐπιδεικνύῃ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του, ἀλλὰ τὸ βιβλιάριον τοῦτο ὀφείλει νὰ ἐπιστρέφηται ἀκριβῶς τὴν ἐπαύριον.

5) Ὅταν ὁ μαθητὴς θέλῃ ν' ἀποσύρῃ μέρος ἢ τὸ ὅλον τῶν ἐν τῷ Ταμιευτ. τῆς Ἐθν. Τραπέζης καταθέσεών του, πρέπει νὰ ζητήσῃ τὴν παρέμβασιν τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου του, πατρὸς, μητρὸς ἢ κηδεμόνος ὅστις ὑπογράφει ἐπὶ τοῦ βιβλιαρίου μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ ἢ Διδασκάλου τοῦ Σχολείου καὶ τοῦ διευθύνοντος τὸ Ταμιευτήριον· διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων τὸ καθῆκον τοῦτο ἐκπληροῖ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλ. Παρνασσοῦ, ἢ ὁ τούτου ἀντιπρόσωπος.

6) Ὅταν μαθητής τις ἀφίνῃ τὸ Σχολεῖον ὁ Διευθυντὴς ἢ ὁ Διδάσκαλος ἀποδίδει πρὸς τὸν νόμιμον ἀντιπρόσωπόν του τὸ βιβλιάριον τοῦ Ταμιευτ. τῆς Ἐθν. Τραπέζης, πρὸς δὲ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἔχῃ ἐκ τῶν καταθέσεών του. Ἐξόφλησις δὲ πάντων ἐνεργεῖται ἐπὶ τοῦ Βιβλίου τοῦ Σχολείου ἐν τῇ Σελίδι τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ· τότε δὲ ἀμέσως εἰδοποιεῖ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ταμιευτηρίου ὅτι ὁ μαθητὴς ἐγκατέλειψε τὸ Σχολεῖον, καὶ τὸ βιβλιάριόν του ἐδόθη πρὸς τὸν νόμιμον ἀντιπρόσωπόν του.

7) Ὁ περὶ Ταμιευτηρίων Νόμος ἐπιτρέπει τὴν δι' ἄλλου κατάθεσιν, κατὰ συνέπειαν αἱ παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ ἢ Διδασκάλου τῶν Σχολείων καταθέσεις εἶνε νόμιμοι καὶ ἐπιτρέπονται.

Η ΥΣΤΕΡΝΗ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ

Ὅταν ἡ δόλια ἡ μάννα μου τὸν κόσμο παραιτοῦσε,
Κ' ἐπῆγα κι' ἐγονάτισα, μικρὸ πουλὶ, 'μπροστά της,
Τὴν τελευταία της πνοὴ ὁ Χάρος ἐρρουφοῦσε,
Κι' ἔμενε μόνο θλιβερὴ, 'σὰν κάτι νὰ ζητοῦσε,
'Η ὑστερνὴ ματιά της.

Νὰ σβύσῃ δὲν τὴν ἄφινε 'σὰ φῶς ἀπὸ καντύλι,
Προτοῦ τῆς εὕρῃ μιὰ φωλιὰ νὰ 'μοιάζῃ τὴ φωλιά της.
'Σ ἄλλο καντύλι ἤθελε τὸ φῶς της νὰ τὸ στείλῃ,
Καὶ ἦρθε μέσ' τὰ μάτια μου καὶ πάλι ν' ἀνατείλῃ
'Η ὑστερνὴ ματιά της.

Καὶ ἀπὸ τότε ὅ,τι θωρῶ, καὶ 'ς ὅ,τι σταματήσω
Τὸ κουρασμένο βῆμά μου, πικρῆς ζωῆς διαβάτης,
'Σὰ μάννα θὰ τ' ἀγκαλιασθῶ καὶ θὰ τὸ ἀγαπήσω,
Γιατ' εἶνε μέσ' τὰ μάτια μου, ὅσῳ νὰ ξεψυχήσω,
'Η ὑστερνὴ ματιά της.

Ἐν Μεσολογγίῳ. ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐνῷ ποτε ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἦτο ἐπίτοκος, ὁ πρίγγιψ Ἀλβέρτος σύζυγός της εἶπεν εἰς ἓν τῶν τέκνων του·

— Ἡ μητέρα σου θὰ σοῦ κάμῃ δῶρον ἕνα ἀδελφὸν ἢ μίαν ἀδελφήν· ποῖον τῶν δύο προτιμᾷς;

— Ἂν δὲν τὴν πειράζῃ τὴν μητέρα, καλλίτερα ἂς εἶνε ἕνα ἀλογάκι!

* *
*

Ἐν ξενοδοχείῳ.

— Νά σου 'πῶ, κὺρ ξενοδόχε, αὐτὴ ἡ *πετσέτα* εἶνε πολὺ ἀκάθαρτη.

Ὁ ξενοδόχος ἔκπληκτος.

— Μὲ συγχωρεῖτε, ἀλλ' εἶσθε πολὺ δύσκολος. Περισσότεροι ἀπὸ 40 κύριοι ἐσπογγίσθησαν σήμερον εἰς αὐτή, καὶ εἶσθε ὁ πρῶτος ποὺ κάμνετε παρατήρησιν!

*
* *

Μεταξὺ δύο φίλων.

— Τὰ μαλλιά σου ἄρχισαν, καϋμένε, νὰ ἀσπρίζουν, βλέπω.

— Ναί, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὑπάρχουν ἀρκετὰ νὰ ἀσπρίσουν, λέγει ὁ ἄλλος παρατηρῶν τὴν ὡς σαχάραν ἔρημον τριχῶν κεφαλὴν τοῦ φίλου του.

— Ἔχεις δίκαιον, ἀλλὰ τὰ 'δικά μου ἐπροτίμησαν τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἀδύνατον μᾶς εἶνε νὰ γνωρίσωμεν
ἀνδρὸς ψυχὴν καὶ φρόνημα πρὶν ἢ φανῇ
τοὺς νόμους ἐφαρμόζων καὶ ἀρχὴν ἀσκῶν.
Τὸ κατ' ἐμὲ ἂν κυβερνήτης πόλεως
δὲν ἐπιμέν' εἰς τὰς ἀρίστας τῶν βουλῶν,
ἀλλ' ὑπὸ φόβου κλείῃ χείλη ἄφωνα,
καὶ νῦν καὶ πάλαι τὸν κηρύττω κάκιστον.
Καὶ ἄν τις φίλον ἔχῃ τῆς πατρίδος του
ἀνώτερον, ἐκεῖνον οὐδὲ λέγω κἄν.
(Σοφοκλῆς).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κωμικώτατον στοίχημα συνήφθη ἐσχάτως ἐν Παρισίοις ἀνερχόμενον εἰς τὸ ποσὸν τῶν 100,000 φράγκων. Πρόκειται ἀγὼν δρόμου, οἱ δὲ ἀγωνισθησόμενοι εἶνε μία φορβὰς καὶ εἷς κοχλίας!!

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίθανον ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀλλ' ἡ ἐφημερὶς «Βολταῖρος» βεβαιοῖ ὅτι κατετέθη ἐν τῷ γραφείῳ αὐτῆς τὸ δελτίον τοῦ στοιχήματος, ἐν ᾧ εἰσὶν οἱ ἑξῆς ὅροι ἀναγεγραμμένοι:

Ὁ κόμης Β. . . ἱππεύων τὴν φορβάδα του Linotte, θέλει ἀναχωρήσει ἀπὸ τῆς γεφύρας τῆς Ὁμονοίας, ἀφοῦ δὲ φθάσῃ εἰς Βερσαλλίας, θέλει ἐπανέλθει εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως· τουτέστι θὰ διατρέξῃ 38 χιλιόμετρα ἐν διαστήματι δύω ὡρῶν.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ κ. V. . . πλούσιος κτηματίας ἐστοιχημάτισεν ἰσχυριζόμενος ὅτι κοχλίας τις ἤθελε διατρέξει κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, ἀπόστασιν δύω μέτρων καί τι πλέον ἐπὶ τοῦ πλαισίου σφαιριστηρίου τινός.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος δὲν ἰσχύει ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν ῥάθυμον κοχλίαν νὰ βαδίσῃ, θέλει τεθῇ πρὸ αὐτοῦ χορταρικόν τι κοκκισμένον διὰ κόνεως ζακχάρεως, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν θ' ἀφήσωσι νὰ καταφθάσῃ οὗτος.

Ἐὰν ὁ Γλάδστων εἶνε ἀξιοθαύμαστος ὡς πολιτικός, ὄχι ὀλιγώτερον ἀξιοθαύμαστος εἶνε διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς κράσεως αὐτοῦ, ἀντεχούσης μεθ' ὅλην τὴν προκεχωρηκυῖαν ἡλικίαν του εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀσχολιῶν, αἵτινες οὐδὲ ὥραν σχεδὸν ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ πρὸς ἀνάπαυλαν. Ἰδοὺ πῶς διῆλθε πρό τινος ἡμέραν τινά· τὴν πρωΐαν ἀνεχώρησεν εἰς Windsor, παρευρέθη εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἐπέστρεψε δ' ἐκεῖθεν διὰ τοῦ σιδηρο-

Digitized by Google

δρόμου· μετὰ μεσημβρίαν, ἀφοῦ προήδρευσε συλλαλητηρίου τινός, εἰς τὰς τέσσαρας ὥρας καὶ ἡμίσειαν ἐπορεύθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων, ὅπου ἀπήγγειλεν ἕνα μὲν λόγον, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν μεταβολὴν τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ἕτερον δὲ ἀφορῶντα τὰ παρεμβαλλόμενα ἐκ τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων προσκόμματα. Τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεχώρει πάλιν διὰ Vindsor—σημειωτέον ὅτι δι' ἄνοδον καὶ κάθοδον διατρέχει πεντήκοντα ἀγγλικὰ μίλλια—ἐδέχθη κατόπιν ἐπιτροπήν τινα πρὸς ἣν απηύθυνεν ἀξιόλογον προσφώνησιν, μετέβη εἶτα εἰς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων, ὅπου ἀπήντησεν εἰς δεκάδα ἐπερωτήσεων, ἀναχωρήσας δ' ἐκεῖθεν τὴν 9 ὥραν παρευρέθη εἰς θεατρικὴν παράστασιν καὶ ἐπανῆλθε περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν Βουλὴν ὅπως ἴδῃ ἐὰν διεξήγετο ἠρέμως ἡ συζήτησις.

Ἡ «Ἐφημερὶς» τῆς Βαλτιμόρης ἀναφέρει τὸ ἑξῆς γεγονός. Κυρία τις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἶχε δανεισθῆ ὅπως ὑπάγῃ εἰς ἑσπερίδα τινὰ τὰ ἐνώτια μιᾶς ἐκ τῶν φίλων της. Τὴν ἐπαύριον τὰ κοσμήματα ταῦτα ἐπεστράφησαν τῇ ἰδιοκτητρίᾳ, ἥτις τὰ ἐπανέθεσεν εἰς τὰ ὦτά της, ἀλλ' ἀποτέλεσμα ὅλως ἀπροσδόκητον ἐπῆλθε. Τὰ ὦτα αὐτῆς τὴν μεθεπομένην ἐπύρεσσον καὶ ἐπόνουν, δι' ὃ καὶ προσεκλήθη ὁ ἰατρός, ὅστις ἐξετάσας εὗρεν ὅτι εἶχε συμβῆ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀληθὴς ἐμβολιασμός. Ἡ ποιησαμένη χρῆσιν τῶν ἐνωτίων τὴν προτεραίαν, εἶχεν ἐμβολιασθῆ, ἐκ ταύτης δὲ ὕλη δαμαλίδος ἐνωφθαλμίσθη διὰ τούτων ἐπὶ τῶν ὤτων τῆς ἑτέρας κυρίας, ἐξ οὗ καὶ προῆλθε τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τοῦ διὰ τῶν ὤτων ἀκουσίου ἐμβολιασμοῦ.

Τὸ ἑξῆς εὐφυὲς μέσον πρὸς προμήθειαν γραμματοσήμων συνιστῶμεν πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν ποιουμένους συλλογὰς ἐξ αὐτῶν.

Κυρία τις γνωστὴ διὰ τὴν μανίαν αὐτῆς πρὸς συλλογὴν γραμματοσήμων παντὸς τόπου, δὲν ἠδύνατο νὰ προμηθευθῇ βουλγαρικὰ τοιαῦτα, μολονότι ἀνεζήτησε ταῦτα πανταχοῦ. Ἕνεκα τούτου κατέφυγεν εἰς τὸ ἔσχατον μέτρον τοῦ ν' ἀποστείλῃ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας, παρ' οὗ καὶ ἐζήτει τοιαῦτα. Πρό τινων ἡμερῶν ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος ἔπεμψε πρὸς τὴν ἐν λόγῳ κυρίαν ὁλόκληρον συλλογὴν βουλγαρικῶν γραμματοσήμων συνοδευομένων ὑπὸ χαριεστάτης ἐπιστολῆς, δι' ἧς αἰτεῖται συγγνώμην διότι δὲν ἀπέστειλε ταῦτα διὰ τοῦ πρώτου ταχυδρομείου, ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τῶν κατεπειγουσῶν τοῦ Κράτους του ὑποθέσεων.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἀποτελέσματα ἐμβολιασμοῦ.

Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἐμβολιασμοῦ ἐπὶ τῆς θνησιμότητος καταδείκνυται ἀναμφισβήτητος ἐκ παρατηρήσεων γενομένων ἐν Σουηδίᾳ κατὰ τὸ διάστημα ἑνὸς αἰῶνος, διαιρουμένου εἰς τρεῖς περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, τὴν πρὸ τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ὁ μέσος ὅρος τῶν ἀποβιώσεων ἐπὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου κατοίκων ἦτο 1, 973· κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, καθ' ἣν ὁ ἐμβολιασμὸς εἶνε προαιρετικὸς καὶ ἁπλῶς συνιστᾶται εἰς τοὺς κατοίκους, ὁ μέσος ὅρος κατέρχεται εἰς 400· τέλος δὲ καθ' ἣν περίοδον εἶνε ὑποχρεωτικὸς ὁ μέσος ὅρος φθάνει εἰς 189. Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνάλογα ἀποτελέσματα ἀπαντῶνται· λ.χ. ἀπὸ τοῦ 1847 μέχρι τοῦ 1853 ὁ μέσος ὅρος εἶνε 305, ἀπὸ δὲ τοῦ 1858 μέχρι τοῦ 1877 μόνον 261. Ἐν Γαλλίᾳ, χάρις εἰς τὸν ζῆλον τῶν στρατιωτικῶν ἰατρῶν, αἱ ἐξ εὐλογίας ἀποβιώσεις ἐν τῷ στρατῷ κατῆλθον εἰς ἀριθμόν, παριστῶντα τὸν μέσον ὅρον, πολὺ κατώτερον ἢ ἐν τῷ πολιτικῷ πληθυσμῷ. Ἐν Σουηδίᾳ, ἐν Βαυαρίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Σκωτίᾳ ὁ ἐμβολιασμὸς ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ νόμου, εἰς ὅλας δὲ ἀνεξαιρέτως τὰς χώρας ταύτας ἡ στατιστικὴ παρουσιάζει μέσους ὅρους θανάτων ἐξ εὐλογίας κατωτέρους τοῦ ἐν Γαλλίᾳ μέσου ὅρου.

Ὅ,τι λέγεται περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ὠφελείας τοῦ δαμαλισμοῦ τοῦτο ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀναδαμαλισμόν. Ἡ σύστασις τοῦ ἀναδαμαλισμοῦ δὲν σημαίνει ἔλλειψιν πεποιθήσεως εἰς τὰ προφυλακτικὰ τοῦ δαμαλισμοῦ ἀποτελέσματα, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ διαρκεῖ ἐπὶ ὡρισμένον τινὰ χρόνον. Ἡ ἐκ δαμαλισμοῦ ἀσφάλεια κατὰ τῆς εὐλογίας δὲν δύναται νὰ παραταθῇ πέραν τῶν ἑπτὰ ἕως δέκα ἐτῶν. Κατὰ τὸ διάστημα λοιπὸν τοῦτο δέον ν' ἀναδαμαλισθῶσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιτυχῶς πρότερον δαμαλισθέντες.

Πλανῶνται οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ ἀναδαμαλισμὸς κατὰ τὰς ἐπιδημίας ἐστὶν ἐπικίνδυνος· τοὐναντίον ἐξ ἀκριβῶν παρατηρήσεων ἐξήχθη ὅτι οἱ ἀναδαμαλισμοὶ περιστέλλουσι τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἐπιδημιῶν, ἀλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν 1ον ὅτι πιθανὸν ὁ ἀναδαμαλιζόμενος, νὰ ἦτο ἤδη ὑπὸ τὴν ἐπιδημικὴν ἐπήρειαν ὅτε ἐγίνετο ὁ δαμαλισμός, ὅστις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδόλως θέλει διαφυλάξει αὐτὸν τῆς εὐλογίας, καὶ 2ον ὁ δαμαλισμὸς μόνον μετὰ δέκα ἡμέρας ποτίζει ὅλον τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἐμβολιαζομένου καὶ ἑπομένως μέχρι παρελεύσεως τοῦ διαστήματος τούτου πρέπει νὰ προφυλάσσηται ὅσον οἷόν τε ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῆς νόσου.

Κατά τινα ἐν Ἀγγλίᾳ γενομένην στατιστικὴν ὁ ἀναδαμαλισμός, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιτυγχάνῃ καθ' ὁλοκληρίαν, ἔχει οὐχ ἧττον ἔν τινι μέτρῳ προφυλακτικὰ ἀποτελέσματα.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 330 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 25 Ἀπριλίου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 242.

Δ'.

Ἆρα δὲν ἔλαβε καὶ ἡ Ἀθηναῒς γνῶσίν τινα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἥτις καὶ ἐν Ἀθήναις εἰσέδυεν ἤδη εἰς τὰς σκέψεις των ἐθνικῶν; Ἡ θυγάτηρ τοῦ Λεοντίου ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἔρχηται συχνὰ εἰς σχέσεις πρὸς Χριστιανούς, ἐπειδὴ ἴσα ἴσα ἐν τῇ πατρικῇ αὐτῆς πόλει οἱ ὀπαδοὶ ἀμφοτέρων τῶν ἀλλήλας ἀπαρνουμένων θρησκειῶν συνέζων καθόλου ἐν εἰρήνῃ. Οἰκογένειαι ἐθνικῶν ἠρίθμουν ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῶν Χριστιανούς· ἀδελφὴ δέ τις τοῦ Λεοντίου κατῴκει ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ αὕτη δὲν ἦτο πλέον, ὡς φαίνεται, εἰδωλολάτρις.

Ἂν λοιπὸν ἡ Ἀθηναῒς δὲν ἐδιδάχθη τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ Χριστιανῶν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον καθίστανον αὐτῇ γνωστὰ τὰ χριστιανικὰ δόγματα οἱ ἐθνικοὶ σοφισταί, οἱ διδάσκαλοι αὐτῆς, ἀλλὰ παραμορφοῦντες ταῦτα, ἵνα καταστήσωσιν αὐτῇ φανερὰ τὰ πλεονεκτήματα τῆς πίστεως τῶν μεγάλων προγόνων ὑπὲρ τὴν θρησκείαν τῶν ἀποστόλων. Ἂν δ' οἱ φιλόσοφοι οὗτοι ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν εἰς τὸ πνευματικὸν βάθος καὶ τὸ ἠθικὸν ὕψος τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μόνον ἔβλεπον τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἔκφανσιν, δὲν ἦτο δυσχερὲς αὐτοῖς νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τὴν μαθήτριαν αὐτῶν φρίκην πρὸς τὸ νέον δόγμα.

Ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία εἶχεν ἀπολέσει ἀπὸ μακροῦ ἤδη τὴν συμπαθῆ νεανικὴν ὄψιν ἣν ἔσχε κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πρώτων, ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν μαχομένων, κοινοτήτων. Τὴν ἁπλῆν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου εἶχον διαδεχθῆ αἱ δογματικαὶ ἑρμηνεῖαι καὶ ἐπίνοιαι τῶν θεολόγων, ὡς τῶν αἱρεσιαρχῶν καὶ νεωτεριστῶν. Εἰς τὴν λατρείαν τῆς ἐκκλησίας εἶχον εἰσδύσει παραστάσεις τοῦ ἐθνισμοῦ συνεπιφέρουσαι τὴν γοητείαν, τὴν θαυματολατρείαν καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν. Τὰ χριστιανικὰ σύμβολα, λαμβανόμενα μόνον ἐκ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου, εἶχον ἀποδιωκτικὴν ἀσχημίαν καὶ ἦσαν τόσον ἀτερπῆ διὰ βιοχαρεῖς ἢ κατὰ φύσιν ζῶντας ἀνθρώπους ὅσον ἐν γένει ἡ ἐντολὴ περὶ ἀπαρνήσεως τῶν ἀπολαύσεων τῆς ὡραίας γῆς.

Ἂν τις Ἕλλην ἐθνικός, παραβάλλων πρὸς τὰς ἀκτινοβόλους μορφὰς τοῦ Ὀλύμπου τὴν μυθολογίαν τοῦ χριστιανικοῦ οὐρανοῦ, τὰ τάγματα πιστευομένων ἁγίων καὶ μαρτύρων, ὧν τὰ σηπόμενα λείψανα ἐθάπτοντο ὑπὸ τὰς ἁγίας τραπέζας καὶ ἐτιμῶντο ὡς φυλακτά, ὠπισθοχώρει ἐκ τρόμου πρὸ τούτων, πᾶς τις ἤθελε συγχωρήσει τὴν αἰσθητικὴν αὐτοῦ εὐπάθειαν. Καί περ αὐτὸς καταγελῶν τῶν μωρῶν περὶ θεῶν μύθων τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἤδη ὁ Λουκιανὸς εἶχεν ἐκθέσει εἰς ἐμπαιγμόν, εἶχεν ὅμως τὴν συνείδησιν ὅτι ἡ ἀρχαία θρησκεία ἔπλασε τύπους αἰωνίους θείκῆς καλλονῆς καὶ ἡρωϊκῆς ἀνθρωπότητος, ἐν οἷς ἐσωματοῦτο καὶ ἐξηυγενίζετο ὁ ὅλος κόσμος τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος ἐν μορφαῖς τελείαις.

Δὲν ἠπατᾶτο δ' ἐν τούτῳ, ἐπειδὴ τὰ ἐθνικὰ ταῦτα ἰδεώδη εἶνε αἰωνίως ἀνθρώπινα καὶ διὰ τοῦτο ἀδιάφθορα. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὰ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἀντικαταστήσῃ διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς τύπων, ὥστε ἄνευ αὐτῶν ἡ συμβολικὴ ἡμῶν ἀντίληψις περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄπειρον κράτος τῶν ἰδεῶν καὶ πράξεων, ἐν ᾧ ζῇ καὶ κινεῖται, θὰ ἦτο μονομερής τις καὶ ἐλλιπής. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος τῶν θεῶν εἶνε ἀδιάφθορός τις πλάσις τοῦ τὴν φύσιν ἐν περιχαρείᾳ θεωμένου ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἡ δ' αἰωνία ἀλήθεια τῆς εἰδωλολατρείας εἶνε ἡ τέχνη. Ἐν ὅσῳ ὑπάρχουσι πεπαιδευμένοι λαοί, θέλουσι διατηρεῖσθαι καὶ οἱ τύποι τοῦ ἑλληνικοῦ μύθου ἐν τῇ τέχνῃ, ὡς δὲ οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι πρὸ δύο χιλιετηρίδων καὶ ὡς ἡμεῖς οἱ ζῶντες σήμερον, οὕτω καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ὀψιγενεστέρων, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ ἀνθρωπότης ἐπινοήσῃ καὶ πλάσῃ ἄπειρα νέα θαύματα τῆς μεγαλονοίας, θὰ θεᾶται μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν σοβαρὰν θείκὴν ὄψιν τῆς πολυκλητείου Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου.

Τί λοιπόν, ἠρώτων οἱ ἐπὶ τῇ κλασικῇ εὐγενείᾳ τῆς ἀρχαιότητος ἐναβρυνόμενοι εἰδωλολάτραι, τί λοιπὸν μέγα, τί ὡραῖον εἶχε δυνηθῆ νὰ πλάσῃ ἐπὶ τέσσαρας ὅλους αἰῶνας, καθ' οὓς ἤδη ὑφίστατο, ὁ Χριστιανισμὸς ἐκεῖνος ὁ συνάμα τὴν φύσιν, τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην περιφρονῶν; Τί ἠδύνατο νὰ παραθέσῃ παρὰ τἀθάνατα ἔργα τῶν Ἑλλήνων; Εἶνε λοιπὸν εὐνόητον ὅτι ὑπῆρχον ἔτι κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα εὐγενεῖς Ἕλληνες ἀντιτασσόμενοι εἰς τὴν διὰ

Digitized by Google

παντὸς ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ θελκτικοῦ κόσμου τοῦ ἀρχαίου κάλλους καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τὴν ἀποτίναξιν θρησκείας ἣν εἶχον ἐθισθῆ νὰ θεωρῶσιν ὡς τὴν νόμιμον θρησκείαν μεμορφωμένων ἀνδρῶν.

Ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Λεοντίου ἀνετράφη ὅλως ὡς Ἑλληνὶς ἐθνικὴ ἐν μέσῳ τοιούτων ἀντιλήψεων, οὐδαμοῦ δὲ ἠδύνατο νὰ εἶνε τοιαύτη μετὰ μείζονος ἀφελείας καὶ ὀλιγωτέρου κινδύνου ἢ ἐν τῇ μικρᾷ αὐτῆς πατρικῇ πόλει, ταῖς Ἀθήναις. Ὁ ἐθνισμὸς ἐφαίνετο ἐνταῦθα ἐν μέσῳ τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν μνημείων τῶν μεγίστων πνευμάτων τῆς Ἑλλάδος ἧττον ἄφρων, ὁ δὲ ἀγὼν τῶν ἀνανεουσῶν τὸν κόσμον ἰδεῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τῆς παλαιωθείσης πίστεως ἦτο ἐνταῦθα ἧττον βίαιος ἢ ἐν ταῖς μεγάλαις τοῦ κράτους πόλεσιν. Αὐτὰ τὰ ἀστικὰ πράγματα ἐπέβαλλον τὴν ἀνοχὴν τοῦ πατροπαραδότου ἐθνισμοῦ παρὰ πάσας τὰς κατ' αὐτοῦ δημοσιευομένας ἀπαγορεύσεις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Ἤδη ἐν ἔτει 380 κατηγορικὸν διάταγμα Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου εἶχε κελεύσει ἵνα πάντες οἱ λαοὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ὁμολογήσωσι τὴν θρησκείαν τοῦ θείου ἀποστόλου Πέτρου.[1] Ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος οὐδαμοῦ ἐξετελέσθη, ἐλάχιστον δ' ἐν Ἑλλάδι. Ἐνταῦθα δὲν ἐπῆλθε βιαία τις καταστροφὴ ἐθνικῶν ναῶν, ὡς ἐν Συρίᾳ, ἐν Ἀφρικῇ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα τὸ θαυμάσιον κτίριον τοῦ ἀλεξανδρεωτικοῦ Σεραπείου μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ θησαυρῶν τῆς τέχνης ἠρειπιώθη ἐν ἔτει 391. Διὰ τῆς βίας οὐδεὶς ὑπεχρεώθη ἐν Ἑλλάδι πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ νὰ καθομολογήσῃ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ νὰ μετάσχῃ τῆς λατρείας τοῦ ἑνὸς θεοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς ἀπ' ἐναντίας διετηρεῖτο ἡ ἀρχαία θρησκεία ἐν τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ εἶχε γεννηθῆ καὶ ἐν ᾗ εἶχε διαιωνισθῆ διὰ τῶν θαυμασιωτάτων τῆς μεγαλοφυΐας πλασμάτων, ὥστε ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος τὸ ὄνομα Ἕλλην ὑπῆρχεν ἐν χρήσει πρὸς δήλωσιν τοῦ εἰδωλολάτρου.

Ἀλλ' αὐστηροὶ νόμοι εἶχον ἀπαγορεύσει κατ' ἐπανάληψιν πᾶσαν ἐθνικὴν λατρείαν, πᾶσαν θυσίαν, πᾶσαν λιτανείαν καὶ περὶ τοὺς βωμοὺς περιστροφὴν καὶ διατάξει ἂν μὴ τὴν κατάρριψιν, ἀλλὰ κἂν τὴν κλεῖσιν τῶν ναῶν καὶ ἱερῶν. Διὰ τοῦ θεσπίσματος τῶν αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῆς 9 Ἰουνίου 408 διετάχθη ῥητῶς ἡ ἀπὸ πάντων τῶν ἔτι ὑφισταμένων ναῶν ἀπομάκρυνσις τῶν εἰδώλων, ἡ καταστροφὴ τῶν βωμῶν καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν ναῶν αὐτῶν εἰς δημόσια ἔργα. Ἀλλὰ τὰ κελεύσματα ταῦτα οὐδέποτε ἐξετελέσθησαν ἐν Ἀθήναις, ἐπειδὴ τὴν πόλιν ταύτην ἐξησφάλιζεν ἀπ' αὐτῶν ἡ ἀδυναμία τῆς αὐτόθι ἐπισκοπικῆς ἐκκλησίας, ἡ ἰσχὺς τῆς δημοσίας γνώμης, ἡ λεπτὴ παίδευσις καὶ ἡ εὐσέβεια τῶν ἐκγόνων πρὸς τὰ μνημεῖα τῶν πατέρων. Ἄλλως δὲ ἡ παλαιὰ πίστις εὕρισκε προστασίαν ἰσχυροτάτην παρὰ τῶν ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων ἱδρυμένων ἐπιστημονικῶν παιδευτηρίων, ἅτινα οὐδεμία βυζαντιακὴ κυβέρνησις ἐτόλμα ἤδη νὰ καταργήσῃ διὰ τῆς βίας, ἐπειδὴ ἡ διάλυσις τοῦ πανεπιστημίου ἔμελλε νὰ στερήσῃ τοῦ κυριωτάτου χρηματισμοῦ τὰς Ἀθήνας, ἄλλως οὔσας πτωχὰς περὶ πάντα ἄλλον πόρον.

Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ νεαρὰ εἰδωλολάτρις Ἀθηναῒς δὲν εἶδε πλέον κατὰ τὰς ἡμέρας της τινὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκείνων πομπῶν τῶν πρὸς τιμὴν τῆς ὁμωνύμου αὐτῇ θεᾶς ἀγομένων, πλὴν ἢ μόνον ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τοῦ Φειδίου τῶν κοσμούντων τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος. Δὲν προσέφερε πλέον τὴν δέησιν αὐτῆς ἐν τῷ παριλισσίῳ ναῷ τῶν Μουσῶν ἢ ἐν τοῖς τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος καὶ τῆς Παρθένου πρὸ τῶν ἀγαλμάτων τῆς μεγάλης θεᾶς καί τοι ταῦτα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν εἶχον ἔτι ἀπομακρυνθῆ.

Πράγματι δ' ἔτι κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Πρόκλου, ὅστις ἦλθεν ἐν ἔτει 429 εἰς Ἀθήνας καὶ κατεῖχε τὴν ἕδραν τῆς Ἀκαδημείας περίπου ἀπὸ τοῦ 450, εὑρίσκετο τὸ περιφανὲς χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου κατὰ χώραν ἐν τῷ Παρθενῶνι. Τὴν δ' ἀπαγωγὴν αὐτοῦ ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐπέζησεν ἔπειτα αὐτὸς ὁ Πρόκλος, ὡς διηγεῖται ὁ μαθητὴς αὐτοῦ καὶ βιογράφος Μαρῖνος λέγων· «Ὅπως δὲ αὐτὸς καὶ αὐτῇ τῇ φιλοσόφῳ θεᾷ προσ»φιλὴς ἐγένετο, παρέστησε μὲν ἱκανῶς καὶ ἡ αἵ»ρεσις τοῦ ἐν φιλοσοφίᾳ βίου, τοιαύτη γενομένη »οἵαν ὁ λόγος ὑπέδειξε· σαφῶς δὲ καὶ αὐτὴ ἡ θεὸς »ἐδήλωσεν, ἡνίκα τὸ ἄγαλμα αὐτῆς τὸ ἐν Παρ»θενῶνι τέως ἱδρυμένον ὑπὸ τῶν καὶ τὰ ἀκίνητα »κινούντων μετεφέρετο. Ἐδόκει γὰρ τῷ φιλο»σόφῳ ὄναρ φοιτᾶν παρ' αὐτὸν εὐσχήμων τις γυνὴ »καὶ ἀπαγγέλλειν ὡς χρὴ τάχιστα τὴν οἰκίαν »προπαρασκευάζειν. *Ἡ γὰρ κυρία Ἀθηναῒς*, ἔφη, »*παρὰ σοὶ μένειν ἐθέλει*».[1]

Ἀλλ' ἐν τούτοις τὸ ἀριστοτέχνημα ἐκεῖνο τοῦ Φειδίου ἦτο πλέον μόλις ὁρατὸν διὰ τὴν Ἀθηναΐδα, ἐπειδὴ οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων θεῶν ἔμενον κεκλεισμένοι, ἡ δ' εἰς αὐτοὺς φοίτησις ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς ὑπὸ τῶν νόμων. Μόνον δ' ἐν τῇ πατρικῇ αὐτῆς οἰκίᾳ ἠδύνατο νὰ μετέχῃ τῶν μυστικῶν ἑορτῶν ἃς ἐτόλμα νὰ ἑορτάζῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς θύων εἰς τοὺς Ὀλυμπίους. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόκρυφος αὕτη

1. Cunctos populos in tali volumus religione versari, quam divum Petrum Apostolum tradidisse Religio usque ad nunc ab ipso insinuata declarat. Cod. Theod. XVI, 1, 2.

1. Ὁ Herzberg τόμ. Γ' σ. 429, 529 φρονεῖ ὅτι ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἡ Πρόμαχος. Ἀλλ' ὅτι πρόκειται περὶ τῆς Παρθένου, διδασκόμεθα παρ' αὐτοῦ τοῦ Μαρίνου λέγοντος ἐν βίῳ Πρόκλου, κεφ. 30, ἡ ν ί κ α τ ὸ ἄ γ α λ μ α α ὐ τ ῆ ς τ ὸ ἐ ν Π α ρ θ ε ν ῶ ν ι τ έ ω ς ἱ δ ρ υ μ έ ν ο ν ὑ π ὸ τ ῶ ν κ α ὶ τ ὰ ἀ κ ί ν η τ α κ ι ν ο ύ ν τ ω ν μ ε τ ε φ έ ρ ε τ ο. Ἀπήχθη δὲ τὸ ἄγαλμα μετὰ τὸ 429, ὅτε ὁ Πρόκλος ἦτο ἤδη ὀνομαστός.

Digitized by Google

λατρεία ἦτο κινδυνώδης ἐπειδὴ ὑπῆρχον μηνυταὶ δυνάμενοι νὰ καταγγείλωσιν αὐτὸν εἰς τὰς ἀρχάς. Ὁ ἐνθουσιώδης Πρόκλος ἐτόλμησέ ποτε νὰ παραβῇ τὰ κελεύσματα τῆς ἐξουσίας. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Πλουτάρχου Ἀσκληπιγένεια ἦτο ἐπικινδύνως ἀσθενής, οἱ δὲ ἰατροὶ εἶχον ἀπελπισθῇ περὶ αὐτῆς· τότε δὲ ὁ πατὴρ τῆς μελλοθανάτου, φίλος ὢν τοῦ Πρόκλου, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ δεηθῇ τοῦ σωτῆρος Ἀσκληπιοῦ, ὁ δὲ φιλόσοφος ἀπεφάσισε τοῦτο. Ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν συμμαθητὴν Περικλῆν, ἐπορεύθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἐδεήθη ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος. Ὁ βιογράφος αὐτοῦ, διηγούμενος ταῦτα, παρατηρεῖ ὅτι τὸ τόλμημα τοῦτο ἐτελέσθη οὕτω κρυφίως καὶ δεξιῶς, ὥστε οἱ μηνυταὶ δὲν ἔλαβον αὐτοῦ τὴν παραμικρὰν γνῶσιν.[1] Ἀλλὰ πράγματι καὶ ὁ ἐπιμονώτατος τῶν ἐθνικῶν ὤφειλε νὰ συνίδῃ ὅτι ἡ ἀρχαία θρησκεία οὐδένα εἶχε πλέον ζῶντα σύνδεσμον μετὰ τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ εἶχεν ἀπολεσθῇ ἄνευ σωτηρίας.

Ὁ Λεόντιος εἶχε μὲν κοσμήσει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ διὰ τῆς τελειοτάτης ἀττικῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ μόνον ἓν εἶχεν ἀμελήσει, νὰ ἐκλέξῃ αὐτῇ ἐκ τῶν εὐγενῶν νεανιῶν τῆς χώρας ἄξιόν τινα σύζυγον. Ἡ Ἀθηναῒς ἦτο πλουσία, πεπαιδευμένη καὶ ἐξόχως ὡραία, καὶ ὅμως ὁ πατὴρ αὐτῆς ἀπέθανε χωρὶς νὰ ἴδῃ αὐτὴν ὑπανδρευμένην. Αἱ δ' ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ διδόμεναι παραγγελίαι εὑρίσκονται ἐν ἀντιθέσει δεινῇ πρὸς τὰ πατρικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα. Κατέστησε δῆλα δὴ γενικοὺς κληρονόμους τοὺς δύο αὐτοῦ υἱοὺς Βαλέριον καὶ Γέσιον, περὶ δὲ τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν ἀφῆκε τὴν ἑξῆς μόνον λακωνικὴν παραγγελίαν· ὁρίζω νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν ἀγαπητήν μου θυγατέρα Ἀθηναΐδα ἑκατὸν χρυσᾶ νομίσματα, ἐπειδὴ *ἀρκεῖ αὐτῇ ἡ αὐτῆς τύχη ἡ ὑπερέχουσα πᾶσαν γυναικείαν τύχην.*[2]

Ἴσως ἡ λαμπρὰ τύχη, ἧς μετὰ βραχὺν χρόνον ἀληθῶς μετέσχεν ἡ θυγάτηρ τοῦ Λεοντίου, προὐκάλεσε τὴν παράδοσιν καθ' ἣν ὁ πατὴρ αὐτῆς ὡς φιλόσοφος εἶχε διίδει τὴν τύχην τῆς κόρης ἐπισκοπῶν τοὺς ἀστέρας. Ἵνα δὲ ὑψωθῇ ἡ μυθώδης εὐτυχία τῆς νεαρᾶς εἰδωλολάτριδος δι' ἰσχυρᾶς ἀντιθέσεως παρεστάθη ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὡς τις ἄκληρος καὶ ἀπόβλητος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἱκέτευσεν, ὡς διηγοῦντο, ἡ Ἀθηναῒς γονυπετὴς τοὺς ἰδίους ἀδελφοὺς νὰ ἀνατρέψωσι τὴν ἄδικον διαθήκην καὶ νὰ πληρώσωσιν αὐτῇ τὸ τρίτον τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλειφθείσης οὐσίας, ἐπειδὴ ὤφειλον νὰ ὁμολογήσωσι καὶ αὐτοὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἐπισύρει δι' ἀστοργίας τὴν ὀργὴν τοῦ πατρός. Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀνηλεεῖς ἀπεδίωξαν τὴν ἱκετεύουσαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, μεθ' ὃ κατέφυγε παρὰ τῇ ἀδελφῇ τῆς θανούσης αὐτῆς μητρός.

Ἀλλὰ τοσοῦτο τοὐλάχιστον εἶνε πιστευτὸν καὶ βεβαίως ἀληθές, ὅτι ἔρις τις μετὰ τῶν ἀπλήστων ἀδελφῶν περὶ τοῦ ἀνήκοντος αὐτῇ μέρους τῆς πατρικῆς κληρονομίας ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ καταλίπῃ τὰς Ἀθήνας.

Οὔτε τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Λεοντίου οὔτε τὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ εἶνε γνωστόν. Ἔμεινε δέ, ὡς δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ἔτι ἐπὶ μικρὸν ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ θείᾳ αὐτῆς ἵνα διεξαγάγῃ πρὸ τῶν δικαστηρίων τῆς πόλεως δίκην ἥτις ἀπέβη ἄκαρπος[1]. Ἀλλὰ περὶ τούτων οὐδὲν λέγουσιν οἱ Βυζαντῖνοι ἱστοριογράφοι, οἵτινες περὶ τῆς δίκης ταύτης ἐνδιεφέροντο μόνον καθ' ὅσον αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν σχέσεων τῆς ἀπροστατεύτου θυγατρὸς τοῦ φιλοσόφου μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς. Αὐτόσε δὲ πράγματι ἤγαγεν αὐτὴν ἡ θεία, καὶ δὴ εἰς τὸν οἶκον ἄλλης τινὸς ἀδελφῆς τοῦ θανόντος Λεοντίου.

[Ἕπεται συνέχεια].

ΓΑΜΟΣ ΕΞ ΕΡΩΤΟΣ

Διήγημα.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 252.

Ἡ μεταξύ των ἀπόστασις εἶχεν ἤδη ἐλαττωθῆ. Ἡ Ἰωάννα προσεγγίσασα ἐκάθησεν, ὄχι ἐπὶ τῶν γονάτων του, ἀλλ' ἐπὶ μικροῦ χαμηλοῦ σκίμποδος παρὰ τοὺς πόδας του. Οὗτος δ' ἤρχισε πάλιν :

— «*Πέμπτη*, 5 *Ἰουλίου*. Σήμερον τὸ πρωΐ, »μετὰ τὰ γυμνάσια, ἐπεστρέφομεν βήματι ἀργῷ »ἐκ τῆς Λεωφόρου τῶν Θεωρείων. Ἰδοὺ ἔρχεται »πρός με ὁ ὑπασπιστὴς λέγων, ὅτι μὲ ζητεῖ ὁ συν»ταγματάρχης. Τρέχω καὶ τὸν φθάνω ἐπὶ κεφα»λῆς τοῦ σώματος.—Λοχαγέ, μὲ λέγει, μήπως »θέλεις νὰ πωλήσῃς τὸ ἄλογό σου ;— Ἆ μπᾶ ! »συνταγματάρχα μου, βεβαίως ὄχι . . .—Καὶ ἂν »εὕρισκες καὶ κέρδος ;—Πόσο κέρδος ; ὅσο κι' ἂν »εἶνε, δὲν τὸ πωλῶ.—Κρῖμα, θὰ τὸ ἀγόραζε μιὰ »πολὺ ὡραία νέα, ἡ ὁποία καὶ σὲ γνωρίζει.— »Μὲ γνωρίζει, λέγετε ;—Ὑποθέτω, βέβαια... Σὲ »συνήντησε πολλάκις, σὲ εἶδε εἰς τὴν πλατεῖαν... »τέλος πάντων ἔκαμνε ὡς νὰ σ' ἐγνώριζε... καὶ »μάλιστα, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, θαῤῥῶ πῶς ἅμα ἐ»πρόφερα τὸ ὄνομά σου ἐκοκκίνησε κάπως, ἐκοκ»κίνησε ἀρκετὰ ἐπαισθητῶς.—Καὶ ποία εἶνε; σᾶς »παρακαλῶ, συνταγματάρχα μου.—Ἡ κόρη ἑνὸς »μηχανικοῦ ἐδῶ, ἑνὸς κάποιου κ. Λαβλινιέρ.—

1. Καὶ οὐδεμίαν πρόφασιν τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐθέλουσι παρασχών. Μαρῖνος κεφ. 29. Ἠδύνατο δὲ νὰ τολμήσῃ ταῦτα ὁ Πρόκλος κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ οἰκία του ἔκειτο ἐγγὺς τοῦ Ἀσκληπιείου.

2. Μαλάλας XIV, 353. Ἴδ. καὶ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν καὶ τοὺς μεταγενεστέρους Βυζαντίνους.

1. Αἱ λέξεις τοῦ Μαλάλα λέγοντος ὡς ὀρφανὴν καὶ ὡς παρθένον ἐφύλαξεν αὐτὴν φαίνονται ὑποσημαίνουσαι μακροτέραν τινὰ διαμονὴν τῆς Ἀθηναΐδος παρὰ τῇ θείᾳ.

Digitized by Google

»Μία ξανθή ;—Ναὶ,ναὶ,ξανθή.—Κατοικεῖ ἐπάνω
»'ς τὴν πλατεῖα ;—Αὐτὴ, μάλιστα· βλέπεις πῶς
»τὴν γνωρίζεις.—Ἐξ ὄψεως μόνον, συνταγματάρ-
»χα μου.—Κύτταξε λοιπὸν, σκέψου. . . ἂν θέλῃς
»νὰ πωλήσῃς τὸ ἄλογό σου 'ς τὴν ὡραίαν αὐτὴ
»ξανθή... Στὸ καλὸ, χοχαγέ...

»Νὰ πωλήσω τὸν Δράκον ; εἰς πάντα ἄλλον,
»ποτέ ! Εἰς ἐκείνην ὅμως !... διστάζω... Εἶνε τό-
»σον ὡραία... Καὶ,τί λέγει ; ἐκοκκίνησε ἀκούουσα
»τὸ ὄνομά μου ;... Θὰ ὠνειρεύθῃ βέβαια ὁ συνταγ-
»ματάρχης ... Νὰ κοκκινήσῃ ! Καὶ διατί ; Διατί
»τάχα νὰ κοκκινήσῃ ;...

»Εἰς τὰς ἕνδεκα φθάνει ἡ ἀδελφή μου Λουΐζα...
»Ἦλθε νὰ μὲ πάρῃ νὰ προγευματίσωμεν ἔξω μαζὺ
»καὶ μὲ τὰ παιδιά της. Εἶνε ἡ πανήγυρις τοῦ
»Ἁγίου Γερμανοῦ σήμερον καὶ τὰ παιδιὰ μετὰ τὸ
»πρόγευμα θέλουν νὰ ἰδοῦν τὰ ἐμπορικὰ, τὰ πα-
»ραπήγματα.— Θεῖε, λέγει τὸ ἕνα,ἂν ἦνε καὶ κά-
»νένας φωτογράφος νὰ μᾶς βάλῃς νὰ φωτογρα-
»φηθοῦμε. — Ἐννοεῖται, σᾶς τὸ ὑπεσχέθην. Καὶ
»πραγματικῶς, νὰ ἕνας φωτογράφος. Ἐμβαίνο-
»μεν εἰς τὸ παράπηγμά του... Ποῖον εὑρίσκομεν
»μέσα ; Ἐκείνην !.. μὲ τὸν ἀδελφόν της, τὴν μη-
»τέρα της κ' ἕνα σκυλάκι μαῦρο. Ὁ μικρός της
»ἀδελφὸς γονατιστὸς χαμαὶ προσεπάθει νὰ κα-
»ταφέρῃ τὸ μικρὸ σκυλάκι νὰ σταθῇ ἀκίνητον :
»— Ἔλα, Μπόμπ, μὴν κουνιέσαι... στάσου, νὰ
»σοῦ κάνωμε τὴν φωτογραφία σου . . . Ἀλλὰ ὁ
»Μπὸμπ δὲν ἔδιδε καμμίαν προσοχὴν εἰς τὰς πα-
»ρακελεύσεις τοῦ μικροῦ, ὥστε ἀπελπισθεὶς οὗ-
»τος :—Μίλησέ του, καϋμένη Ἰωάννα, λέγει, μί-
»λησέ του... γιατὶ αὐτὸς δὲν ἀκούει ἄλλον ἀπὸ
»σένα· 'πέ του τα ἀγγλικὰ νὰ σ' ἀκούσῃ· τὰ κα-
»ταλαβαίνει καλλίτερα ἀπὸ τὰ γαλλικά.—Οὔφ,
»καϋμένε Γεῶργο, δὲ μ' ἀφίνεις τώρα ;—Ἰωάννα
»μου, 'μάτια μου, σὲ παρακαλῶ... Ἀποφασίζει
»τέλος πάντων καὶ διατάττει τὸν Μπὸμπ μετὰ
»σοβαρότητος : «Now, Bob, Master Bob, be
»obedient ! look at me ! so.... Now be still !..
»hush !... still !...» Πραγματικῶς ἐπιβάλλεται
»φοβερὰ εἰς τὸ μαῦρο σκυλάκι. Ἐζάρωσε τὸ καϋ-
»μένο ἀκίνητον... Ἡ φωνή της εἶνε μαγική. Καὶ
»ἡ μορφή της !.. τὴν ἀπεθαύμασα ἐκεῖ ἐν πλήρει
»ἀνέσει... ὑπὸ φῶς ἄπλετον : εἶνε θαῦμα καλλο-
»νῆς καὶ χάριτος».

— Στάσου, στάσου... Νὰ τὰ ἰδῶ αὐτά...

— Γιατί ;

— Ἐγὼ δὲν ξεύρω, ὑποθέτω τὸ προσθέτεις
τώρα.

— Δὲν ἔχεις δίκαιο... Ἰδέ.

— Καλὰ, τὰ βλέπω... Ἐξακολούθει τώρα.

— Ἐξακολουθῶ :

»Θὰ τῆς τὸν δώκω τὸν Δράκο, ἐτελείωσε ! Κα-
»θὼς ἔφευγε, λέγει εἰς τὴν ἀδελφήν μου (μ' ἐ-
»φάνη ὅτι ὑπῆρχε κάποια συγκίνησις εἰς τὴν φω-
»νήν της): ...—Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία, ἂν σᾶς ἠ-
»νάγκασα νὰ περιμείνητε... Δὲν ἔπρεπε τώρα κ'
»ἐγὼ νὰ εὕρω νὰ τῆς εἰπῶ κἄτι τι ; Ἀλλὰ τίπο-
«τε, τίποτε, δὲν μοῦ ἤρχετο τίποτε εἰς τὸν νοῦν!
»Ἐσάθην κουτός ... Προσέκλινα μόνον ... Μ'ἐχαι-
»ρέτισε ἐλαφρῶς ... Ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ παράπηγμα
»τοῦ φωτογράφου. — Τὶ ὡραία νέα ! μὲ λέγει ἡ
»ἀδελφή μου.—Ὡραιοτάτη ! ἀπαντῶ, καὶ πέρνω
»δρόμον !.. Καὶ λέγω πλέον εἰς τὴν ἀδελφήν μου
»πῶς ὀνομάζεται, ποῦ κατοικεῖ... ὅτι ὁ πατέρας
»της εἶνε διακεκριμένος μηχανικὸς κ.τ.λ. Εἶχα
»ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ ὁμιλῶ περὶ ἐκείνης !.. Ἀ-
»πορεῖ ἡ ἀδελφή μου. — Ἐσὺ εἶσαι ἐρωτευμένος
»καλὲ, μὲ λέγει —Ἐρωτευμένος ; ἆ μπᾶ !— Εἶ-
»σαι καὶ 'ς τὰ γερὰ, ἄκουσέ με... Ἄφησε νὰ ἰ-
»δοῦμε, νὰ ἐρωτήσω ἐγὼ νὰ μάθω. . . Σὰν νὰ μ'
»ἀρέσῃ ν' ἄκαμνα μιὰ τέτοια νύμφη... Ἐπὶ τού-
»τοις συνοδεύω τὴν Λουΐζαν μέχρι τοῦ σιδηρο-
»δρόμου, τὴν ἀποχαιρετῶ... Ὄχι, δὲν εἶμαι ἐρω-
»τευμένος. . . . Ἀλλὰ θὰ τὸν πάρῃ τὸν Δράκο.
»Ἔχω ὅμως καὶ μίαν ἀμφιβολίαν... Ναὶ μὲν, ἔ-
»γραφεν εἰς τὸ Βιβλίον : *ἐχρησίμευσε καὶ εἰς κυ-*
»*ρίας*... Ἀλλὰ δὲν πρέπει κανεὶς καὶ νὰ πιστεύῃ
»τυφλὰ ὅ,τι γράφουν εἰς τὰ Βιβλία των αὐτοί...
»Ἡ καϋμένη ἡ νέα ! Νὰ τῆς συμβῇ ἔξαφνα τί-
»ποτε !.. Εἶχα εἰς τὸ σπίτι μου μίαν γυναικείαν
»σέλλαν. Κἄποτε ἤρχετο ἡ ἀδελφή μου κ' ἐπη-
»γαίναμε μαζὺ ἔφιπποι... Φωνάζω τὸν Πικώ : —
»Βάλε τὴν γυναικεία σέλλα εἰς τὸν Δράκο καὶ
»πήγαινέ τον εἰς τὸ Ἱπποδρόμιο· πάρε κ' ἕνα σκέ-
»πασμα... Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας διέταξα
»τὸν Πικὼ καὶ ἵππευσεν ἐπὶ τοῦ Δράκου ὡς κυ-
»ρία· τοῦ περιετύλιξα καὶ τοὺς πόδας μὲ τὸ σκέ-
»πασμα, ὡς νὰ ἐφόρει ἔνδυμα ἀμαζόνος. Ὁ Δρά-
»κος τρέχει ἀπὸ ῥυτῆρος.—Λοχαγέ μου, πάει πε-
»ρίφημα· εἶνε συνηθισμένος ἀπὸ κυρίαις, φωνάζει
»ὁ Πικώ. Ἀλλὰ θέλω νὰ δοκιμάσω κ' ἐγὼ ὁ ἴ-
»διος. Καὶ ἰδού με, στρώνομαι ἐπὶ τοῦ Δράκου *γυ-*
»*ναίκεια*, τὰ γόνατά μου περιτετυλιγμένα ἔχων
»μὲ τὸ σκέπασμα. Τριποδίζω, τρέχω ἀπὸ ῥυτῆ-
»ρος, κ' ἐνῷ τὸν ἐπήγαινα βῆμα, κ' ἐνῷ τὸν ἔ-
»τρεχα εἰς τὰ τέσσαρα, ἔλεγα καὶ κατ' ἐμαυτόν:
»Μὰ σὰν συλλογίζομαι, ὅτι εὑρίσκομαι τώρα 'ς
»αὐτὴ τὴν θέσι, 'ς αὐτὴ τὴν κατάστασι, ἔτσι
»γελοῖος, γιατί ; διότι ἀπήντησα πρὸ δεκαπέντε
»ἡμερῶν εἰς ἕνα βαγόνι μία ξανθοῦλα ποῦ διάβα-
»ζε ἕν' ἀγγλικὸ μυθιστόρημα· πῶς σοῦ φαίνεται;
»Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία πλέον, ὁ Δράκος
»εἶνε καὶ διὰ κυρίαν πολὺ καλός... Θὰ τὸν ἔχῃ
»τὸν Δράκον !.. Πολὺ καλὰ, ἀλλὰ πῶς θὰ τῆς τὸν
»δώσω ; Τὸ σωστὸν εἶνε νὰ τὸν προσφέρω εἰς τὴν
»διάθεσιν τοῦ συνταγματάρχου καὶ ἃς κάμῃ αὐ-
»τός... Ὄχι, θὰ ὑπάγω μόνος μου εἰς τὸ σπίτι
»της καὶ εὐθὺς ἀμέσως... Φεύγω. . Ὁ Πικὼ μὲ ἠ-
»κολούθει σύρων τὸν Δράκον ἐκ τοῦ χαλινοῦ . . .
»Φθάνομεν· ἐμβαίνομεν εἰς τὴν αὐλήν. Κυττάζω
»τὸν Πικώ. Ὁ κατεργάρης ! ὡς νὰ λέγῃ μέσα
»του :—Τώρα 'καταλάβαμε... γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ
»λοχαγὸς μ' ἔστελνε νὰ πάρω λόγια... Κτυπῶ.—

Digitized by Google

»Ὁ κύριος Λαβλινιὲρ, παρακαλῶ, ἐδῶ εἶνε ;—Ὁ
»κύριος εἶνε 'ς τὸ Παρίσι.—Ἡ κυρία ;—Ἡ κυρία
»εἶν' ἐδῶ.—Νὰ, πήγαινέ της τὴν κάρτα μου...ἂν
»ἠμπορεῖ νὰ μὲ δεχθῇ· εἰπὲ, ὅτι ἦλθα γιὰ ἕνα ἄ-
»λογο ποῦ ζητοῦν... Προηγεῖται ὁ ὑπηρέτης νὰ
»μὲ ἀναγγείλῃ. Ἀμ ἂν λείπῃ *ἐκείνη* ; Εἰσέρχο-
»μαι... Ὄχι, ἐδῶ εἶνε !.. μὲ τὴν μητέρα της, τὴν
»μάμμην της , τὸν μικρὸν ἀδελφόν της καὶ τὸ
»μαῦρο τὸ σκυλάκι της... Τὶ συνέβη πλέον ἐδῶ
»δὲν εἰξεύρω. Θὰ ἐφέρθην ἀνόητα . Ἐνθυμοῦμαι
»μόνον ἀμυδρῶς, ὅτι ἔγεινε λόγος περὶ χαλινοῦ,
»περὶ λωρίου λεπτοῦ διὰ νὰ τοῦ κρατῇ τὸν λαι-
»μὸν . . . Θαῤῥῶ τῆς εἶπα ὅτι ὀνομάζεται Δρά-
»κος... καὶ ἔφυγα παρακαλῶν αὐτὴν νὰ τὸν κρα-
»τήσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ τὸν δοκιμάσῃ μιὰ
»ἑβδομάδα, δυὸ ἑβδομάδαις...Ἐδέησε—τὶ νὰ γί-
»νῃ !—νὰ ὁμιλήσω καὶ περὶ τῆς τιμῆς του· ἀλλὰ
»πλέον οἱ λόγοι ὡς νὰ ἔβγαιναν μὲ *τανάλια* ἀπὸ
»τὰ χείλη μου... Ἐν τούτοις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ
»τῆς τὸν δώσω χάρισμα. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ λάβω
»τὸ χρῆμά της. Κατήλθομεν εἰς τὴν αὐλήν... καὶ
»ἐκεῖ, παρὰ τὸν Δράκον, ἀρχίζει νέα ὁμιλία, γε-
»λοιωδεστάτη, ἀνόητη, ὅπως καὶ ἡ ἄλλη ἐπάνω.
»Ἐγὼ ἐπέθαινα νὰ τῆς εἰπῶ : Εἶσαι ἄγγελος καὶ
»σὲ λατρεύω ! Καὶ ὅμως τὶ τῆς ἔλεγα: Πρέπει νὰ
»δίνετε 'ς τὸ ζῶο δέκα λίτραις ἄχυρο κ.τ.λ.
»κτλ. . . Εἶπα, εἶπα μωρίας !... Τῆς εἶπα ἀκόμη,
»τώρα τὸ ἐνθυμοῦμαι, ὅτι τὸ ἄλογο καλλίτερα
»τοῦ ἔρχεται ἕνα μικρὸ βάρος καὶ θὰ ἦνε εὐτυ-
»χέστερον μαζύ της παρὰ μαζύ μου... Φαντάζο-
»μαι πλέον. μὲ τοιαύτας ὁμιλίας, τὶ οἰκτρὰν ἐν-
»τύπωσιν θὰ τῆς ἔκαμα. Ἐπὶ τέλους ἀνεχώρησα
»μὲ τὴν Πικώ· τὸ μυαλό μου ἦτο πλέον τόσον
»ἄνω κάτω, ὥστε καθ' ὅλον τὸν δρόμον, ἕως οὗ
»ἐπιστρέψωμεν, συνωμίλουν μὲ τὸν Πικώ... ἁπλῶς
»διὰ νὰ ὁμιλῶ περὶ ἐκείνης. Καὶ πῶς ἀνέπαλλεν
»εὐφροσύνως ἡ καρδία μου, ὅταν ὁ Πικὼ μ' ἔλεγε:
»—Τὴν ὤμορφη τὴ ξανθοῦλα... μ' ἔβλεπε μ' ἕναν
»τρόπο !...Θαῤῥῶ χωρὶς ἄλλο πῶς θὰ μ' ἀνεγνώ-
»ρισε. Γιατὶ μὲ εἶχε ἰδεῖ καλὰ καλὰ κατὰ πρό-
»σωπο ὅταν 'πῆγα τὴν ἄλλη φορὰ νὰ ψαρέψω τὸ
»θυρωρό. Αὐτὴ εἶναι, ἡ ὤμορφη ξανθοῦλα, λοχα-
»γέ μου, ποῦ ἔδειξε τόση καλωσύνη γιὰ τὸ φτωχὸ
»τὸ κοριτσάκι τὸ ἄῤῥωστο».

— Τὸν καϋμένο τὸν Πικώ ! μπορεῖ κανεὶς νὰ
'πῇ πῶς συνετέλεσε ὄχι 'λίγο 'ς τὸ γάμο μας...

— Πραγματικῶς· εἶνε ὁ πρῶτος ποῦ μ' ἔφερε
περὶ σοῦ τὰς καλλιτέρας πληροφορίας.

— Ἀμ ἐγὼ, ποῦ χωρὶς νὰ ἔχω καμμιὰ πληρο-
φορία, κι' ἄρχισα νὰ σ' ἀγαπῶ χωρὶς πληροφορίας !
Ἄκουσε νὰ 'πῇς καὶ μόνος σου :

«*Πέμπτη*, 5 *Ἰουνίου*. Μ' ἔρχονται ἀλλεπάλ-
»ληλα τὰ περιστατικά· πῶς θὰ τελειώσουν αὐτά;
»Θεέ μου, πῶς θὰ τελειώσουν ; Ἔχω εἰς τὴν διά-
»θεσίν μου τὸ ἄλογό *του*. Ὀνομάζεται Δράκος.
»Εἶνε κάτω εἰς τὸν σταῦλον μας μεταξὺ τῆς
»Νέλλης καὶ τοῦ μικροῦ τοῦ Γεώργου. Ἂς προσ-
»παθήσω τώρα νὰ κατατάξω ὀλίγον τὰς ἰδέας
»εἰς τὸν ἀνάστατον νοῦν μου. Πόσα πράγματα,
»πόσα εἰς μίαν ἡμέραν, σήμερον! Μόλις ἐτελειώ-
»σαμεν τὸ πρόγευμα καὶ μὲ λέγει ὁ Γεῶργος:—
»Ἀδελφοῦλα μου, ἄκουσε, σήμερα πρέπει νὰ πᾶμε
«κ' εἰς τὸ φωτογράφο ἐκεῖνο νὰ φωτογραφήσωμε
»τὸν Μπόμπ.—Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔλθω κ' ἐγώ·
»πήγαινε ἐσὺ μὲ τὴν μαμά.—Δὲ γίνεται· ἂν δὲν
»ἦσαι σὺ, ὁ Μπόμπ δὲ στέκεται νὰ 'βγῇ... Τὶ νὰ
»γίνῃ ! ἀποφασίζω κ' ἐγὼ, ἐξερχόμεθα, πηγαίνο-
»μεν εἰς τὸ φωτογραφεῖον. Τὴν στιγμὴν δὲ ὅπου
»ὁ Μπόμπ ἦτο διὰ νὰ φωτογραφηθῇ, βλέπω καὶ
»εἰσέρχεται... ποῖος ;... Ἐκεῖνος !... Καὶ ὄχι μόνος
»του, ἀλλὰ μὲ μίαν κυρίαν, νεωτάτην καὶ θελ-
»κτικωτάτην. Τὶ εἶνε πάλιν αὐτὴ ἡ κυρία ; Ἀλλὰ
»νὰ, εἰσέρχονται καὶ δύο παιδάκια. Τὸν ἀποκα-
»λοῦν *θεῖον*... Εἶνε ἀδελφή του!.. Ὁ Γεώργιος ἐν
»τούτοις δὲν κατώρθονε νὰ κρατήσῃ τὸν Μπόμπ
»ἀκίνητον · καὶ ἠναγκάσθην, θέλουσα καὶ μὴ θέ-
»λουσα, νὰ παραστήσω ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ὄμματά του
»μίαν γελοίαν σκηνήν. Τί ἐντύπωσιν θὰ τῷ ἔκα-
»μα ! θὰ τῷ ἐφάνην ἀνόητη, ἀνόητη... Νὰ ὁμιλῶ
»εἰς τὸν Μπόμπ ἀγγλικά... ὡσὰν ἐκείνους εἰς τὰ
»θέατρα, ὁποῦ δεικνύουν τοὺς πιθήκους των, τοὺς
»μαθημένους σκύλους των, τὴς γάταις ! Ἔφυγα
»κ' ἐγὼ δὲν εἰξεύρω πῶς, καταπόρφυρας βέβαια ἐξ
»ἐντροπῆς καὶ ταραχῆς. Ἐπιστρέφω εἰς τὴν οἰκίαν
»μας κατατεθλιμμένη, ὠργισμένη. Κλείομαι εἰς
»τὸ δωμάτιόν μου καὶ δὲν βλέπω κανένα . Ἐν
»τούτοις εἰς τὰς 5 ἔπρεπε νὰ καταβῶ διὰ τὸ
»τσάϊ, καταβαίνω λοιπόν. Ἀλλὰ μόλις ἔφθασα,
»νὰ ὁ Πέτρος μᾶς φέρει ἕνα ἐπισκεπτήριον. —Τί
»εἶνε, Πέτρο ; λέγει ἡ μαμά.—Ἕνας ἀξιωματι-
»κὸς, κυρία, ἕνα λοχαγὸς τοῦ ἱππικοῦ.—Λοχα-
»γὸς τοῦ ἱππικοῦ ;... Δὲν γνωρίζω ἐγὼ λοχαγοὺς
»τοῦ ἱππικοῦ. Ἦλθα εἰς τὴν ἐξοχὴ γιὰ νὰ εὕρομε
»ἡσυχία καὶ μᾶς περιεκύκλωσαν κ' ἐδῶ τὸ σπίτι
»μας στρατιῶται ! Τί κατάστασις! Ἐχθὲς εἴχαμε
»ἕνα συνταγματάρχη, σήμερα μᾶς βγαίνει ἕνας
»λοχαγός !... Αὔριο θὰ μᾶς ἔλθῃ ὁλόκληρο σύν-
»ταγμα ! Τί γυρεύει, τί θέλει αὐτὸς ὁ λοχαγός ;
»—Κυρία, μὲ εἶπε πῶς ἦλθε γιὰ ἕνα ἄλογο, λέ-
»γει, ποῦ θέλετε.—Κάμε μου τὴν χάρι, Ἰωάννα,
»διάβασε τὴν κάρτα του νὰ ἰδοῦμε... Μὰ τί ἔχεις
»πάλι ἐσύ ;... Τί εἶσαι ἔτσι κόκκινη ;... Ἀνέβηκε
»τὸ αἷμα νὰ σὲ πνίξῃ.—Δὲν ἔχω τίποτε, μαμά
»μου.—Κύτταξε λοιπὸν, διάβασε τ' ὄνομά του...
»Λαμβάνω τὸ ἐπισκεπτήριον καὶ ἀναγινώσκω :
»*Κόμης Ρογῆρος Λεονὲλ, λοχαγὸς τοῦ* 21ου *ἀ-
»κροβολιστικοῦ ἱππικοῦ*. Κόμης, λέγει ! Εἶνε κό-
»μης ! Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε ! —Λεονέλ ; ἀναφωνεῖ ὁ
»Γεώργιος· καλὲ εἶνε ὁ ἀξιωματικὸς ποῦ ἔχει τὸ
»ἄλογο ποῦ λέγει νὰ πάρῃ ἡ Ἰωάννα.—Τῳόντι,
»λέγει καὶ ἡ μητέρα, αὐτὸ τὸ ὄνομα μᾶς εἶχε πῇ
»χθὲς ὁ συνταγματάρχης... Καὶ νὰ μὴν ἦν ἐδῶ ὁ
»πατέρας σου ! . . Ἐν τούτοις πρέπει νὰ τὸν δε-
»χθοῦμε τὸν ἄνθρωπο... Εἰπέ του νὰ ὁρίσῃ, Πέ-

Digitized by Google

»τρο... Ἄκουσε ὅμως, Ἰωάννα, θὰ ἔχῃς τὸν λό-
»γον ἐσύ. γιατὶ ἐγώ. ξεύρεις, ἀπὸ ἄλογα καὶ τέ-
»τοια... Δὲν ἀπετελείωσε. καὶ ἰδού τον εἰσέρχεται·
»μᾶς χαιρετᾷ· καὶ ἡ μητέρα, ἀφοῦ τῷ ἀπέτεινε
»μίαν φράσιν ἀρκετὰ φιλόφρονα, ἡ ὁποία ὅμως ἠ-
»δύνατο νὰ ἦνε καὶ πλέον φιλόφρων, στρέφεται
»πρὸς ἐμὲ καὶ λέγει:—Ἰωάννα, ὁ κύριος ἦλθε διὰ
»τὸ ἄλογό σου, ἔλα λοιπὸν νὰ ὁμιλήσετε μὲ τὸν
»κύριον... Καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς ὁ εἷς ἀπέναντι τοῦ ἄλ-
»λου. Ἐγὼ δὲ νὰ ὀφείλω ν' ἀναλάβω ὅλον τὸ βά-
»ρος τῆς συνδιαλέξεως! Εὐγενέστατος ἐκεῖνος, νὰ
»ὁμιλῇ μὲ χάριν, μὲ τρόπον, φυσικώτατα· ἐγὼ δὲ
»σὰν κουτὴ ἐκεῖ, μὰ κουτή! Ἠσθανόμην ἐμαυ-
»τὴν ἄψυχον, κατασυντριμμένην, μηδενισμένην.
»Θὰ προσπαθήσω νὰ ἐνθυμηθῶ τὰς λέξεις τῆς συ-
»νομιλίας αὐτῆς, ἡ ὁποία βέβαια θὰ τὸν ἔκαμε
»νὰ συλλάβῃ περὶ ἐμοῦ οἰκτρὰν ἰδέαν. Ἐκαθήμεθα
»ἐκεῖ, ἀντίκρυ, εἰς δύο βημάτων ἀπόστασιν ὁ ἕ-
»νας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Εὐτυχῶς ἐγὼ εἶχα τὰ νῶτα
»ἐστραμμένα πρὸς τὸ φῶς.—Ὁ συνταγματάρχης
»μου, δεσποσύνη, (μὲ λέγει), μὲ ὡμίλησε σήμερα
»τὸ πρωῒ καὶ μὲ εἶπε ὅτι θέλετε ἕνα ἄλογο.—
»Μάλιστα, κύριε, λέγει νὰ μὲ τὸ κάμῃ δῶρον ὁ
»πατέρας εἰς τὰ γενέθλιά μου.... Δὲν ἦτο ἀνοη-
»σία; Τί ἀνάγκη νὰ τοῦ εἰπῶ αὐτό;... Ἀλλὰ δὲν
»εὕρισκα λόγους τὶ νὰ εἰπῶ καὶ ἔλεγα πλέον, τε-
»ταραγμένη καθὼς ἤμην, ὅ,τι μου ἤρχετο, καὶ ἀ-
»διάφορον. Ἐξακολουθεῖ ἐκεῖνος:—Ἐγὼ ἔχω εἰς
»τὴν διάθεσίν σας ὅταν θέλετε ἕνα ἵππον, ὁ ὁ-
»ποῖος, πιστεύω, θὰ ἦνε ὅπως τὸν θέλετε.—Σᾶς
»εὐχαριστῶ, κύριε, ἀλλὰ ὁ συνταγματάρχης σας
»εἶπε χθὲς, ὅτι τὸν ἀγαπᾶτε πολὺ τὸν ἵππον σας
»καί, ἐννοεῖται, δὲν ἐπιθυμῶ...—Τὴν ἀλήθεια, δε-
»σποσύνη, νὰ σᾶς εἰπῶ, εἶνε λαμπρὸν ζῶον καὶ
»δύσκολα θὰ ἀπεφάσιζα νὰ σᾶς τὸ προτείνω, ἀλλὰ
»μὲ φαίνεται δι' ἐμὲ ὀλίγον λεπτοκαμωμένον· ἕνα
»μικρὸ βάρος θὰ τοῦ ἔρχεται καλλίτερα.

»Δὲν ἔλεγε ἀλήθειαν, διότι τὸ ἄλογον αὐτὸ τὸ
»ἐκαβαλίκευσεν ὁ συνταγματάρχης... καὶ τὸ ηὗρε
»περίφημον... Καὶ διὰ νὰ φέρῃ ἐπάνω του τὸν συν-
»ταγματάρχην!.. δὲν εἶνε θαῤῥῶ μικρὸ βάρος ὁ
»συνταγματάρχης! εἶνε γίγας!!! Ἀλλὰ τὶ εὐ-
»γενὴς ἡ φράσις του: *ἕνα μικρὸ βάρος θὰ τοῦ*
»*ἔρχεται καλλίτερα!* τὶ κολακευτική, μὲ τρό-
»πον εὔσχημον καὶ λεπτότατον! Ὡς νὰ μ' ἔλεγε:
»Ἐσεῖς εἶσε λεπτοφυής, ἐλαφρά, εἶσθε πτερόν, εἶ-
»σθε πουλάκι!... Καὶ προσέθεσε ἀκόμη:—Ἐμᾶς
»τὸ ἔργον μας εἶνε κἄποτε πολὺ ἐπίπονον καὶ τὸ
»κουράζω πολύ· θὰ ἦνε εὐτυχέστερον μαζύ σας...
»*Εὐτυχέστερον μαζύ σας*!!! Τὴν φράσιν αὐτὴν
»τὴν ἐπρόφερε μὲ μίαν γλυκύτητα, σχεδὸν μὲ
»τρυφερότητα. Μὲ ἄλλους λόγους, ὡς νὰ μ' ἔλε-
»γε: Δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς παρὰ νὰ ἦνε εὐτυχὴς
»μαζύ σας. Ὅλοι πρέπει νὰ ἦνε εὐτυχεῖς μαζύ
»σας· ἀκόμη καὶ τὰ ἄλογα!... Ποῖος ἠδύνατο νὰ
»εὕρῃ τρόπον εὐφυέστερον καὶ λεπτότερον, νὰ τὰ
»εἰπῇ αὐτά;»

Καὶ διακόψασα ἐνταῦθα ἡ Ἰωάννα στρέφεται αἴφνης καὶ τῷ λέγει:

— Μὰ πῶς γίνεται; Δὲν ἐκαταλάμβανες ὅτι μ' ἔλεγες ἐκεῖ τόσα ὡραῖα πράγματα;

— Τίποτε.

— Τὰ ἐσκέπτεσο τοὐλάχιστον ποῦ τὰ ἔλεγες;

— Ὦ, βέβαια.

— Αὐτὸ εἶνε τὸ οὐσιῶδες... Ἐξακολουθῶ τὴν συνέχειαν:

«Ἐγὼ δὲ διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω, τοῦ ἀπαντῶ
»ξηρὰ ξηρά:—Πολὺ καλὰ λοιπόν, κύριε, δέχο-
»μαι· καὶ πότε εἰμπορῶ νὰ τὸ δοκιμάσω;—Ἐγὼ
»σᾶς τὸ ἔφερα, εἶνε κάτω. δεσποσύνη. Θὰ σᾶς τὸ
»ἀφήσω, τὸ κρατεῖτε ὑπὸ δοκιμὴν μίαν ἑβδομά-
»δα, δύο, ὅσον θέλετε· ὅσῳ περισσότερο κανεὶς
»δοκιμάζει ἕνα ἄλογο, τόσῳ καλλίτερα. καὶ πάλι
»δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἰπῇ ὅτι τὸ ἐδοκίμασε ἀρκετά.
»—Ὦ, κύριε, εἶσθε πολὺ ὑποχρεωτικός. Θὰ τὸ
»δοκιμάσω αὔριον... καὶ ὁ πατέρας θὰ σᾶς φέρῃ
»ἀμέσως τὴν ἀπάντησίν μας.—Ὄχι, δεσποσύνη,
»σᾶς παρακαλῶ, κρατήσατέ το τοὐλάχιστον δύο,
»τρεῖς ἡμέρας πρὶν ἀποφασίσετε. Δέν με μέλει τί-
»ποτε, καὶ δέν το χρειάζομαι μάλιστα αὐταὶς
»ταὶς ἡμέραις.—Ἄς εἶνε λοιπόν, πολὺ καλά, καὶ
»σᾶς εἶμαι πολὺ εὐγνώμων, κύριε...

»Ἐγείρεται μετὰ ταῦτα, χαιρετᾷ, πηγαίνει νὰ
»φύγῃ... ὅταν ἔξαφνα ἡ μαμὰ λέγει:—Ἰωάννα
»καλὲ, ἐξέχασες τὸ σπουδαιότερον... δὲν ἐρώτη-
»σες διὰ τὴν τιμήν... Ἄχ, πῶς μὲ ἦλθε! Τὴν ἀ-
»γαπῶ, τὴν ἀγαπῶ πολύ, μὲ ὅλην μου τὴν καρ-
»διὰ τὴν ἀγαπῶ τὴν μητερούλα μου, ἀλλά, τὴν
»ἀλήθειαν, ἐκείνην τὴν στιγμήν. μόλις ἐπὶ ἓν τέ-
»ταρτον δευτερολέπτου... ὄχι περισσότερον....
»τὴν ἐμίσησα! Καὶ ὅμως, νὰ τὰ λέμε, εἶχε δί-
»καιον ἡ μαμά μου... Εἰμπορεῖ ἴσως νὰ εἶχε τέσ-
»σαρας καὶ πέντε χιλιάδας ὁ ἵππος αὐτός... καὶ
»τότε, ὁ προϋπολογισμός μου δὲν θὰ μ' ἐπέτρε-
»πε... Ἀλλὰ πάλιν νὰ ἀναγκάζωμαι νὰ διαπραγ-
»ματευθῶ μαζύ του τὸ ἄθλιον, τὸ ταπεινὸν ζή-
»τημα τῶν χρημάτων! ἔφριττον καὶ νὰ τὸ σκε-
»φθῶ μόνον! Ἀρχίζω λοιπὸν νὰ ψελλίζω:—Μὰ
»τωόντι, κύριε, πραγματικῶς, τωόντι... Εὐτυ-
»χῶς ἔρχεται εἰς βοήθειάν μου ἐκεῖνος καί:—Ἆ!
»δεσποσύνη, μὲ λέγει, δὲν εἶνε δὰ τόσον μεγάλης
»τιμῆς ἄλογο.—Μά, 'ξεύρετε, γιατὶ ὁ πατέρας
»δὲν μ' ἐπιτρέπει περισσότερο ἀπὸ τρεῖς χιλιά-
»δες...—Τρεῖς χιλιάδες! μὰ δὲν εἶνε αὐτὸ τριῶν
»χιλιάδων ἄλογο. Ἐγὼ τὸ ἀγόρασα χίλια ἐννεα-
»κόσια φράγκα μόνον καί, ὅταν πωλῇ κανεὶς τὸ
»ἄλογό του, βέβαια δὲν περιμένει νὰ πιάσῃ ὅλα
»του τὰ χρήματα.

»Αἴ, τότε πλέον, τότε εἶπα μέσα μου: Μὰ μὲ
»ἀγαπᾷ, δὲν ἀμφιβάλλω, μὲ ἀγαπᾷ! Καλὲ τὸ ἄ-
»λογό του, ποῦ τὸ λατρεύει. καὶ θέλει νὰ μὲ τὸ
»πωλήσῃ καὶ μὲ ζημίαν του, ἁπλῶς διὰ νὰ ἔχῃ
»τὴν εὐχαρίστησιν ὅτι μὲ τὸ ἐπώλησε... Ἐν τού-
»τοις τῷ ἀπαντῶ ὅπως ἤμην τεταραγμένη:—

»Μὰ ὄχι, κύριε, δὲν γίνεται· πρέπει μάλιστα νὰ »ἔχετε καὶ κάποιο κέρδος. — Θὰ ἔχω μέγα κέρ-»δος, δεσποσύνη, ἂν λάβω τὴν εὐτυχίαν νὰ σᾶς »εὐχαριστήσω. Ἀρκεῖ νὰ σᾶς κάμῃ τὸ ἄλογο καὶ »σᾶς βεβαιόνω ὡς πρὸς τὴν τιμὴν συμβιβαζόμεθα »πολὺ εὔκολα μὲ τὸν κύριον πατέρα σας...

»Καὶ μᾶς χαιρετᾷ πάλιν ὅλους εἰς τὸν γῦρον, »τὴν μάμμην μου, τὴν μητέρα, ἐμέ, τὸν Γεῶρ-»γον, τὸν Μπὸμπ, ὅλους τέλος πάντων, κ' ἑτοι-»μάζεται νὰ φύγῃ, ἀλλὰ σταματᾷ πάλιν εἰς τὴν »θύραν.... Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, μὲ δυσαρέ-»σκειάν του ἔφευγε».

— Πραγματικῶς, ἀλήθεια!

— «Μὲ λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐπεθύμει, εἰ δυνατὸν, »νὰ δώσῃ μερικὰς ὁδηγίας εἰς τὸν ἱπποκόμον »μας περὶ τοῦ χαλινοῦ ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ καταλλη-»λότερος εἰς τὸ ἄλογο αὐτό.... Τότε ἡ μάμμη »μου... Τί καλὰ ποῦ τὰ ἔφερε ἡ μάμμη μου... »ἐννοεῖται βέβαια, ἡ μάμμη μου δὲν εἶνε ὡσὰν »τὴν μητέρα μου, δὲν ἀποστρέφεται τοὺς στρα-»τιωτικούς.... Εὐγέ της! εὖγε! — Πᾶμε καλὲ »κάτω μὲ τὸν κύριον, λέγει διὰ μιᾶς, νὰ ἰδοῦμε »καὶ τὸ ἄλογο... Ὁ Λούης θὰ εἶνε κάτω χωρὶς »ἄλλο.

»Καὶ καταβαίνομεν, ἡ μάμμη μου, ὁ Γεῶργος, ὁ Μπὸμπ, ἐκεῖνος, κ' ἐγώ... Νὰ καὶ βλέπομεν τὸ ἄλογο, τὸ ἐκράτει ἀπὸ τὸν χαλινὸν ἕνας στρα-»τιώτης· ἀλλὰ τί βλέπω; εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ ἀ-»λόγου μίαν σέλλαν γυναικείαν! Ὁ λοχαγὸς πα-»ρατηρεῖ τὴν ἔκπληξίν μου καὶ λέγει ἀμέσως:— »Ἔτυχε νὰ ἔχω μία γυναικεία σέλλα τῆς ἀδελφῆς »μου, ποῦ ἔρχεται καμμιὰ φορὰ καὶ βγαίνομε πε-»ρίπατο... καὶ πρὸ ὀλίγου, ἐπειδὴ, ἐννοεῖται, δι' »ὄνομα τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἐκτεθῆτε εἰς »τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον, εἶπα καὶ ἔφεραν τὸ ἄ-»λογο εἰς τὸ ἱπποδρόμιόν μας κ' ἔβαλα τὴν ὀρδι-»νάντσα μου καὶ τὸ ἀνέβηκε γυναίκεια.

»Παρατηρῶ τὸν στρατιώτην...εἶνε ὁ ἴδιος ταῖς »προάλλαις, ὁ ἱππεὺς ἐκεῖνος ὁποῦ συνωμίλει μὲ »τὸν θυρωρόν. Μ' ἀναγνωρίζει αὐτὸς, τὸν ἀναγνω-»ρίζω κ' ἐγώ... Γίνομαι κατακκόκινη. Καὶ ὁ λο-»χαγὸς, κ' ἐκεῖνος, ἐρυθριᾷ ὀλίγον. Θαῤῥῶ πῶς »μᾶς ἐννόησεν, ὅτι γνωριζόμεθα ὁ στρατιώτης κ' »ἐγώ... Ἀλλὰ δὲν εἶνε τίποτε ἀκόμη. Ἀρχίζει ἔ-»ξαφνα ὁ στρατιώτης:—Καὶ ὁ λοχαγός μου μά-»λιστα τὸ καβαλίκεψε ἔτσι, κ' εἶχε καὶ τὸ σκέ-»πασμα 'ς τὰ πόδια ἀντὶ γιὰ ἀμαζόνα· ἤθελε νὰ »πεισθῇ καὶ μόνος του...Ἀκούει αὐτὰ ὁ λοχαγὸς »καὶ γίνεται ἀστακὸς, ἐγὼ δὲ τόσον ὠχριῶ, ὡς »φαίνεται, ὥστε ὁ καϋμένος ὁ στρατιώτης μένει »ἄναυδος, φοβηθεὶς μήπως εἶπε καμμίαν ἀνοησί-»αν. Ἐγὼ δὲ, συγκεκινημένη μέχρι δακρύων, ἐ-»τραύλιζα: — Ὦ κύριε, τί καλὸς ποῦ εἴσθε, τί »καλός!... Κ' ἐκεῖνος νὰ λέγῃ καὶ νὰ λέγῃ:— »Αἴ μὰ πῶς ἀλλέως; Ἡ δὲ μάμμη μας, πονηρὰ, »μᾶς ἔβλεπε μ' ἐκεῖνα τὰ μικρὰ ματάκια της, »τὰ ὁποῖα εἶνε τόσον γλυκᾶ καὶ τόσον διαπερα-»στικὰ συγχρόνως. Εὐτυχῶς ἔρχεται ὁ Λούης· »Εἶχε μεταβῆ εἰς ἀναζήτησίν του ὁ Γεῶργος, ἐ-»πειδὴ ἔλειπε. Τότε, ἐνώπιον καὶ τοῦ Λούη, ἤρ-»χιστε ἀκόμη μία μικρὰ συνομιλία... Τί εἴπαμεν, »καλὰ καλὰ δὲν εἰξεύρω. Μᾶς ἀπέδειξε διατί ἐ-»χρειάζετο ἕνας ἐλαφρὸς, πολὺ ἐλαφρὸς χαλινός. »Τὸν διέκοψα λέγουσα:—Μήπως ἀπ' ἐκεῖνα ποῦ »τὰ λέγουν *πέλχαμ*;—Ὄχι, ὄχι πέλχαμ...καλὲ »ἕνα σιδεράκι λεπτό... Καὶ κἄτι ἄλλα εἶπε ἀκό-»μη, διὰ μίαν ἀλυσσιδίτσα, ἢ λωρίον λεπτὸν, κ' ἐγὼ »δὲν εἰξεύρω, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίποτε...Εἰς τὸ τέ-»λος, ἐφάνη τόσον καλὸς καὶ συγκαταβατικὸς, »ὥστε νὰ δώσῃ ὁδηγίας ἀκόμη καὶ περὶ τῆς τρο-»φῆς τοῦ ἵππου, τόσο σανὸ, τόσο χόρτο, τόσο »κριθάρι. Κ' ἔπειτα, μᾶς χαιρετᾷ πάλιν, ἑτοιμά-»ζεται νὰ φύγῃ. Προχωρῶ ἕνα βῆμα πρὸς αὐτόν. »Σταματᾷ πάλιν. Ἤθελα, ἤθελα καὶ καλὰ νὰ »τοῦ εἰπῶ κἄτι τι κολακευτικὸν, κἄτι τι νόστι-»μον... ἀλλὰ ἡ συγκίνησις μ' ἔπνιγε, αἱ λέξεις »δὲν ἤρχοντο εἰς τὰ χείλη μου. Ἐπερίμενε αὐτὸς »κ' ἐπανελάμβανε: — Δεσποσύνη... δεσποσύνη... »Τί ἀνυπόφορος θέσις! Ἔπρεπε τέλος πάντων »κἄτι νὰ εἰπῶ... καὶ αὐτὸ μὲ ἦλθε τότε: — Μὲ »συγχωρεῖτε, κύριε, πῶς ὀνομάζετε εἴπατε τὸ ἄ-»λογο;—Δράκος, δεσποσύνη.— Σᾶς εὐχαριστῶ, »κύριε...—Δεσποσύνη...

»Καὶ ἔφυγε μαζὺ μὲ τὸν στρατιώτην φέροντα »ἐπ' ὤμου τὴν γυναικείαν σέλλαν. Πικὼ ὀνομά-»ζεται αὐτὸς ὁ στρατιώτης. Ὁ Γεῶργος ἐμβῆκε »εἰς τὸν σταῦλον μὲ τὸν Λούην. Ἀπέμεινα μόνη »μὲ τὴν μάμμην μου, καὶ μὲ λέγει: — Ἔλα, »Γιαννοῦλά μου, πᾶμε νὰ κάμωμε ἕνα γῦρο 'ς τὸν »κῆπο... Μ' ἐπῆρε καὶ ἐκαθήσαμεν εἰς ἓν μέρος, »κ' ἐκεῖ μ' ἐξωμολόγησεν· ἐγὼ δὲ τῆς τὰ διη-»γήθην ὅλα... *ὅλα*, δηλαδὴ *τίποτε*, διότι δὲν ὑ-»πάρχει καὶ *τίποτε*, καὶ ἐν τούτοις αὐτὸ τὸ *τί-»ποτε* εἶνε *κἄτι τι*. Ἡ μάμμη μου τότε μὲ λέ-»γει:—Ἔλα, τρελλοκόριτσο, ἔλα ξεμυαλισμένο »μου, μὴν πᾷς καὶ βάζῃς μὲ τὸν νοῦν σου... — «Δὲ βάζω τίποτε μὲ τὸν νοῦν μου, γιαγιάκα μου· »θαῤῥεῖτε δὲν ἠξεύρω ἐγὼ, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶνε συμ-»πτώσεις τυχαῖαι... Ἀλλὰ, σᾶς παρακαλῶ, μήτε »λέξιν εἰς τὴν μαμμά μου· θ' ἀρχίσῃ νὰ μὲ πει-»ράζῃ, κ' ἔπειτα, 'ξεύρετε, ἡ μαμμά μου δὲν εἶνε »σὰν κ' ἐσᾶς· τοὺς στρατιωτικοὺς δὲν τοὺς ἀγα-»πᾷ.—Κ' ἐγὼ τάχα τί;—Ἐσεῖς, γιαγιάκα μου, »ἐσεῖς τοὺς ἀγαπᾶτε· καὶ νὰ 'ξεύρετε πόσαις φο-»ραῖς ἐσυλλογίσθηκα κ' ἔλεγα: Σὰν νὰ μὲ φαί-»νεται δὲν θὰ δυσαρεστεῖτο καθόλου ἡ γιαγιά »μου νὰ πάρω ἄνδρα ἀξιωματικό...

»Μετὰ ταῦτα ἐπανήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν. — »Ἐλᾶτε τέλος πάντων, λέγει ἡ μητέρα· δὲν μὲ »λέτε τί συμβαίνει; κάτω 'ς τὴν αὐλὴ ἦταν ὁ-»λόκληρος στρατός.—Ὄχι δὰ, μαμμά μου, δὲν »ἦταν παρὰ μόνο ...ὁ κύριος αὐτὸς καὶ ἡ *ὀρδι-»νάντσα* του.—Ἡ *ὀρδινάντσα* του! ὁρίστε τώρα, »μᾶς ἔμαθες καὶ τὴ γλῶσσα τῆς *καζάρμας* —

Digitized by Google

»Μαμά μου, τώρα δὰ τώρα τὴν ἄκουσα αὐτὴν
»τὴν λέξι.—Ἐν τούτοις φαίνεται καθὼς πρέπει
»αὐτὸς ὁ κύριος, λέγει ἡ μαμὰ, καὶ ἐκτὸς τού-
»του, ἴσως δὲν θὰ τὸ 'πρόσεξες ποῦ διάβασες τὴν
»κάρτα του, κύτταξε, εἶνε κόμης.—Κόμης ;—Δὲν
»τὸ εἶδες ;— Ὄχι, δὲν τὸ εἶχα παρατηρήσει....

»Ποῖος ποτὲ ἐψεύσθη ἀναιδέστερον ; Ἡ μη-
»τέρα μου ἐν τούτοις δὲν ἦτο πλέον τόσον ἀπό-
»τομος . . . Εἶνε εἰς ὅλα τελειοτάτη ἡ καλή μου
»ἡ μητέρα, ἀλλὰ ἔχει καὶ μίαν μικρὰν ἀδυναμί-
»αν ... Ἂν ἐγινόμην μαρκησία ἢ κόμησσα, θὰ ἐ-
»τρελλαίνετο ἀπὸ τὴν χαράν της. Ἐγὼ δὲν ἀπο-
»δίδω καμμίαν σημασίαν εἰς αὐτά. Δὲν θὰ μὲ
»κάμῃ βέβαια ἕνας ἔχων τίτλον νὰ τὸν ἀγαπή-
»σω, ἐνῷ δὲν τὸν ἀγαπῶ· ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν
»μ' ἐμποδίζει καὶ ὁ τίτλος ν' ἀγαπῶ ἐκεῖνον τὸν
»ὁποῖον αἴφνης θ' ἀγαπήσω».

— Ἐτελείωσες ;

— Μάλιστα ... καὶ δὲν ἦταν ὀλίγα πιστεύω
γιὰ μιὰ 'μέρα ... Ἡ σειρά σου πάλι τώρα.

— «*Παρασκευή*, 6 *Ἰουνίου*. Πρέπει νὰ φανῶ
»φρόνιμος. ἐκ προθέσεως. Δὲν θὰ ὑπάγω εἰς τὸ δά-
»σος, δὲν θὰ ὑπάγω εἰς τὴν πλατεῖαν. Περιμένω
»νὰ ἰδῶ».

— «*Παρασκευή*, 6 *Ἰουνίου*. Ἴππευσα τὸν Δρά-
»κον σήμερον καὶ μάλιστα νομίζω ὅτι δὲν τὸν ἴπ-
»πευσα ἄσχημα καθόλου. Εἶνε θαῦμα θαυμάτων !
»περίφημον ἄλογον ! Ἡ μάμμη μου ἐκοιμᾶτο ἀ-
»κόμη ὅταν ἐξῆλθον· ἐπιστρέψασα εἰσῆλθον εἰς
»τὸ δωμάτιόν της νὰ τῆς εἰπῶ καλ' ἡμέρα. Τὴν
»εὑρίσκω καὶ ἔγραφε. Δὲν μὲ εἶχε ἀκούσει ὁποῦ
»ἤνοιξα τὴν θύραν. Προχωρῶ λοιπὸν κρυφά της
»σιγὰ, σιγὰ . . .»

— Φαίνεται λοιπὸν τὸ ἔχεις συνήθεια . . .

— «Τὴν βλέπω κ' ἔγραφε μίαν ἐπιστολὴν ἀρ-
»χίζουσαν διὰ τῶν λέξεων : *Ἀγαπητέ μοι στρα-*
»*τηγέ!* . . . Δὲν ἐπρόφθασα νὰ ἰδῶ παρακάτω. Ἔ-
»κρυψε ἀμέσως τὴν ἐπιστολήν της. Ἐνθυμοῦμαι
»τώρα, ὅτι ἡ μάμμη μου ἔχει ἕνα φίλον στρατη-
»γὸν κατέχοντα ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον
»τῶν στρατιωτικῶν. Μὰ διατί τοῦ ἔγραφε σήμε-
»ρον τὸ πρωΐ ; Καὶ πρὸ πάντων διατί νὰ κρύψῃ
»τὸ γράμμα της ἅμα μὲ εἶδε ; Μετὰ τὸ γεῦμα,
»ἔρχεται ὁ λόγος περὶ τοῦ ἵππου. Ὁ πατέρας, λέ-
»γει, δὲν θὰ ἀναχωρήσῃ αὔριον πρὸ τῆς μεσημ-
»βρίας, διὰ νὰ ὑπάγῃ τὸ πρωΐ καὶ νὰ ἰδῇ τὸν κ.
»Λεονέλ... Νὰ καὶ ἀνοίγει ἡ θύρα... καὶ παρουσι-
»άζεται ὁ συνταγματάρχης. Ἐννοεῖται ξαναρχί-
»ζει ἡ ὁμιλία, καὶ ὅτι θὰ ὑπάγῃ ὁ πατέρας αὔ-
»ριον νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ, καὶ τὸν ἐνοχλεῖ ἀρκετὰ,
»λέγει, αὐτὸ, διότι ἔχει τὰς ἐργασίας του, ἤθελε
»νὰ φύγῃ, εἰ δυνατὸν, ἀπὸ τὸ πρωΐ εἰς τὸ Πα-
»ρίσι. — Καλὲ μὴ στενοχωρῆσθε, λέγει ὁ συν-
»ταγματάρχης, τὸν βλέπω ἐγὼ τὸν κ. Λεονὲλ καὶ
»τὰ τελειόνομε. Ὡς πρὸς τὴν τιμὴν, χίλια ἐννε-
»ακόσια φράγκα εἶνε... Ἐννοεῖτε, δὲν... ἤθελε νὰ
»ὠφεληθῇ κέρδη ὁ ἄνθρωπος. Τόσα τὸ ἀγόρασε,
»τόσα τὸ δίνει. Εἶδε ὅτι σᾶς γνωρίζω, ἠθέλησε
»νὰ φανῇ διακριτικὸς, νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν συν-
»ταγματάρχην του ... Μπορεῖτε, ἂν θέλετε, νὰ
»τὸν προσκαλέσετε εἰς κανὲν γεῦμα μετὰ δέκα,
»δεκαπέντε ἡμέρας. Εἶνε μάλιστα πολὺ πιθανὸν,
»ὅτι θὰ ἀποποιηθῇ τὴν πρόσκλησίν σας· εἶνε ἀ-
»γριάνθρωπος, θηρίον . . . Πουθενὰ δὲν πηγαίνει,
»κλείεται τὸ βράδυ καὶ ὅλῳ ἐργάζεται...

»Οὕτω λοιπὸν ἔμειναν σύμφωνοι. Θ' ἀρνηθῇ ἄ-
»ρά γε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ γεῦμά μας ; Δὲν πιστεύω».

—«*Σάββατον* 5 *Ἰουνίου*. Μόλις ἀφιππεύσα-
»μεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ στρατοπέδου περὶ τὰς
»8 1)2 καὶ ἔρχεται πρὸς ἐμὲ ὁ συνταγματάρχης
»καὶ μ' εὐχαριστεῖ διὰ τὴν εὐγένειαν, λέγει, ὁποῦ
»εἶχα.... Νομίζει ὅτι δι' αὐτὸν τάχα ἐγώ !... Μὲ
»δύο λέξεις τακτοποιοῦμεν τὸ περὶ τιμῆς, καὶ μὲ
»λέγει ἔπειτα :—Νομίζω θὰ σὲ προσκαλέσουν εἰς
»γεῦμα τούταις τῆς ἡμέραις, ἀλλὰ μὴν ἀνησυ-
»χῇς· εἰμπορεῖς νὰ 'πῇς ἐλεύθερα πῶς δὲν πηγαί-
»νῃς· ἐφρόντισα καὶ τοὺς εἶπα ὅτι εἶσαι ἀγριάν-
»θρωπος, θηρίον.—Ἀλλὰ, συνταγματάρχα μου..,
»—Τί; δὲν εἶνε τάχα ἀλήθεια ; Καὶ ποίαν πρόσ-
»κλησιν ἐδέχθης ποτὲ ποῦ νὰ δεχθῇς κι' αὐτήν ;
»— Αὐτὴν, εἶνε πολὺ πιθανὸν δὲν θὰ τὴν ἀποῤῥί-
»ψω.—Μπᾶ, μπᾶ ! μπρέ κι ἀκόμα δὲν τὰ κατά-
»λαβα ; Τὸ ἄλογο σου, ἕνα ἄλογο ἐκεῖ ποῦ ἀξί-
»ζει τοὐλάχιστον τρεῖς χιλιάδες μέσ' 'ς τὸ νερὸ τὸ
»δίνεις ὅσα τὸ 'πῆρες ! καὶ ἀφοῦ προηγουμένως
»ἔλεγες, ὅτι δὲν ἐννοεῖς ποτὲ νὰ τὸ ξεκάμῃς . . .
»Αὐτὰ εἶνε σημεῖα ὁλοφάνερα !.. Αἴ, τὸ ξεύρω καὶ
»'γώ, ὥμορφα παίζουν τὰ 'μάτια τῆς ξανθούλας.
» — Δὲν σᾶς τὸ κρύπτω, συνταγματάρχα μου ,
»τὴν εὑρίσκω ἀξιέραστον νέαν!

»Μ' ἔφυγε, μ' ἔφυγεν ἡ λέξις... ἐκ πολλῆς ἐπι-
»θυμίας τοῦ νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτῆς... Ἦτο ἀρ-
»κετὰ σκληρὸν νὰ ἦμαι καταδικασμένος νὰ ἐκ-
»φράζωμαι εἰς μόνον τὸν Πικώ! Ἐπὶ τούτοις ἔρ-
»χεται ἡ στιγμὴ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ συντάγματος
»πρὸς τὸν συνταγματάρχην, καθ' ὅλον δὲ τὸ διά-
»στημα καθ' ὃ ἀνεφέροντο εἰς αὐτὸν τὰ μεγάλα
»συμβάντα τῆς χθές: *Ἡ τάδε φοράδα ἐλακτί-*
»*σθη εἰς τὸ δεῖνα μέρος, ὁ τάδε ἦτο ἀπὼν εἰς*
»*τὴν ἀποχώρησιν, ὁ τάδε ἵππος ἐδαγκάσθη, κτλ.*
»*κ.τ.λ.* ὁ συνταγματάρχης ὅλῳ μ' ἔβλεπε ἐμὲ ἀρ-
»κετὰ ἐμφαντικῶς, στρίβων τὸν παχὺν ψαῤῥὸν μύ-
»στακά του. Ἀφοῦ δ' ἐτελείωσεν ἡ ἀναφορὰ, ἀ-
»πῆλθε καὶ διερχόμενος πλησίον μου μὲ λέγει:—
»Κύτταξε τὸν ἀγριάνθρωπο ἐκεῖ, ποῦ ἄρχισε νὰ
»μοῦ γίνεται τώρα ἥμερος !...

»Εἶνε ἐξαίρετος ἀνὴρ ὁ συνταγματάρχης, ἀλλὰ
»φοβερὰ φλύαρος . Τώρα πλέον τὸ μυστικόν μου
»θὰ τὸ μάθῃ ὅλον τὸ σύνταγμαν.

—«*Σάββατον* 7 *Ἰουνίου*. Μὰ εἶνε τώρα ; Νὰ
»τὸν ἰδῶ εἰς τὸ ὄνειρόν μου, χθὲς τὴν νύκτα!
»Ἂν ἀνα[illegible]σέτα. εἰς τὸ ὄνειρον αὐτὸ ὁ κ. Γαμ-

Digitized by Google

»βέττας, εἶνε διότι ἀφ' ἑσπέρας εἰς τὸ γεῦμα ἦτο »γενικὴ ὁμιλία περὶ αὐτοῦ. Λοιπὸν ἦτο ἀρχιστράτηγος... ὄχι ὁ κ. Γαμβέττας, ὁ κ. Λεονέλ... Διηύθυνεν ὅλον τὸν στρατὸν τῆς Γαλλίας καὶ εὑρίσκετο εἰς ὥραν νίκης περιφανοῦς. Ἔρχεται ἐκεῖ ὁ κ. Γαμβέττας καὶ τῷ λέγει : Ὑπῆρξες Βοναπάρτης, ἔσο ἤδη Ναπολέων ! Καὶ ἤθελεν ὁ κ. »Γαμβέττας νὰ τοῦ θέσῃ ἐπὶ κεφαλῆς ἓν στέμμα. »Ἀλλ' ἐκεῖνος, μὲ ἀξιοθαύμαστον μετριοφροσύνην, »ἀπαντᾷ : Ὄχι, ὄχι, μὲ ἀρκεῖ νὰ ἦμαι Βοναπάρτης, Ναπολέων δὲν ἀντέχω... Καὶ ὁ κ. Γαμβέττας ἀνταπαντᾷ : Ἔστω καὶ οὕτω· κρατῶ ἐγὼ »τὴν ἐξουσίαν... Δὲν εἶνε ἀνόητα τὰ ὄνειρα, καὶ »δὲν εἶμαι ἀνόητη νὰ κάθημαι νὰ γράφω τοιαῦτα »πράγματα ;... Πάλιν ἵππευσα σήμερον τὸν Δράκον. Καὶ πάλιν τὸν ηὗρα περίφημον. Ἐκεῖνος οὔτε »φαίνεται, ὡς φρόνιμος ποῦ εἶναι εἶμαι βεβαία. »Τὸ ἑσπέρας, μετὰ τὸ γεῦμα, νὰ πάλιν ὁ συνταγματάρχης. Ἡ μητέρα, ἅμα ἤκουσε τὸ ὄνομά »του, ὅτι ἔρχεται, ἔκαμε ἕνα μορφασμόν, ὡς νὰ »ἔλεγε : Πάλι αὐτὸς ὁ στρατιωτικός ! Μᾶς ἀναγγέλλει ὁ συνταγματάρχης, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ »Δράκου ἐτελείωσε εἰς τὴν τιμὴν χιλίων ἐννεακοσίων φράγκων... Ἔπειτα, τὸν παρατηρῶ, τὰ »φέρει μὲ τρόπον, ἀπ' ἐδῶ ἀπ' ἐκεῖ, καὶ πείθει »τὸν πατέρα νὰ καταβοῦν εἰς τὸν κῆπον νὰ καπνίσουν ἕνα σιγάρο : —Μὰ τί ἔχουν νὰ λένε ὁ »πατέρας σου μ' αὐτὸν τὸν συνταγματάρχη ; Θὰ »συναχωθῇ καθὼς ἐβγῆκε ξέσκεπος. Πήγαινέ του »τὸ καπέλλο του καὶ κύτταξε νὰ τὸν φέρῃς 'πίσω. —Ἀμέσως, μαμά μου. . . .

»Καὶ φθάνω εἰς τὸν κῆπον . . . Ἀκούω αὐτὴν »τὴν φράσιν ὁποῦ ἔλεγε ὁ συνταγματάρχης : *Εἶνε »ἕνα κομμάτι διαμάντι, σᾶς λέγω, διαμάντι »μοναχό* ... καὶ ἔπειτα : *Σςς ! Προσοχή !* Καὶ »ἀλλάζουν ὁμιλίαν. Ἆ ! μὰ αὐτὸ εἶνε πάρα πολύ. Καλὲ μήπως ἔβαλε τὸν συνταγματάρχην του »νὰ μὲ ζητήσῃ καὶ ἀμέσως εἰς γάμον ; Ἔτσι γίνονται τὰ πράγματα εἰς τὸ ἱππικόν ; Ἆ ! πολὺ »βιάζεται ὁ κύριος ! μόλις ἅπαξ συνηντήθημεν »καὶ ὡμιλήσαμεν δι' ἄχυρα, σανὸ καὶ κριθάρι !... »Ἐν τούτοις ὁ συνταγματάρχης καὶ ὁ πατέρας »ἐπανῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ μετὰ μικρὸν »ὁ συνταγματάρχης ἔφυγε. Ὁ πατέρας ἐφαίνετο »συλλογισμένος. Εἰς τὰς ἕνδεκα, ὅταν ἐπῆγα νὰ »τὸν φιλήσω πρὶν ἀναίβω νὰ κοιμηθῶ, μὲ ἔπιασε »ἀπὸ τὰ δύο μου χέρια καὶ μὲ λέγει : — Εἶσαι »εὐχαριστημένη λοιπὸν ἀπὸ τὸ ἄλογο τοῦ κυρίου »Λεονέλ ; — Ὦ, ναί, παπά μου, ἀπήντησα ἀμέσως ... Νὰ 'ξεύρατε, τὸν καϋμένο τὸ Δράκο μου, »τὸν λατρεύω ! . . .

»Θαῤῥῶ τὰ εἶπα αὐτὰ μὲ πολλὴν ζωηρότητα, »μὲ πολὺ αἴσθημα, μὲ πολὺ πάθος. Κάθε στιγμὴ »φοβοῦμαι μήπως προδοθῶ. Ὅταν ὁμιλῶ περὶ »τοῦ ἵππου του, νομίζω ὅτι ὁμιλῶ περὶ ἐκείνου ! »Ἀμὴ τὸ *διαμάντι μοναχό* ; ποῖος εἶνε τὸ *διαμάντι* ; Ἐκεῖνος ἢ ἐγώ ;»

— «*Κυριακή*, 8 *Ἰουνίου*. Σήμερον τὸ πρωῒ »λαμβάνω τὸ γράμμα αὐτὸ τῆς ἀδελφῆς μου : »*Δὲν ἀντέχω πλέον ἀπὸ τοὺς κόπους· δύο ἡμέρας τώρα ἔκαμα περίπου 40 ἐπισκέψεις. Καὶ »τὰ ἔφερνα μὲ τρόπον παντοῦ νὰ χώνω εἰς τὴν »ὁμιλίαν τὴν ἐρώτησιν αὐτήν : Μήπως τυχὸν »γνωρίζετε καμμίαν οἰκογένειαν Λαβλινιέρ ;... »Κατώρθωσα δὲ νὰ λάβω πέντε ἓξ ἀπαντήσεις, »ὅλας πολὺ εὐχαρίστους. Φαίνεται εἶνε πολὺ »καλοὶ ἄνθρωποι· ἔχουν καὶ χρήματα ἀρκετά, »τὸ ὁποῖον δὲν βλάπτει, ἀλλὰ χρήματα ἀποκτηθέντα τιμίως. Περὶ τῆς νέας ὅλοι μιᾷ φωνῇ »ὁμολογοῦν ὅτι εἶνε ἄγγελος ! Ἐμπρὸς λοιπόν, λοχαγέ μου, ἐμπρός, ἂν ἡ καρδιά σου »τὸ λέγῃ*. Ἔμεινα ἐμβρόντητος ! Λοιπὸν εἶνε »καταφανὲς πλέον ὅτι εἶμαι ἐρωτευμένος ; Ἰδού, »ἡ ἀδελφή μου τὸ παρετήρησε. Εἰς τὰς ἓξ λαμβάνω ἕνα γραμματάκι τοῦ πατρός. Μὲ προσκαλεῖ εἰς γεῦμα τὴν προσεχῆ τετάρτην, 11 τοῦ »μηνός. Πρέπει ν' ἀπαντήσω ἀμέσως ; Ὄχι, αὔριον, αὔριον».

— «*Κυριακή*, 8 *Ἰουνίου*. Σήμερον κατέρχομαι ἐνωρίς, ἐνωρίς· μόλις εἶχεν ἔλθει ὁ γραμματοκομιστής. Βλέπω εἰς τὸ τραπεζάκι ἐκεῖ ἕνα »σωρὸν γράμματα. Μήπως ὑπάρχει κανὲν καὶ δι' »ἐμέ ; Ὄχι, ἀλλὰ ὑπάρχει ἕνα διὰ τὴν μάμμην »μου. Εἶνε ἐπίσημον, μὲ μίαν μεγάλην μεγάλην »σφραγῖδα κόκκινην· ἐπ' αὐτῆς ἀναγινώσκω : »*Γαλλικὴ Δημοκρατία. Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Τμῆμα προσωπικοῦ*. Φαντάζομαι, ἡ »τύχη μου εἶν' ἐκεῖ, εἰς τὸ γράμμα αὐτὸ μέσα ! διότι, εἶμαι βεβαία, ἐζήτησε πληροφορίας ἡ μάμμη μου, ἐζήτησε χωρὶς ἄλλο πληροφορίας. Ἀκούω κ' ἔρχεται ἕνας ὑπηρέτης· φεύγω ἀμέσως »περίτρομος, ὡς κλέπτης. Εἶνε ἡ ὥρα δέκα τέλος πάντων. Θὰ ἐξύπνησε πλέον ἡ μάμμη μου, »καὶ θὰ ἀνέγνωσε ἤδη καὶ τὸ γράμμα της. Ἀναβαίνω εἰς τὸ δωμάτιόν της : —Ἐσὺ Ἶσαι μικρούλα μου ; ... μὲ λέγει, καὶ μὲ φωνάζει κοντά »της, καὶ μὲ χαϊδεύει, μὲ φιλεῖ τρυφερά, τρυφερά, τρυφερώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν ... Κἄτι »ἔχει ἡ μάμμη μου ! φαίνεται πολὺ εὐχαριστημένη· μόνον ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μὲ ἀγκάλιασε καὶ μ' ἐφίλησε τὸ πρωΐ, τὸ δεικνύει. Θὰ »τὴν εὐχαρίστησε χωρὶς ἄλλο τὸ γράμμα ἐκεῖνο »τοῦ στρατηγοῦ ... Σήμερον εἶνε κυριακή· ὁ πατέρας δὲν ἐπῆγε εἰς τὸ Παρίσι. Μετὰ τὸ πρόγευμα, τῷ λέγει ἡ μάμμη μου : — Πᾶμε, ἔχω »κἄτι νὰ σὲ 'πῶ. —Τί σύμπτωσις ! ἔχω κ' ἐγώ... »λέγει καὶ ὁ πατέρας ... Καὶ πηγαίνουν μαζῦ εἰς »τὸ πλαγινὸν δωμάτιον. Τί νὰ θέλῃ ἄρά γε νὰ »τοῦ εἰπῇ ἡ μάμμη μου ; Στοιχηματίζω, θὰ δεικνύῃ εἰς τὸν πατέρα τὸ γράμμα τοῦ στρατηγοῦ. Ἔχει πατριωτισμὸν ἡ μάμμη μου. Πολλάκις τὴν ἤκουσα νὰ λέγῃ, ὅτι δὲν ὑπάρχει εὐγενέστερον στάδιον ἀπὸ τὸ στάδιον τῶν ὅπλων,

»καὶ εἶνε ἔνοχοι αἱ μητέρες ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι, »ἀπὸ ἐγωϊσμὸν, δὲν ἀφίνουν τὰς θυγατέρας των »νὰ ὑπανδρεύωνται μὲ στρατιωτικούς. Ἡ μάμμη »μου ἀποστρέφεται τοὺς νέους, τῶν ὁποίων ὅλη »ἡ ἀξία συνίσταται εἰς τοῦτο : εἰς τὸ νὰ φονεύ»ουν πολλὰ περιστέρια τὴν ἄνοιξι καὶ πολλοὺς φα»σιανοὺς τὸ φθινόπωρον· ἐνῷ ἡ μαμμὰ τὸ ἐναν»τίον· ἔχει κρυφὴν ἀδυναμίαν πρὸς τοὺς νέους οἱ »ὁποῖοι δὲν μεταχειρίζονται τὰ δέκα δάκτυλά »των εἰς ἄλλο τίποτε ἐκτὸς εἰς τὴν σφαγὴν τῶν »περιστεριῶν καὶ τῶν φασιανῶν. Καὶ καθ' ἡμέ»ραν φιλονεικοῦν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἡ μαμὰ »καὶ ἡ μάμμη μου, ἀκατάπαυστα ἐρίζουν. Τέλος »πάντων, ἐπέρασε καὶ ἡ ἡμέρα αὐτή. Εἰς τὸ μέ»σον τοῦ γεύματος λέγει ὁ πατέρας ἔτσι μὲ ἀ»διαφορίαν τρόπον τινά :—Πολὺ εὐγενὴς πραγ»ματικῶς ἐφέρθη αὐτὸς ὁ νέος ὁ ἀξιωματικός· »τὸν 'προσκάλεσα εἰς γεῦμα τὴν τετάρτην.—Τὴν »τετάρτην! ἀναφωνεῖ ἡ μαμμά... Μὰ τί ἦταν »ἀνάγκη τόση βία!.... Τί σοῦ ἦλθε τώρα νὰ »συνάξῃς 'ς τὸ σπίτι σου ὅλους τοὺς στρατιωτι»κούς!... Δὲν λέγω, εἶνε καλὸς νέος αὐτὸς, τὸ »παραδέχομαι, ἀλλὰ αὐτὸς ἔπειτα θὰ φέρῃ καὶ ἄλλους».

— «*Δευτέρα*, 9 *Ἰουνίου*. Ἄρχισα νὰ γίνω»μαι κουτός. Μίαν ὥραν ἔχασα σήμερον τὸ πρωΐ, »ἕως ποῦ νὰ κατορθώσω νὰ γράψω τὰς ὀκτὼ ἐ»κείνας μικρὰς γραμμὰς τῆς ἐπιστολῆς μου, δι' »ἧς ἀποδέχομαι τὴν πρόσκλησιν. Δεκάκις, εἰκο»σάκις ἔσβυνα κ' ἔγραφα, καὶ πάλιν, μόλις τὴν »ἀπέστειλα, ἐνθυμήθην ὅτι ἔβαλα δύο φορὰς τὴν »λέξιν *εὐχαρίστησιν*, δύο φορὰς εἰς ἐκείναις ταῖς »ὀκτὼ κακομοίρικαις γραμμαῖς».

— «*Δευτέρα*, 9 *Ἰουνίου*. Ἐδέχθη! Ἐπρογευ»ματίζαμε τὸ μεσημέρι... Τὰ παράθυρα τῆς τρα»πεζαρίας μας βλέπουν εἰς τὴν αὐλήν. Ἔξαφνα »φωνάζει ἡ μητέρα :—Νὰ πάλι! πάλι ἕνας στρα»τιώτης κάτω 'ς τὴν αὐλή· τί διάβολο γυρεύει! »Πηγαίνω νὰ ἰδῶ, καὶ μὲ φεύγει ἀμέσως ἡ »φράσις : Ἆ! εἶν' ὁ Πικώ! Νὰ ἔβλεπε κανεὶς »τότε τὴν μαμά μου, ἄχ νὰ τὴν ἤκουε!—Ὁρί»στε τώρα, ὁρίστε μας! Μᾶς ἔμαθε καὶ τὰ ὀνό»ματα ὅλων τῶν στρατιωτῶν ἡ Ἰωάννα ἀπ' ἔξω! »—Μόνο ἑνός, μαμμά μου, μόνο ἑνός... Εἶν' ἐ»κεῖνος ποῦ μᾶς εἶχε φέρει προχθὲς τὸν Δράκο.. »Ἡ μάμμη μου ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος σκάνει 'ςτὰ »γέλοια... Τί εὔθυμη ὁποῦ εἶνε ἡ μάμμη μου »αὐτὰς τὰς ἡμέρας!... Σήμερον εἰς τὴν σκάλα, »ἐτραγουδοῦσε!... Πολὺ καλαί, πάρα πολὺ κα»λαὶ πρέπει νὰ ἦσαν αὐταὶ αἱ πληροφορίαι!... »Ἀφοῦ ἐτελειώσαμε τὸ πρόγευμα, κατώρθωσα »κ' ἔβαλα εἰς τὸ χέρι τὴν ἐπιστολήν *του*...Τί εὔ»μορφα γραμμένη ποῦ εἶνε καὶ μ' ὅλην τὴν ἀ»πλότητά της! Τὴν παραθέτω ἐδῶ αὐτολεξεί : »*Κύριε, ἔλαβα τὴν πρόσκλησιν τὴν ὁποίαν μ' ἐ»κάματε τὴν τιμὴν νά μοι ἀπευθύνητε διὰ τὴν »προσεχῆ τετάρτην*, 11 *Ἰουνίου. Ἀποδέχομαι »αὐτὴν μὲ τὴν μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν ἐ»πίσης καὶ εὐγνωμοσύνην. Ἔμαθα μὲ πολλὴν »μου εὐχαρίστησιν, ὅτι ἡ δεσποσύνη θυγάτηρ »σας εὗρε κάλλιστον τὸν ἵππον.... Δέξασθε »εὐαρεστούμενος, κύριε, τὴν διαβεβαίωσιν τῶν »εὐσεβεστέρων αἰσθημάτων μου πρὸς ὑμᾶς...* »Ἐπίτηδες, ἐπίτηδες, εἶμαι βεβαία, ἐπανέλαβε »δὶς τὴν λέξιν *εὐχαρίστησιν*.... Ἐγνώριζε ὅτι »θὰ ἰδῶ τὴν ἐπιστολήν του... Καὶ ἐπέμεινε εἰς »αὐτὴν τὴν ἰδέαν».

— «*Τρίτη*, 10 *Ἰουνίου*. Γευματίζω αὔριον εἰς »τὸν οἶκόν της».

— «*Τρίτη*, 10 *Ἰουνίου*. Γευματίζει μαζύ μας »αὔριον». Καὶ φθάνομε τώρα εἰς τὴν μεγάλην ἡμέραν τοῦ γεύματος! Ἔλα ἐσὺ πρῶτα, διηγήσου τὰ τοῦ γεύματος.

— Ἐγὼ λέγω, θέλεις νὰ μ' ἀκούσῃς, Ἰωάννα μου;... Ἂς σταθοῦμε ἕως ἐδῶ γιὰ σήμερα... Κύτταξε ἐν πρώτοις, κύτταξε σὲ παρακαλῶ τί ὥρα εἶνε.

— Ὤ' δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυκτα!

— Μάλιστα, δύο μετὰ τὰ μεσάνυκτα. Ἕνας λόγος, καὶ πολὺ ἰσχυρὸς, νὰ σταματήσωμε ἕως ἐδῶ... Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος ἀκόμη... Νομίζω, ὅτι ἀπὸ τοῦδε τὰ γραφόμενά μας θὰ ἦνε φοβερὰ μονότονα. Ὅλο περὶ ἔρωτος, καὶ περὶ ἔρωτος, καὶ πάλιν περὶ ἔρωτος! Εἰς τὰς σημειώσεις μου τοὐλάχιστον ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ δὲν ὑπάρχει.

— Καὶ εἰς τὰς δικάς μου.

— Καὶ περὶ ἔρωτος, ὅπως ὅλοι τὸν ᾐσθάνθησαν· μὲ τὴν ἐλευθερίαν νὰ βλεπώμεθα, νὰ συνομιλοῦμεν... Ἅμα ἅπαξ ἠδυνήθην νὰ σὲ ἰδῶ ἐκ τοῦ πλησίον, δὲν βλέπεις δὰ, μεγάλη μου ἀξία ὅτι σὲ εἶδα τοιαύτην ὁποία πράγματι ἦσο, ὁποία εἶσαι, δηλαδὴ ἡ ὡραιοτέρα καὶ ἡ καλλιτέρα ἐξ ὅλων τῶν γυναικῶν Μεγάλη μου ἀξία, ὅτι σὲ ἠγάπησα! Ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ καὶ ἀλλέως;... Ἀλλὰ τὸ σπάνιον, τὸ μαγευτικὸν εἰς ὅλην τὴν ἱστορίαν μας αὐτὴν, εἶνε ὄχι ἡ φυσικὴ συνέπειά της, ἀλλὰ ἡ ἀρχή της. Ἠγαπήθημεν τρόπον τινα ἐξ ἐνστίκτου, ἐξ ἀποστάσεως, ἐκ πρώτης ὄψεως, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην οὔτε νὰ συνομιλήσωμεν, οὔτε νὰ γνωρισθῶμεν πρῶτα. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐγὼ εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τὰ 'μάτια σου εἶδα τὴν ψυχήν σου. Ἀπὸ τῆς 11 ἰουνίου, ποῦ εἴχαμεν τὸ γεῦμα, μέχρι τῆς 17 αὐγούστου, τῆς ἡμέρας ποῦ ἐστεφανώθημεν, πολλὰς λέξεις καὶ πολλὰς ἀντηλλάξαμεν· εἴπαμε τόσα καὶ τόσα τρυφερὰ λογάκια καὶ ὡραῖα πράγματα, ἀλλὰ ποτὲ, Ἰωάννα μου, ποτὲ, βεβαιώσου, δὲν ἐκάμαμε τρυφερωτέραν συνομιλίαν, περιπαθεστέραν ἀπὸ τὸν ἀνόητον ἐκεῖνον διάλογόν μας εἰς τὴν αὐλὴν, παρὰ τὸν σταῦλον, ἐνώπιον τοῦ Δράκου καὶ τοῦ Πικώ. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐκεί-

Digitized by Google

νην, κατηλήφθην ἀπὸ τόσην συγκίνησιν, ὥστε ἐνόησα ἀμέσως, ὅτι ἐτελείωσε ὁ προορισμός μου διὰ παντός. Ἐξῆλθα ἀπὸ τὴν μικρὰν ἐκείνην αὐλὴν μὲ τὴν πεποίθησιν πλέον, μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι θὰ ἐγίνεσο ἰδική μου, καὶ θὰ διηρχόμην ὅλην μου τὴν ζωὴν προσπαθῶν νὰ σὲ καθιστῶ εὐτυχῆ.... Εἶνε τώρα περίπου δύο ἔτη.. Ἕως τὴν ὥραν αὐτὴν, τί λέγεις ἀγάπη μου, ἐπέτυχα τὸν σκοπόν μου;

— Ὤ, ναί, φίλε μου, ναί!...

Καὶ δὲν ἐκάθητο πλέον ἐπὶ τοῦ ὑποποδίου ἡ Ἰωάννα... ἀλλ' εἰς τὰ γόνατά του.... Ἀφήσαντες δὲ καὶ οἱ δύο κατὰ μέρος τὰ τετράδια, δὲν ἀνέγνωσαν πλέον παραπάνω τὴν νύκτα ἐκείνην.

[Ludovic Halévy]. Μετάφρασις Ι. Κ.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ἐν East-River.

Μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν πόλεων Νέας Ὑόρκης καὶ Βροκλίνου, ἔνθα ὁ **East-River** (Ἀνατολικὸς ποταμὸς) κυλινδεῖ τὰ ἁλμυρὰ αὐτοῦ κύματα, ἀπαιωρεῖται εἰς ὕψος μέγα μεταξὺ δύο κολοσσαίων πύργων γιγαντῶδες δίκτυον ἐκ σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων νημάτων, ἐφ' οὗ σήμερον ἑκατοστύες ἐργατῶν οἱονεὶ φίλεργοι ἀράχναι σφυρηλατοῦσι καὶ ὑλουργοῦσι. Τὸ τερατῶδες τοῦτο πρᾶγμα, ὅπερ ὑπέρκειται τοῦ **Long-Island** καὶ **Manhattan**, καὶ ὑφ' ὃ καθ' ὥραν ἑκατοστύες ἀτμοπλόων καὶ ἱστιοφόρων νηῶν ἀκωλυτὶ διέρχονται, ἀποτελεῖ τὸ ὑπερφυὲς διάγραμμα γιγαντιαίου ἔργου ὅσον οὔπω περατουμένου, τῆς περιφήμου γεφύρας τοῦ **East-River**.

Τὸ ἔργον τοῦτο ὅπερ δικαίως θεωρεῖται σήμερον ὡς ἓν τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου, καὶ ἐν ᾧ ὑπερήφανος ἡ Ἀμερικὴ δεικνύει ἓν τῶν καλλιτέρων αὐτῆς καλλωπισμάτων, ὀφείλει τὴν γένεσιν αὐτοῦ εἰς Γερμανὸν ἄνδρα ὅστις μετὰ πολυχρονίους σοβαρὰς μελέτας κατώρθωσε νὰ ἀποτυπώσῃ τὸ σχέδιον αὐτοῦ.

Ἡ κοιτὶς τοῦ δημιουργοῦ τῆς γεφύρας τοῦ **East-River** κεῖται ἐν τῇ δασώδει Θυριγγίᾳ, ἔνθα ὁ Ἰωάννης Ῥέβλιγκ ἐγεννήθη τῇ 12 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1806 ἐν τῇ πολίχνῃ Μυλχάουζεν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1831 καταλιπὼν τὴν θέσιν τοῦ ἐπιστάτου τῶν δημοσίων ἔργων εἰς Βεστφάλην, μετηνάστευσεν ὁ νέος μηχανικὸς εἰς Ἀμερικήν. Ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ πατρίδι κατώρθωσε νὰ ἐπιφέρῃ μεγάλας διορθώσεις εἰς τὰς κρεμαστὰς γεφύρας, αἵτινες ἐν Εὐρώπῃ, περιεφρονοῦντο ὡς μέσα συγκοινωνίας οὐχὶ λίαν ἀσφαλῆ, καὶ ἐπεχείρησε τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ἐν λίαν μεγάλαις διαστάσεσι. Κατ' ἀρχὰς ἔζη ἐν Πιτσβούργῃ, βραδύτερον δὲ ἀπὸ τοῦ 1850 εἰς Τρέντον ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς Νέας Ὑέρσεϋ ἔνθα κατέστη περίφημος διὰ τὰς ἐν τῇ παραλίᾳ οἰκοδομάς, διευθύνας τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος τοῦ **Beaver-River**, ὡς ἐπίσης τὴν τῆς διώρυγος μεταξὺ τοῦ Ὀχίου καὶ τῆς λίμνης Ἔρι. Μετὰ τὴν περάτωσιν τῶν ἔργων τούτων ἐπεδόθη ὅλως εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν κρεμαστῶν γεφυρῶν, κατασκευάσας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1851—55, ἐκτὸς μικρῶν τινων γεφυρῶν ἐν Πιτσβούργῃ τὴν κρεμαστὴν γέφυραν τοῦ Νιαγάρα, τὴν μόνην τοῦ εἴδους τούτου, ἐφ' ἧς διέρχεται σιδηρόδρομος, καὶ ἥτις ἔχουσα μῆκος 244 μέτρων κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν σιδηροδρομικῶν γεφυρῶν τῆς ὑφηλίου. Ἀντλήσας θάρρος ἐκ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἐπιτυχιῶν ὁ Ῥέβλιγκ κατέστη ὁσημέραι τολμηρότερος εἰς τὰ σχέδια αὐτοῦ, καὶ ἐν ἔτει 1867 ἐν Κιγκινάτῃ κατεσκεύασε κρεμαστὴν γέφυραν, ἧς τὸ αἰωρούμενον μέρος διῆκεν εἰς μῆκος 322 μέτρων. Ἐν ὅλαις ταῖς γεφύραις ταύταις μετεχειρίσθη ὡς ἀναφορεῖς ἀντὶ τῶν συνήθων ἁλύσεων σχοινία ἐκ σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων νημάτων, ὀρθῶς κατανοήσας ὅτι τὸ πλέγμα τοιούτων νημάτων ἐστὶ πολλῷ στερεώτερον ἢ ἀνάλογος ὄγκος σιδήρου.

Διὰ τοιούτων ἔργων ἀναδείξας τὴν ἐπιτηδειότητα αὐτοῦ ὁ Ῥέβλιγκ, ἐτόλμησε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν σχεδίου, εἰς ὃ μέχρι τότε πολλοὶ περίφημοι μηχανικοὶ εἶχον ναυαγήσῃ, δηλαδὴ τὴν κατασκευὴν σταθερᾶς συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀκμαζόντων πόλεων Νέας Ὑόρκης καὶ Βροκλίνου.

Χάριν τῶν ἀδαῶν τῶν ἀμερικανικῶν πραγμάτων, νομίζομεν καλὸν νὰ προτάξωμεν ὅτι ἡ Νέα Ὑόρκη, ἥτις μετὰ τὸ Λονδῖνον καὶ τοὺς Παρισίους κατέχει τὴν τρίτην θέσιν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμόν, ἐστὶ πράγματι σύμπλεγμα τεσσάρων πλησίον ἀλλήλων κειμένων πόλεων δηλα δὴ τῆς Νέας Ὑόρκης, τοῦ Βροκλίνου, τῆς **Hoboken** καὶ τῆς **Jersey-City**. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν πόλεων τούτων, ἡ Νέα Ὑόρκη ἧς ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὸ ἑκατομμύριον, καὶ ἥτις κεῖται ἐπὶ τῆς νήσου **Manhattan**, καὶ τὸ Βροκλῖνον ὅπερ κείμενον ἐπὶ τοῦ **Long-Island** περικλείει περίπου 1)2 ἑκατομμύριον ψυχῶν, εἰσὶ κεχωρισμέναι ἀλλήλων ὑπὸ βραχίονος θαλάσσης, φέροντος τὸ ὄνομα **East-River**.

Ἡ τὰ μάλιστα ἐνεργὸς κοινωνία τῶν ἀνθρώπων τούτων ἐμπορικῶν πόλεων διενεργεῖται μέχρι τοῦ νῦν μόνον δι' ἀτμοπλόων καὶ ἱστιοφόρων νηῶν, ὁ δὲ τρόπος οὗτος τῆς συγκοινωνίας συνδέεται, ὡς εὐκόλως δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ, μετὰ πολλῶν ἀτοπημάτων. Τοῦτο μὲν διότι αἱ ἀπὸ Βροκλίνου πρὸς Νέαν Ὑόρκην καὶ κατ' ἐναντίαν διευθύνουσαι πλέουσαι φορτηγαὶ νῆες διακωλύουσι τὸν πλοῦν τῶν ἀπειραρίθμων πλοίων, ἅτινα διατρέχουσι κατὰ μῆκος τὸ **East-River**, τοῦτο δὲ διότι ἐν καιρῷ χειμῶνος ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν δύο πόλεων διακόπτεται ἐπὶ ὥρας ὅλας ἕνεκα τῶν τεμαχίων τοῦ πάγου τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ **East-River** σχηματιζομένων. Τὰ ἄτοπα ταῦτα ἀπεφάσισαν νὰ ποιήσωσιν ἐκποδὼν διὰ τῆς κατασκευῆς γεφύρας ἥτις ἤθελεν, οὕτως εἰπεῖν, μεταβάλῃ τὴν Νέαν Ὑόρκην καὶ τὸ Βροκλῖνον εἰς δύο συνοικίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, καὶ ἥτις

Digitized by Google

ἤθελεν ἐπιτρέψῃ τοῖς ἀπειραρίθμοις πλοίοις τοῖς καθ' ἑκάστην τὸ East-River διερχομένοις νὰ ἐξακολουθῶσι τὸν πλοῦν αὐτῶν ὑπὸ τὴν γέφυραν ἀνειμένοις ἱστίοις.

Τὴν λύσιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου ἐπέτυχε πράγματι ὁ Ἰωάννης Ῥέβλιγκ, ὅστις ἐν ἔτει 1867 ἐπεξειργάσθη ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ τὸ σχέδιον τῆς ὅσον οὔπω περατουμένης κρεμαστῆς γεφύρας τοῦ East-River. Ὁ περιφανὴς ὅμως μηχανικὸς δὲν ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ μεγαλουργήματος αὐτοῦ.

Ὡς ὁ Ρικὲ (Riquet) ὁ κατασκευαστὴς τῆς διώρυγος τοῦ Languedoc (Canal-du-midi), ὁ Βορὲλ ὁ διευθύνας τὴν διάτρησιν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, ὁ Σομμελιὲ, ὁ μηχανικὸς τῆς ὑπονόμου τοῦ Mont-Cenis, ὁ Μέϊγκζ (Meiggs), ὁ δημιουργὸς τοῦ θαυμασίου ὑπὲρ τὰς Ἄνδεις σιδηροδρόμου, καὶ ὁ Φάβρ, ὁ ἐπιχειρητὴς τῆς ὑπονόμου τοῦ ἁγίου Γοθάρδου, ὡς ὅλοι οἱ ἄνδρες οὗτοι κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ θανάτου πρὶν ἢ τὰ δημιουργήματα αὐτῶν ἴδωσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, οὕτω καὶ ὁ Ἰωάννης Ῥέβλιγκ ἀπέθανε τῇ 22 Ἰουλίου 1869 εἰς Βροκλῖνον πρὶν ἢ τεθῇ ὁ πρῶτος λίθος τοῦ ἔργου, ὅπερ οὗτος μέχρι τῆς ἐλαχίστης λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐσχεδίασε. Ἀνάγκη ν' ἀναμνησθῶμεν ἐνταῦθα τῶν λόγων, οὓς ἐν ὁμοίαις περιστάσεσιν ἔγραψεν ὁ Γάλλος Boissay. «Αἱ φροντίδες ἐκτρύχουσι· τοῦτο ἐννοεῖται εὐκόλως. Οἱ ἐφευρέται καὶ φυσιοδίφαι θυσιάζουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν διὰ τὰς ἰδέας των καὶ ἀποθνήσκουσι, πρὶν ἢ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοπουμένου· ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως οἱ ἄνθρωποι ὑπόκεινται τῇ κοινῇ ταύτῃ τῶν πραγμάτων πορείᾳ».

Ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Ῥέβλιγκ, ἀνέλαβεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βασιγκτὼν Ῥέβλιγκ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ νῦν προεχώρησε τόσον ὥστε δυνάμεθα ἐν τοῖς κατωτέρω νὰ δώσωμεν ἀκριβῆ αὐτοῦ περιγραφήν.

Τὸ ὁλικὸν μῆκος τῆς γεφύρας εἶνε 1053 μέτρων, ἡ μεγάλη δὲ αὕτη ἀπόστασις, ὑποβαστάζεται μόνον ὑπὸ τεσσάρων τειχισμάτων, ἅτινα διαιροῦσι τὴν γέφυραν εἰς τρία μέρη. Τὰ δύο πλάγια ἔχουσι μῆκος 283 μέτρων, τὸ δὲ μεσαῖον ἐπαιωρεῖται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἔχον τὸ ἀνήκουστον μῆκος 486 μέτρων. Τὸ ἐλευθέρως αἰωρούμενον τοῦτο μέρος τῆς γεφύρας, ἐν οὐδεμιᾷ τῆς ὑφηλίου γεφύρᾳ ἀπαντᾷ τοσούτῳ μέγα, καὶ εἶναι διπλάσιον τοῦ ὅλου Pont-neuf τῶν Παρισίων, οὗτινος τὸ ὁλικὸν μῆκος εἶνε 233 μέτρων, ὑποβαστάζεται δὲ ὑπὸ 14 τειχισμάτων.

Ἡ γέφυρα κρέμαται ἀπὸ τεσσάρων καλωδίων, ὧν ἕκαστον ἔχει διάμετρον 39 ἑκατοστομέτρων, συνίσταται δὲ ἐξ 6224 παραλλήλως πλησίον ἀλλήλων συνδεδεμένων χαλυβδίνων νημάτων. Ἕκαστον τῶν χαλυβδίνων τούτων καλωδίων, οὗτινος τὸ πάχος εἶναι ἴσον τῷ πάχει ἀνδρὸς, ἔχει μῆκος 1090 μέτρων, δύναται νὰ φέρῃ 11,380,000 χιλιόγραμμα, ζυγίζει δὲ περίπου 88,000 χιλιόγραμμα.

Τὰ τέσσαρα ταῦτα καλώδια εἰσὶ τεταμένα ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν τειχισμάτων, ἅτινα ἀνηγέρθησαν ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ τούτων ὡς προείπομεν κρέμαται ἡ γέφυρα, ἥτις ὑποστηρίζεται δι' ἓξ σιδηρῶν δοκῶν καὶ 280 ἁλύσεων, αἵτινες καὶ αὗται προσηρμόσθησαν ἐπὶ τῶν τειχισμάτων.

Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ἔργου ἤρξατο κατὰ τὴν 26 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1867 διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν κολοσσαίων τούτων πύργων. Ἄξιον μνείας ἐστὶ τὸ ὕψος τῶν πύργων τούτων, ὧν αἱ μὲν κορυφαὶ ἀνυψοῦνται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἐν καιρῷ τῆς μεγαλειτέρας παλιρροίας ὑπὲρ τὰ 84 μέτρα, τὰ δὲ θεμέλια κεῖνται ὑπὲρ τὰ 30 μέτρα ὑπὸ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης. Πρὸς κατασκευὴν ἑκάστου τῶν πύργων τούτων κατηναλώθησαν 33,160 κυβικὰ μέτρα ὑλικοῦ, ζυγίζοντα περίπου 100 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων.

Οἱ ὀλίγοι οὗτοι ἀριθμοὶ ἀρκοῦσι βεβαίως ὅπως ὑποδείξωσιν, ὅτι ἡ ἀνέγερσις τοιούτου κολοσσαίου ἔργου, εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς ἀκαταμαχήτους δυσκολίας, ὡς ἐκ τούτου κρίνομεν ἄξιον νὰ περιγράψωμεν ἐν ὀλίγοις τὴν πορείαν τῶν ἐργασιῶν τῆς γεφύρας τοῦ East-River.

Αὗται εἰσὶ βεβαίως ἀξιοθαυμαστότεραι τῶν ἀφηγήσεων περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν πυραμίδων, τῶν κρεμαστῶν κήπων τῆς Σεμιράμιδος καὶ ἄλλων τοιούτων θαυμάτων, ἅτινα ἐν τοῖς σχολείοις ἐκίνουν τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν. Τὰ ἔργα ταῦτα εἰσὶν εὐγλωττότατον τεκμήριον τῆς ἀνελπίστου προόδου τῆς νεωτέρας τέχνης, ἥτις ἐξωπλισμένη τῇ μαγικῇ ἰσχύϊ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, διατρυπᾷ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς κόλπους τῶν ὀρέων, ὅπως καταστήσῃ ταῦτα τῷ ἀνθρώπῳ χρήσιμα.

Πρὸς θεμελίωσιν τῶν δύο πύργων ἐγένετο χρῆσις τοῦ γνωστοῦ συστήματος τῶν δυτῶν κωδώνων (Taucherglocke]. Κατὰ πρῶτον κατεσκευάσθησαν παρὰ τῇ ἀκτῇ τοῦ East-River δύο κολοσσαῖοι κώδωνες ἐκ σιδήρου, οἵτινες μετὰ ταῦτα κατεβυθίσθησαν εἰς τὰς θέσεις ἔνθα ἔμελλον ν' ἀνεγερθῶσιν οἱ δύο πύργοι. Ἓξ ἀτμομηχαναὶ διὰ τῆς συμπιέσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἐν αὐταῖς, ἀπεδίωκον τὸ ὕδωρ, καὶ ἀποκαθίστων τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης στεγνόν. Καὶ ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῶν κωδώνων τούτων, οἵτινες οἱονεὶ νῆσοι ἔπλεον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, οἱ κτίσται παρεσκεύαζον πέτρας καὶ ἀμμοκονίαν, οἱ κάτω εὑρισκόμενοι ἐργάται ἔσκαπτον τὸν πυθμένα αὐτῆς, ὅπως ἰσοπεδώσωσι καὶ διευθετήσωσιν αὐτὸν πρὸς ἐπίθεσιν τῶν ἀκρογωνιαίων λίθων.

Οἱ δύται οὗτοι κώδωνες εἰσὶν οἱ μεγαλείτεροι πάντων ὅσοι μέχρι τοῦδε κατεσκευάσθησαν. Ἑ-

Digitized by Google

καστος τούτων εἶχε μῆκος 63 μέτρων καὶ πλάτος 31, ἀπεξήραινε δὲ ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης 1,626 κυβικὰ μέτρα ἐδάφους, ἔνθα καθ' ἑκάστην εἰργάζοντο 236 ἄνδρες ὑπὸ τὴν πίεσιν τεσσάρων ἀτμοσφαιρῶν.

Τὸ ὑπερφυὲς τοῦτο ὑποβρύχιον δῶμα ἐφωτίζετο ὑπὸ 56 ἀεριολυχνιῶν, ἐπειδὴ ὅμως τὸ κοινὸν ἀεριόφως δὲν ἔκαιε καλῶς ἐν τῷ πεπιεσμένῳ ἀέρι, εἰσήγαγον εἰς τοὺς σωλῆνας διὰ πιέσεως 5 ἀτμοσφαιρῶν μίγμα φωταερίου καὶ ὀξυγόνου. Εἰς τὸν τεχνητῶς δὲ τοῦτον δι' ἀέρος πεπληρωμένον χῶρον, περὶ ὃν ἐνήχοντο οἱ ἰχθύες τοῦ ὠκεανοῦ, ὑδραγωγοὶ σωλῆνες εὐμηχάνως κατασκευασθέντες ἔφερον χάριν τῶν ἐργατῶν πόσιμον ὕδωρ.

Ἀδύνατον ὅμως ἀτυχῶς ὑπῆρξε διαρκούσης τῆς τεραστίας ταύτης οἰκοδομῆς νὰ ἀποσοβηθῇ πᾶν ἀτύχημα· ἐν τῷ παρὰ τὸ Βροκλῖνον καταβυθισθέντι κώδωνι ἀνεφλέχθη ποτὲ πυρκαϊὰ — πυρκαϊὰ ὑπὸ τὰ κύματα τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ!

Τέλος κατὰ μῆνα Αὔγουστον τοῦ ἔτους 1876 ἡ κατασκευὴ τῶν δύο πύργων εἶχεν ἤδη περατωθῆ, καὶ ἤρξατο τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἐπιπόνου ἔργου ἡ προσάρμοσις δηλαδὴ τῶν τεσσάρων καλωδίων εἰς τὰς κορυφὰς τῶν δύο πύργων.

Σιδηροῦν καλώδιον ὅμως μήκους πλέον ἢ ἑνὸς χιλιομέτρου καὶ πάχους 1 1[4 μέτρου ἀδύνατον ἦτο νὰ ἀνυψωθῇ ἀπὸ τῆς παραλίας εἰς τὴν κορυφὴν τῶν πύργων· ὅθεν ἐδέησε τὰς 25,000 περίπου χαλυβδίνων νημάτων, ἐξ ὧν τὰ 4 καλώδια σύγκεινται, ἕκαςον ἀνὰ ἓν ν' ἀνυψώσωσι καὶ προσαρμόσωσιν εἰς τὴν οἰκείαν αὐτοῦ θέσιν.

Ἐκπυρσοκρότησις πυροβόλου τῇ 14 Αὐγούστου 1876 ἀνήγγειλε τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πρώτου νήματος, ἀναγγέλλουσα συνάμα ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, οὐδενὶ πλοίῳ ἐπετρέπετο νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν. Τοσοῦτον ζωηρὰ εἶνε πράγματι ἡ διὰ πλοίων συγκοινωνία ἐπὶ τοῦ East-River, ὥστε ἀδύνατος θὰ ἀπέβαινεν ἄλλως ἡ ἀνύψωσις τοῦ νήματος. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ πρώτου τούτου νήματος ἀνυψώθη καὶ δεύτερον, καὶ τότε ἤρξαντο οἱ ἐργάται ἀνυψοῦντες πληθὺν ὅλην σχοινίων καὶ χαλυβδίνων νημάτων, ἅτινα προσηρμοζον εἰς διάφορα σημεῖα τῶν πύργων.

Νέον παράδοξον θέαμα παρουσιάζετο νῦν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ παρατηρητοῦ ὅλως διάφορον ἐκείνου, ὅπερ πρὸ ὀλίγου ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης ὑπὸ τὰ κύματα τοῦ East-River ἀνεπτύσσετο. Τώρα ἔβλεπέ τις ἐργάτας ἐν μικροῖς κλωβοῖς, κρεμαμένους ἀπὸ τῶν χαλυβδίνων νημάτων εἰς ὕψος 60 μέχρις 80 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, κυμαινομένους ἔνθεν κακεῖθεν καὶ συνδέοντας τὰ νήματα.

Ἡ προσάρμοσις τοῦ πρώτου νήματος ἑκάστου καλωδίου ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὰ σχέδια τοῦ μηχανικοῦ μεθ' ὅλης τῆς μαθηματικῆς ἀκριβείας· οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἀνάρτησιν τοῦ νήματος μεγάλως ὤφειλον ν' ἀποβλέψωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τάσιν τούτου, δηλαδὴ εἰς τὴν κυρτότητα τοῦ τόξου ὅπερ διέγραφεν ἐν τῷ ἀέρι. Ἐπὶ τοῦ East-River ὅμως πνέουσι συνήθως σφοδροὶ ἄνεμοι, ὧν ἡ πίεσις θὰ ἤρκει ὅπως μεταλλάξῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ αἰωρουμένου νήματος, ὥστε καὶ πάλιν ἐδέησεν ἑβδομάδας ὅλας νὰ περιμείνωσιν ἤρεμον τινὰ ἡμέραν, καθ' ἣν νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσαρμόσωσι κανονικῶς τὸ πρῶτον τοῦτο νῆμα, καὶ μετ' ἀκριβείας νὰ καταμετρήσωσι τὸ ὑπ' αὐτοῦ σχηματισθησόμενον τόξον. Τοῦτο ἔσχε χώραν τῇ 29 Μαΐου 1877. Ἀφοῦ δὲ ἅπαξ ὡρίσθη ἡ θέσις τοῦ πρώτου νήματος, τὰ λοιπὰ ταχέως καὶ εὐκόλως προσηρμόσθησαν καὶ συνεδέθησαν.

Ρίψωμεν νῦν βλέμμα εἰς τὴν ἀτελείωτον ἔτι γέφυραν, τὴν διὰ σιδηρῶν ἀναφορέων ἀπὸ τῶν καλωδίων κρεμαμένην! Αὕτη πλησίον μὲν τῶν πύργων αἰωρεῖται εἰς ὕψος 36 μέτρων, πρὸς τὸ μέσον δὲ ὑψοῦται 41 μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐπιτρέπουσα οὕτω τὸν πλοῦν καὶ τοῖς ὑψίστοις πλοίοις.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτησίως ἀπὸ Βροκλίνου εἰς Νέαν Ὑόρκην καὶ τἀνάπαλιν μεταβαινόντων ἀνθρώπων ὑπελογίσθη ἐσχάτως εἰς 70 ἑκατομμύρια· τῷ μεγίστῳ δὲ τούτῳ ἀριθμῷ, εἰς ὃν πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ οὐχὶ ἀσήμαντος μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων ἀνταποκρίνονται αἱ διαστάσεις τῆς γεφύρας. Τὸ πλάτος αὐτῆς οὐδόλως μειονεκτεῖ ἐκείνου λεωφόρου μεγαλοπόλεως, ἀριθμοῦν 26 μέτρα. Ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχει πεζοδρόμιον πλάτους 4 1)2 μέτρων, ὅπερ ὑψοῦται 3 μέτρα ὑπεράνω τῆς λοιπῆς ἐπιφανείας τῆς γεφύρας. Ἑκατέρωθεν τοῦ πεζοδρομίου ὑπάρχουσιν ἀνὰ δύο ἁμαξιταὶ ὁδοὶ καὶ γραμμαὶ σιδηροδρόμου.

Οἱ δύο πύργοι εἰσὶν ὑπεράνω τῆς γεφύρας διατρυπημένοι, σχηματίζοντες δύο ὑπερφυεῖς στοάς, ὑφ' ἃς διέρχονται τὰ ὀχήματα καὶ αἱ ἀτμάμαξαι τοῦ σιδηροδρόμου· αἱ δύο αὗται στοαὶ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ παραστάδος ἥτις τέμνει τὸ πεζοδρόμιον εἰς δύο ἴσα μέρη.

Ἡ ὁδὸς αὕτη μετὰ τῶν γραμμῶν τοῦ σιδηροδρόμου καθήκει μέχρι τῶν κέντρων τῶν δύο πόλεων, ὅπου θέλουσιν ἀνεγερθῇ σιδηροδρομικοὶ ςαθμοί, πιθανῶς δὲ διὰ τούτων νὰ μὴ διέλθωσιν αἱ κοιναὶ ἀτμάμαξαι. Ἐγένετο πράγματι πρότασις περὶ κατασκευῆς τοῦ διὰ σχοινίων σιδηροδρόμου (Drahtseilbahn). Δὲν εἶνε ὅμως ἔτι γνωστὸν ἐὰν ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ ἢ ἐὰν σκέπτονται ἀντ' αὐτοῦ νὰ ποιήσωσι χρῆσιν τοῦ ἐσχάτως ἐν Γερμανίᾳ ἐφευρεθέντος ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις τὰ μάλα ἁρμόζει διὰ τὴν γέφυραν τοῦ East-River.

Αὕτη εἶνε ἐν ὀλίγοις ἡ εἰκὼν τῆς μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομῆς, ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θέλει γείνῃ κτῆμα τοῦ κοινοῦ, καὶ ἧς ἡ ἀνέγερσις ἐν συνόλῳ θὰ στοιχίσῃ περὶ τὰ 75 ἑκατομμύρια φράγκων.

Οὐ μόνον δίκαιον θαυμασμὸν προκαλεῖ ἡ θέα

Digitized by Google

τοῦ γιγαντιαίου τούτου ἔργου, ἀλλὰ καὶ εὐγλώττως μαρτυρεῖ περὶ τῶν ἀξιοθαυμάστων κατορθωμάτων ἅτινα ἡ ἐνέργεια τοῦ φυσιοδίφου καὶ ἐφευρέτου κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐπέτυχε.

Ἀμφίρροπος κλιματῖτις ἣν ἡ θύελλα εἶχεν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ στελέχους αὐτῆς καὶ ῥίψῃ εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τροπικοῦ ποταμοῦ, ἐσχημάτισε τὴν πρώτην ἁπλουστάτην φυσικὴν γέφυραν.

Πάραυτα ἐπειράθη ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπομιμηθῇ τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο τῆς φύσεως, καὶ ἡ ἀράχνη ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς διδάσκαλος. Οὕτω ἔσχον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αἱ πρῶται κρεμασταὶ γέφυραι, ἃς ἄγριοι λαοὶ ἐκ σπαρτίων κατεσκεύαζον. Ὑστερώτερον ἤρξαντο, ὡς ἔτι νῦν ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Κίνᾳ συμβαίνει, κατασκευάζοντες ἐπὶ τῶν ταλαντευομένων σπαρτίων γεφυρωτὴν ὁδὸν ἐξ ἰνδικοῦ καλάμου ἢ ἐκ σανίδων. Ἦλθεν ὅμως ἡ ἐποχὴ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ ἀτμοῦ, καὶ τότε ἐν ἔτι 1796 πρῶτος ὁ Ἀμερικανὸς Φίνλαϋ κατεσκεύασεν ἐπὶ τοῦ Jacobs-Creec ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τὴν πρώτην κρεμαστὴν γέφυραν μετὰ ἐπιπέδου ἁμαξιτῆς ὁδοῦ βασταζομένης διὰ κρεμαστῶν ἁλύσεων. Ὡς τὸ τελευταῖον μέλος ὅμως ὅλων τῶν πειραμάτων τούτων, ὡς ἡ κορωνὶς ὅλων τῶν εὐστόχων τούτων προσπαθειῶν, αἰωρεῖται σήμερον ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἠρεμίᾳ, μεταξὺ δύο μεγαλοπόλεων, ἡ γέφυρα τοῦ **East River**, τῶν ὑψηλοτέρων ἱστῶν ὑπερέχουσα, μετ' ἀδιαφορίας τὰ βαρύτερα τῶν βαρῶν ὑποβαστάζουσα, καὶ μετὰ ἀγερωχίας προτείνουσα εἰς τὰς θυέλλας τὸ σιδηροῦν αὐτῆς καὶ ἀδιάφθορον μέτωπον. Ὑπερηφάνως πάλλει ἡ καρδία ἡμῶν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἔργου τούτου τῆς ἀνθρωπίνου χειρός, δὲν καταλαμβάνει δὲ ἡμᾶς ἴλιγγος, ἐὰν ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, ὡς ἀπὸ ὑψηλοῦ τοῦ πολιτισμοῦ σημείου, παρατηρήσωμεν πρὸς τὰ κάτω, διότι ἐξανίσταται ἐν τῷ στήθει ἡμῶν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δυνάμει ἡ συνείδησις, ὅτι δὲν εἶνε τοῦτο βεβαίως τὸ τελευταῖον θαῦμα ὅπερ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα κατώρθωσεν, ἀλλ' ὅτι μεγαλοπρεπέστερα ἔτι καὶ θρασύτερα ἐπιφυλάσσονται τῇ ἀνθρωπότητι νὰ ἐπιτελέσῃ.

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ). Ι. Η. Π.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ

εὐδαίμονος πατρός.

. . . Οἱ ἄγαμοι δύνανται νὰ μὴ ἀναγνώσωσι τὰ κατωτέρω ἀναγραφόμενα, διότι ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ λαλήσω οἰκογενειακῶς. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι μεταξὺ εἰδημόνων καὶ ὁμοτέχνων εὐκολώτερον συνεννοεῖταί τις.

Εἶμαι πατήρ, κυρία μου, ἀλλ' ὑπῆρξα ἄλλοτε *μπαμπᾶς*, καὶ ὡς σήμερον ἔτι, μπαμπᾶς παιδίου ἐρασμιωτάτου. Ὅτε ἔψαυον διὰ τοῦ δακτύλου τὸν λευκὸν λαιμόν του, ἀνεκάγχαζε δεικνύον τοὺς μικροὺς λευκοτάτους μαργαρίτας του καὶ μ' ἥρπαζε τὴν κεφαλὴν καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν του.

Ὅτε ἀνεκαλύψαμεν τὸν πρῶτον ὀδόντα του! τί χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις! Προσεπάθουν πάντες νὰ λάβωσι κατάλληλον θέσιν ὡς πρὸς τὸ φῶς καὶ νὰ παρατηρήσωσι ποῦ κεῖται τὸ κόσμημα τοῦ στόματός του. Οἱ πρεσβύτεροι τῶν συγγενῶν ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας τὰ δυνατὰ διόπτρά των διηύθυνον αὐτὰ πρὸς τὸ λευκὸν ἐκεῖνο σημεῖον. Ἐγὼ δὲ ἔχων τὸν τράχηλον προτεταμένον ὑπεδείκνυον, ἐσαφήνιζον, ἀπεδείκνυον.

Τράπεζα ἐπίτηδες ἐστρώθη χάριν τοῦ ὀδόντος τοῦ υἱοῦ μου. Προσεκλήθησαν οἱ στενοὶ συγγενεῖς, καὶ ἐν τῷ τρώγειν ἐγίνοντο διάφορα σχέδια περὶ τοῦ μέλλοντός του. Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ δείπνου ὅτε παρετέθησαν τὰ ἐπιδόρπια, ἡ μάμμη ἔξαλλος ὑπὸ τῆς χαρᾶς εἶπε καὶ αὐτὴ τὸ τραγουδάκι της.

Μετὰ τὸν πρῶτον τοῦτον ὀδόντα ἦλθε δεύτερος, καὶ ἄλλος, καὶ ἄλλος, καὶ τέλος δάκρυα καὶ πόνοι. Ἀλλ' ὅτε ὅμως ὡπλίσθη καθ' ὅλα, μετὰ πόσης ὑπερηφανείας ἔκοπτε τὸν ἄρτον καὶ ἐπέπιπτε γενναίως κατὰ τοῦ κρέατος!

Ἡ μεγίστη μου χαρὰ ἦτο — δὲν εἰξεύρω ἐὰν καὶ σεῖς αἰσθάνεσθε τὸ αὐτὸ — νὰ παρίσταμαι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγέρσεως τοῦ μικροῦ μου. Εἰξευρα τὴν ὥραν καὶ ἀποσύρων τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης του ἀνέμενον παρατηρῶν αὐτὸ μετ' ἀνεκφράστου εὐφροσύνης.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ εὕρισκον διαγωνίως ἐξηπλωμένον, μόλις διακρινόμενον ἐντὸς τοῦ χάους τῶν σινδόνων καὶ σκεπασμάτων, ἔχον τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω ὑψωμένους καὶ τὰς χεῖρας συμπεπλεγμένας ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς. Πολλάκις δὲ ἡ ἀλαβάστρινος χεὶρ ἔσφιγγεν ἔτι τὸ παιγνίδιον, ὅπερ χθὲς τὸ εἶχεν ἀποκοιμίσῃ, καὶ ἐκ τοῦ ἡμιανοίκτου στόματός του ἐξήρχετο ὁμαλὸς ψίθυρος τῆς γλυκυτάτης ἀναπνοῆς του. Τὸ πρόσωπόν του ἐκ τῆς θερμότητος εἶχε τὸ χρῶμα ὡρίμου ῥοδακίνου, τὸ δέρμα του ἦτο χλιαρὸν ἐκ τῆς νυκτερινῆς διαπνοῆς ἔλαμπον ἐπὶ τοῦ μετώπου του ἀδιόρατοι μαργαρῖται.

Μετ' οὐ πολὺ ἡ χεὶρ ἐσάλευεν ὀλίγον, ὁ ποὺς ἐλάκτιζεν ἐλαφρὰ τὸ σκέπασμα, τὸ σῶμά του ὅλον ἐκινεῖτο, ἔτριβε τὸν ἕνα ὀφθαλμόν, ἐξέτεινε τοὺς βραχίονας, ἔπειτα δὲ τὸ βλέμμα του, ὑπὸ τὸ μόλις ὑπανοιγόμενον βλέφαρον, προσηλοῦτο ἐπ' ἐμοῦ.

Μοὶ ἐμειδία ψιθυρίζον ἐλαφρὰ, τόσον ἐλαφρὰ, ὥστε ἠναγκαζόμην νὰ κρατήσω τὴν ἀναπνοήν μου ἵνα ἀπολαύσω πάντων τῶν φθόγγων τῆς χαριτωμένης μουσικῆς του:

«*Καλὴ 'μέρα πατέα !*

— Καλὴ 'μέρα, ἀνθρωπάκο μου, ἐκοιμήθης καλά;»

Ὠρέγομεν ἀμφότεροι τὰς χεῖρας καὶ ἐνηγκαλιζόμεθα ὡς παλαιοὶ σύντροφοι.

Τότε δὰ πλέον ἤρχιζε τὰ λογάκια του. Ἐκάμνομεν διαφόρους ὁμιλίας, καὶ τὸ μικρόν μου ἐ-

Digitized by Google

φλυάρει ὅπως οἱ κορυδαλοὶ ψάλλουσι χαιρετίζοντες τὸν πρωϊνὸν ἥλιον. Ἀτελεύτητοι ἱστορίαι!

Μοὶ ἐδιηγεῖτο τί ὄνειρον εἶδε καὶ μεθ' ἑκάστην φράσιν ἐζήτει *τίποτε καλόν*.

Ἄλλοτε πάλιν προλαμβάνον με ἤρχετο εἰς τὴν κλίνην μου. Ὑπεκρινόμην ὅτι κοιμῶμαι καὶ μ' ἔσυρε τὴν γενειάδα κραυγάζον εἰς τὸ οὖς μου. Αἴφνης πάλιν ὑπεκρινόμην ὅτι ἐτρόμαξα καὶ ὤμνυον ὅτι θά το ἐκδικηθῶ. Ἐκεῖνο ἀμυνόμενον ὠχυροῦτο ὄπισθεν τοῦ προσκεφαλαίου κτλ. κτλ. Ὡς σημεῖον δὲ τῆς νίκης μου τὸ ἐγαργάλιζον, ἐκεῖνο δὲ ἔφρισσεν ἀνακαγχάζον τὸν ἀκούσιον ἐκεῖνον καὶ ἀφελῆ καγχασμὸν τῶν εὐδαιμόνων παιδίων. Ἔχωνε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν δύο ὤμων του ὡς χελώνη ἀποσυρομένη εἰς τὸ ὄστρακόν της, καὶ με ἠπείλει διὰ τοῦ παχουλοῦ καὶ ῥοδοχρόου ποδός του. Ἄχ! τόσον λεπτὴ καὶ ἁπαλὴ ἦτο ἡ ἐπιδερμὶς τῆς πτέρνης του, ὥστε σᾶς βεβαιῶ, ἐὰν τὴν εἶχεν ἡ παρειὰ δροσερᾶς νεάνιδος θὰ την εἶχε καύχημά της. Διὰ πόσων φιλημάτων κατεκάλυπτον τὰ ἀγαπητὰ ἐκεῖνα ποδαράκια, ὅτε τὴν ἑσπέραν παρὰ τὴν τρίζουσαν ἑστίαν ἐθέρμαινον τὸν νυκτερινὸν χιτωνίσκον του!

Μὲ εἶχον ἀπαγορεύσῃ νά το ἐκδύω, διότι διετείνοντο ὅτι τάχα περιπλέκω τοὺς κόμβους ἀντὶ νὰ τοὺς λύω.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶχον ἄριστα. Ἀλλ' ὅτε ὅμως ἐπήρχετο ἡ ἀνάγκη νὰ περιστείλω τὰς ἀταξίας του, αἵτινες ἐνίοτε παρετείνοντο, ἔνευε βραδέως τὰ βλέφαρα οἱ ῥώθωνες διεστέλλοντο, τὰ χειλάκια του ὑπέτρεμον καὶ ἡ ἀγάπη μου προσεπάθει ἀλλὰ ματαίως νὰ κρατήσῃ ὑπὸ τὰς μακρὰς βλεφαρίδας του δάκρυ, ὅπερ ἔλαμπε κρεμάμενον καὶ ἕτοιμον νὰ κυλίσῃ ἐπὶ τῶν πορφυρῶν παρειῶν του.

Ὁποίαν γενναιότητα πρέπει νὰ ἔχῃ τις ἵνα μὴ σπεύσῃ εὐθὺς νὰ καταστείλῃ δι' ἑνὸς φιλήματος τὴν ὅσονούπω μέλλουσαν νὰ ἐκραγῇ ἐκείνην θύελλαν, νὰ μὴ παραμυθήσῃ τὴν τρυφερὰν ἐκείνην καρδίαν ἥτις ἐξογκοῦται, νὰ μὴ σπογγίσῃ τὸ δάκρυ ἐκεῖνο ὅπερ ἐγχειλίζει καὶ μέλλει νὰ μεταβληθῇ εἰς χείμαρρον!

Ἡ ἔκφρασις τοῦ παιδίου ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶνε συγκινητικωτάτη, πόσην λύπην περιέχει θερμὸν δάκρυ βραδέως πῖπτον, πόσην λύπην ἔχει τὸ παραπονεμένον ἐκεῖνο προσωπάκι, τὸ προσφιλὲς ἐκεῖνο ἀναπαλλόμενον στῆθος!

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα πρὸ πολλοῦ παρῆλθον ... τὰ ἔτη διέρρευσαν ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν ὅμως καὶ νὰ ἐξαλείψωσι τὰς προσφιλεῖς ταύτας ἀναμνήσεις. Καὶ τὴν σήμερον ὅτε ὁ μικρός μου τριακοντούτης ἤδη καὶ μυστακίας μοὶ τείνει τὴν πλατεῖαν χεῖρά του προσφωνῶν με διὰ φωνῆς βαρυτόνου:

«Καλὴ 'μέρα, πατέρα»,

μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ ἠχὼ ἐπαναλαμβάνει μακρόθεν τὰς προσφιλεῖς ἐκείνας λέξεις:

«*Καλὴ 'μέγα πατέα!*

[Κατὰ τὸ γαλλικόν]. Γ**

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Ποίους κλάδους τῆς παιδείας ἰδίως ἐπιμελεῖσθε εἰς τὸ σχολεῖόν σας; ἠρώτα πρό τινος ὁ ἔπαρχος μικρᾶς πόλεως τὸν ἑλληνοδιδάσκαλον αὐτῆς.

— Τοὺς κλάδους τῆς καρυδιᾶς καὶ ἀπιδιᾶς, ἀπήντησεν οὗτος, γιατὶ χωρὶς αὐτοὺς δὲν 'μπορεῖ κανεὶς νὰ βάλῃ γνῶσι 'ς τὰ ἀγριόπαιδα.

*
* *

Ἐν τῷ δικαστηρίῳ.

Ὁ δικαστὴς ἐνοχλεῖται σφόδρα ἀπὸ κύριόν τινα πάσχοντα χρόνιον βῆχα. Ἀφοῦ πολλάκις διέταξε τὸν κλητῆρα νὰ ἐπιβάλῃ ἡσυχίαν εἰς τὸ ἀκροατήριον, τέλος εἶπεν εἰς τὸν διαταράττοντα αὐτὸν ὅτι θὰ τὸν ὑποβάλῃ εἰς πρόστιμον ἑκατὸν δραχμῶν ἂν δὲν παύσῃ βήχων.

— Ἐγὼ σᾶς δίδω χιλίας, ἂν κατορθώσητε σεῖς νὰ σταματήσητε τὸν βῆχά μου, ἀποκρίνεται οὗτος.

*
* *

Ὁ κ. Β. φαλακρὸς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας συμβουλεύεται φίλον του, ὁποῖον *σπάνιον* δῶρον νὰ προσφέρῃ εἰς εὐνοουμένην κυρίαν ὡς δεῖγμα ὑπολήψεως.

— Τότε, ἀπαντᾷ ὁ φίλος, πρόσφερέ της μίαν πλεξίδα ἀπὸ τὰ μαλλιά σου!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Καθένας στέκει ὅπου μόνος του σταθῇ.

*

Τὴν ἀληθῆ εὐγένειαν
ἡ ἀρετὴ κ' ἡ ἱκανότης χορηγοῦν.
(Ῥαγκαβῆς).

*

Ἴδιον τῶν ἰσχυρογνωμόνων νὰ πίπτωσι πολλάκις ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ὑπεροψίας εἰς τὸ βάθος τοῦ ἐξευτελισμοῦ. (Σ. Τρικούπης).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ Ἄγγλος συνταγματάρχης **Burnaby**, διελθὼν πρό τινος τὸν πορθμὸν τῆς Μάγχης δι' ἀεροστάτου, ἀπηύθυνε πρὸς ἀγγλικήν τινα ἐφημερίδα λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἔκθεσιν περὶ τοῦ ἐναερίου τούτου ταξειδίου του. Ἀνεχώρησεν ἐντελῶς μόνος ἐπιβὰς τοῦ ἀεροστάτου «Ἔκλειψις» παρὰ τὰ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης συμπεφωνημένα, καθόσον πολλοὶ εἶχον ἐκφράσει προηγουμένως τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν συνοδεύσωσι. Ἀλλ' ὁ κ. **Burnaby** δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιβαρύνῃ ἀνωφελῶς τὸ ἀερόστατόν του, διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν μεθ' ὅλους τοὺς ἐπαπειλουμένους ἐκ τῆς ἐκδρομῆς ταύτης κινδύνους, δὲν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ οὔτε σωστικήν τινα συσκευὴν οὔτε κἂν ζωοτροφίας. Ἐφωδιάσθη ὅμως δι' ἀρκετῆς ποσότητος ἕρματος καὶ εἰς τὰς προφυλάξεις ταύτας ὀφείλει τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ.

Digitized by Google

Ὡς διηγεῖται, ἐν ἀρχῇ τὸ πᾶν ἔβαινε καλῶς. Ἄνεμος οὔριος διηύθυνε τὸ ἀερόστατον πρὸς τοὺς Παρισίους, ὁ δὲ ἀεροναύτης ἤλπισε πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ ὅ,τι εἶχεν ἐκφράσει ὁπόταν ἀνεχώρει τὴν 5 ὥραν τῆς πρωΐας, ὅτι τουτέστι θέλει γευματίσει τὸ ἑσπέρας ἐν τῇ συνήθει λέσχῃ του εἰς Παρισίους. Κατὰ τὴν μεσημβρίαν ὅμως ἡ θέσις του μετεβλήθη· ὁ ἄνεμος ἤλλαξε, τὸ δὲ ἀερόστατον παρεκκλῖναν ὠθεῖτο πρὸς ἀνατολάς. Ἐπὶ πλείονας τῶν δύο ὡρῶν ἐφέρετο ἄνωθεν τῆς θαλάσσης πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν καθ' ἑκάστην στιγμήν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ ἄνεμος κατέπεσε καὶ πλήρης ἐπεκράτησε γαλήνη. Ἡ «Ἔκλειψις» ἀκίνητος ἠωρεῖτο ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν εἰς ὕψος χιλίων ποδῶν ἄνωθεν τῆς θαλάσσης. Φοβερὰ ἦτο ἡ θέσις αὕτη.

Ὁ συνταγματάρχης Burnaby προέβη τότε εἰς παρακεκινδυνευμένην ἀπόπειραν ὅπως θέσῃ πάλιν τὸ ἀερόστατον εἰς κίνησιν καὶ ἐπανεύρῃ οὔριον ῥεῦμα ἀέρος. Κατέρριψε παρευθὺς ὅλον τὸ ἕρμα αὐτοῦ, ἀμέσως δὲ τὸ ἀερόστατον ἀνῆλθε μέχρι τῶν νεφελῶν εἰς ὕψος 12,000 ποδῶν ὅπου καὶ ἐπανεῦρε τὸ ποθούμενον ῥεῦμα, ὑφ' οὗ ὠθούμενον ἐφέρετο πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Νορμανδίας. Τοῦτο ἔσωσε τὸν ἀεροπόρον.

Μετ' ἐκπληκτικῆς ταχύτητος πετῶν τὸ ἀερόστατον ἀπέλιπεν ἐντὸς ὀλίγου τὴν Μάγχην, μετὰ ἡμίσειαν δὲ ὥραν διεκρίνοντο ὑπ' αὐτὸ τὰ πρῶτα χωρία τῆς Νορμανδικῆς παραλίας. Διελθὼν τὴν Διέππην, ἀπεφάσισε τέλος νὰ καταβιβάσῃ αὐτὸ ὁ συνταγματάρχης, καθόσον ἦτο ἤδη νύξ, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἄνευ πολλοῦ κόπου. Τὸ μέρος εἰς ὃ ἔπεσε τὸ ἀερόστατον ἦτο πεδιάς τις εἰς Envermeu πλησίον τῆς Καέν. Πλῆθος χωρικῶν προσέτρεξεν ἐκεῖ ἐπευφημοῦν τὸν ἀτρόμητον ἀεροπόρον, ὃν καὶ ἐβοήθησαν νὰ μεταφέρῃ τὸ ἀερόστατον εἰς τόπον ἀσφαλῆ. Περὶ τὴν ἑβδόμην δὲ ὥραν τῆς ἑσπέρας ὁ συνταγματάρχης Burnaby διηγεῖτο εἰς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν ἰδιοκτήτην τοῦ πύργου Montigny τοὺς ἄθλους του, οἵτινες ὄχι ὀλίγον τὸ ἐνδιαφέρον θὰ παρέχωσι, διότι τριακοντάκις ἐταξείδευσε δι' ἀεροστάτου ὁ συνταγματάρχης.

⁂ Παρισινή τις ἐφημερὶς ἀγγέλλει ὅτι Ἀμερικανοί τινες μέλλουσι νὰ πανηγυρίσωσιν εἰς τὸ δάσος τῆς Βουλώνης *τοὺς ξυλίνους αὐτῶν γάμους*.

Κατ' ἔθιμον ἐν Ἀμερικῇ πανηγυρίζεται πᾶσα πέμπτη ἐπέτειος τοῦ γάμου ὁπόταν οὗτος ἀπέβη εὐτυχής, οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ καλούμενοι ξύλινοι γάμοι, καθ' οὓς πάντες οἱ προσκεκλημένοι εἰσὶν ὑπόχρεοι νὰ φέρωσι δῶρόν τι ἐκ ξύλου. Εἷς φέρει ἓν *κούτσουρον*, ἕτερος ἓν φρύγανον καὶ οὕτω καθεξῆς.

Αἱ δὲ ἑορταὶ αὗται εἰσὶ πάντοτε τὸ ἀντικείμενον ποικίλων καὶ εὐθύμων παρὰ τοῖς Ὑάγκοις διασκεδάσεων.

⁂ Ὡς γνωστὸν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σήψεως τοῦ κρέατος εἶνε ἐν χρήσει τὸ ἀντισηπτικὸν βορικὸν ὀξύ, ὅπερ ἄνοσμον καὶ ἄνευ ἰδίας γεύσεως, εἶνε καταλληλότατον πρὸς τοῦτο. Τούτου μέχρι τοῦδε ἐγίνετο χρῆσις ἀφ' οὗ τὸ ζῶον ἦτο ἤδη φονευμένον, ἐσχάτως ὅμως ἐγένοντο πειράματα ἐν Λονδίνῳ, καθ' ἃ τοῦτο εἰσάγεται πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ζώου. Πρὸς τοῦτο διὰ δυνατοῦ κτυπήματος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καθιστῶσι τὸ ζῶον ἀναίσθητον, ἀνοίγουσι μετὰ ταῦτα μεγάλην τοῦ λαιμοῦ φλέβα (τὴν σφαγίτιδα) καὶ ἐγχύνουσι ποσότητά τινα τοῦ βορικοῦ ὀξέος ἐν διαλύσει. Μετὰ δύο περίπου λεπτά, ὅτε διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος ἡ διάλυσις εἰσέδυσε μέχρι τῶν μικροτάτων ἰνῶν τοῦ σώματος, φονεύεται τὸ ζῶον ὡς συνήθως. Λέγεται ὅτι τὰ πειράματα ταῦτα ἐπέτυχον λαμπρῶς, τοῦ κρέατος ἐπὶ πολὺ πλέον διατηρουμένου ἐν καλῇ καταστάσει.

⁂ Ἀμερικανική τις ἐφημερὶς ἡ «Pionner Press» ἀγγέλλει ὅτι ὁ διευθυντὴς τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Εἰρηνικοῦ συνῆψε πρό τινος μετὰ τοῦ Ἔδισων σύμβασιν περὶ κατασκευῆς σιδηροδρόμου 80 χιλιομέτρων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ περιώνυμος ἐφευρετὴς «θέλει κάμει δοκιμὰς τῶν ἠλεκτρικῶν μηχανῶν, αἵτινες μέλλουσι ν' ἀντικαταστήσωσιν ὡς κινητήριοι δυνάμεις τὸν ἀτμόν». Εἷς ἐκ τῶν ὅρων ἐπίσης εἶνε ὅτι τὰ πειράματα γενήσονται διαρκοῦντος τοῦ προσεχοῦς ἔτους.

Ἐν Βερολίνῳ ἐπίσης εἶνε ὑπὸ μελέτην ἡ κατασκευὴ ἐντὸς τῆς πόλεως ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου μέλλοντος ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος συγκοινωνίαν.

Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος θέλει διέρχεσθαι ἄνωθεν τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, ὑποβασταζομένων τῶν σιδηρῶν γραμμῶν, κάτωθεν δι' ὑψηλῶν στύλων. Εἰς τοὺς σταθμοὺς θὰ κατέρχεται μέχρι τοῦ ἐδάφους. Αἱ δὲ ἐκ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως ταύτης δυσκολίαι χάρις εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν μηχανὴν τοῦ Siemens εἶνε βέβαιον ὅτι θὰ ὑπερνικηθῶσι.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἄνωθεν τῆς πόλεως διάβασιν θέλει ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐν Βερολίνῳ, ὅ,τι ἐπραγματοποιήθη ἤδη ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας τῆς συνδεούσης τὸ Βρόκλῖνον μετὰ τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος γενήσονται δοκιμαὶ μετά τινα χρόνον ὡς πρὸς τὸν φωτισμὸν τῆς ὁδοῦ διὰ λυχνίας ἠλεκτρικῆς τιθεμένης πρὸ τῶν κινητηρίων ἠλεκτρομηχανῶν.

⁂ Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας οἱ κάτοικοι αὐτῆς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1881 ἀνήρχοντο εἰς 28,451,943. Τῇ 31 Δεκεμβρίου 1871 ἡ Ἰταλία περιελάμβανεν ἐν ὅλῳ 26,801,154 κατοίκους.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 331 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ιανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 2 Μαΐου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 259.

Ε'

Ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Κωνσταντίνου ἐκάθητο τότε Θεοδόσιος ὁ Β', ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἔγγονος Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐκείνου, ὅστις θνήσκων τῷ 395 διένειμε τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος ὡς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν ἥμισυ εἰς τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ.

Θεοδόσιος ὁ νεώτερος ἐγεννήθη τῇ 10 Ἀπριλίου 401 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ διασήμου πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Εὐδοξία ἀπέθανεν ὅτε μόλις εἶχεν ὑπερβῆ ὁ Θεοδόσιος τὸ τρίτον τῆς ἡλικίας ἔτος. Ὑπῆρξε δὲ θυγάτηρ τοῦ Βαύτου, γενναίου Φράγκου στρατηγοῦ φθάσαντος εἰς μέγα ἀξίωμα ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ γενομένου ὑπάτου τῷ 385.

Ἡ Εὐδοξία ἠξιώθη τοῦ διαδήματος ῥωμαντικώτατα. Ὁ πανίσχυρος ὑπουργὸς Ῥουφῖνος ἀνέμενε μετὰ πεποιθήσεως τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ πόθων, ἤτοι τὴν στέψιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ θυγατρὸς μετὰ τοῦ νεαροῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου. Ἀλλ' ὁ πανοῦργος αὐτοῦ ἀντίπαλος Εὐτρόπιος εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον ἐξάψει τὴν φαντασίαν τοῦ ἡγεμόνος παριστάνων τὰ ἔκτακτα θέλγητρα τῆς Εὐδοξίας καὶ δεικνύων τὴν εἰκόνα αὐτῆς, ὥστε συνήνεσεν εἰς τὸ παραδοξότατον τῶν τολμημάτων. Πανηγυρικὴ πομπὴ αὐλικῶν ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ἀνακτόρων φέρουσα τὰ πολύτιμα νυμφικὰ δῶρα καὶ διήρχετο τὰς ὁδοὺς τῆς μητροπόλεως ἵνα παραλάβῃ τὴν νύμφην, ὡς ἀνεμένετο, ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ῥουφίνου. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ διευθυνθῶσιν αὐτόσε, ἐτράπησαν πρὸς ἄλλην τινὰ οἰκίαν ἐν ᾗ ἀνετρέφετο ἡ θυγάτηρ τοῦ Βαύτου παρὰ τοῖς φίλοις αὐτοῖς καὶ ἡ Φραγκὶς αὕτη κόρη ὡδηγήθη ἐκπληττομένου τοῦ λαοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔνθα συνεζεύχθη τῇ 27 Ἀπριλίου τοῦ 395 μετὰ τοῦ νεαροῦ Ἀρκαδίου.[1]

Συνέπεια τοῦ γεγονότος τούτου ὑπῆρξεν ἡ πτῶσις τοῦ Ῥουφίνου καὶ ἡ ἀπεριόριστος ἐξουσία τῆς ὡραίας καὶ φιλοδόξου Εὐδοξίας. Αὕτη εἶνε τὸ πρῶτον παράδειγμα τῆς παρὰ Βυζαντίνοις γυναικοκρατίας, τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῶν σκευωριῶν καὶ τῶν ἀκορέστων ἐπιθυμιῶν τῶν αὐλοκολάκων, τῶν εὐνούχων καὶ τῶν ἱερέων. Ἦτο γυνὴ φίλαρχος καὶ βιαία.[1] Τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ὤθησεν εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ εἰς τὸν θάνατον, τρωθείσης τῆς ματαιοφροσύνης αὐτῆς. Ἱδρυθέντος δῆλα δὴ ἀργυροῦ αὐτῆς ἀγάλματος πρὸ τοῦ βουλευτηρίου παρὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν, πανηγυρίζων ὁ λαὸς ἐξεχύθη εἰς ἐθνικὰ ὄργια οὕτως ἀκόλαστα, ὥστε ὁ Χρυσόστομος χολωθεὶς ἐμέμφθη τῆς βασιλίσσης δημοσίᾳ ἔν τινι ὁμιλίᾳ, καὶ δὴ ἐτόλμησε νὰ ἀποκαλέσῃ αὐτὴν νέαν Ἡρωδιάδα. Ἀλλὰ τοῦτο ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. Καθαιρεθεὶς ὁ πατριάρχης ἐξωρίσθη εἰς Κιλικίαν, μεταμείβων δ' ἐν τῇ ὑπερορίᾳ τόπον ἀπὸ τόπου ἀπέθανεν ἐν ταλαιπωρίᾳ τῇ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 407.[2]

Ὀλίγους δὲ μῆνας μετὰ τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ ἀπέθανεν ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία τῇ 6 Ὀκτωβρίου τοῦ 404. Εἰς τὸν ὅλως ἀνάξιον σύζυγον αὐτῆς Ἀρκάδιον ἔτεκεν ἕνα υἱὸν καὶ τέσσαρας θυγατέρας, Φλακκίλλαν, Πουλχερίαν, Ἀρκαδίαν καὶ Μαρίναν.[3]

Θεοδόσιος ὁ Β' διεδέχθη τὸν πατέρα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῇ 1 Μαΐου τοῦ 408, ἀφ' οὗ πρὸ ἓξ ἐτῶν ἔτι ἐν σπαργάνοις εὑρισκόμενος εἶχεν ἀνακηρυχθῇ αὔγουστος καὶ στεφθῇ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ. Ἐν χρόνοις πολυταράχοις ἔμελλεν αὐτός, παιδίον ἀπωρφανισμένον, νὰ διοικήσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἔμενε δ' ἄνευ οὐδεμιᾶς προστασίας. Καὶ εἶχε μὲν ἀποφασίσει ὁ ἀδύνατος, ἀβέλτερος θεῖός του, ὁ ἐκ Ῥώμης αὐτοκράτωρ Ὀνώριος, νὰ ἔλθῃ αὐτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἐγκαταστήσῃ πιστοὺς ἄνδρας αὐτόθι ὡς κηδεμόνας τοῦ ἀνεψιοῦ του, ἀλλ' αἱ ἐν τῇ Δύσει ταραχαὶ κατέστησαν ἀδύνατον τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου του[4].

1. Ζώσιμος ἐκδ. Βόννης V, κεφ. 3.

1. Παρὰ τοῦ Κεδρηνοῦ (I, 585) ἀποκαλεῖται περιφρονητικῶς «βάρβαρος γυνὴ καὶ θρασυκάρδιος».

3. Neander Johannes Chrysostomus τόμ. Α' σ. 219.

2. Ἡ Φλακκίλλα ἐγεννήθη τῇ 18 Μαΐου 397· ἡ Αἰλία Πουλχερία τῇ 19 Ἰανουαρίου 399· ἡ Ἀρκαδία τῇ 3 Ἀπριλίου 400· ὁ Θεοδόσιος τῇ 10 Ἀπριλίου 401 καὶ ἡ Μαρίνα τῇ 10 Φεβρουαρίου 403. Ἰδ. Clinton Fasti Romani τόμ. Β' καὶ Ducange, Familiae aug. Byzantinae.

4. Σωζομενὸς IX, 4.

Digitized by Google

Οἱ Βυζαντῖνοι ἱστοριογράφοι ἐδήλωσαν καὶ ἐξήγησαν τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ τὴν θαυμαστὴν διάσωσιν τοῦ παιδὸς Θεοδοσίου ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ θρόνου διά τινος γεγονότος ὅπερ εἶνε ὅλως αἰνιγματῶδες. Λέγουσι δῆλα δὴ ὅτι ὁ Ἀρκάδιος εἶχεν ἀναθέσει διὰ διαθήκης τὴν κηδεμονίαν τοῦ υἱοῦ του εἰς τὸν εὐγενέστατον ἁπάντων τῶν ἐχθρῶν τῶν Ῥωμαίων, τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ἰσδεγέρδην. Οὗτος, φίλος τῶν Χριστιανῶν κεκηρυγμένος, ἔστειλε κατὰ ταῦτα ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ αὐλῆς συνετόν τινα ἄνδρα, ὀνόματι Ἀντίοχον, ὡς κηδεμόνα τῶν ὀρφανῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐπὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ μετὰ μεγάλης συνέσεως, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Κτησιφῶντα[1].

Οὐδὲν ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ φανερωτέραν τὴν βαθεῖαν παρακμὴν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τμήμασι τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους μᾶλλον ἢ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἂν ἀληθῶς ὑπῆρξεν ἱστορικόν. Οἱ Βυζαντῖνοι διηγήθησαν αὐτὸ ὡς τοιοῦτον ἄνευ τινὸς ἄλλης παρατηρήσεως καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτό. Ἀφ' οὗ ἐν τῇ Δύσει Γερμανοὶ τυχοδιῶκται, Σουηβοὶ καὶ Βανδῆλοι κατώρθουν νὰ γίνωνται κύριοι τῆς ῥωμαϊκῆς διοικήσεως, ἠδύνατο νὰ εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἐξουσίαν Πέρσου αὐλικοῦ, προϋποτιθέντες ὅτι ἦτο οὗτος ὀπαδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ· τοῦτο δὲ ὡς καὶ ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν ἦτο Πέρσης τὸ γένος ἀποδεικνύει τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀντίοχος. Ἀλλ' εἶνε ὅμως δυνατὸν νὰ ἐκλάβωμεν ὅτι ἀντὶ τοῦ Πέρσου κηδεμόνος πρόκειται περὶ τοῦ ἰσχυροῦ μαγίστρου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, ὅστις ἀνέθρεψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὡς παιδαγωγὸς καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκυριάρχει ἐν τοῖς ἀνακτόροις[2].

Εἰς τίνας δ' ἄλλους ὁ Ἀρκάδιος εἶχεν ἀναθέσει τὴν μέριμναν περὶ τῶν ἀνηλίκων τέκνων του εἶνε ἄγνωστον ἡμῖν[3]. Δὲν ὑπῆρχον ὀνομαστοὶ συγγενεῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου ἐν Κωνσταντινουπόλει οὓς θὰ ἠδύνατο νὰ περιβάλῃ διὰ ταύτης τῆς φροντίδος. Τὰ ὀρφανὰ τέκνα ἀνετράφησαν ἐν μέσῳ ξένων ἀνθρώπων, αὐλικῶν καὶ ὑπαλλήλων, κυριῶν τῆς αὐλῆς καὶ εὐνούχων, αἱ δ' ἀσκητικαὶ αὐτῶν συνήθειαι ἐμαρτύρουν, ὅτι εἶχον διαγάγει ἀνήδονον τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν αὐλικῶν διατυπώσεων καὶ ὑπείκοντες ἔτι εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν κληρικῶν.

Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐπὶ τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν θὰ ἐπέβλεψεν ὁ πατριάρχης τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων. Κατεῖχε δὲ τοῦτο τὸ ἀξίωμα ἀπὸ τοῦ ἔτους 406 ὁ Ἀττικός, ἀνὴρ λόγιος καὶ εὐσεβὴς διανυκτερεύων περὶ τὴν μελέτην τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ θαυμαζόμενος ὥς τις τῶν μεγίστων ῥητόρων τῆς ἐποχῆς του[1]. Ἄλλως δὲ οἱ Χριστιανοὶ ἱερεῖς διισχυρίζοντο ὅτι αὐτὸς ὁ θεὸς ἐφρόντισε περὶ σοφῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐκπαιδεύσεως τοῦ νεαροῦ Θεοδοσίου, καὶ οὕτω προὐφύλαξε τὸ κράτος ἀπὸ στάσεων καὶ ἁρπαγῶν.[2]

Εἶνε ἱκανῶς ἐνδιαφέρουσα ἡ παρακολούθησις τοῦ βίου τῶν ἡγεμονοπαίδων τούτων ἐν τῷ ἀπεράντῳ ἀνακτόρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ᾧ ἐπὶ ἔτη ὅλα παῖς περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν νεκρῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν παρεῖχε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ κῦρος εἰς τὰ πολιτικὰ ἔργα καὶ τοὺς νόμους τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ ἐδέχετο τὴν θεραπείαν τῶν λαῶν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὗτοι ἐτίμων ἐν αὐτῷ τὸ μεγαλεῖον τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Οὐδεμία ἐπαρχία ἐπανεστάτησεν, ἡ δὲ περίτεχνος μηχανὴ τῆς βυζαντιακῆς διοικήσεως ἐλειτούργει κανονικῶς.

Εὐτυχῶς τὰ τοῦ κράτους διῴκει ὡς ἀνώτατος ὑπουργὸς ὁ Ἀνθέμιος, ὅστις ἀπὸ τοῦ 405 ἦτο ἔπαρχος τοῦ πραιτωρίου καὶ ἦτο οὕτω διακεκριμένος ὡς πολιτευόμενος ὥστε τις τῶν συγχρόνων ὠνόμασεν αὐτὸν *φρονιμώτατον τῶν τότε ἀνθρώπων*.[3]

Ἐν ᾧ ἡ Ἰταλία διεσχίζετο ὑπὸ λαῶν βαρβαρικῶν, ἡ δὲ Ῥώμη τῷ 410 κατέστη λεία τῶν Βεστγότθων, ἐν ᾧ αἱ ἐπαρχίαι τῆς δύσεως μέχρι τῶν στύλων τοῦ Ἡρακλέους εἶχον πέσει εἰς τὰς χεῖρας Γερμανῶν κατακτητῶν, ὁ εὐγενὴς Ἀνθέμιος κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τὰ στίφη τῶν Οὔννων ἐκεῖθεν τοῦ Δανουβίου καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν τῷ βυζαντιακῷ κράτει. Ἐξησφάλισε δὲ τὴν παρὰ τὸν Βόσπορον πρωτεύουσαν ἀπὸ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, περιβαλὼν αὐτὴν τῷ 413 δι' ὀχυροῦ χερσαίου τείχους ἔχοντος μῆκος δεκατεσσάρων μιλίων ὅπερ ἐκαλεῖτο τεῖχος τοῦ Θεοδοσίου ἢ νέον τεῖχος.[4]

Ὁ Ἀνθέμιος, οὗ ὁ ἔγγονος ἔμελλεν εἶτα νὰ ἀνέλθῃ ἐπ' αὐτὸν τὸν θρόνον τῶν καισάρων ἐν Ῥώμῃ ἐκλείπει ἐκ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 415 ἀρχομένου[5]. Διάδοχος δ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ἐγένετο ὁ Αὐρηλιανός, ἀνὴρ τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, ὁ διάσημος ἀντίπαλος τοῦ Γότθου Γαϊνᾶ.[6] Ἡ δὲ πολιτικὴ ἀρχὴ μετέβη εἰς τὰς χεῖρας τῆς

1. Θεοφάνης, χρονογρ. ἐκδ. Βόννης Α' 126. Κεδρηνὸς Α' 586. Ζωναρᾶς χρονογρ. Γ. 122. Νικηφόρος Β' κεφ. 1. Πρβλ. καὶ Sievers, Studien zur Geschichte der römischen Kaiser σ. 423.

2. Παιδαγωγὸν ἀποκαλεῖ αὐτὸν ῥητῶς ὁ Μαλάλας XIV 361. Ἴδ. καὶ Σωκράτην VII 1. Θεοφάνην I, 143. Νικηφόρον Β' κεφ. I.

3. Ἐκ τῆς εἰκοστῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τοῦ Συνεσίου ἐξάγει ὁ Lapatz (Lettres de Synèse σ. 372) τὸ ἐσπευσμένον συμπέρασμα, ὅτι τις αὐτόθι ἀναφερόμενος Ἀναστάσιος διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίου παιδαγωγὸς τῶν τέκνων αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρόκειται μόνον περὶ τῆς νομιμοποιήσεως τῶν ἰδίων τέκνων τοῦ ἀνδρὸς τούτου.

1. Ἴδε τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ παρὰ Σωκράτει VII, κ. 2.
2. Θεοδώρητος Ἱστορ. Ἐκκλ. V, κεφ 36
3. Σωκράτης VII, κεφ. 1.
4. Du Cange, Constantinopolis Christiana σ. 38.
5. Ἐν τῷ Θεοδοσιακῷ κώδικι τὸ τελευταῖον ἀναφέρον αὐτὸν ὡς praefectus praetorii ἔδικτον χρονολογεῖται ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 415.
6. Ἐν τῷ Θεοδοσιακῷ κώδικι ἡ πρώτη εἰς αὐτὸν ἀ-

Digitized by Google

βασιλόπαιδος Πουλχερίας, ἣν ἀνεκήρυξεν ὁ Θεοδόσιος τῇ 4 Ἰουλίου 414 αὐγοῦσταν ἐν ἡλικίᾳ δεκαπέντε ἐτῶν. Παρεχώρησε δ' αὐτῇ μετὰ τοῦ ὑψίστου τούτου ἀξιώματος τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς τὸ δικαίωμα τοῦ συνάρχειν, ἐν ᾧ αἱ ἀδελφαὶ αὐτῆς ἔφερον μόνον τὸν τίτλον *νωβελίσσιμα* ἢ *βασίλισσα*.

Τὸ πρωτοφανὲς γεγονὸς τῆς ἀναθέσεως τῆς κυβερνήσεως τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους εἰς νεαρὰν κόρην ἀποδεικνύει τὴν σπανίαν ἀξίαν τῆς Πουλχερίας, ἥτις καὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ ἀδελφοῦ διετήρησε τὴν ἀρχὴν ἔν τε τῇ αὐλῇ καὶ τῷ κράτει. Ὁ σύγχρονος αὐτῇ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Σωζομενός, ἀποθαυμάζων τὰς ἀρετὰς αὐτῆς εὗρεν ὅτι ὁ Θεὸς ὥρισε τὴν κόρην ταύτην ὡς σύναρχον καὶ κηδεμόνα τοῦ ἀδελφοῦ, ἵνα καταστήσῃ ἐκεῖνον δι' αὐτῆς τὸν φιλοθρησκότατον ἁπάντων τῶν βασιλέων· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Βυζαντίνων ἀπέδιδον εἰς τὴν εὐσεβῆ ἡγεμονίδα θεῖον νοῦν καὶ ἐμπνεύσεις οὐρανίας[1].

Καὶ ἡ μὲν ἐνάρετος καὶ σοφὴ Ὑπατία, μαρτυρικῶς θυσιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ ὄχλου τῆς Ἀλεξανδρείας, κατέστη ἁγία τις τῆς παρακμαζούσης εἰδωλολατρείας, ἧς τὸ τελευταῖον λυκόφως διαυγάζει τὴν ὡραίαν αὐτῆς μορφήν· ἡ δ' Ἀθηναῒς εἶνε τύπος τις μεσάζων, παραβάτις τῆς εἰδωλολατρείας· ἀλλ' ἡ Πουλχερία εἶνε ἐρριζωμένη διὰ πασῶν τῶν ἰνῶν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ Χριστιανισμῷ, καταστᾶσα ἰσχυροτάτη ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐκκλησίᾳ.

ς'

Ἁβρὰ οὖσα κόρη ἐν τῇ πρώτῃ τῆς νεότητος ἀκμῇ μετεμόρφωσεν ἡ Αἰλία Πουλχερία εἰς μονὴν τὴν ἴσως ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην διεφθαρμένην αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου. Ἐνέπνευσε δὲ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ὡς καὶ εἰς τὰς ἀδελφὰς τὴν αὐτὴν εὐσέβειαν[2]. Αἱ βασιλόπαιδες ἔψαλλον ὕμνους καὶ ἐδέοντο ἡμέρας καὶ νυκτός. Δὲν ἐγνώριζον τὴν ἀργίαν ἀλλ' ἐμάνθανον διηνεκῶς καὶ εἰργάζοντο, ἰδίως λεπτὰ κεντήματα. Παρητήθησαν τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου καὶ ἔταξαν πᾶσαι ὁμοῦ ἀγαμίαν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ νεαρὰ Πουλχερία εἶχεν ἐπισήμως ὁμόσει εἰς τὸν Θεὸν τὴν τήρησιν τῆς παρθενίας καὶ οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ ἠδύναντο νὰ ἴδωσι ἐπιγεγραμμένον τὸν ὅρκον αὐτῆς ἐπὶ τῆς χρυσῆς ἐξ ἀδαμάντων ἀπαστραπτούσης ἁγίας τραπέζης, ἣν ἡ αὐγοῦστα εἶχεν ἀφιερώσει ἐν εὐσεβεῖ καυχήσει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Σοφίας ὡς ἀνάθημα ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὲρ εὐτυχίας

πάντησις ὡς ἔπαρχον χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 5 Μαρτίου 415· μεταγενεστέρα δὲ μνεία αὐτοῦ δὲν γίνεται.

1. Σωκράτης IX, 1 «καὶ θεῖον ἔλαβε νοῦν». Θεοφάνης I, 126.

2. Ἡ πρεσβυτάτη Φλακκίλλα πρέπει νἀπέθανεν ἐνωρίς, ἐπειδὴ ὁ Σωζομενὸς δὲν ἀναφέρει αὐτὴν πλέον ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρκαδίου ποιεῖται λόγον περὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

καὶ εὐδοκιμήσεως τῆς διοικήσεως τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ[1].

Μετὰ τῆς μοναστικῆς δὲ ταύτης ἁγνότητος συνήνου ὁμοίως τὴν ὡραίαν παίδευσιν τῶν χρόνων της. Βεβαίως διήκουσε καὶ ἐκείνη, ὡς ἡ Ὑπατία καὶ ἡ Ἀθηναΐς, παρὰ ῥήτορσι καὶ γραμματικοῖς ἐπιστημονικῶν καὶ γραμματικῶν μαθημάτων. Ἑνοῦσα δὲ μετὰ τῆς γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας καὶ τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς χριστιανικῆς ἐκέκτητο παιδείαν ἴσην πρὸς τὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ φιλοσόφου Λεοντίου.

Ἡ Πουλχερία πρὶν ἤδη ἀναγορευθῇ αὐγοῦστα εἶχε φροντίσει περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀδελφοῦ, νῦν δὲ συνέχιζεν αὐτὴν μετὰ ζήλου. Ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν πᾶν ὅ τι ἠδύνατο νὰ ᾖ αὐτῷ ὁπωσδήποτε κινδυνῶδες. Ἀπεπειράθη νὰ καθαρίσῃ τὰ ἀνάκτορα ἀπὸ τῶν παρασίτων καὶ εὐνοουμένων, οἵτινες ἐφορολόγουν τοὺς λαοὺς καὶ ἀπεμύζων τὰς ἐπαρχίας, ἵνα ἐπισωρεύσωσιν ἄπειρα πλούτη. Ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο τῆς αὐλικῆς διαφθορᾶς ἦτο οὕτω βαθέως ἐρριζωμένον ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀρκαδίου, ὥστε ἡ ἐξάλειψις αὐτοῦ ἦτο ἀνέφικτος. Ἡ Πουλχερία ἀπεδίωξε τὸν πλεονέκτην πραιπόσιτον Ἀντίοχον καὶ περιεστοίχισε τὸν νεαρὸν αὐτοκράτορα διὰ συνετῶν ἀνδρῶν.[2] Ὁ Παυλῖνος, εὐπατρίδης Βυζαντῖνος, υἱὸς κόμητός τινος τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἐγένετο συσπουδαστὴς αὐτοῦ.[3] Καὶ ὁ Τρωΐλος δέ, διάσημος σοφιστὴς ἐκ τῆς ἐν Παμφυλίᾳ Σίδης, ἀπέκτησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου.[4] Ἦτο δὲ οὗτος ὁ αὐτὸς ῥήτωρ, εἰς ὃν Συνέσιος ὁ Κυρήνης διηύθυνε διαφόρους ἐπιστολὰς σωζομένας.

Ἡ ῥητορικὴ τέχνη ἤκμαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἥ τε ἑλληνικὴ τῶν σοφιστῶν καὶ ἡ χριστιανικὴ τῶν ἀπ' ἄμβωνος ῥητόρων. Ὅτε ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ πρώτου οἱ ναοὶ τῶν θεῶν κατεστράφησαν βιαίως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔφυγον ἐκεῖθεν εἰς Βυζάντιον οἱ ἐθνικοὶ γραμματικοὶ Ἑλλάδιος καὶ Ἀμμώνιος, ἵνα ἐξακολουθήσωσιν αὐτόθι τὰς παραδόσεις αὐτῶν· καὶ ἐνταῦθα δὲ δὲν ἔλειπον ἐν τῇ τοῦ Καπιτωλίου σχολῇ διακεκριμένοι λόγιοι, εἰς οὓς ἡ Πουλχερία ἠδύνατο νἀναθέσῃ τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἀδελφοῦ.

Εἶχε δὲ ἡ διδασκαλία τῶν βασιλοπαίδων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φιλορθοδοξοτάτῃ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου τὴν ἐθνικὴν ἐπιστήμην ὡς βάσιν. Ἐθνικοὶ ἦσαν

1. Ὁ πατριάρχης Ἀττικὸς συνενήργησεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς ἀγαμίας Ἐν ἔτει 416 σημειόνει ὁ Μαρκελλῖνος, ὅτι ὁ Ἀττικὸς ἀφιέρωσεν εἰς τὰς θυγατέρας τοῦ Ἀρκαδίου βίβλον De fide et virginitate.

2. Κατὰ τὸν Κεδρηνὸν I, 587 ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἀντιόχου προῆλθεν ἐκ τῆς Πουλχερίας, ἀλλ' ὁ εὐνοούμενος οὗτος κατώρθωσεν ἔπειτα πάλιν νὰ γείνῃ ἰσχυρός.

3 Μαλάλας XIV, 352. Πασχάλ. χρονικὸν I, 575.

4. Σωκράτης ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἀποκαλεῖ τὸν Τρωΐλον ἔμπιστον σύμβουλον τοῦ Θεοδοσίου. VII, 1 — Ἴδ. καὶ Σουΐδαν ἐν λ. Τρωΐλος.

Digitized by Google

ἔτι ἀνεκτοὶ καὶ ἐν ὑψηλοῖς μάλιστα ἀξιώμασιν. Οἱ μεγάλοι σοφισταὶ Λιβάνιος καὶ Θεμίστιος ἦσαν ἐν μεγάλῃ τιμῇ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Θεοδοσίῳ τῷ πρώτῳ. Ὁ ἔπαρχος Ὀπτᾶτος ἐν ἔτει 404, καίπερ ἐξοχώτατον ἀξίωμα κατέχων, ἦτο κεκηρυγμένος ἐχθρὸς τῶν Χριστιανῶν καὶ ὀπαδὸς τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἱστοριογράφος Ζώσιμος, βασιλικὸς ὢν φισκοσυνήγορος καὶ ὁ Ὀλυμπιόδωρος ἔζων ἐν Κωνσταντινουπόλει τιμώμενοι, καίπερ ὄντες ἐθνικοί.

Ὁ νεαρὸς Θεοδόσιος ἐξεπαιδεύθη ἐν πάσαις ταῖς ἐλευθερίοις τέχναις καὶ ἐπιστήμαις, ἀλλ' ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τῆς Πουλχερίας καὶ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν θεολογικὴν τάσιν τῶν χρόνων ἐκείνων τὸ πνεῦμα αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑψωθῇ εἰς ἀνδρικήν τινα ἐνέργειαν. Εὐσέβεια καὶ ἁγνότης ἠθῶν ἦσαν τὰ ἰδεώδη τῆς διδομένης αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς ἀνατροφῆς, καὶ ἂν ἡ Πουλχερία κατώρθου ἐν μέσῳ τῆς τεραστίας διαφθορᾶς τῆς παγκοσμίου πόλεως καὶ τῶν κακιῶν τῆς αὐλῆς νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς εἰς ἀγαθὸν ἄνδρα διαπλάσεως νεαροῦ βυζαντίνου βασιλόπαιδος, καὶ αὕτη μόνον ἡ ἐπιτυχία θὰ καθίστανεν αὐτὴν ἀξίαν νὰ θεωρῆται μετέχουσα τοῦ θείου.

Ἀλλὰ τιμᾷ τὴν σύνεσιν αὐτῆς ἡ προσοχὴ ἣν κατέβαλε καὶ περὶ τὴν κοσμικὴν παίδευσιν τοῦ ἀδελφοῦ, ὅστις ἐδιδάχθη πάντα τὰ ἐλευθέρια ἐπιτηδεύματα, ἱππασίαν, ὁπλομαχίαν καὶ τὸ θηρᾶν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀξιομαχώτατος τοξότης, διὸ καὶ παρεβάλλετο ὑπὸ τοῦ κόλακος ποιητοῦ Κύρου πρὸς τὸν ὁμηρικὸν Τεῦκρον. Μετὰ μικρολόγου δ' ἐπιμελείας ἐκαλλιέργησεν ἡ ἀδελφὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἐξωτερικὸν σχηματισμὸν τοῦ νεαροῦ ἡγεμόνος. Ἐδίδαξεν αὐτὸν πῶς νὰ φέρῃ τὸ ἔνδυμα μετὰ βασιλικῆς ἀξιοπρεπείας, πῶς νὰ κινῆται, νὰ βηματίζῃ καὶ νὰ κάθηται, πῶς νὰ σχηματίζηται ἐπὶ τὸ πρᾳότερον ἢ αὐστηρότερον συνῳδὰ πρὸς τοὺς τόπους καὶ καιρούς.[1] Οὕτω δὲ ὁ ἀτυχὴς παῖς ἐπαιδεύθη ἵνα μείνῃ αὐτόματον καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον. Ἡ ἀδελφὴ ἐδίδαξεν αὐτὸν πῶς καθήμενος ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ θρόνου τοῦ Κωνσταντίνου νὰ παρέχῃ ἀκροάσεις, πῶς νὰ δεξιοῦται τὴν σύγκλητον καὶ τοὺς ἐπὶ πομπώδεσι τίτλοις γαυριῶντας μεγιστᾶνας ἢ πῶς νὰ παρουσιάζηται ἐποχούμενος ἡγεμονικῶς πρὸ τοῦ λαοῦ.

Ὁ αὐτοκράτωρ ὑπεχρεοῦτο ἐνίοτε νὰ ἐμφανίζηται δημοσίᾳ ἵνα μεταβαίνῃ εἰς τὰ θέατρα καὶ τὸν ἱππόδρομον ἢ ἐν ἑορταῖς εἰς τὰς ἐκκλησίας ἢ νὰ ἐξέρχηται καὶ ἄλλως ἐποχούμενος. Ὁσάκις δὲ συνέβαινε τοῦτο, προηγοῦντο αὐτοῦ στίφη δορυφόρων, τριβοῦνοι καὶ δοῦκες ἐνδεδυμένοι χρυσοϋφάντους στολὰς ἐπὶ πλουσίως σεσαγμένων ἵππων καὶ σωματοφύλακες φέροντες χρυσᾶς ἀσπίδας καὶ λόγχας. Αὐτὸς δέ, περιβεβλημένος πορφύραν καὶ κατάλιθος, φέρων ἀστράπτοντα ψέλια, ἐνώτια ἀκτινοβόλα, διάδημα μαργαριτῶν περὶ τὴν κεφαλὴν ἐκάθητο ἐν ὀχήματι χρυσῷ συρομένῳ ὑπὸ λευκῶν ἡμιόνων. Ἦτο λοιπὸν ἀξία προσοχῆς ἡ ἀξιοπρεπὴς παρουσίασις τῆς αὐτοκρατορικῆς πλαγγόνος πρὸ τοῦ ἐκλελυμένου λαοῦ τῆς πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου, περὶ ἧς ἐλέγετο, ὅτι παίζει τὰ πάντα, ἱπποδρομίας τε καὶ θέατρα, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα.[1]

Ἀνδρουμένου δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, αἱ σχέσεις τῶν δύο αὐλῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους διετηροῦντο ἐπισήμως. Ὁ Ὀνώριος δὲν εἶχε μὲν καιρὸν νὰ ἀσχοληται περὶ τὰ οἰκογενειακὰ πράγματα ἐν τοῖς βυζαντιακοῖς ἀνακτόροις, ἀλλὰ τὰ διατάγματα τῆς κυβερνήσεως τοῦ κράτους ἐδημοσιεύοντο πάντοτε ἐν ὀνόματι τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ πολλάκις ἦσαν οἱ δύο ὁμοῦ ὕπατοι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶχε περιβληθῆ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ Θεοδόσιος μετὰ τοῦ Ῥομορίδου διετὴς ὤν· τὸ δὲ δεύτερον ἐγένετο τῷ 407 ὕπατος μετὰ τοῦ θείου του πρὸς τιμὴν τῆς πενταετηρίδος του· τὸ δὲ τρίτον μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐν ἔτει 409 πρὸς τιμὴν τῆς ἀνακηρύξεώς του ὡς αὐτοκράτορος.

Κατὰ τὰς γοτθικὰς ἐπιδρομὰς αἵτινες διέσεισαν ἐκ βάθρων τὴν Ἰταλίαν ἡ βυζαντιακὴ κυβέρνησις ἔμεινε σχεδὸν ἀπαθής. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔχαιρον ὅτι ἡ ἀγρία βαρβαρικὴ ἐπιδρομὴ εἶχε τραπῆ κατὰ τῆς ἀπωτάτης Δύσεως. Ὁ Θεοδόσιος εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν ἐννέα ὅτε ἔμαθε τὸν φρικτὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ θείου του Ὀνωρίου ἐν Ῥαβέννῃ καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου. Μόνον δὲ ἀνεπαρκεῖς στρατιαί, ἀλλ' οὐχὶ μεγάλοι στόλοι ἐξέπλευσαν τότε ἐκ τῶν λιμένων τῆς Ἀνατολῆς διὰ τὴν Ἰταλίαν.

Ἀλλ' ἔπειτα φαίνεται ὅτι μετὰ τὸ μοιραῖον ἐκεῖνο ἔτος 410 ἐπῆλθε στενότερός τις σύνδεσμος τῶν δύο αὐλῶν, ἐπειδὴ ἔκτοτε ὁ θεῖος καὶ ὁ ἀνεψιὸς πολλάκις συνυπάτευσαν, ἤτοι κατὰ τὰ ἔτη 411, 412, 415, 418. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀναγόρευσις τῆς Πουλχερίας ὡς αὐγούστας πιθανώτατα ἐγένετο τῇ συναινέσει τοῦ θείου.

Ἡ τύχη τῆς θείας αὐτῆς Γάλλας Πλακιδίας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου, πάντως συνεκίνησεν αὐτὴν καὶ ἐλύπησε βαθύτατα. Τὴν θυγατέρα ταύτην τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου εἶχεν ἀπαγάγει ὁ Ἀλάριχος ἐκ Ῥώμης αἰχμάλωτον, κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος 414, ὅτε ἡ Πουλχερία ἐγένετο σύναρχος τοῦ ἀδελφοῦ, ἡ Πλακιδία ἠναγκάσθη διὰ τῆς βίας νὰ συζευχθῇ ἐν Ναρβῶνι μετὰ τοῦ ξένου βασιλέως τῶν Γότθων Ἀταούλφου. Ὅτε δὲ ὁ βόρειος οὗτος ἥρως μετὰ βραχὺ ἐφονεύθη ἐν Βαρκελῶνι ὑπὸ δολοφόνων, ἡ

1. Σωζομενὸς IX, κεφ. 1 καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Θεοφάνης I, 126 καὶ Νικηφόρος II, κεφ. 2.

1. «Ὥσπερ τοὺς ἱππικοὺς καὶ τὰ θέατρα, οὕτω δὴ καὶ τὰ θεῖα παίζουσαν» Γρηγόρ. Νύσσης Ὁμιλ. 21, 376 παρὰ τῷ Neander Iohannes Chrysostomus τόμ. Β', σ. 93.

Digitized by Google

ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐλὴ ἐπανηγύρισε τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ δι' ἱπποδρομιῶν καὶ φωτοχυσιῶν. Ἡ δὲ ἀτυχὴς Πλακιδία μετὰ πολλὰς ἐν Ἱσπανίᾳ περιπετείας καὶ ὕβρεις, ἀπεστάλη τῷ 416 ὑπὸ τοῦ νέου τῶν Γότθων βασιλέως Βαλλία εἰς τὸν ἐν Ῥαβέννῃ ἀδελφὸν αὐτῆς, ὅςτις ἠνάγκασεν αὐτὴν μετὰ ἓν ἔτος νὰ δώσῃ τὴν χεῖρα εἰς τὸν ςρατηγὸν Κωνστάντιον· ἔτεκε δὲ αὐτῷ υἱὸν κληθέντα Βαλεντινιανόν.

Ἀλλ' ὁ Θεοδόσιος δὲν ἐθεώρει τὸν σύζυγον τῆς θείας αὐτοῦ Πλακιδίας, στρατηγὸν σπουδαίως ἐργασθέντα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κράτους, ὡς ἰσότιμον μέλος τοῦ οἴκου του· ἠρνήθη δὲ νἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς αὔγουστον, ὅτε ἐδόθη αὐτῷ τὸ ἀξίωμα τοῦτο κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 421 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ὁνωρίου. Καὶ ἔπεμψε μὲν ἕνεκα τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ εἰς συνάρχοντα ὁ Κωνστάντιος κατὰ τὸ ἔθος τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ δαφνοστεφὲς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' αὐτόθι ἀπεκρούσθη μετὰ περιφρονήσεως.

Ζ'

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Πουλχερία ἐζήτει σύζυγον διὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς. Ἡ εὐσεβὴς παρθένος εἶχεν ἀρκετὴν αὐταπάρνησιν ἵνα ἐννοήσῃ ὅτι ἡ διατήρησις τῆς δυναστείας καθίστανεν ἀναγκαίαν τὴν ἔγκαιρον σύζευξιν τοῦ Θεοδοσίου, καίτοι διὰ τοῦ γάμου τούτου ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ τὴν παντοδυναμίαν αὐτῆς ὑπὸ ἄλλης γυναικὸς ἀντιζήλου. Αὐτὸς ὁ Θεοδόσιος ἐπεθύμει ἤδη τὸν γάμον· ἐδήλωσε δὲ εἰς τὴν ἀδελφὴν ὅτι ἐπιθυμεῖ σύζυγον ἐκ γένους αὐτοκρατορικοῦ ἢ τοὐλάχιστον πατρικίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπιμένει ἰδιαζόντως εἰς τὸ γένος τῆς νύμφης, ἀρκεῖ ἡ ἐκλεχθησομένη νὰ εἶνε παρθένος ἄμεμπτος καὶ ἐξόχως περικαλλής. Διηγοῦνται δὲ ταῦτα οἱ Βυζαντῖνοι ἱστοριογράφοι ἵνα παρασκευάσωσι καὶ ἐξηγήσωσι διὰ τῶν συγκαταβατικῶν τούτων θεωριῶν τοῦ αὐτοκράτορος τὸν περιπετειώδη καὶ πως δυςανάλογον αὐτοῦ γάμον.

Ἡ Πουλχερία καὶ ὁ Παυλῖνος, ὁ στενότατος τοῦ Θεοδοσίου φίλος, ἐπεθεώρησαν τὰς εὐγενεῖς γυναῖκας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ βασιλείου, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν κατασκόπων αὐτῶν εὗρε τὴν ζητουμένην. Ἀλλὰ τότε συνέπεσε νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τῶν ἰδίων συγγενῶν κόρη εὐπρεπής, ἐλλόγιμος, Ἑλλαδική, ὀνόματι Ἀθηναΐς, ἡ θυγάτηρ τοῦ φιλοσόφου Λεοντίου. Ἐζήτει δὲ νὰ τύχῃ τοῦ δικαίου αὐτῆς, ὡς γενομένη ἀπόκληρος ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν, καὶ ἐγένετο δεκτὴ εὐμενῶς παρά τινι ἀδελφῇ τοῦ πατρός. Αὕτη δ' ἤγαγεν αὐτὴν μετὰ τῆς ἄλλης θείας, ἥτις εἶχε συνοδεύσει αὐτῇ κατὰ τὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν πλοῦν, εἰς τὰ ἀνάκτορα παρὰ τὴν αὐγοῦσταν Πουλχερίαν. Εἰς αὐτὴν ἔμελλεν ἡ Ἀθηναΐς νὰ ἐπιδώσῃ ἀναφορὰν καὶ νὰ ἐκθέσῃ αὐτῇ τὸ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν γενόμενον αὐτῇ ἄδικον[1]. Ἡ Πουλχερία εἶδε μετὰ θαυμασμοῦ τὴν περικαλλῆ ἱκέτιν καὶ προςέσχε μετὰ ὁλονὲν αὐξούσης συμπαθείας εἰς τοὺς λόγους αὐτῆς, οὓς εἶχεν ἐκθέσει ἐν γλαφυρωτάτῃ ἑλληνικῇ γλώσσῃ μετὰ θαυμαστῆς εὐγλωττίας καὶ χάριτος. Ὅτε δὲ ἤκουσε τὰς θείας αὐτῆς λεγούσας ὅτι ἡ παρθένος Ἀθηναΐς ἦτο ἡ θυγάτηρ Ἀθηναίου φιλοσόφου, διέταξε καὶ τὰς τρεῖς γυναῖκας νὰ διαμείνωσιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἔλαβε τὴν ἀναφορὰν, ἔσπευσε πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· εὗρον νέαν πάνυ εὔμορφον, καθαρίαν, εὔσταλον, ἐλλόγιμον, Ἑλληνίδα καὶ θυγατέρα φιλοσόφου[1]. Αἱ λέξεις αὗται ἤρκεσαν, ἵνα ἐξάψωσι τὴν φαντασίαν τοῦ Θεοδοσίου. Ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Παυλῖνον καὶ ἔπεισε τὴν Πουλχερίαν, νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν παρθένον αὐτοῖς κρυπτομένοις ὄπισθεν παραπετάσματος. Τούτου δὲ γενομένου ὁ Παυλῖνος ἐγένετο ἔξαλλος ὑπὸ θαυμασμοῦ, ὁ δὲ Θεοδόσιος κατελήφθη ὑπὸ ἔρωτος οὕτω σφοδροῦ, ὥςτε συνεζεύχθη μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ φιλοσόφου, βαπτίσας αὐτὴν Χριστιανὴν καὶ δοὺς αὐτῇ τὸ ὄνομα *Εὐδοκία*.

Τοιαύτη εἶνε ἡ παλαιοτάτη διατύπωσις τῆς διηγήσεως περὶ τῆς παραδόξου τύχης τῆς Ἀθηναΐδος. Εὕρηται δὲ τοιαύτη ἐν τῷ πασχαλίῳ χρονικῷ καὶ πλὴν τινων ὀλίγων διαφορῶν πληρέςατα πρὸς ταῦτα σύμφωνος ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τοῦ Ἰωάννου Μαλάλα.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ χρόνος ἐν ᾧ ἐγεννήθησαν τὰ ἱστορικὰ ταῦτα ἔργα δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ γνῶσις ὅτι πάντως δὲν εἶνε ἀρχαιότερα τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος.[2]

Πρὸ αὐτῶν δὲ οὐδεὶς Βυζαντῖνος διηγήθη τὸ συμβὰν τοῦτο καθ' ὅμοιον τρόπον. Δύο ἱστοριογράφοι σύγχρονοι, ὁ Σωζομενὸς καὶ Σωκράτης, ἐγνώρισαν αὐτοὶ τὴν σύζυγον τοῦ Θεοδοσίου· ἀμφότεροι δ' ἐπεράτωσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἱστορίαν τῷ 439, ἔγραψαν δῆλα δὴ αὐτὴν καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἀθηναΐς ἦτο αὐτοκράτειρα. Ἀλλ' ὁ Σωζομενὸς δὲν ἐμνήσθη αὐτῆς οὔτε ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἱστορίας του, οὔτε ἐν τῇ ἐκτεταμένῃ ἀφιερώσει αὐτῆς εἰς τὸν Θεοδόσιον. Μόνος δὲ ἐκφέρει αὐτὴν ὁ Σωκράτης, καὶ τοῦτο καθ' ὅλως τυχαῖον τρόπον. Λαλεῖ δὲ περὶ τῆς στέψεως αὐτῆς

1. Μαλάλας καὶ Πασχάλ. Χρον. ὅπερ ἐνταῦθα ἀναφέρει ὡς πατέρα τῆς Ἀθηναΐδος Ἡράκλειτον ἀντὶ Λεοντίου.

1. Εὗρον νεωτέραν πάνυ εὔμορφον, καθαρίαν, εὔστολον, ἐλλόγιμον... Μαλάλας XIV, 354. Τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν ἀναγράφει καὶ ἄλλα ἐπίθετα ἀποκαλοῦν αὐτὴν ἀσπροτάτην ὡς χιόνα, μεγαλόφθαλμον, ουλοξανθόκομον κτλ.

2. Τὸ Πασχάλιον χρονικὸν ἀνάγουσιν εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, τὴν δὲ σύνταξιν τοῦ συγγράμματος τοῦ Μαλάλα εἰς τὸν ἔνατον αἰῶνα. Πλὴν δὲ τούτου φαίνεται ὅτι εἰςέφρησαν εἰς τὸ Πασχάλιον χρονικὸν καὶ παρενθῆκαι ἐκ τοῦ Μαλάλα. Ἴδ. τὰ τοῦ Dindorf προλεγόμενα εἰς τὴν ἐν Βόννῃ ἔκδοσιν τοῦ Μαλάλα. Ὁ Bernhardy I, 710 πιστεύει ὅτι ἡ ἀρχὴ τοιούτων συνθέσεων ὡς τὸ Πασχάλιον χρονικὸν καὶ ὁ Μαλάλας ἀνήκει εἰς τὸν δέκατον αἰῶνα.

Digitized by Google

μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν γενομένης νίκης, περὶ ἧς συνέγραψε πανηγυρικὸν καὶ αὐτὴ ἡ αὐτοκράτειρα. «Ἦν γὰρ ἐλλόγιμος. Λεοντίου γὰρ »τοῦ σοφιστοῦ τῶν Ἀθηνῶν θυγάτηρ οὖσα, ὑπὸ »τῷ πατρὶ ἐπαιδεύθη καὶ διὰ λόγων ἐληλύθει »παντοίων. Ταύτην ἡνίκα ὁ βασιλεὺς ἔμελλεν ἄ»γεσθαι, Χριστιανὴν ὁ ἐπίσκοπος Ἀττικὸς ποιή»σας, ἐν τῷ βαπτίζειν ἀντὶ Ἀθηναΐδος Εὐδοκίαν »ὠνόμασεν».[1]

Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις τοῦ Σωκράτους εἶνε ἡ πρώτη καὶ ὅλως αὐθεντικὴ ἔκθεσις περὶ τοῦ γενομένου γάμου τῆς Ἀθηναΐδος μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Ἐκ ποίας δὲ ἀφορμῆς ἔφθασεν εἰς ταύτην τὴν δόξαν δὲν διηγήθη ὁ Σωκράτης, οὔτε τῆς συνεργείας τῆς Πουλχερίας ποιεῖται μνείαν οἱανδήποτε, ἀλλὰ ταύτην ἀναφέρει ῥητῶς ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Εὐάγριος, ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἐπιφανείας, ζήσας τὸν ἕκτον αἰῶνα. Ὁ Θεοδόσιος, καθ' ἃ διηγεῖται ὁ Εὐάγριος, μεσιτευσάσης τῆς αὐγούστας Πουχερίας ἔλαβε σύζυγον τὴν Εὐδοκίαν, Ἀθηναίαν περικαλλῆ καὶ ποιήτριαν, γενομένην πρότερον Χριστιανήν.[2]

Καὶ ὁ ἐπίσκοπος δὲ Θεοδώρητος ὁ Κύρου, ὅστις ἔγραψε μετὰ τὸ 448 καὶ ἀναμφιβόλως ἐγνώρισε τὴν Ἀθηναΐδα, οὐδὲν διηγεῖται περὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς· σιωπᾷ δὲ καθόλου περὶ αὐτῆς, ἐν ᾧ τὸν Θεοδόσιον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ ἐξυψόνει μέχρι τρίτου οὐρανοῦ. Αὐτὸ δὲ τὸ γεγονὸς εἰς τοὺς συγχρόνους οὐδαμῶς ἐφάνη οὕτως ἀσύνηθες ἢ παράδοξον, ὡς ἐφάνη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Οἱ Λατῖνοι χρονογράφοι οὐδὲ κἂν προσέσχον εἰς τὸ συμβάν, ὁ δὲ κόμης Μαρκελλῖνος ἁπλῶς ἐσημείωσε διὰ βραχέων ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Εὐσταθίου καὶ Ἀγρικόλα ἠγάγετο ὡς σύζυγον τὴν Εὐδοκίαν ἐξ *Ἀχαΐας*.[3]

Τὸν δ' ἕβδομον αἰῶνα διετυπώθη τὸ πρῶτον ἡ περὶ τῆς Ἀθηναΐδος παράδοσις οὕτως ὡς διηγοῦνται αὐτὴν οἱ δύο ἐκεῖνοι Βυζαντῖνοι, ἔπειτα δὲ παρελήφθη ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἱςοριογράφων. Οὐδὲν δὲ περιέχει τὸ ἱστορικῶς ἀδύνατον.

Ὅτε δὲ τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν πρὸ μακροῦ ἤδη εἶχεν ἐκλίπει, ἐπενοήθη ὁ παράδοξος μῦθος περὶ ἑπτὰ Ἀθηναίων φιλοσόφων, συνοδευσάντων εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν θυγατέρα τοῦ Λεοντίου. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἶνε τὸ μὲν ῥωμαϊκά, τὸ δ' ἑλληνικά, ἤτοι Κράνος, Κάρος, Πέλοψ, Νερούας, Σιλβάνος, Ἀπελλῆς καὶ Κόρβος. Οὐδὲ ἓν ὄνομα φιλοσοφικῶς ἠχοῦν εὕρηται ἐν τῇ ποικίλῃ ταύτῃ ἑταιρείᾳ. Ἄλλως δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶνε ὁ κατὰ παράδοσιν μυστικός. Ἤδη οἱ ἀρχαιότατοι σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἑπτὰ καὶ οἱ τελευταῖοι δὲ φιλόσοφοι τῶν Ἀθηνῶν οἱ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς πλατωνικῆς ἀκαδημείας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ φυγόντες εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἦσαν ἑπτά.

Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ ἀκόλουθοι τῆς Ἀθηναΐδος ἐτίμησαν διὰ τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον, οὗτος δὲ εἶχε τὴν εὐγένειαν νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὸν ἱππόδρομον. Ἐκεῖ δὲ παρέσχον ἀπόδειξιν τῆς ὀξυνοίας αὐτῶν ποιησάμενοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα μυστηριώδη ἑρμηνείαν περί τινων τῶν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἀγαλμάτων, ἐπειδὴ μετὰ πολλῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱδρυμένων ἀρχαίων ἀγαλμάτων ἦσαν συνηνωμέναι μυστικαὶ μαγικαὶ γοητεῖαι. Ἡ δ' ἔννοια τῶν ἑρμηνειῶν τῶν φιλοσόφων τούτων εἶνε αἰνιγματική· φαίνονται δὲ μὲν μετὰ τὸν δὲ θρηνοῦντες τὸν ὄλεθρον τῆς εἰδωλολατρείας καὶ προφητεύοντες θλιβεροὺς χρόνους. Ἡ μαντικὴ αὐτῶν δύναμις ἐνθυμίζει τὴν τῶν δύο αὐτῶν συμπολιτῶν τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν θαυμασίων τῆς Ῥώμης. Κατὰ τὴν αὐτόθι ἀπαντῶσαν διήγησιν ἦλθον δύο γυμνοὶ φιλόσοφοι, καλούμενοι Φειδίας καὶ Πραξιτέλης, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τιβέριον καὶ ἐφανέρωσαν αὐτῷ τὰς κρυφιωτάτας του σκέψεις. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῆς σοφίας αὐτῶν αἰτησάμενοι ἔτυχον παρ' αὐτοῦ δύο μνημείων ἐν Ῥώμῃ, ἅτινα εἶνε οἱ δύο κολοσσαῖοι ἱπποδαμασταί, οἱ εὑρεθέντες μὲν ἐν ταῖς θέρμαις τοῦ Κωνσταντίνου, νῦν δὲ ἱστάμενοι κατὰ τὸ Κυρινάλιον. Καὶ ἐν τοῖς ἀκολούθοις δὲ τῆς Ἀθηναΐδος εὕρηται κατὰ σύμπτωσιν τὸ ὄνομα μεγάλου τινὸς καλλιτέχνου.

Ἆρα εὕρηται ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ ἀντανάκλασίς τις ἐκ τῆς συλλογῆς μύθων τῶν ἑπτὰ φιλοσόφων τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Συντίπα; Τὸν μῦθον τοῦτον διηγεῖται ὁ Βυζαντῖνος Κωδινός, ὅστις ἔζησε περὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος[1]· Ἀλλ' εὑρίσκεται καὶ ἔν τινι ὑπ' αὐτοῦ ληφθείσῃ ὑπ' ὄψιν ἀρχαιοτέρᾳ συγγραφῇ μετὰ τῆς ἑξῆς παραλλαγῆς. Οἱ ἑπτὰ φιλόσοφοι δὲν συνοδεύουσι τὴν Ἀθηναΐδα, ἀλλὰ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς, ὅτε οὗτοι ἤχθησαν πρὸς αὐτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐνταῦθα γίνονται συνήγοροι αὐτῶν ἵνα καταπραΰνωσι τὴν ὀργὴν τῆς ἀδελφῆς. Μεταξὺ δ' αὐτῶν διακρίνεται ἰδίως ὁ Κράνος ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀθήναις φιλοσοφικῆς σχολῆς. Οὗτος καίπερ μέγα κατέχων ἀξίωμα φέρεται οὕτω μωρῶς πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε ὁ θαλαμηπόλος Νάρκισσος καταφέρει

1. Σωκράτης VII, κεφ. 21. Τὸ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους γραφὲν ἐπίθετον ἐλλόγιμος παρέλαβον ἔπειτα ἐξ αὐτοῦ περὶ τῆς Ἀθηναΐδος γράφοντες οἱ λοιποὶ Βυζαντῖνοι.

2. «Μέσης οἱ γενομένης Πουλχερίας» Εὐαγρ. Ι, κεφ 20.

3 Ὁ Θεοφάνης (Ι, 129) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θ' αἰνος δὲν διηγεῖται τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἀλλὰ μόνον ὅτι ὁ Ἀττικὸς ἐβάπτισε τὴν Ἀθηναΐδα ἀποκαλέσας αὐτὴν Εὐδοκίαν καὶ ὅτι ἡ Πουλχερία εἶχε παρακινήσει τὸν ἀδελφὸν εἰς τὸν μετ' αὐτῆς γάμον ἕνεκα τοῦ κάλλους καὶ τῆς συνέσεως αὐτῆς Ὁ Νικηφόρος XIV, κ. 23, σύγχρονος τοῦ Θεοφάνους ὤν, παρέλαβε τὴν διήγησιν ἐκ τοῦ Πασχαλίου χρονικοῦ Ἐν ἐπιτομῇ ἀναγράφει αὐτὴν ὁ Κεδρηνὸς Ι, 590 κατὰ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα· διὰ μακρῶν δὲ κατὰ τὸν δωδέκατον ὁ Ζωναρᾶς XIII. 122 κ. ἑ.

1. Περὶ ἀγαλμάτων ἐκδ. Βόννης, σ. 57.

Digitized by Google

αὐτοῦ ῥάπισμα, μεθ' ὃ ὁ μέγας φιλόσοφος ἐξαιτεῖται καὶ δεύτερον καὶ τότε μόνον ἄρχεται τῶν εὐφυῶν αὐτοῦ γνωμικῶν. Ἔν τε ταύτῃ τῇ διηγήσει καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Συντίπα οἱ ἑπτὰ φιλόσοφοι παρουσιάζονται σχεδὸν ὡς βασιλικοὶ γελωτοποιοί[1].

(Ἕπεται συνέχεια).

ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΣ

Διήγημα.

Μὴ μ' ἐκλάβητε ὡς μυθιστοριογράφον ἢ τοῦ παραδόξου ἐραστὴν διότι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ ἐκρήγνυνται φοβερὰ θύελλα καὶ θραύεται ὁ τροχὸς ἁμάξης. Οὔτε τὸν ἄνεμον καὶ τὴν βροχὴν ἐγὼ προεκάλεσα, οὔτε τὸν τροχὸν ἔθραυσα τῆς ἁμάξης τοῦ λόρδου Φέργυ, ὅστις συνεπείᾳ τοῦ ἀπευκταίου τούτου συμβεβηκότος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἄσυλον ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ πλησιεστέρου πανδοχείου.

Ὁ λόρδος Φέργυς δὲν ἦτο, καθὼς λέγομεν, *τυχαῖος ἄνθρωπος*. Τοὐναντίον, ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνετο κύριος *καθὼς πρέπει*· πέραν τούτου ὅμως οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ ὁρίσῃ ἀκριβῶς ἂν ἦτο νέος ἢ γέρων, ὡραῖος ἢ ἄσχημος, ἀγαθὸς ἢ μοχθηρός. Ἐνίοτε εἶχεν ὕφος θηρίου, ἄλλοτε φυσιογνωμίαν βλακώδη. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκεπτικὸς καὶ ἀφηρημένος, αἴφνης, ἄνευ οὐδεμιᾶς προφανοῦς αἰτίας, ἐξετρέπετο εἰς εὐθυμίαν ταραχοποιὸν καὶ ἔπιπτεν εἰς βαθεῖαν καὶ σιωπηλὴν ἔκστασιν. Κατὰ τὰς τοιαύτας περιόδους πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ σκοτεινὸν καὶ παράτυπον ἐφωτίζετο, ἐξωραΐζετο καὶ συνεκεντροῦτο εἰς τὴν διπλῆν ἑστίαν τῶν ὀφθαλμῶν του, ὀφθαλμῶν βαθέων, ζωηρῶν μαγνητιστικῶν. Τὸ βλέμμα του τοιαύτην τινὰ ταραχὴν ἐπέφερε, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰς γυναῖκας, ὥστε ὁ εὐγενὴς λόρδος, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ὀφείλῃ πᾶσαν ἐπιτυχίαν εἰς τοιαύτην τινὰ τυχαίαν φυσιολογικὴν ὑπεροχὴν, ἐλάμβανε τὸ μέτρον, ὁσάκις ἤθελε ν' ἀγαπηθῇ δι' ἑαυτόν, νὰ παρενθέτῃ ζεῦγος πρασίνων ὑέλων μεταξὺ τῶν ὀμμάτων του καὶ τῆς καρδίας, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἐκπορθήσῃ.

Ἐν γένει αἱ περὶ αὐτοῦ γνῶμαι ἦσαν διῃρημέναι. Οἱ μὲν ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ψυχρὸν τὴν καρδίαν καὶ ἀλαζόνα· ἄλλοι θερμὸν ἀλλ' ἄτολμον, καὶ ἄλλοι τολμηρὸν ὡς αὐλικὸν ἀκόλουθον. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι παρεῖχον καὶ ἀποδείξεις : μία μεσῆλιξ χήρα, φλυκταινώδους ἐπιδερμίδος, τὸν μετεχειρίσθη ὅπως τοῦ ἔπρεπε . . . .

Προσθήκη.— Ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς μαγνητιστής. Μάτην ὡρκίζετο περὶ τοῦ ἐναντίου εἰς τὰς γυναῖκας, μάτην ἐξήντλει πᾶσαν τὴν εὐγλωττίαν του καὶ διεβεβαίου εἰλικρινέστατα ὅτι οὐχὶ διὰ τοῦ μαγνητισμοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἀκτινοβολίας τῶν αἰσθημάτων, διὰ τῆς αὐτομάτου διαπομπῆς τῶν συμπαθειῶν, κατώρθου ἐνίοτε νὰ μαγεύῃ τὰς εὐαισθήτους αὐτῶν ψυχάς. Οὐδεὶς τὸν ἐπίστευε, διότι ὁ ταπεινὸς τὴν διάνοιαν κόσμος ἀποδίδει εἰς εὐτελῆ μέσα τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὑπερτέρων πνευμάτων, τῆς ὁποίας ἀγνοεῖ τὸ κύριον αἴτιον.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁσάκις ἤγετο ἡ συνομιλία εἰς τὰ περὶ λόρδου Φέργυ, ἀφοῦ τὸ θέμα ἐξητάζετο ὑπὸ τὰς παντοίας αὐτοῦ ἐπόψεις, ἀνέκυπτεν ὡς συμπέρασμα ὅτι ὁ λόρδος καθ' ἑαυτὸν ἦτο αἴνιγμα, βάσις δὲ τοῦ αἰνίγματος οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, εἴτε ὑελοφοροῦντες εἴτε μή. Τούτου ἀναγνωρισθέντος ἡ συνδιάλεξις μετέβαλλεν ἀντικείμενον.

Ὁ λόρδος Φέργυς ἐρρέμβαζεν ἤδη μόνος ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ πανδοχείου αἰθούσῃ, ὅτε θόρυβος τροχηλασίας καὶ κροταλισμοὶ μάστιγος τὸν ἀφύπνισαν. Ἄεργος καὶ περίεργος, καθὸ ταξειδιώτης, ἔκυψεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου καὶ εἶδεν ἐξερχομένην ἀπὸ τεθρίππου ὁδοιπορικῆς ἁμάξης γυναῖκα νέαν καί, ἐξ ἧς ἀποστάσεως τὴν ἐθεώρει, ὡραιοτάτην.

Ἡ ὁδοιπόρος ἐλέγετο πριγγίπισσα Γελσομίνα Κορδιλεόνε τὸ γένος δόγισσα τῆς Φερράρας.

Κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν στιγμὴν κεραυνὸς ἐνέσκηψεν ἐκεῖ που πλησίον. Οἱ τῶν παραθύρων ὕελοι ἔτρυξαν, ἡ οἰκία ἐσείσθη καὶ πᾶσαι αἱ θύραι ἡμιηνοίχθησαν, ἐκτὸς ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἤνοιξεν ὁλοτελῶς ἡ πριγγίπισσα εἰσορμῶσα εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ κράζουσα πρὸς τὸν λόρδον Φέργυν μὲ χεῖρας ἡνωμένας ὑπὸ τοῦ τρόμου.

— Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, κύριε, κλείσατε τὰς θύρας, τὰ παράθυρα . . . Μὴ με ἀφίνετε μόνην ! . . .

Ἐπὶ δύο ὥρας ἔμειναν οὕτω κατακεκλεισμένοι. Ὁσάκις ὁ λόρδος Φέργυς ἤνοιγε τὸ στόμα, ἡ πριγγίπισσα ἐξετέλει ἀπελπιστικὴν χειρονομίαν, εἰς τρόπον ὥστε ὁ λόρδος ἠναγκάζετο νὰ κλείσῃ πάλιν βραδέως τὸ στόμα του χωρὶς νὰ ἐναρθρώσῃ τὸν ἐλάχιστον ἦχον. Ἀλλ' ἐν ἐλλείψει φωνῆς ἐλάλησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ὅτε ἡ τελευταία βροντὴ ἐσβέσθη βαθμηδὸν ἐν τῷ ἀπείρῳ, αἱ τύχαι αὐτῶν εὑρέθησαν μᾶλλον συνηνωμέναι ἢ ἐὰν ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ δημιουργήσωσιν ἀμοιβαίαν τινὰ συμπάθειαν.

Τρέμετε τὸν μὴ φλυαροῦντα ἔρωτα !

— Μιλόρδε, εἶπε τέλος ἡ πριγγίπισσα, σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὴν καλοσύνην σας. Ἤδη, ἂν ἠθέλατε νὰ διατάξητε νὰ ἑτοιμάσουν τὴν ἅμαξάν μου, θὰ σᾶς ἤμην διὰ βίου εὐγνώμων.

Ὁ λόρδος Φέργυς ἔτρεξε πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ὑπηρετῶν καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε λέγων ὅτι τὸ ὄχημα ἦτο ἕτοιμον.

Ἡ πριγγίπισσα ηὐχαρίστησε καὶ πάλιν διὰ γοητευτικοῦ μειδιάματος τὸν λόρδον, ὅστις ἐκόλλησεν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἵν' ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν δίοδον.

[1] Breves enarrationes Chronographicae incerto auctore, Fran. Combefisio interprete, συνεκδεδομένον μετὰ τῆς συγγραφῆς τοῦ Κωδινοῦ (σ. 184 τῆς ἐκδ. Βόννης). Ὁ Κράνος ἀποκαλεῖται αὐτόθι λογιστὴς τῆς Ἀθηναίων φιλοσοφίας.

Digitized by Google

Ἀλλ' αἴφνης μορφασμὸς ὀδύνης συνέστειλε τὸ πρόσωπον τῆς πριγγιπίσσης. Ἐσταμάτησεν, ἔφερε τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς σιαγόνος καὶ μετὰ δακρύων εἶπε·

— Ὤ, τί πόνοι!

Κατέπεσεν ἐπὶ ἀνακλίντρου.

Ε

Οὐδόλως ἠπόρησεν ὁ λόρδος Φέργυς. Εἶχε παρακολουθήσει μετ' ἀκραδάντου ἀπαθείας ὅλην τὴν περὶ ἀναχωρήσεως προπαρασκευὴν τῆς πριγγιπίσσης, ἀλλ' ἠπίστατο κατὰ βάθος τὸ σύστημα λογικῆς, ὅπερ ἐφαρμόζει ὁ ἔρως καὶ ἀνέμενεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην φάσιν τοῦ μεταξὺ δύο δυνάμεων πολέμου τούτου.

Λέγω δύο δυνάμεων, διότι ἂν ὁ λόρδος Φέργυς εἶχε βλέμμα, ἡ πριγγίπισσα εἶχε φωνήν. Οὐδέποτε ἀνθρώπινον οὖς ἐθωπεύθη ὑπὸ ἐναμίλλου πρὸς ταύτην ἁρμονίας, ὑπὸ γλυκυτέρου στόνου ἐρωτιώσης τρυγόνος συνδυαζομένου μετὰ πεπνιγμένων στεναγμῶν λεαίνης. Ἦτο ἡ λαλιὰ ἐκείνη γλυκεῖα, ὑπότρομος, νυγματώδης· ἐθώπευεν, ἐδέσμευεν, ἐτρέλλαινε. Διὸ καὶ εἰς πρώτην λέξιν ὁ λόρδος Φέργυς εἶχεν ἤδη εἴπει καθ' ἑαυτόν·

— Προβλέπω ὅτι, ἂν ἡ φωνὴ αὕτη μοὶ ἀπαγορεύσῃ τὸ φαγητόν, θὰ ἐπισκεφθῶ νῆστις τὸν Τάρταρον!

Μετὰ μεγάλης ἑπομένως πνευματικῆς γαλήνης ὑπήκουσεν εἰς τὴν κραυγὴν τῆς πριγγιπίσσης. Ἐπλησίασε βραδέως καὶ περιβάλλων αὐτὴν δι' ὅλης τῆς ἐντάσεως τοῦ ὑπερφυσικοῦ βλέμματός του, εἶπε:

— Πάσχετε, κυρία;

Τὸ δὲ βλέμμα συνεπλήρου:

— Καὶ νομίζετε ὅτι θὰ σᾶς ἀφήσω ἐγὼ νὰ πάσχετε;

Ἡ πριγγίπισσα ἤγειρε πλήρεις ἐμπιστοσύνης τοὺς ὡραίους αὐτῆς ὀφθαλμούς, τοσούτῳ μᾶλλον ὡραίους, καθόσον ἀνεκτίμητοι σταγόνες δακρύων ἔλαμπον ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἀδάμαντες.

— Ὑποφέρω ἀπὸ τὴν συνήθη μου νευραλγίαν, ἀπεκρίθη. Οἴμοι! τίς ποτε θὰ δυνηθῇ νὰ μὲ θεραπεύσῃ!...

— Ἐγὼ θὰ σᾶς θεραπεύσω, καὶ ἀμέσως, εἶπεν ὁ λόρδος Φέργυς διὰ φωνῆς βραχείας. Ὑψώσατε ὀλίγον τὴν κεφαλὴν.... κυττάξατέ μ' ἐδῶ!

Ταῦτα λέγων ἔφερε τὴν ἄκραν τοῦ λιχανοῦ μεταξὺ τῶν δύο του ὀφθαλμῶν.

Ὢ θαυμασία τῆς ἀκτινοβολίας καὶ διαπομπῆς θεωρία τοῦ λόρδου Φέργυ! — Ἡ πριγγίπισσα χωρὶς νὰ ὑποδείξῃ μικρὸν δισταγμόν, μικροτέραν ταραχήν, ἐλαχίστην ἀμηχανίαν, ἔτεινε παρευθὺς τὸ μέτωπον, ὁ δὲ χειρόσοφος λόρδος μηκύνων τοὺς δακτύλους, ἤγγισεν ἀκροθιγῶς τὴν ἀριστερὰν ὀφρὺν τῆς πασχούσης.

Τὸ πρῶτον τοῦτο κίνημα ὑπῆρξε τοσούτῳ αὐθεντικόν, τοσούτῳ ἀσφαλές, ὥστε καὶ ὁ κοινότερος νοῦς θ' ἀνεγνώριζε παρὰ τῷ λόρδῳ τὴν ὕπαρξιν δυνάμεως μυστηριώδους, πεποιθυίας εἰς τὸ ἀλάνθαστον αὐτῆς. Ἡ πριγγίπισσα τοὐλάχιστον ᾐσθάνθη ἀμέσως τὴν ἐπίδρασιν τοιαύτης τινὸς ἐνεργείας, διότι ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ συμπαθητικὰ ῥεύματα συνεκεντρώθησαν, διατρέξαντα ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦ ὡραίου ἐκείνου μετώπου, τὸ ὁποῖον ἐθώπευεν ἡ θαυματουργὸς δεξιὰ τοῦ λόρδου.

Ὄχι! Οὐδεμία ἀνθρώπινος γλῶσσα ἔχει λέξεις ἵνα παραστήσῃ ὅ,τι συνέβη κατόπιν. Οἱ δάκτυλοι τοῦ λόρδου Φέργυ ἀπερρόφησαν τὴν ψυχήν του ὅλην. Τὴν ἔβλεπέ τις ῥέουσαν ἐκεῖ, ἀναβράζουσαν, ἐκχειλίζουσαν εἰς ἀκτῖνας, εἰς σπινθῆρας, εἰς ἀτμὸν ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῶν ὀνύχων του. Τὸ βλέμμα του αὐτό, τὸ ἐξακουστὸν ἐκεῖνο βλέμμα, κατῆλθε βαθμηδόν, διατρέχον ὅλον τὸ μῆκος τοῦ βραχίονος, ἀπὸ τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὰς φάλαγγας τῶν δακτύλων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ χεὶρ του, διαγράφουσα τὰς φανταστικὰς καὶ μυστηριώδεις αὐτῆς κινήσεις ἐφώτιζεν, ἐθέρμαινεν, ἐθώπευε καὶ συνάμα ἔβλεπε!

Κατ' ἀρχὰς περιέφερε τοὺς δακτύλους ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῆς παρειᾶς τῆς πριγγιπίσσης, θίγων ἐλαφρῶς καὶ φρικίασιν ἐπιφέρων εἰς τὴν λευκὴν ἐπιδερμίδα της, ὡς ἡ πνοὴ τῆς αὔρας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας γαληνιαίου ὕδατος. Ἐπανερχόμενος δὲ πάλιν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας, τουτέστι τὸ μέσον τῶν ὀφρύων, ἠκολούθησε διὰ τοῦ λιχανοῦ τὴν ἀριστερὰν τοξοειδῆ καμπύλην τῆς ὀφρύος, διέγραψεν ὁλόκληρον τὸν περὶ τὴν παρειὰν κύκλον, ἀνῆλθεν ἐκ νέου μέχρι τῆς ἐσωτερικῆς γωνίας τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἵνα κατέλθῃ πάλιν κατὰ μῆκος τῆς ῥινός, περιγράψῃ τὸν ῥώθωνα, διατρέξῃ τὸ ἄνω χεῖλος καὶ φθάσῃ οὕτω μέχρι τοῦ κέντρου τοῦ πώγωνος.

Ἐκεῖ, ὡσεὶ ἐξαντλήσας τὰς ἀκτινοβολιστικὰς αὐτοῦ δυνάμεις ἐν τῷ χαριεστάτῳ ἐκείνῳ ταξειδίῳ, ἐσταμάτησε, στηρίζων τὸν ἀντίχειρα εἰς τὸ πηγούνιον τῆς ἀσθενοῦς, καὶ τὴν ἐθεώρησε μὲ ὕφος κυνηγοῦ, ὅστις ἀνακαλύπτων θήραμα εἰς ἀμφίβολον ἀπόστασιν, διστάζει μήπως προχωρῶν τὸ ἀποδιώξῃ ἢ πυροβολῶν ἐκ τοῦ μακρόθεν ἀποτύχῃ τοῦ σκοποῦ.

Νομίζω περιττὸν νὰ σαφηνίσω τὴν παρομοίωσίν μου, λέγων ὅτι ἐνταῦθα ἐπεῖχε θέσιν θηράματος ἡ νευραλγία. Τοῦτο, ἵνα μὴ ἐκλάβῃ τις ἄλλως πως τὴν μεταφοράν μου.

Ὁ λόρδος Φέργυς ὡς ἐπιδέξιος χειριστής, εἶχε τοὺς λόγους του ἵνα σταματήσῃ μετὰ τὴν πρώτην ταύτην εἰσαγωγικὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου του. Τὸ δεύτερον στάδιον τῆς θεραπείας ἦτο ἐντονώτερον ἐκτελούμενον συνάμα ἐπὶ ὁρίζοντος εὐρυτέρου καὶ ἐδάφους λίαν εὐαισθήτου. Συνέβη πολλάκις νὰ εὕρῃ ἀντίστασιν, νὰ προσκόψῃ κατὰ τῆς ἰδιοτροπίας ἀσθενῶν, οἵτινες δὲν ἀντεῖχον εἰς πά-

Digitized by Google

σαν τὴν ἔντασιν τοῦ συστήματος τῆς ἀκτινοβολίας καὶ διαπομπῆς. Ἐπρόσεξε λοιπὸν ἤδη καλῶς.

Κατὰ τὴν προκειμένην ὅμως περίστασιν ἡ ὅλως εὐπειθὴς καὶ ὑπομονητικὴ φάσις τῆς ἀσθενοῦς τὸν ἐνεθάρρυνε καὶ, κλείσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀνατείνας δὲ συνάμα τὴν κεφαλὴν ἵνα συγκεντρώσῃ ἐκ νέου τὰ συμπαθητικὰ ῥεύματα εἰς τὰς χεῖράς του, ἤρχισεν . . .

Ὁ δεξιὸς ἀντίχειρ ἔμενεν, ὡς εἶπον, ἐστηριγμένος ἐπὶ τοῦ πώγωνος· ἔφερε λοιπὸν καὶ τὸν ἀριστερὸν ἀντίχειρα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, διήνοιξε τοὺς τέσσαρας ὑπολοίπους δακτύλους ἑκάστης χειρὸς ἐν σχήματι ῥιπιδίου καὶ περιέβαλε δι' αὐτῶν τὰς παρειὰς τῆς πριγγιπίσσης. Τοιουτοτρόπως κατεῖχε διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν χειρῶν ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ προσώπου φθάνων διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων εἰς τὰς μήνιγγας. Εἶτα περικάμψας διὰ τῶν δακτύλων τὰ ὦτα, κατεβίβασεν αὐτοὺς πρὸς τὸν τράχηλον καὶ τοὺς ἀφῆκε νὰ συναντηθῶσιν εἰς τὸ μαλακὸν τρίχωμα τοῦ αὐχένος.

Μετὰ τοῦτο ἐφήρμοσεν εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς πριγγιπίσσης ἐλαφρὰν τινα ταλάντωσιν, ἀναγκαιοτάτην εἰς τὸ νὰ ἐκτελεσθῇ καλῶς ἡ διὰ τῶν δακτύλων μηχανικὴ πίεσις τῶν ἀρθρώσεων τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τῶν μυώνων τοῦ τραχήλου. Ἡ κίνησις αὕτη παρεῖχε πρὸς τούτοις τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ ἐπαυξάνῃ τὴν προστριβὴν τῶν δακτύλων ἐπὶ τῆς ἀποφύσεως τῆς κόμης, ἡ ὁποία, ὅπως ἕκαστος γνωρίζει, εἶνε ὄργανον ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων πρὸς ἀκτινοβολίαν ἢ διαπομπὴν συμπαθείας.

Οἱ δάκτυλοι τοῦ λόρδου Φέργυ ἐξετέλεσαν ἐν τῇ ἀρωματώδει ἀτμοσφαίρᾳ, ἐν ᾗ ἦσαν βεβυθισμένοι κινήσεις τινὰς καὶ νυγμοὺς ἐξαιρέτου λεπτότητος, τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε σωτήριον κατὰ τῆς ἐπαράτου νευραλγίας.

Πράγματι ἐπέκειτο ἡ κρισιμωτέρα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς θεραπείας στιγμή. Τὸ πᾶν ἐξήρτητο ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως τελείας τινὸς συναφείας μεταξὺ τοῦ νωτιαίου βολβοῦ, κειμένου εἰς τὴν βάσιν τοῦ κρανίου καὶ ἄλλως λεγομένου ζωϊκοῦ κέντρου, καὶ τῶν νευρικῶν γαγγλίων τοῦ ζυγωματικοῦ τόξου, τῶν ὁποίων ἡ πληθώρα ἐπέφερε τὴν ὡς ἀνωτέρω νευραλγίαν.

Τούτου ἐπιτευχθέντος, ὁ λόρδος Φέργυς μετέβη εἰς τὸ τρίτον στάδιον τῆς θεραπείας, τὸ ἐπαγωγότερον, τὸ θαυμασιώτερον.

Ἡ μορφή του ἔλαβε σεβαστήν τινα ἔκφρασιν καλλιτέχνου ἐμπνευσμένου.

Αἱ χεῖρές του δὲν ἐκινοῦντο πλέον, ἐλάλουν.

Παρακολουθῶν διὰ τῶν δακτύλων ὅλας τὰς γραμμὰς καὶ τὰς ἐπιφανείας τοῦ θείου ἐκείνου προσώπου, ὑπερφυσικοῦ ἐν καλλονῇ, ἐφαίνετο, ὁτὲ μὲν ὡς ζωγράφος σκιαγραφῶν ἀγγέλου χαρακτηριστικὰ, ὁτὲ δὲ ὡς γλύπτης πλαστουργῶν κεφαλὴν θεαίνης. Ἡ καρδία του ἔπαλλεν, αἱ παρειαί του ἦσαν θερμαὶ ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Εἶχεν ὕφος Πυγμαλίωνος ἐμψυχοῦντος τὸ ἄγαλμά του.

Ἐπὶ τέλους κατέβαλεν ὑστάτην τινὰ προσπάθειαν πρὸς ἀνάπτυξιν ὑπερανθρώπου δυνάμεως, καὶ θριαμβεύων ἐπέθηκε τὸν λιχανὸν μέσῳ τῶν ὀφρύων τῆς πριγγιπίσσης, ἐπιλέγων συνάμα :

— Ἐθεραπεύθητε !

Ἡ πριγγίπισσα ἤγειρεν ἐπ' αὐτὸν ὀφθαλμοὺς εὐγνώμονας, ἔλαβε τὴν δεξιάν του καὶ εἶπε διὰ τῆς θαυμασίας ἐκείνης φωνῆς :

— Πράγματι ! . . . ὦ ! πόσον σᾶς εὐχαριστῶ !

Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας ἠγέρθη καὶ κατέβη τὴν κλίμακα, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ λόρδου.

Οὗτος δὲν εἶπε λέξιν.

Τὴν ὡδήγησε μέχρι τοῦ ὀχήματος.

Οἱ ἐλάται ἦσαν ἤδη ἔφιπποι.

Ἐκείνη ἀνῆλθεν ἐντὸς τῆς ἁμάξης καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν λόρδον, ὅστις τὴν ἠσπάσθη εὐσεβάστως καὶ ἐφώνησεν :

— Ἐμπρός !

— Πριγγίπισσα, εἶπε τότε ὁ λόρδος, ἡ χείρ μου, ἡ ὁποία ἤγγισε τὸ πρόσωπόν σας, οὐδὲν ἄλλο ἀντικείμενον θὰ ἐγγίσῃ πλέον ἐπὶ τῆς γῆς. Σᾶς τὴν χαρίζω !

Καὶ πρὶν ἢ ἡ πριγγίπισσα λάβῃ καιρὸν νὰ τῷ ἀποκριθῇ, ἔνευσε τῷ ἁμαξηλάτῃ καὶ προσεκύνησεν ἐδαφιαίως.

Εἰσῆλθεν εἶτα εἰς τὸ πανδοχεῖον καὶ ἔμεινε μέχρι βαθείας νυκτὸς ῥεμβάζων παρὰ τὴν ἑστίαν.

Τὴν ἐπαύριον ὁ τροχὸς τῆς ἁμάξης ἐπεσκευάσθη, οὕτω δὲ ὁ λόρδος ἐπανήρχισε τὴν ὁδοιπορίαν του, μὴ γνωρίζων κατὰ τὸ σύνηθες, ποίαν ἔμελλε νὰ λάβῃ διεύθυνσιν.

ΙΙ

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἡ πριγγίπισσα Γελσομίνα, ἥτις εἶχεν ἐξακολουθήσει τὸ ταξείδιόν της, εὑρίσκετο ἐν μικρῷ τινι χωρίῳ εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Τυρόλου, ὅτε ἀπεσταλμένος ἔφιππος, ἐρχόμενος ἐκ Βέρνης, καθὼς ἔλεγεν, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν θύραν τοῦ ξενοδοχείου, ἐζήτησε τὸν ξενοδόχον, ἔκλινεν ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου καὶ εἶπεν :

— Ἡ πριγγίπισσα Γελσομίνα Κορδιλεόνε μένει ἐδῶ ;

— Μάλιστα.

— Δύναται νὰ μὲ δεχθῇ ; . . .

— . . . Μάλιστα !

Κατέβη τοῦ ἵππου, ἀνέβη τὴν κλίμακα, εἰσήχθη παρὰ τῇ πριγγιπίσσῃ καὶ ἐνεχείρισεν αὐτῇ μικρὸν κιβώτιον ἐκ λευκοῦ ξύλου, ὅπερ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ μαρσυπίου του, λέγων :

— Ἐκ μέρους τοῦ λόρδου Φέργυ Μὰκ-Φόρφαρ !

Καὶ χωρὶς νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὴν πριγγίπισσαν νὰ τῷ ἀπευθύνῃ ἐρώτησίν τινα, κατῆλθε δρομαῖος τὴν κλίμακα, ἐπήδησεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του καὶ ἀνεχώρησε καλπάζων.

Digitized by Google

Οὐδεὶς πλέον ἤκουσε νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Ἡ πριγγίπισσα μὲ ἀσπαίρουσαν καρδίαν διέταξε τὴν θαλαμηπόλον της ν᾽ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον. Ὁ ὑπηρέτης ἀφελὼν μετὰ προσοχῆς τὸ σκέπασμα, ἔφερεν εἰς φῶς μικρὸν δέμα ὑπάρχον ἐν τῷ κιβωτίῳ.

— Πήγαινε! εἶπεν ἡ πριγκίπισσα.

Μείνασα μόνη ἥρπασε πυρετωδῶς τὸ δέμα, ὅπερ ἦτο τετυλιγμένον ἐντὸς λευκῆς *βατίστας*. Τῆς *βατίστας* ἀποσχισθείσης,ἐφάνη νέον περικάλυμμα ἐξ ἰοχρόου ὁλοσηρικοῦ, φέρον ἀργυροκέντητον τὸ οἰκόσημον τῆς πριγγιπίσσης ἐν συμπλέγματι μετ᾽ ἄλλου τινὸς οἰκοσήμου.

Ὑπὸ τὰς πτυχὰς τοῦ ὁλοσηρικοῦ εὑρίσκετο σκληρόν τι καὶ τετράγωνον σῶμα.Ἡ πριγγίπισσα ἐξετύλιξε μετὰ προφυλάξεως τὸ ὁλοσηρικὸν καὶ εἶδε μικρὸν ἀργυροῦν καψάκιον λεπτῶς ἐξειργασμένον ἐν σχήματι αἰγυπτιακῆς σαρκοφάγου.

Χρυσοῦν κλειδίον ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν ποδῶν. Ἡ πριγγίπισσα ἤνοιξε δι᾽ αὐτοῦ τὴν μικρὰν σαρκοφάγον. Ἐπὶ βελουδίνου ὑσγινοβαφοῦς προσκεφαλαίου περικεντημένου διὰ μαργαριτῶν ἔκειτο νεκρὰ χείρ. Ἡ χεὶρ ἐκείνη ἔφερεν εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον πλατὺ δακτυλίδιον, τοῦ ὁποίου τὴν σφενδόνην ἀπήρτιζε λίθος πολύτιμος.

Ἡ πριγγίπισσα, ἀφοῦ ἐπιμελῶς ἐκλείδωσε πάλιν τὴν σαρκοφάγον καὶ κατέκρυψε τὴν κλεῖδα ἐντὸς τοῦ στήθους της, ἐξέβαλε μεγάλην κραυγήν. Τούτου δὲ γενομένου ἐξηπλώθη ἐπὶ ἀνακλίντρου, διηυθέτησεν εὐπρεπῶς τὰς πτυχὰς τῶν φορεμάτων της, ἐσήμανε τὸν κώδωνα καὶ ἐλιποθύμησεν.

Ἡ χεὶρ ἐκείνη ἦτο ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ λόρδου Φέργυ, ὁ δὲ πολύτιμος ἐκεῖνος λίθος ἦτο ὁ τοῦ λόρδου Φέργυ!

Δύο μετέπειτα ὥρας ἡ πριγγίπισσα ἐγκατέλιπε τὸ χωρίον.

Οὐδεὶς πλέον ἤκουσε νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ περιγράψωμεν τὴν φοβερὰν πνευματικὴν ταραχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνέβαλε τὴν ταλαίπωρον Γελσομίναν Κορδιλεόνε τὸ ἀλλόκοτον καὶ χειρουργικὸν ἐκεῖνο δῶρον. Οὐδέποτε βεβαίως ἡ φρίκη, ἡ εὐγνωμοσύνη, ὁ τρόμος, ἡ ἔκπληξις, ἡ φιλαρέσκεια, ἡ τύψις τοῦ συνειδότος, ὁ θαυμασμὸς καὶ ὁ οἶκτος συνετάραξαν βαθύτερον γυναικείαν καρδίαν. Πολλοὶ ἄνδρες ἐζήτησαν τὴν χεῖρά της, οὐδεὶς ὅμως ἀπέκοψε τὴν ἰδικήν του ἵνα τὴν προσφέρῃ ὡς ἀνάθημα ἐπὶ βελουδίνου προσκεφαλαίου.Αὐτὸ οὐδεὶς τὸ ἔπραξε! Βλέπουσα τὸ πρόσωπόν της ἐντὸς τοῦ κατόπτρου ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τὴν μόνην γυναῖκα ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς ἣν ἀπεδόθη τοιοῦτον εἶδος λατρείας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ χεὶρ ἦτο ἄριστα βαλσαμωμένη ὤφειλε συχνάκις νὰ ἐπιθέτῃ ἐπ᾽ αὐτῆς τὰ χείλη, ἐκπληροῦσα διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὴν μυστικὴν ἀλλ᾽ ἀναμφίβολον θέλησιν τοῦ ζῶντος διαθέτου, ὅστις ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὴν τὸ κειμήλιον τοῦτο.

Πολλοὶ μῆνες παρῆλθον. Ἡ πριγγίπισσα ὁσημέραι μᾶλλον κατατρυχομένη ὑπὸ λυπηρῶν σκέψεων, ᾐτιᾶτο καὶ ἤλεγχεν ἑαυτὴν δι᾽ ἀπείρους λόγους. Ἐτέλει μνημόσυνα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς κεκοιμημένης χειρὸς τοῦ λόρδου Φέργυ καὶ συλλείτουργα ὑπὲρ ἀναφύσεως τῆς αὐτῆς χειρός· ἐπὶ τέλους εἶχε καταντήσει μονομανής. Ὅσῳ καὶ ἂν προσεπάθησε νὰ ἐπανεύρῃ τὰ ἴχνη τοῦ λόρδου Φέργυ, οὐδὲν κατώρθωσε νὰ πληροφορηθῇ περὶ αὐτοῦ. Αἱ ἀστυνομίαι τῆς Εὐρώπης, Ἀμερικῆς, Ἰνδικῆς καὶ Ὠκεανίας μάτην ἐτέθησαν εἰς κίνησιν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ καταφυγίου αὐτοῦ.

Αὐτὸ δύναμαι νὰ τὸ βεβαιώσω ἐν πάσῃ τῇ εἰλικρινείᾳ, καθόσον ἡ πριγγίπισσα ἐτήρησε κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς ἀξιέπαινον ἐχεμυθίαν πρὸς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ πρὸς ἐμὲ αὐτόν.

Ποῦ λοιπὸν εὑρίσκετο ὁ λόρδος Φέργυς;

Ἰδοὺ ποῦ εὑρίσκετο. Ὁ λόρδος Φέργυς ἐδωροδόκησεν ὅλους τοὺς ὑπηρέτας τῆς πριγγιπίσσης· ἅμα ἡ πριγγίπισσα ἔφθανεν εἴς ξενοδοχεῖόν τι, ἀμέσως ὁ λόρδος ἐδωροδόκει πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ, τοιουτοτρόπως δὲ καθ ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἦτο ἀγνοούμενος σύνοικος τῆς Γελσομίνας Κορδιλεόνε, δυνάμενος νὰ εἰσχωρῇ καὶ μέχρι τοῦ θαλάμου αὐτῆς.

Παρηκολούθησεν ὅλας τὰς προόδους τοῦ πάθους, ὅπερ ἐνεστάλαξεν εἰς τὴν ταλαίπωρον ἐκείνην καρδίαν μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ᾽ ἣν ἐθεώρησεν ἐπίκαιρον τὴν ἀνάκλησιν τῆς χειρὸς καὶ τὴν αὐτοπρόσωπον ἐμφάνισίν του. Ἐξῆλθε λοιπὸν τῆς κρύπτης του ἐν ἀπουσίᾳ τῆς μυριοποθήτου πριγγιπίσσης.

Ἡ πριγγίπισσα ἐπανερχομένη ἤκουσε τὸν ξενοδόχον λέγοντα μετὰ πάσης ἀθωότητος, ὅτι κύριός τις ἄγνωστος ἐζήτει ἀκρόασιν παρ᾽ αὐτῆς ἐν τῇ αἰθούσῃ. Ἐμαντεύσατε ἀναμφιβόλως ὅτι ἀμέσως ἀόριστον προαίσθημα ἐκυρίευσε τὴν καρδίαν της. Ἔδραμε πρὸς τὸ κοιμωτήριόν της, διηυθέτησε τὸ κτένισμά της, ἔβαψεν αὐτοστιγμεὶ τὰ κατώτερα βλέφαρά της, μετὰ δὲ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν ἔνθα, ἀναγνωρίζουσα τὸν λόρδον Φέργυν, ἐβάδισε πρὸς αὐτὸν τρία βήματα.

Ὁ λόρδος Φέργυς μετ᾽ἀξιοπρεποῦς ψυχραιμίας ἐπέδειξε διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν δεξιὰν χειρίδα τοῦ μέλανος ἐνδύματός του, τῆς ὁποίας τὸ κενὸν ἄκρον ἐταλαντεύετο ἐν τῷ ἀέρι. Ἡ πριγγίπισσα ἤνοιξε τὰς ἀγκάλας....

Ἀλλὰ καθ᾽ ἣν στιγμὴν ὁ λόρδος Φέργυς ἐν τῷ ἐρωτικῷ αὐτοῦ ἐνθουσιασμῷ ἔμελλε νὰ ῥιφθῇ ἐν αὐταῖς, ἡ πριγγίπισσα ὠπισθοχώρησε ἀναπέμπουσα κραυγὴν φρίκης· καλύπτουσα δὲ διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον, εἶπε μετὰ λυγμῶν:

— Ἀδύνατον! Ἀδύνατον! Οὐδέποτε θὰ δυνηθῶ....

Digitized by Google

Καὶ πίπτουσα γονυπετὴς πρὸ τοῦ ἐξεστηκότος λόρδου τῷ ἀνέπτυξε μετὰ χειμάρρου δακρύων ὅτι ἔτρεφε πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην ἀπεριόριστον· ὅτι νύκτα καὶ ἡμέραν ἡ μορφή του ἐπλανᾶτο ἐνώπιόν της· ὅτι ἐθεώρει ἑαυτὴν μόνην ἔνοχον τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ του· ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας εἶχε διαγάγει βίον ἀπέλπιδα· ὅτι ἐφίλει τὴν χεῖρα ἐκείνην ἑκατοντάκις τοῦ ἡμερονυκτίου· ὅτι ἐτέλεσεν ἤδη τετρακόσια μνημόσυνα ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ ἰσάριθμα συλλείτουργα εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐξωκκλήσια τῆς ὑφηλίου ὑπὲρ ἀναφύσεως τῆς χειρὸς ἐκείνης· ὅτι ἐπὶ τέλους ἠγάπα τὸν λόρδον Φέργυν, ὅτι τὸν ἐλάτρευεν, ἀλλ' ὅτι συνάμα ἡ κολόβωσίς του κατὰ μίαν χεῖρα τῇ ἐνέπνεε τοιαύτην φρίκην, τοιοῦτον ἀποτροπιασμόν, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερνικήσῃ τὸ πεπρωμένον· ἑνὶ λόγῳ ὅτι ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ γείνῃ σύζυγός του.

Ὁ λόρδος Φέργυς ἤκουσε πάντα ταῦτα μετ' ἐπιστασίας. Ἤγειρε βραδέως τὴν κεφαλὴν καί, βυθίζων τὸ ὑπεράνθρωπον βλέμμα του εἰς τὴν ψυχὴν τῆς πριγγιπίσσης, εἶπε:

— Μὲ ἀγαπᾶτε λοιπόν! Ἐὰν ὅμως δὲν ἀπέκοπτον τὴν δεξιάν μου χεῖρα δὲν θ' ἀπελάμβανον τοῦ ἔρωτός σας;

Ἡ πριγγίπισσα ἔκαμε σχῆμα δηλοῦν·

— Τῇ ἀληθείᾳ, δὲν γνωρίζω.

— Καὶ ἂν δὲν ἤμην ἤδη μονόχειρ, θὰ μ' ἐδέχεσθε ὡς σύζυγον;

Ἡ πριγγίπισσα κατένευσε.

— Ὀρκίζεσθε;

— Ὀρκίζομαι!

— Μὰ τὴν κοπεῖσαν χεῖρά μου;

— Μὰ τὴν κοπεῖσαν χεῖρά σας! ἐπανέλαβεν ἡ πριγγίπισσα ὀλοφυρομένη.

— Λοιπόν, εἶπε σεμνοπρεπῶς ὁ λόρδος Φέργυς, παύσατε τὰ δάκρυά σας, κυρία, καὶ ἔστε εὐτυχής! Γίνονται εἰσέτι θαύματα, ἰδού!

Καὶ ἀνατείνας τὸν δεξιὸν βραχίονα, ὡς κολυμβητὴς ἐκτελῶν *ὀργυιάν*, ὁ λόρδος Φέργυς ἐπέδειξε χεῖρα νεαρὰν πλήρη ζωῆς καὶ ὑγείας, ἀναθρώσκουσαν ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς χειρίδος του.

III

Εὑρίσκονται ἤδη καθήμενοι ἐντὸς ἀκατίου ἐπὶ τῆς λίμνης Κώμου ἐν Λομβαρδίᾳ. Ἀπεμακρύνοντο τῆς παραλίας ὠθούμενοι ὑπὸ τῆς μυροβόλου αὔρας καὶ ἀπήλαυον ἐκ τοῦ μακρόθεν τοῦ ἀρώματος τῶν ἐπὶ τῆς ὄχθης ἴων, ἰάσμων καὶ πορτοκαλλεῶν.

Ἀνεπόλουν τὰ διάφορα τοῦ ἔρωτος αὐτῶν ἐπεισόδια.

Ὁ λόρδος Φέργυς μετ' ἀξιαγάστου περιφιλαυτίας διηγεῖτο πῶς ἐπρομηθεύθη τὴν θαυματουργὸν ἐκείνην χεῖρα· πῶς ἀξιότιμος νοσοκόμος τοῦ νοσοκομείου τῆς Βέρνης τὴν ἐπώλησεν εἰς αὐτόν· πῶς ἐπιδέξιος φαρμακοποιὸς τῆς αὐτῆς πόλεως τὴν ἐβαλσάμωσε καὶ πῶς ἐπῆλθον τὰ ὑπόλοιπα συμβάντα ἐν τῇ περιέργῳ ταύτῃ ἱστορίᾳ. Ἐλάμβανεν ὕφος ἀλιτηρίου μετριοφροσύνης· ἐθεώρει τοὺς ὄνυχάς του, ἐπεδείκνυε τοὺς λευκούς του ὀδόντας· ἑνὶ λόγῳ ἐχαριεντίζετο ἐν πλήρει αὐταρεσκείᾳ.

Παρ' αὐτὸν ἡμικεκλιμένη ἡ πριγγίπισσα τὸν ἐθεώρει μεθ' ἁπλοϊκοῦ θαυμασμοῦ καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔτυπτε τὰ χείλη του διὰ ῥόδου, ὅπερ ἐκράτει καὶ ἔπαιζεν.

Ἆ! τίς ποτε ζωγράφος θὰ παραστήσῃ τὸ βλέμμα καὶ τὸ μειδίαμα τῆς γυναικός, ὅταν ἤδη νικᾷ τὸν ἄνδρα!

— Φέργυ, φίλε μου, εἶπε τότε διὰ τῆς μελῳδικῆς καὶ βαθείας φωνῆς της, τώρα πλέον ὅτε σὲ συνεχώρησα διὰ τὸν καταχθόνιον δόλον, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεδούλωσες τὴν πτωχήν μου καρδίαν, μοῦ ἐπιτρέπεις νὰ σοῦ εἰπῶ κ' ἐγὼ κἄτι τι σχετικὸν μὲ τὸν ἔρωτά μας, τὸ ὁποῖον σοῦ διέφυγεν ὁλοτελῶς;

— Τί εἶνε δυνατὸν νὰ μοὶ διέφυγεν; εἶπεν ὁ λόρδος συγκεχυμένος.

— Τὸ ὅτι εἶσαι ἀνόητος, φίλε μου . . .

Καὶ διανοίγουσα τὰ χείλη τῷ ἐπέδειξε τριάκοντα δύο θαυμασίους ὀδόντας, μαργαριτώδεις, ὑγιεστάτους.

— . . . . ἀφοῦ ἐπίστευσες ὅτι σκιὰ νευραλγίας θὰ ἐτόλμα ποτὲ νὰ προσβάλῃ τοιούτους ὀδόντας.

ΕΠΙΜΥΘΙΟΝ

«Ὁ μῦθος δηλοῖ», ὡς ἔλεγεν ὁ μακαρίᾳ τῇ λήξει Αἴσωπος, ὅτι αἱ γυναῖκες κάμνουν πάντοτε τὴν ἀρχήν.

Μετάφρασις ὑπὸ ΑΞ. . .

Μία ἐπίσκεψις

ΕΝ ΤΩι ΓΕΡΟΝΤΟΚΟΜΕΙΩι ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τοὺς ποτιστικοὺς λαχανοκήπους τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, κεῖται ἁπλῆ τις καὶ ἀπέριττος οἰκοδομὴ διακρινομένη τῶν λοιπῶν διὰ τοῦ ὠχροῦ αὐτῆς χρώματος καὶ τῶν δίκην παμμεγέθων περιθωρίων μελανῶν γραμμῶν, αἵτινες περιστέφουσι τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς πύλην, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἀναγινώσκεται ἡ λέξις «Γεροντοκομεῖον». Μικρὸς πλακόστρωτος διάδρομος καὶ κηπάριον χωρίζει τὴν ἐξωτερικὴν πύλην τοῦ κυρίως διωρόφου οἰκοδομήματος, κατὰ μῆκος τοῦ ὁποίου φέρεται μεγάλοις γράμμασιν ἡ ἐπιγραφή· ΑΓΑΘΟΕΡΓΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΕΙΜΝΗΣΤΩΝ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ. Λίαν εὐάρεστον ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν τῷ ἐν τῷ εὐεργετικῷ τούτῳ ἀσύλῳ εἰσερχομένῳ, ἡ ἐν αὐτῷ ἐπικρατοῦσα καθαριότης τοῦ τε οἰκήματος ἐν γένει, τῶν ἁπλουστάτων καὶ ἀπερίττων σκευῶν, ὡς καὶ ἡ ἐνδυμασία τῶν ἐν αὐτῷ γεραιῶν οἰκητόρων. Τοῦτο δ' ὀφείλεται, ὡς μανθάνω, εἰς τὴν ἀξιέπαινον μέριμναν

Digitized by Google

καὶ καλὴν θέλησιν τῶν ἀπὸ διετίας ἐπιτρόπων τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου ἱδρύματος. τῶν ἀοιδίμων Ζωσιμάδων. Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ λιτοῦ αὐτῶν δείπνου, ὅτε ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν γερόντων· ἕκαστος αὐτῶν εἶχεν ἔμπροσθέν του μικρὰν καὶ λευκὴν παροψίδα καὶ ἐξ αὐτῆς μὲ ὄρεξιν τὸν ἐξ ὀσπρίων νηστήσιμον ἐρρόφα ζωμὸν, διότι ἐτύγχανεν ἡμέρα τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς. Μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον ἀνυπομόνως, περιέμεινα ἐν σιγῇ τὸ τέλος τοῦ δείπνου, διότι εἶχον τόσας νὰ ἀποτείνω ἐρωτήσεις εἰς τοὺς γηραιοὺς ἐκείνους ἀντιπροσώπους τῶν παρελθόντων χρόνων· ἰδίᾳ δὲ ἐφλεγόμην ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας, ὅπως συμβουλευθῶ τὰ ζῶντα ἐκεῖνα Χρονικὰ ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς πολυπαθοῦς μου πατρίδος κατὰ τὴν τρομοκρατίαν τοῦ Ἀλῆ καὶ ἐπί τινων συμβεβηκότων καὶ προσώπων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, περὶ τῶν ὁποίων τόσον συμπαθητικῶς ἡ δημώδης ἡμῶν ὁμιλεῖ ποίησις. Καὶ ὅμως πρᾶγμα παράδοξον. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ δείπνου ἐπὶ ἀρκετὸν ἔτι χρόνον ἔμεινα ἄναυδος ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν σεμνῶν ἐκείνων καὶ σεβασμίων πολιῶν κεφαλῶν! Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι εὑρισκόμην εἰς μαγευμένον τινὰ κόσμον καὶ δὲν ἐτόλμων πρῶτος νὰ λύσω τὴν σιωπὴν, μὴ τυχὸν λυθῇ ἡ γοητεία καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἐξαφανισθῶσιν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου αἱ γεραιαὶ ἐκεῖναι μορφαὶ, παρ' ὧν τόσον πολυτίμους νὰ ἀρυσθῶ πληροφορίας ἔμελλον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἀλλόκοτον αἰδοῦς αἴσθημα τὴν γλῶσσάν μου κατεκράτει δεσμῶτιν. Συγκρίνων δῆλα δὴ τὴν ἔτι ἀσυμπλήρωτον τῶν ἐτῶν μου τρίτην δεκάδα πρὸς τὴν ὥσπερ χιόνα λευκὴν ἐκείνων κόμην, ᾐσθανόμην ἐμαυτὸν συνεσταλμένον, ὡς τετραετὲς συστέλλεται παιδίον ἐν τῇ συναναστροφῇ τελείων ἀνδρῶν, ἂν, ἀποχωρησάντων τῶν οἰκείων του, αἴφνης εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν μόνον. Τέλος ἐπλησίασα τὸν 1ον ἀριθμὸν καὶ λαβὼν ἕδραν ἐτοποθετήθην παρὰ τὴν κλίνην. Ἀλλ' ἤδη ἠγνόουν πόθεν πρῶτον ἔπρεπε ν' ἀρχίσω τὸν διάλογον, διότι ὡς εὐτυχὴς μεσαιωνοδίφης ἐνώπιον τέως ἀγνώστου χειρογράφου ἢ χρονικοῦ αἴφνης εὑρεθεὶς ἀνελίσσει ἀνυπομόνως τὰς πρὸ αὐτοῦ ὠχρὰς ἐκείνας σελίδας καὶ ἐπιθυμεῖ, εἰ δυνατὸν, δι' ἑνὸς μόνου βλέμματος νὰ καταβροχθίσῃ οὕτως εἰπεῖν τὸ περιεχόμενόν των, οὕτω καὶ ἐγὼ κατειχόμην ὑπὸ ἀνυπομονησίας ἐνώπιον τοῦ μεταγενεστέρου καὶ ζῶντος ἐκείνου Δωδωναίου Χαλκίου καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐρωτήσεων, ἃς εἶχον νὰ ἀπευθύνω αὐτῷ ἠγνόουν ποίαν νὰ ἀνιχνεύσω πρώτην. Ἡ δὲ ἀπάντησις τοῦ γέροντος εἰς τὴν μετά τινα κατ' ἐμαυτὸν σκέψιν ὡς καταλληλοτέραν πρὸς ἔναρξιν θεωρηθεῖσαν ἐρώτησιν, ἂν ἐνθυμῆται δηλονότι τὸν Φάλαριν τῆς Ἠπείρου, μὲ ἔκαμε μέχρις ὤτων νὰ ἐρυθριάσω· διότι ῥίψας ἐπ' ἐμοῦ ἐταστικὸν καὶ εἶρον ὁ γέρων βλέμμα μοὶ εἶπε·

— Τί λες, παιδί μου; Ἐγὼ 'ς τὸν καιρὸ τ' Ἀλῆπασιᾶ ἤμουνα γέρος· ἄχ, παιδί μου!

Ἀλλ' οἱ μετ' οἰκειότητος προφερθέντες τελευταῖοι λόγοι τοῦ γέροντος μὲ ἐνέπλησαν θάρρους καὶ ἤρχισα δι' ἠχηρᾶς φωνῆς νὰ ἀπευθύνω αὐτῷ ὁρμαθὸν ἀλλεπαλλήλων ἐρωτήσεων, εἰς ἃς οὗτος μεγαλοφώνως, ὡς ὑπὸ βαρηκοΐας πάσχων μοὶ ἀπήντα. Μετ' ἐκπλήξεως δὲ ἔμαθον ὅτι ὁ μετ' ἐμοῦ συνδιαλεγόμενος ἦν ὁ πρεσβύτερος τοῦ καταστήματος καὶ ἑπομένως ὁ μακροβιώτερος μεθ' ὅσων ποτὲ ὡμίλησα γερόντων, εἰ καί τινων ἄλλων ἐκ τῶν ὁμοσέγων του τὸ ἐξωτερικὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐφαίνετο γεραρότερον. Ὁ Γ. Δερβένης, μεθ' οὗ συνδιελεγόμην, ἔφερεν εἰσέτι εὐβαστάκτως καὶ ἐλαφρῶς τὸ βάρος τῶν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν του! Παρ' αὐτοῦ ἤκουσα ὅτι εἰργάσθη ὡς ἐργολάβος (πρωτομάστορας) εἰς τὰ φρούρια Λιμποχόβου καὶ Ἀργυροκάστρου καὶ ὅτι καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ ἀνεγερθεῖσαι ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων ἦσαν ἔργον τῶν χειρῶν του. Ἐνεθυμεῖτο εἰσέτι ὅτι ὡς τρυφερὸν πενταετὲς παιδίον ἠσπάσατο τὴν σεμνὴν καὶ τιμίαν δεξιὰν τοῦ ἰσαποστόλου Κοσμᾶ τοῦ νέου, τοῦ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς γνωστὸν, συμβαλόντος κατὰ τὴν ζοφερὰν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐποχὴν πρὸς διατήρησιν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας καὶ τῆς προγονικῆς γλώσσης καθ' ὅλην τὴν Ἤπειρον. Μετὰ ταῦτα ἐστράφην πρὸς τὸν ἀριθμὸν 2. Καλεῖται οὗτος Κ. Ντελινίτσας καὶ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἦνε τέκνον καὶ οὐχὶ πρωτότοκον τοῦ ἀριθμοῦ 1, διότι μόλις τὸ 86ον ἔτος διατρέχει· Ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ φυσιογνωμία καὶ τὸ ἔτι ζωηρὸν βλέμμα καὶ ὁ λευκότατος μὲν ὡς ἡ χιὼν, ἀλλ' ἔτι περὶ τὰ ἄκρα μικρόν τι συνεστραμμένος μύσταξ εἵλκυσαν πρὸς αὐτὸν ἀμέσως τὴν καρδίαν μου· ἀλλ' ὅτε ἐκ τῶν χειλέων αὐτοῦ ἤκουσα ὅτι εἰς Ἀβαρῖκον καὶ Πλάκα ἐχρημάτισε συμπολεμιστὴς τοῦ Μάρκου, ὃν ἐξόχως ἐξ ὅλων τῶν νεωτέρων ἡμῶν ἡρώων λατρεύω, ᾐσθάνθην ταχύτερον πάλλουσαν τὴν καρδίαν μου καὶ ἤμην ἕτοιμος νὰ ἀσπασθῶ τὴν δεξιάν του, ἐὰν δὲν μὲ ἐκώλυον τὰ περίεργα καὶ μὴ μεμυημένα βλέμματα τοῦ ἐπιστάτου καὶ βοηθοῦ του. Ἀντὶ τούτου ὅμως ἀνέμιξα εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεις μου τὴν λέξιν «καπετάνιε», τὴν ὁποίαν ἀκούων ἐκεῖνος προδήλως ἔχαιρε καὶ μοὶ διηγήθη μετὰ ζωηρότητος πλεῖστα τοῦ ἁρματωλικοῦ αὐτοῦ βίου ἐπεισόδια καὶ λεπτομερείας, ὧν τοσοῦτον ἀσμένως καὶ προθύμως ἤκουον, ὥστε μικροῦ δεῖν ἐντελῶς ἐπελανθανόμην τοῦ κυρίου σκοποῦ, οὗ ἡ ἐπίσκεψίς μου ἀφεώρα, τὸν πλουτισμὸν δηλονότι τῆς ἐξ ἀνεκδότων δημωδῶν ᾀσμάτων Συλλογῆς μου, ἣν ὑπὸ μάλης ἔχων, εἰσῆλθον εἰς τὸ Γεροντοκομεῖον. Ἐστράφην ὅθεν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου ἐνώπιόν μου ὁδηγηθέντα ἑκατοντούτην περίπου Κ. Τζαμάραν, Ἰωαννίτην, εὐνοούμενον τοῦ Ἀλῆ μουσικὸν (λαλητὴν) χρηματίσαντα. Ἀλλ' ὁ τόσον ποτὲ διαβόητος αὐλητὴς, ὅστις πολλάκις εἰς τὰς μαινάδας τοῦ γυναικωνίτου τοῦ Τεπελενλῆ ηὔλησε καὶ παννυχίδας ἐν τῇ

Digitized by Google

νεότητί του τῷ Βάκχῳ ἔθυσεν ἠρνεῖτο ἤδη κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἐπιμόνως καὶ τὸ ἐλάχιστον τῆς ἐποχῆς του νὰ ἀπαγγείλῃ ᾆσμα φοβούμενος μὴ ἁμαρτήσῃ! Τόσον ἀλλάζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ καιροὶ *'ςτὸν κόσμον ἐδῶ κάτω!* Οὐδὲν τῶν ἐπιχειρημάτων μου ἠδυνήθη νὰ τὸν πείσῃ, διὸ ἠναγκάσθην νὰ δεχθῶ τὴν ὑπόσχεσίν του, ὅτι μετὰ τὸ πρὸ τῶν θυρῶν Πάσχα θέλει ἀναμνησθῆ ἡμερῶν ἀρχαίων ἵνα μὲ εὐχαριστήσῃ. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον μοὶ προέτεινε νὰ μεταβῶμεν καθ' ὡρισμένην τινα ἡμέραν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς νήσου μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἐν ᾗ ὡς γνωστὸν ἐφονεύθη ὁ Ἀλῆς εἰς τὸ δωμάτιον τῆς μονῆς, ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ ὁποίου εἰσέτι φέρονται αἱ ὀπαὶ τῶν σφαιρῶν, αἵτινες ἔφερον τὸν πολιὸν τύραννον εἰς τὸν ᾅδην. Καὶ τοῦτο, προσέθηκεν ὁ γέρος Τζαμάρας ἵνα ἀφ' ἑνὸς μακρὰν ὦμεν τῆς τύρβης τῆς πόλεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα ζωηρότερον ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν μνήμην του καιροὺς καὶ γεγονότα, ἐν οἷς ἐνεργῶν ἔζησε καὶ ὧν αὐτόπτης μάρτυς ἐγένετο. Συγκατένευσα προθύμως εἰς τὴν πρότασίν του ταύτην συμπληρώσας μάλιστα αὐτὴν διὰ τῆς ἐπιπροσθήκης καλοῦ γεύματος, κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν ὤφειλε βεβαίως τοῦ Βάκχου τὸ δῶρον νὰ λείπῃ, οὗτινος ἐντελῶς αἱ πύλαι τοῦ ἀσύλου εἶνε κεκλεισμέναι πρὸς προφανῆ δυσαρέσκειαν ἴσως οὐχὶ μόνον τοῦ Τζαμάρα. Ἤθελεν εἶσθαι μακρὸν νὰ γνωρίσω τοῖς συνδρομηταῖς τῆς «Ἑστίας» πάντας τοὺς ἐν τῷ ἀσύλῳ γέροντας, διὸ πρὸ τοῦ λήξῃ ἡ ἐπίσκεψις πρὸς ἕνα μόνον ἔτι ἀρχαῖον τοῦ Γεροντοκομείου Ἰωαννίνων κάτοικον, θέλω συστήσει τὸν εὐμενῆ καὶ ὑπομονητικὸν ἀναγνώστην. Εἶνε δὲ οὗτος ὁ Γεώργιος Ῥαΐδος, ὅστις πρό τινος χρόνου ἕνεκεν τοῦ εἴρωνος καὶ σαρκαστικοῦ αὐτοῦ τρόπου καὶ τῆς καὶ τεττίγων ἔτι ὑπερτέρας φλυαρίας, δι' ἧς παρηνόχλει τοὺς τὴν ἠρεμίαν καὶ ἡσυχίαν φιλοῦντας ὁμοστέγους του, μετ' ἐπανειλημμένην αὐτῶν αἴτησιν, ἀπεμακρύνθη τοῦ ἀσύλου καὶ ἐτοποθετήθη ἐν τῷ παρακειμένῳ νοσοκομείῳ Χατζηκώστα, καὶ ὅπως μὴ ἡ λάλος αὐτοῦ γλῶσσα παρενοχλῇ τοὺς ἐνταῦθα θεραπευομένους, ἐχορηγήθη αὐτῷ μικρός τις ἰδιαίτερος θάλαμος. Εἶχον δὲ πρὸ καιροῦ ἀκούσει περὶ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καθὼς ἐπίσης καὶ ὅτι ὁ Ῥαΐδος ἐγνώριζε πλεῖστα ᾄσματα καὶ στίχους καὶ παρεκάλεσα τὸν ἐπιστάτην νὰ τὸν προσκαλέσῃ δι' ὀλίγας μόνον στιγμὰς ὑπὸ τὴν στέγην, ἥτις ἄλλοτε τὸν ἐφιλοξένησεν. Περιττὸν δὲ νὰ εἴπω μετὰ πόσης προθυμίας ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, διότι ἐξαιρετικῆς εὐκαιρίας δοθείσης ἐπεθύμει νὰ σκώψῃ μικρόν τι τοὺς παλαιοὺς ὁμοτραπέζους του. Διὸ εἰσῆλθε ζωηρὸς καὶ εὐκίνητος καὶ πλήρη εἰρωνείας πρὸ τῶν γερόντων ποιήσας ὑπόκλισιν ἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς ἀλλόκοτόν τινα καὶ δι' ἐμὲ ἀκατάληπτον χαιρετισμόν, εἶτα δὲ προβὰς ἐνώπιόν μου μὲ ἐχαιρέτησεν εὐπρεπῶς. Μόλις δ' ἐνόησε τὸν σκοπόν μου καὶ ἤρχισε βρέχων τοιαύτην πυκνὴν στίχων βροχὴν ὥστε μόλις ἠδυνάμην τὸ νόημα νὰ παρακολουθήσω, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον νὰ κρατήσω αὐτῶν γραπτὴν σημείωσιν. Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ ὁλόκληρον σχεδὸν τέταρτον τῆς ὥρας τὴν λαλοῦσαν ἐκείνην μηχανὴν ἠκροάσθην, ἀπεφάσισα τέλος νὰ τὸν διακόψω ἐρωτῶν ἐὰν πλησιάζῃ εἰς τὸ τέρμα, ἀλλ' ἀντὶ ἀπαντήσεως ἡ μηχανὴ ἤρχισε νὰ κινῆται ταχύτερον. Εἶχεν ἀπαγγείλει δισχιλίους ἴσως περίπου στίχους ὅτε μικρόν τι ἀπαυδήσας καὶ ἰδών με κάπως στενοχωρηθέντα, διέκοψε πρὸς στιγμὴν τὴν ἀπαγγελίαν ἵνα μετ' ὀλίγον ἐπαναλάβῃ αὐτὴν μετὰ μεγαλειτέρας γοργότητος. Ἰδοὺ δὲ ἡ ἔναρξις τοῦ ἐν λόγῳ στιχουργήματος, ὅπερ ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἀποστηθίσας ὁ Ῥαΐδος διετήρει ἀλώβητον ἐν τῇ μνήμῃ του μέχρις αὐτῆς ἔτι τῆς πεζῆς συγκεφαλαιώσεως τῶν περιεχομένων καὶ οὗτινος ὁ τίτλος ἔχει ὡς ἑξῆς: *Ἡρωϊκὸς διὰ στίχων ἀποκλεισμὸς τοῦ Ἀλὴ-πασᾶ, Τεπελενλῆ, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως μέχρι τῆς πτώσεως αὐτοῦ.*

«Ποτέ τινας ἄς μὴ εἰπῇ πῶς εἶν' εὐτυχησμένος
ἐδῶ 'ς τὸν κόσμον ὅπου ζῇ, ὅτι εἶνε γελασμένος.
Ὁ κόσμος εἶν' ἕνας τροχός, ἐδῶ κ' ἐκεῖ βαΐζει
ποτὲ δὲν στέκει σταθερά, παντοτεινὰ γυρίζει.
Ὁ ξακουστὸς Ἀλῆ πασᾶς, ὁ Πύρρος τῆς Ἠπείρου
ὁ φοβερὸς καὶ τολμηρὸς ἥρωας τῆς Ἠπείρου.
Ὤφου! κακὰ ποῦ ἔπαθε, μεγάλη δυστυχία
εἰς τὰ πικρὰ γηράματα ἀπὸ τὴ βασιλεία.
Ποτὲ δὲν ἐπαντέχαινε νἄλθῇ σὲ τέτοιο χάλι,
νὰ τοῦ κοπῇ, νὰ τοῦ σταλῇ 'ςτὴμ Πόλι τὸ κεφάλι.
Καθὼς ἀγροίκησε σωστὰ καὶ ἄρχισε νὰ βλέπῃ·
τοῦ κραταιοῦ τοῦ Ντοβλετίου τὸ φοβερὸ γαζέπι,
τὴν ἴδια ὥρα ἔστειλε στράτευμα νὰ συνάξῃ
ἀπ' ὅλην τὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ νὰ τὸ κατατάξῃ.
Ἔστειλε κ' εἰς τὴν Κλεφτουριά, 'ςτοὺς καπεταναρέους
νὰ τοὺς μαζώξῃ ὁλονοὺς καὶ Τούρκους καὶ Ῥωμαίους

Ὁ Ἀληπασᾶς στέλνει 'ς ὅλην τὴν Ἀρβανιτιά, καὶ τῶν κλεφτῶν νὰ συναχθοῦν.

Ἐσὺ Κολώνια τοῦ Ντακλῆ, Αὐλώνα καὶ Μπεράτι
καὶ Ἐλμπασάνη Τοσκαριὰ καὶ Δίβρα καὶ τὸ Μάτι
καὶ τὸ Σκραπάρι κι' Ἄλβανο καὶ Γκιόρτζα καὶ Πρεμέτι
τώρα σᾶς θέλω νἄλθετε κτλ. κτλ. . . »

Ἐν Ἰωαννίνοις. Ν. Δοσιος

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βαλτετσίου οἱ Τοῦρκοι φονεύσαντες δύο Ἕλληνας, διεμέλισαν τὰ σώματα αὐτῶν πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν ἄλλων ἐπαναστατῶν. Ὅταν δὲ κατόπιν τῆς μάχης οἱ ἐπαναστάται εὗρον τοὺς φονευμένους, οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτούς. «Ἐκιτρινίσαμεν ἀπὸ τὸν φόβον μας, λέγει ὁ Φωτάκος, διότι πρώτην φορὰν εἴδαμεν ἀνθρώπους σκοτωμένους. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης διὰ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ ἐμάζωνε τὰ κομμάτια τοῦ καθενός, τὰ ἐφύλαγε καὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς τριγύρω στρατιώτας ὅτι αὐτοὶ εἶνε ἅγιοι, θὰ πᾶν' εἰς τὸν παράδεισον 'σὰν μάρτυρες, καὶ τότε ἐζυγώσαμεν καὶ τοὺς ἐθάψαμεν».

Digitized by Google

Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

Ἡ πρώτη Μαΐου ἑορτάζεται ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τρόπον, ὅσον μοι γνωστὸν, διαφέροντα ἀπὸ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑλληνικαῖς χώραις. Οἱ ἀγρόται φέρουσι τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὴν πόλιν κορμὸν κυπαρίσσου, οὗ τὸ φύλλωμα ἔχουσιν ἐστολισμένον διὰ ξυλίνων στεφανῶν, ἃς ἐπικοσμοῦσι διὰ ταινιῶν πολυχρώμων, ᾠῶν τοῦ Πάσχα κοκκίνων, κώνων πίτυος καὶ κινάρας καὶ ἄλλων ὀπωρῶν κεχρυσωμένων, περιστερῶν καὶ τῶν τοιούτων. Τὸ δένδρον τοῦτο τοῦ Μαΐου ἐνθυμίζει πως τὸ παρὰ τοῖς φράγκοις δένδρον τῶν Χριστουγέννων. Ἄδουσι δὲ οἱ χωρικοὶ, οἱ τὴν κυπάρισσον κρατοῦντες πρὸ τῶν οἰκιῶν ἑκάστων τὸ ἑξῆς ᾆσμα·

Καὶ ἂν εἶνε μὲ τὸν ὁρισμὸ, νὰ ποῦμε καὶ τὸ Μάϊ
Μπρὲ 'μπῆκ' ὁ Μάϊς, μπρὲ 'μπῆκ' ὁ Μάϊς, μπρὲ 'μπῆκ' [ὁ Μάϊς ὁ μῆνας,
ὁ Μάϊς μὲ τὰ τριαντάφυλλα καὶ ὁ Ἀπρίλις μὲ τὰ ῥόδα.
Ἀπρίλι, Ἀπρίλι ἀφόρετε. Μάϊ μου κανακάρι,
π' ὅλο τὸν κόσμο 'γιόμισες ἀπ' ἄνθη καὶ λουλούδια.
Λουλούδισε, λουλούδισε, λουλούδισέ μου κόρη
νὰ 'πάῃ νὰ διώσῃ τὸ φιλὶ πρὶν βρέξῃ, πρὶν χιονίσῃ,
πρὶν καταιβάσῃ ὁ ποταμὸς καὶ σύρουν τὰ ποτάμια.
Καὶ 'δῶ 'ποῦ τραγουδήσαμε πέτρα νὰ μὴ ῥαΐσῃ.
Καὶ ἀφέντη κῦρ . . . . χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσῃς
νὰ ζήσῃς χρόνους ἑκατὸ καὶ νὰ τοὺς ἀπεράσῃς[1].
Πολλὰ εἴπαμε τἀφέντη μας, νὰ 'ποῦμε τῆς κυρᾶς μας.
Κυρὰ χρυσῆ, κυρ' ἀργυρῆ, κυρὰ μαλαματένια,
'ποῦ σὲ χτενίζει ὁ Ἔρωτας μὲ τὰ χρυσᾶ του κτένια,
μὲ τὰ χρυσᾶ, μὲ τἀργυρᾶ, μὲ τὰ μαλαμματένια.
Καὶ ἄνοιξε τἄξιο σου πουγγὶ τὸ μαργαριταρένιο
καὶ βάλε τὸ χεράκι σου τὸ καλομαθημένο,
καὶ ἂν ἔχῃς γρόσια φέρε τα καὶ ἂν ἔχῃς καὶ παράδες
καὶ ἂν ἔχῃς καὶ γλυκὸ κρασὶ, φέρε νὰ μᾶς κεράσῃς.
Καὶ 'στῶν παιδιῶν σου ταῖς χαραῖς κουφέτα νὰ μοιράσῃς·
ὄχι κουφέτα μοναχὰ, μόν' καὶ πολλὰ καρύδια
καὶ πλῆθειο τὸ γλυκὸ κρασὶ νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια.
Καὶ 'δῶ 'ποῦ τραγουδήσαμε νὰ 'λθοῦμε καὶ τοῦ χρόνου
καὶ τὴν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη (δίς).

Καὶ τὸ μὲν ᾆσμα ᾄδεται καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὡς φαίνεται· ἡ δὲ περιφορὰ τῆς κυπαρίσσου καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἔθιμα τὰ συνοδεύοντα τὸν ἑορτασμὸν τῆς *πρωτομαγιᾶς* ἀνήκουσιν, ὅσον τοὐλάχιστον ἐμοὶ γνωστὸν, εἰς μόνην τὴν Κέρκυραν[2].

*
* *

Ἐν Κύθνῳ κατὰ τὴν πρωτομαγιὰν ᾄδεται ὑπὸ τῶν κατοίκων δι' ἤχου ὅλως ἐπιχωριάζοντος τὸ ἑξῆς δημῶδες ᾀσμάτιον·

Ἤρχεν ὁ Μάϊς κεῖπέ μου
νὰ 'πά' νὰ τοῦ θερίσω.
Μὰ 'γὼ γιὰ τὸ χατῆρί του
δὲν 'πάω νὰ μαυρίσω.
Ὤχου, Μάϊ παινεμένε
καὶ 'ς τὸν κόσμο ξακουσμένε.

Τὸ Μάϊ ἐγεννήθηκα
καὶ μάγια δὲν φοβοῦμαι,
'ξέχως καὶ μοῦ τὰ κάμουνε
'ς τὴν κλίνη ποῦ κοιμοῦμαι.
Μάϊ μου, μὲ τὰ 'ρείτσια
Καὶ μὲ τἄμορφα κορίτσια.

Τὸ Μάϊ καὶ τὸ Θεριστὴ
ποτὲ δεντρὶ δὲν πιάνει
μόν' τῆς ἀγάπης τὸ δεντρὶ
καρποὺς καὶ φύλλα κάνει·
Μάϊ μου, μὲ τὰ κεράσια
καὶ μὲ τἄμορφα κοράσια.

Ἤρχεν ὁ Μάϊς, ἤρχενε
ἦρχεν τὸ καλοκαῖρι
ἦρχαν τὰ σπαρτολούλουδα
ποῦ θὰ γενοῦμε ταῖρι·
Μάϊ μου, μὲ τὰ λουλούδια
καὶ μὲ τἄμορφα τραγούδια.

1. Ἢ ἄλλως·

Καὶ ἀφέντη κῦρ. . . 'ψηλό μου κυπαρίσσι
'ποῦ τὤνομά σου ἀκούεται Ἀνατολὴ καὶ Δύσι.

2. Ἀπεσπάσθη ἐκ τῶν «Κερκυραϊκῶν ἀνεκδότων τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου.

ΠΕΡΙ ΛΥΚΟΠΑΙΔΩΝ

Περὶ παιδίων ἁρπαχθέντων ὑπὸ λύκων καὶ μετ' αὐτῶν διαιτωμένων ἐν σπηλαίοις, ἐρανιζόμεθα τὰ ἑπόμενα: Ὁ ἐν Σεκούνδρᾳ ἱερεὺς Ἐρχάρδ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς ἐν Βεγγάλῃ Ἀσιατικῆς Ἑταιρείας» τὴν ἑπομένην περίεργον ἐπιστολήν. «Δύο τοιαῦτα παιδία ἔχομεν ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ. Τὸ ἓν ἀνευρέθη ὑπὸ Ἰνδῶν, οἵτινες ἐξῆλθον πρὸς θήραν λύκων· ἐξεδιώχθη δὲ τοῦ σπηλαίου διὰ φλογῶν, καὶ ἐκομίσθη ἐνταῦθα φέρον ἐπὶ τοῦ σώματος τὰ ἐκ τοῦ πυρὸς ἐγκαύματα. Ἐν τῇ διαίτῃ αὐτοῦ ἦν ὅλως ἄγριον ζῶον, πίνον ὡς κύων, καὶ μεθ' ἡδονῆς τρῶγον ὀστᾶ καὶ ὠμὰ κρέατα πρὸ πάσης ἄλλης τροφῆς. Οὐδέποτε παρέμενε μετ' ἄλλων παιδίων, ἀλλ' ἀπεκρύπτετο ἔν τινι σκοτεινῇ γωνίᾳ· οὐδέποτε δὲ ἠθέλησε νὰ ἐνδυθῇ, ἀλλὰ κατεξέσχιζε τὰ φορέματά του. Ὀλίγους μῆνας διέμεινε παρ' ἡμῖν, διότι ἀσθενῆσαν ἐκ πυρετοῦ ἀπέσχε πάσης τροφῆς· καί τοι δὲ ἐπί τινα χρόνον διετηρήσαμεν αὐτὸ διὰ παντοίων τεχνητῶν τροφῶν, ἀπέθανεν ἐπὶ τέλους. Τὸ ἕτερον παιδίον, ὅπερ ὁμοίως ἀνευρέθη μετὰ λύκων ὡς λύκος συνδιαιτώμενον, ἔχει ἡλικίαν δεκατριῶν περίπου ἢ δεκατεσσάρων ἐτῶν, καὶ διαμένει ἐνταῦθα ἓξ σχεδὸν ἔτη. *Ἐδιδάχθη μὲν νὰ ἐκπέμπῃ φωνὰς, ἀλλ' οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ λαλήσῃ· μόνον δὲ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν χαρὰν αὐτοῦ ἐκφράζει ἐλευθέρως.* Ἐνίοτε ἐπιλαμβάνεται ὀλίγον τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ μᾶλλον προτιμᾷ νὰ τρώγῃ· ἡ δὲ ἡμέρωσις αὐτοῦ προήχθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὀλιγώτερον ἤδη ἀρέσκεται εἰς τὴν ὠμοφαγίαν, ἂν καὶ ἀκόμη περισυνάγῃ ὀστᾶ, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀκονᾷ τοὺς ὀδόντας. Ἀλλ' οὐδετέρα τῶν δύο τούτων ἀνακαλύψεων εἶνε πρωτοφανής. Ἐν τῷ φρενοκομείῳ τῆς Λουκνόβης ὑπῆρχε ὅμοιόν τι παιδίον ἐξαχθὲν ὑπὸ Εὐρωπαίου τινὸς ἰατροῦ ἀπὸ σπηλαίου λύκων. Θαυμαστὴ εἶνε ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς τὰ παιδία ταῦτα βαδίζουσι τετραποδιστί· πρὶν δὲ φάγωσιν ἢ φέρωσιν εἰς τὸ στόμα τὴν τροφὴν, ὀσφραίνονται αὐτῆς καὶ ἂν δὲν ἔχει εὐάρεστον ὀσμὴν, ἀποῤῥίπτουσιν αὐτήν».

Digitized by Google

Ὁ συνταγματάρχης Sleeman, οὗ τινος αἱ «Περιηγήσεις» μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Γρότε ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος ὡς μαρτύρια περὶ ὑπάρξεως λυκοπαίδων, γράφει ἔν τινι περιηγήσει του: Ἱππεύς τις ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ ἰθαγενοῦς διοικητοῦ τῆς Χανδούρας ὅπως ζητήσῃ τὴν πληρωμὴν προσόδου τινὸς καὶ διατρέχων περὶ μεσημβρίαν τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, εἶδε μεγάλην λύκαιναν ἐξερχομένην τοῦ σπηλαίου αὐτῆς παρακολουθουμένην ὑπὸ τριῶν λυκιδέων καὶ ἑνὸς μικροῦ παιδίου, τετραποδιστὶ βαδίζοντος· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἱππεὺς προσεπάθησε νὰ συλλάβῃ αὐτὸ, ἔδραμε φεῦγον τάχιστα ὅσον καὶ οἱ λυκιδεῖς, καὶ ἐκρύβη μετὰ τῆς λυκαίνης ἐν τῷ σπηλαίῳ· ἀλλ' ἀνασκαφέντος τοῦ σπηλαίου ὑπὸ ἐργατῶν τινων, τὸ παιδίον συνελήφθη ζῶν. Σφοδρῶς ἠγωνίζετο προσπαθοῦν νὰ διαφύγῃ καὶ κρυφθῇ εἰς ὀπὴν ἢ σπήλαιον παρακείμενον· καὶ ἐφοβεῖτο μὲν ὁσάκις ἔβλεπεν ἄνδρα τινὰ, ἀπεπειρᾶτο δὲ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ παιδίων καὶ δήξῃ αὐτά. Μετ' ἀποστροφῆς ἀπέῤῥιπτε τὸ ἑψημένον κρέας, καὶ ἐτέρπετο τρῶγον ὠμὰ κρέατα καὶ ὀστᾶ, ἅτινα δίκην κυνὸς περιέσφιγγεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. *Ἐπεμελήθησαν μὲν ὅπως διδάξωσιν αὐτὸ νὰ λαλήσῃ, ἀλλ' οὐδέποτε ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ ἄλλο τι ἢ μυκηθμοὺς καὶ ὑλακάς.* Τὸ παιδίον τοῦτο ἀπεστάλη ἀργότερον εἰς Σουλταμπούραν πρὸς τὸν λοχαγὸν Νικολέτσον, Εὐρωπαῖον ἀξιωματικὸν, διοικοῦντα τὸ πρῶτον τάγμα τῶν ἐν Οὔδῃ ἰθαγενῶν πεζῶν· ὁ λοχαγὸς Νικολέτσος παρέδωκε τὸ παιδίον εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετῶν. Ὁ λυκόπαις ἔτρωγεν ὅ,τι δήποτε, ἀλλὰ πάντοτε προετίμα τὸ ὠμὸν κρέας, καί ποτε κατέφαγε τὸ ἥμισυ ἀμνοῦ ἄνευ δυσκολίας τινός. Οὐδέποτε οὐδὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ ἔνδυμα, καί ποτε ἐν ὥρᾳ χειμῶνος δοθέντος αὐτῷ ἐπικαλύμματος, ὅπερ ἦν διὰ βάμβακος πεπληρωμένον, ἐξέσχισεν αὐτὸ καὶ μέρος αὐτοῦ κατέφαγεν. Οὐδέποτε ἐφάνη γελῶν ἢ μειδιῶν· οὐδεμίαν πρὸς οὐδένα ἠθέλησε νὰ λάβῃ σχέσιν ἀγάπης καὶ ἐφαίνετο ὅτι ὀλίγον κατενόει τὰ πρὸς αὐτὸ λεγόμενα. Ὅτε συνελήφθη, εἶχεν ἡλικίαν ἐννέα περίπου ἐτῶν, ἐπέζησε δ' ἔκτοτε τρία περίπου ἔτη· ἔτρεχε πάντοτε τετραποδιστὶ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ὀρθοστάδην.»

Ὅλως περίεργον ὄψιν παρέχει ἐν Ἀμερικῇ ἡ πόλις τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ἥτις ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε ἡ μᾶλλον κοσμοπολῖτις ἐξ ὅλων τῶν πόλεων· καθόσον ἐπὶ 234,000 κατοίκων, περιέχει 40,000 Γερμανούς, 17,500 Αὐστριακοὺς καὶ Οὔγγρους, 10,000 Ἰταλούς, 3,500 Γάλλους, 3,000 Ῥώσσους, 2,000 Ἱσπανούς, Ἑλβετοὺς καὶ Πορτογάλλους, 500 Σουηδοὺς καὶ Νορβηγοὺς καὶ ἐπὶ πλέον 21,000 Κινέζους, 2,000 Μαύρους, 500 Ἰάπωνας Ἰνδοὺς κτλ.

Η ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΗ

Διαβαίνει, μὲ θωρεῖ, καὶ πᾷ
καὶ δὲν καλησπερίζει!
Μιὰν ἄλλη, μ' εἶπαν, ἀγαπᾷ,
κ' ἐμὲ—δὲν μὲ γνωρίζει!

Χαρά 'στην, ποῦ τὸν καρτερᾷ!
κι' ὅποια τὸν καμαρώσῃ
νὰ μὴν τὸ κλάψῃ μιὰ φορὰ,
νὰ μὴν τὸ μετανοιώσῃ!

Ἄλλοτε χάρηκα κ' ἐγώ...
Καλά! Δὲν ταῖς ζηλεύω!..
Τώρα τὸν νοῦ μου κυνηγῶ,
καὶ δὲν τὸν πρεμαζεύω!

Κι' ἂν 'πῆγε 'κεῖνος 'στὸ καλὸ,
κι' ἂν μ' ἔχει λησμονήσει,
τὸν Πλάστη 'γὼ παρακαλῶ
νὰ τοῦ τὸ συγχωρήσῃ.

Ἄμοιρη κόρη καὶ φτωχὴ,
πῶς νὰ τοῦ γείνω ταῖρι;
Μιάλλη τὸν ἔκαμ' εὐτυχῆ
μ' ἕνα γεμάτο χέρι.

'Γὼ μόνο μιὰ καρδιὰ πιστὴ
εἶχα νὰ τὸν χαρίσω.
Τώρα ραγίσθηκε κι' αὐτὴ—
Πάρ' μου την, Πλάση, πίσω!

Γ. Μ. Βιζυηνος.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Χωρικὸς ὁδηγῶν *κάρρον* πλῆρες χόρτου εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ τοῦ ἀνατραπῇ τὸ κάρρον ἐν μέσῃ ὁδῷ τῆς πόλεως. Βλέπων συναθροιζομένους εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀτυχήματος πλῆθος ἀργῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐθεώρουν ἀδιάφοροι καὶ ἐπικειμένην κατὰ τῆς κεφαλῆς του τὴν ἀστυνομικὴν ὀργὴν, ἄλλο δὲν συλλογίζεται παρὰ τὸ παιδί του· καὶ ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ: — Τὸ παιδί μου! ἄχ! τὸ καϋμένο τὸ παιδί μου!» Ἐν τῷ ἅμα οἱ περὶ αὐτὸν ἕως τότε ἀδιάφοροι σπεύδουσι μετὰ φιλανθρώπου ζήλου νὰ ἀνεγείρωσι *κάρρον* καὶ φόρτωμα, ἵνα ἀπαλλάξωσι τὸ παιδί του· ὅταν ἡ ἐργασία ἐτελείωσεν, εἷς ἐκ τῶν φιλανθρώπων ἐρωτᾷ τὸν χωρικόν.—«Μὰ ποῦ λοιπὸν εἶνε τὸ παιδί σου, ποῦ ἔκλαιες; —'Σ τὸ σπῆτι, ἀπαντᾷ ὁ πονηρὸς χωρικὸς, μαστίζων περιχαρὴς τοὺς ἵππους του.

* * *

Δύο φίλαι συνδιαλέγονται.

— Μὰ δὲ μοῦ λὲς, Σοφία, δὲν θ' ἀποφασίσῃς καὶ σὺ νὰ 'πανδρευθῇς;

— Καὶ δὲν βλέπεις, καϋμένη, τὶ ἀηδία ποῦ κατήντησαν οἱ ἄνδρες; σήμερα δὲν ζητοῦν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν γυναῖκα παρὰ χρήματα.

— Τὸ κακὸ εἶνε 'ποῦ ὅσο περισσότερο ἀφίνομε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς τόσο καὶ περισσότερα ζητοῦν.

* * *

Ἡ κυρία Μ* ἐξέφραζεν ἐνώπιον ἀσχημοτάτης φίλης της τὸν πόνον της ὅτι ἡ μικρά της κόρη δὲν ἦτο καθόλου εὔμορφη.

Digitized by Google

— Ὦ! ὅσο γι' αὐτὸ μὴν ἀνησυχεῖς καθόλου! λέγει ἡ δυσειδής. Τὰ κορίτσια ἀλλάζουν ὅσο μεγαλώνουν. Κύτταξε 'μένα τί εἶμαι· καὶ ὅμως ὅταν ἤμουν μικρή, ἤμουν μιὰ ἀηδία!

Ἡ μήτηρ ἐπαρηγορήθη μὲ τὸ παραπάνω!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Πολλοὶ ἄνθρωποι θεωροῦσι τοὺς φίλους ὡς ὁ χαρτοπαίκτης τὸ χαρτοπαίγνιον, ἤτοι ἐφ' ὅσον μὲν ἐλπίζουσί τι κέρδος ἐξ αὐτῶν, τοὺς μεταχειρίζονται, τούτου δ' ἐπιτευχθέντος, ἀποῤῥίπτουσιν αὐτοὺς καὶ ἐκλέγουσι νέους, οὓς μεταχειρίζονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. (Young).

*** Ὁ φίλος διαφέρει τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἀποκρύπτουσιν ἡμῖν τὰ ἐλαττώματά μας, ἢ μᾶς τὰ ὑποδεικνύουσι κακοβούλως, ἐνῷ ὁ φίλος μᾶς ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν χωρὶς νὰ προσβάλῃ τὴν φιλοτιμίαν μας, μᾶς νουθετεῖ κατ' ἰδίαν σφάλλοντας, ἐν δὲ τῇ κοινωνίᾳ ζητεῖ νὰ μᾶς δικαιολογήσῃ. (Joseph Droz).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἀπεβίωσεν ἐν Σμύρνῃ ἀνὴρ ἄγων τὸ 130 ἔτος τῆς ἡλικίας του ὀνόματι Θεόδωρος Δημητρίου. Γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1752 μετῆλθεν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἁλιέως ἐν ἄκρᾳ δὲ ἐγκρατείᾳ διαβιώσας καὶ πρὸ πάντων ἀποφεύγων τὴν οἰνοπνευματοποσίαν ἐπέζησε τεσσάρων υἱῶν καὶ τριῶν θυγατέρων ὧν οἱ νεώτεροι ἐν ἡλικίᾳ 60 ἐτῶν. Διετήρησε μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ βίου του τὴν ὅρασιν ἀρκούντως ὀξεῖαν, τὴν φωνὴν καὶ ὄρεξιν ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας εἰς καλὴν κατάστασιν ἐκτὸς τῆς ἀκοῆς μικρὸν βεβλαμμένης, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν μνήμην του διετήρησε ἰσχυροτάτην διηγούμενος τὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρου αἰῶνος.

Ἀμερικανίδες τινὲς διαμαρτυρόμεναι κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἀνδρῶν, διεκήρυξαν ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον θὰ ἐξαφανίσωσι τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα τῆς ἀνισότητος.

Πρὸς τοῦτο ἐν συνελεύσει τινὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀποῤῥίψωσι τὰς γυναικείας ἐσθῆτας καὶ νὰ φέρωσιν εἰς τὸ ἑξῆς ἀνδρικὴν περισκελίδα. Διὰ μεγάλης δὲ πλειονοψηφίας ὡρίσθη ἵνα ἡ εὐρεῖα τουρκικὴ περισκελὶς (σαλβάρι) χρησιμεύσῃ ὡς τὸ ἔνδυμα τῆς διαμαρτυρήσεως.

Πρὸς καταπολέμησιν τῆς προλήψεως κατὰ τοῦ ἀριθμοῦ *δεκατρία* συνέστη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἡ *Λέσχη τῶν δεκατριῶν* ἥτις ἀποτελεῖται ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα ἐννέα μελῶν, τουτέστιν ἐκ *δεκατριάκις δεκατριῶν*. Διὰ τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ κανονισμοῦ ταύτης ἐπιβάλλεται συνεισφορὰ μηνιαία εἰς ὅλα ὁμοῦ τὰ μέλη 13 ἑκατοφράγκων. Ὁ πρόεδρος καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἐφορίας μέλη ἐκλέγονται ἑκάστην 13 Ἰανουαρίου. Δὲν παρατίθεται δὲ τὸ γεῦμα εἰς τὰ μέλη τῆς λέσχης, ἂν μὴ περὶ ἑκάστην τράπεζαν παρακάθηνται 13 δαιτυμόνες.

Ἐν Γαλλίᾳ ὑπεβλήθη πρό τινος ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων ὑπουργοῦ κ. Cochery εἰς τὴν βουλὴν νομοσχέδιον σκοποῦν τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐκεῖ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἤδη ἐν χρήσει ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν.

Τὸ μέσον τοῦτο δι' οὗ διευκολύνεται ἡ διὰ τοῦ ταχυδρομείου ἀποστολὴ μικρῶν χρηματικῶν ποσῶν, καὶ ὅπερ εὐκταῖον εἶνε νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ παρ' ἡμῖν, διενεργεῖται ὡς ἑξῆς: Γραμμάτια ἑνός, δύω, πέντε, δέκα ἕως εἴκοσι φράγκων ὑπάρχουσι πρὸς πώλησιν ἐν τοῖς ταχυδρομείοις ἢ εἰς ἕτερα μέρη.

Ὅπως δὲ γείνῃ χρῆσις τῶν γραμματίων τούτων ἀρκεῖ νὰ γράψῃ τις ἐπ' αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου δι' ὃ προορίζει τοῦτο καὶ νὰ τὸ ἀποάποστείλῃ πρὸς αὐτὸ ὡς πᾶσαν ἐπιστολήν. Φθάσαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον τὸ γραμμάτιον, πληρόνεται ἐν τῷ ταχυδρομείῳ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει πρὸς τὸ πρόσωπον τὸ κομίζον τοῦτο.

Πρὸς ἀπόκτησιν δὲ τοιούτου γραμματίου καταβάλλονται τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιπροσωπευόμενον ποσὸν καὶ ἐπὶ πλέον 5 λεπτὰ διὰ τὰ μέχρι 5 φράγκων γραμμάτια, 10 διὰ τὰ μέχρι 10 φράγκων καὶ 20 διὰ τὰ μέχρις 20.

Εἰς πάντας εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ ὁμίχλη τοῦ Λονδίνου εἶνε δυσάρεστος καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ὑγείαν· ὀλίγοι ὅμως ἴσως γνωρίζουσιν ὅτι αὕτη εἶνε καὶ πολὺ ἀκριβή. Εἰς μέγα τι κατάστημα φωταερίου ἡμέρα πυκνῆς ὁμίχλης ἐν Λονδίνῳ ἐστοίχισεν ἐσχάτως 12,000 λίρας στερλίνας ἕνεκα τῆς μεγαλειτέρας καταναλώσεως φωταερίου· τοιαύτη δ' ἡμέρα δύναται νὰ ἐπιφέρῃ εἰς ὅλα ὁμοῦ τὰ καταστήματα τοῦ φωταερίου ζημίαν τοὐλάχιστον ἑνὸς ἑκατομμυρίου φράγκων.

Κατὰ νεωτάτην ἀπογραφὴν διενεργηθεῖσαν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ γραφείου τῆς στατιστικῆς ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας διαιρεῖται ὡς ἑξῆς κατὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα: Γεωργοί, 19,500,000· βιομήχανοι, 9,300,000· ἔμποροι καὶ τραπεζῖται, 4,200,000· ἐπιστήμονες καλλιτέχναι καὶ τεχνῖται, 1, 600, 000· εἰσοδηματίαι καὶ κεφαλαιοῦχοι, 2,400,000.

Ἐν Tempelbury τῆς Πρωσσίας ἤδη ἀπό τινων μηνῶν εὑρίσκεται ἐν διηνεκεῖ ληθάργῳ ἡ θυγάτηρ ὑποδηματοποιοῦ τινος, ἥτις ὡς ἐκ τούτου ἐδέησε νὰ τρέφηται τεχνητῶς. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξύπνησε τὸ ἀπαύστως ὑπὸ ἰατρῶν παρατηρούμενον κοράσιον, ὅπως μετ' ὀλίγας ὥρας περιπέσῃ ἐκ νέου εἰς λήθαργον. Ἐρωτηθεῖσα ἂν θέλῃ νὰ φάγῃ, ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἔχει ὄρεξιν, εἰς τὴν ἐρώτησιν δὲ ἂν θέλῃ νὰ ἐγερθῇ ἀφ' οὗ κεῖται ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, ἀπεκρίθη ὅτι τῇ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, διότι αἰσθάνεται ἑαυτὴν φοβερὰ κατάκοπον. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο περιέπεσεν ἡ ἄλλως ὑγιὴς καὶ ἀνθηρὰ κόρη εἰς λήθαργον, ἀφ' οὗ πρὸ ἡμερῶν δὲν ἐξύπνησε.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

Ἀριθ. 332 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε

ΕΤΟΣ Ζ΄

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. | 9 Μαΐου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 279.

Β΄.

Ὅτε ἡ Ἀθηναῒς ἔπεσεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις πρὸ τῶν ποδῶν τῆς αὐγούστας, σκοπὸν εἶχε τὴν αἴτησιν δικαιοσύνης καὶ προστασίας κατὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀδελφῶν, ἀλλ᾿ εὗρε πλέον τι τούτου, τὸ μὲν πρῶτον κερδήσασα τὴν συμπάθειαν τῆς Πουλχερίας, εἶτα δὲ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος. Τοῦτο δὲ εἶνε γεγονὸς ἱστορικῶς ἀληθές.

Πιθανῶς ἡ βασιλεύουσα αὐτοκράτειρα κατέταξεν αὐτὴν εἰς τὰς κυρίας τῆς αὐλῆς, εἶτα δ᾿ ἔπεισεν αὐτὴν νὰ ἐγκολπωθῇ τὸν Χριστιανισμόν. Διεφέρετο σπουδαίως νὰποσπάσῃ ἀπὸ τῶν ψευδῶν δαιμόνων τὴν ψυχὴν τῆς περικαλλοῦς καὶ εὐφυοῦς εἰδωλολάτριδος, ἡ δὲ Ἀθηναῒς ἠδύνατο νὰ παραιτήσῃ τὴν πίστιν εἰς τοὺς θεοὺς τῆς πατρίδος της τόσῳ ἀσμενέστερον ὅσῳ ἦτο βεβαία ὅτι τοῦτο ποιοῦσα θὰ τύχῃ τοῦ μεγίστου ἄθλου. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀττικὸς ἐδίδασκεν αὐτὴν τὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁπόσος δὲ χρόνος παρῆλθε πρὸς μετάστασιν αὐτῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν δὲν ἐξεύρομεν· οἱ δὲ Βυζαντῖνοι διηγοῦνται τὸ βάπτισμα αὐτῆς καὶ τὴν στέψιν μετὰ τοῦ Θεοδοσίου ὡς σύγχρονα, τὸ δὲ σύγχρονον τῶν δύο τούτων συμβάντων οὐδαμῶς δύναται νὰ ξενίσῃ ἡμᾶς.

Κατὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα ἡ Πουλχερία εἰσεποιήσατο τὴν ἐκχριστιανισθεῖσαν ἐθνικὴν ὡς ἰδίαν αὐτῆς ψυχοκόρην[1], γενομένη ἀνάδοχος αὐτῆς. Ἡ δὲ ἱεροτελεστία τοῦ βαπτίσματος ἐγένετο ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀττικοῦ[2]. Ἡ Ἀθηναῒς ἔλαβεν ὡς Χριστιανὴ τὰ σεμνὰ ὀνόματα Αἰλία Εὐδοκία, ἅτινα καὶ μόνα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι τὸ βάπτισμα αὐτῆς καὶ ἡ αὐτῷ ἐπακολουθήσασα στέψις μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος εὑρίσκονται ἐν στενῇ πρὸς ἄλληλα συναφείᾳ, ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα ταῦτα καθ᾿ ἓν καὶ μόνον γράμμα διέφερον τῶν τῆς μητρὸς τοῦ Θεοδοσίου καὶ τῆς Πουλχερίας, τῆς Αἰλίας Εὐδοξίας. Ἐξελέχθησαν δὲ προφανῶς εἰς ἀνάμνησιν αὐτῆς, τῆς ἀλλογενοῦς θυγατρὸς

1. Περὶ τῆς εἰσποιήσεως γράφει ὁ Νικηφόρος XIV, κ. 13.

2. Νικηφόρος.

τοῦ Βαύτου, ἧς ἡ ἀπροσδόκητος εὐτυχία ἐπανελήφθη καὶ διὰ τὴν Ἀθηναΐδα[1].

Πότε ἐγένετο τὸ βάπτισμα καὶ ὁπόσος χρόνος παρῆλθεν ἀπ᾿αὐτοῦ μέχρι τῆς στέψεως εἶνε ἄγνωστον. Νεώτεροι ἱστοριογράφοι παρέστησαν τὰς αὐλικὰς σχέσεις τῆς Ἀθηναΐδος καὶ τὴν προπαίδειαν αὐτῆς ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς Πουλχερίας ὡς ἀρξαμένας ἤδη ἐν ἔτει 411 καὶ ἐξακολουθησάσας ἔπειτα μέχρι τῆς στέψεως αὐτῆς τῷ 421[2]. Ἀλλ᾿ εἶνε πιθανώτερον ὅτι ὁ ὑπὸ ἔρωτος διακαιόμενος Θεοδόσιος, ἀντὶ νὰ δουλεύσῃ εἰς τὴν ὡραίαν Ἀθηναΐαν ἑπτὰ ὅλα ἔτη ὡς ὁ Ἰακὼβ εἰς τὴν Ῥαχήλ, ἠρκέσθη εἰς τὴν προθεσμίαν ἑνὸς μόνου ἔτους[3].

Τί δὲ διεδραματίσθη κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τοῖς ἀνακτόροις, πόσων τεχνασμάτων ἐγένετο χρῆσις καὶ πόσαι σκευωρίαι ἐξυφάνθησαν καὶ διελύθησαν, πρὶν ἢ ὁ αὐτοκράτωρ δώσῃ τὴν χεῖρά του εἰς τὴν ἐθνικὴν θυγατέρα τοῦ φιλοσόφου, περὶ πάντων τούτων οὐδεὶς ἐμαρτύρησεν ἡμῖν. Ἡ ἰδέα τοῦ ἀναρμόστου γάμου, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας, ἦτο ἄγνωστος ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ῥωμαῖοι καὶ Βυζαντῖνοι αὐτοκράτορες, οἵτινες πολλάκις καὶ αὐτοὶ κατήγοντο ἐκ γένους ταπεινοῦ, ἐλάχιστον ἐγνώριζον τοιαύτας προλήψεις ἢ προς-

1. Τὰ ὀνόματα Εὐδοξία καὶ Εὐδοκία διακριτέα ἀκριβῶς ἀπ᾿ ἀλλήλων. Τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει ἀγαθὴν δόξαν, τὸ δὲ δεύτερον τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Σουΐδαν. Προσῆκε δὲ μᾶλλον τῇ Ἀθηναΐδι, ἥτις ἴσως προυτίμησεν αὐτὸ τοῦ τῆς Εὐδοξίας ἐκ μετριοφροσύνης. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχουσι νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα τῆς Αἰλίας Εὐδοξίας καὶ ἄλλα τὸ τῆς Αἰλίας Εὐδοκίας, ἀνήκουσιν ἐκεῖνα μὲν εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Ἀρκαδίου, ταῦτα δὲ εἰς τὴν τοῦ Θεοδοσίου Β΄. Οἱ δὲ νομισματολόγοι ὀφείλουσι νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὴν σταθερὰν διάκρισιν τῶν δύο ὀνομάτων παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις. Ὁ Sabatier (Monnaies byzantines, τομ. Α΄. σ. 108) ὀνομάζει καὶ τὰς δύο αὐτοκρατείρας δι᾿ ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων καὶ ὁμολογεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὰ νομίσματα ἑκατέρας, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Eckhel τόμ. VIII. σ. 184.

2. Ἴδ. τὸν Clinton καὶ τὸν Finlay, οἷς ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι.

3. Τὸ Πασχάλιον χρονικὸν ἀναφέρει τὴ ἄφιξιν τῆς Ἀθηναΐδος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν συσχέτισιν αὐτῆς μετὰ τῆς αὐλῆς ἐν ἔτει 420 (τὴν ἐνάτην ὑπατείαν τοῦ Θεοδοσίου καὶ τρίτην τοῦ Κωνσταντίου). Ἀκολουθῶ τὴν χρονολογίαν ταύτην τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ τὸ χρονικὸν τοῦτο ἀναφέρει ὀρθῶς τὴν χρονολογίαν τῆς στέψεως τῆς Ἀθηναΐδος.

Digitized by Google

εἶχον εἰς αὐτὰς,ὥςε καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Ἰουςινιανὸς συνεζεύχθη μετὰ ὑποκριτρίας, ἥτις ἐςηλιτεύετο ὡς δημοσία ἑταίρα ἐν ὅλῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ Θεοδόσιος κατέστρεψε προφανῶς διὰ τοῦ γάμου του τὰς φιλοδόξους ἐλπίδας πολλῶν ἐπιφανῶν πατρικίων, οὐδ' ἔμεινεν ἄνευ ἀντιρρήσεων παρὰ τῶν αὐστηροδοξούντων Χριστιανῶν τὸ τολμηρὸν αὐτοῦ διάβημα. Πρέπει νὰ ὑπῆρξεν ἀληθὲς πάθος τὸ πεῖσαν αὐτὸν νὰ προβῇ εἰς τοῦτον τὸν γάμον, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ Πουλχερία εἶχε λόγον νὰ προτιμήσῃ παντὸς ἄλλου συνδέσμου τὸν γάμον τοῦ ἀδελφοῦ μετὰ κόρης ταπεινοῦ γένους, τῆς ἰδίας αὐτῆς προστατευομένης, ἐπειδὴ οὕτως ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ μείνῃ κυρία ἐν τοῖς ἀνακτόροις.

Ὑπελογίσθη ὅτι ἡ Ἀθηναῒς συνερχομένη εἰς γάμον μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑπτά, ἀλλ' ἡ δυσαναλογία θὰ ἦτο οὕτω παρὰ πολὺ μεγάλη πρὸς τὸν εἰκοσαέτη Θεοδόσιον, ὅσα γόητρα καὶ θέλγητρα καὶ ἂν εἶχεν ἡ σύζυγός του. Διὰ τοῦτο ἄξιος πίστεως εἶνε Βυζαντῖνός τις ἱστορικὸς ἰσχυρισθεὶς ὅτι μόνον εἰκοσαέτης ἦτο κατὰ τὴν στέψιν[1].

Συνεζεύχθη δὲ ἡ Ἀθηναῒς μετὰ τοῦ Θεοδοσίου ὑπὸ τὸ ὄνομα Αἰλία Εὐδοκία τῇ 7 Ἰουνίου 421[2], τὴν δὲ στέψιν αὐτῆς ἐτέλεσεν ὁ πατριάρχης Ἀττικὸς ἢ ἐν τῇ ἀνακτορικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἑβδόμου, ἐν ᾗ πολλάκις ἐτελοῦντο μεγάλαι δημόσιαι τελεταί, ἢ ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Ἡ διάσημος αὕτη ἐκκλησία τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς εἶχε κτισθῇ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ἔπειτα δὲ ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίου, ἐν ἔτει δὲ 404 ἐβλάβη ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἀναφθείσης ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὴν ἕνεκα τῆς ἐξώσεως αὐτοῦ προκληθεῖσαν στάσιν. Μετὰ δὲ τὴν πυρκαϊὰν ταύτην εἶχεν ἀνακτισθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου ἐν ἔτι 415[3].

Ὁ εἰδωλολάτρης ποιητὴς Κλαυδιανὸς ἐξύμνησεν ἐν ὡραίοις στίχοις, οὓς ἀναγινώσκομεν καὶ τὴν σήμερον μετ' εὐχαριστήσεως, τὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου καὶ τῆς Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ Στιλίχωνος· ἀλλὰ τὰ ἐπιθαλάμια τὰ προσενεχθέντα ὑπὸ τῶν ἐμπνευσμένων αὐλικῶν ποιητῶν τῆς βυζαντιακῆς αὐλῆς εἰς τὸ νεαρὸν αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος, τὸν Θεοδόσιον καὶ τὴν Εὐδοκίαν, ἀπωλέσθησαν ἅπαντα δυστυχῶς. Οὐδένα ἔχομεν αὐτόπτην ἐξεικονίζοντα ἡμῖν τὴν καταπληκτικὴν λαμπρότητα τῆς γαμηλίου πομπῆς, τὰς σειρὰς ὡραίων κυριῶν τῆς αὐλῆς, τὰ ποικιλόχροα πλήθη τῶν θεραπόντων, τὰς μεγαλοπρεπεῖς πομπὰς τοῦ κλήρου, τῆς συγκλήτου, τῶν ἐν τέλει, τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ ἀλαλάζοντος λαοῦ τοῦ Βυζαντίου. Οὐδεὶς περιέγραψεν ἡμῖν τὴν κατάμεστον πολυτίμων λίθων, ὑπὸ κάλλους δὲ καὶ χάριτος ἀπαστράπτουσαν αὐτοκρατορικὴν νύμφην, οὐδ' ἔδειξεν ἡμῖν τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐδαιμονίας ἢ τὰ δάκρυα τῆς συγκινήσεως, οὐδὲ ἀφηγήθη τὰς μυθώδεις ἑορτὰς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μεγάρῳ τοῦ Βυζαντίου, ὧν ἀφορμὴ ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ φιλοσόφου Λεοντίου. Οἱ δὲ χρονογράφοι ἀναφέρουσι μόνον ξηρῶς καὶ διὰ βραχέων, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἑώρτασε τοὺς αὐτοκρατορικοὺς γάμους διὰ δημοσίων θεαμάτων καὶ ἱπποδρομιῶν.

Ὁ Θεοδόσιος ἔστειλε τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν τῆς συζύγου εἰκόνα εἰς τὴν ἐν Ῥαβέννῃ ῥωμαϊκὴν αὐλήν· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρομεν πῶς τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐγένετο ἀποδεκτὸν παρὰ τοῦ θείου Ὀνωρίου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, τῆς αὐγούστας Πλακιδίας.

Θ'.

Ἡ Ἀθηναῒς ἦτο ἤδη δέσποινα ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Βυζαντίου, τῇ ἕδρᾳ ταύτῃ ἐπιφανῶν αὐτοκρατόρων καὶ αὐτοκρατειρῶν, καὶ ἐκεῖθεν ἐθεᾶτο χαίρουσα τὴν μεγάλην πόλιν εἰς ἣν καταφυγοῦσα ἐξ Ἀθηνῶν ἐγένετο σύζυγος αὐτοκράτορος. Ἐν τῷ καισαρικῷ τούτῳ ἀνακτόρῳ ὁ Κωνσταντῖνος προσεπάθησε νὰ ὑπερακοντίσῃ τὸ ῥωμαϊκὸν Παλάτιον καὶ πράγματι τοῦτο ὑπερέβαλεν ἐκεῖνο διὰ τῆς ὀχυρᾶς καὶ ἅμα θελκτικῆς αὐτοῦ θέσεως παρὰ τὸ στενὸν τὸ χωρίζον τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖ ἐξηπλοῦτο τὸ μέγα αὐτοκρατορικὸν μέγαρον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς γλώσσης τοῦ Βοσπόρου, ἔνθα ποτὲ ἔκειτο ἡ Ἄκρα τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου. Κλίμακες μαρμάριναι ἦγον εἰς τὸν πρὸ τοῦ ἀνακτόρου λιμένα, ἐν ᾧ ἠγκυροβόλουν τὰ περίτεχνα πλοῖα τὰ προωρισμένα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος.

Τὰ δὲ βασίλεια ἦσαν, ὡς τὸ ἐπὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ Παλατίνου, λαβύρινθος μεγάρων καὶ αὐλῶν, κήπων, τρικλινίων καὶ αἰθουσῶν, ἃς εἶχον διακοσμήσει ἡ πολυτέλεια τῆς Ἀνατολῆς καὶ αἱ τέχναι τῆς Ἑλλάδος διὰ καλλονῆς καὶ ὑπερόχου μεγαλοπρεπείας. Ἐν τῷ μέσῳ εὑρίσκετο ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ θρόνου προωρισμένη εἰς τὰς ἐπισήμους τοῦ κράτους ὑποθέσεις, ἐνῷ τὸ διάσημον πορφυροῦν δωμάτιον ἐδέχετο τὰς αὐτοκρατείρας ὅτε ἐπλησίαζεν ἡ ἀγωνιώδης ὥρα καθ' ἣν ἔμελλε νὰ δωρηθῇ εἰς τὸν κόσμον πορφυρογέννητος βλαστός.

Νοτίως ἔφερεν ἡ κοχλιὰς ἤτοι κοχλιώδης θύρα διὰ πλουσίων κήπων καὶ τοῦ προαυλίου τοῦ καλουμένου Τρικλινίου εἰς τὸν Ἱππόδρομον, τὸ περιώνυμον κέντρον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πασῶν τῶν δημοσίων διασκεδάσεων, πάντων τῶν παθῶν τοῦ ἀνησύχου αὐτῆς λαοῦ. Ἐκεῖ ἵσταντο οἱ

1. Νικηφόρος XIV, κ. 50, συγγραφεὺς ὅστις ἄλλως εἶνε πάντη ἄκριτος. Καὶ ὁ Tillemont ἀπορρίπτει τὴν ἡλικίαν τῶν 27 ἐτῶν. Ὁ Sabatier (Monn. Byz. τόμ. Α'. σ. 119) αὐξάνει μάλιστα αὐτὴν εἰς 29 ἔτη, ἀποδεχόμενος ὡς ἔτος γεννήσεως τῆς Ἀθηναΐδος τὸ 393.

2. Ἡ χρονολογία εὕρηται ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ, συμφωνοῦντος καὶ τοῦ Μαρκελλίνου.

3. Μαρκελλῖνος ἐν ἔτει 415.

Digitized by Google

τέσσαρες χρυσοῖ ἵπποι, οἱ ποτὲ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Χίον, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν μητρόπολιν ταύτην μετενεχθέντες. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ ἱπποδρόμου ὑψοῦτο ὁ αἰγυπτιακὸς ὀβελίσκος ὃν Θεοδόσιος ὁ Μέγας εἶχεν ἀνεγείρει τῷ 390.

Δυτικῶς ἦγεν ἡ ὁδὸς διὰ τῆς Χαλκῆς Πύλης εἰς τὴν Χάλκην, τὰ προπύλαια τῶν βασιλείων,συνιστάμενα ἐκ μεγάρων καὶ στοῶν, κεκαλυμμένων πάντων διὰ χαλκῶν κεράμων ἐπιχρύσων. Κατὰ δὲ τοὺς θυρῶνας ἵσταντο οἱ πραιτωρειανοὶ φρουροὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς στοᾶς μεταξὺ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ βουλευτηρίου εἰς τὴν πρώτην τῶν ὡραίων πλατειῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν αὐγούστειον φόρον. Τὸ ἐκ πορφυρίτου ἄγαλμα τῆς αὐγούστας Ἑλένης παρεῖχεν αὐτῇ τὸ ὄνομα. Ἵστατο δὲ αὐτόθι ἐπὶ στήλης καὶ ὁ ἀργυροῦς ἀνδριὰς Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίου. Τὸ δὲ μέσον τῆς πλατείας ταύτης κατεῖχε τὸ Μίλιον, ὁ λαμπρὸς ἀψιδόσχημος ὁδοδείκτης πασῶν τῶν λεωφόρων τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἀναλογίαν ἔχων κατὰ τοῦτο πρὸς τὸ ἐν Ῥώμῃ χρυσοῦν Μιλλιάριον. Ἐκτὸς δ' ἄλλων ἀνδριάντων, οἷοι οἱ τοῦ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ ἐφίππων,ἵστατο κατὰ τὸ Μίλιον τοῦτο ὁ ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ συζύγου τῆς Ἀθηναΐδος, φέρων ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ Νίκην στέφουσαν αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ τοῦ Αὐγουσταίου ἔφερον ὁδοὶ βορείως εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Ζευξίππου, εἰς τὸν Οἶκον τῶν Λαμπτήρων,ἤτοι τὴν πολύφωτον ἀγορὰν παρὰ τὸ Χρυσοῦν Κέρας, καὶ εἰς τὸν παγκόσμιον λιμένα, πλήρη φορτηγῶν πλοίων ἅτινα ἔφερον τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἰνδίας, τῆς Περσίας, τῆς Ἀραβίας καὶ τὰ ἐμπορεύματα δυτικῶν καὶ βορείων ζωνῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν πόλιν.

Νοτίως δ' ἔφερον ἄλλοι δρόμοι πάλιν εἰς τὸν Ἱππόδρομον καὶ εἰς τὰς παρὰ τὴν Προποντίδα συνοικίας, δυτικῶς δὲ διὰ τῶν στοῶν τοῦ Σεβήρου εἰς τὴν κυριωτάτην πλατεῖαν τῆς πόλεως, εἰς τὸν παμμεγέθη καὶ ἐλλειψοειδῆ φόρον τοῦ Κωνσταντίνου. Τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἀπετέλουν δύο ἀψῖδες θριαμβευτικαί, διώροφοι δὲ στοαὶ ἐκ μαρμάρου προκοννησίου περιέβαλλον αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἵστατο ὁ ἑκατὸν ποδῶν ὕψος ἔχων ἐκ πορφυρίτου κίων, ὑφ' οὗ τὴν βάσιν ἐπιστεύετο κεκρυμμένον τὸ παλλάδιον τῆς Ῥώμης· ἔφερε δὲ οὗτος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὸν χαλκοῦν κολοσσαῖον ἀνδριάντα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Νέας Ῥώμης.

Ὁ φόρος τοῦ Ταύρου ἢ Θεοδοσιανὸς ἔκειτο πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ κατὰ τὴν Προποντίδα· ἐνταῦθα δὲ ὑψοῦτο ὁ ἀργυροῦς ἀνδριὰς Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐφ' ὑψηλοῦ κίονος θριαμβευτικοῦ, ἀπομιμουμένου τὸν ἐν Ῥώμῃ Τραϊάνειον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκάθητο αὐτόθι ὡς Βελλεροφῶν ἐπὶ πηγάσου χαλκοῦ, τὸ δὲ καλλιτέχνημα τοῦτο προήρχετο ἐξ Ἀντιοχείας. Ἐν δὲ τῷ φόρῳ τοῦ Ἀρκαδίου ἵστατο ἄλλος κοχλιώδης κίων, ἐφ' οὗ Θεοδόσιος ὁ δεύτερος εἶχεν ὑψώσει ἐν ἔτει 420 τὸν ἀνδριάντα τοῦ πάππου.

Τὸ δὲ ἀνατολικὸν ἥμισυ τῆς πόλεως, τὸ κυριώτατον μέρος τῆς Κωσταντινουπόλεως, ἀπέκλειε πρὸς δυσμὰς ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου τελειωθεῖσα καὶ κοσμηθεῖσα χρυσῆ πύλη τῶν χερσαίων τειχῶν[1].

Ὡς ἀφίδρυμα τῆς παλαιᾶς παρὰ τὸν Τίβεριν Ῥώμης εἶχε κτισθῆ ἡ νέα βασιλὶς πόλις τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς. Ὡς ἐκείνη εἶχε καὶ αὕτη δεκατέσσαρας ῥεγεῶνας ἢ τμήματα, ἑπτὰ λόφους, ἓν Καπιτώλιον, ἓν Παλάτιον, ἓν Στρατήγιον ἀνάλογον πρὸς τὸν campum Martis,ἀγορὰς, ναοὺς, βασιλικὰς, θέατρα, θέρμας καὶ τὸν ἱππόδρομον μετὰ τῶν *μερῶν* αὐτοῦ. Ἕκαστος Ῥωμαῖος ἐπισκεπτόμενος τὴν ἀγέρωχον Κωνσταντινούπολιν, τὴν κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἑλλήνων ὡραιοτάτην ταύτην πόλιν τῆς ὑφηλίου, ἠδύνατο νὰ μειδιάσῃ πρὸς τὴν δουλικὴν ταύτην μίμησιν τῆς Ῥώμης καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κρίσιν,ὅτι τὰ παμμέγιστα ἐκεῖνα κτίρια ἦσαν μόνον μεγαλοπρεπεῖς ἀλλὰ ψυχραὶ οἰκοδομαί, μὴ φέρουσαι χαρακτῆρα μνημειακὸν καὶ ἱστορικὸν καὶ στερούμεναι τοῦ ὑψηλοῦ κάλλους τῶν κτιρίων τῆς Ῥώμης ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου, Τραϊανοῦ καὶ ἄλλων αὐτοκρατόρων. Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νἀποκρύψῃ ὅτι τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ἀντεσηκόνοντο ὑπὸ τῆς ἀπαραμίλλου θέσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὰς θαλάσσας τὰς χωριζούσας τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπὸ τῆς ὁσημέραι αὐξούσης ἀναπτύξεως πλούτου καὶ πολιτικοῦ μεγαλείου, ἥτις, ὡς εἰκὸς, ἔμελλε τὴν θυγατέρα ταύτην τῆς παλαιᾶς Ῥώμης νὰ καταστήσῃ κυρίαρχον τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου.

Ὅτε ἡ Ἀθηναῒς ἐγένετο σύζυγος τοῦ Θεοδοσίου, ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς οὐδ' ἑκατὸν ἤδη ἠρίθμει ἔτη ὑπάρξεως, μόλις δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πάππου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἶχε γείνει ἡ διαρκὴς μητρόπολις τῶν Βυζαντίνων δεσποτῶν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἶχεν ἀποκτήσει ἔκτασιν δέκα καὶ τεσσάρων ῥωμαϊκῶν μιλίων καὶ ἐξηπλοῦτο ἴσα ἴσα ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ Β' ἐφ' ἁπάντων τῶν ἑπτὰ λόφων·[2] Ἦτο τὸ συνεντευκτήριον τῶν

1. Περὶ τῶν Βυζαντιακῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν πέριξ εἰδήσεις εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Ducange, Constant. christiana, Hammer Constantinopel und der Bosphoros, O. Frick ἐν ἄρθρῳ Byzantium ἐν τῇ τοῦ Pauly Realencyclopädie καὶ Herzberg Gesch. Griechenlands unter den Römern τόμ. Γ. σ. 253 κ.ἑ. Εὔχρηστον παράστασιν μετὰ σχεδίου παρέχει ὁ A. Schmidt ἐν τῇ πραγματείᾳ Der Aufstand in Constantinopel unter Kaiser Iustinian. Ὁ δ' Ἕλλην ἀναγνώστης ἔχει πρόχειρα ἄριστα ἀναγνώσματα τὴν τρίτομον Κωνσταντινούπολιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὰς Βυζαντικὰς μελέτας τοῦ Πασπάτη.

2. Ἴδ. Gibbon. κεφ. XVII. Κατὰ τοὺς ὑπολογι-

Digitized by Google

φυλῶν καὶ γλωσσῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τὸ ἐμπόριον τριῶν ἠπείρων ὥς ποτε ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Ῥώμη, τὸ ἀπόρθητον κεντρικὸν φρούριον καὶ τὸ κέντρον τῆς διοικήσεως κράτους μεγάλου, συνηρμοσμένου δίκην ψηφιδωτοῦ ἐκ χωρῶν παλαιοτάτην ἐχουσῶν ἱστορίαν, οὗτινος ὁ χαρακτὴρ τότε μόλις ἤρχετο ἀποτυπούμενος.

Ἡ αὐτὴ ἔλλειψις ἐθνικῆς ἑνότητος ἡ ἰδιάζουσα εἰς ὅλον τὸ ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος ἀπετυποῦτο καὶ ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ πρωτευούσῃ. Ὡς ἀσιανός τις δεσπότης κατὰ τὴν κτίσιν ἀναλόγων πόλεων, ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν οἰκίσει αὐτὴν διὰ τῆς βίας, μετενεγκὼν εἰς αὐτὴν ἐποίκους ἐκ γειτόνων τε καὶ ἀπωτάτων πόλεων τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Καὶ ἡ μὲν βάσις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξεν ἑλληνική, ἀλλ' οἱ Λατῖνοι ἔποικοι ἀπετέλεσαν ἐξ ἀρχῆς τὸ πλεῖστον μέρος. Κατ' ὀλίγον δὲ προσῆλθον καὶ ἄλλα στοιχεῖα οὕτως ὥστε ἡ Κωνσταντινούπολις παρίστανεν ἐν μικρογραφίᾳ αὐτὸ τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος. Ῥωμαῖοι, Ἕλληνες καὶ Σύροι, Αἰγύπτιοι, Ἀρμένιοι καὶ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ βάρβαροι οὐννικῆς καὶ γερμανικῆς καταγωγῆς ἀπαρτίζοντες τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ συναπετέλουν τὸ ἀσύντακτον μίγμα τοῦ λαοῦ τῆς παρὰ τὸν Βόσπορον αὐτοκρατορικῆς πόλεως, ὅστις κατὰ τὸ πλῆθος ὑπερέβαινεν ἤδη ἀπὸ μακροῦ τὸν τῆς συγχρόνου Ῥώμης.

Ἦτο δὲ λαὸς ἤδη ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει καὶ ἐν ὀργασμῷ εὑρισκόμενος, στερούμενος δὲ τῆς αὐτοσυνειδησίας ἥτις γεννᾷ μεγάλην ἑνιαίαν ἱστορίαν. Ἡ νέα πλάσις τοῦ Κωνσταντίνου ἅτε προελθοῦσα ἐκ τοῦ γήρατος τῆς Ῥώμης ἐνεῖχεν ἤδη ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς χαρακτῆρας πρεσβυτικούς. Ἐν τῷ βίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Θεοδοσίου καὶ τῆς Ἀθηναΐδος ὁρῶνται ἁπανταχοῦ ὀξεῖαι ἀντιθέσεις, ἐπειδὴ αὐτόθι συνηνοῦντο ἡ εἰδωλολατρεία καὶ ὁ Χριστιανισμός, ὁ παλαιὸς ἐκλείπων καὶ ὁ νέος ὀργῶν κόσμος. Ἐνταῦθα παρουσιάζονται πλησίον ἀλλήλων πλοῦτος ἀσιατικὸς καὶ ἐπιδεεστάτη τοῦ ὄχλου πενία, πίστις χριστιανικὴ καὶ ἀστρολογία χαλδαϊκὴ καὶ περσική, καλόγηροι ἀσκητεύοντες καὶ ἀρχαιότροποι φιλόσοφοι πενόμενοι, ἡ λεπτοτάτη τῶν Ἑλλήνων κλασικὴ παίδευσις καὶ ἡ ἀνήμερος τῶν Σκυθῶν ἀγροικία, τὰ λείψανα πάντων τῶν παλαιῶν τῆς Ἀνατολῆς θρησκευμάτων, αἱ κακίαι καὶ ἀρεταὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἀνθρωπότητος, ἡ σκυθρωπὴ σοβαρότης τε καὶ ὑποκρισία τῆς χριστιανικῆς ἀσκητικῆς καὶ ἡ τὰ μάλιστα ἐκδεδιῃτημένη φιληδονία.

Ἡ μανία τῶν Ῥωμαίων ἔτι κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς χρόνους τῆς πολιτικῆς αὐτῶν παρακμῆς διὰ τὰ θέατρα καὶ τὰ ἀμφιθέατρα εἶνε ἀρκετὰ γνωστή, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐξαιρέτως μεγάλη ἐν σχέσει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ Ἱππόδρομος μετὰ τῶν φατριῶν αὐτοῦ κατέστη δύναμις ἐν τῷ κράτει, πολλῷ κινδυνωδεστέρα τῆς τῶν ἀρχαίων Πραιτωριανῶν. Ὁ ἀναγινώσκων τὰς ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου βλέπει ὁποῖαι ὑπῆρξαν αἱ κακίαι, αἱ ματαιότητες, ἡ παραζάλη, ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἀκόμη εἰδωλολατρικὴ δεισιδαιμονία τοῦ παρὰ τὸν Βόσπορον χριστιανικοῦ λαοῦ.

Ὅλοι οἱ τύποι τοῦ δημοσίου βίου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦσαν ἀκόμη ῥωμαϊκοί, γλῶσσα δὲ τῶν εὐπατριδῶν, τοῦ κράτους καὶ τῆς αὐλῆς ἦτο ἡ λατινική. Ἡ Ἀθηναΐς πιθανῶς εἶχεν ἐκμάθει αὐτὴν ἤδη ἐν Ἀθήναις, ἐπειδὴ ἡ παγκόσμιος τῆς Ῥώμης γλῶσσα ἐδιδάσκετο καὶ ἐλαλεῖτο ἁπανταχοῦ ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν πόλεων τοῦ κράτους, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀντιοχείᾳ. Ἡ λατινικὴ δὲ διετηρήθη μέχρι τοῦ ἕκτου αἰῶνος ὡς ἐπίσημος ἐν Κωνσταντινουπόλει γλῶσσα. Γρηγόριος ὁ πρῶτος εἶχε διαβιώσει αὐτόθι ἔτη τινὰ πρὶν ἢ γείνῃ πάπας ὡς ἔξαρχος τῆς Ῥώμης καὶ ὅμως δὲν ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικήν. Οἱ νόμοι τοῦ κράτους ἐδημοσιεύθησαν ὑπό τε Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ λατινιστί, καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς συνόδοις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας οἱ ἑλληνιστὶ λαλοῦντες ἐπίσκοποι ἠναγκάζοντο νὰ ἐπιτρέπωσι καὶ λατινικοὺς λόγους. Οὕτω δὲ ὁ διάδοχος Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανός, προσεφώνησε τοὺς πατέρας τῆς ἐν Χαλκηδόνι τῷ 451 συνελθούσης συνόδου διὰ λόγου ἀπαγγελθέντος λατινιστί. Τὰ δὲ βυζαντιακὰ νομίσματα διετήρησαν τοὺς ῥωμαϊκοὺς τύπους καὶ λατινικὰς ἐπιγραφὰς μέχρις αὐτοῦ τοῦ η' αἰῶνος, ὅτε ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἐπιγραφῶν ἑλληνικῶν[1].

Κατὰ ταῦτα ὁ μὲν ῥωμαϊκὸς βίος ἐνεφανίζετο ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς νόμοις, ἀλλὰ ὁ ἑλληνικὸς ἐθνισμὸς εἰσεχώρει ὁσημέραι ἐπιβλητικώτερος εἰς τὴν πρωτεύουσαν, μετὰ δὲ τούτου ἐτάσσετο ἡ μεγίστη δύναμις τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἡ ἐκκλησία. Αὕτη ἦτο ὁ δημώδης ἀγωγὸς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, τῆς σοφιστικῆς ῥητορείας καὶ τῆς καθόλου παιδεύσεως. Ἡ γλῶσσα αὐτῆς ἦτο ἡ ἑλληνική, ἐπειδὴ αὕτη ἦτο ἡ παγκόσμιος γλῶσσα τῆς Ἀνατολῆς ἐφ' ὅσον ἐξικνοῦντο τὰ ὅρια τῶν κατακτήσεων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐκκλησίας προῆλθεν ἡ καταπάλαισις τοῦ ῥωμαϊσμοῦ καὶ ἡ συγχώνευσις αὐτοῦ εἰς τὸν βυζαντινισμόν.

Ὁ βυζαντινισμὸς ἐγεννήθη ὡς ἰδιόρρυθμός τις πολιτισμὸς τῆς πρωτευούσης τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, ἥτις ἐπανελάμβανεν ἐκ νέου τὸ παράδειγμα τῆς συγκεντρωτικῆς δυνάμεως τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, οὐχὶ δὲ πλέον διὰ κατακτήσεως ἐνόπλου, ἀλλὰ συνενοῦσα διὰ πνευματικοῦ τινος συνδέσμου διαφόρους λαοὺς εἰς ἓν ὅλον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἐν μεγάλῃ τινὶ χοάνῃ ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ῥωμαϊκοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ὁ κοσμοπολιτικὸς

σμοὺς τοῦ Frick ἡ περίοδος τῆς πόλεως περιελάμβανεν ἑκατὸν ἕνδεκα στάδια.

1. Sabatier, Description générale des monnaies Byzantines τόμ. Α'. σ. 26.

Digitized by Google

μηχανισμὸς τοῦ καισαρισμοῦ καὶ τὰ διαιτήματα καὶ ἔθιμα τῆς Ἀσίας συναπετέλουν σύνδεσμον γνωστότατον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Βυζαντινισμοῦ. Τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς ἑνότητος παρεῖχεν ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία.

Ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ Β' ἐγένοντο πρὸς ἐξελληνισμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ πρῶτα μεγάλα διαβήματα. Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ παρέσχεν εἰς τὸν κόσμον τὴν τρανωτάτην ἀπόδειξιν τῶν φιλλελληνικῶν αὐτοῦ συμπαθειῶν διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ, ἀναβιβάσας ἐπὶ τὸν θρόνον κόρην Ἀθηναίαν, ἐν ᾧ ἔτι αὐτὸς ὁ πατὴρ εἶχεν ἐκλέξει σύζυγον ἐκ Γαλλίας· καίπερ δὲ ὀρθοδοξότατος ὢν ἔπραξε τοῦτο ἀδιαφορῶν ὅτι ἡ Ἑλληνὶς ἐκείνη πρὸ μικροῦ ἔτι ἔθυεν εἰς τοὺς θεοὺς τῆς Ἑλλάδος.

[Ἕπεται συνέχεια].

ΟΙ ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΒΕΣΤΜΙΝΣΤΕΡ

['Εκ τῶν τοῦ Emile Souvestre].

Κάμε τὸ καλὸ καὶ ῥίξ' το 'ς τὸ γιαλό.

Τὸ ἠθικὸν τοῦτο ἀξίωμα ἐφαρμόζεται καθ' ἑκάστην. Ὄντως δὲ σπανίως συμβαίνει τὸ ἀγαθὸν νὰ μὴ φέρῃ ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν πράττοντα αὐτὸ εἴτε χαρὰν εἴτε φήμην καλήν. Οἱ λέγοντες, ὅτι ἡ ἀφοσίωσις εἴς τι δὲν συνεπιφέρει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐτυχίαν, ἀπατῶνται συχνάκις καὶ συγχέουσι τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν μετὰ τῆς κατ' ἐπιφάνειαν. Ἀληθέστεροι ἤθελον εἶνε ἐὰν ἔλεγον, ὅτι ἡ ἀφοσίωσις δὲν φέρει οὔτε πλοῦτον, οὔτε ἰσχύν. Ἀλλὰ τίς δὲν ἔχει, τοὐλάχιστον ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ὠφεληθῆ ἐξ ἐντίμου πράξεως, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζε λησμονηθεῖσαν; τίς ἀγαθοεργὸς ἄνθρωπος δὲν συνήντησε τοὐλάχιστον ἅπαξ ἐν τῷ κόσμῳ ἄγνωστον, ὃν ἀπέκτησε φίλον ὡς ἐκ τῆς καλῆς αὐτοῦ φήμης; Ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε μικρόν τι αὐτὴ ἡ ἀδελφότης, ἥτις συνάπτει πάσας τὰς τιμίας ψυχάς, καὶ ἥτις ἀσφαλίζει μετ' ἀγαθὴν πρᾶξιν, τὴν ὑποστήριξιν ἐκείνων, οἵτινες εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἐννοήσωσι καὶ μιμηθῶσι τὸν πράξαντα αὐτήν; Ἄλλως τε δὲ καὶ τίς δύναται νὰ μαντεύσῃ, τί ἐπιφυλάσσει αὐτῷ ἡ συγκυρία τῶν περιστάσεων, καὶ ὁποίους καρποὺς θ' ἀποκομίσῃ αὐτῷ εἰς τὸ μέλλον εὐεργεσία τις; Δὲν πρέπει νὰ εἶνέ τις χρηστὸς ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς ἀνταποδόσεως, διότι τοῦτο ἤθελεν εἶνε κερδοσκοπία τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας αὐτοῦ· ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀξιοῖ τις ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του, δύναται νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι θὰ εὕρῃ παρὰ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ὁποίαν εὗρον παρ' αὐτῷ, καὶ ὅτι περιστάσεως δοθείσης θὰ θερίσῃ μικρὰν εὐγνωμοσύνην, ἔνθα ἔσπειρεν ἄφθονον εὐεργεσίαν.

Τὸ ἑπόμενον ἀνέκδοτον ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας νομίζομεν ὅτι εἶνε πειστικὸν παράδειγμα τῆς ἀληθείας ταύτης.

Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ἐρίδων τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Α' αἱ δύο φατρίαι ἐξοπλισθεῖσαι ἐπολέμουν μετὰ λύσσης. Ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως εἶχε πλειστάκις ἡττηθῆ, καὶ ἐκεῖνοι τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον λάβει ἀνὰ χεῖρας τὰ ὅπλα, ἤχθησαν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῶν ἱδρυθέντων ὑπὸ τοῦ Κρόμβελ ἐν ἑκάστῃ πόλει, ἵνα καταδικασθῶσιν ὡς ἐπαναστάται.

Ὁ σὶρ Πατρίκιος τοῦ Newcastle ἦτο εἷς τῶν δικαστῶν. Ἦτο ἄνθρωπος αὐστηρῶν ἠθῶν, ὀνομαστὸς ἐπὶ τῇ σταθερότητι τῶν δημοκρατικῶν φρονημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἠπιότητι χαρακτῆρος, εἰς ὃν ὁ Κρόμβελ ἀπένεμεν ὑπόληψιν ὅλως ἰδιαιτέραν. Ἡ ἐπισφαλὴς αὐτοῦ ὑγεία ἐκώλυσεν αὐτὸν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰς στρατιωτικὰς κινήσεις, διὸ καὶ ἠσχολεῖτο εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς δημοσίας τότε γνώμης, τὴν ὁποίαν ἀπεδέξατο διὰ τῶν φώτων αὐτοῦ· ἀναφέρεται δὲ ὡς δραστηριώτατος, δεξιώτατος, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ μᾶλλον ἀδέκαστος δικαστὴς τῆς κομητείας.

Ἑσπέραν τινά, καθ' ἣν ὁ σὶρ Πατρίκιος εἶχε συναθροίσει φίλους καὶ ἐγευμάτιζεν ἐν εὐθυμίᾳ ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, στρατιῶται εἰσέρχονται μετὰ αἰχμαλώτου βασιλόφρονος, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου εἶχον συλλάβει. Οὗτος ἦτο ἀξιωματικὸς ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ τοῦ Καρόλου ἔσπευσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ παράλια, ὅπως εὕρῃ τρόπον μεταβάσεως εἰς Γαλλίαν. Ὁ σὶρ Πατρίκιος διέταξε νὰ λύσωσι τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ διατάξας νὰ ἑτοιμάσωσι παρὰ τῇ ἑστίᾳ νέαν τράπεζαν, εἶπε·

— Σήμερον εἶνε ἡ ἐπέτειος τῶν γενεθλίων μου, θέλω νὰ περατώσω εὐθύμως τὸ δεῖπνον τὸ ὁποῖον ἤρχισα· δώσατε ἀναψυκτικὰ εἰς τὸν ἀξιωματικὸν καὶ εἰς τοὺς ὁδηγήσαντας αὐτόν. Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν θέλω νὰ ξενίσω αὐτόν, τὸν ὁποῖον μετὰ μίαν ὥραν θὰ δικάσω.

Οἱ στρατιῶται εὐχαριστήσαντες παρεκάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν πλησίον τοῦ αἰχμαλώτου, ὅστις ἐφαίνετο, ὅτι τὸ καθ' ἑαυτὸν ἔλαβε θάρρος καὶ ἤρχισε νὰ τρώγῃ μετὰ τῶν ἄλλων μετὰ πολλῆς ὀρέξεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πατρίκιος ἐπανῆλθε καὶ παρεκάθησεν εἰς τὸ συμπόσιον μετὰ τῶν φίλων του, καὶ ἐπανέλαβε τὴν διακοπεῖσαν διὰ τῆς ἐλεύσεως τῶν στρατιωτῶν συνομιλίαν.

— Λοιπόν, σᾶς ἔλεγον, ἐξηκολούθησεν, ὅτι δεκαπενταετὴς τὴν ἡλικίαν ἤμην ἔτι τόσον ἰσχνός, ὥστε πάντες κατεφρόνουν τὴν ἀδυναμίαν μου ἢ κατεχρῶντο αὐτῆς διὰ νὰ μὲ κάμνωσι νὰ ὑποφέρω. Κατ' ἀρχὰς εἶχον νὰ ὑποφέρω τὴν κακεντρέχειαν τῆς μητρυιᾶς μου, μετὰ δὲ ταῦτα ἐδέησε νὰ ὑπομένω τὴν τῶν συντρόφων μου. Εἰς τὸν παῖδα τὸ θάρρος συνίσταται εἰς τὴν συναίσθησιν τῶν δυνάμεών του. Ἡ ἀδυναμία μου μὲ κατέστησε δειλόν· ἀντὶ νὰ σκληρυνθῶ ἐν τῇ κακουχίᾳ, αἱ βαναυσότητες εἰς τὰς ὁποίας ἤμην ἐκ-

Digitized by Google

τεθειμένος μὲ κατέστησαν μᾶλλον εὐαίσθητον καὶ μᾶλλον περίφοβον πρὸ τῶν πόνων. Ἔζων ἐν διηνεκεῖ τρόμῳ, ἀλλ' ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐφοβούμην τὴν ῥάβδον τοῦ διδασκάλου· δὶς ὑπέστην τὴν σκληρὰν ταύτην τιμωρίαν, καὶ εἶχον τηρήσει ἀνάμνησιν αὐτῆς τόσον τρομεράν, ὥςε μόνη ἡ σκέψις ὅτι ἤθελον ἐκτεθῆ αὖθις εἰς αὐτήν, ἐνεποίει τρόμον εἰς ὅλον τὸ σῶμά μου.

«Ἤκουον, ὡς εἶπον ὑμῖν, τὰ μαθήματα τῆς σχολῆς τοῦ Βεστμίνστερ. Αἱ δύο τάξεις τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τούτου διεχωρίζοντο δι' ἁπλοῦ παραπετάσματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο ῥητῶς ἡμῖν ἀπηγορευμένον νὰ ἐγγίζωμεν. Θερινήν τινα ἡμέραν ὕπνος μὲ κατέλαβεν ἐνῷ ὁ καθηγητὴς ἡρμήνευεν ἡμῖν τὴν Ποιητικὴν τοῦ Ἀριςοτέλους. Θόρυβος ἐπισυμβὰς ἐν τῇ τάξει μὲ ἐξήγειρεν αἰφνιδίως καὶ διὰ νὰ μὴ πέσω χαμαὶ ἥρπασα τὸ παραπέτασμα τὸ ὁποῖον ἐσχίσθη εἰς τὴν χεῖρά μου, καὶ εὐρεῖα ὀπὴ κατέστησε καταφανῆ τὴν γείτονα τάξιν. Οἱ δύο καθηγηταὶ ἐστράφησαν εἰς τὸν θόρυβον, ταὐτοχρόνως δὲ εἶδον τὴν γενομένην φθοράν. Ἠδύναντο ν' ἀποδώσωσι τὴν αἰτίαν τόσον εἰς ἐμέ, ὅσον καὶ εἰς τὸν μαθητὴν τὸν εὑρισκόμενον ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει εἰς τὸ ἀντίθετον τοῦ παραπετάσματος· ἀλλ' ἐπροδόθην ἐκ τῆς ταραχῆς μου καὶ ὁ καθηγητὴς μὲ διέταξε ὀργίλως νὰ προσέλθω νὰ λάβω δώδεκα ῥαβδισμούς. Ἠγέρθην κλονούμενος ὡς μέθυσος, προσεπάθησα νὰ ὁμιλήσω, ἵνα ζητήσω χάριν, ἀλλ' ὁ φόβος ἐπάγωσε τὴν γλῶσσαν μου, τὰ γόνατά μου ἐλύθησαν καὶ ψυχρὸς ἱδρὼς κατέρρεεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μου. Τέλος ἐλθὼν πλησίον τοῦ καθηγητοῦ ἔπεσα γονυκλιτής. Τὸ φοβερὸν μαστίγιον εἶχεν ἤδη ὑψωθῆ ἐπ' ἐμέ, ὅτε ἤκουσά τινα λέγοντα. «Μὴ δέρετε αὐτόν· ἐγὼ εἶμαι ὁ μόνος ἔνοχος.—Ὡμίλησεν οὕτως ὁ μαθητὴς ὁ εὑρισκόμενος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ παραπετάσματος. Προσήχθη ἐν τῇ τάξει ἡμῶν καὶ ἔλαβε δώδεκα ῥαβδισμούς. Ἡ πρώτη μου κίνησις ἦτο νὰ καταπαύσω τὴν ἄδικον ταύτην τιμωρίαν, ἐπιζητῶν αὐτὴν δι' ἐμέ, ἀλλὰ δὲν εἶχον τὴν δύναμιν· καὶ ἀφοῦ ἐδόθη ὁ πρῶτος ῥαβδισμὸς ᾐσχύνθην νὰ ὁμιλήσω.

Ἀφοῦ ὑπέστη τὴν τιμωρίαν ὁ μαθητὴς διῆλθε πλησίον μου, τὰς χεῖρας ἔχων αἱμοφύρτους καὶ μοὶ εἶπε, χαμηλῇ τῇ φωνῇ, μετὰ μειδιάματος, ὅπερ δὲν θὰ λησμονήσω ἐν τῷ βίῳ μου.

— Μὴ περιπλέκεσαι πλέον εἰς τὸ παραπέτασμα, διότι ἡ ῥάβδος πονεῖ.

Ἔπεσα γονυκλιτὴς κλαίων ἐν λυγμοῖς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ μὲ ἐξαγάγωσι τῆς τάξεως.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ᾐσθανόμην αἰσχύνην ἐπὶ τῇ δειλίᾳ μου, καὶ ἔπραττον πᾶν, ἵνα ὑπερνικήσω αὐτήν. Ἐλπίζω ἐπὶ τέλους, ὅτι τὸ κατώρθωσα.

— Καὶ δὲν γνωρίζετε ποσῶς τὸν γενναῖον ἐκεῖνον μαθητήν, ἠρώτησέ τις τῶν συνδαιτυμόνων· δὲν ἐπανείδετε αὐτὸν ἔκτοτε;

— Οὐδέποτε, δυστυχῶς. Δὲν ἦτο ἐκ τῶν συμμαθητῶν μου ἐν τῇ τάξει μου, ἐγὼ δὲ μετ' ὀλίγον κατέλιπον τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦ Βεστμίνστερ. Ἆ, μάρτυς μου ὁ Θεός, προσέθηκεν ὁ Πατρίκιος δακρύων, πολλάκις ἐζήτησα ἐν τῇ προσευχῇ μου νὰ ἐπανίδω ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπέφερε τόσῳ δι' ἐμὲ θὰ ἔδιδα πολλὰ ἔτη τῆς ζωῆς μου διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ συγκρούσω μίαν φορὰν τὸ ποτήριόν μου πρὸς τὸ ἰδικόν του.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἔχων τις ἀνὰ χεῖρας ποτήριον ἐπροχώρησε πρὸς τὸν σὶρ Πατρίκιον, ὁ ὁποῖος ἐγείρας τοὺς ὀφθαλμοὺς μετ' ἐκπλήξεως εἶδε τὸν βασιλόφρονα αἰχμάλωτον, ὁ ὁποῖος προέτεινε αὐτῷ πρόποσιν μειδιῶν.

— Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σχισθέντος παραπετάσματος τοῦ Βεστμίνστερ, σὶρ Πατρίκιε, εἶπεν ὁ ἀξιωματικός· ἀλλὰ βεβαιῶ, ὅτι ἡ μνήμη σᾶς ἠπάτησε· δὲν ἔλαβα δώδεκα ῥαβδισμούς, ἀλλὰ διπλασίους τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, διότι ἐξέθεσα ἄλλον εἰς τὴν τιμωρίαν μὴ καταστήσας γνωστὸν ἀμέσως τὸ σφάλμα μου.

— Εἶνε ἀληθές, τώρα τὸ ἐνθυμοῦμαι! ἀνεφώνησεν ὁ δικαστής.

— Καὶ ὁ ἔντιμος ὑμῶν καθηγητὴς σᾶς ἔδωκε νὰ συντάξητε, ἐὰν δὲν μ' ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἐν τῇ περιστάσει ἐκείνῃ, λόγον λατινικὸν ἐπὶ τῶν *ἑκουσίων ἀδικημάτων*.

— Τὸ ἐνθυμοῦμαι, τὸ ἐνθυμοῦμαι ἐπανέλαβεν ὁ Πατρίκιος· ἀλλ' εἶνε δυνατὸν νὰ εἶσθε ὑμεῖς; . . . . Ναί, προσέθηκεν, ἀφοῦ παρετήρησεν αὐτόν, ἀναγνωρίζω τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα. . . . εἶνε αὐτός, αὐτὸς οὗτος. . . ἀλλ' ἐν ποίᾳ καταστάσει καὶ ὑπὸ ποίαν στολήν! . . . .

— Ὑπὸ τὴν στολὴν τοῦ βασιλέως μου, σὶρ Πατρίκιε. Εὐγενὴς καὶ Σκῶτος, ὑπήκουσα εἰς ὅ,τι μοὶ ἐδίδαξεν ὡς καθῆκον. Ἠκολούθησα τὸν πατέρα μου εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Καρόλου, ὁ πατήρ μου ἀπέθανε, καὶ ἐγὼ θὰ πράξω ὁμοίως. Τὸ πᾶν βαίνει καλῶς· δὲν ζητῶ εἰμὴ ἓν πρᾶγμα: Ὁ Θεὸς σώζοι τὸν βασιλέα!

Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας ὁ ἀξιωματικὸς ἐπανῆλθε πλησίον τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐξηκολούθησεν ἡσύχως τὸ γεῦμά του.

Ἀλλ' ὁ Πατρίκιος ἔμενε σκυθρωπὸς καὶ σύννους. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην δοὺς τὰς ἀναγκαίας διαταγάς, ὅπως ὁ αἰχμάλωτος τύχῃ πάσης περιποιήσεως, ἀνεχώρησε, μὴ εἰπὼν ποῦ μετέβαινε, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἦτο ἀπών. Ἐπὶ τέλους τὴν τετάρτην ἐπανῆλθε καὶ διέταξε νὰ φέρωσιν ἐνώπιόν του τὸν βασιλόφρονα ἀξιωματικόν.

— Θὰ μὲ δικάσωσιν; ἠρώτησε σοβαρῶς οὗτος. Καιρὸς νὰ δοθῇ πέρας, καὶ χάριν φιλανθρωπίας. Εἶμαι τόσον καλὰ εἰς τὸν οἶκόν σας, σὶρ Πατρίκιε, ὥστε ἂν μείνω περισσότερον χρόνον θὰ καταντήσω νὰ ποθῶ τὴν ζωήν.

— Λόρδε Δέρβυ, εἶπε συγκεκινημένος ὁ δικαστής, πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν μοὶ εἶπες, δεικνύων μοι

Digitized by Google

τὰς αἱμοφύρτους χεῖράς σου. —Μὴ περιπλέκεσαι πλέον εἰς τὸ παραπέτασμα, διότι ἡ ῥάβδος πονεῖ. —Ἰδοὺ ἡ χάρις σου, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Προστάτου, ἀλλὰ ἦλθεν ἡ σειρά μου νὰ σοὶ εἴπω· —Μὴ λάμβανε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Κοινοβουλίου, διότι ὁ Κρόμβελ εἶνε ἀδυσώπητος.

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ σὶρ Πατρίκιος καὶ ὁ λόρδος Δέρβυ ἐνηγκαλίσθησαν καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἔζησαν ἐν μεγάλῃ οἰκειότητι, καί τοι ἔχοντες ἀμφότεροι ἀντιθέτους πολιτικὰς δοξασίας.

Μ. Μ.

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Κυθνιακὰ» ἐξεδόθη ἐν Σύρῳ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντ. Βάλληνδα βιβλίον πολλοῦ λόγου ἄξιον, περιέχον περιγραφὴν τῆς νήσου Κύθνου ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτῆς ἐπόψεις μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας συντεταγμένην. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου παραλαμβάνομεν τὸ μέρος τὸ περὶ τῶν ἐθίμων τῆς νήσου Κύθνου, ἅτινα, ὡς ὅλως περίεργα καὶ ἐπιχωριάζοντα μόνον ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, εὐχαρίστως, πιστεύομεν, θέλουσιν ἀναγνωσθῇ.

Σ. τ. Δ.

ΚΥΘΝΙΑΚΑ ΕΘΙΜΑ

Ἤθη.

Ἵνα καλῶς γνωσθῶσι τὰ τῆς Κύθνου, δέον νὰ περιγραφῶσι τά τε ἤθη καὶ τὰ ἔθη καὶ αἱ δοξασίαι τῶν συγχρόνων Κυθνίων, ἃ τόσῳ γνησιώτερα ἀνευρίσκονται, ὅσῳ ἀρχαιότερον ἀναζητοῦνται· διότι τότε ἀνεπιτήδευτα ὄντα ἦσαν ἀμόλυντα τῆς νεωτεριστικῆς πονηρίας, ἣν μετὰ λύπης καθορᾷ τις ὑφέρπουσαν εἰς τὴν κυθνιακὴν κοινωνίαν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἐγκύψωμεν εἰς τὰ περὶ τῶν ἠθῶν.

Ἐκ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν λοιπὸν φόβου καὶ τῆς ἀλλήλων αἰδοῦς μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης ἀπέχονται τοῦ κακοῦ. Τῇ δὲ καθεστηκυίᾳ ἐξουσίᾳ οὐδέποτε ἀνθίστανται, οὐδὲ γογγύζοντες καταβάλλουσι τοὺς φόρους. Διὸ οὐ μόνον εἰς τὴν τῶν φόρων εἴσπραξιν οὐδέποτε βίαν ἢ ἀπειλὴν ἀνάγκην ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ ἡ διοίκησις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ἐπὶ κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας οὐδεμίαν δυσχέρειαν ἀπαντᾷ ὁ ἐνεργῶν· διότι οἱ πλείονες τῶν ὀφειλετῶν οὐδὲ περιμένουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κατασχέσεως, ἐφ' ᾗ αἰσχύνονται, ἀλλ' ἐκχωροῦσιν ἑκουσίως τῷ δανειστῇ τὰ ἐνυπόθηκα ἢ ἐνέχυρα, ὅταν ἴδωσιν ὅτι ἀδυνατοῦσι ν' ἀποδώσωσι τὰ ὀφειλόμενα, ὧν ἔξαρνοι δὲν γίνονται, οὐδὲ ἂν ἐλλείπῃ ἔγγραφος ἀπόδειξις ὀφειλῆς. Τὰς δὲ πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς ἀρχαιότερον μὲν διέλυον συμβιβαστικῶς τῇ μεσολαβήσει τῶν προυχόντων ἢ τοῦ δημάρχου ἢ τοῦ εἰρηνοδίκου, ἐπ' ἐσχάτων δὲ μᾶλλον φιλόδικοι γενόμενοι προσφεύγουσί τινες εἰς τὰ δικαστήρια. Ἡ δ' ἐπ' ἐσχάτων ἀναφαινομένη ἔκλυσις τῶν ἀρχαϊκῶν ἠθῶν ὑπεισῆλθεν ἀπὸ τῶν γειτονικῶν μεγαλοπόλεων, εἰς ἃς φοιτᾷ ἐξ ἀνάγκης ἡ τῶν ἐργατῶν τάξις. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὴν ὑπὲρ δύναμιν πολυτέλειαν τάσις τῶν γυναικῶν καὶ ἡ ὀλέτειρα ἀπομίμησις τῶν εὐρωπαϊκῶν καινοτομιῶν περὶ τὴν ἐνδυμασίαν οὕτω δεινῶς ἐνσκήψασαι ἐπαπειλοῦσι τὴν βελτιωθεῖσαν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν Κυθνίων. Ἡ δὲ φυγοδικία εἶνέ τι ἄγνωστον τοῖς Κυθνίοις, καθάπερ καὶ ἡ λιποστρατεία, ἣν δυστυχῶς ἐπ' ἐσχάτων ἐνεθάρρυνε πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἡ ἐπικρατήσασα κυβέρνησις χάριν ἰδιοτελοῦς πολιτικῆς κερδοσκοπίας.

Ἡ δὲ πρὸς τὴν οἰκογένειαν στοργὴ διατελεῖ οὖσα ἀμείωτος, εἴτε παρ' αὐτῇ διαμένει ὁ Κύθνιος εἴτε μακρὰν αὐτῆς πολυετῶς διατρίβει. Ὅθεν σπανιώτατον εἶνε ν' ἀπαντήσῃς Κύθνιον ἐπιλαθόμενον τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας, καὶ ζωντοχήραν νὰ ἴδῃς, ὡς ἔθος ταῖς κοινωνίαις ταῖς πολλοὺς τοὺς ἀποδημοῦντας ἐχούσαις, ἀλλὰ χήρας διὰ βίου πλείστας ὅσας ἀπαντᾷς· διότι νομίζουσιν ὅτι προσκρούουσιν εἰς τὴν αἰδημοσύνην, ἂν ἔλθωσιν εἰς δεύτερον γάμον, εἰς ὃν μόλις ἀποτολμῶσιν ἐνίοτε οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἀποδοκιμαζόμενοι τελοῦσιν αὐτὸν ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ, πάντων ἀγνοούντων, εἰ δὲ μή, διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ χλευασθῶσιν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ *μὲ τὰ κουδούνια*, ἤγουν διὰ κροταλισμῶν δυσήχων ἐκ κεράτων καὶ μεταλλίνων σκευῶν διασυρομένων ἐν ταῖς ῥύμαις πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦ ἀποστρέξαντος τὴν χηρείαν, εἰς ἣν ὁ Θεὸς ηὐδόκησε νὰ τὸν καταδικάσῃ. Ἀλλ' ὅμως τὴν σωφροσύνην ἔγγαμοί τε καὶ χῆραι τηροῦσι μετὰ μεγάλης αὐστηρότητος. Ὅθεν σπανιώτατα καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παράγεται τέκνον ἐκ κλεψιγαμίας. Δολοφονία δ' ἐν τῇ νήσῳ εἶνέ τι ἄγνωστον· ἂν δ' ἐνίοτε γείνῃ ἀνθρωποκτονία, προέρχεται ἐκ διαπληκτισμῶν ἀσκόπως εἰς ταύτην καταληγόντων, ἀλλὰ καὶ στιγματίζεται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ὁ ὁπως δήποτε φονεύσας, ὡς μιαιφόνος.

Λῃστρικὰς δὲ πράξεις βεβαίως ἡ Κύθνος, ἅτε νῆσος μικρά, δὲν εὐνοεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡ πειρατεία, ἣν ἐπετήδευσαν γειτονικαί τινες νῆσοι, εἶνε τόσον μόνον γνωστὴ ἐν Κύθνῳ καθ' ὅσον οἱ Κύθνιοι γίνονται θύματα τῶν πειρατῶν. Αἱ δὲ ζωοκλοπαὶ καὶ αἱ ζωοκτονίαι, ὑφ' ὧν μαστίζεται ἡ Νάξος καὶ ἡ Ἀμοργός, εἶνε ἀσυνήθεις ἐν Κύθνῳ. Κλοπαὶ δὲ διὰ ῥήξεως ἢ διὰ τρόπου τινὸς ἄλλου γίνονται σπανιώτατα. Καὶ πῶς νὰ κλέψωσι τὰ ἐν οἰκίαις πεφυλαγμένα, ἐνῷ τὰ γεννήματα μετὰ τὴν συγκομιδὴν ἐν μέσῳ τῶν ἀγρῶν ἐκτεθειμένα διαμένοντα ἐπὶ 40—50 ἡμέρας *λακκιασμένα*, ἤτοι ἐντὸς λάκκων ἀβαθῶν χώματι ἐπικεκαλυμμένα, διατελοῦσιν ὄντα ἄθικτα, οὐδενὸς χεῖρα ἅρπαγα ἐπιβάλλοντος; Μικροκλοπαὶ δέ τινες διαπράττονται ἐν τοῖς ἀγροῖς ὀπωρικῶν καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγροφυλακὴ ἀργεῖ ἐν τῇ νήσῳ, δι' ἧς εἶνε δυνατὸν νὰ περισταλῇ ἡ ἐπήρεια αὕτη, ἐφ' ᾗ δυσφοροῦσιν οἱ κάτοικοι.

Ἡ δὲ μέθη δὲν ἐπιπολάζει, εἰμὴ ἐν τῇ τῶν ναυτικῶν τάξει, ἐνῷ ἡ τῶν γεωργῶν εἶνε μᾶλλον νηφάλιος καὶ λιτὴ περὶ τὴν δίαιταν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Digitized by Google

Ἡ δὲ τῶν οἰκιῶν καθαριότης καὶ εὐπρέπεια ἀρχῆθεν ἐμφιλοχωρεῖ, ἐνῷ ἡ περὶ τὴν ἐνδυμασίαν λιτότης διεταράχθη ἐπ' ἐσχάτων, ὡς μὴ ὤφελε· διότι παρὰ μὲν τοῖς ἀνδράσι τὴν ἐγχώριον βαμβακερὰν *μπερέτταν* ἢ σκούφιαν καὶ τὸ ἐντόπιον *κοντόβρακον* καὶ τὸ *ἐσωκάρδιον* ἀντικατέστησαν τὸ μακρὸν φέσιον ἢ τὸ καπέλλον ἢ τὸ πολύπτυχον βρακίον ἢ τὸ πανταλόνιον ἢ τὸ μεταξοκέντητον μεϊτάνι καὶ γελέκι ἢ τὸ σουρτοῦκον καὶ τὸ παλτόν· παρὰ δὲ ταῖς γυναιξὶν ἡ ἀπὸ τῶν παραδόξων ἐνετικῶν *κοντῶν* φορεμάτων καὶ τῶν *ξενομάλλων* μετάβασις εἰς τὴν *σμυρναϊκὴν κεφαλωσιὰν* καὶ τὰ *πολίτικα τρουμπάρτια* ἐπῆλθεν ἀκατάσχετος· καὶ ἡ ἀπὸ τούτων πάλιν εἰς τὴν νεωτέραν φραγκικὴν κεφαλωσιὰν καὶ ἀμφίεσιν μεταμόρφωσις δεινῶς ἐπικρατεῖ. Φοβερὸν τὸ μίασμα, ἀλλὰ μέχρι τινὸς παρήγορον· διότι εἰ καὶ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν τοῦ προσώπου εὐχροιαν, ἐφ ᾧ κατακαλύπτουσιν ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς ἐργασίαις τὸ πρόσωπον διὰ τοῦ *φακιολίου* καὶ τὰς χεῖρας διὰ χειρωτίων, ἡ ψιμμυθίωσις ὅμως, ἂν διαγνωσθῇ που, κατακρίνεται, καθὼς καὶ οἷα δήποτε τῶν τρόπων ἐπιτήδευσις. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δέον νὰ προσέχῃ τις μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὰς κακὰς τῶν ὁμοφύλων γλώσσας ἡ γυνή. Οἴμοι! ἂν λυθῶσι κατ' αὐτῆς! *ἂν τὴν εὕρουν τὰ κουσέλια*, οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος ἔχει ἡ καταλαλιά, εἰς ἣν ἐν μὲν ἀρχῇ ἐμπερδεύονται δύο γυναῖκες διὰ τρίτης τῆς *κουσελιάρας*, κατόπιν δὲ προϊοῦσαι ἀκροβολίζονται τρεῖς τέσσαρες, εἶτα πολλαί, καὶ συνάπτεται φοβερὸς γυναικοπόλεμος μὲ τὰ *μοῦ εἶπε καὶ τῆς εἶπα*, ἀναιμωτεὶ μέν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀδακρύτως. Ἐν δὲ τέλει ἀνακωχῆς γενομένης, ἔρχονται *εἰς τὰ ξελέμματα*, ἤγουν κατ' ἀντιμωλίαν ἐξελέγχονται αἱ ἀλλήλας κακολογήσασαι πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας, καὶ ὁτὲ μὲν διαλύονται συνδιηλλαγμέναι, ὁτὲ δέ, ἂν τύχωσι δυσέριδές τινες, ἐπαναλαμβάνουσι τὴν μάχην καὶ *σουρεύγονται*, ἤγουν *κάμνουν σούσουρον*, ἂν τύχωσιν οὖσαι *σουρεῦτραι*, ἐξελέγχουσι δηλαδὴ τά τε σωματικὰ καὶ ψυχικὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ περὶ τὸν βίον πλημμελήματα προσωπικά τε καὶ οἰκογενειακά, μέχρις ἂν ἀποκάμωσιν ἢ ἐξαντλήσωσιν ἅπαντα τῆς ὀνειδιστικῆς καὶ σκωπτικῆς φαρέτρας τὰ βέλη. Συνεργὸς δ' εἰς τὰς δεινὰς καὶ ὀχληρὰς ταύτας λογομαχίας τῶν γυναικῶν τῆς νήσου εἶνε οὐ μόνον ἡ κακὴ ἀγωγή, ἀλλὰ καὶ ὁ φθόνος ὁ ἀεὶ ὑπεισέρπων εἰς τὰς μικρὰς κοινωνίας, ὑφ' οὗ δακνομένη ἡ ἄλλως πως καλὴ γειτόνισσα ἢ ἡ προσφιλὴς συγγενὴς ἐποφθαλμιᾷ τὴν εὐτυχήσασαν· διότι ἐν μικρᾷ κοινωνίᾳ ἡ ἐλαχίστη τῆς τύχης εὔνοια γίνεται αἰσθητή, ἡ δ' ἐλασσουμένη γυνὴ ἀλγεῖ, τήκεται, ψιθυρίζει, *σουρεύγει*, τὰ δὲ *σουρέμματα* διαβιβάζονται ὑπὸ γυναικῶν ἐπιρρεπῶν εἰς τὸ ἄχαρι τοῦτο ἔργον καὶ συνάπτεπαι ἐρήμην ἀκροβολιστικὸς γλωσσοπόλεμος, *τὰ κουσέλια*, οἷον ἀνωτέρω ἐσκιαγραφήσαμεν. Τούτου ῥῦσαι ἡμᾶς, Κύριε!

Ἔθη περὶ τὴν γένναν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις θὰ περιγράψωμεν ἁπλῶς τὰ κυθνιακὰ ἔθη, ἀπεχόμενοι τοῦ νὰ ὑποδείξωμεν τὴν πρὸς τὰ ἀρχαῖα ὁμοιότητα αὐτῶν· διότι οὔτε καιρὸν οὔτε χῶρον ἔχομεν, ἀλλ' ὁ εἰδήμων τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εὐκόλως ἀνευρίσκει ἐν πολλοῖς ἑλληνίζοντα τὸν τῶν συγχρόνων Κυθνίων, ὧν πάλιν τὰ ἔθη συγκρίνων πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἔνια μὲν θ' ἀνεύρῃ κοινὰ ἔνια δὲ ἴδια. Ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγα τῶν περιγραφομένων ἐθῶν περιέπεσον εἰς ἀχρηστίαν παρὰ τοῖς ἐρασταῖς τῶν νεωτερισμῶν· διότι ἡ ἐπιτήδευσις τοῦ ἀρχαϊσμοῦ καὶ ἐν τοῖς ἔθεσι σκώπτεται.

Θ' ἀρχίσωμεν λοιπὸν τὴν περιγραφὴν ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν γένναν ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, οὗπερ προοίμιον ἡ κύησις. Ἤγουν αἱ ἔγκυοι τὴν μὲν ἐγκυμοσύνην ἐπικρύπτονται ὡς οἷόν τε, ὑπολαμβάνουσαι ὅτι τὸ γεννηθησόμενον θὰ γείνῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὔμορφον, τίθενται δ' ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, ἵνα ταῖς βοηθήσῃ *εἰς τὴν καλὴν ἐλευθερίαν*, καὶ οὔτ' αὐταὶ λογίζονται ἐπίψογον νὰ ζητήσωσιν οὗτινος ἂν φαγητοῦ ὀρεχθῶσιν, οὔτε καλὸν ὑπολαμβάνεται ν' ἀρνηθῇ τις τὴν ζητηθεῖσαν *μυρωδιάν*· διότι ψυχικὸν μὲν εἶνε ἡ δόσις, ἁμαρτία δ' ἡ ἄρνησις. Ἀργοῦσαι δ' ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Συμεῶνος φυλάττονται μὴ ἐν αὐτῇ πιάσωσί τι ἄσχημον, οἷον τηγάνιον, λεβήτιον καὶ εἴ τι τοιοῦτον· διότι πιστεύουσιν ὅτι τὸ τεχθησόμενον θὰ φέρῃ ἐπὶ ἐμφανοῦς τοῦ σώματος μέρους τὴν δυσμορφίαν ταύτην. Ὅθεν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ δεινοῦ εὐθὺς ἐπιψαύουσι τῶν γλουτῶν, ἵνα τοὐλάχιστον ἐκεῖ που ἀποτυπωθῇ ἡ δυσμορφία. Οὐδὲ ἀπὸ μόνου τοῦ Συμεῶνος νὰ μὴ σημαδεύσῃ τὰ ἔμβρυα φυλάττονται, ἀλλὰ καὶ τὰ σάββατα εἰς τοὺς φούρνους προσέχουσι νὰ μὴ διασκελίσωσι τὸν πανιστήν· διότι δύσμορφος μελανία θ' ἀποτυπωθῇ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ τεχθησομένου, ἣν πανιστὴν καλοῦσιν. Εἰς ἀποτροπὴν δὲ τοῦ δεινοῦ ἅπτονται τῶν ἑαυτῶν γλουτῶν, ἵνα ἐκεῖ που τοὐλάχιστον τοῦ ἐμβρύου ἀποτυπωθῇ ἡ δυσμορφία τοῦ πανιστοῦ.

Μετὰ τὸν τοκετὸν οὐδεὶς ἐξέρχεται τοῦ κοιτῶνος τῆς λεχωΐδος, πρὶν ἐλθὼν ὁ ἱερεὺς ἀναγνώσῃ τὴν εὐχὴν τῆς γεννήσεως. Ἐν δὲ ταῖς νυξὶ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς λοχείας κακὸς λόγος δὲν λέγεται εἰς ἐπήκοον τῆς λεχωΐδος ὡς κακῶς ἐπιδρῶν. Οὐκ ἀλόγως δὲ γίνεται καὶ ἡ προφύλαξις νὰ μὴ εἰσέρχεταί τις εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς λεχωΐδος μετὰ δυσμὰς ἡλίου, καὶ ἐνδύματα ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐπήρειαν τῶν ἄστρων νὰ μὴ εἰσάγωνται μηδὲ νὰ μεταχειρίζηται ἡ λεχὼ καὶ τὸ βρέφος, ἂν μὴ διὰ λιβανωτοῦ ὑποκαπνισθῶσι. Λόγος δὲ τῆς προφυλάξεως ταύτης εἶνε, πιστεύω, ἡ ἀποφυγὴ τῶν μιασμάτων καὶ τῆς ὑγρασίας τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιπολαζούσης.

Τὰς τρεῖς μετὰ τὸν τοκετὸν νύκτας ὑπὸ τὸ

Digitized by Google

προσκεφάλαιον τῆς λεχωΐδος τίθενται παρὰ τῶν οἰκείων πολύτιμα πράγματα καὶ ἐν τῷ κοιτῶνι γλυκάσματα, ἵνα ἐξευμενισθῶσιν αἱ Μοῖραι, αἳ θὰ μοιράσωσι τὸ νεογνόν, ἢ θ' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τούτου τύχης. Καλὸν δ' ὑπολαμβάνεται τὴν τρίτην τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν ἡ λεχὼ καταβᾶσα ἀπὸ τῆς κλίνης νὰ πατήσῃ ἐπὶ σιδηροῦ πράγματος, ἵνα *σιδερωθῇ*, ἤγουν ἐνισχυθῇ, ἐφ' ᾧ τῇ εὔχονται τὰ *σιδερένια*. Ἂν δ' εἰς κατάστασιν μὴ εἶνε νὰ ἐξακολουθήσῃ οὖσα ἐξεγηγερμένη, πάλιν κατακλίνεται, ἀφοῦ συγυρισθῇ ἡ κλίνη· διότι οὗτος φαίνεται ὢν σκοπὸς τοῦ ἔθους τούτου. Τὴν δ' ἐνάτην καλὸν λογίζεται νὰ ἐξεγερθῇ τῆς κλίνης, ἂν διάκηται καλῶς· διότι εἰς τὰς *ἐννειὰ* γίνεται *νειά*, ἤγουν διατηρεῖ τὴν νεότητά της.

Ἡ δὲ τῆς λοχείας κατάστασις ὑπολαμβάνεται οὐ μόνον ἐπικίνδυνος, ἀλλὰ καὶ ἐπίζηλος καὶ ἐπίφθονος, ὡς εὐκόλως προσβαλλομένης τῆς λεχωΐδος ὑπὸ βασκάνου ὀφθαλμοῦ καὶ τῶν *ἀγερικῶν*. Ἐφ' ᾧ ὁ μὲν πλακοῦς δέον καλῶς ν' ἀπανθρακωθῇ ἐπὶ τῆς ἑστίας, τὰ δὲ λόχια νὰ καθαρισθῶσι διὰ ποταμίου ἢ θαλασσίου ὕδατος, ἵνα πᾶν ἴχνος αὐτῶν ἐξαλειφθῇ.

Καὶ εἰς μὲν τὰς συγγενεῖς καὶ φίλας ἐπιτρέπεται νὰ ἴδωσι τὴν λεχὼ καὶ νὰ τῇ εὐχηθῶσι *τὰ καλὰ 'σαράντα καὶ τὸ καλορρίζικον*, εἰς αὐτὴν ὅμως δὲν συγχωρεῖται, *πρὶν 'σαραντίσῃ*, νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἀλλοτρίαν οἰκίαν, ἂν μὴ πατήσῃ ἐπὶ τοῦ κλειδίου τῆς οἰκίας. Οὐκ ἀλόγως δὲ προνοοῦσι δι' ὑφασμάτων νὰ ἐπικαλύψωσι τῆς οἰκίας τὰ κάτοπτρα, ἐν ᾗ κατακλίνεται ἡ λεχώ, ἵνα μὴ κατοπτριζομένη λυπῆται ἐπὶ τῇ ἀλλοιώσει τῆς ὄψεως.

Ἔθη περὶ τὸν γάμον.

Ὁ γάμος ἢ ἡ χαρὰ εἶναι βεβαίως λίαν σπουδαία ἐποχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, διὰ τῆς μνηστείας προοιμιαζόμενος. Ἤγουν εἰ καὶ ἐν Κύθνῳ, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις, οἱ γαμβροὶ εἶνε εὐάριθμοι, δὲν ὑπολαμβάνεται ἀξιοπρεπὲς νὰ ζητῶσιν οἱ τῆς νύμφης οἰκεῖοι τὸν γαμβρὸν (διότι ἡ ἀποτυχία εἶνε προσβολὴ τῆς τιμῆς), ἀλλὰ τἀνάπαλιν. Λέγεται δ' ὅτι ἀρχαιότερον ἡ *προξενήτρα* πρὸς ζήτησιν νύμφης ἐξερχομένη ἐφόρει δύο λογιῶν κάλτσας ἢ δύο λογιῶν ὑποδήματα, ἵνα *πιάσῃ ἡ προξενειά*. Πολὺς δὲ χρόνος ἀπὸ τῆς μνηστείας μέχρι τοῦ γάμου δὲν μεσολαβεῖ, οὔτε μετ' ἐλευθερίας ἀπεριορίστου συναναστρέφονται οἱ μελλόνυμφοι, οὔτε ἐθίζεται νὰ συνοικῇ νυχθημερὸν ὁ μνηστὴρ τῇ μνηστῇ. Οὐχὶ δ' ὁ νυμφίος, ἀλλ' ἡ νύμφη ἔθος εἶνε νὰ ἔχῃ προῖκα τὴν οἰκίαν οὕτω παρεσκευασμένην, ὥστε νὰ περιέχῃ πάντα τὰ χρειαζόμενα *εἰς μίαν καλὴν οἰκοκυράν*· διότι τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς προικὸς κόρης εἶνε ἡ οἰκία, ἧς ἄνευ δυσκολεύεται νὰ εὕρῃ γαμβρόν. Ἐπὶ δὲ ταύτῃ προικίζεται ἡ νύμφη *χωράφια καὶ ἀμπέλια* (*ἀμπελοχώραφα*) καὶ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ κοσμήματα παρὰ τῶν γονέων, οὐδὲν τοῖς νυμφίοις δωροφορούντων τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, πλὴν τῶν παρανύμφων, τὰ μνῆστρα καὶ τὰ στέμματα χορηγούντων ἐν τῇ τοῦ γάμου τελετῇ. Τὰ δὲ περιζήτητα μετρητὰ πρὶν μὲν ἦσαν ἀσυνήθη, νῦν δέ, καὶ ἂν δοθῶσιν, εἶνε μικροῦ λόγου ἄξια. Ἐθίζεται δ' οὐ μόνον ἡ νύμφη νὰ φέρῃ προῖκα τῷ γαμβρῷ, ἀλλὰ καὶ ὁ γαμβρὸς νὰ λαμβάνῃ παρὰ τῶν γονέων κτήματα δίκην προικός. Οὐδεμία δὲ τῶν πρὸ τοῦ γάμου παρ' ἄλλοις συνήθων πομπῶν ἐθίζεται ἐν Κύθνῳ, ἤτοι οὔτε ἡ τοῦ *προζυμίου* οὔτε ἡ τοῦ *ξυρίσματος* οὔτε ἡ τῶν *προικιῶν* προπομπή, ἀλλὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου μετά τινος πομπῆς οἱ χάριν τῶν μελλονύμφων ξυλευσάμενοι εἰσκομίζουσι τὰ ξύλα εἰς τὸν νυμφῶνα. Τὴν δὲ πρὸ τοῦ γάμου ἑβδομάδα ἐκ τῶν παρθένων αἱ τῷ γένει καὶ τῇ φιλίᾳ τῶν μελλονύμφων προσήκουσαι βοηθοῦσι τῇ νύμφῃ εἰς τὸ νὰ ῥάψῃ τὴν νυμφικὴν στολὴν (*νυμφοστόλοι*) καὶ τὴν τοῦ γάμου παραμονὴν παρασκευάζουσιν εὐπρεπῶς τὴν νυμφικὴν κλίνην (*γεροκούρτιμα*) ἐν τῷ νυμφῶνι (*νυφφικάτῳ*).

Ὁ δὲ γάμος τελεῖται δημοσίᾳ ἐν τῷ ναῷ μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς ἢ ἄλλης ἑορτῆς (*'βλοοῦνται καὶ 'βλόα* = εὐλογοῦνται καὶ εὐλογία). Ἐκ δὲ τῶν εἰς τὸν ναὸν συνελθόντων οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἀσπασάμενοι τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν νεονύμφων στεφάνους ἐπιρρίπτουσι κερμάτιά τινα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἱερέων (*φερτάρουν καὶ φέρτα*), τοὺς δὲ νεονύμφους μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας *ῥαίνουσι* προσφέροντες γλυκάσματα (παστέλλια, ξηροτήγανα κλπ.).

Μεσημβρίας δὲ γενομένης, διὰ δημοσίου κηρύγματος προσέρχονται εἰς τὸ γεῦμα *οἱ καλεσμένοι* καὶ *οἱ γαμιῶται* μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων παρεσκευασμένον ἔχοντες φαγητόν τι πρὸς τῷ ὑπὸ τῶν νεονύμφων παρατεθειμένῳ.

Ἀπὸ δὲ τοῦ συμποσίου ἐγερθέντες 'πηγαίνουν εἰς τὸν χορόν, ὃς γίνεται ἐν ὑπαίθρῳ· διότι κλητοὶ καὶ ἄκλητοι πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας συρρέουσι θεαταί. Πρῶτος δ' ἀνοίγει τὸν χορὸν ὁ γαμβρὸς χορεύων τὴν νύμφην (*τραβῶν ἢ σέρνων*), αἱ δὲ χορεύτριαι ἀπὸ τῶν χειρῶν συγκρατούμεναι ἀποτελοῦσι κύκλιον χορὸν (*τὸν συρτόν*), εἰς ὃν χορεύουσιν ἐκ περιτροπῆς κατὰ τὰ πρεσβεῖα εἰς τὸν *ἐμπροστινὸν* συρόμεναι ὑπὸ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ, κερμάτια φιλοδωροῦντος τοῖς μουσικοῖς πρὸς τιμὴν τῆς ἐμπροστινῆς.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ *οἱ γαμιῶται* πρωΐας ἔτι οὔσης μετὰ μουσικῆς ἐλθόντες ᾄδουσι πρὸ τοῦ νυμφῶνος τὰ ἐπιθαλάμια (ξυπνητούρια)·

«Ξύπνα 'ποὺ δὲν ἐχόρτασες τοῦ ὕπνου τὴ γλυκάδα,
Ξύπνα τοῦ μόσχου ἀδελφή, τοῦ μπαμπακιοῦ ἀσπράδα».
κλπ.

Καὶ τούτους μὲν μετὰ μικρὸν ὑποδέχονται φιλοφρόνως οἱ νεόνυμφοι. Ἐπαναλαμβάνεται δὲ μετὰ μικρὸν τὸ δεύτερον γαμήλιον γεῦμα καὶ πάλιν ὁ

Digitized by Google

χορὸς, οὗ περὶ τὴν λῆξιν τελεῖται ἡ παιδιὰ τοῦ *σαμμαρώματος*,ἤτοι ὄνειον σάγμα ἐπιτίθεται τῷ παρανύμφῳ χορεύοντι, ὑποδηλοῦν τὴν τῆς νυμφικῆς παρθενίας κατάλυσιν ἐν τῇ παρελθούσῃ νυκτί.'Η δὲ τρίτη τοῦ γάμου ἡμέρα προώρισται εἰς εὐθυμίαν τῶν διακονησάντων συμπενθέρων, μεθ' ἣν ἀπόδοσις τοῦ γάμου γίνεται τὴν ὀγδόην ἡμέραν (ὁ *ἀντίγαμος*). Ἐν δὲ ταύταις ταῖς ἡμέραις ἡ νύμφη ἐπίφθονος οὖσα προφυλάσσεται ἀπὸ βασκανίας καὶ ἐπηρείας *ἀγερικῶν*.

Ἔθη περὶ τὸν θάνατον.

Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν πρᾶξιν τὴν χαρμόσυνον, τοῦ ἀνθρωπίνου βίου,ἐπέρχεται ἡ τρίτη καὶ τελευταία, ἡ τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος ἐπιφέρουσα, ὁ θάνατος, καθ' ὃν τὰ ἑξῆς ἐθίζονται ἐν Κύθνῳ.Ἂν μὴ ὁ θάνατος ἐπέλθῃ ῥαγδαῖος, ὁ ψυχορραγῶν ἐμβαλὼν ἅλας ἐν ὕδατι ῥαντίζει δι'αὐτοῦ τοὺς οἰκείους ἐπιλέγων «ὡς λυώνει τ' ἁλάτι νὰ λυώσουν ἡ κάταρές μου». Ἂν δ' ἡ τοῦ θανάτου ἀγωνία διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ, ὑπολαμβάνουσιν οἱ οἰκεῖοι ὅτι εἶνε ἀσυγχώρητος παρ' ἀδικηθέντος, ὃς δέον νὰ τῷ συγχωρήσῃ τὸ ἀδίκημα, ἂν ἐπιζῇ, εἰδὲ καὶ εἶνε ἐν τοῖς τεθνεῶσιν, ἀνάγκη νὰ καπνισθῇ ὁ ἀγωνιῶν διὰ τοῦ σαβάνου εἴτε διὰ τῆς τέφρας ἐκείνου. Ὃς δ' ἂν κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τελευτήσαντος, ὑπηρεσίαν μεγάλην τῷ προσφέρει. Τὸν δὲ θάνατον ἀγγέλλουσι μετὰ μικρὸν οἱ κώδωνες ἰδιορρύθμως (*ἀνεκρικὰ*) κρουόμενοι.

Ὁ δὲ νεκρὸς δι' ὕδατος καὶ οἴνου καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἀποκαθαρθεὶς σαβανοῦται καὶ εὐπρεπῶς διακοσμηθεὶς προτίθεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης εἰς θρῆνον τῶν οἰκείων καὶ φίλων γυναικῶν, αἳ γοερῶς θρηνῳδοῦσι κοπτόμεναι τοὺς μηροὺς καὶ ἐκτινάσσουσαι τὴν κόμην εἰς τήρησιν τοῦ ῥυθμοῦ τῆς θρηνῳδίας καὶ αἱμάσσουσαι ἐνίοτε τὰς παρειάς. Ἐν δὲ τούτοις τῶν παρακαθημένων ἔνιαι τῆς εὐκαιρίας ἐπιλαβόμεναι ἐπιθρηνοῦσι τῷ προτετελευτηκότι φιλτάτῳ, καὶ στέλλουσαι χαιρετίσματα καὶ παραγγελίας διατραγῳδοῦσι τοὺς καϋμούς των, θρῆνον ἐπὶ θρήνῳ προκαλοῦσαι. Ἡ δὲ σπαραξικάρδιος αὕτη σκηνὴ παρατείνεται ἐπὶ δύο τρεῖς ὥρας μέχρι τῆς ἐκφορᾶς, καθ' ἣν λυσίκομοι αἱ θρηνήσασαι ἕπονται τῷ νεκρῷ, τὴν πομπὴν δι' οἰμωγῶν διακόπτουσαι. Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ ἀσπασμῷ τῷ ἐν τῷ ναῷ αἱ οἰκειόταται κραυγὰς καὶ οἰμωγὰς ῥηγνύουσαι ἐπικλῶσι τὴν καρδίαν τῶν παρόντων. Καὶ τοῦ μὲν νεκροῦ ἐνταφιαζομένου, οἱ παρεστῶτες ἐπιρρίπτουσιν ὀλίγον τοῦ χώματος εἰς *συγχώριον*· οἱ δὲ συγγενεῖς φαγητὰ παρεσκευασμένα φέροντες δειπνοῦσιν ἐκ περιτροπῆς ἐν τῇ τῶν πενθούντων οἰκίᾳ (*αἱ παρηγορίαι* ἢ τὰ τῶν ἀρχαίων *περίδειπνα* ἢ *νεκρόδειπνα*). Τὰς δὲ τρεῖς μετὰ τὸν θάνατον νύκτας ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου τοῦ τεθνεῶτος καίουσι λυχνίαν ἀμυδρὸν φῶς διαχέουσαν (*ἀντίψυχον*)· διότι ὑπολαμβάνεται ὅτι τὰς ἡμέρας ταύτας ἡ ψυχὴ ἐπισκεπτομένη τοὺς ἐν οἴκῳ ἀσχολεῖται περὶ τὰ συνήθη ἔργα.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοῦ ἐνταφιασμοῦ παρασκευάζονται διὰ τὴν ἐπαύριον τὰ *κόλλυβα* (*τρίτα*) καὶ διὰ κωδώνων προσκληθεῖσαι αἱ συγγενεῖς τὰ *μυρολογοῦν* πέριξ αὐτῶν καὶ κατὰ γῆς καθήμεναι, πρὶν τ' ἀποστείλωσιν εἰς τὸν ναόν· ταὐτὰ δὲ ἀλλὰ μετὰ μικροτέρου πένθους ἐπαναλαμβάνονται τὴν ἐνάτην καὶ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν, *'νειάμερα* καὶ *'σαράντα* (παρὰ τοῖς ἀρχαίοις *ἔνατα* καὶ *τριακάδες*), ἔτι δὲ τὸν ἕκτον καὶ δωδέκατον μῆνα (*'ξάμηνα* καὶ *χρόνια*), ἐνίοτε δὲ καὶ μετὰ δύο ἔτη (*διπλόχρονα*). Τὸ δὲ *συχώριον* διανέμεται οὐ μόνον μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν παρὰ τῷ τάφῳ (γλύκασμα μετὰ ῥακίου), ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ναῷ μετὰ τὴν τῶν κολλύβων διανομὴν, καὶ εἰς ἁπάσας τὰς ἐνορίας τὴν πρώτην κυριακὴν μετὰ τὸν θάνατον, ἔτι δὲ καὶ τὸ Σάββατον εἰς τὰς περὶ τὸν φοῦρνον γυναῖκας (ψωμίον ζεστὸν μετὰ τυρίου ἢ ἐλαιῶν) καὶ τὸ Πάσχα μετὰ τὴν ἀνάστασιν κρέας ἑψητὸν μετὰ κρασίου.

Ὅταν δὲ ἀγγελθῇ, ὅτι ἀπέθανέ τις τῶν οἰκείων ἐν τῇ ξενιτείᾳ, διὰ τῶν κωδώνων προσκληθεῖσαι αἱ τῶν οἰκείων γυναῖκες *μυρολογοῦσι* κατακείμεναι τὸν τεθνεῶτα γοερῶς τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐν ξένῃ ἀποθανὼν ἦν ἄκλαυστος, καὶ ἀπόμπευτος (*'ξόδι*=ἐξόδιος θρῆνος). Ἐπὶ δὲ τῷ θανάτῳ μελανειμονοῦσαι πενθοῦσι (*χλίγδουνται* ἢ *ἔχουν χλῖψι*) αἱ μὲν οἰκειόταται τὴν μεγίστην, τὰ *καταμαυρα*, αἱ δὲ ἄλλαι ἓν τῶν ἐνδυμάτων φοροῦσαι μαῦρον, ἢ τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ λαιμοῦ ἢ τῆς ποδιᾶς. ἐνῷ οἱ ἄνδρες μαυρίζουσι τῆς κεφαλῆς τὸ κάλλυμμα καὶ δὲν κείρονται τὸν πώγωνα καὶ ἀπέχονται μετὰ τῆς οἰκογενείας εὐλαβῶς στολισμῶν ἀνοικτῶν χρωμάτων καὶ χορῶν καὶ εὐθυμιῶν καὶ πανηγύρεων καὶ γάμων, ἂν μὲν τὸ πένθος εἶνε μακρυνὸν, ἐπὶ τεσσαρακονθήμερον, ἂν δὲ λίαν οἰκεῖον, ἐπ' ἐνιαυτόν. ἂν δὲ συζυγικὸν, ἰσόβιον ἢ τοὐλάχιστον μέχρις ἐπαναλήψεως γάμου.

Ξενιτεία.

Σύντροφον δ'ἔχοντες δυσαπάλλακτον οἱ Κύθνιοι,ἅτε νησιῶται,τὴν ἀπορίαν, ἀναγκάζονται πολλάκις μικρὰς ἀποδημίας ν'ἀποδημῶσι,καθ'ἃς πένθιμόν τι καὶ συγκινητικὸν ἔχει ἡ ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔξοδος καὶ εἰς τὸν λιμένα κατάβασις τοῦ ἀποδημοῦντος. Ἤγουν ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐξερχόμενον προπέμπουσι μὲν πολυπληθεῖς συγγενεῖς καὶ φίλοι, τῶν δ' οἰκείων τις ἅμα τὸ κατώφλιον ὑπερβάντι ἐπιχέει ὕδωρ ἀπὸ ποτηρίου, δηλοῦν τὴν ἐν τῇ ἀποδημίᾳ ἀφθονίαν καὶ ἐπιτυχίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν τὴν παραχρῆμα ἐπάνοδον ἀποφεύγει ὡς δυσοίωνον, τῶν δὲ προπεμπόντων οἱ μὲν τὸν ἀποχαιρετίζουσι μετὰ μικρὸν, οἱ δὲ μετ' ὀλίγον, οἱ δὲ καὶ μέχρι τοῦ λιμένος, ὅτε οἱ ἐναγκαλισμοὶ καὶ τὰ δάκρυα καὶ οἱ λυγμοὶ τῶν φιλτάτων ἐπικλῶσι τὴν καρδίαν. Εὐλόγως δ' αἱ γυναῖ-

Digitized by Google

κες λίαν ἀλγοῦσιν ἐπὶ τῇ μακρᾷ ἀποδημίᾳ, ἣν καλοῦσι *ζωντανὸν ἀποχωρισμόν*· διότι πολλῶν καὶ δεινῶν αἰτία γίνεται τοῖς ὑποληφθεῖσι, πρὸς ἃ ἡ σύζυγος μέλλει νὰ παλαίσῃ, ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν καθημερινήν, ξηροτρώγουσα δι' οἰκονομίαν καὶ πένθος, ἀπεχομένη χορῶν καὶ εὐθυμιῶν καὶ πανηγύρεων καὶ συναναστροφῶν καὶ ἐπισκέψεων καὶ στολισμῶν, ὡς ἐν χηρείᾳ οὕτως εἰπεῖν διαβιοῦσα.

Νόστος.

Ὅσω δὲ λυπηρὸν ἡ ἀποδημία, τόσω τερπνὸν καὶ πανηγυρικὸν ἡ ἀπὸ τῆς ξενιτείας ἐπάνοδος (*νόστος*), ἐφ' ᾗ ἑορτὴν οἱονεὶ ἄγει τοῦ ἐπιδημήσαντος ὁ οἶκος, παρ' ᾧ οἱ μὲν συγγενεῖς φαγητὰ παρασκευάσαντες δειπνοῦσι (τὰ *μουσαφιρλίκια*) κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, καὶ ἡ χαρὰ διαλάμπει ἐν τῷ οἴκῳ, ἡ δὲ σύζυγος ἀναζῇ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ πένθος ἀποθεμένη, οἱ δὲ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐπισκέπτονται τὸν εὐτυχήσαντα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας (*τὸ νόστιμον ἦμαρ*).

ΜΥΩΠΙΑ

[Ἐκ τῶν τῆς Ματθίλδης Serao].

Τὸ γελόεν πρόσωπον τῆς Φλώρας εἶχε συννεφωθῆ· τὸ κάτω χεῖλος ἦτο προτεταμένον ὡς παιδίου ἐπιθυμοῦντος νὰ κλαύσῃ, οἱ δὲ δάκτυλοι ἠνώχλουν ἀφῃρημένως πως τὰς πτυχὰς τοῦ φορέματός της . . . τοῦθ' ὅπερ ἐμαρτύρει σοβαρότητα. Ἡ Φανὴ τὴν ἠρώτησε πάλιν :

— Τί ἔχεις ;

Ὡς πάντες οἱ ἔχοντές τι καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ τὸ λέγωσιν, ἡ Φλώρα ἀπεκρίθη:

— Οὐδέν ! Καὶ ὁ μικρός της ποῦς ἐκτύπα τὴν γῆν ξηρῶς καὶ νευρικῶς.

— Οὐδέν; εἶνε ἀδύνατον, ἐπανέλαβεν ἡ Φανή, κάποιος σὲ ἠνώχλησε. Μήπως ἀσθενεῖ ἡ γάτα σου ;

— Ἡ Λίλα εἶνε πολὺ καλά.

— Τότε ἡ ῥάπτριά σου θὰ σοὶ ἔβαλε πάλιν κεντήματα ὅπου ἐσὺ ἤθελες τρίχαπτα ;

— Ἡ προίξ μου εἶνε ὡραιοτάτη.

— Μήπως, προσέθεσεν ἡ Φανὴ κωμικῶς συνεσταλμένη, μήπως ὁ ἀδελφός μου παρέλειψε νὰ σοῦ στείλῃ τὰ καθημερινά σου ἄνθη ;

— Ὁ Καῖσαρ εἶνε ἄγγελος ἀγαθότητος, ἀπεκρίθη ἡ Φλώρα πάντοτε μελαγχολική.

— Καὶ τὸ λέγεις τοιουτοτρόπως ; Ἐπὶ τέλους δὲν καταλαμβάνω τίποτε. . .

— Ὀργίζομαι μὲ τὸν ἐπάνω, εἶπεν ἡ ἄλλη σείουσα ἀπειλητικῶς τὸν δάκτυλον πρὸς τὸν οὐρανόν.

— Ὤ ! Ὤ !

— Μάλιστα, χωρὶς θαυμασμόν, καὶ χωρὶς ἐπιφωνήματα. Διατί μ' ἔπλασεν, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ ἦμαι τόσον δυστυχής ;

— Εἶσαι δυστυχής ;

— Καὶ δὲν τὸ βλέπεις ; δὲν τὸ ἐννοεῖς ; Εἶσαι ἄδικος καὶ σύ ;

— Ἄκουσον, φίλη μου, δὲν σὲ ἐννοῶ. Εἶσαι τὸ ἴνδαλμα τῶν γονέων σου, εἶσαι ὡραία, εἶσαι πλουσία, ὁ ἀδελφός μου σὲ ἀγαπᾷ, θὰ νυμφευθῆτε ἐντὸς μηνὸς . . .

— Καλά, ναί· ἀλλὰ πάντα ταῦτα καταστρέφονται, ἐξουδετεροῦνται, ὑπὸ σοβαρᾶς, ὑπὸ βαρείας περιστάσεως, ἥτις δὲν μὲ ἀφίνει οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἥσυχον. Εἶμαι μύωψ . . .

— Ἆ ! εἶπεν ἡ Φανὴ κάπως ἐκπεπληγμένη. τὸ ἤξευρα.

— Καὶ δὲν μὲ λυπεῖσαι ;

— Ὄχι, φιλτάτη μου.

— Διότι δὲν εἶσαι εἰς τὴν θέσιν μου. Δὲν ὑπάρχει τι δυστυχέστερον καὶ γελοιωδέστερον διὰ μίαν γυναῖκα παρὰ νὰ εἶνε μύωψ. Ἐὰν ἤξευρες ! Περιπατῶ εἰς τὸν δρόμον ; Διέρχεται στενός τις φίλος καὶ ἐκβάλλει τὸν πῖλον, τοῦ ἀπαντῶ διὰ ψυχροτάτου χαιρετισμοῦ, ἢ δὲν τοῦ ἀπαντῶ διόλου, μὴ ἀναγνωρίσασα αὐτόν. Ὅταν τὸν βλέπω πάλιν, μοῦ παραπονεῖται ἢ μοῦ σοβαρεύεται καὶ ἀναγκάζομαι νὰ τοῦ ζητήσω συγγνώμην , καὶ νὰ τῷ εἴπω ὅτι δὲν τὸν εἶδον . . . καὶ ἐνίοτε δὲν μὲ πιστεύει. Ἐξεναντίας, τυγχάνει νὰ ἐπιδαψιλεύσω τὸ χαριέστατον μειδίαμα εἰς τὸν μεγαλείτερον βλάκα τοῦ κόσμου . Εἰς τὸ θέατρον χειρότερα ! Ζητῶ, π. χ. τὸν Καίσαρα ; Κυττάζω ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς τὰ θεωρεῖα, εἰς τὴν πλατεῖα : τίποτε ! καὶ... διατί δὲν ἔρχεται ; διατί ἀργεῖ τόσον ; καί . . . ὅταν ἔλθῃ, θὰ τῷ δείξω ἐγώ ! . . . καί . . . ποῖος ἠξεύρει ποῦ διασκεδάζει ; . . . ἡ φαντασία ἐργάζεται, ὑποφέρω, ἀνησυχῶ, εἶμαι ἄδικος . . . . καὶ ὁ Καῖσαρ ἐν τούτοις εἶνε εἰς τὴν θέσιν του. ἀκριβὴς ὡς πάντοτε, ἐπιζητῶν ματαίως τὰ βλέμματά μου. Εἰς τὸν χορὸν δὲ , ἀλλοίμονον ἐὰν ἦσαι μύωψ ! Ἔχεις ὕφος μαθητρίας χορευούσης τὸν πρῶτόν της τετράχορον, καὶ φοβεῖσαι πάντοτε μὴ παραπατήσῃς. Ἡ οἰκοδέσποινα σοὶ μειδιᾷ, ἡ μήτηρ σου σοὶ νεύει, ὁ πατήρ σου θέλει νὰ ἀναχωρήσῃ . . . . σὺ ὅμως δὲν βλέπεις τίποτε, ἐνοχλεῖς τοὺς πάντας, καὶ τήκεσαι ἡ ἰδία. Ἀπεφάσισες νὰ μὴ ὁμιλήσῃς ἐκείνην τὴν ἑσπέραν μετὰ τοῦ δεῖνα; Μετὰ θαυμασίας ἀδεξιότητος πηγαίνεις καὶ κάθεσαι ἀκριβῶς πλησίον αὐτοῦ. Ἐξέρχεσαι εἰς τὸν ἐξώστην ; . . . ἐνοχλεῖς ἓν ζεῦγος ἐραστῶν, οἵτινες σὲ κυττάζουσιν ἐχθρικῶς. Μεταβαίνεις εἰς τὸ κυλικεῖον ἐκλέγεις ἓν παγωτόν, τὸ ὁποῖον δὲν σοὶ ἀρέσκει, καὶ ἀναγκάζεσαι νὰ τὸ φάγῃς ἐξ ἀβροφροσύνης. Εἰς τὰ ἱπποδρόμια, εἰς τὰς συναυλίας, πανταχοῦ, τὴν νύκτα, τὴν ἡμέραν, ἡ μυωπία σὲ ἀκολουθεῖ, σὲ ἐνοχλεῖ, σὲ καταδιώκει, πάντοτε παροῦσα, πάντοτε ἐνοχλητική, δυστυχία πάντοτε καὶ βάσανος !

— Καὶ τὰ δίοπτρα ;—διακόπτει ἡ Φανή.

— Βέβαια, τὰ δίοπτρα ! Τὸ ἐπερίμενον ! Βλακῶδες καταφύγιον ! Τὰ δίοπτρα μᾶς ἀναγκάζουσι

Digitized by Google

νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑψωμένον τὸν βραχίονα καὶ τὴν χεῖρα, ἡ ὁποία μᾶς χρειάζεται διὰ νὰ κρατήσωμεν τὸ ἀλεξήλιόν μας, τὸ ῥιπίδιον, ἢ τὸ *μανσὼν*, καὶ ἐπισύρουν ἐφ' ἡμῶν τὴν προσοχὴν παντὸς διαβαίνοντος, καὶ ναρκόνουν τοὺς δακτύλους, καὶ ἀναγκάζουν τὴν χειρίδα νὰ πέσῃ καὶ νὰ φανῇ ὁ βραχίων . . .

— Ὅταν εἶνε ὡραῖος ὡς ὁ ἰδικός σου . . .

— . . . . Καὶ ἐπιδεικνύεις τὴν χεῖρα καὶ τὰ δακτυλίδια . . . .

— . . . . Δακτυλίδια θαυμάσια . . . .

— . . . . Καὶ δὲν σοὶ ἐπιτρέπει νὰ ἔχῃς ὀφθαλμοὺς ὡραίους, ἐκφραστικούς, μελαγχολικούς, καὶ σοὶ καταστρέφει τὴν ῥίνα . . . .

— Τί φοβερὸν δυστύχημα !

— . . . . Καὶ πάντες θέλουσι νὰ τὰ περιεργασθῶσι, καὶ θραύονται εὐκόλως, καὶ λησμονοῦνται συχνάκις, καὶ χάνονται. καὶ σὲ ἐξομοιοῦσι πρὸς σχολαστικὸν καὶ περίεργον γραΐδιον ! Θεέ μου ! πόσον εἶμαι δυστυχής !

— Καὶ ὅμως ὁ Καῖσαρ μοὶ ἔλεγεν . . . . Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σὲ ἐνδιαφέρει !

— Μὴν εἶσαι κακή· τί σοὶ ἔλεγεν ὁ Καῖσαρ ; Λέγε το ταχέως !

— Μοὶ ὡμίλει περὶ σοῦ : ἀλλὰ εἶσαι τόσον δυστυχής, ὥστε οὐδὲν πλέον σὲ ἐνδιαφέρει.

— Πρὸς Θεοῦ ! Φαννή ! Θέλεις νὰ μὲ βασανίζῃς ;

— Ἀφοῦ τὸ θέλεις . . . . μοὶ ἔλεγε· Ἰδού, ἀδελφή μου. Ἀγαπῶ τόσον τὴν Φλώραν διότι εἶνε τόσον καλή, τόσον ἀγαθή ! Τί εὐγενὴς ψυχή, τί συμπαθὴς μορφή ! Καὶ πόσον πρωτότυπον καθιστᾷ τὴν μορφήν της τὸ ἐπίχαρι τῆς μυωπίας ἐλάττωμα ! Τῇ προσθέτει τι προκλητικόν, πρωτοφανές, ἱπποτικόν. Ἐγώ, ὠνειρεύθην πάντοτε γυναῖκα ἔχουσαν τὸ ἀπλανὲς ἐκεῖνο καὶ ἀμφίβολον βλέμμα· γυναῖκα ἠναγκασμένην νὰ κύπτῃ διὰ νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ, νὰ κλείῃ εὐγενῶς τὰ βλέφαρα, νὰ τείνῃ τοὺς μεγάλους, καὶ παιδευτικούς, καὶ περιέργους της ὀφθαλμούς . . . .

Ὁ μικρὸς ποῦς τῆς Φλώρας ἐφησύχασε ἐπὶ τοῦ τάπητος, αἱ χεῖρες ἡσύχασαν, τὰ χείλη ἐμειδίων, οἱ ὀφθαλμοὶ ἠκτινοβόλουν. Ἡ θύελλα εἶχε παρέλθει· ὁ ἥλιος ἔλαμπεν.

Α. Φ.

Ἀπὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου οἱ «Καιροὶ» λαμβάνουσι γνῶσιν τῶν ἐν αὐτῷ συζητήσεων διὰ τοῦ τηλεφώνου.

Πρὸς τοῦτο οἱ στενογράφοι ὑπαγορεύουσι τὸ γραφὲν ὑπ' αὐτῶν μέρος τῆς συζητήσεως πρὸ τοῦ στομίου πολλῶν τηλεφώνων, τὰ ὁποῖα θέτουσιν εἰς συγκοινωνίαν τὸ τυπογραφεῖον τῆς ἐφημερίδος μετὰ τῆς αἰθούσης τοῦ κοινοβουλίου· εἷς δὲ στοιχειοθέτης ἐν τῷ τυπογραφείῳ δέχεται τὰς λέξεις καὶ στοιχειοθετεῖ αὐτὰς ἀμέσως τῇ βοηθείᾳ μηχανισμοῦ τινος.

Ἑκούσιοι παραμορφώσεις

ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Γ'

Ἡ κεφαλή.

Πολλῷ σπουδαιότεραι τῶν ἐκτεθεισῶν εἰσὶν αἱ παραμορφώσεις τῆς κεφαλῆς, αἵτινες οὕτως εἰσὶ βάρβαρόν τι. Τὸ ἔθιμον ὅπως μεταβάλληται διὰ μηχανικῶν μέσων τὸ ἄνω μέρος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον σφαιρικῆς κεφαλῆς φαίνεται ὅτι κατάγεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τοῦτο ἐξάγεται ἔκ τινος χωρίου τοῦ Ἱπποκράτους, ἐν ᾧ οὗτος διδάσκει, ὅτι οἱ μακροκέφαλοι, οἵτινες ἐθεωροῦντο εὐγενεῖς, κατ' ἀρχὰς ἐσχηματίζοντο τεχνητῶς, ἀλλ' ὅτι τοῦτο προϊόντος τοῦ χρόνου δὲν ἦτο πλέον ἀναγκαῖον, διότι ἡ φύσις αὐτὴ ἀνέλαβεν ὅπως ἡ μορφὴ αὐτὴ τῆς κεφαλῆς μὴ ἀπολεσθῇ. Ἐπ' ἴσης ὁ Πλίνιος ἀναφέρει μακροκέφαλόν τινα λαόν, ὅστις κατῴκει εἰς τὰ πέριχωρα τῆς ἀρχαίας πόλεως Κερασοῦντος. Ἐξ ἄλλου ὁ μέγας ἀνατόμος τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος, ὁ γερμανὸς Βεσάλιος ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐγένοντο διὰ μηχανικῶν μέσων βραχυκέφαλοι. Αἱ μητέρες τῶν Γερμανῶν, ἐνόμιζεν ὁ Βεσάλιος, κατέκλινον τὰ τέκνα των κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ζωῆς σχεδὸν πάντοτε ἐπὶ τῶν νώτων, ἐνῷ αἱ Βελγίδες κατέκλινον πάντοτε ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, καὶ οὕτω καθίστων αὐτὰ δολιχοκέφαλα. Σπουδαῖον, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἱστορίας τῆς ἀνατομίας, ἐστὶ ὅτι ὁ Βεσάλιος ἐγίνωσκε τὸ γεγονὸς ὅτι διάφοροι λαοὶ ἔχουσι διαφόρους μορφὰς τῆς κεφαλῆς, ὧν ἡ καταγωγὴ ἐξ ἄλλου δὲν εἶνε ἀρκούντως γνωστή.

Αἱ εἰδήσεις αὗται τῶν ἀρχαίων ἐξετιμήθησαν ὡς ἔδει, ὅτε ταξειδιῶται, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς, εὗρον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, ἐν Περοῦ, Μεξικῷ κ.λ. λαοὺς ὧν αἱ κεφαλαὶ ἦσαν τεχνητῶς παραμεμορφωμέναι. Ἀλλ' οὐ μόνον ἐν Ἀμερικῇ, καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἔτι ἀπαντᾷ τοῦτο, ὡς λόγου χάριν ἐν τῇ νοτίῳ Γαλλίᾳ, Κωνσταντινουπόλει κλ. Ὅτε βαθμηδὸν πλεῖστα παραμεμορφωμένα κρανία ἦλθον ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Εὐρώπην, καὶ στολίζουσι τὰ μουσεῖα τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἐγένετο κατάδηλον τὸ φοβερὸν τοῦ πράγματος. Νῦν ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὑπόθεσίς τις τοῦ Λοῦνδα ἀνευρόντος ποτὲ ἐν σπηλαίοις τισὶ τῆς Ἀμερικῆς τοιαῦτα κρανία, καὶ ἰσχυριζομένου ἕνεκα τούτου τὴν καταστροφὴν ἀνθρωπίνης τινὸς φυλῆς, ἰδίᾳ τὴν κεφαλὴν μεμορφωμένην ἐχούσης, ἦτο ἐσφαλμένη. Αἱ διαφοραὶ τοῦ σχήματος, αἵτινες τεχνητῶς παρὰ τοῖς Περουανοῖς παράγονται εἰσὶ τέσσαρες.

Πρῶτον : αἱ κεφαλαὶ λαμβάνουσι τὸ σχῆμα κυλίνδρου διευθυνομένου πλαγίως καὶ πρὸς τὰ ἄνω, οὕτως ὥστε ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ ὀπισθοκρανίου ἐστὶν ὑπερβαλλόντως μακρυτέρα, ἐν ᾧ ἡ ὁριζοντία ὅλως μικροτέρα, τοῦ συνήθους. Πάντα τὰ τὸ κρανίον ἀποτελοῦντα ὀστᾶ εἰ-

Digitized by Google

σίν ἐν τῷ σχήματι αὐτῶν παρειλκυσμένα, ἀλλ' αἱ ῥαφαὶ εἰσὶ ὡς φυσιολογικῶς. Ἡ μορφὴ αὐτὴ γίγνεται διὰ τῆς χρήσεως μικρῶν σανίδων, αἵτινες περιβάλλουσι τὴν κεφαλήν, καὶ διὰ ἐπιδέσμων καταλλήλων ἰσχυρῶς στερεοῦνται ἐπ' αὐτῆς τοιουτοτρόπως ὥστε τὸ ὄπισθεν μέρος μένει ἄνευ πιέσεως.

Δευτέρα μορφὴ ἐστὶν ἡ πυργοειδής. Ταύτης ἡ ὁριζοντία διάμετρος εἶνε μικροτέρα τοῦ δέοντος, διότι ἡ αὔξησις ἐγένετο μόνον καθέτως. Τούτου ἕνεκα τὸ ὕψος εἶνε πολλῷ ἀνώτερον τῶν δύο ἑτέρων διαμέτρων. Τὰ ὀστᾶ δὲν εἶνε κατεστραμμένα ὅσον καὶ κατὰ τὴν πρώτην μορφήν. Οἱ ἐπίδεσμοι κατ' αὐτὴν ἐνήργησαν πανταχόθεν μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἐν ᾧ τὸ ἄνω μέρος ἔμεινε πάλιν ἄνευ πιέσεως.

Ἡ τρίτη μορφὴ σχηματίζεται διὰ τῆς ἐπιπεδώσεως τοῦ μετώπου καὶ τοῦ τῆς κεφαλῆς ἄκρου. Αἱ κεφαλαὶ αὗται εἰσὶ μακραὶ καὶ πλατεῖαι καὶ χαμηλαί. Τὸ μέτωπον καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς ἄκρον κεῖνται σχεδὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. Ὁμοιάζουσι κατά τι πρὸς τὴν πρώτην μορφήν, τοὐλάχιστον κατὰ τὴν μακρότητα αὐτῶν, ἐξ ἄλλου ὅμως ἔχουσι καὶ μέγα πλάτος. Τί ὑποφέρει ἐν αὐταῖς ὁ δυστυχὴς ἐγκέφαλος! Ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ πιέζηται οὕτως ἐν αὐταῖς ὅλως περιέργως καὶ ἀποτόμως. Ἡ παραμόρφωσις γίνεται διὰ μεγάλης σανίδος, ἥτις τίθεται ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ λοιποῦ ἐμποσθίου τῆς κεφαλῆς μέρους, καὶ ἐπὶ αὐτῶν διὰ πολλῶν ἐπιδέσμων πιέζεται.

Ἡ τετάρτη τέλος μορφὴ ἐστὶ ἐκείνη καθ' ἣν περιέργως πως ἐπὶ τοῦ τῆς κεφαλῆς ἄκρου καὶ τοῦ ὀπισθοκρανίου ὁμοία πρὸς ἐφίππιον. Ἐν τῷ μέσῳ εὑρίσκεται ὁριζόντιος γωνιώδης προβολή, καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ τῆς κεφαλῆς ἄκρου δύο ἕτεροι στρογγύλοι μικρότεραι ὄγκοι. Ἡ παραμόρφωσις ἐπιτελεῖται διὰ δύο σανίδων, ὧν ἡ μικροτέρα ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ ἡ μεγαλειτέρα, ἥτις φθάνει μέχρι τῶν ὤμων, ἐπὶ τοῦ ὀπισθοκρανίου. Ἀμφότεραι στερεοῦνται ἰσχυρῶς δι' ἐπιδέσμων, ἡ πίεσις γίνεται οὕτω ἐκ δύο διευθύνσεων.

Τὰς τέσσαρας ταύτας μορφὰς ἀναφέρει καὶ διάταγμά τι τῆς ἐπισκοπικῆς αὐλῆς τῆς Λίμας ἐν ἔτει 1585. Τὸ διάταγμα τοῦτο ἀπαγορεύει τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἐθίμου τούτου ἐπὶ ἀπειλῇ θρησκευτικῶν τινων ποινῶν. Οἱ Περουβιανοὶ ἔχουσι δι' ἑκάστην τῶν μορφῶν τούτων ἰδιαίτερον ὄνομα ὧν ὁ Μόρτων ἀναφέρει τρία, *Κάϊτο*, *Ὄμα καὶ Ὀτιάλλα*.

Δυστυχῶς ὅμως οὐχὶ μόνον παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἰθαγενέσι τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν χώραις, ὧν οἱ κάτοικοι ὑψίστου πολιτισμοῦ ἔτυχον, ἐξακολουθεῖ ἡ τεχνικὴ παραμόρφωσις τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς σήμερον· ἐν τῇ βορείῳ καὶ βορρειοδυτικῇ Γαλλίᾳ, τὸ βάρβαρον τοῦτο ἔθιμον πλειστάκις ἐξακολουθεῖ ὡς μαρτυροῦν ὁ Φοβίλλος καὶ ὁ Γόσσης.

Ὁ Φοβίλλος ἀναφέρει πρώτην τὴν Νορμανδίαν, εἶτα τὴν Τουλούζην, Λιμουσίνην, Βρετάνην καὶ Γασκωνίαν, ὡς τὰς χώρας ἐν αἷς ἐξακολουθεῖ τὸ ἔθιμον τοῦτο. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν Παρισίοις ὅπου συρρέουσι πλεῖστοι πανταχόθεν τῆς Γαλλίας δύναταί τις νὰ ἴδῃ τοιουτοτρόπως παραμεμορφωμένας κεφαλάς. Κατὰ τὸν Γόσσην δὲ ἐν Γαλλίᾳ δὲν ὑπάρχουσι μόνον τέσσαρες πρωτεύοντες τύποι, ἀλλ' ἔτι δώδεκα. Περὶ τούτων ὅμως δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ ὁμιλήσωμεν.

Σπουδαιότατον ἐστὶν ἔτι ὁ τρόπος δι' οὗ ἐπιτελεῖται ἡ παραμόρφωσις τῆς κεφαλῆς, καὶ αἱ συνέπειαι ἃς ἡ κακοποίησις αὐτὴ τοῦ κρανίου ἐπιφέρει διὰ τὸν ἐγκέφαλον. Ἀλλὰ περὶ τούτου προσεχῶς.

Ἐν Μονάχῳ. ΑΒΙΚΕΝΝΑΣ.

Ο ΖΗΣΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑι

. . . Ὅτε ὁ Ζήσης συνήντησε τὸν Γαριβάλδην, οὗτος εὑρίσκετο εἰς Μόδεναν. Εἰς τὴν θύραν τοῦ μεγάρου τῶν Βελιγράτη, ὅπου κατέλυεν ὁ ἰσόθεος ἥρως μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του παρουσιάσθη ὁ Ζήσης Σωτηρίου φορῶν τὴν φουστανέλαν τοῦ *Ἕλληνος τοῦ Ὀλύμπου* καὶ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν στρατηγόν. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ στρατηλάτου τῶν δημοκρατικῶν λεγεώνων διατυπώσεις δὲν ὑπῆρχον. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ζήσης εὑρίσκετο πρὸ αὐτοῦ. Ἐχαιρέτισε καὶ ἵστατο ἄφωνος. Ἠδυνάτει ν' ἀποτείνῃ τὸν λόγον εἰς τὸν πρόμαχον τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰταλῶν, οὐχὶ διότι ἠγνόει τὴν ἁρμονικὴν γλῶσσαν *τῆς ὡραίας χώρας ἣν διασχίζει τὸ Ἀπεννῖνον καὶ κυκλοῦσιν αἱ Ἄλπεις*, καθόσον δι' ἄνθρωπον αἰσθανόμενον εἰς τὰ στήθη τὸν ἅγιον ὑπὲρ ἐλευθερίας παλμὸν λόγοι πολλοὶ δὲν χρειάζονται, ὁμιλεῖ πλειότερον ἡ καρδία ὅλας τὰς γλώσσας. Ἀλλ' ὁ Ζήσης εἶχε κεραυνωθῇ ὑπὸ τῆς μυθώδους γοητείας τοῦ ἀστείου βλέμματος τοῦ Γαριβάλδη.

Ἐπὶ τέλους εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Γαριβάλδη εὑρέθη εἷς ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν φιλελλήνων τοῦ ἀγῶνος. Οὗτος ἐχρησίμευσεν ὡς διερμηνεύς:

— Ἐρώτησέ τον τί θέλει, λέγει ὁ Γαριβάλδης.

— Στρατηγέ, ἀπαντᾷ ὁ ἀξιωματικός, ἔρχεται νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐν Ἰταλίᾳ, διὰ νὰ ποδώσῃ ἐλάχιστον φόρον, αὐτὸς ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Σάντα Ρόζα καὶ τῶν ἄλλων ἰταλῶν φιλελλήνων, τῶν προμάχων τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του.

Ὁ στρατηγὸς συνεκινήθη καὶ ἔρριψεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ βλέμμα του πλῆρες γλυκύτητος τώρα:

— Ben, εἶπε. Θὰ μείνῃ μετ' ἐμοῦ ἀξιωματικὸς εἰς μίαν τῶν λεγεώνων.

— Στρατηγέ, ἀπήντησεν ὁ διερμηνεύς, ἀφοῦ ἐξήγησε τῷ Ζήσῃ τοὺς λόγους τούτους, τὸν συγχωρεῖτε μοὶ λέγει . . . ἀλλὰ διατείνεται ὅτι αὐτὸς ἦλθε νὰ πολεμήσῃ ὡς στρατιώτης, καὶ ἂν

Digitized by Google

δὲν εἶνε τοῦτο δυνατόν, σᾶς ζητεῖ τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἔχει παραιτηθῆ τῶν βαθμῶν του καὶ ζῇ ἥσυχος. Σᾶς παρακαλεῖ ἐν τούτοις νὰ τῷ ἐπιτρέψητε νὰ προσφέρῃ ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς Ἰταλίας τὸ αἷμά του ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης.

— Θὰ μείνῃ ὅπως θέλει, εἶπεν ὁ στρατηγὸς καὶ ἐγερθεὶς ἐπέρασε τὸν βραχίονά του ὑπὸ τὸν τοῦ Ζήση καὶ τὸν ἔσυρε συγκεκινημένον πρὸς τὰ δωμάτια ὅπου εἰργάζετο τὸ ἐπιτελεῖον.

Ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ στρατηγοῦ ὅλοι ἠγέρθησαν :

— Κύριοι, τοῖς εἶπε, σᾶς παρουσιάζω τὸν κύριον Ζήσην Σωτηρίου, Ἕλληνα ὑπολοχαγὸν ὅστις ἔρχεται νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὰς λεγεῶνάς μας.

Οἱ ἐπιτελεῖς ὑπέκλινον εὐγενῶς πάντες, ὁ δὲ Γαριβάλδης ἐξηκολούθησεν :

— Εἶνε ἀξιωματικός, οὐχὶ ὡς ἡμεῖς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγωνισθέντων εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1821 καὶ ὅμως... καὶ ὅμως ἔρχεται νὰ καταταχθῇ ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης.

Ἐτόνισε τὰς τελευταίας λέξεις, καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν Ζήσην τὸν ἐνηγκαλίσθη, τὸν ἐφίλησε καὶ σφίγγων τὰς δύω του χεῖρας τὸν ἀπεχαιρέτισε λέγων :

— Addio caro.

Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Ζήσης ἐφάνη εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Μοδένας φορῶν τὴν ἐρυθρὰν βλοῦζαν καὶ τὸν γαριβαλδινὸν πῖλον.

Ὑπὸ μάλης ἔφερε δέμα τι ὅπερ ἐπορεύετο νὰ τοποθετήσῃ παρά τινι φίλῳ, ὅσον ἠδύνατο ἀσφαλέστερον.

Ἦτο ἡ φουστανέλα τοῦ *Ἕλληνος τοῦ Ὀλύμπου*.

[Ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ κ. Ρ.]

ΜΙΑ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΑΡΒΙΝ

Οἱ κενόδοξοι δύνανται νὰ ἐξαγάγωσι λίαν διδακτικὸν μάθημα ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐπεισοδίου τοῦ βίου τοῦ ἄρτι ἀποθανόντος ἐπιφανοῦς φυσιοδίφου Δάρβιν.

Εἷς τῶν πρώτων ἐκδοτῶν τοῦ Λονδίνου, δημοσιεύων τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπισημοτέρων Ἄγγλων συγγραφέων, παρουσιάζεται ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν Δάρβιν. Ἐκθέσας δὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του, ἐπιφέρει, ὅτι ἔχει χρείαν τῆς αὐτοβιογραφίας αὐτοῦ, ἵνα κατατάξῃ αὐτὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος, προσθέτων ὅτι τούτου ἐπιτευχθέντος ἦτο βέβαιος νὰ πωλήσῃ ἑκατὸν χιλιάδας ἀντιτύπων. Διότι, βέβαια, βιογραφία γραφομένη ὑπὸ τοιούτου ἐπιστήμονος χωρὶς ἄλλο θὰ ἦτο ἀριστούργημα, κτλ. κτλ. Ἐτελείωσε δὲ ὁ ἐκδότης λέγων ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ πληρώσῃ τὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν ὁ Δάρβιν ἤθελεν ἀπαιτήσει.

Οὕτως ὡμίλει ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, ὅτε ὁ Δάρβιν διακόπτων αὐτόν,

— Θέλετε, εἶπε, τὴν αὐτοβιογραφίαν μου; εἶνε ἑτοίμη, ἰδού, λάβετέ την, καὶ χωρὶς νὰ πληρώσητε τίποτε.

Καὶ ἔτεινεν αὐτῷ τεμάχιον χάρτου, ὅπερ ὁ ἐκδότης ἥρπασεν ἀμέσως.

Ἀκράτητος ἐκ τῆς χαρᾶς ὅτι ἐπέτυχε τὸ ποθούμενον ἀποσύρεται ὑποκλινόμενος βαθύτατα, καὶ μόλις ἐξελθὼν ἐκδιπλόνει τὸ πολύτιμον χαρτίον.

Ἰδοὺ δὲ τι περιεῖχε·

«Ὀνομάζομαι Κάρολος Δάρβιν, ἐγεννήθην τῷ 1809, ἐμελέτησα, ἔκαμα μακρὸν ἐπιστημονικὸν ταξείδιον, ἐξακολουθῶ δὲ καὶ τώρα νὰ μελετῶ».

Τοιαῦτα ἐφρόνει περὶ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ὅστις ὁμοφώνως ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων ὡς τὸ ἐξοχώτερον τῶν πνευμάτων τοῦ αἰῶνος. Οἱ Ἄγγλοι τιμῶντες ἀξίως τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου αὐτῶν συμπολίτου ἔθαψαν αὐτὸν παρὰ τὸν τάφον τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Ἑρσχέλου. Α.

ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεά, χωρὶς πομπαῖς καὶ μεγαλεῖα,
Ὅσῳ μεγάλη, τόσῳ ταπεινή
Ἔχεις ἁπλῆ καὶ μόνη σου θρησκεία.
Νὰ ἐλεῇς ἐκεῖνον ποῦ πονεῖ.

Ὅπου ἡ δυστυχία σὲ φωνάζει
Ἔχεις καὶ μιὰ 'δική σου ἐκκλησιά
Ποῦ μὲ τ' ἁγνό σου ὄνομα σταλάζει
'Σ ταῖς φλογισμέναις ταῖς ψυχαῖς δροσιά.

Κ' εἶσαι γιὰ ὅλους μιά, Ἐλεημοσύνη,
Εἰδωλολάτρη εἴτε Χριστιανό
Ποτὲ τὸ ὄνομά σου δὲν ἀφίνει
Μὲ χέρι ἁπλωμένο κι' ἀδειανό.

Ἐσὺ σκεπάζεις τοῦ γυμνοῦ τὴν πλάτη
Ἐσὺ μ' ἀγάπη 'ς τὸν φτωχὸ 'μιλεῖς,
Στρώνεις ζεστὸ 'ς τὸν ἄρρωστο κρεββάτι
Καὶ τὰ παιδιὰ τὰ ἔρημα φιλεῖς.

Ἐσὺ ραβδὶ 'ς τὸν γέροντα δανείζεις,
'Σ ἐκεῖνον ποῦ πεινᾷ φέρνεις ψωμί,
Τοῦ ὀρφανοῦ τὸ δάκρυο σφογγίζεις
Καὶ σώζεις τῆς παρθένου τὴν τιμή.

Τὸ ἔγκλημα, ὁ φθόνος, ἡ κακία
Ἀμέτρητα σὲ πολεμοῦν κακά
Μ' ἅμα φανῇς παρθενική, ἁγία,
Κάθε ἐχθρὸ ἡ ὄψις σου νικᾷ.

Κόρη δειλή, μ' ὁλόξανθο κεφάλι,
Μοιάζεις γλυκειὰ τῆς ἄνοιξις αὐγή
Π' ἅμα 'ς τὴν ἄκρη τοὐρανοῦ προβάλλει
Χαρὰ καὶ φῶς σκορπίζεται 'ς τὴ γῆ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Ἐπεθύμουν, ἔλεγεν ὁ λόγιος νέος Μ*, νὰ ἀσχοληθῶ εἰς ἓν ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον κανεὶς μέχρι τοῦδε νὰ μὴ ἠσχολήθη μήτε νὰ ἀσχοληθῇ ποτέ!

— Τότε γράψε τὸ ἐγκώμιόν σου, ὑπέλαβέ τις τῶν παρόντων.

*
* *

Digitized by Google

Ὁ Γιάννης, ὑπηρέτης τοῦ κυρίου Ν* εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ χάσῃ τὴν γυναῖκά του πρὸ τριῶν μηνῶν, καὶ ἄλλην παρηγορίαν δὲν εὑρίσκει παρὰ εἰς συχνὴν συνομιλίαν μὲ ὀκᾶν ἰαματικοῦ ῥητινίτου.

Προχθὲς ὁ κύριός του τὸν φωνάζει.

— Γιάννη, δὲν μοῦ λὲς γιατὶ ἀφ' ὅτου ἐχήρευσες πάντα 'ς τὸ καπηλειὸ 'βρίσκεσαι ;

— Ἀφέντη, τὸ κάνω γιὰ νὰ παρηγοροῦμαι 'λιγάκι.

— Καὶ πόσο καιρὸ θὰ βαστάξῃ αὐτὴ ἡ παρηγορία ;

— Ἀχ ! ἀφέντη, εἶμαι ἀπαρηγόρητος !

* * *

— Εἶδα κάτι τι πολὺ ὡραῖον εἰς μίαν σελίδα τοῦ συγγράμματός σου, ἔλεγε προχθὲς εἴρων φίλος πρὸς καθηγητὴν ἔχοντα τὴν ἀδυναμίαν τοῦ συγγράφειν.

— Ἀλήθεια ! εἶπε περιχαρὴς ὁ συγγραφεύς. Καὶ τί ἦτο αὐτὸ τὸ ὡραῖον ;

— Μία ὀκᾶ *φρέσκο* βούτυρο.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τοῦ ἀνθρώπου τὸ πρόσωπον λαλεῖ συνήθως πλείονα καὶ σπουδαιότερα ἢ τὸ στόμα αὐτοῦ· διότι τὸ πρόσωπον εἶνε σύνοψις πάντων, ὅσα οὗτος πώποτε θὰ εἴπῃ, καὶ οἱονεὶ μονογράφημα ὅλης τῆς διανοίας καὶ τῶν προσπαθειῶν του. Τὸ στόμα ἐκφέρει μόνον ἐννοίας τοῦ ἀνθρώπου, τὸ πρόσωπον τοὐναντίον ἐκφέρει ἐννοίας τῆς φύσεως ἤτοι τοῦ χαρακτῆρος. Πᾶς ἄνθρωπος ἑπομένως, καὶ ἀνάξιος ὢν τῆς ἡμετέρας ὁμιλίας, εἶνε ἀξιώτατος τῆς ἐμβριθοῦς ἡμῶν παρατηρήσεως.

*** Ὁ βουλόμενος νὰ ἀκριβώσῃ ἀλανθάστως τὴν ἀληθῆ ἀνθρώπου τινος φυσιογνωμίαν, πρέπει νὰ τὸν ἐξετάσῃ, ὅταν μένῃ καθ' ἑαυτὸν καὶ μεμονωμένος· διότι ὁσάκις διαλέγεται ἄλλοις, ὠθεῖται εἰς ἐνέργειαν καὶ ἀνυψοῦται, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς ἐπιδράσεως καὶ τῆς ἀντιδράσεως· ὅταν ὅμως εἶνε ἀπαρατήρητος καὶ κολυμβᾷ ἐν τῷ πελάγει τῶν ἰδίων αὐτοῦ αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων, ἀποκαλύπτεται ἐπὶ τοῦ προσώπου ὅλως ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

∿∿ Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας δὲν εἶνε ποσῶς ἀναξία λόγου. Ἰδοὺ τί ἐπιστέλλει ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Βολταίρου» περὶ τοῦ ἀπείρου αὐτῆς ἰδιαιτέρου πλούτου :

«Κατὰ ἀσφαλεστάτας πληροφορίας ἡ Α.Μ. ἔθετο ἐσχάτως κατὰ μέρος 10 ἑκατομμ.. λιρῶν στερλινῶν, ἤτοι 250 ἑκατομμ. φράγκων ἐπὶ συνθέτῳ ἀνατοκισμῷ. Ἐπὶ πλέον κέκτηται τὴν Ὀσβόρνην, τὴν Βαλμοράλ καὶ τὸ δουκάτον τοῦ Λαγκάστρ , ὅπερ ἀποφέρει ἐτησίαν πρόσοδον 1,500, 000 φράγκων περίπου. Ἀσχολεῖται δὲ καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ἐξ ἧς οὐκ ὀλίγα κερδίζει, ὅλως διαφοροῦσα ἂν μετ' ἐκπλήξεως οἱ διερχόμενοι κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου ξένοι βλέπουσι παρὰ τοῖς κρεωπώλαις βόας, δαμάλεις, πρόβατα καὶ χοίρους ἐστεμμένους διὰ λαχανικῶν καὶ ὑπὸ τὰ βασιλικὰ ἐμβλήματα φέροντας τὴν ἑξῆς στερεότυπον ἐπιγραφήν : *Ὁ χοῖρος οὗτος ἀνετράφη ὑπὸ τῆς βασιλίσσης.*

»Μὴ ἐρωτᾶτε δὲ ὁποία τις ἦτον ἡ κληρονομία τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου. Τοῦτο οὐδέποτε θὰ ἐξακριβωθῇ ἀφοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρίγκιπος συζύγου, ὅστις ἐγνώριζε πολὺ καλῶς νὰ οἰκονομῇ οὐχὶ εὐκαταφρόνητα ποσὰ ἔκ τε τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῶν ἐπιχορηγήσεών του, τὸ κοινοβούλιον ἐπέτρεψε τῇ βασιλίσσῃ νὰ μὴ συμμορφωθῇ πρὸς τὸν νόμον, καὶ νὰ μὴ δημοσιεύσῃ τὴν διαθήκην, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως δὲν ἐγένετο, ἐπειδὴ ἡ Μεγαλειότης της ἐντρέπετο διότι ἐκληρονόμει εὐτελὲς ποσόν ! Προσθετέον ὅτι ἡ βασίλισσα, ὡς εἴθισται, ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ δῶρα ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς, ἐπιστρέφουσα ταῦτα τῷ δωρητῇ μετὰ τῆς ἑξῆς περίπου φιλόφρονος ἐπιστολῆς : «Ἡ Α. Μεγαλειότης εὐχαριστεῖ τὸν κ.... ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον αὐτοῦ, διότι τὰ ἔθιμα δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν μονάρχην νὰ δεχθῇ τι παρὰ τῶν ὑπηκόων του». Τοῦτο ὅμως πράττει ἡ βασίλισσα μόνον ὁπόταν πρόκηται περὶ ὀλίγων φιαλῶν καμπανίτου, ἢ ζεύγους εὐμαρίδων· ἀλλ' ὅταν ἡ προσφορὰ εἶνε προσφορὰ ἀρκετοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ εὑρίσκει πάντοτε μέσον τι δι' οὗ ἐναποταμιεύει ἀθορύβως αὐτό. Παραλείποντες τὰς συνήθεις ἐπιχορηγήσεις σημειοῦμεν ἁπλῶς τὸ ἀκόλουθον σχεδὸν ἄγνωστον *τεχνούργημά* της : πρὸ ἐτῶν ἀποβιώσας φιλάργυρός τις, Νέϊλδ καλούμενος, ἐκληροδότησε τῇ χαριτοβρύτῳ Μεγαλειότητι 500,000 φράγκων, ὅλην του δηλ. τὴν περιουσίαν, ἐγκαταλείπων ἐν πενίᾳ τοὺς συγγενεῖς του, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἠμπόδισε τὴν βασίλισσαν ν' ἀποδεχθῇ ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν.

»Ἡ βασίλισσα ὡς ἰδιώτις ἀπολαμβάνει εἰσόδημα 30.000 φράγκων καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν της τὰ ἀνάκτορα τοῦ Οὐΐνδσωρ καὶ τοῦ Βούκιγκαμ. Ἔχει ἐπὶ πλέον πρὸς τέρψιν αὐτῆς καὶ μόνον, ἡμιδωδεκάδα ὁλόκληρον θαλαμηγῶν, ἐν οἷς συγκαταριθμεῖται τὸ κομψὸν ταχύπλουν «Βικτωρία καὶ Ἀλβέρτος» ὅπερ τοὺς ἕνδεκα τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους μῆνας εὑρηται ἐπ' ἀγκύρας ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Πόρτσμουθ. Ἕκαστον τῶν τέκνων αὐτῆς λαμβάνει μεγάλους στρατιωτικοὺς βαθμούς, καὶ τέλος εἰς αὐτοὺς τοὺς Γερμανοὺς συγγενεῖς της ἀπονέμονται θέσεις, ἃς ὤφειλον δικαίως νὰ καταλαμβάνουν Ἄγγλοι. Οὕτως, ὁ πρίγκιψ Χριστιανὸς ἔχει ὄχι εὐκαταφρόνητον θέσιν ἐν Οὐΐνδσωρ. Ὁ πρίγκιψ Ἐδουάρδος τῆς Σὰξ Βεϋμάρης εἶνε στρατηγός, ὁ πρίγκιψ Leinengen ναύαρχος, ὁ δὲ κόμης Gleischen ἐπιστάτης τοῦ Πύργου».

Digitized by Google

Κατεσκευάσθησαν πρό τινος ἐν Ἀγγλίᾳ γέφυραι ὑάλιναι, ἀποτελούμεναι δηλαδὴ ἐξ ὄγκων ὑάλου ἀπεσκληρυμένης δι' εἰδικῆς τινος σκευασίας εἰς βαθμὸν ὥστε οὐδεὶς κίνδυνος θραύσεως αὐτῆς ἐπίκειται. Ἐκτὸς δὲ τῆς στερεότητος, ἥτις δοκιμασθεῖσα εὑρέθη ἀνεπίληπτος, αἱ γέφυραι αὗται ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα καὶ τῆς εὐθηνίας, καθόσον τιμῶνται ὀλιγώτερον τῶν ἐκ σιδήρου ἢ ξύλου γεφυρῶν, αἵτινες ἐπὶ πλέον καταστρέφονται ὑπὸ τῶν εντόμων ἢ τῆς σκωρίας, ἐνῷ ἡ ὕαλος οὐδεμίαν τοιαύτην βλάβην ὑφίσταται.

Τὰ ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις κυκλοφοροῦντα νομίσματα ἀνέρχονται ἐν ὅλῳ εἰς τὸ ποσὸν τῶν 34 δισεκατομμυρίων φράγκων, ἐξ ὧν 18 δισεκατομ. εἰσὶν εἰς χρυσόν.

Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν κυκλοφορίᾳ 15, 200, 000,000 εἰς χαρτονόμισμα. Ἐκ τούτων 3,670, 000,000 ἀναλογοῦσιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, 2,600,000,000 εἰς τὴν Γαλλίαν, 1,732, 000,000 εἰς τὴν Αὐστρίαν, 1,600,000,000 εἰς τὴν Ἰταλίαν, 1,200,000,000 εἰς τὴν Γερμανίαν, 1,130, 000, 000 εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ 1, 100, 000,000 εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ κατὰ τὸ 1881 κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῷ δήμῳ Πατρέων ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἐγεννήθησαν ἐν ὅλοις 1031 ἄτομα, ἐν οἷς 63 νόθα. Ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν γεννηθέντων, 564 ἦσαν ἄρρενα καὶ 467 θήλεα, ἐκ δὲ τῶν νόθων, 36 ἦσαν ἄρρενα καὶ 27 θήλεα. Ἀπεβίωσαν δὲ 1067, ἐξ ὧν 629 ἄρρενα καὶ 438 θήλεα. Ἑπομένως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποβιώσεων ὑπερέβη τὸν τῶν γεννήσεων κατὰ 56. Ἐκ τῶν ἀποβιωσάντων 685 ἦσαν ἄγαμοι, 229 ἔγγαμοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐν χηρείᾳ.

Παράδοξος ἔκθεσις,—ἔκθεσις παίδων—ἐγένετο ἐν Νέᾳ Ὀρλεάνῃ, ἐγκαινισθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου. Τριάκοντα βραβεῖα μεγάλων ποσοτήτων ἐπρόκειτο νὰ διανεμηθῶσι ὑπὸ τῆς Ἰατρικῆς συνόδου προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ δόκτορος Churchill H. Woot εἰδικοῦ ἐπὶ τῶν παιδικῶν νοσημάτων.

Ἅμα τῇ ἐνάρξει 162 βρέφη ἔλαβον μέρος εἰς τὸν διαγωνισμὸν, συνελθόντα πανταχόθεν, καὶ ἀπὸ τῶν μᾶλλον απομεμακρυσμένων μερῶν. Ἐν μεγάλῃ στοᾷ ἐπὶ τούτῳ ἀνεγερθείσῃ καὶ διῃρημένῃ εἰς πλεῖστα διαμερίσματα πολυτελέστατα διεσκευασμένα ἐφιλοξενοῦντο αἱ μητέρες καὶ τὰ νήπια αὐτῶν, ὑπαγόμενα εἰς δύο κατηγορίας· ἀπὸ ἓξ μηνῶν μέχρις ἑνὸς ἔτους καὶ ἀπὸ ἑνὸς ἕως δύο· εἰς ἑτέραν δὲ ὑπήγοντο κατηγορίαν τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα, ἅτινα ἐν ἐκτάκτῳ πρωϊμότητι δεικνυσιν παραδόξους ἰδιότητας εὐφυΐας καὶ νοός. Ἐκ τούτων ἐγένοντο δεκτὰ ἐν τῇ ἐκθέσει τὰ μέχρι τοῦ ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ἀνθρωπίσκοι ἔχοντες πυγμαῖον τὸ ἀνάστημα, οἵτινες ἀπήγγελλον ὅλον τὸν ποιητὴν Longfelow χωρὶς νὰ λείψῃ στίχος. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀριθμητικῆς πράξεως ὑπελόγιζον ὡς ὁ Νεύτων καὶ τινὲς, υἱοὶ ἀκροβατῶν, ὄντες καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἀκροβάται ἀπεδείκνυον ὅτι τὰ κινδυνωδέστερα διπλᾶ ἅλματα οὐδὲν εἶχον δι' αὐτοὺς τὸ μυστήριον.

Ὁ τῆς Ἐγκρατείας Σύλλογος τῆς Λιβερποὺλ ἐξέδοτο ἐσχάτως μακροὺς στατιστικοὺς καταλόγους, ἐν οἷς εὕρηνται περίεργοι πληροφορίαι περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκ τῆς μέθης θυμάτων ἐν ταῖς διαφόροις πεπολιτισμέναις χώραις. Ἐκ τούτων μανθάνομεν ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ κατάχρησις τῶν ποτῶν φονεύει ἐτησίως κατὰ μέσον ὅρον 50, 000 ἄτομα, ὧν αἱ 12,000 γυναῖκες.

Ἐν Γερμανίᾳ, τὰ θύματα ἀνέρχονται εἰς 40, 000 κατ' ἔτος, ἐν Ῥωσσίᾳ εἰς 10,000, ἐν Βελγίῳ εἰς 4,000 καὶ ἐν Γαλλίᾳ εἰς 1,500. Ἀλλὰ τὸ ἔθνος ὅπερ ὑπερέχει τῶν ἄλλων εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πνευματωδῶν ποτῶν εἶνε ἡ Ἀμερική. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ δόκτορος Everest εἰς 300,000! ἀνέρχονται τὰ ἐκ τῆς μέθης θύματα ἐν διαστήματι ὀκτὼ μόνον ἐτῶν!

Ἓν τῶν περιέργων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Νείλου ἀντικειμένων εἶνε καὶ αἱ κατακόμβαι ἢ νεκροπόλεις τῶν ζῴων.

Οἱ Αἰγύπτιοι τῶν χρόνων τῶν Φαραὼ κατεσκεύαζον μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα διὰ τοὺς ἱεροὺς αὐτῶν βόας, ὡς βλέπει τις τοῦτο καὶ νῦν εἰς τὸ Σεράπειον τῆς Μέμφιδος.

Παρὰ τὴν Μααβδὲχ, εἰς τὴν ἄνω Αἴγυπτον, εἰσέτι εὕρηνται σπήλαια ἢ φρέατα, ὄντα ἀληθεῖς λαβύρινθοι, ὑφ' οὓς ἀναγκάζεταί τις νὰ ἕρπῃ ἐνίοτε, πλήρη ἐκ παντὸς μεγέθους κροκοδείλων τεταριχευμένων.

Πολυάριθμοι εἰσὶν οἱ ἐκεῖ μικροὶ κροκόδειλοι, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ οἱ μεγάλοι, ὧν φθάνει μέχρις 7 μέτρων τὸ μῆκος.

Σήμερον οἱ Ἄγγλοι ὑπὲρ πάντα ἄλλον λαὸν τῆς γῆς ἀγαπῶσιν ἐπὶ πλέον τὰ ζῷα. Δεικνύουσι δὲ δι' αὐτὰ μεγάλην στοργὴν, ἥτις ἀναμιμνήσκει τὴν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, καὶ κληροδοτοῦσιν αὐτοῖς ἐνίοτε μέρος τῆς περιουσίας αὐτῶν, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐτυχίαν των

Τοιούτων αἰσθημάτων ἐμφορούμενοι γενναιόδωροί τινες κάτοικοι τοῦ Λονδίνου ἀπετέλεσαν ἐσχάτως ἑταιρίαν σκοποῦσαν νὰ θεραπεύσῃ ἀνάγκην, ἥτις ἀπὸ πολλῶν κατέστη ἐπαισθητὴ εἰς τὴν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ταμέσεως μητρόπολιν. Οἱ προσφιλεῖς τοῖς κατοίκοις αὐτῆς ψιττακοὶ, κύνες, ἵπποι, πίθηκοι, γαλαῖ κλ. στεροῦνται μέχρι τοῦ νῦν νεκροταφείου, καὶ τούτου τὴν κατασκευὴν προτίθεται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος «Ἑταιρία τῆς ζωολογικῆς νεκροπόλεως», ἧς ὁ ὀργανισμὸς περιλαμβάνει τρεῖς διαχειριστὰς, ἕνα γραμματέα καὶ ἕνα διευθυντήν.

Εἷς Ἀναγνώστης·

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 333 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 16 Μαΐου 1882

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ΓΡΗΓΟΡΟΒΙΟΣ

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 293.

Γ'.

Ὁ ἐξωτερικὸς χαρακτὴρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ἔτι, ὡς ὁ τῆς Ῥώμης, ὅλως ἐθνικός. Ὁ Χριστιανισμὸς, ὃν ὁ Κωνσταντῖνος ἐκ λόγων πολιτικῶν τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς ἠνέχθη παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ θρησκείᾳ, εἶτα δὲ καὶ προὐτίμησεν αὐτῆς, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δεισιδαίμονος τούτου αὐτοκράτορος συνανεμιγνύετο μετὰ τῆς εἰδωλολατρείας. Ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ πόλει εἶχε μὲν κτίσει ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ναοὺς ἑλληνικοὺς, ὡς τὸν τῆς Ῥέας ἐν τῷ ἐπωνύμῳ αὐτοῦ φόρῳ, τὸ Τύχαιον ἐν ᾧ ἵδρυσε τὸ ἄγαλμα τῆς τύχης τῆς πόλεως, καὶ ναόν τινα τῶν Διοσκούρων παρὰ τὸν Ἱππόδρομον.

Τινὰ τῶν ἀρχαίων βυζαντιακῶν ἱερῶν, ἐν οἷς οἱ ναοὶ τῆς Ἐκβασίας Ἀθηνᾶς, τοῦ Ποσειδῶνος, τῆς Ἑκάτης καὶ Περσεφόνης, τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ζευξίππου Ἀπόλλωνος ἦσαν ὀνομαστοὶ, εἶχε μετατρέψει εἰς ἐκκλησίας, ἄλλων δ' ἐφείσθη, ἰδίως τῶν ναῶν τοῦ Ἡλίου, τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ μόνον Θεοδόσιος ὁ μέγας διέταξε τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ἢ τὴν μετατροπὴν πρὸς χρῆσιν βεβηλοτάτην καὶ ταπεινοτάτην [1].

Διὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου συγχώνευσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μετὰ τῶν θεωριῶν καὶ λατρειῶν τῶν ἐθνικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων, οὐδὲν εἶνε χαρακτηριστικώτερον τῶν μαγικῶν περιαμμάτων, ἅτινα κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου ἱδρύθησαν ἐν τῇ νέᾳ πόλει. Ὁ ἐκ πορφυρίτου μονόλιθος ἐπὶ τοῦ Φόρου αὐτοῦ ἔφερε τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀνδριάντα, ἀλλ' οὗτος ἦτο παλαιὸν χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος ἐξ Ἰλίου καὶ μόνον ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἦτο νέα κατ' εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος. Περιέβαλλε δὲ αὐτὴν στέφανος ἀκτίνων, ἀποτελούμενος ἐξ ἑπτὰ ἥλων, ἐκείνων κατὰ τὴν παράδοσιν δι' ὧν ὁ Σωτὴρ εἶχε προσηλωθῆ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἀποσχίδες δὲ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ ἐλέγοντο ἐγκεκλεισμέναι ἐν τῷ κορμῷ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ κτιρίου τοῦ Μιλίου ἦσαν ἀνιδρυμένοι οἱ κολοσσαῖοι ἀνδριάντες τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς μητρὸς Ἑλένης· οἱ δύο ἐκράτουν τὸν σταυρὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ συμβόλου τούτου τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἦτο προσηρτημένη ἡ μαγικὴ Τύχη ἢ Ἀνθοῦσα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐθνικὴ Τύχη ἵστατο καὶ ἐπὶ τοῦ ἅρματος τοῦ Ἡλίου κατὰ τὸν Φόρον, ἔφερε δὲ ὅμως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ σύμβολον τοῦ σταυροῦ.

Ἡ αὐτὴ Τύχη ἐπεκάθητο τῆς χειρὸς τοῦ ἐπιχρύσου κολοσσαίου ἀνδριάντος τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις, συνῳδὰ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ θέλημα, τὴν ἐπέτειον τῆς ἱδρύσεως τῆς πόλεως, ἤτοι τὴν 11 Μαΐου 330, ἐφέρετο ἐν πανηγυρικῇ πομπῇ μετὰ δᾴδων διὰ τοῦ Ἱπποδρόμου πρὸ τοῦ τριβουναλίου, τῆς ἕδρας τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν ᾧ ὁ ἑκάστοτε βασιλεύων ὤφειλε νὰ προσκυνήσῃ γονυπετὴς τὸ ἄγαλμα τοῦτο καὶ τὴν τύχην τῆς πόλεως[1].

Ἡ μία καὶ μόνη αὐτὴ παρὰ τὸν Βόσπορον πόλις ἦτο προωρισμένη ὑπὸ τῆς τύχης αὐτῆς νὰ ἐκμυζήσῃ τὰς ἠθικὰς καὶ φυσικὰς δυνάμεις τῶν περὶ αὐτὴν χωρῶν· δι' αὐτῆς κατεστράφησαν ἡ ἀρχαία θρησκεία καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος, τὰ δὲ ἱερώτατα μνημεῖα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ταδιασπάστως μετ' ἐκείνης συνδεδεμένα ἀπεκομίσθησαν ὡς λεία καὶ ἐχρησίμευσαν εἰς ἐξωτερικὸν αὐτῆς κόσμον.

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν στερήσει πλείστων καλλιτεχνημάτων τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους, καὶ αὐτὴν τὴν Ῥώμην, ἀλλὰ κυρίως τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἑλληνικὴν Ἀσίαν. Αἱ δὲ βανδηλικαὶ αὗται δῃώσεις συνεχίσθησαν ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἰδίως δὲ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος φανατικὸς ὢν ἐχθρὸς τοῦ ἐθνισμοῦ μετεχειρίζετο τἀριστοτεχνήματα τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀδέσποτον κτῆμα· ἔνθα δὲ τοιαῦτα δὲν συγκατέστρεψε μετὰ τῶν ναῶν αὐτῶν, ἀπήγαγεν αὐτὰ εἰς τὸν Βόσπορον.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἔγγονος αὐτοῦ διέταξε τὴν ἀπαγωγὴν ἀθηναϊκῶν καλλιτεχνημάτων εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἓν τούτων ἦτο πιθανῶς καὶ τὸ ἕτερον τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηνᾶς. Ὁ πατρίκιος αὐτοῦ Πρόκλος ἀφήρεσεν ἐξ Ἀθηνῶν μονόλιθον, στηθέντα ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ[2]. Ἀγάλματα ἐλεφάντων ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ἄρεως, ὡς φαίνεται, ἱδρύθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῆς Χρυσῆς πύλης ἐν Κωνσταντινουπόλει[3]. Ἦτο δὲ κεκοσμημένη ἡ πύλη αὕτη διὰ πολλῶν ἀγαλμάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου. Καὶ ὁ ἔγγονος δὲ αὐτοῦ ἔστησεν αὐτόθι τὸν ἴδιον ἀνδριάντα μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τῶν νέων τειχῶν[4].

Τὰ ἐκ τοῦ ἀρχαίου κόσμου συνηθροισμένα ταῦτα ἔργα τῆς γλυπτικῆς ὑπερηκόντιζον τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς τῆς συγχρόνου Ῥώμης ἂν μὴ κατὰ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ τοὐλάχιστον βεβαίως κατὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν. Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ἀθηναΐδος ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο τὸ μέγιστον μουσεῖον τῆς τέχνης ὅπερ ἐκέκτητο

1. Ναός τις τῆς Φωσφόρου Ἀρτέμιδος ἀφιερώθη ὑπὸ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν ἁγίαν Φωτεινήν. Ἴδ. Hammer, Constantinopel und der Bosporus I, 189.

1. Μαλάλας XIII, 322· «καὶ πεφύλακται τοῦτο τὸ ἔθος ἕως τὸ νῦν». Ἴδε καὶ Lasaulx, Untergang des Hellenismus σ. 45.

2. Κωδινοῦ περὶ ἀγαλμάτων 48.

3. Κωδιν. περὶ ἀγαλμάτων σ. 47-48. Ἀνωνύμ. Antiquit. Const. παρὰ τῷ Banduri Imp. Orient. τόμ. Α' μέρ. γ' σ. 21.

4. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο πρέπει νά το φαντασθῶμεν συσχετιζόμενον πρὸς τοὺς ἐλέφαντας ἐκείνους· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κεδρηνὸς λέγει ὅτι τἀγάλματα τούτων παρίστανον τοὺς ἐλέφαντας ἐφ' ὧν Θεοδόσιος ὁ Β' εἰςῆλθεν εἰς τὴν

Digitized by Google

τότε καθόλου ὁ κόσμος πλὴν τῆς Ῥώμης. Χιλιάδες ἀρχαίων ἀγαλμάτων, ἐν οἷς περιφανῆ ἔργα ἀθανάτων καλλιτεχνῶν, ἅτινα εἶχεν ἔτι θαυμάσει κατὰ χώραν ὁ Παυσανίας περιοδεύων τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἐκόσμουν νῦν τοὺς παμμεγέθεις αὐτοκρατορικοὺς φόρους, τοὺς λουτρῶνας, τὰς στοάς, τὰ θέατρα, τὸν ἱππόδρομον, τὰ βασίλεια, τὸ βουλευτήριον καὶ τὰ μέγαρα τῶν ἐπιφανῶν.

Πάντα ταῦτα τὰ πλάσματα τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς συναφείας μετὰ τῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῆς λατρείας καὶ τῶν ἐνδόξων ἀναμνήσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπαχθῆ ἀπὸ τῶν σεμνῶν χώρων, τῶν ἀγορῶν, βουλευτηρίων καὶ ναῶν τῆς πατρίδος, πρὸς ὧν τὰς ἀρχιτεκτονικὰς καὶ τοπειογραφικὰς σχέσεις εἶχον ἐπινοηθῆ καὶ ὑπολογισθῆ ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν. Ἐχρησίμευον δὲ νῦν ὡς τροπαῖα τῆς νέας κοσμοκράτορος θρησκείας καὶ τοῦ βυζαντιακοῦ καισαροδεσποτισμοῦ ἀντλοῦντος τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἦσαν δὲ αὐθαίρετος μόνον διακόσμησις τῶν κτιρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα, καίπερ ὄντα κολοσσαῖα καὶ πολυτελέστατα, εὑρίσκονται ἐν δυσαναλογίᾳ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἰδεώδη τοῦ κάλλους, ἐπειδὴ ἀνῆκον εἰς τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐποχὴν τῆς παρακμῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ καρδία τῆς Ἀθηναΐδος πάντως ᾐσθάνθη ὀδυνηρὰν μᾶλλον ἢ χαρμόσυνον συγκίνησιν, ὅτε ἁπανταχοῦ, ἐν πλατείαις καὶ ὁδοῖς, ἐπανεῖδε τοὺς ἀρχαίους θεοὺς καὶ ἥρωας τῆς πατρίδος. Συνήντησε δὲ αὐτοῖς ἀμέσως ἐν τοῖς ἀνακτόροις, κατὰ πρῶτον δ' ἐν ταῖς στοαῖς τῆς Χάλκης, ἐπειδὴ αὐτόθι ἦσαν ἱδρυμένα πολλὰ ἀγάλματα, ἐν οἷς καὶ ἀθηναϊκά[1]. Εἰς τὰ βασίλεια εἶχον τὸ πρῶτον ἔλθει κατὰ διαταγὴν τοῦ Κωνσταντίνου αἱ διάσημοι Μοῦσαι ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος, αἵτινες ἔπειτα μετηνέχθησαν ἐκεῖθεν εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ συγκατεστράφησαν μετ' αὐτοῦ τούτου καὶ πολλῶν ἄλλων ἐν αὐτῷ ἀποκειμένων ἀριστοτεχνημάτων ὅτε κατὰ Ἰούνιον τοῦ 404 ἡ ἁγία Σοφία καὶ τὸ κτίριον ἐκεῖνο ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Μόνον δ' ὁ Δωδωναῖος Ζεὺς καὶ ἓν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἐσώθησαν ὡς ἐκ θαύματος[2].

Ὅτε δὲ ἡ νεκρὰ αὐτοκράτειρα ἐκαθέζετο ἐπὶ τοῦ τριβουναλίου τοῦ ἱπποδρόμου, ἔνθα ἀργότερον ἱδρύθη τὸ ἄγαλμα αὐτῆς τῆς ἰδίας παρὰ τῷ τοῦ συζύγου, τότε ἐθεᾶτο ἐν τῇ νύσσῃ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ ἐν ταῖς στοαῖς μεταξὺ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐκ Κυζίκου, Ῥόδου καὶ Καισαρείας, Τράλλεων καὶ Ἐφέσου καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων αὐτόσε μετενηνεγμένων ἀγαλμάτων καὶ τὸν τρίποδα τοῦ ἐν Δελφοῖς Πυθίου Ἀπόλλωνος, τὸ περίπυστον ἀνάθημα τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς ἐν Πλαταιαῖς νίκης. Ἔβλεπεν αὐτόθι τὸν Ἡρακλῆν τοῦ Λυσίππου, τἀγάλματα τοῦ Διός, τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ δελφικοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς[1]. Ἐπ' ἴσης ἦτο ἱδρυμένον ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τούτῳ καὶ τὸ σύμπλεγμα τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκους ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν Διοσκούρων[2].

πόλιν, ἡ εἴδησις τοῦ Κωδινοῦ περὶ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν προελεύσεως αὐτῶν εἶνε ὕποπτος.

1. «Ἐκ τῆς τῶν Ἀθηναίων γῆς» κατὰ τὸν Κωδινὸν ἐν τῷ περὶ ἀγαλμάτων 60.

2. Ζώσιμος V, κ. 24.

Τοὺς μεγάλους Ἕλληνας ποιητάς, φιλοσόφους καὶ ῥήτορας, ἐν οἷς τὸν Ὅμηρον σύννουν, καλλιτέχνημα θαυμάσιον, Σαπφώ, Πλάτωνα, Ἀριστοτέλην, Περικλῆν καὶ Δημοσθένην, πολλοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ στρατηγούς, θεοὺς καὶ ἥρωας τῆς Ἑλλάδος εἶδεν ἡ Ἀθηναῒς συνηνωμένους εἰς συλλογὴν μεγάλην ἐν τοῖς λαμπροῖς λουτροῖς τοῦ Ζευξίππου, ἃ εἶχεν ἱδρύσει μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Σεβῆρος, αὐξήσει δὲ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας. Τοῦτο τὸ πιθανῶς πλουσιώτατον καλλιτεχνικὸν μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρίστανε τὸν ἀρχαῖον μῦθον καὶ τὴν ἱστορίαν ἐν τοῖς κυριωτάτοις αὐτῶν χαρακτῆρσιν. Αὐτόθι δ' εὑρίσκετο καὶ πλήρης σειρὰ τῶν ἡρώων καὶ ἡρωΐδων ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ ἔπους, ἐν οἷς καὶ λαμπρὸν ἄγαλμα τῆς Ἑλένης, ὅπερ κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἐπιγραμματοποιοῦ τινος ἐξήγειρεν ἔρωτα θερμὸν ἔτι καὶ ἐν τῷ χαλκῷ[3].

Ἐν δὲ τῷ πλουσίῳ οἴκῳ τοῦ Λαύσου, ὅπερ οὗτος ὁ ἐπὶ Ἀρκαδίου περιώνυμος πατρίκιος εἶχε κτίσει μεταξὺ τῶν βασιλείων καὶ τοῦ φόρου τοῦ Κωνσταντίνου ἠδύνατο νὰ θαυμάσῃ ἡ Ἀθηναῒς μετὰ τῆς τέρψεως τῆς ἰδιαζούσης εἰς Ἀθηναίαν κλασικῶς πεπαιδευμένην τὰ πολυθρύλητα πλάσματα ἑλληνικῆς τέχνης, τὸν Μύνδιον Ἔρωτα, τὴν σαμίαν Ἥραν τοῦ Λυσίππου, τὴν Λινδίαν Ἀθηνᾶν ἔργον τοῦ Σκύλλιδος καὶ Διποίνου καὶ τὴν κνιδίαν Ἀφροδίτην τοῦ Πραξιτέλους[4]. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ μεγάρῳ λέγεται ὅτι ἦτο ἱδρυμένος καὶ ὁ χρυσελεφάντινος Ὀλύμπιος Ζεὺς τοῦ Φειδίου, ἀποσπασθείς, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἐν ἔτει 394 κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Θεο-

1. «Καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα» Ζώσιμος Π, κ. 31 Leake τοπογρ Ἀθηνῶν σ. LXI. Τὸν χρυσοῦν τρίποδα ἔφερε βάσις χαλκῆ σχηματιζομένη ὑπ' ὄφεων συμπεπλεγμένων, ἥτις μόνη ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπὶ δὲ τῶν σπειρῶν αὐτῆς ἀναγινώσκονται ἀκόμη τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων τῶν μετασχουσῶν τῆς ἐν Πλαταιαῖς νίκης. Τὸ σωζόμενον μέρος τῆς στήλης ταύτης ἵσταται ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ Ἀτμεϊδάν. Ἴδ. O. Frick das platäische Weihgeschenk zu Konstantinopel ἐν τοῖς Jahrbücher für class. Philologie τοῦ Fleckeisen ἐν τῷ Γ' Supplementband.

2. Petri Gyllii Topogr. Const. σ. 83.

3. Ὁ Αἰγύπτιος Χριστόδωρος περιέγραψε περὶ τὸ 500 μ.Χ. τὸ μουσεῖον τοῦτο διὰ 416 στίχων σωζομένων (Anthol. graeca ἔκδ. Iacobs τομ. Α'. σ. 37) καὶ ἐπιγραφομένων Ἔκφρασις τῶν ἀγαλμάτων τῶν εἰς τὸ δημόσιον γυμνάσιον τοῦ ἐπικαλουμένου Ζευξίππου. Ἴδ. καὶ τὴν διατριβὴν τοῦ Heyne Priscae artis opera quae Constantinopoli exstitisse memorantur ἐν ταῖς Comment. Soc. R. Gotting. τοῦ 1793. τόμ. XI, σ. 7 κ. ἑ.

4. Ὁ Κεδρηνὸς Α' 564 ἀνέγραψε ταὐτόθι εὑρισκόμενα ἀγάλματα.

Digitized by Google

δοσίου[1]. Ἐν τῷ θέρει τοῦ ἔτους 393 εἶχον θαυμάσει τὸ τελευταῖον οἱ ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι συνηθροισμένοι Ἕλληνες τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἄγαλμα τοῦ Διός, τὸ θεῖκὸν ἰδεῶδες τῆς ἐθνικῆς θρησκείας καὶ πάσης πλαστικῆς τέχνης, ἐπειδὴ βραχύτατον μετὰ ταῦτα χρόνον ἐδημοσίευσε Θεοδόσιος ὁ μέγας διάταγμα ἀπαγορεῦον διὰ παντὸς τὴν τέλεσιν τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἡ Εὐδοκία ἴσως ἐπέζησεν ἔτι τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ, ἐν ᾧ ἡ θέα τοῦ ἀγάλματος ἐκείνου τοῦ Διὸς εἶχεν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἐνθουσιάσει τοὺς Ἕλληνας. Κατεστράφη δὲ ὁ ναὸς οὗτος διὰ πυρκαϊᾶς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ συζύγου αὐτῆς[2]. Τὸ δὲ μέγαρον τοῦ Λαύσου ἐκάη μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ καλλιτεχνημάτων ἐν ἔτει 476[3]. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα χρόνον ἠφανίσθη διὰ πυρκαϊᾶς κατὰ τὰς στάσεις τὰς γενομένας ἐπὶ τῆς τυραννίδος τοῦ Βασιλίσκου καὶ ἡ μεγάλη ἐκείνη βιβλιοθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν ἱδρύσας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς εἶχεν αὐξήσει μέχρις 120,000 τόμων[4].

Οὔτε ἡ Ἀθηναῒς οὔτε ἄλλος τις οἱοσδήποτε τῶν συγχρόνων φιλοπολίδων Ἑλλήνων ἠδύνατο, θεώμενος τὰ ἐν τῇ πρωτευούσῃ συνηθροισμένα καλλιτεχνήματα τῆς Ἑλλάδος, νὰ παρηγορηθῇ διὰ τῆς ἰδέας ὅτι ταῦτα εἶχον εὕρει ἐνταῦθα ἄσυλον, ἐν ᾧ ἦσαν πεφυλαγμένα ἀπὸ τοῦ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀφανισμοῦ ἕνεκα τοῦ φανατισμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἢ τῆς καταστρεπτικῆς μανίας τῶν βαρβάρων. Τὰ καλλιτεχνικὰ ταῦτα μουσεῖα κατεστράφησαν ἔτι ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας δι' ἐπανειλημμένων σεισμῶν[5]. Πολλὰ δὲ κατέστρεψεν ἡ φοβερὰ πυρκαϊὰ κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν ἔτει 532, ὅτε ἀπετεφρώθησαν ἡ Χάλκη, τὸ Αὐγουσταῖον, ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ βουλευτήριον, τὰ λουτρὰ τοῦ Ζευξίππου καὶ πολλὰ ἄλλα περιώνυμα κτίρια.

Τὰ δὲ πολύτιμα λείψανα τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκείνων θησαυρῶν ἠφάνισαν ἔπειτα οἱ Φράγκοι σταυροφόροι. Διὸ τὰ μουσεῖα τῆς πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἔχωσιν ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης, ἀλλ' ἀπωλέσθησαν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὰ δὲ γνήσια ἀριστοτεχνήματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἶχον ἤδη ἀπὸ χρόνου μακροῦ ἀπολεσθῆ ἢ λησμονηθῆ, ὅτε ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Ῥώμης προῆλθον πάλιν εἰς φῶς οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ καὶ ἥρωες, ἵνα καταστήσωσι δυνατὴν ἐν Εὐρώπῃ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς τέχνης.

1. Κεδρηνὸς (I, 364) λέγει ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦτο τοῦ Διὸς μετηνέχθη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λαύσου. Ἀλλ' ὁ Heyne ἀμφισβητεῖ τοῦτο. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐλέγοντο ἐκ καυχήσεως ὄντα ἱστορικῶς διάσημα καλλιτεχνήμανα.

2. Ὁ Lasaulx σ. 110 ἀναφέρει τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ σχολιαστοῦ συγγραφῆς τινος τοῦ Λουκιανοῦ.

3. Κεδρηνὸς Α' 616. Ζωναρᾶς II, XIV, 41. Lasaulx. Hertzberg Γ', 461. Ἐν τούτοις Νικήτας ὁ Χωνιάτης ἀναφέρει (Fabricius Bibl. Graeca τομ. VI, σ. 405) ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1204 καταστραφεῖσι καλλιτεχνήμασι καὶ τὴν Ἑλένην, τὸν Ἡρακλῆν τοῦ Λυσίππου, τὴν σαμίαν Ἥραν καὶ ἓν κολοσσαῖον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.

4. Ζωναρᾶς II, XIV, σ. 41.

5. Ὁ Μαρκελλῖνος ἀναγράφει ἐν ἔτει 447 τὴν κατάπτωσιν πολλῶν ἀγαλμάτων ἐν τῷ Ταύρῳ προελθοῦσαν ἐκ σεισμοῦ· πυρκαϊαὶ δ' ἐγένοντο ἐπὶ Θεοδοσίου κατὰ τὰ ἔτη 433, 448 καὶ 450, καθ' ὃ ἔτος κατεστράφησαν αἱ τρωαδικαὶ στοαί. Heyne τόμ. ΙΒ'. De interitu operum, quae Constantinopoli etc.

ΙΔ'

Μεγάλαι ἐπιβολαὶ συνήθως αὐξάνουσι τὴν δύναμιν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνδρὸς εἰς ὃν αἰφνιδίως προσέρχονται, ἀλλ' ἡ γυνὴ ζητεῖ ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐν τῇ ἐμφύτῳ συνέσει καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ προσκολλᾶσθαι εἰς τὸ ξένον, τοῦ ὑποχωρεῖν εἰς τὸ πολέμιον ἢ τοῦ προσελκύειν αὐτὸ διὰ τῶν ἐρωτικῶν θελγήτρων. Ἡ περικαλλὴς καὶ εὐφυὴς γυνὴ αἰσθάνεται τὰς κοινωνικὰς ἀντιθέσεις ἧττον ζωηρῶς τοῦ ἀνδρὸς ὅστις ἀναγνωρίζει αὐτὰς ὡς ἐμπόδια καὶ ὀφείλει νὰ καταπολεμήσῃ αὐτάς.

Ἀλλὰ καίτοι ἡ Ἀθηναῒς εἶχε συνείδησιν ὅτι ἡ γυνὴ ἔχει δικαίωμα ἰσοτιμίας διὰ τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα, καίτοι εἶχε προπαιδευθῆ εἰς τὰ τῆς αὐλικῆς ἐθιμοταξίας χρηματίσασα ἐπί τινα χρόνον κυρία τῆς τιμῆς παρὰ τῇ Πουλχερίᾳ, ἀλλ' ἀπῃτεῖτο ὅπως δήποτε νὰ καταβάλῃ ἱκανοὺς ἀγῶνας ἵνα δεσπόσῃ μετὰ χάριτος καὶ ἀξιοπρεπείας τοῦ λαμπροῦ, ἀλλὰ κινδυνώδους κόσμου εἰς ὃν νῦν ἀνῆκεν. Ὤφειλε νῦν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σχέσεσιν αὐτῆς νὰ εἶνε φιλύποπτος, μεμετρημένη καὶ προσηνὴς ἐν ᾧ πρότερον ὑπῆρξε φυσικὴ καὶ ἐρασμία. Ὤφειλε νὰ δέχηται τὰς εὐσεβάστους θεραπείας τῶν μεγιστάνων καὶ νὰ δεξιῶται ὡς αὐτοκράτειρα τὰς ὑπερηφάνους πατρικίας ἐκ παλαιῶν ὑπατικῶν γενῶν, καίπερ συνειδυῖα ὅτι ἑκάστη αὐτῶν ἔτρεφεν ὑποκάρδιον κατ' αὐτῆς μῖσος.

Ὁσάκις ἐπορεύετο διὰ τῶν αἰθουσῶν τῶν βασιλείων, ὧν τὸ μαρμάρινον ἔδαφος καθ' ἑκάστην πρωῒαν ἐπέστρωνον ἑκατοστύες δούλων δι' ἄμμου χρυσῆς, διέβαινεν, ὑπὸ τῶν κυριῶν τῆς αὐλῆς περιστοιχιζομένη, πρὸ στιφῶν ὅλων θεραπόντων οὓς ἡ ἀθηναία θυγάτηρ τοῦ φιλοσόφου οὐδ' ἑνὸς ὤφειλε νὰ ἀξιώνῃ βλέμματος, ὅτε ἔπιπτον κατὰ γῆς πρὸ αὐτῆς. Ἕκαστον τῶν βλεμμάτων αὐτῆς ἦτο προδιαγεγραμμένον ὑπὸ ἀκριβεστάτης αὐλικῆς ἐθιμοτυπίας, ἐμετρεῖτο καὶ ἐπετηρεῖτο. Ἡ βασίλειος αὕτη τάξις προήρχετο ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Θεοδοσίου τοῦ πρώτου, οἵτινες εἶχον μετενέγκει τὰς αὐλικὰς διατυπώσεις τῶν βασιλέων τῆς Περσίας εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ ἀνάκτορα. Οἱ ἀπειράριθμοι αὐλικοὶ θεράποντες καὶ ὑπάλληλοι ἦσαν διῃρημένοι κατὰ τάξεις ἢ σχολάς, ὧν προΐσταντο ἡγεμόνες. Ὁ πανίσχυρος πραιπόσιτος

Digitized by Google

τοῦ κουβουκλείου, ὅστις ἦτο συνήθως εὐνοῦχος καὶ κεκηρυγμένος τοῦ αὐτοκράτορος εὐνοούμενος, ἐπέβλεπε τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν αὐλήν. Κατὰ ῥητὸν δὲ ὁρισμὸν Θεοδοσίου τοῦ Β' ἦτο οὗτος ἰσότιμος τοῦ ἐπάρχου τοῦ πραιτωρίου καὶ τοῦ τῆς πόλεως[1]· Τῶν δὲ ὑποθέσεων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου πασῶν προΐστατο ὁ μάγιστρος τῶν ὀφφικίων, ἐπέχων τόπον αὐλάρχου.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς αὐλικῆς ἐθιμοταξίας εὑρισκομένη ἡ Ἀθηναῒς πολλάκις βεβαίως ἐπόθησεν ὑπὸ νόστου ἀλγοῦσα τὰ παρακηφίσσια ἄλση τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' οὖσα γυνὴ νεαρὰ καὶ ζωηρὰ ἐδιδάχθη ταχέως τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς προσωπικῆς αὐτῆς ἐλευθερίας πρὸς τὴν χρυσῆν τῶν ἀνακτόρων δουλείαν καὶ τὴν θυσίαν τῶν φιλοσοφικῶν αὐτῆς ἀρχῶν εἰς τὴν φιλοδοξίαν τῆς αὐτοκρατείρας. Ἠδυνήθη δὲ ταῦτα πιθανῶς ταχύτερον καὶ καλλίτερον τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις προκατόχων αὐτῆς, τῆς ὡραίας θυγατρὸς τοῦ Βαύτου καὶ τῆς Αἰλίας Φλακκίλλας, τῆς πρώτης συζύγου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου.

Ἂν δὲ πλὴν τῆς φιλοδοξίας ηὐχαριστήθη καὶ ἡ καρδία αὐτῆς, ἡ Ἀθηναῒς ἠδύνατο νὰ θεωρῇ ἑαυτὴν εὐδαίμονα ὡς Εὐδοκίαν. Ἀλλ' ἂν τοῦτο συνέβη μένει δι' ἡμᾶς μυστήριον. Τοσοῦτο δὲ τοὐλάχιστον εἶνε βέβαιον ὅτι ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἀπήλαυε τῆς συμπαθείας τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Ὁ δ' ἐθισμὸς εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ἦτο ἓν τῶν δυσχερεστάτων δι' αὐτὴν προβλημάτων, ἐπειδὴ οὗτος εὑρίσκετο ἐν ἀντιθέσει πρὸς πάσας τὰς ἑλληνικὰς αὐτῆς συνηθείας. Ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νεαροῦ, περισσοθρήσκου Θεοδοσίου οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀνδρικὸν πάθος, ἀλλ' εἶχεν ἀνατραφῆ ὥς τις ἐθελόσοφος, ἴσως δὲ εἶχεν ἐνθουσιάσει αὐτὸν μᾶλλον τῆς καλλονῆς τῆς Ἀθηναΐδος ἡ λογιότης τῆς θυγατρὸς τοῦ φιλοσόφου. Αὐτὸς δ' ἐκεῖνος ἦτο βιβλιοτρίβης ὡς ὁ Κλαύδιος καὶ ἐμελέτα κατὰ τὰς νύκτας ὑπὸ τὸ φῶς λυχνίας, ἥτις ἦτο κατεσκευασμένη μετὰ τέχνης ἰδιαζούσης ὥςτε νὰ πληρῶται ἐλαίου ἀφ' ἑαυτῆς.

Ὅσον καὶ ἂν καταβιβάσωμεν εἰς τὸ ἔσχατον μέτρον τὰς ὑπερβολὰς τῶν αὐλικῶν, οὐχ ἧττον ὑπολείπεται τοῦτο ὡς βέβαιον, ὅτι ὁ νεαρὸς αὐτοκράτωρ εἶχε πολλὰ μελετήσει καὶ μάθει. Ἦτο ἔμπειρος τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας, οὐχ ἧττον δὲ τῆς ἀστρονομίας καὶ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Δεύτερον δὲ Σολομῶντα ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Σωζομενὸς ἕνεκα τῶν γνώσεων αὐτοῦ περὶ τὴν φύσιν τῶν λίθων καὶ φυτῶν. Ἦτο ζωγράφος, ἠσχολεῖτο δὲ καὶ περὶ τὴν γλυπτικὴν καὶ ἄλλας τέχνας. Ἔγραφε δὲ χειρόγραφα μετὰ χρυσῶν γραμμάτων οὕτως ὡραῖα καὶ ἐκόσμει αὐτὰ δι' ἱστοριῶν οὕτως ἐντέχνων, ὥστε ἀπεκαλεῖτο *καλλιγράφος* ὑπό τε τῶν κολάκων καὶ τῶν χλευαστῶν. Κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα ἐδεικνύοντο κώδικες ὑπ' αὐτοῦ γραφέντες, ἰδίως εὐαγγέλια ὧν τὸ κείμενον ἦτο γεγραμμένον καθ' ἕκαστον φύλλον εἰς σχῆμα σταυροῦ[1]· Συνήθροιζε δὲ βιβλία, ὡς ἐκφράζεται ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Σωκράτης, μετὰ τοῦ πάθους Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἀλλὰ κυρίως ἐκκλησιαστικά. Μετ' ἐπισκόπων ἠπίστατο νὰ συζητῇ ὡς ἄλλος ἐπίσκοπος. Τὴν δὲ πρωΐαν ἔψαλλε μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ὕμνους ἐκκλησιαστικούς. Ἐνήστευε δὶς τῆς ἑβδομάδος κατὰ Τετάρτην καὶ Παρασκευήν. Ἡ μόνη δὲ αὐτοῦ ἡδονὴ ἦτο ἡ θήρα, ἣν ἠγάπα μετὰ μανίας.

Οὐδένα ἔχομεν λόγον νὰ θεωρήσωμεν τοιαύτας ἀρετὰς ἐκκλησιαστικὰς παρά τε τῷ Θεοδοσίῳ καὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ ὡς ὑποκριτικάς. Ὁ νεαρὸς αὐτοκράτωρ ἦτο φιλοθρησκότερος καὶ εὐλαβέστερος τοῦ πάππου χωρὶς νὰ ἔχῃ τοῦ Ἱσπανοῦ ἐκείνου τὸν φανατισμόν, ἀφ' οὗ ἔσωζεν αὐτὸν ἡ ἀνατροφὴ καὶ ὁ ψυχικὸς χαρακτήρ.

Πάντες οἱ σύγχρονοι ὁμοθύμως ἐξυμνοῦσι τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ, τὴν πραότητα, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀσάλευτον ψυχικὴν γαλήνην[2]· Αἱ δ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι αὗται μαρτυρίαι ἐπικυροῦνται καθόλου δι' ἱστορικῶν γεγονότων, ἐπειδὴ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ αὐλὴ τοῦ Θεοδοσίου ὑπῆρξεν εἴπερ τις καὶ ἄλλη βυζαντιακὴ αὐλὴ ἀπηλλαγμένη κακουργιῶν. Ὁ δὲ Σωζομενὸς ἐξυμνεῖ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, ἧς ἄλλως δὲν ἐξεικόνισε τὰ τελευταῖα ἔτη, ὡς εἴπερ τινὰ καὶ ἄλλην διατηρηθεῖσαν ἀναίμακτον καὶ καθαρὰν φόνου[3].

Οἱ σύγχρονοι παρέστησαν τὴν πραότητα τοῦ ἡγεμόνος διά τινων παραδειγμάτων. Ὅτε ἡμέραν τινὰ ὁ Θεοδόσιος διέταξε τὴν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ παράστασιν κυνηγεσίου τινός, ὁ δὲ παροξυνθεὶς λαὸς ἀπῄτει ἀγῶνας μετ' ἀγρίων θηρίων, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπηγόρευσε τὴν αἴτησιν ὡς ἀπάνθρωπον.

Ὅτε ποτὲ γινομένων ἁρματοδρομιῶν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἐξερράγη ῥαγδαία καταιγίς, παρώτρυνε τοὺς θεατὰς νὰ ψάλωσιν ὕμνον τινὰ ἐκκλησιαστικόν, ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐξῆλθεν ἐν πομπῇ ἐκ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ κατηυθύνθη εἴς τινα ἐκκλησίαν. Θανόντος δέ ποτε σεβαστοῦ ἀρχιερέως διέταξε νὰ φέρωσιν αὐτῷ τὸ ῥάσον αὐτοῦ ἵνα τὸ φορέσῃ. Ὅτε δ' ἄλλοτέ ποτε ἰταμός τις μοναχὸς

1. Cod. Theod. βιβλ. VI, 8, 1. De praepositis sacri cubiculi, διάταγμα ἐκδοθὲν χάριν τοῦ Μακροβίου ἐν ἔτει 422.

1. Νικηφόρος II, κεφ. 3. Περὶ τῆς εὐτεχνίας αὐτοῦ ἴδ. καὶ Κεδρηνὸν I, 571. Ζωναρᾶν II, 35.

2. «Φιλανθρωπία . . . γαλήνη ψυχῆς ζάλην οὐ δεχομένη» κατὰ τὸ ὡραῖον ἐγκώμιον τοῦ συγχρόνου Θεοδωρήτου ἐν Ἐκκλ. Ἱστορ. V, κ. 36. Ὁμοίως ἀποφαίνεται ὁ Σωκράτης, ὅστις ἀνέγραψεν ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ (VII, 22) τὰς ἀρετὰς τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς καὶ ὁ Σωζομενὸς ἐν τῇ εἰς τὸν Θεοδόσιον ἀφιερώσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

3. «Ἀναίμακτον δὲ καὶ καθαρὰν φόνου πάντων τῶν πώποτε γενομένων μόνην τὴν σὴν ἡγεμονίαν ἅπας αἰὼν αὐχεῖ» λέγει ὁ Σωζομενὸς ἐν τῇ ἀφιερώσει.

Digitized by Google

εἰς ὃν δὲν εἶχε παραχωρήσει τὸ αἰτούμενον, κατηράσθη αὐτοῦ, δὲν ἐνεφανίσθη ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν τράπεζαν καὶ δὲν ἡσύχασε πρὶν ἢ ὁ φανατικὸς καλόγηρος ἀπέσυρε τὴν ἐκστομισθεῖσαν ἀράν. Εἷς τῶν ἐμπίστων ἠρώτησε τὸν αὐτοκράτορα διὰ τίνα λόγον δὲν ἐκδικεῖται ποτε κατὰ τῶν ὑβριστῶν καταδικάζων αὐτοὺς εἰς θάνατον· ὁ δὲ Θεοδόσιος ἀπεκρίθη «ἐπεθύμουν νὰ εἶχον τὴν δύναμιν τοῦ ἐγείρειν τοὺς νεκρούς».

Τοιαύτας ἔχων ἰδιότητας ὁ Θεοδόσιος δὲν ἠδύνατο νὰ διακριθῇ μεταξὺ μεγάλων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἢ φιλοπολέμων βασιλέων. Καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς ἀνύψωσαν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀστέρας ὡς τὸν ἰδεώδη τύπον ἡγεμόνος, ἀλλ' οἱ ἀρρενωποὶ πολῖται ἠδύναντο νὰ καταφρονῶσιν αὐτοῦ ὡς μαλακοῦ.

Παρίσταται δὲ ὡς ἀνὴρ μετρίου ἀναστήματος, ξανθὴν ἔχων τὴν κόμην, εὔπλαστον τὴν ῥῖνα, μέλανας καὶ ὀξυδερκεῖς τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ δὲ βλέφαρα μακρότατα. Ὁ δὲ τρόπος αὐτοῦ τοῦ τοῖς ἄλλοις προσομιλεῖν μετεῖχεν ἀβιάστου εὐγενείας.

Τὰ δὲ νομίσματα αὐτοῦ, ὧν μόλις τὰ ἐπιμελέστατα κεχαραγμένα, τὰ χρυσᾶ, παρέχουσιν ἀσφαλῆ εἰκονικὴν ὁμοιότητα, παριστῶσιν αὐτὸν ἐν διαφόροις ἐποχαῖς τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, ὡς τὸ πλεῖστον εὐγενῆ ἔχοντα τὴν κατατομὴν καὶ ἀγένειον, ὡς ἀπεικονίζοντο καθόλου τὰ πρόσωπα τῶν Βυζαντίνων αὐτοκρατόρων μέχρι τοῦ Φωκᾶ. Παρουσιάζεται δὲ ὁτὲ μὲν φέρων στρατιωτικὴν περιβολὴν καὶ τὸ κράνος ἐπὶ κεφαλῆς, περιβαλλόμενον ὑπὸ ταινίας ἐκ μαργαριτῶν, καὶ κρατῶν ἀσπίδα καὶ λόγχην, ὁτὲ δὲ καθήμενος, φέρων διάδημα καὶ κρατῶν εἰλητάριον μὲν ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν, σταυρὸν δ' ἐν τῇ ἑτέρᾳ ἢ ἱστάμενος καὶ κρατῶν λάβαρον καὶ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν[1].

[Ἕπεται συνέχεια].

1. Τὰ νομίσματα ἴδε παρὰ Sabatier τόμ. Α' σ. 111 κ. ἑ. Χαλκοῦν τι νόμισμα παριστάνει τὸν Θεοδόσιον, κρατοῦντα τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν ἐν τῇ χειρί, καθήμενον δ' ἐν τριήρει συρομένῃ ὑπὸ Νίκης.

ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ ΤΗΣ ΕΥΝΟΟΥΜΕΝΗΣ

καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἐξόριστοι.

Μεταξὺ Νεαπόλεως καὶ Καστελλαμάρε ὀλίγον τι ἀπέχον τοῦ ἀρχαίου Ἡρακλείου, Ῥεζίνα τὴν σήμερον καλουμένου, φαίνεται μέγα ἀνάκτορον ἁπλουστάτης ἀρχιτεκτονικῆς καὶ βεβαμμένον δι' ἐρυθροῦ χρώματος, ὡς καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτὸ ἐξαρτήματα. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο εἶνε τὸ τῆς *Εὐνοουμένης*, ὀνομασθὲν οὕτως ὑπὸ τῆς περιφήμου Μαρίας Καρολίνης, βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως, γυναικὸς Φερδινάνδου τοῦ Δ' καὶ ἀδελφῆς τῆς Μαρίας Ἀντωνιέττης.

Καὶ ᾠκοδομήθη μὲν χάριν τῶν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἡ βασίλισσα Μαρία Καρολίνα ἐπισκεφθεῖσα αὐτό, τοσοῦτον κατεθέλχθη ὑπὸ τῆς γοητευτικῆς θέας, ἣν ἀπολαμβάνει τις ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ δώματος τοῦ ἀνακτόρου, ὥστε ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ ἐν αὐτῷ, ἐγκαταλιποῦσα διὰ παντὸς τὸ ἀνάκτορον τῶν Πορτίκων, τὸ εὐαερώτατον ἐκεῖνο καὶ δροσερώτατον κατάφυτον ἐνδιαίτημα.

Ἡ φιλήδονος βασίλισσα ἐγκαθιδρυθεῖσα ὁριστικῶς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς *Εὐνοουμένης* μετὰ τῆς φιλτάτης αὐτῇ λαίδης Ἄμιλτον, κατέστησεν αὐτὸ ἑστίαν πολυημέρων καὶ λαμπροτάτων ἑορτῶν καὶ παννυχίδων, χορῶν, συναυλιῶν, θεατρικῶν θεαμάτων, κλπ. κλπ. Αἱ παννυχίδες μάλιστα ἦσάν τι μυθῶδες καὶ ἐν αὐταῖς ἔβλεπέ τις πραγματικὰ τὰ ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς διηγήμασι ἀναφερόμενα καὶ ὡς πλάσματα ἐξημμένης φαντασίας θεωρούμενα. Μυρίοι λύχνοι μεταξὺ τῶν φύλλων τῶν δένδρων ἦσαν κεκρυμμένοι, μουσικὴ μαλακὴ καὶ ἤρεμος, οὐδόλως ταράττουσα τοὺς συνδιαλεγομένους, ἀλλὰ μᾶλλον συνοδεύουσα τὴν συνδιάλεξιν, μετέδιδεν αὐτῇ ἁρμονικόν τινα καὶ ἀπερίγραπτον χρωματισμὸν προκαλοῦσα καὶ λέξεις καὶ αἰσθήματα θελκτικὰ καὶ τρυφερά. Λαμπρότατα δὲ πυροτεχνήματα ἐφώτιζον μακρόθεν τὴν θάλασσαν καὶ τὸ θαυμάσιον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως πανόραμα.

Καὶ ταῦτα μὲν τότε. Ἀλλὰ σήμερον ὅμως οὔτε χοροί, οὔτε συναυλίαι. Ἀντὶ τοῦ ἀνειμένου βίου, βίος περιωρισμένος καὶ ἀποκεκλεισμένος. Ἀντὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν δεσποινῶν καὶ τῶν κομψῶν ἱπποτῶν καὶ αὐλικῶν, ὧν ἔβριθον οἱ κῆποι, μόλις νῦν ἐνίοτε φαίνεται σκιὰ λευκὴ πλανωμένη ἀνὰ τὰς ἐρήμους δενδροστοιχίας. Ἀλλ' ἆρά γε σκιὰ εἶνε; Οὐχί! Εἶνε μία τις τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἡγεμονίδων ἢ δούλη περιδιαβάζουσα. Βαδίζουσι δὲ κεκαλυμμέναι διὰ πέπλου ὥστε μόνοι οἱ ὀφθαλμοί των φαίνονται. Καὶ ὁ περίπατος οὗτος μὴ νομίσητε ὅτι γίνεται ἁπλῶς χάριν διασκεδάσεως, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, εἶνε γραπτὴ παραγγελία τοῦ ἰατροῦ.

Συνειθισμέναι ἐν τῇ ἀνατολικῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ λαμπρότητι τῶν τοῦ Καΐρου ἀνακτόρων αἱ γυναῖκες τοῦ Ἰσμαὴλ πᾶσαι ὀλοφύρονται, ποθοῦσαι τὴν πολυτέλειαν, ἧς ἐστερήθησαν, τοὺς κήπους ἐν οἷς κρῆναι καὶ βρύσεις μορμυρίζουσι, φυτὰ σπάνια ἀνθοῦσι καὶ ἑκατὸν δοῦλαι ἀνέμενον τὸ ἐλάχιστον νεῦμα ἵνα σπεύσωσι πρὸς ἐκτέλεσιν προσταγῆς τινος. Ἀλλ' ἐνταῦθα οὐδεμία ἀναψυχὴ καὶ διασκέδασις, πλὴν τῶν ὀλίγων ὡρῶν, καθ' ἃς ὁ Χεδίβης συνδιατρίβει μετ' αὐτῶν. Οὐδεὶς συγγενὴς οὐδεὶς φίλος. Οὐδὲν ἄλλο ἢ πλῆξις ζωῆς ἐν γῇ ξένῃ μαραινομένης.

Πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Χεδίβου μετὰ τῶν γυναικῶν του εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς *Εὐνοουμένης*, χόρτα κατεκάλυπτον τοὺς ἐγκαταλελειμμένους κήπους, καὶ μεγάλα ἑρπετὰ καὶ μαῦρα εἶχον τὰς φωλεάς των. Ἔχιδναι ἰοβόλοι ἀνωρθοῦντο πρὸ τοῦ τολμῶντος νὰ εἰσέλθῃ καὶ διαταράξῃ τὴν ἡ-

Digitized by Google

συχίαν των. Μία δὲ καὶ μόνη κραυγὴ ἡ τοῦ τρόμου ἠκούετο ἐν ταῖς ἠρημωμέναις δενδροστοιχίαις. Ὅτε δὲ οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐπίσημοι φυγάδες ἦλθον εἰς τὸ ἀνάκτορον, ἐδέησε νὰ ἐκριζώσωσι τὰ χόρτα καὶ νὰ ἐκκόψωσι τὰ δένδρα.

Σιγὴ βαθυτάτη ἐπικρατεῖ ἐνταῦθα ὡς ἐν πενθούσῃ οἰκίᾳ. Τὰ παράθυρα τῆς *Εὐνοουμένης* εἶνε κεκλεισμένα στεγανῶς καὶ περιπεφραγμένα διὰ πυκνοῦ δικτυωτοῦ, ὡς εἴθισται ἐν τῇ Ἀνατολῇ, δι' οὗ δύναταί τις νὰ βλέπῃ ἔξω χωρὶς νὰ τὸν βλέπωσι.

Ἄλλοτε ὅμως τὰ παράθυρα ἦσαν ὀρθάνοικτα, τῶν ἀνθέων τὸ ἄρωμα ἐπλήρου τὰς αἰθούσας, καὶ γυναῖκες εὔμορφοι καὶ ἐπαγωγὸν ἔχουσαι τὸ πρόσωπον ἐφαίνοντο ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν ἀναμένουσαι τοὺς προσκεκλημένους, οἵτινες ἤρχοντο ἐκ Νεαπόλεως ἵνα μετάσχωσι τῶν ἑορτῶν.

Ἀλλὰ σήμερον τὸ ἀνάκτορον φαίνεται ὡς μοναστήριον· μόνον τὰ τοῦ πρώτου πατώματος παράθυρα ἐπιτρέπουσι τὴν εἴσοδον τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας καὶ τῶν περιέργων βλεμμάτων. Ἐκ διαλειμμάτων προβάλλουσιν ἐκ τῶν παραθύρων τούτων ἀνδρικαί τινες κεφαλαὶ φέρουσαι τὸ αἰγυπτιακὸν κάλυμμα καὶ θεῶνται μετ' ἀδιαφορίας τὰ ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐνίοτε τὰ πρόσωπά των ἐμψυχοῦνται, αἱ χεῖρές των ἀνυψοῦνται καὶ ῥίπτουσι νομίσματα πρὸς ὅμιλον μικρῶν τινων ἐπαιτῶν, οἵτινες εἶν' ἐγκαθιδρυμένοι ἀπέναντι τοῦ ἀνακτόρου αἰτοῦντες ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσερχομένων καὶ τῶν ἐξερχομένων. Τῶν παιδίων δὲ τούτων αἱ κραυγαὶ καὶ τὰ ἅλματα καὶ αἱ συμπλοκαὶ διασκεδάζουσιν ὀλίγον τι τοὺς Αἰγυπτίους.

Δύο ἤδη ἔτη κατοικεῖ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς *Εὐνοουμένης* ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς πρώην χεδίβης τῆς Αἰγύπτου. Ζῇ δὲ ἐν τῇ Ῥεζίνᾳ ὡς καὶ ἐν Καΐρῳ μετὰ τῶν γυναικῶν του, τῶν τέκνων καὶ πολυαρίθμου ἀκολουθίας τηρῶν καὶ ἐν τῇ ξένῃ τὰ τῆς πατρίδος του ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν θρησκείαν.

Μεταξὺ τῶν παρακολουθησάντων αὐτὸν εἶνε καὶ ὁ Ρατὶπ πασᾶς φίλος αὐτοῦ πιστός, χάριν τοῦ ἐκπτώτου ἀντιβασιλέως καταλιπὼν γυναῖκα, πατρίδα, πᾶν ὅ,τι ἠγάπα, πᾶν ὅ,τι εἶχε. Ὁ χεδίβης οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται νὰ μείνῃ ἄνευ αὐτοῦ, αὐτοῦ δὲ τὴν γνώμην ζητεῖ πρὸ παντὸς ἔργου, πρὸ πάσης ἐπιχειρήσεως.

Ὁ Ῥατὶπ πασᾶς εἶνε ἀνὴρ ὡς πεντηκοντούτης, ἰσχνός, χαλκόχρους, ἐρρυτιδωμένος, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί του οἱ μαῦροι σπινθηροβολοῦσι νοημοσύνην. Ἡμέραν τινὰ ἐνόμισεν ὅτι περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ κυρίου του· ὑπόψυχρος χαιρετισμός, λέξις ξηρά πως τῷ ἐνέβαλον τὴν ὑποψίαν ὅτι δὲν ἐξετιμᾶτο ἡ ἀφοσίωσίς του, ὅτι δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν πλέον ἀξίαν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ καταστρέψῃ τὸν βίον, καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ προσώπου του διὰ πολυκάννου, τραυματισθεὶς καιρίως ὑπὸ τὸν ὀφθαλμόν. Ἔκτοτε δὲ ὁ χεδίβης μετὰ πολλῆς προσοχῆς φέρεται πρὸς τὸν θεράποντά του.

Ὁ πρώην χεδίβης εἶνε ἀνὴρ ὀξύνους καὶ πεπαιδευμένος. Κατανοεῖ τὸν αἰῶνά του καὶ ὅ, τι καὶ ἂν λέγωσι περὶ τῆς βασιλείας του καὶ τῆς σπατάλης του, αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς Αἴγυπτον τὰς ἰδέας τῆς προόδου, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Τεβφὶκ εὗρε τὴν ὁδὸν ἐξωμαλισμένην, ἐὰν θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον ὅπερ ἤρχισεν ὁ πατήρ του. Ἀλλὰ τίς οἶδε πῶς θά το ἐξακολουθήσῃ;

Ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς λαλεῖ τὴν γαλλικὴν ἄριστα καὶ μετὰ σπανίας τελειότητος, ἔχει δὲ τοὺς τρόπους λίαν εὐγενικούς. Ὑποδέχεται πάντα ἐπιθυμοῦντα νὰ παρουσιασθῇ πρὸς αὐτόν, πολλάκις δὲ τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν κρατεῖ εἰς τὸ γεῦμα ἢ εἰς τὸ δεῖπνον. Τῆς τραπέζης του τὰ μὲν πήλινα σκεύη εἶνε γαλλικά, τὰ δὲ ὑάλινα βοημικὰ καὶ τὰ ἀργυρᾶ ἀγγλικά. Ὁ ἀρχιμάγειρός του εἶνε Γάλλος καὶ τὰ φαγητά του ἀνάμικτα εὐρωπαϊκὰ καὶ αἰγυπτιακά.

Καίτοι δὲ ὁ οἶνος ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Κορανίου, πολὺ ὅμως τιμᾶται ἐν τῇ χεδιβικῇ τραπέζῃ ὁ καμπανίτης, κατὰ συνθήκην θεωρούμενος ὡς ἀφρῶδες ἁπλῶς ποτὸν οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τὸν οἶνον. Ὁ Ἰσμαὴλ εἶνε ἀκριβὴς τηρητὴς τῆς ἐθιμοταξίας οὐδὲ εἰς τοὺς υἱούς του ἐπιτρέπων νά την παραβαίνωσιν. Οἱ ἡγεμονόπαιδες μικροί τε καὶ μεγάλοι ὀφείλουσι νὰ ἵστανται ἐνώπιόν του ὀρθοί, καὶ κάθηνται μόνον ἀφ' οὗ διὰ νεύματος τοῖς δώσῃ τὴν ἄδειαν.

Ὁ χεδίβης ἔχει ἓξ υἱούς καὶ πλείονας θυγατέρας, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν μὴ νομίμων. Ἔχει δὲ καὶ γυναῖκας τέσσαρας.

Ὁ πρωτότοκος υἱός του ὁ Τεβφίκ, ὁ ἐν Αἰγύπτῳ νῦν ἡγεμονεύων, ἔχει μετ' αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα του· ἡ μεγάλη τοῦ δὲ ἀξία συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡγεμονεύοντος τοῦ πατρός του οὐδεὶς εἶπε περὶ αὐτοῦ εἴτε καλὸν εἴτε κακόν. Ἐπί τινα χρόνον ἦτο ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν. Ὁ Τεβφὶκ εἶνε μουσουλμάνος θρησκομανής, θεωρῶν τοὺς Εὐρωπαίους, ὡς καὶ πᾶς ἀκραιφνὴς λάτρις τοῦ προφήτου, ὡς *σκύλους*· οὐδέποτε ἐξῆλθε τῆς Αἰγύπτου, οὐδὲ ἐξέφρασέ ποτε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ περιηγηθῇ τὴν ἀλλοδαπήν.

Ὁ ἕτερος υἱὸς τοῦ χεδίβου, ὁ Χουσεΐν, εἶνε ἀνὴρ ἀξιοπρεπής, χαρίεις καὶ φαιδρός. Ἦτό ποτε ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὸν τύπον, διότι καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ὡς καὶ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς *Εὐνοουμένης*, ὤφειλον ἀείποτε νὰ ἀκολουθῶσι τὴν γνώμην τοῦ πατρός των.

Ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ χεδίβου, ὁ Χασὰν ἐξεπαιδεύθη ἐν Βερολίνῳ, λαβὼν καὶ βαθμὸν ἐν τῷ γερμανικῷ στρατῷ. Εἶνε δὲ πεπαιδευμένος μεγάλην ἔχων ἀξίαν καὶ μεγάλην ἀνδρείαν. Ὅτε δὲ ὁ πατήρ του ἦτο ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ, αὐτὸς ἐγένετο ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ γενικὸς ἀρ-

Digitized by Google

χηγὸς τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων. Διεκρίθη δὲ ἐπὶ γενναιότητι κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ῥώσων καὶ τῶν Τούρκων. Καίτοι δὲ εἶνε μόλις εἰκοσιὲξ ἐτῶν ἔχει ἓξ τέκνα.

Ἐκ τῶν τριῶν δὲ τούτων υἱῶν τοῦ χεδίβου ὁ μὲν Ἰμβραῒμ ἐξεπαιδεύθη ἐν Βούλβιτς, λαλεῖ τὴν ἀγγλικήν, ἐνδύεται ὡς Ἄγγλος καὶ ἀγαπᾷ τοὺς Ἄγγλους καὶ τὴν Ἀγγλίαν ὡς ὁ Χουσεῒν ἀγαπᾷ τὴν Γαλλίαν, λαλεῖ τὴν γαλλικήν, ἐνδύεται ὡς Γάλλος, καὶ ὡς ὁ Χασὰν λαλεῖ τὴν γερμανικήν, ἀγαπᾷ τὴν Γερμανίαν, ἐνδύεται ὡς Γερμανός. Λίαν περίεργον εἶνε καὶ πλείστου ἄξιον πρῶτον μὲν τὸ πόσον ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀγωγὴ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ἀνατολικῶν φύσεων, δεύτερον δὲ ὁποίαν διαφορὰν ἕξεων καὶ κρίσεων ἡ τριῶν διαφόρων ἐθνῶν ἀγωγὴ παρήγαγεν ἐν τῷ πνεύματι τῶν τριῶν ἀδελφῶν.

Ἄλλος δέ τις υἱὸς τοῦ χεδίβου ἑνδεκαέτης ἐκπαιδευόμενος ἐν Τουρίνῳ δεικνύει ἤδη μεγίστην κλίσιν πρὸς ὅ,τι εἶνε ἰταλικόν.

Ὁ ἔσχατος τῶν υἱῶν τοῦ χεδίβου, ὁ μικρὸς Ἀλῆς ἓξ ἐτῶν παιδίον ἀεικίνητον, οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχει, ἢ νὰ διασκεδάζῃ τὸ μονότονον τῆς ζωῆς τῶν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς *Εὐνοουμένης* κατοικούντων.

Λέγομεν ἤδη ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ Χαρεμίου, ὅ ἐστι περὶ τοῦ γυναικωνίτου, περὶ τῶν μυστηρίων ἅτινα ἐγκλείονται ὄπισθεν τῶν πυλῶν ἐκείνων τῶν ἐπιμελῶς κεκλεισμένων καὶ ζηλοτύπως φρουρουμένων.

Οἱ μετρίας καταστάσεως μουσουλμάνοι ἔχουσιν ὡς χαρέμιον ἀπόκεντρόν τι δωμάτιον ἐν ᾧ διαιτῶνται αἱ γυναῖκες. Τῶν δὲ πλουσίων τὸ χαρέμιον εἶνε ὁλόκληρος πτέρυξ τοῦ μεγάρου των, τῶν δὲ πασάδων καὶ τῶν ἡγεμόνων ἀνάκτορον ὁλόκληρον. Ὁ πρώην χεδίβης εἶχε τέσσαρα ἀνάκτορα, ἓν δι' ἑκάστην τῶν τεσσάρων αὐτοῦ νομίμων συζύγων, αἵτινες εἶχον ἀκολουθίαν χιλίων περίπου ἀνθρώπων εὐνούχων, φυλάκων, θεραπαινίδων, δούλων· δὲν εἶνε δὲ δύσκολον νὰ ὑπολογίσῃ τις πόσον ἐδαπάνα τὸ κράτος πρὸς συντήρησιν τοῦ τετραπλοῦ τούτου βασιλικοῦ *σπιτικοῦ*.

Σπανίως εἶν' ἐπιτετραμμένη ἡ εἴσοδος τοῦ χαρεμίου εἰς εὐρωπαίας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἡγεμονίδων. Ἐγὼ ὀρεχθεῖσα τῆς τιμῆς ταύτης καὶ ζητήσασα αὐτήν, ἔτυχον τῆς ἀδείας νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ χαρέμιον ἐν ὡρισμένῃ τινὶ ἡμέρᾳ.

Εἰσῆλθον ἐφ' ἁμάξης εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνακτόρου καὶ ἔστην πρὸ σιδηρᾶς πύλης κιγκλιδωτῆς ἀνοιγομένης πρὸς τὴν κλίμακα. Ἀκριβῶς ἀπέναντι αὐτῆς εἶνε ἡ εἴσοδος τῶν δωματίων τοῦ χεδίβου.

Ἑκατέρωθεν τῆς πύλης ἵσταντο ἀναμένοντές με δύο παῖδες Αἰγύπτιοι, θεράποντες. Εὐθὺς ὡς κατέβην τῆς ἁμάξης γίγας τις ἤνοιξε τὰς κιγκλίδας καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθον τὰς ἐκλείδωσε πάλιν βραδέως. Μ' ἐχαιρέτισε κατὰ τὸν τρόπον τῆς πατρίδος του καὶ χωρὶς λέξιν νὰ εἴπῃ μὲ ὡδήγησε προπορευόμενός μου.

Τῶν γυναικῶν τὰ δώματα εἶνε ἐν τῷ δευτέρῳ πατώματι. Ὅτε δ' ἔφθασα ἐκεῖ μὲ ὑπεδέχθη Ἄραψ τις χονδρὸς καὶ εὐτραφής· παρευθὺς ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ ἀνεγείρει τὸ βαρὺ καὶ παχὺ καταπέτασμα τῆς θύρας. Μὲ ὡδήγησε δὲ εἰς διάδρομον ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον πλεῖσται ὅσαι θύραι, ὥστε ἐνόμισα ὅτι εὑρίσκομαι ἐντὸς μοναστηρίου. Πλησίον μιᾶς τῶν θυρῶν τούτων ἵσταντο εἰς δύο στοίχους δεκαὲξ δοῦλαι, αἵτινες προσέκλιναν ἐνώπιόν μου ἐδαφιαίως. Ἐκεῖ εὗρον τὴν κυρίαν Ὄτ Ἑλβετίδα διακεκριμένην, ἥτις εἶνε διερμηνεὺς τῆς ἡγεμονίδος Τσχεχμὴ - Ἀφέτ. Ἡ κυρία Ὄτ μὲ ὡδήγησε δι' ἄλλου τινὸς διαδρόμου ὑαλοστεγοῦς μέχρι τῶν δωμάτων τῆς Α. Ὑψηλότητος, ἥτις ἵστατο ὀρθὴ ἀναμένουσά με καὶ ἔχουσα παρ' αὐτῇ τὴν θετήν της θυγατέρα τὴν ἡγεμονίδα Ταϊκά, κόρην τοῦ χεδίβου. Ὄπισθεν δὲ αὐτῆς ἵστατο ἡ ἀναγνώστριά της, εὐμορφοτάτη Κιρκασία μελανόφθαλμος καὶ λευκοτάτη, πλάσμα.

Ἡ ἡγεμονὶς Τσχεχμὴ-Ἀφὲτ εἶνε γυνὴ μεγαλοπρεπὴς ἔχουσα πολὺ τὸ ἡγεμονικόν. Ἡ Κυρία Ὄτ μοὶ ἐξεφώνησε προσλαλιὰν σύντομον εὐχαριστοῦσά με ἐκ μέρους τῆς ἡγεμονίδος διὰ τὴν τιμὴν ἧς τὴν ἠξίωσα καὶ διὰ τὸν κόπον ὃν ἔλαβον νὰ ἔλθω εἰς ἐπίσκεψίν της. Ἡ Τσχεχμὴ-Ἀφὲτ δὲν λαλεῖ μὲν τὴν Γαλλικήν,ἀλλὰ καταλαμβάνει ὅ,τι τῇ εἴπωσι γαλλιστί. Ἐνίοτε δὲ λαμβάνουσα θάρρος ὅτε εἴμεθα μόναι—τὴν ἐπισκέπτομαι δὲ λίαν συνεχῶς—μοὶ ἀποκρίνεται γαλλιστί.

Ἐν τῇ αἰθούσῃ τὰ πάντα εἶνε ἁπλούστατα. Δύο μακρὰ καὶ εὐρύτατα διβάνια ἐστρωμένα διὰ τεφρόχρου ὑφάσματος μετὰ λευκῶν μεγάλων προσκεφαλαίων εἶνε τεθειμένα κατὰ μῆκος τῶν δύο ἀπέναντι τοίχων. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τράπεζα στρογγύλη κεκαλυμμένη διὰ λαμπροτάτου τουρκικοῦ τάπητος, ὅστις εἶνε τὸ μόνον ἐν τῇ αἰθούσῃ Ἀνατολικὸν πρᾶγμα. Ἐπὶ τῆς τραπέζης κεῖται ἀνοικτὸν περίφημον λεύκωμα περιέχον πάσας τὰς φωτογραφίας τῆς Χεδιβικῆς οἰκογενείας.

Ἡ θρυλουμένη πολυτέλεια καὶ μεγαλοπρέπεια τοῦ Χαρεμίου ἐξ οὐδενὸς ἄλλου συνίσταται ἢ ἐκ λιθογραφικῶν τινων εἰκόνων ἐπὶ τοῦ τοίχου, παραπετασμάτων τεφροχρόων ἐν μέρει κρυπτόντων τὰ ἡμίκλειστα παράθυρα, ἐκ μαλακωτάτου τάπητος, ἑνὸς κλειδοκυμβάλου, ἐξ εὐαρίθμων τινῶν ἑδρῶν· ἰδοὺ τὸ πᾶν. Οὔτε ἄνθη οὔτε ἄλλα φυτά. Μήπως εἶν' ἀπηγορευμένα; διότι τὸ Κοράνιον λέγει ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων μεταμορφοῦνται εἰς φυτά.

Ἡ Τσχεχμὴ-Ἀφὲτ θεωρεῖται ὡς ἡ εὐνοουμένη τοῦ Χεδίβου, διότι αὐτὴ μόνη δέχεται ἐπισκέψεις. Εἶνε δὲ πάντοτε κομψῶς ἐνδεδυμένη, ἐκ Παρισίων προμηθευομένη τὰ φορέματά της.

Ἡμέραν τινὰ τὴν εἶδον φοροῦσαν κοιτωνίτην

Digitized by Google

ἐκ λευκοῦ σηρικοῦ μετὰ ῥαβδώσεων κιτρίνων καὶ δι' ἀφθονωτάτων τριχάπτων κεκοσμημένον. Ἔμπροσθεν ἦτο ὀλίγον ἀνοικτὸν τὸ φόρεμα καὶ ὑπεφαίνετο μέρος τοῦ ἀλαβαστρίνου αὐτῆς κόλπου, ἐφαίνοντο δὲ καὶ οἱ τορνευτοὶ βραχίονες, θαυμάσιοι τὸ χρῶμα καὶ τὸ σχῆμα. Μικρὰ ἀδαμάντινα ἐνώτια ἐκόσμουν τὰ δροσερά της ὠτία. Δὲν ἐφόρει δὲ οὔτε δακτυλίδια, οὔτε ψέλλια, καίτοι ὡς μ' ἐβεβαίωσαν ἑκάστη τῶν ἡγεμονίδων ἔχει τοιαῦτα κοσμήματα ἐκ μαργαριτῶν καὶ ἀδαμάντων ἀξίας πολλῶν ἑκατομμυρίων.

Ἡ ἡγεμονόπαις Ταϊκὰ ἐνδύεται ἁπλούστερον ἀλλὰ τὰ φορέματά της εἶνε κομψότατα καὶ μάλιστα βραχύτατα, ἴσως ἵνα δύναταί τις νὰ θαυμάζῃ τοὺς κομψοτάτους καὶ μικροὺς πόδας της, ὧν δεύτεροι δὲν εὑρίσκονται ἀνὰ τὴν ὑφήλιον.

Εἶνε δὲ ὡς εἴκοσιν ἐτῶν, λεπτοφυὴς καὶ χαρίεσσα καὶ ξανθή. Νοήσασα ὅτι θαυμάζω τοὺς χονδροὺς ξανθοὺς πλοκάμους της μ' εἶπε μετά τινος ὑπερηφανίας «Ὅλ' αὐτὰ τὰ μαλλιὰ εἶνε 'δικά μου». Εἶνε δὲ ζωηροτάτη, λαλεῖ καλῶς τὴν Γαλλικὴν καὶ διαλέγεται μετ' ἀφελείας ἅμα καὶ πολλῆς εὐχερείας.

Καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν μου καὶ κατὰ τὰς ἑπομένας ἑπτὰ δοῦλαι εἰσῆλθον μετὰ παρέλευσιν τετάρτου τῆς ὥρας καὶ παρετάχθησαν πρὸ τῆς θύρας. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐκράτει μέγαν δίσκον κεκαλυμμένον δι' ἐρυθροῦ βελουδίνου καλύμματος χρυσοκεντήτου καὶ μετὰ χρυσῶν ὡσαύτως κροσσίων, κρεμαμένου μέχρι τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τοῦ δίσκου δὲ ἦτο ὁ καφές, ἄλλη τις δούλη ἐκράτει *ἰμπρίκι* ἀργυροῦν, τρίτη τις πινάκιον ὡσαύτως ἀργυροῦν κλπ.

Πρώτη ἐπῆρε καφὲ ἡ ἡγεμονίς, ἔπειτα ἐγὼ καὶ ἔπειτα αἱ λοιπαί. Μετὰ τὸν καφὲ ἔφεραν *σιγάρα* ἐξαίσια καίτοι ὀλίγον ὑπόγλυκα. Ὑποθέτω ὅτι περιεῖχον ὄπιον.

Αἱ δοῦλαι φοροῦσι ποδήρεις ἐσθῆτας σκοτεινοῦ χρώματος τὸν χειμῶνα καὶ λευκὰς τὸ ἔαρ ἄνευ τινὸς προσθέτου στολισμοῦ· τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς των ἀνυψωμένον συγκρατεῖται παρὰ τὴν πλευρὰν δι' ἑνὸς κομβίου. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δὲ ἔχουσιν εἶδός τι διαδήματος ἐκ λεπτοτάτης γάζης καὶ τουλλίου καὶ ταινιῶν ὅμοιον πρὸς τοὺς κοινοὺς ἐν χρήσει γυναικείους πίλους ἀλλ' ἀνοικτὸν ὄπισθεν.

Ἔνευσεν ἡ ἡγεμονὶς καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἀψοφητὶ ἀπῆλθον τῆς αἰθούσης.

Καίτοι δὲ ὁ διερμηνεὺς ἦτο ἀπαραίτητος ἡ συνδιάλεξις ἡμῶν ἦτο ζωηρά. Ἡ Τσχεχμὴ-Ἀφετ ἠρώτα μετὰ πολλῆς περιεργίας περὶ πάντων, ὡς ἐὰν ἦτο εὐρωπαία. Πολλάκις δ' ἐκπλήττομαι ἐπὶ τῇ ἀκριβείᾳ καὶ ὀρθότητι πολλῶν της παρατηρήσεων.

Λαμβάνει πάσας τὰς ἐφημερίδας τοῦ συρμοῦ. Ὅ,τι δὲ εἴτε ἀγνοεῖ εἴτε δὲν δύναται νὰ νοήσῃ, ζητεῖ ἐξηγήσεις καὶ ἐρωτᾷ τὴν ἀκόλουθόν της ἢ τοὺς ἡγεμονόπαιδας.

Ἡμέραν τινὰ τὴν ἠρώτησα μετ' ἀπορίας πῶς ὑποφέρει ζῶσα ἐν διηνεκεῖ ἀποκλεισμῷ;

— Δὲν ἐπιθυμεῖτε, τὴν ἠρώτησα, νὰ ἴδητε τὴν Νεάπολιν καὶ τὰ πέριξ χώρα; Ἡ μοναξία δὲν σᾶς ἐνοχλεῖ; Δὲν ἔχετε πόθους, πλῆξιν, μελαγχολίαν;

— Ἄ, ὄχι, μ' ἀπεκρίθη ζωηρῶς. Εἶμαι συνειθισμένη, καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῶ ὅτι δύναμαι νὰ ζήσω ἄλλως πως ἢ ὅπως ἐν τῇ πατρίδι μου. Νὰ ἐξέλθω μὲ ἀκάλυπτον τὸ πρόσωπον, καὶ μόνον νὰ τὸ συλλογισθῶ ταράττομαι καὶ ἀηδιάζω, νὰ ἐξέλθω σκεπασμένη θὰ ἐπισύρω τὰ βλέμματα τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἔπειτα νομίζω ὅτι ἐν τῇ ξενιτείᾳ, ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐντρέπεται ὁ ἄνθρωπος περισσότερον ἢ ἐν τῇ πατρίδι του, διότι ἀπαντᾷ βλέμματα πλέον ἀδιάφορα καὶ περιεργότερα.

Τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶνε ἱκανῶς ἀνεξήγητα καὶ πολὺ περίπλοκα, διότι αὐτὴ ἡ ἡγεμονὶς μοὶ δίδει τὴν φωτογραφίαν της, καθ' ἣν παρίσταται ἀνοικτὸν ἔχουσα τὸ πρόσωπον καὶ μοὶ ἐπιτρέπει νὰ τὴν δείξω καὶ εἰς ἄλλους, ἐπιλέγουσα. «Ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ διισχυρίζεσθε ὅτι εἶμαι πολὺ ὡραιοτέρα τῆς εἰκόνος μου».

Ἡ ἡγεμονὶς Ταϊκὰ ἐξέρχεται ἐν ἀνοικτῇ ἁμάξῃ μετὰ τῆς Ἑλβετίδος κυρίας Ὅτ. Φορεῖ δὲ τότε πῖλον καὶ πυκνὴν καλύπτραν. Ἐξέρχεται δὲ χάριν τῆς ὑγιείας της, διότι ἡ νευρικὴ αὐτῆς φύσις ἔχει χρείαν διασκεδάσεων.

Οἱ ἡγεμονόπαιδες εἰσέρχονται πρὸς τὰς ἡγεμονίδας χωρὶς νὰ ἀναγγείλωσιν ἑαυτούς. Μόνοι δὲ αὐτοὶ ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ βλέπωσιν αὐτὰς ἀκαλύπτους.

Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω ἄλλο τι τὴν Τσχεχμὴ-Ἀφέτ.

— Δὲν πειράζεσθε βλέπουσα τὸν χεδίβην ἀποδεικνύοντα φανερὰ τὴν πρὸς τὰς ἄλλας γυναῖκας ἀγάπην του;

— Συνειθίζει κανείς! μοὶ ἀπεκρίθη μειδιῶσα. Ἀναγνωρίζω ὅτι ἐνίοτε ἔχομεν καὶ τὰς λύπας μας. Ὅταν μανθάνομεν ὅτι θὰ ἔλθῃ καὶ ἄλλη, τότε κατ' ἀρχὰς τὴν μεταχειριζόμεθα ὡς ἐχθράν, ἢ τουλάχιστον ὡς ἀντίπαλον. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ὑπανδρευθῇ καὶ γείνῃ νόμιμος σύζυγος τοῦ χεδίβου, τὴν θεωροῦμεν τότε ὡς ἀδελφὴν καὶ προσπαθοῦμεν νὰ ζῶμεν μετ' αὐτῆς ἐν ἁρμονίᾳ.

Ἐν τῷ γυναικωνίτῃ καταγίνονται αἱ γυναῖκες ἀναγινώσκουσαι, μουσουργοῦσαι, κεντοῦσαι καὶ αὕτη εἶνε ἡ μόνη ἐργασία των.

Αἱ γυναῖκες τοῦ χεδίβου ἔχουσι νῦν τεσσαράκοντα μόνον δούλας, ὧν τινες εἶνε θαυμασίας καλλονῆς πλάσματα . . . Συνειθισμέναι δὲ εἰς τὴν ἀνατολικὴν πολυτέλειαν αἱ ἡγεμονίδες θεωροῦσιν ἑαυτὰς ὡς πτωχὰς μεταναστάτιδας. Τὰ πάντα φαίνονται εἰς αὐτὰς εὐτελῆ καὶ ἄθλια. Καὶ ἐκεῖ μέν, ἐν τῇ πατρίδι, ὑπεδέχοντο πλείστας ὅσας ἐπισκέψεις, ἑώρταζον πανηγύρεις καθ' ἃς ναὶ μὲν ἀπεκλείοντο, ὡς εἰκός, οἱ ἄνδρες, ἀλλ' ὅμως συν-

Digitized by Google

εκροτεῖτο κοινωνία λαμπρὰ γυναικῶν καὶ χαριεσσῶν φίλων. Ὅθεν σήμερον εἶν' εὐπρόσδεκτος σφόδρα πᾶσα κυρία ἐπισκεπτομένη αὐτὰς καὶ μετέχουσα τῆς ἐρημίας καὶ μοναξίας των.

Τὰ πάντα γίνονται ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς *Εὐνοουμένης* μετὰ σιγῆς ἄκρας. Οὐδεὶς θόρυβος ἢ ταραχὴ ταράσσει τὸ χαρέμιον. Λαλοῦσι διὰ νευμάτων καὶ χαιρετίζουσιν ὑψοῦσαι τὴν χεῖρα πρὸς τὸ μέτωπον.

Ἡ Τσχεχμὴ - Ἀφὲτ, καίτοι τηρεῖ ἀκριβῶς τὸ εἶνέ της—διότι κατάγεται ἐξ ἀρχαίου ἡγεμονικοῦ οἴκου, —ἐνώπιόν μου ὅμως καταλείπει τὸ ὑπερήφανον μεγαλεῖόν της. Μὲ φιλεῖ ἀπερχομένην μοὶ δίδει τὴν χεῖρα φιλικώτατα καὶ μοι λέγει γαλλιστὶ «au revoir!»

Ἐν δὲ τῷ διαδρόμῳ αἱ παρατεταγμέναι δοῦλαι χαιρετίζουσι κύπτουσαι ἐδαφιαίως, ὁ εὐνοῦχος ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ εὐθὺς ὡς ἐξέλθω τὴν κλείει μετὰ σπουδῆς, ἄλλος τις ἐκ Νουβίας θεράπων μὲ συνοδεύει μέχρι τῆς κιγκλιδωτῆς πύλης, ἔνθα ἐπαναβλέπω τὸν γίγαντα θυρωρὸν, ὅστις διὰ νεύματος καλεῖ τὴν ἅμαξάν μου, κύπτει ἐνώπιόν μου καὶ ἀπέρχομαι.

Ἀναπνέω ἤδη ἐλευθερώτερον ἀφ' οὗ ἡ πύλη τῆς αὐλῆς ἐκλείσθη ὄπισθέν μου, διότι δὲν δύναμαι νὰ μὴ αἰσθάνωμαι αἴσθημά τι λύπης καὶ οἴκτου ἀναλογιζομένη τὴν σιγὴν τῆς κατοικίας ταύτης. Καὶ ἐν Νεαπόλει ἡ ἀντίθεσις γίνεται καταφανεστέρα ἢ ἐκεῖ πέραν ἐν Αἰγύπτῳ.

Προχωρῶ πρὸς τὴν πόλιν καὶ κατὰ μικρὸν ἐπανευρίσκω τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν. Συναντῶ σειρὰν ὅλην ἁμαξῶν παντὸς εἴδους καὶ ποιότητος καὶ λεωφορεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων συνωθοῦνται δεκαπέντε εἴκοσιν ἀνθρώπινα σώματα, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, ἱερεῖς. Καὶ οἱ μὲν κάθηνται, οἱ δὲ ἵστανται ὄρθιοι, ἐρίζουσιν, ᾄδουσι, βλασφημοῦσιν. Ἁμάξια ὑπὸ βοῶν συρόμενα μεστὰ κιβωτίων, ἡμίονοι, ἀχθοφόροι ἔχοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βαρύτατα φορτία, πάντα ταῦτα κατακλύζουσι τὴν ὁδὸν, διακόπτουσι τὴν συγκοινωνίαν, ἀλλ' ὅμως εἶνε κίνησις διασκεδάζουσα τὸν θεατὴν καὶ εὐφραίνουσα.

Ἀπὸ τῶν οἰκιῶν κρέμανται μακρότατα μακαρόνια, ἅτινα ὁ κονιορτὸς καθιστᾷ βεβαίως νοστιμώτερα, διότι φαίνονται ὅτι ἴσα ἴσα τούτου ἕνεκα κρέμανται ἔξω ἵνα *σκονίζωνται*. Αἱ γυναῖκες κτενίζονται καὶ διευθετοῦσι τὴν κόμην των ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ, πωλοῦσαι καρποὺς καὶ δίπυρα. Ἐκ διαλειμμάτων βλέπομεν κατὰ σειρὰν ἐκτεθειμένα ποικιλόχροα ἐκθέματα, λεμόνια, ποτήρια, φιάλας,ἐνταῦθα πωλοῦσι τὸ *κρυονέρι* μετὰ σιροπίου—ὁ Θεὸς νὰ τὸ κάμῃ σιρόπιον—πρὸς λεπτὰ πέντε τὸ ποτήριον. Παρέκει βλέπετε κινητὰς ἑστίας καὶ ἐπ' αὐτῶν τηγάνιον ἐν ᾧ τηγανίζονται γλυκίσματα ἐξ ἁπλῆς ζύμης τὰ ὁποῖα οἱ κατασκευασταὶ προσφέρουσι πρὸς τοὺς διαβάτας διὰ τῶν ἀμφιβόλου καθαριότητος ἢ μᾶλλον ἀναμφιβόλου ῥυπαρότητος δακτύλων των.

Διέρχεται ὁ ἱπποσιδηρόδρομος, ἀνταλλάσσουσιν οἱ ἐν αὐτῷ φιλικὸν χαιρετισμὸν μετὰ τῶν γνωρίμων των διαβατῶν. Πολυάριθμα λεωφορεῖα, ἰσχναὶ δαμάλεις βαδίζουσαι ὑπὸ τὸν ἦχον τοῦ κωδωνίσκου, αἶγες, κύνες ὑλακτοῦντες, ἐπαῖται ἐφορμῶντες κατὰ τῶν ἁμαξῶν εὐθὺς ὡς ἀναγκασθῶσι δι' οἷον δήποτε λόγον νὰ βραδύνωσι τὸν δρόμον των, ταῦτα τέλος καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα βλέπει τις καὶ ἀκούει ἀνὰ τὴν ὁδὸν τὴν λεγομένην τῶν Πορτίκων.

Ἐν Νεαπόλει οἱ *Λαζαρόνοι* εἶν' ἐξηπλωμένοι ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων. Ὅταν κερδήσωσι τὰ ἔξοδα τῆς ἡμέρας οὐδὲν ἰσχύει νά τους διαταράξῃ τὴν ἡσυχίαν. Καὶ τάλληρον ἀπαστράπτον ἐὰν ἐπιδείξητε πρὸς τὸν ἀναπαυόμενον λαζαρόνον ὅςις πρὸ μιᾶς ὥρας λίαν ἀσμένως θὰ ἔπιπτεν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ἀντὶ ἡμισείας μόνον δραχμῆς, ἤδη βλέπει τὸ τάλληρον, ἀνυψοῖ ὀλίγον τὴν κεφαλὴν, μειδιᾷ καὶ φαίνονται οἱ λευκοὶ ὀδόντες, στρέφεται πρὸς τὴν ἄλλην πλευρὰν καὶ τὸν *παίρνει ὁ ὕπνος* ὀνειροπολοῦντα τὴν καλήν του.

Ὅσον δὲ πλησιάζει τις πρὸς τὴν πόλιν, τοσοῦτον καὶ ὁ θόρυβος αὐξάνει καὶ ὁ λιμὴν φαίνεται ἐν ὅλῃ του τῇ κινήσει καὶ ζωῇ. Ἀτμόπλοια ἀναρρίπτουσι στήλας πυκνὰς μαύρου καπνοῦ καὶ ἀνασύρουσι τὰς ἀγκύρας ἀποπλέοντα εἰς Ἀφρικὴν ἢ εἰς Ἀμερικήν. Μεγάλα πολεμικὰ πλοῖα σαλεύουσιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ᾀδόντων τῶν ναυτῶν, οἵτινες ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν ἱστῶν προσδένοντες τὰ ἱστία καὶ σύροντες τὰ σχοινία.

Ἐν τῇ προκυμαίᾳ ἐντὸς παραπηγμάτων παριστάνουσι κωμῳδίας δὶς τῆς ἡμέρας καὶ ὁ ὄχλος ἐπευφημεῖ κροτῶν τὰς χεῖρας μανιωδῶς ὁσάκις ὁ *παρτσινέβελος* ἢ ὁ Φασουλῆς λέγει βάναυσόν τινα καὶ ἀηδῆ βωμολοχίαν.

Τοιαύτη τις εἶνε ἡ ὁδὸς ἣν διατρέχει ὁ εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἀνακτόρου τῆς *Εὐνοουμένης* ἐπανερχόμενος.

Ὁ μέγας καὶ δεινὸς θόρυβος τῆς πόλεως καταπονεῖ ἀναμφιβόλως καὶ ἀφανίζει τὸν διαβάτην, ἀλλὰ πόσον εἶνε προτιμότερος τῆς ἐρημίας τοῦ ἀνακτόρου ἐξ οὗ πρὸ μικροῦ ἐξήλθομεν, τοῦ καταναγκαστικοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἡγεμονίδων, ὧν οὔτε τὰς δούλας φθονοῦμεν οὔτε τὸν παρελθόντα λαμπρὸν βίον, οὔτε τὴν περιωπήν των οὐδὲ τὰ πλούτη των.

Ὁσάκις ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ ἀνακτόρου τῆς *Εὐνοουμένης*, νομίζω ἑκάστοτε ὅτι τότε πρῶτον εἶμαι κυρία τῆς ἐλευθερίας τῶν πράξεών μου, τῶν κινήσεών μου, τῆς ὑπάρξεώς μου.

[Ὑπὸ τῆς πριγκιπίσσης Della Rocca].

Μετάφρασις τῆς Κας Φ' * *

Digitized by Google

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΕΚΡΟΣ

[Ὑπὸ Ματθίλδης Σεράου].

Τὸ παρεκκλήσιον εἶνε παγερόν. Τὸ ἔδαφος εἶνε μαρμάρινον καὶ οἱ τοῖχοι μαρμάρινοι ἐπίσης· οἱ τάφοι μαρμάρινοι καὶ τὰ ἀγάλματα μαρμάρινα· τὸ φαιὸν μάρμαρον ἀπέκτησε χροιὰν νοσηρὰν, ὑγρὰν ἐκ τῆς πολυκαιρίας, ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἡλίου, ἐκ τοῦ θολοῦ φωτὸς τοῦ καταπίπτοντος ἀπὸ τῶν ὑαλοφράκτων θυρίδων. Δὲν περιέχει χρυσᾶ κοσμήματα, κηροπήγια, ἀναθηματικὰς λυχνίας· περιέχει ποικίλματα γεγλυμμένα, ψηφιδωτὰ, ἐπιγραφάς· τὰ ἀνθέμια, οἱ ἐχῖνοι, τὰ κιονόκρανα εἶνε ἐκ λευκοῦ, φαιοῦ ἢ μέλανος λίθου· τὰ πάντα λίθινα. Τὸ πᾶν ἀποπνέει παγερὰν αὐστηρότητα καὶ γαλήνην τάφου. Ἐν τοῖς ἄλλοις ναοῖς ἡ φωνὴ τοῦ προσευχομένου ἱερέως, ἡ ἀσθενὴς φλὸξ τῶν λυχνιῶν, τοῦ κωδωνίσκου ὁ κρότος, ὁ τρυγμὸς ἕδρας, ὁ λεπτὸς τοῦ λιβάνου καπνὸς τεκμηριοῦσι τὴν ζωήν· ἐνταῦθα οὐδεὶς προσεύχεται, δὲν ὑπάρχουσι φῶτα, δὲν ὑπάρχουσιν ἕδραι, δὲν ἠχεῖ ὁ κωδωνίσκος, δὲν καπνίζει ὁ λίβανος. Δὲν αἰσθάνεταί τις ἑαυτὸν ζῶντα ὅπως προσευχηθῇ· αἰσθάνεται ἑαυτὸν νεκρούμενον ὁμοῦ μετὰ τῆς προσευχῆς ἥτις θνήσκει ἐπὶ τῶν ψυχρῶν χειλέων. Δὲν εἶνε ναός, εἶνε τάφος.

— Θέλετε νὰ ἴδητε τὸν Χριστὸν νεκρόν; ἠρώτησεν ὁ ὁδηγὸς μετὰ φωνῆς σεσυρμένης.

Ἡ ἀνθρωπίνη καὶ χυδαία ἐκείνη φωνὴ, καίπερ περὶ θανάτου ὁμιλοῦσά μοι, μὲ ἀφύπνισεν.

— Ἂς ἴδωμεν πρῶτον τὸ παρεκκλήσιον, ἐψιθύρισα, ὡσεὶ ἠσχυνόμην νὰ ὁμιλήσω.

Οἱ ἐν αὐτῷ κατακείμενοι νεκροὶ, ἤρεμοι καὶ ἀκίνητοι μὲ τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους ἐπὶ τῆς νεκρᾶς καρδίας, ἀνήκουσιν εἰς εὐγενεστάτην οἰκογένειαν. Εἰσὶ μεγιστᾶνες τῆς Ἱσπανίας πρώτης τάξεως, δὶς πρίγκιπες, δὶς δοῦκες, τρὶς κόμητες, πεντάκις ἢ ἑξάκις μαρκήσιοι. Παρὰ τὴν θύραν τῆς εἰσόδου κεῖται ὁ τάφος τοῦ ἀρχαιοτάτου προγόνου, τοῦ μετασχόντος τῶν σταυροφοριῶν, ὅτε τρωθεὶς καὶ λιποθυμήσας ἐν τῇ μάχῃ ἐνομίσθη νεκρὸς καὶ μετεφέρετο πρὸς ταφὴν, ἀλλ' ἀνεπήδησεν αἴφνης ἀπὸ τοῦ φερέτρου καὶ ὁρμήσας θαρραλέως διεσκόρπισε καὶ κατενίκησε τὸ ἐχθρικὸν στῖφος. Τάφοι πανταχοῦ. Εἰς τὰς πομπώδεις λατινικὰς ἐπιγραφὰς τὸ αἴσθημα καταπνίγεται ἐν τῇ μονοτονίᾳ τῶν συνήθων ἐπαίνων. Μόνοι οἱ ἀριθμοὶ ἔχουσι θλιβερὰν σημασίαν· ἡ ζωὴ παρὰ τοῖς γόνοις τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν δὲν εἶνε μακρά. Θνήσκουσι προώρως αἱ νεάνιδες· θνήσκουσι προώρως οἱ νεανίσκοι. Ἐπὶ ἑκάστου τάφου ἐγείρεται τὸ ἄγαλμα τοῦ ἐν αὐτῷ τεθαμμένου, ἢ κἂν ἀνάγλυφον ἐν ᾧ διακρίνονται ἐπιχάριτες κατατομαὶ, γραμμαὶ πλήρεις γαληνιαίας εὐγενείας, κυματισμοὶ μαρμάρινοι λελυμένων κομῶν. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐκείνῃ ἐπικρατεῖ κληρονομικὴ καλλονὴ ἐκφραστικὴ μᾶλλον ἢ σύμμετρος. Καὶ ἐφ' ἑκάστου τάφου κεῖται ἓν ἄγαλμα ἢ ἓν ἀνάγλυφον.

— Θέλετε νὰ ἴδητε τὸν Χριστὸν νεκρόν; ἐπιμένει λέγων ὁ φύλαξ.

— Ἂς ἴδωμεν πρῶτον τὸ παρεκκλήσιον, ἐπαναλαμβάνω, ἀνιῶσα καὶ ἐκπληττομένη ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν τάφων ἵστανται ἀγάλματα καὶ συμπλέγματα ἀλληγορικὰ, τὰ πάντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ μονοτόνου καὶ παγεροῦ μαρμάρου. Ἰδοὺ ἡ Αἰδὼς, φέρουσα καλύπτραν ἐπὶ τῆς μορφῆς, ἰδοὺ ἡ Δόξα, ἰδοὺ ἡ Ἰσχὺς, ἰδοὺ ἡ Μετριοφροσύνη, ἰδοὺ ἡ Ἀνατροφὴ, ἰδοὺ ἡ υἱικὴ Στοργὴ, ἀλληγορίαι κεναὶ, οὐδεμίαν ἐκφράζουσαι πλέον ἰδέαν. Τὸ τελευταῖον ὁμοίωμα, ἡ Πλάνη, εἶνε ποιητικώτατον· εἷς ἄνθρωπος προσπαθεῖ μετ' ἀπεγνωσμένης ἐπιμονῆς ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ περικαλύπτοντος αὐτὸν ὁλόκληρον δικτύου. Παράδοξον τοῦ βίου ὅριον· πέρας ἀναπόφευκτον παντὸς πάθους, παντὸς ἔρωτος.

— Διατί δὲν ἔχει ἀνάγλυφον ὁ τάφος οὗτος; ἠρώτησα τὸν φύλακα.

Ἐκεῖνος δὲν ἤκουσεν ἢ δὲν ἐννόησε τὴν ἐρώτησίν μου καὶ ἐπανέλαβεν.

— Ὁ Χριστὸς νεκρός....

— Ἂς ἴδωμεν πρότερον τὸ μέγα θυσιαστήριον, ἀπήντησα ἐγὼ μετ' ἐπιμονῆς.

Τῷ ὄντι ὁ τελευταῖος πρὸς δεξιὰν τάφος δὲν εἶχεν ἀνάγλυφον. Ἔλειπεν ἡ μορφὴ τῆς ἐκεῖ τεθαμμένης πριγκιπίσσης, ἀποθανούσης ὡσαύτως ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ. Τὸ μαρμάρινον πλαίσιον ὅπου ἐν τοῖς λοιποῖς τάφοις εἶνε κεχαραγμένη ἡ μορφὴ τοῦ θανόντος, εἰς τὸν τάφον ἐκεῖνον ἦτο λεῖον, κενὸν, λευκὸν ὡς ἂν εἶχεν ἀποσπασθῆ, ἢ ἐξαλειφθῆ ἡ εἰκών. Ἡ θέα αὐτοῦ εἶνε πένθιμος, ὡς ἡ τῆς ὑπὸ μέλανος πέπλου σκεπομένης εἰκόνος τοῦ Φαλιέρου ἐν τῇ δουκικῇ αἰθούσῃ τῆς Ἑνετίας. Γυμνὸν καὶ αὐστηρὸν εἶνε τὸ μέγα θυσιαστήριον. Ἄνωθεν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου κεῖται εἰκὼν παριστῶσα τὴν Παναγίαν τοῦ Ἐλέους, ὑποβαστάζουσαν τὸ πελιδνὸν σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

Ἡ ζωγραφία εἶνε ἐφθαρμένη, ἀμαυρὰ, πένθιμος, ἡ πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ εἶνε διάτρητος ἐκ δήγματος μυός. Κάτωθι τοῦ θυσιαστηρίου μέγα μαρμάρινον σύμπλεγμα παριστᾷ τὴν ἀποκαθήλωσιν. Πανταχοῦ τὸ αὐτὸ θλιβερὸν ἀντικείμενον: ὁ θάνατος.

— Καὶ ἰδοὺ, ἐπανέλαβε μετ' ἤθους θριαμβευτικοῦ ὁ φύλαξ, ὁ Χριστὸς νεκρός.

Κεῖται παρὰ πόδας τοῦ θυσιαστηρίου, πρὸς ἀριστεράν. Ἐπὶ εὐρείας βάσεως ἐκτείνεται μαρμάρινον στρῶμα, ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου δὲ ταύτης καὶ παγερᾶς στρωμνῆς κεῖται ὁ Χριστὸς νεκρός. Ἔχει τὸ φυσικὸν μέγεθος ἀνδρὸς ῥωμαλέου ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του. Κεῖται ἀνακεκλιμένος, ἀκίνητος, ἐκπνεύσας· οἱ πόδες αὐτοῦ εἶνε ἴσοι, ἄκαμπτοι, συνηνωμένοι· τὰ γόνατα ὑψοῦνται ἐλαφρῶς, οἱ νεφροὶ βυθίζονται ἐντὸς τῆς στρωμνῆς, τὸ στῆθος εἶνε ἐξωγκωμένον, ὁ λαιμὸς ἀπεξηραμμένος, ἡ κεφαλὴ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν προσκεφαλαίων ἀλλὰ

Digitized by Google

κλίνει πρὸς δεξιάν, αἱ χεῖρες ἄτονοι. Ἡ κόμη αὐτοῦ εἶνε ἐν ἀταξίᾳ· νομίζεις ὅτι τὰς τρίχας βρέχει ἔτι ὁ ἱδρὼς τῆς ἀγωνίας. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἰσὶν ἡμίκλειστοι καὶ ἐντὸς τῶν βλεφάρων ὑποτρέμουσιν εἰσέτι τὰ τελευταῖα καὶ ὀδυνηρότερα δάκρυα. Εἰς τὸ βάθος, ἐπὶ τῆς στρωμνῆς εἰσὶν ἐρριμμένα ἐν τεχνικῇ ἀταξίᾳ τὰ ἐμβλήματα τοῦ πάθους, ἤτοι ὁ ἀκάνθινος στέφανος, οἱ ἧλοι, ὁ ἐν χολῇ ἐμβεβαπτισμένος σπόγγος, ἡ σφῦρα. Ἐπὶ τῆς βάσεως, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον εἶνε κεχαραγμένη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή Joseph Sammartino, Neap., fecit, 1753. Οὐδὲν ἄλλο. Ὄχι, ἀπομένει ἕν τι. Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ ὡραίου ἀλλὰ τεταλαιπωρημένου ἐκείνου σώματος, ἡ ἁβρὰ καὶ συμπαθὴς εὐσέβεια τοῦ τεχνίτου ἐπέρριψεν ὀθόνην, ἧς αἱ μαλακαὶ καὶ διαφανεῖς πτυχαὶ καλύπτουσι χωρὶς ν' ἀποκρύπτωσι τὸ ἀντικείμενον, δὲν ἀποκρύπτουσι τὴν πληγήν, ἀλλὰ τὴν ἐξηδύνουσι, δὲν σκέπουσι τὸν σπασμόν, ἀλλὰ τὸν πραΰνουσιν. Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου σώματος, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς τὴν σάρκα, ἁπλοῦται ἡ μαρμάρινος σινδών, τοσοῦτον φυσικῶς, ὥστε ἀκουσίως ἡ χεὶρ κινεῖται ἵνα τὴν ἀποσύρῃ. Τὸ καλλιτεχνικὸν δημιούργημα εἶνε ἐντελές· ὑπάρχει ἐν αὐτῷ τὸ αἴσθημα, δι' οὗ ἀποδίδεται αἴσθησις εἰς τὸν ψυχρὸν λίθον καὶ δι' οὗ κινεῖται ὁ οἶκτος ἡμῶν, ὑπάρχει ἡ αὐθάδεια τοῦ τεχνίτου, παραβλέποντος τοὺς κανόνας, ὑπάρχει ἔμπνευσις ὑψηλὴ καὶ ἐκτέλεσις ἐξαισία. Τὸ νεκρὸν αὐτὸ σῶμα ἦτο ζῶν πρὸ ὀλίγου, ἀσπαῖρον ὑπὸ τὰς ἀλγηδόνας φρικώδους ἀγωνίας, διότι νεαρὸν καὶ ἀκμαῖον ἀνθίστατο κατὰ τοῦ κακοῦ, ἀνθίστατο κατὰ τοῦ θανάτου. Δὲν ἐχαυνοῦτο δὲν κατεβάλλετο· αἱ ἶνες τοῦ σώματος αὐτοῦ δὲν ἤθελον ν' ἀποθάνωσιν. Ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς ὀθόνης ἡ κεφαλὴ ἔχει ἔκφρασιν θαυμασίαν· ἐπὶ τοῦ λείου μετώπου φαίνεται λάμπων μέγας ῥολισμός. Οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν ἐκ τοῦ φυσικοῦ πόνου, ἀλλ' ἐν τοῖς μόλις διανοιγομένοις χείλεσιν ἀνατέλλει μειδίαμα ἀορίστου ἐλπίδος. Ὁ πόνος ἀληθῶς ἐκ τοῦ σώματος μετηγγίσθη καὶ εἰς τὴν ψυχήν· καὶ ἡ ψυχὴ ἤλγησεν ἀληθῶς, ἀλλ' οὐχὶ ἐξ ἀπελπισίας οὐχὶ ἐξ ἀπογνώσεως. Καὶ τὴν ψυχὴν ὡς τὸ σῶμα ἐπότισεν ἡ χολή, ἀλλ' εἰς αὐτὴν ἔπεσε καὶ σταγὼν παρηγορίας. Τὸ πᾶν ἐν τῷ Χριστῷ τούτῳ ἀποπνέει ὑψίστην ὀδύνην, ἀλλὰ καὶ ὑψίστην ἐλπίδα. Τόσον μυστηριῶδες μεγαλεῖον περιβάλλει τὴν θείαν ταύτην κεφαλήν, τόσον ἀπεριόριστον θαυμασμὸν ἐξεγείρει τὸ ἔντεχνον αὐτὸ ἔργον, τόσον ζωντανὸν πόνον ἐκφράζει ὁ νεκρός, ὥστε ὁ φιλόσοφος συνταράσσεται καὶ δὲν δύναται νὰ συγκρατήσῃ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τὰ ἅλματα, ὁ καλλιτέχνης προσκλίνει ἐνθουσιῶν καὶ ὁ πιστὸς πίπτει πρηνὴς καὶ ἀσπάζεται μετὰ δακρύων τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ.

Παράδοξος καλλιτεχνικὴ ψυχὴ ἦτο βεβαίως ἡ τοῦ γλύπτου τοῦ δωρήσαντος τῇ τέχνῃ τὸν Χριστὸν τοῦτον. Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ζῇ ὁλόκληρον ἐν τῷ ἔργῳ του. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ περιεκλείοντο δύο ἴσοι, ἄμετροι ἔρωτες, ὁ ἔρως πρὸς γυναῖκα τινὰ καὶ ὁ ἔρως πρὸς τὴν τέχνην. Ὁ πρῶτος ἦτο ἀτυχέστατος καὶ φρικαλέως ὀδυνηρός. Μόνον ἐκεῖνος ὅςτις ᾐσθάνθη τοὺς ὀξεῖς νυγμοὺς ἀκατονομάστου πόνου, δύναται νὰ μεταδώσῃ ὅλην τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ πόνου τούτου εἰς τὸ ἀναίσθητον μάρμαρον· μόνον ἐκεῖνος ὅςτις ἐβίωσεν ἐν δακρύοις, καὶ ἐν ἀγωνίᾳ, μόνη ἐρῶσα καὶ φιλέρημος ψυχὴ ἐν τῇ ἐξάψει αὐτῆς ἠδύνατο ν' ἀποτυπώσῃ τὸν ἄφωνον καὶ βαθὺν πόνον ἐν τῷ Χριστῷ τούτῳ. Ὁ γλύπτης ἔγνω καὶ ᾐσθάνθη. Ἔγνω καὶ ᾐσθάνθη τί εἶνε ἡ ἐσωτερικὴ ἐκείνη βάσανος, ἥτις ὡς πρίων σχίζει σιγά, ἀλλ' ἀμειλίκτως τὴν καρδίαν· τί εἶνε ἡ ἀπόγνωσις, ἥτις ὡς φάσμα φαιόν, μακρόν, μονότονον δεικνύει πανταχοῦ σποδὸν καὶ ἀνίαν καὶ ἀπογοήτευσιν· τί εἶνε ἡ ἀπελπισία, ἥτις εὐρεῖα, ἀπέραντος ὡς ποταμὸς ἐκ δακρύων κατέρχεται μετὰ βοῆς καὶ μεθ' ὁρμῆς παρασύρουσα πᾶν τὸ προστυγχάνον. Ὅστις ἐποίησε τὸν Χριστὸν τοῦτον ἤσπαιρεν ἐξ ἔρωτος· ἠγάπησε καὶ ἐθρήνησε· ἠγάπησε καὶ φρικίασις θανάσιμος συνετάραξε τὰς ἶνας αὐτοῦ· ἠγάπησε καὶ ὁ σπασμὸς ἐκλόνισε καὶ ἔθραυσε τὴν ζωὴν αὐτοῦ· ἠγάπησεν ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ χαρᾶς, ἄνευ τέρψεως, κατακαίων τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν ἐν τῇ σκληρᾷ ἡδυπαθείᾳ τῆς ὀδύνης. Ἐρῶν ἄνθρωπος δύναται μόνον νὰ πλάσῃ τὸν Χριστὸν τοῦτον. Μόνος ὁ πάσχων, ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ πάθους αὐτοῦ δύναται ν' ἀποτυπώσῃ ἔν τινι ἀγάλματι ὅλην τὴν ὑψηλὴν ἐποποιίαν τῆς ὀδύνης. Πᾶν κτύπημα τῆς σμίλης, ἥτις ἔσχιζεν, ἔθραυεν, ἐθώπευεν, ἐλείαινε τὸ μάρμαρον, ἦτο φωνή, ἦτο στεναγμός, ἦτο κραυγή, ἦτο ἔκρηξις φλογερὰ τοῦ ἔρωτος τούτου. Τὸ πάθος τοῦ ζῶντος ἀνθρώπου ἔπλαττε τὸ πάθος τοῦ νεκροῦ Χριστοῦ. Ἐκ τῆς συγκρούσεως ταύτης παρήγετο μεγάλη τεχνίτου ψυχή, ἀποτυποῦσα τὸν ἴδιον χαρακτῆρα ἐν ἑνὶ ἀριστουργήματι τῆς τέχνης.

. . . .

— Διατί ὁ τάφος ἐκεῖνος δὲν ἔχει εἰκόνα; ἠρώτησα ἐκ νέου ἐξερχομένη τοῦ ναοῦ τὸν φύλακα, εἰς οὗ τὰς χεῖρας ἐκρότει ὁ ὁρμαθὸς τῶν κλειδίων.

— Ὁ τεχνίτης δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὴν ἀποτελειώσῃ.

— Ποῖος τεχνίτης;

— Ὁ Σαμμαρτῖνος.

— Ἄ!...

— ... Ἀπέθανε πρὶν τελειώσῃ τὴν εἰκόνα. Εὑρέθη εἰς ἕνα σκοτεινὸν δρομίσκον νύκτα τινὰ μὲ ἓν ἐγχειρίδιον ἐντὸς τοῦ στήθους του.

— Ἐφονεύθη ἢ αὐτοχειριάσθη;

— Λέγουσιν ὅτι αὐτοχειριάσθη.

. . . .

Πῶς ἐν τῇ ὀδύνῃ τῆς ἀοράτου ἐκείνης ἀγωνίας

Digitized by Google

ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ γλύπτου θὰ ὡμοίαζε πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ Χριστοῦ.

['Εκ τῶν Leggende Napoletane].

Μετάφρασις Χ. Λ.

Πῶς παρασκευάζονται

ΤΑ ΔΕΡΜΑΤΑ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΚΤΙΩΝ

Ὢ φρίκη! Εἶνε ἄράγε γνωστὸν εἰς πάντας πῶς παρασκευάζονται τὰ δέρματα τῶν χρωματιστῶν χειροκτίων; Ἃς τὸ εἴπωμεν εἰς ὅσους τὸ ἀγνοοῦν.

Λαμβάνουσι τὰ κατειργασμένα λευκὰ καὶ ξηρὰ δέρματα καὶ ἐξαπλοῦσιν αὐτὰ ἐντὸς αὐλῆς τινος, ἔνθα τὰ καταβρέχουν δι' ὕδατος ἀναμεμιγμένου μετὰ κρόκου ᾠοῦ καὶ ... οὔρους. Εἶτα οἱ ἐργάται καταπατοῦν τὸν δυσώδη τοῦτον πηλὸν καὶ τὸν ζυμόνουν διὰ τῶν ποδῶν των ἐφ ἱκανὰς ὥρας. Μεθ' ὃ τὰ δέρματα ἁπλοῦνται ἐπὶ μαρμαρίνων τραπεζῶν καὶ ἐπαλείφονται διὰ χρωματιστικῆς τινος ὕλης, ἀναμεμεμιγμένης μετ' οὔρους. Ὢ δυστυχεῖς κομψόταται καὶ λευκόταται χεῖρες, αἵτινες μέλλετε νὰ φορέσητε τὰ χειρόκτια ταῦτα!

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἀφ' οὗ τὰ δέρματα ἀπορροφήσωσι τὸ χρῶμα ... μετὰ τοῦ ὑπολοίπου, πλύνονται δι' ἀφθόνου ὕδατος καὶ ξηραίνονται ἔπειτα εἰς θερμοκρασίαν 40 βαθμῶν. Τὰ δέρματα συστέλλονται οὐσιωδῶς καὶ γίνονται δύσκαμπτα. Ὅπως δὲ τοῖς ἀποδώσωσι τὸ ἀφαιρεθὲν ὕδωρ ἐγκλείουσιν αὐτὰ ἐν μέσῳ λεπτῶν πριονιδίων ὑγροῦ ξύλου· ἀποδίδουσι δ' αὖθις τὴν εὐκαμψίαν των τανύοντες αὐτὰ δι' εἰδικῶν τινων σιδηρῶν ἐργαλείων, ἐπὶ τέλους δὲ τὰ σιδερόνουσι διὰ θερμῶν σιδήρων.

Ἃς παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ δέρματα δὲν διατηροῦσι οὐδ' ἐλάχιστον μέρος τοῦ διαπεράσαντος τοὺς πόρους των ἀνθρωπίνου ὑγροῦ· ἀλλ' ἄλλος τρόπος παρασκευῆς θὰ ἦτο προτιμότερος· διότι ἐπὶ τέλους ὅταν τις φορῇ τὰ χειρόκτιά του δύναται καὶ ἄκων νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς διαφόρους κατεργασίας εἰς ἃς ὑπεβλήθησαν καὶ ὁποία ἀντίθεσις! Ἀφ' ἑνὸς τὸ ἐκ δέρματος αἰγάγρου χειρόκτιον καὶ ἡ βελουδίνη, χνοώδης, καὶ τόσον λεπτὴ ἐκείνη χείρ, καὶ ἀφ ἑτέρου ἡ ἄμεσος συνεπαφὴ μετὰ δέρματος καταπατηθέντος διὰ τῶν ποδῶν καὶ ἐμβαπτισθέντος τοσάκις ἐντὸς τοῦ ἀκατονομάστου ἐκείνου λουτροῦ! Ὅλοι ἀγοράζουν χειρόκτια, ἀλλ' οὐδεὶς φαντάζεται ὅτι ἀγοράζει δέρμα δι' οὔρους διαβραχέν! Ἐκτὸς τούτου δὲ, τὰ παρασκευάζοντα τὰ δέρματα ταῦτα ἐργοστάσια πληροῦνται δυσωδεστάτων ὀσμῶν, αἵτινες ὑποσκάπτουσι τὴν ὑγείαν τῶν ἐργατῶν. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατεργασίας εἶνε ἐπιβλαβὴς εἰς τὸν παραγωγὸν ἂν μὴ εἶνε εἰς τὸν ἀγοραστήν. Εἶνε προφανὲς ὅτι εὐχερῶς δύναται νὰ εὑρεθῇ ἄλλη ὕλη ἐκτὸς τοῦ οὔρους διευκολύνουσα τὴν βαφὴν τῶν δερμάτων. Ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν ἀντικατέστησαν ἤδη τὸ οὖρος διὰ τῆς ἀμμωνίας, καὶ διὰ πολλοὺς λόγους εὑρίσκουσιν αὐτὴν προτιμοτέραν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ οἰκονομία, διότι ἡ τιμὴ τῆς ἐκ τοῦ οὔρους προερχομένης ἀμμωνίας εἶνε ὑπερτέρα τῆς τιμῆς τῆς βιομηχανικῶς παρασκευαζομένης ἀμμωνιακῆς διαλύσεως, ἕνεκα τῶν μετακομιστικῶν δαπανῶν ἃς συνεπάγεται ὁ πολὺς ὄγκος τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἀνθρωπίνου ὑγροῦ.

Ἰατρός τις μάλιστα ἔν τινι ἐκθέσει αὐτοῦ ἀπευθυνθείσῃ εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Σηκουάνα, ὑπέδειξεν ἤδη ὅτι ἐπίκειται ἀνάγκη νὰ τελειοποιηθῇ ὁ τρόπος τῆς χημικῆς κατεργασίας τῶν πρὸς κατασκευὴν χειροκτίων προωρισμένων δερμάτων. Ὄχι πλέον χειρόκτια ἐκ κρόκου ᾠοῦ καὶ οὔρους! ?

Τὸ κατωτέρω ἄριστον προϊὸν τῆς δημώδους Μούσης, ἀνέκδοτον ὄν, ἀνεκοινώθη ἡμῖν παρὰ φίλου τῆς «Ἑστίας», ὅστις καὶ ἄλλα τοιαῦτα δημοτικὰ ᾄσματα ὑπέσχετο νὰ παράσχῃ πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῇ «Ἑστίᾳ». Σ.τ.Δ.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ὁ Γιάννος μὲ τὴ Μαρουδιὼ 'ς ἕνα σκολειὸ διαβάζουν,
Γιάννος μαθαίνει γράμματα κ' ἡ Μαρουδιὼ τραγούδια.
Ἐκεῖνα τὰ δυὸ ἀγαπιώτανε, κανένας δὲν τὸ 'ξέρει.
Καὶ μιὰ Λαμπρή, μιὰ κυριακή, μιὰ 'πίσημην ἡμέρα
Ὁ Γιάννος ἐξεστόμισε, τῆς μάνας του τὸ λέει.
— Μάνα τὴ Μάρω ἀγαπῶ, γυναῖκα θὰ την πάρω.
— Τί λές, μωρὲ κοψόημερε καὶ φειδοδαγκωμένε;
Ἡ Μάρω εἶνε 'ξαδέρφη σου, πρώτη 'ξαδέρφισσά σου.
Κάλλιο ν' ἀκούσω σάβανα γιὰ νὰ σε σαβανώσω,
Παρὰ ν' ἀκούσω στέφανα γιὰ νὰ σε στεφανώσω».
Ἡ Μάρω ἀρραβωνιάζεται κι' ὁ Γιάννος ἀρρωστάει,
Ἡ Μάρω στεφανόνεται κι' ὁ Γιάννος ξεψυχάει.
Συμπεθεριὸ καὶ λείψανο ἐσυναπαντηθῆκαν.
Κανένας δὲν ἀρώτησε ἀπὸ τοὺς συμπεθέρους.
Κι' ἡ Μάρω ξεδιαντρόπιασε, στέκει καὶ τοὺς 'ρωτάει·
—Ἆ! τίνος εἶν' τὸ λείψανο μὲ τὴ χρυσῆ τὴν κάσσα;
—Τοῦ Γιάννου 'νε τὸ λείψανο μὲ τὴ χρυσῆ τὴ κάσσα.
Κ' εὐθὺς σεισμὸς ἐγίνηκε καὶ ταραχὴ μεγάλη 1.
. . . .
Ὁ Γιάννος 'γίνη κάλαμος κ' ἡ Μάρω κυπαρίσσι,
Φυσάει βορειᾶς τὸν κάλαμο φιλεῖ τὸ κυπαρίσσι.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Δανειστὴς προσέρχεται εἰς ἐπιθάνατον ὀφειλέτην του.

— Ἔλα, φίλε μου, λέγει, πλήρωσέ με τώρα, εἶνε καιρὸς νὰ τὸ κάμῃς.

— Σὲ παρακαλῶ, ἄφησέ με νὰ ἀποθάνω ἐν εἰρήνῃ, ἀπαντᾷ ὁ ὀφειλέτης.

— Ὄχι, ὄχι, φωνάζει ὁ δανειστής, δὲν θὰ ἀποθάνῃς πρὶν μὲ πληρώσῃς!

*
* *

1. Εἰς παραλλαγήν τινα τοῦ αὐτοῦ δημώδους ᾄσματος μετὰ τὸν στίχον τοῦτον ὑπάρχουσιν οἱ ἑπόμενοι·

Βεργολιγάει ἡ λιγερὴ καὶ πέφτει 'ς τὸ κρεββάτι.
Τὰ 'πῆραν τὰ βαρειόμοιρα καὶ πάνε νὰ τὰ θάψουν,
Τὰ 'πῆγαν καὶ τὰ θάψανε 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα.
Μάρω φυτρόνει κάλαμος κι' ὁ Γιάννος κυπαρίσσι,
Βεργολιγάει ὁ κάλαμος φιλεῖ τὸ κυπαρίσσι.

Digitized by Google

Διὰ τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος διέρχεται κηδεία.

Εἷς τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων πλησιάζει τινὰ τῶν παρακολουθούντων καὶ ἐρωτᾷ.

— Κηδεία εἶνε ;

— Μάλιστα, νομίζω ὅτι εἶνε.

— Σημαντικὸν πρόσωπον ;

— Πιστεύω.

— Καὶ ποῖος εἶνε ὁ ἀποθανών ;

— Ὁ κύριος ἐκεῖνος ποῦ εἶνε μέσα εἰς τὸ φέρετρον.

*
* *

Μεταξὺ συζύγων.

Ὁ σύζυγος αἰσθάνεται ὅτι ἡ τελευταία ὥρα ἔφθασε, καὶ λέγει πρὸς τὴν γυναῖκά του·

— Ἄκουσε, ἀγαπητή μου, ἐγὼ ἀποθαίνω· ἀλλά, σὲ παρακαλῶ, μὴ μεγάλας ἐπιδείξεις εἰς τὴν κηδείαν μου, δὲν θέλω πομπαίς....

Ἡ σύζυγος σιωπᾷ.

— Λοιπόν, δὲν μ' ἀποκρίνεσαι ; δὲν μ' ὑπόσχεσαι ὅ,τι σοῦ ζητῶ ;

Ἡ σύζυγος μετὰ πολλῆς στοργῆς καὶ γλυκύτητος·

— Ἀπόθανε πρῶτα, κι' ὕστερα βλέπομε !

*
* *

Κύριός τις ξυρίζεται ἀπὸ κουρέα, ὅστις τοῦ ἐκδέρει ἀνιλεῶς τὸ πρόσωπον.

Ἐπὶ τέλους, μὴ ὑποφέρων πλέον τοὺς πόνους, ὁ ξυριζόμενος ἀναφωνεῖ·

— Μά, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, τὸ ξυράφι σου δὲν κόπτει καθόλου.

Εἰς τοῦτο ὁ κουρεύς, κάμνων βαθεῖαν ἐντομὴν ἐπὶ τῆς παρειᾶς του,

— Ὤ ! Κύριε, λέγει, 'μπορεῖτε νὰ παραπονεθῆτε διὰ τέτοιο ξυράφι !...

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἄριστος λογιστὴς εἶνε ὁ δυνάμενος νὰ ἀριθμήσῃ ἀκριβῶς τὸ ποσὸν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτημάτων.

— Δύναταί τις ἐκ τυχαίων περιστάσεων νὰ καττασταθῇ μέγας, οὐχὶ ὅμως σοφὸς καὶ πολυμαθὴς ἄνευ πόνων καὶ μόχθων.

— Ὁ δαπανῶν πλειότερα τῶν ὅσων ἔχει εἶνε ματαιόφρων, ὁ δὲ ὀλιγώτερα μικροπρεπὴς καὶ φιλάργυρος

— Οὐδεὶς εἶνε κύριος ἑαυτοῦ, ἐνόσῳ ὑπόκειται εἴς τι πάθος.

— Ἡ τιμωρία δὲν ἐπέρχεται πάντοτε ἀμέσως μετὰ τὸ πταῖσμα, ἀλλ' ἐνίοτε ἐπέρχεται ὁπόταν οὐδαμῶς τὴν περιμένῃ τις.

— Τὸ καλὸν ὄνομα ἀποκτᾶται διὰ πολλῶν καλῶν πράξεων, ἀπόλλυται δὲ διὰ μιᾶς κακῆς.

— Ἡ κενοδοξία εἶνε τὸ πρῶτον φυτόν, ὅπερ βλαστάνει ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ, καὶ τὸ τελευταῖον ὅπερ ἐκριζοῦται.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μέχρι τίνος δύνανται νὰ φθάσωσιν οἱ ἐν Ἀμερικῇ ἔμποροι ὅπως πωλήσωσι τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν, δεικνύει τὸ ἑπόμενον γεγονός, ὅπερ ἀφηγεῖται γαλλική τις ἐφημερίς.

«Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας εἶχε πέμψει εἰς Ἀμερικὴν καὶ εἰς Εὐρώπην εἰδικήν τινα πρεσβείαν ἀποτελουμένην ἐξ εἴκοσι δύο μανδαρίνων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ πρίγκιπος Σάγγ. Ἡμέραν τινὰ ἀλλοδαπός τις ὁμιλῶν τὴν κινεζικήν, παρουσιάζεται πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς καὶ γίνεται δεκτὸς πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ διερμηνέως αὐτῶν ὅστις ἠσθένησε. Φθάνουσι μετ' αὐτοῦ οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς Βασιγκτῶνα, καὶ ἐκεῖ οὗτος λέγει αὐτοῖς ὅτι ἐξ ἀβροφροσύνης ὀφείλουσι νὰ ψελλίζωσι τοὐλάχιστον ἀγγλικάς τινας φράσεις.

Οἱ Κινέζοι, δι' οὓς ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων εἶνε μετὰ τὸ υἱικὸν σέβας ἡ πρώτη τῶν ἀρετῶν, ἐπείσθησαν παρευθὺς καὶ ἀπεστήθισαν δύο ἀγγλικὰς φράσεις ἐχούσας ὡς ἑξῆς : «Τὸ ἄριστον τέϊον εἶνε τὸ πωλούμενον ὑπὸ τῆς ἀγγλογαλλοαμερικανοσινικῆς ἑταιρίας. Εἶνε τὸ μόνον τέϊον τὸ μὴ ἐπιφέρον αὐπνίαν».

Εἶπε δ' αὐτοῖς ὅτι αἱ δύο αὗται φράσεις ἐδήλουν : «Εὐχαριστοῦμεν ὑμᾶς ταπεινῶς ἐπὶ τῇ γενομένῃ ἡμῖν τιμῇ. Εἴθε νὰ ζήσητε καὶ εὐδαιμονήσητε ἐπὶ πολλὰ ἔτη». Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀκρόασιν ἧς ἔτυχεν ἡ πρεσβεία, ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας συνεχάρη διὰ γλαφυρᾶς προσλαλιᾶς τοὺς ἀπεσταλμένους ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐλεύσει αὐτῶν. Μετὰ τὸ πέρας ταύτης ὁ πρίγκιψ Σάγγ προσκλίνων μετὰ σεβασμοῦ ἀπήντησε πρὸς ἔκπληξιν μεγάλην τοῦ προέδρου καὶ τῆς ὁμηγύρεως τὰ ἑξῆς : «Τὸ ἄριστον τέϊον εἶνε τὸ πωλούμενον ὑπὸ τῆς γαλλοαγγλοαμερικανοσινικῆς ἑταιρίας». Εἶτα οἱ ἀκόλουθοι τῆς πρεσβείας προσκλίνοντες μέχρις ἐδάφους προσέθηκαν ἀγγλιστὶ μετὰ πολλῆς χάριτος· «Εἶνε τὸ μόνον τέϊον τὸ μὴ ἐπιφέρον αὐπνίαν».

Νομίζομεν περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ ψευδὴς διερμηνεὺς ἦτο πράκτωρ τῆς ἀγγλογαλλοαμερικανοσινικῆς ἑταιρίας, ζητήσας διὰ τοῦ τεχνάσματος τούτου νὰ κινήσῃ ὅσον ἔνεστι πλειότερον τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου ἐπὶ τοῦ τεΐου τῆς Ἑταιρίας ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῆς.

Ἡ ἐλβετικὴ κυβέρνησις ἵδρυσε καταστήματα τηλεφώνου εἰς πολλὰς ἐκ τῶν πρωτευουσῶν πόλεων. Ἀντὶ μικρᾶς δὲ τιμῆς, ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας κατ' ἐλάχιστον ὅρον καὶ ἐπὶ ἡμίσιαν ὥραν κατὰ μέγιστον, δύναταί τις νὰ ποιῆται χρῆσιν τοῦ τηλεφώνου.

Ἡ ἀναλαβοῦσα τὴν ἵδρυσιν τῶν καταστημάτων τούτων Ἑταιρία ἐφήρμοσεν ἐπὶ πλέον σύστημά

Digitized by Google

τι ἀμυντικὸν κατὰ τῶν διὰ ῥήξεως γινομένων νυκτοκλοπῶν, δι' οὗ οἱ νυκτοκλέπται θέλουσι μόνοι των ἀπὸ τοῦδε γνωστοποιεῖ τὴν γενομένην νυκτοκλοπήν. Τὸ τηλέφωνον θέλει φρουρεῖ ἀκίνητον τὴν νύκτα, ἀλλ' ἅμα θραυομένης θύρας τινὸς, διὰ τῆς θραύσεως θέλει τίθεσθαι εἰς κίνησιν διὰ συσκευῆς τινος ἠλεκτρικῆς, καὶ θέλει εἰδοποιεῖ τὸν κύριον τῆς οἰκίας καὶ τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχήν.

Ἔκθεσις δημοσιευθεῖσα ἐπιμελείᾳ τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ γαλλικῆς Κυβερνήσεως περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ τὸ 1880 φονευθέντων θηρίων εἰς τὰς τρεῖς ἐν Ἀφρικῇ γαλλικὰς νομαρχίας. Καὶ λέοντες μὲν ἐφονεύθησαν 1 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀλγερίου καὶ 15 ἐν τῇ τῆς Κωνσταντίνης· πάνθηρες 22 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀλγερίου, 18 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀρὰν καὶ 72 ἐν τῇ τῆς Κωνσταντίνης· ὕαιναι 63 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀλγερίου, 66 ἐν τῇ τοῦ Ὀρὰν καὶ 12 ἐν τῇ τῆς Κωνσταντίνης· πλὴν δ' αὐτῶν εἰς τὰς 3 ὁμοῦ ἐπαρχίας ἐφονεύθησαν 2, 900 θῶες. Οἱ ἄνω παρατεθέντες ἀριθμοὶ τῶν φονευθέντων σαρκοβόρων κατὰ τὸ 1880 εἰσὶ κατὰ πολὺ ἐλάττονες τοῦ τῶν προηγουμένων ἐτῶν· ἡ ἐλάττωσις δ' αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ θηρία βαθμηδὸν ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωροῦσι πρὸς τὰ μεσημβρινώτερα μέρη ἐφ' ὅσον ἡ ἐποίκισις τῶν τέως ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων χωρῶν ἀναπτύσσεται καὶ μετ' αὐτῆς ὁ πολιτισμός. Ἐν ἀρχῇ τῆς γαλλικῆς κατακτήσεως οἱ λέοντες ἦσαν συχνότατοι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ὀρὰν, διαιτώμενοι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παραλίᾳ. Σήμερον ὅμως ἀνάγκη νὰ χωρήσῃ τις πολὺ πρὸς μεσημβρίαν ὅπως συναντήσῃ τὸν βασιλέα τῶν ζώων.

Περὶ τῶν μελισσῶν ἔκαμον τὸν ἑξῆς περίεργον ὑπολογισμόν. Ὑπελόγισαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθέων, τῶν ὁποίων εἶνε ἠναγκασμέναι αὗται ν' ἀπομυζῶσι τὸν χυμὸν ὅπως παραγάγωσιν ὡρισμένην τινὰ ποσότητα μέλιτος.

Ἡ ποσότης τῆς σακχάρεως τὴν ὁποίαν ἐν γένει περιέχουσι τὰ φυτὰ ποικίλλει κατ' ἀνάγκην, ἀλλ' εἶνε τοσούτῳ ἐλαχίστη ὥστε μόνον αἱ μέλισσαι δύνανται ν' ἀποφασίσωσι νὰ τὴν συλλέξωσι. Πρὸς ἀπόδειξιν, ἂς ἀναφέρωμεν ἓν φυτὸν, τὸ τριφύλλιον, παραδείγματος χάριν.

Ἐξ 125 μίσχων τριφυλλίου οὐδέποτε ἐξάγουσιν αἱ μέλισσαι σάκχαριν πλείονα τοῦ ἑνὸς γραμμαρίου· ὥστε πρὸς ἐξαγωγὴν ἑνὸς χιλιογράμμου σακχάρεως χρειάζονται 125,000 μίσχους. Ἀλλ' ἕκαστος μίσχος ἀριθμεῖ ἑξήκοντα ἄνθη, ἄρα ἀπαιτοῦνται ἑπτὰ ἑκατομμύρια καὶ ἥμισυ ἀνθέων ὅπως ἐξαγάγωσιν ἓν χιλιόγραμμον σακχάρεως.

Ἐν Μασσαλίᾳ ἡ ἱπποφαγία ποιεῖται μεγάλας προόδους, ἂν δώσῃ τις πίστιν εἰς τὰς πληροφορίας ἃς παρέχει ὁ «Μικρὸς Μασσαλιώτης».

Οὕτω τῷ 1881 ἐφονεύθησαν πρὸς πώλησιν τοῦ κρέατος αὐτῶν 630 ἵπποι 510 ἡμίονοι καὶ 320 ὄνοι, κατὰ δὲ τὴν πρώτην τριμηνίαν τοῦ τρέχοντος ἔτους 184 ἵπποι, 140 ἡμίονοι καὶ 113 ὄνοι.

Τὰ ἑπόμενα ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ «Νέᾳ Ἐφημερίδι» · *Νύμφην ἀντὶ νύμφης*. Περίεργος ἡ περὶ γάμου ἀφελὴς θεωρία τινῶν χωρικῶν, ἧς παράδειγμα ἐκ τῶν νοστιμωτέρων τὸ ἑξῆς: Ἐσχάτως προσεκαλεῖτό τις ἐκ τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν νὰ στέψῃ νεάνιδα ἔν τινι ἐκ τῶν ἐγγὺς χωρίων, ἥτις πρό τινος εἶχεν ἀρραβωνισθῆ. Φθὰς δ' εἰς τὸ μέρος, καὶ ἐρωτήσας περὶ τῆς νύμφης, μανθάνει ὅτι ἀσθενεῖ ὀλίγον αὐτὴ . . «Ἀλλὰ δὲν πειράζει, λέγει ὁ πατὴρ, στεφανόνεις, κουμπάρε, τὴν ἄλλη τὴν μικρότερη.—Μὰ πῶς γίνεται; ὁ γαμπρὸς εἶχεν ἀρραβωνισθῆ τὴν μεγάλην.—Δὲν πειράζει, δέχετ' ὁ γαμπρὸς καὶ τούτην.—Μὰ, κουμπάρε . . . —Μὰ, κουμπάρε, τώρα κάναμε τῆς ἑτοιμασίαις ποιά' πρέπει νὰ γίνῃ ὁ γάμος.—Καὶ τὸ δέχεται ἡ μεγάλη; — Ἀκοῦς λέει;» Ἐρωτᾶται ἡ πρώτη νύμφη, συγκατατίθεται καὶ αὐτὴ, καὶ ἰδοὺ τελεῖται ὁ γάμος ἐν πάσῃ χαρᾷ.

Ἐὰν θέλετε νὰ μάθητε, γράφει ὁ «Ταχυδρόμος τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου» τὰς ζημίας ἃς ἐπήνεγκον τὰ πνευματώδη ποτὰ εἰς μίαν μεγάλην ἐπικράτειαν, ἀναγνώσατε τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ «Νέᾳ Ἰατρικῇ Ἐφημερίδι» στατιστικήν.

Θὰ ἴδητε ἐκεῖ ὅτι τὸ οἰνόπνευμα ἐπέβαλεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἐντὸς δέκα ἐτῶν δαπάνην ἄμεσον 600,000,000 δολλαρίων, ὅτι ἐπέφερε δαπάνην ἔμμεσον ἴσου σχεδὸν ποσοῦ, ὅτι εἰσήγαγεν 100,000 ὀρφανοὺς ἐντὸς τῶν φιλανθρωπικῶν ἀσύλων, ὅτι ἔθεσεν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ τὰ κρατητήρια 158, 000 ἀτόμων, ὅτι ἐγένετο ἀφορμὴ 10,000 αὐτοκτονιῶν, ὅτι ἐπήνεγκε τὴν διὰ πυρκαϊᾶς ἢ βίας ἀπώλειαν τοὐλάχιστον 10,000,000 δολλαρίων καὶ ὅτι τέλος κατέστησε 200,000 χήρας καὶ 1,000,000 ὀρφανούς.

Δίκη ἐπὶ φόνῳ *μομίας*. Μία ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν Εὐρώπην κομισθεισῶν μομιῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ ἑπόμενον περίεργον συμβεβηκός:

Πρὸ ἑκατονταετηρίδος περίπου ἀρχαιολόγος τις ἐκ Καΐρου ἐπιστρέφων ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ μομίαν τινὰ, περὶ ἧς ὑπετίθετο ὅτι ἦν τριῶν χιλιάδων ἑξακοσίων ἐτῶν. Ὁ ἀρχαιολόγος οὗτος, βαρυνθεὶς τὰς ταχυδρομικὰς ἁμάξας, δι' ὧν ἀπὸ Μασσαλίας ὡδοιπόρει, ἐπέβη πλοιαρίου ἐν Φοντενεβλῷ καὶ ἀπεβιβάσθη σῶος καὶ ὑγιὴς εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου. Μεριμνῶν δὲ νὰ ἐπανίδῃ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, ἔθηκε μετὰ βίας τὰ πράγματά του ἐπὶ φορείου· ἀλλ' ἐκ τῆς σπουδῆς του νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἐλησμόνησεν εἰς τὴν λέμβον τὴν πολύτιμον *μομίαν*. Ὁ τελωνειακὸς φύλαξ, ἐπισκεφθεὶς τὸ πλοιάριον, ἀνεκάλυψε κιβώτιον παραδόξου μορφῆς καὶ σχήματος. Ὑπολαβὼν δ' ὅτι περιεῖχέ τι λαθρεμπόρευμα, ἠνέωξεν αὐτό.

Ἀλλ' ὁποῖον θέαμα παρουσιάσθη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του! Γυνὴ ἐσπαργανωμένη πως διὰ λινῶν περιδεμάτων ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἔκειτο ἐν τῷ κιβωτίῳ. Ἀναμφιβόλως ἡ ταλαίπω-

Digitized by Google

ρος ἐγένετο θῦμα ζηλοτύπου ἐραστοῦ ἢ αἱμοβόρου κληρονόμου.

Αὐθωρεὶ προσεκλήθη ὁ ἀστυνόμος καὶ προσῆλθε παρακολουθούμενος ὑπὸ δύο χειρούργων ἐμπείρων ὡς αὐτὸς τῆς ἀρχαιολογίας. Τὸ ἔγκλημα ἐπεβεβαιώθη, ἐγένετο περὶ αὐτοῦ ἔκθεσις, καὶ τὸ σῶμα ἐξετέθη, ὅπως προσέλθωσιν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι νὰ τὸ ἀναγνωρίσωσιν.

Ἐννοεῖται ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν ἐνεφανίσθη.

Ἀλλ' ὁ περιηγητής, εἰς ὃν ἀνῆκεν ἡ μομία, ἐξετάσας τὴν ἐπιοῦσαν τὰ πράγματα αὐτοῦ, εἶδεν ὅτι ἔλειπε τὸ περιεργότατον αὐτοῦ ἀντικείμενον. Ἔδραμε λοιπὸν πρὸς τὴν λέμβον· ἅμα δ' ἐλθὼν συνελήφθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἀστυνόμου καὶ τριῶν ὀργάνων τοῦ νόμου καὶ ἤχθη ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ.

— Ἆ! σὺ εἶσαι ὁ κύριος τοῦ κιβωτίου, ἐν ᾧ ὑπῆρχε τὸ πτῶμα τῆς γυναικός; ἀνέκραξεν ὁ ἀνακριτής· Καλά! μόνος σου ἔπεσες εἰς τὰς χεῖρας τῆς δικαιοσύνης.

— Δὲν μοὶ ἐξηγεῖτε, σᾶς παρακαλῶ, τί σημαίνουσιν οἱ λόγοι σας οὗτοι.

— Σὺ ὀφείλεις, κύριε, νὰ μᾶς ἐξηγήσῃς τὰς περιστάσεις τῆς δολοφονίας, ἣν διέπραξες.

— Δολοφονίας!

— Ναί, κύριε.

— Τῆς δολοφονίας, ἣν ἔπραξα; ἀνέκραξεν ὁ σοφὸς ἐπτοημένος.

— Ἢ τοὐλάχιστον τοῦ ἐγκλήματος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξες συνεργός.

— Νομίζω ὅτι ὀνειρεύεσθε, κύριε ἀνακριτά.

— Ἆ! ὀνειρεύομαι! Ὄχι, κύριε, θέλετε μὲ εὕρει ἱκανῶς ἐγρηγοροῦντα πρὸς δυστυχίαν σας. Ὁ ὀφθαλμὸς τῆς δικαιοσύνης οὐδέποτε κοιμᾶται. Οἱ ἄγρυπνοι τῆς δικαιοσύνης λειτουργοὶ δὲν εὗρον τὸ πτῶμα τοῦ θύματός σου ἐγκεκλεισμένον εἰς τὸ κιβώτιον; Ἰδοὺ ἡ ἔκθεσις τῆς ἀνακαλύψεως, ἁρμοδίως ἐσφραγισμένη, ὑπογεγραμμένη καὶ ὑπὸ μαρτύρων ἐπιβεβαιωμένη.

— Αὐτὸ εἶνε; ὑπέλαβεν ὁ ἀρχαιολόγος μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τοὺς γέλωτας.

— Κακοῦργε! ἀνεβόησεν ὁ ἀνακριτής, εἰς οὐδὲν θεωρεῖς τὸ ἀποτρόπαιον ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον σὲ ἐπιβαρύνει. Ἰδέ με κατὰ πρόσωπον καὶ ἀποκρίθητι εἰς τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας θέλω σοὶ ἀπευθύνει. Ὑπὸ τίνος ἐτέθη ἡ γυνὴ ἐκείνη εἰς τὸ κιβώτιον, ἐν ᾧ ἀνεκαλύφθη;

— Ὑπ' ἐμοῦ, κύριε.

— Κύριε γραμματεῦ, σημειώσατε, παρακαλῶ, τὴν ὁμολογίαν του. Τίς περιετύλιξεν αὐτὴν διὰ τῶν λινῶν περιδεμάτων ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν;

— Ἐγώ, κύριε ἀνακριτά!

— Παρακαλῶ, κύριε γραμματεῦ, γράψατε ὅτι ὡμολόγησε τὸ ἔγκλημα.

— Ἡ ἔκφρασις εἶνε ὀλίγον ὑπερβολική, κύριε.

— Ἡ πρᾶξις εἶνε στυγερά. Ποίας ἡλικίας ἦτο ἡ γυνή;

— Δεκαεννεαετὴς σχεδόν.

— Ἐκ τίνος χώρας;

— Ἐξ Αἰγύπτου.

— Φαντασθῆτε νὰ μεταφέρῃ τὴν κόρην ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως ἐκείνης διὰ νὰ τὴν δολοφονήσῃ! Πότε συνέβη ὁ θάνατος αὐτῆς;

— Πρὸ τριῶν χιλιάδων ἑξακοσίων ἐτῶν.

— Κατηγορούμενε! πῶν τολμᾷς νὰ ἐμπαίζῃς οὕτω πως τὴν δικαιοσύνην!

— Δὲν ἀστειεύομαι, κύριε, σᾶς βεβαιῶ, ὅτι ἡ μακαρῖτις ἔζη ἐπὶ τῆς βασιλείας ἑνὸς τῶν Φαραώ.

— Θὰ σὲ θέσω εἰς τὰ δεσμά, κακοῦργε.

— Κύριε ἀνακριτά, εἶπεν ὁ κατηγορούμενος μετὰ σοβαρότητος, ἡ ἀστειότης ἔφθασε πλέον εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, καὶ συγχωρήσατέ μοι νὰ σᾶς εἴπω ὅτι εἶσθε ὁ ἀμαθέστατος ἐκ τῶν κατασχόντων ποτὲ δικαστικὴν ἕδραν. Ποῦ ἐξεπαιδεύθητε, κύριε, ἀφοῦ δὲν ἐνοήσατε ἔτι ὅτι ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐνεργεῖτε ἀνακρίσεις ἐπὶ αἰγυπτιακῆς μομίας;

— Μομίας;

— Μάλιστα, κύριε. Καὶ ἂν διεξήγετε τὴν ἐξέτασιν ὡς ἔπρεπε, ἠθέλατε μάθει, ὅτι ἀπευθύνεσθε πρὸς τὸν κόμητα Δ*, μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου.

— Κύριε κόμη, σᾶς ζητῶ χιλιάκις συγγνώμην. Σᾶς παρακαλῶ νὰ λησμονήσητε...

— Θὰ λησμονήσω τὰ πάντα. Δότε μοι τὴν μομίαν μου, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι προσπαθήσατε νὰ εὕρητε ἀνθρώπους ἐμπείρους, οἵτινες νὰ διακρίνωσι καλλίτερον τὸν χρόνον τοῦ θανάτου προσώπου τινός, καὶ νὰ ἀνατρέχωσιν εἰς πλησιεστέρας ἐποχὰς παρὰ εἰς διάστημα χρόνου τριῶν ἢ τεσσάρων χιλιάδων ἐτῶν.

Ὁ ἀστυνόμος, μεγάλως ἐκπλαγεὶς διὰ τὸ λάθος του, παρέδωκε τὴν μομίαν, καὶ οὐδέποτε ἤκουσε περὶ τοῦ τέλους, ὅπερ ἔλαβεν ἡ ὑπόθεσις.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Πῶς παρασκευάζεται καλῶς ὁ καφές.

Ὁ καφὲς πρέπει πρῶτον νὰ πλύνεται δι' ὑφάσματος βεβρεγμένου ἵνα ἀποβάλῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πλεῖστον μέρος τῆς ἐπ' αὐτοῦ κόνεως.

Νὰ μὴ *καβουρδίζεται* ἐντὸς σιδηροῦ σκεύους, ἀλλ' ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου καὶ νὰ ἀναταράσσεται διὰ ξυλίνου κοχλιαρίου ἐπὶ συνήθους ἑστίας τοῦ μαγειρείου.

Νὰ κλείεται ἐντὸς ὑαλίνων δοχείων καὶ μόνον νὰ ἀλέθηται τὸ ἀναγκαιοῦν ποσὸν κατὰ τὴν ὥραν τῆς παρασκευῆς. Κατ' αὐτὴν δὲ νὰ τίθεται μόνον ἡ ζάχαρις μετὰ τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς πυρᾶς, καὶ ὅταν καλῶς βράσῃ, νὰ ῥίπτεται ἐν αὐτῷ ὁ καφές, νὰ ταράσσεται τάχιστα, νὰ καταβιβάζεται καὶ νὰ καλύπτεται ἐπὶ 2-3 λεπτὰ τὸ δοχεῖον διὰ τοῦ πώματός του ἵνα μὴ ἐξατμισθῇ τὸ ἄρωμα αὐτοῦ.

Κυρία Δ*.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 334 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 23 Μαΐου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 310.

ΙΒ'

Ἐν τῇ πρώτῃ ὑπερνικήσει ὅλως νέων καὶ δυσχερῶν δι' αὐτὴν περιστάσεων, ὑπὸ τὰ ὄμματα κακοήθων κριτικῶν, κατασκόπων φθονερῶν καὶ αὐλικῶν διαβολέων ἡ εὐφυὴς Εὐδοκία ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ συζύγου, τῆς συμπαθείας τῆς θετῆς αὐτῆς μητρὸς, τῆς ἰσχυρᾶς αὐγούστας Πουλχερίας, καὶ τῆς πιστῆς ἀφοσιώσεως τοῦ εὐφυοῦς Παυλίνου. Ὁ συσπουδαστὴς τοῦ νέου Θεοδοσίου ἦτο νῦν ἀνὴρ ἰσχύων ἐν τῇ αὐλῇ. Ὡς ἔμπιστον ἑαυτοῦ κατὰ τὴν μνηστείαν προὐτίμα αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ οὕτως, ὥστε ἔδωκεν αὐτῷ ἑξῆς τὴν κλεῖδα εἰς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ καὶ τὴν καρδίαν, διορίσας αὐτὸν μάγιστρον τῶν ὀφφικίων ἤτοι ὑπουργὸν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου[1]. Μείζω δ' ἔτι εὐγνωμοσύνην ᾐσθάνετο πιθανῶς πρὸς τοῦτον τὸν ἐράσμιον ἄνδρα ἡ Εὐδοκία, ἡ δὲ φιλία της πρὸς αὐτὸν ἐπηύξανε τὴν ἀξιόλογον αὐτοῦ ἑλληνικὴν παίδευσιν.

Ἡ νεαρὰ αὐτοκράτειρα μετεῖχε μὲν μετ' ἐνδιαφέροντος τῶν ἐπιστημονικῶν ἐνασχολήσεων τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἀλλὰ δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν αὐτὴν τελείαν Χριστιανὴν καίπερ μετασχοῦσαν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπὸ τῶν ἰδίων χειρῶν τοῦ πατριάρχου. Δὲν εἶχεν ἀκολουθήσει τὸ τραγικὸν παράδειγμα τῆς Ὑπατίας, ἀλλ' ἐγκαίρως ἀπολιποῦσα τὴν κρημνιζομένην εἰδωλολατρείαν εἶχε σωθῆ καταφυγοῦσα εἰς τὴν ἀσάλευτον χώραν τῆς πίστεως, ἐν ᾗ συγχρόνως ἀπεκαλύπτετο πρὸ αὐτῆς νέος κόσμος πλήρης λάμψεως καὶ μεγαλείου. Πρὸς τιμὴν αὐτῆς θέλομεν νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι οὐχὶ μόνον χάριν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διαδήματος εἶχε συγκατανεύσει νἀκροασθῇ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ, ἀλλ' ὅτι τὴν καρδίαν αὐτῆς εἶχε φωτίσει ἡ ἀκτὶς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἂν δὲ συνέβη τοῦτο ἀληθῶς, τότε ἠδύνατο νἀφοσιωθῇ εὐχερέστερον καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάσιν τοῦ συζύγου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ νὰ μελετήσῃ τὸ ἑξῆς μετὰ ζήλου ἀντὶ τοῦ Φαίδωνος καὶ τοῦ Τιμαίου τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὰς συγγραφὰς τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Σὺν τῷ χρόνῳ δ' ἔμελλεν εἶτα νὰ καταστῇ καὶ αὐτὴ πιστὴ Χριστιανὴ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑφ' ἧς περιεβάλλετο.

Ἡ Εὐδοκία δὲν ἠδυνήθη νἀποφύγῃ τὰς ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ θεολογικὰς ἔριδας. Κατ' ἀνάγκην δ' ὤφειλεν αὐτοκράτειρα οὖσα νὰ μετάσχῃ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ δογματικῶν συζητήσεων τῶν διηνεκῶς συνταραττουσῶν τό τε κράτος καὶ τοὺς λαούς. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν ἑλληνικὸν δαίμονα· τοὐλάχιστον δὲ τὴν πάτριον ἀγάπην πρὸς τὴν ποίησιν δὲν ἀπηρνήθη οὐδ' ἐπὶ τοῦ θρόνου καθημένη.

Κατ' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς χρόνους τῆς στέψεως αὐτῆς ὁ εἰρηνικὸς Θεοδόσιος εἶχε περιπλακῆ εἰς μέγαν πόλεμον κατ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Περσίας εἰς ἧς τοὺς βασιλεῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν εἶχε συστήσει παῖδα ὀρφανόν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἰσδεγέρδης εἶχεν ἤδη ἀποθάνει, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Βαραράμ δὲν διετήρησε πλέον τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνην, ἀπ' ἐναντίας δὲ κατεδίωξε σκληρότατα ἐν τῷ ἰδίῳ κράτει τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ Θεοδοσίου Ἀρδαβούριος ἐκέρδησεν ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Περσῶν νίκας οὕτω σπουδαίας, ὥστε ἐν ἔτει 422 κατωρθώθη νὰ συνομολογηθῇ συμφέρουσα εἰρήνη[1].

Ποιηταὶ καὶ ῥήτορες ἐξύμνουν νῦν τὴν δόξαν τοῦ αὐτοκράτορος ἐν πανηγυρικαῖς συγγραφαῖς· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Εὐδοκία ᾐσθάνθη ἑαυτὴν ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει ἐμπνεομένην ὑπὸ τῆς Ἀτθίδος Μούσης. Συνέγραψε δὲ ὕμνον εἰς τὴν νίκην, ὃν ἐνεχείρισε τῷ εὐδαίμονι συζύγῳ[2]. Τὸ ποίημα τοῦτο, γεγραμμένον ἐν στίχοις ἡρωϊκοῖς, ὅπερ δυστυχῶς δὲν περιεσώθη εἰς ἡμᾶς, ἔφερε πάντως πολλῷ μᾶλλον τοὺς πνευματικοὺς χαρακτῆρας τῆς ἐθνικῆς Ἀθηναΐδος ἢ τοὺς τῆς Χριστιανῆς Εὐδοκίας.

1. Ἐν τῷ Θεοδοσιακῷ κώδικι ὑπάρχει ἔδικτον τῆς 26 Ἀπριλίου 430 διευθυνόμενον εἰς τὸν Paulinus magister officiorum. Ἀλλὰ ἠδύνατο νὰ κατέχῃ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἤδη πρὸ τοῦ ἔτους τούτου.

1. Εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν νίκην ἀναφέρονται πάντως νομίσματα, ἐφ' ὧν παριστάνεται ὁ Θεοδόσιος μετὰ τροπαίων καὶ αἰχμαλώτων καὶ τῆς ἐπιγραφῆς VICTORIA EXER. ROM. ἢ GLORIA ROMANOR.

2. «Καὶ δὴ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γαμετὴ ἡρωϊκῷ μέτρῳ ποιήματα ἔγραφεν». Σωκρ. VII, κ. 21. Καὶ τὸν μὲν Θεοδόσιον ἀπεκάλουν καλλιγράφον, τὴν δὲ Εὐδοκίαν καλλιεπῆ καὶ φιλοεπῆ. Εὐαγρ. I, κ. 21.

Digitized by Google

Καὶ ἴσως μὲν ἡ ὡραία ποιήτρια ἐνίκησε τοὺς μετ' αὐτῆς περὶ τῆς δάφνης τοῦ Ἀπόλλωνος συναγωνισαμένους, ἀλλ' ἐξ ἅπαντος ἐτίμησε μεγάλως τὴν τέχνην αὐτῆς. Τὸ νὰ καταδεχθῇ αὐτὴ ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος νὰ ἐμφανισθῇ ἐν τοῖς ῥήτορσι καὶ ποιηταῖς ἦτο πάντως γεγονὸς ἄξιον ἰδίου λόγου ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἄλλως δὲ ἡ χριστιανικὴ φιλευλάβεια τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου οὐδαμῶς διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὸν ἔτι διατηρούμενον ἀρχαϊκὸν καὶ ἐθνικὸν αὐτῆς τύπον. Ἤδη ἐπὶ Ἀρκαδίου ὑπῆρχον πλὴν τῶν κληρικῶν τῆς αὐλῆς καὶ ποιηταί αὐλικοί· Συνέσιος ὁ Κυρηναῖος συνανεστρέφετο ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ ποιητοῦ Νικάνδρου καὶ τοῦ Θεοτίμου, τοῦ φίλου τοῦ μεγάλου ἐπάρχου Ἀνθεμίου. Ὁ σχολαστικὸς Εὐσέβιος ἔψηλε τὴν πτῶσιν τοῦ ἀντάρτου Γαϊνᾶ ἐν ἔτει 400 καὶ εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλῃ τοὺς στίχους του εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον. Τὴν αὐτὴν δὲ ὕλην τῆς Γαϊνάδος ἐπραγματεύθη καὶ τὴν αὐτὴν ἔλαβε τιμὴν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β' ὁ ποιητὴς Ἀμμώνιος[1]. Ὁ δὲ Κῦρος, εὐφυὴς ποιητὴς καὶ πολιτικός, ἀπήγγειλε τὰ ἐπιγράμματα αὐτοῦ πρὸ τῆς Εὐδοκίας καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς. Τέλος δ' ὁ Σωζομενὸς ἐν τῇ ἀφιερώσει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ Ἱστορίας εἰς τοῦτον τὸν αὐτοκράτορα ἀναφέρει ῥητῶς μετὰ καυχήσεως ὅτι ποιηταὶ καὶ ἱστοριογράφοι, ἔπαρχοι καὶ πολλοὶ μεγιστᾶνες ἠσχολοῦντο καθ' ἡμέραν περὶ τὴν ἐξύμνησιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅτι ὁ πρᾶος οὗτος ἡγεμὼν ἀντήμειβε τὰς ὑποβαλλομένας αὐτῷ συγγραφὰς διὰ χρυσῶν ἀνδριάντων καὶ εἰκόνων, διὰ δωρεῶν καὶ πάσης ἄλλης τιμῆς. Ἄρα ἱδρύοντο ἔτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνδριάντες εἰς ἐγκωμιαζομένους ποιητάς, ὡς τοῦτο συνειθίζετο ἔτι ἐν Ῥώμῃ· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι ἀνδριάντες δὲν κατεσκευάζοντο πάντοτε ἐξεπίτηδες νέοι, ἐπειδὴ ἤδη ἀπὸ μακροῦ πρὸς ἀνίδρυσιν ἀνδριάντων τιμητικῶν ἀνδρῶν ζώντων ἐγίνετο χρῆσις ἀρχαίων ἀγαλμάτων μεταβαλλομένων καὶ μετονομαζομένων. Ἐν πλήθει δὲ παρεῖχεν ἀγάλματα πρὸς τοιούτους σκοποὺς τὰ ἐργαστήρια καλλιτεχνημάτων.

Ἐν ἔτει 422 ἡ Εὐδοκία ἐγέννησε θυγάτριον. Τὸ παιδίον τοῦτο, λαβὸν ἐν τῷ βαπτίσματι τὰ ὀνόματα Λικινία Εὐδοξία, ἔμελλέ ποτε νὰ ὑποστῇ τύχας οὐχ ἧττον τῶν τῆς μητρὸς περιπετειώδεις. Ὁ εὐδαίμων Θεοδόσιος παρεχώρησε τότε τῇ συζύγῳ τῇ 2 Ἰανουαρίου τοῦ 423 τὸ ἀξίωμα αὐγούστας.

Τότε λοιπὸν περιεβλήθη ἡ Εὐδοκία τὸν κόσμον βυζαντίνης αὐτοκρατείρας. Ὑπάρχουσι δὲ νομίσματα εἰκονίζοντα αὐτὴν ὡς Αἰλίαν Εὐδοκίαν αὐγοῦσταν μετὰ τοῦ διαδήματος, ὅπερ συνίσταται

1. Σωκράτης VI, 6. Ἴδ. καὶ **R. Volkmann, Synesius von Cyrene** σ. 47.

ἐκ λευκῆς ταινίας ὑπὸ μαργαριτῶν κρασπεδουμένης, ὁμοίας πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντίνου φερομένης ἐν τῇ κεφαλῇ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων. Καὶ κατὰ μὲν τὰ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς κοσμεῖται τὸ διάδημα ὑπὸ στρογγύλου χρυσοδέτου λίθου, ὄπισθεν δὲ καταπίπτουσι δύο πτερύγια. Ἐνίοτε δὲ ἡ αὐτοκρατορικὴ αὕτη ταινία ἔχει καὶ ἄλλην τινὰ μέσην ἑνοῦσαν τὴν περίμετρον, ὥστε ὁμοιάζει πρὸς στέμμα κεκλεισμένον[1]. Σὺν τῷ χρόνῳ δ' ἐγένετο τὸ βυζαντιακὸν διάδημα ἔτι πλουσιώτερον καὶ λαμπρότερον. Φανταστικῶς πεφορτωμένον βλέπομεν αὐτὸ παρὰ τῇ Θεοδώρᾳ τῇ συζύγῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἧς ἡ διὰ ψηφίδων διηνθισμένη εἰκὼν ἐν τῷ Ἁγίῳ Vitale τῆς Ῥαβέννας παρέχει πιστὸν ἀντίτυπον τῆς λαμπρᾶς ἐμφανίσεως αὐτοκρατείρας τοῦ Βυζαντίου κεκαλυμμένης διὰ μαργαριτῶν καὶ πολυτίμων λίθων.

Τὸ ἐξῆς ἡ Εὐδοκία ἦτο ἰσότιμος τὸ ἀξίωμα πρὸς τὴν ἀνδραδέλφην αὐτῆς Πουλχερίαν, ἀλλ' ἡ ἁγία αὕτη ἐξηκολούθει διοικοῦσα τὸ κράτος, ἐπειδὴ ὁ Θεοδόσιος οὐδέποτε ἠδυνήθη ν' ἀπαλλαγῇ τῆς κηδεμονίας τῶν γυναικῶν καὶ εὐνούχων. Ἦτο δ' οὕτω παχὺς τὸν νοῦν καὶ ἄφρων ὥστε συνείθιζε νὰ ὑπογράφῃ δημόσια ἔγγραφα οἱαδήποτε, χωρὶς οὐδὲ κἂν νὰ προσβλέψῃ αὐτά. Ἡμέραν δέ τινα ἀπεφάσισεν ἡ Πουλχερία νὰ τιμωρήσῃ ἐπὶ τούτῳ τὸν ἀδελφὸν χαλεπῶς καὶ νὰ θεραπεύσῃ αὐτὸν ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς νωθρότητος. Παρεκάλεσε δῆλα δὴ αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ ἔγγραφόν τι, τούτου δὲ γενομένου ἐζήτησατο παρ' αὐτοῦ νά το ἀναγνώσῃ. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἀναγνοὺς εἶδεν ὅτι εἶχεν ἀναθέσει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σύζυγον ὡς δούλην εἰς τὴν ἀδελφήν[2]. Τὸ ἀνέκδοτον δὲ τοῦτο διηγοῦνται οἱ Βυζαντῖνοι ὡς τὴν τρανοτάτην ἀπόδειξιν τῆς ἀνικανότητος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ συγχρόνως τῆς περινοίας τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ παιδιὰ ἣν ἐτόλμησεν ἡ Πουλχερία ἦτο λίαν ἀνάρμοστος, ἐπειδὴ συγχρόνως ἀνεμίμνησκεν εἰς τὴν αὐγοῦσταν Εὐδοκίαν, ὅτι ἐν τῇ αὐλῇ οὐδέν τι ἄλλο ἦτο ἢ τις ἐκ τοῦ μηδενὸς προηγμένη. Διὸ εἶνε πιθανὸν ὅτι τὸ συμβὰν τοῦτο ἀναφέρεται εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἤδη ἡ σχέσις τῶν δύο γυναικῶν ἦτο τεταραγμένη.

Ἔμενε δὲ ἡ σχέσις αὕτη ἀδιατάρακτος ἐφ' ὅσον ἡ Ἀθηναῒς ᾐσθάνετο τὴν θέσιν ἑαυτῆς ἐπισφαλῆ, τὸ δὲ καθῆκον τῆς εὐλαβείας πρὸς τὴν Πουλχερίαν ἦτο ἰσχυρότερον παρὰ τὴν συνείδησιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ἢ τὴν προσωπικὴν φιλοτι-

1. Τὰ νομίσματα ἴδε παρὰ **Ducange. Famil. aug. Byzant.** τὰ δὲ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν **Ael. Eudocia Aug.** παρὰ τῷ **Sabatier.** Ἐπί τινων τούτων χεὶρ κρατεῖ στέφανον ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς αὐτοκρατείρας.

2. Θεοφάνης I, 156. Κεδρηνὸς I, 600. Νικηφόρος XIV, κ. 23 Ὡς ἐκ περισσοῦ μάλιστα διηγοῦνται, ὅτι ἡ Πουλχερία πράγματι ἀπήγαγε τὴν νύμφην ὡς δούλην καὶ ἐκράτησεν αὐτὴν παρ' ἑαυτῇ ἐπί τινα χρόνον. Ἴδ. Κωνστ. Μανασσῆν, στ. 2702 κ. ἑ.

Digitized by Google

μίαν. Τὸ κατ' ἀρχὰς ἀναγκαίως ἐπεβάλλετο αὐτῇ ὑπὸ τοῦ πρέποντος τὸ νὰ μὴ ἐπιπροσθῇ μηδαμῶς εἰς τὴν τόπον μητρὸς ἐπέχουσαν ἀδελφὴν τοῦ συζύγου, ἀλλὰ νὰ περιορίζῃ τὴν ἐπὶ τὸν αὐτοκράτορα ἰδίαν ἑαυτῆς ἐπίδρασιν μόνον εἰς πράγματα μὴ δυνάμενα νὰ κινήσωσι τὴν ζηλοτυπίαν τῆς ἀδελφῆς. Καὶ δικαίως· ἐπειδὴ ἀνάγκην εἶχε τὸ πρῶτον νἀποκτήσῃ φίλους πιστοὺς δυναμένους νὰ χρησιμεύσωσιν αὐτῇ ἀντὶ στηρίγματος, ἅτε δὴ στερουμένη συγγενῶν ἰσχυόντων. Ἐκάλεσε δ' οὐχ ἧττον παρ' αὐτὴν τοὺς ἰδίους ἀδελφοὺς, ἵνα παράσχῃ αὐτοῖς παράδειγμα μεγαλοψυχίας λαμπρῶς ἀναδεῖξαν τὴν καρδίαν αὐτῆς. Οὗτοι ἀκούσαντες τὴν παράδοξον εἴδησιν, ὅτι ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀδικηθεῖσα ἀδελφὴ εἶχε γείνει αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου, ἐζήτησαν ἄσυλον ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ἡ Εὐδοκία διέταξε νἀπαχθῶσιν ἀσφαλῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ὁδηγηθῶσι πρὸ αὐτῆς. Τότε δ' εἶπεν αὐτοῖς· «ἂν μὴ ὑμεῖς μὲ εἴχετε ἀδικήσει, οὔτε θὰ εἰρχόμην ἐνταῦθα οὔτε θὰ ἐγινόμην αὐτοκράτειρα. Εἰς σᾶς χρεωστῶ τὸ στέμμα οὗ ἔτυχον καί περ μὴ καταγομένη ἐκ γένους βασιλικοῦ. Ἡ δὲ πρός με ὑμετέρα ἀδικία ὑπῆρξεν ἔργον τῆς τύχης μου, οὐχὶ δὲ τῆς ὑμῶν θελήσεως». Τῇ δὲ παρακλήσει αὐτῆς ἀνέθηκεν ὁ Θεοδόσιος εἰς μὲν τὸν Βαλέριον τὸ θέμα τῆς Ἰλλυρίας, εἰς δὲ τὸν Γέσιον τὸ ἀξίωμα μαγίστρου[1].

Ἆρα ἡ Εὐδοκία δὲν ἐποιήσατο χρῆσιν τῆς ἰσχύος αὐτῆς καὶ πρὸς πραΰνσιν τῶν δεινῶν τῆς ὑπὸ τῶν γοτθικῶν ἐπιδραμῶν μονονοὺ καταστραφείσης πατρίδος αὐτῆς; Δύνανται μὲν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτελέσματα τῆς πρὸς τὴν πάτριον γῆν ἀγάπης τῆς Εὐδοκίας κουφισμοί τινες φόρων οὓς ἤδη τῷ 424 ἐπεψήφισεν ὁ Θεοδόσιος εἰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ὅμοιαι παραχωρήσεις ἐν τοῖς κατόπι χρόνοις[2]. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου καθημένη Ἀθηναία οὐδεμίαν ἄλλην εἶχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰς τύχας τῆς πατρίδος αὐτῆς, ὅτε βλέπομεν ὅτι ἴσα ἴσα ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ δευτέρου Θεοδοσίου τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων δημοτικῶν ὀργανισμῶν καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ θεσμοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἔσπευσαν γοργότερον πρὸς τὴν παρακμὴν καὶ ὅτε βλέπομεν ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις καταργούμενον τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ τὰ λοιπὰ ἀρχαῖα δικαστήρια καὶ ὡς κενὸν τύπον τὸ ἑξῆς ὑπολειπομένην μόνην τὴν κατ' ἐνιαυτὸν ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων[1].

ΙΓ'

Καὶ ἂν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Εὐδοκίας ἐνυπῆρχον ἔτι αἱ συμπάθειαι τῆς Ἀθηναΐδος ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀττικῇ ἐθνικῶν αὐτῆς φίλων, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ τολμήσῃ νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς πραείας ἀνοχῆς τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων, ἐπειδὴ ἡ ἀνδραδέλφη Πουλχερία ἠγωνίζετο μετ' ἐμπαθοῦς εὐσεβείας ὑπὲρ ἐκτελέσεως τῆς ὑπὸ τοῦ πάππου αὐτῆς ἀρξαμένης ἐξαφανίσεως τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 416 ὑπὸ τοῦ νεαροῦ αὐτοκράτορος, ἀνθ' οὗ αὕτη ἐσκέπτετο καὶ διῴκει, κελευσθεῖσαν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, τὴν διοίκησιν καὶ τὰ δικαστήρια προςχωρήσεως τῶν ἐθνικῶν ἐδημοσιεύθη τῇ 13 Ἀπριλίου τοῦ 423 δριμὺ διάταγμα κατὰ τῶν ἐθνικῶν λατρειῶν καθόλου ὡς ἐπικύρωσις προγενεστέρων νόμων τοῦ κράτους[2]. Ἀλλ' εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην προςετέθησαν τῇ 10 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους δύο ἐλαφρυντικοὶ ὁρισμοί, δι' ὧν ἐπεβάλλετο εἰς πάντα εἰδωλολάτρην, ἂν κατελαμβάνετο ἐπ' αὐτοφώρῳ θύων τοῖς θεοῖς, δήμευσις τῶν κτημάτων καὶ ἐξορία ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένης θανατικῆς ποινῆς. Διὰ τῶν ὁρισμῶν τούτων ἐπροστατεύοντο πολέμιοι Ἰουδαῖοι καὶ εἰδωλολάτραι ἀπὸ τῆς πλεονεξίας τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἕνεκα τῶν αὐτοκρατορικῶν διαταγῶν ἐπίστευον ὅτι εἶχον τὸ δικαίωμα οἱασδήποτε κακώσεως τῶν ἀλλοδόξων αὐτῶν συμπολιτῶν[3]. Τὰς πρατοτέρας δὲ ταύτας διαταγὰς ἐπέβαλλον τῇ κυβερνήσει αὐταὶ αἱ ἀμοιβαῖαι τῶν πολιτῶν σχέσεις. Πλὴν δὲ τούτου παρουσιάζετο ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ καθόλου ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ κράτει, ἡ εἰδωλολατρεία οὕτως ἰσχυρὰ, ὥστε ἡ βιαία αὐτῆς ἐξάλειψις ἦτο ἀδύνατος. Ἀποδεικνύει δὲ τοῦτο ἐπαρκῶς αὐτὴ ἡ κατ' ἐπανάληψιν ἀνανέωσις τῶν ἀπαγορεύσεων τῆς ἀρχαίας θρησκείας. Ἡ δὲ ἀνοχὴ πρὸς τοὺς εἰρηνικοὺς εἰδωλολάτρας διήρκεσε, καὶ μόνον ἡ δημοσία λατρεία ἦτο κατὰ νόμον ἀπηγορευμένη.

Πέμπτον δὲ καὶ τελευταῖον διάταγμα κατὰ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας ἐδημοσίευσεν ὁ Θεοδόσιος ἐν ἔτει 426, ἐν ᾧ πάλιν ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἀπηγορεύετο ἡ θυσία εἰς τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν, διετάττετο δὲ ἡ καταστροφὴ πάντων τῶν ναῶν καὶ ἱερῶν, ἂν ὑπῆρχον ἔτι τοιαῦτα σῶα ἐν τῷ κράτει, ἢ ἡ ἐξάγνισις αὐτῶν διὰ τῶν σημείων τοῦ χριστιανικοῦ σταυροῦ[4].

1. Ταῦτα διηγοῦνται οἱ Βυζαντῖνοι. Ἔτι ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις ἦτο ὁ Βαλέριος ἀνὴρ ἐπιφανής. Ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διῴκει τὸ ἑξῆς αὐτὸς τὸ θέμα τῆς Ἰλλυρίας. Ἐν τῷ θεοδοσιακῷ κώδικι παρουσιάζεται ὡς Praefect. Praet. Illyrici ἐν ἔτει 424 Ἰσίδωρός τις. Αὐτόθι εὑρίσκομεν καὶ δύο ἀπαντήσεις τοῦ ἔτους 435 ἀπευθυνομένας εἰς τὸν Βαλέριον, ὅστις ἐν τῇ μὲν ἐπονομάζεται magister officiorum, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ φέρει τὴν προσθήκην exconsul ordinarius. Βαλέριός τις καὶ Ἀέτιος ἦσαν ὕπατοι τῷ 432. Ἀλλ' εἶνε ἄρα ὁ ὕπατος οὗτος Βαλέριος ὁ ἀδελφὸς τῆς Ἀθηναΐδος;

2. Hertzberg, τόμος Γ' σ. 422 κ. ἑ.

1. Αὐτ. σ. 425.

2. Paganos qui supersunt, quamquam jam nullos esse credamus. . . Dat. Id april. C. P. Asclepiadoro et Mariniano Coss.

3. Τὰ διατάγματα πρὸς προστασίαν τῶν Ἰουδαίων ἴδ. ἐν τῷ θεοδοσιακῷ κώδικι βιβλ. XVI, τίτλ. 8.

4. Cunctaque eorum fana, templa, delubra, si

Digitized by Google

Βυζαντῖνοι ἐκκλησιαστικοὶ ἱστοριογράφοι διισχυρίσθησαν ὅτι ὁ Θεοδόσιος πράγματι διέταξε τὴν ἐκ θεμελίων καταστροφὴν πάντων τῶν ἑλληνικῶν ναῶν ὅσοι ὑφίσταντο ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέβη ἀληθῶς. Οἱ διασημότατοι τῶν ἐν Ἀθήναις ναῶν ἔμειναν διαρκῶς ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει ἐν ᾗ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἡ Ἀθηναΐς. Ἄλλοι δ' ἴσως κατεστράφησαν ἀληθῶς συνῳδὰ πρὸς τοὺς νόμους ἐκείνους, ἀπὸ πολλῶν δὲ διηρπάγησαν τὰ ἱερὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν. Οὕτω μετὰ το ἔτος 429 ἀπήχθη ἐκ τοῦ ναοῦ αὐτῆς ἡ χρυσελεφάντινος Παρθένος τοῦ Φειδίου, ἴσως δὲ μετηνέχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' οὐδεὶς διηγήθη τι ἡμῖν περὶ τῆς τύχης αὐτῆς[1]. Τὸ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ὀδυνηρὸν τοῦτο συμβὰν φαίνεται ὑποδηλοῦν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τότε ἀκριβῶς εἶχον προσβάλει τὰ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἱερά. Οὕτω δὲ ἴσως ἕνεκα τῶν διαταγμάτων τοῦ αὐτοκράτορος κατηρειπώθη τὸ Ἀσκληπιεῖον τὸ ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἂν λοιπὸν ἡ Εὐδοκία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξασκήσῃ ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν ἐν Ἀθήναις ὀπαδῶν τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ ἐπεποιήθη τὴν συμπάθειαν αὐτῆς εἰς τὰς ἐν τῇ πατρίῳ πόλει ἐπιστημονικὰς σχολάς. Πάντως οὐκ ἄνευ τῆς συνεργείας τῆς πεπαιδευμένης αὐτοῦ συζύγου ἵδρυσεν ὁ Θεοδόσιος ἐκ νέου καὶ ἐχορήγησε μετὰ μεγίστης ἐλευθεριότητος πόρους εἰς τὸ ἤδη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱδρυθὲν πανδιδακτήριον. Ἐν ᾧ δῆλα δὴ ἐν τῷ παιδευτηρίῳ τούτῳ διώρισε τρεῖς ῥήτορας καὶ δέκα γραμματικοὺς διὰ τὴν λατινικὴν ῥητορικήν, ὥρισε διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν πέντε σοφιστὰς καὶ δέκα γραμματικούς[2]. Ἄρα αἱ ἑλληνικαὶ σπουδαὶ ἐπισήμως ὑπερηκόντισαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς λατινικάς. Ἔχομεν δὲ λόγον τινὰ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ ἐσεβάσθησαν περὶ τοῦτο τὰς ἰδέας καὶ ἐπιθυμίας τῆς αὐτοκρατείρας. Καὶ ἔβλαψε μὲν ἡ ἵδρυσις τοῦ μεγάλου τούτου πανεπιστημίου τὴν ἐν Ἀθήναις σχολήν, ἥτις οὕτως ἀπώλεσε κατ' ἀνάγκην τὴν σημασίαν αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν ἐθνικὸν στοιχεῖον εἰς ἐκείνην ἐχρεώστει κατὰ μέγα μέρος τὴν δσημέραι αὔξουσαν δύναμιν αὐτοῦ ἐν τῇ παρὰ τὸν Βόσπορον βασιλίδι τῶν πόλεων. Ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀθηναίου Λεοντίου δὲν θὰ δυσηρεστεῖτο βλέπουσα ὅτι ἡ φιλοσοφία περιεφρονεῖτο ἐν τῷ βυζαντιακῷ πανεπιστημίῳ ἀξιουμένη μόνον μιᾶς ἕδρας[1]. Ὤφειλε δὲ νὰ παραμυθῆται τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἴσα ἴσα ἡ παραμέλησις ἐκείνη τῶν φιλοσοφικῶν μελετῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὠφέλει τὴν ἰδίαν αὐτῆς πατρίδα, ἐπειδὴ αὐτόθι ἡ πλατωνικὴ ἀκαδήμεια, τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ πατριωτικῆς ἀγάπης θεραπευθὲν ἐκ τοῦ παρελθόντος ἱερόν, ἔτυχεν ἀκόμη ἐπιγενεστέρας τινὸς ἐπιστημονικῆς ἀκμῆς. Καίτοι δὲ εἶνε ἀμφίβολον, ἂν ἡ Ἀθηναῒς διετήρησεν ἔτι ὡς αὐτοκράτειρα προσωπικὰς σχέσεις πρὸς ἄνδρας ἐπιστήμονας ἐν Ἀθήναις, φημισθέντας μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαβίωσιν αὐτῆς, ἀλλὰ πάντως θὰ διετήρησέ τινα εὐγνώμονα ἀνάμνησιν τῆς ἐπιφανοῦς αὐτῆς πατρίδος καὶ φιλικὸν ἐνδιαφέρον περὶ τῶν τυχῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἀμοιβαία ἐπικοινωνία τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ ἐμπορίου, διὰ τῶν ὑποθέσεων τῆς αὐτοκρατορικῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐκκλησίας, τέλος δι' ἐπιστημονικῶν ταξιδίων χάριν μελέτης παρεῖχε τῇ Ἀθηναΐδι ἱκανὴν εὐκαιρίαν ἵνα μανθάνῃ περὶ τῶν ἐκεῖ συμβαινόντων. Πολλοὶ δὲ Ἀθηναῖοι βεβαίως ἐζήτησαν τὴν προστασίαν αὐτῆς ἐν τῇ αὐλῇ ἔν τε ἰδιωτικαῖς καὶ δημοτικαῖς ὑποθέσεσιν.

Ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ αὐτῆς οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ ἐκλίπῃ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰς Μούσας τῆς Ἀττικῆς. Μετὰ χαρᾶς παρηκολούθησε τὴν νέαν ἐκείνην ἀκμὴν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πανεπιστημίου τὴν συμπίπτουσαν ἀκριβῶς πρὸς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἦτο αὐτοκράτειρα. Ἔτι ἐν Ἀθήναις διαμένουσα εἶχεν ὑπάρξει μάρτυς τῆς φήμης τοῦ συμπολίτου αὐτῆς Πλουτάρχου, τοῦ πατρὸς τῆς εὐγενοῦς Ἀσκληπιγενείας, ὁ δὲ ἀναμορφωτὴς οὗτος τῆς Ἀκαδημείας διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν νεοπλατωνικῶν δογμάτων ἀπέθανε δέκα μόλις ἔτη κατόπιν τῆς στέψεως αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοδοσίου. Ἤκουε περὶ τῶν λαμπρῶν ἐπιτυχιῶν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, δι' ὧν συνεχίζετο ἡ *χρυσῆ σειρὰ* τῶν διαδόχων τοῦ Πλάτωνος, περὶ τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας Συριανοῦ καὶ τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλου τοῦ ὑπερακοντίζοντος πάντας τοὺς συγχρόνους διὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης καὶ ὅστις τελευταῖος τῶν ὀνομαστῶν Πλατωνικῶν κατώρθωσε νὰ παράσχῃ ἀκόμη εἰς τὴν Ἀκαδήμειαν τῶν Ἀθηνῶν τελευταίαν τινὰ λάμψιν. Δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ μείνωσιν αὐτῇ ἄγνωστα τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἔργα περιφανῶν τινων ῥητόρων καταλαβόντων τῶν θρόνον ἐκεῖνον τῆς σοφιστικῆς ὃν κατεῖχέ ποτε ὁ ἴδιος αὐτῆς πατὴρ Λεόντιος, καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου τοῦ εὐφημουμένου Ἀθηναίου Λαχάρους ὅστις ἦτο ἀδελφὸς τοῦ γραμματικοῦ Διοσκορίδου[2].

qua etiam nunc restant integra, praecepto magistratuum destrui, conlocationeque venerandae Christianae religionis signi expiari praecipimus. Τὰ πέντε δὲ ταῦτα διατάγματα ἴδ. ἐν τῷ θεοδοσιακῷ κώδικι cum perpet. comment. Iacobi Gothifredi. VΙ, σ. 263 κ.ἑ.

1. Adolf Michaelis, der Parthenon σ. 45.

2. Ἴδ. θεοδοσιακὸν κώδικα XIV, 9. 3. Διάταγμα χρονολογούμενον ἀπὸ τῆς 27 Φεβρουαρίου 425.

1. Zumpt, Ueber den Bestand der phil. Studien σ. 33.—Finlay, σ. 175.—Hertzberg, τόμ. Γ' σ. 495.

2. Τὴν τελευταίαν ἀκμὴν τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα παρέστησε διὰ μακρῶν ὁ Hertzberg ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ. Ἴδ. καὶ Zel-

Digitized by Google

Οἱ φιλόσοφοι τῶν Ἀθηνῶν ἐξηκολούθουν ὄντες ἐθνικοί. Ἀπῳκισμένοι τοῦ ὄχλου τῆς παγκοσμίου πρωτευούσης Κωνσταντινουπόλεως καὶ μὴ συνταρασσόμενοι ὑπὸ τῶν συγχρόνων πνευματικῶν ἀγώνων, οἱ παρακηφίσσιοι οὗτοι ὀνειροπόλοι, θεώμενοι τοὺς ἐγκαταλελειμμένους μὲν ἀλλ' ἔτι ὑπὸ ἀγήρω καλλονῆς ἀκτινοβολοῦντας μαρμαρίνους ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν, διεφύλαττον τὸν ὕστατον πνευματικὸν σπινθῆρα τοῦ ἀρχαίου τῆς Ἑλλάδος βίου. Ἅπαντες ἐκεῖνοι ἦσαν ἄμωμοι ἄνδρες τοιαύτην ἔχοντες νηφαλιότητα καὶ ἁγνότητα περὶ τὴν δίαιταν, ὥστε ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑποδείγματα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Χριστιανούς. Ἔβλεπον πρὸ ἑαυτῶν τὸν γιγάντειον θάνατον τὸν καταπίνοντα τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ ἤθελον ὡς τελευταῖοι αὐτοῦ μάρτυρες τοὐλάχιστον νἀποθάνωσι μετὰ κλασικῆς εὐσχημοσύνης.

Ἡ ἀνοχὴ ἢ ἀδιαφορία μεθ' ἧς ἡ βυζαντιακὴ κυβέρνησις, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν διοίκησιν τῆς Πουλχερίας, ἐφέρετο πρὸς τοὺς εἰς τὸ θαῦμα πιστεύοντας μάγους τούτους καὶ φασματολόγους ἐν Ἀθήναις, δὲν πρέπει νἀποδοθῇ κυρίως εἰς τὴν εὐλάβειαν ἣν ἡ θυγάτηρ τοῦ φιλοσόφου Ἀθηναῒς διετήρει ἔτι πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς αὐτῆς συμπολίτας· ἐξηγεῖται δὲ μᾶλλον ἐκ τῆς νοήμονος διαγωγῆς τῶν ὀνειροπόλων ἐκείνων ἰδεώδους ἀπολεσθέντος, ἐπειδὴ οὗτοι ἀπεῖχον δημοσίων προσβολῶν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς ἔπραξαν τοῦτο καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτῶν Κέλσος, Φιλόστρατος, Πορφύριος, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς καὶ ὁ Λιβάνιος. Διὸ δὲν ἐχρειάσθη νὰ καταγγείλῃ αὐτοὺς ὁ ἐπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν. Πλὴν δὲ τούτου ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἦτο οὕτω σπουδαίως ἐπησχολημένη ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ περὶ τὰς σφοδρὰς ἔριδας τῶν νεστοριακῶν καὶ μονοφυσιτικῶν προβλημάτων, ὥστε δὲν ηὐκαίρει νὰ ἐνδιατρίψῃ περὶ τοὺς ἀρχαιολάτρας μυστικοὺς τῶν Ἀθηνῶν[1]. Ἀλλὰ καὶ ἡ βυζαντιακὴ κυβέρνησις ἐθεώρει τὴν τελευταίαν ἐκείνην φιλοσοφικὴν σχολὴν ὡς ἀβλαβές τι λείψανον τῆς ἀρχαιότητος· ἄλλως δὲ τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους οὐδὲν ἐδαπάνα δι' αὐτήν, ἐπειδὴ οἱ ἐν Ἀθήναις καθηγηταὶ εἰσέπραττον τοὺς μισθοὺς αὐτῶν ἐκ τῆς περιουσίας τῆς πλατωνικῆς ἀκαδημείας, ἥτις ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πρόκλου ἀπέδιδεν ἐτήσιον εἰσόδημα χιλίων χρυσῶν νομισμάτων[2].

Ἡ ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ ἕκτου αἰῶνος ἐξακολουθήσασα ἀνοχὴ τῆς κλασικῆς παραδόσεως περὶ τῆς σοφίας τοῦ Πλάτωνος, καίπερ περιπεσούσης εἰς κομπορρήμονα τερθρείαν, λῆρον ἄνευ ἰδεῶν καὶ μαγείαν, τιμᾷ τοὺς βυζαντίνους αὐτοκράτορας οὐκ ὀλίγον. Ἀνέμειναν ἐπὶ μακρὸν μεθ' ὑπομονῆς ἕως τὸ τελευταῖον τοῦτο λυχνάριον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ καὶ τῶν Μουσῶν ἐσβέσθη ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ὁ αὐτὸς Ἰουστινιανός, ἐφ' οὗ ἐξέλιπε καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ὑπατεία, ἀπέβαλε τὴν ὑπομονὴν τῶν προκατόχων αὐτοῦ. Μὴ δυνάμενος νἀνέχηται ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ κράτει τὴν ἱστορικῶς ἐνδιαφέρουσαν ἀνωμαλίαν τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐθνισμοῦ ἐν ἐπιστημονικῷ σωματείῳ, ἀπηγόρευσεν ἐν ἔτει 529 τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Πλάτωνος καὶ ἔπειτα ἐδήμευσε τὰ εἰσοδήματα τὰ προωρισμένα πρὸς συντήρησιν τῆς Ἀκαδημείας. Τότε δὲ οἱ τελευταῖοι ἑπτὰ φιλόσοφοι τῶν Ἀθηνῶν ἔμειναν ἐνδεεῖς τῶν πρὸς τὸν βίον καὶ ἐπορεύθησαν, τραγικὴν ποιούμενοι ἀπόφασιν, ἀπὸ τῶν πλατανοφύτων ἀθηναϊκῶν ἀλσῶν εἰς τὴν ἀπωτάτην τῶν Μάγων χώραν Περσίαν, ὡς πρὸ αὐτῶν οἱ Χριστιανοὶ Νεστοριανοί. Ἀλλ' οἱ χρόνοι Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως εἶχον παρέλθει. Οἱ ἑπτὰ λιποπάτριδες ἠπατῶντο ἀναμένοντες νἀνεύρωσιν ἐν τοῖς Πέρσαις τοῦ Χοσρόου τὰς ἀπερίττους ἀρετὰς τῶν συγχρόνων τοῦ Κύρου, φανταζόμενοι τὸν μέγαν Σασσανίδην Νουσιρβὰν βασιλέα φιλόσοφον ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ νομίζοντες ὅτι θὰ ἴδωσιν ἐν τῷ ἐκβεβαρβαρωμένῳ καὶ δουλοκρατουμένῳ τούτῳ βασιλείῳ τὴν πρότυπον πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος καὶ Πλωτίνου. Διὸ μετὰ βραχὺν χρόνον ἐπόθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν ἐκ τῆς Κτησιφῶντος εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, ἵνα περατώσωσι τὸν ἄελπιν αὐτῶν βίον ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ὁ δὲ μέγας κυρίαρχος τῆς Ἀσίας ἐπέτυχε τὴν ἐπάνοδον τῶν προστατευομένων αὐτοῦ ἀβλαβῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα δι' ἰδίου ἄρθρου τῆς συνθήκης ἣν συνωμολόγησε τῷ 533 μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Οὕτω δὲ ὁ εἰρηνικὸς ἀποχαιρετισμὸς τῆς τελευταίας φιλοσοφικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐγένετο παραδόξως τίτλος δόξης δι' ἕνα τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου διαδόχων τῶν μεγάλων ἐχθρῶν τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Ξέρξου[1].

[Ἕπεται συνέχεια].

Κατὰ τὴν νεωτάτην ἀπογραφὴν τοῦ ἰταλικοῦ Κράτους ὁ πληθυσμὸς τῶν δώδεκα μεγάλων πόλεων αὐτοῦ εἶνε ὁ ἑξῆς: Νεάπολις 495,000, Μεδιόλανα 322,000, Ῥώμη 300,000, Ταυρῖνον 253,000, Πάνορμον 245,000, Γένουα 180,000, Φλωρεντία 163,000, Βενετία 133,000, Μεσσήνη 127,000, Βονωνία 123,000, Κατάνη 101,000 καὶ Λιβόρνον 98,000 κατοίκων.

---

ler ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τόμ. Γ', μέρος β'.

1. H. Kellner, Hellenismus und Christenthum σ. 396.

2. Φωτίου βιβλιοθ. 346 α.

1. Ἀγαθίου Ἱστορ. II, 30. Οἱ τελευταῖοι ἑπτὰ φιλόσοφοι τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ὁ Δαμάσκιος, Σιμπλίκιος, Εὐλάλιος, Πρισκιανός, Ἑρμείας, Διογένης καὶ Ἰσίδωρος.

Digitized by Google

Συγγραφεὺς τοῦ κατωτέρω δημοσιευομένου διηγήματος εἶνε ὁ Ἀμερικανὸς Bret-Harte. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐγένετο δημοτικώτατος ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ διὰ σειρᾶς διηγημάτων, ἐν οἷς ἀπεικονίζει μετὰ σπανίας περιγραφικῆς τέχνης καὶ ἀληθείας σκηνὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ ἀνακάλυψις τῶν πρώτων χρυσωρυχείων ἐν Καλλιφορνίᾳ ἐγέννησε τὸν ἀπερίγραπτον ἐκεῖνον πυρετὸν τὸν κινήσαντα πλῆθος παντοδαπὸν τυχοδιωκτῶν πρὸς μετανάστευσιν εἰς τὰς χρυσοφόρους χώρας. Τούτων δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν ταραχώδη βίον, τὰ βίαια καὶ ἄγρια πάθη, ἅτινα ἐγέννα ἡ δίψα τοῦ χρυσοῦ, περιγράφει ὁ Bret-Harte μετὰ πολλῆς δυνάμεως, παρουσιάζων συνάμα εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐν τῇ παραδόξῳ ἐκείνῃ κινήσει ζωντανὴν εἰκόνα τῆς συλλήψεως οὕτως εἰπεῖν καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν νῦν μεγάλων καὶ ἀκμαζουσῶν πόλεων τῶν δυτικῶν πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον διήγημα εἶνε τὸ ἐκ τῆς ὅλης σειρᾶς καταλληλότερον διὰ τὴν «Ἑστίαν».

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΒΡΥΧΩΜΕΝΟΝ ΧΩΡΙΟΝ

Διήγημα.

Συρροὴ μεγάλη καὶ κίνησις ἐπεκράτει ἐν τῷ Βρυχωμένῳ χωρίῳ. Τίς ἆρά γε ἦτο ἡ αἰτία; βεβαίως οὐχὶ ἔρις τις ἢ ῥῆξις διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, **1850**, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦτο οὔτε τόσον καινοφανὲς, οὔτε τόσον παράξενον, ὥστε νὰ δράμωσι πάντες οἱ κάτοικοι, οὐδὲ τῶν φοιτητῶν τοῦ καπηλείου ἐξαιρουμένων, ἐν ᾧ ἐν ἄλλῃ περιστάσει, καθ' ἣν δύο τινὲς ὁ Φρένς Πέτης καὶ ὁ Κανάκας Χόης ἐρίσαντες *ἐτίναξαν τὰ μυαλά των* διὰ πιστολίου, οὐδεὶς τῶν ἐν τῷ καπηλείῳ ἐκινήθη, ἀλλὰ πάντες ἐν ἀταραξίᾳ ἐξηκολούθησαν τὸ χαρτοπαίγνιόν των. Πρέπει λοιπὸν σπουδαῖόν τι συμβὰν νὰ συνεκάλεσεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοὺς κατοίκους πάντας.

Λοιπὸν συνηθροισμένοι πέριξ καλύβης τινὸς συνδιελέγοντο χαμηλῇ τῇ φωνῇ, καὶ ὄνομα γυναικεῖον συνεχῶς ἐπανελαμβάνετο, ὄνομα γνωστότατον εἰς ὅλον τὸ χωρίον, τὸ ὄνομα «Χερώκη Σάλη».

Ὅσον ὀλιγώτερα εἴπωμεν περὶ τῆς γυναικὸς ταύτης τόσον προτιμότερον. Τὸ χυδαῖον τοῦτο πλάσμα ἦτο, ὡς πάντες ὑπώπτευον, ἔνοχος μεγάλου ἐγκλήματος· ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ἐν ὅλῳ τῷ χωρίῳ ἄλλη τις γυνή. Εὑρίσκετο δὲ ἐν κρισίμῳ καταστάσει, καθ' ἣν αἱ γυναῖκες ἔχουσιν ἀνάγκην πρὸ πάντων γυναικείας βοηθείας. Ἡ κατὰ τῆς προμήτορος ἡμῶν ἐκσφενδονισθεῖσα ἀρὰ ἐπίεζεν ἤδη τὴν Χερώκην Σάλην ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐκείνῃ. Ἡ δύσμοιρος ἔβλεπε πέριξ ἑαυτῆς πρόσωπα ἀνδρῶν μετὰ περιφρονήσεως ἀτενιζόντων πρὸς αὐτὴν, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχε χρείαν βοηθείας καὶ ἀγάπης. Ἀλλ' ὅμως τινὲς τῶν θεατῶν ἐφαίνοντό πως συγκινούμενοι ἐκ τῶν ὠδίνων τῆς ἀτυχοῦς Χερώκης.

Καὶ ὄντως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο καινοφανές· διότι ναὶ μὲν ὁ θάνατος συχνάκις ἐνέσκηπτεν εἰς τὸ Βρυχώμενον χωρίον, ἀλλ' ἤδη ἦτο ἡ πρώτη γέννησις. Πολλοὶ εἶχον προπεμφθῆ διὰ παντὸς, ἄνευ ἐλπίδος ἐπανόδου, ἀλλ' οὐδεὶς εἶχε παρουσιασθῆ ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ πρώτην φοράν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ συγκίνησις.

— Ἔλα λοιπὸν, ἔμβα μέσα, Στούμπη, εἶπεν *εὐπατρίδης* τις ἀποτεινόμενος πρός τινα τῶν χασκόντων θεατῶν, ἔμβα καὶ κύτταξε τί εἰμπορεῖς νὰ κάμῃς, σὺ ὁ ὁποῖος ἠξεύρεις ἀπ' αὐτά.

Λίαν καταλλήλως ὁ Κέντουκος—οὕτως ὠνομάζετο ὁ *εὐπατρίδης*—ἀπετάθη πρὸς τὸν Στούμπην, διότι ὁ κύριος οὗτος ἐν ἄλλῃ τινὶ ἠπείρῳ προΐστατο δύο ταυτοχρόνως, ὡς ἔλεγον τὰ κακὰ στόματα, οἰκογενειῶν ὡς πατήρ· μάλιστα δὲ τὸ Βρυχώμενον χωρίον, ὅπερ ἦτο ἄσυλον, ὤφειλε τὴν τιμὴν τῆς παρουσίας τοῦ Στούμπη εἰς βούλευμα οὐχὶ πολὺ εὐάρεστον, ἐκδοθὲν ἴσα ἴσα δι' αὐτὴν ταύτην τὴν αἰτίαν. Τὸ πλῆθος ἐπεδοκίμασε διὰ βοῆς τὴν ἐκλογὴν, καὶ ὁ Στούμπης φρονίμως ποιῶν ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς πλειονοψηφίας. Εἰσῆλθε λοιπὸν ὁ αὐτοσχέδιος οὗτος μαιευτὴς εἰς τὴν καλύβην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, τὸ δὲ Βρυχώμενον χωρίον ἀνέμενεν ἔξω τὴν λύσιν τοῦ δράματος.

Τοῦ χωρίου τούτου οἱ κάτοικοι ἦσαν οἱ πάντες ἑκατόν· τούτων δὲ εἷς ἢ δύο ἦσαν φυγόδικοι, πολλοὶ ἦσαν ἐγκληματίαι, πάντες δὲ ἦσαν κακοήθεις καὶ φαυλόβιοι. Ὁ μάλιστα πάντων φαῦλος εἶχε κεφαλὴν Ῥαφαὴλ καὶ πυκνὴν κόμην ξανθήν. Ὁ χαρτοπαίκτης Ὀαχούρστης μελαγχολικὸς καὶ σύννους, ἐφαίνετο ὡς Ἄμλετος. Ὁ πάντων δὲ τολμηρότατος καὶ γενναιότατος εἶχε σῶμα πέντε μόλις ποδῶν, φωνὴν γλυκεῖαν, καὶ τρόπους συνεσταλμένους καὶ εὐκόλως ἐθορυβεῖτο. Καὶ ἴσως μὲν μέλη τινὰ τῆς ἀξιοτίμου ταύτης κοινωνίας ἐστεροῦντο λεπτομερειῶν τινων τῶν δακτύλων, τῶν ὤτων καὶ . . . καὶ . . . ἀλλ' ὅμως αἱ ἀνεπαίσθητοι αὗται ἀτομικαὶ ἐλλείψεις οὐδόλως ἐπηρέαζον τὴν δύναμιν τῆς κοινότητος, ἧς ὁ μὲν Ἡρακλῆς εἶχε τοὺς τρεῖς μόνον δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ὁ δὲ ἐπιδεξιώτατος σκοπευτὴς ἦτο μονόφθαλμος.

Τοιαύτη τις ἦτο ἐν ὀλίγοις ἡ εἰκὼν τῶν πέριξ τῆς καλύβης καθημένων. Τὸ χωρίον ἔκειτο ἐν κοιλάδι τριγωνικῇ μεταξὺ ποταμοῦ καὶ δύο λόφων. Ἡ μόνη δ' εἰς αὐτὸ εἴσοδος ἦτο ἀπόκρημνος ὁδὸς ἀνέρπουσα πρὸς τὸν λόφον τὸν ἀπέναντι τῆς καλύβης, καὶ τὴν ὥραν ταύτην ὑπὸ τῆς Σελήνης φωτιζόμενον. Ἡ ὠδίνουσα γυνὴ ἠδύνατο ἐκ τῆς σκληρᾶς στρωμνῆς ἐν ᾗ κατέκειτο νὰ ἴδῃ τὴν ὁδὸν ταύτην ἀνερπύζουσαν ὡς ἀργυροῦν σύρμα καὶ φθάνουσαν μέχρι τῶν ἄστρων μεθ' ὧν συνεχέετο. Πυρὰ γενναία ἐκ κλάδων πίτυος ἀνεζωπύρησε τοὺς φύσει ζωηροὺς χρυσωρύχους, οἵτινες ἤρξαντο στοιχηματίζοντες δύο κατὰ πέντε ὅτι ἡ Σάλη θὰ σωθῇ καὶ ὅτι τὸ νεογνὸν θὰ ζήσῃ, ὅτι θὰ εἶνε ἄρρεν μᾶλλον ἢ θῆλυ τὸ ἀναμενόμενον πλάσμα. Αἴφνης κραυγὴ ἐξελθοῦσα ἐκ τοῦ ὁμίλου τοῦ μᾶλλον πλησιεστέρου εἰς τὴν καλύβην ἐπέβαλε σιγὴν εἰς τοὺς θορυβοῦντας καὶ οἱ πάντες ἐσιώπησαν ἵν' ἀκροα-

Digitized by Google

σθῶσι. Κραυγὴ νικήσασα καὶ τοὺς στεναγμοὺς τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου σειομένων πίτυων, καὶ τοῦ ὁρμητικῶς ῥέοντος ποταμοῦ τὸν βόμβον, καὶ τῆς πυρᾶς τὸ θορυβῶδες σπινθηροβόλημα κραυγὴ ὀξεῖα καὶ θρηνώδης ἠκούσθη, οὐδὲν κοινὸν ἔχουσα πρὸς ὅ,τι εἶχεν ἤδη πρότερον ἀκουσθῇ ἐν τῷ χωρίῳ. Αἱ πίτυς ἔπαυσαν στενάζουσαι, ὁ ποταμὸς ἔπαυσε βομβῶν καὶ ἡ πυρὰ σπινθηροβολοῦσα· καὶ ἡ φύσις ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐσιώπησεν ἵνα καὶ αὐτὴ ἀκροασθῇ.

Ὅλον τὸ χωρίον ὡς εἷς ἄνθρωπος ἀνέστη παρευθύς. Προέτεινάν τινες νὰ βάλωσι πῦρ εἰς κιβώτιον πυρίτιδος, ἀλλ' ὅμως ἄλλοι τινὲς παρετήρησαν ὅτι δὲν τὸ συνεχώρει ἡ κατάστασις τῆς λεχοῦς, τούτου δ' ἕνεκα ἐθεώρησαν ἐπαρκὲς νὰ κενώσωσι ὀλίγα τινὰ πολύκανα. Ἀλλὰ εἴτ' ἐπειδὴ ὁ αὐτοσχέδιος μαιευτὴς δὲν ἐξεπλήρωσε καλῶς τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ὑπούργημα, εἴτε δι' ἄλλον τινὰ λόγον, ἡ Χερώκη Σάλη ἀπέθνησκεν. Ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἀνέβη, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἀπόκρημνον ἀτραπὸν τὴν πρὸς τοὺς ἀστέρας ἄγουσαν καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ Βρυχωμένου χωρίου ἡ ἁμαρτία του, τὸ αἶσχός του.

Οὐδεὶς ἐμερίμνησε πλέον περὶ τῆς θανούσης μητρός, πάντες ἠρώτων περὶ τοῦ τεχθέντος. «Θὰ ζήσῃ τὸ μωρόν ; » ἠρώτων τὸν Στούμπην.

Τοῦ δὲ Στούμπη ἡ ἀπάντησις ἐξέφραζεν ἀμφιβολίαν. Ἀλλ' εὐτυχῶς ὅμως τὸ μόνον ἔτι μετὰ τὸν θάνατον τῆς Χερώκης Σάλης ὑπολειπόμενον θῆλυ ἐν τῷ χωρίῳ, ἦτο θήλεια ὄνος καὶ αὐτὴ πρό τινων ἡμερῶν ἐλευθερωθεῖσα. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ προσληφθῇ ὡς τροφός.

Μία ὅλη ὥρα ἐδαπανήθη εἰς συζητήσεις καὶ μετὰ ταῦτα ἀνοίγεται ἡ θύρα τῆς καλύβης καὶ τὸ πλῆθος μετ' ἀγωνίας παρελαύνει πρό τινος χαμηλῆς σανίδος ἐφ' ἧς ἔκειτο ἐκτάδην τὸ πτῶμα τῆς ἀτυχοῦς νεκρᾶς, κεκαλυμμένον ὅλον ὑπὸ σκεπάσματος ὅπερ τόσον εἶχε πιεσθῇ ἐπὶ τοῦ σώματος ὥστε διεφαίνετο καθαρῶς τὸ σχῆμα αὐτοῦ ὅλον μετὰ τῶν ἐξεχόντων καὶ εἰσεχόντων αὐτοῦ μερῶν. Παρὰ τὴν νεκρὰν ἦτο ξύλινον τραπέζιον ἐφ' οὗ ἔκειτο μικρὸν κιβώτιον ξύλινον περικλεῖον τὸν νέον τοῦ Βρυχωμένου χωρίου κάτοικον, περιτετυλιγμένον ἐντὸς φλανέλλας ἐρυθροῦ ζωηροῦ χρώματος. Παρὰ τὴν κοιτίδα ἐφαίνετο πῖλος ἀντεστραμμένος οὗ τὴν χρῆσιν εὐθὺς μανθάνομεν.

«Κύριοι, εἶπεν ὁ Στούμπης μετ' ἐπισημότητος καὶ ἀξιωματικῶς, κύριοι, λάβετε τὴν καλοσύνην νὰ ἐμβῆτε ἀπὸ τὴν 'μπροσινὴν θύραν καὶ νὰ βγῆτε ἀπὸ τὴν 'πισινήν. Καὶ ὅταν θὰ περάσετε ἀπ' ἐμπρὸς ἀπ' τὸ τραπέζι ὅσοι ἀγαπᾶτε ῥίξτε ὅ,τι προαιρεῖσθε συνδρομὴν διὰ τὴν δρακούλαν.

Ὁ πρῶτος εἰσελθὼν ἐφόρει τὸν πῖλόν του, ἰδὼν δὲ πέριξ αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη καὶ χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ἔδωκε τὸ καλὸν παράδειγμα εἰς τοὺς λοιπούς. Ἐν ταῖς τοιαύταις κοινωνίαις εἶνε κολλητικαὶ καὶ αἱ καλαὶ πράξεις καὶ αἱ κακαί. Καθ' ὅσον δὲ ἐξετελεῖτο ἡ παρέλασις ἠκούοντο ἐπικρίσεις παντοῖαι ἀποτεινόμεναι ἐμμέσως πρὸς τὸν Στούμπην ἢ μᾶλλον εἰς τὸ θέαμά του :

«Αὐτὸ δὰ εἶνε !

— Μπᾶ, μιὰ σταλιά !

— Μωρ' εἶδες ἐκεῖ χρῶμα !

— Τὸ ζάρωμα ! εἶνε σὰν πιστολάκι, οὔτε μεγαλείτερο οὔτε μικρότερο.

Τὸ ἐξαγόμενον τῆς συνεισφορᾶς εἶνε χαρακτηριστικώτατον καὶ ἄξιον μνείας. Ἀκούσατε·—ἀργυρᾶ καπνοθήκη, ναυτικὸν πολύκανον ἐπάργυρον, τεμάχιον χρυσοῦ, θαυμάσιον γυναικεῖον μαντήλιον κεντητὸν (δῶρα τοῦ χαρτοπαίκτου Ὀχχούρστη), πόρπη ἀδαμαντίνη, ἀδαμάντινον δακτυλίδιον, σφενδόνη, Ἁγία Γραφὴ (οὐδεὶς δὲ ἠδυνήθη νὰ ἀνακαλύψῃ ἐκ τίνος θυλακίου ἐξῆλθεν αὐτή), ἀργυροῦς πτερνιστήρ, κοχλιάριον ἀργυροῦν τοῦ καφὲ (ἀλλὰ τὰ ἐπ' αὐτοῦ κεχαραγμένα ἀρκτικὰ γράμματα δὲν ἦσαν, καὶ τὸ λέγω μετὰ λύπης, δὲν ἦσαν τὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ δωρητοῦ), χειρουργικὸν ψαλλίδιον, νυστέριον, τραπεζικὸν γραμμάτιον πέντε λιρῶν στερλινῶν, προσέτι δὲ καὶ ποσὸν διακοσίων δολλαρίων εἰς διάφορα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ νομίσματα.

Καθ' ὅλην δὲ ταύτην τὴν τελετὴν ὁ Στούμπης ἐσιώπα ἀκίνητος ὡς ἡ πρὸς τἀριστερὰ αὐτοῦ κειμένη νεκρά, καὶ σοβαρὸς ὡς ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ νεογέννητος.

Ἀλλὰ συμβάν τι ἀπρόοπτον ἐτάραξε τὴν μονοτονίαν τῆς περιέργου ταύτης παρελάσεως. Ἐν ᾧ ὁ Κέντουκος μετὰ περιεργίας ἔκυπτεν εἰς τὴν κοιτίδα καὶ παρετήρει, τὸ νεογνὸν αἴφνης στραφὲν ἥρπασε διὰ τοῦ μικροῦ του στόματος τὸν δάκτυλον τοῦ Κεντούκου καὶ τὸν ἔσφιγξε. Ὁ Κέντουκος τὰ ἔχασε πρὸς στιγμὴν καὶ ἐρύθημα ἐλαφρὸν προσεπάθησε νὰ ἀνατείλῃ ἐπὶ τοῦ μελαψοῦ δέρματος τῶν παρειῶν του· «Βρέ, τὸ ζάρωμα ! » εἶπεν ἀνασύρων τὸν δάκτυλον μετὰ πολλῆς τρυφερότητος καὶ προσοχῆς, καὶ ἐξῆλθε τῆς καλύβης ἔχων τὸν δάκτυλον ἀποκεχωρισμένον ἀπὸ τῶν ἄλλων δακτύλων, παρατηρῶν δὲ αὐτὸν μετὰ ἀνησυχίας τὸν ἔδειξε πρὸς τὸν Τίπτον καὶ εἶπε :

«Κύτταξ' ἐδῶ ! τὸ ζάρωμα ἐπάλαιψε μὲ τὸ δάκτυλό μου ! »

Περὶ ὥραν τετάρτην τὸ χωρίον ἐσκέφθη νὰ ἀναπαυθῇ. Ὅλην νύκτα εἶχον φῶς ἐν τῇ καλύβῃ ἐν ᾗ ἔμειναν νὰ διανυκτερεύσωσιν ὁ Στούμπης καὶ ὁ Κέντουκος, ὅστις πρὸς ἀποζημίωσιν ἔπιεν ἀφθόνως καὶ πλέον ἢ ἅπαξ διηγήθη τὸ πάθημα τοῦ δακτύλου του, ἐπαναλαμβάνων ὡς ἐπῳδὸν τὸ σύνηθες ἀναφώνημά του : «Τὸ ζάρωμα ! εἶδες ἐκεῖ ! ἐπάλαιψε μὲ τὸ δάκτυλό μου !» Ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐπίτηδες κακολογῶν τὸ νεογνόν, ἵνα μὴ ὑποπτεύσωσιν οἱ ἄλλοι ὅτι ᾐσθάνετο κατ' ἐξαίρεσιν κλίσιν πολλὴν πρὸς αὐτὸ καὶ συμπάθειαν.

Digitized by Google

Εἶχε, βλέπετε, καὶ αὐτὸς τὰς ἀδυναμίας του. Καὶ ὅτε πάντες οἱ συμπολῖται του κατεκλίθησαν, κατέβη πρὸς τὸν ποταμὸν σύννους καὶ συρίζων· ἐπέστρεψεν ἔπειτα καὶ διελθὼν ἔξωθεν τῆς καλύβης συρίζων καὶ ὑποκρινόμενος ἀδιαφορίαν, ἔστη πρὸ ὑψηλοῦ τινος δένδρου, ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὸν ποταμὸν ἐκ δευτέρου πορείαν του, καὶ φθάσας μέχρι τοῦ μέσου τῆς ὁδοῦ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν καλύβην καὶ ἔκρουσε τὴν θύραν. Ὁ Στούμπης ἀνοίγει, καὶ ὁ Κέντουκος ἀποβλέψας λάθρα πρὸς τὴν κοιτίδα ἐρωτᾷ·

«Αἴ, τί κάνει ;

— Καλά.

— Τίποτε νέα ;

— Τίποτε.

Παρῆλθον στιγμαί τινες ἐν σιγῇ. Καὶ ὁ μὲν Στούμπης ἵστατο ἐπὶ τῆς θύρας, ὁ δὲ Κέντουκος καταφεύγων πάλιν εἰς τὸν δάκτυλόν του τὸν ἀνύψωσε μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Στούμπη καὶ ἐπανέλαβε :

«Ἐπάλαιψε τὸ ζάρωμα μὲ τὸ δάκτυλό μου!» Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ Χερώκη Σάλη ἐκηδεύθη ἐκ τῶν ἐνόντων. Καὶ ἀφ' οὗ τὸ πτῶμά της ἐνεπιστεύθησαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου, συνῆλθον ἔπειτα ἵν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς μικρᾶς ὀρφανῆς, *τί νὰ τὴν κάμουν*. Ὁμοφώνως δὲ καὶ πανηγυρικῶς ἐγένετο δεκτὴ ἡ περὶ υἱοθετήσεως πρότασις. Ἀλλ' ὅμως σφοδρὰ συζήτησις ἐγένετο περὶ τοῦ πῶς θὰ τὸ οἰκονομήσωσι.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι οἱ συνήθως πρῶτοι λαμβάνοντες μέρος εἰς ἔριδας καὶ φιλονικίας ἐν ἄλλαις περιστάσεσι, ἤδη οὐδόλως μετέσχον τῆς συζητήσεως. Ὁ Τίπτον εἶχε γνώμην νὰ ἀποστείλωσι τὸ βρέφος εἰς τὸν *Κόκκινον σκύλον*, χωρίον τεσσαράκοντα μίλια ἀπέχον τοῦ Βρυχωμένου χωρίου, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον γυναῖκες νὰ τὸ περιποιηθῶσιν. Ἀλλὰ ἡ πρότασίς του αὕτη ἀπερρίφθη ὁμοφώνως, διότι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔστεργον νὰ ἀποχωρισθῶσι τοῦ νεήλυδος.

— Καὶ ἔπειτα, εἶπεν ὁ Τὸμ Ῥύδερ, οἱ Κοκκινόσκυλοι δὲν τὄχουν τίποτε νὰ μᾶς τὸ κλέψουν καὶ νὰ βάλουν ἄλλο ς' τὸν τόπον του !

— Τότε λοιπόν, εἶπέ τις, ἂς προσκαλέσωμεν μίαν παραμάναν ἀπὸ κανένα μέρος.

— Καὶ ποία τιμία γυναῖκα θὰ στέρξῃ νὰ ἔλθῃ; παρετήρησεν ἕτερός τις.

Καὶ οἱ πάντες συνεφώνησαν ὅτι ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις ἦτο λογικωτάτη.

«Καὶ ἔπειτα ἡμεῖς δὲν ἔχομ' ἀνάγκην νὰ κουβαλήσωμεν ἐδῶ παληογυναῖκες· καλὰ ποῦ μᾶς ἄδειασε τὴ γωνιὰ καὶ ἡ μονάκριβή μας, ἂς μὴν τὴν βαρύνῃ ὁ λόγος μου! »

Ὁ περὶ τῆς μακαρίτιδος Χερώκης ὑπαινιγμὸς οὗτος, ὅσον σκληρὸς καὶ ἂν φαίνεται, ὀφείλομεν ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο τὸ πρῶτον σύμπτωμα τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως καὶ ἀναγεννήσεως τοῦ Βρυχωμένου χωρίου.

Ὁ Στούμπης ἠκροᾶτο οὐδὲν λέγων, οὐδὲ ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν συζήτησιν, ἐξ ἀβροφροσύνης βεβαίως, διότι θέμα τῆς συζητήσεως ἦτο τὸ περὶ εὑρέσεως ἀντικαταστάτου· ἀλλ' ὅτε τὸν ἠρώτησαν ὁποίαν τινὰ γνώμην ἔχει καὶ αὐτός, ἀπεκρίθη ἐπιμένων ὅτι αὐτὸς καὶ ἡ Γίνη—τὸ ἤδη μνημονευθὲν ἀνωτέρω μαστοφόρον—ἠδύναντο νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν διατροφὴν τοῦ νεογνοῦ. Πᾶσα ἡ ὁμήγυρις ἐπεκρότησε καὶ ὁμοθύμως καὶ ἀσυζητητεὶ παρεδέχθη τὴν πρότασιν εὑροῦσα ἐν αὐτῇ οὐκ οἶδά τι τὸ πρωτότυπον, τὸ ἀνεξάρτητον, τὸ ἡρωϊκόν. Διετήρησαν τὸν Στούμπην ἐν τῇ θέσει του καὶ ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσί τινα πρὸς προμήθειαν τῶν εἰδῶν τοῦ ἱματισμοῦ.

«Προσοχὴ ὅμως, παρετήρησεν ὁ ταμίας, ἐγχειρίζων τῷ ἀπεσταλμένῳ σάκκον χρυσοκόνεως. Κύτταξε καλά ! νὰ πάρῃς ἀπὸ τὰ καλλίτερα καὶ μὴ πολλαὶς συμφωνίαις· νὰ εἶνε κεντητά, μὲ δαντέλλαις, μὲ χρυσᾶ κουμπάκια, ἐκατάλαβες ; διάλεξε τὰ καλλίτερα καὶ μὴ ρωτᾷς πόσο ἔχουν !

Οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν καὶ μάλιστα αἱ φιλόστοργοι ἀναγνώστριαι θὰ ἀπορήσωσιν ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι τὸ βρέφος ἦτο ὑγιέστατον καὶ εὔρωστον, ἕνεκα, ἴσως, τοῦ κλίματος. Ἡ φύσις παρέλαβε τὸ μικρὸν τοῦτο τυχοδιωκτικὸν πλάσμα ἐν τῷ παμμεγέθει μαστῷ της, καὶ ἐν τῇ ἀρωματώδει ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ τῶν λόφων τῆς Σιέρρας εὗρε τὸ μικρὸν τὴν τροφὴν ἧς εἶχε χρείαν· ἴσως δὲ καὶ τὸ γάλα τῆς ὄνου μετεβάλλετο εἰς φωσφόρον καὶ ὑδράργυρον διά τινος ἀδιοράτου χημικοῦ μέσου. Ἀλλ' ὁ Στούμπης ἀπέδιδε πᾶσαν τὴν τιμὴν εἰς τὸ ἐξαίρετον γάλα τῆς ὄνου καὶ εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ φροντίδας.

«Ἐγὼ καὶ ἡ γαϊδάρα, ἔλεγε συνήθως, εἴμεθα οἱ γονεῖς τῆς δρακούλας. Κύτταξε, κακόμοιρό μου, νὰ μὴ μᾶς κάμῃς τίποτα καμμιὰ 'μέρα, προσέθετε ἀποστρεφόμενος πρὸς τὸ ἀβλαβὲς δεμάτιον, ὅπερ ἐκράτει ἐν ἀγκάλαις.

Καὶ ὅτε τὸ παιδίον ἐγένετο ἑνὸς μηνὸς κατέστη ἀπαραίτητος ἡ ἀνάγκη νὰ τῷ δώσωσιν ἓν ὄνομα. Μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης τὸ ὠνόμαζον *δρακούλαν*, *τὸ μωρόν*, *τὸ 'γίδι τοῦ Στούμπη*, *τὸ σκυλόπουλον*, τὸ ζάρωμα ὅπερ, ὡς ἐνθυμεῖσθε, ἦτο τὸ ὑποκοριστικὸν καὶ θωπευτικὸν προσφώνημα τοῦ Κεντούκου. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ ὀνόματα ἐθεωρήθησαν ἀόριστα καὶ ἀνεπαρκῆ καὶ καιρὸς ἦτο πλέον νὰ τὰ ἀντικαταστήσωσι διά τινος μονίμου. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη Ὀακχούρστου τοῦ χαρτοπαίκτου. Οἱ χαρτοπαῖκται καὶ οἱ τυχοδιῶκται εἶνε ἄνθρωποι συνήθως δεισιδαίμονες· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ νεογνοῦ τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὁ Ὀακχούρστης διεκήρυξεν ὅτι ἡ δρακούλα ἔφερε τὴν εὐτυχίαν ἢ κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ τοῦ Ὀακχούρστη ἡ δρακούλα ἦτο *καλοπόδαρη*

Digitized by Google

καὶ λοιπὸν ἀπεφασίσθη νὰ ὀνομασθῇ Εὐτυχία Καλοπόδαρη.

Οὕτω πως λοιπὸν ἔγεινεν ἀρχὴ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ στρατοπέδου καὶ βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἐφάνησαν τὰ εὐάρεστα τῆς προόδου ἀποτελέσματα. Τὰ πρῶτα δ' αὐτῆς συμπτώματα ἀνεφάνησαν ἐν τῇ καλύβῃ ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία τῆς Εὐτυχίας ἢ ὡς κοινότερον τὴν ἀπεκάλουν τῆς Καλοπόδαρης. Ἡ καλύβη ἐχρίσθη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν δι' ἀσβέστου, ἐστρώθη διὰ σανιδώματος, ἐκοσμήθη διὰ χαρτίνων εἰκόνων καὶ σχεδίων διαφόρων, διὰ παραπετασμάτων,καὶ τελευταῖον διὰ τῆς ἐκ ροδοξύλου κοιτίδος τὴν ὁποίαν ἔφερον ἐπὶ τῶν νώτων ἡμιόνου ἐξ ἀποστάσεως ὀγδοήκοντα μιλίων καὶ ἥτις, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Στούμπη, *ἐχαντάκωσε* τὰ ἄλλα ἔπιπλα τῆς καλύβης. Τὴν μεταρρύθμισιν δὲ καὶ βελτίωσιν ταύτην ἐξετίμησαν καὶ τὴν ᾐσθάνοντο οἱ χρυσωρύχοι πάντες, ὁσάκις ἤρχοντο καὶ ἠρώτων «τί κάμνει ἡ Καλοπόδαρη». Ὥστε ὁ Τάτλης ὁ διευθυντὴς τοῦ παντοπωλείου, ἁμιλλώμενος καὶ διαγωνιζόμενος τρόπον τινά,ἐκόσμησε καὶ αὐτὸς τὸ κατάστημά του διὰ τάπητος καὶ κατόπτρου, διότι ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ τοὺς πελάτας του, οἵτινες προετίμων τὴν καθαρὰν καὶ φιλόκαλον καλύβην τοῦ Στούμπη, ἥτις ἦτο τὸ *ἐντευκτήριον*, οὕτως εἰπεῖν, *τοῦ καλοῦ κόσμου*.

Κατὰ μικρὸν δὲ πάντες οἱ κάτοικοι κατελήφθησαν ὑπὸ σωτηρίου πρὸς τὴν καθαριότητα ἁμίλλης, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ Στούμπης ὑπέβαλεν εἰς εἶδός τι καθάρσεως τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ τύχωσι τῆς ὑψηλῆς τιμῆς νὰ λάβωσιν ἐν ἀγκάλαις τὴν Καλοπόδαρην. Πλὴν δέ τινων ἄλλων καὶ ὁ ἀτυχὴς Κέντουκος ὑπέστη τὴν ὀδυνηροτάτην δοκιμασίαν, ἀποκλεισθεὶς τοῦ προνομίου τούτου διὰ λόγους τινὰς ὑπὸ τῆς φρονήσεως ὑπαγορευομένους· ἦτο δὲ ὁ Κέντουκος ἀγγεῖον μεστὸν πάσης ἀχρειότητος καὶ ῥυπαρίας, ἐθεώρει δὲ τὸ ἔνδυμα ὡς δεύτερόν τι δέρμα, ὅπερ μόνον ὅταν φθαρῇ ὀφείλει τις, ὡς ὁ ὄφις, νὰ ἀλλάσσῃ. Καὶ ὅμως τοιαύτη ἐγένετο ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ῥυπαροῦ τούτου πλάσματος, ὥστε πάντοτε μετὰ μεσημβρίαν ἤρχετο εἰς τὴν καλύβην τῆς Εὐτυχίας φορῶν λευκότατον ὡς ἡ χιὼν χιτῶνα καὶ τὸ πρόσωπον ἔχων στίλβον ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἐπανειλημμένων πλύσεων καὶ λουτροκοπανισμάτων.

Βαθμηδὸν δὲ ἐξέλιπον ὡσαύτως πάντα τὰ ἀτοπήματα ἅτινα διετάρασσον πρὶν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ προσέβαλλον τοὺς νόμους τούς τε κοινωνικοὺς καὶ τοὺς ἠθικούς. Ὁ Στούμπης ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς οἱανδήποτε ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἀναφώνησιν καὶ δὲν ἠκούοντο πλέον αἱ βλασφημίαι καὶ αἱ ὕβρεις, αἵτινες ἕως τότε ἦσαν ἡ τροφὴ καὶ ἡ μόνη ἀναψυχὴ καὶ διασκέδασις τῶν κατοίκων καὶ οἱ ὠρυγμοὶ καὶ βρυχηθμοὶ εἰς οὓς τὸ χωρίον ὤφειλε καὶ τὸ ὄνομά του, Βρυχώμενον χωρίον. Πάντες δὲ συνδιελέγοντο χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἀθορύβως καπνίζοντες.

Πρὸς δὲ τούτοις καθιερώθη καὶ ἡ χρῆσις τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, θεωρηθεῖσα ὡς μέσον καταπραϋντικόν· κατέστη δημοτικὸν καὶ ἐκυρώθη ὡς *νανάρισμα* τῆς Καλοπόδαρης, ἰδίως δὲ ᾆσμά τι, ὅπερ ἔλεγεν ὁ Τζάκ, λιποτάκτης τοῦ ναυτικοῦ τῆς Αὐτῆς Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος ἐκ τῶν ἐν Αὐστραλίᾳ ἀγγλικῶν ἀποικιῶν, ᾆσμα θρηνητικόν, ἐν ᾧ περιεγράφοντο καὶ ἐξυμνοῦντο τὰ κατορθώματα πολεμικοῦ τινος πλοίου. Ἔπρεπε δὲ νὰ βλέπετε, ἀναγνώστριαί μου, τὸν Τζὰκ ἔχοντα ἐν ἀγκάλαις τὴν Καλοπόδαρην καὶ ἀνακοινοῦντα αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τἀνάπαλιν, μιμούμενον οὕτω τὴν κίνησιν τοῦ πλοίου, καὶ ᾄδοντα τὸ μοιρολόγιόν του. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ *νανάρισμα* ἀποτελούμενον ἐκ στροφῶν ἐνενήκοντα, ἐξ ὧν οὐδὲ κἂν μίαν ἐνόει ὁ Τζὰκ νὰ παραλίπῃ, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπενεργῇ δραστηρίως, καὶ ἡ Καλοπόδαρη ἀπεκοιμᾶτο. Πέριξ δὲ αὐτῆς ἐκάθηντο ὑπὸ τὰ δένδρα οἱ χρυσωρύχοι ἔχοντες εἰς τὸ στόμα τὴν καπνοσύριγγά των καὶ ἀκροώμενοι μετὰ συγκινήσεως τὸ μελῳδικὸν ᾆσμα·

«Τί λαμπρά! τί οὐράνια! τί θεία ζωὴ ποὺ τὴν περνοῦμε!» ἔλεγον ἐπανειλημμένως οἱ ὁπωσοῦν ἐξημερωθέντες καὶ ἐξευγενισθέντες οὗτοι δραπέται τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ὅλον τὸ ἔαρ οἱ κάτοικοι παρελάμβανον τὴν Εὐτυχίαν εἰς τὸν τόπον ἔνθα εἰργάζοντο ἀναζητοῦντες τὸν χρυσόν. Ἐνῷ δὲ οἱ πάντες κατεγίνοντο εἰς τὸ ἔργον των,ἐκείνη ἀνεπαύετο ἐπὶ στοιβάδος ἐκ κλάδων πεύκης. Κατ' ὀλίγον ἐκόσμησαν τὴν πρόχειρον ταύτην κοιτίδα καὶ ὁ μὲν ἐκόμιζε κλάδον τινὰ εὐώδη, ὁ δὲ σωρὸν ἀνθέων, ποικίλων τό τε χρῶμα καὶ τὴν εὐωδίαν.Καὶ οὕτω πως διηγέρθη ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀδιαφόρων τούτων ἀνθρώπων τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ καὶ μετὰ χαρᾶς ἤδη ἔβλεπον καὶ περιεποιοῦντο τὰ πράγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἕως τότε κατεπάτουν καὶ περιεφρόνουν. Τοῦ λοιποῦ λίθος τις κομψοῦ σχήματος, τεμάχιον βράχου καλοῦ χρώματος, χάλιξ ὑπὸ τοῦ χειμάρρου λεῖος καὶ στιλπνός, τὰ πάντα εἶχον ἤδη ἀξίαν τινὰ καὶ ἀπετίθεντο κατὰ μέρος *διὰ τὴν Καλοπόδαρην*. Καὶ τί κομψὸν πρᾶγμα καὶ εὔμορφον δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς πέριξ λόφοις, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχῃ ὡς παιγνίδιον ἡ Καλαπόδαρη! Καὶ ἐλπίζομεν ὅτι βεβαίως θὰ ἦτο κατηυχαριστημένη, καίτοι τὸ ἀπλανὲς αὐτῆς βλέμμα καὶ ἡ πολλὴ σοβαρότης, σπουδαίως ἀνησύχουν τὸν Στούμπην, ἀμηχανοῦντα πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἥσυχον ταύτην κατάστασιν τῆς Εὐτυχίας. Τόσον ἦτο ἥσυχος, ὥστε διηγοῦνται ὅτι ἡμέραν τινὰ ἔπεσεν ἀπὸ τῆς κλίνης της κάτω εἰς τὴν μαλακὴν χλόην καὶ ἔχουσα τὴν κεφαλὴν κάτω καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔμεινεν ἐν τῇ στάσει ταύτῃ πέντε τοὐλάχιστον λεπτὰ τῆς ὥρας χω-

Digitized by Google

ρὶς νὰ χάσῃ τὴν ἰσορροπίαν, καὶ χωρὶς νὰ κλαύσῃ.

Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ θαυμάσια διηγοῦντο περὶ τῆς μικρᾶς. Ἡμέραν τινὰ ὁ Κέντουκος ἐλθὼν ἐνθουσιῶν καὶ ἀσθμαίνων ἐπανελάμβανε·

«Νά, μὰ τὸν Θεόν, τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. Τὴν εἶδα τὴν Καλοπόδαρη καὶ κοντά της ἕνα γερανὸ 'ς τὰ γόνατά της καὶ ἐμιλοῦσαν καὶ ἄγγιζε τὸ στόμα τους καί μου ἐφάνηκαν σὰν δύο ἀγγελούδια. Νά, μὰ τὸν Θεόν! Τί ὡραῖα!»

Καὶ ὄντως χάριν τῆς Εὐτυχίας ἐκελάδουν τὰ πτηνά, ἐσκίρτων οἱ σκίουροι, ἤνοιγον τὰ ἄνθη. Ἡ φύσις ἦτο ἡ τροφὸς καὶ ἡ σύντροφος τῶν παιγνιδίων τῆς μικρᾶς. Αὐτὴ ἔστελλε διὰ μέσου τῶν φύλλων ἀκτῖνας φωτὸς ζωογονούσας τὸ βρέφος, αὐτὴ ἔστελλε πρὸς αὐτὸ αὔρας εὐώδεις δάφνης καὶ πεύκης. Τὰ γιγαντιαῖα ῥοδόδενδρα ἔνευον φιλικῶς τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν προστατευομένην αὐτῶν, καὶ τὰ χρυσᾶ ἔντομα ἐβόμβουν ἵνα τὴν ἀποκοιμίσωσι.

Τὸ θέρος ἐκεῖνο ὑπῆρξεν ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῶν κατοίκων τοῦ Βρυχωμένου χωρίου. Αἱ ἐργασίαι των εὐωδοῦντο, τὰ κέρδη των ἐπολλαπλασιάζοντο, καὶ πῶς ὄχι, ἀφ' οὗ εἶχον ἐν μέσῳ αὐτῶν τὴν Εὐτυχίαν, τὴν Καλοπόδαρην; Προνοοῦντες δὲ περὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ὁρίων των καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ χωρίου ἠγόρασαν πλείστας γαίας ἐκ τῶν πέριξ καὶ τὸ περιετείχισαν. Ὁ δὲ ταχυδρόμος ὅστις ἦτο τρόπον τινὰ τὸ ἑνωτικὸν σημεῖον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, ἐδιηγεῖτο θαυμάσια πράγματα. «Ἔχουν, ἔλεγεν, ἕνα δρόμον εὔμορφον καὶ καθαρόν, εἶνε στολισμένα μὲ λουλούδια ὅλα τὰ παράθυρά των καὶ πλύνονται οἱ ἄνθρωποι δύο φοραῖς τὴν ἡμέραν· ὅλα των εἶνε καλά, ἀλλὰ μόνον δὲν θέλουν νὰ ἰδοῦν 'ς τὰ μάτιά των ξένον ἄνθρωπον καὶ τὸ χειρότερον, προσκυνοῦν ἕν' ἀγριοκόριτσο».

Ἡ Εὐτυχία ὁσημέραι αὐξάνουσα ἔφερε τὸν πόθον ἄλλων νέων βελτιώσεων. Ἀπεφασίσθη νὰ κτίσωσι τὸ προσεχὲς ἔαρ θερινὸν ξενοδοχεῖον καὶ νὰ προσκαλέσωσιν ἐξ ἄλλης τινὸς χώρας δύο ἢ τρεῖς καλὰς καὶ χρηστοήθεις οἰκογενείας, χάριν τῆς Εὐτυχίας, διότι ἐφρόνουν ὅτι θὰ εἶνε καλλίτερα ἐὰν ἀναστρέφεται μετὰ γυναικῶν. Τοσαύτη ἦτο, ὡς βλέπετε, ἡ στοργὴ ἣν ᾐσθάνοντο οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι πρὸς τὴν θετὴν θυγατέρα των ἀφ' οὗ συγκατένευσαν νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ ἀφήσωσι νὰ κοιμηθῇ ἡ γνώμη ἣν εἶχον, ὅτι δῆλα δὴ τὸ γυναικεῖον φῦλον εἶνε ἐλαχίστης ἀξίας καὶ ἐν γένει ὅλως διόλου ἄχρηστον. Καὶ ναὶ μὲν εὑρέθησάν τινες ἐναντίοι τῆς προτάσεως περὶ προσκλήσεως ξένων γυναικῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὅμως τὸ σχέδιον τοῦτο ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ τρεῖς τοὐλάχιστον μῆνας, ἡ μειονοψηφία ὑπεχώρησεν ἐλπίζουσα ὅτι πιθανὸν νὰ ἐπέλθῃ ἀπρόοπτόν τι κώλυμα. Καὶ τῷ ὄντι τὸ κώλυμα ἐπῆλθε καὶ πολὺ ταχέως.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 1851 οὐδόλως θὰ λησμονήσωσιν οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων. Ἡ χιὼν ἐκάλυπτε διὰ τοῦ πυκνοῦ χιτῶνός της τὰ ὄρη, πᾶς ῥύαξ μετεβλήθη εἰς ποταμόν, πᾶς ποταμὸς εἰς λίμνην, αἱ φάραγγες εἰς χειμάρρους θορυβώδεις καταχεομένους εἰς τὰς κλιτύας τῶν λόφων καὶ πληροῦντας τὴν πεδιάδα δένδρων ἐκριζωμένων καὶ παντοίων συντριμμάτων. Τὸ πλησίον χωρίον, ὁ Κοκκινόσκυλος δὶς κατεκλύσθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ τὴν αὐτὴν ἀποφράδα νύκτα ὁ παρὰ τὸ Βρυχώμενον χωρίον ποταμὸς ἐκχειλίσας αἴφνης ἐσάρωσεν ὅλην τὴν τριγωνικὴν κοιλάδα.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀταξίας καὶ ταραχῆς ἣν ἐξήγειρεν ἡ τῶν ὑδάτων ἀκατάσχετος ὁρμή, ὁ τριγμὸς τῶν θραυομένων δένδρων, τὰ σκότη ἅτινα ἐχύνοντο μετὰ τῶν κυμάτων ὡς πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐξαισίων ἐκείνων ἀγροικιῶν, ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τῆς συμφορᾶς ἐκείνης κατέστη δύσκολον νὰ συναθροισθῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ κάτοικοι πρὸς κοινὴν σωτηρίαν.

Καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ἡ ἠὼς ἡ καλύβη τοῦ Στούμπη κειμένη παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ δὲν ἐφαίνετο πλέον, εἶχεν ἤδη παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ῥευμάτων. Ἀπωτέρω ἀνευρέθη μὲν τὸ πτῶμα τοῦ ἀτυχοῦς κτήτορος τῆς καλύβης, ἀλλὰ τὸ καμάρι, ἡ ἐλπίς, ἡ χαρά, ἡ Εὐτυχία τοῦ χωρίου δὲν ἀνευρέθη. Πάντες δὲ ὅσοι ἀπῆλθον πρὸς ἀνεύρεσίν της ἐπανήρχοντο ἤδη τεθλιμμένοι καὶ ἀπαραμύθητοι, ὅτε αἴφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἀπὸ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καλοῦσαι αὐτούς.

Πλοιάριόν τι ἀνέπλεε τὸν ποταμὸν φέρον ἄνδρα ἡμιθανῆ μετὰ μικροῦ παιδίου, ὃν ἀνεῦρε καὶ περισυνήγαγε δύο μίλια μακρὰν τοῦ χωρίου. Οἱ σωτῆρες λεμβοῦχοι ἠρώτησαν ἐὰν αἱ δύο αὗται ψυχαὶ εἶνε ἐκ τούτου τοῦ χωρίου, οἱ δὲ προσδραμόντες κάτοικοι ἀνεγνώρισαν τὸν Κέντουκον δεινῶς τετραυματισμένον καὶ ἄλλον ἐξ ἄλλου, κρατοῦντα ὅμως σφιγκτὰ ἐν ἀγκάλαις τὴν Εὐτυχίαν τοῦ χωρίου.

Τὸ παιδίον ἦτο ψυχρὸν καὶ ὁ σφυγμός του εἶχε σταθῆ.

«Εἶνε πεθαμμένον, εἶπέ τις τῶν παρεστώτων.

— Πεθαμμένον! ἐτραύλισεν ὁ Κέντουκος ἀνοίξας πρὸς στιγμὴν τοὺς ἐσβεσμένους ὀφθαλμούς του.

— Ναί, ἀνδρεῖέ μου, πεθαμμένο εἶνε, μὰ καὶ σὺ δὲν πᾶς 'πίσω.

Μειδίαμα ἐφώτισε τὸ δῦον βλέμμα τοῦ ἐκπνέοντος Κεντούκου.

«Πεθαίνω . . . μὲ παίρνει μαζί της, καὶ 'πῆτε 'ς τοὺς συντρόφους πῶς ἡ Εὐτυχία εἶνε 'δική μου τώρα!»

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ προσθέσῃ ἄλλο τι, τὸν παρέσυρε μετὰ τοῦ πολυτίμου φορτίου του τὸ σκιερὸν τοῦ ποταμοῦ ῥεῦμα τὸ ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν ἄγνωστον Ὠκεανὸν καταφερόμενον! Γ**

Ἐλευθέρου ἀνδρὸς ἴδιον τὴν ἀλήθειαν λέγειν.

Digitized by Google

ΠΕΡΙ ΝΑΡΘΗΚΟΣ

(Ferula communis L.).

Ὁ νάρθηξ ἐκ τῆς τάξεως τῶν Σκιαδοφόρων, ὑπάγεται εἰς τὰ κοινοβιοῦντα φυτά, διότι οὐδέποτε φύεται μεμονωμένος, ἀλλὰ πάντοτε σχηματίζων ὁμάδας μικράς, ἢ μεγάλας ἐν ἱκανῷ ἀριθμῷ ἀτόμων· ἐπιζητεῖ ἐπιθαλάσσια μέρη, ἰδίως ὅμως ἀκρωτήρια, χερσονήσους καὶ νήσους. Ἐν Ἀττικῇ φύεται ἀφθόνως ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸν Πειραιᾶ χερσονησιδίου Μουνυχίας καὶ ἐπὶ τῶν νησιδίων *Ῥάφτι*, παρὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν, ἀλλὰ πολὺ συχνότερον ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἰδίως ἐπὶ τῆς Ἀμοργοῦ καὶ Κρήτης. Ὁ νάρθηξ ἀνήκων ἰδίᾳ εἰς τὴν χλωρίδα τῶν περὶ τὴν μεσόγειον χωρῶν, εὑρίσκεται καὶ ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ, τῇ νοτίῳ Ἱσπανίᾳ, τῇ Πορτογαλλίᾳ, βορείῳ Ἀφρικῇ καὶ μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἡ ῥίζα τοῦ νάρθηκος εἶνε πολυετής, λίαν δὲ πρωΐμως (τὸ βραδύτερον κατὰ Φεβρουάριον μεσοῦντα) ἀναπτύσσεται ἐκ τοῦ ἱκανῶς ὀγκώδους ῥιζώματος μεγάλη δέσμη μεγάλων καὶ λεπτῶς διαμεμερισμένων φύλλων, καὶ μετ' ὀλίγον τὸ ἀνθοφόρον στέλεχος μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε ἡ ὁλικὴ ἀνάπτυξις τοῦ νάρθηκος περατοῦται ἤδη κατὰ Ἀπρίλιον μεσοῦντα· καὶ τότε ἤδη ἀνοίγουσι τὰ χρυσοκίτρινα ἄνθη ἐν τοῖς πολυαρίθμοις σκιαδίοις. Εἶνε δὲ ταῦτα τὸ συνεντευκτήριον καὶ ἡ παλαίστρα ἀπειραρίθμων ἐντόμων, μάλιστα διπτέρων, μικρῶν ὑμενοπτέρων καὶ κολεοπτέρων, (λ.χ. εἰδῶν Cistela, Meligethes, Dasytes, μικρῶν *μακροχέρων* κλ.), ἅτινα συνάγονται ἀφθόνως, ἵνα συντελέσωσι καὶ ἐπιταχύνωσι τὸ ἔργον τῆς γονιμοποιήσεως, διότι ὁ χρόνος τῆς ἀνθήσεως εἶνε λίαν βραχὺς καὶ διαρκεῖ τὸ πολὺ 15 ἡμέρας· ταχέως ἐξογκοῦνται αἱ ᾠοθῆκαι καὶ μέχρι μεσοῦντος Μαΐου ἢ ἀρχομένου Ἰουνίου ὡριμάζουσιν οἱ καρποί. Ἐν τῷ μεταξὺ ἄρχονται νὰ μαραίνωνται τὰ φύλλα διαρκούσης τῆς ἀπανθήσεως, καὶ μετ' ὀλίγον ξηραίνονται· ἀφ' οὗ δὲ ὡριμάσωσιν οἱ καρποί, ξηραίνονται ταχέως καὶ τὰ στελέχη. Ταῦτα δὲ γίνονται ταχέως μετὰ ταῦτα λεία τῶν σφοδρῶς πνεόντων ἐτησίων (*μελτέμια*), οἵτινες ἐκριζοῦσι καὶ συμπαρασύρουσιν αὐτὰ οὕτως, ὥστε ἐν τῷ τέλει τοῦ θέρους ἔχει ἐξαλειφθῇ πᾶν ἴχνος τῆς γιγαντιαίας ταύτης βλαστήσεως. Καὶ πράγματι εἶνε αὕτη ἐκ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων φαινομένων ἐν τῷ φυτικῷ κόσμῳ, διότι τὰ ἀνθοφόρα στελέχη αὐξάνονται, ἢ οὕτως εἰπεῖν ἐξορμῶσιν ἐν βραχεῖ διαστήματι δύο μόλις μηνῶν εἰς ὕψος 3 — 4 μ. καὶ ἔχουσιν ἐν τῇ βάσει αὐτῶν διάμετρον 8—12 ἑκατοστομέτρων. Ὁ νάρθηξ εἶνε ὡς ἐκ τούτου κατὰ τὸν χρόνον τῆς πλήρους ἀναπτύξεως αὐτοῦ μεγαλοπρεπὴς καὶ εὔκοσμος φυτικὴ μορφή, τὰ δὲ ἀνθοῦντα φυτὰ ἐμποιοῦσι λίαν μαγευτικὴν καὶ ἐπιβάλλουσαν ἐντύπωσιν διὰ τῆς πολυελαιοειδοῦς διακλαδώσεως αὐτῶν, κατ' ἐξοχὴν ὅταν φύωνται καθ' ὁμάδας ἐπὶ λόφου τινὸς ἢ ἀκρωτηρίου καὶ παρατηρούμενα μακρόθεν ἔχωσιν ὡς βάθος τὴν κυανομέλαιναν θάλασσαν ἢ τὸν ὁμοίως κυανοῦν νότιον οὐρανόν. Ἵνα συλλάβῃτις ἔννοιαν τῶν κολοσσιαίων διαστημάτων τοῦ φυτοῦ ἡμῶν, ἀνακοινοῦμεν ἐνταῦθα τὰ μέτρα τὰ ληφθέντα ἐξ ἀνθοφόρου στελέχους, ὅπερ φυλάσσεται ἐν τῷ φυτολογικῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀνήκει εἰς τὰ μεγαλείτερα οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὰ μέγιστα δείγματα.

Τὸ ὅλον ὕψος τοῦ στελέχους τούτου εἶνε		3,10μ.
Ἐκ τούτων ὑπάγονται εἰς τὸ κάτω μεσογόνιον		0,26μ.
εἰς τὸ δεύτερον	»	0,42μ.
εἰς τὸ τρίτον καὶ μακρότατον	»	0,44μ.
εἰς τὸ τέταρτον	»	0,38μ.
εἰς τὸ πέμπτον	»	0,23μ.
εἰς τὴν κυρίως ἀνθοθεσίαν		1,37μ.

Ἡ περιφέρεια τοῦ μίσχου ἐν τῷ κατωτέρῳ καὶ μεγαλειτέρῳ μεσογονίῳ μετρηθεῖσα εἶνε 0,21μ., κατὰ δὲ τὸ πέμπτον μεσογόνιον ἔτι 0,15μ. Τὸ στέλεχος φέρει 18 κλάδους σχεδὸν ἰσομήκεις, ὧν οἱ κατώτεροι εἶνε οἱ σχετικῶς μακρότεροι, ἤτοι 0,50μ· τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐκφύονται κατ' ἐναλλαγὴν ἐκ τῶν μασχαλῶν τῶν φύλλων τῶν ἀνωτάτων μεσογονίων καὶ οἱ λοιποὶ 15 ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν ἀνθοθεσίαν, ἥτις σχηματίζεται δίκην ἀνθήλης, καὶ εἶνε συχνάκις τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε ἐνίοτε ἀποτελοῦσι σπονδύλους. Ἕκαστος πρωτεύων κλάδος φέρει 4 — 7 κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως 5 σκιάδας οὕτως, ὥστε ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν σκιάδων ἔφθανεν ἐν τῷ δείγματι ἡμῶν εἰς 30 περίπου. Αἱ μέγισται σκιάδες (εἶνε δὲ αὗται αἱ μεσαῖαι ἢ ἐπάκριοι σκιάδες ἑκάστου κλάδου) ἔχουσι πλάτος 0,25μ. καὶ ὕψος 0,10. Ἑκάστη δὲ σκιὰς φέρει 25 — 40 σκιάδια, καὶ τούτων ἕκαστον 12—24 ἄνθη. Ἐὰν ὑπολογίσωμεν ἐπὶ ἑκάστου σκιαδίου κατὰ μέσον ὅρον 15 ἄνθη καὶ ἐπὶ ἑκάστης σκιάδος μόνον 35 σκιάδια, ἔχομεν διὰ τὸν ἡμέτερον νάρθηκα τὸν σημαντικὸν ἀριθμὸν 2,700 σκιαδίων μετὰ 40,500 ἀνθέων· ἐπειδὴ ὅμως ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος εἶνε βεβαίως κατώτερος τῆς πραγματικότητος, δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οὐχὶ σπανίως ἀπαντῶσι νάρθηκες μετὰ 50-60 χιλιάδ. ἀνθέων.

Τὸ στέλεχος τοῦ νάρθηκος εἶνε πλῆρες πυκνῆς λευκῆς ἐντεριώνης, καὶ ἐπειδὴ ὁ φλοιὸς καὶ τὸ ξυλῶδες σῶμα εἰσὶ λίαν πυκνὰ καὶ στερεά, τὸ στέλεχος εἶνε ἐν ξηρᾷ καταστάσει μ' ὅλην τὴν ἐλαφρότητά του σχετικῶς λίαν ἀνθεκτικόν. Ὅλον τὸ ἄνω περιγραφὲν στέλεχος τοῦ ἀθηναϊκοῦ Μουσείου ἕλκει βάρος μόνον 2,048 χιλιογράμμων. Σημειωτέον, ὅτι τὸ ῥίζωμα τοῦ νάρθηκος δὲν φέρει κατὰ πᾶν ἔτος ἀνθοφόρον στέλεχος καὶ καρπούς, ἀλλὰ μόνον κατὰ πᾶν 2ον ἢ 3ον ἔτος, ὡς παρετηρήσαμεν τοῦτο ἐν Μουνυχίᾳ καὶ ἐν καλλιεργημένοις φυτοῖς. Ἴσως εἶνε τοῦτο γενικώτερον, ἀλλὰ ἐλλείπουσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ δι-

Digitized by Google

δόμενα ἐξ ἄλλων μερῶν. Φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι καὶ εἰς τὸν νάρθηκα ἐπικρατεῖ περιοδικότης τις, ὡς εἰς διάφορα ἄλλα φυτὰ τῆς χλωρίδος ἡμῶν, ὡς π. χ. εἰς τὴν ἐλάτην (Abies Apollinis), εἰς τὴν ἐλαίαν (Olea europaea) κτλ. Ἐν τῇ ἐλαίᾳ εἶνε γενικὸς κανών, ὥστε κατ'ἐναλλαγὴν νὰ φέρῃ τὸ ἓν ἔτος καρποὺς ἀφθόνους (*ἡ καλὴ χρονιὰ*) καὶ τὸ ἑπόμενον ὀλίγους μόνον ἢ παντελῶς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον τὸν νάρθηκα καλῶς, καὶ μνημονεύουσιν αὐτοῦ πλεονάκις ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν. Ὁ Θεόφραστος τὸν περιγράφει λίαν ἀκριβῶς καὶ κατ'ἐξαίρεσιν διὰ μακρῶν (Φυτ.ἱστ. VI,2,7—8). Τὸν παραβάλλει πρὸς τούτοις πρὸς ἄλλα φυτὰ καὶ οὕτω χρησιμεύει αὐτῷ ὡς τύπος ἰδίας μορφῆς φυτοῦ, ἅτινα *ναρθηκώδη* καλεῖ, καὶ εἰς ἃ ὑπάγει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ μεγαλείτερα σκιαδοφόρα, ἅτινα εἰσὶ τὰ ἑξῆς· Μάραθον (Foeniculum officinale All.), Ἱππομάραθον (Hippomarathrum cristatum), Ναρθηκία (Ferulago nodosa L), Μυοφόνον (ἀμφίβολον σκιαδοφόρον), Ἄνηθον (Anethum graveolens L.), Σίλφιον (Thapsia sylphium Viv ?), Μαγύδαρις (Athamantha densa Boiss. et Orph), Θαψία (Thapsia garganica L.), καὶ ἧττον ἐπιτυχῶς τὸν Πάπυρον (Cyperus Papyrus L.), ἕνεκα ὁμοιότητός τινος ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ στελέχους.

Κύριον δὲ τῶν σκιαδοφόρων χαρακτηριστικὸν εὕρισκεν ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν καρπῶν, καὶ τὰ ἐκάλει διὰ τοῦτο *Γυμνοσπέρματα* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ *Ἐναγγειοσπέρματα* τὰ ἔχοντα κάψας ὡς καρπούς, οἷα ὁ μήκων, τὸ σήσαμον κλ. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ἀναφέρει δὶς τὸ *ἄνηθον* καὶ *μάραθον* ὡς γυμνοσπέρματα, συγχρόνως ὅμως καὶ ἄλλα τρία σκιαδοφόρα, ἤτοι τὸ *κορίαννον* (Coriandrum sativum L.), τὸ *ἄννησον* (Pimpinella Anisum L.) καὶ τὸ κύμινον (Cuminum Cyminum L.). Οὕτω δὲ ὥρισεν ὁ Θεόφραστος, λαμβάνων ὑπ'ὄψει τὸ σύνολον τῶν ἰδιοτήτων (Habitus=σχῆμα) καὶ τὰ διάφορα γενικὰ γνωρίσματα τῶν φυτῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εὐστόχως καὶ ἄλλους φυσικοὺς τύπους φυτῶν, οἷον τὰ Μηκωνικὰ (Papaveraceæ), Βαλανηρὰ (Cupuliferæ), Κωνοφόρα (Coniferæ), Σιτηρὰ (Gramineæ), Κολοβανθῆ (Papilionaceæ), κτλ. [Πρβλ. Φυσ.Ἱστ. VI, 1, 4· 2, 8· 3, 1· 3, 7· IX, 9, 6]. Καὶ τὴν μεγάλην δὲ αὔξησιν τοῦ νάρθηκος ἀναφέρει ὁ Θεόφραστος (VI, 2, 7) λέγων· « *ὁ μὲν νάρθηξ γίνεται μέγας σφόδρα* »· τοῦτο δὲ παρετήρησε καὶ ὁ *Διοσκουρίδης*, ὅστις λέγει (M. m. III,81) «*νάρθηξ καυλὸν ἀναφέρει τρίπηχυν πολλάκις*».

Ὡς γνωστὸν ὁ νάρθηξ εἶναι ὁπωσδήποτε σπουδαῖος ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ. Ἡ ἐντεριώνη φλέγεται εὐκόλως καὶ διατελεῖ διατηροῦσα τὸ πῦρ ἐντὸς τοῦ ξηροῦ καυλοῦ· δηλ. δύναται νὰ μείνῃ τοῦτο ἐπὶ πολὺ χωρὶς νὰ καύσῃ, ἢ καταστρέψῃ τὸ ἐξωτερικὸν ξυλῶδες μέρος. Ὡς ἐκ τούτου ἰδιαζόντως εἶνε κατάλληλος ὁ νάρθηξ ἵνα μετενεχθῇ καὶ μεταδοθῇ δι' αὐτοῦ τὸ πῦρ. Ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Τουρνεφορτίου ἦτο γνωστὴ ἡ ἰδιότης αὕτη εἰς τοὺς ναυτικοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους, καὶ μετεχειρίζοντο οὗτοι τοὺς ξηροὺς καυλοὺς τοῦ νάρθηκος πρὸς ἔναυσιν πυρᾶς καὶ τοὺς συνῆγον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον[1]. Οὕτως ἐξηγεῖται διὰ τί ὁ Προμηθεύς, ὅταν ἔκλεψε τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ Διός, τὸ ἔφερεν ὡς δῶρον εἰς τοὺς ἀνθρώπους *ἐν κοίλῳ νάρθηκι*, ὡς λέγει ὁ Ἡσίοδος·

> Κρύψε δὲ πῦρ τὸ μὲν αὖτις ἐῢς παῖς Ἰαπετοῖο
> ἔκλεψ' ἀνθρώποισι Διὸς πάρα μητιόεντος
> ἐν κοίλῳ νάρθηκι, λαθὼν Δία τερπικέραυνον.

Καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν Προμηθεῖ στιχ. 109·

> Ναρθηκοπλήρωτον δὲ θηρῶμαι πυρὸς
> πηγὴν κλοπαίαν...

Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἦτο ὁ Προμηθεύς, κατὰ τὸν Διόδωρον, ὁ ἐφευρετὴς τῶν καλουμένων πυρείων ἤτοι ξυλαρίων, καταλλήλων ἵνα διὰ προστριβῆς παραγάγωσι πῦρ, ἢ, ἐν ἄλλαις λέξεσι, ἐδίδαξεν οὗτος τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀνάπτωσι πῦρ, νὰ τὸ διατηρῶσι καὶ νὰ τὸ μεταδίδωσιν, ἡ δὲ ἐντεριώνη τοῦ νάρθηκος τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς εἶδος *ἴσκας*. Τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Διοδώρου (Διοδ. Σικ. V, 17, 2.) ἔχει ὡς ἑξῆς· «Ἰαπετοῦ δὲ Προμηθέα τὸν παραδιδόμενον μὲν ὑπό τινων μυθογράφων ὅτι τὸ πῦρ κλέψας παρὰ τῶν θεῶν ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις, πρὸς ἀλήθειαν δ'εὑρετὴν τῶν πυρείων, ἐξ ὧν ἐκκαίετο τὸ πῦρ». Ὁ δὲ Θεόφραστος (Φυτ. Ἱστ. V, 9, 6—8) πραγματεύεται ἐν πλάτει τὰ διάφορα εἴδη τῶν ξύλων, τὰ ὁποῖα εἶνε κατάλληλα πρὸς παρασκευὴν *πυρείων*. Καὶ πόλις δέ τις τῆς Αἰτωλίας ἐκαλεῖτο Πυρηνία, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Προμηθεὺς ἐκεῖ πρῶτον ἐπάτησεν, ὅτε ἔφερε τὸ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ (Πρβλ Προκ. σχόλια εἰς Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ Ἡμέρ.) « Κλέψας ὁ Προμηθεὺς τὸ πῦρ εἰς πόλιν ἦλθεν Αἰτωλίας· ἀφ'οὗ συνέβη τὴν πόλιν κληθῆναι Πυρηνίαν». Τὸ φυτὸν ἡμῶν ἦτο ἱερὸν τῷ Διονύσῳ. Τὸ σύμβολον αὐτοῦ ὁ *θύρσος* οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ῥάβδος ἐκ νάρθηκος περιβεβλημένη διὰ κισσοῦ καὶ οἰνάρων, φέρουσα μόνον ἐπὶ τῆς κορυφῆς κῶνον πεύκης. Οἱ Βάκχοι ἔφερον ὁμοίας ῥάβδους νάρθηκος, ἐξ οὗ καὶ ναρθηκοφόροι ἐκαλοῦντο, ὅπερ ἦτο συνώνυμον τοῦ θυρσοφόρου (πρβλ. Εὐριπίδου Βάκχ. V. 113. 147. 261, κ.ἑ.), ἐν δέ τινι γνωστῇ ἀρχαίᾳ παροιμίᾳ ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς· «ναρθηκοφόροι μὲν πολλοί, Βάκχοι δέ τε παῦροι» (Πλάτ. Φαίδ. 69 καὶ Ἀνθολ. P. X. 106). Ἦτο δὲ λίαν σοφὴ ἡ συνήθεια αὕτη, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ βλαφθῶσι πολὺ κατὰ τὰς ἔριδας διὰ τῶν ἐλαφρῶν ῥάβδων. Συχνάκις μετεχειρίζοντο

1. Tourn. Voy. du Lev. ed. 8º Lyon, V. 1. p.241 «nos matelots en firent provision».

Digitized by Google

τὰς ῥάβδους τοῦ νάρθηκος οἱ γέροντες ἵνα στηρίζωνται, διότι παρεῖχον αὐτοῖς ἱκανὴν ὑποστήριξιν καὶ ἦσαν ἐλαφραί, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατάλληλοι διὰ τὸ ἀσθενὲς γῆρας, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου ἐν τῇ χειρὶ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐρεθισμένων διὰ τοῦ πάθους ἢ ὑπὸ τοῦ γλυκέος οἴνου βεβαρημένων ἦτο ἀκίνδυνον ὅπλον. Ἡ εὔκολος μεταχείρισις τῶν ῥάβδων τοῦ νάρθηκος καθίςων αὐτὰς κατάλληλα ἐργαλεῖα εἰς τὰς χεῖρας τῶν παιδαγωγῶν, χρησιμεύοντα μᾶλλον ἵνα ἐκφοβίζωσι τοὺς μαθητὰς ἢ ἵνα φέρωσιν αὐτοῖς ἄλγος πραγματικῶς. «Σημείωσαι καὶ τὸ θύρσος πῶς ἐκλήθη νάρθηξ. Θύρσος μὲν γὰρ τῷ φυτῷ τῷ ἁπαλῷ ὄνομα... ὕστερον δὲ ἐκλήθησαν νάρθηκες, ὅτι ἐχρήσαντο αὐτοῖς οἱ τῶν παίδων ἀλεῖπται καὶ παιδοδιδάσκαλοι πρὸς τὸ πλήττειν τοὺς νέους». (Σχολ. Εὐριπ. Ὀρ. 1461). Καὶ ὁ Ξενοφῶν δὲ περιγράφων ἐν τῇ *Κύρου παιδείᾳ* χαριέςατα τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς ἀγῶνας, μέμνηται ὅτι ὁ Κῦρος ὥπλισε τοὺς νεανίας διὰ ῥάβδων νάρθηκος· «Εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε κτλ». Ξενοφ. *Κύρου παιδείας* II,3.

Ἐκ δὲ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ Νικάνδρου καὶ Διοσκουρίδου βλέπομεν, ὅτι ὁ καυλός, ἡ εντεριώνη, ἡ ῥίζα καὶ τὰ σπέρματα τοῦ νάρθηκος μεμιγμένα μετ' ἄλλων φαρμάκων ἐχρησίμευον ὡς ἰαματικὰ διαφόρων νόσων (αἱμοπτυσίας καὶ ῥιναιμορῥοΐας) καὶ ὡς ἀντιφάρμακον κατὰ τὴν δηλητηρίασιν ἐκ δήγματος ἐχίδνης, ἢ ἐκ γεύσεως τοῦ *κολχικοῦ* (colchicum). Τὰ φύλλα αὐτοῦ ἐτίθεντο εἰς ἅλμην καὶ ἐτρώγοντο, ὅπως συμβαίνει σήμερον μὲ τὰ φύλλα τοῦ κριτάμου.

Ἐκκοιλωθέντα στελέχη τοῦ νάρθηκος ἐχρησίμευον ὡς θῆκαι ἢ κυτία πρὸς διαφύλαξιν χειρογράφων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, καθὼς καὶ τὰ ἐκ φύσεως διάτρητα μεσογόνια τοῦ καλαμίου, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ἔτι σήμερον ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καθ' ὅμοιον τρόπον. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ Πλουτάρχου, (Alex. M. C. VIII) ἐνῷ ἀναφέρεται, ὅτι ἀντίτυπόν τι τῆς Ἰλιάδος εἶχε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐντὸς θήκης νάρθηκος· ἐκτὸς τούτου λέγει ὁ Θεόφραστος ὅτι τὸν κρητικὸν δίκταμνον (Origanum Dictamnus L.) ἐφύλαττον εἰς θήκας νάρθηκος ἢ καλάμου, ἵνα μὴ χάνῃ τὸ ἄρωμά του δι' ἐξατμίσεως. (Θεοφρ. Φυτ. ἱστ. IX 16, 2· «Τιθέασι δὲ τὰς δεσμίδας τοῦ *δικτάμνου* ἐν νάρθηκι ἢ καλάμῳ πρὸς τὸ μὴ ἀποπνεῖν, ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεῦσαν). Ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ (Φυτ. αἰτ. V,6,4) συνιστᾷ ὁ Θεόφραστος τὴν καλλιέργειαν διαφόρων φυτῶν κολοκυνθοειδῶν καὶ εἰς θήκας (ἐκκοιλωθέντα τμημάτια) νάρθηκος. «Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ τὰ περὶ τοὺς σικύους καὶ τὰς κολοκύντας γινόμενα... Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς ἀγγείοις τιθέμενοι καθάπερ ἐν νάρθηκι καὶ καλυπτῆρσιν».

Ἐξ ἁπάντων τούτων δῆλον γίνεται ὅτι ὁ νάρθηξ εἶνε πασίγνωστος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, κοινότατος καὶ δημοφιλής. Ὀλιγώτερον συμβαίνει τοῦτο ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Καὶ τὸ παλαιὸν δὲ ὄνομα *νάρθηξ* δὲν διετηρήθη ἁπανταχοῦ, ἀλλ' ἐνιαχοῦ μόνον· οὕτω ἐν Κρήτῃ καὶ τισι νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους διετηρήθη ἱκανῶς ἀμετάβλητον, διότι καλεῖται νῦν *ἄρθηκας* ἢ καὶ *νάρθηκας* ὑπὸ τοῦ λαοῦ (ἄρθηκας καὶ νάρθηκας ἐν Κρήτῃ καὶ Ἀμοργῷ, ἄρθηκας ἐν Πάρῳ, νάρθηκας καὶ ἄρνακας ἐν Κρήτῃ καὶ Λέσβῳ κατὰ τὸν Dr Deffner, καὶ ἀνάρθηκας ἐν Κύπρῳ κατὰ τὸν Sibthorp). Εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ὅμως καλοῦσιν νῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ φυτὸν *μαγκοῦτα*, ὅπερ εἶνε ὄνομα γενικὸν διδόμενον εἰς διάφορα τῶν μεγαλειτέρων σκιαδοφόρων· οὕτω δὲ καλεῖται ἐν Ἀττικῇ ἡ Thapsia garganica, L., ἐν Βοιωτίᾳ τὸ κώνειον (Conium maculatum L.) ἐν Οἴτῃ τὸ Chaerophyllum Heldreichii (Boiss. et Orph. κτλ.) Ἐκ τῶν πολλῶν χρησιμοποιήσεων τοῦ νάρθηκος ἐν τῇ ἀρχαιότητι οὐδεμία φαίνεται νῦν γνωστή· μόνον ἐν ταῖς νήσοις Κρήτῃ[1] καὶ Ἀμοργῷ μεταχειρίζονται ἐξ ὅσων γνωρίζομεν τὰ παχύτερα μέρη τοῦ στελέχους πρὸς κατασκευὴν ἐλαφρῶν καὶ χαμηλῶν καθισμάτων, ἅτινα μεταχειρίζονται κατὰ τὰς περιστάσεις, εἴτε ἵνα κάθωνται εἴτε ὡς ὑποπόδια. Ἐν Ἀμοργῷ, ἔνθα φύεται κατὰ μεγάλα ποσὰ ὁ νάρθηξ ἐν τῷ δήμῳ Αἰγιάλης, συντίθενται τὰ καθίσματα ταῦτα πάντοτε ἰσομεγέθη ἐξ ἐννέα τεμαχίων ἐχόντων μῆκος 0,30μ., στερεουμένων κατὰ πρῶτον δύω ἐκ τῶν τεμαχίων ἐπὶ δύω ἰσομήκων δοκῶν ἐκ σκληροῦ ξύλου, χρησιμευουσῶν ὡς βάσεων, εἶτα δὲ ἐπὶ τῶν πρώτων δύω τιθεμένων ἑτέρων τεμαχίων σταυροειδῶς καὶ ἐπὶ τέλους ἀνώτατα πέντε ἄλλων λεπτοτέρων κατά τι· αἱ δοκοὶ τῆς πρώτης καὶ τρίτης θέσεως συνδέονται μετὰ δύω ἄλλων μικροτέρων καθέτων πρὸς πλειοτέραν στερεότητα. Αἱ δοκοὶ συνενοῦνται κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας καὶ ὁπουδήποτε εἶνε ἀνάγκη διὰ μακρῶν ξυλίνων ἥλων. Τὰ καθίσματα ταῦτα διακρίνονται διαφερόντως διότι μεθ' ὅλην τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐλαφρότητά των ἀντέχουσιν εἰς θλῖψιν, καὶ οὐδέποτε προσβάλλονται ὑπὸ τῶν σκωλήκων κατὰ τὴν τῶν κατοίκων διαβεβαίωσιν. Ὅμοια καθίσματα ἐκ νάρθηκος εἶδεν ὁ Tournefort πρὸ 180 ἐτῶν ἐν Ἀμοργῷ καὶ τὰ περιέγραψεν ἐν τῷ γνωστῷ αὐτοῦ συγγράμματι, τὸ ὁποῖον περιέχει θησαυρὸν παρατηρήσεων περὶ τῶν νήσων τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους, αἵτινες σήμερον ἔτι μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν παρατηρήσεων τοῦ μεγάλου Γάλλου φυσιοδίφου. Ὅ,τι δὲ ἐνταῦθα περὶ τοῦ νάρθηκος συνηγάγομεν ὑπάρχει ἐναποτεταμιευμένον κατὰ μέγα μέρος παρὰ τῷ Τουρνεφορτίῳ· σκοπὸς ἡμῶν ἦτο κυρίως νὰ ἐξαγάγωμεν τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐκ τῆς λήθης καὶ νὰ τὰς ἐπιβεβαιώσωμεν καὶ συμπληρώσωμεν.

[Μετάφρασις Ο. Λ. Ρ]. Θ. Δε Χελδραιχ.

1. Προβλ. Heldreich die Nutzpflanzen Griechenlands. Athen, 1862, σ. 40. Ὅτε ὁ συγγραφεὺς ἐν ἔτει 1846 καὶ 1870 περιηγήθη τὴν Κρήτην, εἶδεν ὁμοιότατα τοῖς περιγραφομένοις ἐκ νάρθηκος κατεσκευασμένα καθίσματα.

Digitized by Google

ΟΙ ΧΩΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ

Διατρίβων ἐν Ὁλλανδίᾳ ἐπεσκέφθην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γρονίγγης, καὶ ἰδίως τὰς ἐξοχὰς αὐτῆς, παρετήρησα δὲ ὅτι οἱ χωρικοὶ τῆς περιοχῆς ταύτης, καίτοι ἀγαπῶσι τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν ἄνετον βίον, διετήρησαν οὐχ ἧττον τὰ ἁπλᾶ ἤθη τῶν πατέρων των. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν, κάτοχοι ἡμίσεος ἑκατομμυρίου φράγκων, καὶ πλέον ἔτι, οὐδόλως ἀπαξιοῦσι νὰ χειρίζωνται τὸ ἄροτρον καὶ νὰ διευθύνωσιν αὐτοὶ οὗτοι τὰ ἀγροτικὰ ἔργα. Τινὲς μὲν πέμπουσιν ἕνα τῶν υἱῶν των ἵνα ἐκπαιδευθῇ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶνε μικρὰ θυσία, καθόσον ὑπολογίζουσιν ὅτι ὁ φοιτητὴς στοιχίζει εἰς τοὺς γονεῖς του τέσσαρας χιλιάδας φράγκων περίπου ἐτησίως, οἱ πλεῖστοι ὅμως ἀποστρέφονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, δικηγόρου, καθηγητοῦ, ὡς κατώτερον τῆς καταστάσεώς των, καὶ θέλουσιν ἵνα τὰ τέκνα αὐτῶν μένωσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς.

Οἱ χωρικοὶ οὗτοι εἰσὶν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς χώρας, καὶ ἀπαρτίζουσι τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Σχεδὸν ἅπαντα τὰ μέλη τῶν διαφόρων ἐκλογικῶν σωματείων, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν βουλευτῶν, ἐκλέγονται ἐξ αὐτῶν. Αἱ φροντίδες τῶν ἀγρῶν δὲν κωλύουσιν αὐτοὺς νὰ λάβωσιν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν πολιτικὸν βίον καὶ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων. Παρακολουθοῦσιν, οὐ μόνον τὰς προόδους τῆς γεωργικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς τὰ πρόσω πορείαν τῆς νεωτέρας διανοίας.

Ἐν Χάρεν, πλησίον τῆς πόλεως Γρονίγγης συντηροῦσιν ἰδίαις δαπάναις ἀξιόλογον Ἀγροτικὴν Σχολήν, διευθυνομένην παρά τινος διακεκριμένου ἀγρονόμου, ἐν ᾗ φοιτῶσιν ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα μαθητάς. Ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ χωρία ἔχουσι μουσεῖα τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ βοτανικοὺς κήπους, ἱδρυθέντας καὶ συντηρουμένους κοινῇ δαπάνῃ ὑπὸ ἑκατοντάδων τινῶν χωρικῶν. Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀγορᾶς καὶ αὐταὶ αἱ χωρικαὶ μεταβαίνουσιν ἵνα ἐπισκεφθῶσι τὰ μουσεῖα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γρονίγγης, ἔνθα μένουσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον ζητοῦσαι καὶ λαμβάνουσαι πληροφορίας.

Χωρικοί τινες ἐπιχειροῦσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διδακτικόν τι ταξείδιον εἰς Βελγικὴν ἢ εἰς Ἀγγλίαν. Οἱ πλεῖστοι ἐνασχολοῦνται εἰς θεολογικὰ ζητήματα. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μεννονιτῶν, οἵτινες εἰσὶν οἱ *Κουάκεροι* τῆς Ὁλλανδίας. Ὁ κ. de Laveley, παρατηρήσας ἐπὶ τῆς συνδεούσης ὁδοῦ τὰ δύο ὡραῖα χωρία Usquert καὶ Uythuijsen τέσσαρας λαμπρὰς ἐπαύλεις, ἠρώτησε τὸν ξενοδόχον εἰς ποῖον ἀνήκον. Οὗτος δὲ ἀπήντησεν ὅτι ἀνῆκον εἰς τοὺς Μεννονίτας, καὶ προσέθηκεν· «Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰσὶ πλούσιοι. Θὰ ἔχῃ ἕκαστος τοὐλάχιστον ἑξακοσίας χιλιάδας φράγκα». Ἤκουσα, ὑπέλαβεν ὁ κ. Laveley, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι πτωχοὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς αἱρέσεως ταύτης. Εἶνε ἀληθὲς καθόσον ἀφορᾷ τὸ διαμέρισμα τοῦτο;—Οὐχί, τῷ ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, δηλαδὴ ναί, διὰ νὰ εἴμεθα ἀκριβεῖς, διότι ὁ μόνος πτωχός, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν, ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην οὐδεὶς τοιοῦτος ὑπάρχει».

Τὰ αὐστηρὰ ἤθη, ἡ φιλοπονία, καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια ἐξοστρακίζουσι τὴν ἔνδειαν ἐκ τῶν μικρῶν τούτων θρησκευτικῶν κοινωνιῶν, ἐν αἷς πάντες γνωρίζονται, ἐπιτηροῦνται καὶ βοηθοῦνται ἀμοιβαίως. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, ἡ Γρονίγγη ἀποτελεῖ εἶδός τι δημοκρατίας διοικουμένης ὑπὸ τάξεως πεφωτισμένων χωρικῶν, χώρας παρθένου καὶ νέας, ἔνθα οὐδὲν φεουδικὸν φρούριον ὑψοῖ τὴν κεφαλὴν ὑπεράνω τῶν οἰκιῶν τῶν καλλιεργητῶν, ἐπαρχίας ἐν ᾗ τὸ προϊὸν τῆς γῆς μένει εἰς τὰς καλλιεργούσας αὐτὴν χεῖρας, ἔνθα ἡ εὐημερία καὶ ἡ ἐργασία συνδυάζονται πανταχοῦ, καὶ ὅπου ἡ φυγοπονία καὶ ὁ πλοῦτος οὐδαμοῦ συναντῶνται.

Ἡ Γρονίγγη ἔχει, ὡς εἴρηται, Πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1614, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου αἱ γειτονικαὶ πόλεις τῇ ἔδωκαν τὸ ὄνομα *Ἀθῆναι τοῦ Βορρᾶ*. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο εἶνε τὸ τρίτον τῶν ἐν Ὁλλανδίᾳ. Εἰ καὶ ἔχον ὀλιγωτέρους φοιτητάς, οὐχ ἧττον δύναται ἐπαξίως νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ ἕτερα δύο. Ἔχει λαμπρὸν ἀνατομεῖον, καὶ ἓν μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας περιέχον μέγαν ἀριθμὸν πολυτίμων ἀντικειμένων. Δύναται δὲ ἐπίσης νὰ καυχηθῇ ὅτι παρήγαγε καὶ πολλοὺς μεγάλους ἄνδρας, ἐν οἷς ὁ βαθὺς Ἑλληνιστὴς καὶ πανεπιστήμων σχεδὸν Ῥοδόλφος Ἀγρικόλας, ὁ φιλόσοφος Vescllius ὁ ἐπονομασθεὶς Βασίλειος, καὶ ἄλλοι.

Ὡς πρὸς τὰ ἤθη τῶν κατοίκων αὐτῆς ἔλαβον παρά τινος προσώπου ἐκ Γρονίγγης πολυτίμους λεπτομερείας, αἵτινες, πιστεύω, εἰς κανὲν ὁδοιπορικὸν βιβλίον δὲν ἀπαντῶσιν. Αἱ ἕξεις αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸν βίον τῶν παρθένων καὶ ἐγγάμων γυναικῶν εἰσὶν ἐντελῶς διάφοροι τῶν ἡμετέρων. Παρ' ἡμῖν ἡ ὑπανδρευομένη κόρη ἐξέρχεται ἐκ καταστάσεως ὑποτελείας καὶ σχεδὸν φυλακῆς, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς βίον ἐλεύθερον, ἔνθα εὑρίσκεται ἀπροσδοκήτως περιστοιχουμένη ὑπὸ τῆς ὑπολήψεως, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῶν περιποιήσεων ἐκείνων, οἵτινες τὴν παρημέλουν πρότερον. Ἐκεῖ τοὐναντίον ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ φιλαρέσκεια εἰσὶ τὸ προνόμιον τῶν νεανίδων, αἱ δὲ γυναῖκες ζῶσι περιωρισμέναι, δεσμευόμεναι ὑπὸ χιλίων βλεμμάτων, πλησιαζόμεναι διὰ μυρίων προφυλάξεων, περιστοιχούμεναι ὑπὸ ψυχροῦ σεβασμοῦ, σχεδὸν παρηγκωνισμέναι.

Οἱ νέοι δὲν ἀφιεροῦνται εἰμὴ εἰς τὰς νέας, καὶ κατὰ τοῦτο παρέχεται αὐτοῖς μεγάλη ἐλευθερία. Νέος τις συχνάζων παρά τινι οἰκογενείᾳ, καίτοι μὴ ὢν ἐκ τῶν οἰκειοτέρων φίλων, προτείνει εἰς τὰς νέας, ἢ καὶ εἰς μίαν μόνον νὰ τὴν συνοδεύσῃ εἰς τὴν συναυλίαν ἢ εἰς τὸ θέατρον ἐφ' ἁμάξης τὴν νύκτα, μόνος μόνην, καὶ χωρὶς οὔτε ὁ πατήρ, οὔτε ἡ μήτηρ νὰ ἀντείπωσιν. Ὁ-

Digitized by Google

στις δὲ ἤθελε πράξει τοῦτο, θὰ ἐνομίζετο ἀνόητος ἢ κακεντρεχής· θὰ τὸν ἐχλεύαζον καὶ κατεμέμφοντο. Νέος καὶ νέα διατελοῦσι μεμνηστευμένοι ἐπὶ ἔτη, καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο βλέπονται καθεκάστην, περιπατοῦσιν ὁμοῦ, μένουσι μόνοι οἴκαδε, καὶ τὸ ἑσπέρας, πρὶν ἢ χωρισθῶσιν, συνδιαλέγονται ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, χωρὶς νὰ παρευρίσκηται κανείς.

Κοράσια δεκαπενταετῆ, εἰς τὰς πρώτας ἀνήκοντα οἰκογενείας, περιέρχονται τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἕτερον ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐπιστρέψωσιν οἴκοι, μόναι πολλάκις περὶ λύχνων ἀφάς, ὁπουδήποτε δὲ καὶ ἂν σταθῶσιν, μεθ' οἱουδήποτε καὶ ἂν ὁμιλήσωσιν, οὐδεὶς δίδει προσοχήν. Ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν παραμικρὰν ἐλευθερίαν ἐὰν λάβῃ γυνὴ ἔγγαμος, γίνονται ἀτελεύτητα σχόλια, πλὴν τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε τοσοῦτον σπάνιον, ὥστε οὐδέποτε συμβαίνει.—«Οἱ νέοι μας, ἔλεγεν ὁ κύριος οὗτος, οὐδόλως τυγχάνουσιν ἐπικίνδυνοι. Ἠξεύρουσι νὰ φαίνωνται περιποιητικοὶ πρὸς τὰς νέας, διότι αἱ νέαι εἰσὶ δειλαὶ καὶ ἡ δειλία αὕτη τοὺς ἐνθαρρύνει, ἀλλὰ μὲ τὰς ὑπάνδρους οὐδὲν εὑρίσκουσι μέσον. Καθόσον ἐνθυμοῦμαι, δὲν ὑπῆρξαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἰμὴ δύο μόνον γνωσταὶ περιπτώσεις συζυγικῆς ἀπιστίας». Καὶ ἐμνημόνευσε τῶν περιπτώσεων τούτων. «Τοιουτοτρόπως, φίλτατε Κύριε, προσέθηκεν ἀκολούθως, τύπτων με ἐπὶ τῶν γονάτων διὰ τῆς χειρός, ἐνταῦθα δὲν κάμνουσι κατακτήσεις εἰμὴ ἐν τῇ γεωργίᾳ, καὶ ὅστις θέλει νὰ ἐπιχειρήσῃ τοιαύτας ἐπὶ ἄλλου ἐδάφους ὀφείλει πρῶτον νὰ βεβαιώσῃ ἐνώπιον συμβολαιογράφου ὅτι ὁ σκοπός του εἶνε νὰ πολεμήσῃ τιμίως κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ πολέμου καὶ νὰ διομολογήσῃ ἔντιμον εἰρήνην».

Συμπεραίνων ἀδίκως ἐκ τῆς σιωπῆς μου ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη δὲν μοὶ ἤρεσκε, «τοιοῦτος εἶνε, ἐπιλέγει, ὁ τρόπος τοῦ ζῆν ἡμῶν, ἀνιαρός, ἐὰν θέλετε, ἀλλὰ βέβαιος καὶ ἀσφαλής. Σεῖς ῥοφᾶτε διὰ μιᾶς τὴν ζωήν, ἡμεῖς ὅμως τὴν δοκιμάζομεν κατὰ μικρὰς δόσεις. Ἔχετε μὲν ἀπολαύσεις ζωηροτέρας, ἀλλ' ἡμεῖς αἰσθανόμεθα τέρψιν διαρκεστέραν».—Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς εὐλογήσῃ», τῷ εἶπον, καὶ ἐκεῖνος μοὶ ἀπήντησεν—*Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φωτίσῃ*.

Ἀλλ' ἂς φθάσωμεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἥτις εἶνε τὸ τελευταῖον ζωηρὸν θέαμα, ὅπερ εἶδον ἐν Ὁλλανδίᾳ.

Τὴν πρωίαν λίαν ἐνωρὶς ἔκαμον περίπατον πέριξ τῆς πόλεως, ὅπως ἴδω τὴν εἴσοδον τῶν χωρικῶν. Κατὰ πᾶσαν ὥραν ἔφθανεν ἁμαξοστοιχία, φέρουσα ἄπειρον πλῆθος. Ἐφ' ὅλων τῶν ὁδῶν τῆς ἐξοχῆς ἤρχοντο ποικιλόχροαι ἅμαξαι, συρόμεναι ὑφ' ὡραίων μελανῶν ἵππων, ἔνθα τὰ ἐρατεινὰ ζεύγη ἐκάθηντο μεγαλοπρεπέστατα. Ἐξ ὅλων τῶν διωρύγων προέβαλλον πλοῖα ἱστιοφόρα μεταφέροντα πραγματείας. Ἐντὸς ὡρῶν τινων ἡ πόλις ἦν μεστὴ κόσμου καὶ θορύβου. Οἱ κτηματίαι εἰσὶν ἅπαντες ἐνδεδυμένοι διὰ μελανοῦ σχεδὸν ὑφάσματος, φέροντες περὶ τὸν λαιμὸν χονδρὸν μάλλινον λαιμοδέτην, χειρόκτια, ἁλύσεις χρυσᾶς καὶ ἓν μέγα χαρτοφυλάκιον, τὸ δὲ σιγάρον εἰς τὸ στόμα, καὶ φαινόμενοι κατὰ πάντα εὐχαριστημένοι. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν εἰσὶν ἐστολισμέναι, κατάφορτοι ἐξ ἀνθέων καὶ πολυτίμων λίθων, ὡς αἱ Παναγίαι τῶν ἱσπανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἅμα τελειώσουν αἱ ἐργασίαι των, διαχέονται εἰς τὰ πανδοχεῖα καὶ εἰς τὰ καταστήματα, οὐχὶ ὡς οἱ ἡμέτεροι χωρικοί, οἵτινες παρατηροῦσι τῇδε κἀκεῖσε οἱονεὶ ζητοῦντες τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθωσιν, ἀλλὰ μὲ τὴν ὄψιν καὶ τὸ βλέμμα ἀνθρώπων, εἰδότων ὅτι εἰσὶ πανταχοῦ ἐπιθυμητοὶ καὶ σεβαστοί. Ἐν τοῖς πανδοχείοις αἱ τράπεζαι καλύπτονται ὑπὸ φιαλῶν οἴνου Bordeau καὶ τοῦ Ῥήνου. Ἐν τοῖς καταστήμασιν οἱ ὑπάλληλοι ἁμιλλῶνται περὶ τὴν ἐπίδειξιν τῶν πραγματειῶν. Αἱ τῶν κτηματιῶν γυναῖκες γίνονται δεκταὶ ὡς ἡγεμονίδες, καὶ ὄντως ἐν αὐτοῖς ποιοῦσιν ἡγεμονικὰς δαπάνας. Συμβαίνουσιν, φερ' εἰπεῖν, σκηναί, ὡς ἡ ἀκόλουθος, ἣν ἤκουσα νὰ διηγῆται αὐτόπτης μάρτυς. Ἔμπορός τις λέγει εἰς κυρίαν τῆς πόλεως τὴν τιμὴν μεταξωτοῦ φορέματος. — «Εἶνε πολὺ ἀκριβόν, ἀποκρίνεται αὕτη».—*Τὸ παίρνω ἐγώ*, ὑπολαμβάνει χωρική, πλησίον αὐτῆς εὑρισκομένη, καὶ τὸ ἀγοράζει . . . Ἑτέρα χωρικὴ μεταβαίνει νὰ ἀγοράσῃ ἓν κλειδοκύμβαλον. Ὁ ἔμπορος τῇ δεικνύει ἓν στοιχίζον χίλια φράγκα.— «Δὲν ἔχετε ἀκριβότερα; ἐρωτᾷ αὕτη· *πιάνα* χιλίων φράγκων ἔχουν καὶ αἱ φίλαι μου».

Ἀνὴρ καὶ γυνὴ διέρχονται πρὸ τοῦ καταστήματος ἐμπόρου χαλκογραφιῶν. Βλέπουσιν ὡραίαν ἐλαιογραφίαν παριστάνουσαν ἐξοχήν, ἐντὸς χρυσοῦ πλαισίου, σταματῶσιν, ἀνακαλύπτουσιν ἀμαυρὰν ὁμοιότητα πρὸς τὴν οἰκίαν καὶ τὸ κτῆμα αὐτῶν, καὶ ἡ γυνὴ λέγει πρὸς τὸν σύζυγον· Τὴν ἀγοράζομεν; Ὁ δὲ ἀνὴρ ἀποκρίνεται —«ἂς τὴν ἀγοράσωμεν». Εἰσέρχονται εἰς τὸ κατάστημα, καταθέτουσιν ἐπὶ τοῦ γραφείου τριακόσια φιορίνια, ἅτινα ἐπισωρεύουσιν ἐπ' ἄλληλα καὶ λαμβάνουσι τὴν εἰκόνα.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν ὀψωνίων των ὑπάγουσι νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰ μουσεῖα, εἰσέρχονται ἐν τοῖς καφεπωλείοις ἵνα ἀναγνώσωσι τὰς ἐφημερίδας, ἢ μεταβαίνουσιν ἵνα περιπατήσωσιν ἀνὰ τὴν πόλιν, θεωροῦντες διὰ συμπαθοῦς βλέμματος ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τῶν καταστηματαρχῶν, ὑπαλλήλων, καθηγητῶν, ἀξιωματικῶν, ἰδιοκτητῶν, οἵτινες εἰσὶν ἀντικείμενα φθόνου ἐν ἄλλαις χώραις διὰ τοὺς καλλιεργοῦντας τὴν γῆν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐντούτοις εἰς αὐτοὺς φαίνονται οὐδενὶ λόγου ἄξιοι. Ἐὰν ἠγνόει τις τὴν ἀληθῆ κατάστασιν βλέπων τὸ θέαμα τοῦτο, ἤθελεν ὑπολάβει ὅτι εὑρίσκεται ἐν χώρᾳ ἐν ᾗ μεγάλη κοινωνικὴ ἐπανάστασις μετήνεγκε διὰ μιᾶς τὸν πλοῦτον ἐκ τῶν μεγάρων εἰς τὰς καλύβας, οἱ δὲ νεόπλουτοι κατέρχονται ἐκ τῆς ἐξο-

Digitized by Google

χῆς εἰς τὴν πόλιν ὅπως ἐμπαίξωσι τοὺς ἀπογυμνωθέντας δεσπότας.

Ἀλλὰ τὸ ἑσπέρας πρὸ πάντων ἀποβαίνει διασκεδαστικώτατον τὸ θέαμα, ὅταν ἐπιστρέφωσιν οἱ ἀγρόται οὗτοι εἰς τὰ κτήματα αὐτῶν καὶ χωρία. Τότε καθ' ὅλας τὰς ὁδοὺς βλέπει τις αὐτοὺς ὀχουμένους ἐπὶ τῶν ἀλλοκότων αὐτῶν ὀχημάτων, ἅπερ ἁμιλλῶνται ποῖον θὰ ὑπερβῇ τὸ ἕτερον. Αὐταὶ αἱ γυναῖκες κεντῶσι τοὺς ἵππους ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πάλης νικήτριαι. Οἱ νικηταὶ κροτοῦσι τὰ μαστίγια αὐτῶν εἰς σημεῖον θριάμβου. Ὁ ἀὴρ ἀντηχεῖ ὑπὸ γελώτων καὶ ᾀσμάτων, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ θορυβώδης καὶ περιχαρὴς συνοδία ἀφανίζεται ἐν τῇ ἀπεράντῳ χλόῃ τῆς ἐξοχῆς μετὰ τῶν τελευταίων λάμψεων τῆς ἡλιακῆς δύσεως.

ΓΓ.

Ὁ ἐν Παρισίοις κάλλιστος φίλος τῆς «Ἑστίας» κ. μαρκήσιος Queux de St Hilaire ἀπέστειλεν ἡμῖν τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην περίεργον ἐπιστολὴν τοῦ διασήμου Γάλλου συγγραφέως Prosper Merimée, συνωδευμένην διὰ τῆς ἑπομένης ἰδικῆς του· «Φίλε Κύριε. Ηὗρα εἰς συλλογὴν χειρογράφων τινῶν ἐπιστολάς τινας τοῦ Prosper Merimée πρὸς τὸν de Saulcy, μεταξὺ δὲ αὐτῶν τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν ἑλληνιστὶ γεγραμμένην, καί, νομίζων ὅτι θέλει σᾶς ἐνδιαφέρει, σᾶς τὴν στέλλω ἐν ἀντιγράφῳ πιστῷ, καὶ σᾶς παρακαλῶ, ἐὰν θέλετε νὰ τὴν δημοσιεύσητε, νὰ τὴν τυπώσητε μὲ τὰ σφάλματά της, διότι νομίζω ὅτι εἶνε περίεργον διὰ τοὺς Ἕλληνας νὰ ἴδουν πῶς ἔγραφε τὴν ἑλληνικὴν ὁ Γάλλος φιλέλλην.

»Ἐν Παρισίοις 15 Μαΐου 1882.

«Ὅλος ὑμέτερος

=Mis de St Hilaire=.

Μία ἐπιστολὴ τοῦ

PROSPER MÉRIMÉE

Εἰς Παρίζι, 15 Μαρτ. 1845.

Ἠγαπημένη μου Κύρα Ἰωσηφίνα,

Σοῦ συστήνω τὸν φίλον μου τὸν κύριον de Saulcy, ποῦ θὰ διατρίβει ὀλίγαις ἡμέραις εἰς τὴν Πόλιν. Ἐπιθυμεῖ νὰ ἀγοράσῃ μερίκα μαντίλια κεντωμένα, καὶ τοῦ εἶπα ὅτι θὰ προμηθέψης του τὰ ὡραιότατα. Μοῦ ἔλεγες ὅταν ἤμουν εἰς τὸ σπίτι σου, πῶς ἤθελες νὰ ἔλθῃς εἰς Παρίζι, ἄμμη ὑποπτεύω μήπως ἐλήσμωσες τὴν ὑπόσχεσίν σου. Ἂν ἴσως εἶναι ἡ Πόλις τόσον εὐάρεστη ὅσον δὲν μπορεῖς νὰ τὴν λείπῃς;

Χαῖρε κύρα μου, σὲ χαιρετῶ ἐξ ὅλης μου ψυχῆς.

P. Mérimée.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Ἐξομολόγησις ἀφελής.

Ἡ σκηνὴ ἐν αἰθούσῃ.

— Καλέ! κύτταξε, φιλτάτη Ἑλένη, μιὰ ἄσπρη τρίχα 'ς τὰ μαλλιά σου!

— Σὲ 'μένα! ἀδύνατον. Ἰδὲ, σὲ παρακαλῶ, καλλίτερα. Θὰ εἶνε 'ς τὸ *σινιό* μου.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ὁ βίος εἶνε οἷον παριστῶσιν ἡμῖν αἱ αἰσθήσεις.

— Ἐφ' ὅσον ἀναβαίνῃ τις εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς κοινωνίας ἀπαντᾷ τόσον βόρβορον ὅσον καὶ εἰς τὰ χαμηλότερα, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἶνε ἀπεσκληρυμένος καὶ ἐπιχρυσωμένος.

— Δεινότατα ἐκδικεῖται ὁ δυνάμενος νὰ ἐκδικηθῇ ἀλλ' ἀπαξιῶν νὰ τὸ πράξῃ. (Βαλζάκ).

Ο ΑΠΡΙΛΗΣ Κ' Η ΑΥΓΗ

Ταῖρι νιόνυφο προβαίνει
Ὁ Ἀπρίλης κ' ἡ Αὐγή.
Νὰ τοῦ στρώσῃ τὸ προσμένει
Νυφικὸ κρεββάτ' ἡ Γῆ.

Χίλια δῶρα ἑτοιμάζει
Γιὰ τὸ ταῖρι π' ἀγαπᾷ·
Τὰ ξεθάφτει, καὶ χαλάζι
Πλούτη ἀτίμητα σκορπᾷ.

Εἰς τοὺς κήπους ἄνθη χύνει
Καὶ πουλιὰ 'ς τῆς λαγκαδιαῖς,
Ἡ 'Στὰ πουλιὰ τραγούδια δίνει,
Καὶ 'ς τὰ ἄνθη εὐωδιαῖς.

'Σ τὸ χλωρὸ χορτάρι ἀρνάκια
Νὰ χαροῦνε προσκαλεῖ,
Καὶ δυὸ τρία συννεφάκια
Ντύνει μὲ λευκὴ στολή.

Τὴ δροσιὰ κάνει νὰ λάμπῃ
'Σὰ διαμάντι 'ς τὰ κλαριά,
Ἄνθος φτερωτὸ τὴν κάμπη,
Ἀεράκι τὸ βοριά.

Καὶ τὰ δέντρα φουντωμένα,
Πράσινα βαθειά, ἀνοιχτά,
Μόλις 'βγῆκαν νιοβαμμένα
Ἀπ' τὰ χέρια της κι' αὐτά.

Εἶν' ἡ λίμνη πιὸ γαλάζια,
Πιὸ καθάρια ἡ ῥεμματιά,
Πιὸ πολλὰ ἔχ' ἡ κόρη νάζια
Καὶ ὁ ἔρωτας ψευτιά . . .

Ταῖρι νιόνυφο προβαίνει
Ὁ Ἀπρίλης κ' ἡ Αὐγή.
Νὰ τοῦ στρώσῃ τὸ προσμένει
Νυφικὸ κρεββάτι ἡ Γῆ.

1881 Κωστης Παλαμας.

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου.

«Τὸ σῶμα τοῦ Βενιαμὶν Φραγκλίνου τυπογράφου, ὅμοιον πρὸς τὸ δέσιμον παλαιοῦ βιβλίου οὗ λείπει τὸ περιεχόμενον καὶ οὗ ἀφῃρέθησαν ἡ ἐπιγραφὴ καὶ τὰ χρυσώματα, ἀναπαύεται ἐνταῦθα, σκωλήκων βρῶμα· ἀλλὰ τὸ βιβλίον δὲν θἀπολεσθῇ, διότι, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ἐπίστευε, θὰ ἐπαναφανῇ ἐν νέᾳ καὶ κομψοτέρᾳ ἐκδόσει ἐπιθεωρημένη καὶ διωρθωμένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως».

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 335 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ΄

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 30 Μαΐου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου: Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 325.

ΙΔ΄

Ἐν τούτοις δὲ ἡ Εὐδοκία συνῆψε τὰς πρώτας προσωπικὰς σχέσεις πρὸς τὴν ἐν Ῥαβέννῃ αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς στενοτάτους συγγενεῖς τοῦ συζύγου, ὅτε ἐν ἔτει 423 ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ Γάλλα Πλακιδία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ὀνωρίου καὶ θεία Θεοδοσίου τοῦ Β΄.

Ἡ ἀτυχὴς αὕτη ἡγεμονίς, ἡ ἄλλοτε βασίλισσα τῶν Γότθων, ἀπώλεσε τῇ 2 Σεπτεμβρίου 421 τὸν εὐγενῆ αὐτῆς σύζυγον Κωνστάντιον θανόντα. Ἀλλὰ νῦν ἔστειλεν αὐτὴν ὁ ἀδελφός, συνεπείᾳ αὐλικῶν σκευωριῶν, ἐπ' ἐξορίᾳ εἰς Κωνσταντινούπολιν, λαβοῦσαν μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὰ ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου τέκνα, τὸν Βαλεντινιανὸν καὶ τὴν Ὀνωρίαν. Ἐγένετο δ' εὐμενῶς δεκτὴ ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῆς.

Οὕτως εὑρίσκοντο τότε ἐν ταῖς ἀνακτόροις τοῦ Κωνσταντίνου τρεῖς συγχρόνως ἐπιφανεῖς γυναῖκες, ἡ Πλακιδία, ἡ Πουλχερία καὶ ἡ Εὐδοκία, αἵτινες ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τῶν αὐτοκρατόρων Ὀνωρίου καὶ Θεοδοσίου δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν αἱ ἀληθεῖς ἀντιπρόσωποι τῆς ῥωμαϊκῆς δυνάμεως. Εἰς δὲ τὴν εὐσέβειαν τῆς Πουλχερίας ἀνταπεκρίνετο ἡ ὁμοίως χριστιανικὴ διάθεσις τῆς θείας αὐτῆς Πλακιδίας, ἐπειδή, ὡς ἐκείνη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οὕτως αὕτη ἦτο ἐν τῇ Δύσει ἡ προστάτις τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας.

Μόλις δ' εἶχεν ἡ ἐξόριστος ἐγκατασταθῇ ἐν τῷ ἀσύλῳ αὐτῆς καὶ ἄγγελοι ἐκ Ῥαβέννης ἀνήγγειλαν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ὀνώριος ἀπέθανε τῇ 15 Αὐγούστου 423. Τὸ γεγονὸς τοῦτο καθίστανε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους προσωρινὸν κύριον τῶν τυχῶν τῆς Ῥώμης, ἐπειδὴ ὁ Θεοδόσιος ἠδύνατο νῦν πάλιν νὰ ἑνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ τὰ δύο ἡμίση τοῦ ὑπὸ τοῦ πάππου διαιρεθέντος κράτους, ἂν ἐκήρυσσε τὸν μόνον νόμιμον μνηστῆρα τοῦ δυτικοῦ θρόνου ὡς μὴ δικαιούμενον νὰ καταλάβῃ αὐτόν. Ὁ δὲ διάδοχος οὗτος ἦτο Βαλεντινιανός, ὁ πενταέτης υἱὸς τῆς Πλακιδίας καὶ τοῦ αὐγούστου Κωνσταντίου, ὅστις τότε δὴ ἀπήλαυσε φυγὰς ὢν τῆς προστασίας τῆς βυζαντιακῆς αὐλῆς[1]. Ἦτο δὲ τοῦτο αἰσία σύμπτωσις, δι' ἧς αἱ προσπάθειαι τῆς Πλακιδίας πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐν Ῥώμῃ κυριαρχίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἔμελλον λίαν νὰ εὐκολυνθῶσιν. Ὁ Θεοδόσιος ὑπεχώρει εἰς τὰς θελήσεις τῶν ἐπιφανῶν γυναικῶν, ὅθεν συνωμολογήθη πολιτικὴ καὶ οἰκογενειακὴ συμμαχία. Καὶ ἡ μὲν Πλακιδία ἀνεκηρύχθη αὐγοῦστα καὶ συγχρόνως κηδεμὼν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ὁ δὲ Βαλεντινιανὸς ὁ Γ΄, εἰς ὃν εἶχεν ἐπιδικασθῆ τὸ δυτικὸν κράτος, ἐμνηστεύθη τὴν διετῆ ἡγεμονίδα Εὐδοξίαν[2].

Οὕτω δὲ ἡ Ἀθηναῒς εἶδε τὴν ἰδίαν αὐτῆς ζωὴν συνδεομένην καὶ μετὰ τῶν τυχῶν τῆς μεγάλης Ῥώμης, ἐπειδὴ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς ἤδη ἐν τῇ κοιτίδι οὖσαν ἐξησφαλίσθη ὁ αὐτόθι αὐτοκρατορικὸς θρόνος.

Ἐξωπλίζετο λοιπὸν τώρα στρατὸς καὶ στόλος ἵνα μεταγάγῃ τὴν Πλακιδίαν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰς Ῥάβενναν, ἔνθα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀνωρίου τολμηρὸς ἀνήρ, ὁ αὐτοκρατορικὸς νοτάριος Ἰωάννης, εἶχεν ἁρπάσει τὴν πορφύραν. Ὁ Θεοδόσιος ἤθελε νὰ συνοδεύσῃ καὶ αὐτὸς τὸν στρατόν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν ἅρπαγα καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν μέλλοντα γαμβρόν, ἀλλ' ἀσθενήσας ἔστειλεν ἔπειτα διὰ τοῦ πατρικίου Ἡλίωνος τὸ αὐτοκρατορικὸν διάδημα εἰς τὸν Βαλεντινιανὸν καὶ ἐπέστρεψε πλησίον τῆς συζύγου[3].

Ὁ στρατηγὸς Ἀρδαβούριος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄσπαρ ἤγαγον ἔπειτα τὴν Πλακιδίαν καὶ τὸν Βαλεντινιανὸν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸν δὲ ἀγῶνα αὐτῶν κατὰ τοῦ ἅρπαγος Ἰωάννου διηυκόλυναν τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου, ὅστις, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν κολακευόντων ἱερέων, ἠθέλησε νὰ ἀνταμείψῃ τὴν εὐσέβειαν τοῦ Θεοδοσίου δι' ἐπιφανοῦς μαρτυρίας. Ἄγγελος φέρων ποιμένος σχῆμα ὡδήγησε τὸν Ἄσπαρ καὶ τὰ στίφη τῶν ἱππέων αὐτοῦ διὰ τῶν ἀβάτων τελμάτων τῆς Ῥαβέννης, μεθ' ὃ ἡ μὲν ὀχυρὰ πόλις ἑάλω παραχρῆμα διὰ προδοσίας, ὁ δὲ ἀνδρεῖος ἀντάρτης ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐφονεύθη. Καὶ ἡ Ῥώμη δὲ ἠνέωξεν εἰς τοὺς Βυζαντίνους τὰς πύλας, ὁ δὲ Ἡλίων, τοῦ Θεοδοσίου ὁ πληρεξούσιος ὑπουργός, ἐνέδυσεν ἐκεῖ πρὸ τῆς συγκλήτου Βαλεντινιανὸν τὸν Γ΄ τὴν

1. Οὗτος εἶχε γεννηθῆ τῇ 4 Νοεμβρίου 419 ἐν Ῥαβέννῃ, κατὰ τὸν Μαρκελλῖνον.
2. Μαρκελλῖνος ἐν ἔτει 424.
3. Σωκράτης VII, κ. 24.

Digitized by Google

αὐτοκρατορικὴν πορφύραν τῇ 23 Ὀκτωβρίου 425.

Ὁ Θεοδόσιος εὑρίσκετο ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, θεώμενος τὰς ἁρματοδρομίας, ὅτε ἔφθασεν ὁ ἄγγελος ὁ φέρων τὴν εἴδησιν τῆς πτώσεως τοῦ τυράννου Ἰωάννου. Εὐθὺς τότε ἠγέρθη ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ δικαστηρίου καὶ παρώτρυνε τὸν συνηθροισμένον λαὸν νὰ ψάλῃ ὕμνον τινὰ καὶ ἐν λιτανείᾳ διηυθύνθη πρὸς τὴν ἁγίαν Σοφίαν.

Ἡ Πλακιδία ὡς κηδεμὼν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ ἡ ἀνεψιὰ αὐτῆς Πουλχερία διώκουν νῦν ἐν τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ. Ἀκριβῶς δὲ καθ' οὓς χρόνους φιλευλαβεῖς γυναῖκες διὰ τῆς μοιραίας τῆς τύχης φορᾶς εἶχον ἀναλάβει τὴν διοίκησιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐν τοῖς δύο ἡμίσεσι τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἀνυψώθησαν ἐκ τοῦ ἔτι κυμαινομένου ῥεύματος τῆς μεταναστάσεως τῶν λαῶν δύο φοβεροὶ δαίμονες πολέμου, προωρισμένοι νὰ κατερειπιώσωσι παντελῶς τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν, ὁ Γενσερῖχος καὶ ὁ Ἀττίλας. Ἀνεφάνησαν δὲ σχεδὸν ταὐτοχρόνως ὁ μὲν κατὰ τὸ δυτικόν, ὁ δὲ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ἡ γυναικοκρατία ὑπῆρξεν ἐπιβλαβεστέρα διὰ τὴν Ῥώμην ἢ διὰ τὸ Βυζάντιον, ἐπειδὴ ἡ Ῥώμη μετὰ βραχὺ ἕνεκα πταίσματος καὶ ἀδυναμίας τῆς βασιλευούσης ἀπώλεσε, πεσοῦσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βανδήλων, τὴν μεγάλην ἐπαρχίαν Ἀφρικὴν μετὰ τῆς περιωνύμου Καρχηδόνος, τοῦ Γενσερίχου τρέψαντος ἐκεῖσε ἐν ἔτει 429 τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐξ Ἱσπανίας. Ἐν δὲ τῷ ἀνατολικῷ κράτει ἀνέλαβε μετὰ ἔτη ὀλίγα τὸ αὐτὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ὁ φοβερὸς βασιλεὺς τῶν Οὔννων, ὅστις ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχεν ἀνακαλύψει ἀγαθῇ τινι μοίρᾳ τὸ τεθαμμένον ξίφος τοῦ παλαιοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἄρεως. Ἤδη τὰ στίφη τῶν Οὔννων ἐπέτρεχον ἐκ τῆς Παννονίας τὴν Ἰλλυρίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναλάβει τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν ὁ Ἀττίλας, ὥστε παρεχωρήθησαν ἔτι εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον ἔτη τινὰ εἰρήνης ἅτινα μετεχειρίσθη εἰς ὀχύρωσιν τῆς πρωτευούσης διὰ διπλῶν τειχῶν.

ΙΕ'

Λιμός, λοιμός, σεισμοί, πυρκαϊαὶ μανιώδεις, ἀγῶνες τῶν φατριῶν τοῦ ἱπποδρόμου καὶ ὁμοίως βίαιαι θρησκευτικαὶ ἐπαναστάσεις ἦσαν τὰ συμβάντα τὰ συνήθως ἐπαναλαμβανόμενα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ πάσης κυβερνήσεως. Πολλῷ σφοδρότερον ἢ παρὰ τῶν Περσῶν, Οὔννων καὶ τῶν μεγάλων βαρβάρων βασιλέων ἠπειλεῖτο ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ κράτους εἰρήνη ὑπὸ τῶν ἐρίδων τῶν θεολόγων. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐκέκτητο ἀνωτέραν πνευματικὴν παιδείαν τῆς ῥωμαϊκῆς· διὸ εἶχεν ἀναλάβει ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντίνου τὸ ἔργον τῆς ἐν ἑνὶ δογματικῷ συστήματι διαπλάσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως ὡς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας διὰ σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Μάλιστα λοιπὸν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. συνεταράχθη βαθύτατα ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἐκκλησία. Ἀλλ' ἡ Ἀθηναῒς εἶχεν ἤδη εὐκαιρίαν νὰ καταθέσῃ τρανὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς προσφάτου προσχωρήσεως εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Οὖσα Ἀθηναία καὶ συντεθραμμένη μετὰ τῆς ἀρχαίας φιλολογίας πιθανῶς τὸ κατ' ἀρχὰς ἠνιᾶτο δεινῶς ἐπὶ ταῖς θεολογικαῖς συζητήσεσι τῶν μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅμως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ θεολογία ἀπετέλει μέρος τῆς πολιτικῆς, ὤφειλε καὶ αὐτὴ νὰ ἐκλέξῃ τὴν δογματικὴν αὐτῆς μερίδα, προσέτι δ' ὤφειλε νὰ κατανοήσῃ τὴν σπουδαιότητα τοιούτων θρησκευτικῶν ἀγώνων ἐν κράτει, οὗ ὁ ἡγεμὼν ἦτο συγχρόνως ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας.

Τὰ προνόμια, ἅτινα Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας εἶχε παραχωρίσει εἰς τὴν νέαν θρησκείαν καὶ εἰς τοὺς γλιχομένους ἰσχύος ἱερεῖς, κατήντησαν ἐπὶ τέλους νὰ ὑποδουλώσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Τώρα δ' ἐπλησίαζε νὰ καταστῇ θεσμὸς πολιτικὸς ὑπηρετῶν εἰς τὴν βυζαντιακὴν δεσποτείαν. Ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς ἢ σοφιστικῆς παιδεύσεως ἧς εἶχον τύχει οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς χρόνοις τῆς εἰδωλολατρείας προήρχετο ἡ μανία τοῦ ἔθνους ὅλου ὑπὲρ τῶν θεολογικῶν συζητήσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ τοῦ Κωνσταντίνου ἠνάγκαζε τοὺς αὐτοκράτορας νὰ ἐποπτεύωσι τὸν πνευματικὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βίον καὶ νὰ χαλιναγωγῶσιν αὐτὸν διὰ κεκανονισμένων τύπων τῆς πίστεως, ἐπειδὴ οὕτω καθίστανον ἀδύνατον τὸν σχηματισμὸν ἐθνικῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ διασπάσωσι τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ τὴν ἑνότητα αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας ἐτάρασσον διηνεκῶς αἱ ἐν αὐτῇ θεολογικαὶ ἀντιθέσεις, αἵτινες ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος περιεστρέφοντο εἰς τὰς διαφόρους ἰδέας περὶ τῆς σχέσεως τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν λόγον, τὸν ἐνσαρκωθέντα αὐτοῦ υἱόν.

Καὶ ὥρισε μὲν ἡ σπουδαιοτάτη πασῶν τῶν συνόδων, ἡ ἐπὶ Κωνσταντίνου τῷ 325 συνελθοῦσα ἐν Νικαίᾳ, ὡς ἄρθρον πίστεως τὸ ὁμοούσιον τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρός, ἤτοι τὴν θείαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ· οὕτω δὲ καθιέρωσε τὸ ἀληθὲς στοιχεῖον τῆς ἑνότητος διὰ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν ὁρατὸν αὐτοῦ ὀργανισμόν, ἤτοι τὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἡ ἔρις μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀρείου καὶ Ἀθανασίου ἐξηκολούθησε πραυτικα μετὰ λογικῆς ἀνάγκης ἐν ἄλλοις προβλήμασιν, ἤτοι ἐν τῷ περὶ τῆς σχέσεως τῆς θείας φύσεως τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀνθρωπίνην ἐνσάρκωσιν.

Ὁ πατριάρχης Ἀττικὸς ὁ βαπτίσας τὴν ἐθνικὴν Ἀθηναΐδα ἀπέθανεν ἐν ἔτει 426. Ἀφ' οὗ δὲ διεδέχθη αὐτὸν πρῶτος ἐν τούτῳ τὸ ἀξιώματι ὁ Σισίννιος, ἀνέβη τῷ 428 εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει θρόνον ὁ Νεστόριος, ἄλλοτε πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας. Ὁ λόγιος οὗτος ἐπίσκοπος ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἡ μήτηρ τοῦ

Digitized by Google

Ἰησοῦ ἐλατρεύετο ἤδη ὡς ὂν ὑπεράνθρωπον ἔσχε τὴν τόλμην νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι αὐτὴ ἀδίκως ἀποκαλεῖται Θεοτόκος, ἐπειδὴ μόνον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε μήτηρ. Ἡ δεγνώμη αὐτὴ περὶ τῆς διακρίσεως ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως τοῦ Χριστοῦ προὐκάλεσεν ἐν βραχεῖ μεγάλην ἐκκλησιαστικὴν διάστασιν. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ βίαιος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ὁ αἴτιος γενόμενος τοῦ θανάτου τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας, κατήγγειλε τὸν Νεστόριον ὡς αἱρετικὸν ἅτε χωρίζοντα εἰς δύο φύσεις τὸν Χριστόν, ἕνα ὄντα, οὕτω δ' ἀρνούμενον τὴν θεϊκὴν ὑπόστασιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Λόγου.

Ὁ πυρὴν τῆς θεολογικῆς ταύτης διασπάσεως ἔκειτο πάλιν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀρειανικῶν ἀγώνων, ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ ἐννοίᾳ. Τότε μὲν αἱ λέξεις *ὁμοούσιος* καὶ *ὁμοιούσιος* εἶχον γείνει σύνθημα τῶν διαμαχομένων μερίδων, νῦν δὲ ἀνέγραφον οἱ μὲν Ἀλεξανδρῖνοι τὴν φοβερὰν λέξιν *Θεοτόκος*, οἱ δὲ Ἀντιοχεῖς τὸ *Χριστοτόκος* ὡς σύμβολον τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν.

Περὶ δὲ λέξεων ἐγένετο μέγας πάντοτε ἀγὼν ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ. Γνωστὸν ὅτι ἡ μικρὰ λέξις *ἐστὶν* ἐχώρισεν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τοὺς τῆς Ἀναμορφώσεως λαοὺς εἰς δύο μεγάλα ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα. Ἀλλ' εἶνε προφανὲς ὅτι ἡ σπουδαιότης τῆς λέξεως ἢ ἐννοίας, ἐν ᾗ ποτε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα συμπεριλαμβάνει σύνολόν τι ἀντιλήψεων, ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ χρόνῳ ἠδύνατο νὰ εἶνε μείζων ἢ ἐν ἐκείνῳ, καθ' ὃν ἡ δογματικὴ βάσις καὶ τὸ ἔδαφος αὐτὸ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἔμελλε κατὰ πρῶτον νὰ καθιδρυθῇ ἄνευ διχογνωμίας. Κέντρον δὲ τῆς ὅλης θεολογίας ἦτο αὐτὴ ἡ ἔννοια περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ δὲ ἐθνικοὶ τῶν χρόνων ἐκείνων ἠδύναντο πάντως νὰ ἐκπλαγῶσί πως φανταζόμενοι ὅτι ἡ τὸν κόσμον κατακτῶσα χριστιανικὴ ἐκκλησία ὑφίστατο ἤδη ἐπὶ ὅλους αἰῶνας τέσσαρας, χωρὶς κἂν νὰ συμφωνήσωσιν οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς περὶ τοῦ ἂν ἡ ἱερὰ κορυφὴ καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς θρησκείας αὐτῶν ὤφειλε νὰ θεωρῆται θεὸς καὶ ἄνθρωπος συγχρόνως, ἂν εἶχε μίαν μόνην φύσιν ἢ δύο, ἂν ἑκάστη τῶν φύσεων τούτων ὑφίστατο ἀχώριστος καὶ ἀναλλοίωτος ἢ ἂν ἦσαν συνηνωμέναι μετ' ἀλλήλων κατ' ἀκατανόητόν τινα τρόπον.

Ἡ Ἀνατολὴ σύμπασα, ἧς αἱ δύο μεγάλαι θεολογικαὶ σχολαί, ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας, ἀντετάσσοντο ἀλλήλαις μετὰ χολῆς ἐχθρικῆς, ἦτο συντεταραγμένη, ἡ δὲ Εὐδοκία εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ κατὰ πρῶτον τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις εἶχε παρασταθῇ αὐτῇ ὡς τὸ θεῖον βασίλειον τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐξιλασμοῦ καὶ τῆς ὁμονοίας, σπαρασσομένην ὑπὸ τῆς συγχύσεως τῶν ἀγριωτάτων παθῶν. Πάντως δὲ ἐξεπλήσσετο παρατηροῦσα ὅτι τὸ μέγα πλῆθος τῶν Χριστιανῶν κατελαμβάνετο ὑπὸ μανίας κατ' ἐπισκόπου ἀψόγου, καθὸ ἀρνουμένου εἰς τὴν ἐπὶ γῆς μητέρα τοῦ Ἰησοῦ ἐπίθετον κατὰ πάντα ἀνάλογον πρὸς ἐννοίας εἰδωλολατρικάς, ἐπειδὴ μόνον οἱ ἐθνικοὶ συνήθως ἐμυθολόγουν περὶ μητέρων τῶν θεῶν αὐτῶν[1].

Πάντες διῃρέθησαν εἰς ὀπαδοὺς ἢ πολεμίους τοῦ Νεστορίου. Ἐν δὲ τῇ ψυχρᾷ μονοτονίᾳ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων θεολογικός τις ἀγὼν παρεῖχεν εἰς τὰς κυρίας τῆς τιμῆς, εἰς τοὺς εὐνούχους καὶ τὰ πλήθη τῶν ὑπαλλήλων εὐπρόσδεκτον κίνησιν καὶ συγχρόνως τὴν εὐκαιρίαν πρὸς σκευωρίας, πρὸς ἀπόκτησιν χρυσοῦ καὶ ὑπολήψεως καὶ προσεταιρισμὸν φίλων ἢ ἐκδίκησιν κατ' ἐχθρῶν.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτύγχανεν ὁ Νεστόριος τῆς πλήρους συναινέσεως καὶ εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετεῖχε καὶ αὐτὸς θεολογικῆς τινος παιδείας. Ἀλλ' οἱ φίλοι τοῦ Κυρίλλου, μοναχοὶ καὶ αὐλικοί, οὓς οὗτος, ὡς εὐλόγως κατήγγελλον αὐτοῦ, εἶχε κερδήσει διὰ δώρων, κατέστησαν μετέωρον τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἴσχυε δὲ τότε ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὡς πραιπόσιτος εὐνοῦχός τις ὃν πρὸ πάντων λέγεται δεκάσας ὁ Κύριλλος[2]. Εἶχε δὲ συμφρονοῦσαν ὁ φιλόδοξος οὗτος ἐπίσκοπος καὶ τὴν αὐγοῦσταν Πουλχερίαν. Ἵνα δὲ κρημνίσῃ τὸν Νεστόριον, ἔπεμψεν ἤδη ἐξ Ἀλεξανδρείας τῷ 429 δύο ἐπιστολὰς εἰς τὴν βυζαντιακὴν αὐλήν, ὧν ἡ μὲν διηυθύνετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἡ δὲ πρὸς τὴν Πουλχερίαν. Διὰ τούτου δ' ἀπεδείκνυεν ἢ ὅτι ἐζήτει νὰ διασπάσῃ τὴν αὐλὴν εἰς δύο φατρίας ἢ ὅτι προϋπέθετεν ἤδη ὑφισταμένην τὴν διάσπασιν ἐν αὐτῇ. Οὕτω δ' ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος, ἐπειδὴ ἐν ἀρίστῃ καὶ παρρησιαστικωτάτῃ ἐπιστολῇ σωζομένῃ ἔτι κατηγόρει πικρῶς τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου ὅτι διὰ τῆς διπλῆς ἐκείνης ἐπιστολῆς ἐζήτει τὴν διάσπασιν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας καὶ ὅτι ανεμίχθη ἐξ ἀπωτάτης ἀποστάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς αὐλῆς σκοπῶν μόνον νὰ γεννήσῃ ἔριδας καὶ νὰ προκαλέσῃ λόγον περὶ ἑαυτοῦ[3].

Ὅτι δὲ καὶ ἡ Εὐδοκία ἀνεμίχθη κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς θεολογικὰς ταύτας ἔριδας ἀποδεικνύει ἡ πρὸς αὐτήν τε καὶ τὸν αὐτοκράτορα ἀποστολὴ

1. Neander, Geschichte der christlichen Religion. τόμ. Β' μέρ. γ' σ. 642.

2. Ἀναφέρονται ταῦτα παρὰ τοῦ ἑκατογκαιδεκαέτους ἐπισκόπου Βερροίας Ἀκακίου. Ἴδ. Hefele, Conciliengeschichte τόμ. Β' σ. 226, 229. Ἴδ. καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Νεστορίου ad Scholasticum eunuchum παρὰ τῷ Mansi, Concil. τόμ. Δ', σ. 777.

3. Ἴδ. τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ αὐτοκράτορος παρὰ τῷ Mansi, τόμ. Δ'. σ. 1110. Ἐν ταύτῃ λέγει· «ἕτερα μὲν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν εὐσεβεστάτην αὐγοῦσταν Εὐδοκίαν τὴν ἐμὴν σύμβιον ἐπιστέλλειν, ἕτερα δὲ πρὸς τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν τὴν εὐσεβεστάτην αὐγοῦσταν Πουλχερίαν». Ὁ Neander διέκρινεν ἀκριβῶς τὰς δύο ταύτας διευθύνσεις, οὐχ οὕτως δὲ καὶ ὁ Hefele. Ὅτι δὲ αἱ παρὰ τῷ Mansi ἐν τόμ. Δ' σ. 679 καὶ 803 δεδημοσιευμέναι δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Κυρίλλου εἶνε αἱ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐνοούμεναι, δὲν δύναμαι νὰ τὸ δισχυρισθῶ.

Digitized by Google

τοῦ γράμματος τοῦ Κυρίλλου. Ἀποσπαθεῖσα ἀπὸ τοῦ ὡραίου ἰδεώδους καὶ τῶν θεολογικῶν μύθων τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀπολιποῦσα τὴν ἐπασχόλησιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς περὶ τὴν παρακμάσασαν τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφίαν ἠναγκάζετο νὰ συμμετέχῃ ζωηρῶς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ἐκκλησίας ἀγώνων. Ἀπετέλουν δ' οὗτοι αὐτόχρημα τὸ μόνον πνευματικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ βίῳ τῆς μεταπλασσομένης ἀνθρωπότητος. Τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους εἶχον ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τῶν δυςεπιλύτων δογμάτων τῶν Χριστιανῶν περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ λόγου, περὶ τῆς μιᾶς ἢ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς Τριάδος, περὶ τῆς θεοτοκίας τῆς Παρθένου καὶ ὑπ' ἄλλων ὁμοίων ζητημάτων. Τὰ δὲ τοιαῦτα ζητήματα ὡς ἐκ τῆς δυνάμεως ἣν εἶχεν ἡ ἐκκλησία πρὸς σχηματισμὸν τῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὅςτις μετὰ βραχὺν χρόνον ἔμελλε νὰ καταπέσῃ εἰς σκοτεινὴν βαρβαρότητα, ἀπεδεικνύοντο πολλῷ σπουδαιότερα παρ' ὅσον ἠδύναντο νὰ εἶνε αἱ ἰδέαι καὶ τὰ διδάγματα τῶν περινουστάτων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ δὲ πεποίθησις τῆς ἀγχινουστάτης Εὐδοκίας, ἥτις νῦν προσέλαβε καὶ θεολογικὴν ὀφρύν, περὶ τῆς χριστολογίας τῶν Νεστοριανῶν φαίνεται ἄλλως ὅτι δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τοῦ συζύγου. Τοὐλάχιστον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τοῦτο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὕτη ἐπέμενε καὶ μετὰ ἔτη φρονοῦσα μετὰ παρρησίας τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν, ὧν τὰ δόγματα εὑρίσκοντο ἐν διαμέτρῳ ἀντιθέσει πρὸς τὰ πιστευόμενα ὑπὸ τῶν Νεστοριανῶν. Ὅτε δὲ ὁ Κύριλλος ἔγραφεν ἐπιστολὴν κοινὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν αὐτοκράτειραν, ἐπίστευε πιθανῶς, ὅτι αὕτη συναπεδέχετο τὴν πεποίθησιν τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐντεῦθεν δὲ διεφώνει πρὸς τὴν ἰδίαν ἀνδραδέλφην. Ἴσως δὲ εἶχον διαδοθῆ φῆμαι περὶ διαφορᾶς τινος τῶν δύο γυναικῶν, ὧν ἑκάστη εἶχεν ἱκανὰς ἀφορμὰς νὰ ἄγηται ὑπὸ ζηλοτυπίας πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς ἄλλης.

Ἀλλὰ δὲν ἔχομεν πλέον τὰ μέσα τὰ ῥίψωμεν ἓν βλέμμα εἰς τὰ τότε συμβαίνοντα ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ, ἥτις ἦτο τὸ καθημερινὸν θέατρον θεολογικῶν σκευωριῶν. Μόνον δὲ οἱονεὶ ὄπισθεν ἡμιδιαφανοῦς παραπετάσματος διορᾶται ἡ μορφὴ τοῦ Παυλίνου, τοῦ διαπεπιστευμένου τοῦ αὐτοκράτορος. Ἠκούοντο μάλιστα κακαὶ διαδόσεις, καθ' ἃς ἡ εὐσεβὴς παρθένος Πουλχερία ἐμίσει τὸν Νεστόριον ἐπειδὴ οὗτος εἶχε καταγγείλει αὐτὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ ἀθεμίτοις σχέσεσι μετὰ τοῦ ἱππατικοῦ ἐκείνου μαγίστρου[1].

Ὁ λόγος τῶν διαδόσεων τούτων ἐκφεύγει πᾶσαν ἐξέλεγξιν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἁπλῆ συκοφαντία ἂν ἐκληφθῶσι διαφωτίζουσί πως τὰς σκευωρίας τῶν αὐλικῶν φατριῶν. Προσωπικὰ πάθη ηὔξανον πάντως τὴν σφοδρότητα τοῦ θεολογικοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' ἐκ τούτου ἐξῆλθε τέλος νικήτρια ἡ Πουλχερία· ὁ δὲ Νεστόριος, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ πάπας Κοιλεστῖνος ἐν ῥωμαϊκῇ τινι συνόδῳ κατὰ τὸ 430 εἶχε καταδικάσει ὡς αἱρετικόν, ἐθυσιάσθη ἐπονειδίστως. Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ ἄλλῃ πράξει τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐφάνη ὁ Θεοδόσιος μᾶλλον ἀδύνατος καὶ ἀχαρακτήριστος ἢ ἐν ταύτῃ.

Τῇ 19 Νοεμβρίου τοῦ 430 συνεκάλεσε διὰ τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ προσεχοῦς ἔτους σύνοδον ἐν Ἐφέσῳ, εἰς ἣν ἐκάλεσεν ἰδίως καὶ τὸν μέγαν τῆς ἐκκλησίας πατέρα Αὐγουστῖνον, ἀγνοῶν ὅτι οὗτος ἐν μέσῳ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βανδήλων πρὸ μικροῦ ἤδη κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον εἶχεν ἀποθάνει ἐν Ἱππῶνι τῆς Ἀφρικῆς.

Τῆς δὲ συνόδου προήδρευεν ὁ Κύριλλος ἐπ' ὀνόματι τοῦ πάπα. Δὲν ἀνέμεινε δὲ τὴν ἄφιξιν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωάννου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερέων, ἀλλ' ἐνήργησε τὴν κατάκρισιν καὶ καθαίρεσιν τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τοῦτο δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ ὁ αὐτοκρατορικὸς ἀντιπρόσωπος, ὁ κόμης Κανδιδιανός. Ἀλλὰ τότε ἔφθασαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες συνελθόντες βίᾳ συνέστησαν ἀντισύνοδον, ἀντιψηφίσασαν τὴν καθαίρεσιν τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ ἐνζηλοτάτου αὐτοῦ ὀπαδοῦ Μέμνονος τοῦ Ἐφέσου. Ἀμφότεραι αἱ φατρίαι ἐποιήσαντο ἔφεσιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος δὲ τὸ πρῶτον ἀπέρριψε τὴν ἄνομον καταδίκην τοῦ Νεστορίου ὑπὸ τῶν φανατικῶν Ἀλεξανδρίνων, ἀλλ' ὁ κλῆρος τῆς πρωτευούσης ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Κυρίλλου, χιλιάδες δὲ μοναχῶν, ἀκολουθούμεναι ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος ὄχλου, συνέρρευσαν ἐν πομπῇ εἰς τὰ βασίλεια καὶ ἀπήτησαν διὰ κραυγῶν μανιωδῶν τὴν παραδοχὴν τῆς Μαρίας ὡς Θεοτόκου καὶ τὴν καθαίρεσιν τοῦ αἱρετικοῦ Νεστορίου.

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Κυρίλλου ἐκίνησαν γῆν καὶ οὐρανὸν ἵνα ἑλκύσωσιν ὅλως πρὸς ἑαυτοὺς τὸν ἤδη κλονιζόμενον Θεοδόσιον. Οὗτος δὲ προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἀμηχανίας κηρύξας ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιπάλους τόν τε Νεστόριον καὶ τὸν Κύριλλον ὡς καὶ τὸν Μέμνονα νομίμως καθῃρημένους, τὸ δὲ ψήφισμα τοῦτο χαρακτηρίζει εἴπερ τι καὶ ἄλλο τὴν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἰσχὺν τοῦ αὐτοκράτορος. Πράγματι δὲ αὐτοκρατορικός τις ἀντιπρόσωπος ἔκλεισεν εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ τοὺς τρεῖς ἱεράρχας ἐν Ἐφέσῳ. Ἀλλ' ἡ σύνοδος ἐξηκολούθει συνερχομένη. Αἱ δὲ ἀπαιτήσεις αὐτῆς καὶ αἱ ἐπίμονοι παραστάσεις τοῦ κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπήνεγκον μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις τὴν πτῶσιν τοῦ Νεστορίου. Διὰ δεσποτικοῦ δὲ διατάγματος ἐκέλευσεν ὁ Θεοδόσιος τὴν περάτωσιν τῆς συνόδου ὡς μὴ δυνηθείσης νὰ ὁμονοήσῃ καὶ τὴν εἰς τὰς ἰδίας

1. Ὁ Σουΐδας (ἐν λ. Πουλχερία) διηγεῖται ταῦτα κατ' εἰδήσεις δυςεξελέγκτους δι' ἡμᾶς. Πρβλ. καὶ Neander σ. 657.

Digitized by Google

έδρας έπιστροφήν τών έπισκόπων, οΐτινες ύπήκουσαν παραυτίκα. Άλλ' ό αύτοκράτωρ συγχρόνως ηύδόκησε νά διατάξη τήν άπαλλαγήν τής καθαιρέσεως τοΰ Κυρίλλου καί Μέμνονος, έν ώ τόν πατριάρχην τής πρωτευούσης αύτοΰ έξώρισεν είς τινα μονήν παρά τήν Άντιόχειαν· έκεϊθεν δ' άπέπεμψεν αύτόν, γενόμενος έχθρός αύτοΰ μανιώδης, έν έτει 432 είς τήν μεγάλην όασιν έν Αίγύπτω. Φερόμενος δέ τήδε κάκεϊσε διά τών έρήμων άπέθανεν ό άτυχής Νεστόριος περί τό έτος 440[1]. Άλλά τό δόγμα του δέν συνηφανίσθη μετ' αύτοΰ, έπειδή καίτοι ό αύτοκράτωρ έπήνεγκεν ένωσιν μεταξύ τοΰ Κυρίλλου καί Ίωάννου τοΰ Άντιοχείας, ή δογματική έρις έξηκολούθησεν ύφισταμένη έν τή έκκλησία. Οί δέ όπαδοί τοΰ Νεστορίου, έμμένοντες είς τήν πεποίθησιν αύτών, έπορεύθησαν τέλος είς τά ένδότερα τής Άσίας, συμμεταγαγόντες τόν έλληνικόν πολιτισμόν μέχρι τών έρήμων τών Ταρτάρων καί τής μυθώδους Σινικής. Έως τής σήμερον δέ ύφίστανται παρά τοίς Κούρδοις καί παρ' αύτοίς τοίς Ίνδοίς χαλδαϊκαί χριστιανικαί κοινότητες φερώνυμοι τοΰ Νεστορίου.

Ή δέ πτώσις τοΰ άνδρός τούτου ήτο κατά μέγα μέρος έργον τής Πουλχερίας, έπειδή είς ταύτης τήν έμπάθειαν είχε τέλος ύποχωρήσει ό άδελφός. Αύτη δ' έκτισεν έπειτα έν τή κατά τήν Κωνσταντινούπολιν συνοικία τών Βλαχερνών τήν έκκλησίαν τής Παναγίας, ήτις δύναται νά θεωρηθή ώς μνημείον τής νίκης ταύτης τής όρθοδοξίας. Έν δέ Ρώμη Σίξτος ό Γ' ό διαδεξάμενος τόν Κοιλεστίνον άπό τοΰ έτους 432, άνωκοδόμησε τήν περιώνυμον βασιλικήν **S. Maria Maggiore** ώς μνημείον τής αύτής νίκης. Καί αύτός δέ ό μεταπεισθείς Θεοδόσιος έκτισεν έξ άγάπης πρός τόν Κύριλλον τήν έν Άλεξανδρεία μεγάλην έκκλησίαν τήν έπονομασθείσαν έκ τοΰ ίδίου αύτοΰ όνόματος[2].

(Έπεται συνέχεια).

Τά κέρδη, άτινα συλλέγουσι κατά τά τελευταία έτη διάσημοι άοιδοί, είνε άληθώς μυθώδη. Ή Πάττη συνεφώνησε μετά τινος θεατρώνου νά περιέλθη τάς κυριωτέρας πόλεις τής Άμερικής, ψάλλουσα δίς καθ' έβδομάδα. Ή άντιμισθία αύτής ώρίσθη είς 25,000 φράγκων άνά πάσαν έσπέραν. Ό θεατρώνης προκατέβαλε 300,000 φράγκων ώς έγγύησιν, ύπεχρεώθη δέ νά έχη ίδία δαπάνη είς τήν διάθεσιν τής άπαραμίλλου άοιδοΰ αίθουσαν καί κοιτώνα έν ταίς σιδηροδρομικαίς άμαξοστοιχίαις, δύο μαγείρους, ύπηρέτας κτλ.

---

1. Ίδε τήν ίστορίαν τής περιέργου ταύτης συνόδου παρά τώ **Neander** καί **Hefele**. Είνε δέ ένδιαφέρουσα ή παραβολή τής άντιλήψεως τών γεγονότων παρά τώ διαμαρτυρομένω καί τώ καθολικώ έπισκόπω.

2. Μαλάλας XIV, 359.

Τελευταία έν τή

ΑΓΙΑι ΣΟΦΙΑι[1]

τελετή.

[29 Μαΐου 1453].

. . . .

Ή πληκτικωτέρα σκηνή, έξ όσων τά χρονικά τής Όρθοδόξου Έλλάδος μνημονεύουσιν, έλαβε χώραν έντός τοΰ τεμένους τής άγίας Σοφίας, όλίγας ώρας πρίν ή τό γένος τών Γραικών παραδοθή είς τό τετρακοσιετές μαρτύριον.

Ό βασιλεύς δυσελπιστών ήδη περί σωτηρίας, όμως άποφασισμένος νά κυρώση μέ τό ίδιόν του αίμα τήν μέλλουσαν τής Έλληνικής φυλής έξαγόρασιν, άφοΰ περιήλθε τάς έπάλξεις καί τά φρούρια, καί έβεβαιώθη ότι πάντα είχον έν τάξει, είσέρχεται είς τήν έκκλησίαν συνωδευμένος άπό πολλούς στρατηγούς, καί ίερείς, καί άναρίθμητον πλήθος λαοΰ, φωνάζοντος τό *Κύριε ελέησον!*

Ήτον όρθρος τής Κυριακής 27 Μαΐου 1453. Ό ήχος τών κλαυθμών, ή βοή τών γυναικείων γογγυσμών, καί αί φωναί τών παίδων κατεσκέπαζον τάς δεήσεις τών διακόνων, οΐτινες, ένώπιον τής ώραίας Πύλης ίστάμενοι, τήν τελευταίαν ήδη άνέπεμπον ίκεσίαν έν τή μεγάλη Έκκλησία «ύπέρ τοΰ καθυποτάξαι ύπό τούς πόδας τών όρθοδόξων πάντα έχθρόν καί πολέμιον». Σύνολος ή κύκλω σκηνή ένέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αί καρδίαι πάντων ήσαν καταπεπιεσμέναι ώσανεί έτελείτο ή νεκρώσιμος κηδεία όλοκλήρου γενεάς.

Ή έθιμοταξία έξέλιπεν· αί κοινωνικαί άνισότητες διεσκεδάσθησαν· οί δημόται συγκεχυμένως ποιοΰσι μετανοίας μετά τών πατρικίων, οί πένητες μετά τών άρχόντων, καί, ώς έπί τό χείλος τοΰ κοινοΰ τάφου, πολίται μετά πολιτών άδιακρίτως συμπεριπτύσσονται. Καί αύτός ό πάνσεπτος Ναός, τό σύμβολον τής πάλαι ποτέ κραταιάς Όρθοδοξίας, ή κατοικία τών αίώνων, τοΰ Χριστιανισμοΰ τό καύχημα, νΰν γεγυμνωμένος παντός πολυτίμου κοσμήματος, καί άπεκδεδυμένος αύτών έτι τών πρός τήν μυσταγωγίαν άναγκαίων σκευών, άφώτιστος, άκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εύτελισμένος, είκονίζει τήν ταλαίπωρον Έλλάδα κατά τό δούλειον έκείνο στάδιον έν ώ μετά παρέλευσιν όλίγων ωρών γραμμένον ήτο νά είσέλθη.

Όσω πλέον ή λειτουργία προχωρεί, καί προσεγγίζει τήν άπόλυσιν, τόσω μάλλον αύξάνει ή βοή τοΰ κλαυθμοΰ, καί ό κοπετός τοΰ λαοΰ διπλασι-

---

1. Ό ναός ούτος ήν άφιερωμένος είς τήν ύπερτάτην τοΰ Θεοΰ Σοφίαν, ούχί δέ είς γυναίκα άγίαν, ώς ύπέλαβον καί άχρι τοΰδε ύπολαμβάνουσι πολλοί έκ τών τοΰ όχλου. Τό έορτολόγιον τής έκκλησίας άναφέρει μέν γυναίκας Σοφίας καλουμένας, άλλ' ό ναός τοΰ μεγάλου Κωνσταντίνου ούδέν κοινόν έχει πρός τάς άγίας ταύτας.

Σ. τ. Δ.

Digitized by Google

άζεται. Ἐφαίνετο ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περιεστώτων ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἑκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικὰ μὲν, ἀλλὰ, φεῦ! πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱμάτιά του, προβαίνει πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα, ἀσκεπὴς, κατηφὴς, μετὰ ὀφθαλμῶν δεδακρυμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον Ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανοὺς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ νοερῶς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσεύχεται, Κύριος οἶδε, τίνα λυτήριον καὶ πατριωτικὴν προσευχήν· προσπίπτει τρὶς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαιτίζων δι' ἑνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμοὺς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχωδῶς ἀναβαίνουσιν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἶτα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαὸν, ἀναβοᾷ γεγονυίᾳ τῇ φωνῇ.

«Χριστιανοὶ, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ ὁ Θεὸς ἂς συγχωρήσῃ τὰς ἐδικάς σας!»

Παραλαμβάνων δὲ, ὡς ἔθος, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια, μεταλαμβάνει αὐτῶν.

Ἅπαντες ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἐφώναξαν.

«Ἔσο συγχωρημένος!»

Μετὰ ταῦτα, ὁ ἁγνισμένος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαιῶνος ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς, καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν «ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα ὅτε μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶνε παρὰ Θεοῦ ὡρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοὐλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτης, οἵα εἶνε ἀναγκαία, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων, καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροὺς, οἵτινες, μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβανόμενοι, ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὁρμῆς, ἐκρηγνύονται οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων *συγχώρησιν* δὲν ἀκούεται πλέον· «ἐν τῇ δὲ τῇ ὥρᾳ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγήσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρήνους; ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος, ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ ἠδύνατο μὴ θρηνῆσαι».

Ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετῶσι τὰ τέκνα των· αἱ γυναῖκες ῥίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθίων καὶ τῶν ἀσπίδων.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκοινώνησαν ἅπαντες ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος· ἅπαντες ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὤμοσαν ὅρκον καὶ βασιλεὺς, καὶ ἀριστοκρατία, καὶ λαὸς, καὶ ἱερατεῖον.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ φρικτοὺς ὅρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχούσης αἰχμαλωσίας. *Συγχώρησόν με, ἀδελφέ!* εἷς ἐφώναζεν ὧδε· καὶ πάλιν *ὁ Θεὸς ἂς σὲ συγχωρήσῃ!* ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφεσις τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς.—Ἤθελεν ὁ μεσαίων φαίνεται, ν' ἀποθάνῃ συγκεχωρημένος ἐν τῷ παναγίῳ του.

Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὑρίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἑνώσεως καὶ ὁμονοίας!

Ἡ γόνιμος καὶ ταρακτικὴ φαντασία τοῦ Σακεσπήρου, ὁ φιλόθρησκος κάλαμος τοῦ Σχιλλέρου οὐδέποτε παρέστησαν σκηνὴν ἔχουσαν, ὡς αὕτη, τόσον ὀλίγην χρείαν δραματικῆς ἐφευρέσεως καὶ εἰκονικότητος τεχνικῆς!

. . . .

Οἱ Τοῦρκοι τέλος περικυκλοῦσι τὸν λαμπρόψυχον βασιλέα. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁρῶν τὸν ἄφευκτον θάνατόν του, κραυγάζει πρὸς τοὺς ὀπαδούς του· «Δὲν εἶνε κανεὶς ἐδῶ ὅστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλήν μου;» Οὐδεὶς ζωντανὸς ἦτο πλησίον του· δὲν ἦτο ἄλλο πάρεξ πτώματα Χριστιανῶν.

Ἐπὶ τέλους δέχεται καὶ αὐτὸς, ὕστατος πάντων, τὸν οὐράνιον ἐκεῖνον στέφανον περὶ οὗ ὀλίγον πρότερον ἔλεγεν, ἐνθαῤῥύνων τοὺς συναγωνιστάς του· τρωθεὶς εἰς τὸν ὦμον, πίπτει ἐπὶ τὸ τεῖχος τῆς Ὀρθοδοξίας ἡμιθανὴς, κατὰ τὸ 49 ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ ἐκπνέει εὐσεβής τε καὶ φιλογενὴς καθ' ἅπερ ἐβιώσκετο.

Ὁ τόπος ὅπου παρέδωκε τὴν ψυχὴν εἰς Θεὸν, ἀνήκει φεῦ! εἰσέτι ἀνήκει τοῖς βαρβάροις· ἀλλ' ἡ ἀνδρία καὶ ἡ μνήμη καὶ τὸ πνεῦμά του ἀνήκουσιν ἀναπαλλοτριώτως τῇ ἑλληνικῇ Ἀναγεννήσει.

. . . .

Ὡς δὲ ἡ φήμη διέδραμεν ὅτι ἡ Βασιλὶς ἠχμαλωτίσθη (29 Μαΐου 1453) πλῆθος ἀναρίθμητον Χριστιανῶν ὥρμησε διὰ προφύλαξιν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας. Ἐν ἀκαρεῖ ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος ναὸς ἐγένετο πλήρης. Ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ περιαύλια καὶ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ

Digitized by Google

θυσιαστήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἦτον ὄχλος ἀναρίθμητος· κλείσαντες δὲ τὰς θύρας, ὅλοι ὁμοφώνως, καὶ μετὰ φωνῶν διακοπτομένων ἀπὸ ὀλολυγμοὺς καὶ θρήνους καὶ κραυγὰς ἀπελπισίας, ἱκέτευον σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Τοῦρκοι λεηλατοῦντες, πυρπολοῦντες, σφάζοντες, αἰχμαλωτίζοντες, φθάνουσιν εἰς τὸν ναὸν, καὶ εὑρόντες τὰς πύλας κεκλεισμένας, ἐπιχειροῦσι νὰ ῥίψωσιν αὐτὰς κάτω μετὰ πελέκεων. Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἐκείνην σκηνήν! τίς τοὺς θρήνους οἵτινες ἐγείροντο ἔσωθεν βροντωδέστεροι ἀνὰ ἕκαστον κτύπημα τοῦ στυγεροῦ πελέκεως ἐπὶ τὴν θύραν! τίς τοὺς κλαυθμοὺς καὶ τὰς φωνὰς τῶν νηπίων, καὶ τὰ μοιρολόγια τῶν μητέρων, καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς τῶν πατέρων, καὶ τὰ δάκρυα τῶν συσσωρευθεισῶν ἑλληνίδων παρθένων!

Αἰφνιδίως ἐγείρεται στιβαρὰ φωνὴ, σιγὴν εἰς τοὺς θρήνους ἐπιβάλλουσα.—Ὅσοι πιστοὶ, λέγει, παύσατε τοὺς κλαυθμοὺς καὶ ἀκροασθῆτε τῶν λόγων μου!

Ἦτον ἡ φωνὴ τοῦ Γενναδίου. Ὄρθιος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας ἐπάνω μυρίων καὶ μυρίων κεφαλῶν, φέρων ἔτι τὸ ἔνδυμα τοῦ μεγάλου σχήματος, ἐφαίνετο ὁ διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ περιβεβλημένος τοῦ πένθους τὴν μέλαιναν πορφύραν Αὐτοκράτωρ τῆς συμφορᾶς.

Ἦσαν δὲ οἱ ὕστεροι φθόγγοι τοῦ Εὐαγγελίου, οἵτινες ἤχησαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῇ 29 Μαΐου 1453.

Οἱ Τοῦρκοι ἐλθόντες ξιφήρεις ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἰδόντες τὸν μυριάριθμον λαὸν, ἕκαστος ἔσχε τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον. Ἐδεσμεῖτο δούλη μετὰ κυρίας, δεσπότης μετὰ οἰκέτου, ἱερεὺς μετὰ λαϊκοῦ, ἀρχιμανδρίτης μετὰ θυρωροῦ, τρυφεροὶ νέοι μετὰ παρθένων, *παρθένους ἃς οὐκ ἑώρα ἥλιος, παρθένους ἃς ὁ γεννήσας μόνον ἔβλεπε.* Προμήνυμα τῆς προσεχοῦς ἐν τῇ δουλείᾳ ἑλληνικῆς ἰσότητος!

[Ἐκ τῆς «Περὶ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ» μελέτης τοῦ Σπυρ. Ζαμπελίου].

*
* *

Εἶχεν ἤδη ἐξημερώσει ἡ 29 Μαΐου 1453 καὶ ἐκυμάτιζεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ Ῥωμανοῦ ἡ ἀετοφόρος τοῦ κράτους σημαία.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις ἐπὶ τόσας ἤδη ὥρας εἶχεν ἀποκρούσει τέσσαρας μεγάλας ἐφόδους καὶ ἤλπιζεν ὅτι ἐπὶ τέλους θέλει κατισχύσει τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μεχμὲτ Β', εἶδεν ἀπροσδοκήτως τοὺς πολεμίους εἰσβαλόντας ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ ἑαυτὸν πανταχόθεν περικυκλωθέντα· τὴν στιγμὴν ταύτην ἀνέκραξε «δὲν ὑπάρχει Χριστιανὸς νὰ λάβῃ τὴν κεφαλήν μου;» Μόλις δ' ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας καὶ εἷς τῶν Τούρκων ἐπλήγωσεν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέδωκεν ἀμέσως τὴν πληγὴν, ἀλλ' ἕτερος ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐπήνεγκε κατ' αὐτοῦ τραῦμα καίριον· ὥστε ὁ βασιλεὺς ἔπεσεν ὅπως καὶ ἡ πόλις· οὐχὶ ὅτε κατὰ πρόσωπον προσεβλήθη, ἀλλὰ κατὰ νῶτον βληθεὶς, ἔπεσεν ἐν ᾗ ἐξ ἀρχῆς ἔλαβε τάξει καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ κατὰ γῆς κείμενος μεταξὺ μυρίων ἄλλων νεκρῶν, διότι, καίτοι φορῶν τὰ ἐρυθρὰ πέδιλα ἐν οἷς ἦσαν κεντημένοι χρυσοῖ ἀετοὶ, δὲν παρετηρήθη τίς ἦτο ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἔσπευδον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς πόλεως ἐπὶ ἁρπαγῇ καὶ λείᾳ. Ἅπασα ἡ πόλις ἦτο ἤδη εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πολεμίων, πανταχοῦ δὲ αἱ αὐτοκρατορικαὶ σημαῖαι κατερρίφθησαν καὶ ἀνεστηλώθη ἀντ' αὐτῶν ἡ ἡμισέληνος. Ὅτε δὲ περιεχύθη ἡ ἀγγελία ὅτι ἑάλω ἡ πόλις, πάντες ὡς ἐκ συνθήματος ἑνὸς συνέῤῥευσαν εἰς τὸν μέγαν ναὸν τῆς Θεοῦ σοφίας· διότι, λέγει ὁ Δούκας, ἦσαν πρὸ πολλῶν χρόνων ἀκούοντες παρά τινων ψευδομάντεων, ὅτι οἱ Τοῦρκοι μέλλουσι μὲν νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ κατακόψωσι τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἄχρι τοῦ κίονος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα καταβὰς ἄγγελος, φέρων ῥομφαίαν, παραδώσει αὐτήν τε καὶ τὴν βασιλείαν ἀνωνύμῳ ἀνδρὶ παρὰ τῷ κίονι ἱσταμένῳ, ἀπερίττῳ δὲ καὶ πενιχρῷ, καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· «λάβε τὴν ῥομφαίαν ταύτην καὶ ἐκδίκησον τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου». Τούτου γενομένου οἱ Τοῦρκοι θέλουσι τραπῆ, οἱ δὲ Χριστιανοὶ καταδιώξουσιν αὐτοὺς κόπτοντες καὶ ἐξελάσουσιν ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἐξ ἁπάσης τῆς Δύσεως καὶ ἐκ τῶν τῆς Ἀνατολῆς μερῶν ἄχρις ὁρίων Περσίας ἐν τῷ τόπῳ τῷ καλουμένῳ Μονοδενδρίῳ. Εἰς ταύτην πιστεύοντες τὴν προφητείαν ἔσπευσαν πάντες νὰ καταλείψωσι τὸν κίονα τοῦ σταυροῦ ἐξόπισθεν αὐτῶν καὶ νὰ συῤῥεύσωσιν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν. Ἀπέβη δὲ τὸ πλῆθος τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ πολλοὶ μὲν σωφρονέστεροι εἶχον ζητήσει νὰ διαφύγωσι διὰ τῶν πλοίων, ἀλλ' οἱ πυλωροὶ τῆς πόλεως, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ χρησμοῦ οἰστρηλατούμενοι, ἔκλεισαν τὰς θύρας τοῦ παρὰ τὸν Κεράτειον τείχους καὶ ἔῤῥιψαν τὰς κλεῖς εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅθεν ἐντὸς ὀλίγου ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος ναὸς ἐγένετο πλήρης ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ δ' ἀναρίθμητοι οὗτοι ὄχλοι, κλείσαντες τὰς θύρας καὶ ἱστάμενοι κάτω καὶ ἄνω ἐν τοῖς περιαυλίοις, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, περιέμενον σωτηρίαν. Ἀλλὰ δὲν παρῆλθε πολλὴ ὥρα καὶ οἱ Τοῦρκοι εἰσβαλόντες ξιφήρεις ἤρχισαν ν' ἁρπάζωσιν ἕκαστος καὶ νὰ δεσμεύωσι τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον, ἀπάγοντες αὐτοὺς ὡς ἀγέλας καὶ ποίμνια προβάτων· ἄλλοι δὲ ἐτράπησαν ἐπὶ τὰ ἱερὰ καὶ πολύτιμα τῆς ἐκκλησίας σκεύη καὶ κειμήλια καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας, διαρπάζοντες τὰ πάντα, ὥστε ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ὁ ναὸς ἔμεινεν ἔρημος καὶ γυμνὸς τῶν κοσμημάτων αὐτοῦ. Οὐδὲ εἰς ταῦτα ἀρκούμενοι ἐξετραχηλίσθησαν εἰς πολλὴν ἄλλην κατὰ τῶν αἰχμαλώτων ἀκολασίαν καὶ πολλὰς ἐπεχείρησαν ἐν τῷ ναῷ καταστροφάς. Ταῦτα ἐγίνοντο ἐνταῦθά τε καὶ ἁπανταχοῦ τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Μεχμὲτ Β' ὅστις δὲν ἠθέλησε κατ' ἀρχὰς νὰ

Digitized by Google

γίνη μάρτυς τῆς λεηλασίας, ἀπεφάσισε τελευταῖον νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὴν πόλιν ἐν συνοδίᾳ τῶν βεζυρῶν καὶ τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν σωματοφυλάκων, καὶ ἐπορεύθη κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας. Ἐκεῖ ἀφικόμενος ἀφίππευσε καὶ εἰσελθὼν ἐξέστη ἐπὶ τῇ θέᾳ. Παρετήρησε δὲ ἀμέσως στρατιώτην θραύοντα διὰ πελέκεως ἕνα τῶν λίθων τοῦ ἐδάφους. Διατί, εἶπε, προξενεῖς τὴν ζημίαν ταύτην; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ἕνεκα πίστεως. Ὁ παροργισθεὶς σουλτάνος ἐπάταξεν αὐτὸν καὶ ἀνεφώνησεν «ἀρκεῖ ὑμῖν ὁ θησαυρὸς καὶ ἡ αἰχμαλωσία· αἱ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως ἐμαὶ εἰσίν». Καὶ ἐνῷ οἱ ἀκόλουθοι ἑλκύσαντες τὸν στρατιώτην ἐκ τῶν ποδῶν ἔρριψαν ἔξω ἡμιθανῆ, ὁ Μεχμὲτ Β' κελεύσας ἕνα τῶν περὶ αὐτὸν ἱερέων ν' ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος καὶ νὰ καλέσῃ τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν, πρῶτος αὐτὸς ἐτέλεσε τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο καθῆκον ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης· καὶ οὕτω ἀφαιρεθεὶς ὁ μέγας ἐκεῖνος ναὸς ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, ἀφωσιώθη ἔκτοτε εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἰσλάμ.

[Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ κ. Κ. Παπαρρηγοπούλου].

*
* *

Εἰς τὸ ὄνομα τῆς «Ἁγίας Σοφίας» συγκεντροῦται ὅλης τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας ἡ διάρκεια· ἡ καρδία τοῦ χριστιανοῦ ἀναγνώστου πάλλει, καὶ ἡ θρησκεία μετὰ τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας προσηλοῦσι τὴν προσοχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ πλέον ἀδιαφόρου. Πόσα καὶ πόσον παράδοξα πράγματα ἐτελέσθησαν, ἐν διαστήματι 1300 ἐτῶν, ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου! Στέψεις Αὐτοκρατόρων, Πατριαρχῶν ἐνθρονίσεις, θριάμβων καταγωγαί, αἱρετικῶν κατακρίσεις, ὅλαι τῆς Γραικορωμαϊκῆς ἱστορίας αἱ ἐπίσημοι πράξεις εἶνε συνδεδεμέναι μὲ τοῦ ναοῦ τούτου τὴν ἱστορίαν. Ἐδῶ τέλος ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453, συνέρρευσαν σωρηδὸν οἱ ἄθλιοι πολῖται, ἄνδρες πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως, γυναῖκες μὲ τὰ βρέφη εἰς τὰς ἀγκάλας, μοναχοὶ καὶ μονάζουσαι, ὅλοι συμπεφυρμένοι καὶ καταπεπληγμένοι. Συνέτρεχον δέ, οὐχί, καθὼς ἴσως ἤθελεν ὑποθέσῃ τις, ὡς πρὸς ἀπόρθητον φρούριον, ἀλλ' ἐναγόμενοι ὑπό τινος παλαιοῦ χρησμοῦ, λέγοντος ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἔμελλον νὰ κόπτωνται ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἄχρι τοῦ Πορφυροῦ κίονος· ἐκεῖθεν δέ, κατ' ἐπιφάνειαν ξιφηφόρου Ἀγγέλου, οἱ διωκόμενοι τέως ἔμελλον νὰ λάβωσι διωκόντων θέσιν, καί, κατακόπτοντες τοὺς Τούρκους αὐτοί, νὰ ἐξώσωσιν αὐτοὺς τῆς πόλεως. Ὑπὸ τοιούτων ἐλεεινῶν ἐλπίδων ἀνεπτοημένοι οἱ δυστυχεῖς, ἔσπευδον, καταλιπόντες τὰς οἰκίας αὐτῶν, ν' ἀφήσωσιν ὀπίσω, τὶς ταχύτερον, τὸν περίφημον κίονα «Καὶ αὕτη ἦν ἡ αἰτία, λέγει ὁ Δούκας, τῆς εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν φυγῆς. Ἐγένετο οὖν ἐν μιᾷ ὥρᾳ ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος ναὸς πλήρης ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ κάτω, καὶ ἄνω, καὶ ἐν τοῖς περιαυλίοις, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ὄχλος ἀναρίθμητος. Κλείσαντες δὲ τὰς θύρας, εἱστήκεσαν, τὴν παρὰ τοῦ Ἀγγέλου σωτηρίαν ἐλπίζοντες». Οἱ Τοῦρκοι ἐν τούτοις, σφάζοντες, διαρπάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες, ἔφθασαν ἄχρι τοῦ ναοῦ, καὶ συντρίψαντες τὰς πύλας, ἐχώρησαν ξιφήρεις ἐντός, ἀντίστασιν κατ' ἀρχὰς ὑφορώμενοι· ἀλλ' ἀφ' οὗ εἶδον τὸν μυριάριθμον ὄχλον ἐκεῖνον ἄοπλον, ἔκπληκτον, καὶ εἰς οἰμωγὰς καὶ θρήνους μόνον διαλυόμενον, «ἕκαστος τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον ἐδέσμει, ὡς πρόβατον· οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖ ὁ ἀντιλέγων ἢ μὴ προδιδοὺς ἑαυτόν». Ὁποία σκηνὴ φρικώδης, ἀξία τῆς γραφίδος τῶν Γεράρδων καὶ Βερνέτων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος! ἀνδρῶν οἰμωγαί, γυναικῶν ὀλολυγαί, νηπίων κλαυθμυρισμοί, ὅλα τῆς βίας καὶ τῆς ἀπελπισίας τὰ εἴδη! «Καὶ ἦν ἰδεῖν ὁρμαθοὺς ἐξερχομένους ἀπείρους ἐκ τοῦ ναοῦ, ὥσπερ ἀγέλας! Περὶ δὲ ὀγδόην ὥραν τῆς ἡμέρας εἰσήει καὶ ὁ Σουλτάνος ἐντὸς τῆς πόλεως σὺν τοῖς αὐτοῦ Μεσάζουσι καὶ ἑτέροις Σατράπαις. Κατελθὼν δὲ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀποβὰς τοῦ ἵππου, καὶ εἰσελθὼν ἐντὸς[1], ἐξέστη ἐπὶ τῇ θέᾳ. Εὑρὼν δὲ ἕνα Τοῦρκον κατεάξαντα μίαν τῶν μαρμάρων ἐκείνων, αὐτὸν μὲν ἠρώτα, τίνι τρόπῳ φθείρει τὸ ἔδαφος; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο Ἕνεκα πίστεως. Αὐτὸς δέ, τείνας τὴν χεῖρα, παίει τῷ ξίφει τὸν Τοῦρκον, λέγων καὶ τοῦτο· Ἀρκεῖ ὑμῖν ὁ θησαυρὸς καὶ ἡ αἰχμαλωσία· αἱ δὲ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως ἐμαὶ τυγχάνουσιν... Ἑλκύσαντες δὲ τὸν τοῦρκον ἐκ τῶν ποδῶν ἔξω ἡμιθανῆ ἔρριψαν. Αὐτὸς δὲ κελεύσας ἕνα τῶν αὐτοῦ ἱερέων, ἀνέβη ἐπ' ἄμβωνος, καὶ διελάλησε τὴν αὐτῶν προσευχήν. Αὐτὸς δέ, ἀναβὰς ἐπὶ τῆς Ἁγίας τραπέζης, ἐποίησε τὴν προσευχήν».

Σ. Δ. Βυζάντιος

Η ΚΑΛΗ ΛΑΒΕΤΩ

[Ἐκ τῶν τοῦ Οὔγγρου μυθιστοριογράφου Jokai].

Πρὸ ἑξήκοντα περίπου ἐτῶν ἀπέθανεν ἐν τῇ ἄνω Οὐγγαρίᾳ ἀλλόκοτος γέρων δικαστής, ὅστις εὗρε λίαν παράδοξον τρόπον νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ πολὺν χρόνον μετὰ τὸν θάνατόν του.

Καὶ ἰδοὺ πῶς.

Εἶχε τρεῖς ἀνεψιάς Ἑρμίνην, Ἰωσηφίναν καὶ Ἀγνήν, διασήμους ἐπὶ θαυμασίᾳ καλλονῇ. Ἑκάστη δὲ τῶν τριῶν τούτων ἤρχετο συνεχῶς εἰς τοῦ θείου καὶ πάντοτε κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐπισκέψεως ἀποχαιρετίζουσα αὐτόν, ἐπανελάμβανε τὴν ἐρώτησιν ταύτην·

1. Ἐκ τούτου ἀποδείκνυται ἐσφαλμένη καὶ ἡ παρὰ πολλοῖς τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν ἐπαναλαμβανομένη φήμη, ὅτι ὁ Μεχμέτ, εἰσελθὼν ἔφιππος ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐπέζευσεν ἐπὶ τῆς Ἁγίας τραπέζης, καὶ τοῦτο, λέγουσι, κατὰ παρακίνησιν τῶν περὶ αὐτόν, οἵτινες τὸν ἐπληροφόρησαν ὅτι καὶ οἱ εὐγενεῖς τῶν Γραικορωμαίων ἔφιπποι εἰσήρχοντο εἰς τὸν ναόν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ, ὡς γνωστόν, εἰσερχόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἄφινε καὶ τὸ στέμμα του καὶ τὸ ξίφος του εἰς τὸν νάρθηκα.

Digitized by Google

— Ἔ, καλὲ θεῖε, ἂν ἀποθάνετε καμμίαν φοράν, δὲν θ' ἀφήσετε εἰς ἐμὲ τὴν οἰκίαν σας μὲ τὰ πολλὰ πατώματα;

— Βέβαια, κόρη μου, μεῖνε ἥσυχη — ἀπεκρίνετο στερεοτύπως εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ταύτας ἐρωτήσεις γελῶν καθ' ἑαυτὸν καὶ οὐδόλως δυσαρεστούμενος· ἀλλὰ μᾶλλον χαίρων καὶ τοσοῦτον, ὥστε θὰ ἔλεγέ τις ὅτι μετ' εὐφροσύνης θὰ ἔβλεπεν ἐρχόμενον τὸν θάνατον, μόνον καὶ μόνον ἵνα λάβῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμῃ ἀστειότητά τινα, δι' ἣν θὰ ἐγέλα ἀναμφιβόλως καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ.

* * *

Ὅτε ἀνεγνώσθη ἡ διαθήκη του ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ἄρθρον διαλαμβάνον τάδε: «Κληροδοτῶ τὴν διώροφον οἰκίαν μου εἰς τὴν ὡραιοτέραν ἀπὸ τὰς ἀνεψιάς μου».

Ἐδῶ σὲ θέλω, φίλε ἀναγνῶστα, νὰ εἶσαι ἐκτελεστὴς διαθήκης περιεχούσης τοιοῦτον ὅρον!

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ βεβαίως ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος ἐγένετο αἰτία δεκαετοῦς πολέμου. Ἀφορμὴ δὲ ἦτο μῆλον ἁπλοῦν διαμφισβητούμενον ὑπὸ τριῶν Θεαινῶν· ἀλλὰ τί θὰ συνέβαινεν ἐάν, ὡς ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει, τὸ μῆλον τῆς ἔριδος ἦτο οἰκία διώροφος;

Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ ζήτημα ἦτο ἀκανθῶδες καὶ καινοφανές.

Τίς ἦτο ἡ εὐμορφοτάτη τῶν τριῶν;

Ἐὰν ἐπεχείρει τις νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα διὰ μαρτύρων, ἦτο τῶν ἀδυνάτων, διότι ἑκάστη τῶν τριῶν τούτων ἐπιδόξων νεανίδων ἠδύνατο νὰ προσαγάγῃ ἑκατοστὺν ὅλην λάτρεων, ἐργολάβων, χορευτῶν, ῥαψῳδῶν, ἐραστῶν κλπ. κλπ.

Πάντες ἐγίνωσκον τὸ ῥαδινὸν σῶμα τῆς Ἑρμίνης, τοὺς θαυμασίους μαύρους ὡς κόρακος πτερὸν πλοκάμους της, τοὺς ἀπαστράπτοντας ὀφθαλμούς της. Πάντες ὡσαύτως ἐγίνωσκον τὸ δροσερὸν πρόσωπον τῆς Ἰωσηφίνης, τοὺς μεταξώδεις βοστρύχους τῆς λαμπρᾶς της ξανθῆς κόμης, καὶ τοὺς λεπτοφυεῖς καὶ εὐγράμμους δακτύλους της. Πάντες ἔτι ἐγίνωσκον τὸ εὐφορώτατον δάσος τῆς καστανόχρου κόμης τῆς Ἁγνῆς, τοὺς γελασίνους τῶν παρειῶν της, τὴν διπλῆν σειρὰν τῶν μαργαριτῶν τῶν κοσμούντων τὸ στόμα της καὶ πρὸ πάντων τὸ γοητεῦον μειδίαμά της.

Καὶ ταῦτα μὲν καλῶς, ἀλλὰ πῶς νὰ δώσῃ τις τὴν δάφνην εἰς μίαν μόνην ἐξ αὐτῶν, ἀφ' οὗ καὶ αἱ τρεῖς ἦσαν τοσοῦτον εὔμορφοι! Τὸ μόνον εἰς ὃ ἠδύνατό τις νὰ προσφύγῃ ἦσαν οἱ δικηγόροι, αὐτοὶ μόνοι ὄντες ἱκανοὶ νὰ ἀγωνισθῶσι πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πολυπλόκου ζητήματος, τίς ἦτο ἡ εὐμορφοτάτη.

* * *

Ἄρχεται λοιπὸν ὁ νέος οὗτος Τρωϊκὸς πόλεμος — ὁ διὰ μελάνης καὶ χαρτοσήμου. Ἀλλ' ὁποίαν τινὰ ἀπόδειξιν ἔμελλον νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ διαγωνιζόμενοι; Ἐπὶ τίνων ἐπιχειρημάτων ἔμελλε νὰ θεμελιώσῃ ὁ δικηγόρος τὴν ἀπόδειξίν του; Τῆς ἀμέσου ἀποδείξεως οὔσης ἀδυνάτου, ἀναγκαῖον ἦτο νὰ διαστρέψωσι τὸ ζήτημα. Ὁ δικηγόρος ἦτο ὑπόχρεως νὰ ἀποδείξῃ οὐχὶ ὅτι ἡ πελάτις του ἦτο ἡ εὐμορφοτάτη, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι αἱ δύο ἄλλαι ἦσαν ἀσχημότεραι αὐτῆς.

Ὢ, τῆς γοητευτικῆς καὶ εὐφροσύνου δίκης! Πῶς αἱ τῆς κομμωτικῆς διάφοροι καὶ ποικίλαι ἀθῷαί τε καὶ μυστηριώδεις τέχναι ἔμελλον νὰ ἀναπτυχθῶσι καὶ νὰ ἀποκαλυφθῶσι!

Καὶ ὁ μὲν τῆς Ἑρμίνης δικηγόρος ἤρξατο διαβάλλων τὴν Ἰωσηφίναν ὡς βάφουσαν τὸ πρόσωπον διὰ κοκκίνου χρώματος· ἀλλ' ὁ διαβολεὺς ἀπεδείχθη συκοφαντῶν, διότι ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου προαγγελθεῖσα ἐπιτόπιος ἐξέτασις ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ῥοδόχρουν τῆς νεάνιδος χρῶμα ἦτο φύσει τοιοῦτον, καὶ οὐδὲν κοινὸν εἶχε πρὸς τὰ ψιμμύθια καὶ τὰς λοιπὰς ἐν χρήσει σκευασίας.

Ὢ! τότε ἀδύνατον ἦτο νὰ κρατηθῶσι καὶ βροχηδὸν κατέπιπτον αἱ ἀντεγκλήσεις. Ἡ Ἑρμίνη διεβλήθη ὡς ἔχουσα κάκιστα ἐσχηματισμένον τὸ σῶμα καὶ πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἐλαττώματός της τούτου ἐφόρει στηθόδεσμον, ἀλλὰ καὶ αὖθις ἐξετάσεως γενομένης ἀπεδείχθη τὸ ἀνυπόστατον τῆς συκοφαντίας. Ἦλθεν ἤδη καὶ τῆς Ἁγνῆς ἡ σειρά· τί νομίζετε ὅτι τὴν κατηγόρησαν; ὅτι ἐχώλαινε τὸν δεξιὸν πόδα καὶ ἵνα ἐξαπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους εἶχεν ἐν τῷ ὑποδηματίῳ της πρόσθετον ὕψωμα· προσέθετον δὲ ὅτι οὐδὲ ἡ πυκνὴ κόμη της ἦτο ὅλη τῆς κεφαλῆς της προϊόν. Καὶ τί δὲν ἐπενόησαν!

Οὕτω πως δὲ παρήρχετο μάτην πολὺς χρόνος, παρατεινόμενος ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν μηχανημάτων τῶν δικηγόρων. Παραδείγματος χάριν καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ λυθῇ σπουδαῖόν τι ζήτημα, ὁ δικηγόρος τῆς Ἰωσηφίνης ἐζήτει ἀναβολήν, διότι ἡ πελάτις του προσβληθεῖσα ὑπὸ αἰφνιδίου φλεγμονῆς τῆς παρειᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα, ἄλλοτε δὲ ὁ τῆς Ἑρμίνης δικηγόρος ἐζήτησεν ὡσαύτως ἀναβολὴν τῆς δίκης διότι ἡ νεᾶνις ἕνεκα σφοδροῦ κατάρρου δὲν ἠδύνατο νὰ λαλήσῃ.

* * *

Μετὰ τὰς φυσικὰς ἐπιθέσεις ἐπῆλθον αἱ ἠθικαὶ κατὰ τῶν τριῶν καλλονῶν ἐπιθέσεις. Καὶ ἡ μὲν ἦτο σαρκαστικὴ καὶ εἴρων, ἡ δὲ ἀχάριστος, ἡ δὲ κακῶς ἀνατεθραμμένη. Ἡ μὲν ἰσχυρογνώμων, ἡ δὲ ἰοβόλος καὶ κακολόγος. Δύναται δὲ γυνή τις νὰ εἶν' εὔμορφος ὅταν τὴν εὐμορφίαν της ἐπισκιάζει ἡ ἔπαρσις ἢ κακὸς χαρακτήρ;

Ἦλθον ἔπειτα οἱ μάρτυρες, ἡ Σάρρα, ἡ Αἰκατερίνη, ἡ Ἀννέττα, ἡ Ἰουλία καὶ πολλαὶ ἄλλαι θεραπαινίδες, μαγείρισσαι, θαλαμηπόλοι, πᾶσαι δὲ αὗται ἀποβεβλημέναι· προσελθοῦσαι δὲ κατέθηκαν ὅτι αἱ δικαζόμεναι νεάνιδες ἦσαν Μέγαι-

Digitized by Google

ραι ἐπὶ δεκαοκτὼ ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον, ὅτι ὅλην τὴν ἡμέραν οὐδὲν ἄλλο ἔργον εἶχον ἢ νὰ βασανίζωσι τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ των, τότε δὲ νά τας ἔβλεπέ τις ἦτο φοβερὸν καὶ φρικαλέον. Τοὐναντίον δὲ ἥ τε Ναθαλία καὶ ἡ Ἐλισάβετ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως, ἐβεβαίωσαν ἐνόρκως ὅτι ἡ νεᾶνις ὑπὲρ ἧς ἑκατέρα τῶν θεραπαινίδων τούτων ἐμαρτύρει, ἦτο πρότυπον ἀγαθότητος καὶ προσηνείας μάλιστα δὲ ἐν τῷ οἴκῳ.

*
* *

Ἡ δίκη παρετάθη οὕτω πως ἐξαετίαν ὅλην, χωρὶς νὰ προχωρήσῃ μίαν κἂν τρίχα, συντελοῦντος οὐκ ὀλίγον τοῦ δικαστοῦ, οὗ ἡ πλάστιγξ ἔρρεπεν ὁτὲ μὲν πρὸς ταύτην ὁτὲ δὲ πρὸς ἐκείνην. Ἕως οὗ αὐτὸς πάλιν ὁ δικαστὴς, ὑπέδειξεν εἰς τὰς διαδίκους ὅτι προτιμότερον ἦτο νὰ ζήσωσι τοῦ λοιποῦ ἐν εἰρήνῃ γινομένου τινὸς συμβιβασμοῦ.

Σκέψις ἀναμφιβόλως ἐξαίρετος !

Εὔκολον εἶνε νὰ συμβουλεύσῃ τις τοὺς Ἄγγλους νὰ συζήσωσιν ἐν φιλίᾳ μετὰ τῶν Ἰνδῶν. Εὔκολον πρὸς τούτοις εἶνε νὰ συμβουλεύσῃ τις τὸν ἡγεμόνα τοῦ Μαυροβουνίου νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Σουλτάνον ὡς κυρίαρχον· χρείας δὲ τυχούσης εὔκολον θὰ ἦτο νὰ συμβουλεύσῃ τις τοὺς ἐκδότας τριῶν ἐφημερίδων τοῦ συρμοῦ νὰ καταστήσωσι τὴν μίαν τῶν τριῶν τούτων ἐφημερίδων καλλιτέραν τῶν δύο ἄλλων.

Ἀλλὰ τὸ νὰ συμβουλεύσῃς, ἀναγνῶστα, δύο νεάνιδας νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὅτι τρίτη τις εἶνε εὐμορφοτέρα αὐτῶν ! Ἄ, πρέπει νὰ ἔχῃς μεγίστην εὐφυΐαν καὶ πειθὼ καὶ τότε μόνον νὰ ἐπιχειρήσῃς, ἐλπίζων ὅτι πιθανῶς θὰ τύχῃς τοῦ ποθουμένου.

Ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει πᾶσαι αἱ συμβουλαὶ καὶ παραινέσεις εἰς οὐδὲν ὠφέλησαν. Διότι αἱ τρεῖς κυρίαι ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα καὶ μετὰ πλείστης μάλιστα δριμύτητος καὶ σκληρότητος, καθ' ὅσον ὁσημέραι καθίστατο εὐκολωτέρα ἡ ἀπόδειξις τοῦ *κατὰ* καὶ δυσκολωτέρα ἡ τοῦ *ὑπέρ*.

Ὡς εἰκὸς δὲ ἡ δυσαναλογία αὕτη παρερχομένων τῶν ἐτῶν συνηύξανε καὶ αὐτὴ καὶ ἐκορυφοῦτο —ἡ δίκη παρετάθη ἐπὶ ὅλα ἔτη ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ! καὶ ἡ ὑπόθεσις οὐχ ἧττον ἔμενεν ἐκκρεμὴς καὶ ἄκριτος, τῶν ἀποδείξεων ὁσημέραι γινομένων δυσκολωτέρων.

Κατὰ τὸ μακρὸν δὲ τοῦτο χρονικὸν διάστημα οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ ἐπιμεληθῇ τῆς διαφιλονικουμένης οἰκίας, οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ προσέξῃ εἰς τὰ μετ' αὐτῆς συνδεόμενα συμφέροντα, αἱ δὲ ἐτήσιοι αὐτῆς πρόσοδοι ἐδαπανῶντο εἰς τοὺς δικηγόρους καὶ εἰς χαρτόσημα. Καὶ ἡμέραν τινὰ οἱ πιστωταὶ βλέποντες τὸ μὲν κεφάλαιον αὐξανόμενον, τοὺς δὲ τόκους συσσωρευομένους, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὴν ἄδειαν τῆς πωλήσεως τῆς οἰκίας *δι' ἀναγκαστικοῦ πλειστηριασμοῦ εἰς τὸν συνήθη τόπον*.

Ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως εἰσπραχθὲν μόλις ἐπήρκεσεν εἰς ἀποζημίωσιν αὐτῶν. Καὶ ἐκ τῆς πολυκρότου ταύτης δίκης οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο ἤδη ὡς ἀμφισβητούμενον ἢ τὸ αἰώνιον ζήτημα : τίς τῶν τριῶν ἡ εὐμορφοτάτη !

*
* *

Ἀλλ' ἐν τούτοις αἱ τρεῖς φίλαι ἡμῶν *νεάνιδες* ἔκαμπτον ἤδη τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας, ἡ δὲ εὐμορφία αὐτῶν οὐσιωδῶς ἐφθάρη ὑπό τε τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀδιαλείπτων ἐνοχλήσεων καὶ φροντίδων τῆς ἐπαράτου δίκης. Ἦσαν ἔτι *νεάνιδες*, ἐξηκολούθουν κατοικοῦσαι ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, καὶ καθ' ἑκάστην ὥραν τῆς ἡμέρας ἠδύνατό τις διαβαίνων ἔξωθεν νὰ τὰς ἀκούσῃ κραυγαζούσας καὶ ἐριζούσας ἐπιμόνως.

Μετὰ τὴν πώλησιν τῆς οἰκίας καὶ αἱ τρεῖς ἦλθον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ δικαστοῦ καὶ τὸν ἠρώτησαν ἐὰν ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ ὅπως δήποτε ἡ δίκη.

—Βεβαιότατα ! ἀπεκρίθη ὁ ἀκέραιος οὗτος ἀνὴρ — πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ δίκη ἀλλὰ μόνον θὰ μεταρρυθμισθῇ τὸ θεμελιῶδες ζήτημα καὶ τώρα πλέον θὰ δικασθῇ : «τίς τῶν τριῶν ἡ ἀσχημοτάτη ; »

*
* *

Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ μάθω, οὐδέποτε πλέον ἐπανελήφθη ἡ δίκη.

Ξ*

ΥΓΙΕΙΝΗ

(Cruveilhier, Hygiène générale).

Δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκει ἐν ἑαυτῷ ὡς τὸ ζῷον ἐν τοῖς ὁρμεμφύτοις αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν κανόνα τῶν πράξεών του.— Ἡ ὑγιεινὴ εἶνε ἐπιστήμη καὶ ὡς πᾶσα ἐπιστήμη ἀντικείμενον διδασκαλίας καὶ μελέτης.

Πρόληψις ἐπικρατοῦσα παρὰ τοῖς μὴ πεφωτισμένοις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντιστρατευομένη εἰς τὰς προόδους τῆς ὑγιεινῆς εἶνε τὸ νὰ νομίζωσιν, ὅτι ἡ φύσις εἶνε αὐτάρκης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκει ἐν ἑαυτῷ ὡς τὸ ζῷον ἐν τοῖς ὁρμεμφύτοις αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν κανόνα τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν συντήρησίν του πράξεων, ὅτι προκειμένου περὶ ὑγιεινῆς ἡ ἐπιστήμη εἶνε ἀνωφελής.

Οὐδὲν ἀβασιμώτερον τῆς γνώμης ταύτης, ἣν ἀποκρούουσι συνάμα ὁ ὀρθὸς λόγος, ἡ πεῖρα καὶ ἡ ἱστορία, εὐκόλως δὲ δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιπολαίου ἐξετάσεως γεγονότων τινῶν κακῶς ἐξηγουμένων καὶ ἐπὶ τῆς ἀπολύτου ἀγνοίας τῶν ἀποτελούντων οὐσιωδῶς τὸ ἀντικείμενον τῆς ὑγιεινῆς.

Τῳόντι, εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ φύσις ἐνέβαλεν εἰς ἕκαστον ὂν τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως, μὴ ἐξαιρέσασα τὸν ἄνθρωπον τοῦ γενικοῦ τούτου νόμου, ἀλλ' οὐχ ἧττον βέβαιον εἶνε ὅτι οὗτος δὲν δύναται ν' ἀφομοιωθῇ κατὰ τοῦτο πρὸς τὰ ζῷα,

Digitized by Google

καὶ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνου ὑπάρχουσι θεμελιώδεις διαφοραί.

Ὁ ἄνθρωπος διψᾷ, πεινᾷ, ποθεῖ τὴν ἀνάπαυσιν μετὰ τὸν κόπον, τὸν ὕπνον μετὰ τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν θερμότητα ὅταν αἰσθάνηται ψῦχος, τὸ δροσερὸν διαρκοῦντος τοῦ θέρους, ἑκάστη δὲ τῶν αἰσθήσεων τούτων ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀνάγκην καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν, ἥτις πρέπει ἀφεύκτως νὰ κορεσθῇ.

Ἀλλ' ἐνῷ εἰς τὸ ζῶον αἱ ἀνάγκαι αὗται, αἱ ἐσωτερικαὶ ὁρμαί, ὡρισμέναι πάντοτε οὖσαι καὶ βέβαιοι, ἐπιβάλλουσι φυσικῶς καὶ ἄνευ κόπου σειρὰν πράξεων, αἵτινες φαίνονται στενῶς συνδεδεμέναι μετὰ τοῦ ὀργάνου καὶ οὐδαμῶς χρήζουσι πείρας, αἱ αὐταὶ αἰσθήσεις μένουσι σκοτειναὶ καὶ ἀόριστοι οὐδεμίαν ἐμπνέουσαι θετικὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐνόσῳ δὲν ἐπιστήσῃ εἰς αὐτὰς τὴν διάνοιάν του, ἡ δὲ φυσικὴ αὐτῶν ἱκανοποίησις παρουσιάζει ἐνίοτε κινδύνους ὅταν δὲν ὁδηγῆται ὑπὸ τῆς πείρας.

Τῳόντι τί φυσικώτερον καὶ μᾶλλον αὐτόματον τοῦ νὰ τρώγωμεν ἀναλόγως τῆς πείνης, νὰ πίνωμεν ἀναλόγως τῆς δίψης, νὰ ἀναπαυώμεθα ὅταν εἴμεθα κεκοπιακότες. Καὶ ὅμως εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι φαγητὸν ἄφθονον κατόπιν παρατεταμένης ἀσιτίας, καὶ ποτὸν δροσερὸν ἢ ψυχρὸν κατόπιν δρόμου ταχέος, καὶ ἀνάπαυσις ἢ ὕπνος ἐπὶ γῆς ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς δύνανται νὰ γείνωσιν αἴτια ἀῤῥωστίας καὶ θανάτου.

Ἄρα τὸ ὁρμέμφυτον δὲν εἶνε ὁδηγὸς ἀλάνθαστος, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπιβλέπηται καὶ νὰ διευθύνηται ὑπὸ τῆς πείρας καὶ τῆς λογικῆς. Ἄλλως τε τὸ ὁρμέμφυτον τοῦτο, τὸ διευθῦνον τὰς πλείστας πράξεις τοῦ ζῴου, εἶνε ὑποτεταγμένον παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ τοσοῦτον, ὥστε πλῆθος αἰσθήσεων σπουδαιοτάτων καὶ πολυτιμοτάτων ὡς ἐκ τῶν ἐνδείξεων, ἃς παρέχουσιν ἐν καταστάσει νόσου ἢ ὑγείας, ἤθελον παρέλθει ἀπαρατήρητοι ἐὰν ὁ νοῦς δὲν προσεῖχεν εἰς αὐτάς, οὐδεμία δὲ λειτουργία, οὐδὲν κίνημα ὑπάρχει, καίτοι στοιχειῶδες, μὴ ἀπαιτοῦν τὴν συνδρομὴν τῆς διανοίας. Τὸ παιδίον ἅπτεται φυσικῶς τῶν ἀντικειμένων, φέρει τὴν τροφὴν εἰς τὸ στόμα καὶ καταπίνει αὐτήν, περιπατεῖ τέλος καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν λόγον διὰ τοῦ λόγου· ἀλλ' αἱ διάφοροι αὗται πράξεις, καίτοι ἁπλαῖ κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀπαιτοῦσι μακρὰν διανοητικὴν ἄσκησιν, οὐδ' ἤθελον ἐκτελεσθῇ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς διανοίας.

Ἡ πεῖρα διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἡ σωματικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξις εἶνε συνήθως ἀνάλογος πρὸς τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν (τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αἱ βάρβαροι καὶ ἄγριαι φυλαὶ προφανῶς ἐλαττούμεναι τῶν ἄλλων)· ὅταν δέ, κατὰ συνέπειαν ἀτελοῦς ἐξελίξεως τοῦ ἐγκεφάλου ἢ βλάβης τοῦ ὀργάνου τούτου, ἡ διάνοια σπουδαίως ἔπαθε, τὸ ἀνθρώπινον ὂν εἴτε παιδίον εἴτε γέρων παρουσιάζει ταχέως πάντα τὰ σημεῖα τῆς σωματικῆς καταπτώσεως.

Καθότι πράγματι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ν' ἀντιλαμβάνηται καὶ νὰ σκέπτηται, οὕτως εἰπεῖν, πᾶσαν ἑαυτοῦ πρᾶξιν, ὅπως ἐκτελῇ αὐτὴν μετὰ τάξεως καὶ κανονικότητος καὶ ἁρμονίας· τοσοῦτον δ' εὐκρινέστερον ἀντιλαμβάνεται τῶν τοῦ ὀργανισμοῦ ἐσωτερικῶν κινήσεων ὡς καὶ τῶν αὐτομάτων ὁρμῶν, καθόσον ἡ διάνοιά του εἶνε μᾶλλον ἀνεπτυγμένη, καὶ καθόσον ἀνέλυσε κάλλιον αὐτὰς καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν. Δὲν πρέπει ἄρα ν' ἀποδίδωμεν εἰς τὸ ὁρμέμφυτον ὅ,τι δὲν τῷ ἀνήκει. Ὁ ἄνθρωπος ὢν οὐσιωδῶς προοδευτικὸς δὲν δύναται ν' ἀφομοιωθῇ πρὸς τὸ ζῶον.

Τίς ὁ σκεπτόμενος δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ὁρμὴ αὐτὴ ἡ θαυμασία μὲν πάντοτε ἀλλὰ καὶ πάντοτε περιωρισμένη, ἥτις ἐμπνέει εἰς τὸ ζῶον ἀνεξαρτήτως πάσης διδαχῆς καὶ πάσης πείρας τὰς ἀναγκαίας πράξεις εἰς τὴν συντήρησιν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ εἴδους του, ἀλλὰ καταδικάζει ὅμως αὐτὸ νὰ περιστρέφηται εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν κινήσεων· τίς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ ὁρμαὶ αὗται αἱ τελείως ὡρισμέναι ὑπάρχουσι κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὗ ἡ διάνοια ἐνεργὸς πάντοτε ἀντιλαμβάνεται, τροποποιεῖ, μεταβάλλει καὶ βελτιοῖ ἀκαταπαύστως τοὺς ὅρους τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως;

Ἢ κάλλιον εἰπεῖν τίς δύναται νὰ διισχυρισθῇ, ὅτι τὸ ὁρμέμφυτον τὸ κινοῦν τὴν μέλισσαν νὰ κατασκευάσῃ τὴν κυψέλην της καὶ τὸ πτηνὸν τὴν φωλεὰν καὶ τὴν ἀράχνην τὸν ἱστὸν αὐτῆς, θὰ διδάξῃ φυσικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν σύνθεσιν τῆς ἀτμοσφαίρας, τὰ συστατικὰ ἀναπνευσίμου ἀέρος ἢ καλῆς καὶ ὑγιοῦς τροφῆς, τὸ ὑγιεινὸν τοῦ ἀσύλου, εἴτε μεγάρου εἴτε καλύβης, ἐν ᾧ μέλλει νὰ κατοικήσῃ, ὅτι θὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἱκανὸν νὰ προΐδῃ τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους καὶ νὰ παρασκευασθῇ ὅπως ἀντιστῇ αὐταῖς, νὰ γνωρίσῃ τὰ μέσα τοῦ βελτιοῦν καὶ τελειοποιεῖν τὸν ἑαυτοῦ ὀργανισμόν;

Ὁ ἄνθρωπος συντηρεῖται ἀληθῶς καὶ βελτιοῖ ἀκαταπαύστως τὸν σωματικόν του ὀργανισμόν, ἀλλὰ μόνη ἡ διάνοια ἐπισκοποῦσα τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως φωτίζει τὴν ὁδὸν καὶ διευθύνει τὰ βήματα αὐτοῦ, μόνον δὲ δι' ἐπιπόνου προσπαθείας καὶ μετὰ μακρὰν καὶ κοπιώδη πεῖραν προσκτᾶται, κατὰ μικρόν, τὰς μᾶλλον ἀπαραιτήτους γνώσεις καὶ μανθάνει νὰ ἐπωφελῆται αὐτῶν. Ἐκ τῆς διανοητικῆς του δραστηριότητος καὶ τῶν προσπαθειῶν του ἐξαρτᾶται ἡ εὐεξία αὐτοῦ καὶ ἡ ὕπαρξις, οὐδὲν δ' ἀποδεικνύει κάλλιον τὸ παράλογον ὑγιεινῆς φυσικῆς καὶ αὐτομάτου, ὅσον τὸ ὅτι ἀναγκαζόμεθα ν' ἀποκτῶμεν μετὰ δυσκολίας καὶ κόπου τὰς πρακτικὰς γνώσεις τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν περὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐπιμέλειαν καὶ πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἡμετέρας ὑγείας.

Περὶ τούτου ἐῤῥέθη ὅτι ἕκαστος λαός, κατοι-

Digitized by Google

κῶν εἰς οἱονδήποτε κλῖμα καὶ χώραν, ἀκολουθεῖ φυσικῶς τὴν μᾶλλον προσήκουσαν αὐτῷ ὑγιεινήν. Ἡ παρατήρησις αὕτη καὶ βάσεως στερεῖται καὶ ἀξίας, καθότι οὐδόλως ἀποδεικνύει ὅτι ἡ φυσικὴ δῆθεν αὕτη ὑγιεινὴ δὲν προσεκτήθη παρ' ἁπάντων τῶν λαῶν τῇ προσπαθείᾳ τῆς διανοίας καὶ τῆς θελήσεως, διατηρηθεῖσα διὰ τῆς διδαχῆς καὶ τῆς παραδόσεως. Ἐπίσης δὲν ἀποδεικνύει ὅτι αἱ πολυπληθεῖς καὶ ἄθλιαι φυλαὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου, οἱ Βοσχιμάναι λ.χ. ἢ οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς τοῦ Πυρός, ὧν ἡ γενεὰ ἤδη ἐκλείπει, ἀκολουθοῦσι τὴν ὑγιεινὴν τὴν μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως.

Ὡς πρὸς τοῦτο ἀληθὲς εἶνε μόνον ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, μετέχων τοῦ ἐν κοινῷ βίου, λαμβάνει μαθήματα πρακτικὰ περὶ τῆς συντηρήσεώς του καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει φυλὴ καίτοι ἀθλία, μὴ κεκτημένη πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς γνώσεις τινὰς στοιχειώδεις, αἵτινες μεταδίδονται κληρονομικῶς εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Ἀληθὲς εἶνε ἐπίσης ὅτι ὁ ἄνθρωπος, οὗ ἡ διάνοια δεσπόζει τῆς φύσεως, ἀναπτύσσει κατ' ὀλίγον τὰς στοιχειώδεις ταύτας γνώσεις, καὶ ὅτι εἰς κοινωνικὴν κατάστασιν ἀνωτέραν ἀντιστοιχεῖ πάντοτε ὑγιεινὴ τελειοτέρα. Ἀλλ' ἡ προαγωγὴ αὕτη καὶ ἡ πρόοδος οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι μετὰ τοῦ ὁρμεμφύτου, ὅσα δὲ γνωρίζομεν σχετικῶς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἡμετέραν συντήρησιν εἶνε ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας, τῆς πείρας καὶ τῆς σκέψεως.

Ἐν συνόψει ἡ ὑγιεινὴ εἶνε ἐπιστήμη πειραματικὴ καὶ πρακτικὴ σκοπὸν ἔχουσα νὰ μᾶς διαφωτίσῃ περὶ τῶν ὅρων τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως, ἡ δὲ μελέτη αὐτῆς οὐ μόνον ἀνάγκη εἶνε ἀλλὰ καὶ καθῆκον.

Τῳόντι πᾶς ἄνθρωπος εἶνε ὑπό τινας ἐπόψεις ὑπεύθυνος διὰ τὴν ὑγείαν του πρός τε ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἧς εἶνε μέλος, ὑπεύθυνος δὲ συνάμα μέχρι τινὸς καὶ διὰ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ὄντων, ὧν εἶνε ὁ φυσικὸς ὁδηγὸς καὶ προστάτης.

ΕΛΙΖΑ Σ. ΣΟΥΤΣΟΥ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὑπηρέτης παντοπωλείου, εἰς πρᾶξιν τιθέμενος τὸ προγονικὸν *Κρεῖττον ὀψιμαθῆ ἢ ἀμαθῆ εἶναι*, συμφωνεῖ μετὰ διδασκάλου νὰ τὸν διδάξῃ τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν ἄλλην σχολειακὴν σοφίαν ἀντὶ 20 δραχμῶν κατὰ μῆνα.

Ἡ διδασκαλία ἐξακολουθεῖ ἐπὶ ἓξ μῆνας, ἀλλά, — ἄγνωστον διὰ σφάλμα τίνος — χωρὶς νὰ ἀποφέρῃ λίαν ἀγλαοὺς καρπούς. Ὁ μαθητής, μὴ ὠφεληθεὶς πολὺ ἐκ τῶν μαθημάτων τοῦ διδασκάλου, δυστροπεῖ εἰς τὴν πληρωμὴν αὐτῶν, τοῦτο δ' ἀναγκάζει τὸν διδάσκαλον νὰ τὸν ἐνάξῃ ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδικείου.

Τὴν ἡμέραν τῆς δίκης ὁ μαθητής, ἀντὶ νὰ ἐμφανισθῇ αὐτοπροσώπως, πέμπει πρὸς τὸν εἰρηνοδίκην τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν·

«*Κήρηε ἰρηνοδείκη*,

»Ἐπιδεὶ σίμαιρα εἱ μιτέρα μου ἦνε ἄροστη, δὲν ἰμπορῶ νὰ παρισιασθῶ οἱς τὶν δήκην καὶ σὰς παρακαλὸ κτλ. κτλ.»

Τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς ὀρθογραφικῆς δεινότητος τοῦ ἐναγομένου μαθητοῦ ἐφώτισε τὸν δικαστήν, ὥστε νὰ ἀπονείμῃ εἰς τὸν διδάσκαλον τὸ δίκαιον ὅπως τοῦ ἔπρεπεν.

*
* *

Ἀμαξηλάτης, βλέπων τὴν κοιλίαν του ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξογκουμένην, ἀποφασίζει νὰ συμβουλευθῇ ἰατρόν.

— Γιατρέ μου, δὲν εἶμαι καλά· ἀπὸ 'μέρα σὲ 'μέρα καὶ περισσότερο πρήσκομαι.

— Φίλε μου, λέγει ὁ ἰατρὸς ἀφοῦ τὸν ἐξήτασε καλῶς, πάσχεις ἀπὸ ὕδρωπα.

— Δηλαδή;

— Ὅλος αὐτὸς ὁ ὄγκος ἐσχηματίσθη, διότι ἔχεις νερὸ ἐκεῖ μέσα!

— Ἀδύνατον! ἀναφωνεῖ ὁ ἀμαξηλάτης· ἔπειτα, ὡσεὶ ἰδέα τις διῆλθε τοῦ πνεύματός του,

— Δὲν ἤπια ποτὲ νερό! Χωρὶς ἄλλο θὰ μὲ 'γελοῦσε ἐκεῖνος ὁ ἄθλιος ὁ ταβερνιάρης.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἐφ' ὅσον γηράσκω τοσοῦτον πέπεισμαι ὅτι ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀδυνάτων ἢ ἰσχυρῶν, μικρῶν ἢ μεγάλων, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐνεργείας ἑκάστου αὐτῶν· διὰ τῆς λέξεως *ἐνέργεια* ἐννοῶ σταθερὰν θέλησιν, ἄκαμπτον ἀπόφασιν καὶ νίκην ἢ θάνατον. Διὰ τῆς ἀρετῆς ταύτης δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ παντὸς ἀνθρωπίνως κατορθουμένου σκοποῦ, ἀλλ' ἄνευ ταύτης οὐδὲ τὰ προτερήματα, οὐδὲ κοινωνικὴ θέσις, οὐδ' εὐνοϊκὴ τύχη δύνανται νὰ μεταποιήσωσιν εἰς *ἄνθρωπον* τὸ οὕτως ὀνομαζόμενον δίπουν ζῷον. (Μπούξτων).

*** Δύο ἔχει χαρακτῆρας ὁ ἄνθρωπος· ἕνα κατ' οἶκον διὰ τὴν γυναῖκά του, τὴν οἰκογένειάν του, τὸν κατ' ἰδίαν βίον του, καὶ οὗτος εἶνε ὁ ἀληθής· κατ' αὐτὸν ἀποβάλλει τὸ προσωπεῖον, τὴν προσποίησιν, παύει ὑποκρινόμενος, δείκνυται οἷος πράγματι εἶνε — ἀποτρόπαιος ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Εἶτα δὲ τὸν δημόσιον, καθ' ὃν εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὰς αἰθούσας, εἰς τὴν αὐλήν, εἰς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους, εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν γένει φαίνεται μέγας, εὐγενής, γενναῖος, ἐν περιβολῇ περικεντήτῳ ὑπὸ ἀρετῶν, φιλόφρων καὶ ἡδυεπής, πλήρης ἐξαιρέτων πλεονεκτημάτων.

*** Τὸ πλῆθος ἔχει πάντοτε τὸν κοινὸν νοῦν καὶ δὲν απομακρύνεται αὐτοῦ, ἢ ὅταν ἄνθρωποι κακῆς πίστεως ἐξάπτωσι τὰ πάθη αὐτοῦ. (Βαλζάκ).

Digitized by Google

ΜΑΪΟΣ

Ὁ Ἀπρίλης, ξανθός, ἀρχοντιὰ φουμισμένη,
Ζαχαρένια θωριά, ὁ Ἀπρίλης πεθαίνει·
Καὶ ὁ Μάϊς ἀπάνου του γέρνει,
Χαροκόπος λεβέντης, μὰ δίχως μυαλά,
Καὶ τοῦ φρόνιμου Ἀπρίλη τὰ μάτια σφαλᾶ,
Καὶ τὰ πλούτη του πέρνει.

Ὁ Ἀπρίλης σωροὺς θησαυροὺς καὶ καλούδια,
Τί πουλιά, τί νερά, τί δροσιαὶς, τί λουλούδια,
Ἐς τὰ παλάτια τὰ πράσιν' ἀφίνει!
Κ' ἀπ' τὴν ἴδια στιγμή, ἀπ' τὴν πρώτη νυχτιὰ
Σὲ μεγάλη ὁ Μάϊς γιορτὴ μ' ἀπληστιὰ
Τ' ἀραδιάζει, τὰ χύνει.

Μὲ τ' ἀηδόνια καλεῖ τὴ χαρὰ καὶ τὴ χάρι·
Ὅπου νιᾶτα, παιδί, λυγερή, παλληκάρι,
Ὅπου φτώχεια, ὅπου πλοῦτος γελάει,
Τοῦ γλυκοῦ μηνυτῆ καταφτάν' ἡ λαλιά·
Ἡ ζωὴ μὲ ὁλάνοιχτη τρέχει ἀγκαλιὰ
Ἐς τὸ τραπέζι τοῦ Μάϊ.

Τῆς αὐγούλας τὸ φῶς πολυέλαιο ἔχουν,
Τραγουδοῦν κι' ἀγαποῦν καὶ θερίζουν καὶ τρέχουν.
Ἐς τ' ἀποφάγια 'σὰν 'πρόβαλ' ἡ 'μέρα,
Φεύγ' ἡ νιότη χορτάτη καὶ φεύγ' ἡ ζωή,
Ἐς ταῖς ἀγάπαις ἡ χάρι, ἡ χαρὰ 'ς τὴ βοή,
Τὸ παιδὶ 'ς τὴ μητέρα.

«—Τὸ στεφάνι ποῦ βλέπεις, αὐτὸ τὸ στεφάνι,
Ἀπ' τὰ πλούτη τοῦ Μάϊ ἐγὼ τὤχω κάνει,
Μητεροῦλα, μὲ λούλουδα χίλια·
Ταπεινὰ κι' ἀκριβά, εἶνε μία χαρά·
Πῶς ταιριάζουνε, κύττα, ζαμπάκια λαμπρὰ
Μὲ φτωχὰ χαμομήλια.

»Ὅλα τ' ἄνθη, μητέρα, δὲν εἶν' ἀδελφάκια;
Σὲ γαστροῦλες καὶ κήπους, ἀγροὺς καὶ ρυάκια,
Μιὰ δροσιά, καὶ μικρὰ καὶ μεγάλα;
Νὰ πονῶ τὰ φτωχὰ δὲ μοῦ εἶπες ἐσύ;
Ὅλα τἄθελα· τ' ἄλλ' ἀπ' ἀγάπη χρυσῆ,
Ἀπὸ ἔλεος τ' ἄλλα!

»Ποιὸ παιδὶ σὰν ἐμὲ τέτοια ἔχει μαννοῦλα;
Τίνος ἄλλου ἀνθοὶ ἔχουν τέτοια δροσοῦλα;
Τέτοια χάρι καὶ μύρο καὶ χρῶμα;
Ἐς τοῦ σπητιοῦ μας τὴν πόρτα θ' ἀνθῆ κρεμαστὸ
Ὡς τὴν ἄλλη χρονιὰ ποῦ θ' ἀλλάξω κι' αὐτὸ
Μὲ καλλίτερ' ἀκόμα».

«—Ὦ παιδί μ', ὁ Θεὸς ἕνα ἄλλο στεφάνι
Ἐς τὴ μεγάλη μικρή σου καρδιὰ ἔχει βάνει
Ἀπὸ ἄλλου Μαγιοῦ ὡραιότητα·
Μοσχομύριστο πάντα κι' ὁλόλευκ' ἀνθεῖ·
Μὰ σὰν γείρῃ ξερὸ δὲ 'μπορεῖ ν' ἀλλαχθῇ·
Καὶ τὸ λὲν ἀθωότητα».

Κωστης Παλαμας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

∾ Τὸ τέταρτον ἤδη, γράφει ἡ *Σφαῖρα* Πειραιῶς, γίνεται μετανάστευσις εἰς Ἀμερικὴν ἔκ τινων δήμων τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος καὶ τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας ἀνδρῶν γεωργικῶν, ἐπιζητούντων βελτίονα τύχην εἰς τὸν νέον κόσμον. Νὰ συμβάλλῃ τὸ Βέλγιον, νὰ συμβάλλῃ ἡ Ὁλλανδία, νὰ συμβάλλῃ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γερμανία εἰς τὴν πύκνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀμερικῆς εἶνε εὐνόητον, διότι ἐν Βελγίῳ ἕκαστον τετραγωνικὸν χιλιόμετρον κατοικεῖται ὑπὸ 173 ψυχῶν, ἐν Ὁλλανδίᾳ ὑπὸ 110, ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ 100, ἐν Γερμανίᾳ δὲ, καί τοι ὑπὸ 75 μόνον ψυχῶν κατοικεῖται ἕκαστον χιλιόμετρον, οἱ κάτοικοι ἀναγκάζονται ἰδίως ὑπὸ τοῦ ἀφορήτου στρατιωτικοῦ νόμου νὰ ἐκπατρίζωνται, ἀλλ' ἐξ Ἑλλάδος, ἐν ᾗ ἕκαστον τετραγωνικὸν χιλιόμετρον κατοικεῖται ὑπὸ 30 ψυχῶν, νὰ μεταναστεύωσιν οἱ κάτοικοι εἶνε ἀληθῶς περίεργον τὸ φαινόμενον ἂν μὴ εἶνε σπουδαιότατον. Πεντήκοντα ἄνδρες ἀκμαῖοι καὶ ἐργατικοὶ ἐγκατέλιπον τὴν πατρίδα, κατὰ τὴν *Σφαῖραν*. Οἱ νέοι οὗτοι ἄποικοι κατάγονται οἱ πλεῖστοι ἐκ τοῦ ἐν Λακεδαίμονι δήμου Θεραπνῶν, ἔχοντος πληθυσμὸν 6,500 κατοίκων, καὶ ἐκ τοῦ δήμου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Γερονθρῶν, ἔχοντος πληθυσμὸν 2,300 κατοίκων, καὶ ἐκ τοῦ ἐν Κυνουρίᾳ δήμου Σελινοῦντος, ἔχοντος πληθυσμὸν 4,500 κατοίκων.

∾ Πρωτοφανοῦς ἐκθέσεως ἡ ἔναρξις ἐγένετο πρό τινος ἐν τῷ ἀνακτόρῳ *Ἀλεξάνδρα* τοῦ Λονδίνου, ἐν ᾗ ἐξετέθησαν δεκακισχίλια ἀντικείμενα παντὸς εἴδους, ὧν ἡ ἀξία δὲν ὑπερβαίνει τὸ δεκάλεπτον. Ἡ ποικιλία τῶν πραγμάτων ἐκπλήττει τοὺς πάντας· παιγνίδια, ῥάβδοι, καπνοσύριγγες, ζωγραφίαι, φωτογραφίαι, μαχαίρια παντοῖα, καὶ μικροσκόπια ἔτι, ὅλα δὲ ταῦτα ἀντὶ τοῦ ἐλαχίστου χρήματος—ἑνὸς δεκαλέπτου. Μεταξὺ τῶν περιέργων ἐκθεμάτων συγκαταριθμοῦνται ἐφημερίδες καὶ περιοδικά, ἡμερήσια, ἑβδομαδιαῖα, ἢ μηνιαῖα. Ἡ *παλαιὰ διαθήκη* μετ' εἰκόνων καὶ ἑρμηνειῶν, τιμᾶται δεκαλέπτου, ἐπίσης δὲ ἀντὶ ἴσου ποσοῦ προμηθεύεταί τις—πρᾶγμα πρωτάκουστον—ὁλόκληρον τὸ εὐαγγέλιον!!

∾ Γερμανός τις, ὁ δόκτωρ Hubbe Schleiden, προτίθεται νὰ περιέλθῃ τὴν Γερμανίαν πρὸς στρατολογίαν ἀποίκων, οὓς νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν κεντρῴαν Ἀφρικὴν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Congo πρὸς ἵδρυσιν μεγάλης ἀποικίας γερμανικῆς.

∾ Ὁ ἐν Παρισίοις καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας κ. Perrier δίδει τὰς ἀκολούθους περιέργους πληροφορίας περὶ τῆς διαρκείας τῆς πέψεως ἐν τῷ ἀνθρώπῳ:

Αἱ τροφαί, λέγει, ὡς ἐκ τῆς διαφόρου αὐτῶν φύσεως διαμένουσιν αἱ μὲν πλείονα αἱ δὲ ὀλιγώτερον χρόνον ἐν τῷ στομάχῳ πεπτόμεναι.

Ὑπὲρ πολλὰς ἄλλας ταχύτερον ἐγκαταλείπει τὸν στόμαχον ἡ ὄρυζα, ἥτις διατηρεῖται ἐν αὐτῷ ἐπὶ μίαν μόνον ὥραν.

Κατόπιν ταύτης τάσσονται, ὁ μετὰ φάρου ζωμὸς (σοῦπα) αἱ πέστροφαι καὶ ὁ σαλομός, διατηρούμενα ἐπὶ 1 ὥραν καὶ $^1/_2$, τὸ βραστὸν γάλα, καὶ τὰ ἐβρασμένα ὠὰ ἐπὶ 2 ὥρας, τὰ τηγανισμένα ὠά, τὸ βραστὸν βόειον κρέας καὶ τὸ ἄβραστον

γάλα ἐπὶ 2 ὥρας καὶ 45', τὸ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας ἐψημένον βόειον κρέας ἐπὶ 3 ὥρας, ὁ ἄρτος, ὁ τυρὸς καὶ ἡ βραστὴ ὄρνις ἐπὶ 3 ὥρας, καὶ $^{1})_{2}$, ἡ ἐψημένη ὄρνις ἐπὶ 4 καὶ $^{1})_{2}$ καὶ τέλος τὸ βόειον λίπος ἐπὶ 5 ὥρας καὶ $^{1})_{2}$.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ποικίλλουσι κατὰ τὴν διάφορον ἰδιοσυστασίαν καὶ τὴν ὑγείαν τῶν διαφόρων ἀτόμων.

Ἐξ ὅλων δὲ τῶν τροφῶν τὰ ὄσπρια διατηροῦνται ἐπὶ ὀλιγώτερον χρονικὸν διάστημα ἐν τῷ στομάχῳ, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον διαμένουσιν ἐν αὐτῷ τὰ ποτά.

Τίς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ πρίγκιψ Βίσμαρκ ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ποίησιν καὶ μάλιστα περὶ τὴν λατινικὴν ποίησιν; Καὶ ὅμως ἡ «Ἐφημερὶς τοῦ Βερολίνου» ἀναφέρει ὅτι ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς σηματολογίας ἐν Βερολίνῳ εὑρηται καὶ τὸ ἀκόλουθον τετράστιχον φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν τοῦ γερμανοῦ καγκελλαρίου:

Beatus ille homo
Qui sedet in sua domo
Qui sedet post fornacem
Et habet bonam pacem.

V. Bismarck Schonhausen.

9 Mars. 1869.

Ὅπερ μεταφράζεται σχεδὸν ὡς ἑξῆς: «Μακάριος ὁ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ ζῶν ἄνθρωπος καὶ ἀπολαμβάνων τῶν ἡδονῶν τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας».

Δὲν εἶνε ἀπίθανον, λέγει γαλλική τις ἐφημερίς, εἰς τὸ τετράστιχον τοῦτο δίδοντες πίστιν οἱ μεταγενέστεροι, νὰ ἀπονείμωσιν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν πρίγκιπα Βίσμαρκ καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ *εἰρηνικοῦ!*

Ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ῥωσσίας συζητεῖ νῦν μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον, ὅπερ, ἐὰν ἐπικυρωθῇ, θὰ ἔχῃ μεγάλην καὶ ἐπωφελῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μέλλοντος τῆς Ῥωσσίας. Πρόκειται ἁπλῶς περὶ ἐλαττώσεως τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν. Αὗται ἀνέρχονται εἰς 160, καὶ οὕτως, ἐν ᾧ ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις τῆς Εὐρώπης ὁ ἐργάτης ἐργάζεται 300 ἡμέρας, ἐν Ῥωσσίᾳ ὁ ἐργάτης καὶ ὁ χωρικὸς ἐργάζονται μόνον 200. Γενομένου ὑπολογισμοῦ εὑρέθη ὅτι μεγάλην ζημίαν ἡ ἐλάττωσις αὕτη τῶν ἐργασίμων ἡμερῶν προξενεῖ εἰς τὴν γενικὴν ἐτησίαν παραγωγὴν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων. Τοσούτῳ μᾶλλον ποθητὸν εἶνε ὅπως τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τῆς Συνόδου, ὅσῳ ἀμέσως σχετίζεται πρὸς τὸ σπουδαιότατον ὑπό τε τὴν ἔποψιν τῆς ὑγιεινῆς καὶ ὑπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἔποψιν ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς μέθης, καθόσον τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας ὅ τε χωρικὸς καὶ ὁ ἐργάτης παραδίδονται εἰς τὴν κραιπάλην καὶ τὴν μέθην. Ἐὰν δὲ καὶ τὰ καπηλεῖα κλείωνται κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Φινλανδίᾳ, τότε τελεσφορώτερον ἔτι πραγματωθήσεται ἡ τοιαύτη σωτηριώδης μεταρρύθμισις.

Τὸ ἀκόλουθον λίαν περίεργον γεγονὸς ἀναφέρει γαλλική τις ἐφημερὶς ὡς ἐν μεταξὺ τόσων ἄλλων δεῖγμα τῆς νοημοσύνης καὶ πίστεως τοῦ κυνός, περιγράφουσα αὐτὸ ὡς ἑξῆς:

Ἡ σκηνὴ συμβαίνει ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Neuilly. Ἡ νὺξ εἶνε ζοφερά, καὶ τόσῳ ζοφερά, ὥστε κύριός τις διερχόμενος μετὰ τοῦ ὀχήματος αὐτοῦ, ὅπερ ὁ ἴδιος ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἄγουσαν πρὸς τοὺς Παρισίους λεωφόρον, δὲν διακρίνει εἰς ὀλίγων ἀπ' αὐτοῦ βημάτων ἀπόστασιν ἄνθρωπόν τινα κύπτοντα πρὸς τὴν γῆν.

Ἕνεκα τούτου προσεγγίζει αὐτὸν τὸ ὄχημα, οἱ ῥώθωνες τοῦ ἵππου θίγουσι τὸν ὦμον αὐτοῦ, καὶ τότε μόνον ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀποσπᾶται αἰφνιδίως ἀπὸ τῆς ἐνασχολήσεώς του, καὶ ἀνεγείρεται. Ὁ ἵππος ἀνορθοῦται ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν του. — «Ἀνόητε, ἀναφωνεῖ ὁ ταξειδιώτης, παρ' ὀλίγον νὰ καταπλακωθῇς! — Αὐτὸ θὰ ἦτο εὐτύχημα! — Πῶς, εὐτύχημα! — Εἶμαι κατεστραμμένος ἄνθρωπος. — Τί τρέχει; — Εἶμαι εἷς πτωχὸς ἐργάτης, ὁ προϊστάμενός μου μὲ ἔστειλεν εἰς τὸ Neuilly ὅπως εἰσπράξω 300 φράγκα, τὰ ὁποῖα καὶ παρέλαβα εἰς χρυσόν· ἔθεσα τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς τὸ θυλάκιόν μου, ἀλλὰ πρὸ ὀλίγων στιγμῶν θέτω τὰς χεῖράς μου εἰς αὐτὸ καὶ δὲν εὑρίσκω πλέον ἐκεῖ τὰ νομίσματα· τὸ θυλάκιόν μου εἶνε τρυπημένον καὶ κατέπεσαν ἀπ' ἐκεῖ τὰ χρήματα· βλέπετε λοιπόν, κύριε, ὅτι εἶμαι ἀφανισμένος ἄνθρωπος. — Μὴ λυπῆσαι τόσῳ, τῷ λέγει ὁ ταξειδιώτης συγκινηθεὶς ἐκ τῆς δυσχεροῦς ταύτης θέσεώς του. Δὲν σοῦ μένει κανὲν ἀπὸ τὰ νομίσματα ὅπου ἔχασες; — Ἓν μόνον. — Δός με τὸ ἐδῶ.

Παρευθὺς ὁ ταξειδιώτης λύει τὸν σκύλον αὐτοῦ, ὃν ἐν τῇ ἀμάξῃ εἶχε δεδεμένον, τίθησι τὸ νόμισμα ὑπὸ τοὺς ῥώθωνας αὐτοῦ, καὶ τῷ ἀποτείνει τὰς τρεῖς ταύτας λέξεις· *Ἐμπρὸς Τόμ, ψάξε!*

Τὸ νοῆμον ζῶον ὠσφράνθη πρὸς στιγμὴν τὸ νόμισμα καὶ ἀμέσως ἄρχεται νὰ διατρέχῃ τὴν λεωφόρον ἔχον πρὸς τὸ ἔδαφος τὸ ῥύγχος αὐτοῦ.

Καθ' ἑκάστην δὲ στιγμὴν ἐπανήρχετο ἀναπηδῶν πρὸς τὸν κύριόν του πρὸς ὃν ἐκόμιζεν ἀνὰ ἓν λουδοβίκειον, ὅπερ κατέθετεν ἐν τῇ χειρί του καὶ ὥρμα πάλιν πρὸς ἀναζήτησιν ἄλλων.

Τέλος μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁλόκληρον τὸ ἀπολεσθὲν ποσὸν εἶχεν ἀνευρεθῆ.

Ὀλίγα ἔτη ἔχουσι παρέλθει ἀφότου συνέβη τὸ ἀληθῶς ἔκτακτον τοῦτο γεγονός, οὗ ὁ νοήμων ἥρως φέρει ἔκτοτε ὡς ἆθλον περιλαίμιον ἔχον μεταλλίνην τινὰ πλάκα, ἐφ' ἧς ἔχει χαραχθῆ ἡ χρονολογία τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ.

Τὸ γιγάντειον σχέδιον τῆς μεταποιήσεως τῆς Ἀλγεριανῆς Σαχάρας εἰς θάλασσαν, ὅπερ πρό τινος μόνον ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐν εἰδικοῖς τισι συγγράμμασι συνεζητήθη, ἤρχισε νὰ ἀνακινῆται πάλιν ἐν Γαλλίᾳ

Digitized by Google

παρέχον πολλὰς ἐλπίδας πραγματοποιήσεως. Ὁ πρωθυπουργὸς κ. Φρεϋσινὲ ἔν τινι τῶν τελευταίων συνεδριάσεων τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου προὐκάλεσε συζήτησιν ἐπὶ τούτου, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν προσώπων πρὸς μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν αὐτοῦ.

Πραγματοποιουμένου τοῦ σχεδίου τούτου, λέγει γαλλική τις ἐφημερίς, τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου θέλουσι καταλάβει πάλιν τὴν χώραν ἣν ἄλλοτε κατεῖχον, τὸ πρὸς νότον δηλονότι μέρος τῆς ἐπαρχίας Κωνσταντίνης, ἐν ᾗ εἰσέτι εὕρηται πλῆθὺς ἁλμυρῶν ἑλῶν. Παντοῖαι δὲ εἰσὶν αἱ ὠφέλειαι, αἵτινες ἐκ τούτου θέλουσι προσπορισθῆ τῇ Ἀλγεριανῇ Σαχάρᾳ· καθόσον τὸ μὲν κλίμα αὐτῆς θέλει μετατραπῆ ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ ὑγιεινότερον ὡς συνέβη καὶ ἐν Σουὲζ μετὰ τὴν διώρυχην τοῦ ἰσθμοῦ, ἡ δὲ οὕτω κατασκευασθησομένη θάλασσα, καὶ ὡς ὁδὸς πρὸς ἐμπορικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἀφρικανικῆς Σαχάρας θέλει χρησιμεύσει, καὶ ὡς ἀμυντικὴ στρατηγικὴ γραμμὴ πρὸς ἐξασφάλισιν πολλῶν τῆς Ἀλγερίας μερῶν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν νομαδικῶν τῆς ἐρήμου στιφῶν.

Σχετικῶς δὲ πρὸς τὰς μεγάλας ταύτας ὠφελείας, αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην δαπάναι δὲν εἶνε λίαν ὑπερβολικαί, ὑπολογισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ συλλαβόντος τὸ σχέδιον τοῦτο κ. Roudaire ὡς μέλλουσαι νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 60 ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ἐν ταῖς χώραις, αἵτινες ὑπάγονται εἰς τὴν διεθνῆ ταχυδρομικὴν σύμβασιν καθ' ὅλον τὸ λῆξαν ἔτος 1881 ἀπεστάλησαν 3 δισεκατομμύρια καὶ 868 ἑκατομ. ἐπιστολῶν, 469 ἑκατομ. ἐπιστολικῶν δελταρίων, 1 δισεκατομμύριον καὶ 983 ἑκατομ. ἐφημερίδων, 1 δισεκατομ. καὶ 23 ἑκατομ. ἐντύπων, 64 ἑκατομ. δειγμάτων, 98 ἑκατομ. μικρῶν δεσμίδων, 95 ἑκατομ. ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν ἀντιπροσωπευουσῶν ἀξίαν 8 δισεκατομ. καὶ 45 ἑκατομ. φράγκων.

Ἐν ἁπάσῃ δὲ τῇ ὑδρογείῳ σφαίρᾳ ἀποστέλλονται ὑπὲρ τὰ 13 ἑκατομμύρια ἐπιστολῶν καὶ ἐπιστολικῶν δελταρίων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ ἔντυπα. Ἑπομένως κατ' ἔτος διανέμονται ἐν Εὐρώπῃ 9 δισεκατομ. καὶ 418 ἑκατομ. ἐπιστολῶν, 1 δισεκατομ. καὶ 246 ἑκατομ. ἐν Ἀμερικῇ, 75 ἑκατομ. ἐν Ἀσίᾳ, 36 ἑκατομ. ἐν Αὐστραλίᾳ, καὶ 11 ἑκατομ. ἐν Ἀφρικῇ. Ἑπομένως ἀναλογοῦσιν εἰς ἕκαστον κάτοικον τῆς γῆς 3—4 ἐπιστολαί.

Ὁ διάσημος ἐρευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς Στάνλεϋ εἶχεν ἐκφράσει τὴν παρατήρησιν ὅτι οἱ νοημονέστεροι τῆς Ἀφρικῆς λαοὶ ἦσαν οἱ ἀνθρωποφάγοι. Τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ Στάνλεϋ ἀντικρούει ἄλλος τις περιηγητής, ὁ διδάκτωρ Vandenheuvel, ἐπανελθὼν ἄρτι ἐκ τῶν χωρῶν ἐκείνων. «Πάντες οἱ ἀνθρωποφάγοι οὓς συνήντησε, λέγει ἡ «Γεωγραφικὴ ἐπιθεώρησις», εἶχον τὸν ἐγκέφαλον ἀτελῶς ἀνεπτυγμένον, ἐνῷ οἱ ἰθαγενεῖς οἱ τρεφόμενοι μόνον διὰ χόρτων ἦσαν ἄνδρες ῥωμαλέοι, εὐπαγεῖς καὶ πολλῆς νοημοσύνης».

Ἰταλοί, Ἑλβετοὶ καὶ Γερμανοὶ μεγαλοπρεπῶς ἑώρτασαν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τὰ ἐγκαίνια τῆς σήραγγος τοῦ Γοθάρδου. Τὸ ἱστορικὸν τοῦ κολοσσιαίου τούτου ἔργου ἔχει ὡς ἑξῆς·

Τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1859 ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλβετία συνωμολόγησαν σύμβασιν πρὸς κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Γοθάρδου. Τὴν 20 Ἰουνίου 1870 εἰς τὴν σύμβασιν ταύτην προσεχώρησεν ἡ γερμανικὴ ὁμοσπονδία καὶ τὴν 28 Ὀκτωβρίου 1881 ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία. Τὴν 4 Νοεμβρίου 1871 συνέστη ἡ εταιρία ἡ μέλλουσα ν' ἀναλάβῃ τὴν κατασκευὴν τῆς σήραγγος ταύτης. Τὴν 7 Αὐγούστου ὁ ἐργολάβος τῆς ἐπιχειρήσεως Φάβρ ὑπέγραψε τὰ συμβόλαια αὐτοῦ καὶ μετὰ δύο μῆνας ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι ἐκ τῶν δύο ἄκρων, ἐκ τοῦ Γκέσενεν καὶ τοῦ Αἰρόλου. Πρὸς διατρύπησιν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ὄγκου ἐγένετο χρῆσις διαφόρων μηχανικῶν συστημάτων· τὴν 29 Φεβρουαρίου, ὥραν 11 καὶ 15' π. μ., τὸ ἔργον ἐπερατώθη καὶ ἐκ τοῦ Γκέσενεν καὶ οἱ ἐκ τοῦ Αἰρόλου ἐργάται ῥίψαντες τὸ τελευταῖον μεσότοιχον ὥρμησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων μεστοὶ χαρᾶς καὶ συγκινήσεως ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ ἐκτελέσει ἔργου τιμῶντος τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὸν αἰῶνα, ἐν ᾧ ἐγένετο. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀδιακόπως ἐξακολουθοῦσα νύκτα καὶ ἡμέραν διήρκεσεν ἐννέα ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας, ἤτοι 3330 ἡμέρας. Ἐκτὸς τοῦ συστήματος τοῦ συμπεπιεσμένου ἀέρος ἐγένετο χρῆσις κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ διακοσίων χιλιάδων χιλιογράμμων δυναμίτιδος· ἡ ποσότης αὕτη ἀναφλεγομένη ταὐτοχρόνως θὰ ἐξήρκει πρὸς ἀνατίναξιν ὁλοκλήρου τοῦ ὄρους. Ἡ σήραγξ ἔχει μῆκος 14,892 μέτρων· ἄνωθεν, ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 1145 μέτρα ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Αἰρόλου, 1109 ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Γκέσενεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ 1153. Ἡ ἁμαξοστοιχία ἡ τὴν 12 Μαΐου κομίζουσα τοὺς προσκεκλημένους τῆς ἑλβετικῆς κυβερνήσεως διῆλθε τὴν σήραγγα ἐντὸς 19 λεπτῶν. Ὁ Γοθάρδος ἀποτελεῖ ὑψίστην καὶ λίαν ἀπότομον κορυφὴν τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων. Ὑψοῦται 3229 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ διατελεῖ αἰωνίως χιονοσκεπής. Ἀπ' αὐτοῦ πηγάζουσιν ἑπτακαίδεκα ποταμοί, ἐξ ὧν ὁ Ρεούσσης, ὁ Τσιτσῖνος, ὁ Ροδανὸς καὶ ὁ Ρῆνος. Ἤδη διὰ τῆς σήραγγος ταύτης τίθενται εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν ἡ Ἰταλία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Γερμανία, ἕκαστον δὲ τῶν τριῶν κρατῶν ἐκτὸς τῆς δικαίας χαρᾶς ἐπὶ συμμετοχῇ ἐν τῇ ἐκτελέσει τοσούτου σπουδαίου ἔργου, προσδοκᾷ μεγίστας ὠφελείας ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐκ τῆς νέας ταύτης ἀρτηρίας τῶν συγκοινωνιῶν τῆς παρεχομένης εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δραστηριότητα.

Ἐκ Λαρίσσης ἀφίκετο ἐνταῦθα, γράφει ἡ

Digitized by Google

Νέα Ἐφημερίς, ἡ νεαρὰ γυνὴ ἐκείνη, ἥτις, ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας ὁρμωμένη, ἐνεδύθη τὴν φουστανέλλαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, ὡπλίσθη καὶ ἠγωνίσθη ἐπὶ διετίαν τὸ κατ' ἀρχὰς πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ της, φονευθέντος δὲ τούτου, μόνη ὡς ἀρχηγὸς σώματος ἐκ 15—20 ἀνδρῶν, ἀγνοούντων τὸ φῦλόν της, καὶ ὑποτασσομένων εἰς ἐκεῖνο τὸ δεκαπενταετὲς φαινόμενος παιδίον, ὅπερ τοῖς ἐπεβάλλετο διὰ τῆς εὐφυΐας, τῆς ἀνδρίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐν γένει. Ὀνομάζεται Περιστέρα Κριάκα, ἀλλ' ὡς πολεμιστὴν ἦν γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σπανοδαγγέλης, ἐπειδὴ δὲν εἶχε γένειον. Εἶνε οὐχὶ μεγαλόσωμος, εὐκίνητος, ζωηρά, συμπαθὴς τὸν λόγον καὶ τὴν φυσιογνωμίαν, θαρραλέα· καίπερ φέρουσα νῦν γυναικεῖα, δεικνύει εἰς τὸ βάδισμα τὸ ἀρειμάνιον καὶ ἐλαφρόπουν τῶν κλεπτῶν. Ὡς δὲ λέγει, εἰς τὴν φωνήν της εἶχεν ἄλλον τόνον φοβερόν, ὅν γνωρίζει νὰ ἐπιτηδεύηται, ὅτε ἡγεῖτο τῶν πολεμιστῶν. Ἐξῆλθεν ἁρματωλή, ἀφοῦ κατεδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη ὅλη ἡ οἰκογένειά της, ποιμενογεωργική, καὶ κατεζητεῖτο καὶ αὐτὴ ὑπὸ τῶν τούρκων, ἡ *τσοῦπα*, ἥτις ἦτο ἐπίφοβος διὰ τὸ θάρρος, δι' οὗ ἐβοήθει τοὺς φυλακισμένους. Ὅτε μετέβησαν νὰ τὴν συλλάβουν, ἠναγκάσθη ἀγανακτήσασα καὶ ἀπειλουμένη διὰ τουφεκισμοῦ, νὰ σύρῃ τὸ πιστόλιόν της καὶ νὰ ῥίψῃ ἐκτάδην νεκρὸν ἕνα τοῦρκον. Ἔκτοτε ἡ μοῖρά της ὡρίσθη. Ἔγινεν ἐπαναστάτις· οὐχὶ λῃστής, ἀλλὰ *διὰ τὸ γένος* ἀγωνιστής, ὡς λέγει. Καὶ ἠνδραγάθησε καὶ ἐδόξασε τὸ ὄνομά της. Ἤδη ἐνταῦθα τί ζητεῖ ἡ ἔκτακτος αὕτη εἰκοσαέτις μόλις γυνή; Ἦλθε νὰ λαλήσῃ πρὸς τοὺς ἰσχυρούς, νὰ παρακαλέσῃ, νὰ σώσῃ τὸν σύζυγόν της Νικόλαον Περδίκαν, μεθ' οὗ πρό τινος ἐστέφθη ἐν Λαρίσσῃ, ἵνα μὴ μένῃ μόνη καὶ ἐκτεθειμένη ὡς ἦν ἅμα κατέθεσε τὰ ὅπλα. Τὸν σύζυγόν της τοῦτον, μεθ' οὗ συνέζη βίον ἥσυχον, ἀπήγαγον ἀδίκως μετὰ τῶν ἄλλων, οὓς ἔστειλαν ἐδῶ ὡς δῆθεν ἐπὶ ἑνώσει ἐνοχοποιουμένους, καὶ τοὺς ἔχουν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Αἰγίνης.

Ὁ σύζυγος τῆς ἡρωΐδος Περιστέρας ἦτο *μυλωνᾶς*, ὅτε ἡμέραν τινὰ προσῆλθον αὐτῷ ἕλληνες καὶ 2 τουρκαλβανοὶ ἵνα ἀλέσωσι. Κατὰ τὰ ἐπικρατοῦντα ἔθιμα ἔπρεπεν ἕκαστος ν' ἀλέσῃ τὸ γέννημά του κατὰ σειράν. Οἱ τουρκαλβανοὶ ἀπώθησαν τὸν γενναῖον μυλωθρὸν τύψαντες αὐτόν, διότι δὲν ἐπροτίμησεν αὐτούς τῶν γκιαούριδων· ἀλλ' αὐτὸς ἥρπασεν ἀμέσως αὐτοὺς τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ τοὺς ἐτίναξεν ἐντὸς τῆς *φτερωτῆς* τοῦ μύλου, καὶ οὕτω αὐτοὶ μὲν μετέβησαν εἰς τὴν αἰωνιότητα ὁ δὲ μυλωθρὸς παρῃτήσε τὸν μῦλόν του καὶ ἐφανερώθη ἅμα τῇ ἑνώσει τῆς Θεσσαλίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τῶν ἐλευθέρων συμπολιτῶν του. Τοῦτον τὸν ἥρωα μυλωθρὸν ἀπεφάσισεν ἡ Περιστέρα νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον, ἀφοῦ τῇ ἦτον ἀδύνατον νὰ μεταβῇ ἐν τῇ δούλῃ Μακεδονίᾳ ἔνθα ὑπῆρχεν ὁ πατρικὸς οἶκος καὶ οἱ συγγενεῖς.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Milwaukee τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς παρέστησαν μάρτυρες θεάματος ὅλως νέου δι' αὐτοὺς καὶ ἐν γένει σπανιωτάτου. Εἶδον πίπτουσαν ἐξ οὐρανοῦ βροχὴν ἱστῶν ἀράχνης, ἥτις ἐφαίνετο προερχομένη ἐκ μεγάλου ὕψους, καὶ ἥτις ἐνιαχοῦ ἦτο τόσον πυκνή, ὥστε ἐκάλυπτε τὸ κυανόχρουν τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ἱστοὶ αὐτοὶ εἶχον μῆκος ἑνὸς ἢ πλειόνων μέτρων, ἐνιαχοῦ δ' ἔφθασαν εἰς μῆκος καὶ μέχρις εἴκοσι μέτρων καὶ ἐφαίνοντο ὅσον ὑψηλὰ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ὁ ὀφθαλμός. Ἦσαν ἰσχυρότατοι καὶ λευκότατοι, δὲν παρετηρήθησαν δὲ ποσῶς ἀράχναι πίπτουσαι μετὰ τῆς βροχῆς τῶν ἱστῶν. Τοιούτου εἴδους βροχὴ παρετηρήθη ἤδη εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Ὁ White περιγράφει πολλάς, μία μάλιστα ἐξ αὐτῶν διήρκεσεν ὁλόκληρον ἡμέραν καὶ εἶχε τὴν ἕδραν της εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας. Ὁ Δάρβιν ἀναφέρει παρομοίαν βροχήν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶδεν ἀναπλέων τὸν Λαπλάταν, εἴκοσι μίλια μακρὰν τῆς ἀκτῆς· πρῶτος δ' αὐτὸς παρετήρησεν ὅτι ἕκαστος ἱστὸς περιεῖχε μικροσκοπικὴν ἀράχνην, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόλις ἔφθανεν εἰς τὸ ἔδαφος ἤρχιζεν ὑφαίνουσα νέον ἱστὸν καὶ ἀνελάμβανε πάλιν τὸ ἐναέριον ταξείδιόν της. Ὁ σκοπὸς τῶν μεταναστεύσεων αὐτῶν τῶν ἀραχνῶν, ἂν εἶνε μεταναστεύσεις, εἶνε μυστήριον δύσκολον νὰ ἐξιχνιασθῇ· ὥστε ἡ φυσικὴ τῆς ἀράχνης ἱστορία παρέχει ἀκόμη εὐρὺ στάδιον ἐρεύνης καὶ σπουδῆς.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

Τὰ θαλάσσια λουτρά.

Ἡ ἐνέργεια τῶν λουτρῶν τῆς θαλάσσης ἐπιβοηθεῖται ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν λουτρῶν τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἡλίου. Ὁ ἀὴρ ὁ μεστὸς ἁλατωδῶν μορίων, ὁ ἀναπνεόμενος δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης, καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ φλογεροῦ ἡλίου αἱ δίδουσαι τόσον μέγαν βαθμὸν ὀργασμοῦ εἰς ὅλην τὴν φύσιν, ἀναζωογονοῦσι τὰς ἀδυνάτους καὶ μαραμένας κράσεις. (Dr Donné, Hygiène des gens du monde).

Οἰκιακὴ οἰκονομία.

Θέλετε νὰ διατηρήσετε τὰς κινάρας (ἀγκινάρας) δι' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐκλέξατε τὰς τρυφερωτέρας, ἀφαιρέσατε τὰ ἐξώφυλλα χωρίσατε αὐτὰς εἰς τέσσαρα μέρη καὶ εἶτα βυθίσατέ τας ἐπὶ ἓν ἢ δύο λεπτὰ ἐντὸς βράζοντος ὕδατος περιέχοντος 4 ο)ο θαλασσίου ἅλατος. Ἀφοῦ ἐξαγάγηται αὐτὰς ἐκ τοῦ ὕδατος ἄφετε αὐτὰς νὰ στραγγίσουν καλῶς καὶ εἶτα θέσατέ τας εἰς τὸν ἥλιον ἐντὸς καθαροῦ κανίστρου. Ὅταν ξηρανθῶσι, τὰς ἐγκλείετε ἐντὸς κουτίων προσέχοντες ὅμως νὰ μὴ τὰς διατηρῆτε εἰς μέρος ὅπου ὑπάρχει ὑγρασία.

ΑΘΗΝΗΣΙ,— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 336 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος — Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 6 Ἰουνίου 1882

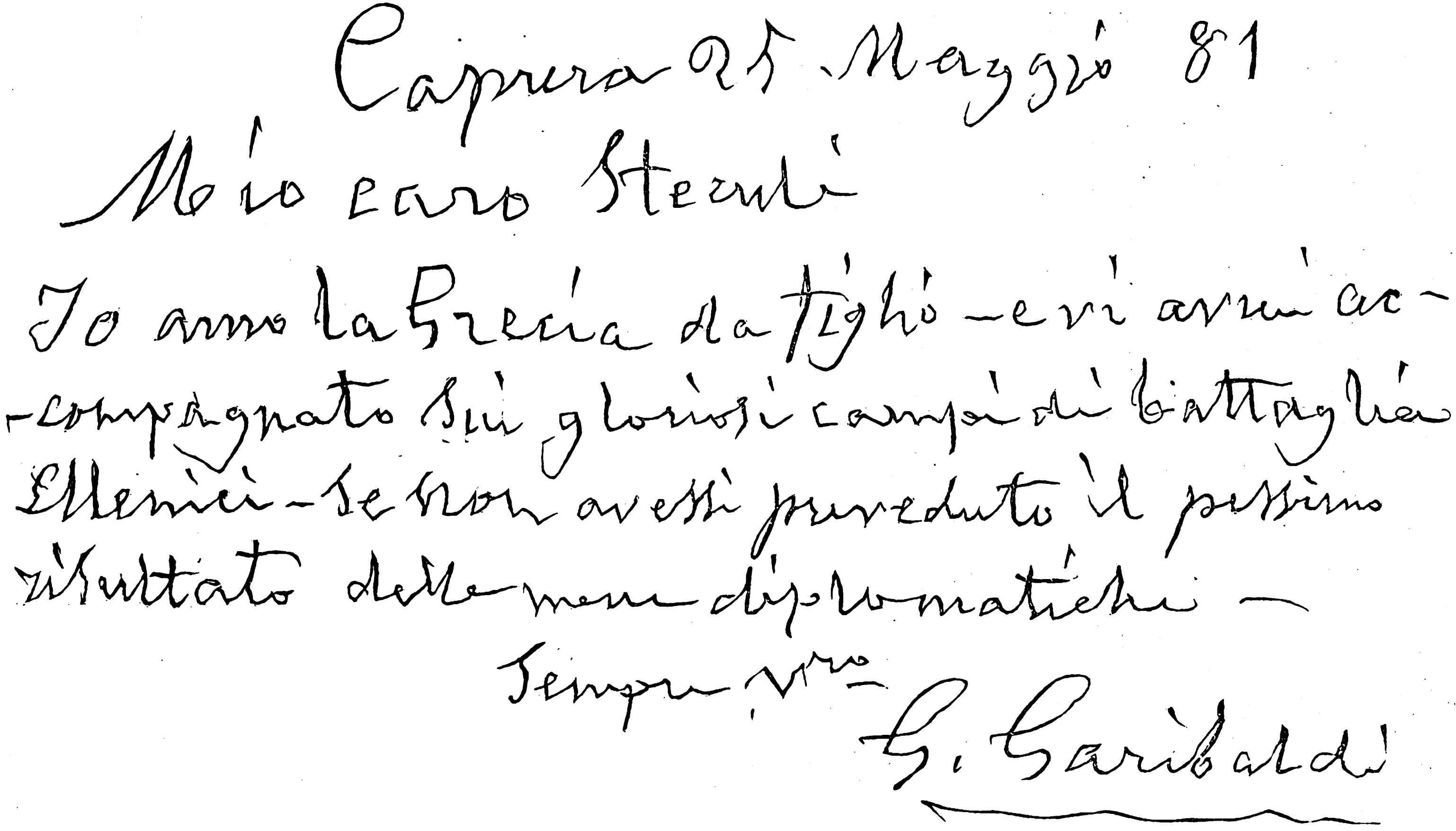
Caprera 25 Maggio 81
Mio caro Steculi
Io amo la Grecia da figlio — e vi avrei accompagnato sui gloriosi campi di battaglia Ellenici — se non avessi preveduto il pessimo risultato delle mene diplomatiche —
Sempre Vro
G. Garibaldi

Caprera 25 Maggio 81.

Mio caro Steculi

Io amo la Grecia da figlio—e vi avrei accompagnato sui gloriosi campi di battaglia Ellenici — se non avessi preveduto il pessimo risultato delle mene diplomatiche.

Sempre Vro

G. Garibaldi.

Καπρέρα 25 Μαΐου 81.

Ἀγαπητέ μοι Στεκούλη

Ἀγαπῶ τὴν Ἑλλάδα ὡς τέκνον της καὶ ἤθελον σᾶς συνοδεύσει εἰς τὰ ἔνδοξα ἑλληνικὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἂν μὴ προέβλεπον τὸ οἰκτρὸν ἀποτέλεσμα τῶν διπλωματικῶν δολοπλοκιῶν.

Πάντοτε σὸς

Ἰ. Γαριβάλδης.

ΓΑΡΙΒΑΛΔΗΣ

Δόξα, 'ποὺ τὴν τραγούδησαν τῶν κανονιῶν τὰ στόματα
Καὶ τὴ 'μοσχοθυμιάτισε τοῦ μπαρουτιοῦ λιβάνι,
Δὲν θέλει μοιριολόγημα 'σὰν γείρῃ μέσ' 'ς τὰ χώματα,
Θέλει θερμὸ διαλάλημα 'σὰν πέσῃ καὶ πεθάνῃ.

Τοῦ κάμπου τὰ μικρόπουλα, τοῦ Μάη τὰ γεννήματα,
Ποῦ κελαδοῦν ὁλόχαρα 'ς τῆς κερασιᾶς τὸν κλῶνο,
Ὅταν τὰ θάψῃ ὁ βορριᾶς 'ς τὰ χιόνινά του μνήματα,
Συμπόνεμα καὶ δάκρυο ἐκεῖνα θέλουν μόνο.

Μὰ τῶν βουνῶν ὁ γερακτὸς, 'ποὺ χτίζει τὰ παλάτια του
Μέσα 'ς τὰ στήθια τοὐρανοῦ καὶ 'ς τῶν νεφῶν τὴ ῥάχι,
Ὅταν 'στὸ 'ψῆλος τοῦ γκρεμνοῦ βαρειοσφαλᾷ τὰ μάτια του
Μὲ μιᾶς βροντῆς ἀντίλαλο τὸν χαιρετοῦν οἱ βράχοι.

Κ' ἦταν ἀητὸς ἀληθινός!— Σὰν τοὔγραψεν ἡ τύχη του
Μ' ἑνὸς ἀητοῦ δικέφαλου νὰ θρέφεται τὸ αἷμα,
Ἐφτέρωσε τὸ σῶμά του, ἐθέριωσε τὸ νύχι του
Κ' ἐσύντριψε τοῦ χρυσαητοῦ τἀδελφωμένο στέμμα...

Κι' ἀπ' τὸ χρυσάφι ἔδεσε—'ς τὴ χάρι του ἀμίμητο—
Στεφάνι δάφνης καὶ μυρτιᾶς, χαρᾶς κ' ἐλευθερίας,
Κι' ἀφοῦ κ' ἐκεῖνος μ' αἷμά του τὸ 'ράντισεν ἀτίμητο
Ἐστόλισε τὸ μέτωπο τῆς Νέας Ἰταλίας.

Μ' ἀκούραστος, κ' ἐλεύθερη πατρίδα 'σὰ 'θεμέλιωσε,
Δὲν ἔγειρε τῆς δόξης του τῆς δάφναις νὰ θερίσῃ.
Ἂν τὸν σκοπό του ἄρχισε, μ' ἀκόμη δὲν τὸν 'τέλειωσε,
—Ἤθελε 'ς ὅλους τοὺς λαοὺς πατρίδα νὰ χαρίσῃ.

Ὡσὰν στοιχειὸ ἀλυσσόδετο ὅποιος λαὸς ἐσπάραζε
Καὶ τῶν τυράννων 'δάγκωνε τὴν κρύαν ἀλυσσίδα,
Ἔβλεπ' αὐγοῦλα 'λευθεριᾶς 'ποὺ πάντα 'γλυκοχάραζε
Κι' ἀπ' τῆς Καπρέρας τὸ νησὶ τοῦ 'σκόρπιζεν ἐλπίδα.

Εἶχεν Ἐκεῖνος ὄνειρο μὲ φτερωμένα βήματα
Ὅλ' οἱ λαοὶ νὰ ξεπετοῦν 'ξεσκλάβωτοι καὶ μόνοι,
Καὶ 'σὰν παιγνίδια ψεύτικα νὰ γείνουν χίλια θρύμματα
Τὰ σκουριασμένα στέμματα κ' οἱ ξεβαμμένοι θρόνοι.

Ἂν κουρασμένος ἔσκυψε τὴν κεφαλὴ 'ς τὸν θάνατο,
Ἂν ἀπ' τὴ δόξα 'λύγισαν οἱ σιδερένιοι ὦμοι,
Ἂς μὴ γελοῦν οἱ τύραννοι! τὤνειρο εἶν' ἀθάνατο
Κ' ἐκτελεσταί του μένουνε μυριάδες κληρονόμοι.

. . . .

Χαρὰ 'σὲ ὅσους 'σὰν Αὐτὸν δὲν ἔχουν νὰ 'ρωτήσουνε,
Ἂν ὅποιος 'πέθανε 'ς τὴ γῆ 'ς ἄλλη ζωὴ πηγαίνει,
Χαρὰ 'σὲ ὅσους 'σὰν Αὐτὸν αἰώνια θὰ ζήσουνε
Μέσ' 'ς τῆς καρδιαὶς τόσων λαῶν νεκροὶ κι' ἀναστημένοι!

25 Μαΐου 1882. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΙΩΣΗΦ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗΣ

Ὁ βίος του εἶνε ἐποποιία θαμβοῦσα, ὁ δὲ κάλαμός μου πολὺ πεζὸς καὶ μόλις ἐπαρκῶν ν' ἀποθαυμάζῃ τὰ μεγάλα. Ὅ,τι γράφω λοιπὸν ἐδῶ δὲν εἶνε βιογραφία· ἀλλ' οὔτε σκιαγραφία εἶνε· διότι δι' αὐτὴν θὰ ἐχρειαζόμην λίαν καλλιτέχνιδα γραφίδα καὶ μοὶ λείπει τὸ χάρισμα αὐτό. Ὅ,τι μέλλετε ν' ἀναγνώσητε εἶνε ἀντιγραφὴ ἐντυπώσεων· εἶνε πτυχὴ πορφύρας μεγαλοπρεποῦς, γωνία οὐρανοῦ μυριαστέρου, ἀνταύγεια ὠχρὰ αἴγλης ἰσοθέου. Ὁ Γαριβάλδης ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1859 καὶ ἐντεῦθεν, ὡς εἶδεν, ἐμελέτησεν, ἀντελήφθη, ἐθαύμασεν, ἠγάπησεν, ἐλάτρευσεν, ἔκλαυσεν αὐτὸν, ἄλλην συναγωνιστής του, ὁ συνταγματάρχης τῶν βερσαλιέρων του *Ἠλίας Στεκούλης*.

Κατάγεται ἐκ Μάνης ὁ Στεκούλης, καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ ν' ἀγωνίζεται κατὰ παντὸς ἰσχυροῦ ἀδικοῦντος καὶ ὑπὲρ οἱουδήποτε ἀδυνάτου ἀδικουμένου. Ἐγεννήθη ἐλεύθερος καὶ ζῇ κοσμοπολίτης. Ἡ ἐλευθερία εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνάς της τὸν εὗρε πρόθυμον στρατιώτην. Εἶνε ὑψηλὸς, εὐθυτενὴς καὶ εὐσταλής. Ἡ μορφή του εἶνε ἡλιοκαής, περιβαλλομένη νῦν ἀπὸ ἀργυροῦν πλαίσιον λευκῆς κόμης καὶ λευκῶν γενείων μόλις προεχόντων. Ἄλλοτε εἶχε χρῶμα ἐβένου τὸ τρίχωμά του καὶ γλυκεῖαν μελαψὴν χροιὰν τὸ δέρμα του. Ὁ Γαριβάλδης τὸν ἐπωνόμαζεν : il moreto.

Νεώτατος ὁ Στεκούλης ἐπολέμησε κατὰ τῆς δυτικῆς συμμαχίας ἐν Κριμαίᾳ καὶ εἰς Σεβαστούπολιν ἐπληγώθη. Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος ἦτο ὑπολοχαγὸς τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ μὲ τὸ παράσημον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἀποκτᾶται. Ἀλλ' ὁ Μανιάτης αὐτὸς ἐγαλουχήθη μὲ τὴν ἰσότητα καὶ σήμερον ἔχει λησμονήσει τελείως καὶ τὸν βαθμὸν καὶ τὸ ἀριστεῖον, ἅτινα ἀπέβαλεν ἀμέσως μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον διὰ νὰ ζήσῃ ἥσυχος ἀπὸ τὰς τιμὰς αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα του.

Τῷ 1859 εὑρέθη βερσαλιέρος ὑπὸ τὸν Γαριβάλδην. Εἶνε εἷς ἐκ τῶν *χιλίων* του, ἤδη συνταγματάρχης. Τὸ στῆθός του κατέκτησεν, ἀντικρύζον τὰς σφαίρας, τὸ ἰταλικὸν ἀριστεῖον «valore militare», πρὸ τοῦ ὁποίου οἱ Ἰταλοὶ ἀποκαλύπτονται. Εἶνε παράσημον ἀποκτώμενον ipso jure. Τὸ κερδίζῃ τις μόνον, ὅταν παίξῃ τὴν ζωήν του. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἔχει λησμονήσει· κάποτε, λέγει ὁ ἴδιος ἀφελῶς, θὰ μοῦ παρέπεσε, καὶ τὤχασα, καὶ πάει.

Μεταξὺ τοῦ ἥρωος τῶν δύο ἡμισφαιρίων, τοῦ κολοσσοῦ τῶν ἡρώων, καὶ αὐτοῦ ὑπάρχει σχέσις σκιᾶς πρὸς σῶμα, σελήνης πρὸς ἥλιον. Ὁ Στεκούλης ἔζησεν ἐν τῷ Γαριβάλδῃ. Ἐκεῖνος ἠγάπησε τὸν εἰλικρινῆ Μανιάτην καὶ οὗτος προσεκολλήθη ἐν τῇ ἀγάπῃ του ἀποδίδων αὐτῷ λατρείαν. Περὶ ἑαυτοῦ οὐδέποτε ὁμιλεῖ. Εἶνε ὁ ἀπελπιστικώτερος τῶν μετριοφρόνων. Ἀλλ' ὅταν ὁ Στεκούλης διηγεῖται περὶ Γαριβάλδη μεταμορφοῦται ὅλος, γίνεται νεώτερος. Δὲν γνωρίζω τί πλειότερον κατορθοῖ ἡ ἀληθὴς ρητορική, ἀλλ' αὐτὸς σοὶ ἀποσπᾷ ἐνίοτε δάκρυα διηγούμενος κἄτι τι περὶ ἐκείνου. Καὶ ὅταν ἀφηγῆται τὰς μάχας ἢ τὰ γεγονότα εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβε καὶ αὐτὸς μέρος ἐνεργὸν, ἡ παροιμιώδης συντομία εἰς τοὺς λόγους τῶν ἀνδρῶν τῆς πατρίδος του εἶνε τὸ style τῆς

Digitized by Google

διηγήσεώς του. Περὶ δεκαπενταώρου μάχης σοὶ λέγει·

— Ἐπιάσαμε σταὶς τρεῖς τὸ πρωῒ καὶ τὴν ἄλλη 'μέρα στῆς ἕξη . . . τὰ 'πήραμε.

Μὴ περιμείνῃς λεπτομέρειαν. Δὲν θὰ σοὶ εἴπῃ. Ἐννόησον ὅτι ἠνδραγάθησε. Τὸ πολὺ ἂν ἐπιμένῃς ἐρωτῶν αὐτὸν πῶς ἦτον ἡ μάχη, ὡσεὶ ἀνακαλῶν διὰ μιᾶς ὅλην τὴν εἰκόνα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἀποθαυμάζων ἐσωτερικῶς, θὰ σοὶ ἀποκριθῇ μετ' ἀλλοκότου ἐκφράσεως τοῦτο μόνον·

— Bella, bella, bella, bella!

Ὅταν ἦλθεν ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ παγκοσμίου προμάχου τῶν ἐλευθεριῶν τῶν λαῶν, τοῦ Στεκούλη ἡ γλῶσσα ἐλύθη. Μίαν ἡμέραν ὁλόκληρον μοὶ ὡμίλει περὶ Γαριβάλδη. Παραλείπων κατὰ τὸ σύστημά του τὰ καθ' ἑαυτὸν μοὶ διηγήθη ὅλας τὰς συναντήσεις του μετὰ τοῦ Γαριβάλδη, ὅλας τὰς μετ' αὐτοῦ συνομιλίας του. Μοὶ ἀναπαρέστησεν ὅ,τι εἶδεν εἰς αὐτόν, ὅ,τι ἤκουσε παρ' αὐτοῦ καὶ ὅ,τι ἐθαύμασεν ἐξ αὐτοῦ ἐφ' ὅσον τὸν ἠκολούθει. Ἀντιγράφω ἐδῶ τὴν ἀφελῆ διήγησίν του, ὡς τὴν ἤκουσα, φυσικὴν καὶ ἄνευ ἀξιώσεων. Θὰ εἶμαι εὐτυχὴς ἂν μεταδώσω ταύτην πιστῶς.

—

Ὁ Μάρτιος εἶνε μὴν πολεμικός. Δικαίως φέρει τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τῶν πολέμων τοῦ Ἄρεως. Ὁμιλῶ ὡς Ἰταλὸς τώρα[1]. Τῷ 1859 ἦτο Μάρτιος ὅτε φερόμενοι ὑπὸ πολεμικοῦ ὀργασμοῦ ἐφθάσαμεν εἰς Ἰταλίαν ἀρκετοὶ Ἕλληνες ἐθελονταί, ἕτοιμοι νὰ χύσωμεν τὸ αἷμά μας διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς ὡραίας καὶ δυστυχοῦς τότε πατρίδος τοῦ Σάντα Ρόζα. Ἐφοροῦμεν φουστανέλαν ὅλοι σχεδὸν καὶ ἐκινήσαμεν πρὸς συνάντησιν τοῦ Γαριβάλδη. Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς Βόρμιον, κώμην ἐπὶ τῶν Ἄλπεων, συνηντήσαμεν ἔφιππόν τινα μὲ ἕνα δύο ἄλλους. Ἐσταμάτησεν ἐκεῖνος μίαν στιγμὴν καὶ ἐφώναξεν·

— Οἱ Ἕλληνες νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἰς Τυρράνον.

Καὶ ἀνεχώρησεν ἀμέσως καλπάζων πρὸς τὸ Τυρράνον. Ἦτο ὁ Γαριβάλδης. Δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸν διακρίνω διότι ἡ ὥρα ἦτο ἡ ἐνάτη τῆς νυκτὸς καὶ τὸ σκότος δὲν μοὶ ἐπέτρεπεν. Ἄλλως τε καὶ δὲν ἐπρόφθασα. Ἔφυγεν ὡς ἀστραπὴ καὶ ὅμως τὸν ᾐσθάνθην. Κάτι ἐσάλευσεν ἐντὸς τοῦ στήθους μου. Καὶ ὅταν ἤκουσα τὴν φωνήν του, ἤκουσα καὶ ἐν τάχει εἰς τὴν καρδίαν μου ταυτοχρόνως. Ἐνόησα ὅτι εἶχον ἕνα δυνατὸν ἄνδρα ἐμπρός μου.

Ἐπεστρέψαμεν εἰς Τυρράνον, κώμην ἐπὶ τῶν Ἄλπεων καὶ αὐτήν, ἄνωθεν τοῦ Κώμου, καὶ μᾶς ἐνέγραψαν εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἐθελοντῶν. Ἔπειτα μᾶς ὡδήγησεν εἷς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου πρὸς αὐτὸν ἵνα μᾶς παρουσιάσῃ. Μεταξύ μας ἦσαν ἀξιωματικοί, δικασταί, καθηγηταὶ καὶ ἄλλοι καλοὶ νέοι. Ὁ καθεὶς ἤθελεν ὑποβάλει τὴν αἴτησίν του ἂν εἶχε τοιαύτην. Ἐμβήκαμεν.

Ἅμα ἔρριψα τὸ βλέμμα μου ἐπάνω του μοὶ ἐφάνη ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἀνοικτόκαρδος. Ἅμα ἔρριψεν ἐκεῖνος τὸ βλέμμα του ἐπ' ἐμοῦ ἐνόησα ὅτι ἦτο μέγας στρατηγός. Ὅλη ἡ στρατηγικὴ τοῦ Γαριβάλδη συνεκεντροῦτο εἰς τὸ βλέμμα του. Νὰ μὴ ἔρριπτεν ἐπάνω σου τὴν ματιά του θυμωμένος. Καλλίτερον νὰ ἔρριπτε μιὰ *μιδραλιέζα*. Τὴν ἔρριπτε χαρούμενη; ἦτο δίκτυ. Ἦσο ἰδικός του, ἐφονεύεσο δι' αὐτόν.

Ἐφόρει στολὴν στρατηγοῦ τοῦ Πεδεμοντίου. Τὸ ἀνάστημά του ἦτο μέτριον, αἱ τρίχες του μᾶλλον ξανθαὶ ἢ κασταναί, μᾶλλον κασταναὶ ἢ ξανθαί. Ἦτο προσχαρὴς τοσοῦτον, ὥστε σοὶ ἔδιδε θάρρος καὶ οἰκειότητα ἀμέσως. Ἑκάστου παρουσιαζομένου ἔσφιγγε τὴν χεῖρα λέγων·

— Grazia, caro, grazia.

Ἀλλ' ἔσφιγγε τὴν χεῖρα παραπολύ. Ἀργότερον ἐνόησα τὸν λόγον. Εἶχε τοσούτους τύλους ἐπὶ τῆς παλάμης καὶ τῶν δακτύλων του, ὥστε ἡ ἀφή του εἶχεν ἀμβλυνθῆ, καὶ ὅταν ἐνόμιζεν ἐκεῖνος ὅτι μόλις σὲ ἤγγισεν, σὺ ᾐσθάνεσο ὅτι ὀλίγου δεῖν ἐξηρθροῦτο ἡ χείρ σου. Αὐτὴ ἦτον ἡ πρώτη πραγματικὴ συνάντησίς μας.

Εἶχον ἀρνηθῆ νὰ καταταχθῶ μὲ τὸν βαθμόν μου ὡς ὑπολοχαγός, καίτοι ἐπέμεινε πολὺ ἐκεῖνος. Ἤμην λοιπὸν στρατιώτης ἁπλοῦς καὶ ἐγυμναζόμην ἀρκετὸν καιρόν, ὅτε ἤρχισε νὰ ψιθυρίζηται ἡ συνθήκη τῆς Βιλαφράγκας. Εἰς τὸν στρατὸν εἶχε χυθῆ ἀπογοήτευσις. Ὅλοι ἦσαν κατηφεῖς. Ὅταν ἠρώτησα περὶ τούτου τὸν ταγματάρχην μου καὶ μοὶ ἀπήντησε «Δυστυχῶς ναί», ἔλαβον ἀπόφασιν νὰ φύγω διὰ νὰ μὴ εἶμαι πλέον βάρος. Δὲν ἐζήτησα ἄφεσιν, ἀλλὰ μόνον ἄδειαν καὶ ἔφυγα. Εἶχον μετ' ἐμοῦ τριάκοντα φράγκα. Καθ' ὁδὸν μὲ συνεβούλευσαν νὰ ζητήσω φύλλον πορείας διὰ νὰ ταξειδεύσω ἀνεξόδως. Παρουσιάσθην λοιπὸν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον ἵνα τὸ λάβω.

Ὁ στρατηγὸς εὑρίσκετο εἰς Λόβερον, πλησίον τοῦ Περγάμου. Ὅταν ἐζήτησα τὸ φύλλον τῆς πορείας μου, ὁ ὑπασπιστής του ἐξελθὼν μοὶ προσέφερεν ἐκ μέρους τοῦ στρατηγοῦ ἀριθμόν τινα χρυσῶν νομισμάτων. Ἠρνήθην νὰ τὰ λάβω. Ἐκεῖνος ἐπέμενε στενοχωρούμενος, ἐγὼ ἐπέμενον ἀρνούμενος, ἕως ὅτου ἀπηλπίσθη. Μὲ ἠρώτησε τότε τί θέλω καὶ διετύπωσα τὴν παράκλησιν ν' ἀποχαιρετίσω τὸν στρατηγόν. Ἡ ἄδειά του ἐζητήθη, ἐδόθη καὶ εἰσήχθην εἰς τὸ δωμάτιόν του.

Ἦτο κλινήρης πάσχων ἀπὸ τοὺς ρευματισμούς του. Τὸν ἐχαιρέτισα.

— Καλημέρα, στρατηγέ.

— Καλημέρα· κάθησε. Θέλεις νὰ φύγῃς, ἔ!

— Τί νὰ κάμω, στρατηγέ, πρὸς τί νὰ μένω, ἀφοῦ πλέον εἶμαι ἄχρηστος καὶ εἶχα τὴν ἀτυ-

1. Ὡς γνωστὸν ἰταλιστὶ ὅ τε μὴν Μάρτιος καὶ ὁ θεὸς Ἄρης ἐκφράζονται διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως Marzo.

Digitized by Google

χίαν αὐτὴν νὰ μὴ δυνηθῶ νὰ ἐκπληρώσω τὸν πόθον μου, νὰ χύσω τὸ αἷμά μου διὰ τὴν Ἰταλίαν!

Μὲ προσέβλεψε μὲ τὸ γλυκύτερον βλέμμα του, μὲ εἶπεν «εὐχαριστῶ» μὲ περίλυπον φωνὴν καὶ ἐσιώπησε βυθισθεὶς εἰς σκέψεις. Ἐφαίνετο πάσχων περισσότερον ἐκ ψυχικῆς τινος λύπης ἢ ἐκ τῶν ρευματισμῶν.

— Πάσχετε; τὸν ἠρώτησα ἵνα διακόψω τὴν θλιβερὰν σιγήν. Μοὶ ἀπεκρίθη:

— Μὲ βασανίζουσιν αὐτοὶ οἱ ρευματισμοὶ καὶ ὑποφέρω πολύ, ἀληθῶς πάσχω.

— Ἔ! τίς οἶδεν! ἐτόλμησα νὰ προσθέσω, ἴσως ἡ πικρία τῆς ἀτυχίας τῆς πατρίδος σᾶς κάμνει νὰ ὑποφέρετε περισσότερον. Δυστυχῶς ἡ Ἰταλία . . .

— Μὴ τὴν μελετᾷς, διέκοψεν ἀποτόμως, δὲν εἶνε Ἰταλία αὐτή . . .

Εἶδον ἐμπρός μου ἄλλον ἄνθρωπον. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἔβλεπον τὴν θύελλαν μυκωμένην καὶ εἰς τὸ βλέμμα του τὸν κεραυνὸν ἐκρηγνύμενον. Δὲν ἦτο ἐκεῖνος ὁ πρὸ ὀλίγου πάσχων θνητός. Ἔλαβον ὀλίγον θάρρος καὶ ἠρώτησα δειλῶς ἔτι:

— Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ;

Ἐβασίλευσεν ἐπί τινας στιγμὰς σιωπὴ ἀπόλυτος. Μοὶ ἔρριψε βλέμμα σχεδὸν ἔνδακρυ καὶ πλῆρες ἀρρήτου ἐκφράσεως στοργῆς, εὐγνωμοσύνης, γλυκύτητος. Εἶχον μαντεύσει τὸν συλλογισμόν του καὶ εἶχον συλλάβει τὴν συγκίνησίν του.

— Θ' ἀναχωρήσῃς λοιπόν; ἐπανέλαβε μηχανικῶς.

— Θ' ἀναχωρήσω, στρατηγέ, δὲν θέλω μένων ἀσκόπως νὰ γίνωμαι καὶ βάρος.

— Ὄχι...τί βάρος; ἀντέτεινεν ὡσεὶ δυσφορῶν· καὶ ἐξηκολούθησεν,—ἀφοῦ θέλεις νὰ φύγῃς, ὅμως πάρε κ' ἐκεῖνα τὰ λεπτά.

— Εὐχαριστῶ, στρατηγέ, ἔχω. Ἂν δὲν εἶχα ἐγὼ θὰ σᾶς ἐζητοῦσα ἐλευθέρως μόνος μου.

— Grazia, caro, ἀλλὰ κάμε μου τὴν χάριν, πάρε τα . . .

— Δὲν τὰ πέρνω.

Φαίνεται ὅτι ἔδωκα ξηρόν τινα τόνον εἰς τὴν φωνήν μου ἢ ὅτι ἀποτόμως εἶπον τὰς λέξεις ταύτας, διότι ἀμέσως ἤγειρε τὴν κεφαλήν, ἐξηκόντισε τὸ βλέμμα του ἐπ' ἐμοῦ ὑπερήφανον καὶ μὲ ἀνεμέτρησε ἄνωθεν ἕως κάτω. Ὑπέστην ἀτάραχος καὶ ψυχρὸς τὴν ἐγχείρισιν ἐκείνην τοῦ βλέμματός του. Μὲ εἶδεν ἔτι ὀλίγον καὶ ἤρξατο κράζων·

— Μοντανάρη, Μοντανάρη, φώναξε τὸν Καράνον.

Ὁ ὑπασπιστής του Μοντανάρης εἰσήγαγε μετ' ὀλίγον τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου Καράνον.

— Γράψε τον, εἶπε δεικνύων με, ἀξιωματικὸν τοῦ ἐπιτελείου.

Τὸν ηὐχαρίστησα καὶ ἠρνήθην νὰ δεχθῶ.

— Ἂν νομίζετε, εἶπον, ὅτι δύναμαι νὰ σᾶς χρησιμεύσω κατά τι, κρατήσατέ με στρατιώτην.

— Ἔ, εἶπεν ἀνυπομόνως, τί ἀνάγκην ἔχεις λοιπόν;

— Καμμίαν.

Ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν καὶ εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν Καράνον,

— Νὰ φροντίσετε νὰ τῷ δοθῇ διδάσκαλος, εἶπε, καὶ τὸν ἀπέλυσεν.

Ἠγέρθην καὶ τὸν ηὐχαρίστησα θερμῶς. Μὲ εἶχε μαντεύσῃ. Δὲν ἐγνώριζον γράμματα.

— Ἐγὼ σὲ εὐχαριστῶ, ἀγαπητέ μου, μοὶ ἀπεκρίθη, καὶ πιστεύω ὅτι ὅταν ἔχῃς ἀνάγκην θὰ μοῦ τὴν εἰπῇς ἀμέσως, ἔ;

Ὑπεσχέθην τοῦτο καὶ ἐξῆλθον σχεδὸν δακρύων. Ἐνόησα ὅτι ἤμην ἀρρήκτως προσδεδεμένος εἰς αὐτόν. Ἤμην πλέον ἢ ἰδικός του. Εἶχεν εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν τὴν δύναμιν νὰ μαντεύῃ καὶ νὰ μαγεύῃ τοὺς πλησιάζοντας αὐτόν.

Ὅταν μετά τινας ἡμέρας ἤμεθα εἰς Πέργαμον, κεκοπιακὼς ἠθέλησε περὶ δείλην ν' ἀναπαυθῇ. Ὁ ὕπνος του ὡς πάντοτε δὲν διήρκεσε πλέον τοῦ τετάρτου τῆς ὥρας. Ἠγέρθη λοιπὸν καὶ ἐζήτησε νὰ φάγῃ διότι ἐπείνα, ὡς ἔλεγε, πολύ. Τῷ ἔφερον ἓν μῆλον, μίαν *φραντζόλα*, μίαν βαύκαλιν λευκὴν πλήρη ὕδατος καὶ ἓν ποτήριον. Ἔστρωσε τὸ μανδήλιον, ἐξήγαγε τὸ μαχαιρίδιόν του καὶ κατεβρόχθισε μὲ πολλὴν ὄρεξιν τὸ ἥκιστα πολυτελὲς γεῦμά του. Μόλις εἶχε τελειώσει καὶ ἐσταμάτησε πρὸ τῆς θύρας τοῦ καταλύματός του ἅμαξα μὲ ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Βίκτορος. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Πεδεμοντίου, τότε ἀρχίζων νὰ γίνεται βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ἤρχετο ἐπίτηδες νὰ τὸν εὕρῃ εἰς Πέργαμον. Ἐπρόκειτο νὰ τὸν παρακαλέσῃ ὅπως μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν καὶ Βολωνίαν πείσῃ τὸν λαὸν νὰ ψηφίσῃ τὴν ἕνωσιν. Ὁ Γαριβάλδης μόλις ἤκουσε τὴν πρόσκλησιν, ἔλαβε τὸν πῖλόν του, καὶ ὡς ἦτο ἐνδεδυμένος, ὅλως ἀκαταλλήλως δι' οἱανδήποτε παρουσίασιν ἀπῆλθε πρὸς τὸν βασιλέα. Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐπέστρεψε καὶ ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ τὴν θυσίαν τῶν ἰδεῶν του. Παρεκάλεσε τοὺς Φλωρεντίνους καὶ ἱκέτευσε τοὺς Βολωνοὺς ὄχι μόνον νὰ ψηφίσουν τὴν ἕνωσιν ἀλλὰ καὶ τὸν Βίκτορα βασιλέα. Ὁ γίγας τῶν δημοκρατικῶν ἐπεβάλλετο δι' ὅλης τῆς δυνάμεως ἣν ἐξήσκει ἐπὶ λαοῦ φιλελευθέρου καὶ ἠνάγκαζε πόλεις δημοκρατικὰς νὰ ἀναγορεύωσι βασιλέα. Ἐθυσίαζε τὰς ἰδέας του εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος ἣν ἐπόθει ἡνωμένην, ἀδιαίρετον, μίαν Ἰταλίαν ἔστω καὶ ὑπὸ σκῆπτρον.

Εἰς Βολωνίαν ἔλαβον πεῖραν καὶ τῆς ρητορικῆς του πρὸς τὸν λαόν. Κάτωθεν τοῦ καταλύματός του διήρχετο διαδήλωσις λαοῦ ἀπείρου λαμπαδηφοροῦντος καὶ φρενητιωδῶς ζητωκραυγάζοντος ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἔνευσεν ὅτι θέλει νὰ ὁμιλήσῃ. Ἀναπνοὴ δὲν ἐτάρασσε τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἐξεφώνησε ταῦτα:

«Βολωνοί! σᾶς γνωρίζω ἐκ τοῦ πλησίον. Ἡ

Digitized by Google

τυραννία τῶν παπάδων κατέπεσε. Σήμερον ἢ αὔριον ἀρχίζει τὸ ρόπαλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Συγχωρήσατέ με ὅτι δὲν εἶμαι Δημοσθένης».

Αἱ ζητωκραυγαὶ τοῦ πλήθους ἔφθασαν μέχρι Ρώμης καὶ ἔσεισαν τὸν θρόνον τοῦ Πάπα. Τί τοῖς εἶπε; Τίποτε. Τί ᾐσθάνθη ὁ λαὸς ἐκεῖνος; Πολλά.

Εἰς Μόδεναν ὅπου ἀπῆλθε μετὰ τοῦτο, ἤρχισε πάλιν διοργανῶν σώματα ἐθελοντῶν. Ἐπρόκειτο νὰ συστηθῇ νέον σῶμα, τὸ τρίτον τῶν βερσαλιέρων, καὶ μὲ ἐκάλεσε νὰ μοὶ εἴπῃ ὅτι πρέπει ν' ἀναλάβω ὑπηρεσίαν ἀξιωματικοῦ εἰς αὐτὸ διότι, ὡς ἔλεγεν, εἶχεν ἀνάγκην τοιούτων, ἐγὼ δὲ ἤμην ὑπολοχαγὸς τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ. Ἐξηκολούθουν ἀρνούμενος διότι εἰσέτι οὔτε εἰς μίαν μάχην εἶχον παρευρεθῇ. Ἀλλ' ἐπειδὴ μὲ ἐστενοχώρει :

— Θὰ σᾶς ὁμολογήσω, τῷ εἶπον, ποίαν ἀληθῆ ἀνάγκην ἔχω ὑμῶν.

— Εἰπέ, μοὶ λέγει μετὰ χαρᾶς.

— Ἔχω πατρίδα δούλην, ἐψιθύρισα.

Οἱ ὀφθαλμοί του ἐπληρώθησαν δακρύων, ἔλαβε τὰς δύο χεῖρας καὶ μοὶ τὰς ἔθλιψεν ἰσχυρῶς.

— Τὸ γνωρίζω, μοὶ ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν προφανῶς συγκεκινημένην, ἀλλὰ δὲν εἶνε εἰσέτι καιρός. Ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμὴ θὰ κάμω ὅ,τι δύναμαι, ἀκόμη καὶ ὑπὲρ τὰς δυνάμεις μου διὰ τὴν ὡραίαν καὶ ἔνδοξον πατρίδα σου.

Μοὶ ἔθλιψεν ἅπαξ ἔτι τὰς χεῖρας καὶ ἐσπόγγισε δύο δάκρυα θαλερὰ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἔφυγεν ἀποτόμως καὶ μὲ ἀφῆκεν ἐκεῖ ἀπολιθωμένον ἐκ συγκινήσεως. Ἔμεινα ἐπὶ πολὺ μελετῶν καὶ διανοούμενος τὰ δάκρυα ἐκεῖνα τοῦ λέοντος. Ἔκτοτε ὁσάκις συναντῶν μὲ ἠρώτα ἂν ἔχω ἀνάγκην τινά, τῷ ἀπήντων :

— Μίαν μόνην, τὴν γνωρίζεις.

Καὶ παρήρχετο σείων θλιβερῶς τὴν κεφαλήν. Τότε ἐνῷ ἤμεθα εἰς Μόδεναν ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ Ζήσης Σωτηρίου Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς συγκεντρώσεως τῶν σωμάτων ἐκείνων ἐναυάγησεν. Ὁ Γαριβάλδης ἐλθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς ἀνεχώρησεν εἰς Καπρέραν.

Ἐκ τῆς Καπρέρας μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς Γένοβαν, ὅπου ἤμην καὶ ἐγώ. Κατῴκει εἰς τὴν Villa Spinula, ὅπου τὸν ἐπεσκεπτόμην καὶ ἔβλεπον πολεμικὰς προετοιμασίας. Ὅταν ἠρώτησα, ἔμαθον, ὅτι κάτι τρέχει, ἀλλὰ τί καὶ πότε ἠγνόουν. Τῇ 4 Μαΐου μὲ εἰδοποίησε νὰ εἶμαι ἕτοιμος διὰ τὴν ἐπιοῦσαν καὶ νὰ μεταβῶμεν μετά τινων ἄλλων πρὸς παραλαβήν του. Ὅταν ἐπήγαμεν τὸ πρωῒ τὸν εὕρομεν εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου του μὲ τὴν ἐρυθράν του βλοῦζαν καὶ τὸν μανδύαν του, καθ' ὃν τρόπον οἱ στρατιῶται συνειθίζουσι νὰ φέρωσιν αὐτόν, ἐν εἴδει ταινίας παρασήμου συνεπτυγμένον περὶ τὸ στῆθος κατὰ διαγώνιον γραμμήν. Ἐκράτει ἐπ' ὤμου τὴν καραβίναν του καὶ μὲ ὕφος σκοποῦ, ἐνῷ ἐβαίνομεν πρὸς τὸ δωμάτιόν του,

— Ἔ, κύριοι, φωνάζει πρὸς ἡμᾶς, δὲν πηγαίνουν ἀπὸ 'κεῖ, ἀπὸ 'δῶ πᾶνε' καὶ μᾶς ἔδειξε τὴν θύραν τῆς ἐξόδου.

Ἐκ τῆς Γένοβας συλλαβόντες, διὰ τῆς βίας δῆθεν, δύο ἐκ τῶν ἐν τῷ λιμένι ἀτμοπλοίων ἀπέβημεν εἰς Ταλαμόνε (Ἅγιον Στέφανον), ὅπου ἐξέδωκε τὴν πρώτην πρὸς τοὺς *χιλίους* διαταγὴν τῆς ἡμέρας. Ἡ διαταγὴ ἐκείνη ἀφώρα ἐμέ. Διετασσόμην λαβὼν 150 ἄνδρας νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ παπικὸν κράτος καὶ ν' ἀπασχολήσω πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰ στρατεύματα. Ἡ ἀποστολή μου ἐπέτυχεν. Εἰς τὴν κώμην Ἐγρότε συνήψαμεν μικρὰν ἀψιμαχίαν καὶ συνελάβομεν 24 ἱππεῖς αἰχμαλώτους. Ἡ προσοχὴ τοῦ στρατοῦ ἀπεσπάσθη πρὸς ἡμᾶς, ἐνόμισαν ὅτι ἐκεῖθεν θέλει βαδίσει ὁ Γαριβάλδης, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπέβη εἰς Μαρσάλαν.

Ἐγὼ ὁ ἀτυχὴς πάλιν ἤμην μακρὰν αὐτοῦ καὶ τὸν συνήντησα μόλις εἰς Παλέρμον, ἀφοῦ συνελήφθημεν εἰς Πιτιλιάνον ὅπου ἐφυλακίσθημεν ἐπὶ 32 ἡμέρας ἐντὸς τοῦ φρουρίου, μεθ' ἃς ἐφυγαδεύθην εἰς Παλέρμον ὑπὸ τοῦ κομητάτου τῆς Γένοβας. Εἰς Παλέρμον ὡραίαν τινὰ νύκτα τοῦ Ἰουλίου βλέπω τὸν Γαριβάλδην εὐθυμότατον' ἐκάθητο εἰς τὸ παράθυρόν του στηρίζων ἐπιχαρίτως τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς παλάμης καὶ ἠτένιζε πρὸς τὰ ἄστρα ψάλλων :

> Δέκα πέντε χρόνων ἐρωτεύθηκα
> κι'ἀπάνω 's τὰ δεκάξη ἐπαντρεύθηκα . . .

Τὴν ἐπομένην συνεκρότησε τὴν μάχην τοῦ Μιλάτζου. Ἦτον ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἔβλεπον καὶ ἠκολούθουν αὐτὸν εἰς τὴν μάχην. Τὸ Μιλάτζον εἶνε παράλιον ἐν Σικελίᾳ καὶ ὁ ἄνεμος ἐφύσα ἰσχυρῶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὁ Γαριβάλδης διηύθυνεν ἔφιππος τὸ κέντρον. Ἐφόρει τὴν ἐρυθράν του βλοῦζαν καὶ περὶ τὸν λαιμὸν τὸ τρίχρουν μανδήλιόν του, οὗ αἱ δύο ἄκραι ἐσείοντο ὑπὸ τοῦ πνέοντος ἀνέμου, ὅστις προσβάλλων αὐτὸν ἔφιππον τῷ ἔδιδε γραφικωτάτην ὄψιν. Ἐκεῖ ἐθαύμασα τὴν παρατηρητικότητα τοῦ Γαριβάλδη περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν θέσεων. Πανταχοῦ τρέχων ἔδιδε διαταγάς, ταύτην μὲν τὴν θέσιν νὰ καθέξωσι τόσοι, ἐκείνην δὲ νὰ προσβάλωσι πλείονες. Καὶ ὁ ἐπίλογος τῆς μάχης αὐτῆς ἦτο ὅτι μετὰ πεντάωρον ἀντίστασιν, καθ' ἣν οἱ ἰδικοί μας ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὰ ὀχυρώματα μὲ τὴν λόγχην ἐπιτεθέντες, ὁ στρατὸς τοῦ Βόμβα ὑπεχώρησε παραδοὺς καὶ αὐτὸ τὸ φρούριον.

Ὅ,τι μοὶ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ἦτο ὅτι, ὅταν οἱ ἐπιτιθέμενοι γαριβαλδῖνοι ἔκαμνον τὴν ἔφοδόν των βάλλοντες ἀγρίας φωνάς : *Ζήτω ὁ Γαριβάλδης*, αἱ χεῖρες τῶν ἐναντίων παρέλυον. Ἦτο περίεργος, ὡς καὶ ἀργότερον παρετήρησα, ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ὀνόματός του. Οἱ μὲν ἰδικοί του ζητωκραυγάζοντες ὑπὲρ αὐτοῦ εἶχον πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσωσιν, οἱ δὲ ἀντίθετοι ἀκούοντες τὰς ζητωκραυγὰς ταύτας καὶ τὸ

Digitized by Google

ὄνομά του, ἤρχιζον προαισθανόμενοι τὴν ἧτταν. Τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐδῶ ἐνέπνεε θάρρος, ἐκεῖ τρόμον. Πολλάκις μέχρι τέλους παρηκολούθησα τὴν μυστηριώδη δύναμιν τοῦ ὀνόματος ἐκείνου ἀλλοῦ μὲν ἐπιχύνοντος γοητείαν καὶ θάρρος, ἀλλοῦ δὲ ἀποθάρρυνσιν καὶ παραλυσίαν.

Μετὰ δύο ἡμέρας διέβημεν εἰς Μεσσήναν ἁλώσαντες μὲν τὴν πόλιν συνομολογήσαντες δ' ἐκεχειρίαν μετὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ. Ἐμείναμεν ἡμέρας τινὰς ἐνταῦθα καὶ εἶτα ἐσταθμεύσαμεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Σικελίας, τὸν Φάρον. Ἐκεῖ τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας διήρχετο ἀναβαίνων ἐπὶ τοῦ φάρου τοῦ ὁμωνύμου ἀκρωτηρίου καὶ κατοπτεύων τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πέριξ. Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ἐγύμναζον τοὺς ἄνδρας τοῦ λόχου μου παρὰ τὴν παραλίαν ἀκούω τὸν στρατηγὸν διατάσσοντά με νὰ σταματήσω, διὰ τοῦ πυρὸς ἐν ἀνάγκῃ, πλοῖον ἀποπλέον πρὸς τὸ Παλέρμον.

Ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ μας ὅτι θὰ πυροβολήσωμεν, τὸ πλοῖον ἐσταμάτησε καὶ προσήγγισε τὴν παραλίαν, οἱ δ' ἐν αὐτῷ ἅμα τῇ διαταγῇ μας, λίαν εὐγλώττως ὑποστηριζομένῃ ὑπὸ τῶν ἀξιεράστων καραβινῶν μας, ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ παρετάχθησαν εἰς γραμμήν. Ἦσαν ἰδικοί μας λιποτακτοῦντες. Ὁ στρατηγὸς κατέβη τοῦ φάρου καὶ τοὺς ἐπλησίασε.

— Ποῦ πᾶτε ; τοῖς λέγει μὲ φωνὴν ἀγρίαν καὶ ἐξακοντίζων κατ' αὐτῶν τὸ πῦρ τῶν ὀφθαλμῶν του.

— Ἐ τὰ σπήτια μας, ἐτόλμησέ τις νὰ ψιθυρίσῃ.

— Ἐκουράσθητε λοιπὸν ὑπηρετοῦντες τὴν πατρίδα σας ;

Εἶπε μὲ φωνὴν χρωματιζομένην μὲ μελαγχολικήν τινα εἰρωνείαν καὶ στραφεὶς πρός με ἐξηκολούθησε·

— Σφάλιξε, σὲ παρακαλῶ, σὲ κανένα μέρος αὐτὰ τὰ ζωῦφια.

Τῇ 8 Αὐγούστου ἔλαβον διαταγὴν νὰ εἶμαι κατὰ τὴν 9 ¹[2 ὥραν τῆς νυκτὸς εἰς τὴν παραλίαν μὲ ἀποφασιστικούς τινας στρατιώτας. Ἤμην ἐκεῖ ἀπὸ τῆς 9 ἀναμένων. Ὁ ἄνεμος ἐφύσα δροσερός, σχεδὸν ψυχρός. Εἰσῆλθον εἰς μικρόν τι καπηλεῖον παρὰ τὴν ἀκτὴν νὰ βρέξω τὴν γλῶσσαν μὲ ὀλίγας σταγόνας ῥουμίου ὅταν ἀκούω τὴν φωνήν του·

— Στανιέτη, ποῦ εἶναι ὁ Στεκούλης ;

— Παρών, στρατηγέ, ἀποκρίνομαι σπεύδων.

— Δώδεκα σὲ κάθε βάρκα φθάνουν ;

— Ναί.

— Ἐμπρός.

Ἐπεβιβάσθησαν οἱ ἄνδρες ἀνὰ δώδεκα εἰς τὰς λέμβους καὶ ἐκινήσαμεν κωπηλατοῦντες πρὸς τὴν Καλαβρίαν.

— Τίς εἶ ; ἐξακοντίσασα φωνὴ ἀγρία ἀνέκοψε τὸν δρόμον μας.

— Ἰταλία, ἀπεκρίθη ὁ Γαριβάλδης μὲ φωνὴν ἐγγαστριμύθου παράδοξον.

Ἦτο ἁπλουστάτη συνάντησις μὲ περιπολίαν· ἀλλ' ἐκείνη ἡ φωνὴ ἡ διασχίσασα τὴν γλυκεῖαν σιγὴν τῆς νυκτός, ἐκείνη ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸν μονότονον ἦχον τῆς κώπης ταραττούσης τὴν γαληνιῶσαν τῆς θαλάσσης ἐπιφάνειαν, ἐκεῖνο τὸ μυστηριῶδες, δι' οὗ περιεβλήθη ἡ λακωνικωτάτη ἐρωταπόκρισις, μοὶ ἔκαμον παράδοξον ἐντύπωσιν. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι οὐδέποτε ἀπηγγέλθη περιπαθέστερον καὶ μυστηριωδέστερον τὸ ὄνομα τῆς Ἰταλίας. Συνετέλει δ' εἰς τοῦτο πολὺ ἡ φωνὴ τοῦ Γαριβάλδη, βαθεῖα καὶ ἐκφραστικὴ καθ' ὅλην τὴν κλίμακά της.

Πρὶν παρέλθῃ ἡμίσεια ὥρα ἀπεβιβάσθημεν εἰς Καλαβρίαν καὶ ἀποχαιρετίσας με ἐπὶ τῆς παραλίας ἐπέστρεψεν ὅθεν ἤλθομεν συμπαραλαβὼν καὶ τὰς λέμβους. Δὲν ἠδυνάμην νὰ συνέλθω ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, διότι τοῦτο εἶχε χαρακτῆρά τινα λίαν ὕποπτον ἀληθῶς. Ἦτο πλήρης καὶ τελεία ἐγκατάλειψις μιᾶς δρακὸς ἀνδρῶν ἄνευ ὁδηγιῶν ἐπὶ ἐδάφους πολεμίου. Ἀλλ' ὀλίγον ἀπωτέρω συνήντησα ἀξιωματικούς τινας τοῦ ἐπιτελείου καὶ ἔμαθον ὅτι εἴχομεν ἔλθει, ὅπως παρασκευάσωμεν τὰ διὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ Γαριβάλδη.

Ἡ ἀπόβασις πράγματι ἐγένετο τῇ 20 Αὐγούστου. Ἐπιβιβάσας τὸν στρατόν του ἐπὶ ἀτμοπλοίου διέταξε τὸν μηχανικὸν νὰ δώσῃ ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν μηχανήν, καὶ ἀφοῦ ἐσύστησεν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ κρατῶνται καλῶς ἵνα μὴ πέσουν, ἔκαμε τὸ σκάφος νὰ ἐξοκείλῃ, οὕτω δὲ μὲ θυσίαν ἑνὸς μόνον στρατιώτου, παθόντος ἐκ τῆς πτώσεως, ἀπεβιβάσθη εἰς Καλαβρίαν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἐπολιόρκει τὸ Ῥήγιον.

Ἐπλησίασε τοὺς ὑπ' ἐμὲ ἄνδρας κατὰ τὸ διάστημα τῆς περὶ τὸ Ῥήγιον μάχης, καὶ κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ τηλεσκόπιον παρετήρει τὰς κινήσεις τῶν πολεμίων. Καὶ ὅταν εἶδε παραλυομένας τὰς τάξεις των, οὕτω ψυχρῶς ἀνήγγειλεν εἰς ἡμᾶς τὸ γεγονός :

— Ἐσκορπίσθηκαν, πᾶνε 'ς τὸ διάβολο.

Δὲν εἶχεν ὅμως τελειώσῃ καὶ σφαῖρα διετρύπησε τὸν πῖλόν του. Ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἦτο σῦκον πεσὸν ἔκ τινος τῶν συκῶν ὑφ' ἃς ἱστάμεθα, ἀλλ' ὅταν εἶδε ὅτι ἦτο σφαῖρα, στρέψας πρός με, μοὶ λέγει μὲ ἀξιοθαύμαστον ἀταραξίαν·

— Οἱ εὐλογημένοι, τραβοῦν καλά, ἔ ;

Τέσσαρας ὥρας διήρκεσεν ἡ μάχη αὕτη, καθ' ἃς ἐθεάθη εἰς ὅλα τὰ σημεῖα, τρέχων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον, ἐνθαρρύνων, διατάσσων, βλασφημῶν ἐνίοτε, καὶ πρὸ πάντων ἐκτιθέμενος. Οὐδεμίαν ἔδιδε προσοχήν, οὔτε εἰς τὰς οἰμωγὰς τῶν πληγωμένων, οὔτε εἰς τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἀναμέσον αὐτῶν, μὲ ὄψιν ἀγρίαν καὶ συγχρόνως αἰγλήεσσαν, ἦτο ἀεικίνητος καὶ ἀτάραχος, σχεδὸν σκληρὸς πρὸς τοὺς δυστυχεῖς πεσόντας.

Digitized by Google

Ἀλλὰ μόλις ἐκλείσθησαν οἱ ὅροι τῆς παραδόσεως τοῦ Ῥηγίου καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἐξῆλθον, ἐφρόντισε πρῶτον περὶ τῶν αἰχμαλώτων τούτων καὶ ὡς ἦτο νῆστις, πλήρης κονιορτοῦ, μὲ ὄψιν μέλαιναν ἐκ τοῦ καπνοῦ τῆς πυρίτιδος, κεκοπιακὼς καὶ διψῶν, ἔσπευσε πρὸς τοὺς πληγωμένους, ἐρωτῶν ἕκαστον αὐτῶν μετὰ στοργῆς καὶ φροντίδος, ὡς ὁ τρυφερώτερος τῶν πατέρων. Καὶ τοῖς συνέχαιρε διότι ἐπληγώθησαν τόσον γενναίως, καὶ ηὐχαρίστει αὐτοὺς ἐκ μέρους τῆς πατρίδος, καὶ ἐνεστάλαζον βάλσαμον παρηγορίας οἱ γλυκεῖς του λόγοι, καὶ ἀνεκούφιζον τὰς ὀδύνας ἡ συγκινοῦσα μέριμνά του καὶ αἱ πατρικαὶ θωπεῖαί του. Ὅταν δὲ εἶδε τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν :

— Ἰδοὺ, εἶπεν, οἱ εὐδαίμονες οὗτοι ἀδελφοί μας, εἰς ποίαν εὐτυχῆ ἡμέραν ἀποθνήσκουσιν. Οὐδεὶς θὰ εἴπῃ περὶ αὐτῶν ὅτι ἀπέθανον, ἀλλ' ὅτι ἐδόξασεν αὐτοὺς ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ πατρίς.

Καὶ ὁ πρὸ μικροῦ ἄγριος πολεμιστής, ὁ ἀδιαφορῶν πρὸς τοὺς γόους τῶν τραυματιῶν καὶ πατῶν ἐπὶ τῶν νεκρῶν, ἐσπόγγιζε τὰ δάκρυά του, ἅτινα ἀφθόνως ἔρρεον ἐκ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ ἐκείνου τῶν συναγωνιστῶν.

Ἀπὸ τοῦ Ῥηγίου ὁ Γαριβάλδης ἐβάδισε πρὸς τὸ Μοντελεόνε καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Νεάπολιν, ὅπου εἰσῆλθεν ἐν θριάμβῳ. Ἐπορεύθη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ μὴ εὑρὼν τὸν ἐπίσκοπον ἐκεῖ τῷ ἀφῆκε τοὺς χαιρετισμούς του καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς λύπης του ἐπὶ τῇ μὴ συναντήσει των. Κεκοπιακὼς ὡς ἦτο, ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπεσύρθη ὅπως ἀναπαυθῇ ἐπὶ μικρόν. Κάτωθεν τῶν ἀνακτόρων συνωστίζοντο μυριάδες λαοῦ, λαοῦ ναπολιτανοῦ, θορυβοῦντος κατὰ τὰς δώδεκα ὥρας τοῦ ἡμερονυκτίου καὶ βλασφημοῦντος κατὰ τὰς λοιπὰς δώδεκα. Καὶ εἰς τὸ πλῆθος ἐκεῖνο, ὅπερ πρὸ μικροῦ εἶχε θέσει τὴν τήβεννον τοῦ δικτάτορος ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ Γαριβάλδη, ἀνήγγειλέ τις ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων, ὅτι κοιμᾶται ὁ λατρευτός του ἥρως.

Ἡ λέξις *κοιμᾶται* διεδόθη χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἀπὸ ὠτὸς εἰς οὖς, ὡς μυστικὸν προσφιλὲς ἐραστῶν, ὅπερ ἀνακοινοῦσιν οὗτοι μεταξύ των προσέχοντες μὴ ἀκούσασα ἡ αὔρα προδώσῃ αὐτὸ ὅπου ἂν πνεύσῃ, καὶ ἔκαμε τὸν γῦρον ὅλης τῆς πόλεως ἀψοφητί. Ἡ κίνησις ἐσταμάτησε, πᾶσα ζωὴ ἐνεκρώθη. Οἱ πωληταὶ τῶν ὁδῶν ἔμειναν εἰς τὸ *πά* τοῦ μουσικοῦ των *πάρετε ὡραῖα*, οἱ τριποδίζοντες ἵπποι ἔμειναν εἰς τὴν θέσιν των μὲ τὸν ἕνα πόδα ἀνεγηγερμένον καὶ τὸν κατεβίβασαν σιγὰ σιγὰ χωρὶς νὰ πλαταγίσῃ ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου, οἱ ἡνίοχοι ἐσταμάτησαν τὰς ἁμάξας των, χωρὶς νὰ τολμήσουν νὰ δώσουν τὸ σύνηθες πρόσταγμα τοῦ σταθμοῦ εἰς τοὺς ἵππους, αἱ βλασφημίαι μεταξὺ τῶν ἀληθῶν Ναπολιτάνων διημείβοντο μόνον διὰ κινήσεως τῶν χειλέων, χωρὶς νὰ προφέρωνται, οὐδεμία *νότα* μουσικὴ ἔπληξε τὸν αἰθέρα, καὶ βεβαιοῦσιν ὅτι καὶ οὐδεμία κλοπή, ἔστω καὶ ἑνὸς μανδηλίου, ἐγένετο ἐκ φόβου μὴ κροτήσῃ τὸ ἀφαιρούμενον. Ἡ Νεάπολις, ἡ θορυβωδεστέρα πόλις τῆς ὑφηλίου, ἡ ζῶσα μόνον ἐν τῷ θορύβῳ, ὡς τὰ λεπτότατα τοῦ τροπικοῦ ἀνθύλλια μόνον ἐν θερμοκηπίῳ, ἡ Νεάπολις, ἡ ἔχουσα γείτονα τὸν Βεζούβιον καὶ σύνοικον τὸν θόρυβον, ἐπὶ ἓν τέταρτον, καθ' ὃ ἐκοιμᾶτο ὁ δικτάτωρ αὐτῆς, ἐνεκρώθη, καὶ ἐνόμιζέ τις ὅτι παραπλεύρως τῆς Πομπηΐας νέα νεκρόπολις ἀνεκαλύφθη.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Γαριβάλδης προσεκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυβέρνησίν του. Καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἀγνωμονῶν, ἀκόμη καὶ πρὸς τὴν φιλοφροσύνην τοῦ δικτάτορος πρῶτον αὐτὸν ἐπισκεφθέντος, ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ, ὁ στρατηγὸς ὑπέβαλεν αὐτῷ τὸ δίλημμα, ἢ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον του ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Ὁ ἐπίσκοπος ἐπροτίμησε τὸ δεύτερον καὶ ἀνεχώρησε βαρυθυμῶν ὅτι τὸ εὐσεβὲς πλήρωμά του τὸν προέπεμπε διὰ φωνῶν : *Ζήτω ὁ Γαριβάλδης*.

Εἶνε μυθικὴ ἡ γοητεία ἣν ἤσκει ἐπὶ τοῦ ἀχαλινώτου ἐκείνου λαοῦ ἡ ἐμφάνισίς του. Καὶ ἀκόμη σήμερον εἶνε θαυμαστὸν ὅτι δύο συγκρουομένας διαδηλώσεις, ὧν ἡ μία ἐφώνει : *θάνατος εἰς τὸν Καβοὺρ*, ἐνῷ ἡ ἄλλη ἐκραύγαζε : *θάνατος εἰς τὸν Μαντσίνην*, κατώρθωσε νὰ καθησυχάσῃ παρεμβὰς καὶ φωνήσας :

— Θάνατος εἰς οὐδένα ! Ζήτω ἡ Ἰταλία.

Λατρεία ἀκατανόητος λαοῦ πρὸς δικτάτορα, εἰς ὃν παρέδωκε τὰς κλεῖς τῆς πόλεως καὶ ὅστις χάριν τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος τοῖς ἔφερε μίαν ἡμέραν τὸν Βίκτωρα ἐντὸς ἁμάξης καὶ τοῖς ἀνταπέδωκε τὴν ἀγάπην ἐγκαθιδρύων αὐτὸν βασιλέα.

Τὸν Γαριβάλδην ἐπανεῖδον τὸν Ὀκτώβριον ἐν Κωζεντίᾳ καὶ κατὰ τὴν μάχην τῆς Καπύης. Οἱ βουρβωνικοὶ στρατοὶ συνεποσοῦντο εἰς 30,000, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν ἴδιον Φραγκίσκον, οἱ δὲ γαριβαλδῖνοι μόλις εἰς τὸ ἥμισυ διοικούμενοι ἀπὸ τὸν Γαριβάλδην στήσαντα τὸ στρατηγεῖον ἐν τῇ θέσει Ἅγιος Ἄγγελος, ὅπου καὶ ὁ μέγας Ναπολέων ὅτε ἐπολιόρκει τὴν Καπύην. Ὅτε οἱ δύω στρατοὶ συνηντήθησαν, ὁ νῦν πρόεδρος τῆς ἰταλικῆς Βουλῆς Φαρίνης μεταβὰς παρ' αὐτῷ ἐζήτησεν ἐπιμόνως νὰ τὸν πείσῃ, ὅπως συνθηκολογήσῃ, ἡ δὲ ἀπόλυτος ἄρνησίς του τότε ἔσωσε τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν. Δύο ἡμέρας διήρκεσεν ἡ μάχη, τὴν πρώτην εἰς τὸ χωρίον Ἁγία Μαρία καὶ τὴν δευτέραν εἰς Καζάρταν. Ἀλλὰ τὸ φρούριον ἀνθίστατο καὶ παρημπόδιζον πολὺ εἰς τὰ περὶ αὐτὸ πολεμικὰ ἔργα κλίβανοί τινες πλίνθων εὑρισκόμενοι κάτωθεν αὐτοῦ.

Τὴν ἅλωσιν αὐτῶν ἀνέθηκεν εἰς τὸ τάγμα μου ὁ Γαριβάλδης, παρ' ᾧ ὑπηρέτει καὶ ὁ Ζήσης Σωτηρίου. Ἤμεθα ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ, ὁ δὲ Γαριβάλδης περιφράξας μέγα μέρος τῆς πέριξ δενδροφυτείας διὰ τηλεγραφικοῦ σύρματος, ὅπως ἀσφαλίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως ἱππικοῦ ἐκ

Digitized by Google

τῶν νώτων, διέταξε νὰ προελάσωμεν... Τὰ ἐπήραμε, ἀφοῦ ἐφονεύθησαν ἕνδεκα ἐξ ἡμῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ πῦρ ἦν τόσον ἰσχυρόν, ὥστε ὁ ὑπ' αὐτοῦ σταλεὶς πρὸς ἡμᾶς ἀγγελιαφόρος τὴν μὲν πρώτην φορὰν ἐπέστρεψε χωρὶς νὰ μᾶς ἐνταμώσῃ, τὴν δὲ δευτέραν ἔφθασε πρός με, ἀδυνατῶν νὰ ὁμιλήσῃ καὶ μὲ συγκρουομένας σιαγόνας ἐκ τοῦ τρόμου. Εἰς τὴν ἅλωσιν τῶν κλιβάνων αὐτῶν ὁ Ζήσης Σωτηρίου κατέκτησε τὸ valore militare· ἀλλ' ὅταν τῷ ἀπενεμήθη, ἐπειδὴ τοῦτο συνεπιφέρει καὶ σύνταξίν τινα μηνιαίαν, ὁ ὑπερήφανος Ἕλλην τοῦ Ὀλύμπου ἔγραψεν αἰσθηματικωτάτην ἐπιστολὴν διαθέτων τὴν σύνταξιν ὑπὲρ τῶν τραυματιῶν τοῦ πολέμου.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Καπύης ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Βίκτωρ. Καὶ προσελθὼν τῷ Γαριβάλδῃ προσηγόρευσεν αὐτόν:

— Χαῖρε, δοὺξ τῆς Καπύης!

— Σ' εὐχαριστῶ, βασιλεῦ, ἀπήντησεν ὁ ὑπερήφανος κοσμοπολίτης ἥρως, ἀλλ' εἶμαι ἀρκετὰ εὐτυχὴς ὡς ἁπλοῦς Γαριβάλδης.

— Χαῖρε, Γαριβάλδη, τῷ εἶπεν ὁ βασιλεύς, καὶ τὸν ἐνηγκαλίσθη συγκεκινημένος.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἥρωος λαοῦ ὑψοῦτο ὑπεράνω τοῦ μεγαλείου ἐνδόξου στέμματος. Τὸ στέμμα εὐλύγιστον ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ἀδιασείστου βάθρου δαφνοστεφοῦς λαοῦ καὶ ἤλπιζεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ δὲν ἤλπισε μάτην. Διότι ὁ Γαριβάλδης ἅπαξ ἔτι ἐθυσίαζεν ἱερὰς πεποιθήσεις εἰς τὴν ἱερωτέραν ἰδέαν τῆς ἑνότητος τῆς πατρίδος. Ὡς πανταχοῦ ὅπου εἰσήρχετο νικητὴς ἐφρόντιζε νὰ ἐγκαταστήσῃ καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Βίκτωρος, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἔμεινε μέχρις οὗ ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἡ βασιλεία τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας καὶ εἶτα ἀπεσύρθη ἄνευ τιμῶν, ἄνευ βαθμῶν, ἀληθὴς δημοκρατικός, εἰς τὸ ἐρημητήριον τῆς Καπρέρας.

Λέγουν ὅτι ἐκ τοῦ πολέμου ὠφελήθη τόσον, ὥστε ὅταν ἀπεσύρετο ἐκεῖ ἔλαβεν ὡς ἐφόδιον δύο σάκκους διπυρίτου καὶ ὑπέγραψε πρός τινα τραπεζίτην μίαν συναλλαγματικὴν διὰ νὰ πορισθῇ τὰ πρῶτα τῆς ἐγκαταστάσεώς του ἔξοδα. Δὲν δύναμαι νὰ τὸ γνωρίζω, ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ εἶδον κατόπιν μοὶ τὸ βεβαιοῖ. Ὅτε ἐμόναζεν εἰς Καπρέραν, ἔζη διὰ συνεισφορῶν τοῦ λαοῦ, τὰς ὁποίας, ὁσάκις ἐλάμβανε παρὰ τῶν δήμων, οὐδαμῶς ἀπέκρυπτε. Τοὐναντίον ηὐχαρίστει διὰ μιᾶς ἐπιστολῆς μὲ τὰς αὐτὰς σχεδὸν πάντοτε τυπικὰς φράσεις: «Ἔλαβα τὸ δῶρόν σας καὶ σᾶς εὐχαριστῶ».

Εἰς Καπρέραν ἔζη ὡς ἁπλοῦς ἐργάτης μόλις εὐπορῶν. Ἡ οἰκία του εἶχεν ἓν καὶ μόνον πάτωμα, ἰσόγειον. Μόλις εἰσήρχετό τις ἔβλεπεν εἰς μίαν γωνίαν ἓν *καζανάκι* κρεμαστόν, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐτίθεντο ξύλα, κοπτόμενα ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Αὐτὸ ἦτο τὸ μαγειρεῖον. Τὸ δὲ ἑστιατόριον ἀπέναντι εὑρισκόμενον εἶχεν ὀλίγα καθίσματα ἁπλᾶ, ψιάθινα, τοῦ κοινοτέρου εἴδους, καὶ τινας εἰκόνας παριστώσας ἁλιείαν ἢ θήραν. Τὸ δωμάτιον τῆς θυγατρός του ἔκειτο πρὸς τὸ βάθος καὶ δὲν περιεῖχεν οὐδὲν ἔπιπλον ἔστω καὶ μακρόθεν ἀντικρύζον τὴν πολυτέλειαν. Μία κλίνη, δύω ἢ τρεῖς ἕδραι ἐκ τῶν πολυτελεστέρων τοῦ ἑστιατορίου, μία μικρὰ τράπεζα καὶ ὀλίγα φυλλάδια καὶ βιβλία ἐπ' αὐτῆς ἦσαν ἅπας ὁ στολισμός του· ἐνόμιζέ τις ὅτι εἰσήρχετο εἰς τὸ δωμάτιον ποιμενίδος, ἥτις ἐκ τύχης ἔμαθε καὶ ὀλίγα γράμματα. Τὸ δὲ ἴδιόν του δωμάτιον τί περιεῖχε; Μίαν περιπλέον πολυτέλειαν, δέρμα προβάτου πρὸ τῆς κλίνης, ἀξιώσεις τάπητος ἔχον καὶ τοιαύτας ὑπηρεσίας προσφέρον εἰς τὸν πάσχοντα ἐκ ῥευματισμῶν κύριόν του. Κατὰ τὰ ἄλλα, μὴ ἐρωτᾶτε· εἶχε μίαν τράπεζαν δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς γραφεῖον, ἂν ἔκρινέ τις ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῆς μελανοδοχείου καὶ χάρτου, ἀλλ' οὐδέποτε χρησιμεύουσαν ὡς τοιοῦτον τῷ Γαριβάλδῃ προτιμῶντι νὰ γράφῃ ἐπὶ τοῦ γόνατος ἢ ν' ἀκουμβήσῃ ἐπ' αὐτῆς μὲ κίνδυνον ἢ νὰ τὴν ἀποχωρισθῇ διὰ παντὸς ἕνεκα τῆς ἑτοιμορρόπου καταστάσεώς της ἢ νὰ συγκρημνισθῇ μετ' αὐτῆς. Ἄνωθεν τῆς κλίνης ᾠοειδὲς πλαίσιον ἔκρυπτεν εὐσεβὲς ἐνθύμημα τὰς δύο πλεξίδας τῆς κόμης τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ Ἀνίτας. Τὰς εἶχε κόψει ἰδίᾳ χειρὶ διὰ μαχαίρας, ὅτε ἀπεχωρίζετο τοῦ νεκροῦ της.

Ὁ βίος του μέχρις ἐσχάτων ὁσάκις ἀπεσύρετο ἐπὶ τῆς Καπρέρας ἦτον ὁ αὐτός, λιτὸς καὶ στερεότυπος. Ἠγείρετο τῆς κλίνης ἅμα τῇ ἠοῖ, ἔπινε μικρὸν κυαθίσκον ἁπλοῦ καφφὲ καὶ ἔκαμνε μακρὸν περίπατον δίωρον. Ἐπιστρέφων ἔπινεν ὀλίγον γάλα καὶ ἤρχιζε τὴν βάναυσον ἐργασίαν. Ἔσκαπτεν ἢ ἔκοπτε ξύλα, ὡς ὁ τελειότερος ἐργάτης, μέχρι μεσημβρίας. Εἰς τὴν τράπεζάν του ἦτο ἥρως ὡς καὶ εἰς τὰς μάχας· ἔτρωγε κατὰ κόρον. Καὶ ἐὰν εἶχε προσκεκλημένους εἰς αὐτήν, κατ' οὐδὲν καὶ τότε πάλιν διαφέρουσαν τῆς καθημερινῆς, οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ παρακαθήμενος, ὁ Γαριβάλδης ἔτρωγεν ἐκ τοῦ πρώτου ἀρέσκοντος αὐτῷ φαγητοῦ ἀφθόνως μέχρι χορτασμοῦ καὶ ἐπεράτου τὸ γεῦμά του ἐκεῖ ὅπου ἴσως ἦν ὁ πρῶτος σταθμὸς τῶν ἄλλων συνδαιτυμόνων. Ἠρέσκετο νὰ τρώγῃ τ' ἁλμυρά, τὰ θαλασσινά, ἰχθῦς ἢ κυνήγι, ἰδίως δὲ ὅταν ἦσαν καρποὶ τῶν κόπων του· διότι ἠγάπα πολὺ τὴν θήραν καὶ τὴν ἁλιείαν. Ἀλλ' ἂν καὶ ἠρέσκετο νὰ τρώγῃ τὰ φαγητὰ ταῦτα, δὲν τὰ ἤγγιζεν ὁσάκις ἔδεσμά τι ἐκ τῶν παρατεθέντων τῷ ἐφαίνετο νοστιμώτερον. Ἡ δίαιτά του αὕτη ἦν εἰς ὅλας τὰς τραπέζας πάντοτε ἡ αὐτή, ἡ δὲ τράπεζά του οὐδέποτε ἐτιμᾶτο διὰ μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ φαγητῶν, οἱοσδήποτε καὶ ἂν παρεκάθητο, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἐπίσημος ἡμέρα. Ἠγείρετο τῆς τραπέζης ἀμέσως ἀφίνων τοὺς ἄλλους νὰ ἐξακολουθῶσιν ἐπὶ πολὺ ἔτι τὸ γεῦμά των. Τὸν κανόνα τοῦτον ἐτήρει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ δὲν παρέβαινεν αὐτὸν ἢ μόνον ὁσάκις μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων ὑπῆρχον ὀφθαλμοί τινες γλυκεῖς ἢ

Digitized by Google

προκλητική τις ὡραιότης. Τότε ὁ Γαριβάλδης ἐπειρᾶτο παντὶ σθένει ν' ἀποδείξῃ εἰς ἑαυτὸν ὅτι δὲν ἔχει μόνον τὴν δύναμιν νὰ κατακτᾷ πόλεις, ἀλλὰ καὶ καρδίας. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον στάδιον, εἶχεν, ὡς λέγουσιν, ἐπιτυχίας ἁμιλλωμένας πρὸς τὰς πολεμικάς. Τὰς δάφνας, ἃς ἔδρεψεν εἰς τὰ πεδία τῶν ἐρώτων, ἐπεδίωξε πλειότερον ἢ ἐκείνας τῶν πεδίων τῶν μαχῶν.

Μετὰ τὸ γεῦμα πάντοτε ἀπεσύρετο εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἐκάπνιζεν ἓν σιγάρον καὶ παρεδίδετο εἰς ὕπνον οὐδέποτε παρατεινόμενον πλέον τῆς ἡμισείας ὥρας. Εἶτα δὲ ἠγείρετο καὶ ἔγραφε τὰς ἀπαντήσεις εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστολὰς ἃς ἐλάμβανεν. Ὅταν ἐξήρχετο τοῦ δωματίου, οἱ οἰκεῖοι αὐτῷ συνεμορφοῦντο μὲ τὸ βαρόμετρον τῆς ψυχικῆς του διαθέσεως, ὅπερ ἦν ὁ πῖλός του. Ἐὰν ἔφερεν αὐτὸν φιλαρέσκως κεκλιμένον πρὸς τὸν κρόταφον ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ εὐδιαθεσία του ἦτο ἡ συνήθης χαριεστάτη καὶ ἡ χαρά του ἀνυπόκριτος, ἀλλ' ἐὰν πρὸς τὰς ὀφρῦς καταπίπτοντα, πικρία τις ἢ κακοδιαθεσία τραγικὴ ἐμάστιζεν αὐτόν.

Εἰς μίαν τοιαύτην πρὸς τὰς ὀφρῦς κατάπτωσιν τοῦ πίλου ἐπεχείρησε νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς τοῦ ἀπέναντι νησυδρίου τῆς Μαγδαληνῆς. Ἀλλὰ μόλις εἶδε τὴν λέμβον του ὁ Γαριβάλδης πλησιάζουσαν πρὸς τὴν Καπρέραν, κινῶν τὴν χεῖρα, ὡς συνείθιζε πάντοτε, ὁσάκις ὡμίλει περὶ οἱουδήποτε ἀντικειμένου, ἐφώνησε,

— Φροσάτη, Φροσάτη, 'πὲ; 'ς αὐτὸ τὸ κοράκι ποῦ ἔρχεται, ὅτι ἐδῶ δὲν ἔχομεν οὔτε ἀρρώστους οὔτε πεθαμένους καὶ . . . νὰ φύγῃ.

Ὁ Φροσάτης αὐτὸς ἦτο ὁ ἀφωσιωμένος ἔμπιστος ἀκόλουθός του, ὅστις ἦν ὁ μόνος μετ' ὀλίγων οἰκείων καὶ φίλων του, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἐδέχετο προσφερόμενα ἐδέσματα ἢ ποτά. Διότι ὁ Γαριβάλδης ἦτο λίαν φιλύποπτος, καὶ ἐπίστευεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι καραδοκοῦντες τὴν εὐκαιρίαν ὅπως δηλητηριάσωσιν αὐτόν. Οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐγνώριζον πάντες, διὸ καὶ τοῖς ἐφάνη παράδοξον ὅταν τοῖς εἶπεν ὅτι ἐγὼ ἔχω τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέρχωμαι πανταχοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ νὰ ἐγγίζω τὰ πάντα. Εἰς τοὺς φίλους οὓς εἶχε καλῶς γνωρίσει παρεῖχεν ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην του καὶ τὴν φιλίαν του. Ὅταν τις ἐξ αὐτῶν τῶν ὀλίγων ἐφιλοξενεῖτο ἐν Καπρέρᾳ, δὲν ἠννόει νὰ καθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν ἄνευ ἐκείνου, ἔστω καὶ ἂν ἡ γοητεία ζεύγους χαριτωμένων ὀφθαλμῶν εἵλκυεν αὐτόν.

Ἡμέραν τινὰ μ' ἐκάλεσεν εἰς Καπρέραν. Ἐν Ἑλλάδι ἐφαίνετο μόλις ἀναθρώσκων ὁ καπνὸς τῆς συνωμοσίας τοῦ 1862. Εἶχεν ἐνθυμηθῇ τὴν αἴτησίν μου.

— Πᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα; μοὶ λέγει.

Ἐδέχθην προθύμως, μ' ἐφωδίασε μὲ ἐπιστολήν του καὶ ἦλθον ἐδῶ ἐκ μέρους του πρὸς τὸν Κανάρην. Ὁ πυρπολητὴς ναύαρχος ἀσμένως ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις πρὸς τὸν πειρατὴν στρατηγόν. Τὸ σχέδιον ἦτο ὅπως ὁ Κανάρης ἀνάψῃ τὸ πῦρ ἐντὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ ὁ Γαριβάλδης διευθύνῃ τὴν πυρκαϊὰν ἔξω αὐτῆς, ἐν τῇ δούλῃ. Ἀνεχώρησα εἰς Κέρκυραν, ἦλθον εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ τότε Μητροπολίτου Κερκύρας Ἀθανασίου καὶ συνεστήσαμεν ἐπαναστατικὸν κομιτάτον. Ἐκεῖθεν διέβην εἰς Ἤπειρον καὶ Μακεδονίαν καὶ πανταχοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ Γαριβάλδη συνεστάθησαν κομιτάτα. Μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν ἐπέστρεψα εἰς Τουρῖνον καὶ τῷ ἀνήγγειλα τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν μου, τὰ δὲ πράγματα ἐφαίνοντο βαίνοντα κατ' εὐχήν. Ἀλλὰ δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ ἐπῆλθε πλήρης ἀποτυχία ἀπὸ μέρους τῶν ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Γαριβάλδης μὲ ἐκάλεσε καὶ μοὶ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀποτυχίαν.

— Τί κάνουν αὐτοὶ οἱ 'δικοί σου; μὲ ἠρώτησε περίλυπος καὶ ἀπορῶν.

Διέγνωσα βαθεῖαν λύπην εἰς τὸ πρόσωπόν του, διότι ἔβλεπεν ἀποτυγχανούσας τὰς προσπαθείας του, ἐνῷ αὐτὸς ἔτρεφε θερμότατον πόθον νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους καὶ τὴν Ἑλλάδα μίαν, ἡνωμένην καὶ ἐλευθέραν. Καὶ πολλάκις ὅταν ἐδεξιοῦτο Ἕλληνας, ἐπισκεπτομένους αὐτόν, ἔλεγε περὶ τῶν δούλων Ἑλλήνων.

— Οἱ καϋμένοι ἐκεῖνοι οἱ 'δικοί σας, ὑποφέρουν πολύ, ἔ; Τοὺς εἶδα... τοὺς εἶδα μιὰ φορὰ ποῦ ἐπέρασα ἀπὸ τὴν Μιτυλήνην μ' ἕνα καράβι ἐμπορικό.

Οὕτω πάντοτε ἐφρόντιζε περὶ τῆς Ἑλλάδος μὲ ζέσιν καὶ θέρμην πολλήν. Καὶ ὁ αἰώνιος πόθος του ἦν νὰ τακτοποιηθῶσιν αἱ ὑποθέσεις τῆς ἀτυχοῦς Ἰταλίας, τῆς ὡραίας πατρίδος του, καὶ νὰ σπεύσῃ ν' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐνδόξου πατρίδος ἡμῶν, ὡς ἔλεγεν. Διὸ καὶ ὅταν εἰς Γένοβαν παρὰ τὸν Βιζάνιον τῷ παρουσίασά τινας τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως, τρυφερώτατα ὑπεδέχθη αὐτοὺς καὶ συγκεκινημένος ἔσπευσε νὰ τοῖς εἴπῃ·

— Φίλοι μου, εἶμαι πρόθυμος εἰς ὅ,τι δύναμαι, εἰς ὅ,τι μὲ νομίζετε χρήσιμον.

Ἀφοῦ δὲ ἐκωλύθη νὰ προμαχήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἀτυχοῦς Πολωνίας, ἤρχισε πάλιν παρασκευαζόμενος διὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ παπικοῦ κράτους. Ἐκ Καπρέρας ἔφθασεν εἰς Παλέρμον, ὅπου συνήντησε τοὺς συνηγμένους ἐθελοντάς του, καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν Κατάνην. Πρὸ τῆς ἐκκινήσεως τῶν στρατευμάτων ἀπέτεινε πρὸς τοὺς ἄνδρας δύω λέξεις:

«Ἡ Ἰταλία δὲν εἶναι εἰς Ρώμην. Ἡ Ἰταλία δὲν εἶναι ἐλευθέρα, εἶναι δούλη. Ἢ τὴν Ρώμην ἢ τὸν θάνατον».

Εἶπε καὶ ἐξεκίνησεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του. Ἔφθασεν εἰς τὴν Κατάνην καὶ ἐκεῖθεν ἀνῆλθεν εἰς τὰ βουνὰ τῆς Καλαβρίας, ὅπου ἔμεινε δέκα ἡμέρας τρεφόμενος μετὰ τοῦ στρατοῦ διὰ

Digitized by Google

μιᾶς μοναδικῆς τροφῆς, γεωμήλων καὶ μόνον γεωμήλων. Ἔφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς Ἀσπρομόντε. Ἡ κυβέρνησις ἔσπευσε ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πρὸς τὴν Ῥώμην πορείαν του διὰ στρατευμάτων ὑπὸ τὴν στρατηγὸν Τσιαλδίνην. Διαταγαὶ νὰ κτυπηθῶσιν ἐν ἀνάγκῃ οἱ δύω στρατοὶ δὲν εἶχον δοθῇ. Τοὐναντίον ἦτο ἀπηγορευμένη πᾶσα ἐχθροπραξία μεταξὺ αὐτῶν.

Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ γαριβαλδινοῦ στρατοῦ ἀπετέλει σῶμα βερσαλιέρων, ἐν ᾧ συμπεριελαμβάνετο καὶ ὁ Ζήσης Ζωτηρίου. Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ διῴκει ὁ Παλαβιτσίνης, ἀνὴρ συνετὸς καὶ φιλόπατρις. Πῶς συνέβη ν' ἀρχίσῃ πῦρ μεταξὺ τῶν δύω ἐμπροσθοφυλακῶν, δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω. Τοῦτο μόνον γνωρίζω ὅτι καὶ οἱ συμπλακέντες ἐπυροβόλουν ἄνευ ὀρέξεως καὶ ὁ ἐπίλοιπος στρατὸς ἐκπεπληγμένος ἤκουε τοὺς πυροβολισμούς. Ὁ Γαριβάλδης, ὅταν ἤκουσε τὸν κρότον τῆς ἀψιμαχίας, ὅταν εἶδεν ὅτι ὄντως συνεπλάκησαν, παράφορος ἐρρίφθη ἀναμέσον τῶν δύο πυρῶν.

— Αἶσχος, ἐκραύγασε δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς ἰσχυρᾶς φωνῆς του, δὲν εἶσθε Ἰταλοί, αἶσχος νὰ κτυπᾷ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφόν του.

Ἀλλὰ σφαῖρα ἀδελφικὴ ἐπλήγωσεν αὐτὸν ἐμπαγεῖσα εἰς τὸν πόδα. Καὶ ἀξιωματικὸς ἐλαφρόνους ἐκ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ πλησιάσας τῷ ἐζήτησε νὰ παραδώσῃ τὸ ξίφος. Τὸ ξίφος του ὁ Γαριβάλδης! Ἀλλ' ἔσπευσεν εὐθὺς ὁ Παλαβιτσίνης καὶ ἀποκαλυφθεὶς πρὸ τοῦ δαφνοστεφοῦς προμάχου τῆς πατρίδος, τοῦ ὑπὸ σφαίρας ἰταλικῆς πληγωθέντος ἀθανάτου ἥρωος τῆς Ἰταλίας, διέταξε νὰ τεθῇ ὑπὸ κράτησιν ὁ αὐθάδης, καὶ περιεποιήθη ὅσον ἠδύνατο τὸν στρατηγόν. Μετέφερον αὐτὸν εἰς Ῥήγιον, ὅπου ὁ Τσιαλδίνης περιώρισεν εἰς πολεμικόν τι πλοῖον τὸν τραυματίαν, ἐγκαταλείψας αὐτὸν ἄνευ ἰατρῶν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.

Διεμαρτυρήθησαν οἱ ἰατροὶ τοῦ Γαριβάλδη κατὰ τῆς ἀπανθρωπίας, ἡ δὲ κυβέρνησις διέταξε νὰ χορηγηθῇ εἰς τὸν ἐπιφανῆ φυλακισμένον της πᾶσα βοήθεια τῆς ἐπιστήμης. Ἐκλείσθη λοιπὸν εἰς τὸ ἐν Σπέτσια φρούριον καὶ ἤρχισαν τὰ συμβούλια τῶν ἰατρῶν περὶ τῆς τύχης τοῦ ποδός του, οὗτινος ἡ πληγὴ ἐκ τῆς τριημέρου ἐγκαταλείψεως φλογωθεῖσα ἐγέννησε τεράστιον οἴδημα περὶ αὐτήν. Ἡ πλειονότης τῶν ἰατρῶν ἀπεφάσισε ν' ἀποκοπῇ ὁ πάσχων πούς, ἠρωτήθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος περὶ τούτου.

— Καλλίτερον, ἀπεκρίθη, νὰ χάσω τὸ πόδι καὶ νὰ μείνῃ ἡ ζωὴ διὰ τὴν πατρίδα μου παρὰ νὰ χάσω τὴν ζωὴν διὰ τὸ πόδι.

Ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ διασήμου χειρούργου Νελατῶνος ὑπερίσχυσε, καὶ ἐφαρμοσθείσης τῆς θεραπείας ἣν ἐκεῖνος διέγραψεν, ἐξήχθη ἡ σφαῖρα ἐν Πίζᾳ ὑπὸ τοῦ χειρούργου Γιαννέλη, καὶ ὁ Γαριβάλδης ἀπῆλθεν εἰς Καπρέραν πρὸς ἀνάρρωσιν.

Ἀποτυχούσης μετά τινα καιρὸν τῆς ἀποπείρας του ὑπὲρ τῆς Βενετίας, ἀπεγοητεύθη καὶ ἀπεσύρθη εἰς Καπρέραν, ἐρημίτης ὡς πρίν, πτωχός, ζῶν ἐκ τῶν συνεισφορῶν τῶν πόλεων. Οἱ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι ἐξεδήλωσαν ἀνυπόκριτον λατρείαν πρὸς αὐτόν, ὅτε ἐπεχείρησε τὴν εἰς Ἀγγλίαν περιοδείαν του, ἔπεμπον εἰς Καπρέραν τὰ παραδοξότερα δῶρα. Τῷ προσέφερον ἀτμομηχανὴν γεωργικὴν διὰ νὰ καλλιεργῇ τὴν σχεδὸν ἀνύπαρκτον γῆν ἐν Καπρέρᾳ, καὶ βοτανικὸν γεωπόνον ἵνα ἐπιστατῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀφθόνων αὐτῆς βράχων ἴσως.

Μεταξὺ τῶν δώρων τούτων τῷ ἔπεμψαν καὶ ὡραιότατον ἀνεμόμυλον, ὃν ἐπίτηδες ἐλθὼν μηχανικὸς ἔστησεν ἐκεῖ. Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ὁ μηχανικὸς ἐχάρασσε τὰς μυλοπέτρας καὶ ὁ Γαριβάλδης ἔβλεπεν, ἱστάμενος πρὸ τῆς θύρας, τὴν ἐργασίαν ἐκτελουμένην, ἔπνευσεν ἄνεμος βίαιος καὶ σφοδρός, ὁ ἀκατάσχετος ἐκεῖνος ἄνεμος τοῦ μεταξὺ Σαρδηνίας καὶ Κορσικῆς στενοῦ, ὁ προσβάλλων τὴν Καπρέραν, καὶ παρασύρας τὴν ὑπερμεγέθη βαρεῖαν κλίμακα τοῦ ἀνεμομύλου, ἔφερεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ.

Ἱστάμενος ὄπισθέν του ἐπρόφθασα, καὶ ἀπωθήσας ἰσχυρῶς τὸν Γαριβάλδην πρὸς τὰ ἔνδον τοῦ μύλου, ἔθεσα τὸ σῶμά μου εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου καὶ ὕψωσα τὰς χεῖρας διὰ νὰ ἀνακόψω τὴν ὁρμὴν τῆς ἐπ' ἐμοῦ καταπιπτούσης κλίμακος. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην καὶ εὑρέθην ὑπ' αὐτὴν πρηνής.

Ὁ στρατηγός, ὅστις ὡς ἐκ τῆς ὠθήσεώς μου, εἶχε πέσει καὶ αὐτὸς πρηνὴς ἐπὶ τῶν μυλοπετρῶν, ἠγέρθη καὶ ἔσπευσε νὰ μὲ ἐξαγάγῃ κάτωθεν τῆς κλίμακος. Ὅτε δὲ ἠγέρθην, μὲ ἔψαυε θωπευτικῶς, ὡς μήτηρ φιλόστοργος τὸ ἀπὸ κινδύνου σωθὲν τέκνον της, καὶ συγκεκινημένος θλίψας με ἐν τῇ ἀγκάλῃ του, τοῦτο μόνον ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ:

— O povero Stecouli!

Μετὰ μακρὰν διὰ τὸ ἀνήσυχον πνεῦμά του ἡσυχίαν, μέχρι τοῦ 1866, ὁ Γαριβάλδης ἠγέρθη ν' ἀπαιτήσῃ ἐν ὀνόματι τῆς μητρὸς Ἰταλίας τὸ Τυρόλον. Μὲ ἀπέστειλεν εἰς Βαρλέτταν μετὰ τοῦ υἱοῦ του Μενόττη ἵνα συγκεντρώσωμεν σώματα. Ἐξετελέσαμεν τὰς διαταγάς του, καὶ συναντήσας ἡμᾶς ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐβαδίσαμεν πρὸς τὸ Ροκαντάφον. Ἐνθυμοῦμαι ἐκεῖ τὴν μόνην ὑποκρισίαν ἣν εἶδον ἐν τῷ Γαριβάλδῃ. Ὅτε ἔλαβε συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ρικάζολη ἐκεῖ, οἱ γαριβαλδῖνοι διαβαίνοντες ὑπὸ τὴν οἰκίαν ἔψαλλον δημῶδες τότε μεταξὺ ἡμῶν ᾆσμα:

«Ζήτω ἡ δημοκρατία»!
ἡ γυναῖκες ξεφωνοῦν.
ἀλλ' ἂν θέλ' ἡ Ἰταλία
καὶ αὐταῖς τὴν ἐξυπνοῦν.

Ὁ Ρικάζολης ἐταράχθη καὶ ὁ Γαριβάλδης ὑ-

Digitized by Google

ποκρινόμενος ἐβλασφήμησε τοὺς ἀγαπητούς του στρατιώτας ψάλλοντας πόθους κοινούς.

Ἐκεῖ εἰς Ροκοντάφον συνήψαμεν μάχην πρὸς τοὺς Αὐστριακούς. Ὁ Γαριβάλδης βλέπων τοὺς ἰδικούς μας ὑποχωροῦντας,

— Ἐντροπή, κραυγάζει στεντορείως, ἐκεῖνοι δοῦλοι καὶ ἡμεῖς ἐλεύθεροι νὰ μὴ νικήσωμεν.

Εἰς τὴν φωνήν του οἱ ἰδικοί μας ὥρμησαν ὡς λέοντες. Σφαῖρα δὲ αὐστριακὴ διέσχισε τὸν μηρὸν τοῦ Γαριβάλδη. Ἐθέσαμεν αὐτὸν εἰς φορεῖον καὶ ἐξηπλωμένος ἐπ' αὐτοῦ διηύθυνεν ἀτάραχος τὴν μάχην ἐκείνην καθ' ἣν ἐκυριεύσαμεν τὸ ἐπὶ τῶν Ἄλπεων φρούριον Ἄμβουλαν, παραδοθὲν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν μετὰ λυσσώδη ἔφοδον, καθ' ἣν τὰ *Ζήτω ὁ Γαριβάλδης* τῶν ἡμετέρων ἐσκέπαζον τὸν συριγμὸν τῶν σφαιρῶν καὶ τὸν κρότον τῆς μάχης, ἐπαυξάνοντα τὴν ὀχλοβοήν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς μάχης ἐθαυμάσαμεν τὴν πρὸς τοὺς τραυματίας αὐστριακοὺς τρυφερότητά του. Ἐπεσκέφθη πάντας εἰς τὸ νοσοκομεῖον, παρηγορῶν, ἐνθαρρύνων καὶ συγχαίρων αὐτούς, ὅτι ἐπληγώθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Ἀλλ' ἡ εἰρήνη μετ' ὀλίγον ἔκλεισε καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ ἴδιος: ἡ κυβέρνησις μᾶς ἔστειλε 'στὰ σπητάκια μας. Ἀπεσύρθη λοιπὸν καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Καπρέραν του.

Εὑρισκόμην ἐκεῖ ὅταν ἔλαβε τηλεγράφημα ἀγγέλλον τὴν ἔκρηξιν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Αὐθωρεὶ μὲ διέταξε νὰ ἀναχωρήσω μὲ ἐντολήν του εἰς Κρήτην. Εὑρισκόμενον δ' ἐκεῖ μὲ ἀνεκάλεσε διὰ τὸ κίνημα τῆς Μεντάνας. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασα, ὁ Γαριβάλδης εἶχε συλληφθῆ τεθεὶς μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἰταλῶν, ὁ δὲ Μενόττης ὃν εὗρον περιωρίσθη νὰ μοὶ εἴπῃ ἐν ἀπογοητεύσει·

— Papa in 'resto.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν λοιπὸν τῆς Μεντάνας ἀνεχώρησα καὶ πάλιν τῇ ἐντολῇ του εἰς Κρήτην, ὅταν δ' ἐτελείωσεν οἰκτρῶς ἡ ἐπανάστασις αὕτης, τὸν εὗρον εἰς Καπρέραν δακρύοντα ἐπὶ ταῖς ἀτυχίαις ἡμῶν.

Τρία ἔτη ἔκτοτε διῆλθε ρευματιῶν καὶ μονάζων ἐν Καπρέρᾳ μέχρις οὗ ἀτμόπλοιον προσεγγίσαν ἐκεῖ τῷ 1870, ἀνήρπασε σχεδὸν αὐτόν. Ἀπῆλθε τότε εἰς τὴν κινδυνεύουσαν Γαλλίαν καὶ ἐγένετο στρατάρχης τῶν Βοσγίων ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῶν λεγεώνων τῶν ἐθελοντῶν. Εἰς Ἐπινὰκ ὅπου εἶχε τὸ στρατηγεῖον του κατὰ Ὀκτώβριον, συνήντησα αὐτὸν καὶ ἐγὼ μετά τινων Ἑλλήνων ἐθελοντῶν. Ὅταν τῷ παρουσίασα τοὺς ὀλιγαρίθμους ἐκείνους ἄνδρας ριγοῦντας σχεδόν, ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ κιβωτίου του τοῖς προσέφερεν ἀνὰ μίαν φλανέλαν ἐκ τῶν ἰδίων, κρατήσας μίαν μόνην δι' ἑαυτόν.

Τῇ 22 Ὀκτωβρίου συνήψαμεν τὴν μάχην ἐν Διζόν, τοῦ Γαριβάλδη ἀκινήτου ἐκ τῶν ρευματισμῶν, καὶ ἀπὸ ἁμάξης ἀνοικτῆς διευθύνοντος τὸ πυροβολικόν. Οἱ στρατοί μας τότε ὑπεχώρησαν, οἱ δὲ ὀγδοήκοντα Ἕλληνες ἐθελονταὶ ἔμειναν μαχόμενοι καὶ ἐξασφαλίζοντες εἰς τοὺς ὑποχωροῦντας τὴν ὑποχώρησιν. Ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει τῆς αὐτῆς ἡμέρας συγκεκινημένος ἀνεφώνησε:

— Σᾶς εὐχαριστῶ, Ἕλληνες!

Τὴν ἐπιοῦσαν συνήφθη ἡ μεγάλη μάχη ἐν Διζὸν μετὰ τῶν Πρώσσων. Οἱ λεγεῶνες τῶν ἐθελοντῶν τοῦ Γαριβάλδη ἐπέφερον θραῦσιν εἰς τὰς πρωσσικὰς φάλαγγας, ὧν τοὺς νεκροὺς ἐβλέπομεν ἐξαπλουμένους εἰς γραμμὴν ὡς ἐν παρατάξει. Δύο ἐξόχους πράξεις τῆς μεγάλης ψυχῆς τοῦ Γαριβάλδη ἐθαύμασα ἐκεῖ.

Ἡ μία ἦτο ὅτε ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ υἱοῦ του Ρικιότη τῷ ἐκόμισε πρωσσικήν τινα σημαίαν σκυλευθεῖσαν ἀπὸ νεκροῦ σημαιοφόρου. Διέταξεν αὐθωρεὶ νὰ τὴν ἀποδώσωσι λέγων:

— Δόσατέ την, ἀνήκει εἰς ἀνδρείους.

Ἡ ἄλλη ἦτον, ὅτε σφαῖρα φθάσασα μέχρι τῆς ἁμάξης του, ἀφ' ἧς διηύθυνε τὴν μάχην, ἀφῆκεν ἄπνουν τὸν παρὰ τὸ πλευρόν του καθήμενον ἰατρόν. Αἱ χεῖρές του δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνεργήσωσι ἐκ τῶν ρευματισμῶν, ὁ δὲ ἰατρὸς κατρακυλῶν ὀλίγου δεῖν ἔπιπτεν ἀπὸ τῆς ἁμάξης. Ταχύτερος ἀστραπῆς ὁ Γαριβάλδης ἐκράτησεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ φορέματος διὰ τῶν ὀδόντων καὶ ἐξέπεμψεν ἀνάρθρους φωνάς. Ἔσπευσαν καὶ ἀνεγείραντες τὸν ἰατρὸν, ἔθεσαν κατὰ διαταγήν του αὐτὸν μεταξὺ τῶν σκελῶν του. Ἐξασφαλίσας δ' οὕτω τὸ πτῶμα αὐτοῦ ἐστράφη ἀτάραχος πρὸς τοὺς σπεύσαντας καὶ εἶπε:

— Πηγαίνεται ἐμπρός.

Τῇ 25 Ὀκτωβρίου ἔφθασεν ἡ διαταγὴ τῆς ὑποχωρήσεως καὶ τὰ λοιπὰ εἶναι γνωστά. Ὁ Γαριβάλδης ἀποχωρήσας εἰς Καπρέραν ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς Ἀλγερίας ἐν τῇ γαλλικῇ Ἐθνοσυνελεύσει διὰ πλειονοψηφίας ἀπιστεύτως καταπληκτικῆς. Ἡ γαλλικὴ Ἐθνοσυνέλευσις ἠκύρωσε τὴν ἐκλογήν του, ἀλλ' ἐδέχθη ράπισμα κατενεχθὲν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ παραιτηθέντος καὶ διακηρύξαντος, ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ παρακάθηται μετ' ἐκείνων, οἵτινες ἀπηγόρευσαν τὴν εἴσοδον ἐν τῇ γαλλικῇ ἐθνοσυνελεύσει εἰς τὸν μόνον στρατηγὸν τῆς Γαλλίας, ὅστις δὲν ἐνικήθη.

Ἔκτοτε ὁ βίος τοῦ Γαριβάλδη ὁ πολεμικὸς ἔπαυσεν. Ἐνόμισε περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ὅτι ἠδύνατο νὰ μετέλθῃ καὶ τὴν πολιτικήν. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἐρημιτηρίου του τῆς Καπρέρας ἐδίδε συμβουλὰς εἰς τοὺς λαούς, ἐξεσφενδόνιζεν ἀρὰς κατὰ τῶν τυράννων, καὶ ἐκήρυττε δόγματα πολιτικά. Ἐρρίφθη εἰς ἀχανὲς πέλαγος πολιτικῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἐναυάγησεν. Ἔγραφε καλὰ καὶ ἅγια ἴσως, ἀλλὰ . . . ἀλλά, τί τὸ θέλεις, ὁ *Γαριβάλδης δὲν ἦτο πολιτικός*.

—

Ἐδῶ ἐτελείωσεν ἡ διήγησις τοῦ Στεκούλη. Μοὶ ἐζωγράφισε τὸν Γαριβάλδην ἀπὸ τοῦ 1859 μέχρι σήμερον. Καὶ ἐγὼ ἐθαμβώθην καὶ ἔκλεισα

Digitized by Google

τοὺς ὀφθαλμούς. Διῆλθε τότε πρὸ αὐτῶν ὡς ὄνειρον ἐν ἐγρηγόρσει, ὡς πανόραμα μεγαλοπρεπές, ὡς οὐρανὸς κατάστερος ἐκπέμπων αἴγλην τηλαυγῆ, ὅλος ὁ πρὸ τοῦ 1859 Γαριβάλδης. Μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα ἀντιπαρῆλθον πρὸ ἐμοῦ ὁ ἀτίθασσος παῖς τῆς Νικαίας, ὁ πειρατὴς τῶν Βραζιλιανῶν θαλασσῶν, ὁ ἀήττητος ναύαρχος τοῦ Μοντεβιδέο, ὁ ἐμποροπλοίαρχος, ὁ κηροποιός, ὁ διδάσκαλος, ὁ κοσμοπολίτης πρόσφυξ, ὁ ἀείποτε καταδιωκόμενος συνωμότης, ὁ ἐπαναστάτης τῆς Γένοβας, ὁ ἀδάμαστος πολέμιος τῶν τυράννων, ὁ ἄκαμπτος ἐχθρὸς τοῦ Πάπα καὶ εἶτα ὁ πρωτεργάτης τῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας, ὁ λατρευόμενος δικτάτωρ, ὁ μυθικὸς ἥρως τῆς διηγήσεως τοῦ Στεκούλη, πάντες οὗτοι, εἷς ἀνήρ, ὁ **Γαριβάλδης**. Καὶ ἐψιθύρισα μεταξὺ τῶν χειλέων μου τὴν μεγάλην καὶ δικαίαν ἀλήθειαν τοῦ Οὐγκώ:

Ἕνα ἥρωα γνωρίζω, τὸν Γαριβάλδην!

Ρ.

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 341.

ΙϚ΄

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 431 ἡ Εὐδοκία ἀπώλεσε τὴν δευτέραν αὐτῆς θυγατέρα Φλακκίλαν[1]· Συγχρόνως λιμὸς ἀνεφάνη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ λαὸς κατεδίωξε τὸν αὐτοκράτορα λιθοβολῶν, ὅτε ἐν πομπῇ κατηυθύνθη πρὸς τὰς σιταποθήκας[2]. Καὶ ὁ στρατὸς δὲ αὐτοῦ ἠτύχησεν ἐν Ἀφρικῇ· αἱ στρατιαὶ ἃς διοικουμένας ὑπὸ τοῦ Ἄσπαρ, τοῦ ἀρίστου τῶν Βυζαντίνων στρατηγῶν, εἶχε πέμψει εἰς βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν Ἀέτιον, ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βανδήλων.

Οὐδὲν ἄλλως μανθάνομεν περὶ τῶν κατὰ τὴν βυζαντιακὴν αὐλήν. Παρέρχονται δ' ἔτη ὅλα καθ' ἃ ἡ Εὐδοκία μένει ἀόρατος δι' ἡμᾶς. Ἀλλ' ἔτι ἅπαξ ἐξέλαμψεν ὁ ἀστὴρ τῆς τύχης αὐτῆς, ὅτε συνέζευξε τὴν μόνην θυγατέρα μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης.

Αἱ σχέσεις τῶν δύο αὐλῶν τῆς Ῥαβέννης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἀλλήλας ἦσαν εἴπερ ποτὲ ζωηραὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 425. Πολλάκις δ' ὁ Θεοδόσιος ἐγένετο συνύπατος τοῦ μέλλοντος γαμβροῦ του Βαλεντινιανοῦ. Ὁ δὲ νεαρὸς οὗτος βασιλόπαις εἶχεν αὐξήσει μεταξὺ γυναικῶν καὶ αὐλικῶν ἐν ᾧ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἕρμαιον οὖσα τῶν αὐλικῶν σκευωριῶν, διῴκει τὸ καταρρέον ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ἡ Γάλλα Πλακιδία κατεδιώκετο ἔν τε τῷ δημοσίῳ καὶ οἰκιακῷ βίῳ ὑπὸ τῆς συμφορᾶς. Ἀφ' οὗ δὲ πολλάκις εἶχεν ὑποστῇ τραγικὰς τύχας παρεσκεύασεν αὐτῇ ἡ μόνη θυγάτηρ ὀδύνην θανάσιμον. Ἡ νεαρὰ Ἰούστα Γράτα Ὀνωρία συγκατένευσεν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀπαγωγὴν ὑπὸ τοῦ αὐλικοῦ αὐτῆς Εὐγενίου· ἡ δὲ μήτηρ ἔστειλεν αὐτὴν ἐν ἔτει 434 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα κρύψῃ αὐτόθι τὴν αἰσχύνην αὐτῆς, ἡ δὲ αὐστηρὰ παρθένος Πουλχερία ἐνέκλεισε τὴν ἁμαρτοῦσαν εἰς μονήν.

Ἡ Ὀνωρία ἔζη ἐν ταύτῃ τῇ φυλακῇ ἤδη τρία ἔτη, ὅτε ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, ὁ αὐτοκράτωρ Βαλεντινιανός, ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα παραλάβῃ τὸν μνηστὴν αὐτοῦ, τὴν Εὐδοξίαν[1]. Καὶ ὁ μὲν γάμος ἔμελλε νὰ γείνῃ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀλλ' ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν ἔσπευσεν ἐν ὁρμῇ εὐγενείας καὶ ἐρωτικοῦ πάθους εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἵνα ἀσπασθῇ αὐτόθι τὰ πενθερικὰ αὐτοῦ καὶ τὴν μνηστήν. Εἶχε δὲ αὕτη οὕτως ἀσυνήθη καλλονήν, ὥστε διελαλεῖτο ἀκόμη ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Προκοπίου.

Ἡ θυγάτηρ τῆς Ἀθηναΐδος εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς ἡλικίαν δεκατεσσάρων ἢ δεκαπέντε ἐτῶν, ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς Βαλεντινιανὸς ἦτο δεκακαιοκταέτης. Τῇ δὲ 29 Ὀκτωβρίου τοῦ 437 ηὐλογήθη τὸ ζεῦγος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Πρόκλου, ἐφ' ᾧ ἐτελέσθησαν λαμπραὶ ἑορταί[2]. Διὰ δὲ τοῦ γάμου τούτου τὸ ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος ἐκέρδησε τὴν δυτικὴν Ἰλλυρίαν, ἣν ὁ γαμβρὸς ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ. Οἱ νεόνυμφοι ἀνεχώρησαν εἰς Θεσσαλονίκην, ἵνα διαχειμάσαντες αὐτόθι ἀπέλθωσι τὸ προσεχὲς ἔαρ εἰς Ῥάβενναν. Ἀλλ' ἡ νεαρὰ Ῥωμαία αὐτοκράτειρα ἔβαινε πρὸς δεινὰς τύχας, ὁ δὲ βίος αὐτῆς ἔμελλε νὰ ὑπάρξῃ οὐχ ἧττον μεστὸς ἀσυνήθων περιπετειῶν, ἀλλ' ἧττον εὐτυχὴς τοῦ τῆς μητρὸς αὐτῆς.

Ἡ Εὐδοκία εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἰδίας αὐτῆς τύχης· ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀνῆλθεν εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν θρόνον ἐν ᾧ αὐτὴ ἦτο αὐτοκράτειρα ἐν Βυζαντίῳ. Ἀλλὰ τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην ἐξηγόρασε διὰ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ μόνου αὐτῆς τέκνου, ὅπερ δὲν ἐπανεῖδε τὸ ἑξῆς τὴν μητέρα. Ἔκτοτε δ' ἔμεινεν ἔρημος ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐν ᾧ ἡ θέσις αὐτῆς, ἰδίως δ' ἡ σχέσις πρὸς τὸν Θεοδόσιον καὶ τὴν Πουλχερίαν ἀπέβαλε τὴν ἐνίσχυσιν ἐκείνην ἣν πάντως θὰ παρεῖχεν αὐτῇ ἡ παρουσία αὐτοκρατορικῆς θυγατρός.

Τὴν δὲ θλῖψιν ἐπὶ τῷ ἀπ' αὐτῆς χωρισμῷ ἐπειράθη νὰ ἐλαττώσῃ δι' ἀποδημίας ἐπὶ προσκυνήματι εἰς Ἱεροσόλυμα, ἡ δὲ προσκύνησις αὕτη ἦτο τοῦ αὐτοκράτορος μᾶλλον πόθος ἢ ἴδιος αὐτῆς, ἐπειδὴ ὁ Θεοδόσιος εἶχε τάξει νὰ στείλῃ τὴν σύζυγον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἵνα εὐχαριστήσῃ τῷ Θεῷ παρὰ τὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ στέψει τῆς θυγατρὸς καὶ ἐπ' ἄλλοις εὐεργετήμασι μεγά-

1. Ὁ Μαρκελλῖνος ἀναγράφει ἐν τούτῳ τῷ ἔτει τὸν θάνατον τῆς Φλακκίλας ἣν καλεῖ θυγατέρα τοῦ Θεοδοσίου.
2. Μαρκελλῖνος.

1. «Εὐδοξίαν τὴν ἐξ Εὐδοκίας γεννηθεῖσαν αὐτῷ» Θεοφάνης Ι, 142. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ ἀκριβὴς διάκρισις τῶν δύο ὀνομάτων.
2. Ὁ Πρόκλος ἦτο πατριάρχης ἀπὸ τοῦ 434.

λοις[1]· Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Εὐδοκία ἐπείσθη νὰ πράξῃ τοῦτο, καθ' ἃ διηγοῦνται, ὑπὸ διασήμου τινὸς ἁγίας, Μελάνης τῆς νεωτέρας. Ἡ ἐξ ἐπιφανοῦς γένους καταγομένη αὐτὴ Ῥωμαία εἶχέ ποτε ἀναγκασθῆ δεκατετραέτις οὖσα νὰ δώσῃ τὴν χεῖρα εἰς νεανίαν εὐπατρίδην καλούμενον Ἀπενιανόν, ἀλλ' εἶχε πείσει τὸν σύζυγον νὰ διαγάγωσι βίον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Κύριον. Διένειμον τὰ ἐν Λατίῳ ὑπάρχοντα αὐτῶν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπῆλθον εἰς μακρυνοὺς πλόας, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Καρχηδόνα, εἰς τὸν παράδεισον ἀνδρῶν ἀσκητευόντων, τὴν μυστηριῶτιν Αἴγυπτον, ἔνθα ἡ Μελάνη ἔκτισε πολλὰς μονάς. Ἔπειτα δ' ἐκείνη ἐγκατεστάθη παρὰ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ἀλλὰ συνέβη νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ θεῖος τῆς Μελάνης Βολουσιανός, ὁ ἔπαρχος τῆς πόλεως Ῥώμης, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Πλακιδίας καὶ τοῦ Βαλεντινιανοῦ, ἵνα συμφωνήσῃ τὰ κατὰ τὸν μέλλοντα γάμον τοῦ νεαροῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἡγεμονόπαιδος Εὐδοξίας. Ὁ δὲ Βολουσιανὸς ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ ἀνεψιάν, ἥτις ἀπεδέξατο τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ, ἐλπίζουσα ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ μετατρέψῃ αὐτόν, ἐθνικὸν ὄντα, εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Μετέβη δ' ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐξενίσθη ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Λαύσου. Εὑροῦσα δὲ τὸν θεῖον αὐτῆς ἐπικινδύνως ἀσθενοῦντα ἠδυνήθη πολλῷ εὐκολώτερον νὰ πείσῃ τὸν εὐγενῆ Ῥωμαῖον διὰ τῶν παροτρύνσεων αὐτῆς, ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῆς εὐγλωττίας τοῦ πατριάρχου Πρόκλου. Οὕτω δ' ὁ Βολουσιανὸς ἀπέθανε Χριστιανός.

Ἡ ἁγία εὗρε τὴν βασιλίδα πόλιν συντεταραγμένην ἀκόμη σφοδρῶς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστορίου, ἣν αὐτὴ ἐκείνη κατεπολέμει μετ' εὐσεβοῦς ζήλου. Ἔπεισε δὲ καὶ τὸν Θεοδόσιον νἀπαγορεύσῃ τὰ βιβλία τοῦ Νεστορίου[2], ἱκέτευσε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν αὐτοκράτειραν νἀποτάξωνται πᾶσαν κοσμικὴν ματαιοφροσύνην· αὕτη δὲ τέλος εἶνε ἡ ἐξεγείρασα ἐν τῇ Εὐδοκίᾳ τὸν πόθον τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἁγίων τόπων. Ἡ δὲ Μελάνη ἐπέστρεψεν αὐτόθι, ἵνα ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα παρὰ τὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποπερατώσῃ τὴν οἰκοδομὴν εὐκτηρίου οἴκου ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ[3].

Πρὶν δὲ ἡ αὐτοκράτειρα ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὑπῆρξε μάρτυς θεάματος συγκινητικοῦ. Τῇ 23 Ἰανουαρίου τοῦ 438 ἐγένετο ἡ ἐκ τῶν Κομάνων τοῦ Πόντου εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακομιδὴ τῶν λειψάνων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκείνου, ὅστις πρὸ τριακονταετίας εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῇ ἐξορίᾳ· κατετέθησαν δὲ ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων[1], ἐν ᾗ ἔκειντο οἱ τάφοι τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ὡς καὶ οἱ τῶν πατριαρχῶν τοῦ Βυζαντίου.

Διὰ τῆς ὑστερησάσης ταύτης ἀποδόσεως τῆς ὀφειλομένης τιμῆς εἰς ἄνδρα ἐπιφανῆ ὁ Θεοδόσιος ἐξήγνισε μὲν τὸ κρῖμα τῆς ἰδίας αὐτοῦ μητρὸς Εὐδοξίας, ἧς θῦμα ὑπῆρξεν ὁ Χρυσόστομος, ἀλλ' οὐχ ἧττον δὲν ᾐσθάνετο ὅτι καὶ αὐτὸς εἶχε παραδώσει ἄλλον πατριάρχην εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ. Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ εὐλαβὴς ἐκείνη πρᾶξις συνεδέετο μετὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὅστις εἶχεν ἀδρύνει τὰ θρησκευτικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα.

Εἶχε δὲ ὁ Θεοδόσιος ἔτι μᾶλλον ἀφορμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχε περατωθῆ ἡ μεγάλη συλλογὴ τῶν ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἐκδοθέντων νόμων, ἧς τὴν σύνταξιν εἶχεν ἀναθέσει εἰς ἐπιτροπὴν διακεκριμένων νομομαθῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπατικοῦ καὶ ἄλλοτε ἐπάρχου Ἀντιόχου. Ὁ διάσημος *Θεοδοσιακὸς κῶδιξ* ἐδημοσιεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 438, μετὰ δέ τινα ἔτη ἀνεγνωρίσθη ὡς κῶδιξ τῆς νομοθεσίας τοῦ ὅλου ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ὑπὸ Βαλεντινιανοῦ τοῦ γ'. Ὁ κῶδιξ οὗτος ἐπέζησε καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ῥώμης, παρέσχε δ' εἰς τὸ βυζαντιακὸν κράτος συμπαγεστέραν ἀστικὴν σύνταξιν, ἐνεφύσησε καὶ εἰς λαοὺς βαρβάρους τὸ πνεῦμα τοῦ δικαίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξησφάλισεν εἰς τὸν ἀσθενῆ Θεοδόσιον ἐπιεικῆ τινα ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ ὀνόματος εὐεργέτου τῶν ὑπηκόων του.

ΙΖ'

Ἡ Εὐδοκία δὲν ἐπεχείρησε τὸν εἰς Ἱερουσόλυμα πλοῦν πρὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 438. Μετέβη δὲ αὐτόσε οὐχὶ ὡς ἀφανής τις καὶ ἄσημος προσκυνήτρια, ἀλλὰ συνοδευομένη ὑπὸ μεγάλης ἀκολουθίας καὶ ἐν μεγαλοπρεπείᾳ προσηκούσῃ εἰς τὴν σύνευνον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐπὶ πλοίων κατήχθη διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἰλίου, ἔνθα Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἤθελε νὰ κτίσῃ τὴν νέαν πρωτεύουσαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους πρὶν ἢ ὁριστικῶς ἐκλέξῃ τὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου. Ἀπέβη ἄρα ἡ Ἀθηναῒς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱερὰν Τροίαν, ἵνα χαιρετίσῃ τὰς σκιὰς τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων;

Ἐν ᾧ δ' ἔπλεε περαιτέρω διασχίζουσα τὸ ὑπὸ νήσων κατάσπαρτον πέλαγος μάτην προσεφθέγγοντο αὐτὴν διὰ φωνῆς Σειρήνων μυρίαι ἀναμνήσεις τῶν ἡρώων, τῶν σοφῶν, τῶν ποιητῶν καὶ τῶν ἀρχαίων θεῶν τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες εἶχόν ποτε οἰκήσει τὰς ἀνθηρὰς ταύτας νήσους. Ἅτε πιστὴ Χριστιανὴ καὶ προσκυνήτρια τοῦ ἁγίου Τάφου, ὤφειλε νῦν ἐκείνη νἀπεχθάνηται τοὺς θεοὺς ἐκεί-

1. Σωκράτης VI, κ. 47 καὶ ἄλλοι Βυζαντῖνοι.

2. Ὑπάρχει ἔδικτον τοῦ Θεοδοσίου, ἐκδοθὲν τῇ 30 Ἰουλίου 435 κατὰ τῶν Νεστοριανῶν.

3. Βίος της ἁγ. Μελάνης τῆς Ῥωμαίας παρὰ τῷ Σουρίῳ τῇ 31 Ἰανουαρίου. Baronius ἐν ἔτει 434. Ὁ Tillemont, Mem. Eccl. XIV, σ. 252 ἀναγράφει τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Μελάνης ἐκ Κωνσαντινουπόλεως πρὸ τοῦ Πάσχα τοῦ 438.

1. Μαρκελλῖνος ἐν ἔτει 438.

Digitized by Google

νους ὡς δαίμονας ψευδεῖς. Δυσκόλως δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ Εὐδοκία, καίπερ οὖσα Χριστιανή, ἐξελάμβανε τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων ὡς πλαστὰ *ὡραῖα ὄντα ἐκ τῆς χώρας τῶν μύθων*, ὡς ἁπλᾶ κυήματα τῆς φαντασίας. Τιμηθέντες ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ λατρευθέντες μακρὸν ὡς πράγματι ὑπάρχοντες, αὐτοδικαίως ἐπιστεύοντο παρὰ πάντων τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους Χριστιανῶν ὡς ἔχοντες ὕπαρξιν ἀληθινήν· ἀλλὰ μόνον κατεβιβάσθησαν εἰς τὴν τάξιν κακῶν πνευμάτων, διαβολέων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Παραδραμοῦσα τὴν Λέσβον καὶ Χίον, τὴν πατρίδα τοῦ Ὁμήρου, τὴν Σάμον, Ῥόδον καὶ Κύπρον, τὴν νῆσον τῆς παφίας Ἀφροδίτης, ἔπλευσεν ἡ αὐτοκράτειρα εἰς Συρίαν, ἔνθα καὶ ἀπέβη εἰς τὴν γῆν. Ἐν τιμαῖς μεγάλαις ὑπεδέξαντο αὐτὴν οἱ ἀστοὶ τῆς Ἀντιοχείας, ταύτης τῆς ἔτι λαμπρῶς ἀκμαζούσης πόλεως, ἥτις ἦτο ἡ βασιλὶς τῆς Ἀνατολῆς, πρὸ δὲ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθεωρεῖτο μετὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὡς ἡ τρίτη πόλις τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἀπεκαλεῖτο *μεγάλη*. Ἡ δὲ καλλονὴ καὶ ὁ πλοῦτος τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν περιώνυμα ἐν ἁπάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Οὐδαμοῦ ἐτελοῦντο ἑορταὶ ἡδονικώτεραι, μιμικοὶ καὶ θεατρικοὶ ἀγῶνες μᾶλλον ἀνειμένοι[1]. Ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου εἶχον ἐξαγοράσει οἱ Ἀντιοχεῖς παρὰ τῶν Ἠλείων τὸ δικαίωμα τοῦ τελεῖν τὰ Ὀλύμπια ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πόλει, οἱ δὲ ἀγῶνες οὗτοι, εἰς οὓς καθ' ἕκαστον θέρος συνέρρεον ἄπειρα πλήθη ἔκ τε τῶν γειτόνων πόλεων καὶ τῶν ἀπωτέρων χωρῶν, διετηρήθη μακρὸν χρόνον μετὰ τὴν ἐν Ἤλιδι κατάργησιν τῶν παλαιῶν καθ' αὐτὸ Ὀλυμπίων. Μόλις δὲ τῷ 520 ἀπηγόρευσε τὴν τέλεσιν αὐτῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος.

Τὴν σκωπτικὴν φλυαρίαν τῶν Ἀντιοχέων εἶχε μάθει παθὼν Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, ἐξεδικήθη δὲ αὐτοὺς γράψας τὴν σάτυραν τὴν ἐπιγραφομένην Μισοπώγων, ἐν ᾗ ἔψεγε τὴν ἡδυπάθειαν αὐτῶν καὶ τὸ ἄρεσκον, τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἀκολασίαν, τὰς αὐτὰς κακίας ἐφ' αἷς ἐστηλίτευε τὸν συροελληνικὸν τοῦτον λαὸν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐνταῦθα αἱ ἀπόπειραι τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ καὶ φίλου Λιβανίου, τοῦ προϊσταμένου τῆς αὐτόθι σοφιστικῆς σχολῆς, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων, ἀπέτυχον οἰκτρῶς, ἐπειδὴ ἡ κακία τῶν Ἀντιοχέων δὲν ἐμπόδιζεν αὐτοὺς νὰ ἐπιληφθῶσι μετὰ πάθους τῆς νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ἐπιδοθῶσι μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὴν λατρείαν τοῦ μάρτυρος Βαβύλα ἀντὶ τοῦ θύειν εἰς τὸν Δαφναῖον Ἀπόλλωνα, τὸν Δία καὶ τὴν Καλλιόπην.

Ὅτε δὲ ἡ Εὐδοκία ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν ταύτην, εἶχεν αὕτη ἀκόμη τὴν ἑλληνικὴν ἅμα καὶ ἀνατολικὴν αὐτῆς μεγαλοπρέπειαν ἥτις διετηρήθη ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 526 μεγάλου σεισμοῦ ἢ μᾶλλον μέχρι τοῦ ἔτους 540, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης κατέστρεψε τὴν Ἀντιόχειαν κατὰ μέγα μέρος. Ἀλλὰ τῶν ἐν αὐτῇ μνημείων τῆς ἀρχαιότητος πολλὰ εὑρίσκοντο ἐν ἐρειπίοις ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Εὐδοκίας. Τὸν μὲν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῷ ἄλσει τῆς Δάφνης, τὸ θαυμαστὸν ἀριστοτέχνημα τῶν Σελευκιδῶν, εἶχεν ἤδη καταστρέψει πυρκαϊὰ ἐν ἔτει 362, τὰ δὲ αὐτόθι διάσημα μαντεῖα ἦσαν βωβὰ ἀπὸ χρόνου μακροῦ. Ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ὀρόντην ἄλσεσι μυρσινῶν καὶ δαφνῶν ἐκείνοις, ἐν οἷς Σύροι, Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες ἐπὶ ὅλους αἰῶνας ἐτρύφων κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Μαϊουμᾶ, ὑψοῦντο τὰ νῦν οἱ μελαγχολικοὶ τάφοι καὶ αἱ βασιλικαὶ τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας ἦτο ἵδρυμα τοῦ ἁγίου Πέτρου, διὸ ἠξίου τὴν ἀποστολικὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων οἰκουμενικῶν ἐπισκοπῶν. Ἐνταῦθα δὲ ἐγεννήθη τὸ πρῶτον τὸ ὄνομα Χριστιανὸς ὡς δηλωτικὸν τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας. Ὁ αὐτόθι πατριάρχης, ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῆς χριστιανικῆς Ἀσίας, ἐξήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἐπισκόπων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας, ἐν ᾧ ἡ μεγάλη αὐτόθι θεολογικὴ σχολὴ ἦτο ἡ ἀντίπαλος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Διάσημοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἐξελθόντες ἐξ αὐτῆς τὴν κατέστησαν ὀνομαστήν, ὡς Εὐσέβιος ὁ Ἐμέσης, Θεόδωρος ὁ Ἡρακλείας, ὁ ἐλευθερόφρων Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, Θεοδώρητος ὁ Κύρου. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶχε σπουδάσει ἐν ταύτῃ τῇ σχολῇ, ὡς οὐχ ἧττον ὁ Νεστόριος, ὁ ἀτυχὴς ἀντιπρόσωπος τῆς ἀντιοχειακῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ χωρισμοῦ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ, εἰς ἣν ὀντολογικὴν διδασκαλίαν ἀντέκειτο ἡ μυστικὴ θεωρία τῶν ἐκ τῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας Μονοφυσιτῶν.

Τὸν Νεστόριον ἐκεῖνον, τὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου τῆς συζύγου θυσιασθέντα πατριάρχην, θὰ ἐνεθυμήθη πάντως ἡ Εὐδοκία ὅτε ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐχαιρέτισεν αὐτὴν ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος πατριάρχης Ἰωάννης, ὃν ὡς ὀπαδὸν τοῦ Νεστορίου ἢ τοὐλάχιστον ὡς κεκηρυγμένον πολέμιον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ φανατικῶν εἶχε γνωρίσει ἐν τῇ αὐλῇ αὐτῆς. Ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ δὲ τούτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ κλήρου αὐτοῦ, ὡς ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου τοῦ πραιτωρίου τῆς Ἀνατολῆς, ὅστις διέμενε διαρκῶς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐγένετο δεκτὴ ἐπισήμως ἡ αὐτοκράτειρα κατὰ τὴν ἄφιξιν αὐτῆς εἰς τὴν πόλιν.

Ἀλλ' οἱ Βυζαντῖνοι ἱστοριογράφοι κατέγραψαν

1. Βραχὺν χρόνον πρὸ τῆς εἰς Ἀντιόχειαν μεταβάσεως τῆς Εὐδοκίας ἦτο διάσημος αὐτόθι μιμάς τις καλουμένη Μαργαρίτα. Ὁ δ' ἐπίσκοπος Ἐδέσσης Νόννος ἐβάπτισεν αὐτὴν καὶ μετέβαλεν εἰς ἁγίαν Πελαγίαν. Ἰδ. Θεοφάνην I, 140 καὶ 141 «ὁ τὴν πρώτην τῶν μιμάδων Ἀντιοχέων τῷ Θεῷ ἀφιερώσας καὶ ἀντὶ Μαργαρίτας πόρνης ἁγίαν αὐτὴν Πελαγίαν παραστήσας τῷ Χριστῷ».

Digitized by Google

ἐκ τοῦ χρόνου τῆς ἐν Ἀντιόχειᾳ διαμονῆς τῆς Ἀθηναΐδος ἓν μόνον γεγονὸς ὡς ἰδίως ἀξιομνημόνευτον.

Ἡ θυγάτηρ τοῦ Λεοντίου δὲν εἶχεν ἀκόμη λησμονήσει τὴν ὡραίαν τέχνην ἣν εἶχε διδαχθῆ ἐν τῇ σοφιστικῇ σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ μάλιστα αὐτή, ἡ αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου, ὑπέστη δημοσίαν δοκιμασίαν τῆς ἑλληνικῆς αὐτῆς εὐγλωττίας. Συνήγαγε δῆλα δὴ τοὺς πολίτας τῆς Ἀντιοχείας ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καθημένη δ' ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ, διὰ πολυτίμων λίθων κεκοσμημένου, ἐξεφώνησεν εὐφυᾶ λόγον περὶ τῆς διασήμου πόλεως τῆς ξενιζούσης αὐτήν. Τέλος δὲ προὐκάλεσε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἀντιοχέων, ὅτε καταλαμβανομένη ὑπὸ τοῦ ὑπερηφάνου αἰσθήματος ὅτι εἶνε Ἑλληνὶς καὶ Ἀθηναία, ἐπεράτωσε τὸν λόγον διὰ τοῦ ὁμηρικοῦ ἐκείνου στίχου

Ὑμετέρης γενεῆς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι[1].

Ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ ὑπὸ τοῦ βυζαντιακοῦ χριστιανισμοῦ πιεζομένη Εὐδοκία ἀνέθηλεν ἔτι ἅπαξ ὡς Ἑλληνὶς Ἀθηναΐς. Ἡ σκηνὴ αὕτη ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἔχει ὅλως ἀρχαϊκὴν τὴν ὄψιν, οὐδ' ἁρμόζει εἰς τὰς διαθέσεις τῆς εἰς τὸν ἅγιον τάφον ἐπὶ προσκυνήσει ἀπερχομένης. Πιθανῶς δὲ ἡ Πουλχερία ἂν ἦτο παροῦσα θὰ συνεταράσσετο ἰσχυρῶς. Ἀλλ' οἱ Ἀντιοχεῖς εἶχον οὕτω γοητευθῆ ὑπὸ τῆς χάριτος τῆς αὐτοκρατείρας, ὥστε ἐψήφισαν αὐτῇ τὴν ἀνίδρυσιν χρυσοῦ μὲν ἀνδριάντος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, χαλκοῦ δ' ἐν τῷ μουσείῳ, ἀμφότερα δὲ τἀγάλματα ἐσώζοντο κατὰ χώραν ἔτι κατὰ τὸν ἕβδομον αἰῶνα[2].

Ἡ Εὐδοκία ἐπλήρωσε τὴν πρωτεύουσαν τῆς Συρίας διὰ πολλῶν δειγμάτων τῆς εὐνοίας αὐτῆς. Τῇ εἰσηγήσει αὐτῆς λέγεται ὅτι ὁ Θεοδόσιος ηὔρυνε τὰ τείχη τῆς πόλεως μέχρι τῆς πύλης Δάφνης. Τῆς δὲ πύλης ταύτης ἐχρύσωσε τὰ χαλκᾶ θυρόφυλλα κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἐν Βυζαντίῳ Χρυσῆς πύλης. Διαταγῇ δ' αὐτοῦ ἐκτίσθη ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ἀνατολῆς Ἀνατολίου μεγαλοπρεπὴς βασιλική, ἐν ᾗ ἱδρύθησαν οἱ ἀνδριάντες τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Βαλεντινιανοῦ[3]. Ἀνῳκοδόμησε δὲ καὶ τοὺς λουτρῶνας τοὺς κτισθέντας ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀρκαδίου. Ἐν γένει δὲ ἡ Εὐδοκία ἐκόσμησε διὰ πλουσίων δώρων πάσας τὰς πόλεις ἐξ ὧν διῆλθε κατὰ τὸν πλοῦν αὐτῆς.

(Ἕπεται συνέχεια).

1. Εὐάγριος I, κ. 20. Ἡ Εὐδοκία ὑπηνίσσετο διὰ τοῦ στίχου τούτου τοὺς διαφόρους Ἕλληνας ἀποίκους τῆς Ἀντιοχείας, ἐν οἷς ὁ Λιβάνιος ἐν τῷ Ἀντιοχικῷ αὐτοῦ ἀναφέρει καὶ Ἀθηναίους μεταχθέντας αὐτόσε ὑπὸ τοῦ Σελεύκου. Ταῦτα κατὰ σημείωσίν τινα τοῦ Valesius ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ τοῦ Εὐαγρίου.

2. Καθ' ὃν χρόνον ἐγράφη τὸ Πασχάλιον χρονικὸν (I, 585).

3. Μαλάλας XIV, 360. Εὐάγριος I, κ. 18.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Κάμε με νὰ τρομάξω, ἔλεγεν ὁ Δ* πρὸς τὸν Κ*.

— Γιὰ ποιὸν λόγον;

— Ἔχω λόξυγκα, καὶ ἂν ἔξαφνα τρομάξω, θὰ μοῦ περάσῃ ἀμέσως.

Μετὰ ὀλίγην ὥραν ὁ Κ* πρὸς τὸν Δ*.

— Ἀλήθεια! νὰ σοῦ πῶ. . . . δάνεισέ με πεντακόσια φράγκα.

— Ἄ! . . . εὐχαριστῶ· μοῦ πέρασε.

*
* *

Κατὰ τὸ ἐνενηκοστὸν ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὁ Φοντενέλλος ἡμέραν τινά, ἀφοῦ ἐπεδαψίλευσε πολλὰ ἐρωτικὰ φιλοφρονήματα πρὸς ὡραίαν καὶ νέαν κυρίαν, διῆλθεν ἐνώπιον αὐτῆς, ἵνα καθίσῃ παρὰ τὴν τράπεζαν, χωρὶς νὰ τὴν κυττάξῃ. Τότε ἡ κυρία εἶπεν αὐτῷ.

— Ἰδοὺ πῶς πρέπει νὰ ἐκτιμήσω τὰ ἐρωτικὰ αἰσθήματά σας! περνᾶτε χωρὶς νὰ μὲ κυττάξητε.

— Κυρία μου, ἀπεκρίθη ὁ ἐρωτόληπτος γέρων, ἂν σᾶς παρετήρουν, δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ περάσω.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὑπάρχει οἰκογένεια; Τὸ κατ' ἐμὲ ἀρνοῦμαι τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ἐν κοινωνίᾳ, ἥτις ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς διανέμει τὴν περιουσίαν εἰς τὰ μέλη αὐτῆς καὶ λέγει εἰς ἕκαστον νὰ ὑπάγῃ τὸν δρόμον του. Ἡ οἰκογένεια εἶνε τυχαῖος καὶ ἐφήμερος συνεταιρισμός, ὃν διαλύει ἐν τῷ ἅμα ὁ θάνατος. Οἱ νόμοι τῆς σήμερον συνέτριψαν τοὺς οἴκους, αἱ δὲ κληρονομίαι τὴν διάρκειαν τῶν παραδόσεων καὶ τῶν παραδειγμάτων.

*** Περισσοτέραν ὠφέλειαν προσπορίζει εἰς τοὺς ἀνοήτους ἡ ἀδυναμία των ἢ εἰς τοὺς εὐφυεῖς ἄνδρας ἡ δύναμίς των. Τὸν μὲν ἰσχυρὸν οἱ ἄλλοι βλέπουσιν ἀδιάφοροι ἀγωνιζόμενον κατὰ τῆς τύχης, ἐνῷ εὐκόλως συντρέχουσι παντοπώλην ὅστις ἤθελε χρεωκοπήσει. Τοῦτο δὲ διότι προστατεύοντες μὲν τοῦτον νομίζουσιν ἑαυτοὺς ὑπερόχους, ἐνῷ λυποῦνται θεωροῦντες ἑαυτοὺς καὶ ἴσους πρὸς μεγαλοφυᾶ ἄνδρα.

*** Ὁ βίος εἶνε σειρὰ συνδυασμῶν, οὓς πρέπει νὰ μελετᾷ καὶ νὰ ἀκολουθῇ τις, ὅπως δύναται νὰ διατηρῆται πάντοτε ἐν καλῇ θέσει. (Βαλζάκ).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Εἰς πένθος μέγα ἐνέβαλε τὴν Ἰταλίαν ὁ θάνατος τοῦ Γαριβάλδη. Καίτοι τὸ ἀπαίσιον γεγονὸς προσεδοκᾶτο ἕνεκα τῆς ἀπὸ πολλοῦ κατατρυχούσης τὸν ἐρημίτην τῆς Καπρέρας νόσου, οὐχ ἧττον βαθυτάτη ὑπῆρξεν ἡ θλῖψις ἁπαξάπαντος τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἀπωλείᾳ, ἣν ὑπέστη ἡ ἰταλικὴ πατρίς. Τὴν θλῖψιν δὲ ταύτην ἰδιῶται καὶ ἀρχαί, πάντες οἱ πολῖται ἀπὸ τοῦ βασιλέως Οὐμβέρτου μέχρι καὶ τοῦ ἀσημοτάτου ἐ-

Digitized by Google

ξεδήλωσαν διὰ παντοίων καὶ ἐκφραστικωτάτων ἐνδείξεων. Τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου του ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐν τῇ Γερουσίᾳ ἥ τε Κυβέρνησις καὶ διάφοροι ἄλλοι ῥήτορες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ πλέξωσι τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀποθανόντος ἥρωος, τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς ἰταλικῆς πατρίδος. Ὁ πρωθυπουργὸς Δεπρέτης εἶπεν· «Ὁ Γαριβάλδης ἦτο ἀστὴρ λαμπρότατος, ὅστις ἐξέλιπεν, ἀφοῦ ἐκάλυψε μὲ δόξαν τὴν Ἰταλίαν». Προέτεινε δὲ καὶ ἡ Βουλὴ ἐδέχθη ὁμοφώνως ἵνα ἡ κηδεία αὐτοῦ γείνῃ ἐθνικῇ δαπάνῃ, παραστῶσι δὲ κατ' αὐτὴν πρεσβεῖαι τῆς τε Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. Ἐπίσης ἡ Βουλὴ ἐδέχθη ἵνα ἰσόβιος σύνταξις 10,000 φράγκων δοθῇ εἰς τὴν σύζυγόν του καὶ εἰς ἕκαστον τῶν τέκνων του. Ἐν ταῖς διαφόροις τῆς Ἰταλίας πόλεσιν τὰ δημοτικὰ συμβούλια ἐψήφισαν διάφορα ποσὰ καὶ οἱ πολῖται διοργανοῦσιν ἐράνους πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου, ἀξίου τῆς δόξης τοῦ μεγάλου πατριώτου, ὅστις μετὰ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ καὶ τοῦ Καβοὺρ καὶ τῶν ἄλλων Ἰταλῶν πατριωτῶν δι' ἀγώνων ἀπαραμίλλων καὶ θυσιῶν ἐκ τοῦ μικροῦ Πεδεμοντίου ἐδημιούργησαν μίαν μεγάλην καὶ κραταιὰν Ἰταλίαν, οἵα ὑπάρχει σήμερον ἐν Εὐρώπῃ.

⁂ Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποτεφρώσεως τοῦ νεκροῦ τοῦ Γαριβάλδη, ἣν ἀνήγγειλεν ἡμῖν ὁ τηλέγραφος, ὁ ἀποθανὼν στρατηγὸς ἀφῆκε τὴν ἑπομένην αὐτόγραφον σημείωσιν χρονολογουμένην ἀπὸ 17 Σεπτεμβρίου 1881.

«Διατάξας ἐν τῇ διαθήκῃ μου τὴν ἀποτέφρωσιν τοῦ πτώματός μου, ἀναθέτω εἰς τὴν σύζυγόν μου τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεως μου ταύτης πρὶν ἢ γνωστοποιήσῃ τὸν θάνατόν μου εἰς οὐδένα. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελεν ἀποθάνει πρὸ ἐμοῦ θὰ πράξω καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον δι' αὐτήν. Ἐπιθυμῶ νὰ κατασκευασθῇ μικρὰ κάλπη ἐκ γρανίτου, ἐν ᾗ ν' ἀποτεθῇ ἡ κόνις αὐτῆς τε καὶ ἐμοῦ. Ἡ κάλπη δὲ αὕτη νὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὄπισθεν τῆς σαρκοφάγου τῶν τέκνων μας, καὶ ὑπὸ τὴν ἀκακίαν ἥτις καλύπτει αὐτήν».

Ἰδοὺ δὲ τὸ κείμενον καὶ ἄλλης αὐτογράφου ἐπιστολῆς, δι' ἧς ὁ Γαριβάλδης ἔδιδεν ὁδηγίας πρὸς τὸν ἰατρὸν Prandina, περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποτεφρώσεως. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη χρονολογεῖται ἐκ Καπρέρας τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1877:

«*Φίλτατέ μοι* Prandina.

»Σὲ εὐχαριστῶ ὅτι ἀναλαμβάνεις προθύμως τὴν ἀποτέφρωσιν τοῦ πτώματός μου. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἄγει ἐκ τῆς οἰκίας μου βορείως πρὸς τὴν ἀκτήν, εἰς ἀπόστασιν τριακοσίων βημάτων ἀριστερᾷ, ὑπάρχει κοίλωμά τι ὁριζόμενον ὑπὸ τοίχου. Ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ ἂς σχηματισθῇ πυρὰ δύο μέτρων ἐκ ξύλων ἀκακίας, μύρτου καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν δένδρων. Ἐπὶ τῆς πυρᾶς νὰ τεθῇ μικρὰ σιδηρᾶ κλίνη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἡ σορὸς ἀνοικτή, περιέχουσα τὸ λείψανόν μου φέρον τὸ ἐρυθρὸν ὑποκάμισον. Μετὰ τὴν ἀποτέφρωσιν ν' ἀποτεθῇ μέρος τῆς τέφρας ἐντὸς κάλπης οἱασδήποτε, ἥτις νὰ τεθῇ ἐν τῷ τάφῳ, ὅστις περικλείει τὴν κόνιν τῶν μικρῶν τέκνων μου Ῥόζας καὶ Ἀνίτας.

»Ὅλως ὑμέτερος

»*Ι. Γαριβάλδης*».

Τὴν ἐντολὴν ταύτην βεβαιοῦται ὅτι ὁ Γαριβάλδης ἐπανέλαβεν ἐκ στόματος εἰς τὸν ἰατρὸν Prandina κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Νεαπόλει διατριβήν του.

⁂ Τὰ ἑπόμενα δύο ἀνέκδοτα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Γαριβάλδου χαρακτηρίζοντα θαυμασίως τὴν ἐν τῷ βίῳ ἁπλότητα αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς τὰ πλούτη περιφρόνησίν του ἀναφέρει ὁ ἐν Ῥώμῃ ἀνταποκριτὴς τοῦ Παρισινοῦ «Χρόνου».

Ὅτε πρὸ 15 ἐτῶν ἡ γυνή, ἥτις φέρει σήμερον τὸ ὄνομα τοῦ Γαριβάλδου, δὲν ἦτο ἡ ἁπλῆ τροφὸς τῆς κυρίας Κάντσιο, ὁ Γαριβάλδης ἠδιαθέτει καὶ ἡ τροφός, ἥτις ἦτο συγχρόνως καὶ οἰκονόμος, εἶχε πλύνει ἕνα χιτῶνα τὸν ὁποῖον ἐξέθετεν εἰς τὸν ἥλιον πρὸ τοῦ ἐρημιτηρίου τῆς Καπρέρας. Ἐπειδὴ ὁ Γαριβάλδης ἦτο κάθιδρος ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀλλάξῃ.—Ἔπλυνα, εἶπεν αὕτη, τὸν χθεσινόν σας χιτῶνα, ποῦ εἶνε οἱ ἄλλοι; ὁ Γαριβάλδης πλήρης ἐκπλήξεως τὴν ἐθεώρει —Καὶ πόσους χιτῶνας νομίζετε, εἶπεν, ὅτι ἔχω; μήπως δύο δὲν ἀρκοῦσιν, ὅταν τις εἶνε τακτικός;

Κατὰ τὸ 1870 ὅτε ἀνεχώρησε διὰ τὴν Γαλλίαν, ὁλόκληρον τέταρτον εἶχε παρέλθει καὶ τὸ ἀτμόπλοιον δὲν ἀνεχώρει. Βλέπων, ὅτι ὁ πλοίαρχος δὲν ἔδιδε διαταγὴν πρὸς ἀπόπλουν, πλησιάσας πρὸς αὐτὸν τῷ εἶπεν,—Ἒ! λοιπόν, πλοίαρχε, πότε ἀναχωροῦμεν; —Ἀλλὰ στρατηγέ, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος μετά τινος δειλίας, περιμένομεν ἀκόμη τὰ κιβώτιά σας.—Τὰ κιβώτιά μου; Βάσο, λέγει εἰς τὸν ἀκόλουθόν του, ὅστις ἵστατο ἐκεῖ ποῦ ἔφερες τὴν ἀποσκευήν μου;—Ἰδοὺ αὐτή, ἀπεκρίθη οὗτος καὶ παρουσίασεν εἰς τὸν ἔκπληκτον πλοίαρχον χειρόμακτρον μετρίου μεγέθους τοῦ ὁποίου αἱ τέσσαρες ἄκραι δεδεμέναι ἐσχημάτιζον δέμα ἐξ οὗ ἐφαίνοντο προκύπτοντα ἄκρα ὑποδημάτων καὶ περιχειρίδων.

⁂ Τῇ 24 Μαΐου ἡ τοῦ βρετανικοῦ κράτους ἄνασσα Βικτωρία συνεπλήρωσε τὸ τρίτον καὶ ἑξηκοστὸν ἔτος· μακρότερον τῆς ἡλικίας ταύτης ἐβίωσαν ἀπὸ τῆς νορμανδικῆς κατακτήσεως ἕνδεκα μόνον βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας. Τῇ 20 τοῦ προσεχοῦς Ἰουνίου συμπληροῦται τὸ πέμπτον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀφ' ὅτου ἡ Βικτωρία ἀνέβη ἐπὶ τὸν θρόνον Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας· μακρότερον δὲ ἐβασίλευσαν τρεῖς μόνον ἡγεμόνες, Ἐρρῖκος Γ' (56), Ἐδουάρδος Γ' (50) καὶ Γεώργιος Γ' (60).

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 337 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία : 'Εν Ἑλλάδι φρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6 | 13 Ἰουνίου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 367.

ΙΗ'

Ὁ κατάλογος τῶν ὁδοιπορικῶν σταθμῶν ἀπὸ Βορδιγάλων εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁ συνταχθεὶς ἤδη ἐν ἔτει 333 πρὸς χρῆσιν τῶν ἐκ τῆς Δύσεως προσκυνητῶν, περιγράφει τὴν ὁδὸν ἀπὸ τοῦ προαστείου Δάφνης παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν μέχρι τῆς ἁγίας πόλεως. Πιθανῶς δὲ καὶ ἡ Εὐδοκία τὴν αὐτὴν ἐπορεύθη ὁδόν[1].

Ἦγε δ' αὕτη ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ προαστείου ἐκείνου παραλλήλως τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου διὰ τῆς Λαοδικείας καὶ τῆς Τριπόλεως, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς Βηρυτοῦ καὶ τῶν ἀρχαίων φοινικικῶν πόλεων Σιδῶνος καὶ Τύρου, αἵτινες ἀκόμη ἦσαν διάσημοι διὰ τὰ πολυτελῆ αὐτῶν ὑφάσματα καὶ τὰ πορφυροβαφεῖα. Διηυθύνετο δὲ κατόπιν εἰς τὴν Πτολεμαΐδα καὶ προὐχώρει, διερχομένη παρὰ τὸ Κάρμηλον ὄρος εἰς τὴν πολυπληθῆ πόλιν Καισάρειαν, ἔνθα ἐπερατοῦτο ἡ ἐπαρχία Συρία καὶ ἤρχιζεν ἡ Ἰουδαία.

Ὁ βυζαντῖνος διοικητὴς τῆς Παλαιστίνης, ὅστις διέμενεν αὐτόθι, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς μεγάλης ταύτης μητροπόλεως ἐδεξιώθησαν αὐτόθι τὴν αὐτοκράτειραν καὶ ὡδήγησαν αὐτὴν περαιτέρω διὰ τῆς Μαξιμινουπόλεως, τῆς Στραδέλλας, τῆς Σκυθοπόλεως εἰς Ἄσερ καὶ Νεάπολιν ἢ Σίκιμα, ὅθεν μέχρι τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκάλουν τοὺς προσκυνητὰς πολλοὶ παλαιοὶ τόποι πρὸς ἐπίσκεψιν χωρῶν ὧν τὴν ἀνάμνησιν εἶχε καταστήσει ἱερὰν ἡ ἱστορία τῆς Γραφῆς.

Ἡ Μελάνη ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τῆς αὐτοκρατείρας· συνοδευομένη δὲ ὑπὸ ταύτης τῆς Ῥωμαίας ἡ Εὐδοκία εἰσῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ. Συνδυασμὸς τῶν γεγονότων ἀνυπολόγιστος εἶχεν ἀγάγει αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐλαιώνων τῶν πατρίων αὐτῆς Ἀθηνῶν εἰς τὴν φοινικοτρόφον ἀπωτάτην πόλιν τοῦ Δαυὶδ καὶ Σολομῶντος. Αἱ δύο αὗται θαυμάσιαι πόλεις ἐσήμαινον δι' αὐτὴν τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸ τέρμα τοῦ βίου της, ἀμφότεραι δ' ἦσαν οἱ ἀντίθετοι πόλοι τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, αἱ δ' Ἀθῆναι τὸ προσκύνημα τῶν ἐθνικῶν. Ἔτι δ' ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Χριστιανοῖς, ὁ ὑπέρμετρος πόθος ὁ ἑλκύων αὐτοὺς πρὸς τὴν πατρίδα τῶν μεγίστων πνευμάτων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὰ σεβάσμια αὐτῆς μνημεῖα. Ἀλλὰ τὸν λαμπρὸν τοῦτον τῶν Ἑλλήνων κόσμον εἶχε καταδικάσει εἰς θάνατον Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος.

Ἡ ἁγία Γραφὴ ἀπεδίωξε τὸν Ὅμηρον. Ὅ τι δὲ ὑπῆρξαν ἡ Ἑλλὰς καὶ αἱ Ἀθῆναι διὰ τὴν ἀρχαίαν ἀνθρωπότητα, τοῦτο ἦσαν νῦν διὰ τὴν νέαν ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ.

Ἡ ἄφιξις τῆς Εὐδοκίας ὑπῆρξε συμβὰν μέγα διὰ ταύτην τὴν πόλιν. Καὶ μετέβαινον μὲν αὐτόσε ἄπειροι προσκυνηταὶ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρόνων Ἑλένης τῆς μητρὸς τοῦ Κωνσταντίνου οὔτε αὐτοκράτωρ τις οὔτε αὐτοκράτειρα εἶχε προσκυνήσει τὸν ἐν αὐτῇ τάφον τοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν Ἰουδαίων, ἐν ᾗ ἐκ τῶν φρενῶν ἀνδρῶν πτωχῶν καὶ μεγαλοψύχων εἶχον ἐκπηγάσει αἱ θρησκευτικαὶ ἐκεῖναι ἰδέαι αἱ καταβαλοῦσαι τὴν χιλιετῆ δεσποτείαν τῶν ἀρχαίων θεῶν, τὴν ἐπιφανῆ σοφίαν τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ὅλον ἀρχαῖον πολιτισμόν, ἐπέβαινεν ἡ Εὐδοκία κόσμου ὅλως ξένου αὐτῇ, πρὸς ὃν οὐδὲν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ αὐτῆς παρελθόντος ἠδύνατο νὰ συνδυάσῃ. Ὅλον αὐτῆς τὸ δαιμόνιον, τὰ δῶρα τῶν Μουσῶν, ἡ γνῶσις τῆς Ἑλληνίδος ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἦσαν οὐδαμινὰ ἐπὶ τοῦ ξηροῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ εἶχον βαδίσει ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ κλεὶς πρὸς τὰ μυστήρια τῆς Ἱερουσαλὴμ ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ μόνον ἐν καρδίᾳ πλήρει τοῦ αἰσθήματος τῆς πίστεως, θεοσεβείας βαθυτάτης καὶ τελείας ἀπαρνήσεως τῶν ἐγκοσμίων, ὁποῖα ἦσαν τὰ αἰσθήματα τὰ καθαγιάσαντα τὴν ψυχὴν τῆς Μελάνης.

Οὐδὲν πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς συγγενές, οὐδὲν ἑλληνικόν, οὐχὶ μνημεῖα τῆς ἱστορίας οὐδὲ τῆς τέχνης ἔργα περικαλλῆ, οὐδὲ σχολεῖα τῆς ἐπιστήμης εὗρεν ἡ αὐτοκράτειρα ἐν τῇ μικρᾷ Ἱερουσαλήμ. Ἐρείπιά τινα παλαιῶν κτιρίων, ἰδίως τειχῶν καὶ ὀχυρωμάτων, ὡς οἱ πύργοι Ἱππικός, Φασάηλος καὶ Μαριάμμη, ἀνεκάλουν ἀκόμη εἰς τὴν μνήμην τοὺς χρόνους τῆς ἐγχωρίου τῶν Ἰουδαίων βασιλείας καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων κυριαρχίας. Ἔτι ἵστατο ἄνω τῆς κοιλάδος Ἰωσαφὰτ τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα «τάφοι τῶν βασιλέων» διάσημον μνημεῖον,

1. Itinerarium Hierosolymitanum ἔκδ. Wesseling.

Digitized by Google

ὅπερ ὑπῆρξεν ὁ τάφος τῆς τὸν Ἰουδαϊσμὸν δεχθείσης βασιλίσσης τῆς Ἀδιαβηνῆς Ἑλένης. Τούτου ὁ μὲν Τῖτος ἐφείσθη, ὁ δὲ Παυσανίας ὁ τῆς Ἑλλάδος περιηγητὴς οὐκ ἄνευ ὑπερβολῆς ἐκήρυξεν αὐτὸ παράλληλον τοῦ ἐν Ἁλικαρνασσῷ μαυσωλείου[1].

Ἐκαλεῖτο δ' ἔτι ἡ Ἱερουσαλὴμ Αἰλία Καπιτωλιάς, συνέπιπτε δὲ νὰ φέρῃ καὶ αὐτὴ ἡ Εὐδοκία τὸ ὑπερήφανον αὐτοκρατορικὸν ὄνομα Αἰλία. Εἶχε δὲ ὀνομάσει οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, καταπνίξας ἐντὸς ῥευμάτων αἵματος τὴν τελευταίαν δύσελπιν ἐπανάστασιν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν φανατικὸν Βαρκοχέβαν, τὴν νέαν ἀποικίαν ἣν εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστραφείσης πόλεως ἀφιερώσας εἰς τὸν Καπιτωλῖνον Δία. Πάντα δὲ τὰ μνημεῖα ἅτινα ἐθεωροῦντο αὐτόθι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν ὡς τίμια εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων μετὰ κακῆς προθέσεως καὶ ἐλησμονήθησαν. Κατὰ τὸν χῶρον τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, τοῦ παλαιοτάτου ἱεροῦ κέντρου τοῦ μονοθεϊσμοῦ, ἐκτίσθη ναὸς τοῦ Διός, τὸν δὲ χωσθέντα τάφον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἠτίμασεν ἱερὸν τῆς πανδήμου Ἀφροδίτης. Μόνον δ' ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντίνου ἐκρημνίσθη ὁ βέβηλος οὗτος ναὸς τῆς Κύπριδος, ὅτε λέγεται ὅτι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν θεμελίων ἀνευρέθη ὁ Ἅγιος Τάφος. Ἡ δ' εὐσεβὴς αὐγοῦστα Ἑλένη ἐπανέδωκεν αὐτὸν εἰς τὴν λατρείαν τῶν Χριστιανῶν ἐν ἔτει 326· καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἔκτισεν ἔπειτα ἐπ' αὐτοῦ μὲν μαρμάρινον εὐκτήριον, ἐγγὺς δ' αὐτοῦ ἐκκλησίαν λαμπράν, ἐγκαινιασθεῖσαν ἐν ἔτει 336.

ΙΘ'

Ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἐν Βηθλεέμ, ἐν τῷ ἄλσει Μαμβρῆ, τῇ ἕδρᾳ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Ἑλένη εἶχον ἱδρύσει ἐκκλησίας, τὴν δὲ παρακμάσασαν Ἱερουσαλὴμ ἀνύψωσαν καταστήσαντες αὐτὴν τοὐλάχιστον τὸ ἱερώτατον προσκύνημα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ πόλις τοῦ Δαυὶδ ἢ μᾶλλον τοῦ Ἀδριανοῦ ἦτο ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Κωνσταντίνου οὕτως ἔρημος, ὥστε ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος Εὐσέβιος διεβεβαίου ὅτι αὐτόθι δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ μία ἰουδαϊκὴ οἰκία ἐν ᾗ Ἕλλην τις ἠδύνατο νὰ κατοικήσῃ. Ἰουδαῖοι ἐν γένει δὲν ἦσαν αὐτόθι ἐγκατεστημένοι[2].

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς εἶχεν ἐκδιώξει διὰ παντὸς ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ τοὺς Ἰουδαίους κατοίκους, ἡ δ' ἀπάνθρωπος αὐτοῦ ἀπαγόρευσις ἔμεινεν ἰσχύουσα ἐπὶ αἰῶνας ὅλους. Μόνον δ' ἅπαξ κατ' ἔτος ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἑβραίους νὰ ἐπιβῶσι τῆς ἁγίας αὐτῶν πόλεως, ἵνα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου ἐπισκεφθῶσι τὸν χῶρον ἔνθα ἔκειτό ποτε ὁ ναός των καὶ κλαύσωσι καὶ στερνοκοπηθῶσι διὰ τὴν τύχην αὐτῶν. Ἔτι δὲ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα καὶ κατόπιν ἵσταντο αὐτόθι δύο ἀνδριάντες τοῦ Ἀδριανοῦ, ὧν ὁ ἕτερος ἔφιππος[1]. Ἐγγὺς δ' αὐτῶν ἔκειτο λίθος τετρυπημένος, ὃν οἱ Ἰουδαῖοι ἤλειφον δι' ἐλαίου κατὰ τὴν πένθιμον ἐκείνην ἡμέραν· ἔπειτα δ' ἔσχιζον ὀδυνηρῶς κραυγάζοντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ ἀπήρχοντο πάλιν[2].

Μόνον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ἀπέσυρεν ἐν ἔτει 362 τὴν ἀπαγόρευσιν ἐκείνην καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐν Γαλιλαίᾳ διαμένοντας Ἰουδαίους νὰ ἐγκατασταθῶσι πάλιν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Θέλων ἐκ μίσους κατὰ τῶν Χριστιανῶν νἀνεγείρῃ πάντας τοὺς πάλαι ὀνομαστοὺς λαούς, παρώτρυνε καὶ τὸν ἰουδαϊκὸν λαὸν νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Οἱ δ' εὐεργετηθέντες Ἑβραῖοι ἤρξαντο πράγματι τῆς ἀνακτίσεως, ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου αὐτῶν προστάτου κατέρριψε πάλιν τὸ ἔργον καὶ ἐξεδίωξε πάλιν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως. Καὶ κατὰ τὸ πέρας δὲ τοῦ τετάρτου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ὅτε ἔζη ἐν Βηθλεὲμ ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Ἱερώνυμος, ἐπετρέπετο αὐτοῖς ἡ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μετάβασις μόνον κατὰ τὴν μίαν ἐκείνην ἡμέραν.

Ἐν δὲ Τιβεριάδι τῇ παραθαλασσίᾳ ὑφίστατο ἔτι ἡ μεγάλη συναγωγή, τὸ κέντρον τοῦ πνευματικοῦ τῶν Ἰουδαίων βίου καὶ οἱονεὶ τὸ πανεπιστήμιον αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἀναγνωρίσει αὐτόθι ὡς ἀρχηγὸν πασῶν τῶν ἐν τῷ κράτει ἰουδαϊκῶν κοινοτήτων πατριάρχην, οὗ τὸ ἡγεμονικὸν ἀξίωμα μετεβιβάζετο κληρονομικῶς ἐν τῇ φυλῇ Ἱλήλ. Κατὰ δὲ τὸν τέταρτον αἰῶνα οὗτος ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον illustris, ὅστις ἀπεδίδετο μόνον εἰς τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄρχοντας τοῦ κράτους. Ἀλλὰ καὶ τὸ δίπλωμα ἐπιτίμου ἐπάρχου (praefectus honorarius) παρεχωρεῖτο ἐκ χάριτος εἰς τὸν μὲν ἢ τὸν δὲ τῶν διαπρεπόντων πατριαρχῶν[3]. Ἀλλ' ἐν ἔτει 418 ὁ Θεοδόσιος ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου Πατριάρχου Γαμαλιὴλ τὸν τίτλον ἐκεῖνον ἕνεκα καταχρήσεως τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ περὶ τὴν οἰκοδόμησιν νέων συναγωγῶν καὶ ἕνεκα προσηλυτισμοῦ. Ἔκτοτε δ' ἐξέλιπε καθόλου τὸ ἰουδαϊκὸν πατριαρχεῖον, τὸ τε-

1. Παυσαν. Ἀρκαδ. VIII, σ. 16. Κατὰ τὴν ἐπιπολαίαν διαβεβαίωσιν αὐτοῦ ἡ μαρμαρίνη πύλη τοῦ τάφου τούτου ἤνοιγε καὶ ἔκλειεν ἀφ' ἑαυτῆς καθ' ὡρισμένην ἡμέραν. Robinson, Biblical researches in Palestine, I, σ. 528 κ. ἑ. καὶ Grätz, Gesch. der Juden III, σ. 433.

2. Εὐσεβίου ὑπομν. εἰς Ψαλμούς. LXIX, σ. 382 παρὰ τῷ Wesseling Dissert. zum Itinerar. Hierosol. σ. 540.

1. Robinson I, σ. 438.

2. Itiner. Hierosol. σ. 591.

3. Περὶ τῶν τίτλων τῶν πατριαρχῶν spectabilis, clarissimus, illustris ἴδ. Ugolini, Thesaur. Antiq. sacrar. IV, σ. 704. Περὶ δὲ τῶν πατριαρχῶν ἴδ. Grätz, Gesch. der Juden IV, σ. 331.

Digitized by Google

λευταῖον λείψανον παμπαλαίων θεσμῶν τοῦ ἑβραϊκοῦ παρελθόντος[1].

Οὕτω δ' αὐστηροὶ ὑπῆρχον οἱ νόμοι τοῦ νεωτέρου Θεοδοσίου κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὥστε ὁ νεώτατος τῶν ἱστοριογράφων τοῦ λαοῦ τούτου εἶπεν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἤρξατο ὁ μέσος αἰὼν διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπίεζεν αὐτοὺς καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅθεν πιθανῶς ἐξεδιώχθησαν, ὡς ἐξηλάθησαν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ὑπὸ τοῦ βιαίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου. Ἡ δὲ συναγωγὴ αὐτῶν, ἣν ἀντὶ πολλοῦ χρήματος ἀδείᾳ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου εἶχον οἰκοδομήσει ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ καλουμένῃ *Χαλκοπρατείᾳ*, διαταγῇ τοῦ ἐγγόνου ἐκείνου μετετράπη εἰς ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου[2].

Ὁ μικρὸς πληθυσμὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ συνέκειτο ὡς τὸ πλεῖστον ἐκ Σύρων, Φοινίκων καὶ τῶν ἀπογόνων τῆς ἀποικίας τοῦ Ἀδριανοῦ ἥτις εἶχε συμπληρωθῆ δι' ἐποικισμοῦ Ἀραμαίων. Ἦτο δὲ χριστιανική, ἀλλ' ἠρίθμει ἔτι κρυφίους τινὰς εἰδωλολάτρας, ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία θρησκεία τῆς Συρίας, ἰδίως δ' ἡ λατρεία τῆς Ἀστάρτης καὶ τοῦ Μίθρα, διετηρεῖτο καὶ ἔν τισι τόποις τῆς Παλαιστίνης μετὰ τοιαύτης ἐπιμονῆς, ὥστε ταὐστηρὰ διατάγματα Θεοδοσίου τοῦ Β' προὐκάλεσαν πολλὰς ἐπαναστάσεις τῶν εἰς τὴν παλαιὰν πίστιν ἐμμενόντων ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ.

Ὁ Ἕλλην πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Γρηγόριος ὁ Νύσσης ὅστις ἀπέθανε τῷ 394 ἔγραψε λίαν σκοτεινὴν εἰκόνα τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλήμ. Εἶχε δ' ἀρκετὴν εἰλικρίνειαν, ἵν' ἀποτρέψῃ τοὺς προσκυνητὰς ἀπὸ τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεως, ἐπειδὴ πᾶσαι τῆς Ἀνατολῆς αἱ πόλεις ἦσαν μεμολυσμέναι ὑπὸ κακιῶν ἐπιδημικῶν· μετὰ πολλῷ δὲ μεγαλειτέρας βδελυγμίας ἐστιγμάτισε τὴν μοιχείας, κλοπῶν, εἰδωλολατρῶν, φαρμακέων καὶ δολοφόνων πεπληρωμένην Ἱερουσαλήμ[3]. Ἀλλ' ὁ ἰδεώδης πόθος τῶν Χριστιανῶν ὁ ἑλκύων αὐτοὺς πρὸς τοὺς χώρους τῆς λατρείας αὐτῶν ἐξωραΐζε τὰ γήϊνα ταῦτα Σόδομα ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν καὶ μετέπλαττεν εἰς παράδεισον οὐράνιον. Αἱ ἐνδημοῦσαι κακίαι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἃς ἐπολλαπλασίαζον διηνεκῶς αἱ ἐπιπρόσθετοι τυχοδιωκτῶν μεταβαινόντων αὐτόσε ἐπὶ προσκυνήσει, δὲν ἠδύναντο νἀφανίσωσι τὴν ἄρρητον εὐτυχίαν τῆς αὐτόθι διαμονῆς ἢ νἀποσβέσωσι τὴν λάμψιν τὴν περιβάλλουσαν τὸν Γολγοθᾶν, τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν καὶ τὴν Βηθλεέμ, τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας τῆς Παλαιστίνης καὶ τὸν ἱερὸν ποταμὸν Ἰορδάνην.

Ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων, μάλιστα δ' ἀπὸ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἑλένης ἐκείνης, ἥτις διὰ τῆς προσκυνήσεως αὐτῆς εἶχεν ἑλκύσει τὰ βλέμματα πάντων τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ καί, οὕτως εἰπεῖν, εἶχεν ἀνακαλύψει αὐτὴν ἐκ νέου, αἱ χῶραι ἐκεῖναι ἦσαν τὸ τέρμα τῆς χάριτος τῆς ὅλης Χριστιανωσύνης. Ὡς πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἕλλην Ὠριγένης, οὕτως εἶχεν ἔλθει ἐν ἔτει 386 καὶ ὁ Λατῖνος πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Ἱερώνυμος εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ φίλης Παύλας. Ἡ εὐγενὴς αὕτη Ῥωμαία ἵδρυσε μονήν τινα ἐν Βηθλεέμ, ἐν ᾗ ἐγκαθιδρύθη καὶ διέμεινεν ὁ Ἱερώνυμος. Καὶ ἐκεῖνος δ' ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ ἐγγὺς τὰς κακίας τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, αἱ δὲ κρίσεις αὐτοῦ ἐπεκύρονον τὰς τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Γρηγορίου Νύσσης[1]. Ἐνταῦθα δ' ἔγραψε τὴν διάσημον μετάφρασιν τῆς Γραφῆς, τὴν Βουλγάταν, ἐφ' ᾧ σκοπῷ ἐξέμαθε τὴν ἑβραϊκήν. Αὐτόθι δὲ μετέφρασε καὶ ἐπηύξησε καὶ τὸ Ὀνομαστικὸν τοῦ Εὐσεβίου, τὴν σπουδαίαν περιγραφὴν καὶ ἐξήγησιν τῶν ἱερῶν τόπων τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς Παλαιστίνης.

Ἐν Βηθλεὲμ εἶχε μάθει ὁ Ἱερώνυμος τὴν ἅλωσιν τῆς μεγάλης Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γότθων τοῦ Ἀλαρίχου καὶ ὀδυνηθεὶς ἐθρήνησεν αὐτήν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε πρεσβύτης ἐνενηκοντούτης, δεκαοκτὼ ἔτη πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς Εὐδοκίας.

Πολλοὶ προσκυνηταὶ ἐκ τῆς Δύσεως ἀπέμενον ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἵνα περάνωσι τὸν βίον ἐν ταῖς αὐτόθι μοναῖς. Πλὴν δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐν οὐδεμιᾷ ἐπαρχίᾳ τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ὑπῆρχον οὕτω πολλοὶ τὸ πλῆθος μοναχοὶ καὶ ἀσκηταὶ ὡς ἐν Παλαιστίνῃ, ἔνθα εἰσήγαγεν αὐτοὺς ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου ὁ Ἱλαρίων κατὰ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Εἶχον δ' ἐγκατασταθῆ περὶ τὴν ἁγίαν πόλιν ἐν ὄρεσι, κοιλάσι καὶ ἐρήμοις, ὡς οἱ σύντροφοι αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Θηβαΐδος. Τοιαύτας δὲ συστάδας κεχωρισμένων ἀσκητικῶν καλυβῶν ἢ ἄντρων ἐκάλουν λαύρας καὶ διέκρινον αὐτὰς ἀπὸ τῶν κοινοβίων ἢ μοναστηρίων. Μεταξὺ δὲ τούτων ἐπιφανὲς ἦτο τότε ἰδίως τὸ μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Εὐθυμίου ὅπερ εἶχεν ἐγκαινιάσει ἐν ἔτει 428 ὁ πατριάρχης Ἰουβενάλις[2].

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ ἦτο ἡ παλαιοτάτη τῆς Χριστιανωσύνης, ὤφειλε δὲ νὰ εἶνε καὶ ἡ ἐπιφανεστάτη, ἐπειδὴ πρῶτος αὐτῆς ἐπίσκοπος ὑπῆρξεν ὁ Ἰάκωβος, σωματικὸς ἀδελφὸς τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἦτο ἐθνικὴ τῶν Ἰουδαίων, ἕως ἐπὶ Ἀδριανοῦ εἰσέρρησαν εἰς αὐτὴν συριακὰ καὶ ἑλληνικὰ στοιχεῖα, δι' ὧν ἐξελληνίσθη. Ἡ αὐτόθι ἐπισκοπὴ ἐκαλεῖτο ἀκόμη ἐπισήμως Αἰλία. Τὸν δὲ τέταρτον αἰῶνα ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀποστολικὸν ἵδρυμα, τουθ' ὅπερ προὐκάλεσεν ἔριν περὶ πρωτοκαθεδρίας πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Καισα-

1. Κωδ. Θεοδοσ. VI, 8, 22. Ἔδικτον τῆς 20 Ὀκτωβρίου 418.

2. Θεοφάνης I, 158. Ὁ Κεδρηνὸς I, 581 διηγεῖται περὶ τῆς οἰκοδομήσεως ταύτης τῆς συναγωγῆς· κατ' αὐτὸν φαίνεται κλεισθεῖσα ἤδη ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Α'.

3. Ἴδ. τὰ χωρία παρὰ τῷ Wesseling σ. 539—540.

1. Ἴδ. τὰ χωρία παρὰ Γίββωνι, κεφ. XXIII.

2. Le Quien, Oriens christianus τόμ. Γ' ἀρ. XLIV. Τὸν δ' αὐτόθι βίον τῶν ἐρημιτῶν περιέγραψεν ὁ Εὐάγριος I, κ. 21.

Digitized by Google

ρείας, ἐπειδὴ αὐτὴ ἦτο ἡ μητρόπολις ἁπάσης τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ἀντιοχείας ἐχούσης τὴν πνευματικὴν ἀρχὴν ἁπάσης τῆς Ἀνατολῆς. Εἶτα δὲ κατὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον τῷ 451, ἤτοι ὑπὲρ τὰ δεκατρία ἔτη μετὰ τὴν προςκύνησιν τῆς Εὐδοκίας, κατώρθωσεν ὁ ἐπίσκοπος Ἰουβενάλις νὰ ἀνακηρυχθῶσι τὰ Ἱεροσόλυμα ἀνεξάρτητον πατριαρχεῖον ἔχον ὑφ' ἑαυτὸ τοὺς ἐν ἁπάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ θρόνους. Ὁ Ἰουβενάλις δὲ οὗτος εἶχε γείνει γνωστὸς ὡς μανιώδης ἐχθρὸς τοῦ Νεστορίου καὶ ἐμπαθὴς ὀπαδὸς τοῦ Κυρίλλου ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἐφέσου, ἐντεῦθεν δὲ πάντως θὰ ἐγνώριζεν αὐτὸν ἡ Εὐδοκία[1].

[Ἕπεται συνέχεια].

1. Quien. ἐν τόμ. Γ'.

Γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Δουμᾶς, μεταξὺ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων, συνέγραψε καὶ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἰωσὴφ Γαριβάλδη», ἐν οἷς μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀπαραμίλλου τέχνης καὶ χάριτος ἱστορεῖ λεπτομερῶς καὶ ζωηρότατα τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἄρτι ἐκλιπόντος μεγάλου Ἰταλοῦ πατριώτου ἔν τε τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ καὶ κατόπιν ἐν Ἰταλίᾳ, παριστῶν αὐτὸν τὸν στρατηγὸν διηγούμενον ἀφελῶς τὸν πλήρη περιπετειῶν καὶ κινδύνων βίον του. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου παραλαμβάνομεν τὰ τρία πρῶτα κεφάλαια, ἐν οἷς περιγράφεται ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Γαριβάλδη, πιστεύοντες ὅτι εὐάρεστον παρέχομεν ἀνάγνωσμα εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς «Ἑστίας».

Σ. τ. Δ.

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗ

Ἐγεννήθην εἰς Νίκαιαν τὴν 22 Ἰουλίου 1807 οὐχὶ μόνον ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκίας ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ δωματίου ὅπου ἐγεννήθη ὁ Μασσένας. Ὁ ἔνδοξος στρατάρχης ἦτον, ὡς εἶνε γνωστόν, υἱὸς ἀρτοποιοῦ. Τὸ ἰσόγειον τῆς οἰκίας εἶνε μέχρι τῆς σήμερον ἀρτοποιεῖον. Πρὶν ὅμως ὁμιλήσω περὶ ἐμαυτοῦ, ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ εἴπω τινὰ περὶ τῶν ἐξαιρέτων γονέων μου, τῶν ὁποίων ὁ ἔντιμος χαρακτὴρ καὶ ἡ μεγάλη φιλοστοργία ἔσχον τοσαύτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς μου καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν μου διαθέσεων.

Ὁ πατήρ μου Δομένικος Γαριβάλδης, γεννηθεὶς εἰς Χιαβάρην, ἦτο υἱὸς ναυτικοῦ καὶ ναυτικὸς ὁ ἴδιος· οἱ ὀφθαλμοί του ἀνοιχθέντες εἶδον τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὤφειλε νὰ διαγάγῃ σχεδὸν ἅπασαν τὴν ζωήν του. Βεβαίως ἀπεῖχε τοῦ νὰ ἔχῃ τὰς γνώσεις, ἃς ἔχουσι συνήθως οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐπαγγέλματός του, καὶ πρὸ πάντων οἱ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς. Ἔλαβε τὰς ναυτικὰς γνώσεις του οὐχὶ εἰς εἰδικὴν σχολήν, ἀλλ' ἐντὸς τῶν πλοίων τοῦ πάππου μου. Μετὰ ταῦτα ἐδιοίκει ἴδιόν του πλοῖον, καὶ πάντοτε ἐτύγχανον αἰσίας ἐκβάσεως αἱ ἐπιχειρήσεις του. Ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὑπέστη πολυάριθμα συμβεβηκότα, τὰ μὲν εὐτυχῆ τὰ δὲ ἀτυχῆ, καὶ πολλάκις ἤκουσα νὰ λέγωσιν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ ἡμᾶς πλουσιωτέρους. Ἀλλ' ὀλίγον μὲ ἐνδιαφέρει τὸ τοιοῦτον. Ἦτο ἐλεύθερος ὁ δυστυχὴς πατὴρ νὰ ἐξοδεύσῃ ὅπως ἐπεθύμει χρήματα τοσοῦτον ἐπιμόχθως ἀποκτηθέντα, καὶ τῷ εἶμαι εὐγνώμων διὰ τὸ ὀλίγον ὅπερ μοὶ ἀφῆκεν. Ἄλλως τε ὑπάρχει τι τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνει περὶ τῆς στοργῆς του· ὅτι ἐξ ὅλων τῶν χρημάτων, ἅτινα ἔρριψεν εἰς τὸν ἀέρα, τὰ διὰ τὴν ἀνατροφήν μου καταβληθέντα εἰσὶ τὰ ὀλισθήσαντα τῶν χειρῶν του μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐχαριστήσεως, μολονότι ἡ ἀνατροφὴ αὐτὴ ὑπῆρξε βαρὺ φορτίον ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς καταστάσεώς του.

Μὴ νομίσῃ ὅμως ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ ἀνατροφὴ αὐτὴ ἦτο ἐντελῶς ἀριστοκρατική. Ὄχι· ὁ πατήρ μου δὲν μ' ἐδίδαξεν οὔτε τὴν γυμναστικήν, οὔτε τὴν ὁπλασκίαν, οὔτε τὴν ἱππασίαν. Ἐδιδάχθην τὴν γυμναστικὴν ἀνέρπων ἐπὶ τῶν προτόνων καὶ ὀλισθαίνων ἐπὶ τῶν σχοινίων· τὴν ὁπλασκίαν ὑπερασπιζόμενος τὴν κεφαλήν μου καὶ προσπαθῶν νὰ σχίσω τὴν κεφαλὴν τῶν ἄλλων· τὴν δὲ ἱππασίαν, λαμβάνων παράδειγμα ἐκ τῶν πρώτων ἱππέων τοῦ κόσμου, τουτέστι τῶν Γότσων.

Ἡ μόνη σωματικὴ ἐξάσκησις τῆς νεότητός μου (καὶ διὰ ταύτην ἀκόμη δὲν ἔσχον διδάσκαλον) ἦτο τὸ κολύμβημα. Πότε καὶ πῶς ἔμαθον νὰ κολυμβῶ δὲν ἐνθυμοῦμαι· μοὶ φαίνεται ὅτι πάντοτε ἐγνώριζον αὐτό, καὶ ὅτι ἐγεννήθην ἀμφίβιος. Ὥςτε μ' ὅλην τὴν μικρὰν ἐπιθυμίαν ἣν πάντες οἱ γνωστοί μου γνωρίζουν ὅτι ἔχω εἰς τὸ νὰ πλέκω τὸν πανηγυρικόν μου, λέγω ἁπλῶς, χωρὶς νὰ στοχάζωμαι ὅτι πρέπει τις νὰ καυχηθῇ δι' αὐτό, ὅτι εἶμι εἷς τῶν ἐπιτηδειοτέρων κολυμβητῶν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ καυχῶμαι, οὔσης ἐγνωσμένης τῆς ἐμπιστοσύνης ἣν εἶχον εἰς ἐμαυτόν, ἂν ποτὲ δὲν ἐδίστασα νὰ ῥιφθῶ εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως σώσω τὴν ζωήν τινος τῶν ὁμοίων μου.

Ἄλλως τε, ἐὰν ὁ πατήρ μου δὲν μ' ἔμαθε ταύτας τὰς ἀσκήσεις, τοῦτο ἦτο σφάλμα μᾶλλον τοῦ αἰῶνος ἢ ἰδικόν του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἱερεῖς ἦσαν οἱ ἀπόλυτοι κύριοι τοῦ Πεδεμοντίου, καὶ αἱ σταθεραὶ αὐτῶν προσπάθειαι, ἡ ἐπίμονος αὐτῶν ἐργασία ἔτεινε μᾶλλον εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τοὺς νέους ἀνωφελεῖς καὶ ὀκνηροὺς μοναχοὺς ἢ πολίτας ἐπιτηδείους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος των. Προσέτι καὶ ὁ μέγας ἔρως ὃν ἔτρεφε πρὸς τὰ τέκνα του ὁ δυστυχὴς πατήρ μου ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ φοβῆται καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἴχνη πάσης σπουδῆς δυναμένης εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐπιφέρῃ κίνδυνόν τινα εἰς ἡμᾶς.

Ὅσον διὰ τὴν μητέρα μου, Ῥόζαν Ῥαγιούνδου, κηρύττω μεθ' ὑπερηφανίας ὅτι ἦτο τὸ πρότυπον γυναικείας ἀρετῆς. Ἕκαστος υἱὸς ὀφείλει ἀναμφιβόλως νὰ εἴπῃ περὶ τῆς μητρός του ὅ,τι λέγω περὶ τῆς ἐμῆς, ἀλλ' οὐδεὶς θέλει εἴπει αὐτὸ μετὰ μεγαλειτέρας πεποιθήσεως. Μία τῶν μεγαλειτέρων πικριῶν τῆς ζωῆς μου ἦτο καὶ ἔσεται τὸ ὅτι δὲν ἠδυνήθην ν' ἀποκαταστήσω αὐτὴν εὐτυχῆ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐλύπησα καὶ κατέστησα ὀδυνηρὰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ὑ-

Digitized by Google

πάρξεώς της! Ὁ Θεὸς μόνος γινώσκει τὰς ἀγωνίας ἃς ἐπροξένησεν αὐτῇ τὸ ῥιψοκίνδυνον στάδιόν μου, διότι ὁ Θεὸς μόνος γινώσκει τὸ ἄμετρον τῆς πρὸς ἐμὲ φιλοστοργίας της. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀγαθόν τι εἰς τὴν καρδίαν μου αἴσθημα, ὁμολογῶ ὅτι ἐξ αὐτῆς τὸ ἀπέκτησα. Ὁ ἀγγελικὸς χαρακτήρ της δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ ἔχῃ τὸ ἀντίτυπόν του εἰς ἐμέ. Μήπως εἰς τὴν πρὸς τὰς δυστυχίας εὐσπλαγχνίαν της, εἰς τὴν πρὸς τὰς ὀδύνας συμπάθειάν της, δὲν χρεωστῶ τὸν μεγάλον τοῦτον ἔρωτα ἢ νὰ εἴπω μᾶλλον τὴν μεγάλην ταύτην εὐσπλαγχνίαν πρὸς τὴν πατρίδα μου; εὐσπλαγχνίαν ἥτις ἀντημείφθη διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συμπαθείας τῶν δυστυχῶν συμπατριωτῶν μου; Δὲν εἶμαι βεβαίως δεισιδαίμων, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπιβεβαιῶ ὅτι εἰς τὰ δεινότερα τῆς ζωῆς μου συμβάντα, ὅτε ὁ Ὠκεανὸς ἐβρυχᾶτο ὑπὸ τὴν τρόπιδα καὶ κατὰ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου μου, ὅπερ ἀνύψονεν ὡς φελλὸν ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὅτε αἱ σφαῖραι ἐσύριζον εἰς τὰ ὦτά μου ὡς ὁ τρικυμιώδης ἄνεμος, ὅτε αἱ βολίδες ἔπιπτον βροχηδὸν πέριξ ἐμοῦ ὡς ἡ χάλαζα, ἔβλεπον αὐτὴν πάντοτε γονυπετοῦσαν, βεβυθισμένην εἰς τὴν προσευχήν, κύπτουσαν κάτωθεν τῶν ποδῶν τοῦ παντοδυνάμου, ὃν ἐπεκαλεῖτο ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τέκνου τῶν σπλάγχνων της· καὶ ἐκεῖνο ὅπερ μοὶ ἔδιδεν ἐκείνην τὴν καταπληκτικὴν ἐνίοτε γενναιότητα ἦτο ἡ πεποίθησις, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ μοὶ συμβῇ δυστυχία, ἐνόσῳ τοιαύτη ἁγία γυνή, τοιοῦτος ἄγγελος ἐδέετο ὑπὲρ ἐμοῦ.

Οἱ πρῶτοί μου χρόνοι.

Διήγαγον τὰ πρῶτα νεανικά μου ἔτη ὡς ὅλα τὰ παιδία ἐν τῷ μέσῳ τῶν γελώτων καὶ τῶν κλαυθμῶν, φίλος μᾶλλον τῶν ἡδονῶν ἢ τῶν ἐργασιῶν, τῶν διασκεδάσεων ἢ τῆς σπουδῆς, ὥστε δὲν ὠφελούμην (ὡς ὤφειλον νὰ πράξω ἐὰν ἤμην σωφρονέστερος), ἐκ τῶν θυσιῶν ὅσας οἱ γονεῖς μου ὑπὲρ ἐμοῦ κατέβαλον. Ἔκτακτον οὐδὲν μοὶ συνέβη εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην. Ἔσχον καλὴν καρδίαν ἥτις μοὶ ἐδωρήθη παρὰ Θεοῦ καὶ παρὰ τῆς μητρός μου· καὶ τὰς παραφορὰς ταύτης τῆς καλῆς καρδίας κατ' ἀρέσκειαν πάντοτε ηὐχαρίστησα. Εἶχον συμπάθειαν πρὸς πᾶν ὅ,τι ἦτο μικρόν, ἀσθενὲς καὶ πάσχον· ἡ εὐσπλαγχνία αὐτὴ ἔφθανε καὶ μέχρι τῶν ζώων, ἢ μᾶλλον ἤρχιζεν ἐκ τῶν ζώων. Ἐνθυμοῦμαι ἡμέραν τινὰ ὅτι εὗρον ἕνα γρύλλον, καὶ ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ὅπου ἐνῷ ἔπαιζον μετ' αὐτοῦ, τὸν συνέλαβον μετὰ τῆς ἀδεξιότητος ἐκείνης, ἢ μᾶλλον μετὰ τῆς θηριωδίας ἐκείνης τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ τῷ ἀπέσπασα τὸν ἕνα πόδα· τοῦτο τὸ συμβὰν εἰς τόσον βαθμὸν μὲ ἔθλιψεν, ὥστε ἔμεινα πολλὰς ὥρας κεκλεισμένος εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ κλαίων πικρῶς. Ἄλλοτε πάλιν, πορευόμενος πρὸς κυνηγεσίαν μεθ' ἑνὸς τῶν ἐξαδέλφων μου εἰς τὸ Βὰρ, ἐστάθην ἐπὶ τῆς ὄχθης μιᾶς τάφρου, ὅπου αἱ πλύντριαι συνείθιζον νὰ πλύνωσι τὰ πανία των, καὶ ὅπου κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν γυνή τις ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ νὰ πλύνῃ. Ἀγνοῶ πῶς ἔτυχε νὰ πέσῃ εἰς τὸ ὕδωρ. Μ' ὅλην δὲ τὴν μικρὰν ἡλικίαν μου (διότι ἤμην μόλις ὀκταετής) ἐῤῥίφθην εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἔσωσα αὐτήν. Διηγοῦμαι τοῦτο διὰ ν' ἀποδείξω πόσον φυσικὸν εἶνε εἰς ἐμὲ τὸ αἴσθημα, ὅπερ μὲ παρακινεῖ νὰ βοηθῶ τὸν ὅμοιόν μου καὶ πόσον οὐδαμῶς ἀξίζω τὸν ἔπαινον ὅτι ἔπραξα τοῦτο.

Μεταξὺ τῶν διδασκάλων, ὅσους ἔσχον κατὰ ταύτην τὴν περίοδον τῆς ζωῆς μου, διατηρῶ ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν γέροντα Ἰωάννην καὶ πρὸς τὸν Κ. Ἀρέναν. Ἐκ τοῦ πρώτου ὀλίγα ὠφελήθην, ὢν εὐδιάθετος μᾶλλον νὰ παίζω καὶ νὰ πλανῶμαι, ὡς προεῖπον, ἢ νὰ ἐργάζωμαι. Μοὶ ἔμεινε πρὸ πάντων ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως ὅτι δὲν ἐσπούδασα τὴν ἀγγλικήν, ὡς εὐκόλως ἠδυνάμην, ἔλεγχος ὅστις ἀνενεώθη εἰς τὴν ψυχήν μου καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις (καὶ αἱ περιστάσεις αὗται ἦσαν συχνόταται) καθ' ἃς εὑρέθην μετὰ Ἄγγλων. Ἐκτὸς τούτου, ἐπειδὴ ὁ γέρων Ἰωάννης ἦτο οἰκεῖος, καὶ τρόπον τινὰ μέλος τῆς οἰκογενείας, ἡ ἐκπαίδευσίς μου καθυστέρει ἕνεκα τῆς μεγάλης μετ' αὐτοῦ οἰκειότητός μου. Εἰς τὸν δεύτερον ἐξαίρετον διδάσκαλον χρεωστῶ ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον ὅπερ γνωρίζω· καὶ πρὸ πάντων ὀφείλω πρὸς αὐτὸν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην ὅτι μοὶ ἐδίδαξε τὴν μητρικήν μου γλῶσσαν διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Τὸ σφάλμα τοῦ νὰ μὴ διδάσκωσιν εἰς τὰ τέκνα τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔργα τῆς πατρίδος συχνάκις πράττεται εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Νίκαιαν, ὅπου ἡ πλησιόχωρος Γαλλία ἔχει ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μου καὶ εἰς τὴν πρὸς ἐκπαίδευσίν μου ἐπιμονὴν τοῦ μεγαλειτέρου μου ἀδελφοῦ Ἀγγέλου, καθὼς καὶ εἰς τὴν τῆς ὡραίας γλώσσης μου μελέτην, χρεωστῶ τὰς ὀλίγας ἱστορικὰς γνώσεις, ἃς κατώρθωσα ν' ἀποκτήσω, καὶ τὴν εὐκολίαν τοῦ ἐκφράζεσθαι.

Ἀποπερατῶ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον τῆς ζωῆς μου διὰ τῆς διηγήσεως συμβάντος ὅπερ καίτοι μικροῦ λόγου ἄξιον, δίδει ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν πρὸς τὴν ῥιψοκίνδυνον ζωὴν κλίσεών μου.

Βαρυνόμενος τὴν σχολὴν καὶ ὑποφέρων ἕνεκα τῆς ἑδραίας ζωῆς μου, ἐπρότεινα μίαν ἡμέραν εἴς τινας τῶν συντρόφων μου νὰ φύγωμεν εἰς τὴν Γένουαν· ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον. Παρευθὺς ἐξελύσαμεν ἁλιευτικὸν πλοιάριον καὶ ἐπλέομεν πρὸς ἀνατολάς· εἴχομεν δὲ φθάσει ἀπέναντι τοῦ Μονάκου, ὅτε λέμβος ἀποσταλεῖσα παρὰ τοῦ ἐξαιρέτου πατρός μου συνέλαβε καὶ ἐπανέφερεν ἡμᾶς κατησχυμένους εἰς τὰ ἴδια. Ἡγούμενός τις παρατηρήσας εἶχε καταμηνύσει ἡμᾶς· ἐντεῦθεν προέρχεται ἴσως ἡ μικρά μου πρὸς τοὺς ἱερεῖς συμπάθεια. Οἱ συμφυγάδες μου ἦσαν, ἐνθυμοῦμαι, ὁ Καῖσαρ Παρώδης, ὁ Ῥαφαὴλ Ἀνδρέα καὶ ὁ Σελεστῖνος Βερμόνδος.

Digitized by Google

Τὰ πρῶτα ταξείδιά μου.

«Ὦ ἔαρ, νεότης τοῦ ἔτους! ὦ νεότης, ἔαρ τῆς ζωῆς!» εἶπεν ὁ Μεταστάσιος· ἂς μοὶ συγχωρηθῇ νὰ προσθέσω· «Πόσον τὰ πάντα ὡραΐζονται ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς νεότητος καὶ τοῦ ἔαρος!»

Ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου ἡλίου φωτιζομένη παρουσιάσθης εἰς τὰ ὄμματά μου, ὦ ὡραία *Κωνστάντζα*, σὺ, τὸ πρῶτον πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠροτρίωσα τὴν θάλασσαν. Τὰ ῥωμαλέα σου πλευρὰ, οἱ ὑψηλοὶ καὶ ἐλαφροὶ ἱστοί σου, τὸ ἐκτεταμένον κατάστρωμά σου, πάντα καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ εἰς τὴν πρῴραν σου γυναικὸς προτομὴ μένουσι διὰ παντὸς εἰς τὴν μνήμην μου ἐγκεχαραγμένα διὰ τῆς ἀνεξαλείπτου γλυφίδος τῆς νεανικῆς μου φαντασίας! Μὲ πόσην χάριν, ὡραία καὶ φιλτάτη *Κωνστάντζα*, ἔκυπτον ἐπὶ τῶν κωπῶν των οἱ ναῦταί σου, ἀληθεῖς τύποι τῶν ἀτρομήτων ἡμῶν Λυγουριανῶν! Μὲ ποίαν ἀγαλλίασιν ἠρχόμην ἐπὶ τοῦ ἐξώστου διὰ ν' ἀκούσω τὰ δημώδη ᾄσματα καὶ τοὺς ἁρμονικοὺς αὐτῶν χορούς! Ἔψαλλον ἐρωτικὰ ᾄσματα, διότι οὐδεὶς τότε τοῖς ἐδίδασκεν ἕτερα· ὅσον δ' ἀσήμαντα καὶ ἂν ἦσαν, μ' ἔφερον εἰς κατάνυξιν, μ' ἐμέθυον. Ὤ! ἐὰν ἐκεῖνα τὰ ᾄσματα ἦσαν διὰ τὴν πατρίδα, ἤθελον μ' ἐνθουσιάσει, ἤθελον μὲ κάμει παράφρονα! Ἀλλὰ τίς νὰ τοῖς εἴπῃ τότε ὅτι ὑπῆρχεν Ἰταλία; τίς νὰ τοῖς εἴπῃ ὅτι εἴχομεν πατρίδα νὰ ἐκδικήσωμεν ἢ νὰ ἐλευθερώσωμεν; Ὄχι, ὄχι! ἀνετράφημεν καὶ ηὐξήθημεν ὡς Ἑβραῖοι φέροντες τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ζωὴ ἕνα μόνον σκοπὸν ἔχει, τὴν ἀπόκτησιν πλούτου.

Ἐνῷ δὲ παρετήρουν περιχαρὴς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἔμελλον νὰ ἐπιβιβασθῶ, ἡ μήτηρ μου θρηνοῦσα προητοίμαζε τὰ τοῦ ταξειδίου ἐνδύματά μου.

Ὁ προορισμός μου ἦτο νὰ τρέχω εἰς τὰς θαλάσσας. Ὁ πατήρ μου ἀντέστη ἐφ' ὅσον ἠδύνατο· ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἐξαιρέτου ἐκείνου ἀνδρὸς ἦτο ν' ἀκολουθήσω στάδιον εἰρηνικὸν καὶ ἄνευ κινδύνων, οἷον τὸ τοῦ ἱερέως, τὸ τοῦ δικηγόρου, ἢ τὸ τοῦ ἰατροῦ, ἀλλ' ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη μου κατίσχυσε· ὁ υἱικὸς ἔρως του ἐκάμφθη ἐνώπιον τῆς νεανικῆς μου ἐπιμονῆς, καὶ ἐπεβιβάσθην ἐπὶ τοῦ βρικίου ἡ *Κωνστάντζα*, ἧς ἐπλοιάρχει ὁ Ἄγγελος Πεσάντης ὁ τολμηρότερος τῆς θαλάσσης ἀρχηγὸς ἀφ' ὅσους ποτὲ ἐγνώρισα.

Ἐὰν τὸ ἡμέτερον ναυτικὸν ἐλάμβανε τὴν ἐλπιζομένην ἀνάπτυξιν, ὁ πλοίαρχος Πεσάντης ἤθελεν ἔχει δικαίωμα διοικήσεως ἐφ' ἑνὸς τῶν πρώτων πολεμικῶν πλοίων, καὶ οὐδεὶς πλοίαρχος ἤθελεν εἶσθαι τολμηρότερος αὐτοῦ. Ὁ Πεσάντης οὐδέποτε ἐδιοίκησε στόλον· ἀλλ' ἂς ἀποταθῶσιν εἰς αὐτὸν, καὶ πάραυτα ὁ ἴδιος σχηματίζει ἕνα, ἀρχίζων ἀπὸ τὰς λέμβους καὶ τελειόνων εἰς τὰ τρίκροτα· ἂς πραγματοποιηθῶσί ποτε τὰ λεγόμενα, ἂς λάβῃ τότε τὴν ἐντολὴν ταύτην, καὶ ἐγγυῶμαι, ὅτι θέλει προσφέρει ὄφελος καὶ δόξαν εἰς τὴν πατρίδα.

Τὸ πρῶτον ταξείδιόν μου ἐγένετο μέχρις Ὀδησσοῦ· ἔκτοτε τὰ ἀκόλουθα ταξείδια κατήντησαν τόσον κοινὰ καὶ τόσον εὔκολα ὥστε ἀνωφελὲς νὰ διηγηθῶ αὐτά.

Τὸ δεύτερον ἐταξείδευσα μέχρι τῆς Ῥώμης, πλὴν μετὰ τοῦ πατρός μου, ὅστις τοιαύτας ἀνησυχίας κατὰ τὴν πρώτην μου ἀπουσίαν ᾐσθάνθη, ὥστε ἀπεφάσισε, ἀφοῦ ἐπιμόνως ἐπεθύμουν νὰ ταξειδεύσω, τοὐλάχιστον νὰ συνταξειδεύσω μετ' αὐτοῦ.

Ἐδιοικοῦμεν τὸν ἰδιόκτητον αὐτοῦ τρεχαντῆρα *Σάντα Ῥεπαράτα*.

Ὁποίαν χαρὰν ᾐσθάνθην ὅτε ἤκουσα ὅτι ἐμέλλομεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ῥώμην! Ἀνέφερα ἤδη πῶς, διὰ τῶν συμβουλῶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ διὰ τῶν φροντίδων τοῦ ἀξίου μου διδασκάλου, αἱ σπουδαί μου ἐστράφησαν πρὸς τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις δι' ἐμὲ, ἔνθερμον τῆς ἀρχαιότητος μύστην, ἦτο ἡ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου, ἐκθρονισμένη βασίλισσα μετὰ τῶν ἀπείρων γιγαντιαίων θαυμαστῶν ἐρειπίων της, ἐξ ἧς ὡς λαμπρὸν φάσμα ἀναφαίνεται ἡ μνήμη παντὸς παρελθόντος μεγαλείου! οὐχὶ μόνον ἡ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ἡ κοιτὶς τῆς ἁγίας ἐκείνης θρησκείας, ἥτις ἔθραυσε τὰς ἁλύσεις τῶν δούλων, ἥτις ἐξηυγένισε τὴν καταπατουμένην ἀνθρωπότητα· τῆς θρησκείας ἐκείνης, ἧς οἱ μὲν πρῶτοι, οἱ ἀληθεῖς ἀπόστολοι, ἐχρημάτισαν οἱ ἐγκαθιδρυταὶ τῶν ἐθνῶν, οἱ χειραφέται τῶν λαῶν, οἱ δὲ διεφθαρμένοι, νόθοι, ἐμπορευόμενοι αὐτὴν ἐκείνων διάδοχοι, ἀληθεῖς τῆς Ἰταλίας μάστιγες, ἐπώλησαν εἰς τοὺς ξένους τὴν μητέρα των, ἢ διὰ νὰ εἴπω μᾶλλον, τὴν μητέρα πάντων ἡμῶν. Ὄχι, ὄχι! ἡ Ῥώμη ἣν ἔβλεπον εἰς τὰ νεανικὰ ὀνειροπολήματα δὲν ἦτο ἁπλῶς ἡ Ῥώμη τοῦ παρελθόντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ Ῥώμη τοῦ μέλλοντος, φέρουσα ἐντὸς τῶν κόλπων αὐτῆς τὴν ἀναγεννητήριον ἰδέαν λαοῦ καταδεδιωγμένου ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας τῶν κυβερνήσεων, διότι ἐγεννήθη μέγας, διότι ἐβάδισεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πολιτισμὸν ὁδηγηθέντων ἐθνῶν.

Ὦ Ῥώμη! ὅτε διενοούμην τὴν δυστυχίαν σου, τὴν ταπείνωσίν σου, τὸ μαρτύριόν σου, ἁγιωτέρα καὶ προσφιλεστέρα παντὸς ἀντικειμένου παρίστασο εἰς τὴν φαντασίαν μου. Σὲ ἠγάπων μεθ' ὅλης τῆς ψυχικῆς μου δυνάμεως, οὐχὶ μόνον κατὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας τοῦ μεγαλείου σου ἀγῶνας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἐλάχιστα ἀκόμη συμβάντα, ἅτινα συνέλεγον ἐντὸς τῆς καρδίας μου ὡς πολύτιμόν τι κειμήλιον!!

Καὶ ἀντὶ νὰ ἐλαττωθῇ ὁ πρὸς τὴν Ῥώμην ἔρως μου ηὔξησε διὰ τῆς ἀπουσίας καὶ τῆς ἐξορίας. Συχνὰ, συχνότατα, εἰς θαλάσσας τρεῖς χιλιάδας λεύγας ἀπ' αὐτῆς ἀπομεμακρυσμένος, ἐδεόμην τοῦ

Παντοδυνάμου ὅπως ἐπανίδω αὐτήν. Τέλος ἡ Ῥώμη ἦτο δι' ἐμὲ ἡ Ἰταλία, διότι δὲν θεωρῶ τὴν Ἰταλίαν εἰμὴ εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν διεσκορπισμένων αὐτῆς μελῶν, καὶ διότι ἡ Ῥώμη κατ' ἐμὲ εἶνε τὸ θεσπέσιον σύμβολον τῆς Ἰταλικῆς ἑνότητος.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ ὑγιεινῆς τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐξοχῶν.

[Ἐκ τῶν τοῦ Δρος D. Daremberg].

Οἱ ἀγρόται εἰσὶν ὑγιέστεροι καὶ μακροβιώτεροι τῶν κατοίκων τῶν πόλεων. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν κάτοικός τις τῶν πόλεων εἶνε ἀδύνατος καὶ φιλάσθενος, συμβουλεύουσιν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐξοχὴν ὅπως ἀναλάβῃ, καὶ δὲν ἔχουσιν ἄδικον. Ἐν τούτοις ἐὰν θελήσωμεν νὰ παραβάλωμεν τὴν καθαριότητα τῶν ἐξοχῶν πρὸς τὴν τῶν πόλεων, παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν ἀγνοοῦσι καὶ τοὺς στοιχειωδεστέρους ὅρους τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος. Εἶνε τάχα τοῦτο ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ῥυπαρότης εἶνε ἀναγκαία ἢ ἀδιάφορος εἰς τὴν ὑγείαν; Βεβαίως ὄχι· ἀλλ' οἱ ἀγρόται ἐπαναπαυόμενοι εἰς τὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον ἀναπνέουσι ζῶντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ βασιζόμενοι εἰς τὴν πολύτιμον αὐτοῦ ἀρωγήν, ἐμμένουσιν εἰς τὰς ἐσφαλμένας αὐτῶν ἕξεις τῆς ῥυπαρότητος, ἐνῷ οἱ κάτοικοι τῶν μεγάλων πόλεων, ἔνθα ἡ συσσώρευσις τῶν ἀνθρώπων εἶνε μεγίστη, ἠναγκάσθησαν ν' ἀπεκδυθῶσι τῶν ἕξεων τούτων, ἐπαπειλούμενοι ἄλλως ὑπὸ ἀφεύκτου κινδύνου.

Τὰ παραγγέλματα τῆς ὑγιεινῆς πρέπει νὰ τηρῶνται ἀκριβέστατα, πρὸ πάντων εἰς τὰς πόλεις, ἔνθα ὁ πληθυσμὸς εἶνε μᾶλλον συμπεπυκνωμένος. Ἐὰν οἱ ἐν πόλεσι ἔζων ἐν τῇ αὐτῇ ῥυπαρότητι καὶ ἀναλγησίᾳ ἐν ᾗ ζῶσιν οἱ ἀγρόται, ταχέως ἤθελον ἐρημωθῇ αἱ πόλεις. Ὅταν ἐπισκέπτεταί τις τὸ πλεῖστον τῶν οἰκημάτων τῶν χωρικῶν ἢ τῶν ἀγροτῶν, πτωχῶν ἢ πλουσίων, καὶ εἰς αὐτὰ προσέτι τὰ προάστεια τῶν Παρισίων, ἐκπλήττεται βλέπων τὸ νοσῶδες τοῦ ὅλου οἰκήματος. Ἡ αὐλὴ εἶνε ἀπέραντος ὀχετὸς βορβόρου, ὅπου τὸ μέρος ἔνθα ῥίπτουσι τὴν κόπρον τῶν ζώων, ὅπερ εἶνε ἐνταυτῷ καὶ ἀποθήκη πάντων τῶν περιττωμάτων ἀνθρώπων τε καὶ ζώων, κατέχει ὁλόκληρον τὸν χῶρον τὸν μεταξὺ τῆς οἰκίας καὶ τοῦ τέλματος, τὸ ὁποῖον ἀποῤῥοφᾷ τὰ σταλάζοντα οὖρα τὰ ἑνούμενα μὲ τὰ ὕδατα τοῦ παρακειμένου ῥύακος, ὅστις παρασύρει ὅλας τὰς ἀκαθαρσίας τῆς ὁδοῦ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ὕδωρ τοῦ ῥύακος ἐκείνου πίνουσι τὰ ζῶα, καὶ χρησιμεύει ἐνταυτῷ διὰ τὰς οἰκιακὰς ἀνάγκας. Τὸ αὐτὸ δυσῶδες καὶ στάσιμον ὕδωρ μεταχειρίζονται πρὸς κατασκευὴν τοῦ μηλίτου (cidre). Ἐὰν τυχὸν ἔχωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των φρέαρ, τὸ ὕδωρ τοῦ φρέατος ἐκείνου δὲν εἶνε παντάπασιν καλλιτέρας ποιότητος ἀπὸ τὸ τοῦ τέλματος, διότι εἶνε μεμολυσμένον ἐκ τῶν ἀποσταλαγμάτων τῆς κόπρου, ἅτινα ἀποῤῥοφᾷ ἡ γῆ· πρὸς αἶσχος δὲ τῆς ὑγιεινῆς τὰ ζῶα τὰ συνειθισμένα νὰ πίνωσι τὸ δυσῶδες αὐτὸ ποτόν, προτιμῶσιν αὐτὸ ἀπὸ τὸ διαυγέστερον ὕδωρ· ἱκανοποιεῖται ὅμως ἀρκούντως ἡ ὑγιεινὴ ἐξ ἄλλου μέρους, διότι τὰ ζῶα τὰ συνειθισμένα νὰ πίνωσι διαυγὲς ὕδωρ, ἀρνοῦνται ἐπιμόνως ἐπὶ μίαν καὶ δύο ἡμέρας νὰ καταπαύσωσι τὴν δίψαν των εἰς τὰ μιασματικὰ ἐκεῖνα τέλματα. Πόσον ἐπιβλητικὸς καὶ ἰδιότροπος δεσπότης εἶνε ἡ *συνήθεια*!

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας εἶνε ἐπίσης νοσῶδες ὡς καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Τὰ οἰκήματά των οἱ χωρικοὶ συνήθως κτίζουσιν ἐντὸς κοιλάδων, ὅπως εὐκολώτερον συνάζωσι τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς, ἑπομένως εἶνε ὑγρά, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ διατί τόσον συχνὰ ἀπαντᾷ τις ῥευματιῶντας εἰς τοὺς ἀγρούς. Καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ κ. Arnould, ὑφηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τῆς Lille, ἐν τῷ τοσοῦτον διδακτικῷ καὶ τελείῳ συγγράμματί του περὶ ὑγιεινῆς, «Nouveaux élémens d' hygiène» (*Νέα στοιχεῖα ὑγιεινῆς*), ὁ χωρικὸς ἀποφεύγει τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ὅπως οἰκονομήσῃ τὸν φόρον αὐτῶν, κατοικεῖ τὸ ἰσόγειον ὡς προχειρότερον πρῶτον, δεύτερον διότι δύναται εὐκολώτερον νὰ ἐπιτηρῇ τὰ πάντα, καὶ τέλος διότι τὸ ἀνώγαιον ὡς στεγνότερον εἶνε καταλληλότερον πρὸς διατήρησιν τῶν σπόρων. Δὲν φροντίζει νὰ ἔχῃ χωριστὸν τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου· εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον, μαγειρεύει, τρώγει, καὶ κοιμᾶται. Ὁ σωρὸς τῆς κόπρου εὑρίσκεται ὑπὸ τὰ παράθυρά του, πλησίον δὲ τοῦ τοίχου ῥέει ἀδιακόπως ῥυάκιον οὔρων. Ὁ σωρὸς αὐτὸς τῆς κόπρου εἶνε ἑστία κινδυνωδεστάτων ἀναθυμιάσεων, εἶνε καταβόθρα ἀνοικτή, ἥτις διαδίδει τὰ σπέρματα κινδυνωδεστάτων ἀσθενειῶν. Ἐὰν ζῶόν τι ἀποθάνῃ ἀπὸ μιασματικὴν νόσον ῥίπτουσι τὸ πτῶμά του ἐπὶ τοῦ σωροῦ ἐκείνου, Ἐάν τις ἐκ τῶν τῆς οἰκίας προσβληθῇ ὑπὸ μολυσματικῆς νόσου, καὶ πάλιν ἐκεῖ ῥίπτουσι τὰ περιττώματα αὐτοῦ. Ἰδοὺ διατί αἱ ἐπιδημίαι τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ εἶνε τόσον συχνὰ θανατηφόροι εἰς τὰ μικρὰ χωρία. Οἱ ἀναγνῶσταί μας γνωρίζουσιν ὅτι τὰ μιασματικὰ σπέρματα τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἔγκεινται ἐντὸς τοῦ διαχωρήματος τοῦ ἀσθενοῦς, ἐπενεργοῦσι δὲ πρὸ πάντων τὰ σπέρματα αὐτὰ ὅταν εἰσδύουσιν ἐντὸς τῶν πηγῶν διὰ τῆς ἀποστάξεως τῶν περιττωμάτων. Ἐπενεργοῦσι πρὸ πάντων ὅταν τὰ καταπίνουν διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ μολυνθέντος ὑπὸ τῶν περιττωμάτων τούτων.

Εἶνε γνωστὸν ἐπίσης, ὅτι καὶ μόνη ἡ εἰσπνοὴ καὶ ὄσφρησις τῆς ἀποφορᾶς τῶν διαχωρημάτων δύναται νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἀσθένειαν. Ἐὰν εἰς τὴν οἰκίαν χωρικοῦ ὑπάρχῃ ἀσθενὴς τυφιῶν, τὰ διαχωρήματα ἐκείνου θέλουσιν εἶσθαι τὸ κύριον αἴτιον, τὸ ὁποῖον θὰ μεταδώσῃ τὸ μίασμα εἰς τὴν οἰκογένειαν ἅπασαν καὶ τὴν συνοικίαν, διὰ τῶν

Digitized by Google

ἐκπεμπομένων ἀπ' αὐτῶν δυσωδῶν ἀναθυμιάσεων, καὶ τῶν μεμολυσμένων ποσίμων ὑδάτων, εἴτε πινομένων καθαρῶν, εἴτε μεμιγμένων διὰ γάλακτος, ὅπως συνέβη ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου ὅλη ἡ πελατεία γαλακτοπώλιδος προσεβλήθη ὑπὸ τυφοειδοῦς πυρετοῦ.

Ἡ οἰκτρὰ αὕτη παραμέλησις ὅλων τῶν ὅρων τῆς ὑγιεινῆς καταπολεμεῖται ἀναντιῤῥήτως ὑπὸ τῆς σωτηρίου ἐπιῤῥοῆς τοῦ καθαροῦ ἀέρος τῆς ἐξοχῆς, ὅστις ἕνεκεν τῆς μεγάλης ποσότητος αὐτοῦ δυσκόλως μολύνεται, καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ βίου τῶν ἀγροτῶν, οἵτινες μένουσι μόνον τὴν νύκτα ἐντὸς τῶν νοσηρῶν οἰκημάτων των, ἐργάζονται δὲ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἀναπνέοντες τὴν ζωογόνον ἀτμοσφαίραν τῶν ἀγρῶν, ἑπομένως δὲ δὲν ὑπόκεινται ὡς οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων εἰς ἀένναον νευρικὴν ἐξέγερσιν. Καὶ ἐν τούτοις μὲ ὅλην τὴν ἀνθηράν του ὑγείαν, ὅταν ἡ νόσος προσβάλλῃ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀγρότου, τὸν καταβάλλει εὐκόλως, καὶ μὲ ὅλην του τὴν εὐρωστίαν δὲν ἀντέχει εἰς τὴν νόσον, καταβάλλεται δὲ ἔτι μᾶλλον εὐκολώτερον, ἐὰν ἕνεκα οἰκονομικῶν δυσχερειῶν ἦτο ἤδη προσβεβλημένον τὸ νευρικόν του σύστημα. Ὁ δυσώδης χῶρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἠναγκασμένος νὰ περιορισθῇ, εἶνε ὁ μέγιστος ἐχθρός του ἐν περιπτώσει δεινῆς ἀσθενείας, διότι τότε εὑρίσκεται ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, εἰς οὓς εὑρίσκεται ὁ κάτοικος τῶν πόλεων, περιορίζεται ἐντὸς στενοῦ χώρου, ὅστις εἶναι πλήρης περιττωμάτων ἐν ἀποσυνθέσει, ἐν ἑνὶ λόγῳ εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ συσωρεύσεως νοσωδῶν στοιχείων, ὅθεν ὅλαι αἱ νόσοι προσλαμβάνουσι χαρακτῆρα ὀξύν, κινδυνώδη, μολυσματικόν. Συνηνωμένα ὅλα ὁμοῦ τὰ ὀλέθρια αὐτὰ αἴτια, δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὴν τρομερὰν νόσον, τὴν καλουμένην *τύφος τῶν στρατευμάτων* (typhus d'armées), τὸν ἐξανθηματικὸν τύφον. Παρομοίαν περίπτωσιν παρετηρήσαμεν ἐσχάτως εἴς τινα ἀγροτικὴν ἔπαυλιν τοῦ Vexin. Ἐὰν δὲ κατὰ κακὴν τύχην νόσος τοιαύτη ἐνδημήσῃ εἴς τι χωρίον, τὸ ἔδαφος τὸ ὑγραινόμενον ἐκ τοῦ μιασματικοῦ σπέρματος, τὸ ἀποῤῥοφᾷ, καὶ ἐπὶ δύο ἢ τρία κατὰ συνέχειαν ἔτη ἡ νόσος ἀναφαίνεται δι' ἐπανειλημμένων εἰσβολῶν. Αἱ εἰσβολαὶ αὗται ἐπέρχονται πρὸ πάντων τὸ θέρος, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ καύσωνες ἀποξηραίνουσι τὰ τέλματα, τοὺς ῥύακας, ἐπισπεύδοντες τὴν σῆψιν· φθάνει δὲ εἰς τὸ ἔπακρον ἡ ἐπιδημία τῆς νόσου, ὅταν αἱ πρῶται βροχαὶ ἀνακινῶσιν πάντα τὰ ἀπεξηραμένα ἐκεῖνα περιττώματα. Ὁ γεωργὸς κατάκοπος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῆς συγκομιδῆς, εἶνε προδιατεθειμένος νὰ προσβληθῇ ἀπὸ τὴν μιασματικὴν νόσον. Ὅθεν ὁ βίος ἐν τοῖς ἀγροῖς δὲν εἶνε ἄμοιρος κινδύνων. Οἱ κίνδυνοι οὗτοι δύνανται νὰ προληφθῶσι, ἐὰν ληφθῶσι μέτρα κατάλληλα καὶ πρακτικά. Εἰς τὴν ἐξοχὴν ὁ ἄνθρωπος δύναται ὁ ἴδιος νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ σφάλματα τὰ προερχόμενα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· ἐνῷ ὁ κάτοικος τῶν πόλεων ἀναγκάζεται νὰ παλαίῃ ἀδιακόπως κατὰ τῆς συμπυκνώσεως, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας διάγει, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐλπίσῃ ὅτι δύναται νὰ κατορθώσῃ νὰ ζήσῃ εἰς ὠκεανὸν καθαροῦ ἀέρος. Ἐὰν ὁ ἀστὸς ἠδύνατο, ἐὰν ὁ χωρικὸς ἤθελεν! Ἀλλὰ τὸ νὰ θελήσῃ τις εἶναι εὐκολώτερον, παρὰ νὰ δύναται.

O fortunatus nimium sua si bona norint Agricolas!

Πόσον εὐτυχέστεροι θὰ ἦσαν οἱ γεωργοί, ἐὰν δὲν ἐπανεπαύοντο εἰς μόνα τὰ εὐεργετήματα, ἅτινα τοῖς ἐπιδαψιλεύει ἡ φύσις, ἔδιδον δὲ περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὰ στοιχειωδέστερα παραγγέλματα τῆς ὑγιεινῆς.

Πρῶτον ἀνάγκη ἀπόλυτος ὑπάρχει, ν' ἀπομακρύνωσι ἐκ τῶν οἰκημάτων των τὰς κόπρους τὰς ὁποίας συνάζουσι ἐκ τῶν βουστασίων. Ἐντὸς τῶν σταύλων αἱ κόπροι δὲν ἔρχονται εἰς συνάφειαν μὲ τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἑπομένως δὲν ἀναβράζουσιν, ὥστε δύναταί τις νὰ διάγῃ ἀφόβως ἐν τῇ θερμῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῶν σταύλων (βουστασίων)· ἀλλ' ἅμα ἡ κοπρία εὑρίσκεται ἐκτεθειμένη εἰς τὸ ὕπαιθρον, καθίσταται ἑστία μολύσματος. Ἀνάγκη νὰ κατασκευάζωνται καταβόθραι τῶν οὔρων, καθαροὶ καὶ στεγνοὶ ἀπόπατοι, ὅπως μὴ μολύνωνται αἱ ὑπὸ τὴν γῆν πηγαὶ τῶν ὑδάτων· πρέπει νὰ διανέμωνται ἀφθόνως τὰ ὕδατα εἰς τοὺς ἀγρούς, ἵνα καταργηθῶσι τὰ τέλματα, αἱ δυσώδεις αὗται καταβόθραι τοῦ βορβόρου. Νὰ κατορύττωνται εἰς μέγα βάθος τὰ πτώματά τῶν ζώων. Νὰ τηρῶνται καθαροὶ οἱ σταῦλοι ἐντὸς τῶν ὁποίων συνήθως ἀφίνουσι νὰ λιμνάζουν τὰ οὖρα. Τὰ ζῶα δὲν εἶναι φύσει ῥυπαρά. Αὐτοὶ οἱ χοῖροι, οἵτινες ἀδίκως χαίρουσι τὴν φήμην αὐτήν, ὅταν ἔχωσι εὐρύχωρον χῶρον εἰς ὃν νὰ διαιτῶνται, οὐδέποτε ῥυπαίνουσι τὸ μέρος εἰς ὃ κατακλίνονται. Ἔχουσιν ἀνάγκην εὐρυχωρίας καὶ τὰ ζῶα, ὅπως οἱ ἄνθρωποι.

Πηγὴ μολυσματικὴ πολλῶν χωρίων εἶνε ἡ συσσώρευσις τῶν ἀποῤῥιμάτων τῶν πόλεων εἰς τοὺς ἀγρούς. Οἱ σωροὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ τῶν ῥακῶν, ἐκτεθειμένοι ἐν ὑπαίθρῳ, μολύνουσι τὴν ἀτμοσφαῖραν διὰ τῶν ἀναθυμιάσεών των. Τὰ θνησιμαῖα, τὰ ἀποθέματα τῶν ἀποπάτων εἶνε ἐπίσης βλαβερά· μολύνουσι τὸν ἀέρα καὶ τὰς γειτνιαζούσας πηγὰς τῶν ὑδάτων. Κατ' εὐτυχίαν αἱ ἑστίαι αὗται τῆς ῥυπαρότητος, τῆς δυσωδίας καὶ τῆς νόσου ἐξαφανίζονται ὁλοέν. Αἱ πόλεις εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θὰ μολύνωσι τοὺς ἀγροὺς διὰ τῶν ἀποῤῥιμμάτων αὐτῶν. Ἀντὶ ν' ἀφίνωσιν αὐτὰ νὰ σήπωνται ἐν ὑπαίθρῳ, τὰ διευθύνουσι δι' ὑπονόμων καὶ ὀχετῶν ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ τὴν καθιστῶσιν εὐφορωτέραν πολὺ ταχύτερον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, παρὰ ἐὰν ἔμενον ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Ἡ καῦσις τῶν ἀποῤῥιμάτων αὐτῶν ἐνεργεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐντελῆς ἐντὸς τῆς γῆς. Ἡ γῆ παχύνεται ἐξ αὐτῶν, διότι ὁ ἀὴρ δὲν τῇ ἀμφισβητεῖ καὶ τὰ στοιχεῖα ἅτινα παράγουσι

Digitized by Google

πλοῦτον μὲν δι' αὐτήν, διὰ τὸν ἀέρα δὲ τὸ μόλυσμα. Ὥστε οὕτω τὰ πάντα θὰ τακτοποιηθῶσι εἰς τὸ ἑξῆς. Ἤδη ἐν Ἀγγλίᾳ ἑκατοστύες ἐπαύλεων (Sewage Farms) καίουσι τὰς ἀκαθαρσίας τῶν γειτονικῶν πόλεων, πρὸς μεγίστην εὐτυχίαν πάντων τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ἡ δίαιτα τῶν χωρικῶν διαφέρει μεγάλως τῆς τῶν ἀστῶν. Αὕτη σύγκειται πρὸ πάντων ἐκ φυτικῶν καὶ λιπαρῶν οὐσιῶν, λίαν δυσπέπτων· ἀλλ' ἡ δραστηρία ἐργασία ἐν ὑπαίθρῳ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἀγρότας τὴν ἐξακολούθησιν τῆς δυσπέπτου καὶ βαρείας αὐτῆς τροφῆς καὶ εἶναι ἐπαρκεστάτη πρὸς διατροφὴν αὐτῶν. Αἱ λιπαραὶ οὐσίαι, ὡς τὸ χοίρειον λίπος ὑπὸ τοιούτους μόνον ὅρους δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ ἐν μέρει τὸ κρέας ἐν τῇ διατροφῇ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ καθηγητὴς Fonssagrives ἀναφέρει ἐν τῷ σπουδαίῳ συγγράμματί του, τὸ ὁποῖον κατέστη κλασικὸν διὰ τῶν τριῶν ἐπαναλειφθεισῶν ἐκδόσεών του, ὅτι αἱ λιπαραὶ οὐσίαι εἶνε τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ζωϊκῆς θερμότητος, ἥτις εἶνε ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν ταῦτα ἐκλείψωσι, τὸ ὀξυγόνον ἐξ ἀνάγκης ἀναφλέγει τοὺς ζωϊκοὺς ἱστοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατακαίει τοὺς μῦς του. Αἱ λιπαραὶ οὐσίαι ὅθεν εἶνε ὠφελιμώταται ὡς τροφὴ ὄχι μόνον διὰ τοὺς ὑγιεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ μαρασμόν, δηλ. ἀπὸ νόσους ἀδυναμικὰς (affections consomptives). Ἕνεκα τούτου ἡ λιπαρὰ τροφή, ἥτις χωνεύεται τόσον εὐκόλως εἰς τὴν ἐξοχήν, συχνάκις προλαμβάνει τὴν ἀναπτυσσομένην φθίσιν τῶν ἀγροτῶν. Αἱ φυτικαὶ οὐσίαι εἶνε ἐπίσης θρεπτικαὶ καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι αὕτη εἶνε ἡ μόνη τροφὴ τῶν Τραππιστῶν μοναχῶν. Ἀλλ' ὅτι εἶνε ὠφέλιμον εἰς ἀνθρώπους καταγινομένους ἀεννάως εἰς ἐπίπονα ἔργα, δὲν εἶνε ἐπίσης ὠφέλιμον καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἠναγκασμέναι νὰ μένωσι καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν ἐντὸς νοσοδῶν οἰκημάτων, καταγινόμεναι εἰς οἰκιακὰ ἔργα. Ὁ κατάκλειστος καὶ καθεστηκὼς αὐτῶν βίος ταῖς ἀφαιρεῖ τὴν ὄρεξιν καὶ δὲν βοηθεῖ τὴν χώνευσιν τῆς βαρείας καὶ ὑπερβολικῆς τροφῆς τῶν χωρικῶν. Ἔχουσιν ἀνάγκην μετρίας ἀλλὰ θρεπτικῆς καὶ εὐπέπτου τροφῆς, ὡς τὸ γάλα, τὰ ᾠά, τὸ κρέας, τὸν οἶνον. Δυσυχῶς οἱ χωρικοὶ εἶνε καθ' ὑπερβολὴν οἰκονόμοι καὶ συχνάκις φιλάργυροι, ὥστε ἤθελεν εἶσθαι δυσκολώτατον νὰ τοῖς δώσῃ τις νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι αἱ γυναῖκές των ἔχουσιν ἀνάγκην περιποιήσεών τινων. Καὶ ἐν τούτοις γεγονότα καταπληκτικὰ ἀποδεικνύουσιντοῦτο. Κατ' ἔτος μεταβαίνω εἰς τὰ χωρία, ὅπου διέρχομαι ἡμέρας τινὰς μεταξὺ τῶν χωρικῶν, καὶ μένω ἔκπληκτος βλέπων γύρω μου γυναῖκας ἀδυνάτους, δυσπεπτικάς, νευροπαθεῖς, λυμφατικὰς καὶ χοιραδικάς. Ἐκεῖναι μεταδίδουσι κληρονομικῶς τὸ σπέρμα τῆς ἐκνοθεύσεως τῆς φυλῆς εἰς ἰσχνὰ καὶ ραχιτικὰ τέκνα, φθισιῶντα ὄντα, τὰ ὁποῖα συντείνουσιν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς θνησιμότητος τῶν νηπίων εἰς τὰς ἐξοχάς.

Ταῦτα εἶνε τὰ κυριώτερα ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀνάγκη νὰ λυθῶσιν, ὅπως ἀποδοθῇ ἡ εὐρωστία εἰς τοὺς χωρικούς μας. Τὰ ζητήματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς τῶν πόλεων ὡς πολὺ περιπλοκώτερα, δύναται νὰ εὕρῃ τις ἐκτεθειμένα εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Arnould καὶ τὸ ἑλκυστικὸν σύγγραμμα τοῦ κ. Proust, τὸ ὁποῖον ἔτυχε μεγίστης ἐπιδοκιμασίας παρὰ τῷ κοινῷ καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔκδοσιν.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν θὰ κάμωμεν λόγον εἰμὴ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν *Κοιμητηρίων*. Πρὸ πολλοῦ οἱ νεκροὶ ἐμβάλλουσι τοὺς ζῶντας εἰς σοβαρὰς σκέψεις. Μεθ' ὅλον τὸν σεβασμόν, τὸν ὁποῖον αἰσθανόμεθα πρὸς τοὺς προγόνους μας, συχνάκις μετὰ λύπης βλέπομεν ὅτι καταλαμβάνουσιν οὗτοι τοσοῦτον χῶρον ἐκτεθειμένον εἰς τὸν Ἥλιον, ὅστις οὔτε φωτίζει οὔτε θερμαίνει πλέον αὐτούς, ἐπομένως τοῖς εἶνε ὅλως περιττός.

Εἰς Παρισίους πλεῖστοι δημοτικοὶ ἄρχοντες φρονοῦσιν, ὅτι οἱ νεκροὶ ὑπερεπλεόνασαν καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ τοὺς ἀπομακρύνωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τῆς πρωτευούσης. Τινὲς ἐξ αὐτῶν, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρισμῶν των, οἵτινες εἶνε καθαρῶς οἰκονομολογικοί, στηρίζωνται εἰς τὴν κοινῶς διαδεδομένην γνώμην ὅτι τὰ κοιμητήρια εἰσὶν ἑστίαι μολυσμάτων. Ὁμολογοῦμεν εἰλικρινῶς ὅτι μέχρι τοῦδε εἴχομεν τὴν αὐτὴν μετὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων γνώμην, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰλικρινῶς ὁμολογοῦμεν ὅτι ἔχομεν ἀντίθετον γνώμην, ἀφότου ἀνεγνώσαμεν τὴν σαφῆ ἔκθεσιν, ἣν ἐπέδωκε τῷ Ὑπουργῷ τῆς Ἀστυνομίας τοῦ Σηκουάνα ὁ κύριος du Mesnil, ἰατρὸς τοῦ ἐθνικοῦ ἀσύλου ἐν Vincennes, ἐν ὀνόματι τῆς ἐφορείας ἐπὶ τῆς καθαριότητος τῶν κοιμητηρίων. Ὁ κ. du Mesnil ἀποδεικνύει δι' ἐπιχειρημάτων καὶ πραγμάτων ἀκριβεστάτων, ὅτι κοιμητήριον ἐπιμελῶς περιποιημένον, εἶνε ὀλιγώτερον νοσῶδες ἀπὸ ἀγρὸν κοπριζόμενον διὰ τῆς κόπρου τῶν ζώων. Ἡ προσομοίωσις αὕτη δὲν εἶνε παντελῶς ποιητική, ἐν τούτοις καὶ αὐτὰ τὰ ἱερὰ βιβλία τὴν ὑπεστήριζον πολὺ πρὶν ἀποδειχθῇ τοῦτο ἐπιστημονικῶς. Τὸ νεκρὸν σῶμα καθίσταται σωρὸς ζωϊκῶν ὑλῶν, αἵτινες ἀναφλέγονται ἐντὸς τῆς γῆς ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὀργανικὰ περιττώματα. Περὶ τῆς μυστηριώδους καὶ δηλητηριώδους ἀποσυνθέσεως τῶν πτωμάτων, δὲν γίνεται πλέον μνεία. Τοῦτο εἶνε ἀντικείμενον τῶν χημικῶν ἀναλύσεων.

Εἰς τὸ ζήτημα τῶν Κοιμητηρίων πρέπει νὰ μὴ συγχέωμεν τὸν ἐνταφιασμὸν ὑπὸ τὴν γῆν μετὰ τοῦ ἐνταφιασμοῦ ἐντὸς ὑπογείων δωματίων (caveau), δηλαδὴ ἐντὸς χώρου περιπεφραγμένου, ὅπου τὰ πτώματα σήπονται ἀναπτύσσοντα δηλητηριώδη ἀέρια, ἅτινα δὲν δύνανται ν' ἀναφλεχθῶσι ἐκεῖ. Ἄλλοτε ὅτε ἐνεταφίαζον τοὺς νεκροὺς ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ οἱ νεκροθάπται εἰσήρχοντο

Digitized by Google

ἐν τοῖς ὑπογείοις ἐκείνοις δωματίοις, συνέβαινον πολλάκις περιπτώσεις ἀσφυξίας, ὁποῖαι συμβαίνουσι συχνάκις ἐντὸς τῶν φρεάτων καὶ ὑπονόμων. Μίαν ἐκ τῶν σοβαροτέρων περιπτώσεων τούτων ἀναφέρει ὁ Harguenot, ὁ ἐξ Avignon. Κατὰ τὸ 1774 ἐπρόκειτο νὰ ἐνταφιάσωσι μοναχόν τινα ἐντὸς μιᾶς ἐκκλησίας τῆς πόλεως ἐκείνης. Τρεῖς ἄνδρες ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ἔπαθον ἐξ ἀσφυξίας ἐνῷ κατέβαινον ἐν τῷ ὑπογείῳ κοιμητηρίῳ, δύο δὲ ἄλλοι ἐσώθησαν ἀπὸ ἄφευκτον θάνατον, διότι εἶχον λάβει ἐκ τῶν προτέρων τὸ μέτρον νὰ δεθῶσι διὰ σχοινίου, ὥστε ἅμα ἔπεσον λιπόθυμοι, τοὺς ἀνέσυρον καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ζωήν. Τὰ γεγονότα αὐτὰ δὲν ἀποδεικνύουσι τὸ βλαβερὸν τῶν σημερινῶν κοιμητηρίων. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἄλλοτε τὰ κοιμητήρια δὲν ἦσαν ἄμεμπτα. Κατὰ τὸ 1764 ὁ Navier, ἰατρὸς ἐν Champagne, ἔγραφεν· «Ὁσάκις οἱ νεκροθάπται, σκάπτοντες λάκκον, εὕρισκον κατὰ τύχην σῶμα ἡμισεσηπός, τὸ ἀπέσυρον ἐκ τῆς γῆς, ὅπου ἦτο τεθαμμένον, διὰ ν' ἀπαλλαχθῶσι τοῦ κόπου νὰ πληρώσωσιν ἐκ νέου τὸν λάκκον καὶ ἀνασκάψωσιν ἕτερον, τὸ ἔρριπτον ἐντὸς τῆς ὀστεοθήκης καλύπτοντες αὐτὸ μὲ τὰ ἀπεξηραμμένα ὀστᾶ, ὅπως ἀποκρύψωσι τὴν ἐπιβουλήν των, συχνάκις μάλιστα, μετὰ φρίκης τὸ ἀναφέρομεν, οἱ κύνες εὕρισκον ἐκεῖ πῶς νὰ κορέσωσι τὴν ἀδηφαγίαν των». Ὁ Cadet de Vaux, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διηγεῖται, ὅτι εἰς τὰ πέριξ τοῦ κοιμητηρίου τῶν Innocens, ἐντὸς τῶν ὑπογείων τῶν γειτονικῶν οἰκιῶν, τὰ φῶτα ἐσβύνοντο, διότι τὰ ὑπόγεια αὐτὰ ἦσαν πεπληρωμένα ἀπὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ προερχόμενον ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν πτωμάτων. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ εἶνε ἱστορίαι ἀπηρχαιωμέναι. Σήμερον τὰ Κοιμητήρια εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν τῆς Ἀστυνομίας. Ὁ κύριος du Mesnil, εἰς τὸ σπουδαῖον καὶ ἀμερόληπτον σύγγραμμάτου μᾶς ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν τὰ κοιμητήρια νὰ εἶνε πρόξενα οὐδεμιᾶς βλάβης. Ὁ κύριος Schutzenberger, καθηγητὴς ἐν τῷ *Κολλεγίῳ* τῆς Γαλλίας, ἀνέλυσε τὸ χῶμα τοῦ κοινοταφίου τοῦ Κοιμητηρίου τοῦ Jiry. Ἐκ τῶν λεπτομερῶν δ' αὐτοῦ ἐξετάσεων ἀπεδείχθη, ὅτι μετὰ παρέλευσιν πέντε ἐτῶν, ἔδαφος ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσδύει μέτριος ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, καίει τὰ τεθαμμένα ἐντὸς αὐτοῦ πτώματα ἐντελῶς· ἐπομένως ἡ γῆ δὲν δύναται νὰ ὑγρανθῇ ἀπὸ τὰς ὀργανικὰς οὐσίας, καθ' ὃν τρόπον γίνονται τὴν σήμερον οἱ ἐνταφιασμοί.—Ἡ ἀνάφλεξις ἐνεργεῖται ἐντὸς τῆς γῆς, χωρὶς νὰ ἐξέρχεται οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον δηλητηριῶδες ἀέριον εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ὁ κ. Schutzenberger ἤντλησεν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα ὑπεράνω τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Montparnasse, εἰς ὕψος ἀπὸ 40 — 80 ἑκατοσόμετρα ἐπὶ παλαιῶν καὶ νέων τάφων. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν εὗρε τὸ ἐλάχιστον ἴχνος θειώδους ὑδρογόνου (hydrogène sulfuré), ἀμμωνίαν, ἢ ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος (oxyde de carbone). Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ κύριον προϊὸν τῆς ἀναφλέξεως, τὸ ποσὸν αὐτοῦ εἶνε ἀναλόγως τοῦ βάθους ἑκάστου τάφου. Εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν νοσοκομείων, εὗρον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους 1[10 ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐπὶ 100 ἀέρος· εἰς βάθος 80 ἑκατοστομέτρων εὗρον 12 6°[₀. Εἰς ὅλα τὰ πειράματα ἡ ποσότης τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἀνεπλήρου πάντοτε τὴν ποσότητα τοῦ ὀξυγόνου, δηλαδὴ ἐπὶ 100 ποσότητος ἀέρος εὕρισκον πάντοτε 80 ποσότητα ἀζώτου, καὶ 20 ποσότητα προερχομένην ἐν συνόλῳ ἀπὸ τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι κατὰ τοὺς ὑπὸ τὴν γῆν ἐνταφιασμούς, τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ παράγεται ἐκ τῆς βραδείας καύσεως τῶν πτωμάτων καὶ ὄχι ἐκ τῆς ζυμώσεως.

Τὰ ἀναλυτικὰ αὐτὰ πειράματα δὲν ἦσαν ἐπαρκῆ, ὅπως ἐπιβεβαιώσωσι τὸ καθαρὸν τοῦ ἀέρος τῶν κοιμητηρίων. Ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ ἐξετάσωσιν, ἐὰν περιέχῃ ὁ ἀὴρ αὐτὸς σπέρματα βλαπτικά. Τοῦτο ἐξήτασεν ὁ κύριος Miquet, μετεωρολόγος ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Mont-Souris. Ἐκ τῶν ἐπιτυχῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν ἐξάγεται, ὅτι ὁ ἀὴρ τοῦ Κοιμητηρίου Montparnasse περιέχει ἴσην ποσότητα εὐρῶτος (moissisure) μὲ τὴν τοῦ ἄλσους τοῦ Mont-Souris. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶνε ὡραῖος καὶ ξηρός, ὀλιγώτερα βακτηρίδια ὑπάρχουσι (bactéries) ἐντὸς τοῦ κοιμητηρίου παρὰ εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, θὰ ἦσαν δὲ πολὺ ὀλιγώτερα ἐν τοῖς κοιμητηρίοις ἐὰν οἱ νεκροθάπται ἐπότιζον καὶ ἐκάλυπτον διὰ χλόης τὴν γῆν τὴν ὁποίαν ἀνασκάπτουσι. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἤθελον ἐμποδίσει αὐτὰ νὰ ἀποξηραίνωνται καὶ νὰ διασκορπίζωνται διὰ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ῥευμάτων τοῦ ἀέρος. Ὅπως δήποτε τὰ βακτηρίδια ταῦτα δὲν εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνα· διότι, εἰσδύοντα κατὰ μυριάδας εἰς τὸ αἷμα τῶν ὑγιῶν ζώων, δὲν προκαλοῦσι τὴν παραμικρὰν παθολογικὴν διατάραξιν. Διὰ νὰ ἐπικυρώσῃ τὰς ἐρεύνας αὐτὰς ὁ κ. du Mesnil, ἔθεσε κουνέλια καὶ ὄρνιθας ἐντὸς τοῦ κοιμητηρίου Montparnasse, ἐπὶ τῶν τάφων, καὶ ἐντὸς λάκκου ἔχοντος βάθος δύο μέτρων. Τὰ ζῶα ἐκεῖνα ἔζησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν θαυμασίως.

Ἕτερον ἐπίσης σπουδαιότατον ζήτημα ἔπρεπε νὰ διασαφηνισθῇ. Ἐὰν τὰ ὕδατα τῶν κοιμητηρίων καὶ τῶν περικυκλούντων αὐτὰ μερῶν μολύνονται ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν πτωμάτων. Κατὰ τὸ 1864 εἶχεν ἤδη ἐγερθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς Βορδῶ ἕνεκα βουλεύματος τοῦ δημάρχου, τὸ ὁποῖον ἀπηγόρευε τὴν πλῦσιν τῶν ἀσπρορούχων εἰς τὸν ῥύακα τοῦ ποταμοῦ Devere, διότι τὰ ὕδατα ἐκεῖνα ἐθεωροῦντο μεμολυσμένα ἐκ τῶν ἀποσταγμάτων τοῦ κοιμητηρίου τῶν καθολικῶν, ἐπειδὴ δὲ δύο πλύντριαι ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν εἰσαγγελίαν, ὁ δήμαρχος συνεκάλεσεν συμβούλιον τὸ ὁποῖον ἀπεφάνθη ὡς ἀκολούθως· «Τὰ ὕδατα τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ ὀχετοῦ τῶν Κοιμητηρίων εἶναι ἀρκούντως

Digitized by Google

καθαρά, ὥστε τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Devere νὰ μὴ γίνῃ πρόξενον βλάβης τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ τῶν μεταχειριζομένων αὐτὸ εἰς βιοποριστικὰ ἔργα». Κατὰ τὸ 1876 τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς Γενεύης ἐπεφόρτισε τὸν Κ. Brun ν' ἀναλύσῃ τὰ ὕδατα τῶν Κοιμητηρίων τῆς πόλεως. Εὗρε ὅτι ἦσαν ἀρκετὰ καλά, ἀπόδειξις δὲ τούτου ἦτον, ὅτι οἱ διαβάται καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν νεκροταφείων ἔπινον τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο ἄνευ τῆς παραμικρᾶς βλάβης. Εἰς τὸ Κοιμητήριον τοῦ Plain Palais τὸ ὕδωρ εἶνε τόσον εὐχάριστον εἰς τὴν πόσιν, ὥστε ὁ θυρωρὸς ἀναγκάζεται νὰ κλειδώνῃ τὸν κάδον, διὰ νὰ μὴ καταναλίσκωσι τὸ ὕδωρ του οἱ γείτονες. Ὁ κ. Fleck ἀπέδειξεν ἐπίσης ὅτι ὅλα τὰ ὕδατα τῶν κοιμητηρίων τῆς Δρέσδης εἶνε πόσιμα. Ὁ κ. Carnot, καθηγητὴς ἐν τῇ Ὀρυκτολογικῇ Σχολῇ, ἐδήλωσε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν κοιμητηρίων τῶν Παρισίων. Εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν εὑρέθη ἴχνος ἀμμωνίας. Τῷόντι, ἡ ἐπιβλαβὴς αὕτη οὐσία δὲν ἀναλύεται ἐντὸς τῆς γῆς, ὡς τὸ ἀπέδειξαν ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ Huntable, Thompson, Way καὶ Hales. Τὸ ἀλκαλιοῦχον αὐτὸ ἅλας (alcali) ἑνώνεται πάραυτα μετὰ τοῦ χώματος καὶ σχηματίζει νέον μίγμα ἐντελῶς ἀβλαβές. Ὅθεν τὰ ὑπὸ τὰ κοιμητήρια εὑρισκόμενα ὕδατα εἶνε πόσιμα, καί, ὅτε ἀλλοιοῦνται, τοῦτο προέρχεται ἐξ αἰτίας ὅλως ξένης τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν πτωμάτων. Παραδείγματος χάριν, κατὰ τὸ 1859, ἡ φήμη διεδόθη ὅτι τὰ ὕδατα τῶν φρεάτων τῶν Reeger-Cappel, πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἐπαρχίας, ἐμολύνθησαν ὑπὸ τοῦ Κοιμητηρίου. Ἐρευνῶν γενομένων, ἀπεδείχθη ὅτι ἐμολύνθησαν ταῦτα ἐκ τῶν ἀποῤῥιμμάτων ζυθοποιείου. Εἰς τὸ Menton ὀλίγου δεῖν νὰ ὑποπέσωμεν εἰς τὴν αὐτὴν πλάνην. Κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὕδατος ἑνὸς φρέατος εὑρισκομένου ὑπὸ τὸ κοιμητήριον, τὸ ὁποῖον ὑπέρκειται τῆς πόλεως, παρετηρήσαμεν ὅτι αἱ ὀργανικαὶ οὐσίαι ηὔξανον μετὰ τὴν βροχήν, καταιτιώμεθα δὲ τὸ κοιμητήριον, ὅτε παρετηρήσαμεν ὅτι ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ προήρχετο ὑπὸ σωροῦ ἀκαθαρσιῶν εὑρισκομένου ἐκεῖ πλησίον. Ὅπως κατορθωθῇ νὰ γίνουν τὰ νεκροταφεῖα εὐάερα καὶ ὑγιεινά, ἐπάναγκες εἶναι νὰ γίνῃ ἐκλογὴ καταλλήλου γηπέδου. Τὸ ἔδαφος δὲν πρέπει νὰ ἦναι πορῶδες, διότι ὁ ἀὴρ τότε ἤθελεν εἰσχωρεῖ εὐκόλως καὶ ἡ σῆψις θὰ ἐπεσπεύδετο, ἀλλ' οὔτε ἐντελῶς ἀδιάβροχον διότι τὰ ὕδατα θὰ ἔμενον στάσιμα καὶ τὰ πτώματα θὰ ἔπλεον ἐντὸς δυσώδους ῥευστοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἐμπόδιζε τὴν τακτικὴν πορείαν τῶν ὀργανικῶν καύσεων. Τὸ τιτανῶδες ἔδαφος εἶνε τὸ καταλληλότερον, πρὸ πάντων ὅταν αὐτὸ περιέχῃ ἴχνη τινὰ σιδήρου, τὸ ὁποῖον αὐξάνει τὴν ἀποῤῥοφητικὴν δύναμιν διὰ τὴν ἀμμωνίαν. Τὰ κάτω στρώματα τῆς γῆς ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ ποτίζωνται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ τακτικὰ ὑπὸ τῆς βροχῆς. Ἐὰν τηρηθῶσιν οἱ ὅροι οὗτοι διὰ τὰ νεκροταφεῖα, τότε οἱ ζῶντες μᾶλλον θὰ ἦνε πρόξενοι κακοῦ δι' ἑαυτούς, παρὰ οἱ νεκροί. Ὁ Pettenkofer ὑπελόγισεν, ὅτι τὰ διαχωρήματα τῶν ἀσῶν τὰ παραχθέντα παρὰ 200,000 κατοίκων τοῦ Μονάχου, παράγουσι κατ' ἔτος πλείονας οὐσίας σεσηπυίας ἢ 50,000 πτώματα. Δυνάμεθα λοιπὸν ν' ἀφήσωμεν τοὺς νεκρούς μας ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ νὰ σκεφθῶμεν νὰ καταχώσωμεν ἐντὸς τῆς γῆς τὰ καθημερινὰ διαχωρήματα. Ἡ γῆ καθαρίζει τὰ πάντα, κάλλιον ἀκόμη καὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐὰν ἐγνωρίζομεν νὰ ἐναποθέτωμεν ἐντὸς αὐτῆς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τὰ περιττώματα ἡμῶν τὰ ὁποῖα κατεπλημμύρησαν ἡμᾶς, ἠθέλομεν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ πάσης ἀπειλῆς μιάσματος καὶ ἀπολαμβάνει δεκαπλασίως τὴν ἀξίαν τῆς παρακαταθήκης, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθημεν εἰς τὴν γῆν.

ΕΚΟΥΣΙΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

Εἶχον πολὺ γνωρίσει τὸν ποιητὴν Λουδοβῖκον Μπράζ, ἄλλοτε, ἐν τῇ λατινικῇ λεγομένῃ συνοικίᾳ, ὅπου καὶ οἱ δύο ἐπρογευματίζαμεν ἔν τινι γαλακτοπωλείῳ τῆς ὁδοῦ τοῦ Σηκουάνα. Τὸ γαλακτοπωλεῖον ἐκεῖνο διηυθύνετο τότε ὑπὸ γραίας Πολωνίδος, τὴν ὁποίαν εἴχομεν ἡμεῖς ἐπονομάσει πριγκιπέσσαν Τζοκολάβσκα ἕνεκα φοβεροῦ τινος δοχείου πλήρους *κρέμας μὲ τζοκολάταν*, τὸ ὁποῖον καθ' ἑκάστην τακτικὰ ἐξέθετεν εἰς τὸ δεῖγμα τοῦ καταστήματός της. Τὸ πρόγευμα ἐκεῖ μὲ ἐστοίχιζε μόνον πεντήκοντα λεπτὰ περιλαμβανομένου καὶ τοῦ καφέ, οἱ δὲ μᾶλλον ἰδιότροποι ἐπλήρωνον καὶ πέντε λεπτὰ περιπλέον διὰ νὰ ἔχωσι καὶ χειρόμακτρον.

Ἐκτὸς τινων νέων, οἵτινες ἐδείκνυον ὅτι ἔμελλόν ποτε νὰ διαπρέψωσιν, οἱ τακτικοὶ τοῦ γαλακτοπωλείου φοιτηταὶ ἦσαν πτωχοὶ συμπολῖται τῆς κυρίας τοῦ καταστήματος, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶχον χρηματίσει ὁπλαρχηγοὶ εἰς τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις τῆς Πολωνίας. Ἦτο εἷς μάλιστα, ἐπιβλητικὸς καὶ μελαγχολικὸς γέρων μὲ λευκὸν ὑπογένειον, τοῦ ὁποίου ὁ παλαιὸς καὶ μὲ μαῦρα ἐλαιοειδῆ σειρίτια κεκοσμημένος χιτών, τὰ πολύχειλα ὑψηλὰ ὑποδήματα καὶ ὁ κοχλιοειδὴς πῖλος παρίσανον ὁλόκληρον Ἰλιάδα κακοδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος. Οἱ λοιποὶ Πολωνοὶ προσεφέροντο πρὸς αὐτὸν μετ' ἰδιαιτέρων ἐνδείξεων σεβασμοῦ, διότι ὁ γέρων εἶχέ ποτε ὑπάρξει δικτάτωρ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.

Ἐκεῖ εἶχον γνωρίσει καὶ παράξενόν τινα φρενοβλαβῆ, ὅστις ἔζη παραδίδων μαθήματα γερμανικῆς καὶ ἐκήρυττεν ὅτι εἶχον ἀνοιχθῆ οἱ ὀφθαλμοί του εἰς τὸ φῶς τοῦ βουδισμοῦ. Ἐπὶ τῆς ἑστίας τοῦ ἐλεεινοῦ δωματίου, ἐν ᾧ παρανόμως συνῴκει μετά τινος ῥαπτρίας τῆς ἀγορᾶς τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, ἀνέκειτο μεγαλοπρεπῶς ἱκανῶς ὡραῖον εἴδωλον τοῦ ἰνδικοῦ θεοῦ Βούδα ἐκ νεφρίτου λίθου. Ὁ Βούδας εἶχεν ἀπαρασαλεύτως ἐστραμμένους τοὺς ὑπναλέους ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν ὀμφαλὸν

Digitized by Google

καὶ διὰ τῶν χειρῶν του ἐκράτει τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν. Βαθυτάτη δ' ἦτο ἡ λατρεία, ἣν ἀπέδιδε πρὸς τὸ εἴδωλον ὁ διδάσκαλος τῆς γερμανικῆς ἀλλ' ὅταν ἐτελείωνεν ἡ τριμηνία καὶ συνέβαινε νὰ μὴ ἔχῃ νὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιον, ἔπεμπε τὸν Βούδαν του εἰς τὸ ἐνεχυροδανειστήριον, τότε δὲ ζοφερὰ λύπη κατεῖχε τὸν ἀγαθὸν διδάσκαλον, δὲν τῷ ἐπανήρχετο δὲ ἡ γαλήνη παρ' ὅταν ἤθελε πάλιν εὑρεθῆ εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν πρὸς τὸν ἰνδικὸν θεὸν ἀσεβῆ του πρᾶξιν.

Ὁ Λουδοβῖκος Μιρὰζ εἶχε περικεκομμένους τοὺς ὀφθαλμούς, τὴν ὄψιν ὠχρὰν καὶ μακρὰν καὶ φρυγανοειδῆ τὴν κόμην ὡς πάντες οἱ νέοι οἱ ἐρχόμενοι εἰς Παρισίους εἰς τὴν τρίτην θέσιν τοῦ σιδηροδρόμου πρὸς κατάκτησιν φιλολογικῆς δόξης,οἱ ἐξοδεύοντες πλειότερα διὰ τὸ ἔλαιον τοῦ λύχνου των παρὰ διὰ κρέας, οἱ ἔχοντες τέλος πάντων πολὺ μεγαλήτερον πλοῦτον ἀνεκδότων δραμάτων ἢ μυθιστορημάτων παρὰ χρημάτων. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ἡ ἰδική μου κόμη ἱκανῶς μακρὰ κατὰ τὸν συρμὸν τῶν χρόνων τῶν Μεροβιγγίων ἐλέρωνεν ὄχι ὀλίγον τὸ περιλαίμιον τοῦ ἐπενδύτου μου. Ὅθεν ἐκ φύσεως εἴχομεν πλασθῆ διὰ νὰ γείνωμεν φίλοι μὲ τὸν Μιράζ, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην γνωριμίαν μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ δωμάτιόν του ἐν τῇ ὁδῷ τῶν Τεσσάρων Ἀνέμων, ὅπου μὲ ἔλουσε διὰ ... δύο χιλιάδων δωδεκασυλλάβων ὁμοιοκαταλήκτων στίχων.

Τῷ ὄντι δὲ ἦσαν εὔμορφοι στίχοι, ἐνόμιζες ὅτι ἡ ἄνοιξις τοὺς εἶχεν ἐμπνεύσει καὶ ὅτι ἀνέδιδον τὸ ἄρωμα τῶν πρώτων πασχαλεῶν.Τὰ *Ἐλεύθερα πτηνὰ*—οὕτως εἶχεν ἐπιγράψει ὁ Μιρὰζ τὴν λυρικήν του συλλογήν, ἣν ἐξέδωκεν ὀλίγον χρόνον ἀφ' οὗ μοὶ τὴν εἶχεν ἀναγνώσει—θὰ ἔχωσι πάντοτε τὴν θέσιν των μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ συντόμων ποιητικῶν ἔργων, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ παντὸς ἀρεσκομένου εἰς τὰ προϊόντα τῆς νεωτέρας Μούσης.

Εἴπομεν *συντόμων* διότι μετ' ἐκεῖνα τὰ ποιήματα δὲν ἐφιλοτέχνησεν πλέον ἄλλα ὁ Μιράζ. Ἦτο νεκρὸς ἀετιδεὺς ἀγαπῶν τὰ ὑψώματα καὶ εἶχε πήξει τὴν φωλεάν του ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μονμάρτρης, πολὺς δ' εἶχε περάσει χρόνος, καθ' ὃν δὲν τὸν ἐβλέπομεν πλέον.

Ἔπειτα ἤρχισα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ βλέπω τὸ ὄνομά του ἐν ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς, ἔνθα τότε ἔκαμνεν ἀρχὴν νὰ καταχωρίζῃ τὰ μικρὰ καὶ ἐκλεκτὰ ἐκεῖνα διηγήματα, τὰ καταστήσαντα γνωστὸν τὸ ὄνομά του. Πέντε ἔτη εἶχον παρέλθει, ὅτε τέλος τὸν συνήντησα ἡμέραν τινὰ ἐν τῷ γραφείῳ μιᾶς ἐφημερίδος, εἰς ἣν παρεῖχον καὶ ἐγὼ τὴν συνεργασίαν μου.

Ἐχάρημεν μεγάλην χαρὰν ἀμφότεροι διὰ τὴν συνάντησιν ταύτην. «Καλὲ, σὺ εἶσαι! .. τί γίνεσαι; ἀνεκράξαμεν καὶ οἱ δύο, μετὰ δὲ τοὺς πρώτους χαιρετισμοὺς, ἐμείναμεν ἀκόμη ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀντικρὺ ὁ εἷς τοῦ ἄλλου κρατούμενοι ἀπὸ τῶν χειρῶν καὶ ἐπιδεικνύοντες ἐν τῷ μακρῷ γέλωτι ἐγκαρδίου καὶ ἀνυποκρίτου χαρᾶς τοὺς ὀδόντας μας, οἵτινες εἶχόν ποτε μασσήσει ἐκ τοῦ αὐτοῦ κομματίου λυσσώσης ἀγελάδος. Δὲν ἦτο καθ' ὅλου μεταβεβλημένος, οὔτε τὴν κόμην του εἶχε κόψει, ἣν ἐξηκολούθει καὶ τότε μὲ ὡραίαν κίνησιν τῆς κεφαλῆς ὡς ἵππος θυμοειδὴς, νὰ ῥίπτῃ εἰς τὰ ὀπίσω, ἀλλ' ἦτο πλέον ἡ ὄψις του καθαρὰ καὶ γαλήνιοι οἱ ὀφθαλμοί του, ὡς ἀνθρώπου εὐτυχοῦς, τὸ δὲ λεπτόν του ἀνάστημα περιεκλείετο ἐντὸς κομψοτάτου φορέματος.

— Δὲν θὰ ἀποχωρισθῶμεν πλέον, δὲν εἶν' ἔτζι; μοὶ εἶπε καὶ λαμβάνων με ὡς παλαιὸς φίλος ἀπὸ τοῦ βραχίονος μὲ παρέσυρεν ἐπὶ τοῦ *βουλεβάρτου*, ὅπου ἐχρύσωνεν ὁ ἥλιος τοῦ Ἀπριλίου τὰ νεοθαλῆ φύλλα τῶν πλατάνων.

Τί λαμπρὰ ἡμέρα ἦτο ἐκείνη! Ἐξηντλήσαμεν τὰ: *Ἐνθυμεῖσαι*; ... Ἐνθυμεῖσαι τὰ αὐγὰ τὰ τηγανητὰ 'ποῦ ἐμύριζαν ἄχυρον; καὶ τὸ ἐλεεινὸν ῥιζόγαλον τῆς πριγκιπέσσας Τζοκολάβσκας; καὶ τὴν μελαγχολίαν τοῦ γέρω δικτάτορος; καὶ τὸν Γερμανὸν διδάσκαλον 'ποῦ ἔστελλε κάθε τριμηνίαν τὸν Βούδαν του εἰς τὸ δανειστήριον; Οἱ κακοὶ καιροὶ εἶχον τέλος παρέλθει δι' ἀμφοτέρους. Ὁ Μιρὰζ εἶχεν ἀπὸ μακρὰν χειροκροτήσει τὰς πρώτας μου ἐν τοῖς γράμμασιν ἐπιτυχίας καὶ ἐγὼ δὲ δὲν ἠγνόουν τὰς ἰδικάς του. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἠγνόουν ἦτο ὅτι εἶχε νυμφευθῆ, ὅτι ἐλάτρευε τὴν γυναῖκά του καὶ ὅτι ἦτο πατὴρ θυγατρίου ἐκτάκτου, ἀληθινοῦ *ἐρωτιδίου* ...

— Ἔλα νὰ ἴδῃς τὴν γυναῖκά μου καὶ τὴν κόρην μου, θὰ φᾷς μαζί μας σήμερον.

Τὸν ἠκολούθησα. Μὲ ὡδήγησεν ἐκεῖ κάτω εἰς τὸν *Περίβολον τῶν Τέρνων*, ὅπου ἔκειτο ὁ οἰκίσκος του, κεκρυμμένος ἐντὸς τῶν δένδρων. Ἐνόμιζες ἐκεῖ ὅτι τὰ πάντα σὲ ὑποδέχονται καὶ μόλις ἤθελες σπρώξει τὴν θύραν τοῦ κηπαρίου, μικρὸς κύων ἦτο ἤδη ἐμπεπλεγμένος εἰς τοὺς πόδας σου.

— Κάτω, Γαβρῶς! ... Θὰ σὲ λερώσῃ.

Ἀλλ' εὐθὺς ἅμα ὁ κωδωνίσκος εἶχεν ἠχήσει ἡ κυρία Μιρὰζ εἶχεν ἐμφανισθῆ εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὴν μικρὰν κόρην της. Ἦτο ὑψηλὴ καὶ ὡραία ξανθὴ ἡ κυρία Μιράζ· εἶχε πλαστικὴν χάριν τὸ ἀνάστημά της καὶ ἐφαίνετο ὡς χυτὴ μέσα εἰς τὴν κυανῆν αὐτῆς οἰκιακὴν ἐσθῆτα.

— Ἕνα *πιάτο* παραπάνω .... θὰ φάγῃ ἐδῶ παμπάλαιος φίλος.

Καὶ ὁ εὐτυχὴς πατὴρ, ἐξακολουθῶν νὰ φορῇ τὸν πῖλον, ἀλλὰ λαβὼν τὸ θυγάτριόν του εἰς τὰς ἀγκάλας, μοὶ ἐπεδείκνυεν ἀμέσως τὸ *σπιτικόν* του, τὴν τραπεζαρίαν κοσμουμένην ἀπὸ ὡραῖα φαγεντιανὰ σκεύη, τὸ γραφεῖόν του καταπεφορτωμένον βιβλίων καὶ ἔχον ἓν παράθυρον βλέπον πρὸς τὸν κῆπον τὸν καταπράσινον εἰς τρόπον,ὥστε ὁ ἄνεμος εἶχε καλύψει διὰ ῥοδοχρόων ἀνθέων κα-

Digitized by Google

στανέας τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης διεσπαρμένα τυπογραφικὰ δοκίμια.

— Καὶ ʼξεύρεις, εἴμεθα εἰς τὴν ἀρχήν... Πόσος καιρὸς εἶναι ʼποῦ ἐκάμναμεν ἀκόμη ἀντίγραφα πρὸς δεκαπέντε λεπτὰ τὸν στίχον.

Ἐν ᾧ δὲ ἐγὼ ἐθαύμαζα τὰ ὡραῖα κόκκινα ἄνθη ἑνὸς ἐκ τῶν ἀρίστων ἐν τῷ κήπῳ δένδρων, ἐκ τῶν καλουμένων τῆς Ἰουδαίας, ὁ Μιρὰζ εἶχε περάσει τὸ οἰκιακόν του φόρεμα τῆς ἐργασίας, εἶχε φορέσει τὰς ἐμβάδας του καὶ βεβυθισμένος εἰς τὴν μεγάλην πολυθρόναν του ὕψωνε μὲ τὰς δύο χεῖρας τὴν μικράν του Ἑλένην ἵνα τὴν κάμνῃ νὰ πηδᾷ καὶ ἐφώνει: «Χόπ λα, χόπ λα!»

* * *

Νομίζω ὅτι οὐδέποτε ἕως τότε εἶχον αἰσθανθῆ τελειοτέραν ἐντύπωσιν τῆς εὐδαιμονίας. Ἐγευματίσαμεν λίαν εὐφροσύνως,— δύο φαγητὰ ὅλον ὅλον—ἄνευ τύπων, ἀλλ᾽ ἐν πλήρει ἀγάπῃ καὶ εἰλικρινείᾳ. Προήδρευε τρόπον τινὰ τοῦ γεύματος ἡ ὡραία κυρία Μιρὰζ μὲ τὸ φαεινόν της μειδίαμα, ἔχουσα πλησίον της ἐπὶ ὑψηλοῦ καθίσματος τὴν μικράν της Ἑλένην. Ὡμίλει ὀλίγα, ἀλλὰ τὸ εὐφυὲς καὶ γλυκύ της βλέμμα παρηκολούθει τὴν τρελλὴν καὶ παραδοξολόγον συνομιλίαν, τὴν ὁποίαν ἀδιάκοπον ἐκάμνομεν ἡμεῖς, ὅπως συνήθως οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ὅταν εἶναι εἰς τὰ καλά των. Ὅταν ἦλθον τὰ ὀπωρικά, ἔλαβεν ἓν ῥόδον ἀπὸ τῆς ἀνθοδέσμης, ἥτις ἐκόσμει τὴν τράπεζαν καὶ τὸ ἐνέπηξεν εἰς τὴν κόμην της πλησίον εἰς τὸ ὠτίον, μετὰ χάριτος ἀληθῶς ὑπερτάτης. Ἦτο τῷ ὄντι ἡ ὡραία καὶ σιγηλὴ φίλη, ἥτις ἐχρειάζετο εἰς τὸν ὀνειροπόλον φίλον μου!

Μᾶς ἔφερον τὸν καφὲν εἰς τὸ γραφεῖον, διότι δὲν εἶχον ἀκόμη ἑτοίμην τὴν αἴθουσαν —περιέμενον τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ λάβωσιν ἐκ τῆς ἐκδόσεως ἑνὸς μυθιστορήματος παρὰ τῷ Λεβὺ ἵνα ἀγοράσωσι τὰ ἔπιπλα τῆς αἰθούσης των —ἔπειτα δὲ, ἐπειδὴ ἦτο δροσερὰ ἡ ἑσπέρα ἥναψαν ὀλίγον πῦρ εἰς τὴν ἑστίαν, καὶ ἐν ᾧ ἐγὼ καὶ ὁ Μιρὰζ ἐκαπνίζομεν ἀναπολοῦντες καὶ πάλιν παρελθόντας χρόνους, ἡ οἰκοδέσποινα ἔχουσα εἰς τὰ γόνατά της τὴν μικρὰν Ἑλένην μὲ τὸ ὑποκάμισον τὴν ἐδίδασκε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ τὸ «Θεοτόκε Παρθένε», ἐκείνη δὲ μετὰ δυσκολίας ἐπανελάμβανε τὰ λεγόμενα τρίβουσα ἅμα μετά τινος ἡδυπαθείας τοὺς μικρούς της πόδας ἀπέναντι τῶν φλογῶν τῆς ἑστίας.

Ἔκτοτε ἐβλεπόμεθα, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν συχνότερον, ἔπειτα σπανιώτερον, ἕνεκα τοῦ πολυασχόλου βίου, τὸν ὁποῖον ἀμφότεροι διήγομεν. Ἔτη τινὰ εἶχον παρέλθει καὶ πάλιν. Συνηντώμεθα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν: «Πῶς πηγαίνεις;» — «Λαμπρά», καὶ ἐπορευόμεθα εἰς τὸ ἔργον μας. Τώρα ἐσχάτως σπανίως πλέον ἔβλεπον τὸ ὄνομα τοῦ Λουδοβίκου Μιρὰζ εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ εἰς τὰ περιοδικὰ καὶ τὸν ἐκαλοτύχιζα, συλλογιζόμενος δὲ ὅτι ὁ φίλος μου εἶχεν ἤδη σχηματίσει μικρὰν περιουσίαν, θὰ ζῇ τώρα πλέον μὲ μεγαλητέραν ἄνεσιν, ἔλεγον, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πολυγράφει. Τέλος, κατὰ τὸ τελευταῖον φθινόπωρον ἔμαθον ὅτι ὁ Μιρὰζ ἦτο βαρέως ἀσθενής.

Ἔσπευσα νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ. Κατῴκει πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἀλλὰ κατὰ τὴν μελαγχολικὴν ἐκείνην ἡμέραν τοῦ Νοεμβρίου, καθ᾽ ἣν εἶχον πορευθῆ νὰ τὸν ἴδω, ὁ οἰκίσκος του μοὶ ἐφάνη ψυχρὸς καὶ οἱονεὶ γυμνὸς ἐν τῷ μέσῳ τῶν φυλλορροούντων δένδρων. Ὁ μικρὸς κύων θὰ εἶχεν ἀποθάνει βεβαίως διότι τὸ γαύγισμά του δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὸν ἦχον τοῦ κωδωνίσκου ὅταν ἔσπρωξα τὴν μικρὰν κιγκλιδωτὴν θύραν καὶ εἰσεχώρησα εἰς τὸν κῆπον, τοῦ ὁποίου ἦτο ἐσκεπασμένον ὑπὸ ξηρῶν φύλλων τὸ ἔδαφος καὶ ὅπου ἡ πάχνη τῆς νυκτὸς εἶχε καύσει τὰ τελευταῖα χρυσάνθεμα.

Δὲν μὲ ὑπεδέχθη ἡ κυρία Μιρὰζ—ἦτο ἀποῦσα —ἀλλ᾽ ἡ Ἑλένη, ἥτις ἦτον πλέον ἀγριωπὴ κόρη δεκατεσσάρων ἐτῶν. Μοὶ ἤνοιξε τὸ γραφεῖον τοῦ πατρός της ὑψοῦσα ἀποτόμως τὸν πέπλον τῶν μαύρων καὶ μακρῶν βλεφαρίδων της καὶ ῥίπτουσα ἐπάνω μου βλέμμα δειλὸν ἅμα καὶ ἀνήσυχον.

Εὗρον τὸν φίλον μου μαζευμένον ἐπὶ χαμηλοῦ καθίσματος παρὰ τὸ πῦρ, μὲ γεροντικὸν οἰκιακὸν φόρεμα. Εἶχεν ἤδη πρὸς τὰ ἄκρα λευκανθίζουσαν τὴν μακράν του κόμην, αἰσθανόμενος δὲ νοτερὰν καὶ ψυχρὰν τὴν χεῖρα, ἣν μοὶ ἔτεινε, καὶ βλέπων τὸ λευκὸν καὶ ἄτονον βλέμμα, ὅπερ ἔρριψεν ἐπ᾽ ἐμέ, ᾐσθάνθην ὅτι ὁ δυστυχὴς δὲν ἦτο καλά. Τρομερὸν πρᾶγμα! ἀνεύρισκον ἐν τῷ ταλαιπώρῳ φίλῳ μου τὴν αὐτὴν θέαν τῆς κεραυνοβόλου συμφορᾶς, τὴν ὁποίαν ἄλλοτέ ποτε ὁμοῦ διεκρίνομεν εἰς τὴν ὄψιν τῶν δυστυχῶν Πολωνῶν τοῦ γαλακτοπωλείου καὶ ἥτις τόσην μᾶς ἐνεποίει ἐντύπωσιν.

— Ἔ λοιπόν, γεροντάκι μου, τῷ λέγω, τί ἔχομεν;

— Εἶμαι χαμένος, φίλτατε, μοὶ ἀπεκρίθη μετὰ φρικώδους στεναγμοῦ. Ἀποθνήσκω στηθικός, ὡς ἐν τῇ πέμπτῃ πράξει ἑνὸς δράματος... Ἐνθυμεῖσαι ὅταν παρουσιάζηται ὁ σεβαστὸς δόκτωρ ὁ ὁμοιάζων κατὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν Βερανζέρον καὶ παρατηρῶν τὸν σφυγμὸν τῆς νεαρᾶς *πρίμας* λέγει ὑψώνων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν· «ἡ ἀγωνία πλησιάζει!...» Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς ἐμὲ παρατείνεται πολὺ ἡ ἀγωνία, δὲν ἔχει τέλος!... Ἀλλὰ κάπνισε, φίλτατε, προσέθηκε βλέπων ὅτι ἡτοιμαζόμην νὰ ῥίψω τὸ σιγάρον διότι ἤκουον τὸν φοβερὸν βῆχά του, ὁ ὁποῖος ὡμοίαζε πρὸς τὸν ῥόγχον τοῦ θανάτου, κάπνισε, δὲν μὲ πειράζει.

Προσεπάθησα νὰ εὕρω λόγους ἐνθαρρυντικούς. Τῷ ὡμίλουν κρατῶν τὴν χεῖρά του καὶ τύπτων αὐτὸν ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἀλλ᾽ ᾐσθανόμην ὅτι οἱ λόγοι μου ἀντήχουν εἰς τὸ κενὸν διότι ἦσαν ψευδεῖς, ἐκεῖνος δὲ παρατηρῶν με ἐφαίνετο ὅτι μὲ ἐλεεινολόγει διὰ τὰς ματαίας μου προσπαθείας. Ἐσιώπησα.

Digitized by Google

— Κύτταξε, μοὶ λέγει, δεικνύων τὴν τράπεζαν τοῦ γραφείου του, κύτταξε τὸ τραπέζι μου... εἶναι ἓξ μῆνες ἀφ' ὅτου δὲν εἶμαι πλέον εἰς θέσιν νὰ γράφω.

Καὶ ἔλεγεν ἀλήθειαν. Ἀπαίσιον ἦτο τὸ θέαμα τοῦ πλήθους ἐκείνου τῶν χαρτίων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ πολυκαιρία εἶχε συσσωρεύσει παχὺ στρῶμα σκόνης καὶ τῶν ἔν τινι φαγεντιανῷ δίσκῳ ἐκ πτεροῦ χηνὸς κονδυλίων ἐφ' ὧν παχεῖα ὡσαύτως εἶχε πήξει ἡ πεπαλαιωμένη μελάνη· ἐνόμιζες ὅτι ἔβλεπες ἀνηρτημένα ἐν τροπαίῳ γηραιοῦ τινος πολεμιστοῦ τὰ ἐσκωριασμένα ὅπλα.

Ἐδοκίμασα καὶ πάλιν νὰ τὸν ἐμψυχώσω.

Ν' ἀποθάνῃς! τῷ ἔλεγον, δὲν ἐντρέπεσαι, δὲν ἀποθνήσκουν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἡλικίας σου καὶ τῆς κράσεώς σου! Ἀλλὰ δὲν φροντίζεις, φαίνεται, διὰ τὴν ὑγείαν σου. Πρέπει νὰ ὑπάγῃς εἰς μεσημβρινὸν κλῖμα νὰ διέλθῃς τὸν χειμῶνα....νὰ σὲ θερμάνῃ ὁ ἥλιος. Δόξα τῷ Θεῷ ἔχεις τὸν τρόπον, δὲν στερεῖσαι...τότε θέσας τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου μὲ διέκοψε.

— Ἄκουσον, μοὶ λέγει μετὰ πολλῆς σπουδαιότητος, δὲν βλεπόμεθα μὲν συχνά, ἀλλ' ὅμως εἶσαι ὁ παλαιότατος ἴσως δὲ καὶ ὁ ἄριστος τῶν φίλων μου....πολλάκις μοὶ τὸ ἀπέδειξας...θὰ σοὶ ἐξομολογηθῶ λοιπὸν τὸ μυστικόν μου, τὸ ὁποῖον εἰς οὐδένα θὰ ἐπαναλάβῃς, ἐκτὸς ἂν ποτε θελήσῃς δι' αὐτοῦ νὰ ἀποτρέψῃς ἄπειρόν τινα νέον ἀπὸ τοῦ σταδίου τῶν γραμμάτων, ὅπερ θὰ εἶναι θεάρεστον ἔργον. . .Ναί, ἔσχον ἐπιτυχίας πολλὰς ἐν τῷ βίῳ μου. Ναί, μὲ ἐπλήρωνον ἕως ἓν φράγκον τὸν στίχον. Ναί, ἐσχημάτισα μίαν μικρὰν περιουσίαν καὶ ἐντὸς ἐκείνης τῆς τραπέζης εὑρίσκονται ἱκανὰ χαρτία διαφόρων χρωμάτων, κίτρινα, πράσινα, κόκκινα, ἐξ ὧν καθ' ἑξαμηνίαν κόπτω ἀνὰ ἓν κομμάτιον καὶ ὅλα ταῦτα τὰ κομμάτια ἀντιπροσωπεύουσιν τριῶν ἢ τεσσάρων χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα....Εἶναι πρᾶγμα ὡς ἠξεύρεις ἱκανῶς σπάνιον δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, καὶ διὰ νὰ ἐξοικονομήσω αὐτὰ τὰ ὀλίγα πτωχὰ χρήματα ἐχρειάσθην νὰ μιμηθῶ ἐγὼ ὁ ποιητὴς τὰς αὐστηροτάτας ἀρετὰς τῶν οἰκοκυραίων καὶ μετὰ γενναιότητος νὰ στερῶ ἑνὸς κοσμήματος τὴν γυναῖκά μου, ἑνὸς φορέματος τὴν θυγατέρα μου....Τέλος πάντων, ἔχω αὐτὸ τὸ κεφάλαιον....Καὶ πολλάκις ἐσκεπτόμην' ἂν ἀποθάνω, ἔχουσι τὸν ἄρτον των ἐξησφαλισμένον, θὰ ἔχῃ μίαν προῖκα ἡ Ἑλένη μου! Καὶ ἤμην εὐχαριστημένος, ἤμην ὑπερήφανος διὰ τοῦτο! Διότι, φίλε μου, γνωρίζεις πολὺ καλὰ τὴν αἰωνίαν ἱστορίαν τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν μας. . . .Τὰ πεντηκοντάλεπτα βοηθήματα τοῦ ὑπουργείου, τὸ προνόμιον ἑνὸς καπνοπωλείου ἀποφέροντος ἑξακόσια φράγκα τὸ ἔτος ἔν τινι ἐπαρχίᾳ....καί, ἐὰν ἡ κόρη εἶναι εὐφυὴς καὶ ὡραία ὡς ἡ ἰδική μου, θὰ εὑρεθῇ δραματικός τις ποιητής, παλαιὸς φίλος τοῦ πατρός της, ὅστις θὰ τὴν συμβουλεύσῃ νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὸ Ὠδεῖον διὰ νὰ καταντήσῃ....Θεέ μου, φύλαττε! αὐτὸ ποτὲ δὲν θὰ γείνῃ! Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο, φίλε μου, δὲν πρέπει ἡ ἀσθένειά μου νὰ τραβήξῃ. Στοιχίζει πολὺ μία ἀσθένεια δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐργασίας καὶ ἐπώλησα ἤδη δύο τρία ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ χαρτία μὲ τὰ τοκομερίδια....Διὰ νὰ μεταβῶ εἰς μεσημβρινὸν κλῖμα ὅπως μὲ συμβουλεύεις, διὰ νὰ ζήσω ὡς ἡ σαῦρα εἰς τὰς Κάννας ἢ εἰς τὸ Μεντὼν πρέπει νὰ πωλήσω καὶ ἄλλα. . . .καὶ ἐπὶ τέλους ἀφ' οὗ δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ἐργάζωμαι, ἂν ἡ κατάστασις αὕτη ἐξακολουθήσῃ ἐπί τινα ἔτη, δὲν θὰ μείνῃ πλέον τίποτε! Εὐτυχῶς ὅμως δὲν εἶναι φόβος νὰ ἐξακολουθήσῃ....Ἀλλ' εἶναι τρομερὸν τὸ ὅ,τι ὑπέφερα ἀφ' ὅτου κατήντησα εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, αἰσθανόμενος ὅτι ἡ μικρὰ ἐκείνη φοῦκτα τοῦ χρυσίου τήκεται καὶ ὀλιγοστεύει καθ' ἡμέραν εἰς τὰς χεῖράς μου. Τώρα λοιπὸν μὲ ἐννόησες, δὲν ἔχει οὕτω; δὲν θὰ μὲ συμβουλεύσῃς πλέον νὰ φροντίζω διὰ τὴν ὑγείαν μου....Ἂν ἀκόμη δύνασαι ἀπὸ καθαρᾶς καρδίας νὰ προσευχηθῇς, παρακάλεσον τὸν Θεὸν νὰ μοὶ πέμψῃ ταχέως τοὺς νεκροθάπτας.

*
* *

Δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκμυστήρευσιν ταύτην ἠκολουθοῦμεν, περὶ τοὺς τριάκοντα, τὴν κηδείαν, τοῦ Λουδοβίκου Μιρὰζ εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς Μονμάρτρης. Εἶχε χιονίσει τὴν προτεραίαν καὶ ὁ δόκτωρ Ἀρνοὺλ, παλαιὸς καὶ τακτικὸς φοιτητὴς πάντων τῶν ἐργαστηρίων τῶν ἐν Παρισίοις ζωγράφων φίλος δὲ καὶ ἰατρὸς τοῦ μακαρίτου, μοὶ ἔλεγε μὲ τὴν ὀξεῖαν ἐκείνην φωνήν του.

— Κοινὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ πάντοτε φοβερὸν αὐτὴ ἡ ἀντίθεσις. . . Ἐνταφιασμὸς μὲ χιόνα. . . Μαῦρον ἐπὶ λευκοῦ....Καὶ τί ψῦχος!...Τέλος, εἴχομεν φθάσει παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. Καὶ ὁ τόπος καὶ ἡ στιγμὴ ἦσαν ὀδυνηρά. Ὑπὸ βαρὺν οὐρανὸν αἱ μικραὶ ἰτέαι ἐτίνασσον εἰς τοὺς ἀνέμους τὴν ἐπὶ τῶν κλάδων των ἐπικαθήσασαν λεπτὴν χιόνα. Οἱ παρόντες εἶχον σχηματίσει κύκλον καὶ μελαγχολικοὶ παρετήρουν τοὺς νεκροθάπτας καταβιβάζοντας εἰς τὸν τάφον τὸ φέρετρον, τὸ ὁποῖον ὠλίσθαινεν ἐπὶ τῶν σχοινίων. Παρὰ τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τὸν σταυρὸν καὶ τοῦ ὁποίου τὸ κοντὸν φόρεμα ἄφινε νὰ φαίνωνται τὰ ἄκρα τοῦ πανταλονίου, περιέμενεν ὁ ἱερεὺς κρατῶν τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ βιβλίου του, ὁ δὲ ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου τῶν λογίων τοποθετήσας ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα τὸν πῖλόν του εἶχεν ἤδη εἰς τὴν δεξιάν του χεῖρα, ἣν περιεκάλυπτε μαῦρον χειρόκτιον, τὰ φύλλα τοῦ ἐπιταφίου λόγου, τὸν ὁποῖον τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς συναδέλφου εἶχε πρὸ ὀλίγου αὐτοσχεδιάσει ἐπὶ τῆς τραπέζης ἑνὸς καφενείου καὶ ἐνώπιον δύο ποτηρίων.

Αἴφνης, ἐν ᾧ ὁ ἱερεὺς ἀνεγίνωσκεν ἤδη λατινιστὶ τὴν εὐχήν, ὁ δόκτωρ Ἀρνοὺλ λαβών με ἐκ τοῦ

Digitized by Google

βραχίονος καὶ πλησιάσας εἰς τὸ οὖς μου τὸ στόμα του, μοὶ εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ·

— Ἠξεύρεις ὅτι ηὐτοχειριάσθη.

Τὸν ἐκύτταξα ἔκθαμβος. Ἐκεῖνος δὲ δείξας μοι διὰ τῆς χειρὸς τὸ μαῦρον σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει ἡ κυρία Μιρὰζ καὶ ἡ κόρη της, αἵτινες ἐπνίγοντο ὑπὸ τὰ δάκρυα ὑπὸ τὸν μακρὸν των μαῦρον πέπλον καὶ ἠσπάζοντο ἀλλήλας ἐν τραγικωτάτῳ ἀληθῶς ἐναγκαλισμῷ, προσέθηκε·

— Δι' αὐτάς! . . . Ναὶ, ἀπὸ ἓξ ἤδη μηνῶν ἔρριπτεν εἰς τὸ πῦρ πάντα τὰ ἰατρικὰ καὶ ἐκ προθέσεως ἔπραττε πᾶσαν ἀπερισκεψίαν...Μοὶ τὸ ὡμολόγησε πρὶν ἀποθάνῃ....Ἐγὼ δὲ ὁ ὁποῖος ἤμην βέβαιος ὅτι μὲ τὸ κρεόζωτον θὰ τὸν ἔκαμνον νὰ ζήσῃ ἐπὶ τρία τοὐλάχιστον ἔτη, δὲν εἶχον ἐννοήσει τίποτε. Τέλος, τὴν προπαρελθοῦσαν νύκτα, μὲ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον πάγον, εἶχεν ἀφήσει ἀνοικτὸν τὸ παράθυρόν του, δῆθεν ὅτι τὸ ἐλησμόνησε καὶ ἥρπαξε μίαν τρομερὰν περιπνευμονίαν....Ναὶ, διὰ νὰ ἀφήσῃ ἄρτον εἰς τὰς δύο ἐκείνας γυναῖκας!... Ὁ ἱερεὺς δὲν ἔχει εἴδησιν ὅτι εὔχεται ὑπὲρ ἑνὸς αὐτόχειρος. Ἀλλὰ, ἂς εἶναι αὐτόχειρ, ὁ Μιρὰζ θὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν παράδεισον τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν....Αὕτη ἡ κατὰ μικρὸν αὐτοχειρία εἶναί τι ἡρωϊκώτερον παρὰ νὰ διέλθῃ τις τὴν γέφυραν τῆς Ἀρκόλης ὡς ὁ Βοναπάρτης.

[François Coppée]. Σ * * *

'Σ ΤΗΝ ΕΡΗΜΙΑ

Ἐδῶ, ξανθοῦλα κυκλαμιὰ,
Ἐδῶ, χλωμή μου ἀνεμώνη,
Τί ἥσυχα ἡ κάθε μιὰ
Τὴν ἄλλη μὲ φιλιὰ μυρώνει!

Ποτὲ ἡ ἄκακη ἐρημιὰ
Γιὰ τὸν καϋμό σας δὲ θυμώνει
Μὲ σὲ, ξανθοῦλα κυκλαμιὰ
Μὲ σὲ, χλωμή μου ἀνεμώνη.

Σὰ μητερούλά σας μὲ μιὰ
Χαρὰ κρυφὴ σᾶς καμαρώνει....
Νᾶταν κι' ὁ κόσμος ἐρημιὰ
Γιὰ 'μᾶς, ξανθοῦλα κυκλαμιὰ
Γιὰ μᾶς, χλωμή μου ἀνεμώνη!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Τοκογλύφος παρεκάλει ἱεροκήρυκα νὰ ὁμιλήσῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος κατὰ τῆς τοκογλυφίας.

— Ἀλλὰ, λέγει ὁ ἱεροκῆρυξ ὀλίγον στενοχωρημένος, ἐμένα μ' εἶχον εἰπεῖ ὅτι....

— Σᾶς εἶπον τὴν ἀλήθειαν, πάτερ μου.

— Λοιπὸν ἀπεφασίσατε νὰ ἀφήσετε....

— Ἀπεναντίας· ἤθελα νὰ ἀφήσουν οἱ ὁμότεχνοί μου τὸ ἐπάγγελμα, διότι μὲ ζημιόνουν πολύ.

*
* *

Ἠρωτᾶτό τις

— Τί μεγαλείτερον ἐντὸς μικροτέρου;

— Ποὺς γυναικεῖος ἐντὸς τοῦ πεδίλου, τὸ ὁποῖον τὸν περιβάλλει.

*
* *

Γνώμη χηρῶν περὶ τοῦ γάμου.

Πρώτη χήρα.— Ἤμην εὐτυχὴς ὑπανδρευμένη, καὶ ἐλπίζω νὰ εἶμαι καὶ πάλιν· διὰ τοῦτο θὰ ὑπανδρευθῶ ἐκ νέου.

Δευτέρα χήρα.— Ἤμην δυστυχὴς εἰς τὸν πρῶτον γάμον μου, ἀλλὰ ἐλπίζω νὰ εἶμαι εὐτυχὴς εἰς τὸν δεύτερον· διὰ τοῦτο θὰ ὑπανδρευθῶ ἐκ νέου·

Τρίτη χήρα.— Ἤμην εὐτυχὴς εἰς τὸν πρῶτον γάμον μου καὶ δυστυχὴς εἰς τὸν δεύτερον· πρέπει νὰ δοκιμάσω καὶ τὸν τρίτον· θὰ ὑπανδρευθῶ ἐκ νέου.

*
* *

Ἡ γυνὴ, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος Δυμᾶς, προφανῶς εἶνε ὂν κατώτερον. Τοῦτο βεβαιοῖ καὶ ἡ Γραφὴ λέγουσα ὅτι εἶνε τὸ πλάσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔκαμε κατόπιν ὅλων τῶν ἄλλων.... εἶνε ἔργον κεκμηκότος....

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Πολλάκις ὁμιλοῦσι περὶ προόδου· τὸ κατ' ἐμὲ, νομίζω ὅτι ἀληθινὴ πρόοδος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα θὰ ἦτο τὸ νὰ κάμῃ ἱκανὰ βήματα πρὸς τὰ ὀπίσω, τουτέστι νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὰς ἀπειραρίθμους μωρίας καὶ ἀνοησίας, ἃς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπεσώρευσεν εἰς ἑαυτὸ ἀπὸ πεντακισχιλίων ἐτῶν, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ὅσον εἶνε δυνατὸν εἰς τὴν θέσιν, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς ἔταξεν αὐτὸ ἀπ' ἀρχῆς. Προφανὲς εἶνε ὅτι ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται γεωργὸς, κυνηγὸς ἢ ἁλιεὺς, ὅπερ σημαίνει ὅτι παρὰ τῆς φύσεως ὀφείλει νὰ ζητῇ κατ' εὐθεῖαν τὴν πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν του. Ἀναμφισβήτητον δ' εἶνε ὅτι τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα εἶνε τὰ εὐγενέστατα πάντων· ἐκεῖνοι δὲ μόνον πρέπει νὰ ἀφίνωσιν αὐτὰ καὶ ἐκλέγωσιν ἄλλα, ὅσοι ἔχουσι φυσικήν τινα τάσιν καθαρώτατα ἐκδηλουμένην πρὸς ἄλλο ἐπάγγελμα. Ἐν τούτοις τί συμβαίνει σήμερον; Ἀπὸ προόδου εἰς πρόοδον κατηντήσαμεν εἰς τοῦτο, ὅτι ὅλη ἡ νεολαία ῥίπτεται ἀκράτητος εἰς δύο ἢ τρία ἐπαγγέλματα τὰ λεγόμενα *ἐλευθέρια*, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν οὔτε τὴν κλίσιν αὐτῆς, οὔτε τὴν ἱκανότητα, οὔτε τὴν ὑπέρμετρον πληθὺν τῶν μετερχομένων τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα. Δότε εἰς οἱονδήποτε πατέρα τὰ μέσα νὰ *προάξῃ* τὰ τέκνα του, καὶ θέλετε ἰδεῖ ὅτι οὐδὲν ἄλλο στάδιον θὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ τὴν δικηγορικὴν καὶ τὴν ἰατρικήν. (**Alphonse Karr**).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ζῇ ἐν Πατησίοις γέρων κηπουρὸς ἐν ἡλικίᾳ 116 ἐτῶν, ὀνομαζόμενος Ἀθανάσιος Παπαδημητρόπουλος. Περὶ τοῦ γέροντος τούτου, περὶ οὗ ἀρκετὸν ἐποιήσατο λόγον κατ' αὐτὰς ἡ δημοσιο-

Digitized by Google

γραφία συνιστῶσα αὐτὸν ὡς ἀγωνιστὴν τοῦ 1821 εἰς τὴν μέριμναν τῆς κυβερνήσεως,ἀναγινώσκομεν τὰ ἑπόμενα ἐν τῷ *Αἰῶνι*: «Ὁ Ἀθανάσιος Παπαδημητρόπουλος εἶνε Κυθήριος, ἄνευ συζύγου καὶ τέκνων. Ὑπηρέτησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, αἱ δὲ πληγαὶ ἃς ἔλαβε, καὶ μάλιστα ἡ παραμορφώσασα τοὺς δακτύλους καὶ τὸν καρπὸν τῆς μιᾶς χειρός του, ἣν ἔλαβεν ἐν Φαλήρῳ τὴν αὐτὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ ἀείμνηστος Καραϊσκάκης, εἰσὶν ἀψευδεῖς μάρτυρες περὶ τῶν ἐκδουλεύσεών του. Κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἔθνους, ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ ἀργυροῦς σταυρὸς καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τῆς φάλαγγος, ὅστις τῷ ἀποφέρει σύνταξιν ἐκ δραχμῶν ὀκτὼ καὶ ἡμισείας κατὰ μῆνα. Μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ δι' αὐτῆς, ἀνέλαβε τὴν καλλιεργίαν τοῦ ἐν Πατησίοις περιβολίου τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Θεοδώρου Μανούσου.Τῷ 1857, περιελθόντος τοῦ περιβολίου τούτου εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζῆ Κώνστα,δυνάμει διαθήκης τοῦ ἰδιοκτήτου, ἔμεινεν ἐν αὐτῷ ὡς ἐκμισθωτὴς καὶ ὁ *Καπετὰν Θανάσης*, ὡς τὸν ὀνομάζουσιν οἱ γνωρίζοντες αὐτῶν. Πλὴν πρὸ ἐτῶν οὐ μόνον κατέστη ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν, οἵαν ἀπαιτεῖ ἡ ἔκτασις τοῦ περιβολίου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκμίσθωμα καθυστερεῖ ἐπὶ ἔτη, ἀνερχόμενον εἰς δραχμὰς 6,000 περίπου. Τὸ συμβούλιον τοῦ Ὀρφανοτροφείου πολλάκις τὸν προέτρεψε ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ περιβολίου, ὑποσχεθὲν νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὸν ἐν τῷ καταστήματι ἀνέξοδον κατοικίαν καὶ τροφὴν καὶ νὰ τὸν γηροκομήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν πείσῃ φοβούμενον, ὡς εἶπε, μὴ ἀποθάνῃ, κατοικῶν ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπειληθεὶς δὲ διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος, ὅτι θὰ ἐκδιωχθῇ, ἐπροτίμησε ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ περιβολίου, βαρυαλγῶν ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει αὐτοῦ, ὅπερ ἐθεώρει ὡς ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς παρακειμένην καλύβην, ἀντὶ νὰ δεχθῇ τὴν προσενεχθεῖσαν εἰς αὐτὸν περίθαλψιν ἐς τῷ Ὀρφανοτροφείῳ. Τὸ Συμβούλιον τοῦ καθιδρύματος τούτου, διὰ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ, ἐπανέφερε τὴν ἐπιοῦσαν αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν του, ἰδὼν τὴν ἐπιμονήν του καὶ σεβασθὲν τήν τε ἡλικίαν καὶ τὰς πληγάς του».

Ἐὰν ὁ Γκιτὼ, ὁ δολοφόνος τοῦ προέδρου Γκάρφιλδ, δὲν ἔχῃ ἢ ὀλίγους μόνον μῆνας ζωῆς, ἔχει τοὐλάχιστον τὴν παρηγορίαν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ πλούσιος.

Δὲν προφθάνει νὰ πωλῇ αὐτόγραφά του· τόσῳ δὲ μεγάλη εἶνε ἡ ζήτησις τούτων, ὥστε μετεποίησε τοὺς θαλάμους τῆς εἱρκτῆς αὐτοῦ εἰς ἀληθὲς κατάστημα πωλήσεως, γράψας ἐπὶ τῆς θύρας τῆς φυλακῆς του τὴν ἑξῆς εἰδοποίησιν:

«Ἀπὸ σήμερον πωλοῦνται ἐνταῦθα αὐτόγραφα φέροντα τὴν ἰδίαν ὑπογραφήν μου πρὸς 2 δολλάρια καὶ 50 λεπτὰ ἡ δωδεκάς. Προσθέτω ἐν αὐτοῖς ἄνευ αὐξήσεως τῆς τιμῆς ῥητόν τι ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ χωρίον τι θρησκευτικόν. Ἡ φωτογραφία μου ἐν μεγάλῳ σχήματι φέρουσα τὴν ὑπογραφήν μου πωλεῖται ἀντὶ ἑνὸς δολλαρίου ἑκάστη, καὶ ἀντὶ 9 ἡ δωδεκάς.

»*Γκιτώ*».

Τὰ ἐν Λονδίνῳ ὑπουργεῖα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν στρατιωτικῶν εἶχον συστήσει ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὑποβρυχίου σύριγγος ἀπὸ Δόβερ εἰς Καλαί. Τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν ἀπεφήναντο ἤδη, ὅτι ἡ σύριγξ δύναται νὰ προστατευθῇ τελεσφόρως, πρέπει ὅμως νὰ μετατοπισθῇ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς εἰς τὰ ἐνδότερα, ὅπου τὰ ἀμυντικὰ μέτρα θὰ ὑποστηρίζωνται ἔτι μᾶλλον διὰ πλήθους φρουρίων.

Αἱ ἐποχαὶ καθ' ἃς θερίζουσι κατὰ τὰς διαφόρους χώρας εἰσὶν αἱ ἑξῆς:

Ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ μηνῶν τὸ θέρος ἀπεπερατώθη.

Ἐν Αὐστραλίᾳ, Νέᾳ Ζηλανδίᾳ, Χιλῇ καὶ ταῖς πλείσταις τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἐπαρχίαις, θερίζουσι κατὰ τὸν Ἰανουάριον.

Ἐν Ἰνδίᾳ τὸ θέρος ἄρχεται κατὰ Φεβρουάριον καὶ περατοῦται κατὰ Μάρτιον.

Ἐν Μεξικῷ, Περσίᾳ καὶ Συρίᾳ θερίζουσι κατὰ τὸν Ἀπρίλιον.

Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἀλγερίᾳ, Μαρόκῳ, Κίνᾳ, καὶ Ἰαπωνίᾳ κατὰ τὸν Μάϊον.

Τὸν δὲ Ἰούνιον ἐν Καλλιφορνίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Πορτογαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἑλλάδι, καὶ ἔν τισιν ἐπαρχίαις τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας.

Κατὰ Ἰούλιον τὸ θέρος ἄρχεται ἐν Γαλλίᾳ,Αὐστρίᾳ, Οὑγγαρίᾳ, Πολωνίᾳ, Ῥωσσίᾳ καὶ Νέᾳ Ὑόρκῃ.

Κατ' Αὔγουστον ἐν Γερμανίᾳ, Βελγίῳ, Δανιμαρκίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ.

Καὶ τέλος κατὰ Σεπτέμβριον θερίζουσιν ἐν Σκωτίᾳ, βορείῳ Ἀμερικῇ, Σουηδίᾳ, καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ῥωσσίᾳ.

Εις Αναγνωστης.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

Τίνα τὰ δυνάμενα νὰ καταστήσωσι τὸν βίον εὐτυχῆ.

Ὁ Ῥωμαῖος ποιητὴς Μαρτιάλης συγκεφαλαιοῖ ταῦτα ὡς ἕπεται·«Νὰ ἔχῃ τις ἀγρὸν ἀγαθὸν· οἶκον ἔχοντα τὰ ἀπαιτούμενα· οὐδέποτε δίκας· ὀλίγας μερίμνας· κρᾶσιν καλὴν καὶ σῶμα ὑγιές·ἀγαθότητα μετὰ φρονήσεως· φίλους τοὺς ὁμοίους του· συνδαιτυμόνας εὐαρέστους· τράπεζαν ἄνευ ποικίλων ἐδεσμάτων· νύκτας μὴ ταραττομένας ὑπὸ τοῦ οἴνου οὔτε ὑπὸ ἀνησυχιῶν· σύζυγον εὔθυμον ἀλλὰ σώφρονα· ὕπνον γαλήνιον· ἦθος ἀπροσποίητον· νὰ μὴ ἀγαπᾷ τίποτε ὑπερμέτρως καὶ τέλος νὰ περιμένῃ τὴν τελευταίαν ὥραν, χωρὶς νὰ τὴν ἐπιθυμῇ οὔτε νὰ τὴν φοβῆται».

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 338 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6 | 20 'Ιουνίου 1882

'Υπεξαίρεσις

ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΝΑΥΑΡΧΙΔΟΣ

'Εν ἔτει 1760, περὶ τὰς πρώτας τῆς ἀνοίξεως ἡμέρας, ὁ Καπιτὰν πασᾶς ἐτίμα διὰ τῆς παρουσίας του τὴν νῆσον Κῶ. Κατ' ἔτος ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπέπλεεν ἐν πομπῇ ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, διήρχετο τὸν 'Ελλήσποντον καὶ ἐπεσκέπτετο μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, πρὸς εἴσπραξιν τοῦ χαρατσίου. Κατ' ἔτος δὲ ἐπερίμενον μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἐμφάνισιν τοῦ στόλου οἱ δυστυχεῖς νησιῶται. Ναὶ μὲν, οἱ δημογέροντες ἐφρόντιζον ἐγκαίρως περὶ τῆς συνάξεως τοῦ ὀφειλομένου ποσοῦ καὶ ἦσαν ἕτοιμοι πρὸς ἀπότισιν τοῦ φόρου. 'Αλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει· ἤθελε καὶ φιλοδωρήματα ὁ Πασᾶς δι' ἴδιόν του λογαριασμόν. Οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται καὶ οἱ στρατιῶταί του, ἀκολουθοῦντες τὸ καλὸν παράδειγμα καὶ ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῆς ἀνοχῆς τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἀπέβαινον ἐπὶ τῆς νήσου, πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ αὐτοί· ἀλλοίμονον δὲ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τότε! Εὐτυχὴς ὁ λῃστευθεὶς μόνον, καὶ διαφυγὼν ἄνευ πληγῆς γιαταγανίου, ἄνευ σφαίρας πιστολίου εἰς τὰ μέλη του[1].

'Ο Tournefort ἐπισκεπτόμενος τὸ Αἰγαῖον κατὰ τὸ ἔτος 1700, εὑρέθη ἐν 'Αντιπάρῳ, ὅτε ἐφάνη πλησιάζων ὁ στόλος τοῦ Καπιτὰν πασᾶ. 'Εν παρενθέσει, οἱ κάτοικοι τῆς νήσου συνεποσοῦντο τότε εἰς ἑβδομήκοντα περίπου οἰκογενείας, ὁ δὲ εἰσπραττόμενος φόρος ὑψοῦτο εἰς 1200 σκοῦδα ἢ γρόσια, — καθόσον τότε τὸ γρόσιον εἶχε τὴν ἀξίαν τοῦ σκούδου. Τοσοῦτος ἦτο, λέγει, ὁ τρόμος τῶν κατοίκων, ὥστε οὐδὲ προσόψια, οὐδὲ χειρόμακτρα ἀφῆκαν εἰς τὰς οἰκίας των. Ἅμα ἔβλεπον μακρόθεν τὰ πλοῖα οἱ νησιῶται, ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη, ἐκρύπτοντο εἰς τὰ σπήλαια, ἔθαπτον ἐντὸς τῆς γῆς ὅ,τι πολύτιμον εἶχον. 'Αλλὰ τί τὸ ὄφελος; Οἱ Τοῦρκοι ὑποπτευόμενοι ὅτι κρύπτουσιν οἱ ἐγχώριοι τοὺς θησαυρούς των, συνελάμβανον τοὺς προκρίτους καὶ οἱ ῥαβδισμοὶ δὲν ἔπαυον μέχρις οὗ αἱ γυναῖκές των ἔφερον τὰ κειμήλιά των καὶ τὰ τῶν γειτονισσῶν των. Συχνάκις δὲ μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ κειμήλια ἀπῆγον οἱ Τοῦρκοι σιδηροδεσμίους καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των. 'Ομολογητέον, ἐπιλέγει ὁ Tournefort, ὅτι ἔχει ἀρετὰς μεγάλας ἡ τουρκικὴ ῥάβδος. (τόμ. 1 σελ. 186).

1. Ἴδε Eton, Survey of the Turkish Empire, σ. 177.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κῶ, ἐντούτοις, εἶχον ἤδη φορολογηθῆ καὶ ἀπογυμνωθῆ καὶ ῥαβδισθῆ, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἡτοιμάζοντο πρὸς ἀπόπλουν, ὅπως χαροποιήσωσι καὶ τὰς ἄλλας νήσους διὰ τῆς ἐπισκέψεώς των. 'Αλλ' ἦτο Βαϊράμιον, ἡ δὲ ἡμέρα παρασκευή, ὥστε δὲν ἐβιάζοντο. 'Ο πασᾶς καὶ τὰ πληρώματα ἔμενον εἰσέτι ἐπὶ τῆς νήσου προσευχόμενοι, ἢ διασκεδάζοντες, ἢ βασανίζοντες ἴσως Χριστιανόν τινα νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα ἐντὸς τοῦ κρυψῶνός του. Οἱ δὲ νησιῶται ἐπερίμενον ἀνυπομόνως τὴν ὥραν τῆς ποθητῆς ἀναχωρήσεως τῶν Τούρκων. Θὰ ἐπανέλθωσι καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, ἀλλ' ἕως τότε τοὐλάχιστον δὲν θὰ τοὺς ἴδωσι. Ἴσως ἐν τῷ μεταξὺ ἀντὶ τῶν ὀθωμανικῶν τοὺς ἐπισκεφθῶσι πλοῖα πειρατικὰ εἴτε ἐξ 'Αλγερίου εἴτε ἐκ τῆς χριστιανικῆς Μελίτης, τὰ μὲν χειρότερα τῶν δέ. 'Αλλ' ἴσως καὶ δὲν ἔλθωσι. Ἄλλως ὑπομονή! Μὴ ἐφαντάζοντο τὸν βίον διαφοροτρόπως οἱ δυστυχεῖς; Ἄνετος ὕπαρξις, νόμου ἰσχύς, προσωπικὴ ἐλευθερία, ἐξασφάλισις τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας των ἦσαν — καὶ ὡς λέξεις καὶ ὡς ἰδέαι — πράγματα ἄγνωστα εἰς αὐτούς. Αἱ συνήθεις περιπέτειαι τοῦ καθ' ἡμέραν βίου των ἦσαν λῃστρικαὶ ἐπιδρομαὶ εἴτε πασάδων εἴτε πειρατῶν, ἀπαγωγαί, ῥαβδισμοί, λαφυραγωγίαι καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἐδωλίων ἐνίοτε τοῦ κατέργου ἁλυσόδεσις. Ὅταν ἀναπολῇ τις τὰ δεινὰ ἐκεῖνα, ἀπορεῖ πῶς ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ πῶς αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου δὲν ἠρημώθησαν ἐντελῶς. Ἴσως διότι καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ πειραταὶ δὲν ἤθελον τὴν ἐρήμωσίν των, ὡς ἀσύμφορον. 'Αληθῶς, ὁ Tournefort εὗρε τριακοσίους μόνον κατοίκους ἐπὶ τῆς Πάτμου, τριακοσίας οἰκογενείας ἐπὶ τῆς Σκύρου, διακοσίας μόνον ψυχὰς ἐπὶ τῆς Σικίνου, ἑκατὸν καὶ εἴκοσι οἰκογενείας ἐπὶ τῆς Φολεγάνδρου. Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἑβδομήκοντα ἐτῶν, ὁ Choiseul-Gouffier εὗρε διακοσίους μόνον κατοίκους ἐπὶ τῆς Μήλου καὶ ἰσαρίθμους ἐπὶ τῆς Κιμώλου. 'Αλλ' ὁπωσδήποτε ἔζων εἰσέτι ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν εὐδαιμόνων νήσων, ὁπόθεν ἄλλοτε ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ πληθυσμοῦ ἐπέμποντο πολυάριθμοι ἀποικίαι εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου ἁπάσης.

'Εκ τῶν ἠγκυροβολημένων εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κῶ πλοίων προεξῆρχεν ἡ ναυαρχίς, σκάφος μεγαλοπρεπὲς φέρον ὀγδοήκοντα τηλεβόλα. 'Ο Πασᾶς ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἐξηπλωμένος ἴσως ἐπὶ τάπητος μαλθακοῦ μετὰ τὴν τυπικὴν προσευχὴν

του, ἔβλεπε μετ' ἀγερώχου εὐχαριστήσεως, πέρα τῶν ἄλλων πλοίων, εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, διότι τοσοῦτος ὄγκος δὲν ἐχώρει ἐντὸς τοῦ λιμένος, —ἔβλεπε τὰ προέχοντα στέρνα της καὶ τὴν πρὸς τὴν Κῶ ἐστραμμένην πρύμνην, εἰς τὰ παράθυρα τῆς ὁποίας ἀντενακλᾶτο ὁ πρὸς τὴν δύσιν του κλίνων ἥλιος.

Ἐπὶ τοῦ πλοίου ἔμενον ὀλίγοι Τοῦρκοι. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν μετὰ τοῦ Πασᾶ ἐπὶ τῆς νήσου. Ἀλλ' οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἦσαν ἱκανοὶ πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, συνισταμένου ἐξ ἑβδομήκοντα ναυτῶν σκλάβων.

Ὁποῖος ὁ βίος τῶν δυστυχῶν ἐκείνων, εἴτε προσηλωμένων εἰς τὰς κώπας τῶν κατέργων, εἴτε μετέπειτα ἐπὶ τῶν ἱστιοφόρων πλοίων τοῦ τουρκικοῦ στόλου, δύσκολον νὰ φαντασθῶμεν σήμερον. Ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ἀνθολογία διετήρησε τὴν ἠχὼ τῶν στεναγμῶν, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἐρυθροβαφῆ τῆς ἡμισελήνου σημαίαν ἀντήχουν. Τίς ἀγνοεῖ τὸ περιπαθέστατον ἐκεῖνο ποίημα:

Ἐρχόμαστ' ἀπ' Ἀνατολὴ σὲ μιὰ χρυσῆ γαλιότα.
Πέντε πασάδαις εἴχαμε π' ὡμορφοτραγουδοῦσαν,
κ' εἴχαμε σκλάβους ὤμορφους 'ς τὰ σίδερα δεμένους,
'ς τὰ σίδερα 'ς ταῖς ἅλυσαις καὶ 'ς ταῖς βαρειαῖς κατέναις.
Ὁ σκλάβος ἀναστέναξεν ἀπ' τῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα'
δίνει κι' ἄλλο 'να στεναγμὸ κ' ἐστάθηκ' ἡ γαλιότα.
Κι' ὁ Μπέης τὸ κατάλαβε κ' ἐφώναξ' ἀπ' τὴν πρύμνη:
—Ἂν ἦν' ἀπὸ τοὺς ναύταις μου, ἀνάθεμά τους ὅλους,
κι' ἂν ἦν' ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου νὰ τὸν ἐλευθερώσω.
Σκλάβε πεινᾷς; Σκλάβε διψᾷς; Σκλάβε μου ροῦχα θέλεις;
—Μήτε πεινῶ, μήτε διψῶ, μήτε καὶ ροῦχα θέλω.
Θυμήθηκα τὴν μάνα μου, τὴν δόλια μου γυναῖκα,
ποῦμουνα δυὸ μερῶν γαμπρὸς-δώδεκα χρόνους σκλάβος.
—Τραγούδησε μου σκλάβε μου γιὰ νὰ σ' ἐλευθερώσω.
—Πόσαις φοραὶς τραγούδησα κ' ἐλευθεριὰ δὲν εἶδα.
Μὰ ἂν ἦναι γιὰ τὴν 'λευθεριὰ νὰ μετατραγουδήσω.
Φέρτε μου τὸ λαγοῦτό μου μὲ τ' ἀσημένια τέλια,
νὰ τραγουδήσω καὶ νὰ 'πῶ γιὰ τῆς σκλαβιᾶς τὰ πάθη.
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα 'ς τῆς Μπαρμπαριᾶς τὸν ἄμμο,
κ' ἐννηὰ καρυαὶς ἐφύτευσα 'ς τῆς φυλακῆς τὴν πόρτα,
κι' ἀπ' ταὶς ἐννηὰ καρπώφαγα, κ' ἐλευθεριὰ δὲν εἶδα.
Ἂν ἔχῃς μάνα καὶ παιδιά, Πασᾶ 'λευθέρωσέ με!

Οἱ ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ἑβδομήκοντα σκλάβοι ἦσαν Ἕλληνες, Ἰταλοί, Γάλλοι, Μελιταῖοι, οἱ μὲν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ἁρπαγέντες, οἱ δὲ αἰχμαλωτισθέντες κατὰ διαφόρους μετὰ χριστιανικῶν πλοίων συμπλοκάς.

Μεταξὺ τῶν τελευταίων συγκατελέγετο Σίμων τις, Ἰταλὸς ἐκ τῶν παραλίων τοῦ παπικοῦ κράτους, συλληφθεὶς πρὸ ἐτῶν ἐντὸς πλοίου ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μονάκου, σημαίαν εἰς τὴν ὁποίαν μόνη τὴν σήμερον ἐναπέμεινε ἡ οὐχὶ ζηλευτὴ φήμη, ὅτι περιβάλλει τὸ τελευταῖον δημόσιον ἐν Εὐρώπῃ χαρτοπαικτήριον.

Ὁ Σίμων οὗτος συνέλαβε τὸ παράτολμον σχέδιον, οὐχὶ μόνον αὐτὸς μετὰ τῶν συντρόφων του νὰ ἐλευθερωθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ κυριεύσῃ τὸ φοβερὸν πλοῖον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔσυρον τὰς δουλικὰς των ἁλύσεις. Πρὸ πόσου χρόνου ἐκυοφόρει τὸ σχέδιον τοῦτο, πῶς κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ τὸ θάρρος του εἰς τοὺς ὁμοδούλους του, πῶς προπαρεσκευάσθησαν τὰ τῆς ἐκτελέσεως, ταῦτα πάντα, ἐν ἐλλείψει λεπτομερῶν εἰδήσεων, ἀφίενται εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ἀναγνώστου.

Οἱ ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος Τοῦρκοι ἡσύχαζον κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκείνην τοῦ Βαϊραμίου ἀμέριμνοι, ὅτε αἴφνης οἱ ἑβδομήκοντα συνωμόται ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτῶν, τοὺς ἀναγκάζουσι νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ πλοίου, τοὺς κλείουσιν ὑπὸ τὸ κατάστρωμα, καὶ κόπτοντες ἀλύσεις καὶ σχοινία ἀνοίγουσι τὰ ἄρμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν οὐρίου ἀνέμου.

Ὁ Πασᾶς ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἔβλεπεν ἐμβρόντητος, μὴ ἐννοῶν τί συμβαίνει. Κραυγαὶ διὰ μιᾶς ἐπὶ τῆς νήσου, διαταγαί, ἀπειλαί, βλασφημίαι,—αἱ λέμβοι ἑτοιμάζονται, οἱ διεσπαρμένοι ἐπὶ τῆς νήσου Τοῦρκοι προσκαλοῦνται διὰ τυμπάνων, διὰ κανονοβολισμῶν,—αἱ ἄγκυραι τῶν ἄλλων ἐντὸς τοῦ λιμένος πλοίων ἀνέλκονται, τὰ ἱστία λύονται, — πάταγος καὶ θόρυβος καὶ σύγχυσις ἁπανταχοῦ!

Ἐν τούτοις οἱ ἐν τῷ πυθμένι τῆς ναυαρχίδος κλεισθέντες Τοῦρκοι δὲν ἐσταύρωσαν τὰς χεῖρας. Ἐὰν ἠδύναντο νὰ καταστρέψωσι τὸ πηδάλιον, ὁ σκοπὸς τῶν ἀποστατῶν ἐματαιοῦτο. Μὴ κυβερνωμένου τοῦ πλοίου, ὁ δρόμος του ἐκόπτετο, συνελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ Καπιτὰν πασᾶ καὶ ἐλυτροῦντο οὗτοι ἀπὸ τῆς ἀπαγωγῆς, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀπὸ τῆς σφαγῆς. Τὸ πηδάλιον λοιπὸν νὰ καταστραφῇ! Οἱ Τοῦρκοι τὸ κατώρθωσαν!

Ἀλλ' ὁ Σίμων δὲν ἐπτοεῖτο εὐκόλως. Οἱ Χριστιανοὶ γενόμενοι κύριοι τῆς ὁπλοθήκης ἦσαν ἤδη καλῶς ὡπλισμένοι, ἡ δὲ ἀπελπισία καὶ ἡ πρόσφατος ἀπόκτησις τῆς ἐλευθερίας ἐδεκαπλασίαζον τὰς δυνάμεις των. Ἐνῷ ἡ ναυαρχὶς ἔπλεεν ἄνευ πηδαλίου, ὁ Σίμων ἐπὶ κεφαλῆς μέρους τοῦ πληρώματος κατέβη εἰς τὸν πυθμένα. Οἱ πελέκεις των ἤνοιξαν τὰς θύρας καὶ τὰ παραπήγματα, ὄπισθεν τῶν ὁποίων οἱ Τοῦρκοι ἐκρύπτοντο. Φοβερὰ ἐγένετο ἡ συμπλοκὴ ἐντὸς τοῦ σκότους. Ὁ ἀγὼν ἑκατέρωθεν ἦτο περὶ ἐλευθερώσεως ἢ θανάτου. Πέντε ἐκ τῶν τοῦ Σίμωνος ἐφονεύθησαν. Ἐκ τῶν Τούρκων τινὲς ἐσφάγησαν, ἄλλοι διωκόμενοι ἐντὸς τοῦ πλοίου κατώρθωσαν διὰ τῶν θυρίδων τῶν πυροβόλων νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι συλληφθέντες ἐκλείσθησαν σιδηροδέσμιοι εἰς τὰ βαθύτερα τοῦ πλοίου. Ὁ προνοητικὸς Σίμων ἐφείσθη τῆς ζωῆς των οὐχὶ ἐξ εὐσπλαγχνίας, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἔχῃ εἴτε ὡς ὁμήρους ἐν ὥρᾳ ἥττης, εἴτε ὡς ζῶντα τοῦ θριάμβου του τεκμήρια ἐν περιπτώσει διασώσεως εἰς χριστιανικὸν λιμένα.

Ταῦτα πάντα συνέβησαν ἐν ἀκαρεῖ. Τὸ πηδάλιον ἐπεσκευάσθη καὶ ἡ ναυαρχὶς ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν της, ἄνευ ὅμως ἡμισελήνου ἤδη ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ της.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον, πλοῖον Ραγουζαῖον εἰσήρχετο πλησίστιον ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Κῶ. Ὁ

Digitized by Google

Πασᾶς, δάκνων τὰς χεῖρας καὶ λυσσῶν ἐξ ὀργῆς καὶ ἀνυπομονησίας διὰ τὴν βραδύτητα τῶν ἐν τῷ λιμένι ναυτῶν του, εἶδε μετ' ἀγαλλιάσεως τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ξένου πλοίου. Ἀκολουθούμενος ὑπὸ σμήνους ὁπλοφόρων περικυκλοῖ αὐτὸ διὰ τῶν λέμβων του πρὶν ἢ ρίψῃ τὴν ἄγκυραν, ἐπιβαίνει ἐπ' αὐτοῦ, καὶ στρέφει τὴν πρῷραν πρὸς τὴν φεύγουσαν ναυαρχίδα του, τῆς ὁποίας εἶχε διακόψει τὸν δρόμον ἡ ὑπὸ τὸ κατάστρωμα συμπλοκὴ καὶ ἡ ἐπισκευὴ τοῦ πηδαλίου.

Τὸ Ραγουζαῖον πλοῖον ἐπήδα ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ὁ ὁπλισμός του μικρὸς, ἀλλ' ἑκατοντάδες Τούρκων πνεόντων μένεα ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ἅπαξ προσεκολλᾶτο εἰς τὴν ναυαρχίδα, πῶς ἤθελον ἀντισταθῆ εἰς τὴν ἔφοδόν των οἱ ἑξήκοντα καὶ πέντε ἐπιβάται της; Ἀλλ' ὅτε προσήγγιζον σχεδὸν τὰ πλοῖα, ἠκούσθη βροντώδης τοῦ Σίμωνος ἡ φωνή: Μακρυνθῆτε, εἰδὲ καίω καὶ τὴν ναυαρχίδα καὶ σᾶς!

Ὁ Πασᾶς ἤλλαξε ὄψιν. Ἐγνώριζεν ὅτι δὲν ἦσαν κενοὶ λόγοι τοῦ Σίμωνος ἡ ἀπειλή. Διέταξε νὰ μεταβάλῃ δρόμον τὸ πλοῖον. Ἐὰν προέβλεπε τὴν μοῖράν του ἤθελεν ἴσως προκρίνει τὸν ἐν μέσῳ φλογῶν καὶ ἐκπυρσοκροτήσεων θάνατον. Ἴσως ἀνεπόλησε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἑνὸς ἐκ τῶν Σουλτάνων τὸ λόγιον, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους τὴν στερεὰν, ἀλλὰ τὴν θάλασσαν τὴν ἀφῆκε διὰ τοὺς ἀπίστους. Ὁπωσδήποτε ἐπέστρεψε κατησχυμένος εἰς τὸν λιμένα τῆς Κῶ, ἐνῷ ὁ Σίμων ἔπλεε πρὸς τὴν Μελίτην.

Οἱ ἐν Μελίτῃ, ὅτε εἶδον μακρόθεν πλοῖον πολεμικὸν τουρκικῆς κατασκευῆς καὶ τοιούτου μεγέθους πλέον πρὸς τὸν λιμένα των, ἐξεπλάγησαν. Τὰ τηλεβόλα ἐπὶ τῶν ἐπάλξεών των ἐστήθησαν κατ' αὐτοῦ, τὰ κάτεργά των ἐξῆλθον τοῦ λιμένος ἕτοιμα πρὸς ἐπίθεσιν, ὁ πολεμικὸς ὅλος πληθυσμὸς τῆς νήσου ἐτέθη εἰς κίνησιν. Ἀλλ' ἅμα ἐγνώσθη ὅτι τὸ πλοῖον ἀντὶ Τούρκων ἐνόπλων ἔφερε Ὀθωμανοὺς σιδηροδεσμίους, ἄκρατος ἐνθουσιασμὸς διεδέχθη τὴν προτέραν ἀνησυχίαν. Ὁ Σίμων καὶ οἱ σύντροφοί του ὡδηγήθησαν ἐν θριάμβῳ εἰς τὸν ναὸν καὶ δάκρυα χαρᾶς ἔβρεχον τὰς ἡλιοκαεῖς ἐκείνας παρειάς.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπέφερεν ὅλως διάφορα αἰσθήματα ἡ εἴδησις τοῦ ἀπροσδοκήτου συμβάντος. Ὁ Σουλτάνος Μουσταφᾶς διέταξε τὴν ἄμεσον τοῦ Καπιτὰν πασᾶ ἀποκεφάλισιν πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀμελείας του καὶ πρὸς παραδειγματισμόν. Ταυτοχρόνως δὲ διεμαρτυρήθη πικρῶς ἡ Πύλη διὰ τὸ δοθὲν ἄσυλον εἰς τὸ ὑπεξαιρεθὲν πλοῖον. Ἰδίως πρὸς τὸν τότε πρέσβυν τῆς Γαλλίας κόμητα de Vergennes ἀπηύθυνε τὰς διαμαρτυρήσεις του ὁ Βεζίρης Ραγὴπ, ζητῶν διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Γαλλίας τὴν ἀπόδοσιν τῆς ναυαρχίδος. Ἄλλως ἠπείλει ὅτι διὰ τῶν ὅπλων θὰ τὴν ἀνακτήσῃ. Ἡ Κυβέρνησις τοῦ παντοδυνάμου τότε Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' ἔπεισε τοὺς Ἱππότας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς Πύλης, ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔτους 1761 ἡ ἁρπαγεῖσα ναυαρχὶς φέρουσα τὴν γαλλικὴν σημαίαν καὶ συνοδευομένη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς φρεγάτας «l Oiseau», εἰσήρχετο εἰς τὸν Βόσπορον. Τὸ πλοῖον ἔρριψεν εἴκοσι καὶ μίαν βολὰς πρὸς χαιρετισμὸν, ἀφοῦ δ' ἀντεχαιρετήθη δεόντως, κατεβίβασε τὴν γαλλικὴν σημαίαν, ἀνύψωσε τὴν τουρκικὴν καὶ ἠγκυροβόλησε παρὰ τὰ τείχη τοῦ Σεραγίου. Ἡ πρὸ ἔτους ἀπώλειά του εἶχε τοσοῦτον συνταράξει τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὥστε ἡ ἀνάκτησίς του ἐθεωρήθη ὡς θρίαμβος καὶ ἐπανηγυρίσθη δημοτελῶς.

Ταῦτα ἀφηγεῖται ὁ Γάλλος Chénier[1], ὅστις συζευχθεὶς, ὡς γνωστὸν, Ἑλληνίδα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο ὁ πατὴρ δύο ὀνομαστῶν ποιητῶν, ἰδίως τοῦ Ἀνδρέου τοῦ δοξάσαντος τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν.

Ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, ὅστις ἐχρημάτισεν ἀρχιατρὸς τοῦ μνησθέντος βεζίρου Ραγὴπ-Μουχαμὲτ, *τοῦ ὑπερτάτου αὐθέντου του*, ὡς τὸν ἀποκαλεῖ, οὐδὲν περὶ τοῦ συμβάντος τούτου μνημονεύει ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ του[2], κατὰ τὰ ἔτη 1760 καὶ 1761.

Ἕτερος ὅμως Γάλλος περιηγητὴς, κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀτυχοῦς Λουδοβίκου τοῦ δεκάτου ἕκτου περιελθὼν τὴν Ἀνατολὴν ἐν ἔτει 1777, δεκαεπτὰ ἔτη μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦ Σίμωνος, ὁ Sonnini, οὐχὶ μόνον ἐπιμαρτυρεῖ τὰ τοῦ Chénier, ἀλλὰ καὶ τὸν Σίμωνα προσωπικῶς ἐγνώρισε. Δὲν τὸν ἀποκαλεῖ ὅμως Σίμωνα. Ἀποσιωπῶν τὸ ὄνομά του τὸν ἀναφέρει ἁπλῶς ὡς le capitaine G... Τὸν συνήντησε δὲ ἐν Κιμώλῳ, ἥτις ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καὶ ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἤδη, τὸ ὁρμητήριον τῶν Χριστιανῶν πειρατῶν, ἢ Κορσάρων, ὡς ἐπὶ τὸ εὐφημότερον ἐλέγοντο. Ἐκεῖ διήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν χειμῶνα ἐν κραιπάλῃ καὶ ἀσωτείᾳ. Σπαταλῶντες ἐκεῖ τὰ κέρδη τῶν λειῶν των κατέλειπον ἐπὶ τῆς νήσου χρήματα, τὰ ὁποῖα ὅμως, λέγει ὁ Choiseul-Gouffier, ἀκριβῶς πολὺ ἐπλήρωνον οἱ ἐγχώριοι διὰ πολυειδῶν καταπιέσεων. Ἄλλως τε τὰ χρήματα ἐκεῖνα ἐχρησίμευον εἰς ἀπότισιν τῶν πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς φόρων, ὅτε ἀποπλεόντων τῶν πειρατῶν ἤρχοντο τὰ ὑπὸ τὸν Καπιτὰν πασᾶν πλοῖα.

Ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὸ πειρατικὸν ἐπάγγελμα οὐδεμίαν τότε συνεπήγετο ἀτιμίαν. Ἀπ' ἐναντίας, οἱ ἐξασκοῦντες αὐτὸ ἦσαν, καθ' ἃ λέγει ὁ Tournefort, ἄνδρες ὑψηλῆς περιωπῆς καὶ ἐγνωσμένης ἀνδρείας, ἀναφέρει δὲ εἰς ἐπιμαρτυρίαν τὰ ὀνόματα διαφόρων Γάλλων εὐπατριδῶν δοξασθέντων διὰ τῆς πειρατείας. Αἱ ἀναμνήσεις καὶ αἱ παραδόσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διαμεινα-

1. Révolutions de l'Empire Ottoman par M. de Chénier. Paris 1789.

2. Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870.

Digitized by Google

σαι ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξηγοῦσιν ἐν μέρει τὴν ἐξάπλωσιν τῆς πειρατείας εἰς τὰ ἑλληνικὰ πελάγη, διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως. Οἱ νησιῶται, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν Γάλλων ἐκείνων εὐπατριδῶν, ἠγνόουν ἴσως ὅτι ἡμάρτανον κατ' ἀναχρονισμὸν, ἐμμένοντες εἰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος τὰ ἤθη.

Τὸ εὐγενὲς τοῦτο ἐπάγγελμα ἐξήσκει ὁ ἡμέτερος Σίμων, ἡ **capitaine G...** ὅτε ὁ **Sonnini** τὸν συνήντησεν ἐν Κιμώλῳ, διοικοῦντα πλοῖον ἐλαφρὸν μὲν ἀλλὰ καλῶς ὡπλισμένον. Τὸν περιγράφει ὡς ἄνδρα πλήρη τόλμης, ψυχραιμίας καὶ ἐξαιρετικῆς σταθερότητος. «Οἱ Ἕλληνες, λέγει, »ἔτρεμον ἐνώπιόν του ὅσον καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν »κυβερνητῶν τῶν τουρκικῶν πλοίων, καθόσον καὶ »ἡ κατάθλιψις ἦτο ἴση ἑκατέρωθεν. Ἡ τοῦ Με»λιταίου ὀλιγώτερον ὁρμητικὴ καὶ ἀτίθασσος ἢ ἡ »τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἐπιροβωτέρα ὅμως καθὸ ἥ»συχος, ψυχρὰ καὶ μεμετρημένη. Ἐν Κιμώλῳ εἶ»δον τὰ ἐρείπια οἰκίας κατεδαφισθείσης ὑπ' αὐ»τοῦ, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἔκτοτε ἀπετόλμησε ν' »ἀνεγείρῃ. Ἰδοὺ δὲ ἐπὶ τίνι ἀφορμῇ: Ἀξία οἴκτου »ἀληθῶς ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων, τῶν κατοικούν»των τὰς μικρὰς τοῦ Αἰγαίου νήσους. Οὐδεὶς ἐ»πισκέπτεται αὐτοὺς εἰμὴ ἐπὶ σκοπῷ λῃστεύσεως »καὶ καταπιέσεως. Ἐὰν πλοῖον τουρκικὸν, ἔστω »καὶ μικρὰ γαλιότα, προσορμισθῇ που, ὁ κυβερ»νήτης της γίνεται ἀμέσως κυρίαρχος ἐπὶ τῆς νή»σου δεσπότης. Οἱ πρόκριτοι σπεύδουσι νὰ φιλή»σωσι τὴν χεῖρά του καὶ νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τοὺς ὁ»ρισμούς του. Οὗτος δὲ διαθέτει περὶ πάντων, »ζητεῖ ζωοτροφίας καὶ ὅ,τι ἄλλο ὀρεχθῇ, αὐτο»χειροτονεῖται δικαστὴς ἀνέκκλητος, δικάζει, κα»ταδικάζει εἰς πρόστιμα ἐπιβάλλων τὴν ἄμεσον »ἀπότισίν των, διανέμει ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τὴν »ποινὴν τοῦ ἐπὶ τῶν ποδῶν ῥαβδισμοῦ, ἑνὶ λόγῳ »ἡ παρουσία του φέρει φόβον καὶ τρόμον. Ἐπὶ τέ»λους ἀποπλέει ὁ Τοῦρκος, ἀλλ' ἔρχεται τότε »πλοῖον ἐκ Μελίτης πειρατικὸν, ἐπαναλαμβάνον»ται δὲ αἱ αὐταὶ περίπου σκηναὶ βίας καὶ αὐθαι»ρεσίας, αἱ αὐταὶ δουλοπρεπεῖς ὑποκλίσεις, τὰ »αὐτὰ φιλοδωρήματα, αἱ αὐταὶ ἀγγαρεῖαι, ἡ αὐτὴ »ἐξάσκησις τοῦ δικαιώματος τοῦ ἰσχυροτέρου, ἡ »αὐτὴ ταπείνωσις τοῦ ἀσθενοῦς, αἱ αὐταὶ καὶ χεί»ρονες καταπιέσεις!

»Ἐκ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς νησιώτας ὑ»ποχρεώσεων, ὁπότε εἴτε Τοῦρκοι εἴτε Μελιταῖοι »ἠγκυροβόλουν εἰς τὸν λιμένα των, ἦτο καὶ ἡ ἐ»πισκόπευσις ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων τῆς νήσου ση»μείων, ὅπως ἀνακαλύπτοντες μακρόθεν τὰ ἐν »τῷ πελάγει πλοῖα προειδοποιῶσιν ἐγκαίρως τοὺς »ξενιζομένους περὶ τοῦ ἐνδεχομένου κινδύνου. Ὁ »πλοίαρχος Γ... ἅμα ἀφιχθεὶς διέταξε κατὰ τὸ »σύνηθες τὴν τοποθέτησιν φυλάκων ἐπὶ διαφόρων »πύργων ἐπὶ τοῦτο ἀνεγερθέντων εἰς τὰς κορυφὰς »τῆς Κιμώλου. Ἀλλ' ἀποβιβασθεὶς εἶδεν ἀπροσ»δοκήτως ξένον πλοῖον προσορμιζόμενον. Ἡ ἀ»μέλεια τοῦ φύλακος ἐτιμωρήθη σκληρῶς διὰ τῆς »ἐκ βάθρων κατεδαφίσεως τῆς οἰκίας του. Μετὰ »παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν εἶδον ἰδίοις ὄμμασιν »τὴν κατοικίαν ἐκείνην οἰκογενείας πολυμελοῦς »γενομένην, ὑπὸ τὴν ἀρὰν τοῦ πειρατοῦ, τὸ ἔρ»μαιον ἀκανθῶν καὶ ἑρπετῶν.

»Παρ' ὀλίγον δὲ ἐγενόμην καὶ ἐγὼ αὐτὸς μάρ»τυς αὐτόπτης ὁμοίας σκηνῆς. Ὁ Γ... καὶ δέκα »ἐκ τῶν ναυτῶν του ἀπέβησαν εἰς Κίμωλον, ἐνῷ »δὲ οἱ ναῦται ἔνοπλοι διεσκορπίσθησαν εἰς τὸ »χωρίον καὶ ἐλαφυραγώγουν τοὺς κατοίκους, ἐ»γευμάτιζεν ἐκεῖνος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πράκτο»ρος τῆς Γαλλίας, ὅπου τότε ἐφιλοξενούμην. Αἴφ»νης παρουσιάζονται ἀσθμαίνοντες οἱ ὀπαδοὶ »του καὶ λέγουσιν ὅτι πλοῖον, ἐχθρικὸν κατὰ τὰ »φαινόμενα, πλέει πρὸς τὴν Κίμωλον. Ὁ Γ... δὲν »ἐταράχθη οὐδαμῶς, ἀλλὰ διέταξε νὰ φέρωσι »τὸν ἐπίτροπον τῆς Κιμώλου. Ὁ ἐπίτροπος πα»ρουσιάζεται. Ὁ Γ... ἐρωτᾷ τίς ἦτο ὁ τοπο»θετηθεὶς ἐπὶ τοῦ δεῖνα πύργου· ὁ ἐπίτροπος λέ»γει τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Γ... διὰ τρό»που ἐπιβάλλοντος ἄμεσον καὶ σιωπηλὴν ὑπα»κοὴν τῷ λέγει νὰ τὸν συλλάβῃ ἄνευ ἀναβολῆς »καὶ νὰ τὸν φέρῃ ἐνώπιόν του. Τότε δὲ μόνον ἐ»γερθεὶς τῆς τραπέζης ἐστράφη πρὸς τοὺς ναύτας »του. — Ἐμπρὸς, φίλοι μου, λέγει. Ἂς ἑτοιμα»σθῶμεν νὰ πολεμήσωμεν καὶ νὰ καταστρέψωμεν »τοὺς ἀπίστους τούτους σκύλους, τοὺς Τούρκους! »Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο γνωστὸν ὅτι τὸ πλοῖον »δὲν ἦτο τουρκικὸν, ἀλλ' ἐκ Ραγούζης. Οὐχ ἧτ»τον ἐπέμενε θέλων νὰ τιμωρήσῃ ἀπηνῶς τὸν Κι»μώλιον. Μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ πολλῶν »παρακλήσεων κατωρθώσαμεν ὁ πράκτωρ κ' ἐγὼ »νὰ τὸν ἐξευμενίσωμεν καὶ νὰ σώσωμεν ἀπὸ τῆς »ἐπικειμένης τιμωρίας τὸν δυστυχῆ νησιώτην.

»Μετά τινας ἡμέρας ὁ Γ... συνέλαβε καραβέ»λαν ἐξ Ἀλεξανδρείας προερχομένην, περιέχου»σαν δὲ λείαν πλουσίαν, τὸν ἐξ Αἰγύπτου στελ»λόμενον πρὸς τὸν Σουλτάνον ἐτήσιον φόρον. Διὰ »τοιούτου θησαυροῦ ἐξησφαλίζετο ἅπαξ διὰ παν»τὸς τῶν πειρατῶν ἐκείνων ἡ τύχη. Ἀλλ' ἀμφι»βάλλω ἐὰν ὁ Γ... ὅστις, πλήρης ἡμερῶν καὶ »πληγῶν, εἶχε τὰ μέσα ἀνέτου ὑπάρξεως ἐν Με»λίτῃ, ἦτο ἄνθρωπος δυνάμενος νὰ διαβιώσῃ ἡσύ»χως ἢ νὰ ἐξαγοράσῃ δι' ἀγαθοεργιῶν ἐν τῷ γή»ρατι τὴν ἐν λῃστείαις καὶ βιαιοπραγίαις διελ»θοῦσαν νεότητά του».

Ταῦτα ὁ **Sonnini**. Ἆρά γε διετηρήθη παράδοσίς τις περὶ τοῦ Σίμωνος ἐν Κιμώλῳ;

Δ. Βικέλας.

Σοφὸς Ἄγγλος πολιτικὸς ἀφῆκε τὴν ἑξῆς ὡραίαν ἐπιγραφὴν ἵνα τεθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου του: «Τὰ πλούτη μου δὲν συνίσταντο εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν κτημάτων μου, ἀλλ' εἰς τὴν μετριότητα τῶν ἀναγκῶν μου».

Digitized by Google

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 372.

Κ'

Ἐν ὅλον ἔτος ἔμεινεν ἡ αὐτοκράτειρα ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Θὰ κατῴκησε δὲ ἔν τινι τῶν γυναικείων μονῶν, ἴσως ἐν τῇ τῆς Μελάνης, ἣν φαίνεται τιμήσασα ὡς πνευματικὴν μητέρα. Διὰ δὲ τῆς παρουσίας αὐτῆς ἀνύψωσεν ἡ Εὐδοκία τὴν ἑορτὴν τῆς ἐγκαινιάσεως τῆς ἐκκλησίας ἣν ἡ δέσποινα ἐκείνη εἶχε κτίσει ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ[1]. Δυνάμεθα δὲ νὰ φαντασθῶμεν αὐτὴν, ὡς πάντας τοὺς ἄλλους προσκυνητὰς, ἐπισκεπτομένην τοὺς τόπους τῆς λατρείας ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῖς περιχώροις καὶ προσκυνοῦσαν τὰ λείψανα τοῦ πάθους, τοῦ Σωτῆρος ἅτινα ἐδεικνύοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Παναγίου Τάφου.

Κατά τινα γνωστὴν παράδοσιν ἡ ἁγία Ἑλένη εἶχεν εὕρει ἐν ἔτει 326 σῶον τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ δὲ διὰ θαυμάτων ἀποδειχθεῖσα γνησιότης αὐτοῦ δὲν ἠμφισβητήθη ὑπὸ τῆς πίστεως τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν. Οἱ δ' αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης παρέλαβον τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν τῷ λαβάρῳ, τῇ σημαίᾳ τοῦ κράτους, ὡς σύμβολον δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ πάσης τῆς γῆς ἐγκατεστάθη ἐν τῇ ὑδρογείῳ σφαίρᾳ ἣν εἰκονίζεται φέρων ἐν τῇ χειρὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸς ὡς καὶ οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, οἱ αὐτοκράτορες.

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε μεταφέρει, ὡς τοὐλάχιστον ἐλέγετο, τὸ ἐθνικὸν παλλάδιον τῆς Ῥώμης εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν παρὰ τὸν Βόσπορον, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀπαγάγῃ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ παλλάδιον τῆς Χριστιανωσύνης, ὅπερ οἱ αὐτόθι ἐπίσκοποι ἐφύλασσον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ τάφου ὡς τὸ κειμήλιον τοῦ κόσμου. Ὑπῆρχε δὲ τοιαύτη ἐλευθεριότης περὶ τὴν εἰς τοὺς προσκυνητὰς ἀντὶ γνησίου χρυσοῦ διανομὴν ὑποβολιμαίων τεμαχίων αὐτοῦ ὡς περιάπτων, ὥστε ὁ σταυρὸς οὗτος ἔμελλεν ἐν βραχεῖ νὰ διαλυθῇ μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἀτόμων, ἂν δὲν ἐκέκτητο τὴν θαυμασίαν δύναμιν τῆς ἀνανεώσεως[2].

Ἤδη ὁ προληπτικὸς δεσπότης Κωνσταντῖνος εἶχε μεταχειρισθῆ τεμάχια αὐτοῦ ὡς φυλακτά· εἶχε δὲ λάβει καί τινας τῶν ἥλων τοῦ Χριστοῦ οὓς ἔθηκεν ὡς στεφάνην εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀνδριάντος, ἄλλους δὲ ἐπὶ τοῦ κράνους καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἧλοι εἶχον τὴν θαυμασίαν δύναμιν ἀνεξαντλήτου πολλαπλασιασμοῦ.

Τὰ ἅγια λείψανα τῆς Ἱερουσαλὴμ ἦσαν ἡ προσοδοφορωτάτη πηγὴ κέρδους διὰ τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν. Πάντες οἱ αὐτόσε μεταβαίνοντες ἐπὶ προσκυνήσει προσέφερον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πλούσια δῶρα εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν εὐχῶν αὐτῶν. Ἀναχωροῦντες δ' ἐλάμβανον ἅγια λείψανα εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας. Τοιαῦτα δὲ, ὡς ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ προσκυνήσεως, παρεσκευάζοντο παμπληθῆ. Ἔλαιον ἐκ τῶν κανδηλίων τῶν καιόντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ τάφου, εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παρθένου ψευδῶς λεγόμεναι ἔργα τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ ἢ τῶν ἀγγέλων, ἐπωλοῦντο πάμπολλα. Καὶ τί δὲν εἶχε νὰ προσφέρῃ εἰς πώλησιν, ἐπὶ τοῦ ἱεροτάτου τοῦ κόσμου χώρου, ἱερατεῖον εἰς ὃ ὕλην λειψάνων παρεῖχεν ἡ ἱστορία τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς καινῆς διαθήκης!

Ἐν αὐτοκρατορικῇ γενναιοδωρίᾳ ἀντήμειψεν ἡ Εὐδοκία τὰ δῶρα τοῦ ἐπισκόπου Ἰουβενάλι, ἐν οἷς εὑρίσκοντο λείψανά τινα τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, δοθέντα αὐτῇ ἐπειδὴ εἶχε βαπτισθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἐπωνύμῳ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου τούτου. Κατέθηκε δὲ ταῦτα μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου[1].

Ἀλλ' ἡ περιεργοτάτη ἀνάμνησις τῆς προσκυνήσεως αὐτῆς εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἦσαν δι' αὐτήν τε καὶ τοὺς συγχρόνους ὡς καὶ τοὺς ἐπιγενεστέρους δύο ἁλύσεις ἃς συμπαρέλαβεν εὐσεβῶς πιστεύουσα ὅτι δι' αὐτῶν ὁ ἀπηνὴς βασιλεὺς Ἡρώδης εἶχε δέσει τὸν ἀπόστολον Πέτρον. Ἔπειτα δ' ἐδώρησε τὸ μὲν ἥμισυ αὐτῶν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς Εὐδοξίαν. Τοῦτο δὲ παρεκίνησε τὴν αὐτοκράτειραν ταύτην νὰ κτίσῃ ἐκκλησίαν κατὰ τὰς Καρίνας, τὴν συνοικίαν τῆς Ῥώμης, ἵνα καταθέσῃ ἐν αὐτῇ τὰ ἀνεκτίμητα ἐκεῖνα κειμήλια. Ἡ δ' ἐκκλησία αὕτη ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ἱδρυσάσης αὐτὴν τὸ ὄνομα titulus Eudoxiae, ἀργότερον δ' ὠνομάσθη Ἐκκλησία ἁγίου Πέτρου τοῦ δεσμώτου (ad vincula)[2]. Ἐν αὐτῇ φυλάσσονται καὶ τιμῶνται ἔτι καὶ τὴν σήμερον μετὰ δεκατέσσαρας αἰῶνας καὶ πλέον αἱ ἁλύσεις τοῦ Πέτρου. Ἀλλὰ καὶ αὗται εἶχον τὴν θαυμασίαν δύναμιν τῆς ἀφ' ἑαυτῶν ἀνανεώσεως, ἐπειδὴ σχίδακες ἀπ' αὐτῶν ἀποπεπρισμένοι ἐδωροῦντο ὑπὸ τῶν παπῶν ὡς περίαπτα καὶ ἐσκορπίζοντο ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἀνὰ σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Ἄλλως δὲ λίαν λακωνικαὶ εἶνε αἱ διηγήσεις τῶν Βυζαντίνων περὶ τῆς διαμονῆς τῆς Εὐδοκίας ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Ἀναφέρουσι δὲ μόνον ὅτι ἐποιήσατο πολλὰ δῶρα εἰς τὰς αὐτόθι ἐκκλησίας, ὅτι ἐπροσκύνησε τὸν σταυρὸν, ὅτι ἐπεσκέφθη τοὺς ἱεροὺς τόπους καὶ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀργότερον δ' ἔκτισεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ μεγάλας οἰκοδομὰς, ὧν τινες, ὡς ἰδίως

1. Βίος Ἁγ. Μελάνης παρὰ τῷ Σουρίῳ.

2. Ἤδη κατὰ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὁ πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ Κύριλλος ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διανεμημένων τεμαχίων τοῦ Σταυροῦ. Robinson II, 16.

1. Μαρκελλῖνος ἐν ἔτει 439.

2. Baronius ἐν ἔτει 439.

Digitized by Google

ἡ ἐπιδιόρθωσις τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἐπεχειρήθησαν πιθανῶς ἤδη κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς διαμονήν.

Ἡ εἰς Ἱερουσαλὴμ προσκύνησις ἀπετέλεσε τὸ τέρμα περιόδου ἐν τῷ βίῳ τῆς Εὐδοκίας. Εἶχε δὲ δι' αὐτὴν ὡς Χριστιανὴν τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν σημασίαν, ἣν δι' εἰδωλολάτρας εἶχεν ἡ μύησις εἰς τὰ ἐλευσίνια μυστήρια. Καὶ εὗρε μὲν καὶ παρὰ τὸν ἅγιον τάφον τὰς ἐγκοσμίους κακίας, τὴν φιλοδοξίαν, τὸ φίλερι, τὸν φθόνον καὶ τὴν φιλοχρηματίαν[1] ἀλλὰ τὴν ψυχὴν αὐτῆς εἶχεν ἐγγίσει τὸ δαιμόνιον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ αὐτόθι κυρίως ἐγένετο τὸ πρῶτον ἡ Ἀθηναῒς εὐσεβὴς Χριστιανή. Ἂν δὲ δὲν εἶχε συμβῆ τοῦτο, δὲν θὰ ἐξέλεγεν ἀργότερον τὴν αὐτὴν πόλιν ὡς τελευταῖον αὐτῆς ἄσυλον. Ἀλλὰ, καταλιμπάνουσα τὴν Ἱερουσαλὴμ, δὲν προεμάντευεν ὅτι ἔμελλεν ἐκεῖ νὰ ἀποθάνῃ, οὐδὲ προεμάντευεν ὅτι καὶ ἡ ἔγγονὴ αὐτῆς ἔμελλέ ποτε νὰ ἀναπαυθῇ αὐτόθι ἐγγὺς αὐτῆς.

Ἐν δ' ἔτει 439 ἡ Εὐδοκία ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν σύζυγον[2].

ΚΑ'.

Ἡ αὐτοκράτειρα μόλις που εὗρε κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς παρηλλαγμένα τὰ τῆς αὐλῆς. Ἐν τῷ κράτει εἶχε φθάσει εἰς ἀξίωμα εἷς τῶν φίλων αὐτῆς, ὁ Κῦρος, Αἰγύπτιος ἐκ Πανοπόλεως. Κατεῖχε δὲ τότε ὁ ἀξιόλογος οὗτος ἀνὴρ τὴν ἀρχὴν ἐπάρχου τῆς πόλεως. Ἡ σπανία αὐτοῦ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ εὐτυχὴς ποιητικὴ ἀρετὴ εἶχον ἐπισύρει ἤδη πρότερον τὴν πρὸς αὐτὴν ἐκτίμησιν τῆς Εὐδοκίας. Εἰς δὲ τὴν εὔνοιαν αὐτῆς ἐχρεώστει ὁ Κῦρος τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρικίου καὶ εἰς ἄλλας τιμητικὰς θέσεις[3]. Εἶχε δὲ ὑπηρετήσει καὶ ὡς στρατηγὸς ἐπὶ τοῦ κατὰ τοῦ Γενσερίχου ἀφρικανικοῦ πολέμου[4].

Ἦτο ἔτι πανίσχυρος ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἡ Πουλχερία, διετήρει δὲ καὶ ὁ μάγιστρος Παυλῖνος τὴν εὔνοιαν τοῦ αὐτοκράτορος. Μόνον δὲ μία μεταλλαγὴ σπουδαία παρετηρεῖτο ἤδη τῷ 439 ἐν τῇ αὐλῇ, ἡ προαγωγὴ νέου τινὸς εὐνοουμένου. Ἦτο δ' οὗτος ὁ εὐνοῦχος Χρυσάφιος ὁ ἐπικαλούμενος Τζουμᾶς. Τὸ κάλλος αὐτοῦ εἶχεν ἑλκύσει πρὸς αὐτὸν τὸν Θεοδόσιον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἦτο ὁ κεκηρυγμένος αὐτοῦ προστατευόμενος[5]. Πράγματι δὲ ὁ πανοῦργος οὗτος σπαθάριος ἐδέσποσεν ἐπὶ ἔτη ὅλα τοῦ ἀδυνάτου αὐτοκράτορος.

Παρὰ μεταγενεστέροις Βυζαντίνοις διεσώθη ἡ παράδοσις περὶ αὐλικῶν σκευωριῶν, αἵτινες ἔπειτα ἐξηκολούθησαν ἀναγραφόμεναι διὰ τοῦ ἀσαφεστάτου καὶ μάλιστα συγκεχυμένου τρόπου. Κατὰ ταύτας, ὁ μηχανορράφος ἐκεῖνος αὐλικὸς, σκοπῶν νὰ καταβάλῃ τὴν ἰσχὺν τῆς Πουλχερίας, κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς διένεξιν τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν σύζυγον τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀναφέρουσι δὲ ὅτι ἀφορμὴ τῆς ζηλοτυπίας τῶν δύο γυναικῶν ἦτο ἡ ἀπόκτησις τοῦ ὡραίου Παυλίνου· ὅτι τοῦτον ἠναγκάσθη ἡ Πουλχερία μετὰ πολλὰς ἔριδας νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν νύμφην αὐτῆς Εὐδοκίαν, μεθ' ὃ ἐγκατέλιπε τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπεσύρθη ὡς ἰδιῶτις εἰς τὸ Ἕβδομον[1]. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἱστορικῶς μεμαρτυρημένον γεγονὸς ἐπικυροῦν τὴν διήγησιν ταύτην· ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντίνων τῶν αναγραφόντων αὐτὴν συνεδέθη μετὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν τυχῶν τοῦ Φλαβιανοῦ, καίτοι ὁ πατριάρχης οὗτος μόλις ἐν ἔτει 447 διεδέχθη τὸν Πρόκλον ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἑπομένως ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἡ Εὐδοκία, ὡς μέλλομεν νὰ ἴδωμεν, δὲν εὑρίσκετο πλέον ἐν τῇ πρωτευούσῃ[2].

Ἀλλ' ὅτι βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς ἐκ τῆς Παλαιστίνης ἔλαβον ἄλλην τροπὴν τὰ πράγματα τῆς αὐλῆς ἐπὶ βλάβῃ αὐτῆς καὶ ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα ἔπεσε θῦμα μεγάλης σκευωρίας εἶνε γεγονὸς ἀναμφισβήτητον.

Ἂν ἤδη ἡ στέψις τῆς θυγατρὸς αὐτῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης εἶχεν ὑψώσει τὸ φρόνημα τῆς Εὐδοκίας, τοῦτο ἔμελλεν ἔτι μᾶλλον να αὐξηθῇ διὰ τῆς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήσεως, ἐπειδὴ ἐπὶ ἔτος σχεδὸν ὅλον εἶχεν ἀπολαύσει αὐτόθι καὶ ἐν Συρίᾳ μακρὰν τῶν ἐπιδράσεων τῶν ἀνακτόρων ἀπεριορίστου ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μεγαλείου. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπομένῃ τοὺς φραγμοὺς ἐν οἷς περιώριζεν αὐτὴν ἡ αὐγοῦστα Πουλχερία. Ἡ ὑπερηφάνεια αὐτῆς ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εὐκόλως εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸ καθῆκον τῆς εὐλαβείας τῆς ὀφειλομένης εἰς τὴν ἰσχυρὰν αὐτῆς ἀνδραδέλφην. Κατὰ τοσοῦτο δὲ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ εὐνοῦχος Χρυσάφιος ἀπεπειράθη νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτῆς πρὸς καθαίρεσιν τῆς δυνάμεως τῆς Πουλχερίας δὲν εἶνε ὅλως ἀπίστευτος. Ἀλλὰ στερούμεθα πάσης περὶ τῆς σκευωρίας ταύτης ὡρισμένης εἰδήσεως.

Τοσοῦτο δὲ εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς αὐτῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βαλεντινιανοῦ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἐπακολουθήσασα προσκύνησις εἰς Ἱερουσαλὴμ εἶχον ὑπάρξει τὸ κορύφωμα

1. Σωκράτης. VII, κ. 47. Θεοφάνης I, 142.
2. Μαρκελλῖνος. Ind. VII. Theodosio XVII et Festo Coss.
3. Εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Φλωρέντιον τὸν ἔπαρχον τοῦ πραιτωρίου διηύθυνεν ὁ Θεοδόσιος Β' διάταγμά τι τῇ 23 Μαρτίου 439.
4. Εὐάγριος I, κ. 19. Σουΐδας ἐν λ. Κῦρος.
5. Μαλάλας XIV, 363.

1. Ζωναρᾶς III, 123. Θεοφάνης I, 151. Νικηφόρος XIV, 47. Ὁ Σύρος Εὐάγριος, γεννηθεὶς τῷ 536, ὁ συνεχιστὴς τοῦ Σωκράτους καὶ Σωζομενοῦ, οὐδὲν περὶ τούτων τῶν σκευωριῶν λέγει.
2. Τοῦτο ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Sievers, καίτοι παρέχει πίστιν εἰς τὰς διηγήσεις τοῦ Ζωναρᾶ καὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ Tillemont ἐν ἄρθρῳ Ste. Pulcherie ἐν τοῖς Mem. Eccl. τόμ. XIV, σ. 177, κηρύττει τὴν σκευωρίαν τοῦ Χρυσαφίου μετὰ τῆς Εὐδοκίας ὡς πλάσμα.

Digitized by Google

τῆς εὐτυχίας τῆς Εὐδοκίας. Ἔκτοτε δὲ κατέπιπτεν αὐτὴ οὕτω ταχέως, ὥςτε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα συμβάντα ἐπηκολούθησεν ἡ πτῶσις τῆς αὐτοκρατείρας.

Ἐν δὲ ταῖς αὐλικαῖς ταύταις μηχανορραφίαις ὡς κυριώτατον πρόσωπον παρουσιάζεται ὁ Παυλῖνος, καίτοι ἡ δραματικὴ συνάφεια τῶν γεγονότων εἶνε ἥκιστα σαφής.

Οἱ Βυζαντῖνοι ἱστοριογράφοι διηγοῦνται τὰ ἑξῆς. Ἡμέραν τινὰ μετέβη ὁ Θεοδόσιος, ἑορταζομένων τῶν Θεοφανείων, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄνευ τοῦ μαγίστρου, ὅςτις ἔκειτο ἀσθενῶν ἐκ ποδάγρας. Πτωχός τις προςήνεγκε τῷ αὐτοκράτορι φρυγικὸν μῆλον ἐκτάκτως μέγα, ὅπερ αὐτός τε καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ ἐθαύμασαν λίαν. Ὁ Θεοδόσιος διέταξε τὴν πληρωμὴν ἑκατὸν πεντήκοντα χρυσῶν νομισμάτων εἰς τὸν πτωχόν, τὸ δὲ μῆλον ἔστειλεν εἰς τὴν σύζυγον. Ἡ δ' αὐτοκράτειρα ἐδώρησεν αὐτὸ πάραυτα εἰς τὸν ἀσθενοῦντα Παυλῖνον. Ὁ μάγιστρος ὅςτις οὐδεμίαν ἰδέαν εἶχε πόθεν προήρχετο τὸ δῶρον προὐθυμοποιήθη νὰ στείλῃ τὸ μῆλον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, μόλις οὗτος ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐπέστρεψεν εἰς τἀνάκτορα. Ὁ δὲ Θεοδόσιος ἐκπλαγεὶς διέταξε νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν ἡ αὐτοκράτειρα καὶ ἠρώτησεν αὐτὴν τί ἔγεινε τὸ μῆλον ὅπερ εἶχεν ἀποστείλει αὐτῇ. Ἡ αὐτοκράτειρα ἀπήντησε τεταραγμένη ὅτι ἔφαγεν αὐτὸ καὶ πάλιν δὲ προκληθεῖσα ἐν συνειδήσει νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἔσχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ βεβαιώσῃ μεθ' ὅρκου ὅτι ἔφαγε τὴν ὀπώραν. Τότε διέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ φέρωσι τὸ μῆλον, ἐπέδειξεν αὐτὸ εἰς τὴν αὐτοκράτειραν καὶ κατελήφθη ὑπὸ σφοδρᾶς ὀργῆς, ὑποπτεύων ὅτι ὁ Παυλῖνος ἦτο ἐραστὴς τῆς γυναικός του. Διὸ διέταξε τὸν φόνον τοῦ Παυλίνου[1].

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀρχαιοτάτη διατύπωσις τῆς παραδόσεως περὶ τοῦ μήλου τῆς Εὐδοκίας, ὡς διηγοῦνται αὐτὴν τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν καὶ ὁ Ἰωάννης Μαλάλας. Ἐκ τῶν πηγῶν δὲ τούτων παρελήφθη ἔπειτα παρὰ τῶν μεταγενεστέρων Βυζαντίνων ἱστοριογράφων. Καίτοι δὲ τὰ δύο ἐκεῖνα χρονικὰ ὑπέστησαν διαφόρους προσθήκας καὶ παρεμβολάς, ἀλλ' εἶνε πιστευτὸν ὅτι ἡ ἐν αὐταῖς διήγησις περὶ τοῦ μήλου ἀνήκει ἤδη εἰς τὸν ἕβδομον αἰῶνα. Ἦτο δὲ αὕτη γνωστὴ ἤδη κατὰ τὸν ἕκτον, ὅτε ὁ Εὐάγριος ἔγραψε τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν. Καὶ δὲν ποιεῖται μὲν λόγον περὶ αὐτῆς ὁ Βυζαντῖνος οὗτος, οὐδ' ἀναφέρει ποσῶς τὸ ὄνομα τοῦ Παυλίνου, ἀλλὰ λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἐντεῦθεν τοίνυν (ἐξ Ἀντιοχείας) ἡ Εὐδοκία ἐν »Ἱεροσολύμοις δὶς ἀφικνεῖται. Καὶ ὅτου μὲν χά»ριν, ἢ τί πρωτοτύπως, ὥς φασι, βουλομένη, τοῖς »ἱστορήσασι καταληπτέον, εἰ καὶ μὴ ἀληθίζεσθαί »μοι δοκοῦσιν». Ἀναμφιβόλως δ' ὁ Εὐάγριος ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα τὴν περὶ τοῦ μήλου παράδοσιν[1].

Ὁ δὲ Θεοφάνης συνέδεσε τὴν διήγησιν ταύτην μετὰ τῆς πτώσεως τῆς Πουλχερίας διὰ τοῦ Χρυσαφίου καὶ τῆς αὐτῷ συνεργησάσης αὐτοκρατείρας καὶ μετὰ τῶν μεταγενεστέρων μονοφυσιτικῶν ἐρίδων. Ἐνῷ δὲ οἱ παλαιότατοι ἐκεῖνοι χρονογράφοι μόνον ὑπηνίσσοντο ἐρωτικὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ Παυλίνου καὶ τῆς Εὐδοκίας, οὗτος λέγει ῥητῶς ὅτι ὁ μάγιστρος ἠγαπᾶτο παρὰ τῆς Εὐδοκίας διὰ τὴν λογιότητα αὐτοῦ καὶ τὸ κάλλος[2].

Ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ πέμπτῳ αἰῶνι ὁ Κωδινὸς ἐπανέλαβεν ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ περὶ τῶν κτισμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν περὶ τοῦ μήλου ἱστορίαν, ἀφορμὴν λαμβάνων ἔκ τινος ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένης μονῆς, κτισθείσης ὑπὸ τοῦ Παυλίνου. Διαφέρει δ' ἐν τούτῳ ἀπὸ τῶν λοιπῶν Βυζαντίνων, ὅτι παριστάνει τὴν αὐτοκράτειραν, ὅτε ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ συζύγου, ὁμολογοῦσαν τὴν ἀλήθειαν καὶ λέγουσαν «Παυλίνῳ τῷ πιστοτάτῳ «ἡμῶν δέδωκα»[3]. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διήγησιν αὐτοῦ ὁ θυμωθεὶς αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ φονευθῇ ὁ Παυλῖνος, ἅμα ὡς πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῶν ἀνακτόρων. Καὶ ἐπέπεσον μὲν κατὰ τοῦ μαγίστρου ἐν σκοτεινῇ τινι κλίμακι, ἀλλὰ οἱ δολοφόνοι δὲν ἐπέτυχον νά τον φονεύσωσι· διεσώθη δὲ ἀποκοπέντων μόνον τῶν ὤτων αὐτοῦ. Ἡ δὲ σωτηρία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἔργον τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, εἰς οὓς ὁ Παυλῖνος εἶχεν ἀφιερώσει πρὸ μικροῦ ἐκκλησίαν, ἣν ἔμελλε νἀποπερατώσῃ πρὸ τοῦ θανάτου του. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ὑπεκρίθη ὅτι οὐδεμίαν εἶχε γνῶσιν τῆς κατὰ τοῦ φίλου ἀποπείρας, μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκκλησίας διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν αὐτοῦ[4].

Οἱ δύο παλαιότατοι ἱστοριογράφοι οὐδὲν λέγουσι περὶ τοῦ χρόνου καὶ τόπου τοῦ θανάτου τοῦ Παυλίνου, ἀναφέρουσι δὲ μόνον ὅτι ἐφονεύθη διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος ἕνεκα τοῦ μήλου. Ὁ Κεδρηνὸς γράφει ὅτι ὁ φόνος ἐγένετο τὴν αὐτὴν νύκτα μετὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας δωρεὰν τῆς ὀπώρας. Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος καὶ ὁ Θεο-

1. «Ὑπονοήσας ὅτι ὡς ἐρῶσα τῷ αὐτῷ Παυλίνῳ ἔπεμψεν αὐτῷ τὸ μῆλον καὶ ἠρνήσατο». Ἰωάν. Μαλάλας.

1. Εὐάγρ. I, 21. Τοῦτο παρετήρησεν ἤδη ὁ Lebeau Histoire du Bas-Empire ἐκδ. Saint-Martin τόμ. ς' σ 123.

2. «Παυλῖνός τις μάγιστρος ἠγαπᾶτο παρὰ τῆς Εὐδοκίας ὡς λογιώτατος καὶ ὡραιότατος, ᾧ τινι συχνῶς ἰδίᾳ συνετύγχανεν ὡς συμπράξαντι τοὺς γάμους αὐτῆς». Ὁ Μαλάλας λέγει μόνον «ἦν γὰρ πάνυ εὔμορφος νεώτερος». Ὁ δὲ Ζωναρᾶς II, 35 μόνον, ὅτι ἡ παιδεία αὐτοῦ εἶχεν ἐπισύρει τὴν ἐκτίμησιν τῆς Εὐδοκίας. Ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ Θεοφάνης διηγεῖται τὴν ἱστορίαν ὁ Κεδρηνός. Ἀναφέρει δ' αὐτὴν καὶ ὁ Νικηφόρος. Ἐν στίχοις δ' ἀνέγραψεν αὐτὴν ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς ἐν τῇ Χρονικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ, ἥτις φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 1200. ἐκδ. Βόννης, στ' 2633 κ. ἑ.

3. Περὶ κτισμάτων ἐκδ. Βόννης σ. 111.

4. Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Παυλίνου κτισθείσης ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ἴδ. Du Cange Constant. christiana βιβλ. Γ' σ. 182.

Digitized by Google

φάνης μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ μάγιστρος ἐστάλη πρῶτον ἐξόριστος εἰς Καππαδοκίαν καὶ ἐφονεύθη ἔπειτα αὐτόθι. Τὸ δὲ χρονικὸν τοῦ Μαρκελλίνου ἀναγράφει ἐν τοῖς γεγονόσι τοῦ ἔτους 440, καθ' ὃ ὕπατοι ἦσαν ὁ Βαλεντινιανὸς τὸ πέμπτον καὶ ὁ Ἀνατόλιος, τὰ ἑξῆς· «Παυλῖνος ὁ μάγιστρος τῶν ὀφφικίων ἐφονεύθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας διαταγῇ τοῦ ἡγεμόνος Θεοδοσίου[1]».

ΚΒ'.

Θὰ ἦτο ἄσκοπος ἡ ἐξέτασις ἂν ἡ διήγησις ἐκείνη ἔχει ὡς βάσιν ἱστορικόν τι γεγονὸς ἢ ἂν εἶνε ἑλληνικὸν μύθευμα. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει ἐν τῷ μύθῳ τῆς Χαλιμᾶς περὶ τῶν τριῶν μήλων[2]. Τὸ φρυγικὸν μῆλον τῆς Εὐδοκίας ἐκφεύγει τὴν κριτικὴν οὐχ ἧττον τοῦ παραδεισίου τῆς Εὔας, ἀλλ' ἡ ἱστορία αὕτη, ἥτις ὡς πᾶσα ἄλλη ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἀθηναΐδος οὐδὲν περιέχει τὸ ὅλως ἀπίστευτον, δύναται νὰ ἐμπεριέχῃ καὶ τόσην μόνον ἀλήθειαν ὅσον ἡ περίπυστος ἱστορία τοῦ περιδεραίου ἡ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Λουδοβίκου ΙϚ' διαδραματισθεῖσα. Καὶ αὐτὴ ἡ εὐσεβὴς Πουλχερία ἤδη ἐν ἔτει 431 κατηγορεῖτο ἐπὶ ἐρωτικῷ πόθῳ πρὸς τὸν Παυλῖνον· ἀλλὰ νῦν ἡ αὐτὴ κατηγορία ἢ ἡ ὑποψία τοῦ αὐτοκράτορος ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐδοκίας. Ἡμεῖς δ' ἐμμένομεν εἰς μόνην ταύτην τὴν ὑποψίαν, ἐπειδὴ πάντα τὰ λοιπὰ ἐκφεύγουσι τὴν ἔρευναν.

Ὅτι ἀσυλλόγιστός τις πρᾶξις μετὰ τοῦ Παυλίνου ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς, ἀποδεικνύει ὁ φόνος αὐτοῦ. Ὁ ἀτυχὴς μάγιστρος ἔπεσε θῦμα τῆς ζηλοτυπίας τοῦ αὐτοκράτορος, εἴτε ἔφαγεν εἴτε μὴ ἐκ τοῦ ἀπηγορευμένου αὐτῷ μήλου. Ὁ κόμης Μαρκελλῖνος ἀνέγραψε τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ εὐνοουμένου χωρὶς τινος μνείας τῶν αἰτίων τοῦ αἱματηροῦ αὐτοῦ τέλους. Ἡ δὲ λακωνικὴ αὐτοῦ σιγὴ ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ πολιτικὸς οὗτος καὶ μεθ' ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη ᾐδέσθη νὰ λοιδορήσῃ τὴν μνήμην αὐτοκράτορος καὶ αὐτοκρατείρας, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ αὐτὸ τὸ γεγονὸς μόνον μυθωδῶς παρεδόθη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ὁπόσοι δὲ καὶ τίνες ἄλλοι συνηγωνίσθησαν ἐν τῇ αὐλικῇ ταύτῃ τραγῳδίᾳ μένει πάντῃ ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς. Ἐν δὲ τῇ ἀπουσίᾳ παντὸς μάρτυρος τῶν λεπτομερειῶν τοῦ συμβάντος ἐκείνου οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει καὶ ἡ εἰκασία, ὅτι ἡ Πουλχερία συμμετέσχε τῆς καθαιρέσεως τοῦ Παυλίνου, μεθ' ἧς ἦτο συνδεδεμένη ἡ τῆς Εὐδοκίας, τῆς πιθανῶς ἀντιζήλου αὐτῆς περὶ τὴν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀρχήν[1].

Οἱ Βυζαντῖνοι ἱστοριογράφοι ἐσχέτισαν τὴν ἐξορίαν τῆς Εὐδοκίας ἀμέσως μετὰ τοῦ φόνου τοῦ Παυλίνου. Κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῶν, μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διαταχθέντα φόνον τοῦ μαγίστρου, ἡ Εὐδοκία βαθέως προσβληθεῖσα ᾐσθάνετο ἑαυτὴν κατησχυμένην, ἐπειδὴ ἁπανταχοῦ διεδίδετο ὅτι ἕνεκα αὐτῆς ἐφονεύθη ὁ μάγιστρος. Διὸ ἐξητήσατο παρὰ τοῦ συζύγου τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, τουθ' ὅπερ καὶ ἐπετράπη αὐτῇ[2].

Ἀλλ' ὅμως εἶνε ἐλάχιστα πιθανὸν, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς αὐτοκρατείρας ἐπηκολούθησεν οὕτω ταχέως εἰς τὴν καταστροφὴν ἐκείνην. Δὲν κατέλιπε τὴν αὐλὴν εὐθὺς ὡς ἐξωρίσθη ὁ Παυλῖνος, παρεκάλεσε δὲ τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀναχώρησιν μετὰ τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ φόνον ἐκείνου. Κυρίως αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαδιδόμεναι φῆμαι κατέστησαν αὐτῇ ποθητὴν τὴν ἰδίαν ἐξορίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς εἶχε συμφέρον νὰ καταστείλῃ τὰς διαδόσεις ἐκείνας. Ἂν εἶχεν ἐκδιώξει τὴν σύνευνον ἐκ τῶν ἀνακτόρων εὐθὺς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἐκ νεότητος αὐτοῦ φίλου, θὰ ὡμολόγει πρὸ τοῦ κόσμου ὅτι ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος πεπεισμένος περὶ τῆς ἀπιστίας αὐτῆς.

Ὁ ἱστοριογράφος Θεοφάνης, καίπερ συγχέων διάφορα ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητα γεγονότα, φαίνεται ὅμως ἀποδεχόμενος ὅτι ἡ Εὐδοκία ἔμεινεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις καί τινα χρόνον μετὰ τὸν ὄλεθρον τοῦ Παυλίνου. Ὁ αὐτοκράτωρ, καθ' ἃ λέγει, κατηγόρησεν αὐτῆς μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἄλλα τε πολλὰ καὶ σχέσιν πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ἐπειδὴ δ' ἡ θέσις αὐτῆς ἦτο δύσελπις, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῇ τὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ πλοῦν[3].

Ἀλλ' ἐν ἔτει 441 ἦτο μόνος ὕπατος ὁ Κῦρος, οὐδενὸς Ῥωμαίου ἐκ τοῦ δυτικοῦ κράτους ἀναγραφομένου ὡς συνάρχοντος αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀξιόλογος οὗτος ἄρχων ἀνῆκεν εἰς τοὺς εὐνοουμένους τῆς αὐτοκρατείρας· ἀφ' οὗ λοιπὸν τότε περιεβάλλετο τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα, ἀπελάμβανεν ἔτι τὴν εὔνοιαν τοῦ αὐτοκράτορος καίπερ ἔχων φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Εὐδοκίαν. Ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς

1. «Jubente Theodosio principe interemptus est». Ὁ Muralt ἀναγράφει τὸν θάνατον τοῦ Παυλίνου κατὰ τὸν Μαρκελλῖνον ἐν ἔτει 440, ὁ δὲ Clinton τῷ 444, ὅτε ἡ Εὐδοκία εὑρίσκετο ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ· ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς χρονολογία κεῖται μεταξὺ τοῦ 440 καὶ 444.

2. Ἴδ. τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τοῦ Weil τόμ. Α' σ. 113.

1. Ὁ Tillemont κηρύσσει τὴν ἁγίαν του ἀθῷαν πάσης συμμετοχῆς εἰς τὴν πτῶσιν τῆς Εὐδοκίας.

2. Ταῦτα κατὰ τὸν Μαλάλαν, ὅστις τοῦτον μόνον τὸν πλοῦν τῆς Εὐδοκίας ἀναφέρει. Ὁ ἄκριτος Ζωναρᾶς γνωρίζει δύο, ὧν τὸν μὲν ἀναγράφει ὡς ἐπιχειρηθέντα ἀμέσως μετὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μήλου, τὸν δὲ μεταφέρει εἰς τὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Μαρκελλῖνος καὶ ὁ Θεοφάνης ἀναγράφουσιν ἀμφότερα τὰ ταξίδια. Ὁ δὲ Νικηφόρος συγχέει ἀμφότερα εἰς ἕν, ἀλλ' ἀναφέρει που (XIV κ. 50) ὅτι πιστεύεται περὶ τῆς Εὐδοκίας ὅτι μετέβη εἰς Ἱερουσαλήμ, τὴν δὲ εἴδησιν ταύτην παρέλαβεν ἐκ τοῦ Εὐαγρίου.

3. Θεοφάνης I, 157. Μετὰ τούτου συμφωνεῖ καὶ ὁ Κεδρηνὸς I, 601.

Digitized by Google

αὐτοκρατείρας δὲν εἶχον ἀκόμη κατορθώσει νὰ καταβάλωσιν αὐτήν.

Πιθανῶς δὲ ἡ Εὐδοκία κατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 441 καὶ 444[1].

(Ἕπεται συνέχεια).

ΔΥΟ ΣΧΟΙΝΟΒΑΤΑΙ

Ἡ νὺξ ἦτο λαμπρὰ καὶ κατάστερος. Κόσμος πολὺς συνωθεῖτο εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ πανήγυρις, ἀλλ' ἡ συρροὴ ἦτο κατ' ἐξοχὴν μεγάλη πρὸ τοῦ παραπήγματος τῶν παλαιστῶν, παρὰ τὸ ὁποῖον ὀλίγοι αὐτοσχέδιοι κατακόκκινοι καὶ καπνίζοντες φανοὶ ἐφώτιζον τὴν πρὸ μικροῦ ἀρξαμένην παράστασιν. Τέσσαρες παχυτράχηλοι καὶ πρόστυχοι ἀθληταί, περιστρέφοντες τὰ ἐντὸς ῥυπαρῶν καὶ ποικιλοχρόων στενῶν θεατρικῶν ἐνδυμάτων κεκλεισμένα χονδρά των μέλη, καὶ κεκοσμημένους ἔχοντες τοὺς πόδας καὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν διὰ μανικίων ἐκ γουναρικοῦ, ἦσαν ἐν γραμμῇ παρατεταγμένοι πρὸ τοῦ ἐζωγραφημένου παραπετάσματος, ὅπερ παρίσανε τὰ κατορθώματά των. Ἵσταντο ἐκεῖ μὲ τὸ μέτωπον πρὸς τὰ κάτω, μὲ τὰς κνήμας ἀνοικτάς, μὲ τοὺς εὐτόνους καὶ μυώδεις των βραχίονας ἐσταυρωμένους πρὸ τοῦ στήθους. Πλησίον δ' αὐτῶν ὁ διδάσκαλος τῆς ξιφασκίας, ἀρχαῖος ὑπαξιωματικός, μυστακοφόρος καὶ ῥακοπότης σφιγκτὰ περιεζωσμένος καὶ φέρων ἀπείκασμα καρδίας ἐξ ἐρυθροῦ ἐριούχου ἐπὶ τοῦ δερματίνου ἐπιστηθίου του, ἐπερείδετο ἐπὶ ζεύγους ξιφῶν ἐστρογγυλωμένων κατὰ τὴν ἄκραν. Παρίστατο ἐκεῖ καὶ ἀθλητικὴ γυνὴ ἔχουσα ῥόδον ἐμπεπλεγμένον ἐν τῇ κόμῃ καὶ φοροῦσα ἐπὶ τῆς χορευτικῆς αὐτῆς βραχείας ἐσθῆτος ἀνδρικὸν ἐπανωφόριον κεκομβωμένον ἵνα προφυλάσσηται ἀπὸ τῆς ὑγρασίας τῆς νυκτός. Ἡ γυνὴ ἐκείνη ἐκρότει τὸ κύμβαλον καὶ ἐκτύπα συγχρόνως καὶ τὸ μέγα τύμπανον μανιώδη κάμνουσα συναυλίαν πρὸς τοὺς ἤχους τριχρόνου *πόλκας*, αἰωνίως καὶ ὀχληρῶς ἐπαναλαμβανομένης, ἣν διὰ τοῦ *κλαρινέττου* διέστρεφε τυφλός τις γέρων. Ὁ δὲ διευθυντὴς τῆς ὅλης ταύτης ἱστορίας μὲ Ἡράκλειον ἀνάστημα καὶ κακοῦργον ὄψιν, περιεζωσμένην ἔχων διὰ κοκκινοβαφοῦς περισκελίδος τὴν τεραστίαν αὐτοῦ κοιλίαν, ἀληθινὴν κοιλίαν Σειληνοῦ, ἀκαταπαύστως ἐβρυχᾶτο δίδων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰς διαταγάς του Ἀναμιχθεὶς καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν συρφετώδη ὄχλον τῶν ἀθλητῶν καὶ πρὸς τὸν χείμαρρον τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν γυναικῶν τῶν τριόδων μετὰ σικχασίας ἐθεώμην τὸ ταπεινὸν ἐκεῖνο θέαμα, ἐσχάτην καὶ ἐλεεινὴν διαστροφὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Αἴφνης ἐσίγησεν ἡ μουσικὴ καὶ τὸ θέατρον ἐξερράγη εἰς γέλωτας. Εἶχε φανῆ ὁ γελωτοποιός.

Ἐφόρει τὴν συνήθη ἐνδυμασίαν τοῦ ἐπαγγέλματός του· βραχὺ δηλαδὴ φόρεμα καὶ πεποικιλμένας περικνημίδας ὅπως οἱ χωρικοὶ εἰς τὰ κωμικὰ μελοδράματα, μέγαν τρίγωνον πῖλον ἐρριμένον πρὸς τὰ ὀπίσω, μὲ χρυσαλλίδα εἰς τὸ ἄκρον. Ἦτο νεώτατος, φεῦ! ἀλλὰ τὸ καταλευρωμένον πρόσωπόν του ἦτο σεσημασμένον διὰ τοῦ στίγματος τῆς πονηρίας καὶ τῆς ἀκολασίας. Σταθεὶς ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ καὶ ἀνοίξας βλακωδῶς τὸ στόμα ἐπέδειξε τὰ αἱματοστάζοντα οὖλά του παντελῶς ἔρημα ὀδόντων. Ὁ διευθυντὴς τὸν ἐλάκτισεν εἰς τὰ ὀπίσθια.

— Ἐμπρός, τῷ λέγει ἡσύχως.

Τότε ἤρχισεν ὁ γνωστὸς πατροπαράδοτος διάλογος ὁ ὑπὸ κολαφισμάτων διακοπτόμενος, μεταξὺ τοῦ σχοινοβάτου διευθυντοῦ καὶ τοῦ γελωτοποιοῦ του, καὶ ὁλόκληρον τὸ θέατρον ἀνεκάγχαζεν ἐνώπιον τῆς τελευταίας ταύτης ἀπηχήσεως τῆς κλασικῆς κωμῳδίας τῆς μεταπεσούσης ἀπὸ τῆς θεατρικῆς σκηνῆς εἰς τὰ σχοινοβατικὰ παραπήγματα. Τὸ ἀπειρόκαλον ἐκεῖνο τοῦ γελωτοποιοῦ κωμικὸν ἐνόμιζες ὅτι εἶναι ἀκόλαστός τις ἠχὼ τῆς θαυμασίας εὐφυολογίας τοῦ Μολιέρου. Ἀνέπτυξε λοιπὸν ὁ γελωτοποιὸς τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμά του, ῥίπτων καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἀνὰ μίαν ἀκόλαστον ἀστειότητα, ἀνὰ ἓν βωμολοχικὸν λογοπαίγνιον, πρὸς ὃ ὑποκρινόμενος αἰδημοσύνην ὁ κύριός των ἀπήντα διὰ κτυπημάτων. Ἀλλ' ὁ ἐπιδέξιος ἀνθρωπίσκος ἐξεῖχε κατὰ τὴν τέχνην τοῦ νὰ δέχηται ἀστείως τὰ κτυπήματα. Θαυμασίως ἐκύρτωνεν εἰς τόξον τὸ σῶμά του ὑπὸ τὴν ὤθησιν τοῦ λακτίσματος καὶ ἀφ' οὗ ἤθελε λάβει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς ἰσχυρὸν κόλαφον, ἀμέσως ἐφούσκωνε τὸ πρόσωπόν του διὰ τῆς γλώσσης καὶ ἤρχιζε νὰ κλαυθμηρίζῃ ἕως οὗ νέον κολάφισμα ἤθελε μεταφέρει τὸ τεχνητὸν οἴδημα εἰς τὴν ἀριστερὰν παρειάν. Καὶ ἔπιπτον ἐπ' αὐτοῦ πυκνὰ ὡς ἡ χάλαζα τὰ κτυπήματα, ὑπὸ δὲ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἀπεσπῶντο εἰς τὰ πέριξ τὸ ἄλευρον τοῦ προσώπου του καὶ ἡ κοκκίνη κόνις τῆς φενάκης του καὶ περιέβαλλον ὡς ἐν κύκλῳ λευκῆς καὶ ἐρυθρᾶς νεφέλης τὴν ἀηδῆ του ὄψιν. Τέλος, ἐξήντλησε πάντας τοὺς πόρους τῆς ταπεινῆς αὐτοῦ χυδαιοπραγίας, γελοίας συστροφὰς τοῦ σώματος, παραδόξους μορφασμοὺς τοῦ προσώπου, προσποιήσεις ψευδῶν πόνων, αἰφνιδίας κατὰ γῆς πτώσεις, καὶ ἔφθασεν ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ κύριος τοῦ θεάτρου θεωρήσας ὅτι πολὺ εἶχε διαρκέσει ἡ διασκέδασις τοῦ κοινοῦ, τὸν ἀπέπεμψε διὰ τελευταίου ζεύγους ῥαπισμάτων.

Ἡ μουσικὴ ἤρχισε τότε καὶ πάλιν, μετὰ τοσαύτης δὲ δυνάμεως, ὥστε ἔτρεμον τὰ ἐζωγραφημένα παραπετάσματα. Ὁ γελωτοποιὸς λαβὼν τὰ

1. Ὁ Κεδρηνὸς I, 601, λέγει μάλιστα ὅτι μετέβη ἡ Εὐδοκία εἰς Ἱερουσαλὴμ μόλις κατὰ τὸ 42 ἔτος τοῦ Θεοδοσίου, ἤτοι τῷ 450, τοῦθ' ὅπερ εἶνε ἐσφαλμένον. Τὴν δ' αὐτὴν χρονολογίαν ἔχει καὶ ὁ Ζωναρᾶς. Δυστυχῶς δὲ περὶ τούτου στερούμεθα εἰδήσεων τῶν συγχρόνων Βυζαντίνων, ἐπειδὴ τοῦ μὲν Θεοδωρήτου ἡ ἱστορία τελευτᾷ ἐν ἔτει 429, τοῦ δὲ Σωκράτους καὶ Σωζομένου πρὸ τοῦ 439. Ὁ δὲ συνεχιστὴς αὐτῶν Εὐάγριος (431—594) δὲν παρέχει χρονολογίας.

Digitized by Google

δύο πλῆκτρα ἑνὸς τυμπάνου ἐκεῖ που κειμένου, ἀνέμιξε θορυβώδη καὶ θριαμβικὴν σειρὰν ξηρῶν καὶ βροντωδῶν ἤχων εἰς τοὺς βομβαρδισμοὺς τοῦ μεγάλου τυμπάνου, εἰς τοὺς κεραυνοὺς τῶν κυμβάλων καὶ εἰς τοὺς ἐξόχως διαπεραστικοὺς φθόγγους τοῦ *κλαρινέττου*. Ὁ ἀρχισχοινοβάτης, βρυχώμενος καὶ πάλιν ἀνήγγειλεν ὅτι ἔμελλεν ἐκ νέου νὰ ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, καὶ ὡς σύνθημα ἔρριψεν εἰς τοὺς συντρόφους του τρία ἢ τέσσαρα παλαιὰ χειρόκτια τῆς ξιφασκίας. Τὸ πλῆθος ἤρχισε νὰ διαλύηται καὶ μετ' οὐ πολὺ μικρὸς μόνον ὅμιλος περιέργων εἶχε μείνει πρὸ τοῦ ἐρήμου παραπήγματος.

Ἡτοιμαζόμην νὰ ἀπέλθω, ὅτε παρετήρησα πολὺ πλησίον μου, γραῖαν γυναῖκα μετὰ παραδόξου ἐπιμονῆς ἀτενίζουσαν ἀκόμη εἰς τὰς κενωθείσας σανίδας, τὰς ὁποίας ἐξηκολούθουν νὰ φωτίζωσιν οἱ αἱματόχροες φανοί. Ἐφόρει τὸ λευκὸν σκούρωμα τῶν πτωχῶν γυναικῶν τοῦ λαοῦ καὶ τὸ ὅλον τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἐνδυμασίας της ἐδείκνυεν ἀγαθὴν καὶ τιμίαν γυναῖκα. Σκεπτόμενος τί ἄρα ἰσχυρὸν ἐλατήριον νὰ τὴν ἔκαμνε νὰ μένῃ ἐκεῖ ἀκίνητος, ἤρχισα μετὰ πλειοτέρας προσοχῆς νὰ τὴν παρατηρῶ καὶ εἶδον ὅτι ἦσαν δακρύβρεκτοι οἱ ὀφθαλμοί της καὶ ὅτι αἱ χεῖρές της, ἃς ἐσταύρωνεν ἐπὶ τοῦ στήθους, συνεσπῶντο ἐξ ἀπελπισμοῦ.

— Τί ἔχεις; τῇ λέγω πλησιάσας καὶ αἰσθανθεὶς συμπάθειαν πρὸς αὐτήν.

— Τί ἔχω, καλέ μου κύριε; ἀνέκραξεν ἡ γραῖα κλαίουσα. Διερχομένη πρὸ ὀλίγου, ἀπὸ αὐτὴν τὴν πανήγυριν κατὰ τύχην . . . ὤ! ὅλως δι' ὅλου κατὰ τύχην, σᾶς βεβαιῶ, διότι δὲν εἶναι πλέον ἡ καρδία μου διὰ διασκεδάσεις . . . διερχομένη ἀπὸ τὸ ἄθλιον αὐτὸ παράπηγμα, ἀνεγνώρισα τὸ παιδί μου, κύριε, τὸ μονάκριβό μου παιδί . . . . Εἶναι ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἔδερον! . . . Εἶναι ἡ λύπη ὅλης τῆς ζωῆς μου . . . . Δὲν ἤξευρα τί εἶχεν ἀπογείνει, ἀπὸ τὸν καιρόν, ὅπου ὁ κακόμοιρος ὁ ἄνδρας μου τὸ εἶχε στείλει εἰς ἓν πλοῖον... Τὸ εἴχομεν βάλει, κύριέ μου, εἰς ἕνα σιδηρουργὸν καὶ ἐκεῖ ἔκλεψε . . . . τὸ δυστυχισμένο, τὸ παιδὶ δύο τιμίων ἀνθρώπων. Ἐγὼ θὰ τὸ ἐσυγχωροῦσα... εἶμαι μητέρα, βλέπετε, καὶ αἱ γυναῖκες συγχωροῦν . . . . Ἀλλὰ ὁ πατέρας του, ὅταν ἦλθαν καὶ τοῦ εἶπαν ὅτι ἔκλεψεν ὁ υἱός του 'πῆγε νὰ τρελλαθῇ! . . Ἀπ' αὐτὸ ἀπέθανεν ὁ κακόμοιρος! Ἀπὸ τότε δὲν τὸ εἶχα ξαναϊδῆ. Εἶναι τώρα πέντε χρόνοι, δὲν εἶχα εἴδησιν καὶ ἔλεγα ποῖος ἠξεύρει ἴσως τὸ ἐδιόρθωσεν ἡ δυστυχία . . . Καὶ τώρα δά, τὸ εἶδα ἐκεῖ . . .

Καὶ ἔκλαιεν ἀφθόνως ἡ γραῖα καὶ τὰ δάκρυά της ἐτάρασσον τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ὡμίλει πλέον πρὸς ἐμέ, δὲν ὡμίλει πρὸς τοὺς πέριξ ἱσταμένους, ὡμίλει πρὸς τὸν ἑαυτόν της καὶ πρὸς τὸν πόνον της, ἦτο ὀδυνηρὸς μονόλογος!

— Αὐτός, ὁ Ἀνδρέας μου, 'ποῦ τὸν ἔθρεψα μὲ τὸ γάλα μου, νὰ καταντήσῃ σχοινοβάτης! . . . Αὐτός, 'ποῦ τὸν ἔσωσα ὅταν εἶχεν ἀρρωστήσει μικρὸς — ἦτο τεσσάρων ἐτῶν — νὰ γείνῃ *παλιάτσος!* Αὐτός, τὸ ὡραῖο τὸ παιδάκι, 'ποῦ ὑπερηφανευόμουν δι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐθαύμαζαν οἱ γείτονες, ὅταν ἦτο μικρὸ μικρὸ καὶ ἐκυλίετο γυμνὸ εἰς τὰ γόνατά μου καὶ ἐκρατοῦσε τὸ ποδαράκι του μὲ τὸ χέρι! . . .

Αἴφνης ἡ γραῖα εἰς τὴν ὀδυνηρὰν αὐτὴν στιγμὴν τοῦ μονολόγου της παρετήρησεν ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἤρχισαν βαθμηδὸν νὰ μᾶς περιστοιχίζωσι λαβόντες περιέργειαν ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν της τὴν παράφορον. Ἔρριψεν ἐπ' αὐτῶν βλέμμα ἐκπλήξεως, καθὼς ὅταν τις αἴφνης ἐγείρεται ἀπὸ βαθύτατον λήθαργον· μὲ ἀνεγνώρισεν, ἐμὲ ὅστις τὴν εἶχον κατὰ πρῶτον ἐρωτήσει καὶ ὠχρίασε.

— Τί σᾶς ἔλεγα; ἐψιθύρισε. Ἀφήσατέ με νὰ περάσω!

Καὶ ἀποτόμως μὲ ἕν της βίαιον κίνημα ἀπωθήσασα τοὺς πάντας, ἀπεμακρύνθη, σπεύδουσα, καὶ μετ' ὀλίγον ἐχάθη εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτός.

Ἡ συνάντησις αὕτη, μοὶ εἶχεν ἐμποιήσει βαθυτάτην αἴσθησιν· συνεχῶς μοὶ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν ἡ γραῖα ἐκείνη καὶ ἔκτοτε ὅταν τύχῃ νὰ ἴδω ἐλεεινόν τι καὶ ἐξευτελισμένον πλάσμα — τὴν ποταπὴν γυναῖκα τὴν παραφυλάττουσαν εἰς τὴν γωνίαν ἑνὸς δρόμου, σύρουσαν τὴν μακρὰν καὶ ἀνοικτόχρουν μεταξίνην ἐσθῆτά της εἰς τὴν λάμψιν τοῦ φωταερίου, ἢ τὸν ἄθλιον καὶ ἄεργον ἀλήτην κεκυρτωμένον ὑπὸ τῆς μέθης καὶ τῆς κραιπάλης ἐπὶ τοῦ θρανίου ἑνὸς καφενείου καὶ κύπτοντα τὸ πρασινόχρουν πρόσωπόν του πρὸς τὸ ποτήριον τοῦ ἀψινθίου — συλλογίζομαι μετ' αἰσθήματος βαθείας λύπης ὅτι καὶ τὰ πλάσματα ἐκεῖνα ὑπῆρξάν ποτε παιδία καὶ ὅτι ὑπεμειδίασαν καὶ ἐκεῖνα χαροπὰ τὸ παιδικὸν μειδίαμα εἰς τὴν ἀγκάλην πεφιλημένης μητρός!

Συνέβη δὲ ὄχι πολὺν χρόνον μετὰ τὴν συνάντησιν ἐκείνην — ἂς μὴ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς τὸ πότε — νὰ μὲ παρασύρῃ τις τῶν φίλων εἰς ἓν τῶν ἀκροατηρίων τῆς Βουλῆς, ἵνα παρευρεθῶ εἰς μίαν συνεδρίασιν, ἥτις προελέγετο ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς τί νομοσχέδιον ἐσυζητεῖτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἠξεύρω μόνον ὅτι ἐπανελαμβάνετο καὶ τότε μία τῶν συνήθων καὶ στερεοτύπων παραστάσεων, τῶν ὁποίων τοσάκις παρέστημεν θεαταί. . . . Πολιτευτής τις ἀνήκων πρότερον εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, τότε δὲ προαλειφόμενος εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθητὸν τοῦ ὑπουργοῦ χαρτοφυλάκιον, ἔμελλε νὰ λάβῃ τὸν λόγον καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν καταπάτησιν δὲν ἠξεύρω τίνος ἐλευθερίας, ἧς ἄλλοτε μετὰ θάρρους καὶ τόλμης θαυμαστῆς εἶχε παρασταθῆ ὁ θερμὸς συνήγορος. Καὶ τότε πάλιν ὁ μνηστὴρ τῆς ἐξουσίας ἐπρόκειτο νὰ ποδοπατήσῃ τὰς φιλοπάτριδας ὑποσχέσεις τοῦ δημεγέρτου. Αἱ γνῶμαι ἦσαν διῃρημέναι, ἡ πλειονοψηφία ἀμφίβολος καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ

Digitized by Google

πολιτευτοῦ ἐκείνου ἐξήρτᾶτο ἡ μέλλουσα πολιτική του τύχη. Ὅθεν οἱ νομοθέται εὑρίσκοντο πάντες εἰς τὰς θέσεις των, ἡ δὲ Βουλὴ δὲν ὡμοίαζεν, ὅπως συνήθως, πρὸς τάξιν ταραχωδῶν μαθητῶν, εἰς οὓς ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιβληθῇ ὁ πρωτόσχολος. Τὰ δωμάτια πρέπει νὰ ἦσαν κενὰ καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι οἱ κατέχοντες τὰ δύο κέντρα δὲν κατεγίνοντο τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὴν ἰδιαιτέραν των ἀλληλογραφίαν.

Ὁ ῥήτωρ ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα. Ἡ φυσιογνωμία του εἶχε τὸν κοινὸν ἐκεῖνον τύπον μακρολόγου καὶ σοφιστικοῦ δικηγόρου· ἐφαίνετο ἡ ἰταμότης εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ τὰ χείλη του ἦσαν τόσον ὑπέρογκα, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι τὰ εἶχε μεγαλώσει ἡ κατάχρησις τοῦ λόγου. Ἐφυλλομέτρησε κατὰ πρῶτον μὲ ὕφος σπουδαίου ἀνθρώπου σωρὸν ἐγγράφων, ἔπιεν ὀλίγον ὕδωρ, ἔλαβε στάσιν ἀξιοπρεπῆ, ἔπειτα δὲ ἤρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ λόγον ἐστερημένον νοήματος, μὲ τὴν ἀηδῆ ἐκείνην περὶ τὸ λέγειν δικανικὴν εὐχέρειαν, κάμνων κατάχρησιν ἀοριστολογιῶν καὶ λέξεων ἀφῃρημένων καὶ τετορνευμένων, παραθέτων ὡς ἐν μωσαϊκῷ φράσεις ἐκ τῶν προτέρων παρεσκευασμένας. Κολακευτικὸς ψιθυρισμὸς ὑπεδέχθη τὸ τέλος τοῦ προοιμίου, διότι ὁ κόσμος ἐν γένει καὶ ὁ πολιτικὸς κόσμος ἰδιαιτέρως κάμνει πάντοτε ἐπίδειξιν τῆς διεστραμμένης αὐτοῦ καλαισθησίας ὅταν ἀκούῃ παρομοίους ῥητορικοὺς λόγους. Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς ἐπιδοκιμασίας ταύτης ὁ κομψὸς ῥήτωρ εἰσῆλθε τότε πλησίστιος εἰς τὸ κύριον θέμα τοῦ λόγου του καὶ ἀναιδῶς ἐτόνισε τὴν παλινῳδίαν του. Οὐδεμίαν ἐκ τῶν προτέρων γνωμῶν του ἀπηρνεῖτο, πρὸς οὐδεμίαν τῶν πράξεών του ἀπετάσσετο, θὰ εἶναι πάντοτε φιλελεύθερος, ἐφωνάσκει τύπτων διὰ τοῦ γρόνθου τὸ στῆθός του, ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς καλὸν χθὲς ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐπιβλαβὲς σήμερον, ἡ ἐκεῖθεν τῶν Ἄλπεων ἀλήθεια, ἠδύνατο νὰ εἶναι ψεῦδος ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων. Κατεχρᾶτο ἡ ἀντιπολίτευσις τὴν μακροθυμίαν τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἐτρόμαζεν ἔπειτα τὴν Βουλήν, ἐλάμβανεν ὕφος προφήτου, ἤστραπτεν, ἔφθασε μάλιστα εἰς τὸ νὰ μεταχειρισθῇ καὶ λυρικὰ στοιχεῖα ἐν τῷ λόγῳ του ἐπαναλαμβάνων Κικερωνείους μεταφορὰς καὶ παραβάλλων ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῇ φράσει τὴν πολιτικήν του πρὸς πηδαλιοῦχον, πρὸς ἀτίθασσον ἵππον καὶ πρὸς λαμπάδα φαεινήν. Ἡ τόση δὲ ποίησις ἦτο φυσικὸν νὰ ἐντείνῃ πολὺ τὴν ἐπιτυχίαν· ὅθεν τριπλοῦν ἐν ῥυθμῷ χειροκρότημα ἐχαιρέτισε τὸν ῥήτορα, ἐγρύλλισε δὲ ἡ ἀντιπολίτευσις προαισθανομένη τὴν ἧτταν. Βίαιαι τότε διακοπαὶ ἐξερράγησαν, μανιώδεις κραυγαὶ ὑπεμίμνησκον εἰς αὐτὸν τὸν παρελθόντα βίον του καὶ ἔρριπτον πρὸς αὐτὸν κατὰ πρόσωπον ὡς ἐσχάτην ὕβριν τοὺς ἄλλοτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου προφερθέντας λόγους. Ἐκεῖνος οὐδαμῶς ἐταράχθη, ἀλλὰ περιέφερεν ἀπὸ τοῦ βήματος βλέμμα περιφρονήσεως πρὸς τοὺς διακόπτοντας, τὸ ὁποῖον ἀρίστην ἐνεποίει εἰς τοὺς νέους θιασώτας ἐντύπωσιν. Τότε δὲ νέα, *εὖγε* ἠκούσθησαν καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ῥήτορος ἐπεφάνη μειδίαμα εὐχαριστήσεως· ἐσκέπτετο ἴσως κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅτι ὅταν ἤθελε τυπωθῇ ὁ λόγος του εἰς τὴν *Ἐπίσημον Ἐφημερίδα* ἠδύνατο εἰς τὸ περιθώριον τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων νὰ προσθέτῃ χωρὶς πολὺ νὰ ψεύδηται «αἴσθησις», «παρατεταμένα χειροκροτήματα», «εὖγε». Ὅθεν ἅμα ἐπεκράτησε πάλιν ἡ ἡσυχία, βέβαιος πλέον ὢν περὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ ὑποκρινόμενος μεγαλοπρεπῆ γαλήνην ἤρχισε νὰ συνεχίζῃ τὸν λόγον του, ἄλλοτε μὲν καταβιβάζων τὴν πτῆσίν του ὡς αἱ χῆνες, ἄλλοτε δὲ μεταρσιούμενος εἰς ὑψηλὰς θεωρίας καὶ ἀναφέρων τὸν Κικέρωνα.

Ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸν ἤκουον πλέον. Τὸ σκανδαλῶδες θέαμα, τὸ ὁποῖον παρίστανεν ὁ πολιτικὸς ἐκεῖνος κυβιστητὴρ ὁ θυσιάζων τὰς αἰωνίας ἀρχὰς εἰς τὸ πρόσκαιρον αὐτοῦ συμφέρον, μοὶ ὑπέμνησε τὸ παράπηγμα τῶν παλαιστῶν τῆς πανηγύρεως. Ἡ κατάψυχρος ῥητορία τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐκείνου λόγου, ἐν ᾧ δὲν ἀντήχει οὔτε ἡ εἰλικρίνεια οὔτε ἡ τιμιότης, μοὶ ὑπενθύμισε τὰς ἀπὸ στήθους ἐκμεμαθημένας γελοιοπραγίας τοῦ καταλευρωμένου γελωτοποιοῦ τῶν σχοινοβατῶν. Τὸ ἀλαζονικὸν ὕφος, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει ὁ ῥήτωρ, ἐν ᾧ ἔπιπτεν ἐπ' αὐτοῦ ἀληθὴς βροχὴ μομφῶν καὶ ὕβρεων, παραδόξως ὡμοίαζε πρὸς τὴν κτηνώδη ἀδιαφορίαν τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου ὀνταρίου θορυβωδῶς κολαφιζομένου. Αἱ εὔηχοι φράσεις, ἃς πρὸ ὀλίγου εἶχον ἀκούσει ἀντηχούσας ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ βουλευτηρίου, μοὶ ἐφαίνοντο παράτονοι ὡς ἡ μουσικὴ τῆς πανηγύρεως. Ἡ λέξις *ἐλευθερία* ἐῤῥοχάλιζεν ὅπως τὸ μέγα τύμπανον, τὸ *συμφέρον τοῦ δημοσίου* καὶ ἡ *σωτηρία τοῦ Κράτους* συνεκρούοντο ἀνυποφόρως, ἀποδίδοντα ἦχον παράφωνον ὅμοιον πρὸς τὸν ἦχον τῶν κυμβάλων, ὅτε δὲ ὁ ἀστεῖος ἐκεῖνος ἔκαμνε λόγον περὶ τῆς *φιλοπατρίας* του, ἐνόμιζον ὅτι μοὶ ἔσχιζον τὰ αὐτία τὰ *κλαρινέττα* τοῦ παραπήγματος.

Μακρὸς θόρυβος μὲ ἐξήγειρεν ἀπὸ τοῦ ῥεμβασμοῦ μου. Ὁ λόγος εἶχε τελειώσει. οἱ δὲ βουλευταὶ συναθροισθέντες ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ βήματος καὶ τῶν ἑδωλίων ἡμικυκλίῳ ἐνθουσιωδῶς συνεχαιρον τὸν ῥήτορα. Ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσῃ ἡ ψηφοφορία καὶ ἤδη περιεφέροντο αἱ κάλπαι· ἀλλ' ἦτο πλέον ἐκ τῶν προτέρων γνωστὸν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας καὶ τὰ ἀκροατήρια εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ κενοῦνται.

Διερχόμενος διὰ τοῦ διαδρόμου, εἶδον γραῖαν κυρίαν ἐνδεδυμένην εἰς τὰ μαῦρα καὶ ὑπὸ πολλοῦ κόσμου περιστοιχιζομένην· ὡμοίαζε πρὸς γυναῖκα τῆς μεσαίας τάξεως, ἄνετον διάγουσαν τὸν βίον καὶ ἐφαίνετο λίαν περιχαρής. Ἐσταμάτησα τότε ἕνα ἐκ τῶν κομψευομένων ἐκείνων νεανιῶν, οὓς συναντᾷ τις συνήθως εἰς τοὺς ὑπουργικοὺς προθα-

Digitized by Google

λάμους καὶ τὸν ὁποῖον ἐγνώριζον ὀλίγον καὶ τὸν ἠρώτησα τίς ἦτο ἡ κυρία ἐκείνη.

— Εἶναι ἡ μήτηρ τοῦ ῥήτορος, μοὶ ἀπεκρίθη μὲ προφανῆ συγκίνησιν ὑπαλλήλου... Πόσον θὰ εἶναι σήμερον ὑπερήφανος!

Ὑπερήφανος!...Ἡ γραῖα μήτηρ, ἥτις ἔκλαιε πρὸ τοῦ παραπήγματος τῆς πανηγύρεως δὲν ἦτο ἐκείνη ὑπερήφανος!...Ἐὰν δὲ ἡ μήτηρ τῆς μελλούσης ἐξοχότητος ἐσκέπτετο κάλλιον, θὰ ἀνεμιμνήσκετο καὶ αὐτὴ μετὰ πόθου τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ὁ υἱός της ἦτο μικρὸς καὶ ἐκυλίετο γυμνὸς εἰς τὰ γόνατά της κρατῶν τὸν μικρόν του πόδα διὰ τῆς χειρός!...

Ἀλλὰ... τὰ πάντα εἶναι σχετικά, μηδὲ τῆς ἐντροπῆς ἐξαιρουμένης.

[François Coppée]. Σ * * *

ΓΛΑΔΣΤΩΝ

Γεννηθεὶς τῷ **1809** ἐκ πατρὸς μὲν πλουσίου ἐμπόρου τῆς Λίβερπουλ, ἐξ ἀρχαίου Σκωτικοῦ οἴκου ἕλκοντος τὸ γένος, ἐκ μητρὸς δὲ ἧς οἱ πρόγονοι ἀναβαίνουσι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν μέχρι τοῦ Ροβέρτου **Bruce** συγγενεύοντες μετὰ Ἰακώβου Α' τῆς Σκωτίας καὶ Ἐρρίκου Γ' τῆς Ἀγγλίας, ὁ Γλάδστων ἐκπροσωπεῖ σήμερον τὸ ἀγχίνουν καὶ ρωμαλέον ἐκεῖνο γένος, εἰς ὃ ἀνήκουσιν ὁ λόρδος Βρούχαμ καὶ ὁ ἱστορικὸς **Robertson**.

Ὑψηλὸς τὸ παράστημα, λεπτοφυὴς καὶ διαπρεπὴς οὐ μόνον κατὰ τὸ παρελθὸν ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι εἶνε ὡραῖος κατά τε τὴν ὄψιν καὶ τὸν χαρακτῆρα. Τὸ εὐρὺ αὐτοῦ μέτωπον φέρει βαθείας τινὰς ῥυτίδας. Οἱ μεγάλοι, σπινθηροβόλοι, καὶ λίαν θαυμαζόμενοι ὀφθαλμοί του ἐβυθίσθησαν ἐντὸς τῶν κογχῶν. Τὸ βλέμμα αὐτοῦ εἶνε σταθερὸν καὶ ἐταστικὸν, ἡ ῥὶς εὐθεῖα, τὸ στόμα λεπτὸν, εὐσταθὲς καὶ ὑπεροπτικὸν, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἀραιαὶ, οἱ κρόταφοι γυμνοὶ, τὸ χρῶμα ὠχρόν. Ἐν γένει τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο σύμπλεγμα ἔχει ἀνάγκην διαστολῆς τινος, χρήζει μειδιάματος, ὅπως καταστῇ προσφιλές.

Τὸ ἤρεμον καὶ ἁβρὸν τοῦ ἤθους καθ' οἱανδήποτε στιγμὴν δὲν εἶνε αἱ κύριαι ἀρεταὶ τοῦ Γλάδστωνος. Ἡ ἐπιτυχία ἀνέπτυξεν ἐν αὐτῷ τὸ προσὸν τῆς αὐθεντικότητος πολὺ πλέον ἢ ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἰς συνταγματικὸν ἡγέτην κόμματος.

Βλέπει τις τὸν ἀκάματον παλαιστὴν ἀγωνιζόμενον ἀδιακόπως ἐν τῇ μεγάλῃ πολιτικῇ παλαίστρᾳ ἀπὸ ἡμίσεως ἤδη αἰῶνος, νικητὴν σήμερον κεκμηκότα, ἀλλὰ μηδόλως ὑπὸ τοσούτων ἀγώνων καὶ τηλικούτων ἔργων καταβαλλόμενον, πλήρη δὲ τοὐναντίον σθένους παρὰ τὸ λεπτοφυὲς αὐτοῦ ἐξωτερικόν. Παρατηρῶν τις αὐτὸν κεκυφότα ἐπὶ τοῦ ἑδωλίου του ἐν τῇ Βουλῇ, ἔχοντα τὰς κνήμας τεταμένας τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους καὶ τὸν πῖλον μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν, ἤθελε τὸν νομίσει τέλεον, ἐξαντληθέντα καὶ ἀπαυδηκότα. Αἴφνης παρουσιάζεται ἐπίθεσίς τις, παρίσταται ἀνάγκη νὰ ὑπερασπισθῇ, τὴν δεῖνα ἀρχὴν, τὸ δεῖνα μέτρον, ἅπερ πρὸ πάντων θεωρεῖ προτιμητέα, καὶ δι' ἑνὸς πηδήματος ἀνορθοῦται, ἀναλαμβάνει πάραυτα τὴν ἀκμαίαν αὐτοῦ ἐλαστικότητα καὶ ἀγορεύει διὰ τῆς καθαρᾶς, ἠχηρᾶς καὶ δροσερᾶς ἐκείνης φωνῆς ἥτις οὔτε κόπον γνωρίζει, οὔτε ἴχνος ῥαθυμίας καταλείπει.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Γλάδστωνος ἐκτελουμένη ἐργασία εἶνε ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστος, δύναται δέ τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀνέκαθεν ὑπῆρξε τὸ πάθος αὐτοῦ, καθότι, εἰσελθὼν εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς χρυσελεφαντίνης πύλης, δὲν κατηναγκάσθη εἰμὴ ἐκ κλίσεως εἰς τὴν ἀκατάπαυστον αὐτὴν φιλοπονίαν.

Ὅμοιος πρὸς τὰς γενναιοδώρους ἐκείνας γαίας, αἵτινες ἐν τῇ ἐναλλαγῇ μόνῃ τῆς καλλιεργείας εὑρίσκουσι τὴν ἀνάπαυσιν χωρίς ποτε νὰ μένωσι χέρσοι, ἀναζωογονεῖ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μεταπίπτων ἀπὸ μιᾶς ἐργασίας εἰς ἄλλην ὅλως διάφορον.

Μετὰ τὰς κοπιωδεστέρας κοινοβουλευτικὰς συνόδους, βλέπομεν αὐτὸν, λέγει ὁ νεώτερος βιογράφος αὐτοῦ κ. **Emerson**, διερχόμενον τὴν Ἀγγλίαν καὶ Σκωτίαν, καὶ διαχέοντα πανταχοῦ τὸν εὔφραδῆ αὐτοῦ λόγον, ἢ παραδιδόμενον εἰς βαθείας ἐρεύνας ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἑλληνικῆς Μυθολογίας καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ἐνεργητικότης κατεδείχθη ἀπὸ τῆς τρυφερᾶς αὐτοῦ ἡλικίας. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Κάννιγγος καὶ συχνάκις ἀναμιγνυόμενος εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, ἠρέσκετο διαλεγόμενος αὐτῷ δεκαετεῖ μόλις περὶ πολιτικῶν πραγμάτων.

Ἀποσταλεὶς εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦ **Eton** εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν κατέκτησεν ἐν αὐτῷ τάχιστα μεγίστην δημοτικότητα, διακριθεὶς ἐπὶ ἱκανότητι καθ' ἅπαντας τοὺς ἀγῶνας καὶ ἀσκήσεις τοῦ σώματος, καὶ διαπρέψας κατὰ τὰς κλασικὰς αὐτοῦ σπουδάς.

Κατὰ τὸ ἕκτον καὶ τελευταῖον ἔτος τῆς ἐν τῷ εἰρημένῳ ἐκπαιδευτηρίῳ διαμονῆς αὐτοῦ συνέστησε τῇ βοηθείᾳ τινῶν συμμαθητῶν του περιοδικὸν σύγγραμμα «Τὰ ποικίλα τοῦ **Eton**» ἐπιγραφόμενον, οὗτινος ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀκαματοτέρων συντακτῶν. Λατινικὰ καὶ Ἀγγλικὰ ποιήματα, κλασικὴ φιλολογία, καὶ διάφορα δοκίμια ἤσκησαν ἐναλλὰξ τὸν κάλαμον αὐτοῦ καὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὴν νεαράν του φαντασίαν νὰ περιάψῃ τύπον τινὰ εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ ὄνειρα.

«Εὐτυχὴς ἀρχὴ ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ, ἡ προσφορὰ ὑπουργείου τινὸς μάλιστα δὲ ἡ τοῦ πρωθυπουργικοῦ χαρτοφυλακίου, ἔγραφε δεκαοκταετὴς, εἶνε τὸ προσφιλέστερον τοῦ νέου ὀνειροπόλημα». Ἔλαβε δὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμελετήσῃ αὐτὸ καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας, διότι μόνον κατὰ τὸ **1867** ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα.

Εἰσελθὼν εἰς τὸ περίφημον Πανεπιστήμιον τῆς

Digitized by Google

Ὀξφόρδης, διεκρίθη μεγάλως ἐπὶ τῇ ἐξόχῳ καὶ ἐκτάκτῳ αὐτοῦ φιλομαθείᾳ. Γινώσκομεν κατὰ τὴν μαρτυρίαν συγχρόνου, ὅτι ὀκτὼ καὶ δέκα ὡρῶν κλασικὴ μελέτη καθ' ἑκάστην δὲν τὸν ἐτρόμαζε, οὐδὲν δὲ ἠδύνατο νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν ταύτης. Οὐχ ἧττον δὲν παρημέλει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων παραλλήλως πρὸς τὴν διανοητικήν. Εὔρωστος, ἐνεργητικός, εὐκίνητος, λιτός, δραστήριος, ἀκαταγώνιστος ἤσκει τακτικῶς τοὺς χαλυβδίνους αὐτοῦ μῦς καὶ ἐθεώρει πρᾶγμα κοινότατον πορείαν τριάκοντα μέχρι τεσσαράκοντα μιλίων.

Οὐδεμία βάναυσος ἡδονὴ ἔθελγεν αὐτόν. Αἱ ὧραι τῆς ἀναπαύσεώς του ἀνῆκον κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν «*Ἕνωσιν τῆς Ὀξφόρδης*», ῥητορικὴν *Λέσχην*, ἔνθα συνεζητοῦντο τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἡμερήσια ζητήματα, πολλοὶ δὲ διαπρεπεῖς ῥήτορες ἔλαβον ἐν αὐτῇ τὰς πρώτας ἀρχάς.

Ἡ εἰς τὴν προεδρείαν τῆς *Ἑνώσεως* προαγωγὴ ἐθεωρεῖτο τιμὴ ἔξοχος, συνέπεσε δὲ βραδύτερον ἵνα ἑπτὰ τῶν τοιούτων προέδρων εὑρεθῶσιν ἡνωμένοι εἰς ὑπουργεῖον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γλάδστωνος.

Ἐκεῖ ἀπήγγειλε τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον τὴν 11 Φεβρουαρίου 1830 καταλαβὼν ἔκτοτε τὴν θέσιν του μεταξὺ τῶν Τόρεων, οἵτινες τὸν ἐτίμησαν ἀμέσως ἀναπετάσαντες αὐτῷ τὰς θύρας τοῦ πολιτικοῦ σταδίου.

Αἱ συζητήσεις αὗται ἀπεκάλυψαν ῥήτορα γόνιμον, ἐνθουσιώδη, εὐαίσθητον, κόσμιον, ἔμπλεων εἰκόνων καὶ ἀναμνήσεων τῆς κλασικῆς τῆς ἀρχαιότητος ἐποχῆς.

Ἡ πεῖρα καὶ ἡ πρακτικὴ ἐτελειοποίησαν τὰ προτερήματα τοῦ Γλάδστωνος, χωρὶς νὰ μεταβάλωσιν τὴν φύσιν αὐτῶν. Διετήρησε δὲ τὸν οἶστρον τῆς νεότητος καὶ ἐπλούτισε δι' ἐπιμόνου μελέτης τὸ ὕφος καὶ τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ. Ἡ φωνή του εἶνε ἁρμονικὴ καὶ ἠχηρά. Αἱ χειρονομίαι του, μέτριαι συνήθως, ἐξεγείρονται εὐκόλως ὑπὸ τὸ κράτος ἰσχυρᾶς συγκινήσεως. Ἡ φράσις αὐτοῦ εἶνε εὐρεῖα, κεκοσμημένη μετὰ φιλοκαλίας. Ἡ ἀφθονία καὶ σαφήνεια τῶν ἰδεῶν του εἰσὶν θαυμάσιαι. Εἶνε χείμαρρος μηδέποτε ταραττόμενος καὶ πᾶν πρόσκομμα καταφρονῶν. Ἡ εὐχέρεια, μεθ' ἧς ἐπιλαμβάνεται πασῶν τῶν λεπτομερειῶν πολυπλόκου θέματος, μεθ' ἧς κατατάσσει, καὶ ἐκτίθησιν αὐτάς, παρέχων καὶ εἰς τὰς δυσκολωτέρας ἐνδιαφέρον καὶ θέλγητρον, ἡ ζωηρότης αὐτοῦ, ἡ χάρις, ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐκφράσεων, καθιστῶσιν αὐτόν, ὡς ἔλεγε πολιτικὸς αὐτοῦ ἀντίπαλος ὁ Sir William Harcourt, μάγον τὴν γλῶσσαν.

Εἶνε γνωστὸν ὁποίαν ἱκανότητα δύναται νὰ ἀναπτύξῃ προκειμένου νὰ ἀγορεύσῃ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅστις συνήθως εἶνε θέμα ξηρόν, καὶ ἄχαρι. Εὑρίσκει πάντοτε τρόπον νὰ ἀναφέρῃ καταλλήλως τὸν Ὅμηρον, τὸν Βιργίλιον, τὸν Shakespeare, τὸν Tennyson, νὰ καθίσταται λεπτός, πνευματώδης, καὶ εὐτράπελος, ἐπὶ οἰκονομικοῦ ζητήματος χωρὶς οὐδέποτε νὰ περιπίπτῃ εἰς ἄτοπόν τι ἢ γελοῖον.

Αἱ δὲ ὑψηλαὶ αὗται ῥητορικαὶ ἐκδηλώσεις διαρκοῦσι τέσσαρας ἢ πέντε ὥρας, χωρὶς ποσῶς νὰ κουράσωσι τοὺς ἀκούοντας, διότι εἰς ἅπαντας τοὺς λόγους του πραγματεύεται ζήτημά τι ἀρχῆς ἢ ἠθικῆς ἐπιρροῆς ὅπερ ἀνυψοῖ τὴν συζήτησιν.

Εὐκόλως δ' αὐτὸς συγκινούμενος συγκινεῖ καὶ διασείει τὸ ἀκροατήριόν του διὰ λαμπροῦ τινος ἐπιλόγου.

Ιγ.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ

Τὸ μυστήριον τῶν ξυλίνων μουσικῶν ὀργάνων καὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἐφαίνετο πάντῃ ἀκατανόητον. Οὐδεὶς ἐτόλμα ν' ἀναλάβῃ νέον ὄργανον, παντοιοτρόπως δὲ προσεπάθει νὰ εὕρῃ βάρβιτόν τινα ἀρχαίου τεχνίτου, ὡς ἐὰν καὶ τὸ ἄψυχον ξύλον ἠδύνατο ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀσκήσεως νὰ τελειοποιηθῇ ὡς ἡ χεὶρ ἢ ὡς ὁ λάρυγξ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι ὑπάρχει μυστήριόν τι εἰς τὴν κατασκευήν, ὅπερ οἱ νέοι κατασκευασταὶ βαρβίτων δὲν ἐγνώριζον. Ἀμύθητα ποσὰ ἐπληρώνοντο διὰ τὰς βαρβίτους τῶν Amati, Stradivarius, Rainer καὶ ἄλλων τεχνιτῶν, διότι ἐθεωροῦντο αὗται ὡς ἀπαράμιλλοι διὰ τὴν ἀμίμητον αὐτῶν εὐηχίαν. Ἡ νέα ἐπιστήμη ἐν τούτοις, ἥτις ἀρέσκεται θέτουσα τὴν ῥῖνα αὐτῆς εἰς ὅλα τὰ μυστηριώδη πράγματα, εὗρεν ὅτι μόνη ἡ ἐντελὴς ἀποξήρανσις τῶν ἰνῶν τοῦ ξύλου, καὶ ἡ δυνατὴ ἐκκαθάρισις αὐτῶν ἀφ' ὅλων τῶν ῥητινωδῶν καὶ ἐλαιωδῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν, τῶν μεταξὺ τῶν ἰνῶν συγκεκολλημένων, εἰσὶν αἰτία τῆς πλήρους ἀντηχήσεως καὶ εὐηχίας.

Ἐὰν ἡ ἐκκαθάρισις αὕτη ἀφεθῇ τῇ μόνῃ ὀξειδωτικῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀέρος, ἀπαιτοῦνται 50—100 ἔτη, ὅπως αἱ ἐκ χλωροῦ ξύλου κατασκευαζόμεναι βάρβιτοι καὶ λοιπὰ μουσικὰ ἐργαλεῖα, ἀποκτήσωσι τὴν ὑψίστην αὐτῶν εὐηχίαν, ὅπερ ὡς φαίνεται ὁ περίφημος βαρβιτοποιὸς Sradivarius ἐγνώριζε, διότι λέγεται ὅτι αὐτὸς ἠγόρασε διὰ τὰ καταστήματα αὐτοῦ τὸ ξύλον παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν θρανίων. Ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἐπενόησαν νὰ ἐκθέτωσι τὸ ξύλον εἰς τεχνικὴν ἐξείδωσιν· ὁ πρῶτος μάλιστα ὅστις μετεχειρίσθη τοιαύτην τινὰ μέθοδον, πρὸ ἓξ ἢ ἑπτὰ ἐτῶν, ὑποτίθεται ὅτι εἶνε καθηγητής τις ἐν Στουτγάρδῃ ὀνόματι Tuggi. Ἡ μέθοδος αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, δὲν ἐδημοσιεύθη, στηρίζεται δὲ εἰς τὴν ἐπενέργειαν διαπύρων ἀτμῶν ἐπὶ τοῦ ξύλου. Ἑτέρα μέθοδος πολὺ καλλιτέρα τῆς πρώτης, στηριζομένη εἰς τὴν μεθοδικὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς φυσικῆς ὀξειδώσεως, ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τοῦ ἐν Stettin κλειδοκυμβαλοποιοῦ René.

Digitized by Google

Ὅτι τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἐν διαστήματι πολλῶν ἐτῶν διαπράττει, κατορθοῦται διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἐντὸς ἡμισείας ἢ μιᾶς ἡμέρας τῇ ἐπενεργείᾳ καθαροῦ ὀζωνωμένου ὀξυγόνου ἐπὶ τοῦ θερμοῦ ξύλου. Αἱ σανίδες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τίθενται εἰς σιδηροῦν ἀγγεῖον οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἅπτωνται ἀλλήλων, ἵνα ὅλη ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν περιβάλληται ὑπὸ τῶν ἀερίων. Ἐν τῷ ἀγγείῳ τούτῳ ἐκτίθενται κατὰ πρῶτον ἐπὶ 12 ὥρας εἰς τὴν ἐπενέργειαν θερμοῦ ἀέρος πρὸς ἀποδίωξιν τῆς ὑγρασίας, μετὰ ταῦτα τὸ ἀγγεῖον κλείεται, θερμαίνεται πάλιν καὶ ἐξαντλεῖται ὁ ἀήρ. Τὸ οὕτω κενωθὲν ἀγγεῖον πληροῦται τότε δι' ὀξυγόνου, ὅπερ δι' ἠλεκτρικῶν σπινθήρων ὀζωνοῦται· οἱ σπινθῆρες οὗτοι ἐκπηδῶσι διαρκῶς μεταξὺ δύο ἀκίδων ἐκ πλατίνης, αἵτινες σχηματίζουσι τοὺς πόλους δύο νημάτων ἐντὸς ὑαλίνων σωλήνων εἰς τὸ ἀγγεῖον εἰσαγομένων· Τὸ οὕτω κατασκευαζόμενον ὀζωνωμένον ὀξυγόνον μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ θερμοῦ ξύλου, ὥστε εἰς 12—24 ὥρας καταστρέφει ὁλοτελῶς πάσας τὰς ῥητινώδεις, ἐλαιώδεις καὶ λοιπὰς οὐσίας τὰς ἐμποδιζούσας τὴν εὐηχίαν τοῦ ξύλου.

Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μεγάλη πρόοδος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν μουσικῶν ὀργάνων, διότι διὰ τῆς μεθόδου ταύτης οὐ μόνον βάρβιτοι καὶ τετράχορδα, ἀλλὰ καὶ ἀξιόλογα κλειδοκύμβαλα δύνανται νὰ κατασκευασθῶσι.

Ἐν Μονάχῳ τῇ 12 Ἰουνίου 1882 Ι. Π. Π.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Γνωστὴ εἶνε ἡ φαλακρότης τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ σιδηροῦς ἀρχιγραμματεὺς αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἔχοντας, ὡς αὐτός, ψιλὸν τὸ κρανίον, οὓς καὶ προτιμᾷ διὰ τὴν ἄμεσον ὑπηρεσίαν του. Ἐσχάτως εἴς τινα ἐρωτήσαντα αὐτὸν τὴν αἰτίαν τούτου, ὁ πρίγκιψ ἀπεκρίθη·

— Αὐτὸ τὸ κάμνω πρῶτον διότι εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος φαλακρός, καὶ ἔπειτα διότι μὲ τοιούτους ὑπαλλήλους δὲν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ *πιασθῶμεν ποτὲ ἀπ' τὰ μαλλιά.*

* * *

Ὁ διάσημος Ἄγγλος ἰατρὸς Ἀβερνέθης ἐξ οὐδενὸς ἄλλου πράγματος ἠνωχλεῖτο τόσον, ὅσον ἀπὸ ἀσθενῆ, ὅστις τῷ ἔλεγε τὴν ἀσθένειάν του διὰ πολλῶν λόγων. Ἡμέραν τινὰ γυνή τις, ἥτις ἐγνώριζε πόσον ὁ ἰατρὸς ἠγάπα τὴν λακωνικότητα, καεῖσα εἰς τὴν χεῖρα, προσῆλθεν εἰς τὸν Ἀβερνέθην, ζητοῦσα θεραπείαν. Ἅμα παρουσιασθεῖσα, τῷ ἐπέδειξε τὴν χεῖρα λέγουσα· «Καύσιμον».— Κατάπλασμα», ἀπαντᾷ αὐθωρεὶ ὁ ἰατρός. Τὴν ἐπιοῦσαν πάλιν ἐλθοῦσα εἰς τὸν ἰατρὸν λέγει αὐτῷ·—Καλλίτερα».—Ἐξακολούθει τὸ κατάπλασμα». Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, τῆς χειρὸς θεραπευθείσης, ἡ γυνὴ ἔρχεται πρὸς τὸν ἰατρὸν διὰ τελευταίαν φορὰν καὶ ἀποτεινομένη πρὸς αὐτὸν λέγει· —Ἰατρεύθην· πόσα διὰ τὴν θεραπείαν;»— Τίποτε», ἀπεκρίθη κατευχαριστημένος ὁ ἰατρός· «εἶσθε ἡ πλέον ἀξιέραστος κυρία ἐξ ὅσων ποτὲ εἶδα».

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Δύνασαι νὰ εἶσαι μέγας ἐν τῇ δυστυχίᾳ ἐὰν μηδέποτε θελήσῃς νὰ ἐξευτελισθῇς. Εἶνέ τι ὑψηλὸν θέαμα ὁ ἀνήρ, ὅστις ἀγωνίζεται καὶ ὑποφέρει βαδίζων πρὸς ἕνα εὐγενῆ σκοπόν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν τῷ σπουδαίῳ γερμανικῷ περιοδικῷ συγγράμματι «Unsere Zeit» ἐδημοσιεύθη ἀξιόλογος διατριβὴ περὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐν ᾗ πρὸς ἄλλοις ἀναγινώσκονται τάδε· «Λόγιος Ἄγγλος, ἐπιχειρήσας εἰς Χάρτς τῆς Γερμανίας ὁδοιπορίαν, ἀνέβαινε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἄνευ διακοπῆς, ἄνευ ἀνέσεως καὶ ἄνευ ἀπολαύσεως σιτίων ἢ ποτῶν. Τελευταῖον ἀπηύδησε τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲ λέξιν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ γερμανιστί, ἐνῷ τέως ἐλάλει τὴν γερμανικὴν εὐχερῶς καὶ ἀπταίστως· τὴν μητρικὴν ὅμως γλῶσσάν του δὲν ἐλησμόνησε τὸ παράπαν. Ἀφοῦ ἀνεπαύθη καὶ ἐκορέσθη τρώγων καὶ πίνων, ἠδυνήθη πάλιν νὰ ὁμιλήσῃ γερμανιστὶ ὡς πρότερον. Ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν τοῦ ἐγκεφάλου νοσημάτων παρετηρήθη, ὅτι ἄνθρωποι, πλείους γλώσσας λαλοῦντες, ἐλησμόνησαν μίαν τούτων κατὰ τὸν χρόνον τοῦ νοσήματος. Ἐν ἄλλαις περιπτώσεσιν ἀπώλετο ἡ ἱκανότης τοῦ γράφειν ἢ τοῦ ἀναγινώσκειν».

Κατ' αὐτὰς ἐτελέσθη ἐν τῇ γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ὡς μέλους αὐτῆς, τοῦ Cherbuliez, ἑνὸς τῶν ἐπιφανεστάτων λογογράφων τῆς Γαλλίας, ἀντικαθιστῶντος τὸν προαποβιώσαντα Dufaure. Καὶ ὁ μὲν νέος ἀκαδημαϊκὸς ἀπήγγειλεν, ὡς ἔθος, λόγον πανηγυρικὸν ὑπὲρ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, ὁ δὲ Ρενὰν ἀπήντησεν, ἐξηγῶν τοὺς λόγους, οἵτινες ἔπεισαν τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς ὅπως ἐν τοῖς μέλεσι τῆς Ἀκαδημίας τάξωσι καὶ τὸν ἐγκαθιδρυόμενον. Ἀλλ' ἡ τελετὴ αὕτη παρέσχεν ἀφορμήν, ὅπως ὁ Τύπος ἀναμνησθῇ τοῦ ἀποβιώσαντος σοφοῦ νομομαθοῦς καὶ ὡς πολιτικοῦ διακριθέντος Δυφώρ, ἀναγράψῃ δὲ πολλὰ ἐκ τῶν τοῦ βίου αὐτοῦ ἐπεισοδίων, χαρακτηριστικὰ τοῦ ἤθους τοῦ ἀνδρός. Ἐκ τῶν πολλῶν τούτων παρατίθεμεν ἐνταῦθα δύο, εὐχόμενοι, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς διδάγματα τοῖς παρ' ἡμῖν παραλλήλον τῷ Δυφὼρ κατέχουσι θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ.

Πρῶτον. Ἔν τινι συνεδριάσει τῆς γαλλικῆς Βουλῆς, θορυβωδεστάτῃ καὶ θυελλώδει, παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ λόγου, ἦν δὲ ὑπουργὸς τότε, ὁ Δυφὼρ ἐξήνεγκε λόγους κατά τινος ἐκ τῶν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ὑπαινιγμοὺς ἐνέχοντας, οὐχὶ τόσῳ κολακευτικοὺς τῇ ὑπολήψει ἐντίμου ἀνδρός. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς

Digitized by Google

διορθώσεις τοῦ ἐν τῇ Βουλῇ λόγου του, λαβὼν τὸν κάλαμον, ἔγραψε πρὸς τὸν παρ' αὐτοῦ προσβληθέντα τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν:

«Κύριε, ἐσφαλμένας ἔχων πληροφορίας ὑπηνέχθην διαδόσεις ἀπολύτως ψευδεῖς· ἔχω δὲ περὶ τούτου ἤδη τὴν ἀπόδειξιν. Καθῆκόν μου κρίνω νὰ ἀνομολογήσω τοῦτο αὐθορμήτως. Τίμιος εἶνε ἀνὴρ ὁ εὐλαβούμενος τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀντιθέτων αὐτοῦ».

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ Δυφὼρ παρέσχε μαρτύριον ἀψευδὲς τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς τιμιότητος αὐτοῦ, αὐτὸς πρῶτος σπεύσας εὐσυνειδήτως ν' ἀνομολογήσῃ τὸ σφάλμα του, πρὸ πάντων δὲ μὴ θελήσας νὰ ἐξευτελίσῃ τὸν ἀντίθετον αὐτῷ, ἀναμιμνησκόμενος, ὅτι ὁ ἐξευτελίζων ἐκεῖνον, πρὸς ὃν παλαίει, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παλαίῃ, μεταλαμβάνει παρομοίως τοῦ αἴσχους, ὅπερ ζητεῖ νὰ ἐπιρρίψῃ ἐπὶ τὸν ἀντίπαλόν του.

Δεύτερον. Δίκη χρηματιστική, περὶ ἣν πολὺς ἐγίνετο θόρυβος, ἐδιώκετο ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας· προέκειτο δὲ περὶ ἑκατομμυρίων οὐκ ὀλίγων. Τὸ ἓν τῶν διαδίκων μερῶν, ἀναμφισβητήτως τὸ ἔχον τὸ ἄδικον, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ Δυφώρ, ὅστις παρὰ τοῖς δικανικοῖς ἐγνωρίζετο καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ *γέρω ἀγριοχοίρου*, (vieux sanglier). Δηλώσας τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὅπως λάβῃ συνήγορόν του τὸν Δυφώρ, ὁ ἀναλαβὼν ὅπως μεσιτεύσῃ ἐπὶ τούτῳ παρ' αὐτῷ, τῷ ἐδήλωσεν ὅτι παρ' αὐτοῦ ὁρισθήσεται τὸ ποσὸν τῆς ἀμοιβῆς, οὐδεμίαν δὲ θὰ φέρωσι παρατήρησιν ὅ,τι δήποτε ἂν ἤθελε ζητήσει ὁ Δυφώρ. «Ἐπανέλθετε μεθαύριον», ἀπήντησεν ἁπλῶς ὁ Δυφώρ. Τῇ ὁρισθείσῃ ἡμέρᾳ, ὁ διάδικος παρουσιάσθη αὖθις τῷ Δυφώρ. «Ὑμεῖς, κύριε, μοὶ παρεδώκατε τὴν δικογραφίαν ταύτην;» «Ναί, κύριέ μου. Ἠξιώσατε νὰ τὴν μελετήσητε;» — «Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους;». «Καί;» - «Παρακαλῶ νὰ παραλάβητε τὰ ἔγγραφα ὅλα.» - «Πῶς!» - «Ἐὰν συνηγόρουν ὑπὲρ ὑμῶν, τίς ἤθελε συνηγορήσει ὑπὲρ ἐμοῦ;» - Διὰ τῆς ἁπλῆς ἀρνήσεως ταύτης, ὁ Δυφὼρ ἀπώθει διακοσιακισχίλια φράγκα. Ἡ συνείδησις δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τοῦ ἀδίκου, εἰ καὶ τόσῳ κολοσσιαία ἐδίδετο αὐτῷ ἀμοιβή.

Μεγίστη ἅμιλλα ἀνεπτύχθη ἐσχάτως μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιριῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς ὡς πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῆς κατασκευῆς τῶν πλοίων καὶ τὴν πολυτελεστέραν διευθέτησιν αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπερισχύουσιν οἱ Ἄγγλοι, καθόσον, ὡς ἀγγέλλεται ἐκ Λονδίνου, ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν τελευταῖον νεότευκτόν τι ἀτμόπλοιον, ἡ *Αὐστραλία*, ὅπερ εἶνε τὸ ἀξιολογώτερον εἰς τὸ εἶδος αὐτοῦ. Ὁμοία πρὸς ἀνάκτορον ἡ *Αὐστραλία*, εἶνε ὅλη χαλυβδίνη, οὔτε πυρκαϊὰν φοβουμένη οὔτε καταβύθισιν· θαυμασίως ἀερίζεται, ἐνῷ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς φωτίζει τὰς αἰθούσας, τοὺς διαδρόμους, τὰ γραφεῖα καὶ τὸ κατάστρωμα αὐτῆς.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ταύτης πολλαὶ ἐγένοντο καινοτομίαι. Οἱ ἐπιβάται, ἐὰν θελήσωσι, δύνανται νὰ φάγωσι κατ' ἰδίαν ἢ ἐν συντροφίᾳ ἕξ, ὀκτώ, ἕως δέκα ἀτόμων. Διὰ καταλλήλων δὲ συσκευῶν κατορθοῦται ἡ διατήρησις τῆς νωπότητος τῶν κρεάτων, ἅτινα εἰσὶν ἐν ὡρισμένοις θαλάμοις τοποθετημένα.

Δύναταί τις οὕτω νὰ μεταφέρῃ 15,000 προβάτων ἐσφαγμένων, ἅτινα δύναται νὰ πωλήσῃ ἐν Λονδίνῳ εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν τῶν ἀγγλικῶν προβάτων. Ἡ *Αὐστραλία* ἔχει χωρητικότητα 9,500 τόννων, ἡ δὲ μηχανή της ἔχει δύναμιν 7,000 ἵππων, καὶ διατρέχει 16 μίλλια καθ' ἑκάστην ὥραν.

Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἀμερικανοὶ προπαρασκευάζουσι νέας θαλασσίας γραμμὰς δι' ἀτμοπλοίων μεγίστου τάχους. Ἓν ἐκ τούτων, τὸ *Μετέωρον*, θέλει καθελκυσθῇ ὅσον οὔπω ἐν τῷ Οὔδσωνι. Πιστεύεται ὅτι θέλει διαπλέει τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν εἰς ἓξ ἡμέρας. Δὲν θὰ δέχεται δὲ ἐπ' αὐτοῦ οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐπιβάτας.

Τὸ πρό τινος ἀγγελθέν, ὅτι ἑταιρία τις ἀγγλικὴ προυτίθετο τὴν διοργάνωσιν ἐμπορικῆς ἐκθέσεως κινητῆς, ἤρξατο ἤδη πραγματοποιούμενον. Ἀτμόπλοιον 3,000 τόννων, ὁ *Ἀντιβασιλεύς*, ἀπέπλευσεν ἐκ Λονδίνου, ἀφοῦ παρέλαβε πλῆθος ποικίλων ἀντικειμένων διαφόρων Ἄγγλων ἐκθετῶν. Θὰ ποιήσηται δὲ τὸν περίπλουν τῆς γῆς προσαράζον εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῶν διαφόρων κρατῶν.

Ὁ σκοπὸς τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης ἐπιχειρήσεως εἶνε τὸ νὰ ἐπιδειχθῶσιν εἰς τοὺς ξένους ἀγοραστὰς τὰ ἀποκλειστικὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τοῦ Λονδίνου, τῆς Βιρμιγχάμης, τῆς Μαγχεστρίας καὶ ἄλλων ἐμπορικῶν κέντρων, καθισταμένου οὕτω περιττοῦ τοῦ μέχρι τῆς Ἀγγλίας ταξειδίου αὐτῶν.

Ὁ *Ἀντιβασιλεύς*, οὗτινος οἱ θάλαμοι καὶ αὐτὸ τὸ κατάστρωμα μετεσχηματίσθησαν εἰς αἴθουσαν ἐκθέσεως, θὰ διέλθῃ τὸ Γιβραλτάρ, θὰ διαπλεύσῃ τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, θὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Κεϋλάνην, τὰς Ἰνδίας, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Τασμανίαν, τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τὴν Μαδέραν καὶ πολλὰ ἄλλα ἔτι μέρη.

Ἐν Ἑλβετίᾳ τὸ κατὰ μέσον ὅρον διάστημα ὅπερ θὰ διατρέξῃ τις ὅπως πορευθῇ εἰς ταχυδρομεῖον εἶνε 2 χιλιομέτρων, ἐν Βουλγαρίᾳ 20, ἐν δὲ τῇ Ῥωσσίᾳ 35.

Ἐκ τοῦ ποσοῦ δὲ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποστελλομένων ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν ἐξάγεται, ὅτι ὁ Ἄγγλος ἀποστέλλει μίαν ἐπιστολὴν ἀνὰ 10 ἡμέρας κατὰ μέσον ὅρον, ὁ Γάλλος ἀνὰ 12, ὁ Ἑλβετὸς ἀνὰ 14, ὁ Βυρτεμβέργιος ἀνὰ 17, ὁ Γερμανὸς ἀνὰ 20, ὁ Ῥῶσσος ἀνὰ 280, καὶ ὁ Βούλγαρος *ἀνὰ 3 ἔτη*!

Ἡ οἰκία ἐν ᾗ ὁ Γαριβάλδης ἐγεννήθη εἰς Νίκαιαν δὲν ὑπάρχει πλέον. Αὕτη κατηδαφίσθη καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγένοντο αἱ ἐργασίαι πρὸς εὐρυν-

Digitized by Google

σιν τοῦ λιμένος τῆς πόλεως. Τότε δὲ ἐνθουσιώδης τις θαυμαστὴς τοῦ Ἰταλοῦ πατριώτου, ὁ κ. Chardonneaux, συνέλεξε τεμάχιον πρὸς τεμάχιον τὸ ὑλικὸν τῆς οἰκίας, καὶ εὐλαβῶς διετήρησε τοῦτο.

Πλούσιός τις Ἄγγλος προσήνεγκεν αὐτῷ σημαντικὸν χρηματικὸν ποσὸν ὅπως ἀποκτήσῃ τὰ ἐρείπια ταῦτα, ἀλλ' οὐδαμῶς συνήνεσεν οὗτος εἰς τὸ νὰ παραχωρήσῃ αὐτά.

Ἤδη δὲ ὁ κ. Chardonneaux σκοπεῖ νὰ διενεργήσῃ χρηματικὸν ἔρανον, ὅπως ἀνιδρύσῃ πάλιν τὴν οἰκίαν τοῦ Γαριβάλδη τοιαύτην, οἵα ἦτο ἀκριβῶς ἄλλοτε.

Συνέλευσις δημοσιογράφων καὶ ἀεροναυτῶν ἐγένετο πρό τινων ἡμερῶν ἐν Παρισίοις τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς ἐπὶ τῶν ἀεροστατικῶν πειραμάτων Ἑταιρίας.

Ἐπρόκειτο περὶ τῆς ὁριστικῆς διοργανώσεως τῆς δι' ἀεροστάτου διαβάσεως τῆς Μεσογείου, δι' ἣν καὶ ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις. Ἐν δευτέρᾳ δὲ λίαν προσεχεῖ συνελεύσει θέλουσι κανονισθῇ τελειωτικῶς τὰ κατὰ τὴν διάβασιν ταύτην.

Ἡ θέσις ἐν ᾗ ἐκάθησεν ὁ Γαριβάλδης ἐν τῇ βουλῇ ὁπότε προσῆλθεν ἐκεῖ ὅπως δώσῃ τὸν ὅρκον τοῦ βουλευτοῦ, θέλει κατατμηθῇ εἰς δύο μέρη, ἵνα μὴ ἕτερος βουλευτὴς δυνηθῇ ποτε νὰ καταλάβῃ ταύτην. Πλὰξ δὲ ἀργυρᾶ τεθήσεται ἐκεῖ φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ καὶ τὰς ἡμερομηνίας τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ. Γνωστὸν ὅτι ὁ Γαριβάλδης δὶς ἀνεδείχθη βουλευτὴς τῆς πόλεως Ῥώμης.

Ἔκθεσις κυνῶν διεθνὴς ἐγκαινίζεται μετ' ὀλίγον εἰς Ἀνόβερον, ἐν ᾗ πᾶσαι αἱ τῶν κυνῶν γενεαὶ θέλουσιν ἀντιπροσωπευθῆ.

Μεταξὺ τῶν ἐξ Ἀγγλίας ἀποσταλέντων ὑπάρχουσί τινες μυθώδους τιμῆς. Σκωτικός τις ποιμενικὸς κύων ἐξετιμήθη ἀντὶ 5,000 φράγκων, ἕτερος δὲ ἀντὶ 25,000 φρ. Ζωηρὸν ἐπίσης ἐνδιαφέρον θέλουσι κινήσει καὶ δύο ἕτεροι σκωτικοὶ κύνες, φέροντες τὰ ὀνόματα Glaucert καὶ Governess, οἵτινες ἠγοράσθησαν τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς Ἀγγλίαν ἀντὶ 1,000 μάρκων ἕκαστος.

Τὸ Λονδῖνον περιέχει 59 θέατρα καὶ 413 αἰθούσας διὰ συναυλίας. Τὰ 472 ταῦτα καθιδρύματα δύνανται νὰ περιλάβωσιν ὑπὲρ τὰς 300,000 ἀτόμων.

Οἱ καθ' ἅπασαν τὴν γῆν κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἀνέρχονται κατὰ τὰς ἀκριβεστέρας στατιστικὰς πληροφορίας εἰς ἑπτὰ ἑκατομμύρια ψυχῶν.

Ἐκ τούτων ἐν Εὐρώπῃ κατοικοῦσι περὶ τὰ πέντε περίπου ἑκατομμύρια, διανεμόμενοι ὡς ἑξῆς:

Ἐν Ῥωσσίᾳ εὑρηνται 2,700,000, ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ 1,500,000, ἐν Γερμανίᾳ 650,000, ἐν Ῥουμανίᾳ 400,000. Ἐν ταῖς χώραις δὲ ταύταις, ἕνεκα τῆς πληθύος αὐτῶν καὶ τῆς εἰς τὰς χεῖράς των συγκεντρώσεως ὁλοκλήρου τοῦ ἐμπορίου ἐξηγέρθη φοβερὰ ἡ κατ' αὐτῶν ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ.

Ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ τουρκίᾳ εὑρηνται 100,000, ἐν Ὁλλανδίᾳ 70,000, ἐν Ἀγγλίᾳ ὡσαύτως 70,000, ἐν Γαλλίᾳ 50,000, ἐν Ἰταλίᾳ 40,000, ἐν Ἱσπανίᾳ 6,000, ἐν Βελγικῇ 3,000, ἐν Σουηδίᾳ 2,000 καὶ ἐν Πορτογαλλίᾳ 1,000.

Ἡ Ἀφρικὴ κατοικεῖται ἐξ ἡμίσεος σχεδὸν ἑκατομμυρίου, ἐξ ὧν 200,000 κατοικοῦσιν εἰς Μαρόκον, 60,000 εἰς Τύνιδα, 200,000 εἰς Τρίπολιν, καὶ 34,000 εἰς Ἀλγερίαν.

Εἰς 400 δὲ χιλιάδας ὑπολογίζουσι τοὺς ἐν Ἀσίᾳ, ἐξ ὧν 150,000 εἰσὶν ἐν Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, τοσοῦτοι ἄλλοι ἐν Ἰνδίᾳ, 20 000 ἐν Περσίᾳ καὶ 1,000 ἐν Κίνᾳ.

Καὶ τέλος ἡ μὲν Βόρειος Ἀμερικὴ περιλαμβάνει 300,000, ἡ δὲ Νότιος ὄχι πλείονας τῶν 3,000.

Ἡ πριγκίπισσα Δολγορούκη, ἡ χήρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἔχει μεθ' ἑαυτῆς θαυμάσιον κύνα, ὅστις οὐδέποτε οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἐγκαταλείπει αὐτήν. Ἦτο ὁ πιστὸς σύντροφος τοῦ ἀτυχοῦς Τσάρου Ἀλεξάνδρου Β'. Συνώδευε πανταχοῦ τὸν κύριόν του, ὡς συνοδεύει σήμερον τὴν χήραν ἐκείνου, καὶ εὑρέθη ἐν τῇ ἁμάξῃ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὴν ἡμέραν τῆς 13 Μαρτίου, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος Β' ἔπεσε δολοφονηθεὶς ὑπὸ τὰς ἐκρηκτικὰς τῶν μηδενιστῶν σφαίρας. Ὁ γενναῖος κύων ἦτο τόσῳ ἀφωσιωμένος τῷ κυρίῳ του, ᾐσθάνθη τοσαύτην λύπην ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὥστε ἐπὶ πέντε συνεχεῖς ἡμέρας ἀπέφυγε πᾶσαν τροφήν. Τὸν περιέθαλπον μετὰ πολλῶν φροντίδων, τῷ παρέθετον τὰ εὐχυμότερα τῶν ἐδεσμάτων. Τὸ πιστὸν ζῷον ἀπέκρουσε πάντα. Ἀλλ' ἡ πριγκίπισσα Δολγορούκη, διὰ θωπειῶν καὶ τρυφερῶν παροτρύνσεων κατώρθωσεν ἵνα ὁ πιστὸς κύων αἰσθανθῇ ἐκ νέου τὴν πρὸς τὴν ζωὴν ἀγάπην. Ἐδέχθη νὰ φάγῃ ἐκ τῆς χειρός της, καὶ ἔκτοτε προσεκολλήθη τῇ πριγκιπίσσῃ εἰς βαθμόν, ὥςε οὐδέποτε τὴν ἐγκαταλείπει πλέον.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τρόπος δοκιμασίας τοῦ γάλακτος.

Πολλάκις συμβαίνει νὰ ἀγανακτῆτε διὰ τὴν κακοήθειαν τῶν γαλακτοπωλῶν τοῦ νὰ νοθεύωσι τὸ γάλα δι' ὕδατος. Ἰδοὺ ἁπλούστατον μέσον ὅπως ἀνακαλύπτητε τὸν δόλον· Ἐμβυθίζετε βελόνην τοῦ πλεξίματος, ἀφοῦ πρῶτον καθαρίσητε αὐτὴν καλῶς, μέχρι τοῦ πυθμένος τοῦ περιέχοντος τὸ γάλα ἀγγείου, καὶ τὴν ἀνασύρετε ἀμέσως κατ' εὐθεῖαν. Ἐὰν τὸ γάλα εἶνε καθαρόν, θέλετε παρατηρήσει μικρὰς σταγόνας αὐτοῦ προσκεκολλημένας εἰς τὴν βελόνην. Ἐὰν τοὐναντίον περιέχῃ καὶ μικρὰν ποσότητα ὕδατος, θὰ ἐξαγάγητε τὴν βελόνην καθαρωτάτην.

ΑΘΗΝΗΣΙ,—ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 339 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος | Συνδρομὴ ἐτησία : 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ιανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6 | 27 'Ιουνίου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ίστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 393.

ΚΓ.'

Ὁ δεύτερος πλοῦς τῆς Εὐδοκίας εἰς Ἱερουσαλὴμ ἢ ἦτο ἑκούσιος ἢ παρίστατο τοιοῦτος εἰς τὰ πλήθη ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς. Καταλείπουσα τὰ βασίλεια, ἐν οἷς ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἔτη ἔφερε τὸ διάδημα αὐγούστας, μόλις που ἐπίστευεν ὅτι ἔμελλε τὸ ἑξῆς νὰ παρνηθῇ διὰ παντὸς τὴν λάμψιν τοῦ μεγάλου κόσμου. Μᾶλλον δὲ ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφ' οὗ πείσῃ τὸν σύζυγον περὶ τῆς ἰδίας ἀθωότητος, ἣν ἐπεμαρτύρετο καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς κλίνης τοῦ θανάτου.

Καὶ κατὰ τοῦτον δὲ τὸν πλοῦν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μετεῖχε πασῶν τῶν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν προσηκουσῶν τιμῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τώρα ἦτο γυνὴ ἀτυχής, ἡ δευτέρα αὐτῆς αὐτη προσκύνησις ἦτο κυρίως ἀξία τούτου τοῦ ὀνόματος, εἴτε ἐζήτει ἡ Εὐδοκία ἐν τῷ ἁγίῳ τάφῳ νὰ ἐξαγνισθῇ ἀπὸ ἀληθοῦς ἐνοχῆς, τοῦθ' ὅπερ εἶνε τὰ μάλιστα ἀμφίβολον, εἴτε ἁπλῶς ἔμελλε δι' ἀπαρνήσεως νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ αἰνιγματώδη αὐτῆς εὐτυχίαν.

Αἱ εἰδήσεις τῶν συγχρόνων περὶ τῆς παραδόξου ταύτης γυναικὸς εἶνε ἀραιαὶ ἤδη ἐν τῇ ἐποχῇ καθ' ἣν αὐτη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς δόξης προσείλκυεν ἐφ' ἑαυτὴν τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου, στειρεύουσι δὲ σχεδὸν τελείως καθ' ἣν στιγμὴν ἀποσυρομένη εἰς τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐσχατιὰν διέρρηξε πᾶσαν συνάφειαν πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Οὐδεὶς τῶν Βυζαντίνων παρηκολούθησε μετὰ συμπαθείας τὸν βίον τῆς Εὐδοκίας ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐκείνῃ, καὶ παρ' αὐτῆς δὲ στερούμεθα οἱωνδήποτε ἐγγράφων μαρτυριῶν περὶ αὐτοῦ. Μόνον δὲ τῇδε κἀκεῖσε γίνεται μνεία αὐτῆς ὑπὸ τοῦ μὲν ἢ τοῦ δὲ τῶν συγγραφέων κατ' αἰφνίδιόν τινα τρόπον καὶ ἄνευ συναφείας.

Οὕτω δὴ ἐκπλησσόμεθα οὐκ ὀλίγον ἀναγινώσκοντες τἀναγραφέντα ἐν ἔτει 444 ἄνευ τινὸς συνδέσμου πρὸς ἄλλα γεγονότα ὑπὸ τοῦ κόμητος Μαρκελλίνου, ὅτε ὕπατοι ἦσαν ὁ Θεοδόσιος τὸ δέκατον ὄγδοον καὶ ὁ Ἀλβῖνος· «Τὸν πρεσβύτερον Σεβῆρον καὶ τὸν διάκονον Ἰωάννην, οἵτινες ἦσαν ἐν τῇ πόλει Αἰλίᾳ θεράποντες τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας ἐφόνευσεν ὁ κόμης τῶν φυλάκων Σατουρνῖνος, ὃν εἶχεν ἐξαποστείλει ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος. Ἡ δ' Εὐδοκία, ἄγνωστον ὑπὸ τίνος λύπης ἐκτὸς ἑαυτῆς γενομένη, ἀπέκτεινε παραυτὰ τὸν Σατουρνῖνον. Παραυτίκα δὲ διαταγῇ τοῦ συζύγου ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτῆς ἡ ἡγεμονικὴ ἀκολουθία, καὶ ἔμεινεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵν' ἀποθάνῃ αὐτόθι[1].»

Νέα τραγῳδία εὕρηται συνεπτυγμένη ἐν οὕτω φοβερῶς λακωνικαῖς λέξεσι, πρὸ δὲ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν ἄκρα ἐμπάθεια μεταπλάσσει χαρακτῆρας, εἰς ὧν εἰθίσθημεν τὴν πραότητα, εἰς τὸ ἐναντίον. Ἤδη ὁ φόνος τοῦ Παυλίνου κατέστρεψε τὴν εἰκόνα Θεοδοσίου τοῦ δευτέρου ὡς προτύπου πάσης ἀγαθότητος ἣν οἱονεὶ ἐπὶ χρυσοῦ ἐδάφους εἶχον ζωγραφίσει οἱ σύγχρονοι ἱστοριογράφοι Σωκράτης καὶ Σωζομενός.

Εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπὸ τοῦ Μαρκελλίνου ἀναγραφομένων γεγονότων δὲν ἐπιτρέπεται δυσπιστία, ἐπειδὴ τὴν δολοφονίαν τῶν δύο ἐκείνων κληρικῶν ἀναφέρουσι καὶ ἄλλοι ἱστοριογράφοι, προσάπτοντες αὐτὴν εἰς τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ Εὐδοκία καθ' ἃ διηγοῦνται, συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτῆς ὡς ἀκολούθους εἰς Ἱερουσαλὴμ τὸν πρεσβύτερον Σεβῆρον καὶ τὸν διάκονον Ἰωάννην. Ὁ αὐτοκράτωρ ἤκουσεν ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι πολλάκις ἐπεσκέπτοντο τὴν σύζυγον αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένουσαν, ὅτι νῦν ἦσαν μετ' αὐτῆς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ δὴ ἐλάμβανον παρ' αὐτῆς συχνὰ δῶρα· ἔστειλε λοιπὸν αὐτόσε γράμματα κελεύοντα τὸν φόνον αὐτῶν[2].

Ἄρα ζηλοτυπία μανιώδης μετέβαλε τὸν φιλάνθρωπον Θεοδόσιον εἰς ἄνδρα αἱμοδιψῆ, ἡ δ' ἐρασμιωτάτη τῶν αὐτοκρατειρῶν περιεσύρθη, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῆς κατ' ἐπανάληψιν προστριβείσης εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς ὕβρεως εἰς πρᾶξιν ἀντικειμένην εἴς τε τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσο-

1. Statimque mariti imperatoris nutu regiis spoliata ministris apud Aeliam civitatem moritura remansit.

2. Θεοφάνης I, 157 καὶ Κεδρηνὸς I, 601. Καίτοι αἱ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀθηναΐδος ἀρχαιόταται τῶν πηγῶν, καὶ αὐτὸ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν καὶ ὁ Μαλάλας, οὐδὲν περὶ τούτου λέγουσιν, ἀλλ' ἡ συμφωνία τῶν δύο ἐκείνων Βυζαντίνων μετὰ τοῦ Μαρκελλίνου ἀποδεικνύει ὅτι τὰ συμβάντα ταῦτα ἦσαν γνωστά, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ οὗτοι δὲν ἀντέγραψαν τὸν Μαρκελλῖνον ἐπειδὴ οὐδὲν λέγουσι περὶ Σατουρνίνου.

Digitized by Google

φίας καὶ εἰς τὰς ἐντολὰς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἂν δὲ πράγματι ἐτέλεσε τοιαύτην πρᾶξιν, πάντως ἡ ταραχὴ αὐτῆς ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ τῶν κληρικῶν αὐτῆς φίλων ἐπηυξήθη ἐξ αἰτιῶν, ἅτινα γνωρίζομεν ἐπ' ἴσης ὀλίγον ὅσον καὶ τοὺς ἀληθεῖς λόγους τοὺς παρακινήσαντας τὸν μὲν Θεοδόσιον εἰς τὸ νὰ ἐκδώσῃ τὸ φονικὸν διάταγμα, τὸν δὲ Σατουρνῖνον εἰς τὸ νὰ παράσχῃ τὰς χεῖρας εἰς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἦτο δὲ ὁ πατρίκιος οὗτος πιθανῶς ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος Σατουρνῖνος, ὅστις ἤδη ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου εἶχε καταστῇ περιώνυμος ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Γότθων Γαϊνᾶ. Ἀναμφιβόλως δὲ συνετάσσετο μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Εὐδοκίας.

Πᾶς ὁ ἡσύχως κρίνων δυσχερῶς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα, ὅσον καὶ ἂν ἦτο προσβεβλημένη καὶ ἐξηρεθισμένη, ἐγγὺς τοῦ ἁγίου τάφου ἐβάρυνε τὴν συνείδησιν αὐτῆς διὰ φονικοῦ ἄγους. Ἡ δὲ συμπάθεια, ἣν ἐξεγείρει ἐν ἡμῖν ἡ χάρις καὶ παιδεία ταύτης τῆς γυναικός, καθιστῶσιν ἡμῖν ἀμφίβολον τὸ ἀξιόπιστον τῶν λακωνικῶν ἐκθέσεων ἱστοριογράφων, οἵτινες δὲν ὑπῆρξαν σύγχρονοι αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ ἀμφιβολία ἡμῶν κλονίζεται ὑπὸ τῆς μαρτυρίας ἄλλου τινὸς Βυζαντίνου ὅστις ὑπῆρξεν αὐτόχρημα σύγχρονος τῆς Εὐδοκίας. Εἶνε δ' οὗτος ὁ Πρίσκος, πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον.

Ἐν ἔτει 448 ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς τῶν Οὔννων Ἀττίλας πρεσβείαν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐλήν, δι' ἧς πλὴν τῶν ἄλλων ἐξητεῖτο νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ ὑπογραφέα Κωνσταντῖνον ὡς σύζυγος ἡ εὔπορος θυγάτηρ τοῦ Σατουρνίνου, τοῦθ' ὅπερ εἶχεν ἤδη πρότερον ὑποσχεθῆ αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος. Ὁ Πρίσκος διηγούμενος ταῦτα προστίθησι ξηρότατα, «τὸν δὲ Σατορνῖνον ἀνῃρήκει Ἀθηναῒς ἡ καὶ Εὐδοκία· ἀμφοτέροις γὰρ ἐκαλεῖτο τοῖς ὀνόμασιν.» Διηγεῖται δὲ παρακατιὼν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν δεδομένην ὑπ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν τῷ Ἀττίλᾳ, ἐπειδὴ ὁ Ζήνων ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰσαύρων εἶχε κατεγγυήσει ἤδη τὴν κόρην ἐκείνην εἰς τὸν φίλον αὐτοῦ Ῥοῦφον. Αὐτὸς δὲ ὁ Πρίσκος συνώδευσεν ἐπὶ τούτοις τὸν αὐτοκρατορικὸν πρεσβευτὴν Μαξιμῖνον εἰς τὸ ἐν Οὐγγαρίᾳ στρατόπεδον τοῦ βασιλέως τῶν Οὔννων, περὶ δὲ τῆς ἀποστολῆς ταύτης συνέταξεν ἔκθεσιν οὕτω σπουδαίαν καὶ διάσημον, ὡς ἡ μεταγενεστέρα ἔκθεσις τοῦ ἐπισκόπου Κρεμῶνος Λιουτπράνδου, τοῦ σταλέντος ὡς πρεσβευτοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν βυζαντιακὴν αὐλήν[1].

Τὸ αἷμα τοῦ Σατουρνίνου ἐν ταῖς χερσὶ τῆς Εὐδοκίας θὰ κατέστρεφε τὸ ἰδεῶδες περὶ τῆς ἐξαιρέτου ταύτης γυναικὸς καὶ θὰ κατεβίβαζε τὴν γοητευτικὴν Ἀθηναίαν φιλόσοφον σχεδὸν εἰς τὴν τάξιν τῆς βασιλίσσης τῆς Σουηδίας Χριστίνας, ἧς τὴν βάρβαρον ψυχὴν δὲν ἠδυνήθη νὰ μαλάξῃ ἡ σπανιωτάτη παιδεία. Ἡ βαθεῖα αὐτῆς πτῶσις ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἱερουσαλήμ, ἔνθα ἦτο ἀφωσιωμένη μόνον εἰς ἔργα προσευχῆς καὶ λατρείας, ἠδύνατο νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀπαισιοδόξων, καθ' ἣν ἀρκεῖ ἡ διαβολικὴ ἐπήρεια μιᾶς στιγμῆς καὶ μόνης ἵνα κρημνίσῃ καὶ τοὺς ἀρίστους τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ πταῖσμα καὶ καταστρέψῃ τὴν ὡραίαν ἁρμονίαν βίου πλήρους χάριτος καὶ ἀξιώματος.

Ἡ μαρτυρία ἀνδρὸς ὅστις ὑπῆρξε σύγχρονος τῆς αὐτοκρατείρας δὲν δύναται νἀπορριφθῇ ἐκ τοῦ προχείρου. Ἀποδεικνύει δὲ ἡλίου φαεινότερον τὸ γεγονὸς τῆς δολοφονίας τοῦ Σατουρνίνου χωρὶς νἀναφέρῃ λεπτομερείας περὶ αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ ἔγραψαν μεταγενέστεροι Βυζαντῖνοι, ἀλλ' ὡς ὁδοῦ πάρεργον ἀντλήσαντες αὐτὰς ἐξ εἰδήσεων καὶ παραδόσεων αἵτινες δὲν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Πάντες δ' οὗτοι διισχυρίζονται, ὡς ὁ Πρίσκος, ὅτι ὁ Σατουρνῖνος ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας, ἀλλ' ἀποσιωπῶσι πᾶν ὅ τι ἠδύνατο νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ φόνος ἐτελέσθη. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοδοσίου ἐφονεύθη εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς ἀποκτείνας τοὺς πιστοὺς ὑπηρέτας τῆς αὐτοκρατείρας· ἄρα ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦτο συνέπεια τῆς ὀργῆς τῆς θανασίμως προσβληθείσης Εὐδοκίας. Ἀλλ' ἔδωκεν αὐτὴ ἐκείνη τὴν φονικὴν ταύτην διαταγήν;

Γυνὴ ἐξόριστος, ἀπολαύουσα μὲν ἀκόμη τῶν τιμῶν αὐγούστας, ἀλλὰ μὴ ἔχουσα πλέον τὴν ἰσχὺν αὐτῆς, δυσχερῶς ἠδύνατο νὰ ἐξαγγείλῃ καὶ ἴδῃ ἐκτελουμένην νόμιμον καταδίκην εἰς θάνατον, οὐδὲ καθόλου νὰ τολμήσῃ νὰ προκαλέσῃ τὸν ἤδη ἱκανῶς ἐξωργισμένον αὐτοκράτορα διὰ τοῦ φόνου ἑνὸς τῶν ἐπιφανεστάτων τοῦ κράτους μεγιστάνων. Ἡ δὲ δολοφονία τοῦ κόμητος Σατουρνίνου ἠδύνατο νὰ γείνῃ μόνον ἢ διὰ τοῦ ξίφους προθύμων ὑπηρετῶν τῆς Εὐδοκίας ἢ ἐν στάσει τινὶ ὑπὸ τῶν φίλων καὶ ἐκδικητῶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ φονευθέντων ἱερέων. Ἀλλὰ καὶ τότε ἠδύνατο ὁ θάνατος αὐτοῦ, ἀποσιωπωμένων πασῶν τῶν λεπτομερειῶν, νἀποδοθῇ ἁπλῶς εἰς τὴν αὐτοκράτειραν ὡς πρᾶξις αὐτῆς, ἐπειδὴ ἡ γενομένη εἰς ἐκείνην προσβολὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς τοῦ φόνου αἰτία.

Πᾶς ἔμφρων δικαστής, ἂν ὑποβληθῇ αὐτῷ ὡς μόνη ἐπιβαρυντικὴ μαρτυρία περὶ τῆς ἐνοχῆς τῆς Εὐδοκίας κατὰ τὸν φόνον τοῦ Σατουρνίνου ἡ ἔκθεσις τοῦ Πρίσκου, θὰ κρίνῃ ὅτι οὗτος ὁ μόνος σύγχρονος τῆς κατηγορουμένης δὲν δύναται νὰ εἶνε ἐπαρκὴς μάρτυς, ἐπειδὴ εὑρισκόμενος μακρὰν τοῦ τόπου τῆς δράσεως παρέλαβε ταύτην μόνον ἐξ ἀκοῆς καὶ κατὰ πρῶτον ὤφειλε νἀπαλλαγῇ αὐτὸς ἀπὸ τῆς ὑποψίας ὅτι κατέθηκε τὴν μαρτυρίαν ἐκείνην ἐπιπολαίως πως.

[Ἕπεται συνέχεια].

1. Πρίσκου Πανίτου ἀποσπ. Fragmenta hist. Graec. ἐκδ. C. Müller, τόμ Δ' σ. 93). Ὁ Κεδρηνὸς I, 600 διηγεῖται τὸν φόνον τῶν κληρικῶν ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου, οὐδὲν δὲ λέγει περὶ τοῦ Σατουρνίνου.

Digitized by Google

'Αλφόνσου Δεκανδὸλ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΔΑΡΒΙΝ

Περὶ τῆς αἰτίας τῆς ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις εὐδοκιμήσεως καὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἔργων αὐτου[1].

Ζῶντος ἔτι τοῦ Δάρβιν ἐδημοσιεύθησαν πλεῖσται βιογραφίαι καὶ ἀνάριθμοι βεβαίως δημοσιευθήσονται ἔτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Ἡ παροῦσα δὲ διατριβὴ τοῦ σοφοῦ φυτολόγου καὶ σεβαστοῦ διδασκάλου μου 'Αλφόνσου ἐκ τῆς εὐκλεοῦς τῆς Γενεύης οἰκογενείας τῶν De Candolle, τῆς ἐπὶ τρεῖς ἤδη γενεὰς ἐν τῇ Βοτανικῇ διαπρεπούσης,[2] δὲν εἶνε βιογραφία τοῦ Δάρβιν, ἀλλὰ ὡς ἡ ἐπιγραφὴ δηλοῖ ὑπόμνημα περὶ τῶν αἰτίων τῆς εὐδοκιμήσεως τοῦ Δάρβιν καὶ ἐν γένει περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἔργων καὶ θεωριῶν αὐτοῦ. 'Επειδὴ δ' ἐξέχει τοσοῦτον διὰ τὸ πρωτότυπον τῶν φιλοσοφικῶν σκέψεων συγγραφέως, ὅστις ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ πρωταγωνιστούντων ἀνήκει εἰς τοὺς κατὰ πνεῦμα συγγενεῖς τοῦ ἀθανάτου φυσιοδίφου Ἄγγλου, διὰ τοῦτο ἐνόμισα πολὺ ἐνδιαφέρουσαν τὴν ἐξελλήνισιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος πραγματείας. Θ. ΔΕ ΧΕΛΔΡΑΙΧ.

Οἱ ἄνθρωποι οἱ συμβαλλόμενοι σπουδαῖον μέρος πρὸς διεύθυνσιν τῶν ἰδεῶν ὀφείλουσι πάντοτε τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν εἰς τὸν συνδυασμὸν δύο αἰτίων, ἤτοι ἐξαιρετικῆς τινος ἱκανότητος καὶ προδιαθέσεώς τινος τῶν πνευμάτων, ἢ καὶ ὑπάρξεως πόθου παρὰ προσώποις, ἃ ἐλπίζουσι νὰ προσελκύσωσιν εἰς τὰς ἰδίας θεωρίας. Τὸ τοιοῦτον παρετηρήθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τοὺς θεμελιωτὰς θρησκειῶν καὶ δυναστειῶν· ἐν δὲ τῷ ἧττον εὐρεῖ κύκλῳ τῶν ἐπιστημῶν παρατηρεῖται τὸ αὐτό. Ὑπάρχουσι δῆλον ὅτι στιγμαί, καθ' ἃς αἱ παλαιαὶ ἰδέαι καθίστανται ὀχληραί, καθ' ἃς αἱ μέθοδοι φαίνονται ἀνεπαρκεῖς καὶ καθ' ἃς οἱ ἐπιστήμονες οἱ ἐργαζόμενοι εἰς κλάδον τινὰ ἀπαντῶσι δυσκολίας καὶ ποθοῦσι νέον τι. Ὁ τότε ἐμφανιζόμενος τολμηρὸς, ἱκανὸς καὶ καρτερικὸς ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας εὐδοκιμήσεως.

Διὰ τοὺς φυσιοδίφας ὁ *Δάρβιν* ἐνεφανίσθη ἐν τοιαύτῃ στιγμῇ.

Ἐπικαλοῦμαι τὴν μνήμην τῶν ἐπιστημονικῶς ἐργαζομένων κατὰ τὸ 1859, ἤτοι τὸ ἔτος τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Δαρβινείου συγγράμματος *Περὶ ἀρχῆς τῶν εἰδῶν*. Το οἰκοδόμημα τῆς ἐπιστήμης ἠπειλεῖτο· νέα γεγονότα ἁπανταχόθεν κατέρριπτον τοὺς τοίχους αὐτοῦ. Οὕτως οἱ τὰ φυσικὰ ὄντα ἱστοροῦντες δὲν ἐγνώριζον πλέον τί τὸ σκεπτέον περὶ *εἰδῶν*, ἅτινα κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν ἐθεωροῦντο ὡς ὁμάδες ὡρισμέναι καὶ σχεδὸν ἀμετάβλητοι καὶ παραγόμεναι πρὸ μυριάδων ἐτῶν δι' αἰτιῶν ἀκαταλήπτων τοῖς ἀνθρώποις. Κατὰ πολλοὺς δὲ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ λίαν διακεκριμένους σοφοὺς ἡ φυσικὴ ἱστορία ἄλλον σκοπὸν δὲν ἔχει, ἢ τὴν μελέτην τῶν ὁμάδων τούτων καὶ τῶν ὀργάνων των ὅπως φαίνωνται, καὶ τοῦ βίου των καὶ τῶν ὁμοιοτήτων των, δι' ὧν ὁρίζεται ἡ κατάταξις αὐτῶν κατὰ τάξεις ἀνωτέρου βαθμοῦ. Τί ὑπῆρχε πρότερον τῶν ὄντων τούτων, τί ἤθελον γίνεσθαι ἐν τῷ μέλλοντι, ταῦτα ἦσαν ζητήματα κατ' ἀνάγκην ὅλως ὑποθετικὰ, καὶ ἑπομένως οὐδὲ ἄξια τοῦ κόπου ἵνα συλλογίζηταί τις περὶ αὐτῶν. Συνομολογῶ δὲ, ὅτι ὑφίσταντο συλλογισμοὶ σπουδαῖοι ὑπὲρ τῆς σταθερότητος τῶν μορφῶν ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν ὀργανικῶν ὄντων.

'Εν τούτοις ὑπῆρχεν ἀείποτε δοξασία ἀντίθετος, καθ' ἣν τὰ κατὰ διαδοχὴν ὄντα ἦσαν καὶ εἶνε ἐπ' ἄπειρον μεταβλητά. 'Ωνομάσθη αὐτὴ ἡ θεωρία τῆς *ἐξελίξεως* (ἢ *ἀναπτύξεως* κατ' ἄλλους, evolution). Ὁ Δάρβιν οὐδέποτε ἠξίου, ὅτι αὐτὸς ἐπενόησεν αὐτήν· ἀλλ' ἀπέκτησε τὴν δόξαν νὰ δεικνύῃ καλλίτερα παντὸς ἄλλου τίνι τρόπῳ ἐνδεχομένως ἐγένοντο τὰ φαινόμενα καὶ ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν δι' ἀπειροπληθῶν παρατηρήσεων καὶ συλλογισμῶν πρωτοτύπων. Μετ' εὐσυνειδησίας δὲ εὐχαρίστως ἐμνημόνευε τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὁμοφρονοῦντας, οἷον De Lamarck, Ἔρασμον-Δάρβιν τὸν πάππον του καὶ ἄλλους, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζε πάντας. 'Επισκεφθεὶς αὐτὸν τῷ 1880 εἶχα τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τῷ ὑποδείξω σύγγραμμα ἀξιοπερίεργον, ἀρχαιότερον τοῦ De Lamarck, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ὡμίλησεν εἰμὴ μόνον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα δευτερευούσης σπουδαιότητος. 'Επιτραπήτω μοι μικρὰ παρέκβασις περὶ τοῦ ἐξελικτοῦ τούτου τοῦ παντελῶς εἰς λήθην περιελθόντος.

Κατ' οὐδὲν ὡμοίαζεν αὐτὸς πρὸς τὸν Diderot, παρ' οὗ ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως σκέψεις ἀνάλογοι[1]. Ἕκαστος εὐφαντασίωτος δύναται νὰ προχωρῇ εἰς εἰκασίας· ἀλλὰ τοῦτο δὲν λογίζεται ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Δέον αἱ θεωρίαι νὰ ἐξάγωνται βραδέως καὶ ἐπιμελῶς ἐκ τῶν γεγονότων. Ὁ μετριοπαθὴς ἐπιστήμων, ὅστις πρὸ τοῦ De Lamarck τοιουτοτρόπως ἔπραττεν, ἦτο ὁ Duchesne, ὁ συγγράψας τὴν ἱστορίαν τῶν χαμαικερασεῶν δημοσιευθεῖσαν τῷ 1766[2]. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἦτο συγχρόνως καὶ κηπουρὸς καὶ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἡ μάθησίς του ἦτο καὶ ποικίλη καὶ θετική. Ἰδοὺ ἡ ὑπ' αὐτοῦ παρατήρησις, ἣν μνημονεύουσιν ἐνίοτε, χωρὶς ὅμως νὰ σημειῶσι

1. Darwin, considéré au point de vue des causes de son succès et de l' importance de ses travaux par M. Alph. De Candolle. (Archives de la Bibliothèque universelle de Genève, Mai 1882, tome VII). Σημ. μετ.

2. Ὁ διάσημος Aug.—Pyrame De Candolle εἶνε ὁ πατὴρ τοῦ 'Αλφόνσου, οὗτινος ὁ υἱὸς Casimir εἶνε ἐπίσης φυτολόγος ἄξιος τοῦ ὀνόματός του. Σημ. μεταφρ.

1. Παράβαλε Revue des Deux Mondes, Octobre, 1879. Σημ. συγγρ.

2. Εἷς τόμος εἰς 8ον ὅστις περιέχει τὴν «Histoire naturelle des fraisiers (324 σελ. μετὰ πίνακος) καὶ Remarques particulières, (σελ. 118) Τὸ πρῶτον σύγγραμμα τοῦ De Lamarck «Système des animaux sans vertèbres» εἶνε τοῦ 1801. Τὸ ἄλλον του «Recherches sur l' organisation des corps vivants» ἐδημοσιεύθη ἀργότερον, ἡ δὲ «Philosophie zoologique», τῷ 1809. Σημ. συγγρ.

Digitized by Google

τὸ πρωτότυπον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξαγομένων ἐξ αὐτῆς. Σπείρας σπέρματα ἀγρίας χαμαικεράσου τοῦ εἴδους τοῦ λεγομένου τῶν δασῶν, συλλεχθέντα ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὰς Βερσαλίας, εἶδε πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν φυταρίων εἶχεν ἓν μόνον φυλλάριον ἀντὶ τριῶν, ὅπως συνήθως ἔχουσι τὰ φύλλα τοῦ εἴδους τούτου. Ἔσπειρε καὶ πάλιν τὰ σπέρματα τῶν ἐξαιρετικῶν φυτῶν τούτων καὶ πάλιν ἀνεπτύχθη ἡ αὐτὴ ποικιλία, ἥτις καὶ διετηρήθη ἀνέκαθεν. Οἱ βοτανικοὶ ὠνόμασαν τὴν νέαν χαμαικέρασον ταύτην «Fragaria monophylla» ἢ χαμαικέρασον τὴν μονόφυλλον. Ὁ Duchesne ὡρμήθη ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἐξ ἄλλων παρατηρηθέντων κατὰ τὴν καλλιέργειαν ἵνα συζητήσῃ ἐμβριθῶς περὶ τῶν νέων μορφῶν τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κληρονομικῶν καὶ περὶ ὁρισμοῦ τῶν εἰδῶν, τῶν φυλῶν καὶ τῶν ποικιλιῶν. Νομίζει δέ, ὅτι πολλαὶ μορφαί, ἃς καλοῦσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ εἴδη, εἶνε ἁπλῶς φυλαί, ὧν ἡ ἀρχὴ δύναται ν' ἀποδειχθῇ, ἢ τοὐλάχιστον ὑποδηλωθῇ καὶ γράφει λόγους ἀληθῶς ἐξαισίους διὰ τὴν ἐποχήν. Οὕτως ὁμιλῶν περὶ τῆς ταξινομήσεως τῶν εἰδῶν, γενῶν καὶ οἰκογενειῶν ἐπάγει τάδε[1].

«Ἡ γενεαλογικὴ τάξις εἶνε τὸ μόνον, ὅπερ ἡ »φύσις ὑποδεικνύει, τὸ μόνον, ὅπερ πληρέστατα »εὐχαριστεῖ τὸν νοῦν· πᾶν ἄλλο εἶνε αὐθαίρετον »καὶ κενὸν ἰδεῶν».

Καὶ ἀπόπειραν ποιεῖται πρὸς σύνταξιν γενεαλογικοῦ διαγράμματος τῶν χαμαικερασεῶν[2] κατὰ τὴν γενεαλογίαν, ἣν ἐγνώρισεν ἢ συνεπέρανε. Τοῦτο πράττουσιν οἱ ἄγαν δαρβινισταὶ τῆς σήμερον, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ὁ Duchesne εἶχεν ἀποδείξει πειραματικῶς, μίαν καταγωγήν, ἐνῷ οἱ τελευταῖοι οὗτοι τὰς εἰκάζουσι πάσας κατὰ θεωρίας ὑποθετικὰς καὶ λογισμοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀμφισβητησίμους.

Οὐδεὶς ὅμως ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς σκέψεις τὰς ὑπὸ τοῦ Duchesne ἐκφερομένας, ὥστε καὶ βιογράφος του εὐσυνείδητος ἐκφωνήσας τὸ ἐγκώμιόν του ἐν δημοσίῳ συνεδρίῳ τὰς παρέλειψε παντελῶς[3].

Ὁ De Lamarck ὀλιγώτερον περιεφρονήθη, διότι ἐπραγματεύετο περὶ ζώων γνωστοτέρων ὄντων τῶν φυτῶν, καὶ διότι ὑπέδειξεν αἰτίαν, δι' ἧς κατὰ γεγονότα τινὰ ἀποδεδειγμένα τὰ ὄργανα μεταβάλλονται ἐνίοτε κατὰ διαδοχικὰς γενεάς. Ἡ αἰτία αὕτη ἐκρίθη ἀνεπαρκὴς καὶ μάλιστα καταγέλαστος ἐγένετο. Ἐν ἐκείνῃ ἰδίως τῇ περιόδῳ ὑπερίσχυον ἰδέαι τινὲς προκατειλημμέναι καὶ ἕνεκα τούτου καὶ δεκάκις ἂν ἦτο δημιουργικώτερος ὁ De Lamarck δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὴν ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἀποδοχὴν τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως.

Ἦτο τὸ ἀπὸ 1830—1840 χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἡ πρόοδος εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μετέβαλε τὴν ὄψιν τοῦ προβλήματος. Οἱ βοτανικοὶ καὶ ζωολόγοι περιέγραψαν τότε ἄπειρον πλῆθος νέων εἰδῶν, σπουδάζοντες ὅπως διακρίνωσι σαφέστερα τὰ παλαιά. Ἀλλὰ ὅσον κατέβαλον περισσοτέρους πρὸς τοῦτο κόπους, τόσον περισσότερον ἐφαίνοντο τὰ μεταξὺ τῶν εἰδῶν ὅρια μετέωρα καὶ κυματώδη. Ἡ ἀξία τῶν ὁμάδων τούτων ἀνεγνωρίσθη ὡς ἄνισος. Ὑπεδεικνύοντο πολλαὶ μεταβάσεις ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην, καὶ ἡ κρίσις στηριζομένη ἐνίοτε εἰς σειρὰν πειραμάτων περὶ γονιμοποιήσεως δὲν ἐφάνη πλέον τόσον βεβαία ὅσον τὸ εἶχον ὑποθέσει. Ἐν γένει τὰ εἴδη τὰ καλῶς διακεκριμένα διὰ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς των δὲν μιγνύονται καὶ πρὸ πάντων δὲν παράγουσιν ἀπογόνους ἐπ' ἄπειρον γονίμους· ὑπάρχουσιν ὅμως ἐξαιρέσεις. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῇ πολὺ ὁμογενεῖ τῶν Σικυοειδῶν ὁ κ. Naudin ἐπιβεβαίωσεν, ὅτι τὰ εἴδη τοῦ γένους Cucurbita δὲν γονιμοποιοῦνται ἀμοιβαίως, ἐνῷ ἐν τῷ γένει Luffa δύο εἴδη σαφῶς διαφέροντα διὰ τῶν ἐξωτερικῶν χαρακτήρων γονιμοποιοῦνται ἀμοιβαίως. Κατὰ βάθος τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἔχουσι διαφορὰς ἐσωτερικὰς σπουδαιοτέρας τῶν ἐξωτερικῶν. Ὅπως εἶνε ἀδύνατον νὰ ἔχῃ τις κριτήριον ἀπόλυτον πρὸς διάκρισιν τῶν εἰδῶν, οὕτω καὶ πρὸς διάκρισιν τῶν γενῶν, τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν τάξεων.

Οὐδεὶς ὅμως δέον νὰ συμπεράνῃ ἐκ τούτου, ὅτι αἱ ὁμάδες αὗται δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ μόνον, ὅτι κυμαίνονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐν καταστάσει ἀορίστῳ. Τὸ αὐτὸ παρατηρῆται καὶ εἰς κατηγορίας ὁμάδων ἄλλης φύσεως. Οὕτω λ. χ. εἶνε ἀδύνατον νὰ ὁρίσῃ τις χαρακτηριστικὰ ἀπόλυτα πρὸς διάκρισιν κωμίου ἀπὸ κώμης, κώμης ἀπὸ κωμοπόλεως καὶ κωμοπόλεως ἀπὸ πόλεως· ἐν τούτοις αἱ ἑνώσεις κατοικιῶν αἱ ἀνταποκρινόμεναι εἰς τοὺς ὀνομαστικοὺς ὅρους τούτους ὑπάρχουσιν ἀληθῶς· πολλάκις ὅμως εὑρίσκεταί τις εἰς ἀμηχανίαν ποίαν ἐκ τῶν ἐπωνυμιῶν νὰ ἐφαρμόσῃ. πρὸς δὲ καὶ κατὰ διαφόρους περιστάσεις ἡ κώμη μεταβάλλεται εἰς κωμόπολιν καὶ μάλιστα εἰς πόλιν. Τὸ Λονδῖνον λ. χ. δὲν ἔχει ὅρια καὶ τὰ μάλα ὑπέκειτο εἰς μεταβολάς· ἐν τούτοις εἶνέ τι πραγματικόν. Εὐνόητον λοιπὸν πῶς τὸ ἀόριστον κατὰ τὸν περιορισμὸν τῶν εἰδῶν ἅπαξ ἀναγνωρισθὲν διέθεσε τὰ πνεύματα πρὸς ἀποδοχὴν τῶν κατὰ διαδοχὴν μεταβολῶν. Ἐν τῇ ἐγγύθεν δὲ παρατηρήσει, τῶν μὲν φυτῶν κατὰ τὴν καλλιέργειαν, τῶν δὲ ζώων ἐν κατοικιδίῳ καταστάσει, ὅπως τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Δάρβιν, ἐβεβαιώθη τῷ ὄντι διὰ τὰ εἴδη ἀμφοτέρων τὸ εἰς ἄκρον εὐμετάβολον αὐτῶν.

1. Ὅρα σελ. 220. Σημ. συγγρ.
2. Ὅρα σελ. 228. Σημ. συγγρ.
3. Silvestre, Notice sur A. N. Duchesne, lue dans la Séance publique de la Société royale d'agriculture, Mémoires, 1827. tome I, σελ. 129—152, Σημ. συγγρ.

Ἐνῷ οἱ περιγράφοντες τὰ ὄντα φυσιοδίφαι ἐβασανίζοντο καὶ ἠσθάνοντο,ὅτι ἐσείετο τὸ ἔδαφος ὑπ' αὐτούς, αἱ παλαιοντολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἀπεδείκνυον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰς κατὰ διαδοχὴν διαφορὰς τῶν ὄντων. Ὁ Cuvier κατέφυγε τότε εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν αἰφνιδίων καὶ πολλαπλῶν κοσμογονιῶν· ἀληθινὴ θεατρικὴ περιπέτεια! Ἀπεδείχθη,ὅτι τὰ εἴδη ἐνεφανίζοντο καὶ ἐξηφανίζοντο ἓν πρὸς ἓν καὶ οὕτως ἡ ὑπόθεσις τοῦ Cuvier καθίστατο ἐξάμβλωμα.

Ἡ σημερινὴ γεωγραφικὴ διανομὴ τῶν εἰδῶν, θεωρουμένη ἰδίως ἐπὶ τῶν νήσων, μὲ ἠνάγκασε τῷ 1855, ἤτοι τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ πρώτου συγγράμματος τοῦ Δάρβιν, ν' ἀποδέχωμαι καθ' ὡρισμένας περιστάσεις γέννησίν τινα νέων εἰδικῶν μορφῶν παραγομένων ἐξ ἀρχαιοτέρων[1]· Ἀπέδειξε δὲ περισσῶς,ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν εἰδῶν κατάγεται ἐξ ἐποχῶν πολὺ ἀρχαιοτέρων ἢ ὅτι ὑπετίθετο ἄλλοτε,καὶ ὅτι αὐτὰ ὑπεβλήθησαν εἰς μετατροπὰς γεωλογικὰς καὶ κλιματικάς. Ὁ δὲ Lyell[2] συνείθισε τοὺς γεωλόγους νὰ θεωρήσωσι μικρὰς αἰτίας, ἐνεργούσας κατὰ μακρότατον χρονικὸν διάστημα ὡς παραγούσας μέγιστα ἀποτελέσματα. Ἐκ τῆς Ἀστρονομίας δὲ εἰσήχθη ἡ νόησις τῶν ἀπείρων χρόνων εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Πεντακισχίλια ἢ ἑξακισχίλια ἔτη ἀπέβησαν ἐλάχιστόν τι εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Τέλος αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Beer περὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀτόμων, ἀναλόγου πρὸς τὴν τῶν εἰδῶν καὶ ἡ συνεχεστέρα μελέτη τῶν τερατωδῶν πλασμάτων ἐκλόνησαν ἐξ ἴσου τὰς παλαιὰς δοξασίας καὶ ἡ ἀβεβαιότης ἁπανταχοῦ διεσπάρη. Τὰ γεγονότα τῆς ταξινομήσεως, τῆς παλαιοντολογίας, τῆς φυτολογικῆς καὶ ζωολογικῆς γεωγραφίας, καὶ τῆς ὀργανογενείας κατέστησαν ἀκατάληπτα. Ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ τις πλέον ἐκ τοῦ κύκλου περιωρισμένου χρόνου καὶ ἐκ τοῦ δόγματος μονιμότητος σχεδὸν πλήρους τῶν μορφῶν τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου

Τότε ἐπεφάνη ὁ Δάρβιν. Οὐδεὶς ἦτο ἱκανώτερος αὐτοῦ ἵνα συνδέῃ τὰ φαινόμενα μετὰ τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως,ἣν ἐπὶ πλέον ἐξήγησε δι' αἰτίας σπουδαιοτάτης,ἤτοι διὰ τῆς φυσικῆς διαλογῆς[3], ἣν οὐδεὶς εἶχεν ἐπινοήσει,ἢ ὁ Wallace,ὅστις συγχρόνως, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως συνέλαβεν ὁμοίαν περὶ αὐτῆς ἰδέαν.Ὁ Wallace ὅμως εἶνε μόνον ζωολόγος, ἐνῷ ὁ Δάρβιν ἦτο φυσιολόγος,φυτολόγος,ζωολόγος καὶ δὴ γεωλόγος. Ἡ ἀφήγησις τοῦ περὶ τὴν γῆν περίπλου του εἶνε ἡ ἀπόδειξις τούτου καὶ πάντα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ βασίζονται ἐπὶ τῆς θαυμασίας ταύτης ποικιλίας τῶν γνώσεων. Ἠδύνατο ν' ἀποκαλύψῃ καὶ συζητῇ ἐπιχειρήματα ἐν πάσαις ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις. Μάλιστα καὶ πρὸς σπουδὰς ἀρκούντως καταφρονητικὰς ᾠκειώθη.Οὕτως ἐγένετο περιστεροτρόφος πρὸς ἀπόδειξιν τῶν μεταβολῶν ἐπὶ εἴδους πτηνοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀγαπητοῦ εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Ἀγγλίας. Πεπροικισμένος διὰ μεγίστης καρτερίας, καλῆς μεθόδου καὶ ἐξαιρετικῆς ἀγχινοίας, καὶ ἐξ ἴσου ἐγκρατὴς ἐν ταῖς λεπτομερείαις καὶ ἐν ταῖς καθολικαῖς θεωρίαις ἠδύνατο νὰ δώσῃ ὤθησιν εἰς τὰς παρατηρητικὰς ἐπιστήμας, ὤθησιν λέγομεν τοιαύτην,ὥστε νὰ ἐπεκτείνηται καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐπιστήμας, καὶ ἧς οὐδέποτε ὑπῆρξε παράδειγμα ὅμοιον.

Ἐπὶ πάντων τῶν εἰδῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ὑπάρχει χαρακτὴρ κοινὸς καὶ ἴδιος ἀτόμοις τοῖς ἀληθῶς ἐξόχοις. Συνίσταται δὲ εἰς τὸ ὅτι δὲν παραμελοῦσί τι εἰδικόν, ἐνῷ ἀποβλέπουσιν εἰς θεωρίας καὶ πράξεις μείζονος σπουδαιότητος. Οὕτως ὁ μέγας στρατηγὸς φροντίζει συγχρόνως περὶ τῆς τροφῆς καὶ μάλιστα περὶ ὑποδημάτων τῶν ἀνδρῶν του καὶ περὶ στρατηγηματικῶν σχεδίων..Ὁ μέγας νομομαθὴς δύναται νὰ δικολογῇ περὶ μεσοτοίχου καὶ νὰ συντάξῃ κώδικα. Ἐν τοῖς φυσιοδίφαις ὁ Δάρβιν εἶχε τοιοῦτον ἐξαιρετικὸν χαρακτῆρα δεινότητος. Τὸ στάδιον,ὅπερ διήνυσεν εἰς τὰς ἐρεύνας του, εἶνε ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστον διὰ τὴν μεγίστην ἔκτασιν.Ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ἡ πληθὺς τῶν λεπτομερειῶν συνδέεται μετὰ βαθυσόφων θεωριῶν. Τὸ πλῆθος τῶν παραδειγμάτων ἐνδεχόμενον νὰ παραβαρύνῃ,ἐὰν ὅμως ὁ συγγραφεὺς ἐξέλεγε μόνον τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν καὶ παρέλειπε τὰ ἄλλα,ἠδύνατό τις ν' ἀμφιβάλῃ περὶ τῆς μεγάλης ἀμερολημψίας του καὶ ἡ ἄπειρος πολυμάθειά του ἤθελε μείνει ἐν τῷ σκότει. Ἐσπούδασε πάντοτε ὅπως ἐκθέσῃ τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ καὶ τὰ τεκμήρια τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ ἀσθενῆ. Ἀφίνει δὲ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὸ συγκρίνειν, τὸ ἐκλέγειν καὶ τὸ συμπεραίνειν. Ἡ μέθοδος δὲν εἶνε διδακτική, ἀλλὰ καθαρῶς ἐπιστημονική.

Τὸ ὕφος τοῦ Δάρβιν δὲν εἶνε ἀκριβῶς καλολογικόν· ἡ σύνταξις τῶν φράσεων, ἡ χρῆσις λέξεων τινῶν καὶ ἡ διαίρεσις τῶν κεφαλαίων εἶνε ἐνιαχοῦ ἐπιλήψιμοι, ἡ μεγαλοφυΐα ὅμως τοῦ ἔργου ἀναμφισβήτητος· λέγω τοῦ *ἔργου*, διότι ἕκαστον σύγγραμμα τοῦ Δάρβιν καίτοι ἀφιερούμενον εἰς εἰδικόν τι θέμα,συντελεῖ εἰς σύνολόν τι,ὅπερ ἐν βραχεῖ προσηγορεύθη διὰ τοῦ ὀνόματος *Δαρβινισμοῦ*. Τὸ πρῶτον τῶν συγγραμμάτων του, τὸ περὶ «ἀρχῆς τῶν εἰδῶν», ὅπερ ἐχαιρετίσθη ὑπό τινων φυσιοδιφῶν ὡς ἠὼς νέας ἡμέρας, προσέβαλε τοὺς ἄλλους καὶ τὸ Κοινὸν δι' ἐκπλήξεως περιεχούσης ἐνίοτε καὶ ἀγανάκτησιν. Ἡ μάχη συνήφθη αἰφνιδίως καὶ θρασέως, ἀλλ' ὁ Δάρβιν εἶχεν τάγματα ἐν ἐφεδρείᾳ ἅτινα ἔρριψεν ἀλληλοδιαδόχως

1. Alph. De Candolle, Géographie botanique raisonnée. Tom. I-II. Paris et Genève, 1855. Σ. Μ.

2. Charles Lyell, The Principles of Geology. London 1830 (X. Edit. 1868). Σ. Μ.

3. Natural selection, ὅπερ ὑπ' ἄλλων μετεφράσθη καὶ «κατὰ φύσιν ἀνατροφή». Σ. Μ.

Digitized by Google

κατὰ τῶν ἐχθρῶν[1]. Αἱ ἀκαδημίαι καὶ αἱ ἐπικρίσεις ἐν ταῖς ἐφημερίσι δὲν ἠδύναντο ν' ἀντιστῶσι εἰς τὰ ἀλλεπάλληλα αὐτοῦ πονήματα ἀνάμεστα γεγονότων νέων καὶ θεωριῶν πρωτοτύπων. Ἦτο ὡς ἐπιδρομὴ μετὰ δυνάμεων ὑπερβαλλουσῶν. Ἡ συνωμοσία τῆς ἀποσιωπήσεως, ἥτις ἐπιτυγχάνει ἐνίοτε κατέστη ἀδύνατον. Οἱ μᾶλλον δύστροποι ἦσαν ἠναγκασμένοι ν' ἀκροασθῶσι καὶ νὰ συζητήσωσι καὶ ὅστις κατ' ἀρχὰς παρεχώρει τῷ Δάρβιν ἐλάχιστον μέρος τῆς ἀληθείας τῶν ἰδεῶν του, τῷ παρεχώρει ταχέως τὸ ἥμισυ, ἢ ἔτι πλέον. Ἀντιπαραθέσεις τινὲς ἐμπαθεῖς πηγῆς ξένης τῇ ἐπιστήμῃ[2] συνετέλεσαν ἔτι πλέον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ νεωτεριστοῦ. Τὸ Κοινὸν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ περὶ τὰ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα πεπραγμένα ἐνόμιζεν, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν νέα. Ἐπανέβλεπε δ' εὐχαρίστως ὅ,τι ὑπῆρχεν ἄλλοτε, ἤγουν βιβλία περὶ φυσικῆς ἱστορίας μὴ περιέχοντα οὐδὲ περιγραφὰς μόνας, οὐδὲ χημείαν, οὐδὲ ἀνατομίαν. Ὁ Δάρβιν ἐπανέφερε τὴν μελέτην τῶν φυτικῶν φαινομένων καὶ τῶν ἠθῶν τῶν ζῴων τὴν τόσον ἀρεστὴν ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν **Reaumur, Bonnet, Huber** καὶ ἄλλων ἐπιμελῶν παρατηρητῶν. Τὸ Κοινὸν ἠσπάζετο καὶ πάλιν τὴν ἑνότητα ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν ὀργανικῶν ὄντων.

Ὁ δὲ τρόπος τοῦ Δάρβιν πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του ἦτο ἱκανῶς παράδοξος. Εἶνε καταφανές, ὅτι δὲν ἠγάπα τὰς λογομαχίας. Ἀντὶ ἀποκρίσεων ἐξηκολούθει τὴν πορείαν του. Αὐτῷ, ὅστις δὲν προσέβαλε τὴν θρησκείαν οὐδόλως ἔμελε ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τὰς ἰδέας καὶ προλήψεις προσώπων εὐλαβῶν, τὰ ὁποῖα ἐγνώριζε καὶ ἐξετίμα. Ἦτο ἆρα γε τοῦτο ἀποτέλεσμα αἰσθήματος ἀρκοῦντως κοινοῦ εἰς τοὺς ἐπιστήμονας, ἐκείνου δηλαδὴ ὅτι ἡ ἀλήθεια ὑπερίπταται τοῦ παντὸς καὶ ὅτι ὀφείλει τις νὰ τὴν κηρύττῃ καὶ μετὰ ἰδίας βλάβης; Ἢ ἴσως ἐσκέπτετο, ὅτι τὰς ἀρχάς του, μὴ ἐναντιουμένας εἰς τὰς βάσεις πάσης θρησκευτικῆς δοξασίας, ὤφειλον οἱ θεολόγοι νὰ συναρμολογήσωσιν αὐτὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ μετὰ τῶν πραγμάτων; Διατί νὰ μὴ παραδεχθῶσι τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὄντων, ὅπως παρεδέξαντο μετὰ τὸν Γαλιλαῖον τὴν περιστροφὴν τῆς γῆς καὶ μετὰ τὸν **Laplace** τὸν διαδοχικὸν σχηματισμὸν τῶν οὐρανίων σωμάτων; Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι αὗται καὶ ἄλλαι προσέτι διεδόθησαν εἰς τὸν κόσμον μέχρι τοῦ ἀπωτάτου Σινικοῦ κράτους, καὶ δὲν ἀνέτρεψαν οὔτε τὸν Χριστιανισμόν, οὔτε τὸν Μωαμεθανισμόν, οὔτε τὸν Βουδδισμόν. Ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ Δάρβιν καλῶς ἐποίησε σιωπῶν καὶ πιστεύων εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ χρόνου. Τῷ 1871 ἐφάνησαν οἱ δύο τόμοι τοῦ «περὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου» συγγράμματός του. Ηὔξησαν τότε αἱ κατ' αὐτοῦ κραυγαί, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἄνδρες τινὲς πεφωτισμένοι, λαϊκοί τε καὶ ἐκκλησιαστικοί, ἀφωσιωμένοι εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας ὑπερήσπιζαν τὸν Δάρβιν, καὶ ἕνδεκα ἔτη μετὰ ταῦτα τελευτήσαντος τοῦ ἐνδόξου φυσιοδίφου ἐξεφωνήθησαν κηρύγματα ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Παύλου καὶ ἄλλαις τοῦ Λονδίνου ἐκκλησίαις πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ὅτι ὁ Δαρβινισμὸς δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν θρησκείαν. Ἡ δὲ κηδεία τοῦ Δάρβιν ἐτελέσθη ἐν τῇ ἀββατείᾳ τοῦ **Westminster** ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιδράσεως καὶ μάλιστα τῇ συμπράξει τοῦ ἀγγλικανικοῦ Κλήρου καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατείας τοῦ τόπου[1].

[Ἕπεται τὸ τέλος]

1. Πλήρης κατάλογος τῶν συγγραμμάτων τοῦ Δάρβιν μέχρι τοῦ 1877 εὑρίσκεται εἰς «**W. Preyer**, Κάρολος Δάρβιν ὑπὸ Σ. Μηλιαράκη, μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Ἐν Ἀθήναις, 1880». Σ. Μ.

2. Ἤγουν θεολόγων κτλ. Σ. Μ.

1. Συνιστῶ εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὰς σχέσεις τῆς ἐπιστήμης μετὰ τῆς θρησκείας τὴν ἀνάγνωσιν μικροῦ συγγράμματος τοῦ **Dr Asa Gray**, δημοσιευθέντος ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «**Natural Science and religion. New-York 1880**». Περιλαμβάνει δύο συνδιαλέξεις τοῦ συγγραφέως γενομένας ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ ἐν **Yale** Λυκείου. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐκθέτει σαφέστατα τὰ ἐπὶ τῶν νεωτέρων χρόνων ἐν τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ ἀνακαλύψεις, τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως καὶ τὰς μεταξὺ τῶν ζῴων καὶ φυτῶν σχέσεις. Ἡ ἑτέρα ἐξετάζει τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς θρησκείας θεωρούμενον. Σημ. τ. συγγραφ.

ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΑΠΡΕΡΑΣ

[Ἐκ τῶν ὁδοιπορικῶν μου σημειώσεων].

Νοέμβριος 1879.

.... Αἴσθημα ἀόριστον συστολῆς καὶ καραδοκίας μὲ εἶχε καταλάβει ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ **De Zuli** μετ' εὐγενοῦς προθυμίας μοὶ εἶπεν:

— Ἂν τὸ ἀτμόπλοιον σταματήσῃ πρὸ τῆς νήσου τῆς Μαγδαληνῆς, θὰ ἐξέλθωμεν καὶ θὰ σὲ παρουσιάσω εἰς τὸν Γέροντα. Εἶσαι Ἕλλην καὶ θὰ εὐχαριστηθῇ νὰ σὲ ἴδῃ, διότι τοὺς ἀγαπᾷ τοὺς Ἕλληνας.

Ἤμεθα ἐν **Porto Tovres**, τῷ βορειοτέρῳ λιμένι τῆς Σαρδοῦς, καὶ ἀνεμένομεν, ὅπως ἐπιβιβασθῶμεν, τὸν «Χριστόφορον Κολόμβον» ἀτμόπλοιον τοῦ **Rubattino** κομίσον ἡμᾶς εἰς Λιβόρνον. Ἀπὸ τινων μόνον ἡμερῶν ἐγνώριζον τὸν **De Zuli**, ἀξιωματικὸν τῶν Γαριβαλδινῶν, ἀλλ' ἡ στενοτέρα οἰκειότης μᾶς συνέδεεν ἤδη. Ὁ *Γέρων*, πρὸς ὃν ὑπισχνεῖτο νὰ μὲ παρουσιάσῃ, ἦν ὁ *στρατηγός του*, ὁ *πατήρ του*, ὁ θεός του: ὁ Γαριβάλδης. Ὁ *Γέρων* ἔλεγε, καὶ ἀρρήτου στοργῆς καὶ γλυκύτητος ἁρμονία ἐθώπευε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπὶ τὰ χείλη του· καὶ ὅταν ἐπὶ μακρὸν μοὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀνῆπτε τὰ ὄμματά του καὶ ἀκράτητον ἤλαυνε τὸν λόγον του διὰ μέσου τῆς μάχης ἢ τῆς θυέλλης, ἐν αἷς αἱ ἀναμνήσεις του ἠκολούθουν τὸν ἥρωα, ὁ *Γαριβάλ-*

Digitized by Google

ώης ανεφώνει, ώσεί έν τῷ ὀνόματι τούτῳ ἐνείχετο τοῦ τηλεβόλου ἢ τοῦ κεραυνοῦ ἡ βροντή, ἢ ὁ *στρατηγὸς* ἔλεγεν, ἀναπαριστῶν διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχηγοῦ του τὸ μεγαλεῖον, ἢ ὁ *Γέρων* καὶ πάλιν ἔστενεν ὡς εἰ τὸ ζῶν ἔτι λείψανον τοιούτου ὄντος, τὸ καταβεβλημένον καὶ πλῆρες ἀλγηδόνων τοῦ γέροντος σῶμα νὰ μὴ ἠδύνατο πλέον νὰ φέρῃ ἢ τὸ γλυκὺ καὶ μεθ' υἱικῆς λατρείας προφερόμενον ἐκεῖνο ὄνομα ὁ *Γέρων*.

*

Ὅταν τὸ ἀτμόπλοιον ἐπέσχε τὸν πλοῦν του πρὸ τῆς νήσου τῆς Μαγδαληνῆς, ἀφ' ἧς καθορᾶται ἡ Καπρέρα, τὸ κατέχον με αἴσθημα ἔλαβεν ἔντασιν χαρᾶς συμμίκτου φόβῳ τινὶ ἀνεξηγήτῳ· ἔμελλον νὰ ἴδω τὸν Γαριβάλδην· νὰ θαυμάσω ἐκ τοῦ ἐγγὺς τὴν πολιὰν ἐκείνην κεφαλήν, πρὸ τῆς ὁποίας μόνης—ἀφοῦ ὁ Πατήρ μου δὲν ζῇ πλέον—τὸ μέτωπόν μου δύναται νὰ κύψῃ ἐν σεβασμῷ.

*

Ἀπεβήημεν τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἐξήλθομεν εἰς τὴν νῆσον τῆς Μαγδαληνῆς.

— Ἄγωμεν νὰ ἴδωμεν τὸν Νικόλαον, μοὶ εἶπεν ὁ De Zuli· αὐτὸς θὰ μᾶς εἴπῃ τὰ νέα.

Ὁ Νικόλαος εἶνε ὁ λεμβοῦχος τοῦ Γαριβάλδη, ὁ συνδέων διὰ τῆς ἐλαφρᾶς του λέμβου τὴν ἔρημον Καπρέραν μετὰ τῆς νήσου τῆς Μαγδαληνῆς.

Ἐφθάσαμεν πρὸ τοῦ ἁπλοῦ οἰκίσκου τοῦ Νικολάου καὶ προσκληθέντες ὑπὸ γυναικὸς ἱσταμένης ἐπὶ τὸν οὐδὸν τῆς θύρας, εἰσέβημεν ἐν αὐτῷ. Ἡ γυνὴ αὕτη ἦν ἡ μήτηρ τοῦ λεμβούχου.

— Ὁ Νικόλαος, εἶπεν ἡμῖν, μετέβη εἰς Καπρέραν· ἀλλὰ δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐπανέλθῃ· ἀναμείνατέ τον ἐδῶ.

Προσήνεγκεν ἡμῖν οἶνον καὶ ξηρὰς ὀπώρας. Ἐγὼ περιειργαζόμην τὸ δῶμα ἐν ᾧ εὑρισκόμεθα· ἦν ἡ αἴθουσα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς οἰκίας, συγκειμένης ἐκ δύο δωματίων, καὶ συνάμα ὁ κοιτὼν τοῦ Νικολάου· ἰσόγειον, εἶχε τὸ ἔδαφος ξύλινον, ὡς ἐθίζεται ἐν Ἑλλάδι· ἁπλούστατον καὶ καθαριώτατον δὲν περιεῖχεν ἢ λιτὴν κατάλευκον κλίνην εἰς μίαν τῶν γωνιῶν, καθίσματά τινα, μικρὸν τραπέζιον χρησιμεῦον ὡς γραφεῖον καὶ ἓν κιβώτιον· ἐπὶ ἑτέρας τῶν γωνιῶν ἠρείδετο πυροβόλον ὅπλον φέρον καὶ τὴν ξιφολόγχην· ἐπὶ τῶν τοίχων μικρὰ πολύχροα πλαίσια περιβάλλοντα φωτογραφίας· μία τούτων, μειζόνων διαστάσεων, ἡ τοῦ Γαριβάλδη μετὰ τῆς ἰδιοχείρου ὑπογραφῆς του, καὶ περὶ αὐτὴν αἱ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του. Ἀπέναντι τοῦ Γαριβαλδείου αὐτοῦ συμπλέγματος, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τοίχου ἀνήρτητο ἐρυθρὸς χιτών· παρ' αὐτὸν ἁπλοῦν ξύλινον πλαίσιον περιέβαλλεν ὑπὸ ὑελίνην ἐπιφάνειαν ἓν ἔγγραφον· ἦν αὐτόγραφον τοῦ Γαριβάλδου πιστοποιοῦν ὅτι ὁ Νικόλαος εἶνε ὁ *μόνος* καὶ *ἀποκλειστικὸς* λεμβοῦχός του· τὸ δίπλωμα τῆς δόξης τοῦ ἀγαθοῦ ναύτου. Μοὶ ἐφάνη ὡς ναὸς ἰδιόρρυθμος ὁ οἰκίσκος οὗτος, ἐν ᾧ ἐλατρεύετο ἡ θεότης—*Γαριβάλδης*.

Καὶ ὄντως ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον, κατοικουμένην, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ὑπὸ γερόντων ἀπομάχων καὶ ναυτῶν, ἐν πάσαις ταῖς συνομιλίαις, ἐν πάσαις ταῖς βιωτικαῖς ἀπασχολήσεσι τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ἀνακαλύπτει τις θρησκευτικήν τινα λατρείαν, μέχρι φανατισμοῦ ἐπιτεινομένην, ἣν τὸ αὐτὸ ὄν, ἐμπνέει, ἡ αὐτὴ θεότης ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα ἑνὸς ἀνθρώπου.

Ἐκεῖ, ἀπέναντι, πρὸ τῶν βλεμμάτων πάντων, μεμονωμένος, ὑπὸ κυμάτων κατάκλυστος, στεφόμενος ἀείποτε ὑπ' ἀφρῶν μαινομένων, σκυθρωπὸς, ἐρυθρόμαυρος ὑψοῦται ὁ βράχος ἐφ' οὗ ἀόρατος ἡ θεότης αὕτη διαιτᾶται· μυστηριώδης Ὄλυμπος ἐφ' ὃν ἡ φαντασία τῶν νησιωτῶν τούτων θὰ κατίδῃ ἡμέραν τινὰ τὸ φάσμα τοῦ Γαριβάλδη ὀρθούμενον ὑπεράνω τῶν νεφελῶν, αἵτινες ἄλλοτε ἀπέκρυπτον τοῖς θνητοῖς τοῦ Διὸς τὸν θρόνον· διότι ἦτο χαμηλός.

. . . .

— Νὰ ὁ Νικόλαος· ἔρχεται, ἐφώνησεν ἡμῖν αἴφνης ἡ μήτηρ τοῦ λεμβούχου, καὶ διὰ τοῦ ἠνεῳγμένου παραθύρου τείνουσα τὸν βραχίονα ἐδείκνυε λέμβον μικρὰν ἀπὸ τῆς παραλίας ἔτι ἀπέχουσαν καὶ πλησίστιον ἐπιφερομένην. Ὅταν ἔφθασεν εἰς ὀλίγων μόνον ὀργυιῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς βραχείας καὶ αὐτοσχεδίου προκυμαίας, ὁ ἐν αὐτῇ ναύτης δι' ἑνὸς μόνου κινήματος εὐλυγίστως ὀρθωθείς, καὶ ἐνῷ ἡ λέμβος διέγραψε μικρὸν ἑλιγμόν, ἐνεκολπώθη τὸ χαλαρὸν καὶ πτῆξαν ἱστίον καὶ δεξιῶς περιετύλιξεν αὐτὸ παρὰ τὴν ἐγκάρσιον ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ κεραίαν. Πηδήσας εἶτα ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἣν ἡ λέμβος ἤγγιζεν ἤδη, καὶ προσδέσας ταύτην διὰ σχοινίου σπεύδων ἐχώρησε πρὸς ἡμᾶς οὓς εἶχεν ἴδει.

Φαίνεται ὅτι ἡ σπουδὴ αὕτη ἦν ἀσυνήθης αὐτῷ, διότι ἡ μήτηρ του ἀποροῦσα, ἀνήσυχος ἐξῆλθε τῆς οἰκίας εἰς προϋπάντησίν του.

— Τί εἶνε; . . τὸν ἠρώτησεν μακρόθεν ἔτι.

— Ὁ στρατηγὸς εἶνε ἀδιάθετος· τρέχω νὰ δώσω τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ τῆς Κυρίας Φραντζέσκας διὰ τὸν Μενόττην· ἐπιστρέφω ἀμέσως· προσέθηκεν ἀποτεινόμενος πρὸς ἡμᾶς καὶ χαιρετῶν διὰ τοῦ πιλίου του.

Ἡ μήτηρ του εἶχε μείνει ἄφωνος.

— Ἔλα, μοὶ εἶπεν ὁ De Zuli· καὶ ἐξελθόντες ἠκολουθήσαμεν τὸν ναύτην, σπεύδοντα πρὸς τὸ τηλεγραφεῖον.

— Τί εἶναι; Ἠρώτησεν ὁ De Zuli τὸν Νικόλαον, ὅταν οὗτος ἐπιδοὺς τῷ ὑπαλλήλῳ τὸ τηλεγράφημα μετὰ τῶν λέξεων *τοῦ στρατηγοῦ* ἐστράφη πρὸς ἡμᾶς.

— Ὁ στρατηγὸς ὑποφέρει πολύ, ὑπολοχαγέ,—ἀπήντησεν ἀναγνωρίζων τὸν φίλον μου—ἡ ἀρθρῖτις ἀπὸ πρωΐας βασανίζει χειρότερον παρ' ἄλλοτε

Digitized by Google

τὸν στρατηγὸν, καὶ ἐκτὸς τούτου δυνατὸς βὴξ ἐπιτείνει τοὺς πόνους του· ἡ κυρία Φραντσέσκα τηλεγραφεῖ τοῦ Μενόττη νὰ ἔλθῃ εὐθὺς μετὰ τοῦ Albanese, διότι πλέον παντὸς ἄλλου τὴν φοβίζει ὁ βήξ.

Ἡ κυρία Φραντσέσκα εἶνε ἡ σύζυγος τοῦ Γαριβάλδη, ὁ Μενόττης ὁ πρωτότοκος υἱός του, ὁ Albanese ὁ ἰατρός του.

Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ὅλοι τῆς νήσου οἱ κάτοικοι ἐγνώριζον τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν, ἥτις μετά τινας ὥρας διεδίδετο ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν.

Ἡ ἐπισφαλὴς τοῦ Γαριβάλδη ὑγεία καὶ ἡ προβεβηκυῖα ἡλικία του καὶ τὴν ἐλαφροτέραν ἀδιαθεσίαν του ἢ ἐπίτασιν τῶν συνήθων ἀλγηδόνων τοῦ καθιστῶσιν ἐπίφοβον.

Πλεῖστοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς νήσου μετὰ βραχὺ περιεκύκλουν τὸν Νικόλαον ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ ἀκριβεστέρας εἰδήσεις, ἀνήσυχοι, τεθλιμμένοι, μεγαλοποιοῦντες διὰ τοῦ φόβου των τὸν ἀγγελθέντα κίνδυνον.

. . . .

Μετὰ δύο ὥρας τὸ ἀτμόπλοιον ἀνεχώρει· εἶχον ἀπολέσει μοναδικὴν εὐκαιρίαν ἵνα ἴδω τὸν ἥρωα ὃν ἀείποτε ἐθαύμασα καὶ ἠγάπησα. Ὅταν ὑποφέρῃ ὁ Γαριβάλδης, οὐδὲ τοὺς οἰκειοτέρους τῶν φίλων του δέχεται. Τοῦτο ἐβεβαίωσε ἡμῖν καὶ ὁ κ. Basso, γραμματεὺς τοῦ Στρατηγοῦ, διαμένων ἐν τῇ νήσῳ τῆς Μαγδαληνῆς, ὃν ἐπεσκέφθημεν. Καὶ ὁ De Zuli, εἰ καὶ ἀδημονῶν, ἐδέησε ν' ἀπέλθῃ μετ' ἐμοῦ· καὶ ἐπεβιβάσθημεν ἐκ νέου σιωπηλοί, τεθλιμμένοι ἐπὶ τοῦ «Χριστοφόρου Κολόμβου»

*

Ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ἀτμοπλοίου ἔμεινα μόνος ἐστραμμένα ἔχων τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Καπρέραν. Ἡ περιφέρεια τῆς νήσου εἶνε μικρὰ καὶ ἀκανόνιστος· ἀφ' οὗ σημείου ἔβλεπον αὐτὴν εἶχε σχῆμα πυραμίδος μετὰ βάσεως λίαν πλατείας· ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν εἰς ὕψος τι ἀπὸ τῆς θαλάσσης, φαίνεται ἡ οἰκία τοῦ Γαριβάλδη λευκὴ καὶ μονώροφος· εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπ' αὐτῆς λευκάζει ἐπίσης μικρά τις οἰκοδομή· εἶνε ἀνεμόμυλος ὃν αὐτὸς ὁ Γαριβάλδης κατεσκεύασεν.

Ἡ νὺξ ἐπήρχετο ἤδη· τὰ μακρόθεν διαφαινόμενα ὄρη τῆς Κορσικῆς ἀμυδρότερον διεγράφοντο ἐπὶ τὸν ἀμαυρούμενον ἀέρα· τὸ χρῶμα τῆς θαλάσσης καθίστατο σχεδὸν μέλαν· τὰ περὶ τὴν Καπρέραν θραυόμενα κύματα ἀπεγιγάντουν τὰ περιβάλλοντα αὐτὴν λευκὰ ἀφρόεντα κράσπεδα, καὶ ὁ ὄγκος της μέλας μετὰ μεγάλων ἐρυθρῶν κηλίδων, σκυθρωπότερος ὠρθοῦτο ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τὸν ὁρίζοντα συνεπυκνοῦντο ἤδη νέφη τινὰ βαρέα ἐπιφαινόμενα ὡς ἐκ τῆς βαθείας φαιᾶς ἢ μᾶλλον μελαίνης χροιᾶς των· ὁ ἄνεμος ψυχρὸς ἤρχετο ἐκπέμπων ὑποκώφους ὀξεῖς γογγυσμοὺς διὰ μέσου τῶν κεραιῶν καὶ τῶν σχοινίων τοῦ πλοίου. Ἐπὶ τῆς νήσου τῆς Μαγδαληνῆς ἔλαμπεν ἤδη φανός τις ἢ λύχνος ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπτόμενο:.

Εἶνε μέλαν, σκυθρωπόν, βαρύ, τῆς φύσεως τὸ μεγαλεῖον κατὰ τὰ μέρη ταῦτα. Καταστροφή τις ὑποχθόνιος, αἰφνιδίως συνέβη μεταδοθεῖσα μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ μέρους τούτου τῆς γῆς, ἣν ἀνέτρεψε καὶ μετέβαλεν ἐν μιᾷ στιγμῇ ἡφαιστειώδους ὀργασμοῦ, ἀφεῖσα καταφανῆ τὰ ἴχνη σπασμοῦ τινος ἀκαταλήπτου δυνάμεως εἰς τ' ἀδιάγραπτα ἐκεῖνα, ἀλλόκοτα, ἔξαλλα οὕτως εἰπεῖν σχήματα τοσούτων νησυδρίων καὶ σκοπέλων ἐγκατεσπαρμένων ἐπὶ θάλασσαν λαβοῦσαν οἱονεὶ τὸ χρῶμα τῆς ὑποκειμένης στερεᾶς, χρῶμα χαλκοῦ ἰώδους, μετ' ἀντανακλάσεων βαθέος κυανοῦ καὶ πολλαχοῦ, ἀφωτίστως ἄχρουν, μέλαιναν.

*

Ἠτένιζον πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς Καπρέρας ἀνεμόμυλον καὶ ἀνεμιμνησκόμην τοῦ συμβάντος ὅπερ πρὸ ὀλίγων μόνων ἡμερῶν μοὶ ἀφηγεῖτο ἐν Iafari ὁ κ. Barberini, ἀξιωματικὸς Γαριβαλδινὸς οἰκειότατος τῷ στρατηγῷ, καὶ Γενικὸς Μηχανικὸς τῶν σιδηροδρόμων τῆς Σαρδοῦς. Μοὶ ὡμίλει περὶ ἑνὸς συμπατριώτου μου, ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ Γαριβάλδη ἐπίσης καὶ φίλου του, καὶ ἀναφέρων μοι συγχρόνως τὸν ἀνεμόμυλον τῆς Καπρέρας, εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου εἶχε βοηθήσει τὸν Στρατηγόν, ἀνεπόλει τὸ ἐπεισόδιον αὐτό, καθ' ὃ ὁ Ἕλλην ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ Γαριβάλδη πρὸ τοῦ ἀνεμομύλου.

Τὸν Ἕλληνα αὐτὸν τὸν γνωρίζω· οἱ δὲ Ἰταλοὶ τὸν γνωρίζουσι περισσότερον καὶ καλλίτερον τῶν Ἑλλήνων· ὀνομάζεται Ἡλίας Στεκούλης, ἐκ Σπάρτης· μετέσχεν ὅλων τῶν Γαριβαλδινῶν ἀγώνων, τιμῶν αὐτὸς μόνος τῆς Ἑλλάδος τὸ ὄνομα.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Γαριβάλδης μετὰ τοῦ κ. Barberini αὐτοῦ, τοῦ Στεκούλη καὶ ἑτέρου φίλου του ἦν ἀπησχολημένος εἰς ἐπιδιορθώσεις τινὰς τοῦ ἀτμομύλου τῆς Καπρέρας· ὡραῖον, δημοκρατικὸν ἀληθῶς, θὰ ἦτο τὸ θέαμα τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, οἵτινες συνελθόντες ἐπὶ τὸν βράχον ἐκεῖνον ἵνα βουλεύσωνται περὶ τῶν τυχῶν ἑνὸς λαοῦ, εἰργάζοντο ἐνταυτῷ ὡς οἱ ἁπλούστεροι τῶν ἐργατῶν.—Εἶχον ἐκβάλει τοὺς μυλολίθους ἐκτὸς τῆς οἰκοδομῆς καὶ ὁ Γαριβάλδης μετὰ τῶν δύο ἄλλων κύπτοντες ἐπ' αὐτῶν ἐπεδιώρθουν τὰ ἐν ταῖς κεντρικαῖς ὀπαῖς διατεθειμένα τεμάχη σιδήρου· ὑπὲρ αὐτοὺς ἐφίστατο βαρεῖα ξυλίνη κλίμαξ, ἁπλῶς ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ μύλου καὶ φέρουσα ἐπὶ τῆς στέγης του· πρὸ αὐτῆς καὶ παρὰ τοὺς ἐργαζομένους κεκυφὼς ἐπ' ἄλλο ἔργον ὁ Στεκούλης. Ἡ Καπρέρα ὑπῆρξεν, ἀείποτε τὸ συντευκτήριον ὅλων τῶν ἀνέμων, οἵτινες οὐδέποτε καταλείπουσιν αὐτήν· βιαία πνοὴ ἀνέμου αἴφνης ἐπιπνεύσασα ἐκλόνισε σχεδὸν ἐκ βάθρου τὸν ἀνεμόμυλον καὶ αὐτοστιγμεὶ ἀναρπάσασα τὴν ξυλίνην κλίμακα κατέφερεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ Γαριβάλδη καὶ τῶν εταί-

Digitized by Google

ρων του, ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτον ἀπειλοῦσα· ἂν ἔπληττεν αὐτὸν θὰ τὸν συνέτριβεν· ὁ Στεκούλης εἶδε τὸν κίνδυνον· μετὰ θαυμασίας ταχύτητος τείνει τὸν μὲν τῶν βραχιόνων πειρώμενος νὰ ἐπίσχῃ τὴν καταπίπτουσαν κλίμακα, διὰ τοῦ ἑτέρου ἀπωθεῖ βιαίως τὸν Γαριβάλδην, ὃν καταῤῥίπτει δύο βήματα μακρὰν πρηνῆ κατὰ γῆς. Ὅταν ὠρθώθη κατάπληκτος ἔτι ἐκ τῆς βαρείας πτώσεως καὶ τοῦ συγχρόνου πατάγου καὶ τῶν κραυγῶν τῶν φίλων του, καὶ ἐννόησε τὸ συμβάν, ἔτεινε τὴν χεῖρα τῷ Ἕλληνι καὶ μειδιῶν τῷ εἶπεν.

— Εὐχαριστῶ, Στεκούλη, μὰ τί πυγμή! καὶ ἔψαυε τὸ μέρος εἰς ὃ εἶχε λάβει αὐτήν.

— Αἴ! καὶ ἡ σκάλα δὲν ἐχοράτευε, Στρατηγέ... ἀπήντησεν ὁ Στεκούλης μάτην πειρώμενος νὰ ὑψώσῃ τὸν βραχίονα ὃν μικροῦ δεῖν συνέτριβε τὸ κτύπημα τῆς κλίμακος.

*

. . . .

Αἴφνης ἓν τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας τοῦ Γαριβάλδη ἐφωτίσθη· ἦτο τὸ τοῦ κοιτῶνός του. Τὰ βλέμματά μου ἐπισπασθέντα ὑπὸ τῆς λάμψεως ταύτης ἀπέμειναν μετὰ τοῦ νοός μου ἀτενῆ ἐπ' αὐτήν.

Ἦτο ἀμυδρὸν τὸ φῶς ἐκεῖνο, ἐξασθενούμενον ὑπὸ τῶν καλυπτόντων ἔσωθεν τὰς ὑάλους λευκῶν παραπετασμάτων· ἀμυδρὸν ὡς ἡ ζωὴ τοῦ Γέροντος τὰς πολιὰς τοῦ ὁποίου τρίχας αἱ ἀκτῖνές του ἐθώπευον τὴν στιγμὴν ἐκείνην.

Διῆλθε πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ πνεύματός μου ὁλόκληρος ἡ Γαριβαλδινὴ ἐποποιία· μεγάλη, ὑπεράνθρωπος ἐποποιία, ὁ Ὅμηρος τῆς ὁποίας ἔσται ἴσως ὁ ποιητὴς ὃν προσδοκᾷ ἡ Ἀνθρωπότης. Ὁ πρῶτος Ὅμηρος ἔψαλε τὰς ἐπιδρομὰς λαῶν ἐπὶ λαοὺς καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα, δι' οὗ οἱ λαοὶ συνδέονται· ἄλλος ἔψαλε τὰς μεταναστεύσεις, τὰς πρώτας κινήσεις τῶν ἀνθρωπίνων ὄγκων· καὶ ἐκαλοῦντο οἱ προσωποποιοῦντες τὰς ἐποχὰς ἐκείνας ἥρωες Ἀγαμέμνων, Ἀχιλλεύς, Ὀδυσσεύς, Αἰνείας. Τίς θὰ ψάλῃ ἐκεῖνον εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὁποίου οἱ λαοὶ ὀρθοῦσι τὰς κεφαλὰς ἐλευθέρας διεκδικοῦντες τὴν *πατρίδα*; Πρὸ τῆς οὐτοπίας τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ ἰδοὺ ὁ μέγας καὶ ἐγγὺς σταθμὸς ἐφ' ὃν ὁδεύει ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τοσούτων αἰώνων καὶ τοσούτους ἄλλους διαδραμοῦσα σταθμοὺς ἡ Ἐλευθέρα Πατρίς· ὁ Γαριβάλδης ἐγένετο ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι ὁ Χριστὸς τοῦ Ἐθνικοῦ τούτου Εὐαγγελίου.

Ἀλλ' ὅπλον του δὲν ὑπῆρξεν ὁ *λόγος*· ὄχι· διότι τέλος πάντων οἱ λαοὶ σήμερον ἀπέκτησαν καὶ αὐτοὶ μίαν σπάθην ἰδικήν των.

*

Ὁποῖαι εἰκόνες, ὁποῖαι σκηναὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ! μετὰ πέντε αἰῶνας ἡ Ἱστορία θὰ τὰ ἀποκηρύξῃ, θὰ τὸν ἐκδιώξῃ τῆς παρελθούσης πραγματικότητος, διότι τοσοῦτον ὑψηλὴ ὀρθοῦται μεταξὺ τῶν συγχρόνων του ὥστε θὰ νομισθῇ μῦθος, πλάσμα τῆς φαντασίας τῶν ἀνθρώπων....

Οὐδέποτε θὰ ἔληγον αἱ λυρικαὶ ὀνειροπολήσεις ἃς μοὶ ἐμπνέει ἡ μεγάλη αὐτὴ μορφή· ὅσῳ τὸν σπουδάζω, ὅσῳ τὸν μελετῶ, τοσοῦτον μείζονα τὸν βλέπω...ἢ ἄλλοτε.

*

Τὸ ἀμυδρὸν ἐκεῖνο φῶς, ἐξασθενούμενον εἰσέτι βαθμηδόν, ἐξέλιπεν αἴφνης· τότε μοὶ ἐφάνη ὅτι ἐπὶ τοῦ καταμέλανος, ζοφεροῦ ὄγκου τῆς Καπρέρας ταχεῖ βήματι διήρχετο, μετὰ βραχὺ ἀφανιζομένη, σκιά τις τιτάνειος· ὁ ἐρυθρός της χιτὼν ἀπεσπᾶτο ἐπὶ τοῦ μαύρου τῆς εἰκόνος βάθους βασανίζων τοὺς κεκμηκότας ὀφθαλμούς μου, οἱ ὁποῖοι ἐκλείσθησαν. Τὸ ἀτμόπλοιον ἀπό τινος ἐκινεῖτο καὶ εὑρισκόμεθα μακρὰν τῆς Καπρέρας.

Α. Γ. Ηπειρωτης.

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΤΙΓΜΑΙ

τοῦ Littré.

Ἡ κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ κ. Figuier ἐκδιδομένη ἐπιστημονικὴ ἐπιθεώρησις (L'année scientifique κτλ.), περιέχει τὰς ἑξῆς περὶ τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ἐπιφανοῦς ἰατροῦ καὶ φιλολόγου Littré πληροφορίας, ἃς μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὡς λίαν περιέργους ὑπὸ ψυχολογικὴν ἰδίως ἔποψιν.

«Ὁ πατὴρ τοῦ Littré, ἐμφορούμενος ὑπὸ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, οὐδὲν ἐβάπτισεν ἐκ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

»Ὁ Αἰμίλιος Littré ἐσπούδασεν εἰς τὸ Λύκειον Louis-le-Grand, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ διεκρίθη. Μετὰ τοῦτο ἤρξατο τὰς ἰατρικὰς σπουδάς του, ἀλλ' ἠμέλησε νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος. Ἡ φιλολογία προσείλκυσεν αὐτὸν μετ' οὐ πολύ. Ἐγνώριζε τὴν γερμανικήν, τὴν ἑλληνικήν, τὴν ἰταλικήν, τὴν ἀγγλικήν, τὴν λατινικὴν καὶ τὴν σανσκριτικήν. Ὁ Littré συνειργάσθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «National», εἰς τὴν *Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων*, εἰς τὴν *Δημοκρατικὴν Ἐπιθεώρησιν*, εἰς τὴν *Ἐφημερίδα τῶν σοφῶν*, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν «Revue positiviste», ἧς ἦτο μετὰ τοῦ κ. Wyrouboff ὁ κυριώτατος συντάκτης.

»Ἀλλ' ὁ Littré, ὅστις δι' ὅλου τοῦ βίου του ἔζησεν ὡς ἐλευθερολογιστὴς (libre penseur), ἐδέχθη τὴν ὑστάτην στιγμὴν παρ' ἱερέως τὸ βάπτισμα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσιν.

»Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ Littré συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Ἀββάτου Huvelin, πρωτοϊερέως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, ὅστις συνήθως ἤρχετο εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ πολλάκις τῆς ἑβδομάδος. Τοῦ Ἀββάτου αἱ ἐπισκέψεις ἐγένοντο καθημεριναὶ ἀφ' ὅτου ἡ κατάστασις τοῦ ἀσθενοῦς ἐχειροτέρευσεν. Ἀφιχθεὶς τὴν 1 Ἰουνίου, τὴν πρωΐαν, ὁ Ἀββάτης Huvelin εὗρε τὸν φίλον του εἰς χείρονα κατάστασιν. Ἡ κυρία Littré καὶ

Digitized by Google

ἡ θυγάτηρ της ἔκλαιον παρὰ τὴν κλίνην. Δύο καλογραῖαι προσηύχοντο γονυπετεῖς εἴς τινα γωνίαν τοῦ δωματίου. Ὁ ἀσθενής, οὗ μία χεὶρ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα τῆς γυναικός του, δὲν ὡμίλει πλέον, ἀλλ' ἐφαίνετο διατηρῶν ὅλην τὴν συνείδησιν αὐτοῦ. Ἅμα εἶδε τὸν Ἀββάτην Huvelin ὡσεὶ μειδίαμά τι εὐχαριστήσεως διῆλθε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὧν τὰ βλέφαρα ἠνεῴχθησαν καὶ ἐκλείσθησαν βραδέως. Ὁ ἱερεὺς ἐπλησίασε παρὰ τὴν κλίνην, ἐνῷ πάντες ἀπεμακρύνθησαν τινὰ βήματα.

»Τί συνέβη ἐν τῷ διαστήματι τῶν ὀλίγων λεπτῶν, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν; Δύσκολον εἶνε νὰ εἴπῃ τις τοῦτο, ἀλλὰ βεβαίως ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς ἔκρινε τὸν ψυχορραγοῦντα εἰς κοινωνίαν ἰδεῶν μετ' αὐτοῦ, διότι ἐπὶ τῆς κλίνης ἐκείνης ἐφ' ἧς ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων τῶν παρόντων κλινάντων τὰ γόνατα, ἔδωκεν εἰς τὸν Littré τὸ βάπτισμα, ὅπερ οὐδέποτε εἶχε λάβει.

»Ὁ Littré λοιπὸν ἀπέθανε ἐφωδιασμένος διὰ τῶν ἀχράντων τῆς ἐκκλησίας μυστηρίων.

»Πολλάκις ἐρρέθη, καὶ εἶνε τοῦτο ἀληθές, ὅτι ὁ οἶκος τοῦ ἐξόχου τούτου σοφοῦ ἐπαρουσίαζε τὴν παράδοξον ἀντίθεσιν ἀνδρὸς ὀρθολογιστοῦ, γυναικὸς δὲ καὶ θυγατρὸς εἰλικρινῶς καὶ θερμῶς πιστευουσῶν. Ὁ Littré ἀπεδείκνυεν οὕτω, ὅτι ἐγίνωσκε νὰ σέβηται παρ' ἑτέρῳ τὰς γνώμας τὰς ἀντιδοξούσας πρὸς τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ, διότι οὐδέποτε ἐπεχείρησε ν' ἀντιδράσῃ πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τῶν περὶ αὐτόν. Ἐπὶ πλέον οὐ μόνον ἄφινε τὴν σύζυγον καὶ τὴν θυγατέρα νὰ φοιτῶσιν ἐλευθέρως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ πάντοτε συνεβουλεύετο αὐτὰς περὶ τῶν πολλῶν ἀγαθοεργιῶν, ἃς ἐποίει καὶ οὗτος εἰς τὸ μέρος του. Οἱ πτωχοὶ οἱ ἀποτεινόμενοι πρὸς αὐτὸν διὰ συστάσεως ἱερέως ἢ ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους ἦσαν μᾶλλον εὐπρόσδεκτοι παρ' αὐτῷ. Κατὰ δὲ τὰς θερινὰς διατριβὰς αὐτοῦ ἐν Menil-le-Roi κατὰ προτίμησιν ἀπετείνετο πρὸς τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου, ὅπως δι' αὐτοῦ πληροφορεῖται περὶ τῶν μᾶλλον ἀξίων περιθάλψεως πενομένων οἰκογενειῶν».

Ἑκούσιοι παραμορφώσεις

ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Δ.'

Μέθοδοι πρὸς παραμόρφωσιν τῆς κεφαλῆς καὶ συνέπειαι ταύτης.

Καὶ τοῖς ἀμαθεστάτοις λαοῖς ἐστὶ γνωστὸν ὅτι ἡ κεφαλὴ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν δύναται νὰ ὑποφέρῃ εὐκόλως ἰσχυρὰς μηχανικὰς ἐνεργείας. Τοῦτο συμβαίνει προκειμένου καὶ περὶ ἄλλων ἐπίσης εὐγενῶν ὀργάνων κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην. Αἱ κεφαλαὶ τῶν νεογνῶν συνίστανται ἐκ λίαν ἐλαστικῶν ὀστῶν, ἅτινα δὲν εἶνε εἰσέτι πρὸς ἄλληλα ἡνωμένα, ἀλλ' ἅτινα τοὐναντίον ἀφίνουσι μεταξὺ αὐτῶν μείζονα ἢ ἥττονα κενά. Ἡ κατασκευὴ αὕτη ἐπιτρέπει διὰ διαρκοῦς πιέσεως μεγάλας μεταβολὰς τῆς μορφῆς καθ' ἃς ἐννοεῖται καὶ ὁ ἐγκέφαλος μεταβάλλει σχῆμα.

Ἡ πίεσις αὕτη ἐξασκεῖται διὰ μικρῶν σανίδων, ἐπιδέσμων, ὑφασμάτων κτλ. ὧν κατάλληλος πρὸς τοῦτο ! γίγνεται χρῆσις.

Ἡ πιέζουσα συσκευὴ μένει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδὸς ἐπὶ δύο καὶ πλείονα ἔτη. Εἰς τὰς ἀνατολικὰς παραλίας τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, ἀποτίθενται τὰ μικρὰ παιδία εἰς κοιτίδας αἵτινες συνίστανται ἐκ κορμῶν δένδρων, ἢ ἐξ ἁπλῶν σανίδων. Ὑπὸ τὸν αὐχένα τίθεται στερεὸν ὑπόστρωμα, ἀφ' οὗ δὲ ὅλον τὸ σῶμα δεθῇ πρὸς τὴν περίεργον κοιτίδα, ἐκτελεῖται πίεσις τῆς κεφαλῆς διὰ σανίδος, ἥτις ἐπιτρέπει μόνον τὴν εἰς ὡρισμένην διεύθυνσιν αὔξησιν αὐτῆς. Φοβερὰ ἡ κατάστασις τῶν παίδων κατὰ τὴν ἐγχείρησιν ταύτην. Τὸ πρόσωπον κυανοῦν, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροί, καὶ ἐκ τῶν κοιλοτήτων προέχοντες, ἡ κεφαλὴ θερμή, ὁ πόνος μέγας, δι' ὃν τὰ παιδία μέγα βοοῦσι. Ἡ κεφαλὴ ἀπαλλάσσεται τῆς πιέσεως ὅτε ὁ παῖς πρόκειται νὰ καθαρισθῇ ἢ νὰ λάβῃ τροφήν.— Ἀλλ' οὐ μόνον παῖδες, ἔτι ἄνδρες φέρουσι πιεστικὰς μηχανάς.

Ἐν ταῖς γαλλικαῖς ἐπαρχίαις, ἐν αἷς ὡς εἴπομεν ἡ παραμόρφωσις αὕτη τῆς κεφαλῆς εἶνε ἀσυνήθης, ὑπάρχει ἐν χρήσει ἓν εἶδος νυκτικοῦ σκούφου, ὅστις στερεοῦται δι' ἐπιδέσμου, διήκοντος εἴτε ἀπὸ τοῦ τῆς κεφαλῆς ἄκρου μέχρι ὑπὸ τὴν σιαγόνα εἴτε ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ ὀπισθοκρανίου.

Ὅπως κρίνῃ τις τὰ ἀποτελέσματα τῆς παραμορφώσεως τῆς κεφαλῆς, ἁρμοδιώτερον βεβαίως νὰ συμβουλευθῇ τοὺς αὐτὰ σπουδάσαντας Γάλλους ἰατρούς, ἢ περιηγητάς, οἵτινες ἀντιφάσκουσας ἐκφέρουσι γνώμας περὶ τῶν λαῶν τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς. Τινὲς τούτων π. χ. λέγουσιν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Περοῦ καὶ τῆς Χιλῆς, παρ' οἷς ἡ παραμόρφωσις αὕτη ἐν χρήσει, ὑπερβάλλουσι τοὺς γείτονας λαοὺς κατὰ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις ἐν ᾧ ἄλλοι λέγουσιν ὅτι εἰσὶν ὅλως ἀπαθεῖς καὶ ἀδρανεῖς. Ἐν γένει δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐὰν ἡ κεφαλὴ μόνον εἰς μέρη τινὰ πιέζεται, εἶνε δυνατὸν ὅπως ὁ ἐγκέφαλος ἀναπτυχθῇ εἰς τὴν μὴ πιεζομένην θέσιν καὶ οὕτω μὴ πάθῃ τι. Ἐὰν ὅμως ἐξ ἄλλου ἡ πίεσις ἐξασκεῖται ἰσχυρῶς εἰς πλείονα μέρη τότε ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ πάθῃ τό τε κρανίον καὶ ὁ ἐγκέφαλος. Πάσχουσι δὲ διὰ τῆς πιέσεως ταύτης αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις, διότι τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἐγκεφάλου μὴ δυνάμενα νὰ πληρωθῶσι καλῶς δὲν δύνανται νὰ φέρωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπαιτουμένην ποσότητα τροφῆς. Οἱ Γάλλοι ἰατροὶ ἐποίησαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου λίαν λυπηρὰς παρατηρήσεις.

Ὡς λέγει ὁ Foville, ὁ περίφημος Γάλλος φρενολόγος Esquirol ἐξέφραζε τὴν ἔκπληξίν του ἐπὶ τῷ μεγάλῳ ἀριθμῷ φρενοβλαβῶν ἐν τῇ πατρίδι

Digitized by Google

αὐτοῦ ἥτις ἦτο ἡ ἐπαρχία ἐκείνη τῆς Γαλλίας ἐν ᾗ πρὸ πάντων εἶνε ἐν χρήσει ἡ παραμόρφωσις τῆς κεφαλῆς. Ἐπίσης ὁ Foville, καὶ ὁ φρενολόγος τῆς Τουλούζης Delaye παρετήρησαν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν φρενοβλαβῶν ἐξετέθησαν κατὰ τὴν παιδικήν των ἡλικίαν εἰς τὴν περιγραφεῖσαν κάκωσιν. Βεβαίως, ὁ Foville ὀρθῶς παρατηρεῖ, οὐχὶ πάντες οἱ παραμεμορφωμένην ἔχοντες τὴν κεφαλὴν πάσχουσι τὰς φρένας, τοὐναντίον ὑπάρχουσί τινες ἐκτάκτου διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ ἡ πρὸς τοῦτο διάθεσις ὑπάρχει ἐξ ἅπαντος ἐν ὀρθῷ λόγῳ πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς παραμορφώσεως. Καὶ κατωτέρας μὲν μορφὰς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ἄνευ βλάβης, ἅμα ὅμως ἡ παραμόρφωσις προβῇ ἐπὶ πολύ, ὁ ἐγκέφαλος κωλύεται ἐν τῇ ἀναπτύξει του, καὶ οἱ κακωθέντες ἀποθνήσκουσιν ὑπὸ ὀξέος τινὸς τοῦ ἐγκεφάλου νοσήματος ἀνάρπαστοι γινόμενοι, ἢ περιπίπτουσι τῇ βλακείᾳ καὶ τῇ ἐπιληψίᾳ. Ὁ Gosse μετ' ἰδιαζούσης ὀξύτητος παρετήρησε τὰς συνεπείας τῆς παραμορφώσεως ἐν Ἀμερικῇ. Περιγράφει τοὺς λαούς, παρ' οἷς ἐν χρήσει τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὡς ἐν ἀθλίᾳ εὑρισκομένους καταστάσει. Οἱ Σιαμέζοι εἰσὶ ἀνόητοι καὶ σκληροί, οἱ τῶν ὀρέων τοῦ Περοῦ ἐκτάκτως ὀκνηροί, καὶ οἱ Ἰνδοὶ τοῦ Sacramento ὁ ἀνοητότερος λαὸς τῆς ὑφηλίου. Ἐπίσης φυλή τις παρὰ τὸν Ὀρεγόνα, διακρινομένη διὰ τὸν μικρὸν ἐγκέφαλόν της εἶνε ἡ ἀνοητοτάτη ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, καὶ ὅλως ἀνεπίδεκτος πολιτισμοῦ. Ἐνδιαφέρουσα εἶνε ἡ παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις, παρ' οἷς ἡ παραμόρφωσις ἔθιμον, ἔκτακτος ἀνηθικότης. Ὁ Gosse ἐποίησε παρατηρήσεις καὶ ἐν Τουλούζῃ ἐπιβεβαιούσας τὰ συμπεράσματα τῶν ἄλλων, καὶ λέγει, ἐκ τῶν νεοσυλλέκτων τοῦ Montagne Noire οἱ παραμεμορφωμένην ἔχοντες τὴν κεφαλὴν διεκρίνοντο ἐπὶ ματαιότητι καὶ ἀπερισκεψίᾳ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθίμου τούτου δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι αἰτία αὐτοῦ ὡς ἐν γένει καὶ ἄλλων βαθέως ἐρριζωμένων ἐθίμων, φαίνεται ὅτι εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον αἱ κοινωνικαὶ διαφοραί. Ὁ ἰσπανὸς Τορκουεμάδας ἀναφέρει ἐπὶ τοῦ προκειμένου γεγονότα τινά, ἅτινα εἰσὶ σπουδαῖα ὡς ἀφορῶντα τὰς αἰτίας τοῦ ἐθίμου τούτου. Οἱ περουβιανοὶ πράγματι διηγήθησαν αὐτῷ ὅτι ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ὑπάρχει ἴδιος τρόπος πρὸς μεταμόρφωσιν τῶν κεφαλῶν.

Ἡ πυραμιδοειδὴς μορφὴ κατὰ τούτους ὑπῆρξε προνόμιον τῶν εὐγενῶν τοῦ Περοῦ. Ὁ βασιλεὺς μόνος ἐδικαιοῦτο νὰ μεταμορφοῖ πυργοειδῶς τὰς κεφαλὰς τῶν τέκνων του, ὡς ἔκφρασιν δὲ τῆς βασιλικῆς του ἀρεσκείας ἐπέτρεπεν ἐνίοτε καὶ εἴς τινας τῶν εὐγενῶν τοῦτο. Ἐν Περοῦ ἐξ ἄλλου καταβάλλεται μεγίστη φροντὶς ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ ζητουμένη μορφή, πρὸς τοῦτο δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη μένουσιν οἱ ἐπίδεσμοι. Ἐν Μεξικῷ ὅμως, παράδοξον εἰπεῖν, φαίνεται ὅτι οὐ μόνον ἡ ἄρχουσα, ἀλλὰ καὶ ἡ δουλεύουσα τάξις ἔφερε ὁμοιομόρφους τὰς κεφαλάς, παραμεμορφωμένας, ὡς ἀποδεικνύουσι ἀρχαιότατα μνημεῖα παριστῶντα τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς δούλους ὁμοιομόρφως τὴν κεφαλὴν παραμεμορφωμένην ἔχοντας. Ὁ Γερμανὸς Spix διηγεῖται ὅτι ἔμαθε παρά τινος λαοῦ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς ὅτι παρεμόρφωνε τὴν κεφαλὴν ὅπως διακρίνεται ἀπὸ πλησιοχώρου φυλῆς.

Ἐν Μονάχῳ. ΑΒΙΚΕΝΝΑΣ.

Η ΜΟΙΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ

Τοῖς ποιηταῖς.

Ἐκεῖνος ποῦ μιὰ μέρα εὐτυχήσῃ
Σὲ στήθη γυναικὸς ἀγαπητῆς
Μονάκριβο καμάρι της ν' ἀνθίσῃ,
Ποτὲ ἀπὸ τὰ χέρια δὲ θ' ἀφίσῃ
Τὴ λύρα του, ἂν εἶνε ποιητής.

Γιὰ μιὰ ὡραία μοναχὴ φροντίδα
Κάθε ὡραῖο τότε τραγουδεῖ,
Τιμή, ἐλεημοσύνη, πίστι, ἐλπίδα·
Κι' ὁ ὕμνος 'π' ἀντηχεῖ γιὰ τὴν πατρίδα
Ἀπ' τῆς ἀγάπης βγαίνει τὴ χορδή!

Πόσα τραγούδια τρυφερά, ἐμπνευσμένα,
Γεμάτα πόθους, ὄνειρα, φτερά,
Δὲ γράφονται γι' ἄλλο καϋμὸ κανένα,
Παρὰ γιὰ νὰ τὰ λάχουνε γραμμένα
Δυὸ ματάκια μόνο φλογερά!

Μὰ ὅποιος δὲν κατώρθωσ' ἐδῶ κάτου
Σὲ στήθη γυναικὸς ἀγαπητῆς
Ὁλόχρυσο νὰ γράψῃ τ' ὄνομά του,
'Σ τὴ νύχτα ποῦ τ' ἁπλῶν' ἡ ἐρημιά του,
Βουβαίνεται, ἂν εἶνε ποιητής.

Τοῦ ποιητοῦ τὴ λύρα κουρτισμένη
Συχνὰ τοῦ κόσμου ὁ ἔπαινος κρατεῖ·
Μὰ ὁ πιὸ γλυκός της κόσμος ὅταν μένῃ
Ἀναίσθητος μπροστά της, τί θὰ γένῃ;
Τί θέλει πλειὰ ν' ἀκούεται αὐτή;

Γυναῖκα τῆς ζωῆς μας εἶν' ἡ μοῖρα,
Πότε κακή, καὶ πότε ἀγγελικιά·
Αὐτὴ τὴν ἀκριβή μας βάζει λύρα
Πότε 'ς τῆς φήμης τὴ λαμπρὴ πορφύρα,
Πότε 'ς τῆς λήθης τὴ φτωχὴ φασκιά.

Μάρτιος, 1882. ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ Σ..., γέρων φιλάργυρος, εὑρίσκετο εἰς τὴν τελευταίαν του ὥραν.

— Δὲν ἔχει πλέον τὰς αἰσθήσεις του, εἶπέ τις τῶν παρισταμένων συγγενῶν.

— Τώρα θὰ ἴδοῦμε, λέγει ὁ ἰατρός.

Καὶ μὲ δυνατὴν φωνήν.

— Πρέπει νὰ 'πάγῃ κανείς, εἶπεν, νὰ πάρῃ ἀμέσως μιὰ *μποτίλια* ἀπὸ τοῦτο τὸ *σιρόπι*... Ἔχει εἴκοσι φράγκα.

— Πολὺ ἀκριβά, ἠκούσθη λέγων ὁ ψυχορραγῶν ἡμιανοίγων τοὺς ὀφθαλμούς.

*
* *

Ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἡ κυρία Α* παραπονεῖται πικρὰ διὰ τὸν βάναυσον τρόπον τοῦ συζύγου της καὶ ζητεῖ διαζύγιον.

Digitized by Google

— Ἐν τούτοις, λέγει ὁ πρόεδρος, ὁ σύζυγός σας εἶπεν ὅτι σᾶς ἠγάπα ἄλλοτε πολύ.

— Εἶνε ἀληθές, κύριε πρόεδρε, ἀλλὰ κατόπιν ἤλλαξεν ὅλως διόλου. Ἄλλοτε, ὅταν μ' ἔβλεπεν, ἐκτυποῦσεν ἡ καρδία του, τώρα κτυπᾷ.... τὸ *μπαστοῦνί* του.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Αἱ γενναῖαι ψυχαὶ δυσκόλως φθάνουσι νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὴν κακίαν, τὴν ἀχαριστίαν τῶν ἀνθρώπων· μόνον ἀφοῦ λάβωσι σκληρὰ μαθήματα, κατανοοῦσι τὸ μέγεθος τῆς ἀνθρωπίνης διαφθορᾶς. Ὅταν δὲ οὕτω παιδευθῶσιν, ἀνυψοῦνται εἰς βαθμὸν ἐπιεικείας, ὅστις εἶνε τὸ τελευταῖον ὅριον τῆς περιφρονήσεως. (Βαλζάκ).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ ζῳολογικὸς κῆπος τῆς Δυσσελδόρφης ἔλαβεν ἐσχάτως δῶρον παρὰ τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ ὑπερμεγέθη τινὰ λύκον ἐξημερωθέντα παρὰ τοῦ καγκελλαρίου. Ὁ λύκος οὗτος ἐδόθη ἄλλοτε τῷ πρίγκιπι Βίσμαρκ παρά τινος Ῥώσσου πρίγκιπος. Εἶνε δὲ νῦν ἥμερος ὡς ἀρνίον καὶ ὀνομάζεται *Ἰσεγριμ*.

*** Εἶνε ἀδύνατον νὰ ὁρίσῃ τις μέχρι τίνος θέλει φθάσει ἡ ἐφευρετικότης τῶν Ἀμερικανῶν, ἐὰν κρίνῃ ἐκ τῶν ἐσχάτως ἀπονεμηθέντων ἐν Βασιγκτῶνι διπλωμάτων ἐφευρέσεως, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς ὁμολογουμένως λίαν περίεργα :

Ἀπενεμήθη εἰς κυρίαν τινὰ πτυχίον ἐφευρέσεως διὰ καρφίδα τῆς κόμης χρησιμεύουσαν συγχρόνως καὶ ὡς ψαλίδιον καὶ ὡς ἀνθοφόρος. Ἀπενεμήθη πτυχίον διὰ συσκευήν τινα χρησιμεύουσαν πρὸς ἀναψυχὴν τῶν ἵππων ἐν πλήρει καλπασμῷ ὄντων. Ἡ συσκευὴ αὕτη, προσαρμοζομένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου, συγκοινωνεῖ μετὰ δοχείου τοποθετημένου ἐν τῇ ἁμάξῃ ἐν ᾧ περιέχεται συμπεπιεσμένος ἀήρ.

Καὶ τέλος ἀπενεμήθη πτυχίον διατί νομίζετε; διὰ μηχανισμὸν ἐμποδίζοντα τὰς ἀγελάδας νὰ κινῶσι τὴν οὐράν των ἐφ' ὅσον ἀμέλγονται.

*** Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς μελετᾶται ἡ ἐκτέλεσις μεγάλου ἔργου. Πρόκειται περὶ κατασκευῆς σιδηροδρόμου μέλλοντος νὰ ἑνώσῃ τὴν Νέαν Ὑόρκην μετὰ τῶν Παρισίων οὕτως ὥστε τὸ ταξείδιον νὰ γίνεται ἐντὸς πέντε ἡμερῶν καὶ ἡμισείας. Ὁ σιδηρόδρομος ἀναχωρῶν ἐκ Νέας Ὑόρκης, διέρχεται τὸν Καναδᾶ, τὴν Νέαν Γεωργίαν καὶ τὴν Ἀλάσκα μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, ἐκεῖθεν δ' οἱ ταξειδιῶται θὰ μεταφέρωνται δι' ἀτμοπλοίου εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἀκρωτήριον ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς κειμένης κατέναντι τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 40 μιλίων περίπου ἐκ τῆς δυτικῆς ἄκρας τοῦ βορείου τῆς ἀμερικανικῆς στερεᾶς, οὗτος δ' ἔσται ὁ μόνος κατὰ θάλασσαν διάπλους. Ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ δ' ἀκρωτηρίου ὁ ὑπὸ μελέτην σιδηρόδρομος θὰ διέρχεται τὸ ῥωσσικὸν Κράτος μέχρι τῆς συνενώσεως αὐτοῦ μετὰ τῶν σιβηρικῶν σιδηροδρόμων, οἵτινες ἤδη συγκοινωνοῦσι διὰ Πετρουπόλεως καὶ Μόσχας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν πρωτευουσῶν.

*** Μ' ὅλα τὰ ἐγκώμια τὰ ὁποῖα ἀνέκαθεν ἐδαψιλεύθησαν εἰς τὰ προτερήματα τῶν μελισσῶν, φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ μικρὰ ζῳΰφια ἔχουσι καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματά των. Καὶ τί ἐλαττώματα! Φαντασθῆτε ὅτι ἡ ἐπιστήμη τὰ συνέλαβεν ἐπ' αὐτοφώρῳ κλέπτοντα, μεθύοντα, ὀκνηρά. Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν ζῴων», ἐν ᾗ ἀναγινώσκομεν τὰ ἑπόμενα :

Μέλισσαί τινες ἐκβιάζουσαι τοὺς φρουροὺς καὶ τοὺς κατοίκους ξένων κυψελῶν, διαρπάζουσι ταύτας ἀποκομίζουσαι εἰς τὰς ἑαυτῶν κυψέλας πάσας τὰς ἐκεῖ προμηθείας. Ἐὰν δὲ ἡ βιαιοπραγία αὕτη ἐπαναληφθεῖσα ἐπιτύχῃ πάλιν, αὗται αἰσθάνονται, ὡς οἱ ἄνθρωποι, μεγαλειτέραν πρὸς τὴν διαρπαγὴν καὶ τὴν λῃστείαν εὐχαρίστησιν παρὰ εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ καταλήγουσιν οὕτω εἰς τὸ ν' ἀποτελῶσιν ἀληθεῖς συμμορίας λῃστῶν. Ὑπάρχουσιν ἕτεραι αἵτινες ἐν ἀρχῇ μεμονωμέναι καὶ οὐχὶ ἐν συντροφίᾳ κλέπτουσι, καιροφυλακτοῦσαι νὰ διολισθήσωσιν ἀπαρατήρητοι εἴς ξένην τινὰ κυψέλην·—βλέπετε ὅτι ἔχουσι συνείδησιν τῶν παραπτωμάτων των.—Ἐὰν αὗται ἐπιτύχωσιν ἐν τῇ ἐκδρομῇ των ταύτῃ, ὁδηγοῦσι κατόπιν καὶ ἄλλας ἐκ τῆς κυψέλης των μελίσσας ἐκεῖ, ἕως οὗ τέλος, οὖσαι ἤδη ἐν γνώσει τῆς τοποθεσίας, ἐπιχειροῦσιν ἐκ συστάσεως τὴν διαρπαγήν.

Ὁ Βύχνερ λέγει προσέτι ὅτι τοιαῦται κλέπτριαι μέλισσαι δύνανται νὰ διαμορφωθῶσι δι' ἰδίας τινὸς τροφῆς συνισταμένης ἐκ μέλιτος ἀναμεμιγμένου μετὰ οἰνοπνεύματος. Ἐπίσης, ὡς ὁ ἄνθρωπος, προστίθησι, ἀποκτῶσι ταχέως μεγάλην κλίσιν πρὸς τὸ ποτὸν τοῦτο, ὅπερ ἐξασκεῖ καὶ ἐπ' αὐτῶν τὴν αὐτὴν ὀλεθρίαν ἐπιρροήν· καθίστανται ὁρμητικαί, μέθυσοι καὶ παύουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐργάζωνται. Ἀλλ' ἡ πεῖνα δὲν ἀργεῖ νὰ καταλάβῃ αὐτάς· τότε, ὡς ὁ ἄνθρωπος καὶ αὗται, περιπίπτουσιν ἀπὸ ἐγκλήματος εἰς ἔγκλημα, ἀφοσιούμεναι ἄνευ οὐδεμιᾶς τύψεως εἰς τὴν διαρπαγὴν καὶ τὴν λῃστείαν.

*** Ὁ ἀρχαιότερος στρατιώτης τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ εἶνε ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, ὅστις εἶνε ἅμα καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ. Τὸν παρελθόντα Μάρτιον συνεπλήρωσε τὸ ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἔτος αὐτοῦ. Ὁ δὲ νεώτερος στρατιώτης τοῦ στρατοῦ κατετάχθη ἐπ' ἐσχάτων εἰς τὸ 17ον τάγμα τῶν Μεκλεμβουργίων δραγόνων διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος· εἶνε δ' οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ δουκὸς τοῦ Μεκλεμβούργου καὶ ἔχει ἡλικίαν *ἡμερῶν εἴκοσι δύο*.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

1882

[ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

FOREIGN
BODL: LIBR
PERIODICALS

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8

ΑΘΗΝΗΣΙ

Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Ἀγχέσμου, 9.

1882

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀνατροφή, ἐκπαίδευσις.

Ἀγωγῆς (Κακῆς) ἀποτελέσματα 516. Βασιλόπαιδες (Πῶς ἀνατρέφονται οἱ) ἐν Γερμανίᾳ 739. Γυμναστικὴ (Ἡ) ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν 661, 707, 791. Γυμναστικὴ (Ἡ) ἐν Γερμανίᾳ 761. Ἑλληνικῆς παιδείας (Ἀνέγερσις τῆς) ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος 552. Λύκειον (Παράδοξον) ἐν Ἀμερικῇ 536.

Ἱστορικά.

Ἀθηναΐς 438, 445, 461. Ὄθωνος (Ἡ ἐξ Ἑλλάδος ἀναχώρησις τοῦ βασιλέως) 781. Ταραντέλλας (Περὶ τοῦ χοροῦ τῆς) 583.

Βιογραφίαι.

Κόρακας (Καπετὰν Μιχάλης) 635. Λεσσὲψ (Φερδινάνδος) 598. Τὺρ (Στέφανος) 430.

Γεωργικά, βιομηχανικά, ἐμπορικά, δημόσια ἔργα.

Αἰγύπτου (Προϊόντα) 524. Γεωργία (Ἡ) ἐν Ἀμερικῇ 586. Ἐπιτηδεύματα (Ἄγνωστα) ἐν Παρισίοις 570. Ἐργοστάσιον στρατιωτικὸν ἐν Λονδίνῳ 555. Ἰσθμοῦ (Ἡ τομὴ τοῦ) τῆς Κορίνθου 430. Μάννα (Ἡ) 809. Πυρηναίων διάτρησις 572. Σουὲζ (Ἐμπορικὴ σπουδαιότης τοῦ) διὰ τὴν Ἀγγλίαν 506. Τροχοὶ ἐκ χάρτου 585.

Γεωγραφία καὶ περιηγήσεις.

Αἰγύπτῳ (Ἡ γυνὴ ἐν) 505. Ἀραβάνιον (Τὸ) 744. Ἐλέφαντος θήρα 704. Λαυρείῳ (Μία ἡμέρα ἐν) 717. Μικάδῳ (Ἀκρόασις παρὰ τῷ) τῆς Ἰαπωνίας 519. Μορμόνων (Ἡ αἵρεσις καὶ ἡ πολιτεία τῶν) 548, 567. Ὁλλανδίας (Σημειώσεις περὶ) 454. Περίπλους τῆς γῆς ὑπὸ δύο Ἄγγλων πριγκίπων 538.

Ἐπιστημονικά.

Δάρβιν (Ἀλφόνσου Δεκανδὸλ σκέψεις περὶ) 417. Ἠλεκτρικὴ ἔκθεσις (Ἡ ἐν Μονάχῳ) 640. Ἠλεκτρόπολις 605. Λύσσης (Θεραπεία τῆς) 440.

Ζωολογία.

Ζώων (Ἡλικία τῶν) 634. Κυνὸς (Νοημοσύνη) 492, 554.

Ἤθη καὶ ἔθιμα.

Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ 425, 486, 501, 531, 563, 600, 630, 658. Ἀθηναϊκά. (Γάμοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας) 579, 592. Σκοποβολῆς (Ἐθνικοὶ ἀγῶνες) ἐν Λωζάννῃ τῆς Ἑλβετίας 422.

Κοινωνικά, πολιτειακά, στατιστική.

Ἀθῆναι (Αἱ) πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου 749. Γαλλίας πληθυσμὸς 556. Ἐφημερὶς (Ἡ) κατὰ τὸ 1880, 691. Μακροβιότης ἔκτακτος 652. Μορμόνων (Προσηλυτισμὸς) 763. Μουσουλμάνων πληθυσμὸς 555. Νάνων (Τινὰ περὶ) 521. Πνευματισμὸς (Ὁ) ἐν Ἀγγλίᾳ 612, 646. Πόλεμος (Τί στοιχίζει ὁ) 682. Πολυγονία ἔκτακτος 625. Προικοσύμφωνον (Ἓν παλαιὸν) 712. Ῥωσσικοῦ Κράτους (Πληθυσμὸς τοῦ) 459. Στατιστικὴ (Μία ὀλιβερὰ) 553. Χρέη (Δημόσια) διαφόρων Κρατῶν καὶ ἀναλογία αὐτῶν κατ' ἄτομον 522.

Πρακτικαὶ γνώσεις.

Καθαρισμοῦ (Τρόπος) ἐλαιογραφιῶν 540. Κατοικίας (Ἐκλογὴ) 508. Κηλίδων (Ἐξάλειψις τῶν ἐκ μελάνης) 824. Κυνηγίου (Διατήρησις) 572. Πρασινάδας (Εὔκολος τρόπος πρὸς απόκτησιν) 764.

Ὑγιεινή.

Ἀέρος (Ἐπίδρασις τοῦ) εἰς τὸν ὀργανισμὸν καὶ προφυλακτικὰ μέτρα 467, 483, 499. Ἀὴρ καθαρὸς 620. Ἑκατοντούτης (Πῶς γίνεταί τις) 679. Ἐνδυμάτων (Ἐκλογὴ) 812. Ἐπαγγέλματα (Τὰ ἐπικίνδυνα) 742. Ἐργασίας (Ποῖαι αἱ ὠφέλειαι τῆς) 820. Μακροβιότης (Ἀνθρωπίνη) 806. Νηπίων (Διατροφὴ τῶν) 588. Παίδων (Ἀνατροφὴ τῶν) 668.

Οἰκιακὴ οἰκονομία.

Οἴκου (Διοίκησις τοῦ) 824. Στρωμάτων (Τρόπος προφυλάξεως τῶν) ἀπὸ τοῦ σάρακος 460.

Φιλολογία, ἠθολογία, φιλοσοφία.

Ἅγιος Νικόλαος (Ὁ) 775. Ἀλήθειαι 428, 442, 459, 476, 490, 507, 523, 540, 555, 572, 588, 604, 635, 652, 668, 714, 732, 746, 762, 780, 796, 811, 822. Ἀφρικανὸς μονάρχης (Εἷς) 666. Βικτωρίας (Τὸ νοικοκυριὸ τῆς βασιλίσσης) 587. Βικτωρίας (Τὸ μυστικὸν τῆς βασιλίσσης) 681. Βίσμαρκ (Ὁ) ὡς βουλευτὴς 696. Γαριβάλδη (Τρόπος τοῦ ζῆν τοῦ) 443. Γαριβάλδης (Ὁ) ὡς ἰδιώτης 672. Γήρατος (Ἡ εὐδαιμονία τοῦ) 711. Γυναικὸς (Γνῶμαι περὶ) 809. Γυνὴ στρατιώτης 760. Ἕξεως (Δύναμις τῆς) 444. Ἐπανέρχονται! 615 Κομμωτηρίου (Πρὸ) 713. Λαχανοπῶλις (Μία) παρασημοφορεμένη 650. Νόμος (Ὅπου ἰσχύει ὁ) 650. Τύραννοι (Οἱ) τῶν ζώων 664. Ὑποκριτῶν (Χρηματικὴ ἀμοιβὴ) παρὰ Ῥωμαίοις 458. Φοιτητὴς (Ὁ Γερμανὸς) 613, 656, 676, 730, 758, 795.

Δάνειον πνεῦμα.

427, 441, 459, 476, 490, 507, 522, 540, 554,

Digitized by Google

571, 587, 604, 619, 635, 651, 667, 682, 699, 714, 731, 746, 762, 780, 796, 810, 822.

Διηγήματα καὶ μυθιστορίαι.

Ἀπάτη (Ἡ πρώτη) 413. Βουνὸ (Τὸ χαμένο) 557. Δράκος (Ὁ) 725, 733. Μάρθα 797. Μάρτυς (Ὁ ἀφανής) 449, 470. Μερτριὲ (Ὁ φίλος μου) 419. Μοῦσα (Ἡ) τοῦ χωρίου 752, 778, 786. Ποιητὴς (Ὁ) τῶν ζυθοπωλείων 438. Ταξείδιον (Τὸ ἀκούσιον) 477, 493, 509, 525, 541, 559, 573, 589, 609, 624, 637, 653, 669, 685, 701. Χήνα (Ἡ) τῶν Χριστουγέννων 813.

Ποίησις.

Δρομίσκον (Εἰς) τῶν Ἀθηνῶν 821. Ἐκεῖνος 457. Ἑλληνικὴ (Ἀρχαία) ποίησις 794. Ἑρνάνης 765. Εὐτυχία (Ἡ) 762. Ἰλιάδος μετάφρασις 621. Χωριὸ (Τὸ) 714.

Ποικίλα.

428, 442, 459, 491, 507, 523, 540, 555, 572, 588, 620, 636, 668, 683, 700, 715, 732, 746, 763, 811, 822.

Εἰκονογραφίαι.

Τὺρ (Στέφανος) 429.

Digitized by Google

Ἀριθ. 340 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 | 4 Ἰουλίου 1882

Ἡ δημοσίευσις τῆς «Ἀθηναΐδος», διακοπεῖσα ἐν τῷ φύλλῳ τούτῳ διὰ παρεμπεσὸν κώλυμα, θέλει ἐξακολουθήσει ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς.

Η ΠΡΩΤΗ ΑΠΑΤΗ

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐμετρεῖτο τὸ σῶμά μου ἐπὶ τοῦ πήχεως καὶ τὰ ἔτη μου ἐπὶ τῶν δακτύλων, ἔτρεφον ἔρωτα σφοδρὸν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν. Τὸ πάθος τοῦτο μοὶ ἀπέμεινεν ἔκτοτε, εἰ καί πως ἐμετριάσθη κατόπιν, ἀφότου μείζονα κρίσιν ἀποκτήσας ἐπείσθην ὅτι ἡ θεία τέχνη τοῦ Γουττεμβεργίου ἐξυπηρετεῖ ὡς ἀνάλγητος θεραπαινὶς μετ' ἴσης προθυμίας τοὺς διαυγεστάτους ὡς καὶ τοὺς τερατοτόκους νόας. Ἂν ἡ ὑπέρμετρος κατανάλωσις τῆς πνευματικῆς τροφῆς ἐπιφέρῃ ἐν τῇ διανοίᾳ δυσπεψίαν, ὡς ἡ λαίμαργος καταβρόχθισις ποικίλων ἐδεσμάτων ἐν τῷ στομάχῳ, τόσον πολυσύνθετον ὀνθύλευμα ἐγκυκλοπαιδικῶν ἀναγνωσμάτων κατέλυσε τὸ πνεῦμά μου κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ὥστε ἂν δὲν ὑπέστην διατάραξιν τῶν διανοητικῶν μου δυνάμεων ὀφείλω τοῦτο εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἴσως τοῦ ἐγκεφάλου μου κρᾶσιν, ἤ, ὅπερ πιθανώτερον, εἰς τὸ ὅτι τὸ μέγα μέρος τῶν ἀναγνωσμάτων δὲν ἀνήγετο ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἀντιλήψεώς μου. Ὡρισμένον καιρὸν πρὸς τοῦτο δὲν εἶχον, διότι ἀνέκαθεν δὲν ἤμην ἔνθερμος λάτρις τῆς αὐστηρᾶς βρεττανικῆς μεθοδικότητος. Ἀλλ' ἀφοῦ ἤθελον συμπλακῆ ἐπί τινα ὥραν μετὰ τῶν δυστρόπων χρόνων τῶν ἀνωμάλων ῥημάτων, ἀφοῦ ἤθελον ἀνακαλύψει ἐντὸς σωρείτου ἀριθμῶν τὸν ὡς φυγόδικον ὑποκρυπτόμενον *μέγιστον κοινὸν διαιρέτην*, ἀφοῦ ἤθελον παίξει μετὰ τοῦ Λὼφ, μεγάλου κυνὸς τῆς Νέας Γῆς ἀνεχομένου μετὰ γενναιόφρονος ἐγκαρτερήσεως τὸ μικρὸν τοῦ σώματός μου βάρος ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τὸν διὰ τοῦ χειρομάκτρου χαλινὸν περὶ τὸ ρύγχος του, ἀφοῦ ἤθελον παρατάξει μετὰ στρατηγικῆς δεινότητος ὑπερφυοῦς κατὰ τάγματα καὶ κατὰ λόχους τοὺς χαρτίνους πετεινούς μου, δὲν ἐπορευόμην μετ' ἄλλων συντρόφων νὰ συμμετάσχω τοῦ μανιώδους πετροπολέμου ἢ νὰ σκιρτήσω ὡς πῶλος καταδιώκων ἐντὸς τοῦ σιτοφόρου ἀγροῦ μετὰ ξυλίνου ξίφους τὸν ὁμήλικα ὑποτιθέμενον λῃστήν, ἀλλὰ καθήμενος πρὸ τῆς μικρᾶς μου τραπέζης ἀνεγίνωσκον μέχρις ὅτου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσφραγίζοντο τέλεον ὑπὸ τοῦ ὕπνου.

Τὰ βιβλία ἅπερ ἀνεγίνωσκον ἦσαν ποικίλα, ὡς προεῖπον. Ἐν πρώτοις ἐν *Ὡρολόγιον* τῆς μάμμης μου, ὅπερ ἐκ τῆς καθημερινῆς χρήσεως εἶχε πάθει ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἀμφιβάλλω ἂν καὶ ὁ ἐμπειρότερος ὡρολογοποιὸς ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν διόρθωσίν του, διότι τὰ φύλλα του εἶχον ἐκλεπτυνθῆ ὡς τὰ σώματα τῶν ἐν αὐτῷ ὑμνουμένων ὁσίων καὶ ἀσκητῶν. Ἔπειτα ἤρχοντο κατὰ σειρὰν, ἡ *Ἱερὰ Ἱστορία*, *οἱ Μῦθοι τοῦ Αἰσώπου*, *ἡ Γενοβέφα*, *αἱ Ὑψηλόταται πανουργίαι τοῦ Βερτόλδου*, ἡ *Ἀραβικὴ Μυθολογία*, ὁ *Ἐρωτόκριτος*, ὁ *Ροβινσὼν* πᾶσα ἡ χορεία τῶν ἀφελῶν καὶ ἁπλοϊκῶν τροφῶν ὑφ' ὧν ἐξεπαιδαγωγεῖτο ἡ νεαρὰ ἡλικία τῶν παρῳχημένων γενεῶν, πρὶν ἢ γενικευθῆ ἐπὶ τοσοῦτον ἡ παίδευσις, ὥστε οἱ παῖδες νὰ θηλάζωσι μετὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος καὶ τὰς νομολογικὰς ἐξηγήσεις τοῦ **Dalloz** ἢ τὰς πολιτειακὰς θεωρίας τοῦ **Bluntschli**. Τὴν φιλοσοφίαν ἀντεπροσώπευε παρὰ τῇ μικρᾷ μου βιβλιοθήκῃ μία ταπεινὴ *Συλλογὴ Γνωμικῶν*, τὴν δὲ καθόλου ἱστορίαν ὁ *Βίος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου* καὶ σύντομός τις *Ἱστορία τῆς Γαλλίας*. Πάσας τὰς λελιπασμένας καὶ καταστίκτους σελίδας τῶν βιβλίων τούτων κατεβίβρωσκον ἐκ περιτροπῆς, ἀποθησαυρίζων ἐν ἐμοὶ συμμιγῆ σοφίας χυλόν. Ἐνίοτε δὲ, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ῥέμβης—διότι ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἐκείνης ἀμύσταξ ἔτι νεωκόρος διαβιῶν ὑπὸ τὸν πρόδομον τοῦ μεγάλου τοῦ ρομαντισμοῦ τεμένους ἔρρεπον πρὸς τὴν χαῦνον ὀνειροπόλησιν — ἀνεκυκᾶτο ἐν τῷ πνεύματί μου ἑσμὸς φανταστικῶν ὄντων καὶ οἱ ἀπλανεῖς ὀφθαλμοί μου ἑώρων ἐντὸς ὁμιχλώδους πανοράματος ἀντιπαρερχομένας τὰς σκιὰς τῶν ἡρώων τῶν βιβλίων μου. Καὶ προσεμειδία μοι ἡ σώφρων Γενοβέφα περιπλέγδην βαίνουσα μετὰ τοῦ ἀρηϊφίλου Μακεδόνος, καὶ ὁ Ἀμπουλβάρης τῶν ἀραβικῶν μύθων ἄγων με ἐκ τῆς χειρὸς μετέβαινε πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐρήμου νήσου τοῦ Ροβινσῶνος, καὶ ἀντίκρυζον οἱ ἑπτὰ Μακαβαῖοι τοὺς Μεροβιγγίους βασιλεῖς καὶ οἱ τετράποδες τοῦ Αἰσώπου σοφοὶ ἀπήγγελον ἐκ στήθους τὰ κοντάκια καὶ τὰ ἀπολυτίκια τοῦ *Ὡρολογίου*.

Τὸ ἰδανικόν μου, τὸ διακαές μου ὄνειρον ἦτο φυσικῷ τῷ λόγῳ ἡ ἀπόκτησις βιβλίων. Περὶ τὴν ἐκλογὴν ὅμως αὐτῶν, ἢ κάλλιον εἰπεῖν περὶ τὸν πρὸς αὐτὰ ἔρωτα ἐκυριευόμην ἐνίοτε ὑπὸ παραδό-

Digitized by Google

ξων ὁρμῶν συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας. Οὕτω τὰ καθαρῶς ἐπιστημονικὰ συγγράμματα μ' ἐξεφόβιζον, καὶ ἠσθανόμην ἀνεξήγητον ἀποστροφὴν ὁσάκις μεταβαίνων εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ θείου μου δικηγόρου ἔβλεπον ἐντὸς τῆς ὑαλοφράκτου βιβλιοθήκης ὀγκώδεις τόμους ἐν δέρματι κιτρινωπῷ δεδεμένους ἄλλους μὲν εὐθυτενεῖς καὶ ἄλλους νυσταλέως ἐπικεκλιμένους ἐπ' ἀλλήλων, ἄλλους ἐπὶ ἑδρῶν μετ' ἀναιδείας ἐπιδεικνύοντας τὴν ἀνεῳγμένην εὐρύχωρον γαστέρα· ἐνῷ ἀπεναντίας πυρώδες καὶ ἔμπλεων πόθου τὸ βλέμμα μου εἰσέδυεν ἐντὸς τῆς ταπεινῆς βιβλιοθήκης τοῦ διδασκάλου μου ἱερέως ζητοῦν νὰ ἐξιχνιάσῃ μέσῳ τῶν μελανῶν καὶ εὐρωτιώντων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων τὸ *Ἁμαρτωλῶν σωτηρία* περὶ οὗ εἶχον ἀκούσει θαυμάσια ἐκ τῶν χειλέων τῆς μάμμης μου. Εἷς τόμος *Εὐτέρπης* ἐφάνη ποτὲ εἰς τὰ ὄμματά μου ὡς μεταλλεῖον ἀνεξερεύνητον χρυσοῦ εἰς τὰ ὄμματα χρυσοθήρα. Ἐνθυμοῦμαι τὸ σφοδρὸν πάθος ὑφ' οὗ κατελήφθην διά τινα παλαιὰν Γεωγραφίαν μετ' εἰκόνων. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἐρωμένη ἣν ἀπέκτησα κατόπιν δὲν ἔτυχε τόσων θωπειῶν, τόσης πιστῆς καὶ ἀφωσιωμένης λατρείας, ὅσης ἡ ἐρρυτιδωμένη ἐκείνη Γεωγραφία. Ὅπως κάμψω τὴν σιδηρᾶν ἐπιμονὴν τοῦ εὐτυχοῦς κτήτορος καὶ συμμαθητοῦ μου, πολλάκις τὰ κερμάτια τοῦ πτωχικοῦ βαλαντίου μου μετέβαλον ὡς ἀλχημιστὴς εἰς εὐχύμους καραμέλας πρὸς τέρψιν τοῦ λάρυγγός του, καὶ πολλάκις οἱ δάκτυλοί μου ἀπεξηράνθησαν ἀντιγράφοντες καλλιγραφικῶς τὰς ἰδικάς μου ἐξηγήσεις ἐπὶ τῶν τετραδίων τοῦ ἀμελοῦς συντρόφου μου. Πλὴν ὁ διάπυρος οὗτος ἔρως εἵμαρτο νὰ λάβῃ τὴν τύχην τοῦ ἀτυχοῦς ἔρωτος τοῦ Παύλου πρὸς τὴν Βιργινίαν, διότι ὅτε ἐμαλάχθη ὁ ἀδυσώπητος κάτοχος, ἡ Βιργινία-Γεωγραφία ἀπῆλθεν αἰφνιδίως εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ὁμοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ κτήτορος, ὁ δὲ νανοφυὴς Παῦλος ἔμεινεν ἄπελπις καὶ ἀπαρηγόρητος θρηνῶν τὸν ἔρωτα καὶ τὰς καραμέλας του.

Οἱ οἰκεῖοί μου ἐμειδίων καὶ ἔστιν ὅτε μ' ἐπέπληττον ἐπὶ τῇ μανίᾳ μου ταύτῃ, οἱ δὲ συνηλικιῶταί μου μ' ἔσκωπτον ἐπονομάσαντές με *φιλόσοφον*, καὶ ἡ εὔφημος αὕτη λέξις ἠχοῦσα κακῶς εἰς τὰ ὦτά μου καὶ τότε ὡς καὶ τώρα, ἐγένετο πολλάκις το σύνθημα μανιώδους πυγμαχίας. Οἱ ἐπιζητοῦντες ὅμως τὴν εὔνοιάν μου ἦσαν βέβαιοι ὅτι θ' ἀπέκτων αὐτὴν διὰ τῆς ὑποσχέσεως ἑνὸς νέου βιβλίου, ὑποσχέσεως οἴμοι! ἀπραγματοποιήτου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Μεταξὺ τούτων συγκατελέγετο καὶ γέρων τις φοιτῶν τακτικῶς εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ πατρός μου, ἔχων ἰδιαιτέραν πρός με συμπάθειαν διὰ τὸ ζωηρόν, τὸ φιλοτάραχον, τὸ ἰδιότροπον τοῦ χαρακτῆρός μου. Ἦτο απόστρατος χωροφύλαξ ἐξ Ἠπείρου καὶ ἐκαλεῖτο μπάρμπα-Σταῦρος. Ζωντανὴ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου διατηρεῖται ἡ εἰκών του. Ἦτο ὑψηλός, μὲ κόμην βραχεῖαν καὶ μιξοπόλιον, μὲ τὰς ὀφρῦς πυκνάς, μὲ ζωηροὺς τοὺς ὀφθαλμούς, μὲ τὰ ζυγώματα προέχοντα, μὲ τὸν πώγωνα ὀξὺν καὶ ὀστεώδη μέχρι τοῦ ὁποίου ἀνήρχετο ὁ μέλας λαιμοδέτης προσδεδεμένος διὰ πολλαπλῶν σπειρῶν πέριξ τοῦ λαιμοῦ του. Ἔφερε πάντοτε ἐπενδύτην βαθέος πρασίνου χρώματος, ἀναξυρίδα μελανὴν καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπενδύτου του ἔστιλβον τὰ ἐκ ψευδαργύρου στρατιωτικὰ κομβία. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος μὲ ἠγάπα, μ' ἐθώπευεν, μ' ἐφιλοδώρει ἐνίοτε διὰ λιχνευμάτων καὶ καλῶν με πλησίον του μοὶ διηγεῖτο ἱστορίας καὶ ἀνέκδοτα τοῦ βίου αὐτοῦ, ἅτινα ἠκροώμην εὐχαρίστως. Ἀλλ' ὅτε ἐδυσχέραινον, ὅτε ἐγκύπτων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν δὲν μετέβαινον προθύμως ἐγγὺς αὐτοῦ καλούμενος, τότε προσήρχετο αὐτὸς καὶ μοὶ ἐξεσφενδόνιζεν εἰς τὸ οὖς τὴν ὑπόσχεσιν τῆς δωρεᾶς ὡραίου βιβλίου, περιγράφοντος μάχας, βίους καὶ θαύματα ἁγίων, ἐπισήμους πόλεις, ἄγρια ζῷα καὶ μυρία ὅσα. Τὸ κατ' ἀρχὰς μικρὰν παρέσχον πίστιν πρὸς τοὺς λόγους του, οὐχὶ διότι μοὶ ἐφαίνετο ἀνάρμοστος ἢ ἀδύνατος ἡ ἐν τῷ αὐτῷ ἀνάμιξις τόσης ἑτεροειδοῦς ὕλης καὶ ἡ ἐν ἁρμονίᾳ συμβίωσις ἐν ταῖς αὐταῖς σελίσι στρατηλατῶν, ἀσκητῶν καὶ θηρίων, ἀλλὰ διότι ἄπορον μοὶ ἐφαίνετο πῶς ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος χωροφύλαξ ἠδύνατο νὰ εἶνε κάτοχος τοιούτου θησαυροῦ. Ὁ γέρων ὅμως οὕτως ἐπιδεξίως κατώρθωσε νὰ χρωματίσῃ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, τόσον ἑλκυστικὴν στάσιν ἔδωκεν εἰς τὴν Κίρκην αὐτήν, ὥστε ἐπὶ τέλους ἐμαγεύθην. Ἡ σφριγῶσα παιδικὴ φαντασία μου, σαγηνευθεῖσα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνέπλασε τὸ ἴνδαλμα τοῦ φοίνικος τούτου τῶν βιβλίων μεθ' ὅλων τῶν θελγήτρων ὅσα δωρεῖται δαψιλῶς ὁ ἀκατάσχετος πόθος, καὶ ἡ θέρμη πρὸς ἀπόκτησιν αὐτοῦ λεληθότως ἐν ἐμοὶ ἀναπτυχθεῖσα μὲ κατεκυρίευσεν. Ἐγενόμην οἰκειότερος καὶ μᾶλλον τιθασσὸς πρὸς μεγίστην χαρὰν τοῦ μπάρμπα-Σταύρου καὶ καθ' ἑκάστην καραδοκῶν τὴν ἔλευσίν του, κατεσκόπευον μακρόθεν τὸ μυστηριῶδες βάθος τοῦ θυλακίου τοῦ πρασίνου ἐπενδύτου του. Ἡ ἐπιθυμία μου ὅμως ἐβράδυνε πολὺ νὰ ἐκπληρωθῇ καὶ τὸ θυλάκιον ἐδείκνυε τόσον ἐπίμονον στείρωσιν, ὅσην γονιμότητα ἐφαίνετο ἔχον εἰς τὰς προφάσεις τὸ πνεῦμα τοῦ γέροντος πλάττοντος μίαν καθ' ἑκάστην καὶ ἀναβάλλοντος αἰωνίως τὴν ἐκτέλεσιν ἐπὶ τὴν αὔριον. Καὶ αἱ ἡμέραι παρήρχοντο καὶ ἑκάστη αὔριον ἔτικτεν ἄλλην αὔριον κυοφοροῦσαν ἄλλην πάλιν. Καὶ ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ ταύτῃ τῶν ἡμερῶν τὸ ποθητὸν ἀντικείμενον ὅσῳ μᾶλλον ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, τόσῳ γλυκερώτερον φῶς ἀπέκτα καὶ τόσον ὁ πόθος ἐγένετο ὁρμητικὸς καὶ ἀκατάσχετος. Καὶ ἐνόησα ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἐκείνης τὴν πικρίαν δι' ἧς ποτίζει τὴν ψυχὴν ὁ ἀνέφικτος οὗτος ἀντικατοπτρισμὸς τῆς αὔριον τὸ βραδὺ δηλητήριον τοῦ πυρετοῦ τῆς ἀεὶ ὑπεκκαιομένης καὶ μηδέποτε κατασβεννυμένης ἐπιθυμίας, ἥτις κρεμάννυται ὡς αὐτοκτόνος Ἰξίων ἀπὸ τοῦ ἀεννάως περιστρεφο-

Digitized by Google

μένου τροχοῦ τῶν ὡρῶν μέχρις ὅτου καταπέσῃ εἰς τοῦ χρόνου τὴν ἄβυσσον εἰς συντρίμματα διασπαραχθεῖσα. Καὶ ἤλπιζον ἔκτοτε ἐπὶ τὴν αὔριον, τὴν δολερὰν πολεμίαν τοῦ σήμερον, γέφυραν μυριοστάδιον, διήκουσαν πολλάκις ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ λίκνου μέχρι τῶν χειλέων τοῦ τάφου, δι' ἧς μεταβιβάζονται ὕπερθεν τῆς κεφαλῆς ἡμῶν τὰ φαντάσματα ὅσα ἀναπλάττει ἡ ἐξημμένη φαντασία.

Καὶ ἡ αὔριον ἤρχετο ἐπιφέρουσά μοι νέα μαθήματα, καὶ λύσεις ἀνιαρὰς μαθηματικῶν προβλημάτων, καὶ κατακλεῖδας συζυγιῶν πρὸς ἀντιγραφήν, καὶ δυσχερῆ καὶ ἀκατόρθωτα καλλιγραφίας ὑποδείγματα, καὶ αὐστηρὰς ἐπιπλήξεις τῶν γονέων, καὶ κολάφους διδασκάλων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ λυγρὰς νόσους καὶ ἀπεχθῆ φάρμακα, ὅλα τὰ μέρη τοῦ προλόγου τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν ὑφ' οὗ καταμαστίζεται ἡ παιδικὴ ἡλικία. Ἀλλὰ τὸ βιβλίον, τὸ βιβλίον ὅπερ ἐπόθει ἡ καρδία μου δὲν προέκυπτε μέσον τοῦ θολοῦ ὁρίζοντος. Ἤδη τὰ ὀλίγα μου βιβλία μοὶ ἐπέφερον κόρον καὶ ἀνίαν. Ὁ Βερτόλδος μοὶ ἐφαίνετο ἀνούσιος γελωτοποιός, ἡ Γενοβέφα μεμψίμοιρος καὶ μελαγχολικὴ ἀσκήτρια, ὁ Ροβινσὼν ὀκνηρὸς μυθολόγος, ὁ Ἐρωτόκριτος φλύαρος καὶ ἐπιδεικτικὸς ὡς μέλος τινὸς τῶν ἐν Ἀθήναις δευτερευόντων συλλόγων. Πᾶν τὸ ἰδεῶδες τοῦ καλοῦ, πᾶσα ἡ ἄφατος ἡδονὴ συνεκεντροῦτο ἐντὸς τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου τοῦ γέροντος ὅπερ λαμπρὸν ὡς ἀνάκτορον Ἀρμίδος ἐμάρμαιρεν εἰς ἀπόστασιν πολλήν, ἣν οἱ μικροί μου πόδες δὲν εἶχον τὴν ἰσχὺν νὰ διανύσωσι. Καὶ ἀνέμενον, καὶ ἀνέμενον καὶ ἡ ἐλπὶς ἤδη κεκμηκυῖα ἤρχισε νὰ φθισιᾷ καὶ νὰ θνήσκῃ, ὅτε ἀπροσδοκήτως μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὁ γέρων ᾐτήσατο τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ πατρός μου νὰ μὲ παραλάβῃ εἰς τὴν οἰκίαν του εἰς γεῦμα.

— Καὶ τὸ βιβλίον; ἠρώτησα ἐγὼ ἀμέσως μετὰ ζέσεως;

— Αὔριον χωρὶς ἄλλο.

Ἀνεσκίρτησα· τὸ αὔριον τοῦτο, ἀφοῦ θὰ μετέβαινον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γέροντος, δὲν μοὶ ἐφαίνετο ὀμιχλῶδες καὶ ἀμφίβολον ὡς τὰ λοιπά. Ἐλπὶς ζωηροτέρα ἐξέλαμψεν ἐν ἐμοὶ αἴφνης, καὶ ὁ τετράγωνος τόμος μὲ τὰ χρυσᾶ αὐτοῦ ποικίλματα, ὡς τὸν ἐφανταζόμην, ἔστη ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης προσδεδεμένος ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου, ὡς τὸ κάλυμμα τὸ τιθέμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἡμιόνων. Τὸν ἔβλεπον, τὸν ἐθώπευον, τὸν ἐφυλλομέτρουν, τὸν ἀπέθετον κατὰ φαντασίαν ἐντὸς τοῦ συρταρίου ὅπου εὑρίσκοντο καὶ τὰ λοιπά μου βιβλία περιτετυλιγμένον ἐντὸς φύλλου λευκοτάτου χάρτου. Δὲν ἐγίνωσκον τὴν ἐπιγραφήν του, ἀλλ' εἶχον ἐφεύρει μίαν, ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ ἐρῶν πλάττει ἓν ὄνομα, πρὶν ἡ μάθῃ τὸ πραγματικὸν τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ, ἐκλέγων αὐτὸ μεταξὺ τῶν γλυκυτέρων καὶ εὐηχοτέρων καὶ τὴν ἀποκαλεῖ Χλόην, Ἥβην, ἢ ὅπως ἄλλως. Τὸ ἀπεκάλουν τὸ *Χρυσοῦν Μυθιστόρημα* καὶ ὁ τίτλος οὗτος μοὶ ἐφαίνετο τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἐντελείας καὶ τῆς κομψότητος. Δυστυχῶς ἡ πρώϊμος αὕτη βάπτισις μοὶ ἐστοίχισεν ἓν καλὸν ράπισμα ἐκ μέρους τοῦ καθηγητοῦ τῆς Κατηχήσεως, ὅστις ἐρωτήσας με ἀφῃρημένον ὄντα τί βιβλίον ἔγραψεν ὁ Δαυῒδ ἤκουσε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἔγραψε τὸ Χρυσοῦν Μυθιστόρημα.

Ἡ ἐπαύριον ἦτο ἡμέρα σχολῆς. Λαβὼν τὴν ἄδειαν ἐνωρὶς ἐνεδύθην τὰ ἑορτάσιμα ἐνδύματα καὶ ἐκίνησα ὅπως μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα-Σταύρου. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε καὶ ἐφλόγιζε τὰ ξηρὰ στελέχη τῶν ἀχύρων τῶν περὶ τὴν οἰκίαν μου θερισμένων ἀγρῶν· ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς μου, ὅπου εἶχον ἀναφυῆ, δύο μήκωνες μαρανθέντες ἔκλινον μελαγχολικῶς τὰ ἐρυθρὰ καὶ ὑπομέλανα πέταλα. Πράσιναι σαῦραι ἐθρόουν ἕρπουσαι μέσον τῶν χαμαιμήλων καὶ τῶν τεττίγων ἡ λάλος συναυλία ἤρχετο ἀπὸ τοῦ βαθυφαίου ἐλαιῶνος ἀκοίμητος καὶ παρατεταμένη. Ὥδευον μὲ μεγάλα βήματα μὴ συλλέγων κατὰ τὸ σύνηθες τὰ ποικιλόστικτα ἔντομα ὅσα ἀπήντων παρὰ τοὺς θάμνους. Παρέλειψα μάλιστα καὶ συνήθειάν τινα ἥτις εἶχε καταντήσει καθῆκον, δηλαδὴ νὰ σταθῶ καὶ νὰ λιθοβολήσω ἐπὶ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας τοὐλάχιστον τὸν αὐθάδη κύνα τοῦ ἀρτοποιοῦ, ὅστις πάλιν ἐθεώρει ἴδιον καθῆκον νὰ ὑλακτῇ κατ' ἐμοῦ ἐμμανῶς ὁσάκις διηρχόμην πρὸ τῆς οἰκίας του. Ἀφικόμην περιχαρὴς εἰς τὴν ταπεινὴν οἰκίαν τοῦ γέροντος ἥτις συνίστατο πᾶσα εἰς ἓν καὶ μόνον δωμάτιον, μ' ἐδέχθησαν δὲ προσηνῶς ὁ γηραιός μου φίλος καὶ ἡ σύζυγός του. Μετὰ τὰς πρώτας συνήθεις φράσεις, ὁ γέρων θωπεύων με εἶπε πρὸς τὴν σύζυγόν του·

— Κύτταξε αὐτὸ τὸ παιδί, πῶς ὁμοιάζει τὸν καϋμένο τὸ Γεώργη μας.

Ἡ γηραιὰ γυνὴ ἐδάκρυσε καὶ μὲ ἠσπάσθη.

Ἂν καὶ μικρὸς συνεκινήθην· ἐνόησα τότε τὸν λόγον τῆς πρὸς ἐμὲ ὑπερμέτρου στοργῆς τοῦ γέροντος, ὡμοίαζον πρὸς τὸ μόνον τέκνον οὗτινος εἶχε στερηθῆ ἐνωρὶς ἡ ἀγαθὴ αὕτη οἰκογένεια. Χάριν τῆς προσφιλοῦς ταύτης ἀναμνήσεως ὁ γέρων μὲ ἠγάπα καὶ μὲ περιεποιεῖτο ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὴν φλογερὰν ἐπιθυμίαν μου, αὐτὸς ὁ μετὰ τῶν γραμμάτων σχὼν τόσην μόνον συναλλαγὴν ὅση τῷ ἤρκει ὅπως χαράττῃ μὲ αγκιστρώδεις χαρακτῆρας τὸ βραχύ του ὄνομα ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἠναγκάσθη, ὡς βραδύτερον ἔμαθον νὰ περιέλθῃ τὰ ἐργαστήρια τῶν βιβλιοπωλῶν τῆς ἀγορᾶς καὶ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν Ἀλφαβηταρίων, τῶν Ἀριθμητικῶν καὶ τῶν Κατηχήσεων τὸ ὀγκωδέστερον τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπαρχόντων βιβλίων. Μέχρις ὅτου προετοιμασθῇ τὸ γεῦμα, περιειργαζόμην τὸ ἁπλοϊκὸν δωμάτιον. Λεπτομέρειαί τινες αὐτοῦ μοὶ ἀπέμειναν ζωηρῶς ἐντετυπωμέναι εἰς τὴν μνήμην. Ἐνθυμοῦμαι ῥῴδιά τινα ἀπεσκληρυμμένα ὡς ἂν εἰ ἦσαν ἐκ ναστο-

Digitized by Google

χάρτου καὶ κυδώνιά τινα ἐρρυτιδωμένα κρεμάμενα ἐκ τῶν μαυρισμένων δοκῶν τῆς ὀροφῆς· ἐνθυμοῦμαι ἓν ξίφος κοντὸν μὲ στίλβουσαν ὀρειχαλκίνην λαβὴν κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ τοίχου·δύο ψιττακοὺς ἐκ γύψου πρασίνους, ἔχοντας ἐρυθρὸν τὸ γρυπὸν ῥάμφος καὶ λοξῶς παρατηροῦντας ἀλλήλους· ἕνα αἴλουρον μύζοντα καὶ τανυόμενον ὀκνηρῶς ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ μίαν ὄρνιθα περιάγουσαν ἔξω ἐντὸς τοῦ μικροῦ κηπαρίου τὴν πολυμελῆ καὶ φλύαρον τῶν ἀπτήνων νεοσσῶν σπεῖραν καὶ ποιοῦσαν μετὰ συνεχοῦς κακκαβισμοῦ γαστρονομικὰς ἀνασκαφὰς ἐντὸς τῶν σκυβάλων. Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἄνωθι τῆς κλίνης εὑρισκομένην ἄξεστον ξυλογραφίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στεφανουμένην ὑπὸ συμπλέγματος ἀπεξηραμένων βαΐων καὶ φοινίκων, καταστίκτων ὑπὸ κόπρου μυιῶν καὶ φωτιζομένην ἀμυδρῶς ὑπὸ λυχνίας κασσιτερίνης· τὸ πράσινον θηρίον ἤσπαιρεν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ὀρθοχαίτου ἵππου εἰς δὲ τὸν κόκκινον καὶ φλογοβόλον φάρυγγα αὐτοῦ ἐνεπήγνυτο νικηφόρως τὸ ἔγχος τοῦ στρατηλάτου. Τὸ ὄμμα μου ἐπεθεώρει ἐν τάχει τὰ διάφορα ταῦτα ἀντικείμενα, ἀλλὰ σκιὰν βιβλιοθήκης ἢ βιβλίου οὐδαμοῦ ἀνεκάλυπτεν. Εἰσέδυεν ἐπιμόνως καὶ ἀνηρεύνα τὰ ἀνήλια βάθη μιᾶς σκευοθήκης, ἧς ἐντὸς διεκρίνετο ὁ μέλας ἐπιμήκης λαιμὸς δύο φιαλῶν, καὶ ἤταζε τὰ μυχιαίτατα ἀναπήρου ἱματιοφυλακίου, ζητοῦν ν' ἀνεύρῃ τὸν περιζήτητον θησαυρόν. Ἡ ἐπισκόπησις αὕτη δὲν διέλαθε τὴν προσοχὴν τοῦ ξενίζοντός με, ὅστις μετὰ τὸ γεῦμα ἠγέρθη καὶ μεταβὰς εἴς τινα γωνίαν ἀνέῳξε μέγα κιβώτιον πλῆρες λευκαζόντων ἐσωβράκων, περικνημίδων, ὀθονίων καὶ ἐκεῖθεν ἐξήγαγε δέμα μικρὸν περιτετυλιγμένον ἐντὸς πολλῶν φύλλων χάρτου, ἐπιμελῶς δὲ δεδεμένον καὶ ἐσφραγισμένον.

— Νά, μοὶ εἶπεν ἐγχειρίζων μοι αὐτό· πάρε τὸ βιβλίον ποῦ σοῦ ὑπεσχέθην.

— Τὸ βιβλίον ἐψιθύρισα μετὰ θαυμασμοῦ, ἀνοίγων ὑπερμέτρως τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τείνων μετ' ἀκρατήτου προθυμίας τὴν χεῖρα.

Ἔμεινα ἐνεός. Πῶς! ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, τὸ βιβλίον ἐκεῖνο, *τὸ χρυσοῦν μυθιστόρημα* εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ ἀχρείου κιβωτίου μετ' ἀγενοῦς συνοδείας ἐσωβράκων καὶ περικνημίδων! Καλίφης ἀνευρίσκων τὴν ἱερὰν σημαίαν εἰς χεῖρας χοιροβοσκῶν θὰ ᾐσθάνετο παρομοίαν μὲ τὴν ἰδικήν μου φρίκην καὶ ἀποστροφήν. Ἡ γωνιώδης μορφὴ τοῦ δωρητοῦ μοὶ ἐφάνη τὴν στιγμὴν ἐκείνην στυγνὴ ὡς μορφὴ αἱρετικοῦ. Ἦτο τόσον ἀναίσθητος λοιπόν, τόσον ἱερόσυλος; Καὶ ἔπειτα διατί μοὶ τὸ παρέδιδεν ἆρά γε ἐσφραγισμένον; Διατί δὲν μοὶ ἐπέτρεπε νὰ θαυμάσω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ ἀντικείμενον τοῦ πόθου μου; Πρὸς τί ἡ μυστηριώδης αὕτη παράδοσις; Τίς ἐκ τῶν δύο νυμφίων ἦτο ἀνάξιος τοῦ ἑτέρου ἀφοῦ ὁ προξενητὴς ἐδίσταζε νὰ μᾶς παραθέσῃ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον;

Ὅλα ταῦτα τὰ ἐρωτηματικὰ ἀνεκινήθησαν καὶ περιεδινήθησαν ἐντὸς τοῦ πνεύματός μου ὡς κάρφη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου στροβιλιζόμενα, χωρὶς ἐκ τῆς ζάλης ταύτης νὰ προκύψῃ οὐδεμία φωτεινὴ ἰδέα. Ἐν τούτοις ἀφ' ἧς στιγμῆς τὸ βιβλίον εὑρίσκετο εἰς χεῖράς μου, ἐγὼ ἐφαινόμην ὡσεὶ πατῶν ἐπὶ ἀνθρακιᾶς. Ἔστρεφον καὶ περιέστρεφον αὐτὸ ἐντὸς τῶν δακτύλων μου καὶ τέλος προφασισθεὶς τὴν μελέτην ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθω, τὴν ἄδειανδὲ ταύτην μοὶ ἐχορήγησαν μειδιῶντες οἱ ξενίζοντές με κατανοοῦντες τὴν ἀνυπομονησίαν μου. Εἰς τὴν ὁδὸν μὲ κατέλαβε ζωηρὰ ἐπιθυμία ὅπως τὸ ἀνοίξω· ἐκρατήθην ὅμως θέλων ἐπίτηδες νὰ παρατείνω τὴν ὑπομονήν μου, καὶ ᾐσχυνόμην ἄλλως νὰ φανῶ τόσον πολὺ περίεργος εἰς τὸν γέροντα, ὅστις ἐπὶ τῆς θύρας ὄρθιος ἱστάμενος μ' ἐθεώρει μὲ φιλικὸν μειδίαμα ἀπερχόμενον. Αἱ ἐπιμήκεις σκιαὶ τῶν δένδρων ἐποίκιλλον μὲ μελανὰς ζώνας τὴν λευκάζουσαν κονιορτώδη ὁδόν, εἰς ἧς τὸ μέσον ἐκοιμᾶτο ὀκνηρῶς ἐξηπλωμένος καὶ τὸ ῥύγχος ἔχων ἐντὸς τοῦ χώματος ὁ κύων τοῦ ἀρτοποιοῦ. Ἅμα τῇ θέᾳ τοῦ ἀμειλίκτου ἐχθροῦ μου ἐδίστασα πρὸς στιγμήν· ἀλλὰ συναγαγὼν τὸ θάρρος μου καὶ μετ' αὐτοῦ καί τινας λίθους, καὶ φέρων ὑπὸ μάλης τὸν θησαυρόν μου, διῆλθον ὑπερηφάνως πρὸ αὐτοῦ ὡς Ἀργοναύτης φέρων τὸ χρυσοῦν δέρας θὰ διήρχετο ἐνώπιόν τινος τῶν τεράτων τοῦ Αἰήτου, ἕτοιμος ν' ἀναδεχθῶ θανάσιμον πάλην. Τὸ περίεργον δὲ εἶνε ὅτι καὶ ὁ κύων ἀνήγειρε μόνον τὴν κεφαλὴν καὶ μ' ἐθεώρησε χωρὶς κἂν νὰ γρυλλίσῃ, ἐκπλαγεὶς καὶ πτοηθεὶς ἴσως ἐκ τόσου ἀπροσδοκήτου θάρρους. Μετά τινα βήματα ἕτερον περιστατικὸν ἀπρόοπτον ἀνέκοψε τὴν πορείαν μου. Στῖφος πολυάριθμον ἐξ ὁμηλίκων μου προσήρχετο ἀλαλάζον. Τὰ πλατύγυρα σκιάδια ὑπὸ στενῆς κυανῆς ταινίας περιζωννύμενα ἀνυψοῦντο ὑπερηφάνως ἄνωθεν τοῦ μετώπου· ὁ ἐπενδύτης τινῶν ἐκρέματο ἀρειμανίως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ὤμου, ἄλλων δὲ αἱ χεῖρες περιέστρεφον ὁρμητικῶς μετὰ ξηροῦ κροταλισμοῦ τὴν σφενδόνην. Ἦτο ἐκστρατεία ἐν πλήρει τάξει. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος προσκαλέσας με μοὶ κατέστησε γνωστὸν ὅτι οἱ παῖδες τῆς ἄνω συνοικίας εἶχον ἐπισήμως προσκαλέσει ἡμᾶς τοὺς παῖδας τῆς κάτω συνοικίας εἰς πετροπόλεμον μέχρις αἵματος καὶ ὅτι ἀποδεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν μετέβαινεν εὐθαρσῶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν μαχητῶν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ὅπως τιμωρήσῃ τοὺς αὐθάδεις, μοὶ ὑπέμνησε δὲ ὅτι κ' ἐγὼ ὡς ἀρχηγὸς μιᾶς ταξιαρχίας δὲν ἠδυνάμην νὰ λείψω ἄνευ σκανδάλου ἀπὸ τῆς μάχης, ἀφοῦ ὁ ἀγὼν ἦτο ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, τὴν δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ γνώμην ἐπεκύρωσαν ἐν βοῇ οἱ φιλοπόλεμοι σφενδονῆται. Πλὴν ἐγὼ χάριν τοῦ φλογεροῦ μου ἔρωτος ἐδέησε καὶ τὴν αἰσχύνην ταύτην νὰ ὑποστῶ καὶ ῥίψασπις ὡς ὁ Ὁράτιος νὰ παραβῶ τὸ καθῆκον θυσιάζων αὐτὸ ὑπὲρ τοῦ πάθους μου. Παρεξέκλινα τῆς διαταγῆς ἐπιτηδείως καὶ προφασισθεὶς τὴν ἐκτέλεσιν κατεπειγούσης οἰκιακῆς παραγγελίας

Digitized by Google

κατώρθωσα νὰ διαφύγω, ἀφοῦ ὅμως πρότερον ἔδωκα ἐνώπιον τῶν μικρῶν Δαυὶδ τὴν ἱερὰν ὑπόσχεσιν τῆς ἐσπευσμένης εἰς τὴν μάχην ἐπιστροφῆς μου. Μείνας ἐλεύθερος, ἔδραμον πνευστιῶν εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀνῆλθον ἐν τάχει εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἐτέθην πρὸ τῆς τραπέζης μου. Μετὰ περιεργείας φλογερᾶς, μετ' ἀγωνίας, ἔκοψα βιαίως διὰ τῶν ὀδόντων τὸ νῆμα, ἀφεῖλον τὸ πρῶτον περίβλημα, ἀφεῖλον τὸ δεύτερον καὶ εἶδον. . .

Οὐδέποτε θὰ λησμονήσω ὅ,τι εἶδον. Ἦτο βιβλίον σχήματος ὀγδόου, ἐκτυπωθὲν ἐν Σύρῳ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς εἰσαγωγῆς τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι. Ὁ χονδροειδὴς καὶ ἀλείαντος χάρτης πλήρης ἀνωμάλων φλεβῶν μετὰ βίας ὑποταγεὶς ὑπὸ τὸ πιεστήριον τοῦ βιβλιοδέτου ἐξωγκοῦτο αὐθαιρέτως περὶ τὰ ἄκρα τοῦ βιβλίου, ἀπὸ τὰ χείλη δ' ἑκάστης σελίδος προεῖχον αἰχμηραὶ σχίζαι χάρτου. Τὰ φύλλα ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ τῆς ὑγρασίας εἶχον ἀποκτήσει βαθυκίτρινον βαφὴν ὡς ὀπτοῦ πλίνθου. Ἐπὶ τοῦ μελανοφαίου ἀκατεργάστου ἐξωφύλλου εἶχον ἀποτυπωθῇ ἀσθενῶς καὶ ἀσυμμέτρως τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ κοσμήματα. Ἓν κόσμημα ἰδίως ἐνθυμοῦμαι κείμενον εἰς τὸ μέσον τῆς σελίδος, ἐντὸς ᾠοειδοῦς μικρᾶς κορωνίδος, παριστῶν τὸν Ἑρμῆν, νομίζω, αἴροντα πλάστιγγα. Ἐν τῷ μέσῳ ἐξ ἀκόμψων καὶ τετραγώνων ψηφιδωτῶν κοσμημάτων πλαισίου ἐφέρετο ὁ τίτλος συνιστάμενος ἐκ τῶν ἑξῆς καββαλιστικῶν δι' ἐμὲ τότε λέξεων. *Ἐγχειρίδιον τοῦ Δικαστηρίου τῶν Ἐνόρκων.*

Αἱ χεῖρές μου κατέπεσαν ἀδρανεῖς· οἱ ὀφθαλμοί μου προσηλώθησαν ἐπὶ τοῦ ἀγενοῦς καὶ ἀχάριτος ἐκείνου ἀντικειμένου καὶ τὸ παρετήρησα ἐπὶ πολλὴν ὥραν μετ' ἀηδίας καὶ ἀπογοητεύσεως. Αὐτὸ ἦτο βιβλίον ἐφ' οὗ τόσα ὠνειροπόλησα! αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον περὶ ὃ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον περιεστράφη μετὰ τόσης θέρμης καὶ μετὰ τόσης ἐπιμονῆς ὁ λογισμός μου! αὐτὴ ἦτο ἡ ἄγνωστος θεότης εἰς ἣν προσέφερον τόσον θυμίαμα καὶ τόσην λατρείαν! Βαθεῖα ἦτο ἡ πληγή. Τὸ *Ἐγχειρίδιον* ἐκεῖνο εἰσήρχετο ἐντὸς καὶ ἔνυσσεν ἀλγεινῶς τὴν καρδίαν μου.

Βήματα ἠκούσθησαν αἴφνης ὄπισθέν μου· ἦτο ὁ θεῖός μου δικηγόρος, ἐξερχόμενος. Ἐπλησίασε πρὸς ἐμέ, ἔλαβε μετὰ περιεργίας τὸ ἀνοικτὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης κείμενον βιβλίον καὶ παρατηρῶν αὐτὸ μετ' ἐκπλήξεως μοὶ εἶπε·

— Βιβλία δικαστικὰ διαβάζεις; δὲν εἶνε αὐτὰ διὰ σέ· δόσε μού το.

Καὶ παραλαβὼν αὐτὸ ἀπῆλθε, καὶ ἐγὼ τὸν ἔβλεπον ἀπερχόμενον μὲ ὄμμα ξηρόν. Ὀθωμανὸς μεθυσθεὶς ἐκ χασίς, ὀνειρευθεὶς αἰθέριον οὐρὶ τὴν νύμφην ἣν κεκαλυμμένην ἐνυμφεύθη καὶ εὑρὼν τὴν ἐπιοῦσαν παρὰ τὸ πλευρόν του δύσμορφον Ἐριννύν, δὲν θὰ ἐδείκνυτο ἀπαθέστερος ἂν ἀπήγετο αἴφνης πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἡ σύζυγός του κατ' ἀνωτέραν διαταγήν.

. . . .

Ἦτο ἡ πρώτη ἀπάτη οἴμοι! δὲν ἦτο ὅμως καὶ ἡ τελευταία.

Καί, περίεργον! ἐνῷ πολλὰς ἄλλας πολλῷ σκληροτέρας ἀπάτας, ἐμάλαξεν, ἐλείανε, ἐπούλωσεν ἡ βραδεῖα τοῦ χρόνου πορεία, ἐνῷ ἡ ὀσεώδης αὐτοῦ χεὶρ ἀπήλειψε τόσας ἀναμνήσεις ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς μου, ἐνῷ ἡ παγερὰ πνοή του διεσκέδασε τόσα αἰθερόπλαγκτα φαντάσματα, τεχθέντα ἐν στιγμῇ ὑπερτάτης ἐξάψεως, ἡ ἐντύπωσις ἐκείνη τῶν παιδικῶν χρόνων μου ἀπέμεινε ζῶσα καὶ νωπὴ ἐν τῷ πνεύματί μου. Ὅτε δὲ μετέπειτα τ' ἀθύρματα τοῦ παιδίου διεδέξαντο αἱ δυσήνιοι τοῦ μείρακος ὁρμαὶ καὶ τῆς νεότητος ἡ θερμουργὸς καὶ πολυάσχολος δρᾶσις, ὁσάκις ἡ ψυχή μου φλογερὰ συνδαιτυμὼν ἐν τῇ ἀμετρήτῳ τῶν αἰσθημάτων εὐωχίᾳ ἀνεύρισκε τὸ δηλητήριον τῆς πλάνης ἐν τῇ ὑποστάθμῃ τῆς κύλικος τῆς ἡδονῆς, ἀνεπήδα αἴφνης πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὸ κακόσχημον *Ἐγχειρίδιον* μὲ τὰς ἀξέστους αὐτοῦ σελίδας, ὑπομιμνῆσκόν μοι ὅτι μεταξὺ τοῦ ἰδεώδους καὶ τοῦ πραγματικοῦ ἐστήρικται μέγα χάσμα, Κεάδας ἀπύθμενος, ὅπου οἰκτρῶς θανατοῦνται πάντες οἱ ἐκτρωματικοὶ τῆς φαντασίας τόκοι.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ.

Ἀλφόνσου Δεκανδὸλ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΔΑΡΒΙΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 406.

Ἡ ἐπενέργεια τοῦ Δάρβιν δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν δεινότητα αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἐφάνη, ἀλλ' ἐξηγεῖται καὶ ὡς ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν ἰδιωμάτων καὶ ἐκ τῆς ἀνεξαρτήτου θέσεώς του. Πασίγνωστον δ' ὅτι ὁ πατήρ του καὶ ὁ πάππος του ἦσαν ἰατροὶ καὶ ἑπομένως ἐξησκημένοι εἰς τὸ παρατηρεῖν καὶ θαυμαστοὶ ἐπὶ ἀγχινοίᾳ. Περὶ πλέον ὁ πάππος του Ἔρασμος Δάρβιν ἦτο καὶ ποιητὴς καὶ φυσιοδίφης καὶ χημικός, τέλος ἀνὴρ πολὺ πνευματώδης. Ἀξιοπερίεργος εἶνε ἡ σημείωσις, ἣν ἐδημοσίευσεν περὶ αὐτοῦ ὁ Δάρβιν ἐπὶ κεφαλίδος μεταφράσεως γερμανικῆς βιογραφίας ὑπὸ Krause[1] Ἐπιβεβαιοῖ ἐν αὐτῇ τὰς παραδόξους ὁμοιότητας τῶν ἰδεῶν μεταξὺ τοῦ πάππου καὶ τοῦ ἐγγόνου, οἵτινες ἐν τούτοις δὲν ἐγνωρίσθησαν αὐτοπροσώπως, διότι ὁ πρῶτος ἀπέθανεν ἓν ἔτος πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἑτέρου. Ὁ Ἔρασμος ἐξεπλάγη διὰ τὸν *περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα*, περὶ οὗ ὁ ἔγγονός του Κάρολος ὡμίλησε τοσάκις. Τῷ ἐφάνη νόμος γενικὸς διὰ τὰ ὀργανικὰ ὄντα. Παραρτήματά τινα ἄχρηστα καὶ ἀτελῆ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων ἐθεώρει ὡς λείψανα ἀρχαίων ὀργάνων

1. Erasmus Darwin by Ernest Krause, with a preliminary notice by Charles Darwin, I volum. in 8°. London, 1875. Σημ. τ. συγγ.

ἄλλοτε ἐν χρήσει νῦν ἐξημβλωμένων ἕνεκα μεταβολῶν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Παρετήρησε προσέτι τὰς παραδόξους ὁμοιότητας, ἃς τὴν σήμερον μιμητικὰς (ἀγγλιστὶ mimicry) καλοῦσι, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἰσχυροτέρων ἀτόμων εἰς τὰ ζῷα ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῶν γενῶν· ἐγνώρισε δὲ καὶ τὰ ἐντομοβόρα φυτά, κτλ. Ἐξ ἑτέρου δὲν ἀπαντᾷ τις ἐν τοῖς πονήμασι τοῦ Ἐράσμου οὔτε ἐν ταῖς συνοδευούσαις αὐτὰ σημειώσεσιν, οὔτε ἐν τοῖς περὶ φυσιολογίας καὶ φυσικῆς ἱστορίας εἰδικοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ τὴν κυριωτέραν καὶ οὐσιωδεστέραν ἰδέαν, ἥτις ὡς κατ' ἀνάγκην συνέπεια τῶν πραγμάτων παράγει ἀποτελέσματα ἀναμφισβήτητα, δηλαδὴ τὴν *φυσικὴν ἐκλογὴν* (selection). Οὐδὲ ὁ **Duchesne**, οὐδὲ ὁ **De Lamarck**, οὐδὲ ὁ Ἔρασμος Δάρβιν, πάντες πρόδρομοι τοῦ νεωτέρου Δάρβιν εἶχον ἀνακαλύψει αἰτίαν τοσοῦτον ἰσχυρὰν ἵνα ἐξηγήσωσι τὴν ἐξέλιξιν. Πιθανῶς δὲν εἶνε ἡ μόνη, ἀλλὰ πάντοτε θὰ ὀνομασθῇ παράγων πρωτίστης σπουδαιότητος[1].

Συγκρίνων τοὺς τρεῖς κυρίους προδρόμους τοῦ Καρόλου Δάρβιν παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι αὐτὸς κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐκθέτειν τὰ πράγματα καὶ τοῦ συζητεῖν ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς τὸν **Duchesne**, οὗτινος δὲν εἶχεν ἀναγνώσει τὸ σύγγραμμα, ἢ πρὸς τὸν **De Lamarck** ἢ τὸν Ἔρασμον Δάρβιν. Ὁ **De Lamarck** ἦτο συστηματικώτερος· ὁ δὲ Ἔρασμος ἐνατενίζει εἰς πολλά, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐμβαθύνει. Εἶνε περιττολόγος καὶ στερεῖται ἐπιστημονικῆς μεθόδου. Κατὰ τὴν πληθὺν τῶν παρατηρήσεων, τὸ σύνολον τῶν δογμάτων καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν θεωριῶν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Καρόλου εἶνε καταφανής.

Οἱ πολυάριθμοι ἀπόγονοι τοῦ Ἐράσμου Δάρβιν ἔδειξαν εἰς ἀμφότερα τὰ γένη τὴν μεγάλην αὐτῶν ζέσιν περὶ τὰς ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις καὶ σκέψεις. Ὁ **Francis Galton**, συγγραφεὺς πρωτοτύπων καὶ ἐνδιαφερόντων μελετημάτων περὶ κληρονομίας[2] εἶνε ὁ ἐκ μητρὸς ἔγγονος τοῦ Ἐράσμου Δάρβιν. Ὁ δὲ Γεώργιος καὶ Φραγκῖσκος Δάρβιν, υἱοὶ τοῦ Καρόλου, εἶνε ἤδη γνωστοὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὁ μὲν πρῶτος δι' ἀξιολόγους περὶ στατιστικῆς διατριβάς, ὁ δ' ἕτερος δι' ἐνδιαφέροντα πειράματα φυσιολογικά. Εἶνε δύσκολον νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τις ἐν τῇ συμπτώσει ταύτῃ τὴν κληρονομικὴν δύναμιν, ἥτις ὅμως ἀναμφιβόλως ἰσχυροποιήθη διὰ τοῦ πόθου τοῦ ἀκούειν συμβουλάς, ἢ τοῦ μιμεῖσθαι. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ ποιητοῦ φυσιολόγου Ἐράσμου Δάρβιν, οὗ ἡ φήμη ἦτο μεγάλη τελευτῶντος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἀνέγνωσαν βεβαίως ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν τὰ συγγράμματα τοῦ πάππου των. Ἐν γένει ἡ κληρονομικότης ἐξηγεῖ τὴν φύσιν τῶν ὀργάνων, τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ῥοπῶν, ἀλλ' ἡ χρῆσις, ἣν θέλει ποιήσει τις τῶν μέσων τούτων, ἐξαρτᾶται κατὰ πολλὰ ἐκ τῶν συμβουλῶν καὶ παραδειγμάτων συνεργούντων μετὰ τῆς πιέσεως τῶν περιστάσεων ἐν αἷς ἕκαστος τυγχάνει.

Ὁ Δάρβιν εἶχε τὸ πλεονέκτημα περιουσίας, μετρίας μὲν διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἀρκούσης ὅμως, ὅπως παρέχει αὐτῷ ὡς εἰθισμένῳ εἰς τακτικὴν καὶ λιτὴν δίαιταν πραγματικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ὡς Ἄγγλος δὲν ὑπεβλήθη εἰς ἀναγκαστικὴν στρατολογίαν καὶ ἐν τῇ κρισιμωτέρᾳ ἡλικίᾳ τῇ ἐφηβικῇ ἀντὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς στρατῶνα ἠδυνήθη νὰ ὑπηρετήσῃ ἑκουσίως εἰς ἐπιστημονικὸν περὶ τὴν γῆν πλοῦν[1]. Τὸν θησαυρὸν τῶν παρατηρήσεων καὶ πραγμάτων συλλεχθέντα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν πενταετῆ ταύτην περιήγησιν κατηνάλωσεν ἔπειτα κατὰ μικρὸν ἐν τοῖς πολυαρίθμοις συγγράμμασιν αὐτοῦ. Καὶ ὁ **sir Joseph Hooker** ὁμοίαν ἀρχὴν ἐποίησε καὶ γνωστὸν εἶνε ὁπόσον ὠφέλησε τὴν ἐπιστήμην.

Ὁ Δάρβιν οὐδεμίαν περιεβλήθη δημοσίαν λειτουργίαν, ἐξαιρέσει μόνον ὅτι ἦτο ἄρχων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του[2], ὅπερ ὀλίγον τῷ ἀφῄρει χρόνον. Δὲν ἐδίδαξέ ποτε, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων του ἀπέκτησε περισσοτέρους μαθητὰς καὶ διέδωκε πορρωτέρω τὰς ἰδέας του ἢ διδάσκων ἐνώπιον χιλιάδων ἀκροατῶν. Πᾶσα ἡ προσοχή, πᾶσαι αἱ δυνάμεις του ἐστρέφοντο εἰς ἐρευνητικὰ ἔργα. Πεπροικισμένος διὰ θαυμασίας πνευματικῆς ἐνεργητικότητος δὲν ἀπώλεσε τὴν νοητικὴν δραστικότητα εἰ καὶ συνεχῶς καὶ κατὰ θέρος καὶ κατὰ χειμῶνα ἐν τῇ ἐξοχῇ διαμένων. Τὸ παράδειγμα εἶνε σπάνιον, διότι πάντες σχεδὸν οἱ πρώτιστοι αἰσθητικοὶ καὶ ἐπιστήμονες τοὐλάχιστον μέρος τοῦ ἔτους διατρίβουσιν ἐν πόλει. Δύναταί τις μόλις δύο ἐξαιρέσεις νὰ μνημονεύσῃ εἴδους πολὺ ἀντιθέτου, τὸν **Voltaire** καὶ τὸν Δάρβιν.

Ἐν εὐφροσύνῃ μεγίστῃ διῆλθον μίαν ἡμέραν ἐν τῷ λιτῷ καὶ ἀνέτῳ οἴκῳ τοῦ Δάρβιν ἐν **Down** παρὰ τὸ **Beckenham**. Ἐπόθουν ἐκ δευτέρου νὰ συνδιαλεχθῶ μετὰ τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ὃν εἶχον ἰδεῖ τὸ πρῶτον ἐν ἔτει **1839** καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου διετήρουν ἐνδιαφέρουσαν ἀνταπόκρισιν. Ἦτο ὡραία πρωΐα μετοπωρινὴ τοῦ **1880**, ὅτε ἔφθασα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ **Orpington**, ὅπου μ' ἀνέμενεν ὁ δίφρος τοῦ ἐνδόξου φίλου μου. Ἡ μέχρι **Down** ὁδὸς εἶνε μιᾶς ὥρας. Οὐδὲν παρουσιάζει τὸ ἀξιοσημείωτον ἢ μόνον τὴν ἐν μέσῳ ὡραίων δένδρων ἔπαυλιν τοῦ **sir John Lubbock**, τοῦ ἀξιοτίμου μέλους τούτου τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος ἐν αὐτῷ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἐπι-

1. Δύναταί τις λ. χ. νὰ ὑπονοῇ κατά τινας ἐνδείξεις ὅτι τὰ εἴδη φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἐνδόμυχον αἰτίαν τινὰ τῆς προόδου, τῆς ἐξασθενώσεως καὶ μάλιστα τῆς καταστροφῆς αὐτῶν. Κατὰ τοιαύτην ὑπόθεσιν ἤθελε βεβαιωθῆ καὶ νέα ἀναλογία μεταξὺ ὁμάδων καὶ ἀτόμων, ὧν τὰ στοιχεῖα τοὐλάχιστον εἶνε μετέωρα. Σημ. τ. συγγ.

2. Galton, Hereditary genius, I vol. in 8°. 1869; Englishmen of science, their nature and nurture, in 8°. 1874. Σημ. τ. συγγρ.

1. Ἔλαβε δηλ. θέσιν δοκίμου φυσιοδίφου ἐν τῷ βασιλικῷ πλοίῳ «Beagle» (1831—1836). Σ. τ. μεταφρ.

2. «Magistrat de son comté».

Digitized by Google

ςήμην. Παραλείπω νὰ ὁμιλήσω ἐνταῦθα περὶ τῆς φιλικῆς ὑποδοχῆς ἧς ἔτυχον εἰς Down καὶ περὶ τῆς εὐχαριςήσεως, ἣν ᾐσθάνθην ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ συνδιαλέξει μετὰ τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας Δάρβιν καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν Francis. Σημειῶ μόνον, ὅτι ὁ Δάρβιν ὁ ἑβδομηκοντούτης ἦτο ζωηρότερος καὶ ἐφαίνετο εὐδαιμονέςερος ἢ πρὸ τεσσαράκοντα καὶ ἑνὸς ἔτους. Εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς λαμπροὺς καὶ ἔκφρασιν ἱλαράν, ἐνῷ ἐπὶ φωτογραφημάτων αὐτοῦ φαίνεται μᾶλλον ἡ κατασκευὴ τῆς κεφαλῆς ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν φιλοσόφου τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ λόγος του ἦτο ποικίλος, ἐλεύθερος, χαρίεις, λόγος τελείου gentleman καὶ μοὶ ἀνέμνησε τοὺς σοφοὺς τῆς Ὀξφόρδης καὶ Κανταβριγίας. Τὸ ὕφος ἐν γένει ἦτο σύμφωνον πρὸς τὸ τῶν συγγραμμάτων του. Εἶνε σφραγὶς τῆς εἰλικρινείας ἐκείνης, ἣν ὁ κόσμος ὅλος ἀναγνωρίζει ὡς μίαν τῶν αἰτιῶν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Δάρβιν.

Οὐδὲν εὗρον ἴχνος πέριξ τῆς οἰκίας τῶν παλαιῶν ἐργασιῶν τοῦ κυρίου. Μετεχειρίζετο οὗτος μέσα ἁπλούστατα. Ἐζήτησα τὸ ὑελοστέγιον, ἐν ᾧ ἐξετελέσθησαν τοσαῦτα ὡραῖα πειράματα περὶ τῶν νοθογενῶν φυτῶν. Δὲν περιεῖχε πλέον ἢ κλῆμα ἀμπέλου. Ἓν μόνον πρᾶγμα μ' ἐξέπληξεν, ἂν καὶ δὲν εἶνε σπάνιον ἐν Ἀγγλίᾳ. Δαμάλεις, ὄνοι καὶ ἄλλα οἰκόσιτα ζῷα ἐνέμοντο πέριξ ἡμῶν μετὰ τῆς ἡσυχίας, ἥτις προϋποθέτει καλοὺς κυρίους καὶ ἤκουον φαιδρὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν, οἵτινες βεβαίως δὲν ἐκακοποιοῦντο. Ἀληθῶς, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, ἡ ἱστορία τῶν μεταβολῶν τῶν ζώων[1] ἐγεννήθη ἐνταῦθα καὶ αἱ παρατηρήσεις δέον νὰ ἐξακολουθήσωσι, διότι ὁ Δάρβιν δὲν εἶνε οὐδέποτε ἄεργος. Ἠγνόουν, ὅτι ἐπάτουν τὰς κατοικίας ἐκείνων τῶν ἐσχάτων ὄντων, ἅτινα καλοῦνται *σκώληκες τῆς γῆς*, καὶ ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τοῦ τελευταίου ἔργου τοῦ Δάρβιν[2], ἐν ᾧ ἀπέδειξε καὶ αὖθις, ὅτι αἱ μικραὶ αἰτίαι παράγουσιν ἐν τέλει μεγάλα ἀποτελέσματα. Κατεγίνετο περὶ ταῦτα ὅλην τριακονταετηρίδα· ἐγὼ ὅμως τὸ ἠγνόουν.

Κατὰ τὴν εἰς τὴν οἰκίαν ἐπάνοδον ὁ Δάρβιν μοὶ ἐπέδειξε τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του ἐν μεγάλῳ ἰσογείῳ δωματίῳ, ὅπερ ἐφωτίζετο ἀμφοτέρωθεν καὶ ἦτο τὰ μάλα ἐπιτήδειον φιλοσπούδῳ. Ἐκτὸς τῆς βιβλιοθήκης ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ τράπεζα πρὸς γραφὴν καὶ ἑτέρα πρὸς τοποθέτησιν τῶν σκευῶν τῶν προσδιωρισμένων διὰ τὰ πειράματα. Τὸ πρὸς παρατήρησιν τῆς διευθύνσεως τῶν ῥιζῶν ἦτο εἰσέτι ἐν ἐνεργείᾳ. Ὁ Δάρβιν μοὶ ἐχορήγησε πληροφορίας περὶ τοῦ προτελευταίου συγγράμματός του, ὅπερ τότε ἐτυποῦτο. Εἶχε δὲ τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ ἐξηγήσῃ πῶς εἶχε πάντοτε ἐξ ἰδίας ἐπινοήσεως μεταχειρισθῆ διὰ τὰς σημειώσεις του ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν μέθοδον τῶν κεχωρισμένων δελτίων, ἣν ὁ πατήρ μου κ' ἐγὼ ἐξηκολουθήσαμεν καὶ περὶ τῆς ὁποίας ὡμίλησα ἐκτενῶς ἐν τῇ *φυτογραφίᾳ* μου[1]· Ὀγδοηκονταετὴς πεῖρα τοῦ πατρός μου καὶ ἐμοῦ μοὶ εἶχεν ἀποδείξει ἤδη τὴν ἀξίαν τῆς μεθόδου ταύτης· ἐπείσθην δὲ περὶ τούτου περισσότερον ἢ ποτέ, ἀφοῦ ἔμαθον, ὅτι ὁ Δάρβιν τὴν ἐπενόησε καὶ αὐτός. Ἡ μέθοδος αὕτη παρέχει εἰς τὰς ἐργασίας μείζονα ἀκρίβειαν, βοηθεῖ τὴν μνήμην καὶ εἶνε ἐτῶν ὁλοκλήρων φειδώ.

Ἐπεθύμουν νὰ ἴδω τοὺς πίνακας τῶν πειραμάτων, οἵτινες ὡς εἰκὸς πολλάκις δέον νὰ ἦνε πολύπλοκοι, ἀλλ' αἱ ὧραι παρῆλθον ὡς στιγμαὶ καὶ ἔπρεπε ν' ἀποχωρήσω. Πολυτίμους ἀναμνήσεις φυλάττω ἀπὸ τῆς συναντήσεως ταύτης καὶ συγκαταλέγω μετ' ἐκείνων ἃς ἔλαβον παρὰ τῶν **Jussieu, Brongniart, Geoffroy Saint-Hilaire, Cuvier, Arago, Robert Brown, von Martius, sir William Hooker** καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν ἐπιστημόνων, πρὸς οὓς κατὰ τὸ μακρὸν τοῦ βίου στάδιον ηὐτύχησα νὰ συνδιαλέγωμαι συχνά.

1. Ch. Darwin. The variation of animals and plants, 2 vol. London, 1868.

2. Ὅρα περικοπὴν αὐτοῦ ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» ἔτ. Ζ' τόμ. ΙΓ', 318 τῆς 31 Ἰαν. 1882, σελ. 74. «Ὁ βίος καὶ αἱ ἐργασίαι τῶν σκωλήκων (κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Καρόλου Darwin)». Σημ. τ. μεταφρ.

1. Alph. De Candolle, La Phytographie ou l' art de décrire les végétaux, 1 vol. in 8°. Paris, 1880. Σημ. τ. μεταφρ.

Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ ΜΕΡΤΡΙΕ

Α'.

Ἦτό ποτε καιρός, ὅτε ἤμην ὑπάλληλος εἰς ἓν τῶν ὑπουργείων. Καθ' ἑκάςην ἡμέραν, ἀπὸ τῆς δεκάτης πρωϊνῆς ὥρας μέχρι τῆς τετάρτης μετὰ μεσημβρίαν, ἤμην ὁ ἑκούσιος αἰχμάλωτος ἑνὸς ἐλεεινοῦ τραπεζίου ἐστρωμένου διὰ κιτρινισμένων χαρτονίων, ὅπου ἐπεκράτει βαρεῖα ὀσμὴ παλαιοχάρτων. Ἐκεῖ ἐπρογευμάτιζα, μὲ ὀλίγον τυρὸν καὶ μῆλα, τὰ ὁποῖα ἔψηνα εἰς τὴν θερμάστραν, ἀνεγίνωσκον μέχρι τῆς τελευταίας ἀγγελίας τὴν ἐφημερίδα, ἔκαμνα στίχους, οἵτινες ἦσαν προωρισμένοι νὰ μείνωσιν ἄγνωστοι, καὶ συγχρόνως εἰργαζόμην καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπισκέπτωμαι κατὰ τὸ τέλος ἑκάστου μηνὸς τὸ ταμεῖον καὶ νὰ λαμβάνω ἐκεῖθεν εὐτελὲς μισθάριον, τὸ ὁποῖον μόλις μοὶ ἐπέτρεπε νὰ μὴ ἀποθνήσκω τῆς πείνης.

Ἐνθυμοῦμαι σήμερον ἕνα ἐκ τῶν συντρόφων τῆς αἰχμαλωσίας μου καὶ περὶ ἐκείνου θὰ ὁμιλήσω.

Ὠνομάζετο Ἀχιλλεὺς Μερτριὲ ἤτοι Φονεύς, καὶ βεβαίως μὲ τὴν φοβεράν του ὄψιν καὶ τὸ ὑψηλόν του ἀνάστημα ἦτο ἄξιος τοῦ ὀνόματος. Ἦτο πελώριος, τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ πολὺ εὐρὺ τὸ στῆθος οὔτε τοὺς ὤμους, ἐνεδύετο δὲ ἵνα ἔτι μᾶλλον ἀναδείξῃ τὸ γιγάντειον σῶμά του πλατὺ καὶ βραχὺ φόρεμα, εὐρέα πανταλόνια ζωηρῶν χρωμάτων, κοκκίνους λαι-

μοδέτας ὑπὸ ἀπέραντα περιτραχήλια καὶ ἐφόρει καστόρινον πῖλον, τοῦ ὁποίου τεράστιος ἦτο ὁ γῦρος. Πλὴν δὲ τούτων εἶχε μὲν ἀφήσει τὴν γενειάδα ὅλην, εἶχε δὲ ἀπ' ἐναντίας κόψει τὴν κόμην οὕτως, ὥστε ὡμοίαζε πρὸς βοῦρτσαν ἡ κεφαλή του· μετ' ἀλαζονείας δὲ ἐπεδείκνυε τὸ τρίχωμα τῶν μεγάλων χειρῶν του.

Δι' ἓν καὶ μόνον πρᾶγμα ἐκαυχᾶτο ὁ Μερτριὲ — γλυκύτατος ἄλλως καὶ ἄριστος σύντροφος — διὰ τὴν ἀθλητικήν του κρᾶσιν καὶ τοὺς ἐξόχους μυῶνάς του, διὰ τὴν ἔκτακτον τέλος πάντων δύναμίν του, ἧς, ἔλεγε, δὲν εἶχε κατορθώσει ἀκόμη οὐδ' αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ λάβῃ πλήρη καὶ ἐντελῆ γνῶσιν. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἐξασκήσει τῆς εἰρηνικωτάτης ὑπηρεσίας του, οὐδεμίαν κίνησιν ἔκαμνεν, ἡ ὁποία νὰ μὴ ἔχῃ σκοπὸν νὰ πείσῃ τοὺς θεατὰς περὶ τῆς ὑπερανθρώπου αὐτοῦ ῥώμης. Ὅταν ἤθελε νὰ λάβῃ ἀπό τινος θυρίδος τῆς ἀρχειοθήκης κἀνὲν χαρτόνιον φακέλλου, καὶ κενὸν ἀκόμη ἂν ἦτο, ἐβάδιζε πρὸς τὴν θυρίδα μὲ τὸ βαρὺ ἐκεῖνο καὶ συνεσταλμένον βάδισμα τῶν ἀχθοφόρων, ἥρπαζε στερεῶς τὸ χαρτόνιον μὲ τὴν συσπωμένην χεῖρά του καὶ μὲ τεταμένον τὸν βραχίονα τὸ ἔφερεν ἕως εἰς τὸ παρακείμενον τραπέζιον κάμνων συστροφὴν τῶν ὤμων καὶ συνοφρύωσιν ἀνταξίαν ἀληθῶς τοῦ Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου. Τοσοῦτον δὲ εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς μανίας ταύτης, ὥστε δὲν ἀνέπτυσσεν ὀλιγωτέραν δυνάμεων ἔντασιν καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ σηκώσῃ τὰ ἐλαφρότερα τῶν ἀντικειμένων, καὶ ὅτε ἡμέραν τινὰ ἐκράτει μὲ τὴν δεξιάν του χεῖρα τὸ καλάθιον εἰς τὸ ὁποῖον ἐρρίπτομεν τὰ ἄχρηστα χαρτία, τὸν εἶδον νὰ ἐκτείνῃ ὁριζοντείως τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, ὡς διὰ νὰ φέρῃ ἰσορροπίαν πρὸς τὸ φοβερὸν βάρος τοῦ καλαθίου.

Ὁμολογῶ ὅτι τὸ ῥωμαλέον ἐκεῖνο πλάσμα μοὶ ἐνεποίει βαθὺν σεβασμὸν, διότι ἤμην ἐγὼ τότε πλέον ἢ νῦν ἀδύνατος καὶ ἀσθενικὸς καὶ διὰ τοῦτο ἄκρος θαυμαστὴς ἐκείνων, οἵτινες κατεῖχον τὰς φυσικὰς τοῦ σώματος δυνάμεις, ὧν ἐστερούμην.

Αἱ δὲ ὁμιλίαι τοῦ Μερτριὲ ἐπέτεινον ὄχι ὀλιγώτερον τὸν πρὸς αὐτὸν θαυμασμόν μου.

Τὸ θέρος μάλιστα, τὴν Δευτέραν τὸ πρωΐ, — ὅτε συνηντώμεθα πάλιν μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς Κυριακῆς, — ἀτελείωτοι ἦσαν αἱ διηγήσεις περὶ τῶν κατορθωμάτων τῶν διασκεδάσεων καὶ τῶν λαμπρῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐπιτελέσει τὴν προτεραίαν. Ἀφ' οὗ ἤθελεν ἐκβάλει τὸν πελώριον πῖλόν του καὶ ἤθελεν ἐκδυθῆ τὸ φόρεμά του καὶ τὸ *γιλέκιόν* του καὶ σπογγίσει διὰ τῆς χειρίδος τοῦ ὑποκαμίσου του τὸ ἱδρωμένον του μέτωπον ἵνα πιστοποιήσῃ τὴν αἱματώδη καὶ πληθωρικήν του κρᾶσιν—ἔχωνε βαθέως τὰς χεῖράς του εἰς τὰ θυλάκια τοῦ πανταλονίου του καὶ ὄρθιος ἱστάμενος πλησίον μου, ἐν ἀλαζονικῇ στάσει ἀνδρὸς ῥωμαλέου καὶ εὐσταθοῦς, ἤρχιζε νὰ μονολογῇ ὡς ἑξῆς:

— Τί Κυριακὴ ἦτο ἡ χθεσινή, φίλτατέ μου! Δὲν ὑπάρχει ἀληθῶς κόπος, ὁ ὁποῖος νὰ δύναται νὰ μὲ καταβάλῃ. Συλλογίσου ὅτι χθὲς λεμβοδρομία εἰς Ζοαμβίλ... Εἰς τὰς ἓξ τὸ πρωΐ, γενικὴ συνάθροισις εἰς τὸ Βερσῦ καὶ μία ζέστη!.... ἔκαιεν ὁ ἥλιος φοβερά! Πίνομεν ἓν κρασάκι, ἑτοιμαζόμεθα, ἁρπάζομεν τὰ κωπία καὶ ἓν... δύο... ἕν... δύο... ἕως εἰς τὸ Ζοαμβίλ... Ἐκεῖ, μόλις ἐφθάσαμεν, μία πεῖνα τοῦ διαβόλου! Ἁρπάζω μὲ τὴν μίαν χεῖρα τὴν λέμβον καὶ λέγω πρὸς τὸν λεμβοῦχον: — «Δός μου τὸ χοιρομέρι...» Εἰς τὰς τρεῖς κινήσεις τὸ ξεκαθαρίζω!... «Δός μου τὸ ῥακί». Εἰς δύο ῥουφησιαῖς ἀποξηραίνω τὴν φιάλην...

Καὶ ἡ περιγραφὴ ἐξηκολούθει οὕτω καταπληκτική, ὁμηρική.

— Ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς λεμβοδρομίας. Ἦτο μεσημβρία καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐτρύπων τὰς κεφαλάς μας κατακόρυφοι. Αἱ λέμβοι ἦσαν ἐν γραμμῇ πρὸ τῆς σπινθηριζούσης παραλίας, ἀπέναντι τῆς ποικιλοχρόου σκηνῆς. Ἐκεῖ πλησίον ἵστατο ὁ δήμαρχος φορῶν τὴν τρίχρουν ταινίαν του, ἡ χωροφυλακὴ ἀπαστράπτουσα ἐν πλήρει στολῇ καὶ πλῆθος πολὺ κυριῶν μὲ λαμπρὰς θερινὰς ἐνδυμασίας, κόκκινα σκιάδια, ψιάθινοι πῖλοι. Πούμ! δίδεται τὸ σύνθημα. Ἡ λέμβος μας ἐπέτα ὡς πτηνὸν, φθάνει πρώτη κερδαίνει τὸ βραβεῖον, ὡραῖον καλλιτέχνημα. Ἤμην ἀκούραστος! Ἐπρόκειτο νὰ γευματίσωμεν εἰς Κρετεΐλ. Ἅμα ἤρχισε νὰ νυκτώνῃ τί δροσιά! Ὑπὸ τὴν σκοτεινὴν ἀναδενδράδα ὡς ἀστέρες ἐφαίνοντο τὰ λαμπυρίζοντα σιγάρα, αἱ δὲ νυκτεριναὶ χρυσαλλίδες ἤρχοντο καὶ ἐκαίοντο εἰς τὴν φλόγα τῆς ὀμελέττας μὲ τὸ κερασόποτον! Μόλις τὸ γεῦμα ἐτελείωσε ἠκούσθησαν οἱ φθόγγοι μουσικῆς προερχομένης ἐκ τοῦ δημοσίου χοροῦ τοῦ Βιλλίς. Ἐμπρὸς διὰ τὴν καδρίλλιαν! Ἀλλ' ἤδη τὸ πλήρωμα μιᾶς ἀντιπάλου λέμβου εἶχεν ἤδη προκαταλάβει τὰς ὡραιοτέρας πλυντρίας. Πόλεμος! Ἐκεῖ τότε νὰ ἔβλεπες! δόντια σπασμένα, μάτια κτυπημένα, πεσήματα, κεφαλαὶ καὶ στήθη εἰς κακὴν κατάστασιν, ὁλόκληρον τέλος πάντων ποίημα φυσικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, θορυβώδους χαρᾶς, πληθώρας ὑγείας. Ἔπειτα ἡ ἐπάνοδος! Μεσονύκτιον, χῦμα ὁ κόσμος εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν, σπρώξιμον τῶν γυναικῶν, φωναὶ τῶν διαχωρισθέντων φίλων, οἵτινες ἐφώναζον ἀπὸ τὴν μίαν ἅμαξαν εἰς τὴν ἄλλην, οἱ μουσικοὶ νὰ παιανίζουν, ταραχή, κραυγαί, θόρυβος, ἀταξία, πολὺ κακό!

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἑσπέραι τῶν ἄλλων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, δὲν ἦσαν διὰ τὸν φίλον μου ὀλιγώτερον ἀξιοσημείωτοι τῶν Κυριακῶν. Παλαίσματα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος παλαιστῶν καὶ ἧτται αὐτῶν αἰσχραί, κυνήγια τρομερῶν ποντικῶν εἰς τὰς ὑπονόμους, αἱματηραὶ συναντήσεις εἰς ὑπόπτους συνοικίας, ἦσαν τὰ ἐλάχιστα κατορθώματα, τὰ ὁποῖα ὁ συνάδελφός μου

Digitized by Google

διηγεῖτο. Δὲν τολμῶ δὲ νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλας του γενναίας πράξεις, χαρακτῆρος μᾶλλον ἰδιωτικοῦ, πρὸ τῶν ὁποίων πεφοβισμένος θὰ ἐστρέφετο εἰς τὰ ὀπίσω ὁ κάλαμος.

Ὅσον δὲ ἀλγεινὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ κακοῦ τινος αἰσθήματος ἐκμυστήρευσις, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ πρὸς τὸν Μερτριὲ θαυμασμός μου δὲν ἦτο ἀμέτοχος λύπης τινὸς καὶ πικρίας ἴσως δὲ καὶ ζηλοτυπίας. Ἀπιστίαν ὅμως πρὸς τὰ λεγόμενά του οὐδέποτε ᾐσθάνθην, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνοντο θαυμαστά. Ὁ Ἀχιλλεὺς Μερτριὲ εἶχε σιγὰ σιγὰ τοποθετηθῇ ἐν τῷ πνεύματί μου μεταξὺ τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἡμιθέων, μεταξὺ τοῦ Ῥολάνδου καὶ τοῦ Πειρίθου.

Β'.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἤμην ἤδη τρομερὸς γυριστὴς τῶν περιχώρων καὶ ἀπησχόλουν τὴν ἀργίαν τῶν θερινῶν ἑσπερῶν δι' ἐρημικῶν περιπάτων εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας τῆς πόλεως συνοικίας, αἵτινες εἰς τοὺς παρισινοὺς τῶν βουλεβαρίων εἶναι τόσον ἄγνωστοι ὅσον καὶ ἡ χώρα τῶν Καραΐβων καὶ τῶν ὁποίων ἔμελλον βραδύτερον νὰ δοκιμάσω νὰ περιγράψω διὰ στίχων τὴν τερπνὴν μελαγχολίαν.

Ἑσπέραν τινὰ τοῦ Ἰουλίου θερμὴν καὶ κονιορτώδη καθ' ἣν ὥραν τὰ πρῶτα ῥάμφη τοῦ φωταερίου ἐκρήγνυνται εἰς τὰ σκότη τοῦ δειλινοῦ, ἐπανηρχόμην βραδυπορῶν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ Βωγιράρ, διὰ μιᾶς τῶν μακρῶν καὶ μελαγχολικῶν ἐκείνων ὁδῶν τοῦ προαστείου, τὰς ὁποίας κρασπεδώνουσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν οἰκίαι ἀνίσου ὕψους, ὧν οἱ θυρωροὶ καὶ αἱ θυρωροί, ἄνευ ἐνδύματος ἢ μὲ καμιζόλαν, κάθηνται πρὸ τῆς θύρας καὶ φαντάζονται ὅτι δροσίζονται. Οὐδένα διαβάτην συναντᾷς, εἰμὴ μόνον κατὰ διαστήματα τινὰ κτίστην ἀσβεστωμένον ἢ κλητῆρα ἀστυνομικόν, ἢ παιδίον κομίζον εἰς τὸν πατρικὸν οἰκίσκον μέγαν ἄρτον, μεγαλήτερον τοῦ ἀναστήματός του ἢ σπεύδουσαν παιδίσκην μὲ τὸ σκούφωμα καὶ τὸν δερμάτινον σάκκον ὑπὸ τὸν βραχίονα. Ἔπειτα δὲ καθ' ἕκαστον τέταρτον τῆς ὥρας τὸ λεωφορεῖον, κενὸν κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐπανερχόμενον εἰς τὸν σταθμόν του μὲ τὸν βαρὺν τριποδισμὸν τῶν κεκμηκότων ἵππων.

Βαδίζων ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου—διότι τότε τὰ ἐξ ἀσφάλτου πεζοδρόμια ἦσαν ἄγνωστος πολυτέλεια εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα—κατηρχόμην τὴν ὁδόν, αἰσθανόμενος ὅλην τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην εὐχαρίστησιν, ἣν αἰσθάνεται ὁ γυρίζων τοὺς δρόμους ἄνευ ἐργασίας. Πότε μὲν ἱστάμην πρὸ κενοῦ γηπέδου παρατηρῶν διὰ τῶν χαραγμάτων τῶν κακῶς συνηρμοσμένων σανίδων, αἵτινες τὸ περιέκλειον, νὰ σβύνωνται ἐν τῷ πρασινοχρόῳ οὐρανῷ τὰ τὰ τελευταῖα κοκκινάδια τοῦ δύοντος ἡλίου ὄπισθεν τοῦ μαύρου σκιαγραφήματος τῶν ὑψηλῶν καπνοδόχων τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, πότε δὲ ἔρριπτον τὸ περίεργον βλέμμα μου εἰς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον τινὸς ἰσογαίου καὶ συνελάμβανον ἐκεῖ γραφικήν τινα σκηνὴν οἰκιακὴν ἢ εἰδυλλιακήν· ἐδῶ μὲν εὔσαρκον σιδηρώτριαν πλησιάζουσαν τὸ ἀχνίζον σίδηρον πρὸς τὴν παρειάν της, ἐκεῖ δὲ ἐργάτας περὶ τράπεζαν καθημένους καὶ καπνίζοντας ἐν τῇ χαμηλῇ αἰθούσῃ οἰνοπωλείου, ἐν ᾧ πρὸ αὐτῶν πρόστυχος ἀοιδὸς μὲ τὴν μακράν του ψαρόχρουν κόμην ἔκαμνε νὰ ἀντηχῇ ἡ λέξις *ἐλευθερία* μόνος του διὰ παλαιᾶς κιθάρας συνοδευόμενος.

Μία τῶν ἐσωτερικῶν τούτων εἰκόνων, ἣν αἴφνης εἶδον, εἶχε ζωηρότερον ἑλκύσει τὸν παρατηρητικόν μου ὀφθαλμόν, ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῇ ἁπλότητος καὶ τερπνῆς ἀφελείας.

Ἐφαίνετο τόσον εὐτυχὴς καὶ τόσον ἀτάραχος ἐν τῇ μικρᾷ πεπαλαιωμένῃ αἰθούσῃ της ἡ καλὴ γραῖα, ἣν εἶχον ἴδει, ἡ μαυροφορεμένη καὶ φέρουσα τὸ κάλυμμα τῆς χηρείας περὶ τὴν κεφαλήν. Ἦτο βυθισμένη εἰς τὴν πρασινόχρουν βελουδίνην πολυθρόναν της καὶ ἡσύχως ἐκράτει ἐπὶ τῶν γονάτων ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας. Τὰ πάντα περὶ αὐτὴν ἦσαν πεπαλαιωμένα καὶ μέτρια καὶ θὰ διετηρήθησαν, ὡς ἐφαίνετο, μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης διὰ τῆς οἰκοκυρωσύνης καὶ τῆς καλῆς μεταχειρίσεως ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἡ γηραιὰ κυρία εἶχε νυμφευθῇ τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον τὸν ἐνδεδυμένον ὡς ὁ Γκαῖτε μὲ ἀνοικτὸν κανελλόχρουν φόρεμα καὶ ἀνθόστικτον *γιλέκιον*, τοῦ ὁποίου ἡ ᾠοειδὴς εἰκὼν ἐκρέματο εἰς τὸν τοῖχον. Τὰ δύο κηρία τὰ ἀνημμένα ἐπὶ τῆς ἑστίας ἐπέτρεπον νὰ διακρίνῃ τις τὰς λεπτομερείας τῶν ἐπίπλων ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑστίας ὡρολογίου, ἐφ' οὗ τεχνηέντως παριστάνετο μία σκηνὴ ἁλιείας δι' ἐζωγραφισμένου μαρμάρου μέχρι τοῦ ἀπηρχαιωμένου ἐν εἴδει ἑρμαρίου κλειδοκυμβάλου, ἐφ' οὗ νεαρά ποτε ἡ νῦν γραῖα δέσποινα μὲ εὐρείας χειρίδας καὶ ἑλληνοπρεπῶς διατεταγμένην τὴν κόμην θὰ ἐκυμβάλισε τίς οἶδε τίνα παλαιὰ μέλη,—τοῦ Ῥομανιέζη ἴσως.

Βεβαίως, μονογενὴς καὶ ἀγαπητὴ κόρη ἐξ υἱϊκῆς στοργῆς μείνασα ἄγαμος, εὐλαβῶς θὰ ἐπηγρύπνει ἐπὶ τοῦ γήρατος τῆς πεφιλημένης μητρός. Ἡ κόρη ἐκείνη — ἤμην βέβαιος — θὰ εἶχε μετὰ τόσης προσοχῆς καθίσει ἐκεῖ τὴν γραῖαν μητέρα της, θὰ τῇ εἶχεν ὑποβάλει τὸ προσκεφάλαιον ὑπὸ τοὺς πόδας καὶ θὰ εἶχε πλησιάσει πρὸς αὐτὴν τὸ ψηφόστικτον μονόπουν τραπέζιον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοποθετήσει τὸν δίσκον καὶ τὰ δύο κύπελλα. Ἤδη δὲ ἐπερίμενα νὰ ἴδω εἰσερχομένην τὴν γλυκεῖαν κόρην φέρουσαν τὸν ἑσπερινὸν καφὲν μὲ τὸ γάλα καὶ ἐφανταζόμην τὴν νέαν μαυροφοροῦσαν ὡς ἡ μήτηρ καὶ ὁμοιάζουσαν πρὸς ἐκείνην.

Βεβυθισμένος ὅλος ἐν τῇ παρατηρήσει τῆς συμπαθητικῆς ἐκείνης σκηνῆς καὶ τερπόμενος εἰς τὸ νὰ πλάττω διὰ τῆς φαντασίας μου τὸ ταπεινὸν ἐκεῖνο ποίημα, ἔμενα ἀκίνητος εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου, βέβαιος ὢν ὅτι οὐδεὶς ἤθελε μὲ παρατηρήσει ἐν τῇ

Digitized by Google

ἐρήμῳ ἐκείνῃ ὁδῷ, ὅτε αἴφνης εἶδον ἀνοιγομένην μίαν θύραν εἰς τὸ βάθος τῆς ἀπηρχαιωμένης αἰθούσης καὶ αἴφνης ἐμφανιζόμενον—ὢ! πόσον μακρὰν ἀπὸ τῶν διαλογισμῶν μου ἦτο τότε ἐκεῖνος!—τὸν σύντροφόν μου Μερτριὲ, τὸν τεράστιον ἥρωα τῶν λεμβοδρομιῶν καὶ τῶν παλαισμάτων.

Περίεργος ἀμφιβολία κατέλαβε ταχέως τὴν ψυχήν μου, ᾐσθάνθην ὅτι ἔμελλον ν' ἀνακαλύψω τι μυστήριον.

Ἦτο ἀληθῶς ὁ Μερτριέ! Ἡ φοβερὰ τριχωτὴ χείρ του ἐκράτει μικρὰν ἀργυρᾶν καφετιέραν καὶ τὸν παρηκολούθει κυνάριον, παρεμποδίζον τὸ βάδισμά του,—τὸ γενναῖον καὶ κλασικὸν κυνάριον τῶν τυφλῶν μουσικῶν, τὸ κυνάριον τὸ κουρευμένον εἰς σχῆμα λέοντος, μὲ τὰς ἐκ τριχῶν χειρίδας του εἰς τοὺς τέσσαρας πόδας καὶ μὲ τὸν μακρὸν λευκόν του μύστακα, τὸν ὁμοιάζοντα πρὸς μύστακα στρατηγοῦ τοῦ θεάτρου.

— Μητέρα, εἶπεν ὁ γίγας μὲ φωνὴν θαυμασίως γλυκεῖαν, ὁ καφές σου. Ἀπόψε, πιστεύω, θὰ τὸν εὕρῃς καλόν. Τὸ νερὸν ἦτο θερμότατον καὶ τὸ ἔχυσα σταλαγματιὰν σταλαγματιὰν εἰς τὸν καφέν.

— Εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ἡ γραῖα, σύρουσα ἐπιπόνως τὴν πολυθρόναν της πρὸς τὸ τραπέζιον, εὐχαριστῶ, παιδί μου. Ὁ μακαρίτης ὁ πατήρ σου ἔλεγεν ὅτι κανεὶς δὲν κάμνει καλλίτερον καφὲν ἀπὸ ἐμέ... ἦτο τόσον καλὸς ὁ καϋμένος ὁ πατήρ σου... ἀλλὰ τώρα πιστεύω ὅτι σύ, παιδί μου, μὲ ὑπερέβης... Τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ ἐν ᾧ ὁ Μερτριὲ ἔχυνεν εἰς τὸ κύπελλον τὸν καπνίζοντα καφὲν μὲ νεάνιδος ἀβρότητα, τὸ κυνάριον ἐξεγειρόμενον βεβαίως ὑπὸ τῆς ἀνοικτῆς σακχαροθήκης, ἔθηκε τοὺς δύο του ἐμπροσθίους πόδας ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς κυρίας του.

— Κάτω, Μεδώρ! ἐφώνησεν ἐκείνη, μετὰ θυμοῦ πλήρους εὐγενείας. Τί ἄτακτος εἶσαι!.... Ξεύρεις ὅτι ὁ κύριός σου κάτι θὰ σοῦ δώσῃ, μένε λοιπὸν ἥσυχος ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα. Ἀλήθεια, παιδί, τὸ ἔβγαλες δι' ὅλου ἔξω τὸ καϋμένον;

— Βεβαιότατα, μητέρα μου, ἀπήντησεν ὁ φίλος μου μὲ παιδικὴν σχεδὸν φωνήν. Πρὸ ὀλίγου εἶχον ὑπάγει εἰς τὸ γαλακτοπωλεῖον νὰ πάρω τὸ γάλα σου δι' αὔριον καὶ ἐπῆρα καὶ τὸν Μεδὼρ μαζί μου.

— Δεν ἔχει λοιπὸν ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε;

— Ἀπὸ τίποτε.

Ἡσυχάσασα ὡς πρὸς τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα τῆς ὑγιεινῆς τοῦ κυναρίου της, ἡ καλὴ γραῖα ἐγεύθη μετὰ ἡδονῆς τὸν καφέν της μεταξὺ τοῦ υἱοῦ της καὶ τοῦ Μεδὼρ, οἵτινες ἀμφότεροι τὴν παρετήρουν μετὰ τρυφερότητος ἀνεκφράστου.

Ἦτο περιττὸν νὰ ἴδω καὶ νὰ ἀκούσω πλειότερα· εἶχον ἤδη μαντεύσει τί εἴδους ἥσυχον, ἀγνόν, ἀλλὰ καὶ στενοχωρημένον οἰκογενειακὸν βίον διῆγεν ὁ Μερτριὲ, ὁ προσποιούμενος τόσα καὶ τόσα παράδοξα καθ' ἑκάστην συμβάντα. Ἀλλ' ἦτο τόσον κωμικὸν τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον ἀπροσδοκήτως μοὶ παρέσχεν ἡ τύχη καὶ συγχρόνως τόσον περιπαθές, ὥστε ἠθέλησα ἐπί τινας στιγμὰς νὰ μείνω ἀκόμη ἐκεῖ καὶ ἡ ἀδιακρισία μου αὕτη ἤρκεσε διὰ νὰ μάθω ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

Ναὶ, ὁ τύπος ἐκεῖνος τοῦ προστύχου ἀνθρώπου, ὅςις ἐφαίνετο ἀποσπασθεὶς ἀπό τινος μυθιςορήματος τοῦ Πὼλ δὲ Κόκ, ὁ ἀθλητὴς ἐκεῖνος ὁ πανταχοῦ πετῶν τὴν σκούφιαν του διὰ καυγᾶν, ἐξετέλει ἁπλῶς καὶ θαυμασίως ἐν τῷ πτωχῷ οἰκίσκῳ τῶν περιχώρων, τὰ ὕψιστα καθήκοντα ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους. Ὁ ἀκαταδάσματος λεμβοδρόμος δὲν εἶχε διατρέξει ἄλλον μακρότερον δρόμον παρὰ τὸν ἀπὸ τοῦ πτωχικοῦ του οἴκου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου συνώδευε τὴν μητέρα του, εἰς τὴν λειτουργίαν ἢ τὸν ἑσπερινὸν, κατὰ πᾶσαν Κυριακήν. Ὁ καυχώμενος ὅτι ὑπερέβαλλε τοὺς πάντας εἰς τὸ σφαιριστήριον, δὲν ἤξευρε παρὰ τὸ βεζὶκ νὰ παίζῃ μὲ τὴν γραῖαν μητέρα του. Ὁ φοβερὸς δαμαστὴς τῶν ἀγριοσκύλων ἦτο ὑπηρέτης κυναρίου. Ὁ τρόμος, τέλος πάντων, τῶν Παρισίων, οὐδὲν ἄλλο ἦτο εἰμὴ ἀντίτυπον παλαιᾶς Ἀντιγόνης.

Γ'.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν, ἅμα φθάσας εἰς τὸ γραφεῖον, ἠρώτησα τὸν συναδελφόν μου, πῶς εἶχε διέλθει τὸ ἑσπέρας τῆς προτεραίας, χωρὶς δὲ δι' ὅλου νὰ διαστάσῃ ἤρχισε νὰ μοὶ αὐτοσχεδιάζῃ ὁλόκληρον ἱςορίαν περὶ διαβοήτου τινὸς κακούργου, ὃν δῆθεν περὶ τὴν δευτέραν τῆς πρωΐας ὥραν εἶχε συναντήσει δὲν ἤξευρω εἰς ποῖον ἀπόκεντρον μέρος καὶ τὸν ὁποῖον εἶχε ῥίψει κάτω ἀναίσθητον μὲ ἕνα μόνον γρόνθον, περάσας τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ δακτυλίου τοῦ κλειδίου του.

Τὸν ἤκουον μειδιῶν σχεδὸν εἰρωνικῶς καὶ ἐσκεπτόμην ἂν ἔπρεπε φανερὰ νὰ τὸν διαψεύσω· ἀλλὰ συλλογισθεὶς ὅτι πάντοτε εἶναι σεβαστὴ ἡ κρυπτομένη ἀρετή, ἔστω καὶ ἂν εἶναι γελοῖον τὸ κάλυμμα, τὸν ἐκτύπησα φιλίως ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τῷ εἶπον:

— Μερτριέ, εἶσαι ἀληθὴς ἥρως!

[François Coppée]. Σ***

ΕΘΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΚΟΠΟΒΟΛΗΣ

ἐν Λωζάννῃ τῆς Ἑλβετίας.

Ἡ διὰ καραβίνας ἐπὶ σκοπὸν βολὴ εἶνε κοινὴ ἄσκησις ἐν Ἑλβετίᾳ, καθ' ἅπαντα δὲ τὰ διαμερίσματα αὐτῆς οὐδεὶς πολίτης ὑπάρχει, εἴτε ἀποτελῶν μέρος τῆς Ὁμοσπονδίας, εἴτε μή, ὁ ἀγνοῶν τὸν χειρισμὸν πυροβόλου τινὸς ὅπλου. Πρὸς τούτοις κατὰ τὰ ὀρεινὰ μέρη, δηλ. ἐν ὅλῃ σχεδὸν τῇ Ἑλβετίᾳ, οἱ πλεῖστοι τῶν νέων εἰσὶ δεξιώτατοι κυνηγοί, κυνηγοῦντες κυρίως ἐπὶ τῶν ὀρέων μὲ τὴν καραβίναν. Συντόμως δ' εἰπεῖν οἱοιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν οἱ λόγοι, ἡ πρὸς τὴν σκοποβολὴν κλίσις ἔγκειται εἰς αὐτὰ τὰ ἤθη τοῦ τόπου, ἡ δὲ κλίσις αὕτη τυγχάνει βεβαίως ἀξία πάσης ἐνθαρρύνσεως.

Ἡ περὶ τὸ σκοπεύειν ἄσκησις παρέχει εἰς τοὺς

Digitized by Google

νέους ψυχραιμίαν καὶ διδάσκει αὐτοὺς νὰ βάλλωσιν εὐθέως ἐν μέσῳ τῶν πέριξ αὐτῶν ἀντηχούντων πυροβολισμῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὅπως ἀποβῇ τις ἐπιτήδειος σκοπευτής, δέον νὰ ᾖ ἐγκρατής, καθ' ὅσον πᾶσα κατάχρησις, εἴτε τῶν σωματικῶν εἴτε τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ἐπιφέρει βλάβας καὶ καθίστησιν αὐτὸν ἀνίκανον πρὸς τὸ σκοπεύειν.

Οἱ κάτοικοι καὶ τοῦ ἀφανεστέρου τῆς Ἑλβετίας χωρίου, ἀσκοῦνται εἰς τὴν σκοποβολήν, κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος. Πᾶσα δὲ ἡ πόλις ἔχει ἓν ἢ πλείονα σκοπευτήρια, καὶ ἑταιρίαν τῶν λεγομένων καραβινοφόρων (Societé des Carabiniers). Κατά τινας τοῦ ἔτους ἐποχάς, συνερχόμενοι ἐπὶ τῷ αὐτῷ, τελοῦσιν ἀγῶνας, ἐν οἷς ἁμιλλῶνται τίς θέλει λάβει τὸ γέρας τῆς νίκης. Δὲν ὑπάρχει ἑλβετικὴ πόλις μὴ καυχωμένη εἴτε ἐπὶ τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις σκοπευταῖς αὐτῆς, εἴτε ἐπὶ τοῖς ἱκανωτάτοις ὁπλοποιοῖς της. Ἡ ἐν Λωζάννῃ τελουμένη ἑορτὴ τῆς σκοποβολῆς εἶνε ἐθνικὴ ἑορτὴ δι' ἅπασαν τὴν Ἑλβετίαν, εἰς ἣν πανταχόθεν συρρέουσιν. Ἡ ἑορτὴ αὕτη τελεῖται ἀνὰ διετίαν.

Ἑκάστη ἐκ τῶν πρωτευουσῶν πόλεων ἀπολαύει ἐναλλὰξ τῆς τιμῆς ταύτης, καὶ καρποῦται τῶν ἐκ τῆς σκοποβολῆς ὠφελημάτων, καθ' ὅτι ἡ συρροὴ τῶν τε ξένων καὶ ἰθαγενῶν εἶνε διὰ τὸ ἐμπόριον πηγὴ σημαντικῶν ὠφελειῶν. Ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη ὑλικὴ ἔποψις λογίζεται μηδὲν ἀπέναντι τοῦ ἠθικοῦ ἀποτελέσματος τῶν ὁμοσπονδιακῶν σκοπευτηρίων. «Ἐξ ὅλων τῶν ἐθνικῶν ἡ»μῶν ἑορτῶν, λέγει συγγραφεύς τις Ἑλβετός, οὐ»δεμία ὑπάρχει φέρουσα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν »σφραγῖδα ἑλβετικῆς ἑορτῆς, ὡς ἡ τῆς σκοπο»βολῆς, οὐδεμία δὲ ἄλλη διεγείρουσα ἐπὶ τοσοῦ»τον τὰς ἡμετέρας συμπαθείας, ἢ δονοῦσα σφο»δρότερον ἐν ἡμῖν τὰς ἶνας τοῦ πατριωτισμοῦ. »Ὅπως πεισθῇ τις περὶ τούτου ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τὸ »ἐνδιαφέρον ὅπερ λαμβάνουσι περὶ αὐτῆς οἱ ἐν τῇ »ἀλλοδαπῇ ἐγκατεστημένοι συμπολῖται ἡμῶν. Οὐ »μόνον πέμπουσιν ἡμῖν κατὰ πᾶσαν διετίαν πο»λύτιμα δῶρα διὰ τὴν ἑορτήν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἔ»τος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς πατρίδος, συναθροίζον»ται πλησίον τοῦ ταπεινοῦ των «Stand» καὶ ἑ»ορτάζουσι τελοῦντες ἐν οἰκογενειακῷ κύκλῳ τὴν »ἐθνικὴν ἡμῶν ἑορτήν. Ἑλβετικὴ ἑταιρία τῆς ἐπὶ »σκοπὸν βολῆς ἵδρυται νῦν ἐν πάσῃ σπουδαίᾳ ὁ»πωσοῦν πόλει τῆς Ἀμερικῆς, καθὼς καὶ ἐν ἁ»πάσαις ταῖς ἀπομεμακρυσμέναις ἀποικίαις ἡ»μῶν, ὡς ἐν Rio-Ianeiro, Yokohama, ἐν Ἁγίῳ »Φραγκίσκῳ καὶ ἐν Νέᾳ-Ὑόρκῃ. Αἱ φιλαρμονικαὶ »ἑταιρίαι, τὰ μέλη τῆς «Helvetia» καὶ αἱ οἰκο»γένειαι αὐτῶν λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς »ταύτας, οὕτως ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν ἀπωτάτων »ἀκτῶν τοῦ Ὠκεανοῦ, ἢ ἐπὶ τῶν ὄχθων τῶν με»γάλων ποταμῶν, ὁ ξένος δύναται ν' ἀκούσῃ, δια»σχιζούσας τὰ ὕψη τοῦ αἰθέρος, τὰς φωνὰς τῶν »υἱῶν ἢ ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐπαναλαμβανούσας τοὺς »γλυκεῖς καὶ ζωηροὺς ἐκείνους φθόγγους τοῦ κατ' »ἐξοχὴν πατριωτικοῦ ᾄσματος «Rûfst dû mein »Vaterland?» («Μὲ καλεῖς, πατρίς μου;»)».

Ὁ θεσμὸς τῆς σκοποβολῆς ἱδρυθεὶς ἐν ἔτει 1824 πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ συγκεντρώνῃ τοὺς Ἑλβετοὺς σκοπευτὰς καὶ νὰ ἀναπτύσσῃ ἐν αὐτοῖς σωτήριον ἅμιλλαν, δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποκτήσῃ πολιτικὴν σπουδαιότητα, ἣν οὐδόλως ἴσως ὑπώπτευον οἱ πρῶτοι αὐτῆς ἱδρυταί. «Δὲν εἶνε, ἔλεγεν ἡ *Ἐφημερὶς τῆς Γενεύης*, κατὰ τὸ 1874, μόνον ἡ ἐλπὶς τῆς νίκης ἢ τοῦ βραβείου, ἥτις ὠθεῖ τὰ πλήθη ταῦτα εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν σκοποβολήν. Οἱ στέφανοι συγκριτικῶς εἰσὶ σπάνιοι, καὶ διαφιλονεικοῦνται αὐστηρῶς. Ἀλλ' ὅ,τι μεταβάλλει τὰ ἐθνικὰ τῶν Ἑλβετῶν σκοπευτήρια εἰς αὐτόχρημα δημώδεις ἑορτάς, εἶνε ὅτι αὗται ἀνταποκρίνονται εἰς αἴσθημά τι βαθέως ἐρριζωμένον ἐν τῷ ἑλβετικῷ λαῷ, τουτέστι τὸ αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἑνότητος, ἥτις μένει ἄθικτος ἐν μέσῳ τῆς ποικιλίας τῶν γλωσσῶν, τῶν ἠθῶν, τῶν θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν παραδόσεων, ἐναντίον μάλιστα τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων καὶ τῶν στιγμιαίων παραφορῶν, ἃς ἐγείρουσι ζητήματά τινα. Ἐὰν συρρέωσιν οἱ Ἑλβετοὶ εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν σκοποβολήν, πράττουσι τοῦτο, ὅπως συναντηθῶσιν μὲ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Ὁμοσπονδίας, μεθ' ὧν δὲν συμφωνοῦσι πάντοτε, ἀλλὰ καὶ ἐρίζουσιν εἰσέτι, ἅτινα ὅμως δὲν παύουσιν ἀγαπῶντες, καὶ πρὸς τὰ ὁποῖα μετὰ μακρὰν διαπάλην αἰσθάνονται ἀκράτητον πόθον νὰ πλησιάσωσιν ἵνα τείνωσιν αὐτοῖς ἀδελφικὴν χεῖρα. Ὥστε δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἡ ἑλβετικὴ Ὁμοσπονδία οὐδαμοῦ ἄλλοθι παρίσταται ἀληθεστέρα καὶ πραγματικωτέρα ἢ ἐν ταῖς ἑορταῖς ταύταις. Ἐκεῖ ἀληθῶς εὑρίσκεται ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρχαίου ἑλβετικοῦ συνθήματος:

Εἷς διὰ πάντας καὶ πάντες δι' ἕνα.

Ἐν ἔτει 1836 ἡ πόλις τῆς Λωζάννης ἑώρτασε τὴν ὁμοσπονδιακὴν σκοποβολήν, τὸ δὲ 1876 ἐτέλεσεν αὐτὴν αὖθις. Ἡ θαυμαστὴ τοποθεσία τῆς πόλεως ταύτης, τὸ ὡραῖον πανόραμα ὅπερ ἐκτυλίσσεται ἐκ τῶν ὑψωμάτων αὐτῆς, ἔδιδον εἰς τὴν προκειμένην ἑορτὴν χαρακτῆρα μεγαλοπρεπέστατον. Αἱ προετοιμασίαι εἶχον γίνει μετὰ πολλῆς καλαισθησίας, ὁ δὲ πατριωτισμὸς τῶν κατοίκων τοῦ Vaud οὐδὲν παρέλειψε τὸ δυνάμενον νὰ συμπληρώσῃ τὸ γόητρον καὶ τὴν λάμψιν τῆς πανηγύρεως. Ἡ ἐπὶ τῆς διευθετήσεως ἐπιτροπὴ προσεκάλει πάντας τοὺς βουλομένους νὰ συναγωνισθῶσι διὰ τῆς ἑξῆς προκηρύξεως. «Ἔλθετε, σκο»πευταὶ πάντων τῶν ἐθνῶν, ἔλθετε νὰ συμμερι»σθῆτε τὴν ἀγαλλίασιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ »μικροῦ τούτου λαοῦ, εἰς ὃν ἀπένειμεν ἡ Μοῖρα »τὴν ἀπόλαυσιν, ἀπὸ ἓξ ἤδη αἰώνων, τοῦ ἀνεκ»τιμήτου τῆς ἐλευθερίας δώρου. Εἴθε νὰ ἀποκο»μίσητε ἅπαντες ἐκ τῶν ὡραίων τούτων ἡμερῶν,

Digitized by Google

»καθ' ἃς ὁ μόνος ἀνταγωνισμὸς ὑμῶν ἔσεται ἡ »περὶ τὴν δεξιότητα τοῦ σκοπεύειν ἅμιλλα, ὁμοῦ »μὲ τὰ βραβεῖα, ἅτινα λογιζόμεθα εὐτυχεῖς νὰ »προσφέρωμεν ὑμῖν, αἰσθήματα ἀμοιβαίας ὑπο»λήψεως καὶ ἀληθοῦς ἀδελφοσύνης».

Κατ' ἀρχὰς μὲν ἠθέλησαν νὰ ἱδρύσωσι τὸ «Stand» (περίβολον ἀφιερωμένον εἰς τοὺς σκοπευτάς) μετὰ τῶν διὰ τὰ βραβεῖα καὶ τὸ ἑστιατόριον κτιρίων ἐπὶ μιᾶς ἱκανῶς εὐρυχώρου πεδιάδος, δυναμένης νὰ συμπεριλάβῃ τὰ διάφορα οἰκοδομήματα, καὶ τὸ πεδίον τῆς ἐπὶ σκοπὸν βολῆς. Ἀλλὰ πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τούτου, ἔπρεπε ν' απομακρυνθῶσι πολὺ τῆς πόλεως, ὥστε ἐδέησε νὰ τὸ ἐγκαταλείψωσιν. Ἐξελέξαντο δὲ πρὸς κατασκευὴν τῶν εἰρημένων καταστημάτων τὴν ὡραιοτάτην πλατεῖαν τοῦ «Beaulieu» ἥτις δεσπόζει τῆς πόλεως πρὸς βορρᾶν, καὶ ἐφ' ἧς ἑωρτάσθη καὶ κατὰ τὸ 1836 ἡ πανήγυρις αὕτη. Τὸ ἀνοικτὸν ἔδαφος τῆς Ποντεζίας καὶ τῶν πέριξ μετέβαλον εἰς πεδίον σκοποβολῆς. Τὰ σκοπευτήρια ἐτοποθετήθησαν ὀλίγον μακρὰν τῆς γραφικωτάτης κοιλάδος τῆς «Louve» ἐφ' ἧς ὑπῆρχεν εὐρυχωρότατον ξύλινον παράπηγμα παρέχον σκέπην εἰς τοὺς πολυαρίθμους σκοπευτάς. Μεταξὺ τοῦ διὰ τὴν σκοποβολὴν προωρισμένου μέρους καὶ τῶν ἄλλων καταστημάτων, ἔθηκαν ἱκανὴν ἀπόστασιν, διὰ δὲ τὴν κυρίως λεγομένην ἑορτὴν ἐχρησιμοποίησαν τὴν θελκτικὴν πλατεῖαν τοῦ «Beaulieu» ἐξ ἧς ὁ ὀφθαλμὸς ἀπολαύει μαγευτικῆς θέας. Τὸ ἑστιατόριον ἐσχημάτιζεν εὐρὺ παραλληλόγραμμον μετὰ στοῶν καὶ τετραγωνικῶν πύργων, ἔχον ἐν τῷ μέσῳ μεγαλοπρεπεῖς θύρας. Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἦτο 410 μέτρων μήκους, 160 πλάτους καὶ 33 ὕψους μέχρι τῆς κορυφῆς, ἠδύνατο δὲ νὰ περιλάβῃ 7—8,000 ἄτομα καθήμενα.

Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας τοῦ «Beaulieu» ὑψοῦτο τὸ βῆμα, ἔχον ὄψιν γοτθικοῦ μνημείου ἀρχαίου πλήρους βρύων καὶ ἀναρριχωμένων φυτῶν. Ἡ σημαία τῆς Ὁμοσπονδίας ἐπεσκίαζεν αὐτὸ διὰ τῶν πτυχῶν της. Δεξιᾷ αὐτοῦ ἐκυμάτιζεν ἡ τρίχρους σημαία τῆς Γαλλίας, ἀριστερᾷ δὲ ἡ πολυάστερος τῆς Ἀμερικῆς καὶ μετ' αὐτὰς εἵποντο αἱ σημαῖαι τῆς Ἀγγλίας, Γερμανίας, Ἰταλίας καὶ Βελγίου.

Ἐπὶ τοῦ προωρισμένου διὰ τὰ βραβεῖα οἰκοδομήματος, ὅπερ ἦν ἀνατολικοῦ ῥυθμοῦ, ὑπερέκειτο δίκην φανοῦ ἀργυροῦς θόλος, ἐφ' οὗ ἐκυμάτιζε μεγαλοπρεπῶς μεγάλη σημαία, φέρουσα τὰ ὁμοσπονδιακὰ χρώματα. Ἔνδοθεν ἐφαίνοντο στοιχηδὸν ἐπὶ βαθμίδων τὰ βραβεῖα τῆς τιμῆς, ἅτινα ἔμελλον νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς νικητάς. Εἰς τὴν πρώτην σειρὰν διέκρινέ τις ἓν ποτήριον ἐκ καθαροῦ ἀργύρου, προσενεχθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ὁλλανδίας εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν ἑταιρίαν τῶν καραβινοφόρων οὗτινος ἡ τιμὴ ἀνήρχετο εἰς 18,000 φράγκων. Ὁ δωρητὴς ἠθέλησεν ἵνα τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον τῆς χρυσοχοϊκῆς τέχνης κατασκευασθῇ ἐν Vevey τῆς Ἑλβετίας, ὑπὸ τοῦ ἐκ Vaud ἐξόχου χρυσοχόου Prost, τὸ δὲ περιστατικὸν τοῦτο προσείλκυεν ἔτι μᾶλλον τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ὁμοσπόνδων. Πλησίον αὐτοῦ ἔκειτο βίβλος, προσενεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ κλήρου τῆς ἐπαρχίας τοῦ Vaud, διὰ τὸ δέσιμον τῆς ὁποίας ἐδαπανήθησαν 2,500 φράγκων.

Ἐκτὸς τούτων πολλὰ ἄλλα ὡραῖα βιβλία καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῶν βραβείων, ὧν ἡ ἀξία ἀνήρχετο εἰς 174,000 φράγκων, προστιθεμένων δὲ καὶ τῶν ἀμοιβῶν, τὸ ὁλικὸν ποσὸν ἀνεβιβάζετο εἰς 371,160 φράγκα. Ἅπασαι αἱ ἑλβετικαὶ ἑταιρίαι ἐπὶ σκοπὸν βολῆς ἀντιπροσωπευόμεναι ὑπὸ τῶν ἱκανωτέρων αὐτῶν μελῶν ἔφθασαν εἰς τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως, ἡγουμένων τῶν σημαιῶν. Ἀφίκοντο δὲ ὡσαύτως πλεῖστοι σκοπευταὶ ἐκ Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰταλίας, Γερμανίας, Βελγίου καὶ Ἀμερικῆς, ὧν αἱ σημαῖαι ἐκυμάτιζον πλησίον τῆς ὁμοσπονδιακῆς.

Ἑκατὸν ἑξήκοντα σκοπευτήρια ἐτοποθετήθησαν εἰς τριακοσίων μέτρων ἀπόστασιν ἐκ τοῦ «Stand» καὶ ἕτερα εἴκοσιν εἰς 450 μέτρων. Ἐν ὅλῳ δὲ ὑπῆρχον 180 σκοπευτήρια παρουσιάζοντα κατὰ τὸ κέντρον αὐτῶν μέλαν σημεῖον ἐκ 0^{м}, 65, ἢ 0^{м}, 90 καὶ περὶ αὐτὰ σειρὰν κυκλίσκων ἢ καρτονίων διαφόρων διαμέτρων.

Ἀριθμός τις καρτονίων διατρυπηθέντων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σκοποβολῆς, δίδει δικαίωμα εἰς ἀνάλογον ἀμοιβήν, αἱ δὲ εὔστοχοι βολαὶ δρέπουσι βραβεῖα τῆς τιμῆς. Τὰ καλὰ σκοπευτήρια φέρουσιν ὀνόματα: *Πατρίς*, *Λέμαν*, *Ροδανός*, *Ἰούρας*, *Ἱππικοῦ*. Οὐδεὶς δύναται νὰ ῥίψῃ πλέον τῶν δύο βολῶν εἰς τὸ σκοπευτήριον *Πατρὶς* καὶ πλέον τῆς μιᾶς εἰς ἕκαστον τῶν ἄλλων καλῶν σκοπευτηρίων. Τὸ σκοπευτήριον *Ἱππικοῦ* προώρισται ἰδίως διὰ τοὺς *δραγόνους* καὶ ὁπλίτας τῆς ἐθνοφρουρᾶς οἵτινες δὲν δύνανται νὰ πυροβολήσωσιν εἰμὴ διὰ τῶν κεκανονισμένων ὅπλων τοῦ ἱππικοῦ.

Εἰς τὰ *στρεφόμενα σκοπευτήρια* ἡ βολὴ εἶνε προαιρετική. Τὸ δικαίωμα τῆς σκοπεύσεως εἰς τὰ καλὰ σκοπευτήρια ἐπληρώνετο ἄνω τῶν 35 φράγκων. Ὁ σκοπευτὴς ἐλάμβανε συγχρόνως εἰσιτήριον διὰ τὴν ἑορτὴν καὶ τὸ δεῖπνον.

Τὴν Κυριακὴν ἡ σκοποβολὴ ἤρχιζε τὴν 1 μ.μ. τὰς δ' ἄλλας ἡμέρας ἤρχιζε ἀπὸ τῆς 6ης πρωϊνῆς ὥρας, διεκόπτετο ἀπὸ τῆς 12ης — 1ας καὶ ἐξηκολούθει μέχρι τῆς 8ης ἑσπερινῆς ὥρας. Βολὴ τηλεβόλου ἐσήμαινε τὰς κεκανονισμένας ταύτας ὥρας.

Τὴν Κυριακὴν τῆς 16ης Ἰουλίου, ἡ συνοδία τῶν σκοπευτῶν παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ σώματος τῶν ἐθελοντῶν καὶ τῆς Σχολῆς τῶν εὐελπίδων τῆς πόλεως, τῶν ἀρχῶν, τῶν Κομιτάτων, τῶν Φιλαρμονικῶν ἑταιριῶν ἐξεκίνησε προπορευομένων τῶν σημαιῶν καὶ τῆς μουσικῆς, ἐν μέσῳ δὲ τῆς λάμψεως καὶ τοῦ κρότου τῶν τηλεβόλων ἐπορεύετο

Digitized by Google

βραδέως καὶ ἑλικοειδῶς ὑπὸ τὰς σημαίας, τὰ ἄνθη καὶ τὰς ἀνευφημίας τοῦ ὄχλου, διὰ τῶν ὁδῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἅμα ἡ συνοδία αὕτη ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς τελετῆς ἤτοι τὴν πλατεῖαν τοῦ «Beau-liau», συνηθροίσθησαν ἅπαντες περὶ τὸ οἰκοδόμημα τῶν βραβείων, ἵνα ἀκούσωσι τὴν προσφώνησιν κληρικοῦ τινος ἀγορεύοντος περὶ Θεοῦ καὶ Πατρίδος. Τὴν μεσημβρίαν λαμπρὸν παρετέθη γεῦμα ἐν τῷ ἑστιατορίῳ ἔνθα ἀντήχουν προπόσεις καὶ ἐθνικὰ ᾄσματα. Τὴν 1 μ. μ. ἤρξατο ἡ σκοποβολή, εἰς πᾶν δὲ εὔστοχον κτύπημα ἡ μουσικὴ ἐπαιάνιζε πρὸς τιμὴν τοῦ νικητοῦ. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι συνιστάμενοι εἰς ἀδιάκοπον πῦρ, ὑπὸ μόνης τῆς νυκτὸς διακοπτόμενον, ἐξηκολούθησαν ἐπὶ ὀκτὼ συνεχεῖς ἡμέρας. Τοιουτοτρόπως ἐπὶ ὀκταήμερον αἱ πρεσβεύσεις τῶν σκοπευτῶν ἤρχοντο καὶ ἀπήρχοντο, ἡ δὲ ἀναχώρησις αὐτῶν, καθὼς καὶ ἡ ἄφιξις ἐχαιρετίζετο διὰ πατριωτικῶν λόγων καὶ ζητωκραυγῶν ὑπὲρ Πατρίδος καὶ Ἐλευθερίας. Τὴν ἐπαύριον ἐκηρύχθη ἡ λῆξις τῆς σκοποβολῆς, τὴν δὲ τρίτην διενεμήθησαν ἐπισήμως εἰς τοὺς νικητὰς τὰ τιμητικὰ βραβεῖα.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. Α. Ι. Γ.

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'

Ἐν τῇ βορείῳ Εὐβοίᾳ.—Δάση καὶ ποταμός.—Ἀγράμπελη.—Τὸ χωρίον.—Οἱ χωρικοί.—Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδίων.—Γάμος.—Χορός.—Ἅγιος Γεώργιος.—Ἱερὸν τῆς Προσηῴας Ἀρτέμιδος.—Θησαυροί.—Ἡ πλύντρια τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Κωλέττη.

Ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος ἀναπνέω τὸν εὐώδη καὶ ῥωστικὸν ἀέρα τῶν εὐβοϊκῶν δασῶν καὶ τῆς θαλάσσης τοῦ Ἀρτεμισίου. Εὑρίσκομαι εἰς Γούβαις, ἐν τῇ βορείῳ Εὐβοίᾳ. Ὁ τόπος ὠνομάσθη βεβαίως οὕτω, διότι σύγκειται ἐκ κοιλάδων ἀρκετοῦ βάθους, τριῶν τὸν ἀριθμόν, τῶν ὁποίων ἡ μεγαλειτέρα καὶ ὡραιοτέρα κολποῦται πρὸς τὴν θάλασσαν. Σχεδὸν ἐν τῷ μέσῳ καὶ πρὸς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος ταύτης, ἐπὶ τῆς ῥάχεως ὑψηλοῦ λόφου, ἵσταται οἱονεὶ ἔφιππος ὀγδοηκοντούτης πύργος, ἐν ᾧ ἡ κατοικία μου, προτείνων τὰ τεφρόλευκα στήθη του ὡς ἵνα προασπίζῃ τὸ ὄπισθεν αὐτοῦ καὶ ὀλίγον χαμηλότερα κείμενον μικρὸν χωρίον.

Αἱ παρειαὶ τῆς κοιλάδος ὁμαλῶς ὀρθοῦνται, μέχρι τῶν κορυφῶν πλήρεις ὑψηλῶν καὶ πυκνοτάτων πευκῶν, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὁποίων ἕρποντες σχῖνοι καὶ ἄλλων θάμνων ἀπειρία συμπυκνοῦσιν ἔτι μᾶλλον τῶν βουνῶν τὴν χλοερότητα καὶ εἰς τὴν ὅλην ἄποψιν προσθέτουσιν ἀποχρώσεις, ὁτὲ μὲν φωτεινάς, ὁτὲ δὲ σκιεράς, ἐν τῇ ἀμέτρῳ αὐτῶν ποικιλίᾳ παρασυρούσας τὰ βλέμματα τοῦ ἐν πόλει γεννηθέντος καὶ ἀνατραφέντος θνητοῦ. Ἀλλ' ὡς ἵνα ποικίλλῃ τὴν μονότονον ταύτην ποικιλίαν τοῦ πρασίνου ἔρχεται ὀλίγον κατωτέρω ὀφιοειδῶς κυλιόμενος ἀνὰ τὸ ὁμαλὸν βάθος τῆς κοιλάδος ὁ ποταμὸς Βρύσας μὲ τὰς ἀνθισμένας πικροδάφνας του, αἵτινες κόκκινοι, κατακόκκινοι κλίνουσι κύκλῳ φιλαρέσκως τοὺς κλάδους των ὡς πελωρίας ἐκ ῥόδων ἀνθοδέσμας.

Ὁ ποταμὸς εἶνε ἤδη ξηρὸς καὶ ὡς εἶνε ἡ κοίτη του πλήρης λευκοτάτων χαλίκων, ὁμοιάζει μᾶλλον μαγευτικὴν ὁδὸν μετὰ δενδροστοιχίας πρασινοχρύσων πλατάνων καὶ διπλῆς σειρᾶς πικροδαφνῶν, ἣν θὰ ἐζήλευεν ἡ ὡραιοτέρα τῶν πόλεων .... Καὶ οἱ ἀγροὶ πλήρεις σίτου ἑτοίμου πρὸς θερισμόν, φρίσσοντος εἰς τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου ὡς ἐκ τοῦ φόβου τοῦ ἀναμενομένου δρεπάνου, κλίνοντος δ' ἀφ' ἑτέρου δουλικῶς τὴν ἐπιμήκη κεφαλήν, καὶ τεμάχιον ἠρέμου θαλάσσης παρέκει ἀντικατοπτρίζον τὸν οὐρανὸν—μοὶ ἐνθυμίζουσιν ἐν γλυκείᾳ καὶ ἁρμονικῇ ἀναπαραστάσει τὰς ξανθὰς πλεξίδας καὶ τὰ γαλανὰ ὄμματα ὡραίας κόρης τῶν Ἀθηνῶν...

* *

Καὶ τώρα, σιγὰ-σιγά, θὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ τοὺς ἀγροτικοὺς ἔρωτάς μου, διότι εἶμαι καταδεδικασμένος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐρημίᾳ καὶ μετὰ μιᾶς μόλις ἑβδομάδος διατριβὴν νὰ ἐρωτεύωμαι, καὶ νὰ ἐρωτεύωμαι θερμότατα. Ἀλλ' ὅταν σᾶς εἰπῶ ὅτι ἡ ἀγάπη μου εἶνε δροσερὰ ὡς ἡ αὐγή, λευκὴ ὡς ὁ ἀφρὸς τοῦ κύματος εὐώδης ὡς ἄνθος, ἁπαλή, ἀγαθή, γλυκεῖα ὡς οὐδέν, ὅταν σᾶς εἰπῶ, ὅτι εἶνε πάντοτε πλησίον μου, ὑπὸ τὰ παράθυρά μου, ὅτι ὅταν κλίνω πρὸς αὐτὴν με φιλεῖ καὶ τὸ φίλημά της εἶνε ὅλον ἄρωμα, ὅτι καὶ ὅταν κοιμῶμαι ἀγρυπνεῖ παρὰ τὸ προσκέφαλόν μου, ὅτι ἀνῆλθεν ἐπὶ τῶν ὤμων δυσειδοῦς πρίνου ὑπηρέτου της, ἵνα φθάσῃ καὶ μένει πλησίον μου, ὅταν σᾶς εἰπῶ ὅλα αὐτά, δὲν θὰ μὲ συγχωρήσετε; Καὶ ὅταν ἀκόμη σᾶς εἰπῶ πῶς τυραννοῦμαι ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας, πῶς ζηλεύω τὰ πτηνά, ἅτινα ἔρχονται καὶ τὴν ψάλλουσι, τὰς χρυσαλλίδας, αἵτινες πτερυγίζουσι περὶ αὐτήν, τὸν ἄνεμον, ὅστις προσπαθεῖ νὰ μοῦ τὴν ἁρπάσῃ! δὲν θὰ μὲ συμπαθήσετε; Καὶ ὅταν τέλος σᾶς ἐμπιστευθῶ τὸ χαριτωμένον ὄνομά της, ὅταν σᾶς εἰπῶ ὅτι ἡ λευκή μου ἀγάπη ὀνομάζεται *Ἀγράμπελη*, δὲν θὰ μὲ φθονήσετε;

* *

Τὸ χωρίον τῶν Γουβῶν ἀποτελεῖται ἐξ εἴκοσιν οἰκογενειῶν, αἵτινες οἰκοῦσιν ἰσάριθμα οἰκήματα εἰς πέντε γραμμὰς ἀκανονίστους ἀνὰ τέσσαρα ἐκτισμένα, οἱ ὅλοι δὲ κάτοικοι αὐτοῦ εἶνε περίπου 150 ἄνθρωποι, 50 βόες, 25 ἵπποι καὶ ὄνοι, 15 κύνες, 10 γαλαῖ, 100 ὄρνιθες, 30 χοῖροι καὶ 500 αἰγοπρόβατα.

Πάντες ἀποζῶσιν ἐκ τῆς γεωργίας, ἡ δὲ κτηνοτροφία εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνον ἐπιβοηθητικὴ παρέχουσα αὐτοῖς τὸ ἀναγκαιοῦν, μαλλίον, βούτυρον, τυρὸν κλπ. Σημειωτέον ὅτι οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἔχουσιν ἰδιόκτητον οἱ χωρικοί, ἀλλὰ κατοικοῦντες ἐν ξένοις οἴκοις, καὶ σπείροντες ξένον σπόρον καὶ καλλιεργοῦντες ξένους ἀγροὺς ἀποδίδουσι

Digitized by Google

τὸ τρίτον τῆς καθαρᾶς συγκομιδῆς εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας. Κυρίως καλλιεργοῦσι τὸν σῖτον καὶ τὸν ἀραβόσιτον, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζουσι τὸν συνήθη αὐτοῖς ἄρτον *μπομπόταν*, τὸν δὲ σῖτον πωλοῦσιν ὥς τι πολυτελὲς καὶ ἀσύμφορον προϊόν.

Ἐκτὸς τριῶν ἢ τεσσάρων, οἵτινες ὀφείλουσι τὴν μικρὰν μόρφωσίν των εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, οἱ λοιποὶ εἶνε ἡμιβάρβαροι, ἐντελῶς ἀγράμματοι, οὐδέποτε ἐξελθόντες τῆς ἐπαρχίας των, ἔχοντες ὡς ὑπόδειγμα μεγαλοπόλεως τὸ Ξηροχώριον, καὶ ὡς τύπους τελείων ἀνθρώπων τοὺς Ξηροχωρίτας. Δὲν ἔχουσιν ἰδέαν περὶ πολιτείας καὶ πολιτεύματος, ἂν δέ τις κλέπτων συλληφθῇ ἀμέσως φωνάζει: — *Ἄμ τί τὦχομε τὸ σύνταγμα!* Οὐδὲ τῶν κυβερνώντων τὰ ὀνόματα γνωρίζουσιν οἱ πλεῖστοι, ἀποτείνοντες δ' ἐρωτήσεις ὡς τὴν ἑξῆς κινοῦσι τὸ μειδίαμα τοῦ ἐρωτωμένου·

— Παντρεμμένος εἶν' ὁ βασιληᾶς;

— Τόρα; εἶνε τόσα χρόνια!

— Ἔχει καὶ παιδάκια;

— Κάμποσα....

— Νὰ τοῦ ζήσουνε τοῦ καϋμένου.

* *

Τὰ παιδία των ἀποπειρῶνται ἐνίοτε ν' ἀποστείλωσιν εἰς σχολεῖον· ἀλλ' ἕνεκα τῆς τριώρου ἀποστάσεως τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου καὶ τῆς ἐπαρχίας, ἀπαυδῶντες μετά τινα καιρὸν μεταθέτουσιν αὐτὰ ἀπὸ τῶν γραμμάτων εἰς τὰ *πράμματα*· καλοῦσι δ' οὕτω περιεκτικῶς πάντα τὰ πρὸς βοσκὴν ἀγόμενα ζῷα. Μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τά τε ἄρρενα καὶ θήλεα σχεδὸν οὐδὲ φαίνονται ἐν τῷ χωρίῳ· ἔρχονται μόνον στιγμιαίως ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἑσπέραν, παραλαμβάνουσι τροφὴν καὶ διατρέχουσι τὸ λοιπὸν μετὰ τῶν ποιμνίων τὰ δάση καὶ τὰς φάραγγας, μόνην τέρψιν ἐν τῇ ἐρημίᾳ εὑρίσκοντα εἰς τὸν αὐλὸν ἢ εἰς τὴν λύραν. Ἀλλ' εὐθὺς ὡς οἱ βραχίονες αὐτῶν καταστῶσιν ἱκανοὶ πρὸς ἐργασίαν μετακαλοῦνται ἐν τῷ οἴκῳ καὶ συνεργάζωνται μὲ τοὺς γονεῖς, διάδοχοι δ' αὐτῶν ἀποστέλλονται μετὰ τῶν ποιμνίων ἄλλα μικρότερα. Ἐκ τοῦ τρόπου τούτου τῆς ἀνατροφῆς ἐννοεῖ ἕκαστος ὅτι καὶ τὰ τέκνα γίνονται ἀντάξια τῶν γονέων καθ' ὅλα.

Μόνον τὰς ἑορτὰς δύναταί τις ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες φέρουσι *φουστανέλλαν*, αἱ δὲ γυναῖκες τὰ κοινῶς λεγόμενα *βλάχικα*, τὰς ἐργασίμους ἡμέρας εἶνε τετυλιγμένοι ἐντὸς ῥακῶν ποικιλομόρφων μόλις κρεμαμένων καὶ συγκρατουμένων ἐπὶ τῶν σωμάτων των.

Αἱ συνήθεις μεταξύ των ἐπικλήσεις γίνονται διὰ τῶν: *Ἀρὲ* καὶ *Ἀρή*, νοστιμωτάτη δ' εἶνε ἡ φωνὴ τῶν παιδίων κραζόντων τὴν μητέρα των:

— Μάννα—, ἒ μάννα. . . μάννα, λέ. . . [ω]!

* *

Τὴν ἑσπέραν τοῦ παρελθόντος σαββάτου ἐγένετο γάμος ἐν τῷ χωρίῳ· κεκμηκὼς ἐκ διημέρου ταξειδίου καὶ τετραώρου ἱππασίας δὲν παρευρέθην εἰς αὐτὸν, ἐπιφυλάξας τὴν περιέργειάν μου δι' ἄλλον τινὰ, ὅστις μετ' ὀλίγας ἡμέρας τελεῖται. Τὴν τετάρτην πρωϊνὴν ὥραν τῆς Κυριακῆς ἀφυπνισθεὶς ὑπὸ ἰσχυροῦ πυροβολισμοῦ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπέδωκα αὐτὸν εἰς κυνηγὸν τουφεκίσαντα λαγωὸν ἢ ἀλώπεκα, κατόπιν δ' ἔμαθον ὅτι μετὰ χορὸν καὶ πότον παννύχιον τὴν ὥραν ἐκείνην ἐγένετο ἡ στέψις ἔθιμον δ' ἐπεκράτει νὰ ῥίπτεται ἓν ὅπλον τὴν στιγμὴν ἐκείνην.

Τὴν δὲ κυριακὴν τὸ ἀπόγευμα μέγας χορὸς ἐδόθη ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ χωρίου πρὸς τιμὴν τοῦ παραμείναντος *κουμπάρου*, Ξηροχωρίτου ἀνδρὸς τὴν πατρίδα, Μαρουλιάδου δὲ τοὔνομα. Καὶ ἤχησεν ἡ *καραμοῦζα* πρὸς τύμπανον καὶ ἐχόρευσαν οἱ νέοι καὶ αἱ κόραι τοῦ χωρίου. Μόνην στιγμὴν τέρψεως εὗρον, ὁπότε σιγησάσης πρὸς στιγμὴν τῆς ἀπαισίας ὀρχήστρας ἐχόρευον ᾄδοντες χαριέστατα δίστιχα, κατὰ ἡμιχόρια ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπαναλαμβανόμενα. Ἰδοὺ δύο ἐκ τούτων ἅτινα ἐπρόφθασα νὰ σημειώσω·

Ἡ θάλασσα τρώει βουνὰ καὶ τὰ βουνὰ λειοντάρια
Κ' ἡ μαυρομμάταις καὶ ξανθαὶς τρῶνε τὰ παλληκάρια.

Σὰν χτενιστῆς Ξανθοῦλα μου δός μου τἀποχτενίδια
Γιὰ νὰν τὰ πάω 'ς τὸν χρυσικὸ νὰ φτειάσῃ δαχτυλίδια.

* *

Εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς κατοικίας μου κεῖται τὸ χωρίον *Κορμπάτσι* ἀνῆκον μεθ' ἑνὸς ἄλλου χωρίου, τοῦ *Γερακιοῦ*, εἰς τὸν Ἑλβετὸν κ. Βὶλδ, ὅστις διαμένων διαρκῶς ἐν αὐτῷ ἔχει ὡραίαν κατοικίαν καὶ ὡραίους κήπους ὀπωροφόρων δένδρων. Εἶνε ὁ μόνος πεπολιτισμένος γείτων μου, μεθ' οὗ ἀνταλλάσσομεν ἐπισκέψεις κατὰ Κυριακήν. Ἅμα τῇ ἀφίξει μου ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ γενομένης ἀνασκαφῆς εὑρέθησαν ἀρχαιότητες. Ἐννοεῖται ὅτι ἀμέσως ἔσπευσα εἰς τὸ ἀνασκαφὲν μέρος. Ἡ θέσις καλεῖται Ἅγιος Γεώργιος, πιθανώτατον διότι ὑπῆρχέ ποτε ἐκεῖ ὁμώνυμος ναὸς, καλυφθεὶς οὐχὶ μόνον ὑπὸ χώματος καὶ θάμνων, ἀλλ' ὑφ' ὁλοκλήρου δάσους μεγάλων πευκῶν. Εἶνε δὲ ἡ θέσις αὕτη ὀλίγον ὑψηλοτέρα, ὅλου τοῦ πέριξ ἐδάφους ὄντος ἐπιπέδου, καὶ ἀνυψοῦται ἐν τοιαύτῃ κανονικότητι, ὡς ἐὰν οὐχὶ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀλλ' ὑπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν ἐγένετο. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γηλόφου εὑρέθησαν τοῖχοι οἰκοδομῆς στενῆς καὶ μακρᾶς διαιρουμένης ὑπὸ παραλλήλων μεσοτοίχων εἰς 5-6 δωμάτια, μικρὰ ὡς κελλία, πέριξ δ' αὐτῶν ἀτεχνότερον περιτείχισμα, ἐκ πλίνθων μεγάλων τετραγώνων καὶ λίθων ἐκτισμένον, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ οἰκοδομή. Πρὸς τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ λοφίσκου ὑπὸ τὰς ῥίζας μιᾶς πεύκης, εὑρέθη τὸ σπουδαιότερον εὕρημα πλὰξ λευκὴ ἐκ μαρμάρου καὶ παρ' αὐτὴν λύχνος πήλινος, ἅτινα ὅταν ἐγὼ ἐπῆγα εἶχον μεταφέρει εἰς τὸ χωρίον Κορμπάτσι, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ κ. Βίλδ. Ἡ πλὰξ ἐπλύθη καλῶς καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς μακρὰ ἐπιγραφὴ ἀναγινώσκεται εὐχερέστατα, δυστυχῶς ὅμως τὸ κάτω μέρος αὐτῆς εἶνε συντε-

Digitized by Google

τριμμένον. Ἡ πλὰξ παχεῖα ὑπὲρ τοὺς πέντε δακτύλους, πλατεῖα δύο σπιθαμῶν καὶ μακρὰ πέντε ἴσως τοιούτων, φέρει τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα μετρίας τέχνης, βεβαίως δ' ἵστατο ὀρθία ὡς αἱ συνήθεις ἀναθηματικαὶ πλάκες. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε μακροτάτη, ἐκ τεσσαράκοντα γραμμῶν, περιέχει δὲ 35 ὀνόματα πολιτῶν συνενεγκόντων εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἱεροῦ τῆς Προσηῴας Ἀρτέμιδος καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς, καὶ τὸ ποσὸν ὅπερ ἕκαστος ἔδωκε διὰ ἀλφαβητικῶν στοιχείων σεσημειωμένον. Ἀναφέρεται δὲ καὶ ἡ πατρὶς ἑκάστου, καὶ ὁ μὲν εἶνε *Ὀροβιεύς*, ὁ δὲ *Παλληνίτης*, ἕτερος ἐξ *Ἀμφιθόης* κλ. Πλειότερον πάντων μ' ἐξέπληξεν ὁ *Ὀροβιεύς*, διότι καὶ σήμερον ἔτι χωρίον τι μικρὸν τῆς Αἰδηψοῦ ἀπέχον φέρει τὸ ὄνομα *Ῥοβιαῖς*, ὅπερ ἴσως ἐκαλεῖτό ποτε *Ὀρόβια* ἢ *Ὀροβίεια* ἢ ἄλλως πως. Ὁ λύχνος φέρει γεγλυμμένον ἀτέχνως τετράποδόν τι, ὑπὸ τὴν βάσιν δὲ τὸ γράμμα Λ.

Πιθανώτατα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἱεροῦ καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ἴσως ὑλικοῦ ἐκτίσθη ναὸς χριστιανικὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἢ μονή, ἢ ὁλόκληρος συνοικισμὸς ἐγένετο, διότι καὶ εἰς τὰ πέριξ φαίνονται λίθοι καὶ τοίχων ἀσβεστοκτίστων λείψανα. Ἡ πλὰξ καὶ εἴτι ἄλλο συνετρίβησαν καὶ ἐχώθησαν ἐν τῇ γῇ ἢ ἐκτίσθησαν ἐν τοῖς θεμελίοις· τίς οἶδε δὲ διατί, καὶ τὰ μεταγενέστερα κτίρια κατόπιν ἐκρημνίσθησαν, κατεχώσθησαν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ ὑπὸ τὰς ῥίζας τῶν δένδρων καὶ θὰ ἔμενον, ἂν αἱ σκαπάναι τῶν χωρικῶν ἐλπιζόντων θησαυρῶν εὕρεσιν, δὲν ἀπεκάλυπτον τὸ κενοτάφιον αὐτὸ τῶν ἑλληνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἐρειπίων. . .

Ἐκεῖ λοιπόν, ἐπὶ τοῦ χλοεροῦ λοφίσκου ἀτενίζουσα πρὸς τὴν ἀνατολήν, ὑπὸ τὴν σκιὰν ὑψηλῶν δένδρων ἵστατό ποτε ἡ ἀρρενωπὴ θεά, ἔχουσα πρὸς τὰ δεξιὰ δωδεκάδα λόφων καὶ βουνῶν ποικιλομόρφων, τῶν ὁποίων αἱ πράσιναι κορυφαὶ ἀνερχόμεναι καὶ κατερχόμεναι καὶ ἀνερχόμεναι πάλιν ἠσπάζοντο τὸν οὐρανόν. Εἰς τ' ἀριστερὰ ἡ θάλασσα ἐκύλιε τἀπαλὰ κύματά της πρὸς τὴν ἀνοικτὴν ἀγκάλην, ἣν ἔτεινεν ἡ ἀδελφὴ γῆ, καὶ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς ἡπλοῦτο λειμὼν ἁπαλός, ὡς τάπης, ἕτοιμος νὰ δεχθῇ τῆς Προσηῴας τὰ βήματα ἄν ποτε κατήρχετο τοῦ στυλοβάτου.

Πολλάκις διατρέχων τὰς παραλίας ταύτας προσεπάθησα νὰ μαντεύσω τὴν θέσιν ἐν ᾗ ἦτο τῆς Ἀρτέμιδος τὸ ἱερόν, καὶ ἐμελέτησα τὰς περὶ αὐτοῦ πηγὰς ἐπὶ πολὺ εἰς μάτην! Ἀλλ' ὅταν ἦλθον εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνασκαφῆς, φωνὴ θαυμασμοῦ ἐπτερύγισεν ἀπὸ τῶν χειλέων μου. Ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶνε ἀλλαχοῦ τὸ ἱερόν· ἐκεῖ ὤφειλε νὰ ἱδρυθῇ καὶ ἐκεῖ ἱδρύθη. Ἐκεῖ ὅπου τὸ πνεῦμα ἐμπνέεται ὅ,τι ὡραῖον, ὅ,τι γενναῖον, ὅ,τι εὐγενές, ὅ,τι ἀρρενωπόν, ἐκεῖ ἔπρεπε τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος ἄγαλμα νὰ στηθῇ καὶ ἐστήθη ὑπὸ τῆς μεγαλοφυοῦς αἰσθητικῆς τῶν Ἑλλήνων. Τὸ δὲ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριον δὲν δύναται πλέον νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὅπου οἱ γεωγράφοι θέτουσιν αὐτό, εἰς δίωρον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀπόστασιν, ἐνῷ πρὸ τοῦ ἱεροῦ, εἰς πέντε μόνον λεπτῶν δρόμον, ἐκτείνεται ἄκρα γῆς ὁμαλή, δυναμένη κάλλιστα νὰ εἶνε τὸ Ἀρτεμίσιον, φέρουσα δὲ τὸ ὄνομα *Πευκὶ* τὴν σήμερον, διότι εἶνε πλήρης πευκῶν μέχρι τῆς ἀκτῆς.

Αἱ ἀνασκαφαὶ διακοπεῖσαι θὰ ἐξακολουθήσωσιν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Βὶλδ, ἀφιλοκερδῶς ἐργαζομένου οὕτω ὑπὲρ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς δευτέρας ταύτης πατρίδος του.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰ σχόλια, κρίσεις καὶ διηγήσεις τῶν χωρικῶν. Οὕτω διηγοῦνται ὅτι ποτέ, ὁ δεῖνα *'γειρζάστηκε* πῶς θὰ εὕρῃ θησαυρὸν κ' εὑρῆκεν ὅλο τάλλαρα, ὅτι ἄλλος ὀργόνων τὸ χωράφι του τυχαίως εἶδεν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν βοῶν ἀναπηδῶντα πάλιν τάλλαρα, ὅτι εὐθὺς ἔδιωξε τὸ κοπέλλι του γιὰ νὰ τὰ πάρῃ μόνος, μὰ κ' ἐκεῖνα γίνανε κάρβουνα πυρός. Ἄλλοτε συνέβη νὰ πέφτουν τὰ βώδια ἑνὸς ἀπάνω 'ς τὴν κασέλλα μὲ τὰ χρήματα, μπὰμ-μπάπ, κ' ἐκεῖνος ὁ στραβὸς νὰ μὴν τὰ βλέπῃ, ὡς 'ποὺ 'πῆγε ἄλλος καὶ τὰ 'πῆρε. Ἔμαθον προσέτι ὅτι ὅταν σκάπτῃ τις ἐπ' ἐλπίδι θησαυροῦ πρέπει ν' ἀνάπτῃ λίβανον ἐντὸς κεραμίδος παρὰ τὴν γῆν *γιὰ νὰ μὴν στοιχειώσουν* τὰ χρήματα. . .

* *

Τελευταῖον εὗρον — τί νομίζετε; — καὶ ἄλλην ἀρχαιότητα γυναικείαν, ἥτις ἐχρημάτισεν ἐν Σκιάθῳ πλύντρια τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Κωλέττη. Δακρύζουσιν ἔτι οἱ ξηροὶ ὀφθαλμοί της, ὅταν ὁμιλῇ περὶ τοῦ Διάκου. Λεβέντης, 'λίγο σημαδεμένος ἀπ' τὴν εὐλογιά, μὲ μάτια μαῦρα μαῦρα, 'ποὺ 'σφάζανε μὲ μιὰ ματιὰ μονάχα. Τόρα νὰ τὸν ἔβλεπε, τὸν ἐγνώριζε, λέγει. Κάποτε τὰ δισέγγονά της εἶχαν ἀγοράσει φυλλάδιον σιγαροχάρτου, ἅμα εἶδε τὴ ζωγραφιὰ ἀνατρίχιασεν· ἦτον ὁ Διάκος ἄσχημα ζωγραφισμένος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Διάκος. Περὶ τοῦ Κωλέττη περιορίζεται λέγουσα! — Μιὰ κεφάλα χοντρή, καὶ μιὰ φεσάρα 'ποὺ θἄπερνε 'μισὸ κοιλὸ μέσα.

19 Ἰουνίου 1882. Γεωργιος Δροσινης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὡς γνωστόν, ὁ Ἀλέξανδρος Δυμᾶς ἦτο λίαν γενναιόδωρος. Τὸ ἀκόλουθον ἀνέκδοτον, ὅπερ ἀναγινώσκομεν ἐν γαλλικῇ ἐφημερίδι, εἶνε μία ἔτι ἀπόδειξις τούτου.

Ἡμέραν τινὰ ἐξέρχεται ὁ Δυμᾶς τῆς οἰκίας του, μετὰ δέ τινα ὥραν ἐνῷ εὑρίσκετο μακράν, παρατηρεῖ ὅτι ἐλησμόνησε νὰ λάβῃ χρήματα μεθ' ἑαυτοῦ. Ἀμέσως ἐνθυμεῖται φίλον του πλησίον κατοικοῦντα καὶ μεταβαίνει παρ' αὐτῷ.

Ἀλλ' ὁ φίλος εἶνε ἀπών, καὶ ὁ Δυμᾶς γίνεται δεκτὸς ὑπὸ τῆς Κυρίας.

— Τί ἠθέλετε νὰ τῷ ζητήσητε, Κύριε Δυμᾶ; ἐρωτᾷ αὐτή.

— Ὢ! τίποτε σπουδαῖον, ἀποκρίνεται, καὶ

Digitized by Google

διηγεῖται εἰς τὴν Κυρίαν τὴν στενοχωρίαν του.

— Τί λυπηρόν! λέγει ἡ Κυρία, . . . ὁ ἄνδρας μου ἔχει μαζή του τὰ κλειδιὰ τῆς *κάσσας* καὶ αὐτὴν τὴν ὥραν ἐγὼ δὲν ἔχω παρ' ὅ,τι μὲ χρειάζεται διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ 'σπητιοῦ.

— Πόσα;

— Νά, ἕνα ξηρὸ *ναπολεόνι*, τίποτε περισσότερο.

— Δὲν πειράζει, δότε μού το· σεῖς ὁπωσδήποτε 'μπορεῖτε νὰ οἰκονομηθῆτε ἀπόψε εὐκολώτερον ἢ ἐγώ· μοῦ ἐχρειάζοντο ἑκατὸν φράγκα· ἀλλὰ ἀρχίζω μὲ τοῦτο, καὶ ὁ διάβολος νὰ σκάσῃ, θὰ εὕρω καὶ τὰ λοιπὰ 'σὲ μιὰ ὥρα.

Καὶ λαβὼν τὸ εἰκοσάφραγκον, σπεύδει πρὸς ἀναχώρησιν ἀλλ' ἡ Κυρία τὸν ἀνακαλεῖ:

— 'Αλήθεια, εἰξεύρω πῶς τρελλαίνεσθε διὰ τὴν *κομπόστα*· σήμερα κατεσκεύασα ἀρκετὴν καὶ σᾶς ἐφύλαξα ἕνα *βάζο*.

— Πόσον εἶσθε ἐρασμία! δότε μού το κι' αὐτό.

— Ὄχι, ἡ ὑπηρέτρια σᾶς τὸ φέρνει εἰς τὸ ἁμάξι.

Πράγματι ὁ Δυμᾶς καταβαίνει εἰς τὴν ἅμαξάν του ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς ὑπηρετρίας φερούσης τὸ δοχεῖον. Εἶτα εἰσέρχεται εἰς τὴν ἅμαξαν λαμβάνει τὸ δοχεῖον, τὸ θέτει παρ' ἑαυτῷ καὶ στρεφόμενος πρὸς τὴν ὑπηρέτριαν·

—Εὐχαριστῶ,μικρά·εἶσαι πολὺ ὑποχρεωτική...

Καί, ἐρευνῶν εἰς τὸ θυλάκιόν του, προσθέτει·

— Στάσου· νά, πάρε διὰ τὸν κόπον σου! . . .

Καὶ τῆς δίδει τὸ εἰκοσάφραγκον, τὸ ὁποῖον μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε λάβει παρὰ τῆς Κυρίας!

*
* *

Εἰς συναναστροφὴν γίνεται λόγος περὶ μουσικῆς καὶ ἡ συνδιάλεξις καταντᾷ εἰς τὸν 'Ροσσίνην, οὗτινος τὰ ἔργα ἐξαίρονται ἀλλεπαλλήλως.

Εἷς τῶν τῆς συναναστροφῆς λέγει πρὸς τὸν γείτονά του, ἀμαθῆ νεόπλουτον.

— Καὶ ὁ «Κουρεὺς», πῶς σᾶς φαίνεται, τοῦ 'Ροσσίνη;

— Νὰ σᾶς 'πῶ, δὲν τὸν γνωρίζω, ἀποκρίνεται ὁ φίλος· ἐγὼ ξυρίζομαι μόνος μου!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** 'Η πρόνοια ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν φροντίδα τῆς τε διατηρήσεως καὶ καταστροφῆς ἑαυτοῦ ἐντὸς ὁρίων ἀνυπερβάτων. 'Εν ἀρχῇ τὰ θηρία ἔτρωγον τοὺς ἀνθρώπους, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐνίοτε ἔτρωγον ἀλλήλους. 'Αλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐπενόησε τὰ ὅπλα, δι' ὧν ἐδυνήθη νὰ ἀποκρούσῃ ἐπιτυχῶς τὰ θηρία τῶν δασῶν, καὶ ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον κρέας εἶνε σκληρόν, τραχὺ καὶ ἥκιστα νόστιμον· ἐντεῦθεν οἱ ἄνθρωποι ὑπερηυξήθησαν. Εἰς τὰς μεμακρυσμένας χώρας τοῦ νέου κόσμου οἱ ἐξ Εὐρώπης ἱεραπόστολοι κατώρθωσαν νὰ πείσωσι τοὺς ἀγρίους νὰ ἀφήσωσι τὴν ἕξιν τοῦ νὰ τρώγωσιν ἀλλήλους· ἐξ ἄλλου ὅμως οἱ ναῦται προσφέρουσιν εἰς αὐτοὺς τὰ οἰνοπνεύματα, τὰ ὁποῖα φονεύουσιν ἐξ αὐτῶν τόσους, ὅσους τέως τὸ ἔθιμον τῆς ἀλληλοφαγίας. 'Ο λοιμός, ὁ πόλεμος, αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες ἀντικατέστησαν τοὺς λέοντας, τὰς τίγρεις, τὰς ὑαίνας. 'Εφ' ὅσον δ' ἠλαττοῦντο οἱ πόλεμοι, οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο λαιμαργότεροι, ἀπληστότεροι, φθονερώτεροι, ἐξ οὗ προῆλθε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. (Alphonse Carr).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

∾ Πρό τινων ἑβδομάδων ἐγένετο εἰς Μαδρὰς, ἐντὸς ἰνδικοῦ τινος ναοῦ, συλλαλητήριον ἐκ πολλῶν ἑκατοντάδων ἰθαγενῶν χηρῶν ἀποτελούμενον. Συνῆλθον ὅπως σκεφθῶσι περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης αὐτῶν, ἥτις οὐδὲν ἔχει τὸ ἐπίζηλον, ἕνεκα τῶν ἐπιτακτικῶν διατάξεων τῶν βραχμανικῶν νόμων, οἵτινες ἂν μὴ ὑποχρεοῦσιν αὐτὰς νὰ καῶσιν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν συζύγων των, δι' ὅλης ὅμως τῆς σκληρότητός των ἀπαγορεύουσιν αὐταῖς νὰ συνάψωσι δεύτερον γάμον. Πολλαὶ ἀγορεύσασαι ὑπέδειξαν ποῖα τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἐν Εὐρώπῃ χηρῶν· ἄλλαι, παρέστησαν ὅτι ὁ συρμὸς τῆς καύσεως τῶν χηρῶν ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐκλίπῃ καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς ἐπαρχίας τῆς Μαλαβάρας.

Ἔληξε δὲ τὸ συλλαλητήριον, ἀφοῦ ἐπεψηφίσθη ν' ἀποσταλῇ πρὸς τὴν βασίλισσαν τῆς 'Αγγλίας Βικτωρίαν γράμμα, δι' οὗ νὰ ἱκετεύουσιν ταύτην, ὅπως ὡς χήρα καὶ αὐτή, λάβῃ οἶκτον διὰ τὴν τύχην τῶν ὑπηκόων της χηρῶν τῆς 'Ινδίας, καὶ ταῖς ἐπιτρέψῃ τὸ δικαίωμα τοῦ συνάπτειν καὶ δεύτερον γάμον.

Σημειωτέον ὅτι ἡ πρόεδρος τῆς συνελεύσεως καλεῖται Διοναγγοὺρ καὶ εἶνε νεωτάτη γυνὴ ἐκτάκτου καλλονῆς.

∾ 'Εσχάτως Ἄγγλος τις ὁ Thomas Wash de Bath κατέλιπε διὰ τῆς διαθήκης του εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν του κεφάλαιον ἀποφέρον ἐτησίως εἰσόδημα 50 λιρῶν στερλινῶν, ἐπιτάξας νὰ διανέμωνται αὗται εἰς τοὺς κωδωνοκρούστας τῆς ἐνοριακῆς του ἐκκλησίας διὰ δύο κωδωνοκρουσίας κατ' ἔτος, ἐξ ὧν ἡ μὲν νὰ ἠχῇ πενθίμως τὴν 14 Μαΐου ἐπέτειον τοῦ γάμου του, ἡ δὲ χαρμοσύνως τὴν 15 'Ιουνίου ἐπέτειον τοῦ θανάτου του, «τὴν ἡμέραν ἐκείνην, λέγει ἡ διαθήκη, καθ' ἣν ἀπηλευθερώθην τῆς τυραννίας, δι' ἧς μὲ ἐπίεζεν ἡ καταχθόνιος σύζυγός μου». 'Η δημαρχία ἀπεποιήθη κατ' ἀρχὰς ν' ἀποδεχθῇ τὴν ἀλλόκοτον ταύτην ἐντολήν, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἀπεφάνθη ὅτι ἡ διάταξις τῆς διαθήκης εἶνε ἔγκυρος καὶ ἐκτελεστέα.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 341 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΑ'. Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6 11 'Ιουλίου 1882

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΥΡ

Digitized by Google

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΥΡ

Ὁ στρατηγὸς Στέφανος Τὺρ (Stephen Türr) ἐγεννήθη ἐν Βάγᾳ τῆς Οὐγγαρίας, τῷ 1825. Τῷ 1848, ἐγένετο ὑπολοχαγὸς ἐν τῷ αὐστριακῷ στρατῷ. Σταθμεύοντος τοῦ συντάγματος αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ ἐρριζωμένη ἐν αὐτῷ ἀποστροφὴ πρὸς τὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων τῷ ἐνέπνευσε σφοδρὰ συμπαθείας αἰσθήματα ὑπὲρ τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ· ὅτε δὲ ἡ ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις προσεκάλεσε πάντας τοὺς ἐν τῷ αὐςριακῷ στρατῷ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπηρετοῦντας Οὔγγρους νὰ καταλίπωσι τὰς τάξεις αὐτῶν καὶ προσέλθωσιν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Πεδεμοντίου, ὁ Τὺρ ἀπῆλθεν ἐκεῖσε ἐκ Βουφαλώρας, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1849, καὶ διωρίσθη συνταγματάρχης τῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Σαρδηνίας οὐγγρικῆς λεγεῶνος. Μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Νοβάρρας, τὸ πλεῖστον τῆς οὐγγρικῆς λεγεῶνος ἠκολούθησε τὸν συνταγματάρχην αὐτοῦ εἰς Βάδεν, ἔνθα εἶχεν ἐκραγῆ ἐπανάστασις, ἧς διαρκούσης ὁ συνταγματάρχης Τὺρ διώκει οὐ μόνον τὰ λείψανα τῆς οὐγγρικῆς λεγεῶνος, ἀλλὰ καὶ τρία τάγματα Βαδαίων. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ Οὔγγροι κατέφυγον εἰς Ἑλβετίαν, ἡ δὲ ὁμοσπονδικὴ Κυβέρνησις συνέδραμε πολλοὺς αὐτῶν, ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας· ἀλλ' ὁ συνταγματάρχης Τὺρ, νοσῶν, ἔμεινεν ἐν Ἑλβετίᾳ, ἔνθα συνετηρήθη ἐπὶ τετραετίαν διὰ μικρᾶς συντάξεως, χορηγουμένης αὐτῷ παρὰ τῆς σαρδηνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐκραγέντος τοῦ ῥωσσικοῦ πολέμου τῷ 1854, μάτην ᾐτήσατο νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ πασσᾶν, κατώρθωσεν ὅμως νὰ καταταχθῇ ὡς ἐθελοντὴς, καὶ νὰ μετάσχῃ πολλῶν ἐν τῇ Κριμαίᾳ μαχῶν, καὶ ἰδίως ἐν τῇ τῆς Τζερνάγιας. Εἶτα ἐδόθη αὐτῷ ὑπηρεσία παρὰ τῷ συνταγματάρχῃ Μακμούρδῳ, τεταγμένῳ ἐπὶ τῶν μεταγωγικῶν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Ἐνῷ ἐξετέλει τὴν νέαν ὑπηρεσίαν ταύτην, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1855, συνελήφθη ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, ὡς λιποτάκτης, καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ συνοδίαν εἰς Κρονστάνδην, ὅπως δικασθῇ. Ἡ παράνομος αὕτη σύλληψις παρήγαγε μεγάλην ἀγανάκτησιν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, αἱ δύο δὲ Κυβερνήσεις, ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ, διεμαρτυρήθησαν. Ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διέμενεν ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐδικάσθη ἐπὶ τέλει παρὰ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον· ἀλλ' ἡ ποινὴ αὕτη ἐμειώθη εἰς διαρκῆ ἐξορίαν, ἐπεμβάσης τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τὸν ἰταλικὸν πόλεμον τῷ 1859, προσελήφθη ἐν τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ Γαριβάλδη, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, παρέστη δὲ διαρκῶς αὐτῷ καθ' ἅπασαν τὴν ἐκστρατεῖαν ταύτην μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐπληγώθη, κατὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἐν Βρέσκιᾳ. Τὸ ἔαρ τοῦ 1860, ὅτε ὁ Γαριβάλδης ἐπεχείρησε τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατεῖαν, αὖθις ὁ Τὺρ ἐτάχθη ὑπ' αὐτὸν ὡς ὑπασπιστής· πρὸ τοῦ Παλέρμου δὲ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Αἱ περιφανεῖς ἐν τῷ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνι ὑπηρεσίαι του ἀνεγνωρίσθησαν παρὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ, καταταξάσης αὐτὸν ὑποστράτηγον ἐν τῷ ἰταλικῷ στρατῷ, τῷ 1861, καὶ ἀναθείσης αὐτῷ τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας Νεαπόλεως. Ὁ Τὺρ ἐνυμφεύθη τὴν πριγκιπέσσαν Ἀδελίναν Οὐάϊς Βοναπάρτη, ἐξαδέλφην τοῦ Ναπολέοντος Γ', τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1861, καὶ ἐγκατέστη ἐν Παλλάντζᾳ. Μετὰ τὴν νύμφευσιν αὐτοῦ δὶς μετέβη εἰς Ῥουμουνίαν, ὅπως παράσχῃ πράγματα τῇ Αὐστρίᾳ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ. Τὰ πολιτικὰ ταξείδια ταῦτα ἐκρίθησαν ὡς ἐνοχοποιοῦντα τὴν ἰταλικὴν Κυβέρνησιν, καὶ ὁ ὑποστράτηγος Τὺρ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Ὁ Τὺρ εἶνε ὁ συγγραφεὺς τῶν φυλλαδίων «Σύλληψις, δίκη καὶ καταδίκη τοῦ στρατηγοῦ Τὺρ», 1863 καὶ ὁ «οἶκος τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας.»

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ἑνὸς καὶ τούτου τῶν μεγάλων ἔργων τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος, πολλὰ ἐγράφησαν περὶ αὐτοῦ ἐν εὐρωπαϊκαῖς ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς, ὑπὸ ἱστορικήν, ἐμπορικὴν καὶ τεχνικὴν ἔποψιν, ὧν τὰ πλεῖστα μετεφράσθησαν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τῷ γαλλικῷ περιοδικῷ «La Nature» (ἀριθ. 460) ἐδημοσιεύθη περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος παρομοία μελέτη, ἥν, ὡς καταλληλοτέραν διὰ τὸ ἡμέτερον περιοδικόν, μεταφέρομεν ἐπὶ τὸ συντομώτερον ἐν τῇ «Ἑστίᾳ».

Ἡ τομὴ ΤΟΥ ΙΣΘΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Ἡ Μεσόγειος θάλασσα, ἡ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν οὖσα ἑξάκις μεγαλειτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς Γαλλίας, πολὺ δὲ μικροτέρα τῆς τῶν Ὠκεανῶν, οὓς συνήνωσαν ἢ ὁσονούπω συνενοῦσιν αἱ διώρυγες τοῦ Σουὲζ καὶ τοῦ Παναμᾶ, ἀποτελεῖ εὐρυτάτην ἔκτασιν, ἐν ᾗ διενεργεῖται σπουδαιοτάτη ἐμπορικὴ συναλλαγή. Ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους ἡ Μεσόγειος ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν ἀνταλλαγῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, παρατηρήσαντες τὰς θαυμασίας καμπὰς τῶν παραλίων της, ἃς διαγράφουσιν οἱ βαθεῖς αὐτῆς κόλποι, τὰ ἀκρωτήρια, καὶ αἱ ἀθρόως διεσπαρμέναι εἰς τὰ ὕδατά της νῆσοι, συνέκριναν τὸν θαυμάσιον αὐτῆς σχηματισμὸν πρὸς τὰς πτυχὰς καὶ ἀναδιπλώσεις τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἡ ἐπ' ἄπειρον ἐπέκτασις τῶν ναυτικῶν γνώσεων, περιήγαγον τὴν Μεσόγειον εἰς δευτερεύουσαν θέσιν· οὐχ ἧττον εἰς τὰ παράλια αὐτῆς ἀκμάζουσιν ἔτι τινὰ τῶν ἀρχαίων ἐμπορείων, ἡ Βαρκελώνα, ἡ Μασσαλία, ἡ Γένουα, ἡ Τεργέστη, ἡ Κωνσταντινούπολις. Εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου ἀνήκουσι σήμερον 30,000 πλοῖα, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἁλιευτικῶν πλοιαρίων, χωρητικότη-

Digitized by Google

τος 2, 500, 000 τόννων, ἤτοι τὸ τέταρτον τῶν ἐμπορικῶν πλοίων σύμπαντος τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ἕκτον τῶν τόννων αὐτῶν. Ὁ ἐπισκεφθεὶς λιμένας τῆς Μεσογείου, παρετήρησε βεβαίως τὸ ὄντως μαγικὸν θέαμα, ὅπερ παριστῶσιν αἱ μακραὶ σειραὶ τῶν σκαφῶν ἀτμοπλοίων, καὶ ἱστιοφόρων, ἀποτελούντων μακρὰ δάση ἱστῶν, ἐφ' ὧν κυματίζουσι ποικιλόχροοι σημαῖαι.

Εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ὃν ἐμνημονεύσαμεν, τῆς Μεσογείου, προσθετέον καὶ τὰ πλοῖα ἄλλων ἐθνῶν, ἰδίᾳ τὰ Ἀγγλικά, ἅτινα ἐμπορεύονται εἰς τὰ παράλιά της ἀπὸ τῆς Γιβραλτάρης μέχρι τῆς Ἀζοφικῆς, κομίζοντα τοὺς γαιάνθρακας τοῦ Καρδὶφ καὶ Νιουκάστελ, τὰ πετρέλαια τῆς Ἀμερικῆς, καὶ πάσας τὰς πρώτας ὕλας, ἀκατεργάστους ἢ κατειργασμένας τοῦ Νέου Κόσμου, καὶ ἀποκομίζοντα τοὺς σίτους τῆς Ῥωσσίας, τὸ θεῖον τῆς Σικελίας, τὰ μέταλλα τῆς Σαρδηνίας, Ἀφρικῆς καὶ Ἑλλάδος καὶ ὅλα τὰ ποικίλα προϊόντα τῆς ὑδατολεκάνης ταύτης, ἧς τὰ ὅρια ἀποτελοῦσι τρεῖς ἤπειροι, τρεῖς κόσμοι ὅλως διάφοροι. Ἡ ἐμπορία τῆς Μεσογείου ἐν συνόλῳ ὑπολογίζεται εἰς ἐμπορεύματα 82 ἑκατομμ. τόννων, ἀξίας 8 δισεκατομμυρίων φράγκων.

Αὐτὴ ἡ γενικὴ ἔκθεσις τῆς κινήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Μεσόγειος χρησιμεύει ὡς ὁδός, εἶνε ἀρκετὴ σχεδὸν πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ ἀρχομένου ἔργου μετὰ τὰ δύο πρῶτα, τοῦ Σουὲζ καὶ τοῦ Παναμᾶ.

Ἡ διώρυξ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, κειμένη ἐπὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἣ ἀκολουθεῖ τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν ἐμπόριον τῆς Μεσογείου, θέλει προσελκύσει εἰς τὰ ὕδατα αὐτῆς ὅλα τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἄχρι τοῦδε περιπλέουσι τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἑλλάδος. Ἁπλῆ παρατήρησις ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ μέρους τούτου ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου κεῖται ἐπὶ τῆς 38 μοίρας πλάτους, τὸ δὲ Ταίναρον ἀκρωτήριον ἐπὶ τῆς 36, ὥστε τὰ πλοῖα τὰ ἐμπορευόμενα μεταξὺ τῶν λιμένων τῆς Δύσεως, γαλλικῶν, ἱσπανικῶν, ἰταλικῶν, αὐστριακῶν, καὶ τῶν λιμένων τῶν ἀνατολικῶν, Ἑλλάδος, Τουρκίας, Μικρᾶς Ἀσίας, Κάτω Δουνάβεως, Εὐξείνου Πόντου θὰ ἔχωσι βραχυτέραν γραμμὴν νὰ διανύσωσιν, ἥτις δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ ἀπὸ 95 μέχρις 185 μιλίων, ἢ ἀπὸ 180 μέχρι 345 χιλιομέτρων, καθ' ὅσον θὰ ἔρχωνται ἐξ αὐτῆς τῆς Μεσογείου, ἢ ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ. Ἐὰν παρατηρήσῃ τις οἱονδήποτε χάρτην θέλει ἰδεῖ ὅτι τὰ πλοῖα τὰ ἐρχόμενα ἀπὸ Μεσσήνης ὡς πρὸς τὴν Μεσόγειον, καὶ ἐκ τοῦ Βρενδησίου ὡς πρὸς τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον, θὰ διευθύνωνται κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Πλὴν τῆς οἰκονομίας τοῦ χρόνου, ἣν θέλουσιν ἔχει ἐπιβάται καὶ ἐμπορεύματα, τὰ πλοῖα θὰ ἀποφεύγωσι τὰς ἐπικινδύνους διαβάσεις τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Πελοποννήσου. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὰ δύο Ἑλληνικὰ ἀκρωτήρια εἶχον τὴν μᾶλλον μισητὴν φήμην. Τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν, ὁ Μαλέας, ἦτο ὁ τρόμος τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν ἢ τῶν Φοινίκων, τῶν ἠναγκασμένων νὰ παραπλέωσι τὴν τρομερὰν αὐτὴν ἄκραν, ὅπου ἡ θάλασσα, ἐξαγριουμένη διὰ τῆς συρράξεως ἐναντίων ῥευμάτων, καθίστατο ἀδιάπλευστος «Μαλέας δὲ κάμψας, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε». Τὰ παρακείμενα ὡσαύτως ἀκρωτήρια Ταίναρον καὶ Ἀκρίτας ἦσαν ἐπίφοβα, ὅπως καὶ ὁ Μαλέας. Εἰς τὰ βαθέα σπήλαια τοῦ Ταινάρου μυκώμεναι αἱ καταφοραὶ τῶν θαλασσίων ἀνέμων ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὸν μῦθον ὅτι ἐκεῖθεν ἠκούοντο αἱ ὑλακαὶ τοῦ Κερβέρου.

Ἡ πραγμάτωσις τοῦ μεγάλου καὶ ὠφελιμωτάτου σχεδίου, οὗτινος προΐσταται ὁ στρατηγὸς Τύρ, καὶ τὸ ὁποῖον ἐνεκολπώθη, ὡς ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα, ὁ Φερδινάνδος Λεσσέψ, πολλάκις ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὸ 628 π. Χ. ὁ Περίανδρος, ὁ τύραννος τῆς Κορίνθου, ἐσκέφθη εἰς τὴν διωρυχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Τρεῖς αἰῶνας ὕστερον ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, εἷς τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀνέθετο εἰς Αἰγυπτίους μηχανικοὺς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μελλούσης διαβάσεως, καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς νὰ διαγράψωσι τὸ σχέδιον· ἀλλ' οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος διεκήρυξαν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κόλπου τῆς Κορίνθου εἶνε ὑψηλοτέρα τῆς τοῦ κόλπου τῆς Αἰγίνης. Περίεργος σύμπτωσις! μετὰ δύο χιλιάδας ἔτη ὁμοία πλάνη ἔμελλε νὰ παρεμβάλῃ ἐμπόδια εἰς τὴν τομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἐσκέφθη καὶ αὐτὸς τὴν διωρυχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅπως ὡσαύτως καὶ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης Φουκίνης, καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος τῆς Ὀστίας. Ὁ Καλλιγούλας πρὸς στιγμὴν συνέλαβε τὴν σκέψιν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ σχέδιον τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' ὁ θάνατος ἀνέτρεψε τὰ σχέδια τόσον τούτου, ὅσον καὶ τοῦ κατακτητοῦ τῶν Γαλατῶν, τὰ ὁποῖα ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Νέρων.

Ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἡ διωρυχὴ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰσέρχεται εἰς φάσιν σπουδαιοτέρας ἐργασίας, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν σήμερον ἐκ τῶν καταφανῶν ἰχνῶν τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας ἐργασίας. Ὁ Δίων ὁ Κάσσιος, καὶ ὁ Πλίνιος ἀναφέρουσιν ὅτι κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἀνασκαφῆς ὁ Νέρων εὑρισκόμενος ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἔσκαψε διὰ χρυσῆς ἀξίνης, καὶ ἐπλήρωσεν ἐκ τῆς ἀνασκαφείσης γῆς κάνιστρον, ὅπερ φέρων ἐπ' ὤμων ἐξεκένωσεν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ ῥίπτωνται αἱ ἐκχωματώσεις.

Αἱ ἐργασίαι, ἃς ἀνέλαβεν ὁ Νέρων δυστυχῶς ἐμποδίσθησαν ὑπὸ τῆς θρησκοληψίας τῶν ἱερέων τῆς Κορίνθου, οἵτινες φοβούμενοι μὴ ὁ ναὸς αὐτῶν ἐντελῶς καταλειφθῇ ὑπὸ τῶν διαβατῶν τοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ μειωθῶσιν ἕνεκα τούτου αἱ εἰς τὸν ναὸν προσφοραί, ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἰδέαν αἰφνιδίου κατακλυσμοῦ, μέλλοντος νὰ ἐπέλθῃ ἐκ τῆς ἀνισότητος τῆς ἐπιφανείας τῶν δύο

Digitized by Google

θαλασσῶν. Εἶπον ὅτι εἴς τινα μέρη, ὅπου ἡ ἀξίνη ἔπληξε τὸ ἔδαφος, ἀνέβλυσεν αἷμα, καὶ ὅτι ὑποχθόνιοι κραυγαὶ ἀνήγγειλον ἐπικειμένην καταστροφήν. Ἐκ τούτου τὸ ἔργον ἐγκατελείφθη.

Μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων τὰ ἔργα τῆς διωρυχῆς τοῦ Ἰσθμοῦ ἔμενον ἐν ᾧ σημείῳ κατέλιπεν αὐτὰ ὁ Νέρων. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ μεγαλείου τῆς Ἐνετίας ἐπανελήφθησαν, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατελείφθησαν, καὶ μόνον κατὰ τὸ 1829 ἀνευρίσκομεν σχέδιον διωρυχῆς ὑπὸ τοῦ Virlet d'Aoust, μέλους τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἀπετέλει μέρος τοῦ Γαλλικοῦ ἐπιτελείου, τοῦ ἐξερευνήσαντος τὴν Ἑλλάδα, συνταχθὲν τῇ αἰτήσει τοῦ κόμητος Καποδίστρια, τότε Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δαπάναι τοῦ σχεδίου ἐκείνου ὑπελογίσθησαν εἰς τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια· συνίστατο δὲ εἰς τὸ νὰ ἐπαναληφθῶσι, κατ' ἀρχήν, αἱ ἐργασίαι τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἐνετῶν. Τῷ 1852 ὁ Λεωνίδας Δυγούνης, μηχανικὸς Κρής, διευθυντὴς τῶν ἔργων τοῦ Νείλου, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀλλ' ἄνευ πρακτικοῦ ἀποτελέσματος. Τότε ἐθεωρεῖτο ὡς τι ἀκατόρθωτον ἡ διωρυχὴ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ σκέψις περὶ ἄλλης παρομοίας ἐπιχειρήσεως. Τῷ 1852 ὁ κύριος Grimaux de Caux παρήγγειλε τὴν χωροστάθμησιν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἣν ἐξετέλεσεν ὁ κύριος Dubuitz μηχανικὸς Βαυαρός. Τῇ 24 Ἰουνίου 1869 ἐν μέσῳ τοῦ θριάμβου του ἐν Σουὲζ ὁ κύριος Λεσσὲψ ἐπεσκέφθη τὴν γραμμὴν τῆς μελλούσης τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου διώρυγος. Τὸ σχέδιον κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ὑπέστη διαφόρους περιπετείας, δὶς ἐδόθη ἡ παραχώρησις ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ τέλος ὁριστικῶς παρεχωρήθη τὸ ἔργον εἰς τὸν στρατηγὸν Τύρ. Ἡ δὲ παραχώρησις συμπίπτει εὐτυχῶς μετὰ τῆς κατασκευῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν σιδηροδρόμων, οἵτινες θὰ διαπεράσωσι τὴν Χερσόνησον τοῦ Πέλοπος καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος, καὶ ἑνωθῶσιν οὕτω διὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τοὺς τουρκικοὺς σιδηροδρόμους. Θαλασσία διῶρυξ καὶ σιδηρόδρομοι θὰ ἀναζωογονήσωσι τὴν γῆν, ἥτις ὑπῆρξε τὸ πάλαι ἡ κοιτὶς τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου, καὶ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐκάλυψεν ἐντελῶς ἡ νύξ. «Μετὰ παρακμὴν εἴκοσιν αἰώνων, λέγει ὁ Ἐλισσαῖος Ῥεκλούς, ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ φωτίζῃ ἡμᾶς, ὡς οἱ ἀστέρες ἐκεῖνοι, οἱ ἐσβεσμένοι μέν, ἀλλὰ τῶν ὁποίων αἱ ἀκτῖνες ἐξακολουθοῦσι φωτίζουσαι τὴν γῆν».

Κατὰ τὰς γενομένας χωροσταθμήσεις ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου, ὁ ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν πέριξ ὀρέων φαινόμενος ὡς γλῶσσα γῆς ἐπίπεδος, ἔχει ὑψώματα ἐν τῷ μεταξύ, ὧν τὸ ὑψηλότερον ἀνέρχεται εἰς 78 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἰς ἀπόστασιν 1200 ἢ 1300 μέτρων περίπου ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Κορίνθου· μέχρι δὲ τοῦ μέρους τούτου ἡ διῶρυξ σύγκειται ἐκ προσχώσεων, αἵτινες δύνανται ν' ἀνασκαφῶσι διὰ τῆς βυθοκόρου μέχρι τοῦ ὄρους, ὅπερ σύγκειται ἐξ ἀσβεστολίθου τριτογενοῦς, μετρίας σκληρότητος, καὶ συνοχῆς ἱκανῆς, ὥστε τὰ ἔξοδα τῆς κατόπιν συντηρήσεως νὰ εἶνε σχεδὸν μηδαμινά. Τὸ ὀρεινὸν μέρος τοῦ Ἰσθμοῦ ὑψοῦται ἀποτόμως εἰς ὕψος, μετὰ τὸ δεύτερον χιλιόμετρον, 50 μέτρων, καὶ μετὰ 3,500 μέτρα ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς Κορίνθου, εἰς 78 μέτρα, ἤτοι εἰς 86 μέτρα ὑπὲρ τὸν πυθμένα τῆς διώρυγος, ἥτις θ' ἀνασκαφῇ εἰς 8 μέτρων βάθος, ὅπως καὶ ἡ διῶρυξ τοῦ Σουέζ. Τὸ ὄρος καταπίπτει διὰ κλίσεως ἀποτόμου πρὸς τὸν κόλπον τῆς Αἰγίνης, καὶ μετὰ τὸ πέμπτον χιλιόμετρον, δηλ. 800 μέτρα ἀπὸ τῆς παραλίας, ἡ διῶρυξ θὰ ἀνασκαφῇ ἐντὸς ἀμμωδῶν προσχώσεων. Ἐν ὅλῳ ἐκ τῆς ἐκχωματώσεως τοῦ Ἰσθμοῦ θὰ ἐξαχθῶσι περίπου 9,500,000 κυβικὰ μέτρα γῆς, ὧν τὸ πλεῖστον θέλει εἶσθαι βραχῶδες. Τὸ ὁλικὸν μῆκος συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἑκατέρωθεν θαλασσίας αὔλακος, ἥτις καὶ αὐτὴ θ' ἀνασκαφῇ εἰς βάθος 8 μέτρων, θέλει εἶσθαι 6,300 μέτρα εἰς γραμμὴν ἐντελῶς εὐθεῖαν.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐργασιῶν ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν βασίζεται ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτέρου ἔτι ἔργου τοῦ Παναμᾶ. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐν τοῖς ἑκατέρωθεν πεδινοῖς τόποις θὰ γίνεται διὰ βυθοκόρων, ὁ ἐκβραχισμὸς δὲ διὰ διατρήσεως ὁριζοντείων ὀπῶν διὰ μηχανημάτων, ἃς θὰ πληρῶσιν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰ μηχανικὰ ταῦτα μέσα, δυνάμεθα νὰ προείπωμεν ὅτι τὸ ἔργον τῆς τομῆς θέλει ταχέως ἐκτελεσθῇ. Ἐν ᾧ σημείῳ ἀφίκοντο σήμερον μετὰ τὴν μεγάλην διάτρησιν τοῦ Ἁγίου Γοθάρδου αἱ μέθοδοι τῆς ὑπονομεύσεως καὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν βράχων, δύναταί τις νὰ εἴπῃ τολμηρῶς ὅτι ἡ ἐκτέλεσις κολοσσιαίων τομῶν, οἷα ἡ τοῦ Παναμᾶ, καὶ ἡ τῆς Κορίνθου εἶνε ἐκ τῶν προτέρων λελυμένη, καθότι ἡ ἀνασκαφὴ τῆς ἄμμου δὲν εἶνε παρὰ μακρά τις ἐργασία τῆς βυθοκόρου, ὁ δὲ ἐκβραχισμὸς διαρκὴς σειρὰ ἐκρήξεων δι' ὑπονόμων. Αἱ τοιούτου εἴδους ἐργασίαι, δι' ὧν ἐξάγονται χώματα ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων, δὲν εἶνε πρωτοφανεῖς. Ἡ μεγάλη διατομὴ τοῦ Desague de Huetruetoca, ἡ γενομένη, ὅπως μετοχετεύσῃ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Couantitlan, οὗτινος αἱ πλήμμυραι ἠπείλουν τὸ Μεξικὸν καθ' ὥρας τινὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἔχει μῆκος 20 χιλιομέτρων, καὶ φθάνει εἰς ὕψος ἐνιαχοῦ 50 ἢ 60 μέτρων. Ἡ διατομὴ τοῦ Gabelbach ἐν Βαυαρίᾳ ἔχει μῆκος 730 μέτρων ἐπὶ ὕψους 37,40, ἡ τοῦ Harbastofen 50 μέτρων μήκους, ἐπὶ ὕψους 32 μέτρων.

Ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὸ τεχνικὸν ζήτημα τῶν ἐργασιῶν, καὶ τὴν δαπάνην, καὶ τὴν διάρκειαν αὐτῶν, ὧν ἐκείνη μὲν ὑπελογίσθη εἰς 24,600,000 φράγκα, αὕτη δὲ εἰς 4 ἔτη ὑπὸ τοῦ κυρίου Dauzats, ἀρχιμηχανικοῦ τῶν ἐργασιῶν τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, καὶ τεχνικοῦ συμβούλου τῆς διώ-

Digitized by Google

ρυγος τοῦ Παναμᾶ, ἐξετάσωμεν βραχέως τὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν· κατὰ τί δῆλα δὴ θέλει συντελέσει ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου εἰς τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς Μεσογείου, ἧς κατεδείξαμεν τὴν σπουδαιότητα ἐν γένει. Ὁ στρατηγὸς Τὺρ, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ναυτικῆς στατιστικῆς τῶν διαφόρων χωρῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀνατολὴν, ὑπολογίζει εἰς 5,900,000 τόννους τὴν διάβασιν τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, ἤτοι 750,000 τόννους ἐκ τῶν γαλλικῶν λιμένων, ἐξ ὧν 650,000 μόνον ἐκ Μασσαλίας, ἧς ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγὴ μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἀνῆλθε τῷ 1879 εἰς 1,000,000 τόννους·ἐκ τῶν Ἰταλικῶν λιμένων ὑπολογίζει 1,800,000 τόννους, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως 1,000,000,καὶ 200,000 τόννους ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν· τέλος 1, 000, 000 τόννων ἐκ τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς,ἧς ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τὸ 1875 ὑπελογίσθη εἰς 8, 000, 000 τόννους. Πλὴν τῶν ἱστιοφόρων, ὑπολογίζουσιν ὅτι τὸ Ταίναρον κάμπτουσι κατ᾽ ἔτος 5,800 μεγάλα ἀτμόπλοια ταχυδρομικὰ καὶ ἐμπορικὰ καὶ 200 πλοῖα πολεμικὰ, ὧν τὰ πλεῖστα ἔχουσι συμφέρον νὰ διέλθωσι διὰ τῆς διώρυγος. Ὁρίζοντες λοιπὸν, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ στρατηγοῦ Τὺρ, ἓν φράγκον διὰ τὰ πλοῖα τὰ ἐρχόμενα ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ, καὶ 50 λεπτὰ διὰ τὰ ἐρχόμενα ἐκ τῆς Μεσογείου,ὡς διαπόρια κατὰ ἄτομον καὶ κατὰ τόννον, θέλομεν ἔχει ἐτήσιον εἰσόδημα τῆς διώρυγος 4, 500, 000 φράγκα, ἀνταποκρινόμενα εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν 30,000, 000, ἅτινα θ᾽ ἀπαιτήσῃ ἡ ὅλη ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου.

Ἡ τομὴ λοιπὸν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ἀρχομένη ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς, θέλει ἔχει ὡς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα συντομίαν τῆς θαλασσίας ὁδοῦ διὰ τὰ πλοῖα, ἅτινα ἐκ Μεσσήνης διευθυνόμενα εἰς τὸν κόλπον τὸν Σαρωνικὸν δὲν θὰ καταλείπωσι τὴν 38 μοῖραν τοῦ πλάτους, καταβαίνοντα μέχρι τῆς 36, καὶ ἀποφυγὴν τῆς κινδυνώδους διαβάσεως τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Πελοποννήσου. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου φαίνεται σχετικῶς εὔκολος καὶ ταχεῖα διὰ τῶν τελειοτάτων μεθόδων καὶ γνωστῶν,ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ βεβαιότης ὅτι τὸ μικρὸν τέλος τῶν διοδίων θέλει ἑλκύσει πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην τὰ πλοῖα. Πάντα ταῦτα εἶνε ἱκανῶς ἀγαθὰ ὅπως, μετὰ τόσας ἀποπείρας τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις ἡμῶν, ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου κατασταθῇ πλωτὴ διῶρυξ.

Κατ᾽αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἡ ἀξίνη ἐργάζεται, ἐπεκτείνουσα τὰ ἔργα, τὰ ἐπιχειρηθέντα ὑπὸ τοῦ Νέρωνος· συγχρόνως δ᾽ ἐξ Ἀθηνῶν μέχρι Πατρῶν διαχαράσσεται σιδηροδρομικὴ ὁδός. Ὅταν ὅλα ταῦτα τὰ ὡραῖα σχέδια πραγματωθῶσι νέα θεμέλια ἡ Ἑλλὰς θέλει θέσει προόδου καὶ εὐημερίας δι᾽ ἑαυτήν.

Λ. Μ.

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 402.

ΚΔ'

Εἰς τὸν βίον τοῦ ἀτυχοῦς Θεοδοσίου εἶχον εἰσελάσει αἱ Ἐρινύες, ἀφ᾽ οὗ πρῶτον ἐθυσίασεν εἰς τὸν δαίμονα τῆς ζηλοτυπίας τὴν σύζυγον καὶ τὸν παιδικὸν αὐτοῦ φίλον καὶ ἐπεβάρυνε μὲν ἑαυτὸν διὰ τοῦ κρίματος, ἐστερήθη δὲ τῶν ἀξιολογωτάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν.

Μετὰ τῆς ἐξορίας τῆς Εὐδοκίας συνέχεται πάντως καὶ ἡ πτῶσις τοῦ Κύρου, ἥτις ἐπῆλθε πιθανῶς ἀμέσως μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Σατουρνίνου.

Ὁ ὑπατικὸς καὶ πατρίκιος Κῦρος ἦτο ἔπαρχος τῆς πόλεως καὶ κατεῖχε τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο ἀξίωμα ἐπὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη[1]· Διὰ τοῦ ἀξιώματος τούτου παρείχετο αὐτῷ ἡ ἐπίβλεψις τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περὶ ὧν ἐμερίμνα μετὰ ζήλου ἐπιμονωτάτου. Ἐκ σεισμοῦ εἶχε πέσει μέρος τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ὅπερ ἀνῳκοδομήθη τῇ φροντίδι αὐτοῦ μετὰ ταχύτητος μεγάλης[2]. Ὁ Κῦρος πρέπει νὰ ἐγένετο πρόξενος πολλῶν ἀγαθῶν εἰς τὴν πόλιν, εἰς ἣν εἰσήγαγε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν δημόσιον φωτισμὸν τῶν ἐργαστηρίων. Ἐξάγομεν δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ἐνθουσιώδους προσφωνήματος δι᾽ οὗ ἡμέραν τινὰ ὁ λαὸς παρόντος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐχαιρέτισεν αὐτὸν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ κραυγάσας «Κωνσταντῖνος ἔκτισε (τὴν πόλιν)· Κῦρος ἀνενέωσεν· αὐτὸν ἐπὶ τόπον αὔγουστε».

Ὁ ἔπαρχος εἶχεν ἀφορμὴν νὰ φοβηθῇ ἐπὶ τῇ ἀνοικείῳ ταύτῃ καὶ διὰ πολιτευόμενον κινδυνώδει ἐκφράσει τῆς ἀρεσκείας. Ὁ δ᾽ αὐτοκράτωρ κατέστησε πάραυτα πρᾶγμα τὴν προμαντείαν αὐτοῦ τὴν ἐκφρασθεῖσαν διὰ τῶν λέξεων «οὐκ ἀρέσκει μοι τύχη πολλὰ γελῶσα». Ἐνήγαγε δῆλα δὴ τὸν εὐνοούμενον τοῦ λαοῦ εἰς δίκην ὡς δῆθεν ὀπαδὸν τῆς εἰδωλολατρείας, ὡς ἑλληνόφρονα[3]. Ὡς δεσποτικὸς δὲ τύραννος ἐστέρησεν αὐτὸν τῶν τε τιμῶν καὶ ἀξιωμάτων καὶ τῆς περιουσίας.

Ὁ ἀτυχὴς Κῦρος κατέφυγεν εἰς τὸ ἄσυλον ἐκκλησίας τινὸς, ἀλλ᾽ ἐκεῖ διέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ. Ἠνάγκασε δ᾽ αὐτὸν νὰ φορέσῃ τὸ ῥάσον, ὡς πρότερον εἶχεν ἐπιβάλει αὐτὸ καὶ εἰς τὸν πραιπόσιτον αὐτοῦ Ἀντίοχον. Ὁ δὲ πλούσιος οὗτος πατρίκιος, ὁ ἄλλοτε παιδαγωγὸς τοῦ νεκροῦ αὐτοκράτορος εἶχε πέσει πάλιν εἰς δυσμένειαν καὶ εἶχε γείνει πρεσβύτερος ἐν Κωνσταντινουπόλει[4].

1. Μαλάλας XIV, 361.
2. Κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (II, 31) ἐν ἑξήκοντα ἡμέραις, τοῦθ᾽ ὅπερ εἶνε κατεσπευσμένη ταχύτης.
3. «Ἐπλάκη ὡς Ἕλλην» κατὰ τὸν Μαλάλαν. «Διαβάλλεται ὡς ἑλληνόφρων» κατὰ τὸν Κεδρηνὸν I, 599.
4. Τὸ ἔτος εἶνε ἀβέβαιον. Περὶ δὲ τῆς πτώσεως αὐτοῦ

Digitized by Google

Ἡ δὲ τότε γενικῶς ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει ἐπικρατοῦσα συνήθεια τῶν ἡγεμόνων του νὰ ἐπιβάλλωσιν ἁπλῶς τὸ ἱερατικόν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀρχιερατικὸν ἔνδυμα εἰς λαϊκούς, μάλιστα ἐκ τῶν κατεχόντων ἐπιφανῆ θέσιν, εἶνε ἀμφίβολον ὅτι μαρτυρεῖ περὶ ἐκτιμήσεως ἢ μᾶλλον περὶ περιφρονήσεως τῆς τάξεως τῶν κληρικῶν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀξία ἦτο διὰ καταδιωκομένους ἀληθὲς ἄσυλον καὶ συγχρόνως ποινὴ διὰ καταδεδικασμένους.

Ὁ Κῦρος, ὅστις ἴσως ᾐσθάνετο ἀκόμη συμπάθειάν τινα πρὸς τοὺς ἀρχαίους θεοὺς τῆς Ἑλλάδος, βεβαίως δὲ εἶχε πολὺ ὀλίγας γνώσεις περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερωμένου παρὰ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐγένετο διαταγῇ αὐτοκρατορικῇ ἐν βραχεῖ ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Φρυγίᾳ Κοτυαίου, ἴσως διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἡ αὐτόθι χριστιανικὴ κοινότης εἶχε φονεύσει, καθ᾽ ἃ διεδίδετο, τέσσαρας τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς. Ὁ νέος αὐτῶν ἀκούσιος ποιμὴν παρέστη κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸ τοῦ ψωραλέου αὐτοῦ ποιμνίου, ὁ δὲ συνηθροισμένος λαὸς παίζων προὐκάλεσε τὸν ὑποτιθέμενον ῥασοφόρον εἰδωλολάτρην νὰ ἐκφωνήσῃ κατηχητικὴν ὁμιλίαν. Ἀλλ᾽ ὁ εὐφυὴς πρώην ἔπαρχος ἐσώθη ἐπιτηδείως ἐκ τῆς ἀμηχανίας· ἀναβὰς δὲ εἰς τὸ βῆμα ἐξεφώνησε τὸν ἑξῆς λόγον «Ἀδελφοί, ἡ γέννησις τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σιωπῇ τιμάσθω, ὅτι ἀκοῇ μόνῃ συνελήφθη ἐν τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ λόγῳ. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν».

Ἐν μέσῳ θορυβωδῶν ἀνευφημιῶν κατέβη ὁ ῥήτωρ ἀπὸ τοῦ βήματος, ἔμεινε δὲ ὁ Κῦρος ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ἐκείνης μέχρι θανάτου[1].

Ἐκλεκτὴ κλασικὴ παιδεία εἶχε καταστήσει αὐτὸν πολλοῦ ἄξιον παρὰ τῇ Εὐδοκίᾳ. Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀντεπροσώπευε τοὺς ἑλληνοφρονοῦντας, διὸ καὶ κατηγορεῖτο ὡς ἐθνικός. Αἱ δ᾽ ἑλληνικαὶ αὐτοῦ τάσεις προσέβαλον, ὡς ἴσως καὶ αὐταὶ αἱ τῆς Ἀθηναίας Εὐδοκίας, τὰς ἀρχὰς πάντων ἐκείνων τῶν πολιτευομένων τῶν ἐμμενόντων εἰς τὸν ἐπίσημον ρωμαϊσμόν. Οὗτοι οὐδὲν ἀπεδέχοντο ἑλληνικόν, τὸ δὲ βυζαντιακὸν κράτος ὤφειλε κατ᾽ αὐτοὺς νὰ τηρῇ διὰ παντὸς τὸν λατινικὸν χαρακτῆρα τοῦ Κωνσταντίνου ἔν τε τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς πολιτικοῖς θεσμοῖς. Οἱ Βυζαντῖνοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ εἶνε Ῥωμαῖοι, οὐχὶ δ᾽ Ἕλληνες. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν δὲν ἐχαράσσετο τὸ δαιμόνιον τῆς αὐτοκρατορικῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ᾽ ἡ πάτριος Ῥώμη. Ἀπέβλεπον δὲ μετὰ περιφρονήσεως πρὸς τὴν γῆν τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλάδα, ἔτι δὲ κατὰ τοὺς χρόνους καθ᾽ οὓς ἡ γλῶσσα τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Θουκυδίδου εἶχε καταστῆ καθολικὴ ἐν τῷ ἀνατολικῷ κράτει ἐκάλουν τοῦτο μὲν ρωμαϊκὸν βασίλειον, ἑαυτοὺς δὲ Ῥωμαίους.

Κατ᾽ αὐτὸν τὸν ἕκτον αἰῶνα ὁ Βυζαντῖνος συγγραφεὺς Ἰωάννης ὁ Λυδὸς ἐστιγμάτισε τὴν μνήμην τοῦ Κύρου ὡς ἐχθροῦ τῶν Ῥωμαίων. Διισχυρίζετο δὲ ὅτι ὁ Ῥωμαῖος Φοντήϊος κατέστησε γνωστὸν παλαιόν τινα χρησμὸν δοθέντα τῷ Ῥωμύλῳ, καθ᾽ ὃν ἡ τύχη δὲν ἔμελλε νὰ ἐγκαταλίπῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐφ᾽ ὅσον καὶ αὐτοὶ δὲν ἐλησμόνουν τὴν γλῶσσάν των. Ἡ δὲ προφητεία αὕτη ἐπηλήθευσε κατὰ τὸν Λυδόν, ἐπειδὴ Κῦρός τις, ὅστις δὲν ὑπῆρξέ τι πλέον ἢ ποιητής, καὶ τοῦ ὁποίου οἱ στίχοι ἀκόμη ἐπὶ τῶν χρόνων του ἐθαυμάζοντο, ἐτόλμησεν ὡς ἔπαρχος τῆς πόλεως καὶ τοῦ πραιτωρίου νἀποστῇ τοῦ παλαιοῦ ἔθους δημοσιεύων διατάγματα γεγραμμένα ἑλληνιστί· ἀλλὰ σὺν τῇ ρωμαϊκῇ γλώσσῃ συναπωλέσθη καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπάρχου, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος, πεισθεὶς εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης τὴν ἰσχύν[1].

Κατὰ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐτιμᾶτο καὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατόν του ὡς ποιητής· ὁ δὲ ἱστοριογράφος τῆς ἐκκλησίας Εὐάγριος ἔτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἕκτου αἰῶνος ἀνέγραφε τὸν Κῦρον μετὰ τιμῆς ἰδιαζούσης ὡς ποιητὴν μόνον αὐτὸν μετὰ τοῦ διασήμου Κλαυδιανοῦ[2].

Ἀλλὰ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ἀξίαν δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἐπικρίνωμεν ἐπαρκῶς, ἐπειδὴ ἐκ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ ἐσώθησαν μόνον ἓξ ἐπιγράμματα περιλαμβανόμενα ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ. Φέρουσι δὲ καθόλου εἰπεῖν ἀρχαϊκὸν τύπον καὶ ἰδέας ἑλληνικάς[3].

Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐν τῇ αὐλῇ εὐτυχίας αὐτοῦ ὁ Κῦρος ἐξύμνησε τὰς ἀρετὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῇ αὐτῇ αὐλικῇ γλώσσῃ ἧς καὶ ὁ Σωζομενὸς ἐποιήσατο χρῆσιν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Οἱ δὲ στίχοι αὐτοῦ περὶ τοῦ μετρίου Θεοδοσίου εἶνε οἱ ἑξῆς·

Πάντα μὲν Αἰακίδαο φέρεις ἀριδείκετα ἔργα
νόσφι λοχαίου ἔρωτος· ὀϊστεύεις δ᾽ ἅτε Τεῦκρος,
ἀλλ᾽ οὐ τοι νόθον ἦμαρ· ἔχεις δ᾽ ἐρικυδέα μορφὴν,
τὴν Ἀγαμεμνονέην, ἀλλ᾽ οὐ φρένας οἶνος ὀρίνει·
ἐς πινυτὴν δ᾽ Ὀδυσῆϊ δαΐφρονι πᾶν σε ἐΐσκω,
ἀλλὰ κακῶν ἀπάνευθε δόλων· Πυλίου δὲ γέροντος
ἶσον ἀποστάζεις, βασιλεῦ, μελιηδέα φωνήν,
πρὶν χρόνον ἀθρήσεις τριτάτην ψαύοντα γενέθλην[1].

Οἱ ἀναίσχυντοι οὗτοι στίχοι δὲν ἦσαν ἀληθῶς

ἴδε Μαλάλαν XIV, 361. Θεοφάνην, I, 148. Κωδινὸν περὶ κτισμάτων σ. 94 ἔνθα ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

1. Μαλάλας, Ζωναρᾶς II, 34. Θεοφάνης I, 148. Ἀμφότεροι ἀναφέρουσιν ὡς ἐπισκοπὴν τοῦ Κύρου τὴν Σμύρνην, τὸ δὲ Κοτύαιον ὁ Σουΐδας, ὅστις καὶ θέτει τὴν πτῶσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς χρόνους καθ᾽ οὓς ἡ Εὐδοκία διέμενε τὸ δεύτερον ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Υἱὸς δὲ τοῦ Κύρου λέγεται ὁ ποιητὴς Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος.

1. Ἰωάννης Λυδὸς περὶ ἀρχῶν ἔκδ. Βόννης βιβλ. II, 13 σ. 178. III, 42 σ. 235.
2. Εὐάγριος I, κ. 19.
3. Ἀνθολ. Παλατ. ἔκδοσις Jacobs VII, 557, IX, 136, 623, 808, 809. XV, 9.
4. Ἀνθολ. XV, ἀρ. 9. Ἐγκώμιον εἰς Θεοδόσιον τὸν βασιλέα.

Digitized by Google

ἱκανῶς ὁμηρικοί, ὥστε νὰ σώσωσι τὸν Κῦρον ἀπὸ τῆς πτώσεως.

Ὅτε δὲ ὁ ποιητὴς ἠναγκάζετο νὰ μεταβῇ ἐκ τῆς μεγάλης πρωτευούσης εἰς τὴν ἐξορίαν, συνέγραψε τοὺς ἑξῆς στεναγμούς·

Αἴθε πατήρ μ' ἐδίδαξε δασύτριχα μῆλα νομεύειν,
ὥς κεν ὑπὸ πτελέῃσι καθήμενος ἢ ὑπὸ πέτρης
συρίσδων καλάμοισιν ἐμὰς τέρπεσκον ἀνίας.
Πιερίδες, φεύγωμεν ἐϋκτιμένην πόλιν· ἄλλην
πατρίδα μαστεύσωμεν. Ἀπαγγελέω δ' ἄρα πᾶσιν
ὡς ὀλοοὶ κηφῆνες ἐδηλήσαντο μελίσσας[1].

Οὕτω λοιπὸν καὶ ὁ εὐσεβὴς *καλλιγράφος* Θεοδόσιος ἐγένετο εὔπιστος ἡγεμὼν καὶ ἔμαθε νὰ ὑψόνῃ καὶ καταβιβάζῃ εὐνοουμένους. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸν ἠδύναντο νὰ εὑρεθῶσιν ἀνθρώπινοι ἐλαφρυντικαὶ περιστάσεις, καὶ μάλιστα ἐν τῷ χάει τῶν παθῶν καὶ σκευωριῶν τῶν βυζαντιακῶν ἀνακτόρων.

Ἐκεῖ ἠρημοῦτο ὁσημέραι μᾶλλον ὁ αὐτοκράτωρ. Ἀφ' οὗ κατέστρεψε τὴν ἐρωτικὴν αὐτοῦ εὐτυχίαν, ἔπεσεν εἰς τὴν ἀναξίαν κυριαρχίαν τοῦ σπαθαρίου Χρυσαφίου, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ καὶ αὐτὴν τὴν αὐγοῦσταν Πουλχερίαν ἐκ τῆς θέσεώς της.

Αἱ δύο δ' ἄλλαι ἀδελφαὶ τοῦ Θεοδοσίου ἀπέθανον, ἡ μὲν Ἀρκαδία ἐν ἔτει 444, ἡ δὲ Μαρίνα τῷ 449, ἀμφότεραι ἄγαμοι. Τὰ δὲ μνημεῖα τοῦ ἠρεμαίου αὐτῶν βίου ὑπῆρξαν νοσοκομεῖα καὶ ἐκκλησίαι, ἀλλὰ καὶ μέγαρα. Μεταξὺ τῶν ἓξ παλατίων τῶν βασιλισσῶν τῶν ἀριθμουμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπῆρχον δύο μὲν τῆς Πουλχερίας, ἀνὰ ἓν δὲ τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Μαρίνης· εἰς δὲ τὴν Εὐδοκίαν οὐδὲν ἀνεφέρετο[2].

ΚΕ΄

Ἡ τύχη ἔφευγεν ἐν πᾶσι πρὸ τοῦ Θεοδοσίου, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ κράτους ἔλαβον τροπὴν φοβεράν. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Σωζομενός, ἂν εἶχον δυνηθῆ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, ἔμελλον νἀναγκασθῶσι νὰ ἐξενέγκωσι τὴν κρίσιν ὅτι ὁ θεὸς μετεχειρίσθη δύο φοβερὰς μάστιγας, τὸν βασιλέα τῶν Βανδήλων Γενσερῖχον καὶ τὸν τῶν Οὔννων Ἀττίλαν, ἵνα τιμωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ.

Ἡ πτῶσις τῆς Καρχηδόνος εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βανδήλων, ἥτις συνέβη τῇ 23ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου ἔτους καθ' ὃ ἡ Εὐδοκία ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ πλοῦ, ἐσήμαινε τὴν πολιτικὴν καταστροφὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες, ὅ τε τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὁ τῆς Δύσεως, συναπηλείφθησαν εἰς κοινὸν ἀγῶνα, ἵν' ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ βαρβάρου τὴν μεγάλην ἐκείνην μητρόπολιν τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ Θεοδόσιος ἔπεμψε στόλον διακοσίων πλοίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατηγῶν Ἀρεοβίνδου, Ἀναξίλα καὶ Γερμανοῦ εἰς Σικελίαν, ἀλλ' οὗτος ἔμεινεν ἄπρακτος ἐν ἐκείναις ταῖς θαλάσσαις καὶ κατ' ἀνάγκην ἀνεκλήθη μετὰ ἓν ἔτος, τὸ μὲν διότι ὁ αὐτοκράτωρ Βαλεντινιανὸς εἶχε συνομολογήσει μετὰ τοῦ Γενσερίχου εἰρήνην, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο εἰς τὸν κατακτητὴν τοῦτον ἡ κτῆσις τῆς Ἀφρικῆς, τὸ δὲ διότι τὸ ἀνατολικὸν κράτος αὐτὸ ἐπιέζετο ὑπὸ πολεμίων, ἐπειδὴ ὁ Γενσερῖχος εἶχε θέσει εἰς κίνησιν μετὰ διπλωματικῆς ἐπιδεξιότητος τοὺς ἀνησύχους βαρβάρους λαοὺς τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἠναγκάζοντο νὰ πολεμῶσι συγχρόνως κατὰ τῶν Ἰσαύρων καὶ Περσῶν, τῶν Σαρακηνῶν καὶ Λιβύων καὶ νὰ ὑπερασπίζωνται τὰ ὅρια τοῦ Δανουβίου κατὰ τῶν στιφῶν τοῦ Ἀττίλα. Οἱ δὲ Οὖννοι εἶχον εἰσελάσει εἰς τὰς παραδανουβίους χώρας ἤδη τῷ 422. Μετὰ δὲ τὸν ἐν ἔτει 433 θάνατον τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ῥουγίλα καὶ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἀρχῆς εἰς τοὺς ἀνεψιοὺς αὐτοῦ, τοὺς ἀδελφοὺς Ἀττίλαν καὶ Βλέδαν, ὁ Θεοδόσιος ἠδύνατο μόνον διὰ τακτικοῦ τελέσματος πρὸς τοὺς βαρβάρους νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν εἰρήνην.

Ἐν δ' ἔτει 441 ἐπλημμύρησαν οἱ Οὖννοι τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἰλλυρίας· τὰ δ' ἑπόμενα ἔτη προὐχώρησαν πρὸς νότον ὑπερβάντες τὸν Δανούβιον καὶ ἐξεχύθησαν κατὰ τὴν θρακικὴν χερσόννησον φοβερῶς δῃοῦντες τὰς χώρας. Ἤδη δ' ἐπλανῶντο ἐγγὺς τῶν πυλῶν τοῦ Βοσπόρου. Αἱ στρατιαὶ τοῦ Θεοδοσίου ὑπέστησαν ἐπανειλημμένας ἥττας ἐν μάχαις μεγάλαις. Ὁ ἄνανδρος αὐτοκράτωρ, ὅστις οὐδαμοῦ ἐνεφανίζετο αὐτὸς ἐν τῇ στρατείᾳ, ἐξηγόρασε τέλος τὴν σωτηρίαν τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ θρόνου ἐν ἔτει 447 δι' ἐπονειδίστου εἰρήνης, ἐξασφαλιζούσης εἰς τὸν βασιλέα τῶν Οὔννων χώρας παρὰ τὰς νοτίους ὄχθας τοῦ Δανουβίου ἐχούσας ἔκτασιν πέντε ἡμερῶν πορείας, τὴν ἄμεσον πληρωμὴν πολλῶν χρημάτων, ἐτήσιον τέλεσμα καὶ τὴν ἀπόδοσιν πολλῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτων, οἵτινες ἐκ τῶν ουννικῶν στρατοπέδων εἶχον καταφύγει εἰς τὰς πόλεις τοῦ αὐτοκράτορος[1].

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὅρων τούτων ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέδειξε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ κράτους, ὅπερ ὤφειλε τὴν διατήρησιν αὐτοῦ σχεδὸν μόνον εἰς τὸ ὀχυρὸν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶχε δ' εὐρύνει καὶ διπλασιάσει ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ ἐν ἔτει 439 διὰ τοῦ Κύρου. Καὶ κατέπεσε μὲν μέρος αὐτῶν μετὰ πεντήκοντα πύργων ἐκ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ τοῦ ἔτους

1. Ἀνθολ. IX, 136.
2. Ἐκτὸς τῶν καλουμένων «αὐγουσταίων οἴκων» ἐδεικνύετο τὸ παλάτιον τῆς Πλακιδίας αὐγούστης καὶ τὸ τῆς Εὐδοξίας, τῆς μητρὸς Θεοδοσίου τοῦ Β΄. Ἴδ. Du Cange Constant. christiana βιβλ. Β΄. σ. 141 κ. ἑ.

1. Περὶ τῆς εἰρήνης ταύτης ἴδ. τὸν Γίββωνα, κ. 34. Τὸ ἔτος (446) πρέπει νὰ γραφῇ ὀρθότερον 447, κατὰ τὸν Μαρκελλῖνον.

Digitized by Google

447, ἀλλ' ὁ ἔπαρχος τοῦ πραιτωρίου Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν αὐτὰ πάλιν μετὰ σπουδῆς. Ἔκτοτε δὲ τὸ ὀχυρὸν θεοδοσιακὸν τεῖχος ὑπερήσπισε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὡς τὸ τοῦ Αὐρηλίου τὴν Ῥώμην· ἀλλ' ὅμως τὰ τείχη δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ σώσωσι τὴν μεγάλην πρωτεύουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀττίλα, ἂν ὁ βασιλεὺς οὗτος τῶν Οὔννων δὲν ἐτρέπετο μετὰ βραχὺ πρὸς δυσμάς, ἵνα ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ ξίφος αὐτοῦ τὸ ὑπὸ Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ' διοικούμενον ἀσθενέστερον ἥμισυ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Πρὸς τοῦτο δὲ μετεχειρίσθη ἀξίωσιν παρασχεθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ὀνωρίας, τῆς θυγατρὸς τῆς Πλακιδίας.

Ἡ σχέσις ἣν ἡ ἡγεμονόπαις αὕτη συνέδεσε μετὰ τοῦ Ἀττίλα πλουτίζει τὴν ἱστορίαν τῶν τυχῶν τῶν γυναικῶν ἐκ τοῦ παρακμάζοντος οἴκου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου δι' ἐπεισοδίου ἔχοντος καθαρῶς μεσαιωνικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ ἀπόβλητος Ὀνωρία ἐτρύχετο ἤδη ἔτη ὅλα ἐν τῇ μοναστικῇ φυλακῇ, ἣν εἶχεν ἐπιτάξει αὐτῇ ἡ Πουλχερία. Ἀλλ' εἰς αὐτὴν εἰσέδυσαν αἱ διαδόσεις περὶ τῶν πολεμικῶν ἄθλων τοῦ Ἀττίλα, πρὸ τῆς αὐξούσης δ' αὐτοῦ δυνάμεως ἔτρεμεν ἡ Κωνσταντινούπολις. Κατεχομένη δὲ ὑπὸ ὀνειροπολημάτων ζωῆς καὶ ἐλευθερίας ἡ Ὀνωρία ἐξελέξατο τὸν φοβερὸν βασιλέα τῶν Οὔννων ὡς ἐλευθερωτὴν αὐτῆς καὶ ἐκδικητήν. Ἐκαιροφυλάκτησε τὴν περίστασιν μιᾶς τῶν πρεσβειῶν, αἵτινες ἀπό τινος χρόνου ἀντελλάσσοντο μεταξὺ τοῦ Ἀττίλα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἔστειλε δ' αὐτῷ κρύφα δακτύλιον μετ' ἐπιστολῆς, δι' ἧς προσέφερεν αὐτῷ τὴν χεῖρα αὐτῆς καὶ τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα ὡς ἡγεμονόπαις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, καὶ προὐκάλει αὐτὸν νὰ καταλάβῃ αὐτά.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Οὔννων ἔδραξε τὴν προσφορὰν τῆς ἐγγονῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου μετὰ πόθου, ἐπειδὴ ἴσως ἠδύνατο νὰ ἀνοίξῃ αὐτῷ τὴν πρὸς τὸν θρόνον τῶν Καισάρων ἄγουσαν, ἐν χρόνῳ καθ' ὃν ὁ θρόνος οὗτος ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει μόνον γυναῖκας εἶχεν ὡς διαδόχους.

Ἡ εἴδησις περὶ τῆς προδοτικῆς πράξεως τῆς Ὀνωρίας διεβοήθη, πιθανῶς δ' ἐζητήσατο ἤδη ὁ Ἀττίλας παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς τὴν παράδοσιν τῆς μνηστῆς. Διότι ἡ Πουλχερία ἔσπευσε ν' ἀπομακρύνῃ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἀξιώσεων τοῦ βασιλέως τῶν Οὔννων ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς αὐλῆς, τῆς Ὀνωρίας ἐπιβιβασθείσης κρύφα εἰς πλοῖον καὶ ἀποσταλείσης εἰς Ῥάβενναν πρὸς τὴν αὐτῆς μητέρα.

Ὅτε δὲ βραδύτερον ἐν ἔτει 451 ὁ Ἀττίλας, ἑτοιμαζόμενος νὰ εἰσελάσῃ εἰς Γαλλίαν, ἀπήτησε παρὰ Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ' τὴν μνηστὴν καὶ ὡς προῖκα αὐτῆς ρωμαϊκήν τινα χώραν, ἡ Πλακιδία προσεπάθησε νὰ ἐκφύγῃ τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας συνδέουσα προσποιητῶς τὴν θυγατέρα αὐτῆς εἰς γάμον μετά τινος αὐλικοῦ. Ἔκτοτε δὲ ἡ ἀτυχὴς ἐξέλιπε διὰ παντὸς κλεισθεῖσα ἐν φυλακῇ τινι τῆς Ῥαβέννης. Πότε δ' ἐγένετο ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἶνε ἄγνωστον. Συνέβη δὲ πιθανῶς μετὰ τὴν ἐξορίαν τῆς Εὐδοκίας[1].

ΚϚ'

Ἡ μετὰ τῶν Οὔννων εἰρήνη εἶχε μόλις που ἐπενέγκει τὴν ἡσυχίαν ἐν τῷ ἀνατολικῷ κράτει, καὶ τοῦτο διεταράχθη καὶ πάλιν ὑπὸ νέων μανιωδῶν ἐρίδων τῶν θεολόγων περὶ τῆς ἀπροσδιορίστου φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Θῦμα δὲ τῶν ἀγώνων τούτων ἐπέπρωτο νὰ πέσῃ τρίτος πατριάρχης, ὁ Φλαβιανός, ὅστις ἐν ἔτει 447 εἶχε διαδεχθῆ τὸν Πρόκλον ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου.

Ἡ κυρίλλειος φατρία τῶν Ζηλωτῶν κατεδίωκεν ἀδιακόπως τὴν μνήμην τοῦ Νεστορίου, οὗ ἡ διδασκαλία, ἐκφραζομένη ὑπὸ νέαν διατύπωσιν, ἠρίθμει ἀκόμη πολλοὺς ὀπαδοὺς καὶ ἰδίως εἶχεν ἀποκτήσει τὰς συμπαθείας τοῦ εὐφυοῦς ἐπισκόπου τῆς Κύρου Θεοδωρήτου. Οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῆς φατρίας ἐκείνης ἦσαν νῦν ὁ ἄγροικος καὶ ἀμαθὴς Διόσκουρος ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ διαδεξάμενος τὸν ἐν ἔτει 444 ἀποθανόντα Κύριλλον καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιμανδρίτης Εὐτυχής.

Ὁ Θεοδόσιος ὑπέκειτο ἐντελῶς εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὀπαδῶν τούτων τοῦ Κυρίλλου, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ὁ εὐνοούμενος αὐτοῦ Χρυσάφιος ἦτο ὁ προσωπικὸς φίλος τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ βαπτιστικοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐχθρὸς τοῦ Νεστορίου. Ἤθελε δὲ νὰ καθαιρέσῃ τοῦτον, ἵνα, εἰ δυνατόν, ὑψώσῃ ἐκεῖνον ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Ὁ ῥᾳδιοῦργος εὐνοῦχος εἶχε γείνει πανίσχυρος μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Κύρου καὶ κέντρον παντὸς ἔργου ἐν τῇ αὐλῇ, τοῦ τετυφλωμένου αὐτοκράτορος οὐδὲν αὐτῷ ἀρνουμένου. Ἐπίεζε καὶ ἥρπαζε κατὰ τὴν αὐθαίρετον αὐτοῦ βούλησιν, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἐνίσχυε τὴν φατρίαν τῶν Πρασίνων, ὧν εἶχε γίνει προστάτης[2].

Ἀνὴρ ἀγαπώμενος ἐν τῇ αὐλῇ, ὁ Βανδῆλος Ἰωάννης, ὅστις εἶχε γείνει μάγιστρος τῆς φρουρᾶς, ἐφονεύθη τῷ 441 ἐν Θρᾴκῃ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ τιμωρηθῇ ὁ Χρυσάφιος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ δὲ τοῦ φοβεροῦ Ἀττίλα εἶχε χαλκεύσει, ὡς ἐπιστεύετο, ἐν γνώσει τοῦ Θεοδοσίου σχέδιον δολοφονίας, ὅπερ ὅμως ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Οὔννων. Οὗτος δ' ἀπήτησε τὸν φόνον τοῦ θρασέως εὐνούχου, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἔσπευσε νὰ καταστείλῃ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ διὰ πρεσβείας καὶ πλουσίων δώρων[3].

Ὁ Χρυσάφιος ἐμίσει τὸν πατριάρχην Φλαβιανόν, ἐπειδὴ οὗτος εἶχεν ἀρνηθῆ νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν εὔνοιαν αὐτοῦ διὰ δώρων, μετὰ βραχὺν δὲ χρόνον ἡ μονοφυσιτικὴ ἔρις παρέσχεν αὐτῷ εὐκαιρίαν

1. Οἱ βυζαντῖνοι ἱστοριογράφοι οὐδὲν λέγουσι περὶ τῆς Ὀνωρίας. Τὴν δὲ ἱστορίαν αὐτῆς διηγοῦνται ὁ Πρόσπερ, ὁ Μαρκελλῖνος καὶ ὁ Ἰορδάνης.
2. Μαλάλας, σ. 363.
3. Ἴδ. ταῦτα παρὰ τῷ Πρίσκῳ.

Digitized by Google

πρὸς ἀφανισμὸν αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ πατριάρχης παρὰ τὸν εἰρηνικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα εὑρέθη, ἕνεκα τῆς ἐπισήμου θέσεως ἣν κατεῖχεν, ἠναγκασμένος νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰς θεολογικὰς ἔριδας. Πρὸ συνόδου, ἧς αὐτοδικαίως ἦτο πρόεδρος, κατηγορήθη ὁ Εὐτυχὴς ἐπὶ αἱρέσει, ἅτε διισχυριζόμενος ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε μίαν μόνην φύσιν ἐπειδὴ τὸ ἐν αὐτῷ ἀνθρώπινον ἀπερροφήθη ὅλως ὑπὸ τοῦ θείου. Ἡ θεωρία δὲ αὕτη ἦτο ἡ ἄκρα ἀντίθεσις πρὸς τὴν νεστοριακὴν γνώμην, ἣν εἶχον καταδικάσει οἱ ὀρθοδοξοῦντες ὡς χωρίζουσαν παρὰ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Κατὰ δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἔριν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ἐμφρολήπτει ὥς τις θεολόγος, καὶ δὴ ὑπὲρ τοῦ Εὐτυχοῦς, ἐπειδὴ ὑπὲρ αὐτοῦ εἶχε κερδήσει αὐτὸν ὁ εὐνοούμενος Χρυσάφιος. Ἐζήτει δὲ νὰ καταπτοήσῃ τὴν σύνοδον διὰ τῶν πληρεξουσίων του, ἀλλ' ἐκείνη μετ' ἀξιοθαυμάστου ἀνεξαρτησίας ἐψήφισε τὴν καθαίρεσιν καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ μονοφυσίτου ἐκείνου. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὁ Φλαβιανὸς προὐκάλεσε θύελλαν ἣν δὲν ἠδύνατο νἀντιμετωπίσῃ. Καὶ ἐστηρίζετο μὲν ἐν τῇ αὐλῇ ἐπὶ τῆς αὐγούστας Πουλχερίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὕτη διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ εὐνούχου ἐστερήθη τῆς εὐνοίας τοῦ ἀδελφοῦ.

Οἱ μεταγενέστεροι Βυζαντῖνοι ὑπέπεσον εἰς τὴν πλάνην νὰ παραστήσωσιν ἀναμιχθεῖσαν καὶ τὴν Εὐδοκίαν εἰς τὰς εὐτυχιακὰς ἔριδας, αἵτινες δὲν ἤρξαντο πρὸ τοῦ ἔτους 448. Πλὴν αὕτη ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις δὲν εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ· μόνον δ' ἐνταῦθα μετέσχε των συνεπειῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκείνης ἔριδος[1].

Οὐχὶ ἐκείνη, ἀλλ' ὁ εὐνοῦχος Χρυσάφιος ἐκρήμνισεν αὐτήν. Ἡ δὲ τέως πανίσχυρος ἀδελφὴ τοῦ Θεοδοσίου ἠναγκάσθη νἀποσυρθῇ ἀπὸ τῆς αὐλῆς καὶ νὰ ἰδιωτεύσῃ ἐγκαθιδρυμένη ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, προαστείῳ παρὰ τὰς Βλαχέρνας, ἐν ᾧ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας εἶχεν οἰκοδομήσει τὸ παλάτιον Μαγναύραν καὶ ἐκκλησίαν τινὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἐνταῦθα δὲ διέμενον συνήθως ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις οἱ Βυζαντῖνοι αὐτοκράτορες[2].

Ὁ δὲ Χρυσάφιος ἐπέτυχε νῦν παρὰ τοῦ Θεοδοσίου τὴν συγκάλεσιν γενικῆς συνόδου, ἣν εἶχεν ἐξαιτήσει ὁ Εὐτυχὴς παρά τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ παρὰ τοῦ πάπα Λέοντος ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ κακὰ προμαντεύων Φλαβιανὸς προσεπάθησε ματαίως νὰ κωλύσῃ αὐτήν. Ὁ αὐτοκράτωρ συνεκάλεσεν αὐτὴν πάλιν εἰς Ἔφεσον ἔνθα συνῆλθε κατ' Αὔγουστον τοῦ 449. Ἐγένετο δὲ πολυθρύλητος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λῃστρικῆς* συνόδου, οὗτινος ἀπέβη πράγματι λίαν ἀξία.

Ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔνθα διέμενεν ἡ Εὐδοκία, εἶχεν ἔλθει ὁ ἐπίσκοπος Ἰουβενάλις εἰς τὴν σύνοδον, ἧς τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἶχεν ὁ ἐκ τῶν Ζηλωτῶν Διόσκουρος. Ὑπὸ δὲ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἐνόπλων αὐτοκρατορικῶν στρατιωτῶν, οἵτινες εἶχον εἰσαχθῇ εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριῶν, καὶ ἐν μέσῳ τῶν μανιωδῶν κραυγῶν φανατικῶν μοναχῶν οἱ ἐπίσκοποι οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι τὸ δόγμα τῶν μονοφυσιτῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὰ ψηφίσματα τῶν ἀντιπάλων δι' ὧν ἀπελύετο μὲν ὁ Εὐτυχής, ἐκηρύσσετο δὲ ὡς κανονικὴ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ καὶ τοῦ Διοσκούρου περὶ τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ματαίως ἐζήτουν οἱ Ῥωμαῖοι ληγάτοι τὴν ἀνάγνωσιν τῆς δογματικῆς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Λέοντος πρὸς τὸν Φλαβιανόν, ἐν ᾗ οὗτος ἐξεφράζετο ῥητῶς κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ εἶχεν ἐκθέσει τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν περὶ τῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀντὶ τούτων ἐκηρύχθη ἡ καθαίρεσις τοῦ Φλαβιανοῦ καὶ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ, ἐν οἷς κατετάσσετο καὶ Θεοδώρητος ὁ Κύρου. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπεψήφισε τὰς ἀποφάσεις ταύτας. Ἀντιτασσόμενος δὲ εἰς τὰς παραινέσεις τοῦ πάπα καὶ πάντων τῶν μελῶν τῆς ἐν Ῥώμῃ αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, οἵτινες ἀπηύθυνον αὐτῷ ἐπιστολὰς περὶ τούτου, ὡς ἰδίως ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία καὶ ἡ Πλακιδία, διισχυρίζετο ὅτι αἱ ἀξιοσέβαστοι ἀποφάσεις τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου εἶχον ἐκδοθῇ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ[1].

Ὁ ἀτυχὴς πατριάρχης Φλαβιανὸς ἔσχε τὴν τύχην τοῦ Νεστορίου μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι παρεμερίσθη ἔτι ταχύτερον ἐκείνου. Ἀφ' οὗ πρῶτον εἶχε κατορθώσει νὰ παραδώσῃ εἰς ἕνα τῶν Ῥωμαίων ληγάτων, οἵτινες εἶχον παραστῇ ἀνίσχυροι μάρτυρες τῆς ἐν τῇ λῃστρικῇ συνόδῳ καταφανείσης τρομοκρατίας, διαμαρτύρησιν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα, μετὰ τὸ πέρας τῆς συνόδου ἀπήχθη εἰς τὴν ἐξορίαν κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἀπέθανε πεσὼν ἔν τινι τόπῳ τῆς Λυδίας θῦμα εἰς τὰς αἰκίας τῶν βασανιστῶν.

Τὸ παράδοξον γεγονός, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 404 ἤδη τρεῖς πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθυσιάσθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων εἰς τὴν μανίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἀντιπάλων ἀποδεικνύει ὅτι πρόθεσις τῆς βυζαντιακῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἰδίας πρωτευούσης νἀποκτήσῃ δύναμιν ἐκκλησιαστικήν. Οἱ αὐτοκράτορες ἐπλήρουν μὲν αὐτὸν λάμψεως καὶ τιμῶν, ἀλλὰ μετεχειρίζοντο αὐτὸν συγχρόνως ὡς ὑπουργὸν αὐτῶν καὶ αὐλικὸν ὑπάλληλον. Οὕτω δ' ἐκώ-

1. Τὰς συγκεχυμένας εἰδήσεις τοῦ Θεοφάνους, Νικηφόρου καὶ Κεδρηνοῦ ἠκολούθησαν ἀκριβῶς ὁ Baronius καὶ ὁ Neander.

2. Banduri Imper. orient. I, 56.

1. Ἴδ. τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς Βαλεντινιανὸν τὸν Γ' ἐν Epistol. Leonis ἀρ. LXII.

Digitized by Google

λυσαν τὴν γένησιν βυζαντιακοῦ τινος παπισμοῦ. Μὴ ἀνεχόμενοι δὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοιούτου τινὸς συγκεντρωτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ μητροπόλει πρωτίμων νὰ ἐπιτρέπωσιν εἰς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς νὰ τιμάζωσι τὸν Πατριάρχην τοῦ Βυζαντίου διενεργοῦντες ἐπανειλημμένας αὐτοῦ ἥττας.

(Ἕπεται συνέχεια).

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΩΝ ΖΥΘΟΠΩΛΕΙΩΝ

Ἤμην εἰκοσιπέντε ἐτῶν—πόσοι χρόνοι παρῆλθον ἔκτοτε Θεέ μου!—κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν πᾶς ὅστις εἶχε τὴν τέχνην νὰ συζευγνύῃ δύο ὁμοιοκαταληξίας ἤσκει ἐπ' ἐμοῦ ἀληθῆ γοητείαν. Θησαυροὺς ὅλους φιλίας καὶ ἐπιεικείας ἐνέκλειεν ἡ ψυχή μου διὰ πάντα ποιητίσκον τῶν τριόδων, ὅστις ἤθελε μὲ τιμήσει κοινοποιῶν μοι ἐμπιστευτικῶς ἓν ᾀσμάτιον καὶ τώρα δὲ ἀκόμη, μετὰ τοσούτου χρόνου πάροδον, ἔχω ἱκανὴν ἀφέλειαν ὥστε ὀδυνηρῶς νὰ ἐκπλήσσωμαι ὅταν τύχῃ νὰ διακρίνω παρά τινι ποιητῇ ὅτι δὲν συμβαδίζει λίαν φιλίως ἡ περὶ τὴν τέχνην εὐφυΐα πρὸς τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα.

Ἠσθάνθην τὸν φλέγοντα ἐκεῖνον ζῆλον τῶν νεοφωτίστων, ὅταν τις τῶν συντρόφων μου μοὶ ἔκαμε τὴν πρότασιν νὰ μὲ σχετίσῃ πρὸς τὸν Ἀλβέρτον Μερλὲν, νεαρὸν ποιητὴν, οὗτινος ἡ φήμη διέτρεχεν ἤδη πάντα τὰ ζυθοπωλεῖα τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα. Ὁ Μερλὲν ὑπέρμαχος ὢν ἀναρχικῶν ἅμα καὶ ἀθεϊστικῶν ἀρχῶν, ἦτο ἀρχισυντάκτης τῆς σατυρικῆς ἐφημερίδος *τὸ Κολεόπτερον*, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχε δημοσιεύσει καλούς τινας στίχους, ἀπομιμήσεις ἐκ τῶν τοῦ Βιλλῶν καὶ τοῦ Μυσσέ, ἐν οἷς ἠδύνατό τις νὰ διίδῃ βρασμόν τινα νεότητος. Τὰ ποιημάτια ἐκεῖνα τὰ ἐπέγραφε διαρρήδην *Ὀρθὰ κοπτά*, ἐκεῖ δὲ προσέβαλλε καὶ Θεὸν καὶ κοινωνίαν καὶ ἐξέφερε πικρὰ παράπονα κατά τινος γυναικὸς ὀνομαζομένης Ῥοζέττας.

Ἂς μάθῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤμην ταπεινὸς ὑπουργικὸς γραφεύς, πορευόμενος τακτικὰ καθ' ἑκάστην πρωΐαν εἰς τὸ γραφεῖον μὲ μίαν φραντζόλαν εἰς τὸ θυλάκιόν, ἀγαθὸς νεανίας συζῶν μετὰ τῆς μαμμᾶς του καὶ προσφέρων εἰς τὸ τέλος ἑκάστου μηνὸς τὸ μισθάριόν του εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἑστίαν. Ἡ δειλία μου ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ κρύπτω τοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους ἐποίουν ὡς σῶμα ἐγκλήματος. Ταῦτα πάντα ἂν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, εὐκόλως θὰ νοηθῇ ἡ συγκίνησίς μου ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἔμελλον ἐκ τοῦ πλησίον νὰ γνωρίσω τὸν διάσημον ἐκεῖνον ἄνδρα, ὅστις οὐδέποτε διήρχετο πρὸ τοῦ Κεραμεικοῦ—συνέβαινον ταῦτα ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας—χωρὶς νὰ δείξῃ τὸν γρόνθον καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐμφάνισις εἰς τὸν δημόσιον χορὸν τοῦ Βυλλιὲ ἔκαμνε κρότον.

Ἐγίνωσκον ἤδη ἐξ ὄψεως τὸν μέγαν ἄνδρα· τὸν εἶχον συναντήσει εἰς τὴν λεωφόρον τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶχε δημοσιευθῆ εἰς τὸ *Κολεόπτερον* ἡ εἰκών του μὲ τὴν χονδρήν του κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ μικροῦ του σώματος. Εἶχον δ' ἐννοήσει ἀμέσως τὸ πρωτότυπον τῆς γελοιογραφίας ταύτης βλέπων ἐνώπιόν μου τὸν μελαγχροινὸν ἐκεῖνον χονδράνθρωπον μὲ ἀναιδὲς τὸ βλέμμα, χωμένον εἰς βαρὺ ἐπανωφόριον, φοροῦντα πλατύγυρον πῖλον ὅμοιον μὲ τὸν τοῦ Ῥοῦβενς καὶ κρατοῦντα εἰς τὴν δεξιὰν παχυτάτην ῥάβδον, ἴσην σχεδὸν κατὰ τὸ πάχος πρὸς τοὺς ἀργυροῦς στυλίσκους, δι' ὧν ὑποβαστάζεται τὸ βαλδακῖνον τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ῥώμης. Ἐπροχώρει, πληρῶν διὰ τῆς σημαντικότητός του τὸ πλατὺ τῆς λεωφόρου πεζοδρόμιον καὶ μακρόθεν ὑπεμειδία πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰκόνα, ὅταν ἔβλεπεν αὐτὴν ἐκτεθειμένην εἰς τὰ δείγματα τῶν ἐφημεριδοπωλῶν· Οἱ δὲ πρὸ τῶν καφενείων καθήμενοι φοιτηταὶ ἐδείκνυον διὰ τοῦ δακτύλου πρὸς ἀλλήλους αὐτὸν διερχόμενον καὶ ἀμέσως κύπτοντες ἐψιθύριζόν τι χαμηλῇ τῇ φωνῇ μὲ ὕφος βλακώδους σεβασμοῦ. Ἰδὼν τὸν ἄνδρα εἶχον ἐννοήσει τί πρᾶγμα εἶναι ἡ δόξα.

Ὁ φίλος, ὅστις ἔμελλε νὰ μὲ παρουσιάσῃ πρὸς τὸν Μερλὲν, μὲ ὡδήγησεν ἑσπέραν τινὰ τοῦ Δεκεμβρίου, καθ' ἣν ὁ καιρὸς ὡς ἐκ τῆς τήξεως τῶν πάγων ἦτο ἐλεεινότατος, εἰς τὸ μικρὸν *Ζυθοπωλεῖον τοῦ Μέλλοντος*, κείμενον πρὸς τὸ κάτω μέρος τῆς ὁδοῦ τοῦ Πρίγκιπος, ὅπου εἶχε στήσει τὸν θρόνον του ὁ δημοφιλὴς ποιητής.

Ὅταν εἰσήλθομεν,—ἐνθυμοῦμαι, μὰ τὸν Θεόν! ὅτι ἠκούοντο ἰσχυροὶ οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας μου—ᾐσθάνθην ὅτι μὲ ἀπέπνιγεν ἡ ἀνάμικτος ὀσμὴ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν κραμβολαχάνων. Εἰς δὲ τὸ βάθος νεφέλης καπνοῦ, τοποθετημένος ἐνώπιον κοινῆς ξυλίνης τραπέζης ζυθοπωλείου, ὁ Ἀλβέρτος Μερλὲν ἐτελείωνε τὸ δεῖπνόν του συντροφευόμενος ὑπὸ τοῦ καταστηματάρχου· ἡ δὲ ὑπηρέτρια, δυσυχὴς χλωροτικὴ κόρη ἔχουσα περιδεδεμένον τὸ πρησμένον της μάγουλον, εἶχε καταθέσει πρὸ τῶν δύο συνδαιτυμόνων τὸ σαλατοδοχεῖον, ὅπου ἔπλεον ἐν ἐλαίῳ ἀμφιβόλου ποιότητος κόκκινα φασούλια.

Ἐκεῖνος μᾶς ἐδέχθη χωρὶς νὰ ἐγερθῇ, ἀλλὰ μετὰ τῆς εὐμενείας ἐκείνης τῆς πρεπούσης εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὑπερτέρους τῶν ἄλλων. «Κατερίνα, δύο ποτήρια ζύθου διὰ τοὺς κυρίους.... καὶ νὰ εἶναι καλός!» Μοὶ ἐδήλωσε ὅτι τὸν εὐχαρίστει πολὺ τὸ ὅτι μὲ ἔβλεπεν, ὅτι ἐγίνωσκεν ἤδη τὰ ποιητικά μου δοκίμια, ὅτι τὰ εὕρισκε καλὰ καὶ μοὶ ἐπρότεινε τὸ *Κολεόπτερον*, ἂν ἤθελον νὰ τὰ δημοσιεύσω, ἐδείχθη τέλος πάντων πρός με εὐμενέστατος καὶ πως καὶ προστατευτικός.

Ἐγὼ, συγκεκινημένος λίαν, τὸν προσηγόρευσα ὁπωσδήποτε, μόλις τολμῶν νὰ ἀτενίσω πρὸς τὸν ἔξοχον ἄνδρα, εὐθὺς δ' ἅμα ἔκλινε καὶ πάλιν πρὸς τὸ πινάκιον τὴν ῥῖνα ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸ δεῖπνόν του, ἔλαβον τὸ θάρρος νὰ ἐξετάσω τοὺς τό-

Digitized by Google

πους, οὓς ἐτίμα διὰ τῆς παρουσίας του, τὴν φωλεὰν τοῦ ἀετοῦ. Τὸ βλέμμα μου ἔστη κατὰ σειρὰν μετ' εὐλαβείας ἐπὶ τῆς πλουσίας συλλογῆς τῶν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἀνηρτημένων πολυειδῶν καπνοσυρίγγων, ἐπὶ τοῦ κρουνοῦ ὁπόθεν ἔρρεεν ἄφθονος καὶ ἀφρίζων ὁ ξανθὸς ζῦθος, ἐπὶ τοῦ ὑπερμεγέθους καστορίου πίλου τοῦ ποιητοῦ, ὅςτις ἐκρέματο ἀπό τινος μεγάλου καρφίου. Οἱ ζωγράφοι, οἵτινες συνήθως ἐφοίτων εἰς τὸ *Ζυθοπωλεῖον τοῦ Μέλλοντος* εἶχον κοσμήσει τοὺς τοίχους διὰ στασιωτικῶν γελοιογραφιῶν καὶ διὰ προστύχων ζωγραφημάτων. Ἡ εἰκὼν τοῦ χονδροῦ καταστηματάρχου, τῆς ὁποίας τὸ ἄξεστον πρωτότυπον ἐγεύετο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὰ κόκκινα φασούλια, παρέκειτο εἰς ὄχι ὅλως ἄτεχνον σκιαγράφημα, παριστάνον δωδεκάδα ὀστρειδίων μετὰ τοῦ τυπικοῦ λεμωνίου καὶ τοῦ μαχαιρίου. Ἀλλοῦ, ὁ Ναπολέων Γ' φορῶν ὡς μόνον ἔνδυμα τὴν μεγάλην ταινίαν τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς περιεστοιχίζετο ὑπὸ ποικίλων τοπειογραφιῶν, ἀφ' ὧν ὁ καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῶν σιγάρων καὶ τοῦ τυροζωμοῦ ἀναδιδόμενος πυκνὸς καπνὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη δυνηθῆ νὰ ἀπαλείψῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὰς ἀληθῶς κτηνώδεις καὶ φαύλας παραστάσεις. Πάντων δὲ τούτων τῶν ἀπεικασμάτων ἡ τεχνοτροπία ἐμαρτύρει ὄχι βέβαια τὴν ὑπὸ ἀληθῶν ζωγράφων γενομένην εὐσυνείδητον μελέτην τῆς φύσεως, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὸν ματαίως διαρρεύσαντα χρόνον ἀργῶν καὶ ἀδεξίων τεχνιτῶν εἰς ἀτελεύτητα παιγνίδια σφαιριστηρίου ἢ εἰς ὅλως αἰσχρὰς καὶ ταπεινὰς διασκεδάσεις. Ἐπὶ τοῦ κυρίου φατνώματος τοῦ ὑψουμένου ὑπεράνω παμμεγέθους φαγεντιανῆς θερμάστρας ἦτο ἐζωγραφισμένη ὑψηλή τις ξανθὴ ὁλόγυμνος μὲ ποικιλόχρουν ὑπόδεσιν κρατοῦσα ἐπὶ δίσκου τρία ἀφρίζοντα ζύθου ποτήρια.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μουσείου τούτου ὁ Ἀλβέρτος Μερλέν, πίνων ἡδονικῶς τὸν καφέν του, μοὶ ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιόν μου τὰς κοινωνικάς, καλλιτεχνικὰς καὶ θρησκευτικὰς θεωρίας του. Τὸν ἤκουον θαυμάζων καὶ ὁ θαυμασμός μου δὲν ἦτο ἀμέτοχος καὶ φόβου, διότι ὁ ἄνθρωπος διὰ φράσεων ῥητορικωτάτων ἐξέδιδεν οἱονεὶ ἀποφάσεις, δι' ὧν κατήργει καὶ τὴν προσῳδίαν καὶ τὴν καθολικὴν θρησκείαν, ὅτε αἴφνης ἠνοίχθη ἡ θύρα τοῦ ζυθοπωλείου καὶ νεαρὰ γυνὴ ὄχι ἄσχημος, μελαγχροινὴ καὶ καλοενδεδυμένη ἐρρίφθη εἰς τὰ ἐντὸς ὁμοῦ μετὰ ῥιπῆς νοτεροῦ ἀέρος καὶ σπεύσασα ἐκάθισε πλησίον εἰς τὸν ποιητήν, τοῦ ὁποίου τὴν κεφαλὴν ἀφελῶς λαβοῦσα καὶ μὲ τὰς δύο της χεῖρας τῷ εἶπε δυνατὰ εἰς τὸ οὖς·

— Δός μου πέντε φράγκα διὰ τὸ ἁμάξι. . . . θὰ ὑπάγωμεν κάπου μὲ τὴν Ἑρριέτταν.

Ὁ ποιητὴς ὑπεμειδίασε διὰ τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τῆς φίλης του, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ νὰ δώσῃ τὸ ζητηθὲν ποσόν, τὸ ἐδανείσθη δέ, ὄχι ἄνευ δυσκολιῶν, παρὰ τοῦ καταστηματάρχου καὶ δίδων αὐτὸ εἰς τὴν ζητήσασαν, μᾶς ἐσύστησεν αὐτὴν λέγων:

— Εἶναι ἡ Ῥοζέττα τῶν *Ὀρθῶν κοπτῶν!*...

Ὅπως περίπου θὰ ἔλεγεν ὁ Λαμαρτῖνος· εἶναι ἡ Ἐλβίρα τῶν *Μελετῶν.*

Ἐχαιρετίσαμεν. Ἐκείνη δὲ εἶχεν ἤδη ἐγερθῆ διὰ νὰ ἀπέλθῃ, ὅτε ἐξαγαγοῦσα ἐκ τοῦ θυλακίου της ἐπιστολὴν τὴν ἐνεχείρισε πρὸς τὸν ποιητήν, λέγουσα:

— Πάρε. Εὕρηκα αὐτὸ διὰ σὲ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Καὶ ἀπῆλθεν ἀφήσασα ὄπισθέν της ἐλαφρὰν ὀσμὴν γουναρικῶν καὶ προστύχων ἀρωμάτων.

— Μὲ συγχωρεῖτε; ἠρώτησεν ὁ Μερλὲν ἀποσφραγίζων τὴν ἐπιστολήν, ὁπόθεν ἐξήγαγε δύο τραπεζικὰ γραμμάτια.

Ἡμεῖς φυσικὰ ἐσυγχωρήσαμεν. Διέτρεξεν ἐν τάχει τὴν ἐπιστολήν, ἐμειδίασε καὶ δίδων μοι αὐτήν:

— Ἀναγνώσατε, μοὶ εἶπεν. Εἶναι τῆς ἀδελφῆς μου. . . Θὰ ἴδητε ὅτι δὲν γράφουν ἄσχημα εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Ἀνέγνωσα τὸ ἑξῆς γράμμα:

«Ἐν Ὡραΐ, τῇ 1 Δεκεμβρίου 1868.

»*Φίλτατε Ἀλβέρτε,*

»Ἂν καὶ δὲν μᾶς γράφεις πλέον, εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ εὐχαριςῆσαι νὰ λαμβάνῃς ἐπιςολάς μας. Ἡ μητέρα μοὶ εἶπε νὰ σοὶ γράψω καὶ σοὶ στέλλει καὶ τὸ μηνιαῖόν σου. Εἶναι πάντοτε ὠργισμένη ἐναντίον σου καὶ τοῦτο πολὺ μὲ λυπεῖ, ἀλλὰ τὴν ἠξεύρεις εἶναι τόσον αὐστηρὰ καὶ τόσον εὐλαβής! Ἀγνοῶ τί τῆς ἐδιηγήθησαν περὶ τοῦ βίου, τὸν ὁποῖον διάγεις εἰς Παρισίους καὶ τί περιέχει ἡ ἐλεεινὴ ἐκείνη ἐφημερίς, τὴν ὁποίαν γράφεις καὶ τὴν ὁποίαν τῆς ἔδειξαν. Αὐτὰ εἶναι πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐνδιαφέρουν τὰ μικρὰ κοράσια, εἶμαι δὲ πολὺ εὐχαριστημένη, διότι τὰ ἀγνοῶ καὶ δὲν εὑρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σοὶ δίδω ἄδικον. Ἀλλά, σὲ βεβαιῶ, ὅσον θυμωμένη καὶ ἂν εἶναι ἡ μητέρα σὲ ἀγαπᾷ πάντοτε μὲ ὅλην της τὴν καρδίαν. Σήμερον τὸ πρωῒ ὅταν μοὶ εἶπε: *νὰ γράψῃς εἰς τὸν Ἀλβέρτον,* ἐπάσχιζε νὰ φαίνεται ἥσυχος, ἀλλ' ὅταν μοὶ ἔδωκε τὰ δύο τραπεζικὰ διὰ νὰ τὰ ἐσωκλείσω, σὲ βεβαιῶ τὴν εἶδον νὰ τρέμῃ. Ἔπειτα ὑπῆγε νὰ καθίσῃ πλησίον εἰς τὸ παράθυρον τῆς σάλας, ἐπῆρε τὸ τελάρον της καὶ ἔμεινε πολλὴν ὥραν σκυμμένη καὶ παρατηροῦσα τὴν ἐργασίαν της χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ ἐργασθῇ. Λησμονήσασα δὲ ὅτι ἤμην ἐκεῖ ἀνεφώνησε μετ' ὀλίγον μὲ ὑπόκωφον φωνήν: *Ἐκεῖνο τὸ κακόμοιρο τὸ παιδί!* Ἂν τὴν ἔβλεπες, μὲ τὰ μαλλιά της, τὰ ὁποῖα ἔγειναν ὅλα ἄσπρα, θὰ σοῦ ἤρχετο ἄσχημα.

»Ἐγώ, ἀπ' ἐναντίας φαίνεται ὅτι δὲν ἔχω καρδίαν, διότι μὲ ὅλην τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν μᾶς προξενεῖς, κύριε, αἰσθάνομαι πολὺ καλὰ τὸν ἑαυτόν μου. Φαίνεται μάλιστα ὅτι καὶ εὐμόρφηνα. Ἠξεύρεις ὅτι περιπατῶ εἰς τὰ δεκαεπτά; Τῶν Τα-

Digitized by Google

ξιαρχῶν, ὅταν ἦλθεν ὁ γέρω Νεδελὲκ νὰ μᾶς φέρῃ τὸ μίσθωμα δὲν μὲ ἐγνώρισε, τόσον ἐμεγάλωσα. Ἐκεῖνα τὰ κόκκινα χέρια μου μόνον μὲ ἀπελπίζουν.

»Σοὶ τὰ γράφω αὐτὰ διὰ νὰ σὲ κάμω ὀλίγον νὰ μειδιάσῃς, πράγματι ὅμως εἶμαι μελαγχολική· ἡ χαρὰ ἐπέταξεν ἀπὸ τὸ σπίτι μας,ἀφ᾽ὅτου τὰ ἐχαλάσατε μὲ τὴν μητέρα. Δὲν ἐννοῶ βέβαια νὰ σὲ διδάξω ἐγώ, διότι δὲν εἶμαι παρὰ μία μικρὰ ἀνόητη ἐπαρχιώτισσα καὶ μάλιστα — αὐτὸ ὅμως ὅλως δι᾽ὅλου μεταξύ μας — δὲν καταλαμβάνω διὰ τί σὲ κατηγοροῦν. Διότι δὲν ἐκτελεῖς τὰ θρησκευτικά σου καθήκοντα; Νὰ σοῦ εἰπῶ, εἶναι τῷ ὄντι πολὺ μεγάλη ἡ λειτουργία καὶ διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐμὲ συμβαίνει νὰ εἶμαι πολλάκις εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ μὴ προσέχω. Διότι κάμνεις στίχους; Ἀλλὰ εἶναι ὡραῖον πρᾶγμα ἡ ποίησις! Εἶναι μουσική, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους κάτι λέγει· ὡς πρὸς τοῦτο δὲ πίστευσόν με, διότι κάτι ἠξεύρω ἐγώ, ἡ ὁποία εἶχον καταδικασθῆ... εἰς δεκαετὲς κλειδοκύμβαλον. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ ἱερεύς μας καὶ ὁ παλαιός μας φίλος ὁ κ. Ματθαῖος — τὸν ἠξεύρεις, ὁ ἐντομολόγος — σὲ κατηγοροῦν πρὸς τούτοις ὅτι εἶσαι δημοκρατικός, κόκκινος ὅπως λέγομεν ἐδῶ, ἀλλὰ ἀπὸ πολιτικὰ δὲν ἐννοῶ τίποτε. Ἀδιάφορον, κάτι κακὸν πρέπει νὰ ἔκαμες διὰ νὰ κλαίῃ ἡ μητέρα. Ὢ! ἂν ἤθελες, ἀγαπητέ μου ἀδελφέ, καλέ μου Ἀλβέρτε, ἤρκει μόνον νὰ μᾶς ἐπανήρχεσο καὶ ὅλα θὰ ἐτελείωναν, ἡ μητέρα θὰ σοὶ ἤνοιγε τὰς ἀγκάλας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν θέλω νὰ σὲ βασανίζω καὶ θὰ μοὶ ἤρχετο ἀπελπισία ἂν ἐφανταζόμην ὅτι ἠδύναντο νὰ σὲ στενοχωροῦν ὅσα σοὶ γράφει ἡ ἀδελφή σου· σήμερον ὅμως τὸ πρωῒ ἐπεσκέφθην τὴν ὀπωροθήκην μας καὶ ἀνεῦρον ἓν ὡραῖον ἀπίδιον, τὸ ὡραιότατον τοῦ κήπου μας, τὸ ὁποῖον ὅταν τὰ ἐκόψαμεν, εἶχον φυλάξει διὰ σέ, ἐλπίζουσα ὅτι θὰ σὲ εἴχομεν ὀλίγον ἐδῶ κατὰ τὸ τέλος τῶν διακοπῶν. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ προσφερθῇ, τόσον ἐμαλάκωσε καὶ ἐμαύρισε! Γελᾷς ἴσως, ἀλλ᾽ εἰς ἐμέ, ὅταν τὸ εἶδον, εἶχον ἔλθει τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

»Χαῖρε, φίλτατέ μου ἀδελφέ, σὲ ἀσπάζομαι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου — εἶναι ἡ ἀγαπητή μου θέσις, ἐνθυμεῖσαι! — καὶ σοὶ ἐπαναλαμβάνω· Ἐλθὲ ταχέως καὶ θὰ ἴδῃς.

»*Ἡ ἀγαπῶσά σε ἀδελφὴ*

»ΙΟΥΛΙΑ».

Τελειώνων τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς ᾐσθανόμην — πιστεύσατέ με — ὑγροὺς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ παρθενικὴ ἐκείνη ἐπιστολή, ἥτις εἶχε συρθῆ εἰς τὰ θυλάκια μιᾶς γυναικὸς τοῦ δρόμου καὶ ἐκεῖθεν εἶχεν ἐξαχθῆ ὄζουσα ἐκ πατσουλίου, διήγειρεν οἶκτον εἰς ἐμέ, ὅπως ἤθελε διεγείρει ἡ θέα ἀνθοδέσμης ἴων, ῥιφθείσης εἰς τὸν βόρβορον. Παρετήρησα τὸν Μερλέν, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐφαίνετο συγκινηθείς.

— Λοιπόν; τῷ λέγω μετά τινος ἀγωνίας.

Ἀλλ᾽ ἤμην γελοῖος, εἶχον ἀπατηθῆ ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς συγκινήσεως τοῦ Μερλέν, ἡ συγκίνησίς του ἦτο ὅλως φιλολογική, ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν τὸ πῶς ἦτο γεγραμμένη ἡ ἐπιστολὴ καὶ οὐδὲν πλέον.

— Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶναι ὡραία ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἀδελφῆς μου; εἶπεν ὁ ποιητὴς τῶν ζυθοπωλείων... ὀλίγον *κλαψιάρικη*, ὀλίγον *γριτζάρικη*, ἂν θέλῃς, εἶναι, ἀλλ᾽ εἶναι ζωντανή, εἰλικρινής... *Θὰ τὴν παρεμβάλω εἰς κανέν μου μυθιστόρημα...*

Ἔκτοτε ἐπείσθην ὅτι δύναταί τις νὰ μὴ στερῆται εὐφυΐας καὶ ὅμως νὰ εἶναι ἀκάρδιος καὶ οὐτιδανός.

[François Coppée]. Σ***

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ ΛΥΣΣΗΣ

Ἐν ἐπιφυλλίδι τῆς γαλλικῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» δημοσιεύεται ἀνάλυσις μελέτης τινὸς περὶ θεραπείας τῆς λύσσης, ὑποβληθείσης ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἰατροῦ Dumont εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἰατρικὴν Ἀκαδημίαν. Τὴν ἀνάλυσιν ταύτην ἀξίαν πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, ἅτε ἀφορῶσαν εἰς τὴν θεραπείαν νοσήματος τόσῳ φοβεροῦ, μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὡς ἕπεται·

Ἐν χωρίῳ τινί, περὶ τὸ Caen, ἐξ οὗ κατάγεται ὁ ἰατρὸς Dumont, κύων λυσσῶν ἔδηξε τρεῖς, μίαν γυναῖκα, ἕνα ποιμένα καὶ μικρὰν κόρην. Τοῦ ποιμένος ἡ πληγὴ καυτηριασθεῖσα δι᾽ ἀζωτικοῦ ὀξέος καὶ ἐπουλωθεῖσα ἐθεραπεύθη. Παρέρχονται τριάκοντα τέσσαρες ἡμέραι, καὶ ἡ ὑγίεια τοῦ ποιμένος εἶχεν ἄριστα· ἀλλ᾽ ἀποθνήσκει αἴφνης ἐκ λύσσης ἡ συγχρόνως δηχθεῖσα γυνή. Ὁ ποιμὴν μανθάνει τὸ γεγονός, ἀνησυχεῖ, μελαγχολεῖ, καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀϋπνίας καὶ ἀσθενεῖ. Τὴν τριακοστὴν ἕκτην ἡμέραν, ἀφ᾽ ἧς ἐδήχθη ὑπὸ τοῦ κυνός, ἐλυμαίνετο αὐτὸν λύσσα σοβαρά. Ἐπλανᾶτο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἄσβεστος δίψα κατέλαβεν αὐτόν, ᾐσθάνετο στένωσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ καταπίῃ, ἐκυλίετο ἐν ταῖς ὁδοῖς δάκνων τοὺς χάλικας καὶ ἐκβάλλων ἀγρίας φωνάς, εἰς οὐδένα δ᾽ ἐπέτρεπε νὰ τὸν πλησιάσῃ· κατείχετο ὑπὸ ἀκρατήτου ἐπιθυμίας τοῦ δάκνειν, πράγματι δ᾽ ἔδακνε τὰς ῥάβδους, ἃς μακρόθεν προσέφερον αὐτῷ. Οὕτως ἔχοντα μετήνεγκον τὸν λυσσῶντα εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ὁ Grillé, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ πάσχων, κατὰ τὰς καταλαμβανούσας αὐτὸν κρίσεις τοῦ νοσήματος, περιήρχετο εἰς ἀναισθησίαν, ἔτριζε τοὺς ὀδόντας καὶ ὑφίστατο σπασμωδικὰς σκιρτήσεις. Ὁ πτυαλισμὸς ἦν ἄφθονος, ἡ ἐφίδρωσις ζωηρά, ἡ δ᾽ ἀναπνοὴ ἐγίνετο δυσχερῶς διὰ τῆς ῥινός. Ὁ ἀσθενὴς κατὰ διαλείμματα ἐξέβαλλε βραγχνώδεις φωνάς· ὅτε δὲ συνήρχετο, κατελαμβάνετο αὖθις ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ δάκνειν. Παρεπονεῖτο, ὅτι ᾐσθάνετο πόνους ἐπὶ τῆς κοιλίας, στενοχωρίαν τοῦ διαφράγματος, οὐδόλως δ᾽ ἠδύνατο νὰ καταπίῃ. «Φονεύσατέ με», ἀνέ-

Digitized by Google

κραζεν ὁ δυςυχής, «ὑποφέρω φοβερά· τετέλεςαι! φονεύσατέ με!» Ὁ Dumont μάτην πρὸς καθησύχασιν τοῦ ἀσθενοῦς ἐποιήσατο χρῆσιν βρωμιούχου καλίου καὶ σιροπίου κωδεΐνης· αἱ προσβολαὶ ἐπανελαμβάνοντο καὶ ἐπετείνοντο. Τότε, ὅπως εὐκολύνῃ τὴν ἐφίδρωσιν καὶ τὸν πτυαλισμὸν, συνέλαβεν εὐτυχῶς τὴν ἰδέαν νὰ προβῇ εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις διὰ νιτρικῆς πιλοκαρπίνης (nitrate de pilocarpine). Τρεῖς ἐπαλλήλους ἐνήργησεν ἐνέσεις δι' ἑνὸς γραμμαρίου πιλοκαρπίνης, καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπαναλαμβάνων ταύτας. Οἱ ἱδρῶτες καὶ οἱ πτυαλισμοὶ ἐπῆλθον ἄφθονοι καὶ ταχεῖς, αἱ τῆς λύσσης κρίσεις ἐξησθένησαν, ἠλαττώθησαν, καὶ ἐπὶ τέλει ἐξέλιπον παντελῶς, ἐθεραπεύθη δὲ καθ' ὁλοκληρίαν ὁ πάσχων. Τὰ γεγονότα ταῦτα οὐδεμίαν ἀπολείπουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ τελεσφόρου τῆς θεραπείας, ἀλλ' οἱ πυρρωνίζοντες ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ Grillé δὲν ἦτο προσβεβλημένος ὑπὸ λύσσης, εἰ καὶ παρετηρήθησαν πάντα τὰ συμπτώματα τῆς λύσσης. Ὁ Dumont ἀντικρούει τοὺς πυρρωνίζοντας, ἀντιτάσσων τὰ παρουσιασθέντα συμπτώματα. Ἡ περὶ ἧς πρόκειται θεραπεία εἶνε εὐεξήγητος. Κατὰ τὰς κρίσεις τῆς νόσου, οἱ ὑπερβολικοὶ ἱδρῶτες, οἱ ἄφθονοι πτυαλισμοὶ, ἡ ἄσβεστος δίψα καὶ πάντα τὰ παραπλήσια τούτοις φαινόμενα, μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ ὀργανισμὸς ἐν τῇ κατὰ τῆς νόσου πάλῃ αὐτοῦ ἐπιζητεῖ νὰ διώξῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ δηλητηριῶδες στοιχεῖον, ἑπομένως ἡ θεραπεία βοηθοῦσα αὐτὸν ἐν τούτῳ εἶνε θεραπεία λογικωτάτη. Ἡ πιλοκαρπίνη εἶνε δραστήριον ἱδρωτικόν. Οὕτω δ' ἀποδεικνύεται καὶ ἡ συντελεστικότης τῆς ῥωσσικῆς θεραπείας τῆς λύσσης διὰ τῶν ἀτμωδῶν λουτρῶν. Δέον νὰ ἐντείνωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς ἀποκρουστικὰς ἰδιότητας τοῦ δέρματος καὶ τῶν ἀδένων. Ἡ πιλοκαρπίνη ἀντικαθιστᾷ τὴν ἐνέργειαν τοῦ θερμαντικοῦ, ἔχει δ' ἴσως καὶ ειδικὴν ἐνέργειαν ἰσχυροτέραν ἐπὶ τῆς λύσσης. Ὁπωσδήποτε τὸ γεγονὸς δὲν εἶνε ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως, καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γίνωσιν ἀποδεκταὶ ἀνεπιφυλάκτως αἱ σπουδαῖαι παρατηρήσεις τοῦ ἰατροῦ Dumont. Αἱ ἐπιφυλάξεις δ' αὗται ἀποβαίνουσι τόσῳ μᾶλλον ἀπαραίτητοι, ὅσον ὑπάρχουσι παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ νόσος τῆς λύσσης ἀνεφάνη ἐπὶ δηχθέντων ὑπὸ λυσσώντων κυνῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ὡρισμένως δὲ στρατιώτης τοῦ πυροβολικοῦ, δηχθεὶς ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἔχων ἄριστα, λησμονήσας δὲ καθ' ὁλοκληρίαν τὸ γεγονὸς, ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύσσης, ἀναφανείσης μετὰ ἑπταετίαν ἕνεκα ἀποτυχόντος γάμου. Καὶ πράγματι οἱ ἠθικοὶ λόγοι συντελοῦσι τὰ μέγιστα ὅπως προκαλῶσι τὴν νόσον. Ὁμολογητέον ὅμως, ὅτι κατὰ τὸν μέσον τοῦτον χρόνον ἡ ἰατρικὴ συνδρομὴ δὲν εἶνε περιττὴ, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην καὶ τὴν τῶν δοκιμασιῶν ἡ χρῆσις τῆς πιλοκαρπίνης εἰς μεγάλην δόσιν δύναται ν' ἀποβῇ ὠφέλιμος. Αἱ περὶ τῆς θεραπείας τῆς νόσου ἀμφιβολίαι δὲν εἶνε φρόνιμον νὰ ἐκλίπωσι, δέον δὲ τὰ πειράματα νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἀπαύστως. Ἡ λύσσα εἶνε τόσῳ δεινὴ νόσος, ὥστε ἀνάγκη, μηδεμία ν' ἀμεληθῇ προσπάθεια πρὸς καταπολέμησιν αὐτῆς ἐντελῆ, ἢ πρὸς τὴν δυνατὴν ἐξουδετέρωσιν αὐτῆς.

Ἡ θεραπεία αὕτη τῆς λύσσης διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἐφιδρώσεως, φαίνεται ὅμως ὅτι οὔτε νέα εἶνε οὔτε εὐρωπαϊκή τις ἐφεύρεσις.

Ἐξ ἐκθέσεων διαφόρων περιηγητῶν ἐξάγεται, ὅτι ἐν Ἀβυσσινίᾳ, ἔνθα τὰ κρούσματα τῆς ὑδροφοβίας εἶνε συνεχέστατα, ὁσάκις ἰθαγενής τις προσβληθῇ ὑπὸ τῆς τρομερᾶς ταύτης ἀσθενείας, λαμβάνουσι μακρὰ δερμάτινα λωρία καὶ καταδιώκουσι τὸν ἀσθενῆ, ὃν καὶ ὑποχρεοῦσι νὰ τρέχῃ ὑπὸ τὸν ἀφρικανικὸν ἥλιον μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν καταπέσει ὁλοτελῶς ἐξηντλημένος.

Ἐὰν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑγιεινοῦ τούτου περιπάτου ὁ δυστυχὴς κατεκλίθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀρνεῖται νὰ προχωρήσῃ, τὸν βιάζουσι διὰ τῶν κτυπημάτων νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐσπευσμένην πορείαν αὐτοῦ.

Εἶνε λοιπὸν ἡ αὐτὴ ἀρχὴ διὰ διαφόρων μέσων πραγματοποιουμένη. Ἐὰν δ' ἐν Ἀβυσσινίᾳ τὰ δήγματα τῆς ὑδροφοβίας εἶνε συχνὰ καὶ ἡ θεραπεία ἐπίσης εἶνε συνήθης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχουσι κλέπται, τῶν ὁποίων μοναδικὴ εἶνε ἡ θρασύτης καὶ τὸ πολυμήχανον.

Εἷς τοιοῦτος *ἱππότης* παρουσιάζεται ἐπ' ἐσχάτων εἰς ὀδοντοϊατρόν.

— Ἤθελα, λέγει, νὰ 'βγάλω ἕνα 'δόντι ποῦ μὲ πονεῖ.

— Πολὺ καλὰ, κύριε· αὐτὸ εἶνε τὸ μόνον εὔκολον.

— Ναὶ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ὑποφέρω πόνους.

— Ὤ! μὲ τὸ ναρκωτικὸ ποῦ ἔχω!...

— Ἐγὼ ὅμως, νὰ σᾶς εἰπῶ, δὲν πιστεύω πολὺ τὰ ναρκωτικά.

— Ἄ, μὰ τὸ 'δικό μου!...

— Καὶ τί ἀπόδειξιν ἔχω πῶς εἶνε καλό;

— Καθόλου δύσκολον νὰ πεισθῆτε. Ἰδοὺ, θὰ τὸ ἀναπνεύσω ἐγὼ, καὶ σεῖς ἐπιχειρήσατε νὰ μὲ τσιμπήσετε, νὰ μὲ κινήσετε, καὶ θὰ ἴδητε... λέγει ὁ ὀδοντοϊατρὸς ὅστις δὲν θέλει νὰ χάσῃ τὸν πελάτην.

Πράγματι ὀσφραίνεται τὸ ναρκωτικὸν καὶ ἀποκοιμᾶται.

Μετά τινας στιγμὰς ἐξυπνᾷ, ἀλλ' ὁ πελάτης ἔγεινεν ἄφαντος καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ὡρολόγιον τοῦ τοίχου.

*
* *

Μικρός τις κλέπτης, πεντάκις ἤδη καταδικασθεὶς, προσάγεται ἐκ νέου εἰς τὸ δικαστήριον.

— Κατηγορούμενε, λέγει ὁ δικαστὴς, ἔπρεπε νὰ ἐντρέπεσαι διότι εὑρίσκεσαι πάλιν ἐδῶ. Δὲν εἶ-

Digitized by Google

νε καλλίτερον νὰ ἐργάζεσαι, παρὰ νὰ πηγαίνῃς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μὲ κακὰς συναναστροφάς;

— Κακὰς συναναστροφάς; ἀποκρίνεται ὁ κατηγορούμενος σκωπτικῶς. Ἐγὼ ἴσα ἴσα περνῶ τὸν καιρόν μου ὅλο καὶ μὲ δικαστάς.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητος ἱστάμεθα πρὸ τοῦ μέλλοντος ὅπερ πρόκειται ν' ἀνοιχθῇ ἐνώπιόν μας, ὡς τὰ παιδία πρὸ τῆς αὐλαίας τοῦ θεάτρου, ἀναμένοντα χαρμοσύνως καὶ ἀνυπομόνως νὰ ἴδωσι τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς συμβησόμενα. Τὴν εὐτυχίαν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ προγνωρίζωμεν. Εἰς τὴν διάνοιαν ὅμως ἐκείνου, ὅστις γνωρίζει τί θέλει συμβῇ πραγματικῶς, τὰ παιδία εἶνε ἀθῷοι ἔνοχοι καταδεδικασμένοι οὐχὶ εἰς τὸν θάνατον, ἀλλ' εἰς τὴν ζωήν, τῆς ὁποίας ὅμως ἀγνοοῦσι το περιεχόμενον. (Schopenhauer).

⁂ Μόνον ἐξ ἑαυτοῦ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ διορθώσῃ τὰς ἐλλείψεις του, νὰ τελειοποιηθῇ· ἡ πρωτοβουλία, ἡ προσωπικὴ ἐνέργεια, ἡ αὐτοκυβέρνησις εἰσὶν ἀπαραίτητοι πρὸς τοῦτο· οἱ ἠθικοὶ κανόνες δὲν πρέπει νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτοῦ ἔξωθεν, ἀλλὰ νὰ πηγάζωσιν ἔσωθεν ἐκ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. (Taine).

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε δεκάκις ἰσχυρότερος ὅταν διατηρῇ τὸν σφυγμόν του ἥσυχον καὶ τὴν κρίσιν του ἐλευθέραν. (Taine).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Πολλὰ ἔχουσι γραφῆ περὶ τῆς ἀλλοκότου ἀληθῶς ἐκλογῆς, ἣν ποιοῦνται ἐνίοτε τὰ πτηνά, τοῦ τόπου πρὸς κτίσιν τῶν φωλεῶν αὐτῶν.

Γνωστὸν ἤδη εἶνε ὅτι ἔν τινι πόλει τὰ στρουθία εἶχον ἐκλέξει ὡς τοιοῦτον τὸ γραμματοκιβώτιον τῆς πόλεως ταύτης, ἐνῷ ἐν ἑτέρᾳ εἶχον κτίσει τὰς φωλεάς των μεταξὺ τῶν τροχῶν πυροβόλου τινὸς διὰ τὰς ἀσκήσεις προωρισμένου. Αἱ ἐφημερίδες τῆς Λορραίνης ἀναφέρουσιν ἐσχάτως καὶ ἕτερα τοῦ εἴδους τούτου παραδείγματα. Ἐν ἐκκλησίᾳ τινὶ τῆς Condé Northen, ζεῦγος ἐρυθροούρων κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον εἶχε κτίσει τὴν φωλεάν του ὄπισθεν τῆς κορωνίδος τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἐκκλησίας· ἐν ταύτῃ δὲ ἡ θήλεια ἐξεκόλαψε πέντε νεοσσούς. Χωρὶς νὰ ἀνησυχῇ ποσῶς, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας ἐπώαζεν ἡ φιλόστοργος μήτηρ τὸν τόκον αὐτῆς, ἐνῷ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀταραξίας ὁ πατὴρ ἐκόμιζε τὴν τροφήν. Ὡς ἔξοδον δὲ εἶχον μικρόν τι παράθυρον, πάντοτε ἀνεῳγμένον, δι' οὗ εἰσήρχοντο καὶ ἐξήρχοντο κατὰ κανονικὰ διαλείμματα διαρκούσης καὶ αὐτῆς τῆς λειτουργίας.

Περιστατικόν τι ἀνάλογον, ἀλλ' ὄντως περισσότερον ἐκπληκτικόν, διηγοῦνται αὐτόπται μάρτυρες κατά τινα γαλλικὴν ἐφημερίδα. Ἀνεκαλύφθη φωλεὰ κορυδαλῶν ὑπὸ ἔλασμά τι σιδηροδρόμου. Μεθ' ὅλας δὲ τὰς πολυαρίθμους ἁμαξοστοιχίας, αἵτινες ἄνωθεν ταύτης διέβησαν, τὸ ῥιψοκίνδυνον ζεῦγος, ἐξεκόλαψεν ἐν πάσῃ εὐτυχίᾳ τὰ ὠὰ αὐτοῦ, ἐνῷ οἱ τροχοὶ τῶν ἁμαξῶν, αἵτινες διέτρεχον τὴν σιδηρὰν γραμμὴν μόλις ἀπεῖχον τῆς φωλεᾶς κατὰ ἕνα μόνον δάκτυλον.

Ἡ Βενετία καὶ τὸ Ἀμστελόδαμον εἶνε αἱ δύο πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐν αἷς εὕρηνται αἱ περισσότεραι γέφυραι. Ἐν Βενετίᾳ ἀριθμοῦνται ὑπὲρ τὰς 450 τοιαύτας, ἐν Ἀμστελοδάμῳ δὲ περὶ τὰς 300. Μετὰ τὰς πόλεις ταύτας ἔρχεται ἡ Πετρούπολις, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν 130 γέφυραι ἐπί τε τοῦ Νέβα καὶ ἐπὶ τῶν διωρύγων. Τὸ Λονδῖνον ἔχει περὶ τὰς 15 μόνον, ἡ δὲ Βιέννη εἴκοσι σχεδόν. Ἐν Βερολίνῳ μετ' οὐ πολὺ θὰ ὑπάρχωσι ὑπὲρ τὰς 50 ἐπὶ τοῦ Σπρέα. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει περατοῦται μετ' ὀλίγον ἡ περίφημος γέφυρα τοῦ Γιάννοβιτς, δάνεια δὲ ἐκ πολλῶν ἑκατομμυρίων μαρκῶν ἐπεψηφίσθησαν πρὸς κατασκευὴν ἄλλων ἐννέα. Ἡ ὡραιοτέρα γέφυρα τοῦ Βερολίνου πράγματι εἶνε ἡ γέφυρα τοῦ Πύργου, κατασκευασθεῖσα τὸ 1824 παρὰ τὴν Λουστγάρτην· ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς κοσμεῖται διὰ συμπλεγμάτων ἐκ μαρμάρου παριστώντων Ἀθηνᾶς καὶ Νίκας. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶνε 32 μέτρων, τὸ δὲ πλάτος 34.

Καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔτι τῆς πολιτικῆς δύναται φαίνεται νὰ ἐπιδράσῃ ἐνίοτε ἡ μουσική. Παράδειγμα τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον, ὅπερ ἀναγινώσκομεν ἔν τινι ἐφημερίδι.

Ἡμέραν τινὰ ὁ πρίγκιψ Βίσμαρκ ἐφαίνετο λίαν τεταραγμένος· περιεπάτει κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τῆς αἰθούσης του. Ἦτο θέρος. Ὁ ἀρχικαγκελάριος κατῆλθεν εἰς τὸν κῆπον, ἐκάθησεν ἐπὶ ἑδωλίου ὀλίγον ἀπέχοντος τῆς οἰκίας καὶ παρεδόθη εἰς βαθεῖς συλλογισμούς.

Αἴφνης μελῳδία περιπαθὴς καὶ ἐπιβάλλουσα ἀντήχησε. Κλειδοκυμβαλιστὴς ἔπαιζε *σονάταν* τοῦ Βετχόβεν. Οἱ μουσικοὶ τόνοι ἐξειλίσσοντο ὀξεῖς, πλήρεις μελαγχολίας, πλήρεις χάριτος. Ἐνόσῳ ἡ ἐκτέλεσις προὐχώρει, ἡ ὄψις τοῦ Βίσμαρκ ἐλάμβανεν ἔκφρασιν μᾶλλον ἀποφασιστικήν. Καὶ ὅταν ὁ τελευταῖος μουσικὸς τόνος ἐξέπνευσεν, ἠγέρθη, διεσκέλισε ζωηρῶς τὸν οὐδὸν τῆς οἰκίας, ἀνῆλθε καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μουσοφιλῆ κλειδοκυμβαλιστὴν ὃν ἤδη συνέχαιρόν τινες,

— Κύριε de Keudell, εἶπεν, ἔλθετε.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ τηλέγραφος εἰργάσθη πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἡ Εὐρώπη ἔκπληκτος ἐμάνθανεν ὅτι ἡ Πρωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Αὐστρίαν.

Καὶ ἡ θανατηφόρος κοιλὰς τῆς Ἰάβας πρέπει νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς μύθους τῶν περιηγητῶν. Τὴν κοιλάδα ταύτην, ἣν Πακαμαρὰν καλοῦσιν οἱ ἐγχώριοι, οὐδεὶς τῶν περιηγητῶν ἐπεσκέφθη ἐκ φόβου, πάντες δὲ καλῇ τῇ πίστει ἀνέγραψαν ὅσα περὶ αὐτῆς ἤκουσαν, ὅτι ἕνεκα δηλητηριωδῶν ἀναθυμιάσεων προερχομένων ἐκ τῶν ἐν

Digitized by Google

αὐτῇ φυομένων Ἀντιαρίδων καὶ Οὐπᾶ, πᾶν ζῷον εἰσερχόμενον εἰς αὐτὴν ἢ πᾶν πτηνὸν ὑπεριπτάμενον αὐτῆς θνήσκουσι παραυτα, καὶ ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος εἶνε ἐστρωμένον διὰ τῶν ὀστῶν μυριάδων ζῴων, ἰδίως δὲ τίγρεων, ῥινόκερων, ὄφεων καὶ πτηνῶν. Ἀλλὰ Γερμανός τις περιηγητής, ὁ Ὄθων Kuntze, μεταβὰς εἰς Ἰάβαν πρὸ ἑπταετίας περίπου, ἐπεσκέφθη καὶ τὴν θανατηφόρον κοιλάδα, ὡς διηγεῖται ἐν τῷ ἀρτίως ἐν Λιψίᾳ ἐκδοθέντι περιεργοτάτῳ συγγραμματίτου, *Γῆς περιόδῳ* (Um die Erdé). Οἱ ὁδηγοί του τὸν ἀπέτρεπον ἐπιμόνως ἀπὸ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος μὴ βλέπων σκελετοὺς ζῴων, οὐδ' ἄλλο τι ὕποπτον ἐτόλμησε καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπέστρεψεν ἀβλαβής. Εἶνε δ' ἡ κοιλάς, καθ' ἃ λέγει, στενοτάτη καὶ ἄδενδρος, ὑποθέτει δ' ὅτι εἶνε κρατὴρ ἐσβεσμένου ἡφαιστείου.

Ἀπὸ πρώτης Ἰουνίου ἀπηγορεύθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τὸ ἐκστομίζειν δημοσίᾳ βλασφημίας καὶ ὅρκους, ἐπὶ ποινῇ χρηματικοῦ προστίμου πρὸς ὄφελος τοῦ δημοτικοῦ ταμείου· ἐλπίζεται δὲ ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ νέου τούτου πόρου, τὸ χρέος τῆς πόλεως θέλει ἐξ ὁλοκλήρου ἀποσβεσθῆ.

Ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς Πέστης ὁ γηραιὸς οὖγγρος Πούλσκης (ὁ ἄλλοτε φυγὰς) ἐδημοσίευσε τὰς ἑξῆς περιέργους ἀναμνήσεις περὶ τοῦ Γαριβάλδη. «Ὁ στρατηγὸς ἠγόρασεν ἓν τριτημόριον τῆς ἀοικήτου Καπρέρας, παρὰ τὴν σαρδικὴν ἀκτήν, ἔνθα ἔκτισε μικρὰν οἰκίαν καὶ ἐφύτευσε κῆπον. Ὁ ἐξ Ἀφρικῆς νότιος ἄνεμος εἶνε ὀξύτατος, ὡς ψυχρὸς βορρᾶς· τὰ δένδρα ξηραίνονται, ἐὰν μὴ κλεισθῶσιν ἐν σηκοῖς· ἡ ὅλη φυτεία εἶνε ἀφρικανή, λαμπρότατοι δὲ οἱ ἐκ γρανίτου βράχοι. Ἐνταῦθα ἐπεσκεπτόμην τρὶς καὶ τετράκις τοῦ ἔτους τὸν Γαριβάλδην, μετὰ τὴν ἐπὶ τὴν Νεάπολιν στρατείαν του. Τὸ ἐκ Γενούης καταπλέον ἀτμοκίνητον ὥρμει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς νήσου Μαγδαληνῆς, ἣν οἰκοῦσιν ἁλιεῖς καὶ ἔνθα ὑπάρχει ξενοδοχεῖον, οὐδὲν ἄλλο μαγειρεῦον ἢ αἴγεια κρέατα, ᾠὰ καὶ σπανίως ὀρνίθια. Οἱ καταπλέοντες ἐκόμιζον δῶρα τῷ στρατηγῷ, πορτοκάλια, μακαρόνια, ἰδίως δὲ λάχανα, διότι ἦτο κατ' ἐξοχὴν λαχανοφάγος. Ὅτε τῷ ἐξέφρασα θαυμασμὸν ἐπὶ τούτῳ, εἶπε μειδιῶν «ἐὰν ἐτρώγετε, ὡς ἐγώ, ὠμὰ ἢ ἡμίοπτα καὶ σεσηπότα κρέατα ἐν τοῖς πεδίοις τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, θὰ ἀπεστρέφεσθε πᾶν εἶδος κρεάτων». Ἐγὼ εἶχον κομίσει ἀγγλικὸν Plumpudding· ὅτε τοῦτο παρετέθη εἰς τὴν τράπεζαν, προσέταξεν ὁ στρατηγὸς νὰ τὸ ἀποκομίσωσιν. «Ἴσως δὲν ἀρέσκει ὑμῖν;» — «Παραπολὺ μάλιστα· ἀλλ' οἱ συνδαιτυμόνες δὲν τὸ ἐκτιμῶσιν· ἑπομένως τὸ φυλάττω χάριν ἐμαυτοῦ μόνον». Ὁ ἀνὴρ διῆγεν ἐν τῇ Καπρέρᾳ βίον κανονικώτατον· ἀνίστατο πάντοτε τῇ 4 πρωϊνῇ ὥρᾳ, ἐλούετο, εἰργάζετο ἐν τῷ κήπῳ, μένων καθ' ἑαυτὸν μέχρι τῆς 10, καὶ δυσφορῶν, ἐὰν ἠνωχλεῖτο ὑπὸ ξένων. Κομψὸς Γάλλος, στιλπνὰ φορῶν χειρόκτια καὶ ὑποδήματα ἦλθέ ποτε τῇ 8 πρωϊνῇ εἰς τὸν κῆπον πρὸς ἐπίσκεψίν του καὶ τὸν προσηγόρευσεν· ὁ Γαριβάλδης παρήγγειλεν αὐτῷ νὰ ἀντλήσῃ ἐκ τοῦ φρέατος ὕδωρ καὶ ποτίσῃ ὅλον τὸν κῆπον, διότι ἐν τοιούτῳ θερμῷ κλίματι ἡ γῆ ἀπαιτεῖ πλειότερον ὕδωρ ἢ ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Γάλλος ἤντλει μετὰ ζήλου καὶ ἐπότιζεν, ἀλλὰ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀπαυδήσας ἐπαύσατο. «Βλέπω, εἶπεν ὁ Γαριβάλδης, ὅτι εἶσθε κεκμηκώς· ὡς φαίνεται δὲν εἶσθε εἰθισμένος εἰς τὴν ἐργασίαν». Ὁ ξένος ἔδραμε πάλιν εἰς τὸ φρέαρ καὶ ἤντλει· ἀλλ' ὅτε ὁ στρατηγὸς ἔστρεψεν ἀλλοσε τὴν προσοχήν, ὁ Γάλλος ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ κήπου εἰς τὸν κοιτῶνα μετὰ ῥυπαρῶν καὶ κατεσχισμένων χειροκτίων καὶ κατεγελάσθη ὑφ' ἁπάντων. Τῇ 10 ἀναβὰς εἰς τὸν κοιτῶνά του ὁ στρατηγὸς ὑπεδέχετο ξένους, παλαιοὺς συστρατιώτας ἐκ Μοντεβιδέου, περιέργους Γάλλους, γραίας Ἀγγλίδας· ἕκαστος τούτων ἀπήτει προστασίαν, αὐτόγραφα, συστατικὰ γράμματα κτλ. Οὐδεὶς ἐνόει τὸν λαὸν μᾶλλον ἢ αὐτός· οὐδεὶς τῷ ἐνέπνεε μείζονα ἐνθουσιασμόν. Οἱ Σικελοὶ γινώσκουσι μόνον τὴν Ἁγ. Ῥοζαλίαν καὶ τὸν διάβολον· ἀμφότεροι δ' οὗτοι προστατεύουσι τὴν νῆσον. Ὅτε ὁ Γαριβάλδης ἐνίκησε τοὺς Νεαπολίτας, ἐπλάσθη ὁ μῦθος, ὅτι αὐτὸς ἦτο υἱὸς τοῦ διαβόλου καὶ τῆς Ἁγ. Ῥοζαλίας, ἐν μὲν τῇ μάχῃ ἀγριώτατος ὡς ὁ πατήρ, ἀπέναντι δὲ τοῦ λαοῦ πρᾳότατος ὡς ἡ μήτηρ. Ἐν Σικελίᾳ αὐτὸς ἐγὼ ἤκουσα πολλοὺς τῶν πρόσθεν ὑπηρετῶν του ὀμνύοντας ὅτι εἶνε ἀλώβητος, οὐδὲ τιτρώσκεται ὑπὸ σφαιρῶν. Ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μελάτσου ἀπετίναξε δωδεκάδας σφαιρῶν ἐκ τοῦ ἐπιβλήματος αὐτοῦ. Αἱ γυναῖκες τῆς ἀνωτάτης ἀριστοκρατίας εὐτυχεῖς ὑπελάμβανον ἑαυτάς, ὁσάκις ηὐμοίρουν νὰ ἁρπάσωσιν ἀπαρατηρήτως καὶ καταφιλήσωσι τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ ἐκεῖνος πάντοτε ἠγανάκτει· ἀπεστρέφετο τὴν δουλοφροσύνην, ἐτίμα δὲ τὴν ἀνδρικὴν ὑπερηφάνειαν».

Πρό τινων ἐτῶν, ὁ διάσημος φυσιοδίφης Δάρβιν παρέλαβεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἓν κυνάριον, ὅπερ ἐκάλεσε Πόλλυ. Καίτοι τὸ ζῷον ἐκεῖνο οὔτε ὡραῖον ἦτο, οὔτε ἔκτακτον νοημοσύνην ἐκέκτητο, ὁ Δάρβιν ὅμως ἠρέσκετο νὰ καταγράφῃ ἐπιμελῶς ἐν ἰδίῳ ἡμερολογίῳ τὰ κινήματα καὶ τὰς πράξεις τοῦ Πόλλυ, ὃν πολλαχοῦ τῶν συγγραμμάτων του ἀναφέρει. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του, ὅστις κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τὸ ὄνομα τοῦ Πόλλυ, οὗτος κατεδίκασεν ἑαυτὸν εἰς ἀσιτίαν, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸν εὗρον νεκρὸν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τοῦ Δάρβιν.

Κατά τινα ἐπίσημον ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς σιδηροδρόμοις συμβάντων δυστυχημάτων, ἐφονεύθησαν ἐν πάσαις ταῖς γραμμαῖς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 523, ἐπληγώθησαν δὲ 1132. Πρὸς τούτοις συνέβησαν 169 συγκρούσεις καὶ 147 ἐκτροχιάσεις.

Πρό τινων ἡμερῶν ἐγράφη ἐν ταῖς ἐφημερίσι

Digitized by Google

καὶ ἀνηγγέλθη ὡς ἀληθὴς τῆς ἐπιστήμης θρίαμβος, ἡ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἰατροῦ Koch γενομένη ἀνακάλυψις τοῦ φθοροποιοῦ παρασίτου τῆς φθίσεως. Ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς φύλλοις ἀναγινώσκομεν καὶ ἑτέραν ἀνακάλυψιν, χειρουργικὴν ταύτην, ἢ κάλλιον εἰπεῖν μέθοδον δι' ἧς θεραπεύεται ἡ ἐπάρατος νόσος ἡ μαςίζουσα ἀπὸ τοσούτου χρόνου τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὁ διαπρεπὴς ἰατρὸς Bloch ἐν τῷ ἐσχάτως συνελθόντι ἐν Βισβάδεν συνεδρίῳ τῶν χειρουργῶν, ἐποιήσατο σπουδαιοτάτας ἀνακοινώσεις ἐπὶ τῶν πειραμάτων ἅτινα μέχρι τοῦδε ἐνήργησε πρὸς ἀποκοπὴν μέρους τοῦ πάσχοντος πνεύμονος. Ἡ μέθοδος αὐτοῦ εἶνε ἁπλουστάτη. Ἀνοίγει τὸν θώρακα, κόπτει τὸ προσβεβλημένον μέρος τοῦ πνεύμονος καὶ θεραπεύει ἀκολούθως τὴν πληγὴν δι' ἐσωτερικῶν μέσων. Τὰ γενόμενα ἄχρι τοῦδε πειράματα ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ἐγχείρησις αὕτη ὅσον φοβερὰ καὶ ἂν εἶνε παρέχει ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Μέχρι τοῦδε ὁ ῥηθεὶς ἐπιστήμων δὲν εἶχε τολμήσει νὰ κάμῃ πειράματα ἐπὶ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀλλὰ νῦν πτωχός τις ἐργάτης ἐκ Στουτγάρδης φθισικὸς ἀπὸ καιροῦ καὶ προβλέπων ἄφευκτον τὸ τέλος του, ἔσχε τὸ θάρρος νὰ προσέλθῃ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἰατρὸν καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν. Ὁ ἰατρὸς συγκατένευσε προθύμως, ἡ δὲ ἐγχείρησις γενήσεται κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας. Τὴν ἔκβασιν ἀναμένει ἀνυπομόνως σύμπας ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος διότι ἂν αὕτη ἐπιτύχῃ θὰ ἐπιφέρῃ ἀληθῆ ἀναστάτωσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

⁂ Ἡ κυβέρνησις τῆς δημοκρατίας τῆς Κόστα Ῥίκκα ἐν Ἀμερικῇ ἐποιήσατο ἓν μέγιστον βῆμα ἐν τῇ ὁδῷ τῆς χειραφετήσεως τῶν γυναικῶν. Πρό τινος ἡ κυβέρνησις αὕτη διώρισεν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι τὴν κυρίαν Βεατρίκην. Ὁ πρωτοφανὴς οὗτος πρεσβευτής, ἐγεννήθη ἐν Ἀλαβάμᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Κόστᾳ Ῥίκκᾳ, ἔνθα εὐηρέστησε τοῖς πολιτικοῖς ἀνδράσι τῆς χώρας ταύτης, οἵτινες διώρισαν αὐτὸν ἐπίσημον ἀντιπρόσωπον τῆς μικρᾶς δημοκρατίας τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς παρὰ τῇ πρωτοτόκῳ αὐτῆς ἀδελφῇ, τῇ δημοκρατίᾳ τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν.

⁂ Γάμος τελούμενος εἰς τὸ ὕπαιθρον ὑπὸ τὴν σκέπην ἀλεξιβροχίου, δυνατὸν νὰ ἔχῃ τι τὸ ἐκκεντρικὸν παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐν Ἀμερικῇ οὐδὲν τὸ παράδοξον ἔχει. Οὕτω μετὰ πάσης ἀφελείας ἀφηγεῖται τοιοῦτόν τινα γάμον τὸ *Δελτίον τῆς Νόρβιχ*.

Τὸν σεβάσμιον τῆς Μοντβὶλ ἐν Κοννεκτικούτῃ ἐφημέριον ἐπεσκέφθη, λέγει, ἡμέραν τινὰ νεαρόν τι ζεῦγος παρακαλοῦν θερμῶς αὐτὸν νὰ ἑνώσῃ τοῦτο διὰ τῶν δεσμῶν τοῦ ὑμεναίου. Ἡ ἄδεια ὅμως ἡ ἐπιτρέπουσα τὸν γάμον εἶχε συνταχθῇ ἐν τῇ γείτονι κοινότητι τῆς Νόρβιχ, ἐξ οὗ καὶ ἠναγκάσθη ὁ ἐφημέριος ν' ἀποποιηθῇ τοῖς μελλονύμφοις τὰς εὐχὰς αὐτοῦ, καθόσον ἀπηγορεύετο νὰ τελεσθῇ τὸ μυστήριον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Μοντβὶλ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει. Ἀλλ' ὁ μνηστήρ, μὴ ἐννοῶν οὐδαμῶς νὰ βραδύνῃ, παρακαλεῖ τὸν ἐφημέριον νὰ διέλθῃ μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς μνηστῆς του τὰ ὄχι μακρὰν κείμενα ὅρια τὰ διαχωρίζοντα τὴν κοινότητα τῆς Μοντβὶλ ἀπὸ τὴν τῆς Νόρβιχ, καὶ νὰ εὐλογήσῃ τοὺς γάμους αὐτῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς τελευταίας. Ὁ σεβάσμιος λειτουργὸς συνῄνεσεν ἀμέσως καὶ συνώδευσε τὸ περιχαρὲς ζεῦγος μέχρις ἐκεῖ, ὅπου ὑπὸ τὴν σκέπην ἀλεξιβροχίου, ὅπερ μεθ' ἑαυτῆς ἡ κόρη ἔφερεν, ἀπήγγειλε τὰς γαμηλίους εὐχάς.

⁂ Οἱ Ἰταλοὶ οὐδενὸς ἀμελοῦσι μέσου, ὅπως καταστήσωσιν ἀθάνατον τὴν μνήμην τοῦ Γαριβάλδη· ἀλλ' ἐν τῷ ἐξάλλῳ αὐτῶν ἐνθουσιασμῷ προβαίνουσι καὶ εἰς ἀλλόκοτα. Ἐν Ῥώμῃ ἐγένετο πρότασις νὰ κληθῇ «νῆσος τοῦ Γαριβάλδη» ἡ Καπρέρα, ἐν ᾗ διήνυσεν ὁ ἥρως τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἔτη· ἄλλοι πρακτικώτεροι ἀπεφήναντο νὰ κτισθῇ ἐν Καπρέρᾳ νοσοκομεῖον στρατιωτῶν ἀπομάχων, καθῆκον ἐχόντων νὰ φυλάττωσι τὸν τάφον τοῦ Γαριβάλδη· νὰ ἀνεγερθῇ δὲ καὶ φάρος, ὃν οἱ ἐν τῇ μεσογείῳ ναυτιλλόμενοι νὰ καλῶσι «Φάρον τοῦ Γαριβάλδη».

⁂ Ἡ μέλλουσα τῆς γερμανίας αὐτοκράτειρα Βικτωρία ἔχει λεύκωμα, εἰς ὃ ἐνέγραψαν διαφόρους ῥήτρας καὶ τὰ ὀνόματά των οἱ περιφανέστατοι τῶν Γερμανῶν. Προσκληθεὶς καὶ ὁ Μόλτκε νὰ κοσμήσῃ τὸ λεύκωμα διὰ τῆς ὑπογραφῆς του, ἔγραψεν «Ἡ μὲν ἐπίφασις παρέρχεται, ἡ δὲ ἀλήθεια μένει». Κάτωθεν τῆς λακωνικῆς ῥήτρας ὁ ἐν τῇ νεότητι πολλὰ δοκίμια ποιητικοῦ οἴστρου παρασχόμενος Βίσμαρκ ἔγραψεν· «πιστεύω, ὅτι ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ ἡ ἀλήθεια ἀείποτε νικᾷ· πρὸς τὸ ψεῦδος ὅμως τοῦ ἐνθάδε βίου μάτην ἀγωνίζεται αὐτὸς ὁ ἡμέτερος στρατάρχης».

Εἱς Ἀναγνώστης.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

Δύναμις τῆς ἕξεως.

Ὅλας μου τὰς ἐλπίδας ἀνατίθεμαι εἰς τὴν ἕξιν, ἐφ' ἧς καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ νομοθέτης καὶ διδάσκαλος ἐβάσισαν κυρίως τὴν πεποίθησιν αὐτῶν. Τὴν ἕξιν, ἥτις τὰ πάντα καθιςᾷ εὔκολα, καὶ ἀπομακρύνει πάντα τὰ ἐμπόδια ἀπὸ τῆς συνειθισμένης πορείας. Ποίησον τὴν νηφαλιότητα ἕξιν, καὶ ἡ φιλοποσία ἔςαι βδελυκτή· ποίησον τὴν σωφροσύνην ἕξιν, καὶ ἡ ἀκολασία θέλει θεωρεῖσθαι ὡς ἔγκλημα φοβερόν. Συνείθισον τὸν παῖδα νὰ σέβεται θρησκευτικῶς τὴν ἀλήθειαν, νὰ προσέχῃ ἐπιμελῶς τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων, ν' ἀπέχῃ μετ' αὐστηρότητος πάσης ἀνοήτου πράξεως, καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι οὐδέποτε θὰ ἴδῃς αὐτὸν νὰ ψεύδεται, ἢ νὰ ἐξαπατᾷ, ἢ νὰ κλέπτῃ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

Ἀριθ. 342 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ΄.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ΄. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 18 Ἰουλίου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 438.

ΚΖ΄

Ἐν τούτοις ἡ ὑποδούλωσις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς φατρίας τῶν Ἀλεξανδρίνων, εἰς ἣν προσεχώρησεν ὁ Θεοδόσιος πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Χρυσαφίου καὶ τῶν Εὐτυχιακῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε διαρκής. Ἐκκλησιαστική τις ἀντίδρασις παρουσιάσθη εὐθὺς μετὰ τὴν λῃστρικὴν σύνοδον ἐν τῷ κλήρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀσίας. Εὗρε δ' ὑποστήριξιν παρὰ τῷ μεγάλῳ πάπᾳ Λέοντι, ὅστις κατεδίκασε τὰς διδασκαλίας τῶν Μονοφυσιτῶν.

Αὐτὸς ὁ Θεοδόσιος, πάντοτε στερούμενος ἰδίας θελήσεως καὶ κλονιζόμενος, ἐπείσθη περὶ τῆς ἀδικίας τῆς γενομένης εἰς τὸν πατριάρχην Φλαβιανόν. Ἀνεκάλεσε δὲ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Πουλχερίαν ἐκ τοῦ Ἑβδόμου, ἐν ᾧ εἶχε ζήσει ἐξόριστος ἐπὶ ἓν ἔτος. Τὸν δὲ δόλιον Χρυσάφιον ἀπέλυσε τῶν ἀξιωμάτων του, δημεύσας τὴν οὐσίαν καὶ ἐξορίσας αὐτὸν εἴς τινα νῆσον[1].

Μετὰ βραχὺν δὲ χρόνον κατέλαβε τὸν αὐτοκράτορα αἴφνης ὁ θάνατος, πρὶν ἢ ἴδῃ κατευναζόμενον τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔτι ἐξακολουθοῦντα σάλον. Ἀτυχὴς πτῶσις ἀπὸ τοῦ ἵππου εἰς τὸν ρύακα Λύκον ἐπήνεγκεν αὐτῷ προσβολὴν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἐξ ἧς ἀπέθανε μετὰ δύο ἡμέρας, τὴν 28 Ἰουλίου τοῦ 450, ἄγων τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος. Προὔφθασε δὲ νὰ καλέσῃ περὶ ἑαυτὸν τὴν ἀδελφὴν Πουλχερίαν, τὸν πατρίκιον Ἄσπαρ, τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς συγκλήτου καὶ ἄλλους τῶν ἐν τῷ κράτει ἐπιφανῶν, καὶ νὰ ἐκφράσῃ αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν του περὶ τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου. Ἐφανέρωσε δ' αὐτοῖς ὅτι μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἠρώτησε τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν θεολόγον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ του τίς ἔμελλε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τὸν θρόνον μετ' αὐτόν, ὅτι δ' ἐπὶ τούτῳ ἔλαβε καθ' ὕπνους ἀπάντησιν ὅτι διάδοχος αὐτοῦ ἔσται ὁ Μαρκιανός. Ἡ δὲ ὁμολογία αὕτη τοῦ μελλοθανάτου αὐτοκράτορος δεικνύει ὅτι ἡ ὀνειρομαντεία τῶν ἐθνικῶν ἐξηκολούθει ἔτι ὑφισταμένη καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ κοινωνίᾳ τῶν Χριστιανῶν[2].

1. Τὴν μετατροπὴν ταύτην τῶν τῆς αὐλῆς διηγεῖται ὁ Νικηφόρος XIV, κ. 49.

2. Μαλάλας.

Ὁ ἔγγονος Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐτάφη μετὰ πομπῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Συνέθαψε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν φήμην περισσοθρήσκου, κατὰ βάθος δ' ἀγαθοῦ καὶ φιλόφρονος ἡγεμόνος, ὃν οὐχὶ κακία, ἀλλ' ἀδυναμία χαρακτῆρος εἶχε καταστήσει παίγνιον τῶν εὐνούχων[1]. Ἡ ἀπεριόριστος διαφθορὰ καὶ ἐξώνησις τῶν πάντων διὰ τῆς πλεονεξίας τῶν αἱμοποτῶν τούτων καὶ τὸ ἐπονείδιστον τῆς μετὰ τῶν Οὔννων συνθήκης προὐκάλεσαν τὴν σκληρὰν κρίσιν τοῦ Σουΐδα περὶ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, ὃν ἀπεκάλεσεν αὐτόχρημα ἀπόλεμον καὶ δειλίᾳ συζῶντα, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἀρετάς, αἵτινες τὸν ἔγγονον κατέστησαν ὁπωσδήποτε ἀγαπητότερον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου.

Ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν μονογενῆ θυγατέρα τοῦ Θεοδοσίου, ἀλλ' αὕτη ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος. Οὔτε δ' ἐκείνη οὔτε ἐκεῖνος ἤγειραν ἀξιώσεις περὶ τοῦ χηρεύσαντος θρόνου τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τοιαύτας ἡ χήρα τοῦ αὐτοκράτορος Εὐδοκία, ἥτις ἄλλως ἔζη ἐξόριστος ἐν τῇ ἀπώτατα κειμένῃ Ἱερουσαλήμ. Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ αὐγοῦστα Πουλχερία ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς συγκλήτου διάδοχος τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μοναρχία γυναικὸς ἔμελλε νὰ εἶνε ἄνευ παραδείγματος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἀναγνωρίσασα ἐκείνη τὸ ἄτοπον προσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτῆς εἰς τὸν ἀπόχηρον Μαρκιανὸν καὶ συνεδέθη μετ' αὐτοῦ εἰς πλατωνικὸν γάμον.

Ὁ ἀξιόλογος οὗτος πατρίκιος ἦτο γενναῖος καὶ συνετὸς ἀνήρ, πεντήκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, υἱὸς δ' ἁπλοῦ πολεμιστοῦ ἐκ Θράκης. Ταπεινὴν κατέχων θέσιν εἶχέ ποτε ἔλθει εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στρατῷ ὑπὸ τὸν Ἀρδαβούριον καὶ τὸν Ἄσπαρ, διακριθεὶς ἔν τε τῷ κατὰ τῶν Βανδήλων καὶ τῷ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμῳ. Κατὰ δὲ τὴν ἀτυχῆ ἐν Ἀφρικῇ στρατείαν εἶχε πέσει αἰχμάλωτος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γενσερίχου, ὑφ' οὗ ἔπειτα ἐλυτρώθη. Ὡς δὲ διηγεῖτο ἡ παράδοσις, ὁ τῶν Βανδήλων βασιλεὺς εἶχεν ἴδει ἱπτάμενον ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀμερίμνως ὑπνοῦντος αἰχμαλώτου του ἀετὸν ἔχοντα τὰς πτέρυγας ἀναπεπταμένας, ἐντεῦθεν δὲ

1. Ὁ Κεδρηνὸς I, 587 ἀναγράφει ὡς σειρὰν τῶν εὐνοουμένων τούτων τὸν Ἀντίοχον, Εὐτρόπιον, Δαῦσον(;), Καλαπόδιον καὶ Χρυσάφιον.

Digitized by Google

εἶχε προΐδει τὸ μέγα τοῦ Μαρκιανοῦ μέλλον. Ἡ ἀξιόλογος ἐκλογὴ τῆς Πουλχερίας εἰς οὐδεμίαν προσέκρουσεν ἀντίστασιν. Τῇ δὲ 25 Αὐγούστου τοῦ 450 ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον σύζυγος αὐτῆς ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, ἔνθα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου ἔθηκεν αὐτὸς ἰδίαις χερσὶ τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Ἡ πρώτη πρᾶξις τῆς Πουλχερίας ὑπῆρξεν ἡ τιμωρία τοῦ Χρυσαφίου. Ὁ πρόξενος τόσων κακῶν παρεδόθη εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Ἰορδάνου, υἱοῦ τοῦ φονευθέντος Βανδήλου Ἰωάννου, ὅστις καὶ ἀπέκτεινε τὸν σπαθάριον παρὰ τὴν Μελανδησίαν πύλην τῆς πόλεως[1].

Ἡ δευτέρα δὲ πρᾶξις τῶν νέων κυριάρχων ὑπῆρξεν ἡ ἀποκατάστασις τῆς τιμῆς τοῦ πατριάρχου Φλαβιανοῦ, οὗ τὸ λείψανον, ὡς ποτε τὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, μετεκομίσθη ἐν πανηγυρικῇ πομπῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ κατετέθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων[2].

ΚΗ'

Θανόντος τοῦ Θεοδοσίου εἶχε καταπέσει διὰ τὴν Εὐδοκίαν ὅλον τὸ λαμπρὸν ὄνειρον τοῦ βίου της μετὰ καὶ τῆς τελευταίας ἐλπίδος τῆς ἐπανόδου εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Κωνσταντίνου, ἔνθα ποτὲ ὑπῆρξεν αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου. Ἡ τύχη αὐτῆς εἶχεν ἤδη κριθῆ· ἦτο καταδεδικασμένη εἰς ἔρημον ἐξορίαν μέχρι θανάτου ἐν Ἰερουσαλήμ[3]. Πάντες οἱ νέοι μονάρχαι ἤθελον ἐπιτρέψει αὐτῇ νὰ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας αὐτῆς ἐν Ῥαβέννῃ ἢ Ῥώμῃ παρὰ τῇ θυγατρί, ἀλλ' εἶνε ζήτημα ἄν ποτε ᾐσθάνθη τοῦτον τὸν πόθον.

Πῶς δὲ διωργάνωσε τὸν ἐρημικὸν αὐτῆς βίον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀγνοοῦμεν. Τοῦτο δὲ μόνον εἶνε βέβαιον, ὅτι ἐξηκολούθει ἀπολαμβάνουσα τὸ ἀξίωμα αὐγούστης, οὐ μόνον ὡς χήρα τοῦ Θεοδοσίου, ἀλλὰ καὶ ὡς μήτηρ τῆς αὐτοκρατείρας τῶν Ῥωμαίων. Καὶ εἶχε μὲν στερήσει αὐτὴν ὁ σύζυγος ἤδη τῷ 444 μέρους τῆς βασιλικῆς αὐτῆς ἐπιχορηγήσεως, ἀλλὰ πιθανώτατα δὲν ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτῆς τοὺς πόρους οὓς εἰσέπραττεν ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου. Δίκην δ' ἐπὶ κληρονομίᾳ, οἷα ὑπῆρξεν ἡ διώξασά ποτε τὴν Ἀθηναΐδα ἐξ Ἀθηνῶν, δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπαναλάβῃ πλέον ἡ χήρα τοῦ αὐτοκράτορος. Ἄλλως δὲ ἥ τε Πουλχερία καὶ ὁ Μαρκιανὸς θὰ παρεχώρησαν αὐτῇ ἔντιμον σύνταξιν χήρας. Ὅτι δὲ αὕτη ἐν τῇ ἐξορίᾳ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς σπουδαῖα χρηματικὰ μέσα ἀποδεικνύουσι τὰ ἐλευθερίως ὑπ' αὐτῆς ἐν τῇ πόλει τῆς Ἱερουσαλὴμ κτισθέντα ἱδρύματα[1].

Αἱ δυστυχίαι δὲν εἶχον δυνηθῆ νὰ κάμψωσι τὴν θέλησιν αὐτῆς καὶ τὸ πνεῦμα. Τοῦτο δ' ἔμελλε νὰ ἴδῃ ἡ ἀνδραδέλφη αὐτῆς Πουλχερία ἐν βραχεῖ, ἐπειδὴ κυρίως τότε ὡς χήρα τοῦ αὐτοκράτορος παρέσχεν ἡ Εὐδοκία τὴν αὐθεντείαν αὐτῆς εἰς ἐπανάστασιν ἐκκλησιαστικήν, ἥτις ἐκλόνισε πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην.

Διὰ τῆς ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ νέου αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους εἶχε δῆλα δὴ ἐπικρατήσει ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ ἡ πρὸς τοὺς Μονοφυσίτας ἀντίθετος φατρία. Ἡ Πουλχερία καὶ ὁ Μαρκιανὸς ἔσπευσαν νὰ ἐξαφανίσωσι τὰς βιαίας πράξεις τῆς λῃστρικῆς συνόδου. Ἐγένετο δὲ τοῦτο τῇ κεκηρυγμένῃ συνεργασίᾳ τοῦ πάπα Λέοντος, εἰς ὃν αἱ ἔριδες ἐκεῖναι παρέσχον ἀρεστὴν εὐκαιρίαν, ἵνα καταστήσῃ κυρίαν τὴν πρωτοκαθεδρίαν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Νικαίᾳ καὶ μετέθηκε ταύτην ἀμέσως εἰς Χαλκηδόνα, ἐπειδὴ ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο πλησίον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων. Κατὰ δὲ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 451 ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἐνεκαίνισεν αὐτόθι τὴν τετάρτην οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἥτις ἐκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς λῃστρικῆς συνόδου, κατεδίκασε τὸ δόγμα τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ ἐκήρυξεν ὡς κανονικὰ τὰ δόγματα τοῦ πάπα Λέοντος. Κατὰ ταῦτα δ' ὡρίσθη ὅτι ὁ εἷς Χριστός, ὁ υἱὸς καὶ κύριος, ἔχει δύο ἀσυγχύτους καὶ ἀχωρίστους φύσεις, ἀλλ' ὅτι τὰς δύο ταύτας φύσεις πρέπει νὰ φανταζώμεθα συνηνωμένας ἐν ἑνὶ ἀχωρίστῳ καὶ ἀμεταβλήτῳ προσώπῳ. Οἱ δ' ἐν τῇ λῃστρικῇ συνόδῳ καθαιρεθέντες ἐπίσκοποι, ἐν οἷς καὶ Θεοδώρητος ὁ Κύρου ἀποκατεστάθησαν καὶ πάλιν, ἐν ᾧ ὁ Διόσκουρος αὐτὸς καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ καθῃρέθησαν καὶ κατεδικάσθησαν. Εἰς τούτους δὲ συγκατηριθμεῖτο καὶ ὁ παλαιὸς τοῦ Νεστορίου ἐχθρός, ὁ πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἰουβενάλις, ὅστις εἶχε κατ' ἐκείνην τὴν σύνοδον ὑπογράψει τὴν καθαίρεσιν τοῦ Φλαβιανοῦ, ἀλλ' ἐν Χαλκηδόνι ἀνεκάλεσε τὰ πεπραγμένα, διὸ καὶ συνεχωρήθη.

Εἰς δὲ τὴν προθυμίαν τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ ὁ πάπας Λέων ὁ μέγας ἀνταπεκρίθη εὐγνωμόνως συναινέσας νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ἐπίσκοπον Κων-

1. Πρόσπερ ἐν τῷ χρονικῷ. Μαρκελλῖνος. Victor Tunnunensis ἔκδ. Roncalli σ. 339. Περὶ τῆς εἰς τὸν Ἰορδάννην παραδόσεως ποιεῖται λόγον ὁ Κεδρηνός.

2. Νικηφόρος XIV, κ. 49. Ἡ Πουλχερία ἀνήγγειλε τὴν μετακομιδὴν ταύτην εἰς τὸν πάπαν Λέοντα. Ἴδ. Epist. Leonis ἀρ. LXXVII. Ἴδ. πλὴν ἄλλων ἰδίως τὸν Thierry, Nestorius et Eutychès σ. 193 κ. ἑ. καὶ σ. 272.

3. Οὐδένα λόγον ἔχει ἡ ὑπὸ Σίξτου τοῦ ἐκ Σιέννης, Bibl. Sancta, βιβλ. Δ' 282, καὶ ὑπ' ἄλλων ἐκφρασθεῖσα γνώμη, ὅτι ἡ Εὐδοκία ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἔπειτα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδοσίου ἐξέλεξε καὶ πάλιν τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς τελευταίαν αὐτῆς κατοικίαν. Τὴν πεπλανημένην δὲ ταύτην δοξασίαν ἀποδέχεται καὶ ὁ Thierry, Nestorius et Eutychès, σ. 193.

1. Ὁ Ζωναρᾶς II, 35, ὅστις ἀνακριβῶς χρονολογεῖ τὰ δύο ταξίδια τῆς Εὐδοκίας, λέγει ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ σὺν πλούτῳ βαθεῖ καὶ ὅτι αὐτόθι ἔκτισε πολλὰ κτίρια.

Digitized by Google

σταντινουπόλεως ὡς δεύτερον τὴν τάξιν μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης, τοῦθ' ὅπερ ὡρίσθη ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδρίᾳ τῆς συνόδου.

Οὕτω δ' ἐφαίνετο ὅτι ἡ πολυετὴς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ στάσις κατεστάλη διὰ τῆς συμφώνου ἐνεργείας τῶν ἐπιφανεστάτων αὐτῆς ἐπισκόπων, τοῦ βυζαντίνου αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πάπα Ῥώμης· ἀλλ' οἱ θερμόαιμοι Μονοφυσῖται δὲν κατέθηκαν διὰ τοῦτο τὰ ὅπλα, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐξηκολούθησαν τὴν ἀντίστασιν ἔν τισιν ἐπαρχίαις, ἰδίως δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἱερουσαλήμ. Ἡ δὲ φατρία τοῦ Διοσκούρου πλὴν τῆς Αἰγύπτου οὐδαμοῦ ἠρίθμει οὕτω πολλοὺς ὀπαδοὺς ὡς μεταξὺ τῶν δεκακισχιλίων μοναχῶν τῆς Παλαιστίνης, ὧν ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ φανατικὸς Θεοδόσιος.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Ἰουβενάλις ὑπέγραψε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, κατέλιπεν ὁ Θεοδόσιος μανιώδης τὴν σύνοδον ἵνα σπεύσῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐνταῦθα δ' ἐξέθηκε πρὸ τοῦ κλήρου τὰ συμβάντα καὶ ἐξηρέθισεν αὐτὸν εἰς στάσιν. Ὅτε δ' αὐτὸς ὁ Ἰουβενάλις, εἰς ὃν ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀναθέσει τὴν δικαιοδοσίαν ἐφ' ὅλης τῆς Παλαιστίνης, ἐπέστρεψεν ἐκ Χαλκηδόνος εἰς Ἱερουσαλήμ, εὗρε τὴν πόλιν στασιάζουσαν ἐξ ὁλοκλήρου. Οἱ ἐπαναστάντες μοναχοὶ εἶχον καταλάβει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Τάφου· διισχυρίζοντο δὲ ὅτι τότε μόνον θὰ ἐπέτρεπον τὴν εἰς αὐτὴν εἴσοδον τοῦ ἐπισκόπου ἂν ἀνεκάλει τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου· ἐπειδὴ δὲ ἠρνεῖτο νὰ πράξῃ τοῦτο, κατώρθωσε μετὰ δυσκολίας νὰ ἐκφύγῃ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ μοναχοὶ καὶ ἀναχωρηταὶ τῆς Παλαιστίνης ἐξῆλθον ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄντρων αὐτῶν μετὰ φανατικῆς μανίας. Ἐφώρμησαν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔρριψαν πῦρ εἰς τοὺς οἴκους, ἠνέῳξαν τὰς φυλακὰς καὶ ἔπραξαν τὰς δεινοτάτας κακουργίας. Εἶτα δ' ἀνύψωσαν ἀντὶ τοῦ Ἰουβενάλι τὸν Θεοδόσιον ἐκεῖνον ὡς πατριάρχην τῆς Παλαιστίνης. Ἐγένοντο δὲ ταῦτα τελευτῶντος τοῦ 451[1].

Ὁ δ' ἐπιδρομεὺς οὗτος ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν θρασεῖαν πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Πουλχερίαν, ἥτις μάλιστα κατεδέχθη νὰ ἀπαντήσῃ αὐτῷ. Κατέστη δὲ τύραννος ὅλης τῆς Ἰουδαίας, καθαιρῶν ἢ φονεύων ἐπισκόπους καὶ παρέχων τὰς ἕδρας αὐτῶν εἰς Μονοφυσίτας, ἐν ᾧ ἄγρια πλήθη μοναχῶν, ἐνισχυόμενα ὑπὸ στιφῶν λῃστῶν, ἐνέβαλον τὰς χώρας εἰς διαρκῆ τρόμον.

ΚΘ'

Ἡ χήρα τοῦ αὐτοκράτορος οὐ μόνον ἐθεᾶτο ἡσύχως τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ἀλλά, ὡς διδάσκουσιν ἡμῖν εἰδήσεις ἀναμφισβήτητοι, ἐκ παν-

1. Λεπτομερείας περὶ τῶν συμβάντων τούτων ἴδε ἐν τῇ τοῦ Assemanni Bibl. Orient. τόμ. II, σ. 55 κ. ἑ., ἔνθα δημοσιεύονται ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Ζαχαρίου τοῦ Μελιτηνοῦ.

τὸς ὑπεστήριξεν αὐτήν. Ὁ βιογράφος τοῦ Εὐθυμίου, ἁγίου ὃν αὕτη ἐγνώριζεν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, διαβεβαιόνει ὅτι ἡ Εὐδοκία, πεισθεῖσα εἰς τὸν Μονοφυσίτην ἐκεῖνον Θεοδόσιον ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, παρήγαγε δὲ καὶ πάντας τοὺς μοναχοὺς τῆς ἐρήμου εἰς ὁμοίαν ἀποστασίαν[1].

Ἀνασοβούμεθα βλέποντες τὴν ἔμμουσον Ἀτθίδα συνδεομένην μετὰ τοῦ καλογηρικοῦ ἐκείνου ὄχλου τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Αἱ Μοῦσαι τῆς Ἑλλάδος, αἱ πιστῶς μέχρι τοῦ θανάτου ἀκολουθήσασαι τὴν εὐγενῆ Ὑπατίαν, φαίνονται ἐνταῦθα ἀποστρέφουσαι τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς Ἀθηναΐδος ἐξ αἰσχύνης.

Ἂν δὲ συνήνεσε νὰ γείνῃ φίλη τῶν φανατικῶν ἐκείνων χάριν τοῦ δόγματος, πάντως ἠναγκάσθη εἰς τοῦτο ὑπὸ λόγων ἰσχυρῶν. Ἀνέλαβεν ἄρα ὡς ἴδιον ἑαυτῆς τὸν ἀγῶνα τοῦ ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καταδικασθέντος Διοσκούρου, ἐπειδὴ ὁ σύζυγος αὐτῆς Θεοδόσιος ἔτι μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου εἶχεν εὐνοϊκῶς πρὸς τοῦτον τὸν ἀγῶνα καὶ ἐπειδὴ νῦν ἡ Πουλχερία ἦτο ἐχθρὰ τῶν Μονοφυσιτῶν;

Τοῦ σφοδροῦ ἀγῶνος περὶ τοῦ δόγματος τούτου, ἐφ' ὅσον οὗτος διεξήγετο ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἐφέσῳ καὶ Χαλκηδόνι, ἡ Εὐδοκία οὐδαμῶς ἠδυνήθη νὰ μετάσχῃ. Ὁ πάπας Ῥώμης, ὁ γαμβρὸς τῆς Εὐδοκίας Βαλεντινιανός, αὐτὴ αὐτῆς ἡ θυγάτηρ ἥτις ἀπεδέχετο τὰ τῶν ὀρθοδοξούντων, ἡ αὐγοῦστα Πλακιδία, ἅπαντες παρακινούμενοι ἐκ τῆς δογματικῆς ταύτης ἔριδος εἶχον ἐπιστείλει γράμματα εἰς τὸν Θεοδόσιον καὶ τὴν Πουλχερίαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπετάθησαν πρὸς τὴν Εὐδοκίαν, ἐπειδὴ αὕτη ἦτο ἐξόριστος ἄνευ ἰσχύος. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ συζύγου αὐτῆς καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς συνόδου, τότε μόλις μετέσχεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τοῦ ζωτικοῦ τούτου ἀμφισβητήματος τῶν χρόνων ἐκείνων, ἡ δὲ διεγερτικὴ αὕτη ἐνέργεια ἦτο, ὡς εἰκός, εὐπρόσδεκτος εἰς τὸ ζωηρὸν αὐτῆς πνεῦμα ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς ἐξορίας.

Ἡ Εὐδοκία αὕτη εἶχε γείνει οὐ μόνον πιστή, ἀλλὰ καὶ ἐμπαθὴς Χριστιανή. Ἡ μυστικὴ λατρεία τῶν Μονοφυσιτῶν ηὐχαρίστει τὴν καρδίαν αὐτῆς, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἁπλουστέρα καὶ εὐνοητοτέρα. Ἀντὶ νὰ τυραννῇ τὸν νοῦν διὰ τῶν εἰς πᾶσαν ἔντασιν τῆς λογικῆς ἀντιτασσομένων σοφισμάτων ἐκείνων περὶ τῶν δύο φύσεων καὶ ὑποστάσεων, περὶ τῆς συγχύσεως αὐτῶν καὶ ἀλλοιώσεως, τῆς ἑνότητος καὶ συγχρόνως τοῦ χωρισμοῦ, ἀπεδέχετο μᾶλλον ἡ Εὐδοκία τὴν γνώμην περὶ τῆς μιᾶς θείας φύ-

1. Ἴδε τὸν βίον ἁγ. Εὐθυμίου ὑπὸ τοῦ συγχρόνου Κυρίλλου παρὰ τῷ Σουρίῳ, 20 Ἰανουαρ. σ. 468 κ. ἑ. Κατὰ τὸν Θεοφάνην I, 165 ὁ Θεοδόσιος ἐγένετο σφετεριστὴς τῆς ἐπισκοπῆς Ἱερουσαλὴμ συνεργίᾳ τῆς Εὐδοκίας. Ἴδ. περὶ τούτων καὶ Tillemont, Mem. Eccl. XV, 733, κλ κ. ἑ. Le Quien, Oriens Chr. Τόμ Γ', ἄρ. XXI, σ. 116.

Digitized by Google

σεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς εἶχε γείνει ὁ θεὸς αὐτῆς καὶ χάριν αὐτοῦ εἶχεν ἀπαρνηθῇ τοὺς θεοὺς τῆς Ἑλλάδος. Εἶχε δ' ἐνδομύχως πεισθῆ καθ' ὁλοκληρίαν περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ μονοφυσιτικοῦ δόγματος. Τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται ἐναργέστατα ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιμονῆς μεθ' ἧς ἐπὶ ὅλα ἔτη ἐπέμενεν εἰς τὴν ἰδέαν αὐτῆς, ἔτι καὶ μετ' αὐτὴν τὴν δι' ὅπλων καταπολέμησιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ κλήρου.

Εἴκοσιν ὅλους μῆνας ἠδυνήθησαν οἱ ἀντάρται νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ κυριότητι αὐτῶν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἕως ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς ἀπεφάσισεν ἐν ἔτει 453 νἀποστείλῃ ὁλόκληρον στρατιὰν ὑπὸ τὸν κόμητα Δωρόθεον εἰς Παλαιστίνην. Ἠναγκάσθη δ' οὗτος, ὡς εἰ ἐστράτευεν ἐν χώρᾳ ἐχθρικῇ, νὰ πολιορκῇ πόλεις καὶ νὰ συνάπτῃ μάχας. Ὅτε δὲ τέλος ἔφθασε πρὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, εὗρε τὰς πύλας τῆς πόλεως κεκλεισμένας διαταγῇ τῆς Εὐδοκίας καὶ τοῦ σφετεριστοῦ τῆς πατριαρχείας Θεοδοσίου. Εἰσήλασε δὲ τέλος εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς βίας καὶ ἐγκατέστησε πάλιν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν φυγάδα Ἰουβενάλιν, ὅςτις συνηκολούθει αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν ἀντάρτης Θεοδόσιος ἐξέφυγε μετά τινων τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Σινᾶ μονάς, ὁ δὲ Ἰουβενάλις συνεκάλεσε σύνοδον ἀκυρώσασαν πάσας τὰς πράξεις τοῦ σφετεριστοῦ[1].

Ἔκτοτε δ' οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Μονοφυσῖται μόνον πλέον στήριγμα εἶχον τὴν ἐπίμονον προαίρεσιν τῆς Εὐδοκίας, ἐπειδὴ ἡ αὐτοκρατορικὴ χήρα ἔμεινεν ἄκαμπτος. Καὶ αὐτὴ μὲν κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν θεοδοσιακῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατηγοῦ οὐδαμῶς ἠνωχλήθη, ἀλλ' ἔτυχε πάσης ὀφειλομένης τιμῆς. Ἀλλ' οὕτω σπουδαία ἐφαίνετο νῦν ἡ ἀντίστασις τῆς Εὐδοκίας καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς οὕτω σπουδαῖον, ὥςτε οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἀπεπειρῶντο νὰ καταπαλαίσωσι τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην αὐτῆς δι' ἐπανειλημμένων νουθεσιῶν. Μάλιστα δὲ ὁ γαμβρὸς Βαλεντινιανὸς ἔπεισε τὸν πάπαν Λέοντα νὰ γράψῃ αὐτῇ περὶ τούτου[2].

Αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ βυζαντιακὸν κράτος εἶχον ἤδη λάβει φιλιωτέραν τροπήν. Ἡ Πουλχερία μάλιστα φαίνεται ὅτι διηλλάχθη μετ' αὐτῆς καθ' ὁλοκληρίαν[3]. Ἔπεισε δὲ τοὺς στενοτάτους συγγενεῖς τῆς Εὐδοκίας νὰ γράψωσιν αὐτῇ. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ περιστάσει ἀκούομεν πάλιν περὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἀθηναΐδος, ὧν ἰδίως ἀναφέρεται ὀνομαστὶ ὁ Βαλέριος. Ἔτι δὲ τῷ 453 φαίνεται ὅτι κατεῖχεν οὗτος ἐπιφανῆ θέσιν ὡς πατρίκιος[1].

Ἡ Πουλχερία οὐδένα εἶχε τὸ ἑξῆς λόγον νὰ ζηλοτυπῇ κατὰ τῆς ἀνδραδέλφης. Ἡ εὐλάβεια πρὸς τὸν θανόντα ἀδελφόν, ἡ συμπάθεια ὑπὲρ τῆς ἐξορίστου καὶ ἡ ἀνάμνησις ὡραίου παρελθόντος ἀναγκαίως ἔφερον αὐτὴν εἰς δυςθυμίαν. Αἱ δ' εὐσεβεῖς αὐτῆς προςπάθειαι πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν τῆς Εὐδοκίας ἦσαν βεβαίως εἰλικρινεῖς· ἀλλὰ δὲν ἐπέζησεν ἵνα ἴδῃ τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιστροφὴν τῆς ἄλλοτε θετῆς αὐτῆς θυγατρός.

Ἡ Αἰλία Πουλχερία, μία τῶν παραδοξοτάτων γυναικῶν τῆς βυζαντιακῆς ἱστορίας, ἀπέθανε τῇ 10 Σεπτεμβρίου τοῦ 453 ἄγουσα τὸ πεντηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας, διέθηκε δὲ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς τοῖς πτωχοῖς. Ἐπέζησε δ' ἀκόμη τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ πεπερατωμένον τὸν νάρθηκα τῆς ὑπ' αὐτῆς κτισθείσης λαμπρᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἄλλαι δέ τινες ἐκκλησίαι, ὡς ἡ περιώνυμος Παναγία τῶν Βλαχερνῶν, ἡ τῆς Ὁδηγητρίας, τὸ εὐκτήριον τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ πολλὰ ὀρφανοτροφεῖα καὶ νοσοκομεῖα ἦσαν τὰ μνημεῖα ἅτινα κατέλιπεν ἡ Πουλχερία ἐν τῇ μητροπόλει.

Ἡ ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀνεκήρυξε δημοσίᾳ τὴν φήμην αὐτῆς ὡς φρουροῦ καὶ προστάτιδος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κατὰ τῶν αἱρετικῶν. Καὶ ὁ Πάπας δὲ Ῥώμης Λέων ἀπεκάλεσεν αὐτὴν προστάτιν δύναμιν ἣν ὁ θεὸς εἶχε στήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ του. Αὐτὴ δὲ ἡ ἐκκλησία κατέταξεν αὐτὴν ἐν τοῖς ἁγίοις. Εὑρίσκετο δὲ ὁ Λέων ἐν ζωηρᾷ μετ' αὐτῆς ἀνταποκρίσει, ἀκόμη δὲ τὴν σήμερον ἀναγινώσκομεν μετ' ἐνδιαφέροντος τὰς ἐπιστολάς, ἃς ἔγραψεν εἰς τὴν Πουλχερίαν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πάπας ὁ ἀποτρέψας ἀπὸ τῆς Ῥώμης τὴν σπάθην τοῦ Ἀττίλα, ὁ αὐτόθι μαλάξας τὴν βαρεῖαν ὀργὴν τοῦ βασιλέως τῶν Βανδήλων Γενσερίχου καὶ θεμελιώσας τὸ ἱστορικὸν μεγαλεῖον τοῦ παπισμοῦ[2]. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν Εὐδοκίαν. Ὁ Λέων μόλις ἔσχεν εὐκαιρίαν νὰ συνδέσῃ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς Πουλχερίας ἐν ὅσῳ αὐτὴ ἦτο ἰσχυρὰ αὐτοκράτειρα, ἐπειδὴ μόλις τῷ 440 ἀνέβη τὸν παπικὸν θρόνον, ἤτοι κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς πτώσεως αὐτῆς. Σώζονται δὲ δύο τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν Εὐδοκίαν, ἀμφότεραι ἀπὸ τοῦ Ἰου-

1. Λέων ὁ Α΄ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανὸν διὰ τὴν καταντίκησιν τῆς ἀποστασίας ἔν τινι ἐπιστολῇ, τῇ CXXVI, χρονολογουμένῃ ἀπὸ 9 Ἰανουαρίου 454, ὑπατευόντων τοῦ Ἀετίου καὶ τοῦ Σταδίου.

2. Τοῦτο ἀναφέρει αὐτὸς ὁ Λέων. Op. Leonis Magni ἐκδ. Ballerini τόμ. Α. σ. 1209.

3. Νικηφόρος, βιβλ. XV, κ. 13.

1. Ὁ Νικηφόρος ποιεῖται ἐνταῦθα λόγον περὶ τῶν ἀδελφῶν ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ, ἀλλ' ἀναφέρει μόνον τὸν Βαλέριον (XIV, κ. 12). Πηγὴν δὲ διὰ τὴν διήγησιν περὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν καταβληθεισῶν πρὸς καταπάλαισιν τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης τῆς Εὐδοκίας ἔχει τὸν ὑπὸ Κυρίλλου γραφέντα βίον τοῦ ἁγ. Εὐθυμίου. Λέγει δ' οὗτος ὅτι ὁ Βαλέριος ἔγραψε τῇ Εὐδοκίᾳ, καὶ ἐσφαλμένως τὸν Ὀλύβριον ἀναφέρει ὡς γαμβρὸν αὐτῆς ἀντὶ γαμβροῦ τῆς θυγατρὸς τῆς Εὐδοκίας.

2. Αἱ πρὸς τὴν Πουλχερίαν ἐπιστολαὶ τοῦ Λέοντος εὕρηνται ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Opera Leonis τῆς ἐκδόσεως Ballerini.

Digitized by Google

νίου 453. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ὑπόθεσιν ἔχει τὸν χρόνον τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, διὰ δὲ τῆς δευτέρας παρακινεῖ αὐτὴν νἀποτρέψῃ τοὺς μοναχοὺς τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τοῦ σχίσματος καὶ νὰ παρακαλέσῃ αὐτοὺς νὰ ὑποταγῶσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Ὁ προσεκτικὸς πάπας ἀπέφυγε νὰ προσβάλῃ τὴν Εὐδοκίαν, προσεποιήθη δὲ ὅτι οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἶχε περὶ τῆς ἰδίας αὐτῆς ὀρθοδοξίας. Ἐξέφρασε δὲ μόνον τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ὠφελήσῃ τὸν Χριστιανισμὸν ἡ συναντιλήψει τῆς θείας προνοίας ἐγκατάστασις αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἐν ᾧ αἱ μαρτυρίαι τοῦ πάθους παρίστανον τὸν Σωτῆρα ὡς ἀληθῆ θεὸν καὶ ἀληθῆ ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶνε βραχεῖα καὶ ψυχρὰ καὶ χωρὶς τινος ἄλλου τίτλου πλὴν τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ἀπαντῶντος προσφωνήματος *ἡ χάρις σου*, tua clementia[1].

Ἀπεπειράθη δὲ ὁ Λέων καὶ παρὰ τῷ Βαλεντινιανῷ ζητῶν παρ' αὐτοῦ νὰ πείσῃ τὴν πενθερὰν νἀναγνωρίσῃ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν[2]. Ἀλλὰ παρῆλθον τρία ἔτη πρὶν ἡ Εὐδοκία δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τὰς παραστάσεις τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς καὶ τοῦ πάπα. Ἐγένετο δὲ τοῦτο συνεπείᾳ φοβερᾶς τραγῳδίας ἥτις κατέστρεψε τὴν εὐτυχίαν τῆς ἰδίας αὐτῆς θυγατρός.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

1. Ἐπιστ. LXV ἐν Eudociam Augustam ad τῇ XVI τῶν Ἰουνίων καλανδῶν καὶ Ἐπιστ. LXVI τῇ VII τῶν Ἰουλίων καλανδῶν· ἀμφότεραι δ' αἱ ἐπιστολαὶ χρονολογίαν φέρουσι τὴν ὑπατείαν τοῦ Ὀπιλίωνος.

2. Ἐπιστ. Λέοντος XCVI.

Ο ΑΦΑΝΗΣ ΜΑΡΤΥΣ

Διήγημα.

Α'

Αἱ μεγάλαι θυσίαι αἱ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων γινόμεναι, οὐδόλως με συγκινοῦσι, τὸ ὁμολογῶ. Διότι ναὶ μὲν τὸ παριστάμενον πλῆθος μετὰ θαυμασμοῦ τὰς θεωρεῖ, ἡ ἱστορία τὰς ἐγγράφει ἐπὶ τῶν χρυσῶν της δέλτων, καὶ ἡ ἀθανασία τὰς παραλαμβάνει· ἀλλ' ὁ ἡρωϊσμὸς ὁ ἐπὶ τόκῳ τοσοῦτον μεγάλῳ τοκιζόμενος οὐδὲν ἔχει τὸ συγκινοῦν με, οὐδὲν τὸ ἐκπλῆττόν με. Ἄλλως τε τὸ τοιοῦτον κατὰ τὸ πλεῖστον οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ συμφόρησις αἵματος εἰς τὴν κεφαλὴν, στιγμιαία τις παραφορὰ ἐξημμένων αἰσθήσεων· ὥστε δὲν εἶν' ἀπίθανον καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς οἱανδήποτε δοκιμασίαν καὶ γενναίως νὰ θυσιάσῃ καὶ τὴν ζωήν του ἐν πλήθοντι θεάτρῳ, ἀνευφημούντων τῶν θεωρείων καὶ τῆς πλατείας, ἄνθρωπος, ὅστις ἐν τοῖς παρασκηνίοις θὰ ἦτο ψοφοδεής τις καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξιος.

Ἐμὲ θέλγει καὶ βαθέως ὑπὲρ πάντα λόγον συγκινεῖ ὁ ἡρωϊσμὸς ὁ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν γινόμενος, ἡ ἐν τῇ σκιᾷ ἐργαζομένη ἀφοσίωσις ἄνευ τινὸς φιλοδοξίας, ἡ αὐταπαρνησία καὶ ἡ θυσία πρὸ τοῦ ἀψύχου καὶ ἀείποτε σχεδὸν ἀγόνου καὶ ἀκάρπου καθήκοντος. Τοιούτου δὲ ἡρωϊσμοῦ ἥρωες καὶ μάρτυρες εὑρίσκονται καὶ παρὰ τοῖς ἁπλοῖς πολίταις ἀνώτεροι πολλῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνημονευομένων ἐνδόξων ὀνομάτων. Πρὸς βεβαίωσιν δὲ ἀναφέρω ἓν μόνον παράδειγμα, τόδε.

Κατὰ τὸ ἔτος 1830 εὐάριθμοί τινες νέοι εἴχομεν σχηματίσῃ φιλικόν τινα σύνδεσμον. Ἤμεθα συνεπαρχιῶται καὶ ἀνέκαθεν συμμαθηταὶ, καὶ ἠγαπώμεθα τρυφερώτατα. Ὁ αὐτὸς δὲ πόθος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως μᾶς εἶχεν ὁδηγήσῃ εἰς Παρισίους. Ἀλλὰ τί ἀπέγειναν πάντες οὗτοι οἱ νεαροὶ φίλοι, οἵτινες εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ συζήσωσι καὶ νὰ συγγηράσωσι; Τοὺς μὲν ἔλαβεν ὁ θάνατος, τοὺς δὲ διεσκόρπισεν ἡ ζωή. Τώρα δὲ καταβαίνομεν, ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτὸν, τὴν κλιτὺν τοῦ λόφου, ὃν τότε ἀνεβαίνομεν κρατούμενοι ἀπὸ τῶν χειρῶν πάντες, μόλις δὲ ὑπολειπόμεθα δύο ἢ τρεῖς ἀναζητοῦντες ἀλλήλους διὰ τοῦ βλέμματος, καὶ ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων προσφωνοῦντες ἀλλήλους ὡς τὰ ἐν τῷ πελάγει μακρόθεν συναντώμενα πλοῖα. Ὤ, πόσα ὄνειρα ἀπέπτησαν! πόσαι φιλοδοξίαι ἐματαιώθησαν! πόσαι ἐλπίδες ἐξηφανίσθησαν! Καὶ, φεῦ! πῶς παρῆλθον ταχέως τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα τῆς νεότητος ἔτη!

Κατ' ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν μακρὰν ἤδη ἀφ' ἡμῶν ἀπέχοντα χρόνον, ἡ τύχη ἔφερεν εἰς τὸν φιλικὸν ἡμῶν σύνδεσμον νέον, ὃν πάντες τάχιστα ἠγαπήσαμεν ὡς ἀδελφόν. Καὶ οἱ μὲν γονεῖς αὐτοῦ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὸν προώρισαν νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἀλλ' αὐτὸς, εἰκοσαέτης ἤδη ἦτο κατειλημμένος ὑπὸ ἰσχυρᾶς πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσεως. Καὶ ἀναντιρρήτως οἱ κρανιοσκόποι ἐάν τον ἐξήταζον θὰ εὕρισκον τὸ κρανίον αὐτοῦ ὁμοιόμορφόν πως πρὸς τὸ τοῦ Μόζαρτ καὶ τοῦ Βετόβεν. Καίτοι δὲ ἦτο θελκτικὸς καὶ χαρίεις, δὲν ἦτο ὅμως εὔμορφος. Ἀλλ' ἐὰν ἐβλέπετε αὐτὸν ἔν τινι γωνίᾳ τοῦ θεάτρου ἀκροώμενον τὴν μουσικὴν τοῦ *Ὀθέλλου* ἢ τοῦ *Δὸν Ζουὰν*, θὰ ἐνομίζετε ὅτι βλέπετε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πνέον ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ ἐκείνου προσώπου. Ὁ Ὅφμαν ὁ συγγραφεὺς τῶν φανταστικῶν διηγημάτων ἐάν τον ἔβλεπεν οὕτω πως, ἤθελε βεβαίως τὸν ἀγαπήσῃ. Ἐθαύμαζε δὲ ὁ Κάρολος ἀλλὰ δὲν ἐλάλει. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐκαθήμεθα πλησίον κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν τοῦ *Γουλιέλμου Τέλλου*. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παραστάσεως οὔτ' ἐσάλευσεν οὔτε ἤνοιξε κἂν τὰ χείλη, ἀλλ' οὐδὲ θαυμασμόν τινα ἀπέδειξε διὰ κραυγῆς ἢ χειρονομίας. Ἐφαίνετο ὅλως ἀπαθής. Μόνον δὲ ὅτε ἐξήλθομεν τοῦ θεάτρου μὲ εἵλκυσε μακρὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ μιᾶς περιπτυσσόμενός με ἀφῆκεν ἐλεύθερα τὰ δάκρυά του νὰ καταρρεύσωσι καὶ να ἀνακουφίσωσι τὴν σφοδρὰν συγκίνησιν, ἥτις ἐπίεζε τὴν καρδίαν του. Πρώτην φορὰν ἀκούσας τὸ ἀριστούργημα ἐκεῖνο, εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐνεβάθυνεν εἰς αὐτὸ, τὰ πάντα αἰσθανθεὶς, τὰ πάντα κατανοήσας. Ὅλην δὲ τὴν νύκτα διῆλθε διηγούμενος καὶ ἀναπτύσσων τὰς

θαυμασίας καλλονὰς τῆς μουσικῆς ἐκείνης.

Τοῦτο δὲ μόνον τὸ πάθος ἀνεκαλύψαμεν ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ διάστημα τῆς μετ' αὐτοῦ συμβιώσεως ἡμῶν, τὸ πάθος τῆς μουσικῆς. Ἀσμένως θὰ ἐπορεύετο ὁδὸν πολλῶν ὡρῶν πεζὸς ἵν' ἀκούσῃ μουσικήν τινα συμφωνίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πτωχὸς, ἐστερεῖτο μετὰ χαρᾶς τοῦ φαγητοῦ, οἰκονομῶν οὕτω τὰ τοῦ εἰσιτηρίου τοῦ θεάτρου. Ἐθαύμαζε δὲ σφόδρα καὶ πολὺ δικαίως, διατὶ δὲν ἐστεφάνωσαν καὶ τὸν Ῥοσσίνην ὡς τὸν Πετράρχην ἐν τῷ Καπιτωλίῳ· μαθὼν δὲ ἡμέραν τινὰ ὅτι ἡ χήρα τοῦ Μόζαρτ ἔζη ἔτι, εἶπε μετὰ πάσης σπουδαιότητος ὅτι καθῆκον εἶνε νά την ἐπισκεφθῇ καὶ ἀσπασθῇ τὴν δεξιάν της. Ἐκ τούτου βεβαίως ἐννοεῖτε ὅτι τοιοῦτον ἔρωτα ἔχων εἰς τὴν μουσικὴν, ἦτο μουσικὸς καὶ αὐτός. Καὶ ὄντως ἐγίνωσκεν ἄριστα τὴν θείαν ταύτην γλῶσσαν. Ἀνεγίνωσκε τὰ μουσικὰ τετράδια ὅπως ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν τὰ βιβλία, καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ μελανὰ στίγματα, ἅτινα εἰς ἡμᾶς ἐφαίνοντο ὡς κηλῖδες μελάνης, εἰς ἐκεῖνον ἐξέπεμπον μελῳδίας καὶ συμφωνίας. Ἔπαιζε δὲ καὶ βιολίον· ἀλλ' οὐδέποτε συνήνεσε νὰ παίξῃ ἐνώπιον ἡμῶν, διατεινόμενος ὅτι ἔπαιζε μόνον δι' ἑαυτὸν, ἵνα συνοδεύῃ τὰς ἐν τῇ καρδίᾳ του ἀντηχούσας μελῳδίας. Καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδόλως ᾐσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιμείνωμεν· διότι ἡ μουσικὴ ἡμῶν ἀγωγὴ ἦτο τοσοῦτον μηδαμινὴ καὶ ἀτελὴς, ὥστε αἱ ὀρέξεις καὶ αἱ ὁρμαὶ ἡμῶν παντοῦ ἀλλοῦ ὤθουν ἡμᾶς ἢ πρὸς τὴν μουσικήν. Δὲν ηὐτυχήσαμεν νὰ ἀνατραφῶμεν ὑπὸ τοὺς ἤχους τοῦ κλειδοκυμβάλου ὡς σήμερον, οὐδὲ νὰ ἀναπτυχθῶμεν ἐν ἀτμοσφαίρᾳ διέσεων, ὑφέσεων, καὶ δεκάτων ἔκτων. Ὅθεν κατὰ τοῦτο ἤμεθα ἀμουσότατοι καὶ ἡ ἀμουσία ἡμῶν ἐκείνη κατέστη δυσφόρητος, ἀφ' ὅτου ἡ Γαλλία μετεβλήθη εἰς ἀπέραντον ὀρχήστραν, ἧς καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ παιδία ἐπιτυχῶς ἤδη μετέχουσι. Τὸν Κάρολον λοιπὸν ἐθεωροῦμεν ὡς παιδίον ἀγαπητὸν καὶ χαριέστατον, ἔχον πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσιν πολλὴν καὶ γνῶσιν αὐτῆς ὀλίγην. Καὶ αὐτὸς δὲ τοιοῦτόν τινα ἐνόμιζεν ἑαυτόν. Μεστὸς γλυκύτητος καὶ ἀγνοῶν τὴν ἀξίαν του, οὐδέποτ' ἐσκέφθη νὰ ἐξετάσῃ μήπως ἡ πολλὴ ἐκείνη κλίσις ἦτο δεῖγμα τῆς ἐν τῇ ψυχῇ του μεγαλοφυΐας. Καίτοι δὲ οὐδεμίαν ἀγάπην εἶχεν εἰς τὰ νομικὰ, παρεσκευάζετο ὅμως μελετῶν τοὺς νόμους καὶ τὴν δικονομίαν, νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν οἰκείων του, διότι ἦτο πρὸ πάντων ἄνθρωπος τοῦ καθήκοντος.

Ἀλλ' ἀκούσατε τί συνέβη.

Ἑσπέραν τινὰ ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψίν του τον εὗρον κατειλημμένον ὑπὸ ἐξάψεως ἀπεριγράπτου. Ἦτο σχεδὸν μὲ μόνον τὸ ὑποκάμισον, διὰ τῆς δεξιᾶς μὲν ἐκράτει τὸ τοξάριον διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ βιολίον του, εἶχε τὴν κόμην ἄτακτον, τοὺς ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας, τὸ μέτωπον κάθιδρον. Ἅμα ἰδών με ἀπέθηκε τὸ βιολίον καὶ τὸ τοξάριον ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐρχόμενος πρός με: — Ἆ, φίλε μου, ἀνεφώνησε περιπτυσσόμενός με, τί εὔμορφον ἦτο, τί θαυμάσιον! Αὐτὴν βέβαια τὴν συμφωνίαν θὰ παίζουν οἱ Ἄγγελοι καὶ τὰ Σεραφὶμ τὰς ἑορτὰς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Αἰωνίου!

Ὁ λόγος ἦτο περὶ συμφωνίας τινὸς, ἣν ἐξετρύπωσεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔν τινι παλαιοπωλείῳ καὶ κατεγίνετο πρώτην ἤδη φορὰν νὰ τὴν ἀναγνώσῃ καθ' ἣν στιγμὴν ἐγὼ ἤνοιξα τὴν θύραν. Ἔνθους ὅλος ἀνέλαβε πάλιν τὸ τοξάριον καὶ τὸ βιολίον, καὶ σταθεὶς πρὸ τοῦ ἀναλογίου του ἐπέπεσε κατὰ τοῦ μουσικοῦ τεμαχίου. Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν τὸν ἤκουον. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς μουσικῆς ἐστράφη πρὸς ἐμὲ καὶ ἰδών με σφόδρα συγκεκινημένον :

— Δὲν εἶν' εὔμορφον; μὲ ἠρώτησε.

— Μάλιστα, ἀνεφώνησα, μάλιστα εἶνε θαυμάσιον. Καὶ τὸν ἐνηγκαλίσθην.

Ἐκεῖνος δὲ χαίρων ἐπανέλαβε τὴν μουσικὴν παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του, καὶ μοι ἐξετέλεσε τὰ μᾶλλον ἐκλεκτότερα μουσουργήματα τῆς συλλογῆς του. Νά τον σταματήσω δὲν ἦτο τρόπος. Ἠκροώμην μετ' ἀνεκφράστου θαυμασμοῦ. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως τὸν παρετήρουν ἔκπληκτος· διότι καθ' ὅσον ἔπαιζε συνέβαινεν εἰς αὐτὸν ἀλλόκοτόν τι, τελεία τις μεταμόρφωσις. Τὸ μέτωπόν του ἐφωτίζετο καὶ ἐνόμιζον ὅτι τὸν βλέπω περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀτμοσφαίρας φωτοβόλου, ἐνόμιζον ὅτι ἀκούω τὸν τριγμὸν τῶν ἠλεκτρικῶν σπινθήρων μεταξὺ τῶν χρυσῶν βοστρύχων τῆς ὑπὸ τοῦ πάθους φρισσούσης κόμης του. Τὸ βλέμμα του εἶχέ τι τὸ ἔνθουν, οἱ ῥώθωνες ἦσαν ἐξωγκωμένοι, τὰ χείλη ἔτρεμον. Καὶ ἡ στάσις του δὲ αὐτὴ καὶ οἱ νευρώδεις δάκτυλοί του οἱ ἐπὶ τῶν χορδῶν ἁπλούμενοι, εἶχόν τι τὸ πρωτοφανὲς, τὸ ποιητικὸν, τὸ γραφικὸν, ὅπερ μόνοι οἱ ἔξοχοι καλλιτέχναι ἔχουσι, μάτην δὲ οἱ μέτριοι πειρῶνται νὰ μιμηθῶσι. Μετὰ τὸ πέρας ἑκάστου τεμαχίου ἤρχετο καὶ ἐκάθητο πλησίον μου ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ ἐλέγομεν περὶ διαφόρων προσφιλῶν αὐτῷ πραγμάτων. Μ' ἐδιηγεῖτο ὅτι τὴν ὀλίγην μουσικὴν ἣν ἐγίνωσκε τὴν ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ γηραιοῦ θείου του, ὅστις τῷ ἐκληροδότησε καὶ τὸ βιολίον, θησαυρὸν ἀνεκτίμητον, καὶ ταῦτα λέγων κατεφίλησε περιπαθῶς τὸ ὄργανον.

Ἔπαιξεν ἔπειτα τὸν γνωστὸν στρόβιλον, ὃν κατὰ συνθήκην οἱ περὶ τὴν μουσικὴν καταγινόμενοι ὀνομάζουσιν *ὕστατον διαλογισμὸν* τοῦ *Βέμπερ* ἢ μᾶλλον τὸν ὕστατον διαλογισμὸν τοῦ Βέμπερ ὃν κατὰ συνήθειαν ὀνομάζουσι *στρόβιλον*. Μετὰ δὲ τοῦτον, θέλων νὰ διασκεδάσῃ τὴν λυπηρὰν ἐντύπωσιν, ἔπαιξε φαντασίας τινὰς φαιδρὰς καὶ γοργάς· καὶ ὅτε τὸν ἠρώτησα τίνος εἶνε αἱ συνθέσεις αὗται, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὅτι ἦσαν ἰδικαί του. Βλέπων με δὲ σύννουν :

— Τί σκέπτεσαι; μὲ ἠρώτησε.

Digitized by Google

— Ἐρωτῶ τὸν ἑαυτόν μου, ἀπεκρίθην, μήπως εἶσαι τυχὸν ἄνθρωπος μεγαλοφυής.

Ἀνεκάγχασε θορυβωδῶς, ἀκούσας τὴν σκέψιν μου, καὶ ἐκυλίσθη ἐπὶ τῆς κλίνης του ὡς γαλῆ παίζουσα. Ἀλλ' αἴφνης διὰ μιᾶς ἔγεινε πάλιν σύννους.

— Φίλε μου, μ' εἶπε, ποτὲ μὴ μ' ὁμιλῇς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Πρόσεχε μήπως διαταράξῃς τὴν καρδίαν μου· διότι ἔχω ἀνάγκην ὅλων μου τῶν δυνάμεων καὶ ὅλου μου τοῦ θάρρους.

Καὶ ταῦτα λέγων ἔκλεισε τὸ βιολίον ἐν τῇ θήκῃ, καὶ λαβὼν τόμον, ὃν ἀνεγνώρισα ὅτι ἦτο οἱ *Κώδικες*, ἔθεσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου του λέγων:

— Ἰδοὺ τὸ προσκέφαλόν μου· τοῦτο δέν με ἀφίνει νὰ δώσω ἀκρόασιν εἰς τοὺς πειρασμοὺς τῆς τέχνης καί με σώζει ἀπὸ τῶν θελγήτρων καὶ τῶν δελεασμάτων τῆς δόξης.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν σημαίνοντες τὸν ὄρθρον. Ἔθλιψα τὴν χεῖρα τοῦ φίλου μου καὶ ἀπῆλθον τεταραγμένος σφόδρα, ἀγνοῶν πῶς νὰ ἐξηγήσω ὅσα πρὸ μικροῦ ἤκουσα.

Β'

Ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας ἠρχόμην καθ' ἑσπέραν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Καρόλου. Προσφιλέστατον δωμάτιον, φωλεὰ φοιτητοῦ καὶ ποιητοῦ, νομίζω ὅτι τὸ βλέπω ἀκόμη! Ἐκεῖ διῆλθον τὰς ἡδίστας στιγμὰς τοῦ βίου μου. Τὸ παράθυρόν του ἔβλεπε πρὸς κῆπον ὅστις ἔστελλε πρὸς ἡμᾶς τὰς γλυκυτάτας εὐωδίας του. Οἱ τοῖχοι τοῦ δωματίου ἐκοσμοῦντο διὰ τῶν εἰκόνων τῶν διασήμων ἀοιδῶν τοῦ Σόνταγ καὶ τῆς Μαλιμπράν, ἐπὶ σανίδος ἵσταντο αἱ γύψιναι προτομαὶ τοῦ Ἄϋδν, τοῦ Γλὺκ, τοῦ Μόζαρτ. Ἐπὶ τραπέζης ἔκειντο τετράδια μουσικῆς, τριῳδίαι, τετραῳδίαι, σονάται, νομικά τινα βιβλία καὶ τέλος τὸ βιολίον ἐν τῇ μαύρῃ θήκῃ του. Νομίζω ὅτι τὰ πάντα βλέπω ἔτι, οὐδὲν τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐλησμόνησα, τὰ πάντα χαριέντως μένουσιν ἐν τῇ μνήμῃ μου περικυκλοῦντα τὴν χαρίεσσαν ἐκείνην μορφὴν, ἥτις ἦτο ἡ ψυχὴ αὐτῶν καὶ ἡ ζωή.

Μετὰ παρέλευσιν τοσούτων ἐτῶν ἅτινα μὲ χωρίζουσιν ἀπὸ τῶν εὐφροσύνων ἐκείνων ἡμερῶν, ὑπάρχουσιν ἔτι μελῳδίαι, ἃς δὲν δύναμαι νὰ ἀκούσω χωρὶς νὰ αἰσθανθῶ ἀνασκιρτῶσαν τὴν καρδίαν μου, μεταξὺ δὲ ἄλλων τὸν *φλογερὸν πυρετὸν* τοῦ Γρετρὺ, ὃν οὔτε ὁ Κάρολος ἀπέκαμνε παίζων οὔτε ἐγὼ ἀκροώμενος. Πολλοὺς ἔκτοτε μουσουργοὺς ἤκουσα, διότι δὰ, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν ἔχομεν ἔλλειψιν τοιούτων, πολλοὺς δεξιωτάτους εἶδον καὶ διασημοτάτους, τοὺς μὲν ἐκτελοῦντας ὁλόκληρον μελόδραμα ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνης χορδῆς, τοὺς δὲ ἀπομιμουμένους πάντα τὰ ὄργανα. Παρέστην θεατὴς μυρίων τοιούτων θαυμασῶν παιγνιδίων. Καὶ ὅμως, τί τα θέλετε, πλὴν δύο ἢ τριῶν μουσουργῶν, οὓς ὁ Θεὸς ἐπῆρεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἵνα, βεβαίως διευθύνωσι τῶν Χερουβὶμ τὴν ὀρχήστραν, δὲν ἤκουσα ἄλλον τινὰ καταθέλξαντά με ὅσον με κατέθελγεν ὁ νέος ἐκεῖνος φίλος μου, ὁ Κάρολος.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξα ἐγὼ ἁρμόδιος κριτὴς τῶν τοιούτων. Ἀλλ' ὅμως ἐὰν πρᾶγμά τι μὲ συγκινήσῃ, ἔχει καλῶς, εἰ δὲ μὴ, δὲν ἀξίζει τίποτε κατ' ἐμὲ κριτήν.

Τώρα ὑπάρχουσιν, ὡς γνωστὸν, ἄνθρωποι διατεινόμενοι ὅτι ὁ τοιοῦτος τρόπος τοῦ κρίνειν εἶνε ὁ πάντων μωρότατος· πολὺ λυποῦμαι διὰ τοῦτο, διότι ἴσα ἴσα ἐγὼ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον κρίνω. Ἐκτιμῶ πολὺ μᾶλλον αἴσθημ' ἀφελὲς ἁπλῶς ἐκδηλούμενον, ἢ πάντα ἐκεῖνα τὰ δυσκολώτατα καὶ πολύπλοκα γυμνάσματα καὶ τὰς ἐπιδείξεις τῆς εὐστροφίας καὶ εὐκαμψίας τῶν χειρῶν καὶ τῶν δακτύλων, ἃς ἐκτελοῦσιν οἱ γελωτοποιοὶ τῆς τέχνης ἐπευφημοῦντος τοῦ ὄχλου. Τοιαύτη εἶνε ἡ γνώμη μου καὶ περὶ τῆς μουσικῆς καὶ περὶ τῆς φιλολογίας.

Ἐπειδὴ δὲ καθ' ἑσπέραν σχεδὸν συνεκινούμην μέχρι δακρύων ἀκροώμενος τὸ βιολίον τοῦ Καρόλου, ἐννοεῖ πᾶς τις ὅτι ταχέως ἐπείσθην καὶ ἐπίστευσα ὅτι δὲν ἦτο κοινός τις ἄνθρωπος. Τὸ πρᾶγμα διεδόθη καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἡμῶν φίλους, καὶ πάντες θελήσαντες νά τον ἀκούσωσι, κατεθέλχθησαν καὶ αὐτοὶ ὡς ἐγώ. Ὥστε ὁ Κάρολος ἔγεινε μετ' ὀλίγον ὁ Ὀρφεὺς τοῦ φιλικοῦ ἡμῶν θιάσου. Ἀπετελοῦμεν ἀκροατήριον νέων ἐνθουσιώντων ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τρόπον τινὰ τὸν ἐκάμνομεν νὰ δοκιμάσῃ τί ἐστι δόξα.

— Οἴμοι, ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς πολλάκις, φίλοι μου, μὲ ἀφανίζετε, χύνετε εἰς τὴν καρδίαν μου μέθην καταστρεπτικὴν, διεγείρετε εἰς τὴν ψυχήν μου ὄνειρα ἀνόητα. Τί μοι δεικνύετε τὸ φάσμα τὸ ὁποῖον ποτέ μου δὲν θὰ ἀξιωθῶ νὰ συλλάβω; Τί μοι προσφέρετε τὴν θελκτικὴν κύλικα, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε θὰ ἐγγίσωσι τὰ χείλη μου; Ἐγὼ εἶμαι προωρισμένος εἰς ἔργον ἄχαρι, καὶ κλῆρός μου εἶνε ἡ ἀσημότης καὶ ἡ σκοτία.

Ἐν τούτοις πάντες ἡμεῖς, πλὴν αὐτοῦ, ἐπεδιδόμεθα μετὰ τῆς νεανικῆς προθυμίας εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς τέχνας. Ὁ δὲ Κάρολος ἀποπερατώσας τὰς νομικὰς σπουδάς του ἡτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Φύσει δὲ ὢν ὑπερήφανος καὶ περιεσκεμμένος, οὐδέποτε εἶπεν εἰς ἡμᾶς τίποτε περὶ τῆς καταστάσεώς του, ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τούτου καθ' ὃν ἔζη εὐκόλως ἐνοήσαμεν ὅτι ἡ οἰκογένειά του δὲν ἦτο εὐκατάστατος. Ἑσπέραν τινὰ ἐν ᾧ ἤμεθα οἱ δύο ἐν τῷ δωματίῳ του, ὅπερ ἡτοιμάζετο νὰ καταλίπῃ διὰ παντὸς, πρώτην φοράν μοι εἶπε περὶ τῆς ἐναντιότητος τῆς τύχης του.

— Εἶσθ' εὐτυχεῖς, εἶπε μετὰ πικρίας. Ἐγὼ πηγαίνω νὰ ταφῶ ζωντανός.

Καὶ ἐβάδιζεν ὡς λέων ἐν τῷ κλωβῷ του, καὶ τύπτων τὴν κεφαλήν. Προσπαθῶν νὰ καταπραΰνῃ

Digitized by Google

τὸ πάθος του ἔλαβε τὸ βιολίον του καὶ ἔπαιξεν αὐτοσχεδίους τινὰς μελῳδίας παθητικωτάτας, ὥστε τὰ δάκρυα κατέρρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἔκλαιε δὲ καὶ αὐτὸς ἀκούων τὰς μελῳδίας του. Ἐγερθεὶς ἐγὼ ἔδραμον πρὸς αὐτὸν καὶ λαβὼν ἐν ταῖς ἀγκάλαις μου τὸν ἠρώτησα διατί, ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ ταφῇ εἰς ἐπάγγελμα ὅπερ φύσει ἀπεστρέφετο, διατί δὲν προσεπάθει νὰ παρασκευάσῃ διὰ τῆς πρὸς τὴν μουσικὴν δεξιότητός του, διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του ἴσως, θέσιν τινὰ ἐν τῷ μεγάλῳ θεάτρῳ, ὅπου κατ' ἐμὴν γνώμην ἦτο ὁ προορισμός του.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλοτε πολλάκις τὸν εἶχον προτρέψῃ εἰς τοῦτο, κατώρθωσα νὰ κλονίσω τὴν ἀπόφασίν του.

Ἔτυχε νὰ σχετισθῶ πρὸς εὐπατρίδην τινὰ ἔχοντα τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ εἶνε στενὸς φίλος τοῦ διασήμου Βαγιῶ. Ὁ εὐπατρίδης οὗτος ἐθήρευε τὴν φιλίαν τῶν καλλιτεχνῶν, ἠγάπα τὴν μουσικὴν καὶ ἐνομίζετο ὡς γνώστης αὐτῆς. Τῷ εἶπον περὶ τοῦ νεαροῦ μου φίλου μετὰ τοσούτου ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε κατελήφθη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νά τον ἀκούσῃ. Ὡρίσαμεν δὲ καὶ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τῷ ὄντι μεταβὰς εἰς τοῦ εὐπατρίδου, τὸν ὡδήγησα εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Καρόλου ἐν ἀγνοίᾳ του, ἐννοεῖται, διότι ἐφοβούμην μήπως τὸν ἐξαγριώσω καὶ δὲν θελήσῃ νά μας δεχθῇ.

Εὕρομεν τὸν Κάρολον ἐν τῷ δωματίῳ του, ὅστις εἶχε καταντήσῃ, ὡς πάντες οἱ μουσικοί, ἀλλόκοτος ἄνθρωπος, φαντασιόπληκτος, ἰδιότροπος. Ἀδύνατον ἐστάθη νά τον πείσωμεν νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας τὸ τοξάριον· μάλιστα δὲ ὅτ' ἔμαθεν ὅτι φίλος τοῦ διασήμου Βαγιῶ ἦτο περίεργος νά τον ἀκούσῃ, ἠρώτησε μὴ ἤλθομεν σκοπὸν ἔχοντες νά τον ἐμπαίξωμεν; Μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας κατωρθώσαμεν νά τον καταπραΰνωμεν. Ἤλπιζον τοὐλάχιστον ὅτι θὰ συναινέσῃ νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ κ. Ρ** περὶ μουσικῆς, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπισκέψεως περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἠδυνήθημεν νά τον κάμωμεν νὰ ὁμιλῇ, ἢ περὶ Κωδίκων καὶ περὶ τῶν Πανδεκτῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐδήλωσε δὲ ὅτι οὐδὲν γινώσκει περὶ μουσικῆς, οὐδὲ λεπτὸν δίδει δι' αὐτήν, καὶ ὅτι λίαν ἀσμένως θὰ ἀντήλλασσεν ὅλας ὁμοῦ τὰς *περρούκας* τοῦ Μόζαρτ, τοῦ Βέμπερ, τοῦ Ἄϋδν καὶ τοῦ Βετόβεν ἀντὶ μιᾶς καὶ μόνης τριχὸς τῶν *τζουλουφιῶν* τοῦ νομοδιδασκάλου Τριβωνιανοῦ. Ἐγὼ ἤμην εἰς ἄκρον τεθλιμμένος, καὶ ἐξερχόμενος μετὰ τοῦ κ. Ρ** ἐνόμισα καθῆκόν μου νά τον ζητήσω συγγνώμην. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὑπολαβών μ' εἶπε·

— Ὁ νέος πολὺ μ' ἀρέσει· προσπάθησε νὰ κατορθώσῃς νά τον ἀκούσω.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐπεχείρησα τοῦτο καὶ πῶς τὸ κατώρθωσα.

Ἔκρυψα μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸν κ. Ρ** ἐν μικρῷ δωματίῳ, ὅπερ συνεκοινώνει πρὸς τὸ δωμάτιόν μου. Ἔγραψα δὲ ἐνωρὶς πρὸς τὸν Κάρολον ὅτι τὸν περιμένω μετὰ τοῦ βιολίου του. Οὕτω δὲ πολλάκις τὸν ἐκάλουν ὁσάκις ᾐσθανόμην θλῖψίν τινα ἢ εἶχον ἀνάγκην παρηγορίας καὶ ἀνακουφίσεως. Ἐκεῖνος δὲ προθύμως ἔσπευδε καί μ' ἐθεράπευε δι' ὀλίγων τινῶν κινήσεων τοῦ τοξαρίου του. Τὴν ὡρισμένην λοιπὸν ὥραν ἐχώθην ὡς ἤμην ἐνδεδυμένος εἰς τὴν κλίνην μου ἀναμένων τὸν ἰατρὸν ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἦλθε.

Ἀφ' οὗ ἐκάθισεν ὀλίγην ὥραν παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν μου, ἐξήγαγεν ἐκ τῆς θήκης τὸ βιολίον καὶ ἔπαιξεν ὡς οὐδέποτε ἄλλοτέ τον εἶχον ἀκούσῃ. Ἀλλ' ὅμως δυσπιστῶν πρὸς ἐμαυτὸν διελογιζόμην μετ' ἀγωνίας ὁποίαν τινὰ γνώμην εἶχεν ἆρά γε καὶ ὁ κ. Ρ** ἐν τῇ κρύπτῃ του, ὅτε αἴφνης ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου τινὸς τεμαχίου τοῦ Βετόβεν, ἀνοίγει βιαίως ἡ θύρα τοῦ παρακειμένου δωματίου, καὶ ὁ κ. Ρ** ὁρμᾷ πρὸς τὸν Κάρολον καί τον περιβάλλει διὰ τῶν βραχιόνων του, καί τον σφίγγει ἐπὶ τῆς καρδίας του. Ταυτοχρόνως δὲ καὶ ἐγὼ ἐπήδησα ἀπὸ τῆς κλίνης μου καὶ ἀνεσκίρτων ὡς παράφρων, ἐν ᾧ ὁ Κάρολος ἔχων ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὸ τοξάριον ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὸ βιολίον, δὲν ἤξευρε καὶ αὐτὸς πῶς νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἐναγκαλισμῶν οἵτινες τὸν ἔπνιγον.

Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι οἵτινες οὐδὲν αὐτοὶ πράξαντες εἶνε τῶν πάντων ἐνήμεροι καὶ εὑρίσκονται ἀναμεμιγμένοι καὶ παρακολουθοῦσι δραστηρίως τὴν κίνησιν τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας, ἄνθρωποι μακάριοι, οἵτινες ἀντὶ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ἔλαβον παρὰ Θεοῦ ἀσφαλῆ καὶ λεπτὴν περὶ τοῦ καλοῦ κρίσιν, κλίσιν καὶ πάθος πρὸς τὰ καλά. Γινώσκουσιν ἀκριβῶς πᾶν ὅ τι ἀναφέρεται εἰς τοὺς συγχρόνους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνας. Εἶνε ἐνήμεροι παντὸς ὅ τι παρασκευάζεται. Ὁποῖον λ. χ. δρᾶμα ὁ δεῖνα ποιητὴς συγγράφει χάριν τοῦ δεῖνος θεάτρου, καὶ ὁποίαν εἰκόνα ὁ δεῖνα ζωγράφος θὰ ἐκθέσῃ ἐν τῇ προσεχεῖ ἐκθέσει, μετὰ ἓν ἔτος. Ἐπισκέπτονται ἅπαξ τοὐλάχιστον τῆς ἑβδομάδος τὰ ἐργαστήρια τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τὰ σπουδαστήρια τῶν μουσικῶν καὶ τῶν συγγραφέων. Ὁ λόγος των ἔχει κῦρος καὶ ἡ γνώμη των εἶνε νόμος. Εἶνε φύσεις εὐμενεῖς, κρείττονες πάσης ζηλοτυπίας ἢ μίσους καὶ ἀντιζηλίας, σπεύδουσιν εἰς προϋπάντησιν πάσης ὑποφωσκούσης εὐφυΐας καὶ τὴν λαμβάνουσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν των. Εἶνε ἀνάδοχοι τῆς μεγαλοφυΐας, καὶ ναὶ μὲν μετὰ θάνατον οὐδὲν ἄλλο τῆς ὑπάρξεώς των ἴχνος θὰ καταλίπωσιν ἢ λόγους καὶ μόνον λόγους, ἀλλ' ὅμως ἐφ' ὅσον ζῶσι μετέχουσιν ἱκανῶς οὐκ εὐκαταφρονήτου μέρους τῆς τῶν προστατευομένων των δόξης.

Ἐκ τῶν μακαρίων τούτων ἀνδρῶν ἦτο καὶ ὁ κ. Ρ**. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἐπῆρε τὸν Κάρολον ἑκόντ' ἀέκοντα νὰ συμφάγωσι καὶ τὴν ἑσπέραν, χωρὶς νὰ τῷ εἴπῃ τίποτε, τὸν ἔφερεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ βασιλέως τοῦ βιολίου, τοῦ περιφήμου Βαγιῶ.

Digitized by Google

Γ'

Ὁ ἔξοχος οὗτος μουσικὸς συνεκάλει ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐν τῷ οἴκῳ του δοκίμους τινὰς μουσικοὺς καὶ μετ'αὐτῶν ἐξετέλει ἐνώπιον εὐαρίθμου μέν, ἀλλὰ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τὰς συμφωνίας τοῦ Βετόβεν καὶ τὰς τετραῳδίας τοῦ Μόζαρτ, μετὰ χάριτος καὶ ἀγαθότητος ἀπεριγράπτου προεδρεύων τῶν συναθροίσεων τούτων, ὧν αὐτὸς ἦτο ἡ ψυχὴ καὶ ἡ δόξα. Τὰς ἑσπέρας ἐκείνας ἐξάπαντος οἱ Ἄγγελοι ὑπεξέφευγον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέβαινον νὰ ἀκούσωσι τὰς θείας ἐν τῷ μουσικῷ ἐκείνῳ ἱερῷ ἐκτελουμένας μελῳδίας. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν ἀκριβῶς ἑσπερίδα ὁ κ. Ρ** εἰσήγαγε τὸν Κάρολον εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως τοῦ βιολίου.

Ἐγὼ ἤμην τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐν τῷ δωματίῳ μου τεταραγμένος σφόδρα καὶ ἀγωνιῶν, διότι ᾐσθανόμην ὅτι τὸ μέλλον τοῦ Καρόλου ἐκρέματο ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐκείνης δοκιμασίας· ἤμην δὲ βέβαιος ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῆς ἑσπερίδος πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς τὸ δωμάτιόν του θὰ ἔλθῃ νά μοι διηγηθῇ τὰ διατρέξαντα.

Καὶ τῷ ὄντι μεταξὺ τῆς ἑνδεκάτης ὥρας καὶ τοῦ μεσονυκτίου τὸν εἶδον εἰσερχόμενον ὡς παράφρονα εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας μου καὶ ἐπὶ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας οὐδὲ μίαν λέξιν του ἠδυνήθην νὰ καταλάβω· διότι ἐλάλει, ἐγέλα καὶ ἔκλαιε ταυτοχρόνως. Τέλος δὲ μετὰ τὴν ὕφεσιν τῶν πρώτων συγκινήσεων κατώρθωσα νά τον καθίσω, καὶ ἀπλήστως πλέον ἤκουον, ἤκουον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ μὴ παραλίπῃ τίποτε. Τὰ πάντα ἤθελον ἐγὼ νὰ μάθω καὶ τὰ πάντα μοὶ ἐδιηγήθη ἐκεῖνος. Μοὶ περιέγραψε τὴν ἔκπληξίν του ὅτε εὑρέθη αἴφνης καὶ ἀπροσδοκήτως καταντικρὺ τοῦ Βαγιῶ, τὴν συγκίνησίν του ἐπὶ τῇ εὐμενεστάτῃ ὑποδοχῇ τοῦ ἐξόχου μουσουργοῦ, τὴν χαράν του καὶ τὴν ἔκστασιν ὅτε ἤκουσε τὴν ἀρίστην μουσικὴν ἐκτελουμένην ὑπὸ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς μουσικῶν. Ἀλλ' ὅτε ἤδη ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος τῆς διηγήσεως, ὅπερ πρὸ πάντων περιέμενον ἀνυπομόνως, ἠγέρθη καὶ μετὰ φωνῆς ζωηροτέρας καὶ βλέμματος λαμπροτέρου καὶ ὅλος ἔνθους:

— Ἰδοὺ! ἀνεφώνησεν. Ἤμην ὄρθιος εἰς μίαν γωνίαν καὶ μόλις εἶχον ἐκεῖνοι τελειώσῃ ποιμενικήν τινα συμφωνίαν. Ἐγὼ παρετήρουν τὸν Βαγιῶ μετὰ θρησκευτικοῦ θαυμασμοῦ, ἀλλ' αἴφνης τὸν βλέπω ἀποσπώμενον ἀπὸ τῆς ὁμηγύρεως, διευθυνόμενον πρός με καὶ ἐγχειρίζοντά μοι τὸ βιολίον του. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν δὲν ἐνόησα τί με ἤθελεν· ἐν τῇ ταραχῇ μου ἔλαβον τὸ βιολίον καὶ τὸ ἀπέδωκα εἰς αὐτὸν ἀφ' οὗ πρῶτον τὸ ἔφερα πρὸς τὰ χείλη μου καὶ εὐλαβῶς τὸ ἠσπάσθην. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόκειτο περὶ τούτου· διότι μετὰ πολλὰ ἐνόησα ὅτι ἐνέπεσα εἰς ἐνέδραν φοβεράν. Ἡ πρώτη μου κίνησις ἦτο νὰ ὁρμήσω πρὸς τὸν κ. Ρ** καὶ νά τον κατασπαράξω, ἀλλὰ μ' ἐφάνη ὅτι με εἶχον καρφώσῃ ἐπὶ τοῦ καθίσματός μου. Προσεπάθησα νὰ λαλήσω· ἀλλὰ ποῦ νὰ λαλήσω; Πάντα τὰ περιστοιχίζοντά με ἔμψυχά τε καὶ ἄψυχα, ἄνθρωποι καὶ σκεύη, μοὶ ἐφαίνοντο περιστρεφόμενα, ἐν ᾧ ὁ Βαγιῶ ἐνώπιόν μου ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ καταχθονίου ἐκείνου κύκλου ἀκίνητος καὶ φοβερὸς ὡς ἄγαλμα μοὶ ἔδιδε τὸ βιολίον του. Πόσον διήρκεσεν ἡ ἔκστασίς μου ἐκείνη; ἀγνοῶ. Τοῦτο δὲ μόνον ἠξεύρω ὅτι ἐπῆλθε στιγμὴ καθ' ἣν ὡς ἄνθρωπος πίπτων κατακέφαλα εἰς τὸ βάραθρον, ὅπερ δὲν δύναται πλέον ν' ἀποφύγῃ, ἔτεινα λυσσωδῶς καὶ μετ' ἀπελπισίας τὴν χεῖρα, ἥρπασα τὸ βιολίον καὶ σείων ὡς ῥομφαίαν τὸ τοξάριον ἔδραμον εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης. Τὰ μετὰ ταῦτα δέν τα ἐνθυμοῦμαι, πλὴν μόνον ὅτι αἴφνης ἀφυπνίσθην ὑπὸ ῥαγδαίων καὶ παρατεταμένων χειροκροτήσεων καὶ κατέπεσα ἐπὶ τοῦ καθίσματός μου ἐξηντλημένος καὶ λιπόθυμος. Ὅτε δὲ συνῆλθον εἶδον περιστοιχίζοντά με φιλικὰ πρόσωπα καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸν Βαγιῶ παρατηροῦντά με καὶ μειδιῶντα.

— Ὦ διδάσκαλε!... ἀνεφώνησα τρέμων καὶ συγκεχυμένος καὶ θλίβων μετὰ σεβασμοῦ τὰς χεῖράς του ἐντὸς τῶν χειρῶν μου.

Ἐκεῖνος δὲ ἁπλοῦς καὶ ἀγαθὸς ὡς ἡ μεγαλοφυΐα, ἀνοίγει τὰς ἀγκάλας του καί με θλίβει ἐπὶ τῆς καρδίας του ἐπευφημούντων καὶ χειροκροτούντων πάντων τῶν παρισταμένων.

— Τώρα πλέον εἶσαι τέλειος! εἶπεν ὁ κ Ρ** πλήττων με ἐλαφρῶς τὸν ὦμον· ἐγὼ δὲ μεθ' ὁρμῆς, τὸν ἔσφιγξα, τὸν ἔσφιγξα, ἀλλὰ δέν τον ἔπνιξα.

Ὅ τι προέβλεπον συνέβη, διότι ὄντως ἡ ἑσπέρα ἐκείνη ἀπεφάσισε περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ νεαροῦ μου φίλου. Παραιτήσας πᾶσαν περὶ τὰ νομικὰ ἀσχολίαν ἐπεδόθη ὅλος εἰς τὴν λατρείαν τῆς μουσικῆς τέχνης. Καὶ τίποτε μὲν δέν μοι εἶπε περὶ τοῦ πόσον ἠγωνίσθη καὶ ἐπάλαισε κατὰ τῶν ἐπιμόνων ἀπαιτήσεων τῆς οἰκογενείας του· ἀλλ' ἐγὼ εὐκόλως ἐνόησα τὰ πάντα. Ἐνόησα ὅτι δέν τῳ ἔστελλον πλέον χρήματα πρὸς συντήρησίν του καὶ ὅτι ὁ ἀτυχὴς φίλος μου ἀναμένων τὴν αἰσίαν φορὰν τῆς τύχης, ἔμελλε νὰ εὑρεθῇ μετ' οὐ πολὺ ἀπέναντι φοβεροῦ ἀντιπάλου, τοῦ εἰδεχθοῦς ἐκείνου τέρατος, τῆς πτωχείας. Ὁδηγούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Βαγιῶ ὅστις σφόδρα τὸν ἠγάπα καὶ οὔτε μαθημάτων οὔτε συμβουλῶν ἐφείδετο, ἠδύνατο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ νὰ καταστῇ ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων βιολιστῶν τῆς ἐποχῆς. Ἀλλ' ὁ Κάρολος ἐπεθύμει δόξαν λαμπροτέραν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Βαγιῶ ἀντὶ νά τον ἀποθαρρύνῃ, τοὐναντίον τὸν ὤθει καί τον ἐνεθάρρυνε διδῶν ἐν τῷ μαθητῇ του καὶ ἀναγνωρίσας ἐνυπάρχοντα ἐν αὐτῷ σπινθῆρα δημιουργικῆς ἑστίας. Προῃσθάνετο δὲ ὁ μέγας μουσουργὸς μετὰ πολλῆς λύπης ὅτι ἀποθνήσκων θὰ παρελάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ μυστήριον τῆς καλῆς ταύτης τέχνης, ἣν αὐτὸς εἰς τοσοῦτον μέγεθος καὶ τοιαύτην περιωπὴν ἀνύψωσε καὶ προε-

Digitized by Google

βίβασεν. Ὁ Κάρολος λοιπὸν ἔστρεψεν εἰς τὴν μουσικὴν σύνθεσιν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν σπουδὴν, πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις καὶ πάσας τὰς προσπαθείας. Ἀλλ' ὤφειλεν ὅμως καὶ νὰ ζήσῃ. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἦτο καὶ ὑπερήφανος καὶ οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ εἴπῃ τι περὶ τῆς δυσχεροῦς καταστάσεώς του, οὔτε εἰς τὸν Βαγιῶ οὔτε εἰς τὸν κ. Ρ**, ὅστις βεβαίως θὰ τον συνίστα εἰς τὴν ὀρχήστραν ἑνὸς τῶν μεγάλων θεάτρων. Αὐτὸς καὶ μόνος εἶξευρε τὴν δεινὴν θέσιν του, καὶ προσεπάθει νὰ την μετριάσῃ παραδίδων κατ' οἶκον μαθήματα μουσικῆς, ἀντιγράφων μουσικὴν, καὶ τὴν ἑσπέραν παίζων ἐν μικρῷ τινι καὶ ἀποκέντρῳ θεάτρῳ. Οὕτω δὲ ἐκέρδαινε τὸν ἐπιούσιον, τὰς δὲ ὑπολειπομένας αὐτῷ ὥρας εἰργάζετο ἀποβλέπων πρὸς τὸ μέλλον ὅπερ ὑπέσχετο νά τον ἀποζημιώσῃ ἀντὶ τῶν τοσούτων θλίψεων καὶ τῶν πικριῶν καὶ ὑπέμενε σιωπῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ βίου τοῦ Καρόλου ἐπεχείρησα ἐγὼ μακρὰν ἀποδημίαν. Ἦλθον δὲ νά τον ἀποχαιρετίσω ἐν τῷ μικρῷ ἐκείνῳ δωματίῳ ἐν ᾧ τόσας εὐαρέστους ὥρας διῆλθον ἄλλοτε μετ' αὐτοῦ.

— Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου, τῷ εἶπον, θὰ εἶσαι διάσημος καὶ δὲν θὰ ἔλθω νά σε ζητήσω πλέον εἰς τοῦτο ἐδῶ τὸ ὑπερῷον· διότι ἡ δόξα καὶ ἡ τύχη θά σ' ἔχῃ πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν πρέπουσαν εἰς σὲ θέσιν καὶ ἐγὼ τότε θὰ καυχῶμαι διότι πρῶτος ἐγώ σ' ἐνόησα καὶ πρῶτος σ' ἐμάντευσα.

— Ὁποῖον δήποτε μ' εὕρῃς, ὑπέλαβεν ὁ Κάρολος, εἴτε ἄσημον εἴτε διάσημον, εἴτε πλούσιον εἴτε πένητα, θά μ' εὕρῃς ὅμως εὐτυχέστατον διότι θὰ σ' ἐπανίδω καὶ θά σε κατασπασθῶ.

Καὶ ἀπεχωρίσθημεν ὑποσχόμενοι νὰ γράφωμεν συνεχῶς πρὸς ἀλλήλους.

[Ἕπεται τὸ τέλος]. * [Κατὰ τὸ γαλλικόν].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ

Ἐν Ὀλλανδικὸν σχολεῖον.—Ὁ χαρακτὴρ τῶν Ὀλλανδῶν.

Διατρίβων ἐν Χάγῃ, τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ὀλλανδίας, ἐπεχείρησα δύο ὡραίας ἐκδρομὰς εἰς τὰ πέριξ.

Τὴν μὲν πρώτην εἰς τὸ χωρίον τοῦ **Naaldwijk** καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου εἰς τὴν παραλίαν, ἔνθα πρόκειται νὰ ἀνοιχθῇ ἡ νέα διῶρυξ τοῦ **Rotterdam**. Χάρις τῇ ἀβρότητι ἐπόπτου τινὸς τῶν σχολείων, ὃν συνώδευον, ἠδυνήθην νὰ ἱκανοποιήσω ἐν **Naaldwijk** τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν, ἣν εἶχον τοῦ νὰ ἴδω προκαταρκτικόν τι σχολεῖον. Προλαμβάνω δὲ νὰ εἴπω ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἡ εὐχαρίστησίς μου ὑπερέβη τὰς προσδοκίας μου. Ἡ οἰκία, ἥτις εἶνε ἐκτισμένη ἐπίτηδες ὅπως χρησιμεύσῃ διὰ σχολεῖον, τυγχάνει μεμονωμένη καὶ συνίσταται μόνον ἐξ ἑνὸς ἰσογείου πατώματος. Ἐν τῷ μικρῷ προθαλάμῳ ὑπῆρχεν ὁλόκληρος σωρὸς ξυλίνων πεδίλων, ἅπερ ἦσαν τὰ ὑποδήματα τῶν μαθητῶν, οἵτινες τὰ ἀποθέτουσιν ἐκεῖ, εἰσερχόμενοι, καὶ ἀναλαμβάνουσιν αὐτὰ ἐξερχόμενοι. Ἐντὸς τοῦ σχολείου τὰ παιδία φοροῦσι μόνον τὰς περικνημίδας των καὶ δὲν ὑποφέρουσι παντάπασιν ἐκ τοῦ ψύχους. Αἱ περικνημίδες αὗται εἰσὶ πυκνόταται, αἱ δὲ αἴθουσαι θερμαὶ, ὡς ὑπουργικὰ γραφεῖα. Ἅμα τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν, οἱ μαθηταὶ ἠγέρθησαν, ὁ δὲ διδάσκαλος προὐχώρησε πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἐπόπτου. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ πτωχὸς διδάσκαλος τοῦ χωρίου ὡμίλει τὴν γαλλικὴν, εἰς τρόπον ὥστε ἠδυνήθημεν νὰ συνάψωμεν μικρὸν διάλογον.

Ἐν τῇ αἰθούσῃ ὑπῆρχε τεσσαρακοντὰς μαθητῶν ἀρρένων καὶ θηλέων, τεταγμένων χωριστὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Ὅλα τὰ παιδία ἦσαν ξανθὰ, στρογγυλοπρόσωπα καὶ εὔρωστα, ἔχοντα ἀγαθὴν ὄψιν καὶ πρόωρόν τινα ὁμοιότητα πρὸς μικροὺς πατέρας καὶ μητέρας, ὁμοιότητα, ἥτις ἤθελε κινήσει τὸ μειδίαμα ὑπαλλήλου τινὸς τοῦ περὶ ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ γραφείου. Τὸ κτίριον διῄρηται εἰς πέντε αἰθούσας, χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων δι' ὑαλοφράγματος, ὅπερ κλείει ἑκάστην αὐτῶν, ὡς ξύλινον διάφραγμα. Ὅταν ὁ διδάσκαλος μιᾶς τάξεως ἀπουσιάζῃ, ὁ τῆς ἄλλης δύναται νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς μαθητὰς τοῦ συναδέλφου του, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του. Ὅλαι αἱ αἴθουσαι εἶσὶν εὐρύχωροι καὶ φωτίζονται δι' ὑψηλῶν παραθύρων, διηκόντων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς, ὥστε ὑπάρχει ἐν αὐταῖς ἄπλετον φῶς, ὡς ἐν ὑπαίθρῳ.

Τὰ θρανία, οἱ τοῖχοι, τὸ ἔδαφος, αἱ ὕαλοι, αἱ θερμάστραι, τὰ πάντα ἦσαν καθαρὰ, ὡς ἐν αἰθούσῃ χοροῦ. Διατηρήσας εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς μαθητείας μου, τὴν ἐνθύμησιν ἀκαθάρτων τινῶν μερῶν, ἀπεφάσισα θαρρούντως νὰ ἐξακριβώσω οἴκοθεν, πῶς διέκειντο τὰ καθέκαστα ἐν Ὀλλανδικῷ σχολείῳ. Εἶδον ὅθεν πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμουν, διαβεβαιῶ δὲ ὅτι δὲν θὰ εὕρῃ τις μείζονα τάξιν καὶ καθαριότητα εἰς τὰ πρῶτα ξενοδοχεῖα. Ἀκολούθως εἶδον ἀνηρτημένα εἰς τοὺς τοίχους πλεῖστα ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἐκείνων, ἅτινα ἐνθυμοῦμαι ὅτι τοσάκις ἐπεθύμησα νὰ ἔβλεπον, ὅτε ἐκαθήμην ἐπὶ τῶν θρανίων, τουτέστι μικρὰς εἰκόνας μὲ χωρογραφίας καὶ πρόσωπα, εἰς ἃ ὁ διδάσκαλος προσαρμόζει διηγήσεις καὶ διδάγματα, ὅπως κάλλιον ἐντυπωθῶσιν ἐν τῇ μνήμῃ, εἰκόνας διαφόρων πραγμάτων καὶ ζῴων, γεωγραφικοὺς χάρτας ἐκτετυπωμένους ἐπίτηδες μεγάλοις γράμμασι καὶ χρώμασι ζωηροῖς, ἀποφθέγματα, γραμματικοὺς κανόνας, ἀξιώματα γεγραμμένα διὰ μεγάλων χαρακτήρων. Ἓν μόνον ἐφάνη μοι κάπως ἀτελὲς, ἡ καθαριότης τῶν προσώπων τῶν παίδων.

Κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν περιηγητῶν καί τινων μάλιστα Ὀλλανδῶν, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τοσαύτη κατανάλωσις ὕδατος ἐνεργεῖται διὰ τὰ πράγματα, ὥστε δὲν μένει πλέον ὕδωρ διὰ τὰ πρόσωπα, καὶ τὸ χείριστον, οὔτε διὰ τὰς κυρίας αὐτάς. Ἀλλ' ἐάσωμεν τὰς λεπτομερείας ταύτας.

Digitized by Google

Εἴς τινα σχολεῖα τῆς Ἑλβετίας ὑπάρχουσι πλυντήρια, ἔνθα τὰ παιδία ὑποχρεοῦνται νὰ πλύνωνται εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα. Ὅπως μείνω κατὰ πάντα εὐχαριστημένος, ἐπεθύμουν νὰ εὕρω πλυντήρια καὶ ἐν τοῖς ὁλλανδικοῖς σχολείοις.

Εἶπον ἀνωτέρω ὁ *πτωχὸς διδάσκαλος*, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶνε τρόπος τοῦ λέγειν, καθόσον ἔκτοτε ἔμαθον ὅτι τὰ δίδακτρα αὐτοῦ ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς πλείονα τῶν δύο χιλιάδων διακοσίων φράγκων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἔχει τὴν κατοικίαν του δωρεὰν ἐντὸς ὡραίας οἰκίας τοῦ χωρίου. Ἐν Ὁλλανδίᾳ οἱ διδάσκαλοι τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων, καὶ οἱ βοηθοὶ αὐτῶν, (διότι ὑπάρχουσι καὶ βοηθοὶ) οὐδέποτε λαμβάνουσιν ὀλιγώτερον τῶν ὀκτακοσίων φράγκων. Ἡ μισθοδοσία αὕτη εἶνε ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμενος ἐλάχιστος ὅρος, ὁ πληρωτέος ὑπὸ τῆς κοινότητος. Ἀλλ' οὐδαμοῦ περιορίζονται εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, τινὲς δὲ δημοδιδάσκαλοι ἔχουσι τὸν αὐτὸν μισθόν, ὃν λαμβάνει παρ' ἡμῖν εἷς ἐκ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐν Ὁλλανδίᾳ τὰ τρόφιμα εἰσὶ πολὺ πλέον ὑπερτιμημένα ἢ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι οἱ μισθοὶ οὗτοι, οἵτινες φαίνονται ἡμῖν ὑπέρογκοι, κρίνονται ἀνεπαρκεῖς ἐκεῖ, διὸ καὶ γίνεται λόγος περὶ αὐξήσεως αὐτῶν. Ὑπάρχει ἀφ' ἑτέρου περίστασίς τις, ἣν δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῷ προκειμένῳ παραλληλισμῷ. Ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος οἱ Ὁλλανδοὶ διδάσκαλοι πολὺ ὀλιγώτερον τῶν ἡμετέρων εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταναλίσκωσι τοὺς πνεύμονας, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν εὐδιαθεσίαν αὐτῶν, τὸ δὲ πλεονέκτημα τοῦτο ἔχει βεβαίως καὶ αὐτὸ τὴν ἀξίαν του, δεδομένου ὄντος ὅτι ἡ ὑγεία εἶνε πολύτιμον ἀγαθόν.

*
* *

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Χάγῃ διατριβῆς μου, ἐσύχναζον εἰς τὴν μεγαλειτέραν λέσχην τῆς πόλεως, ἥτις ἔχει πλέον τῶν δύο χιλιάδων μελῶν καὶ κατέχει εὐρύτατον μέγαρον ἐγγὺς τοῦ **Binnenhof**. Ἐν αὐτῷ ἐποίησα τὰς ἐπὶ τοῦ ὁλλανδικοῦ χαρακτῆρος παρατηρήσεις μου.

Ἐκτὸς τῆς βιβλιοθήκης, τοῦ ἑστιατορίου καὶ τῶν αἰθουσῶν τοῦ παιγνίου, ἡ λέσχη περιέχει ἀναγνωστήριον χάριν συνδιαλέξεως καὶ ἀναγνώσεως ἐφημερίδων, ὅπερ ἀπὸ τῶν τεσσάρων τὸ ἑσπέρας μέχρι τοῦ μεσονυκτίου βρίθει κόσμου. Ἐκεῖ εὑρίσκει τις καλλιτέχνας, καθηγητάς, ἐμπόρους, βουλευτάς, ὑπαλλήλους, ἀξιωματικούς. Οἱ πλεῖστοι ἔρχονται ἐνταῦθα, ἵνα πίωσιν ἓν ποτήριον πρὸ τοῦ δείπνου μεθ' ὃ ἐπιστρέφουσιν, ἵνα λάβωσι τὸν καφὲν αὐτῶν καὶ ἐνδυναμώσωσι τὸν στόμαχον διὰ μικροῦ ῥοφήματος τοῦ προσφιλοῦς ποτοῦ. Σχεδὸν πάντες λαλοῦσι, καὶ ὅμως δὲν ἀκούει τις εἰμὴ ἐλαφρὸν ψίθυρον. Καμμύων τοὺς ὀφθαλμοὺς νομίζει τις ὅτι ὑπάρχουσι τρὶς ὀλιγώτερα τῶν πραγματικῶν πρόσωπα. Διέλθετε τὰς ἀπείρους γωνίας τῆς αἰθούσης, οὐδεμίαν θὰ ἴδητε σφοδρὰν χειρονομίαν, οὐδεμίαν θὰ ἀκούσητε λέξιν προφερομένην δυνατώτερον τῆς ἄλλης. Εἰς ἀπόστασιν δέκα βημάτων ἀπό τινος ὁμίλου δὲν αἰσθάνεσθε ὅτι ὁμιλοῦσι, δὲν βλέπετε εἰμὴ μόνον τὴν κίνησιν τῶν χειλέων. Βλέπει τις πολλοὺς σωματώδεις ἀνθρώπους μὲ εὐρυτάτας γνάθους καὶ ἄνευ μὲν μυστάκων, ἀλλ' ἔχοντας τὸ πρόσωπον περιτετειχισμένον ἐντὸς γενείου δίκην περιδεραίου, ἀγορεύοντας, χωρὶς νὰ ὑψώσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπεράνω τοῦ τραπεζίου καὶ χωρὶς νὰ ἀποθέσωσι τὸ ποτήριόν των.

Σπανιώτατα ἀνακαλύπτει τις, ἐν μέσῳ τῶν χονδρῶν τούτων προσώπων, ζωηρὰν καὶ πνευματώδη φυσιογνωμίαν, ὡς τὴν τοῦ Ἐράσμου, ἣν πολλοὶ θεωροῦσιν, ἀτόπως κατ' ἐμέ, ὡς τὸν ἀληθῆ ὁλλανδικὸν τύπον.

Ὁ ἀνοίξας εἰς ἐμὲ τὰς θύρας τῆς λέσχης φίλος μοὶ παρέσχε τὴν γνωριμίαν πολλῶν μελῶν αὐτῆς. Ἡ μεταξὺ τοῦ ὁλλανδικοῦ καὶ ἰταλικοῦ χαρακτῆρος διαφορὰ δείκνυται πρὸ πάντων εἰς τὰς παρουσιάσεις. Πολλάκις τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ παρουσιαζόμην, μόλις ἐποίει ἐλαφρὰν τινα κλίσιν τῆς κεφαλῆς καὶ ἔμενεν ἐπὶ πολλὰ λεπτὰ χωρὶς νὰ ἀνοίξῃ τὰ χείλη. Ἐσκεπτόμην τότε ὅτι τὸ σεβαστὸν πρόσωπόν μου δὲν τῷ ἤρεσκεν, ἐφ' ᾧ καὶ ᾐσθανόμην ἐγκαρδίως ἀντήχησιν τῆς αὐτῆς ἀντιπαθείας. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ὁ εἰσηγητής μου ἀνεχώρει καταλείπων με μόνον ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ μου. Τώρα, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, προτιμῶ νὰ ἀποθάνω μᾶλλον ἢ νὰ ἀποτείνω εἰς αὐτὸν τὸν λόγον. Ἀλλὰ μετὰ λεπτῶν τινων σιωπὴν ὁ γείτων μου μοὶ ἔλεγε μετὰ τῆς μεγαλειτέρας σοβαρότητος.—«Ἐλπίζω ὅτι, ἂν δὲν ἔχητε ποσῶς ἄλλας ὑποχρεώσεις, θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ μοὶ κάμετε τὴν τιμὴν νὰ δειπνήσητε σήμερον μετ' ἐμοῦ». Ἔμεινα ἐμβρόντητος ὡς νὰ ἔπιπτα ἐκ τῶν νεφελῶν! Ἐδειπνοῦμεν ὁμοῦ, ὁ δὲ φιλοξενῶν με ἐκάλυπτε μεθοδικῶς τὴν τράπεζαν διὰ φιαλῶν διαφόρων οἴνων Βορδῶ, Ῥήνου, Καμπανίτου, καὶ δὲν ἀπεχωρίζετο ἀπ' ἐμοῦ, χωρὶς νὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῶ καὶ ἑτέραν πρόσκλησιν. Ἐνίοτε ἐζήτουν πληροφορίας τινάς, ἀλλὰ μόλις καὶ μετὰ βίας μοὶ ἀπεκρίνετο, δίδων μοι συγχρόνως νὰ ἐννοήσω, ὅτι ἤμην ἐνοχλητικός. Τότε ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν «δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνέ τις πλειότερον ἀπολίτευτος!» Καὶ ὅμως τὴν ἐπομένην ἡμέραν μοὶ ἔδιδε πληροφορίας ἐγγράφως, πολλῷ σαφεστέρας, ἀκριβεστέρας καὶ λεπτομερεστέρας ἢ ὅσον θὰ ἐτόλμων νὰ ἐπιθυμήσω. Ἑσπέραν τινὰ παρεκάλεσα ἀξιόλογόν τινα Κύριον, νὰ μοὶ εὕρῃ, ἀγνοῶ τί, εἰς ἕνα τῶν ἐξ ἀριθμῶν συνισταμένων ἐκείνων ὠκεανῶν, οἵτινες καλοῦνται *Ὁδηγοὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν σιδηροδρόμων*.

Ἐπί τινας στιγμὰς ἔμεινεν ἀπολύτως ἄφωνος, ἐγὼ δὲ ᾐσθάνθην ἐμαυτὸν οὐ μικρὸν προσβληθέντα. Ἀκολούθως ἔλαβε τὸ βιβλίον, ἔθηκε τὰ δίο-

Digitized by Google

πτρά του καὶ, μὲ τὴν ὑπομονὴν ἁγίου, ἐφυλλολόγησεν, ἀνέγνωσεν, ἐσημείωσεν, ἐπρόσθεσεν, ἀφῄρεσεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, καὶ ἅμα ἐτελείωσε, μοὶ ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν ἔγγραφον, θέσας τὰ ὀμματοϋάλιά του ἐν τῇ θήκῃ, χωρὶς μηδεμίαν νὰ προφέρῃ λέξιν.

Πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, μεθ' ὧν διηρχόμην τὸ ἑσπέρας, εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ ἐπιστρέφωσι παρ' αὐτοῖς εἰς τὰς δέκα ὅπως ἐργασθῶσι, καὶ νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὰς ἕνδεκα καὶ ἡμίσειαν ἵνα μείνωσιν ἐκεῖ μέχρι τῆς μιᾶς μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Ἅμα ἔλεγον ἅπαξ «πρέπει νὰ ἀναχωρήσω», δὲν ὑπῆρχε τρόπος ὅπως τοὺς ἀναγκάσῃ τις νὰ μεταβάλωσιν ἀπόφασιν». Ὁ τελευταῖος κτύπος τῆς δωδεκάτης ὥρας μόλις εἶχε σημάνει, ὅτε εὑρίσκοντο ἤδη ἔξω. Τὴν ἐνδεκάτην δὲ καὶ ἡμίσειαν ἀκριβῶς ἐνεφανίζοντο αὖθις ἐπὶ τοῦ κατωφλίου. Οὐδόλως ἑπομένως ἄπορον ἐὰν μετὰ τοιαύτης χρονομετρικῆς κανονικότητος εὑρίσκωσι τὸν καιρὸν νὰ ἐκτελῶσι τόσα πράγματα χωρὶς νὰ ὠθῶσι κἀνὲν ἐξ αὐτῶν μέχρι μανίας, καὶ ἐὰν ἀναγινώσκωσι βιβλιοθήκας ὁλοκλήρους ἐκεῖνοι, οἵτινες οὐδόλως εἰσὶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν μελέτην. Δὲν ὑπάρχει βιβλίον ἀγγλικὸν, γερμανικὸν ἢ γαλλικὸν ὅπερ νὰ ἀγνοῶσιν, ὅσον μικρᾶς καὶ ἂν ἦ ἀξίας. Τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν πρὸ πάντων κατέχουσιν εἰς τὰ δάκτυλα. Ὅ,τι δὲ λέγομεν περὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας κατ' ἰσχυρότερον λόγον ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς. Ἡ Ὁλλανδία εἶνε μία ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἔνθα συρρέει ὁ μεγαλείτερος ἀριθμὸς τῶν ξένων ἐφημερίδων, καὶ ἡ μόνη ἴσως, ἐν ᾗ ἐνδιαφέρονται καὶ ὁμιλοῦσι περισσότερον περὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν ἄλλων. Ὁ τόπος εἶνε μικρὸς καὶ ἥσυχος, ταχέως δὲ ἐξαντλεῖται τὸ κεφάλαιον τῶν ἡμερησίων νέων. Ἐντὸς δέκα λεπτῶν ἡ συνδιάλεξις διαπερᾷ τὸν Ῥῆνον καὶ διατρέχει τὴν Εὐρώπην. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐξεπλάγην οὐκ ὀλίγον ἀκούων ὁμιλοῦντας περὶ τῆς πτώσεως τοῦ ὑπουργείου Scialoia καὶ περὶ ἄλλων ὑποθέσεων, ἀποκλειστικῶς Ἰταλικῶν, ὡς εἰ ἐπρόκειτο περὶ ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Ὁλλανδίας.

Εἰς τοὺς διαλόγους ἡμῶν ἐν τῇ Λέσχῃ ἠπόρουν τὸ κατ' ἀρχὰς μὴ ἀκούων ποτέ τινα νὰ λαμβάνῃ τὸν λόγον ἁπλῶς μόνον ὅπως ἐπιδείξῃ διαλεκτικὴν δεινότητα. Ὅτε ἤνοιγέ τις τὸ στόμα, ἤθελεν ἢ νὰ διατυπώσῃ ἐρώτημά τι, ἢ νὰ ἀναγγείλῃ εἴδησίν τινα, ἢ νὰ ἐπιφέρῃ παρατήρησιν. Ἡ τέχνη ἐκείνη τοῦ ἐκθέτειν μακροσκελεῖς περιόδους ἐφ' ἑκάστης ἰδέας, τοῦ ἀφηγεῖσθαι διὰ μακρῶν ἕκαςον γεγονὸς, τοῦ ἐγείρειν ζητήματα ἐπὶ παντὸς ἀσημάντου ἀντικειμένου, ἡ τέχνη, λέγω, ἐκείνη ἐν ᾗ ἡμεῖς οἱ Ἰταλοὶ, Γάλλοι, Ἱσπανοὶ καὶ Ἕλληνες θεωρούμεθα ὡς ἡγεμόνες καὶ διδάσκαλοι, τυγχάνει παντελῶς ἄγνωστος αὐτοῖς. Ἡ συνομιλία δὲν εἶνε παρ' αὐτοῖς ἀνταλλαγὴ ἤχων, ἀλλὰ συναλλαγὴ ἐμπορικῶν πράξεων, οὐδεὶς δὲ καταβάλλει τὴν ἐλαχίστην προσπάθειαν ὅπως φανῇ σοφὸς, εὐφραδὴς, πνευματώδης. Καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ἐν Χάγῃ διαμονῆς μου, μίαν μόνην εὐφυολογίαν ἤκουσα. Βουλευτής τις ὁμιλῶν μοι περὶ τῆς συμμαχίας τῶν ἀρχαίων Βαταβῶν μετὰ τῶν Ῥωμαίων μοὶ εἶπεν: «Ὑπήρξαμεν πάντοτε φίλοι τῶν καθεστηκυιῶν ἀρχῶν». Ἐν τούτοις ἡ ὁλλανδικὴ γλῶσσα προσαρμόζεται εἰς τὰ λογοπαίγνια καὶ ἰδοὺ ἓν παράδειγμα. Ὡραία τις ξένη κυρία ἐζήτησεν ἓν προσκεφάλαιον παρά τινος νέου λεμβούχου τοῦ Treckschuit, ἀλλ' αὕτη δὲν ἐπρόφερε καλῶς τὴν λέξιν καὶ ἀντὶ τοῦ προσκεφαλαίου, ὅπερ ἤθελε, ἐζήτησεν ἓν φίλημα. Αἱ δύο ὁλλανδικαὶ λέξεις ἔχουσι σχεδὸν τὸν αὐτὸν ἦχον. Εὐτυχῶς περιηγητής τις, ἐκεῖ παρατυχὼν, παρενέβη, ὅπως ἐξηγήσῃ τὴν γενομένην παρεννόησιν, καθότι ὁ λεμβοῦχος εἶχεν ἤδη σπογγίσει τὸ στόμα αὐτοῦ διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἦν ἕτοιμος.

Σπουδάζοντι τὸν ὁλλανδικὸν χαρακτῆρα, οὐδὲν μοὶ ἐφάνη βεβαιοῦν πάνθ' ὅσα εἰς πλεῖςα συγγράμματα ἀνέγνων, ὅτι δηλαδὴ οἱ Ὁλλανδοὶ συνειθίζουσι νὰ ὁμιλῶσι μετὰ περιττολόγου ματαιοσχολίας περὶ τῶν δυστυχημάτων αὐτῶν. Τοὐναντίον τὸ ἐλάττωμα τοῦτο αὐτοὶ οὗτοι προσάπτουσι τοῖς Γερμανοῖς. Δὲν εὗρον αὐτοὺς οὐχ ἧττον οὔτε ἐγωϊστὰς, οὔτε φιλαργύρους. Ἰδοὺ χαρακτηριστικόν τι φιλαργυρίας, ὅπερ θέτουσιν εἰς βάρος αὐτῶν. Σπεύδω δὲ ἀπὸ τοῦδε νὰ δηλώσω ὅτι οὐδεμίαν δίδω εἰς τὰ λεγόμενα πίστιν. Κατά τινα ναυμαχίαν κατὰ τῶν Ἄγγλων, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ὁλλανδικοῦ στόλου μετέβησαν δῆθεν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, ὧν τὰ πολεμοφόδια ἦσαν ἐντελῶς ἐξηντλημένα καὶ ἐπώλησαν εἰς ὑψηλοτάτας τιμὰς πυρίτιδα καὶ σφαίρας, μεθ' ὃ ἤρξατο αὖθις ἡ μάχη. Τὴν ἀνυπόστατον ταύτην ἐπὶ φιλαργυρίᾳ κατηγορίαν διαψεύδουσιν ὁ πλοῦτος τῆς χώρας, ἡ εὐημερία τῶν κατοίκων, τὰ πολυτελῆ μέγαρα, τὰ εἰς βιβλία καὶ εἰκόνας δαπανώμενα χρηματικὰ ποσὰ, καὶ πρὸ πάντων ἡ εὐποιία ἥτις εἶνε τοσοῦτον εὐρεῖα, ὥστε ἡ ὁλλανδικὴ κοινωνία κατέσχε ὡς πρὸς τοῦτο τὴν πρώτην θέσιν ἐν Εὐρώπῃ. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἐπισήμου εὐποιίας λαμβανούσης τὴν ὤθησιν ἐκ τῆς κυβερνήσεως. Εἶνε φιλανθρωπία αὐθόρμητος καὶ πάντῃ ἐλευθέρα ἐξασκουμένη ὑπὸ μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν ἑταιριῶν, αἵτινες ἵδρυσαν ἄπειρα καταστήματα, σχολεῖα, βραβεῖα, βιβλιοθήκας, δημώδεις συναθροίσεις, αἵτινες βοηθοῦν παντοῦ, προπορεύονται τῆς κυβερνήσεως ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, καὶ ἐκτείνουσι τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν τόσον ἐπὶ τῶν μεγάλων πόλεων ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἀσημοτέρων χωρίων, περιλαμβάνουσαι ὅλας τὰς θρησκευτικὰς αἱρέσεις, ὅλας τὰς ἡλικίας, ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα καὶ ὅλα τὰ δυστυχήματα. Εἶνε τέλος εὐποιία δυνάμει τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἐν Ὁλλανδίᾳ πτωχὸς ἄνευ ἑστίας ἢ ἐργάτης ἄνευ ἐργασίας. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς οἱ σπουδάσαν-

Digitized by Google

τες τὴν Ὁλλανδίαν διακηρύττουσι συμφώνως, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἴσως Κράτος ἐν Εὐρώπῃ, ἔνθα, σχετικῶς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τοῦ πληθυσμοῦ, αἱ εὔποροι τάξεις προσέρχονται μετὰ τηλικαύτης γενναιοδωρίας εἰς ἀρωγὴν τῶν ἐνδεεστέρων.

Ταῦτα λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ὁ Ὁλλανδικὸς λαὸς δὲν ἔχει ἐλαττώματα. Τὸ κυριώτερον αὐτοῦ ἐλάττωμα εἶνε, ἐὰν πρέπῃ νὰ λογισθῇ ὡς ἐλάττωμα, ἡ ἔλλειψις τῶν προσόντων ἐκείνων, ἅπερ ἔδει νὰ ἐνυπάρχωσιν ὡς λάμψις καὶ θέλγητρον τῶν ἀρετῶν του. Ἐν τῇ σταθερότητι αὐτοῦ ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ εἶδός τι πνεύματος, ἐν τῇ τιμιότητι γλισχρότητα, ἐν τῇ ψυχρότητι ἔλλειψιν αὐτοβουλίας καὶ αἰσθήματος, ἔλλειψιν τέλος πράγματός τινος, ὅπερ εἶνε τὸ ἄνθος, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀγάπης, τῆς γενναιότητος, τῆς ἀληθοῦς μεγαλοψυχίας. Πλὴν καθ' ὅσον προσπαθεῖ τις νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν καλλίτερον, κατὰ τοσοῦτον διστάζει νὰ ἀπαγγείλῃ κρίσεις τοσοῦτον αὐστηράς, καὶ αἰσθάνεται αὐξάνον πρὸς αὐτὸν τὸ αἴσθημα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς συμπαθείας. Ὁ Βολταῖρος ὁμιλῶν περὶ Ὁλλανδίας, ἠδυνήθη νὰ ἀπαγγείλῃ τὸ περίφημον αὐτοῦ λόγιον: «Adieu, canaux, canards, canaille». Ὑποχρεωθεὶς ὅμως νὰ ἐκφέρῃ σοβαράν τινα κρίσιν ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης οὐδόλως ἐπελάθετο ὅτι ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῆς δὲν εὗρεν *οὔτε ἄεργον, οὔτε πτωχόν, οὔτε ἄσωτον, οὔτε αὐθάδη*, ὅτι εἶδε πανταχοῦ ἐδρευούσας *τὴν ἐργασίαν καὶ μετριοφροσύνην*. Ὁ Λουδοβῖκος Ναπολέων ἐκήρυττεν ὅτι οὐδεὶς εὐρωπαϊκὸς λαὸς δὲν ἀνεβίβασεν εἰς σημεῖον τοσοῦτον ὑψηλόν, ὅσον ὁ ὁλλανδικός, τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔμφυτον αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ λογικοῦ. Ὁ Καρτέσιος ἐποίει περὶ αὐτοῦ τὸν μεγαλείτερον ἔπαινον, ὃν φιλόσοφος ἠδύνατο νὰ πλέξῃ προκειμένου περὶ λαοῦ. Κατ' αὐτόν, τῷόντι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν ἀπολαύει τις μείζονος ἐλευθερίας ἢ ἐν μέσῳ τῶν Ὁλλανδῶν. Ὁ δὲ Κάρολος Β' ἀπένειμεν αὐτοῖς τὸν ὡραιότερον ἔπαινον, ὃν ἡγεμὼν δύναται νὰ δώσῃ εἰς λαόν. «*Δὲν ὑπάρχουσιν*, εἶπε, *καλλίτεροι ὑπήκοοι καὶ χειρότεροι δοῦλοι*». Ἄγγλος τις ἔγραφεν ὅτι οἱ Ὁλλανδοὶ ἐμπνέουσιν ὑπόληψιν, μὴ δυναμένην ὅμως νὰ φθάσῃ μέχρις ἀγάπης. Ἴσως δὲν τοὺς ὑπελήπτετο ἀρκούντως.

[Ἐκ τῶν τοῦ De Amicis]. Γ Γ.

Γάλλος τις ὑπουργός, γνωστὸς διὰ ταχύτητα περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του, καὶ ὅστις ἁπασῶν τῶν διασκεδάσεων μετεῖχε συγχρόνως, ἠρωτήθη ποτὲ πῶς ἠδύνατο νὰ συμβιβάσῃ τὴν ἐργασίαν μετὰ τῶν τέρψεων.

— Ἁπλῶς, ἀπήντησεν, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἀναβάλλω διὰ τὴν ἐπαύριον ὅ,τι δύναμαι νὰ πράξω σήμερον».

ΕΚΕΙΝΟΣ

Τριγύρω του νιάτα περνοῦν χαρωπά,
Μιλοῦν, ζευγαρώνουν, γελοῦνε οἱ ἄλλοι,
Κι' ἐ κ ε ῖ ν ο ς σωπαίνει ὠχρὸς κι' ἀκουμπᾷ
'Σ τὸ χέρι ἐπάνω γλυκὰ τὸ κεφάλι.

Διαβαίνει μιὰ κόρη, γοργὰ τὸν θωρεῖ,
Καὶ μ' ἕνα γοργότερο γέλιο της λέει:
«Ἄχ! νἄξερα ποιὰ εἶν' ἐκεῖν' ἡ σκληρὴ
Ποῦ τόσῳ βαθειὰ τὴν καρδοῦλα του καίει!»

Τὸν βλέπει μιὰ μάννα, καὶ πῶς τὸν πονεῖ!
«Φτωχὸ παλληκάρι! δὲ θἄχῃ μαννοῦλα...»
Βαθύπλουτος γέρος πετᾷ μιὰ φωνή:
«Τὴν ἄδεια του κλαίει ὁ μαῦρος σακκοῦλα».

Τρανὸς βουλευτὴς ἐμπροστά του περνᾷ
Καὶ λέει μὲ τρανῆς βεβαιότητος σχῆμα:
«Σὲ ὄνειρ' ὁ νοῦς του μεγάλο γυρνᾷ·
Ποιὸς ξέρει μὴν εἶν' ὄνειρό του τὸ Β ῆ μ α!»

Τριγύρω του νιάτα περνοῦν χαρωπά,
Μιλοῦν, ζευγαρώνουν, γελοῦνε οἱ ἄλλοι,
Κι' ἐ κ ε ῖ ν ο ς σωπαίνει ὠχρός, κι' ἀκουμπᾷ
'Σ τὸ χέρι ἐπάνω γλυκὰ τὸ κεφάλι.

Γιὰ Βήματος δόξαις δὲν ἔχει τρεμοῦλα·
Κι' ἀπ' ὅλα τὰ ε ὔ γ ε αὐτὸς ἀγαπᾷ
Τοῦ γέρου φτωχοῦ τὴ θλιμμένη εὐχοῦλα,
'Σ τὸ δίσκο του ὅταν ἐλέη σκορπᾷ.

Ὀρφάνιας φαρμάκι δὲν ἤπιεν ἀκόμα,
Καλότυχος γέρνει σὲ μάννας πλευρό·
Καὶ πλούτη; Σ τῆς μάννας του βρίσκει τὸ στόμα
Τὸν πιὸ ἀκριβόνε φιλιῶν θησαυρό.

Ὁ ἔρως ταὶς πιό του βαθειαὶς εὐωδίαις
Ταὶς σκόρπισεν ὅλαις 's αὐτὴ τὴν καρδιά·
Μὰ τώρα διψᾷ πιὸ 'ψηλαῖς εὐτυχίαις,
Πιὸ ἄσπρου ἀνθοῦ λαχταρεῖ μυρουδιά.

Συχνὰ 's τῆς καρδιᾶς του τὰ πύρινα βάθη
Ἀντιλάζεται ἤχους κρυφῆς μουσικῆς
Καὶ βάλσαμο θέλει 's τοῦ κόσμου τὰ πάθη
Νὰ χύσῃ τοὺς ἤχους σὲ στίχους γλυκεῖς.

Τὴν ἄπλαστη θέλει αὐτὴ μουσικὴ
Νὰ πλάσῃ σὲ στίχων στροφαῖς φτερωμέναις,
Καθὼς ὁ τεχνίτης σὲ πέτρα λευκὴ
Ἀγάλματος δίνει θωριαῖς χλιονισμέναις.

Γιὰ τοῦτο 'μπροστά του ἐνῷ χαρωπὰ
Μιλοῦν, ζευγαρώνουν, γελοῦνε οἱ ἄλλοι,
Ἐκεῖνος σωπαίνει ὠχρὸς κι' ἀκουμπᾷ
'Σ τὸ χέρι ἐπάνω γλυκὰ τὸ κεφάλι.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

Ὁ πλουσιώτερος ἄνθρωπος τῆς ὑφηλίου, εἷς Ἀμερικανός, ἀφίκετο πρό τινος εἰς Παρισίους. Ὁ νέος οὗτος σύγχρονος Κροῖσος ὀνομάζεται Βανδερβίλ καὶ κατέχει περιουσίαν 2,500,000,000 φράγκων!

Ὁ κ. Βανδερβὶλ δὲν ἀπέκτησε μόνος τὸ κολοσσαῖον τοῦτο ποσόν, ἀλλ' ἐδιπλασίασε τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ παρὰ τῶν γονέων του.

Μεταξὺ τῶν ἰδιοκτησιῶν του ἀναφέρεται καὶ ὁλόκληρός τις σιδηροδρομικὴ γραμμή.

Πολλὰ ἐγράφησαν καὶ γράφονται καθ' ἑκάστην ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐφημερίσι περὶ τῶν ἐκπληκτικῶν κερδῶν,τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουσιν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν διάσημοι ὑποκριταὶ καὶ μάλιστα ὑποκρίτριαι τῶν σημερινῶν χρόνων ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Ἐκ τοῦ κατωτέρω ἀρθριδίου, ὅπερ ἀποσπῶμεν ἐκ πραγματείας τοῦ καθηγητοῦ κ. Καστόρχη δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Ἀθηναίῳ», οἱ ἀναγνῶσται τῆς «Ἑστίας» θὰ ἴδωσιν ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μάλιστα, ἡ τέχνη τοῦ ἀπὸ σκηνῆς διδάσκειν προσεπόριζεν εἰς τοὺς διαπρεπεστέρους ἐκ τῶν ἐπαγγελλομένων αὐτὴν ἀμοιβὰς καὶ κέρδη κατ'οὐδὲν κατώτερα ἐκείνων,ἅτινα κερδαίνουσιν οἱ ὑποκριταὶ τῆς σήμερον. Σ. τ. Δ.

ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΥΠΟΚΡΙΤΩΝ

παρὰ Ῥωμαίοις.

Ἡ τῶν ὑποκριτῶν χρηματικὴ ἀμοιβὴ κατεβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς ἄρχοντος, ὅστις ἀνελάμβανε καὶ πάντα τὰ ἔξοδα πρὸς ἔγερσιν θεάτρου, ὅταν δὲν ὑπῆρχε λίθινον,πρὸς διδασκαλίαν τῶν ὑποκριτῶν, ἐνδυμασίαν αὐτῶν καὶ λοιπά.Παρεῖχε μὲν ἡ πόλις ἐν ἀρχῇ 500 μνᾶς ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, ἀλλὰ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὅσον μέγα καὶ ἂν ἦτο διὰ τὴν τότε λιτότητα τοῦ βίου τῶν Ῥωμαίων, οὐδέποτε ἐπήρκει εἰς τὰς πολλὰς τῶν ἑορτῶν δαπάνας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἰς τοὺς χρόνους τῆς ὕστερον πολυτελείας καὶ τοῦ πλούτου τῶν Ῥωμαίων. Νῦν ὁ ἄρχων ἐχορήγει πᾶσαν τὴν εἰς τὴν ἑορτὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην, οὐχὶ ἐκ φιλοτιμίας, ὡς οἱ ἐν Ἀθήναις ἀναδεχόμενοι τὰς λειτουργίας, ἀλλ' ἐκ φιλοδόξων καὶ ἰδιοτελῶν σκοπῶν, ὅπως εὐχαριστήσωσι τὸ πλῆθος καὶ λάβωσι τὰς ψήφους αὐτοῦ εἰς τὰς προσεχεῖς ἀρχαιρεσίας, μεθ' ἃς οἱ ἐπιτυχόντες ἐπέμποντο διοικηταὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐγύμνουν αὐτάς.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ ἑκάστοτε ἄρχων συνεφώνει μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ὑποκριτῶν περὶ τοῦ δοθησομένου αὐτοῖς μισθοῦ· οὗτος δὲ διένεμε τὸ χρηματικὸν ποσὸν εἰς τοὺς αὐτοῦ gregales τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν θίασόν του, καθ' ἃς εἶχε πρὸς τούτους συμφωνίας. Ὁ μισθὸς οὗτος ἐν ἀρχῇ ἦτο βεβαίως μικρός, ἀλλ' ὕστερον κατέστη μέγας, διδόμενος εἰς τοὺς τελειοτέρους τῶν ὑποκριτῶν. Ὁ Κικέρων ὑπολογίζει τὴν πρόσοδον Πανούργου τινός, μετρίου ὑποκριτοῦ, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ῥώσκιον εἰς 100,000 σεστερτίους, ἤτοι εἰς 25,000 δραχμάς. Ὁ Ῥώσκιος ὅμως ἐλάμβανε διὰ πᾶσαν παράστασιν 1000 δηνάρια, καθ' ὅλον δὲ τὸ ἔτος εἰσέπραττε 500,000 σεστερτίους, ἤτοι 125,000 δραχμάς. Καθ' ἃ δὲ ὁ Κικέρων λέγει, ὁ Ῥώσκιος ἠδύνατο ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν νὰ εἰσπράξῃ διὰ τῆς τέχνης του 6,000,000 σεστερτίους, ἤτοι 600,000 κατ' ἔτος, ἢ 150,000 δραχμάς, ὅτε ἡ φήμη του ἦτο μεγίστη, ἀλλ' αὐτὸς ἀπὸ τοῦ 87 π. χ. ἔπαυσε νὰ λαμβάνῃ ἀμοιβήν, παρέχων δωρεὰν τῷ κοινῷ τὴν ὑπηρεσίαν του. Τούτου δ' ἕνεκα ἀπηλλάγη τῆς ἀτιμίας, εἰς ἣν ὑπήγοντο οἱ ὑποκριταί, διότι κατὰ τὴν νομολογίαν τῶν ὑστέρον νομομαθῶν ἄτιμοι ἦσαν οἱ κέρδους χάριν καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν σκηνήν, ἐνῷ πρότερον κατὰ τὸν αὐστηρὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἀντιστίου Λαβέωνος, συγχρόνου τοῦ Κικέρωνος, ἄτιμος (infamis) ἦτο πᾶς ὁ καταβαίνων ἐπὶ τὴν σκηνὴν καὶ ὑποβάλλων ἑαυτὸν εἰς τὰ ὄμματα εἴτε ἐν δημοσίῳ τόπῳ εἴτε ἐν ἰδιωτικῷ. Ὁ Ῥώσκιος ὅμως πρὸς δήλωσιν τῆς ἀπὸ τῆς ἀτιμίας ταύτης ἀφέσεως ἔφερε τὸν ἱππотικὸν δακτύλιον, ὃν ἐδωρήσατο αὐτῷ ὁ Σύλλας τῷ 82 π. χ. καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν τῶν ἱππέων τάξιν.

Τὰ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης κέρδη ἄλλου ἐπισήμου ὑποκριτοῦ, Αἰσώπου τοῦ τραγικοῦ, συγχρόνου τοῦ Ῥωσκίου, λέγονται ὅτι ἦσαν πολὺ μεγαλείτερα· διότι οὗτος λέγεται ὅτι ἀποθανὼν ἄφησε τῷ υἱῷ του 20,000,000 σεστερτίων, ἤτοι 5,000,000 δραχμῶν, εἰ καὶ ζῶν ἐδαπάνα πλεῖστα.

Καὶ οἱ τῶν ὀνομαστῶν ἐν Ἑλλάδι ὑποκριτῶν μισθοὶ δὲν ἦσαν μικροί. Πῶλος ὁ ὑποκριτὴς ἐπὶ Δημοσθένους ἔλαβε τάλαντον (6,000 ἀρχαίων δραχμῶν) ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀγωνισάμενος κατὰ Πλούταρχον.

Πλὴν τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς ἐδίδοντο εἰς τοὺς εὐδοκιμοῦντας ὑποκριτὰς καὶ ἆθλα ἢ βραβεῖα, ἃ ἦσαν διάφορα κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ὑποκριτῶν καὶ τὴν ἐλευθεριότητα καὶ ἀρέσκειαν τοῦ ἀγωνοθέτου,ἤτοι τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς ἄρχοντος· διότι οὗτος ὥριζε ταῦτα κατὰ θέλησιν, ἐδίδε δὲ τοῖς εὐδοκιμοῦσι κατὰ τὴν δηλουμένην τῶν θεατῶν εὐαρέσκειαν· διότι ἀγωνοδικῶν μνεία οὐδεμία γίνεται ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς θεάτροις. Αὐτοὶ οἱ θεαταί, καθ' ἣν εἶχον συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὑποκριτάς, προεδήλουν διὰ διαφόρων σημείων τίς ὁ εὐδοκιμῶν. Τούτου ἕνεκα ἀπὸ τῶν Πλαύτου ἀκόμη χρόνων διεστέλλοντο οἱ θεαταὶ εἰς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν ὑποκριτῶν, μεταχειριζόμενοι θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα μέσα ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν φίλων καὶ ἐχθρῶν αὐτοῖς ὑποκριτῶν, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὑποκριταὶ παρεσκεύαζον διὰ διαφόρων μέσων τὴν εὐμένειαν τοῦ κοινοῦ πρὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ δράματος καὶ κατ' αὐτήν. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίζοντο, ὡς ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις, τοὺς divisores, ἵνα διανέμωσι χρήματα πρὸς τοὺς εὔνους αὐτοῖς (favitores), οἵτινες ἀπὸ τῆς θέσεώς των ἔδιδον τὸ σημεῖον τῆς εὐαρεσκείας ὑπὲρ τοῦ φίλου καὶ τῆς ἀποδοκιμασίας κατὰ τῶν ἀντιζήλων αὐτοῦ, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ «Ἀμφιτρύωνος» τοῦ Πλαύτου, ποιηθέντος κατὰ τὸν β' ἢ α' π.Χ. αἰῶνα, ἂν ἄλλως τὸ μέρος τοῦτο τοῦ προλόγου δὲν ἐποιήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πλαύτου, ἔνθα ὁ ποιητὴς ἐπικαλεῖται τὴν παρέμβασιν τῆς ἀρχῆς πρὸς περιστολὴν τῶν παρεκτροπῶν τούτων τῶν θεατῶν. Τὸ κακὸν ὅμως τοῦτο ἐπετείνετο μὲ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου καὶ προεκάλει οὐχὶ σπανίως στάσεις ἐν τοῖς θεάτροις.

Digitized by Google

Ὁ ἀληθῶς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ δράματος εὐδοκιμήσας πρωταγωνιστὴς ἢ ἀρχηγὸς τῶν ὑποκριτῶν ἐλάμβανε παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς ἄρχοντος πρὸς τῇ χρηματικῇ ἀμοιβῇ καὶ κλάδον φοίνικος (palmam), ὅστις ἦτο ἢ πράγματι φοίνικος κλάδος, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἢ καὶ ἄλλο τι διάφορον, στέφανος (corolla) δηλονότι ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ, δι' ὧν ἐμιμοῦντο τοὺς πρότερον διδομένους τοῖς νικηταῖς κλάδους ἢ στεφάνους ἐξ ἀνθέων ποικιλοχρόων ἢ ἁπλῶν. Πρῶτος κατὰ Πλίνιον δοὺς τῷ 211 π. Χ. ὡς aedilis curulis τοῖς ὑποκριταῖς στεφάνους ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μιμουμένους φύλλα κλάδων, ἦτο ὁ Crassus Dives. Εἰς τούτους προσετέθησαν ἐφεξῆς καὶ πρὸς κόσμον λημνίσκοι, ἤτοι ταινίαι κρεμάμεναι ἐξ ὑφάσματος ἢ ἐξ ἐλασμάτων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, πρῶτον ἁπλαῖ εἶτα κεκοσμημέναι ποικίλως.

Ἐν ἀρχαιοτέροις ὅμως χρόνοις ἔδιδον καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καρποὺς καὶ ἄλλα τῆς φύσεως προϊόντα, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Παναθηναίοις ἔλαιον ἐκ τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν, τῶν μοριῶν, ἐν Διονυσίοις ἀσκὸν οἴνου. Κατὰ μίμησιν τῆς ἀρχαίας ταύτης συνηθείας φαίνεται ὅτι καὶ Κάτων ὁ νεώτερος τῷ 53 π. χ. διένειμεν ἔν τινι ἑορτῇ κατὰ Πλούταρχον τοῖς ὑποκριταῖς πλὴν κοτίνων στεφάνων οἴνου κεράμια καὶ κρέα ὕεια, καὶ σῦκα καὶ σικύους καὶ ξύλων ἀγκαλίδας, τοῖς δ' Ἕλλησιν ὑποκριταῖς τεῦτλα καὶ θρίδακας καὶ ῥαφανίδας καὶ ἀπίους.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Προχθὲς, ἔν τινι μικρῷ ἑστιατορίῳ, πρώην ὑπαλληλίσκος τις, νῦν δὲ *παυσανίας*, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ γεῦμά του, ἔρχεται δειλῶς πρὸς τὸν ξενοδόχον :

— Καταλαμβάνω, τῷ λέγει οὗτος, ἐξέχασες τὸ *πορτοφόλι* σου . . . Δὲν πειράζει, αὐτὸ εἰμπορεῖ νὰ συμβῇ 'ς τὸν καθένα. Τὰ γράφομε ὅ,τι ἔφαγες καὶ τὰ πληρόνεις αὔριον.

Πράγματι δὲ λαμβάνων κιμωλίαν, γράφει μεγάλοις γράμμασιν εἰς μέρος ἐπιφανὲς, ἄνω τοῦ γραφείου του : *Ὁ κ. Ν** δραχ.* 1. 40.

Εὐνόητος ἡ κατάπληξις τοῦ Ν ** ὅταν εἶδε τὸ ὄνομά του νὰ *φιγουράρῃ* ἐπὶ τοῦ τοίχου.

Τότε ὁ ξενοδόχος ἐξακολουθεῖ ἀνιλεής·

— Μήπως σοῦ 'κακοφάνη πῶς σ' ἔγραψα ἔτσι; Ἂν εἶνε ἔτσι, εὔκολα οἰκονομεῖται τὸ πρᾶγμα. Ἄφησέ μου τὸ ἐπανωφόρι σου νὰ τὸ κρεμάσω ἀπὸ 'πάνω, κ' ἔτσι δὲν θὰ φανῇ τίποτε ὡς ποῦ νὰ μοῦ φέρῃς τὰ χρήματα !

***

Χωρικός τις ἐξωμολογεῖτο ὅτι ἔκλεψε τοῦ γείτονός του ἓν ἀρνίον.

— Νὰ τὸ δώσῃς ὀπίσω εἰς τὸν κύριόν του, εἶπεν αὐτῷ ὁ πνευματικὸς, διότι δὲν σοὶ δίδω τὴν ἄδειαν . . .

— Ἀλλὰ τὸ ἔφαγα, ἅγιε πνευματικέ.

— Τόσῳ τὸ χειρότερον. Εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τὸ ἀρνίον θὰ ζωντανεύσῃ διὰ νὰ σὲ κατηγορήσῃ.

— Πῶς ; τὸ ἀρνίον θὰ ζωντανεύσῃ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν ; Τότε τὸ πρᾶγμα διορθώνεται, διότι θὰ εἴπω εἰς τὸν γείτονά μου : « Ἰδοὺ τὸ ἀρνίον σου· πάρε το».

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τοῦ κόλακα τ' ἀχείλια
'Εκεῖ ποῦ σ' ἐπαινοῦν,
'Εκεῖ σὲ περιπαίζουν,
Καὶ σὲ καταφρονοῦν.

Καὶ σ' ἐπαινάει πάντα
Μὲ τέλος καὶ σκοπὸ,
Γιὰ ν' ἀπολάψῃ μόνον
Ὠφέλεια καὶ καρπό. (Βηλαρᾶς).

*** Ἡ ἐργασία συνεπάγεται τὴν ἀμοιβὴν αὐτῆς, ἀπομονοῦσα ἡμᾶς τοῦ κόσμου καὶ ἡμῶν αὐτῶν, ὀφείλομεν δὲ νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ εὐλογῶμεν αὐτὴν, ἔστω καὶ μόνον διὰ τὴν γαλήνην τῆς ὁποίας εἶνε πρόξενος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἵνα κατανοήσῃ τις πόσον ἀπεριόριστον εἶνε ἐν Ἀμερικῇ τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι, ἀρκεῖ νὰ μάθῃ ὅτι ἐν Ἀρνόλδ ἐγένετο ἐσχάτως «ἐθνικὸν συνέδριον» μεθύσων πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐγκρατείας.

Περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας οἰνοπνευματοπόται συνῆλθον ἐκεῖ ἀπὸ πάσης γωνίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅπως πανηγυρικώτερον ἐκδηλώσωσι τὸν πρὸς τὸ *μπράντι* καὶ τὸ *βίσκεϋ* ἔρωτά των.

Αἱ συνεδριάσεις ἦσαν σύντομοι· ἕκαστον μέλος εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ προσφιλές του ποτὸν, μεθ' ἑκάστην δὲ ἀγόρευσιν ἔπινεν ἐξ αὐτοῦ. Αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου ἔληξαν ἐν μέσῳ τῶν ζωηρῶν κραυγῶν : *Κάτω οἱ σύλλογοι τῆς ἐγκρατείας !* ἃς οἱ βραγχνοὶ τῶν μεθύσων λάρυγγες ἐξέφερον.

Τὰ μέλη συνεφώνησαν νὰ συνέλθωσιν εἰς δευτέραν σύνοδον τὸ ἑπόμενον ἔτος.

Κατὰ τὰς γενομένας ἐσχάτως ἀπογραφικὰς ἐρεύνας, ὁ πληθυσμὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Ῥωσσίας σύγκειται ἐξ 75, 604, 788 κατοίκων, ὁ τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας ἐξ 7,219,077, ὁ τῆς Φιλλανδίας ἐκ 2,028,021, ὁ τοῦ Καυκάσου, Σιβηρίας καὶ τῆς Μέσης Ἀσίας ἐκ 15, 186, 456· ἐν συνόλῳ ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας ἀνέρχεται εἰς 100, 038, 348, ἐν ᾧ τῷ 1870 συνεποσοῦτο εἰς 85 ἑκατομμύρια· οὕτω ἐντὸς 12 ἐτῶν ηὐξήθη κατὰ 14 1[2 ἑκατομμύρια, ἡ αὔξησις δὲ αὕτη ἰσοφαρίζει πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἑνὸς τῶν δευτερευόντων κρατῶν τῆς Εὐρώπης ! Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ῥωσσικῶν

Digitized by Google

μεγαλοπόλεων ἀπὸ τοῦ 1870, ὅτε ἐγένετο ἡ προτελευταία ἀπογραφή, εἶνε τεράστιος. Ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας, τῷ μὲν 1870 εἶχε 6,078,564 κατοίκους, σήμερον δὲ ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ προσεγγίζει εἰς 7 1[2 ἑκατομμύρια. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Πετρουπόλεως ἀνέρχεται νῦν εἰς 927,000, ὁ τῆς Βαρσαβίας εἰς 401,000, ὁ τῆς Ὀδησσοῦ εἰς 198,000, ὁ τοῦ Κιέβου εἰς 167,000, ὁ τῆς Χερσῶνος εἰς 128,000 κλ.

Μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της μονομαχία ἐγένετο ἐσχάτως ἐν Οὐγγαρίᾳ.

Κατόπιν ἔριδος δύο νέοι μαγειάροι ἐξέλεξαν τοὺς μάρτυράς των ὅπως κανονίσωσι τὰ κατὰ τὴν μονομαχίαν. Οὗτοι συνελθόντες ὥρισαν νὰ γείνῃ αὕτη ὡς ἑξῆς· ἔθεσαν δύο μικρὰς σφαίρας, μίαν λευκὴν καὶ ἑτέραν μέλαιναν, ἐντὸς δοχείου τινός. Ὡδήγησαν κατόπιν τοὺς ἀντιπάλους εἰς τὸν ὁρισθέντα τόπον, ἐκεῖ δὲ ἀφοῦ ὥρκισαν τούτους περὶ τυφλῆς ὑπακοῆς εἰς τοὺς συμφωνηθέντας ὅρους, ἔδεσαν διὰ ταινίας τοὺς ὀφθαλμούς των καὶ τοὺς προσεκάλεσαν νὰ λάβωσιν ἕκαστος μίαν τῶν σφαιρῶν ἐκ τοῦ δοχείου.

Ὁ λαβὼν τὴν μέλαιναν σφαῖραν ὑπεχρεώθη νὰ νηστεύσῃ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον καὶ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν φίλων τοῦ ἀντιπάλου του ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας.

Ἐν Γαλλίᾳ γίνεται λόγος περὶ κατασκευῆς νομισμάτων ἐκ νικελίου ἀντὶ ἐκ χαλκοῦ. Πολλοὶ δὲ λόγοι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης, καθόσον τὸ νικέλιον καὶ ἧττονα ὑφίσταται ἀλλοίωσιν ἐκ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, καὶ θέαν εὐαρεστοτέραν παρέχει, καὶ τέλος εἶνε εὐχρηστότερον ἔχον μείζονα ἀξίαν ἐν ἴσῳ βάρει πρὸς τὸν χαλκόν· ἐν γένει δὲ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἶνε προτιμότερον τούτου.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχουσι κατασκευάσει νομίσματα ἐκ νικελίου τὰ ἑξῆς Κράτη: ἡ Ἑλβετία, τὸ Βέλγιον, ἡ Γερμανία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἡ Βρασιλία καὶ τὸ Περού.

Λέγεται ὅτι κατὰ παραγγελίαν τῆς πριγκιπίσσης τῆς Οὐαλλίας κατεσκευάσθησαν προσωπίδες ἐκ κηροῦ, αἵτινες παριστῶσι φυσικώτατα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν τῆς Βρετανικῆς αὐλῆς. Φέρουσι τὰς προσωπίδας ταύτας ὑπὸ ἑτέρας, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ χοροῦ ἀφαιροῦσιν αἴφνης τὰς πρώτας· εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἀπατηθῇ πᾶς τις ἐκ τῆς δευτέρας προσωπίδος ἐκλαμβάνων αὐτὴν ὡς αὐτὸ τὸ πρόσωπον. Δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ὁπόσα θὰ συμβαίνωσι τότε ἀστεῖα καὶ παρατράγωδα, ὧν αἱ συνέπειαι δύνανται νὰ ὦσιν ἐνίοτε λίαν σοβαραί. Ἕνεκα τούτου ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας ἂν καὶ ἀρκούντως ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς ἐπινοίας τῆς συζύγου του, σκοπεῖ ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην μεταμφίεσιν, ἥτις κατενθουσίασε τὸ ἄνθος τῆς Λονδινείου ἀριστοκρατίας.

Ἀναμφιβόλως ὁ βασιλεὺς Καλακούας εἶνε ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἐπὶ γῆς μοναρχῶν. Δύναται νὰ κοιμᾶται ἀμέριμνος καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ χωρὶς κατ' οὐδὲν νὰ ταραχθῶσιν οἱ πιστοί του ὑπήκοοι.

Ἕνεκα τούτου, μεταξὺ τῶν ἐπίπλων ἅτινα ἠγόρασε πρὸ ἡμερῶν ἐν Βοστώνῃ, συμπεριέλαβε καὶ δύο θρόνους δυναμένους νὰ μετασχηματίζωνται εὐκόλως εἰς κλίνας.

Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, ὁ ἐλέφας τοῦ θηριοτροφείου Myers, ἐν Λονδίνῳ, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Blind Bill ἐφόνευσεν ἕνα τῶν φυλάκων, ὀνομαζόμενον Ἀλφρέδον Δέβις. Παράφορον γενόμενον αἰφνιδίως τὸ θηρίον κατεμέλισε διὰ τῶν χαυλιοδόντων αὐτοῦ τὸν ἀτυχῆ φύλακα, ὃν κατεσυνέτριψεν εἶτα διὰ τῶν ποδῶν του.

Ὁ αὐτὸς ἐλέφας ἐφόνευσε κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ταύτης ἑβδομάδα καὶ ἄλλον τινὰ φύλακα.

Ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας συνέλαβε πρωτοτυπωτάτην ἰδέαν, καθ' ἑβδομάδα παρατιθέμενος γεῦμα, οὗτινος τὰ ὄψα κατασκευάζονται κατὰ τὴν μαγειρικὴν ξένων χωρῶν. Τὸ τευλευταῖον γεῦμα εἶχε παρασκευασθῆ κατὰ τὴν μαγειρικὴν τῶν Σινῶν. Ἐν τῇ τραπέζῃ παρετέθησαν νεῦρα φαλαίνης, κεκαρυκευμένα διὰ ζακχάρεως, στόμαχοι στρουθίων καὶ ὀφθαλμοὶ ἀρνίων ἐγκεκαρφωμένοι διὰ σκελίδων σκορόδου· πρὸς δὲ καὶ ἄλλα σινικὰ ὄψα, ἐν οἷς καὶ ἡ ἀπαραίτητος τοῖς Σίναις ὄρυζα. Τὰς περόνας ἀντικαθίστων τὰ γνωστὰ αἰχμηρὰ ξυλάρια. Οἱ συνδαίτορες ἔφερον ὑποχρεωτικῶς τὸ ἔνδυμα τῶν Μανδαρίνων. Ἀλλ' ὅπως μετάσχῃ τις τῶν κοσμοπολιτικῶν τούτων εὐωχιῶν δέον νὰ διάκειται οἰκειότατα πρὸς τὸν πρίγκιπα. Τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα παρατεθήσεται γεῦμα ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Ἐν τῷ καταστήματι τῶν απομάχων τῆς Τσέλσυ τοῦ Λονδίνου δὲν ἔμεινεν εἰμὴ εἷς ἐπιζῶν στρατιώτης τῆς μάχης τοῦ Βατερλῶ, τῆς ὁποίας ἑωρτάσθη ἡ 67η ἐπετηρὶς πρό τινων ἡμερῶν. Ὀνομάζεται Ἰωάννης Μάης· εἶνε 97 ἐτῶν. Ὁ πρίγκιψ καὶ ἡ πριγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας παρευρισκόμενοι εἰς τὸ συμπόσιον, τὸν ἐπλησίασαν καὶ τοῦ ἔσφιγξαν τὰς χεῖρας εὐχόμενοι αὐτῷ νὰ ζήσῃ πολλὰ ἔτη.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τρόπος προφυλάξεως τῶν στρωμάτων ἀπὸ τοῦ σάρακος.

Ἐὰν θέλετε νὰ προφυλάξητε τὸ μαλλίον τῶν στρωμάτων σας ἀπὸ τῶν σαράκων καὶ ἄλλων ἐντόμων, σκορπίσατε ἐντὸς αὐτοῦ μίαν *φούχταν* ξηρῶν ἀνθέων *λεβάντας*. Εἶνε δραστήριον προφυλακτικὸν μέσον ἐξαφανίζον καὶ ἀποδιῶκον τὰ ἔντομα.

ΑΘΗΝΗΣΙ,— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 343 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. | Συνδρομὴ ἐτησία : 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.– Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι –Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6 | 25 'Ιουλίου 1882

ΑΘΗΝΑΪΣ

['Ιστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου. Μετάφρασις Σπύρ. Π. Λάμπρου].

Συνέχεια καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 449.

Λ'

'Η νεκρὰ Εὐδοξία ἦτο ἀπὸ τοῦ ἔτους 437 σύζυγος Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ', ἡγεμόνος ὅςτις ἕνεκα τοῦ ἀνάνδρου αὐτοῦ χαρακτῆρος ὡμοίαζε πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας 'Ονώριον, 'Αρκάδιον καὶ Θεοδόσιον τὸν Β', χωρὶς νὰ ἔχῃ τοῦ τελευταίου τούτου τὰς ἀρετάς. 'Η δὲ θυγάτηρ τῆς 'Αθηναΐδος, Χριστιανὴ πιστὴ καὶ ὀρθοδοξοῦσα, ἦτο αὐτοκράτειρα τῶν 'Ρωμαίων χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν λάμψιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν προκατόχων αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Τίτου καὶ Τραϊανοῦ. Ἔζη δ' ἐν τῇ ἀμοίρῳ ἡδονῶν 'Ραβέννῃ, ἔνθα ὄπισθεν τῶν ὑπὸ τῶν τελμάτων ὑπερασπιζομένων ὀχυρωμάτων ἡ παρακμάζουσα αὐτοκρατορία εἶχεν ἐπιζητήσει τὴν τελευταίαν αὐτῆς σωτηρίαν ἀπὸ τῶν εἰςβαλλόντων λαῶν τοῦ βορρᾶ.

'Εκεῖ δ' ὑπῆρξε μάρτυς τῆς ἀνισχύρου διοικήσεως τῆς πενθερᾶς καὶ τοῦ μοχθηροῦ συζύγου, ἐν ᾧ τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος ἀπεστερεῖτο ὑπὸ τῶν βαρβάρων τῶν ἐπαρχιῶν, τῆς μὲν μετὰ τὴν δὲ, τῆς 'Αφρικῆς, τῆς Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ 'Ισπανίας, ἡ δὲ παρακμὴ πάντων τῶν τοῦ κράτους θεσμῶν, ὡς τῆς παλαιᾶς πολεμικῆς ἀνδρείας τῶν Λατίνων, προεμήνυε τὴν ἀναπόφευκτον κατάληψιν καὶ αὐτῆς τῆς 'Ιταλίας ὑπὸ Γερμανῶν κατακτητῶν.

Τῇ 27 Νοεμβρίου τοῦ 450, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν Θεοδόσιον, ἀπέθανεν ἡ αὐτοκράτειρα Πλακιδία καὶ ἐτάφη ἐν τῷ μαυσωλείῳ αὐτῆς ἐν 'Ραβέννῃ. Τώρα δὲ πλέον ἐκυβέρνα ὁ Βαλεντινιανὸς Γ' μόνος. Ἅπαξ ἔτι ἐφάνη ἡ τύχη μειδιῶσα εἰς τοὺς 'Ρωμαίους, ἐπειδὴ ὁ 'Αττίλας, ὅςτις εἶχεν ἀπαιτήσει παρὰ τῆς ἐν 'Ραβέννῃ αὐλῆς τὴν ἡγεμονόπαιδα 'Ονωρίαν, τὴν μνηστὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ κράτους ἀντὶ προικὸς, ἡττήθη τῷ 451 κατὰ τὴν μεγάλην διεθνῆ μάχην ἐν τῇ ἐν Γαλλίᾳ καταλαυνικῇ πεδιάδι ὑπὸ τοῦ 'Αετίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συμμαχούντων Βεστγότθων. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰςήλασε τὸ ἑπόμενον ἔτος μετὰ νέων στρατιῶν εἰς 'Ιταλίαν, ἵνα ὑποτάξῃ τὴν 'Ρώμην. Κατηρείπωσε δὲ τότε τὴν 'Ακυληΐαν ἧς οἱ φυγόντες κάτοικοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ τῆς ἀθανάτου Βενετίας. 'Επυρπόλησε δὲ τὸ Τικῖνον καὶ τὸ Μεδιόλανον καὶ παρεσκευάζετο νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῆς 'Ρώμης.

Τότε δὴ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τικίνου οἱ πρέσβεις τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, ἔχοντες προηγούμενον αὐτὸν τὸν πάπαν Λέοντα, παρουσιάσθησαν ἵνα μαλάξωσι τὴν καρδίαν τῆς «μάστιγος τοῦ θεοῦ», ἵνα φεισθῇ τῆς 'Ιταλίας καὶ τῆς 'Ρώμης. 'Η δ' ἐπιστροφὴ τοῦ 'Αττίλα εἰς τὴν 'Ανατολὴν ἐθεωρήθη ὑπό τε τῶν τότε ζώντων καὶ τῶν ἐπιγενεστέρων ὡς ἀποτέλεσμα θείου θαύματος, καὶ ἀληθῶς ἤξιζε νὰ φαίνηται τοιοῦτον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐπειδὴ οὐδέποτε λαός τις καὶ χώρα ἔτυχον οὕτω μεγάλης σωτηρίας. 'Ο δὲ φοβερὸς τῶν Οὔννων βασιλεὺς ἀπέθανε βραχὺν μετὰ ταῦτα χρόνον, ἐν ἔτει 454, φονευθεὶς ὡς ὁ 'Ολοφέρνης ὑπό τινος ὡραίας γυναικός.

'Ωσεὶ δίδυμος δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ περὶ τὴν καταστροφὴν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ, καίπερ μὴ ὢν ὡς ἐκεῖνος καταπληκτικὸς τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ φοβερώτατος τῶν ἐχθρῶν τοῦ δυτικοῦ κράτους ἦτο ὁ τῶν Βανδήλων βασιλεὺς Γενσερῖχος, ὁ κατακτητὴς τῆς Καρχηδόνος. Οὗτος δ' ἔμελλε νὰ κατορθώσῃ ὅ τι δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ 'Αττίλας, τὴν κατάκτησιν τῆς 'Ρώμης. 'Η δὲ δευτέρα ἅλωσις καὶ δῄωσις τῆς παγκοσμίου πόλεως ὑπὸ λαοῦ γερμανικοῦ συνδέεται μετὰ τῶν ἰδιωτικῶν τυχῶν περικαλλοῦς γυναικὸς, ἦτο δὲ αὐτὴ ἡ θυγάτηρ τῆς 'Αθηναΐδος.

'Η αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ εἶχε μεταβῇ ἐκ 'Ραβέννης εἰς τὸ ἐν 'Ρώμῃ παλάτιον τῶν καισάρων. 'Ενταῦθα δ' ἔπληξεν ὁ Βαλεντινιανὸς ἰδίᾳ χειρὶ δολοφόνῳ τὸν τελευταῖον τῶν 'Ρωμαίων στρατηγὸν 'Αέτιον, πεισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὅτι ὁ δαφνηφόρος τοῦ 'Αττίλα νικητὴς ἐφίετο τῆς πορφύρας. 'Εν τῷ αὐτῷ δ' ἀνακτόρῳ ἠτίμασεν ὁ ἄθλιος ἡγεμὼν τὴν σύζυγον τοῦ συγκλητικοῦ Μαξίμου, καταγομένην ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς γένους τῶν 'Ανικίων. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ 'Αετίου συνώμοσαν μετὰ τοῦ συγκλητικοῦ ἐκείνου κοινὴν ἐκδίκησιν, τῇ δὲ 16 Μαρτίου τοῦ 455 ἔπεσε Βαλεντινιανὸς ὁ Γ', ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ οἴκου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως, πληγεὶς ὑπὸ τοῦ ξίφους δολοφόνων. Οὕτω δ' ἡ Εὐδοξία ἔμεινε χήρα ὡς καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς. Εἶχε δὲ τότε ἡλικίαν ἐτῶν τριάκοντα καὶ δύο καὶ ἦτο μήτηρ δύο θυγατέρων, Εὐδοκίας καὶ Πλακιδίας.

Digitized by Google

Ὁ συγκλητικὸς Μάξιμος κατώρθωσεν εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον τὴν ἀνακήρυξιν ἑαυτοῦ ὡς Ῥωμαίου αὐτοκράτορος, μεθ' ὃ ἠνάγκασε τὴν χήραν ἐκείνου οὗ εἶχεν ἀφαιρέσει τὴν ζωὴν καὶ τὸν θρόνον νὰ γείνῃ σύζυγός του. Ἡ δ' ἀτυχὴς Εὐδοξία ὑπετάγη ἄνευ ἀντιστάσεως, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν μοῖραν αὐτῆς. Ἠναγκάσθη δὲ νὰ ὑπομείνῃ καὶ τὴν στέψιν τῆς πρεσβυτέρας αὐτῆς θυγατρὸς Εὐδοκίας μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μαξίμου Παλλαδίου, διορισθέντος καίσαρος.

Ἡ δὲ δύςελπις αὐτῆς θέσις κατέστη ἀφόρητος ὅτε ὁ τοῦ θρόνου σφετεριστὴς ὡμολόγησεν αὐτῇ, ὅτι ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ὁ φονεὺς τοῦ ἰδίου αὐτῆς συζύγου. Ἡ Εὐδοξία ἐπελήφθη λοιπὸν, ὡς διηγοῦνται, τῆς αὐτῆς προδοτικῆς σκέψεως, εἰς ἣν εἶχε καταφύγει ἡ ἡγεμονόπαις Ὀνωρία, ἡ ἀτυχὴς αὐτῆς ἀνδραδέλφη. Ὡς δ' αὕτη εἶχε καλέσει τὸν Ἀττίλαν ὡς ἐλευθερωτὴν, οὕτω προςεκάλεσεν αὕτη τὸν Γενσερῖχον. Ἀπεβιβάσθη δὲ οὗτος μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ τραϊανείῳ λιμένι κατὰ Μάϊον τοῦ 455 τελευτῶντα. Προσεγγίζοντος δ' ἐκείνου οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεγερθέντες ἐφόνευσαν τὸν Μάξιμον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Παλλάδιον. Ὁ δὲ θαρραλέος πάπας Λέων ἐξῆλθεν ἐν λιτανείᾳ εἰς ὑπάντησιν τοῦ βασιλέως τῶν Βανδήλων, ὅτε οὗτος προὐχώρει μετὰ τῶν ἁρπακτικῶν αὐτοῦ στιφῶν πρὸς τὴν Ῥώμην· διὰ δὲ τῶν ἱκεσιῶν αὐτοῦ καὶ παρακλήσεων κατώρθωσε νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν κατακτητὴν τῆς Ἀφρικῆς.

Ὁ Γενσερῖχος ἐφείσθη τῆς πόλεως ἥτις εἶχεν ἀνοίξει αὐτῷ τὰς πύλας ἄνευ ἀντιστάσεως ὡς καὶ τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν αὐτῆς, ἀλλὰ κατεδίκασεν αὐτὴν εἰς δεκατετραήμερον λεηλασίαν. Ἔπειτα δ' ἀπῆλθε συγκομίζων τὴν λεία, συναπάγων δὲ καὶ τὴν ἄλλοτε αὐτοκράτειραν Εὐδοξίαν μετὰ τῶν δύο αὐτῆς θυγατέρων. Καὶ τὴν μὲν πρεσβυτέραν Εὐδοκίαν, τὴν χήραν τοῦ καίσαρος Παλλαδίου, ἔδωκε σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν Οὐννερῖχον· ἡ δὲ νεωτέρα Πλακιδία ἦτο ἤδη μνηστὴ τοῦ εὐγενοῦς Ῥωμαίου Φλαβίου Ἀνικίου Ὀλυβρίου, ὅστις διαρκούσης τῆς ἁλώσεως τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Βανδήλων εἶχε φύγει εἰς Κωνσταντινούπολιν[1].

ΛΑ'.

Ἂν ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Ἱερώνυμος ἐθρήνησε διὰ θερμῶν δακρύων ἐν Παλαιστίνῃ τὴν πρώτην ἅλωσιν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γότθων, ἡ θλῖψις τῆς Εὐδοκίας ἐν τῇ αὐτῇ ἐκείνῃ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ πτώσει τῆς κοσμουπόλεως θὰ ἦτο πάντως πολλῷ σφοδροτέρα ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν ἐθρήνει ἀπωλείας ἰδίας. Ἡ φρικτὴ ἐκ Ῥώμης εἴδησις περὶ τῆς δολοφονίας τοῦ γαμβροῦ, τοῦ αὐτοκράτορος, περὶ τῆς αἰσχύνης καὶ αἰχμαλωσίας τῆς μονογενοῦς αὐτῆς θυγατρὸς, τῆς αὐτοκρατείρας, καὶ τῶν δύο ἐγγονῶν ἐτάραξαν τὴν ψυχὴν αὐτῆς καὶ ἔκαμψαν αὐτήν. Ἀλλ' οἱ ἱερεῖς ἔσπευσαν νὰ κερδήσωσιν ἐκ τῆς ὀδύνης αὐτῆς ὄφελος διὰ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, μεταχειρισθέντες αὐτὴν ὡς ῥῆγμα ἵνα ὑπεισέλθωσιν εἰς τὴν πεποίθησιν καὶ τὴν συνείδησιν τῆς Εὐδοκίας. Παρέστησαν δ' αὐτῇ ὅτι ὁ ἀφανισμὸς τῆς εὐτυχίας τῆς ἐπιφανοῦς αὐτῆς οἰκογενείας ἦτο ἡ τιμωρία τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἰσχυρογνώμονα αὐτῆς ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἄρθρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Παρώτρυναν δ' αὐτὴν νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν θεὸν διὰ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν. Ὁ δ' ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος καὶ ἄλλοι κληρικοὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐστενοχώρησαν αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε διεκήρυξεν ὅτι θέλει νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ διασημοτάτου ἁγίου τῶν χρόνων ἐκείνων περὶ τῆς ἀληθείας ἢ τῆς πλάνης τῆς πίστεως αὐτῆς εἰς τὰ δόγματα τῶν Μονοφυσιτῶν. Ὁ δὲ προφήτης ἦτο ἀνὴρ ἐπιφανὴς, Συμεὼν ὁ Στυλίτης, τὸ ἰδεῶδες πάσης ἁγιότητος, ἀλλὰ καὶ πάσης μοναχικῆς ὑπερβολῆς ἐν τῇ ἀσκήσει. Παῖς ἔτι βοσκὸς ὢν ἐν Σισὰν τῆς Κιλικίας εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς τὸν βίον τοῦ ἐρημίτου, ἀκολουθῶν ἐνδόμυχόν τινα φωνὴν, μετὰ δὲ πολλὰ ἔτη ὀδυνηρὰ εἶχε φθάσει ἀναμφισβητήτως τὸ ἄκρον ἄωτον ἐν τῇ ἀσκητικῇ. Ἵνα ἐκφύγῃ τὰς διὰ τὴν ψυχὴν ἐπικινδύνους προσκυνήσεις τῶν πολλῶν εὐλαβῶν οἵτινες συνέῤῥεον πρὸς αὐτὸν ἐκ Συρίας, Περσίας καὶ Ἀρμενίας, ἐκ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χωρῶν καὶ ἐκ τῶν ὁρίων τῶν βαρβάρων, θέλοντες νὰ ἴδωσι τὴν ὄψιν, νὰ ἅψωνται τῶν ἐνδυμάτων καὶ λάβωσι τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, εἶχεν ἐπινοήσει τὸ παραδοξότατον τῶν ἀσύλων. Ἔκτισε στῦλον ἵνα ζῇ ἐπ' αὐτοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἑξάπηχυν, βαθμηδὸν δ' ὑψηλότερον. Δὲν ἀφῆκε δὲ πλέον τὸ ἐπικίνδυνον ἐκεῖνο ὕψος πιστεύων ὅτι αὐτόθι εὑρίσκεται πλησιέστερον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅτι ἀκροᾶται τῆς γλώσσης τῶν ἀγγέλων. Διὰ γυμναστικῆς δ' ἐπιδεξιότητος ὑπερακοντιζούσης τὰ ὅρια τῆς φύσεως εἶχε κατορθώσει οὐ μόνον νὰ ἵσταται ὄρθιος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ στύλου, ἀλλὰ νὰ διέρχηται καρτερικῶς τὰς νύκτας ἐν προσευχῇ, ἔχων τὰς χεῖρας ὑψωμένας πρὸς τοὺς ἀστέρας ἢ ἐν ἡμέρᾳ νὰ προσκυνῇ ἀδιαλείπτως ἐπικλινόμενος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἀπαλλάττει δὲ ἡμᾶς ὡς ἀπὸ ἰδίας ἡμῶν ὀδύνης ἡ εἴδησις καθ' ἣν ὁ Συμεὼν ὁπωσδήποτε μετέβαλλε θέσιν ἐνίοτε, ἐπειδὴ προσηύχετο καὶ ἐξηπλωμένος. Τοῦτο τοὐλάχιστον βεβαιόνει ὁ βιογράφος αὐτοῦ, ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος ἀξιόλογος ἐπίσκοπος Κύρου Θεοδώρητος ὁ

1. Οὗτος εἶνε ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος Ὀλύβριος, ὃν ὁ βίος τοῦ ἁγ. Εὐθυμίου, κατ' αὐτὸν δὲ καὶ ὁ Νικηφόρος, λέγουσι γαμβρὸν τῆς Εὐδοκίας καὶ ἀναφέρουσι περὶ αὐτοῦ ὅτι ἔγραψε πρὸς αὐτὴν ὡς γαμβρός. Κατὰ τὸν Πρίσκον καὶ τὸν Προκόπιον ἡ Πλακιδία εἶχεν ἤδη ἐν Ῥώμῃ συζευχθῆ μετὰ τοῦ Ὀλυβρίου. Τοῦτο ἀποδέχεται ὁ Clinton τόμ. Β' σ. 127, ὁ δὲ Du Cange (Fam. Byz. σ.74) πιστεύει ὅτι ἡ Πλακιδία βραδύτερον μόνον ἐστέφθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ Ὀλυβρίου. Τοῦτο δὲ λέγει ὁ Εὐάγριος ΙΙ, κ. 6, ἀλλὰ πλανᾶται διισχυριζόμενος ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς εἶνε ὁ διενεργήσας τοῦτον τὸν γάμον.

Digitized by Google

γενόμενος γνωστὸς ἐκ τῶν νεστοριακῶν καὶ μονοφυσιτικῶν ἀγώνων[1]. Ἔτι δὲ παραμυθούμεθα ἐξ ὅσων διηγεῖται ὁ Εὐάγριος, καθ' ὃν ὁ Συμεὼν εἶχε κτίσει καὶ οἰκίσκον ἐπὶ τοῦ στύλου· ἀλλὰ τοῦτο ἴσως ἔπραξεν ὁ ἅγιος κατ' ἀρχὰς μόνον ὅτε ἐγυμνάζετο ἐν τῇ τὸν ἴλιγγον προξενούσῃ ἀσκητικῇ αὐτοῦ γυμνασίᾳ.

Ὁ ἐναέριος ἀνὴρ ἵστατο τέλος ἐπὶ στύλου ἔχοντος ὕψος τριάκοντα ἐξ ἢ τεσσαράκοντα πήχεων ὡσεὶ ἔμβιος ἀνδριὰς ἑαυτοῦ. Ἠσθάνετο δ' ἑαυτὸν ἐπ' αὐτοῦ εὐτυχῆ καὶ ἐλεύθερον, οὐδεὶς δὲ δικαιοῦται νὰ καταγελάσῃ αὐτοῦ, ὅτε ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου κατέβλεπε μετὰ περιφρονήσεως ἐπὶ τὸ κνέφας, τὰς κακίας καὶ τὰς ματαιότητας τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ ἐκ μυρίων μᾶλλον ἐκείνου μωρῶν ἕκαστος πιστεύει ὅτι ἵσταται ἐπὶ στύλου τραϊανείου. Δικαίως δ' ἐθαυμάζετο ἐπὶ τοῦ στύλου του ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὡς τεράστιόν τι. Εἶχε δὲ διαδοθῆ ἡ φήμη αὐτοῦ ἐπὶ πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς, ὁ δὲ Θεοδώρητος παρέβαλλε τὸν ὅσιον στυλίτην πρὸς λύχνον ἠναμμένον καὶ τεθειμένον ἐπὶ ὑψηλοῦ λυχνοστάτου, σκεδάζοντα δὲ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος, ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο οὕτω μεγάλη, ὡς ἐν τοῖς μέσοις αἰῶσι ἠδυνήθη νὰ εἶνε ἑκάστοτε ἡ τοῦ Φραγκίσκου, τοῦ Δομηνίκου ἢ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου. Οἱ ἐπιφανέστατοι ἄνδρες ἐζήτουν τὴν μεσιτείαν αὐτοῦ. Σώζεται μάλιστα καὶ ἐπιστολή τις τοῦ Θεοδοσίου Β' πρὸς αὐτὸν ἐν ᾗ ὁ αὐτοκράτωρ συνιστᾷ εὐσεβάστως εἰς τὰς προσευχάς τοῦ στυλίτου τὴν διαλλαγὴν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διαμαχομένων μερίδων, ἰδίως δὲ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου[2]. Τὸν αὐτὸν δ' αὐτοκράτορα, ὅστις χάριν τοῦ δικαίου εἶχε διατάξει νἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ἀντιοχείας αἱ ἀπ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἀφαιρεθεῖσαι συναγωγαί, ἔπεισεν ὁ Συμεὼν δι' ἐπιστολῆς νἀποσύρῃ πάλιν τὴν χάριν ταύτην.

Διεβίου δὲ ὁ θαυματοποιὸς ἅγιος ἐγγὺς τῆς ἁγίας πόλεως καὶ αὐτόσε ἔστειλεν ἡ χήρα τοῦ Θεοδοσίου πρέσβεις ἵνα ζητήσωσι τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ περὶ τῶν ἀμφιβολιῶν της. Πῶς δὲ ὁ Συμεὼν ἠδύνατο νὰ συνομιλήσῃ ἀπὸ τοῦ μετεώρου αὐτοῦ ὕψους μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῆς Εὐδοκίας, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν εὐχερῶς. Δυνάμεθα δὲ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ στῦλος τοῦ ἁγίου, ὅστις ἴσως ἦτο ξυλότευκτος, εἶχε πιθανῶς εἴσοδον καὶ κλίμακα ἐσωτερικὴν ὡς ὁ τοῦ Τραϊανοῦ ἐν Ῥώμῃ.

Ὁ Συμεὼν ἀνέγνω τὴν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν τῆς Εὐδοκίας καὶ κατεδέχθη νἀπαντήσῃ ἰδίαις χερσίν. Ἡ δὲ πολύτιμος αὕτη ἐπιστολὴ γεγραμμένη ἑλληνιστὶ σώζεται μέχρις ἡμῶν, ἔχει δ' ὡς ἑξῆς· «Γίνωσκε, τέκνον, ὅτι ὁ διάβολος ὁρῶν τὸν »πλοῦτον τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐξῃτήσατό σε σινιάσαι »ὡς τὸν σῖτον καὶ ὁ λυμεὼν ἐκεῖνος Θεοδόσιος, »δοχεῖον καὶ ὄργανον τοῦ πονηροῦ γεγονώς, τὴν »θεοφιλῆ σου ψυχὴν ἐζόφωσέ τε καὶ συνετάραξεν. »Ἀλλὰ θάρσει· οὐ γὰρ ἐκλείπει σου ἡ πίστις. Ἐγὼ »δὲ τοῦτο λίαν τεθαύμακα, ὅτι τὴν πηγὴν ἔχουσα »καὶ ταύτην ἀγνοοῦσα μακρόθεν τοῦ ὕδατος ἀν»τλῆσαι ἐσπούδασας· ἔχεις τοίνυν τὸν θεοφόρον »Εὐθύμιον. Ἕπου τοίνυν ταῖς αὐτοῦ διδασκαλί»αις καὶ νουθεσίαις καὶ σώζῃ»[1].

Ὁ Εὐθύμιος οὗτος, ἐσχατόγηρως, λευκοπόλιος προφήτης ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἦτο τῆς Παλαιστίνης ὁ μέγιστος θαυματοποιός, τῶν δ' αὐτόθι ἐρημιτῶν ὁ μόνος μείνας ἁγνὸς ἀπὸ τῶν μονοφυσιτικῶν αἱρέσεων καὶ καταδικάσας τὴν πρᾶξιν τοῦ σφετεριστοῦ Θεοδοσίου. Ἔζη δ' ἐξ μίλια μακρὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ λαύρᾳ του. Κατὰ μέρος δὲ διήρχετο τὸν ἐρημικὸν αὐτοῦ βίον καὶ ἔν τινι ξυλίνῳ πύργῳ, ἀπέχοντι τριάκοντα στάδια ἀπὸ τῆς μονῆς ἐκείνης ἐπί τινος λόφου, τὸν δὲ πύργον τοῦτον λέγεται κτίσασα αὐτὴ ἡ Εὐδοκία ἐν τῇ ἐρήμῳ Ῥουβὰν ἵνα δύνηται ἀταράχως νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τοῦ εὐσεβοῦς πρεσβύτου[2].

Τέλος δ' ὁ Εὐθύμιος ἔπεισε περὶ τῆς δογματικῆς αὐτῆς πλάνης τὴν αὐτοκράτειραν, ἥτις ἀπεφάσισε νἀπαρνηθῇ αὐτήν, νἀναγνωρίσῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνης προηγηθεισῶν οἰκουμενικῶν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἰουβενάλι. Ἡ δ' ἐπιστροφὴ αὐτῆς εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ἐγένετο τῷ 456[3].

ΛΒ'

Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Εὐδοκίας στεροῦνται περιπετειῶν καὶ εἶνε σκοτεινά. Ὁ δὲ βίος αὐτῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ θερμῇ Ἱερουσαλὴμ πάντως θὰ ὑπῆρξε θλιβερός. Ἐστερεῖτο δ' αὐτόθι πάντων εἰς ἃ εἶχεν ἐθισθῆ, τῆς λάμψεως καὶ τοῦ πλούτου τοῦ μεγάλου κόσμου, τῆς συναφείας μετὰ τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, μετὰ τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀναστροφῆς μετ' ἀνδρῶν ἐπιφανῶν.

Δὲν ἐξεύρομεν ἂν δι' ἀπεσταλμένων καὶ γραμμάτων διετήρει σχέσεις μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς ἐν τῇ μακρὰν κειμένῃ Καρχηδόνι, ἀλλὰ δικαιούμεθα νὰ πιστεύσωμεν τοῦτο. Ἔμαθεν ὅτι ἡ ἐγγονὴ αὐτῆς Εὐδοκία εἶχεν ἀναγκασθῆ εἰς γάμον μετὰ τοῦ Οὐννερίχου, τοῦ υἱοῦ καὶ κληρονόμου τοῦ

1. Βίος ἁγ. Συμεῶνος ὑπὸ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου παρὰ τῷ Σουρίῳ τῇ 5 Ἰανουαρίου. Ἴδ. καὶ τὸ κεφάλαιον περὶ αὐτοῦ παρὰ τῷ Εὐαγρίῳ Ι, κ. 13.

2. Ἴδ. τὴν ἐπιστολὴν παρὰ Labbé Concil. τόμ. Γ' σ. 979.

1. Ἡ ἐπιστολὴ εὕρηται παρὰ τῷ Νικηφόρῳ XIV, κ. 13. Οἱ βίοι Συμεῶνος τοῦ Στυλίτου καὶ τοῦ ἀββᾶ Εὐθυμίου εἶνε αἱ σύγχρονοι πηγαὶ διὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐκ τοῦ βίου τῆς Εὐδοκίας.

2. Βίος ἁγ. Εὐθυμίου σ. 470. Tillemont Mem. Eccl. XV, σ. 779 κ. ἑ.

3. Le Quien Oriens Christianus σ. 168. Ὁ Ἰουβενάλις ἀπέθανε τῷ 458.

Digitized by Google

μεγάλου βασιλέως τῶν Βανδήλων, καὶ ὅτι ἐμίσει τὸν γάμον τοῦτον, ἐπειδὴ ὁ σύζυγός της ἦτο Ἀρειανὸς καὶ ἐμμανὴς διώκτης τῶν καθολικῶν. Πᾶσαι δ' αἱ προσπάθειαι ἃς αὕτη εἶχε καταβάλει παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Μαρκιανῷ, μετὰ δὲ τὸν ἐν ἔτει 457 συμβάντα θάνατον τούτου καὶ παρὰ τῷ νέῳ αὐτοκράτορι τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, τῷ Ἰλλυριῷ Λέοντι, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς αἰχμαλώτου ἀπέβησαν ἄκαρποι.

Ἐν δὲ τῇ βαθείᾳ αὐτῆς μονώσει ἐπεδόθη εἰς ἔργα εὐλαβοῦς λατρείας. Ἀδιακόπως δὲ διέτριβε περὶ τὴν ἀνέγερσιν κτιρίων. Ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐχρεώστει εἰς τὴν ἐπιφανῆ ἐξόριστον οὕτω πολλά, ὥστε ἡ Εὐδοκία κατὰ τὴν γνώμην τῶν Βυζαντίνων ἱστοριογράφων ἐγένετο εἰς τὴν πόλιν πρόξενος σχεδὸν πλειόνων εὐεργεσιῶν ἢ ἡ αὐγοῦστα Ἑλένη. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκαλύφθη αὐτόθι ἐν βραχεῖ ὑπὸ τῆς αἴγλης τῆς περιβαλλούσης τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, πάντα δὲ τὰ σπουδαῖα κτίρια ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ συνήθως ἀπεδίδοντο ἀργότερον εἰς μόνην ταύτην τὴν Ἑλένην. Ἡ δ' Εὐδοκία ἀνῳκοδόμησε τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἵδρυσε ξενῶνας καὶ μονάς, ἔκτισεν εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς σταδίου ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Στεφάνου, λέγεται δὲ ὅτι ᾠκοδόμησε καὶ λαμπρὸν μέγαρον εἰς ἐνοίκησιν τοῦ πατριάρχου[1].

Πλὴν δὲ τῆς θρησκείας εἶχε καὶ ἄλλην τινὰ παραμυθίαν, ἥτις ἐπῆλθεν αὐτῇ παρὰ τῶν Μουσῶν τῆς Ἑλλάδος, αἵτινες ἐπεφοίτησαν πάλιν πρὸς τὴν Ἀθηναΐδα ἐν τῇ ἱεροσολυμιτικῇ αὐτῆς ἐξορίᾳ, ἐπειδὴ κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον τῆς σχολῆς ἐγεννήθησαν ἀναμφιλέκτως αἱ ἑλληνικαὶ ποιήσεις αἱ ὑπ' αὐτῆς γραφεῖσαι.

Ὡς δ' εἶχε παρακμάσει ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, οὕτως εἶχεν ἐκλίπει τέλεον καὶ ἡ ποιητικὴ δύναμις τῶν Ἑλλήνων, συμμετασχοῦσα τῆς τύχης τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν. Μόνη δ' ἔζη ἔτι ἡ ἀττικὴ γλῶσσα, καίτοι δὲν εἶχε τὸ ἑξῆς τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἁγνότητα, αἱ δὲ ποιήσεις τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν ῥητορικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ἀναμνήσεις τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Πάντα τὰ ποιήματα ἅτινα διέσωσεν ἡμῖν ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ θνήσκοντος Ἑλληνισμοῦ ἡ Ἀνθολογία ἀποδεικνύουσι τὴν παρακμὴν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν διατήρησιν μόνης τῆς γραπτῆς γλώσσης ἐν ψυχρᾷ καὶ ἐπιτέχνῳ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἴδους διατυπώσει.

Αἱ δὲ ὑποθέσεις ἃς ἐξέλεξεν ἡ Ἀθηναΐς διὰ τὰς ποιήσεις αὐτῆς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν διασωθέντα ἀποσπάσματα δὲν προδίδουσιν οὐδ' ἐν αὐτῇ πλαστικὴν δύναμιν. ἀλλὰ γνωρίζουσιν ἡμῖν ὅμως ἐπίχαριν καλλιτέχνιν, ἐξαίρετον ἔχουσαν τὴν γλωσσικὴν μόρφωσιν. Διὰ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ῥυθμῶν τοῦ Ὁμήρου περιενέδυσεν ἱερὰ ἱστορήματα, οὕτω δὲ συνῆψεν ἐντέχνως τὸν Ἑλληνισμὸν μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οὐδεὶς δὲ ἦτο μᾶλλον ἐκείνης πεφυκὼς πρὸς τοῦτο.

Τοιαῦτα δὲ ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων φημιζόμενα ἔργα τῆς Εὐδοκίας μνημονεύονται ἡ Μετάφρασις τῆς Ὀκτατεύχου, ἤτοι ἡ μεταγλώττισις τῶν πέντε βιβλίων τοῦ Μωσέως, τῆς βίβλου τοῦ Ἰησοῦ, τῶν Κριτῶν καὶ τῆς Ῥούθ, πρὸς δὲ ἡ Μετάφρασις τῶν προφητῶν Δανιὴλ καὶ Ζαχαρίου. Κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα ὁ σοφὸς πατριάρχης Φώτιος ἔγραφεν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ ὅτι τὰς ποιήσεις ταύτας τῆς Εὐδοκίας ἀνέγνωσε μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως. Ὡμολόγει δὲ ὅτι ἦσαν ἄξιαι θαυμασμοῦ ὡς ἔργα γυναικὸς καὶ μάλιστα *βασιλεία τρυφώσης*. Περὶ δὲ τῆς μεταφράσεως τῆς Ὀκτατεύχου ἔγραφεν ὅτι εἶνε ἔργον ὡραῖον καὶ ἔντεχνον, ὅσον εἶνε κατορθωτὸν ἐν ἡρώῳ μέτρῳ[1]. Ἐπῄνεσε δὲ τὴν ποιητικὴν χάριν καὶ τὴν σπανίαν πίστιν τῆς μεταφράσεως αὐτῆς, ἥτις καθ' ἁπλούστατον τρόπον ἀποδίδει τελείως τὸ ἱερὸν κείμενον.

Ὅλως δὲ ἰδιαζόντως ἐπῄνεσεν ὁ Φώτιος ποίημά τι τῆς Εὐδοκίας γεγραμμένον μὲν ἐν ἑξαμέτροις, πραγματευόμενον δὲ τὸν βίον τῶν μαρτύρων Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης. Ἦτο δὲ διῃρημένον, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Φωτίου γραφόμενα, εἰς λόγους τρεῖς. Καὶ ἐν μὲν ἐν τῷ πρώτῳ τούτων ἡ Εὐδοκία διεξήρχετο τὰ περὶ τῆς ἐξ Ἀντιοχείας καλλιπαρθένου Ἰουστίνης, ἥτις κρυφίως μεταταχθεῖσα εἰς τοὺς Χριστιανοὺς μετήλλαξε καὶ τὴν πίστιν τῶν τεκόντων ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὴν εὐσέβειαν. Νεανίας τις εἰδωλολάτρης, ὁ Ἀγλαΐδας ἠράσθη αὐτῆς. Μένων δὲ δύσερως προσέρχεται τῷ μάγῳ Κυπριανῷ, δεόμενος αὐτοῦ νὰ βοηθήσῃ αὐτῷ διὰ τῆς τέχνης του εἰς απόκτησιν τῆς ἐρωμένης. Ὁ δὲ μάγος μάτην ἔπεμψεν ἐπὶ τὴν παρθένον τοὺς βιαιοτάτους καὶ χαλεπωτάτους τῶν δαιμόνων, οὓς αὕτη ἔτρεψεν εἰς φυγὴν διὰ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ. Ἡ δὲ δύναμις τῆς πίστεως αὐτῆς συνεκίνησε τέλος τὸν Κυπριανόν, ὅστις καὶ αὐτὸς κατελήφθη ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὴν ὡραίαν Χριστιανὴν οὕτω βαθέος, ὥστε ἀποστὰς τῆς πρὸς τοὺς δαίμονας εὐνοίας βαπτίζεται ὡς Χριστιανός. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀναλαμβάνει τὴν ταπεινὴν ὑπηρεσίαν

1. Ὁ Νικηφόρος IV, κ. 50, λέγει ὅτι ἡ Εὐδοκία ἐδαπάνησε δι' εὐσεβῆ ἱδρύματα ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ 20480 λίτρας χρυσοῦ. Ὁ Κεδρηνὸς I, 590 τοῦ λόγου ὄντος περὶ τούτων συνδέει τὸ ὄνομα τῆς Εὐδοκίας πρὸς τὰ λεγόμενα ἐν τῷ πεντηκοστῷ ψαλμῷ· «ἀγάθυνον κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιὼν καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ». Ἴδ. Βίον ἁγ. Εὐθυμίου σ. 473. Περὶ τῶν αὐτόθι οἰκοδομηθέντων κτιρίων ἴδ. Εὐάγριον I, κ. 22.

1. Φωτίου Βιβλιοθήκη κώδ. 183 «ὅπερ ὅτι καὶ γυναικὸς καὶ βασιλείᾳ τρυφώσης καὶ οὕτω καλὸν, ἄξιον θαυμάσαι. Σαφὴς μὲν γὰρ ὁ πόνος ὡς ἐν ἡρώῳ μέτρῳ, εἴ πού τις ἄλλος». Ὁ Φώτιος ἀνέγνω ἐν τῷ τέλει τοῦ χειρογράφου τῆς μεταφράσεως ἐκείνης τοὺς ἑξῆς δύο στίχους

Δευτερίην καὶ τήνδε θεοῦ θέμιδος κάμε βίβλον
Εὐδοκίη βασίλεια Λεοντιὰς εὐπατέρεια.

Digitized by Google

θυρωροῦ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἄλλοτε μάγος ἀξιοῦται τοιούτων ἀγνῶν χριστιανικῶν χαρισμάτων, ὥστε ἐκλέγεται ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας[1].

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ λόγῳ περιέγραφεν ἡ Εὐδοκία τὸν βίον τούτου τοῦ Κυπριανοῦ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, ἣν ἐποιήσατο μετανοῶν πρὸ τοῦ χριστιανικοῦ πλήθους. Διηγήθη δ' αὐτοῖς τίνι τρόπῳ κατὰ τὰς διὰ τοῦ κόσμου μακρὰς αὐτοῦ ὁδοιπορίας ἔμαθε τὴν μαγικὴν τέχνην καὶ εἶχε γείνει ἱερουργὸς τῶν δαιμονίων· ὅτι δὲ διὰ τῆς ἀκατανικήτου πίστεως τῆς Ἰουστίνης ἀπέστη τῆς τῶν δαιμονίων πλάνης, ἀλλ' ἀπελπιζόμενος περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του ἕνεκα τῶν ἀθεμίτων του ἔργων ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ πάλιν εἰς τὴν πλάνην. Τότε δ' ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς δειλίας ὁ εὐλαβὴς ἱερεὺς Εὐσέβιος, ἀγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον καὶ μετ' ἀγάπης ἀντιληφθεὶς αὐτοῦ καὶ παραμυθήσας. Ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτὸς ὁ μάγος ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ ἐνώπιον πολλῶν τὰς μαγικὰς βίβλους, διένειμε τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς πένητα καὶ ἐγένετο Χριστιανός. Καὶ ὁ Ἀγλαΐδας δὲ ἀπαρνηθεὶς τοὺς δαίμονας ἐδέξατο τὸ ἅγιον βάπτισμα.

Ὁ δὲ τρίτος λόγος ἀφηγεῖτο τὸ μαρτύριον καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τῆς νῦν μετ' αὐτοῦ ἐν οὐρανίῳ ἔρωτι συνδεδεμένης φίλης Ἰουστίνης. Ἀμφότεροι δ' ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ Μαξιμίνου διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν. Ὑπέμειναν δ' ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἀνηκούστους βασάνους μετὰ τοιαύτης εὐσταθείας, ὥστε ὁ κολάζων αὐτοὺς δικαστής, ἐξαπορῶν τί νὰ πράξῃ πλέον κατ' αὐτῶν, ἔστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν Διοκλητιανόν, διαμένοντα τότε ἐν Νικομηδείᾳ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ ἀποτμηθῶσιν οἱ μάρτυρες τὰς κεφαλὰς πρὸς τῷ παρακειμένῳ τῇ πόλει ποταμῷ Γάλλῳ. Τὰ δὲ λείψανα τῶν ἐνδόξως πεσόντων ἁγίων ἀπεκόμισαν λαθραίως ναῦται τινες εἰς τὴν Ῥώμην, ἔνθα ἡ δέσποινα Ῥουφίνη ἔθαψεν αὐτοὺς ἐν ἰδίῳ περικαλλεῖ ναῷ, ἀφιερωμένῳ εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν, κειμένῳ δὲ παρὰ τὸν Κλαυδίου φόρον[2].

Ἡ ἱστορία τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τῆς Ἰουστίνης διαδραματίζεται ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐνταῦθα δὲ πιθανῶς ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοκία κατὰ τὸν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ πλοῦν αὐτῆς συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ παραστήσῃ αὐτὴν ποιητικῶς. Ἡ παράδοξος αὕτη παράδοσις, μία τῶν ὡραιοτάτων ἐκ τῶν χρόνων καθ' οὓς ὁ ἤδη νικηφόρος Χριστιανισμὸς ἐφαίνετο δίδων τὴν τελευταίαν θανάσιμον πληγὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, ἔμελλεν εἰκότως νὰ συγκινήσῃ καὶ ἐξάψῃ τὴν φαντασίαν αὐτῆς καθ' ὑπερβολήν, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ἐμπεριείχοντο πράγματα, περιπέτειαι καὶ συναισθήσεις ἃς εἶχεν αἰσθανθῆ αὐτὴ ἐκείνη. Ἐκείνη, ἡ ἐθνικὴ ἡ ἔτι ἐν Ἀθήναις θύουσα εἰς τοὺς ἀρχαίους θεοὺς ἢ ψευδεῖς δαίμονας ἐξέθετεν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Κυπριανοῦ μέρος τῶν ἰδίων αὐτῆς συμβάντων. Τοῦτο δὲ ἀρκεῖ ἵνα ἐκ πασῶν τῶν ποιήσεων τῆς Εὐδοκίας καταστήσῃ ἀκριβῶς ταύτην τὴν ἀξιολογωτάτην καὶ συγκινητικωτάτην.

Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι ποιήσεις αὐτῆς ἀπωλέσθησαν καθ' ὁλοκληρίαν, ἐκ μόνης δὲ ταύτης ἐσώθησαν κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν μεγάλα ἀποσπάσματα μέχρις ἡμῶν. Παρέχουσι δὲ ταῦτα εἰς τὴν Εὐδοκίαν δικαίωμα φιλολογικῆς δόξης· ἐπειδὴ ἐκείνη πρώτη ἐπεξειργάσθη ποιητικῶς μίαν τῶν μάλιστα κεχαρισμένων παραδόσεων, ἐν ᾗ τὸν πυρῆνα ἀποτελεῖ ἡ αὐτὴ σοβαρὰ ἰδέα ἣν ὁ Δάντης καὶ ὁ Γκαῖτε ἀνέπτυξαν ἐν ποιήμασιν ἀθανάτοις. Μετὰ δώδεκα δὲ αἰῶνας καὶ ὑπερέκεινα ἤντλησεν ὁ Καλδερὼν ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ «El magico prodigioso», μὴ γνωρίζων ὅτι προηγήθη αὐτοῦ ἐν τούτῳ εὐφυὴς αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου.

Σώζονται δὲ τοῦ ποιήματος τῆς Εὐδοκίας ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος λόγος, καίτοι οὐχὶ ὅλως πλήρεις. Σπουδαιότατος δὲ εἶνε ὁ δεύτερος λόγος, ὁ περιέχων τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ Κυπριανοῦ. Ἤδη δὲ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἦτο διαδεδομένη ὑπὸ τοῦτον τὸν τίτλον συγγραφή τις ἑλληνική, ἐπειδὴ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐν τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ ὑπηνίχθη αὐτήν[1].

Ἡ δὲ συγγραφὴ αὕτη σώζεται μέχρις ἡμῶν[2]. Τὸ δὲ παράδοξον περιεχόμενον αὐτῆς δεικνύει ὅτι εἶνε καθαρῶς ποιητικὸν πλάσμα, ἐπειδὴ ἄλλως δὲν θὰ ἠδύνατο ὁ Κυπριανός, ἂν καθόλου ἔζησέ ποτε καὶ ὑπῆρξεν ἱστορικὸν πρόσωπον, ἢ δὲν θὰ ἠδύνατο ἄλλος τις ἀνὴρ οἱοσδήποτε νὰ εἴπῃ περὶ ἑαυτοῦ ὅτι εἶχε σχέσιν κατὰ πρόσωπον ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν μετὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, βοηθείᾳ δὲ τούτων ὑπερενίκα τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως.

Αἱ μελέται καὶ αἱ ὁδοιπορίαι τοῦ Κυπριανοῦ

1. Ὁ Ruinart ἐν Acta Martyrum, σ. 172 παρατηρεῖ ὅτι ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Προυδέντιος συνέχυσαν τὸν διάσημον ἐπίσκοπον Καρχηδόνος Κυπριανὸν μετὰ τοῦ ὁμωνύμου μάγου· εἰς τὸ αὐτὸ δὲ σφάλμα ὑπέπεσε καὶ ἡ Εὐδοκία. Περὶ τῆς συγχύσεως ταύτης ἴδ. Baluze ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Κυπριανοῦ τῆς ὑπὸ τῶν Μαυρίνων πατέρων ἐκδοθείσης ἐν Παρισίοις τῷ 1726, ἀριθ. 1. κ. ἑ.

2. Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν παράδοσιν τὰ λείψανα τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τῆς Ἰουστίνης μετηνέχθησαν εἰς τὸ Λατεράνον καὶ ἔπειτα διενεμήθησαν εἰς διαφόρους ἐκκλησίας. Ἴδ. Piazza, Emerologio, τόμ. Β', σελ. 293. Ἐπειδὴ δὲ ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοκία δὲν ἐγνώριζε τὴν Ῥώμην πρέπει νὰ συγχωρηθῇ αὐτῇ ὅτι ἀνέγραψεν αὐτόθι Κλαυδίου φόρον, ὡς καὶ ἡ παράδοσις.

1. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐδημοσίευσεν ὁ Cave ἐν τῇ Script. Eccles. hist. litteraria, ἐν Βασιλείᾳ 1741, τόμ. I, 1, 128, ὅστις ποιεῖται λόγον περὶ αὐτοῦ.

2. Εἶνε τετυπωμένη μετά τινος παλαιᾶς ἀξιολόγου μεταφράσεως ἐν τέλει τῶν Opera S. Cecilii Cypriani Ep. Carthaginis et martyris τῆς ἐκδόσεως Baluze, ἐν Παρισίοις, 1726.

Digitized by Google

ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην πολὺ τὰς τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, ἐν ᾧ οἱ ἐθνικοὶ ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσι φιλοσοφικὸν ἀντίτυπον τοῦ Χριστοῦ. Χριστιανός τις βαθύνους θὰ συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐξεικονίσῃ ἐν τῇ ὑφ' αὐτοῦ ἐπινοηθείσῃ μορφῇ τοῦ μάγου Κυπριανοῦ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ δαιμονολατρείαν, τὴν θεουργίαν καὶ μαγείαν τῶν χρόνων του πρὸς ἀποτροπιασμὸν μὲν τῶν πιστῶν, διὰ δὲ τοὺς ἐθνικοὺς πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μιαρότητος τῆς ψευδοῦς αὐτῶν θρησκείας. Ἐν τῇ παραδόξῳ ταύτῃ ἐξομολογήσει τοῦ μάγου ἀκούονται τόνοι καὶ παρουσιάζονται μορφαὶ καὶ ἐμφανίσεις, ὁποίας ἀνευρίσκομεν ἐν ταῖς ποιήσεσι τοῦ Δάντου, τοῦ Μίλτωνος καὶ τοῦ Κλοπστόκ.

Τὴν ἑλληνικὴν δ' ἐκείνην συγγραφὴν ἢ ἄλλην τινὰ λίαν ὁμοιάζουσαν αὐτῇ ἔσχεν ὑπ' ὄψιν ἡ Εὐδοκία, ἡ δὲ παραβολὴ τοῦ δευτέρου λόγου τοῦ ἐν ἑξαμέτροις γεγραμμένου ποιήματος αὐτῆς πρὸς τὸ κείμενον ἐκείνης θὰ καταστήσῃ φανερὸν ὅτι ὡς τὸ πλεῖστον ἡ ποιήτρια ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸ πρωτότυπον. Καὶ ἐνίοτε μὲν λείπουσιν ἐκ τοῦ ποιήματος αὐτῆς εἰκόνες καὶ σκέψεις περιεχόμεναι ἐν τῇ προκειμένῳ ἡμῖν πεζῇ συγγραφῇ, ἐνίοτε δὲ παρασύρει αὐτὴν ἡ ἰδία ποιητικὴ φαντασία εἰς σκέψεις καὶ ἀντιλήψεις μὴ εὑρισκομένας ἐν ἐκείνῃ. Ἐνίοτε δ' ἐξεβίασε τοὺς νόμους τοῦ ἑξαμέτρου ἵνα παράσχῃ περισσότερον πλοῦτον εἰς τὴν ἔκφρασιν αὐτῆς, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ καταφύγῃ εἰς παραφράσεις ἢ αἰνιγματώδης ἔννοια τοῦ ἐν πεζῷ λόγῳ μυθεύματος, ὃν οὔτε ἐκείνη ἐνόει οὔτε ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν[1].

Καὶ ἄλλο δὲ παράδοξον ποίημα, τὰ *Ὁμηρόκεντρα*, ἐν οἷς περιγράφεται διὰ 2343 γνησίων ὁμηρικῶν στίχων μετ' ἐντέχνου παιδιᾶς ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ, θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς ἔργον τῆς Ἀθηναΐδος ἐν ᾧ ἄλλοι κριτικοὶ θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ πατρικίου Πελαγίου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος[2].

ΛΓ'

Ἀθηναῒς ἡ ἐξ Ἀθηνῶν θυγάτηρ τοῦ φιλοσόφου, Εὐδοκία ἡ αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου ἀπέθανεν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ θανάτου ὡμολόγησεν ὅτι ὑπῆρξεν ἀθῶα τοῦ ὀλέθρου τοῦ

1. Ὁ Bandini ἀνεκάλυψε τὰ δύο βιβλία τοῦ ποιήματος τῆς Εὐδοκίας ἐν τῇ μεδικείᾳ βιβλιοθήκῃ καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὰ ὡς ἀνεκτίμητον κειμήλιον μετ' ἀξιολόγου λατινικῆς μεταφράσεως εἰς ἑξαμέτρους ὑπὸ τὸν τίτλον «Graecae ecclesiae vetera fragmenta» τόμ. Α' σ. 130 κ. ἑ. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λόγος εἶνε ἀκέφαλος, ὁ δὲ δεύτερος κολοβός.

2. Fabricius, Bibl. Graeca βιβλ. II. 357 κ. ε. Ἀναφέρει δ' οὗτος τοῦ Ἰωάννου Τζέτζη τὰς Χιλιάδας Χ, ἱστ. 306, ὅστις διαβεβαιοῖ ὅτι ἀνέγνωσε τὰ Ὁμηρόκεντρα τῆς Εὐδοκίας, ἀποδεικνύει δὲ τὴν πλάνην τοῦ Ζωναρᾶ (II, 35) διισχυριζομένου, ὅτι ἡ Εὐδοκία συνέχισε τὸ ἔργον τοῦ Πατρικίου Πελαγίου. Ἰδ. καὶ Ch. Wolf, Catalogus fœminarum olius illustrium ἐν λ. Εὐδοκία.

Παυλίνου[1]. Ἐτάφη δ' ἐν τῇ ὑπ' αὐτῆς κτισθείσῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Τὸ δ' ἔτος τοῦ θανάτου αὐτῆς δὲν εἶνε ὅλως βέβαιον, ἀλλὰ κατὰ μεγίστην πιθανότητα τὸ 460[3]. Κατὰ δὲ τοὺς λόγους Βυζαντίνου τινὸς συγγραφέως εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν ἑξήκοντα καὶ ἑπτά, τοῦθ' ὅπερ εἶνε ὅλως ἀμφίβολον[2].

Εἰς τὸν ἐρημικὸν αὐτῆς τάφον ἦλθεν ἡ ἐγγονὴ ἵνα θρηνήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς τύχην, πιθανῶς δ' ἐπεσκέφθη αὐτὸν καὶ ἡ θυγάτηρ της. Ὁ Βυζαντῖνος αὐτοκράτωρ Λέων εἶχε τέλος ἐπιτύχει τῷ 462 παρὰ τοῦ βασιλέως Γενσερίχου τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἐπιφανῶν αἰχμαλώτων, ἐξαιρουμένης τῆς ἡγεμονόπαιδος Εὐδοκίας, ἥτις εἶχε συζευχθῇ μετὰ τοῦ Οὐννερίχου καὶ ἔμεινεν ἐν Καρχηδόνι. Ἡ δ' Εὐδοξία ἡ χήρα τοῦ Βαλεντινιανοῦ ἔσπευσε μετὰ τῆς δευτέρας αὐτῆς θυγατρὸς Πλακιδίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ταύτην δὲ συνέζευξεν αὐτόθι μετὰ τοῦ εὐγενοῦς Ῥωμαίου Ὀλυβρίου, ὅστις εἶχε μεσιτεύσει παρὰ τῷ Γενσερίχῳ ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν αἰχμαλώτων. Εἶχε δ' οὗτος κατορθώσει ἐκ τῶν προτέρων νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα ἵνα συγκατανεύσῃ, ὥστε νὰ δοθῇ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Βανδήλων ὡς λύτρον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἡγεμονόπαιδος καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἡ προὶξ ἡ ἀνήκουσα εἰς τὴν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων τῆς Εὐδοκίας. Πράγματι δὲ αἱ κτήσεις Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ' ἐν τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ κατεγράφησαν ἐν κτηματολογίῳ μεθ' οὗ συνεπέμφθησαν εἰς Καρχηδόνα κειμήλια καὶ κοσμήματα καὶ οἰκιακὰ σκεύη[4].

Ἡ δὲ πρεσβυτέρα αὐτῆς θυγάτηρ Εὐδοκία συνέζησε δεκαὲξ ὅλα ἔτη μετὰ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Οὐννερίχου ἐν Καρχηδόνι, ἔπειτα δὲ κατώρθωσε καὶ αὐτὴ ἐν ἔτει 471 νὰ ἐκφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖθεν δ' ἀπῆλθεν ἐπὶ προσκυνήσει εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετὰ βραχύ. Ἡ δὲ δευτέρα αὕτη Εὐδοκία ἐτάφη παρὰ

1. Πασχάλιον Χρονικὸν I, 585. Κεδρηνὸς I, 590.

2. Clinton II, 136, ὅστις στηρίζεται εἰς τὴν ἐν τῷ Βίῳ τοῦ ἁγ. Εὐθυμίου ἀναφερομένην χρονολογίαν (20 Ὀκτωβρίου 460) καὶ εἰς τὸν Νικηφόρον, ὅστις τὸν θάνατον τῆς Εὐδοκίας ἀναγράφει ὡς συμβάντα τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, ὅπερ ὅμως ἤρξατο τῇ 7 Φεβρουαρίου τοῦ 460. Καὶ ὁ Tillemont δ' ἀποδέχεται τοῦτο τὸ ἔτος. Ὁ Κεδρηνὸς (I, 607) ἀναγράφει τὸν θάνατον αὐτῆς ὡς συμβάντα τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ.

3. Νικηφόρος XIV, κ. 50. Κατ' αὐτὸν ἡ Ἀθηναῒς εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσιν ὅτε συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Θεοδοσίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ στέψις ἐγένετο τῷ 421, ἡ Εὐδοκία θὰ εἶχε τῷ 460 ἡλικίαν μόνον 59 ἐτῶν. Ἡ σύγχυσις τοῦ Νικηφόρου εἶνε οὕτω μεγάλη, ὥστε παρουσιάζει τὴν Πουλχερίαν ζῶσαν καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Γενσερίχου.

4. Ὁ Thierry, Derniers temps de l'Empire d'Occident. Paris. 1860, σ. 84 κ. ἑ. ἀναφέρει τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Πρίσκου, Προκοπίου, Εὐαγρίου καὶ ἄλλων ἱστοριογράφων.

Digitized by Google

τὴν μάμμην Ἀθηναΐδα[1]· Τῷ δὲ συζύγῳ αὐτῆς Οὐννερίχῳ εἶχε γεννήσει τὸν Ἰλδερῖχον, ὅστις διέγγονος τῆς Ἀθηναΐδος ἔζη ἐπὶ μακρὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα προσέλαβεν ἑλληνικὰς συμπαθείας καὶ ἔθιμα. Ὁ δ' ἐξάδελφος αὐτοῦ Γελίμερος ἐδίωξεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐν Καρχηδόνι βασιλικοῦ θρόνου καὶ ἀπέκτησεν αὐτὸν ἐν ἔτει 533. Τοῦτο δὲ προὐκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βυζαντίνου αὐτοκράτορος καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους τῶν Βανδήλων. Αἱ θυγατέρες τοῦ Ἰλδερίχου, ἡγεμονόπαιδος τῶν Βανδήλων, ἤχθησαν ἐν ἔτει 534 ὑπὸ τοῦ Βελισαρίου ἐκ Καρχηδόνος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐγένοντο δεκταὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μετὰ τιμῆς ὡς ἀπόγονοι δύο Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, τοῦ Θεοδοσίου Β' καὶ Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ'.

Ἡ δὲ δευτέρα ἐγγονὴ τῆς Ἀθηναΐδος, ἡ μετὰ τοῦ Ὀλυβρίου συζευχθεῖσα ἡγεμονόπαις Πλακιδία, εἶχε τὴν τύχην νὰ ἐπιστρέψῃ ὡς αὐτοκράτειρα εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ παλάτιον τῶν καισάρων, τὸ αὐτὸ ἐξ οὗ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ ἀδελφῆς εἶχεν ἀπαχθῆ εἰς τὴν βανδηλικὴν αἰχμαλωσίαν. Εἶχε δ' ἀκολουθήσει αὐτόσε τὸν ἄνδρα αὐτῆς Ὀλύβριον, ὃν ὁ πανίσχυρος Ῥικίμερος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνθεμίου ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων ἐν ἔτει 472. Ἀλλὰ μετὰ μόνους ἑπτὰ μῆνας διοικήσεως ὁ Ὀλύβριος ἡρπάγη ὑπὸ πυρετοῦ. Ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ Πλακιδία ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Καὶ περὶ αὐτῆς δὲ λέγεται ὅτι ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἔζησεν αὐτόθι μακρὸν χρόνον καὶ τέλος ἀπέθανεν ἐν Οὐήρωνι ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ μεγάλου τῶν Γότθων βασιλέως Θεοδωρίχου, ἀποπνεύσασα εἶτα μύρον ἁγιότητος· ἀλλὰ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Παμβινίου ἀναφερομένης ταύτης εἰδήσεως οὐδεμίαν ἔχομεν μαρτυρίαν αὐθεντικήν[2].

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου τῆς Ἀθηναΐδος καὶ τῶν γόνων αὐτῆς. Καθίστανται δὲ ἰδίως ἀξιομνημόνευτοι ἕνεκα τῆς περιπλοκῆς αὐτῶν μετὰ τοῦ θνήσκοντος Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ παρακμάζοντος ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ εἰκὼν τῆς περιωνύμου Ἀθηναΐας περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς λίαν ἀσαφὴς ὡς βυζαντιακὸν μουσειακὸν ἠμαυρωμένον ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἐξ οὗ ἐξέπεσον πολλαὶ λαμπραὶ ψηφῖδες.

1. Θεοφάνης I, 183. Νικηφόρος XIV, κ. 12'

2. Du Cange Famil. Byzant. σ. 74. Εἰς τὸν Ὀλύβριον ἐγέννησεν ἡ Πλακιδία τὴν Ἰουλίαν Ἀνικίαν ἥτις συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ἀρεοβίνδου, ἐγγόνου τοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου γνωστοῦ στρατηγοῦ (Πασχάλιον Χρονικὸν I, 594). Πρὸ τούτου δὲ προέτεινεν αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων ὡς σύζυγον εἰς τὸν βασιλέα τῶν Γότθων Θεοδώριχον. Τῆς δὲ Ἰουλίας υἱὸς ὑπῆρξεν Ὀλύβριος ὁ νεώτερος. Ἴδ. Clinton, Fasti Romani τόμ. Β' σ. 127. Περὶ τοῦ θανάτου τῆς ὁσίας Πλακιδίας καὶ τῆς ἐν Οὐήρωνι ταφῆς αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγ. Στεφάνου ἴδ. τὸν Onuphrius Panvinius, Antiq. Veronens. IV, κ. 19.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς εἰσαγωγῆς ζωογόνου ἀέρος εἰς τὸ αἷμα. Περὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ τῆς αἱματώσεως.

(Cruveilhier, Hygiène générale).

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔγκειται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰ δύο ἑξῆς ζητήματα· Τί ἐστιν ἀήρ; Ὑπὸ ποίους ὅρους εἶνε ζωογόνος; — Καὶ πρῶτον τί ἐστιν ἀὴρ καὶ ποία ἡ σύνθεσις αὐτοῦ;

Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, ἐν ᾧ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀντλοῦσιν ἓν τῶν οὐσιωδῶν τῆς ζωῆς στοιχείων, εἶνε ῥευστὸν ἐλαστικόν, διαφανὲς καὶ βαρύ, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὴν γηΐνην σφαῖραν καὶ καλύπτει αὐτὴν διὰ στρώματος 15 ἕως 16 λευγῶν πάχους.

Ὁ ἀὴρ θεωρηθεὶς ὡς σῶμα ἁπλοῦν κατά τε τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα δηλ. ἐπὶ πλέον τῶν 20 ἑκατονταετηρίδων, εἶνε πράγματι σύνθετος, ἡ δὲ νεωτέρα ἐπιστήμη ἐμφορουμένη ὑπὸ πνεύματος νέου, πρὸ πολλοῦ ἀπέδειξεν ὅτι σύγκειται ἐξ 21 μερῶν ὀξυγόνου καὶ 79 ἀζώτου, καὶ ὅτι ἐμπεριέχει πρὸς τούτοις μικρὰν ποσότητα ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἤτοι περίπου 4 ἐπὶ 10,000.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τῆς συνθέσεως τοῦ ἀέρος διεφώτισε τὰ φαινόμενα τῆς ἀναπνοῆς.

Ἕως τότε ἐνομίζετο, ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας εἶχεν ἀποτέλεσμα νὰ δροσίζῃ καὶ νὰ μετριάζῃ διὰ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ὑγρασίας τὴν θερμότητα τοῦ αἵματος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Lavoisier ἐγένετο κάλλιον γνωστὴ ἡ φύσις τοῦ φαινομένου τούτου, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ εἰς τοὺς πνεύμονας εἰσερχόμενος ἀὴρ καταλείπει εἰς τὸ αἷμα, οὗ τὰ ἀγγεῖα καλύπτουσι τὰς θαυμασίας τοῦ ὀργάνου τούτου κυψέλας, μέρος τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου ὀξυγόνου, τὸ ὁποῖον συνδυάζεται μετὰ τοῦ ἄνθρακος τῶν ὑλῶν τοῦ αἵματος, καὶ ὅτι τὸ αἷμα καταλείπει καθ' ἑκάστην ἐκπνοὴν ποσότητά τινα τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος τοῦ προερχομένου ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου ἢ τῆς καύσεως.

Ὁ ἀπορρόφησις αὕτη τοῦ ὀξυγόνου ὑπὸ τοῦ αἵματος ἥτις ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἔχει νὰ μεταβάλλῃ τὸ φλεβικὸν αἷμα εἰς ἀρτηριακόν, ἤτοι τὸ μέλαν αἷμα τὸ μὴ ἐπιτήδειον τῇ ζωῇ εἰς αἷμα ἐρυθρὸν καὶ θρεπτικόν, εἶναι τοσοῦτον ἀναγκαία, ὥστε ἀὴρ στερούμενος ὀξυγόνου ταχέως ἐπιφέρει τὸν θάνατον εἰς πάντα τὰ ἀναπνέοντα ὄντα.

Πᾶν ζῶον τιθέμενον ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἀντλίαν ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον, ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ εἶναι τοσούτῳ ταχύτερος, ὅσῳ ἡ ἀναπνοὴ αὐτοῦ εἶναι συχνοτέρα. Τὸ πτηνὸν ἀποθνήσκει ἐν αὐτῇ μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ὁ βάτραχος μετὰ πολλὰς ὥρας.

Περὶ τοῦ ζωογόνου ἀέρος καὶ τῆς εἰς τὴν ἀναπνοὴν ἀναγκαίας ποσότητος αὐτοῦ.

Γνωστῆς οὔσης τῆς συνθέσεως τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ

Digitized by Google

οὐσιώδους φαινομένου τῆς ἀναπνοῆς, εὐκόλως λύεται ἤδη τὸ δεύτερον ζήτημα. Πῶς καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους ὁ ἀὴρ εἶναι ζωογόνος;

Ὁ ἀὴρ εἶναι ζωογόνος διότι καταλείπει εἰς τὸ αἷμα μέρος τοῦ ὀξυγόνου αὐτοῦ, καὶ διότι τὸ ὀξυγόνον τοῦτο μεταβάλλει τὸ φλεβικὸν αἷμα εἰς αἷμα ἀρτηριακὸν ἢ τὸ μέλαν αἷμα εἰς αἷμα ἐρυθρὸν καὶ καθιστᾷ αὐτὸ ἐπιτήδειον εἰς τὴν θρέψιν τῶν ὀργάνων καὶ εἰς τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς.

Ἵνα ἦ ζωογόνος ὁ ἀὴρ δέον ἄρα νὰ περιέχῃ ὀξυγόνον καὶ δὴ τὴν ἀναγκαίαν εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ αἵματος ποσότητα.

Ἡ ἐπιστήμη ἀποδεικνύει, ὅτι ἄνθρωπος μετρίου ἀναστήματος καὶ εὐτραφίας, ἀναπνέων 16 ἕως 17 φορὰς τὸ λεπτὸν καὶ εἰσάγων καθ' ἑκάστην εἰσπνοὴν τὸ τρίτον περίπου μιᾶς λίτρας ἀέρος εἰς τοὺς πνευμονάς του, φέρει εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα 7 ἕως 8 κυβικὰ μέτρα ἀέρος ἐντὸς 24 ὡρῶν καὶ δαπανᾷ ἐντὸς μιᾶς ὥρας ὅλην τὴν ποσότητα τοῦ ὀξυγόνου, ὅσην περιέχουσιν 90 λίτραι ἀέρος περίπου, ἤτοι 116 γραμμάρια ἢ 2, 160 λίτρας ἐντὸς 24 ὡρῶν δηλ. ὀλίγον τι πλέον τῶν δύω κυβικῶν μέτρων.

Ἡ ποσότης τοῦ ἀέρος, ἡ ἀπολύτως ἀναγκαία εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι λοιπὸν 7 ἕως 8 κυβικῶν μέτρων καθ' ἡμέραν, ἀλλὰ μεγάλως ἀπατᾶται ὁ νομίζων ὅτι ἄνθρωπος λαμβάνων μόνην τὴν ποσότητα ταύτην, δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ ἐνοχλήσεως. Τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ἐφόδιον τοῦτο δὲν ἐπαρκεῖ, ὅτι καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην 8 ἕως 10 κυβικῶν μέτρων ἀέρος, κατ' ἐλάχιστον δὲ ὅρον 6 καθ' ἑκάστην ὥραν, καθότι δὲν ἀρκεῖ νὰ εὑρίσκῃ ἐν αὐτῷ τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὴν κατανάλωσιν αὐτοῦ ὀξυγόνον, ἀλλὰ δέον προσέτι τὸ ἀέριον τοῦτο νὰ ἦναι καταλλήλως διαλελυμένον.

Ἄνθρωπος οἱοσδήποτε διαμένων ἐπί τινα χρόνον εἰς ἀέρα κεκλεισμένον 7 ἕως 8 κυβικῶν μέτρων, αἰσθάνεται μετ' οὐ πολὺ τὰ προαγγέλματα τοῦ πνιγμοῦ καὶ τῆς ἀσφυξίας, περιοριζόμενος δὲ εἰς χῶρον κεκλεισμένον 3 ἕως 4 κυβικῶν μέτρων ταχέως περιπίπτει εἰς ἀσφυξίαν.

Δύναται δὲ ὁ ἀὴρ νὰ βλάψῃ καιρίως τὴν ὑγείαν τῶν ἀναπνεόντων αὐτόν, καίτοι περιέχων τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὀξυγόνου τὴν ἀπαραίτητον εἰς τὴν ζωήν.

Τῷ ὄντι, εἶναι ἀπαραίτητον ὁ ἀὴρ τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν νὰ ἦναι καθαρὸς καὶ ἀπηλλαγμένος πάσης οὐσίας πτητικῆς ἢ ἀεριώδους, ἥτις δύναται εἰσαγομένη εἰς τὸ αἷμα διὰ τῆς ἀναπνοῆς, νὰ μεταβάλῃ τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ, νὰ ἐπιφέρῃ ἀταξίαν τινα εἰς τὸν ὀργανισμὸν καὶ νὰ γεννήσῃ νόσον.

Περὶ τοῦ ἀρίστου ἀέρος ἢ τοῦ μᾶλλον ζωογόνου.
Ὠφέλιμος ἐπήρεια τοῦ ἀέρος τῶν ὀρέων.

Εὐκόλως ἐννοεῖ τις μετὰ τὰ εἰρημένα, ὅτι ἡ ποιότης τοῦ ἀέρος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς καθαρότητος, καὶ ὅτι ὁ δροσερὸς καὶ καθαρὸς ἀὴρ ἀκαταπαύστως ἀνανεούμενος εἶναι ὁ μᾶλλον ζωογόνος καὶ ὁ μᾶλλον εἰς τὴν ὑγείαν ὠφέλιμος.

Πρέπει λοιπὸν νὰ προτιμῶμεν τὸν ἀέρα τῶν ὀρέων, ὅστις πλήρης ὢν τοῦ ἀρώματος τῶν φυτῶν καὶ τῆς ὀσμῆς τῶν ἐλατῶν καὶ τῶν δρυῶν, διηνεκῶς δὲ ἀνανεούμενος ὑπὸ τῶν μεγάλων τῆς ἀτμοσφαίρας ῥευμάτων, παρέχει εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἓν τῶν ἀρχετύπων στοιχείων τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς εὐεξίας αὐτοῦ.

Οὐδεὶς δύναται νὰ παραγνωρίσῃ τὰ σωτήρια αὐτοῦ ἀποτελέσματα, καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἑξῆς ὡραίαν περικοπὴν τοῦ Ῥουσσὼ περὶ τῆς εὐεργετικῆς ταύτης ἐνεργείας, ἣν ᾐσθάνθησαν, ὡς ἐκεῖνος, πάντες ὅσοι ἀπομακρυνθέντες τῆς βαρείας καὶ μεμολυσμένης ἀτμοσφαίρας τῶν πόλεων, ἔζησαν πρὸς στιγμὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν δασῶν.

«Ἐκεῖ, λέγει ὁ Γενευῖνος φιλόσοφος, διέκρινα σαφῶς ὅτι τὸ καθαρὸν τοῦ περικυκλοῦντός με ἀέρος, ἦτο ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς μεταβολῆς τῆς ψυχικῆς διαθέσεώς μου καὶ τῆς ἐπανόδου τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης γαλήνης, ἣν εἶχον πρὸ πολλοῦ ἀπολέσει. Τῷ ὄντι, τὴν ἐντύπωσιν ταύτην αἰσθανόμεθα πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, ὅπου ὁ ἀὴρ εἶναι δροσερὸς καὶ λεπτός. Ἀναπνέοντες εὐκολώτερον, αἰσθανόμεθα ἐλαφρότερον τὸ σῶμα καὶ γαληνιώτερον τὸ πνεῦμα. Φαίνεται ὅτι ὑψούμενοι ὑπεράνω τῆς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων ἀφίνομεν πάντα τὰ ταπεινὰ καὶ γήϊνα αἰσθήματα, καθόσον δὲ πλησιάζομεν τὰς αἰθερίους χώρας ἡ ἡμετέρα ψυχὴ προσκτᾶται κατά τι τὴν ἀναλλοίωτον αὐτῶν ἁγνότητα. Ἐκεῖ εἴμεθα σοβαροὶ ἄνευ μελαγχολίας, ἥσυχοι ἄνευ νωθρότητος... Ἀμφιβάλλω ἐὰν ὑπάρχῃ σφοδρὰ ταραχὴ ἢ νευρικὴ νόσος δυναμένη ν' ἀντιστῇ ἐπὶ μακρὸν εἰς τοιαύτην διαμονήν, ἀπορῶ δὲ πῶς ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ δὲν μεταχειρίζονται λουτρὰ τοῦ ὑγιεινοῦ καὶ εὐεργετικοῦ τῶν ὀρέων ἀέρος, ὡς ἓν τῶν κυριωτέρων φαρμάκων».

Τῷ ὄντι οὐδὲν συμφωνότερον πρὸς τὰ διδόμενα τῆς φυσιολογίας, ἐὰν δ' ἐπρόκειτο ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ καλῆς τροφῆς καὶ καλοῦ ἀέρος, τὸ ἄμεσον τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ συμφέρον ἀπαιτεῖ νὰ προτιμήσῃ τοῦτον· ἑνὶ λόγῳ εὐκολώτερον δύναται νὰ στερηθῇ καλῆς τροφῆς ἢ καλοῦ ἀέρος.

Τὸ ἀναπνέειν καλὸν ἀέρα δύναται ν' ἀναπληρώσῃ μέχρι τινὸς τὸ ἐλλειπὲς τῆς τροφῆς, τοῦτο δὲ συμβαίνει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ὀρέων, τοὺς εὐρωστον ἔχοντας τὴν ὄψιν καὶ ἀθλητικὰ τὰ μέλη καίτοι τρεφομένους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ λαχάνων καὶ γάλακτος.

«Καλὸν εἶναι τὸ ἀναπνέειν τὸν ἀέρα, λέγει σκωτικόν τι ποίημα, τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, τοῦ ὁποίου οὐδὲν δύναται ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν δρόμον.

»Οὗτος περιβάλλει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου

Digitized by Google

καὶ στηρίζει αὐτὴν καὶ ἀπομακρύνει τὸν φόβον, ὅταν δὲ πλήττῃ τὸ πρόσωπον ἐπιταχύνει τὴν ῥοὴν τοῦ αἵματος».

Καλὸν εἶναι τὸ ἀναπνέειν τὸν ἀέρα, τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, λέγομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ἐργάτην, ὃν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐργασίας καταδικάζει νὰ διαμένῃ εἰς τὸν μεμολυσμένον τοῦ ἐργοστασίου ἀέρα.

Καλὸν εἶναι τὸ ἀναπνέειν τὸν ἀέρα, λέγομεν εἰς τὴν νεαρὰν μητέρα, ἣν αἱ οἰκιακαὶ ἀσχολίαι ἢ ἡ ἐργασία κλείουσιν ἐντὸς τῆς οἰκίας της.

Καλὸν εἶναι τὸ ἀναπνέειν τὸν ἀέρα, τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, λέγομεν καὶ εἰς τὸ παιδίον, καθότι ὁ ἀὴρ εἶναι τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς.

Ἀέρα, ἀέρα καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον, τοιοῦτος ὁ πόθος καὶ ἡ φωνὴ πάντων τῶν ἐμψύχων ὄντων, τοῦ δένδρου καὶ τοῦ ἄνθους, τῆς μυίας, καὶ τοῦ πτηνοῦ, τοῦ παιδίου καὶ τοῦ γέροντος. Ἔστω δὲ καὶ ὁ ὑμέτερος πόθος, ὦ ἐργάται τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν, τοῦ σιδήρου καὶ τῆς ἰδέας. Τρέξατε ἅπαξ τοὐλάχιστον τῆς ἑβδομάδος, ἔστω καὶ μίαν ὥραν, ὅπως ἀναπνεύσητε τὸν ἀέρα ἐκεῖνον, ὅστις εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ στηρίζει αὐτὴν καὶ ἀπομακρύνει τὸν φόβον καὶ γεννᾷ τὴν ἐλπίδα.

Φροντίσατε πρὸ πάντων ὑμεῖς, ὦ νεαραὶ μητέρες νὰ χορηγῆτε ἀφθόνως εἰς τὰ τέκνα σας τὸ λουτρὸν ἐκεῖνο τοῦ ἀέρος, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει καὶ ζωογονεῖ αὐτὰ ἀναπληροῦν τὰ ἐπίλοιπα.

Καὶ ὑμεῖς οἱ καθηγηταί, οἱ σχολάρχαι, οἱ διδάσκαλοι παντὸς εἴδους, εἰς οὓς εἶναι ἀνατεθειμέναι τόσαι διάνοιαι καὶ τόσαι ὑγεῖαι, εὐρύνατε τὰ προαύλιά σας καὶ τὰ ὑπνωτήρια, ὅπου πολλάκις ὑπάρχει ἀὴρ ἀκάθαρτος καὶ μεμολυσμένος, τὰς δὲ πολυώρους ἐκείνας μελέτας, αἵτινες ἀποτέλεσμα ἔχουσι νὰ ἐμποδίζωσι τὴν αὔξησιν τοῦ παιδίου καὶ νὰ ἀναπτύσσωσι τὴν σωματικὴν εὐαισθησίαν καὶ τὴν διάνοιαν πρὸς βλάβην τῆς ὑγείας τοῦ ὀργανισμοῦ, ἀντικαταστήσατε διὰ μακρῶν περιπάτων, οἱ ὁποῖοι ὠφελοῦσι τὴν ψυχὴν ἔτι μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα.

Τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος θέλει ποτὲ ἐξαντληθῇ;

Ἐνταῦθα παρουσιάζεται ζήτημα μὴ ἔχον μὲν πρακτικὴν σπουδαιότητα ἄμεσον, ἀλλ' ὅμως ἄξιον ἐξετάσεως, καθότι ἀποδεικνύει τὴν θαυμασίαν ἀλληλουχίαν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως καὶ τὸ ἀλληλέγγυον πάντων τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εὑρισκομένων ὄντων.

Συνδέεται ἄλλως, ἀμέσως μετὰ τοῦ προκειμένου, τῆς καθαρότητος δηλ. τοῦ ἀέρος καὶ τῆς κατ' ἀνάγκην ἀλλοιώσεως αὐτοῦ ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου, καθότι ἐὰν ἀληθεύῃ, ἤθελεν εἴπει τις, ὅτι πάντα τὰ εἴδη τῶν ζώων συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀνθρώπου καταναλίσκουσι πρὸς τὸ ζῆν ποσότητα ὀξυγόνου ἀνερχομένην διὰ τὸν ἐνήλικα ἄνδρα εἰς 50,000 κυβικὰ μέτρα κατ' ἔτος, ὅπερ ὑποθέτει δαπάνην πλέον τῶν 2 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων ἀέρος κατ' ἄτομον καὶ κατὰ μέσον ὅρον, ἡ σύνθεσις τῆς ἀτμοσφαίρας θέλει ἀναγκαίως μεταβληθῇ μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινων, τὸ δὲ ἐφόδιον τῆς ὀξυγόνου θέλει ἐλαττωθῇ ἢ ἐξαντληθῇ καὶ ἡ ἀναπνοὴ θέλει καταστῇ ἀδύνατος.

Οὕτω βεβαίως θὰ συνέβαινεν ἐὰν ἡ φύσις δὲν εἶχε παρὰ τὰ ζῶα, καὶ ἓν θαυμάσιον ἐργαστήριον ὀξυγόνου πλέον ἢ ἀποχρῶν ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν ἰσοῤῥοπίαν.

Τῷ ὄντι, ἕκαστον φυτόν, ἑκάστη βοτάνη εἶναι συσκευὴ παράγουσα τὸ ζωογόνον ἀέριον, ἐνῷ δὲ τὸ ζῶον καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀποῤῥοφοῦσι τὸ ὀξυγόνον καὶ ἀποβάλλουσι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ φυτὸν δι' ἐργασίας θαυμασίας ὅσον καὶ παραγωγοῦ, ἀποσυνθέτον τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τῆς ἀτμοσφαίρας οἰκειοποιεῖται τὸν ἄνθρακα, ὃν μᾶς ἀνταποδίδει ὑπὸ μυρίας μορφὰς καὶ ἀποβάλλει τὸ ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον διαχέεται εἰς τὴν περικυκλοῦσαν ἡμᾶς ἀτμοσφαῖραν.

Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ ζώου καὶ τοῦ φυτοῦ διηνεκῆ ταύτην ἀνταλλαγήν, γνωρίζομεν θετικῶς ὅτι ἡ ποσότης τοῦ ὀξυγόνου, τὸ ὁποῖον ἀναπνέομεν, δὲν δύναται νὰ ἐξαντληθῇ.

Περὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῶν ἑλωδῶν μιασμάτων.

Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι εἰς πολλὰς περιστάσεις τὸ δοχεῖον καὶ τὸ διοχετευτήριον οὐσιῶν μολυντικῶν ἢ μιασμάτων, ἀγνώστων τὴν φύσιν, τὰ ὁποῖα παράγονται ὑπὸ τῶν ἑλῶν ἢ τῶν παρθένων γαιῶν.

Τὰ μιάσματα προέρχονται ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς θερμότητος, τῶν πολυαρίθμων λειψάνων τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα ὁ καύσων τοῦ θέρους ἀφίνει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀτελῶς ἀπεξηραμένων ἑλῶν, καθίστανται δὲ εἰς ἑλώδεις τινὰς χώρας ἰσχυρὰ αἰτία νόσων, σωματικῆς καταπτώσεως καὶ θανάτου.

Ὁ ἄνθρωπος ἐνίοτε ἀδιαφορεῖ μὲν πρὸς τὴν πανώλην καὶ τὸν τύφον, δεσπόζει δὲ τῶν στοιχείων καὶ διατρέχει ἀβλαβῶς πάντα τὰ κλίματα, οὐδέποτε ὅμως συνειθίζει εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἑλωδῶν μιασμάτων. Πᾶς ἄνθρωπος ἐκτιθέμενος εἰς αὐτὰ κατὰ τύχην αἰσθάνεται μετ' οὐ πολὺ τὰ ὀλέθρια αὐτῶν ἀποτελέσματα. Ἐξακολουθοῦσα καὶ παρατεινομένη ἡ ἐνέργεια αὐτῶν προξενεῖ εἰς τοὺς ὑφισταμένους αὐτὰ κατοίκους σπουδαίας καὶ δεινὰς ὀργανικὰς ἀταξίας.

«Οἱ κάτοικοι τῶν ἑλωδῶν χωρῶν, λέγουσι περὶ τούτου οἱ κκ. **Montfalcon** καὶ **Mélier**, οἵτινες παρετήρησαν αὐτοὺς ἐπιμελῶς, φαίνονται ἤδη γέροντες μόλις εἰς τὴν ζωὴν εἰσερχόμενοι καὶ φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰ ἴχνη τῆς νοσώδους καὶ διεφθαρμένης κράσεως τῶν γονέων των. Καὶ κατὰ μὲν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι ἰσχνοί, πεφυσημένοι

Digitized by Google

καὶ ὑδρωπικοί· ἡ κοιλία των κατ'ὀλίγον ἐξογκοῦται, ἀνίατος δὲ μελαγχολία συνδυάζεται μετὰ τῆς βλακώδους αὐτῶν ἀναισθησίας. Ἐὰν δ' ἐπιζήσωσι, τὰ συμπτώματα ταῦτα ἐπιτείνονται. Τὸ αἷμά των ὀλιγοστεύει, οἱ ἱστοὶ πληροῦνται ὑγρῶν, τὸ δέρμα γίνεται ξηρὸν καὶ λεπιδωτὸν, τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀκρίβειαν καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐγκέφαλος ὡς καὶ τὸ ἠθικόν των μετέχουσι τῆς γενικῆς καταπτώσεως. Αἱ μεγάλαι πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συγκινήσεις εἶναι ἄγνωστοι εἰς αὐτοὺς, αἱ δὲ λέξεις ἐλευθερία καὶ πατρὶς, πρὸς ἃς πάλλει ἡ καρδία τῶν λαῶν, δὲν δύνανται νὰ τοὺς συγκινήσωσι».

Γενομένης ἀπαριθμήσεως τῶν θυμάτων τοῦ μολύσματος τούτου, ὅπερ εἶναι ἀληθὴς δηλητηρίασις, ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερβαίνει πάσας τὰς ἐπιδημίας.

Εἴς τινας κοινότητας τῆς Βρέννης, τῆς Σολώνης καὶ τῆς Βρέσσης, ἡ μέση θνησιμότης εἶναι 1 ἐπὶ 19, ἀνέρχεται δὲ ἐν Βρουάγῃ εἰς 1 ἐπὶ 13 ἢ 14, ἐνῷ ἡ τῆς ὅλης Γαλλίας εἶναι 1 ἐπὶ 46 κατοίκων.

«Χρῶμα ὠχρὸν καὶ πελιδνὸν, ὀφθαλμοὶ ἀμαυροὶ καὶ καταβεβλημένοι, βλέφαρα ἐξωγκωμένα, ῥυτίδες πολυάριθμοι αὐλακοῦσαι προώρως τὸ πρόσωπον, στῆθος στενὸν, λαιμὸς μακρὸς, φωνὴ λεπτὴ, βάδισμα βραδὺ καὶ ἐπίπονον, πνεύμονες ἐμπαθεῖς, λέγει επιστήμων παρατηρήσας αὐτοὺς ἐπιμελῶς, τοιαῦτα τὰ προσόντα τοῦ κατοίκου τοῦ Dombes, τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου ἕλους τοῦ ὑπό τινων ἀκαλλιεργήτων γαιῶν καὶ σκοτεινῶν δασῶν διατεμνομένου. . . Ἡ θέα τῆς χώρας ταύτης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων ἐμποιεῖ λύπην εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παρατηρητοῦ. Εἶναι τάφος παρὰ τῷ ὁποίῳ ὁ κάτοικος ὀδυνηρὸν διάγει τὸν βραχυχρόνιον αὐτοῦ βίον, ὡσεὶ καταμετρῶν καθ' ἑκάστην τὸ βάθος αὐτοῦ. Τριακοντούτης εἶναι ἤδη γέρων, ἐὰν φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, τεσσαρακοντούτης δὲ εἶναι ὑπέργηρος. (Mélier. Rapport sur les marais salants)».

Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῶν ἑλωδῶν χωρῶν περιπίπτουσιν ἐν γένει εἰς ἀκαταμάχητον ἀπάθειαν, οὐδόλως φροντίζοντες περὶ τῆς ἀθλίας καὶ ἀξιοθρηνήτου καταστάσεώς των. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀρνοῦνται τὴν ἑλώδη ἐπήρειαν ἐν ᾗ ζῶσι καὶ ὑποτάσσονται βαθμηδὸν, ὡς ὑπὸ τυφλῆς κινούμενοι εἱμαρμένης, οὐδὲ κἂν θέλοντες νὰ ἐξεύρωσι τρόπον πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης των. Ἀνάγκη ἄρα νὰ σκεπτώμεθα, νὰ θέλωμεν καὶ νὰ ἐνεργῶμεν ἀντ' αὐτῶν, πρὸς τοῦτο δὲ παρέχουσιν ἡμῖν τὰ μέσα ἡ ἐπιστήμη συνδυαζομένη μετὰ τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας.

Περὶ τῶν κυριωτέρων ἑλῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Γαλλίας.

Πᾶσαι σχεδὸν αἱ χῶραι περιέχουσιν ἕλη. Ἡ γαλλικὴ Γουϊάννη καταρτίζεται ὑπὸ ἐδάφους ἐντελῶς σχεδὸν ἑλώδους, ὁ δὲ Μισισιπῆς, ὁ Ἀμαζόνιος ποταμὸς καὶ ὁ Πλάτας σχηματίζουσι πλημμυροῦντες πολυάριθμα ἕλη, ὧν αἱ ἀναθυμιάσεις προξενοῦσι λοιμώδεις πυρετούς. Εἰς τὰς Ἀντίλλας ἐπικρατεῖ ἡ πεποίθησις ὅτι οἱ νότιοι ἄνεμοι οἱ διερχόμενοι διὰ τῶν ὑγρῶν δασῶν τῆς Γουϊάνης καὶ τοῦ Δέλτα τοῦ Ὀρενόκου, φέρουσι τὰ σπέρματα τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ. Ὁ Γάγγης, ὁ ἱερὸς τῶν Ἰνδῶν ποταμὸς καὶ ὁ Νεῖλος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκχέουσι μακρὰν δηλητηριώδη μιάσματα ἐκ τοῦ λιμνάζοντος αὐτῶν ἀφροῦ ἐκπεμπόμενα καὶ γεννῶσι τὴν πανώλην καὶ τὴν χολέραν.

Εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην εὑρίσκονται τὰ ἕλη τῆς Ἰταλίας, ὧν περιφημότατα εἶναι τὰ Πόντια ἕλη (marais pontins), λιμνάζοντα ἀπὸ τῆς Σισέρνας μέχρι τῆς Τερακίνας εἰς ἔκτασιν 48,000 μέτρων μήκους καὶ 18,000 πλάτους. Αὐτὴ δὲ ἡ Γαλλία ἔχει πλείστας ἑλώδεις γαίας. Ὀκτὼ τῶν νομῶν αὐτῆς περιέχουσι κατὰ τὸν κ. Villermé 30,000 ὅλα μυριόμετρα (hectares) ἑλῶν κατὰ μέσον ὅρον, 16 δ' ἕτεροι νομοὶ ὀλίγον ὑστεροῦσι τούτων κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἑλῶν.

[Ἕπεται συνέχεια]. ΕΛΙΖΑ Σ. ΣΟΥΤΣΟΥ.

Ο ΑΦΑΝΗΣ ΜΑΡΤΥΣ

Διήγημα.

Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε σελ. 454.

Δ'

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τί ἀπογίνονται αἱ μεταξὺ ἀποχωριζομένων φίλων ὑποσχέσεις περὶ συχνῆς ἀνταλλαγῆς ἐπιστολῶν, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν θυελλώδη ἡλικίαν καθ' ἣν τὸ πάθος τῆς φιλίας ὑπεχώρησεν ἤδη εἰς ἄλλα. Ἐν Γενούῃ παρεπιδημῶν ἔλαβον ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Καρόλου, ἐγὼ δὲ τῷ ἀπήντησα ἐκ Φλωρεντίας. Ἡ ἀλληλογραφία μας ἐστάθη μέχρι τοῦ σημείου τούτου, δὲν προέβη περαιτέρω. Ἀλλ' ἐγὼ ὅμως μεταξὺ τῶν πολλῶν μου ἀσχολιῶν εἶχον πάντοτε τὸν νοῦν μου εἰς τὸν νεκρὸν φίλον μου φέρων πανταχοῦ τὴν μνήμην του καὶ τὴν εἰκόνα του· ἔχαιρον δὲ σφόδρα ἀναλογιζόμενος τὴν εὐφροσύνην, ἥτις μοὶ ἐπεφυλάσσετο ἅμα τῇ εἰς Παρισίους ἐπανόδῳ μου. Ἀνεζήτουν τὸ ὄνομά του ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, οὐδόλως ἀμφιβάλλων ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ διασκορπίσῃ λάμψιν ζωηροτάτην.

Μετὰ τετραετῆ ἀπουσίαν ἐπανηρχόμην εἰς Παρισίους. Ἔν τινι δὲ σταθμῷ τὸ λεωφορεῖον ἕνεκα αἰτίας τινὸς παρέτεινε τὴν διαμονήν του, καὶ ἐγὼ λοιπὸν ὠφελούμενος ἐκ τῆς παρατάσεως ταύτης μετέβην πεζὸς εἰς τὴν παρακειμένην πολίχνην. Μετ' ὀλίγων λεπτῶν πορείαν ἐφάνη ἐνώπιόν μου ἡ πολίχνη φιλαρέσκως καθημένη ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου χαριεστάτου. Ἡ θέσις ἦτο θελκτικωτάτη, ἐφαίνοντο αἰοἰκίαι συνηθροισμέναι μεταξὺ τῆς πρασίνης χλόης, τὸ κωδωνοστάσιον ὑψούμενον μεταξὺ

Digitized by Google

τῶν κλάδων τῶν δένδρων, ποτάμιον ῥέον παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου, ἡ ἐπ' αὐτοῦ ὀλιγώτερον στερεὰ ἢ κομψὴ γέφυρα, ἡ δενδροστοιχία ὑψικόμων αἰγείρων, πάντα ταῦτα μὲ κατέθελγον καὶ ἐθαύμαζον. Ἀλλὰ τῶν πραγμάτων ἡ ὄψις μετεβλήθη ὅτε εἰσέδυσα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς πολίχνης. Σημειώσεως ἄξιον εἶνε ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ πολίχναι ἔξωθεν μὲν εἶνε χαριέσταται, δροσερώταται καὶ εὐωδέσταται, περικυκλοῦνται ὑπὸ χλόης, ὑπὸ δένδρων πυκνοφύλλων, ὑπὸ ὑδάτων διαυγεστάτων, ἔξωθεν εἶνε ὅ τι εὔμορφον, ἀλλ' ἔσωθεν ὅμως *αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν*. Κατὰ τὸ πέρας ὁδοῦ τινος στενῆς καὶ ῥυπαρᾶς καὶ ἀνωμάλου μετριοφρόνως καλουμένης Βασιλικῆς ὁδοῦ, εὑρέθην ἐνώπιον μικρᾶς πλατείας, ἧς τὸ ἄκρον σκιαζόμενον ὑπό τινων δένδρων ἐπεῖχε τόπον δημοσίου κήπου. Πολῖταί τινες μετὰ σπουδαιότητος πολλῆς καὶ ἀλαζονίας περιεπάτουν ἐν τῇ στενῇ πλατείᾳ σοβαρῶς καπνίζοντες τὴν καπνοσύριγγά των.

Θέλων νὰ περάσω τὴν ὥραν μου ἐστάθην ἔμπροσθέν τινος ἐργαστηρίου καὶ κατεγινόμην ἀναγινώσκων τὰς ἐπὶ τοῦ τοίχου γνωστοποιήσεις καὶ ἀγγελίας. Ἐκεῖ δὲ ἔμαθον μυρία ὅσα, καὶ ἐν πρώτοις ὅτι εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εὑρίσκωμαι ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς *πόλεως* τοῦ Ἁγίου Φλωρεντίου, ἔπειτα δὲ ὅτι « ἡ κυρία Πλανταμοὺρ μετὰ τοῦ κυρίου Σαιντερνέστου *πρωταγωνισταὶ* τοῦ ἐν Παρισίοις *Γαλλικοῦ* λεγομένου *Θεάτρου* μεταβαίνοντες εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τοῦ Πεδεμοντίου ὅπου ἀνυπομόνως περιεμένοντο, ἠξίωσαν νὰ διατρίψωσιν ἡμέρας τινὰς ἐν Ἁγίῳ Φλωρεντίῳ καὶ παραστήσωσι τὰ ἄριστα τῶν δραμάτων τοῦ δραματολογίου των», ἔπειτα δὲ ὅτι «ὁ διάσημος Λουαγιὰλ εὐκίνητος καλλιτέχνης ἔμελλε νὰ ἀνυψωθῇ δι' ἀεροστάτου τὴν Κυριακὴν μετὰ τὸν ἑσπερινὸν καὶ ἐξ ὕψους ἑβδομηκονταπέντε χιλιάδων μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης νὰ ῥίψῃ ἐπὶ τῆς πόλεως λαμπρότατον πυροτέχνημα », ἔπειτα δὲ ὅτι «ἄρτι ἔφθασε θηριοτροφεῖον περιέχον πλὴν ἄλλων περιέργων ζώων καὶ δύο *μαστόδοντα* ζῶντα, ζῷα τόσῳ μᾶλλον σπάνια, ἔλεγεν ἡ γνωστοποίησις, ὅσῳ τὸ γένος τῶν μαστοδόντων ἐξέλιπεν ἐντελῶς πρό τινων χιλιάδων αἰώνων.» Μετὰ ταῦτα εἵποντο δικαστικαὶ γνωστοποιήσεις ὅτι *πωλοῦνται ὁλικῶς ἢ μερικῶς διάφορα πράγματα*, ἔτι δὲ ποικίλοι *πλειστηριασμοί, κατακυρώσεις* κλπ. κλπ. Ἀλλ' ὦ Ὕψιστε! ὁποίαν ᾐσθάνθην ἔκπληξιν καὶ θάμβος, ὅτε κάτω τῶν γνωστοποιήσεων τούτων ἀνέγνων τὰς ἁπλᾶς λέξεις: *Ἀπευθυντέον πρὸς τὸν κ. Κάρολον Ἔρρην, συμβολαιογράφον ἐν Ἁγίῳ Φλωρεντίῳ!* Συμβολαιογράφος ὁ Κάρολος! καὶ ποῦ! Οἴμοι! εἶπον κατ' ἐμαυτόν, σφόδρα τεθλιμμένος, οἴμοι, δὲν εἶχε φαίνεται τὴν δέουσαν δραστηριότητα καὶ τὴν θέλησιν καὶ κατεβλήθη ἐν τῷ ἀγῶνι. Ἡ ψυχὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χρυσαλίδα της, τὸ κρίνον εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸν μαῦρον καὶ γήϊνον βολβόν του.

Καὶ ὅμως ἀμφέβαλλον ἔτι ἐὰν αὐτὸς ὄντως ἦτο. Παιδάριόν τι συνήνεσεν ἐπὶ δικαίᾳ ἀμοιβῇ νὰ με ὁδηγήσῃ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συμβολαιογράφου. Εἰσέδυσα εἰς μεγάλην σκυθρωπὴν οἰκίαν, ψυχρὰν καὶ σιγηλήν. Τὸ γραφεῖον ἔκειτο πρὸς τἀριστερὰ ἐν τῷ ἰσογείῳ· πρὸς δεξιὰ δὲ κλῖμαξ βαρεῖα καὶ πλατεῖα ἀνέβαινε πρὸς τὰ ἐπάνω δώματα μετὰ κόπου πολλοῦ, κατέχουσα τοσοῦτον τόπον ὅστις ἠδύνατο ἐν μεγάλῃ πόλει νὰ χρησιμεύσῃ εἰς κατασκευὴν ὁλοκλήρου πατώματος. Πρὸς τὸ βάθος δὲ εἶδον κηπάριον ἐν ᾧ ἀνθύλλιά τινα ἐφαίνοντο εὐφραινόμενα ὑπὸ τὰ φιλήματα γλυκυτάτου φθινοπωρινοῦ ἡλίου.

Σφόδρα συγκεκινημένος ἀπώθησα τὴν θύραν τοῦ γραφείου καὶ εἰσῆλθον εἰς μέγα δωμάτιον ὑγρὸν καὶ σκοτεινόν. Εὗρον δ' ἐν αὐτῷ δύο γραφεῖς, ὧν τὴν δεξιότητα καὶ τὴν φιλοπονίαν ἐξετίμησα, αναμένων τὸν ἀπόντα συμβολαιογράφον. Συνίστατο δὲ ἡ δεξιότης των μετὰ ἱκανῆς ὅμως σκληρότητος συνωδευμένη, εἰς τοῦτο. Συνελάμβανον τὰς περὶ τὴν τράπεζάν των ἱπταμένας μυίας καὶ τας ἐνέκλειον εἰς τὸ κέλυφος καρυδίου ἔχοντος ὀπὴν σμικροτάτην. Αἱ δύσμοιροι αἰχμάλωτοι προσπαθοῦσαι νὰ εὕρωσι διέξοδον, ἐξῆγον τὴν μικρὰν κεφαλήν των διὰ τῆς καταστρεπτικῆς ὀπῆς, οἱ δὲ δήμιοι παραφυλάσσοντες ἀπέτεμνον διὰ μαχαιριδίου τὴν ἑκάστοτε προκύπτουσαν κεφαλήν. Πολλὰς δὲ δωδεκάδας εἶδον ἀποκεφαλιζομένας, τὸ δὲ ἔδαφος ἦτο κεκαλυμμένον διὰ πτωμάτων.

Εὐτυχῶς ἡ ἄφιξις τοῦ συμβολαιογράφου διέκοψε τὸ φονικὸν τῶν γραφέων ἔργον· διότι ἅμ' ἀκουσθέντος τοῦ κρότου τῶν βημάτων του ὁ ἕτερος τῶν δημίων ἔχωσεν εἰς τὸ θυλάκιόν του τὸ φονικὸν ὄργανον καὶ ἁρπάσαντες ἀμφότεροι τὰς γραφίδας ἐνέκυψαν εἰς τὸ ἔργον των λυσσωδῶς *μουντζουρόνοντες* τὸ ἐνώπιόν των χαρτίον.

Ἐκεῖνος ἦτο, ὁ Κάρολός μου! Ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ δικαστηρίου ἔχων ὑπὸ μάλης θεόρατον δέσμην ἐγγράφων, θερμὸς ἔτι καὶ βράζων ἕνεκα τοῦ φιλιππικοῦ ὃν ἐξεσφενδόνησε κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐναντίον *ἀγέλης χησσῶν*, αἵτινες ἔσχον τὸ θράσος νὰ καταπατήσωσι τὸ λιβάδιόν τινος τῶν πελατῶν του. Ἐρρίφθημεν εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων καὶ ἀφ' οὗ ἐπανειλημμένως ἐθλίψαμεν ἀλλήλους ἐπὶ τῆς καρδίας ἡμῶν, μὲ εἵλκυσεν εἰς τὸν κῆπον καὶ μὲ ἐκάθισεν ὑπὸ ἀναδενδράδα λυκίσκου καὶ κλήματος. Εὐνόητος εἶνε ἡ ἑκατέρωθεν ἐκδηλωθεῖσα χαρά, αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις χωρὶς νὰ περιμένωμεν τὴν ἀπόκρισιν.

— Ἃς ὁμιλήσωμεν περὶ σοῦ, εἶπεν ἐπιμένων, καὶ ἔπειτα ἔρχεται καὶ ἡ σειρά μου.

— Ἐγὼ τίποτε δὲν ἔχω νὰ διηγηθῶ, ἀπεκρίθην. Ἐπεριηγήθην ὀλίγον καὶ ἐκ τῆς περιηγήσεώς μου τὸ μόνον κέρδος, ὅπερ κομίζω εἶνε ἡ εὐφροσύνη ἣν αἰσθάνομαι ἐπανερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν

Digitized by Google

μου. Διότι γίνωσκε ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἡ περιήγησις ἢ τοῦτο, νὰ πεισθῇ δῆλα δὴ ὁ περιηγούμενος ὅτι πανταχοῦ οἱ ἄνθρωποι εἶνε οἱ αὐτοί, ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ, τὰς αὐτὰς ἀνησυχίας ἔχοντες, ὑπὸ τῶν αὐτῶν παθῶν κυριευόμενοι, νὰ ἴδῃ πανταχοῦ τὰς αὐτὰς ἀθλιότητας, νὰ μεταβάλλῃ ἀενάως τόπον καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ κατορθώσῃ νὰ μεταβάλῃ αὐτὸς ἑαυτόν, νὰ περιπλανᾶται μόνος ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν οὐδόλως συγκοινωνῶν πρὸς τὸ παρελθόν, οὐδόλως συνδεόμενος πρὸς τὸ μέλλον, νὰ περιάγῃ τῇδε κἀκεῖσε ὀχληρὰν περιέργειαν, νὰ θαυμάζῃ μνημεῖα οὐδὲν ἄλλο μαρτυροῦντα ἢ τὴν ἀλαζονείαν, τὴν μωρίαν καὶ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἀνθρώπου, νὰ κοπιᾷ καὶ νὰ κατακόπτεται ἀναζητῶν μακρὰν τοποθεσίας ὀλιγώτερον ὡραίας τῶν τῆς πατρίδος του, ἰδοὺ ἐν συντόμῳ τί ἐστι περιήγησις, ἡ ὀχληροτάτη βεβαίως τῶν διασκεδάσεων. Λοιπὸν περὶ σοῦ ἂς ὁμιλήσωμεν, φίλε μου. Ἐκτὸς τούτου πλειότερα εἰξεύρει παρ' ὅσα οἱ ἐξ ἀπωτάτων χωρῶν ἐπανερχόμενοι ὁ οὐδέποτε καταλιπὼν τὴν ἑστίαν τῶν πατέρων του, καὶ πλείονας εἶδε τόπους παρὰ ἐὰν ἐπεριηγεῖτο τὴν γῆν ὅλην, ὅστις καὶ μόνην τὴν καρδίαν του λεπτομερῶς ἐξήτασε καὶ ἐγνώρισε.

Ἀλλὰ ποία τύχη σ' ἔρριψεν ἐδῶ εἰς ταύτην τὴν μικρὰν πόλιν, εἰς τὸ βάθος τῆς ἐπαρχίας ταύτης, διευθυντὴν τοῦ γραφείου τούτου, σέ, ὃν πρὸ τετραετίας ἀπερχόμενος ἐκ Παρισίων ἀφῆκα μαινόμενον ὑπὲρ τῆς μουσικῆς, ἐρωτικώτατα διατεθειμένον πρὸς τὴν δόξαν, πλήρη ζέσεως καὶ μεγαλοφυΐας;

Ἰδὼν δὲ αὐτὸν σιωπῶντα ἐφοβήθην μήπως προσέβαλον ἐν ἀγνοίᾳ μου τὴν πάσχουσαν φιλοτιμίαν του.

— Συγγνώμην διὰ τὰς ἐρωτήσεις μου, ἀνεφώνησα, καὶ ἂς συλλογιζώμεθα μόνον τὴν χαρὰν τῆς συναντήσεώς μας.

— Φίλε μου, εἶπε τέλος, ἔχεις ἐπείγουσαν ἐργασίαν; δύνασαι ἄνευ τινὸς βλάβης τῶν συμφερόντων σου νά μοι χαρίσῃς μίαν ἢ δύο ἡμέρας; Πρῶτον μὲν κατὰ χρέος ὀφείλεις νὰ μείνῃς μετὰ τόσον μακροχρόνιον χωρισμόν, ἔπειτα δὲ θὰ δυνηθῇς καλλίτερον νὰ νοήσῃς ὅσα ἔχω νὰ σ' εἴπω, ἐὰν διατρίψῃς ὀλίγας ὥρας ὑπὸ τὴν στέγην ταύτην.

— Δὲν ἔχω καμμίαν βίαν, εἶμαι ὅλος εἰς τὴν διάθεσίν σου, ἀνεφώνησα.

— Πήγαινε λοιπὸν νὰ δώσῃς εἴδησιν εἰς τὸ λεωφορεῖον, καὶ θὰ σε περιμένω νὰ συγγευματίσωμεν.

Μετὰ μίαν ὥραν ἐπανελθὼν εὗρον τὸ γραφεῖον κλειστὸν καὶ ἀνέβην εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα. Ὁ Κάρολος μοὶ ἤνοιξε τὴν θύραν, καὶ λαβών με ἀπὸ τῆς χειρὸς μὲ εἰσήγαγεν εἰς εὐρεῖαν αἴθουσαν καὶ μὲ ὡδήγησε πρὸς δύο γυναῖκας, ἱσταμένας παρὰ τὸ παράθυρον. Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὴν πρεσβυτέραν εἶπεν ἐκφωνῶν τὸ ὄνομά μου.

—Μητέρα, εἶνε ὁ φίλος μου περὶ τοῦ ὁποίου τοσάκις σ' ὡμίλησα.

Ἔπειτα δὲ παρουσιάζων με πρὸς τὴν νεωτέραν, ἥτις ἠγέρθη νά με ὑποδεξιωθῇ:

— Φίλε μου, μοὶ εἶπεν, ἡ σύζυγός μου.

Ἐπί τινας στιγμὰς ἔμεινα τεταραγμένος. Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι θὰ γευματίσωμεν ὡς νέοι ἐλεύθεροι καὶ οὐδέποτε ἐφανταζόμην ὅτι θὰ εὕρω τὸν Κάρολον οἰκογενειάρχην. Παρετήρησα τὴν γυναῖκά του, ἥτις ἦτο λίαν ζωηρὰ καὶ εὔμορφος, παρετήρησα ἔπειτα καὶ τὴν μητέρα του καὶ εἶδον ὅτι ἦτο ἀόμματος· εἶχε δὲ τὸ ἦθος κοινὸν καὶ ἐφαίνετο γυνὴ δύσκολος καὶ φίλερις.

— Κύριέ μου, εἶπε μετὰ φωνῆς τραχείας, ἔχεις φίλον πολὺ κακὸν ὑποκείμενον, καὶ πιστεύω, χωρὶς νὰ θέλω νὰ σὲ κολακεύσω, ὅτι σὺ θὰ εἶσαι πολὺ καλλίτερός του.

— Μητέρα, ὑπέλαβεν ὁ Κάρολος μετὰ γλυκύτητος, ὁ φίλος μας εἶνε πάρα πολὺ μετριόφρων καὶ πάρα πολὺ συγκαταβατικὸς ὥστε δὲν θὰ συμφωνήσετε.

Ἐγὼ ἐνόμισα κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ μήτηρ χάριν ἀστειότητος ἐκακολόγει τὸν υἱόν της, ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ τῇ ἀπεκρίθη ὁ Κάρολος, ἐνόησα ὅτι ἡ γραῖα ἐλάλει σπουδάζουσα, καὶ οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία μοὶ ἀπέμεινε ὅτε ἤκουσα καὶ τὴν νεωτέραν λέγουσαν:

— Ἔλα δά, μητέρα, μὴ τον μαλόνεις, εἶνε πολὺ καλὸς ὁ καϋμένος. Ὅλον τοῦτον τὸν μῆνα εἰργάσθη πολὺ καλά. Εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις τοῦ δικαστηρίου ἔλαβε μέρος καὶ δὲν ἐκέρδησε δίκας ὀλιγωτέρας τῶν δώδεκα.

— Αἴ, καλά, καὶ τοῦ λόγου σου! ὑπέλαβεν ἡ γραῖα μουρμουρίζουσα. Εἶνε ἀμελὴς καὶ θἀποθάνῃ πρὶν προφθάσῃ νὰ ξεχρεώσῃ τὸ γραφεῖόν του.

— Μά, μητέρα, εἶπεν ὁ Κάρολος κλίνων τὰ γόνατα ἐνώπιόν της, εἶσθε κάποτε πολὺ αὐστηρά.

Καὶ ἠσπάσθη τὴν χεῖρά της.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνοίγεται ἡ θύρα τῆς αἰθούσης καὶ ἐφάνησαν εἰσερχόμεναι τρεῖς ὑψηλαὶ νεάνιδες οὔτε τὴν πρώτην εὐμορφίαν ἔχουσαι, οὔτε τὴν πρώτην ἡλικίαν, πλὴν τῆς μιᾶς ἥτις ἐφαίνετο οὖσα ἐν τῇ αὐγῇ τῆς ζωῆς καὶ οὔτε χάριτος ἐστερεῖτο οὔτε τινὸς θελγήτρου. Αἱ δύο ἄλλαι θὰ ἦσαν ἐτῶν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι περίπου μέχρι τριάκοντα. Ἦσαν δὲ ὅμοιαι πρὸς τὰ φθίνοντα φυτὰ τὰ μαραινόμενα πρὶν ἀνοίξωσι δι' ἔλλειψιν ὀλίγης τινὸς αὔρας καὶ ὀλίγου ἡλίου. Μὲ ἐχαιρέτισαν δὲ ξηρῶς καὶ ἐπιτετηδευμένως, ἡ δὲ τρίτη ἡ νεωτέρα μὲ παρετήρει μετὰ βλέμματος περιέργου.

Γινώσκετέ τι εὐγλωττότερον καὶ χαριέστερον τοῦ τρόπου δι' οὗ ὁ Ὀρέστης ἐν τῇ «Ἰφιγενείᾳ» παρουσιάζει εἰς τὴν ἀδελφὴν τὸν φίλον του; «Ὁ Πυλάδης, ἀδελφή μου». Οὐδὲν πλέον· ἀλλὰ τὴν ἔκφρασιν ταύτην τὴν θαυμασίαν, ἣν ὁ Τάλμας ἠρ-

Digitized by Google

μήνευεν, ὡς λέγουσι, μεθ' ὅλου τοῦ ὕψους τῆς τῶν ἀρχαίων φιλίας, ὅστις δὲν αἰσθάνεται συγκινοῦσαν τὴν καρδίαν του δὲν εἶνε ἄξιος νὰ ἔχῃ φίλον. Οὕτω μ' ἐπαρουσίασε καὶ ὁ Κάρολος εἰς τὰς ἀδελφάς του. Ἡ νεωτέρα ἀκούσασα τὸ ὄνομά μου ἐμειδίασε καὶ ὠχρὰ ἀκτὶς διῆλθεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν δύο ἄλλων.

Ἐγένετο κύκλος περὶ τὴν τυφλὴν καὶ ὁ λόγος ἔγεινε πρῶτον περὶ τῶν Παρισίων.

— Ἐκεῖ εἶνε τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα! εἶπεν ἡ μήτηρ.

— Πολλαῖς τρέλλαις ἔκαμεν ἐκεῖ ὁ Κάρολος, προσέθηκεν ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφὴ δάκνουσα τὰ χείλη.

— Ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, κάμω υἱόν, νά το 'ξεύρετε, δέν θα πατήσῃ ἐκεῖ τὸ ποδάρι του, ὑπέλαβεν ἡ νεαρὰ σύζυγος τοῦ Καρόλου.

— Καλὲ ἐκεῖ λέγουν ὅτι ἁρπάζουν οἱ νέοι τὰ κορίτσια 'μέρα μεσημέρι, προσέθηκεν ἡ δευτέρα μετ' ἀγανακτήσεως.

— Ἄχ, καὶ νὰ ἐπήγαινα ἐγώ! εἶπεν ἡ τρίτη στενάζουσα.

Ἐκ τῆς χαριτωμένης ταύτης συνδιαλέξεως, ἀνεκάλυψα ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ θηλυκὰ ἐμισοῦντο μεταξύ των φοβερά. Κόλασις βεβαίως θὰ ἦτο ἡ οἰκία τοῦ φίλου μου. Αἱ δύο γεροντοκόραι ἐζήλευον τὴν νύμφην των, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐζήλευε τὴν χάριν καὶ τοὺς εὐγενεῖς τρόπους τῆς μικροτέρας. Καὶ ὁ μὲν Κάρολος ἐσιώπα, ἐγὼ δὲ τὸν ἔκλαιον ἐνδομύχως.

Χονδρόν τι πλάσμα ὅπερ ἐξετέλει ἔργα μαγείρου ἅμα καὶ θαλαμηπόλου ἦλθε καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι *ἡ τράπεζα εἶν' ἕτοιμη* καὶ μετέβημεν εἰς τὸ ἑστιατόριον.

Ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος τῆς συνδιαλέξεως ὅπερ κατεχώρισα ἀνωτέρω δύναται νὰ εἰκάσῃ ὁ ἀναγνώστης τί ἐλέχθη ἐν τῇ τραπέζῃ. Τὸ μάλιστα ἐκπλήττον με ἦτο ὅτι πλὴν τῆς νεωτέρας, ἥτις ἐφαίνετο ἀγαπῶσα τρυφερώτατα τὸν ἀδελφόν της, πάντες οἱ ἄλλοι ἐφέροντο πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην μετὰ ἐλευθερίας, ἥτις ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ νὰ νομισθῇ ὡς ἀψηφισία καὶ περιφρόνησις μεμιγμένη μετ' ὀλίγου τινὸς οἴκτου. Ἀλλ' ὁ Κάρολος τοὐναντίον οὐ μόνον δὲν ἠγανάκτει ἀλλὰ καὶ ἐφέρετο ἠπίως καὶ μετὰ πολλῆς στοργῆς πρός τε τὴν μητέρα του, τὴν γυναῖκά του καὶ τὰς ἀδελφάς του.

Τί ἤθελον ἐγὼ νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς μουσικῆς δεξιότητος τοῦ Καρόλου! Ὁ δύσμοιρος φίλος μου ἀπέβλεψε πρός με ἱκετευτικῶς· ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καιρός, ἦτο ἀργὰ πλέον. Τὸν ἐχαρακτήρισαν ὡς *παράφρονα*, ὡς *παράξενον* ἄνθρωπον, ὡς *καλλιτέχνην* καὶ *ποιητήν*, ὀνόματα τὴν αὐτὴν ἔχοντα σημασίαν κατὰ τὴν πεποίθησιν τῶν ἐκστομισάντων αὐτὰ γυναίων. Ἡ μήτηρ μάλιστα διεκήρυξε ῥητῶς ὅτι:

— Ἂς ἔχῃ χάρι τὸ παλιόβιολο ποὺ εἶμαι στραβή, μὰ θά το εἶχα ῥιγμένο 'ς τὴ φωτιά, ἂν μοῦ 'πεφτε 'ς τὸ χέρι.

— Ἄχ, κύριε, ἀνεφώνησεν ἡ σύζυγος τοῦ Καρόλου μετὰ συντριβῆς, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῆτε πόσον τὸν ἔβλαψε τὸν καϋμένον τὸν ἄνδρα μου αὐτὸ τὸ κατηραμένον τὸ βιολί.

— Τὸ βιολί, τὸ βιολὶ τὸν ἀφάνισε, προσέθηκεν ἡ δευτέρα ἀδελφή.

— Ἀμ' νὰ 'μολόγαε καὶ τίποτα, ὑπέλαβεν ἡ πρώτη.

— Ἕνα χορὸ τῆς ἀνθρωπιᾶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ παίξῃ ὁ κακότυχος! προσέθηκεν ἡ σύζυγος μετὰ συμπαθείας.

Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τοῦ Καρόλου ἦσαν πλήρεις δακρύων ἑτοίμων νὰ ἐκρεύσωσιν.

Εἶδον δὲ τὴν μικροτέραν ἀδελφήν του θλίβουσαν κρυφίως τὴν χεῖρά του ὑπὸ τὴν τράπεζαν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ γεύματος ἐπεφάνη ζῳῶδές τι ὄν, ὅπερ ἐνόμισα διαφυγὸν ἐκ τοῦ θηριοτροφείου, οὗ τὴν ἀγγελίαν ἀνέγνωσα πρό τινων ὡρῶν ἐν τῇ πλατείᾳ. Ἦτο ἀνὴρ χονδρός, δυσκίνητος, πονηρὸν ἔχων τὸ ἦθος, κατὰ τὸ ἥμισυ ἀλώπηξ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἱπποπόταμος. Ἐνόησα δὲ ὅτι ἦτο ὁ προκάτοχος καὶ ὁ πενθερὸς τοῦ Καρόλου, ὁ ἔντιμος ἐκεῖνος ἀνήρ, ὁ παραχωρήσας μετὰ τοῦ γραφείου καὶ τὴν κόρην του εἰς τὸν ἀτυχῆ φίλον μου. Ἔδωκε προῖκα εἰς τὴν κόρην του εἰκοσιπεντακισχίλια φράγκα, καὶ ἐπώλησεν εἰς τὸν γαμβρόν του ἀντὶ ἑβδομήκοντα πέντε χιλιάδων φράγκων τὸ γραφεῖόν του, ὅπερ ἤξιζε μόνον τεσσαράκοντα. Κατὰ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον *ἐξεφορτώθη τὴν μονάκριβή του μὲ τὸ τίποτε*, κερδήσας καὶ δεκάκισχίλια φράγκα.

Εἰσῆλθε δὲ ἔχων τὰς χεῖρας εἰς τὰ θυλάκιά του, φορῶν τὸν πῖλόν του αὐθαδῶς ὡς πιστωτὴς ἐπισκεπτόμενος τὸν ἀναξιόχρεον ὀφειλέτην του. Εἴτε δὲ ἐπειδὴ δὲν παρετήρησεν ὅτι ἦτο παρὼν ξένος, εἴτε διότι καὶ δὲν τον ἔμελεν, εἶπεν ἀποβλέπων εἰς τὴν τράπεζαν:

— Οἱ συμβολαιογράφοι 'ς τὸν καιρόν μου δὲν εἶχαν τόσα πιάτα, μὰ εἶχαν 'ς τὸ ῥάφι ἄφθονο ψωμί.

Τὰς λέξεις ταύτας ἀκούσας ὁ Κάρολος ἠγέρθη ὠχρὸς καὶ κατάψυχρος ὑπὸ τῆς ὀργῆς.

— Ἄκουσ' ἐδῶ, κὺρ γαμβρέ μου, προσέθηκεν ὁ ἀξιέραστος πενθερός, ἄκουσ' ἐδῶ, καὶ ἔμαθα νέα πάλιν κατορθώματά σου. Φαίνεται ὅτι διώχνεις μερικαῖς δίκαις, ὅτι τάχα ἡ μία εἶνε κακή, ἡ ἄλλη ἄδικη. Μάθε, κύριέ μου, ὅτι κακὴ δίκη εἶνε μοναχὰ ἐκείνη ποῦ δὲν φέρνει κέρδος. Δέν μου λὲς τί πράγματα εἶν' αὐτά; μὲ τὰ σωστά σου τὤβαλες νὰ χαντακώσῃς τὸ γραφεῖό μου καὶ νά 'ποθάνῃ τὸ κορίτσι μου ἀπάνω 'ς τὴν ψάθα;

— Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Κάρολος μετ' ἀξιοπρεπείας, λησμονεῖτε ὅτι τὸ γραφεῖόν σας εἶνε τώρα πλέον ἰδικόν μου, ὅτι ἡ κόρη σας εἶνε σύζυγός μου, ὅτι αἱ ὑποθέσεις μου δὲν εἶνε ἰδικαί σας, καὶ ὅτι εἶμαι ἐντὸς τῆς οἰκίας μου;

Digitized by Google

— Γουρσούζη! ἀνεφώνησε λυσσωδῶς ἡ μήτηρ, 'βρίζεις τὸν εὐεργέτη σου! Δὲν μένει ἄλλο παρὰ νὰ διώξῃς ἀπὸ 'δῶ μέσα ταῖς ἀδελφαίς σου καὶ τὴ μάνα σου.

— 'Ακοῦς ἐκεῖ λέει! ἀνεφώνησεν ὁ πενθερὸς λακτίζων τὸ ἔδαφος, μοῦ χρωστᾷς ἀκόμα εἴκοσι χιλιάδες, καὶ δὲν ἔχω, λές, τὸ δικαίωμα νὰ ἀνακατευθῶ 'ς τὰ πράγματά σου! Πλέρωσέ με νὰ σ' ἀφήσω ἥσυχο, ἀλλιῶς δέ σου κάνω τὴ χάρι νὰ κάνῃς σὺ τὸν δίκαιον, καὶ ὅλ' αὐτὰ νὰ πέφτουν 'ς τὴν καμπούρα μου!

— Ἄχ! συμπέθερε, ὑπέλαβεν ἡ μήτηρ ἀπηλπισμένη, πάντα τέτοιος εἶνε, πάντα χωρὶς τάξι' ἀμ' αὐτὸς ὁ γουρσούζης δέν τον ἔκαμε τὸ συχωρεμένο τὸν ἄνδρα μου κ'ἔσκασ'ἀπὸ τὴ λύπη του;

— Ἄχ! δυστυχία μου, δυστυχία μου! ἀνεφώνησεν ἡ σύζυγος τοῦ Καρόλου μετὰ δακρύων ῥιπτομένη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀξιολόγου πατρός της.

— Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἂν ὁ Κάρολος ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον ποὺ ἔχει τώρα δὲν θ'ἀργήσῃ νὰ χάσῃ τὴν ὑπόληψιν τῶν τιμίων ἀνθρώπων.

— Ἂς τους, ἂς λέγουν! ἐψιθύρισεν ἡ μικροτέρα ἀδελφὴ ἀσπαζομένη αὐτόν, μή σε μέλει,ἔχεις τὸν πατέρα μας ἐκεῖ ἐπάνω καί σε εὐλογεῖ καὶ ἐμὲ ἐδῶ κάτω καί σε ἀγαπῶ.

Ὁ Κάρολος τὴν ἔθλιψεν ἐπὶ τῆς καρδίας του μετ' ἐκχύσεως. Ἔπειτα δὲ νεύσας μοι νά τον ἀκολουθήσω ἐξῆλθεν ἀπαθὴς καὶ σοβαρός.

Ε'

Κατέβημεν εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ ἐκαθήσαμεν παρὰ τὴν τράπεζαν. Ὅτε δ' εὑρέθημεν ἀπέναντι ἀλλήλων, ἐστήριξε τοὺς ἀγκῶνάς του ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ τὸ μέτωπόν του ἐπὶ τῆς χειρός. Ἔμεινε δὲ ἐν τῇ στάσει ταύτῃ ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν. Τὸν παρετήρουν ἐγὼ μετὰ πολλῆς λύπης ἀναμετρῶν τὴν ἄβυσσον εἰς ἣν κατέπεσε καὶ αἰσθανόμενος οἶκτον ἅμα καὶ περιφρόνησιν, καὶ τοῦτο χωρὶς παντελῶς νά το θέλω. Ἀλλ' ἐνδομύχως ἠτιώμην αὐτὸν διότι ἡττήθη κατὰ τὸν ἔνδοξον ἀγῶνα, ὃν εἶχεν ἀναλάβῃ,καὶ διότι προετίμησε τῶν ποιητικῶν στερήσεων καὶ ἐνοχλήσεων τῆς πτωχείας τὴν κατὰ συνθήκην ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπονομαζομένην *θέσιν ἐπικερδῆ καὶ ἔντιμον*.

Ὡς δὲ προνοῶν τί κατ' ἐμαυτὸν διελογιζόμην μοὶ εἶπε τέλος·

— Φίλε μου, βεβαίως θά σοι φαίνωμαι πάρα πολὺ ἐξηυτελισμένος. Ἀλλὰ ποσάκις ἐγὼ αὐτός, ποσάκις ἔκλαυσα διὰ τὴν ἔκπτωσίν μου! Ἀλλ' ὑπάρχει Θεὸς δικαιοκρίτης καὶ ἐλπίζω εἰς τὴν δικαιοσύνην του καὶ εἰς τὴν ἀγαθότητά του. Ἡ ἱστορία μου εἶνε ἁπλουστάτη καὶ θά σοι τὴν διηγηθῶ ἐν συντόμῳ. Ἡ οἰκογένειά μου πάντοτε ἦτο πτωχή, ἐνωρὶς δ'ἐνόησα ὅτι ἐγὼ ὤφειλον ἡμέραν τινὰ νὰ εἶμαι τὸ μόνον αὐτῆς στήριγμα. Πρὸς τοῦτο δὲ καὶ οἱ γονεῖς μου προσεπάθησαν καὶ με ἀνέθρεψαν καθὼς ἔπρεπεν εἰς τὸ μελετώμενον σχέδιόν των. Τώρα εἴτ' ἐξ ὑπερηφανείας εἴτ' ἐκ στοργῆς οὐδενὸς ἐφείσθησαν καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἀδελφαί μου ἐστερήθησαν τῶν πάντων, διὰ νὰ μὴ στερηθῶ ἐγὼ τὸ παραμικρόν. Γινώσκεις δὲ ὁποία σύμπτωσις μὲ ἠνάγκασε νὰ προδώσω τὰς ἐπ'ἐμοῦ στηριζομένας ἐλπίδας των. Γινώσκεις δὲ καὶ ὅτι δὲν ἀπεφάσισα ἐπιπολαίως· διότι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντέστην κατὰ τῆς ἐπιθυμίας μου καὶ τῆς κλίσεώς μου. Καὶ ὅτε ἀπεφάσισα πλέον πεισθεὶς ὑπὸ τῶν διαβεβαιώσεων τοῦ Βαγιῶ, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠτιώμην ἐμαυτὸν μετὰ πικρίας, διότι παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν γονέων μου, διέθεσα κατὰ τὴν ὄρεξίν μου ὅ, τι δέν μοι ἀνῆκε. Ἐν τούτοις νομίζων ὅτι τὴν σήμερον ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος συμβαδίζουσι καὶ ἐλπίζων ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ εἶχον τὴν δύναμιν νὰ πλουτίσω τὴν οἰκογένειάν μου ἐπέμενον βαδίζων τὴν ὁδὸν εἰς ἣν εἶχον εἰσέλθῃ. Καλῶς ἠγωνίσθην, καλῶς ὑπέμεινα τῆς πενίας τὰς πιέσεις, ἐβάδισα προπεμπόμενος ὑπὸ ἐπιπλήξεων καὶ ἀρῶν, αἱ πρεσβύτεραι ἀδελφαί μου μ' ἔλεγον κακὸν υἱόν, ἡ μήτηρ μου μ' ἔλεγε κακὸν ἀδελφόν, ἡ μικροτέρα ἀδελφή μου μ' ἔστελλε κρυφίως τὰς μικρὰς τῆς οἰκονομίας καὶ ἐνίοτε καὶ ὁ πατήρ μου προσέθετε τὰς ἰδικάς του, διότι μ' ἐλάτρευεν ὁ γηραιὸς πατήρ μου. Καὶ ἐβάδιζον, καὶ ἐξηκολούθουν προβαίνων, διότι ἤκουον μυστηριώδη φωνὴν λέγουσάν μοι ἀδιαλείπτως: *ἐμπρός!* καὶ ἐγὼ προέβαινον τοὺς πόδας ἔχων καθημαγμένους καὶ τὴν καρδίαν αἱμάσσουσαν. Καὶ ὅτ' ἐπεχείρουν νὰ σταθῶ, *ἐμπρός!* ἀνεφώνει ἡ μοιραία φωνὴ καὶ ἐπαναλαμβάνων τὸν δρόμον μου ἔτρεχον.

Ὦ μικρόν μου δωμάτιον! ὦ γοητεία τῆς τέχνης! εὐφροσύνη τῆς ἐργασίας! ἡδοναὶ τῆς μοναξίας! πενία! ἐλευθερία! ὄνειρα δόξης! Ἡμέραν τινὰ τέλος ἡ δύσβατος ὁδὸς μοὶ ἐφάνη ὅτι ἔγινεν ὁμαλὴ καὶ ᾐσθάνθην πέριξ μου ὡς σφοδρὰν πνοὴν ἀνέμου, ἥτις ἐσάρωσε τὸν οὐρανόν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους εἰς ὃ εἶχον φθάσῃ διέκρινα τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἤμην ἄγνωστος εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ τὸ ὄνομά μου δὲν ἦτο πλέον ἄγνωστον εἰς τοὺς μουσουργούς. Ἐν ταῖς ἑσπεριναῖς συναυλίαις τοῦ Βαγιῶ ἐξετελοῦντο αἱ μουσικαί μου συνθέσεις, καὶ ᾐσθανόμην ἤδη θωπεύουσάν με τὴν πρώτην πνοὴν τῆς δόξης ὁμοίαν πρὸς τὴν αὔραν τὴν προαναγγέλλουσαν τὴν ἀνατολὴν τῆς ἠοῦς. Ὁ Βαγιῶ ἐπίστευεν εἰς τὴν μουσικὴν μεγαλοφυΐαν μου, καὶ ἐγὼ αὐτός—σύγγνωθί μοι Θεέ μου τὴν τελευταίαν ταύτην κραυγὴν τῆς ἀλαζονίας μου ἣν τοσοῦτον σκληρῶς ἔπληξας! καὶ ἐγὼ αὐτός, λέγω, ἐνίοτε κατελάμβανον ἐμαυτὸν πιστεύοντα εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν μου. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν διέβλεπον καίτοι εἰς μέλλον ἀπώτατον τὴν βεβαίαν ἀμοιβὴν τῶν ἀγώνων μου κατέπεσα κεραυνόπληκτος ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ ἐδάφους τῆς πραγματικότητος. Ὁ πατήρ μου ἀπέθανε! Θλίψις ἀτε-

Digitized by Google

λεύτητος! ἀπέθανε καὶ ἐγὼ δὲν ἤμην πλησίον του τὴν τελευταίαν του ὥραν. Οἱ ὀφθαλμοί του ἕτοιμοι νὰ κλεισθῶσι διὰπαντὸς δέν με εἶδον κλίνοντα τὸ γόνυ παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του, δὲν ἔλαβον τὴν τελευταίαν εὐχήν του, τὰ δάκρυά μου δὲν ἔρρευσαν ἐπὶ τῶν ψυχρῶν χειρῶν του. Ὦ εὐγενὴς καὶ τρυφερὰ καρδία! ψυχὴ θελκτική! φύσις ἀξιέραστος καὶ ἀγαθή! Φίλε μου, ἐὰν ὁ πατήρ σου ζῇ ἔτι, μὴ ἐπαναπαύου ἐλπίζων ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ ἔχῃς καιρὸν νὰ ἀναπληρώσῃς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐλαφρὰν μὲν καὶ ἀσήμαντον, ἀλλ' ὅπως δήποτε ψεκτὴν ἀμέλειάν σου καὶ ἀδιαφορίαν· σπεῦσον νὰ τὸν ἀγαπήσῃς, διότι οὐδὲν ἀβεβαιότερον τοῦ μέλλοντος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐπανορθώσωμεν τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ ἐξοφλήσωμεν ὀφειλομένην ἀγάπην καὶ στοργήν. Καὶ πίστευσόν μοι, εἶνε μεγίστη ἀπελπισία καὶ τύψις τοῦ συνειδότος ὅταν ἀναγκάζεσαι νὰ ἀποτίσῃς ἐπὶ τοῦ τάφου προσφιλοῦς ὄντος τὴν εἰς αὐτὸ ὀφειλομένην ἀγάπην.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ᾐσθάνθην μόνην τὴν φρικαλέαν στέρησιν, ὅτε δὲ εἶδον καθαρὰ διὰ μέσου τῶν δακρύων μου, ἔμεινα ἔκπληκτος ὑπὸ φρίκης πρὸ τῆς ἀπείρου καὶ ἀνυπολογίστου συμφορᾶς. Ἀποθανὼν ὁ πατήρ μου κατέλιπε τὴν μητέρα μου καὶ τὰς ἀδελφάς μου ἄνευ καὶ τοῦ ἐλαχίστου πόρου ζωῆς. Ὅσα ἐλάμβανεν ἐκ τῆς θέσεως ἣν εἶχε ζῶν ἐπήρκουν ἀκριβῶς εἰς τὰς χρείας τῆς οἰκογενείας. Τὰ δὲ ὀλίγα χρήματα τὰ ὁποῖα εἶχεν διὰ μεγίστης οἰκονομίας καὶ διαφόρων στερήσεων συναθροίσῃ, ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν σπουδήν μου καὶ εἰς τὴν συντήρησίν μου κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Παρισίοις διαμονῆς μου. Ἡ ἀόμματος μήτηρ μου καὶ αἱ τρεῖς ἀδελφαί μου, συνειθισμέναι νὰ ζῶσιν ἐν ἐντίμῳ ἀνέσει, περιῆλθον εἰς δεινὴν πενίαν. Ἐγὼ ἐξήτασα ἀπαθῶς τὴν θέσιν μου. Ἤρχιζον ἀληθῶς νὰ διαβλέπω ποῦ ἔτεινον καὶ ποῦ θὰ ἀπέληγον οἱ ἀγῶνές μου, ἀλλ' ἀπεῖχον ἀκόμη πολύ. Διότι δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ ἱκανότης καὶ εὐφυΐα, ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων νὰ εὐδοκιμήσῃ τις καὶ ἐν τούτῳ ἔγκεινται τὰ πάντα, καὶ ἀφ' οὗ ἅπαξ τις εὐδοκιμήσῃ, πρέπει ἀκόμη νὰ εὐδοκιμήσῃ, καὶ πάλιν καὶ πάλιν. Ὥστε βλέπεις, δι' ἐμὲ ἦτο ἁπλῶς ζήτημα χρόνου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην πλέον νὰ περιμένω. Βεβαίως ἀνελογίσθης τὰ ἀναρίθμητα προσκόμματα τὰ ὁποῖα ἡ τέχνη μας ὀφείλει νὰ νικήσῃ καὶ ἀνατρέψῃ πρὶν ἢ φθάσῃ μέχρι τοῦ φιλομούσου κοινοῦ. Εἴτε ὡς συγγραφεὺς εἴτε ὡς ποιητὴς ἠδυνάμην νὰ δοκιμάσω τὴν τύχην μου, ἀλλ' ὡς μουσικὸς ἠφανίσθην. Ψυχὴ δὲν θὰ το μάθῃ, διότι μόνος ὁ Κύριος γινώσκει τί συνέβη ἐν ἐμοὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ βίου μου, καὶ τοῦτο μὲ πείθει νὰ ἐλπίζω εἰς τὴν δικαιοσύνην του καὶ τὴν ἀγαθότητά του. Ἡ μήτηρ μου καὶ αἱ ἀδελφαί μου ἐκινδύνευον νὰ ἀποθάνωσιν ὑπὸ πείνης καὶ κατὰ καθῆκον ἐγὼ ἀπεφάσισα ταχέως τί ὤφειλον νὰ πράξω. Παρῃτήσα τὸ τυχηρὸν παιγνίδιον τὸ ὀνομαζόμενον Δόξα. Ἐπώλησα τὰ μουσικά μου ἔργα πάντα καὶ τὸ ἀντίτιμον αὐτῶν ἀπέστειλα πρὸς τὴν μητέρα μου. Ἐκανόνισα τὰς ὀλίγας μου ὑποθέσεις καὶ χωρὶς νὰ εἴπω τι εἴς τινα, ἐξεκίνησα πρωΐαν τινὰ πεζὸς πρὸς τὴν ἐπαρχίαν μου. Δὲν ἤμην πλέον ὁ Κάρολος ἐκεῖνος ὃν εἶχες γνωρίσῃ πρό τινων ἐτῶν, ἐκεῖνος εἶχε θυσιασθῇ πρὸ μιᾶς ἡμέρας θῦμα ἑκούσιον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καθηκόντων.

Ἐνταῦθα ἐσιώπησεν ὁ Κάρολος καὶ ἐγὼ λαβὼν τὴν χεῖρά του τὴν ἔθλιψα μετ' αἰσθήματος θαυμασμοῦ ἅμα καὶ σεβασμοῦ.

— Φίλε μου, ἐπανέλαβεν ὁ Κάρολος, εὐκόλως μαντεύεις τὰ μετὰ ταῦτα. Εἶχον σπουδάσῃ τὰ νομικά· συνήντησα δὲ ἄνθρωπόν τινα, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἐπεζήτει, ἢ νὰ ἀπαλλαχθῇ τῆς κόρης του καὶ τοῦ γραφείου του, ἐνυμφεύθην λοιπὸν ἐγὼ τὸ γραφεῖον καὶ τὴν κόρην, καὶ οὕτω συνετελέσθη ἡ θυσία. Τὸ τί ὑπέφερα, ἀδύνατον νὰ φαντασθῇς. Ἡ ἀρχὴ ἦτο πολὺ βαρεῖα, διότι ὤφειλον νὰ παλαίσω οὐ μόνον ἐναντίον μου ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀνοήτων καὶ τῶν μοχθηρῶν μεθ' ὧν εἶμαι καταδεδικασμένος νὰ συζῶ. Φίλε μου, μ' ἐπότισαν ἀηδίαν, ὕβρεις καὶ πικρίαν. Εἰς ταῦτα πρόσθες τὸ ὀχληρὸν καὶ δυσάρεστον ἐπαγγέλματος, δι' οὗ εἶνε τῶν ἀδυνάτων νὰ πλουτήσῃς καὶ νὰ κερδήσῃς χωρὶς νὰ χάσῃς ψυχικῶς καὶ ἠθικῶς. Οὐχί, βλέπεις, οὐδείς ποτε θὰ μάθῃ τί ὑπέφερα. Ἡ πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσις μου ἔγεινεν αἰτία νὰ ἀμφιβάλλωσι περὶ τῆς ἱκανότητός μου πρὸς πᾶσαν ἄλλην οἱανδήποτε ἐπιχείρησιν. Τὸ βιολίον μου ἠφάνισε τὴν ὑπόληψίν μου καὶ ἐδέησε νὰ ὀμόσω ὅτι δὲν θά το ἐγγίσω πλέον. Οἱ συνάδελφοί μου, ἄνδρες ἀγροῖκοι καὶ μοχθηροὶ διέδωκαν ὅτι παρεφρόνησα, καὶ ἡ πελατεία μου ἠραιώθη, καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσα νά την συναθροίσω πάλιν. Ἑσπέραν τινὰ ἐν τῷ χορῷ τοῦ ἐπάρχου ἐν ᾧ παρευρέθην καὶ ἐγὼ μετὰ τῆς γυναικός μου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου, ἐπειδὴ δὲν ἦλθεν ὁ βιολιστής, μὲ παρεκάλεσαν νά τον ἀναπληρώσω. Λίαν εὐμενῶς ὑπεχώρησα. Ἔστειλα εἰς τὴν οἰκίαν μου νά μου φέρωσι τὸ ὄργανον καὶ ἔπαιξα κατὰ πρῶτον εἰς χρόνον ζωηρὸν καὶ ταχὺν τὸν τόσον ἀγαπητόν σου στρόβιλον *τὸν τελευταῖον διαλογισμὸν* τοῦ Βέμπερ. Καὶ ἐπί τινας μὲν στιγμὰς τὰ πάντα εἶχον κάλλιστα, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ δὲν εἰξεύρω ὑπό τινος δυνάμεως παρασυρόμενος, ἐλησμόνησα καὶ τὸν χορὸν καὶ τοὺς περικυκλοῦντάς με ἀνθρώπους. Χωρὶς λοιπὸν νὰ προσέξω ἐπεβράδυνα τὸν χρόνον ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐξηκολούθησα νὰ παίζω ὡς ἄλλοτε ἐν τῷ μικρῷ μου δωματίῳ ὅτε σε εἶχον συνένοχον καὶ ἀκροατήν.

Ἐν ᾧ δὲ ἔπαιζον πᾶσαι αὗται αἱ γλυκύταται ἀναμνήσεις ἐξηγείροντο ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἀλλὰ πλήρεις θλίψεως καὶ μελαγχολίας, καὶ ᾐσθανόμην τὸ πρόσωπόν μου κατάβρεκτον ὑπὸ τῶν δακρύων. Αἴφνης ἀφυπνίσθην, ἀνένηψα, τὰ ζεύγη τῶν χορευ-

Digitized by Google

τῶν ἵσταντο πέριξ μου ἄναυδα παρατηροῦντά με μετὰ θάμβους. Καὶ οἱ μὲν μοχθηροὶ ἐγέλων, οἱ δὲ μωροὶ ἐλεεινολόγουν τὴν τύχην μου, ἡ σύζυγός μου εἶχε λιποθυμήσῃ, καὶ ὁ πενθερός μου ἐξηκόντιζε κατ' ἐμοῦ βλέμματα δυνάμενα νά με διαπεράσωσι πέρα καὶ πέρα, ὁ ἔπαρχος μ' ἐχαρακτήρισεν ὅτι παίζων περιπίπτω εἰς πολλὰ σφάλματα καὶ παρατονίας, καὶ ἡ κυρία ἐπάρχου ἀναφανδὸν καὶ σπουδάζουσα εἶπεν ὅτι θὰ παραγγείλῃ τοὺς ἀνθρώπους της νὰ μ' ἀποδιώξωσιν. Ὁποίαν καὶ ὁπόσην δύναμιν καὶ δραστηριότητα ἐδέησε νὰ καταβάλω πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς οὕτω διαβληθείσης καὶ ἐκπεσούσης ὑπολήψεώς μου παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ τοῦ Ἁγίου Φλωρεντίου! Νομίζω μάλιστα ὅτι ὁ χρόνος ἐκεῖνος τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς ἐπανορθώσεως διαρκεῖ ἔτι. Ἐξεπλήρωσα δὲ μέχρι τέλους τὴν ἀπόφασίν μου. Ὅταν ἡ βούλησις ἔχῃ ὑπομόχλιον, ὅταν ἔχῃ ποῦ νὰ στηριχθῇ, καθίσταται μοχλὸς δι' οὗ δύναταί τις ἂν μὴ νὰ ἀνυψώσῃ ὄρη ἀλλὰ τοὐλάχιστον νά τα ὑποστηρίξῃ ὀλίγον χωρὶς νὰ καταπλακωθῇ ὑπ' αὐτῶν.

Ἀλλά, φίλε μου, μὴ τύχῃ καὶ νομίσῃς ὅτι ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ παραστήσω ἐμαυτὸν ὡς ἥρωα ὑπομονῆς καὶ καρτερίας. Οὐχί· δὲν μ' ἀρέσκει νὰ ὑποκρίνωμαι τὸν μάρτυρα. Ἀλλὰ πολλάκις ἀποζημιοῦμαι ἐν τῷ κρυπτῷ, ἐν ᾧ ἐν τῷ φανερῷ ὑποφέρω τόσα καὶ τόσα. Οἱ οἰκεῖοί μου εἶνε πολὺ ὀλιγώτερον σκληροὶ καὶ μᾶλλον ἐπιεικεῖς παρ' ὅσον θὰ ἠδυνήθης νὰ κρίνῃς ἐκ τοῦ σημερινοῦ τρόπου των. Ἔτυχε νὰ ἔλθῃς εἰς κακὴν ἡμέραν. Ἡ γηραιὰ μήτηρ μου κατήντησεν εὐερέθιστος ἕνεκα τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἠθικῶν παθημάτων, ἀλλὰ κυρίως μ' ἀγαπᾷ πολύ. Αἱ πρεσβύτεραι ἀδελφαί μου εἶδον τὴν ἀνθηρὰν νεότητά των μαραινομένην ἐν τῇ ἀγαμίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλω νὰ συγχωρῶ εἰς αὐτὰς τὰς ὀλίγας των ἰδιοτροπίας. Ἡ σύζυγός μου οὐδόλως με νοεῖ, ἀλλ' εἰς τοῦτο πταίει ἡ ἀνατροφή της μᾶλλον. Καὶ ὁ πενθερός μου δὲ ἔχει ἐνίοτε τὰς καλάς του ὥρας ἐν τῇ τραπέζῃ ἰδίως. Ἡ Ζεννῆ ἡ μικροτέρα ἀδελφή μου εἶνε ἡ χαρά μου, ἡ παρηγορία μου, ὁ προστάτης ἄγγελός μου. Εἴμεθα ἀδελφοὶ ὀλιγώτερον ἐξ αἵματος ἢ ἐκ καρδίας, ἀγαπώμεθα οὐχὶ διότι ἐγεννήθημεν ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων, ἀλλὰ μᾶλλον διότι ἐννοοῦμεν ἀλλήλους καὶ ἔχομεν τὰ αὐτὰ αἰσθήματα. Ἀγαπᾷ τὴν μουσικὴν καὶ ᾄδει μετὰ χάριτος. Τὴν νύκτα, ὅταν οἱ πάντες κοιμῶνται καὶ ἀναπαύονται, ἐγειρόμεθα ἡμεῖς ἀκροποδητὶ καὶ καταφεύγομεν εἰς τὸ μᾶλλον ἀπόκεντρον μέρος τῆς οἰκίας. Λαμβάνω ἐγὼ τὸ βιολίον μου, ἐκείνη ᾄδει, καὶ οὕτω καταρτίζομεν μικρὰς προχείρους συναυλίας προσέχοντες, ἐννοεῖται, νὰ μὴ ἐξυπνίσωμέν τινα. Ἅπαξ δὲ τῆς ἑβδομάδος καθ' ὡρισμένας ὥρας συναντώμεθα ἐν τῇ ἐξοχῇ. Ἕκαστος ἡμῶν ἐκφεύγει κρυφίως ἐκ τῆς οἰκίας, εὑρισκόμεθα ὄπισθεν φράκτου τινός, καὶ ἐκεῖθεν πετῶμεν διὰ τῶν ἀγρῶν, συνδιαλεγόμενοι περὶ τέχνης, περὶ ποιήσεως καὶ συχνότατα περὶ τοῦ πατρός μας, ὅστις ἠγάπα ἀμφοτέρους. Ἡ ζηλοτυπία τῆς γυναικός μου, ἥτις μᾶς παραφυλάττει ὡς ἐὰν ἤμεθα ἐρασταί, ἐπαυξάνει ἔτι μᾶλλον τὴν ἀγάπην μας παρέχουσα εἰς αὐτὴν χάριν καὶ θέλγητρα.

Τοιοῦτος εἶνε ὁ βίος μου. Ὑποφέρω καὶ εὐλογῶ τὸν Θεόν, ὅστις ἔθηκε μίαν ἡλιακὴν ἀκτῖνα μεταξὺ τῶν τοίχων τῆς φυλακῆς μου, ἓν ἄνθος μεταξὺ τῶν σιδηρῶν κιγκλίδων τοῦ παραθύρου μου.

Οὕτως ἐλάλησεν ὁ Κάρολος. Τί δὲ νὰ προσθέσω ἐγὼ εἰς τὴν ἁπλουστάτην ταύτην καὶ ἀφελῆ διήγησιν;

Ἀπῆλθον τὴν ἐπιοῦσαν καὶ ἵνα καταλήξω ὅπως ἤρχισα, ἐρωτῶ, πιστεύετε ὅτι ἔχει ἡ ἱστορία μεταξὺ τῶν ἀξιομνημονεύτων πράξεων πολλοὺς ἥρωας ἀξίους τοῦ δυσμοίρου ἡμῶν ἐπαρχιακοῦ συμβολαιογράφου;

[Κατὰ τὸ γαλλικόν]. *

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Δικηγόρος ζητεῖ ἐπὶ δικαστηρίου νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ πελάτης του δὲν εἶχε χρήματα καὶ πρὸς τοῦτο ἐρωτᾷ τὸν μάρτυρα τοῦ ἀντιδίκου:

— Ἐζήτησες ἀπὸ τὸν πελάτην μου χρήματα, ναὶ ἢ ὄχι;

— Ναί, κύριε.

— Καὶ τί σὲ εἶπε;

Ὁ μάρτυς διστάζει νὰ ἀπαντήσῃ.

— Ἀπάντησον ταχέως, ἄλλως . . .

— Ἔ λοιπόν, ἀφοῦ ἐπιμένεις, τοῦ ἐζήτησα χθὲς πέντε φράγκα, καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἔχει, διότι ἐσὺ δὲν τοῦ ἄφησες πεντάρα, καὶ ἂν δὲν γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ χέρια σου γλήγορα, ἡ γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιά του . . .

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ, κύριε, κάθησε.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἀγαπῶ τὸν εὐδαίμονα καὶ ἤρεμον βίον τῶν ἀγρῶν, ὅπου διαρκὴς εἶνε ἡ εὐποιΐα, ὅπου καθ' ἑκάστην ἀνακαλύπτει τις ἐν τῇ παραγωγῇ τῆς φύσεως νέας ἀφορμὰς θαυμασμοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκει ἀξίαν ἑαυτοῦ ἀσχολίαν εἰς ἀληθῆ πρόοδον καὶ πραγματικὰς βελτιώσεις. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι αἱ μεγάλαι ἰδέαι παράγουσι τὰς μεγάλας πράξεις, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τοιαῦται ἰδέαι εἶνε σπανιώταται, εὑρίσκω ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ πράγματα ἀξίζουσι πλειότερον τῶν ἰδεῶν. Ἐκεῖνος, ὅστις γονιμοποιεῖ γωνίαν γῆς, ὅστις τελειοποιεῖ καρποφόρον δένδρον, εἰσάγει τὴν καλλιέργειαν φυτοῦ τινος εἰς ἔδαφος ἄγονον τέως, εἶνε πολὺ ἀνώτερος ἐκείνου, ὅστις ζητεῖ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα. (Βαλζάκ).

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

Ἀριθ. 344 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 1 Αὐγούστου 1882

Ἀρχόμενοι σήμερον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κατωτέρω νέου διηγήματος ἐν τῇ «Ἑστίᾳ», κρίνομεν ἀναγκαῖον, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν ἐκείνων ὅσοι τυχὸν ἀγνοοῦσι τὸν συγγραφέα αὐτοῦ, νὰ σημειώσωμεν ὀλίγας λέξεις περί τε αὐτοῦ καὶ τοῦ εἴδους τῶν ἔργων του, ἅτινα δικαίως τάσσουσιν αὐτὸν μεταξὺ τῶν δοκιμωτέρων συγχρόνων Γάλλων συγγραφέων. Ὁ Λουκιανὸς Βιὰρ (Lucien Biart) ἐγεννήθη ἐν Βερσαλλίαις τῇ 21 Ἰουνίου 1829. Ἀπελθὼν νεώτατος εἰς Ἀμερικήν, διέτριψεν ἐκεῖ μακρὰ ἔτη ἀσχολούμενος περὶ τὴν ζῳολογίαν, κατήρτισε δὲ καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας πολλὰς συλλογὰς πτηνῶν καὶ ἐντόμων. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν μετὰ εἰκοσαετῆ ἀπουσίαν, ὁ Βιὰρ ἤρξατο δημοσιεύων ἐν διαφόροις περιοδικοῖς, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων», διηγήσεις τῶν ταξειδίων αὐτοῦ καὶ μυθιστορήματα, ὧν τὰ πλεῖστα ὑποθέσεις εἶχον τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν λαῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ· πολλὰ τῶν διηγημάτων αὐτοῦ ἔγραψεν ἰδίως διὰ παῖδας καὶ ἐφήβους, ἀπὸ δὲ τοῦ 1871—1873 μετέσχε καὶ τῆς συντάξεως τῆς πολιτικῆς ἐφημερίδος «Γαλλίας», γράφων τὰς θεατρικὰς αὐτῆς ἐπιφυλλίδας.

Ὁ Λουκιανὸς Βιὰρ ἔγραψε πολλά, ἔμμετρά τε καὶ πεζά· ἐκ τῶν ἔργων δ' αὐτοῦ ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν ἐκείνην τῶν μυθιστοριογράφων, οἵτινες ὑπὸ τὸ ἐλαφρὸν καὶ ἐπαγωγὸν περίβλημα τοῦ διηγήματος ζητοῦσι νὰ διαδώσωσιν εἰς τὸ πολὺ κοινὸν ποικίλας ἐπιστημονικὰς γνώσεις, ἀποβλέποντες οὐχὶ ἁπλῶς εἰς τὴν τέρψιν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγνωστῶν. Τὸ εἶδος τῶν ἔργων αὐτοῦ διαφέρει μέν πως τοῦ ὑπὸ τοῦ διασήμου Ἰουλίου Βὲρν ἐγκαινισθέντος καὶ ἐπιτυχῶς καλλιεργηθέντος, ἀλλ' ἡ αὐτὴ καὶ τούτου περὶ τὴν εὕρεσιν καὶ ἐκτέλεσιν ἐπιτυχία, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ ὕφους περιβάλλουσι τὰ ἔργα του διὰ τοιούτων θελγήτρων, ὥστε οὐ μόνον ἐν Γαλλίᾳ εἰσὶν ἐπιζήτητα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μεταφρασθέντα δικαίας ἠξιώθησαν ἐπιτυχίας. Διότι τὰ ἔργα τοῦ Biart δὲν ἔχουσι μόνην τὴν ἀξίαν, ἣν περιποιεῖ εἰς αὐτὰ ἡ συγγραφικὴ αὐτοῦ τέχνη, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ ἐξαίρετον πλεονέκτημα, τὴν ἀλήθειαν τῆς ἱστορήσεως καὶ περιγραφῆς, ἣν ἐξ αὐτοψίας καὶ μακρᾶς διατριβῆς ἐν τοῖς τόποις, οὓς περιγράφει, προσεκτήσατο, καὶ ὡς καλλιτέχνης γινώσκει νὰ παρεισάγῃ εἰς τὰ διηγήματα αὐτοῦ. Διὰ ταύτας δὲ τὰς ἀρετὰς τῶν ἔργων του καὶ ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημείας, ἀξιωθεὶς τοῦ ἄθλου Μοντυόν.

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Α'.

Εἰς Βατινιόλλην.

— Εἰς ὑγείαν σου, καλέ μου Βοαζολῆ!

— Εἰς ὑγείαν σου, ἀγαπητέ μου Πινσών!

Οἱ δύο συνδαιτυμόνες καθήμενοι εἰς τὸ ἑστιατόριον οἰκίας τινὸς ἐν τῇ ὁδῷ Νολλέ, ἔπιον βραδέως καὶ ἀπέθηκαν τὰ ποτήρια, κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον κενωθέντα, ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἦτο χειμών· λεπτὴ βροχὴ ἔπιπτεν ἔξω καὶ εἰς τὴν ἑστίαν τρεῖς δαυλοὶ ἐσπινθηράκιζον συρίζοντες. Ὁ κύριος Πινσών, ὁ ξενίζων, ἦτο ἀνὴρ μετρίου ἀναστήματος, ῥωμαλέος, ἔχων ὄμμα ζωηρόν, κόμην οὔλην, φυσιογνωμίαν εὐφυᾶ καὶ στόμα μειδιῶν· ὁ ξενιζόμενος Βοαζολῆς ὑπερέβαινε τὸν ἄλλον εἰς τὸ ἀνάστημα καθ' ὅλον τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς· τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ, εἰ καὶ πλέον ἔντονα, πλέον σοβαρὰ ἢ τὰ τοῦ κυρίου Πινσών, ἔφερον ἐν τούτοις τὸν τύπον τῆς αὐτῆς εἰλικρινείας καὶ ἀγαθότητος. Οἱ δύο φίλοι, καθὰ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν ἐδείκνυεν, εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας καὶ πᾶς τις θὰ ἐδίσταζε νὰ ἐκλάβῃ οἱονδήποτε τῶν δύο τεσσαρακοντούτη.

Ἀπέθηκαν λοιπὸν τὰ ποτήρια ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ἕκαστος αὐτῶν, ὡσεὶ ἀφῃρημένος, ἐκύτταζε σιωπηλὸς τὸ πρὸ αὐτοῦ πινάκιον.

— Δὲν τρώγεις πλέον; ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

— Ὄχι· ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἔχω ὄρεξιν.

— Νὰ σὲ πάρῃ ἡ ὀργή, Βοαζολῆ!

— Εὐχαριστῶ, φίλε μου· ἀλλὰ διατί αὐτὴ ἡ εὐχή;

— Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών, παρῆλθον τριάκοντα δύο ἔτη, ἢ περίπου τόσα, μέχρι σήμερον, ἀφότου ἡ καλή μου μήτηρ, δακρύουσα σχεδὸν ὡς ἐγώ, μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ Λύκειον τῆς Ἁγίας Βαρβάρας.

— Τριάκοντα δύο ἔτη! ἐπανέλαβεν ὁ Βοαζολῆς· ὤ, πῶς περνᾷ γρήγορα ὁ καιρός!

— Δὲν εἶχον πολὺ θάρρος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών. Εἶχον ζήσει πάντοτε σιμὰ εἰς τὴν μητέρα μου καὶ αἴφνης βιαίως ἔβλεπον ἐμαυτὸν μεταφερόμενον εἰς αἴθουσαν πλήρη μαθητῶν, οἵτινες πάντες μ' ἐθεώρουν μετὰ χαιρεκακίας.

— Ὄχι ὅλοι, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς.

— Ἀληθῶς, ἦσο καὶ σὺ μεταξὺ αὐτῶν. Εἰς τὴν ὥραν τῆς ἀναψυχῆς μετέβην βαρύθυμος καὶ περιεφερόμην πέριξ τῆς θύρας, ἐξ ἧς ἡ μήτηρ μου ἀπῆλθεν. Οἱ ἄλλοι μὲ ἠκολούθουν, ἐψιθύριζαν, μὲ ἐξήταζον, ὡμοίαζον βεβαίως πρὸς ἄγριον πτηνόν. Οἱ θαρραλεώτεροι τῶν μελλόντων συντρόφων μου μοὶ ἀπέτεινον πλείστας ἐρωτήσεις, ἐγὼ δὲ ἐσίγων. Εἷς μαθητὴς μεγάλος ἦλθε καὶ μὲ ἔσπρωξεν, ἀφοῦ πρότερον μὲ ἐπερίπαιξε, διὰ νὰ μὲ δοκιμάσῃ

Digitized by Google

κατὰ τὴν συνήθειαν. Ἡ πυγμή μου δὲν ἦτο κατωτέρα τῆς ἰδικῆς του, ἀλλ' ᾐσθανόμην ὅτι ἤμην ἀπομεμονωμένος, μακρὰν τῆς φωλεᾶς μου, καὶ εἶχα περισσότερον πόθον ν' ἀναχωρήσω παρὰ νὰ κτυπηθῶ. Σὺ ἦσο ἀπὸ τριῶν ἤδη μηνῶν, Βοαζολῆ, εἰς τὸ Λύκειον τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, καὶ ἐλογίζεσο πλέον ἀρχαῖος μαθητής. Ἔδραμες, διεσκόρπισας τοὺς βασανιστάς μου, μὲ ἔλαβες ὑπὸ τὴν προστασίαν σου καί... Λοιπόν... εἰς ὑγείαν σου, ἀγαθέ μου Βοαζολῆ!

— Εἰς ὑγείαν σου, φίλτατέ μου Πινσών.

Μετὰ τὴν δευτέραν ταύτην πρόποσιν οἱ δύο φίλοι ἀπέμειναν ἐκ νέου σιωπηλοὶ καὶ ρεμβάζοντες.

— Εἰς τοιαύτας ὥρας, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών, ὁπόταν θλῖψίς τις πιέζῃ τὴν καρδίαν, ἀρεσκόμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τοῦ παρελθόντος. Καϋμένον Λύκειον! ἐζήσαμεν ἐκεῖ μέσα ἐννέα ἔτη, Βοαζολῆ, ἀκολουθοῦντες ἀλλήλους ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, καὶ σοὶ διεφιλονείκησα τὸ πρῶτον βραβεῖον μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἥν, χάρις εἰς τὰς γραπτὰς ἐκθέσεις σου, σοὶ ἀπενεμήθη.

— Αὐτὸ ἦτο τυχηρόν, Πινσών.

— Ὄχι· συνέτεινε καὶ ἡ εὐφυΐα σου καὶ ἡ ἐπιμέλειά σου. Ἡ τύχη ἐπισκέπτεται τοὺς κοιμωμένους, ἀλλ' ἡ μάθησις εἶνε ἄλλο πρᾶγμα. Ἡ μάθησις ἀποκτᾶται μόνον διὰ τοῦ κόπου, διὰ τῆς μελέτης, διὰ τῆς ἀγρυπνίας. Ἐνθυμεῖσαι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐξήλθομεν ἀπολυθέντες ἐκ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας;

— Ναί· ἐπήγαμεν πρῶτον καὶ ἐξυρίσθημεν διὰ νὰ παρουσιασθῶμεν ὅσον τὸ δυνατὸν εὐπρεπέστεροι εἰς τὴν Κεντρικὴν Σχολήν.

— Ὁπόθεν ἐξῆλθες πρῶτος κατὰ τὴν τάξιν.

— Καὶ σὺ δεύτερος· ὅπερ εἶνε τὸ ἴδιον.

— Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Κεντρικῆς Σχολῆς ἔξοδον ἡμῶν, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών, ὁ διευθυντὴς μᾶς ἐτοποθέτησεν εἰς τὰ γραφεῖα τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ταχείας προαγωγῆς. Ὡρκίσθημεν τότε νὰ μὴ χωρισθῶμεν...

— Ἀπώλεσας τὴν μητέρα σου τότε, Πινσών, καὶ εἶχες ἀνάγκην τῆς φιλίας μου. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἀπέθνησκε καὶ ἡ ἰδική μου μήτηρ, ἡ στοργή σου δὲ τότε μοὶ ἀνταπέδωκε μετὰ τοῦ τόκου ὅ,τι ἡ ἰδική μου σὲ εἶχε δανείσει.

Δάκρυ ἐπέλαμψε συγχρόνως εἰς τὰ ὄμματα τῶν δύο φίλων. Ἠγέρθησαν ἀποτόμως καὶ εἰσῆλθον εἰς μικρὰν αἴθουσαν, ὅπου γραῖα ὑπηρέτρια εἶχε πρὸ ὀλίγου ἀνάψει λαμπρὸν πῦρ. Ἐκάθισαν ἐκεῖ παρὰ μικρὸν τραπέζιον, ἐφ' οὗ ἔκειτο προχόη καφέ. Ὁ Πινσών, ἐξακολουθῶν τὴν συνδιάλεξιν, ὡς ἂν μὴ εἶχε διακοπῆ, ἐπανέλαβε·

— Συνεφωνήσαμεν νὰ μὴ χωρισθῶμεν ποτέ, Βοαζολῆ, καὶ τώρα σὺ ἀναχωρεῖς.

— Εἶνε ἀνάγκη, Πινσών. Καὶ σὺ αὐτός, ἐνθυμήθητι, ὁσάκις καὶ ἂν συνεζητήσαμεν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἐπὶ τέλους ἐπείσθης καὶ ἐνέκρινας τὸ σχέδιόν μου.

— Διότι ἡ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως ἦτο εἰσέτι μακρὰν καὶ ἐνόμιζον ὅτι οὐδέποτε θὰ ἤρχετο.

— Ἀπὸ δεκαπέντε ἐτῶν, ἐπανέλαβεν ὁ Βοαζολῆς, σήπομαι ἐν τῇ ταπεινῇ θέσει, ἥτις ὡς ἐπίστευσα κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ σταδίου μου, ἔμελλε νὰ μοὶ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόβαθρον ὅπως προαχθῶ μέχρις ἀνωτέρων ὑπουργημάτων.

— Οὐδέποτε σὲ ἐξετίμησαν ἐπαξίως.

— Ὄχι, φίλε μου, ἀλλ' οἱ ἱκανοὶ εἶνε πάμπολλοι εἰς τὸν τόπον μας καὶ αἱ πρῶται θέσεις εἶνε ὀλίγαι. Δὲν ἔσχον, ὡς δὲν ἔσχες καὶ σὺ ἐπίσης, ἕνα προστάτην, ὅπως, ἱστάμενος αὐτὸς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κλίμακος, μοὶ διευκολύνῃ τὴν ἀνάβασιν καὶ μὲ καθιστᾷ ἱκανὸν νὰ δεικνύω τὴν ἀξίαν μου. Οὐχ ἧττον ἂν εἶχον καὶ ἐγὼ καθὼς σὺ μικρὰν περιουσίαν...

— Ὅταν ἐκληρονόμησα τὸ ἐκ πέντε χιλιάδων φράγκων ἐτήσιον εἰσόδημά μου, σοὶ ἐδήλωσα ὅ,τι καὶ τώρα σοὶ λέγω, ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ σοὶ ἀνήκει.

— Βεβαιώθητι, Πινσών, ὅτι ἀπεδέχθην τὸ ἥμισυ αὐτὸ καὶ θὰ ἔλθω ἴσως ἡμέραν τινὰ νὰ σοὶ τὸ ζητήσω. Ἐν τῷ μεταξὺ θὰ προσπαθήσω ν' ἀποκτήσω καὶ ἐγὼ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐκείνην, ἥτις σοὶ ἐπιτρέπει νὰ ἐργάζεσαι κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἐδῶ σοὶ ἐπαναλαμβάνω, τὸ στάδιον εἶνε κλειστόν· ὑπάρχουσι πολλοὶ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ ὀλίγοι. Ὁ ἐκραγεὶς ἐσχάτως εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας πόλεμος ἀνοίγει νέον εὐρὺ στάδιον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐπαγγέλματός μας. Θέλω νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ ἐκεῖ πρὸς εὕρεσιν τῆς τύχης. Ὥρισα δέκα ἔτη τῆς ζωῆς μου ὅπως κερδίσω ποσόν τι, ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ὁποίου νὰ δύναμαι νὰ ζῶ· μετὰ τὸ πέρας τῆς προθεσμίας ταύτης, πτωχὸς ἢ πλούσιος, θὰ ἐπιστρέψω.

— Καὶ τὰ δέκα ταῦτα ἔτη, ἅτινα μοὶ ἀφαιρεῖς, θὰ μοὶ τὰ ἀποδώσῃς πάλιν ἆρά γε; Θὰ ἐπανίδωμεν ἆρα ἀλλήλους; Μήπως ἐγὼ εἶμαι ἀθάνατος; μὴ εἶσαι σύ;

— Συνεφωνήσαμεν νὰ γευθῶμεν ὁμοῦ, Πινσών, εὐθύμως διὰ τελευταίαν φοράν. Ἂς σκεπτώμεθα λογικῶς, δὲν εἶνε καιρὸς πλέον νὰ ὀπισθοδρομήσω. Ὀφείλω ν' ἀναχωρήσω αὔριον καὶ θ' ἀναχωρήσω. Ἐμπρός, γέμισε τὸ ποτήριόν μου ἀπὸ τὸ παλαιόν σου *κονιάκ*. Εἰς ὑγείαν σου!

Τὴν φορὰν ταύτην τὰ μικρὰ ποτήρια ἐκενώθησαν ταχέως. Ὁ κ. Πινσών, παρὰ τὴν συνήθη νηφαλιότητά του, ἠθέλησε νὰ πίῃ καὶ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ταξειδίου τοῦ φίλου του, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐπανόδου του. Οἱ δύο συνδαιτυμόνες, ὧν κατὰ βάθος ὁ χαρακτὴρ ἦτο φαιδρός, ἐπανεῦρον μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν ζωηρότητά των ὁμιλοῦντες περὶ τῶν εὐτυχῶν χρόνων τῆς νεότητός των. Τὰ *ἐνθυμεῖσαι* διεσταυροῦντο· κατ' ἀρχὰς μειδιῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐγέλων θορυβωδῶς. Τὰ τρία ἢ τέσσαρα ποτήρια, ἅτινα ἐρρόφησαν ὅπως ἐκ νέου ἐπαναλάβωσι τὰς

Digitized by Google

συνήθεις εὐχάς, συνήργησαν ἀναμφιβόλως ὅσον καὶ αἱ φαιδραὶ ἀναμνήσεις ὅπως ἀνακτήσωσι τὴν εὐθυμίαν των οἱ δύο ἀρχαῖοι συμμαθηταί.

— Ἂν ἦσαι πράγματι ἀληθὴς φίλος μου, ὅπως διατείνεσαι, εἶπεν αἰφνιδίως ὁ Βοαζολῆς φέρων τὸ ποτήριον μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς λυχνίας ὡσεὶ θέλων νὰ θαυμάσῃ τὴν διαύγειαν τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου ποτοῦ, θὰ μὲ συνώδευες αὔριον...

— Εἰς τὸν σταθμόν; ἀνέκραξεν ὁ Πινσών. Πῶς ἠδυνήθης νὰ πιστεύσῃς ἐπὶ μίαν στιγμὴν καὶ μόνην ὅτι θὰ παρέλειπον τὸ καθῆκον αὐτό!

— Ὄχι βεβαίως· ἀλλ' ὅταν λέγω νὰ μὲ συνοδεύσῃς...

— Μήπως σκέπτεσαι νὰ μὲ πάρῃς μαζί σου εἰς Νέαν Ὑόρκην;

— In medio veritas, ὡς ἐλέγομεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Βαρβάρᾳ, ἐπανέλαβε ἀποφθεγματικῶς ὁ Βοαζολῆς. Ἴδωμεν, Πινσών· σὺ εἶσαι ἐλεύθερος, δὲν ἔχεις θέσιν τινά, οὐδὲ σύζυγον οὐδὲ τέκνα, τίποτε τέλος πάντων διὰ νὰ σὲ κρατῇ εἰς τὴν οἰκίαν σου, τὸ δὲ Καλαὶ ἀπέχει ἑπτὰ μόνον ὥρας τῶν Παρισίων.

— Χοὺμ!.. εἶπεν ὁ Πινσών, κλέπτεις τὴν ἰδέαν μου· ὅ,τι ἐπιθυμεῖς κυοφορεῖται πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ πνεῦμά μου, ἐσκεπτόμην δὲ πρὸς μεγίστην ἔκπληξίν σου νὰ λάβω θέσιν καὶ ἐγὼ μαζί σου ἐπὶ τῆς μελλούσης νὰ σὲ μεταφέρῃ εἰς τὰ σύνορα ἁμαξοστοιχίας.

— Εὖγε! ἀνέκραξεν ὁ Βοαζολῆς· αὐτὸ ἐσκεπτόμην καὶ ἐγώ, καὶ πίνω ὑπὲρ τῆς ἰδέας σου. Μόνον θὰ μοὶ παραδεχθῇς ὅτι οὐδὲν μοὶ παρεχώρησες, ἀφοῦ ἡ ἀπόφασίς σου ἦτο ἤδη εἰλημμένη. Τί θὰ σοὶ ἐστοίχιζεν ἂν ἐμήκυνες τὸν περίπατον αὐτὸν μέχρι τοῦ Λονδίνου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶδες; διότι σύ, ὡς γνήσιος Παρισινὸς πεισματάρης, δὲν ἐξῆλθες ποτὲ τῆς πόλεως.

— Εἶδον τὰς Βερσαλλίας, ἀπήντησε μετὰ σοβαρότητος ὁ Πινσών.

— Συνόδευσόν με μέχρι Λονδίνου.

— Διατὶ ὄχι μέχρι Λιβερπούλης; ἀνέκραξεν ὁ μηχανικὸς ἐγειρόμενος δι' ἑνὸς ἅλματος.

— Αὐτὸ ἐσκεπτόμην καὶ ἐγώ, ἐπανέλαβον ἡσύχως ὁ Βοαζολῆς· διατὶ ὄχι μέχρι Λιβερπούλης; Θὰ ἴδῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς ὀλίγας ἡμέρας τὴν θάλασσαν, τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς, ἓν τῶν μεγαλειτέρων βιομηχανικῶν αὐτῆς κέντρων, καὶ περιπλέον τὸ ὡραῖον ἀτμόπλοιον «*Καναδᾶν*» ἐπὶ τοῦ ὁποίου μέλλω νὰ ἐπιβιβασθῶ. Εἴμεθα σύμφωνοι;

— Ἀλλὰ σὺ ἀναχωρεῖς αὔριον τὴν ἐννάτην.

— Τὴν ἐννάτην καὶ τέταρτον, φίλε μου.

— Ἔχω ἀνάγκην ἑνὸς διαβατηρίου.

— Τί θὰ τὸ κάμῃς; Τὰ διαβατήρια κατηργήθησαν.

— Θέλω ἕνα κιβώτιον.

— Ἀνάθεμα! τί τὰ θέλεις τόσα; σοὶ χρειάζεται μόνον εἷς σάκκος, δύο ὑποκάμισα, ἄλλα τόσα μανδήλια καὶ ἓν ζεῦγος καλτσῶν.

— Ἀλλ' ἔχω μίαν συνέντευξιν μὲ τὸν Βιολλὲ-Λεδούκ μεθαύριον.

— Ἔχεις καιρὸν ὀκτὼ ὥρας ἕως αὔριον ὅπως τῷ γράψῃς ὅτι ἀναχωρῶν αἴφνης ἀναγκάζεσαι ν' ἀναβάλῃς τὴν συνέντευξιν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας.

— Καὶ ἂν δυσαρεστηθῇ;

— Θὰ τῷ περάσῃ ἡ δυσαρέσκεια, ὅταν μάθῃ πρὸ πάντων τὸ αἴτιον τῆς ἀπουσίας σου.

— Ἀλλά...

— Αἴ λοιπόν, εἰπέ μοι τὴν τελευταίαν σου γνώμην, Πινσών, διότι εἶνε ἀργὰ πλέον.

— Ἀναχωρῶ, εἶπεν ὁ μηχανικός.

— Ἤμην βέβαιος, ἀνέκραξεν ὁ Βοαζολῆς, ἐναγκαλιζόμενος τὸν φίλον αὐτοῦ μετὰ παραφορᾶς. Ἂς πίωμεν ἄλλην μίαν φορὰν εἰς τὴν ὑγείαν σου, καλέ μου Πινσών.

— Πίνω ὑπὲρ τῆς φιλίας μας, Βοαζολῆ.

— Αὔριον εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Βορρᾶ.

— Εἰς τὰς ἐννέα, εἴμεθα σύμφωνοι;

— Καληνύκτα!

— Καληνύκτα!

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ φίλου του ὁ κ. Πινσών, περιῆλθε πολλάκις τὴν μικρὰν αἴθουσαν καὶ ἀκολούθως εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά του. Ἤνοιξε τὴν ἱματιοθήκην του καὶ ἐθεώρησε πρὸς στιγμὴν τὰ ὑποκάμισά του, τὰς κνημῖδάς του, τὰ μανδήλιά του, συμμετρικῶς καὶ φιλοκάλως τοποθετημένα ὑπὸ τῆς γραίας αὐτοῦ ὑπηρετρίας Μαργαρίτας, ἐτόλμησε δὲ ἐπὶ τέλους ν' ἀναγγείλῃ πρὸς αὐτὴν τὸ ταξείδιον, ὅπερ προὐτίθετο νὰ ἐπιχειρήσῃ. Ἡ κυρὰ-Μαργαρίτα, ἀπὸ δέκα ἐτῶν ἤδη ὑπηρετοῦσα τὸν κ. Πινσὼν καὶ μηδέποτε ἰδοῦσα αὐτὸν ἀπουσιάσαντα οὐδ' ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀστειότητος.

—Φέρε μου ἕνα ὁδοιπορικὸν σάκκον, τῇ εἶπεν ὁ κύριός της· θέλω νὰ ἑτοιμάσω ἐγὼ τὴν ἀποσκευήν μου.

— Ὁδοιπορικὸν σάκκον; ἐπανέλαβε ἡ γραῖα θεράπαινα, καὶ ποῦ νὰ τὸν εὕρω, κύριε; Ποτὲ δὲν εἶδα κανένα ἐδῶ μέσα.

Ἡ Μαργαρίτα ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν. Ὁ κύριος Πινσών, ὑπάλληλος ἐν τῷ σταθμῷ τῶν Παρισίων ἢ τοῦ Παντέν, ἐφ' ὅλα τὰ ἔτη καθ' ἃ ηὑρίσκετο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων οὐδὲν ἄλλο εἶχεν ἴδει ἐκτὸς τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως, εἰμὴ τὸ Σαὶν-Κλού, τὰς Βερσαλλίας καὶ τὸ Σατὼ-Θιερρύ, ὅπου διῆλθεν ἡμέρας τινὰς μετὰ τοῦ Βοαζολῆ, ἀσχολουμένου τότε περὶ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς ὑδραγωγείου. Ἐσυμφώνησαν λοιπὸν ἵνα τὴν ἐπαύριον λίαν πρωΐ, περὶ τὰς ἑπτὰ δηλαδή, ἡ Μαργαρίτα μεταβῇ καὶ ἀγοράσῃ ἕνα ὁδοιπορικὸν σάκκον καὶ ἕνα μικρὸν μάρσιππον.

Τὸ μεσονύκτιον εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἠχήσει, καὶ ὁ κ. Πινσὼν ἠγρύπνει ἔτι. Τὸ οὕτω αἰφνιδίως ἀποφασισθὲν ταξείδιον αὐτὸ τὸν ἐστενοχώρει κάπως.

Digitized by Google

— Τέλος πάντων, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, αὐτὸ θὰ μὲ κάμῃ νὰ κινηθῶ καὶ κομμάτι, διότι ἀρχίζω νὰ γηράζω. Πόσην μεταβολὴν θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸν βίον μου αὐτὴ ἡ ἀναχώρησις τοῦ ἀγαθοῦ Βαζολῆ! Χαίρετε πλέον συζητήσεις, καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίαι, καὶ παιγνίδια τοῦ ζατρικίου καὶ τοῦ δομινοῦ, καὶ μακραὶ τοῦ χειμῶνος συνομιλίαι καὶ περίπατοι τοῦ θέρους, καὶ .... Ἀμ' αὐτός; ... πῶς θὰ κάμῃ χωρὶς ἐμέ; ...

Ἐπὶ τέλους ὁ μηχανικὸς ἀπεκοιμήθη.

Τὴν ἐπαύριον, εἰς τὰς ἐννέα καὶ δεκαπέντε λεπτὰ τῆς πρωΐας, ὁ κ. Πινσὼν καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ ἀνήρχοντο ἐπὶ τῆς ἁμαξοστοιχίας τοῦ Καλαί.

Τὸ ἔδαφος ἤστραπτεν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ θερμοῦ ἤδη ἡλίου. Οἱ δύο μηχανικοὶ ἔμελλον νὰ φθάσωσι εἰς Λονδῖνον περὶ τὴν δεκάτην τῆς ἑσπέρας, νὰ διαμείνωσιν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας καὶ νὰ μεταβῶσι κατόπιν εἰς Λιβερπούλην. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Βαζολῆς θὰ ἐπεβιβάζετο ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ*. Ἐνῷ δὲ αὐτὸς θὰ ἔπλεεν πρὸς τὴν Ἀμερικὴν ὅπου ὁ Οὐάσιγκτων ἵδρυσε τὸ πρότυπον τῶν Δημοκρατιῶν καὶ ὁπόθεν ἐπανήρχοντο ἄλλοτε οἱ ἑκατομμυριοῦχοι θεῖοι, ὁ κύριος Πινσὼν θὰ ἐπανήρχετο ἡσύχως εἰς Παρισίους.

Β'

Μεταξὺ Παρισίων καὶ Λονδίνου.

Οἱ δύο φίλοι ἀφίκοντο εἰς Καλαί, τὸ ἀρχαῖον Caletum τῶν Ῥωμαίων, περὶ τὴν πέμπτην ὥραν τῆς ἑσπέρας. Μόλις ἔσχον καιρὸν νὰ φάγωσιν ὀλίγον, τῇ συμβουλῇ δὲ τῆς προϊσταμένης τοῦ ἑστιατορίου κυρίας, ὁ Πινσὼν ἐρρόφησε μετὰ τὸ φαγητὸν ἐν *γρόγ* ἐκ ῥωμίου, φάρμακον εἰδικὸν ἀλάνθαστον κατὰ τῆς ναυτιάσεως. Δέκα λεπτὰ μετὰ ταῦτα ὁ μηχανικὸς ἐπεβιβάζετο ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου ....

Ὁ Βαζολῆς δὲν ἐγίνωσκε τὴν Μάγχην, εἶχεν ὅμως ταξειδεύσει ἐν τῇ Μεσογείῳ, καὶ τοῦτο ἀπέδιδεν αὐτῷ πρὸς στιγμὴν ὑπεροχὴν ἐξαιρετικὴν ἀπέναντι τοῦ φίλου του. Ὁ Πινσών, δι' ὃν ἡ μεγίστη τῶν ναυτικῶν ἐκδρομῶν ὑπῆρξε διασκέδασίς τις ἐν τῇ λίμνῃ Ἐγκιέν, λαβοῦσα χώραν πρὸ δεκαετίας, ἐφαίνετο ἔκπληκτος διὰ τὰ ὅσα ἔβλεπε καινοφανῆ. Ὁ οὐρανὸς ἦτο συννεφώδης. Τὰ ὕδατα, μαστιζόμενα ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου, ἀνεκινοῦντο σχηματίζοντα κύματα βραχέα, ὧν ἡ κορυφὴ ἐπεστέφετο δι' ὀλίγου ἀφροῦ. Ἡ αὐστηρὰ καὶ μεταλλικὴ θέα τοῦ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐκτεινομένου ἀπεράντου ὑγροῦ στοιχείου, ἐνεποίει ἀνησυχίαν τινὰ εἰς τὸν κ. Πινσών. Ἐφρικίασεν ἐλαφρῶς καὶ ἀνεμνήσθη τῆς ἐν τῇ ὁδῷ Νολλὲ θερμῆς αἰθούσης αὐτοῦ.

Ἑκατοστὺς ἐπιβατῶν παντὸς φύλου, πάσης ἡλικίας καὶ πάσης ἐθνικότητος, ἔτρεχε, συνεθλίβετο, διεσταυροῦτο, συνωθεῖτο ἐπὶ τοῦ στενοῦ καταστρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου. Πλησίον τοῦ μεγάλου ἱστοῦ στερεῶς προσηρμοσμένη διὰ σχοινίων ἰσχυρῶν, ἀνυψοῦτο ἅμαξα ὁδοιπορική, ἔχουσα θέσεις καὶ ἐπὶ τοῦ στεγάσματος αὐτῆς. Ἄγγλος τις ἐξυρισμένος, φέρων τὸν λαιμοδέτην καὶ τὰ χειρόκτια μεθ' ὅλης τῆς ἐπιμελείας, ἐφ' ἣ διακρίνεται ὁ μεθοδικὸς ἐκεῖνος λαός, προὐχώρησε, προηγουμένου θεράποντος ἐν οἰκοστολῇ, ὁδηγῶν μετ' εὐγενείας μεσήλικά τινα κυρίαν. Ὁ Ἄγγλος καὶ ἡ σύντροφός του πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τῶν λοιπῶν ἐπιβατῶν ἀνῆλθον ἐπὶ τῶν θέσεων τοῦ στεγάσματος τῆς ἁμάξης. Ὑπηρέται ἀμφοτέρων τῶν φύλων προσήνεγκον τότε κάτωθεν πρὸς τὸ εὐγενὲς ζεῦγος περιώμια, σκεπάσματα, πλακοῦντας, φιάλας, ποτήρια, ζωοτροφίας ἱκανὰς καὶ διὰ μακρὸν ἔτι διάπλουν.

— Πάντοτε πρακτικοὶ αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι! εἶπεν ὁ Πινσών· ἀλλὰ διατί τοποθετοῦνται ἐκεῖ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἁμαξάν των ἐνῷ ὁ ἄνεμος φυσᾷ τόσον ἐνοχλητικὸς; Ἐγὼ θὰ ἐτοποθετούμην καλλίτερα ζεστὰ ζεστὰ ἐντὸς τῆς ἁμάξης.

— Θέλουν νὰ παρατηρήσουν καλλίτερον τὴν τοπογραφίαν, εἶπεν ὁ Βαζολῆς.

— Τὴν τοπογραφίαν! ἀνέκραξεν, ὁ Πινσών, δεικνύων τὴν πρὸ αὐτῶν ἐκτεινομένην ὁμοιόμορφον ἐπιφάνειαν.

— Λησμονεῖς ὅτι ἀπέχομεν μόνον τριάκοντα χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Δόβερ, ἐπανέλαβεν ὁ Βαζολῆς, αἱ δὲ ἀκταὶ τῆς Ἀγγλίας θὰ φανῶσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, μόλις ἀρχίσωμεν νὰ μὴ διακρίνωμεν πλέον τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλλίας.

Τὸ ἀτμόπλοιον ἤρξατο κινούμενον· ὁ Πινσὼν καθήμενος παρὰ τὴν πρύμνην τοῦ μικροῦ πλοίου ἔβλεπε τὴν γῆν ἀπομακρυνομένην.

— Καλὰ λέγουν οἱ ποιηταί, εἶπεν αἴφνης, ὅτι πάντοτε κανεὶς μετὰ πόνου ἐγκαταλίπει τὴν πατρίδα του. Καϋμένη γρηὰ-Γαλλία! δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ καμμία χώρα ὡσὰν ἐσέ. Διὰ νὰ πεισθῇ τις περὶ τούτου φθάνει μόνον νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ πλῆθος τῶν ξένων, οἵτινες ἐρχόμενοι νὰ τὴν ἐπισκεφθοῦν, μένουν καὶ ἀποκαθίστανται εἰς αὐτήν.

— Λησμονεῖς τὴν ἐλευθέραν Ἀμερικήν, Πινσών. Ἑκατοστύες χιλιάδων μεταναστῶν μεταβαίνουσιν εἰς τὴν γῆν ἐκείνην τῆς ἐπαγγελίας.

— Σέβομαι τὴν Ἀμερικήν, Βαζολῆ, καὶ ἀφοῦ ὑπάγεις σὺ νὰ διαμείνῃς εἰς αὐτήν, ἀρκεῖ αὐτὸ διὰ νὰ μοὶ ἦνε ἱερά. Ἀλλὰ τὰς χιλιάδας τῶν μεταναστῶν ὠθεῖ πρὸς τὰς φιλοξένους ἐκείνας ἀκτὰς ἡ ἀνάγκη καὶ ὄχι ἄλλο τι. Εἰς τὴν χώραν μας ἀπεναντίας ἕλκουσι τοὺς Εὐρωπαίους, τοὺς Ἀσιανούς, τοὺς Ἀμερικανούς, τοὺς κατοίκους τῆς Ὠκεανίας τὰ ἐξηυγενισμένα ἤθη, ἡ κοινωνικότης, ὁ καλοκἀγαθος χαρακτὴρ ἡμῶν, τὰ μουσεῖά μας, τὰ σχολεῖά μας, καὶ αὐτὴ προσέτι ἡ μαγειρική μας. Φιλτάτη Γαλλία, μόλις πρὸ ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας σὲ ἐγκατέλιπον, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἀκόμη φαίνονται αἱ ἀκταί σου καὶ ἐν τούτοις ἰ-

Digitized by Google

δοῦ, ἀρχίζω ἀπὸ τώρα νὰ φοβοῦμαι μὴ δὲν σὲ ἐπανίδω.

Ὁ Πινσὼν ἐσίγησε καὶ ἐθεᾶτο ἐξαφανιζόμενα ἐντὸς τῆς ὁμίχλης ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν φάρον, τὸ εὔχαρι κωδωνοστάσιον τοῦ Δημαρχείου, τὸν ναὸν τῆς Παναγίας, ἅπαντα ταῦτα μνημεῖα, ἐφ'οἷς ἐπαίρονται οἱ κάτοικοι τοῦ Καλαί. Ὁ Πινσών, εἰ καὶ δὲν ἐξῆλθέ ποτε τῶν Παρισίων, ἦτο ἐν τούτοις οὐ μόνον δεξιὸς μηχανικός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος εὐπαίδευτος, γινώσκων τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν, καὶ κατέχων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εὐρείας ζῳολογικὰς γνώσεις. Ἀνεμνήσθη λοιπὸν ὅτι τὴν πόλιν ταύτην τοῦ Καλαί, ἧς μόλις διέκρινε τὰ φῶτα, ἐπολιόρκησε τὸ 1347 Ἐδουάρδος Γ' ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ἐκλείσθη δὲ αὕτη τότε διὰ τῆς ἀφοσιώσεως ἣν ἔδειξεν ὁ Εὐστάθιος Σαιμπιέρρος. Μετὰ δύο αἰώνων δουλείαν, τὴν πιστὴν ἀπομείνασαν ἀείποτε τῇ Γαλλίᾳ πόλιν ταύτην ἀνέκτησεν ὁ ἀνδρεῖος Φραγκῖσκος Γυΐζης, περιβόητος ἤδη διὰ τὴν λαμπρὰν ὑπεράσπισιν τοῦ Μὲτζ καὶ διὰ τὴν ἐν Ῥεντὺ μάχην.

Ὁ μηχανικός, ἐστραμμένος πάντοτε πρὸς τὴν ἀκτήν, ἐκοινοποίει τὰς ἀναμνήσεις ταύτας πρὸς τὸν φίλον του, ὅστις τὰς συνεπλήρου διὰ τῶν ἰδίων ἐντυπώσεων καὶ παρατηρήσεων. Βαθμηδὸν ὅμως ὁ Βοκζολῆς ἤρχισε ν' ἀπαντᾷ διὰ φράσεων βραχειῶν, διὰ μονοσυλλάβων καὶ τέλος ἐσίγησεν.

Ὁ Πινσὼν κλίνας πρὸς αὐτὸν τὸν ἠρώτησε·

— Τί ἔχεις;

— Ἐγώ; Τίποτε.

— Εἶσαι πολὺ ὠχρός.

— Ἴσως... μικρὰ ἀδιαθεσία· θὰ περάσῃ. Ὁ Πινσὼν ρίπτων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου ἔμεινεν ἔκπληκτος καὶ ἐψιθύρισε.

— Παράδοξον!

Ἡμισείας μόνον ὥρας πλοῦς ἤρκεσεν ὅπως μεταβάλῃ τὴν σκηνήν. Ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως θορυβώδους συνωστισμοῦ, σιγὴ σχετικὴ τανῦν ἐπεκράτει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου... Καθήμενοι ἀναμὶξ ἐπὶ τῶν θρανίων ἢ ἐπὶ κυλίνδρων σχοινίων ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία, τὸ βλέμμα ἔχοντες ἀπλανές, τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου παρηλλαγμένους, ἀπέμασσον ἀκαταπαύστως τὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου μαργαριτώδεις σταγόνας τοῦ ἱδρῶτος, καί τινες μὲν αὐτῶν ὠσφραίνοντο φιαλίδια, ἄλλοι δὲ πορτοκάλλια ἢ κίτρα. Ἕνεκα τοῦ σφοδροῦ σάλου τὸ φοβερὸν κακὸν τῆς ναυτίας κατελάμβανε τὰ θύματά του. Ὁ νεαρὸς εὐπατρίδης, ὅστις φέρων διόπτραν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς μόνον ὀφθαλμοῦ καὶ σιγάρον εἰς τὸ στόμα, εἶχε θέσει θριαμβευτικῶς τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τώρα διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐκρατεῖτο σπασμωδικῶς ἀπό τινος σχοινίου, ἐνῷ διὰ τῆς ἄλλης κατέστρεφε τὴν συμμετρίαν τῆς διχαζούσης τὴν μεμυρωμένην κόμην του γραμμῆς. Ἐδῶ μὲν ὁ ἀνὴρ ὑπεστήριζε τὴν σύζυγόν του, ἥτις ἐνόμιζεν ἑαυτὴν ἐπιθάνατον· ἐκεῖ δέ πτωχή τις μήτηρ μόλις εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μεριμνήσῃ περὶ τοῦ τέκνου της, ὅπερ ἐλευθερωθὲν τῆς ἐπαγρυπνήσεως ἔτρεχε πλανώμενον ἀπὸ τῆς μηχανῆς μέχρι τῶν ὑπὸ τὸ κατάστρωμα θέσεων, καὶ ἀπὸ τῆς πρύμνης μέχρι τῆς πρώρας.

Ἡ τραγικωτέρα ὅμως τῶν σκηνῶν ἦτο ἡ λαμβάνουσα χώραν ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς ἁμάξης ὅπου ἵστατο τὸ ζεῦγος τῶν ἐπιβατῶν. Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία, κεκλιμένοι κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν ἐκάλουν ἐξ ὑπαμοιβῆς τὸν ὑπηρέτην καὶ τὴν θαλαμηπόλον, οἵτινες, πάσχοντες βεβαίως καὶ αὐτοὶ ὡς κύριοί των, οὐδ' ἤκουον οὐδ' ἀπεκρίνοντο. Οἱ ναῦται, μὲ μειδίαμα πονηρὸν ἐπὶ τὰ χείλη διήρχοντο ἀνὰ μέσον των ἀτυχῶν, ὑφ' ὧν τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου αὐτῶν ἐκαλύπτετο, καὶ οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι ἐσήμανε δι' αὐτοὺς ἡ τελευταία ὥρα τῆς ἀγωνίας.

Ὁ Πινσὼν λίαν ἀγαθὸς ὢν δὲν διεσκέδαζε βλέπων τὰς πέριξ αὐτοῦ συμβαινούσας κωμικὰς σκηνάς· ἄλλως τε ἡ αὔξουσα ὠχρότης τοῦ φίλου του τὸν ἀνησύχει.

— Δὲν εἶνε τίποτε, ἐπανελάμβανεν οὗτος· γινώσκω πρὸ πολλοῦ αὐτὸ τὸ φοβερὸν κακόν. Ἔκαμα τὴν γνωριμίαν του κατὰ τὸ πρῶτόν μου εἰς Ἀλγερίαν ταξείδιον, καὶ τώρα πάλιν μὲ ξαναευρίσκει: Σύ, Πινσών, εἶσαι πάντοτε τυχηρός· σοῦ ἔρχονται κληρονομίαι, καὶ δὲν σὲ πιάνει καὶ ἡ θάλασσα. Δύνασαι, νὰ μοὶ φέρῃς ἕνα γρὸγ ἀπὸ τὸν πνευματοπώλην τοῦ ἀτμοπλοίου; Αὐτὸ θὰ μὲ ὠφελήσῃ, πιστεύω.

Ὁ Πινσὼν ἀπῆλθεν ἀμέσως ὡς βέλος ταχύς, ἀλλὰ πρὸς μεγάλην αὐτοῦ ἔκπληξιν ἡ κυλίνδησις τοῦ ἀτμοπλοίου τὸν ἔκαμε ν' ἀπολέσῃ τὴν ἰσορροπίαν καὶ νὰ πέσῃ ἐπὶ τῶν νώτων παχυσάρκου κυρίας, ἥτις ἀπεδέξατο οὐχὶ βεβαίως λίαν εὐχαρίστως τὴν δικαιολόγησιν αὐτοῦ καὶ τὴν αἴτησιν συγγνώμης. Ἐκπληττόμενος διότι ᾐσθάνετο τὸ ἔδαφος ἐκλεῖπον ὑπὸ τοὺς πόδας του, προέβη μετὰ περισκέψεως, καὶ κρατούμενος ἀπὸ τὰ σχοινία ὁσάκις τὸ κύλισμα ἢ ἡ κατὰ μῆκος κίνησις τοῦ πλοίου ὤθει αὐτὸν πρὸς τὸ ἄλλο μέρος, ἢ πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἀφίκετο τέλος μέχρι τοῦ μικροῦ δωματίου τοῦ πνευματοπώλου καὶ ἀγοράσας ἓν ποτήριον γρὸγ ἐπέστρεφε πρὸς τὸν φίλον του. Μόλις ὅμως ἐποίησε τρία βήματα καὶ τὸ μικρὸν ἀτμόπλοιον ἀνυψωθὲν ὑπὸ κύματος ἔκλινεν αἰφνιδίως πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν· ὁ μηχανικὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν λείαν του, ὅπως στηριχθῇ καὶ μὴ πέσῃ· τὸ ποτήριον ἐκφυγὸν τῶν χειρῶν του κατέβρεξε διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ἀτυχῆ τινα ἐπιβάτην, ὅστις παρὰ τὴν καπνοδόχην ἱστάμενος ἐθεώρει ἑαυτὸν ἐξησφαλισμένον ἀπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ ἀπὸ πάσης ἄλλης συμφορᾶς.

Κύψας καὶ λαβὼν τὸ κενὸν ποτήριον μετὰ δυσαρεσκείας ὁ Πινσών, ἀναμιμνησκόμενος δὲ τοῦ θάλπους τοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Νολλὲ δωματίου του καὶ

Digitized by Google

τῆς ἀκινησίας τοῦ πατώματός του, ἐπέστρεψεν ἐκ νέου εἰς τὸν πνευματοπώλην. Ἐζήτησε ἓν ἄλλο γρόγ, καὶ ἐκίνησε πάλιν βαίνων πρὸς τὴν πρύμνην μετὰ μυρίων προφυλάξεων. Εἶχε φθάσει ἤδη ἐγγὺς τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, ὅτε αἴφνης κύριος τις πλησιάζων μετ' εὐγενείας, ἔλαβεν ἐκ τῶν χειρῶν του τὸ ποτήριον λέγων αὐτῷ.

— Εἶνε διὰ μίαν κυρίαν, κύριε!

Καὶ τῷ ὄντι προσήνεγκε τὸ ζωογόνον ποτὸν πρὸς νεαρὰν δεσποινίδα, ἥτις ἔκλειε χαύνως τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ Πινσὼν ὡς καλῶς ἀνατεθραμμένος ἀνήρ, οὐδεμίαν ἀντίρρησιν ἔφερεν, ἀλλ' ἐπιστρέψας παρὰ τῷ πνευματοπώλῃ, ἀνεφάνη φέρων τρίτον ποτήριον πλῆρες. Πέντε βήματα τῷ ὑπελείποντο μόνον ὅπως ὁ Βοαζολῆς λάβῃ ἐπὶ τέλους τὸ ποτόν του, ὅτε κυρία τις στᾶσα πρὸ τοῦ Πινσών, εἶπεν αὐτῷ μετὰ φωνῆς ἡδείας καὶ ἱκευτικῆς.

— Κύριε, διὰ τὸν σύζυγόν μου!

Καὶ πρὶν ἢ ἀνοίξῃ τὸ στόμα του ὁ μηχανικὸς ν' ἀπαντήσῃ, ὁ εὐτυχὴς σύζυγος ἐρρόφα βραδέως τὸ δι' ἄλλον προωρισμένον ποτόν.

Ὁ Πινσὼν ἀγανακτῶν ὅπως δήποτε ἐπανῆλθε καὶ τετάρτην φορὰν παρὰ τῷ πνευματοπώλῃ, ἐκεῖ τῷ ἐζήτησαν τὰ ποτήρια, ἅτινα εἶχε παραλάβη μεθ' ἑαυτοῦ μέχρι τοῦδε. Οἱ ὑπηρέται ὡμίλουν τὴν πλέον καθαρὰν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ὁ Πινσὼν δὲν ἐνόει λέξιν ἐξ αὐτῆς· ἀπήντα γαλλιστὶ εἰς τὰς ἀπευθυνομένας αὐτῷ ἐρωτήσεις καὶ ἡ σύγχυσις αὕτη θὰ διήρκει ἐπὶ πολὺ ἂν ἐπιβάτης τις δὲν τῷ ἐχρησίμευεν ὡς διερμηνεύς. Ἔλαβε καὶ τέταρτον ποτήριον, πλὴν τὴν φορὰν ταύτην ἐφρόντισε νὰ σκεπάσῃ τὴν λείαν του διὰ τοῦ ρινομάκτρου αὐτοῦ, ὅπως ἀποκρύψῃ αὐτὴν ἀπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἄλλων, διότι, κατὰ τὴν φρόνιμον αὐτοῦ σκέψιν, ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου εὑρίσκοντο πολλαὶ δωδεκάδες συζύγων, ἀδελφῶν καὶ μητέρων, ὁ δὲ Βοαζολῆς ἔτρεχεν τὸν κίνδυνον νὰ πίῃ τὸ ποτόν του μόνον εἰς Δόβερ, ἐνῷ ταὐτοχρόνως θ' ἀνησύχει διὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν τοῦ φίλου του. Πράγματι ὅμως ὁ Βοαζολῆς καθὸ πάσχων, δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ καὶ ν' ἀνησυχήσῃ διὰ τὴν τοιαύτην ἀπουσίαν. Ἐκεῖνος ἕν τι ἐπόθει μόνον· νὰ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα καὶ νὰ ἐγκαταλίπῃ ὄπισθέν του τὸν ἐπάρατον αὐτὸν πορθμὸν τοῦ Καλαί, τὴν Μάγχην αὐτήν, ἧς τὰ βραχέα κύματα ἐπιφέρουν πολλάκις τὴν ναυτίαν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς γεγηρακότας εἰς τὰ ταξείδια.

Τὸ ἀτμόπλοιον εἰσήρχετο εἰς τὸν λιμένα καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Πινσὼν ἔφθανε φέρων τὸ τέταρτον ποτήριον πρὸς τὸν φίλον του. Ἡ κυλίνδησις τοῦ πλοίου ἔπαυσεν διαμιᾶς ὡς ἐκ μαγείας, ὁ δὲ Βοαζολῆς παραχρῆμα ἰαθείς, ἠδυνήθη νὰ γευθῇ ἐπὶ τέλους τὸ ἀντὶ τόσων κόπων ἀποκτηθὲν γρόγ. Οἱ δύο μηχανικοὶ ἀπεβιβάσθησαν καὶ ἠκολούθησαν τοὺς πρὸς τὸν σταθμὸν μεταβαίνοντας ἐπιβάτας. Νομίζοντες ὅτι κατὰ τὸ σύνηθες οἱ ὑπάλληλοι τοῦ σιδηροδρόμου ἤθελον μεριμνήσει περὶ τῆς ἀποσκευῆς αὐτῶν, ὁ Βοαζολῆς μετὰ τοῦ φίλου του ἐφρόντισαν νὰ λάβωσι θέσιν ἐντὸς ἁμάξης. Εἰδοποιηθέντες ὅμως ἐγκαίρως ὑπὸ συμπατριώτου τῶν τινος ὅτι ὤφειλον νὰ διαχωρίσωσι τὴν ἀποσκευήν των ἀπὸ τοῦ σωροῦ τῶν λοιπῶν δεμάτων καὶ νὰ τὴν παραδώσωσιν εἰς τὴν ἑτοίμην ν' ἀναχωρήσῃ ἁμαξοστοιχίαν, οἱ δύο μηχανικοὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀφήσωσι τὰς δύο γωνίας τῆς ἁμάξης καὶ κατελθόντες νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἑαυτῶν ἀποσκευῶν. Ὁ Βοαζολῆς κατώρθωσεν εὐκόλως τοῦτο· ἀλλ' ὁ Πινσὼν δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεύρῃ τὸν ὁδοιπορικόν του σάκκον. Ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τέλους αὐτὸν ἐπὶ σανίδος τινος ἀλλ' ηὑρίσκετο εἰς τοιοῦτον ὕψος ὥστε ἐδέησε νὰ ζητήσῃ κλίμακα ὅπως τὸν καταβιβάσῃ.

Μολονότι ἡ νὺξ δὲν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς νὰ ἴδωσί τι, οἱ δύο μηχανικοὶ ἐν τούτοις ἦσαν λίαν ἔμπειροι ὥστε νὰ δύνανται νὰ κρίνωσι περὶ τῆς ὁδοῦ ἐκ τῶν ἐλαφρῶν τιναγμῶν οὓς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ᾐσθάνοντο.

— Αἴ, τί λέγεις; ἠρώτα ἐνίοτε τὸν φίλον του ὁ Πινσών.

— Δὲν εἶνε καλὰ ἰσοπεδωμένον τὸ ἔδαφος ποῦ καὶ ποῦ.

— Καὶ αὐτὴ ἡ ταχύτης πῶς σοῦ φαίνεται;

— Ἀξιοθαύμαστος, ἀληθῶς.

— Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐπιτήρησις τοῦ Κράτους, διὰ τὴν ὁποίαν κάμνομεν τόσα εἰς τὴν Γαλλίαν, δὲν εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαία ὅπως γείνῃ κάτι τι καλόν.

— Χάρις εἰς τὴν ἐπιτήρησιν αὐτὴν ἐν τούτοις, ἀνέκραξεν ὁ Πινσών, ταξειδεύομεν ἀσφαλῶς ἐν ἀναπαύσει καὶ ταχέως.

Δύο ὥρας μετὰ ταῦτα οἱ ταξειδιῶται ἀπεβιβάζοντο εἰς Λονδῖνον, ὅπου τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔτυχε νὰ συμβαίνῃ γενικὴ τῶν ἀμαξηλατῶν ἀπεργία. Σφόδρα τεθορυβημένοι καὶ μὴ γινώσκοντες ποῦ νὰ διευθυνθῶσιν, οἱ δύο Γάλλοι ἅμα ἐξῆλθον τοῦ σταθμοῦ παρετήρησαν πίνακα ἐφ' οὗ ἦτο ἐζωγραφημένος ὡραιότατος ἐρυθρὸς λέων, ὑπ' αὐτὸν δὲ τὴν ἐπιγραφήν,

Ἐδῶ ὁμιλοῦσι γαλλικά

καὶ ἐπορεύθησαν ἀμέσως πρὸς τὸ φέρον τὸ ἔμβλημα αὐτὸ κατάστημα.

[Ἕπεται συνέχεια]

Σταθερὰ ἀπόφασις πρὸς ἀπόλαυὴν εὐγενοῦς σκοποῦ εἶνε ἡ μόνη στερεὰ βάσις μεγαλόφρονος χαρακτῆρος. Ποσόν τι δραστηριότητος ἀρκεῖ ὅπως ἀποφασίσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναλάβῃ τὴν δυσχερεστάτην ἐργασίαν καὶ ὅπως προαχθῇ μέχρι τῶν ἀνωτάτων τάξεων, καίτοι γεννηθεὶς εἰς ταπεινὴν κοινωνικὴν θέσιν. Προσέτι δὲ ἐπιτυγχάνει πολλάκις ἡ δραστηριότης ἐκεῖ, ὅπου ἀπέτυχεν ἡ εὐφυΐα, καὶ εἰς πολὺ ὀλιγωτέρους κινδύνους καὶ ἥττονας ἀπάτας ἐκθέτει τὸν ἄνθρωπον.

Digitized by Google

ΥΓΙΕΙΝΗ

(Cruveilhier, Hygiène générale).

Συνέχεια ἴδε σελ. 470.

Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ καταπολεμᾶν τὴν βλαβερὰν ἐπίδρασιν τοῦ ἀέρος τῶν ἑλῶν.

Πολλοὶ βεβαίως θὰ παρέλθωσιν αἰῶνες πρὶν ἢ ὁ ἄνθρωπος ἐξαλείψῃ ἀπὸ τῆς γῆς πάσας τὰς νοσογόνους αἰτίας καὶ καταστήσῃ ὑγιεινὴν τὴν ἡμετέραν σφαῖραν. Ἀλλ᾿ ὅμως τὸ ἔργον τοῦτο καίτοι γιγαντιαῖον, δὲν ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ τὴν ἰσχυρὰν δραστηριότητα.

Τὸ ὅτι ἐξαρτᾶται ἐν μέρει ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ καὶ τῶν προσπαθειῶν, ἀποδεικνύουσι πληρέστατα πλεῖσται χῶραι, αἵτινες μὴ οὖσαι ἄλλοτε οἰκήσιμοι ὡς ἡ Ὀλλανδία, τρέφουσιν ἤδη πληθυσμὸν δραστήριον καὶ εὔρωστον, ἄλλαι δὲ πολλαὶ τὸ πάλαι ὑγιεινόταται ὡς ἡ Αἴγυπτος, αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, τὸ Ῥωμαϊκὸν πεδίον καὶ ἡ Σικελία, κατέστησαν τὴν σήμερον θανατηφόροι εἰς τοὺς ἐν αὐταῖς κατοικοῦντας, ἕνεκα τῆς ἀκηδείας τῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς παρακμῆς τῶν κατοίκων. Τίς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη δραστηριότης ἀρωγὸν ἔχουσα τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ χρῆμα, δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ σήμερον ὅ,τι κατώρθωσαν πρὸ 2,000 ἐτῶν λαοί, ὧν τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας ἦσαν ἀναγκαίως περιωρισμένα;

Ἄλλως τε ἡ ἐπιστήμη ἀπεφάνθη ἤδη καὶ ἀπέδειξεν ἐπὶ θετικαῖς πληροφορίαις, ὅτι ἐκ τῶν ἐν Γαλλίᾳ εὑρισκομένων 450—500 χιλιάδων μυριομέτρων ἑλῶν, τὰ 120,000 τοὐλάχιστον δύνανται εὐκόλως ν᾿ ἀποξηρανθῶσι καὶ νὰ γίνωσι προσοδοφόρα, ὅτι δὲ συνετὰ διοικητικὰ μέτρα σκοπὸν ἔχοντα νὰ καταστήσωσι κατὰ μικρὸν ὑγιεινὰς τὰς ἑλώδεις γαίας διὰ προσφόρων ἀποξηράνσεων, διὰ δενδροφυτείας καὶ διὰ τῆς διαδόσεως ὑγιεινῶν κανόνων, δύνανται νὰ μετριάσωσι τοὺς ἐξ αὐτῶν προερχομένους κινδύνους.

Δύναται λοιπὸν νὰ ἐπέλθῃ διόρθωσις. Ἐν τούτοις θέλομεν καταδείξει ποῖαι αἱ προφυλάξεις, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ εἰς ἑλώδεις τόπους διαμονή.

Αἱ προφυλάξεις αὗται βασίζονται ἐπὶ τῶν αἰτίων τῶν βοηθούντων ἢ ἐλαττούντων τὴν ἐνέργειαν τῶν μιασμάτων.

Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι τὰ μιάσματα δὲν ἐνεργοῦσι μετ᾿ ἴσης ἐντάσεως καθ᾿ ὅλας τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας. Ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ, ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν εἶναι σχεδὸν μηδαμινή, καθότι ὑψοῦνται εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἑσπέρας, τῆς νυκτὸς οὔσης δροσερᾶς, καταπίπτουσι μετὰ τῆς δρόσου καὶ δύνανται τότε ν᾿ ἀπορροφηθῶσι. Τοῦτο καθιστᾷ ἐπίφοβον τὴν εἰς τὰ ἕλη διαμονὴν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Ἐκεῖνοι, οὓς αἱ περιστάσεις ἀναγκάζουσι νὰ ἐνδιαιτῶνται εἰς ἑλώδεις τόπους, δέον λοιπὸν νὰ κτίζωσι τὰς οἰκίας των ὅσον ἔνεστι μακρὰν τῶν ἑλῶν καὶ ἐπὶ τῶν πέριξ ὑψωμάτων, νὰ μὴ ἀφίνωσιν ἄνοιγμα οὐδὲν πρὸς τὸ μέρος ὅθεν πνέει ἄνεμος διὰ λιμναζόντων ὑδάτων διερχόμενος. Νὰ κλείωσι πάντα τὰ παράθυρα τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα, ἕκαστος δὲ νὰ προφυλάττῃ τὴν κατοικίαν του διὰ δενδροφυτείας.

Δέον προσέτι σπανιώτατα νὰ ἐξέρχωνται μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, νὰ φέρωσι δὲ μάλλινα ἐνδύματα προφυλάττοντα ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ ψύχους.

Προσθέσωμεν εἰς τὰ παραγγέλματα ταῦτα, τὴν καθημερινὴν χρῆσιν οἴνου δυνατοῦ ἢ τονωτικοῦ τινος ποτοῦ μεμιγμένου μετ᾿ ὀλίγου ἀφεψήματος κίνας.

«Εὐκόλως δυνάμεθα ν᾿ ἀναγνωρίσωμεν, λέγει συγγραφεύς τις, ἐκ τῆς ἐν γένει ὄψεως τῶν κατοίκων τῶν ἑλωδῶν χωρῶν, τοὺς πίνοντας οἶνον καὶ τοὺς πίνοντας ὕδωρ μόνον. Ἐκεῖνοι μὲν εἶναι σχετικῶς εὔρωστοι, οὗτοι δὲ ὠχροὶ καὶ ἐξησθενημένοι, ἔχοντες πάντοτε ἐξωγκωμένην τὴν κοιλίαν. Ὁ οἶνος προκαλεῖ ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν ἀναθυμιάσεων καὶ τείνει εἰς τὴν ἐκφόρησιν τοῦ δηλητηρίου διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος.

Εἶναι ἐν τούτοις παραδεδεγμένον ὅτι ἐκτὸς τῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, τῶν σχετικῶς σπανίων, τῆς μιασματικῆς δηλητηριάσεως, ὁ ἀὴρ τῶν ἀγρῶν διηνεκῶς ἀνανεούμενος εἶναι ὁ ὑγιεινότατος καὶ ὁ μᾶλλον ζωογόνος. Ἀλλ᾿ ἐπειδὴ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζῇ πάντοτε εἰς τοὺς ἀγρούς, πλησίον τῶν δασῶν ἢ τῶν ὀρέων, μέγα δὲ μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρώπης ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰς πόλεις, ἐκτὸς δὲ τούτου οἵ τε κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ οἱ τῶν ἀγρῶν διάγουσι μέρος τῆς ζωῆς των—ἔστω καὶ τὴν νύκτα μόνην—εἰς τὸν περιωρισμένον ἀέρα δωματίου ἢ οἰκήματος οἱουδήποτε, σπουδαῖον εἶναι νὰ γνωρίζωσι τὰς ἰδιότητας τοῦ ἀέρος κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις, καὶ τὰ αἴτια τὰ δυνάμενα ν᾿ ἀλλοιώσωσιν ἢ νὰ διαφθείρωσιν αὐτόν, ὅπως προλαμβάνωσι καὶ καταπολεμῶσιν αὐτά.

Περὶ τῆς ἐπηρείας τῆς συσσωρεύσεως ἀνθρώπων ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἐλευθέρου ἀέρος καὶ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ προλαμβάνειν τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα.

Ὁ ἀὴρ δὲν ἀλλοιοῦται ἐπαισθητῶς εἰς τὰς πόλεις κατὰ τὴν σύνθεσιν, περιέχει δὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τοῦ ὀξυγόνου, ἣν καὶ ὁ ἀὴρ τῶν ἀγρῶν, ἀλλ᾿ εἶναι πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρης ἀναθυμιάσεων ζῳϊκῶν καὶ φυτικῶν μολυνουσῶν αὐτόν.

Τῷ ὄντι, πᾶσα συσσώρευσις ἀνθρώπων συνεπάγεται συντρίμματα καὶ ἀκαθαρσίας στερεὰς ἢ ὑγράς, αἵτινες κατατιθέμεναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ βραδέως συσσωρευόμεναι ζυμοῦνται κατ᾿ ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς θερμότητος καὶ ἀποσυντιθέμεναι ἐξατμίζονται καὶ πλη-

Digitized by Google

ροῦσι τὴν ἀτμοσφαῖραν δηλητηριωδῶν μιασμάτων.

Τοιαύτη ὑπῆρξε κατὰ τὸν μεσαιῶνα, τοιαύτη ὑπάρχει καὶ ἐν Ἀνατολῇ ἡ αἰτία τῶν δεινῶν ἐπιδημιῶν, αἵτινες κατ' ἔτος μαστίζουσι τοὺς κατοίκους.

Αἱ πόλεις καθίστανται ὑγιειναὶ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καλοῦ συστήματος λιθοστρώσεως σκοπὸν ἔχοντος νὰ διευκολύνῃ τὴν ῥοὴν τῶν ὀμβρίων καὶ τῶν οἰκιακῶν ὑδάτων, διὰ τῆς ὀρύξεως ὑπονόμων, διὰ τῆς κατασκευῆς μεγάλων ὁδῶν, δι' ὧν καθίστανται μεγάλα ἀτμοσφαιρικὰ ῥεύματα καὶ πραγματοποιεῖται ἡ ἀνανέωσις τοῦ ἀέρος, διὰ καλοῦ συστήματος δημοσίας καταβρέξεως, διὰ φυτείας δένδρων ἀποσυντιθέντων τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ καθαριζόντων τὸν ἀέρα, διὰ τῆς κατεδαφίσεως παλαιῶν συνοικιῶν ὑγρῶν καὶ νοσηρῶν.

Περὶ τοῦ εἰς τὴν ἀναπνοὴν ἀναγκαίου ἀέρος καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν κατοικουμένων δωματίων.

Ὁ ἄνθρωπος, εἴπομεν ἀνωτέρω, φέρει καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς πνεύμονάς του 7—8 κυβικὰ μέτρα ἀέρος, ὁ δὲ ἀὴρ οὗτος ἤθελεν ἐπαρκεῖ αὐτῷ κατὰ θεωρίαν, ἐὰν ἔμενε πάντοτε καθαρὸς καὶ ἐὰν τὸ ἐν αὐτῷ ὀξυγόνον ἦτο ἐξ ἴσου διανεμημένον. Ἀλλ' ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι τὸ μῖγμα τῶν ἀερίων εἰς μέρη κεκλεισμένα εἶναι σπανίως ὁμοιόμορφον καὶ ὅτι ἐκτὸς τούτου, ὁ περιωρισμένος ἀὴρ διαφθείρεται ὑπὸ τῆς ὕλης τῆς πνευμονικῆς καὶ τῆς δερμικῆς ἀποπνοῆς, ἥτις ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον μεταβάλλει τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ.

Τῷ ὄντι, ὁ ἄνθρωπος ἀποβάλλει διὰ τῆς ἐκπνοῆς τὰ 8 κυβικὰ μέτρα τοῦ ἀέρος, τὰ ὁποῖα εἰσήγαγεν εἰς τὸν πνεύμονα διὰ τῆς εἰσπνοῆς· ἀλλ' ὁ μὲν εἰσπνεόμενος ἀὴρ περιέχει εἰς τὴν φυσικήν του κατάστασιν 4 μόνον μέρη ἀνθρακικοῦ ὀξέως ἐπὶ 10,000, ὁ δ' ἐκπνεόμενος ἀὴρ περιέχει πλέον τῶν 4 ἐπὶ 100.

Τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, οὗ ἡ ἄδηλος διαπνοὴ αὐξάνει ἔτι τὴν ποσότητα εἶναι ἀκατάλληλον πρὸς ἀναπνοήν, ὁσάκις δὲ ὁ ἀὴρ περιέχει 4 μόνον ἐπὶ 1000 τοῦ ἀερίου τούτου, εἶναι σπάνιον νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν τὴν δηλητηριώδη αὐτοῦ ἐπήρειαν ἐκδηλουμένην κατ' ἀρχὰς διὰ βάρους εἰς τὴν κεφαλήν, διὰ νευρικῶν ἐνοχλήσεων καὶ πιέσεως, ἐνδείξεων τῆς ἀρχομένης ἀσφυξίας.

Ἵνα ἐκτιμήσωμεν ἀκριβῶς τὴν ποσότητα τοῦ ἀναγκαίου εἰς τὴν ἀναπνοὴν ἀέρος, δέον ἄρα νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τήν τε ἀποῤῥόφησιν τοῦ ὀξυγόνου καὶ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

Ὁρίσασα προηγουμένως τὸ διττὸν αὐτὸ στοιχεῖον, ἡ ἐπιστήμη ἠδυνήθη νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἡ ποσότης τοῦ ἀέρος ἡ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία εἶναι διὰ μὲν τὸν ἐνήλικα ἄνδρα 23 κυβικῶν μέτρων καθ' ἑκάστην, διὰ δὲ τὴν γυναῖκα 15 καὶ διὰ τὸ παιδίον 9, ἤτοι δι' οἰκογένειαν συγκειμένην ἐκ τοῦ πατρός, τῆς μητρὸς καὶ δύω τέκνων, ἐφόδιον ἀέρος 50 κυβικῶν μέτρων κατ' ἐλάχιστον ὅρον, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ δωμάτιον 5 μέτρων μήκους, 3 1[2 πλάτους καὶ 3 ὕψους, ὑποτιθεμένου ὅμως ὅτι δὲν ἀνάπτουσιν ἐν αὐτῷ πυρὰν οὔτε ἄνθρακας, καθότι ἡ καῦσις ἑνὸς χιλιογράμμου γαιανθράκων ἢ ἀνθράκων ἀποῤῥοφᾷ 3 κυβικὰ μέτρα ὀξυγόνου.

Ὁ ἐπιθυμῶν λοιπὸν νὰ ζήσῃ ὑγιὴς καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑγιείαν τῆς οἰκογενείας του ὀφείλει ὁσάκις τῷ εἶναι δυνατόν, νὰ ἐκλέγῃ κατοικίαν εὐρύχωρον καὶ εὐκόλως ἀεριζομένην, νὰ καθιστᾷ δὲ αὐτὴν ὑγιεινὴν ἀνοίγων καθ' ἑκάστην τὰ παράθυρα τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν, προκαλῶν ῥεύματα ἀέρος διὰ μέσου καταλλήλου ἀεραγωγοῦ (foyer d' appel), ὃν δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ ἁπλῆ πυρὰ καμίνου, καὶ ἐκθέτων εἰς τὸν ἀέρα τὰ περὶ τὴν κλίνην.

Ὠφέλιμος εἶναι καὶ ἡ καλλιέργεια φυτῶν τινων ἀναῤῥηχητικῶν καὶ ἀνθέων, ἅτινα τιθέμενα ἐπὶ τῶν παραθύρων, ἀλλὰ μὴ φράττοντα αὐτὰ βελτιοῦσι καὶ καθαρίζουσι τὸν ἐσωτερικὸν ἀέρα.

Καλλιέργει τὰς περιπλοκάδας σου, ὦ νέα κόρη, καὶ τὴν ῥοδῆν σου καὶ τὰ καρυόφυλλά σου, καθότι τὰ ἄνθη εὐφραίνουσι μὲν τὴν ψυχήν, καθαρίζουσι δὲ τὸν περικυκλοῦντά σε ἀέρα.

Περὶ τοῦ μολύσματος τοῦ ἀναπτυσσομένου ἕνεκα τῆς συσσωρεύσεως τῶν ἀῤῥώστων καὶ περὶ τῶν συνεπομένων ἐπιδημιῶν.

Παραδείγματά τινα ἀξιομνημόνευτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἁπλῆ συσσώρευσις ἀνθρώπων δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν ὀργανισμὸν καθ' ὃν τρόπον καὶ αἱ λοιμώδεις νόσοι.

Εἰς περίφημόν τινα δίκην δικαδικασθεῖσαν ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 17ῳ αἰῶνι καὶ ἑλκύσασαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων μέγαν ἀριθμὸν ἀνθρώπων, ἡ μεμολυσμένη ἀτμοσφαῖρα ἡ ἀναπνευσθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν συζητήσεων, ἐπροξένησε τύφον ἐξ οὗ ἀπέθανον πλέον τῶν 300 ἀτόμων.

Αἱ τοιαῦται περιπτώσεις ἀποβαίνουσιν ἔτι φοβερώτεραι ὅταν πολλοὶ ἄῤῥωστοι, πάσχοντες ἐκ καιρίων τραυμάτων ἢ ἄλλων ἑλκῶν πυοῤῥοούντων, συσσωρεύονται εἰς μέρος κεκλεισμένον, ὅπου ὁ ἀὴρ δὲν ἀνανεοῦται καθ' ἑκάστην.

Συσσωρευθέντες ἐν τῇ πόλει Βίλνᾳ 30,000 Γάλλοι τραυματίαι τῆς εἰς Ῥωσσίαν ἐκστρατείας, ἔγιναν μετ' οὐ πολὺ θύματα θανατηφόρου τύφου. 25,000 ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων ἐκ τῆς ἐπιδημίας ἐκείνης, ἥτις διαδοθεῖσα βαθμηδὸν εἰς Τοργάν, Δαντσίκην καὶ Μαϊνκόνην ἀνήρπασεν ἐκείνους, οὓς δὲν εἶχεν ἐξολοθρεύσει ὁ πόλεμος.

Καὶ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον αἱ αὐταὶ αἰτίαι, δηλ. ἡ συσσώρευσις τῶν ἀῤῥώστων καὶ τῶν τραυματιῶν εἰς τὰ χειρουργεῖα καὶ τὰ νοσοκομεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπήνεγκον τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, πλείονες δὲ τῶν 25,000 ἀνδρῶν

Digitized by Google

ἀπέτισαν διὰ τῆς ζωῆς των τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν νοσοκομείων καὶ τὸν ἀνεπαρκῆ ἀερισμόν.

Ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος τοῦ προλαμβάνειν τοὺς ἐκ τοιαύτης συσσωρεύσεως προερχομένους κινδύνους συνίσταται εἰς τὸ νὰ εὐρύνωμεν τὴν ἀναπνευστικὴν περιφέρειαν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρέχωμεν εἰς ἕκαστον ἄτομον 6 μέτρα κυβικὰ δροσεροῦ ἀέρος καθ' ἑκάστην ὥραν.

Ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ἐπιστήμη καθιστῶσι τὴν σήμερον τοῦτο ἐφικτόν, πλεῖστα δὲ μεγάλα καταστήματα κατ' οὐδέν, ὡς πρὸς τοῦτο, ὑστεροῦσι. Πολλὰ ὅμως δημόσια κτίρια, αἴθουσαι συναυλιῶν, θέατρα, νοσοκομεῖα, σχολεῖα, δὲν παρουσιάζουσιν εἰσέτι τὸ πολύτιμον πλεονέκτημα ἀναπνοῆς ἐλευθέρας καὶ τελείας ἐντὸς περιωρισμένου ἀέρος.

Οὕτω ἐβεβαιώθη ὅτι ἐν τῷ ἀρχαίῳ Βουλευτηρίῳ ὁ ἀὴρ περιεῖχε, κατόπιν συνεδριάσεως δύω ὡρῶν, 25 δεκάκις χιλιοστὰ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἀντὶ 4, ἡ δὲ αἴθουσα τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος 24 δεκάκις χιλιοστὰ εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ 43 εἰς τὸ ὑψηλότερον αὐτῆς μέρος.

Εἴς τι νηπιαγωγεῖον ὁ ἀὴρ ἀνοικτοῦ προαυλίου, ἐν ᾧ 116 παῖδες εἶχον μείνει ἐπὶ τρεῖς ὥρας, περιεῖχε 3 ἐπὶ 1000 ἀνθρακικοῦ ὀξέος, αἴθουσα δέ τις τοῦ νοσοκομείου τῆς Pitié περιεῖχε μετὰ μιᾶς νυκτὸς κλεῖσιν 3 ἐπὶ 1000 τοῦ αὐτοῦ ἀερίου, δηλ. πολὺ περισσότερον τοῦ δέοντος ὅπως προξενήσῃ νόσον εἰς παιδία ἀδύνατα καὶ ὅπως παροξύνῃ τὴν κατάστασιν τῶν θεραπευομένων ἀῤῥώστων.

Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ἀέρος διὰ τῆς καύσεως τῶν γαιανθράκων τοῦ κὸκ, τῶν καυσοξύλων, τῶν στεατίνων κηρίων, τῶν κηρίων τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ φωταερίου.

Εἶναι ἆρά γε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ καῦσις τῶν γαιανθράκων, τῶν καυσοξύλων, τοῦ κὸκ, τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν κηρίων ἐντὸς δωματίου, οὗ ὁ ἀὴρ δὲν ἀνανεοῦται ἢ ἀνανεοῦται ἀτελῶς, συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὸ διαφθείρειν τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα; Πᾶσα καῦσις ἐλαττοῖ ἀναγκαίως τὸ ὀξυγόνον τοῦ περιέχοντος ἀέρος καὶ εἰσάγει εἰς αὐτὸν διάφορα ἀέρια ἀκατάλληλα πρὸς ἀναπνοήν. Ἡ καῦσις ἑνὸς χιλιογράμμου καυσοξύλων ἀπαιτεῖ 3 κυβικὰ μέτρα ἀέρος, τοιαύτη δὲ ποσότης γαιανθράκων ἀπαιτεῖ 8 ἢ 9 κυβικὰ μέτρα. Ἓν χιλιόγραμμον στεατικοῦ ὀξέος διαχέει, καιόμενον ἐντὸς αἰθούσης 45 κυβικῶν μέτρων, πλέον τῶν 4 κυβικῶν μέτρων ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἓν ἀλειματοκήριον ἀποῤῥοφᾷ τὸ τρίτον τοῦ ἐντὸς 340 λιτρῶν ἀέρος περιεχομένου ὀξυγόνου καὶ ἐκπέμπει τετράκις τόσον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἓν στεάτινον κηρίον καταναλίσκει τὸ τρίτον τοῦ ὀξυγόνου τοῦ περιεχομένου εἰς 345 λίτρας, λυχνία δὲ ἀεριόφωτος τὸ τρίτον τοῦ ὀξυγόνου τοῦ περιεχομένου εἰς 1680 λίτρας.

Ἀλλ' ὅμως καὶ φωτὸς ἔχομεν ἀνάγκην καὶ πυρός. Δέον λοιπὸν ν' ἀνανεῶμεν μὲν συχνάκις τὸν ἀέρα, ν' ἀντικαθιστῶμεν δὲ διὰ γαιανθράκων τὸ κὸκ, τὸ ὁποῖον καὶ ταχύτερον καίεται καὶ διαχέει εἰς τὸν ἀέρα τοῦ δωματίου λεπτὴν κόνιν, ἧς ἡ ἐνέργεια ταχέως γίνεται ἐπαισθητὴ εἰς τοὺς βρόγχους, καὶ νὰ προτιμῶμεν τῶν στεατίνων κηρίων τὰ κηρία, καθότι καίουσι καλλίτερον, τὰ δὲ πτητικὰ αὐτῶν προϊόντα εἶναι ἧττον δριμέα καὶ τὸ ἀνθρακῶδες ὑπόλοιπον πολλῷ ἔλασσον.

Περὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ ἀέρος διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ζύθου καὶ διά τινων οἰκιακῶν ἐργασιῶν.

Δὲν θέλομεν ἐνδιατρίψει εἰς τὴν διαφθορὰν τοῦ ἀέρος τὴν προερχομένην ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ζύθου ἐκπεμπόντων, ὡς γνωστόν, ἀνθρακικὸν ὀξύ. Σπουδαῖον εἶναι νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁσάκις τὸ ἀέριον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ πέμπτον μόνον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἐπιφέρει ἀσφυξίαν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ προλαμβάνωμεν τὰ δυστυχήματα μὴ πολλαπλασιάζοντες τοὺς κάδους, διατηροῦντες ῥεύματα ἀέρος καὶ φροντίζοντες ὅπως μὴ ἐργαζώμεθα μεμονωμένοι εἰς τὰς οἰναποθήκας καὶ ὅπως μὴ κύπτωμεν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ κάδου ἐν ᾧ γίνεται ἡ ζύμωσις.

Παρατηρητέον ὅτι ἡ βραδεῖα καῦσις τῶν ἀνθράκων καὶ τῆς ἀνθρακιᾶς, προξενεῖ ἐπίσης ἀσφυξίαν, καθότι τὰ σώματα ταῦτα καιόμενα οὐ μόνον ἀποῤῥοφῶσι τὸ ὀξυγόνον, ἀλλ' ἐκπέμπουσι συγχρόνως ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ ὀξείδιον τοῦ ἀζώτου, ἀέριον λίαν δηλητηριῶδες.

Περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὀξειδίου τοῦ ἄνθρακος, περὶ τῶν πυραύνων καὶ τῶν θερμαστρῶν.

Γενικῶς ἐπιστεύετο πρό τινων ἐτῶν ὅτι τὸ κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ ἄνθρακος ἐκπεμπόμενον ἀνθρακικὸν ὀξὺ εἶναι τὸ μόνον ἐπιβλαβὲς ἀέριον· τὴν σήμερον ἀπεδείχθη ὅτι τὸν θάνατον προξενεῖ συνήθως τὸ ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἐκπεμπόμενον ἐπίσης ἐξ αὐτοῦ ἐν εἴδει κυανῆς φλογός.

3 ἢ 4 ἐπὶ 100 τοῦ ἀερίου τούτου ἀρκοῦσιν ἵνα θανατώσωσι κύνα μεγαλόσωμον, ἀπαιτοῦνται δὲ 30 τοὐλάχιστον ἢ 40 ἐπὶ 100 ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὅπως ἐπέλθῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι αἱ δηλητηριώδεις ἰδιότητες τοῦ ὀξειδίου τοῦ ἄνθρακος εἶναι δεκάκις μεγαλείτεραι τῶν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

Συνετὸν εἶναι ἄρα οἱ θέλοντες ν' ἀποφύγωσι τὰ δυστυχήματα νὰ μὴ ἀνάπτωσι πύραυνα ἐντὸς κεκλεισμένου δωματίου οἱουδήποτε, οὐδὲ νὰ τίθενται εἰς ῥεῦμα ἀέρος δυναμένου νὰ φέρῃ εἰς τοὺς πνεύμονας αὐτῶν τὸ ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος ἀέριον λίαν πτητικόν. Ν' ἀποφεύγωσι προσέτι τὴν ἐπικίνδυνον συνήθειαν τοῦ κλείειν πρὶν ἢ κατακλινθῶσιν, ὅπως διατηρήσωσι τὴν θερμότητα τῶν

Digitized by Google

δωματίων, τὰς δικλίδας τῶν σωλήνων τῶν θερμαστρῶν καὶ τῶν πρωσσικῶν καμίνων, καθότι ἡ ἀνθρακιὰ δύναται νὰ φέρῃ τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ὡς καὶ οἱ ἄνθρακες, πλεῖστα δὲ εἶναι τὰ θύματα τῆς τοιαύτης ἀσυνέτου πράξεως.

Ὁ καινουργὴς χυτὸς σίδηρος περιέχει ἐν γένει 3 ἐπὶ 100 ἄνθρακος, ὅταν δὲ πυρακτωθῇ θερμάστρα ἐκ τοιούτου μετάλλου κατεσκευασμένη, ὁ ἐν αὐτῇ ἐμπεριεχόμενος ἄνθραξ συνδυαζόμενος μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος, σχηματίζει ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος, τὸ ὁποῖον ἐπιδρῶν κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὸ νευρικὸν σύστημα, προξενεῖ συμφόρησιν καὶ ὕπνον καὶ προκαλεῖ τέλος ἀναισθησίαν γενικὴν δυναμένην νὰ λήξῃ δι' ἀσφυξίας.

Τὸ κατ' ἐμὲ, οὐδέποτε θέλω λησμονήσει τὸ θλιβερὸν τέλος δυστυχοῦς διδασκάλου, ὅστις περιπεσὼν εἰς ἀναισθησίαν ἕνεκα τοῦ ὀξειδίου τοῦ ἄνθρακος, τὸ ὁποῖον ἐξέπεμπε θερμάστρα πεπυρακτωμένη, ἀπηνθρακώθη τὰ μέλη καὶ παρέσχεν ἡμῖν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Pitié τὸ ὀδυνηρὸν θέαμα ἀνθρώπου ζῶντος, παρουσιάζοντος κάτω τῶν γονάτων εἰδεχθῆ σκελετόν. Ὅλα τὰ σαρκώδη μέρη εἶχον πέσει καὶ εἶχον ἀφήσει γυμνὰ τὰ ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα ἐκρατοῦντο εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν θέσιν ὑπὸ τῶν συνδέσμων τῶν ἀρθρώσεων. Ὁ ταλαίπωρος ἀνθεῖξεν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καῦμα. Ἀποφεύγωμεν λοιπὸν νὰ θερμαίνωμεν ὑπερμέτρως τὰς τοιαύτας θερμάστρας καὶ μάλιστα ὅταν εἶναι καινουργεῖς καὶ ἐντὸς δωματίων μικρῶν καὶ μὴ ἀεριζομένων.

Συνειθίζουσιν ἐπίσης νὰ βάφωσι τὰς παλαιὰς θερμάστρας διὰ μολύβδου· καὶ τοῦτο εἶναι ἐπικίνδυνον. Ὁ μολυβδίτης περιέχει 35 τοῖς 100 ἄνθρακα ἐπὶ 5 σιδήρου, ὁ δὲ ἄνθραξ οὗτος καιόμενος παράγει ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος.

Σημειώσωμεν καὶ τὸν κίνδυνον εἰς ὃν ἐκτίθενται οἱ ἔχοντες ἄνθη ἐντὸς δωματίου, ἕνεκα τοῦ ἐξ αὐτῶν ἐκπεμπομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Κακὸν εἶναι ὡσαύτως τὸ κατακλίνεσθαι ἐντὸς δωματίου ἐν ᾧ κρέμανται βεβρεγμένα ἐνδύματα.

[Ἕπεται τὸ τέλος]. ΕΛΙΖΑ Σ. ΣΟΥΤΣΟΥ.

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Β'.

Καστρὶ καὶ Παληόκαστρο.—Ἡ μαγείρισσά μου.— Τάλιοτροπιδοῦ. - Ὁ θερισμός.—Ὁ μονόχειρ γερο - Κωσταντῆς. —Ἔλευσις τῆς Παναγίας.—Κακῆς ἀρχῆς καλὸν τέλος.

Τὸ χωρίον *Καστρὶ* εἶνε τὸ μικρότατον τῶν ἐν τῇ Β. Εὐβοίᾳ μικρῶν χωρίων, κατοικούμενον μόλις ὑπὸ δεκάδος οἰκογενειῶν. Κεῖται δ' ἐφ' ὑψηλοῦ λόφου, καὶ ἐπειδὴ τὸ μεταξὺ τῆς παραλίας καὶ τῶν κλιτύων αὐτοῦ ἔδαφος εἶνε χαμηλὸν καὶ ὁμαλώτατον, ἀπὸ τοῦ χωρίου ἡ ὀπτικὴ ἀκτὶς τοῦ θεατοῦ προσπίπτει εὐθὺ πρὸς τὴν ὀλίγον μόνον ἀπέχουσαν θάλασσαν, ἥτις οὕτω φαίνεται ὡς ὑψηλότερον τοῦ συνήθους κειμένη, ἐντὸς ἐλλειψοειδοῦς λεκάνης, τὰ χείλη τῆς ὁποίας ἀποτελούμενα ἐκ πρασινωτάτων πευκῶν νομίζει τις ὅτι ἐκ τῆς ὑγρασίας οὕτως ἐχλόασαν, ὡς τὰ χείλη κοινῆς δεξαμενῆς.

Τὸ Καστρὶ καίτοι μικρὸν ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν ἔχει τὰ μᾶλλον προσοδοφόρα δάση, διότι κείμενον ἐγγὺς τῆς παραλίας καὶ εὐνοούμενον ὑπὸ τοῦ ἐδάφους κυλίει μέχρι τῆς ἀκτῆς σχεδὸν ἀνεξόδως τοὺς ὀγκώδεις κορμοὺς τῶν πευκῶν, τοὺς καλουμένους *βουβιά* — ὄχι βεβαίως διότι δὲν ὁμιλοῦσι — καὶ *στραβόξυλα* —, οὔτε πάλιν διὰ τὸ ἰδιότροπον αὐτῶν — οὓς ἐκεῖθεν τὰ πλοῖα ἀπάγουσιν εἰς τὰ διάφορα ἑλληνικὰ ναυπηγεῖα.

Ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς εὐρείας παραλίας τοῦ Καστριοῦ ὑψοῦται τὸ *Παληόκαστρο*, λόφος πρὸς μὲν τὴν θάλασσαν μᾶλλον βραχώδης καὶ λίαν ἀπότομος, πρὸς δὲ τὴν ξηρὰν ἐν ὁμαλῇ κατωφερείᾳ διήκων καὶ ἐν μέρει καλλιεργούμενος. Ὡς πᾶσα γωνία τῆς Β. Εὐβοίας καὶ ὁ λόφος οὗτος εἶνε δασώδης, αἱ πεῦκαι δ' αὐτοῦ προσθέτουσι μεῖζον ἔτι θέλγητρον εἰς τὸ ἐν γένει θαυμάσιον τῆς κατασκευῆς του. Ἡ κορυφή του εἶνε βεβαίως ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων εὐθέως ἀποκεκομμένη, οὕτως ὥστε ἀποτελεῖ εὐρεῖαν καὶ ὁμαλὴν πλατεῖαν· ὡς δ' εἶνε κατεστρωμένη ὑπὸ ξηρῶν φύλλων πεύκης, τῷ ἐπ' αὐτῇ βαδίζοντι ἐν τῷ διηνεκεῖ ὀλισθήματι ἀναμιμνήσκει τὰς ὑπὸ στιλπνοῦ δαπέδου ἐστρωμένας χορευτικὰς αἰθούσας τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τοῦ οἱονεὶ ὀροπεδίου τούτου ἀνεζήτησα τὰ ὑπὸ Γερμανῶν γεωγράφων ἀναφερόμενα *ἴχνη τειχῶν καὶ θεμελίων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου*, ἅτινα ἔπεισαν σχεδὸν πάντας τούτους ὅτι τὸ ἱερὸν τῆς Προσηῴας Ἀρτέμιδος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Παληοκάστρου. Πράγματι πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν συνήντησα κεκαλυμμένους τὸ πλεῖστον ὑπὸ χώματος καὶ φύλλων τρεῖς ὀγκώδεις λίθους, συντρίψας δὲ τὸ ἄκρον τῆς γωνίας ἑνὸς διέκρινα εὐθὺς λευκοτάτην χροιὰν μαρμάρου. Δυστυχῶς δὲν δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ οὐδὲ τὸ σχῆμα οὐδὲ τὸν ὄγκον τῶν λίθων τούτων, καθότι ὡς εἶπον εἶνε τεθαμμένοι ἐν φύλλοις καὶ χώμασιν. ἐν τούτοις μ' ἐξέπληξε τὸ ὑπολανθάνον σπονδυλοειδὲς σχῆμα ἑνὸς, ἀνασκαλίσας δὲ τὸ παρ' αὐτῷ ἔδαφος διὰ ξηροῦ κλάδου πεύκης εἶδον ὅτι προχωρεῖ κατὰ μικρὸν στενούμενος, ὡς ἂν ἦτο βάσις κώνου — ἀλλ' ὁ κλάδος ταχέως συνετρίβη, λίαν ἀκατάλληλος δι' ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφάς, καὶ ἐγὼ μὴ δυνηθεὶς νὰ εὐχαριστήσω τὴν περιεργίαν μου, ἀπεφάσισα νὰ ἀφεθῶ ὁλόκληρος εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς φυσικῆς καλλονῆς, ἀληθῶς ἐξαισίας. Καὶ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου, ὡς ἀπὸ ἐξώστου, βλέπω κάτω τὴν θάλασσαν φιλοῦσαν τοὺς πόδας τοῦ πελωρίου βράχου, καὶ ὡς εἶνε γαλήνη, οἱ στρογγύλοι χάλικες πληροῦντες τὸν πυθμένα αὐτῆς δίδουσιν ὄψιν πινακίου φακῆς... Καὶ παρὰ τὴν κυανῆν, ἄλλη πρασίνη θάλασσα, μικρὰ λωρὶς παρακτίων ἀγρῶν, ἀνὰ τοὺς ὁποίους πυκνὸς ὁ ἀραβόσιτος ἐπισείει ὑπὸ τὴν πρωϊνὴν αὔραν τὰ εὐμήκη φύλλα αὐτοῦ. Καὶ

Digitized by Google

ἀπέναντί μου ἡ Θεσσαλία μὲ τὰς σκιώδεις γλαυκὰς ἀπόψεις τῶν βουνῶν της. Καὶ πέραν αἱ δύο θαλάσσιαι καταγάλαναι ἀδελφαί: ἡ Σκόπελος καὶ ἡ Σκίαθος. Καὶ πάλιν ἐν μέσῳ ὅλων αὐτῶν ὡς ἁπαλὸς βραχίων γυναικὸς νωχελῶς ἁπλούμενος ἐπὶ κυανῆς ἐσθῆτος τὸ Ἀρτεμίσιον, τὸ ἀληθινὸν Ἀρτεμίσιον, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ ὁποίου εὐσεβῶς ἔκλινον οἱ τῶν Περσῶν νικηταὶ τὰς δαφνοστεφεῖς κεφαλάς των καὶ ηὐχήθησαν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ Προσηῴᾳ θεᾷ. Ἐν τῇ πρωϊνῇ ταύτῃ ὥρᾳ μυστηριώδης τις αἴγλη, ὡσεὶ αἰώνιος ἀθανάτου δόξης ἀνταύγεια, περιβάλλει τὴν ἀκτὴν, ἥτις δύο ἔχει ἄλλας ἰσοτίμους ἀδελφάς, τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὴν Μυκάλην! . . .

Κατερχόμενος περισυλλέγω συντρίμματα κεράμων διατηρούντων ἔτι τὴν μέλαιναν αὐτῶν καὶ στιλπνὴν βαφὴν, ἑτέρων δὲ μόνον κατὰ τὰ ἄκρα βεβαμμένων διὰ μελανῆς καὶ ἐρυθρᾶς λωρίδος· τὰ τεμάχια εἶνε πάντα κυρτὰ καὶ ἔχουσι πάχος δύο περίπου δακτύλων. Καὶ ἐνῷ κατ' ἐμαυτὸν ἐπαναλαμβάνω τὴν λίαν ἐπιφυλακτικὴν γνώμην τοῦ **Bursian (Geographie II** σ. 408) «ἴσως κάτωθι τοῦ χωρίου Καστρὶ ἔκειτο ἱερὸν» ἄνευ τοῦ *ἴσως*, καὶ ἐνῷ ὁ λογισμός μου πτερυγίζων εἰς ἀρχαίους καιροὺς προσπαθεῖ τρόπον τινὰ νὰ μαντεύσῃ τίνος Θεοῦ ἱερὸν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε ἐκεῖ (ἀφοῦ ἀπεδείχθη ἤδη ὅτι δὲν ἦτο τὸ τῆς Προσηῴας)—ὄφις ὀργυιαῖος ὁ καλούμενος *Δενδρίτης* κυλίεται πρὸ τῶν ποδῶν μου. Αὐτομάτως στρέφω τὸ δίκαννον κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἀλλ' αἴφνης ἰδέα τις διέρχεται τοῦ λογισμοῦ μου, μὴ ὁ ὄφις ἐκεῖνος ἦτο ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος, μὴ ἦτο αὐτοῦ τὸ ἐπὶ τοῦ Παληοκάστρου ἱερόν· διατί ὄχι ἀφοῦ ὀλίγον παρέκει ἦτο τὸ τῆς ἀθανάτου ἀδελφῆς του; Ἀπεδέχθην ὡς ἐθνικὸς τὸν οἰωνὸν καὶ ἀφῆκα τὸ ἑρπετὸν νὰ κρυβῇ ἐντὸς τῶν βάτων, ἀποκομίζων μόνον τὸ ἐκ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ ἐνδόμυχον ῥίγημα.

* *

Τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἡ μαγείρισσά μου μ' ἐρωτᾷ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν βραστῶν κολοκυνθίων.

Ἐκ τῆς ἐρωτήσεώς της ταύτης δύναται πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ μαγείρισσά μου δὲν εἶνε πρώτης ποιότητος. Ἀλλ' οὔτε ἐπὶ μεγάλῃ εὐφυΐᾳ διακρίνεται, ἡ δὲ ἀπόδειξις πρόχειρος.

Πρό τινων ἡμερῶν ἤρχετο κρατοῦσα εἰς τὰς δύο χεῖρας ἀνὰ μίαν μεγάλην λάγηνον· ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἐξώθυραν· ἀπεπειράθη δὶς καὶ τρὶς νὰ εἰσέλθῃ κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ τὸ μετὰ τῶν λαγήνων πλάτος αὐτῆς ἦτο μεγαλείτερον ἢ τὸ ἄνοιγμα τῆς θύρας. Ἠδύνατο κάλλιστα νὰ εἰσέλθῃ πλαγίως ἢ ἀποθέτουσα τὴν ἑτέραν τῶν λαγήνων. Ὄχι! σκέπτεται ἐπὶ πέντε λεπτὰ ἐμβριθῶς, εἶτα δ' ὡς ἐξ ἐμπνεύσεως καταλιποῦσα τὰς λαγήνους ἀνοίγει καὶ τὸ ἕτερον φύλλον τῆς θύρας καὶ θριαμβευτικῶς ὡς νικητὴς ὑπὸ ἀψῖδα εἰσέρχεται μετὰ τῶν λαγήνων της.

Ἐννοεῖ δὲ ν' ἀναμιγνύεται εἰς πᾶσαν συνδιάλεξιν.

— Τὴν κυριακὴν, μοὶ ἔλεγε χωρικός τις, θὰ ἔχωμεν γάμο 'ς τὸ χωριό.

— Τὴν ἄλλη κυριακή! ὑπολαμβάνει αὕτη ἑτοίμη.

— Αἴ, μεθαύριον, λέγω ἐγώ.

— Ναί, μὰ ὄχι ἐχθὲς—ἐχθὲς ἦταν κυριακή!...

. . . Καὶ νὰ ἦμαι καταδεδικασμένος νὰ τὴν προσφωνῶ διὰ τοῦ συμπαθεστέρου τῶν ὀνομάτων!.. Ἵνα ἴδω προβάλλουσαν τὴν ἀπαισίαν μορφὴν αὐτῆς νὰ πρέπῃ νὰ προφέρω—ὢ σάτυρα τῶν αἰσθημάτων μου!—τὴν εὐώδη λέξιν:

— *Μαρία!*

* *

— Αὔριο εἶνε τ' Ἁλιοτροπιοῦ!

— Τίνος; ἠρώτησα ἀπορῶν.

— Τ' ἅη Γιάννη τ' ἁλιοτροπιοῦ!

Ὁ συνήθως λεγόμενος *ἅη Γιάννης ὁ ῥιγανᾶς*—ἑορτάζων τὴν 24 Ἰουνίου—διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην συλλέγουσι τὴν *ῥίγανιν*, ἐνταῦθα καλεῖται *Τἀλιοτροπιοῦ*. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν γριφώδης μοὶ ἐφάνη ὁ τίτλος, ἐτυμολογήσας δὲ τὴν λέξιν κατόπιν εὗρον ὅτι ἡ μόνη πιθανὴ ἐξήγησις εἶνε αὕτη: Τὴν 9 Ἰουνίου εἶνε τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, ἄρχεται δ' ἔκτοτε ἡ τῆς ἡμέρας σμίκρυνσις, τρεπομένου τοῦ ἡλίου. Ἀλλὰ τοῖς χωρικοῖς μόλις μετὰ δεκαπενθήμερον γίνεται αἰσθητὴ ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ ἡμερονυκτίου καὶ τοῦ ἡλίου ἡ τροπὴ, ὅθεν ἐνόμισαν—ἐν παλαιᾷ ἐποχῇ ὡς ἐκ τῆς καθαρευούσης λέξεως φαίνεται—τὸν τότε ἑορτάζοντα ἅγιον Ἰωάννην *τοῦ Ἡλιοτροπίου*, ὅπερ παραφθαρὲν ἐγένετο νῦν *Τἀλιοτροπιοῦ*. Ἄλλην τινὰ ἐξήγησιν δὲν εὑρίσκω πιθανήν.

Εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος τὴν ἡμέραν ἐκείνην *βγάνουν τὸν κλήδονα*, ἐνταῦθα οὐδὲ τὴν λέξιν γνωρίζουσιν, ἐνόμιζον δ' ὅτι ἐμπαίζω αὐτοὺς, ὅταν ἐρωτῶν, εἶπον τὸν τρόπον καθ' ὃν τελεῖται ἀλλαχοῦ ἡ ἑορτὴ αὕτη τοῦ λαοῦ. Ἔχουσιν ὅμως ἄλλα περιεργότατα ἔθιμα. Τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς κόπτει ἕκαστος φύλλον συκῆς, ὅπερ ἀφίνει ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ οἴκου. Ἂν τὸν πρωΐαν τὸ φύλλον μένῃ ἔτι θαλερὸν, μακάριος οὗτος! ὑγείαν κ' εὐτυχίαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀπολαμβάνει· ἀλλοίμονον ὅμως ἂν ἐμαράνθη τὸ φύλλον! ἄφευκτος θάνατος ἀναμένει αὐτόν. Ὅταν δ' ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, εὐτυχὴς ὁ βλέπων τῇ πρωΐᾳ ἐκείνῃ τὴν σκιὰν αὐτοῦ εὐμήκη, δυστυχὴς δ' ὁ βλέπων αὐτὴν μικρὰν καὶ ἄνευ κεφαλῆς. Διηγοῦνται ὅτι κάποτε ἐμετρήθησαν πέντε χωρικοὶ εἰς τὰ ἁλώνια. Οἱ τέσσαρες εἶδον τὰς σκιὰς αὐτῶν μακρὰς, μόνον εἷς ἔβλεπε στρογγύλόν τι σημεῖον σώματος ἄνευ κεφαλῆς· τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπέθανε.

Ἀλλὰ τὰ ἔθιμα ταῦτα βαθμηδὸν ἐκλείπουσιν, ἓν δὲ μένει εὐλαβῶς τηρούμενον, τὸ πρωτοτυπώτατον πάντων. Ἀπὸ τῶν μεσογειοτάτων ἔτι χω-

Digitized by Google

ρίων πλῆθος κατέρχεται εἰς τὴν ἐγγυτέρω κειμένην ἀκτὴν ἀπὸ νυκτὸς βαθείας, ἵνα λουσθῇ ἐν τῇ θαλάσσῃ πρὸ τοῦ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος. Ἀσθενεῖς φέρονται ἐπὶ τῶν ὄνων ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν συγγενῶν αὐτῶν ἵνα θεραπευθῶσι διὰ τοῦ λουτροῦ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἀναλόγως τῆς κράσεως καὶ τῆς ἀσθενείας ὠφελεῖ ἢ βλάπτει ἡ νυκτερινὴ αὕτη ψυχρολουσία, ἐκ τούτου δ' ἐξάγουσι ποικίλα συμπεράσματα περὶ ἁμαρτίας, ἢ θεοσεβείας τῶν λουομένων οἱ ἁπλοῖ ἀγρόται.

Μετ' ἀπορίας ἠρώτησα.

— Διατί τάχα νὰ γίνεται νύκτα τὸ λουτρόν;

Καὶ γραῖα χωρικὴ μοὶ ἀπεκρίθη αὐστηρῶς :

— Ἄμ, παιδάκι μου, ποιὸς πάει 'σὰν βγῇ ὁ ἥλιος νὰ 'μπῇ 'ς τὴ θάλασσα, 'πού πέρτει πλειὰ τὸ θερμὸ τ' ἅη Γιάννη μέσα καὶ τὸν τρώει ;

* *

Ὁ θερισμὸς ἐγγίζει εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ· θὰ εἶχε δὲ τελειώσει ἤδη πρὸ ἡμερῶν, ἂν μὴ ἦτο ἐκτάκτως μεγάλη ἡ ἐφετεινὴ ἐσοδεία τοῦ σίτου.

Ὁ θερισμὸς ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν κορασίδων ἰδίως, διότι αὗται εὐλυγιστότεραι καὶ μικρότεραι τὸ ἀνάστημα δύνανται ν' ἀποκόπτουσι χαμηλότερον τοὺς στάχυς.

Εἶνε δὲ ἓν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἀγροτικῶν θεαμάτων,

Ἀλλ ' ἂν εἶνε εὐάρεστον θέαμα, δὲν εἶνε ὅμως καὶ εὐάρεστον ἔργον. Ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν διέρχονται αἱ ταλαίπωροι θερίστριαι ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας θερμοῦ ἡλίου. Ὁ ἱδρὼς ῥέει ποταμηδὸν ἐπὶ τῶν προσώπων αὐτῶν, ἅτινα μελανοῦνται καὶ σκληρύνονται ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ καύματος, ὥστε καθίστανται σχεδὸν ἀγνώριστοι μετὰ τὸ πέρας τοῦ θερισμοῦ. Καὶ οἱ γυμνοὶ πόδες αὐτῶν πατοῦντες ἀεννάως ἐπὶ χώματος σκληροῦ καὶ λίθων κοπτερῶν καὶ πεπυρακτωμένων καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν παλαίουσαι πρὸς τοὺς ἐντὸς τοῦ σίτου βλαστάνοντας βάτους καὶ προβάλλουσαι ἐνίοτε αἱμόφυρτοι καὶ κατεσχισμέναι καὶ ἡ ὅλη τοῦ σώματος ἀγωνιώδης θέσις ἐν τῇ συνεχῶς κεκυφυίᾳ αὐτοῦ στάσει, μεταβάλλουσιν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ αὐτὸ τὸ εὐάρεστον θέαμα εἰς μόνον οὐχὶ σπαρακτικόν.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν γίνεται διακοπὴ τῆς ἐργασίας,οἱ θερίζοντες συναθροίζονται ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου, τρώγουσι τεμάχιον κριθίνου καὶ ἀζύμου ἄρτου καὶ μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν ἢ καὶ ὕπνον ἐπαναλαμβάνουσι πάλιν τὸ ἔργον αὐτῶν μέχρι τοῦ λυκόφωτος. Ἀργά, πολὺ ἀργὰ ἐπανέρχονται εἰς τὸν οἶκον καὶ γευματίζουσι σχεδὸν τὴν 10 ὥραν τῆς νυκτός. Ἐλαῖαι, ῥεβίνθια, κολοκύνθη βραστὴ ἢ αὐτοσχέδιον εἶδος *τραχανᾶ* διὰ σίτου τετριμμένου καὶ κρομμύων μετ' ἐλαίου παρασκευαζόμενον, εἶνε τὸ σύνηθες γεῦμα τῆς ἑσπέρας. Θελκτικὸν δ' εἶνε τὸ θέαμα τῆς ἀναλαμπῆς τῶν κλιβάνων, οἵτινες καίουσι μέχρι τοῦ μεσονυκτίου παρὰ τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, περιβάλλοντες διὰ ῥοδαλῆς ἀνταυγείας τοὺς λευκοὺς αὐτῶν τοίχους καὶ ὡς μικρογραφικὴν σκηνὴν θεάτρου φωτίζοντες τὸ παμποίκιλον ἐσωτερικὸν τῶν ἀγροτικῶν τούτων ἐνδιαιτημάτων.

* *

Πρὸς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ χωρίου, πλησίον πελωρίας συκῆς φαίνεται μικρὰ καλύβη καλαμόπλεκτος καὶ κεραμοσκεπής. Διερχόμενος δὲ δι' αὐτῆς ἵνα μεταβῇ τις εἰς τὴν πλησίον κρήνην συναντᾷ παρὰ τὴν θύραν μονόχειρα γέροντα ἰσχνότατον, σχεδὸν ἐντελῶς ἄτριχον ἔχοντα τὸ πρόσωπον, ὁτὲ μὲν σύροντα διὰ τῆς μόνης χειρὸς μακρὸν κορμὸν ἀπὸ τοῦ δάσους ἀποκοπέντα, ὃν ἐκεῖ κατατέμνει εἰς μικρὰ καυσόξυλα, ὁτὲ δὲ τὰς ὄρνιθας ἐκδιώκοντα διὰ μακρᾶς ῥάβδου ἀπὸ τοῦ μικροῦ κηπαρίου, ὁτὲ δὲ καὶ καθήμενον ἐπὶ παλαιᾶς *κάπας* καὶ ῥοφοῦντα ἡσύχως τὸν ταμβάκον του.

Ὁ γέρων οὗτος γνωστὸς ἐν τῷ χωρίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα γέρο-Κωσταντής, καλεῖται Κωνσταντῖνος Σταμοῦλος καὶ — θὰ τὸ ἐμαντεύσατε ἤδη — εἶνε ἀγωνιστής.

Παρευρέθη εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρρῶν, μετέβη εἶτα εἰς Σπέτσας, κατόπιν ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην ἐν Ἀραχώβῃ καὶ ἐν Φαλήρῳ, ὅπου καὶ ἠκρωτηριάσθη τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου ἐκείνου. Διηγεῖται δὲ ἀφελέστατα πῶς ἀπώλεσε τὴν ἀριστερὰν χεῖρα μέχρι τῆς ὠμοπλάτης.

— Ἤμουν 'πίσω ἀπ'τὸ ταμποῦρι... βροχὴ πέφταν τὰ βόλια γύρω... χαμπάρι δὲν εἶχα... κάπου κάπου 'γιόμιζα τὸ τουφέκι κ' ἔρριχνα μιά... 'Σ τὸ πλάϊ μου ἦταν ἕνας νησιώτης. . . *καραβᾶς* (προσθέτει περιφρονητικῶς). . . Ἄδειασε τὸ τουφέκι του κ' ἔκανε νὰ τὸ γιομίσῃ. . . τὸ βόλι δὲν 'χώραγε 'ς τὴ μποῦκα τοῦ τουφεκιοῦ... ἦταν μεγάλο.—Δὲν κάνει αὐτό... ἄλλο βάνε, ἔσκυψα νὰ τοῦ 'πῶ... ἔστρεψα 'λίγο... τὸ ταμποῦρι δὲν μ' ἔκρυβε ὅλον... κάτι βούϊξε κοντά μου... κάτι ἔννοιωσα 'σὰν νἄλειψε ἀπὸ 'πάνου μου... τὸ τουφέκι μοῦ γλύστρισε κατὰ γῆς... σκοτίσθηκα μονομιᾶς ... καὶ ἀνάμεσα 'ς τὴ ζάλη εἶδα χάμου κάτι τι ... ἦταν τὸ ζερβί μου χέρι... Μπάλα κανονιοῦ μοῦ τὤχε πάρει σύρριζα —. . .Ἕνας φράγκος γιατρὸς μὲ γιάτρεψε. . . τί νὰ τὴν κάνω τὴ γιατριά του ; ἄλλο χέρι δὲν μοὔδωκε...

Τοιοῦτος ὁ γέρο Κωσταντής, ἡ μόνη αὕτη, ἀλλ' ἀρκοῦσα δόξα τοῦ χωρίου Γουβῶν. Καὶ ἡ μὲν ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀνταμείβει τὸν μονόχειρα ἀπόμαχον τοῦ Καραϊσκάκη διὰ δραχμῶν. . . . **δέκα** κατὰ μῆνα, οἱ δὲ συνδημόται του τιμῶσιν ἀρκούντως ἐκλέγοντες αὐτὸν *πάρεδρον* τῶν χωρίων Γουβῶν καὶ Καστριοῦ. Μία χεὶρ λοιπὸν μαχητοῦ ἐν Ἑλλάδι πωλεῖται ἀντὶ τῶν τόκων κεφαλαίου 1, 500 δραχμῶν καὶ μιᾶς *παρεδρείας* ! ! . .

* *

Digitized by Google

Δεκάς πυροβολισμῶν περὶ τὴν δείλην τῆς παρελθούσης τρίτης ἀφυπνίσασα τὴν ἠχὼ τῶν βουνῶν τῆς κοιλάδος ἔκαμε κ' ἐμὲ νὰ σπεύσω ἔκπληκτος πρὸς τὸν ἐξώστην μου. Ηὔξησε δ' ἔτι μᾶλλον ἡ ἔκπληξίς μου, ὁπότε εἶδον ὁλόκληρον τὸ χωρίον σπεῦδον πρὸς ὡρισμένον σημεῖον, ὡς ἂν ἐγνώριζον τῶν πυροβολισμῶν τὴν αἰτίαν, ὡς ἂν ἀνέμενον αὐτοὺς εἰς συμφωνηθὲν σημεῖον. Κράξας παιδίον σπεῦδον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐρωτήσας ἔλαβον τὴν ἑξῆς ἀπόκρισιν :

— *Ἔρχετ' ἡ Παναγία, μπάρμπα!*

Καὶ πράγματι πρὶν ἢ προφθάσω νὰ σκεφθῶ τί εἴδους ἔλευσις Παναγίας ἦτο ἡ διὰ πυροβολισμῶν οὕτω μηνυθεῖσα, εἶδον μεγάλην συνοδίαν προβαίνουσαν μέσῳ τοῦ δάσους, τῇ βοηθείᾳ δὲ τοῦ τηλεσκοπίου μου διέκρινα ἤδη ζεῦγος καλογήρων ἐφίππων, ἐρυθρόν τι σχῆμα ὀρθογώνιον κρατούμενον ὑπό τινος, πλῆθος δὲ χωρικῶν τοῦ τε ὡραίου καὶ ἀσχήμου φύλου ἀκολουθοῦν τὴν λιτανείαν. Ἡ συνοδία ὁλονὲν ἐπλησίαζεν, ἠκούοντο δ' εὐκρινῶς ἤδη τὰ *Κύριε ἐλέησον* τῶν πιστῶν. Ἀφ' ἑτέρου οἱ σπεύσαντες πρὸς ὑπάντησιν χωρικοὶ ἐγονυπέτουν καὶ ἐσταυροκοποῦντο καὶ ἔκλινον μέχρι τῆς γῆς τὴν κεφαλήν. Τὸ θέαμα ἦτο ἀληθῶς γραφικώτατον· μέσῳ τῶν πρασίνων δένδρων καὶ θάμνων οἱ χρυσίζοντες στολισμοὶ τῶν γυναικῶν, στίλβοντες ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ κατερχομένου ἡλίου, ὡμοίαζον προώρως ἀνατείλαντα ἄστρα καὶ —ἵνα ἐμμείνω εἰς τὴν παραβολήν μου, ἀθλίαν ἴσως— αἱ κόκκιναι αὐτῶν ἐμπροσθέλαι κολπούμεναί πως ὑπὸ ἐλαφροῦ ἀνέμου, ὡμοίαζον τὰ τῆς δύσεως ῥοδοσύννεφα.

Ὁπότε ἡ λιτανεία ἀφίκετο εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου κατῆλθον κ' ἐγὼ ἐκεῖ. Τὸ αἴνιγμα ἐλύθη· ἡ ἔλευσις τῆς Παναγίας δὲν ἦτο ἄλλο ἢ ἡ ἄφιξις ζεύγους καλογήρων, οἵτινες ἐνοικιάζοντες διὰ πλειοδοτικῆς δημοπρασίας, (ἀντὶ 5,000 δρ. ἐφέτος νομίζω) μεγάλην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἀργυρότευκτον καὶ ὀγκῶδες ἀργυροῦν κιβώτιον πλῆρες ἁγίων λειψάνων, ἀναχωροῦσιν ἀπὸ τοῦ Μοναστηρίου τῆς Σούρπης καὶ περιάγοντες ταῦτα ἀνὰ τὴν Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν καὶ Εὔβοιαν καὶ Φθιώτιδα, ἐκμεταλλεύονται τὴν εὐπιστίαν τῶν χωρικῶν ἀναγινώσκοντες αὐτοσχεδίους εὐχὰς περὶ ἐξοντώσεως τῆς ἀκρίδος, τῆς μηνιγγίτιδος καὶ τῶν τυφοειδῶν πυρετῶν καὶ τῆς ἀπὸ πάσης ἀσθενείας καὶ κακοῦ ἀπαλλαγῆς, τῶν τε ἀνθρώπων, ζῴων, δένδρων, ἀμπέλων καὶ *λαγχάνων*. Πληροῦσι δ' οὕτως ἀφθόνως τὰς μὲν κοιλίας ὀρνίθων, τὰ δὲ θυλάκια ἀργυρίου τόσου, ὥστε καὶ τὸ ἐνοίκιον τῶν ἱερῶν κτημάτων νὰ δώσωσι καὶ διὰ τοὺς εὐσεβεῖς αὐτῶν κόπους ν' ἀποζημιωθῶσιν. Ἡ εἰκὼν προορισθεῖσα οὕτως ὑπ' αὐτῶν αἰωνίως νὰ ὁδοιπορῇ ὠνομάσθη *Παναγία ἡ Ξενιά*. Ἤρχετο δ' ἐκ τοῦ χωρίου Ἀγριοβοτανιοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες, πρὸ πάντων δ' αἱ κόραι, αἵτινες σπανιώτατα ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τοῦ χωρίου αὐτῶν, εὗρον τὴν εὐκαιρίαν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Θεομήτορος νὰ ἔλθωσι μέχρι Γουβῶν ὡς συνοδοί. Μ' ἐξέπληξεν ἡ ἔκτακτος ὅλως ἀσχημία αὐτῶν καὶ οἱ κατὰ μοιραίαν ἀντίθεσιν λαμπροὶ στολισμοί των *ἡ ἀρματωσαίς* των, ὡς λέγουσι κοινῶς ἐδῶ.

Καὶ ἐστήθη ἡ εἰκὼν ἐν τῇ πλατείᾳ, καὶ εἶπον οἱ καλόγηροι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Λαζάρου (ἀγνοῶ διατί) καὶ χρῆμα οὐκ ὀλίγον κατετέθη ἐν ταῖς παλάμαις αὐτῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν εἶχον διόλου ὄρεξιν νὰ τοὺς φιλοξενήσω ἐν τῷ πύργῳ μου· κατέλυσαν λοιπὸν ἐν τῷ οἴκῳ εὐπόρου τινὸς χωρικοῦ, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς τετάρτης ἐλειτούργησαν ἐν τῷ μικρῷ ἐκκλησιδίῳ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Τὸ σχεδὸν ἐρειπωμένον τοῦτο ἐκκλησίδιον κεῖται ὀλίγον πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου, ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὑψηλοτέρου τῶν περὶ αὐτὸ βουνῶν τοῦ καλουμένου : *Τοῦρλα*.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αἱ ἀγροτικαὶ ἐκκλησίαι περιστοιχοῦνται ὑπὸ μεγάλων παλαιῶν δένδρων, διὰ τὸν ἁπλοῦν λόγον ὅτι οἱ χωρικοὶ σεβόμενοι δὲν κόπτουσιν οὐδὲ φύλλον ἐξ αὐτῶν. Καὶ ἡ Ἁγία Παρασκευὴ τῶν Γουβῶν κεῖται μέσῳ συστάδος ὡραίων δρυῶν, ὧν τὰ φυλλώματα κατέρχονται μέχρι τοῦ κατωφεροῦς ἐδάφους, ἀναμιγνύονται ἐκεῖ μετὰ τῶν σχίνων καὶ οὕτω μόλις ἀφίνουσι νὰ διαφαίνεται μέσῳ αὐτῶν μέρος τῶν διὰ λευκῆς ἀσβέστου ἐψιμμυθιωμένων τοίχων τοῦ ναοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι ἔσπευσα εἰς τὴν λειτουργίαν, διότι λειτουργία ἐνταῦθα εἶνέ τι σπάνιον φαινόμενον συμβαῖνον δὶς ἢ τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἡ λειτουργία ἤρξατο περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, σημαίνοντος τοῦ τόσον ὑπερτέρου τῶν βαρβάρων κωδώνων, τοῦ τόσον συμπαθοῦς *σημάντρου* Εἶνε δὲ τὸ σήμαντρον μέγιστον τεμάχιον πλατέος σιδήρου διὰ σχοινίου κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ καὶ κρουόμενον διὰ μικρᾶς σφύρας. Ἡ θύρα τοῦ ναοῦ εἶνε χαμηλή, καὶ ἀκουσίως κλίνει τις εὐσεβῶς τὴν κεφαλὴν ἵνα εἰσέλθῃ. Ὀροφὴ δὲν ὑπάρχει· στρέφων τις ἄνω τὸ βλέμμα βλέπει δοκούς, πλήρεις ἀραχνίων ἱστῶν, καὶ διακρίνει μικρὰ κυανᾶ τεμάχια οὐρανοῦ. Τὸ ἱερὸν χωρίζεται ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ διὰ σανιδώματος ἀκατεργάστου, ἀθλίως τετρημένου εἰς τέσσαρα ἢ πέντε μέρη ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς θῆκαι εἰκόνων ξυλίνων, προϊόντων τῆς ἀμαθεστέρας καλογηρικῆς ἁγιογραφίας. Δύο κανδῆλαι ἐκ λευκῆς ὑέλου, δύο κηροστάται κατεσκευασμένοι ἐκ δενδρυλλίων ἀνεστραμμένων, οὕτως ὥστε ὁ μὲν κορμὸς αὐτῶν ἐπέχει τόπον στήλης, οἱ δὲ κλῶνοι ἐκτελοῦσι καθήκοντα ποδῶν, εἷς δίσκος σκωριῶν παρά τινι γωνίᾳ, ξύλινον ἀναλόγιον διὰ πελέκεως εἰργασμένον, χρησιμεῦον καὶ ὡς κηροθήκη, δεκὰς χωρικῶν εὐσεβῶς ἱσταμένων, ὄπισθεν δ' αὐτῶν δωδεκὰς γυναικῶν καὶ παίδων κατὰ γῆς καθημένων, παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου λιβανίζων, πρὸ τοῦ ἀναλογίου οἱ δύο καλόγηροι μινυρίζοντες, τὸ σύνολον φωτιζόμενον

Digitized by Google

ὑπὸ τῶν δύο ἀνημμένων κανδηλῶν καὶ δεκαπεντάδος κηρίων — τοιοῦτον τὸ θέαμα, ὅπερ εἶδον εἰσερχόμενος. Ἐν τῷ οὕτως ἀτημελήτῳ εἶχέ τι τὸ ἀρχαιοπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικόν. Ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου εἶνε νέος, εὐφυής, ἐγγράμματος, γλυκύς, μειδιῶν, τιμιώτατος καὶ ἀγαπώμενος διὰ τοῦτο ὑπὸ πάντων, τοιοῦτος, οἷον θὰ ηὐχόμην εἰς πάντα τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος. Ἂν δ' ἐλειτούργει μόνος θὰ συνεπληροῦτο θαυμασίως ἡ τοῦ ὅλου ἁρμονία. Ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη οἱ δύο *ἐνοικιασταὶ καλόγηροι*, οἱ κάπηλοι αὐτοὶ τῆς θρησκείας, οἱ ἐν ὀνόματι ἁγίου ὀνόματος καταληστεύοντες τοὺς ταλαιπώρους χωρικούς. Ἀπαίσιοι ἀμφότεροι τὰς ὄψεις, ὁ μὲν κοντὸς καὶ σπανίας ἔχων τοῦ πώγωνος τὰς τρίχας, ὁ δὲ πελώριος, δασὺς καὶ ἐζωσμένος τὴν εὐρεῖαν γαστέρα διὰ ζώνης... στρατιωτικῆς — μᾶλλον ἐνωμοτάρχης ἢ ἱερεύς! Ἀγράμματοι, ψάλλοντες ἄλλ' ἀντ' ἄλλων καὶ ἀναγινώσκοντες συλλαβιστά. Ὁμιλοῦντες βήχοντες, πταρνιζόμενοι, χασμώμενοι, τοσοῦτον κατέστρεφον τὴν πρώτην ἐντύπωσιν, τοσοῦτον ἐβεβήλουν τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον τόπον, ὥστε βεβαίως ἂν οἱ παριστάμενοι χριστιανοὶ ἦσαν ἧττον μωρόπιστοι θὰ ἀπεδίωκον αὐτοὺς τοῦ ναοῦ, καὶ οὕτω παυούσης τῆς τελουμένης ἱεροσυλίας, θὰ ἐτελεῖτο ὑπὸ μόνου τοῦ ἀξίου ἱερέως αὐτῶν ἥσυχος, τακτική, εὐσεβὴς ἱεροτελεστία.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἐτελέσθη ἁγιασμὸς ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ χωρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἡγίασαν τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀμπέλους αὐτῶν οἱ ἀγρόται. Μετὰ δὲ τὸν ἁγιασμὸν περιάγοντες ἀνὰ τοὺς οἴκους πάντων τὴν ἱερὰν εἰκόνα καὶ τὰ ἅγια λείψανα, ἐφορολόγησαν τετάρτην ἤδη φορὰν τοὺς ταλαιπώρους χωρικοὺς τὴν μεγίστην φορολογίαν, τὴν τοῦ σίτου. Ἐν καταστίχῳ ἐγγράφουσι τί ἕκαστος θὰ δώσῃ.... εἰς τὴν Παναγίαν, ὅταν μετρήσῃ τὸ ἀλώνιόν του. Καὶ ὁ μὲν δίδει ἓν κοιλόν, ὁ δὲ ἥμισυ, καὶ ἡ ὅλη ἐγγραφὴ ἀνέρχεται εἰς κοιλὰ 12, δραχμὰς 100 περίπου... διὰ τὴν Παναγίαν!

Περὶ τὴν 5 ἑσπερινὴν ὥραν ἡ λιτανεία ἀνεχώρει μεταβαίνουσα εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον *Κορμπάτσι*, ἔπρεπε δὲ νὰ συνοδευθῇ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων χωρικῶν. Ἐνδοὺς εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις αὐτῶν, ἠκολούθησα πρὸ πάντων χάριν τοῦ θεάματος.

Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ ὅμως ἠννόουν ν' ἀποζημιωθῶ διὰ τὰς ἀλγεινὰς ἐντυπώσεις τῆς ἡμέρας, οὕτως ὥστε ὁ ἐπίλογος νὰ ἐξιλεώσῃ τὸ ὅλον πληκτικὸν σύγγραμμα. Ἐπὶ ὄνου καθήμενος καὶ περιστοιχισμένος ὑπὸ ἑκατοντάδος χωρικῶν, ἀμφιγενῶν, ἐσκέφθην ν' ἀντικαταστήσω τὰς μέχρι τοῦ νῦν ψαλμῳδίας δι' εὐθύμων ᾀσμάτων. Ἔγεινεν ἡ ἀρχὴ ὑπὸ τῶν νέων, ἐπῆραν θάρρος καὶ *ἡ Λυγεραῖς*, καὶ μόλις παρὰ τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν ἐτελείωσε τὸ τριακοστὸν ἴσως *τραγουδάκι*, δροσερὸν καὶ εὐῶδες ὡς γνήσιον ἄνθος τοῦ βουνοῦ.

Οὐδέποτε ὡδοιπόρησα θελκτικώτερον ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν! καὶ ἴσως ἴσως χάριν τῆς ὁδοιπορίας αὐτῆς θὰ συνεχώρουν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐλεεινοὺς καλογήρους, ἂν δὲν ἦτο τόσον σύντομος, τόσον ταχεῖα ἡ ἀπόλαυσις ἐκείνη, ἡ ὡς ὄνειρον, ὡς γλυκύτατον ὄνειρον παραμένουσα ἐν τῷ ταμιευτηρίῳ τῶν ἀγροτικῶν ἀναμνήσεών μου!

5 Ἰουλίου 1882. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Δημοδιδάσκαλος χωρίου διδάσκει τὴν πρόσθεσιν.

— Δὲν εἶμπορεῖτε νὰ προσθέσετε δύο πράγματα διαφορετικά· π. χ. ἐὰν προσθέσετε ἓν πρόβατον καὶ μίαν ἀγελάδα, ταῦτα δὲν κάμνουν οὔτε δύο πρόβατα οὔτε δύο ἀγελάδας.

Τοῦτο ἀκούσας εἷς τῶν μαθητῶν, υἱὸς γαλακτοπώλου, ὑψώνει τὴν χεῖρά του καὶ λέγει·

— Αὐτὸ 'μπορεῖ νὰ εἶνε ἔτσι μὲ πρόβατα καὶ μὲ ἀγελάδας· ἀλλ' ἐὰν προσθέσωμεν 1 ὀκᾶ γάλα καὶ 1 ὀκᾶ νερό, ἔχουμε δύο ὀκάδες γάλα. Τὸ εἶδα νὰ τὸ κάμνῃ ὁ πατέρας!

*
* *

Εἰς τὸν φίλον του Μ*, ὅστις τὸν ἐσυμβούλευε νὰ ἐμβολιάσῃ τὰ παιδιά του, ὁ Ἀγαθόπουλος ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἐμβολιασμόν.

— Εἰς τί θὰ χρησιμεύσῃ; ἔλεγε. Ἐγὼ ἐγνώρισα ἕνα παιδί, 'γερὸ 'σὰν τὸ σίδερο, ποῦ ἂν καὶ τὸ ἐμβόλιασαν, ὕστερα ἀπὸ δυὸ 'μέραις ἀπέθανε.

— Πῶς! ὕστερα ἀπὸ δυὸ 'μέραις!...

— Ναί, βέβαια· ἔπεσε ἀπὸ ἕνα δέντρο 'ψηλὰ κ' ἔμεινε 'ς τὸν τόπο... Καὶ ὕστερα σοῦ λέγουν *'μπόλιασε τὰ παιδιά σου.*

*
* *

Νεανίσκος, οὗτινος τὸν ἁπαλὸν πώγωνα μόλις ἤρχιζε νὰ καλύπτῃ ἐλαφρότατος χνοῦς, ἠρέσκετο νὰ ξυρίζεται ἀεννάως. Προχθὲς πάλιν εἰσέρχεται εἰς κουρεῖον ἵνα ξυρίσῃ τὰς ἀνυπάρκτους τρίχας του. Ὁ κουρεύς, θέσας τὴν ἐμπροσθέλαν καὶ σαπωνίσας τὸν ψιλόν του πώγωνα, τὸν ἀφῆκε καὶ σταθεὶς εἰς τὴν θύραν παρετήρει τοὺς διαβάτας. Τοῦτο βλέπων ὁ νεανίας ἀναφωνεῖ πλήρης ἀγανακτήσεως·

— Μὰ τί περιμένεις τόσην ὥραν ἐκεῖ;

— Περιμένω, φίλε μου, νὰ μεγαλώσουν τὰ γένεια σου γιὰ νὰ τὰ ξυρίσω.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

***Πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρξε δυσαρέσκεια κατὰ τῶν κυβερνήσεων, τῶν νόμων καὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν· τοῦτο προέρχεται, διότι οἱ ἄνθρωποι εἶνε πάντοτε ἕτοιμοι νὰ φορτώσωσιν ἐπὶ τούτων τὴν εὐθύνην τῆς δυστυχίας, ἥτις εἶνε ἀχώρι-

Digitized by Google

στος ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἐκληρονόμησε ταύτην ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ. Τὴν ἄδικον ταύτην τάσιν τῶν ἀνθρώπων ἐξεμεταλλεύθησαν πάντοτε διὰ τρόπου ψευδοῦς καὶ ἀσυνέτου οἱ σύγχρονοι δημοκόποι. Κατ' αὐτοὺς ὁ κόσμος κατὰ φύσιν φαίνεται ὠργανωμένος νὰ καταστῇ τέλειος,καὶ ἀληθὲς ἐνδιαίτημα εὐτυχίας. Ἀποδίδουσι λοιπὸν μόνον εἰς τὰς κυβερνήσεις τὰ μεγάλα κακὰ τοῦ κόσμου, ἅτινα ἐν τούτοις διαμαρτύρονται κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης. Νομίζουσιν ὅτι ἐὰν αἱ κυβερνήσεις ἔπραττον τὸ ἑαυτῶν καθῆκον,ἡ γῆ ἤθελε κατασταθῇ παράδεισος. (Schopenhauer).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὴν 25 μαρτίου, γράφει ἡ ἀγγλικὴ ἰατρικὴ ἐφημερὶς «Lancet» τῆς 17 ἰουνίου 1882, ὁ ἰατρὸς **Milner Moor** προσεκλήθη ἵνα ἐπισκεφθῇ γυναῖκα 31 ἐτῶν, ἀφ' ἧς διὰ τῶν ἐργαλείων ἐξήχθη θῆλυ τέκνον φέρον δύο κεφαλὰς καὶ δύο λαιμούς.Ἡ μία τῶν δύο κεφαλῶν εἶχεν ἀποκοπῆ κατὰ τὴν μακρὰν καὶ ἐπίπονον ἐξαγωγὴν τοῦ τέρατος, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ κ. **Moor** μετὰ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ κ. **Dewes** ἀπεκοίμισαν τὴν ἀσθενῆ. Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ θῆλυ τέρας ἦτο νεκρὸν πολὺ πρὶν ἐξαχθῆ. Γενομένης αὐτοψίας παρετηρήθησαν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καταφανῶν καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐν τοῖς σπλάγχνοις καὶ τοῖς ὀστοῖς ἀνωμαλίαι.

Πρό τινος ἀπέθανεν ἐν Λονδίνῳ Ἰταλὸς ἀφήσας ἀρκετὰ περίεργον διαθήκην. Ἐκληροδότησεν ἑξακισχίλια φράγκα εἰς τὸν εὐρωπαῖον δημοσιογράφον, ὅστις κατορθοῖ νὰ γίνηται ὁ περισσότερος λόγος περὶ αὐτοῦ! Ἤδη ζητεῖται ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης, ὅστις θὰ ὁρίσῃ τίς εἶνε ὁ ποιῶν τὸν πλειότερον θόρυβον.

Ἐν Ἀμερικῇ προαλείφονται ἀπὸ τοῦδε διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου, καίτοι αὕτη θὰ γείνῃ τῷ 1884. Τὸ πρόσωπον ὅπερ τοσοῦτον ἐνωρὶς ἤρξατο ἐνεργειῶν εἶνε φυσικῶς εἷς ὑποψήφιος, ἀλλ' ὁ ὑποψήφιος αὐτὸς εἶνε γυνή. Ἡ κυρία Βικτωρία **Woodhall**, ἀποφασίσασα νὰ καθιερώσῃ τὴν ἰσότητα τῶν δύο φύλων, ἐξέδοτο πρό τινος πρόγραμμα δι' οὗ θέτει τὴν ὑποψηφιότητά της καὶ ἀγγέλλει ὅτι θὰ μετέλθῃ πᾶν μέσον ὅπως προσελκύσῃ ὀπαδούς.

Ἐξυπνητήριος κλίνη. Μηχανικὸς τῆς Δρέσδης ἀνεκάλυψε πρό τινος κλίνην ἐξυπνητήριον. Εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν στιγμὴν μηχάνημά τι ἀνάπτει φῶς ἐνῷ κωδωνοκρουσία ἰσχυρὰ ἐγείρει τὸν ὑπνώττοντα. Πέντε λεπτὰ ἀργότερον, ἐὰν ὁ ὑπνώττων ἐπιμένῃ κοιμώμενος, ἡ κλίνη ἀποσυντίθεται αὐτομάτως, καὶ ἀποτινάσσουσα ῥίπτει αὐτὸν κατὰ γῆς. Δὲν λέγεται καὶ ἂν ἡ κλίνη ζητεῖ συγχώρησιν διὰ τὴν ἀνησυχίαν.

Ἡ σμικροτάτη τῶν ἀτμομηχανῶν κατεσκευάσθη ὑπὸ Ἀμερικανοῦ τινος ὡρολογοποιοῦ **Buck**. Τὸ βάρος αὐτῆς ἰσοῦται πρὸς 30 σιτάρια (=1]2 δράμιον) καταλαμβάνει δὲ χῶρον 3 κυβικῶν ἑκατοστομέτρων, ἔχει ὕψος 16 χιλιοστομέτρων ἤτοι ἐν ἄλλαις λέξεσι καλύπτεται ὑπὸ συνήθους δακτυλήθρας. Ἀποτελεῖται δὲ αὕτη ἐξ 140 διαφόρων τεμαχίων συνηρμολογημένων διὰ 52 κοχλιῶν. Τρεῖς σταγόνες ὕδατος ἀρκοῦσιν εἰς πλήρωσιν τοῦ λέβητος καὶ κίνησιν τοῦ ἀξιοπεριέργου τούτου μηχανήματος.

Κατά τινας στατιστικὰς πληροφορίας αἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀτμομηχαναὶ ἐξαιρέσει τῶν σιδηροδρομικῶν ἔχουσιν 7,000,000 ἵππων δύναμιν,αἱ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς 7, 500,000 ἵππων, αἱ ἐν Γερμανίᾳ 4,000,000, αἱ ἐν Γαλλίᾳ 3,000,000 καὶ αἱ ἐν Αὐστρίᾳ 1,500, 000. Αἱ τῶν σιδηροδρόμων ἀτμομηχαναὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου συμποσοῦνται εἰς 100,000, ὧν ἡ δύναμις ἰσοῦται πρὸς 30,000,000 ἵππους. Τὸ σύνολον τῆς δυνάμεως ἑπομένως ἁπασῶν τῶν ἀτμομηχανῶν ἀντιστοιχίζει πρὸς 80,000,000 ἵππους. Ἐὰν ἤδη παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ δύναμις ἑνὸς ἵππου ἐξισοῦται πρὸς τὴν δύναμιν 10 ἀνδρῶν, τότε ἡ τοῦ ἀτμοῦ δύναμις ἡ ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας ἐνεργοῦσα παρέχει καθ' ἑκάστην ἐργασίαν,ἣν ἤθελον παρέχει 800,000,000 ἄνδρες.

Ὄντος δὲ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ πλανήτου μας ἴσου περίπου πρὸς 1,500,000,000 ψυχάς, τοῦ δὲ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν 15—65 ἐτῶν ἴσον πρὸς τὸ 1]3 τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, ἐξάγεται ὅτι 500,000,000 ἄνδρες εἰσὶν εἰς ἡλικίαν κατάλληλον δι' ἐργασίαν. Ὅθεν ἐκ τῶν ἄνω ὑπολογισμῶν καταφαίνεται ὅτι ὁ ἐφευρέτης τῆς ἀτμομηχανῆς **Watt** ὑπερεδιπλασίασε τὰς χεῖρας τῆς ἐργασίας διὰ τῆς εὐεργετικωτάτης εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐφευρέσεώς του.

Ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ τῇ ἀπὸ Νέας Ὑόρκης πρὸς τὸ Σικάγον ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τῶν ὡς ἑστιατόρια χρησιμευουσῶν ἁμαξῶν, περὶ ὧν πρό τινος ὡμίλησαν αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ τύπου καὶ τινες ἄλλοι εἶχον προσκληθῆ κατὰ ταῦτα ὅπως μετάσχωσιν ἐκδρομῆς τινος, καθ' ἣν καὶ ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν χρῆσις τῶν ἑστιατορίων τούτων.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τῶν ἁμαξῶν τούτων ἔξωθεν ὑπάρχουσι χρυσοῖς γράμμασιν αἱ λέξεις: «**Pennsylvania Dining Car**». Αἱ θύραι των φέρουσιν ἀργυρᾶ κοσμήματα, αἱ ὕαλοι εἰσὶ διαφανέσταται, τάπης δὲ μαλακὸς καλύπτει τὸ ἔδαφος αὐτῶν. Τὰ παραπετάσματα τῶν παραθύρων εἰσὶν ἐξ ἀρίστου καὶ πολυτελεστάτου ὑφάσματος, αἱ τράπεζαι καὶ αἱ ἕδραι φέρουσι πολύτιμα ἐπ' αὐτῶν ψηφιδωτά, τὰ δὲ τῆς τραπέζης σκεύη εἰσὶν οἷα τὰ τῶν τῆς πρώτης τάξεως ἑστιατορίων.

Ὁ κατάλογος τῶν φαγητῶν εἶνε ποικίλος, οἱ δὲ ὑπηρέται φέρουσιν ὁμοιόμορφον λευκόφαιον ἐνδυμασίαν.

Εἰς ἕκαστον ἑστιατόριον παρέπεται ἅμαξα χρη-

Digitized by Google

σιμεύουσα ὡς καπνιστήριον, καὶ εἰς ταύτην ἄλλη χρησιμεύουσα ὡς ἀναγνωστήριον, ἐν αἷς οἱ ταξειδιῶται εὑρίσκουσι σιγάρα, ἐφημερίδας, μυθιστορήματα, περιοδικὰ κ.τ.τ.

Αἱ ὧραι τοῦ προγεύματος εἰσὶν ἀπὸ τῆς 7-10 τῆς πρωΐας, αἱ τοῦ γεύματος ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς 2 καὶ αἱ τοῦ δείπνου ἀπὸ τῆς 5-7 μ.μ. Οἱ δι' ἁμαξοστοιχιῶν ἐν αἷς ὑπάρχουσιν ἑστιατόρια ταξειδεύοντες πληρόνουσιν ἐπὶ πλέον 8 δολλάρια μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ φαγητοῦ.

∾ Ἀπὸ τῆς 13 Ἰουλίου ἤρξατο ἐν Τρανσυλβανίᾳ τὸ μέγα κυνήγιον τῶν ἄρκτων, οὗ συμμετέχουσι τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, καὶ εἰς ὃ ἰδίως ἀρέσκεται ὁ πρίγκιψ διάδοχος τῆς Αὐστρίας ἀρχιδοὺξ Ῥοδόλφος.

∾ Ὅλως περίεργος καὶ ἰδιότροπος νεωτερισμὸς εἰσήχθη πρό τινος ἐν Ἀγγλίᾳ· ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι θὰ εἰσαχθῇ καὶ παρὰ τῷ ἄρρενι φύλῳ. Πᾶσαι αἱ ἐκεῖθεν τῆς Μάγχης δέσποιναι καὶ δεσποινίδες, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, φέρουσι περιλαίμια ἐκ λευκοῦ πανίου ἀνεστραμμένα, ἐφ' ὧν ἀναγινώσκονται ἔντυποι ἢ χειρόγραφοι διάφοροι φράσεις, τὸ πλεῖστον σκέψεις, ἰδέαι, γνωμικὰ εἰλημμένα ἐκ τῶν στίχων τῶν ἐγκριτοτέρων Ἄγγλων ποιητῶν καὶ λογογράφων, ἅτινά εἰσι χαρίεντα ἢ πένθιμα, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ φέροντος. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου οὐδὲν ἔχει τὸ ψεκτὸν ὁ παράδοξος οὗτος συρμός· ἀπεναντίας εἶνε εὐφυὴς ἡ ἐπίνοια χάρις εἰς τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ σπουδάσῃ τὴν φιλολογίαν τόσον ἐγγὺς τοῦ ἀλαβαστρίνου λαιμοῦ ὡραίας δεσποινίδος. Ἀλλ' ἓν ζήτημα ἐγείρεται φυσικώτατα· θὰ περιορισθῇ εἰς τὰ ἀποφθέγματα τῶν Ἄγγλων συγγραφέων μόνον, ἢ θὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς μέσον συνεννοήσεως; Ἐκτὸς δὲ τούτου ὅλοι γινώσκουσι τὴν μανίαν τῆς ἀγγελίας ἐν Ἀγγλίᾳ· δὲν εἶνε ἐφεύρεσις, δὲν εἶνε ἐπινόησις, ἣν νὰ μὴ ἐχρησιμοποίησε τὸ κερδοσκοπικὸν πνεῦμα τῶν Ἄγγλων ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων, ὅπως καταστήσῃ γνωστὰ τὰ διάφορα τοῦ ἐμπορεύματος αὐτῶν εἴδη. Ἂν λοιπὸν ἡ ἀγγελία ἐπέδραμε ὅλα τὰ κενὰ μέρη, ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν ἐφημερίδων μέχρι τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν, τίς ἀμφιβάλλει ὅτι αὕτη θὰ ἐνθρονισθῇ καὶ ἐπὶ τῶν περιλαιμίων, ἀφοῦ καταλληλότεραι καὶ ἑλκυστικώτεραι κινηταὶ ἀγγελίαι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπινοηθῶσι. Καὶ κατόπιν τούτου δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ἴδωμεν κομψὴν καὶ μυροβόλον νεάνιδα, ἀγγέλλουσαν διὰ τοῦ περιλαιμίου αὐτῆς ὅτι ἡ καλλιτέρα *μουστάρδα* εἶνε ἡ τοῦ δεῖνος ἐμπόρου, ἢ ὅτι τὸ καλλίτερον μέσον πρὸς θεραπείαν τῶν τύλων εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ δεῖνος κατασκευασθεῖσα πομάδα!

∾ Ἐν Βερολίνῳ τὸ ὡραῖον φῦλον λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας. Ἐν συνελεύσει τινὶ τῶν προοδευτικῶν, ἐν ᾗ δεκακισχίλια ἄτομα ἔλαβον μέρος, εὑρίσκοντο ἐπίσης ἱκαναὶ γυναῖκες, ἃς ἡ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη νὰ παρακαλέσῃ, διακοποῦντος τοῦ λόγου, μετὰ μεγάλης εὐγενείας ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἵνα μὴ παραβῶσι τὰς διατάξεις τοῦ περὶ δημοσίων συναθροίσεων νόμου. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ὁ κ. Εὐγένιος Ῥίχτερ ἤρξατο τοῦ λόγου του.

∾ Περὶ τῆς νοημοσύνης τῶν κυνῶν πολλὰ ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλο παράδειγμα ἐμπεδοῦν ἔτι μᾶλλον τὴν γνώμην τῶν ἰσχυριζομένων ὅτι ἐξ ὅλων τῶν γενῶν τῶν ζῴων τὸ τῶν κυνῶν εἶνε τὸ νοημονέστερον. Ἀναφέρει αὐτὸ ἡ ἐφημερὶς «Times» τῆς Hartfort, πόλεως τῆς Κοννεκτικούτης ἐν ταῖς Ἡνωμ. Πολιτείαις.

Εἷς τῆς πόλεως ταύτης κάτοικος εἶχεν ὡραῖον κύνα ὀνομαζόμενον *Μαγιώρ*. Ὁ κύων οὗτος ἔτρεφε μῖσος ἄσπονδον πρὸς γάτον ζῶντα ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, μῖσος, τὸ ὁποῖον μόνον ἡ ἐπέμβασις τῆς οἰκοδεσποίνης κατώρθου ἑκάστοτε νὰ περιστέλλῃ μετὰ κόπου. Πολλάκις ἡ κυρία κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας τὸν γάτον καὶ θωπεύουσα αὐτὸν, τὸν ἐπεδείκνυε πρὸς τὸν ἀδιάλλακτον ἐχθρόν του οἱονεὶ δηλοῦσα ὅτι ὤφειλε νὰ ζῇ μετ' αὐτοῦ ἐν ἁρμονίᾳ. Ὁ *Μαγιὼρ* ἠναγκάζετο τότε νὰ σείῃ τὴν οὐρὰν μετά τινος δυσαρεσκείας, καὶ νὰ ἀποκρύπτῃ τὴν πρὸς τὸν γάτον ἐχθρότητά του οὐχὶ ἄνευ πολλῆς προσπαθείας.

Τὰ πράγματα ἔβαινον οὕτως ἐπί τινα καιρόν. Εἰς πᾶσαν περίστασιν καθ' ἣν ὁ γάτος ἐζήτει νὰ προσεγγίσῃ πως εἰς τὸν ἐχθρόν του, ὁ *Μαγιὼρ* ἀπεσύρετο εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δωματίου γρύζων ὀργίλως ὡσεὶ λέγων· «Δὲν σὲ πνίγω, καϋμένε, γιατὶ ἔτσι θέλει ἡ κυρά μας· μὰ μὴ μὲ ἐνοχλεῖς περισσότερον μὲ τὰς φιλοφρονήσεις σου». Ἐν τούτοις μετ' ὀλίγον ἡ πρὸς τὸν γάτον συμπάθεια τῆς κυρίας ἤρξατο ἐλαττουμένη ἕνεκα κακοήθους τινὸς ἕξεως ἣν εἶχε νὰ ἐκτελῇ πανταχοῦ τῆς οἰκίας, ἐπὶ τῶν ταπήτων καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, πράξεις τινὰς, τὰς ὁποίας ἡ εὐπρέπεια δὲν ἐπιτρέπει νὰ ὀνομάσωμεν. Τέλος δὲ ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ὁ γάτος ὑπερέβη πᾶν ὅριον οἰκειότητος, ἡ κυρία ὀργισθεῖσα εἶπε μεγαλοφώνως εἰς τὸν σύζυγόν της ὅτι πολὺ θὰ εὐχαριστεῖτο νὰ ἐξεφορτόνετο ἓν τόσῳ ἀχρεῖον ζῶον.

Οἱ λόγοι οὗτοι τῆς κυρίας δὲν ἐλέχθησαν μάτην, διότι μετά τινας στιγμὰς ἀγωνιῶδες νιαούρισμα ἠκούσθη καὶ θόρυβος παράδοξος ἐν τῇ κλίμακι· ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα παρουσιάσθη ὁ *Μαγιὼρ* εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου κρατῶν θριαμβευτικῶς μεταξὺ τῶν ὀδόντων του τὸ ἄπνουν πτῶμα τοῦ γάτου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ στραγγαλίσῃ ἐκτελῶν τὸν πόθον τῆς κυρίας του, ὅστις ἄλλως τε τόσον συνεφώνει καὶ πρὸς τὰ ἰδικά του αἰσθήματα, ὥστε οὔτε στιγμὴν ἀφῆκε νὰ τῷ διαφύγῃ ἡ παρουσιασθεῖσα περίστασις.

Εις Αναγνωστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 345 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὁδὸς Σταδίου, 6 8 Αὐγούστου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 482.

Γ'

Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος.

Οἱ δύο φίλοι, ἀνησυχήσαντες ἱκανῶς πρὸς στιγμήν, εἰσῆλθον φαιδροὶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ μὲ κεφαλαιώδη γράμματα ἐπιγραφὴ «Ἐδῶ ὁμιλοῦσι γαλλικὰ» ἀμέσως τοὺς κατεγοήτευσεν.

— Ἀφότου ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὸ Καλαί, εἶπεν ὁ Πινσών, ἐσκέφθην εἰκοσάκις μέχρι τοῦδε ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἀντήλλαζον ὅσα λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ ἔμαθον ἄλλοτε, μὲ καμπόσας δωδεκάδας ἀγγλικῶν φράσεων. Πρέπει νὰ φαινώμεθα βλάκες σωστοί, καϋμένε Βοαζολῆ, ὅταν ἀκούωμεν νὰ συρίζῃ εἰς τὰ ὦτά μας ἡ εὐγενὴς γλῶσσα τοῦ Σαιξπήρου, χωρὶς ἡμεῖς νὰ καταλαμβάνωμεν λέξιν. Τῇ ἀληθείᾳ, ὅταν σκέπτωμαι ὅτι ἀπὸ τώρα σὺ ὀφείλεις νὰ ἐκφράζεσαι εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, συγκινοῦμαι καὶ ἀνησυχῶ διπλασίως διὰ τὸ μέλλον σου.

— Πρὸ δεκαπέντε ἤδη ἡμερῶν, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς, καταγίνομαι ἀδιακόπως εἰς τὴν ἀγγλικήν, καὶ ἔμαθα μέχρι τοῦδε ἱκανὰς λέξεις, τὰς ὁποίας δὲν μοὶ ἐδόθη ἀκόμη ἡ εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιήσω.

Ἄνθρωπός τις παχύς, προγάστωρ μὲ παραγναθίδας πυρρότριχας, ἔχων τὸν πώγωνα ἐπιμελέστατα ἐξυρισμένον, προέβη μὲ ἦθος εὔχαρι πρὸς ὑπάντησιν τῶν δύο ὁδοιπόρων, καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς ἀγγλιστὶ τί προστάζουσιν.

— Θέλομεν νὰ δειπνήσωμεν καὶ νὰ κοιμηθῶμεν, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς· εἴμεθα Γάλλοι καὶ δὲν ὁμιλοῦμεν διόλου σχεδὸν ἀγγλικά.

Ὁ ξενοδόχος ἀπήντησε διά τινος φράσεως εὐγενοῦς, καθὰ ἐφαίνετο ἐκ τῆς συνοδευσάσης αὐτὴν ὑποκλίσεως.

— Τί εἴπατε; εἶπεν ὁ Βοαζολῆς.

Ὁ ξενοδόχος ὡμίλησεν ἐκ νέου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ γείνῃ καταληπτός.

— Ἡμεῖς Γάλλοι, ἡμεῖς τίποτε ἀγγλικά! εἶπεν ὁ Πινσών.

Ὁ ξενοδόχος ὑπεκλίθη ἐκ νέου, εἶτα ὁμιλῶν δυνατώτερα, ὡς ἂν ἀπετείνετο πρὸς κωφούς, εἶπεν εὐκρινῶς προφέρων ἑκάστην λέξιν·

— Pray, give your orders, gentlemen (παρακαλῶ, διατάξατε, κύριοι).

— Ἡμεῖς Γάλλοι! ἔκραξεν ὁ Πινσὼν μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του.

— Ἡμεῖς πεῖνα, ἡμεῖς νὰ φάγωμεν, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς.

— Καὶ νὰ κάμωμεν *νανιά*, προσέθηκεν ὁ φίλος του, ὅστις, συνοδεύων τοὺς λόγους διὰ χειρονομίας ἐκφραστικῆς, ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς παλάμης καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ ξενοδόχος ὑπέλαβεν ὅτι ὁ Πινσὼν ἔπασχεν ὑπὸ ὀδονταλγίας καὶ συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ γαργαρίσῃ αὐτοὺς μὲ οἰνόπνευμα. Ἕκαστος τῶν συνομιλούντων, ἐλπίζων νὰ καταστῇ εὔληπτος, ὕψου ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν φωνήν. Αἱ παρεννοήσεις ἤθελον διαρκέσει ἐπὶ πολὺ εἰσέτι, ἂν μὴ θαμὼν τις τοῦ ξενοδοχείου, ὅστις ἐκάθητο ροφῶν ποτήριον *οὐΐσκυ*, ρακῆς ἐξηγμένης ἐκ τῆς κριθῆς, ὅπερ θεωρεῖται ὡς ποτὸν ἄριστον ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπλησίαζε καὶ ἠρώτα τοὺς δύο φίλους τί ἐπεθύμουν.

— Εἰσήλθομεν ἐνταῦθα ἰδόντες τὴν ἐπιγραφήν, ἀπήντησεν ὁ Βοαζολῆς, διότι κατὰ δυστυχίαν οὐδ' ἐγὼ οὐδ' ὁ φίλος μου γινώσκομεν τὴν ἀγγλικήν· θέλομεν δὲ νὰ δειπνήσωμεν καὶ νὰ κοιμηθῶμεν.

— Ὁ ὁμιλῶν τὴν γαλλικὴν ὑπηρέτης λείπει τὴν ἑσπέραν ταύτην, κύριοι, ἐπανέλαβεν ὁ φιλόφρων διερμηνεύς, ἀφοῦ συνδιελέχθη ἐπὶ μικρὸν μετὰ τοῦ ξενοδόχου· πλὴν ἐξήγησα ἐγὼ τὴν ἐπιθυμίαν σας εἰς τὸν κύριον τοῦ «Ἐρυθροῦ Λέοντος» καὶ τώρα ἀμέσως θὰ σᾶς ὑπηρετήσῃ.

Ὡδήγησαν τὸν Πινσὼν καὶ τὸν φίλον του εἰς δωμάτιον περιέχον δύο στενὰς κλίνας. Ἡμίσειαν ὥραν μετὰ ταῦτα, ὑπηρετούμενοι ὑπὸ νέας ἰρλανδῆς ὑπηρετρίας ἐχούσης εὐγενῆ καὶ ἀξιέραστον φυσιογνωμίαν, ἐδείπνησαν φαγόντες χοιρομήριον καὶ ἀρτύσαντες αὐτὸ διὰ ζύθου, ἐν ἐλλείψει ἄλλου δείπνου. Περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἀφοῦ πρότερον ἐλεεινολόγησαν τὴν στενότητα τῶν κλινῶν, τὴν σκληρότητα τῶν στρωμνῶν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν προσκεφαλαίων, ἀπεκοιμήθησαν ἐπὶ τέλους.

Ἡ ἡμέρα εἶχεν ἱκανῶς προβῆ, ὅτε ὁ Πινσὼν ἀνέῳξε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐθεώρησε περὶ ἑαυτὸν μετ' ἐκπλήξεως.

— Εἶνε ἀληθές, εἶπε, δὲν εὑρίσκομαι πλέον ἐν τῇ ὁδῷ Νολλέ, οὐδὲ κἂν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ'

Digitized by Google

εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀγγλίας. Μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς Βατινιόλλης μεσολαβεῖ ἡ θάλασσα! Ἡ θάλασσα! τῇ ἀληθείᾳ, μόνη ἡ φιλία τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι δι' αὐτὸν ἐκεῖ πέρα,—καὶ ὁ Πινσὼν ἐκύτταξε τὴν κλίνην ἐφ' ἧς ἔκειτο ὁ φίλος του,—ἐμποροῦσε νὰ μὲ κάμῃ νὰ μὴ ἀναχωρήσω ἀμέσως διὰ τὸ καλόν μου Παρίσι, ὅπου οἱ ξενοδόχοι ἂν ὁμιλοῦν κακὰ καμμιὰ φορὰ τὰ γαλλικά, τὰ ἐννοοῦν ὅμως ὅλοι περίφημα.

Ὁ Βοαζολῆς ἐξύπνησεν· οἱ δύο φίλοι μετέβησαν καὶ ἐθεώρησαν τὴν ὁδὸν ὁμοῦ ἀφ' ἑνὸς τῶν παραθύρων, ἐν εἴδει λαιμητόμου, ὧν ἡ ἐπικίνδυνος χρῆσις, ἐκτὸς τοῦ συρμοῦ πλέον ἐν Γαλλίᾳ, διατηρεῖται ἔτι ἐν τῇ ἀγγλικῇ πρωτευούσῃ. Ἐν γένει, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀμαυροτέρα χροιὰ τῶν οἰκιῶν καὶ ὁ παράδοξος ἦχος τῶν κραυγῶν αἵτινες ἀνήρχοντο ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, οἱ ἡμέτεροι ταξειδιῶται ἤθελον πιστεύσει ὅτι εὑρίσκοντο ἔτι ἐν Παρισίοις. Ὁ Πινσὼν ἐσήμανε τὸν κώδωνα καὶ προσῆλθεν ἡ Ἰρλανδὴ παιδίσκη.

— Ποῦ εἶνε ὁ ὑπηρέτης ὅστις ὁμιλεῖ γαλλικά; ἠρώτησεν ὁ μηχανικός.

Ἡ ὑπηρέτρια ὑπεκλίθη ποιοῦσα νεῦμα καταφατικὸν καὶ ἐξῆλθε. Μετὰ τρία λεπτὰ εἰσῆλθε φέρουσα προχόην πλήρη θερμοῦ ὕδατος.

— Πάγει καλά, εἶπεν ὁ Πινσών· αὐτὸ χρειάζεται, ἀλλὰ στεῖλέ μας τὸν ὑπηρέτην ὅστις ὁμιλεῖ γαλλικά... τὸν ὑπηρέτην... ὅστις... ὁμιλεῖ... γαλλικά...

— Yes, sir.

Ἡ παιδίσκη ἀπῆλθεν ἐκ νέου· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Πινσὼν καὶ ὁ φίλος του ἐχρησιμοποίησαν τὸ θερμὸν ὕδωρ ὅπερ τοῖς εἶχε φέρει ξυρισθέντες, καὶ προέβησαν εἰς τὸν καλλωπισμὸν αὐτῶν. Δεκάτη ὥρα ἦτο ἤδη καὶ οὐδεὶς ἀνεφάνη· κατῆλθον εἰς τὸ ἑστιατόριον, καὶ εὑρέθησαν ἐνώπιον ἡμισείας δωδεκάδος Ἄγγλων, καταγινομένων νὰ καθαρίζωσι τὰ πρὸ αὐτῶν εὑρισκόμενα ἐντὸς κυαθίσκων ᾠά.

Ὁ ξενοδόχος ἐπλησίασεν αὐτούς.

— Ποῦ εἶνε ὁ γάλλος ὑπηρέτης, ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

Ὁ ξενοδόχος ἐμειδίασε μετ' εὐαρεσκείας καὶ σύρας ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ ὑπενδύτου του μικρὸν χαρτίον, παρουσίασεν αὐτὸ πρὸς τοὺς δύο φίλους. Ἐπὶ τοῦ χαρτίου αὐτοῦ ἐγράφετο τὸ ἑξῆς.

«Ὁ Γάλλος ὑπηρέτης μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ μόνον κατὰ τὸ ἀπόγευμα· παρακαλοῦνται οἱ κύριοι νὰ συγχωρήσωσι τὸν ξενοδόχον καὶ νὰ ὑπομένωσιν».

— Ἂς ὑπομένωμεν, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς γελῶν.

— Καὶ ἂς προγευματίσωμεν, ἀπήντησεν ὁ Πινσών.

Μόλις οἱ δύο φίλοι ἐκαθέσθησαν παρὰ τὴν τράπεζαν, καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ τὰς διαταγὰς αὐτῶν ἡ παιδίσκη ἔθηκε πρὸ αὐτῶν μέγα πινάκιον, ἐν ᾧ εὑρίσκοντο μία θερμορρόη πλήρης τεΐου, τέσσαρα ᾠά, καὶ ἰσάριθμα τεμάχια ἄρτου ἠλειμμένα διὰ βουτύρου.

— Τὸν κατάλογον! εἶπεν ὁ Πινσών.

— Τὸν κατάλογον! ἐπανέλαβε δυνατώτερα ὁ Βοαζολῆς.

— Τὸν κατάλογον! ἐπανέλαβεν ὅσον ἠδύνατο καλλίτερον ἡ παιδίσκη.

Ἔσεισε κατόπιν τὴν κεφαλὴν ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ τἀνάπαλιν, ποιοῦσα ἀρνητικὸν σημεῖον.

Ἠννόησεν ἴσως τί τῇ ἔλεγον; Εἶνε τοῦτο μυστήριον ὅπερ οὐδ' ὁ ἅπας χρόνος θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ ἐξηγήσῃ.

— Εἴμεθα κουτοί, εἶπεν ὁ Πινσών· ὁ κατάλογος θὰ ἦτο ἀγγλικὰ γραμμένος καὶ δὲν εἰξεύρω εἰς τί θὰ μᾶς ἐχρησίμευεν. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε, Βοαζολῆ· μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν λέξεων ὁποῦ ἔμαθες, μὴ ὑπάρχει καμμία ἡ ὁποία ἐμπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ εἰς τὸ πρόγευμα.

— Δύναμαι νὰ ζητήσω μίαν σοῦπαν χελώνης, πουδίγκαν, ἕνα κουνέλι...

— Ὅσον καλὴν διάθεσιν καὶ ἂν ἔχωμεν, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών, πάλιν δὲν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ προγευματίσωμεν μὲ σοῦπαν καὶ μὲ πουδίγκαν· φύλαξε λοιπὸν τὰ ἀγγλικά σου, μὴ μᾶς χρησιμεύσωσι κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος. Κάρολος ὁ πέμπτος εἶχε δίκαιον, Βοαζολῆ. Τόσον περισσότερον εἶνε κανεὶς ἄνθρωπος, ὅσας περισσοτέρας ξένας γλώσσας γινώσκει, καὶ τώρα ἐννοῶ πόσον κατώτεροι εἴμεθα ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Ἄγγλους. Ἂν λάβω ποτὲ τέκνα, θὰ τὰ κάμω νὰ μάθουν τὴν ἀγγλικήν, ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ τοὺς βγάλω τ' αὐτιὰ ἀπὸ τὸ τράβηγμα.

— Ἂν ἐζητούσαμεν ἕνα *μπιφστέκι;* εἶπεν ὁ Βοαζολῆς.

— Λαμπρὰ ἰδέα! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών, ἡ λέξις *μπιφστέκι* εἶνε ἀγγλική, καὶ θὰ τὴν ἐννοήσουν βεβαίως.

Καὶ ἔνευσεν ἀμέσως εἰς τὴν μικρὰν ὑπηρέτριαν νὰ πλησιάσῃ.

— Μπιφστέκι! ἀνέκραξε, μπιφστέκι μὲ πατάταις, ἐκατάλαβες;

Ἡ Ἰρλανδὴ ἐμειδίασεν. Εἶχεν ἐννοήσει, καὶ τόσον καλῶς μάλιστα, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου παρετίθει ἐνώπιον τῶν δύο φίλων μεγάλην μερίδα βοείου κρέατος μετὰ γεωμήλων βεβρασμένων.

Ὁ Πινσὼν καὶ ὁ φίλος του δὲν ἠδύναντο νὰ παραπονηθῶσιν. Τὸ κρέας, ὅπερ παρετίθετο αὐτοῖς, ἦτο ὀρεκτικώτατον, καὶ οἱ δύο φίλοι ἐπρογευμάτισαν πλουσιοπαρόχως, μὴ παραμελήσαντες καὶ τὸν ζῦθον ὃν τοῖς παρέθηκαν, ζῦθον πνευματώδη καὶ ἰσχυρόν, ὡς νὰ ἦτο ὁ καλλίτερος οἶνος. Ἠγέρθησαν ἀπὸ τῆς τραπέζης ἐκπληττόμενοι, διότι ᾐσθάνοντο ἑαυτοὺς ἐν εὐθυμίᾳ καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν ἤρχισαν ἀσκόπως βαίνοντες νὰ περιφέρωνται ἀνὰ τὴν πόλιν, ἣν ἐπόθουν μετὰ τόσης προθυμίας νὰ ἐπισκεφθῶσιν.

Digitized by Google

Δὲν ἐβράδυναν νὰ παρατηρήσωσι τὴν μεταξὺ Λονδίνου καὶ Παρισίων ὑπάρχουσαν διαφοράν. Ἂν τὸ Λονδῖνον εἶνε μεγαλειτέρα πόλις, οἱ Παρίσιοι ὅμως εἶνε ὡραιότερα, φωτεινοτέρα καὶ κάλλιον ἀεριζομένη. Τὸ Λονδῖνον εἶνε ἀπέραντος ἐργατικὴ πόλις. Οἱ Παρίσιοι κομψὴ ἔπαυλις πρὸς ἀναψυχήν. Τὸ Λονδῖνον κάμινος εὐρεῖα, βρίθει δεμάτων, σιδήρου, ἀνθράκων. Οἱ Παρίσιοι βρίθουσι πτερῶν, ὑφασμάτων, ἀνθέων. Δὲν ὑπάρχουσιν ἴσως ἄλλαι δύο πόλεις, τόσον ἐγγὺς ἀλλήλων κείμεναι καὶ τόσον ἀνόμοιαι τὴν θέαν καὶ τὰ ἤθη. Οἱ δύο μηχανικοὶ ἐπέκριναν τινά, ἐθαύμασαν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐβάδισαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς ἑσπέρας εὑρεθέντες ἐνώπιον γαλλικοῦ ἑστιατορίου, ἐν ᾧ οἱ ὑπηρέται δὲν ἀπουσίαζον, εἰσῆλθον καὶ ἐδείπνησαν ὅπως ἤθελον. Τὴν ὀγδόην εἰσῆλθον εἰς θέατρόν τι, ὅπου παρίστατο ἓν τῶν ἔργων τοῦ Σαιξπήρου. Κεκοπιακότες ὅμως ἐκ τῆς πολυώρου πορείας, καὶ μὴ ἐννοοῦντες τί ἔλεγον οἱ ἠθοποιοί, ὕπνωσαν ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν ἐπὶ τῶν θρανίων των, καὶ ἀφυπνίσθησαν καθ' ἣν ὥραν τὸ θέαμα ἐτελείονεν.

Μόλις ἐξῆλθον, ὁ Πινσὼν ἔλαβε τὸν βραχίονα τοῦ Βαζόλῆ καὶ ἤρχισε νὰ τῷ ἀποτείνῃ ἐρωτήσεις ἐπὶ τῶν διαφόρων πραγμάτων ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσαν. Οἱ δύο φίλοι ἐβάδιζον ἀνυπόπτως, κάμπτοντες τὴν μίαν ὁδὸν, εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἄλλην καὶ συζητοῦντες πάντοτε. Καθ' ὅσον ἀπεμακρύνοντο τοῦ θεάτρου, αἱ ὁδοὶ ἐγίνοντο ἔρημοι καὶ σιωπηλαί. Ἡ πόλις τοῦ Λονδίνου, ἀγροῖκος ἐργάτις, δὲν ἀγρυπνεῖ ὅσον οἱ φιλήδονοι Παρίσιοι· κλείει τὰ ἐργαστήριά της καὶ κατακλίνεται ἐνωρίς.

— Θέλομεν ἀκόμη πολὺ νὰ φθάσωμεν; ἠρώτησεν αἰφνιδίως ὁ Πινσὼν τὸν φίλον του.

— Ἐσκεπτόμην, ἀπήντησεν ὁ Βαζόλῆς, νὰ σοὶ ἀποτείνω τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐρώτησιν.

— Δὲν εἰξεύρεις ποῦ εὑρισκόμεθα;

— Πῶς νὰ τὸ εἰξεύρω, ἀφοῦ μόλις ἀπὸ τῆς χθὲς εὑρίσκομαι εἰς Λονδῖνον, ὅπου ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἦλθον.

— Τότε ποῦ μὲ φέρεις;

— Αὐτὸ ἤθελον νὰ σὲ ἐρωτήσω καὶ ἐγώ. Μοὶ ἦλθεν εἰκοσάκις εἰς τὸ στόμα ἡ ἐρώτησις, ἀλλὰ σὺ ἐβάδιζες μὲ τοιαύτην πεποίθησιν!..

— Ἐγὼ ἄφινα νὰ μὲ ὁδηγῇς σύ.

Οἱ δύο μηχανικοὶ ἐσταμάτησαν.

— Τῇ ἀληθείᾳ, εἶπεν ὁ Πινσὼν, ὁ ἀὴρ τῆς Ἀγγλίας μᾶς κάμνει κουτούς.

— Δηλαδή, εἶπεν ὁ Βαζόλῆς, ἡ ἕξις, ἣν ἔχομεν τοῦ νὰ μὴ φροντίζωμεν περὶ τῶν δρόμων τοὺς ὁποίους διερχόμεθα, μᾶς ἐξηπάτησεν.

— Ποῦ εὑρισκόμεθα;

— Εἰς Λονδῖνον.

— Εἰς ποίαν συνοικίαν;

— Αὐτὸ δὲν μᾶς χρησιμεύει πολὺ νὰ τὸ μάθωμεν, εἶπεν ὁ Βαζόλῆς· μᾶς ἐνδιαφέρει μόνον νὰ ἀνεύρωμεν τὸ ξενοδοχεῖόν μας.

— Γνωρίζεις τοὐλάχιστον εἰς ποίαν διεύθυνσιν κεῖται;

— Ἓν μόνον γνωρίζω ὅτι εἶνε πλησίον τοῦ σταθμοῦ.

— Καὶ πῶς τὸν λέγουν αὐτὸν τὸν σταθμόν;

— Ναί, πῶς τὸν λέγουν; ἐπανέλαβεν ὁ Βαζόλῆς· ἂς ἐρωτήσωμεν νὰ μάθωμεν ποῦ εἶνε ὁ δρόμος μας.

— Ποῖον νὰ ἐρωτήσωμεν; εἶπεν ὁ Πινσὼν, δεικνύων τὴν ἐρήμην ὁδόν. Ἔπειτα, τί τάχα θὰ ἐρωτήσωμεν; θὰ ὑπάρχουν βέβαια πολλοὶ σταθμοὶ εἰς τὸ Λονδῖνον, καὶ ὕστερα εἰς ποίαν γλῶσσαν θὰ ἐρωτήσωμεν;

— Ἀλήθεια, ἐπανέλαβεν ὁ Βαζόλῆς.

Ὁ Πινσὼν παρετήρησε τὸ ὡρολόγιόν του.

— Μισὴ ἔπειτα ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα, εἶπεν· ἐγὼ συνήθως αὐτὴν τὴν ὥραν εἶμαι εἰς τὸ κρεββάτι καὶ κοιμοῦμαι.

Βήματα ἠκούσθησαν μακρόθεν· οἱ δύο μηχανικοὶ ἠκροάσθησαν. Ὁ βραδύνας διαβάτης προὐχώρει μόλις δ' ἔφθασεν ἐγγὺς αὐτῶν ὁ Πινσὼν καὶ ὁ φίλος του, ἀποκαλύψαντες τὴν κεφαλὴν ἐστάθησαν πρὸ αὐτοῦ.

— Μᾶς συγχωρεῖτε, κύριε, εἶπεν ὁ Βαζόλῆς· ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς δείξητε...

Ὁ διαβάτης ἔσπευσε τὸ βῆμα...

— Κύριε, εἶπε καὶ ὁ Πινσών.

Ὁ διαβάτης ἐφαίνετο ἀνήσυχος καὶ ἐστρέφετο παρατηρῶν πέριξ αὐτοῦ. Αἴφνης ἐρευνήσας εἰς τὰ θυλάκιά του ἐξέβαλε χαλκᾶ τινα νομίσματα καὶ τὰ ἔρριψε πρὸς τοὺς δύο ἐκθάμβους φίλους, ἀπεμακρύνθη δὲ μὲ βῆμα τάχιστον.

— Μᾶς ἐξέλαβε δι' ἐπαίτας, εἶπεν ὁ Βαζόλῆς. «Κύριε!» ἐφώνησε τρέχων ἐξόπισθεν τοῦ διαβάτου.

Ἐκεῖνος ἱκανῶς μακρὰν εὑρισκόμενος ἤδη, ἤρχισε νὰ τρέχῃ ἐπαναλαβὼν δὶς ἢ τρὶς τὴν κραυγήν: Stop thief! stop thief! (κλέπτης, βοήθεια!) καὶ ἐξηφανίσθη μετ' ὀλίγον.

— Περίφημα! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών. Αὐτὸς ὁ καλὸς Ἄγγλος, ἀφοῦ μᾶς ἐξέλαβεν ὡς ἐπαίτας, μᾶς ἐκλαμβάνει, καθὼς φαίνεται, τώρα διὰ κλέπτας! Ἂν ἐπερνοῦσε κανένας ἀστυνομικὸς κλητὴρ εἰς τί ὡραίαν θέσιν θὰ εὑρισκόμεθα! Πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ἀμηχανίαν μας καὶ νὰ ζητήσωμεν τὸν δρόμον μας; Ἄχ! τὴν ἴδια ἡμέρα ποῦ θὰ φθάσω εἰς τὸ Παρίσι θὰ τρέξω νὰ εὕρω κανένα διδάσκαλον τῆς ἀγγλικῆς, καὶ δὲν θὰ τὸν ἀφήσω παρὰ ὅταν τὴν μάθω.

— Ἐν τοσούτῳ ἂς περιπατῶμεν, εἶπεν ὁ Βαζόλῆς.

— Πρὸς ποῖον μέρος;

— Ὅπου τύχῃ, ἕως ὅτου ἀπαντήσωμεν κανένα ἀστυνομικὸν σταθμὸν, ἢ ὁποιονδήποτε.

— Καὶ δὲν σοῦ φαίνεται νόστιμον αὐτὸ νὰ μὲ σηκώσῃς ἀπὸ τὴν ὁδὸν Νολλὲ, διὰ νὰ μὲ φέρῃς ἐδῶ καὶ νὰ μὲ ρίψῃς τὰ μεσάνυκτα μέσα εἰς

Digitized by Google

μίαν πόλιν, τρεῖς φορὰς μεγαλειτέραν ἀπὸ τὸ Παρίσι, τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζεις οὐδὲ κἂν τὴν γλῶσσαν;

— Τρία ἑκατομμύρια ἄνθρωποι κοιμῶνται πέριξ ἡμῶν, Πινσών. Ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἐξυπνήσωσι καὶ θὰ εὑρεθῇ ἕνας νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν ἀμηχανίαν.

— Δηλαδὴ μοὶ προτείνεις νὰ κοιμηθῶμεν εἰς τὸν δρόμον;

— Ὄχι· ἀλλ' ἂν εἶσαι κουρασμένος, καθήμεθα ἐδῶ, ἐπάνω εἰς τὴν ἄκραν τοῦ πεζοδρομίου.

— Αὐτὴ ἡ ἀπάθειά σου, εἶπεν ὁ Πινσών, μὲ φέρει εἰς ἀπελπισίαν.

— Δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν ὅλα τὰ πράγματα καὶ τὰ συμβάντα. Καὶ ἂν ὀργισθῶμεν, τίποτε δὲν κάμνομεν.

— Ἂς περιπατῶμεν, εἶπεν ὁ Πινσών, δὲν ἐμπορῶ νὰ στέκωμαι.

— Σὲ προειδοποιῶ ὅτι θ'ἀπομακρυνθῶμεν πολὺ τοῦ ξενοδοχείου μας, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει... Ἀ, νά!...

Βήματος ἦχος ἠκούσθη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν· οἱ δύο φίλοι ἔσπευσαν πρὸς ὑπάντησιν τοῦ διαβάτου, σκεπτόμενοι τίνι τρόπῳ νὰ πλησιάσωσι πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ μὴ τὸν ἐκφοβίσωσιν. Διέκρινον μετ' ὀλίγον δωδεκαετὲς παιδίον, ὅπερ ἅμα ἰδὸν αὐτοὺς διέσχισε τὴν ὁδὸν καὶ μετέβη εἰς τὸ ἀντίθετον πεζοδρόμιον, ἀμέσως δὲ ἤρχισε νὰ τονθορύζῃ:

«Ἡ κυρὰ Μιχάλαινα
Ἔχασε τὸ γάτο της·
Βγαίνει στὸ παράθυρο...»

— Μικρέ! ἔκραξαν ταυτοχρόνως οἱ δύο μηχανικοὶ μετ' ἀγαλλιάσεως.

Τὸ παιδίον ἐσίγησεν, ἐσταμάτησε καὶ ἀπομιμούμενον τὸν προτείνοντα λόγχην στρατιώτην ἔκραξε:

— Τίς εἶ;

Δ'.

Ζωηρός.

Τὸ *Τίς εἶ* τοῦτο, λεχθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ μειρακίου, ἀφίκετο ἡδονικὸν εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν δύο μηχανικῶν.

— Φίλος, ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Πινσών, διευθυνόμενος πρὸς τὸ παιδίον.

— Μὴ πλησιάσῃς, τῷ εἶπεν ἐκεῖνο, διότι ἀλλέως τὸ βάζω στὰ πόδια· εἶνε μεσάνυκτα περασμένα, κύριοί μου, καὶ ἀγκαλὰ καὶ τὸ πουγγί μου εἶνε ὀλίγον ἀχαμνόν, πάλιν δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς τὸ φιλοδωρήσω. Ποῖοι εἶσθε καὶ τί θέλετε;

— Νὰ σὲ ἐρωτήσωμεν ποῦ εἶνε ὁ δρόμος μας, φίλε μου, εἶπεν ὁ Πινσών· ἐχάσαμεν τὸν δρόμον μας.

— Ἐχάσατε τὸν δρόμον σας! ἀνέκραξε τὸ μειράκιον· τὸν δρόμον σας μέσα εἰς τὸ Λονδῖνον! Δὲν περνοῦν αὐτὰ 'ς ἐμέ. Καλὴν ἀντάμωσιν.

— Στάσου, ἔκραξεν ὁ μηχανικός, εἴμεθα τίμιοι ἄνθρωποι, καὶ σοὶ λέγομεν τὴν ἀλήθειαν. Ὁμίλει μας μακρόθεν, ἂν θέλῃς, ἀλλὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃς.

Τὸ παιδίον ἐσταμάτησε.

— Γλῶσσαν ἔχετε εἰς τὸ στόμα, εἶπε· πῶς λοιπὸν συνέβη νὰ περιμείνετε νὰ περάσω ἐγὼ διὰ νὰ μὲ ἐρωτήσετε διὰ τὸν δρόμον σας;

— Μόλις ἀπὸ τῆς χθὲς εὑρισκόμεθα εἰς Λονδῖνον, καὶ οὐδ' ἐγὼ οὐδ' ὁ φίλος μου γνωρίζομεν τὰ ἀγγλικά. Πρὸ ὀλίγου ἀπετάθημεν εἰς ἕνα διαβάτην, ὅστις, ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἐννοοῦσε, μᾶς ἐξέλαβε δι' ἐπαίτας κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν διὰ κλέπτας.

— Τί κωμῳδία! ἀνέκραξε τὸ παιδίον γελῶν θορυβωδῶς, τί κωμῳδία!

Καὶ πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τῶν δύο μηχανικῶν ἐξετέλεσε μετὰ τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς ἐπιδεξιότητος πεπειραμένου σχοινοβάτου ἅλμα ἐξ ἐκείνων ἅτινα καλοῦνται «ἐπικίνδυνα».

— Γιὰ νὰ ἰδοῦμε, εἶπε πλησιάσας ὀλίγον πρὸς τὸν Πινσών, ποῦ κατοικεῖτε;

— Εἰς Βατινιόλλην, ὁδὸς Νολλέ, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός.

— Εἶνε ὀλίγον μακράν, εἶπε τὸ παιδίον ὀπισθοδρομοῦν, καὶ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σᾶς ὁδηγήσω. Θέλετε νὰ μὲ κοροϊδεύσετε, ἀλλ' ἐγὼ δὲν πιάνομαι εὔκολα. Καλὴν νύκτα!

— Τί ἀνόητος εἶμαι! ἐψιθύρισεν ὁ Πινσών. Στάσου, μικρέ, ἀνέκραξε μεγαλοφώνως, δὲν ἀστειεύομαι· ἔχεις ἕνα τάλληρον διὰ τὸν κόπον σου.

— Διὰ νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς Βατινιόλλην;

— Ὄχι· διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃς εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ὅπου μετέβημεν καὶ κατελύσαμεν, ἅμα ἐφθάσαμεν εἰς Λονδῖνον.

— Πῶς ὀνομάζεται αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖον;

— Τοῦ *Ἐρυθροῦ Λέοντος.*

— Ὑπάρχουν, ἐπανέλαβε τὸ παιδίον, ἑκατὸν ξενοδοχεῖα μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς Λονδῖνον. Εἰς ποῖον δρόμον εἶνε τὸ ἰδικόν σας;

— Εἰς ποῖον δρόμον; ἐπανέλαβεν ὁ Πινσὼν βλέπων τὸν Βαζολῆν.

— Ἄκουσε, μικρέ, εἶπεν οὗτος· μὴ γνωρίζοντες τὰ ἀγγλικά, ἀγνοοῦμεν καὶ τὸν δρόμον εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκεται τὸ ξενοδοχεῖόν μας. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι κεῖται εἰς μίαν πλατεῖαν σιμὰ εἰς τὸν σταθμόν.

— Εἰς ποῖον σταθμόν; Τὸ Λονδῖνον ἔχει καμμιὰ δωδεκαριὰ σταθμούς.

— Εἰς τὸν σταθμὸν ὅπου ἀποβιβάζονται ὅσοι ἔρχονται ἀπὸ Παρισίους.

— Ἐκατάλαβα· θὰ ἦνε ὁ «**London-Bridge Station**»· μισὴν λεύγαν εἶσθε μακρὰν ἀπ' αὐτόν, ὄχι περισσότερον. Δὲν εἶνε εἰς τὸν δρόμον μου· ἀλλ' ἂν πραγματικῶς δίδετε τὸ τάλληρον ὁποῦ ἐπροσφέρετε....

— Νά το! ἀνέκραξαν οἱ δύο μηχανικοί, θέντες ταυτοχρόνως τὴν χεῖρα ἀμφότεροι εἰς τὸ θυλά-

Digitized by Google

κιον, καὶ προτείνοντες πρὸς τὸ μειράκιον τὸ ἀργυροῦν νόμισμα.

— Εἴσθε τίμιοι ἄνθρωποι, κατὰ ποὺ βλέπω· ἀλλὰ σεῖς εἴσθε δύο καὶ ἐγὼ ἕνας, καὶ δὲν ἐπεθυμοῦσα νὰ μὲ χραπώσετε. Ρίξτε τὸ πουλάκι ἐδῶ γιὰ ν' ἀκούσω τὴ φωνίτσα του.

Ὁ Πινσὼν ἔρριψεν ἡμίσειαν *κορῶναν* πρὸς τὸ παιδίον.

— Αὐτὸ τὸ νόμισμα, εἶπεν ἐκεῖνο, ἀφοῦ καλῶς πρότερον τὸ ἐξήτασεν, πηγαίνει δύο φράγκα καὶ πενῆντα καὶ ὄχι πέντε.

— Θὰ συμπληρώσωμεν τὸ ποσὸν ἅμα φθάσωμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

— Δὲν εἶνε τόσον κουτοὶ οἱ Παρισινοὶ καθὼς βλέπω, εἶπεν ὁ νεαρὸς σχοινοβάτης ἐκτελῶν νέον ἐπικίνδυνον ἅλμα. Ἐμπρὸς λοιπόν! περιπατεῖτε.

Τὸ μειράκιον ἤρχισε νὰ βαίνῃ μὲ βῆμα ἐσπευσμένον. Κατ' ἀρχὰς ἐβάδιζεν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ μετὰ τῶν δύο μηχανικῶν, ἐπιτηροῦν αὐτοὺς ὑπόπτως. Ἔφερεν ἱμάτιον ἐξ ἐριούχου στενότατον, περισκελίδας βραχυτάτας καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν στρογγύλον πιλίκιον. Τὸ στόμα του ἦτο μικρὸν καὶ λεπτόν, οἱ ὀφθαλμοὶ μέλανες καὶ ζωηροὶ καὶ ἡ κόμη του φύσει οὔλη. Εἶχε καθ' ὅλον τὸ παράστημά του χαρακτῆρά τινα κομψότητος, εὐφυΐας, ἀποφασιστικότητος, ὅστις ἐξέπληξε τοὺς δύο φίλους.

— Εἶσαι Γάλλος; τὸν ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

— Μάλιστα, κύριε· ἐγεννήθην εἰς Παρισίους.

— Κατοικεῖς πρὸ πολλοῦ εἰς Λονδῖνον;

— Πρὸ τριῶν ἐτῶν.

— Ὑπηρετεῖς εἰς κανένα κατάστημα;

— Ὄχι· κάμνω ἀπ' ὅλαις ταῖς δουλειαῖς, ἕως ὅτου νὰ μεγαλώσω.

— Τί κάμνουν οἱ γονεῖς σου;

— Δὲν ἔχω πλέον· τὴν μητέρα μου δὲν τὴν ἐγνώρισα, ὁ δὲ πατέρας μου ἀπέθανε μετὰ ἓξ μῆνας ἀφοῦ ἤλθομεν εἰς Λονδῖνον.

— Καϋμένο παιδί! εἶπον συγχρόνως καὶ οἱ δύο μηχανικοὶ μετὰ φωνῆς τοσοῦτον συγκεκινημένης, ὥστε τὸ μειράκιον, ἀρχίζον πλέον νὰ μὴ δυσπιστῇ, ἐπλησίασεν ἐγγύτερον πρὸς αὐτούς.

— Πῶς ὀνομάζεσαι; τὸν ἠρώτησεν ὁ Βοαζολῆς μετὰ στιγμὴν σιωπῆς.

— Ζωηρός.

— Τὶ ὄνομα εἶν' αὐτό;

— Ἔτσι μ' εὔγαλαν οἱ Ἄγγλοι, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ μένω πάντα ἥσυχος σὰν αὐτούς.

— Ἀλλὰ τὸ καθαυτό σου ὄνομα ποῖον εἶνε;

— Βίκτωρ Βριγώ, καθὼς διατείνεται ἡ Θειά-Πὶτζ.

— Εἶνε καμμιὰ συγγενής σου αὐτή;

— Ὄχι· συγγενῆ ἄλλον δὲν ἔχω παρὰ ἕνα θεῖον εἰς τὸ Βορδῶ, ἀλλὰ δὲν εἰξεύρω τὴν διεύθυνσίν του. Ἡ Θειά-Πὶτζ εἶνε χήρα ἑνὸς ναύτου, μία λαμπρὴ γυναῖκα, ἡ ὁποία, ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατέρας μου, μ' ἐπῆρε εἰς τὸ σπῆτί της, ποῦ ἦτο σιμὰ στὸ δικό μας γιὰ νὰ μὴ μείνω μέσα στὸ δρόμο.

— Αὐτὴ σὲ ἀνέθρεψεν;

— Ὄχι, κύριε, διότι δὲν εἶνε πλουσία. Μ' ἐπῆρε μαζί της καὶ ἐδοκίμασε νὰ μὲ παρηγορήσῃ, καὶ διὰ ὀκτὼ ἡμέρας μοῦ ἔδωκε νὰ φάγω καὶ νὰ πίω, καὶ μοῦ ἔστρωσε κ' ἕνα κρεββάτι νὰ κοιμῶμαι. Σ' αὐτὸ τὸ λίγο διάστημα ἐπαρηγορήθηκα λιγάκι, δηλαδὴ ἐσυνείθισα νὰ θυμοῦμαι τὸν πατέρα μου χωρὶς νὰ κλαίω. Ἕνα βράδυ ποῦ ἐδειπνούσαμεν, ἡ Θειά-Πὶτζ μὲ ἔκαμε νὰ καταλάβω ποία ἦτο ἡ θέσις της καὶ ποία ἦτο ἡ ἰδική μου. Ἦτο πτωχή, πολὺ πτωχή· ἐγὼ πάλιν ἤμουν πλέον χωρὶς στήριγμα, χωρὶς πόρον· ἔπρεπε νὰ ἐργάζωμαι διὰ νὰ κερδίζω τὸ ψωμί μου. «Ἐδῶ θὰ κοιμᾶσαι», μοῦ ἔλεγεν· «ὅταν εὑρίσκεσαι εἰς στενοχωρίαν θὰ ἔρχεσαι νὰ μοιράζεσαι μαζί μου ταῖς πατάταις καὶ τὴ λίγη μπίρα». Καὶ ἔτσι ἔκαμε τῷ ὄντι, κύριε.

— Τῆς δίδεις χρήματα, ὁσάκις κερδίζεις;

— Ὄχι· τὴν ἀποζημιώνω μόνον ὅταν τύχῃ διὰ τὰ ἔξοδα ποῦ κάμνει γιὰ μέ. Ὅταν μοῦ τύχῃ καμμιὰ καλὴ δουλειὰ τῆς ἀγοράζω κανένα φουστάνι, κανένα ζευγάρι χειρόκτια μάλλινα, ὀλίγον χοιρομέρι, καὶ τῆς τὰ χαρίζω, καὶ γεμίζω καὶ τὸ σταμνάκι της μπίρα. Ὅταν ἡ δουλειὰ πηγαίνῃ ἄσχημα, εἶμαι βέβαιος πάντοτε, σὰν πηγαίνω τὸ βράδυ νὰ πλαγιάσω, ὅτι θὰ εὕρω τὸ πιάτο μου σιμὰ εἰς τὸ δικό της, καὶ κανένα λόγον ἐνθαρρυντικόν.

— Καὶ τί ἔργον κάμνει αὐτὴ ἡ καλὴ γυναῖκα;

— Ξαίνει μαλλιά· ἀλλὰ εἶνε τόσον ἡλικιωμένη, ὥστε δὲν κερδίζει πλέον πολλά.

— Ἐζήτησες ποτὲ ν' ἀνεύρῃς τοὺς συγγενεῖς ὁποῦ ἔχεις εἰς τὴν Γαλλίαν;

— Περὶ αὐτῶν εἰξεύρω μόνον ὅτι κατοικοῦν εἰς τὸ Βορδῶ, καὶ οὐδὲν πλέον.

— Εἶνε πλούσιοι ἢ πτωχοί;

— Πλούσιοι, κύριε, ὅπως ἦτο καὶ ὁ πατέρας μου, διότι ἐνθυμοῦμαι, εἰς τὸ σπίτι μας, εἰς τὸ Παρίσι, εἴχαμε ὑπηρέτας, ὑπηρετρίας, ἀμάξι. Ὁ πατέρας μου, ἀφοῦ κατεστράφη δὲν εἰξεύρω ἀπὸ ποίαν αἰτίαν, μὲ ἔφερεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐσκόπευε, καθὼς ἔλεγε, νὰ ξανακάμῃ πάλιν τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ ὁ θάνατος δὲν τὸν ἄφησεν.

— Γνωρίζεις ἀνάγνωσιν;

— Καὶ γραφὴν καὶ ἀριθμητικήν.

— Καὶ πῶς κερδίζεις τὰ πρὸς τὸ ζῆν; ἠρώτησε καὶ ὁ Βοαζολῆς.

— Κάμνω θελήματα, βοηθῶ εἰς τὴν ἐκφόρτωσιν τῶν πλοίων· καμμιὰ φορά, ὡσὰν ἀπόψε λόγου χάριν, λαμβάνω μέρος καὶ εἰς τὸ ἱπποδρόμιον τοῦ Ἄστλεϋ.

— Εἶσαι λοιπὸν σχοινοβάτης; εἶπον συγχρόνως ἀμφότεροι οἱ μηχανικοί, ἐνθυμούμενοι τὸ ἐπικίνδυνον ἅλμα ὅπερ ἐξετέλεσε πρὸ ὀλίγου τὸ παιδίον.

— Δὲν εἶμαι ἀκόμη, ἀπήντησεν, ἀλλὰ σχημα-

Digitized by Google

τίζομαι τώρα. Τώρα αρχίζω νὰ μανθάνω πῶς νὰ στέκωμαι ὀρθὸς ἐπάνω στὸ ἄλογον· ὅσον δὰ διὰ τούμπαις, δὲν εἶνε κανένας νὰ μοῦ σταθῇ ἐμπρός.

— Εἶσαι τίμιος; ἠρώτησεν ὁ Βαζολῆς.

— Μάλιστα, κύριε, ἀπήντησεν τὸ μειράκιον ἀτενίζον κατὰ πρόσωπον τὸν ἀποτείναντα αὐτῷ τὴν ἐρώτησιν. Δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατέρα ἐργαζόμουν εἰς τὰ κάρβουνα μαζὶ μὲ παιδιὰ τῆς ἡλικίας μου, καὶ μὲ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἔγεινα φίλος. Εἶχε συχνὰ χρήματα, καὶ ἐγὼ ἐθαύμαζα δι' αὐτό. Μοῦ ἐξηγήθη ὅτι ἔκλεπτεν εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ ἠθέλησε νὰ μοῦ δείξῃ τὸν τρόπον, νὰ μὲ μάθῃ τὴν τέχνην του, ὡς ἔλεγε, ἀλλ' αὐτὸ δὲν μὲ εὐχαριστοῦσεν. Τὸ εἶπα στὴ θειὰ-Πὶτζ, καὶ αὐτὴ μοὔδωκε νὰ νοιώσω ὅτι εἶνε καλλίτερα νὰ πεινᾷ κανεὶς παρὰ νὰ κλέπτῃ, ἐζήτησε νὰ τῆς ὑποσχεθῶ στὸ ὄνομα τοῦ πατρός μου, ὅτι δὲν θὰ ἀκούσω ταῖς κακαῖς συμβουλαῖς καὶ θὰ μείνω πάντοτε τίμιο παιδί. Τὸ ὑποσχέθηκα, κύριε, καὶ ἡ θειὰ-Πὶτζ, μὲ τὴν ὁποίαν συνομιλῶ κάθε βράδυ πρὶν πλαγιάσω μ' ἔμαθε τόσον καλὰ ποῖον εἶνε τὸ καλὸν καὶ ποῖον τὸ κακὸν ὥστε δὲν ἐμπορῶ πλέον ν' ἀπατηθῶ.

Ἡ ἱστορία τοῦ μικροῦ Ζωηροῦ ἐνδιέφερε τόσον τοὺς δύο μηχανικούς, ὥστε ἐλησμόνησαν τὴν θέσιν των καὶ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἐξεπλάγησαν δὲ ἅμα τὸ παιδίον τοῖς εἶπεν.

— Νὰ ποῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Βράϊδζ· κυττάξετε τώρα ν' ἀνεύρετε τὸ σπίτι.

Αἱ ὁδοὶ μεγαλοπόλεώς τινος, τὴν νύκτα ὅτε κλείονται τὰ καταστήματα καὶ ἡ σιγὴ καὶ ἡ ἐρημία βασιλεύει ἐν αὐταῖς, ἔχουσι θέαν τόσον διάφορον ἐκείνης ἣν ἔχουσι τὴν ἡμέραν, ὅτε ἐμψυχοῦνται ὑπὸ τῆς κινήσεως καὶ τοῦ θορύβου, ὥστε οὐδ' ὁ Πινσών, οὐδ' ὁ Βαζολῆς ἠδύναντο ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν κατοικίαν των. Ὁ Ζωηρὸς μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἀγχινοίας ἀφοῦ τοὺς ἔφερε μέχρι τῆς θύρας τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ὁπόθεν ἐξ ἀνάγκης θὰ διέβησαν τὴν προτεραίαν, τοὺς ὡδήγησε μέχρι τοῦ ξενοδοχείου των, ὅπερ ἀνεγνώρισαν ἐπὶ τέλους. Ὁ παῖς ἔκρουσε τὸ ῥόπτρον καὶ προσέδραμεν αὐτὸς ὁ ξενοδόχος. Ὁ Ζωηρὸς διηγήθη πρὸς αὐτὸν ἐν ὀλίγοις τὴν περιπέτειαν τῶν δύο φίλων καὶ ἐγέλασαν ἀρκετά.

— Ἐρώτησέ τον ἂν ὁ ὁμιλῶν τὴν γαλλικὴν ὑπηρέτης ἐπανῆλθεν ἐπὶ τέλους, εἶπεν ὁ Πινσών.

Ὁ Ζωηρὸς μεθ' ἱκανῶς μακρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ ξενοδόχου, ἐγνωστοποίησεν εἰς τοὺς δύο φίλους ὅτι ὁ ὑπηρέτης θὰ εὑρίσκετο εἰς τὰς διαταγάς των τὴν ἐπαύριον. Εἶτα, πρὶν ἢ οἱ δύο φίλοι λάβωσι καιρὸν νὰ τῷ πληρώσωσι τὴν ἀμοιβὴν ἣν τῷ ὑπεσχέθησαν, τὸ παιδίον ηὐχήθη αὐτοῖς καλὴν νύκτα καὶ ἀπῆλθε δρομαῖον.

— Οὖφ! εἶπεν ὁ Βαζολῆς πίπτων κατάκοπος ἐπί τινος ἕδρας, πῶς σοὶ φαίνεται αὐτὴ ἡ πλήρης περιπετειῶν ἡμέρα, Πινσών;

— Μοὶ φαίνεται, ἀπήντησεν ὁ μηχανικὸς ὅτι εἴμεθα ὡσὰν δύο ἥρωες σωστοὶ κωμῳδίας, καὶ πᾶν ὅ,τι μοὶ συμβαίνει ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀφήσα τὴν ὁδὸν Νολλέ, μοὶ φαίνεται τεράστιον, ἀπίστευτον.

— Ὁ ταξειδεύων κερδίζει πάντοτε, εἶπεν ὁ Βαζολῆς· σοὶ τὸ ἐπανέλαβον τοσάκις.

— Κερδίζει ποῦ πεθαίνει στὸν κόπο, τὸ εἰξεύρω, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών, καὶ δι' αὐτὸ τώρα θὰ κοιμηθῶ σὰν κωφός.

Ἀλλ' ὅμως ἀντὶ νὰ κατακλιθῇ ὁ Πινσών, ἔστη καὶ ἠτένιζε ἀφῃρημένος τὸν φίλον του ἐκδυόμενον.

— Τί σκέπτεσαι Πινσών; τὸν ἠρώτησεν οὗτος.

— Σκέπτομαι ἐκεῖνο τὸ διαβολάκι, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον ἠδυνήθημεν νὰ κοιμηθῶμεν τὴν νύκτα ταύτην, ἢ κάλλιον εἰπεῖν τὴν πρωΐαν ταύτην, εἰς τὸ κρεββάτι μας· μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν αὐτὸ τὸ παιδί. Τί ζωηρότης! τί βλέμμα ἀνυπόκριτον! λυποῦμαι ποῦ ἔφυγε τόσον γρήγορα.

— Διατί;

— Ἤθελα ἀκόμη νὰ τὸν ἐξετάσω. Μοῦ φαίνεται, Βαζολῆ, ὅτι εἶνε καθῆκόν μας νὰ τὸν συνδράμωμεν. Αὐτὸ τὸ μικρόν, τὸ χαμένον μέσα εἰς αὐτὴν τὴν μεγαλόπολιν, εἶνε συμπατριώτης μας, συμπολίτης μας, ἀφοῦ εἶνε Παρισινός. Ἔχει συγγενεῖς εὐπόρους, καθὼς ἐξάγεται ἀπὸ τὴν διήγησίν του καὶ νομίζω καλὸν νὰ τὸν βοηθήσωμεν ὅπως τοὺς ἀνεύρῃ. Τέλος πάντων ζῇ ἐν τῇ δυστυχίᾳ, καὶ μὲ τὸν καιρὸν οἱ περισπασμοὶ καὶ τὸ κακὸν παράδειγμα δυνατὸν νὰ τῷ ἐξαλείψωσιν ἀπὸ τὴν μνήμην τὰς καλὰς συμβουλὰς τῆς ἀγαθῆς ἐκείνης ξαντρίας. Εἶνε μία εὐφυΐα, μία ἱκανότης ἥτις ἀπόλλυται, πνίγεται· ἂς τῷ τείνωμεν τὴν χεῖρα διὰ νὰ σωθῇ.

— Εὖγε Πινσών! αὐτὸ σὲ τιμᾷ. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν σου ἐκ Λιβερπούλης, ἂν ἡ ἀγγλικὴ ἀστυνομία εἶνε τόσον δεξιὰ τῷ ὄντι ὅσον φημίζεται παρ' ἡμῖν, θὰ σοὶ εἶνε εὔκολον δι' αὐτῆς ν' ἀνεύρῃς τὸν μικρὸν Βίκτωρα Βριγώ· εἶνε ἀρκετὰ ἔξυπνος, ὥστε θὰ σοὶ δώσῃ πᾶσαν πληροφορίαν διὰ νὰ δυνηθῇς νὰ εὕρῃς μετ' αὐτοῦ τοὺς συγγενεῖς του.

— Θὰ τὸ κάμω, Βαζολῆ, καὶ θὰ τὸ κάμω ἐν ὀνόματί σου· ἡ ἀγαθὴ αὐτὴ πρᾶξις θὰ σοὶ φέρῃ εὐτυχίαν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις σου.

— Εὐχαριστῶ, εἶπεν ὁ Βαζολῆς θλίβων τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του.

Καίπερ κεκμηκὼς λίαν ὁ Πινσών, ἐν τούτοις ἐβράδυνε ν' ἀποκοιμηθῇ. Ἔβλεπε τὸν μικρὸν Ζωηρὸν ποιοῦντα τὰ ἐναέρια ἅλματά του καὶ ἤκουεν αὐτὸν ἀφηγούμενον διὰ τῆς γλυκείας καὶ συμπαθοῦς φωνῆς του τὴν θλιβερὰν αὐτοῦ ἱστορίαν.

— Πτωχὸν παιδί! ἐπανέλαβε πολλάκις, ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ νὰ σὲ ἐπανεύρω.

Ἡ ἡμέρα ἦτο προκεχωρημένη ἱκανῶς ὅτε ὁ Πινσὼν ἀφυπνίσθη. Ὁ Βαζολῆς, ἔξυπνος ἤδη, ἐνεδύετο ἀθορύβως.

— Εἶνε ἀληθινὴ ἀκτὶς ἡλίου αὐτὴ ἥτις διέρχε-

Digitized by Google

ται διὰ τοῦ παραθύρου μας; ἠρώτησεν ὁ μηχανικός, τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ἀληθινή, ἀπήντησεν ὁ Βοκζολῆς, σοὶ τὸ πιστοποιῶ ἐγώ. Καθὼς σὺ καὶ ἐγώ, βασιζόμενος εἰς τοὺς λόγους τῶν ταξειδιωτῶν, ἐδίστασα πρὸς στιγμὴν περὶ τῆς πραγματικότητος αὐτῆς. Βλέπων τὴν ἀκτῖνα ταύτην ἐξαίφνης, ἐνόμισα αὐτὴν προϊὸν τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως· αὐτὸς ὁ ἐρυθρὸς δίσκος, τὸν ὁποῖον βλέπομεν ἐκεῖ εἰς τὸ στερέωμα λάμποντα, εἶνε ὁ ἥλιος, φίλε μου, ὁ ἴδιος ὁ ἥλιος.

— Ἐσήμανες;

— Ἀκόμη.

— Δὲν εἶσαι περίεργος, Βοκζολῆ.

— Τί ἐννοεῖς;

— Εἷς τῶν ζωηροτέρων μου πόθων εἶνε νὰ κάμω ἐπὶ τέλους καὶ τὴν γνωριμίαν αὐτοῦ τοῦ περιφήμου ὑπηρέτου, τὸν ὁποῖον περιμένομεν πρὸ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὡρῶν.

— Μὴ ὑποπτεύεις ὡς ἐγώ...

— Ἄς σημάνωμεν καὶ ἂς ἀφήσωμεν τὰς εἰκασίας...

Ὁ Βοκζολῆς ἐσήμανε· βῆμα ἐλαφρὸν ἠκούσθη εἰς τὸν διάδρομον.

— Εἶνε ἡ μικρὰ ὑπηρέτρια! εἶπεν ὁ Πινσών· ἤμουν ἕτοιμος νὰ στοιχηματίσω.

— Καὶ θὰ ἔχανες! ἀνέκραξεν ὁ Βοκζολῆς.

Ἡ θύρα ἀνεῴχθη, καὶ ὁ Ζωηρὸς, ἐκτελῶν τὸ περίφημον ἐπικίνδυνον ἅλμα του, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον κράζων:

— Ἀμέσως, κύριοι, ἀμέσως!

[Ἕπεται συνέχεια].

ΥΓΙΕΙΝΗ

(Cruveilhier, Hygiène générale).

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 486.

Περὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς ἐπὶ τὸν ὀργανισμόν.

Μνημονεύσωμεν καὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Ὁ ἀὴρ, εἴπομεν, εἶναι βαρύς· μία λίτρα ξηροῦ ἀέρος βαρύνει 1 γρ. 29, τῆς δὲ στήλης τοῦ ἀέρος τῆς ὑφ' ἑκάστου ἡμῶν βασταζομένης, ἐχούσης βάρος πολλῶν εκατομμυρίων λιτρῶν, ὁ ἄνθρωπος φέρει φορτίον οὐχὶ ἔλασσον τῶν 15 - 16,000 χιλιογράμμων.

Ἐπιστήμων τις τοῦ μεσαιῶνος (καὶ παρ' ἡμῖν δὲ ὑπάρχουσιν ἔτι τοιοῦτοι) ἤθελε περιφρονητικῶς μειδιάσει καὶ ἤθελεν εἴπει· *μωρία! μωρία!* Τὰ 15,000 χιλιόγραμμα εἶναι ἐν τούτοις πραγματικά.

Ἀλλὰ πῶς λοιπόν, θὰ εἴπωσιν αἱ ἡμέτεραι ἀναγνώστριαι, ὁ ἄνθρωπος δὲν συντρίβεται ὑπὸ τοῦ βάρους τούτου; Διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι ἐὰν θέσητε 15,000 χιλιόγραμμα ἐπὶ τῆς μιᾶς πλάστιγγος μιᾶς ζυγοῦ καὶ 15,000 ἐπὶ τῆς ἄλλης, αἱ δύω πλάστιγγες θέλουσιν ἔλθει εἰς ἐντελῆ ἰσορροπίαν· διὰ τὸν ἁπλούστατον ἐπίσης λόγον ὅτι, ὅταν δύο ἄνθρωποι ὠθοῦσιν ἀφ' ἑνὸς καὶ δύω ἕτεροι ἰσοδύναμοι ἀφ' ἑτέρου τὸ κινηθησόμενον ἀντικείμενον μένει ἀκίνητον. Εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ περιβαλλόμενον πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ἀέρος, οὗ ἡ πίεσις γίνεται πανταχόθεν, ὑπάρχουσιν ὑγρὰ ἀσυγκατάπιεστα καὶ ἀέρια ἐλαστικὰ καθιστῶντα τὴν ἰσορροπίαν, ἡ δὲ φυσικὴ αὕτη πίεσις συνδέεται μετὰ τῆς συστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ὅταν αἰφνιδίως ἐλαττοῦται, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ πείραμα τῆς σικύας, τὰ ὑγρὰ καὶ τὸ αἷμα συρρέουσι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος καὶ ἐξέρχονται δι' ὅλων τῶν πόρων.

Τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ ἡ δι' ἀεροστάτου ἀνάβασις εἰς τὰ ὑψηλὰ στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, εἰς 3 λ. χ. ἢ 4 χιλιάδων μέτρων ὕψος (ὁ Gay Lussac ἀνῆλθεν εἰς ὕψος 6977 μέτρων, τὸ δὲ βαρόμετρον ἐδείκνυε 32 ἑκατοστὰ ἀντὶ 76) ἢ καὶ μόνον ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῶν μεγαλειτέρων ὀρέων, εἶναι τὰ αὐτὰ οἷα καὶ τὰ τῆς σικύας, ἢ ἀνάγονται εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καὶ ἐξηγοῦνται διὰ τῆς ἀραιότητος τοῦ ἀέρος, οὗ ἡ πυκνότης ἐλαττοῦται καθόσον ὑψούμεθα. Ἡ ἀναπνοὴ γίνεται συχνοτέρα, ἡ κυκλοφορία ἐπιταχύνεται, κόπωσις ἀκατάβλητος σχεδὸν ἐπέρχεται, τὸ αἷμα ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ στόματος, τῶν ὤτων, τῶν ὀφθαλμῶν κτλ. Ἀνάγκη τότε κατεπειγόντως νὰ καταβῶμεν, ὅπως ἀποφύγωμεν προφανῆ κίνδυνον.

Ὁ ἄνθρωπος φαίνεται μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ εγκλιματισθῇ ὑπεράνω ὕψους ὡρισμένου 3 ἢ 4 χιλιάδων μέτρων, οἱ δὲ μοναχοὶ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, ὧν ἡ μονὴ κεῖται 2,000 μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀποθνήσκουσι πάντες σχεδὸν νέοι καὶ φθισικοί.

Τὸ ἑξῆς ἀξιοσημείωτον γεγονὸς ἀποδεικνύει περὶ τούτου, πόσον ἰσχυρὰ εἶναι ἡ φύσις καὶ πῶς διαπλάττει βαθμηδὸν τὸν ἄνθρωπον συναρμόζουσα αὐτὸν τῇ ἐξωτερικῇ φύσει.

Εἰς τὰς Κορδιλιέρας τῶν Ἄνδεων ὑπάρχει πρὸ πολλῶν ἐτῶν φυλή, οἱ Κιχάσιοι ἢ Ἰνκάσιοι, κατοικοῦντες εἰς ὀροπέδια ἔχοντα κατὰ μέσον ὅρον ὕψος 2,500 μέτρων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ἀναγκαζόμενος νὰ ζήσῃ εἰς τοιοῦτον ὕψος ὁ κάτοικος τῶν πεδιάδων ἤθελε ταχέως αἰσθανθῇ ἐνόχλησιν, καθότι, ἀραιοτάτου ὄντος τοῦ ἀέρος, ἀπαιτεῖται μεγαλειτέρα ποσότης αὐτοῦ ὅπως παράσχῃ τὸ ὀξυγόνον καὶ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ζωὴν στοιχεῖα. Ἡ ἀναπνοὴ γίνεται ἄρα συχνοτέρα, ἡ δὲ συχνότης αὐτῆς προξενεῖ μετ' οὐ πολὺ αἱμοπτυσίαν καὶ αἱμορραγίας.

Ἀλλ' ἡ φύσις διέπλασε βαθμηδὸν τὸ σῶμα τῶν Κιχασίων εἰς τρόπον ὥστε δύνανται νὰ ζήσωσιν εἰς ἀέρα ἀραιὸν ἄνευ ἐνοχλήσεως. Καὶ διέστειλε μὲν τὰς κυψέλας τῶν πνευμόνων των καὶ ηὔξησε τὴν χωρητικότητα αὐτῶν, ἀνέπτυξε δὲ τὸν κορ-

Digitized by Google

μὸν καὶ ἐμήκυνε τὸ ἄνω σῶμα ἀφίνουσα τὰ κάτω ἄκρα. Τῷ ὄντι, ἀξιοσημείωτος εἶναι παρὰ τῇ φυλῇ ταύτῃ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τοῦ ἄνω σώματος ὑπερβαίνουσα τὴν τοῦ Εὐρωπαίου καὶ ἡ σχετικὴ μικρότης τῶν κνημῶν.

Ὅτι αἱ αἰφνίδιαι βαρομετρικαὶ μεταβολαὶ ἐκθέτουσι τοὺς πληθωριῶντας εἰς αἱμοῤῥαγίας καὶ ἀποπληξίας εἶναι βεβαιότατον. Ἀλλὰ πῶς ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τοῦ τοιούτου κινδύνου;

Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ὡς εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολάς, τὸ ἀσφαλέστερον εἶναι νὰ καταρτίσωμεν καλὸν ὀργανισμὸν ἀντέχοντα εἰς αὐτάς, νὰ μὴ γινώμεθα μαλθακοί. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολον.

Ὡς πρὸς ἐκείνους, οἵτινες οὐδὲν λογίζονται ὑπὲρ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις, πρέπει νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς ὁσάκις ἀποθνήσκουσιν ἐκ κεραυνοβόλου τινὸς ἀποπληξίας ἀπαλλαττούσης αὐτοὺς ἀπὸ πολλῶν ἀλγηδόνων. Ἡ ὑγιεινὴ οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων.

Περὶ τοῦ ὑγροῦ ἀέρος καὶ τῶν ὑγρῶν οἰκημάτων

Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ περιέχει πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτμὸν ὕδατος, ὁ δὲ ἀτμὸς οὗτος ἐλαφρότερος ὢν τοῦ ἀέρος τῶν κάτω στρωμάτων, κατέχει τόπον διάμεσον μεταξὺ τῶν ἄνω στρωμάτων καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλός, ὁ ἐν τῷ ἀέρι μετέωρος ἀτμὸς εἶναι ἀόρατος ἀφανιζόμενος ἐν τῷ κυανῷ βάθει τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλ' ὁσάκις ἡ ἐξάτμισις εἶναι μεγάλη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἢ ἡ θερμοκρασία αἰφνιδίως πίπτει, ὁ ἀτμὸς συμπυκνοῦται, νέφη δὲ σχηματίζονται καὶ μετ' ὀλίγον διαλύονται εἰς βροχήν.

Ὁ κίνδυνος ὁ προερχόμενος ἐκ τοῦ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ ἀέρος, ἐπιβλαβοῦς πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀδυνάτους ὀργανισμούς, εἰς τὰ παιδία καὶ εἰς τοὺς ἀῤῥώστους, εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸς καὶ ἀπαιτεῖ πολλὰς προφυλάξεις. Τὸ ὑγρὸν ψῦχος παγόνει τὰ μέλη ἡμῶν εἰσδῦον ἕως εἰς τὰ κόκκαλα, ὡς κοινῶς λέγεται, καὶ προκαλεῖ καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς ἀπερισκέπτους πάσης ἡλικίας καὶ παντὸς φύλου πλῆθος σπουδαίων παθήσεων. Πόσαι βρογχίτιδες, πλευρίτιδες, φθίσεις, ἐντερίτιδες, κυνάγχαι, ὑμενογόνοι διφθερίτιδες, ῥευματισμοί, ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης προῆλθον αἰτίας, ἠδύναντο δὲν ἀποσοβηθῶσι διὰ καταλλήλων ἐκ φλανέλλας ἐνδυμάτων ἐπὶ τοῦ δέρματος φερομένων!

Κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπικρατοῦσα ἀποστροφὴ πρὸς τὴν φλανέλλαν ἐν γένει εἶναι παράλογος, εὐχῆς δὲ ἔργον εἶναι νὰ ἐφοδιάζηται ἕκαστος ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου συμπεριλαμβανομένου, διὰ καλῆς φλανέλλας, φερομένης ἐπὶ τοῦ δέρματος μὲν διαρκούσης τῆς ὑγρασίας, ἐπὶ τοῦ χιτῶνος δὲ κατὰ τὴν ξηρασίαν καὶ ἀνανεουμένης καθ' ἑβδομάδα[1].

Αὐτὴ εἶναι ἁπλουστάτη καὶ θαυμασία συνταγή, φίλοι ἀναγνῶσται, μυριάκις καλλιτέρα πολλῶν ἄλλων λίαν διαδεδομένων, δυναμένη δὲ νὰ προφυλάξῃ ὑμᾶς καὶ τὰ ὑμέτερα τέκνα ἀπὸ πολλῶν ὀχλημάτων καὶ ἀπὸ πολλῶν πρὸ πάντων φαρμάκων καὶ ἐπισκέψεων ἰατρῶν.

Οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες εἶναι διδάσκαλοί μας εἰς πολλά, τὴν γνωρίζουσι καὶ δὲν μεταβάλλουσιν ἀνοήτως ζήτημα ὑγείας εἰς ζήτημα ἰδιοτροπίας καὶ συρμοῦ· ἔχουσι δίκαιον, τῇ ἀληθείᾳ, καίτοι δὲ ἀντιποιούμενοι ὀρθοφροσύνην, εἴμεθα πολλάκις ἀνόητοι.

Ἕκαστος ἂς ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν πέραν τῆς Μάγχης γειτόνων ἡμῶν.

Ὅπως μὴ ὦσιν ὑγραὶ αἱ οἰκίαι, ἀνάγκη νὰ οἰκοδομῶνται ἐπὶ ἐδάφους παρασκευασμένου καὶ προφυλαγμένου ἀπὸ ὑπογείων ἐνσταλλάξεων, νὰ εἶναι καλῶς ἐκτεθειμέναι, νὰ κατασκευάζωνται δὲ δι' ὑλικοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ νὰ φωτίζωνται καὶ ἀερίζωνται καλῶς. Ἀλλὰ τοῦτο ἀπόκειται εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας καὶ εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας, οὐδὲ εἶναι ἡμέτερον ἔργον.

Ὅπως ὦσι κατοικήσιμοι, καθότι τὰ ἀσβεστώματα εἴτε καλῆς εἴτε κακῆς ποιότητος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀποστάζουσι, καλὸν εἶναι νὰ ξηραίνωνται κατὰ τὸ θέρος, ν' ἀπαγορεύηται δὲ διὰ νόμου εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας, ὡς ἐν Τουρίνῳ, νὰ ἐνοικιάζωσιν αὐτὰς πρὶν ἢ παρέλθωσιν ἓξ μῆνες μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κτιρίου. Προτιμότερον εἶναι ὅμως τὸ νὰ κοιμᾶται τις ἐν μέσῳ ὑγρῶν ἀσβεστωμάτων ἢ ἐν ὑπαίθρῳ.

Κληθεὶς νὰ θεραπεύσω πτωχούς τινας κατοικοῦντας πρὸ μικροῦ εἰς δωμάτια νεόκτιστα καὶ παθόντας ἀρθριτικοὺς πόνους καὶ παραλυσίαν, ἐνόμισα περίεργον νὰ ἐξετάσω ποίαν ποσότητα ὕδατος παρέχει εἰς ὡρισμένον χρόνον μικρὰ ἐπιφάνεια, 4 τετραγωνικὰ ὑποδεκάμετρα περίπου ὑγροῦ ἀσβεστώματος, ἣν εἶχον καλύψει διὰ ὑελίνου κώδωνος, συνήγαγον δὲ 40 γραμμάρια περίπου πεπυκνωμένου ὕδατος ἐν διαστήματι δεκαπέντε ἡμερῶν, ὅπερ ὑποθέτει ἐξάτμισιν 3 χιλιογρ. 600 γραμ. ἢ 3 ½ λιτρῶν περίπου εἰς δωμάτιον 3 μέτρων ἐπὶ 4.

Δὲν ἀρκεῖ ἆρά γε τοῦτο ὅπως προκαλέσῃ ἐνοχλήσεις, ἡ δὲ ἐνέργεια αὕτη παρατεινομένη δὲν εἶναι κατά τι ἐπίφοβος ἀφοῦ ἐβεβαιώθη, ὅτι ἡ ὑγρασία εἶναι ἡ πηγὴ πολλῶν ὀργανικῶν ἀσθενειῶν;

Ἐνδύματα ζεστά, καλὴ πυρὰ διαρκοῦσα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, καλὸς ἀερισμὸς καὶ καλὰ ἐπιστρώματα, ἰδοὺ τὰ ἄριστα προφυλακτικὰ κατὰ τῆς ὑγρασίας τῶν ἀσβεστωμάτων, διὰ τοὺς ἀναγκαζομένους νὰ κατοικῶσιν ἐν αὐτοῖς.

Ελιζα Σ. Σουτσογ·

1. Ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς τὰ θερμὰ κλίματα ἀναγκαιοτάτη εἶναι ἡ φλανέλλα φερομένη ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἰδίως κατὰ τοὺς θερμοὺς μῆνας.

Digitized by Google

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Γ'

Τὰ ἀλώνια.—Πῶς ἀλωνίζεται ὁ σῖτος.—Αἱ ἐπισκέψεις μου.—Τηγανῖται.—Τὸ κοκκινοπίπερον.—Ἐμφάνισις τοῦ διαβόλου.—Αἱ χωριατοποῦλαι.—Τὰ πείσματα.—Ἡ Κατσανή.—Μαῦραι πλεξίδες.—Κεντήματα.—Ἐνδύματα.—Κοσμήματα.—Ὁ Βασιλικός.

Αἱ ἀληθιναὶ ἀπόκρεω τοῦ χωρίου δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἑορτάζονται εἰς τὰ ἀλώνια, καὶ λίαν ὀρθῶς, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν ἀναμένει νὰ ἀνταμειφθῇ τέλος ὁ πτωχὸς ἀγρότης διὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀνησυχίας ἑνὸς ὅλου ἔτους. Ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ πόλει γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες, οἱ ἀνευρίσκοντες ἕτοιμον ἐν τῇ τραπέζῃ τὸν ἄρτον καὶ μόνον ἀσχολούμενοι πῶς νὰ μεταφέρωμεν αὐτὸν κατὰ τεμάχια εἰς τὸν στόμαχον, οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, κρατοῦντες ἐν τοῖς δακτύλοις τὸ σμικρότατον τῶν τεμαχίων ἐκείνων, πόσῳ περιπετειώδης ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐρρίφθη ὡς κόκκος σίτου ἐν τῇ γῇ μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν παρετέθη πρὸ ἡμῶν οὕτω πεπλασμένον εἰς ἄρτον!

Τὰ ἀλώνια εἶνε μικραὶ πλατεῖαι στρογγύλαι καὶ ὁμαλώταται. Πλησίον ἑκάστου ἀλωνίου κεῖται μικρὰ μελαψὴ καλύβη, ἥτις χρησιμεύει ὡς ἀχυραποθήκη διὰ τὸν χειμῶνα· πᾶς δὲ χωρικὸς ἔχει τὸ ἀλώνιον καὶ τὴν ἀχυροκαλύβην του. Τὰ δεμάτια τοῦ σίτου ἁπλοῦνται ἐπὶ τοῦ ἀλωνίου ἀποκαλυπτομένων τῶν δεσμῶν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ξανθοχρύσου τούτου καὶ κυματώδους πελάγους τῶν σταχύων ἄρχεται περιστροφικῶς ἐπιπλέουσα ἡ *ῥοκάνα*. Εἶνε δὲ αὕτη πανάρχαιον ἀλωνιστικὸν ὄργανον ἀποτελούμενον ἐκ πλατείας σανίδος ὑπὸ τὴν ὁποίαν καρφοῦνται κοπτερὰ πετράδια, τριακόσια ὡς ἔγγιστα τὸν ἀριθμόν. Ἡ σανὶς ζεύγνυται διὰ τοῦ ζυγοῦ εἰς ζεῦγος βοῶν, ὁ ὁδηγὸς ἀνέρχεται ἐπ' αὐτῆς ὡς ἀρχαῖος μαχητὴς πάλλων ἀντὶ δόρατος ὀξεῖαν *βουκέντραν* καὶ ἐν τῇ συνεχεῖ περιστροφῇ τρίβει καὶ κατακόπτει διὰ τῶν λιθίνων ὀδόντων τὸ σύμμικτον γέννημα. Ἀλλαχοῦ ὁ σῖτος ἀλωνίζεται διὰ τῶν ἵππων πολὺ ταχύτερον καὶ καλλίτερον, ἄνευ τῆς ἐλεεινῆς *ῥοκάνας*, ἁπλῶς προσδενομένων κατὰ στοῖχον ἀπὸ χονδροῦ πασσάλου ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἀλωνίου ἐμπεπηγμένου καὶ τιθεμένων εἰς περιστροφικὸν δρόμον βοηθείᾳ τῆς μάστιγος. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ ἔλλειψις ἀρκετῶν ἵππων ἀναγκάζει τοὺς χωρικοὺς νὰ ταλαιπωρῶσιν ἐπὶ ἡμέρας ὅλας τοὺς δυστυχεῖς βόας καὶ οὐχὶ σπανίως νὰ ζευγνύωσιν εἰς τὴν *ῥοκάναν* καὶ τοὺς ὄνους αὐτῶν ἀκόμη, οἵτινες κλίνουσιν ὑπὸ τὸ ἀσύνηθες βάρος τοῦ ζυγοῦ τὸν τράχηλον καὶ ἀνακινοῦσι περιλύπως τὰ μακρὰ ὦτα, τὰ ὁποῖα βεβαίως ὡς πρόσθετον φορτίον, ἄχρηστον ὅλως αὐτοῖς, ἐπέθηκεν ἡ φύσις τῇ κεφαλῇ κοσμήματα εὐμήκη καὶ φιλόκαλα...

Καὶ τὸ ὅλον πανόραμα τῶν ἀλωνίων ἐν ἐνεργείᾳ εἶνέ τι θαυμάσιον! Σύμπας ὁ ἀνθρώπινος καὶ ζωϊκὸς πληθυσμὸς τοῦ χωρίου κινεῖται ἠθροισμένος ἐν αὐτοῖς. Οἱ μὲν ὁδηγοῦσι τὰς *ῥοκάνας*, πολλάκις τέσσαρας καὶ πέντε ὁμοῦ, οἱ δὲ ἀνακινοῦσι τὰ στάχυνα στρώματα, τὰ καλούμενα *λειώματα*· ἐνῷ παρέκει καταγίνεταί τις εἰς μικρὰν ξυλουργικὴν ἐργασίαν, καὶ ὑπὸ σκιὰν πλατάνου ἄλλος παρασκευάζει τὸ λιτὸν πρόγευμα. Τὰ παιδιὰ παλαίουσι καὶ λακτίζονται, οἱ κύνες κοιμῶνται ἢ ξύονται παρὰ τὰς ἀχυροκαλύβας, οἱ μικροὶ μόσχοι περιφέρονται κράζοντες κλαυθμηρῶς τὰς ἐν τῷ ζυγῷ μητέρας των, αἵτινες πάλιν στρέφουσι τὴν κεφαλὴν καὶ ἀτενίζουσι περιλύπως τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ αἱ ὄρνιθες δ' ἔτι ὑφιστάμεναι συνεχεῖς λιθοβολισμοὺς προσπαθοῦσι ν' ἁρπάσωσι κόκκους τινὰς σίτου ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν βοῶν, ἀνερευνῶσαι διὰ τοῦ ῥάμφους.

Τὰ πρόσωπα εἶνε εὔθυμα, γέλωτες καὶ ᾄσματα ἀκούονται πανταχοῦ καὶ εὐφυεῖς βωμολοχίαι· ἐπιστέφουσι δὲ τὸ ὅλον τοιαῦται παρακελευσματικαὶ φωναὶ καὶ κατάραι τῶν γυναικῶν πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας ἢ κεκμηκότας βόας, οἵτινες φέρουσι πάντες ὀνόματα,—ἐνίοτε λίαν παράδοξα — ἀπὸ τοῦ χρώματος ἢ ἄλλου τινὸς χαρακτηριστικοῦ αὐτῶν.

— *Μαυρομμάτη*, αἴ...

— Μέσα, *Ἀσπροχείλη*!

— Νὰ μὴ σὲ βρῇ ὁ χρόνος, *Τρυγόνι*!

— Ἄ, *Λεβέντη*, χαμένο κορμί!

— *Καρατζᾶ*, *Καρατζᾶ*! βουρκόλακα, νὰ σὲ φά' ἡ ἀνάγκη!..

* *

Ἐπὶ ὅλην ἑβδομάδα καθ' ἣν διήρκεσαν τὰ ἀλώνια, ἐπεσκεπτόμην τακτικῶς καθ' ἑκάστην πρωΐαν πάντα κατὰ σειράν. Κατὰ τὴν ἔναρξιν αὐτῶν συνήθεια ἐπικρατεῖ νὰ κατασκευάζωσι τηγανίτας ἀζύμους, μετὰ ἢ ἄνευ μέλιτος, προσφέρουσι δὲ μεταξὺ των ἐναλλὰξ περιερχόμενοι πινάκιον πλῆρες μετὰ *παγουρίου* ῥακῆς. Πᾶς ἀγρότης ὡς μ' ἔβλεπε πλησιάζοντα ἔσπευδε πρὸς ἐμὲ, καὶ ἵνα μὴ φανῶ ὅτι κάμνω προτιμήσεις, ἠναγκάσθην δεκάκις νὰ φέρω τεμάχιον τηγανίτας εἰς τὸ στόμα καὶ νὰ χαιρετίσω κρατῶν τὸ *παγούριον* τῆς ῥακῆς διὰ τῆς ἑξῆς στερεοτύπου προπόσεως, ἣν ἐσχεδίασα σύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φρασεολογίαν τοῦ τόπου:

— Καλὴ ψυχὴ, γέροι· νὰ ζήσουν τὰ παιδιά σας, παντρεμμένοι' 'ς ταὶς χαραίς σας, ἀνύπανδροι.—Ὑγεία καὶ καλὰ *μπερκέτια*!..

— Μὲ ταὶς ὑγείαις σου καὶ νἆσαι καλά!..

Ἤρχετο πάντοτε ἡ ἐπῳδὴ τῆς προπόσεως ἐν χορῷ.

Καθ' ἑκάστην σχεδὸν προγευματίζω μετὰ τῶν χωρικῶν κατὰ τὴν 10 πρωϊνὴν ὥραν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔτρωγον ξηρὰ *κουκιὰ* ἢ *φάβαν*, προσέφερον δ' εἰς ἐμὲ τυρὸν νωπὸν ἢ βούτυρον ἢ γάλα. Οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὰ θελκτικὰ ταῦτα ἀγροτικὰ προγεύματα ὑπὸ σκιὰν δένδρου, σταυροποδητεὶ κατὰ

Digitized by Google

γῆς, ἐντὸς κεραμείου πινακίου, ἐν κύκλῳ τιμίων ἐργατῶν καὶ ἀπέναντι συμπαθοῦς τινος χωριατοπούλας. Ἀλλ' οὐδέποτε θὰ λησμονήσω ἐπίσης πῶς ἐτιμωρήθη ἡ δημοκοπία μου ἡμέραν τινά, ὅτε διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τῆς προσφορᾶς ἰδίου προγεύματος ἠθέλησα νὰ μετάσχω τοῦ κοινοῦ φαγητοῦ, ὅπερ ἐφαίνετο ἐκτάκτως καλὸν καὶ συνέκειτο ἐκ *κολοκυνθίων φουρνιστῶν*. Ὡς ἔφερα εἰς τὰ χείλη τὸ πρῶτον ἐλάχιστον τεμάχιον, ᾐσθάνθην τὸ στόμα μου φλεγόμενον καὶ τὴν γλῶσσαν πυρακτουμένην ὡς ὑπὸ καέντος σιδήρου καὶ μόλις ἠδυνήθην νὰ ἀρθρώσω ἐν μέσῳ γενικῆς θυμηδίας ἐρώτησιν :

— Γιατί καίει ἔτσι ;

— Ἔχει *κοκκινοπίπερο* ! . .

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὡρκίσθην κατ' ἐμαυτὸν ὅτι οὐδέποτε θὰ φάγω *κολοκύνθια φουρνιστὰ* καὶ οὐδέποτε θὰ ἀποπειραθῶ νὰ δημοκοπήσω. Χαιρεκάκως δ' ηὐχήθην διὰ μελλούσης τροποποιήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς βουλῆς νὰ ὡρίζετο ὅτι πᾶς δημοκοπῶν ἐπὶ τοῦ βήματος βουλευτὴς τιμωρεῖται διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς καταβροχθίσεως *φουρνιστῶν κολοκυνθίων*. Ἐγὼ δὲ ἀναδέχομαι πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σωτηρίου τούτου μέτρου, νὰ φέρω εἰς Ἀθήνας τὴν ἐξέχουσαν εἰς τὴν μετὰ πιπέρεως κατασκευὴν αὐτῶν γραῖαν χωρικὴν κυρὰ Σταμάταιναν.

* *

Αἱ κατὰ τὰς ἐπισκέψεις καὶ τὰ προγεύματα συνομιλίαι μου μετὰ τῶν ἀγροτῶν περιστρέφονται εἰς πλεῖστα θέματα (κατ' εὐτυχίαν οὐδέποτε πολιτικά), συχνότατα δὲ ἀρτύνονται ὑπὸ ποικίλων μύθων, διηγήσεων καὶ ἀνεκδότων, ἐκ τῶν ὁποίων ἂν δὲν βαρύνεσθε ἀκούσατε ἓν ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀφελῆ εὐγλωττίαν ἀστείου γέροντος χωρικοῦ, ἣν θὰ προσπαθήσω νὰ τηρήσω ὡς δύναμαι :

— Πέρυσι τὸν Θεριστή, τὸ παιδί μου ποῦ φυλάει τὰ γίδια ἦταν θερμασμένο 'ς τὸ στρῶμα καὶ δὲν εἶχα ἄλλον κανένα, μ' ὅλα μου τὰ γηρατειὰ 'γυρνοῦσα ὁ ἴδιος μὲ τὰ πράμματα. Ἦταν βράδυ, ἀστροφεγγιά· κουρασμένος ἀπ' τοὺς δρόμους 'ξάπλωσα νὰ κοιμηθῶ ἀνάμεσα 'ς τὰ σχῖνα. Θυμᾶμαι σὰν νἆν' ἡ ἴδια ὥρα . . . ἔβλεπα 'ς τὸν ὕπνο μου πῶς ἤμουνα καραβοκύρης καὶ ἀρμένιζα . . . Ξάφνω 'πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου ἀκούω 'σὰν χαρχάλισμα· μισονυσταγμένος, ἀνοίγω τὰ 'μάτια καὶ τί βλέπω ; τὸ Διάολο ὁλοφάνερο μὲ τὰ κέρατά του, μὲ τἄγρια 'μάτια του καὶ τὰ μαῦρά του τὰ γένεια, ὁλόρθον ἀπὸ 'πάνω μου. Τὸ αἷμα 'κόπηκε 'ς τῆς φλέβες μου, τὰ ἥπατα μοῦ 'λύθηκαν μονομιᾶς, ἔννοιωθα τὴν καρδιά μου νὰ κλωτσᾷ 'ς τὰ στήθια μου, μὲ συμπάθειο, 'σὰν μουλάρι, καὶ τὰ δόντια μου νὰ *τσακμακᾶνε* 'σὰν πυρ1όβολα. . . . Ἔκανα νὰ φωνάξω.— Παναγία μου, Ἅη-Γιάννη Πρόδρομε ! . . . Ποῦ νὰ 'μιλήσω ; . . . Εἶπα μέσα μου ὅπως 'μποροῦσα τὸ *Χριστὸς ἀνέστη*, τὸ *Πάτερ ἡμῶν*, καὶ παίρνοντας ὅση δύναμι εἶχα καὶ δὲν εἶχα μισάνοιξα πάλι τὸ ἕνα μου 'μάτι. . . Ὁ Διάολος ἦταν ἀκόμη ἐκεῖ ὁλόρθος, καὶ μοναχὰ ἔσκυφτε τὸ κεφάλι 'σὰν νἄθελε νὰ μοῦ πάρῃ τὴν ψυχή. Πρέπει νἄμεινα ξερός, 'σὰν νὰ πέθανα . . . Ὅταν ἦρθα στὰ καλά μου ἀπ' τὴ δροσιὰ τῆς αὐγῆς εἶχε γλυκοχαράξει, κι' ἀκούω ἀπὸ 'πάνω μου ἕνα : *μπεεέ*.—Ὁ Διάολος ποὺ μοὔκαν' ὅλ' αὐτὰ τί θαρρεῖτε ἤτανε : Ἕνα τραγὶ πανάθεμά το, σηκωμένο 'ς τὰ πισινά του ποδάρια ! . . . Δὲν βάσταξα πλειά, σήκωσα τὸ τουφέκι μου καὶ τοὔδωσα μιὰ τουφεκιὰ μεσ' 'ς τὰ μοῦτρα, τοῦ *σατ-τάνη* ! Ὅμως τί τὰ θέλετε !—ἕνα μῆνα ἀπὸ τότε; Θερμαινόμουνα ἀπὸ τὸ φόβο κάθε δεύτερη νύχτα.

* *

Ἐν τοῖς ἀλωνίοις ἐγνώρισα ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν χαριεστέραν ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀπρόσιτον μερίδα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ : τὰς χωριατοπούλας. Κατώρθωσα δὲ τόσον οἰκεῖος νὰ γείνω ταῖς καλλίσταις ἐξ αὐτῶν, ὥστε πολλοὶ τῶν κομψευομένων νέων τοῦ χωρίου ἤρχισαν νὰ μὲ βλέπωσιν ὀλίγον λοξῶς καὶ νὰ ζηλεύωσιν — ἀδίκως, ἐννοεῖται.—Αἱ χωριατοποῦλαί μας, ὡς ἐν γένει αἱ Ἑλληνίδες, εἶνε μᾶλλον θελκτικαὶ ἢ ὡραῖαι. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν διατελεῖ τις ἄγνωστος αὐταῖς πολὺ ὀλίγον θαυμάζει τὴν κωμικὴν σοβαρότητα, μεθ' ἧς ἐπικοσμοῦσι τὴν ὄψιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἄφθιτον σιγὴν δι' ἧς σφραγίζουσι τὰ χείλη, ἀλλ' εὐθὺς ὡς γνωρισθῇ ἐκ τοῦ πλησίον, τὸ προσωπεῖον τῆς σχολαστικότητος πίπτει, τὰ δεσμὰ τῆς γλώσσης λύονται καὶ ἡ πρὶν σοβαρὰ καὶ σιγηλὴ μεταβάλλεται ἀμέσως εἰς εὔθυμον, φιλόγελων καὶ πολυλόγον κόρην. Ἰδοὺ διατί αἱ Ἑλληνίδες κερδίζουσι πλειότερον ἐκ τοῦ πλησίον ἢ ἀπὸ μακράν. Ἀλλὰ τὸ μέγιστον — δι' ἐμὲ τοὐλάχιστον—καὶ ἰδιάζον θέλγητρον τῶν Ἑλληνίδων εἶνε τὸ πεῖσμα· ἡ Ἑλληνὶς κόρη εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν *πεισματάρα*, δύναται νὰ *καχιώσῃ* καὶ νὰ *'ξεκαχιώσῃ* τρὶς καὶ τετράκις τῆς ἡμέρας ἁπλούστατα, ὡς δύναταί τις ἐξ ἡμῶν νὰ καπνίσῃ τρία ἢ τέσσαρα σιγάρα. Ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπέδιδον ἄλλοτε τὸ προσὸν τοῦτο εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ νεανικοῦ γυναικείου χαρακτῆρος ἐπήρειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀναβιβάζοντος τὴν γυναῖκα ἐπὶ θρόνου ἡγεμονικοῦ, ὅθεν ἐννοεῖ νὰ ἄγῃ καὶ φέρῃ τοὺς ταπεινοὺς ὑπηκόους ἡμᾶς ὡς θέλει. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἠννόησα πόσον ἡ γνώμη μου ἐκείνη ἦν ἐσφαλμένη, διότι καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ γωνίᾳ, ὅπου αἱ ἀκτῖνες τοῦ πολιτισμοῦ φθάνουσι τόσον ἰσχυραί, ὅσον αἱ τοῦ πλανήτου Κρόνου εἰς τὴν γῆν, καὶ ἡ γυνὴ μένει καὶ θὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἁπλῶς χρήσιμον ἔπιπλον τοῦ συζυγικοῦ οἴκου, καὶ ἐν Γούβαις, λέγω, αἱ κόραι *πεισμόνουσι* ! . . .

Καὶ ὅταν κατακρίνω τὸν τρόπον καθ' ὃν κτενίζουν τὴν κόμην, ἢ σχολιάζουν τὸ σχέδιον τοῦ κεντήματος κομψῆς τινος *ποδιᾶς*, ἢ ἀπομιμοῦμαι τὴν προφορὰν καθ' ἣν νοστιμώτατα ὁρκίζονται :

Digitized by Google

—*Μὰ τὸ σταυρούτσικο!* ἐξ ἡμισείας μειδιῶσαι καὶ ὀργιζόμεναι ἀνασείουσαι δ' ἐπιχαρίτως τὴν κεφαλὴν μοὶ ἀποκρίνονται ἐν τῇ ἰδιαζούσῃ φρασεολογίᾳ αὐτῶν :

— *Μὴ μὲ ντραλίζῃς! μὴ μὲ παλεύῃς!*

Ἀπαράλλακτα ὡς ἐν ὁμοίᾳ τινὶ περιπτώσει θὰ μοὶ ἐλέγετε σεῖς, πεισματάρα ἀναγνώστρια :

— Μὴ μὲ ζαλίζῃς!... μὴ μὲ πειράζῃς!...

.... Ἐξάγω λοιπὸν ἤδη ἀφελὲς συμπέρασμα ὅτι ὅλαι αἱ Ἑλληνίδες εἴσθε φύσει *πεισματάραι*.

* *

«Ἡ ξανθὴ εἶνε ἡμέρα, ἡ μελαγχροινὴ νὺξ, ἡ καστανὴ λυκόφως — αἴ, ἐγὼ λοιπὸν ἀγαπῶ ὁλόκληρον αὐτὸ τὸ γυναικεῖον ἡμερονύκτιον», εἶπον ἄλλοτε ἐν νεανικωτέρᾳ σκέψει. Τὴν καθολικὴν ταύτην οὐδετερότητα δὲν ἐννοῶ νὰ παραιτήσω καὶ νῦν—πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων. Ἐν τούτοις ἐμπειρικώτεραι μελέται μ' ἐδίδαξαν ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ κλίματι, ὅπως τοῦ λυκόφωτος ἡ ὥρα οὕτω καὶ ἡ καστανὴ ἔχει τι ἄρρητον θέλγητρον. Εἶνε δὲ καὶ πρακτικῶς ὠφέλιμος ἡ συμπληρωτικὴ αὕτη γνώμη μου, διότι κολακεύεται οὕτω ἡ τόσον πολύτιμος πλειοψηφία τῶν γυναικείων ἑλληνικῶν ὀφθαλμῶν, οἵτινες εἶνε κατὰ τὰ δύο τρίτα καστανοί.

Καὶ αἱ χωριατοποῦλαί μας εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον καστανκί,ἔχουσαι τοὺς ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ πλήρεις ζωῆς. Τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου τὸ ἀληθὲς δὲν δύναται νὰ διακριθῇ, ὑπὸ τὸ μελαψὸν καὶ στιλπνὸν προσωπεῖον, ὅπερ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτοῦ αἱ θερμαὶ ἀκτῖνες τοῦ θερινοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἄν ποτε ἐξ ἀμελείας φανῇ ἢ τοῦ βραχίονος, ἢ τοῦ κόλπου μέρος, ἐκπλήττεταί τις πολλάκις ἐκ τῆς γαλακτώδους λευκότητος αὐτῶν. Ἔχουσι προσέτι ἐξόχως λευκοὺς τοὺς ὀδόντας, ἴσως διότι συνεχῶς ὀξύνονται καὶ στιλβοῦνται ἐπὶ τῶν ἀώρων καὶ σκληρῶν καρπῶν οὓς ἀναμασσῶσι. Μόνην δ' ἔλλειψιν δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ ἐν τῇ ὅλῃ τελειότητι τῆς τε μορφῆς καὶ τοῦ σώματος πάντοτε λιγηροῦ καὶ εὐθυτενοῦς τὴν σμικρότητα τῆς κόμης. Καὶ ὅταν μὲν ἁπλῶς βλέπει τις χωριατοποῦλαν φέρουσαν τὰ *κυριακάτικά* της, θαυμάζει τὴν μακρὰν μέλαιναν πλεξίδα, ἥτις δεδεμένη ἐν τῷ ἄκρῳ διὰ πολυχρώμων μαλλίνων ταινιῶν κυλίεται ἀπὸ τῆς ῥάχεως μέχρι τῶν γονάτων, ἀλλ' ὅταν μὴ ἀντέχων νὰ κρατήσῃ ἐκφράζῃ τὸν θαυμασμόν του αὐτὸν πρὸς τὴν ἰδιοκτήτριαν, λαμβάνει μετὰ γέλωτος τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἡ πλεξὶς αὕτη εἶνε ξένη, πρόσθετος· — δηλαδὴ ναὶ μὲν ἀπὸ τὰ ἰδικά της μαλλιά, ὅμως χωριστὰ πλεγμένα.—Δικαιολογία κοινὴ διδομένη ὑπὸ πάσης γυναικὸς ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει. Ἐξεπλάγην προσέτι ἐκ τοῦ χρώματος τῶν πλεξίδων αὐτῶν, αἵτινες εἶνε πᾶσαι ἀνεξαιρέτως μέλαιναι καὶ ἠρώτησα *δεσποινίδα* καστανήν :

— Πῶς, ἐνῷ τὰ μάτια σου εἶνε καστανά, καὶ τὰ μαλλιά σου ἐμπρὸς καστανά, ἡ πλεξίδα σου εἶνε τόσῳ μαύρη, ἀφοῦ λὲς πῶς εἶνε 'δικά σου μαλλιά, ἢ μήπως εἶνε ἀπὸ κανένα μαῦρο πρόβατο καθὼς λένε οἱ ἄνδρες ;

— Ὄχι, μοὶ ἀπήντησεν, εἶνε ὅλα 'δικά μου μαλλιά, ἀλλὰ τὰ βάφομε μὲ *καραμπογιὰ* γι'αὐτὸ εἶνε τόσο μαῦρα.

— Καὶ γιατί τάχα τὰ βάφετε, καὶ εἶνε ἔτσι παράταιρα τὰ μαλλιὰ τοῦ κεφαλιοῦ σου μὲ τὴν πλεξίδα.

— Ἔτσι τὸ συνηθᾶμε ἐδῶ.

— Νὰ σοῦ 'πῶ τὴν ἁμαρτία μου, θαρρῶ πῶς θὰ εἶνε μαζῆ καὶ τῆς μάννας σας τὰ μαλλιά, κ'ἐπειδὴ εἶνε ἄσπρα, τὰ βάφετε ὅλα μὲ μιᾶς μαῦρα. Ὅλα τὰ μαλλιὰ αὐτὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι σας ἀπίστευτο μοῦ φαίνεται, ἐνῷ βλέπω κ'ἔχετε κἄτι ἀληθιναὶς πλεξίδες τόσαις δὰ κονταίς, σὰν τῆς γάτας τὴν οὐρά.

— Ἴσα ἴσα ἔχομε κοντὰ μαλλιὰ γιατὶ τὰ κόβωμε ὁλοένα καὶ τὰ πλέκομε 'ς τὴν πλεξίδα.

Πρωτοφανὴς *κοκκεταρία* αὐτή!

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τῆς κόμης, θέλετε νὰ μάθητε πῶς λούουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἀνὰ πᾶν σάββατον σχεδόν; Ὅπως ἡμεῖς πλύνομεν ἐν τῷ μαγειρείῳ τοὺς λέβητας καὶ τὰ πινάκια—διὰ θερμῆς, καιούσης *λεσσίβας!*

* *

Τὰ κεντήματα εἶνε ἡ ἀγαπητὴ ἀσχολία πάσης νέας χωρικῆς. Ἡ χωριατοποῦλα κατασκευάζει πράγματι αὐτὴ μόνη τὰ ἐνδύματά της,ὄχι ἁπλῶς ῥάπτουσα αὐτά, ἀλλὰ νήθουσα τὰ νήματα καὶ βάφουσα καὶ ὑφαίνουσα καὶ ῥάπτουσα καὶ κεντῶσα πάντα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν χαριέστατον ἱματισμὸν, ὃν φέρει ἤτοι κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὀνοματολογίαν : τὸ *'ποκάμισο*, τὸ *σιγγοῦνι*, τὴν *ποδιὰν*, τὸ *ζουνάρι*.

Τὸ ὑποκάμισον, τὸ κύριον τοῦτο ἔνδυμα τῆς χωρικῆς,εἶνε μακρότατον,κλειστὸν μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ ἔχει εὐμήκεις καὶ πλατείας τὰς χειρίδας, κατασκευάζεται δ' ἐκ χονδροῦ βαμβακεροῦ ὑφάσματος. Τὸ ὑποκάμισον ἀναπληροῖ τὴν ἐσθῆτα, ἣν φέρουσιν αἱ γυναῖκες τῶν πόλεων, καὶ τὰς κυρίας αὐτὰς αἱ χωριατοποῦλαι καλοῦσι διὰ τοῦτο ἀκριβῶς *φουστάναις*. Τὸ ὑποκάμισον κεντῶσι περὶ τὰς ἄκρας τῶν χειρίδων, περὶ τὸν τράχηλον καὶ —ἵνα μεταχειρισθῶ ὅρον ῥαπτρίας—περὶ τὸν *ποδόγυρον*.Τὰ κεντήματα, τῶν ὁποίων θαυμάζει τις πολλάκις τὴν λεπτότητα, τὴν κανονικότητα, τὴν ἁρμονίαν τῶν χρωμάτων καὶ τὴν τάξιν τῶν σχεδιασμάτων, ὅταν ἀναλογισθῇ μάλιστα ὅτι αὐτοσχεδιάζονται καὶ ἐκτελοῦνται ἐπὶ σκληροτάτου πανίου, ποικίλλονται διὰ χρωματιστῶν νημάτων, μαλλίων καὶ μετάξης, ἐν οἷς διαπρέπουσι τὰ μελανά, τὰ κόκκινα, τὰ κίτρινα καὶ τὰ πράσινα χρώματα. Πλουσία χωριατοποῦλα δύναται νὰ ἔχῃ εἰς τὴν προῖκα αὐτῆς περὶ τὰ τεσσαράκοντα κεν-

Digitized by Google

τημένα ὑποκάμισα πάντα διάφορα κατὰ τὰ κεντήματα.

Τὸ *σιγγοῦνι* εἶνε λευκόν, μάλλινον, ὀλίγον κοντότερον τοῦ ὑποκαμίσου, στενὸν κατὰ τὴν ὀσφὺν, ἀνοικτὸν κατὰ τὸ στῆθος καὶ ἐστερημένον χειρίδων. Κοσμεῖται κατὰ τὰς ἄκρας καὶ τὰς παρυφὰς διὰ κεντημάτων, ἅτινα, ἵνα ᾖ τέλειος ὁ στολισμὸς, πρέπει νὰ ὁμοιάζωσι πρὸς τὰ κεντήματα τοῦ ὑποκαμίσου.

Ἡ *ποδιὰ* ἐνίοτε κατασκευάζεται καὶ ἀπὸ χρωματιστὸν *τσίτι*, ἀλλ' αἱ καλλίτεραι ποδιαὶ εἶνε αἱ δι' ἐρυθροῦ μαλλίου κατασκευαζόμεναι, πληρούμεναι κεντημάτων καὶ ἐν ἀμιμήτῳ χάριτι ἁρμοζόμεναι πρὸς τὸ πάλλευκον τῆς λοιπῆς περιβολῆς.

Εἰς τὰ πλεῖστα χωρία ἐκ τοῦ *ζουναριοῦ* διακρίνονται αἱ κόραι ἀπὸ τῶν ἐγγάμων—αὗται μὲν φέρουσι μέλαιναν, ἐκεῖναι δ' ἐρυθρὰν τὴν ζώνην. Αἱ Γουβιοτοποῦλαι κατήργησαν τὴν διάκρισιν ταύτην καὶ φέρουσιν ὅλαι σχεδὸν μαύρην ζώνην ὡς κομψοτέραν καὶ δικαιῶ πληρέστατα τὴν αἰσθητικήν των ταύτην λεπτότητα. Ἡ ζώνη αὕτη εἶνε μακρὰ ὑπὲρ τοὺς τρεῖς πήχεις, διπλοῦται εἰς πλάτος ἓξ δακτύλων καὶ περιτυλίσσεται δὶς ἢ τρὶς οὐχὶ ἐν τῇ ὀσφύϊ ἀκριβῶς, ἀλλὰ μίαν σχεδὸν σπιθαμὴν κατωτέρω· αἱ ἄκραι δ' αὐτῆς φέρουσαι πάλιν κεντήματα ἀπολήγουσιν εἰς πολυχρώμους κροσσοὺς καὶ καρφοῦνται ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Τὴν κόμην καλύπτουσι διὰ μικροῦ κοκκίνου φεσίου ἀκριβῶς ἐφηρμοσμένου ἢ δι' ἐρυθροῦ μανδηλίου, ἄνωθεν δ' αὐτῶν φέρουσιν ἁπαλὴν καὶ ἀφρώδη καλύπτραν ἐκ λευκοῦ διαφανοῦς πανίου. Ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀπαστράπτει ἡ *γυαλιστάρα*, τριπλῆ εἴτε τετραπλῆ σειρὰ μικρῶν ἀργυρῶν *παράδων* κατὰ γραμμὰς πλαγίας συνερραμμένων, οὕτως ὥστε φαίνονται ὡς παχὺ ἀργυροῦν σειρήτιον. Μακρὰ ἐνώτια ἐκ νομισμάτων ἀργυρῶν καὶ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ στήθους ἀλύσσεις, ἀφ' ὧν ἀνηρτημένα ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τὰ νομισματικὰ συστήματα τῆς γῆς ἀποτελοῦσαι τὸ *γιορντάνι*, καὶ ἕτερον ἀργυροῦν ἐπίσης κόσμημα καρφούμενον κάτωθι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ *σιγγουνιοῦ*, καὶ περὶ τοὺς βραχίονας τριπλαῖ καὶ τετραπλαῖ σειραὶ ἐρυθρῶν *χανδρῶν* φέρουσαι ἀργυροτεύκτους πόρπας καὶ διὰ τοῦτο κατὰ παραφθορὰν *πόρταις* καλούμεναι καὶ τελευταῖον ψευδεῖς ἢ ἀργυροῖ δακτύλιοι τὸν μέσον τῆς χειρὸς δάκτυλον περισφίγγοντες συμπληροῦσι τὸν κοσμηματικὸν πλοῦτον τῶν γυναικῶν, ὅστις διὰ μιᾶς λέξεως καλεῖται: *ἄρματα* ἢ *ἀρματωσιὰ*, ἴσως διότι δι' αὐτοῦ τιτρώσκονται αἱ εὐαίσθητοι τῶν ἀνδρῶν καρδίαι.

Τόσον ὀλίγη χρῆσις ὑποδημάτων γίνεται, ὥστε ἐλησμόνησα νὰ σημειώσω ὅτι φέρουσι χαμηλὰ *σκαρπίνια*, ὧν ἀντικαθιστῶσι τὰ μαῦρα δέρματα διὰ χρωματιστῶν μαλλίων — βλέπετε μέχρι τίνος φθάνει ἡ πεφροντισμένη αὐτῶν φιλοκαλία!— Αἱ δὲ περικνημίδες ἃς φέρουσιν εἶνε πάντοτε λευκαὶ καὶ καλύπτουσι τοὺς πόδας αὐτῶν δὶς ἢ τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων περικαλυμμάτων τῶν ποδῶν θεωρεῖται ἐνταῦθα ὑψίστη πολυτέλεια, — ὡς παρ' ἡμῖν ἡ χρῆσις τῶν ἀνοικτοῦ χρώματος χειροκτίων—καὶ δικαίως. Οἱ ἄνδρες φέρουσι καθημερινῶς τοὺς πόδας ὑποδεδεμένους διὰ τεμαχίου τραγίνου δέρματος καὶ τὰς ἑορτὰς δὲν εἶνέ τις μὴ *τζαρουχοφορῶν*, ἀλλ' αἱ γυναῖκες βαδίζουσι πάντοτε γυμνόποδες, καὶ οἱ πόδες αὐτῶν σκληρύνονται ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἀφόβως πατοῦσι καὶ συντρίβουσι δι' αὐτῶν τὰς ὀξυτέρας ἀκάνθας. Ἂν δέ ποτε μεταβαίνωσιν εἰς τὸ *παζάρι* τοῦ Ξηροχωρίου, κατὰ τὴν τρίωρον πεζοπορίαν βαδίζουσι γυμνοποδητεὶ πλὴν κρατοῦσαι τὰ ὑποδήματα ἀνὰ χεῖρας καὶ μόνον κατὰ τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῶν. Καὶ ὅταν ἠρώτησα τὴν αἰτίαν σοφώτατα μοὶ ἀπεκρίθησαν:

— Τὰ παπούτσια λειόνουν, τὰ πόδια δὲν λειόνουν. Ὑπάρχει δ' ἐν τῷ χωρίῳ γυνή, ἥτις μ' ἐβεβαίωσε μεθ' ὅρκου ὅτι δὲν ἐφόρεσεν ὑποδήματα πρὸ... εἰκοσαετίας!

* *

Πᾶσα χωριατοποῦλα πλησίον τοῦ πατρικοῦ οἴκου περιφράσσει ἰδίαις χερσὶ μικρὰν περιοχὴν δι' ἀκανθωδῶν κλάδων, σκάπτει καὶ καλλιεργεῖ τὴν ἐντὸς γῆν καὶ σπείρει ἐκεῖ τὸ φίλτατον αὐτῇ ἄνθος—τὸν Βασιλικόν της. Ἂν ἡ πρὸς τἄνθη στοργὴ εἶνε ἀπόδειξις ἁβρότητος καὶ εὐγενείας αἰσθημάτων, εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἔχουσι τὸ προσὸν τοῦτο αἱ τρυφεραὶ χωριατοποῦλαί μας, αἱ μέχρι λατρείας ἀγαπῶσαι τὸ εὐῶδες καὶ χλοερὸν φυτόν. Πρέπει νὰ ἴδῃ τις αὐτὰς πῶς γονυπετεῖς κατὰ γῆς καθαρίζουσι τοὺς κλάδους ἀπὸ τῶν ξηρῶν καὶ μεμαραμένων φύλλων, ἀποτινάσσουσι τὸν κονιορτὸν, ἐπανορθοῦσι τὰ κεκλιμένα στελέχη, ἀποδιώκουσι τὰς ὄρνιθας, φονεύουσι τὰ βλαβερὰ ζωΰφια, καὶ τέλος λούουσι δι' ἀφθόνου κρυσταλλώδους ὕδατος τὰ πεφιλημένα ἐκεῖνα ἄνθη! Νομίζει τις ὅτι συνομιλοῦσι κρυφίως, ὅτι ἀνταλλάσσουσι τὰ αἰθερόπλαστα αὐτῶν αἰσθήματα, ὅτι ἀγαπῶνται, ὁ δροσερὸς Βασιλικὸς καὶ ἡ χαρίεσσα χωριατοποῦλα, ὅτι φιλοῦνται σχεδὸν, οὕτω πλησίον ἀναμιγνύοντες ἐκεῖνος τὰ φύλλα του μὲ τὴν κόμην ἐκείνης. Καὶ ἂν τὴν στιγμὴν ταύτην εὐτυχήσῃ τις νὰ λάβῃ ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς δεκαεξαέτιδος κόρης κλάδον Βασιλικοῦ, ὁ κλάδος ἐκεῖνος ἔχει τι ἀσύνηθες, ἄρρητον ἄρωμα, ἴσως διότι μετὰ τῆς ἡδείας ἀναπνοῆς τοῦ φυτοῦ, συνενοῦται ἐν εὐωδίᾳ ἐξατμιζομένη ὅλη ἡ ἀγνότης, ὅλη ἡ παρθενία τῆς ἐν ὀνείρῳ ἀγάπης πτερυγιζούσης καὶ μειδιώσης ἐκείνης ψυχῆς!

Καὶ ὅταν τὸ ὄνειρον γείνῃ πραγματικότης, ὅταν φθάσῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ καρδία τῆς κόρης θὰ ἑνώσῃ τὸν παλμόν της μὲ τῆς τρυγόνος τὸ ᾆσμα καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πεύκης θὰ ψάλῃ τοὺς γλυκεῖς πόνους τοῦ ἔρωτος, τίς ὁ ἐκλεκτὸς

Digitized by Google

ἐκεῖνος ἀπόστολος, ὅστις θὰ προσέλθῃ μέχρι τοῦ στήθους τοῦ εὐτυχοῦς ἀγρότου, ἵνα τῷ λαλήσῃ τὴν περιπαθῆ τῆς ἀγάπης γλῶσσαν ἐκ μέρους τῆς δεσποίνης αὐτοῦ; Ὁ Βασιλικός.

Καὶ ὅταν εὐδαίμων νυμφία, ἀποκομίζῃ εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς φιλέργου αὐτῆς φιλοκαλίας, τίς ὁ στεφανῶν καὶ ἀρωματίζων τὴν χαριτωμένην ἐκείνην προῖκα, τίς ὁ ἀχώριστος τῆς εὐτυχίας ἀκόλουθος καὶ παραστάτης; Ὁ Βασιλικός!

Καὶ ὅταν τέλος—θλιβερὰ ὥρα—ὠχρὰ καὶ ἄψυχος ἡ παρθένος κατατεθῇ προώρως ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς γῆς, τίς θὰ ἔλθῃ νὰ ταφῇ ἐκεῖ πλησίον αὐτῆς καὶ νὰ συναποθάνῃ; Ὁ Βασιλικός!

Πιστὸν σύντροφον τῆς ψυχῆς ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἔταξεν ἡ φύσις τὸ εὐῶδες χόρτον, φίλον συμπαθῆ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης ὁμοίως!..

25 Ἰουλίου 1882. Γεωργιος Δροσινης.

Η ΓΥΝΗ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩι

[Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου περιηγητοῦ].

Ἡ ἀλμαία.

Ἡ *ἀλμαία*, ἤτοι αἰγυπτία ὀρχήστρίς, ἐξέπεσε λίαν τῆς ἀρχαίας εὐκλείας της. Διερχόμενοι διὰ Φέσν προσεκαλέσαμεν θίασον τοιούτων γυναικῶν ὅπως μᾶς διασκεδάσῃ. Ἦτο ἑσπέρα· τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου ἐφ' οὗ ἐπεβαίνομεν ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ σμυρναϊκῶν ταπήτων, κομψοὶ φανοὶ ἐφώτιζον τὴν σκηνὴν, καὶ τὸ ἐκ Νουβίων πλήρωμα συσσωρευμένον εἰς τὰς γωνίας ἀπετέλει θελκτικὸν καὶ ἐπιχωριάζον πλαίσιον ἀναδεικνύον ἔτι μᾶλλον τὴν στολὴν τοῦ στρατοῦ τῆς φρουρᾶς μας. Ἀφικνοῦνται αἱ γυναῖκες ἀκολουθούμεναι ὑπὸ τριῶν μουσικῶν καὶ ἑνὸς τυμπανιστοῦ. Γυνή τις τὰς ὁδηγεῖ λίαν μὲν δυσειδὴς, ἀλλ' ἐξαισίους ἔχουσα ὀδόντας καὶ μελανειμονοῦσα.

Αἱ ὀρχηστρίδες εἰσὶ τέσσαρες. Μία βεδουΐνα, ὡραία εἰσέτι καίτοι μεμαραμένον καὶ ἀποτετριμμένον ἔχουσα τὸ κάλλος της· φορεῖ μέλαν βελοῦδον ἐπικεκοσμημένον διὰ λευκοῦ, φέρει περιδέραιον φλωρίων χρυσῶν περὶ τὸν λαιμὸν, καὶ μετάλλιναι πλάκες ἐπικαλύπτουσι τὸ στῆθος αὐτῆς χρησιμεύουσαι ἅμα ὡς ζώνη. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται κόρη δεκατριετὴς, ἀραβικὴν ἐνδεδυμένη στολὴν, δακτύλιον ἀργυροῦν ἔχουσα ἐν τῇ ῥινὶ καὶ χαριεστάτη. Μετ' αὐτὴν δύο ἕτεραι ὀρχηστρίδες δυσειδεῖς καὶ ἀποτετριμμέναι, ἀλλ' ὧν ἡ μορφὴ περικαλλῆ μαρτυρεῖ τύπον· εἰσὶν ἐνδεδυμέναι ὡς φελλάχαι, ἡ ἑτέρα δ' αὐτῶν φέρει ἐρυθρὰν ἐσθῆτα, ἐξ ὡραίου ὑφάσματος, διὰ χρυσῶν ἀνθέων διακόσμητον. Καὶ αὗται ἔχουσι δακτύλιον ἐν τῇ ῥινί. Εἰσέρχονται πᾶσαι, χαιρετῶσιν, ἅπτονται τῶν χειρῶν μας, καὶ εἶτα ἀσπάζονται τὴν ἰδικήν των.

*
* *

Μὴ συγκρίνατε ταύτας πρὸς τὰς *βαγιαδέρας* τῶν παραμυθίων τῆς Χαλιμᾶς, διότι ἡ πλάνη ὑμῶν θὰ εἶνε μεγίστη. Ἡ μουσική των εἶνε λίαν μονότονος· εἶνε μελῳδία τις *μινόρε* ἀκαταπαύστως ἐπανερχομένη καὶ ἀποκοιμίζουσα. Ὁ χορὸς εἶνε γνωστός· αἱ αὐταὶ κινήσεις τῆς κοιλίας, τῶν μηρῶν, τῶν νεφρῶν, οὐδὲν ἔχουσαι τὸ θελκτικὸν, ἐλάχιστα δὲ παραλλάσσουσαι. Ἡ ὑψηλὴ βεδουΐνα χορεύει μετὰ τῆς νεαρᾶς κόρης, μετ' αὐτὰς δὲ αἱ δύο φελλάχαι.

Ὁ χορὸς οὗτος ὁ καταγοητεύων τοὺς αἰγυπτίους θεατὰς, ἀφίνει ἡμᾶς ψυχροὺς, μεθ' ὅλους τῶν ὀρχηστρίδων τοὺς ἀκκισμούς· προσφέρομεν σιγάρα καὶ ἡδέα ποτὰ, αἱ γυναῖκες μεθύουσι κατὰ μικρὸν, καὶ τὰς ἀποπέμπομεν. Ἀπερχόμεναι δ' ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα ἡμῶν ὑποκλινόμεναι.

Ἐν Λούξορ ὁ φύλαξ τοῦ γαλλικοῦ προξενείου προσήνεγκεν ἡμῖν παρομοίαν ἑορτὴν, ἀλλ' ἐκεῖ εἶδον ἀληθῆ καλλιτέχνιδα ἀξίαν νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν παρισινῶν θεάτρων. Ἐκεῖ εὗρον ἀληθῆ χορὸν, κεκανονισμένους ἔχοντα ἐκ προτέρων τοὺς βηματισμοὺς καὶ οὐχὶ σύμφυρμά τι κινήσεων καὶ κλίσεων ἀποτόμων καὶ αὐτοσχεδίων. Ἡ ὀρχήστρὶς ἐκείνη ὁμοία πρὸς ὄφιν ἐκάμπτετο, συνεστρέφετο, συνεκλίνετο, ἐφαίνετο αἰσθανομένη παραδόξους συγκινήσεις. Ἦτο ὡραία, ἦτο ἀληθὴς καλλιτέχνις καὶ τὰ τάλληρά μας τῇ ἀπέδειξαν τρανῶς πόσον ἐξετιμήσαμεν τὴν ἀξίαν της.

*
* *

Ἄλλοτε ἐν Μινιὲχ καὶ ἐν Ἀσσιοὺτ ὑπῆρχε πλῆθος τῶν *βαγιαδέρων* τούτων, καὶ ἡ ἀνάμνησις αὐτῶν εἶνε εἰσέτι ζωηρὰ ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀλλ' ἀλλοίμονον! μόνον ἡ ἀνάμνησις αὐτῶν ἀπέμεινε, καὶ αἱ νῦν ὀρχηστρίδες στεροῦνται καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ἀνατολικῆς ἐκείνης μεγαλοπρεπείας τῶν προκατόχων αὐτῶν. Ὅπως δ' ἐκεῖναι καὶ αὗται τὰς κινήσεις αὐτῶν ῥυθμίζουσι πρὸς τὸν ἦχον δύο μικρῶν κυμβάλων τὰ ὁποῖα κρατοῦσιν εἰς ἑκατέραν τῶν χειρῶν· δυσκόλως πωλοῦσι τὰ ὄργανα ταῦτα. Τινὰ τῶν κυμβάλων τούτων ἀνευρεθέντα ἐν ἀνασκαφαῖς εἶνε πολύτιμα δι' αὐτὰς, καὶ εἶδον ἀντίτιμον διακοσίων φράγκων ἀπορριφθὲν διὰ ἁπλοῦν ζεῦγος αὐτῶν.

Ἡ Φελλάχα.

Ἡ Φελλάχα φέρει ἐπικεκεντημένα στίγματα ἀπὸ τοῦ κάτω χείλους μέχρι τοῦ πώγωνος. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶνε παλαιοτάτη καὶ ἐπέχει τόπον δαμαλισμοῦ παρ' αὐταῖς. Νομίζουν ὅτι τὸ ἐπικέντημα τοῦτο προφυλάσσει αὐτὰς ἀπὸ τινων νοσημάτων, καὶ ὅταν ἀλγῶσι τὴν χεῖρα ἢ ἄλλο τι μέλος, στίζουσι τὸ πάσχον μέρος, μεθ' ὃ ἐπέρχεται ἀνακούφισίς τις. Τὸ ὑποκύανον χρῶμα τῶν σχεδιασμάτων τούτων προέρχεται ἐκ χώματός τινος ἢ μεταλλίτιδος, ἣν αἱ γυναῖκες συλλέγουσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς.

*
* *

Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῆς Φελλάχας εἶνε

Digitized by Google

ἀθλία. Ὅταν εἶνε νέα, τὸ κάλλος αὐτῆς διατηρεῖται μέχρι τοῦ δεκάτου ἕκτου ἔτους, ἢ μέχρι τοῦ πρώτου τέκνου της. Μετὰ ταῦτα τὸ στῆθός της παραμορφοῦται, τὸ σῶμα λαμβάνει χαῦνόν τι πάχος, ἡ μορφὴ ῥυτιδοῦται, καὶ τριακονταέτης μόλις φαίνεται ὑπερτεσσαρακονταετής· ὀλίγαι αὐτῶν ζῶσιν ἐπέκεινα τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους, ἕνεκα τοῦ ὀδυνηροτάτου βίου ὃν διάγουσι· μοχθοῦσιν ἀκαταπαύστως, πρὸ πάντων δὲ εἶσὶν ἀδιακόπως ἢ τροφοὶ ἢ ἔγκυοι. Ὑπανδρεύονται δωδεκαέτιδες, ἐν ἡλικίᾳ δὲ εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν εἶσὶν ἤδη μάμμαι· βλέπετε μικρά τινα ὄντα κρατοῦντα βρέφη, ὑποθέτετε ὅτι εἶνε ἀδελφάκι των, ὄχι· εἶνε ἰδικόν των τέκνον. Ἐν τούτοις τινὲς ἀνθίστανται καὶ ἀμύνονται. Εἶδον περικαλλεστάτας γυναῖκας μακρὰν κυανῆν φοροῦσας ἐσθῆτα, τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ μέλανος πέπλου ἐχούσας, τοὺς βραχίονας καὶ τὸ στῆθος γυμνὸν, καταφόρτους ἀργυρῶν κοσμημάτων, καὶ χρυσοῦν δακτύλιον ἐν τῇ ῥινὶ φερούσας, αἵτινες δὲν νεύουσι χαμαὶ τὰ ὄμματα βλέπουσαι ἡμᾶς ἀντιπαρερχομένους.

* * *

Εἰσὶ δὲ καθ' ὁλοκληρίαν δοῦλαι τοῦ ἀνδρός. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου συνδιελεγόμην διὰ τοῦ διερμηνέως μου μετὰ δύο Νουβίων γυναικῶν ὡραιοτάτων. Εἶχον τοὺς πόδας ἐν τῷ ὕδατι, ἀπὸ τοῦ ῥεύματος τοῦ ποταμοῦ μακρὰν τῶν ἀδιακρίτων ὀφθαλμῶν ἐπλήρουν τὰς ὑδρίας των, καὶ μοὶ ἐδείκνυον τὰ κοσμήματά των. Αἴφνης ἐπέρχεται παιδίον ὀκτὼ μέχρι δέκα ἐτῶν, ὅπερ φωνάζει :

— Γιατί ὁμιλεῖτε μὲ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους; γιατί δὲν ἔχετε σκεπασμένο τὸ πρόσωπό σας;... Εἰς τὸ σπῆτι, γρήγορα!

Καὶ αἱ δύο δυστυχεῖς λαβοῦσαι τὰς ὑδρίας των γίνονται ἄφαντοι ἐν τάχει, πτοηθεῖσαι ἐκ τῆς ἀπειλῆς τοῦ παιδίου ἐκείνου, τοῦ ὁποίου εἵλκυσα σφοδρῶς τὸ ὠτίον διὰ νὰ τὸ εὐχαριστήσω.

* * *

Εἰς Τζεβελ-σελ-Σελλέχ, κατώρθωσα δι' ἁδρᾶς πληρωμῆς νὰ πείσω Φελλάχαν τινὰ νὰ σταθῇ νὰ τὴν ζωγραφήσω ἔστω καὶ κεκαλυμμένην. Ἤμην εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου μου, ὅτε ἐξαφνα ἐμφανίζεται Ἄραψ τις· μᾶς παρατηρεῖ, εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον, ἐξέρχεται κρατῶν πελώριον ῥόπαλον, καὶ πατάσσει δι' αὐτοῦ τὴν δυστυχῆ γυναῖκα μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν ὡσὰν εἰ ἐσκόπει νὰ φονεύσῃ βοῦν. Ἡ γυνὴ ἐκάμφθη καὶ ἐκλονίσθη, ἐνόμισα δὲ ὅτι θὰ ἔμενεν εἰς τὸν τόπον. Ἀλλ' ἐννοήσασα βεβαίως ἢ ἀναγνωρίσασα τὴν χεῖρα τοῦ κυρίου αὐτῆς καὶ δεσπότου, εἰσῆλθεν ἐν τάχει εἰς τὸν οἶκον παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀνιλεοῦς Ὀθέλλου της. Οὗτος ἐξῆλθεν αὖθις καὶ μοὶ εἶπε διὰ τοῦ διερμηνέως μου ὅτι προσηνέχθη οὕτω πρὸς τὴν γυναῖκά του ὄχι τόσον ἕνεκα ἐμοῦ, ὅσον ἕνεκα τῶν βαρβαρίνων ναυτῶν οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἀκολουθίαν μου καὶ τὴν φρουράν μου, καὶ ὅτι δι' ἐμὲ ἴσως θὰ συγκατετίθετο.

* * *

Κατὰ τὰς κηδείας, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς ἡ γυνὴ διαδραματίζει σπουδαῖον πρόσωπον ἐν Αἰγύπτῳ. Αὕτη ἐκρήγνυται εἰς κραυγὰς χαρᾶς ἢ λύπης, διὰ φωνῆς τρεμούσης, ὀξείας ἢ θρηνώδους.

Ἐν Θήβαις, ἔν τινι κηδείᾳ τὰς εἶδον ὀρχουμένας καὶ ᾀδούσας περὶ τὸ νεκρὸν σῶμα καὶ κρουούσας τύμπανα.

Αἱ τελεταὶ αὗται ἀπηγορεύθησαν ἐν Καΐρῳ ἀπό τινων ἐτῶν. Αἱ Φελλάχαι ἐθρηνῴδουν καὶ διὰ τῶν κραυγῶν των ἐτρόμαζον τοὺς ἵππους καὶ ἐπέφερον ἀταξίαν πανταχοῦ ἐν ταῖς ὁδοῖς.

Ὁ Χεδίβης Ἰσμαὴλ ἀπηγόρευσε τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας τοῦ πένθους, αἵτινες ἔκτοτε σπανιώτατα μόνον ἐπανελήφθησαν.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. Κ...

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΣΟΥΕΖ

διὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Οἱ Ἄγγλοι ἔχουσι πέντε μεγάλας ἐμπορικὰς ὁδοὺς, δι' ὧν διενεργοῦσι τὰς συναλλαγὰς αὐτῶν πρὸς τὸν κόσμον· μίαν διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ περικάμπτουσαν τὴν Εὔελπιν Ἄκραν καὶ διήκουσαν εἰς τὸν Εἰρηνικόν, ἧς αἱ ἐργασίαι ἀποφέρουσιν αὐτοῖς ἐτησίως ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον· δευτέραν, τὴν διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πρὸς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν ἀποφέρουσαν ἐτησίως 500 ἑκατομμύρια· τρίτην, τὴν τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς βορείου Εὐρώπης, ἧς τὸ ἐτήσιον προϊὸν ὑπολογίζουσιν εἰς 2 δισεκατομμύρια· τετάρτην, τὴν τοῦ Καναδᾶ καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἀποφέρουσαν 3 δισεκατομμύρια· πέμπτην, τὴν καὶ σπουδαιοτάτην πασῶν, διὰ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Σουέζ, ἐξ ἧς ἐτησίως τὸ βρεταννικὸν ἐμπόριον ἀπολαμβάνει ὑπὲρ τὰ 3 δισεκατομμύρια καὶ 500 ἑκατομμύρια.

Ἰδοὺ δὲ νῦν καί τις πρόχειρος ἀπαρίθμησις τῶν χωρῶν, ἐφ' ὧν ἡ Ἀγγλία διὰ τῶν ὁδῶν τούτων ἀσκεῖ τὴν κυριαρχίαν της.

Ἐν Εὐρώπῃ — Ἑλγολάνδη, Γιβραλτάρ, Μελίτη, Κύπρος.

Ἐν Ἀσίᾳ — Ἰνδίαι, Κεϋλάνη, Χογκόγκ, Νικοβάρ, Ἀνδαμάν, νῆσοι Λακκεδίβαι, νῆσοι Kuria-Maria, Ἄδεν, Περίμ, Μόσα, Καμαράν, νῆσοι Κέλιγκ κτλ.

Ἐν Ἀφρικῇ — Εὔελπις Ἄκρα καὶ Καφφρερία, χώρα τῶν Βασσούτων, δυτικὴ Γρικασλάνδη, Τρανσβάαλ, Νατάλη, Γαμβία, Ἀνάληψις, Μαυρίκιος, Νέον Ἀμστελόδαμον κτλ.

Ἐν Ἀμερικῇ — Ἄνω καὶ Κάτω Καναδᾶς, Νέον Βρούνσβικ, Λαβράδορ, Νέα Σκωτία, Cap-Breton, Νέα Γῆ, νῆσοι Λήβαρδ, Ἁγία Τριάς, ἀγγλικὴ Γουϊάνη, Μαλουΐναι, Ἅγιος Βικέντιος κτλ.

Digitized by Google

Ἐν Ὠκεανίᾳ—Νέα Οὐαλλία, Νόρφολκ, Βικτωρία, Κουηνλάνδη, Δυτικὴ Αὐστραλία, Μεσημβρινὴ Αὐστραλία, Τασμανία, Νέα Ζηλανδία κτλ.

Πᾶσαι αὗται αἱ ἀποικίαι διαιροῦνται εἰς διαφόρους κατηγορίας, διοικοῦνται δὲ ὑπὸ τοῦ λεγομένου Ὑπουργείου τῶν Ἀποικιῶν. Ἐξ αὐτῶν αὐτοδιοίκητοι εἶνε ἡ Αὐστραλία, ὁ Καναδᾶς, ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ ἡ Εὔελπις Ἄκρα.

Ἡ ὅλη ἔκτασις τῶν ἀποικιῶν τούτων εἶνε περίπου 8 ἑκατομμυρίων τετραγωνικῶν μιλίων, τουτέστι περισσότερον ἢ τὸ ὄγδοον ὅλης τῆς ἐπιφανείας, ἣν ἐπὶ τῆς γῆς κατέχει ἡ λευκὴ φυλὴ τῶν ἀνθρώπων.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ διάσημος Ἄγγλος ἠθοποιὸς Βέκμαν παρέστησέ ποτε ἐπὶ σκηνῆς τὸ πρόσωπον δημοσιογράφου τινὸς τόσον σατυρικῶς, ὥστε κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ συγγνώμην.

Τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν ὁ Βέκμαν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ δύο μάρτυρας ἐκτύπησε τὴν θύραν τοῦ γραφείου τοῦ δημοσιογράφου καὶ χώσας μόνον τὴν κεφαλήν του ἐντὸς ἠρώτησε·

— Κατοικεῖ ἐδῶ ὁ κύριος Μ** ;

— Ὄχι, εἰς τὸ πλάϊ, ἀπαντᾷ ὁ δημοσιογράφος.

— Ζητῶ συγγνώμην, ἀπαντᾷ ὁ ἠθοποιὸς καὶ ἀποσύρεται ταχέως ἀφήσας τὸν δημοσιογράφον καταφουρκισμένον διὰ τὸ στρατήγημα.

*
* *

Φρειδερῖκος ὁ μέγας, παριστάμενος κατά τινα κρατερὰν μάχην, εἶδεν αἴφνης τὸν ἀνεψιόν αὐτοῦ πίπτοντα χαμαὶ ἕνεκα θανατηφόρου προσβολῆς τοῦ ἵππου. Νομίσας ὅτι καὶ ὁ ἀναβάτης εἶχε προσβληθῆ, ἐπεφώνησε χωρὶς νὰ σταθῇ· «Ὁ πρίγκηψ τῆς Πρωσσίας ἐφονεύθη· πηγαίνετε νὰ πάρετε τὸ σάγμα καὶ τὸν χαλινόν».

*
* *

Δεῖγμα λακωνικότητος τῶν περὶ συνοικεσίων εἰδοποιήσεων ἐν Ἀμερικῇ·

«Ἡ δεσποινὶς Σάρα Βὲλ εἶνε ἀνύπανδρος. Ὅστις θέλει νὰ γείνῃ σύζυγός της, ἂς προσπαθήσῃ ἁπλῶς νὰ τῆς ἀρέσῃ». (Ἕπεται ἡ διεύθυνσις).

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Δεσπόζειν, ἀπολαμβάνειν τὸν σεβασμὸν τῶν ἄλλων, χαίρειν τὴν εὔνοιαν τῶν ἀνωτέρων, ἰδοὺ ὁ παγκόσμιος ἀγών, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου καταναλίσκονται αἱ κυριώτεραι ἡμῶν ζωτικαὶ δυνάμεις. Πᾶς τις προσπαθεῖ νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἄλλους διὰ τοῦ πλούτου του, τῆς διαίτης του, τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν ἐνδυμάτων του, ἢ καὶ διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς διανοίας του, καὶ οὕτω ἀνεγείρονται φραγμοὶ μυρίων ὅσων ἱεραρχιῶν, διατηρουσῶν τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Οὐ μόνον οἱ ἀρχηγοὶ ἀγρίων φυλῶν προσπαθοῦσι νὰ ἐκφοβίζωσι διὰ φοβερῶν πολεμικῶν στιγμάτων καὶ τῆς μέχρι ζωστῆρος κόμης των τοὺς ὑποτελεῖς αὐτῶν, οὐ μόνον ἡ ἐγκόσμιος καλλονὴ *ὀνειροπολεῖ κατακτήσεις* διὰ σοφῶν καλλωπισμῶν, τρόπων κομψῶν καὶ μυρίων ὅσων ἐπιδεξιοτήτων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ σοφός, καὶ αὐτὸς ὁ ἱστορικός, καὶ αὐτὸς ὁ φιλόσοφος, τὸν αὐτὸν ἐπιδιώκει σκοπόν, κάμνων χρῆσιν τῶν γνώσεών του. Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἤθελεν εὐχαριστηθῆ ν' ἀφήσῃ τὴν ἑαυτοῦ προσωπικότητα ν' ἀναπτυχθῇ ἡσύχως καὶ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ. Ὑπάρχει ἐν ἡμῖν διαρκής τις ἀνάγκη, ἥτις μᾶς βιάζει νὰ ἐπιβάλλωμεν αὐτὴν εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ ὑποτάσσωμεν αὐτὴν εἰς μόνην τὴν θέλησίν μας. Οὕτω δὲ πράγματι ὁρίζεται ὁ ἰδιαίτερος χαρακτὴρ τῆς ἀγωγῆς ἡμῶν. Ὀλίγον φροντίζομεν περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας τῶν γνώσεων, ἐπιμελούμεθα ὅμως πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ προμηθεύσῃ εἰς ἡμᾶς ἐπιτυχίας, τιμάς, σεβασμόν, ἐπιρροήν, θέσιν τινά, τέλος πάντων, κοινωνικήν, ἐν ἑνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς μᾶλλον ἐπιβλητικοὺς εἰς τὸν πλησίον. Οὕτω καθ' ὅλον τὸν ἡμέτερον βίον τὸ εἶναι δὲν θεωρεῖται σπουδαῖον, ἀλλὰ τὸ ἐπιφαίνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀγωγὴ ἡμῶν δὲν ἐπιμελεῖται τόσον τὰς πραγματικὰς γνώσεις, ὅσον τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον θὰ προξενήσωσιν αὗται ἐπὶ τῶν ἄλλων. (Σπένσερ).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ πρώτη κολυμβήτρια τοῦ κόσμου ὀνομάζεται Ἁγνὴ **Beckwith**. Ἐν ἡλικίᾳ δεκατετραετεῖ διέβη κολυμβῶσα τὸ μεταξὺ Λονδίνου καὶ Γρήνβιτς διάστημα πέντε μιλλίων εἰς μίαν ὥραν καὶ ἑπτὰ λεπτά. Δεκαεξαέτις ἐκολύμβησεν ἀπὸ τῆς γεφύρας τοῦ Βαττερσὲ εἰς Γρήνβιτς, διάστημα 10 μιλλίων εἰς 2 ὥρας καὶ 43 λεπτά. Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1878, ἡ μὶς **Beckwith** ἐκολύμβησε τὸ μεγαλείτερον διάστημα, ὅπερ μέχρι τοῦδε διέβη κολυμβῶσα γυνή, 20 μιλλίων ἐν τῷ Ταμέσει εἰς 6 ὥρας καὶ 25 λεπτά. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι ἡ δεσποινὶς Ἁγνή, ἥτις πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶνε καὶ πολὺ ὡραία, ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἐν Λονδίνῳ ἡ μὶς **Beckwith** ἔδωκε πλεῖστα ἄλλα δείγματα ῥώμης. Τῷ 1880 ἐκολύμβησεν ἐπὶ 100 ὥρας εἰς μίαν ἑβδομάδα. Ἐρρίπτετο εἰς τὸ ὕδωρ τῇ 6 πρωϊνῇ ὥρᾳ καὶ ἔμενεν ἐντὸς αὐτοῦ μέχρι τῆς 11 τῆς ἑσπέρας, τρώγουσα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἀναγινώσκουσα ἐφημερίδας ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ πατρός της, τοῦ καθηγητοῦ **Beckwith**, ὅστις ἀφιέρωσε τὴν ὕπαρξίν του εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς κολυμβητικῆς.

Ἄγγλος τις ἐποιήσατο ἀνακάλυψιν ἐκ τῶν μᾶλλον πρωτοτύπων. Ἐφεῦρεν ἀεροπόρον μηχανήν, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας δύναταί τις ν' ἀρθῇ δι' ἀναπηδήσεων εἰς ὕψος τριῶν μέτρων. Συνίσταται δ' αὕτη εἰς εἶδος ὑποδημάτων φερόντων ἰσχυρὰ ἐλατήρια διὰ τὴν ἐναέριον ὕψωσιν, καὶ ἐχόν-

Digitized by Google

των ἐπὶ πλέον ἀλεξιβρόχιον μεθ' ἕλικος πρὸς ἀποσόβησιν τῶν πτώσεων. Καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ὁ Ἄγγλος ἐφευρέτης ἀπεμιμήθη ἐν μεγάλῳ τὸ πήδημα τῶν ἀκρίδων. Εις Αναγνωστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἐκλογὴ κατοικίας.

Ὁ ἐν Πάτραις κ. Σταμ. Κ. Θεογάρης μεταφράσας ἐξέδωκεν ἄρτι ἀξιόλογον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Θησαυρὸς τῆς οἰκογενείας», ὅστις εἶνε πράγματι θησαυρὸς ποικίλων καὶ χρησιμωτάτων γνώσεων εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Ἐξ αὐτοῦ λαμβάνομεν τὰς ἑπομένας ὁδηγίας περὶ ἐκλογῆς κατοικίας νῦν ὅτε πλεῖστοι εἰσὶν οἱ φροντίζοντες περὶ εὑρέσεως τοιαύτης. Σ.τ.Δ.

Ἡ ἐκλογὴ κατοικίας εἶνε σπουδαιότατον ἀντικείμενον, χρῇζον προσοχῆς καὶ σκέψεως μεγίστης.

Κατοικία ὑγιεινὴ καὶ τερπνή, συνενοῦσα ἐν ταὐτῷ πάντα τὰ πρὸς ἄνετον βίον πρόσφορα, εἶνε εἷς τῶν πρωτίστων ὅρων τῆς εὐζωΐας καὶ ὑγείας.

Ἡ τοποθεσία τῆς κατοικίας ἐπιδρᾷ σπουδαίως ἐπὶ τῆς ὑγείας, καὶ ἂν δὲν δύναταί τις νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας τὰς συνθήκας τῆς χρησιμότητος καὶ τέρψεως ἐν μιᾷ κατοικίᾳ πρέπει τοὐλάχιστον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ὑγιεινὸν αὐτῆς.

Ἐν πρώτοις ἡ προσοχή μας ἀνάγκη νὰ στραφῇ ἐπὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἀέρος, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου μέλλομεν νὰ ζήσωμεν· διότι ὁ ἀὴρ εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ ἀπ' αὐτοῦ κυρίως ἐξαρτᾶται ἡ ὑγιὴς καὶ νοσηρὰ κατάστασις. Ὁ ἀὴρ αὐτὸς πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε καθαρός, ξηρὸς καὶ εὔκρατος.

Πολλάκις, εἶνε ἀληθές, εἰς τὴν ἐκλογὴν κατοικίας ὁδηγεῖταί τις ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἀπὸ τὴν γειτνίασιν τῶν σχέσεων καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἐνοικίου αὐτῆς· σκέψεις σπουδαῖαι, τὰς ὁποίας βεβαίως πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ τις, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ θυσιάζῃ χάριν αὐτῶν τὴν ἰσχυροτέραν, ἤτοι τὸ ὑγιεινὸν τῆς κατοικίας· Διότι δέον νὰ ἐμφορώμεθα τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅτι κατοικία νοσηρὰ συντέμνει τὴν ζωὴν ἐκθέτουσα εἰς βαρείας ἀσθενείας.

Ἂν λοιπὸν κατοικῆτε ἐν τῇ πόλει, ἐκλέξατε ὁδὸν ὅσον ἔνεστιν εὐρεῖαν καὶ εὐάερον.

Μὴ κατοικεῖτε τὸ ἰσόγειον ἕνεκα τῆς ὑγρασίας του καὶ τοῦ ὀλίγου καθαροῦ ἀέρος του, ἀλλ' ἐκλέγετε κατὰ προτίμησιν τὰς ἀνωτέρας ὀροφάς. Ὅσον ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους διαμένει τις, τόσον καθαρώτερον ἀέρα ἀναπνέει.

Διὰ κοιτῶνα λάβετε ἓν δωμάτιον ἀρκετὰ εὐρύχωρον, ἔχον τὴν ὀροφὴν ὑψηλήν, ἀεραγωγὸν θερμάστραν καὶ μεγάλα παράθυρα πρὸς ἀνατολὰς ἢ μεσημβρίαν, ὁπόθεν ἀφθόνως νὰ εἰσέρχηται ὁ ἀὴρ καὶ τὸ φῶς. Ἀνοίγετε τὰ παράθυρα αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὁ ἀὴρ ἐφ' οὗ τὸ φῶς δὲν ἐπιδρᾷ, εἶνε κακὸς ἀήρ. Τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα τὰ στερούμενα φωτὸς μαραίνονται καὶ θνήσκουσιν· ὁμοίως καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Ὅσον δύνασθε, μὴ διαμένετε ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ ὕπνου παρὰ μόνον τὴν νύκτα, καὶ μὴ μεταβάλλετε αὐτὸ εἰς δωμάτιον ἐργασίας ἢ συνεντευκτήριον. Μὴ ἀφίνετέ τι ἐν αὐτῷ δυνάμενον νὰ διαχύσῃ ὀσμὰς ἔστω καὶ εὐαρέστους, οὔτε δοχεῖα μὲ ἄνθη, οὔτε ἀνθοδέσμας, οὔτε οἱαδήποτε φάρμακα. Πᾶσα ξένη ἀναθυμίασις διαφθείρει τὸν ἀέρα.

Ὁ οὐσιωδέστερος ὅρος προκειμένου περὶ ἐκλογῆς κατοικίας συνίσταται εἰς τὴν ὑγιεινὴν τοποθεσίαν, ἐν ᾗ ἡ ὑγεία τῶν κατοικούντων δὲν κινδυνεύει ἐκ τῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ ἢ τῶν πλησιοχώρων μερῶν προερχομένων ἐπηρειῶν.

Εἰς πάντα τὰ μέρη ἡ ἔκθεσις πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμὰς δὲν εἶνε ὑγιεινή· διότι ἡ μὲν εἶνε πολὺ ψυχρά, ἡ δὲ πολὺ ὑγρά. Ἡ προσφορωτέρα διὰ τὴν ὑγείαν θέσις εἶνε ἀναντιῤῥήτως ἡ βλέπουσα πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς μεσημβρίαν, διότι εἶνε ξηροτέρα, φωτεινοτέρα καὶ ἧττον ψυχρά.

Ἀποφεύγετε τὴν γειτνίασιν τελμάτων ἢ ἑλῶν προξενούντων τοὺς ἑλώδεις πυρετούς.

Ἡ βλάστησις ἔχει σημαντικὴν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τοῦ ὑγιεινοῦ τοῦ ἀέρος. Τὰ φυτά, ὡς γνωστόν, ἀποβάλλουσι τὸ ζωοποιοῦν τὸν ἀέρα ὀξυγόνον· διὰ τοῦτο ἡ ἀτμοσφαῖρα τῶν δασῶν εἶνε ὑγιεινοτάτη, αἱ δὲ πόλεις αἱ περικυκλούμεναι ἀπὸ φυτείας ἢ ἀπὸ δάση εἰσὶν ἰδιαζόντως ὑγιειναί.

Πρὶν ἐνοικιάσῃς οἰκίαν, ὑπολόγισον μὴ τὸ ἐνοίκιον εἶνε πολὺ μεγάλον ἀναλόγως τῶν εἰσοδημάτων σου, διότι ἐνθυμοῦ ὅτι τὸ ἐνοίκιον πρέπει νὰ προπληρώνεται τακτικῶς. Ἐν παντὶ καλῷ ἰσοζυγίῳ τὸ ἐνοίκιον δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ ὄγδοον τῶν εἰσοδημάτων.

Ὅταν προτίθεσαι νὰ ἐνοικιάσῃς κατοικίαν, ἐξέτασον αὐτὴν καλῶς. Πρὸ πάντων παρατήρησον μὴ ὑπάρχουν ἴχνη ὑγρασίας εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη καὶ τὰς γωνίας. Διότι ἡ ὑγρασία εἶνε τὸ ἐπιφοβώτερον πρᾶγμα ἐν τῇ κατοικίᾳ, ὄχι μόνον διὰ τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἔπιπλα καὶ τὰς προμηθείας τῶν τροφίμων, αἵτινες ταχέως φθείρονται.

Πληροφορήθητι πρὸ παντὸς περὶ τῆς ποιότητος καὶ ποσότητος τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃς εἰς τὴν διάθεσίν σου. Τοῦτο εἶνε σπουδαῖον· ὅπου λείπει τὸ ὕδωρ ἀδύνατον νὰ ζήσῃ τις.

Ἐκλέξατε τὴν κατοικίαν σας τοιαύτην, ὥστε νὰ μείνετε ἐν αὐτῇ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καιρόν. Μὴ ἀγαπᾶτε τὰς μετοικήσεις. Καθὼς λέγει ὁ Φραγκλῖνος : *τρεῖς μετοικήσεις ἰσοδυναμοῦν πρὸς μίαν πυρκαϊάν*. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὅτι ἀποφεύγει τις πᾶσαν ζημίαν διὰ τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεως, αὕτη ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ βελτιώσῃ τὴν ἐσωτερικὴν διευθέτησιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τῶν βελτιώσεων αὐτῶν.

Κακὴ εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα συνήθεια, μόλις οἰκία τις οἰκοδομηθῇ, ἀμέσως σπεύδουν νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐν αὐτῇ. Οὐδὲν κινδυνωδέστερον τούτου· διότι ἐντεῦθεν προέρχονται οἱ ῥευματισμοί, αἱ πνευμονίαι, τὰ ἐρυσιπέλατα κτλ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ.

Digitized by Google

'Αριθ. 346 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὁδὸς Σταδίου, 6 · 15 Αὐγούστου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 499.

Ε'

Εἰς Λονδῖνον.

Ὁ Ζωηρὸς φέρων ἱμάτιον καινουργὲς, χιτῶνα λευκὸν, περισκελίδας ἀνελλιπεῖς τὸ μῆκος, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ πῖλον στρογγύλον, ἦτο κατὰ πάντα εὐπρεπής. Ὑπὸ τὴν ἁπλῆν ταύτην ἐνδυμασίαν ἐκίνει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δύο φίλων πολλῷ μᾶλλον ἢ ὅσον τὴν προτεραίαν.

— Εὖγε ! ἀνέκραξεν ὁ Πινσὼν βλέπων αὐτὸν ἐμφανιζόμενον· ἀλλὰ πῶς εὑρέθης ἐδῶ μικρέ ; ἐμβῆκες λοιπὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ τοῦ ξενοδοχείου ;

— Μάλιστα, κύριε, ἀπὸ χθές. Ὁ ὑπηρέτης ὅστις χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς τῶν ξένων εἶνε, καθὼς φαίνεται . . . κρυολογημένος. Ἂν τὸ ἐπιτρέπετε, θὰ τὸν ἀναπληρώσω ἐγώ.

— Ἀρχίζω νὰ πιστεύω, εἶπεν ὁ Πινσὼν, ὅτι ὁ ὑπηρέτης αὐτὸς δὲν ὑπῆρξε ποτέ.

— Αὐτὸ εἶνε δουλειὰ τοῦ ξενοδόχου, ἀπήντησεν ὁ Ζωηρὸς κλείων πονηρῶς τὸν ὀφθαλμόν. Τώρα, κύριοι, τί ἐπιθυμεῖτε ; Ἐσημάνατε, καὶ δι' αὐτὸ ἦλθα νὰ λάβω τὰς διαταγάς σας.

— Ἂς σοῦ πληρώσωμεν πρῶτον τὸ χθεσινὸν χρέος μας, μικρὲ, διότι ἔφυγες πρὶν λάβωμεν καιρὸν νὰ σὲ εὐχαριστήσωμεν.

— Ἦτο ἀργὰ καὶ ἡ θειὰ Πὶτζ θὰ ἀνησυχοῦσεν· ἔπειτα εἴξευρα ποῦ θὰ σᾶς εὕρισκα.

— Λοιπὸν εἶσαι τώρα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μας, εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ὑπηρεσίαν μας ;

— Ὅλην τὴν ἡμέραν.

— Γνωρίζεις καλὰ τὸ Λονδῖνον ;

— Δὲν εἶνε δύσκολον.

— Δὲν εἶμαι τῆς γνώμης σου. Πόλις κατοικουμένη ὑπὸ δύο ἑκατομμυρίων καὶ τετρακοσίων χιλιάδων κατοίκων, διαιρουμένη εἰς ἑπτὰ τμήματα, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦσι γλῶσσαν . . . Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν αὐτά. Γνωρίζεις τὰ μᾶλλον ἀξιοπερίεργα μέρη, ὅσα ἐπισκέπτονται οἱ ξένοι ;

— Αὐτὸ μάλιστα· Εἶνε πρῶτον τὸ Zoological Garden.

— Ὁμίλει γαλλικὰ, φίλε μου· αὐτὸς εἶνε ὁ πρῶτος ὅρος τῆς συμφωνίας μας, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς.

— Τὸ Zoological Garden, εἶνε ὁ Ζωολογικὸς Κῆπος τοῦ Λονδίνου. Περιέχει διάφορα ζῶα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ζωντανὰ, ἐννοεῖται. . .

— Καλῶς· ἀκολούθως ;

— Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου· αὐτὸς εἶνε ὡσὰν νὰ εἴπουμεν ἡ Παναγία τοῦ Λονδίνου.

— Πολὺ καλά· μετὰ ταῦτα ;

— Εἶνε τὸ Κολοσσαῖον, τὸ Κρυστάλλινον Παλάτιον, τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, τὸ Βεστμίστερ, ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων, ἡ Βασιλικὴ Πινακοθήκη, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Γρήνουϊτζ, ἡ στήλη τοῦ Νέλσωνος, ὁ Πύργος. . . ὁ . . .

— Φθάνει, φθάνει, εἶπεν ὁ Πινσών. Μόνον τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας ἔχομεν διαθεσίμους. Ὁδήγησέ μας πρῶτον εἰς τὸν Ἅγιον Παῦλον καὶ κατόπιν βλέπομεν.

— Τὸ ὡραιότερον πρᾶγμα τοῦ Λονδίνου, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς, εἶνε ὁ Ζωολογικὸς Κῆπος.

— Τὸν εἶδες σύ ;

— Ὄχι ! στοιχίζει πολὺ ἀκριβὰ ἡ εἴσοδος.

Οἱ δύο μηχανικοὶ ἐνδυθέντες, κατέβησαν εἰς τὸ ἑστιατόριον, βλέπων αὐτοὺς δὲ ὁ ξενοδόχος τοὺς ἐχαιρέτισε φαιδρὸς τὴν ὄψιν. Τόσον περιποιητικὸς, τόσον φιλόφρων ἐδείχθη πρὸς αὐτοὺς, καὶ τόσον χάριεν ἦτο τὸ μειδίαμα τῆς ὑπηρετούσης αὐτοὺς μικρᾶς ἰρλανδῆς, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ παραπονηθῶσιν.

— Εἰπὲ νὰ μᾶς φέρουν, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς πρὸς τὸν Ζωηρὸν, ἕνα *μπιφστέκι* μὲ πατάταις τηγανηταῖς.

— Αὐτὸ τὸ φαγητὸν δὲν τὸ γνωρίζουν οἱ Ἄγγλοι ἀπήντησεν ὁ Ζωηρός. Ἂν θέλετε νὰ φάγητε μπιφστέκι μὲ πατάταις σᾶς πηγαίνω εἰς ἕνα γαλλικὸν ξενοδοχεῖον.

— Ἀστειεύεσαι ; ἀνέκραξεν ὁ Πινσών.

— Ὄχι, κύριε· ἔτσι καὶ τὰ μικρὰ πιζέλια ἀ *λ' ἀγκλαὶζ* τὰ τρώγουν ἐδῶ χωρὶς βούτυρον καὶ τὰ συντροφεύουν μὲ τὸ δυόσμο. Ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου ἔμεινεν ἔκθαμβος τὴν πρώτην ἡμέραν ὁποῦ ἤλθομεν· ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἔκπληξίν του.

— Θαυμάσιον ! εἶπεν ὁ Πινσών. Πῶς σοῦ φαίνεται, Βοαζολῆ ; Τὰ *μπιφστέκια* μὲ ταὶς πατάταις νὰ εἶνε ἄγνωστα εἰς τὴν Ἀγγλίαν !

— Τὰ ταξείδια εἶνε μεγάλον σχολεῖον, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, μᾶς διδάσκουσι πολλὰ καὶ μᾶς ἐκβάλλουν ἀπὸ πολλὰς προλήψεις.

Digitized by Google

— Καὶ ἀπὸ πολλὰς ἀπάτας, Βοαζολῆ. Κάμε τώρα, μικρὲ, νὰ μᾶς δώσουν κάτι τι νὰ φάγωμεν, καὶ ἂς πηγαίνωμεν.

Οἱ δύο μηχανικοὶ ἀφοῦ πρότερον συνεννοήθησαν πρὸς ἀλλήλους προσεκάλεσαν τὸν Ζωηρὸν νὰ παρακαθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ τὸ παιδίον κατεγοητεύθη ἐκ τῆς προσκλήσεως ταύτης. Ἔφαγον ὄστρεα, ἅτινα πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν αὐτῶν παρετέθησαν αὐτοῖς οὐχὶ ἐν πινακίῳ ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀστράκων. Ἐζήτησαν σαλάταν πλὴν τὰ ἐν τῷ ἐλαιοδοχείῳ δύο μικρὰ φιαλίδια περιεῖχον μόλις ἥμισυ κοχλιάριον ἐλαίου καὶ ἄλλο τόσον ὄξος, καὶ τοῦτο ἐφαίδρυνεν ἱκανῶς αὐτούς. Ὁ ἄρτος παρετίθετο αὐτοῖς κατὰ ἐλάχιστα τεμάχια, ὥστε ἠναγκάζοντο νὰ ζητῶσιν ἀκαταπαύστως. Ὁ Ζωηρὸς κατεβρόχθιζε γεώμηλα μετὰ βουτύρου καὶ ἐρρόφα ἡδονικῶς τέϊον ἄνευ σακχάρεως. Τέλος ἀπῆλθον μεταβαίνοντες εἰς Ἅγιον Παῦλον, ὃν οἱ δύο φίλοι εἶχον περιέργειαν νὰ ἐπισκεφθῶσιν.

Καθ' ὁδὸν ὁ Βοαζολῆς ἠθέλησε ν' ἀγοράσῃ ἓν μαχαίριον καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ ἀντικείμενα ἐπὶ τῇ κατασκευῇ τῶν ὁποίων φημίζεται ἡ Ἀγγλία.

Ὁ Ζωηρὸς ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς ἐμπορικόν τι κατάστημα τοιούτου εἴδους, θαυμασίως διεσκευασμένον. Ἅμα εἰσελθόντες ὁ Πινσὼν καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ ἐχαιρέτισαν ἀφελόντες τοὺς πίλους.

— Βάλ' τε τὸ καπέλλο, τοῖς εἶπεν ὁ Ζωηρὸς, διότι ἀλλέως θὰ σᾶς πάρουν διὰ ὑπηρέτας.

— Πῶς γίνεται αὐτό;

— Δὲν εἶνε σύστημα εἰς τὴν Ἀγγλίαν νὰ βγάζουν τὸ καπέλλο ὅταν χαιρετοῦν· ἤθελα νὰ σᾶς εἰδοποιήσω ἀπὸ τὸ πρωΐ, ὅταν σᾶς εἶδα νὰ βγάλετε τὸ καπέλλο διὰ νὰ χαιρετίσετε τὸν ξενοδόχον.

— Θαυμάσιον! ἐψιθύρισεν ὁ Πινσών.

— Δι' αὐτὸ ἴσως, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς, ἐκεῖνος ὁ κύριος τὸν ὁποῖον ἐπλησιάσαμεν εὐμενῶς χθὲς μᾶς ἐξέλαβεν ὡς ἐπαίτας.

Οἱ δύο φίλοι παρετήρησαν ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν τὰ ἐκεῖ ἐκτεθειμένα παντοδαπὰ ἐμπορεύματα. Ἂν ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν μικρῶν κομψῶν, ἐπιχαρίτων ἀντικειμένων, ἀναγκαίων εἰς τὸν πεπολιτισμένον ἄνθρωπον, καθυστερῇ ἡ Ἀγγλία, ὑπερέχει ὅμως κατὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων εἰς τὸν πρακτικὸν βίον εἰδῶν καὶ κατὰ τὴν μοναδικὴν τελειότητα τῆς κατασκευῆς. Ὁ Βοαζολῆς ἐξέλεξεν ὡραίαν μάχαιραν κατασκευασθεῖσαν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τῆς Σέφιλδ, τῶν περιφημοτέρων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, εὑρίσκων δὲ τὴν ζητηθεῖσαν τιμὴν τῶν εἰκοσιτριῶν φράγκων ὑπερβολικὴν, προσήνεγκεν εἴκοσιν. Ὁ ἔμπορος, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἐπανέθηκε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θέσιν της καὶ ἐκάθισεν ἐκ νέου ἡσύχως.

— Αἱ λοιπόν! τί δηλοῖ, αὐτό; ἠρώτησαν συγχρόνως καὶ οἱ δύο μηχανικοί.

— Προσεβλήθη ἀπὸ τὴν προσφοράν σας, εἶπεν ὁ Ζωηρός· σᾶς στρέφει τὴν ῥάχιν διότι ἐδείξατε κάπως τὴν ὑποψίαν ὅτι ἤθελε νὰ σᾶς ἀπατήσῃ.

— Ἀλλὰ πράγματι, εἶπεν ὁ Πινσών, ἡ καλὴ πίστις εἶνε τοιαύτη παρὰ τοῖς ἐμπόροις τοῦ Λονδίνου, ὥστε πρέπει νὰ τοὺς πιστεύῃ κανεὶς μὲ πρῶτον λόγον;

— Βέβαια, κύριε· ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων.

— Τί νὰ σᾶς εἴπω! ἂν δὲν εἶνε ἄλλο, τοὐλάχιστον χάριν τῆς οἰκονομίας τοῦ καιροῦ ἤθελα νὰ ἴδω αὐτὸ τὸ σύστημα εἰσαγόμενον εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἐνῷ οἱ δύο φίλοι ἐπεθεώρουν τὰ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἐκτεθειμένα εἴδη, ὁ Ζωηρὸς ἐθεώρει μετὰ θαυμασμοῦ σειρὰν θερμαστρῶν μικρῶν κινητῶν, ἠρώτησε δ' ἐπὶ τέλους περὶ τῆς τιμῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐποίησε μορφασμὸν ἅμα ἤκουσε τὴν τιμὴν τῶν δώδεκα φράγκων.

— Τί σοῦ χρειάζεται ἡ θερμάστρα; τὸν ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

— Τίποτε· μία ἰδέα μοῦ εἶχε καταβῆ στὸ κεφάλι.

— Τί ἰδέα;

— Ἡ Θειὰ-Πὶτζ ἔχει ῥευματισμοὺς, καὶ ὅλο μιλᾷ γιὰ μία θερμάστρα τὴν ὁποίαν λέγει πῶς θ' ἀγοράσῃ ὅταν γείνῃ πλούσια. Ἔλεγα πῶς μὲ τὰ φράγκα ποῦ μοῦ ἐδώσετε καὶ μὲ τὰ δύο σελλίνια ποῦ μοῦ ὑπεσχέθη ὁ ξενοδόχος θὰ ἠμποροῦσα ... ἀλλὰ δὲν πειράζει.

Ὁ Πινσὼν ἀντήλλαξεν ἓν βλέμμα μετὰ τοῦ Βοαζολῆ.

— Διάταξε νὰ ὑπάγουν αὐτὴν τὴν θερμάστραν εἰς τὸ σπῆτι τῆς κυρίας Πὶτζ· σοῦ τὴν χαρίζομεν.

Ἐδέησε νὰ ἐπαναλάβωσι τοῦτο εἰς τὸν Ζωηρὸν ὅπως πεισθῇ. Ὅτε δὲ ἡ θερμάστρα περιετυλίχθη καὶ ἐπεγράφη ἐπ' αὐτῆς τὸ ὄνομα τῆς κυρίας Πὶτζ καὶ ἐπλήρωσεν ὁ Πινσὼν, ὁ Ζωηρὸς, πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τοῦ ἐμπόρου, τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν παρευρισκομένων ἀγοραστῶν, ἐξετέλεσεν ἔκτακτον ἐπικίνδυνον ἅλμα. Ηὐχαρίστησε δὲ κατόπιν κατὰ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα θλίβων τὰς χεῖρας τῶν δύο φίλων καὶ κινῶν αὐτὰς ἰσχυρῶς.

— Καλὰ, καλὰ, τῷ εἶπον αὐτοί· μὴ κάμνῃς μόνον τούμπαις ἐμπρὸς εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ μὴ μᾶς πάρουν διὰ σχοινοβάτας. Τώρα ἂς φύγωμεν· ὁδήγησέ μας εἰς τὴν παραποταμίαν ὁδὸν, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ταμέσεως, εἰς τὴν κρηπῖδα διὰ νὰ ἴδωμεν ὀλίγον καὶ τὸν ποταμόν.

— Εἰς τὴν κρηπῖδα; ἐπανέλαβεν ὁ Ζωηρός· ὁ Τάμεσις δὲν ἔχει κρηπῖδας[1].

— Καὶ πῶς; ῥέει λοιπὸν παντοῦ ἀνάμεσα στὰ σπήτια, καθὼς εἴδομεν τώρα ποῦ ἐδιαβαίναμεν ἀπὸ τὴν γέφυραν;

— Μάλιστα, κύριε.

— Αἴ, τότε τὰ νερά του, ὅσον καὶ ἂν κρύπτωνται ὑποκάτω τῶν λέμβων, τῶν πλοίων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων, μοὶ φαίνονται πλέον μαῦρα τώ-

1. Κατεσκευάσθησαν πρό τινων ἐτῶν.

Digitized by Google

ρα. Ποταμὸς χωρὶς κρηπῖδας!... τί λέγεις, Βαχζολῆ;

— Ἂν ὁ Τάμεσις εἶχε κρηπῖδας, τὸ Παρίσι θὰ εἶχε μίαν ὑπεροχὴν ὀλιγωτέραν ἐπὶ τοῦ Λονδίνου.

— Οἱ λόγοι σου εἶνε λίαν πατριωτικοί. Ὁδήγησέ μας εἰς τὸν Ἅγιον Παῦλον, μικρέ.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀφικνοῦντο πρὸ τοῦ περιφήμου ναοῦ, ὅστις, ὅπως καὶ τὸ Πάνθεον τῶν Παρισίων, εἶνε ἀπομίμησις ἐν μικρῷ τοῦ διασήμου Ἁγίου Πέτρου τῆς Ῥώμης.

Ἐκτισμένος διὰ λίθων τῆς Πορτλάνδης, μικρᾶς νήσου παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Βεϋμούθης, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου εἶνε ἔργον τοῦ ἱππότου Βρέν. Ἡ κατασκευή του ἤρξατο τὸ 1675, ἐπεραιώθη δὲ τριάκοντα ἔτη βραδύτερον, τὸ 1710. Κεῖται ἐπί τινος ὑψώματος, ἐφ' οὗ ἄλλοτε εὑρίσκετο ναὸς ἀφιερωμένος τῇ Θεᾷ Ἴσιδι, καὶ ὁ περιβόητος αὐτοῦ θόλος, ἔχων τριακοσίων τεσσαράκοντα ποδῶν ὕψος, ἔχει ἐσωτερικὴν διάμετρον ἑκατὸν ποδῶν. Ὁ Πινσὼν καὶ ὁ φίλος του, καίτοι ἀπεθαύμασαν ὡς εἰδήμονες τὴν ὡραίαν συμμετρίαν τοῦ κτιρίου, παρετήρησαν ὅτι τὰ κοσμοῦντα τὴν πρόσοψιν δύο κωδωνοστάσια δὲν εἶνε ἀντάξια ἕνεκα τοῦ κακοῦ ῥυθμοῦ των τοῦ μεγαλοπρεποῦς συνόλου τοῦ ἔργου τοῦ σὶρ Χριστοφόρου Βρέν.

Ἀφοῦ περιειργάσθησαν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ καὶ ἐπέκρινάν τινας ἐλλείψεις αὐτοῦ, οἱ δύο μηχανικοὶ ἠθέλησαν ν' ἀνέλθωσιν ἐπὶ τοῦ θόλου. Ἐδέησε πρὸς τοῦτο ὅμως νὰ λύσωσι πολλάκις τὸ βαλάντιον.

— Πολὺ πρακτικοί, εἶνε αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι, ἐπανελάμβανεν ὁ Πινσών· ἐλπίζω ὅτι ἀφοῦ μᾶς ἐζήτησαν ἕνα σελλίνι διὰ νὰ μᾶς ἀφήσουν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν ναόν των, μισὸ σελλίνι διὰ νὰ μᾶς ἀφήσουν ν' ἀναβῶμεν εἰς τὸν θόλον, θὰ μᾶς ζητήσουν βέβαια τὸ διπλοῦν διὰ νὰ μᾶς ἀφήσουν νὰ καταβῶμεν καὶ νὰ ἐξέλθωμεν. Ἀνεξαρτήτως πάσης ἐθνικῆς φιλοτιμίας, πρέπει νὰ ὁμολογήσῃς μαζί μου, Βαχζολῆ, ὅτι ἡ ἐλευθεριότης ἡμῶν οἵτινες ἀνοίγομεν δωρεὰν εἰς τοὺς ξένους τὰ μνημεῖά μας, εἶνε πολὺ περισσότερον φιλόξενος ἢ ἡ ἀδιάκοπος πληρωμὴ εἰς ἣν ἐπιβάλλει ἡ Μεγάλη Βρετανία τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτήν.

Ὁ Ζωηρὸς ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν διεσκέδασεν ἐρωτῶν τὴν ἠχώ, ἥτις ἕνεκα φαινομένου τινὸς τῆς ἀκουστικῆς ἐνυπάρχει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ θόλου τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὡδήγησε τοὺς δύο μηχανικοὺς μέχρι τῆς μεγάλης πλατείας καὶ τοῖς προέτεινεν ἐκ νέου νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν Ζωολογικὸν Κῆπον.

— Ἄγωμεν εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον, εἶπεν ὁ Πινσών.

Ὁ Ζωηρὸς ἔξυσε τὴν ἄκραν τοῦ ὠτίου του μὲ ὕφος τι δυσαρεσκείας, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐξεκίνησεν. Διέβησαν ἔμπροσθεν τῆς στήλης, ἣν οἱ Ἄγγλοι καλοῦσι στήλην τοῦ Μνημείου, καὶ ἥτις ἠγέρθη πρὸς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τὸ 1666 συμβάσης πυρκαϊᾶς, τῆς ἀποτεφρωσάσης ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ Λονδῖνον. Οἱ μηχανικοὶ ἠθέλησαν ν' ἀνέλθωσι μέχρι τῆς κορυφῆς διὰ νὰ θαυμάσωσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου τὴν θέαν τῆς πόλεως. Πλὴν ἄλλο τι δὲν διέκριναν εἰμὴ ἀπειραρίθμους στέγας οἰκιῶν, ἐξαφανιζομένας ἐν τῇ προερχομένῃ ἐκ τοῦ καπνοῦ ὁμίχλῃ. Ἡ μέλαινα καὶ πενθίμη τῆς πόλεως θέα ἔκαμεν ἐκ νέου κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς δύο φίλους, οἵτινες κατέταξαν τὴν πολυανθρωποτέραν τῆς Εὐρώπης πρωτεύουσαν μεταξὺ τῶν μᾶλλον μελαγχολικῶν πόλεων τῆς γῆς.

Ἐπιβαίνοντες ἀγοραίου ὀχήματος συρομένου ὑπὸ ζεύγους ἵππων, οὓς ἐθαύμασεν ὁ Πινσών, οἱ δύο φίλοι ἀφικνοῦντο μετ' ὀλίγον πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Καὶ ἐκεῖ ἐπίσης ἐδέησε νὰ πληρώσωσι· αἱ εἰκόνες δὲν ἐνεποίησαν αὐτοῖς πολλὴν αἴσθησιν, διότι αὗται δὲν συγκρίνονται πρὸς τὸν ἐν Λούβρῳ ἐνυπάρχοντα καλλιτεχνικὸν θησαυρόν, ἀλλ' ἐξήγειραν τὸν ἄμετρον αὐτῶν θαυμασμὸν τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος, ἅτινα μετεκόμισεν ἐκεῖ τὸ 1810 ὁ λόρδος Ἐλγῖνος. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ εὐγενοῦς λόρδου ἐθεωρήθη ὡς βάρβαρος ἐπὶ πολύ, καὶ ἐν τούτοις ἄνευ αὐτοῦ θὰ κατεστρέφοντο ἀναμφιβόλως τὰ ἔργα τοῦ ἀθανάτου Φειδίου, ὡς κατεστράφησαν καὶ τόσα ἄλλα θαυμαστὰ ἔργα κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1827. Λυπηρὸν εἶνε μόνον ὅτι Γάλλος τις δὲν ἐπρόλαβε τὸν λόρδον Ἐλγῖνον, ὅπως πλουτίσῃ τὴν πατρίδα μας διὰ τῶν ἀπαραμίλλων αὐτῶν ἀριστουργημάτων.

Αἱ στοαὶ ἐν αἷς ἐκτίθενται αἱ διάφοροι συλλογαὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας προὐξένησαν ὡσαύτως εὐχάριστον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς δύο μηχανικούς. Ἠναγκάσθησαν ὅμως νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὅτι αἱ εὐρύχωροι αἴθουσαι ἃς διήρχοντο ὑπερέβαινον πολὺ κατὰ τὴν διασκευὴν καὶ τὴν πολυτέλειαν τὰς στενὰς αἰθούσας τοῦ γαλλικοῦ Μουσείου. Ὁ Ζωηρὸς διεσκέδαζε περισσότερον βλέπων τὰ ἐξ ἀχύρου πεπληρωμένα ζῶα, ἢ τὰ ἀνάγλυφα καὶ τὰς ζωγραφίας. Ἐσίγα καὶ ἐθαύμαζε.

— Πῶς θὰ εἶνε ὡραῖον, εἶπε διὰ μιᾶς, νὰ βλέπῃ κανεὶς αὐτὰ τὰ ὡραῖα πουλιὰ μὲ τὰ πτερὰ τὰ κόκκινα, τὰ πράσινα, τὰ γαλάζια, νὰ πετοῦν ἢ νὰ κάθηνται εἰς τὰ δένδρα. Ἐδῶ, ἂν δὲν ἦσαν καὶ οἱ σπουργῖται ὅπου εἶνε ὅλοι ψαροὶ ἐξ αἰτίας τοῦ καπνοῦ τοῦ γαιάνθρακος, θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι δὲν ὑπάρχουν διόλου πτηνά. Δὲν μὲ λέγεις, κύριε, προσέθηκε τὸ μειράκιον ἀποτεινόμενον πρὸς τὸν Πινσών, ὁ Ῥοβινσὼν τὰ ἔφερεν ἐδῶ ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα;

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ μηχανικὸς μειδιῶν· πρῶτον διότι ὁ Ῥοβινσὼν εἶνε πρόσωπον ἀνύπαρκτον, καὶ δεύτερον διότι ὅσα βλέπεις ἐκοπίασαν νὰ τὰ συνάξουν ἑκατοντάδες πολλαὶ σοφῶν.

— Ὁ Ῥοβινσὼν δὲν ὑπῆρξε ποτέ; ἀνέκραξεν ὁ Ζωηρός.

Digitized by Google

— Δηλαδή, ὁ βιογράφος αὐτοῦ Δανιὴλ Φοὲ ἁπλῶς ἐξετραγῴδησε τὰ παθήματα τοῦ ναυτικοῦ Σέλκιρκ.

— Ἀλλ' ὁ Παρασκευᾶς... οἱ ἀνθρωποφάγοι;

Ὁ Πινσὼν ἐκοπίασε προσπαθῶν νὰ διαχωρίσῃ τὸν μῦθον ἐκ τῆς ἀληθείας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ροβινσῶνος, ἀλλ' ὁ Ζωηρὸς ὑπερησπίσθη τὸν προσφιλῆ του ἥρωα μετ' ἐνεργείας. Δὲν ἐγίνωσκε ἄλλο βιβλίον ἐκτὸς ἐκείνου. Ἑκατοντάκις τὸ εἶχεν ἀναγνώσει παρὰ τῇ θείᾳ Πὶτζ, καὶ ὡς αὐτὸς καὶ ἐκείνη ἐπίσης οὐδέποτε ἀμφέβαλε περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ροβινσῶνος.

— Αἴ, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς πρὸς τὸν φίλον του, ἄφες αὐτὸν τὸν μικρὸν εἰς τὴν πεποίθησίν του· δὲν εἶνε βλαβερὰ ἡ πεποίθησίς του αὐτὴ καὶ ἡ ἡλικία θὰ τὸν διδάξῃ τὴν ἀλήθειαν.

Μόλις ἐξῆλθον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, ὁ Ζωηρὸς, καίτοι ἤδη ἦτο ἀργὰ, ἐρριψοκινδύνευσεν ἐκ νέου τὴν πρότασιν περὶ μεταβάσεως εἰς τὸν Ζωολογικὸν Κῆπον. Ὁ Πινσὼν ἐγνωμάτευσεν ὑπὲρ τοῦ Πύργου τοῦ Λονδίνου καὶ διηυθύνθησαν τῷ ὄντι πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Ὁ Πύργος, τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὁποίου τινὲς τῶν συγγραφέων ἀποδίδουσι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, ὑπῆρχεν ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ. Εἶνε φρούριον εὐρύχωρον περικυκλούμενον ὑπὸ βαθείας τάφρου, ἐν αὐτῷ δὲ εὑρίσκοντο μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος αἱ φυλακαὶ τοῦ Κράτους, τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον, ἀπέραντοι αἴθουσαι γέμουσαι ἐκ παντοδαπῶν ὅπλων, οἱ ἀδάμαντες τοῦ στέμματος, καὶ πρὸς τούτοις θηριοτροφεῖον!

Ἡ παράδοξος αὕτη ἀνάμιξις τόσων ἀνομοίων εἰδῶν εἶνε συνήθης ἐν Ἀγγλίᾳ, τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῶν ἀντιθέσεων.

Ἀφοῦ ἐπεσκέψαντο τὰς αἰθούσας τῶν ὅπλων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν φυλάκων, φερόντων τὴν ἀρχαίαν στολὴν τῶν φρουρῶν Ἑρρίκου τοῦ Η', ἀφοῦ εἶδον μέσον δικτυωτοῦ σιδηροῦ τοὺς ἀδάμαντας τοῦ στέμματος, ὧν ἡ τιμὴ ἀνέρχεται, καθὰ λέγουσιν, εἰς δύο ἑκατομμύρια γκινεῶν, ὁ Πινσὼν μετὰ τοῦ φίλου του ἐσκέφθησαν περὶ τοῦ δείπνου. Χάρις τῷ μικρῷ αὐτῶν διερμηνεῖ ἠδυνήθησαν νὰ φάγωσι κατ' ἀρέσκειαν καὶ νὰ μάθωσι τί ἐξώδευσαν. Μετὰ τὸ δεῖπνον ἐσκέφθησαν πῶς νὰ διέλθωσι κάλλιον τὴν ἑσπέραν. Τὴν προτεραίαν εἶχον ὑποστῇ θανάσιμον πλῆξιν ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ἐπόθουν θέαμά τι ὅπως διασκεδάσωσι βλέποντες.

— Ἂν δὲν σᾶς πειράζῃ, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς, σᾶς ὁδηγῶ εἰς τοῦ Ἄστλεϋ· ἐκεῖ δὲν ἔχει πολλὴ ζάλη· φθάνει νὰ βλέπετε γιὰ νὰ ἐννοῆτε τί τρέχει. Σᾶς ἀφίνω εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ πηγαίνω νὰ κάμω τὸ μέρος ὁποῦ κάμνω κάθε βράδυ διὰ νὰ μὴ χάσω καὶ ταῖς δέκα *πένναις* ὁποῦ παίρνω.

Οἱ δύο φίλοι παρεδέξαντο τὴν πρότασιν· ἀφοῦ δὲ ὁ Ζωηρὸς τοὺς συνώδευσε μέχρι τῶν θέσεών των, τοὺς ἀφῆκε. Προειδοποίησεν αὐτοὺς ὅτι εἰς τὴν συνοδείαν ἥτις ἔμελλε νὰ παρελάσῃ ἐπὶ σκηνῆς περὶ τὸ τέλος τοῦ θεάματος, αὐτὸς θὰ παρίστα τὸν ἀκόλουθον, ἐπιβαίνων πώλου μικροῦ. Οἱ δύο φίλοι ἐθαύμασαν τὴν εὐκινησίαν τοῦ γελωτοποιοῦ, τὴν δεξιότητα τῶν ἱπποκόμων, τὴν καλλονὴν τῶν ἵππων ὄντων ἐντελῶς δεδαμασμένων. Παρετήρησαν δὲ ὅτι οἱ Ἄγγλοι, ἀντὶ νὰ φωνάζωσι bis ὁσάκις ἐπόθουν τὴν ἐπανάληψιν μέρους τινὸς τοῦ θεάματος, ἐχρῶντο τῇ γαλλικῇ λέξει encore. Ὁ Ζωηρὸς ἐπεφάνη τὸ πρῶτον λαμβάνων μέρος εἰς κωμικήν τινα σκηνήν. Ἐν τῇ ἀλλοκότῳ ἐνδυμασίᾳ ἣν ἔφερε διεκρίνετο ζωηρότερον τὸ παράστημα καὶ ἡ εὐφυὴς αὐτοῦ φυσιογνωμία. Κατὰ τὴν παρέλασιν τοὺς ἐχαιρέτισε, ἦλθε δὲ καὶ ἐπανεῦρεν αὐτοὺς καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχοντο. Μετὰ μίαν ὥραν τοὺς ἄφινε πρὸ τοῦ ξενοδοχείου αὐτῶν καὶ ἔσπευδε τρέχων νὰ μάθῃ τί εἶπεν ἡ θειὰ-Πὶτζ λαμβάνουσα τὴν θερμάστραν της.

ϛ'.

Λιβερπούλη.

Ἦτο ἡ δεκάτη περίπου ὥρα ὅτε ὁ Πινσὼν ἐσήμανε, καὶ ὅπως τὴν προτεραίαν εἶδεν ἐνώπιον αὐτοῦ ἐμφανιζόμενον τὸν Ζωηρόν.

— Αἴ, μικρὲ, τί νέα; τὸν ἠρώτησεν ὁ μηχανικός.

— Πρῶτον πρέπει νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ἐκ μέρους τῆς θείας-Πὶτζ διότι τῆς εἶπα ὅτι χρεωστεῖ εἰς σᾶς τὴν ὡραίαν θερμάστραν της, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔμεινε καταμαγευμένη. Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἔμεινεν ἄγρυπνη ἕως τὴν ὥραν ὁποῦ ἐπέστρεψα διὰ νὰ μάθῃ ποῖος τῆς ἔκαμεν αὐτὸ τὸ δῶρον, μοῦ εἶπε δὲ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι ἐπιθυμοῦσε πολὺ νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ διὰ τὸν πατέρα μου καὶ διὰ ἐμέ.

— Ὅταν ἐπιστρέψω ἀπὸ τὸ Λιβερποὺλ θὰ μὲ ὑπάγῃς εἰς τὸ σπῆτί της· εἴμεθα σύμφωνοι. Τώρα ὡστόσον ἂς προγευματίσωμεν καὶ ἂς ἐξέλθωμεν γρήγορα.

— Τί θὰ κάμωμεν σήμερον; ἠρώτησεν ὁ Βοαζολῆς.

— Κατ' ἀρχὰς θὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰ ναυπηγεῖα τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν.

— Μετὰ ταῦτα;

— Τὸν Ζωολογικὸν Κῆπον, εἶπεν ὁ Ζωηρός· πρέπει νὰ εἶνε πολὺ εὔμορφος σήμερον ποῦ ἔχει ἥλιον.

Οἱ δύο φίλοι εἶχον ἤδη παρατηρήσει τὴν ἐπιμονὴν τοῦ μικροῦ αὐτῶν ὁδηγοῦ, εἰς τὸ ὑπενθυμίζειν τὸν Ζωολογικὸν κῆπον· ἐννόησαν ὅτι εἶχε μεγίστην ἐπιθυμίαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ μέρος τοῦτο ὅπερ ἐφαντάζετο πλῆρες θαυμασίων.

— Ὑπάγωμεν εἰς τὰ ἐπίνεια, τῷ εἶπεν ὁ Πινσών· ἀκολούθως μᾶς πηγαίνεις ὅπου θέλεις.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ζωηροῦ ἤστραψαν ὑπὸ χαρᾶς. Περὶ τὴν δευτέραν ὥραν δὲ μετὰ μεσημβρίαν, μετὰ μακρὸν περίπατον ἐν ταῖς ἀπεράντοις ἐμπορικαῖς ἀποθήκαις τῆς πλουσίας ἑταιρίας τῶν

Digitized by Google

ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἑταιρίας ἧς αἱ εὑρεῖαι κτήσεις ἀποτελοῦσι σήμερον μέρος τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος, ὁ Ζωηρὸς αἰσθανθεὶς ἱκανὴν ἀνίαν διότι ἤκουε τοὺς μηχανικοὺς συζητοῦντας ἐπὶ θεμάτων ἅτινα δὲν ἐννόει, ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἐπὶ τέλους νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ ὅπου ἤθελεν. Ἐπεβίβασεν αὐτοὺς λοιπὸν ἐπί τινος μικροῦ ἀτμοπλοίου, ἅτινα ἐκτελοῦσι τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὀχημάτων τρόπον τινὰ ἐν τῷ Ταμέσει, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς νὰ διέλθωσιν ὑπὸ τὴν ὑπόγειον στοάν, ἥτις ἐπὶ πολὺν καιρὸν διέμενε θαυμάσιον μέν, ἀλλ' ἀνωφελὲς ἔργον. Ἡ στοὰ αὕτη κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γάλλου Βρυνὲλ χρησιμεύει νῦν εἰς τὴν διάβασιν τοῦ ὑπογείου σιδηροδρόμου, ἑνὸς τῶν θαυμάτων τοῦ Λονδίνου. Ἐκεῖθεν μετέβησαν ἐποχούμενοι εἰς τὸν Ζωολογικὸν Κῆπον, μόλις δὲ διέβησαν τὴν εἴσοδον ὁ Ζωηρὸς βλέπων πραγματοποιούμενον τὸν διάπυρον αὐτοῦ πόθον δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ καὶ ἐξετέλεσεν ἐν ἐπικίνδυνον ἅλμα, πρώτης τάξεως.

Ὁ Ζωολογικὸς Κῆπος τοῦ Λονδίνου εἶνε ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις. Ἡ ἀναλαβοῦσα τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην Ἑταιρία διὰ νὰ ἑλκύσῃ τοὺς ἐπισκέπτας, πληρόνοντας δικαίωμα εἰσόδου, εἶνε ἠναγκασμένη νὰ διατηρῇ θηριοτροφεῖον καλῶς κατηρτισμένον καὶ νὰ προμηθεύηται ἀκαταπαύστως πολλὰ γένη ζώων ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου. Τὴν προσοχὴν τοῦ Ζωηροῦ εἵλκυσαν ἰδίως αἱ ἄρκτοι, αἱ λεοπαρδάλεις, οἱ πάνθηρες, οἱ ῥινόκερῳ καὶ οἱ ἐλέφαντες. Ἵστατο ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐνώπιον ἑκάστου κλωβοῦ, ὁ ἀπλοϊκὸς δὲ αὐτοῦ θαυμασμός, αἱ κραυγαὶ τῆς χαρᾶς καὶ τὰ χειροκροτήματά του διεσκέδασαν ἱκανῶς τοὺς συντρόφους του.

— Πῶς θὰ ἦτο εὐτυχής! εἶπεν αἴφνης τὸ μειράκιον στενάζον βαθέως.

— Τίς; ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

— Ὁ Ῥοβινσών, κύριε· ἐμπορεῖτε νὰ πιστεύσετε ὅσον θέλετε σεῖς ὅτι ὁ Ῥοβινσὼν δὲν ὑπῆρξεν· αἱ χῶραι ὅπου ζοῦν ὅλα αὐτὰ τὰ ζῷα ὑπάρχουν ἐν τοσούτῳ, καὶ ἔφθανε μόνον νὰ ἔβγῃ εἰς τὴν θύραν του καὶ νὰ σταθῇ καπνίζων τὴν πίπαν του, διὰ νὰ ἴδῃ τοὺς λέοντας, τὰς τίγρεις καὶ ταῖς ἀρκούδαις ὁποῦ ἐδιάβαιναν.

— Δὲν εἰξεύρω, ἂν ὁ Ῥοβινσὼν ἐκάπνιζε, μικρέ, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν μειδιῶν· ἀλλ' εἰς τὴν νῆσόν του εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε ῥινόκερῳ, οὔτε ἐλέφαντες, διότι αὐτὰ τὰ ζῷα διαιτῶνται εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν.

— Καὶ ὄχι εἰς τὴν Ἀμερικήν;

— Ὄχι, οὔτε εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐξ ἄλλου μέρους ἡ Ἀμερικὴ ἔχει τοὺς βονάσους, τοῦ *κουγουὰρ* ἢ λέοντας τῆς Ἀμερικῆς, τοὺς *καϊμὰν* ἤτοι κροκοδείλους τῆς Ἀμερικῆς, τοὺς αἰλουροπάρδους, τὸν βόαν, πολυάριθμα εἴδη αἰλουροτίγρεων, ἄρκτων, νωδῶν πιθήκων.

— Σεῖς θὰ τὰ ἴδῆτε ὅλ' αὐτά, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς προσβλέπων μετὰ φθόνου τὸν Βαζολῆν.

— Ἀπατᾶσαι, μικρέ· ἐγὼ πηγαίνω εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, εἰς χώραν δηλαδὴ τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα εἶνε τὰ αὐτὰ σχεδὸν μὲ τὰ τῆς Εὐρώπης.

— Εἰς ποῖον μέρος τότε τῆς Ἀμερικῆς ζοῦν τὰ ἄγρια θηρία; ποῦ τὰ εὑρίσκουν;

— Εἰς τὸ Μεξικόν, εἰς τὴν Βρασιλίαν, εἰς τὴν Γουϊάναν, εἰς τὰς ἐρήμους τῶν ἀρχαίων ἰσπανικῶν ἀποικιῶν.

— Ἂν γείνω ποτὲ τόσον πλούσιος ὥστε νὰ ἠμπορῶ νὰ πληρόνω τὸν ναῦλόν μου εἰς τὰ ἀτμόπλοια, θὰ ὑπάγω εἰς τὰς Ἰνδίας, εἰς τὴν Ἀφρικήν, εἰς τὴν Ἀμερικήν, μακράν.

— Ἀγαπᾷς τὰ ταξείδια;

— Ναί· ἤθελα νὰ ἰδῶ τοὺς τόπους ὅπου ζοῦν οἱ πίθηκοι, οἱ παπαγάλοι, οἱ βόαι, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μᾶς φέρουν τὰ κοκκοκάρυα, τὰ ἀνανάσα, τὰ διαμάντια. Βοηθῶ καμμιὰ φορὰ εἰς τὸ ξεφόρτωμα τῶν πλοίων ὁποῦ ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μέρη καὶ ἀκούω τοὺς ναύτας ὁποῦ συνομιλοῦν. Λέγουν ὅτι ἐκεῖ αἱ καπνοδόχαι εἶνε ἄγνωστοι, ὅτι τὰ δένδρα εἶνε πάντοτε ἀνθισμένα καὶ ὅτι ὁ ἥλιος δὲν δύει ποτέ. Διηγοῦνται τόσα ὡραῖα πράγματα, κύριε, ὥστε καὶ σεῖς, ἂν τοὺς ἀκούετε, θὰ σᾶς ἤρχετο ἡ ὄρεξις νὰ ταξειδεύσετε.

— Ὄχι, διόλου ἀπήντησε ζωηρῶς ὁ Πινσών· ἀγαπῶ τὴν Εὐρώπην, τὴν Γαλλίαν, καὶ εὑρίσκω τοὺς Παρισίους μὲ ὅλον τὸν πηλόν των ἀξιόλογον διαμονήν. Ὅταν μοὶ ἔρχεται ἡ ἐπιθυμία νὰ ἰδῶ καμμίαν τίγριν, καὶ αὐτὸ δὲν μοῦ συμβαίνει συχνά, πηγαίνω εἰς τὸν Βοτανικὸν Κῆπον καὶ ἱκανοποιῶ τὴν ἐπιθυμίαν μου.

Ὁ Ζωηρὸς διεσκέδαζε ἰδίως τόσον πολὺ βλέπων τὸ διαμέρισμα τῶν πιθήκων, ὥστε μόνον ὅταν ἐπῆλθεν ἡ νὺξ καὶ ἡτοιμάσθησαν νὰ κλείσωσι τὸν κῆπον ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ δύο μηχανικοὶ θαυμάζοντες ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ζωηρότητα, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὰ καλὰ προτερήματα τοῦ μικροῦ ὁδηγοῦ, ὃν ἡ τύχη εἶχεν πέμψει αὐτοῖς, ἐφέροντο πρὸς αὐτὸν οἰκείως καὶ καλοκἀγάθως, ἀπηύθυνεν αὐτοῖς ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις περὶ τῶν τόπων ἐν οἷς ἔζων τὰ ζῷα ὅσα εἶδον, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν τῶν διαφόρων ζώων. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐγένετο λόγος, τόσας δὲ περιέργους πληροφορίας ἔλαβεν ὁ Ζωηρὸς ὥστε ὁ πόθος τοῦ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς θερμὰς χώρας ηὔξησεν ὑπερβαλλόντως. Ὅσον ὅμως προὐχώρει ἡ ὥρα, τόσον οἱ μηχανικοὶ ἐγίνοντο λακωνικώτεροι καὶ σιγηλότεροι.

Τὴν μεθεπομένην ἡμέραν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβιβασθῇ ὁ Βαζολῆς, τῶν δὲ δύο φίλων ὁ λογισμὸς ἐξ ἀνάγκης περιεστρέφετο εἰς τοῦτο καὶ ἀκουσίως ἐσκέπτοντο οἷον τραῦμα θὰ ἐπήνεγκεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἑκάστου ὁ τοιοῦτος χωρισμός.

Τόσον χρήσιμος ὑπῆρξεν αὐτοῖς ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ζωηροῦ, τόσον καλῶς ἀνεπλήρωσαν δι' αὐτοῦ τὴν ἄγνοιαν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, ὥστε εἰς τὸν Πιν-

Digitized by Google

σῶν ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸ παιδίον μέχρι τῆς Λιβερπούλης. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βααζολῆ, ὁ Πινσῶν θὰ ἐπέστρεφε μετὰ τοῦ Ζωηροῦ εἰς Λονδῖνον, θὰ μετέβαινε παρὰ τῇ κυρίᾳ Πἶτζ καὶ θὰ συνεννοεῖτο μετ' αὐτῆς τίνι τρόπῳ ἠδύναντο ν' ἀποδώσωσι τὸ παιδίον εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ νὰ τὸ ἀποσπάσωσι ἀπὸ τὸν πλάνητα σχεδὸν καὶ ἀλήτην βίον ὃν διῆγεν. Ἦτο θαῦμα ἀληθῶς πῶς ἐγκαταλελειμμένος πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐντὸς πόλεως, οἵα τὸ Λονδῖνον ὁ Ζωηρὸς διέμεινε τίμιος καὶ ἐργατικός. Ἀλλὰ τοῦ καιροῦ προϊόντος ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ κακὸν παράδειγμα ἠδύναντο νὰ διαφθείρωσι καὶ διαστρέψωσι τὴν νέαν αὐτοῦ φύσιν· ὅθεν ὁ Πινσῶν παροτρυνόμενος ὑπὸ τοῦ φίλου του, ἀπεφάσισε νὰ διασώσῃ τὸ παιδίον ἐκ τῆς ἀπειλούσης αὐτὸ δυστυχίας καὶ τῆς διαφθορᾶς.

Ὁ Ζωηρὸς ὠχρίασεν ἐκ τῆς χαρᾶς ὅτε ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν θείαν-Πἶτζ περὶ τῆς προσεχοῦς αὐτοῦ εἰς Λιβερπούλην ἀναχωρήσεως.

Ἔμελλε τέλος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Λονδίνου, νὰ ἴδῃ καὶ ἄλλα πράγματα ἐκτὸς τῶν στεγῶν καὶ τῶν ὁδῶν!

— Θὰ μὲ πάρετε μαζί σας καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν; ἠρώτησε μετὰ συγκινήσεως τὸν Πινσῶν.

— Ἴσως, ἀπήντησεν αὐτός.

— Ὤ, πάρετέ με, κύριε, ἐπανέλαβε τὸ μειράκιον μετὰ φωνῆς ἱκετευτικῆς. Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τόσον καλὰ τὰ Παρίσια, ὥστε μοῦ φαίνεται ὅτι θ' ἀναγνωρίσω εὐθὺς τοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐδιάβαινα μὲ τὸν πατέρα μου, τὸ σπῆτι ὁποῦ ἐκατοικούσαμεν, τὸ δωμάτιον ὅπου ἐκοιμώμουν. Ἔχει ἥλιο εἰς τὰ Παρίσια· ἐκτὸς τούτου εἶνε ἡ πατρίδα μου, καὶ πιστεύω πῶς ἐκεῖ θὰ εἶμαι περισσότερον εὐτυχὴς ἀπ' ἐδῶ.

Ὁ Πινσῶν ἐθώπευσε τὴν παρειὰν τοῦ παιδὸς καὶ ἀπήντησε·

— Θὰ ἴδωμεν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἀνεχώρησαν εἰς Λιβερπούλην, τὴν βιομηχανικὴν πρωτεύουσαν τῆς κομητείας τοῦ Λαγκάστερ. Ἔμελλον νὰ διατρέξωσι 280 χιλιόμετρα, καὶ ἐπειδὴ ἐταξείδευον τὴν ἡμέραν οἱ δύο μηχανικοὶ ἠδυνήθησαν τὴν φορὰν ταύτην νὰ παρατηρήσωσι τὴν ὁδόν, τὰς ὁδογεφύρας, τοὺς σταθμούς, τὰ τεχνικὰ ἔργα καὶ νὰ κρίνωσιν εὐσυνειδήτως. Διέτρεξαν ἑβδομήκοντα λεύγας ἐν διαστήματι ἑπτὰ ὡρῶν· τοῦτο ἦτο ταχύτης μεγάλη. Ἀφικόμενοι περὶ τὴν δεκάτην ὥραν οἱ δύο φίλοι ἔσπευσαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν ὑπόγειον σύριγγα, 1800 μέτρων ἔχουσαν μῆκος, ἥτις διέρχεται ὑπὸ τὸ ἓν τῆς πόλεως μέρος, κατόπιν δὲ ἠθέλησαν νὰ ἴδωσι τὸν σιδηρόδρομον τῆς Μαγκεστρίας, ἕνα τῶν πρώτων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι κατεσκευάσθη τὸ 1826.

Ἡ Λιβερπούλη ὡραία καὶ μεγάλη πόλις σήμερον ἔχουσα 400,000 κατοίκων, ἦτο κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα μικρὸν χωρίδιον ἁλιέων. Τὸ 1700 δὲν ἠρίθμει πλείονας τῶν πεντακισχιλίων κατοίκων. Κατόπιν τὸ 1842, ἀνηγέρθη ἐκ τῶν ἐρειπίων της ζωηροτέρα, νεωτέρα, βιομηχανικωτέρα.

Ἡ Λιβερπούλη προμηθεύει εἰς τὴν γείτονα αὐτῆς Μαγκεστρίαν τὰς πρώτας ὕλας, ἃς ἐκείνη κατεργάζεται, καὶ κυρίως τὸν βάμβακα. Ἡ Λιβερπούλη διαφιλονεικεῖ τῇ Μαγκεστρίᾳ τὸν τίτλον τῆς δευτέρας πόλεως τῆς Ἀγγλίας. Εἶνε δὲ καὶ σοφὴ πόλις, τὰ δὲ μουσεῖα τῶν αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων αὐτῆς, ὁ Βοτανικὸς Κῆπός της καὶ ἡ Βιβλιοθήκη της εἶνε διάσημα.

Ἡ ἐμπορικωτάτη πόλις τῆς Λιβερπούλης, κανονικὰς ὁδοὺς ἔχουσα, εἶνε ἐκτισμένη παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μέρσεϋ, ποταμοῦ σχηματιζομένου ἐκ τῆς συνενώσεως τοῦ Ἐθερῶνος καὶ τοῦ Γούϊ, ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Τσέστερ. Ὁ Μέρσεϋ μετὰ ροῦν ἑκατὸν μόνον χιλιομέτρων ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἰρλανδικὴν θάλασσαν.

Ἐπὶ τέλους, καίτοι οὐδαμῶς ἔπαυσαν κινούμενοι, διότι ἠθέλησαν νὰ ἴδωσι πάντα τ' ἀξιοπερίεργα τῆς ἀγγλικῆς πόλεως, ὁ Πινσῶν μετὰ τοῦ φίλου του ἐκάθισαν εἰς τὴν τράπεζαν λίαν δύσθυμοι. Εἶχον μεταβῆ μέχρι τοῦ λιμένος καὶ παρατηρήσει τὸ ἀτμόπλοιον *Καναδᾶς*, ὅπερ ἡσύχως ἠγκυροβολημένον παρελάμβανε τὴν ἐκ γαιανθράκων προμήθειάν του. Καὶ ὁ Ζωηρὸς ἐπίσης ἐφαίνετο προκατειλημμένος. Κατεκλίθησαν ἐνωρίς, ἀλλὰ μολονότι ἦσαν κεκμηκότες ἐκ τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἀλλεπαλλήλων μεταβάσεων τῇδε κἀκεῖσε, ἐν τούτοις οὐδεὶς τῶν τριῶν ἐκοιμήθη ἤρεμον ὕπνον.

Οἱ δύο φίλοι ἀφυπνίσθησαν περὶ τὴν ἐννάτην τῆς πρωΐας. Μόλις ὑπέφωσκεν ἡ ἡμέρα, πυκνὴ ὁμίχλη ἐκάλυπτε τὴν πόλιν καὶ λεπτὴ βροχὴ ἔπιπτε. Καιρὸς τοιοῦτος δὲν ἐνέπνεε φαιδρότητα βεβαίως, καὶ ἐπρογευμάτισαν σκυθρωποί.

Ἡ ἀποσκευὴ τοῦ Βααζολῆ μετηνέχθη διὰ χειροκινήτου ἁμαξίου εἰς τὸν λιμένα. Ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ* ἐδέησε νὰ μεταβῶσι διὰ λέμβου. Μόλις ἐπεβιβάσθη ἐπ' αὐτοῦ ὁ Βααζολῆς, ἀνεζήτησε τὸν λογιστήν, ὅστις κατὰ τύχην ὡμίλει ἀπροσκόπτως τὴν γαλλικήν, καὶ τοῦτο ὁ μηχανικὸς ἐθεώρησε μεγάλην εὐτυχίαν. Ὁ λογιστὴς ἐτοποθέτησε τὸν μηχανικὸν εἰς τὸν θαλαμίσκον ὅστις τῷ ἀνῆκε καὶ ὃν ἔμελλε νὰ κατέχῃ μόνος, διότι οἱ ἐπιβάται ἦσαν εὐάριθμοι. Οἱ δύο φίλοι τότε ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων καὶ διέμειναν ἐπὶ πολὺ ἐνηγκαλισμένοι οὕτω, μὴ προφέροντες λέξιν. Δάκρυα ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν των, καὶ ὅπως μὴ φανῇ ἡ διάχυσις αὕτη ὑπερβολική, ἐξήγησαν εἰς τὸν λογιστὴν ὅτι ἦτο αὕτη ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἀπεχωρίζοντο μετὰ τριάκοντα δύο ἐτῶν φιλίαν.

— Θὰ κατέλθωμεν διὰ μικρᾶς ταχύτητος μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς τῷ Πινσῶν· δύνασθε νὰ ἔλθητε καὶ σεῖς καὶ νὰ ἐπιστρέψητε κατόπιν μετὰ τοῦ πρωρέως. Κατ' αὐ-

Digitized by Google

τὸν τὸν τρόπον μένετε μίαν ἔτι ὥραν μετὰ τοῦ φίλου σας.

Τόσον πολὺ ἐπέμεινεν ὁ Βοαζολῆς ὅπως ὁ Πινσὼν ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν ταύτην, ὥστε οὗτος ἐνέδωκεν, ἐρευνήσας δὲ καὶ ἀνευρὼν τὸν Ζωηρὸν θεώμενον μετὰ περιεργείας τὴν μηχανὴν, τῷ εἶπε·

— Πήγαινε εἰς τὴν ξηρὰν, μικρὲ, καὶ περίμενέ με εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἢ κάτω εἰς τὸν λιμένα.

— Ἀναχωρεῖτε καὶ σεῖς διὰ τὴν Ἀμερικήν; ἀνέκραξε τὸ παιδίον.

— Διόλου, ἀπήντησεν ὁ Πινσών. Τί σοῦ ἦλθε στὸ κεφάλι! Θὰ σταματήσῃ τὸ ἀτμόπλοιον εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ καὶ θὰ ἐξέλθω μαζὶ μὲ τὸν πρωρέα. Θὰ ἐπιστρέψω μετὰ δύο ὥρας.

Ὁ Ζωηρὸς μεταβὰς ἀπεχαιρέτισε τὸν Βοαζολῆ, ὅστις τὸν ἐνηγκαλίσθη, κατόπιν βραδέως, ὡς ἂν ἔπραττε τοῦτο μετὰ δυσαρεσκείας, ἐπορεύθη πρὸς τὴν κλίμακα καὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Ὁ Πινσὼν ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλα τὰ διαχωρίσματα τοῦ πλοίου, ὅπερ ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας ἐπρόκειτο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πλέουσα φυλακὴ εἰς τὸν φίλον του. Αἴφνης οἱ ἕλικες τοῦ ἀτμοπλοίου ἐτάραξαν τὸ ὕδωρ καὶ ὁ *Καναδᾶς* ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ πρωρέως ἱσταμένου παρὰ τὸν οἰακιστὴν, ἤρξατο νὰ ἐκτελῇ τὸ πρῶτον βραχὺ τοῦ πλοῦ αὐτοῦ μέρος. Ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει πίπτουσα, λεπτὴ, πυκνὴ, ψυχρά· ὁ ἄνεμος ἔπνεε σφοδρὸς καὶ τὰ μικρὰ κύματα ἐπροξένουν εἰς τὸ πλοῖον δυσοίωνον ταλάντευσιν.

— Δὲν θὰ βραδύνω, εἶπε μετά τινος μορφασμοῦ ὁ Βοαζολῆς, νὰ αἰσθανθῶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ναυτίας. Φρόνιμα, θὰ κάμω, πιστεύω, ἂν ἀπὸ τοῦδε φροντίσω περὶ τῆς τοποθετήσεως τῆς ἀποσκευῆς μου εἰς τὸν θαλαμίσκον.

— Ἔθηκα ἤδη μίαν δωδεκάδα πορτοκάλλια καὶ μίαν φιάλην σιρόπι ἀπὸ φραγκοστάφυλα σιμὰ εἰς τὸ κρεββάτι σου, εἶπεν ὁ Πινσών.

— Εἶδα τὴν φροντίδα σου καὶ σὲ εὐχαριστῶ, φίλε μου.

Ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Βοαζολῆς μετέβησαν εἰς τὸν θαλαμίσκον καὶ ἐφρόντισαν νὰ τοποθετήσωσι τὴν ἀποσκευὴν, οὕτως ὥστε νὰ ὦσι πρόχειρα τὰ ἀναγκαιότερα τῶν ἀντικειμένων. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸ ἀτμόπλοιον ἐσταμάτησεν· ὁ Πινσὼν ἀνῆλθεν ἐν τάχει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, νομίσας ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως. Ἀλλ' ἐπρόκειτο μόνον περὶ στροφῆς ἣν ἐξετέλει τὸ πλοῖον ὅπως παραμερίζον ἐπιτρέψῃ τὴν διάβασιν εἰς ῥυμουλκὸν ἀτμόπλοιον σύρον ἐξόπισθεν πολλὰς φορτηγίδας πλήρεις γαιανθράκων. Ἐπὶ τέλους θέντες τὰ πάντα ἐν τάξει, οἱ δύο φίλοι ἤρξαντο ἀνταλλάσσοντες πλείστας συστάσεις καὶ ὑποσχέσεις περὶ τακτικῆς ἀλληλογραφίας. Μετέβησαν εἰς τὴν πνευματοπώλην τοῦ ἀτμοπλοίου ὅπως πίωσι δι' ἐσχάτην φορὰν ὁμοῦ. Τὸ κυλίνδημα τοῦ πλοίου ἐγένετο σφοδρότερον καὶ ὁ Βοαζολῆς ὠχρὸς ἤδη, ᾐσθάνετο ψυχρὸν ἱδρῶτα διαρρέοντα τὸ μέτωπόν του. Ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· ὁ δὲ Πινσὼν θεωρήσας εἶδε πέριξ αὐτοῦ μόνον θάλασσαν. Ἡ Λιβερπούλη, ἡ ξηρὰ ἐφαίνετο ἐξαφανισθεῖσα. Ἔρριψε τὸ βλέμμα πέριξ καὶ ἰδὼν τὸν οἰακοστρόφον, ὥρμησε πρὸς αὐτόν.

— Ὁ πρωρεὺς, ποῦ εἶνε ὁ πρωρεύς; ἀνέκραξεν.

— Ὁ πρωρεύς; ἐπανέλαβεν ὁ ναύτης ἐννοήσας τὴν λέξιν ὁμοίαν οὖσαν καὶ ἐν τῇ ἀγγλικῇ. He is gone, sir (ἔφυγε, κύριε).

Καὶ ἔδειξε τὸν ὄπισθεν αὐτοῦ ὁρίζοντα.

— Τί λέγει; ἠρώτησεν ὁ Πινσὼν στρεφόμενος πέριξ αὐτοῦ.

— Λέγει ὅτι ὁ πρωρεὺς ἀνεχώρησεν, ἀπήντησε γαλλιστὶ ἐπιβάτης τις Καναδός.

— Ἀνεχώρησεν! ἐπανέλαβεν ἔκπληκτος ὁ Πινσών. Τί ἀστειότης εἶν' αὐτή; τὸ ἀτμόπλοιον δὲν ἐστάθη, εἶμαι βέβαιος.

Ὁ πρωρεὺς ἐπήδησεν εἰς τὴν λέμβον του, ἣν ἐρρυμούλκει ὁ *Καναδᾶς*, πρὸ ἡμισείας ἤδη ὥρας.

— Σταματήσατε! ἀνέκραξεν ὁ μηχανικὸς ῥιφθεὶς ἐπὶ τοῦ διευθύνοντος τὸ πηδάλιον ναύτου. Στρέψε ὀπίσω, φίλε μου· ἐγὼ δὲν πηγαίνω εἰς τὴν Ἀμερικήν!

Ὁ πηδαλιοῦχος ἀπώθησε βιαίως τὸν Πινσὼν, μὴ ἐννοῶν τὴν ἐπίθεσίν του.

— Σταματήσατε, σταματήσατε! ἐπανελάμβανεν ὁ μηχανικὸς, εἰς ὅλους τοὺς γνωστοὺς τόνους τῆς φωνῆς. Ποῦ εἶνε ὁ πλοίαρχος; ὁ ὑποπλοίαρχος; Σταματήσατε!

Οἱ ἐπιβάται συνέρρευσαν ἔκπληκτοι. Ὁ Βοαζολῆς, πάσχων ἤδη ὑπὸ τῆς ναυτίας, προσέβλεπε τὸν φίλον του ἠλιθίως.

— Ὁμίλησε λοιπὸν καὶ σύ! ἔκραξεν ὁ μηχανικὸς ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτόν· εἰξεύρεις ἀγγλικὰς φράσεις, δύνασαι νὰ ἐκφρασθῇς.

— Give me some bread, some plum-pudding (δός μοι ὀλίγον ψωμὶ, ὀλίγην πουδίγκαν)... ἐτραύλισεν ὁ ἀτυχὴς Βοαζολῆς.

Καὶ μετὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ σπεύδων εἰς τὴν θέσιν του.

— Ὁ πλοίαρχος, ποῦ εἶνε ὁ πλοίαρχος; ἐπανελάμβανεν ὁ Πινσών.

Καὶ χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὸν σάλον κλονούμενος ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν, ὁ μηχανικὸς ὥρμησε πρὸς τὸν πλοίαρχον, ὃν εἶχε διακρίνει ἐπὶ τέλους.

[Ἕπεται συνέχεια]

Κατ' ἐπίσημον ἀπογραφὴν, δημοσιευθεῖσαν διαταγῇ τοῦ σὶρ Καρόλου Δίλκε, οἱ καθ' ὅλον τὸ βρετανικὸν Κράτος ἐκλογεῖς, ἀνέρχονται εἰς 3,134,801, ἐξ ὧν 2,591,402 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Οὐαλλίαν, 228,278 εἰς τὴν Ἰρλανδίαν καὶ 315,121 εἰς τὴν Σκωτίαν.

Digitized by Google

ΚΑΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

['Εκ τῶν τοῦ 'Ερβέρτου Σπένσερ].

Σπουδαιολογοῦντες ἀπορούμεν διατί, ἐνῷ καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τῶν τέκνων ἡμῶν, ὡς καὶ τὸ ἠθικὸν κέρδος ἢ ἡ ἠθικὴ ζημία αὐτῶν, ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀνατροφῆς των, εἰσέτι δὲν εἰσήχθη ἐν τοῖς σχολείοις ἡ περὶ τῶν εἰρημένων πραγμάτων διδασκαλία. Δὲν εἶνε ἆρά γε τερατῶδες τὸ νὰ ἐγκαταλιμπάνεται ἡ τύχη ὁλοκλήρου γενεᾶς εἰς ἕξεις ἀνοήτους, εἰς πατρικὰς ἢ μητρικὰς ἰδιοτροπίας, εἰς ὑπαγορεύσεις τροφῶν καὶ εἰς παραινέσεις γραϊδίων; Τὸν ἀποφασίσαντα νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀριθμητικῆς θὰ ἐμεμφόμεθα βεβαίως ὡς ἀνόητον, προβλέποντες τὴν καταστροφήν του, καὶ ἠθέλαμεν μάλιστα ἐκπλαγῆ ἐπὶ τῇ αὐθαδείᾳ του· ὡσαύτως ἠθέλαμεν λυπηθῆ τὸν νοσοῦντα, ἂν ἐβλέπομεν τινά, μὴ σπουδάσαντα τὴν ἀνατομίαν, λαμβάνοντα ἀνὰ χεῖρας τὴν χειρουργικὴν μάχαιραν διὰ νὰ ἐκτελέσῃ χειρουργικὴν ἐργασίαν. Καὶ ὅμως πόσοι τῶν γονέων ἀναδέχονται τὸ δυσχερέστατον ἔργον ν' ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα αὐτῶν, χωρίς ποτε νὰ ἐπιμεληθῶσι νὰ μάθωσι τὰς ἀρχὰς τῆς φυσικῆς, διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς, τὰς ὁποίας ὤφειλον νὰ λάβωσιν ὡς ὁδηγόν· τοῦτο δὲ δὲν μᾶς προξενεῖ τὴν ἐλαχίστην ἔκπληξιν ἀπέναντι πατέρων τοιούτων, καὶ τὸν ἐλάχιστον οἶκτον ἀπέναντι τέκνων, θυμάτων τῶν ἑαυτῶν γονέων.

Μυριάδες ὄντων ἀνθρωπίνων, φονευομένων, ἑκατοστύες μυριάδων ἐπιζώντων διὰ νὰ βιώσωσιν ἐν ἀμφιβόλῳ ὑγείᾳ, ἑκατομμύρια αὐξάνοντα ἐν εὐρωστίᾳ μετριωτέρᾳ τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἔχωσι, παρέχουσιν ἡμῖν ἰδέαν τοῦ κακοῦ τοῦ ὁποίου γίνονται παραίτιοι γονεῖς, ἀγνοοῦντες τοὺς νόμους τῆς ζωῆς. Συλλογίσθητι, ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἀνατροφῆς τῶν παίδων ἐπενεργεῖ, εἴτε καλῶς, εἴτε κακῶς, ἐπὶ σύμπαντος τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, μυριάκις δὲ ἠμπορεῖς ν' ἀπατηθῇς περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τρόπου αὐτοῦ, καὶ ἅπαξ μόνον νὰ μὴν ἀπατηθῇς, καί, μετὰ τὸν συλλογισμὸν τοῦτον, καταμέτρησον τὴν ἔκτασιν τῶν ἀπείρων δυστυχημάτων, τῶν εἰσαγομένων ἐν τῷ κόσμῳ, ἕνεκα τοῦ ἡμετέρου ῥιψοκινδύνου καὶ ἀπερισκέπτου συστήματος ἀγωγῆς. 'Επιτρέπομεν εἰς μικρὸν παιδίον νὰ φορέσῃ φόρεμα κοντόν, λεπτὸν καὶ ἐλαφρόν, καί, οὕτω ἐνδεδυμένον, νὰ ὑπάγῃ νὰ παίξῃ ἐν ὑπαίθρῳ, ῥιγῶν ἐκ τοῦ ψύχους· ἡ ἀπόφασίς μας αὕτη θὰ ἔχῃ βεβαίως τὰ ἀποτελέσματά της ἐφ' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς, εἴτε ἕνεκα νοσήματος, εἴτε ἕνεκα ἐξασθενήσεως τοῦ σώματος. Τὸ ὀλιγώτερον τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ πάθῃ εἶνε τὸ νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ διατηρήσῃ ὅλην τὴν εὐρωστίαν του μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του, καὶ ἐντεῦθεν νὰ προέλθωσι προσκόμματα εἴς τε τὴν πρόοδόν του καὶ τὴν εὐημερίαν του. Ὅταν τὰ παιδία ὑποβάλωνται εἰς σύστημα τροφῆς μὴ ποικίλης, ἢ μὴ θρεπτικῆς, θὰ αἰσθάνωνται τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς των, καὶ ἡ δραστηριότης αὐτῶν, εἴτε ἄρρενα εἶνε, εἴτε θήλεα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον θὰ ἐλαττωθῇ. 'Απαγορεύομεν εἰς αὐτὰ νὰ παίζωσι θορυβωδῶς, καὶ ἕνεκα τῆς ἐλαφρᾶς ἐνδυμασίας των, τὰ παρεμποδίζομεν νὰ ἐξέρχωνται ἐν ὥρᾳ ψύχους, πείθομεν δὲ αὐτὰ νὰ ἀποφεύγωσι τὴν χρῆσιν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ὑγείας, δι' ὧν ἐπροικίσθησαν ὑπὸ τῆς φύσεως, ὅταν δὲ καταντήσωσιν ἀδύνατα καὶ νοσηρά, τὰ ταλανίζομεν ὡς ἀτυχῆ πλάσματα τῆς θείας προνοίας, ὑποβαλούσης αὐτὰ εἰς τοιαύτην δοκιμασίαν! Τὸ χάος, τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν γονέων, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου, παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ ὑποθέτωσιν ὅτι τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἔχουσιν αἰτίαν, ἤ, ἂν ἔχωσιν, ἡ αἰτία αὕτη εἶνε ὑπερφυσική. Συμβαίνει, ἐνίοτε, ἡ ζητουμένη αἰτία νὰ εἶνε κληρονομική, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὕτη ἔγκειται ἐν τῇ παραλόγῳ πρακτικῇ ἀγωγῇ τῶν παίδων. Ἡ εὐθύνη τοσούτων ἀλγηδόνων, τοσαύτης ἐξασθενήσεως, τοσαύτης καταπτώσεως, ἐπιβαρύνει, γενικῶς, τοὺς γονεῖς. Αὐτοὶ ἔχουσι τὸ καθῆκον νὰ ἐλέγχωσι, κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμήν, πᾶν τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν ἰδίων τέκνων, ἕνεκα ὅμως ἀπανθρώπου κουφότητος, παραμελοῦσι τὴν γνῶσιν τῶν νόμων τῆς ζωϊκῆς ἀναπτύξεως, τοὺς ὁποίους ἀδιακόπως παραβιάζουσι διὰ τῶν διαταγῶν καὶ τῶν ἀπαγορεύσεων αὐτῶν. 'Εν πλήρει ἀγνοίᾳ διατελοῦντες τῶν κυριωτέρων φυσιολογικῶν νόμων, ὑποσκάπτουσιν, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, τὴν κρᾶσιν τῶν τέκνων των, καί, ἐκ προοιμίων, καταδικάζουσιν αὐτὰ εἰς τὴν νόσον καὶ εἰς τὸν πρόωρον θάνατον, καὶ θυσιάζουσιν οὕτω, ὄχι μόνον τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν.

Τὰ ὀλέθρια τῆς ἀμαθείας ἀποτελέσματα ἐκδηλοῦνται μέγιστα ἐπίσης εἰς τὴν ἠθικὴν ἀγωγήν, ὡς καὶ εἰς τὴν φυσικήν. Παρατηρήσατε τὴν νέαν ἐκείνην μητέρα, καὶ μελετήσατε τὴν ὁρισθεῖσαν παρ' αὐτῆς τάξιν, ἐν τῷ δωματίῳ τῆς τροφοῦ τῶν τέκνων της. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἡ μήτηρ αὕτη ἐκάθητο εἰς τὰ θρανία τοῦ σχολείου, ὅπου τῆς ἐσκότιζαν τὸν νοῦν μὲ ὀνόματα καὶ χρονολογίας, ἡ δὲ δύναμις τῆς σκέψεώς της ἐξησκεῖτο ἐλάχιστον. 'Εκεῖ δὲν ἔδωκαν εἰς αὐτὴν τὴν παραμικρὰν ἰδέαν τοῦ τρόπου τοῦ φέρεσθαι πρὸς μίαν νεογνὸν διάνοιαν. 'Εκεῖ ἡ ἀγωγὴ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν, ἡ πειθαρχία, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθη, δὲν ἦτο διόλου κατάλληλος νὰ διαμορφώσῃ οὕτω αὐτήν, ὥστε, μόνη της νὰ δύναται ν' ἀνακαλύψῃ τὸν τρόπον αὐτόν. Τὰ ἑπόμενα ἔτη ἀφιερώθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς μουσικῆς καὶ τῶν κεντημάτων, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μυθιστοριῶν καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις τοῦ κόσμου. Δὲν εὑρέθη ὅμως ἄνθρωπος νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῆς γυναικὸς αὐτῆς, πώποτε, εἰς τὰ μητρικὰ καθήκοντα καὶ εἰς τὴν βαρεῖαν εὐθύνην τὴν ὁποίαν θὰ ἀναλάβῃ νυμφευ-

Digitized by Google

ομένη, ὅπως οὕτω ἀποκτήσῃ τὴν βάσιμον ἐκείνην νοερὰν ἀνάπτυξιν, ἥτις ἤθελε τὴν προετοιμάσει νὰ ὑποφέρῃ τὸ βάρος τῆς τοιαύτης εὐθύνης. Προσβλέψατε λοιπὸν τώρα πρὸς αὐτὴν, καὶ εἴδατέ την δυσχεραίνουσαν ἀπέναντι τοῦ ἐκτυλισσομένου χαρακτῆρος τοῦ παιδός της, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὁποίου ἡ φύσις εἰς αὐτὴν καὶ μόνην ἐνεπιστεύθη. Προσέξατε, καὶ θ' ἀνακαλύψετε τὴν παχυλὴν αὐτῆς ἀμάθειαν περὶ ὅλα τὰ φαινόμενα, τὰ ἐνασχολοῦντα αὐτὴν, θὰ πεισθῆτε δὲ πόσον τυφλῶς ἐπιλαμβάνεται πραγμάτων, περὶ τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἔχει βεβαίαν πεποίθησιν, καὶ θὰ ὁμολογήσετε ὅτι ἡ τοιαύτη μήτηρ στερεῖται τῆς ὑψίστης τῶν ἐπιστημῶν! Ἡ γυνὴ αὐτὴ δὲν γνωρίζει τὸ ἐλάχιστον περὶ τῆς φύσεως τῶν συγκινήσεων, περὶ τῆς διεπούσης τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν τάξεως, περὶ τοῦ ὡρισμένου ἐκείνου σημείου ὅπου αἱ συγκινήσεις παύουσι νὰ εἶνε σωτήριοι, καὶ ἀρχίζουσι νὰ γίνωνται ἐπιβλαβεῖς. Νομίζει δὲ ὅτι ὑπάρχουσιν αἰσθήματα *ἀπολύτως* κακὰ, ὅπερ ψευδέστατον, καὶ αἰσθήματα προσέτι *ἀπολύτως* καλὰ, μέχρις οἱουδήποτε βαθμοῦ καὶ ἂν φθάσωσιν, ἐνῷ καὶ τοῦτο εἶνε ἐπίσης πλάνη. Ἀγνοοῦσα ποῖον ἐνώπιόν της ἔχει ὀργανισμὸν, ἔτι μᾶλλον ἀγνοεῖ τὴν ἐπιρροὴν τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἐξασκήσῃ ἐπὶ τοιούτου ὀργανισμοῦ οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ τρόπος τῆς μεταχειρίσεως. Καὶ ὑπάρχουσιν, ἆρά γε, ἄλλα πράγματα, τοσοῦτο ἀναπόδραστα, ὅσον τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ ὁποῖα καθεκάστην παρευρισκόμεθα μάρτυρες αὐτόπται; Ἀμαθὴς τῶν διανοητικῶν φαινομένων, διότι τὰ ἀγνοεῖ, δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν ν' ἀνακαλύψῃ τὰς αἰτίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν. Ἡ μεσολάβησίς της λοιπὸν ἀποβαίνει πολλάκις ἐπιβλαβεστέρα τῆς ἀπολύτου ἀπουσίας αὐτῆς. Στενοχωροῦσα, κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, τὴν κανονικὴν καὶ εὐεργετικὴν πορείαν τῶν δυνάμεων τοῦ παιδὸς, παραβλάπτει τοιουτοτρόπως τὴν εὐεξίαν του, τὸ μέλλον του, καὶ διαφθείρει τὸν χαρακτῆρά του, ὡς ἐπίσης διαφθείρει καὶ τὸν ἰδικόν της, καὶ ἀποξενοῦται τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Ἀναγκαζομένη ὑπὸ τοῦ φόβου, ὑπὸ τοῦ συμφέροντος καὶ ὑπὸ τῆς ἀγερωχίας, διευθύνει τὰς διαθέσεις τοῦ παιδίου πρὸς τὰς πράξεις ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας νομίζει ὠφελιμώτερον νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτὸ, οὐδόλως δὲ φροντίζει περὶ τοῦ αἰτίου ἐξ οὗ αὐτὸ ὁρμᾶται, καὶ εὐχαριστεῖται κατορθοῦσα ὅπως ἡ ἐξωτερικὴ πρᾶξις συμφωνήσῃ πρὸς τὴν νομιζομένην ἀγαθοποιὸν αὐτῆς ἰδέαν, οὕτω δὲ ἀντὶ αἰσθημάτων εὐγενῶν, ἀναπτύσσει τὴν ὑπόκρισιν, τὴν νωθρείαν καὶ τὸν ἐγωϊσμόν. Καὶ, ἐνῷ φαίνεται πρὸς τὸ τέκνον της ὡς ἐξουσιάζουσα ἑαυτὴν, αὐτὴ τὸ ἐπιπλήττει διὰ πράγματα, ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν εἶνε ἄξιον ἐπιπλήξεως, καὶ ἐνῷ φαίνεται εἰλικρινὴς πρὸς αὐτὸ, τοῦ δίδει πάντοτε τὸ παράδειγμα τοῦ ψεύδους, ἀπαγγέλλουσα κατ' αὐτοῦ ἀπειλὰς τὰς ὁποίας οὐδόλως ἐκτελεῖ. Καὶ ὅμως, ἀγνοεῖ ὁλοτελῶς τὴν ἀλήθειαν ὅτι, τόσον ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς τροφοῦ, ὡς καὶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ μόνη σωτήριος διδασκαλία εἶνε ἡ πεῖρα τῶν καλῶν ἢ κακῶν, εὐαρέστων ἢ δυσαρέστων, συνεπειῶν, τῶν πηγαζουσῶν φυσικῶς ἐκ τῶν ἰδίων ἡμῶν πράξεων. Ἀφώτιστος πάσης θεωρίας, ἀνίκανος νὰ αὐτοδιοικηθῇ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδὸς ἐκτυλισσομένων συμβεβηκότων, ἡ νέα αὕτη μήτηρ ἀκολουθεῖ, ἀσυλλογίστως καὶ ὀλεθρίως, μόνον καὶ μόνον, τὰς στιγμιαίας αὐτῆς ὁρμάς.

Μὴ δὲ, καὶ αὐτὴ ἡ νοερὰ ἀγωγὴ, δὲν διευθύνεται ἀπαραλλάκτως ὡς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν φυσικήν; Ἂν παραδέχεσαι ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς διέπεται ὑπὸ νόμων, καὶ ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς διανοίας τοῦ παιδὸς εἶνε σύμφωνος μὲ τοὺς νόμους αὐτοὺς, θὰ συμπεράνῃς βεβαίως ὅτι ἡ ἀγωγὴ δὲν δύναται νὰ διευθυνθῇ καλῶς, ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν τοιούτων νόμων. Παραλογισμὸς ὅμως θὰ εἶνε, ἂν ὑποθέσῃς ὅτι δύνασαι νὰ κανονίσῃς τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἰδεῶν, χωρὶς προηγουμένως νὰ μάθῃς πῶς αἱ ἰδέαι σχηματίζονται. Πῶς λοιπὸν, ὡς σήμερον ἐνεργεῖται ἡ διδασκαλία, δύναται νὰ διαφέρῃ τῆς πρεπούσης καὶ ἐπιθυμητῆς διδασκαλίας, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουσι σχεδὸν διόλου γονεῖς, εὐάριθμοι δὲ εἶνε οἱ διδάσκαλοι, οἱ γνωρίζοντες τὴν ψυχολογίαν! Ὅθεν ἠμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ σημερινὸν σύστημα τῆς διδασκαλίας εἶνε ἐλαττωματικώτατον, καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τύπους, διότι, ἐνῷ τὸ σύστημα αὐτὸ παρασιωπᾷ τὰ οὐσιωδέστερα τῶν πραγμάτων, τὸ πνεῦμα ὑποχρεοῦται εἰς πᾶν ὅ,τι τοῦ εἶνε κακὸν, καὶ ὑποχρεοῦται δι' ἔτι κακωτέρας μεθόδου. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μᾶλλον περιωρισμένης ἰδέας ὅτι ἐν τοῖς βιβλίοις ἔγκειται ὁλόκληρος ἡ ἀγωγὴ, οἱ γονεῖς βάλλουσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ παιδὸς τὸ ἀλφαβητάριον λίαν πρωΐμως. Οἱ διευθύνοντες δὲ τὴν ἀγωγήν μας, ἀρνούμενοι τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ χρῆσις τῶν βιβλίων εἶνε μέσον συμπληρωματικὸν, καὶ ὅτι ἡ δι' αὐτῶν ἀποκτωμένη μάθησις εἶνε ἔμμεσος, ἐν ἐλλείψει τῆς ἀμέσου—μέσον τοῦ ὁρᾶν διὰ ξένων ὀφθαλμῶν, ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν διὰ τῶν ἰδίων—εἶνε πάντοτε πρόθυμοι νὰ μᾶς προσφέρωσι τὰ πράγματα διὰ δευτέρας χειρὸς, ἀντὶ νὰ μᾶς εὐκολύνωσι τὴν διὰ πρώτης χειρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν. Μὴ ἐννοοῦντες δὲ τὴν ἀνεκτίμητον ἀξίαν τῆς αὐτομάτου ταύτης ἀγωγῆς, ἥτις εἶνε προϊὸν τῶν πρώτων ἡμῶν ἐτῶν, καὶ τυφλώττοντες ἀπέναντι τῆς ἀεννάου παρατηρήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ὁ παῖς ἀφοσιοῦται, καὶ ἥτις, ἀντὶ νὰ παραγνωρίζηται καὶ νὰ παρεμποδίζηται, πρέπει ἐπιμελῶς νὰ βοηθῆται, καὶ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον καὶ τὸ πληρέστερον νὰ τελειοποιῆται, ἐπιμένουσι νὰ προσηλόνωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν νοῦν του εἰς ἰδέας ἀκαταλήπτους καὶ εἰς πράγματα προξενοῦντα ἀποστροφὴν, ἐν τῇ τοιαύτῃ τοῦ βίου ἡλικίᾳ. Κυριευόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης, τῆς ὁδηγού-

Digitized by Google

σης εἰς τὴν λατρείαν τῶν συμβόλων τῆς ἐπιστήμης, ἀντὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς, ἀμβλυωποῦσιν ἀπέναντι τῆς ἀληθείας ὅτι τότε μόνον πρέπει ν' ἀνοιχθῶσιν ἐν τοῖς βιβλίοις νέαι πηγαὶ γνώσεων, ὅταν πλησιάσωσι νὰ ἐξαντληθῶσιν αἱ ἀποβλέπουσαι τὰ πράγματα τῆς οἰκίας, τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ κήπου, καὶ κατανοηθῶσιν αἱ παρακολουθοῦσαι αὐτὰ ἐνέργειαι, καὶ τοῦτο, ὄχι μόνον διότι ἡ ἄμεσος γνῶσις εἶνε προτιμητέα τῆς ἐμμέσου, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ ἐν τοῖς βιβλίοις λέξεις δὲν ἠμποροῦν νὰ γεννήσωσιν εἰμὴ ἀναλόγους τῆς ἀποκτηθείσης πείρας τῶν πραγμάτων ἰδέας. Σημείωσον ἔπειτα ὅτι ἡ τυπικὴ αὐτὴ διδασκαλία ἀρχίζει λίαν ταχέως, διευθύνεται δέ, παραβλεπομένων τῶν νόμων τῆς νοερᾶς ἀναπτύξεως. Ἡ διάνοια ἡμῶν βαδίζει ἐκ τῶν συγκεκριμένων εἰς τὰ ἀφῃρημένα. Τῆς ἀληθείας ταύτης περιφρονουμένης, αἱ θεωρητικαὶ μελέται προτάσσονται, ὡς ἡ τῆς γραμματικῆς, ἥτις ἔπρεπε νὰ εἶνε ἡ ἐσχάτη τῶν σπουδῶν. Ἡ πολιτικὴ γεωγραφία, νεκρὰ καὶ ἀνωφελὴς εἰς τὸ παιδίον μάθησις ἔπρεπε ν' ἀποτελῇ παράρτημα τῆς κοινωνιολογίας, καὶ ὅμως ἡ διδασκαλία της ἀρχίζει πρωϊμώτατα, ἐνῷ ἡ κυριολεκτικῶς λεγομένη γεωγραφία, πρᾶγμα εὐνόητον καὶ εὐχάριστον εἰς τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν, εἶνε σχεδὸν παρημελημένη. Καί, δύναταί τις εἰπεῖν, ὅλα τὰ εἰς τὰ παιδία διδασκόμενα μαθήματα κατατάσσονται ἀνωμάλως. Ὁρισμοί, κανόνες καὶ ἀρχαὶ προπορεύονται, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἕπωνται, ν' ἀποκαλύπτωνται δὲ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὡς ἔπρεπε φυσικῶς νὰ γίνεται, κατὰ τὰς περιστάσεις ἑκάστοτε. Μεθ' ὅλα ταῦτα, ὡς ἐπίμετρον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἡμῶν συστήματος, τάσσεται, ἐπὶ τέλους, ἡ διδασκαλία τῆς καθ' ἕξιν ἀπομνημονεύσεως, ἥτις θυσιάζει τὸ πνεῦμα ὑπὲρ τοῦ γράμματος. Τελοσπάντων οἱ διδάσκαλοι ἀμβλύνουσι τὰς ἀντιλήψεις τῆς νέας ἡλικίας διὰ τῆς φροντίδος τὴν ὁποίαν ἔχουσι νὰ ἀνθίστανται κατὰ τῆς φύσεως, καὶ νὰ βιάζωσι τὴν προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ νὰ στρέφεται πάντοτε πρὸς τὰ βιβλία. Θέλοντες δὲ νὰ κατορθώσωσιν ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὸν νοῦν του πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ δεχθῇ, καὶ νὰ τοῦ παραστήσωσι, πρὸ τῶν πραγμάτων, τὴν γενικὴν αὐτῶν ἰδέαν, συγχύζουσι τὸ πνεῦμά του, καὶ μεταβάλλουσιν αὐτὸν εἰς δοχεῖον ἰδεῶν ἀλλοτρίων, ἀντὶ νὰ δημιουργήσωσιν αὐτὸν ἐρευνητὴν δραστήριον παντὸς πράγματος καὶ πάσης ἰδέας. Τοιουτοτρόπως τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶνε ἄλλο παρὰ ὀλίγισται διάνοιαι νὰ κατασταθῶσιν ὅσον ἔπρεπε γόνιμοι. Μετὰ τὰς ἐξετάσεις δὲ τὰ βιβλία τίθενται κατὰ μέρος. Αἱ ἀποκτηθεῖσαι γνώσεις, διὰ τὴν ἔλλειψιν ὀργανώσεως καὶ τακτοποιήσεως, ἀπόλλυνται τάχιστα, καὶ ὅ,τι ἐξ αὐτῶν μείνει, διατελεῖ σχεδὸν πάντοτε εἰς κατάστασιν ἀδρανῆ, διότι δὲν ἐκαλλιεργήθη ἡ τέχνη τῆς τῶν γνώσεων ἐφαρμογῆς, καὶ δὲν ἀνεπτύχθη ἡ δύναμις τοῦ παρατηρεῖν μετ' ἀκριβείας καὶ τοῦ οἴκοθεν σκέπτεσθαι. Πρόσθες δὲ εἰς ταῦτα ὅτι, ἐνῷ πολλὰ τῶν διδαχθέντων πραγμάτων μικρὰν σχετικῶς ἔχουσιν ἀξίαν, πληθὺς ἄλλων γνώσεων, σπουδαιοτάτων, ἠμελήθη ὁλοτελῶς.

Τὰ πράγματα λοιπὸν εἶνε τοιαῦτα ὥστε δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν προτέρων οὕτω πως: Ἡ φυσική, ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ ἀγωγὴ τῆς νεότητος εἶνε οἰκτρῶς ἐλαττωματική, καί, κατὰ μέγα μέρος, εἶνε τοιαύτη, διότι οἱ γονεῖς ἀγνοοῦσι τὴν ἐπιστήμην ἥτις, μόνη, δύναται νὰ φωτίσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Τί δὲ νὰ περιμένωμεν, ὅταν βλέπωμεν ἀναλαμβάνοντας τὴν λύσιν τοῦ δυσκολωτέρου τῶν ζητημάτων ἀνθρώπους μὴ φαντασθέντας κἂν ποτε νὰ μάθωσι τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ λύσις αὐτὴ στηρίζεται; Μαθητεία μακρὰ εἶνε ἀναγκαία πρὸς κατασκευὴν ὑποδήματος, πρὸς οἰκοδόμησιν οἰκίας, πρὸς κίνησιν πλοίου, πρὸς διεύθυνσιν ἀτμομηχανῆς. Τίς λοιπὸν δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ σωματικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἑνὸς ἀνθρωπίνου ὄντος εἶνε συγκριτικῶς πρᾶγμα τόσον ἁπλοῦν, ὥστε ὁ τυχὼν νὰ δυνηθῇ νὰ διοικήσῃ αὐτήν, ἄνευ προηγουμένης μελέτης; Ἂν ὀρθῶς συλλογιζώμεθα ὅτι ἡ διεξαγωγὴ τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως εἶνε ἡ πολυπλοκωτέρα τῶν φυσικῶν ἀναπτύξεων, καὶ ὅτι τὸ καθῆκον τῆς πρὸς αὐτὴν ὀφειλομένης βοηθείας εἶνε μέγα καὶ δυσβάστακτον, δὲν εἶνε ἀφροσύνη νὰ μὴ προπαρασκευάζωμεν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μεγίστου τούτου καθήκοντος; Ἡ τοιαύτη λοιπὸν προπαρασκευὴ εἶνε ἀναπόφευκτος καὶ ἀπολύτως ἀναγκαία, ἀπέναντι πάσης θυσίας. Πατήρ, ὁδηγηθεὶς ὑπὸ ἀρχῶν ἐσφαλμένων, τὰς ὁποίας ἀνεξετάστως ἠσπάσθη, ὅταν ἀπολέσῃ τὴν ἀγάπην τῶν τέκνων του, διότι διὰ τῆς μεγάλης του αὐστηρότητος ὤθησεν αὐτὰ εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἀνυποταξίαν καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτῶν καταστροφήν, γενόμενος διὰ τοῦτο δυστυχής, θὰ εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ σκεφθῇ ὅτι ἡ μελέτη τῆς ἠθολογίας θὰ ἀπέβαινεν εἰς αὐτὸν ὠφελιμωτέρα τῆς μελέτης τοῦ ἀρίστου τῶν ἀρχαίων ποιητῶν. Μήτηρ, θρηνοῦσα τὸ τέκνον της, ἀποβιῶσαν ἕνεκα ἐξανθηματικοῦ πυρετοῦ, καὶ παρὰ ἰατροῦ εἰλικρινοῦς ἀκούουσα ὅ,τι καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία ὑποπτεύει ἤδη, δηλαδὴ ὅτι τὸ τέκνον της ἤθελε σωθῆ, ἂν ἡ σωματικὴ αὐτοῦ κατάστασις δὲν ἦτον ἐξηντλημένη, ὡς ἐκ τῆς καταχρήσεως τῆς μελέτης, μικρὰν βεβαίως εὑρίσκει παρηγορίαν, ἀπέναντι τῆς θλίψεως καὶ τῆς τύψεως τοῦ συνειδότος, ἐν τῇ ἀναμνήσει ὅτι τὸ τέκνον της ἐγνώριζε ν' ἀναγινώσκῃ τὸν Δάντην ἰταλιστί.

Ὀρθότατα εἶπεν ὁ λόρδος Βολινβρώκ· «Πᾶσα σπουδή, μὴ τείνουσα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς βελτίωσιν ἡμῶν ὡς ἀνθρώπων καὶ πολιτῶν, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ εἶδός τι εὐφυοῦς καὶ τερπνῆς νωθρότητος».

Digitized by Google

Ἀκρόασις

ΠΑΡΑ ΤΩι ΜΙΚΑΔΩι ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

[Ἐκ τῆς περιηγήσεως τοῦ βαρώνου Hübner].

Ἡ παρὰ τῷ Μικάδῳ[1] ἀκρόασίς μου, ὁρισθεῖσα διὰ σήμερον, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς μεταξὺ τοῦ κ. Satow καὶ τοῦ Ἰουκκούρα συνδιαλέξεις. Κοινοποιηθέντων μοι τῶν λόγων, οὓς ἔμελλε νὰ μοὶ ἀπευθύνῃ ὁ αὐτοκράτωρ, ἐδέησε νὰ δώσω κἀγὼ τὴν ἀπάντησίν μου. Ὡσαύτως μοὶ ἐνεχειρίσθη διάγραμμα τοῦ περιπτέρου, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ γείνῃ ἡ ἀκρόασις, καὶ ἔνθα δείκνυται ὁ θρόνος καὶ αἱ θέσεις, ἃς ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ὤφειλε νὰ καταλάβῃ.

Ἡ ἐθιμοτυπία τῆς ὑποδοχῆς εἶχε κανονισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προηγουμένης ἀκροάσεως, ἧς ἔτυχεν ὁ κ. Seward, ἄλλοτε ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Τὴν πρωΐαν λοιπὸν θαλαμηπόλος τις ἦλθε ζητῶν ἡμᾶς ἐντὸς εἴδους ὀχήματος, κατασκευασθέντος ἐν Hong-Kong, τοῦ μόνου ἴσως ὑπάρχοντος, καθόσον ἡ τῶν ἁμαξῶν χρῆσις διατελεῖ ἄγνωστος τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ. Ὁ Μικάδος οὐδέποτε ἐξέρχεται[2].

Τὴν μεσημβρίαν ὁ κ. Adams, ὁ κ. Satow καὶ ἐγὼ κατήλθομεν τῆς Πρεσβείας, διευθυνόμενοι εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μέγαρον, ἡγουμένων καὶ ἀκολουθούντων τῶν Ἄγγλων ἀξιωματικῶν ἐφίππων, καὶ εἰκοσάδος τινὸς ἱππέων Ἰαπώνων. Οἱ bettes[3] ἔτρεχον πεζῇ πλησίον τῶν θυρίδων τῆς ἁμάξης. Ἡ τὸ προάστειον τοῦ *Ταχανάβα* ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπαύλεως χωρίζουσα ἀπόστασις εἶνε τεσσάρων περίπου μιλίων. Καθ' ὅλην τὴν πορείαν ἡμῶν, αἱ ἐγκάρσιοι ὁδοὶ εἶχον ἀπαγορευθῇ εἰς τοὺς διαβάτας διὰ σχοινίων. Κατὰ μικρὰ διαστήματα εἶχον τοποθετηθῆ σκοποί, ἐκ δὲ τῶν φυλακείων παρουσίαζον ὅπλα. Πυκνὸν πλῆθος, ἀδιάφορον μὲν ἀλλὰ περίεργον, συνωθεῖτο ὄπισθεν τῶν σχοινίων.

Φθάσαντες εἰς τὴν θύραν τοῦ πρώτου περιβόλου εὕρομεν στρατὸν ὑπὸ τὰ ὅπλα, ὡς καὶ εἰς τὴν δευτέραν θύραν καὶ πρὸ τῆς ἐπαύλεως. Οἱ στρατιῶται οὗτοι, ὡπλισμένοι καὶ ἐν μέρει ἐνδεδυμένοι εὐρωπαϊστί, εἶχον μὲν εὐάρεστον ὄψιν προέδιδον ὅμως οὐ σμικρὰν στενοχωρίαν ἐπὶ τῇ μεταμορφώσει αὐτῶν ταύτῃ, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ *γιακουνῖνοι* καὶ ἄλλοι ἱππεῖς τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς ὑπηρεσίας, οἱ φέροντες τὰς ἐνδυμασίας καὶ τὰ ὅπλα τῆς χώρας, παρίστανον ἐπιβλητικὸν καὶ ὄντως ὡραῖον θέαμα. Διελθόντες διὰ τῆς τελευταίας γεφύρας τῆς ζευγνυούσης τὴν μεγάλην τάφρον τῆς ἐπαύλεως, κατέβημεν τῆς ἁμάξης καὶ ὡδηγήθημεν εἰς τὸν ἰδιαίτερον κῆπον τοῦ *Μικάδο*, οὗτινος ἡ εἴσοδος τυγχάνει ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς θνητούς, ἐκτὸς σπανιωτάτων τινῶν ἐξαιρέσεων.

Ὁ κῆπος οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ μικρᾶς κυκλικῆς λωρίδος, ἥτις ἐξ ἑνὸς μὲν περιβάλλει μέρος τι τῆς ἐπαύλεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔχει ὅριον τὴν μεγάλην τάφρον. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἔπαυλις, οὔτε ἡ τάφρος εἰσὶν ὁραταὶ καθόσον ἀμφότεραι κρύπτονται ὄπισθεν διπλῆς σειρᾶς ἰνδοκαλάμων καὶ δένδρων φυτευθέντων ὑπὸ τοῦ Taiko-Sama, οἷον κωνοφόρων, ἐχόντων κορμοὺς ἐρυθροὺς καὶ λεπτούς, σφενδάμνων, ὧν τὰ διαφανῆ καὶ ἀστεροειδῆ φύλλα εἶχον οὐχὶ μικρὰν χάριν, δρυῶν πρασίνων, δαφνῶν καὶ ἄλλων καρποφόρων δένδρων, ἐκλεχθέντων ἕνεκεν τῆς ὡραιότητος τῶν ἀνθέων αὐτῶν, τῶν μόνων ἀπαντωμένων ἐν τῇ μαγικῇ ἐκείνῃ χώρᾳ. Οὐδὲν ἴχνος πρασιᾶς ὑπάρχει, μία δὲ μόνη δίοδος ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ καὶ πυκνοῦ λειμῶνος. Τὸ ἔδαφος, ὅπερ κυματίζει τεχνητῶς, παρίστησι χώραν ὀρεινήν. Τῇδε κἀκεῖσε εἰσὶν ἐσπαρμέναι μικραὶ ξύλιναι καλύβαι, κατ' οὐδὲν διακρινόμεναι τῶν κιοσκίων, ἃ βλέπει τις ἐν τοῖς κήποις τῶν πλουσίων. Εἴχομεν βαδίσει ἐπὶ πέντε περίπου λεπτά, ὅτε ὑπεδέχθησαν ἡμᾶς ὁ *Σάνζο*, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, ὁ Σουκκούρα καὶ τρεῖς ἄλλοι σύμβουλοι, Κίδο, Ὀκούμα, Ἰθαγάκη, οἱ πληρεξούσιοι τῶν πατριῶν τοῦ *Ἰοσίο*, τοῦ *Χίζεν* καὶ *Τόζα*, οἵτινες μετὰ ἑτέρου ἀρχηγοῦ, *Σέγκο* ὀνομαζομένου, ἀπόντος δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐξετέλεσαν τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868.

Εὑρισκόμεθα ὅθεν ἐνώπιον ἀνδρῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ἔποψιν, ὑφ' ἣν ἐξετάσῃ τις τὸ ζήτημα, ἔσονται οἱ ἀναμορφωταὶ ἢ οἱ καταστροφεῖς τῆς Ἰαπωνίας. Ὡμίλησα ἤδη περὶ τοῦ *Ἰακούρα* καὶ τοῦ *Σάνζο*. Ἀμφότεροι φαίνονται οἷοί εἰσιν, ἤτοι μεγάλα τῆς ἰαπωνικῆς ἀριστοκρατίας πρόσωπα. Ὁ *Ὀκούμα*, πτωχὸς φοιτητὴς ἐν Ναγκασάκι τὴν προτεραίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπέβη μετὰ τοῦ *Κίδο*, ὁ σπουδαιότερος ἀνὴρ τῆς ἡμέρας. Οἱ ἄλλοι, πρὶν ὑψωθῶσιν εἰς ἃς κατέχουσι θέσεις, ἦσαν ἁπλοῖ ἰδιῶται ἢ ἄξεστοι *Κύτος*, τὸ δὲ νέον αὐτῶν μεγαλεῖον δὲν ἐστίλβωσε τοὺς τρόπους των. Οὐχ ἧττον εἰσὶ πρόσωπα ἐνδιαφέροντα καὶ μάλιστα περισσότερον ἢ οἱ εὐγενεῖς αὐτῶν συνάδελφοι. Ἐπ' αὐτῶν ἀναγινώσκεται ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ τόλμη, καθὼς καὶ ἡ βεβαιότης τοῦ παίκτου, ὅστις, αἰσθανόμενος ὅτι ὑπάρχει εἰσέτι αἷμα εἰς τὰς φλέβας του, ἀποφασίζει νὰ ῥίψῃ τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κύβον. Βεβαίως οἱ ὄνυχες αὐτῶν δὲν εἶνε ἐπιμεμελημένοι, αἱ δὲ κατά τι ἀπότομοι καὶ ἄτεχνοι κινήσεις των στεροῦνται τῆς θελκτικῆς νωχελείας τοῦ τῆς ὑψηλῆς τάξεως Ἰάπωνος. Ἀλλ' οὐχ ἧττον εἰσὶν οἱ κύριοι τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς ἡμέρας, ἐξ αὐτῶν δὲ κατὰ μέγα μέρος κρέμαται

1. Ἐπώνυμον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἰαπωνίας.

2. Μετὰ μῆνάς τινας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ αὐτοκράτωρ ἀκολουθῶν τὴν συμβουλὴν τῶν μεταρρυθμιστῶν αὐτοῦ ὑπουργῶν ἐνεφανίσθη ἐν ἀνοικτῷ ὀχήματι ἐνώπιον τῶν ὑπηκόων του, λίαν ἐπὶ τούτῳ ἐκπλαγέντων. Τῷ 1872 εἶδον αὐτὸν διατρέχοντα ἐφ' ἁμάξης τὰς ὁδοὺς τῆς Yokohama. Ὁ υἱὸς τῶν θεῶν ἔφερεν ἐπιδεικτικὴν τινα στολὴν εὐρωπαϊκὴν, κατὰ τὸ ἥμισυ ναυτικοῦ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ πρέσβεως.

3. Εἶδος ὑπηρετῶν.

Digitized by Google

ἡ τελικὴ ἔξοδος τοῦ ὑποκώφου ἔτι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀγῶνος, ὅστις διεξάγεται μεταξὺ τῶν καρπουμένων τὴν μεταρρύθμισιν ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν ἀποτιόντων τὰς δαπάνας αὐτῆς ἀφ' ἑτέρου. Ἀλλὰ περὶ τούτου θέλω πραγματευθῆ ἀλλαχοῦ, ὅτε θὰ ἐξετάσω τὴν πολιτικὴν τῆς αὐτοκρατορίας κατάστασιν. Ἀρκοῦμαι δὲ νῦν ἀναφέρων, ὅτι, ἕνεκεν τῆς δημοτικότητος αὐτῶν, οἱ τέσσαρες οὗτοι σύμβουλοι, ὧν οἱ τρεῖς κάθηνται ἐναντί μου, κατέπεισαν τὰς πατριὰς αὐτῶν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα κατὰ τὸ 1868 καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι παρέχουσαι τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν εἰς τὰς ριζικὰς μεταρρυθμίσεις, αἵτινες πρόκειται νὰ μεταβάλωσι τὴν ὄψιν τῆς Ἰαπωνίας.

Μετὰ βραχεῖαν διάλεξιν, εἰδοποιήθημεν ὅτι ὁ *Μικάδο* ἦν ἕτοιμος νὰ μᾶς ὑποδεχθῇ. Ἐπανελάβομεν ὅθεν τὴν πορείαν ἡμῶν, καὶ συνοδευόμενοι ὑφ' ὅλων τῶν ἐν τέλει εἰρημένων, οἵτινες ἔφερον τὴν μεγάλην αὐτῶν αὐλικὴν στολήν, ἐφθάσαμεν πρὸ τῆς ἠνεῳγμένης θύρας τοῦ περιπτέρου, ὅπερ φέρει τὴν ὀνομασίαν *καταρράκτης*. Παρὰ τὴν ζωηρὰν περιέργειάν μου νὰ ἴδω τὸν αὐτοκράτορα, δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ ῥίψω ἓν βλέμμα περὶ ἐμέ, καὶ νὰ μὴ θαυμάσω τὴν καλλονὴν τοῦ μέρους τούτου. Τὸ περίπτερον ὑψοῦται ἐπὶ τῆς ἄκρας μικρᾶς κυκλικῆς πεδιάδος, περιστοιχουμένης ὑπὸ χαμηλῶν λόφων καὶ γιγαντωδῶν δένδρων. Ἀντικρὺ δὲ ὄγκοι τινὲς γρανίτου, μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ μετὰ φυσικοῦ αἰσθήματος λεπτοτάτου συνηρμοσμένοι, ἀποτελοῦσιν ἀπόκρημνον βράχον, ἐξ οὗ καταπίπτει βαθύτατος ῥύαξ, δίδων τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸ κιόσκιον. Εἰσερχόμεθα ἐν αὐτῷ καὶ ἰδοὺ εὑρισκόμεθα ἀπέναντι τοῦ υἱοῦ τῶν θεῶν. Ἡ αἴθουσα ἔχει μῆκος εἴκοσι τεσσάρων ποδῶν περίπου, πλάτος δὲ δέκα ἓξ μέχρι δέκα ὀκτώ. Τὸ δάπεδον εἶνε κεκαλυμμένον διὰ λεπτοτάτης ψιάθου. Οὐδὲν ὑπάρχει ἔπιπλον, πλὴν βάθρου τινὸς ὕψους δύο ποδῶν, ἐφ' οὗ κάθηται ὁ Μικάδο. Τῷ εἰσιόντι ἡ αἴθουσα φαίνεται σκοτεινή, κατ' εὐτυχῆ ὅμως συγκυρίαν ἡλιακὴ ἀκτὶς διολισθαίνουσα διὰ τῶν θυρίδων καὶ τῶν σχισμάδων τοῦ πρὸ αὐτῶν χαρτίνου παραπετάσματος διέχεε ζωηρὰν λάμψιν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ αὐτοκράτορος.

Κατὰ τὰς ἐπισήμους ἀκροάσεις, τὰς διδομένας ἀείποτε εἰς τὸ κιόσκιον τοῦτο, διάφραγμα ἡμίκλειστον ἀπείργει τὴν κεφαλὴν τοῦ ἡγεμόνος ἀπὸ τῶν ἀδιακρίτων βλεμμάτων τῶν προσεγγιζόντων αὐτὸν προσώπων. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὅμως οὐδεμία τοιαύτη προφύλαξις ἐλήφθη. Ἐκάθητο ἐπὶ σκίμποδος ἔχων τὰς κνήμας ἐσταυρωμένας καὶ τὰς χεῖρας συνεχομένας καὶ στηριζομένας ἐπ' ἀλλήλων τοιαύτην δὲ θέσιν δίδουσιν ἀκριβῶς εἰς τὰ ἀγάλματα τοῦ Βούδα.

Ὁ αὐτοκράτωρ εἶνε εἰκοσαετὴς νεανίας, ἀλλὰ φαίνεται μᾶλλον τριακοντούτης. Τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ ὄνομα εἶνε *Μουτζουχίτο*. Πολὺ ἐδυσκολεύθην διὰ νὰ τὸ μάθω. Εἰς μόνον τὸν κ. Satow ὀφείλω τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου πληροφορίας. Ὁ λαὸς οὐδέποτε καλεῖ ἄλλως τὸν αὐτοκράτορα ἢ διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος Μικάδο. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῷ δίδουσι τὸ ὄνομα, ὅπερ μέλλει νὰ φέρῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἅπαντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Μουτζουχίτο δεικνύουσι τὰ σημεῖα τῆς ἰαπωνικῆς φυλῆς, ἤτοι ῥὶς πλατεῖα καὶ ὀλίγον σιμή, χρῶμα ὠχρόν, ζωηροὶ ὅμως καὶ σπινθηροβολοῦντες ὀφθαλμοί, παρὰ τὴν ἀκινησίαν, εἰς ἣν καταδικάζει αὐτοὺς ἡ ἐθιμοτυπία. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι συχνάκις συνήντησα τὸ πρόσωπον τοῦτο εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ὑεδώ. Ἡ ἐνδυμασία, ἁπλουστάτη ἄλλως τε, συνίστατο ἐκ χιτῶνος χρώματος κυανοῦ βαθέος καὶ κλίνοντος πρὸς τὸ μέλαν σχιστολίθου, καὶ ἐξ εὐρυτάτων ἐρυθρῶν περισκελίδων. Ἡ δὲ κόμη ἦν διευθετημένη κατὰ τὴν ἐπιχώριον συνήθειαν, εἰς ἣν προσετίθετο πρὸς καλλωπισμὸν κολοσσιαῖος θύσσανος ἐκ κλάδου ἰνδοκαλάμου καὶ τριχῶν, ὅστις ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ δεξιοῦ ὠτός, ἀνήρχετο καθέτως εἰς ὕψος δύο καὶ ἡμίσεος ποδῶν, τοὐλάχιστον, καὶ ἐσείετο σφοδρότατα μὲ τὴν παραμικρὰν τῆς κεφαλῆς κίνησιν. Ὁ λόφος οὗτος ἦν τὸ γνώρισμα τῆς ὑψηλοτάτης τάξεως. Οὔτε ὁ Μικάδο οὔτε οἱ ὑπουργοὶ αὐτοῦ δὲν φέρουσιν ἀδάμαντας. Ἐκτὸς τῆς στιγμῆς καθ' ἣν μᾶς ἀπηύθυνε τὸν λόγον, ἡ Α. Μ. ἵστατο ἀκίνητος δίκην ἀγάλματος. Ὄπισθεν τοῦ αὐτοκράτορος ἀνώτερός τις ὑπάλληλος ἐκράτει τὸ ξίφος τῆς αὐτοκρατορίας, τεθειμένον ἐπιμελῶς ἐντὸς θήκης. Οὐαὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε τὸ ἴδει γυμνόν! Θὰ ἦτον ὁ θάνατός του. Ἀριστερόθεν τοῦ θρόνου, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ διαφράγματος, ἵσταντο ὁ Σάνζο καὶ οἱ τρεῖς σύμβουλοι, δεξιόθεν δὲ ὁ Σακούρα, ὁ κ. Adams καὶ ἐγώ, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ κ. Satow καὶ τοῦ διερμηνέως τῆς Αὐλῆς, κατείχομεν τὸ μέσον τῆς αἰθούσης, ἀντιμέτωποι καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς βαθεῖα ἐπεκράτει σιωπὴ ἐν τῷ μικρῷ ἐκείνῳ περιπτέρῳ, ὅπερ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην περιέκλειε τοὺς διαιτητὰς τῶν τυχῶν μεγάλης αὐτοκρατορίας. Δὲν ἤκουέ τις εἰμὴ τὸν βόμβον τῶν μυιῶν καὶ τὸ ᾆσμα τῶν τεττίγων.

Ὁ κ. Adams, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σακούρα νὰ προβῇ εἰς τὴν παρουσίασιν εἶπεν ὅτι ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Αὐστρίας ὅστις ἐδρεύει ἐν Σαγκάϊ, εἶχε τὴν τιμὴν νὰ μὲ εἰσαγάγῃ παρὰ τῇ Αὐτοῦ Μεγαλειότητι. Ὁ Μικάδο, ἀφοῦ εἶπε φιλόφρονάς τινας λέξεις εἰς τὸν κ. Adams, ἀπέτεινε τὸν λόγον πρὸς ἐμὲ συγχαίρων μοι ὅτι ἀφικόμην ἐνταῦθα διαπλεύσας εὐτυχῶς τὰ μεγάλα πελάγη, εἰς ταῦτα δὲ ἐγὼ ἀπήντησα διά τινων καταλλήλων τῇ περιστάσει φράσεων.

Τότε λαβὼν τὸν λόγον ἐκ δευτέρου, «Πληροφοροῦμαι, εἶπεν, ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐφέρετε ἐν »τῇ χώρᾳ ὑμῶν τὸ φορτίον σπουδαίων θέσεων, »καὶ ὅτι πολλάκις ἐξησκήσατε τὰ καθήκοντα »πρέσβεως εἰς μεγάλας χώρας. Δὲν δύναμαι νὰ

Digitized by Google

»φαντασθῶ ἀκριβῶς τὸ εἶδος τῶν ὑμετέρων ἀσχο»λιῶν, ἀλλ' ἐὰν μεταξὺ τῶν καρπῶν τῆς μακρᾶς »ὑμῶν πείρας εὑρίσκεταί τι, ὅπερ θὰ μοὶ ἦτο χρή»σιμον νὰ γνωρίσω, παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ λαλή»σητε ἐλευθέρως καὶ ἀνεπιφυλάκτως εἰς τοὺς κυ»ριωτέρους συμβούλους μου».

Συμφώνως πρὸς τὴν ἐθιμοτυπίαν, ὁ αὐτοκράτωρ ὁμιλῶν πρὸς ἐμὲ ἐψιθύριζεν ἁπλῶς τὰς λέξεις μεταξὺ τῶν ὀδόντων, δι' ἀνάρθρων καὶ μόλις καταληπτῶν ἤχων. Ὁ Σάνζο ἐπανελάμβανεν αὐτὰς μεγαλοφώνως, ὁ δὲ διερμηνεὺς τοῦ παλατίου τὰς μεθερμήνευεν ἀγγλιστί. Αἱ ἀπαντήσεις ἡμῶν μετεφράσθησαν ἰαπωνιστὶ ὑπὸ τοῦ κ. Satow. Ὁσάκις ὡμίλει ὁ αὐτοκράτωρ ἐστρέφετο πρὸς ἡμᾶς καὶ μᾶς παρετήρει εἰς τὰ ὄμματα, ἡ δὲ ὄψις αὐτοῦ ἐθερμαίνετο αἴφνης ὑπὸ ἐκφραστικοῦ μειδιάματος ἀποπνέοντος χάριτος καὶ εὐμενείας. Ἀλλ' ὅτε ἔκλειε τὸ στόμα, ἐπανελάμβανε πάραυτα τὴν σοβαρὰν ἢ μᾶλλον τὴν ἀσήμαντον αὐτοῦ ὄψιν.

Ὅτε ἀπεσύρθημεν, ὁ αὐτοκράτωρ μένων ἀκίνητος, προσήλωσεν ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ὀφθαλμούς. Οὔτε κατὰ τὴν ἄφιξιν ἡμῶν, οὔτε κατὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲν μᾶς ἐχαιρέτισεν. Οἱ ὑπουργοὶ μᾶς ἠκολούθησαν καὶ μᾶς προσεκάλεσαν νὰ περιδιαβάσωμεν ὀλίγον εἰς τὸν κῆπον. Μᾶς ἔδειξαν μικρὸν κτῆμα χρησιμεῦον ὡς πρότυπον καὶ προωρισμένον νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα ἰδέαν τινὰ τῶν διαφόρων μεθόδων, δι' ὧν οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ καλλιεργοῦσι τὴν γῆν. Μοὶ ἐπέτρεψαν ὡσαύτως νὰ ἀναβῶ εἰς τὸ ὕψος τῆς μεγάλης τάφρου καὶ νὰ ἀπολαύσω ἐκεῖθεν μαγευτικῆς θέας ἐπὶ μέρους τινὸς τῆς πόλεως. Εἶτα παρετέθη ἡμῖν μικρὸν ἄριστον ἐντὸς ἑνὸς τῶν κιοσκίων. Ἐθαυμάζομεν τὴν συμμετρίαν καὶ τὴν κομψὴν ἁπλότητα, μεθ' ἧς ἡ τράπεζα ἦν παρεσκευασμένη.

Ὅτε ἐμέλλομεν νὰ ἐγερθῶμεν, ὁ Σάνζο κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου του μὲ παρεκάλεσε νὰ τῷ ἐκθέσω τὰς περὶ Ἰαπωνίας ἰδέας μου. Ἐζήτησα συγγνώμην διὰ τὴν ἄγνοιάν μου, δὲν ἔλειψα ὅμως νὰ ἐπικροτήσω εἰς τὰς προσπαθείας, ἃς ἡ νέα κυβέρνησις κατέβαλλε, πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς χώρας, καθὼς καὶ τὰς σωτηριώδεις μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας ἐμελέτα νὰ ἐφαρμόσῃ.

«Ἡ φρόνησις τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, οὓς βλέπω »συνηθροισμένους περὶ τὴν τράπεζαν ταύτην, προσ»έθηκα, θὰ διευθύνῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀκανθώδη »ταύτην ἐπιχείρησιν. Θὰ ὑπολογίσωσι καλῶς τὰ »ἤθη καὶ τὰς ἰδέας τῆς χώρας, θὰ ἐννοήσωσιν »ὅτι πᾶν ὅ,τι εἶνε καλὸν ἐν Εὐρώπῃ, δὲν εἶνε τοι»οῦτον καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ, θέλουσιν ἀποφύγει τὰς »λίαν ἀποτόμους μεταβολὰς καὶ δὲν θέλουσι »προβῆ εἰμὴ μετὰ μεγίστης περισκέψεως».

Τοιουτοτρόπως ἡ ὑποδοχὴ ἡμῶν ἐτελείωσε. Μετὰ τὸ πέρας δὲ αὐτῆς τὰ αὐτὰ πρόσωπα μᾶς συνώδευσαν εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ εἰς τὰς 3 μ. μ. ἐπανήλθομεν εἰς τὴν πρεσβείαν.

Τὴν ἑσπέραν ὁ Μικάδο μᾶς ἔπεμψε μικρά τινα κιβώτια πλήρη γλυκισμάτων, ἀλλοκότου σχήματος, καὶ διαφόρων εἰδῶν ζαχαρωτά. Τὰ κιβώτια ταῦτα ἦσαν ἐκ φυσικοῦ ξύλου, διότι ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ, συμφώνως πρὸς ἀρχαίαν παράδοσιν, ἀπαξιοῦσι νὰ ζωγραφίζωσιν ἢ νὰ καλλωπίζωσι τὸ ξύλον. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλω ποτὲ λησμονήσει τὴν σκηνὴν τῆς σημερινῆς πρωΐας, τὸν μαγικὸν ἐκεῖνον κῆπον, τὰ μυστηριώδη ἐκεῖνα κιόσκια, τοὺς πολιτευομένους ἐκείνους ἐν μεγάλῃ στολῇ πλανωμένους μεθ' ἡμῶν εἰς τὰς διόδους τῶν δασῶν, τὸν Ἀσιανὸν ἐκεῖνον δεσπότην, τὸν παρουσιαζόμενον ὡς εἴδωλον, τὸν νομιζόμενον καὶ αἰσθανόμενον ἑαυτὸν ὡς Θεόν. Γ.Γ.

ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΝΑΝΩΝ

Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀξιοπαρατηρήτων ἕνεκεν τῆς ὑπερβολικῆς σμικρότητος αὐτῶν, ὧν τὴν ἐμφάνισιν τὰ χρονικὰ τῆς ἐπιστήμης ἀναφέρουσιν, εἰσὶ τινὲς καταστάντες ὡς ἐκ τῆς μικροσωμίας των ταύτης λίαν περιβόητοι. Τοιοῦτοι εἰσὶν ὁ νάνος Jeffery Hudson, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1619, ὁ Ἰωσὴφ Borwilawski, εὐγενὴς Πολωνὸς καὶ Νικόλαος Ferry, ἐπονομασθεὶς «Bébé», γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1741.

Ἡ δούκισσα τοῦ Buchingham παρουσίασε τὸν μικροσκοπικὸν Jeffery Hudson κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐντὸς ζυμαρικοῦ εἰς τὴν βασίλισσαν Μαρίαν Ἐρριέτην, σύζυγον Καρόλου τοῦ Α' βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Jeffery κατὰ τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας του ἔτος εἶχεν ὕψος 18 ἀγγλικῶν δακτύλων· ἔφθασε δὲ ἐν τῷ γήρατι αὐτοῦ μέχρι τριῶν ποδῶν ὕψους καὶ 9 ἀγγλικῶν δακτύλων.

Νέον ἔτι ὄντα ἐν μέσῳ ἑορτῆς ἐν τῇ αὐλῇ εἶδον αὐτὸν ἐξερχόμενον πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τῶν θεατῶν, ἐκ τοῦ θυλακίου ὑπαλλήλου τινὸς τῶν ἀνακτόρων, οὗτινος τὸ ἀνάστημα ἦτο ἀληθῶς γιγαντιαῖον. Ὁ ποιητὴς Davenan συνέθεσε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ποίημά τι ἐπιγράψας αὐτό, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ νάνου «La Jefferéïde». Μεταξὺ τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ Jeffery ἀναφέρει ὁ ποιητὴς καὶ νίκην τινά, ἣν διεξήγαγεν αἰσίως ἔν τινι μονομαχίᾳ μετὰ ἰνδικῆς ὄρνιθος. Ἐν ἔτει 1644 ὁ Jeffery ἠκολούθει τὴν βασίλισσαν Ἐρριέτην εἰς Γαλλίαν, Γερμανὸς δέ τις ὀνόματι Crefts ἠνώχλει αὐτὸν μυριοτρόπως καθ' ὅλον τὸ ταξείδιον· ὁ Jeffery μὴ ὑποφέρων τὰς διαφόρους προσβολὰς καὶ ἐμπαιγμοὺς τοῦ Γερμανοῦ, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς μονομαχίαν. Τοῦ Crefts δεχθέντος, ὁ νάνος ἔχων ρεβόλβερ ἀνὰ χεῖρας, ἀναβὰς ἐφ' ἵππου, καὶ πυροβολήσας ἔρριψεν αὐτὸν ἄπνουν πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τῶν παρευρισκομένων.

Ὁ Jeffery μετὰ ταῦτα ἕνεκεν πολιτικῆς τινος κατηγορίας ἐφυλακίσθη, ἀπέθανε δὲ ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Westminster ἐν ἔτει 1682.

Ὁ νάνος Borwillawski, εὐγενὴς Πολωνός, ἦτο ἐπίσημος ἕνεκεν τῆς ποικιλίας τῶν προτερημάτων

Digitized by Google

αὐτοῦ, γράψας ὁ ἴδιος τὴν ἱστορίαν του, ἥτις διεφημίσθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ὁ Borwillawski παρουσίαζε καὶ οὗτος ὡς καὶ ὁ Jeffery τὸ περίεργον φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀναστήματός του κατὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ νάνος, ὅστις ἦτο θέμα λίαν ἐνδιαφερουσῶν παρατηρήσεων διὰ τοὺς συγχρόνους σοφοὺς ἦτο ὁ δικαίως ἐπονομασθεὶς «Bébé», γεννηθεὶς ἐν Vosges, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ σκελετὸς φυλάσσεται εἰσέτι εἰς τὰς ἀνατομικὰς συλλογὰς τοῦ Μουσείου τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας. Ἦτο τοσοῦτον μικρός, ὥστε τὴν ἡμέραν τῆς βαπτίσεώς του τὸν παρουσίασαν ἐντὸς πινακίου ἐστολισμένου μὲ λινάριον. Ὡς πρῶτον δὲ λίκνον ἔσχεν ὁ «Bébé» ξύλινον ὑπόδημα, πλῆρες τριχῶν. Ζυγισθεὶς εἰς ἡλικίαν πέντε ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τῆς δουκίσσης τῆς Λωραίνης εἶχε βάρος 9 λίτρας καὶ 7 οὐγγίας, ἐφαίνετο δὲ ὡς νὰ ἦτο 20 ἐτῶν, διότι τοιαῦτα χαρακτηριστικὰ εἶχεν. Ἡμέραν τινὰ ὡδηγήθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Στανισλάου, ὃν ἠγάπησεν ἐμμανῶς, καὶ παρ' οὐτινος παραδόξως ἀντηγαπήθη. Ὁ πρίγκιψ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐζήτει νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτῷ ἔρωτα πρὸς τὰ γράμματα, ἀλλ' ὁ Bébé ὅλως διαφορετικὸς τῶν ὁμοίων του, οὐδέποτε ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ, δὲν ἐγνώριζεν εἰμὴ νὰ χορεύῃ ἄριστα καὶ νὰ κρατῇ τὸν χρόνον τῆς μουσικῆς. Ἐν τούτοις διετέλεσε ζωηρὸς καὶ εὔθυμος μέχρι τοῦ 15 ἔτους τῆς ἡλικίας του, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ χάρις καὶ τὸ ἐπαγωγὸν ἐγκατέλειψαν αὐτὸν, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπέστη πρόωρον γῆρας λῆξαν εἰς θάνατον.

Ὁ Bébé ἔφθασε μέχρις ἡλικίας 20 ἐτῶν, ἐν δὲ τῷ γήρατι αὐτοῦ ἦτο 33 δακτύλων τὸ ὕψος, ἐνῷ κατὰ τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, δηλ. τὸ δέκατον ἔτος, ἦτο μόνον 25. Δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐνύμφευσαν αὐτὸν μετά τινος κυρίας νάνου, ὀνομαζομένης Θηρεσίας Souvray, ἥτις ἔζη κατὰ τὸ 1822, ἐποχὴν καθ' ἣν ἀνεχώρησεν ἵνα μεταβῇ καὶ ἐμφανισθῇ καὶ εἰς Παρισίους.

[Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ]. Γ*

Ἀμερικανικὴ ἰδιοτροπία. Ἐργολάβος ἐπικηδείων τελετῶν ἐν Φιλαδελφείᾳ προσεκάλεσε φίλους τινὰς εἰς γεῦμα. Αἱ προσκλήσεις ἐξετυπώθησαν ἐπὶ πενθίμου χάρτου κεκοσμημένου διὰ κρανίου καὶ δύο ὀστῶν σταυροειδῶς τεθειμένων. Ἡ αἴθουσα τοῦ φαγητοῦ ἦτο ἐπεστρωμένη διὰ μελανῶν ὑφασμάτων, καὶ ἐφωτίζετο διὰ κηρίων. Ἡ τράπεζα εἶχε σχῆμα νεκροκραββάτου. Τὰ πινάκια ἦσαν κεκοσμημένα πενθίμως. Τὸ γαλακτόπηκτον ἦτο παρεσκευασμένον εἰς μίτραν ἔχουσαν σχῆμα φερέτρου καὶ ἔδεσμα ἐκ γεωμήλων παρίστα κοιμητήριον. Ὡραία φαντασία!... καὶ τί χαρωπή!...

ΔΗΜΟΣΙΑ ΧΡΕΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

καὶ ἀναλογία αὐτῶν κατ' ἄτομον.

Ὁ κατωτέρω παρατιθέμενος πίναξ ἐμφαίνει τὰ παρὰ τῶν διαφόρων Κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὀφειλόμενα τῷ 1880, καὶ τὸ ἀναλογοῦν ἐκ τῶν χρεῶν τούτων εἰς ἕκαστον κάτοικον τῶν Κρατῶν τούτων·

	Ἑκατομ. φράγκ.	Ἀνάλ. εἰς κάτ.
Ἱσπανία . . .	12,896	775
Ἀγγλία . . .	18,833	534
Ὁλλανδία . .	1,946	527
Γαλλία . . .	19,149	521
Πορτογαλία. .	2,287	432
Ἰταλία . . .	12,701	453
Ἑλλὰς . . .	471	281
Τουρκία . . .	6,882	262
Αὐστροουγγαρία	9,405	225
Ρωσσία . . .	16,594	251
Ἡν. Πολιτεῖαι .	10,602	211
Δανία . . .	243	124
Σουηδία καὶ Νορβηγία	486	107
Γερμανία. . . .	246	5

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει ὅτι ἡ Γαλλία, ἂν καὶ κατέχει τὴν πρώτην τάξιν ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ δημοσίου αὐτῆς χρέους, ὡς πρὸς τὸ ἀναλογοῦν ὅμως ἐξ αὐτοῦ εἰς ἕκαστον τῶν κατοίκων της κατέρχεται εἰς τὴν τετάρτην τάξιν, οὖσα κατὰ τοῦτο εἰς κρείττονα θέσιν τριῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ ἰατρὸς Δ... εἶχε μεταβῇ νὰ ἴδῃ τὸν κ. Σ*, ἀσθενοῦντα· ἐνῷ δ' ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ ἐρωτᾷ τὸν Σ* τί ὥρα ἦτο.

— Ἀλλά, ἰατρέ, λέγει μειδιῶν ὁ ἀσθενής, εἰξεύρετε πολὺ καλὰ ὅτι *δὲν πηγαίνω καλά.*

*
* *

Ἄλλος ἰατρὸς, ὁ κ. Κ*, ἐνῷ ἔκαμνε τὰς ἐπισκέψεις του, προσβάλλεται αἴφνης ἀπὸ σειρίασιν. Ἀμέσως φέρουσιν αὐτὸν εἰς φαρμακεῖον, εἷς δὲ τῶν προσδραμόντων λέγει·

— Ἂς τρέξῃ κανεὶς νὰ φωνάξῃ τὸν ἰατρὸν Μ*.

Ἀκούσας προφερόμενον τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιζήλου του ὁ ἐπιθάνατος ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ὄχι, ὄχι αὐτόν! ψιθυρίζει. Γιατὶ ἂν με σώσῃ, θὰ κάμῃ ὄνομα ἀπ' αὐτὴν τὴν περίστασιν!

*
* *

— Γιάννη, ἔλεγε προχθὲς ὁ κύριος Γ... εἰς τὸν ὑπηρέτην του, αὔριον τὸ πρωῒ πρέπει ν' ἀναχωρήσω εἰς τὰς 5 ὥρας, ὥστε μὴ λησμονήσῃς νὰ μ' ἐξυπνήσῃς εἰς τὰς 4.

— Πολὺ καλά, ἀφέντη, ἀλλὰ εἰς τὰς 3 1[2 νὰ κτυπήσετε τὸ κουδοῦνι!

Digitized by Google

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τίς, καὶ τὰ κάλλιστα ἔχων πλεονεκτήματα καὶ ὑπέροχον ἀξίαν, δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἀχρηστίας ἑαυτοῦ, ὅταν σκεφθῇ ὅτι ἀποθνήσκων ἀφίνει κόσμον, ὅστις οὐδαμῶς αἰσθάνεται τὴν ἔλλειψίν του, καὶ ἐν ᾧ εὑρίσκονται τοσοῦτοι ἵνα τὸν ἀντικαταστήσωσιν;

*** Ἐὰν σύνηθες εἶνε νὰ συγκινώμεθα ζωηρῶς ὑπὸ τῶν σπανίων πραγμάτων, διατί τόσον ὀλίγον μᾶς συγκινεῖ ἡ ἀρετή;

*** Δύναταί τις νὰ εἶνε ἀνυπόφορος, ἂν καὶ ἐνάρετος καὶ ἱκανὸς καὶ φρόνιμος. Ἡ συμπεριφορά, ἣν τινες ἀμελοῦσιν ὡς πρᾶγμα ἕωλον, κάμνει πολλάκις τοὺς ἄλλους νὰ σᾶς κρίνωσι καλῶς ἢ κακῶς, καὶ μικρά τις προσοχὴ εἰς τὸ συμπεριφέρεσθαι εὐγενῶς καὶ προσηνῶς ἀποτρέπει κακὴν περὶ ὑμῶν κρίσιν τοῦ ἄλλου. Διὰ τὸ *τίποτε* σχεδὸν εἰμποροῦν νὰ σᾶς ἐκλάβουν ὑπερήφανον, ἀγροῖκον, ἀλαζόνα, δύστροπον· καὶ διὰ τὸ *τίποτε* πάλιν εἰμποροῦν νὰ σᾶς κρίνουν ὅλως ἀντιθέτως. Ἡ τῶν τρόπων ἀβρότης δὲν δηλοῖ πάντοτε ἀγαθότητα, εὐθύτητα, εὐαρέσκειαν, φιλοφροσύνην· ἀλλὰ τοὐλάχιστον χρησιμεύει ὡς πρόσχημα αὐτῶν, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ φαίνεται ἐξωτερικῶς ὅπως ὤφειλε νὰ εἶνε ἐσωτερικῶς. (La Bruyère).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Εἶνε γνωστὸν ὅτι πρό τινος ἐν Παρισίοις ἐν τῷ νοσοκομείῳ Beaujon γυνή τις ἐκοιμήθη 74 ὅλας ἡμέρας. Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου ληθάργου περιεγράφησαν διὰ μακρῶν ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, αἱ δὲ κατὰ τὸ διάστημα αὐτοῦ γενόμεναι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν παρατηρήσεις ἀνήκουσι πλέον εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῆς ἐπιστήμης. Ἐπὶ τὸ συντομώτερον αἱ περιπέτειαι τῆς γυναικὸς ταύτης ἔχουσιν οὕτω: Εὑρέθη τὴν νύκτα τῆς 12 Μαΐου (ν.) ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν κλητήρων ἐπὶ ἑδωλίου τῆς λεωφόρου τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς. Ἐφαίνετο εἰκοσιοκταετής, ἦτο ἐνδεδυμένη ὡς ὑπηρέτρια καὶ διήνυε τὸν πέμπτον μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης. Ἐν τῇ πρώτῃ ἀνευρέσει ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐψιθύρισεν ἀκαταλήπτους τινὰς λέξεις καὶ ἐπανεκοιμήθη.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἑβδομηκοντατετραημέρου ληθάργου ἐτρέφετο διὰ γάλακτος, οἴνου, σοκολάτας, καφὲ καὶ ζωμοῦ εἰσαγομένων ἐντὸς τοῦ οἰσοφάγου ἄνευ δυσκολίας· αἱ λοιπαὶ ζωϊκαὶ λειτουργίαι ἐτελοῦντο κανονικῶς· ἡ ἀναπνοὴ ἦν τακτικὴ μὲν ἀλλ' ἠκούετο ἰσχυρά, τοὐναντίον αἱ σφύξεις ἀδύνατοι. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἡμίκλειστοι, τὰ δὲ βλέφαρα ἐκινοῦντο ἐνίοτε σπασμωδικῶς. Ἠσθάνετο νευρικὴν ταραχὴν ὁσάκις τῇ ἀπέτεινον τὸν λόγον καὶ ἐφαίνετο ἐννοοῦσα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔπαθεν ἀποβολὴν τοῦ ἐμβρύου κοιμωμένη. Κατ' ἀρχὰς ἦν ἰσχνή, εἶτα ἐπαχύνθη ὀλίγον, τὸ δὲ ἤδη ὠχρὸν πρόσωπόν της ἦτο κεχρωματισμένον. Τὴν ἑβδομηκοστὴν τετάρτην ἡμέραν ἤρξατο ἀνανήφουσα· ἐστέναζε κατὰ πᾶσαν ἐρώτησιν, ἀλλὰ δὲν ἐφαίνετο ἔχουσα συναίσθησιν τῶν περὶ αὐτήν.

Μεταξὺ τοῦ ἐπισκεφθέντος αὐτὴν πλήθους γυνή τις ὀνομαζομένη Ὀλυμπία Λιεβὲν σύζυγος κατοίκου τινὸς τοῦ Aubervilliers, Βερὸν καλουμένου, ἰσχυρίσθη ὅτι ἦτο κόρη της, ὅτι ὠνομάζετο Μαρία-Βικτωρία-Φλῶρα, καὶ ἦτο εἰκοσιτριετής, πρὸ ἐτῶν ἐγκαταλείψασα τὴν πατρικὴν στέγην.

Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶνε βέβαια, καθόσον τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ γυνὴ αὕτη ἐδίστασε νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ, ἡ δὲ ἀσθενὴς ἐφαίνετο τριακονταετής. Ἐντούτοις ὅτε ὁ ἰατρὸς τῇ εἶπεν, ἐν ἐγρηγόρσει πλέον διατελούσῃ, νὰ τοῦ σφίγξῃ τὴν χεῖρα ἐὰν λέγεται Μαρία, τὸ πρόσωπόν της ἐχρωματίσθη καὶ ἐπειράθη νὰ ὑπακούσῃ, ἀλλ' οὐδὲν τῶν ἄλλων μελῶν αὐτῆς ἠδύνατο εἰσέτι νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐλαχίστην λειτουργίαν ἐφαίνετο ὡς ἐν παραλυσίᾳ. Τὰ ἀνοικτὰ ὄμματά της ἦσαν καθηλωμένα κατ' εὐθεῖαν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ προσβλέψῃ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ. Ἤδη ἤρχισε νὰ τρώγῃ εὐκολώτερον, κρατεῖ διὰ τῶν χειρῶν τὸ πινάκιόν της καὶ ἡ ἐξηφανισμένη αἰσθητικότης φαίνεται ἐπανελθοῦσα ἐφ' ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματός της. Εἰς τὴν βελτίωσιν αὐτῆς τὰ μάλα συνέτειναν αἱ ψυχρολουσίαι.

Καὶ ὅμως μεθ' ὅλας τὰς ἀκριβεῖς τῶν ἐξοχωτέρων ἰατρῶν παρατηρήσεις καὶ τὰς ἐρεύνας τῶν δοκιμωτέρων μαγνητιστῶν ὁ λήθαργος τῆς γυναικὸς ταύτης μένει πρόβλημα ἄλυτον εἰσέτι, καὶ οἱ ἀγρυπνήσαντες παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν της σοφοὶ δὲν δύνανται νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην εἰ μὴ μόνον σημειώσεις.

Ὁ ἐν τῷ βασιλικῷ Κολλεγίῳ τοῦ Λονδίνου καθηγητὴς τῆς κινεζικῆς γλώσσης κ. Robert K. Douglas ἐδημοσίευσεν ἄρτι ἀξιόλογον σύγγραμμα περὶ τοῦ Οὐρανίου Κράτους, πολλὰ καὶ περίεργα περιέχον περὶ τῶν ἐθίμων τῶν κατοίκων αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ λαμβάνομεν τὴν ἀκόλουθον ἱστορίαν μικρᾶς Κινέζας, κόρης ἐναρέτου καὶ γενναίας, παρασχούσης σπάνιον παράδειγμα τῆς πρὸς γονεῖς φιλοστοργίας.

Ἡ δεσποινὶς Βάγκ, κόρη θαυμασίως φιλόστοργος, εἶχεν ἀποποιηθῆ νὰ ὑπανδρευθῇ ἵνα μείνῃ μὲ τοὺς γονεῖς της, πρὸς οὓς δὲν ἔπαυεν ἐπιδαψιλεύουσα τὰς πλέον τρυφερὰς ἐνδείξεις ἀγάπης. Αἴφνης τῷ 1862 ἀσθενεῖ ἡ μήτηρ αὐτῆς. Πάραυτα ἡ καλὴ κόρη κόπτει ἓν τεμάχιον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῆς μηροῦ καὶ τὸ παραθέτει εἰς τὴν μητέρα της ἵνα τὸ φάγῃ ὡς ἰατρικόν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος νέα ἀσθένεια τῆς μητρὸς καὶ νέα θεραπεία, ἐπιτευχθεῖσα διὰ τεμαχίου ἀποκοπέντος ἐκ τοῦ δεξιοῦ μηροῦ. Εἰς μικρὰς δὲ ἀδιαθεσίας ἡ ἀγαθὴ κόρη ἔκαιε θυμίαμα ἐπὶ τοῦ βραχίονός της, τὴν δὲ ἐκ τῆς καιομένης σαρκὸς τέφραν ἀνεμίγνυε μὲ τὰ διαριζόμενα φάρμακα. Εὐτυχῶς ἡ κυρία Βάγκ ἀπέθανεν ἐπὶ τέλους, διότι ἄλλως οὐδὲν ἤθελε

Digitized by Google

μείνει ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς κόρης αὐτῆς. Τοσαύτη δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς θλῖψις αὐτῆς, ὥστε ἡ δυστυχὴς νεᾶνις ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος, κατὰ δὲ τὴν ταφὴν ποιήσασα βαθεῖαν ἐντομὴν εἰς τὸν βραχίονά της ἔρραινε τὸ φέρετρον μὲ τὸ ἐξ αὐτῆς ἀποῤῥέον αἷμα. Ἡ κινεζικὴ κυβέρνησις θέλουσα νὰ ἀμείψῃ αὐτὴν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ φιλοστοργίᾳ καὶ ἅμα νὰ τιμήσῃ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῆς τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγάπην, ἀπεφάσισε νὰ ἐγείρῃ εἰς αὐτὴν μνημεῖον ζῶσαν ἔτι. Ταὐτοχρόνως δὲ διέταξε νὰ δημοσιευθῇ ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἐφημερίδι τοῦ Λονδίνου ἀφήγησις τῆς γενναίας πράξεως τῆς φιλοστόργου θυγατρός.

Κατά τινα στατιστικὴν τοῦ «Χρόνου» τοῦ Λονδίνου, ἐν ἔτει 1881 ἐγένετο ἐν ὅλῳ τῷ ἡνωμένῳ κράτει τῆς Ἀγγλίας ἡ ἑξῆς κατανάλωσις ποτῶν. Ζύθου γαλλόνια ἀγγλ. 970,788,564, ὅπερ ποσὸν τιμᾶται 72,809,142 λιρ. στερ., ἀπέναντι 67,881,673 λ.σ. τοῦ ἔτους 1880. Οἶνος καὶ ἄλλα πνευματώδη ἀγγλικὰ ποτὰ κατηναλώθησαν 28,730,719 γαλλ., τιμώμενα λ.σ. 28,730,719, ἀπέναντι 28,457,486 λ.σ. τοῦ ἔτους 1880. Ξένα πνευματώδη ποτὰ 8, 295, 265 γαλλ. τιμώμενα 9,954,318 λ.σ., ἀπέναντι 10,173,014 λ.σ. τοῦ 1880. Ξένοι οἶνοι 15,644,757 γαλ. τιμώμ. 14, 080,281 λ. σ, ἀπέναντι 14,267,102 τοῦ ἔτους 1880. Τὸ ὅλον τῶν καταναλωθέντων ποτῶν τιμᾶται 127,074,460 λ. σ., ἀπέναντι 122,279, 275 λ. σ. τοῦ ἔτους 1880. Ὥστε ἐν ὅλῳ ηὐξήθη ἡ κατανάλωσις 3, 9 τοῖς 100· ἰδίως δὲ τοῦ ζύθου 7, 3 τοῖς 100· τῶν ἀγγλικῶν ποτῶν 0, 96 τοῖς 100· τῶν ξένων οἴνων 1, 3 τοῖς 100· τῶν δὲ ξένων ἄλλων ποτῶν 2, 1 τοῖς 100.

Πρὸς τιμὴν τοῦ νοήμονος τῶν πτηνῶν βασιλείου ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα δύο γεγονότα, δι' ὧν καταδείκνυται ὅτι τὸ καθῆκον τῆς ἀλληλοβοηθείας οὔτε ἄγνωστον αὐτοῖς εἶνε, οὔτε παραμελεῖται ὑπ' αὐτῶν.

Ἡμέραν τινὰ εἴς τινα πόλιν τῆς Ἑλβετίας ἐνῷ ἐπέτα χελιδών τις, εὑρέθη αἴφνης περιπεπλεγμένη εἰς σχισμὴν δοκοῦ κειμένης ὑπό τινα στέγην.

Μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας του τὸ ἀτυχὲς πτηνὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἀπροόπτων τούτων δεσμῶν. Ἄλλαι χελιδόνες προσέδραμον τότε ἀκούσασαι τὰς γοερὰς κραυγάς,ἃς ἐξέβαλλε, καὶ ἐκόμισαν αὐτῇ τροφὴν μέχρι τῆς ἑσπέρας. Ἡ τρυφερότης των δ' αὕτη συνεκίνησε θεατάς τινας, οἵτινες τῇ βοηθείᾳ κλίμακος ἀπηλευθέρωσαν τέλος τὴν αἰχμάλωτον.

Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ δεύτερον γεγονός·

Ὁ *Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης* διηγεῖται ταῦτα: «Ἐν τῷ Λευκῷ ποταμῷ (White River) ἐν Ἀρκανσὰς ἐνήχετο ἠρέμα ἀγέλη χηνῶν, ὅτε ἐπιστὰς ὥρμησε κατ' αὐτῶν μέγιστος ἀετός. Ἐν ἀκαρεῖ ὅμως πάντες οἱ χῆνες κατέδυσαν ὑπὸ τὸ ὕδωρ καὶ οὐδένα κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ ὁ ἀετός. Ἀλλὰ μετ' ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις συλλαβὼν ἕνα ἤθελε νὰ ἀποπτῇ ἐκεῖθεν μετὰ τῆς ἄγρας του. Οἱ λοιποὶ χῆνες ὅμως προσέδραμον ἀρωγοὶ εἰς τὸ σφαδάζον θῦμα, καὶ δάκνοντες τὰ πτερὰ τοῦ ἀετοῦ ἐκράτουν αὐτὰ στερεῶς, καίτοι ἐκεῖνος ἠμύνετο κρατερῶς διὰ τοῦ ῥάμφους του. Μετὰ ἐπίμονον πάλην, ἡμίσειαν ὥραν διαρκέσασαν, ἠναγκάσθη ὁ ἀετός, ἀπαλλαγεὶς τῶν χηνῶν, νὰ ἀποπτῇ χωρὶς τῆς ἄγρας του. Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ἐκοκκίνισεν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου συνήφθη ὁ ἀγών, μέγα δὲ πλῆθος πτερῶν ἐκάλυψεν αὐτό· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν χηνῶν ἐπληγώθη βαρέως».

Προϊόντα Αἰγύπτου. Πόσον τυγχάνει πλουσία ἡ Αἴγυπτος καὶ πόσων προϊόντων ἔχει ἄφθονον τὴν παραγωγήν, ἀποδεικνύουσιν οἱ ἑπόμενοι ἀριθμοὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν κυριωτέρων αὐτῆς προϊόντων, τοῦ βάμβακος, βαμβακοσπόρων καὶ σακχάρεως. Τῷ 1881 ἡ Αἴγυπτος ἐξήγαγε βάμβακα ἀξίας 194 ἑκατομμυρίων λιρῶν, βαμβακοσπόρους ἀξίας 18 ἑκατομμυρίων λιρῶν. Σακχάρεις 19 ἑκατομμυρίων λιρῶν. Ἡ γῆ τῆς Αἰγύπτου εἶνε πλουσία καὶ γονιμωτάτη καὶ ἀληθὴς τοῦ Νείλου κῆπος. Κατὰ τὸ ἔτος 1881 ἡ ἐξαγωγὴ τῶν αἰγυπτιακῶν ἐμπορευμάτων σταλέντων εἰς Ἀγγλίαν ἀνῆλθεν κατ' ἀναλογίαν εἰς 60 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, εἰς Γαλλίαν εἰς 8 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, εἰς Ἰταλίαν εἰς 4 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀποδεικνύουσιν ὁπόσον σπουδαῖα συμφέροντα συνδέουσιν, ἐκτὸς τῆς ἐπικοινωνίας τῆς διώρυχος τοῦ Σουέζ, τὴν Αἴγυπτον μετὰ τῆς Ἀγγλίας.

Οὐχὶ πλέον Ἀμερικανὸς ἀλλὰ Νορβηγὸς θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ διαβῇ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν μόνος ἐπὶ ἁπλοῦ κωπηλάτου σκαφιδίου. Ὑπολογίζει 100 ἡμέρας διὰ τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην διάβασιν. Αἱ προμήθειαί του θὰ συνίστανται ἐκ συμπεπυκνωμένου ἀφεψήματος καφὲ καὶ πεντήκοντα *γαλλονίων* καθαροῦ ὕδατος. Θὰ ἔχῃ δὲ πρὸς τούτοις ἐν τῷ σκάφει φανὸν σταθερῶς ἀνημμένον, μίαν καπνοσύριγγα καὶ καπνόν. Ὁ τολμηρὸς οὗτος εἶνε ὁ πλοίαρχος Fred Norman.

Οἱ ζηλωταὶ τοῦ δόκτορος Τάννερ διοργανίζουσιν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ διεθνὲς διαγώνισμα τῶν δυναμένων νὰ μείνωσιν ἐπὶ πλείονας ἡμέρας ἄσιτοι. Ὅστις δυνηθῇ ν' ἀπόσχῃ πάσης τροφῆς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας χωρὶς ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, θέλει λάβει περιφανὲς βραβεῖον. Θὰ ἐπιτραπῇ δὲ καὶ εἰς τὸ κοινὸν νὰ παρευρεθῇ εἰς τὸν ἀλλόκοτον τοῦτον ἀγῶνα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἴσως,ὅτι τῶν παρισταμένων τις θὰ εὐσπλαγχνισθῇ τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ θὰ τοῖς προσφέρῃ πολυτελὲς συμπόσιον πρὸ τῆς λήξεως τοῦ μαρτυρίου, ἢ θὰ ἐμποδίσῃ ἐπικειμένην ἀλληλοφαγίαν αὐτῶν.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Θ. δὲ Χελδράϊχ ἐν Ἑλλάδι εἰσὶ γνωστὰ 331 πτηνὰ (πλὴν τῶν κατοικιδίων). Ἐκ τούτων 167 φωλεύουσιν ἐν Ἑλλάδι, 164 δὲ εἰσὶ διαβατικά.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 347 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 22 Αὐγούστου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἰδὲ σελ. 515.

Ζ'

Ἐν τῇ θαλάσσῃ.

— Πλοίαρχε, ἐφώνησεν ὁ Πινσὼν πνευστιῶν, σταματήσατε γρήγορα τὸ ἀτμόπλοιον.

— Ἀργότερα, ἀργότερα, ἀπήντησεν ἀγγλιστὶ ὁ ἀξιωματικός, ὅστις μὴ ἐννοῶν τί τῷ ἔλεγε καὶ ἀπησχολημένος νὰ δίδῃ τὰς τελευταίας διαταγὰς περὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλοίου, ἐνόμισεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἁπλῆς τινος αἰτήσεως.

— Σταματήσατε! ἐπανέλαβεν ὁ Πινσὼν βιαίως, δὲν εἶμαι διὰ τὴν Ἀμερικὴν ἐγώ! εἶμαι διὰ τὰ Παρίσια, διὰ τὴν Βατινιόλλην. Σταματήσατε!

Αἱ κραυγαὶ τοῦ μηχανικοῦ, καὶ πρὸ πάντων αἱ χειρονομίαι του ἐφείλκυσαν τὴν περιέργειαν τῶν ἐπιβατῶν, οἵτινες προσελθόντες τὸν περιεκύκλωσαν. Ὁ Καναδός, ὁ δοὺς τὴν εἴδησιν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πρωρέως ἐξήγησεν εἰς τὸν πλοίαρχον ἀμηχανοῦντα περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

— Δυσάρεστος ἡ περίστασις, εἶπεν ὁ πλοίαρχος. Λυποῦμαι δι' ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὸν κύριον· ἀλλ' οὐδὲν δύναμαι νὰ πράξω.

— Πῶς! ἀνέκραξεν ὁ Πινσὼν ἀκούσας ἐν μεταφράσει τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ἔχει λοιπὸν αὐτὸς τὴν ἀξίωσιν νὰ μὲ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν χωρὶς νὰ θέλω; Μόλις ὀλίγα χιλιόμετρα ἀπέχομεν τοῦ λιμένος. Λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ εἴπητε εἰς τὸν πλοίαρχον, κύριε, ὅτι εἶμαι Γάλλος, μηχανικὸς καὶ . . .

Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος εἶχε τόσας ἄλλας ἀσχολίας ὥστε δὲν τῷ ἔμενε καιρὸς ν' ἀκούσῃ τὴν δυστυχίαν τοῦ Πινσών. Ἐγκατέλιπεν ὅθεν αὐτὸν περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν ἐπιβατῶν, οὐδεὶς τῶν ὁποίων ἐννόει τοὺς λόγους του, καὶ πρὸς οὓς διηγεῖτο ἐν τοσούτῳ τὴν ἔκτακτον θέσιν του, ἱκετεύων αὐτοὺς νὰ τὸν συνδράμωσιν, ὅπως δυνηθῇ ν' ἀποβῇ εἰς τὴν ξηράν.

— Σύ, ἄθλιε, εἶπεν αἴφνης ὁ μηχανικὸς πρὸς τὸν φίλον του, σὺ μ' ἔφερες ἐδῶ καὶ μ' ἐκράτησες εἰς αὐτὸ τὸ κάτεργον.

— Ἔχεις ἄδικον παραπονούμενος, ἀπήντησε μηχανικῶς ὁ ἀτυχὴς Βοαζολῆς· δὲν πάσχεις ἀπὸ ναυτίαν, Πινσών, καὶ εἶσαι εὐτυχής. Ἐγὼ διὰ νὰ σωθῶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν, θὰ ἔκαμνον εὐχαρίστως τὸν γῦρον τοῦ κόσμου.

— Πολὺ εὐτυχής, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσὼν μετὰ πικρίας, πολὺ εὐτυχὴς εἶμαι λοιπὸν ἀναγκαζόμενος νὰ κάμω μακρυνὸν ταξεῖδι, νὰ ὑπάγω εἰς Ἀμερικὴν ὅπου δὲν ἔχω καμμίαν ἐπιθυμίαν νὰ μεταβῶ, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν κατοικίαν μου, ὅπου μὲ περιμένουν; Μὲ περιγελᾷς βεβαίως! Ἐσὺ μοῦ ἔστησες τὴν παγίδα, Βοαζολῆ· τὸ πρᾶγμα εἶνε φανερόν· μοῦ ἔστησες τὴν παγίδα καὶ ἐγὼ ἔπεσα κ' ἐπιάστηκα 'σὰν ποντίκι!

— Ὦ, φίλε μου!

— Διατί νὰ μὲ κρατήσῃς ὅταν ἠθέλησα νὰ ἐξέλθω; ἐξηκολούθησεν ὁ Πινσών. Ὁμίλησε λοιπόν, ἐξηγήσου, δικαιολογήσου! Τί θὰ γείνῃ ὁ ὁδοιπορικός μου σάκκος τὸν ὁποῖον ἄφησα ἐνέχυρον εἰς τὸ ξενοδοχεῖον; Τί θὰ γείνῃ ὁ Ζωηρός, ὁ ὁποῖος ἔμεινεν εἰς τὴν παραλίαν; Τί θὰ συλλογισθῇ ὁ Βιολλὲ-Λεδοὺκ ὅταν δὲν θὰ μὲ ἴδῃ νὰ ὑπάγω τὴν ὥραν, τὴν ὁποίαν τῷ προσδιώρισα εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὁποῦ τοῦ ἔστειλα διὰ νὰ ζητήσω ἀπὸ αὐτὸν συγγνώμην διὰ τὴν ἔλλειψίν μου; Καὶ ἡ Μαργαρίτα πῶς θὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, ὅταν τελειώσῃ ἡ προθεσμία; Ποῖος θὰ λάβῃ τοὺς τόκους τῶν μετοχῶν μου; . . . Ἄ, αὐτὸ εἶνε διὰ νὰ τρελλαθῇ κανείς! . . .

Ἡ ὀργὴ τοῦ Πινσών, συνήθως τοσοῦτον ἠρέμου καὶ κυρίου τοῦ ἑαυτοῦ του ἐφαίνετο αὔξουσα. Καὶ τοῦτο συνέβαινε διότι ἐννόει ὅτι ἑκάστη στροφὴ τῶν τροχῶν τοῦ ἀτμοπλοίου ἀπεκαθίστα τὴν εἰς τὴν ξηρὰν ἀποβίβασίν του ἧττον πιθανήν. Αἴφνης προχωρήσας πρὸς τὴν γέφυραν, συνήντησε τὸν λογιστήν.

— Σεῖς, σεῖς ἐδῶ; ἀνέκραξεν ὁ ἀξιωματικὸς ἔκθαμβος.

— Ναὶ κύριε ἐγώ, ὅστις διὰ τῶν συμβουλῶν σας . . . Ἀλλὰ σεῖς γνωρίζετε τὴν θέσιν μου· γνωρίζετε ὅτι δὲν εἶμαι ἐπιβάτης, μὲ ἐννοεῖτε ὅταν ὁμιλῶ. Σᾶς παρακαλῶ, ἐξηγήσατε τάχιστα εἰς τὸν πλοίαρχον τί συμβαίνει διὰ νὰ διατάξῃ νὰ μὲ ἀποβιβάσουν.

— Φεῦ, κύριε, αὐτὸ ἀπαγορεύεται!

— Ἀπαγορεύεται! ἔκραξεν ὁ Πινσών· καὶ μήπως εἶμαι ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἀστυνομίας; μήπως εἶμαι ἐξόριστος; μήπως εἶμαι; . . . Ἀπαγορεύεται; καὶ ἀπὸ ποῖον; διατί; . . .

Digitized by Google

— Ἀπὸ τοὺς ναυτικοὺς κανονισμούς· ὅταν ἓν πλοῖον ἀποπλεύσῃ ἀπό τινος λιμένος δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰμὴ ἐν περιπτώσει ναυσιβλαβείας, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἤθελε κινδυνεύει ἡ ζωὴ τοῦ πληρώματος.

— Ἀστειεύεσθε;

— Καθόλου. Ἂν ὁ πλοίαρχος ἀπεφάσιζε νὰ ὁδηγήσῃ τὸν *Canadär* ὀπίσω εἰς Λιβερπούλην, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ ὑπέβαλλεν εἰς πολλὰ ἔξοδα τοὺς ἰδιοκτήτας τοῦ πλοίου, θὰ ἐδικάζετο ἐξ ἄλλου ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου καὶ θὰ ἔχανε τὸν βαθμόν του.

— Ἀλλ' ἐδῶ ὑπάρχει περίστασις ἀνωτέρας βίας· κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ τὸν ἄλλον νὰ ταξειδεύσῃ χωρὶς νὰ θέλῃ.

— Σημειώσατε ὅμως, κύριε, ὅτι ὁ πλοίαρχος εἶνε ἀθῷος καὶ δὲν εὐθύνεται διὰ τὸ συμβάν σας.

— Αὐτό, ἀνέκραξεν ἐξημμένος ὁ Πινσὼν εἶνε ἡ τερατωδεστέρα βιαιοπραγία ἀφ' ὅσας ποτὲ ὑπέστη τίμιος πολίτης. Οἱ κανονισμοί, περὶ τῶν ὁποίων λαλεῖτε, ἔπρεπε νὰ εἶνε μὲ κεφαλαῖα γράμματα ἐκτεθειμένοι εἰς κάθε πλοῖον.

— Εἰς τὸν τόπον σας λέγουν, εἶπεν ὁ λογιστής, ὅτι εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται ν' ἀγνοῇ τὸν νόμον. Καὶ εἰς γαλλικὸν ἀτμόπλοιον ἂν ηὑρίσκεσθε, κύριε, τὸ αὐτὸ θὰ συνέβαινεν, ὄχι ἄλλο.

Ὁ Πινσὼν ἐκάθισεν ἐπί τινος ἑδωλίου καὶ ἔκρυψε τὸ πρόσωπον μεταξὺ τῶν χειρῶν. Ἐλυπεῖτο διότι δὲν εἶχε πυρίτιδα ἢ βαμβακοπυρίτιδα, διὰ νὰ προξενήσῃ εἰς τὸν *Canadär* τοιαύτην βλάβην, ὥστε νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω. Ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει νὰ πίπτῃ, οἱ δ' ἐπιβάται κατῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν· ὁ Βοαζολῆς πάσχων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἦλθε καὶ ἐκαθέσθη ἐγγὺς τοῦ φίλου αὐτοῦ.

— Πινσών! τῷ εἶπε μετὰ φωνῆς περιλύπου.

— Πῶς, ἐφώνησεν ὁ μηχανικός, τολμᾷς ἀκόμη νὰ μοὶ ἀποτείνῃς τὸν λόγον καὶ νὰ μὲ σπρώχνῃς μὲ τὸν ἀγκῶνά σου.

— Εἰς τί σοὶ ἔπταισα, Πινσών;

— Ὡραία τωόντι ἐρώτησις! Ἤθελον νὰ σὲ συνοδεύσω μέχρι Καλαί. Ἔστω, αὐτὸ ἦτο ταξείδι ὁποῦ ἠδυνάμην νὰ τὸ κάμω· μοὶ τὸ ἐπέτρεπεν ἡ θέσις μου. Ἐσύ, ἀπ' ἐδῶ, ἀπ' ἐκεῖ μὲ ἔσυρες ἕως τὸ Λονδῖνον διὰ νὰ χαθῶ ἐκεῖ μέσα. Ἔπειτα εἰς τὸ Λίβερπουλ διά... Ὢ, αὐτὸ εἶνε πάρα πολύ.

— Θὰ ἴδῃς καὶ τὴν Ἀμερικήν, Πινσών, καὶ ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἐπιστρέφεις εἰς Παρισίους.

— Καὶ τί ἀνάγκην εἶχα νὰ ἴδω τὴν Ἀμερικήν, κύριε; Εἰπέτε μου, σᾶς παρακαλῶ. Ἐξ αἰτίας σου, ἰδοὺ εἶμαι χωρὶς κάλτσαις, χωρὶς μανδήλια, χωρὶς ὑποκάμισα ν' ἀλλάξω, καὶ στέκομαι μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης, δὲν εἰξεύρω πόσα χιλιόμετρα μακρὰν τῆς κατοικίας μου.

Ὁ Βοαζολῆς δὲν ἀπήντα. Πελιδνός, κλείων τοὺς ὀφθαλμούς· διότι ἡ θέα τοῦ κινουμένου καταστρώματος καὶ τῶν κυμάτων ἐπνίξανε τὴν ζάλην του, ἔμενε μαστιζόμενος μεθ' ὑπομονῆς στωϊκῆς ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ ἔτρεμεν ἐκ τοῦ ψύχους. Ὁ Πινσὼν παρετήρησε τοῦτο.

— Διατί δὲν πηγαίνεις εἰς τὴν αἴθουσαν, ἢ εἰς τὸ δωμάτιόν σου; τῷ εἶπεν αἴφνης μετὰ γλυκύτητος.

— Καταλαμβάνω τὴν στενοχωρίαν σου, Πινσών, καὶ δὲν θέλω νὰ σὲ ἀφήσω μόνον.

Ὁ Πινσὼν ἠγέρθη, ἔλαβε τὸν φίλον του ἐκ τοῦ βραχίονος καὶ μετὰ προσοχῆς ὡδήγησεν αὐτὸν μέχρι τῆς κλίνης του, ὅπου τὸν ἠνάγκασε νὰ κατακλιθῇ. Ἀκολούθως ἐφρόντισε νὰ τῷ κατασκευάσῃ ποτήριον λεμονάδας, ἐκάθισε παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του, ἀλλ' ἤκουε χωρὶς ν' ἀπαντᾷ τοὺς παραμυθητικοὺς λόγους, οὓς ἐτόλμα νὰ τῷ ἀποτείνῃ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ Βοαζολῆς.

— Κύριε, ἠκούσθη αἴφνης λέγουσα ἡ φωνὴ τοῦ λογιστοῦ κρούοντος τὴν θύραν.

Ὁ Πινσὼν ἀνηγέρθη δι' ἑνὸς ἅλματος καὶ ὥρμησεν ἔξω.

— Μὴ μετενόησεν ὁ πλοίαρχος; ἠρώτησεν ἀμέσως.

— Καὶ πάλιν σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἀπήντησεν ὁ λογιστὴς ὅτι ἕνεκα τοῦ καθήκοντός του δὲν δύναται νὰ σᾶς εἰσακούσῃ· ἀλλ' ἡσυχάσατε, ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν θὰ ἀποβιβασθῆτε εἰς τὴν ξηράν.

— Μὴ ἀνεκαλύφθη ναυσιβλάβεια;

— Καθόλου· πρέπει νὰ προσεγγίσωμεν εἰς Κουΐνστον διὰ νὰ παραλάβωμεν τοὺς τελευταίους φακέλλους τῆς ἠπείρου· ἂν ὁ καιρὸς τὸ ἐπιτρέπῃ, ἠμπορεῖτε νὰ πηδήσητε ἐπὶ τῆς λέμβου, ἥτις θὰ μᾶς φέρῃ τοὺς φακέλλους αὐτούς.

Ὁ Πινσών, ἔξαλλος ἐκ τῆς χαρᾶς ἣν προὐξένει αὐτῷ ἡ εἴδησις αὕτη ἐνηγκαλίσθη τὸν λογιστήν, λίαν ἐκπληττόμενον ἐπὶ τούτῳ, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν συνειθίζουσι τοὺς ἐναγκαλισμούς.

— Τέλος πάντων, εἶπεν ὁ μηχανικός, ἡ Κουΐνστον εἶνε εἰς τὴν Ἰρλανδίαν· πάντοτε καλλίτερα παρὰ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ποῖος νὰ μοῦ ἔλεγε πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν ὅτι ἔμελλον νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου Ὀ Κόννελ!

— Περιττὸν κρίνω νὰ σᾶς συστήσω νὰ εἶσθε ἕτοιμος, ἐπανέλαβεν ὁ λογιστής.

— Μείνατε ἥσυχος· ἔκραξεν ὁ Πινσών, δὲν εἶμαι ἀπ' ἐκείνους ὁποῦ πίπτουν δύο φορὰς εἰς τὴν παγίδα. Δείξατέ μου μόνον, σᾶς παρακαλῶ, ἀπὸ ποῖον μέρος τοῦ πλοίου παραλαμβάνετε τοὺς φακέλλους, διὰ νὰ σταθῶ ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ απομακρυνθῶ οὔτε ἓν μέτρον.

Ἐλαφρυνθεὶς ἐκ τοῦ καταθλίβοντος αὐτὸν ὑπερόγκου βάρους ὁ Πινσὼν ἀνέκτησε πάραυτα μέρος τῆς συνήθους αὐτοῦ εὐθυμίας. Παρηγόρησε τὸν Βοαζολῆν, καί, τῆς ὥρας τοῦ γεύματος ἐπιστάσης, παρεκάθισεν εἰς τὴν τράπεζαν, ἧς προΐστατο ὁ πλοίαρχος καὶ ἀφ' ἧς ἔλειπον πλείονες τοῦ ἑνὸς ἐπιβάται. Χάρις τῷ Καναδῷ, ἐκτελοῦντι χρέη δι-

Digitized by Google

ερμηνέως, εγέλασαν πολύ εις την τράπεζαν επί τη περιπετεία του μηχανικού, όστις βέβαιος ών και ασφαλής πλέον, έδιδε πρώτος το παράδειγμα της ευθυμίας. Μόλις το γεύμα ετελείωσε, μέ όλας τάς διαβεβαιώσεις του λογιστού και του πλοιάρχου, οίτινες τῷ υπέσχοντο να επαγρυπνήσωσιν αυτοί περί της αποβιβάσεώς του, ο Πινσών μεταβάς έστη επί του καταστρώματος παρά τον πηδαλιούχον.

Ὁ άνεμος έπνεε σφοδρός· ή νύξ ήτο σκοτεινή και έπιπτε χιών αναλελυμένη. Ουδέν θλιβερώτερον του ήχου όν προξενεί ο άνεμος συρίζων μέσον των σχοινίων, του κρότου των τροχών τυπτόντων τα κύματα και του συνεχούς τριγμού του πηδαλίου. Ἡ θάλασσα ήτο κακή, κατά την έκφρασιν των ναυτών της υπηρεσίας, οίτινες περιβεβλημένοι τους αδιαβρόχους αυτών μανδύας και φέροντες επί κεφαλής τους πισσωμένους αυτών πίλους περιεφέροντο επί του καταστρώματος όπως αντέχωσιν εις το ψύχος. Ὁ Πινσών μηδόλως προσέχων εις τα επεισόδια ταύτα, ανεζήτει διά του βλέμματος τον φάρον περί ού τῷ είχον ομιλήσει, και ηρνείτο επιμόνως να εγκαταλίπῃ την θέσιν, ήν εξελέξατο.

— Ἔχομεν δυνατήν τρικυμίαν και χιόνα, τῷ είπεν ο πλοίαρχος, όστις διήρχετο επιθεωρών· φοβούμαι ότι δεν θα δυνηθώμεν να προσεγγίσωμεν εις Κουίνστον.

Ευτυχώς ο Πινσών δεν εννόησε. Μετ' ολίγον ή καρδία του εσκίρτησε βιαίως, ως αν επρόκειτο να φύγῃ του στήθους· διέκρινε μικρόν φώς.

Κίνησίς τις έλαβε χώραν επί του καταστρώματος και ναυτικοί τινες χειρισμοί εξετελέσθησαν εν τάχει. Το φανέν φώς δεν ανήγγελλε την ξηράν, αλλά την προσέγγισιν πλοίου, διαβάντος εγγύθεν του *Καναδᾶ* και ούτινος το σχήμα εξηφανίσθη μετά μικρόν εν τῃ σκοτίᾳ. Κατά την μίαν ώραν της πρωΐας ο επί της σκοπιάς ναύτης έκραξεν.

— Ἡ Κουίνστον!

Φώς τῷ όντι ήστραπτε μακράν· ήτο ο φάρος.

Ὁ Πινσών έδραμεν εις τον θαλαμίσκον του Βαζολῆ και ενηγκαλίσατο αυτόν μετά παραφοράς. Ὁ πάσχων ηθέλησε να εγερθῇ και να παραστῇ εις την αποβίβασιν του φίλου του· αλλ' υπό τόσης ζάλης κατείχετο, ώστε ηναγκάσθη να παραιτηθῇ του σχεδίου του. Ἐκ της αιθούσης ο Πινσών επανήλθε δις όπως τῷ θλίψῃ την χείρα, ανήλθε δε κατόπιν σπεύδων εις το κατάστρωμα. Πρός τα όπισθεν, πλησίον της λέμβου του πλοιάρχου ίσταντο τέσσαρες ναύται, ο ναύκληρος δε από του ύψους της γεφύρας μετεβίβαζε τάς διαταγάς εις ναυτόπαιδα, όστις επανελάμβανεν αυτάς εις τους μηχανικούς. Μόλις ήκούοντο αι φωναί, διότι τα κύματα εισέρρεον συχνάκις εντός. Το φώς του φάρου ήλλασσε θέσιν εκ δεξιών πρός τ' αριστερά και τανάπαλιν· τούτο δε επανελήφθη τρις εν διαστήματι μιάς ώρας. Το ατμόπλοιον ελοξοπλόει. Ὁ Πινσών έτοιμος να πηδήσῃ επί της λέμβου παρ' ήν ηγρύπνει, ουδέν εννόει εκ της πορείας ταύτης. Ἔβλεπε τον πλοίαρχον πηγαινοερχόμενον, εξετάζοντα την πυξίδα, το ωρολόγιόν του, το βαρόμετρον, γογγύζοντα, περιπατούντα, αποτεινόμενον ενίοτε πρός τον υποπλοίαρχον. Αίφνης επολλαπλασίασε τάς προσταγάς· οι παρά την λέμβον ιστάμενοι ναύται προσέδεσαν αυτήν ισχυρώς, το κατέμπροσθεν δε φαινόμενον πριν φώς του φάρου, εφάνη τώρα όπισθεν του πλοίου.

— Τί συμβαίνει; ηρώτα επί ματαίῳ ο Πινσών έκαστον τούτων.

Τῷ απήντησαν, πλήν ουδέ λέξιν εννόησεν εξ όσων τῷ έλεγον. Κατήλθε εκ νέου εις την αίθουσαν· και είδε τον λογιστήν συνομιλούντα μετά του πλοιάρχου.

— Κύριε, τῷ είπεν ο λογιστής, είσθε αφεύκτως πολύ ατυχής.

— Διατί; ηρώτησεν ο Πινσών;

— Τόσον τρικυμιώδης είνε ή θάλασσα, ώστε μη δυναμένου του πλοίου να προσεγγίσῃ μετ' απώλειαν τριών ωρών, ο πλοίαρχος διέταξε να προχωρήσωμεν εις το ανοικτόν πέλαγος, και οριστικώς νύν πλέομεν πρός την Νέαν Ὑόρκην.

Ὁ Πινσών εγένετο κάτωχρος και έμεινε επί ικανήν ώραν ακίνητος, εν ή θέσει αφήκεν αυτόν ο λογιστής. Τέλος καταβεβλημένος εκ του καμάτου και της συγκινήσεως, διηυθύνθη πρός τον θαλαμίσκον του φίλου του, κοιμωμένου ησύχως. Ὁ Πινσών ητοιμάζετο να τον εξυπνήσῃ.

— Ἀγκαλά, είπεν, όσας επιπλήξεις και αν κάμω, δεν αλλάζει ή θέσις μου· τί παράξενον συμβάν, Θεέ μου!

Κατεκλίθη επί της κλίνης της κειμένης άνωθεν εκείνης ήν κατείχεν ο φίλος του, και λικνιζόμενος βαθμηδόν υπό της κινήσεως του πλοίου έκλεισε τους οφθαλμούς και απεκοιμήθη και αυτός.

Ὅτε εξύπνησε την επαύριον ο Βαζολῆς, ή ημέρα είχε προβῆ ικανώς. Ἠσθάνετο εαυτόν καλλίτερον και ηδυνήθη να κυττάξῃ περί εαυτόν χωρίς να ενοχληθῇ.

— Μετά εικοσιτέσσαρας ώρας θα είμαι εντελώς καλά, είπε. Τί φοβερόν κακόν ή ναυτία! Ἐκμηδενίζει την θέλησιν καθιστᾷ τον άνθρωπον ελεεινήν μηχανήν. Ἐννέα ώραι! τώρα ο Πινσών πρέπει να εκίνησε διά το Δουβλίνον. Τον καϋμένον τον Πινσών! ποτέ δεν τον είδα τόσον θυμωμένον. Τέλος πάντων και αυτό το μικρό ταξειδάκι δεν θα τον βλάψῃ πολύ· όμως φθηνά την γλύτωσε!

Κατ' εκείνην την στιγμήν ο Βαζολῆς ενόμισεν ότι ήκουσεν αναπνοήν ανθρώπου υπεράνω αυτού· γινώσκων ότι ουδένα είχε σύντροφον εντός του θαλαμίσκου εξέβαλε την κεφαλήν και έμεινε κεχηνώς.

— Σύ! ανέκραξε βλέπων τον φίλον του, σύ!

— Ἐγώ· απήντησεν ο μηχανικός.

Digitized by Google

— Ἀλλὰ σὺ μ' ἀπεχαιρέτησες ἀπόψε· ἔμελλες ν' ἀποβιβασθῇς εἰς Κουΐνστον.

— Ὁ ἄνθρωπος σχεδιάζει, καὶ ὁ Θεὸς διαθέτει, ἀπήντησεν ὁ Πινσών.

— Μήπως ὁ *Καναδᾶς* ἤλλαξε δρόμον;

— Ὁ *Καναδᾶς* ἕνεκα τοῦ κακοῦ καιροῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ παραλάβῃ τοὺς τελευταίους φακέλλους τῆς Εὐρώπης καὶ τοὺς ἀνεπλήρωσα ἐγώ.

— Καλὰ λοιπόν· τόσον τὸ καλλίτερον ἀνεφώνησεν ὁ Βοαζολῆς.

— Δὲν συμφωνῶ, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών. Ἰδοὺ λοιπὸν εἰς τί χρησιμεύει ἡ φιλία! ἐξηκολούθησε μετὰ πικρίας· μοὶ συμβαίνει ἡ τρομερωτέρα τῶν δυστυχιῶν, καὶ ὁ καλλίτερός μου φίλος, ἐκεῖνος χάριν τοῦ ὁποίου πάσχω αὐτά, ὑβρίζει τὴν δυστυχίαν μου λέγων· Τόσον τὸ καλλίτερον!

— Ὁ Θεὸς γινώσκει, Πινσών, ὅτι θὰ σὲ ἀπεβίβαζα εἰς τὴν στερεάν, θὰ σὲ ἔφερα κολυμβῶν εἰς τοὺς ὤμους μου, ἂν ἠδυνάμην· ἀλλ' ἀφοῦ δὲν δύναμαι, ἡ στοργή μοὶ ἀφήρπασε τὸ ἐγωϊστικὸν αὐτὸ ἐπιφώνημα, ὅπερ σὲ ἐλύπησεν.

Οἱ δύο φίλοι ἐνεδύθησαν ἐν σιγῇ. Ὁ Βοαζολῆς εἶχεν ἰαθῆ σχεδόν. Ἀληθῶς εἰπεῖν, δὲν ἐλυπεῖτο καὶ τόσον πολὺ διὰ τὸ ἀτύχημα τοῦ φίλου του, ἀτύχημα τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους οὐδεμίαν ἄλλην κακὴν συνέπειαν εἶχεν ἢ ν' ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ ὠφέλιμον ταξείδιον. Οὐχ ἧττον ὁ μηχανικὸς ἀπέκρυψεν ὅσον ἠδύνατο κάλλιον τὴν εὐχαρίστησίν του. Ἀλλ' ὁ Πινσὼν δὲν εἶχεν ἔτι ἀνακτήσει τὴν γαλήνην καὶ ἐξηκολούθει μένων κατηφής.

Οἱ δύο μηχανικοὶ ἐξῆλθον ὁμοῦ τοῦ θαλαμίσκου καὶ μετέβησαν εἰς τὸ κατάστρωμα.

— Κύριε, εἶπεν ὁ λογιστὴς πρὸς τὸν Πινσών, ἠρχόμην ἀναζητῶν ὑμᾶς.

— Μήπως πλησιάζομεν εἰς Κουΐνστον; ἠρώτησε μετὰ ζωηρότητος ὁ μηχανικός.

— Ἄλλο παρὰ Κουΐνστον! εἶν' ἐδῶ τὸ παιδί σας.

— Τὸ παιδί μου! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών, τί εἶν' ἡ αὐτὴ ἡ νέα ἀστειότης;

Πλὴν δὲν ἐτελείωσε, καὶ ἀφῆκε κραυγὴν ἐκπλήξεως ἰδὼν τὸν Ζωηρὸν κρατούμενον ὑπὸ δύο ναυτῶν. Τὸ παιδίον ἵστατο κλαῖον πρὸ τοῦ πλοιάρχου ἐξετάζοντος αὐτό.

Π'.

Ἀκτὶς ἐλπίδος.

Ἂν ὁ Πινσὼν ἐθεώρει μετ' ἐκπλήξεως ἀφώνου τὸν μικρὸν Ζωηρόν, οὗτος ἀφ' ἑτέρου διέστελλεν ὑπερμέτρως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ μηχανικοῦ.

— Σεῖς, κύριε, ἀνέκραξεν ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ λογιστής, σεῖς ἐδῶ;

— Καὶ σύ, δυστυχῆ, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν πῶς εὑρίσκεσαι ἐδῶ; πόθεν ἦλθες; πόθεν ἐξετρύπωσες;

— Ἐξ αἰτίας του, κύριε, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς ἀρχίζων μὲ θρηνῶδες ὕφος· ἂν δὲν ἦτον αὐτὸς θὰ ἔμενα 'ς τὴν ξηράν.

— Ἐξ αἰτίας τίνος; ὁμίλει.

— Τοῦ Ῥοβινσῶνος· ἄλλη φορὰ δὲν θὰ τὸ ξανακάμω, καὶ θὰ σᾶς ἀκούσω· ἀλλὰ σᾶς παρακαλῶ μὴν ἀφήσετε νὰ μὲ κτυπήσουν.

— Ποῖος θέλει νὰ σὲ κτυπήσῃ;

— Ὁ πλοίαρχος.

— Ἀφήσατε τὸ παιδὶ καὶ πηγαίνετε στὴ δουλειά σας, εἶπεν ὁ πλοίαρχος πρὸς τοὺς ἀνακαλύψαντας τὸν Ζωηρὸν ναύτας· ἐγγυᾶται δι' αὐτὸν ὁ κύριος ἐδῶ. Μὰ τὴν πίστιν μου, προσέθηκε γρυλλίζων, εἶνε εἴκοσι χρόνια ποῦ ταξειδεύω καὶ παρόμοια πράγματα δὲν μοῦ συνέβησαν ἀκόμη.

— Τέλος πάντων εἶπε τότε ὁ Πινσὼν πρὸς τὸν Ζωηρόν, θὰ μᾶς ἐξηγήσῃς πῶς εὑρίσκεσαι ἐδῶ;

— Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ ἐπισκεφθήκαμεν τὸν Ζωολογικὸν Κῆπον, κύριε, ὁ πόθος μου ἦτο νὰ ἰδῶ τὰς χώρας τῶν πιθήκων καὶ τῶν τίγρεων, καὶ ἦτο τόσον πολύς, ὥστε ἐσκεπτόμουν, ἅμα ἤθελα ἐπιστρέψει εἰς Λονδῖνον, νὰ ἐπιβιβασθῶ ὡς ναυτόπαιδο εἰς κανένα πλοῖον, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ταξειδεύουν εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἡ Ἀμερικὴ ὅμως μοῦ ἐκέντα περισσότερον τὴν ὄρεξιν, διότι ὁ κ. Βοαζολῆς ἐπαναλαμβάνει ἀκατάπαυστα ὅτι ἐκεῖ κανεὶς κερδίζει χρήματα. Ἡ περίστασις διὰ νὰ ὑπάγω ἕως ἐκεῖ μοῦ ἐφάνη τόσον καλὴ ὅταν εὑρισκόμουν ἐπάνω εἰς τὸν *Καναδᾶν*, ὥστε ἔκαμα ἀμέσως ἀπόφασιν.

— Πές μου σοῦ λέγω ἀπὸ ποῦ ἐξετρύπωσες;

— Ἀπὸ τὰ ἀμπάρια, ποῦ φυλάγουν τὸ νερό. Ὅταν μοῦ εἴπατε νὰ ἔβγω ἔξω καὶ νὰ σᾶς περιμένω εἰς τὴν στερεάν, ἐπείσμωσα λιγάκι, διότι ἐσκέφθηκα ὅτι μὲ τὴν λέμβον τοῦ πρωρέως ἠμποροῦσα καὶ ἐγὼ νὰ ἐξέλθω ὅπως καὶ σεῖς, ἀλλὰ ἀφοῦ ἔβλεπα τοὐλάχιστον τὴν πλατεῖαν θάλασσαν. Ἔφυγα σιγὰ σιγά, καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ὑπακούσω. Εἰς τὸν δρόμον μου ὅμως ἔτυχε νὰ εὕρω ἀνοικτὴν τὴν θύραν, ἡ ὁποία φέρει εἰς τὸ βάθος τοῦ πλοίου. Ἀντὶ νὰ ἀναβῶ, ἐκατέβηκα, ἐκρύφθηκα ὀπίσω ἀπὸ ἕνα βαρέλι, σκεπτόμενος ὅτι ἀφοῦ τὸ πλοῖον κινήσῃ, ἐξ ἀνάγκης θὰ μὲ μεταφέρῃ καὶ ἐμὲ εἰς Νέαν Ὑόρκην. Ἤλπιζα ὅτι ὁ κύριος Βοαζολῆς θὰ μὲ ἐσυγχωροῦσε, θὰ τῷ ἐζητοῦσα συγχώρησιν εἰς τὸ ὄνομά σας, διότι εἰξεύρω ὅτι σᾶς ἀγαπᾷ πολύ.

— Καὶ ἔμεινες ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὴν κρυψῶνα;

— Δὲν ἐτολμοῦσα νὰ ἐξέλθω. Ἔξαφνα ἤνοιξαν τὴν θύραν καὶ μὲ ἀνεκάλυψαν· ἐγὼ ὅμως θέλω νὰ ἐπιστρέψω μαζί σας εἰς τὸ Λίβερπουλ, κύριε, δὲν θέλω ν' ἀναχωρήσω.

— Νὰ ἐπιστρέψῃς μαζί μου εἰς Λίβερπουλ; Ἄμποτε, μικρέ μου κατεργάρη, νὰ ἦτον αὐτὸ δυνατόν! Δὲν βλέπεις, κακομοίρη, ὅτι εἴμεθα εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν· καὶ ὅτι ὁ *Καναδᾶς* κόπτει ἓξ μίλια τὴν ὥραν; Δὲν εἰξεύρεις καὶ τὸ περιπλέον ὅτι οἱ ναυτικοὶ κανονισμοὶ ἀπαγορεύουσι νὰ μᾶς

ἀποβιβάσῃ καὶ ὅτι τώρα πλέον, θέλομεν δὲν θέλομεν, θὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὴν Ἀμερικήν;

— Τί! ἀνέκραξεν ὁ Ζωηρὸς, καὶ σεῖς ἐκρυφθήκατε ὅπως ἐγώ;

— Ἐκρύφθηκα ὡσὰν ἐσέ; εἶπεν ὁ Πινσὼν ἀγανακτήσας. Δὲν ἔχω ἐγὼ στὸ κεφάλι τὸν Ῥοβινσῶνα. Ὁ Ῥοβινσών. . .

— Νομίζω, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς διακόπτων τὸν φίλον του, ὅτι ὁ Ζωηρὸς ἔχει φοβερὰν πεῖναν. Εἶνε ὠχρὸς, τρέμει· ἂς φροντίσωμεν δι' αὐτὸν, φίλε μου.

— Τὸν συμπονεῖς;

— Τὸν συμπονῶ, εἶπεν ὁ μηχανικός. Τὸ πτωχὸ τὸ παιδὶ ἔλεγε πρὸ ὀλίγου ὅτι ἂν ἀνεκαλύπτετο ἤλπιζε νὰ ἔχῃ τὴν προστασίαν μου, ἐπ' ὀνόματί σου· αὐτὴ ἡ καλὴ πρόθεσις μὲ συνεκίνησε, καὶ ἀπὸ τοῦδε τὸν λαμβάνω ὑπὸ τὴν προστασίαν μου.

Ὁ Πινσὼν ἐθεώρησε τὸν φίλον του καὶ εἶτα τὸν Ζωηρὸν ὅστις ἵστατο δακρύων.

— Ἔλα λοιπὸν, μὴ κλαίῃς, τῷ εἶπεν ὁ μηχανικὸς ἐξιλεωμένος.

— Συλλογίζομαι τὴν Θειὰ-Πὶτζ, ἀπήντησε τὸ παιδίον, ὁποῦ μὲ περιμένει καὶ δὲν θὰ τὴν ἴδω ἴσως πλέον. Ἔχει τὴν ἀνάγκην μου τώρα διότι πάσχει ἀπὸ ῥευματισμοὺς καὶ δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἐργάζεται πλέον. Ἄσχημα ἔπραξα νὰ κρυφθῶ, τὸ βλέπω· ἤθελα νὰ ἐπέστρεφα εἰς τὸ Λονδῖνον.

Ἔκρυψε τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν χειρῶν καὶ ἤρξατο ὀλολύζων. Οἱ δύο φίλοι συγκεκινημένοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιπλήξωσιν αὐτὸν πλέον.

— Πρέπει νὰ πεινᾷ, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς, καὶ ἂν ἡ ὀσμὴ τοῦ κατραμίου, ἣν ἀποφέρει ὁ θαλαμίσκος μου δὲν μὲ ἠνώχλει, θὰ ἐπήγαινον νὰ τῷ φέρω ζωοτροφίας. Ἐμπρὸς, Πινσὼν, σὺ δὲν ἐνοχλεῖσαι ὡς νὰ ἦσο παλαιὸς ναυτικὸς, δὸς νὰ φάγῃ εἰς τὸν μικρὸν, σὲ παρακαλῶ.

Ὁ Πινσὼν ὡδήγησε τὸ παιδίον εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ὑπηρέτου ἄρτον, χοιρομήριον καὶ οἶνον καὶ ὁ Ζωηρὸς πειναλέος ὢν ἔφαγε μὲ πολλὴν ὄρεξιν. Τὸ δυστυχὲς μειράκιον εἶχεν ὑποφέρει οὐ μόνον ἐκ τῆς πείνης, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἀγρυπνίας, διότι ὁ φόβος μὴ ἀνακαλυφθῇ δὲν τὸν ἄφινε νὰ ἡσυχάσῃ. Μόλις ὁ Πινσὼν εἶδεν αὐτὸν συνελθόντα, τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸν θαλαμίσκον, τὸν ἔκαμε νὰ κατακλιθῇ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κλίνην καὶ τὸν ἐσκέπασε μὲ δύο σκεπάσματα.

Ἐπανελθὼν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὁ μηχανικὸς ἐπεσκόπησε τὸν ὁρίζοντα· κύκλῳ πανταχοῦ ἡ θάλασσα συνείχετο μετὰ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀναλογιζόμενος τὴν ἰδίαν θέσιν καὶ τὴν τοῦ Ζωηροῦ, ὁ Πινσὼν ἀνεφώνησε τὸ σύνηθες ἐπιφώνημα αὐτοῦ.

— Τεράστιον!

Χάρις εἰς τὸν συνταξειδεύοντα Καναδὸν, οἱ ἐπιβάται ἠδυνήθησαν νὰ μάθωσιν ἐν ἐκτάσει τὴν ἱστορίαν τοῦ Ζωηροῦ. Ἐγένετο πρότασις περὶ ἐράνου ὑπὲρ τοῦ μικροῦ ὀρφανοῦ, ἀλλ' ὁ Πινσὼν μετὰ τοῦ φίλου του διεκήρυξαν ὅτι θὰ ἐπεμελοῦντο αὐτοὶ τοῦ μικροῦ ταξειδιώτου καὶ πάντες οἱ παριστάμενοι ἔθλιψαν τὴν χεῖρα αὐτῶν ἐγκαρδίως.

Τὸ ἑσπέρας καθ' ἣν ὥραν παρετίθετο τὸ δεῖπνον ὁ Καναδὸς ἐνεχείρισε τῷ Ζωηρῷ, ἐγερθέντι ἀπὸ μιᾶς ἤδη ὥρας διακόσια φράγκα εἰς χρυσὸν, ἐπειδὴ δὲ τὸ παιδίον ἐκύτταξεν αὐτὸν ἀποροῦν,

— Σοὶ τὰ κάμνουν δῶρον οἱ ἐπιβάται, τῷ εἶπεν. Ἔχεις καλοὺς προστάτας, ἀλλὰ θέλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ σὲ βοηθήσωμεν ὀλίγον.

Τὴν ἐπαύριον ὁ οὐρανὸς, καλυπτόμενος ὑπὸ μελανῶν συννέφων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως, ἐφάνη ἐπὶ τέλους αἴθριος. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο δροσερά· ἡ θάλασσα λεία ὡς κάτοπτρον ἀπήστραπτεν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Ὁ ὡραῖος καιρὸς ἐφαίδρυνε τοὺς ἐπιβάτας τοῦ *Καναδᾶ*, τοῦ Πινσὼν μὴ ἐξαιρουμένου. Ὁ μηχανικὸς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐγόγγυζε κατὰ τοῦ φίλου του, πλὴν ἐντούτοις ἤρχιζε νὰ συνειθίζῃ εἰς τὴν ἀτυχίαν του. Δὲν ἐγέλα μὲν εἰσέτι, διότι ἡ πληγὴ ἦτο νωπὴ, ἀλλ' ἄν τις τῷ ὡμίλει περὶ τοῦ καταναγκαστικοῦ αὐτοῦ ταξειδίου, ἀπήντα μετ' εὐθυμίας.

Ὁ Ζωηρὸς χάρις τῇ εὐδαίμονι ἀφροντισίᾳ τῆς ἡλικίας του ἐφαίνετο παρηγορηθεὶς πλέον. Περιέτρεχεν ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἑτέρας ἄκρας τοῦ ἀτμοπλοίου, ζητῶν ἀπλήστως νὰ βλέπῃ καὶ νὰ μανθάνῃ. Γινώσκων τὴν ἀγγλικὴν ἠδύνατο νὰ συνομιλῇ μετὰ τῶν ναυτῶν, τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἐπιβατῶν. Ἡ παρουσία του ἦτο εὕρημα ἀληθὲς διὰ τοὺς δύο φίλους, οἵτινες ἄνευ αὐτοῦ θ' ἀπέμενον απομεμονωμένοι. Τοῖς παρέδιδε μαθήματα τῆς ἀγγλικῆς καὶ πρὸ πάντων κατεβάρυνεν αὐτοὺς δι' ἐρωτήσεων.

— Διατί τὸ ἀτμόπλοιόν μας λέγεται *Καναδᾶς*; ἠρώτησε τὸν Πινσών· αὐτὴ δὲν εἶνε λέξις οὔτε ἀγγλικὴ οὔτε γαλλική.

— Καναδᾶς, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν καλεῖται ἐκτεταμένη χώρα, ἥτις ἀνακαλυφθεῖσα τὸ 1497 ὑπὸ τοῦ ἐνετοῦ Ἰωάννου Καβόττου, ἐξηρευνήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γάλλου Δενὶ τὸ 1523. Οἱ Ἱσπανοὶ μετέβησαν κατόπιν ἐκεῖ πρὸς ἀναζήτησιν μεταλλείων χρυσοῦ· ἀλλὰ μηδὲν εὑρόντες ἀπῆλθον λέγοντες «acà nada» (ἐδῶ, τίποτε). Ἐπειδὴ δὲ τὴν φράσιν ταύτην ἐπανελάμβανον οἱ αὐτόχθονες, ἐξελήφθη κατόπιν αὕτη ὡς τὸ ὄνομα τῆς χώρας.

— Διατείνονται πρὸς τούτοις, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς ὅτι Καναδᾶς εἶνε λέξις ἰρoκουεσία, σημαίνουσα ἄθροισμα καλυβῶν.

— Ἀληθῶς, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν, ἀλλ' ἡ ἱσπανικὴ ἐτυμολογία εἶνε ἡ κοινῶς παραδεδεγμένη.

— Λοιπὸν ὁ Καναδᾶς κεῖται πλησίον τῆς Ἀμερικῆς; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρός.

— Ἀποτελεῖ μέρος αὐτῆς, μικρὲ, ὅπως ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀποτελοῦσι μέρος τῆς Εὐρώπης. Ἡ βόρειος Ἀμερικὴ, πρὸς τὴν ὁποίαν διευθυνόμεθα, εἶνε μεγάλη ἤπειρος, διαιρουμένη εἰς ἓξ κυρίως ζώνας: εἰς τὴν ῥωσσικὴν Ἀμερικὴν, ἐσχάτως παραχωρηθεῖσαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολι-

Digitized by Google

τείας, καλουμένην δὲ καὶ Ἀλάσκαν, τὴν ἀγγλικὴν Ἀμερικὴν, περιλαμβάνουσαν τὸ Λαβραδὸρ, τὸν Καναδᾶν, καὶ τὴν Νέαν Σκωτίαν, τὴν δανικὴν Ἀμερικὴν ἢ Γροιλανδίαν, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἃς οἱ γάλλοι καλοῦσιν Ἀμερικὴν, ἀποδίδοντες εἰς ἓν μόνον μέρος τὸ ὄνομα τοῦ ὅλου, ἐφ' ᾧ ἀγανακτοῦσιν οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς νέας ἠπείρου.

— Καὶ τὸ Μεξικὸν ποῦ κεῖται;

— Τὸ Μεξικὸν καὶ ἡ Γουατεμάλα συμπληροῦσι τὰς ἓξ μεγάλας ὑποδιαιρέσεις τῆς βορείου Ἀμερικῆς.

— Εὐχαριστῶ, κύριε, εἶπεν ὁ Ζωηρός· δὲν θὰ λησμονήσω ὅλ' αὐτά. Θὰ τὰ ἐνθυμοῦμαι.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ ταξειδίου μεγάλη ἀναστάτωσις ἔλαβε χώραν ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ*. Εἰς τὴν ἐξ ἀνάγκης ὀκνηρὰν ζωὴν τῶν ἐπιβατῶν τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ τὸ ἐλάχιστον ἐπεισόδιον λαμβάνει τὰς διαστάσεις σπουδαίου συμβεβηκότος. Μετὰ μεσημβρίαν ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης ἐφάνη ἐξαίφνης πᾶσα ἐπάργυρος. Ὁ *Καναδᾶς* πλέων διέσχιζε πυκνὸν στρῶμα συνισταμένον ἐκ μαινίδων (ἀριγγῶν), συντρίβων αὐτὰς ὑπὸ τοὺς τροχούς του. Ὁ Ζωηρὸς καταληφθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ ἐξετέλεσε τὸ περίφημον ἐπικίνδυνον ἅλμα του πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τῶν ναυτῶν.

— Πόθεν ἔρχονται αὐτὰ τὰ ψάρια, καὶ ποῦ ὑπάγουν; ἠρώτησε τὸ παιδίον τὸν Πινσών.

— Ἔρχονται ἀπὸ τὸν Βόρειον πολικὸν Ὠκεανόν. Καὶ αἱ ἀρίγγαι καθὼς αἱ χελιδόνες μεταναστεύουσι κατ' ἔτος, καὶ κατέρχονται κατὰ στίφη ἀναρίθμητα ὡς βλέπεις ἐκ τῶν κατεψυγμένων ἐκείνων χωρῶν. Οἱ ἁλιεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας θὰ κάμουν καλὴν ἄγραν συλλαμβάνοντες ὅλον αὐτὸ τὸ πλῆθος ὅπερ διέρχεται τώρα ἐνώπιον ἡμῶν, διότι ἐκτὸς τῆς γενομένης εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης μεγάλης καταναλώσεως τῶν νωπῶν, παστῶν καὶ καπνιστῶν ἀριγγῶν, εἰς πολλὰς χώρας μεταχειρίζονται τὴν σάρκα τοῦ ἰχθύος αὐτοῦ ἀντὶ λιπάσματος.

Τὸ ἀτμόπλοιον πλέον κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν καὶ απομακρυνόμενον τῶν ἀκτῶν πρὸς ἃς οἱ ἰχθύες διευθύνοντο, ἀφῆκε μετ' οὐ πολὺ ὄπισθεν αὐτοῦ τὴν νομάδα ἀγέλην ἔχουσαν πλάτος μὲν ἑνὸς χιλιομέτρου καὶ μῆκος ἐφ' ὅσον ἐξικνεῖτο τὸ βλέμμα. Πάμπολλα θαλάσσια πτηνὰ περιέπταντο ὑπερθεν τῶν ατυχῶν ἰχθύων, ἤρχει δὲ νὰ προσψαύωσι τὴν ἐπιφάνειαν ὅπως συλλαμβάνωσιν αὐτούς. Μεταξὺ τῶν πτερωτῶν τούτων ἁλιέων διεκρίνοντο ἰδίως οἱ λάροι, πτηνὰ ἔχοντα πτέρυγας τοσοῦτον ἰσχυρὰς καὶ πτῆσιν τοσοῦτον ταχεῖαν, ὥστε δύνανται νὰ διατρέχωσι τρισχίλια χιλιόμετρα χωρὶς ν' ἀποκάμωσι.

Τὴν ἑσπέραν, μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐνῷ ὁ Πινσὼν συνωμίλει μετὰ τοῦ φίλου του ἡσύχως, ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν ὁ λογιστής.

— Μὲ συγχωρεῖτε ἂν σᾶς διακόπτω, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, ἀλλ' ὁ κανονισμὸς τῆς ὑπηρεσίας μοὶ τὸ ἐπιβάλλει. Ἀπεφασίσατε λοιπὸν νὰ κρατήσητε τὴν κλίνην τὴν ἰδικήν σας καὶ τὴν τοῦ μικροῦ.

— Ἀφοῦ μᾶς φιλοξενεῖτε, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν οὗ τὸ μέτωπον ἐπεσκιάσθη, πρέπει νὰ κοιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς βεβαίως εἰς κάποιον μέρος.

— Ἀναμφιβόλως· σᾶς παρακαλῶ μόνον νὰ ἐνθυμηθῆτε ὅτι ὀφείλετε νὰ μοὶ δώσητε δύο χιλιάδας φράγκα.

— Δύο χιλιάδας φράγκα! ἀνέκραξεν ὁ Πινσὼν, ἀνεγειρόμενος διὰ μιᾶς ἐκ τοῦ θρανίου ἐφ' οὗ ἐκάθητο, ἐγὼ θὰ σᾶς πληρώσω δύο χιλιάδας φράγκα! καὶ διὰ τίνα λόγον, σᾶς παρακαλῶ;

— Διὰ τὸν ναῦλον τοῦ ταξειδίου σας.

— Ὁρίστε καὶ ἄλλο! Τί;... ἐσεῖς μὲ ταξειδεύετε διὰ τῆς βίας, δὲν ἀκούετε τὰς παρακλήσεις μου καὶ ὡς νὰ μὴ ἔφθανε αὐτὸ, πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ πληρώσω!... Ὢ, αὐτὸ εἶνε τεράστιον!

— Θέλετε νὰ ταξειδεύσετε τὸν Ὠκεανὸν δωρεάν;

— Δὲν ἤθελα νὰ τὸν ταξειδεύσω κατ' οὐδένα τρόπον ἐγώ· τὸ γνωρίζετε καλά. Νὰ πληρώσω δύο χιλιάδας φράγκα διὰ νὰ φύγω ἀπὸ τὴν πατρίδα μου!... ὤ, αὐτὸ θὰ εἶνε πάρα πολύ.

— Ἂν μεταβῆτε εἰς τὴν δευτέραν θέσιν τὸ ταξείδιον θὰ σᾶς στοιχίσει μόνον χίλια ἑξακόσια· ἂν συγκατατίθεσθε μάλιστα νὰ τρώγητε μαζὶ μὲ τοὺς ναύτας, τότε ἐξοδεύετε χίλια μόνον φράγκα.

— Καὶ ποῦ θέλετε νὰ εὕρω, ἐπανέλαβεν ἀθύμως ὁ Πινσὼν, μέσα εἰς τὴν μέσην τῆς θαλάσσης αὐτὰ τὰ μυθώδη ποσὰ ὁποῦ μοῦ ζητεῖτε. Ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν κατοικίαν μου διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Λονδῖνον καὶ ὄχι τὴν Ἀμερικήν. Μέσα εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν μου ἂς ἔχω χίλια φράγκα ὅλα ὅλα κ' ὁ κόσμος ὅλος!...

— Συλλογίσθητε, κύριε, ὅτι ἡ Ἑταιρία δὲν εὐθύνεται διὰ τὸ τυχαῖον συμβὰν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐμείνατε ἐπὶ τοῦ πλοίου. Τρώγετε, πίνετε καὶ κοιμᾶσθε ἐντὸς τοῦ πλοίου, εἰς ὅλα δὲ τὰ μέρη τοῦ κόσμου δι' αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπαιτεῖται πληρωμή.

— Καὶ ἂν ἀρνηθῶ νὰ πληρώσω; ἂν δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ πληρώσω;

— Μετὰ μεγάλης μου λύπης θὰ σᾶς περιορίσω εἰς τὸ κύτος, διὰ νὰ ὀλιγοστεύσωσι τὰ ἔξοδα ὅπως δήποτε τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς σας. Ἅμα φθάσωμεν εἰς Νέαν Ὑόρκην τότε τὸ δικαστήριον...

— Πληρόνω ἐγὼ, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς, καὶ αὐτὴ ἡ θυσία δὲν θὰ μοῦ φανῇ μεγάλη, Πινσὼν, ἀφοῦ εἶχα τὸ εὐτύχημα νὰ σὲ ἔχω συνταξειδιώτην.

Ἀλλ' ὁ Πινσὼν δὲν ἤκουε πλέον, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἄκρως τεταραγμένος. Οὐ μόνον κατέτριβεν ἐπὶ ματαίῳ ἕνα μῆνα, οὐ μόνον ἔτρεχε τὸν κίνδυνον ναυαγίου καὶ ἐπεσκέπτετο ἀκουσίως τὴν Ἀμερικὴν, ἀλλὰ τῷ ἐζήτουν καὶ δισχίλια φράγκα καθ' ἣν στιγμὴν αὐτὸς ἐπίστευεν

Digitized by Google

ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ ἀποζημίωσιν! Ὁ μηχανικὸς ἐξημμένος καὶ ἀπελπις οὐδὲ κἂν τοῦ φίλου του τὰς παρατηρήσεις ἤθελε ν' ἀκούσῃ καὶ μεταβὰς ἔστη εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ πλοίου, θεώμενος ἐπὶ πολλὴν ὥραν ῥεμβῶς τὴν πρώραν τοῦ *Καραδᾶ* διασχίζουσαν τὸ ἀφρόεν κῦμα.

Ὁ ἥλιος ἐφήπτετο τοῦ ὁρίζοντος· λευκά τινα νεφύδρια ἐκυμάτιζον ἐν τῷ αἰθέρι καὶ οἱ λάροι περιίπταντο πέριξ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, ἑτοιμαζόμενοι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς βράχους ἐφ' ὧν ἔκτισαν τὴν φωλεὰν αὐτῶν.

— Ἱστίον εἰς τὸν ὁρίζοντα! ἀνέκραξεν αἰφνιδίως ὁ ἐπὶ τῆς σκοπιᾶς ναύτης.

Ὁ Πινσῶν ἐξηγέρθη τοῦ ληθάργου. Κατέναντι αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐφάνη τὸ ἄκρον ἱστοῦ τινος.

— Ἐρώτησε γρήγορα, μικρέ, εἶπε πρὸς τὸν Ζωηρόν, ἂν θὰ περάσωμεν σιμὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ πλοῖον.

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ ἐρωτηθεὶς ναύτης, ἐκτὸς ἂν ἀλλάξῃ δρόμον.

Ὁ Πινσῶν σύρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ζωηρὸν διηυθύνθη πρὸς τὴν γέφυραν, ὅπου ὁ πλοίαρχος τηλεσκόπιον ἐν χερσὶ κρατῶν ἐξήταζε τὸν ὁρίζοντα.

— Γρήγορα, μικρέ, εἶπεν ὁ μηχανικὸς ἀνυπομόνως, ἐρώτησε τὸν πλοίαρχον μὲ τὰ πλέον εὔμορφα λόγια ὁποῦ γνωρίζεις, ἂν ἐν περιπτώσει ὁποῦ περάσωμεν σιμὰ ἀπὸ τὸ πλοῖον ὁποῦ ἔρχεται ἐκεῖ κάτω οἱ ναυτικοὶ κανονισμοὶ ἐπιτρέπουν εἰς αὐτὸν νὰ μᾶς ἐπιβιβάσῃ εἰς αὐτό.

Ὁ Ζωηρὸς ὑπήκουσεν, ὁ πλοίαρχος ἔσεισε τὴν κεφαλήν, ἐκαθάρισε τὰς ὑέλους τοῦ τηλεσκοπίου του, καὶ ἀπεκρίθη ἐπὶ τέλους·

— Αὐτὸ τὸ πλοῖον φαίνεται ὅτι ἔρχεται πρὸς συνάντησίν μας· ἂν περάσῃ πολὺ σιμὰ ἀπὸ τὸν *Καραδᾶν*, ἂν ὁ πλοίαρχός του συγκατατίθεται νὰ σᾶς δεχθῇ, εἶμαι κατὰ πάντα πρόθυμος νὰ σταματήσω μίαν στιγμὴν διὰ νὰ ἐπιβιβασθῆτε· ὁ κανονισμὸς δὲν μοὶ τὸ ἀπαγορεύει.

Μόλις ὁ Ζωηρὸς μετέφρασε τὴν ἀπάντησιν ταύτην εἰς τὸν Πινσῶν, οὗτος χαιρετίσας εὐσεβάστως τὸν πλοίαρχον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ θέσιν, ὅπως ἐπιτηρῇ καλλίτερον τὸ πλοῖον, ὅπερ, ἐν τῇ φαντασίᾳ του, μετέφερεν ἤδη αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν *Νολλέ*.

[Ἕπεται συνέχεια].

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Δ'

Καταιγίς.—Προλήψεις καὶ σπονδαί.—Ἡ βρύση τοῦ χωριοῦ. —Τὰ πανηγύρια.— Αἱ προπαρασκευαὶ τῶν χωρικῶν. — Ἐν τῷ γεύματι. — Ὁ ἐν τῇ πλατείᾳ χορός. — Φορητὸν καφενεῖον.—Τὸ τραγοῦδι τῆς λ υ γ ε ρ ῆ ς.—Ἑσπερίδες. —Οἱ μεθυσμένοι.

Εἶνε ὡραῖον θέαμα ἡ καταιγὶς ἐν τῇ ἐρημίᾳ! Βοὴ καὶ σκότος, φῶς καὶ βροντή, πῦρ καὶ ὕδωρ! Χρυσαῖ ἁλύσσεις κεραυνῶν περιδένουσι τὰ βουνά! Ἡ δύσις ἀστράπτει, ἡ ἀνατολὴ βροντᾷ! Νομίζεις ὅτι μάχονται ἐκεῖ ἐπάνω οὐράνιός τις Σεϋμοὺρ καὶ οὐράνιος Ἀραβῆς! Τὰ τηλεβόλα βροντοῦσιν! αἱ σφαῖραι πίπτουσι... *χαλαζηδόν!* Συντρίβονται αἱ ὕαλοι τῶν παραθύρων μου, ἀναπηδῶσι τὰ πινάκια ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὅλος ὁ πύργος σείεται ἐκ θεμελίων.. . ὑπὸ τὸν φοβερὸν βομβαρδισμὸν τῆς Δύσεως, ἥτις κατὰ μοιραίαν ὅλως σύμπτωσιν ὑπερισχύει ἤδη κ' ἐν τῷ οὐρανῷ. Διαλύει τὰ μαῦρα νέφη τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀποκαθιστᾷ ταχέως τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην, ἀποσπῶσα τὰ θερμὰ εὐχαριστήρια τοῦ *πρόσφυγος* στομάχου μου, ὅστις ἀναλαμβάνει τέλος ἐν μακαριότητι περὶ ὥραν 9. μ. μ. πλὴν τῶν ἀγαθῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ τῆς τουρκικῆς... μαγειρικῆς.

* *

Εὐτυχῶς οἱ χωρικοὶ εἶχον ἤδη περατώσει τὴν ἐν τοῖς ἁλωνίοις ἐκκαθάρισιν τοῦ σίτου καὶ εἶχον ἀποθηκεύσει αὐτὸν εἰς *ταὶς κουβέλαις*, δηλαδὴ εἰς μεγάλα ξύλινα δοχεῖα ἐκ κοίλου κορμοῦ πλατάνου κατεσκευασμένα, οὕτω δὲ ἡ βροχὴ οὐδένα ἐζημίωσε. Καὶ ἐπειδὴ τελευταῖον ἤδη ὁμιλῶ περὶ τῶν ἁλωνίων τοῦ σίτου, ἀκούσατε δύο περιέργους προλήψεις ἐπικρατούσας κατ' αὐτά: ά. τὴν ἡμέραν καθ' ἣν στρώννυται τὸ *λεῶμα* ὁ οἶκος δὲν σαρώνεται, β') καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν αὐτῷ ἐργασίας δὲν δίδεται εἰς γείτονα *οὔτε φωτιὰ ἀπ' τὸ φοῦρνο ἀκόμη*.

Περίεργος καὶ ἀρχαϊκωτάτη εἶνε ἐπίσης ἡ τελουμένη σπονδὴ κατὰ τὴν περισυναγωγὴν τοῦ λειώματος εἰς ἐπιμήκη καὶ ὑψηλὸν σωρόν, *λαμνὶ*, καλούμενον. Συνήθως κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην βοηθοῦσι πολλοὶ χωρικοί, μετὰ τὸ πέρας δ' αὐτῆς ἡ οἰκοδέσποινα κρατοῦσα λάγηνον προσφέρει ὕδωρ εἰς ἕνα ἕκαστον ἵνα νιφθῇ. Κ' ἐκεῖνος νιπτόμενος ῥαντίζει τὸ γέννημα καὶ τὸ ἁλώνιον κύκλῳ εὐχόμενος *καὶ τοῦ χρόνου*· ἐν τέλει δ' ἡ οἰκοδέσποινα πλαγίως κρατοῦσα τὴν λάγηνον δρομαίως περιτρέχει τὸν σωρὸν χωρὶς νὰ πέσῃ οὐδὲ σταγὼν ὕδατος κατὰ γῆς, εὐχομένη καὶ αὐτὴ νὰ γείνῃ τοῦ χρόνου τόσος ὁ σωρός, ὅσος εἶνε ὁ κύκλος τὸν ὁποῖον ἔκαμεν. Ἐν τῇ τελέσει τοιαύτης σπονδῆς συνέβη καί τι *παρατράγουδον*. Ὅτε μοὶ ἔδωκεν ὕδωρ νὰ νιφθῶ καὶ νὰ εὐχηθῶ, ἐνόμισα καλὸν νὰ ῥαντίσω ὀλίγον καὶ τὴν παρισταμένην μελαγχροινὴν κόρην τοῦ οἰκοδεσπότου. Καὶ τότε μὲν ἡ πονηρὰ μετὰ τῆς λοιπῆς ὁμηγύρεως ἐγέλασε, λαβοῦσα δ' ἐν τέλει τὴν λάγηνον ἵνα νιφθῇ κ' ἐκείνη ἐξεκένωσε κακεντρεχῶς τὸ ἐναπομεῖναν ὕδωρ ἐπ' ἐμοῦ—εὐτυχῶς ὀλίγον — εὐχηθεῖσά μοι εἰρωνικὴν εὐχήν:

— Πάντα δροσιὰ νάχ' ἡ καρδιά σου 'σὰν τὸ νερό!

* *

Ἐκεῖ 'ποὺ πέντε γέρικα πλατάνια,
Θαρρεῖς, ἕνα μὲ τ' ἄλλο παραβγαίνουν
Ποιὸ πρῶτο θὲ νὰ φτάσῃ 'ς τὰ οὐράνια,
Γι' αὐτ' ὅλο καὶ 'ψηλότερα πηγαίνουν·

Digitized by Google

Ἐκεῖ ποὺ χορταράκι πρασινίζει
Ἐς τὴν ὥρα τοῦ ζεστοῦ καλοκαιριοῦ
Κι' ἀκούεται νερὸ ποὺ μουρμουρίζει,
. . . Ἐκεῖν' ἡ κρύα βρύσι τοῦ χωριοῦ.

Ἐκεῖ 'ς τὴ μαργαριταρένια βρύσι
Ὅλου τοῦ κάμπου τὰ πουλιὰ θάρθοῦνε,
Κ' ἡ πεταλούδαις κι' ὅλο τὸ μελίσσι
Μ' ὁλόδροσο νερὸ νὰ ποτισθοῦνε.
Καὶ τοῦ χωριοῦ τὰ κοριτσάκια πάλι
Θὰ μαζωχθοῦν 'ς τῆς βρύσης τὴ γωνιὰ
Νὰ νίψουνε τρανταφυλλένια κάλλη
Καὶ νὰ γεμίσουν κόκκινα σταμνιά.

Κ' ἐγὼ χωρὶς νὰ εἶμαι διψασμένος
Πόσαις φοραὶς δὲν ἔρχομαι 'ς τὴ βρύσι,
Καὶ καρτερῶ 'ς τὰ χόρτα καθισμένος
Πότε θάρθῃ τὴ στάμνα νὰ γεμίσῃ
Μιὰ λυγερὴ μὲ τὸ χυτὸ κορμί της,
Μὲ πρόσωπο χιονᾶτο, τρυφερό! . . .
Νὰ τῆς ζητήσω τάχα τὸ σταμνί της
Γιὰ νὰ ρουφήσω μιὰ σταλιὰ νερό!

Ἐνῷ ἀπ' τὰ χέρια τὸ σταμνί της παίρνω
Σιγὰ τὰ δακτυλάκια της ἀγγίζω,
Κ' ἐνῷ 'ς τὸ στόμα τὸ νεράκι φέρνω
Τὴν ὄψι της μ' ἀγάπη ἀντικρύζω.
Μὰ τόσο καῖν' τὰ μάτια της τὰ μαῦρα
Μάτια πλασμέν' ἀπ' ἀστραπῆς φωτιά,
Ποὺ, μ' ὅλο τὸ νερὸ, μ' ἀνάβει λαύρα
Μέσ' 'ς τὴν καρδιὰ ἡ κάθε τους ματιά.

Καὶ μέσ' 'ς αὐτὰ ὁ νοῦς στριφογυρίζει,
Νοιόθω κρυφὴ λαχτάρα μέσ' 'ς τὰ στήθια
Καὶ μιὰ φωνὴ 'ς ταὐτιά μου μοῦ σφυρίζει
Χίλια τραγούδια, χίλια παραμύθια.
Μ' ἀπὸ τὰ τόσα ἡ φτωχή μου πέννα
Οὔτ' ἕνα κἂν λογάκι δὲν κρατεῖ·
Ὅλα πετοῦν πουλάκια φτερωμένα
Δὲ θὲν νὰ σκλαβωθοῦνε 'ς τὸ χαρτί!

* *

Ἂν εἰς πάντα τὰ χωρία τῆς Β. Εὐβοίας τελοῦνται πανηγύρεις ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, οὔτε λόγος εὐσεβείας, οὔτε σκοπὸς ἐμπορίου ὑπάρχει—ἀλλὰ μόνον . . . πεῖνα. Καὶ οἱ συρρέοντες εἰς πᾶσαν πανήγυριν χωρικοὶ δὲν εἶνε οὐδ' εὐσεβεῖς οὐδ' ἔμποροι ἀλλὰ μόνον ἄνθρωποι πεινασμένοι!

Ὅσον παράδοξον καὶ ἂν φανῇ τοῦτο, εἶνε ὅμως ἀληθές. Καὶ αὐτοὶ οἱ μᾶλλον εὐποροῦντες τῶν χωρικῶν δύνανται νὰ μεταλάβωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὁπόταν θελήσωσι, καθόσον εἶνε παρεσκευασμένοι πάντοτε πρὸς τοῦτο διὰ τῆς καθημερινῆς αὐτῶν νηστείας. Καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ ἐλαίου χρῆσις εἶνε λίαν μεμετρημένη. Ἂν δ' ἐρωτήσητε περὶ κρέατος, θὰ μάθητε ὅτι ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι μὴ γευθεῖσαι ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν τοιούτου ἀπὸ τῆς περυσινῆς πανηγύρεως. Αἱ πανηγύρεις λοιπὸν εἶνε πράγματι βαρυσήμαντοι ἑορταὶ, διότι κατ' αὐτὰς πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ τοῦ πανηγυρίζοντος χωρίου οἰκογένειαι θὰ σφάξωσι *γίδα* ἢ *βετοῦλι*, τῶν ὁποίων θὰ μετάσχωσι καὶ οἱ συρρέοντες ἐκ γειτονικῶν χωρίων ἀγρόται ἄνευ ἐγγράφων ἢ προφορικῶν προσκλήσεων, ἐννοεῖται. Γίνεται δὲ τοῦτο εἰς πάντα τὰ χωρία κατ' ἐναλλαγὴν καὶ τρόπον τινὰ αὐτοδικαίως διὰ τοὺς ξένους, καὶ ἀναποφεύκτως διὰ τοὺς οἰκοδεσπότας. Κατὰ μέσον ὅρον ὁ πτωχότερος ἀγρότης ἐξοδεύει τὴν ἡμέραν τῆς ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ πανηγύρεως περὶ τὰς 50 δραχμὰς ποσὸν κολοσσιαῖον δι' αὐτόν.

* *

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 25ης—γνωστὸν ὅτι ἡ ἑορτὴ τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς ἑορτάζεται τῇ 26 Ἰουλίου — ἕκαστος χωρικὸς ἐκλέξας μεταξὺ τῶν ἰδίων ποιμνίων, ἢ ἀγοράσας παρ' ἄλλου ἄγει δεδεμένον ἀπὸ τῶν κεράτων, μάτην κράζον καὶ ἀνθιστάμενον τὸ μέλλον θῦμα τῆς πανηγύρεως, καὶ σφάζει αὐτὸ παρὰ τὴν θύραν τοῦ οἴκου, ἐνῷ ἡ σύζυγος ἢ ἡ κόρη ἀλείφει διὰ πηκτῆς ἀσβέστου ἔξω καὶ ἔσω τοὺς τοίχους καὶ χρίει διὰ πηλοῦ τὸ ἐσωτερικὸν ἔδαφος τῆς οἰκοδομῆς.

Εἶνε ἡ ὥρα 5 μ. μ. Ἡ σκιὰ τοῦ δυτικοῦ βουνοῦ ἁπλοῦται ἤδη ἐπὶ τοῦ χωρίου καὶ σὺν τῇ πρώτῃ ταύτῃ ἑσπερινῇ δρόσῳ περιερχόμενος βραδέως τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ γίνομαι μάρτυς αὐτόπτης τῶν διὰ τὴν πανήγυριν προπαρασκευῶν. Καὶ που μὲν βλέπω γυναῖκα ζυμόνουσαν τὸ τρίτον ἤδη ἐντὸς μικρᾶς κοίλης σκαφίδος, ἵνα ἐπαρκέσῃ ὁ ἄρτος διὰ τὴν ἑορτήν, ἐνῷ ἡ θυγάτηρ καθαρίζει δεκάδα κεραμείων πινακίων διὰ θερμοῦ ὕδατος καί τινα ὑάλινα ποτήρια διὰ φύλλων συκῆς προστρίβουσα αὐτά, ἀλλαχοῦ δὲ διὰ μακροῦ ἀκανθώδους σαρώθρου γραῖα οἰκοδέσποινα ἀποσύρει τὰ πρὸ τοῦ οἴκου ξηρὰ φύλλα, καὶ τελευταῖον νεαρὸς κομψευόμενος ἀγρότης, ἐπὶ ξυλίνου χαμηλοῦ σκαμνίου καθήμενος, δέχεται ἐπὶ τῶν παρειῶν του τὰ ξυριστικὰ γυμνάσματα ἐντίμου τινὸς ὁμηλίκου. Νομίζω ὅτι εἶνε ἡ καταλληλοτέρα πρὸς σταθμὸν θέσις καὶ εὐχαρίστως ἀποδέχομαι τὸ προσφερόμενόν μοι προσκέφαλον — δεῖγμα τιμῆς καὶ φιλοξένου διαθέσεως—ἵνα καθήσω. Ὁ ξυριζόμενος ἔχει τὸ πρόσωπον πλῆρες σάπωνος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστούς· κρατεῖ διὰ τῶν χειρῶν πρὸ τῆς σιαγόνος εὐρύτατον *καζάνι* πλῆρες ἀχνίζοντος ὕδατος, ἐλλείψει καταλλήλου λεκάνης ἐντὸς τοῦ ὁποίου κλίνει τὴν μορφήν, μορφάζουσαν συνεχῶς ὑπὸ τὰς θωπείας κοπτεροῦ μαχαιριδίου ἀντικαθιστῶντος ἀξιόλογα τὸ ξυράφιον. Ὁ δὲ αὐτοσχέδιος κουρεὺς τάς τε χεῖρας καὶ τὴν κοπίδα περιφέρει ἐπὶ τῆς ταλαιπώρου ταύτης μορφῆς μετὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐπιστημονικῆς ἀπαθείας χειρούργου ἢ ὀδοντοϊάτρου. Μετὰ ἡμίσειαν ὅλην ὥραν ἡ ἐργασία περατοῦται αἰσίως καὶ ὁ νεαρὸς ἀγρότης μετὰ φι-

Digitized by Google

λαρεσκείας ατενίζει εντός μικρού κυκλικού κατόπτρου, όπερ ανασύρει εκ του *σελαχίου* του, αντί της προτέρας, μορφήν καθαράν και μόνον ολίγον πεφλογισμένην εκ της εγχειρίσεως, ης φέρει και τα αιματηρά ίχνη εις δύο μέρη, κατά την δεξιάν παρειάν και το αριστερόν ωτίον.

— Τώρα να με κουρέψης και 'λίγο Γιάννη!

Λέγει προς τον καλλιτέχνην και το κούρευμα εκτελείται διά ψαλλίδος πέντε ίππων δυνάμεως, χρησιμευούσης διά τους ανθρώπους και... διά τα πρόβατα. Ευτυχώς η δευτέρα αύτη εργασία, αν όχι άλλο, εξετελέσθη τουλάχιστον ειρηνικώς και αναιμάκτως.

'Εκ δευτέρου σταθμεύω, αποδεχόμενος νέον προσκέφαλον, πλησίον ετέρας τινός θύρας, παρά την οποίαν καθημένη *μαυρομμάτα Λυγερή* ποικίλλει δι' ερυθρού και πρασίνου μαλλίου τας άκρας των στενών χειρίδων της λευκής φλανέλλας της, χάριν της πανηγύρεως. Κεντά μετά τέχνης άμα και σπουδής και όταν την ερωτώ: διατί τάχα να είνε η φανέλλα κεντημένη ενώ δεν φαίνεται; μοι αποκρίνεται: «ότι τα μανίκια εις την άκρη φαίνονται και είνε μιάν αηδία να μείνουν άκέντητα, ενώ όλα της τα ρούχα θα είνε κεντημένα».

'Αναχωρών ίνα την πεισμώσω είπον δήθεν καταρώμενος·

— Να 'βρίσκονταν ένας ποντικός, νάρθη την νύκτα να φάη τα κεντήματα της φανέλλας και να σ' έβλεπα!...

Κ' εκείνη μετά χαρίεντος εγωϊσμού:

— Ξέρεις τί θάκανα; θάφευγα από το πανηγύρι και θα πήγαινα με τα βώδια. Ζημιά του χωριού θάτανε, 'πού θα μ' έχανε!

Και θα ίδωμεν ότι είχε δίκαιον.

Φαντάσθητε την ευάρεστον έκπληξίν μου, όταν διερχόμενος και πάλιν διά του αυτοσχεδίου κουρείου είδον ήδη τους όρους ανεστραμμένους: τον πρώην κουρέα εις το *σκαμνί* και εις θέσιν κουρέως το παλαιόν θύμά του. Και είπον κατ' εμαυτόν:

— *Οι αμοιβαίως κουρείς*... δράμα κωμικοτραγικόν εις πράξεις δύο.

* *

'Η ημέρα της εορτής ανατέλλει από βαθέος όρθρου προαγγελλομένη υπό του συνεχώς ηχούντος σημάντρου. Πάντες σπεύδουσιν εις την εκκλησίαν κρατούντες μικράς κιτρίνας λαμπάδας ας ιδίαις χερσί κατασκευάζουσι προστρίβοντες διά των παλαμών κηρόν επί μακρού εστριμμένου νήματος· αι δε γυναίκες φέρουσι προσέτι πινάκιον βεβρασμένου σίτου και ποτήριον μαύρου οίνου. Εισερχόμενοι εις το εκκλησίδιον αποθέτουσι την προσφοράν, ανάπτουσι τας λαμπάδας, σταυροκοπούνται, ασπάζονται πάσας τας εικόνας και απέρχονται εις τον οίκον όπου αναμένει αυτούς ποικίλη εργασία προς υποδοχήν των πανηγυριωτών, οίτινες αφικνούνται περί την 10 ή 11 ώραν, υπολογίζοντες ότι θα είνε ήδη έτοιμον το γεύμα.

'Εφρόντισα να λάβω πρόσκλησιν παρά τινος εγκρίτου χωρικού και μετέχω του γεύματος αλλά μάλλον ως θεατής ή ως συνδαιτυμών. 'Η τράπεζα είνε στρογγύλη, χαμηλή τόσον, ώστε να δύναταί τις να τρώγη ανέτως επ' αυτής κατά γης καθήμενος και εστρωμένη διά κυανολεύκου εγχωρίου υφάσματος καθαρωτάτου. Ποικιλία φαγητών εννοείται ότι δεν υπάρχει, από πελωρίου λέβητος κενούται εντός ευρέος πινακίου πηλίνου κρέας μετά κρομμύων και ορύζης, το οποίον αποτίθεται επί του μέσου της τραπέζης· από των διαφόρων δε πειναλέων στομάτων μέχρις αυτού άρχεται αμέσως συνεχής, τακτική κίνησις των περονών και κροταλισμοί σιαγόνων, ούτως ώστε εν ακαρεί το πινάκιον κενούται, πληρούται εκ νέου και πάλιν, και πάλιν... 'Η γεύσις του φαγητού δεν είνε δυσάρεστος, έχει όμως το ανούσιον εκείνο προσόν της αφθονίας και μοι ενθυμίζει το στρατιωτικόν συσσίτιον, του οποίου τοσάκις μετέσχον οπόταν είχον την τιμήν να υπηρετώ ως σκαπανεύς. Είχον όμως την φιλόφρονα μέριμναν εξαιρετικώς δι' εμέ να παρασκευάσωσι μικρά τεμάχια κρέατος εν οβελώ εψημένα και μετά οριγάνου αφθόνου κεντημένα, τα οποία ήσαν αληθώς νοστιμώτατα. 'Ενώπιον της πείνης πάσα ομιλία τρέπεται εις φυγήν και εν τη παρατεταμένη εκείνη σιγή μετά προσοχής περιεργαζόμην το εσωτερικόν του οίκου.

Και η μεν οροφή είνε παμμέλαινα εκ του καπνού της εστίας αδυνατούντος να εξέλθη κατ' ευθείαν διά της επί τούτω τετρημένης στέγης και επιπλέοντος καθ' όλην αυτής την έκτασιν· διά μικρού δε τοίχου, ύψους ενός μόλις πήχεως διήρηται η όλη οικοδομή εις δύο σχεδόν ίσα τμήματα· τον θάλαμον και την αποθήκην. Και ο μεν θάλαμος εν ω καθήμεθα περιέχει τα ελαφρότερα οικιακά σκεύη: πρασίνην *κασέλλαν*, σωρόν μαλλίνων σκεπασμάτων, δέσμας νημάτων ανηρτημένας επί του τοίχου, ογκώδη *κουβάρια* χρωματιστών μαλλίων εκκρεμή από των χονδρών δοκών της οροφής, μακρόν αλβανικόν όπλον παρά την γωνίαν, ποιμενικήν ράβδον, πέλεκυν και ξύλινον πτύον, τεθραυσμένην *ανέμην* και παλαιόν *αργαλειόν* και μέσω όλων τούτων δύο μικρούς αντιπροσώπους του πολιτισμού: θαμβόν καθρέπτην και—απίστευτον αληθώς — ρυπαρόν φύλλον '*Ασμοδαίου* διά τεσσάρων καρφίδων άνω της θύρας προσηλωμένον περιέχον εικόνα εν η φαίνονται οι κκ. Τρικούπης και Κουμουνδούρος έτοιμοι προς αμοιβαίαν γρονθοκοπίαν. 'Εκ περιεργείας ηρώτησα:

— Τί ζωγραφιά είν' αυτή;

Και ο οικοδεσπότης σταματών προς στιγμήν προ των χειλέων την κατάφορτον περόνην μοι απεκρίθη:

— Άμ' γράμματα δεν 'ξέρω, μα θαρρώ πως είνε τίποτε *φράγκοι μπεχλιβάνηδες*— είχαν έρθει και 's το Ξηροχώρι τα πρόπερσι...

Digitized by Google

Ὁποία ἀκουσίως σατανικὴ ἀπάντησις!

Ἡ ἀποθήκη περιέχει τὰς *κουβέλας* καὶ τοὺς πίθους, ἤτοι δοχεῖα σίτου, κριθῆς, ἀραβοσίτου καὶ ἐλαίου. Περιέχει προσέτι σκαφίδας, ἄροτρα, σκαπάνας, πλεξίδας σκορόδων καὶ κρομμύων καὶ ποικίλα σκεύη τοῦ ἀγροτικοῦ βίου. Σημειωτέον δ' ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ ἀποθήκη χρησιμεύει τὸν χειμῶνα ὡς θερμὸν ἄσυλον τῶν βοῶν καὶ τῶν ὄνων, οἵτινες συνειθισμένοι νὰ εἰσέρχωνται ἐν τῷ οἴκῳ τότε, μετ' ἀφελείας εἰσάγουσι καὶ νῦν τὰς κεφαλὰς διὰ τῆς θύρας ὡς οἰκειότατοι φίλοι ἢ καὶ ἀπρόσκλητοι εἰσέρχονται οὐχὶ σπανίως.

Ἀλλ' αἱ προπόσεις μὲ ἀποσπῶσιν ἀπὸ τῶν παρατηρήσεων τούτων. Ἕκαστος λαμβάνων ποτήριον πλῆρες οἴνου — ὁ πολιτισμὸς κατήργησε τὴν ποιητικὴν *πλόσκαν*—εὔχεται εὐτυχίαν, εὐζωΐαν κλπ. εἰς τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τοὺς ἄλλους, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἐμέ: *μιὰ νύφη πλούσια κ' ἔμμορφη ἢ καλὴ τύχη ἢ ὅ,τι ἀγαπᾷ ἡ καρδοῦλά μου!* Εἰς τὰς ποικίλας ταύτας εὐχὰς τῶν ἀγαθῶν μου φίλων μειδιῶν ἀπήντησα διὰ τῆς παλαιᾶς μου ἐκείνης προπόσεως, μεθ' ὃ ἠγέρθην κ' εὐχηθεὶς αὐτοῖς *καλὸ βράδυ*, ἀνῆλθον εἰς τὸν πύργον μου πρὸ πάντων ἵνα φάγω, ἔτι δὲ ἵνα ἀναπαυθῶ ὀλίγον κ' ἑτοιμασθῶ διὰ τὸν μέγαν χορὸν τῆς πλατείας, ὃν λίαν ἀνυπομόνως προσμένω.

* *

Δὲν εἶνε εὐρεῖα ἡ μεταξὺ τῶν οἰκιῶν κειμένη πλατεῖα τοῦ χωρίου, ἀλλ' εἶνε ὁμαλή, καθαρὰ καὶ σκιάζεται ὑπὸ συστάδος μωρεῶν καὶ ἀναδεδεμένων κλημάτων. Ὁ χορὸς ἄρχεται ἐν αὐτῇ ἀπὸ τῆς 3 μ. μ. ὥρας κατ' ἀρχὰς ψυχρός, ἀνούσιος, μόλις ὑπὸ πέντε ἢ ἕξ βραδυκινήτων χωρικῶν, ἠχοῦντος τοῦ *τουμπάνου* καὶ κλαυθμηριζούσης τῆς *καραμούζας*· ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐμψυχοῦται, θερμαίνεται καὶ φθάνει στιγμή, καθ' ἣν χορεύουσι τεσσαράκοντα περίπου ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Οἱ μὴ χορεύοντες ἀθροίζονται ἐν πυκνοῖς ὁμίλοις περὶ τοὺς χορευτὰς ἢ περὶ τὸ φορητὸν καφενεῖον τῆς πανηγύρεως, ὅπερ διὰ τὸ παράδοξον τῆς θέας εἶνε, νομίζω, ἄξιον συντόμου περιγραφῆς. Δύο μικρὰ ξύλινα ἑρμάρια εἶνε τεθειμένα κατὰ γῆς εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς ἴσως μέτρου τὸ ἓν ἀπὸ τοῦ ἄλλου· ἐπ' αὐτῶν ἁπλοῦται μακρὰ σανίς, ἀποτελοῦσα οὕτω αὐτοσχέδιον buffet. Δωδεκὰς ποτηρίων, δεκὰς μικρῶν κυμβίων, παντὸς χρώματος καὶ σχήματος, *τενεκὲς* παναρχαίων λουκουμίων καὶ μία ἀνημμένη *φουβοῦ* πρὸς κατασκευὴν τοῦ καφὲ ἵστανται κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῆς σανίδος, ὁμοίως δὲ καὶ ποικιλόχρωμος *ρουλέττα*, ἀποδίδουσα ἀντὶ μιᾶς πεντάρας πέντε λουκούμια ἢ 25 λεπτὰ τῷ κερδίζοντι. Δύναταί τις ὅμως νὰ εἴπῃ ὅτι μόνον τὸ ἐπάνω πάτωμα εἶνε καφενεῖον, διότι τὰ κάτω πατώματα, ἤτοι τὰ ἑρμάρια, περιέχουσι ποικίλας πραγματείας ἄλλας, πρὸ πάντων δ' ὑφάσματα, ἐν οἷς διαπρέπουσι μεγάλα χρωματιστὰ μανδήλια, φέροντα ξιφήρη τὸν ἥρωα Μάρκον Βότσαρην. Τὸ καφενεῖον τελειότερον τῶν παρ' ἡμῖν, χορηγεῖ πρὸς εὐκολίαν τῶν πελατῶν αὐτοῦ καφὲν *πεντάρικον* καὶ καφὲν *δεκάρικον*. Ἀλλὰ καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ πληροῖ ὁλόκληρον κύπελλον ἢ κυμβίον, ἂν θέλετε, μόνον δὲ δι' ἁδρᾶς προσοχῆς κατορθώνω τέλος νὰ ἐννοήσω ὅτι ἡ ἐλαστικότης τῶν τιμῶν προέρχεται ἐκ τούτου· ὅτι ὁ μὲν *πεντάρικος* κατασκευάζεται διὰ τῶν ἀποσταλαγμάτων ἑνὸς κυμβίου, ὁ δὲ *δεκάρικος* διὰ τῶν ἀποσταλαγμάτων δύο τοιούτων — διαφορὰ σπουδαία! Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι ὁλόκληρον τὸ κατάστημα εἶνε τοιοῦτον, ὥστε νὰ φέρεται ἐπὶ ῥάχεως ὄνου ἀπὸ πανηγύρεως εἰς πανήγυριν.

Ὁ χορὸς εἶνε ἤδη ἐν τῇ ἀκμῇ του! Μέσῳ τοῦ ἤχου τῶν χορευτικῶν ὀργάνων ὑπολανθάνουσιν οἱ συριγμοὶ τῶν ἐνθουσιώντων χορευτῶν, ἔτι δὲ οἱ τριγμοὶ τῶν στενῶν ὑποκαμίσων καὶ ὁ μεταλλικὸς ἦχος τῶν ταλαντευομένων ἀργυρῶν νομισμάτων, ἅτινα φέρουσιν ἀφθόνως αἱ χορεύτριαι. Αἱ τῶν ἀνδρῶν ἐνδυμασίαι εἶνε μονότονοι καὶ ἁπλούσταται, μόνον δ' αἱ ποικιλόχρωμοι τῶν γυναικῶν στολαὶ καθιστῶσιν ἀληθῶς γραφικὴν τὴν ὅλην ἄλυσσον τοῦ χοροῦ. Τὸν χορὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σύρουσιν οἱ ἄνδρες, χορεύουσι δ' ἐκτὸς μικρῶν ἐξαιρέσεων ἀθλίως. Κατ' ἔθιμον δὲ ὡραῖον, ὅταν σύρῃ τις τὸν χορὸν σπεύδουσιν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι νὰ *ράνωσιν* αὐτόν, δηλαδὴ κρατοῦντες ἐν τῇ χειρὶ ὀβολόν, (σπανίως δὲ διώβολον) ἀνακινοῦσιν αὐτὸ ἐπιδεικτικῶς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ χορευτοῦ, εἶτα δ' ἀποδίδουσιν εἰς τὸν *καραμουζάρην*, ὅστις μετὰ θαυμασίας δραστηριότητος ῥίπτει διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸ νόμισμα ἐν τῷ κόλπῳ κρατῶν διὰ τῆς ἑτέρας ἐν παρατάσει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν *νόταν*, ὡς τέττιξ, κ' ἐπαναλαμβάνων ἐγκαίρως τὸ μουσικὸν τεμάχιον. Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος εἶνε ἡ ὀξυδέρκεια, δι' ἧς ἀκολουθῶν τὰς κινήσεις τῶν παρισταμένων κατορθοῖ πολλάκις ἐναερίως διὰ τῆς χειρὸς ν' ἁρπάζῃ τὰ ὑπ' αὐτῶν ῥιπτόμενα νομίσματα χωρὶς νὰ χάνῃ τὸν χρόνον τῆς χορευτικῆς του μουσικῆς.

Τέλος πάντων σύρουσι τὸν χορὸν καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ πρώτη τεσσαρακοντοῦτις ἄσχημος χωρικὴ κοντὴ καὶ παχεῖα ἐκ τοῦ προνομιούχου χωρίου τῆς ἀσχημίας, τοῦ *Ἀγριοβοτανίου*· μετ' αὐτὴν ἄλλη καὶ αὐτὴ ξένη, μετρία καθ' ὅλα, καὶ ἄλλη καὶ ἄλλη... Ἐκ συμπτώσεως πᾶσαι ἐστερημέναι καὶ τοῦ ἐλαχίστου θελγήτρου! Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἀνουσίους ταύτας μορφάς, δῆθεν ἄκουσα καὶ δυσκόλως ἐνδοῦσα εἰς παρακλήσεις ἐξαδέλφου της, προσέρχεται καὶ σύρει τὸν χορὸν ἄνευ βαρέων στολισμῶν, ἀλλὰ κομψή, χαρίεσσα, δροσερὰ καὶ εὔμορφος χωριατοποῦλα,—αὐτὴ ἐκείνη ἡ χθὲς κεντοῦσα τὰς χειρίδας τῆς φανέλλας παρὰ τὴν θύραν της!...

* *

Καὶ πρῶτον ἔχει ξανθὴν τὴν κόμην καὶ μελα-

Digitized by Google

νας τοὺς ὀφθαλμούς. Ἔπειτα ἔχει λευκήν, διαυγῆ τὴν ὄψιν, ῥοδαλὸν τὸ χεῖλος καὶ τελείαν κατατομὴν ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἀγάλματος, ὁσάκις μένει πρὸς στιγμὴν ἀκίνητος. Εἶνε εὐθὺ καὶ λυγηρὸν τὸ σῶμά της, ἀριστοκρατικῶς μικραὶ αἱ χεῖρες καὶ ἐλαφρῶς ἀναπάλλεται ἐν τῇ ῥυθμικῇ κινήσει τοῦ χοροῦ κόλπος καλλιτεχνικῶς τέλειος κατὰ τὰς πτυχὰς ὡσεὶ Καρυάτιδος τοῦ Ἐρεχθείου. Συγχωρήσατε τὸν θαυμασμόν μου! Εἶνε ἡ πρώτη ἀληθὴς ἑλληνικὴ καλλονὴ ἣν ἔχω ἀπέναντί μου. Οὐχὶ ἐστρεβλωμένη καὶ ἠχμαλωτισμένη ἐν στηθοδέσμῳ καὶ ἐν ἐσθῆτι πελωρίᾳ καὶ σεσυρμένη τρεῖς πήχεις κατὰ γῆς, μηδ' ἀνυψουμένη τέσσαρας δακτύλους ὑπὲρ τὸ ἔδαφος διὰ ὑποδηματίων Henri IV ἐπὶ τὸ κομψότερον. Μόνον αἱ χρεωκοπημέναι δεκαοκταέτιδες γεροντοκόραι τῶν πόλεων ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν παραλόγων τούτων δανείων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συρμοῦ· ἡ δεκαοκταέτις χωριατοπούλα μου ἔχει ἀρκετὰ κομψὸν τὸ σῶμα καὶ ἄνευ τοῦ στηθοδέσμου, ἔχει ἀρκούντως ὑψηλὸν κ' εὐθὺ τὸ ἀνάστημα καὶ ἄνευ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων ὑποδηματίων τῶν τιμωμένων διὰ τοῦ ὀνόματος ἑνὸς τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας. . .

Ὅλα τὰ βλέμματα προσηλοῦνται ἐπ' αὐτῆς, βλέμματα θαυμασμοῦ ἢ φθόνου, κ' ἐκείνη σύρει τὸν χορὸν διὰ τοῦ μικροῦ ἐρυθροῦ μανδηλίου της, ἀπαράμιλλος τὴν στάσιν, τὴν χάριν, τὴν τέχνην τοῦ βήματος, λυγίζουσα τὸ σῶμα ὡς κάλαμος καὶ ὡς ὄφις περιελισσομένη. Κ' ἐνῷ οἱ πόδες χορεύουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, χορεύει ἀκόμη γλυκὺ βλέμμα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐπαγωγὸν μειδίαμα ἐπὶ τῶν χειλέων της. Κ' ἐνῷ ἡ βάναυσος ἐκείνη ὀρχήστρα ἠχεῖ τὴν μονότονον τοῦ χοροῦ μελῳδίαν, ἑτέρα τις αἰθερία μελῳδία, μετ' ἐπιχάριτος ἐγωϊσμοῦ ἀποπνεομένη ἐξ αὐτῆς τῆς χορευτρίας — κλέπτω ἰδέαν τοῦ Βύρωνος—νομίζει τις ὅτι συνενοῦται εἰς ἄρρητον ἆσμα, τοῦ ὁποίου οἱ πτερωτοὶ στίχοι μεταφραζόμενοι εἰς ἀτέχνους δεκαπεντασυλλάβους θὰ ἦσαν περίπου οἱ ἑξῆς:

Δἐέτε πῶς σέρνω τὸ χορό! κι' ὁ κάμπος λουλουδίζει,
Γιὰ νὰ πατοῦν τὰ πόδια μου 'ς τὴν ἀνθισμένη γῆ του,
Κ' ἕνα πουλάκι 'ς τὸ δεντρὶ γλυκὸ τραγοῦδι ἀρχίζει,
Σὰν νὰ μοῦ λέῃ τὸ σκοπὸ μὲ τὴ γλυκειά φωνή του.
. . . .

Καὶ φέρει τὸ *εὐμορφότερον* ὄνομα τοῦ κόσμου— διότι ὀνομάζεται — *Εὐμορφοῦλα*. Ἐγὼ ὅμως, ἂν θέλετε, τὴν ὀνομάζω καὶ Προσηνῶν Ἀρτέμιδα... Ὢ; ἐν ὀνείρῳ, ὡς ἐν βαθεῖ ῥεμβασμῷ κλείω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μοὶ φαίνεται ἡ περικαλλὴς ἀγρότις μυστηριωδῶς τις ζωογόνησις τοῦ ἀρχαίου ἀγάλματος τῆς θεᾶς!

* *

Δὲν ὑπάρχει ἐνταῦθα τὸ κάλλιστον ἀθηναϊκὸν ἔθιμον τοῦ ἀνάπτειν πυρὰς ἐν ταῖς ὁδοῖς κατὰ τὰς ἑσπέρας μεγάλων ἑορτῶν. Ἐνῷ ὅλοι ἀγρυπνοῦσιν, ὅλοι εὐωχοῦνται εν ταῖς οἰκίαις, ἐξωτερικῶς τὸ χωρίον εἶνε κατασκότεινον καθόσον μάλιστα οὐδὲ παράθυρα ἔχουσιν οἱ ἀγροτικοὶ οἰκίσκοι, δι' ὧν νὰ ὑποφώσκῃ τὸ ἀμυδρὸν φῶς νυσταλέου τινὸς λύχνου ἀνηρτημένου ἀπὸ τοῦ τοίχου καὶ φωτίζοντος τοὺς τῇδε κἀκεῖσε ἐξηπλωμένους χωρικούς, τρώγοντας, πίνοντας, ᾄδοντας καὶ τινας μακαρίως περὶ τὴν τράπεζαν κοιμωμένους. Μακρόθεν δ' ἀκούων τις τὰς κραυγάς, τὰς ὠρυγὰς ἐκείνας τῶν εὐθυμούντων ἐν τῷ βαθεῖ σκότει τῆς νυκτός, ὑπολαμβάνει, ἂν ὀλίγον δεισιδαίμων τυγχάνῃ, τὴν νυκτερινὴν ταύτην εὐωχίαν, εὐωχίαν δαιμόνων ἢ βρυκολάκων, ὁπόταν μάλιστα σὺν ταῖς φωναῖς τῶν κυρίων των καὶ οἱ πολυπληθεῖς ὄνοι δεδεμένοι ἐν τοῖς ἀλωνίοις σαλπίζουσι περιχαρῶς ὡσεὶ συνεορτάζοντες κ' ἐκεῖνοι. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι μέσῳ τόσων κρωγμῶν κοράκων ἀκούονται καὶ ἀκανθυλλίδων μελῳδίαι, ἀλλὰ τόσον ὀλίγαι! Ἰδίως διὰ τῆς θύρας ἑνὸς οἰκίσκου μικρὸν ἠνεωγμένης κρυσταλλίνη φωνὴ γυναικὸς μὲ σκανδαλίζει τόσον, ὥστε πλησιάζω, πλησιάζω καὶ γίνομαι ὠτακουστής—ὡς ὑπηρέτης—ἵνα μὴ εἰσερχόμενος ταράξω τὴν ᾄδουσαν:

Γραμματικὸ—Ῥουσάκι μ', ναί!—
Γραμματικὸ 'μακέλλεψαν 'ςε μαυρομμάτας πόρτα
Κ' ἐπήαινε—Ῥουσάκι μ', ναί!—
Κ' ἐπήαινε τὸ αἷμά του 'σὰν σιγανὸ ποτάμι
Κ' ἡ μάννα του—Ῥουσάκι μ', ναί!—
Κ' ἡ μάννα του τὸ 'μάζευε μ' ἕνα χρυσὸ μαντῆλι!
. . . .

Κατηραμένη ἀτυχία! μικρὸν παιδίον ἤνοιξε τὴν θύραν καὶ ἐγὼ φωραθεὶς ἐγκληματίας ἠναγκάσθην νὰ εἰσέλθω καὶ ν' ἀπολέσω τὴν συνέχειαν τοῦ ὡραίου ᾄσματος, τὸ ὁποῖον κατ' οὐδένα λόγον ἔστερξε νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ εὔμορφος ἀοιδός, ἥτις ἦτο αὐτὴ ἐκείνη ἡ εὔμορφος χορεύτρια τῆς ἡμέρας, ἡ βασίλισσα τῆς ἑορτῆς, ἡ ξανθὴ καὶ μελανόφθαλμος *Εὐμορφοῦλα*. Καὶ ὅταν μετὰ ματαίας παρακλήσεις ἐπὶ τέλους τὴν ἠρώτησα διὰ τί δὲν ἐξακολουθεῖ τάχα τὸ ᾆσμά της νὰ τὴν ἀκούσω, πονηρῶς μειδιῶσα, τί νομίζετε ὅτι μοὶ ἀπήντησε;

— Μάλιστα! γιὰ νὰ μὲ βάλῃς 'ς τὸν τύπο!...

— Καὶ τώρα τάχα; θὰ γράψω ἴσα ἴσα πῶς εἶσαι κακιὰ καὶ πεισματάρα.

— Θὰ βάλω δὰ κ' ἐγὼ τὴ γάτα μας νὰ κλαίῃ! . . .Σάν πως μὲ 'ξέρουν, βλέπεις, ποιὰ εἶμαι. Ἐμμορφοῦλα θὰ γράψῃς· εἶν' ἕνα σωρὸ Ἐμμορφοῦλαις 'ς τὸ χωριό.

* *

Θρῆνοι καὶ κοπετοὶ μ' ἀπέσπασαν ἀπὸ τῆς θελκτικῆς ταύτης συνομιλίας. Πρηνὴς παρά τινι γωνίᾳ τεσσαρακοντούτης ἄνθρωπος ἔκλαιε ῥαγδαίως τύπτων διὰ τῶν χειρῶν τὴν κεφαλήν. Κ' ἐνῷ μετ' ἀπορίας καὶ οἴκτου ἐπλησίασα πρὸς αὐτόν, οἱ λοιποὶ οὐ μόνον ἀνάλγητοι ἔμενον ἀλλὰ καὶ ἐγέλων ἐν εὐθυμίᾳ. Τί εἶχεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος; Τὸ ἔμαθον ἀμέσως· ἔπιεν οἶνον πολὺν κ' ἐμέθυσεν, εἶχε δὲ τὸ παράδοξον ἰδίωμα ἐν τῇ μέθῃ νὰ κλαίῃ τὸν πάππον του, τὴν μάμμην, τὸν προσπάππον καὶ ὅλων τῶν προγόνων τὴν χορείαν ἀπὸ πέμ-

Digitized by Google

πτης ἢ ἕκτης γενεᾶς. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν εἰσήρχοντο διὰ τῆς θύρας δύο ἄλλοι εὐθυμότεροι μεθυσμένοι· καὶ ὁ μὲν ἐχρησίμευεν ὡς ὄνος φέρων *σαμάριον* καὶ ὅλην τὴν λοιπὴν πανοπλίαν, ὁ δὲ ἦν ἀναβάτης ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ὀνανθρώπου καθήμενος ἀφελέστατα. Τοσούτῳ δὲ λαμπρῶς ὑπεκρίνετο τὸ πρόσωπον ὄνου ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, ὥστε οὐ μόνον τετραποδητεὶ ἐβάδιζε καὶ ὄνου φωνὴν ἀπεμιμεῖτο, ἀλλὰ καὶ δράκα ἀχύρου ἀστείως προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ὑπό τινος λαιμάργως ἐμάσσησεν. Ἡ τραγικωτέρα ὅμως μέθη ἦτο ἄλλου τινὸς, ὅστις ὕπτιος κ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἔχων ἐν διηνεκεῖ ἀκινησίᾳ, ἀπήντα εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν, ὅτι αὐτὸς ἀπέθανε πλέον, ὅτι πρέπει νὰ φέρουν τὸν παπᾶ καὶ νὰ τὸν θάψουν μάλιστα ἐγκαίρως, διότι εἶνε ζέστη καὶ νὰ μὴ βρωμίσῃ!

Τοιαῦται αἱ ἐκ τῆς πανηγύρεως ἐντυπώσεις μου. Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐπανελήφθη ὁ χορὸς, ἀλλὰ ψυχρότατος ἤδη καὶ περὶ τὴν 5 ὥραν μ.μ. τὸ χωρίον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μονότονον αὐτοῦ τροχιὰν, ἀφ' ἧς θὰ ἐξέλθῃ τὴν 26 Ἰουλίου 1883·— λοιπὸν *καὶ τοῦ χρόνου!*

5 Αὐγούστου 1882. Γεωργιος Δροσινης.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ

ἐν Ἀμερικῇ.

Ἐν Πενσυλβανίᾳ εἴκοσι περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Φιλαδελφείας κεῖται τὸ περιβόητον λύκειον τῆς Σουαθμόρης.

Τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦτο περικλεῖον περὶ τοὺς τριακοσίους μαθητὰς εἶνε μικτόν· ἄρρενα καὶ θήλεα ὁμοῦ ἀκροῶνται τῶν αὐτῶν μαθημάτων, ἐν ταῖς αὐταῖς αἰθούσαις συνδιασκεδάζουσι καὶ συντρώγουσι, ἑνὶ λόγῳ συζῶσιν ἐντελῶς καὶ οὐδέποτε, οὐδέποτε ἀποχωρίζονται, ἐκτὸς ἐννοεῖται ὅταν μεταβαίνωσιν εἰς τοὺς κοιτῶνάς των νὰ κοιμηθῶσι.

Μικτὸν ἐκπαιδευτήριον! Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε βεβαίως ἀνατροπὴ πασῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ περὶ ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως γηραιῶν ἰδεῶν. Ἐν Ἀμερικῇ τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἁπλούστατον.

* * *

Ἐὰν ὁ ἀναγνώστης ἐπιθυμῇ νὰ μ' ἀκολουθήσῃ, μετὰ χαρᾶς ἀναλαμβάνω νὰ τὸν ὁδηγήσω διατρέχων μετ' αὐτοῦ τὰς ἀπεράντους αἰθούσας καὶ τοὺς πολυελίκτους διαδρόμους τοῦ λυκείου καὶ νὰ τῷ γνωρίσω τοὺς ἀξιολόγους αὐτοῦ κατοίκους, θήλεις τε καὶ ἄρρενας.

Τὸ λύκειον κεῖται ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἐν τόπῳ καταφύτῳ· ὀπίσω δὲ αὐτοῦ ἐκτείνεται μέγα ἄλσος περιέχον παντοῖα παιγνίδια προσιτὰ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίας. Αἱ μεγάλαι δὲ αὗται ἐκτάσεις, ἔνθ' ἀναπνέει τις ἀέρα καθαρὸν καὶ ζωογόνον, εἶνε καταλληλόταται ὡς τόπος ἀγωγῆς ἢ μᾶλλον ἀνατροφῆς τῆς νεότητος.

Τὸ λύκειον ἱδρύθη ὑπὸ ἑταιρίας *κουακέρων*, οἵτινες, ὡς γνωστὸν, εἶνε μία τῶν πολυαρίθμων προτεσταντικῶν αἱρέσεων, ἥτις εἶνε καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ λυκείῳ, οὗ οἱ μαθηταὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἶν' ἐξ οἰκογενειῶν *κουακερικῶν*.

* * *

Ἐπειδὴ ἤμην ξένος ἔτυχον ὑποδοχῆς ἐξαιρέτου καὶ ἐγκαρδίου, εἷς δὲ τῶν καθηγητῶν εὐηρεστήθη νὰ μὲ ὁδηγήσῃ εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ καθιδρύματος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μαθηταὶ εἶνε καὶ θήλεις καὶ ἄρρενες, θήλεις καὶ ἄρρενες εἶνε καὶ οἱ καθηγηταί. Ὅθεν καίτοι τὸ *X* καὶ τὸ *Ψ* φύσει δὲν εἶνε τοιαῦτα ὥστε νὰ ἀπασχολῶσι τὴν λαμπρὰν καὶ εὐκίνητον φαντασίαν τῶν γυναικῶν, ὅμως ὁ καθηγητὴς τῶν ἀνωτέρων μαθηματικῶν ἐν τῷ λυκείῳ τούτῳ εἶνε θελκτικωτάτη νεαρὰ γυνή.

Καὶ πολλοὶ δὲ καθηγηταὶ τῶν λατινικῶν καὶ τῆς χημείας αὐτῆς εἶνε γυναῖκες. Περὶ δὲ τῆς ῥαπτικῆς καὶ τῶν ἄλλων γυναικείων ἔργων μὴ ἐρωτᾶτε, οὐδεμίαν περὶ αὐτῶν φροντίδα λαμβάνουσι· διότι νεᾶνις ἀποφοιτῶσα τοῦ λυκείου δύναται ἀξιόλογα νὰ μὴ εἰξεύρῃ εἰς τί χρησιμεύει ἡ δακτυλήθρα. Ἐὰν δὲ χάριν τοῦ ἀνδρός της δὲν θὰ δυνηθῇ ἡμέραν τινὰ ἐν ταξειδίῳ τοὐλάχιστον νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας τὴν βελόνην, ἀλλ' ὅμως θὰ δύναται καθ' ἡμέραν νὰ κατακηλῇ τὰ ὦτά του ἀπαγγέλλουσα χωρία τοῦ Σοφοκλέους ἢ τοῦ Ὁρατίου καὶ λύουσα πολύπλοκόν τι μαθηματικὸν πρόβλημα.

Διερχόμεθα μακροὺς καὶ εὐρυτάτους διαδρόμους πλακοστρώτους, ὧν ἑκατέρωθεν εἶνε αἱ αἴθουσαι τῶν παραδόσεων, μόνα ἔπιπλα ἔχουσαι τὸν αἰώνιον ἐκεῖνον μαῦρον πίνακα κρεμάμενον ὄπισθεν τῆς ἕδρας τοῦ καθηγητοῦ, θρανία μετὰ γραφείων, παραλλήλως τεταγμένα καί τινας γεωγραφικοὺς πίνακας.

* * *

Σήμερον εἶνε Κυριακὴ καὶ οἱ μαθηταὶ δὲν φαίνονται πουθενά· μόνον δὲ τεκμήριον τῆς ἐν τῷ καταστήματι παρουσίας των εἶνε αἱ ἑκατοστύες τῶν πίλων, οἵτινες κρέμανται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐν τοῖς διαδρόμοις. Τὸ ψηφοθέτημα δὲ τοῦτο τῶν πίλων ἔχει τι τὸ πρωτότυπον καὶ πρωτοφανές· διότι τὸ πιλίκιον τοῦ μαθητοῦ ψαύει τὸν πλατύχειλον ἀχύρινον πῖλον μαθητρίας· ἰδοὺ κομψότατον πιλίδιον μετὰ ῥοδοχρόων ταινιῶν, στοιχηματίζω ὅτι εἶνε μελαγχροινῆς τινος· περαιτέρω δὲ τετριμμένος καὶ ἀκάθαρτος ὀλίγον πῖλος, στηρίζεται μετὰ πολλῆς τῆς ἀδιακρισίας ἐπὶ χαριεστάτου καὶ λευκοτάτου πτεροῦ.

Ἀλλ' ἐννοεῖται, ὅτι ἐγὼ ἤθελον μᾶλλον νὰ ἴδω τοὺς κατοίκους τοῦ λυκείου· τὴν δ' ἐπιθυμίαν μου ταύτην μαντεύσασα ἡ ὁδηγοῦσά με νέα κατ' εὐθεῖαν μὲ ὁδηγεῖ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἀναπαύσεως καὶ διασκεδάσεως.

Μεγάλη θύρα ἀνοίγεται καὶ ἀπροσδόκητος εἰκὼν παρίσταται πρὸ τῶν ὀμμάτων μου.

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς κλίμακος πέντε ἢ ἓξ βαθμί-

Digitized by Google

δων βλέπομεν πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένην εὐρυτάτην αἴθουσαν, ἐν ᾗ διακόσιοι περίπου μείρακες καὶ νεάνιδες τρέχουσι, παίζουσι, γελῶσι καὶ φλυαροῦσι. Τὰ ἐκ μουσελίνης κυανᾶ, λευκὰ καὶ ῥοδόχροα φορέματα εὐαρέστως διακρίνονται μεταξὺ τῆς φαιοχρόου στολῆς τῶν μαθητῶν.

Πλησίον ἡμῶν μελαγχροινὴ δεκαεπταέτις οὐδ' ἐνόησε κἂν ὅτι ἤλθομεν, τόσον εἶνε προσηλωμένη παίζουσα ζατρίκιον μετὰ ὑψηλοῦ ἰσχνοῦ καὶ ὠχροῦ μειρακίου.

Τρεῖς γελασταὶ νεάνιδες τρέχουσι κρατούμεναι ἐκ τῶν χειρῶν, εἶνε δὲ διάπυροι, ἐκ τοῦ προσώπου των καταῤῥέει ποταμὸς ἱδρῶτος, ἀλλ' αὗται δὲν κρατοῦνται· προσπαθοῦσι νὰ συλλάβωσι καὶ ἀποκλείσωσιν ἔν τινι γωνίᾳ δεκαπενταέτη ξανθὸν μαθητήν, ὅστις διεκφεύγει τῶν χειρῶν των εὐκίνητος ὡς σκίουρος.

Ἐκεῖ πέραν ἐπιπολάζει ἡ ἐμβρίθεια· βλέπω εἴκοσιν ἐτῶν νέους καὶ νεάνιδας οἵτινες παίζουσι παντοῖα ἄθφα παιγνίδια, οἷον ζατρίκιον, σφαιριστήριον, καὶ ἄλλα διάφορα.

Τινὲς τῶν νεανίδων εἶνε ἐξαιρέτου καλλονῆς, τοσοῦτον δὲ ἁπλοῖ καὶ ἤρεμοι εἶνε οἱ τρόποι των, ὥστε δύναταί τις νὰ ὀμόσῃ ὅτι ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος πτερωτὸς παῖς ἀκόμη δὲν ἔκρουσε τὴν θύραν τῶν τρυφερῶν τούτων καρδιῶν.

Μοὶ ἐπαρουσίασαν νεάνιδα δεκαοκτὼ περίπου ἐτῶν, ἥτις ἔτυχε τοῦ βραβείου κατὰ τὸν τελευταῖον διαγωνισμὸν τῶν Γαλλικῶν. Ἡ νεᾶνις αὕτη εἶν' εὐμορφότατος ἀγγλοϊσπανικὸς τύπος· ὑψηλή, ῥαδινὴ καὶ συνεσφιγμένη ἐντὸς ἐλαφροῦ κυανοῦ φορέματος· τὸ πρόσωπόν της εἶνε κομψὸν ὠοειδὲς καὶ οἱ μέλανες λαμπροὶ ὀφθαλμοί της ποιοῦσι παράδοξον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλουσιωτάτην ξανθὴν κόμην της, ἧς οἱ πλόκαμοι πίπτουσι μέχρι τῆς ὀσφύος.

Μοὶ ἤρεσε νά την ἐρωτήσω.

— Μοὶ φαίνεται, τῇ εἶπον, ὅτι οἱ κύριοι οὗτοι ἐδῶ οὐδενὸς ἐξαιρουμένου εἶνε ἀπότομοι, τραχεῖς καὶ ὅταν παίζετε δὲν σᾶς σέβονται πολύ.

— Ὄχι δά, ὑπέλαβεν ἡ νεᾶνις, καθόλου μάλιστα, μᾶς ἀρέσει νὰ μᾶς σπρώχνουν καὶ νὰ μᾶς πειράζουν. Ἂν δὲν μᾶς ἐπείραζαν, τότε δὲν θὰ ἦσαν ἀδελφοί μας.

Καὶ ἡ ἀπόκρισις αὕτη ἦτο πολὺ ὀρθή· ὁ δὲ ὁδηγός μου ἐγέλα.

Ἐν ᾧ δὲ συνδιελεγόμην μετὰ τῆς χαριεστάτης ξανθῆς, παρετήρησα ὅτι νέος τις ὡς δεκαενέα ἐτῶν δὲν ἐξεκόλλα ἀπ' αὐτῆς τὸ βλέμμα του. Βραδύτερον δὲ ἔμαθον ὅτι εἰς τὸν αἰσθηματίαν τοῦτον μαθητὴν ἐγένετο ἡ παρατήρησις νὰ μὴ ὁμιλῇ πλέον μετὰ τῆς νεάνιδος, ἄλλως θὰ ἀποβληθῇ.

*
* *

«Πολὺ δυσκυβέρνητος πρέπει νὰ εἶνε ὁ μικρὸς οὗτος λαός, εἶπον πρὸς τὸν ὁδηγόν μου ὅτ' ἐξήλθομεν τῆς αἰθούσης.

— Τοὐναντίον, κύριε· πολὺ ἀπατᾶσθε, ἀπεκρίθη. Αἱ νεάνιδες καὶ οἱ νεανίαι τοὺς ὁποίους βλέπετε ἐδῶ, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ λύκειον, ἦσαν μόλις δεκατριῶν ἐτῶν, τούτου δ' ἕνεκα ἀγαπῶνται ὡς ἀδελφοὶ καὶ ὡς ἀδελφαί, καὶ οὕτω συνειθίσαντες νὰ ἀγαπῶνται, διατηροῦσι μέχρι σήμερον τὴν ἀδελφικὴν ταύτην ἀγάπην. Εἶνε δὲ πολὺ μεγάλη καὶ ἡ ἐπιτήρησις, καὶ ὅταν βλέπωμεν δύο μαθητὰς λίαν συνεχῶς συνομιλοῦντας μυστικὰ τοὺς ἀναγκάζομεν νὰ ἀποχωρισθῶσι καὶ ἐὰν δὲν ἀκούωσι τοὺς ἀποβάλλομεν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῶν δώδεκα ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ λυκείου οὐδὲν δυσάρεστον ἄξιον λόγου συνέβη.

Περὶ δὲ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῶν μαθητῶν, ἀλληλογραφίας κλπ., παρέχομεν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν ἐλευθερίαν. Καὶ ἠδυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἄλλως πῶς; Ἀλλ' ὅμως οἱ μαθηταί μας ἀποφοιτῶντες εἰκοσαέτεις περίπου, σπανιώτατα συνάπτουσι γάμους μεταξύ των. Ἀπὸ ὀκτὼ ἤδη ἐτῶν τρία μόνον ἔχομεν παραδείγματα μαθητῶν συζευχθέντων συμμαθητρίας των.

Διηρχόμεθα ἤδη τὰ χημεῖα, ἄριστα κατηρτισμένα, καθαρὰ καὶ ἐν ἄκρᾳ εὐταξίᾳ. Μοὶ ἐπιδεικνύουσι τὴν ἔκθεσιν ἀναλύσεώς τινος γενομένης ὑπὸ νεάνιδος μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας καὶ τελειότητος.

Τὰ μαθήματα ἐν τῷ λυκείῳ διαιροῦνται εἰς δύο τμήματα διακεκριμένα, τὸ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ τῆς φιλολογίας. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τὰς πρώτας θέσεις συνήθως κατέχουσιν οἱ νέοι, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰ πρωτεῖα ἔχουσιν αἱ νεάνιδες.

Ἐν ταῖς παραδόσεσιν, ἐν τῷ ἑστιαστορίῳ καὶ πανταχοῦ ἀλλοῦ τὰ δύο γένη τῶν μαθητῶν εἶνε ἀνάμικτα, καὶ δὲν ὑπάρχει, ὡς θὰ ἐγίνετο παρ' ἡμῖν ἰδιαίτερον τμῆμα τῶν ἀῤῥένων καὶ ἄλλο τῶν θηλέων.

Ἰδιαιτέρα τις αἴθουσα χρησιμεύει ὡς ἐκκλησία, οὐδὲν ἔχουσα σημεῖον τῆς ἱερότητος τοῦ τόπου. Ὁ δὲ ὁδηγός μου πρὸς ὃν ἐξέφρασα τὴν ἀπορίαν μου, ἐπεξηγῶν τὸ πρᾶγμα εἶπε:

— Οἱ *Κουάκεροι* δὲν ἔχουσι κυρίως εἰπεῖν λειτουργὸν τῆς λατρείας. Τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου συναθροίζονται πάντες ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ αἰθούσῃ, καὶ καθήμενοι ἕκαστος εἰς τὴν θέσιν του, ἐν ἄκρᾳ σιγῇ, οὔτε προσευχήν τινα ἀπαγγέλλουσιν, οὔτε ὕμνον ψάλλουσιν, ἀλλὰ πᾶς *κουάκερος* φαίνεται παραδεδομένος εἰς βαθυτάτην σκέψιν. Εὐθὺς δὲ ὡς μέλος τι τῆς συναθροίσεως *αἰσθανθῇ ἑαυτὸ κινηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* ἐγείρεται καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρεστῶτας λέγει λόγους τινάς. Ἀλλ' ἐὰν ὅμως οὐδεὶς αἰσθανθῇ ἑαυτὸν κινηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπέρχονται ἐν σιγῇ μετὰ μιᾶς ὥρας διαμονήν, καὶ λήγει ἡ Ἀκολουθία, ἐὰν δύναταί τις νὰ τὴν ὀνομάσῃ Ἀκολουθίαν.

*
* *

Ἐν τῷ μεταξὺ φοβερὸς κωδώνων ἦχος ἀντή-

Digitized by Google

χησεν. Εἶνε, φαίνεται, ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ. Μὲ καλοῦσι δὲ νὰ παρακαθήσω καὶ μετάσχω τῆς τραπέζης, ὅπερ ἐγὼ μετὰ μεγίστης, ἐννοεῖται, προθυμίας καὶ λίαν ἀσμένως ἀποδέχομαι, τὴν μόνην εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἴδω πάλιν τὴν σύμμικτον ἐκείνην νεολαίαν.

Ἐκάθησα ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν καθηγητῶν ἐπὶ ἐξέδρας ἐξ ἧς φαίνεται πᾶν ὅ,τι γίνεται ἐν τῷ ἑστιατορίῳ. Νέοι καὶ νεάνιδες εἰσέρχονται καὶ καταλαμβάνουσι τὰς ἕδρας των πλησίον ἀλλήλων, καὶ ἄρχονται τοῦ ἔργου, μασσῶντες, συνδιαλεγόμενοι, γελῶντες καὶ ταῦτα πάντα μετὰ πολλῆς ὀρέξεως καὶ πλείονος θορύβου.

Ἀπέναντί μου δεκαεπταέτης κύριος κάθηται ἔχων ἔνθεν καὶ ἔνθεν δύο ξανθούλας, τριφδία ζωηροτάτων φυσιογνωμιῶν καὶ θελκτικωτάτων, ὥστε ὠρέγεσο νὰ τὰς βλέπῃς καὶ ἂν ἦτο τρόπος νὰ τὰς φωτογραφήσῃς.

Ἀλλά, φεῦ! πάντα καὶ αὐταὶ αἱ μᾶλλον εἰδυλλιακαὶ σκηναὶ ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι τέλος. Εἷς ἦχος τοῦ κώδωνος τοῦ διευθυντοῦ ἠκούσθη καὶ πάντες καὶ πᾶσαι διὰ μιᾶς ἠγέρθησαν καὶ ἐξῆλθον.

Μετά τινας δὲ στιγμὰς ἀπηρχόμην καὶ ἐγὼ ἐκ τοῦ λυκείου, θερμότατα εὐχαριστήσας τοὺς καθηγητὰς ἕνεκα τῆς ἐγκαρδίου καὶ φιλικωτάτης αὐτῶν ὑποδοχῆς.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω ἐνταῦθα λεπτομερῆ μελέτην περὶ τῶν πλεονεκτημάτων ἢ τῶν ἀτοπημάτων τῆς μικτῆς τῶν δύο φύλων ἀγωγῆς. Μόνον θὰ παρατηρήσω ἁπλῶς ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τούτου οἱ νέοι λαμβάνουσι τρόπους ἁβροτέρους καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν γίνεται ὀλιγώτερον ὀξὺς καὶ ὁρμητικός, τὸ δὲ πάντων σπουδαιότατον, ἕνεκα τῆς πολυετοῦς μετὰ γυναικῶν συμβιώσεως καὶ συναναστροφῆς, ἀποφοιτῶντες τοῦ σχολείου φαίνονται ἐγκρατέστεροι, καὶ δὲν πτοοῦνται βλέποντες τὴν γυναῖκα ὥς τι ξένον καὶ πρωτοφανὲς ὄν, ὅπερ ἴσα ἴσα πάσχουσιν οἱ κατὰ τὴν ἐναντίαν μέθοδον σπουδάσαντες νέοι.

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ νέοι· ἀλλὰ δὲν βλέπομεν ὅμως ὁποίαν τινὰ ὠφέλειαν λαμβάνουσιν αἱ νεάνιδες ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἀρρένων συμβιώσεως καὶ συναναστροφῆς. Βλάπτονται μᾶλλον, γινόμεναι ὑπερήφανοι καὶ ὁρμητικαὶ καὶ ἀποκτῶσαι πάρα πολλὴν ἐλευθερίαν τρόπων, ὅπερ ἀπαρέσκει.

Ἡμέραν τινά, ἐν Χικάγῳ, εὑρισκόμενος ἐν ἀμερικανικῇ τινι οἰκογενείᾳ βλέπω εἰσερχομένην ὑψηλὴν καὶ εὐμορφοτάτην νεάνιδα. Ἀφ' οὗ προσηγόρευσε πάντας, διακρίνει ἔν τινι γωνίᾳ νέον τινά, σπεύδει πρὸς αὐτὸν καὶ πλήττουσα αὐτὸν διὰ τῆς πυγμῆς εἰς τὸν ὦμον, ἀναφωνεῖ.

— **By Jove! old boy, wat a pleasure to see you** «Ἆ, Θεέ μου, τί χαρά, γεροντάκι μου, ποῦ σὲ βλέπω!»

Ἦσαν συμμαθηταὶ ἄλλοτε ἐν τῷ αὐτῷ σχολείῳ.

Ἐν Ἀμερικῇ πολλάκις ἤκουσα ἐγκωμιαζόμενα τὰ μικτὰ σχολεῖα ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν καὶ ἀγωγὴν τῶν νέων οὐχὶ δὲ ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὴν τῶν θηλέων. Διότι ὅ,τι ὠφελοῦνται οἱ νέοι τὸ κερδαίνουσιν ἐπὶ ζημίᾳ τῶν νεανίδων. Δὲν πιστεύω δὲ νὰ ὑπάρχῃ ἀποζημίωσις.

* * *

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀγαπῶσι πολὺ τὰς καινοτομίας, τὸ παράδοξον καταθέλγει τὴν ψυχήν των καὶ θέλουσι καὶ καλὰ νὰ ἔχωσιν αὐτοὶ ὅ,τι δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ Παλαιῷ κόσμῳ, μετὰ περιφρονήσεως προφέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἡ μόνη δὲ ἐπιθυμία τῆς πλειονότητος τῶν Ἀμερικανῶν εἶνε νὰ ἀπαμβλύνωσι καὶ κατασυντρίψωσι τὴν Εὐρώπην.

Ἰδοὺ δὲ παραθέτομεν ἐν τέλει περικοπὴν ἀμερικανικῆς τινος ἐφημερίδος θαυμασίως ἐξεικονίζουσαν τὸν ἀμερικανικὸν χαρακτῆρα·

«Διδάσκαλός τις ἐν τῇ κομητείᾳ Οὐάϊτ (ἐν Ἰλλινουᾶ) εἰσήγαγεν ἐν τῷ σχολείῳ του νέον τρόπον τιμωρίας. Ὅταν μαθήτριά τις συλλαβίζῃ κακῶς λέξιν τινά, ὁ μαθητὴς ὁ ἀκούων αὐτὴν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ τὴν φιλήσῃ. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μεθόδου ταύτης εἶνε ὅτι αἱ μὲν μαθήτριαι συχνότατα λησμονοῦσι τὸ μάθημα καὶ ἀείποτε κάμνουσι λάθη, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ κάμνουσι θαυμασίας προόδους».

Τὸ διήγημα τοῦτο εἴτε ἀληθὲς εἶνε εἴτε πλαστόν, δὲν εἶνε ὅμως καὶ ὀλιγώτερον περίεργον.

[Ἀλφρέδος Blondel].

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

ὑπὸ δύο Ἄγγλων πριγκίπων.

Ἐν τοῖς «Καιροῖς» τοῦ Λονδίνου ἐδημοσιεύθη λεπτομερὴς ἀφήγησις τοῦ μακροῦ ταξειδίου, τὸ ὁποῖον οἱ δύο Ἄγγλοι πρίγκιπες Ἀλβέρτος Βίκτωρ καὶ Γεώργιος, υἱοὶ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, ἐξετέλεσαν ἐπιβαίνοντες τοῦ ἀτμοπλοίου «**Bacchante**», ὅπως διανύσωσιν ὡς ἁπλοῖ δόκιμοι τὸν πρῶτον χρόνον τῆς ναυτικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας καὶ μορφώσεως. Ἡ θαλασσοπορία αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ δύο περίπου ἔτη, αἱ δὲ περιστάσεις ὑφ' ἃς ἐξετελέσθη εἶνε τοιαῦται, ὥστε δικαίως δύνανται οἱ δύο νεαροὶ πρίγκιπες νὰ καυχῶνται ὅτι ἡ ναυτικὴ αὐτῶν αὕτη ὑπηρεσία δὲν ἔγεινεν ἁπλῶς *διὰ τὸν τύπον*. Διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ ἀτμόπλοιον «**Bacchante**» οὗτινος ἐπέβαινον εἶνε ἓν τῶν χειροτέρων σκαφῶν τῆς ἀγγλικῆς μοίρας, εἰς ἣν εἶχεν ἀνατεθῆ ὁ περίπλους, οὗ μετέσχον οἱ υἱοὶ τοῦ διαδόχου τῆς Ἀγγλίας. Καὶ διὰ τοῦτο κατεκρίθη ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας ὡς ἐμπιστευθεὶς τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου εἰς πλοῖον τόσον κακὴν φήμην ἔχον· ἀλλ' αὐτὸς ἠθέλησεν ἵνα τὰ τέκνα του λάβωσι πεῖραν ἀληθῆ ὄχι μόνον τῶν διασκεδάσεων καὶ ἀπολαύσεων τοῦ ναυτικοῦ βίου, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ τῶν δοκιμασιῶν καὶ κινδύνων αὐτοῦ, ἡ δ' ἐπιθυμία αὐτοῦ αὕτη ἐξετελέσθη ἄνευ ἀντιρρήσεως.

Digitized by Google

Τὸ ἀτμόπλοιον κατέλιπε τὴν Ἀγγλίαν τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1880, τὴν δ' 24 Ὀκτωβρίου ναυτικὴ μοῖρα ἀποτελουμένη ἐκ τῶν σκαφῶν *Ἀσταθοῦς, Κλεοπάτρας* καὶ *Καρυσφόρτ* ἡνώθη μετ' αὐτοῦ ἐν Βίγῳ, καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Μαδέραν, ὅπου κατέπλευσαν τὴν 6 Νοεμβρίου. Ἐντεῦθεν τὴν 18 ἔφθασαν εἰς Ἅγιον Βικέντιον, τὴν δὲ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ ναυτικὴ μοῖρα διήρχετο τὴν γραμμὴν τοῦ ἰσημερινοῦ.

Τὴν 22 Δεκεμβρίου οἱ πρίγκιπες εὑρίσκοντο ἐν Μοντεβίδεο τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἔνθα αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως διωργάνωσαν μεγαλοπρεπῆ χορὸν καὶ ἑορτὴν ἀγροτικὴν εἰς τιμὴν αὐτῶν. Τὴν 9 Ἰανουαρίου 1881 οἱ θαλασσοπόροι προσήγγισαν εἰς τὰς νήσους Falkland, ἔνθα ἔλαβον τὴν εἴδησιν περὶ τῆς ἀνταρσίας τῶν Βόερς καὶ διαταγὴν νὰ πλεύσωσι πρὸς τὸ Εὔελπι ἀκρωτήριον. Συνεπείᾳ τούτου τὸ πρόγραμμα τοῦ περίπλου ἐτροποποιήθη προσωρινῶς, ἀναβληθείσης τῆς διὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἐπισκέψεως εἰς Ἰαπωνίαν. Τὴν 18 Μαρτίου ἀφίκετο εἰς αὐτοὺς ἡ εἴδησις τῆς δολοφονίας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας· διὸ τὸ ἀτμόπλοιον ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν αὐτοῦ μεσίστιον καὶ ἐχαιρέτισε τὰ ἐν τῷ λιμένι εὑρισκόμενα ῥωσσικὰ πλοῖα, ἐνῷ οἱ νεαροὶ πρίγκιπες εἰς γραμμὴν ἐπὶ τῆς γεφύρας μετὰ τοῦ ἄλλου πληρώματος παρουσίαζον ὅπλα.

Ἐν τῇ ἀποικίᾳ τοῦ Ἀκρωτηρίου οἱ πρίγκιπες Ἀλβέρτος καὶ Γεώργιος ἐπεσκέφθησαν τὸν αἰχμάλωτον βασιλέα Σετιβάγιον.

Τὴν 11 Μαΐου, ἐνσκηψάσης δεινῆς τρικυμίας, τὸ ἀτμόπλοιον «Bacchante» ἐγένετο ἄφαντον. Τὰ λοιπὰ πλοῖα ἐξέρχονται εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ, ποιοῦσιν ἀλλεπάλληλα σημεῖα κατὰ διαστήματα, ἀλλ' ἡ ἡμέρα παρέρχεται χωρὶς οὐδαμοῦ νὰ ἀνακαλύψωσι τὸ ἀπολεσθὲν πλοῖον οὔτε εἴδησιν περὶ αὐτοῦ νὰ λάβωσιν, αἱ δὲ ἀναζητήσεις ἐξακολουθοῦσιν οὕτω ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἄνευ ἀποτελέσματος. Τέλος μανθάνουσιν ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον, ὡς ἵνα δικαιώσῃ τὴν κακὴν φήμην ἥτις ὑπῆρχε περὶ αὐτοῦ, ἀπώλεσε δύο τῶν ναυτῶν του σαρωθέντας ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ὑπὸ τῶν μαινομένων κυμάτων, ἐνῷ ἐνταυτῷ καὶ εἷς τῶν ἱστῶν του εἶχε καταπέσει, καὶ εἶχεν ἀρχίσει *τὰ κάμνῃ νερά*, δι' ἃ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Albany πρὸς ἐπιδιόρθωσιν, καθ' ὃν χρόνον τὰ ἄλλα πλοῖα ἀνεζήτουν αὐτὸ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα νέαι πάλιν συγκινήσεις. Οἱ πρίγκιπες Ἀλβέρτος καὶ Γεώργιος παρ' ὀλίγον ἐπνίγοντο ἐνῷ ἐλούοντο παρὰ τὴν Μελβούρνην· εὐτυχῶς καὶ τὸ ἀτύχημα τοῦτο οὐδεμίαν εἶχε δι' αὐτοὺς λυπηρὰν συνέπειαν, διότι ἀμέσως τὴν ἐπιοῦσαν εὑρίσκομεν αὐτοὺς μετέχοντας μεγάλου κυνηγεσίου κατὰ τῶν ζῴων *καγκουρού*, ὁ δὲ τηλέγραφος, ὅστις οὐδαμῶς λησμονεῖ νὰ τηρῇ τὴν Ἀγγλίαν ἐνήμερον εἰς ὅλα ταῦτα τὰ συμβάντα, ἀναγγέλλει ὅτι οἱ δύο πρίγκιπες ἔπεμψαν ἐξαιρέτους σισύρας πρὸς τὴν μάμμην αὐτῶν τὴν βασίλισσαν Βικτωρίαν. Ἀπερίγραπτος εἶνε ὁ ἐνθουσιασμός, ὃν ἐπιδεικνύουσιν ἐναμίλλως αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Μελβούρνης πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ διαδόχου τοῦ βρετανικοῦ στέμματος. Δεξιώσεις, συμπόσια, παντοῖαι διασκεδάσεις καὶ ἐνδείξεις συμπαθείας διοργανίζονται ἀλλεπάλληλοι πρὸς τιμὴν αὐτῶν.

Τὴν 28 Ἰουλίου οἱ πρίγκιπες ἀποβιβάζονται εἰς Σίδνεϋ, ἔνθα δεξιοῦται αὐτοὺς ὁ πρόεδρος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος μετὰ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως. Ἑορταί, χοροὶ καὶ θεατρικαὶ παραστάσεις γίνονται χάριν αὐτῶν. Ἐπισκέπτονται τὴν κοιλάδα Lightgow, ἔνθα τὰ ἀνθρακωρυχεῖα καὶ κεραμοποιεῖα. Ἐν Falconbridge, ἰδιοκτησίᾳ τοῦ σὶρ Ἑρρίκου Πάρκ, ἕκαστος αὐτῶν φυτεύει ῥοδακινέαν ὡς ἐνθύμημα τῆς ἐκεῖθεν διαβάσεώς του. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον δ' αὐτῶν εἰς Σίδνεϋ γίνονται δεκτοὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων, ὑφ' ὧν διωργανώθη μεγάλη ἑορτή, αἱ δὲ νεάνιδες προσφέρουσιν αὐτοῖς ἄνθη. Εἶτα ἐπιβιβάζονται διευθυνόμενοι εἰς Βρισβάνην τῆς Κουηνσλάνδης καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν νέαν βρετανικὴν ἀποικίαν τῶν νήσων Φίτζι, ὅπου γίνονται δεκτοὶ ἐν ἐπευφημίαις ὑπὸ τῶν μαύρων ὑπηκόων τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας.

Οἱ νεαροὶ πρίγκιπες ἀποβιβασθέντες μεταβαίνουσιν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἰθαγενῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες καθίζουσιν αὐτοὺς ἐπὶ ψιάθων λυγαριᾶς καὶ ἐπὶ μίαν ὥραν τοῖς πέμπουσι κατὰ πρόσωπον τὸν δυσώδη καπνὸν τοῦ σιγάρου αὐτῶν, θέλοντες διὰ τούτου νὰ ἐκδηλώσωσι κατὰ τὰς παρ' αὐτοῖς ἐπικρατούσας ἰδέας τὴν συμπάθειαν καὶ εἰλικρινῆ εὐπείθειαν αὐτῶν.

Ἀναχωρήσαντες ἐντεῦθεν ἐξακολουθοῦσι τὸν περίπλουν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν, ἔνθα δέχεται αὐτοὺς ὁ Μικάδο μετὰ πολλῶν τιμῶν· οἱ δὲ Ἄγγλοι πρίγκιπες, ὅπως ἐκδηλώσωσι τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην των, στίζουσι τοὺς βραχίονας αὐτῶν κατὰ τὸ ἰαπωνικὸν ἔθιμον, ὅπερ οὐκ ὀλίγον ἐσκανδάλισε τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τοὺς κατοίκους ἐν γένει, γενόμενον γνωστόν.

Ἐντεῦθεν ἡ μοῖρα ἐπισκέπτεται κατὰ σειρὰν τὰς πόλεις Σαγκάϊ, Χογκόγκ, Κολόμβο, καὶ φθάνει κατὰ τὰ τέλη παρελθόντος Μαρτίου εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα δέχεται τοὺς πρίγκιπας συμπαθέστατα ὁ ἀντιβασιλεὺς Τεβφὴκ πασσᾶς. Ἀφοῦ εἶδον τὸ Κάϊρον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀναχωροῦσιν εἰς Ἰόππην, καὶ περιέρχονται τὴν Ἁγίαν Γῆν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Βρετανοῦ προξένου. Κατόπιν ἐπισκέπτονται τὰς πόλεις Βαλβὲκ καὶ Βηρυττόν, μεθ' ἃς διευθύνονται εἰς Ἀθήνας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Σουλτάνος Ἀβδοὺλ-Χαμὶτ παρέχει αὐτοῖς φιλοξενίαν, ἥτις τοὺς κατεγοήτευσε. Ἀναχωρήσαντες δ' ἐκεῖθεν ἐπισκέπτονται τὴν Κρήτην, τὰς Ἰονίους νήσους, τὸ Πάνορμον, Γιβραλτάρ, καί, μετὰ διετῆ ἀπουσίαν, κα-

Digitized by Google

ταπλέουσιν ὑγιεῖς καὶ εὐσταλεῖς εἰς τὴν γενέθλιον χώραν, πληρώσαντες οὕτω ὡς ἁπλοῖ τῆς ἀνάσσης ὑπήκοοι, τὸν φόρον τῆς ὑπηρεσίας, ὃν ὀφείλουσιν εἰς τὴν μεγάλην αὐτῶν πατρίδα. δ.—

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1690 ἐκραγέντα πόλεμον ἐναντίον τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ὁ Γάλλος στρατάρχης δοὺξ τοῦ Luxembourg,διοικῶν τὸν στρατὸν τῆςΦλάνδρας,κατενίκησε τρὶς τοὺς ἐχθρούς,ἐν Fleurus,Lens,καὶ Nerwinde.Ἐπειδὴ δὲ ἦτο δύσμορφος,ὁ πρίγκηψ τῶν Ὀράνζ,ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν νικήσῃ, ἔκραζε συχνάκις·

—Δὲν θὰ δυνηθῶ λοιπὸν ποτὲ νὰ τὸν κτυπήσω αὐτὸν τὸν καμπούρην;

Τοῦτο μαθὼν ὁ Luxemburg εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν.

— Πῶς τὸ εἰξεύρει, ἀφοῦ ποτὲ δὲν εἶδε τὰ νῶτά μου;

*
* *

Κατέκρινέ τις τὴν κυρίαν Σ* ὅτι εἶνε αὐστηρὰ πρὸς τὸν φίλον της Π*, ὅστις εἶνε χαρακτὴρ δύστροπος καὶ δυσάρεστος, καὶ μόνον ἡ τιμιότης του τὸν καθιστᾷ ὑποφερτὸν παρὰ τοῖς ἄλλοις.

— Εἶνε τόσον πιστὸς φίλος σας, τῇ ἔλεγε· θὰ ἐῤῥίπτετο καὶ εἰς τὰς φλόγας διὰ νὰ σᾶς σώσῃ.

— Τί νὰ σᾶς εἰπῶ, ὑπέλαβεν ἡ κυρία Σ*, οὐδέποτε πίπτω εἰς τὰς φλόγας, ἐνῷ αὐτὸς μὲ δυσαρεστεῖ διαρκῶς.

*
* *

Ὁ πλούσιος ἀλλὰ λίαν φιλάργυρος Κ... ὑποφέρων ἀπὸ πάθος τι, ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐπισκέψεώς τινος καθ' ἣν συνήντησε περίφημον ἰατρόν, ἵνα τοῦ ὑφαρπάσῃ συμβουλὴν διὰ τὸ πάθος του. Ἐπὶ τούτῳ ἀρχίζει συνομιλίαν μὲ τὸν ἰατρὸν εἰς ἣν ἐπιδεξίως παρενείρει τὴν ἀσθένειάν του ὡσανεὶ ἐπρόκειτο περὶ τρίτου τινός.

— Ὑποθέσατε, ἰατρέ, λέγει, ὅτι τὰ συμπτώματα εἶνε τοιαῦτα· εἰς τοιαύτην περίστασιν τί ἠθέλετε τὸν συμβουλεύσει νὰ κάμῃ;

— Τί νὰ κάμῃ; λέγει ὁ ἰατρός· φυσικώτατα θὰ τοῦ ἔλεγον νὰ συμβουλευθῇ ἕνα ἰατρόν...

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ γῆ εἶνε ὁ μέγας βράχος, εἰς ὃν ἡ ἀνθρωπότης, ὡς ἄλλος Προμηθεύς, εἶνε προσδεδεμένη, ἵνα καταβιβρώσκεται ὑπὸ τοῦ γυπὸς τῆς ἀμφιβολίας.

— Ὁ νυμφευόμενος ὁμοιάζει τὸν Δόγην τὸν μνηστευόμενον τὴν ἀδριατικὴν θάλασσαν — ἀγνοεῖ τί κρύπτει ἐκείνη ἣν λαμβάνει: Θησαυρούς, μαργαρίτας, τέρατα, ἀγνώστους τρικυμίας....

— Ἡ μουσικὴ ἡ συνοδεύουσα γάμον μοὶ αναμιμνήσκει τὴν μουσικὴν τῶν εἰς μάχην ὁδευόντων στρατιωτῶν. (Heine).

*** Οὐδεμία ἀπόστασις εἶνε πολὺ μακρὰ δι' ἐκεῖνον ὅστις βαδίζει βραδέως καὶ δὲν σπεύδει, καὶ οὐδὲν πρᾶγμα, ὅσον καὶ ἂν εἶνε δύσκολον, εἶνε ἀνέφικτον δι' ἐκεῖνον ὅστις γνωρίζει νὰ περιμένῃ. (La Bruyère).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

*** Ἐνδιαφέρουσαν ἀνακοίνωσιν ἐποιήσατο ἐν τῇ γεωγραφικῇ Ἑταιρίᾳ τῆς Βιέννης περὶ τῆς ὁράσεως τῶν Κάφρων ἐξερευνητής τις πολλῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Διὰ πλείστων πειραμάτων ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ ὅρασις τῶν Κάφρων εἶνε σχεδὸν διπλασίως καὶ πλέον ἰσχυροτέρα τῆς τῶν Εὐρωπαίων. Οὐδὲ ἕνα δὲ εἶδε παρ' αὐτοῖς πάσχοντα τὴν ἀσθένειαν καθ' ἣν δὲν δύναται ὁ πάσχων νὰ διακρίνῃ τὰ διάφορα χρώματα. Οἱ Ὀττεντότοι μεταχειρίζονται τριάκοντα καὶ δύο λέξεις, ὅπως διαστείλωσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ χρώματα καὶ τὰς ἀποχρώσεις αὐτῶν.

*** Ἡ γῆ εἰς τέσσαρα τεμάχια! Ὁ διάσημος Γάλλος ἀστρονόμος Camille Flammarion ἀγγέλλει ὅτι τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον κομήτης ἀπειλεῖ τὴν σφαῖράν μας διὰ κατακλυσμοῦ ἀνεπανορθώτου. Θὰ ἤρκει, λέγει, ἓν κτύπημα τῆς οὐρᾶς τοῦ κομήτου τούτου ἵνα διαιρεθῇ ἡ γῆ εἰς τέσσαρα τεμάχια. Φαίνεται δὲ ὅτι τοῦτο εἶνε συμβὰν οὐχὶ ἀσύνηθες ἐν τῷ πλανητικῷ ἡμῶν συστήματι, καὶ οὐδόλως θὰ μεταβάλῃ τὴν ἰσορροπίαν αὐτοῦ.

Οὕτω ἐσχηματίσθησαν αἱ σελῆναι τοῦ Διός.

Ἡ γῆ διαιρουμένη εἰς τέσσαρα τμήματα, ἰδοὺ ἀπροσδόκητος λύσις τοῦ αἰγυπτιακοῦ ζητήματος.

*** Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας εἶνε κάτοχος 250,000,000 φράγκων τοποθετημένων μὲ ἀνατοκισμόν. Κέκτηται δὲ πρὸς τούτοις τὴν Ὀσβόρνην, τὸ Βαλμοράλ καὶ τὸ Λαγκάστερ, ἅτινα τῇ ἀποφέρουσιν 1,500,000 φράγκα ετήσιον εἰσόδημα. Λαμβάνει μισθὸν 30,000 φράγκα καθ' ἑκάστην, κατέχει ὡς κατοικίαν τὸ Οὐΐνδσωρ καὶ τὸ Βούκιγγαμ καὶ ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν της ἓξ θαλαμηγά, ἐν οἷς καὶ τὸ *Βικτωρία* — *Ἀλβέρτος* ἠγκυροβολημένον κατὰ τοὺς ἕνδεκα μῆνας τοῦ ἔτους ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πορτσμούθ.

Εἷς Αναγνωστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Αἱ ἐλαιογραφίαι καθαρίζονται ἐντελῶς καὶ ἀνακτῶσι τὴν στιλπνότητα τοῦ βερνικώματός των προστριβόμεναι μὲ κρόμμυον καταμεσῆς κομμένον. Πρέπει φυσικῶς ν' ἀφαιρῶμεν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κρομμύου ἅμα ῥυπανθῇ.

Ἐὰν ἡ ἐλαιογραφία δὲν εἶνε βερνικωμένη, ἀφοῦ καθαρισθῇ καλῶς μὲ ὑγρὸν σπόγγον, ἀλείφεται μὲ τὸ ἀκόλουθον μίγμα· ἓν ποτήριον ῥακῆς, ἓν λεύκωμα ὠοῦ καὶ 3 γραμμάρια ζακχάρεως κρυσταλλωμένης εἰς κόνιν, ἀνακατωνόμενα καλῶς[1].

1. «Θησαυρὸς τῆς Οἰκογενείας».

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».

Digitized by Google

'Αριθ. 348 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 29 Αὐγούστου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 531.

Θ'

Ὁ Φούλτων.

Μετὰ μιᾶς ὥρας ἐπισκόπησιν, ὁ Πινσῶν σιγηλὸς καὶ σκυθρωπὸς πλέον ἢ ποτέ, ἐπανῆλθε καὶ ἔστη παρὰ τὴν πρύμνην. Τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἐπίστευεν αὐτὸν ἐπιβιβασθέντα ἤδη, ἐξετέλει ἀφεύκτως τὸν αὐτὸν μετὰ τοῦ *Καναδᾶ* πλοῦν, διότι ἀντὶ νὰ πλησιάζῃ, ἔμενε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν, εἶτα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπομακρυνθὲν ἠφανίσθη.

— Θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ἀμερικήν, μικρέ, εἶπεν ὁ μηχανικὸς πρὸς τὸν Ζωηρόν· εἶνε γραμμένον αὐτό, ὡς λέγουν οἱ Ἀνατολῖται.

Ὁ Ζωηρός, ὅστις χάρις τῇ ἐπιεικείᾳ τῶν δύο φίλων ὀλίγον ἤδη μετεμέλετο διὰ τὴν φυγήν του, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ οὐδὲ λέξιν ἀπήντησε· μόλις ὅμως ὁ Πινσῶν παρῆλθε, κατῆλθεν ὑπὸ τὴν γέφυραν καὶ ἐξετέλεσε τὸ ἐπικίνδυνον ἅλμα, ὅπερ συνείθιζε νὰ ἐκτελῇ κατὰ τὰς λίαν εὐχαρίστους στιγμὰς τῆς ζωῆς του.

Ὁ Βοαζολῆς βλέπων τὸν φίλον του ἐπιστρέφοντα ἄφωνον, ῥεμβόν, μελαγχολικὸν καὶ καθίσαντα ἐπί τινος ἑδωλίου παράμερα, προσεπάθησε νὰ τῷ ἀποδιώξῃ τοὺς λογισμοὺς καὶ τῷ προέτεινε νὰ παίξωσιν.

— Εὐχαριστῶ, εἶπεν ὁ μηχανικός, δὲν ἔχω διάθεσιν διὰ παιγνίδι.

Καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ σιωπητηρίου, σημαίνοντος τὴν δεκάτην τῆς νυκτὸς ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, ἐπέμεινεν ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπανόδου του, ὡς περὶ τῆς μεγαλειτέρας θλίψεως τῆς ζωῆς του. Τὴν ἐπαύριον δὲ μόλις ἐγερθεὶς ἔδραμεν ὅπως κατοπτεύσῃ τὸν ὁρίζοντα, ἔτριψε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐκάλεσε τὸν Ζωηρόν, ἀμέσως προσελθόντα.

— Τί βλέπεις ἐκεῖ κάτω; τὸν ἠρώτησεν ἐκτείνων τὴν χεῖρα πρὸς ἓν σημεῖον.

— Τὸ ἴδιον ὡσὰν καὶ χθὲς τὸ ἑσπέρας· τὸ ἄκρον ἑνὸς καταρτίου.

— Ἐρώτησε γρήγορα τὸν σκοπὸν τί σημαίνει αὐτό.

— Ὁ σκοπός, ἀπήντησε τὸ παιδίον ὑπακοῦσαν, λέγει ὅτι εἶνε τὸ κατάρτι τοῦ ἰδίου ἀτμοπλοίου ὁποῦ εἴδομεν χθές, καὶ τὸ ὁποῖον τώρα ἔρχεται εἰς ἀπάντησίν μας.

Ἂν ὁ Πινσῶν ἐγίνωσκε νὰ ἐκτελῇ καὶ αὐτὸς ἐπικίνδυνα ἅλματα, ἤθελεν ἀφεύκτως ἐκτελέσει ἓν ἅλμα, ἀκούων τὴν εἴδησιν ταύτην.

— Εὖγε! ἀνέκραξεν ὑψῶν τὸν πῖλον καὶ κινῶν αὐτὸν θριαμβευτικῶς. Τρέξε νὰ εἰδοποιήσῃς τὸν Βοαζολῆν, μικρέ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὀλίγον ἀκόμη θὰ μείνωμεν μαζί.

Ὁ Ζωηρὸς ἀπεμακρύνθη βραδέως, ὡς ἂν ἐπειρᾶτο διὰ τῆς ἰδίας βραδύτητος νὰ χαλαρώσῃ τὴν πορείαν τοῦ ἐρχομένου ἀτμοπλοίου.

— Κρῖμα, ἐπανελάμβανε, ναί, κρῖμα!

Μόλις εἶδε τὸν φίλον του ὁ Πινσῶν, ἔσπευσε νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ τὰς νέας αὐτοῦ ἐλπίδας.

— Χαίρω διὰ τὴν τύχην σου, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς, ἀλλὰ καὶ λυποῦμαι ἐξ ἄλλου ὀλίγον διότι δὲν ἐβράδυνεν ἐπί τινα εἰσέτι χρόνον νὰ φανῇ τὸ ἀτμόπλοιον αὐτό· εἶχες κάμει πλέον τὴν ἀπόφασιν νὰ ἔλθῃς εἰς Ἀμερικήν.

— Δηλαδή, Βοαζολῆ, μὴ δυνάμενος νὰ πράξω ἄλλως, ὑπετασσόμην εἰς τὸ πεπρωμένον.

— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐμέναμεν μίαν εἰσέτι ἑβδομάδα ὁμοῦ.

— Ἀληθῶς, ἀλλ' οὕτως ἢ ἄλλως ἔπρεπε νὰ χωρισθῶμεν, καὶ προτιμῶ νὰ κάμω τόσον μόνον ταξεῖδι καὶ ὄχι περισσότερον.

— Εἴμεθα εἰς τὸ μέσον τοῦ ταξειδίου, Πινσῶν. Μετὰ ἓξ ἡμέρας θὰ εἴμεθα εἰς Ἀμερικήν, θὰ ἴδῃς τὴν Νέαν Ὑόρκην, τὸν Νιαγάραν . . .

— Μὲ αὐτὴν τὴν λογικὴν δύναμαι νὰ κάμω τὸν γύρον τοῦ κόσμου. Ἐντὸς ἓξ ἡμερῶν δύναμαι νὰ ὑπάγω εἰς Ἀμερικήν, ἀληθινά, ἀλλὰ δύναμαι ταυτοχρόνως νὰ ὑπάγω καὶ εἰς τὴν ὁδὸν *Νολλέ*, καὶ προτιμῶ αὐτὴν ἀπὸ τὴν Νέαν Ὑόρκην.

Ἡ θάλασσα ἦτο γαλήνιος. Τὰ δύο ἀτμόπλοια βαίνοντα πρὸς συνάντησιν ἀλλήλων, μετὰ δύο ὥρας τὸ πολὺ ἐπρόκειτο νὰ συναντηθῶσιν. Οἱ ἐπιβάται τοῦ *Καναδᾶ* ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ὁ Πινσῶν, ἄγρυπνος, εὔθυμος, εὐχαριστημένος, ἔσφιγγε τὴν χεῖρα τοῦ μέν, ἀπέτεινε χαιρετισμὸν πρὸς τὸν δέ, ἀπεχαιρέτιζε προκαταβολικῶς πάντας, διότι ὁ πλοίαρχος ἀνενέωσεν αὐτῷ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ τὸν ἐπιβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ ἐρχομένου πλοίου, ὅπερ ὁ Πινσῶν ἐθεώρει ὡς σωτῆρα ἀποσταλέντα ὑπὸ τῆς Προνοίας.

— Θὰ σᾶς φιλοξενῶ μέχρι τῆς Νέας Ὑόρκης,

Digitized by Google

κύριε, εἶπεν αἴφνης ὁ πλοίαρχος, ὅςις ἐξήταζε διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὸν ὁρίζοντα. Βλέπω ὅτι ἀληθεύει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπώπτευον· τὸ πλοῖον ὅπερ θὰ συναντήσωμεν εἶνε πολεμικόν.

— Πολεμικόν! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών, καὶ μὴ δι' αὐτὸ δὲν ἔχει θέσιν δι' ἕνα ἄνθρωπον;

— Τὰ πολεμικὰ πλοῖα, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς μεταφράζων τὰς λέξεις τοῦ πλοιάρχου, δὲν δέχονται ποτὲ ἐπιβάτας· οἱ ναυτικοὶ κανονισμοὶ τὸ ἀπαγορεύουν.

Ὁ Πινσὼν ἀνεσκίρτησεν.

— Πάλιν! ἀνέκραξεν· πάλιν αὐτοὶ οἱ κατηραμένοι κανονισμοί! Δὲν εἴμεθα ναῦται ἡμεῖς, ξεύρω κ' ἐγώ, εἴμεθα πολῖται. Ἐξ αἰτίας λοιπὸν αὐτῶν τῶν κανονισμῶν μένω ἐδῶ παρὰ τὴν θέλησίν μου καὶ νά, ὡς καὶ τώρα ἐξ αἰτίας αὐτῶν δὲν ἐμπορῶ νὰ φύγω. Αὐτὸ εἶνε πάρα πολύ!

— Ἡσύχασε, Πινσών, εἶπεν ὁ Βοαζολῆς.

— Ἐσὺ ὁμιλεῖς διὰ τὸ συμφέρον σου, φίλε μου. Τί νὰ ἡσυχάσω;... Ἀλλὰ ἔχεις δίκαιον· πρέπει νὰ μὴ ἐξάπτωμαι, διότι ἡ θέσις μου εἶνε κρίσιμος. Αἴ, μικρέ, παρακάλεσε τὸν πλοίαρχον νὰ δοκιμάσῃ· αὐτὸ δὲν θὰ τοῦ στοιχίσῃ πολύ. Ὁ κυβερνήτης τοῦ πολεμικοῦ πιθανὸν νὰ εἶνε ἀξιόλογος ἄνθρωπος. Θὰ τῷ ὁμιλήσω, καὶ ἴσως συγκινηθῇ ἀπὸ τὰ δεινά σου καὶ ἀπὸ τὰ δεινά μου· θὰ τὸν παρακαλέσῃς καὶ σύ, θὰ τοῦ ἐξηγήσῃς.... Καὶ δὲν μοῦ λέγετε εἰς ποίαν ἐθνικότητα ἀνήκει τὸ πλοῖον;...

— Ὁ πλοίαρχος, λέγει, εἶπεν ὁ Ζωηρός, ὅτι εἶνε ἀμερικανικὴ φρεγάτα.

— Αὐτὸ ἤθελα ἴσα, ἴσα! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών, οἱ Ἀμερικανοὶ εἶνε λαὸς μέγας, γενναῖος, φιλελεύθερος· ἀρκεῖ νὰ τοῖς ὁμιλήσωμεν. Τί λέγει λοιπὸν ὁ πλοίαρχός μας, μικρέ;

— Διατείνεται ὅτι ἂν σταματήσωμεν θὰ χάσωμεν ἀφεύκτως πολυτίμους ὥρας καὶ σᾶς συνιστᾷ νὰ ὑπομένετε.

Ὁ Πινσὼν ᾐσθάνθη ἐκ νέου σφοδρὰν λύπην, διότι ἠγνόει τὴν ἀγγλικήν. Ἦτο βέβαιος ὅτι ἂν ἠδύνατο αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν πλοίαρχον τὰ ἐπιχειρήματά του, ἀφεύκτως ὁ πλοίαρχος ἤθελε συγκινηθῇ καὶ συγκατανεύσει νὰ φανῇ ἐπιεικὴς χάριν αὐτοῦ.

— Ἂν αὐτὸ τὸ ἀτμόπλοιον περάσῃ σιμὰ ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας, ῥίπτομαι εἰς τὴν θάλασσαν, διευθύνομαι κολυμβῶν πρὸς αὐτὸ καὶ τότε ἐξ ἀνάγκης θὰ ῥίψουν μίαν λέμβον διὰ νὰ μὲ λυτρώσουν καὶ νὰ μὲ παραλάβουν, εἶπεν ἀποφασιστικῶς ὁ μηχανικός.

Τὰ δύο πλοῖα ἦσαν καθ' ὅλα ὁρατὰ πρὸς ἄλληλα πλέον, ἦτο δὲ ἤδη ἐναργὲς ὅτι τὸ ἀμερικανικὸν ἔπλεεν εἰς τρόπον ὥστε νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν *Καναδᾶν*. Κατὰ τὰ ναυτικὰ ἔθιμα ὤφειλεν οὗτος νὰ χαιρετίσῃ τὸ πρῶτον, καὶ ἡ ἐρυθρὰ ἀγγλικὴ σημαία δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναπετασθῇ καὶ νὰ κυματίσῃ. Ἡ φρεγάτα ὕψωσε παραχρῆμα τὴν ἀστερόεσσαν σημαίαν τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν Βορείων Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τέμνουσα δὲ αὐτῷ τὴν ὁδόν, ἐχαιρέτισε τὸν *Καναδᾶν* δι' ἑνὸς ἀσφαίρου πυροβολισμοῦ. Ἦτο δὲ τοῦτο προσταγὴ πρὸς αὐτὸν νὰ σταθῇ.

Ὁ κυβερνήτης τοῦ *Καναδᾶ* ἐμόρφασε, διότι οἱ ναυτικοὶ συνήθως ὑπακούουσι μετὰ δυσαρεσκείας εἰς τὴν προσταγήν, ὅταν ὁ διδοὺς αὐτὴν ἀνώτερος εἶνε ξένος. Οὐχ ἧττον διέταξε νὰ σταθῇ τὸ πλοῖον, καὶ τὰ δύο ἀτμόπλοια κινούμενα μόνον ἐκ τῆς φορᾶς εὑρέθησαν μετ' οὐ πολὺ εἰς τετρακοσίων μέτρων ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων. Λέμβος ἐλαυνομένη ὑπὸ ἓξ ἐρετῶν καὶ κυβερνωμένη ὑπὸ ἀξιωματικοῦ τινος ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ πλευροῦ τοῦ ἀμερικανικοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἐλθοῦσα προσήγγισε τὸν *Καναδᾶν*. Ὁ ἀξιωματικὸς ἀνῆλθε βραδέως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἦτο ὁ ὕπαρχος τῆς φρεγάτας.

— Ὁ πλοίαρχος Οὐάρρεν, κύριε, εἶπε προσκλίνων μετ' εὐγενείας πρὸς τὸν κυβερνήτην τοῦ *Καναδᾶ* πέμπει ὑμῖν τοὺς χαιρετισμούς του καὶ σᾶς ζητεῖ συγγνώμην διὰ τὰς ὀλίγας ταύτας στιγμὰς τῆς ἀργοπορίας. Σᾶς παρακαλεῖ δὲ νὰ παραδώσητε τοὺς φακέλλους τούτους εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Νέας Ὑόρκης, εὐθὺς ὡς φθάσητε εἰς τὸν λιμένα.

— Διαβεβαιώσατε τὸν πλοίαρχον ὅτι θέλω ἐκτελέσει τὴν παραγγελίαν του. Δύναμαι νὰ σᾶς ἐρωτήσω τί νέα γινώσκετε ἐκ τῆς ὑμετέρας πατρίδος;

— Οὐχὶ καλά, πλοίαρχε. Οἱ ἀντάρται θριαμβεύουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον.

Οἱ δύο ἀξιωματικοί, οὓς ὁ Πινσὼν κατεσκόπευεν ἀκαταπαύστως, συνωμίλησαν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἱστάμενοι ἐπὶ τῆς γεφύρας, ἐπειδὴ ὁ ὕπαρχος ἀπεποιήθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν αἴθουσαν.

— Τί λέγουσιν; ἠρώτα πᾶσαν στιγμὴν τὸν Ζωηρὸν ὁ μηχανικός.

— Ὅτι ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ μὲ πολλὴν λύσσαν, ὅτι σκέπτονται νὰ δώσωσιν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς μαύρους, ὅτι ὁ καιρὸς εἶνε ὡραῖος...

— Τί ἄλλο;

— Ὅτι οἱ πειραταὶ τῶν Νοτίων ἐπιφέρουν πολλὴν ζημίαν εἰς τὸ ἀμερικανικὸν ἐμπόριον καὶ ὅτι ἡ φρεγάτα μεταβαίνει εἰς Εὐρώπην πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν.

— Καὶ τί ἄλλο, μικρέ; Διατί ὁ πλοίαρχος γελᾷ δυνατὰ καὶ μὲ κυττάζει;

— Διότι...

— Λέγε λοιπόν!..

— Τῷ διηγεῖται τὴν ἱστορίαν σας.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν οἱ δύο ἀξιωματικοὶ ἔσφιγγον τὰς χεῖρας ἀλλήλων, ὁ δὲ ὕπαρχος μετέβαινεν εἰς τὴν λέμβον του διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ πλοῖόν του.

— Μίαν λέξιν, κύριε, τῷ εἶπεν αἴφνης ὁ μηχανικός, φράσσων αὐτῷ τὴν ὁδόν. Ὁμιλεῖτε γαλλικά;

— Ὀλίγα, ἀπήντησεν ὁ ὕπαρχος.

Digitized by Google

Ὁ Πινσὼν ἀνέπνευσεν ἠχηρῶς· ἐπρόκειτο λοιπὸν ν' ἀγορεύσῃ τέλος πάντων ὑπὲρ ἑαυτοῦ.

— Γινώσκετε τὴν θλιβεράν μου ἱστορίαν, κύριε, διότι εἶδα ὅτι ὁ πλοίαρχος τοῦ *Καναδᾶ* σᾶς τὴν διηγήθη. Εἶνε ἀστεία ἡ ἱστορία αὕτη δι' ὅλους, ἀλλ' ὄχι καὶ δι' ἐμέ, μὲ ἐννοεῖτε· Βλέπω ὅτι βιάζεσθε καὶ ἔρχομαι εἰς τὸ προκείμενον. Μεταβαίνετε εἰς Εὐρώπην, εἰς Γαλλίαν ἴσως· ἡ καρδία μου πάλλει ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ. Τὸ μέγα ἔθνος σας, κύριε, διατελεῖ εἰς εἰρήνην μετὰ τοῦ ἐμοῦ· εἴμεθα μάλιστα καὶ σύμμαχοι. Ἐμὲ συνδέει μεθ' ὑμῶν ὁ συμπατριώτης σας Φραγκλῖνος καὶ ὁ ἰδικός μου συμπατριώτης, στρατηγὸς Λαφαγέτ. Οἱ γονεῖς μου ἐπολέμησαν ὅπως βοηθήσωσι τοὺς ἰδικούς σας ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν. Ἡ σημαία τῆς ἐλευθέρας Ἀμερικῆς. . . Μὲ συγχωρεῖτε, ἔρχομαι εἰς τὸ προκείμενον. Παραλάβετέ με εἰς τὸ πλοῖόν σας, μεταφέρετέ με εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ θὰ πράξῃτε εὐγενῆ καὶ γενναίαν πρᾶξιν.

Ἡ ζωηρότης, ἡ πρωτοτυπία τῆς προσλαλιᾶς ταύτης τοῦ Πινσὼν προὐκάλεσε μειδίαμα ἐπὶ τὰ χείλη τοῦ νεαροῦ ἀξιωματικοῦ.

— Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ κύριος ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*, ἀπήντησεν, ἀλλ' ὁ πλοίαρχος Οὐάρρεν, ἐγὼ εἶμαι ὁ ὕπαρχος.

— Παραλάβετέ με νὰ ἔλθω ἐπὶ τοῦ πλοίου νὰ ὁμιλήσω ὁ ἴδιος εἰς τὸν πλοίαρχον· μὲ τοὺς ναυτικοὺς ἠμπορεῖ πάντοτε κανεὶς νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν.

— Καὶ ἂν ἀρνηθῇ νὰ σᾶς δεχθῇ εἰς τὸ πλοῖον, τί θὰ σᾶς κάμω ἐγὼ τότε; Δὲν πιστεύω ὅτι ὁ πλοίαρχος τοῦ *Καναδᾶ* θὰ ἔχῃ τὴν διάθεσιν νὰ σᾶς περιμένῃ.

— Ἂν ὁ πλοίαρχος μοὶ ἀρνηθῇ αὐτὴν τὴν χάριν, ἀπήντησε μετὰ τόνου ἀπελπιστικοῦ ὁ Πινσών, τότε πλέον μὲ ῥίπτετε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τελειόνει.

Ὁ ὕπαρχος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐγγὺς τῆς κλίμακος, δι' ἧς ἔμελλε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν λέμβον του. Τὰ δύο ἀτμόπλοια φερόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων ἀφίσταντο ἀλλήλων περὶ τὰ τριακόσια μέτρα· ἐφαίνετο δὲ τὸ πλήρωμα τοῦ *Φούλτωνος* ἐπὶ τοῦ καταστρώματος συνωθούμενον.

— Δανείσατέ με, σᾶς παρακαλῶ, πρὸς στιγμὴν τὴν ναυτικήν σας σάλπιγγα, εἶπεν αἴφνης ὁ ὕπαρχος πρὸς τὸν πλοίαρχον. Θέλω νὰ ἴδω ἂν εἶνε δυνατὸν νὰ μεταφέρωμεν τὸν κύριον αὐτὸν εἰς τὴν πατρίδα του.

Ὁ πλοίαρχος ἔδωκεν αὐτῷ τὸ αἰτηθὲν ὄργανον.

— Πλοίαρχε! ἐφώνησεν ὁ ὕπαρχος.

— Τί θέλεις; ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, ὅστις ἱστάμενος ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ πλοίου του παρετήρει διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὸν *Καναδᾶν*.

— Γάλλος τις κύριος εὑρίσκεται κατὰ λάθος ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ* καὶ μεταφέρεται ἀκουσίως αὐτοῦ εἰς Ἀμερικήν.

Θορυβώδης γέλως τῶν ναυτῶν ἠκούσθη ἐπὶ τῆς φρεγάτας. Ὁ πλοίαρχος μετὰ φωνῆς βροντώδους ἐπέβαλε σιγὴν εἰς τὸ πλήρωμά του.

— Καὶ τί μ' ἐνδιαφέρει, ἀπήντησεν ἀκολούθως, τὸ συμβὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ;

— Σᾶς ἱκετεύει νὰ τὸν παραλάβητε εἰς τὸ πλοῖον καὶ νὰ τὸν μεταφέρητε εἰς τὴν πατρίδα του.

Ὁ Πινσών, ὅστις δὲν ἐπειράχθη ποσῶς ἐκ τοῦ γέλωτος τῶν ναυτῶν, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ Ζωηροῦ καὶ ἐθεώρει ἀτενῶς τὸν πλοίαρχον, ὅστις περιῆλθε δὶς τὴν γέφυραν.

— Φέρετέ τον, εἶπεν αἴφνης.

— Ἡ συνάντησις τοῦ *Καναδᾶ*, ὅστις θὰ μεταφέρῃ εἰς Βασιγκτῶνα τὴν εἴδησιν τῆς καταστροφῆς ἑνὸς τῶν πειρατῶν, οὓς διετάχθημεν νὰ καταδιώξωμεν, ἐχαροποίησε πολὺ τὸν πλοίαρχον, εἶπεν ὁ ὕπαρχος. Καταβῆτε γρήγορα, κύριε, μὴ τύχῃ καὶ ἀλλάξῃ γνώμην.

Ὁ Ζωηρὸς ἐξήγησε παραχρῆμα πρὸς τὸν Πινσὼν τὴν ἀπάντησιν τοῦ πλοιάρχου· ὁ μηχανικὸς ἠθέλησε νὰ πηδήσῃ ἀμέσως, ἀλλ' ἡ χαρά, ἡ συγκίνησις παρέλυον τὰς δυνάμεις του.

— Ἐμπρός, μικρέ, ἔκραξεν ἐπὶ τέλους πρὸς τὸν Ζωηρόν· γρήγορα, γρήγορα!

— Εἴσθε δύο λοιπόν; τότε περιμένετε μίαν στιγμήν, εἶπεν ὁ ὕπαρχος.

— Ὁ Πινσὼν δὲν ἀπήντησεν· ἥρπασε τὸν Ζωηρὸν ἀπὸ τοῦ περιλαιμίου τοῦ φορέματός του, ἐνεχείρισεν αὐτὸν πρὸς τοὺς ναύτας τῆς λέμβου, εἶτα ὠλίσθησε καὶ αὐτὸς ἐντὸς αὐτῆς.

— Εἶνε τέκνον σου; ἠρώτησεν ὁ ὕπαρχος ἀναποφάσιστος.

— Ναί, ἐπάνω κάτω, ἀπήντησεν ὁ Πινσών.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπεφάνη ὁ λογιστής.

— Σταθῆτε, ἐκραύγασεν.

— Θὰ σᾶς πληρώσω ἐγώ, κύριε, ἔσπευσε νὰ εἴπῃ ὁ Βαζολῆς.

Ὁ λογιστὴς ἐσίγησε· μετά τινας στιγμὰς δὲ ἡ λέμβος ῥωμαλέως ἐλαυνομένη ὑπὸ τῶν κωπηλατῶν ἀπεμακρύνθη τοῦ *Καναδᾶ*, ἐξακολουθήσαντος τὸν πλοῦν αὐτοῦ. Ὁ Πινσὼν ἀνῆλθεν ἔξαλλος ἐκ τῆς χαρᾶς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ *Φούλτωνος*. Ἐζήτει νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πλοιάρχου, ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἠσχολεῖτο νὰ δίδῃ διαταγὰς περὶ τῆς ἐκκινήσεως τοῦ πλοίου. Ὁ Πινσὼν ἐστράφη πρὸς τὸν *Καναδᾶν*, ὅστις ἀνύψωσε καὶ κατεβίβασε τρὶς τὴν σημαίαν του εἰς χαιρετισμόν. Ὁ Βαζολῆς μένων παρὰ τὴν πρύμνην ἐκίνει τὸ χειρόμακτρόν του ἀποχαιρετῶν τὸν φίλον του. Ὁ ἕλιξ τοῦ *Φούλτωνος* ἐκινήθη καὶ τὰ δύο πλοῖα ἀπεμακρύνθησαν ἀλλήλων. Ὁ Πινσὼν ἠδυνήθη ἐπὶ τέλους νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ πλοιάρχου καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτόν. Τῷ διηγήθη μετ' ἀστειότητος, τερψάσης λίαν τὸν Ἀμερικανὸν ἀξιωματικόν, τὰς περιπετείας τοῦ λυπηροῦ αὐτοῦ συμβάντος. Ὁ Πινσὼν ὡμίλει ἐλευθέρως, διότι ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικοὶ ἐγίνωσ-

Digitized by Google

σκον τὴν γαλλικήν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὁ Ζωηρὸς στηριζόμενος ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου ἔβλεπε μετὰ λύπης τὸν *Καναδᾶν* απομακρυνόμενον.

— Κρῖμα, ἐψιθύρισε τὸ παιδίον, ναὶ κρῖμα! ὀλίγον μᾶς ἔλειπεν ἀκόμη νὰ ἴδωμεν τὴν Ἀμερικήν, καὶ τότε θὰ ἔβλεπα ἂν ὁ Ῥοβινσὼν εἶπε ψεύματα. Δὲν πειράζει· τώρα πάλιν ὡστόσον θὰ ξαναϊδῶ τὴν Θειὰ-Πὶτζ, καὶ ὁ Πινσὼν μοῦ λέγει ὅτι θὰ μὲ πάρῃ στὸ Παρίσι. Τί κρῖμα ὅμως!

Γ'

Ὁ Δάβις.

Καίπερ ἁπλοϊκὸς τὸ ἦθος καὶ ἰδιότροπος ὁ Πινσὼν, ἦτο κατὰ βάθος πολυμαθὴς καὶ ἀξιαγάπητος. Μόλις ἠλευθερώθη τοῦ ἀπαισίου φοβήτρου τοῦ εἰς Ἀμερικὴν ἀκουσίου ταξειδίου, πάραυτα ἀνέκτησε τὴν φαιδρότητά του καὶ τὴν ἀγχίνοιαν καὶ ἐγένετο εὐχάριστος σύντροφος, εἰκοσιτέσσαρας δὲ ὥρας μετὰ τὴν ἐπιβίβασίν του ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*, ἦτο ἤδη φίλος τοῦ πλοιάρχου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, πάντων ἀνεξαιρέτως ὁμιλούντων τὴν γαλλικήν. Ὁ πλοίαρχος, γέρων ναυτικὸς, κόμην ὑπόλευκον ἔχων, εἶχε μάθει τὴν τέχνην του, μᾶλλον πρακτικῶς ἢ θεωρητικῶς, περιεφρόνει δὲ πᾶν μὴ ἀναγόμενον εἰς τὴν ναυτικήν. Ἀγαθὸς φύσει καὶ φιλάνθρωπος, ἐδείκνυτο ἀνηλεὴς μόνον ὁσάκις προέκειτο περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν χειρισμῶν οὓς διέταττεν. Περὶ τοῦ ἰδίου ἔθνους εἶχε τὴν ἀρίστην ἰδέαν, πιστεύων ὅτι οὐδὲν εἶχε ἐφάμιλλον, καὶ δυσκόλως συγκατατιθέμενος νὰ παραβάλῃ αὐτὸ πρὸς οἱονδήποτε τῶν ἐθνῶν τῆς παλαιᾶς Εὐρώπης. Ἦτο ἱκανὸς ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ Ἀγγλία ἦτο ἀρχαία Ἀμερικανικὴ ἀποικία, καὶ ὅτι ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καὶ οὐχὶ ἐν Γενούῃ γεννηθεὶς ἀνεκάλυψε τὴν παλαιὰν ἤπειρον. Ἡ μέχρι τοῦ παραδόξου φθάνουσα αὕτη φιλοπατρία, ἰδιαίτατον πάντων τῶν Ἀμερικανῶν αἴσθημα, εἶνε, ἂν καὶ δὲν φαίνεται, μία τῶν κυρίων ἀρετῶν τοῦ ἀκμαίου ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ εἷς τῶν παραγόντων τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, καθὼς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Σπάρτῃ ἄλλοτε, ἕκαστος πολίτης εἶνε πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὅπως ὑποστηρίξῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ζωηροῦ, ἣν διηγήθη ὁ Πινσὼν ἐν ἐκτάσει, ἐφείλκυσε τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρον, τὸ δὲ μειράκιον διὰ τῆς εὐγενείας τῶν τρόπων του, τῆς εὐφυΐας του καὶ τῆς ζωηρότητός του προσεκτήσατο τὴν συμπάθειαν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ναυτῶν. Χάρις εἰς τὴν συμπάθειαν ταύτην ὁ μικρὸς, ζωηρὸς καὶ εὐκίνητος ὡς σκίουρος μετέβαινεν ἀκωλύτως τῇδε κἀκεῖσε, εἰς τὸ κατάστρωμα, εἰς τὸ κύτος, εἰς τὴν πρύμνην εἰς τὴν πρῷραν τοῦ *Φούλτωνος*, πρόθυμος πάντοτε νὰ λάβῃ μέρος εἰς οἱουδήποτε εἴδους ἐργασίαν.

Ὁ ἀμερικανὸς πλοίαρχος ἐφάνη εὐγενέστατος· οὐ μόνον τῷ Πινσὼν καὶ τῷ προστατευομένῳ αὐτοῦ παρεχωρήθη ἓν τῶν δωματίων τῶν ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπετράπη αὐτοῖς νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν τράπεζαν αὐτῶν. Ὁ Ζωηρὸς ἐφέρετο ἀνεπιλήπτως ἐν τῷ μέσῳ τῆς σοβαρᾶς ταύτης ἀναστροφῆς καὶ τοῦτο ἦτο τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἐπιμεμελημένης ἀγωγῆς ἣν ἔσχε κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἡλικίαν. Τὸ παιδίον ἐδείκνυεν ἔμφυτον εὐγένειαν, ἣν ἡ ἀλῆτις ζωή του δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξαλείψῃ, διὰ τῆς βαθμιαίας δὲ ἀνατροφῆς ἐφαίνετο ἱκανὸς νὰ καταστῇ ἐντελῶς ἐξηυγενισμένος.

Ὁ Πινσὼν ἐσκέφθη ὅτι κάλλιστα ἤθελε χρησιμοποιήσει τὸν καιρὸν, ὃν ἡ τύχη ἐπέβαλλεν αὐτῷ νὰ διέλθῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἐκμανθάνων τὴν ἀγγλικὴν, καὶ παρεκάλεσε τὸν Ζωηρὸν νὰ τῷ δίδῃ μαθήματα τῆς γλώσσης ταύτης. Εἰς ἀντάλλαγμα, κατορθώσας νὰ διαγνώσῃ δι' ἐπιδεξίων ἐρωτήσεων τὸν βαθμὸν τῆς μαθήσεως τοῦ παιδίου, ἀπεφάσισε νὰ διδάσκῃ αὐτὸ ὅσα ὠφέλιμα ἐγίνωσκε, φροντίζων νὰ ἀπαντᾷ σαφῶς καὶ εὐκρινῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ μικροῦ αὐτοῦ συνταξειδιώτου. Ταχέως ὅμως κατενόησεν ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ Ζωηροῦ δὲν ἦτο μηδαμινὴ ἐργασία. Τὸ παιδίον ἐπόθει νὰ μάθῃ τὰ πάντα, αἱ ἀπαντήσεις δὲ τοῦ καλοκἀγάθου καθηγητοῦ αὐτοῦ ἐξῆπτον τὴν περιεργίαν αὐτοῦ χωρὶς νὰ κατορθῶσι νὰ ἱκανοποιῶσιν αὐτὴν ἐντελῶς.

Ὁ καιρὸς ἐγένετο ψυχρὸς καὶ ἡ βροχὴ ἤρξατο ἐκ νέου νὰ πίπτῃ. Ὁ Πινσὼν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ προετίμων νὰ μείνωσιν ἐντὸς τῆς αἰθούσης ἀναγινώσκοντες τὰ βιβλία, ἅτινα οἱ ἀξιωματικοὶ παρεῖχον αὐτοῖς.

— Εἰξεύρεις, μικρὲ, εἶπεν ἑσπέραν τινὰ ὁ Πινσὼν, ὅτι ἦτο εὐτύχημα διὰ σὲ νὰ σὲ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν δρόμον του ὁ Βοαζολῆς; Χάρις εἰς αὐτὸν θὰ ἐπανεύρῃς τὴν οἰκογένειάν σου· μοὶ ἐζήτησε νὰ τῷ ὑποσχεθῶ ὅτι δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψω. καὶ αἱ πρὸς τὸν Βοαζολῆν ὑποσχέσεις μου εἶνε ἱεραί. Ὁ Βοαζολῆς, μικρὲ, θὰ προοδεύσῃ πολὺ εἰς τὸ ἐπάγγελμά του· θὰ τὸ μάθῃς ἀργότερα, διότι βέβαια θ' ἀκούσῃς ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν νὰ ὁμιλοῦν δι' αὐτόν. Ἐκτὸς τούτου ἔχει πολὺ καλὴν καρδίαν, ἀπὸ ἐκείνας ὁποῦ, ὡς ὁ πλοίαρχος διατείνεται — ἀδίκως ὅμως — εὑρίσκονται μόνον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

— Καὶ σεῖς, κύριε, καὶ σεῖς ἔχετε πολὺ καλὴν καρδίαν, ἀπήντησε πάραυτα ὁ Ζωηρὸς, καὶ ἤμουν ἕτοιμος νὰ τὸ εἴπω εἰς τὸν πλοίαρχον καὶ νὰ τὸ ἀποδείξω ἀναφέρων τὸ παράδειγμα τῆς θερμάστρας ὁποῦ ἐχαρίσατε εἰς τὴν Θεία-Πὶτζ.

— Ἡ ἰδέα ἦτο τοῦ Βοαζολῆ, μικρέ· σοὶ τὸ εἶπα τοσάκις καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ λησμονήσῃς.

Μετὰ τὸ τέλος ἑκάστου μαθήματος ὁ Ζωηρὸς ἔσφιγγε τὴν χεῖρα τοῦ Πινσὼν ὡσεὶ εὐχαριστῶν αὐτὸν, κατόπιν πρὸς ἀναψυχὴν ἔτρεχε νὰ ἴδῃ τὴν

Digitized by Google

μηχανὴν πῶς ἐλειτούργει, ἢ νὰ παρατηρήσῃ πῶς ἐξετελοῦντο οἱ χειρισμοί.

— Μοὶ διηγήθησαν πρὸ ὀλίγου, κύριε, εἶπε ποτὲ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν φίλον του ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου αὐτοῦ εἶνε τὸ ὄνομα Ἀμερικανοῦ μηχανικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐφεῦρε τὰ ἀτμόπλοια. Μήπως καὶ αὐτὴ εἶνε ἀπὸ τὰς συνειθισμένας ἰδέας τοῦ πλοιάρχου;

— Διόλου, μικρέ. Ὁ Ῥοβέρτος Φούλτων εἶνε τῷ ὄντι Ἀμερικανός, διότι ἐγεννήθη εἰς τὴν Πανσυλβανίαν τὸ 1785. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξε ζωγράφος, καὶ μάλιστα κακὸς ζωγράφος, πιστεύω. Αἰσθανόμενος ἔμφυτον κλίσιν πρὸς τὴν μηχανικήν, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐφεῦρε κατ' ἀρχὰς τὸν τρόπον τοῦ πριονίζειν τὸ μάρμαρον καὶ κατόπιν πλοῖον ὑποβρύχιον διὰ νὰ τινάζῃ εἰς τὸν ἀέρα τὰ ἄλλα πλοῖα. Τὸ πλοῖον αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἐτροποποίησαν καὶ ἐτελειοποίησαν οἱ πατριῶταί του, καὶ σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *τορπίλλη* εἶνε μία τῶν φοβερωτέρων πολεμικῶν μηχανῶν τῆς ἐποχῆς μας. Ἀληθῆ ὅμως δόξαν ἀπέκτησεν ὁ Φούλτων διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν ναυτιλίαν. Τὰς πρώτας αὐτοῦ δοκιμὰς ἐξετέλεσεν ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1802 μέχρι τοῦ 1803. Οὐδεὶς ὑπώπτευε τότε ὅτι ἡ ὀγκώδης καὶ ἄτεχνος ἐκείνη μηχανὴ ἔμελλε νὰ λάβῃ βραδύτερον τελειοποιουμένη τοιαύτην σπουδαιότητα. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀμερικὴν ὁ Φούλτων κατεσκεύασε νέον πλοῖον, ὅπερ πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τῶν κατοίκων τῆς Νέας Ὑόρκης ἐξετέλει τακτικοὺς πλοῦς ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης εἰς Ἀλβάνην ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὔδσωνος.

— Ἐνόμιζον, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς μετά τινος δυσαρεσκείας, ὅτι ὁ μηχανικὸς ἠπατᾶτο ὅταν μοὶ διηγήθη τὴν αὐτὴν περίπου ἱστορίαν.

— Καὶ διατί ἐνόμιζες αὐτό, μικρέ;

— Ἐπεθύμουν, κύριε, ν' ἀνῆκεν εἰς Γάλλον αὐτὴ ἡ ὡραία ἐφεύρεσις.

— Παρηγορήσου, ἀπήντησεν ὁ Πινσών. Μὲ ὅσα καὶ ἂν λέγῃ ὁ πλοίαρχος, μετὰ τοῦ ὁποίου χθὲς εἶχον αὐτὴν τὴν συζήτησιν, ἐμβαίνουσιν ὅπως δήποτε καὶ οἱ Γάλλοι εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῶν ἀτμοπλοίων ἢ πυροσκάφων.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1695 ὁ Γάλλος Παπὲν ἰδεάσθη νὰ κατασκευάσῃ πλοῖον μετὰ κωπῶν κινουμένων διὰ τοῦ ἀτμοῦ. Τὸ 1699 ἕτερος συμπατριώτης ἡμῶν ὁ Δυκὲ ἐδοκίμασε ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς κώπας τῶν γαλεῶν διὰ τροχῶν ἐφωδιασμένων μετὰ ξυλίνων πτερῶν. Τὸ 1753 ὁ ἀββᾶς Γωτιὲ ἐκ Λουνεβίλλης, ἀνεγίνωσκεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Νανσὺ ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ἐγένοντο ἀλλὰ καὶ τὸ 1755 ὁ Περριὲ κατεσκεύασεν ἐν Παρισίοις μικρὸν ἀτμόπλοιον, ὅπερ ἔπλευσεν ἐντὸς τοῦ Σηκουάνα, καὶ ἡ δοκιμὴ ἐπανελήφθη τὸ 1780 ἐντὸς τοῦ Δοὺβ ὑπὸ τοῦ μαρκησίου Ζουφροά. Ἐρρέθη πολλάκις ὅτι ὁ Φούλτων ἦτο παρὼν εἰς αὐτὰ τὰ πειράματα, ἀλλ' αὐτὸ εἶνε χονδρὸν λάθος διότι ὁ Ἀμερικανὸς μηχανικὸς δὲν ἦτο ἀκόμη γεννημένος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι ἔλαβε γνῶσιν τοῦ ἔργου τοῦ μαρκησίου Ζουφροά· χωρὶς λοιπὸν νὰ διαφιλονεικήσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ Φούλτωνος, πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν δικαιοσύνην εἰς τὸν συμπατριώτην μας, τοῦ ὁποίου ἐξ ἄλλου τὴν προτεραιότητα ἀνεγνώρισεν ἐσχάτως ἡ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν.

— Πηγαίνω νὰ διηγηθῶ ὅλ' αὐτὰ εἰς τὸν μηχανικόν, εἶπεν ὁ Ζωηρός, διὰ νὰ τῷ ἀποδείξω ὅτι οἱ Γάλλοι δὲν εἶνε κουτοί. Ἀλλὰ σᾶς παρακαλῶ μίαν λέξιν ἀκόμη εἴπατέ μοι· ὁ *Καναδᾶς* ἐκινεῖτο μὲ τροχούς, ἐνῷ ὁ *Φούλτων* κινεῖται μὲ τὸν ἕλικα.

— Ὁ ἕλιξ, εἶπεν ὁ Πινσών, εἶνε ἐφεύρεσις καθαρῶς γαλλική. Ὁ Δυκέ, περὶ τοῦ ὁποίου σοὶ ὡμίλησα πρὸ ὀλίγου, συνέλαβε τὴν πρώτην ἰδέαν. Τὸ 1803 ὁ Κάρολος Δαλλερὺ ἐδημοσίευσεν ὑπόμνημα εἰς τὸ ὁποῖον καθαρῶς περιγράφει τὸν σημερινὸν ἕλικα. Οὐχ ἧττον ὁ πρῶτος ὅστις κατεσκεύασε καὶ ἐφήρμοσε μετ' ἐπιτυχίας τὸν ἕλικα ἦτο ὁ Σουηδὸς πλοίαρχος Ἔριξον τὸ 1836.

— Λοιπὸν εἶνε προτιμητέος ὁ ἕλιξ ἀπὸ τοὺς τροχούς, ἠρώτησεν ὁ Ζωηρός.

— Ὁ ἕλιξ, μικρέ, εἶνε πολύτιμος πρὸ πάντων διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα, τῶν ὁποίων τοὺς τροχοὺς δυνατὸν νὰ βλάψωσιν εὐκόλως αἱ σφαῖραι. Ἐκτὸς τούτου τὰ ἑλικοφόρα σκάφη ὡς ἐλαφρότερα καὶ εὐκινητότερα, δύνανται νὰ ταξειδεύωσιν ἐν ἀνάγκῃ καὶ μὲ τὰ ἱστία. Ὁ ἕλιξ — πρέπει νὰ γνωρίζῃς αὐτὰς τὰς λεπτομερείας — βυθίζεται κατὰ ἑξήκοντα περίπου ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου, δύναται δὲ νὰ περιστραφῇ περὶ αὐτὸν διακοσίας φορὰς τὸ λεπτόν· αἱ πτέρυγές του τύπτουν τὸ ὕδωρ, ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ πτερὰ τοῦ ἀνεμομύλου τύπτουν τὸν ἀέρα, τουτέστιν ἐγκαρσίως καὶ δίδουν κίνησιν εἰς τὸ πλοῖον καὶ ταχύτητα δέκα μιλλίων καθ' ὥραν.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν τὴν τρίτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, ὁ Πινσὼν εὑρίσκετο παρὰ τὴν πρῴραν, διότι ἀνέμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἀναφανῶσιν αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ καρδία τοῦ μηχανικοῦ ἔπαλλε σφοδρῶς. Ὁ *Φούλτων* εἶχε διαταγὰς νὰ παραπλέῃ τὴν Μάγχην, νὰ ἐπισκεφθῇ ὅσους λιμένας ἤθελεν ἀπαντήσει κατὰ τὸν πλοῦν του, ν' ἀναζητήσῃ πανταχοῦ τὸ θρασὺ πειρατικόν, ὅπερ ἀπό τινων μηνῶν ἐζημίου οὐσιωδῶς τὸ ἀμερικανικὸν ἐμπόριον καὶ ἐπυρπόλησε πολλὰ πλοῖα.

— Γῆ, γῆ! ἠκούσθη κράζων ὁ ναύτης.

Ὁ Πινσών, τεταραγμένος ὡς ἦτο, ἐδυσκολεύθη κατ' ἀρχὰς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν γῆν ἐν τῷ ὑπολεύκῳ νέφει ὅπερ ἔδειξαν αὐτῷ ἐξέχον ὑπεράνω τῶν κυμάτων. Ἡ ἀκινησία τοῦ νέφους τούτου, διαγραφέντος καθαρῶς μετ' ὀλίγον, ἔπεισε τὸν μηχανικόν, ὅστις συγκινηθεὶς ἐδάκρυσε καὶ ἔθλιψεν ἐπὶ τοῦ στήθους του τὸν Ζωηρόν, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο.

Digitized by Google

Ὁ Ζωηρὸς διαλογιζόμενος τὸν Ῥοβινσῶνα, τὴν Ἀμερικὴν, τὰς τίγρεις, τὸν Παρασκευᾶν ἐψιθύριζε·

— Κρῖμα! ἔχω εὐχαρίστησιν ὁποῦ θὰ ἰδῶ τὴν Θειὰ-Πὴτζ, ἀλλὰ πάλιν κρῖμα ὁποῦ δὲν εἶδα κανένα νησί.

Ἡ τὸ πρῶτον ἀναφανεῖσα γῆ ἦτο τὸ ἀκρωτήριον Λίζαρδ. Ἀφοῦ ἀνεγνώρισεν αὐτὸ τὸ ἀτμόπλοιον ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμιον τῆς Μάγχης. Πολλὰ πλοῖα ἐφάνησαν μετ' ὀλίγον. Ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ παρετήρουν ἐπισταμένως διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὰ πλοῖα ταῦτα καὶ ἀνεκοίνουν τὰς ἐντυπώσεις των πρὸς ἀλλήλους.

Ὁ *Φούλτων* μεταβάλλων αἴφνης τὴν πορείαν διηυθύνθη πρὸς πάρωνά τινα μεγάλης χωρητικότητος, ὃν κατέφθασεν ἐντὸς μιᾶς ὥρας. Ἅμα τῇ προσεγγίσει τοῦ πολεμικοῦ πλοίου ὁ πάρων ἀνύψωσε τὴν σουηδικὴν σημαίαν. Ὁ *Φούλτων* περιῆλθε πέριξ τοῦ πλοίου, ἀντεχαιρέτισε καὶ διηυθύνθη πρὸς ἄλλο πλοῖον φαινόμενον πρὸς ἀριστερά. Ὁ Πινσὼν κατελήφθη ὑπὸ ἀνεκφράστου συγκινήσεως ὅταν εἶδε κυματίσασαν ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου ἱστοῦ τοῦ πλοίου τούτου τὴν τρίχρουν σημαίαν τῆς Γαλλίας, ἥτις ἀνυψωθεῖσα καὶ καταβιβασθεῖσα τρὶς ἐχαιρέτισε τὴν διάστερον σημαίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Μέχρι τῆς ἑσπέρας ὁ *Φούλτων* ἐπεθεώρησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀκτὼ πλοῖα, διότι τὸ στόμιον τῆς Μάγχης γέμει συνήθως πλοίων ἐμπορικῶν ἀπερχομένων εἰς τὸν ὑπερωκεάνειον αὐτῶν πλοῦν ἢ ἐπανερχομένων ἐκεῖθεν. Δὶς ἢ τρὶς ὁ πλοίαρχος ἠρώτησε τοὺς πλοιάρχους τινῶν τῶν πλοίων τούτων, ἐξετάζων αὐτοὺς πόθεν ἤρχοντο καὶ ποῦ διηυθύνοντο. Τελευταῖον ἠρώτησεν ἀμερικανικόν τι πλοῖον καὶ ἡ συνδιάλεξις τότε διήρκεσεν ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας. Τὸ πλοῖον αὐτὸ προήρχετο ἐξ Ἅβρης, εἰδοποίησε δὲ τὸν πλοίαρχον ὅτι τὸ καταδιωκόμενον πειρατικὸν, παθὸν βλάβας τινὰς κατὰ τὸν πλοῦν, κατέφυγεν εἰς Χερβοῦργον. Ἡ πληροφορία ἦτο πολύτιμος, διὸ ὁ πλοίαρχος ἔστρεψεν ἀμέσως τὴν πρῴραν κατευθυνόμενος εἰς τὸν μέγαν γαλλικὸν λιμένα.

— Θὰ ἰδῆτε εὔμορφον πανηγύρι, κύριε μηχανικὲ, εἶπε πρὸς τὸν Πινσὼν, ἂν, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, κατορθώσω νὰ ῥίψω τὸν *γάντσο* ἐπάνω εἰς τὸν *Δάβις*, ὅστις ἐδῶ κυνηγᾷ τὰ κουνέλια καὶ φεύγει δειλῶς ἐμπρὸς εἰς τοὺς καρχαρίας. Πολεμοῦν καλὰ καὶ οἱ ἰδικοί σας· τὸ ἤκουσα, νομίζω, κἄποτε. Ἀλλὰ θὰ ἰδῆτε καὶ τί πρᾶγμα εἶνε οἱ Ἀμερικανοί.

— Περισσότερον παρὰ νὰ φονευθῶσι δὲν δύνανται νὰ κάμουν, ὑποθέτω, εἶπεν ὁ Πινσών.

— Ἀληθὲς αὐτὸ, κύριε· ἀλλὰ φονεύεται κανεὶς κατὰ διαφόρους τρόπους, καὶ ἐλπίζω νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι ὁ ἰδικός μας, εἶνε ὁ καλλίτερος.

Ὁ Πινσὼν ἠγάπα ἐπίσης ὅσον ὁ πλοίαρχος τὴν πατρίδα του καὶ δὲν ὑπέφερε νὰ προσβάλωσιν αὐτὴν ἔστω καὶ ἐμμέσως χωρὶς ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν της. Πλὴν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦτο τόσον εὐτυχὴς σκεπτόμενος ὅτι ἐντὸς τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὡρῶν ἤθελεν ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν ξηρὰν, ἐλεύθερος νὰ μεταβῇ ὅπου ἂν ἤθελεν, ὥστε ἀσυζητητεὶ παρεδέξατο τὴν γνώμην τοῦ πλοιάρχου ὅτι ὁ ἀμερικανικὸς τρόπος τοῦ ῥίπτειν τὰς σφαίρας ἢ δέχεσθαι αὐτὰς εἶνε ἀνώτερος πάντων τῶν λοιπῶν γνωστῶν.

— Τὸ Χερβοῦργον ὁμοιάζει πρὸς τὸ Λίβερπουλ, κύριε; ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Ζωηρός.

— Ὄχι, μικρέ. Τὸ Λίβερπουλ εἶνε ἐμπορικὴ πόλις, ἐνῷ τὸν Χερβοῦργον εἶνε λιμὴν πολεμικός, ὁ μόνος τὸν ὁποῖον ἔχει ἡ Γαλλία εἰς τὴν Μάγχην καὶ τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐδέησε νὰ κατασκευάσῃ. Θὰ ἰδῇς ἐν αὐτῷ πρόχωμα ἐκ τρισχιλίων ὀκτακοσίων ἑξῆντα ἓξ μέτρων, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἠμπορεῖ νὰ προφυλαχθῇ στόλος ὁλόκληρος. Πρὶν ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ Λονδῖνον, θὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰς δεξαμενὰς τὰς κατεσκευασμένας ἐντὸς τοῦ βράχου· μίαν ὁλόκληρον σειρὰν ἔργων, τῶν ὁποίων τὸ μικρότερον, μὲ ὅσα καὶ ἂν λέγῃ ὁ πλοίαρχος, δὲν ἔκαμαν ἀκόμη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Ἐπῆλθεν ἡ νύξ· τὸ πλοῖον ἔπλεεν ἐπὶ τῆς κυρίας γραμμῆς ἣν ἀκολουθοῦσι τὰ ἐξ Ἀμβούργου, Φλεσίγγης, Ἀμβέρσης, Πορτσμούθης, Πλυμούθης, Δουγκέρκ, Ἅβρης κτλ. ἐκπλέοντα πλοῖα, τὰ διασπειρόμενα ἐν τῷ Ὠκεανῷ καὶ κομίζοντα μέχρι τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης τὰ προϊόντα τῆς εὐρωπαϊκῆς βιομηχανίας. Δύο ναῦται ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τῆς σκοπιᾶς, ὅπως κατοπτεύωσι τὸν ὁρίζοντα καὶ ἀναγγέλλωσι τὰ συναπαντώμενα πλοῖα. Περὶ τὴν ἐνάτην τῆς νυκτὸς συνήντησαν δύο ἡμιολίας, μετὰ μίαν δὲ ὥραν ἕνα ἀμερικανικὸν πάρωνα. Τὸ πειρατικὸν ὅπερ κατεδίωκεν ὁ *Φούλτων* ἦτο τῆς αὐτῆς χωρητικότητος, ὡς τὸ φαινόμενον πρὸ αὐτῶν πλοῖον, ὅθεν πρὸς στιγμὴν ὁ μοίραρχος ἤλπισεν ὅτι συνήντησε τὸν ἐχθρόν. Κληθὲν διὰ τῆς ναυτικῆς σάλπιγγος τὸ πλοῖον ἐδήλωσεν ὅτι προήρχετο ἐξ Ἅβρης, ἐβεβαίωσε δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ ξένου πλοίου δοθεῖσαν κατὰ τὴν πρωΐαν εἴδησιν, εἰπὸν ὅτι ὁ *Δάβις* ὡπλισμένος δι' εἴκοσι τηλεβόλων καὶ φέρων πλήρωμα ἐκ τριακοσίων ἀνδρῶν εὑρίσκετο ἠγκυροβολημένος ἡσύχως ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ Χερβούργου.

Ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος* ἐξετελέσθησαν πᾶσαι αἱ διὰ τὴν μάχην προπαρασκευαί· ἡτοιμάσθησαν δηλαδὴ τὰ πυροβόλα, αἱ αἰῶραι δὲ τῶν ναυτῶν καὶ πάντα τὰ τυχὸν ἐμποδίζοντα τοὺς χειρισμοὺς ἀντικείμενα μετηνέχθησαν εἰς τὸ κατώτερον διαμέρισμα τοῦ πλοίου. Οἱ ἀξιωματικοὶ, οἱ πυροβοληταὶ, οἱ πηδαλιοῦχοι, πάντες ἦσαν εἰς τὴν θέσιν των, ὁ δὲ πλοίαρχος ἐνεθρονίσθη ἐπὶ τῆς γεφύρας.

— Θὰ πολεμήσουν μὲ τὴν ἀλήθεια λοιπὸν, κύριε; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρὸς τὸν Πινσὼν, παρ' ᾧ ἔμενε νῦν διαρκῶς.

— Ὄχι, ὡς ἐλπίζω, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός.

Digitized by Google

Αὐτὸς ὁ *Δάβις*, ὁποῦ λέγουν, δὲν θὰ κερδήσῃ τίποτε δεχόμενος τὴν μάχην πρὸς τὸν *Φοῦλτωνα*· κατὰ πᾶσαν λοιπὸν πιθανότητα ὁ κυβερνήτης του θὰ φροντίσῃ νὰ φύγῃ μὲ τόσην προσοχὴν, μὲ ὅσην τὸν καταδιώκει ὁ πλοίαρχός μας.

— Ὅμως καὶ τὸ καταδρομικὸν εἶνε καὶ αὐτὸ πολεμικὸν πλοῖον· ἔχει καὶ αὐτὸ κανόνια.

— Ναὶ, μικρὲ, ἀλλὰ δὲν δέχεται ποτὲ τὴν μάχην· αὐτὸ συνήθως ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων καὶ τὰ καταστρέφει ὅταν δὲν δύναται νὰ τὰ σύρῃ ὄπισθέν του. Πολλὰ ἠδυνάμην νὰ σοὶ εἴπω δι' αὐτὰ τὰ καταδρομικὰ, τὰ ὁποῖα εἶνε τρόπον τινὰ ὁ ἄτακτος στρατὸς τῆς θαλάσσης. ἀλλὰ ὡς Γάλλοι δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ τὰ κατακρίνωμεν πολὺ, διότι εἰς αὐτὰ ὀφείλομεν τοὺς μεγαλειτέρους ἄνδρας τοῦ ναυτικοῦ μας.

— Διατί οἱ Βόρειοι Ἀμερικανοὶ πολεμοῦσι τοὺς Νοτίους Ἀμερικανούς; Δὲν ἀνήκουν καὶ οἱ δύο εἰς τὸ αὐτὸ ἔθνος;

— Ἀλλοίμονον, μικρέ μου, ναί· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶνε πάντοτε φρόνιμοι. Σκοπὸς τοῦ πολέμου αὐτοῦ εἶνε ν' ἀποδοθῶσι πέντε ἑκατομμύρια μαῦροι εἰς τὴν ἐλευθερίαν· ἄρα δὲν θὰ χυθῇ ἐπὶ ματαίῳ τόσον ἀνθρώπινον αἷμα.

Ἦτο σχεδὸν μεσονύκτιον, ὁ δὲ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς εὑρίσκοντο ἔτι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Τὰ κύματα ἐγένοντο βραχέα, καὶ τοῦτο ἦτο σημεῖον ὅτι τὰ ὕδατα περιεστοιχίζοντο ἐγγὺς ὑπὸ τῶν ἀκτῶν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν φῶς τι ἀνεφαίνετο καὶ ὁ *Φοῦλτων* διηυθύνετο πάντοτε πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Αἴφνης ἠκούσθη κρότος τηλεβόλου.

—Αὐτὸ θὰ εἶνε σημεῖον ὅτι κανὲν πλοῖον κινδυνεύει. Ἐρώτησε γρήγορα αὐτὸν τὸν ναύτην, μικρέ.

— Πιστεύω, ἀπήντησεν ὁ ναύτης, διότι ὁ πλοίαρχος διέταξε νὰ πηγαίνωμεν ἴσα ἐπάνω εἰς τὸ φωτεινὸν σημεῖον ἐκεῖ κάτω.

Ὁ *Φοῦλτων* ἐφάνη διπλασιάσας τὴν ταχύτητα. Ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται ἐσίγων καὶ ἠκροῶντο, στρέφοντες τὸ βλέμμα πρὸς τὸ φανὲν φῶς. Τὸ φῶς τοῦτο ἐμεγεθύνετο ἐπαισθητῶς καὶ ἐπολλαπλασιάζετο. Διὰ μιᾶς μακρὰ φλὸξ ἠγέρθη ἀνυψωθεῖσα ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου.

— Ἑτοιμάσατε τὰς λέμβους! ἔκραξεν ὁ πλοίαρχος· ἴσως εὑρίσκονται ἐκεῖ δυστυχεῖς ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ σώσωμεν.

Ἐντὸς ὀλίγου ὁ *Φοῦλτων* εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μόνου χιλιομέτρου ἀπὸ τοῦ καιομένου πλοίου. Οὐδὲν ἐπιβλητικώτερον, φοβερώτερον, ἀπαισιώτερον, ἢ τὸ βλέπειν τὸν φλεγόμενον ἐκεῖνον ὄγκον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὠκεανοῦ. Πυκναὶ νεφέλαι καπνοῦ περιεκύκλουν αὐτό· γλῶσσαι πυρὸς ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ καὶ διέτρεχον ἀπὸ πρύμνης εἰς πρῶραν, ἡ δὲ θάλασσα ἐφαίνετο ἐρυθρὰ ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως

— Δὲν εἶνε κανεὶς ἐπάνω εἰς τὸ πλοῖον! ἀνέκραξεν ὁ πλοίαρχος· διατάξατε νὰ ῥιφθῇ εἷς πυροβολισμὸς, ὕπαρχε· οἱ ναῦται οἵτινες ἐγκατέλιπον αὐτὸ τὸ πλοῖον δὲν θὰ εὑρίσκωνται μακρὰν βεβαίως· καὶ καλὸν εἶνε νὰ τοὺς εἰδοποιήσωμεν, ἂν μᾶς βλέπωσι, νὰ ἔλθωσιν ἐδῶ.

Τοσοῦτον βαθεῖα σιγὴ ἐπεκράτει ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου, ὥστε ἡ βραχεῖα καὶ ἐπιτακτικὴ φωνὴ τοῦ πλοιάρχου ἠκούετο εὐκρινῶς. Πάντων τὰ βλέμματα ἐπεσκόπησαν τὸν ὁρίζοντα, ἀναζητοῦντα τὰς λέμβους ἐφ' ὧν κατέφυγον οἱ καταλιπόντες τὸ καιόμενον πλοῖον ναῦται.

— Εἶνε ἰδικόν μας! ἀνεβόησεν αἴφνης ὁ πλοίαρχος. Ἀναγινώσκω εἰς τὴν πρύμνην του *Νιαγάρας* καὶ *Νέα Ὑόρκη*. Σημειώσατε αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὕπαρχε.

Μόλις ἀντήχησεν ὁ πυροβολισμὸς τοῦ *Φούλτωνος* καὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος αὐτοῦ ἀπήχησε παρατεταμένη κραυγή. Εἶχεν ὑπερβῆ τὸν *Νιαγάραν*, ὅτε εἰς τεσσάρων περίπου χιλιομέτρων ἀπόστασιν διέκρινον νέαν πυρκαϊὰν φωτίζουσαν τὸν ὁρίζοντα. Ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν ὅτι οὐδεμία ψυχὴ ζῶσα εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ *Νιαγάρα* ἔστρεψαν τὴν πρῶραν πρὸς τὸ δεύτερον πλοῖον. Παρετήρησαν λέμβον ἀπομακρυνομένην διὰ τῶν κωπῶν καὶ διέκριναν τότε μικρὸν ἀτμόπλοιον, ὅπερ ἀκίνητον ἵστατο πεντήκοντα περίπου μέτρα μακρὰν τοῦ καιομένου πλοίου.

Ὁ *Φοῦλτων* διηυθύνθη παραχρῆμα πρὸς τὸ ἀτμόπλοιον, οὗ ὑπὸ τὴν λάψιν τῶν φλογῶν διεγράφετο τὸ μέλαν καὶ λεπτὸν σκάφος. Ὁ πλοίαρχος, πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τοῦ Πινσὼν διέταξε νὰ ὑψώσωσι τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν. Τὸ μικρὸν ἀτμόπλοιον ἀπήντησεν ἀνυψοῦν σημαίαν ῥωσσικὴν, ἀντὶ ὅμως νὰ περιμείνῃ τὴν προσέγγισιν τοῦ *Φούλτωνος* ἐκινήθη φεῦγον,

— Πυροβολήσατε χωρὶς σφαῖραν, ἔκραξεν ὁ πλοίαρχος καὶ διατάξατέ το νὰ σταματήσῃ.

Τὸ μικρὸν ἀτμόπλοιον εἰς οὐδὲν λογισάμενον τὴν προσταγὴν ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

— Μίαν σφαῖραν, γρήγορα! ἐφώνησεν ὁ πλοίαρχος. Ἡμεῖς διατελοῦμεν εἰς εἰρήνην μὲ τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὸ πλοῖον αὐτὸ φαίνεται ὅτι μᾶς φοβεῖται.

Ἡ σφαῖρα ἀνταναπηδῶσα ἐπὶ τῶν κυμάτων ἐβυθίσθη εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἀτμοπλοίου.

— Ὑψώσατε τὴν σημαίαν μας, ὕπαρχε, εἶπεν ὁ πλοίαρχος, διὰ νὰ μάθουν οἱ φυγάδες αὐτοὶ ποῖοι εἴμεθα πραγματικῶς.

Μόλις εἶχε κυματίσει ἡ ἀμερικανικὴ σημαία ἐπὶ τῆς πρύμνης τοῦ *Φούλτωνος* καὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἀνύψου παραυτα σημαίαν γαλλικήν. Ἐβράδυνε τὸν πλοῦν αὐτοῦ καὶ μόλις ὁ *Φοῦλτων* εὑρέθη εἰς ἀπόστασιν βολῆς, σφαῖρα τηλεβόλου διῆλθεν ὕπερθεν τοῦ καταστρώματος αὐτοῦ. Ταυτοχρόνως τὸ μικρὸν ἀτμόπλοιον ὕψου παρὰ τὴν πρύμνην αὐτοῦ τὴν σημαίαν τῆς Νοτίου Ὁμοσπονδίας.

Digitized by Google

— Ὁ *Δάβις*! ἐκραύγασεν ὁ πλοίαρχος! Ἴσα κατ' ἐπάνω του, παιδιά! θάνατος εἰς τοὺς πυρπολητάς!

— Θάνατος! ἐπανέλαβε τὸ πλήρωμα ἐν μιᾷ φωνῇ.

Τρομακτικὸν *οὐρρὰ* ἀντήχησεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ *Δάβις*. Ἡ κραυγὴ αὕτη προὐξένησε ῥῖγος φρίκης εἰς τὸν Πινσὼν καὶ τὸν Ζωηρόν.

— Λοιπὸν θὰ ἴδωμεν τώρα καὶ καμμίαν ναυμαχίαν; ἔκραξεν ὁ μηχανικός. Αὐτὸ μόνον μᾶς ἔλειπε. Δὲν μ' ἔφθανε ποῦ ἔφυγα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Νολλὲ, ὁποῦ ἐχάθηκα μέσα εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Λονδίνου, ὁποῦ . . .

Ὁ Πινσὼν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ· σφαῖρα ῥιφθεῖσα ἐκ τοῦ *Δάβις* ἀφήρπασε τὸν βραχίονα ἑνὸς τῶν στρεφόντων τὸν τροχὸν τοῦ πηδαλίου ναυτῶν. Ταυτοχρόνως σχεδὸν ὁ *Φούλτων* ἔτριξεν ὡς ἂν τὰ πλευρά του διερρηγνύοντο, καὶ φρικαλέος πάταγος ἐξεκώφανε τὸν Πινσὼν, ὅστις πρὸς στιγμὴν ἐπίστευσεν ὅτι τὸ πλοῖον ἐβυθίζετο. Τῇ διαταγῇ τοῦ πλοιάρχου οἱ πυροβοληταὶ ἀπήντων ἁπλῶς εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ *Δάβις*, χαιρετίζοντες αὐτὸν διὰ τῆς ἐκκενώσεως ὁλοκλήρου τῆς πυροβολοστοιχίας τῆς μιᾶς πλευρᾶς.

[Ἕπεται συνέχεια]

Τὸ κατωτέρω ἄρθρον ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ συγγράμματος «Περιήγησις τῆς γῆς» τοῦ διασήμου αὐστριακοῦ συγγραφέως καὶ πολιτικοῦ, βαρώνου Hübner. Ἡ ἀφήγησις αὕτη, λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ λεπτομερὴς ἐν πᾶσι, περιβάλλεται καὶ διὰ τοῦ κύρους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον παρέχει ἡ ἐξ αὐτοψίας ἔρευνα καὶ μελέτη ὑπὸ οὕτω διακεκριμένου παρατηρητοῦ τῆς περιεργοτάτης κοινωνίας, ἣν περιγράφει. Σ. τ. Δ.

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ
τῶν Μορμόνων.

Πλεῖστα ὅσα βιβλία, περιοδικὰ τεύχη, ἄρθρα ἐφημερίδων ἐγράφησαν περὶ τοῦ **Brigham Young**, τοῦ θεμελιωτοῦ τοῦ μορμονισμοῦ, περὶ τοῦ **Deseret**, περὶ τῶν Μορμόνων, περὶ τῆς πίστεως καὶ τῶν πρακτικῶν αὐτῶν ἐθίμων. Τὰ ἔντυπα ταῦτα, ἢ τοὐλάχιστον πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα ὅτι εἰκονίζουσι πιστῶς καὶ ἐκτιθέασι μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας τὰ γεγονότα. Οὐδὲν θελκτικώτερον, φέρ' εἰπεῖν, τῆς περιγραφῆς τῆς Νέας Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ **Hepworth Dixon**. Ἡ εἰκὼν εἶνε καλλίστη καὶ τελείαν παρουσιάζει ὁμοιότητα. Ἀλλ' οὔτε ὁ συγγραφεὺς οὗτος, οὔτε ἄλλοι περὶ τοῦ αὐτοῦ γράψαντες θέματος, ἠδυνήθησαν νὰ γνωρίσωσι τὸ μυστήριον τῆς φοβερᾶς δυνάμεως, τῆς δημιουργηθείσης καὶ ἐκμεταλλευθείσης ὑπὸ τοῦ **Brigham Young**, ὅπως οὗτος ἱδρύσῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀμερικῆς, κατάστασιν πραγμάτων, ἥτις πολιτικῶς, θρησκευτικῶς καὶ κοινωνικῶς τυγχάνει προφανῶς ἡ ἄρνησις τῶν ἰδεῶν, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος.

Ὁ Ἰωνᾶς Σμὶθ εἶνε ὁ ἱδρυτὴς ἢ ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς αἱρέσεως τῶν Μορμόνων. Ὑπεκρίνετο τὸν θεόπνευστον καὶ ἦτο συγχρόνως κάκιστον ὑποκείμενον. Δὲν ἐδίδασκε μὲν τὴν πολυγαμίαν, ἀλλ' ἐὰν πρέπῃ νὰ πιστεύσωμεν τὴν κοινὴν φήμην, ἤσκει αὐτὴν, ἐπιφυλαττομένης τῆς τοῦ γάμου εὐλογίας. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπῆρξε μάλιστα, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀφορμὴ διενέξεως, γεννῆσαν σχίσμα τι ἐν τοῖς κόλποις τῆς κοινότητος, καθ' ὅσον ἡ μὲν χήρα καὶ τὰ τέκνα του ὤμνυον ὅτι ὁ Ἰωνᾶς οὐδέποτε ὑπῆρξε πολύγαμος, ὁ δὲ **Brigham Young**, ὅστις εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῇ ὑπὲρ τῆς πολυγαμίας τὸ παράδειγμα τοῦ προκατόχου του, ἐβεβαίου διὰ τεκμηρίων ὑποτιθεμένων πλαστῶν, ὅτι ὁ προφήτης Σμὶθ ἦτον ὀπαδὸς τῆς πλειονότητος τῶν γυναικῶν.

Ἡ ἔξωσις τῶν Μορμόνων ἐκ τῶν ἱδρυμάτων αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Μισσισιπῆ εἰς τὸ Ἰλλινουᾶ ἀποτελεῖ περιεργότατον καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις σημαντικὸν ἐπεισόδιον τῆς συγχρόνου ἱστορίας τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ δυστυχὴς Ἰωνᾶς δὲν μετεῖχε τοῦ προφήτου εἰμὴ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν. Πεντηκοντάκις προσήχθη ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ πάντοτε ἠθωώθη, μέχρις οὗ ἀπήλαυσε τῆς τιμῆς τοῦ μαρτυρίου. Ἐνῷ ἦτον ἐγκαθειργμένος ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Ἀμερικανικῆς Καρχηδόνος, πρωτευούσης τῆς κομητείας τοῦ **Hancock** (Ἰλλινουᾶ) συμμορία ἀνθρώπων, οἵτινες εἶχον μελανώσει τὸ πρόσωπον, εἰσῆλθεν ἐν αὐτῇ καὶ πυροβολήσασα ἐφόνευσεν αὐτόν τε καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ **Hyram**[1]. Οἱ δολοφόνοι, δεκτῆς γενομένης τῆς ἰδίας ὑπὲρ ἑαυτῶν ἐγγυήσεως, ἐδικάσθησαν καὶ ἠθωώθησαν. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ προφήτου ὁ ξυλουργὸς **Brigham Young**, ὡς πρόεδρος τῶν δώδεκα ἀποστόλων, λαμβάνει εἰς τὰς χεῖράς του τὴν διεύθυνσιν. Παρὰ τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν, ἐν ᾗ οἱ συμπολῖται αὐτοῦ διατελοῦσι, παρὰ τὰς κακοδαιμονίας αὐτῶν, κατώρθωσεν ὅμως νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς ἐρίζοντας, νὰ συνενώσῃ καὶ ὑποτάξῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ μάνδρᾳ ἅπαντας τοὺς πιστούς καὶ νέαν νὰ ἐμφυσήσῃ ζωὴν εἰς τὴν οὕτω σκληρῶς δοκιμασθεῖσαν καὶ τοσοῦτον ἐγγὺς τῆς διαλύσεως αὐτῆς φαινομένην ταύτην αἵρεσιν. Ἐν τούτοις αἱ βιαιοπραγίαι ἐξακολουθοῦσιν. Ἔν τισι τῶν καταστημάτων αὐτῶν, αἱ οἰκίαι των ἐπυρπολήθησαν, τὰ κτήνη των ἡρπάγησαν, αἱ συγκομιδαί των κατεστράφησαν. Ἡ δειλὴ καὶ ὀλίγον ἴσως σπουδαία ἐπέμβασις τῶν ἀρχῶν μένει ἀτελεσφόρητος. Προκήρυξίς τις τοῦ ἀρχιδικαστοῦ τῆς κομητείας τοῦ **Hancock** χαράσσει ἀπαισίαν εἰκόνα τῶν σκηνῶν τῆς καταστροφῆς. «Ἐνῷ γράφω, λέγει, ὁ καπνὸς ἀναβαίνει εἰς τὰ νέφη. Οὔτε χήρας, οὔτε ὀρφανοῦ φείδονται». Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἰλλινουᾶ ἔπεμψε στρατιωτικὴν δύναμιν, ἀλλ' ὁ διοικητὴς τῆς δυνάμεως ταύτης δὲν ἐβράδυνε νὰ δηλώσῃ εἰς τοὺς Μορμόνους, ὅτι δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ προστατεύσῃ αὐτούς, ὅτι ὁ ὄχλος

1. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1844.

Digitized by Google

εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ, καὶ ὅτι δὲν ὑπελείπετο αὐτοῖς ἕτερον μέσον σωτηρίας ἢ νὰ ἐκπατρισθῶσιν. Τότε ἀπεφάσισαν οἱ ἀρχηγοί των νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν Ἁλμυρὰν Λίμνην καὶ νὰ πέμψωσιν ἐκεῖ σκαπανεῖς. Οὗτοι, ἡγουμένου τοῦ Brigham Young, ἤρξαντο τῆς ὁδοιπορίας κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1846. Χιλιάς τις οἰκογενειῶν ἔπραξε τὸ αὐτὸ κατὰ Φεβρουάριον, καὶ οὕτω ἤρξατο ἡ μεγάλη ἔξοδος. Ἐνῷ δὲ ὁ πρόεδρος τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐβάδιζε κοπιωδῶς μετὰ τῶν πεντακοσίων αὐτοῦ σκαπανέων, τὸ Nauvoo, ὅπερ εἶνε τὸ κυριώτερον φρούριον τῆς αἱρέσεως, ἐν τῷ Ἰλλινουᾶ, ὀχυρωθὲν ἐν σπουδῇ, ἐδέησε νὰ ὑπομείνῃ τακτικὴν πολιορκίαν. Οἱ ἐχθροὶ τῶν Μορμόνων ἦσαν στρατιωτικῶς ὠργανωμένοι, εἶχον πυροβολικὸν καὶ συνῆπτον κατ' αὐτῶν συνεχεῖς μάχας. Τέλος τὴν 17 Σεπτεμβρίου μετὰ κανονιοβολισμὸν διαρκέσαντα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, οἱ πολιορκούμενοι ἐξεκένωσαν τὴν πόλιν καὶ κατέφυγον ἐκεῖθεν τοῦ Μισσισιπῆ. Οἱ νικηταί, ἀφοῦ διήρπασαν περιχαρεῖς, ἔκαυσαν τὴν σκηνὴν τῆς διαθήκης, ναόν, δι' ὃν ἐδαπανήθησαν ἥμισυ ἑκατομμύριον δολλαρίων, καὶ πολλὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας. Πάντα δὲ ταῦτα ἐτελοῦντο, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ διοικητοῦ τῆς χώρας, ὅστις ὅμως πράγματι ἐγνωστοποίησε τοῖς Μορμόνοις διὰ τοῦ διοικοῦντος τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ δυνάμεις τὴν ἀδυναμίαν, εἰς ἣν εὑρίσκετο, τοῦ νὰ προστατεύσῃ αὐτούς. Ἐν τούτοις ὁ Brigham Young, ἀφοῦ παρεχώρησεν εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῶν εὑρισκομένων τότε εἰς πόλεμον μετὰ τοῦ Μεξικοῦ, τοὺς ἐκλεκτοτέρους αὐτοῦ ἄνδρας, *τὴν μορμονικὴν φάλαγγα*, καὶ ἐγκατέστησε προσωρινῶς ἐν τῷ Nebraska τὰς ἀκολουθησάσας αὐτὸν χιλίας οἰκογενείας, δὲν εἶχε διέλθει σχεδὸν τὸ Conneil-Bluffs ἐπὶ τοῦ Μισσουρῆ, ὅτε ἐπανέκαμψε πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Μισσισιπῆ. Ἐπρόκειτο νὰ διοργανώσῃ τὴν μετανάστευσιν τῆς μεγάλης ὁμάδος τῶν ὀπαδῶν του. Ὁ Θεὸς ἐν τούτῳ παρεχώρησεν αὐτῷ τὴν χάριν ἀποκαλύψεως. Εἶδε κατ' ὄναρ κωνικὸν βράχον, ὑψούμενον ἐπὶ τῶν ὄχθων λίμνης. Ὅθεν πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο διηυθύνθη. Ἐνόμισεν ὅμως ἐπάναγκες νὰ ἐξετάσῃ πρότερον τὰ μέρη τῆς χώρας, ἐφ' ᾧ ἤρξατο ὁδοιπορῶν, παρακολουθούμενος τὴν φορὰν ταύτην ὑπὸ ἑκατὸν τεσσαράκοντα μόνον σκαπανέων. Ἀναχωρήσας τὸ ἔαρ, τοῦ 1847, ἀφίκετο κατὰ Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν Ἁλμυρὰν Λίμνην, καὶ ἐκεῖ ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς Νέας Ἱερουσαλήμ. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἔτους ἐπανῆλθε. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἀποδημίαν, ἅπαντες οἱ ἵπποι του διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ὁ δὲ προφήτης καὶ οἱ ἅγιοι αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ πορευθῶσι πεζῇ. Τελευταῖον ἐπέστη ἡ στιγμὴ τῆς ἐκκινήσεως τῆς ὅλης ὁμάδος τῶν Μορμόνων. Ἔμελλον νὰ διατρέξωσι τὰς πεδιάδας τοῦ Nebraska, νὰ διέλθωσι διὰ τῶν στενῶν τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων, καὶ νὰ διαβῶσι τὴν μεγάλην Ἀμερικανικὴν Ἔρημον, τουτέστι τὸ ὑψηλὸν ὀροπέδιον τὸ κείμενον μεταξὺ τῶν ὀρέων τούτων καὶ τῆς σειρᾶς τῶν Wahsatek, καὶ τελευταῖον νὰ καταβῶσιν ἐν τῇ λεκάνῃ τῆς Ἁλμυρᾶς Λίμνης, ἣν πρὸ τῆς ἐξόδου τοῦ Brigham οὐδείς ποτε εἶδε, πλὴν τινων περιηγητῶν καὶ τινων λῃστῶν. Ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν αὐτούς, ὁ τόπος οὗτος ἦτον ἔρημος, πλήρης ἁλμυρῶν ὑδάτων, περιβάλλων εἶδός τι νεκρᾶς θαλάσσης καὶ περιστοιχούμενος ἐντεῦθεν μὲν ὑπὸ βράχων, ἐξικνουμένων εἰς ὕψος δώδεκα μέχρι δεκαπέντε χιλιάδων ποδῶν, ἐκεῖθεν δὲ τῆς Λίμνης ὑπὸ ἑτέρας σειρᾶς ὀρέων, ὡσαύτως ἀποτόμων καὶ γυμνῶν. Τὸ ὕδωρ ἦτον ὑφάλμυρον, ἡ βλάστησις ἀπῆν καθ' ὁλοκληρίαν, ἐξαιρέσει ἀθλίων τινῶν θάμνων, καὶ τὸ θέρος ἀγρίων τινῶν ἀνθέων, ἅτινα, μόλις ἤνοιγον, κατεβροχθίζοντο ὑπὸ τῶν ἀκρίδων, αἵτινες μετὰ τῶν ἄρκτων τῶν βουνῶν, μετὰ τῶν ὄφεων τῶν πεδιάδων, μετὰ τῶν μαχίμων καὶ σκληρῶν φυλῶν τοῦ Utah καὶ τῶν Sos-hones, διενέμοντο τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀξένων τούτων χωρῶν. Πιθανῶς αἱ ὑπὸ τοῦ Young ἐπιτοπίως συλλεχθεῖσαι πληροφορίαι ἦσαν ἧττον δυσάρεστοι, διότι ἡ μετανάστευσις ἀπεφασίσθη. Οὕτω ἐξεκίνησαν ἐν πλήρει χειμῶνι, εἰς πολλὰς διαιρεθέντες συνοδίας. ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία ἐφ' ἁμαξῶν, ὄνων, ἁμαξίων, ἢ πορευόμενοι πεζῇ διηυθύνθησαν πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Μισσουρῆ καὶ ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰ Βραχώδη Ὄρη. Τὸ διάστημα, ὅπερ ὤφειλον νὰ διατρέξωσιν, ἦτο χίλια πεντακόσια μίλλια, ἡ δὲ ὁδὸς ἔτεμνεν ἀδιακόπως σχεδὸν χώραν παντὸς ἐστερημένην πόρου. Ἡ ἔνδεια, αἱ στερήσεις, ἡ θνησιμότης ἔπληξαν σκληρῶς, χωρὶς ἐν τούτοις καὶ νὰ δαμάσωσι τὸ θάρρος, τὴν καρτερίαν, τὸ ἐπινοητικὸν πνεῦμα τοῦ προφήτου, τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ὑπομονήν, τὴν τυφλὴν τῶν πιστῶν πίστιν. Ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἡ ἱστορία δὲν ἔσχεν ἀφορμὴν νὰ ἀναγράψῃ παρομοίαν ἐπιχείρησιν. Τέλος ὅσοι δὲν ἄφινον τὰ κῶλα αὐτῶν ἐν ταῖς κλεισωρίαις, δι' ὧν διήρχοντο, ἐξελθόντες ἑσπέραν τινὰ ἐκ τοῦ στενοῦ, ὅπερ διετήρησε τὸ εἰς αὐτὸ δοθὲν ὄνομα *Μεταναστευτικὸν στόμιον*, παρετήρησαν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν τὴν λίμνην, τὴν κοιλάδα, τὸν ποταμόν, ὃν ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὠνόμασαν Ἰορδάνην, ἃ πάντα ἀναγνωρίζονται εὐκόλως ἐκ τοῦ κωνικοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπερ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ, καὶ φέρει ὡς ἐκ τούτου τὴν προσωνυμίαν «Ensign Peak»[1]

Ἡ ἐπιβολὴ μόνον τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς διὰ τῆς ἀπωλείας μεγάλου μὲν ἀριθμοῦ ἀνδρῶν οὐδενὸς δὲ τῶν ἐπιζησάντων τῆς

1. Τὸ Utah ἀνῆκε τότε εἰς τὸ Μεξικόν. Παραχωρηθέντος δὲ βραδύτερον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, πρᾶξίς τις τοῦ Κογκρέσου ἐγκατέστησεν ἐκεῖσε τῷ 1850 διοίκησιν, ὁ δὲ Brigham Young διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Utah. Τὰ καθήκοντα ταῦτα ἤσκησε μέχρι τοῦ 1857.

Digitized by Google

ἐμπιστοσύνης, τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν, θὰ ἤρκει ὅπως ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομα ἡγεμόνος, στρατηγοῦ, προφήτου.

Ὁ Brigham Young συνεκέντρου ἐν ἑαυτῷ τὰς τρεῖς ταύτας ἰδιότητας. Ὡς προφήτης μὲν καίτοι ἀπέχων τοῦ προφητεύειν, ἦτο κύριος τῶν συνειδήσεων, ὡς ἡγεμὼν δὲ ἤσκει ἄνευ οὐδενὸς ἐλέγχου, τὴν μᾶλλον ἀπόλυτον ἐξουσίαν, καὶ ὡς στρατηγὸς, διωργάνωσε πολιτοφύλακας, οἵτινες ἀπαρτίζουσιν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον δύναμιν βαρύνουσαν οὐ μικρὸν ἐν τοῖς δισταγμοῖς τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως τοῦ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν κυρίαρχον τοῦτον εἰς τὸ σέβας τοῦ νόμου.

Τὰ τρία πρῶτα ἔτη ἦσαν ἔτι χαλεπώτερα. Ὁ ἱστορικὸς Γεώργιος Σμὶτ εἶπέ μοι ὅτι αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του, ὡς πάντες οἱ λοιποὶ, κατήντησαν νὰ λαμβάνωσι τὸ τρίτον μόνον τοῦ ποσοῦ τῆς τροφῆς, τοῦ νομιζομένου ἀναγκαίου πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου. Πολλάκις ἐπὶ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας ἐτρέφοντο διὰ ῥιζῶν.

Τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος τῶν μορμονικῶν δογμάτων ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀλλοθρήσκων, οὗτινος ἡ ἀρχὴ ἀνέρχεται πρὸς τὸ ἔτος 1837, ἐπανελήφθη μετὰ μείζονος ἐντάσεως,

Δὲν ἐποίουν ὅμως προσηλύτους εἰμὴ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πρὸ πάντων δ' ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Οὐαλλίας, ἐν Αὐστραλίᾳ, καὶ ἐν σμικρᾷ τινι ἀναλογίᾳ, ἐν Σκανδιναυΐᾳ. Οἱ ἐκ Γερμανίας, Ἑλβετίας καὶ ἄλλων χωρῶν, ὅπου οἱ ἱεραπόστολοι τοῦ Young ἐκήρυξαν, προσήλυτοι εἰσὶν ἐλάχιστοι. Τὸ πρὸς τοὺς Σίνας, καὶ Μαλαίους κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τῶν Μορμόνων ἀπέτυχεν ἐντελῶς. Ὁ Brigham Young ἐξελέξατο τοὺς ἱεραποστόλους αὐτοῦ κατὰ τὰς ἰδίας του ἐμπνεύσεις. Τῷ συνέβη πλειστάκις νὰ συναντήσῃ καθ' ὁδὸν ἄτομον, ὅπερ μόλις ἐγίνωσκεν. Ὑπείκων εἰς αἰφνιδίαν ἔμπνευσιν, τὸ διατάττει ἀμέσως νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀναθέτων αὐτῷ θρησκευτικὴν ἀποστολὴν εἰς Εὐρώπην, Αὐστραλίαν, εἰς τὰς νήσους τῆς Ὠκεανίας κλ., τὸ δὲ οὕτω ὁρισθὲν πρόσωπον καταλείπει τὴν σύζυγόν του, τὰ τέκνα του, τὸ κτῆμά του, τὸ ἐργαστήριόν του, καὶ ἀπέρχεται. Οἱ ἱεραπόστολοι οὗτοι ἔρχονται εἰς συνάφειαν πρὸς τὰ ἀμαθέστερα καὶ ἐνδεέστερα πλήθη, εἴτε τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Ἀγγλίας, αἵτινες εἰσὶν ἑστίαι κακιῶν καὶ ἀθλιοτήτων, ὡς ὅλα τὰ πολυπληθῆ κέντρα, εἴτε τῶν ἐξοχῶν τῆς Οὐαλλίας, ὧν οἱ κάτοικοι, ὅμοιοι κατὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν Ἰρλανδοὺς, ῥέπουσι μᾶλλον πρὸς τὴν μετανάστευσιν. Κατὰ τὴν ὁμόθυμον μαρτυρίαν τῶν προσώπων, ἅτινα κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει τῆς Ἁλμυρᾶς λίμνης διαμονήν μου εὐηρεστήθησαν νὰ μοὶ δώσωσι πληροφορίας περὶ τῆς παραδόξου ταύτης κοινότητος, οἱ ἀποτελοῦντες μέρος αὐτῆς Εὐρωπαῖοι εἰσὶν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ὑποδεέστεροι τῶν κατωτέρων τάξεων τῶν ἀμερικανικῶν πληθυσμῶν τῶν ἐξοχῶν, καθὼς καὶ τῶν πρὸς ἀνατολὰς πόλεων.

Ὅθεν οἱ Μορμόνοι ἱεραπόστολοι οὐδέποτε ἀπευθύνονται πρὸς πλούσια ἢ εὐποροῦντα πρόσωπα, οὐδέποτε εἰς πεπαιδευμένους, ἀλλ' ἀείποτε καὶ ἀποκλειστικῶς πρὸς ἐνδεεῖς καὶ ἀμαθεῖς. Στρατολογοῦνται ἐκ τῶν ἐν τῇ πτωχείᾳ γεννηθέντων ἢ τῶν περιελθόντων εἰς αὐτὴν ἕνεκα τῶν περιστάσεων ἀνθρώπων, οἵτινες οὐδὲν μὲν ἔχουσι νὰ ἀπολέσωσι, μᾶλλον δὲ θέλουσι κερδήσει, ἀποσπώμενοι ἐκ μέσου φυσικῶς καὶ ἠθικῶς νοσώδους, ἐν ᾧ ζῶσιν. Τοῦτο εἶνε ἓν τῶν γεγονότων, ἅτινα δέον νὰ ἔχῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅπως κατανοήσῃ τὴν μεγάλην καὶ αἰφνιδίαν ἐξάπλωσιν τῆς αἱρέσεως.

Πρὸς τοιούτους λοιπὸν ἀνθρώπους κηρύττουσι τὴν νέαν αὐτῶν θρησκείαν. Ἰδοὺ δὲ τί λέγουσιν αὐτοῖς :

«Ὁ Θεὸς εἶνε πρόσωπον ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος, ὡς ὁ ἄνθρωπος. Ἔχει τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ἀλλ' ἐν παντὶ εἶνε τέλειος. Ἐδημιούργησε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ. Ὁ πατὴρ καὶ υἱὸς ὁμοιάζουσι, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ πατὴρ φαίνεται γηραιότερος. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε τὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, διότι ὑπάρχει αἰωνίως. Δὲν ἐγεννήθη ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ δὲν εἶνε ὑπεύθυνος εἰμὴ διὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ πράξεις. Ἁγιάζεται διὰ τοῦ γάμου. Ὑπάρχουσι Θεοὶ, ἄγγελοι, ἄνθρωποι καὶ πνεύματα. Ὑπάρχει ἀνάστασις εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, ὅστις ἄλλως τε δὲν εἶνε ἄλλο εἰμὴ ἐξακολούθησις τῆς παρούσης ὑπάρξεως τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς διατελεῖ εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ προφήτου. Πᾶν ὅ,τι λέγει καὶ πράττει ὁ προφήτης, τὸ λέγει καὶ τὸ πράττει κατ' ἔμπνευσιν. Οἱ ἐπίσκοποι ἔχουσιν ὡσαύτως τὸ προνόμιον τῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλ' εἰς βαθμὸν ἥττονα. Ἐξ ὅλων τῶν θρησκειῶν, ἡ τῶν Μορμόνων εἶνε τελειοτέρα, ἀλλ' οἱ ἀλλόθρησκοι δὲν εἶνε ἀναγκαίως κολασμένοι».

Εἶνε δυνατὸν τὸ κήρυγμα τοιούτων δογμάτων νὰ πλήξῃ τὰ πνεύματα, νὰ θίξῃ καὶ ἀναφλέξῃ τὰς καρδίας, νὰ ἐφελκύσῃ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐκ τῶν συνοικιῶν τοῦ Λονδίνου, ἐκ τῶν ναυπηγείων τοῦ Λιβερποὺλ, ἐκ τῶν γαιῶν τῆς Οὐαλλίας, τὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας χιλιάδας τῶν προσηλύτων οἵτινες φθάνουσι κατὰ πᾶν ἔτος εἰς τὰς ὄχθας τῆς Ἁλμυρᾶς Λίμνης; Τοῦτο εἶνε ἐντελῶς ἀπαράδεκτον. Δὲν εἶνε ἀληθὲς ὡς συγγραφεῖς τινες διισχυρίσθησαν, ὅτι τὸ καινὸν τῶν δογμάτων τούτων ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς φαντασίας. Θὰ ἦτο ἴσως τοῦτο δυνατὸν, ἐὰν οἱ ἐν λόγῳ προσήλυτοι ἦσαν φανατικοί. Ἀλλ' ἡ θεολογία εἶνε ἡ ἐλαχίστη τῶν ἀσχολιῶν αὐτῶν. Εἰσὶν ἄνθρωποι εὑρισκόμενοι ἐν στερήσεσι καὶ ζητοῦντες νὰ ἐξέλθωσιν ὁπωσδήποτε ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν οἱ ἱεραπόστολοι τῶν Μορμόνων δὲν εἶχον ἕτερον ἐπιχείρημα νὰ τοῖς προτείνωσιν, ἄλλο τι νὰ τοῖς προσφέρωσιν εἰμὴ τὴν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, πλησίον τοῦ ὁμοίου αὐτοῖς Θεοῦ, ἐξακολούθησιν τῆς ἀθλίας ὑπάρξεως, ἣν τοῖς ἐπέκλωσεν ἡ Μοῖρα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἤ-

Digitized by Google

θελον ἀποδεχθῆ μετὰ τοιούτου ζήλου τὰς ἀρχὰς τοῦ βιβλίου τῶν Μορμόνων; Δὲν εἶνε πολὺ πιθανώτερον ὅτι ἤθελον στρέψει ἀποτόμως τὰ νῶτα πρὸς τοὺς ἱεραποστόλους τούτους;

Ἀλλ' οἱ εἰρημένοι ἔχουσι καὶ ἄλλο τι νὰ τοῖς εἴπωσιν. Ἀφοῦ ὑπεσχέθησαν τοῦθ' ὅπερ ἅπασαι σχεδὸν αἱ θρησκεῖαι ὑπόσχονται τουτέστι τὴν εἰς μέλλουσαν ζωὴν εὐδαιμονίαν, πράττουσι πᾶν ὅ,τι οὐδεμία θρησκεία πράττει, διανοίγουσι δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς παρούσης ζωῆς τοὺς λαμπροτέρους ὁρίζοντας. Ὑπὸ μόνον τὸν ὅρον τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐργασίας μετρίας, τοῖς ἐγγυῶνται ἐν ἐγγυτάτῳ μέλλοντι ὅλας τὰς ἀπολαύσεις, ὅσας δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία, ἃς ἡ τύχη δὲν χορηγεῖ εἰμὴ μόνον εἰς τοὺς προνομιούχους αὐτῆς καὶ τὰς ὁποίας μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς τοῖς ἠρνήθη.

Ἰδέτε τὸν ξένον τοῦτον ὅστις εἰσέρχεται εἰς ταπεινὴν κατοικίαν.—ἔστω εὐλογημένη ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐπάτησε τὸ κατώφλιον αὐτῆς! — Ἀφοῦ λίαν περιληπτικῶς καὶ διὰ βραχέων, ἐκθέσῃ τὰ ἄρθρα τῆς πίστεως, ἀναπτύσσει ἐν ἐκτάσει τὰς ἀσχολίας τῶν Μορμόνων, τὰ ὠφελήματα, τὰ θαυμαστὰ κέρδη, ἅτινα ἀποκτῶσιν, ἀνυψοῖ βαθμηδὸν τὸ πένθιμον παραπέτασμα, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἐπεσκότιζε τὴν θλιβερὰν ὕπαρξιν τῶν ἀκροατῶν του, ἐπικαλεῖται πρὸ τῶν ἀπλήστων αὐτῶν βλεμμάτων γοητευτικήν τινα ὀπτασίαν, ἀφυπνίζει ὅλας τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, ὑπόσχεται νὰ τὰς ἱκανοποιήσῃ ἁπάσας, τοῖς δεικνύει μακράν, πέραν τῆς θαλάσσης, πέραν τῶν ἀπεριορίστων πεδιάδων, πέραν τῶν φοβερῶν βράχων, τὸ ῥεῖθρον τοῦ νέου Ἰορδάνου, τὰς δύο ἀργυροδίνας λίμνας τῆς βίβλου, τὰ ὄρη τῆς νέας Ἰουδαίας, τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔνθα θέλουσιν εὕρει ὅ,τι σταθερῶς ἔφευγεν ἀπ' αὐτῶν, τὴν εὐτυχίαν. «Ἐνταῦθα, τοῖς »λέγει, εἴσθε δοῦλοι, δοῦλοι τῆς ἐνδείας, ἐὰν μὴ κυ»ρίου ἢ προστάτου. Ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Μορμόνων »σᾶς περιμένει ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ ἀνεξαρτησία καὶ »εὐπορία βεβαίως, ἴσως δὲ καὶ ὁ πλοῦτος. Οὐχὶ πλέ»ον δουλεία, στερήσεις, μέριμναι! Ἐν τῷ κόσμῳ »τούτῳ ὡς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἔχετε πᾶν ἐφό»διον». Ἀκολούθως ἀποτεινόμενος εἰς τὴν νεότητα μὲ τὸ ἰδιάζον τοῖς Μορμόνοις μειδίαμα μὲ τὸ αἰαίσιον ἐκεῖνο μειδίαμα τοῦ προφήτου, ὁμιλεῖ περὶ τῶν μεθυσκουσῶν τέρψεων τοῦ χαρεμίου περιγράφει τὴν καλλονὴν τῶν θυγατέρων τῆς χώρας των, ὑπόσχεται αὐτοῖς γυναῖκας κατ' ἐκλογήν, ἀναπτύσσει ἐν ἑνὶ λόγῳ τὴν θεωρίαν τῆς πολυγαμίας. «Συγκρίνατε, λέγει τελευτῶν, τὴν πα»ροῦσαν κατάστασίν σας πρὸς τὴν μέλλουσαν »παρ' ἡμῖν, καὶ ἐκλέξατε!»

Πῶς οἱ δυστυχεῖς οὗτοι, ἐκτὸς ἐὰν ἤθελον ἐπικρατήσει ἐν ἑαυτοῖς αἱ χριστιανικαὶ πεποιθήσεις, ἃς δὲν ἔχουσι, πῶς δύνανται νὰ ἐναντιωθῶσι κατὰ τοιούτων λαμπρῶν καὶ κολακευτικῶν ὑποσχέσεων; Ἐκτὸς δὲ τούτου εὐθὺς ἅμα δώσωσι τὴν συγκατάθεσίν των, οἱ τραπεζῖται τοῦ προφήτου ἐφοδιάζουσιν αὐτοὺς μὲ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα, ὅπως πληρώσωσι τὰ ἔξοδα τῆς μεταβάσεως. Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ δίδουσιν εἰς αὐτοὺς φύλλον πορείας, συστατικαὶ ἐπιστολαὶ διευκολύνουσι τὸν πλοῦν, εὐτυχέστεροι δὲ τῶν κοινῶν μεταναστῶν, εἰσὶ βέβαιοι ὅτι θέλουσιν εὕρει ἀρωγὴν καὶ προστασίαν, ἐν τοῖς διαφόροις σταθμοῖς τοῦ μακροῦ αὐτῶν δρομολογίου.

Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ ἐπιμείνω ἐπὶ σπουδαίου γεγονότος, ἐξηγουμένου, νομίζω, ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένων, καὶ βεβαιουμένου ὑπὸ ἀμερολήπτων καὶ ἀξιοχρέων μαρτυριῶν, τοῦ γεγονότος, λέγω, ὅτι οἱ προσήλυτοι, ἐκτὸς σπανιωτάτων τινῶν ἐξαιρέσεων, δὲν ὁδηγοῦνται εἰς τὴν μάνδραν τοῦ μορμονισμοῦ, κινούμενοι ὑπὸ φανατισμοῦ, ὑπὸ τῆς δίψης τῆς ἀληθείας ὑφ' ἑνὸς τῶν πυρετῶν ἐκείνων τῆς ἐκστάσεως, ἢ τοῦ συνειδότος, οἵτινες πολλάκις ταράττουσι τὰς ψυχάς. ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον ὑπὸ λόγων κοσμικῶν, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ βελτιώσωσι τὴν ὕπαρξίν των. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δὲν διακρίνονται τῶν ἄλλων μεταναστατῶν. Τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον οὐδόλως ἐπεμβαίνει ἐν τῇ προσηλυτίσει αὐτῶν.

Ἀκολουθήσωμεν νῦν τοὺς νεοφύτους ἐν τῇ νέᾳ αὐτῶν πατρίδι. Ἰδοὺ ἔφθασαν. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ δημογέροντες χορηγοῦσιν ἐργασίαν εἰς τοὺς εὖ ἔχοντας, παρέχουσιν ἀρωγὴν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, τροφὰς εἰς ἅπαντας, ἐπαρκοῦσι τέλος εἰς τὰς πρώτας αὐτῶν ἀνάγκας, μέχρις οὗ τοῖς ὁρισθῶσι μερίδες γῆς, ἃς μέλλουσι νὰ καλλιεργήσωσιν. Ὁ προφήτης προκαταβάλλει αὐτοῖς τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν οἰκιῶν, ἤτοι πλίνθους, σανίδας, ἐργαλεῖα. Ἡ ἀξία τοῦ χορηγουμένου γηπέδου καὶ τῶν λοιπῶν διδομένων ἀντικειμένων λογίζεται εἰς δολλάρια, καὶ ἐγγράφεται εἰς τὸ βιβλίον τῶν χρεῶν. Ἡ ἐξόφλησις γίνεται κατὰ προθεσμίας. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἡ δεκάτη, ἀναλογοῦσα πρὸς τὸ δέκατον τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου τοῦ κτήματος, προαφαιρεῖται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας.

Θὰ ἦτο λίαν μακρὸν νὰ εἰσέλθωμεν ἐνταῦθα εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν μεταξὺ τοῦ δανειστοῦ, ὅστις εἶνε ὁ προφήτης, καὶ τοῦ ὀφειλέτου ὅστις εἶνε ὅλος ὁ κόσμος, συμβάσεων. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ πλειονότης τῶν Μορμόνων οὔτε κατώρθωσε μέχρι τοῦδε, οὔτε θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ ἀποτίσῃ ἐντελῶς τὰ χρέη της. Διὰ τῆς ἐργασίας κερδαίνουσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Δύνανται μέν, ὅπερ ἤδη σπάνιον, νὰ δημιουργήσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἄνετόν τινα ὕπαρξιν, ἀλλ' εἶνε δυσκολώτατον νὰ κάμωσιν οἰκονομίας. Τοιουτοτρόπως πολὺ ὀλίγοι ὑπάρχουσι πλούσιοι. Ἡ σπάνις τοῦ νομίσματος καὶ ἡ δυσκολία τοῦ νὰ προμηθεύωνται χρήματα ἐκ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀποτελοῦσιν ἑτέραν πηγὴν ἀμηχανιῶν, καὶ ἐπαυξάνουσι τὴν καχεξίαν, ἥτις εἶνε ἡ φυσικὴ κατάστασις τῆς κοινωνίας ταύτης.

Digitized by Google

Πρὸ δύο ἐτῶν, ἤτοι πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ σιδηροδρόμου, τὸ Utah ἦτο αὐτόχρημα φυλακή, καθόσον ἔλειπον τὰ μέσα τοῦ νὰ απομακρυνθῇ τις αὐτοῦ, ἡ δὲ ἔλλειψις αὕτη ὑπάρχει ἔτι καὶ νῦν εἰ καὶ εἰς βαθμὸν κατώτερον. Ἵνα καταλίπωσι τὸ Utah οἱ ἅγιοι ὀφείλουν νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη των, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ πληρώσουν, πρέπει νὰ πωλήσωσι τὰ κτήματά των, καὶ διὰ νὰ πωλήσουν καὶ αὐτά, πρέπει νὰ εὕρωσιν ἀγοραστὰς δυναμένους νὰ πληρώσωσι τὴν ἀξίαν τοῖς μετρητοῖς καὶ εἰς νομίσματα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀλλ' ἐν Utah εἷς μόνος ἄνθρωπος ὑπάρχει ἱκανὸς νὰ ἀναπληρώσῃ τοὺς ὅρους τούτους, καὶ αὐτὸς εἶνε ὁ προφήτης. Ἀλλ' αὐτὸς ἔχει ἀκριβῶς μέγιστον συμφέρον νὰ μὴ εὐκολύνῃ τὰς πωλήσεις. Τὸ μυστήριον τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως συνίσταται κατὰ μέγα μέρος, ἀλλ' οὐχὶ ἀποκλειστικῶς, ὡς θέλω ἀποδείξει τοῦτο, ἐν τῇ φύσει τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τῆς πλειονότητος τῶν Μορμόνων, οἵτινες, κατὰ βαθμοὺς διαφόρους, εἰσὶν ἀνεξαιρέτως ὀφειλέται του. Τοιουτοτρόπως καθίσταται πρόδηλον ὅτι οἱ ἱεραπόστολοι, ὑποσχεθέντες ἀνεξαρτησίαν, ἐψεύσθησαν. Οἱ Μορμόνοι ζῶσιν οὐ μόνον ἐν ὑποτελείᾳ πρὸς τὸν προφήτην, ἀλλ' εἰσὶ πράγματι δοῦλοι, αἰχμάλωτοι αὐτοῦ.

Παράδοξον ὅμως ὅτι ὁ μετανάστης ἀντὶ τῆς ἀνεξαρτησίας εὗρεν ἐνταῦθα πᾶν ὅτι ἐστερεῖτο ἐν Εὐρώπῃ, ὅτε ἠσπάζετο τὸ νέον θρήσκευμα. Ναί! ὁ δύσπιστος τῆς προτεραίας, ὡς πρὸς τὴν νέαν τοὐλάχιστον θρησκείαν του, πιστεύει σήμερον σταθερῶς, τυφλῶς εἰς τὸν προφήτην Πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τις τὸ γεγονὸς τοῦτο τὸ τόσον παράδοξον ὅσον καὶ ἀναμφισβήτητον, ὅπερ οὐδεὶς μὲν ἠδυνήθη νὰ μοὶ ἐξηγήσῃ, πάντες δὲ ἀναγνωρίζουσι, καὶ ὅπερ ἄλλως τε εἶνε προφανέστατον, ἅτε ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπιβαλλόμενον, καθότι ἵνα πεισθῇ τις δὲν ἔχει ἢ νὰ παρατηρήσῃ περὶ αὐτόν, νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ παρατυχόντος ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς Νέας Ἱερουσαλήμ.

[Ἕπεται τὸ τέλος]. ΓΓ.

ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

Οἱ ἐν παιδείᾳ ἀκμάσαντες.

[Ἐκ χειρογράφου εὑρεθέντος ἐν Ἰωαννίνοις].

Γεράσιμος Ἱερομόναχος. Κρής, 1750.—Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Μακάριος 1770.—Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Δανιὴλ Κεραμεύς. — Ἀθανάσιος Πατούσας 1750.—Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης.—Παναγιώτης Παλαμᾶς, Μεσολογγίτης.— Καθίδρυσις Σχολείου εἰς Ἰωάννινα παρὰ τοῦ Μάνου Γκιοῦμα ἐν ἔτει 1690 καὶ διατήρησις αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1820. Πρῶτος διδάσκαλος αὐτοῦ Βησαρίων Μακρῆς, Ἱερομόναχος, μαθητὴς Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. —Γεώργιος Σουγδουρῆς, ἱερεύς, μαθητὴς αὐτοῦ. Συγγράμματα αὐτοῦ: Γραμματικὴ καὶ Εἰσαγωγὴ Λογικῆς.—Ἀναστάσιος, ἱερεύς, Παπᾶ Βασιλείου, σύγχρονος καὶ συνδιδάσκαλος τοῦ ἄνωθεν.—Ἀνθρακίτης Μεθόδιος. Οὗτος μετέφερεν ἀπὸ Ἰταλίας εἰς Ἰωάννινα τὰς γεωμετρικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔλειπαν πρὸ χρόνων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—Βαλάνος Βασιλόπουλος, ἱερεὺς μαθητὴς τοῦ ἄνωθεν.—Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, Κερκυραῖος γεννηθεὶς τὸ 1716. Σχολάρχησις αὐτοῦ εἰς τὸ Μαρουτσαϊκὸν σχολεῖον τῷ 1742, μετάβασις εἰς Κόζανην τῷ 1750.—Τρύφων, σύγχρονος καὶ σπουδαστὴς Εὐγενίου· ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν.—Νικηφόρος Θεοτόκης, Κερκυραῖος· ἤκμασε περὶ τὸ 1756 — 62 διδάσκων εἰς πατρίδα του, καὶ ἔπειτα μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Μόσχαν ἀπέθανε τὸ 1800. Ἐκ τῶν διαφόρων συγγραμμάτων του ἐξέχουν ἡ μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ καὶ διπλασίασις μετὰ σοφῶν σημειώσεων, ἡ ἀνασκευὴ τῆς τελευταῖον διερμηνευθείσης διαθήκης ὑπὸ τοῦ Βολταίρου, καὶ ἡ ἐξέλεγξις εἰς τὰς βλασφημίας του ἐκδοθεῖσα τὸ 1774 ἐν Βιέννῃ. Ἡ ἔκδοσις τῆς σειρᾶς τῶν πατέρων, ἤτοι ἑρμηνεία εἰς τὴν ὀκτάτευχον, σύγγραμμα μέγα ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ 1772. — Νικόλαος Ζαρζούλης ἐκ Μεσόβου, μαθητὴς Βαλάνου· μετέβη εἰς Ἰταλίαν τῷ 1754 — 1758, διεδέχθη τὸν Εὐγένιον εἰς τὴν ἐν Ἀθωνιάδι σχολὴν καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐσχολάρχησεν εἰς Ἰάσιον προσληφθεὶς μετὰ τιμῆς ἐκεῖ· ἀπέθανε τῷ 1772.— Νικόλαος Βάρκοσις διαδεχθεὶς τὸν Εὐγένιον ἐν Κοζάνῃ· ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας, μετέφρασε τὴν Λογικὴν Βαουμαϊστέρου. —Ἀλέξανδρος ἐκ Τυρνάβου 1740, μνημονευόμενος παρὰ τοῦ Εὐγενίου εἰς τὴν Λογικήν του. Πρῶτος χρηματίσας διδάσκαλος τῆς ἐν Τυρνάβῳ σχολῆς. Διεδέχθη αὐτὸν Ἰωάννης ὁ ἐξ Ἀγράφων, ὅστις προσκαλεσθεὶς εἰς Ἰάσιον ἀπεχώρησεν ἐκεῖ νὰ συντάττῃ μέγα Ἑλληνικὸν Λεξικόν. — Λάμπρος Πάσχου, ἐξ Ἰωαννίνων, διαδεχθεὶς τὸν ἄνωθεν εἰς τὴν ἐν Τυρνάβῳ σχολὴν τῷ 1776, ἀποθανὼν τῷ 1782 καὶ οἱ τρεῖς μαθηταὶ Βαλάνου. — Ἰωάννης Δημητριάδης Πέζαρος, γεννηθεὶς εἰς Τύρναβον τὸ 1749, μαθητεύσας τὸ πρῶτον εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν ἐξ Ἀγράφων καὶ ἔπειτα ἐν Ἰωαννίνοις εἰς τὸν Κοσμᾶν Βαλάνον καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς Ἄθωνα παρὰ τῷ Κυπριανῷ, μαθητῇ τοῦ Εὐγενίου, ἐσχολάρχησεν ἐν Ζαριζιάνῃ [;] καὶ ἔπειτα εἰς Τύρναβον τὸ 1782. Ἀνὴρ εὐρυχωροτάτου νοὸς καὶ βίου Σωκρατικοῦ, ἐπιχειρηματίας καὶ μεγίστου μνημονικοῦ· ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῶν ἐπιστημῶν τῆς φιλοσοφίας τοῦ καιροῦ του, μαθηταί του διέπρεψαν εἰς ὅλην τὴν Θεσσαλίαν, Κωνσταντινούπολιν καὶ Μακεδονίαν, ἐξ αὐτῶν εἶνε καὶ ὁ Στέφανος Δόγασης καὶ ὁ Κοῦμας καὶ πολλοὶ ἀρχιερεῖς προκομμένοι διαφόρων ἐπαρχιῶν. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Μαροῦζαι ἐσύναξαν τὰς ἐπιστολάς του. Ἀπέθανε τὸ 1806. — Ἀθανάσιος Ψαλίδας ἐξ Ἰωαννίνων, σχολαρχήσας εἰς τὸ Καπλάνιον, διέδωκε τὰ φῶτα τῆς νέας φιλοσοφίας· καὶ γεω-

Digitized by Google

γράφος καλός· εἰδήμων τῆς λατινικῆς καὶ ἑτέρων γλωσσῶν. Μαθηταί του διέπρεψαν Αἰσώπιος, Φιλητᾶς, Νίδιος ἰατρὸς, Σέργιος ἰατρὸς, Αἰσώπιος μικρὸς καὶ ἄλλοι πολλοί.—Γεώργιος Κωσταντᾶς, Μηλιώτης. Ἀνὴρ εὐφυὴς καὶ ἀκριβὴς ἑλληνιστὴς σχολαρχήσας εἰς Βουκουρέστιον, τὸν ὁποῖον διεδέχθη Λάμπρος Φωτιάδης Ἰωαννίτης, ἀνὴρ ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ μεθοδικὸς, ὠφέλησε πολλὰ, ἀποθανὼν τὸ 1805. Διεδέχθη αὐτὸν Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος. Ἔχομεν τὴν φυσικὴν αὐτοῦ καὶ ἕτερα συγγράμματα· ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον σοφὸν καὶ ὠφέλιμον διδάσκαλον.—Ἀντώνιος Βυζάντιος, ὅστις ἡρμήνευσεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν εἰς ὅλους μας γνωστὴν χρηστοήθειαν.—Ὁ φιλόσοφος Δωρόθεος, Μιτυληναῖος καὶ Ἀνανίας ὁ συγγραφεὺς τοῦ Σπλάγχνου, Γραμματικῆς ἢ περὶ μορίων.—Κριτίας καὶ Φώτιος, ἄνδρες ἐννοοῦντες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ γράφοντες μὲ πολλὴν φιλοτιμίαν καὶ καθαρώτατα.—Σέργιος Μακραῖος, διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν· συνέγραψε ἑλληνιστὶ καὶ ἐδημοσίευσε διὰ τῶν τύπων Τρόπαιον κατὰ Κοπερνίκου.—Δωρόθεος Πρώϊος ὁ Χῖος ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Κουρουτσεσμὲν νεοσυστηθεῖσαν πατριαρχικὴν Σχολὴν ὑπὸ Δημητρίου Μουρούζη 1803 διὰ προστάγματος Σελὴμ τοῦ Γ' διὰ συνδρομῆς τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν προκρίτων φαναριωτῶν.—Ἀθανάσιος Πάριος εἰς Χῖον, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἀριστοτελικῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας, μαθητὴς Εὐγενίου εἰς τὸν Ἄθωνα, πολέμιος ὅμως τῶν ἐξ Εὐρώπης προερχομένων μαθημάτων.—Ἰωάννης Τζελεπῆς σχολαρχήσας ἐν Χίῳ μετὰ τὸν Πάριον καὶ Πρώϊον, μαθηματικός. — Βενιαμὶν Ἱερομόναχος εἰς Κυδωνίας, μαθητὴς Παρίου καὶ Τζελεπῆ τὸ 1800 συνεργὸς τοῦ ἐκεῖ Σχολείου.—Ἀδαμάντιος Κοραῆς γεννηθεὶς εἰς Σμύρνην τὸ 1748 ἐκ πατρὸς Χίου καὶ μητρὸς Σμυρναίας. Τὰ συγγράμματά του δείχνουν τὴν πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρὸς, χωρὶς νὰ εἰποῦμέν τι περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνά μας κάμει ἐποχὴν μεταξὺ τῶν λογίων.—Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ Κούμας ἐκ Λαρίσσης, γεννηθεὶς τὸ 1777. Τὰ περὶ αὐτοῦ μέτιθι τὴν ἱστορίαν του.

Τὸ χειρόγραφον οὐδεμίαν φέρει χρονολογίαν, οὐδὲ ὀνοματίζει ἑαυτὸν ὁ γράψας· φαίνεται ὅμως ὅτι εἶνε γεγραμμένον ἐν Ἰωαννίνοις μεταξὺ τῶν 1830—40.

Ἐκ Κερκύρας τῇ 7 Αὐγούστου 1882.

Νικολαος Δοσιος.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Βερολίνου ἀνέρχεται σήμερον εἰς 1,123,608, ἐν ᾧ πρὸ δύο αἰώνων δὲν ὑπερέβαινε τὰς 9,500. Ἀνάλογος πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ δήμου συνιστάμενος νῦν εἰς 42 ἑκατομμύρια μαρκῶν, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1829 δὲν ὑπερέβαινε τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ τούτου.

ΜΙΑ ΘΛΙΒΕΡΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Τὸ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργεῖον τῆς Γαλλίας ἐδημοσίευσεν ἐπ' ἐσχάτων στατιστικοὺς πίνακας τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐγκλημάτων ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι σήμερον. Θλιβερὸν ἐνδιαφέρον διεγείρει ἐν τῇ ἀπογραφῇ ταύτῃ τὸ κεφάλαιον τῶν αὐτοκτονιῶν, ἐν ᾧ φαίνεται ἡ προϊοῦσα αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Ἀπόδειξις ὁ ἀκόλουθος πίναξ·

Τῷ 1830	ἐπὶ	100,000	κατοίκων	5	αὐτοκτονίαι.
» 1850	»	»	»	10	»
» 1860	»	»	»	11	»
» 1870	»	»	»	13	»
» 1880	»	»	»	15	»

Οὕτως εἰς 50 ἔτη ἐτριπλασιάσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐτοκτονούντων. Εἰς 6,650 ἀριθμοῦνται οἱ αὐτοκτονήσαντες καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν ἐν ἔτει 1880. Ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τὰ 79 τοῖς 100 ἦσαν ἄνδρες.

Συχναὶ εἰσὶν αἱ αὐτοκτονίαι τῶν γερόντων. Εἰς τὰς ἀγροτικὰς κοινότητας ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι, ἐν αἷς ὑποδηλοῦται εἰς τοὺς κατασταθέντας ἀχρήστους ὑπὸ γήρως ἤ τινος νόσου ὅτι καιρὸς εἶνε νὰ *ἀδειάσωσι τὴ γωνιά*, καί που δὲ φανερῶς ὁμιλοῦσι περὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ θανάτου τοῦ *γέρου*.

Θλιβερὸν ἐξαγόμενον παρουσιάζει ἡ στατιστικὴ τῶν αὐτοκτονιῶν τῶν παιδίων, βαίνουσα ἀπαύστως εἰς αὔξησιν. Ἰδοὺ ἡ ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1880 κατάστασις·

103	αὐτοκτονίαι	παίδων	15	ἐτῶν.
66	»	»	14	»
40	»	»	13	»
21	»	»	12	»
4	»	»	10	»
4	»	»	9	»

Εἷς παῖς αὐτοκτονήσας εἶχεν ἡλικίαν 8 ἐτῶν, εἷς δ' ἄλλος μόνον 7 ἐτῶν!

Μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν αὐτοκτονιῶν ἔχει ἡ ὥρα τοῦ ἔτους. Καί, παράδοξον ἀληθῶς!, κατὰ τὸ μελαγχολικὸν φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, τὴν ἐποχὴν ἰδίως τῆς ἀθλιότητος καὶ τῶν βασάνων, οἱ ἀπόκληροι τῆς Τύχης φαίνονται φιλόζωοι, ἐνῷ κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ ἰδίως τὸν Μάϊον σημειοῦνται οἱ πλεῖστοι ἑκούσιοι θάνατοι. Μὴ ἴσως τότε τῆς ζωῆς ἡ βάσανος καθίσταται μᾶλλον δυσβάστακτος διὰ τοὺς ἀτυχεῖς βλέποντας περὶ αὐτοὺς τὸ πᾶν ἀναγεννώμενον, ἀναθάλλον, καὶ ἐρῶν, ἐνῷ αὐτοὺς κατατρύχει ἡ συμφορά!

Ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, οἱ ἄνδρες αὐτοκτονοῦσι συχνότερον τῶν γυναικῶν. Ἡ διαφορὰ αὕτη καταφαίνεται μάλιστα εἰς τὰς αὐτοκτονίας τὰς προερχομένας ἐξ ἐνδείας, ἐναντιότητος τῆς τύχης ἢ ἔρωτος ἀποτυχόντος. Ἀντιθέτως ἡ γυνὴ φαίνεται ἐπηρεαζομένη πλειότερον ἀπὸ τὰς οἰκιακὰς ἀτυχίας. Ἄλλη θλιβερὰ λεπτομέρεια εἶνε ὅτι αἱ γυναῖκες σχεδὸν πᾶσαι αὐτοκτονοῦσι διὰ πνιγμοῦ

Digitized by Google

ἢ ἀσφυξίας, ἐνῷ οἱ ἄνδρες μεταχειρίζονται συνήθως τὴν ἀγχόνην ἢ τὸ πιστόλιον, τινὲς δέ, οἱ γενναιότεροι, τὸ ἐγχειρίδιον.

Τοιαῦτα τὰ ἐξαγόμενα τῆς πενθίμου στατιστικῆς. Π.

ΚΥΝΟΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

Τῆς εὐφυΐας καὶ νοημοσύνης τῶν κυνῶν πολλὰ μέχρι τοῦδε ἀνεφέραμεν παραδείγματα. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλο ὅπερ μαρτυρεῖ οὐ μόνον τὴν ὀξύνοιαν τοῦ καλοῦ ζώου, ἀλλὰ καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἀκοῆς αὐτοῦ:

Πρό τινων ἐτῶν εἷς τῶν αὐτοσχεδίων ἐκείνων μουσικῶν, τῶν διατρεχόντων τὰς ὁδοὺς εἰς πορισμὸν τῶν τοῦ βίου, γέρων καὶ τυφλός, περιήρχετο τὸ Λονδῖνον ὁδηγούμενος ὑπὸ κυνὸς καὶ φέρων μουσικὸν ὄργανον, εἶδος ἁρμονίου, δι' οὗ ἔπαιζε διαφόρους δημοτικοὺς σκοπούς, οἵτινες ὡς γνωστὸν ἀποτελοῦσι πάντοτε τὸ πρόγραμμα τῶν ὑπαιθρίων τούτων *τρουβαδούρων*. Ὁ κύων ὡδήγει αὐτὸν ἀσφαλῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Ἄστεως, χάρις δ' εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῶν διαβατῶν, οἵτινες ἔρριπτον κερμάτιά τινα εἰς τὸν δίσκον αὐτοῦ, ὁ πλάνης μουσικὸς καὶ ὁ πιστὸς αὐτοῦ σύντροφος ἐπήρκουν εὐκόλως εἰς τὰς καθημερινὰς τοῦ βίου ἀνάγκας.

Ἑσπέραν τινὰ ὁ γέρων, κεκμηκὼς ἐκ τῶν δρόμων τῆς ἡμέρας, ἐστάθη εἴς τινα ἀπόκεντρον γωνίαν, ἔνθα ἀπεκοιμήθη· ὁ σύντροφος αὐτοῦ δὲν ἐβράδυνε νὰ τὸν μιμηθῇ, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἡ ἡσυχία καὶ ἡ σιγὴ εἶχον διαδεχθῆ τὴν ταραχὴν καὶ τὸν θόρυβον τῆς πόλεως, καὶ οὐδὲν ἦλθε νὰ ταράξῃ τὸν ὕπνον αὐτῶν, οἱ δύο φίλοι ἐκοιμήθησαν βαθέως ἐπὶ μακρὰς ὥρας. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις καὶ ἡ θλῖψις αὐτῶν ὅτε ἐξυπνήσαντες εἶδον ὅτι τὸ ὄργανον εἶχε γείνει ἄφαντον, τὸ ὄργανον, ὅπερ ἦτο τὸ μόνον μέσον τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Τί νὰ κάμωσι; τί νὰ γείνωσι;

Δύσκολον εἶνε νὰ παραστήσωμεν τὴν θλῖψιν τοῦ δυστυχοῦς γέροντος καὶ τοῦ συντρόφου του· εὐτυχῶς ὁ ἀτυχὴς τυφλὸς ἦτο γνωστὸς εἴς τινας συνοικίας τοῦ Ἄστεως, ἡ κατάστασίς του ἐκίνησε τὸν οἶκτον τῶν ἀνθρώπων, καί, ἂν καὶ ὡς ἐκ τοῦ συμβάντος αὐτῷ ἔπαυσε πλέον τέρπων αὐτοὺς διὰ τῆς μουσικῆς του, αἱ πρὸς αὐτὸν ἀγαθαὶ διαθέσεις ἐξηκολούθουν ὡς πρότερον, καὶ ἅμα ἐνεφανίζετο, πᾶς τις ἔσπευδε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὸν ὀβολόν του. Οὕτως οἱ δύο φίλοι δὲν ᾐσθάνθησαν πολὺ τὴν ἀπώλειαν τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου· οὐχ ἧττον μετὰ πόθου τὸ ἐνθυμοῦντο πάντοτε, ὡς ἐνθυμεῖταί τις σύντροφον, ἐπὶ πολὺ συνδραμόντα αὐτὸν ἐν τῇ ἀτυχίᾳ.

Διῆλθον οὕτω ἑβδομάδες τινὲς καὶ τοῦ γέροντος ἡ θλῖψις ἤρχισε νὰ πραΰνεται ὅτε ἡμέραν τινὰ ἦχος ἁρμονίου κρουομένου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἔπληξε τὰ ὦτα αὐτοῦ. Τὸ τυχαῖον τοῦτο γεγονὸς κατ' ἀρχὰς ὀλίγον μόνον ἐκίνησε τὴν προσοχήν του, διότι τὸ Λονδῖνον βρίθει τοιούτων νομάδων μουσικῶν, καὶ ἀρκεῖ ὀλίγα μόνον βήματα νὰ κάμῃ τις εἰς τὴν ὁδὸν ἵνα ἀπαντήσῃ πλῆθος αὐτῶν εἰς τὸν δρόμον του. Ἡ παρουσία ἑπομένως τοῦ μουσικοῦ ἐκείνου οὐδόλως ἐπησχόλησεν ἐπὶ πλέον τὴν προσοχὴν τοῦ τυφλοῦ, ὅστις ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του ὅλως ἀδιάφορος.

Ἀλλ' οὕτω δὲν εἶχε τὸ πρᾶγμα καὶ μὲ τὸν ὁδηγόν του· εἰς τοὺς πρώτους ἤχους τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου ῥιγός τι διέδραμεν ὅλον τὸ σῶμα τοῦ κυνός· ἡ οὐρὰ αὐτοῦ ἤρχισε ταραττομένη, ὑλακαὶ δὲ ἄπαυστοι κατεδείκνυον τὴν κατέχουσαν αὐτὸν συγκίνησιν· εἶτα, ὡς εἰ αἴφνης ἐλάμβανεν ἀπόφασίν τινα, ἔσυρε βιαίως τὸν κύριόν του πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἀντήχει τὸ ὄργανον, καθ' ὅσον δὲ προὐχώρει, ἡ ἀναπνοή του καθίστατο μᾶλλον θορυβώδης, καὶ ἀγριώτεραι καὶ ἐκφραστικώτεραι αἱ φωναί του.

Τέλος φθάνει ἔμπροσθεν τοῦ παίζοντος τὸ ὄργανον, καί, ἰδού! τὸ νοήμον ζῶον δὲν εἶχεν ἀπατηθῆ. Ἦτο ἐκεῖ τὸ προσφιλὲς ὄργανον τοῦ κυρίου του, τὸ ὄργανον τὸ ὁποῖον εἶχε κλαπῆ ἐνῷ ἐκοιμῶντο. Ὁ κύων, σκανδαλισθεὶς τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς ὁμοιότητος τῶν ἤχων οὓς ἤκουε πρὸς ἐκείνους οἵτινες τοσάκις εἶχον πλήξει τὰ ὦτά του, ἠθέλησε νὰ διευκρινίσῃ τὸ πρᾶγμα, νὰ διαλύσῃ τὰς ἀμφιβολίας του. Θαυμάσιον ὁρμέμφυτον ὡδήγησεν αὐτόν, τὸ δ' ὁρμέμφυτον τοῦτο δὲν τὸν ἠπάτησε.

Τὸ νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ κλέπτου, νὰ ἁρπάσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸ περιπόθητον ὄργανον καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κύριόν του διὰ τῶν ὑλακῶν ὑπῆρξεν ἔργον μιᾶς στιγμῆς. Οἱ θεαταὶ τῆς παραδόξου σκηνῆς κατ' ἀρχὰς ἔμειναν ἔκπληκτοι ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου συμβάντος· εἶτα δ' ὑποπτεύσαντες ὅτι μυστήριόν τι ἐκρύπτετο εἰς αὐτό, ἐζήτησαν νὰ ἐρευνήσωσι τὴν ὑπόθεσιν. Ἠρώτησαν λοιπὸν τὸν τυφλόν, ὅστις εἶχε τὰ πάντα ἐννοήσει, οὗτος δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος. ?

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ κυρία πρὸς τὴν ὑπηρέτριαν:

— Σοφία, τὸ ζουμὶ ποῦ μοῦ ἔφερες εἶνε κρύο· ἔλα πάρ' το ἀπὸ 'δῶ.

— Ὤ, κυρία, πῶς γίνεται; ἐγὼ ὅταν τὸ ἔφερνα, τὸ 'δοκίμασα κ' ἦταν ζεστό!

— Πῶς; ἐδοκίμασες τὸ ζουμί μου;

— Ὄχι δὲν τῶβαλα 'ς τὸ στόμα μου· ἔβαλα μόνον μέσα τὸ δάκτυλό μου!

* *

Ὁρισμοὶ φιλοσόφου·

Ἀγαθότης: Ἀθῷα μανία, τὴν ὁποίαν θεραπεύει ἡ πεῖρα τῆς κοινωνίας.

Σοφός: Ἄνθρωπος γνωρίζων τόσα, ὥστε νὰ ἔχῃ συνείδησιν τοῦ τί ἀγνοεῖ.

Ῥυτίδες: Οὐλαὶ τῆς ζωῆς.

Digitized by Google

Ὁ αὐτὸς ἔλεγε περὶ τῶν ψύλλων καὶ κωνώπων ὅτι εἶνε μία ἔτι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. «Διότι βεβαιότατον εἶνε ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔπλασεν αὐτούς».

*
* *

Γνωστὸν ὅτι νῦν ὑπάρχουσι γυναῖκες ἰατροὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ.

Εἰς τὸν οἶκον μιᾶς τοιαύτης *δοκτορίσσης* συνέβη πρό τινος ἡ ἑξῆς σκηνή.

Κύριός τις ἔρχεται κατεσπευσμένως ἐν ὥρᾳ νυκτὸς καὶ κρούει τὴν θύραν.

— Γρήγορα, λέγει εἰς τὴν ἀνοίξασαν ὑπηρέτριαν, εἰπὲ εἰς τὴν κυρίαν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ 'σπῆτί μου.

— Ἀδύνατον, κύριε, αὐτὴν τὴν στιγμήν.

— Κάμε, σὲ λέγω, γρήγορα, καὶ ἔπιασαν πόνοι τὴν γυναῖκά μου.

— Ἄμ' τὸ ἴδιο ἔπαθε καὶ ἡ *γιάτρισσα*!!

*
* *

Σκέψις μισανθρώπου:

Τὴν σήμερον φίλος μας εἶνε ὁ ἔχων τὴν ἀνάγκην μας.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Μόνον τὸ ὄνομα τῶν στρατηγῶν μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν μεγάλων ἐκστρατειῶν, καὶ ὅμως ἡ γενναιότης καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν ἁπλῶν στρατιωτῶν μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν απόκτησιν τῆς νίκης. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶνε τρόπον τινὰ μάχη στρατιωτῶν, διότι πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς τάξεσι διεκρίθησαν ἐν παντὶ χρόνῳ μεταξὺ τῶν ἐπιμονωτέρων ἐργατῶν. Πολλοὶ βίοι ἔμειναν ἀνιστόρητοι, καίτοι ἐπέδρασαν ἐπίσης ἰσχυρῶς εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον, ὅσον καὶ οἱ εὐτυχέστεροι ἡγήτορες, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται εἰς τὰς βιογραφίας. Καὶ αὐτὸς ὁ ἁπλούστερος ἄνθρωπος, ὅταν παρέχῃ εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ παράδειγμα φιλοπονίας, ἐγκρατείας καὶ τιμίας προαιρέσεως, ἐπιδρᾷ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς πατρίδος, ὁ βίος καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ μεταδίδονται εἰς τὸν βίον ἑτέρων, καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ καλὰ παραδείγματα πρὸς χρῆσιν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. (Σμάϊλς).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἀγγλικὰ φύλλα δημοσιεύουσι τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1860 ὁ Γαριβάλδης ἔμαθε τὸ πρῶτον ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ παραχώρησις τῆς Νικαίας τῇ Γαλλίᾳ. Ἡ παραχώρησις εἶχε συμφωνηθῆ ἐν ἔτει 1858, κατὰ τὴν ἱστορικὴν συνέντευξιν Ναπολέοντος καὶ Καβοὺρ ἐν Πλομβιὲρ, ἀλλ' ἡ συμφωνία εἶχε τηρηθῆ ἐπιμελῶς μυστική. Πάραυτα ὁ στρατηγὸς ἔγραψε πρὸς τὸν Τὺρ εὑρισκόμενον εἰς Τουρῖνον·

«Ἀγαπητέ μου συνταγματάρχα! Εὐαρεσθῆτι νὰ ἐρωτήσῃς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα ἐὰν ἀληθῶς ἀπεφασίσθη ἡ παραχώρησις τῆς Νικαίας τῇ Γαλλίᾳ. Οἱ συμπολῖταί μου μ' ἐρωτῶσιν ἐναγωνίως. Ἀπάντησε πάραυτα τηλεγραφικῶς δι' ἑνὸς *ναὶ* ἢ *οὔ*. Ἰωσὴφ Γαριβάλδης». Ὁ Τὺρ ἀπῆλθεν εὐθὺς εἰς τ' ἀνάκτορα καὶ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν βασιλέα, ὅστις, καίπερ ἀδιαθετῶν καὶ κλινήρης, διέταξε νὰ προσέλθῃ. Μαθὼν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ προσήλωσεν ἐπὶ τοῦ συνταγματάρχου τοὺς ἀκτινοβολοῦντας καὶ διαπεραστικοὺς ὀφθαλμούς του καὶ εἶπεν· «Ναὶ ἢ οὔ; Ἔχει καλῶς. Λοιπὸν ναί! Εἰπὲ ὅμως εἰς τὸν στρατηγὸν ὅτι δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς Νικαίας, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Σαβοΐας, καὶ ὅτι, ἀφοῦ ἐγὼ στέργω τὴν ἀπώλειαν τῆς χώρας τῶν προπατόρων μου, τῆς κοιτίδος τοῦ οἴκου μου, δύναται καὶ αὐτὸς νὰ θυσιάσῃ τὴν πόλιν, εἰς ἣν μόνον ἐγεννήθη. Σκληρὰ τύχη ἐπέβαλε καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἐμὲ τὴν μεγίστην τῶν θυσιῶν χάριν τῆς Ἰταλίας».

Πρὸς ἔνδυσιν τοῦ στρατοῦ αὐτῆς ἡ Ἀγγλία ἔχει πρὸς δυσμὰς τοῦ Λονδίνου μέγα στρατιωτικὸν ἐργοστάσιον ἐν Πιμλίκῳ ὅπερ παρέχει ἀνὰ πᾶν ὀκταήμερον κατὰ μέσον ὅρον 11,000 στολῶν, καὶ δὴ ὑποκάμισα, πίλους, περικεφαλαίας, ἐφίππια, χαλινούς, πτερνιστῆρας, σάκκους παντοίους κλ. Πρωτότυπον ἰδίως ἱματιουργεῖον συνέστησεν ἡ κυβέρνησις ἀπὸ τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου, ὅτε οἱ στρατιῶται ὑπέστησαν μυρία δεινὰ ἐκ τῆς ἀσυνειδησίας καὶ τῆς βραδύτητος τῶν προμηθευτῶν. Ἑξακοσίους πόδας καὶ ἐπέκεινα παρατείνονται δύο σειραὶ τριωρόφων κτιρίων, ἔνθα κατασκευάζονται μὲν τὰ χρειώδη ἅπαντα, δὲν φυλάσσονται δὲ αὐτόθι, ἵνα μὴ φθείρωνται ὑπὸ τῆς μακροχρονίου συσσωρεύσεως καὶ ἀχρηστίας. Ἡ κυρία αἴθουσα ἔχει μῆκος 260 ποδῶν, εὖρος 40 καὶ ὕψος 70, καὶ διπλῆν στέγην φωτιστικήν· εὐρύνεται δὲ ἐπὶ μᾶλλον διὰ τριῶν ἑκατέρωθεν διαδρόμων ἰσομήκων καὶ 16 πόδας ὑψηλῶν. Ἐνταῦθα κινοῦνται διὰ τοῦ ἀτμοῦ 250 ῥαπτομηχαναὶ ὑπὸ διάφορα εἴδη καὶ πρὸς διαφόρους σκοπούς. Ἐν τῷ ἰσογείῳ ἐργάζονται ἄλλαι 58 μηχαναὶ κινούμεναι ὑπὸ γυναικῶν, φορουσῶν τὴν νενομισμένην στολήν. Ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσι μηχαναὶ κόπτουσαι ἑκάστοτε τριάκοντα στολάς, ὧν τὰ λείψανα πωλοῦνται κατ' ἔτος ἀντὶ 200,000 φράγκων. Οἱ ἐργαζόμενοι συμποσοῦνται ἐνθάδε μόνον εἰς δισχιλίους, εἶνε δὲ 80 τοῖς 100 γυναῖκες. Ἐν μιᾷ λοιπὸν ἑβδομάδι ὁλόκληρον σῶμα στρατοῦ ἔχει πρόχειρον πλήρη στολὴν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἐντεῦθεν πορίζονται τὰ χρειώδη στρατιῶται Ἀγγλίας καὶ Ἰνδικῆς, ἐθελονταί, χωροφύλακες, ἀκτοφύλακες κλ.

Ἐπειδὴ πολὺς γίνεται λόγος περὶ Πανισλαμισμοῦ, δὲν εἶνε ἄσκοπος ἡ τοῦ ἰσλαμικοῦ στοιχείου ἀπαρίθμησις. Ἡ εὐρωπαϊκὴ Τουρκία ἔχει $3^1/_2$— 4 ἑκατομμύρια, ἐξ ὧν 1,300,000 οἰκοῦσιν ἐν Βοσνίᾳ, Ἑρζεγοβίνῃ, Βουλγαρίᾳ, Σερ-

Digitized by Google

βίᾳ καὶ Ρωμυλίᾳ. Ἐν Ἀσίᾳ οἱ τοῦ Σουλτάνου ὑπήκοοι ἀναβαίνουσιν εἰς 15,000 000, ἐξ ὧν 6-8 ἐν Μ. Ἀσίᾳ, 1 1[2 ἐν Συρίᾳ, 5 1[2 ἐν τῇ τουρκικῇ Ἀραβίᾳ. Ἐν Αἰγύπτῳ 5,000,000· ἐν Νουβίᾳ, Σουδὰν, Δαρφοὺρ, Καρὰρ 8—10· ἐν Τριπόλει ἕν. Ἐν συνόλῳ λοιπὸν ἔχει τὸ ὀσμανικὸν κράτος 26,000,000 «πιστῶν.» Ἀλλὰ πρὸ δέκα ἐτῶν ἤδη ἡ τῆς ἰνδικῆς αὐτοκράτειρα Βικτωρία εἶχεν ὑπηκόους ἰσλαμίτας 40,800,000 ἤτοι πολλῷ πλείονας ἢ ὁ Σουλτάνος· ἡ Γαλλία ἔχει ἐν Ἀλγερίᾳ 2,200,000 καὶ ἐν Τύνιδι περίπου 2,000, 000. Ἡ Ῥωσσία ἔχει 5,800,000, ἤτοι ἐν Εὐρώπῃ 2,100,000, ἐν Καυκάσῳ 2,000,000, ἐν Σιβηρίᾳ 1,600,000. Ἡ Ὁλλανδία ἔχει ἐν Ἰνδικῇ 18—20 ἑκατομμύρια, ἡ δὲ Πορτογαλλία ἐν Ἀφρικῇ 1,500,000. Εἰς σκῆπτρα λοιπὸν εὐρωπαϊκὰ ὑπόκεινται 70—72 ἑκατομμύρια Ἰσλαμιτῶν. Ἐν Περσίᾳ ὑπάρχουσι 4 — 5 ἑκατομμύρια Σιϊτῶν· ἐν Ἀφγανιστὰν καὶ Βελουχιστὰν ἄλλα τοσαῦτα· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνεξαρτήτων ἰνδικῶν νήσων 2,000,000, ἤτοι ὅσα ἐν τῇ ἀνεξαρτήτῳ Ἀραβίᾳ καὶ τῇ μὴ ῥωσσικῇ Ταταρίᾳ. Τὸ Μαρόκκον ἔχει 10,000,000 κατοίκων, τὸ Ζανζιβὰρ 2,000,000· ἡ δὲ μέση Ἀφρικὴ ἄδηλον πόσους ἔχει ἰσλαμίτας καὶ πόσους εἰδωλολάτρας. Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω, εὑρίσκομεν 7 1[2 ἑκατομμύρια Ἰσλαμιτῶν ἐν Εὐρώπῃ, 90—97 ἐν Ἀσίᾳ, 45—50 ἐν Ἀφρικῇ, ἐν συνόλῳ 140—155.

Ἐὰν ἡ Κίνα εἶνε τὸ μᾶλλον ἐκτεταμένον κράτος, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης καὶ τὸ μᾶλλον δεισιδαῖμον. Σῖναι, Μανδχοῦοι, Μογγόλοι, Θιβετιανοί, Ἰάπωνες, Κορέοι, οἱ κάτοικοι τῆς ξηρᾶς ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πλωτῶν οἰκιῶν ἐπὶ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν διωρύγων, ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἐπίμονον ἀφοσίωσιν εἰς τὰ δεισιδαίμονα ἐθνικά των ἔθιμα καὶ τὰς ἰδίας των προληπτικὰς δοξασίας.

Διετήρησαν ἱερὸν σέβας πρὸς τὴν ἀλώπεκα καὶ τὸν ὄφιν. Ὁ τελευταῖος οὗτος χρησιμεύει καὶ ὡς ἔμβλημα τῶν σημαιῶν των. Ὁ ὄφις, κατά τινα ἐκ Σαγκάης εἴδησιν, ἐξήσκησεν ἐσχάτως πᾶσαν τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προληπτικοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων τοῦ Οὐρανίου Κράτους. Ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως παύσωσιν αἱ ἐργασίαι ἐν τοῖς γαιανθρακωρυχείοις τοῦ Καΐπινγγ.

Μετὰ μεγάλης δραστηριότητος εἰργάζοντο ἐν αὐτοῖς, ὅτε αἴφνης ὁ διευθυντὴς ἀνήγγειλε ταῖς ἀρχαῖς, ὅτι ἂν ἐξηκολούθουν αἱ ἐργασίαι, ὁ ὄφις τῆς γῆς ἤθελεν ἐξέλθει ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ ἄνθρακος. Ἡ εἴδησις αὕτη ἐνέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν.

Ὁ διευθυντὴς προσέθεσεν ἐπὶ πλέον ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὄφεως τῆς γῆς ἤθελε ταράξει τὴν ψυχὴν τῆς αὐτοκρατείρας καὶ ἤθελεν ἐπενέγκει μεγάλην δυστυχίαν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν· ἕνεκα τούτου ἀμέσως διετάχθη ἡ παῦσις τῶν ἐργασιῶν ἐν τοῖς γαιανθρακωρυχείοις τοῦ Καΐπινγγ.

Κατὰ τὴν γενομένην τελευταῖον ἐν Γαλλίᾳ ἐπίσημον ἀπογραφὴν τῶν κατοίκων ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέρχεται νῦν εἰς 37,321,186, παρουσιάζων αὔξησιν 766,260 ψυχῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν, ὃν ἔδωκεν ἡ προηγουμένη ἀπογραφή.

Ἡ αὔξησις αὕτη ἀνήκει κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἰδοὺ δὲ ἡ διαφορὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων τῶν ἐχουσῶν ἄνω τῶν 100, 000 κατοίκων.

	Τῷ 1876	Τῷ 1881
Παρίσιοι. . .	1988806	2260023
Λυὼν . . .	342815	376613
Μασαλλία . .	318868	360099
Βορδὼ . . .	215140	221305
Λίλλη . . .	162775	178144
Τουλούζη . .	131642	140289
Νάντη . . .	122247	124319
Σαιντ-Ἐτιὲν. .	120019	123813
Ῥουὲν . . .	104902	105906
Χάβρη . . .	96068	105867

Ἕτεραι 561,869 ἐκ τοῦ ὅλου ποσοῦ τῆς αὐξήσεως ἀναλογοῦσιν εἰς 47 πόλεις ἐχούσας πληθυσμὸν ἄνω τῶν 30,000 κατοίκων· τὸ δὲ ὑπόλοιπον εἰς τοὺς 36,050 δήμους, ὧν ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις ἔχουσι πληθυσμὸν κατώτερον τῶν 500 ψυχῶν. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ 720 δῆμοι ἔχοντες πληθυσμὸν κατώτερον τῶν 100 ψυχῶν.

Παιγνίδιά τινα, ὡς ἡ *δάμα*, τὸ ζατρίκιον, τὸ *δομινὸ*, ἅτινα διὰ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἁπλοῦν τι μέσον διασκεδάσεως, διὰ τοὺς μαθηματικοὺς καθίστανται ἐνίοτε ἀντικείμενα ἐπιπονωτάτων σπουδῶν. Πρό τινος χρόνου γαλλικὴ τις μαθηματικὴ ἐφημερὶς προέτεινε τὸ ἑξῆς πρόβλημα: «Ποσάκις δύνανται νὰ συνδυασθῶσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἴκοσι ὀκτὼ τεμάχια τοῦ *δομινό*;» Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐλύθη παρὰ τοῦ ἐν Φραγκφόρτῃ καθηγητοῦ Bein, ὅστις ὑπελόγισε τὸ ποσὸν τῶν δυναμένων νὰ ἐπιτευχθῶσι συνδυασμῶν εἰς 284,528,211,840!! Ἐὰν τουτέστι δύο παῖκται *δομινὸ* ἐτοποθέτουν τέσσαρα τεμάχια καθ' ἕκαστον λεπτὸν τῆς ὥρας, ἔπαιζον δὲ δέκα ὥρας καθ' ἡμέραν, θ' ἀπῃτεῖτο χρονικὸν διάστημα 118 ἑκατομμυρίων ἐτῶν ὅπως ἐξαντληθῶσι πάντες οἱ συνδυασμοί.

Μέχρι τοῦδε κατεσκεύαζον μόνον οἰκίας καὶ παλάτια ἐκ κρυστάλλου. Ἀλλ' Ἄγγλος τις συνέλαβε τὴν πρωτότυπον ἰδέαν νὰ εὐτρεπίσῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διὰ πλήρους συλλογῆς ἐπίπλων κρυσταλλίνων. Ἡ κλίνη τοῦ ὕπνου ἀποτελεῖται καθ' ἅπαντα αὐτῆς τὰ μέρη ἐκ κρυστάλλου πεποικιλμένου ἐνιαχοῦ διὰ κομψοτάτων κοσμημάτων. Ἐπίσης τὰ ἑρμάρια, τὰ καθίσματα, τὰ θρανία, αἱ τράπεζαι, τὰ γραφεῖα καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἔπιπλα εἰσὶ κατεσκευασμένα ἐκ τῆς αὐτῆς διαφανοῦς ὕλης καλλιτεχνικώτατα ἐπεξειργασμένης.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ,— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Αριθ. 349 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'. | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὁδὸς Ἀγχέσμου. | 5 Σεπτεμβρίου 1882

Τοῦ ὀνόματος τῆς βασιλίσσης τῆς Ῥωμουνίας, ὡς συγγραφέως ἀξιολόγων πεζῶν καὶ ποιητικῶν ἔργων, πολλάκις ἐγένετο μνεία ἐν τῇ «Ἑστίᾳ». Ὅπως δὲ παράσχωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν μικρὸν δεῖγμα τῆς συγγραφικῆς τέχνης τῆς μουσοτραφοῦς ἡγεμονίδος, παραθέτομεν τὸ κατωτέρω διηγημάτιον, ὅπερ παραλαμβάνομεν ἐκ τῆς νεωτάτης συλλογῆς διηγημάτων, ἣν ὑπὸ τὸ σύνηθες αὐτῆς φιλολογικὸν ψευδώνυμον Carmen Sylva ἐξέδοτο πρό τινος ἐν Βουκουρεστίῳ ἡ ἐστεμμένη συγγραφεὺς ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου. Τὰ διηγήματα ταῦτα βάσιν ἔχουσι ῥωμουνικὰς παραδόσεις ἃς μετὰ χάριτος πολλῆς ἀναπτύσσει ὁ ποιητικὸς κάλαμος τῆς καλλιτέχνιδος βασιλίσσης· ἐδημοσιεύθησαν δὲ τὸ πρῶτον ῥωμουνιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Povestile Pelesului» (Τὰ παραμύθια τοῦ Πελέσου), καὶ ἐκδοθήσονται προσεχῶς καὶ εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν. Τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον μετεφράσθη ἐκ τοῦ ῥωμουνικοῦ πρωτοτύπου. Σ.τ.Δ.

ΤΟ ΚΑΜΕΝΟ ΒΟΥΝΟ

Ὅλη 'περηφάνεια ἦτον ἡ ὡραία Πάουνα. Εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς μαύρους καὶ μεγάλους, τὰς ὀφρῦς πυκνὰς καὶ ἡνωμένας καὶ καμπύλην ἀλλὰ σύμμετρον τὴν ῥῖνα· τὸ στόμα της δὲν ἦτο τόσῳ μικρὸν, ἀλλὰ καλοκαμωμένον, καὶ ὅταν ὡμίλει ἢ ἐγέλα ἔβλεπες δύο σειρὰς ὀδόντων, οἱ ὁποῖοι ἔλαμπον ἐκ τῆς λευκότητος. Ἐπὶ τοῦ μετώπου συνέδεεν ὡς στέμμα τὰς μαύρας αὐτῆς πλεξίδας, καὶ ὁ κόσμος ὅλος, ὅταν τὴν ἔβλεπε νὰ διαβαίνῃ ἐλαφρά, ζωηρά, εὐθυτενής, ἔλεγεν ἀστεϊζόμενος: ἡ *βασιλοπούλα περνᾷ*. Ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ τόσην ὑπερηφάνειαν ἡ Παουνίτσα, ὥςε νὰ ἀποςρέφῃ τὴν κεφαλὴν ὅταν διέβαινεν ὁ Θανάσης, καὶ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν χορὸν ἐστέκετο νὰ τὸν ἀκούσῃ ὅταν ὡμίλει μαζύ της. Ὅταν ὅμως ἄλλος κανεὶς ἐζήτει νὰ τὴν πειράξῃ ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ, τὸ πρόσωπόν της ἐγίνετο κατακόκκινον, καὶ ἡ ἀπάντησίς της ὡς μάχαιρα τοῦ ἔκοπτε τὴν ὄρεξιν τῶν ἀςεϊσμῶν. Πολὺ ἐζήλευον οἱ νέοι τὸν Θανάσην, καὶ μάλιστα ὅταν ἔμαθον ὅτι ἔγεινε καὶ ὁ ἀρραβών. Ἀλλὰ ἰδού, αἴφνης σημαίνει ἡ ὥρα τοῦ πολέμου εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ὁ Θανάσης ἀναγκάζεται νὰ μεταβῇ εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ πρὸς τὸν Δούναβιν. Ἡ Πάουνα κατέπιε τὰ δάκρυά της εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου· ἀλλ' ὅταν ἦτο μόνη ἔκλαιε πολὺ, καὶ κανεὶς δὲ ἐτόλμα νὰ τὴν ἐρωτήσῃ.

Πῶς τὸ κατώρθωνε, κανεὶς δὲν εἴξευρε, ἀλλ' εἰς τὸ χωρίον πρώτη αὐτὴ εἶχεν εἰδήσεις ἀπὸ τὸν ςρατόν, καὶ ὅταν ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος περὶ τῶν πρώτων μαχῶν, τοιαύτη ζάλη τὴν κατελάμβανεν ἐνίοτε ὥςε ἔπρεπε νὰ στηρίζεται διὰ νὰ μὴ πέσῃ ἡ τόσῳ πρὶν ζωηρὰ Πάουνα. Τὴν νύκτα δὲν εἶχε πλέον ὕπνον, καὶ συχνὰ ἠναγκάζετο νὰ ἀφίνῃ ἀναμμένον τὸ κηρίον διὰ νὰ διαλύωνται αἱ φρικταὶ ὀπτασίαι, αἱ ὁποῖαι τῆς παρουσίαζον τὸν ἀγαπητόν της Θανάσην πότε καταπληγωμένον καὶ αἱματόφυρτον, πότε ἐκπνέοντα καὶ πότε νεκρόν. Οὕτω σκοτεινήν τινα νύκτα ἐκάθητο ἐνδεδυμένη εἰς τὴν ἄκραν τῆς κλίνης, ἀγνοοῦσα ὅτι ἔξω ἄνθρωπος κρυμμένος πλησίον τῆς οἰκίας παρετήρει διὰ τοῦ παραθύρου. Οὐδ' ᾐσθάνετο πόσον ἦτο ὡραία οὕτω, μὲ τοὺς μεγάλους της ὀφθαλμοὺς ἀτενῶς βλέποντας πρὸς τὰ ἐμπρός, μὲ τὰς χεῖρας ἐστηριγμένας ἐπὶ τῶν γονάτων. Αἴφνης ἀκούει νὰ κτυποῦν εἰς τὸ παράθυρον. Ἀφῆκεν ἐλαφρὰν φωνὴν ἡ κόρη, καὶ τεταραγμένη ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν, διερευνῶσα τὸ σκότος μὲ τοὺς λαμπρούς της ὀφθαλμούς. Ἐκεῖ τῇ ἐφάνη ὅτι διέκρινε τὸν Θανάσην, καὶ μετὰ τοῦτο ἀκούει φωνὴν καλοῦσαν αὐτὴν ἠρέμα.

— Πάουνα, καλή μου Πάουνα, ἔλα, σὲ παρακαλῶ, ἔξω· μὴ φοβεῖσαι, εἶμαι ἐγώ, ὁ Θανάσης.

Εἰς τὴν στιγμὴν ἡ χεὶρ αὐτῆς ἔδραξε τὸν σύρτην τῆς θύρας· μόλις δ' εὑρέθη ἔξω καὶ αἰσθάνεται δύο βραχίονας νὰ τὴν περιβάλλωσι. Ἀλλ' ἐκείνη ἀπωθοῦσα αὐτοὺς καὶ ἀποσυρομένη ἐρωτᾷ·

— Πῶς, σὺ εἶσαι; Ἢ μήπως κανεὶς θέλει νὰ γελάσῃ μαζύ μου;

— Νά, ἰδὲ τὸ δακτυλίδι σου, Πάουνα, καὶ ἐδῶ εἰς τὸν λαιμόν μου, ἡ εἰκονίτσα ποῦ μοῦ ἔχεις δώσει· δὲν 'μπόρεσα νὰ ὑποφέρω περισσότερο· ἠθέλησα νὰ ἰδῶ μὴν τύχῃ καὶ μ' ἐλησμόνησες.

— Ἀλλὰ ποιὸς σὲ ἀπέλυσεν ἀπὸ τὸν ςρατόν;

— Ἐμένα;.. Κανένας.

— Κανένας; Καὶ εὑρίσκεσαι ἐδῶ; Πῶς; δὲν εἶνε πλέον πόλεμος;

— Ὦ, ναὶ, ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ, ἀλλὰ ἐγὼ ἔφυγα κρυφά, ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου, Πάουνα.

— Ἀπὸ τὴν ἀγάπη μου; — Ἡ Πάουνα ἔβαλε γέλωτα πικρόν, ἀλλ' ἀμέσως καταστείλασα αὐτὸν ἐξηκολούθησε.

— Καὶ πιστεύεις σὺ ὅτι μοῦ ἀρέσει νὰ ἔχω ἀρραβωνιστικὸν ἕνα λιποτάκτην; Φύγε ἀπ' τὰ μάτια μου!

— Πάουνα! Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀγάπη σου! 'Σ τὸν θάνατο θέλεις νὰ μὲ στείλῃς, 'ς τὸν ἀφανισμό;

— Πήγαινε ὅπου θέλῃς· τόσο μόνον μάθε ἀπὸ

Digitized by Google

'μένα, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ γείνω γυναῖκα 'δική σου· γιατὶ νὰ ἔχω ἄνδρα ποὺ νὰ τὸν περιφρονεῖ ὁ κόσμος, αὐτὸ δὲν θὰ εἰμπορέσω ποτὲ νὰ τὸ ὑποφέρω!

— 'Αγαπᾷς ἄλλον!

— Ὄχι, Θανάση, ἐσένα, μόνον ἐσένα ἀγαπῶ· νύκτες ὁλόκληραις ἐπέρασα νὰ σὲ συλλογίζωμαι, ἀλλὰ ποτὲ, οὔτε 'ς τὸν ὕπνο μου δὲν ἤθελα ὀνειρευθῇ ὅτι ἀγάπησα ἕνα δειλὸν καὶ ἀνάξιον.

Καὶ ἔκρυψε μὲ τὰς χεῖρας τὸ πρόσωπόν της ἐνῷ τὰ δάκρυα ἐπλημμύρουν τοὺς ὀφθαλμούς της.

— Κ' ἐγὼ ἐνόμιζα πῶς θὰ μὲ δεχθῇς μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη καὶ θὰ μὲ κρύψῃς 'ς τὸ σπῆτί σας.

— Ὢ, ἐντροπή μου! ἐφώνησεν ἡ νέα, ἐντροπὴ ποὺ ἔχω ἀρραβωνιστικὸν ἕνα τέτοιον! 'Αλλ' ἄκουσέ με καλὰ τί θὰ σοῦ εἰπῶ τώρα! πεἰὸ εὔκολα εἰμπορεῖ ν' ἀνάψῃ τὸ βουνὸ ἐκεῖνο παρὰ νὰ γείνω ἐγὼ γυναῖκά σου.

— Κ' ἐγὼ, ἐφώνησεν ὁ Θανάσης, κι' ἐγὼ σοῦ λέγω λοιπὸν, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θὰ μὲ ἰδῇς πλέον παρὰ ἢ νικητὴν ἢ νεκρόν.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν οἱ δύο νέοι ἀντίκρυζον ὁ εἷς τὸν ἄλλον μὲ ὀφθαλμοὺς τόσον ἐξημμένους, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ἤστραπτον εἰς τὸ σκότος. Αἴφνης ἄνωθεν αὐτῶν ἐπεχύθη φῶς ζωηρὸν, στρέψαντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἄνω ἐνόμισαν ὅτι ἦναψε μία τῶν ἀποτόμων κορυφῶν τοῦ ὄρους. Ἡ λάμψις ηὔξανεν ὁλονὲν, μέχρις οὗ εἰς τὸν ὁρίζοντα ὑψώθη μεγάλη ἐρυθρὰ φλὸξ, ἐξ ἧς ἐνόμιζες ὅτι ἐξέφευγον ἀστέρες. Οἱ μνηστῆρες ἵσταντο ὡς ἀπολιθωμένοι. Τὰ παράθυρα τῶν γειτονικῶν οἰκιῶν ἤρχισαν νὰ ἀνοίγωνται, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐφώνουν οἱ μὲν πρὸς τοὺς δέ: «— Καίεται τὸ δάσος. — Καλὲ ὄχι, καίεται τὸ βουνό». Οἱ κύνες ὑλάκτουν, οἱ πετεινοὶ ἤρχισαν κράζοντες. Ἐν ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ ἡ Πάουνα ἔλαβε τὸν μνηστῆρά της ἐκ τῶν ὤμων, καὶ ἀπωθοῦσα αὐτὸν μακρὰν ἔκραξε. — Φύγε, φύγε γρήγορα ἀπὸ 'δῶ καὶ κρύψου· γιατὶ ἀλλέως θὰ ἀποθάνω ἀπὸ ἐντροπή». Καὶ ὡς ἀστραπὴ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἔκλεισε τὴν θύραν καὶ ἔσβυσε τὸ κηρίον. Μὲ καρδίαν ἰσχυρῶς παλλομένην εἶδε τὸν Θανάσην φεύγοντα καὶ ἀποκρυπτόμενον εἰς τὸ σκότος, εἶδεν ἔτι τὸ φλεγόμενον ὄρος καὶ τὴν λάμψιν ἐλαττουμένην κατὰ μικρὸν, καὶ οὐδεμίαν ἔδωκεν ἀπάντησιν ὅταν ἦλθον νὰ τὴν καλέσουν νὰ ἴδῃ καὶ αὐτὴ τὸ θαυμάσιον πρᾶγμα.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅλοι ἔβλεπον τὴν Πάουνα μακρὰν τῆς συνήθους ὁδοῦ, τὸ μειδίαμα δὲν ἐφάνη πλέον εἰς τὰ χείλη της, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλοτε τόσον εὔκολα ἐπέτων οἱ ἀστεϊσμοὶ καὶ αἱ ἀποκρίσεις αἱ ζωηραί. Σιωπηλὴ κατεγίνετο εἰς τὴν ἐργασίαν της, ἀλλὰ συχνὰ τόσον ᾐσθάνετο νὰ τὴν καταβάλλῃ ὁ κόπος, ὥστε ἠναγκάζετο νὰ καθίζῃ εἰς τὴν ἄκραν τῆς πηγῆς καὶ μὲ τὸ ὕδωρ νὰ δροσίζῃ τὸ καῖον μέτωπόν της. Ἐνίοτε ἔμενε παρατηροῦσα ἐπὶ πολὺ τὴν ὄψιν της εἰς τὴν πηγὴν, ἢ ἀτενίζουσα ἔντρομος πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους.

Ἀπροσδοκήτως δὲ ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος ὅτι ὁ Θανάσης ἐφάνη εἰς τὸ χωρίον· ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἰσχυρίζοντο ὅτι τὸνδιέκρινον εἰς τὴν λάμψιν τοῦ ἀναφλεχθέντος ὄρους, ὅτι καὶ ἤκουσαν μάλιστα τὴν φωνήν του συγχρόνως μὲ ἐκείνην τῆς Πάουνας. Ὅταν δὲ κανεὶς τὴν ἠρώτα ἐκείνην περὶ τούτου, ἱδρῶτος σταγόνες ἐκάλυπτον τὸ μέτωπόν της καὶ κύκλῳ τὰ χείλη της, τὰ ὁποῖα ὑποτρέμοντα ἀπήντων. — Μὰ δὲν ἦτον 'ς τὸ 'δικό μας τὸ σπῆτι σκότος καὶ σιωπὴ, ὅταν ἐκαίετο τὸ βουνό;

Ἡ μήτηρ τῆς Πάουνας ἐκίνει τὴν κεφαλὴν λέγουσα ὅτι πολλὰ παράδοξα γίνονται εἰς αὐτὸν τὸν κολασμένον κόσμον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι συνεκροτήθη μία μεγάλη καὶ αἱματηρὰ μάχη, αὐτὴν δὲ τὴν φορὰν ἡ Πάουνα ἔμαθε τελευταία τὸ σπουδαῖον τοῦτο συμβάν. Ἔτρεξεν εὐθὺς εἰς τὴν οἰκίαν, ἔρριψεν εἰς τοὺς ὤμους της ἐλαφρὸν *σάλιον*, ἔδεσεν ἐντὸς μανδηλίου *μαμαλίγκαν*[1] καὶ ὅ,τι εὗρε πρόχειρον ὄψον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὅταν ἡ μήτηρ της περίφροντις τὴν ἠρώτησε ποῦ πηγαίνει, ἀπεκρίθη αὐτὰς μόνον τὰς λέξεις· — Γρήγορα ἐπιστρέφω, μητέρα, μὴν ἀνησυχεῖς διὰ 'μένα.

*

Εἰς τὸ λυκόφως τῆς ἑσπέρας φαίνεται ἐκτεινόμενον εὐρὺ πεδίον μάχης· νεκρῶν χιλιάδες καλύπτουσιν αὐτὸ, ἵπποι κεῖνται ἐκτάδην παραδίδοντες ἐν σφαδασμῷ τὸ πνεῦμα, καὶ ἄλλοι περιφέρονται ἔνθεν κἀκεῖσε ἐν τῇ γαλήνῃ τῆς νυκτός. Ὁ στρατὸς εἶνε ἠθροισμένος πέριξ μεγάλων πυρῶν, καὶ οὐδεὶς ἀκούει τοὺς στεναγμοὺς, οἵτινες ἔρχονται ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀλλ' εἰς τὸ πυκνούμενον σκότος διαγράφεται τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα γυναικὸς, μόνης περιφερομένης ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεκρῶν, ἀφοῦ πρότερον περιῆλθεν ὁλόκληρον τὸ στρατόπεδον ἐρωτῶσα περὶ στρατιώτου ὀνομαζομένου Θανάση. Ἀφόβως πλησιάζει φίλον ἢ ἐχθρὸν, προσφέρουσα ὕδωρ εἰς τὸν μὲν ἢ εἰς τὸν δὲ, καὶ παρατηροῦσα καλῶς τοὺς νεκρούς. Ἐπῆλθε μετ' ὀλίγον ἐντελῶς ἡ νὺξ, καὶ ἡ σελήνη τώρα ἐφώτιζε τὴν ἀπαισίαν πεδιάδα. Ἀλλ' εἰς τὸ φῶς αὐτῆς ἡ αὐτὴ σκιὰ φαίνεται πάντοτε περιφερομένη εἰς τὸ πεδίον, γονατίζουσα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, στηρίζουσα ἐπὶ τοῦ στήθους της τὴν κεφαλὴν κανενὸς ψυχορραγοῦντος, καὶ ἐρευνῶσα ἐπὶ πτωμάτων φρικαλέως τετραυματισμένων μὴ εὕρῃ γνωστὸν δακτυλίδιον ἢ μικρὰν εἰκόνα ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀνηρτημένην. Μόνον δ' ἅπαξ ἐστράφη μετὰ φρίκης πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅταν εἶδε τινὰς ἀπογυμνοῦντας ἕνα νεκρὸν καὶ ἤκουσε νὰ θραύουν τὰ ὀςᾶ τῶν δακτύλων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀφῄρουν τὰ δακτυλίδια· τότε μόνον ἔφυγεν ἔντρομος, ἀλλ' ἐπανῆλθε κατόπιν καὶ μετὰ φόβου παρετήρησε τὸν νεκρόν.

1. Μαμαλίγκα εἶνε ὁ συνήθης ἄρτος τῶν χωρικῶν τῆς Ῥωμουνίας, κατασκευαζόμενος ἐξ ἀραβοσίτου καὶ ὁμοιάζων εἰς τὸ εἶδος πρὸς τὴν ἡμετέραν μποbόταν.

Digitized by Google

Ὁλόκληρον τὸ στρατόπεδον εἶχε πέσει εἰς ὕπνον, καὶ ἡ Πάουνα ἐπλανᾶτο ἀκόμη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκάλει μὲ ἐλαφρὰν φωνήν : Θανάση, Θανάση ! Συχνὰ βαθὺς στεναγμὸς ἀπήντα εἰς τὴν φωνήν της, ἀλλ' ἄπελπις ἐκίνει τὴν κεφαλὴν ἡ κόρη, ἀφοῦ πρῶτον ἔδιδεν ὕδωρ εἰς τὸν ψυχορραγοῦντα. Ἐν τούτοις ἤρχισε νὰ ὑποφώσκῃ ἡ αὐγὴ καὶ τῆς σελήνης ἡ λάμψις νὰ ὠχριᾷ, ὅτε αἴφνης βλέπει τι ἀπαστράπτον, πλησιάσασα δὲ προσκόπτει ἐπὶ νεκροῦ ἡμιγύμνου, ὅστις διὰ τῆς χειρὸς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφερε δακτυλίδιον, εἶχε σφίξει τόσον δυνατὰ ἀντικείμενόν τι κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ στήθους, ὥστε ἀδύνατον ἐφαίνετο νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ τις ἀπ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα. Ἡ Πάουνα ἀνεγνώρισε τὸν ἀρραβῶνά της. —«Θανάση ! . . . . . . καὶ μὲ τὴν κραυγὴν ἔπεσε παρὰ τὸν νεκρὸν, οὗτινος ἡ ὄψις ἀπὸ ρεῖθρον αἵματος καλυπτομένη μόλις ἠδύνατο νὰ διακριθῇ.

Μετὰ στιγμάς τινας ἡ Πάουνα συνῆλθεν εἰς ἑαυτὴν, καὶ ἤρχισε νὰ νίπτῃ τὴν προσφιλῆ μορφὴν τοῦ φίλου της· κρουνοὶ δακρύων δ' ἔρρευσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν της, ὅταν εἶδεν ὅτι φρικώδης πληγὴ ξίφους εἶχε κατενεχθῆ κατὰ τοῦ προσώπου του καὶ κατασρέψει καὶ τοὺς δύο του ὀφθαλμούς. Ἀλλ' εἶδεν ὅτι τὸ αἷμα ἤρχισε πάλιν νὰ ρέῃ, καὶ ἐνόησεν ὅτι ὁ ἀγαπητὸς αὐτῆς δὲν εἶχε ἀποθάνει ἔτι· διὸ ἔσπευσε νὰ τοῦ δροσίσῃ τὰ χείλη προσφέρουσα εἰς αὐτὸν νὰ πίῃ καὶ νὰ τοῦ δέσῃ τὰς πληγὰς διὰ τοῦ μανδηλίου της. Μακρὸς στεναγμὸς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στήθους του, καὶ ὅταν ἤκουσεν ἐκφωνούμενον τὸ ὄνομά του ὕψωσε τὴν χεῖρα καὶ ἐψηλάφησε τὴν ὄψιν τῆς Πάουνας. « Ὦ καλή μου Πάουνα ! εἶπε μετὰ φωνῆς μόλις ἀκουομένης· «ἄφησέ με νὰ ἀποθάνω ἐδῶ. Εἶμαι τυφλὸς, τί χρησιμεύω πλέον ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον ;

— Ὄχι, ὄχι, ἀνεφώνησεν ἡ νεᾶνις, εἶσαι ὁ ἀγαπητὸς τῆς καρδίας μου, καὶ, μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ σύζυγός μου μετ' ὀλίγον ! Ἀλλὰ σιώπαινε τώρα, σιώπαινε !

Πολλαὶ καὶ μακραὶ ἑβδομάδες παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ὅλον δ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ Πάουνα ἡμέραν καὶ νύκτα δὲν ἐκινήθη ἀπὸ τὸ πλευρὸν τῆς κλίνης τοῦ Θανάση, ἀλλὰ περιπαθῶς τὸν ἐπεριποιεῖτο. Ἡμέραν δέ τινα οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἶδον ἐρχομένους ἐπὶ τῆς ὁδοῦ δύο ὁδοιπόρους· ἕνα τυφλὸν φέροντα τὸν στρατιωτικὸν μανδύαν καὶ τὸ παράσημον τῆς τιμῆς ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ νέαν κόρην, ἥτις ὡδήγει αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ ἱλαρῶς προσεμειδία λέγουσα πρὸς τοὺς διαβάτας· — Αὐτὸς εἶνε ὁ ἀρραβωνιστικός μου· *παλληκάρι* ἀλήθεια, καθὼς τὸ δείχνει καὶ τὸ παράσημο ποῦ ἔχει 'ς τὸ στῆθος.

— Καὶ 'ς τὸ πρόσωπο ! προσέθετεν ὁ Θανάσης ἀναστενάζων.

*

Ποτὲ ἕως τότε δὲν εἶχε γείνει εἰς τὸ χωρίον γάμος τόσον λαμπρός· ἀπὸ πλησίον καὶ ἀπὸ μακρὰν πλῆθος κόσμου εἶχε συναχθῆ καὶ ἐλυπεῖτο τὴν Πάουναν τὴν ὡραίαν ἡ ὁποία ἐνυμφεύετο τὸν τυφλόν. Ἐκείνη ὅμως ἦτο περιχαρὴς, ἐγέλα εἰς ὅλους καὶ ἔλεγεν· — Ἐγὼ εἶμαι ὑπερήφανη ποῦ παίρνω ἄνδρα ἕνα *παλληκάρι !* Μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔχω ἀρκετὴν δύναμιν καὶ εἰμπορῶ νὰ δουλεύω καὶ διὰ τοὺς δύο μας.

Ἀπὸ τότε τὸ ὄρος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ χωρικοὶ εἶδον νὰ φλέγεται ὠνομάσθη *Καμένο βουνὸ*, διότι οἱ ποιμένες καὶ οἱ κυνηγοὶ οἱ ὁποῖοι ἀνέβαινον αὐτὸ εἰς καταδίωξιν αἰγάγρων ὤμνυον ὅτι εὗρον ἐπάνω βράχους ἀπηνθρακωμένους.

Carmen Sylva.

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 548.

Κ'

Αἱ Κανάριοι νῆσοι.

— Κατάβητε κάτω , κύριε , εἶπεν ὁ ὕπαρχος τοῦ *Φούλτωνος* πρὸς τὸν Πινσὼν, διερχόμενος ἐγγύθεν αὐτοῦ· ἐδῶ εἶνε κίνδυνος.

Ὁ Ζωηρὸς ὀλίγον τι ὠχρὸς, παρετήρει μὲ ὄμματα ὑπερμέτρως ἀνεῳγμένα. Ὁ μηχανικὸς διστάσας πρὸς στιγμὴν ἔλαβεν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν αἴθουσαν, μόλις δ' ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ νέα ἐκπυρσοκρότησις ἐκλόνισε τὸ πλοῖον.

— Μεῖνε ἐδῶ, μικρὲ, εἶπεν ὁ Πινσὼν κατεχόμενος ὑπὸ πυρετώδους ἀνησυχίας καὶ μὴ δυνάμενος νὰ σταθῇ, μεῖνε ἐδῶ καὶ μὴ κινηθῇς.

— Καὶ σεῖς, ποῦ πηγαίνετε, κύριε ;

— Ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα· ἐπιθυμῶ κάλλιον νὰ βλέπω παρὰ νὰ ἀκούω.

— Ἔρχομαι κ' ἐγὼ, εἶπε τὸ παιδίον· δὲν θέλω νὰ σᾶς ἀφήσω.

Ὁ μηχανικὸς ἐπλησίασεν ἐκ νέου τὸν παῖδα.

— Φοβεῖσαι ; τὸν ἠρώτησεν.

— Ἐδῶ, ναί· ἐπάνω, εἰς τὰ ἀνοικτὰ, νομίζω ὅτι εἴμεθα ἀσφαλέστεροι.

Ὁ Πινσὼν φοβούμενος μὴ ὁ μικρὸς αὐτοῦ σύντροφος πάθῃ ὑπὸ σφαίρας τινὸς ἢ ἐκ τῆς ἐκρήξεως ὀβίδος, παρῃτήθη τῆς προθέσεως τοῦ νὰ μεταβῇ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ ἐκάθησε πλησίον τοῦ Ζωηροῦ.

— Ἰδοὺ ὁ πόλεμος, μικρὲ, εἶπε μετὰ μελαγχολίας, ὁ πόλεμος καὶ τὰ φρικαλέα δεινά του. Ἕκαστος τῶν ἀντηχούντων κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην κρότων ἔχει ὡς φοβερὰν συνέπειαν νὰ στερῇ μίαν μητέρα τοῦ τέκνου, τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἀνέθρεψε θυσιάζουσα τὴν νεότητά της, τὸ ὁποῖον ἐπροστάτευσεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ὅπως μὴ πάθῃ ποτὲ μίαν ἀμυχήν. Εἶνε φοβερὸν νὰ σκέπτεται κανεὶς ὅτι ὄντα ἀνθρώπινα, δηλαδὴ πεπροικισμένα μὲ λογικὸν. . . . Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὴν ἀπατη-

Digitized by Google

λὴν αὐτὴν φιλοσοφίαν· ὅσον εἰς τὴν γῆν ὑπάρχουσι φιλόδοξοι καὶ πονηροί, ὁ πόλεμος θὰ ὑπάρχῃ.

— Ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ἀξιωματικοί του εἶνε ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, εἶπεν ὁ Ζωηρός· πολλάκις μοὶ τὸ εἴπατε αὐτό.

— Βέβαια, μικρέ μου· δὲν ἐννοῶ αὐτοὺς ἀλλὰ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀναγκάζουν νὰ πολεμῶσιν. Ὁ πόλεμος ὅστις σήμερον διαιρεῖ εἰς δύο στρατόπεδα τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, εἶνε πόλεμος μοιραῖος, καὶ ἴσως ἀναγκαῖος. Εἷς μόνος πόλεμος ὅμως εἶνε δίκαιος καὶ ἅγιος, ὁ πόλεμος πρὸς ἐχθρὸν εἰσβάλλοντα εἰς τὴν πατρίδα ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαμελίσῃ ἢ νὰ καθυποτάξῃ αὐτήν. Πᾶς τις ἔχει καθῆκον νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τούτου καὶ ν' ἀποθάνῃ, ὅπως δυνηθῇ νὰ καταλίπῃ εἰς τὰς μυριάδας τῶν ὄντων ἅτινα θὰ γεννηθῶσι κατόπιν ἡμῶν, ἐν ἐλλείψει ἄλλου καλοῦ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Οἱ πυροβολισμοὶ ἐξηκολούθουν. Ὁ Πινσὼν ὀλίγον κατ' ὀλίγον προσήγγισε τὴν κλίμακα, ἀνῆλθε τὰς βαθμίδας καὶ ἐφάνη ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἡ θάλασσα ὑπὸ τὴν ἀναλαμπὴν τῶν δύο καιομένων πλοίων ἐφαίνετο ὡς εὐρεῖα ἐρυθρὰ ὀθόνη. Ἡ αὔρα ἐξήγειρε μόλις μικρά τινα κύματα ὁ δὲ λευκὸς καπνὸς τῶν τηλεβόλων ἐπλανᾶτο κυμαινόμενος ἐν τῷ αἰθέρι. Ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος* αἱ μορφαὶ τῶν ἀνδρῶν ἦσαν σοβαραί, ἀλλὰ τὰ βλέμματα ἦσαν ἀστραπηβόλα. Τὰ προστάγματα τοῦ πλοιάρχου, ἱσταμένου διαρκῶς ἐπὶ τῆς γεφύρας, διεβιβάζοντο λακωνικῶς. Καίπερ ἐλάσσων τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ ὁ *Δάβις*, ἀνθίστατο οὐχ ἧττον καὶ διηυθύνετο οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἀποκαλύπτῃ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ. Πολλαὶ κηλῖδες αἵματος ἐφαίνοντο ἤδη ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*, καὶ σχοινία πολλὰ κεκομμένα ἐκρέμαντο ἀπὸ τῶν ἱστῶν.

— Κυβερνᾶτε εἰς τρόπον ὥστε νὰ κτυπήσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὰ πλάγια, εἶπεν ἐλθὼν ἀξιωματικός τις πρὸς τοὺς παρὰ τὸ πηδάλιον ναύτας· ὁ πλοίαρχος θέλει νὰ τελειώνωμεν.

Ταυτοχρόνως διαταγὴ ἐδόθη πρὸς τοὺς πυροβολητὰς νὰ παύσωσι τὸ πῦρ.

Ὁ Πινσὼν ἐτοποθετήθη ἐγγὺς τῆς καπνοδόχης· αἴφνης ᾐσθάνθη σῶμά τι ἐγγὺς αὐτοῦ. Ἦτο ὁ Ζωηρός.

— Ἀφήσατέ με νὰ μένω ἐδῶ, κύριε, εἶπε τὸ μειράκιον μετὰ φωνῆς ἱκετευτικῆς.

Ὁ Πινσὼν μὴ ἀπαντήσας περιεπτύξατο τὸν μικρὸν αὐτοῦ σύντροφον. Σιγὴ ἐπίσημος ἐβασίλευεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ *Φούλτωνος* ὅστις ἐδέχετο χωρὶς ν' ἀπαντᾷ τὸ πῦρ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ. Μία σφαῖρα ἦλθε καὶ ἐνεπήχθη ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Πινσών.

— Οὔφ! ἐψιθύρισεν ὁ μηχανικός, ὅλ' αὐτὰ ἐγὼ ἐντοσούτῳ τὰ χρεωστῶ εἰς ἐκεῖνον τὸν κατεργάρην τὸν Βοαζολῆν. Ἂν δὲν ἦτο αὐτὸς καὶ αἱ ἄπιστοι συμβουλαί του, ἐγὼ αὐτὴν τὴν ὥραν θὰ ἤμην ἐξαπλωμένος ἥσυχα εἰς τὸ κρεββάτι μου. Ἀπ' ἐναντίας τώρα εὑρίσκομαι εἰς τὴν μέσην τῆς θαλάσσης, ἐν τῷ μέσῳ δύο πυρκαϊῶν καὶ ἀπειλοῦμαι πᾶσαν στιγμὴν ἀπὸ τὰ ὀβούζια, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦν κάλλιστα νὰ μοῦ πετάξουν κανένα πόδι ἢ κανένα χέρι καὶ νὰ μὲ καταστήσουν ἱκανὸν διὰ τοὺς ἀπομάχους, χωρὶς νὰ ἔχω ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ ἔμβω εἰς τὸ ἄσυλόν των!

Ὁ Πινσὼν διέκοψε τὸν μονόλογόν του.

Ὁ *Φούλτων* ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ ἐν πάσῃ ταχύτητι ἔσπευδε πρὸς συνάντησιν τοῦ *Δάβις* καὶ προσήγγιζεν ὁλονέν. Μετά τινα λεπτὰ τὰ δύο πλοῖα, ὡς δύο ταῦροι ἐμμανεῖς, ἔμελλον νὰ συγκρουσθῶσι μετὰ βιαιότητος τρομακτικῆς. Ὁ Πινσὼν ἐξηρτήθη ἀπὸ τῶν σχοινίων, δι' ὧν προσεδένετο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος λέμβος τις, ὅπως ἀντιστῇ καὶ μὴ καταπέσῃ κατὰ τὴν ἐπικειμένην σύρραξιν.

— Ἀριστερὰ τὸ πηδάλιον, ἐκραύγασεν ὁ πλοίαρχος.

Ὁ *Φούλτων* ὑπακούων εἰς τὸ πηδάλιον ἐστράφη πρὸς ἀριστεράν. Ἀλλ' ὁ *Δάβις* ἐννόησε τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐχθροῦ του καὶ καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος ὥρμα κατ' αὐτοῦ, ἐστράφη καὶ αὐτὸς βιαίως. Τὰ δύο πλοῖα διεσταυρώθησαν καὶ ἐξεκένωσαν κατ' ἀλλήλων τὰ τηλεβόλα των. Κραυγαὶ πόνου καὶ ἀγωνίας ἐπηκολούθησαν μετὰ τὸν φοβερὸν κρότον, ἀλλ' αὗται ἀπεπνίγησαν παρευθὺς ὑπὸ τῶν ἀνευφημιῶν.

Παραφερόμενος ὑπὸ τῆς ὁρμῆς μεθ' ἧς ἤλπιζε νὰ διατάμῃ τον ἀντίπαλον αὐτοῦ ὁ *Φούλτων* ἀπεμακρύνθη περὶ τὰ πεντακόσια μέτρα καὶ ἠναγκάσθη νὰ περιγράψῃ μακρὰν καμπύλην ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον. Ὁ *Δάβις* πλέων κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν διῆλθεν ἐγγύθεν τοῦ δευτέρου φλεγομένου πλοίου καὶ ἐχαιρέτισεν αὐτὸ μετὰ φωνῶν θριαμβευτικῶν.

— Οἱ πυρποληταὶ δὲν θέλουν νὰ πολεμήσουν! ἀνέκραξε μετὰ λύσσης ὁ πλοίαρχος. Ἴσια διευθύνετε, παιδιά, εἶπε πρὸς τοὺς πηδαλιούχους, ἡ τιμὴ μᾶς ἐπιβάλλει νὰ μὴ ἀφήσωμεν νὰ μᾶς διαφύγουν αὐτοὶ οἱ κακοῦργοι.

Τὰ δύο πλοῖα ἀπεῖχον ἀλλήλων περὶ τὸ ἓν χιλιόμετρον καὶ ὁ *Φούλτων* ἔπλεεν ἐν πάσῃ ταχύτητι παρακολουθῶν τὸν ὁλκὸν τοῦ *Δάβις*. Μετὰ μίαν ὥραν περίπου τὰ δύο πυρπολούμενα πλοῖα δὲν ἐφαίνοντο πλέον, ἀλλ' ἐφ' ἱκανὸν διάστημα ὁ ὁρίζων ἐφαίνετο ἐρυθρὸς πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν. Οἱ ναῦται παραχρῆμα ἔσπευσαν νὰ διορθώσωσι τὰς προξενηθείσας ὑπὸ τῶν σφαιρῶν βλάβας καὶ νὰ πλύνωσι τὸ κατάστρωμα. Ἦσαν λίαν δυσηρεστημένοι καὶ ἐργαζόμενοι ἠπείλουν διὰ τῆς πυγμῆς τὸν φεύγοντα ἐνώπιον αὐτῶν πειρατὴν καὶ ἀπηύθυνον πρὸς αὐτὸν ὕβρεις, προκαλοῦντες αὐτὸν νὰ σταθῇ καὶ νὰ τοὺς ἀναμένῃ. Αἱ φωναὶ αὐτῶν ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τοῦ κρότου τῶν κυμάτων καὶ ὁ *Δάβις*, πολλὰς ζημίας ὑποστὰς βεβαίως, οὐ-

Digitized by Google

δεμίαν έφαίνετο έχων διάθεσιν νά έξακολουθήση τόν άγώνα.

— Ορίσατε, κύριε Γάλλε, νά πάρετε ένα γρόγ ύπέρ τής Αμερικής, είπεν ό πλοίαρχος διαβαίνων έγγύθεν τού Πινσών. Είδον πώς έφέρθητε κατά τήν διάρκειαν τής μάχης καί όμολογώ ότι είσθε γενναίος.

— Έτσι κ' έτσι, άπήντησεν ό μηχανικός άφού δέν έμπορώ νά κάμω διαφορετικά.

— Αδικείτε τόν έαυτόν σας. Τό άμπάρι (κύτος) ήτο άνοικτόν καί ήδύνασθε νά καταβήτε.

— Δέν άγαπώ τά σκοτεινά, άπήντησεν ό Πινσών· δέν σάς κρύπτω όμως ότι θά σάς άφινα μιά χαρά, άν μού ήτο εύκολον. Αλλ' είπατέ μοι, πιστεύετε ότι ό *Δάβις* θά δεχθή έκ νέου τήν μάχην;

— Πρέπει νά τήν δεχθή έκών άκων. Ο *Φούλτων*, κύριε, τρέχει περίφημα, θά τό ίδητε αύριον τό πρωΐ. Επί τού παρόντος είς ύγείαν σας καί καλήν νύκτα!

Ο Πινσών καί ό Ζωηρός ήκολούθησαν τό παράδειγμα τού πλοιάρχου καί άπεσύρθησαν είς τόν θαλαμίσκον αύτών. Τό παιδίον ήτο έτι συγκεκινημένον έκ τού θεάματος τής μάχης καί άπηύθυνε μυρίας έρωτήσεις πρός τόν Πινσών.

— Θέλετε καί σείς ν' άνοίξη ό *Δάβις* καί νά καταποντισθή;

— Όχι, μικρέ μου· δέν έπιθυμώ τόν θάνατον κανενός.

— Οί ναύται τού *Φούλτωνος* λέγουν ότι θά κρεμάσουν τούς ναύτας τού *Δάβις*.

— Εννοώ τήν όργήν των. Άν τώρα πρό τών όφθαλμών μας ήρχετο κανέν πλοίον άγγλικόν ή γερμανικόν νά καύση δύο πτωχά γαλλικά έμπορικά πλοία, θά έζήτουν καί έγώ έν όπλον διά νά λάβω μέρος είς τήν μάχην. Αλλά τώρα ήμείς δέν πρέπει νά κάμνωμεν άλλο παρά νά εύχώμεθα νά παύση τό ταχύτερον ό άδελφοκτόνος αύτός πόλεμος.

Εί καί ό Πινσών έξηγέρθη τού ύπνου κατά τήν άνατολήν τού ήλίου, εύρεν έν τούτοις τόν Ζωηρόν έπί τού καταστρώματος. Τρείς ναύται τού *Φούλτωνος* είχον φονευθή, οί δέ σύντροφοι αύτών κατεγίνοντο νά περιτυλίξωσιν αύτούς έντός τεμαχίων πανίων έκ τών ίστίων. Η θάλασσα ήτο γαλήνιος, είς τεσσάρων δέ χιλιομέτρων άπόστασιν έφαίνετο ό *Δάβις* φεύγων.

— Ο κακούργος τρέχει καλά, είπεν ό ύπαρχος πρός τόν Πινσών· άν καί πλέομεν κατ' εύθείαν γραμμήν, έν τούτοις αύτός έξακολουθεί νά μάς ύπερτερή. Εύτυχώς τό βαρόμετρον κατέρχεται· άν ή θάλασσα συνταραχθή, γνωρίζω τόν *Φούλτωνα* θά κερδήση άμέσως δρόμον.

Ο Πινσών παρετήρησεν έφ' ίκανήν ώραν τόν *Δάβις*, όστις μελαμβαφής, τήν σημαίαν φέρων άνεπτυγμένην παρά τήν πρύμνην, προυκάλει ούτω τόν φοβερόν αύτού άντίπαλον. Εύστροφον ταχύ τό μικρόν άτμόπλοιον έφαίνετο όλισθαίνον έπί τών κυμάτων καί κατέλειπεν όπισθεν αύτού μακράν γραμμήν άφρού.

Ο κώδων του πλοίου έσήμανε τήν δεκάτην. Ο πλοίαρχος, έν μεγάλη στολή, έφάνη αίφνης έπί τού καταστρώματος χαιρετισθείς ύπό πενθίμου κρότου τυμπάνου. Πάραυτα οί ναύται ένοπλοι παρετάχθησαν έξ άμφοτέρων τών πλευρών τού πλοίου, ένώ οί άξιωματικοί περιεκύκλουν τόν άρχηγόν. Τά πτώματα τών τριών ναυτών άχθέντα άπετέθησαν παρά θυρίδα τηλεβόλου άνεωγμένην έπί σανίδος έπικλινούς. Ο πλοίαρχος μετά φωνής σοβαράς άνέγνω ψαλμούς τινας τού Δαυίδ· άπό καιρού είς καιρόν διέκοπτε τήν άνάγνωσιν καί τότε ήκούοντο οί θρηνώδεις ήχοι πλαγιαύλου.

Ούδέν κατανυκτικώτερον τής λυπηράς καί άπλής ταύτης τελετής. Υπεράνω τού πλοίου ό άπέραντος ούρανός· κάτωθεν ή μελαμβαθής θάλασσα έτοίμη νά άνοιγή όπως δεχθή τά λείψανα άνδρών σφριγώντων χθές έν τή ζωή καί θανόντων άνδρείως έν ή θέσει ετάχθησαν, μαχόμενοι ύπέρ τής πατρίδος αύτών.

Κρότος τηλεβόλου άντήχησε. Τά τρία σώματα φέροντα έκαστον προσδεδεμένην παρά τούς πόδας σιδηράν σφαίραν, ώλίσθησαν έπί τής σανίδος καί ήφανίσθησαν έντός τής θαλάσσης.

Ο Πινσών καί ό Ζωηρός άσκεπείς καί συγκεκινημένοι παρέστησαν κατά τήν πένθιμον τελετήν· μετέβησαν βραδέως έπί τού άνωτέρου μέρους τού καταστρώματος. Ο Ζωηρός έκλαιε.

— Τί έχεις, μικρέ; τόν ήρώτησεν ό μηχανικός.

— Τόν πατέρα μου, κύριε, ένθυμούμαι τόν πατέρα μου. Μίαν πρωΐαν τόν είδα ώχρόν, ακίνητον, σκεπασμένον μέ άσπρα σινδόνια, καθώς οί ναύται τούς όποίους είδομεν πρό όλίγου. Τόν έβαλαν είς μίαν άμαξαν μαύρην καί τόν έφεραν είς τό νεκροταφείον. Ο τάφος ήτο έσκαμμένος.... καί δέν τόν είδα πλέον έκτοτε.

Ο Ζωηρός κατελήφθη ύπό λυγμών τοσούτον ίσχυρών, ώστε ό Πινσών έλαβεν αύτόν έπί τών γονάτων του, τόν ένηγκαλίσθη καί όμιλών πρός αύτόν ήρχισε νά τόν λικνίζη, ώς άν ήτο νήπιον. Ολίγον κατ' όλίγον ή λύπη τού παιδίου διεσκεδάσθη καί τό μειδίαμα άνεφάνη έπί τών χειλέων του. Δύο ώρας μετά ταύτα έκαστος έπί τού *Φούλτωνος* άνέλαβε τήν συνήθη έργασίαν.

Ότε ό κώδων τού πλοίου έσήμανε τήν δωδεκάτην, ήτοι τήν ώραν τού προγεύματος, ή μεταξύ τού *Φούλτωνος* καί τού *Δάβις* άπόστασις δέν έφαίνετο ούδαμώς μεταβληθείσα. Ο πλοίαρχος πεποιθώς ότι άν ή θάλασσα έταράσσετο τό πλοίόν του θ' άπέκτα ύπεροχήν είς τόν δρόμον καί θά ήδύνατο νά καταφθάση τόν έχθρόν, έξήταζεν άνά πάσαν στιγμήν τό βαρόμετρον.

Βραχεία ύπήρξεν ή διάρκεια τού προγεύματος· ή προσδοκία τής έπικειμένης μάχης έξήπτε πάν-

Digitized by Google

τας ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*. Ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὁ πλοίαρχος ἔρριψεν ἓν βλέμμα πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἔτυψε τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ποδός.

— Τὸ κατηραμένον αὐτὸ πλοῖον εἶνε ἀμερικανικῆς κατασκευῆς, εἶπε μετὰ πείσματος.

— Πόθεν τὸ ἀναγνωρίζετε, πλοίαρχε; εἶπεν ὁ Πινσών.

— Ἀπὸ τὸν δρόμον του· ἂν εἶχε κατασκευασθῆ εἰς ἀγγλικὸν ἢ γαλλικὸν ναυπηγεῖον, πρὸ καιροῦ θὰ τὸ εἴχομεν καταφθάσει.

— Οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι εἰξεύρουν νὰ κατασκευάζουν πλοῖα, πλοίαρχε.

— Συμφωνῶ· μιμούμενοι τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀκαταπαύστως οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι κατώρθωσαν νὰ κάμνουν καὶ αὐτοὶ κάτι· ἀλλὰ κάτι μόνον, ὄχι περιπλέον.

Ὁ πλοίαρχος δὲν ἦτο πολὺ εὐδιάθετος, ὥστε ὁ Πινσὼν δὲν ἐτόλμησε νὰ τῷ ἀντιτείνῃ. Ἐσίγησε λοιπὸν, ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ τῷ ἀποδείξῃ διὰ γεγονότων ἀναμφισβητήτων ὅτι οἱ γάλλοι μηχανικοὶ δὲν ὑποχωροῦσι πρὸ οὐδενὸς ἐν τῇ ναυπηγίᾳ. Πρὸς ἰδίαν ἱκανοποίησιν ὁ μηχανικὸς ἐξήγησεν εἰς τὸν Ζωηρὸν τὸ λάθος τοῦ πλοιάρχου καὶ εὗρεν ἐν τῷ παιδίῳ πεπεισμένον ἀκροατήν.

Ἡ ἡμέρα παρῆλθε, καθ᾽ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν αὐτῆς παρετήρουν τὸν *Δάβις*, ὅστις, φέρων τὴν σημαίαν του κυματίζουσαν παρὰ τὴν πρύμνην, ἐξηκολούθει προκαλῶν τὸν ἀντίπαλόν του. Ὀργὴ κατεῖχε πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ *Φούλτωνος*, ἀνυπομόνως ἐπιθυμοῦν ν᾽ ἀντιμετωπίσῃ ἐκ νέου τὸν πειρατὴν, ὅστις ἐπυρπόλησεν ὑπὸ τὰ ὄμματά των σχεδὸν δύο πλοῖα, ἅτινα καθῆκον εἶχεν ὁ *Φούλτων* νὰ προστατεύσῃ. Ὁ πλοίαρχος συνωμίλει συχνάκις μετὰ τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ καὶ παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἕλικα πᾶσαν τὴν δυνατὴν ὤθησιν, τὴν συμβιβαζομένην μετὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ πλοίου. Ἔβαινον μετὰ διακοσίων εἴκοσι περιστροφῶν κατὰ λεπτὸν, τουτέστι μὲ ταχύτητα ἕνδεκα μιλλίων τὸν ὥραν.

— Ποῦ διευθύνεται λοιπὸν ὁ *Δάβις*; ἠρώτησεν ὁ Πινσὼν τὸν ὕπαρχον· νομίζω ὅτι πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε νὰ ἴδωμεν τὴν ξηράν.

— Τὴν ξηράν; ἐπανέλαβεν ὁ ὕπαρχος, ποίαν ξηράν;

— Τὴν ξηρὰν τῆς Ἀγγλίας ἢ τῆς Γαλλίας. Εἶνε τόσον μεγάλη ἄρά γε ἡ Μάγχη, τόσον πλατεῖα ὥστε νὰ θέλωμεν περισσοτέρας τῶν τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὡρῶν διὰ νὰ τὴν διαπλεύσωμεν;

— Ἡ Μάγχη εἶνε ὄπισθεν ἡμῶν, ἀπήντησεν ὁ ὕπαρχος· αὐτὴν τὴν στιγμὴν διευθυνόμεθα πρὸς τὰς Καναρίας νήσους.

— Ἡ Μάγχη ὄπισθεν! . . . . τὰς Καναρίας νήσους, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών. Δὲν μοῦ ἐχρειάζετο καὶ ἄλλο! ν᾽ ἀφήσω τὴν ἐπίσκεψιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν πατρίδα τῶν καναρινίων; ἂν αὐτὸ μοῦ ἐκατάφερεν ὁ Βοαζολῆς, θὰ ἦτο τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀπιστεύτου διαγωγῆς του.

Ὁ ὕπαρχος κληθεὶς ὅπως παραστῇ κατά τινα χειρισμὸν, εἶχεν ἀπομακρυνθῆ, καὶ ἐν τούτοις ὁ Πινσὼν ἐξηκολούθει λέγων·

— Τὴν πατρίδα τῶν καναρινίων! . . . ὤ, αὐτὸ εἶνε πάρα πολύ.

Ὁ Ζωηρὸς ἱστάμενος οὐ μακρὰν τοῦ Πινσὼν παρετήρει αὐτὸν διὰ τοῦ κανθοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ· ὅτε τὸν εἶδεν ἡσυχάσαντα κάπως ἐπλησίασε πρὸς αὐτόν.

— Εἶνε ἀληθὲς, κύριε, τὸν ἠρώτησεν, αὐτὸ ὁποῦ ἐλέγετε πρὸ ὀλίγου;

— Τί ἔλεγα, μικρέ; Ὅτι ὁ Βοαζολῆς. . .

— Ὄχι αὐτὸ, κύριε· ἐλέγατε ὅτι αἱ Κανάριοι νῆσοι εἶνε ἡ πατρὶς τῶν καναρινίων.

— Αὐτὸ εἶνε ἀληθέστατον.

— Καὶ ποῦ κεῖνται αὐταὶ αἱ νῆσοι;

— Εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς.

— Ἀνήκουν εἰς τὴν Γαλλίαν;

— Ὄχι, μολονότι οἱ Γάλλοι τὰς ἀνεῦρον περὶ τὸ 1330.

— Τὰς ἀνεῦρον! ἀνέκραξε μετ᾽ ἐκπλήξεως ὁ Ζωηρός· λοιπὸν αἱ Κανάριοι νῆσοι ἦσαν χαμέναι;

— Αἱ Κανάριοι νῆσοι, ἐπανέλαβεν ὁ Πινσὼν ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους λαοὺς, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι εἶχον ἱδρύσει εἰς αὐτὰς ἐμπορικὰ καταστήματα. Τὰς ἀπεκάλεσαν *Μακαρίους νήσους*, ἕνεκα τοῦ ὡραίου κλίματος καὶ τοῦ πλούτου αὐτοῦ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος, ἐλησμόνησαν τὸν δρόμον διὰ τοῦ ὁποίου μετέβαινον εἰς αὐτὰς τὰς νήσους καὶ τοιουτοτρόπως μόνον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἔμεινεν εἰς τὴν μνήμην τῶν ναυτικῶν.

— Ἐννόησα, εἶπεν ὁ Ζωηρός· καὶ εἰς ποῖον ἀνήκουν αὐταὶ αἱ νῆσοι;

— Εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς, οἵτινες ἂν καὶ ἦλθον μετὰ ταῦτα ἐσκέφθησαν πολὺ καλὰ νὰ λάβωσι κατοχήν. Ἦτο μάλιστα εἷς γάλλος εὐγενὴς ὁ Βεθεκοὺρ ἐκεῖνος ὅστις τὰς κατέκτησεν· αὐταὶ κατῳκοῦντο ὑπὸ λαοῦ πολεμικοῦ, τῶν Γουάντσων, οἵτινες θεωροῦνται ὡς συγγενεῖς τῶν Βερβερίνων.

— Καὶ πόσαι εἶνε;

— Ἑπτὰ εἶνε αἱ κυριώτεραι, ἐξ ὧν μία ἡ Τενερίφη ἔχει ἐν ἡφαίστειον ὑψηλὸν 3,710 μέτρα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὰ πλοῖα διακρίνουν τὴν νῆσον ἐξ ἀποστάσεως 200 χιλιομέτρων. Μία ἄλλη, ἡ νῆσος Φέῤῥος ἐγένετο περίφημος διότι κατὰ διαταγὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ΄. χρονολογουμένην ἀπὸ τοῦ 1634 ὡρίσθη νὰ διέρχηται δι᾽ αὐτῆς ὁ πρῶτος μεσημβρινός.

— Κατοικοῦνται αὐταὶ αἱ νῆσοι;

— Βέβαια· ἡ Τενερίφη μόνη ἔχει 8,000 κατοίκους.

— Κρῖμα! ἐψιθύρισεν ὁ Ζωηρός· ἀλλὰ δὲν μοῦ λέγετε, κύριε, ἀπὸ ποίαν τῶν νήσων αὐτῶν ἔρχονται τὰ καναρίνια;

Digitized by Google

— Ἀπὸ ὅλας.

— Θὰ εἶνε πολὺ ὡραῖον νὰ βλέπῃ κανεὶς νὰ πετοῦν ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα αὐτὰ τὰ ὡραῖα κίτρινα πτηνά.

— Τὸ κανάριον τῶν Καναρίων νήσων εἰς τὴν ἀγρίαν αὐτοῦ κατάστασιν δὲν ἔχει τὸ ὡραῖον κίτρινον χρῶμα τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ ἥμερον. Εἶνε μελαψὸν, φαιὸν, λευκὸν, κίτρινον· ἔχει πολλὰ χρώματα ἐπομένως τὸ κανάριον ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν στρουθίων· μολονότι δὲ τὰ τῶν Καναρίων νήσων εἶνε τὰ καλλίτερα καὶ τὰ μᾶλλον ἐκτιμώμενα τοῦ γένους αὐτοῦ πτηνά, εὑρίσκονται ὅμως τοιαῦτα καὶ ἐν Γαλλίᾳ.

Ὁ Πινσὼν διεκόπη ἐξ αἰφνιδίας ταραχῆς γενομένης ἐν τῷ πλοίῳ· οἱ ναῦται ἔτρεχον πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Ὁ ἥλιος ἔδυε καὶ ἐν τῷ πορφυρῷ καὶ φλεγομένῳ ὁρίζοντι διεγράφοντο οἱ τρεῖς ἱστοὶ πλοίου τινός.

[Ἕπεται συνέχεια].

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η΄

Ἐκδρομαί, θήρα, ἁλιεία. — Μέγα κυνήγιον λαγωοῦ. — Ἡ νυκτερινὴ βάπτισις. — Μαυρομαντήλα καὶ τὸ ποδάρι τοῦ Ἕλληνα. — Ἀσθένειαι καὶ θεραπευτικὰ μέσα. — Ἡ κινίνη τοῦ παντοπώλου.

Ἐγειρόμενος μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου — διότι, ἀσθενήσαντος τοῦ μοναδικοῦ ἐν Γούβαις ὡρολογίου μου, κανονίζω ἤδη τὰς ὥρας μου διὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων — δύναμαι νὰ ἐκλέξω ὡς πρωϊνὴν ἀσχολίαν ἓν ἐκ τῶν τριῶν: ἐκδρομὴν, ἁλιείαν ἢ θήραν. Ἐκδρομῶν ὑπάρχει ἀφθονία, παρὰ τὴν θάλασσαν, ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς, μέσῳ τῶν δασῶν. Δύναμαι ν' ἀκούσω τὸ πρωϊνὸν ᾆσμα τῶν μικρῶν κορυδαλῶν, νὰ δεχθῶ τὰς πρώτας τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας μεμιγμένας μετὰ τῆς ποντίας αὔρας, ἢ ἀκολουθῶν τοὺς κωδωνισμοὺς τῶν ποιμνίων νὰ πίω γάλα ἀφροστεφὲς ἀπὸ ξυλίνου δοχείου. Ἂν πάλιν ὑπάρχῃ ἐν ἐμοὶ διάθεσις πρὸς θήραν, ἔχω νὰ ἐκλέξω μεταξὺ τρυγόνων καὶ κοσσύφων, διότι μόνον εἰς τὰ δύο ταῦτα περιορίζονται κυρίως τὰ ἐνταῦθα πτερωτὰ θηράματα. Εἰρήσθω ἐν παρενθέσει ὅτι μεθ' ὅλην τὴν ἀντίπραξιν τῆς μυωπίας μου ἀγαπῶ τὴν θήραν ἔστω καὶ διὰ διόπτρων, ἐνῷ δὲ ἄοπλος συμπαθῶ τὰ πτηνὰ ὡς οὐδεὶς, ἄρρητον αἰσθάνομαι θυμηδίαν ἐν θήρᾳ ὁσάκις φέρω τὸ ὅπλον *ἐπὶ σκοπόν*.

Ἵνα θηρεύσῃ τις τρυγόνας ἐνταῦθα πρέπει ἀπὸ τῶν ἐντοπίων νὰ μάθῃ καλῶς τὸ μέρος, ἐν ᾧ συχνάζουσιν εἴτε πρὸς βοσκὴν, εἴτε κάλλιον πρὸς πότισμα, ἐκεῖ δὲ νὰ κατασκευάσῃ μικρὰν καλύβην διὰ κλάδων — *φυλάχτραν* καλουμένην εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν κυνηγῶν. Διότι μόνον ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς καλῶς κρυπτόμενος δύναται ν' ἀπατήσῃ τὰ δειλὰ πτηνά, ἅτινα ἀμερίμνως ἐρχόμενα γίνονται θύματα τῆς ἀνθρωπίνης πονηρίας. Ἐνίοτε ὅμως γηραιά τις τρυγὼν διὰ τῶν ἀεικινήτων ὀφθαλμῶν της καὶ οὕτως ἀκόμη μαντεύει μέσῳ τῶν φύλλων τὸν κεκρυμμένον δολοφόνον καὶ φεύγει, φεύγει ἐγκαίρως. Διὰ καλῆς *φυλάχτρας* δύναταί τις νὰ φονεύσῃ πέντε, ἓξ ζεύγη τρυγόνων εἰς δύο τρεῖς ὥρας. Εἶνε ὅμως ἥσυχον μέχρις ὀχληρότητος κυνήγιον, διότι ἀναγκάζεται οὕτω κεκρυμμένος νὰ μένῃ τις ἀκίνητος, κεκυφὼς κρατῶν τὴν ἀναπνοὴν, μὴ δυνάμενος ν' ἀποδιώξῃ οὐδὲ τοὺς κώνωπας οἵτινες μετ' ἀδιακρισίας ἔρχονται νὰ ἱππεύσωσιν ἐπὶ τῆς ῥινὸς αὐτοῦ. Προτιμῶ τὴν θήραν τῶν κοσσύφων.

Εἰς ὡραίαν θέσιν, καλουμένην *Καμάρι*, ὑπάρχει βρύσις, δεξαμενὴ καὶ χλοερὰ συστὰς ὑψηλοτάτων πλατάνων. Ἐπὶ μιᾶς τούτων μέγα κλῆμα περιπλεχθὲν ἀνῆλθε μέχρι τῆς ὑπερτάτης ἄκρας τῶν κορυφῶν, ὁπόθεν ἀνηρτημένον κλίνει πρὸς τὰ κάτω τὰς ἀφθόνους σταφυλάς του. Οἱ κόσσυφοι ἀγαπῶσι πολὺ τὰς σταφυλὰς, καὶ πρὶν ἐντελῶς ὡριμάσωσιν ἔρχονται περιχαρεῖς ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν ἵνα προγευματίσωσιν ἐνταῦθα. Ἐνεδρεύων ὑπὸ τὰς πλατάνους φονεύω ὅσους θέλω ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τοῦ γεύματος· συμβαίνει δὲ συχνότατα οἱ ταλαίπωροι νεκροὶ πίπτοντες κατὰ γῆς νὰ συγκρατῶσιν ἔτι μεταξὺ τοῦ ῥάμφους ῥάγα σταφυλῆς!..

Ἡ ἁλιεία εἶνε διασκέδασις τῶν ὀκνηρῶν. Δυστυχῶς στερούμενος καταλλήλων ὀργάνων, μόνον ἐν τῷ ποταμῷ ἁλιεύω ἐν ἡμέραις ὀκνηρίας μικροὺς ἀλλὰ νοστιμωτάτους ἰχθῦς, ἐξηπλωμένος παρὰ τὴν ὄχθην καὶ ἐν χασμήμασιν ἀνακινῶν μικρὸν κλάδον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνήρτηται μακρὰ κλωστὴ μετὰ λεπτοῦ ἀγκίστρου. Ἡ εὐτυχεστέρα ἁλιεία δὲν ὑπερβαίνει τὴν ἡμίσειαν ὀκᾶν ἰχθύων. Νόστιμον δ' εἶνε ὅταν ἐνίοτε, ἀνασύρων τις περιχαρῶς βαρὺ πρᾶγμα, ὅπερ ὑπολαμβάνει ἐν ἀρχῇ παμμεγέθη ἰχθὺν ἢ ἔγχελυν, βλέπει μετ' ἐκπλήξεως ἀντ' αὐτῶν ἀνηρτημένην ἀπὸ τοῦ ἀγκίστρου καὶ λακτίζουσαν δυσειδῆ τινα νεροχελώνην!..

* *

Ὀλίγοι τόποι ἔχουσι τόσον πλῆθος λαγωῶν, ὅσον αἱ Γοῦβαι. Πολλάκις ἐνῷ περιπατῶ ἀναπηδᾷ τις ὑπὸ τοὺς πόδας μου ἢ καθήμενος παρέκει φεύγει ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει μου. Φαντασθῆτε δ' ὅτι εἶδον ἰδίοις ὄμμασιν ἀγρὸν σίτου ἐντὸς στεφάνης δάσους μόνον οὐχὶ καταστραφέντα ὑπὸ ἀγέλης λαγωῶν. Δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως ἐνταῦθα κύνες καλοὶ θηρευτικοί, ἡ δὲ νυκτερινὴ θήρα — *τὸ καρτέρι* — δι' ἐπιτηδείας ἀπομιμήσεως φωνῆς λαγωοῦ, εἶνε ἐπίπονος. Ἕνεκα τούτου, μεθ' ὅλην τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν εἶχον νὰ κυνηγήσω λαγωὸν, δὲν τὸ κατώρθουν μέχρι τοῦ νῦν. Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ὅμως νεαρὸς χωρικὸς ἐκ τοῦ χωρίου *Γερακιοῦ* μοὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἔλθῃ κάποτε νὰ κυνηγήσωμεν καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ.

Προχθὲς τὴν ἑσπέραν, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ ἐξώστου ἐθαύμαζον τὸ ὡραῖον βαθυκίτρινον χρῶμα τοῦ ἐν

Digitized by Google

τοῖς ἁλωνίοις ἡπλωμένου ἀραβοσίτου ὑπὸ τὸ σεληναῖον φῶς, ἤκουσα κρουομένην τὴν θύραν μου, καὶ ὅταν ἔσπευσα ν'ἀνοίξω, εἰσῆλθεν ὁ ῥηθεὶς χωρικὸς μετὰ τοῦ ἀλβανικοῦ ὅπλου του καὶ τῶν δύο μικρῶν κυνῶν του.

— Αἴ λοιπὸν, εἴμαστε γιὰ νάμαστε;

— Ἀκοῦς ἐκεῖ! ἐγὼ σὲ προσμένω 'σὰν Θεό.

— Πάω τὸ λοιπὸν νὰ φροντίσω γιὰ πεντ' ἔξη τουφέκια ἀκόμα καὶ ξανάρχομαι.

— Τόσοι! τί χρειάζονται;

— Αὔριο θὰ ἰδῇς τί χρειάζονται.

Ἐνῷ ἐκεῖνος ἀπήρχετο ὅπως στρατολογήσῃ ὁπλίτας, ἐγὼ ἔσπευσα ν'ἀντικαταστήσω τὰς γομώσεις τοῦ δικάνου μου δι' ἰσχυροτέρων, καταλλήλων πρὸς θήραν θηράματος μεγάλου ὡς ὁ λαγωός, ἐπλήρωσα τὰς πυριτοδόχας μου, ἡτοίμασα τὰ πάντα μετὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἐμπνέει μόνον ὁ πόλεμος καὶ τὸ κυνήγιον.

Μετ' ὀλίγον ὁ Μιχαῆλος — οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ κυνηγὸς — ἐπανῆλθεν, ἀπέθεσε τὸ ὅπλον του κ' ἐκάθησε σταυροποδητεὶ κατὰ γῆς:

— Εἶπα 'ς τὸν Νικολό, 'ς τὸν Στάθη, 'ς τὸν Γιάννη, 'ς τὸν Γεώργη καὶ 'ς τὸν Ἀντώνη — πρὶν νὰ φέξῃ θἆν' ἐδῶ γιὰ νὰ πᾶμε αὐγὴ αὐγὴ μὲ τὴ δροσοῦλα νὰ ψάχουν τὰ σκυλιά.

— Καλὰ αὐτά· τόρα δὲν θέλεις νὰ φᾷς καὶ τίποτε;

— Ὄχι, εὐχαριστῶ· ἔφαγα. Ἕνα ῥακάκι μονάχα γιὰ τὴν καλὴ χώνεψι τὤπινα, κ' ὕστερα θὲ νὰ τὸ *πάρουμε δίπλα* γιὰ νὰ σηκωθοῦμε νύχτα.

— Καὶ ποῦ θὰ κοιμηθῇς; νὰ σοῦ στρώσωμε ἕνα χράμι ἐδῶ κ' ἕνα προσκέφαλο...

Ἀνεκάγχασεν.

— Τέτοιο φεγγαράκι ἔξω καὶ θὰ σκλαβωθῶ 'δῶ μέσα; Νὰ, θὰ πάρω τὴν *κάπα* μου καὶ θὰ πάω 'ς τ' ἁλώνια νὰ πλαγιάσω. Μόνον νἄχῃς τὴν ἔγνοια σου, ἅμα ἀκούσῃς καὶ σοῦ σουρίζω κάτω ἀπὸ τὸ παραθύρι σου νὰ σηκωθῇς εὐθύς. Καλὴν νύκτα!

— Μεῖνε ἥσυχος. Καλὴν νύκτα!

Ὅσοι εἶσθε κυνηγοὶ θὰ ἐννοήσητε ὅτι σχεδὸν δὲν ἐκοιμήθην τὴν νύκτα. Ἡ ἀνησυχία μὴ μὲ πάρῃ ὁ ὕπνος, ἡ προσδοκία ἐκτάκτου κυνηγίου ἀφήρουν τὸν ὕπνον ἀπὸ τῶν βλεφάρων μου, καὶ ἂν ἅπαξ ἢ δὶς ἔκλεισα πρὸς στιγμὴν τοὺς ὀφθαλμούς, λαγωοὶ μεγάλοι ὡς ὄνοι ἀνεπήδων ἐν τῇ ἐξημμένῃ φαντασίᾳ μου καὶ ἐξύπνων αἴφνης κ' ἔμενον πάλιν ἐπὶ μίαν ὥραν ἄγρυπνος. Μόλις περὶ τὴν δευτέραν ἴσως μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐκοιμήθην ὀλίγον, ἀλλὰ νομίσας ὅτι παρῆλθεν ἡ ὥρα, ὅτι ἴσως ἐσύριξεν ὁ Μιχαῆλος κ' ἐγὼ δὲν ἤκουσα, ἠγέρθην, ἥναψα τὸ κηρίον μου, ἐνεδύθην εἰς μίαν στιγμὴν καὶ προέβαλον εἰς τὸ παράθυρόν μου. Σιγὴ βαθεῖα — ὅλη ἡ φύσις ἐκοιμᾶτο ἐκτὸς τῶν ἀστέρων καὶ τοῦ ἀνέμου.

Παρέλειψα μέχρι τοῦδε ν' ἀναφέρω παράδοξον κλιματολογικὸν φαινόμενον τοῦ τόπου· ὅση θερμότης ἡλίου καὶ ἂν ὑπάρχῃ τὴν ἡμέραν, ἀπὸ τῆς 8 ἑσπερινῆς ὥρας μέχρι τῆς 7 πρωϊνῆς πνέει ἄνεμος ἀπόγειος, τόσον ἰσχυρός, ὥστε ἀκούει τις τὰ δένδρα μετὰ βοῆς σειόμενα, οἱ δὲ χωρικοὶ δι' αὐτοῦ *λιχνίζουσι* τὰ γεννήματά των ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τόσῳ ψυχρὸς, ὥστε ὄχι μόνον ἐκτιθέμενος εἰς αὐτὸν αἰσθάνεταί τις τὰς σιαγόνας ἀκουσίως συγκρουομένας ὑπὸ ῥίγους, ἀλλὰ καὶ ἐν κεκλεισμένῳ δωματίῳ καθεύδων εὐχαρίστως ἀποδέχεται βαρὺ διπλοῦν μάλλινον σκέπασμα. Ὁ ἀπόγειος οὗτος ἄνεμος εἶνε σχεδὸν καθημερινὸς καὶ μόνον διακόπτεται ὁπόταν ὁ καιρὸς εἶνε συννεφώδης ἢ πνέῃ ἕτερος βόρειος θαλάσσιος ἄνεμος, μᾶλλον ἰσχυρός.

Ἀπὸ τοῦ παραθύρου μου εἶδον πλείστους καθεύδοντας ἐν τοῖς ἁλωνίοις καὶ ἠννόησα ὅτι ἦτο βαθεῖα νὺξ ἔτι. Νὰ κατακλιθῶ πάλιν; Ποῦ ὕπνος; Νὰ διέλθω τὴν ὥραν ἀναγινώσκων; Ποῦ νοῦς; Κατέφυγον λοιπὸν εἰς τὸ ἁπλούστατον τῆς ἀνυπομονησίας καταφύγιον, εἰς γεροντικὸν περίπατον ἄνω καὶ κάτω τοῦ προθαλάμου. Παρῆλθον δι'ἐμὲ ὧραι, ἡμέραι, ἑβδομάδες, μῆνες... Ἐπὶ τέλους! — ὀξὺς ποιμενικὸς συριγμὸς ἀντήχησεν ὑπὸ τὰ παράθυρα.

— Καλημέρα.

— Καλημέρα, Μιχαῆλο.

— Ἄμ δὲν μοῦ λὲς, ἔχεις καμμιὰ μηχανὴ φερμένη ἀπ' τὴν Ἀθήνα καὶ 'ντένεσαι; πότε 'ντύθηκες κιόλας;

— Θαρρεῖς πῶς τόρα 'σηκώθηκα; ἔχω δυὸ ὧραις 'ς τὸ ποδάρι.

— Ποῦ θὰ 'πῇ δὲ 'σφάλισες 'μάτι ὅλη νύχτα καὶ θὰ μᾶς κοιμηθῇς 'ς τὸ κυνῆγι ὀρθός.

— Ἄς βγάλωμε λαγοὺς καὶ δὲν κοιμᾶμαι. Θέλεις καφέ;

— Ἄς εἶνε.

Ἐνῷ ὁ καφὲς ἡτοιμάζετο, ἤρχοντο οἱ συγκυνηγοί μας ἀνὰ εἷς ἀποθέτοντες παρὰ τὴν γωνίαν τὰ μακρὰ ὅπλα, καὶ προσκαλοῦντες τοὺς κύνας αὐτῶν, (διότι ἕκαστος χωρικὸς ἔχει τὸν κύνα του), ὥστε ἐν μικρῷ ὁ προθάλαμος ἐπληρώθη ὁπλοφόρων καὶ κυνῶν, ὡσεὶ μεσαιωνικοῦ τινος τιμαριώτου.

Ἡ συνοδία ἔλαβεν ἠρέμα τὴν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς κλιτύας τῶν βουνῶν ἄγουσαν στενὴν ὁδόν. Οἱ ἀστέρες ὁλονὲν καθίσταντο ὠχρότεροι καὶ ἡ ὅλη φύσις ἐχρωματίζετο τὸ τεφρόχρουν ἐκεῖνο χρῶμα ὅπερ λαμβάνει, ὅταν δὲν εἶνε οὔτε νὺξ πλέον, οὔτε ἡμέρα ἀκόμη. Μετὰ ἡμισείας ὥρας ὁδοιπορίαν ἀφικόμεθα εἰς ὡραῖον στρογγύλον λόφον, τοῦ ὁποίου οἱ πυκνοὶ σχῖνοι καὶ τὰ σκιερὰ δάση παρεῖχον πιθανώτατα καταφύγιον εἰς ὁλόκληρον λαγωόπολιν. Ἐκεῖ ὁ ἀρχικυνηγὸς ἐπέταξε νὰ σταθῶμεν, ἔδωκεν εἰς ἕκαστον κατάλληλον θέσιν, οὕτως ὥστε ὁ λόφος νὰ φρουρεῖται πανταχόθεν καὶ διηύθυνε τοὺς κύνας του διὰ κραυγῶν καὶ ἰδιορρύθμου τινὸς συριγμοῦ παρατεταμένου πρὸς τὸ μοναδικὸν μονοπάτιον ὅπερ ὀφιοειδῶς συ-

Digitized by Google

στρεφόμενον εἰσήρχετο διῆκον μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου. Τὰ θηρευτικὰ ἐκεῖνα κυνάρια ἤρξαντο ἀνερευνῶντα διὰ τῆς ῥινὸς τὸ ἔδαφος, ἠκολούθησαν δὲ κατὰ μίμησιν καὶ οἱ λοιποὶ τῶν χωρικῶν κύνες πέντε εἰσέτι τὸν ἀριθμόν. Ὁ Μιχαῆλος ἐκάθησε κατὰ γῆς εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα βημάτων ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἡτοίμασε τὸ ὅπλον του ἀφοῦ πρῶτον μοὶ εἶπε·

— Πρόσεχε! αὐτοῦ εἶνε τὸ *σύρμα* ποὺ θὰ περάσῃ ὁ λαγώς· ἀπ' ἄλλοῦ δὲν θὰ πάει. Ἅμ' ἀκούσῃς τὰ σκυλιὰ νὰ *γκλαυνίσουν*, τὸν νοῦ σου... Θὰ σ' ἀφήσω νὰ ῥίξῃς πρῶτος ἐσὺ καὶ ὕστερα ἐγώ. Μὴν ξαφνιστῇς!..

Ἀπερίγραπτος ἡ προσδοκία τῆς στιγμῆς ἐκείνης! Ἡ καρδία ἀναπετᾷ μέχρι τοῦ λάρυγγος, τὰ γόνατα κόπτονται ὡς ὑπὸ πελέκεως, αἱ χεῖρες τρέμουσι... Νομίζω ὅτι μεταρσιοῦμαι εἰς ἄλλην τινὰ ὕπαρξιν, τὸ σύνολον τῶν ἀντικειμένων συστρέφεται ὡς ὑπὸ ἀνεμοστροβίλου, καὶ ἐν τῇ περιδινήσει ἐκείνῃ πᾶν φύλλον, πᾶς κλάδος, λαμβάνουσι σχῆμα, μορφήν, ζωήν, πηδήματα λαγωοῦ, φεύγοντος, τετραυματισμένου, ἀσπαίροντος...

— Γκλάφ... γκλάφ...

Κλαυθμηρίζουσιν οἱ κύνες· συνέρχομαι παρευθὺς καὶ ἀναμένω κρατῶν τὴν ἀναπνοήν μου. Μία σκιά, μακρότατα ὑψοῦσα ὦτα ἀψοφητεὶ ἀναπηδᾷ μέσῳ τῶν σχίνων. Ἐν τῇ φαντασίᾳ μου λαμβάνει διαστάσεις γίγαντος θηρίου ἡ σκιὰ ἐκείνη. Εἶνε λαγωός; Εἶνε ὄνειρον;

— Κτύπα τον τὸν ἀφιλότιμο!...

Ἤκουσα τὴν μίαν κάνναν τοῦ ὅπλου μου ἐκπυρσοκροτοῦσαν, ἤκουσα καὶ τὴν ἑτέραν. Βεβαίως δὲν ἔρριψα ἐγώ, δὲν εἶχον συναίσθησιν ὅτι ἔρριψα!

Αὐτομάτως ἴσως τὸ ἐν ταῖς χερσί μου δίκαννον ἀναγνωρίσαν θανάσιμον ἐχθρόν του ἐξεκενώθη κατ' αὐτοῦ. Ἔπειτα καὶ ἄλλος πυροβολισμὸς παρέκει μετὰ φοβερᾶς βλασφημίας δηλούσης ἀποτυχίαν καὶ ἄλλος, καὶ ἄλλος, ... ὁλόκληρος μάχη ἀκροβολιστῶν.

— Καὶ ὁ λαγώς;

Ἔκραξα πρὸς τὸν γείτονά μου Μιχαῆλον γεμίζων τὸ ἐκκενωθὲν ὅπλον μου.

— Βαρεμένος εἶνε καὶ φεύγει... ἀνάθεμα τὰ βρωμομπαρούτια μας· δὲν κόβουν!

— Μὴν τὸ κτύπησε κανένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους;

— Ὄχι, πάει, θαρρῶ.

Καὶ ἤδη οἱ κύνες πολὺ τοῦ λαγωοῦ ὀπίσω ἀπομείναντες καὶ ἀπολέσαντες ἴσως τὰ ἴχνη τοῦ πονηροῦ φυγοδίκου, ἔσπευδον προσελκυσθέντες ὑπὸ τῶν πυροβολισμῶν. Τὰ ἐλαφρὰ κυνάρια πρῶτα μὲ ἀνωρθωμένα τὰ ὦτα, τὴν οὐρὰν ὡς ῥιπίδιον ἐπισειομένην, τὴν κεφαλὴν εὐθὺ πρὸς τὰ πρόσω τείνοντα, ὁτὲ μὲν ἐπὶ τῶν τριῶν ὁτὲ δ' ἐπὶ τῶν δύο ποδῶν ῥυθμικῶς βαίνοντα, εἶτα κατὰ σειρὰν οἱ λοιποὶ κύνες περιχαρῶς κραυγάζοντες, καὶ τελευταῖος—οὐδέποτε θὰ τὸν λησμονήσω—μελανός τις *μανδρόσκυλος*, χωλὸς καὶ ψωριῶν, παραιτήσας τὸ ποίμνιον καὶ σπεύσας ἵνα παράσχῃ καὶ αὐτὸς τὰς ἐκδουλεύσεις του.

— Μουργίτσα, Καραμουρτζούνη, Πυράκη, ἐδῶ... ἐδῶ!..

Ἐκραύγασέ τις τῶν συγκυνηγῶν, ὁ τελευταῖος τῆς ἀκροβολιστικῆς ἁλύσεως ὁπλίτης. Ἅπαντες ἐσπεύσαμεν πρὸς τὴν φωνὴν καὶ εἴδομεν τὸν Νικολόν, πελώριον χωρικόν, διὰ λίθων καταδιώκοντα τὸν πτωχὸν φυγάδα, ὅστις συντετριμμένον ἔχων τὸν ἕτερον τῶν ὀπισθίων ποδῶν προσεπάθει νὰ φύγῃ διὰ τῶν ἀγρῶν. Ἡ θέα του ἦτο οἰκτρά, ἐπὶ τῶν κινήσεων τοῦ μέχρι νῦν εὐκινήτου σώματος αὐτοῦ διεγράφετο ἡ ἀγωνία, ὁ πόνος. Τέλος ἔπεσε, καθ' ἣν στιγμὴν κατέφθανον οἱ κύνες· εἷς τὸν ἥρπασεν ἐκ τῶν ὤτων, ἕτερος ἀπὸ τῆς ῥάχεως, τρίτος ἀπὸ τῆς κοιλίας. Ὁ λαγωὸς ἀφῆκε τελευταίαν σπαρακτικῶς ὀξεῖαν φωνὴν κ' ἐξέπνευσεν. Οἱ κύνες συνεπλάκησαν περὶ τῆς λείας. Ὑλακαὶ καὶ δήγματα. Οἱ κυνηγοὶ σπεύδουσιν, ἀποδιώκουσι τοὺς λαφυραγωγούς· διὰ τῶν κοπάνων τῶν ὅπλων καὶ ἀποσπῶσιν ἀπὸ τῶν ὀδόντων αὐτῶν τὸν νεκρόν, μόνον ὀλίγον ἐσχισμένην ἔχοντα τὴν καστανόχρουν δοράν.

— Ἂς δώσω τόρα 'ς τὰ σκυλιὰ τὸ μεζέ τους!

Εἶπεν ὁ Μιχαῆλος καὶ ἀπέκοψεν ἐπιτηδείως τὰ ὦτα τοῦ μακαρίτου, ἅτινα διεμοίρασεν εἰς τοὺς ἀναμένοντας τὴν συνήθη ἀμοιβὴν κύνας.

— Νὰ ἰδοῦμε τόρα τίνος τουφεκιὰ νὰ τὸν 'πῆρε; Νά! ἡ 'δική σου—εἶπε πρὸς ἐμὲ—'ς τὴ ῥάχη καὶ 'ς ταὐτιά. Ἡ τρύπαις εἶνε ἀπὸ ψιλὰ σκάγια· μόνον ἐσὺ ἔχεις ψιλά·—προσέθηκε δικαιολογῶν τὴν γνώμην του. Ἐγὼ τὸν τουφέκισα 'πίσω ἀπ' τὸ πρινάρι δὲν τὸν 'πῆρα. Ὁ Στάθης τὸ ἴδιο. Ὁ Νικολὸς τοῦ 'τσάκισε τὸ ποδάρι. Ἀνάθεμα τὰ μπαρούτια!

Δυστυχῶς ὁ δεύτερος λαγωὸς ἔφυγε χωρὶς νὰ πυροβοληθῇ ὑπό τινος, διελθὼν ἐκτὸς βολῆς. Καὶ ὁ τρίτος ἀνωφελῶς ἐπυροβολήθη ὑπὸ τοῦ Στάθη. Ἐν τούτοις ἐγὼ ἤμην κατευχαριστημένος. Ἐπανῆλθον εἰς τὸ χωρίον ἀποκομίζων ἐντυπώσεις θήρας, ἥτις ὡς πρὸς τὸ ἄγριον καὶ μεγαλοπρεπὲς τῶν σκηνῶν μοὶ ἀναμιμνήσκει τὰς γοητευτικὰς σελίδας τοῦ *Κυνηγοῦ*, ἐν αἷς παιδίον τοσάκις ἐνετρύφησα.

* *

— Ἂν δὲ βαρειέσαι τὸ βράδυ ἔλα ἴσα κάτου ποὺ θὰ βαφτίσουμε τὸ παιδί.

Οὕτω μοὶ διετύπωσε πρόσκλησιν διὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 14ης Αὐγούστου μελαψός τις χωρικός, πρόσκλησιν, ἣν λίαν εὐαρέστως ἀπεδέχθην. Ζητήσας δὲ συμπληρωτικὰς πληροφορίας περὶ τῆς ὥρας καὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ γενήσεται ἡ βάπτισις, ἔμαθον ὅτι πρέπει νὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅταν ἰδῶ ἀνημμένα τὰ φῶτα, διότι τὸ μυστήριον θὰ ἐτελεῖτο ἐκεῖ περὶ ὥραν δεκάτην ἴσως μὴ εὐκαιροῦντος ἄλλοτε τοῦ ἱερέως. Εἰσερχόμενος εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν εὑρίσκω μόνον τὸν ἱερέα ἀναγινώσκοντα τὰς εὐχάς, τὸν

Digitized by Google

κουμπάρον καὶ τὴν *κουμπάραν*, τὴν μάμμην καὶ τὴν *προμάμμην* τοῦ νηπίου καὶ δεκάδα παίδων καὶ κορασίδων.— Οὐδεὶς συγγενής, οὐδεὶς φίλος· καὶ αὐτοὶ δ' οἱ γονεῖς ἀπομένουσιν ἐν τῷ οἴκῳ κατ' ἔθος. Ἡ ὥρα τοῦ βαπτίσματος φθάνει, ἡ κολυμβύθρα ἀχνίζει καὶ ἡ ὀγδοηκοντοῦτις προμάμμη καθημένη κατὰ γῆς λύει τὸ βρέφος ἀποθέτουσα αὐτὸ ἐπὶ τῶν ποδῶν οὓς ἐκτείνει εὐθὺ πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὸ βρέφος εἶνε περιτετυλιγμένον ἐντὸς λευκῶν σπαργάνων, ἔξωθεν δὲ διὰ κοκκίνου μαλλίνου ὑφάσματος κεκαλυμμένον καὶ συνεσφιγμένον διὰ πλεκτοῦ σχοινίου ἀντὶ τῆς κοινῆς *φασκιᾶς*. Ἡ ἀνάδοχος χαρίζει τὸ ὄνομα *Νικολάκης*, σπεύδουσι δ'εὐθὺς οἱ παριστάμενοι παῖδες ν' ἀναγγείλωσιν αὐτὸ τοῖς γονεῦσι καὶ λάβωσι τὰ *συχαρίκια* — λεπτὰ πέντε. Δωρεῖται δ' ἔτι ἡ ἀνάδοχος εἰς τὸν μικρὸν κατακόκκινην *σκουφίτσαν*, λευκὸν ὑποκάμισον καὶ κίτρινόν τι μανδήλιον. Νόστιμος εἶν'ἐπίσης ἡ λαμπὰς ἣν κρατεῖ'ἁπλοῦν κιτρινωπὸν κηρίον περιδεδεμένον ἐντὸς κλάδων ἐλαίας καὶ σχίνου. Τὸ μυστήριον ἐτελείωσεν· ἤδη θὰ μεταβῶμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός. Ἡ ἀνάδοχος κρατοῦσα τὸ βρέφος καὶ τὴν λαμπάδα ἀνημμένην προηγεῖται· Φθάνουσα δ' εἰς τὴν ἀνοικτὴν θύραν αὐτοῦ ἵσταται καὶ προσφωνεῖ οὕτω τὴν παρὰ τὸν οὐδὸν ἱσταμένην μητέρα :

— Σοῦ χαρίζω τὸν Νικολάκη. Νὰ μοῦ τόνε φυλᾷς ἀπὸ φωτιά, ἀρρώστια καὶ κάθε κακὸ ἴσα μὲ τὰ δώδεκα χρόνια· ἀπὸ 'κεῖ κι' ἀπάνω φυλάγεται μόνος του.

Τὰς λέξεις ταύτας ἐπαναλαμβάνει τρίς, ἐνῷ ἡ μήτηρ σταυροκοπεῖται, κλίνει γονυπετὴς κατὰ γῆς κ' ἐν τέλει παραλαμβάνει τὸ τέκνον. Μετὰ τὰς συνήθεις εὐχὰς καθήμεθα περὶ τὴν χαμηλὴν τράπεζαν, καὶ παρατίθεται γεῦμα συγκείμενον κατὰ σειρὰν ἐκ πέπονος, ὀρίζης, κουκκίων ξηρῶν καὶ ἄρτου, ἠλειμμένου διὰ μέλιτος ὃν φέρει ἡ ἀνάδοχος. Ἀρχομένου δ' αὐτοῦ βλέπω μετ' ἐκπλήξεως τὴν οἰκοδέσποιναν ἐξάγουσαν ἀπό τινος χαρτίου ἐρυθρὸν μανδήλιον καὶ ἀποθέτουσαν αὐτὸ εἰς λωρίδα δεδιπλωμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τοῦ παρακαθημένου μοι ἱερέως. Πρὶν δ' ἐρωτήσω τὴν σημασίαν τοῦ χαρίσματος τούτου, βλέπω αὐτὴν πάλιν ἀσπαζομένην τὴν χεῖρά μου καὶ ἀποθέτουσαν ὅμοιον μανδήλιον καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ μου ὤμου, ὁμοίως καὶ εἰς τοῦ *κουμπάρου* κλπ. Εἰς ἀπόδοσιν δίδει ἕκαστος ὅ,τι θέλει : *γιὰ τὸ παιδὶ*... εἰς χαλκονομίσματα.

Ἀφελὴς καὶ θελκτικὴ ἡ ἑορτὴ διήρκεσεν οὕτως ἐν ἡσυχίᾳ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ὁπότε ἀνῆλθον ὑπὸ λαμπρὸν σεληναῖον φῶς εἰς τὸν γηραιὸν πύργον μου.

* *

Ὁ ἱερεὺς ἀπερχόμενος μετὰ τὴν βάπτισιν μοὶ εἶπε :

— Δὲν θὰ ἔλθετε αὔριον τὸ πρωῒ ποὺ θὰ λειτουργήσω εἰς τὸ ἐρημοκκλῆσι τῆς Μαυρομαντήλας; δέκα λεπτὰ εἶν' ἀπ'ἐδῶ, θὰ μάθετε καὶ κάτι παράξενα περὶ τοῦ τόπου.

— Θὰ ἔλθω χωρὶς ἄλλο! ἀπεκρίθην.

Τὸ ἐκκλησίδιον ἐκτὸς τῆς ὡραίας αὐτοῦ θέσεως ἐπὶ λόφου ἀφ' οὗ φαίνεται εὐρεῖα ἡ θάλασσα οὐδὲν ἔχει ἀξιοσημείωτον. Περιεργοτάτη ὅμως εἶνε ἡ παράδοσις πῶς ὁ τόπος ἐκεῖνος ὠνομάσθη *Μαυρομαντήλα* :

Ἦτον ἐκεῖ τὸν παλαιὸ καιρὸ μεγάλη πολιτεία. Γιὰ πολὺν καιρὸ ζοῦσαν εὐτυχισμένοι οἱ ἄνθρωποι. Μὰ 'ξάφνου ἔπεσε μεγάλη καὶ κακὴ ἀρρώστια καὶ τόσος κόσμος 'πέθαινε, ποὺ ὅλαις ἡ γυναῖκες, ποιὰ γιὰ τὰ γονικά της, ποιὰ γιὰ τὸν ἄνδρα της ποιὰ γιὰ ταδέρφιά της, φορέσαν 'ς τὸ κεφάλι μανδήλια μαῦρα—γι'αὐτὸ κι'ὁ τόπος ἀπὸ τότες πῆρε κ' ἔχει τὤνομα: Μαυρομαντήλα.

Ἂν δ' ἔχετε τὴν ὑπομονὴν μέσῳ ἀκανθῶν καὶ τριβόλων ν' ἀκολουθήσητε γέροντα τινὰ χωρικὸν θὰ σᾶς φέρῃ ὑπὸ μεγάλην *γκορτζὰν* (ἀγρίαν ἀχλαδέαν) καὶ δεικνύων μετὰ θαυμασμοῦ ὀγκώδη τινὰ λίθον, ὅστις εἶνε ἐν τῷ μέσῳ κανονικώτατα ἐσκαμμένος θὰ σᾶς εἴπῃ :

— Ἄντρες, μωρὲ, μιὰ φορά! 'πατοῦσαν καὶ 'τρύπαε ἡ πέτρα—ἐδῶ εἶνε τὸ *ποδάρι τοῦ Ἕλληνα!*

* *

Ἡ κακὴ δίαιτα περὶ τὴν τροφὴν ἐγέννησε πλείστους πυρετοὺς παρὰ τοῖς χωρικοῖς, εἶνε δὲ ἀληθῶς πρωτοφανὴς ἡ δίαιτα αὐτη. Φαντασθῆτε ὅτι δύνανται νὰ διέλθωσιν ἡμέρας ἄνευ ἄρτου, τρώγοντες ἀραβόσιτον ὀπτὸν καὶ *ξυλάγγουρα*—πόσα νομίζετε; δεκαπέντε, εἴκοσι! Καὶ ἂν δ' αἰσθανθῶσι μικρὰν ἀδιαθεσίαν καὶ ἂν ἔχωσι πυρετόν, ἡ δίαιτα αὐτη δὲν ἀλλάσσει, διότι λέγουσι :

— Κι ἂν θερμαίνεσαι πρέπει νὰ τρῶς ὅτι τραβᾷ ἡ καρδιά σου γιὰ νὰ ματαγυρίσῃς.

Συνήθως ὅμως μεθ' ὅλα ταῦτα, καίτοι ἡ κατάστασίς τινων φαίνεται κρισιμωτάτη καὶ ἡ ἐν ἀρχῇ ἁπλῆ θέρμη γίνεται οὐχὶ σπανίως τυφοειδὴς πυρετός, ἡ φύσις κάμνει θαύματα καὶ εἶδον μέχρι τοῦδε πλείστας νεκραναστάσεις.

Μεταξὺ τῶν ἤδη ἀσθενούντων κρισιμωτάτη εἶνε ἡ θέσις δωδεκαετοῦς κορασίου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι πάσχει ἐκ μηνιγγίτιδος· ἀπὸ μιᾶς ἑβδομάδος εἶνε ἀναίσθητον, προσεκλήθην δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς νὰ τὸ ἰδῶ.

Καὶ τί εἶδον;

Τὸ μὲν σῶμα τοῦ κορασίου τεθαμμένον ἐντὸς σωροῦ ἀποτελεσθέντος ἐξ ὅλων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ μαλλίνων σκεπασμάτων, τὴν δὲ κεφαλὴν κολυμβῶσαν ἐν τῷ αἵματι ζεύγους ὀρνιθίων τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ σφαγέντων καὶ τεθέντων ἐπὶ τῶν μηνίγγων τοῦ ἀσθενοῦς κατὰ συμβουλὴν γραίας τινὸς πεπειραμένης. Ὠπισθοχώρησα ἔντρομος· τόσῳ κακὴν ἐντύπωσιν μοὶ ἔκαμεν ἡ αἱμόφυρτος ἐκείνη παιδικὴ κεφαλή! Καὶ ἐνῷ κατ' ἐμαυτὸν ᾤκτει-

Digitized by Google

ρον τὸ θεραπευτικὸν ἐκεῖνο μέσον, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἤργει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν δύο ἀθώων πτερωτῶν θυμάτων νὰ προσθέσῃ ταχέως καὶ τρίτην— τὴν τοῦ κορασίου, καὶ ἐνῷ συνεβούλευον τὸν πατέρα ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ θερμὸν αἷμα διὰ ψυχροῦ ὕδατος τῆς πηγῆς, ἐκεῖνος μοὶ εἶπεν ἀφελέστατα :

— Νὰ 'δοῦμε ὡς τὸ βράδυ· σὰν δὲν τὤλαφρύνῃ θὰ κάνω καὶ τοῦ γέρο Σταμάτη τὸ γιατρικό.

— Τί ;

— Δυὸ μπακακάκια,(βατραχάκια) τοὺς ἀνοίγεις, λέει, τὴν κοιλιά, τὰ πασπατίζεις μὲ ζάχαρι καὶ τοῦ τὰ βάνεις 'ς τὸ κεφάλι, ἕνα 'μπρός, ἕνα 'πίσω.

* *

Τοιαύτη ἡ ἐμπειρικὴ ἰατρική, ἀλλὰ μὴ νομίσητε ὅτι καὶ τακτικὴν θεραπείαν ἀκολουθοῦντες δύνανται νὰ ὠφεληθῶσι. Συνεβούλευσα νέον τινὰ χωρικὸν πάσχοντα ἐκ θέρμης νὰ πάρῃ κινίνην. Ὁ χωρικὸς ἀληθῶς ἔστειλεν εἰς Ξηροχώριον καὶ ἠγόρασεν, ἔφερε δ' εἰς ἐμὲ ἵνα τὸ διαιρέσω εἰς δόσεις. Ἀπορῶν ἤνοιξα χαρτίον περιέχον τὸ ὀλιγώτερον δύο δράμια.

— Τί τὸ ἤθελες τόσον ; ἠρώτησα.

— Ἄμ, τριάντα λεπτῶν μοῦ 'πῆραν, πολὺ εἶνε ;

— Ἀπὸ ποῦ τὸ ἐπῆραν ;

— Ἀπὸ τὸν Ἀναστάση τὸν μπακάλη· αὐτὸς δίνει πλειότερο ἀπ' ὅλους.

Καὶ ἐπλησίασα ὀλίγον ἐκ τοῦ φαρμάκου εἰς τὸ στόμα καὶ ᾐσθάνθην γεῦσιν ἁγνοτάτης μαγνησίας !

Ἂν ὅμως πταίουσιν οἱ χωρικοὶ οἱ ἀγοράζοντες παρὰ τοῦ παντοπώλου τὴν δῆθεν κινίνην ὡς εὐθηνοτέραν, πταίει ὅμως δεκαπλασίως ἡ ἀρχὴ ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν πώλησιν αὐτῆς μετὰ τῶν ἐλαιῶν καὶ τοῦ ῥητινίτου.

— Ποία ἀρχή ; θὰ μ' ἐρωτήσητε.

— Ἔχετε δίκαιον . . .

19 Αὐγούστου 1882. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ
τῶν Μορμόνων.

Μελετήσωμεν τὸ ζοφερὸν μὲν ἀλλ' οὐσιῶδες τοῦτο θέμα, διότι ἐὰν δυνηθῇ τις νὰ διαφωτίσῃ αὐτό, κατέχει τὴν κλεῖδα τοῦ αἰνίγματος, θὰ ἐννοήσῃ τὸν Μορμονισμόν.

Πρὸς ἁπλοποίησιν τοῦ ζητήματος, ἀφίνω κατὰ μέρος πρὸς στιγμὴν τὴν ἐπιρροὴν ἣν ὁ πρὸ διετίας ἀνοιχθεὶς σιδηρόδρομος θέλει ἐξασκήσει καὶ ἐξασκεῖ ἤδη ἐπὶ τῆς κοινότητος ταύτης. Ἐπίσης δὲν θέλω ἐνασχοληθῆ περὶ τῆς μᾶλλον προσφάτου ἀνακαλύψεως τῶν μεταλλωρυχείων ἀργύρου ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Wahsatch καὶ περὶ τῆς μεγάλης συρροῆς τῶν ζητητῶν τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἥτις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἀποτέλεσμα. Περὶ τούτου θέλω διυλάβει ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Ἐξετάσωμεν πρῶτον τὴν Μορμονικὴν κοινωνίαν, οἵα αὕτη ὑπῆρχεν ἔτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1869.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Brigham Young ἦν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Δύναται δέ τις νὰ εἴπῃ ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι ἐν ὁμαλοῖς καιροῖς ὁ προφήτης τυγχάνει ὁ ἀπόλυτος κύριος τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων τῶν πιστῶν. Ἡ κοινωνία αὕτη δὲν δέχεται εἰμὴ πιστούς. Ὅστις ἀποστατεῖ κατὰ τῆς πίστεως, τίθεται ἐκτὸς τοῦ νόμου. Ἡ περιουσία αὐτοῦ δεσμεύεται, αὐτὸς δὲ ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ, καὶ ἐπειδὴ ἡ φυγὴ εἶνε ἀνέφικτος, ἀναγκάζεται νὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν, νὰ μεταμεληθῇ, νὰ ἀρχίσῃ νέον βίον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ὀφείλει νὰ ἀρχίσῃ τὴν νέαν ζωὴν ἄνευ τοῦ κτήματός του, ἄνευ τῶν ἐργαλείων του, ἄνευ τῶν κτηνῶν του, ἅτινα μένουσι δεδημευμένα. Ὡς πρὸς τοὺς δραστηρίους ὅμως καὶ ἐπικινδύνους ἀλλοθρήσκους τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως· οὗτοι ἀφανίζονται. Πολλάκις εὗρον τὰ πτώματά των. Οἱ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἀλλοθρήσκων, οἵτινες διαμένουσιν ἐνταῦθα, εἰσὶ μόνον ἀνεκτοί, ἀλλ' ἡ ὕπαρξις αὐτῶν εἶνε ἥκιστα ἐπίζηλος. Οὐαὶ ἐκείνῳ, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ἐρωτευθῇ νέαν Μορμόναν ! Τοῦ συντρίβουσι τὰ κόκκαλα. Τοῦτο παρετηρήθη πλειστάκις. Προσθέσατε εἰς ταῦτα τὴν ὑπάρχουσαν δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ πλησιάσῃ τις τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὴν ἀδυναμίαν, εἰς ἣν εὑρίσκεται τοῦ νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ προφήτου, καὶ ὁμολογήσατε ὅτι ἡ ἀπομόνωσις εἶνε πλήρης.

Εἶπον ὅτι ὁ προφήτης εἶνε κύριος τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων· τοῦτο δέον νὰ ληφθῇ κατὰ γράμμα. Ὡς πρὸς τὰς ψυχὰς διατίθησι κατὰ τὸ δοκοῦν τὰς θελήσεις καὶ συνειδήσεις τῶν πιστῶν καθὼς καὶ τὰς ἰδέας, εἰς ἃς ἔδωκε διεύθυνσίν τινα, καὶ τὰς ὁποίας ἐπίσταται νὰ διατηρῇ ἐν τῇ διευθύνσει ταύτῃ. Ἄλλως τε τίς ὁ σκεπτόμενος ἐν Utah ; Πιστεύουσιν, ἐργάζονται καὶ ἀπολαύουσιν, ἀλλὰ δὲν σκέπτονται.

Τὴν Κυριακὴν προσευχή, καθ' ὅλην δὲ τὴν ἑβδομάδα τὸ κτῆμα ἢ τὸ ἐργαστήριον, τὸ θέατρον ἢ τὸ χαρέμιον καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, τοῦτο ἀρκεῖ. Δὲν ὑπολείπεται καιρὸς διὰ τὴν σκέψιν. Τὰ πάντα γίνονται διὰ τῆς ἐμπνεύσεως. Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ ἐμπνέων, ὁ δὲ ἐμπνεόμενος εἶνε ὁ προφήτης. Εἰς πᾶν εἶδος ὑποθέσεων, ἀμηχανίας, ἀμφιβολιῶν, ἀπευθύνονται εἰς αὐτόν. Ἐνίοτε φυλάττει τὴν σιωπήν, διότι τότε στερεῖται ἐμπνεύσεως, ἀλλ' ἐὰν λαλήσῃ, εἰσὶ πεπεισμένοι ὅτι ἤκουσαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ προφήτης δὲν θεωρεῖται ὡς ὁ ἐνσαρκωμένος Θεός, ἀλλ' εἶνε ἐντελῶς ὡς εἰ ἦτο τοιοῦτος. Ὡς ἐκ τούτου λέγω ὅτι διατίθησι τὰς ψυχὰς κατὰ βούλησιν.

Ἤδη ὡς πρὸς τὰ σώματα ! Εἰς τὰς χεῖρας ρας αὐτοῦ συγκεντροῖ τὰ νήματα ὅλων τῶν ὑπο-

Digitized by Google

θέσεων καὶ ὅλων τῶν ὑλικῶν συμφερόντων. Νέμεται τὸ ἔδαφος, καὶ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶνε ἡ χώρα τοῦ Utah, μεγάλη, νομίζω, ὡς τὸ ἥμισυ τῆς Γαλλίας. Νέμεται τὰς φυσικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις διακοσίων χιλιάδων ἀτόμων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φαραώ, ὁ κόσμος δὲν εἶδε τοιοῦτον μονοπώλιον! Οὕτω θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν πλουσιωτέρων προσώπων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὑπολογίζεται κάτοχος περιουσίας ἄνω τῶν δώδεκα ἑκατομμυρίων, δεσπόζει τῶν ἀγορῶν, κανονίζει τὰς τιμὰς τῶν τροφίμων, χαράττει ὁδοὺς καὶ λαμβάνει μέγιστα διόδια. Ἀφοῦ δὲ δημιουργήσῃ αὐτάς, ἐπεμβαίνει εἰς ὅλα τὰ στάδια τοῦ βίου. Τὰ νέμεται ἅπαντα. Δυνάμει τῆς ἐνόπλου αὐτοῦ δυνάμεως, τῶν ἐντελῶς συγκεκροτημένων καὶ ἐξησκημένων πολιτοφυλάκων του, διὰ τοῦ τηλεγράφου, ὃν κατεσκεύασε καὶ ὅστις συνδέει τὰ διάφορα καταστήματα τοῦ Utah, ἅτινα πλὴν τοῦ τῆς Κυρρίνης ἀνήκουσιν ἅπαντα εἰς τοὺς Μορμόνους, κάμνει ὥστε οἱ μὲν ἰδικοί του νὰ τὸν ὑπακούωσιν, εἰς δὲ τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἥτις εἰσέτι εἶνε ἀσθενεστάτη, νὰ γίνεται φοβερὸς, νὰ φείδεται δὲ αὐτοῦ ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις τῆς Βασιγκτῶνος. Περιπλέον ἔχει τὸ ἄπειρον πλεονέκτημα ὅτι εἶνε γεωγραφικῶς ἀπρόσιτος.

Τελευταῖον συνοπτικὴ δικαιοσύνη, ἐν μέρει μυστικὴ, οἱονεὶ θρησκευτικὸν γόητρον περιβεβλημένη, συνεπλήρου, πρὸ τῆς ἐν τῇ Salt-lake-City ἐγκαθιδρύσεως τακτικῶν δικαστικῶν ἀρχῶν, τὴν ἀνήκουστον τοῦ ἀνθρώπου τούτου δύναμιν. Εἶνε λοιπὸν ὑπερβολὴ νὰ εἴπωμεν ὅτι διατίθησι τὰ σώματα; Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν ἡ ἰδέα αὕτη δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ.

Ὁ προφήτης οὐδέποτε ἔσχε τὴν φήμην ἁγίου, ἐν τῇ συνήθει τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐκ τῶν φίλων ἢ ἐμπίστων αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ προΐδῃ ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσχημα διαταγῶν ἐκπορευομένων ἐκ τοῦ Θεοῦ ἤθελε τολμήσει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς Μορμόνους τὰ δόγματα καὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς πολυγαμίας.

Νύκτα τινὰ (τῷ 1852) ἔλαβεν ἀποκάλυψιν, ἥτις παρὰ τὸ μέγα αὐτοῦ γόητρον, ἐτάραξεν ἐπί τινα χρόνον τὰς συνειδήσεις τῶν πειθηνίων ὁμοθρήσκων του. Ὁ Θεὸς, ἔλεγε, τῷ ἐνέπνευσε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν πατριαρχικὸν βίον, εἰς τὸ πολλαπλοῦν τῶν γυναικῶν. Ὅπως καταβάλῃ τὴν ἐγερθεῖσαν ἀντίστασιν, συνήθροισε πληρεξουσίους, ἀντιπροσωπεύοντας τὰ διάφορα διαμερίσματα τοῦ Utah, περὶ τὰς δύο χιλιάδας πρεσβυτέρους καὶ παρέστησεν ἀποκάλυψιν, ἣν ὁ Ἰωνᾶς Σμὶτ εἶχε δῆθεν ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀποκάλυψις περὶ τοῦ οὐρανίου γάμου» ὁ ἱστορικὸς Γεώργιος Σμὶτ ἐδημοσίευσε τὸ περίεργον τοῦτο ἔγγραφον ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήματα». Ἡ χήρα καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰωνᾶ ὑποστηρίζουσιν ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶνε ἀπόκρυφον. Ἐφρόντισαν δὲ νὰ συντάξωσιν αὐτὸ κατὰ τὸ ὕφος τῆς παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Ἰεχωβᾶ δὲν ἠκολούθησε τὴν πορείαν τοῦ χρόνου. Ἔχει ἀκόμη τὴν γλῶσσαν, ἣν ἐλάλησε πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ἀλλ' ὅ,τι λέγει εἶνε νέον. Ἰδοὺ βραχεῖα ἀνάλυσις τῶν οὐσιωδῶν αὐτοῦ μερῶν. Ἐὰν ἀνήρ τις νυμφευθῇ γυναῖκα ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου, αὐτός τε καὶ ἐκείνη, καθιστάμενοι ἄγγελοι ἐν τῷ παραδείσῳ, ἔσονται οἱ ὑπηρέται τῶν μακαρίων καὶ θὰ μείνωσιν ἄγαμοι ἐν τῇ αἰωνιότητι. Ὅσοι ὅμως νυμφεύονται συμφώνως πρὸς τὸν νόμον γενήσονται Θεοί! Ὁ Ἰωνᾶς Σμὶτ κηρύττει ὅτι κατάγεται ἐξ Ἀβραάμ. Ὁ Θεὸς διέταξε τὸν Ἀβραάμ, ἡ δὲ Σάρα τῷ ἔδωκε τὴν Ἄγαρ. Διατί; Διότι οὕτω διέτασσεν ὁ νόμος. Ἡ Ἄγαρ ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ πολλῶν ἀπογόνων. Ἡμάρτησε διὰ τοῦτο ὁ Ἀβραάμ; Οὐχί. Ὁ Ἀβραὰμ εἶχε παλλακίδας, αἵτινες ἐτεκνοποίουν. Ὁ Δαβὶδ εἶχε συζύγους καὶ παλλακίδας, καὶ ἔπραξε καλῶς, διότι αὗται τῷ ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Νάθαν καὶ ἄλλων προφητῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν κλεῖδα, τὴν δύναμιν τοῦ νὰ χορηγήσωσι γυναῖκας. Ὁ Δαβὶδ δὲν ἡμάρτησεν εἰμὴ νυμφευθεὶς τὴν σύζυγον τοῦ Οὐρία.. Ὁ Σολομὼν καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶχον ἐπίσης πολλὰς γυναῖκας. Ἡ γυνὴ, ἧς ὁ σύζυγος ἔπραξε μοιχείαν, δύναται νὰ λάβῃ ἄλλον ἄνδρα, ἀρκεῖ νὰ εἶνε ἐνάρετος. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Θεὸς ἐπιφυλάσσεται ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει νὰ δώσῃ ὁδηγίας εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν, ὅστις τότε δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ εὐλογήσῃ τὸν γάμον. Ἐὰν ὁ Ἰωνᾶς μείνῃ πιστὸς εἰς τὸν νόμον, ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ αὐτῷ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οἰκίας, ἀγροὺς, γυναῖκας, τέκνα καὶ στεφάνους καθ' ὅλην τὴν αἰωνιότητα. Ὁ νυμφευθεὶς κόρην ἱερεὺς, δύναται, ἐὰν ἐπιθυμῇ, νὰ νυμφευθῇ ἄλλην, ἀρκεῖ ἡ πρώτη νὰ συγκατανεύσῃ. Ἐὰν ἀγαπᾷ νὰ νυμφευθῇ δέκα, δυνάμει τοῦ νόμου τούτου, δύναται νὰ τὸ πράξῃ χωρὶς νὰ καταστῇ ἔνοχος μοιχείας. Ἐὰν μία τῶν γυναικῶν αὐτοῦ παραδοθῇ εἰς ἄλλον ἄνδρα, εἶνε μοιχαλὶς καὶ ὀφείλει νὰ ἐξολοθρευθῇ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, διότι αὐτὴ καὶ αἱ σύντροφοί της ἐδόθησαν εἰς τὸν ἱερέα πρὸς πολλαπλασιασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου ὁ Brigham Young ἀπέσπασε τὴν συγκατάθεσιν τῆς συνελεύσεως. Κατὰ συνέπειαν αὐτῆ ἠσπάσθη τὴν ἀρχὴν τῆς πολυγαμίας, ἥτις ἀνεκηρύχθη καθῆκον καὶ προνόμιον ὅπερ ὅμως προνόμιον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ δι' εἰδικῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Ἐκ δὲ τῆς γενομένης εἰς τὸν Ἰωνᾶν Σμὶτ ἀποκαλύψεως ἕπεται ὅτι ὁ Θεὸς δίδει ἢ ἀρνεῖται τὸ προνόμιον διὰ μέσου τοῦ προφήτου αὐτοῦ, οὗτος δὲ πρὶν ἢ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του, ἐξετάζει τὴν περίπτωσιν ἢ παραπέμπει αὐτὴν πρὸς ἐξέτασιν εἰς τοὺς ἐπισκόπους του. Περὶ τῆς διαγωγῆς κόρης ἢ νέου πρὸ τοῦ γάμου, καθὼς καὶ περὶ ἄλλων ζητημάτων τῆς αὐτῆς φύσεως ἀποφασίζει ὁ προφήτης ὡς ὑπέρτατος δικα-

Digitized by Google

στής, ἐν ὀνόματι καὶ κατ' ἰδίαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ Θεὸς γνωστοποιεῖ εἰς αὐτὸν ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν θέλησίν του. Συνελόντι εἰπεῖν, πρὸς τὸ μονοπώλιον, ὅπερ ὁ προφήτης ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν τροφίμων, ἐπὶ τῶν πραγματειῶν, ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, ἐπὶ τῶν βραχιόνων καὶ ἐπὶ τῶν ἱδρώτων τῶν ἀνθρώπων, ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναμιγνύεσθαι εἰς τὰς στενοτέρας τῆς οἰκογενείας σχέσεις. Ἡ ὑλικὴ εὐημερία, ἡ οἰκιακὴ εἰρήνη, ἡ ὑπόληψις ἑκάστου, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδιοτροπίας αὐτοῦ. Δὲν λέγω βεβαίως ὅτι ὁ προφήτης καταχρᾶται τὴν ἄπειρον ἐξουσίαν, ἣν ὁ νόμος τῷ χορηγεῖ, νόμος ὃν ἔθηκεν αὐτὸς οὗτος.

Τὸ μνησθὲν ἐν τούτοις σύστημα εἶνε τερατῶδες καὶ ἀπαραδειγμάτιστον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ὅσῳ τις προάγεται εἰς τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας, τοσούτῳ ἐπιβάλλεται αὐτῷ τὸ καθῆκον νὰ ποιῆται χρῆσιν τοῦ προνομίου τῆς πολλαπλότητος τῶν γυναικῶν. Ὁ Brigham Young εἶχε δέκα ἓξ γυναῖκας, μὴ ὑπολογιζομένων ἐν αὐταῖς ἑτέρων δέκα ἕξ, αἵτινες ὀνομάζονται *ἐσφραγισμέναι* (sealed). Τινὲς ἐξ αὐτῶν τῶν τελευταίων ἔζων μετ' αὐτοῦ συζυγικῶς, ἄλλαι ἦσαν χῆραι ἢ *γεροντοκόραι* αἵτινες τοιουτοτρόπως ἤλπιζον ὅτι ἐν τῇ αἰωνιότητι θὰ ἀποβῶσιν αἱ πραγματικαὶ σύζυγοι τοῦ προφήτου. Ὁ ἱστορικὸς Γεώργιος Σμὶτ ἔχει πέντε γυναῖκας. Οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι εὐχαριστοῦνται μὲ τέσσαρας. Οὐδεὶς ἔχει ὀλιγωτέρας τῶν τριῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ νυμφευθῇ πλείους γυναῖκας τῶν ὅσων δύναται νὰ διαθρέψῃ. Πράγματι ὅμως συχνότατα αὐταὶ αἱ γυναῖκες συντηροῦσι τὸν σύζυγον διὰ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας των. Τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει πρὸ πάντων παρὰ τοῖς πτωχοῖς. Ἐὰν ἀνήρ τις ἔχῃ δύο γυναῖκας, ἑκάστη αὐτῶν κατέχει χωριστὸν θάλαμον σπανίως ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ ἀγροτικαὶ οἰκίαι ἔχουσι συνήθως δύο διαχωρίσματα. Αἱ γυναῖκες ἐξασκοῦσι τὴν τέχνην των, ἐπαρκοῦσιν αἱ ἴδιαι εἰς τὰς ἀνάγκας των, καὶ ὅπως ἑλκύσωσι τὸν σύζυγον, θυσιάζουσι τὰς μικρὰς των οἰκονομίας προπαρασκευάζουσαι αὐτῷ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μέτριόν τι δεῖπνον. Αἱ ἐνεστῶσαι γυναῖκες τοῦ προφήτου, οὐχὶ αἱ *ἐσφραγισμέναι* κατέχουσιν ἐν τῇ κυψέλῃ (bee hive), ὡς ὀνομάζεται ἡ οἰκία αὐτοῦ, χωριστὰ δωμάτια. Ὅλαι αὗται θεωροῦνται κερδαίνουσαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐργασίας, δειπνῶσι ἐν τῇ αὐτῇ τραπέζῃ καὶ διατελοῦσιν ἐν πᾶσιν ὑπὸ σύστημα διοικήσεως καὶ ἐλέγχου αὐστηρῶς γραφειοκρατικόν.

Ἐξετάσωμεν νῦν ποία ἡ ἔννοια τῆς λέξεως (Sealing) σφραγίζειν, τί σημαίνει γυνὴ ἐσφραγισμένη. Δὲν ἔσχον οὔτε τὸν καιρὸν οὔτε τὴν εὐκαιρίαν, ἀλλ' οὔτε κἂν τὸ ὁμολογῶ, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ πραγματευθῶ περὶ μορμονικῆς θεολογίας, ἢ νὰ ἐξελέγξω τὰς συγκεχυμένας πληροφορίας, τὰς ἀντιφατικὰς καὶ πολλάκις ὑπερβολικάς, αἵτινες ἐμπεριέχονται ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ ἐν ταῖς ἐφημερίσιν ὅσας περὶ τοῦ θέματος τούτου ἔγραψαν. Φαίνεται ὅτι γυνή τις δύναται νὰ εἶνε ἐσφραγισμένη πρὸς τὸν ἄνδρα της διὰ τὴν παροῦσαν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν. Μία γυνὴ δύναται ὡσαύτως νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον ἄνθρωπον ἀποβιώσαντα. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἐπιτρέπεται (ἀγνοῶ ὅμως ἐὰν τὸ τοιοῦτον παρετηρήθη), ἵνα γυνή τις σφραγισθῇ μετὰ δύο συζύγων ζώντων, μετὰ τοῦ ἑνὸς μὲν δι' αὐτὴν τὴν ζωήν, μετὰ δὲ τοῦ ἑτέρου διὰ τὸν παράδεισον, πάντοτε τῇ ἐπεμβάσει τοῦ προφήτου ἢ τῶν Ἐπισκόπων. Ὡς βλέπει δὲ ὁ ἀναγνώστης ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Θεοῦ ἐκμεταλλεύονται τὴν ἀμάθειαν καὶ εὐπιστίαν ὑπὲρ τῆς λαγνείας. Ἀποστρέψωμεν τὰ βλέμματα ἐκ τοῦ θλιβεροῦ τούτου θεάματος.

Τὰ τέκνα βρίθουσιν ἐν τῇ Salt-lake-City. Βλέπει τις ἐξ αὐτῶν πανταχοῦ, εἶνε δὲ καὶ γνώρισμα τῆς πόλεως ταύτης, καθὼς καὶ ὅλων τῶν ὑπὸ τῶν Μορμόνων κατοικουμένων μερῶν. Συντηροῦνται καλῶς, εἰσὶν εὐσχήμως ἐνδεδυμένα καὶ ἅπαντα φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα. Ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἐξ ὅσων εἶδον μοὶ ἐφάνησαν λεπτοφυῆ, εἰ μὴ οὐχὶ καχεκτικά. Ἡ οἰκιακὴ αὐθεντία ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς αὐθεντίας τοῦ προφήτου. Οἱ πατέρες μόλις γινώσκουσι τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων των. Ὁ πρόεδρος ἔχει τεσσαράκοντα ὀκτὼ μὴ ὑπολογιζομένων τῶν τεθνεώτων. Ὁ τελευταῖος αὐτοῦ παῖς εἶνε πέντε μηνῶν! Ἡμέραν τινὰ ὁ προφήτης περιεπάτει εἰς τὰς ὁδούς, ῥῆξις δέ τις μεταξὺ δύο ἀγυιοπαίδων ἐφείλκυσε τὴν προσοχήν του. Ἐπεμβῆκεν ἀμέσως ἐφαρμόζων διὰ τῆς ῥάβδου του αὐστηρὸν μάθημα ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἑνὸς τῶν μικρῶν φωνασκούντων, μεθ' ὃ ἠρώτησεν αὐτόν: « *Τίνος εἶσαι υἱός;* » τὸ δὲ παιδίον ἀπεκρίθη. « *Εἶμαι παιδὶ τοῦ προφήτου* ». Ὄντως δὲ ἦτον ἓν τῶν τεσσαράκοντα ὀκτώ.

Ὑφ' οἱανδήποτε ἔποψιν καὶ ἐὰν ἐξετάσῃ τις καὶ ἐνταῦθα τὴν πολυγαμίαν, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ συναντήσῃ σπέρματα καταστροφῆς, κατὰ πρῶτον μὲν λόγον διὰ τὴν οἰκογένειαν, κατὰ δεύτερον δὲ διὰ τὴν κοινωνίαν. Ἀλλὰ τὰ πρῶτα θύματα εἰσὶν αἱ γυναῖκες. Ὅσας εἶδον, εἶχον ἁπάσαι τὴν ὄψιν ἀλγεινὴν καὶ πεφοβισμένην. Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν δὲν κατέχουσι τὴν εἰς τὴν σύζυγον ὀφειλομένην θέσιν. Οἱ ἄνδρες ἀποφεύγουσι τοῦ νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτῶν καὶ νὰ τὰς ἐμφανίζωσιν ἐνώπιον τῶν ξένων. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι αἰσχύνονται δι' αὐτάς, ἢ μᾶλλον δι' ἑαυτούς. Αἱ σύντροφοι τοῦ Ἄραβος ἢ τοῦ Τούρκου οὐδέποτε ἐγνώρισαν τὴν ὑψηλὴν σφαῖραν, ἣν ὁ Χριστιανισμὸς κατέκτησεν ὑπὲρ τῆς γυναικός. Ἀλλ' αἱ δυστυχεῖς Μορμόναι κατέβησαν ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ἀρτίως κατεῖχον. Εἰσὶν ἐκπεφυλισμέναι, καὶ ὁ ἐκφυλλισμὸς οὗτος ἀναγινώσκεται εἰς

Digitized by Google

τὰς μελαγχολικὰς καὶ μαραμένας ὄψεις των.

Ὁ προφήτης ἀπολαύει τιμῶν πλέον ἢ βασιλικῶν, καθόσον θεωρεῖται, ἐὰν δὲν λατρεύηται, ὡς θεότης. Μικρὸν πρὸ τῆς ἀφίξεώς μου, εἶχε συμπληρώσει τὸ ἑβδομηκοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔλαβεν ἐν τῇ κυψέλῃ αὐτοῦ τὰ συγχαρητήρια τῶν ἀποστόλων, τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Εἷς ἐξ αὐτῶν προσφωνῶν αὐτῷ τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ ἡγεμόνος. «Θέλετε ζήσει, προσέθηκεν, ὅπως »ἴδητε τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς »γῆς θὰ ἔλθωσιν ἐνταῦθα ἵνα σᾶς ζητήσωσι συμ»βουλήν». Ἡ ἐπίσημος ἐφημερὶς ἔσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν προσφώνησιν ταύτην.

Τὴν Κυριακὴν ὁ προφήτης κηρύττει ἐνίοτε εἰς τὸν ναόν. Κατὰ τὰς ὁμοθύμους μαρτυρίας, ἃς ἠδυνήθην νὰ συλλέξω, αἱ ὁμιλίαι αὗται εἰσὶ κρᾶμα ἀσυναρτήτων τεμαχίων εἰλημμένων ἐκ τῆς βίβλου, καταγγελίαι καὶ μισηταὶ εἰσηγήσεις, προσωπικότητες, φράσεις παχεῖαι καὶ χυδαῖαι. Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶνε βάναυσον ἐνίοτε δὲ ὑβριστικὸν καὶ πάντοτε φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς παχυλωτέρας ἀμαθείας. Οὐδὲν ἴχνος φυσικῆς εὐγλωττίας ἐν αὐτῷ. Ἀπό τινος χρόνου ὁ προφήτης ἐκλέγων κατὰ προτίμησιν τὴν πολυγαμίαν ὡς θέμα τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ, ἀπεκρίνετο ἐμμέσως εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἀμερικανικοῦ τύπου, ὅστις κατὰ τοῦτο τυγχάνει ἡ πιστὴ ἠχὼ τῆς δημοσίας γνώμης ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις.

Προσποιούμενος ὅτι ἀσπάζεται τὴν ἀνεξιθρησκείαν, ἤνοιξε τὰς πύλας τοῦ ναοῦ εἰς τοὺς ἱεροκήρυκας ὅλων τῶν θρησκειῶν καὶ αἱρέσεων. Ἱερεύς τις ἀνήκων εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς ἀδείας ταύτης καὶ εἰσῆλθε περιβεβλημένος μανδύαν. Μετὰ τοῦτον ὁ προφήτης περιτυλιχθεὶς ἐντὸς σινδόνος ἀνέβη τὸ βῆμα ἐν μέσῳ τῶν γελώτων τῆς ὁμηγύρεως καὶ ἀπήγγειλεν ἀστεῖον λόγον, δι' οὗ ἠθέλησε νὰ παρῳδήσῃ βαναύσως τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικανοῦ ἱερέως ὁμιλίαν.

Ἐν κεφαλαίῳ ὁ ἀπολυτισμὸς ὁ ἀκρότατος ἀπολυτισμός, τυγχάνει προσωποποιημένος ἐν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ νέου θρησκεύματος. Οἱ ἐπίσκοποι τρέφουσι τὴν μεγαλειτέραν πίστιν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ προφήτου. Οὐδεμία λατρεία· καθότι αἱ σύντομοι ὁμιλίαι τῆς Κυριακῆς, τὰ μερικὰ ᾄσματα ἐν τῷ ναῷ δὲν εἶνε ἄξια τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐν γένει καθόσον ἀφορᾷ τὸν ὄχλον, οὐδεμία προκατάληψις, οὐδὲν θρησκευτικὸν αἴσθημα παρατηρεῖται ἢ μᾶλλον τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα συγκεντροῦνται ἐν τῇ φανατικῇ λατρείᾳ τοῦ προφήτου. Βλέπομεν τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν πίστιν ἀναγορευθείσας ὡς ὑπερτάτην ἀρχήν. Ἀλλ' ἐργασίαν ἀναγκαίως χειρωνακτικὴν καὶ ἀναγκαίως βεβιασμένην, φθάνουσαν εἰς τὸ ἔπακρον καθόσον ὀφείλει τις δι' αὐτῆς οὐ μόνον νὰ ζήσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποτίσῃ τὰ χρέη ἃ συνῆψε πρὸς τὸν Πρόεδρον· αὐτὴ δὲ ἡ ὑπερβολικὴ ἐργασία ἐξηγεῖ τὴν ταχεῖαν καὶ θαυμαστὴν πρόοδον τῆς ἀποικίας· μονοπώλιον ὅπερ περιλαμβάνει τὰ πάντα (καὶ ἐκτείνεται εἰς ἅπαντας ἐξασκούμενον καὶ ἐκμεταλλευόμενον ὑπὸ τοῦ προφήτου)· ἐπέμβασιν τοῦ τελευταίου τούτου, ἐνεργουμένην εἴτε προσωπικῶς ὑπ' αὐτοῦ εἴτε διὰ μέσου τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς στενοτέρας οἰκογενειακὰς σχέσεις, εἰς ἰδιωτικὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις· καθόλας δὲ τὰς δυσκόλους καὶ κρισίμους στιγμὰς καταφυγὴν εἰς τοὺς χρησμοὺς αὐτοῦ καὶ τελευταῖον τὴν πολυγαμίαν ἐκδηλουμένην ὡς καθῆκον καὶ προνόμιον, καὶ ἐξασκουμένην πρὸ εἰκοσαετίας.

Τοιαύτη εἶνε ἡ οὐσία τοῦ Μορμονισμοῦ.

Ἔκ τινος γαλλικοῦ συγγράμματος πραγματευομένου περὶ τῶν παραδόξων τῶν Παρισίων ἀποσπῶμεν τὸ ἑπόμενον τεμάχιον, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περί τινων περιεργοτάτων ἐπαγγελμάτων ἐν Παρισίοις ἀσκουμένων.

Σ. τ. Δ.

ΑΓΝΩΣΤΑ ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑΤΑ

ἐν Παρισίοις.

Κατασκευαστὴς σκωλήκων.

— Ἐργάζεται ὁ Σαλέν; ἠρώτησα.

— Ὢ! Δὲν εἶνε βεβαίως ἐγγεγραμμένος εἰς τὰ βιβλία τοῦ Πτωχοκομείου, — τοῦτο θὰ ἦτο ὄνειδος δι' ἄνδρα οἰκοῦντα ἐν ταῖς συνοικίαις τῶν ἐργατῶν. — Εἶνε ἄνθρωπος κερδίζων ἀνέτως τὰ πρὸς τὸ ζῆν εἶνε *κατασκευαστὴς σκωλήκων*.

Ἡ βιομηχανία αὕτη ἐφάνη ἡμῖν λίαν παράδοξος. Κατασκευαστὴς σκωλήκων! Ἡ φαντασία ἡμῶν — τὸ ὁμολογοῦμεν — οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπινοήσῃ τοιοῦτο ἐπιτήδευμα. Ἴσως δὲν ἀντελήφθημεν καλῶς. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι δὲν ἐνοήσαμεν· ἐζητήσαμεν διασαφίσεις.

— Κατασκευαστὴς σκωλήκων! εἶπον ἔκπληκτος.

— Αὐτό, βεβαίως... Δὲν ἀγνοεῖτε τοὺς μικροὺς ἐκείνους σκώληκας τοὺς χρησιμεύοντας εἰς τὴν ἁλιείαν...

— Κάλλιστα... ἀλλὰ πῶς τοὺς κατασκευάζει;...

— Ἆ! ἰδού· ἴσως ἡ τοιαύτη τέχνη εἶνε ὀλίγον *ἀκάθαρτη*, ἀλλὰ δι' αὐτῆς κερδίζει τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὑπάρχουν ἐν Παρισίοις πλειότεροι τῶν δισχιλίων ἁλιέων, πολλαὶ *μάγκαι* καὶ οὐκ ὀλίγοι *οἰκοκυραῖοι* ἁλιεύοντες διὰ τῆς *ὁρμιᾶς*. Ὁ γέρω Σαλὲν ἐγνωρίσθη μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Κατασκευάζει δὲ σκώληκας χρησιμεύοντας αὐτοῖς ὡς δέλεαρ δι' ὅλον τὸ ἔτος. Πρὸς τοῦτο ἐνοικίασε τὸ ὑπερῷον τῆς οἰκίας, ἕνα πάλαι ποτὲ περιστερῶνα, ὅπου ἀποθηκεύει τὰ θνησιμαῖα τῶν κυνῶν καὶ τῶν αἰλούρων, ἅτινα προμηθεύεται ἐκ τῶν ῥακοσυλλεκτῶν· ὅταν ἀρχίσῃ ἡ ἀποσύνθεσις, οἱ σκώληκες προβαίνουσι. Τούτους δὲ συλλέγει ὁ γέρω Σαλὲν εἰς μικρὰ *κουτία* ἐκ λευκοσιδήρου, τὰ ὁποῖα ἐπώλει ἀκολου-

Digitized by Google

θως εἰς τοὺς ἁλιεῖς πρὸς δύο φράγκα ἕκαστον. Καθὼς βλέπετε, ἡ κατασκευὴ δὲν εἶνε δύσκολος· ἀλλὰ,διάβολε! χρειάζεται μύτη κόρακος, διὰ νὰ κάμνῃ τις αὐτὴν τὴν τέχνην! Ὅλοι δὲ δὲν εἶνε κατάλληλοι διὰ τοῦτο ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ δουλειὰ δὲν πηγαίνει κακά. Τὴν ἄνοιξιν κερδίζει 10 μέχρι 15 φράγκων τὴν ἡμέραν· τοὺς δὲ λοιποὺς μῆνας 7 μέχρις 8. Ἀλλ' εἶνε ἀκατάστατος καὶ τοῦ ἀρέσει νὰ τὴν τραβᾷ...

Καὶ ὅμως ὅταν εἶνε πλημμύρα δὲν ἁλιεύουσιν, ὡς ἐκ τούτου τὸ πλεῖστον τοῦ χειμῶνος θὰ μένῃ ἀργός.

— Ἀπεναντίας ὁ χειμὼν εἶνε ἡ καλλιτέρα δι' αὐτὸν ἐποχή. Τότε τρέφει σκώληκας διὰ τὰς ἀηδόνας, τοῦτο δὲ εἶνε λίαν προσοδοφόρον· ὁ γέρων Σαλὲν ἔχει σχεδὸν τὸ μονοπώλιον. Ἡ κατασκευὴ τούτων καὶ εὔκολος εἶνε καὶ καθαρὰ καὶ οὐκ ὀλίγον ἐπικερδής. Ἀρκεῖ νὰ λάβῃ τις πίτυρα, ἄλευρα παλαιὰ καὶ ἐφθαρμένα τεμάχια ἄρτου νὰ ἀναμίξῃ πάντα ταῦτα, νὰ τὰ τυλίξῃ ἐντὸς παλαιῶν μαλλίνων περικνημίδων, καὶ νὰ τὰ ἀφήσῃ ἐκεῖ νὰ θερμανθῶσι καλῶς καὶ ἀμέσως οἱ ἐρυθροὶ σκώληκες ἀρχίζουσι νὰ γεννῶνται· οὗτοι πωλοῦνται ἥμισυ φράγκον οἱ ἑκατόν. Τὰς ἀηδόνας ἀγαπῶσι γενικῶς πλούσιαι γραῖαι, οἰκοκυραῖοι οὐχὶ πολυάσχολοι, βιβλιοπῶλαι,βιβλιοδέται καὶ ῥάπται. Πάντες οὗτοι πληρόνουσι καλῶς καὶ τοῖς μετρητοῖς. Ἀρκεῖ λοιπὸν νὰ ἔχῃ τις μία δεκάδα τοιούτων πελατῶν, ὧν ἕκαστος νὰ ἔχῃ τρία ἢ τέσσαρα πτηνά, ὅπως ζῇ ἀνέτως διατηρῶν καὶ ὑπηρέτριαν. Ἂν ὁ γέρω-Σαλὲν δὲν ἠγάπα τόσῳ πολὺ τὰ πνευματώδη ποτὰ, θὰ ἦτον ἰδιοκτήτης ὡς καὶ πᾶς ἄλλος.

Ὑπάλληλος ἐπὶ τοῦ ζωμοῦ.

Εἰξεύρετε εἰς τί χρησιμεύουσι τὰ ὀστᾶ;... Πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὸν τελευταῖον αὐτῶν ὅρον ὅπως μετασχηματισθῶσιν εἰς κομβία, εἰς πίπας, εἰς λαβὰς ῥάβδων, καὶ εἰς χίλια ἄλλα τοιαῦτα εἴδη τῆς μικρᾶς βιομηχανίας, βράζονται δὶς ἢ τρίς. Καὶ πρῶτον ὁ κρεωπώλης πωλεῖ αὐτὰ πρὸς εἴκοσι ἑκατοστὰ τὴν λίτραν εἰς τοὺς οἰκοκυραίους καὶ τοὺς μεγάλους ξενοδόχους πρὸς κατασκευὴν πυκνοῦ ζωμοῦ· οὗτοι μεταπωλοῦσιν αὐτὰ δι' ὀλίγα ἑκατοστὰ εἰς τοὺς ξενοδόχους τῆς τετάρτης τάξεως καὶ ἐπὶ τέλους παρὰ τῶν τελευταίων τούτων λαμβάνουσιν αὐτὰ οἱ κάπηλοι, οἵτινες κατασκευάζουσιν εἶδος ζωμοῦ, ὃν χρωματίζουσι δι' ἀφθόνου δόσεως δαυκίων, κρομμύων τηγανιτῶν, κεκαυμένης ζακχάρεως καὶ διαφόρων ἄλλων καρυκευμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ διὰ τῶν καρυκευμάτων τούτων δὲν κατορθοῦται ὅ,τι ἰδίως ἀπαιτοῦσιν οἱ πελάται, δηλαδὴ αἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ζωμοῦ φολίδες τοῦ πάχους, ἐπιτήδειός τις κερδοσκόπος ἐπενόησε τὸν ἐπὶ τῶν *φολίδων τοῦ ζωμοῦ ὑπάλληλον*, ὅστις ἔχει ὡρισμένην ἐργασίαν,τὴν ἐπομένην! Ὅταν ἴδῃ ἐρχομένους τοὺς πελάτας πληροῖ τὸ στόμα διὰ κοχλιαρίου ἐλαίου ἰχθύος, καὶ δι' αὐτοῦ ῥαίνει τὸν βράζοντα ζωμόν. Τὸ ἔλαιον πίπτον οὕτως, ἐν εἴδει ψεκάδων βροχῆς ἐπὶ τοῦ ζωμοῦ, σχηματίζει τὰς *φολίδας*,αἵτινες τόσῳ θέλγουσι τοὺς θαμῶνας. Ἐπιτήδειος τοιοῦτος ὑπάλληλος εἶνε περιζήτητος διὰ τὰ τοιούτου εἴδους ξενοδοχεῖα.

— Ἀλλ' ὁ ζωμὸς αὐτὸς πρέπει νὰ ἔχῃ γεῦσιν ἀνυπόφορον;

— Αἴ καὶ σεῖς..'Η γεῦσις ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ἀσκήσεως. Πῶς θέλετε δὲ ἄνθρωποι εἰθισμένοι εἰς τὰ φαγητὰ τῶν τοιούτων ξενοδοχείων νὰ ἔχωσι τὴν γεῦσιν Λουκούλλειον; Ἄλλως τε καὶ τὰ οἰνοπνεύματα καταστρέφουσιν αὐτῶν τὸν οὐρανίσκον.

Δανεισταὶ κρεάτων.

— Εὐτυχῶς—προσέθηκα—τὰ κρέατα, ἅτινα βλέπομεν κρεμάμενα εἰς τὰς κρεατοθήκας πάντων τῶν καπηλείων, μοὶ φαίνονται ὡραῖα καὶ καλά.

— Καὶ εἶνε πράγματι τοιαῦτα. Δυστυχῶς ὅμως εἶνε μόνον ἐκεῖ *διὰ τὰ μάτια*.

— Πῶς, διὰ τὰ μάτια;

— Ναί· τὰ τεμάχια ἐκεῖνα τῶν βοῶν,τῶν κριῶν καὶ τῶν μοσχαρίων, τὰ ὁποῖα βλέπετε εἰς τὰς κρεατοθήκας τῶν καπηλείων, εἶνε ξένα, ἐλήφθησαν δάνεια ἐπὶ ἐπιστροφῇ, ἀντὶ μικρᾶς πληρωμῆς.

— Κρέατα δάνεια! ἀλλὰ παρὰ τίνος τὰ λαμνουσι καὶ πρὸς τί;...

—Ὅπως χρησιμεύωσιν ὡς δείγματα καὶ προσελκύσωσι θαμῶνας. Ἐν τοῖς καπηλείοις τούτοις ἡ μερὶς τοῦ κρέατος πωλεῖται 15 μέχρι 30 ἑκατοστῶν. Πῶς εἶνε λοιπὸν δυνατὸν νὰ γίνεται χρῆσις κρεάτων καλῶν; ἂν ἔδιδον εἰς τοὺς θαμῶνάς των τὰς ὡραίας *κοτελέττας* καὶ τὰ ὀρεκτικώτατα *φιλέττα*, ἅτινα βλέπετε ἐκεῖ κοσμοῦντα τὰς κρεατοθήκας των,θὰ κατεστρέφοντο ἀφεύκτως. Συνεννοοῦνται λοιπὸν μετὰ τῶν κρεωπωλῶν καὶ ἀντὶ μικρᾶς πληρωμῆς λαμβάνουσι προσωρινῶς πρὸς ἐπίδειξιν τὰ ὡραῖα αὐτῶν τεμάχια, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁλόκληρα ζῶα, ἅτινα ὁ δανείζων λαμβάνει ὀπίσω ὅταν θέλῃ.

— Ἰδοὺ μία ἔτι βιομηχανία, ἥτις μοὶ ἦτο ἄγνωστος. Οὐδέποτε θὰ ὑποπτευόμην ὅτι ὑπάρχουσι *δανεισταὶ κρεάτων.*

?

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐφευρέτης παρουσιάσθη ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν Ναπολέοντα. Ἀλλ' ἡ ταραχή του ἦτο τόση, διότι εὑρίσκετο μόνος ἀπέναντι τοῦ μονάρχου, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀκροάσεώς του.

Ἀφοῦ προσεπάθησε νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ, ὁ αὐτοκράτωρ βλέπων ὅτι δὲν τὸ κατώρθωνε, τῷ λέγει μειδιῶν.

— Μήπως σᾶς στενοχωρῶ καὶ θέλετε νὰ ἀποσυρθῶ;

*
* *

Ἠρωτᾶτο εἷς τῶν ἰατρῶν - καθηγητῶν μας διατί τόσον εὐκόλως ἔδιδε τὴν ψῆφόν του πρὸς ἀναγόρευσιν διδακτόρων, ὅλως ἀμαθῶν.

— Ἀλλὰ, ἀπεκρίθη ὁ ἐπιστήμων, αὐτοὶ οἱ ἀμαθεῖς εἶνε, οἵτινες μᾶς προσκαλοῦσι κάθε 'λίγο εἰς συμβούλια!

*
* *

Ἰατρὸς προσκληθεὶς εἰς Κηφισσίαν ἵνα ἴδῃ ἀσθενῆ, λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ ὅπλον του ἵνα κυνηγήσῃ κατόπιν τῆς ἐπισκέψεως.

Εἰς τὸν δρόμον φίλος τις ἀπαντᾷ αὐτόν.

— Καὶ γιὰ ποῦ; τὸν ἐρωτᾷ.

— Πηγαίνω νὰ ἰδῶ ἕνα ἄρρωστον εἰς τὴ Κηφισσιά.

— Ἄ!

Ἔπειτα, κυττάζων τὸ ὅπλον, προσθέτει·

— Καὶ φαίνεται, φοβεῖσαι μήπως δὲν τὸν 'πετύχῃς μὲ τὰ γιατρικά!...

*
* *

Ἐνῷ ποτε ὁ Βολταῖρος περιεπάτει μετά τινος φίλου του, διέβη παρ' αὐτὸν ἱερεὺς φέρων τὴν ἁγίαν κοινωνίαν. Ἐπειδὴ δ' ὁ φιλόσοφος ἀπεκαλύφθη, ὁ φίλος του τὸν ἠρώτησεν ἐὰν συνδιηλλάγη μετὰ τοῦ Θεοῦ.

— Χαιρετώμεθα μόνον, ἀπεκρίθη ὁ Βολταῖρος, ἀλλὰ δὲν ὁμιλοῦμεν.

*
* *

Τὸν κ. Ρ. ἀσθενοῦντα προσῆλθε νὰ ἐπισκεφθῇ ὁ φίλος του Κ. εἰς ἄκρον παραβλώψ.

— Ἔ, πῶς εἶσαι; τὸν ἐρωτᾷ.

— *Καθὼς βλέπεις*, ἀπαντᾷ ὁ Ρ. ὅστις καὶ ἀσθενῶν δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀφήσῃ τὴν μανίαν τῶν λογοπαιγνίων.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἐσχάτη εὐτέλεια χαρακτῆρος εἶνε τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις ἕνα τινὰ χαρακτῆρα.

*** Μόνος ὁ ἀνόητος γίνεται ὀχληρός· ὁ εὐφυὴς ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐὰν ἀρέσκει ἢ δυσαρεστεῖ καὶ γινώσκει νὰ ἐκλίπῃ ἀπό τινος μέρους ἐγκαίρως ἵνα μὴ κατασταθῇ ὀχληρός.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία λαμβάνει ἐνίοτε μέτρα πρωτοτυπότατα. Εἰς Eanis, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Siegenruck, εἰδοποίησε τοὺς διευθυντὰς τῶν γυμναστικῶν ἑταιριῶν, τῶν ᾠδείων καὶ τῶν καταστημάτων σκοποβολῆς, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ δίδωσιν χοροὺς τοῖς ἀπαγορεύεται ἀπὸ τοῦδε, ἂν μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν ἑταιριῶν των εὑρίσκωνται ἄτομα μὴ καταβαλόντα τοὺς ὀφειλομένους ὑπ' αὐτῶν φόρους, ἢ μὴ πληρώσαντα τὰ δίδακτρα τῶν τέκνων των, καθόσον, ὡς λέγει ἡ ἀστυνομικὴ διάταξις, δὲν δύναται ἡ ἀρχὴ εἰς πρόσωπα μὴ ἐκπληρώσαντα τὰς ὑποχρεώσεις των ταύτας νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν πολυτέλειαν τοῦ ν' ἀποτελῶσι μέρος ᾠδικῶν, γυμναστικῶν καὶ ἄλλων τοιούτων ἑταιριῶν.

Ἀλλὰ τὸ ἀστειότερον εἶνε, ὅτι ἡ αὐτὴ ἀστυνομικὴ διάταξις ῥητῶς ἀπειλεῖ τοὺς πωλητὰς τῶν διαφόρων ποτῶν καὶ τοὺς ξενοδόχους ὅτι ἐν ᾗ περιπτώσει παράσχωσι ποτὸν ἢ φαγητὸν εἰς πολίτην ὑπαγόμενον εἰς τὰς ἄνω κατηγορίας, θὰ καταδικασθῶσιν εἰς τὸ νὰ κλείωσι τὸ κατάστημά των πρὸ τῆς συνήθως νομίμου ὥρας.

Ἐννοεῖ ἕκαστος πόσον δυσάρεστος καθίσταται διὰ τῶν μέτρων τούτων ἡ θέσις τῶν καπήλων καὶ ξενοδόχων, ὑποχρεουμένων νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τοιαύτην ἐξέτασιν τοὺς πελάτας αὐτῶν, καὶ πόσας δυσκολίας θὰ φέρωσι ταῦτα εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των.

Κολοσσιαίου ἔργου ἡ ἐκτέλεσις ἐγκυμονεῖται ἐν Ἱσπανίᾳ. Σκοπεῖται ἡ διάτρησις τῶν Πυρηναίων, ὅπως ἀρθῶσι τὰ παρεμβαλλόμενα προσκόμματα εἰς τὴν μεταξὺ τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας συγκοινωνίαν.

Ὁ βασιλεὺς Ἀλφόνσος ὑπέγραψε νομοσχέδιον, ὅπερ ὅσον οὔπω ὑποβάλλεται τῇ βουλῇ. Τὸ ὑπουργεῖον δι' αὐτοῦ λαμβάνει πληρεξουσιότητα πρὸς διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μετὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως.

Ἡ Ἱσπανία θὰ ἐπεκτείνῃ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Οὐέσκας μέχρι τῶν γαλλικῶν συνόρων, καὶ θέλει ἀρχίσει τὴν διάτρησιν ἀπὸ τῆς φάραγγος Somport.

Ἡ γραμμὴ θέλει φέρει εἰς Γαλλίαν πρὸς τὸ Oloron διὰ τῆς κοιλάδος Gave.

Τὰ ἔξοδα τῆς διατρήσεως θὰ καταβληθῶσι παρ' ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν. Ὑπολογίζεται δὲ ὅτι διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἡ μεταξὺ Παρισίων καὶ Μαδρίτης ἀπόστασις συντομευθήσεται κατὰ 100 χιλιόμετρα.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Διατήρησις κυνηγίου.

Ἁπλούστατον μέσον πρὸς διατήρησιν παντὸς εἴδους κυνηγίου ἐν καλῇ καταστάσει ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας εἶνε τὸ ἑπόμενον.

Εἰς τὸ σῶμα τοῦ πτηνοῦ εἰσάγομεν τεμάχιον ἄνθρακος, εἶτα δὲ περιδένομεν ἰσχυρῶς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ διὰ κλωστῆς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐμποδίζομεν τὸν ἀέρα νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζῴου, καὶ οὕτω ἐπιβραδύνεται μεγάλως ἡ ἀποσύνθεσις αὐτοῦ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 350 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΑ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. | 12 Σεπτεμβρίου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἰδὲ σελ. 563.

ΙΒ'

Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου.

Τὸ φανὲν πλοῖον ἦτο ἱστιοφόρον, ἔπλεε δὲ καθὰ ἐφαίνετο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ *Δάβις*, τὸ πειρατικὸν ὅμως λοξοδρομοῦν προσήγγιζε πρὸς αὐτό.

— Ἔλα ἐδῶ, εἶπεν ὁ Πινσὼν πρὸς τὸν Ζωηρόν· εἰξεύρεις βέβαια ὅτι ἡ γῆ εἶνε στρογγύλη;

— Μάλιστα· δὲν ἠδυνήθην ὅμως ποτὲ νὰ ἐννοήσω πῶς οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες κατοικοῦν εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς σφαίρας, ἐμποροῦν νὰ περιπατοῦν μὲ τὸ κεφάλι κάτω.

— Ἡ σφαῖρά μας, μικρέ, κυλιομένη τάχιστα ἐντὸς τοῦ χάους καὶ ἐκτελοῦσα τὴν διπλῆν αὐτῆς περιστροφὴν δὲν ἔχει πράγματι οὐδὲ ἄνω μέρος οὐδὲ κάτω. Ἀφ' ἑνὸς ἡ κεντρομόλος δύναμις ἕλκει τὸ ἡμέτερον σῶμα πρὸς τὸ κέντρον· ἀφ' ἑτέρου ἡ βαρύτης τῆς ἀτμοσφαίρας ἡμῶν, ἴση πρὸς βάρος δώδεκα χιλιάδων χιλιογράμμων μᾶς κρατεῖ στερεῶς ἐπὶ τῆς εὐρείας ἡμῶν φυλακῆς. Σὲ ἔκραξα ὅπως σοὶ δείξω ἓν τῶν φαινομένων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται τὸ στρογγύλον τῆς γηΐνης ἡμῶν σφαίρας σχῆμα· παρατήρησε ἐνώπιόν σου καὶ εἰπέ μοι τί βλέπεις εἰς τὸν ὁρίζοντα;

— Ὅ,τι βλέπετε καὶ σεῖς, τοὺς ἱστοὺς ἑνὸς πλοίου.

— Καὶ ποῖον μέρος τῶν ἱστῶν διακρίνεις;

— Τὴν κορυφὴν αὐτῶν.

— Καὶ τὸ σκάφος τοῦ πλοίου τὸ βλέπεις;

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Ζωηρός, ἀφοῦ παρετήρησε μετὰ προσοχῆς.

— Καὶ διατί δὲν βλέπεις τὸ σκάφος;

— Διότι τὸ πλοῖον εἶνε εἰς μακρὰν ἀπόστασιν.

— Τὸ σκάφος ἑνὸς πλοίου εἶνε τοὐλάχιστον ἑκατοντάκις παχύτερον τῶν ἱστῶν, ἂν ἡ ἀπόστασις λοιπὸν σ' ἐμποδίζῃ νὰ τὸ ἴδῃς, τότε δυνάμει τίνος θαύματος δύνασαι νὰ διακρίνῃς τοὺς ἱστοὺς αὐτοῦ; Αἱ λοιπὸν, μικρέ μου, ἐπειδὴ ἡ γῆ εἶνε πράγματι στρογγύλη, διὰ τοῦτο τοῦ πλοίου φαίνονται κατ' ἀρχὰς οἱ ἱστοί· τὸ σκάφος κρύπτεται εἰσέτι ὄπισθεν τῆς καμπύλης τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἡ θάλασσα. Ἂν ἐξακολουθήσωμεν τὸν πλοῦν μας, ποῦ νὰ μὴ δώσῃ ὁ Θεός, πρὸς τὰς Καναρίους νήσους, θὰ ἴδῃς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον νὰ φανῇ κατ' ἀρχὰς ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους τῆς Τενερίφφης, ὅσον δὲ πλησιάζομεν θὰ φαίνωνται καὶ αἱ πλευραὶ καὶ ἡ βάσις αὐτοῦ. Ἐννοεῖς;

Φωναὶ ὀργῆς, ἃς ἐξέφερον οἱ παρὰ τὴν πρῴραν τοῦ *Φούλτωνος* συνηγμένοι ναῦται, διέκοψαν αἴφνης τὴν ὁμιλίαν ταύτην τοῦ Πινσών. Ὁ *Δάβις* κατεβίβαζε τὴν σημαίαν του καὶ ἀνύψου ἀντ' αὐτῆς τὴν τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν Βορείων.

— Τί δηλοῖ τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ μηχανικὸς ἀμηχανῶν· μὴ εἶνε πρόκλησις;

— Αὐτὸ δηλοῖ, εἶπεν ὁ ὕπαρχος, ὅτι ὁ πειρατὴς ἀνεγνώρισεν ὅτι τὸ πρὸς ἡμᾶς κατευθυνόμενον τρίστον πλοῖον εἶνε ἀμερικανικόν. Ὑψοῖ τὴν σημαίαν ἡμῶν διὰ νὰ μὴ ἐκφοβίσῃ τὴν λείαν ἥτις προχωρεῖ ἀνυπόπτως. Εἶνε κακὸν στρατήγημα, τὸ ὁποῖον ὅμως ἡμεῖς ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐξουδετερώσωμεν, εἰδοποιοῦντες διὰ πυροβολισμῶν τὸ πλοῖον νὰ προσέχῃ.

Ἐπήρχετο ἡ νύξ· ὁ πλοίαρχος ὄρθιος ἐπὶ τῆς γεφύρας διέταξε νὰ πυροβολήσωσι καὶ ἐκπυρσοκρότησις ἄσφαιρος ἐτάραξε τὸν αἰθέρα. Τὰ τηλεσκόπια ἐστράφησαν πρὸς τὸ πλοῖον, ὅπερ ἦτο ἱστιοφόρον, μεγάλης χωρητικότητος, φέρον πιθανῶς φορτίον βάμβακος. Ὁ πυροβολισμὸς τοῦ *Φούλτωνος* ἔκαμεν αὐτὸ κατ' ἀρχὰς νὰ μεταβάλῃ πορείαν· ἀλλὰ καὶ ὁ *Δάβις* ταυτοχρόνως ἐπυροβόλησε καὶ τὸν διπλοῦν τοῦτον πυροβολισμὸν τὸ πλοῖον ἐξέλαβεν ὡς προσταγὴν, ὅπως πλησιάσῃ πρὸς τὰ δύο ἀτμόπλοια, ἅτινα ἐφαίνοντο πλέοντα ὁμοῦ, διὸ ἐστράφη πάλιν καὶ ἐξηκολούθησε πλέον πρὸς αὐτά.

Ὁ πλοίαρχος ἀνυπομονῶν, θηριώδης, διέταξε νὰ ῥίψωσι σφαίρας τινὰς κατὰ τοῦ *Δάβις*, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῆς ἐχθρικῆς ταύτης ἐπιδείξεως ἤθελεν ἐξεγείρει τὴν προσοχὴν τοῦ πλοίου. Πλὴν τοῦτο εἰς δύο λευγῶν περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ *Φούλτωνος* εὑρισκόμενον, δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τὰ σημεῖα ταῦτα.

Ὁ πλοίαρχος δὲν ἐγκατέλιπε τὴν θέσιν του. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκάλει τὸν μηχανικὸν καὶ παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου, ἀλλ' οὗτος ἐκίνει τὴν κεφαλήν. Τὸ ἀτμόπλοιον ἔβαινε μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς καὶ ἐπιτρεπομένης ὑπὸ τῆς ἀσφαλείας, ταχύτητος. Τῆς μηχανῆς ἡ κίνησις ἦτο ταχυτάτη· ἂν ἐπηυξάνετο ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἀπευκταῖον. Τὰ σκότη

Digitized by Google

τῆς νυκτὸς ἐπῆλθον καὶ ὁ *Δάβις* ἐξηφανίζετο ἤδη ἐντὸς αὐτῶν.

Ὁ πλοίαρχος ἐπορεύθη πρὸς τὸ ἔμπροσθεν μέρος καὶ τείνων τὸ οὖς ἠκροάσατο τοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης προερχομένους κρότους. Αἰφνιδίως ἀκτὶς φωτεινὴ ἐπιφανεῖσα, ὠλίσθησεν ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ ἐφώτισε μακρὰν τὸν ὁρίζοντα. Ἡ ἀκτὶς ἔστη ἐπὶ τοῦ *Δάβις*, ὅστις ἐφάνη εἰς τὸ ἀλαλάζον πλήρωμα τοῦ *Φούλτωνος* εὐκρινῶς ὡς ἐν πλήρει ἡμέρᾳ.

Ἡ ἀκτὶς διατρέχουσα ἐκ νέου τὸν ὁρίζοντα ἔστη ἐπὶ τοῦ τριίστου πλοίου, ὅπερ εὑρίσκετο εἰς τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ *Δάβις* καὶ ἐχώρει κατ' εὐθεῖαν πρὸς αὐτόν.

— Τί εἶνε τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρός· οὐδὲ σελήνη εἶνε οὐδὲ ἥλιος καὶ . . .

— Εἶνε ἠλεκτρικὸν φῶς, μικρέ, εἶπεν ὁ Πινσὼν δεικνύων αὐτῷ τὴν κορυφὴν τοῦ μεγάλου ἱστοῦ ὅπου ἐκυμάτιζον δύο μικραὶ σημαῖαι συνθημάτων· αὐτοὶ οἱ Ἀμερικανοὶ εἶνε τῷ ὄντι εὐφυεῖς καὶ ὁ *Δάβις* πρέπει νὰ εἶνε πολὺ ζαλισμένος.

Ἦτο πράγματι φαντασικὸν τὸ θέαμα· ἡ λευκὴ ἀκτὶς ἐκπεμπομένη ἐκ τοῦ μεγάλου θωρακίου τοῦ *Φούλτωνος* ἠκολούθει τὸν *Δάβις* ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς κινήσεσι, ἐφώτιζεν αὐτὸν διαρκῶς καὶ καθίστα τοὺς χειρισμοὺς αὐτοῦ ὁρατούς, ὡς ἂν ἐξετελοῦντο ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Πολλάκις τὸ πειρατικὸν προσεπάθησε νὰ διαφύγῃ τὸν ἐνοχλητικὸν τοῦτον φωτισμόν, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ. Τότε διηυθύνθη κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον καὶ ἤρχισε νὰ πυροβολῇ κατ' αὐτοῦ.

Ἔκπληκτον ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ ταύτῃ ἐπιθέσει, τὸ πλοῖον ἤλλαξε πάραυτα τὴν πορείαν. Ἡ φωτεινὴ ἀκτίς, πεσοῦσα ἐπ' αὐτοῦ, κατέδειξε τὸ κατάστρωμα κεκαλυμμένον ὑπὸ θραυσμάτων ἱστίων καὶ ἐξαρτημάτων. Πύραυλοι ἐμπρηστικοί, ῥιφθέντες ἀπὸ τοῦ *Δάβις*, διέγραψαν μακρὰς παραβολὰς καὶ ἔπεσον ἐπὶ τοῦ ἀτυχοῦς πλοίου.

Κραυγαὶ μανιώδεις ἀντήχησαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ *Φούλτωνος*.

— Κάμε νὰ διαρρηχθῇ τὸ πλοῖον μας ἐν ἀνάγκῃ, ἐκραύγασε πρὸς τὸν ἀρχιμηχανικὸν ὁ πλοίαρχος, ἀλλὰ δι' ὄνομα Θεοῦ, φέρε μας εἰς ἀπόστασιν βολῆς τηλεβόλου ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ πυροβολισμοὶ ἐξηκολούθουν. Φλὸξ ἐπεφάνη αἴφνης εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ τριίστου καὶ ἐρυθρὰ ἀντανάκλασις ἐφώτισε τὴν θάλασσαν. Τὸ πλοῖον καταληφθὲν ὑπὸ τῶν φλογῶν, δὲν διωκεῖτο πλέον καὶ ἀφίετο εἰς τὴν φορὰν τῶν κυμάτων. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος αὐτοῦ ναῦται περὶ τοὺς δέκα ἔσπευδον νὰ λύσωσι ἄκατόν τινα καὶ νὰ καταβιβάσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν.

—Τὸ πλοῖον αὐτὸ θὰ βυθισθῇ! κυβερνᾶτε κατ' ἐπάνω του, ἐφώνησε πρὸς τοὺς πηδαλιούχους ὁ πλοίαρχος.

Ὁ *Φούλτων* τιθασσῶς ὑπήκουσεν εἰς τὸ πηδάλιον. Σιγὴ νεκρώσιμος ἐβασίλευε μεταξὺ τῶν ναυτῶν· ἕκαστος αὐτῶν κατείχετο ὑπὸ σπαρακτικῆς ἀγωνίας καὶ ἐκράτει τὴν ἀναπνοήν. Τὸ τρίστον ἐβυθίζετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὸ σκάφος αὐτοῦ κατῆλθε βαθμηδὸν μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Ὁ *Δάβις* μὴ παύων τὸν κατ' αὐτοῦ πυροβολισμὸν διέβη ὄπισθεν αὐτοῦ καὶ ἐγένετο ἀφανὴς πρὸς τὸν *Φούλτωνα*.

Τὸ τρίστον ἐξηκολούθει ταλαντευόμενον καὶ στρεφόμενον περὶ αὐτό. Εἶδον τοὺς ναύτας ἐξαφανιζομένους ἕνα πρὸς ἕνα. Διὰ μιᾶς κραυγὴ ἀγωνίας ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ στήθη ὅλων· τὸ πλοῖον ἤρχισε νὰ κλίνῃ. Οἱ τεθραυσμένοι αὐτοῦ ἱστοὶ ἐφάνησαν κινούμενοι ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ καὶ τἀνάπαλιν, εἶτα ἐβυθίσθησαν βραδέως καὶ τὸ πυρπολούμενον πλοῖον ἐξηφανίσθη ὑπὸ τὰ κύματα.

— Ἰδοὺ ὁ πόλεμος! ἐψιθύρισεν ὁ Πινσὼν κρύπτων τὸ ὄμμα διὰ τῆς χειρός· εἶνε φρικτόν!

Σκότος βαθὺ ἐκάλυψεν ἐκ νέου τὴν θάλασσαν. Κραυγὴ θριάμβου, ἀναπεμπομένη ἐκ τοῦ *Δάβις*, ἀφίκετο μέχρι τῆς ἀκοῆς τοῦ πληρώματος τοῦ *Φούλτωνος*. Τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς ἐξηκοντίσθη παραχρῆμα ἐπὶ τοῦ πειρατικοῦ, ὅπερ ἀνύψωσε τὴν σημαίαν τῶν Νοτίων.

Ὄρθιος ἐπὶ τῆς γεφύρας ὁ πλοίαρχος, ἔθλιψε μετὰ τοσαύτης δυνάμεως τὸ τηλεσκόπιον, ὥστε συνέτριψεν αὐτό.

— Δὲν εἶνε φρικτόν, κύριε, εἶπε πρὸς τὸν Πινσών, νὰ βλέπῃ τις νὰ διαπράττωνται τοιαῦτα κακουργήματα χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὰ ἐμποδίσῃ;

— Συμφωνῶ, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός. Ἀλλ' οἱ ναῦται τοῦ καταποντισθέντος πλοίου τί ἔγειναν;

— Φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἔλαβον τὸν καιρὸν νὰ ῥίψωσι τὴν λέμβον καὶ ὅτι θ' ἀπωλέσθησαν ἐντὸς τοῦ βαράθρου, ὅπερ ἐσχημάτισε βυθιζόμενον ἐν τῇ θαλάσσῃ τὸ πλοῖον αὐτῶν.

Ἡ ἀκτὶς τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς πλανωμένη ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐφώτισε κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ μικρὸν ἀκάτιον· οἱ ἐπιβαίνοντες αὐτοῦ ἐκωπηλάτουν ῥωμαλέως διευθυνόμενοι πρὸς τὸν *Δάβις*, ὅστις ἔστη περιμένων αὐτούς.

— Ἄ, εἶπεν ὁ Πινσὼν στενάζων, ὡσεὶ ἐλαφρύνετο ἀπὸ βάρους πιέζοντος αὐτόν, αὐτοὶ οἱ πειραταὶ διατηροῦν εἰσέτι, καθὼς βλέπω αἰσθήματά τινα φιλανθρωπίας.

— Δηλαδή, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, ναυτολογοῦν διὰ τὸ πλήρωμά των. Πῶς εἶνε δυνατὸν αὐτοὶ οἱ οὐτιδανοί, προσέθηκε δεικνύων τὴν λέμβον, νὰ ζητοῦν σωτηρίαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις κατεβύθισε τὸ πλοῖόν των;

Ὁ πλοίαρχος ἔδραμε πρὸς τὴν γέφυραν. Ὁ *Φούλτων* ἔπλεε ταχέως κατὰ τοῦ *Δάβις*. Βολὴ ῥιφθεῖσα ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἦλθε καὶ ἐβυθίσθη εἴκοσι περίπου μέτρα μακρὰν ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου. Μετά τινα λεπτὰ τὰ πλοῖα θὰ εὑρίσκοντο εἰς ἀπόστασιν βολῆς. Ἡ λέμβος προσήγγισε τὸ ἀτμόπλοιον· οἱ ναῦται ἀνῆλθον ἐπ' αὐτοῦ ἐν μιᾷ στιγμῇ καὶ ὁ *Δάβις* ἐπανέλαβε τὸν

Digitized by Google

πλοῦν, νέαν κραυγὴν θριάμβου καὶ προκλήσεως ἀποστέλλων κατὰ τοῦ *Φούλτωνος*.

Πρὸς τὸ μεσονύκτιον τὰ δύο πλοῖα, ὧν ἡ ταχύτης ἦτο ἴση, ἐξηκολούθουν πλέοντα τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὀλίγον τι ἐγγύτερον ἀλλήλων ἢ κατὰ τὴν πρωΐαν, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἀπόστασιν μὴ ἐπιτρέπουσαν τὴν ἀνταλλαγὴν πυροβολισμῶν. Ὁ Πινσὼν μετὰ τοῦ Ζωηροῦ ἀπῆλθον νὰ κατακλιθῶσιν. Τὸ παιδίον συγκεκινημένον ἔτι ἐκ τῶν σκηνῶν, εἰς ἃς παρευρέθη μάρτυς, κατεβάρυνε δι' ἀπείρων ἐρωτήσεων τὸν σύντροφον αὐτοῦ πρὶν ἀποκοιμηθῇ. Ὁ μηχανικὸς ἐπίσης ἔμεινεν ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν ἄγρυπνος.

— Ὑπάρχουν εἰς τὸν βίον μας, ἐσκέπτετο, τόσαι περιστάσεις ἀπροσδόκητοι, ὥστε πολὺ ἐλαττοῦται ἡ ἀξία τοῦ λογικοῦ μας. Αὐτὸ τὸ ὡραῖον τρικάταρτον, τὸ ὁποῖον τὴν πρωΐαν ἔπλεε τόσον ὑπερηφάνως, ἦλθε, μὲ ὅσα σημεῖα καὶ ἂν τοῦ ἔκαμνεν ὁ *Φούλτων*, νὰ πέσῃ ὡσὰν τυφλὸς ἐπάνω εἰς τὸν *Δάβις*, τὸν ὁποῖον θὰ ἐξελάμβανε βέβαια ὡς φίλον. Ἂς μοῦ λέγουν τώρα διὰ τοὺς φίλους! τὴν ἐπλήρωσα καλὴ καὶ ἐγὼ μὲ αὐτούς. Ὁ προσφιλέστερος τῶν φίλων μου μὲ ἐβγάζει ἀπὸ τὴν κατοικίαν μου, μὲ σύρει εἰς τὸ Λίβερπουλ, μὲ ἐπιβιβάζει εἰς τὸ ἀτμόπλοιον καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ ποῦ τρέχω τώρα ἐγὼ εἰς τὴν πατρίδα τῶν καναρινίων, ὅπως λέγει ὁ Ζωηρὸς, χωρὶς νὰ λογαριάσωμεν ὅτι μία σφαῖρα τοῦ *Δάβις* ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόπον, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ πειρατὴς μᾶς φυλάττει ἴσως καὶ ἄλλα τοιαῦτα δῶρα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ κύριος Βοαζολῆς φαιδρὸς, κομψευόμενος, ηὐχαριστημένος ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην καὶ περιφέρεται εἰς τὴν ξηράν. Ὢ, ἡ ξηρά! τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ αἰσθανθῶ αὐτὴν ὑπὸ τοὺς πόδας μου!... Ἂς μὴ σκέπτωμαι αὐτὰ, διότι ὕστερον θὰ βδελυχθῶ τὸν Βοαζολῆν.

Ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην αἱ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ περιπέτειαι παρήλασαν πρὸ τῶν κεκλεισμένων ὀφθαλμῶν τοῦ Πινσών· βαθμηδὸν αἱ ἀναμνήσεις αὗται ἐσυγχίσθησαν καὶ ὁ μηχανικὸς ἀπεκοιμήθη.

Ἠγέρθη περὶ τὸ λυκαυγές. Ὁ *Δάβις* δὲν ἐπανέκτησε τὴν ἀπόστασιν, ἣν εἶχεν ἀπολέσει τὴν προτεραίαν κατὰ τὴν βραχεῖαν αὐτοῦ ἀργοπορίαν, ὁ δὲ *Φούλτων* κατεδίωκεν αὐτὸν ἐν σπουδῇ καὶ μετὰ μανίας.

Ὁ Πινσὼν πορευθεὶς παρὰ τὴν πυξίδα, παρετήρησεν ὅτι μετέβαλον διεύθυνσιν.

— Ὁ *Δάβις* ἐπιστρέφει εἰς τὴν Εὐρώπην; ἠρώτησε τὸν πλοίαρχον ἀνελθόντα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν.

— Πρέπει πρῶτον νὰ περάσῃ ἐπάνωθέν μας, ἀπήντησεν ὁ ἀξιωματικός. Ὄχι, κύριε, ὁ *Δάβις* δὲν ἐπιστρέφει εἰς τὴν Εὐρώπην· μᾶς σύρει κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἰς τὰς νήσους τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου.

Ὁ Πινσὼν ἐποίησε μορφασμόν.

— Ἤκουσες, μικρέ; ἠρώτησε τὸν Ζωηρόν.

— Ναί, ἀπήντησε τὸ παιδίον μετὰ ὕφους δυσαρεσκείας· δὲν θὰ ἴδωμεν λοιπὸν τὴν πατρίδα τῶν καναρινίων. Καὶ ποῦ εἶνε αὗται αἱ νῆσοι, ὁποῦ εἶπεν ὁ πλοίαρχος;

— Πεντακόσια χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ ἀκρωτηρίου εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλουν τὸ ὄνομά των, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εἶνε ἡ δυτικωτάτη ἄκρα τῆς Ἀφρικῆς καὶ κεῖται εἰς τὸ πέρας τῆς Σενεγαμβίας. Αἱ νῆσοι τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Πορτογάλλου Καδομόρτου.

— Ἐκεῖ θὰ ἀράξωμεν;

— Ὡς πρὸς αὐτὸ πρέπει νὰ ἐρωτήσῃς τὸν πλοίαρχον τοῦ *Δάβις*, διότι αὐτὸς κατήντησεν ὁ κύριος τῶν πράξεών μας πλέον.

— Ἀλλ' ἂν προσεγγίσωμεν εἰς αὐτὰς τὰς νήσους, θὰ ἀποβιβασθῶμεν;

— Ναί, ἐπὶ λόγῳ τιμῆς! ἀπήντησε μετὰ ζωηρότητος ὁ Πινσών. Εἰς ὁποιανδήποτε στερεὰν φθάσωμεν, μικρέ, θὰ ἀποβιβασθῶμεν ἀμέσως διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, μὲ ὅ,τι δήποτε μέσον δυνηθῶμεν, ἐκτὸς τῶν πλοίων καὶ τῶν ναυτικῶν κανονισμῶν. Φθάνει νὰ μᾶς εἶνε δυνατόν.

— Ἤθελα νὰ ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὴν χώραν τῶν πιθήκων· ἀφοῦ ἔκαμα τὸ ταξεῖδι δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἴδω μόνον θάλασσαν καὶ οὐρανόν.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ πλοίαρχος ἐπλησίασε πρὸς τοὺς δύο ἐπιβάτας.

— Τὸ καλλίτερον εἶνε ὁ ἐχθρὸς τοῦ καλοῦ, κύριε Πινσών, εἶπεν αὐτοῖς· ἐνόμιζον ὅτι θὰ σᾶς παρεῖχον ἐκδούλευσιν, παραλαμβάνων ὑμᾶς ἐπὶ τοῦ πλοίου μου, ἂν καὶ παραβαίνων ἐν μέρει τοὺς κανονισμούς, καὶ ἐν τοσούτῳ σᾶς φέρω τώρα καὶ ἐγὼ δὲν εἰξεύρω ποῦ.

— Τὰ πάντα ἔχουσι πέρας εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, πλοίαρχε, καὶ τὸ κυνήγιόν σας ὑπόκειται ἐπίσης εἰς αὐτὸν τὸν νόμον. Δύναμαι νὰ σᾶς ἐρωτήσω, χωρὶς νὰ φανῶ ἀδιάκριτος, τί σκοπεύετε νὰ πράξητε;

— Ἄλλο τι δὲν σκοπεύω νὰ πράξω ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἢ νὰ συλλάβω τὸν *Δάβις* καὶ νὰ τὸν καταβυθίσω.

— Ἀλλὰ πότε, μέχρι τίνος σημείου ἔχετε σκοπὸν νὰ τὸν καταδιώξητε;

— Ἕως τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου, κύριέ μου, ἂν εἶνε ἀνάγκη.

— Αὐτὸ εἶνε πολὺ παρήγορον, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Πινσών. Ἀφοῦ αἱ νεώτεραι ἀνακαλύψεις ἀπέδειξαν πασιδήλως ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἔχει ἄκρον, εἶμαι λοιπὸν ἠναγκασμένος νὰ ταξειδεύω αἰωνίως. Ἐνίοτε σκεπτόμενος ἐρωτῶ τὸν ἑαυτόν μου μήπως εὑρίσκομαι ἐπὶ τοῦ μυθολογουμένου φανταστικοῦ ἐκείνου πλοίου, ὅπερ ταράσσει τὸν ὕπνον τῶν ναυτῶν, καὶ τὸ ὁποῖον διατείνονται ὅτι εἶδον ὅλοι οἱ ναῦται κατὰ τὰ ταξείδιά

Digitized by Google

των ἐξαφανιζόμενον ἐντὸς τῆς ὁμίχλης ἢ τῆς τρικυμίας. Καὶ οὕτω χάρις εἰς τὸν Βοαζολῆν, ἰδοὺ ἐγὼ ταξειδεύων διὰ νὰ εὕρω τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου. Δὲν εἶνε νόστιμον αὐτό;

— Φάλαινα ἀριστερά! ἔκραξεν ὁ σκοπός.

— Ὁ Πινσὼν βεβυθισμένος ἐντὸς τῶν διαλογισμῶν τούτων δὲν προσέσχεν εἰς τὴν ἀγγελίαν ταύτην, ἣν μετεβίβασεν ὁ Ζωηρός, ὅστις ἔσπευσε νὰ ἴδῃ τὸ ἀναγγελθὲν κῆτος.

ΙΓ'

Ὁ μπάρμπα-Τροπικός.

Ἐπὶ τῆς λείας τῆς θαλάσσης ἐπιφανείας διεκρίνετο ἀριστερόθεν τοῦ *Φούλτωνος* ὑπόμελας ὄγκος, ὅστις μακρόθεν παρωμοίαζε πρὸς τὸ σκάφος πλοίου ἀνατετραμμένου. Ὁ Ζωηρὸς ἀναρριχηθεὶς ἤδη ἀπὸ τῶν προτόνων ὅπως παρατηρήσῃ κάλλιον, εἶδεν αἴφνης τὸν ὄγκον τοῦτον κινούμενον, διαγράφοντα καμπύλην, καὶ γιγαντιαίαν οὐρὰν φανεῖσαν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος. Ταυτοχρόνως ἀνυπόφορος δυσωδία ἐμόλυνε τὴν ἀτμόσφαιραν.

Ἐπὶ δύο ἢ τρία λεπτὰ τὸ ὕδωρ διέμεινεν ἀκίνητον· διὰ μιᾶς ἀνεπάφλασε πάλιν καὶ ἐπεφάνη ῥύγχος γιγάντειον, δύο δὲ πίδακες ἁλμυροῦ ὕδατος μέχρι δέκα περίπου μέτρων ὑψωθέντες, κατέπεσον εἰς λεπτήν, ἀτμώδη σχεδὸν βροχήν. Ταυτοχρόνως σῶμα κυανωπὸν ἀνυψώθη κατὰ τὸ ἥμισυ ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐβυθίσθη πάραυτα.

— Εἶνε ἀληθινὴ φάλαινα; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρὸς τὸν Πινσὼν προσελθόντα.

— Εἶνε εἷς τῶν συγγενῶν αὐτῆς, ὃν οἱ φυσιολόγοι ἀποκαλοῦσι *φυσητῆρα μακροκέφαλον*.

— Πρέπει νὰ εἶνε τὸ μεγαλείτερο ψάρι· μοῦ ἐφάνη μεγάλος ὡσὰν τὴν λέμβον μας.

— Μετὰ τὴν φάλαιναν, εἶνε βεβαίως ὁ γίγας τῶν κατοίκων τῆς θαλάσσης. Ἀλλ' ὅμως ὁ φυσητήρ, καθὼς καὶ ἡ φάλαινα, ἡ ἀρκτοφάλαινα, ὁ δελφίν, ἡ φώκη ἢ τὸ φαλαινόπτερον, δὲν εἶνε ἰχθῦς. Ὅλα αὐτὰ τὰ ζῷα εἶνε μαστοφόρα κητώδη.

— Τί λέγετε; εἶπεν ἔκπληκτον τὸ παιδίον, αὐτὰ τὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα ζοῦν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν δὲν εἶνε ψάρια.

— Ζῶσιν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ ἀναγκάζονται ἀνὰ πάντα δέκα λεπτὰ νὰ ἀνέρχωνται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ ν' ἀναπνέωσιν, ὡς εἶδες πρὸ ὀλίγου. Ἐξ ἄλλου τὰ ζῷα ταῦτα ἔχουσι τὸ αἷμα θερμόν, ἐνῷ οἱ ἰχθύες εἶνε ψυχρόαιμοι.

— Καὶ ὁ φυσητὴρ τί τρώγει;

— Εἶνε σαρκοβόρον καὶ ὡς πρὸς τὴν λαιμαργίαν ἐξισοῦται καὶ μὲ αὐτὸν τὸν καρχαρίαν· τρέφεται μὲ ἰχθῦς, μὲ κογχύλας, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἐκοκκάλιζε καὶ σέ.

Ὁ Ζωηρὸς ἀκουσίως συνεκρατήθη ζωηρότερον καὶ ἔσφιγξε τὰ σχοινία ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο.

— Ἤκουσα νὰ λέγουν, ἐπανέλαβεν, ὅτι ἡ φάλαινα οὔτε κἂν νὰ ὑπερασπισθῇ δὲν εἶνε ἱκανή.

— Αὐτὸ εἶνε ἀληθές· καὶ πρῶτον αὐτὴ δὲν ἔχει ὀδόντας, ἀλλὰ κερατώδη τινὰ ἐλάσματα, μολονότι δὲν ἔχει τόσον ὀγκῶδες σῶμα, εἶνε τόσον δειλή, ὥστε ἓν πτηνόν, περιιπτάμενον ἄνωθεν αὐτῆς, δύναται νὰ τὴν τρέψῃ εἰς φυγήν. Καθίσταται ἐπίφοβος μόνον ἕνεκα τῆς μητρικῆς στοργῆς, ὅταν πρόκηται νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ νεογνά της, ἅτινα γαλουχεῖ. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν φυσητῆρα, διαφέρει.

Ἡ εἰκὼν φαλαίνης γαλουχούσης τὰ νεογνὰ αὐτῆς ἐφάνη τόσον ἀστεία εἰς τὸν Ζωηρόν, ὥστε ἤρχισε νὰ γελᾷ θορυβωδῶς καὶ κατ' ἀρχὰς ἐπίστευσεν ὅτι ἦτο ἀστειότης τοῦ καθηγητοῦ του.

— Δὲν ἀστειεύομαι παντάπασιν, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός· οἱ φαλαινοθῆραι γινώσκουν τοσοῦτον καλῶς τὴν στοργὴν τῆς φαλαίνης πρὸς τὰ μικρὰ αὐτῆς, ὥστε ἐπιτίθενται ἐνίοτε κατὰ τῶν τελευταίων, ἂν καὶ τοῖς εἶνε ἄχρηστα, διότι γινώσκουν ὅτι ἡ μήτηρ αὐτῶν θὰ προτιμήσῃ νὰ φονευθῇ παρὰ νὰ τὰ ἐγκαταλίπῃ.

— Ταλαίπωροι φάλαιναι! εἶπεν ὁ Ζωηρός, καλλίτερα θὰ ἔκαμναν νὰ μὴ τὰς πειράζουν.

Ὁ φυσητὴρ ἐφάνη ἐκ νέου. Ὡς καὶ τὴν πρώτην φορὰν ἐξῆλθε κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ πάλιν ἐβυθίσθη, διασπείρων πολλὴν δυσωδίαν.

— Οἱ ναῦται λέγουν, ἐπανέλαβεν ὁ Ζωηρός, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ τοῦ ψα... αὐτοῦ τοῦ μαστοφόρου ἤθελα νὰ εἴπω, εἶνε τόσον χονδρή, ὅσον εἶνε τὸ ἄλλο σῶμά του καὶ ὅτι περιέχει λευκὸν φαλαίνης, διὰ τοῦ ὁποίου κατασκευάζουν τὰ κηρία. Εἶνε ἀληθὲς αὐτό;

— Ἀληθές.

— Λέγουν ἐπίσης ὅτι τὸ σῶμά της περιέχει ἄμβαρον, τί εἶνε αὐτό;

— Εἶνε ὕλη ἐλαιώδης, τὴν ὁποίαν ἐκκρίνει, ὡς λέγουσιν, ὁ στόμαχος τοῦ κήτους. Ἡ ὕλη αὕτη ἐπιπλέει ἐνίοτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ἐπειδὴ δὲ ἔχει ὀσμήν τινα, εἶνε χρήσιμος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν μυρωδικῶν.

Πέντε ἢ ἓξ ἕτεροι φυσητῆρες ἐφάνησαν μακρόθεν ἐρχόμενοι, σκιρτῶντες ἐπὶ τῶν ὑδάτων καὶ καταδιώκοντες ἀλλήλους, ὡς ἂν ἔπαιζον. Ὁ Ζωηρὸς ἤκουσε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι τὰ γιγαντιαῖα ταῦτα ζῷα περιφέρονται κατ' ἀγέλας, συνισταμένας ἐκ διακοσίων ἢ τριακοσίων.

— Καὶ τοῦτο εἶνε περίεργον ἐπίσης, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλός του· αἱ φάλαιναι, πρὸς ἃς οἱ ἄνθρωποι ἐπιχειροῦν πρὸ αἰώνων λυσσώδη πόλεμον, ἐξοντώσαντες πολλὰς χιλιάδας αὐτῶν, εἶνε λίαν ἀτελῶς γνωσταὶ παρὰ τοῖς φυσιοδίφαις, οἵτινες ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐσύγχυζον τὰ διάφορα καὶ ἀνόμοια αὐτῶν εἴδη. Σήμερον, ὅτε ἡ ἐπιστήμη προώδευσεν, εἶνε ὀγδοήκοντα γένη φαλαινώνγνωστά, πολλὰ δὲ τούτων εἰσέτι εἶνε ἀνεξερεύνητα. Πάντα σχεδὸν τὰ μασοφόρα ταῦτα διαιτῶνται ἐν ταῖς πολικαῖς θαλάσσαις· διωκόμενα ὡσαύτως, καταφεύγουσιν εἰς τὰ ἀπρόσιτα ἐκεῖνα μέρη τοῦ βορείου

Digitized by Google

πόλου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνακάλυψιν ὀνειρεύονται οἱ ναυτικοί.

Ὁ *Φούλτων* ἀφῆκε μετ' οὐ πολὺ ὄπισθεν αὐτοῦ τοὺς φυσητῆρας, πρὸς λύπην τοῦ Ζωηροῦ, ὅστις ἤλπιζεν ὅτι ἐπὶ τέλους τὰ τερατώδη ταῦτα κήτη θὰ ἐξήρχοντο πρὸς στιγμὴν τοῦ ὕδατος καὶ θὰ ἐδείκνυον ὁλόκληρον αὐτῶν τὸ σῶμα. Πρὸς τὴν ἑσπέραν συνήντησαν ἀγέλην δελφίνων, οἵτινες προσῆλθον μετ' οἰκειότητος καὶ ἐτάχθησαν παραπλεύρως τοῦ ἀτμοπλοίου, ὡς ἂν ἡμιλλῶντο μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ταχύτητα. Ὁ Ζωηρὸς παρετήρει καὶ ἐξήταζε τὰ μικρὰ ταῦτα κητώδη καὶ ἀπηύθυνε μυρίας ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Πινσών.

— Οἱ δελφῖνες, εἶπεν ὁ μηχανικός, εἶνε κητώδη ἰχθυοβόρα. Τὰ ἄμορφα ταῦτα ζῶα, ἅτινα τρόπον τινὰ ἀναπνέουν ἐντὸς τοῦ ὕδατος χωρὶς νὰ εἶνε ἀμφίβια, ἐνέβαλον ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰς ἀμηχανίαν τοὺς ζωολόγους ἀγνοοῦντας εἰς ποίαν τάξιν ὤφειλον νὰ κατατάξωσιν αὐτά. Τὸ γένος τῶν δελφίνων εἶνε ἔτι πλέον πολυάριθμον καὶ ποικίλον ἢ τὸ τῶν φαλαινῶν· εὑρίσκονται εἰς πάσας τὰς θαλάσσας καὶ εἰς πάντα τὰ κλίματα.

Ἐνῷ ἐγίνετο ἡ συνομιλία αὕτη, οἱ περὶ τὴν πρῴραν εὑρισκόμενοι ναῦται τοῦ *Φούλτωνος* ἤρχισαν νὰ συρίζωσι τοὺς ἤχους γνωστῶν ἀγγλικῶν ᾀσμάτων, κλίνοντες πρὸς τὸ ὕδωρ.

Ὁ Πινσὼν ἤρχισε νὰ γελᾷ.

Οἱ ἀρχαῖοι, εἶπε πρὸς τὸν μικρὸν αὐτοῦ σύντροφον, ἐκπλαγέντα ἐπὶ τῇ αἰφνιδίῳ ταύτῃ φαιδρότητι, ἐπίστευον ὅτι οἱ δελφῖνες ἦσαν ἐρασταὶ τῆς μουσικῆς. Ἡ δοξασία αὕτη, ὡς βλέπω, διατηρεῖται εἰσέτι. Ἤκουσα πολλάκις ὅτι κατὰ τὰ μεγάλα ταξείδια οἱ ναῦται διασκεδάζουν βλέποντες τοὺς δελφῖνας πλέοντας μετ' αὐτῶν, προσπαθοῦσι δὲ νὰ τοὺς κρατῶσιν ἐγγὺς τοῦ πλοίου συρίζοντες· αὐτὰ δὲν εἶνε μῦθοι, ὡς ἐνόμιζον, διότι τώρα τὸ βλέπω πραγματικῶς.

— Οἱ δελφῖνες ἀγαποῦν τῷ ὄντι τὴν μουσικήν; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρός.

— Καθόλου· ἡ φυσικὴ αὐτῶν ζωηρότης ἑλκύει αὐτοὺς πλησίον τοῦ πλοίου καὶ ὄχι ἡ ἁρμονία, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε κατεσκευασμένα τὰ ὦτά των.

— Ὤ, νά! κυττάξετε δυὸ μικρὰ ποῦ πᾶν μαζὺ ἀνάμεσα εἰς δύο μεγάλα!..

— Πηγαίνουν σιμὰ εἰς τὴν μητέρα των, διότι ἑτοιμάζονται νὰ θηλάσωσι τὸ γάλα της, γάλα κυανοῦ χρώματος.

Ὁ Ζωηρὸς ἀνέῳξεν ὑπερμέτρως τοὺς ὀφθαλμούς, ἀκούων ταῦτα μετ' ἐκπλήξεως, ἐδέησε δὲ ὁ Πινσὼν νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτῷ δὶς ὅτι τὸ γάλα τοῦ δελφῖνος εἶνε κυανοῦν, ὅπως τὸ πιστεύσῃ.

Ὁ ἥλιος ἔδυε ῥαδινὸς ἐν μέσῳ χρυσῆς ὁμίχλης. Ὁ *Δάβις* ἐξακολουθῶν τὴν φυγήν, ἐφάνη τότε ὡς πυρπολούμενος. Ἡ θέα αὕτη ἀνέμνησε τοῖς ναύταις τοῦ *Φούλτωνος* τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πειρατικοῦ ἐμπρησθέντα πλοῖα, καὶ ἕκαστος, τείνας αὐτῷ ἀπειλητικῶς τὴν πυγμήν, τῷ ηὐχήθη τὴν αὐτὴν σκληρὰν τύχην, ἣν αὐτὸς ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἀβλαβεῖς ἐχθρούς του.

Ἡ νὺξ ἐπῆλθε, χλιαρὰ σχεδόν, διότι ἤδη ἔβαινον ἐν τάχει πρὸς τὸν ἰσημερινόν, ἂν καὶ εὑρίσκοντο δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου, ᾐσθάνοντο ἐν τούτοις τὴν θερμοκρασίαν τοῦ Μαΐου. Ὁ Πινσὼν ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ *Δάβις* μετέβαλεν ἐκ νέου πορείαν καὶ διηυθύνετο νῦν πρὸς τὰς Παρθένους νήσους, ἠρώτα δὲ ἑαυτὸν ποῦ ἆρά γε θὰ κατέληγε τὸ καταναγκαστικὸν αὐτὸ ταξείδιον.

Ἐπὶ τρεῖς ἔτι ἡμέρας, χωρὶς οὐδὲν συμβεβηκὸς νὰ μεταβάλῃ τὴν μονοτονίαν τῆς τοιαύτης καταδιώξεως, ὁ *Φούλτων* ἐξηκολούθησε πλέων πρὸς τὰς Παρθένους νήσους. Ἀντὶ νὰ ἐπέλθῃ ἡ παρὰ τοῦ πλοιάρχου ποθουμένη κακοκαιρία, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ πλοῖον αὐτοῦ θ' ἀπέκτα ὑπεροχὴν ὡς πρὸς τὸ τάχος, ἀπέναντι τοῦ *Δάβις*, ὁ ἥλιος λαμπρὸς καὶ ἀκτινοβόλος διέγραφε τὴν καμπύλην τροχιὰν αὐτοῦ ἐν στερεώματι κυανῷ καὶ αἰθριωτάτῳ. Ὁ Ζωηρὸς παρετήρει μετὰ θαυμασμοῦ τὴν ἐπιτεινομένην τοσοῦτον ταχέως μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας, μόλις δ' ἐπίστευεν εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ Πινσών, ὅτι εὑρίσκοντο ἀπέναντι χωρῶν, ἐν αἷς βασιλεύει αἰώνιον ἔαρ, καὶ ὅπου, ἂν ἀπεβιβάζοντο, θὰ ἔβλεπον τὴν ξηρὰν κατάφυτον ὑπὸ φοινίκων, βανανεῶν, κοκκοφοινίκων, καὶ ὑπὸ δρυῶν καὶ σημυδῶν.

Πολλὰς θλιβερὰς ὥρας διῆλθεν ὁ μηχανικός, ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ θεώμενος μακρόθεν τὸν καπνὸν τοῦ *Δάβις*, σχηματίζοντα μελανὸν ἕλικα ἐν τῷ διαυγεῖ οὐρανῷ. Ὁ Πινσὼν ἐμέτρει καὶ ἀνεμέτρει ἀκουσίως τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας, ἃς διῆλθεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ*. Ἂν ἐπείθετο ταῖς συμβουλαῖς τοῦ Βοαζολῆ, οὐ μόνον θὰ εἶχεν ἴδει τὴν Νέαν Ὑόρκην καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, ἀλλὰ καὶ θὰ εὑρίσκετο ἤδη ἐν τῇ ἐπιστροφῇ πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ἀντὶ τούτου ἐφέρετο ἀκουσίως πρὸς ἀγνώστους χώρας, τὸ δὲ πεπρωμένον αὐτοῦ ἐξήρτητο ἐκ τῆς θελήσεως πειρατοῦ, ὅστις, καθὰ διεβεβαίου ὁ πλοίαρχος, ἐφαίνετο ἔχων διάθεσιν νὰ ἐκτελέσῃ τὸν περίπλουν τῆς γῆς!

Ὁ Ζωηρὸς ὅμως εὐτυχέστερος τοῦ Πινσὼν δὲν ἐταράσσετο ὑπὸ τοιούτων προκαταλήψεων. Καίτοι ἐφαίνετο αὐτῷ μονότονος ἡ ἐν τῷ πλοίῳ διατριβή, τὸ παιδίον οὐχ ἧττον συνεμορφοῦτο πρὸς αὐτήν. Προυτίμα καθ' ἑκάστην μεταβαίνων νὰ τοποθετῆται παρὰ τὴν πρῴραν τοῦ πλοίου καὶ ἐκεῖθεν νὰ βυθίζῃ τὸ βλέμμα ἐντὸς τῶν διαυγῶν ὑδάτων. Παρεκίνει τοὺς ναύτας νὰ διηγῶνται αὐτῷ τὴν ἱστορίαν τῶν ταξειδίων των καὶ ἐθαύμαζεν ἀφελῶς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες, ὡς διηγοῦντο, εἶχον ἴδει τὰς τίγρεις καὶ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς πιθήκους διαιτωμένους ἐντὸς τῶν δασῶν.

Περὶ τὴν δείλην, ὅταν ἡ αὔρα ἤρχιζε νὰ πνέῃ,

Digitized by Google

ὁ Ζωηρὸς ἐν τῇ συνήθει θέσει εὑρισκόμενος παρετήρει τὴν πρῴραν τοῦ *Φούλτωνος* σχίζουσαν τὰ κύματα καὶ στέφουσαν αὐτὰ διὰ φωσφοριζόντων σπινθήρων. Ἐγίνωσκεν ἤδη, χάρις τῷ Πινσών, ὅτι οἱ σπινθῆρες οὗτοι παράγονται ὑπὸ μυριάδων εγχυματογενῶν, ἀπείρως μικρῶν ζωϋφίων, ὧν ἡ ὕπαρξις ἀπεκαλύφθη τῷ ἀνθρώπῳ, χάρις εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ μικροσκοπίου.

Ἡ θερμότης ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο τοσοῦτον ἐπαισθητή, ὥστε μολονότι εἶχον θέσει ἀεροφόρους σωλῆνας, ὅπως δροσίζωσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ *Φούλτωνος*, ἡ ἐν τοῖς θαλάμοις διαμονὴ καθίστατο πλέον ἀνυπόφορος, ἑπομένως μόλις ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἐξηγείροντο τοῦ ὕπνου, ἔσπευδον πάραυτα ν' ἀνέλθωσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Πρωΐαν τινὰ τὸ παιδίον ἀνελθὸν ἔτριψε τοὺς ὀφθαλμούς, νομίζον ὅτι ὠνειρεύετο. Ὁ *Φούλτων* ἐφαίνετο πλέων ἐντὸς πρασίνου λειμῶνος πεποικιλμένου δι' ἀνθέων πορφυρῶν καὶ κυανῶν.

— Ἀράξαμεν λοιπόν; ἠρώτησεν.

— Ὄχι δυστυχῶς, ἀπήντησεν ὁ Πινσών· διερχόμεθα ἁπλῶς διὰ τοῦ στρώματος τῶν *σταφυλῶν τῶν τροπικῶν*, φυτῶν ἅτινα οἱ βοτανικοὶ ἀποκαλοῦσι fucus natans. Τὰ θαλάσσια ταῦτα φυτὰ ἐξεφόβισαν πολλάκις τοὺς συμπλωτῆρας τοῦ Κολόμβου, οἵτινες ἐν τῇ ἀμαθείᾳ αὐτῶν ἐπίστευσαν ὅτι ἔπλεον ἐπὶ ὑγρᾶς στερεᾶς.

— Καὶ αὐτὰ τὰ ἄνθη τὰ κόκκινα καὶ τὰ γαλάζια τὰ ὁποῖα φαίνονται, τί εἶνε;

— Εἶνε μέδουσαι, ζῷα ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν τῶν ζῳοφύτων, ὧν τὸ σῶμα συνίσταται ἁπλῶς ὑπὸ πηκτώδους μάζης. Οἱ ναυτικοὶ ἀποκαλοῦσιν αὐτὰς ἀκαλήφας, ἤτοι τσουκνίδας τῆς θαλάσσης, διότι τὰ παράδοξα ταῦτα ὄντα ἐκκρίνουσιν ὑγρόν τι ἐρεθιστικόν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν ἐπομένην διῆλθον διὰ πολλῶν τοιούτων στρωμάτων καὶ ὁ Ζωηρὸς δὲν ἐπαύετο θεωρῶν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος. Ἦτο ἡ 14 Μαρτίου· ὁ Πινσὼν ἐσκέπτετο μετὰ πικρίας ὅτι εἶχε παρέλθει ἤδη μὴν ἀφότου ἐγκατέλιπε τὸ ἐν τῇ ὁδῷ *Νολλὲ* οἴκημα αὐτοῦ, δεκαὲξ δὲ ἡμέραι ἀφότου εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*. Μεγάλην θλῖψιν ἐνεποίουν αὐτῷ αἱ τοιαῦται ἀναμνήσεις καὶ ὁ μηχανικὸς κατηράσθη πολλάκις τὸν Βοαζολῆν, αἰτίαν ἀκουσίαν τῆς ἀπιστεύτου αὐτοῦ περιπετείας.

Πρωΐαν τινὰ καθ' ἣν ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἡτοιμάζοντο ν' ἀνέλθωσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος κατὰ τὸ εἰωθός, ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου.

— Ἑτοιμάζονται νὰ κάμουν τὴν ἑορτάσιμον διακόσμησιν τοῦ *Φούλτωνος*, εἶπεν ὁ ἀξιωματικός, καὶ δὲν δύνασθε νὰ μεταβῆτε εἰς τὸ κατάστρωμα. Μείνατε λοιπὸν ἐδῶ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, ἂν δὲν θέλετε νὰ σᾶς καταβρέξουν.

Ὁ Πινσὼν ἔλαβε βιβλίον τι καὶ ἤρξατο ν' ἀναγινώσκῃ, ὁ δὲ Ζωηρὸς μὴ δυνάμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν προσφιλῆ αὐτῷ θέσιν, ἐκάθισε παρὰ τὴν τράπεζαν τῶν ἀξιωματικῶν.

Περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν ναυτόπαις ἐνουλισμένην ἔχων τὴν κόμην, φέρων μακρὸν λευκὸν ἔνδυμα κατεσκευασμένον ἐξ ἱστίου, κατῆλθεν ὅπως εἰδοποιήσῃ τὸν Πινσὼν ὅτι οὐ μόνον ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἀλλ' ὅτι πολυάριθμος ὅμιλος προσεκάλει αὐτόν. Ἡ καρδία τοῦ μηχανικοῦ ἐσκίρτησε βιαίως. Μήπως ἆρά γε εἶχε προσορμίσει τὸ ἀτμόπλοιον καὶ ὅπως προξενήσῃ αὐτῷ τὴν εὐχάριστον ταύτην ἔκπληξιν εἶχε περιορίσει αὐτὸν ὁ ἀξιωματικὸς ἐν τῇ αἰθούσῃ; Ὥρμησε πρὸς τὸ κατάστρωμα, καὶ ἀνελθὼν ἔστη αἴφνης ψιθυρίζων:

— Τεράστιον!

Κατέναντι αὐτοῦ ἐπὶ ἰκριώματος κεκαλυμμένου ὑπὸ τάπητος καὶ παριστῶντος θρόνον, ἐκάθητο, τὸ πρόσωπον ἔχων κεκρυμμένον ἐντὸς γενειάδος ἐκ στυπίου, ἄνθρωπος φέρων χιτῶνα ἐστολισμένον διὰ στεφάνων φυτῶν θαλασσίων. Διάδημα ἐπίχρυσον ἔστεφε τὸ μέτωπον αὐτοῦ, εἰς δὲ τὴν χεῖρα ἐκράτει μετὰ μεγαλοπρεπείας τρίαιναν. Πέριξ αὐτοῦ ἵστατο ὅμιλος ναυτῶν φερόντων κογχύλας, δι' ὧν προσεποιοῦντο ὅτι ἐσάλπιζον. Μετ' ὀλίγων ἠκούσθησαν οἱ ἦχοι βαρβίτου καὶ κυρία τις, μέλανα μύστακα φέρουσα καὶ στεφομένη ὑπὸ ἐπιχρύσου ἐπίσης διαδήματος, προὐχώρησε πρὸς τὸ ἰκρίωμα σκιρτῶσα, ἐνῷ ναυτόπαιδες γυμνοὶ μέχρις ὀσφύος καὶ φέροντες ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν στεφάνους ἐκ σταφυλῶν τοῦ Τροπικοῦ, ἠκολούθουν αὐτὴν συνωθούμενοι. Φθάσα πρὸ τοῦ θρόνου ἡ κυρία ἐχαιρέτισε, καὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ *Φούλτωνος* ἀντήχησαν εὐθέως αἱ κραυγαὶ «ζήτω ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀμφιτρίτη» ἐνῷ ἡ βάρβιτος ἐτόνιζε τὸν ἐθνικὸν ὕμνον **Yankee Doodle**.

Ὁ Πινσών, ἔκθαμβος ἐπὶ τοῖς τελουμένοις, ἔμενε κεχηνώς, βλέπων τοὺς ἀξιωματικοὺς τηροῦντας ἀτάραχον σοβαρότητα. Ὁ Ζωηρὸς ἐστηρίχθη ἀκουσίως ἐπὶ τοῦ μηχανικοῦ. Ναύτης πλησιάσας τότε, προσεκάλεσε τοὺς δύο ἐπιβάτας ἐξ ὀνόματος τοῦ *μπάρμπα-Τροπικοῦ* νὰ ἐμφανισθῶσι πρὸ τοῦ θρόνου του, ὅπως ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ καὶ δικαιολογήσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐκείνου παρουσίαν των.

Ἅμα τῇ προσκλήσει ταύτῃ, ἣν διηρμήνευσεν αὐτῷ ὁ Ζωηρός, αἰφνιδία ἀστραπὴ ἐφώτισε τὸ πνεῦμα τοῦ Πινσών. Ὁ *Φούλτων* εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ οἱ ναῦται ἡτοιμάζοντο νὰ βαπτίσωσι τοὺς πρώτην φορὰν διερχομένους αὐτὴν ἐπιβάτας.

Ὁ μηχανικὸς ἠρωτήθη περὶ τῆς ἡλικίας του, τῶν ἕξεών του καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ πλοίου παρουσίας του.

— Ὁ Θεὸς ἔστω μοι μάρτυς, ἀπήντησε μετ' εὐθυμίας πρὸς τὸν *μπάρμπα-Τροπικόν*, ὅτι παρὰ τὴν θέλησίν μου εἰσέρχομαι τώρα εἰς τὰ σύνορα

Digitized by Google

τοῦ κράτους σου. Ἂν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν θέλησίν μου, ἑκάστη στροφὴ τοῦ ἕλικος θὰ μὲ προσήγγιζεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν γηραιὰν Εὐρώπην, τὴν ὁποίαν ὁ πλοίαρχός σας θεωρεῖ νεωτέραν τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ Ζωηρὸς ἐντεταλμένος ὅπως μεταφράζῃ καὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀπαντήσεις, ἐξεπλήρου τὸ καθῆκον τοῦτο μετὰ σοβαρότητος, μὴ ἐννοῶν εἰσέτι ὅτι ὁ μεταμφιεσμὸς ἐκεῖνος ἦτο παιδιά. Τὸ ταλαίπωρον παιδίον ἐνόμιζεν ὅτι εὑρίσκετο ἐνώπιον δικαστηρίου, μέλλοντος νὰ δικάσῃ τὸ μικρὸν αὐτοῦ πραξικόπημα, ἂν καὶ αἱ ἀπαντήσεις τοῦ Πινσὼν καθησύχαζον ἐν μέρει αὐτό. Μολοντοῦτο ἅμα ὡς ἦλθεν ἡ σειρὰ αὐτοῦ ν' ἀπολογηθῇ, ἱκέτευσε τοὺς δικαστὰς νὰ μὴ τιμωρήσωσιν αὐτό, ὑποσχόμενος ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε θὰ ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖον, ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης ἀδείας. Ἡ κυρία Ἀμφιτρίτη καθησύχασεν αὐτὸν διὰ λόγων εὐμενῶν, ἐδήλωσε δὲ ὅτι τὰ ἔμφυτα εἰς τὸ φῦλον αὐτῆς τρυφερὰ αἰσθήματα τῇ ἐπέβαλλον τὸ καθῆκον νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τοῦ μικροῦ ταξειδιώτου. Ἡ ὡραία αὕτη κυρία μὲ τὸν πυκνόν της μύστακα ἐνέβαλεν εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν τὸν Ζωηρόν, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ἀνεγνώριζεν ἐν αὐτῇ ναύτην, μεθ' οὗ ἠγάπα νὰ συνδιαλέγηται.

Ὁ Πινσὼν ῥίψας ὡς φόρον ὀλίγα ἀργύρια εἰς τὸ χρηματοφυλάκιον, ὅπερ παρουσίασε πρὸς αὐτὸν αὐτοσχέδιός τις Τρίτων, προσεκλήθη ν' ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ θρόνου, ὅπως λάβῃ παρὰ τοῦ *μπάρμπα-Τροπικοῦ* αὐτοπροσώπως τὴν ὑπογεγραμμένην καὶ ἐπικεκυρωμένην ἄδειαν τοῦ ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ πλοῦ. Ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ ἡγεμονὶς παρεμέρισαν εὐγενῶς παραταχθέντες, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὅπως ἀφήσωσιν ἐλευθέραν τὴν δίοδον εἰς τὸν μηχανικὸν μετὰ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ συνεπιβάτου, ἠνάγκασαν μάλιστα αὐτοὺς νὰ καθήσωσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου των. Τότε ἡ βάρβιτος, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ ἤχου τοῦ αὐλοῦ καὶ τοῦ τυμπάνου, ἀντήχησε θορυβωδῶς. Ὁ *μπάρμπα-Τροπικὸς* προσήνεγκεν εὐγενῶς τὴν χεῖρα πρὸς τὴν σύζυγον, ἥτις φέρουσα τὸ ῥιπίδιον ἐν χερσίν, ἔκαμνε μυρίους γελοίους ἀκκισμούς. Οἱ δύο ἐστεμμένοι σύζυγοι κατῆλθον ἐν ἐπισημότητι τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου, μόλις δὲ ἔπραξαν τοῦτο καὶ αἰφνιδίως ἡ σανίς, ἡ χρησιμεύουσα ὡς ἔδαφος εἰς τὸν θρόνον ἀπεσύρθη, ὁ δὲ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἐκρημνίσθησαν ἐντὸς κάδου πλήρους ὕδατος.

[Ἕπεται συνέχεια]

Στάθμισον καλῶς τοῦτο: ἡ τόλμη εἶνε τυφλὴ καὶ δὲν βλέπει οὔτε τοὺς κινδύνους οὔτε τὰ ἄτοπα· ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι εἶνε κακὸς μὲν σύμβουλος, καλὸς δ' ἐκτελεστής. Λοιπὸν καλὸν μὲν νὰ ἀναμετρῇς τοὺς κινδύνους ἐν τῇ σκέψει, νὰ μὴ τοὺς βλέπῃς δὲ ἐν τῇ ἐκτελέσει, παρεκτὸς ὅταν εἶνε πολὺ μεγάλοι.

ΑΘΗΝΑΪΚΑ

Γάμοι ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐτελοῦντο ἐν Ἀθήναις τὰ συνοικέσια δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ παραδοξοτάτη σελὶς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν τότε Ἀθηναίων. Ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς *προξενειᾶς* μέχρι τοῦ παρὰ τοῖς γονεῦσι τῆς νύμφης ἐπισήμου γεύματος (*ἐπιστρόφια*) παρατιθεμένου τὴν ὀγδόην ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέραν, ἐξελίσσονται πλεῖσται προλήψεις καὶ πλεῖστα ἔθιμα, πείθοντα τὸν ἐρευνητήν, ὅτι δὲν εἶνε δημιουργήματα ἑνὸς καὶ μόνου αἰῶνος· διὰ τὸν στολισμὸν ἰδίως τῆς νύμφης βεβαίως εἰργάσθησαν πολλοὶ αἰῶνες, ἴσως δὲ καὶ πολλοὶ κατακτηταί.

Προξενειά. Τὸ διπλωματικὸν τῆς προξενειᾶς ἔργον ἀνετίθετο κυρίως εἰς γυναῖκας, τὰς πασιγνώστας *προξενήτρας*· σπανίως ἀπεστέλλοντο καὶ *προξενητάδες*, οἵτινες ὅμως δὲν ἦσαν ἐξ ἐπαγγέλματος τοιοῦτοι. Σπανιώτατα δ' ἐτελοῦντο συνοικέσια δι' ἀμέσου συνεννοήσεως καὶ ἄνευ προξενειᾶς.

Τῆς προξενήτρας τὰ καθήκοντα δὲν ἦσαν τυχαῖα· διότι ἔργον αὕτη εἶχε νὰ ἐξυψώσῃ τὰ προτερήματα τοῦ νυμφίου ὑπὸ σωματικήν, διανοητικὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἔποψιν, ἐπιστρέφουσα δὲ εἰς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὴν — ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν ἀπεκρούετο κατ' ἀρχὴν ἡ πρότασις — νὰ ἐξάρῃ τὴν καλλονὴν τῆς νύμφης, ἣν ὁ δυστυχὴς νυμφίος ἦτο καταδεδικασμένος νὰ μὴ ἴδῃ μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ γάμου . . . Φοβερὸν λαχεῖον μετὰ τὴν ἐκκύβευσιν τοῦ ὁποίου ἀμφιβάλλομεν ἂν ἦσαν πολλοὶ οἱ εὐτυχεῖς! Ἡ νύμφη ὅμως ὄπισθεν τῶν *καφασίων* καθημένη, ἔβλεπεν ἐνίοτε τὸν μελλόνυμφον, ὅστις διήρχετο ἐπίτηδες — προφυλαττόμενος ὅμως μὴ τὸν ἴδωσιν οἱ εἴρωνες γείτονες — πρὸς ἔνδειξιν ἐνδιαφέροντος, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν πολλάκις τοῦ καινουργοῦς *τζουμπέ*, τοῦ *καλπακίου*, καὶ τῆς *ποδεμῆς*, ὡς ἐκάλουν τότε τὴν ὑπόδεσιν.

Μεταξὺ πολλῶν παραδειγμάτων πονηρίας καὶ ἐπιδεξιότητος προξενήτρας ἐπιφανῆ κατέχει θέσιν τὸ ὅτι κατώρθωσε νὰ νυμφεύσῃ πάμπτωχον καὶ ξένον νέον καὶ νὰ τὸν παραστήσῃ πλουσιώτατον, χωρὶς νὰ δύνανται μετὰ ταῦτα νὰ τὴν ἐλέγξωσιν ὡς ψευσθεῖσαν, διὰ τοῦ διφορουμένου *ἂν 'πάρῃ* (πρφ. ἀμ-πάρῃ)· διότι, ἔλεγεν, ὅτι ὁ «γαμβρὸς ἂν πάρῃ ἔχει στάρι, ἂν πάρῃ ἔχει κριθάρι» κτλ. οἱ δ' ἀκούοντες ὑπέθετον ὅτι ἔχει *ἀμπάρια* δηλ. ἀποθήκας πλήρεις τοιούτων.

Ἐὰν ἡ τῆς προξενήτρας πρὸς τὴν μητέρα τῆς νύμφης πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτή, μετὰ τῶν ἀναγκαίων πάντοτε ἐπιφυλάξεων, ὅπως ἐρωτηθῇ καὶ ὁ *ἀφέντης*, τότε ἀπήρχετο αὕτη, σύρουσα — ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὑπῆρχον ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἄλλαι ἄγαμοι κόραι — ἠχηρότατα τὸ ὑπόδημά της (πασουμάκι της)· ἐθεωρεῖτο δὲ τοῦτο ὡς εὐχὴ διὰ τὰ ὅμοια... Τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν ἐπανήρχετο ἡ προξενήτρα ἐὰν δὲ καὶ τοῦ πατρὸς ἡ

Digitized by Google

ἀπάντησις ἦτο καταφατικὴ, ἐλάμβανε τὴν *κόπια* δηλ. σημείωσιν τῶν προικώων, ἣν παρέδιδε τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ γαμβροῦ, ὅπως ἐπιφέρῃ τὰς παρατηρήσεις της. Καὶ ἐν μὴ ἀποδοχῇ ὅμως τῆς προτάσεως τῆς προξενήτρας, ἡ ἀποποίησις ἐγίνετο πλαγίως καὶ τεχνηέντως, πρὸς πρόληψιν δυσαρεσκειῶν, συνήθως διὰ τῶν φράσεων «καλὸς καὶ ἄξιος, δὲν σοῦ λέω, μὰ δὲν ἔχομε καιρὸ», «ἂν εἶνε τῆς τύχης θὰ γείνῃ» κτλ. Ἰδίως δὲ τὴν ἐξ ἐπαγγέλματος προξενήτραν περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο, φοβούμενοι τὴν *κακογλωσσιά* της· διότι ὅλως ἀφανῶν καὶ ἀγνώστων οὐσῶν τῶν παρθένων ἠδύνατο νὰ διαδώσῃ περὶ αὐτῶν ὅ,τι ἤθελε καὶ νὰ πιστευθῇ. Τόσον δὲ σπανία ἦτο ἡ ἀπότομος τῆς προξενήτρας ἢ τοῦ προξενητῆ ἀποπομπὴ, ὡς καὶ ἡ συνεπείᾳ ἀποῤῥίψεως προτάσεως βιαία ἢ μὴ τῆς κόρης ἀπαγωγὴ, ὥστε τοιοῦτο γεγονὸς ἐγένετο θέμα τοῦ ὡραίου δημοτικοῦ ᾄσματος :

Ὅλα τὰ πουλάκια ζυγὰ, ζυγὰ,
τὤρημο τ' ἀηδόνι τὸ μοναχὸ
περπατεῖ στοὺς κάμπους μὲ τὸν ἀητὸ κτλ.

ὅπερ τόσον εἶνε ἐν Ἀθήναις διαδεδομένον, καὶ καθ' ὃ «*Πολίτης* πραμματευτὴς καὶ Μεσολογγίτης ξενιτευτὴς, ἀπήγαγε τὴν ξανθομαλλοῦσα τὴν Ἀθηνιά» ἀφοῦ

τοὺς προξενητάδες τοὺς ἔδιωξαν
καὶ τῆς προξενήτραις τῆς ἔσπρωξαν...

Κόπια. Αὐτὴ ἦτο, ὡς εἴπομεν, σημείωσις τῶν προῖκα διδομένων· ἐγράφετο δ' ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἤ, ὅταν ἦτο ἀγράμματος, ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς συνοικίας. Ὁ χάρτης τῆς *κόπιας* ἦτο σχήματος ἐπιμήκους, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐτίθετο τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, φέρον εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας συνήθως τὰ γράμματα ΙC. ΧΡ. ΝΙ. ΚΑ. δηλ. Ἰησοῦς Χριστὸς Νικᾷ. Τινὲς ὅμως ἐπὶ τῆς κεφαλίδος εἶχον τὰς λέξεις «εἰς δόξαν Χριστοῦ», τὸ δὲ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐτίθετο εἰς τὸ ἄγραφον μέρος τῆς *κόπιας*, οὕτως ὥστε, συμπτυσσομένης ταύτης ἐν εἴδει ἐπιστολῆς, ὁ σταυρὸς νὰ καταλαμβάνῃ τὴν θέσιν τῆς ἐπιγραφῆς. Μετὰ τὰ ἐν τῇ κεφαλίδι τῆς *κόπιας* Χριστιανικὰ σύμβολα ἐτίθετο ἡ εὐχὴ «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος» κτλ., συνήθως προσετίθεντο οἱ Ἅγιοι Θεόστεπτοι βασιλεῖς καὶ ἰσαπόστολοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη, ἐνίοτε ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος, πάντοτε δὲ ὁ μεγαλομάρτυς Προκόπιος, ὅπως *προκόψουν*. Τελευταῖον ἐτίθετο «καὶ ἡ εὐχὴ τῶν γονέων νὰ σώζῃ. Ἀμὴν».

Μετὰ τὰ προκαταρκτικὰ ταῦτα, ἡ κυρίως *κόπια* ἤρχιζε διὰ τῆς φράσεως «*Καγὼ* δίδω εἰς τὴν κόρην μου ... προῖκα» καὶ εἵπετο ὁ κατάλογος τῶν προικώων, διακρινομένων εἰς πατρικὰ καὶ μητρικὰ, τέλος δ' ἐπανελαμβάνετο « καὶ ἡ εὐχὴ τῶν γονέων » προστιθεμένων ἐνίοτε καὶ εὐχῶν τινων, ὡς «ἐμεῖς 'λίγα καὶ ὁ Θεὸς πολλὰ», κτλ.

Μετὰ τὴν πλήρη συμφωνίαν τῶν δύο οἰκογενειῶν, ὡς πρὸς τὸ οὐσιωδέστατον τῆς προικὸς ζήτημα, οἱ *συμπέθεροι* ἔδιδον τὰς χεῖρας, τῆς προξενήτρας ἡ ὑπηρεσία, ἐπαρκῶς ἀνταμειβομένης, ἔληγε, καὶ ἤρχιζεν ἡ τοῦ *νοταρίου*.

Προικοσύμφωνον. Τρεῖς συνήθως πρὸ τοῦ γάμου ἡμέρας μετεκαλεῖτο ὁ *νοτάριος*, ὃν θεωροῦμεν περιττὸν νὰ περιγράψωμεν, διότι τὸ ὄνομά του μόνον προφερόμενον καὶ μικρὰ φαντασία ἀρκοῦσιν, ὅπως ἀναπαραστῇ πρὸ τῶν ὀμμάτων παντὸς, ὁ γενειοφόρος, σοβαρὸς μέχρι σκαιότητος, ἐπιβλητικὸς, διοπτροφόρος, ἀδιακόπως *ξηροβήχων* μὲ *ἀντεριὰ* καὶ *καλπάκιον νοτάριος*, φέρων ὑπὸ μάλης τὸ μέγα τῶν προικοσυμφώνων βιβλίον[1]. Τὸ ἀξίωμα τοῦ *νοταρίου* ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον τιμητικῶν, διὰ τοῦτο βλέπομεν ἄνδρας ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων τοπικῶν οἰκογενειῶν ἀναλαμβάνοντας τοῦτο.

Ὁ *νοτάριος* μετὰ τοῦ ἱερέως, μαρτύρων τινῶν ἀορίστου ἀριθμοῦ καὶ τοῦ *κουμπάρου*, ἐξετίμα τὴν προῖκα, ἀντέγραφε τὴν *κόπια* ἐπὶ τοῦ βιβλίου του καὶ ὑπέγραφεν· εἶτα ὑπέγραφεν ὁ ἱερεὺς, ὁ πατὴρ τῆς νύμφης, ὁ πατὴρ τοῦ γαμβροῦ, ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτων στενότερός τις συγγενὴς ἐκ τῶν ἀνιόντων, ὁ *νονὸς*, ὁ γαμβρὸς καὶ τέλος οἱ μάρτυρες· ἂν δὲ οἱ γονεῖς ἦσαν ἀγράμματοι, ἐγίνετο τούτου μνεία ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ.

Ἰδοὺ ὁ τύπος ἑνὸς τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκ τῶν σωζομένων προικοσυμφώνων.

«1750 *Σεπτεμβρίου* 16.

»Ἡ προικοπαράδοσις τῆς *νεονύμφης* Εὐδοκίας ὁποῦ τῆς παραδίδει ὁ αὐθέντης της σιὸρ Μπενάρδος Καπετανάκης.

»Ἀρχῆς κασέλα μία. (Ἕπεται ὁ κατάλογος πάντων τῶν προικώων[2]). Καὶ ἡ εὐχὴ τῶν γονέων.

»Τάσσει δὲ καὶ ὁ Θεοδωρῆς Σπανὸς τῆς συμβίας του Εὐδοκίας διὰ *προγαμιὰν* αὐτῆς δωρεὰν γρόσια τὸν ἀριθμὸν ἑξήκοντα ἕνα[3] καὶ ἡ εὐχὴ τῶν γονέων, ἀμήν».

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ μετὰ τῆς λέξεως *βεβαιόνω*).

«ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ
»νοτάριος τῆς πολιτείας[4]».

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ προικοσυμφώνου ἀ-

1. Τινὰ τῶν βιβλίων τούτων, ὧν τὸ ἀρχαιότερον φέρει χρονολογίαν 1750, διεσώθησαν παραδόξως ἐκ τῆς πανωλεθρίας τοῦ πολέμου, καὶ ὑπάρχουσι κατατεθειμένα εἰς τὸ ἐνταῦθα συμβολαιογραφεῖον τοῦ κ. Β. Λαμπρούλη.

2. Μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλάκις κατελέγετο καὶ «ὁ ἀέρας τοῦ σπιτιοῦ» δηλ. δουλεία ἀπόψεως. (de prospectu).

3. «Ὢ! πῶς ἀλλάζουν οἱ καιροὶ ς' τὸν κόσμον ἐδῶ [κάτω!»

4 Ἄλλα προικοσύμφωνα διάφορον ἔχουσι τύπον π. χ. τὰ τοῦ νοταρίου Ἀντωνίου Καρόρη ἀρχίζουσιν ὡς ἑξῆς· «Εἰς δόξαν Χριστοῦ κτλ». Οὐδέποτε ὅμως ἐξ οὐδενὸς λείπει τὸ «ἀρχῆς κασέλα...» ἢ «ἀρχῆς σεν-

Digitized by Google

νεχώρει ὁ νοτάριος, προσερχόμενοι δὲ οἱ συγγενεῖς—οἵτινες καθ' ὅλην τὴν πρὸ τοῦ γάμου ἑβδομάδα ἦσαν εἰς ἀέναον κίνησιν — *ἔρραινον τὰ προικιά*.

Ἔκθεσις τῶν προικώων. Οἱ μεταβαίνοντες ὅπως ῥάνωσι τὰ προικιὰ *ἐστολίζοντο*· διότι τὸ ῥαίνειν ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπόλαυσις, τιμή, καθῆκον καὶ μυστήριον. Τὰ προικιὰ ἦσαν τοποθετημένα ἐπιμελῶς ἐν τῇ αἰθούσῃ. Καὶ τὰ μὲν ἐφαπλώματα, στρώματα, προσκέφαλα, ὀθόναι κτλ. ἀπετέλουν τὸν λεγόμενον *γιοῦκον*, ἤτοι σωρὸν τετραγωνικὸν κανονικόν· τὰ δὲ ἐνδύματα τῆς πολυτελείας ἐκρέμαντο ἐπὶ σχοινίου δεδεμένου διαγωνίως ἐν τῇ αἰθούσῃ. Εἰς κατάλληλον θέσιν ἐτοποθετοῦντο τὰ *λουτρίκια*, ἅτινα ἦσαν δῶρον τοῦ γαμβροῦ, πλὴν τῆς *λουτρόμπολιας*, ἣν ἐκέντα ἡ νύμφη. Μεταξὺ τῶν λουτρικῶν δώρων τοῦ γαμβροῦ κατελέγοντο καὶ τὰ *λαλούνια*, ὑψηλότατα ξύλινα ὑποδήματα τοῦ εἴδους τῶν *τσοκάρων*, ἅτινα, ὡς οἱ ἀρχαῖοι κόθορνοι, καθίστων τὸν ἄνθρωπον τεράστιον τὸ ὕψος. Ἡ φέρουσα δὲ ἐν τῷ λουτρῷ τὰ *λαλούνια* δὲν ἠδύνατο νὰ βαδίσῃ, ἂν δὲν ἐβαστάζετο διὰ τῶν βραχιόνων ὑπὸ δύο γυναικῶν. Ἐκτὸς τῶν λουτρικῶν, δῶρον τοῦ γαμβροῦ ἦτο καὶ ἡ ἀργυρᾶ *ταμπακέρα*, ἐφ' ἧς συνήθως ἦτο ἀποτετυπωμένος δικέφαλος ἀετός· αὕτη εἶχε κάτωθεν τοῦ καλύμματός της καθρέπτην, ἐντὸς δὲ μικρὸν ἀργυροῦν κτένιον, *τσιμπιδάκι*, καὶ τὸ πολυθρύλητον *σουρμεντέρι*, ἤτοι ἐργαλεῖον ἀργυροῦν ἐν σχήματι μολυβδοκονδύλου, δι' οὗ ἔβαφον τὰς κάτω βλεφαρίδας καὶ ἐμήκυνον τοὺς ἔξω κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν. Τὰ δῶρα ταῦτα ἀπέστελλεν ὁ γαμβρὸς *μέσα 'ς τὸ σινὶ*, ὅπερ ἦτο μέγα *ταψὶ* χάλκινον κασσιτερωμένον, ἐφ' οὗ ἦσαν ἀποτετυπωμένα διάφορα κοσμήματα, ἀετοί, κυπάρισσοι, κτλ. Εἰς τὸ *σινὶ* ἔθετεν ὁ γαμβρὸς καὶ χρήματα, κτένια, μίαν ὀκᾶν λευκοῦ σάπωνος, κινᾶ, καὶ ἕτερόν τι φάρμακον, ὅπερ ἕνεκα τῆς παραδόξου χρήσεώς του ὀφείλομεν ν' ἀποσιωπήσωμεν. Πάντα ταῦτα ἔμελλον νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὑπὸ τῆς νύμφης εἰς τὸ λουτρόν. Εἰς ταῦτα δὲ προσέθετεν ὁ γαμβρὸς καί τινα δῶρα διὰ τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ τὴν τροφόν της. Τὸ *σινὶ* ὑπεδέχοντο πανηγυρικῶς, ἡ δὲ ἀγγελία *ἔρχεται τὸ σινὶ* ἠλέκτριζε τὴν συνοικίαν ἅπασαν· εὐθὺς τὰ δύο φύλλα τῆς ἔξω θύρας ἤνοιγον, ἐνῷ μετὰ πατάγου ἔπιπτον τὰ *κολντεμίρια*, ἤτοι οἱ δύο σιδηροῖ μοχλοὶ οἱ τιθέμενοι ὄπισθεν τῶν δύο φύλλων.

Τὰ λουτρίκια ἦσαν ἀναπόφευκτα καὶ τῆς ἄκρας τοὔκα χάρινη*. Ἄξια μελέτης εἶνε καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀρχαίοις προικοσυμφώνοις καὶ ἄλλοις συμβολαίοις ἀπαντῶντα γυναικεῖα ὀνόματα, ὡς π. χ. Κρέουσα, Φεφρόνα, Χάρη, Μελάνη, Πιστήμη, Ταρῶ, Μπίτσα, Πουλχερία, Ταλιῶ, Κασιοῦ, Ντενεδία, Σύρμω, Παγώνα, Κλίνω, Γατιανή, Ζηνοβία, Καλομοῖρα, Λυμπίτσα, Δόμνα, Δάφνη, Καῤῥίτα, Δροσιά, Ἐργίνα, Κοῦζα, Ἀνησιά, Σμερούδα ἢ Σημερούδα, Προκόπη, Εὐφημία, κτλ.

πολυτελείας ἐνδύματα, μεγάλη δ' ἐθεωρεῖτο τιμὴ τὸ ἔχειν πολυτελῆ τοιαῦτα, τοῦ λουτροῦ ὄντος τοῦ μόνου μέρους, εἰς ὃ ἐγίνετο κοινωνία πολλῶν γυναικῶν, ἕνεκα ἐντελοῦς ἐλλείψεως τῶν σήμερον ἐν χρήσει δημοσίων περιπάτων. Εἰς τὸ λουτρὸν ἐπεδείκνυον τὰ τιμαλφῆ των ἀντικείμενα.

Μέσῳ λοιπὸν τῶν λουτρικῶν προικώων ἐνδυμάτων ἔκειτο τὸ *τάσι*, ἤτοι μετάλλινον δοχεῖον, δι' οὗ ἐν τῷ λουτρῷ ἔῤῥιπτον ἐπὶ τοῦ σώματός των ὕδωρ ἢ προητοίμαζον *σαπουνάδαν*· ἐπὶ τοῦ *τασίου* τούτου προσερχόμενοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἔῤῥιπτον χρήματα ἢ κοσμήματα, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς ἀποτελοῦντα μέρος τῆς προικός. Τοῦτο δὲ ἦτο τὸ *ῥαίνειν τὰ προικιά*.

Ὀγκώδη ἔπιπλα, ὅπως συνειθίζεται νῦν, δὲν ἐδίδοντο προῖκα. Ἐν τοῖς προικῴοις κατελέγοντο καὶ ἀσπρόῤῥουχα τοῦ γαμβροῦ, ἐξ ὧν τὰ ὑποκάμισα ἦσαν ἄκοπα κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στῆθος, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς καινουργότητός των.

Λουτρόν. Ἡ δύο πρὸ τοῦ γάμου ἡμέρας (Παρασκευὴν) μετάβασις τῶν μελλονύμφων εἰς τὸ λουτρὸν ἦτο ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Μὴ φοβεῖσθε ὅμως μήπως γείνῃ συνάντησίς τις· αἱ ὧραι ἦσαν προσδιωρισμέναι, τῶν μὲν ἀνδρῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρι μεσημβρίας, ὅτε δι' ἰσχυρῶν κρότων, οὓς ἐποίουν οἱ *χαμαμτζῆδες* κτυπῶντες τὰ *τάσια* ἠγγέλλετο αὐτοῖς ὅτι εἶνε ὥρα νὰ ἀπέλθωσι, τῶν δὲ γυναικῶν ἀπὸ μεσημβρίας μέχρις ἑσπέρας, ὅτε ἐκρότουν τὰ *τάσια* αἱ λουτράρισσαι, ὅπως ἀπέλθωσιν αἱ γυναῖκες, διότι τὴν νύκτα ἤρχοντο πάλιν ἄνδρες.

Ὁ γαμβρὸς μετέβαινεν εἰς τὸ λουτρὸν πανηγυρικῶς συνοδευόμενος ὑπὸ συγγενῶν του καὶ φίλων καὶ εἶτα ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν του ἀναμένων τὴν Κυριακήν . . . Ἡ νύμφη μετέβαινεν εἰς τὸ λουτρὸν συνοδευομένη ὑπὸ ἡλικιωμένων συγγενῶν της, καὶ μόνον συγγενῶν της, μέσῳ τῶν ὁποίων ἐβάδιζεν ἐστολισμένη, προηγουμένων ἐνίοτε τῶν ὀργάνων τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ γαμβροῦ, ἅτινα ἅμα ἔφθανεν ἡ νύμφη εἰς τὸ λουτρὸν ἀπήρχοντο. Ἡ νύμφη ἐφόρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς *σουλοῦκι*, ἤτοι λεπτὸν λευκὸν μανδύλι καλύπτον μέρος τοῦ προσώπου, τὸ δὲ σῶμά της εἶχε ἐγκεκορδυλημένον διὰ *φερετζὲ*, ὅστις ὡμοίαζε τὸ σημερινὸν ἀδιάβροχον (imperméable).

Αἱ λουτράρισσαι (τελάκισσαις καὶ νατήρισσαις) παρετάσσοντο πρὸς ὑποδοχὴν τῆς νύμφης· ἡ προϊσταμένη αὐτῶν — *ἡ χαμαμτζίνα* — ἥτις συνήθως ἦτο Ὀθωμανὶς καλῆς οἰκογενείας, ἐλάμβανε τὴν μελλόνυμφον ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τὴν ὡδήγει, ἐνῷ αἱ λουτράρισσαι παρατεταγμέναι ἔῤῥαινον αὐτὴν διὰ φιαλιδίων πλήρων ῥοδοστάγματος· τὰ φιαλίδια ταῦτα ὀνομαζόμενα *καντιά* εἶνε ἐν χρήσει καὶ σήμερον εἰς τὰς ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ λουτρῷ ἡ νύμφη *ἔβαζε κινάδες* εἰς τὴν κόμην, εἰς τοὺς ὄνυχας τῶν χειρῶν καὶ τοὺς μεγάλους τῶν ποδῶν, τοὺς δὲ δακτύλους τούτους περι-

είλισσον ἐπιμελῶς διὰ λεπτῶν τεμαχίων ὑφάσματος ὅπως μὴ ἡ βαφὴ ἀπὸ τῶν ὀνύχων μεταδοθῇ καὶ εἰς τὴν σάρκα. Ἀναχωροῦσα τοῦ λουτροῦ ἡ μελλόνυμφος ἐφιλοδώρει τὰς λουτράρισσας δι' ὑφασμάτων, μανδυλίων, κοσμημάτων, χρημάτων κλ. Ἐπειδὴ δὲ συνήθως αἱ παρθένοι λουόμεναι οὐδέποτε ἐπλήρωνον, κατὰ τὴν ἀναμενομένην ταύτην ἡμέραν αἱ λουτράρισσαι ἀπεζημιοῦντο· πρὸς τούτοις ἄφινον δῶρα καὶ διὰ τοὺς *λουτράρηδες* δηλ. τοὺς *τελάκηδες* καὶ τὸν θερμαστὴν, καὶ οὕτω ἡ νύμφη ἐπανήρχετο ἡσύχως καὶ μέσῳ εὐχῶν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον.

Ἑορτὴ τῶν παρθένων. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐγίνετο ἡ ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα *κινᾶ - γκεγκέσι* ἑλληνικωτάτη διασκέδασις τῶν κορασίων, φίλων τῆς νύμφης. Ὠνομάζετο δὲ ἡ ἑορτὴ οὕτω, διότι ἡ ἡνύμφη ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς ἐκ τοῦ λουτροῦ τὸν περισσεύοντα κινᾶ, δι' οὗ ἐβάπτοντο ἐλαφρῶς εἰς τοὺς ὄνυχας τῶν χειρῶν αἱ φίλαι της. Αὗται ἐπειδὴ δὲν ταῖς ἐπετρέπετο νὰ παρευρίσκωνται εἰς γάμους, διεσκέδαζον μόναι μετὰ τῆς νύμφης. Εἰς τὴν διασκέδασιν ταύτην, ἥτις παρετείνετο μέχρι βαθείας νυκτὸς, οὐδεὶς ἀνὴρ, οὐδεμία γραῦς παρίστατο... Ἔτρωγον, ἐχόρευον, ἐτραγῴδουν, ἀπήγγελλον σατυρικὰ ποιήματα, ἔλυον αἰνίγματα, λογοπαίγνια, καὶ ἐν γένει ἔπαιζον διαφόρων εἰδῶν παίγνια, καὶ ἀνεκοίνουν ἀλλήλαις τὰς περὶ τοῦ μέλλοντός των γλυκείας ἐλπίδας. Ὅτε δὲ ἤκουον τὴν λυπηρὰν εἴδησιν ὅτι ἦτο ὥρα νὰ ἀπέλθωσιν, ἐνηγκαλίζοντο καὶ κατησπάζοντο τὴν νύμφην δακρύουσαι καὶ εὐχόμεναι αὐτῇ

νὰ ζήσῃ νὰ γεράσῃ
καὶ νὰ ἀσπρομαλλιάσῃ,
νὰ κάμῃ γυιοὺς περίσσιους;
καὶ πλοῦμα θεχατέρα!

Οἱ δὲ γονεῖς, ἀδελφοὶ, συγγενεῖς, μετὰ ὑπηρετῶν κρατούντων φανοὺς, τὰς ὡδήγουν εἰς τὰς οἰκίας των, ἔνθα παρεδίδοντο εἰς ὕπνους καὶ ὄνειρα.

Προικοπαράδοσις. Τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου, ἥτις συνήθως ἦτο Σάββατον, παρεδίδοντο τὰ *προικιά*. Ἅμα προσήγγιζεν ἡ ὥρα τῆς μετακομίσεώς των εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἤρχοντο τὰ ὄργανα, δηλ. *βιολιὰ* καὶ *λαοῦτα* ἀποστελλόμενα ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ, ὅστις καθ' ὅλας ταύτας τὰς διαδικασίας ἦτο ἀόρατος. Τὰ προικιὰ ἐφορτώνοντο ἐπὶ ὡραίων ἵππων — μὴ ὄντων ἐν χρήσει κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἄλλων μεταγωγικῶν μέσων — περιττοῦ πάντοτε ἀριθμοῦ· τοὺς ἵππους συνήθως ἐδανείζοντο παρ' Ὀθωμανῶν, οἵτινες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἐδέχοντο τὴν προσφερομένην αὐτοῖς ἀμοιβὴν, ἀλλὰ τοὺς παρεχώρουν δωρεὰν εἰς τοὺς χριστιανοὺς συμπολίτας των. Ἀφοῦ ἐπὶ τῶν ἵππων ἐφορτώνοντο ἐπιμελῶς τὰ προικιὰ, ἐπὶ τῶν προπορευομένων δὲ τριῶν καλλιτέρων ἵππων ἐκάθιζον τρία ἄρρενα ἀμφιθαλῆ παιδία, προηγουμένων τῶν μουσικῶν πεζῇ, ἐξεκίνει ἡ συνοδεία, βαδίζουσα βραδέως, σοβαρῶς καὶ ἐπισήμως. Ὅθεν διήρχοντο τοὺς ἔρραινον δι' ὀρυζίου, ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον, ἀλλὰ καὶ διὰ βαμβακοσπόρου, σημείων εὐτυχίας καὶ μακροβιότητος. Ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τὰ ὄργανα ἔπαιζον γοργόν τι τεμάχιον, *ταξίμι*, ὑπὸ τὸν ἦχον τοῦ ὁποίου μετεκομίζοντο τὰ προικιὰ καὶ ἐτίθεντο εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον, ὅπερ ἐκλείδωνον ἐπιμελῶς, τὴν δὲ κλεῖδα παρελάμβανεν ὁ κουμπάρος, ἵνα παραδώσῃ αὐτὴν τῷ νυμφίῳ μετὰ τὸν γάμον.

Ἑσπεριναὶ προπαρασκευαί. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ἡ *τελάκισσα*, ἥτις τὴν ἔλουσε, καὶ τῆς ἔπλεκε τὴν κόμην εἰς πολλὰς καὶ μικρὰς *πλεξίδας*, ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα συνήθως, τῆς ἔβαζε τὰ *πισκιούλια* δηλ ἔπλεκε μετὰ τῆς κόμης καὶ ὁμοίου χρώματος μέταξαν· τὰ πισκιούλια ταῦτα κατέληγον εἰς κροσσοὺς ἀποτελουμένους ἐκ τῆς κόμης, τῆς μετάξης, καὶ χρυσῶν νημάτων. Ἀναχωρούσης τῆς *τελάκισσας* ἤρχιζε τὸ ἐπίσημον ἔργον τῆς *στολίστρας*, πρωταγωνιστούσης ἐν ταῖς προπαρασκευαῖς. Ἡ στολίστρα ἦτο ἐπιδεξιωτάτη τεχνίτις καὶ ὀλίγισται ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις τοιαῦται, ὧν τὰ ὀνόματα, ὡς π. χ. τὸ τῆς Πιτούραινας, διεσώζοντο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Πρῶτον καθῆκον τῆς στολίστρας ἦτο τὸ *ξεχνούδιασμα* ἢ *ξούρισμα* τῆς νύμφης. Τοῦτο ἐγίνετο ἢ διὰ μεταξίνου νήματος (*μπερσῆμι*) ὅπερ διὰ τῶν δακτύλων περιήλειφεν οὐσίᾳ τινὶ ἰξώδει (*σαμσακῆζι*), ἢ διὰ λεπτῆς ὑέλου καταληγούσης εἰς κοπτερὰν ἄκραν (*ἀθέραι*) καὶ τεμαχίου οὔσης φύσκης ἐπὶ τούτῳ πωλουμένης, ἢ διὰ τοῦ λεγομένου *ἀγντᾶ*, μίγματος δηλ. ἀποτελουμένου ἀπὸ *σαμσακῆζι*, μέλι, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ κολλώδη οὐσίαν. Ἅμα συνετελεῖτο τὸ *ξεχνούδιασμα*, ἤλειφεν ἡ στολίστρα τὸ πρόσωπον τῆς νύμφης διὰ δηλητηριώδους τινὸς παχυμύρου (*ἀλοιφῆ*) «γιὰ νὰ πάρῃ τὴν πυράδα» ὡς ἔλεγον, καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἡ πτωχὴ μελλόνυμφος ἀπεκοιμᾶτο!...

Εὐτρεπισμὸς τῆς νυμφικῆς κλίνης. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν οἱ στενώτεροι συγγενεῖς τῆς νύμφης ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ὅσοι ἦσαν *μονοστέφανοι καὶ ἀπίκρατοι*(!;) μετέβαινον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ὅπως *στρώσουν τὸ κρεββάτι*· τὸ ἔρραινον διὰ σακχαρικῶν, καὶ κάτω μὲν τοῦ μεγάλου προσκεφαλαίου ἔθετον ἐννέα ἀμύγδαλα —ὅπως *κάμῃ* ἐννέα υἱούς — δεδεμένα ἐντὸς μανδηλίου, μεταξὺ δὲ τῶν στρωμάτων ἔθετον ψαλλίδιον ἀνοικτὸν—ὅπως κοποῦν ἡ *κακαῖς γλώσσαις ἡ κατάραις, τὰ μάγια, τὸ μάτι, τὸ κάρφωμα*, καὶ ἰδίως τὸ φοβερὸν *δέσιμο*...—καὶ τεμάχιον παλαιοῦ δικτύου ἀνήκοντος εἰς ψαρᾶν, ὅστις δὲν ἐψάρευε πλέον.... Τοῦτο ἦτο πολύτιμον ἐγκόλπιον, μετὰ τὸν γάμον μὲν τιθέμενον εἰς τὰ εἰκονίσματα, μετὰ δὲ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων ἐν-

Digitized by Google

τὸς τοῦ μικροῦ στήθους των. . . ἄπταιστον ἀντιφάρμακον κατὰ πάσης μαγείας.

(Ἕπεται τὸ τέλος). Δ. Γρ. Κ.

Εἰς πάντας σχεδὸν εἶνε γνωστὸς ὁ χορὸς τῆς ταραντέλλας, θεωρούμενος ἐθνικὸς τῶν Νεαπολιτανῶν. Ἡ ζωηρὰ μουσικὴ αὐτοῦ, ἥτις ποικίλλει ἐνίοτε κατὰ τόπους, εἶνε γνωστὴ ὡσαύτως καὶ ἐκ μελοδραμάτων τινῶν, ὡς τοῦ τῆς «Βωβῆς τῶν Πορτίκων», τοῦ «Φρὰ-Διάβολο» καὶ ἄλλων, ὀλίγοι ὅμως γινώσκουσι τὴν ἀρχὴν τῆς ταραντέλλας καὶ τὴν καταγωγὴν τοῦ ὀνόματος αὐτῆς. Περὶ τούτου ἀντὶ ἰδίας μελέτης ἀρκούμεθα νὰ μεταφέρωμεν ὧδε ὅ,τι ὁ κ. Φ. Λενορμὰν ἔγραψεν ἐν τῷ ἀξίῳ πολλοῦ λόγου συγγράμματι αὐτοῦ· «La grande Grèce, paysages et histoire». Ὁ κ. Λενορμὰν μετὰ τὴν μακρὰν περιγραφήν, ἣν ποιεῖται τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως Τάραντος καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς, παρεισάγει ὡς συναφεῖς τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως ταύτης δύο μελέτας, ὧν ἡ μὲν εἶνε περὶ τῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἰσαγωγῆς τῆς γαλῆς ὡς ζώου κατοικιδίου εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας διὰ τῶν Ταραντινῶν, ἀναγομένη εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν τοῦ Τάραντος, ἡ δὲ περὶ τῆς ταραντέλλας, ἀναγομένη εἰς τὴν τοῦ μέσου αἰῶνος. Τὸ δεύτερον τοῦτο, ὅπερ εἶνε τὸ 12 κεφάλαιον τοῦ συγγράμματος, μεταφέρομεν αὐτολεξεί, ἔχον οὕτως:

Α. Μ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ
τῆς ταραντέλλας.

Πῶς δύναμαι νὰ καταλίπω τὸν Τάραντα χωρὶς νὰ κάμω λόγον περὶ τῆς *ταραντέλλας*; (tarantulle).

Ἡ ταραντέλλα εἶνε μεγάλη ἀράχνη μήκους 3 ἢ 4 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, τοῦ εἴδους τῶν *κυνηγετικῶν* (Lycosa), αἵτινες εὑρίσκονται εἰς ὅλα τὰ μεσημβρινὰ κλίματα, ἀλλὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶδος κυρίως εὑρίσκεται ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Ἐν Ἰταλίᾳ συναντᾷ τις αὐτὴν ἀπὸ τοῦ μεσημβρινωτάτου ἄκρου μέχρι Ῥώμης πρὸς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, καὶ μέχρι Βολωνίας πρὸς τὴν Ἀδριατικήν. Ἐν μείζονι δὲ ἀριθμῷ ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τοῦ Ὑδροῦντος.

Τὸ σῶμα τῆς ἀράχνης εἶνε πυκνῶς τριχωτόν, τὰ ὀπίσθια χρώματος κυανομέλανος, ἐστιγμένου ὑπὸ κανονικῶν σημείων, οἱ πόδες μακρότατοι φέροντες μέλανα καὶ λευκὰ στίγματα. Ἔχει δὲ καὶ ἡ ταραντέλλα, ὡς πᾶσαι αἱ ἀράχναι τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ὀκτὼ ὀφθαλμοὺς ἀνίσου μεγέθους, ὧν τὰ μὲν δύο μικρότερα ζεύγη κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, τὰ δύο δὲ μεγαλείτερα ὄπισθεν τούτων. Ἐκ τῶν τεσσάρων ζευγῶν τῶν ποδῶν της τὸ τρίτον εἶνε βραχύτερον.

Ἀπονεναρκωμένη οὖσα τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους, ἀναφαίνεται κατὰ τοὺς μεγάλους καύσωνας τοῦ θέρους. Τότε καταδιώκει τὰς ἀκρίδας καὶ ἄλλα ἔντομα, ἅτινα συλλαμβάνει εὐκόλως χάρις εἰς τὴν ταχύτητα τῶν ποδῶν της. Κατασκευάζει φωλεὰν ἐν τῇ γῇ, ἐνίοτε εἰς βάθος ἑνὸς ποδός, ἧς ἡ εἴσοδος ἐν ἀρχῇ εἶνε ζητοειδής, εἶτα προβαίνει εἰς εὐθεῖαν, καὶ αὖθις καθίσταται περιστροφική. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ μικροῦ θαλάμου, εἰς ὃν καταλήγει αὐτὴ ἡ πολύστροφος σωληνοειδὴς φωλεά, καλύπτεται ὑπὸ ὑφάσματος, ὅπερ τὸ ζῷον ὑφαίνει. Αὐτόθι φυλάσσει τὰς προμηθείας τῆς τροφῆς, καταθέτει τὰ ᾠὰ καὶ ἀνατρέφει τὰ τέκνα του, ἅμα ὡς ἐκκολαφθῶσιν. Ἡ θήλεια, ἰσχυροτέρα τοῦ ἄρρενος οὖσα, δεικνύει μεγάλην φροντίδα περὶ τὴν προστασίαν τῶν τέκνων αὐτῆς, ἅτινα φέρει ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἐξεχομένη.

Τὰ παράδοξα ἤθη τῆς ταραντέλλας, μετ' ἐπιμελείας περιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Βαλέττα καὶ Βαλίβη (Valetta et Baglivi), δὲν ἤθελον ἀρκέσει νὰ καταστήσωσι γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ ζῴου πέραν τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἐντομολόγων, ἂν μῦθοι διαδοθέντες ἐν χρόνοις προγενεστέροις περὶ τοῦ δήγματος τῆς ταραντέλλας, δὲν καθίσων τὸ ὄνομα αὐτῆς τοῖς πᾶσι γνωστόν· διότι ἀπεδόθη εἰς τὸ δῆγμα αὐτῆς τὸ αἴτιον ἐπιδημίας νευρικῆς νόσου, ἡ ὁποία ἐμάστιζε τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν ἐπὶ 300 ἔτη, ἰδίᾳ δὲ τὴν Ἀπουλίαν καὶ τὴν χώραν τοῦ Ὑδροῦντος. Ὥστε ἡ ταραντέλλα ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως τοῦ Τάραντος.

Γνωστὸν ὅτι τὰ δήγματα τῶν μεγάλων ἀραχνῶν εἶνε ἰοβόλα, καὶ ὅτι προξενοῦσιν οἰδήματα μεγάλα ὀδυνηρά, συνήθως συνεπιφέροντα καὶ πυρετόν, ὡς τὰ τῆς ἀράχνης τῆς ἐν Κορσικῇ καὶ Ἱσπανίᾳ ζώσης ὑπὸ τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα Latrodectes malmignatus. Ἡ πεῖρα ὅμως σήμερον κατέδειξεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀραχνῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους αἱ διάφοροι ταραντέλλαι ἀνήκουσιν εἰς τὰς ὅλως ἀβλαβεῖς τῷ ἀνθρώπῳ. Διὸ καὶ ἐν ταῖς χώραις, ἔνθα ἀπαντῶσι ποικιλίαι αὐτῶν, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, Ἑλλάδι, Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, Τουρκεστάν, δὲν προξενοῦσι φόβον εἰς τοὺς ἐγχωρίους. Οἱ παῖδες ἀρέσκονται νὰ καταδιώκωσιν αὐτὰς εἰς τὰς φωλεάς των· οὐδέποτε δὲ προῆλθε δυστύχημά τι. Τοῦτο ἦτο γνωστὸν ἐπὶ πολὺ καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν· οὔτε δ' ἐν τῇ ἀρχαιότητι, οὔτε κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἐγεννήθη ποτὲ ἡ σκέψις ὅτι τὸ ζῷον ἦτο ἐπικίνδυνον. Λόγος ἤρξατο μόνον νὰ γίνηται κατὰ τὴν 11ην καὶ 12ην ἑκατονταετηρίδα περὶ ταραντέλλας, ἧς τὸ δῆγμα ἐθεωρήθη θανατηφόρον. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματος, ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν δυτικῶν χρονογράφων, μεταγενεστέρων ὅμως ἑκατοντάδα ἐτῶν τῶν γεγονότων, ὅτι ἐκ τοιούτου δήγματος ἀπεδεκατίσθησαν οἱ Λορραινοὶ τοῦ πρώτου στρατοῦ, ὃν ἤγαγεν ὁ αὐτοκράτωρ Λουδοβῖκος Β' κατὰ τοῦ Σουλτάνου τῆς Βάρης. Κατὰ τὸν χρόνον ὅμως ἐκεῖνον ἡ λέξις δὲν ἐδήλου εἶδος ἀράχνης, ἀλλὰ τὸν gecko, τὴν σαῦραν ἀσκάλαβον, συνήθη ἐν Ἀπουλίᾳ, καὶ Ὑδροῦντι, καὶ Καλαβρίᾳ, εἰς ἣν οἱ ποιηταὶ Ἕλληνες ἐμυθολόγουν ὅτι ὁ νέος Ἀσκάλαβος μετεμορφώθη ὑπὸ τῆς ὀργῆς τῆς Δήμητρος, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἡ δημώδης δεισιδαιμονία ἀπέδιδε ἰδιότητας ἰοβόλους, λίαν ὑπερβολικάς. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν σαῦραν ἀπεδόθη κατ' ἀρχὰς

Digitized by Google

τὸ ὄνομα *tarántola*, ὅπερ φέρει ἔτι εἴς τινα μέρη τῆς Ἰταλίας.

Ἀλλὰ διαρκούσης τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε συγχρόνως ἡ νόσος *χορὸς τοῦ Ἁγίου Γκύη*, ἡ ἔχουσα πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς ὅσα διηγοῦνται περὶ τοῦ ταραντισμοῦ, ἀνεφάνη ὡς ἐπιδημία ἐν ἄλλαις χώραις τῆς Εὐρώπης, παρετηρήθησαν ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ὑδροῦντος, παράδοξα συμπτώματα ἐπιδημίας, ἐν καιρῷ ἰδίως τῶν κυνικῶν καυμάτων, ἥτις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐξηπλοῦτο. Προσεβάλλοντο δὲ κυρίως γυναῖκες καὶ νεάνιδες ἐν τῇ κριτικῇ αὐτῶν ἡλικίᾳ· μόνον δ' ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μεσάγνης ἡ ἐπιδημία ἐνέσκηψεν εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἡ ἀσθένεια ἐξεδηλοῦτο διά τινος νάρκης ἀκατανικήτου, διακοπτομένης ὑπὸ προσβολῶν μανίας, ἥτις παρέφερε τὸν προσβαλλόμενον εἰς ἅλματα καὶ χορόν. Κατὰ τὰς προσβολὰς ταύτας οἱ *ταραντολᾶτοι*, ὡς ὀνόμαζον τοὺς προσβεβλημένους τότε, ηὐφραίνοντο, εἱλκύοντο, καὶ οἱονεὶ κατεπραΰνοντο εἰς τὴν θέαν ἀντικειμένων λαμπόντων, εἰς τὴν λάμψιν ὅπλων, καὶ εἰς τὴν ζωηρότητά τινων χρωμάτων. Ἐρρίπτοντο ὡς παράφοροι ἐπὶ τῶν φερόντων ἐρυθρὰ ἢ πράσινα ἐνδύματα, ἐνηγκαλίζοντο τούτους μετὰ πάθους, καὶ ἔκλαιον ἐκ συγκινήσεως. Τοὐναντίον δὲ τὰ μέλανα ἐνδύματα καὶ κυανᾶ ἐνέπνεον αὐτοῖς ἄκραν ἀποστροφήν, προκαλοῦσαν λυσσώδεις παροξυσμούς, καὶ ἐπέπιπτον ἐπὶ τῶν ἐνδεδυμένων ἐνδύματα τοιούτου χρώματος, ζητοῦντες νὰ κατασπαράξωσιν αὐτούς. Πάντες οἱ προσβεβλημένοι ὡσαύτως ἐδείκνυον ζωηρὰν ἀγάπην πρὸς τὸ ὕδωρ, ἐπεζήτουν νὰ δροσισθῶσι καὶ νὰ βυθίσωσιν εἰς αὐτὸ τὰ μέλη των. Ἡ θέα τῆς θαλάσσης ἢ τῶν λιμνῶν ἤσκει ἐπ' αὐτῶν ἀκαταμάχητον γοητείαν. Μετὰ τὴν φρενήρη κατάστασιν οἱ ἀσθενεῖς ἐπανέπιπτον εἰς τὴν νάρκωσιν, ἐξ ἧς αὖθις ἐπανήρχοντο εἰς τὸν παροξυσμόν. Συνήθως, ἔλεγον, ὅτι ὁ θάνατος ἔθετε τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην· ἀλλ' ὁπόταν ἡ ἀσθένεια δὲν κατέληγεν εἰς θάνατον, καθίστατο ἠπιωτέρα καὶ ἐξέλειπε μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν κυνικῶν καυμάτων, ἐπαναλαμβανομένη τὸ ἐπόμενον ἔτος, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν.

Ἐν ἄλλῳ χρόνῳ, τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης οὔσης μᾶλλον προκεχωρημένης, δὲν ἤθελον τοσοῦτο πλανηθῆ οἱ ἄνθρωποι ὡς πρὸς τὴν ὑστερικὴν φύσιν τῆς παραδόξου ταύτης ἀσθενείας, ἥτις οὖσα περιωρισμένη ἐν ἀρχῇ ἐν σμικρῷ ἀριθμῷ, ἐξηπλώθη βαθμηδόν, λαβοῦσα τὸν χαρακτῆρα ἀληθοῦς ἐπιδημίας.

Ἡ ἀσθένεια αὕτη ἦτο ἡ *χορομανία*, ἢ *χορεία*, λίαν παράδοξος, γνωστὴ δὲ σήμερον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ ῥᾳδίως μεταδιδομένη ἐκ συμπαθείας. Κατὰ τὴν 14ην ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ διάφορα ὀνόματα εἶχεν ἐπεκταθῆ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τῷ 1785 ἐν ἐπιδημικῇ καταστάσει ἀνεφάνη παρὰ τοῖς σπασμωδικοῖς (jumpers) τοῦ Μονμούθσχίρ, οἵτινες ἐπεζήτουν νὰ λατρεύωσι τὸν Θεὸν διὰ μανιακῶν χορῶν, κατὰ μίμησιν τοῦ Δαβίδ. Ἔτι νῦν ἐπικρατεῖ ὁ τρόπος οὗτος τῆς λατρείας εἰς τὰς ἀναισθήτους ἀσκήσεις τῶν στρεφομένων ἢ ὠρυομένων Δερβισῶν ἐν Τουρκίᾳ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν 14ην ἑκατονταετηρίδα οὐδεμίαν εἶχον γνῶσιν τῶν νευρικῶν παθήσεων, καὶ τῶν ποικίλων μορφῶν ὑφ' ἃς αὗται ἐκδηλοῦνται. Ἐζήτησαν λοιπὸν τὸ αἴτιον τοῦ κακοῦ, ὅπερ ηὔξανε καθόσον πλειότερον ὡμίλουν περὶ αὐτοῦ, ἢ ἐφοβοῦντο, καὶ εὗρον αὐτὸ εἰς τὸ δῆγμα τῆς ταραντέλλας· ἀναμφιβόλως δὲ διότι τὸ κακὸν ἦτο ἐν ἀκμῇ καθ' ἣν ὥραν τοῦ ἔτους ἡ μεγάλη αὕτη ἀράχνη διέτρεχε τοὺς ἀγρούς, καὶ ὠνόμασαν τοὺς πάσχοντας *ταραντολάτους*.

Ἐν ταῖς λοιπαῖς θεραπείαις ἐνόμισαν ὅτι ἡ μουσικὴ παρεῖχεν ἀνακούφισιν εἰς τοὺς *ταραντολάτους*, καὶ ὅτι προκαλοῦντες αὐτοὺς εἰς χορόν, προεκάλουν τὴν ἐφίδρωσιν καὶ ἐξήρχετο οὕτω τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ὑποτιθεμένου ἰοῦ τῆς ταραντέλλας· οὕτω δὲ αἱ προσβολαὶ ἐγίνοντο σπανιώτεραι καὶ ἡ θεραπεία ἐπήρχετο. Ἡ διαφορὰ μόνον ἦτο ὅτι ὁ τρόπος οὗτος δὲν ἐπέφερε πάντοτε τὴν θεραπείαν, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνετο τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ἐπὶ τοιούτων ἀρχῶν ὠργανώθη ὁλόκληρον θεραπευτικὸν σύστημα, ὅπερ ἔκτοτε καθιερώθη. Ἡ ἀσθενὴς ἐνδεδυμένη λευκά, ἐστεμμένη δι' ἀνθέων καὶ ταινιῶν, καὶ φέρουσα ἐν τῇ χειρὶ γυμνὸν ξίφος ἐφέρετο εἰς κῆπον, ἢ ἐπὶ δώματος ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῆς ἢ φίλων, ἔνθα ἀνέμενεν ὀρχήστρα μουσικῶν, ἀποτελουμένη κυρίως ἐξ αὐλῶν καὶ τυμπάνων. Αὐτόθι ἐδοκίμαζον κατ' ἀρχὰς διαφόρους ἤχους, ὅπως προκαλέσωσι τὸν χορόν. (Ὁ λόγιος Π. Ἀθαν. Κίρχερ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ μαγνητικῆς τέχνης (De arte magnetica), δημοσιευθέντι ἐν Ῥώμῃ τῷ 1654, ἐσημείωσε τοὺς συνηθεστέρους ἤχους τῆς μουσικῆς αὐτῆς). Μετὰ δοκιμάς τινας εὑρίσκετο τέλος ἦχος, ὅστις προὐκάλει εἰς χορὸν τὴν πάσχουσαν· τότε βαθμηδὸν ἐπετάχυνον τὸν μουσικὸν χρόνον, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸν ἦχον τῆς *Ταραντέλλας*, οὗτινος ὁ προκλητικὸς ρυθμὸς ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐπέφερε τὸ κύριον καὶ αἴσιον ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς· ἐκ τούτου δ' ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ἐνόσῳ λοιπὸν ἡ ἀναπνοὴ καὶ αἱ δυνάμεις τῆς ἀσθενοῦς ἐπέτρεπον, ἡ *ταραντολάτα* ἐξηκολούθει φρενήρης χορεύουσα κατὰ τοὺς ἤχους τῆς ὀρχήστρας, διαδεχομένων αὐτὴν πολλῶν χορευτῶν. Κατὰ διαλείμματα δὲ διεκόπτετο ὁ χορὸς ὅπως βρέξῃ τὸ πρόσωπόν της διὰ ψυχροῦ ὕδατος. Ὅτε δὲ τέλος ἐξηντλημένη, παρήγγελε τὴν ἐπανάληψιν τοῦ χοροῦ διὰ τὴν ἐπαύριον, ἔρριπτεν ἐφ' ἑαυτῆς κάδον ψυχροῦ ὕδατος, δι' οὗ ἐβρέχετο ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, μεθ' ὃ οἱ παρακολουθοῦντες ἐξέδυον αὐτὴν καὶ ἔφερον εἰς κλίνην, ὅπου ἐβυθίζετο εἰς βαθύτατον ὕπνον.

Ἡ ἀσθένεια αὕτη, οὖσα ἐκ τῶν νευρικῶν, καὶ

Digitized by Google

δυναμένη νὰ μεταδοθῇ διὰ τῆς μιμήσεως καὶ τῆς ἐξάψεως τῆς φαντασίας, δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ μεταδοθῇ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς τοιαύτης θεραπείας. Πάντες οἱ νομίζοντες ὅτι ἐγένοντο θύματα δήγματος ἰοβόλου, πάντες οἱ δηχθέντες ὑπὸ ἐντόμου οἱουδήποτε ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν θεραπείαν ταύτην. Ὅταν ὁ χορὸς διήρκει ἐπὶ χρόνον, μέρος τῶν θεατῶν κατελαμβάνετο ἐκ τῆς μανικῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς, καὶ ἀσυνειδήτως παρεδίδετο μετὰ μανίας εἰς τὸν αὐτὸν χορόν. Ἐκ τούτου ἐπῆλθε σχεδὸν ἐπιδημία γενική, πάθος μανικόν. Ἡ ἐπιδημία τῆς Ἀπουλίας, καὶ τῆς χώρας τοῦ Ὑδροῦντος διεδόθη εἰς τὴν ἐπίλοιπον μεσημβρινὴν Ἰταλίαν καὶ προσέβαλε πάντας· ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες πάσης τάξεως ὑπελάμβανον ἑαυτοὺς προσβεβλημένους, ἢ βλέποντες τοὺς νομίζοντας ὅτι ἦσαν προσβεβλημένοι ἐπίστευον ὅτι καὶ αὐτοὶ συνέπασχον, καὶ οὕτως ἐπληθύνθη εἰς μέγιστον βαθμὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν *ταραντολάτων*.

Αὐτὴ ἡ νευρικὴ κατάστασις διεδόθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ θεραπεία τῶν κατὰ τὸ λέγειν αὐτῶν δηχθέντων ὑπὸ τῆς ταραντέλλας, κατέστη κανονικὴ ἑορτή, κατὰ περιόδους ὡρισμένας τοῦ ἐνιαυτοῦ τελουμένη, ἣν ὁ λαὸς ἀνέμενεν ἀνυπομόνως. Στρατιαὶ μουσικῶν κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον διέτρεχον τὰς ἐπαρχίας τῆς Νεαπόλεως, παρέμενον ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ πολίχνῃ, ἀναλαμβάνοντες ἐν ἀριθμῷ μεγάλῳ τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν. Αὗται αἱ λεγόμεναι ἰατρικαὶ ἑορταί, αἱ περιοδικῶς ἀνανεούμεναι, ἐπὶ τέλους ὠνομάσθησαν «Carnavaletto delle Donne» *Ἀπόκρεω τῶν γυναικῶν*, διότι κυρίως παρίσταντο ἐν αὐταῖς γυναῖκες, αἵτινες κατέλειπον τὰ συμφέροντα τοῦ οἴκου των, καὶ κατεσπατάλουν εἰς τὰς ἀλλοκότους αὐτὰς πανηγύρεις πάντα τὰ ἐναποταμιεύματά των. Πολλάκις ἡ μανικὴ αὐτὴ χορεία μετεβάλλετο εἰς ἀληθῆ ὀργιαστικὴν ἑορτήν, ἐν ᾗ πᾶσα αἰδὼς ἀφίνετο κατὰ μέρος· ἄλλοτε δὲ ὁ νευρικὸς παροξυσμός, ὁ μέχρι μανίας καταντῶν, κατέληγεν εἰς αἱματηρὰς σκηνὰς καὶ φόνους καὶ δολοφονίας. Πολλοὶ δὲ τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἔτρεχον χορεύοντες εἰς δεξαμενὰς καὶ φρέατα, ὅπου πίπτοντες ἐπνίγοντο.

Ἡ μανία τοῦ *ταραντισμοῦ* διήρκεσε τρεῖς ἑκατονταετηρίδας. Ἐν πάσῃ τῇ ἀκμῇ αὐτῆς εὑρίσκετο τῷ 1599, ὅτε ὁ Ferrante Imperatore ἐδημοσίευσε τὸ περίεργον σύγγραμμα, ἐν ᾧ μετὰ πάσης λεπτομερείας, πιστεύων αὐτὸς οὗτος ἀπολύτως εἰς τὴν γνώμην τοῦ πλήθους, περιγράφει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἰοῦ τῆς ταραντέλλας καὶ τὸν τρόπον τῆς θεραπείας.

Ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶχε σχεδὸν ἐκλίπει κατὰ τὴν 15ην ἑκατονταετηρίδα, κατέπαυσε δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 18ης, ὅτε οἱ φυσιολόγοι ἐπελήφθησαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως καὶ σπουδῆς τῆς ἀράχνης ταραντέλλας, ἐκ τῶν ὁποίων κατεδείχθη ὅτι εἶνε ζῷον ἀβλαβές· οὕτω δ' ἐξηλείφθησαν αἱ προλήψεις τοῦ ὄχλου. Δὲν ὑπάρχουσι πλέον σήμερον *ταραντολᾶτοι*, καὶ οὐδεὶς φοβεῖται τὸ ζῷον τοῦτο, τὸ τόσον ἄλλοτε ἐπίφοβον, καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς τόπους, ὅπου κυρίως ἀπαντᾷ εἰς μέγιστον ἀριθμόν. Ὁ ταραντισμὸς τὰ νῦν ἐν Τάραντι καὶ τοῖς περιχώροις ἔμεινεν ὡς μία ἀλλόκοτος παράδοσις τοῦ παρελθόντος. Ἐξαλειφθεὶς δ' ἐντελῶς, ἀφῆκεν ὄπισθεν αὐτοῦ εὔθυμον ἦχον χοροῦ, ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαὸν τῆς Νεαπόλεως, τὴν *ταραντέλλαν*, καὶ παροιμίαν ἐν τῇ γαλλικῇ γλώσσῃ.

ΤΡΟΧΟΙ ΕΚ ΧΑΡΤΟΥ

Ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἑστίας» ἀνεφέραμεν τινὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ κατασκευαζομένων χαρτίνων τροχῶν. Τὸ τοιοῦτο κατ' ἀρχὰς φαίνεται, ἂν οὐχὶ ἄλλο, τοὐλάχιστον παράδοξον. Δὲν ἐννοεῖται ἀμέσως ὅτι ἡ ἐκ χάρτου κατασκευὴ τροχῶν στερεῶν καὶ διαρκῶν εἶνε εὔκολος. Καὶ ὅμως κατασκευάζονται τροχοὶ ἐκ χάρτου, ἔχοντες μόνον τὰ περιβλήματα ἐκ καλοῦ χάλυβος Κρούπ. Ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν δὲν θὰ θεωρηθῶσι βεβαίως περιττά.

Ὁ χάρτης δι' οὗ κατασκευάζονται οἱ τροχοὶ οὗτοι εἶνε χονδρὸς (carton) ἐξ ἀχύρου. Κόπτουσιν αὐτὸν εἰς δίσκους σχήματος κυκλικοῦ, ἔχοντας διάμετρον μικρόν τι μεγαλειτέραν τῆς τοῦ μέλλοντος νὰ κατασκευασθῇ τροχοῦ, διατρυποῦσι δ' αὐτὸν ἐν τῷ κέντρῳ, ὅπως διέλθῃ ἐκεῖθεν ὁ ἄξων. Ἡ τῶν τροχῶν κατασκευὴ γίνεται κατὰ τρία μεγέθη τῶν 68, τῶν 86 καὶ τῶν 115 ἑκατοστομέτρων. Προσκολλῶσι διὰ κόλλας ἀμύλου ἀνὰ τρεῖς τῶν κοπέντων δίσκων, καὶ τοὺς τριπλοῦς τούτους δίσκους συγκολλῶσιν ἀκολούθως ἄχρις οὗ σχηματισθῇ σῶμα πάχους 90—120 ἑκατοστομέτρων. Τὸ σῶμα τοῦτο ὑποβάλλουσιν εἰς ὑδραυλικὴν πίεσιν 650,000 χιλιογράμμων, μεταβάλλουσαν αὐτὸ εἰς πυκνὴν πλάκα.

Τὰς πλάκας ταύτας ξηραίνουσιν ἀκολούθως ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα ἐν κλιβάνῳ ὑπὸ θερμοκρασίαν 50 βαθμῶν τοῦ ἑκατοβάθμου θερμομέτρου. Εἶτα συγκολλῶσι πολλὰς ἐξ αὐτῶν. ἃς ὑποβάλλουσιν αὖθις εἰς ὑδραυλικὴν πίεσιν,—ξηραίνουσι τὰ σχηματισθέντα σώματα ἐκ νέου καὶ ἐπαναλαμβάνουσι τὴν αὐτὴν ἐργασίαν ἄχρις οὗ καταστήσωσιν αὐτὰ σκληρὰ ὡς ξύλον. Μετὰ ἓξ ἑβδομάδων τοιαύτην ἐργασίαν οἱ δίσκοι ἔχουσι πάχος περὶ τὰ 12 ἑκατοστόμετρα. Μεταχειρίζονται 170 φύλλα χάρτου χονδροῦ διὰ τοὺς τροχοὺς τοῦ 1 μ. καὶ 10 ἑκατοστομέτρων, καὶ 100 φύλλα διὰ τοὺς τροχοὺς τῶν 68 ἑκατοστομέτρων διαμέτρου.

Ὁ δίσκος τίθεται τότε ἐπὶ τοῦ τόρνου, περιβάλλουσι δ' αὐτὸν διὰ χαλυβδίνων ταινιῶν ὑπὸ ὑδραυλικὴν πίεσιν 1, 500 χιλιογράμμων κατὰ τετραγωνικὸν δάκτυλον, ἄχρις οὗ χάρτης καὶ

Digitized by Google

χαλύβδιναι ταινίαι σχηματίσωσιν ἓν καὶ μόνον σῶμα. Ἀμφότερα τὰ ἐπίπεδα τοῦ τροχοῦ καλύπτονται διὰ παχέος σιδηροῦ ἐλάσματος προσαρμοζομένου διὰ σιδηρῶν ἥλων. Ὑποβάλλουσιν ἐπίσης τόν τε ἄξονα καὶ τὴν τόρμην εἰς ὑδραυλικὴν πίεσιν καὶ καλύπτουσι τὸν τροχὸν διὰ διπλοῦ στρώματος βαφῆς φαιᾶς.

Τὸ βάρος μεγάλου τροχοῦ εἶνε 567 χιλιόγραμμα, ὑπολογιζόμενα ὡς ἑξῆς: πεπιεσμένος χάρτης, 92· χαλύβδιναι ταινίαι, 280· τόρμη, 70· ἧλοι, 25· ἔλασμα σιδηροῦν τῶν ἐπιπέδων, 100.

Οἱ πρῶτοι χάρτινοι τροχοὶ κατεσκευάσθησαν τὸ 1869 ὑπὸ τοῦ Ῥιχάρδου Νόρτων Ἄλλεν, ἐν τῷ κράτει τῆς Βερμόντης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Σήμερον τὰ «Ἐργοστάσια τῶν χαρτίνων ἁμαξοτροχῶν τοῦ Ἄλλεν» ἀποτελοῦσι μέρος τῶν μεγάλων ἐργοστασίων τοῦ ἐν Σικάγῳ **Pullmann**. Τὰ ἐργοστάσια ταῦτα κατασκευάζουσι κατὰ μέσον ὅρον 28 τροχοὺς καθ' ἑκάστην, εἴτε 730 κατὰ μῆνα. Νῦν δὲ προτίθενται νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν κατασκευήν.

Χάρτινος τροχὸς διαμέτρου 86 ἑκατοστομέτρων πωλεῖται ἀντὶ 400 φράγκων, ἐνῷ ὅμοιος σιδηροῦς δὲν στοιχίζει πλέον τῶν 75. Μεθ' ὅλην τὴν μεγάλην ταύτην διαφοράν, ὁ χάρτινος τροχὸς εἶνε οἰκονομικώτερος διότι εἶνε ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ διαρκέστερος. Διὰ τῶν ἐκ σιδήρου τροχῶν μόλις διατρέχεται διάστημα 160, 000 χιλιομέτρων, ἐνῷ οἱ χάρτινοι ἀντέχουσιν εὐκόλως εἰς διάστημα 640,000 χιλιομέτρων. Ὁ χονδρὸς χάρτης ἀποτελεῖ στρῶμα, ἐφ' οὗ ἐξουδετεροῦνται αἱ ἀναπάλσεις, καὶ χαλαροῦται ἡ ἀντίστασις. Ὅταν αἱ χαλύβδιναι ταινίαι κατατριβῶσιν, ἀντικαθίστανται, καὶ ὁ αὐτὸς τροχὸς χρησιμεύει ἐπὶ χρόνον, οὗτινος ἡ διάρκεια εἰσέτι ἀγνοεῖται. Οἱ τροχοὶ οὗτοι εἶνε στερεώτατοι· ἐπὶ 10 ἤδη ἔτη, καθ' ἃ μεταχειρίζεται αὐτοὺς ἡ **Pullmann Palace Car Compagny**, οὔτε δυστύχημα συνέβη οὔτε τροχός τις ἐθραύσθη.

Ἤρχισαν ἤδη καὶ ἐν Γερμανίᾳ νὰ δοκιμάζωσιν ἐπί τινων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τοὺς ἀμερικανικοὺς τροχούς, καὶ τὰ πειράματα ὑπῆρξαν λίαν εὐάρεστα. Τίς θὰ ἐτόλμα ποτὲ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι θὰ ἤρχετο ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ ἐκ χάρτου τροχοὶ θὰ ἐπροτιμῶντο τῶν σιδηρῶν, καὶ ὅτι ὁ ἐλαστικὸς καὶ ἁπαλὸς χάρτης θὰ ἀντικαθίστα τὸ μέταλλον!...

*Π.

Η ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗι

Θαυμασία εἶνε ἡ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἐπίδοσις τῆς γεωργίας, ἥτις ἀπασχολεῖ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν. Οὐδεὶς ἕτερος παραγωγικὸς πλούτου κλάδος δύναται ἐν Ἀμερικῇ νὰ παραβληθῇ πρὸς ταύτην ὑπὸ τὴν τριπλῆν ἔποψιν τῆς ἐκτάσεως τῶν ἔργων, τῆς ταχύτητος τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ δημοσίου πλούτου. Ἡ γεωργία παρέχει τροφὴν ἄφθονον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτείαις εἰς 51 ἑκατομμύρια κατοίκων, χορηγεῖ δὲ καὶ ἔξω αὐτῶν προϊόντα, ὧν ἡ ἀξία ἀνέρχεται περίπου εἰς 4 δισεκατομμύρια καὶ 125 ἑκατομ. φράγκων. Ἕνεκα δὲ τῆς διαφορᾶς τῶν χωρῶν καὶ τῆς ποικιλίας τοῦ ἐδάφους πολλὰ εἰσὶ τὰ καλλιεργούμενα εἴδη. Ἡ ὄρυζα θαυμασίως εὐδοκιμεῖ κατὰ τὰς ἑλώδεις γαίας τῆς Ἀλαβάμας, τῶν δύο Καρολινῶν, τῆς Φλωρίδος, τῆς Γεωργίας, τῆς Λουϊσιάνης, τοῦ Μισσισιπῆ καὶ τοῦ Τεξᾶς. Καλύπτει αὕτη ἐπιφάνειαν 70 χιλιάδων ἑκταρίων, ἡ δὲ συγκομιδὴ αὐτῆς ἐν ἔτει 1880, κατὰ τὴν νεωτέραν ἀπογραφήν, ἀνῆλθεν εἰς 110 ἑκατομμύρια ἀγγλικῶν λιτρῶν ἤτοι εἰς 50 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων. Ἀφ' ἑτέρου τὸ ζαχαροκάλαμον, εἰ καὶ σχετικῶς πρὸς ἄλλα ἔτη ἤδη δὲν εὐδοκιμεῖ, καταλαμβάνει ἔκτασιν 110,000 ἑκταρίων, καλλιεργεῖται δὲ καὶ αὐτὸ ἐν αἷς χώραις ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω ἐκτὸς τῆς βορείου Καρολίνης· ἐκ τούτου παράγονται 179,000 βυτία σακχάρεως καλλίστης ποιότητος, καὶ 16 ἑκατομμύρια γαλλόνια κατωτέρας, ὧν ὅλων ἡ ἀξία ἀνέρχεται εἰς 578 ἑκατομμύρια φράγκων.

Τέλος καθ' ἁπάσας τὰς μεσημβρινὰς χώρας ὑπὲρ τὰ 5 ἑκατομμύρια ἑκταρίων κατέχουσιν αἱ φυτεῖαι τοῦ βάμβακος, ὧν ἡ ἐτησία πρόσοδος φθάνει τὸ ἓν δισεκατομμύριον φράγκων· ὁ δὲ καπνός, ὅστις σπείρεται ἐπὶ ἐκτάσεως 500 χιλιάδων πλέθρων, ἀποφέρει κατὰ μέσον ὅρον 115 ἑκατομμύρια φράγκων. Ἐκ τῶν δημητριακῶν καρπῶν—ἀραβοσίτου, βρώμης, σικάλεως, κριθῆς καὶ σίτου— ὑφ' ὧν καλύπτεται ἔκτασις ὁλικὴ 45,686,000 ἑκταρίων, συγκομίζονται κατὰ τὰ εὔφορα ἔτη, οἷα ἦσαν τὸ 1879 καὶ 1880, πλείονα τῶν 987 ἑκατομμυρίων ἑκατολίτρων, ἐξ ὧν τὰ 167 ἑκατομμύρια εἰσὶ σῖτος. Ἡ ἀξία τῆς συγκομιδῆς ταύτης εἶνε 2, 500, 000, 000 φράγκων· ἐὰν δὲ πρὸς ταύτῃ ὑπολογισθῇ ἡ ἀξία τῆς συγκομιδῆς τῶν γεωμήλων, τοῦ καπνοῦ, τοῦ βάμβακος, καὶ τῶν ὀπωρῶν, ἡ ἐκ τῆς γεωργίας πρόσοδος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀνέρχεται εἰς 8 δισεκατομμύρια καὶ ἥμισυ, εἰς ποσὸν τουτέστι ἀνώτερον τοῦ ἡμίσεος τῆς ὅλης αὐτῶν προσόδου. Λίαν δ' εὐκόλως θὰ ἠδύναντο οἱ Ἀμερικανοὶ νὰ ἀναπτύξωσιν ἐπὶ πλέον τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους αὐτῶν δι' ἐπιστημονικωτέρας καλλιεργείας, μεταχειριζόμενοι τεχνητὰ λιπάσματα καὶ εἰσάγοντες τὴν ἀμειψισπορίαν, ἀλλ' οὐδαμῶς περὶ τούτου σκέπτονται, καθόσον ἄπειροι εἰσὶν εἰσέτι αἱ εἰς τὴν διάθεσίν των εὑρισκόμεναι παρθένοι καὶ εὔφοροι γαῖαι.

Γ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ διατελοῦσι πάντα ὑπὸ ἐποπτείαν· κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν μαγειρείων τοῦ Κοινοβουλίου, παρετέθησαν κατὰ τὴν ἐφετεινὴν σύνοδον μέχρι τῆς 5 Αὐγούστου 6754 προάριστα καὶ 6136 ἄριστα· ἡ πληθὺς αὕτη εἶνε πολλῷ κατωτέρα τῆς τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Digitized by Google

Τὸ νοικοκυριό

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ

Δὲν στεροῦνται ἐνδιαφέροντος αἱ ἑπόμεναι λεπτομερεῖς πληροφορίαι περὶ τοῦ *νοικοκυριοῦ* τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας καὶ περὶ τοῦ προσωπικοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν θεραπείαν αὐτῆς.

Ἡ ἀνωτάτη τοῦ οἴκου διεύθυνσις εἶνε ἀνατεθειμένη εἴς τινα ἐπιστάτην, ὅστις, ἐκτὸς τῆς τροφῆς καὶ τῆς κατοικίας, ἀπολαμβάνει καὶ ἐτήσιον μισθὸν 17,500 φράγκων. Βοηθεῖται δ' οὗτος ὑπὸ τεσσάρων προσώπων, ὧν ἔργον εἶνε ἡ λογιστικὴ ὑπηρεσία, ἡ ἐπίβλεψις τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ ἡ μετὰ τῶν προμηθευτῶν συναλλαγή. Ὁ ἐπιστάτης ἔχει ἐπὶ πλέον δύο ὑπηρέτας εἰς τὴν διάθεσίν του.

Ὁ ἀρχιμάγειρος ἔχει τὴν αὐτὴν ὡς ὁ ἐπιστάτης ἀκολουθίαν, τέσσαρας τουτέστι βοηθούς, ὧν ἕκαστος λαμβάνει 8,000 φράγκα κατ' ἔτος. Οὗτοι δ' ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ παραλάβωσι καὶ τέσσαρας ἑτέρους ὑποβοηθούς, ὧν ἕκαστος ἔχει μισθὸν ἐτήσιον 5,000 φράγκα. Ἐπὶ πλέον εἰς τὸ μαγειρεῖον τῆς βασιλίσσης ἐργάζονται 2 ὑπηρέται, 2 παραμάγειροι, 2 εἰδικοὶ ἐπὶ τῶν ψητῶν μάγειροι, 4 ὑπηρέται καὶ 2 ὑπηρέτριαι προωρισμέναι διὰ τὸ πλύσιμον τῶν διαφόρων σκευῶν, 1 ἐπιτηρητὴς τῶν προμηθειῶν, 2 εἰδικοὶ ἐπὶ τοῦ μαγειρεύματος τῶν ὀσπρίων καὶ 2 θερμασταὶ ἐργαζόμενοι ἐν τῇ εὑρισκομένῃ ἐν τῷ μαγειρείῳ ἀτμομηχανῇ. Τὸ δὲ προσωπικὸν τοῦ ζαχαροπλαστείου ἀποτελεῖται ἐκ δύο ζαχαροπλαστῶν, ὧν ἕκαστος λαμβάνει ἀνὰ 7500 φράγκα ἐτήσιον μισθὸν, ἐκ 4 βοηθῶν, 1 πλακουντοποιοῦ μετὰ 5 βοηθῶν, 1 ὑπηρέτου ἐκτελοῦντος τὰς διαφόρους παραγγελίας, καὶ 3 γυναικῶν εἰδικῶν ἐπὶ τῆς παρασκευῆς τοῦ καφὲ καὶ τῆς σοκολάτας.

Ὁ δὲ gentleman οἰναποθηκάριος καὶ ζυθαποθηκάριος τῆς χαριτοβρύτου ἀνάσσης ἀπολαμβάνει μισθὸν ἐτήσιον ἐκ 12,500 φράγκων. Ὑπάγονται δὲ αὐτῷ τρεῖς ὑποδιεύθυνται τῶν ἀποθηκῶν καὶ εἷς βοηθός.

Τ' ἀργυρᾶ σκεύη, ὧν ἡ ἀξία φθάνει εἰς 75 ἑκατομμύρια φράγκων, εἰσὶν ἐμπεπιστευμένα εἰς τὴν φύλαξιν τριῶν θεραπόντων, ὧν ἕκαστος λαμβάνει ἐτησίως 3,500 φρ., ἑνὸς κατωτέρου ὑπηρέτου καὶ ἓξ βοηθῶν. Καὶ τέλος 30 πρόσωπα ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν θέρμανσιν τῶν δωμάτων τῆς ἀνάσσης.

Ἐν ὅλῳ λοιπὸν τὸ προσωπικὸν τῆς θεραπείας τῆς ἀνάσσης Βικτωρίας ἀποτελεῖται ἐξ ἐνενήκοντα τεσσάρων ἀτόμων. Γ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν τῷ κακουργοδικείῳ.

Ἀγορεύει ὁ συνήγορος κ. Μ*, οὗτινος ὁ λόγος ἀποκοιμίζει ἕνα τῶν δικαστῶν.

Ὁ κύριος Μ*, αἰσθάνεται προσβαλλομένην τὴν δικηγορικήν του φιλοτιμίαν ἐκ τοῦ ὕπνου τοῦ δικαστοῦ καὶ διακόπτει ἐν τῷ μέσῳ τὸν λόγον του.

— Συγγνώμην, κύριε πρόεδρε, λέγει· θὰ περιμείνω νὰ ἐξυπνήσῃ ὁ κ. δικαστὴς διὰ νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου.

— Πολὺ καλὰ, κύριε Μ*. . . Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἴσως περιμένει νὰ τελειώσετε σεῖς διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ.

*
* *

Ἡ κυρία Κ... ἀποφασίζει νὰ ἀποβάλῃ τὴν ὑπηρέτριάν της καὶ τῆς κρατεῖ ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τῶν μισθῶν της 3 φράγκα διὰ μίαν φιάλην ἣν εἶχε θραύσει.

— Καὶ πῶς; λέγει ἡ Σοφιὰ, 'ς τὸ 'δικό σας τὸ 'σπῆτι πληρώνουν ἡ ὑπηρέταις τῆς ζημιαίς! Τότε ἔπρεπε νὰ μοῦ τὸ 'πῆτε προτήτερα, γιὰ νὰ 'πρόσεχα.

*
* *

Εἷς νεόπλουτος ἠρώτα προχθὲς τὸν πνευματώδη κ. Π. . . τί εἶνε πλοῦτος.

— Εἶνε ἕνα πρᾶγμα, εἶπεν ὁ Π*, τὸ ὁποῖον εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ τὸν οὐτιδανὸν ἄνθρωπον νὰ φαίνεται εἰς τὴν κοινωνίαν πῶς εἶνε κάτι τι.

*
* *

Ὁ πλοῦτος εἶνε καλὸς ὑπηρέτης, ἀλλὰ κακὸς κύριος.

*
* *

Ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ.

— Κυρία, λέγει ὁ πρόεδρος, κατηγορεῖσθε ὅτι ἐχύσατε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐνάγοντος λεκάνην πλήρη ῥυπαροῦ ὕδατος.

— Ἀλήθεια, κύριε πρόεδρε· ἀλλὰ τὸ ἔκαμα κατὰ λάθος, διότι ἐπῆρα τὸν κύριον διὰ τὸν σύζυγόν μου.

*
* *

— Διατί ὀνομάζουν τὰς διπλωματικὰς ἀνακοινώσεις *ἐγκυκλίους*;

— Διότι στρέφονται *κύκλῳ* τοῦ ἀντικειμένου χωρὶς ποτὲ νὰ ἐπιτύχωσιν αὐτοῦ.

*
* *

Ἰταλικὴ παροιμία.

Ὅταν νέος νυμφεύεται νέαν, ὁ Θεὸς παρίσταται εἰς τὸν γάμον. Ὅταν γέρων νυμφεύεται νέαν, ὁ Θεὸς ἀποστέλλει τὴν εὐλογίαν του. Ὅταν ὅμως νέος νυμφεύεται γραῖαν, ὁ Θεὸς οὔτε παρίσταται εἰς τὸν γάμον, οὔτε τὴν εὐλογίαν του ἀποστέλλει.

*
* *

Πατήρ τις εἶχεν ἀσχημοτάτην κόρην, ἣν ἐνύμφευσε μετὰ τυφλοῦ. Μετὰ καιρὸν ἔρχεται ὀφθαλμιατρός τις, ὅστις προσφέρεται νὰ θεραπεύσῃ τὸν τυφλόν.

— Κάνε τὴ δουλειά σου, λέγει ὁ πενθερός· ἅμα

Digitized by Google

σὺ τοῦ ἀνοίξῃς τὰ 'μάτια, ἐγὼ θ' ἀναγκασθῶ νὰ πάρω 'πίσω τὴν κόρη μου.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ κακὴ συντροφία ὁμοιάζει τὸν καπνὸν τοῦ σιγάρου· ἀδύνατον νὰ μείνῃ τις μετ' αὐτῆς ἐπὶ μακρὸν χωρὶς νὰ ἀποκομίσῃ τὴν ὀσμὴν της.

*** Τὰ μετάξινα ὑφάσματα, τὰ βελοῦδα καὶ ἄλλα πολύτιμα κοσμήματα σβεννύουσι τὸ πῦρ τοῦ μαγειρείου.

*** Οὐδὲν ὑπάρχει βάρος ὀχληρότερον τοῦ καιροῦ, τὸν ὁποῖον δὲν εἰξεύρει τις πῶς νὰ διέλθῃ.

*** Ἡ ἀργία ὁμοιάζει κατὰ τοῦτο πρὸς τὴν σκωρίαν, ὅτι κατατρίβει τὸν κατεχόμενον ὑπ' αὐτῆς πολὺ πλειότερον ἢ ἡ ἐργασία.

*** Ἡ καλῶς κατεσκευασμένη καὶ ἰσχυρὰ κεφαλὴ ἐξοικειοῦται πρὸς ὅλα τὰ προσκεφάλαια, τὰ ὁποῖα αἱ τροπαὶ τῆς τύχης δύνανται νὰ θέσωσιν ὑπ' αὐτήν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημείᾳ τῶν Παρισίων ὁ κ. Hardy παρουσίασε δεκαεπταετῆ κόρην, ἥτις ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ σώματός της ἔχει πολυάριθμα στίγματα ὑπὸ τριχῶν κεκαλυμένα δίδοντα αὐτῇ τὴν ὄψιν ἀληθοῦς τίγρεως· ἓν τοιοῦτον στίγμα ἔχει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ ἡ μήτηρ τῆς κόρης ταύτης, ἧς πατρὶς εἶνε ἡ Ἱσπανία.

Τὸ πρωτοφανὲς τοῦτο καὶ ἐνδιαφέρον φαινόμενον ἐκτίθεται συνήθως ἐν κινητῷ τινι παραπήγματι καθ' ἃς ἡμέρας δὲν ἀποτελεῖ τὸ κόσμημα τῶν ἀκαδημαϊκῶν συνεδριάσεων.

Ἐν Πρωσσίᾳ μελετᾶται ἡ βελτίωσις τῆς διδασκαλίας τῶν ταχυδρομικῶν περιστερῶν τῶν διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν προωρισμένων. Πρὸς τοῦτο μέλλουσι νὰ ἱδρυθῶσι σταθμοὶ κατὰ τὰ πρὸς ἀνατολὰς φρούρια τῆς αὐτοκρατορίας καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Ἡ Ῥωσσία κατέχει ἤδη τοιούτους σταθμοὺς καθ' ἅπαντα τὰ πρὸς δυσμὰς φρούρια.

Περιέργους πληροφορίας εὑρίσκομεν περὶ τῆς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις κατασκευῆς τεχνητῶν ὀδόντων ἔν τινι στατιστικῇ, ἣν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἐπιμονὴν πολυπράγμονός τινος Ἀμερικανοῦ.

Κατὰ ταύτην, τὰ κατασκευάζοντα τεχνητοὺς ὀδόντας ἐργοστάσια ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἀνέρχονται εἰς δώδεκα, παράγοντα κατ' ἔτος δέκα ἑκατομμύρια ὀδόντων.

Ὁ πρὸς ἔμφραξιν δὲ τῶν ὀπῶν τῶν ἐφθαρμένων ὀδόντων καταναλισκόμενος χρυσὸς ἐν τοῖς καταστήμασι τούτοις κατὰ τὸ αὐτὸ ἐτήσιον διάστημα ἀντιπροσωπεύει ἀξίαν δώδεκα ἑκατομμυρίων καὶ πεντακοσίων χιλιάδων φράγκων.

Ὁ κεραυνὸς κατέστρεψεν ἐσχάτως τὴν ἐν Mount Vernon τῆς Βιργινίας γιγάντειον δρῦν, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ὁποίας ὁ Βασιγκτών, ὁ *πατὴρ τῆς πατρίδος*, συνείθιζε νὰ ζητῇ ἀνάπαυλαν κατὰ τὸ θέρος καὶ τὴν ὁποίαν διὰ τοῦτο οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπεκάλεσαν δρῦν τοῦ Βασιγκτῶνος.

Τὸ Mount Vernon κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Ποτομάκου, ὑπῆρξε δὲ ἡ τελευταία διαμονὴ τοῦ Βασιγκτῶνος, ὅστις ἀπέθανεν αὐτόθι τὴν 14 Ὀκτωβρίου (ν.) 1799. Εἰσέτι σώζεται ἐκεῖ τὸ μνῆμά του.

Τὴν σπουδαιότητα τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ διὰ τὴν Ἀγγλίαν καταδεικνύει καὶ ἡ ἀκόλουθος στατιστικὴ τῶν δι' αὐτῆς διαβάντων πλοίων κατὰ τὸ 1881.

Ἀγγλικὰ	2,251
Γαλλικὰ	109
Ὁλλανδικὰ	71
Αὐστροουγγρικὰ	64
Ἰταλικὰ	52
Ἱσπανικὰ	46
Γερμανικὰ	45
Ῥωσσικὰ	20

Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ἄλλων τῆς Εὐρώπης Κρατῶν διέβησαν διὰ τοῦ πορθμοῦ πλοῖα ἐν συνόλῳ 69.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Διατροφὴ τῶν νηπίων.

Κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς τροφῆς τῶν παίδων συζητήσεις τῆς τελευταίας ἐν Σαλσβούργῃ συνόδου τῶν φυσιοδιφῶν ἐξήχθησαν τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα·

1). Ἡ καλλίστη τροφὴ διὰ τοὺς παῖδας εἶνε τὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν γάλα, ἑκάστη δὲ μήτηρ πρέπει νὰ θεωρῇ ὡς ἱερὸν καθῆκον τὴν διατροφὴν τοῦ τέκνου της.

2). Σπανιώταται εἶνε αἱ περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ γυνὴ ἐν καλῇ καταστάσει δὲν δύναται ἀληθῶς νὰ ἐκπληρώσῃ μέχρι τέλους, ἢ καὶ οὐδόλως, τὸ ἱερώτερον δι' αὐτὴν καθῆκον.

3). Ὅπου ὅμως ἕνεκεν ἀσθενείας ἢ καὶ ἄλλων αἰτίων, ἢ καὶ ἕνεκεν ἐλλείψεως γάλακτος, δὲν δύναται νὰ προσφερθῇ ἡ τῆς μητρὸς τροφή, τότε δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ τὸ τῆς μητρὸς γάλα διὰ τὴν πρώτην ἑξαμηνίαν ὑπὸ προσφάτου γάλακτος ζώου, ἰδίως ὅμως τοῦ βοείου, ἁρμοδίως παρασκευαζομένου.

4). Πάντα τὰ λοιπὰ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἀφθόνως εὑρισκόμενα τεχνητὰ παρασκευάσματα, οἷον ἄλευρα γαλακτοῦχα, συμπεπυκνωμένα γάλακτα κ.ἄ.π. πρέπει νὰ ἀποσκορακισθῶσι καθὸ ἧττον θρεπτικὰ καὶ εὔπεπτα ἀπὸ τὸ καταλλήλως παρασκευαζόμενον βόειον γάλα.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 351 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ιανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9.

19 Σεπτεμβρίου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 579.

ΙΔ'

Αἱ παρθένοι νῆσοι.

Καθ' ἣν στιγμὴν, ὑποχωρήσαντος τοῦ ἀκροσφαλοῦς ἐδάφους τοῦ ἰκριώματος, ἔπιπτεν ἐντὸς τοῦ πλήρους ὕδατος κάδου, ὁ Πινσὼν ἐξήγει τῷ Ζωηρῷ τὴν αἰτίαν τοῦ μεταμφιασμοῦ, οὗ αἱ διάφοροι σκηναὶ ἐνέβαλλον εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν τὸ παιδίον. Ἡ ἑορτὴ αὕτη τυγχάνει λίαν προσφιλὴς τοῖς ναύταις, οἷς κατὰ τοὺς μακροὺς πλοῦς, εἰς οὓς ὑποβάλλονται ἐκ τῆς τραχείας καὶ κινδυνώδους αὐτῶν τέχνης, σπανίως παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία τοιαύτης διασκεδάσεως. Ὁ τοιοῦτος μεταμφιασμὸς ἔχει συνήθη συνέπειαν τὴν ψυχρολουσίαν. Ὁ Πινσὼν ἐξήγει οὕτω τὴν σκηνὴν, ὅτε ἡ αἰφνιδία πτῶσις αὐτοῦ ἀπέδειξε πραγματικῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του.

Ἀναλαβόντες ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, ἣν προὐξένησεν αὐτοῖς τὸ ἀνέλπιστον ὀλίσθημα, καὶ δεικνύμενοι εὔθυμοι κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τῷ μικρῷ τούτῳ ἀτυχήματι, ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς μόλις ἐξῆλθον διάβροχοι ἐκ τοῦ κάδου, προσεβλήθησαν ἐκ νέου, πανταχόθεν δὲ ἤρξαντο νὰ ἐξακοντίζωσι κατ' αὐτῶν ἄφθονον ὕδωρ διὰ τριῶν σωλήνων ἀντλίας. Πλὴν ὁ εὐκίνητος καὶ ρωμαλέος μηχανικὸς κατώρθωσεν ἐν τάχει νὰ γείνῃ καὶ αὐτὸς ἐπιθετικὸς, ἁρπάσας καδίσκον ὕδατος καὶ ἐκδικούμενος τοὺς ἑαυτοῦ ἀντιπάλους. Μάχη ζωηρὰ συνεκροτήθη τότε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, συνοδευομένη ὑπὸ θορυβωδῶν γελώτων. Οὐδ' ὑστέρησε κατὰ τὸν ἀγῶνα ὁ Ζωηρὸς, ὅστις δραξάμενος τοῦ σωλῆνος τῆς μιᾶς ἀντλίας ἐπήδησεν ἐπὶ τῆς γεφύρας καὶ ἐκεῖθεν κατέβρεξεν ἀνηλεῶς τοὺς καταβρέξαντας αὐτόν. Συριγμὸς ἐπιτακτικὸς τοῦ ναυκλήρου διέκοψεν ἀποτόμως τὴν ὑδραυλικὴν ταύτην πάλην. Ἡ γαλήνη ἐπεκράτησε παραυτα καὶ ἡ αὐστηρότης τῆς πειθαρχίας ἐπανέκτησε τὰ δικαιώματα αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ Πινσὼν κατάβροχος ἠναγκάσθη ν' ἀγοράσῃ ἐνδύματα δι' αὐτὸν καὶ τὸν Ζωηρὸν, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἄλλα πλὴν ἐκείνων ἅτινα ἔφερον. Εὐτυχῶς εὗρον τ' ἀναγκαιοῦντα ἐν τοῖς ἱματιοφυλακίοις ἑνὸς τῶν ναυτῶν καὶ ἑνὸς ναυτόπαιδος, ὁ δὲ Πινσὼν ἐφάνη μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος φέρων βραχὺν ναυτικὸν χιτῶνα καὶ πῖλον κατραμωμένον.

Ἡ σκηνὴ, ἣ φαιδρύνασα τοῦ *Φούλτωνος* τὸ πλήρωμα, συνέβαινε παρομοίως καὶ ἐπὶ τοῦ *Δάβις*, διότι ἠκούοντο καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἦχοι τυμπάνου καὶ βαρβίτου. Οὕτως οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες, ἂν ῥιπὴ ἀνέμου προσήγγιζε πρὸς ἄλληλα τὰ δύο πλοῖα, ἤθελον ἐπαναλαβει παραχρῆμα τὴν φονικὴν μάχην, ἀφίεντο ἀμερίμνως εἰς εὔθυμον διασκέδασιν. Ὡς παρετήρησεν ὁ Πινσὼν, ἡ ζωὴ εἶνε πλήρης παραδόξων ἀντιθέσεων· ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἰσορροπίαν αὐτῆς, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἔχει ἀνάγκην λύπης καὶ χαρᾶς ἀλληλοδιαδόχου.

Περὶ τὴν ἑνδεκάτην καὶ ἡμίσειαν ἡ συνήθης τάξις ἐβασίλευεν ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*. Ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ κατεμέτρουν δι' ἑκτοκύκλων τὸ ὕψος τοῦ ἡλίου. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐνέβαλλεν εἰς ἀπορίαν τὸν Ζωηρὸν, ὅστις ἠρώτησε τὸν Πινσὼν περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων *μεσημβρινός*, *πλάτος*, *μῆκος*, ἃς ἤκουεν ἀπαύστως ἐπαναλαμβανομένας.

— Ἄκουσον, μικρὲ, εἶπεν ὁ μηχανικός· εἰξεύρεις βέβαια ὅτι ἡ γῆ εἶνε στρογγύλη;

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ Ζωηρὸς, μοῦ τὸ ἀπεδείξατε σεῖς προχθὲς, ὅταν μὲ ἐκάμετε νὰ παρατηρήσω τοὺς ἱστοὺς τοῦ πλοίου, ὁποῦ ἐφαίνοντο πρὶν φανῇ τὸ σκάφος.

— Εἰξεύρεις ἐπίσης ὅτι περιστρεφομένη περὶ τὸν ἄξονά της, τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἄκρα εἶνε οἱ δύο πόλοι, ἡ γῆ, ἐκτὸς τῆς περιστροφῆς αὐτῆς περὶ τὸν ἥλιον εἰς 365 ἡμέρας, στρέφεται καὶ περὶ αὐτὴν εἰς 24 ὥρας;

— Μάλιστα, μοὶ τὸ ἔχετε εἰπεῖ, καὶ μοῦ ἐξηγήσατε πρὸς τούτοις ὅτι ὁ ἄξων αὐτὸς εἶνε παρόμοιος πρὸς τὸν ἄξονα τῶν τροχῶν τῆς ἁμάξης, ὅστις μένει ἀκίνητος ἐνῷ στρέφονται οἱ τροχοί.

— Ἐξαίρετα· καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦτον οἱ ἄνθρωποι ἐχάραξαν μέγαν κύκλον, ἀπέχοντα ἐπίσης τῶν δύο πόλων καὶ τέμνοντα τὴν σφαῖραν εἰς δύο ἴσα μέρη. Τὸ ἓν τῶν μερῶν τούτων καλεῖται *βόρειον ἡμισφαίριον*, τὸ ἕτερον δὲ *νότιον ἡμισφαίριον*. Ὁ μέγας αὐτὸς κύκλος εἶνε ὁ ἰσημερινὸς, τὸν ὁποῖον οἱ ναυτικοὶ ἀποκαλοῦσι γραμμήν.

— Ἐννόησα.

— Ὁ γήϊνος μεσημβρινὸς εἶνε παρομοίως κύκλος μέγας, ὅστις διερχόμενος διὰ τοῦ ἄξονος

Digitized by Google

καὶ τῶν δύο πόλων, πίπτει καθέτως ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ. Ἕκαστος τῶν μεσημβρινῶν τέμνει τὴν γῆν ἐπίσης εἰς δύο ἡμισφαίρια, ἅτινα καλοῦνται *ἀνατολικὸν* καὶ *δυτικόν*. Ἕκαστον ἡμισφαίριον περιέχει 180 μεσημβρινούς, ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς αὐτῶν εἶνε ἑπομένως 360.

— Ἐννόησα καὶ αὐτὸ, εἶπεν ὁ Ζωηρός.

— Οἱ τροπικοὶ εἶνε δύο κύκλοι παράλληλοι, κείμενοι ὁ εἷς πρὸς βοῤῥᾶν καὶ ὁ ἕτερος πρὸς νότον τοῦ ἰσημερινοῦ, τοὺς δὲ κύκλους τούτους δὲν ὑπερβαίνει ὁ ἥλιος κατὰ τὴν φαινομενικὴν αὐτοῦ ἐτήσιον περὶ τὴν γῆν περιστροφήν. Ὁ πρὸς βοῤῥᾶν καλεῖται *τροπικὸς τοῦ Καρκίνου*, ὁ δὲ πρὸς νότον, *τροπικὸς τοῦ Αἰγόκερω*. Καλοῦνται δὲ τροπικοὶ, διότι ἅμα ὁ ἥλιος φθάσῃ εἴς τινα αὐτῶν, φαίνεται ὡσεὶ παύων τὴν πορείαν καὶ τρεπόμενος πρὸς τὸν ἕτερον.

Ὁ Ζωηρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἀνεῳγμένους καὶ προσηλωμένους ἀτενῶς ἐπὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, ἤκουεν ἐν βαθείᾳ προσοχῇ. Ὁ Πινσὼν παρετήρησεν ἀμφιβολίαν τινὰ ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ μαθητοῦ του καὶ διὰ τοῦτο, θέλων νὰ καταστήσῃ σαφεστέρους τοὺς λόγους του, ἐχάραξε τὰς γραμμὰς περὶ ὧν ὡμίλει ἐπὶ τεμαχίου χάρτου.

— Καὶ νῦν, ἐξηκολούθησε, τὸ μῆκος ἑνὸς τόπου εἶνε τὸ τόξον τοῦ ἰσημερινοῦ ἤ τινος οἱουδήποτε παραλλήλου, τὸ κείμενον μεταξὺ τοῦ διερχομένου διὰ τοῦ τόπου ἐκείνου μεσημβρινοῦ καὶ ἑνὸς ἄλλου μεσημβρινοῦ κατ᾽ ἐκλογήν. Τὸ γεωγραφικὸν μῆκος τόπου τινὸς ἐπὶ τῆς σφαίρας μετρεῖται διὰ τῆς διαφορᾶς τῶν ὡρῶν, πολλαπλασιαζομένης ἐπὶ 15 μοίρας, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἐν τῇ φαινομένῃ αὐτοῦ καθ᾽ ἡμέραν κινήσει διατρέχει 360 μοίρας εἰς 24 ὥρας καὶ ἑπομένως 15 εἰς μίαν ὥραν. Ὅπως ὑπολογίσωσιν ἀκριβῶς οἱ ναυτικοὶ, ἔχουσι χρονόμετρον, δεικνύον τὴν ὥραν τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς πατρίδος αὐτῶν. Οὕτω κατ᾽ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἡμεῖς ἔχομεν ἐδῶ μεσημβρίαν, ἐνῷ τὸ χρονόμετρον δεικνύει ὅτι εἰς τοὺς Παρισίους ἔχουν τρεῖς ὥρας· ἔχομεν λοιπὸν τριῶν ὡρῶν διαφορὰν ἀπὸ τὸν μεσημβρινὸν τῶν Παρισίων, 3 δὲ ἐπὶ 15^0 κάμνουν 45, ἑπομένως ὁ *Φοῦλτων* εὑρίσκεται εἰς 45^0 δυτικοῦ μήκους ἀπὸ τῶν Παρισίων.

— Ἐννοῶ, εἶπε τὸ παιδίον, ἀφοῦ καλῶς παρετήρησε τὸ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ χαραχθὲν γεωμετρικὸν σχῆμα.

— Τὸ πλάτος τόπου τινὸς, ἐξηκολούθησεν ὁ Πινσὼν, εἶνε τὸ τόξον ὅπερ περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ διὰ τοῦ τόπου ἐκείνου διερχομένου παραλλήλου καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ. Ἡ γνῶσις τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα ἐν τῇ γεωγραφίᾳ, καὶ καθεὶς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ σήμερον τὸν τρόπον δι᾽ οὗ προσδιορίζονται. Χάρις δὲ εἰς τὴν γνῶσιν ταύτην, μικρέ μου, ὁ πλοίαρχος δύναται νὰ μᾶς λέγῃ καθ᾽ ἑκάστην εἰς ποῖον σημεῖον τῆς σφαίρας πλέομεν.

— Ἐνόμιζον ὅτι οἱ ναυτικοὶ εὑρίσκουν τὸν δρόμον μὲ τὴν πυξίδα, εἶπεν ὁ Ζωηρός.

Ἡ πυξὶς ὁδηγεῖ αὐτοὺς νὰ πλέωσι κατ᾽ εὐθεῖαν ἐπὶ τῆς ὁμοιομόρφου ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων· εἶνε εἶδός τι χάρακος καὶ οὐδὲν πλέον, διότι χρησιμεύει μόνον νὰ δεικνύῃ τὸν βοῤῥᾶν καὶ οὐχὶ τὰς ἀποστάσεις. Χάρις μόνον εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ πλάτους καὶ τοῦ μήκους οἱ ναυτικοὶ δύνανται νὰ ὁδηγήσωσι τὰ πλοῖά των εἰς τὸ σημεῖον, ὅπερ ἐπιθυμοῦσιν.

Τὴν μεθεπομένην ὁ πλοίαρχος, ἀφοῦ κατεμέτρησε τὸ ὕψος τοῦ μεσημβρινοῦ, ἐποίησε τοὺς ὑπολογισμούς του, παρετήρησε τὸ βαρόμετρον καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τρίβων τὰς χεῖρας.

— Ποία καλὴ εἴδησις σᾶς καθιστᾷ εὔθυμον; ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

— Τὸ βαρόμετρον κατέρχεται ἐπὶ τέλους, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐλπίζω νὰ ἔχωμεν τρικυμίαν καὶ θὰ δυνηθῶμεν νὰ πλησιάσωμεν τὸν *Δάβις*.

— Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς εἰσακούσῃ! ἀνέκραξεν ὁ μηχανικός. Εἶμαι εἰρηνικὸς ἄνθρωπος, καὶ ὅμως θὰ ἐλάμβανον εὐχαρίστως μέρος εἰς τὴν μάχην, ἂν πρόκειται νὰ ζημιωθῇ τόσον ὁ *Δάβις* ὥστε ν᾽ ἀναγκασθῇ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ.

— Αὐτὸ ζητῶ κ᾽ ἐγὼ νὰ καταφέρω εἰς τὸν ἀχρεῖον αὐτὸν λῃστήν· ἐλπίζω τέλος πάντων νὰ τῷ κόψω τὸν δρόμον.

— Τί ἐννοεῖτε;

— Ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν θὰ φθάσωμεν εἰς τὰς Παρθένους νήσους· τὸ πειρατικὸν, οὗ ἡ προμήθεια τοῦ ἄνθρακος ἐξηντλήθη, θὰ ζητήσῃ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, ὅπως προφυλαχθῇ ἀπὸ τὰς βολάς μας.

Μόλις ὁ πλοίαρχος ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν ταύτην καὶ ὁ σκοπὸς ἀνήγγειλε τὴν ἐμφάνισιν τῆς ξηρᾶς. Ὁ Πινσὼν, ὡς τὴν στιγμὴν ἐκείνην καθ᾽ ἣν ἤλπισεν ὅτι θ᾽ ἀπεβιβάζετο εἰς Ἀγγλίαν, διέκρινε κυανωπὸν νέφος ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Ὁ Ζωηρὸς ἀκούσας ὅτι ἡ φαινομένη ξηρὰ ἀπετέλει μέρος τῆς Ἀμερικῆς μόλις ὑπέκρυπτε τὴν χαράν, ἣν προὐξένει αὐτῷ ἡ εἴδησις αὕτη. Ἐπὶ τέλους θὰ ἔβλεπε τὸν θαυμάσιον τόπον, ὃν ἐπεσκέψατο ὁ μέγας Ῥοβινσών.

— Τί εἶνε αὐταὶ αἱ Παρθένοι νῆσοι, κύριε; ἠρώτησε τὸν Πινσών· εἶνε μεγάλαι;

— Αἱ Παρθένοι νῆσοι, ἀπήντησεν ὁ μηχανικὸς, ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1493 ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Εἰσὶ περὶ τὰς τεσσαράκοντα, ἐκτὸς πολυπληθῶν νησιδίων ἐσπαρμένων μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ κυριωτέρα αὐτῶν, καλουμένη Ἅγιος Θωμᾶς, ἀνήκει τοῖς Δανοῖς. Εἶνε παμμεγέθης σκόπελος, ἔχων μῆκος δώδεκα χιλιομέτρων καὶ πλάτος τριῶν, οἱ κάτοχοι δ᾽ αὐτῆς τὴν κατέστησαν ἐλεύθερον λιμένα.

Digitized by Google

— Εἶνε κατῳκημέναι αὐταὶ αἱ νῆσοι ;

— Τινὲς αὐτῶν μόνον, ἐπειδὴ πάσχουσιν ἔλλειψιν ποσίμου ὕδατος καὶ ὑπόκεινται εἰς συχνὰς θυέλλας.

Τὴν προσοχὴν τοῦ Ζωηροῦ ἐφείλκυσαν μετ' οὐ πολὺ οἱ χειρισμοὶ τοῦ *Δάβις* καὶ τοῦ *Φούλτωνος*. Πυκναὶ μελαναὶ νεφέλαι ἀνεφαίνοντο εἰς τὸν ὁρίζοντα, ὁ ἄνεμος ἔπνεε σφοδρὸς καὶ ἡ θάλασσα γαλήνιος ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἤρχισε νὰ γίνηται κυματόεσσα. '*Εφτιάνονταν τὰ κύματα* κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ναυτῶν καὶ ὁ πλοίαρχος ἐξηκολούθει νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας βλέπων τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης τύπτοντα τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου καὶ ἀναπηδῶντα μέχρι τοῦ καταστρώματος.

Καθ' ἃ ὁ πλοίαρχος προέβλεπεν, ὁ *Φούλτων* ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιδινουμένων κυμάτων ἀντεῖχε γενναίως; , μετ' ὀλίγον δ' ἐγένετο καταφανὲς ὅτι ὑπερέβαινε τὴν ταχύτητα τὸν ἀντίπαλον,ὃν κατεδίωκεν ἐμμανῶς ἀπὸ δύο ἤδη ἑβδομάδων. Ὁ ἄνεμος ἐσφοδρύνετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν καὶ ἡ θάλασσα ἔτι μᾶλλον συνεταράσσετο. Ὁ *Δάβις* ἐφαίνετο ἀνυψούμενος, καταπίπτων, κλίνων, οἱονεὶ ἕτοιμος νὰ καταβυθισθῇ. Ἡ θέα αὕτη ἐξέπληττε τὸν Ζωηρὸν, μὴ δυνάμενον νὰ πεισθῇ ὅτι καὶ ὁ *Φούλτων* ἐξετέλει τὰς αὐτὰς περίπου ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις. Ὁ δὲ Πινσὼν βλέπων τὸ ἄπλουν ἐκεῖνο ξύλινον σκάφος ταλαντευόμενον οὕτω πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ἐθαύμαζε τὴν τόλμην τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἐδίσταζον ν' ἀντιμετωπίσωσι τὰ στοιχεῖα ἐπὶ τοσοῦτον σαθρῶν ὑποστηριγμάτων.

Προσήγγιζον ἤδη μετὰ τάχους εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ οἱ στέφοντες τὴν κορυφὴν τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ φοίνικες ἐγένοντο ὁρατοί. Ὁ Ζωηρὸς ἐκπληττόμενος ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν διαγραφομένων εἰς τὸν ὁρίζοντα δένδρων τούτων, ἐπολλαπλασίαζε τὰς ἐρωτήσεις. Πλὴν ὁ Πινσὼν δὲν ἀπήντα. Ἡ προσοχὴ αὐτοῦ προσηλοῦτο πᾶσα εἰς τὰς κινήσεις τοῦ *Φούλτωνος*, ὅστις διακόπτων αἴφνης τὴν καταδίωξιν διηυθύνθη πρὸς τὴν ξηράν. Τί ἆρά γε ἐσήμαινε τοῦτο ; Πῶς ἀκριβῶς καθ' ἣν ὥραν τὸ πλοῖον αὐτοῦ κατέφθανε τὸν ἐχθρὸν, ὁ πλοίαρχος παρῃτεῖτο τῆς καταδιώξεως ; Ὁ μηχανικὸς ἐσκέπτετο ἀπορῶν.

Τὰ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ φρούρια ἐγένοντο ἤδη ὁρατὰ εἰς γυμνὸν ὀφθαλμόν. Ὁ Ζωηρὸς, παρατηρῶν διὰ τηλεσκοπίου, ἔβλεπε τὰ τηλεβόλα, τοὺς σκοποὺς καὶ ἐσκίρτα ἐκ τῆς χαρᾶς.

— Ποῦ εἶνε ὁ λιμήν ; ἠρώτησε ναύτην τινά, δὲν βλέπω κανένα σπίτι.

— Ὁ λιμὴν κεῖται εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου, ὁ ὁποῖος κλείεται ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα τῶν βράχων ὅπου βλέπεις ἔμπροσθέν σου, τῷ ἀπήντησεν ὁ ναύτης· τὸν βλέπει κανεὶς,ἅμα ἔμβῃ μέσα εἰς τὸ στενόν.

— Εἶνε καὶ καμμία πόλις ἐκεῖ ;

— Πόλις μὲ 10,000 κατοίκους. Εἶνε κτισμένη ἐπάνω εἰς τὴν κλίσιν τοῦ βουνοῦ καὶ οἱ δρόμοι αὐτῆς, ἐκτὸς τοῦ κυριωτέρου, εἶνε κατεσκευασμένοι μὲ σκαλιά.

— Αἴ, μικρέ μου, εἶπε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Πινσὼν, ἐτελείωσε τέλος πάντων τὸ ταξείδι μας !

— Θ' ἀποβιβασθῶμεν ;

— Ἐλπίζω τοὐλάχιστον. Ὁ Ἅγιος Θωμᾶς εἶνε λιμὴν, εἰς τὸν ὁποῖον προσεγγίζουν ὅλα τὰ ἀτμόπλοια, ὅσα ἐκτελοῦν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης, διὰ νὰ ἀνανεώσουν τὴν προμήθειαν τῶν ἀνθράκων, καὶ τοιουτοτρόπως δὲν θὰ ἀργήσωμεν νὰ ἐπιβιβασθῶμεν εἰς κανὲν ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν Γαλλίαν ἢ διὰ τὴν Ἀγγλίαν.

— Δὲν σᾶς φαίνεται ὅτι ὁ *Δάβις* ἐσταμάτησεν ;

— Ναί· τώρα πρὸ ὀλίγου ὁ πλοίαρχος μοῦ ἐξήγησε τὸ σχέδιόν του. Ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου του, ἐπροχώρησε διὰ νὰ φράξῃ τὸν δρόμον τοῦ *Δάβις*, ὁ ὁποῖος ἐλογάριαζε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν λιμένα. Ἀλλ' ὁ *Δάβις* φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει καθόλου διάθεσιν ν' ἀντιπαραταχθῇ μὲ τὸν *Φούλτωνα* καὶ προσπαθεῖ νὰ πλησιάσῃ ἀρκετὰ εἰς τὴν νῆσον διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Δανικὰ ὕδατα.

— Εἰς τὰ Δανικὰ ὕδατα ; ἐπανέλαβεν ὁ Ζωηρός.

— Ναὶ, μικρέ μου,αἱ διεθνεῖς συνθῆκαι ὁρίζουσιν ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου δύο ἀντίπαλα πλοῖα δὲν δύνανται νὰ ναυμαχήσωσι πρὸς ἄλληλα εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς παραλίας οὐδετέρας χώρας, διότι ἡ ζώνη αὕτη τῶν δύο χιλιομέτρων θεωρεῖται ὡς ἀποτελοῦσα μέρος τῆς ξηρᾶς τὴν ὁποίαν περιβρέχει.

— Λοιπὸν ὁ *Φούλτων* δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προσβάλῃ τὸν *Δάβις*,ἂν αὐτὸς ἔφθανε πρῶτος ἕως ἐδῶ;

— Ὄχι, διότι θὰ παρεβίαζε τὸ δανικὸν ἔδαφος.

Ὁ *Δάβις* ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὸν πλοῦν καὶ διηυθύνετο πρὸς τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς νήσου.Παρευθὺς ὁ *Φούλτων* ἔσπευσε πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο καὶ ὑπερέβη τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ. Ὁ *Δάβις* ἐστράφη, ἀναχθεὶς δὲ μέχρι τοῦ στενοῦ τοῦ ἄγοντος εἰς τὸν λιμένα διηύθυνε τὴν πρῶραν αὐτοῦ πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Ἀλλ' ὁ *Φούλτων*, ὡσανεὶ ἡ ταραχὴ τῆς θαλάσσης ἐδιπλασίασε τὸ τάχος αὐτοῦ, προσέδραμεν ἐγκαίρως,ὅπως φράξῃ τὴν δίοδον εἰς τὸ πειρατικόν. Ἀντήλλαξαν τότε τὰ δύο πλοῖα πυροβολισμούς τινας, καὶ ὁ *Δάβις* γινώσκων ὅτι ἤθελε συντριβῆ ἐκτιθέμενος ὑπὸ τὰς βολὰς τοῦ ἐχθροῦ, μετέβαλλε πολλάκις τὴν πορείαν στρεφόμενος τοσοῦτον ἐπιδεξίως καὶ μετὰ τόσον ἐπιτηδείων χειρισμῶν, ὥστε ἀπέσπασε τοὺς ἐπαίνους καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ πλοιάρχου.

— Ὁ διοικῶν τὸ πλοῖον αὐτὸ εἶνε καλὸς τε-

Digitized by Google

χνίτης, εἶπε γρυλλίζων. Πρέπει νὰ εἶνε Βορειοαμερικανὸς βεβαίως.

Ὁ Πινσὼν ἐμειδίασεν. Ἤλπιζεν ὅτι ὁ πλοίαρχος τοῦ *Δάβις*, χάρις τῇ ἱκανότητι αὐτοῦ, ἣν ἀνωμολόγει καὶ ὁ πλοίαρχος θὰ κατώρθου ἐπὶ τέλους νὰ ἐκβιάσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν του *Φούλτωνος* καὶ νὰ εἰσδύσῃ ἐντὸς τοῦ λιμένος. Αἴφνης τὸ πειρατικὸν ἐφάνη ἀναγόμενον εἰς τὸ πέλαγος καὶ διευθυνόμενον πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ὁ *Φούλτων* ἀπεναντίας ἔμεινεν ἥσυχος περιπολῶν παρὰ τὴν ἀκτήν.

— Ἐπιστρέφει ὀπίσω καὶ θὰ μᾶς διαφύγῃ! εἶπεν ἀκουσίως ὁ μηχανικὸς πρὸς τὸν πλοίαρχον.

— Καθόλου, ἀπήντησεν οὗτος· ὁ κατεργάρης αὐτὸς δοκιμάζει μίαν πανουργίαν, ἥτις θὰ ἐπετύγχανεν ἂν εἶχε νὰ κάμῃ μὲ κανένα Γάλλον ἢ κανένα Ἄγγλον, ἀλλὰ ὄχι μαζί μου. Ὁ *Δάβις*, κύριέ μου, ὅπως ἡμεῖς, δὲν ἔχει ἄνθρακας καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Εὐρώπην εἰμὴ μὲ τὰ ἱστία. Ἀνάγκη λοιπὸν ἐξάπαντος ἢ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἢ νὰ προφθάσῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Ἅγιον Δομίνικον. Ἂν ὅμως ὁ κακὸς καιρὸς ἐξακολουθήσῃ νὰ μᾶς εὐνοῇ, πρὶν κατορθώσῃ αὐτό, πρέπει νὰ δοκιμάσῃ τὰς σφαίρας μας.

Ὁ Πινσὼν δὲν ἀπήντησεν· ἡ χαρὰ ἣν προὐξένουν αὐτῷ αἱ εἰδήσεις αὗται τὸν κατέπνιγεν. Ἐσκέπτετο ὅτι ἔληγεν ἐπὶ τέλους τὸ παράδοξον αὐτοῦ ταξείδιον. Τὰ δύο ἀτμόπλοια ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν γαιανθράκων ἐξ ἀνάγκης θὰ προσωρμίζοντο ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ πλοιάρχου, ὃν παρ' ὀλίγον ἐνηγκαλίζετο ἐκ τῆς ἀγαλλιάσεως ὁ μηχανικός.

Τὴν νύκτα, μὲ ὅλην τὴν κακοκαιρίαν, ὁ *Φούλτων* κατώρθωσε νὰ κρατῇ τὸν *Δάβις* ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς ἠλεκτρικῆς αὐτοῦ συσκευῆς. Εἰκοσάκις ὁ πειρατὴς ἐδοκίμασε νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς τοῦ πορθμοῦ καὶ εἰκοσάκις ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν πυροβολισμῶν. Ὁ *Δάβις* ἀπήντα εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλοὶ ναῦται ἐπληγώθησαν ἑκατέρωθεν· ἀλλὰ διὰ τῶν ἑλιγμῶν του τὸ πειρατικὸν ἀπέφευγε τὴν προσέγγισιν καὶ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἀντιπάλου, ὅστις εἰς πάλην ἐκ τοῦ συστάδην ἤθελε συντρίψει αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν.

Περὶ τὴν δεκάτην τῆς νυκτὸς ὁ ἄνεμος ἐκόπασεν, ὁ οὐρανὸς ἐφάνη διάστερος καὶ τὰ κύματα ἐγαλήνιασαν. Μόλις περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ Πινσὼν ἀπεφάσισε νὰ κατακλιθῇ, πεποιθὼς ὅτι θ' ἀπεβιβάζετο τὴν ἐπιοῦσαν. Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν τῆς πρωΐας ὁ μηχανικὸς αἰσθανόμενος μετ' ἐκπλήξεως τὸν *Φούλτωνα* κινούμενον, ἐνεδύθη μετὰ σπουδῆς καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ εἶχεν ἐξαφανισθῆ· ἀντ' αὐτῆς ἔβλεπεν ἐνώπιον αὐτοῦ πλῆθυν νησιδίων, ἐφ' ὧν τὰ κύματα συνετρίβοντο μετὰ λύσσης. Ὁ *Δάβις* εἰς ἀπόστασιν τριῶν χιλιομέτρων περίπου ἐφαίνετο πλέων ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑφάλων, λέμβος δέ τις φέρουσα ἱστίον ἐκυμαίνετο φερομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, διακόσια ὡς ἔγγιστα μέτρα μακρὰν τοῦ *Φούλτωνος*.

[Ἕπεται συνέχεια].

ΑΘΗΝΑΪΚΑ

Γάμοι ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 583.

Στολισμὸς τῆς νύμφης. Ἅμα ἀνέτελλεν ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου προσήρχετο ἐκ νέου ἡ στολίστρα καί τινες συγγενεῖς τῆς νύμφης, πρεσβύτιδες, ὕπανδροι, καὶ ἄνηβοι κόραι· ἡ θύρα τῆς οἰκίας ἐκλείετο καὶ ἐτίθετο τὸ *γκάγκαρο*[1], ἢ ἡ *ἀμπάρα*.

Πρῶτον ἔργον τῆς στολίστρας ἦτο νὰ θέσῃ πέλεκυν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐπ' αὐτοῦ δὲ *κηκίδια* καὶ *γαρόφαλλα*. Ταῦτα ἐκάλυπτε δι' ἄλλου σιδήρου, ἐφ' οὗ ἔθετεν ἄνθρακας ἀνημμένους. Ἅμα ἐκαίοντο ἀπέσυρε τὸν πέλεκυν ἐκ τῆς πυρᾶς, ἔρριπτεν ὀλίγον ἔλαιον ἐπ' αὐτῶν, διαλύουσα δὲ καὶ μιγνύουσα καλῶς ταῦτα, κατεσκεύαζε μέλαιναν βαφήν, δι' ἧς ἔβαφεν ἀφειδῶς τὰς ὀφρῦς τῆς νύμφης. Μετὰ ταῦτα τὴν ἐχρύσωνεν· ἔθετε δηλαδὴ ἓν χρυσοῦν ἄστρον εἰς τὸ κέντρον τοῦ μετώπου της, ἄνωθεν δὲ τῶν ὀφρύων σειρὰν ὅλην μικρῶν ἀστέρων βαθμηδὸν μικρυνομένων καὶ ἀκολουθούντων τὴν διεύθυνσιν τῶν ὀφρύων. Τὰ ἄστρα κατεσκευάζοντο διὰ μικρῶν τεμαχίων χρυσῶν κροσσῶν (ἰντράδες) καὶ τεμαχίων χρυσοκανθάρων (ἐντόμων), ἐκολλῶντο δὲ δι' ἀραβικοῦ κόμμεως.

Εἰς τὴν μίαν παρειὰν τῆς νύμφης διὰ τῶν αὐτῶν μιγμάτων ἐζωγράφιζε τὸν ἥλιον καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὴν σελήνην πλησιφανῆ· πέριξ δὲ τῶν οὐρανίων τούτων σωμάτων ἔθετε μικρὰ στρογγύλα στίγματα (πούλειαις) καὶ τεμάχια μικρότατα χρυσοκανθάρων (!). Ἐπίσης ἐχρύσωνεν ἐλαφρῶς τὰς συγγενεῖς ὡς καὶ τὰς παρευρισκομένας ἀνήβους παρθένους *γιὰ τὸ καλό*, καίτοι αὗται δὲν θὰ παρευρίσκοντο εἰς τὴν τελετὴν τοῦ γάμου.

Εἰς διάφορα μέρη τοῦ προσώπου καὶ τραχήλου τῆς νύμφης, ἀπαραιτήτως δὲ εἰς τὴν σιαγόνα, ἐτοποθέτει ἡ στολίστρα *ἐληές*, καὶ ἐπὶ τῆς ῥίζης τῆς ῥινός, ἀκριβῶς μεταξὺ τῶν ὀφρύων, κατεσκεύαζε μεγάλην *ἐληάν*, κολλῶσα πρὸς τοῦτο μαύρην τινὰ στιλπνὴν καὶ στρογγύλην κανθαρίδα. Προσέτι ὑπὸ τὰς βλεφαρίδας τῆς νύμφης καὶ εἰς τοὺς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν της ἔσυρε λεπτὰς μαύρας γραμμὰς (σουρμέδες) τῇ βοηθείᾳ τοῦ γνωστοῦ ἐκ τῆς προικοπαραδόσεως ἐργαλείου (σουρμεντένι)· διὰ τῶν γραμμῶν τούτων — μὴ πάντη ἀγνώστων καὶ τὴν σήμερον — κατώρθουν νὰ φαίνωνται οἱ ὀφθαλμοὶ μεγαλείτεροι

1. Εἰς τὴν λέξιν ταύτην, σημαίνουσαν σύρτην τῆς θύρας σιδηροῦν, μὴ ὄντα πλέον σήμερον ἐν χρήσει, ὀφείλουσιν, ὡς λέγεται, οἱ Ἀθηναῖοι τὴν εἰρωνικὴν ὀνομασίαν «Γκαγκαραῖοι».

Digitized by Google

καὶ *ἀμυγδαλωτοί*. Πάντα τὰ χρυσώματα, αἱ κανθαρίδες κ.τ.λ. εὑρίσκοντο εἰς τὴν κλασικὴν *ταμπακιέραν τῆς στολίστρας*.

Μετὰ ταῦτα ἔκοπτε τὸ ὑπὲρ τὸ μέτωπον μέρος τῆς κόμης τῆς νύμφης, ὡς καὶ ἤδη ἐπ' ἐσχάτων ἐπεκράτησε νὰ γίνηται, ἐσχηματίζοντο δὲ οὕτω τὰ λεγόμενα *κλαυκλούλια*, τὰ σήμερον λεγόμενα *ἀφέλειαις*· εἶτα ἐξέπλεκε τὰς πλαγίας πλεξίδας καὶ τὰς ἔρριπτε πρὸς τὰ ἔμπρὸς (περτσέμια[1]) ἀναμεμιγμένας μετὰ χρυσῶν νημάτων, (ἴντράδαις καὶ ἀέρας) ἐνῷ ὄπισθεν ἐκρέμαντο αἱ ὑπερτεσσαράκοντα πλεξίδες (πισκιούλια) καλύπτουσαι πᾶσαν τὴν ὠμοπλάτην.

Μετὰ ταῦτα — καὶ ἡ ὥρα εἶχε βεβαίως ἀρκετὰ προχωρήσει — ἠρωτᾶτο ἡ νύμφη ἂν θέλῃ νὰ ὑπανδρευθῇ μὲ *σεργοῦτσα* καὶ *κορῶνα* ἢ μὲ μόνον *σεργοῦτσα*. Καὶ τὰ μὲν *σεργοῦτσα* ἦσαν μικραὶ μετάλλιναι ῥάβδοι, αἵτινες, ὡς τὰ στελέχη φέρουσι τὸ ἄνθος, ἔφερον ἐπὶ τῆς κορυφῆς των ὀγκώδεις θυσσάνους ἐκ πυκνῶν, λεπτῶν, καὶ χρυσῶν συρμάτων, ἐν οἷς ἐπερῶντο *πούλιαις*, διαφόρων χρωμάτων, διατελοῦσαι εἰς ἀέναον καὶ τρομώδη κίνησιν. Πέντε συνήθως τοιαῦται μετάλλιναι ῥάβδοι ἦσαν κατὰ σειρὰν προσηλωμέναι εἰς χρυσῆν ταινίαν πλήρη ἀνθέων περιστέφουσαν τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μέγα σύμπλεγμα ἐκ νομισμάτων, ὅπερ ἐλέγετο ἰδίως *κορῶνα*. Τὰ *σεργοῦτσα*, ἅτινα ἐλέγοντο καὶ *κορῶνα*, ἦσαν κτῆμα τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν δι' αὐτῶν δ' ἐσόλιζον τοὺς ἐπιταφίους· καὶ συνήθως οἱ μὲν περὶ τὴν Πλάκα κατοικοῦντες ἐδανείζοντο τὴν κορῶνα τῆς Παναγίας Ντουβέργαινας, οἱ δὲ *Κατωμερίταις* τὴν κορῶνα τῆς Παναγίας τοῦ Ἀγγέλου. Πολλαὶ ὅμως ἐπίσημοι οἰκογένειαι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἶχον ἰδιόκτητα *σεργοῦτσα*, ἴσως ἐκ καταστραφεισῶν ἐκκλησιῶν παραλαβοῦσαι ταῦτα. Σώζονται δὲ τοιαῦτα, ὡς ἐπληροφορήθην, εἰς τὴν Μονὴν τῆς Πεντέλης, καὶ εἴς τινας οἰκογενείας.

Ἡ ἰδίως *κορῶνα* ἦτο ὕφασμα βελούδινον ἐρυθρὸν ἐν σχήματι περιλαιμίου τῶν νηπίων (σαλιαρίτα) ἀνεστραμμένου· προσαρμοζομένη αὐτὴ ἄνωθεν τοῦ μετώπου καὶ κατερχομένη ἑκατέρωθεν παρὰ τὰς παρειὰς ὑπεβαστάζετο ὑπὸ ταινίας χρυσῆς (καψάλι) κάτωθεν τῆς σιαγόνος διερχομένης καὶ ἑκατέρωθεν ὑπὸ τὴν κόμην ἐπὶ τοῦ *χοτοζίου* (παρθενικοῦ φεσίου) ἢ φεσίου κοινοῦ κεκαλυμμένου ὑπὸ μαργαριτῶν, πορπουμένης. Ἡ κορῶνα ἦτο κατάφορτος ἐκ πολυτίμων κοσμημάτων, νομισμάτων κτλ., ἅτινα συνήθως ἐδανείζοντο παρὰ διαφόρων κατόχων.

[1] Τόσον τεχνηέντως καὶ καλλιτεχνικῶς κατεσκευάζοντο τὰ π έ ρ τ σ έ μ ι α, ὥστε ἐνέπνεον τοὺς τότε ποιητὰς ψάλλοντας·

Περτσέμια 'χεις στὴ μιὰ μεργιά,
περτσέμια 'χεις στὴν ἄλλη,
μαργαριτάρι στὸ λαιμὸ
καὶ γιούλια στὸ κεφάλι. . .

Ὅπως κατανοηθῇ τὸ παράδοξον τοῦτο *οἰκοδόμημα*, ὅπερ δικαίως περιηγητὴς ἀποκαλεῖ *τεράστιον ἀμφιθέατρον*, παραθέτομεν ἀπεικόνισμα τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης, ἀντιγράψαντες αὐτὸ ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ ζωγράφου **Dupré** «**Voyage à Athènes**», σελ. 37.

Ὅταν ἡ νύμφη ὑπανδρεύετο μὲ μόνον *σεργοῦτσα*, ἐπὶ τῶν μηνίγγων ἔφερε δύο μεγάλα *φλωριὰ* ἔχοντα προσηρμοσμένα πέριξ μικρὰ νομίσματα ἢ μαργαριτάρια ἢ ῥουμπιέδες, ἐλέγοντο δὲ *μασαλάδες* καὶ ἀνηρτῶντο ἐκ τῆς κόμης διὰ ἀγκύστρων (γάντζων). Ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἡ νύμφη ἐφόρει μικρὸν φέσιον *χοτόζι* ὀνομαζόμενον, δεδεμένον διὰ χρυσοῦ *τσεβρέ*· τοῦτο δὲ μόνον διετήρει ἡ νύμφη ἐκ τῆς παρθενικῆς ἐνδυμασίας, ἣν ἐπιφυλασσόμεθα νὰ περιγράψωμεν ἄλλοτε· τινὲς ὅμως ἐφόρουν *μαργαριταρένιο φέσι*.

Ἤδη μεταβῶμεν εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ στήθους. Τὸ ὑπὸ τὸν λαιμὸν γυμνὸν μέρος τοῦ στήθους ἐκάλυπτε *γιορντάνι*, ἤτοι πλέγμα ἐκ νομισμάτων χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ μαργαριταρίων, ἅτινα ἐπέρων εἰς νῆμα· κατέληγε δὲ τὸ *γιορντάνι* εἰς μέγα *Κωσταντινάτο* ἢ εἰς ςαυρὸν πολύτιμον· πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ λαιμοῦ ἐκρέματο ἡ *καράκα* δηλ. ταινία πολύτιμος χρυσῆ ἐν ᾗ προσέρραπτον *φλωριά*, *ῥουμπιέδες*, καὶ Κωςαντινάτα· πολλάκις καὶ τὴν *καράκα* ἐδανείζοντο παρὰ πλουσιωτέρας οἰκογενείας.

Τὴν λοιπὴν ἐνδυμασίαν ἀπετέλουν τὰ ἑξῆς ἀν-

Digitized by Google

τερὶ ἐκ πολυτίμων ὑφασμάτων, χρυσοῦν σαλιβάρι, σαμουρόγουνα ἢ κακουμόγουνα,ὑποκάμισον μεταξωτὸν μὲ *μπιμπίλλαις* ἢ *πούλιαις* ἢ *μαργαριτάρια*,ζώνη πλατεῖα μεταξίνη χρυσοκέντητος ἢ χρυσοῦν μαντήλιον (τζεβρὲς). Ἐν ταῖς χερσὶν ἔφερε ψέλλια ἐκ χρυσῶν ἀλυσίδων ἀποτελούμενα, ὀνομαζόμενα *μπελεζίκια*, ἐκ δὲ τῶν ὤτων παμμέγιστα ἐνώτια. Ἡ ὑπόδησις (ποδεμὴ) ἦτο διπλῆ, ἔσωθεν μὲν ψιλαὶ ἐμβάδες ἐρυθραὶ (τερλίκια) καὶ ἔξωθεν συρτὰ κίτρινα ὑποδήματα. Σημειωτέον ὅτι περικνημῖδας δὲν ἐφόρουν!... Μὴ ἀποστρέφετε ὅμως τὴν ὄψιν, διότι αἱ τότε Ἀθηναῖαι διεκρίνοντο διὰ τὸ καλλίσφυρον αὐτῶν καὶ τὴν ἄκραν τῶν ποδῶν ἐπιμέλειαν, ἁμιλλώμεναι ἐπὶ λευκότητι καὶ ἁπαλότητι ἐπιδερμίδος καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ νήπια.

Τέλος ἡ στολίστρα ἔθετεν ἐντὸς λεκάνης τρεῖς βόλους ἅλατος, ἅμα δὲ ἤρχιζε νὰ διαλύεται, ἐρράντιζε τὰ δωμάτια λέγουσα: «Ὅπως λυόνει τὸ ἀλάτι νὰ λυώσουν οἱ ὀχτροί». Ὄπισθεν τῆς ζώνης τῆς νύμφης ἔκρυπτε κρυφίως μικρὸν ψαλλίδιον ἀνοικτόν, ὅπως *κοποῦν ἡ κακαὶς γλώσσαις*, καὶ ἐννέα ἀμύγδαλα ὅπως *κάμῃ ἐννέα γυιούς*, καὶ κάτωθεν τοῦ ὑποδήματός της διὰ κατραμίου ἔκαμνε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ—γιὰ νὰ πατήσῃ τὸν τρισκατάρατο. — Πρὸς τούτοις ἐδίδετο εἰς τὴν νύμφην ἀφέψημα ἀποτελούμενον ἐξ ὕδατος, ζακχάρεως, κανέλας, γαροφάλων, καὶ φλοιοῦ λεμονίου, ὡς ἐνδυναμωτικὸν κατὰ τῆς κοπώσεως.

Οὕτω συνετελεῖτο ὁ στολισμὸς τῆς νύμφης καὶ ἐπερατοῦτο τὸ καλλιτεχνικὸν τῆς στολίστρας ἔργον. Τάλαινα νύμφη! ἥτις ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὑπεχρεοῦτο νὰ διαμείνῃ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἐξ ὧν τὰς δύο ἔγγαμος!! Ὡς λέγουσιν ὅμως τὰ *κακὰ στόματα*, νεωτερισταί τινες γαμβροὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν παστάδα ἔπλυνον τὴν νύμφην διὰ μέλανος στυφοῦ οἴνου, διεσκόρπιζον σεργοῦτσα, κορώνας, χοτόζια, ἰντράδες, πούλιαις, γιορντάνια, δίχτυα, κανάκες κτλ. εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ δωματίου καὶ ἐθαύμαζον τοὺς ξανθοὺς ἢ μέλανας πλοκάμους τῆς παρθένου νύμφης, περιστέφοντας ἀφειδῶς τὸ ἐρυθρὸν πρόσωπόν της, ἐρυθρὸν ἤδη ἐκ μόνου τοῦ χρώματος τῆς αἰδοῦς...

Οἱ γέροντες, καὶ ἰδίως αἱ γραῖαι, διεμαρτύροντο ἐπὶ τούτοις, καυτηριάζουσαι διὰ φοβερῶν ἐκφράσεων τὴν ἔκλυσιν τῆς ἐποχῆς, καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν πατροπαραδότων ἠθῶν καὶ ἐθίμων!!

Στολισμὸς τοῦ γαμβροῦ. Ὁ στολισμὸς τοῦ γαμβροῦ οὐδὲν περιέχει τὸ ἔκτακτον· ἀντὶ τῆς στολίστρας μετεκαλεῖτο ὁ κουρεύς, ὀθωμανὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ὁ μελλόγαμβρος ἐτοποθετεῖτο εἰς ὑψηλήν τινα θέσιν, *θρονί*, ἥτις ἦτο συνήθως εὐρὺ ἀνάκλιντρον ἐφ' οὗ ἐπέθετον προσκεφάλαια καλυπτόμενα δι' ὀθόνης· ὅταν ὁ καιρὸς ἐπέτρεπε, τὸ ξύρισμα ἐγίνετο εἰς τὴν αὐλήν, ἥτις κατὰ τὰς τότε διαιρέσεις ἀπετέλει τὸ σπουδαιότατον καὶ ἀναπόφευκτον διαμέρισμα τῆς οἰκίας. Ἐνῷ ὁ γαμβρὸς ἐξυρίζετο τὰ *ὄργανα* ἔπαιζον, οἱ δὲ συγγενεῖς προσερχόμενοι ἔρριπτον ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ κουρέως δῶρα, μαντήλια, γεμενιὰ κτλ., ἐντὸς δὲ τῆς λεκάνης του χρήματα. Ὁ κουρεὺς ἀφ' οὗ διὰ τῆς ἀφῆς ἐπείθετο ὅτι τοῦ γαμβροῦ αἱ παρειαὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀνηβότητα, ἐλάμβανε τὸ γνωστὸν *χανὶ* καὶ διὰ ροδοστάμου ἔρραινεν ἀφειδῶς τὸ πρόσωπον τοῦ γαμβροῦ, ἐπεδαψίλευε δὲ καὶ εἰς τοὺς παρισταμένους ἱκανὰς σταγόνας· μετὰ ταῦτα ἐκτένιζε τοῦ γαμβροῦ τὴν μακρὰν κόμην (ἐὰν ἀνῆκεν εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν, διότι οἱ τῆς δευτέρας, *παζαργιάνοι*, ἔκειρον τὴν κόμην). Πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ὁ κουρεὺς ἐφρόντιζε νὰ κρύψῃ ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ γαμβροῦ *μαυρομάνικο μαχαῖρι γιὰ τὸ 'μάτι*, οἱ συγγενεῖς του δὲ τότε παραλαμβάνοντες αὐτὸν ἀνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπως τὸν ἐνδύσωσιν, ἐνῷ εἰς τὴν αὐλὴν τὰ ὄργανα ἔπαιζαν ἀδιαλείπτως. Ἡ ἐνδυμασία τοῦ γαμβροῦ ἦτο ἡ συνήθης τουρκικὴ (ἀντερί, γοῦνα, ζωνάρι, σαλβάρι κτλ.), ἡ τοῦ γάμου ὅμως ἐνδυμασία ἦτο πολυτιμοτέρα, διὸ πολλάκις ἐδανείζοντο πολλὰ ἐξ αὐτῆς. Ἡ ἐνδυμασία ἐποίκιλε κατὰ τὰς κοινωνικὰς τάξεις· οὕτω τὸ καλπάκιον εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἀντικαθίστατο διὰ μικροῦ ἐπιπέδου φεσίου περιτετυλιγμένου διὰ μαντηλίου (κασπαστὶ), εἰς τὴν τρίτην διὰ μεταξίνου μαντηλίου καὶ εἰς τοὺς χωρικοὺς διὰ κοινοῦ μανδηλίου (σερβέτα). Ἡ ὑπόδεσις (ποδεμὴ) τῶν ἀνδρῶν ἦτο ὡς καὶ ἡ τῶν γυναικῶν.

Οἱ μελλόνυμφοι ἐστολίσθησαν.

Τελετὴ τοῦ γάμου. Ἡ 4 μ. μ. ἤχησεν — ὥρα καθ' ἣν συνήθως ἐτελοῦντο οἱ γάμοι — ὁ γαμβρὸς ὠχρίασεν, ἐνῷ ἐξ ἑτέρου ἡ νύμφη θὰ ἠρυθρίασεν· ἀλλὰ τοῦ μὲν νυμφίου ἡ ὠχρότης εἶνε καταφανὴς προκαλοῦσα λογοπαίγνια τῶν συγγενῶν, τῆς νύμφης ὅμως ἡ ἐρυθρότης ποῦ νὰ φανῇ, μέσῳ τόσων ἀστέρων καὶ βαφῶν! Πρῶτη, προσερχομένων τινῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ, ἐκκινεῖ ἡ συνοδεία τῆς νύμφης, ἣν ἀφίνοντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετ' εὐαρίθμων συγγενῶν, μεταβαίνουσιν ὅπως παραλάβωσι καὶ τὸν γαμβρόν, ὃν ἅμα ἀκούεται ὁ ἦχος τῶν προσεγγιζόντων ὀργάνων ἀρχίζουσι νὰ ξυρίζωσιν. Ὁ γαμβρὸς στολισθείς, ὡς ἄνω ἐρρέθη, διευθύνεται πρὸς τὴν ἐκκλησίαν μέσῳ βροχῆς ὀρυζίου καὶ χιόνος βαμβακοσπόρων. προηγοῦνται τὰ ὄργανα παίζοντα *ταξίμι*· τὸν γαμβρὸν βαδίζοντα φυσικῶς κρατοῦσι διὰ τῶν βραχιόνων στενός τις συγγενὴς καὶ ὁ *κουμπάρος*· τὴν τριάδα περικυκλοῦσιν οἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων συγγενεῖς αὐτοῦ τε καὶ τῆς νύμφης, καὶ οὕτω φθάνουσιν εἰς τὸν ναόν, ὅπου πάντοτε ἐτελοῦντο οἱ γάμοι.

Ἀλλ' ἡ μετάβασις τῆς νύμφης εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲν ἦτο τόσῳ ἁπλῆ ὡς ἡ τοῦ γαμβροῦ· πρὶν ἀναχωρήσῃ ἐφίλει πάντας καὶ πάσας, ἰδίως δὲ τῶν πρεσβυτέρων τὰς χεῖρας λαμβάνουσα τὰς εὐχάς των:

Digitized by Google

«καλὴ μοῖρα, καλορροίζικα, καλοὺς ἀπογόνους, καλὰ 'γερνά, νὰ κάμῃς ῥίζαις καὶ κορφαίς, κλ». Εἶτα δὲ πρῶτον ἐτοποθετεῖτο μέσῳ δύο γραιῶν δυσειδεστάτων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ μικρῶν τὸ ἀνάστημα, αἵτινες τὴν ἐκράτουν διὰ τῶν βραχιόνων, ἔχουσαι ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας· ἡ τοιαύτη τοποθέτησις τῆς νύμφης ἐγίνετο, ὅπως ἡ καλλονή της *κτυπᾶ 'ς τὰ 'μάτια*. Προηγοῦντο δὲ τὰ στέφανα, δῶρα τοῦ κουμπάρου, ἐντὸς πολυτίμου δίσκου, καὶ ὑπὸ ταῦτα ὑπῆρχε τὸ *κορμάσι* τοῦ κουμπάρου, ὕφασμα μετάξινον. Πρὸ τῆς νύμφης καὶ εὐθὺς μετὰ τὰ ὄργανα παῖς τις περιεπάτει ὀπισθοβατικῶς κρατῶν μέγαν καθρέπτην ἀπέναντι αὐτῆς. Ἡ νύμφη εἶχε τεταπεινωμένους τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ σχεδὸν κλειστούς, ἐβάδιζε δέ, προσβλέπουσα εἰς τὸν καθρέπτην καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁδηγουμένη, βραδέως . . . βραδύτατα . . . μόλις σύρουσα τοὺς πόδας· ἢ μᾶλλον εἷρπε, τόσον ἀργά, ὥστε ὧραι παρήρχοντο ὅπως φθάσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν... Μάλιστα διηγοῦνται ὅτι νύμφη τις — τῆς Μπαμπάραινας — τὸ *παράκαμε* καὶ τόσον ἀργὰ ἐβάδιζεν, ὥστε, καίτοι κατῴκει πλησίον τῆς ἐκκλησίας, ἠναγκάσθησαν νὰ μετακαλέσωσιν ὑπηρέτας μετὰ *φαναρίων*, διότι ἐνύκτωσε.

Πρὸς τὸ βάδισμα τῆς νύμφης ἐκανονίζετο καὶ ὁ χρόνος τῶν ὀργάνων, ὁ δὲ ἦχος τῆς προπομπῆς τῆς νύμφης ὠνομάζετο *νίνι-νάνα*. Ὅθεν διήρχετο ἡ συνοδεία θόρυβος ἠκούετο ὄπισθεν τῶν καφασίων, διὰ τῶν πυκνῶν συρμάτων τῶν ὁποίων αἱ παρθένοι ἔβλεπον διερχόμενον τὸ μέλλον αὐτῶν, ἐνῷ πανταχόθεν ἐρρίπτετο ὄρυζα καὶ βαμβακόσπορος· Ὁ ταχὺς ῥυθμὸς τῶν ὀργάνων (ταξῆμι) ἀνήγγελλε τὴν ἔλευσιν τῆς νύμφης εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν δὲ ἀφικνεῖτο καὶ ὁ γαμβρὸς τότε καὶ *μόνον τότε* ἔβλεπε τὴν νύμφην καὶ μετ' αὐτῆς τὴν τύχην του !

Παράδοξον ἔθιμον ὑπῆρχε κατὰ τὴν συνάντησιν δύο νυμφῶν καθ' ὁδόν. Ὅταν τοῦτο συνέβαινεν, αἱ συνοδεῖαι ἵσταντο ὡς ἀπολελιθωμέναι...αἱ δύο νύμφαι ἐπροχώρουν καμαρώνουσαι καὶ κρατοῦσαι εἰς τὸ στόμα ἀργυροῦν νόμισμα (παρᾶν)· προσεγγίζουσαι δὲ τὰ χείλη των ἀντήλλασσον τῇ βοηθείᾳ τῶν ὀδόντων τὸ νόμισμα, τῶν συνοδευόντων δ' αὐτοὺς ἀπευθυνόντων ἀπειρίαν εὐχῶν, ἐξηκολούθουν τὸν δρόμον των.

Ἱεροτελεστία. Ἡ ἱεροτελεστία τοῦ γάμου οὐδὲν ἔθιμον περιεῖχε μὴ διασωθὲν μέχρις ἡμῶν, ἐκτὸς τοῦ τυλίγματος· δηλ. ὅτε ἐγίνετο ὁ τριπλοῦς κύκλος ψαλλομένου τοῦ «Ἡσαΐα χόρευε» ἐκράτουν ὄπισθεν αὐτῶν ὕφασμα -- τὸ δῶρον τοῦ κουμπάρου—δι' οὗ τοὺς ἐτύλισσον διὰ μιᾶς στροφῆς λίαν χαλαρῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίζωνται εἰς τὰς κινήσεις των, ἐνῷ ἄρρεν τέκνον ἑκάστοτε τοὺς διεχώριζε διερχόμενον μέσῳ αὐτῶν.

Τὰ στέφανα τοῦ γάμου ἦσαν ἐκ κλήματος — συνήθως ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ λεγομένου *σιρικίου*— ἔχοντος ὡρισμένον ἀριθμὸν ὄζων (κόμπων), περιείλισσον δ' αὐτὰ διὰ ταινιῶν καὶ χρυσωμάτων· τινὲς ὅμως εἶχον ἀργυρᾶ.

Μετάβασις τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἱεροτελεστίας, οἱ συμπέθεροι ἠνοῦντο καὶ ἐπέστρεφον πάντες ὁμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ προπορευομένων τῶν ὀργάνων καὶ παιζόντων τὸ γνωστὸν νίνι-νάνα ἀλλ' εἰς ταχύτερον ῥυθμόν. Τὸ παράδοξον εἶνε ὅτι καθ' ὅλον ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη δὲν συνεβάδιζον, ἀλλὰ προηγεῖτο μὲν ἐκεῖνος βασταζόμενος ὑπὸ δύο γηραιῶν συγγενῶν του, εἵπετο δ' ἡ νύμφη μέσῳ τῆς ξυνωρίδος τῶν γνωστῶν ἤδη ἡμῖν νωδῶν γραιῶν. Ἅμα ἔφθανον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, τὰ ὄργανα ἔκρουον τὸ γνωστὸν *ταξῆμι*. Τότε ἐξήρχοντο τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ γυναῖκες συγγενεῖς αὐτοῦ προπορευθεῖσαι πρὸς ὑποδοχήν. Ὁ γαμβρὸς ἵστατο βήματά τινα πρὸ τῆς ἔξω θύρας, καὶ προηγεῖτο ἡ νύμφη· καὶ μία μὲν τῶν γυναικῶν ἔδιδεν αὐτῇ μικρὸν ἄρτον σύμβολον εὐτυχίας, ἑτέρα *ῥύζι* σύμβολον πολυτεκνίας, καὶ ἄλλη μίαν *καρούλα* βάμβακος, ἅτινα ἡ νύμφη λαμβάνουσα ἔδιδε πρὸς τὰ ὀπίσω χωρὶς νὰ στραφῇ, ἐνῷ γυνὴ δι' ὕδατος ἔχοντος ἀναλελυμένον ἅλας ἔρραινε τὰ πέριξ, καὶ ἄλλη ἔρραινε διὰ τοῦ γνωστοῦ *ραντίον*. Πρὸς τούτοις ἐντὸς κυπέλλου πλήρους μέλιτος ὑπῆρχε δίδυμον ἀμύγδαλον διχασμένον, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἐδίδετο τῇ νύμφῃ, ἥτις ἐξεμύζα μόνον αὐτό· γυνὴ δὲ ἐκ τῶν παρ' αὐτῇ διὰ μανδηλίου τὸ ἐλάμβανεν ἐκ τοῦ στόματος τῆς νύμφης ἐπιμελῶς, τὸ *ἔδενε κόμπο* καὶ τὸ ἐφύλαττε· ἀλλ' ὁ γαμβρὸς . . . τὸ ἔτρωγε. Τὸ ἔθιμον τῶν ἀμυγδάλων καὶ τοῦ μέλιτος διατηρεῖται μέχρι σήμερον ἐν Ἀθήναις διδόμενον ὅμως κατὰ τὴν ἱεροτελεστίαν.

Ἡ νύμφη ἵσταται ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς ἔξω θύρας, θέτουσα δὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ μέλιτος χαράσσει τέσσαρας σταυρούς : εἰς τὸ ἄνω μέρος, εἰς τὰς δύο πλευρὰς καὶ εἰς τὸν οὐδὸν τῆς θύρας, ὁ δὲ γαμβρὸς προχωρεῖ. . . ἐξάγει ἐκ τοῦ ζωναρίου του τὸ *μαυρομάνικο μαχαῖρι*, χαράσσει τρὶς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ὅπου ἤλειψεν ἡ νύμφη μέλι, καὶ εἶτα καρφώνει αὐτὸ ἰσχυρῶς εἰς τὰ ἄνω τῆς θύρας καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν αὐλήν, οἱ δ' ἑπόμενοι ἀνασπῶσιν αὐτό.

Κατὰ τὴν ἔλευσιν τῆς νύμφης ἡ πενθερὰ κρύπτεται, φοβουμένη μήπως, ἅμα τὴν ἀτενίσῃ ἡ νύμφη, εἴπῃ *μέσα της* τὸ φοβερόν :

«Χὰμ πεθερὰ
ἐγὼ νοικοκυρά».

Μετὰ τὸν γαμβρὸν εἰσέρχεται ἡ νύμφη, ἧς τὸν βραχίονα λαμβάνει ἐκεῖνος πρὸ τῆς κλίμακος τότε τὸ πρῶτον, τὴν ὁδηγεῖ παιζόντων τῶν ὀργάνων εἰς σοφᾶν τῆς αἰθούσης, εἰς τὴν τιμητικὴν γωνίαν (μπάσι) πλησίον τοῦ *τζακιοῦ*, καὶ κάθηται παρ' αὐτῇ.

Ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκάθηντο χωρὶς οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν· παιζόντων δὲ τῶν ὀργάνων ἐγίνετο μι-

Digitized by Google

κρὸς χορὸς εἰς ὃν ὅμως δὲν ἐλάμβανον μέρος οἱ νεόνυμφοι. Μετὰ ταῦτα ἔτρωγον πάντες ἐκτὸς τοῦ ζεύγους καὶ ἔφευγον διασκορπίζοντες εὐχάς, καὶ καταλίποντες γραίαν τινά, συνήθως τὴν τροφὸν τῆς νύμφης, *παρακοιμωμένην*, ἥτις προσέφερεν εἰς τὸ νεαρὸν ζεῦγος *πιτσούνιον* ψητὸν ὅπως φάγῃ, εἶτα δ' ἀποχωροῦσα ἐκοιμᾶτο εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον ὅπως *μὴ γίνωσι κωφὰ παιδιά*. Ἀλλ' ἐνίοτε ὁ γαμβρὸς εἰσερχόμενος εἰς τὴν νυμφικὴν παστάδα ἔβλεπεν ἐκπεπληγμένος ἐπὶ τῆς κλίνης του νωχελῶς ἐξηπλωμένους δύο τρεῖς γεννάδας ἐκ τῶν στενῶν συγγενῶν του.... Καὶ ὁ μὲν γαμβρὸς τοὺς παρεκάλει νὰ φύγωσιν ἐπὶ τέλους, ἀλλ' αὐτοὶ ἀπεκρίνοντο «τάξε μου», ἕως ὅτου ὁ γαμβρὸς ὑπέσχετο εὐωχίαν—ὄχι τράπεζαν, διότι ἀναφέρεται ὅτι γαμβρὸς ὑποσχεθεὶς τράπεζαν τοῖς ἔστειλε *ξύλινο τραπέζι*, — καὶ οὕτω οἱ ἀστεῖοι *ἐξεκουμπίζοντο*...

Ἡ ἐπαύριον. Περὶ τὰς 10 π. μ. τῆς ἐπαύριον ὁ κουμπάρος συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ὀργάνων μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων τῆς νύμφης καὶ παραλαμβάνων τὰ γλυκύσματα, ἅτινα εἶχον ἀποστείλει οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, μετέφερε ταῦτα εἰς τοὺς νεονύμφους ἐντὸς δίσκων (ταμπλάδων), οὓς ἐβάσταζον ἄρρενα τέκνα προπορευομένων τῶν ὀργάνων, διὰ τοῦ ἤχου τῶν ὁποίων οἱ νεαροὶ σύζυγοι ἐξύπνων... Ἀναρίθμητα εἶνε τὰ ᾄσματα δι' ὧν ἐξύπνων τοὺς νεονύμφους, δυνάμενα νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδίαν συλλογήν, οὐδέποτε ὅμως ἐλησμονεῖτο τό·

«Ξύπνησε, πετροπέρδικα,
καὶ τίναξ' τὰ φτερά σου,
καὶ βγάλ' τον τὸν χρυσὸν ἀητὸ
ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά σου...»

Ἐκ τῶν δίσκων προηγεῖτο εἷς, ὁ καὶ πολυτιμότερος, περιέχων ζεῦγος *πιτσουνίων* ἐψημένων—δῶρον τοῦτο τῶν γονέων τῆς νύμφης—ἐπὶ πολυτίμου *πιάτου*, καὶ ἡνωμένων διὰ τοῦ ῥάμφους αὐτῶν, καθ' ὃν τρόπον φιλοῦσιν ἀλλήλας αἱ περιστεραί· ἦτο δὲ σημεῖον ἰσοβίου ἀγάπης. Ταῦτα ἦσαν προωρισμένα διὰ τὸ μεσημβρινὸν γεῦμα τῶν νεονύμφων ἐκτὸς τῶν κεφαλῶν ἃς διὰ τοῦ ῥάμφους συνηνωμένας ἔδενον ἐν ὑφάσματι καὶ τὰς ἐκρέμων εἰς τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας. Πλὴν τούτων προσέφερον τοῖς νεονύμφοις καὶ ζεῦγος ζωντανῶν περιστερῶν λευκῶν. Οἱ συναθροισθέντες συγγενεῖς εὐωχοῦντο εἰς δωμάτιον, μακρὰν τῆς ἀοράτου νύμφης, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κουμπάρου.

Ἐγειρόμενος τοῦ ὕπνου ὁ γαμβρὸς ἔρραινε τὴν κλίνην διὰ χρημάτων προωρισμένων διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ εὐτρεπίσῃ τὴν κλίνην, ἥτις συνήθως ἦτο ἡ παρακοιμωμένη τῆς χθές. Μετὰ τὸ πέρας τῆς εὐωχίας οἱ συγγενεῖς διελύοντο, τὰ δὲ ὄργανα ὡδήγουν τὸν κουμπάρον εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἀπεχώρουν. Σημειωτέον ὅτι ἐν ταῖς μετὰ τὸν γάμον κατ' οἶκον διασκεδάσεσιν ἐκτὸς τοῦ βιολίου καὶ λαούτου, ἦτο ἐν χρήσει καὶ τὸ *ντέφι* (νταΐρι), ὀνομαστὸς δὲ παίκτης τούτου ἐν Ἀθήναις ἦτο ὁ Ἀλαγιάννης ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐγχώριον ᾆσμα·

Ἀλαγιάννη Κωνσταντῆ
Γιατὶ δὲ 'μιλᾷς καὶ σύ.

Τρίμερα. Τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέραν τὰ ὄργανα ἐπήγαιναν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ κουμπάρου, ὃν παραλαμβάνοντες ὡδήγουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ μεθ' οὗ καὶ τινων ἀρρένων συγγενῶν του ἐπεσκέπτοντο τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης, εἶτα τοὺς τοῦ γαμβροῦ καί τινας στενοὺς φίλους· ὅταν ὁ γαμβρὸς χάριν τῶν ἐπισκέψεων τούτων ἀνεχώρει τῆς οἰκίας του, τότε καὶ μόνον τότε ἡ νύμφη ἔπλυνε τὸ πρόσωπον καὶ ἀφήρει τὰ χρυσώματα, ἀνέμενε δὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ συζύγου, ὅστις ἦτο ὁ μόνος ἄνθρωπος ὃν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας θὰ ἔβλεπε, μηδὲ τῆς μητρός της ἐξαιρουμένης. Ὁ γαμβρὸς κατὰ τὰς ἐπισκέψεις του ἐλάμβανε δῶρα ἤτοι ἀγγεῖα κρυστάλλινα πλήρη γλυκοῦ, μετάξινα μαντήλια κτλ., εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὑπηρέτην ὅπως τὰ μεταφέρῃ. Τὸ ἔθιμον τοῦτο σώζεται καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ·

«ὅ,τι πάρ' ἡ νύφη 'μπρὸς
»κι' ὁ γαμπρὸς 'ς τῆς τρεῖς ἡμέραις».

Οἱ συνοδεύοντες τὸν γαμβρὸν ἔκλεπτον συνήθως ἐκ τῆς οἰκίας τῶν συγγενῶν ὄρνιθας, νήσσας, ἰνδιάνους, οὓς οὗτοι ἄφινον, ἀπατώμεναι δῆθεν, καὶ τὰ μετέφερον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ὅπου ἔτρωγον, πλὴν τῶν νεονύμφων.

Ὀχτώμερα. Τὸ ἑσπέρας τῆς ὀγδόης ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέρας, ἥτις ἦτο συνήθως Κυριακή, ἐτελεῖτο ἡ τελευταία γαμήλιος τελετὴ τὰ *ὀχτώμερα* ἢ *'πιστρόφια*. Πάντες συνέτρωγον παρὰ τοῖς γονεῦσι τῆς νύμφης «στὰ πεθερικὰ τοῦ γαμβροῦ», εἰς τὸ γεῦμα δὲ τοῦτο παρευρίσκετο ἐπὶ τέλους ὅ τε γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη, καθαρά, ἄνευ χρυσωμάτων, ἀλλὰ πλουσιοπαρόχως ἐστολισμένη, παρέχουσα εἰς κοινὴν θέαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου της «ἐλεύθερα παντὸς βάρους», τότε δὲ ἤκουον καὶ τὴν φωνήν της, διότι ἀφεύκτως ἔπρεπε νὰ τραγῳδήσῃ.

Οὕτω ἐτελείωνεν ἡ τελετὴ τοῦ γάμου.

Ἐπισκέψεις ἐπὶ τοῖς γάμοις δὲν ἔκαμνε τὸ ζεῦγος, ἀλλὰ μόνον μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς ἔτους καὶ ἅπαξ μόνον· κατὰ τὰς λοιπὰς δ' ἑορτασίμους ἡμέρας ἐξήρχοντο εἰς ἐπισκέψεις χωρὶς ὁ σύζυγος τῆς συζύγου του, συνήθως δὲ πολλαὶ γυναῖκες ὁμοῦ.

*
* *

Οἱ Ἀθηναϊκοὶ γάμοι μεγάλως εἶχον κινήσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περιηγητῶν, ὧν τινὲς μὲν περιγραφὰς ἐδημοσίευσαν, τινὲς δὲ εἰκόνας ἔγραψαν· ἐκ τῶν περιγραφῶν ὡς λεπτομερεστέρα εἶνε γνωστὴ ἡμῖν ἡ ἐν τῷ περιοδικῷ «New Monthly Magazine» δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικοὶ γάμοι ἐν Ἀθήναις», ἥτις ἀνεδημοσιεύθη εἰς τὸν

Digitized by Google

21ον τόμον (1828) σελ. 119 τοῦ περιοδικοῦ «Revue Britanique». Ἡ ἐν λόγῳ περιγραφὴ εἶνε μὲν μετὰ χάριτος γεγραμμένη ἀλλ' οὐχὶ καὶ μετ' ἀκριβείας· ὁ γράψας φαίνεται ὅτι παρευρέθη εἰς διαφόρους γάμους καὶ ἐξ αὐτῶν συνέρραψε μίαν περιγραφήν· ἐπειδὴ δὲ φαίνεται ὅτι ἐπεσκέψατο τὰς Ἀθήνας εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν εἶχον ἐγκατασταθῆ καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, εἰς ἀπομεμακρυσμένας συνοικίας Ἀλβανοί, εἶδεν ἀλβανικοὺς καὶ ἀθηναϊκοὺς γάμους, καὶ οὕτω ἐν τῇ περιγραφῇ του τὰ εἰς τὴν νύμφην ἀφορῶντα ἔθιμα εἶνε ἀθηναϊκὰ τὰ δὲ εἰς τὸν γαμβρὸν ἀλβανικά· ἐκτὸς ἐὰν ὁ περιγραφεὶς γάμος ἦτο μικτός, τουτέστι πτωχὴ κόρη Ἀθηναία—καὶ εἶνε πτωχῆς οἰκογενείας γάμος—ὑπανδρεύετο μετ' Ἀλβανοῦ χωρικοῦ, διότι συνέβησαν τοιοῦτοι γάμοι μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἢ ὅπερ πιθανώτερον, μεθ' ὁπλαρχηγίσκου ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐν Ἀθήναις ἐγκαταστάντων.

Ὅπως διέφερον καθ' ὅλα μέχρι τῆς μικροτέρας λεπτομερείας οἱ ἐντὸς τῶν τειχῶν Ἀθηναῖοι τῶν ἐκτὸς καὶ ἐν τοῖς χωρίοις πλὴν τοῦ Ἀμαρουσίου κατοικούντων Ἀλβανῶν—διότι ἑκατέρα τῶν φυλῶν διετήρει τὴν γλῶσσαν, τὴν ἐνδυμασίαν, τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, τὰς παραδόσεις, τὰ προτερήματα, καὶ τὰ ἐλαττώματα—οὕτω καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν γάμων ὑπῆρχε μεγίστη διαφορὰ ἢ μᾶλλον οὐδεμία ὁμοιότης· θὰ προσπαθήσωμεν δὲ νὰ δώσωμεν ἄλλοτε μικρὰν περιγραφὴν τῶν ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν ἀλβανικῶν γάμων. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἢ μᾶλλον ἀντίθεσις τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἐθίμων τῶν πρὸ τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα αἰώνων συνοικουσῶν φυλῶν διετηρήθη μέχρις ἐσχάτων, διατηρεῖται δὲ καὶ ἤδη κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ διὰ πολλοὺς μὲν ἄλλους λόγους, ἰδίως δὲ διὰ τὴν μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ταπεινοτέραν θέσιν τῶν Ἀλβανῶν, ὄντων οἱονεὶ δουλοπαροίκων, καὶ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνίας.

Ὁ περιηγητὴς λέγει λ. χ. ὅτι διήρχετο πρὸ τῆς οἰκίας του ὁ ἀθηναϊκὸς γάμος ἠχούντων τῶν κυμβάλων καὶ τυμπάνων, ὅπερ ἦτο ἔθος ἀλβανικόν· τύμπανα δὲ ἢ *τούμπανα* ἐν Ἀθήναις δὲν ἦσαν ἐν χρήσει εἰς τοὺς γάμους· ἀλλὰ καὶ ἡ μέχρι βαρβαρότητος ψυχρότης καὶ περιφρόνησις τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα δι' ἧς ἐπιδεικτικῶς δείκνυται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρὸς εἶνε ἀλβανική, πᾶσαν δ' ἀμφιβολίαν αἴρει ἡ περιγραφὴ τῆς ἐνδυμασίας τοῦ γαμβροῦ ἥτις εἶνε ἀλβανική. Μεταξὺ τῶν παρεννοήσεων τοῦ ἀνωνύμου περιηγητοῦ ἀναφέρομεν τὸ ὅτι μικρὰ κόρη προσελθοῦσα κατὰ τὸν γάμον ἐφίλησε τὴν χεῖρα τῆς νύμφης· τοῦτο ἀνεβιβάσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἔθιμον, ἐνῷ ἦτο γεγονὸς ὅπερ συνέβη ἕνεκα εἰδικοῦ ἐπὶ τοῦ περιγραφέντος γάμου καὶ ἀσημάντου ἴσως λόγου. Ἐν τούτοις μετὰ μεγάλης χάριτος περιγράφει τὸν στολισμὸν τῆς νύμφης. «Εἶδον, γράφει, τὴν νύμφην καθημένην μέσῳ πολλῶν ἑλληνίδων φίλων της· συνετελεῖτο ὁ στολισμός της· ἡ τροφός της (!) ἔδιδε τὸ *τελευταῖο χέρι* εἰς τὸ πελώριον οἰκοδόμημα τοῦ σκουφώματός της. Ἡ coiffure—ἣν ἀποκαλεῖ τὸ παραδοξώτατον τῶν στολισμάτων τοῦ κόσμου—ἐκ τριῶν συγκειμένη ὀροφῶν, ἔφερεν ὁλόκληρον ἀμφιθέατρον ἐξ ἀνθέων, χρυσωμένων χαρτίων, νομισμάτων περασμένων ἐντὸς κλωστῆς κτλ. Ἡ τροφός της ἔπιπτεν εἰς τὰ γόνατα πρὸ τοῦ προτύπου της (modèle) τοῦ ὑπὸ τῶν χειρῶν της διασκευαζομένου καὶ εἰς ἡδυτάτην ἔκστασιν εὑρισκομένη, προεκάλει τὰς ψήφους τῶν παρισταμένων . . .»

Ὁ περιγραφεὶς γάμος ἐγένετο περὶ τὸ 1828, ὅτε τὸ χρύσωμα τῶν παρειῶν καὶ τοῦ μετώπου ἤρχισε νὰ ἐκλίπῃ, διὰ τοῦτο ἐνῷ περιγράφει τὸ ψιμυθίωμα καὶ μαύρισμα τῶν ὀφρύων οὐδένα λόγον κάμνει περὶ χρυσώματος· καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐχρυσώνοντο αἱ νύμφαι ἀλλὰ σπανιώτατα, μία μάλιστα κατὰ τὴν συνοικίαν *Ψυρρῆ* προὐκάλεσε τὸν κοινὸν πέριγελων καὶ οὕτω αὕτη ἐγένετο ἡ *τελευταία χρυσῆ νύμφη τῶν Ἀθηνῶν*.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιγραφῆς τοῦ ἐν λόγῳ περιηγητοῦ καὶ ὁ ζωγράφος Dupré (Voyage à Athènes σελ. 37 εἰκὼν XXIX)—ἐξ οὗ παρελάβομεν τὴν κεφαλὴν τῆς νύμφης—ἔγραψεν ἀθηναϊκὸν γάμον· ὑπὸ τὴν 29ην ταύτην εἰκόνα τοῦ λευκώματος, κτήματος ὄντος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ἔχει τὰ ἑξῆς ἑρμηνευτικὰ τῆς εἰκόνος:

«Pendant qu'un barbier Turc acheve la toilette de l' epoux, la mariée attend à la port et dans l' interieur de la cour; elle est entourèe d'amies et de curieux, un jeune grec tient devant elle un miroir». Οὕτω τὸ ν' ἀναμένῃ μὲν ἡ νύμφη εἰς τὴν αὐλὴν ὅπως ξυρισθῇ ὁ γαμβρὸς ἦτο ἔθιμον ἀλβανικόν, τὸ νὰ κρατῇ δὲ παῖς κάτοπτρον ἦτο ἔθιμον ἀθηναϊκόν, ἀλλ' ὡς εἴδομεν, τοῦτο ἐγίνετο κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας τῆς νύμφης μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετάβασιν. Ὁ δὲ ἐκ τῆς *ἑταιρίας τῶν ἐραστῶν* ἔξοχος περιηγητὴς L. Chandler προκειμένου περὶ ἀθηναϊκῶν γάμων μεταξὺ ἄλλων λέγει καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ χρυσώματος τῆς νύμφης: «La figure et les maines de la mariée ent grossierement barbouillées de peintures, et j'en ai vu une dont les joues et le front était eut couvert de failles d'or».

Ὀλίγιστα σχετικῶς ἀναφέρουσι περὶ τῶν ἀθηναϊκῶν γάμων οἱ περιηγηταὶ Spon καὶ Wheler. «Αἱ παρθένοι, λέγει ὁ Spon, δὲν ἐξέρχονται ποσῶς τῆς οἰκίας των, οἱ δὲ ἐρωτόληπτοι ἀναγκάζονται νὰ ἐκδηλῶσι τὸν ἔρωτά των διὰ προξενητῶν καὶ διὰ τρίτου ἐκ τῶν πλησιεστάτων εἰς αὐτὰς. ὅστις δὲν δύναται νὰ εἶνε ἢ συγγενής τις. Ὁ πρόξενος Giraud, ὅστις ἐνυμφεύθη ἐνάρετον Ἑλληνίδα ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων, ἀνηκόντων, ὡς πᾶς τις

Digitized by Google

γνωρίζει, εἰς διάσημον οἰκογένειαν, δοῦσαν καὶ αὐτοκρατορίσσας εἰς Κωνσταντινούπολιν, μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπήχθη εἰς τὴν κοινὴν συνήθειαν, καὶ ὅτι δὲν εἶδε τὴν σύζυγόν του εἰμὴ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου του. Κατὰ τὴν ἡμέραν ὅμως τοῦ γάμου περιφέρουσιν αὐτὰς πολύ· καίτοι δὲ δὲν ἔχουσι νὰ διανύσωσι μακρὸν δρόμον, μολαταῦτα πολὺν χρόνον δαπανῶσι, περιπατοῦσαι βραδύτατα ἵνα μεταβῶσιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μέχρι τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ τῇ συνοδείᾳ *ζουρνάδων*, *ντεφίων*, καὶ ἄλλων ὀργάνων, ἅτινα προηγοῦνται· Κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου καὶ τὴν πορείαν ἡ νύμφη φέρει ὑπερμεγέθη κορώναν ἐξ ἀργυρῶν δικτύων καὶ μαργαριτῶν, ἥτις τὴν ἐνοχλεῖ ὑπερβολικὰ καὶ πολὺ τὴν πιέζει.

'Αλλ' ἡ ἑορτὴ δὲν θὰ εἶνε ὡραία ἐὰν ἡ νύμφη δὲν εἶνε ἐψιμυθιωμένη ἢ μᾶλλον ἀλειμμένη εἰς μέγαν βαθμόν...»

Ἐπίσης καὶ ὁ Wheler μόλις μικρὰν παράγραφον ἀφιεροῖ εἰς τοὺς ἀθηναϊκοὺς γάμους.

«Ὅταν παρθένος τις ὑπανδρεύεται, λέγει, τὴν ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν πλουσίως ἐστολισμένην, ἀναλόγως πρὸς τὴν περιουσίαν της καὶ τὴν οἰκογένειάν της, ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν της εἶνε τοσοῦτον φρικωδῶς ἀλειμμένον *διὰ πολλῶν ζωγραφιῶν*, ὥστε θὰ ἦτο δυσχερὲς νὰ ὁρίσωμεν ἐὰν αὕτη σύγκειται ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἢ ἂν εἶνε ἄγαλμα γύψινον· ἐπιστρέφει ἐκ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, φοροῦσα μεγάλην κορώναν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, συνοδευομένη ὑφ' ὅλων τῶν οἰκείων καὶ τῶν στενῶν συγγενῶν της, μετὰ *ζουρνάδων* καὶ *ντεφτίων* καὶ ἄλλων ὀργάνων, ἅτινα τὴν ὁδηγοῦσι τόσον βραδέως, ὥστε μόλις δύναταί τις νὰ διακρίνῃ ὅτι βαδίζει. Μόλις εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συζύγου της, ῥίπτουσι διὰ τῶν παραθύρων τραγήματα πρὸς τὸ πλῆθος ὅπερ συνωστίζεται εἰς τὴν θύραν».

Ὡραίαν καὶ πλήρη εἰκόνα τελετῆς ἐπισήμου ἀθηναϊκοῦ γάμου εἶχε ζωγραφήσει ἐν ἔτει 1812 ὁ Βύρων· καὶ ἀντίγραφον μὲν δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ, ὀργισθεὶς διότι ἕνεκα προλήψεων κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν δὲν ἐγένετο δεκτὸς ὡς παράνυμφος, ἀλλὰ ποία ἆρά γε ἡ τύχη τοῦ πρωτοτύπου;...

Δ. Γρ. Κ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ΛΕΣΣΕΨ

Θέλετε νὰ ἴδητε ἐκ τοῦ πλησίον τὸν Τιτᾶνα τοῦτον; Ἀνέλθετε εἰς τὸ τρίτον πάτωμα τῆς ἐν τῇ ὁδῷ Richepanse οἰκίας, ὑπ' ἀρ. 9. Θὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνὴρ μικρόσωμος, ζωηρός, ταχυκίνητος. Εἶνε αὐτός. Τὸ ὑπὸ τοῦ Εὔρου τῶν ὠκεανῶν καὶ τοῦ Σιμοῦν τῶν ἐρήμων κεκαυμένον πρόσωπόν του φωτίζεται ὑπὸ δύο ἀστραπηβόλων καὶ μελανῶν ὡς γαγάτης ὀφθαλμῶν. Βλέπων τις τὸν μύστακα αὐτοῦ καὶ τὰς ὀφρῦς διατηροῦντα ἔτι τὸ μέλαν χρῶμά των, ἐνῷ ἡ κόμη του ἤρξατο λευκαινομένη, τὸν ἐκλαμβάνει ὡς νεαρὸν λοχίαν τῆς γαλλικῆς φρουρᾶς. Ἐπὶ πολὺ ἐνόμιζον ὅτι ἔπασσε διὰ λευκοκόνεως τὴν κόμην καὶ ἔβαφε τὴν γενειάδα. Τὸ εἶπον μάλιστα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐσχάτως ἔν τινι συναναστροφῇ.

Ἐμειδίασε, καὶ δείξας τοὺς ἐν καλῇ καταστάσει διατηρουμένους ἔτι τριάκοντα δύο ὀδόντας του ἀπήντησε·

— Καὶ ἂν ἤθελον, δὲν εἶχον τὸν καιρὸν νὰ τὸ πράξω.

Ἐν τῷ μετρίῳ ἐκείνῳ δωματίῳ, ἐπί τινος τραπέζης, ἐσχεδιάσθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς τομῆς τοῦ Σουέζ. Ἐκεῖ ἤρχοντο καὶ ἔρχονται, μηχανικοί, ἐργολάβοι, πρίγκιπες ἔτι, καὶ τὸ μέτριον τοῦ ἐνδιαιτήματος, ἀντιτίθεται εἰς τὸ αἰώνιον μεγαλεῖον τοῦ ἐν αὐτῷ ἐπεξεργασθέντος ἔργου.

Ἂν γίνετε δεκτὸς — ὅπερ δὲν εἶνε δύσκολον, διότι οὐδέποτε ἐξοχότης ὑπῆρξε μᾶλλον εὐπρόσιτος — μὴ ἐλπίζετε νὰ ἀπολαύσητε ἀπολύτως τῆς προσοχῆς τοῦ κ. Λεσσέψ. Μόλις ἀρχίσητε τὴν συνομιλίαν, καὶ ἰδοὺ αἱ θύραι ἀνοιγόμεναι καὶ νέφος — τί λέγω; — χείμαρρος παιδίων θὰ πλημμυρήσῃ τοὺς πόδας σας. Θὰ ἐνθυμηθῆτε ἀκουσίως τὴν *ἔξοδον ἐκ τοῦ τουρκικοῦ σχολείου*, μίαν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων σελίδων τοῦ **Decampes**. Ὁ καθαρῶς ἀνατολικὸς τύπος τῶν παιδίων θὰ συμπληρώσῃ τὴν ἀπάτην. Θὰ ἀντηχήσωσι μετ' οὐ πολὺ φωναὶ ἐκκωφωτικαί. Δύο τροφοὶ θὰ εἰσέλθωσι φέρουσαι δύο *μωρὰ* εἰς τὰς ἀγκάλας των, καὶ τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων κληρονόμων θὰ καλῶσι *μπαμπᾶ*, τὸν δυνάμενον νὰ εἶνε πρόππαπός των! Αὐτὸς δὲ ἤρεμος θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν φράσιν, ἣν εἶχεν ἀρχίσει, καὶ θὰ φανῇ ἐκπληττόμενος διὰ τὴν ἐνόχλησιν, ἣν θὰ σᾶς παράσχουσιν οἱ μικροὶ θορυβοποιοὶ ἐκεῖνοι, κρυπτόμενοι ὄπισθεν τῶν ἐπίπλων, ἀνατρέποντες τὰς τραπέζας, ἐπισείοντες ῥάβδους, καὶ τύπτοντες ἀλλήλους διὰ τῶν ἀλεξιβροχίων.—Πάντα τὰ παιδία ταῦτα εἶνε γυμνόποδα, ὅσον καὶ ἂν εἶνε τὸ ψῦχος, — καὶ ὅμως οὐδέποτε βήχουσιν, οὐδέποτε ἔχουσι συνάγχην... ἔχουσι τὴν ῥῖνα ξηρὰν ὡς τὴν ἐκ τοῦ στελέχους τῶν δένδρων ἐξαγομένην ἴσκαν. Ἡ κυρία Λεσσὲψ διεμαρτυρήθη ἐπὶ μακρὸν κατὰ τοῦ ἄγαν σπαρτιατικοῦ τούτου συστήματος· ἀλλ' ὁ σύζυγός της ἐπέμεινε.

Μεθ' ὅλας τὰς ἐνασχολήσεις καὶ τὰ σχέδιά του ὁ κ. Λεσσὲψ φροντίζει μεγάλως περὶ τῶν νεοσσῶν του. Ἓν τῶν μικρῶν τούτων — ὧν τὸ πρῶτον εἶνε πενταετὲς—εἶχεν ἐσχάτως εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δακτύλου μικρὸν σπυρίον, ὅπερ ὡριμάσαν ἔδει ν' ἀνοιγῇ διὰ κεντήματος βελόνης. Ὁ κ. Λεσσὲψ ὡπλίσθη διὰ φλεβοτόμου. Ἡ σύζυγός του παροῦσα ἐφοβεῖτο μήπως στερεῖται τῆς ἀπαιτουμένης ἀσφαλείας τῆς χειρός.

— Καὶ πῶς! — εἶπεν ὁ αὐτοσχέδιος χειρουργός — φοβεῖσαι; Ἀφοῦ ἔκοψα τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, θὰ εἰμπορέσω νὰ κόψω καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο ἐξόγκωμα!

Digitized by Google

*
* *

Ἡ ἐπίμονος νεότης τοῦ κ. Λεσσὲψ ἀποτελεῖ ταὐτοχρόνως τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην τῶν οἰκείων του, οὓς καταπονεῖ. Οὐδέποτε ἐκδρομὴ μένει ἄνευ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πόσας ἐκ τοῦ καμάτου ἀσθενείας δὲν ἔχει ἐπὶ τῆς συνειδήσεως! Κατὰ τὰς σπανίας διακοπάς, ἃς ποιεῖται, τρέχει εἰς τὸν πύργον του τῆς Chenaie, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Indre, καὶ τότε αἱ ἑορταὶ διαδέχονται ἀπαύστως ἀλλήλας. Οἱ προσκεκλημένοι του ἀποκάμνοντες ζητοῦσιν ἐπὶ τέλους χάριν. Ἀπὸ πρωΐας ὁ ἀκάματος οἰκοδεσπότης, φυσᾷ τὸ κέρας, ἢ κρούει τοὺς κώδωνας, προσκαλῶν τοὺς παρ' ἑαυτῷ νὰ θηρεύσωσι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἢ νὰ τρέχωσιν εἰς τὰς ὁδοὺς κατόπιν του. Τὴν δὲ ἑσπέραν — ὅπως *ἀναπαυθῶσι* — προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸν χορόν, ὃν ἐν ἀγνοίᾳ των διωργάνωσεν. Ἄλλοτε, ὅταν νομίζωσιν ὅτι εἶνε πλέον καταβεβλημένοι ἐκ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης τῶν κόπων, βλέπουσιν αὐτὸν αἴφνης ἐσφιγμένον, κομβωμένον, φέροντα πτερνιστῆρας, καὶ ἱππεύοντα ἵππον, ὃν αὐτὸς ἐξελέξατο πείσμονα καὶ ἀτίθασσον...

Μία ἀνάμνησις ἐπὶ τοῦ προκειμένου:

Ὅτε μετέβη τὸ πρῶτον εἰς Αἴγυπτον πρὸς τοπικὰς ἐρεύνας, ἠθέλησε νὰ προσελκύσῃ τὸν ἀντιβασιλέα εἰς τὴν ἰδέαν του. Θὰ ἐπετύγχανε δ' ἀμέσως, ἂν μὴ εἶχεν ἐναντίους τοὺς συμβούλους τοῦ ἡγεμόνος, Αἰγυπτίους ἀξιωματικούς, ὧν τὸ πνεῦμα αναισθητοῦν εἰς τὰς ἀληθεῖς ἰδέας τῆς προόδου δὲν ἐνόει ἀρκούντως τὴν σπουδαιότητα τοῦ σχεδίου του. Ἡμέραν τινὰ ὁ Λεσσὲψ ἱππεύσας μαῦρον καὶ ὑπερήφανον ἵππον ἔτρεξεν ἀπὸ ρυτῆρος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἀντιβασιλέως. Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τὰ σύνορα, χωριζόμενα ἀπὸ τῆς ἐρήμου διὰ λιθίνου τείχους, ὕψους δύο μέτρων. Ὁ ἱππεύς, δι' ἀσφαλοῦς καὶ στιβαρᾶς χειρός, ὠθήσας τὸν ἵππον, ἐπήδησε τὸ τεῖχος, ὡσεὶ ἐξετέλει παιδιάν.

— Ὁ πηδήσας τόσῳ εὐχερῶς τὸ τεῖχος ἔχει τὴν σοφίαν μετ' αὐτοῦ, εἶπεν ἀποφθεγματικῶς ὁ γεροντότερος τῶν στρατηγῶν.

Οὕτως ὁ ἥρως ἡμῶν ἐκέρδησε τὴν εὔνοιαν τῶν πρότερον ἐναντίων του. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἑσπέραν, ἡ συμπάθειά των μετεβλήθη εἰς φιλίαν. Ἀετὸς ἵπτατο διακόσια περίπου μέτρα ὑπὲρ τὰς κεφαλάς των. Ὁ κ. Λεσσὲψ ἔλαβε πυροβόλον πεπληρωμένον διὰ σφαίρας· ἐπυροβόλησε, καὶ τὸ πτηνὸν ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του.

Ἀπὸ πόσον μικρᾶς αἰτίας ἐξαρτῶνται ἐνίοτε τὰ γεγονότα! — Ἄνευ τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ἀετοῦ ἡ τομὴ τοῦ σουεζείου ἰσθμοῦ θὰ ἦτο ἴσως ἔτι ὑπόθεσις.

Ὁ κ. Λεσσὲψ μειδιᾷ ἀναφέρων τὸ γεγονὸς τοῦτο. Ἐνθουσιᾷ πρὸ πάντων ἐνθυμούμενος τὰς νομιζομένας ἀκατανικήτους δυσχερείας, ἃς μέχρι τοῦ 1870 ἀπήντα ἐξυπνῶν καθ' ἑκάστην πρωΐαν, ἐπὶ ὅλα εἴκοσιν ἔτη. Διότι ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ὁ μέγας ἀνὴρ οὐδ' ἐπὶ μικρὸν διστάσας, ἐδέησε νὰ βαδίσῃ πρὸς κατάκτησιν τοῦ ποθουμένου, περιφρονῶν τὰς ἀντιρρήσεις τῶν σκεπτικῶν.

Χάριν τῆς εὐπροσηγορίας καὶ ὑπερβολικῆς προσηνείας του, εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς φίλους ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Αἰγύπτῳ, ὅτε διηύθυνε τὸ προξενεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας. Φίλος τις τοῦ κ. Λεσσὲψ, ὁ κ. Βερτὼ, διηγήθη γεγονός τι ὅπερ ἀποδεικνύει πόσον εἶνε ὠφέλιμον νὰ ὑποχρεώνῃ τις τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα ὅταν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶνε προωρισμένοι νὰ βασιλεύσωσι.

Ὁ Μωχαμὲτ Σαῒδ ἦτο παιδίον. Ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ Κάινιγ Βέης ὑπέβαλλε κατὰ τὸ τέλος ἑκάστου μηνὸς λεπτομερεῖς ἐλέγχους τῶν σπουδῶν τοῦ μαθητοῦ του. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆς, γινώσκων κάλλιον τοὺς ἀριθμοὺς ἢ τὰ γράμματα, εἶπέ ποτε εἰς τὸν Κάινιγ Βέην: «Σὲ ἀπαλλάττω ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόπον τῶν ἐλέγχων. Περιορίσθητι εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μοῦ σημειώνῃς τὸ βάρος τοῦ υἱοῦ μου». Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐξετελέσθη κατὰ γράμμα. Ὅταν ἔβλεπε τὸν υἱόν του παχυνόμενον, ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς τῷ ἔλεγε: «— Παχαίνεις, λοιπὸν δὲν ἐργάζεσαι». Καὶ ἐπὶ τοῦ ἁπλοῦ τούτου συλλογισμοῦ στηριζόμενος ἐτιμώρει αὐτὸν αὐστηρῶς.

Τοῦτο ἦτο ἀνυπόφορον διὰ παιδίον, ὅπερ φύσει ἔκλινεν εἰς τὴν παχυσαρκίαν. Ὁ Σαῒδ κατέφευγε τότε εἰς τὸ γαλλικὸν προξενεῖον, καὶ ὁ κ. Λεσσὲψ ἐμεσολάβει ἐπικαλούμενος τὴν πατρικὴν ἐπιείκειαν· ἀλλ' ὁ πασσᾶς ἔμενεν ἄκαμπτος.

Βαρυνθεὶς τὰς τοιαύτας μεσολαβήσεις ὁ συμπαθὴς πρόξενος κατέφυγεν εἰς ἄλλο μέσον. Καθ' ἑκάστην λαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Σαῒδ ἐξετέλουν ἔφιπποι μακρὰς ἐκδρομὰς ἐν τῇ ἐρήμῳ. Χάρις εἰς τὴν κοπιαστικὴν ταύτην ἄσκησιν, ὁ Σαῒδ καθίστατο ἰσχνότερος καὶ ἀπέφευγε πολλοὺς ῥαβδισμούς.

Ὁ πρίγκιψ ἐνθυμεῖτο τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, καὶ ὅτε γενόμενος ἀντιβασιλεὺς εἶδε τὸν ἄλλοτε προστάτην του, ἀνέμνησεν αὐτῷ τὴν γενναίαν ἐκείνην διαγωγήν του προσθέσας:

— Σοὶ ἐπιτρέπω οὐ μόνον νὰ ἀρχίσῃς τὰς ἐργασίας σου ἐν τῷ Κράτει μου, ἀλλὰ καὶ νὰ μὲ ἐγγράψῃς δι' οἱονδήποτε ποσὸν θέλεις ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μετόχων τῆς ἐπιχειρήσεώς σου.

*
* *

Μέχρι τῆς ἡμέρας τῶν τῆς διώρυγος ἐγκαινίων, ὁ κ. Λεσσὲψ ἠναγκάζετο ν' ἀναπτύσσῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν ζέσιν, ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐνεργητικότητα. Τὴν προτεραίαν τῶν ἐγκαινίων πλοῖον βυθισθὲν φράσσει τὸ στόμιον τῆς διώρυγος. Πυρκαϊὰ ἐκρήγνυται μικρὸν ἀπωτέρω. Ἐπὶ τέλους δὲ μηχανικοὶ ἀναγγέλλουσιν αὐτῷ ὅτι εἰς εἴκοσι λευγῶν ἀπόστασιν βράχος, μέγας ὡς τὸ Πάνθεον, κρημνισθεὶς ἐκ τῆς ὄχθης ἐν τῇ διώρυγι ἔφραξεν αὐτὴν ὁλοτελῶς.

Πάντες ἱκετεύουσι τὸν Λεσσὲψ ν' ἀναβάλῃ τὴν ἑορτήν.

Digitized by Google

— Ὄχι, ἀπολύτως ὄχι· ἀπήντησε. Πάντα ταῦτα θὰ διορθωθῶσι, πρέπει νὰ διορθωθῶσι!..

Εἶτα δὲ προσέθηκε λίαν ἡσύχως:

— Ἔχετε δυναμίτιδα, ὅπως ἀνατινάξετε εἰς τὸν ἀέρα τὸ βυθισθὲν πλοῖον·—ὕδωρ, ὅπως σβύσητε τὴν πυρκαϊάν·—χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ ἐργατῶν ὅπως ἀνεγείρετε τὸν πεσόντα βράχον. Τί θέλετε περισσότερον;

Ἀλλὰ πλοῖον καὶ βράχος ἀνθίσταντο. Ἡ πυρκαϊά, ἥτις εἶχεν ἐκραγῆ ἔν τινι νεωρίῳ, ἦτο σπουδαιοτέρα ἢ ὅσον ὑπελαμβάνετο. Λαθρέμποροι ὡμολόγησαν τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὅτι εἶχον κρύψει βαρέλια πυρίτιδος ὑπὸ τὸ παράπηγμα. Ἐπαπειλεῖτο ἔκρηξις δυναμένη νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ πληρώσῃ συντριμμάτων τὴν διώρυγα!

— Φαντάσθητε, μᾶς ἔλεγεν αὐτὸς ὁ Λεσσέψ, ὅτι τὴν πρωΐαν αὐτὴν τῶν ἐγκαινίων ἠγνόουν τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρὸς καθαρισμὸν τοῦ στομίου ἐργασιῶν. Ὅτε ὁ *Ἀετός*, οὗ ἐπέβαινεν ἡ αὐτοκράτειρα Εὐγενία, προσήγγιζεν εἰς τὴν διώρυγα, ἠγνόουν ἂν τὸ στόμιον ἦτο ἐλεύθερον, καὶ ἤμην ἀνήσυχος. Τὸ ἐλάχιστον κώλυμα θὰ ἐδικαίου τοὺς ἐχθρούς μου, οἵτινες θὰ ἐκραύγαζον βεβαίως: «εἴχομεν δίκαιον ἰσχυριζόμενοι ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτο σχέδιον παράφρονος». Πλὴν τούτου, πρίγκιπες καὶ πριγκίπισσαι ἐλθόντες ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν τῆς ὑφηλίου, ὅπως παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ἑορτήν... ὁποία ἀπογοήτευσις δι' αὐτούς!...

Εἶχον συμφωνήσει μεθ' ἑνὸς ταχυδρόμου, ὅπως ἐπιβὰς μικροῦ τινος αἰγυπτιακοῦ *ἀγγελιοφόρου* ἔλθῃ εἰς συνάντησιν τοῦ στόλου, καὶ ὄρθιος ἐπὶ τῆς πρώρας ἱστάμενος νὰ ἐκτείνῃ σταυροειδῶς τοὺς βραχίονας, δηλῶν μοι διὰ τούτου ὅτι ἡ διῶρυξ ἦτο ἐλευθέρα. Ἐπὶ τῆς σκοπιᾶς τοῦ *Ἀετοῦ* ἱστάμενος ἐξηρεύνων τὸ διάστημα. Ἡ ταχύτης τοῦ πλοίου μὲ ἀνησύχει, διότι οὐδὲν ἐφαίνετο. Ἐπὶ τέλους ἱστός τις ἐφάνη εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ὁ *ἀγγελιοφόρος* ἤρχετο. Προσήγγιζε. Παρετήρουν διὰ τηλεσκοπείου τὴν πρώραν του. Διέκρινα τὸν ἄνθρωπόν μου. Εἶχε τοὺς βραχίονας κάτω!.... Ἆ! ἤμην λίαν συγκεκινημένος... Καθαρίζω τὰς ὑάλους τοῦ τηλεσκοπείου, παρατηρῶ ἐκ νέου... Βλέπω τοὺς βραχίονας ἐκείνους ἀνυψωθέντας νὰ ἐκταθῶσι σταυροειδῶς!...

Οὐδεὶς ἐγίνωσκέ τι— πλὴν τοῦ ἀντιβασιλέως καί τινων μηχανικῶν—περὶ τῶν ἐπελθόντων κωλυμάτων. Χωρὶς νὰ εἴπω λέξιν, κατῆλθον τῆς σκοπιᾶς, ἔπιον ποτήριον ὕδατος, καὶ ῥιφθεὶς ἐπί τινος σκίμποδος ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ *Ἀετοῦ* παρεδόθην εἰς βαθύτατον ὕπνον. Μετὰ δύο ὥρας βροντῶδη *οὐρρᾶ* μὲ ἀφύπνισαν.

Τὸ ἔργον μου ἐχαιρετᾶτο διὰ μυρίων ἐπευφημιῶν.

— Σᾶς ἀφύπνισαν, μοὶ εἶπεν ἡ αὐτοκράτειρα, ἥτις ἐν ἀγνοίᾳ μου εὑρίσκετο παρ' ἐμοί,— καὶ ὅμως ἐκοιμᾶσθε βαθέως!

— Μεγαλειοτάτη! ἀπήντησα, ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη οὐδέποτε ἐκοιμήθην οὕτως.

* * *

Τὸ δωμάτιον τοῦ κ. Λεσσὲψ πληροῦσι δῶρα καὶ ἐνθυμήματα, ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν προσφιλῆ αὐτοῦ Αἴγυπτον, ὅπου μεταβαίνει, καὶ ὅθεν ἐπιστρέφει, μεθ' ὅσης εὐκολίας Παρισινὸς μεταβαίνει εἰς ἅγιον Γερμανόν. Εἰς τοὺς τοίχους κρέμανται εἰκόνες παριστῶσαι τὰς ζωγραφικὰς ὄχθας τῆς διώρυγος, ἣν ὁ Πάλμερστων ἀπεκάλει *κοῦφον ὄνειρον*.

Αἱ τράπεζαι καὶ αἱ *κονσόλαι* εἶνε πλήρεις χαλκίνων ἐνθυμημάτων. Τὸ χρυσότευκτον ποτήριον, ὃ ἐδωρήσατο εἰς τὸν μέγαν ἄνδρα ἡ αὐτοκράτειρα Εὐγενία τιμᾶται διακοσίων χιλιάδων φράγκων. Εἶνε ἔργον τοῦ χρυσοχόου Φανιὲρ, ἐργασθέντος ἓν ἔτος εἰς τὰς ἐπ' αὐτοῦ γλυφὰς παριστώσας *γόνδολαν* ὑποβασταζομένην ὑπὸ Τριτώνων. Οἱ εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυγος παρευρεθέντες ἢ ἀντιπροσωπευθέντες ἡγεμόνες ἀπένειμαν τὰ μεγαλείτερά των παράσημα τῷ κ. Λεσσὲψ, ὅστις νῦν εἶνε μετὰ τῶν ἡγεμόνων εἷς τῶν μεγατιμοτέρων ἱπποτῶν. Ὁποίων δὲ τιμῶν θὰ καταστῇ ἄξιος τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ τὰς δύο τῆς Ἀμερικῆς ἠπείρους διατέμνουσα διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ παραδοθῇ εἰς τὴν ναυτιλίαν; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπαντᾷ αὐτὸς ἐκεῖνος:

— Οὐδὲν ἔχω πλέον νὰ ἐπιθυμήσω, καὶ οὐδενὸς θέλω νὰ ἀπολαύσω, μοὶ εἶπεν. Δὲν ἐπιθυμῶ πλούτη, διότι δὲν ἔχω αὐτῶν ἀνάγκην. Ἓν μόνον ζητῶ παρὰ τοῦ Θεοῦ· τὰ τέκνα μου νὰ αὐξήσωσι καὶ νὰ εὐημερήσωσιν. Ἀρκοῦμαι ἐλπίζων ὅτι θὰ βαδίσωσιν ἐν τῇ ζωῇ ὑπερήφανα διὰ τὸν πατέρα των καὶ εὑρίσκοντα τὴν εὐτυχίαν των εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου του, ὅπερ εἶνε καὶ τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. *Π.

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ϛʹ

Φθινόπωρον.—Ἡ συγκομιδὴ τοῦ ἀραβοσίτου.—Ἀγροτικὸν δεῖπνον.—Ἑορτὴ νυκτερινή· φωταψίαι, χοροὶ καὶ ᾄσματα.—Θέατρον ἐν Γούβαις.—Θεραπεία τῆς μηνιγγίτιδος διὰ γοητείας.—Ὅπου θ' ἀνοίξουν τὰ οὐράνια.

Δὲν ἀντηχεῖ πλέον ἀνὰ τὰ δάση ἡ ὀξύφωνος τῶν τεττίγων συναυλία, οὐδὲ τῆς τρυγόνος τὸ παράπονον ἡδέως συγκινεῖ τὴν ψυχήν. Ἔρημοι καὶ βωβαὶ ἀπὸ τῆς στέγης καταρρέουσιν αἱ πρότερον τόσῳ θορυβώδεις φωλεαὶ τῶν χελιδόνων. Οἱ ἀνεμόσκαρκοι ἀοιδοὶ διερράγησαν καὶ εἰς κόνιν διελύθησαν, τὰ πτηνὰ ἔφυγον εἰς κλίματα θερμότερα καὶ μένει ὠχρά, ἄθυμος ἡ ὅλη φύσις ὡσεὶ προαισθανομένη καὶ ἐν ὑπομονῇ ἀναμένουσα τὸν προσεγγίζοντα χειμῶνα. Αἱ νύκτες γίνονται ψυχρότεραι καὶ σμικρύνονται ὁλονὲν αἱ ἡμέραι. Καὶ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἡ ὄψις καίτοι ἀνέφελος ἔτι, ὅμως ῥυτιδοῦται ἀδιοράτως. Πῶς ἐν τῇ ὅλῃ ταύτῃ

Digitized by Google

τῆς δημιουργίας μεταβολῇ, ἐν τῇ μελαγχολικῇ — οὕτως εἰπεῖν — στάσει τῆς φύσεως, ἐνῷ τὸ ἄγριον ἴον παρὰ τὴν ἀκτὴν φρίσσον ἀνακινεῖ ἀντὶ ἀνθέων τοὺς ξηροὺς σπόρους του καὶ ἡ ἀγράμπελη ἀποτινάσσεται εἰς πτίλα, πῶς τοῦ ἀνθρώπου ἡ ψυχή, ἐλάχιστον καὶ αὐτὴ τῆς δημιουργίας σημεῖον, πῶς μόνη τοῦ ἀνθρώπου ἡ ψυχὴ νὰ μὴ συμπάσχῃ; Πῶς αὐτὴ ἡ προορισθεῖσα, ὡς ἡ κιθάρα, πολλαπλασίως ν'ἀναδίδῃ τὰς ἐλαφροτέρας δονήσεις πάσης ἐν τῇ πλάσει χορδῆς; Πῶς αὐτὴ ἡ ἀνάλγητος ἠχὼ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης, ἐν τῇ ἀπόψει τῆς ἀλγούσης, τῆς φθινούσης δημιουργίας δύναται νὰ μένῃ βωβή, ψυχρά, ἀναίσθητος, καὶ μάλιστα ὁπόταν εὑρίσκεται ἐν ἀμέσῳ σχέσει πρὸς αὐτήν, μακρὰν τοῦ κοσμικοῦ θορύβου — ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἐν τοῖς δάσεσιν, ἐν τῇ ἐρημίᾳ; Εἶνε ὀρθή, ὀρθοτάτη ἡ τῆς Πραγματικῆς λεγομένης σχολῆς θεωρία, ἡ συνδέουσα καὶ ταὐτίζουσα — μέχρις ὑπερβολῆς ἐνίοτε — τὰ αἰσθήματα, τὰ διανοήματα, τὰς ἀποφάσεις καὶ πράξεις τῶν ἀτόμων πρὸς τὰς ἑκάστοτε φάσεις καὶ μεταβολὰς τῆς ὅλης φύσεως.

Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐνατενίζων ἐμαυτὸν συναισθάνομαι ὅτι δὲν εὑρίσκομαι νῦν ἐν τῇ αὐτῇ ψυχολογικῇ καταστάσει, ἐν ᾗ πρότερον, ὅτε ἡ φύσις περὶ ἐμὲ ἐμελῴδει καὶ ἤνθιζεν. Παραδόξως δ' ἡ ὅλη μεταβολὴ ἐν τούτῳ μόνον συγκεντροῦται: τότε *ἐλησμόνουν* — τώρα *ἐνθυμοῦμαι*...

Μὴ ἐρωτᾶτε: Τί! Μὴ ἐρωτᾶτε: Πῶς! διότι δὲν θὰ δώσω ἀπάντησιν εἰς μὴ ἐννοοῦντας.

* *

Σχεδὸν ἐπερατώθη καὶ ἡ συγκομιδὴ τῶν ἀραβοσίτων, οἵτινες ξηραίνονται ἤδη ἐν τοῖς ἀλωνίοις ἐστρωμένοι, ὅμοιοι τὴν ὄψιν πρὸς πλεκτοὺς κιτρίνους τάπητας. Ἡ ὅλη πρὸς συγκομιδὴν αὐτῶν ἐργασία μονότονος καὶ πληκτική, στερεῖται ἐντελῶς τοῦ θελγήτρου ἐκείνου, ὅπερ ἔχει ὁ θερισμὸς καὶ ἡ ἐν τοῖς ἀλωνίοις ἐκκαθάρισις τοῦ σίτου. Οἱ κῶνοι τοῦ ἀραβοσίτου ἀποκόπτονται ἁπλῶς διὰ τῆς χειρός, μετακομιζόμενοι δὲ ἐν τοῖς ἀλωνίοις καθαρίζονται ἀνὰ εἷς ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ φλοιοῦ καὶ τῶν σεσηπότων κόκκων, ἐν τέλει δὲ διὰ συνεχοῦς ῥαβδισμοῦ ἐκκοκίζονται, κοσκινίζονται διὰ τοῦ ἀνέμου καὶ εἰσάγονται εἰς τὰς ἀποθήκας, προωρισμένοι νὰ μεταβληθῶσιν εἰς θερμὰς καὶ θρεπτικὰς *μπομπότας*.

Οὔτε εὐθυμία, οὔτε κίνησις καὶ γέλωτες καὶ προγεύματα ... κατὰ γῆς. Ποῦ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη τοῦ σίτου! Ἠρεμία, τάξις, σιωπή, μελαγχολική τις ἀπόχρωσις ἀποτυποῦται ἐπὶ τῆς ὅλης ἐργασίας, σύμφωνος πρὸς τὴν φθινοπωρινὴν ταύτην ὥραν τοῦ ἔτους.

Σὺν τῇ συλλογῇ τῶν ἀραβοσίτων ἐξέλιπεν ἀπὸ τῶν ἀγρῶν καὶ ἡ τελευταία πρασίνη περιβολὴ καὶ ἀπομένουσιν ἤδη μόνα τὰ στελέχη αὐτῶν ὀστεώδη καὶ κατὰ στοίχους λευκάζοντα ὡς σκελετοὶ μουσείων.

* *

Ὤφειλον τόσας χάριτας εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀγρότας, οἵτινες μὲ περιβάλλουσι διὰ τῆς εἰλικρινοῦς στοργῆς αὐτῶν, ὥστε ἐσχεδίασα καὶ ἐγὼ ἀγροτικήν τινα ἑορτὴν ἰδίᾳ δαπάνῃ.

Ἴσως ἐκπλήξῃ τινὰ ἡ *ὁμογενικὴ* αὕτη μεγαλοδωρία μου, ἀλλ' ὅταν μάθῃ ὅτι ἵνα διασκεδάσῃ ὁλόκληρον τὸ χωρίον ἐδαπάνησα δραχμὰς ἐν ὅλῳ 30, ἤτοι 20 δι' ἀγορὰν δύο λαμπρῶν αἰγῶν καὶ 10 διὰ προμήθειαν 25 ὀκάδων ἐξαιρέτου οἴνου, θ' ἀνακαλέσῃ τὴν ἔκπληξίν του ταύτην.

Ἠννόουν τὸ γεῦμα νὰ γείνῃ ἐντελῶς ἀγροτικόν· συνεννοηθεὶς λοιπὸν μετὰ δύο τριῶν, τῶν μᾶλλον εὐφυῶν χωρικῶν, ὥρισα τὸ πρόγραμμα ὡς ἑξῆς:

α.) Εἰς τὸ γεῦμα προσκαλεῖται πᾶς χωρικὸς αὐτοδικαίως.

β') Τὸ γεῦμα θὰ εἶνε ἕτοιμον περὶ τὸν δειλινόν.

γ') Τόπος αὐτοῦ ὁρίζεται ἡ θέσις *Βρυσίτζα* ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πλατάνων καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ κοίτῃ τοῦ ποταμοῦ.

δ') Χρῆσις πινακίων, περονῶν κλπ. ἀπαγορεύεται.

Παρέλειψα νὰ εἴπω ὅτι ἄρτον ὥρισα *μπομπόταν* ξανθὴν καὶ θερμήν, ἣν ἀνεδέχθη νὰ κατασκευάσῃ ἡ ξανθὴ καὶ θερμὴ Εὐμορφοῦλα.

Μετὰ τὸν μικρὸν μετὰ μεσημβρίαν ὕπνον μου, παραλαβὼν καί τινας τῶν συνδαιτυμόνων μετέβην εἰς τὴν σκιερὰν θέσιν, ὅπου δραστηρίως παρεσκευάζετο τὸ γεῦμα ὑπὸ τῶν ἀρχιμαγείρων, μαγείρων, καὶ παραμαγείρων. Οἱ μὲν ἐγύριζαν τὰς *σούβλας* μὲ τὰ ψητά, περὶ τὰ ὁποῖα ὡς ὄφεις συνεστρέφοντο τὰ ὀρεκτικὰ *σπληνάντερα*, οἱ δὲ τὸ *κοκκορέτζι*, ἄλλοι ἔστρωνον διὰ χλωρῶν κλάδων τὸ μέρος ἐν ᾧ θὰ παρετίθετο τὸ γεῦμα, ἄλλοι μετεκόμιζον ξύλα διὰ τὴν πυράν. Ἡ ὅλη γραφικὴ σκηνὴ ὡμοίαζε πολὺ πρὸς *κλέφτικο λημέρι*.

Τέλος ἡτοιμάσθησαν τὰ προοίμια τοῦ γεύματος· τὸ περιλάλητον *κοκκορέτζι* καὶ τὸ ἀριστούργημα ἐκεῖνο τῆς ἀγροτικῆς γαστρονομίας, τὸ ἐξ ἐντέρου πλήρους μικρῶν τεμαχίων σπληνὸς καὶ λίπους γινόμενον καὶ ἐκ τούτου *σπληνάντερον* καλούμενον. Δὲν ἤργησαν δὲ νὰ ἑτοιμασθῶσι καὶ τὰ ψητά, ἅτινα κατεκόπησαν διὰ τῶν *γαντζαρίων* ἐπὶ τοῦ πρασίνου τραπεζοκαλύμματος τοῦ ἐκ χλωρῶν κλάδων. Πάντες περιεκαθήσαμεν σταυροποδητεί, ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου ηὐλόγησε τὴν βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν (διότι ἦν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν πρώτων κεκλημένων) οἱ χωρικοὶ ἔκλινον τὰς κεφαλὰς κ' ἐσταυροκοπήθησαν εὐσεβῶς, ἤρξατο δ' εἶτα ἡ κατανάλωσις τοῦ κρέατος, συνοδευομένου ὑπὸ βυσσινοχρόου ῥητινίτου ἐντὸς καλλιτεχνικῆς *πλώσκας*, ἣν διὰ τὸ τέλειον τοῦ ἀγροτικοῦ χρωματισμοῦ τῆς ἑορτῆς ἐδανείσθην παρά τινος ἐπὶ τούτῳ.

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε ἂν ἦτο ὡραῖον τὸ θέαμα τριάκοντα ἑπτὰ χωρικῶν καὶ ἑνὸς ἱερέως ἡ-

Digitized by Google

μιχωρικοῦ, ὑπὸ τὸ πυκνὸν τῶν πλατάνων φύλλωμα εὐωχουμένων! Τὸ γεῦμα ἐπερατώθη ἐν ἡσύχῳ εὐθυμίᾳ μετὰ τὰς συνήθεις δὲ προπόσεις ἐπανήλθομεν περὶ τὸ λυκόφως εἰς τὸ χωρίον ἐν σώματι. Ἐκεῖ δ' ἔμελλε νὰ κορυφωθῇ ἡ εὐθυμία, ἐκεῖ τὰ ᾄσματα, οἱ χοροί, τὸ θέατρον!— Μὴ γελᾶτε! θὰ ἴδητε ὅτι εἴχομεν καὶ θέατρον...

Οἱ εὐπορώτεροι τῶν συνδαιτυμόνων ἠννόουν ἐν τῇ ἐπανόδῳ νὰ ἐπισκεφθῶμεν κατὰ σειρὰν τὰς οἰκίας των διὰ νὰ μᾶς *κεράσουν ἕνα κρασί*. Συμπέρασμα: μετὰ δύο τρεῖς ἐπισκέψεις ἅπαντες ἦσαν εἰς τὸ *κέφι*! Ἀλλ' ἡ νὺξ εἶνε σκοτεινὴ καὶ αἱ ὁδοὶ τοῦ χωρίου ἀνώμαλοι. Χειροτονοῦμεν λοιπὸν ὀκτὼ δαδούχους καὶ ἡ νὺξ γίνεται ἡμέρα, διότι καὶ ὅλοι κατὰ μίμησιν ἀνάπτουσι πρὸ τῶν οἴκων αὐτῶν μικρὰς πυράς. Δὲν εἶνε πλέον ἤρεμος ἡ εὐθυμία, αἱ προπόσεις δὲν παρέρχονται ἀψοφητεὶ καὶ τυπικῶς. Καὶ ὅταν ὁ γέρων ἀγωνιστὴς ὑψώνει διὰ τῆς μόνης χειρὸς τὴν *πλῶσκαν* καὶ λέγει: *Καλὴ πατρίδα - πάντ' ἀγαπημένοι!* αἱ κραυγαί: *οὐραααά!* ἀνέρχονται μέχρις οὐρανοῦ καὶ ἐκκενούμενα βροντοῦσιν εἴκοσι πυροβόλα.

* *

Καὶ ἤδη ἄρχεται ἐν ὑπαίθρῳ ὁ χορός, χορὸς ζωντανός, θερμότατος, τοῦ ὁποίου μετὰ ἐπιμόνους ἀντιλογίας ἐπὶ τέλους μετέχω καὶ ἐγώ, ἵνα παρασύρω καὶ τὰς κόρας ἀρνουμένας ἄλλως νὰ χορεύσωσι. Καὶ τῶν πυρσῶν αἱ φλόγες περιδινοῦνται, ὁ μέλας καπνὸς ἀνέρχεται θαμβῶν τοὺς ἀστέρας καὶ μετ' αὐτοῦ τὰ χορευτικὰ τῶν ἀγροτῶν ᾄσματα πετῶσι μιγνύμενα.

Μηλίτσα, πούεισαι 'ς τὸν γκρεμνὸ τὰ μῆλα φορτωμένη,
Τὰ μῆλά σου τὰ 'ρέγομαι μὰ τὸν γκρεμνὸ φοβοῦμαι.
—Σὰν τὸν φοβᾶσαι τὸν γκρεμνό, ἔλ' ἀπ' τὸ μονοπάτι,
Νὰ σὲ χορτάσω φίλημα, νὰ σὲ φορτώσω μῆλα,
Τὰ μῆλα νἆν' τῆς μάνας σου, τὸ φίλημα 'δικό σου.

Ἄδει ἡ Σταθοῦλα, μικροῦλα, χαρωπὴ χωριατοποῦλα, ἥτις γελᾷ τὸν γλυκύτερον γέλωτα τοῦ κόσμου, καὶ ὡς νὰ τὸ γνωρίζῃ πάντοτε γελᾷ, γελᾷ, γελᾷ. Καὶ ὅταν τελειώσῃ τὸ ᾀσμάτιόν της ὅλοι ἐπᾴδουσι τόσον ἁρμόζουσαν αὐτῇ ἐπῳδήν.

Ζηλιάρικο, ζηλιάρικο,
Μικρὸ καὶ σκανταλιάρικο.

Ὀξύφωνος ἀγρότης διαδέχεται τὴν χλοεράν, τὴν dugazon χωριατοπούλαν μας. Ἡ φωνή του εἶνε καλὴ καὶ ὁ χορός του τεχνικώτατος:

Μάννα μ', κορίτσι ὁπού-εἶδα 'γὼ 'ς τἀλώνια ποῦ χορεύει.
Νὰ πάρω τὴν Παρασκευὴ τὴν ἀρραβωνιασμένη·
Νὰ τήνε πάω 'ς τὸ χρυσικὸ
Νὰ φτιάσω κοῦπα καὶ σταυρὸ
Καθάριο δαχτυλίδι.
Ὀμπρὸς 'ς τὸ σταυρὸ νὰ προσκυνᾷ
Τὸ δαχτυλίδι νὰ φορᾷ
Τὴν κοῦπα γιὰ νὰ πίνῃ!

Καὶ ἄλλη κόρη φιλοτιμουμένη ἔρχεται νὰ εἴπῃ τὸ ᾆσμά της σύρουσα τὸν χορόν. Ἐκτὸς τῆς θερμῆς της νεότητος καὶ τοῦ ὄγκου της δὲν ἔχει ἄλλο προσὸν ἡ εὐρεῖα Παναγιοῦ:

Μ' ἀνύχτωσε καὶ βράδυασε, πάει καὶ τοῦτ' ἡ 'μέρα
Πᾶν' τὰ πουλάκια 'ς τῆς φωληαὶς κ' ἡ ὤμμορφαις 'ς τὴ [βρύσι.
Πάει κ' ἐμὲ ἡ ἀγάπη μου κι' ἄργησε νὰ γυρίσῃ·
Ἕνας λεβέντης πέρασε καὶ τὴν καλησπεράει:
—Αὐτοῦ ποὺ πᾷς, λεβέντη μ' σύ, νάρθῶ κ' ἐγὼ κοντά σου.
—Αὐτοῦ ποὺ πάω κόρη μ' 'γώ, κοράσι δὲ διαβαίνει
'Στράφτουν τουφέκια καὶ σπαθιά, σφάζονται παλληκάρια.

Ἐντελῶς ἀντίθετος αὐτῇ ἡ λεπτὴ καὶ μελαγχροινὴ Τασοῦλα, (εἰς ἣν ὀφείλω τὸ ἐν τοῖς ἀλωνίοις μικρὸν λουτρόν μου)· τὸ *τρελλότερο κορίτσι* τοῦ χωριοῦ ὡς ὅλοι τὴν ὀνομάζουσι, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ μᾶς εἴπῃ καὶ τὸ τρελλότερο τραγουδάκι τῆς δημοτικῆς ἀνθολογίας:

Σὰν πᾷς 'ς τὴ βρύσι γιὰ νερὸ
Θὰ καρτερέσω τὸν καιρὸ
Νὰ σοῦ τσακίσω τὸ σταμνὶ
Νὰ πᾷς 'ς τὴ μάννα σου ἀδειανή.
—Μάννα μου παραπάτησα
Καὶ τὸ σταμνί μου τσάκισα!
—Δὲν εἶνε παραπάτημα
Μόν' εἶν' ἀντρὸς ἀγκάλιασμα,
Δὲν εἶν' παραπατήματα
Μόν' εἶν' ἀντρὸς φιλήματα!

Ἀλλὰ μάτην ζητῶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν Εὐμορφοῦλά μας. Χορός, τραγούδια — καὶ νὰ λείπῃ ἐκείνη; Πῶς εἶνε δυνατόν; Ἐπὶ τέλους τὴν ἀνακαλύπτω εἰς σκοτεινήν τινα γωνίαν καθημένην κατὰ γῆς, κατηφῆ καὶ οἱονεὶ ὠργισμένην. Τὴν ἐρωτῶ τί ἔχει καὶ μοὶ ἀπαντᾷ:— Μὴ μὲ *ντραλίζῃς* καὶ σύ! Τὴν παρακινῶ νὰ χορεύσῃ καὶ μοῦ προσθέτει σείουσα τὴν κεφαλήν:—Ἀμ' πῶς; ἄλλη ἔννοια δὲν εἶχα ἀπ' τὸ χορό σου...
—Σημειώσατε ὅτι ἐκεῖνο τὸ *ἀμ' πῶς*; τὸ ὁποῖον συνειθίζει νὰ προτάσσῃ ὅταν ἔχῃ σκοπὸν ν' ἀντιλέξῃ, τὸ προφέρει καθ' ὅλως ἰδιόρρυθμον τρόπον ἀμιμήτως θελκτικόν. Μανθάνω παρ' ἄλλης τινὸς κορασίδος φίλης αὐτῆς ὅτι αἰτία 'ποὺ εἶνε κακιωμένη ἡ Εὐμορφοῦλα εἶνε ἡ ἀδελφή της, ἡ ὁποία διισχυρίζετο πρὸ ὀλίγου, ὅτι κεντᾷ καλλίτερα ἀπ' αὐτήν. Ἡ Εὐμορφοῦλα ἀπὸ τὸν θυμόν της ἔκλαυσε κι' ὅλα, μοὶ λέγει αὐτὴ κρυφὰ— γιὰ ἰδὲς τὰ 'μάτια της εἶνε κόκκινα ἀκόμα.— Πλησιάζω καὶ τὴν παρηγορῶ ὅπως δύναμαι, διαβεβαιῶν αὐτὴν ὅτι καμμία δὲν τὴν φθάνει εἰς τὰ κεντήματα καὶ ἡ ἀδελφή της γιὰ νὰ τὴν θυμώσῃ τῆς τὰ εἶπεν αὐτά. Προσθέτω μάλιστα ὅτι ἐγὼ τόσον ἐθαύμασα τὴν τέχνην της ὥστε εἶχα σκοπὸν νὰ τῆς ζητήσω ἕνα μικρὸ *κεντηματάκι* νὰ τὸ πάρω εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ τὸ ἴδουν καὶ ἡ *φουστάναις* ἐκεῖ.

Φαίνεται ὅτι ἡ διπλωματική μου αὐτὴ ἐνέργεια ἐπέτυχεν, ἴσως διότι ἡ θυμωμένη μου εἶχε πολλὴν ὄρεξιν νὰ χορεύσῃ. Κατ' ἀρχὰς μοὶ εἶπεν ὅτι τὴν περιπαίζω, ὅτι ὅλο *ψευτιαὶς* λέγω, ὅταν ὅμως τῇ εἶπον ὅτι τώρα δὰ θὰ θυμώσω κ' ἐγώ, ἐμειδίασαν ἐπὶ τέλους τὰ χείλη καὶ οἱ ὀφθαλμοί της καὶ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι τόσον ὀλίγον μοῦ πηγαίνει νὰ εἶμαι θυμωμένος ὥστε γιὰ τὸ *χατῆρί* μου

Digitized by Google

θὰ χορεύσῃ καὶ θὰ μοῦ χαρίσῃ καὶ μιὰ λωρίδα κεντημένη μὲ τὸ χέρι της.

Ὅταν πρόκηται νὰ χορεύσῃ ἐκείνη καὶ νὰ τραγωδήσῃ, ὅλα τὰ ὄμματα κύκλῳ ἀνοίγονται ὑπερμέτρως ἐνῷ τὰ στόματα σφραγίζονται ὑπὸ τῆς σιωπῆς. Διατάσσω νὰ ῥίψωσι καὶ ἄλλα ξύλα εἰς τὰς πυράς, ν' ἀνάψωσι καὶ ἄλλας δᾶδας...Ἀφίνω νὰ φαντασθῇ ὁ δυνάμενος τὸ θέαμα: μέσῳ τόσων φλογῶν ῥυθμικῶς κινεῖται ἐν ἀνταυγείᾳ λευκάζουσα ἡ χορευτικὴ ἅλυσσις συρομένη ὑπὸ τῆς ξανθῆς παρθένου, ἥτις ψάλλει — τί ψάλλει; Ἀκούσατε τὸ ᾆσμά της, τὸ ὁποῖον ἀντιγράφω ἤδη οὕτως ἄψυχον ἐπὶ τοῦ χάρτου καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτῆς τῆς ἰδίας:

Ἀφίνω 'γειὰ 'ς τοὺς φίλους μου καὶ 'γειὰ 'ς τοὺς ἀδερ-
[φούς μου
Κ' ἐγὼ 'πάω 'ς τὰ Γιάννενα, 'ς τοῦ μπέη τὰ σεράγια:
—Ὥρα καλή σου, μπέη μου!—Καλῶς τὴ Βλαχοποῦλα!
—Ἐγὼ εἰμ' ἡ Βλάχα ἡ ἔμμορφη, ἡ Βλάχα ἡ 'παινεμένη
Πῶχει τὰ χίλια πρόβατα, τὰ πεντακόσσα γίδια.
—Λύκος νὰ φάῃ τὰ πρόβατα κ' ἡ ἀλεποῦ τὰ γίδια
Καὶ μι' ἀρρωστιὰ κακι' ἀρρωστιὰ νὰ φάῃ τὸν τζοπάνο!
Καὶ τοῦ κελλάρη 'φώναξε καὶ τοῦ κελλάρη λέει:
—Κελλάρη μ', στρῶσε στρώματα στρῶσε καὶ μαξηλάρια
Νὰ γείρ' ἡ Βλάχα ἡ ἔμμορφη ἡ Βλάχα ἡ 'παινεμένη,
Πῶχει τὰ χίλια πρόβατα τὰ πεντακόσσα γίδια.
—Δὲν πέφτω 'γὼ 'ςὲ στρώματα, μηδὲ 'ςὲ μαξηλάρια,
Μόν' γέρνω ἀπάνω 'ς τὰ κλαριὰ κι' ἀπάνω 'ς τὰ θυμάρια
Κ' ἐγὼ εἰμ' ἡ Βλάχα ἡ ἔμμορφη, ἡ Βλάχα ἡ 'παινεμένη!

* *

Πράγματι ὀνομάζεται Νικολὸς καὶ ἔχει ἡλικίαν ἐτῶν 25 μόλις ὁ φέρων πρόσθετον τὸ ὄνομα μπάρμπα-Λουκᾶς, νεαρὸς ἀγρότης, διότι συγκλίνων τοὺς πόδας, ἀνατείνων τοὺς ὤμους καὶ καταβιβάζων μέχρι τῶν ὤτων τὸ κόκκινον φέσιόν του ἀπομιμῆται τὸ βάδισμα γέροντος χωρικοῦ ἐκ τοῦ χωρίου *Τζαπουργιᾶς*, μπάρμπα-Λουκᾶ ὀνομαζομένου. Φύσει εὐφυέστατος καὶ μιμητικώτατος, ὁ νεανίας οὗτος, ἀναπτύξας δέ πως τὰς γνώσεις καὶ ὀξύνας ἔτι τὸ πνεῦμα ἐν τῇ στρατιωτικῇ ζωῇ κατέστη νῦν ὁ μικρὸς Μολλιέρος τῶν Γουβῶν. Δὲν εἶνε ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον νὰ μὴ δύναται ν' ἀπομιμηθῇ δι' ὑπερφυσικῶν στρεβλώσεων τῆς μορφῆς καὶ τοῦ σώματος διὰ θαυμασίων ἀλλοιώσεων τῆς φωνῆς. Οὗτος ἀγγέλλει νῦν μεγαλοφώνως ὅτι θὰ δώσῃ θεατρικὴν παράστασιν καὶ μοὶ ζητεῖ νὰ τῷ παραχωρήσω εὐρεῖαν ἀποθήκην ἀραβοσίτου, κενὴν ἔτι, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς θέατρον.

Ἀπὸ τῆς ὀροφῆς φωτίζουσιν ἀνηρτημένοι δύο μεγάλοι φανοί, (χρήσιμοι διὰ τὰ ἁλώνια ἐν καιρῷ νυκτός). Τὸ πλῆθος συναθροίζεται καὶ ἀναμένει θορυβοῦν. Ὁ ὑποκριτὴς μεταβαίνει εἰς τὸν οἶκόν του ἵνα ἑτοιμασθῇ. Τέλος ἐπανέρχεται ἐν μέσῳ γενικῶν καγχασμῶν. Ἀντὶ τῆς φουστανέλλας, φέρει αὐτοσχέδιον εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, ἤτοι στρατιωτικὴν περισκελίδα, ῥυπαροτάτην ἐσχισμένην τινὰ *πατατοῦκαν* καὶ πρώην μαῦρον καστόρειον πῖλον, πῖλον, ὃν ἀπεκόμισέ ποτε ἐκ Ξηροχωρίου εὑρὼν αὐτὸν ἐρριμμένον ἐν τῇ ὁδῷ. Ἡ πρότερον ἐντελῶς ἐξυρισμένη μορφὴ αὐτοῦ φέρει νῦν μέλανα μύστακα καὶ πώγωνα, ἐλέῳ φελλοῦ ἀπηνθρακωμένου κατασκευασθέντα. Ἡ κωμῳδία, ἥτις μέλλει νὰ παρασταθῇ πρώτη εἶνε: **ὁ Γιατρός**. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἐξηπλωμένος τις φαρδὺς πλατὺς προσποιεῖται τὸν ἀσθενῆ, ὁ δὲ πατήρ του τρέχει πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἰατροῦ, ὃν συναντᾷ κατὰ τύχην ἀριθμοῦντα πόσους *ἐξέκαμε*.

Ἰατρὸς (μονολογῶν). — Προχθὲς ἐξεφορτώθηκα τρεῖς, ἐχτὲς δύο κ' ἕνας μοῦ 'γλύτωσε, σήμερα μονάχα ἕναν ἔχομε γιὰ τὴν ὥρα.

Ὁ πατὴρ (ἔντρομος). — Γιατρέ, γιατρέ! Τὸ παιδί μου' νὰ ζήσῃς ἔλα καὶ πεθαίνει!

Ἰατρός. — Δὲν ἔχω καιρόν.

Ὁ πατήρ. — Λυπήσου με, εἶμαι φτωχὸς ἄνθρωπος.

Ἰατρός. — Φτωχός; Τότε θὰ κάνῃς καὶ οἰκονομία 'σὰν πεθάνῃ τὸ παιδί σου' ἄσ'το νὰ πάῃ.

Ὁ πατήρ. — Ἔλα, γιατρέ μου, καὶ σὲ πλερόνω.

Ἰατρός. — Πόσα;

Ὁ πατήρ. — Ἕνα τάλληρο ἔχω, πάρ' το!

Ἰατρός. — Βάνε καὶ δυὸ δεκάραις ἀκόμα γιὰ κρασί.

Ὁ πατήρ. — Ἄς εἶνε. τρέχα, τρέχα.

Ἔρχονται πλησίον τοῦ ἀσθενοῦς' ὁ ἰατρὸς ἐξετάζων αὐτόν, ἐρωτᾷ τὸν πατέρα πῶς ἔπαθε:

Ὁ πατήρ. — Ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν Τριανταφύλλω γυναῖκα (οὕτως ὀνομάζεται ὀγδοηκοντοῦτης χήρα χωρική), δὲν τὸν ἄφηκα κι' ἀπ' τὸ κακό του ἀρρώστησε.

Ἰατρὸς (πρὸς τὸ κοινόν). — Τὸν ψευτάρρωστο κάνει ὁ ἀφιλότιμος γιὰ νὰ πάρῃ τὸ κορίτσι. (Πρὸς τὸν πατέρα) Εἶνε βαρειὰ ἄρρωστο τὸ παιδί. Ἐγὼ θὰ τὸ γιατρέψω, μὰ νὰ τοῦ δώσῃς γυναῖκα ἐκείνη ποὺ θέλει, νὰ μὴν σοῦ ξαναρρωστήσῃ, καὶ δὲν γλυτώνει πλειά.

Ὁ πατήρ. — Ἂς γείνῃ καλὰ κι' ἂς τὴν πάρῃ 'σὰν τὴν θέλῃ.

Ἰατρὸς (Ἀνασηκώνει τὴν πατατοῦκαν, καὶ κάθηται μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀσθενοῦς, ὅστις φυσικὰ ἀναπηδᾷ ἔντρομος, κυλίει κατὰ γῆς τὸν ἰατρόν, τὸν κυνηγᾷ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ φεύγουσι διὰ τῆς θύρας). — Τέλος τῆς κωμῳδίας.

Δευτέρα κωμῳδία εἶνε: **ὁ Ἀνακριτής**. Ἐνώπιον αὐτοῦ, φέροντος δίοπτρα, μικρὸν μύστακα, καὶ ὑπογένειον, προσάγονται μάρτυρες, ἵνα καταθέσωσι περὶ κλοπῆς οἴνου. Μεταξὺ τῶν εὐφυῶν ἐρωτήσεων, ἃς ἀποτείνει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἀνακριτής, σημειῶ τὴν ἑξῆς:

— Ἔχεις μάννα;
— Ἔχω.
— Νέα εἶνε;
— Νέα.
— Εἶν' ὤμορφη ἢ καμμιὰ καρακάξα;
— Ξέρω 'γώ;

Digitized by Google

— Μάρτυς, λέγε τὴν ἀλήθειαν ;

— Ἔτσι κ' ἔτσι.

— Πήγαινε καὶ 'πές της νάρθῃ νὰ τὴν ἀνακρίνω, γιὰ τὴν κλοπὴ τοῦ *οἴνος*.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως ὁ ὑποκριτὴς ἀποταθεὶς πρὸς τὸ κοινὸν εἶπε :

—Κυρίαις καὶ Κύριοι, θέλετε νὰ κάνω τώρα καὶ ἕνα μαγικὸ, νὰ λαλήσουν ὅλα τὰ πετεινάρια τοῦ χωριοῦ.

— Ναί, ναί !

Κροτήσας τότε τὰς παλάμας ὡς πτέρυγας πετεινοῦ ἔφερεν αὐτὰς εἰς τὰ χείλη καὶ ἀπεμιμήθη ἀλέκτορος λαλιάν, μετὰ τόσης τέχνης, ὥστε ὅλοι τοῦ χωρίου οἱ πετεινοὶ ὑπολαβόντες ὅτι συνάδελφός τις αὐτῶν ἐλάλησεν, ἀπεκρίθησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου.

* *

Μωροὶ κάτοικοι τῶν πόλεων, οἱ ἐπὶ ὀρθῇ κρίσει καυχώμενοι καὶ ὅμως δαπανῶντες τόσα εἰς ἀμαθεῖς ἰατρούς, ἵνα θεραπεύσωσι πάσχοντα τέκνα σας, ἀκούσατε πόσον εὐκόλως καὶ ἀνεξόδως ἐθεραπεύθη τὸ ἐκ μηνιγγίτιδος πάσχον μικρὸν κοράσιον, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε ἔγραψα. Ἀφοῦ οὐδόλως ὠφέλησαν οὐδὲ τὰ ὀρνίθια, οὐδ' οἱ μετὰ ζακχάρεως βάτραχοι, ἐν συμβουλίῳ τῶν συγγενῶν ἀπεφασίσθη νὰ προσκληθῇ ἡ γρηὰ Σταμούλαινα, διότι βεβαίως εἶνε ἄρρωστο ἀπὸ *πείραξι τοῦ δαιμόνου* καὶ αὐτὴ μόνη μπορεῖ νὰ τὸ *γ(ι)ατρέψῃ*. Καὶ λοιπὸν ἦλθεν ἡ μάγισσα, διέταξε νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα μέχρι τῆς ἐπομένης αὐγῆς, ἔπειτα λαβοῦσα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ ὅπλα καὶ πιστόλια ἔθηκεν αὐτὰ ψιθυρίζουσα ὑπὸ τὸ προσκέφαλον τοῦ ἀσθενοῦς, δύο δὲ μαχαίρια *μαυρομάνικα* ἐκάρφωσε κατὰ γῆς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα διὰ ψαλλίδος ἀποκόψασα τρίχας ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ κόμης τὰς ἔδεσε καὶ ἀφοῦ τρὶς ἐξώρκισε τὸν δαίμονα εἰσήγαγεν αὐτὰς εἰς τοὺς κόλπους τοῦ κορασίου. . .

Αἴ λοιπὸν—τὸ ἀσθενὲς κοράσιον μετὰ δύο ἡμέρας ἔγεινε καλὰ ἐντελῶς !

* *

Δὲν προχωρῶ πλέον· εἶχον νὰ προσθέσω τι ἀλλ' ἡ νὺξ προβαίνει καὶ δὲν ἐννοῶ ν' ἀπολέσω τὸ ἔκτακτον καὶ μόνον κατ' ἔτος τὴν νύκτα ταύτην συμβαῖνον θαυμάσιον φαινόμενον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἴσως ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον μου. Ἰδοὺ τί τρέχει :

Σήμερον, 31 Αὐγούστου, εἶνε ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ ἀληθινοῦ ἔτους, ἡ *κλειδοχρονιὰ* λεγομένη καὶ αὔριον ἡ *ἀρχιχρονιά*. Τὴν νύκτα λοιπόν, περὶ τὰ μεσάνυκτα ἀπόψε ἀνοίγουν τὰ οὐράνια μιὰ στιγμὴ καὶ πάλιν κλείουν. Ὅ,τι κανεὶς προφθάσῃ νὰ ζητήσῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὐθὺς γίνεται. Ἀλλὰ φυσικὰ πρέπει νὰ μείνῃ ἄγρυπνος, ὅλην τὴν νύκτα νὰ περάσῃ ἔξω, καὶ νὰ ἔχῃ τὰ 'μάτια καρφωμένα εἰς τὸν οὐρανόν. Συγχρόνως πρέπει νὰ ἔχῃ καλὰ εἰς τὸν νοῦν του τί θὰ ζητήσῃ νὰ μὴν τὸ πάθῃ 'σὰν ἕνα κουτὸ 'ποῦ τάχασε ἀπάνω 'ς τὴν ὥρα 'ποῦ ἄνοιξαν τὰ οὐράνια καὶ μόνον 'πρόφθασε νὰ εἰπῇ :

—*Χίλια, χίλια !* . . Δὲν εἶπε τί. — Εὐθὺς μιὰ σφῆκα μεγάλη τὸν κεντρώνει 'ς τὸ στόμα καὶ κάνει κάτι *χείλια* δύο δάχτυλα τὸ καθένα. Ὁ Θεὸς θάρρεψε πῶς ζήτησε *χείλια, χείλια !*

Φαντασθῆτε πόση ποικιλία αἰτήσεων θὰ ὑπεβάλλετο τὴν νύκτα ταύτην εἰς τὸν Οὐρανὸν ὑπὸ τῶν ἀπλήστων κατοίκων τῶν πόλεων, τῶν Ἀθηνῶν μάλιστα, ἂν ἐγνώριζον τὸ μυστικόν. Πόσαι κυρίαι δὲν θὰ ἐζήτουν ἀφθονίαν χορῶν κατὰ τὸν χειμῶνα, πόσοι βουλευταὶ δὲν θὰ ἔκραζον : Ὑπουργεῖον ! πόσοι παυσανίαι δὲν θὰ παρεκάλουν μίαν θέσιν, ἔστω καὶ ὑγειονομοσταθμάρχου, πόσοι σπαθοφόροι δὲν θ' ἀνεφώνουν : γαλόνια καὶ προῖκα, καὶ πόσοι, πόσοι δὲν θὰ ἐζήτουν παρὰ τοῦ οὐρανοῦ χρήματα καὶ μόνον χρήματα ! Καὶ οὐδεὶς θὰ κατεδέχετο νὰ ζητήσῃ πρᾶγμά τι, τοῦ ὁποίου πάντες ὁμολογοῦμεν ὅτι τόσην ἔχομεν ἀνάγκην : *ὀλίγον νοῦν*. — Ἐγὼ λοιπὸν θὰ ζητήσω, ἀντὶ παντὸς ἄλλου, *ὀλίγον νοῦν*, δι' ὅλους μας.

Συλλογισθῆτε ὅμως ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἐννοήσῃ τὴν αἴτησίν μου, καὶ ὅπως εἰς τὸν ζητήσαντα *χίλια* ἔδωσε *χείλια*, εἰς ἐμὲ ζητοῦντα καὶ διὰ λογαριασμὸν ὅλων : *ὀλίγον νοῦν*, ὀλιγοστεύσῃ τὸν ὑπάρχοντα ;

31 Αὐγούστου 1882. Γεωργιος Δροσινης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν καιρῷ τοῦ γεύματος.

Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια προσφέρουσιν εἰς τὸν Ν*, γνωστὸν φιλοπότην, ὡραῖα σταφύλια.

— Εὐχαριστῶ, λέγει ἀπωθῶν τὸ προσφερόμενον· δὲν συνειθίζω νὰ παίρνω τὸ κρασί μου εἰς *χάπια*.

*
* *

Τὰ χρήματα ὁμοιάζουσι πρὸς καλὸν λίπασμα· μόνον ὅταν διασπείρωνται, γίνονται ὠφέλιμα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Καὶ ἂν εἶσαι ὡς ὁ πάγος ἁγνὸς καὶ ὡς ἡ χιὼν καθαρός, πάλιν δὲν θὰ διαφύγῃς τὴν συκοφαντίαν.

*** Ἡ γυνὴ δύναται νὰ συγχωρήσῃ ὅλα εἰς τὴν ἀντίζηλον, ὄχι ὅμως καὶ τὸ νὰ εἶνε ὡραιοτέρα αὐτῆς.

*** Ὁ λαμβάνων ἀπόφασίν τινα ἐν καιρῷ ὀργῆς καὶ ἐκτελῶν αὐτήν, πράττει ὡσεὶ ἐπεβίβαζετο ἐπὶ πλοίου ἐν ὥρᾳ τρικυμίας.

*** Διὰ τῆς λυδίας λίθου δοκιμάζεται ὁ χρυσός, διὰ τοῦ χρυσοῦ δὲ δοκιμάζεται ὁ ἄνθρωπος.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 352 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΑ'. Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὁδὸς Ἀγχίσμουθ. 26 Σεπτεμβρίου 1882

ΗΛΕΚΤΡΟΠΟΛΙΣ

Κατὰ τὰς εἰς τὴν διεθνῆ ἠλεκτρικὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων ἐπισκέψεις μου διεσκέδαζον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀκούων τὰς διαφόρους κρίσεις τῶν ἐπισκεπτομένων ἐπὶ τῶν ἐκθεμάτων, αἵτινες συνήθως πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ ὀρθαί. Ἡμέραν τινὰ ἐν ᾧ προσεπάθουν διὰ σοφῶν ἐξηγήσεων νὰ λύσω ὁμίλῳ τινὶ τὰς ἀπορίας του, διεκόπην ὑπὸ φίλης κυρίας, ἥτις ἤρξατο παραπονουμένη ὅτι δὲν ἐννοεῖ τίποτε τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της δὲν ἠξεύρει τί νὰ κάμῃ.

— Μάλιστα, λέγει, ἔχομεν ἔκθεσιν ἠλεκτρισμοῦ, περὶ τῆς ὁποίας διηγοῦνται τόσα θαυμάσια, ὥστε πρέπει τις ἐξ ἅπαντος νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ ἂν δὲν θέλῃ νὰ περάσῃ διὰ Ὀττεντότος. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα σήμερον καὶ ἦλθα. Τρέχω δύο ὥρας ἀδιακόπως, πλησιάζω ὅλα τὰ ἐκθέματα, τὰ βλέπω ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, καὶ τί νὰ ἴδω ; Πανταχοῦ τροχοὺς ἐκ χαλκοῦ καὶ ὀρειχάλκου, καθαροὺς, καὶ στίλβοντας, σύριγγας περιπεπλεγμένας διὰ χονδρῆς πρασίνης μετάξης, παντὸς εἴδους κάλως ἐκ σύρματος καὶ τίποτε ἄλλο. Διὰ νὰ κάμω τὸ πρᾶγμα ἀκόμη ἐντελέστερον ἠγόρασα καὶ τὸν κατάλογον. Ἤλπισα ὅτι θὰ μὲ φωτίσῃ, ἀλλ' ἀντὶ τούτου» — καὶ ἀνοίγουσα τὸ βιβλίον ἐπεδείκνυε «δὲν βλέπω νὰ ὁμιλῇ δὲν γράφει περὶ ἄλλων εἰμὴ περὶ ἀνεμομέτρων, δυναμομέτρων, μανομέτρων, ἐξισωτῶν, διανομέων, συλλεκτῶν, πυκνωτῶν ὥστε κινδυνεύω νὰ τρελλαθῶ. Ἢ ἠθέλησαν νὰ περιγελάσουν τὸν κόσμον. Ἂν αὐτοὶ οἱ εὐλογημένοι, οἵτινες κατασκευάζουν αὐτὰ τὰ ἱερογλυφικὰ, εὐχαριστοῦνται μὲ αὐτὰ, ἂς τὰ ἐκθέτουν καὶ τὰ βλέπουν μεταξύ των, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀπατοῦν τὸν κόσμον μὲ τὰς ἐφημερίδας, διὰ νὰ ἔρχεται ἐδῶ καὶ νὰ ἐννοῇ δυστυχῶς πολὺ ἀργὰ ὅτι τὸν ἀπατοῦν. Ὅσον διὰ ἐμὲ, δὲν εὗρον τίποτε τὸ ὁποῖον μὲ ἐνδιαφέρει ἐκτὸς τῆς *μαγειρικῆς συσκευῆς* τῆς «**Bonne ménagère**», ἀλλ' αὐτὴν τὴν βλέπω πολὺ καλλίτερον παρ' αὐτῇ τῇ **Bonne ménagère**».

— Ὅλαι αὗται αἱ συσκευαὶ, σεβασταί μοι κυρίαι, ἤρχισα τότε λέγων, εἰσὶν ὅπως ὀρθῶς παρετηρήσατε, ἱερογλυφικὰ, ἅτινα τότε μόνον ἐνδιαφέρουσι, ὅτε δύναταί τις νὰ τὰ ἀναγινώσκῃ. Τοῦτο εἶνε εὐκολώτερον ἢ ὅσον ὑμεῖς νομίζετε· ἅπασαι αἱ μηχαναὶ, αἵτινες ἐνταῦθα εἰσὶν ἀκατάληπτοι εἰς ὑμᾶς, θὰ ἦσαν εὐληπτόταται ἐὰν ἠθέλατε ἴδῃ αὐτὰς ἐν ἐνεργείᾳ. Ἐργαζόμεναι ἐξηγοῦσιν αὗται ἑαυτὰς, καὶ καθιστῶσιν αὐτὰς τόσον φίλας ὅσον καὶ ἡ ὡραία συσκευὴ τῆς «**Bonne ménagère**».

— Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ποῦ δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν αὐτὰς ἐν ἐνεργείᾳ.

— Ἐὰν μὲ παραδέχεσθε ὡς ὁδηγὸν, θὰ λάβω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ὁδηγήσω ὑμᾶς ἐκεῖ, ὅπου αἱ περίεργοι αὗται μηχαναὶ, ἃς ὑμεῖς ἐνταῦθα βλέπετε, εἰσὶν ἐν πλήρει χρήσει. ὅπου ὁ ἠλεκτρισμὸς δὲν εἶναι θέμα ἁπλῶς θεωρητικῶν σπουδῶν, ἀλλ' ὁ πανταχοῦ παρὼν βοηθὸς τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅπου ἡ θαυμασία τῆς φύσεως δύναμις καταλείπουσα τὸ ἐργαστήριον τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ ἐφευρέτου, κατέκτησεν ὡς ἀπόλυτος κύριος πᾶσαν τήν τε τοῦ δημοσίου καὶ τὴν οἰκιακὴν ὑπηρεσίαν, τὸ μαγειρεῖον καὶ τὴν ἀποθήκην.

— Καὶ ὑπάρχει πράγματι τοιοῦτον μέρος ;

— Ναὶ, ὀνομάζεται, Ἠλεκτρόπολις.

— Πιθανὸν κεῖται εἰς τὸν βόρειον Πόλον.

— Ὄχι δὰ, ἀλλ' ὅπως δήποτε εἰς ἐπίσης δυσκόλως προσιτὸν μέρος. Τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τὸ Μέλλον, χώρα ἥτις ἄρχεται ὀλίγα βήματα πρὸ ἡμῶν καὶ ἐπ' ἄπειρον ἐκτείνεται. Τάξεις τινὲς ἀνθρώπων τὸ ἐπεσκέπτοντο συχνάκις· οἱ ὀνειροπόλοι, οἱ ποιηταὶ, οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ ἐφευρέται· οὗτοι βλέπουσιν ἐκεῖ θαυμάσια πράγματα καὶ διατάξεις, καὶ ὅτε ἐπιστρέφουσιν ἐκεῖθεν ἐπιθυμοῦσι ὅ,τι εἶδον ἐκεῖ νὰ εἰσαγάγωσιν ἐνταῦθα. Ἀλλ' ἐν γένει ἀποτυγχάνουσι.

— Ούμ, Ἠλεκτρόπολις. . . . καὶ ἀπέχει πολὺ ἐν τῷ μέλλοντι ; . . .

— Ἡ ἐρώτησίς σας, Κυρία, μὲ ἐμβάλλει εἰς ἀνησυχίαν, διότι ἐδῶ πλέον στεροῦμαι γεωγραφικῶν γνώσεων. Ἡ Ἠλεκτρόπολις εἶναι ἑκατὸν ἴσως, εἴκοσιν ἢ δέκα ἔτη μακρὰν — ἐλησμόνησα νὰ εἴπω ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ Μέλλον μετρῶνται αἱ ἀποστάσεις κατὰ ἔτη οὐχὶ κατὰ χιλιόμετρα. — Ἐξ ἄλλου δύναμαι νὰ σᾶς εἴπω μόνον ὅτι ἡ πόλις αὕτη κεῖται πλησίον τῆς Ὑγιεινοπόλεως.

— Ὑγιεινοπόλεως ;

— Μάλιστα. Ὑγιεινόπολις εἶναι πόλις κατεσκευασμένη κατὰ τὰ σχέδια τοῦ διδάκτορος **Richardson** ὅπου εἰσὶν ἐν χρήσει ὅλαι αἱ ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις τῆς ἐπιστήμης αἱ προφυλάττουσαι τὴν ἀνθρωπίνην ὑγείαν ἀπὸ ὁρατῶν καὶ

Digitized by Google

αοράτων ἐχθρῶν, καὶ ὅπου ἕκαστος κάτοικος ζῇ τοὐλάχιστον ἑκατὸν ἔτη.

— Τί ὡραῖος τόπος! Ἔχω πράγματι ἐπιθυμίαν νὰ παραδεχθῶ τὴν πρότασίν σας.

— Τότε μὴ χάνωμεν καιρὸν, καὶ ὑπάγωμεν.

— Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἐπανέλαβεν ὀλίγον πεφοβισμένη ἡ κυρία.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἐλάβομεν θέσιν ἐν τῇ ἁμάξῃ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Σεῖμενς, ἥτις ἐντὸς ὀλίγου μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Σηκουάνα. Ἐκεῖ εἰσήλθομεν εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν πλοῖον τοῦ Τρουβὲ, ὅπερ ταχέως μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τῶν Παρισίων. Τὸ ταξείδιον ἦτο ταχύτατον καὶ λίαν εὐάρεστον. Οὐδεὶς ἀτμὸς ἀνθράκων, οὐδὲ καπνὸς, οὐδὲ τὸ βαρὺ τῶν κινήσεων τῶν συνήθων ἀτμομηχανῶν, μᾶς ἐπείραζεν. Ὁμαλῶς καὶ ὁμοιορρύθμως ἐκινεῖτο ὁ ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ κινούμενος κοχλίας, οὗτινος ὁ κινητὴς μικρὸν ὅλως μέρος κατελάμβανεν ἐν τῷ πλοίῳ. Ἡ χώρα παρήρχετο πρὸ ἡμῶν κυανῆ καὶ ὁμιχλώδης, πρὶν δὲ λάβωμεν καιρὸν νὰ ἐννοήσωμεν τὰς μεταβολὰς αὐτῆς, ἐφθάσαμεν εἰς Ἠλεκτρόπολιν.

Τὸ πλοῖόν μας ἔστη εἰς εἶδος εὐρυχώρου δεξαμενῆς, περιβαλλομένης ὑπὸ εὐρείας προκυμαίας.

Τὸ μέρος τοῦτο ἦτο τὸ σημεῖον τῆς ἀφίξεως καὶ ἀναχωρήσεως πάντων τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας. Ἐνῷ ἀπεβαίνομεν εἰς τὴν ξηρὰν, εἴδομεν πλησιάζουσαν ἠλεκτρικὴν ἁμαξοστοιχίαν, καὶ ἐκ τῶν νεφῶν καταβαίνοντα ἠλεκτρικὸν ἀεροδρόμονα κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Τισσανδιέ. Ἐξ αὐτοῦ ἀπέβησαν ταξειδιῶται τινὲς, ἐνῷ ἄλλοι οἵτινες ἐπὶ ὑψώματός τινος περιέμενον, ἐλάμβανον ἐν αὐτῷ θέσιν. Νέα κυρία,ἀσθενοῦς ὄψεως, προεχώρησε καὶ ἠρώτησεν, ἐὰν ὁ ἀεροδρόμων εἶναι ἐπιτόπιος. Ὁ ὑπάλληλος τῇ ἀπήντησεν ὅτι οὗτος ἀνεχώρει μετ' ὀλίγον.

Ἐξήγησα τῇ συνοδῷ μου, ὅτι ὁ ἐπιτόπιος ἀεροδρόμων δὲν χρησιμεύει πρὸς ταξείδιον, ἀλλ' ὅτι παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς στηθικοὺς, ὅπως καθ' ἡμέραν ἐπ' ὀλίγας ὥρας διαμένωσι 1000 πόδας ὑπὲρ τὴν θάλασσαν,καὶ οὕτω ἀπολαύουσιν ἐν πλήρει ἀνέσει ἀέρα, οἷον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων. Ἐνῷ ὡμίλουν, ὑπηρέτης ἀφήρεσεν ἐκ τοῦ ἀεροδρόμονος τῶν ταξειδίων μικρὸν κιβώτιον ἔθεσεν ἀντ'αὐτοῦ ἄλλο, καὶ εὐθὺς ὁ ἀεροδρόμων ἀπῆλθε μετ' ἐκπληκτικῆς ταχύτητος.

Ἡ συνοδός μου μὲ προσέβλεψεν ἀποροῦσα.

— Τὸ κιβώτιον τοῦτο, ἤρχισα αὐτῇ ἐξηγῶν, περιέχει τὴν κινητήριον δύναμιν τοῦ ἀεροδρόμονος, ἠλεκτρισμὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς δύναμιν χιλιάδων ἵππων, καὶ ἀρκετὸν ὅπως φέρῃ τὴν μηχανὴν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Ἡ μηχανὴ αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Φώρ, συνίσταται δὲ εἰς τὴν μεταβολὴν χημικῶν δυνάμεων εἰς ἠλεκτρικάς. Ὅταν ἡ ἠλεκτρικὴ συστοιχία πληρωθῇ, δηλ. λάβῃ ἠλεκτρισμὸν, ἄρχεται τὸ ὕδωρ ἀποσυντιθέμενον εἰς τοὺς δύο πόλους αὐτῆς εἰς ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον,ἅτινα εἰς μὲν τὸν θετικὸν πόλον ὀξειδοῦσι μολυβδίνους πλάκας, εἰς δὲ τὸν ἀρνητικὸν ἀποξειδοῦσι τοιαύτας. Ἅμα παύσῃ διερχόμενον τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα διὰ τῆς συστοιχίας, αὕτη ἐξακολουθεῖ τὴν χημικὴν αὐτῆς ἐργασίαν, ἀλλ' ἀντιστρόφως· αἱ μολύβδιναι πλάκες, αἵτινες μέσον τοῦ ὑδρογόνου εἶχον στερηθῆ τοῦ ὀξυγόνου αὐτῶν, ὀξειδοῦνται ἐκ νέου, τὴν δὲ ὀξείδωσιν ταύτην συνοδεύει ὁ σχηματισμὸς ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, ὅπερ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀποβαίνει τόσον ἰσχυρὸν, ὅσον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπιφέρῃ τὴν ἀποξείδωσιν τοῦ μολύβδου. Τὸ ῥεῦμα, ὅπερ ἀποκαλεῖται δευτερογόνον, χρησιμεύει ὅπως κινεῖται ὁ ἀεροδρόμων.—Ἀλλ' ἂς ὑπάγωμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν πόλιν.

Ἡ κυρία ἔλαβε σιωπῶσα τὸν βραχίονά μου καὶ κατέλιπε μετ' ἐμοῦ τὸν σταθμόν. Κατὰ τὴν ἔξοδον ὁ κόσμος συνωθεῖτο, ἄνθρωποι δέ τινες ὀλίγον ὕποπτοι ἐπλησίαζον ὑπὲρ τὸ δέον τὴν σύντροφόν μου, εἷς μάλιστα τούτων ἔσχισεν αὐτῆς τὸ φόρεμα. Ἠθέλησα νὰ τὸν τιμωρήσω διὰ τοῦτο ἀλλ' ἐν ᾧ οὗτος μοὶ διέφευγε, ἐπετέθησαν καθ' ἡμῶν οἱ φίλοι των, οἵτινες μᾶς περιεγέλων. Εὐτυχῶς ἦλθε κλητήρ,ὅστις ἐπέπληξεν αὐτοὺς ἐπὶ τούτῳ. Οὗτοι ἀπήντησαν ἀναιδῶς, ὁ δὲ κλητὴρ τοῖς ἀνήγγειλεν ὅτι συνελήφθησαν. Ἤρχισαν ἀνθιστάμενοι, εἷς ἐξ αὐτῶν μάλιστα ἐπετέθη μὲ μάχαιραν κατὰ τοῦ κλητῆρος. Ἡσύχως ἔλαβεν οὗτος μικρὰν ῥάβδον ἐκ τοῦ θυλακίου του, καὶ μετὰ μεγάλης ταχύτητος ἥψατο τῶν κακούργων· ἅπαντες ἔπεσαν, οἱονεὶ ὑπὸ κεραυνοῦ προσβεβλημένοι, κατὰ γῆς, εὐκόλως δὲ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἐδεσμεύθησαν. Ἡ μικρὰ ῥάβδος οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ὁ πόλος μικροῦ ἀλλ' ἰσχυροῦ συλλέκτου κατὰ Φώρ, τὸ ἰσχυρότατον τῶν ἀγχεμάχων ὅπλων ὅπερ δύναταί τις νὰ φαντασθῇ.

Ἡ κυρία ἦτο ἔνθους ἐπὶ τῇ ταχείᾳ καὶ ἀποτελεσματικῇ δικαιοσύνῃ, τοὐναντίον ὅμως ἀπηλπισμένη, ἐπὶ τῷ καταστραφέντι φορέματί της·
«—Οὕτω εἶνε ἀδύνατον νὰ προχωρήσω, εἶπε ἐπὶ τέλους ἀποφασιστική.—Εὐτυχῶς τὸ πρᾶγμα ἦτο εὔκολον νὰ διορθωθῇ. Ὀλίγα βήματα πρὸ τοῦ σταθμοῦ εὑρίσκετο κατάστημα φορεμάτων ἐν ᾧ εἰσήλθομεν. Ἐν ᾧ ἐν τῷ ὄπισθεν τμήματι τοῦ καταστήματος ἠλεκτρικὴ ῥαπτικὴ μηχανὴ ἔρραπτε τὸ βλαβὲν φόρεμα, ἔβλεπα διὰ τῶν ὑάλων παιδία τινὰ, ἅτινα ἐτήρουν ἀνυψωμένους ἐν τῷ ἀέρι τοὺς ἀετοὺς, διὰ μικρᾶς καὶ ἀτελοῦς ἠλεκτρικῆς μηχανῆς. Ὅτε ἐτελείωσεν ἡ ἐπιδιόρθωσις τοῦ φορέματος, καὶ ἠθέλησα νὰ πληρώσω τὰ ὀλίγα αἰτηθέντα χρήματα, παρετήρησα μὲ μεγάλην μου δυσαρέσκειαν ὅτι εἶχον ἀπολέσῃ τὸ βαλάντιόν μου. Ἀνήγγειλα τῇ συντρόφῳ μου τὴν δυσάρεστον ἀνακάλυψιν, αὕτη δὲ ταχέως ἠθέλησε νὰ πληρώσῃ, ἀλλὰ φεῦ! καὶ αὕτη εἶχεν ἀπολέσῃ τὸ βαλάντιόν της. Οὐδεμία ἀμφιβολία, οἱ κακοῦργοι, οἵτινες μᾶς περιεκύκλουν, ἦσαν συμμο-

Digitized by Google

ρία κλεπτῶν, οἵτινες ἐπίτηδες εἶχον προκαλέσῃ τὴν ὤθησιν, ὅπως δύνανται νὰ κλέπτωσιν. Οἱ ἔνοχοι εἶχον συλληφθῇ ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως αὐτῶν πρὸς τὸν κλητῆρα, ὥστε ὑπῆρχεν ἐλπὶς ὅτι θὰ λάβωμεν ἐκ νέου τὰ χρήματά μας. Ἐλάβομεν ἠλεκτρικὴν ἅμαξαν καὶ μετέβημεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν ὅπου ἀνηγγείλαμεν τὸ γεγονός, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ τηλεγραφεῖον, ὅπως ζητήσω πίστωσιν παρὰ φίλου μού τινος ἐν Ὑγιεινοπόλει.

Προσεκάλεσα διὰ τοῦ τηλεφώνου τὸν φίλον μου, ὅστις εὐτυχῶς ἦτο οἴκοι, καὶ ὅστις μοὶ ἀπήντησε χαιρετῶν, ἀλλὰ ἐκπληττόμενος, ὡς ἐδείκνυεν ὁ τόνος τῆς φωνῆς του. Τῷ διηγήθην ἐν συντόμῳ τὸ γεγονός, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοὶ στείλῃ συνάλλαγμα εἰς τὸν ἐν Ἠλεκτροπόλει τραπεζίτην του. Μετὰ πέντε λεπτὰ εὑρίσκετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ τηλεγράφου συνάλλαγμα μετὰ τῆς ὑπογραφῆς του. Ἔθεσα τὴν χεῖρα ἐντὸς μικρᾶς συσκευῆς, παρομοίας πρὸς χειρόκτιον τῶν ξιφομαχικῶν ἀσκήσεων, ἔσφιγξα εὐγνωμόνως τὴν χεῖρα τοῦ εὐγενοῦς φίλου, ὅστις ἀνταπέδωκεν ἀπὸ καρδίας τὸν χαιρετισμόν, μετ' ὀλίγα δὲ λεπτὰ ἐλάμβανον τὸ ἀποσταλέν μοι ποσόν.

Τὸ τηλεφωνεῖν, τὸ τηλεγραφεῖν, ἐν ᾗ εἴδομεν προόδῳ, ἰδίᾳ ὅμως ὁ τηλεγραφικὸς οὕτως εἰπεῖν χαιρετισμὸς ἐξέπληξαν ὑπερβαλλόντως τὴν σύντροφόν μου. Πόσον ὅμως ηὔξησεν ἡ ἔκπληξίς της, ὅτε ἠρχίσαμεν τὴν ἐπίσκεψιν τῶν περιέργων τῆς Ἠλεκτροπόλεως, ὧν ἦτο πρῶτον τὸ Μουσεῖον. Ἐν τῷ ἰσογαίῳ δὲν ὑπῆρχε πράγματι τίποτε τὸ ἔκτακτον· αἱ ὡραῖαι αὐτοῦ αἴθουσαι περιεῖχον μόνον τὰ ὡραιότερα ἀγάλματα τοῦ κόσμου ὅλου καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Βατικανῷ Ἀπόλλωνος, καὶ τῆς ἐν Παρισίοις Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, μέχρι τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους, καὶ τοῦ ἐν Κοπεγχάγῃ Χριστοῦ τοῦ Τορβάλδσεν, οὐχὶ δὲ ἐν κοινοῖς ἐκμαγείοις, ἀλλ' ἐν λαμπραῖς γαλβανοπλαστικαῖς ἀπομιμήσεσι, αἵτινες ἐπανελάμβανον καὶ τὰς μικροσκοπικωτέρας λεπτομερείας τοῦ πρωτοτύπου.

Ἐν τῷ πρώτῳ ὀρόφῳ εὑρίσκετο ἡ πινακοθήκη. Πράγματι ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβής, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθύς. Ἅμα εἰσελθόντες εἰς τὴν αἴθουσαν, δὲν εἴδομεν ἄλλο ἢ μεγάλην ποσότητα πλαισίων παντοίου μεγέθους, ὧν ἕκαστον περιέβαλλε ὑπόλευκον, οἱονεὶ μετάλλινον, ἀλλ' ὅλως κενὴν ἐπιφάνειαν.

— Ἀλλ' αὐτὴ εἶναι ἀπάτη, ἀνέκραξεν ἡ κυρία.

— Περιμείνατε, παρακαλῶ, παρηγόρησα αὐτήν, τὴν δὲ στιγμὴν ταύτην εἰσῆλθεν ὁ φύλαξ τῆς πινακοθήκης, ὅστις δίδων ἡμῖν χονδρὸν κατάλογον, εὐγενῶς μᾶς ἠρώτησε, ποῖα ἔργα ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἴδωμεν.

— Πῶς; ἀνεφώνησεν ἡ κυρία, δυνάμεθα νὰ ἐκλέξωμεν;

— Βεβαίως ὁ κατάλογος οὗτος περιέχει τὴν σημείωσιν ὅλων τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων, ἅτινα πανταχοῦ τῆς γῆς, εἴτε ἐν δημοσίαις εἴτε ἐν ἰδιωτικαῖς πινακοθήκαις εὑρίσκονται. Παρ' ἑκάστην εἰκόνα βλέπετε δύο ἀριθμούς, ὧν ὁ εἷς εἶναι ἀραβιστί, καὶ ὁ ἄλλως λατινιστὶ γεγραμμένος. Ὅταν ἐπιθυμῆτε νὰ ἴδητε εἰκόνα τινά, ἀρκεῖ νὰ εἴπητε τὸν ἀραβικὸν ἀριθμὸν καὶ νὰ προσέξητε εἰς τὸ πλαίσιον τὸ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ τὸν λατινικὸν ἀριθμὸν φέρον. Τὸ πλαίσιον τοῦτο εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τόσον μεγάλον, ὅσον καὶ ἡ αἰτουμένη εἰκών.

Ἡ κυρία ταχέως ἀναδιφήσασα τὸν Κατάλογον προέφερε δύο ἀριθμούς, — ὧν ὁ μὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Μουρίλλου τὴν παριστῶσαν τὸν Μωϋσῆν, διαταγῇ τοῦ ὁποίου ὕδωρ ἀναβλύζει ἐκ τῶν βράχων, καὶ ἥτις εὑρίσκεται ἐν Καριδὰδ παρὰ τῇ Σεβίλλᾳ, ὁ δὲ πρὸς τὴν *Σταύρωσιν* τοῦ Ὠδὲρ τὴν ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Ἀμβέρσης. Ὁ φύλαξ ὑπεκλίθη, ἐπλησίασε εἰς τὸν τοῖχον ὅπου εὑρίσκετο πίναξ πλήρης ἀπείρων μικρῶν τετραγώνων, διακρινομένων δι' ἀριθμῶν, ἐπίεσεν ἐπὶ δύο τῶν τετραγώνων τούτων, καὶ παρευθὺς ἀνεφάνησαν αἱ δύο αἰτηθεῖσαι εἰκόνες ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἐκτάκτῳ καλλονῇ· οὐχὶ κοιναὶ καὶ ἀτελεῖς ἀντιγραφαί, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἀριστουργήματα, πιθανὸν μέ τι τὸ φανταστικὸν καὶ διαφανές, ὅπερ ὅμως καθίστα τὴν ἐντύπωσιν ἔτι μᾶλλλον ζωηροτέραν. Ὁ κατάλογος ἐξωλίσθησε τῶν χειρῶν τῆς συντρόφου μου, αὕτη δὲ μετὰ κραυγὴν ἐκπλήξεως, ἠρώτησε σχεδὸν κατάφοβος.

— Πῶς συμβαίνει τοῦτο;

— Φυσικώτατα, κυρία. Ἡ ὑπόλευκος πλάξ, ἣν βλέπετε ἐντὸς τοῦ πλαισίου, ἀνήκει εἰς τηλεκάτοπτρον, εἶναι δὲ κατεσκευασμένη διὰ σεληνίου, ἑνὸς τῶν ἧττον συχνῶν χημικῶν στοιχείων· αὕτη συνδέεται μετὰ πλακὸς ἐπίσης ἐκ σεληνίου κατεσκευασμένης, καὶ εὑρισκομένης ἐν ἄλλῳ μουσείῳ ἀπέναντι εἰκόνος τινός. Ἅμα ὡς ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου, διὰ τῆς ἁπλῆς πιέσεως τῶν τετραγώνων τούτων αἱ δύο αὗται πλάκες ἑνωθῶσιν ἠλεκτρικῶς, φαίνεται ἐνταῦθα ἡ εἰκὼν τοῦ ζωγραφήματος ἣν λαμβάνει ἡ πρὸ αὐτοῦ εὑρισκομένη ἐκ σεληνίου πλάξ. Ἐννοεῖται, ὅτι τἀνάπαλιν καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα ν' ἀποστείλωμεν τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν εἰκόνα μας εἰς Σεβίλλαν καὶ Ἀμβέρσην, ὅπου ἤθελον ἴδῃ ἡμᾶς ἀκριβῶς ἐν ᾗ θέσει ἡμεῖς βλέπομεν τὰς εἰκόνας ταύτας.

Ἡ κυρία δὲν ἐγίνωσκε τὴν ἀρχήν, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ τηλέφωτον ἢ τηλεκάτοπτρον, ἀλλ' οὐδὲ ἐφρόντιζε κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ ἐννοήσῃ αὐτήν. Εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς θαυμαστῆς θέας.

Ἀπαύστως ἐζήτει εἰκόνα μετ' εἰκόνα, ὅλαι δ' αἱ πινακοθῆκαι τῆς Εὐρώπης, ὅλοι οἱ ἀριστοτέχναι ἐδέησε νὰ παρέλθωσι πρὸ ἡμῶν. Ὁτὲ μὲν ἐζήτει ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τοίχου ὅλας τὰς Παναγίας τοῦ Ῥαφαήλου, ὁτὲ δὲ συλλογὴν τῶν γυναικῶν τοῦ Τιτιανοῦ· ἠναγκάσθην νὰ μεταχειρισθῶ σχεδὸν βί-

Digitized by Google

αν, ὅπως ἀπομακρύνω τὴν κυρίαν ἀπὸ τῆς πινακοθήκης, ἧς ὁ ὑπηρέτης μόλις ἐπήρκει ὅπως ἐκτελῇ ὅλας τὰς ἀλληλοδιαδόχους αἰτήσεις.

Χάριν ἀντιθέσεως μετέβημεν ἐκεῖθεν εἰς τὸ δημόσιον νοσοκομεῖον, ὅπου ἐπέδειξα τῇ συντρόφῳ μου συσκευὴν πρὸς ἀπολύμανσιν τῶν δωματίων τῶν ἀσθενῶν. Αὕτη ἀπετελεῖτο ὑπὸ ὀσμοσκοπίου, συνδεομένου πρὸς ἰσχυρὸν συμπυκνωτήν. Ἅμα τὸ δωμάτιον περιεῖχε ἐπιβλαβές τι μίασμα, τὸ ὀσμοσκόπιον συνεκινεῖτο, ὁ δείκτης αὐτοῦ ἀνήρχετο, ἥπτετο ἄλλης συσκευῆς, ἥτις ἐπέφερε ἰσχυρὰν ἀπόλυσιν μεγάλης ποσότητος ἠλεκτρισμοῦ. Διὰ τούτου τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος μετεβάλλετο εἰς ὀζώνιον, ὅπερ ὡς κάλλιστον ἀπολυμαντικὸν μέσον κατέφερε τὸ μίασμα, οὕτω δὲ ὁ δείκτης τοῦ ὀσμοσκοπίου ἐπέστρεφεν εἰς τὸ μηδέν. Αἱ κινήσεις αὗται ἐπανελαμβάνοντο ὁσάκις ὁ ἀὴρ δὲν ἦτο καθαρός. οὕτω δὲ ἕκαστον μίασμα προδιδόμενον ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπέφερε τὴν καταστροφήν του.

Ὅτε ἐξήλθομεν, παρετηρήσαμεν ἠλεκτρικὸν ὡρολόγιον πολυτελέστατον, ὅπερ συνδεόμενον μετὰ κ ντρικοῦ ἀστρονομικοῦ ὡρολογίου, καὶ δεικνύον πανταχοῦ καὶ ὀρθῶς τὴν αὐτὴν ὥραν, μᾶς ὑπενθύμισεν ὅτι ἦτο ὥρα ὅπως διὰ τοῦ φαγητοῦ ἀναλάβωμεν ὀλίγον τὰς δυνάμεις ἡμῶν. Αἱ συγκινήσεις δὲν μᾶς εἶχον καταστρέψῃ τὴν ὄρεξιν.

Εἰσήλθομεν εἰς κομψὸν ξενοδοχεῖον. ὅπου ὁ ὑπηρέτης μᾶς ἠρώτησε ἐὰν θέλωμεν νὰ γευματίσωμεν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς φωνητικῆς μουσικῆς ἢ τῶν συναυλιῶν. Αἱ αἴθουσαι εἰσὶ πράγματι διὰ μεγάλων τηλεφώνων ἡνωμέναι μετα διαφόρων καταστημάτων, ὅπου εἴτε ᾄδουσι, εἴτε παίζει μουσική, καὶ ἑπομένως ἕκαστος δύναται νὰ ἐκλέξῃ ἂν διαρκοῦντος τοῦ γεύματος θέλῃ νὰ ἀκούσῃ συναυλίαν τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς, συμφωνίαν τοῦ Βεετόβεν. ἢ ᾠδίαν. Οὐχὶ μόνον τοῦτο,— ὑπάρχουσι διὰ σοβαρὰ πνεύματα καὶ ἰδιαίτεραι αἴθουσαι ἑνούμεναι μετὰ τῶν μεγάλων πανεπιστημίων τῆς Εὐρώπης, ὥστε τρώγων τις τὴν κοτελέτταν του δύναται νὰ ἀκούῃ λόγον τοῦ Φίρχοβ, τοῦ Φὸγτ, τοῦ Ταὶν ἢ τοῦ Τύνδαλ.

Ὁ εὐγενὴς κύριος τοῦ ξενοδοχείου, μανθάνων ὅτι ἡ κυρία ἐπεσκέπτετο κατὰ πρώτην φορὰν τὴν Ἠλεκτρόπολιν, ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ κατάστημα, ὅπως μᾶς ἐπιδείξῃ διαφόρους συσκευάς· πρὸ πάντων ἤρεσε τῇ κυρίᾳ ἠλεκτρικὴ συσκευὴ πρὸς βράσιν τῶν ᾠῶν. Ἐπιθυμεῖ τις π. χ. νὰ ἔχῃ ἓν ᾠὸν οὐχὶ πολὺ ἐβρασμένον. Ἓν εἶδος μηχανήματος φέρεται ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ἔχον τὸ ἀγγεῖον μετὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ᾠοῦ. Ἐν τῷ ἀγγείῳ ὑπάρχει θερμόμετρον, ἐν τῷ σωλῆνι τοῦ ὁποίου, ἐν ὡρισμένῳ σημείῳ εὑρίσκεται προσηρμοσμένον ἀργυροῦν σύρμα. Τὸ σημεῖον τοῦτο εὑρίσκεται διαφόρως ἐν διαφόροις θερμομέτροις, ἑκάστοτε δὲ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τῆς θερμότητος, καθ' ὃν τὸ ᾠὸν, μετὰ τὴν βράσιν, εἶναι ἔτι εἴτε πολὺ μαλακὸν, εἴτε ἧττον μαλακὸν, εἴτε σκληρόν. Ἅμα τὸ ὕδωρ φθάσῃ τὴν θερμοκρασίαν καθ' ἣν τὸ ᾠὸν μετὰ τὴν βράσιν εἶναι μαλακὸν, ἀνυψοῦται ἡ στήλη τοῦ θερμομέτρου. μέχρι τοῦ ἀργυροῦ σύρματος, διὰ τῆς ἐπαφῆς κλείεται τὸ ῥεῦμα, διὰ τῆς κινήσεως δὲ ἑνὸς μοχλοῦ, μεθ' οὗ τὸ θερμόμετρον εὑρίσκεται συνδεδεμένον, ἀπομακρύνεται εὐθὺς τὸ μηχάνημα μετὰ τοῦ ἀγγείου ἀπὸ τοῦ πυρός. Ὥστε ἐν ἄλλαις λέξεσι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μένῃ τις παρὰ τῷ ᾠῷ, τοῦτο δὲ βράζει ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον τις ἐπιθυμεῖ. Δὲν δύναμαι νὰ διηγηθῶ ὅλας τὰς λοιπὰς θαυμασίας συσκευὰς ἃς εἴδομεν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπῆρχε συγκοινωνία πρὸς τὴν ἀποθήκην τοῦ οἴνου, ἥτις διὰ κώδωνος εἰδοποίει τὸν κύριον πότε ἤρχιζεν ἡ ζύμωσις τοῦ γλεύκους, ἄλλη δεικνύουσα ὅτι τις ἐπεσκέφθη τὴν ἀποθήκην τοῦ οἴνου καὶ πόσον ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς κτλ. κτλ.

Εἰς τὸ γεῦμα ἐλάβομεν πολύτιμα ὀπωρικὰ, ἅτινα ἀνεξαρτήτως τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, εἶχον ὡριμάσει ὑπὸ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, καὶ ἅτινα δὲν ἐστοίχιζον πλειότερα τῶν ἄλλων λαχάνων ἅτινα ὁ καλὸς ἥλιος κατὰ παλαιὰν συνήθειαν βραδέως καὶ ἐπιπόνως εἶχεν ὡριμάσῃ. Ἐνῷ ἐτρώγομεν κεράσια ἅτινα πρὸ μιᾶς ὥρας εἶχον δρέψῃ ἀπὸ τοῦ δένδρου ἐν ἠλεκτρικῷ φυτοκομείῳ, προσῆλθεν ὑπάλληλος τῆς ἀστυνομίας, ὅστις διαταγῇ τοῦ διευθυντοῦ ὤφειλε νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ μάθωμέν τι εὐάρεστον. Ἐπληρώσαμεν τάχιστα τὸν λογαριασμόν μας καὶ ἠκολουθήσαμεν τὸν εὐγενῆ ὁδηγόν. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἀνήγγειλεν ἡμῖν ὅτι πιθανῶς θὰ λάβωμεν ἐκ νέου τὰ ἀπολεσθέντα ἡμῶν χρήματα. Οἱ κακοῦργοι οἵτινες ἐν τῷ σταθμῷ μᾶς εἶχον πειράξῃ, καὶ οἵτινες εἶχον συλληφθῇ εἶχον ψιθυρίσῃ ἐν τῇ φυλακῇ περὶ κλοπῆς τινος. Τὸ ψιθύρισμα μετεβιβάσθη ἐντονώτερον ὑπὸ μικροφώνου εὑρισκομένου ἐν ἑκάστῳ δωματίῳ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἀστυνόμου, ὅστις εὐθὺς μετέβη πρὸς ἐξέτασιν τοῦ πράγματος. Οἱ κακοῦργοι ἠρνήθησαν, ὅτε ὅμως ὁ φωνογράφος ὁ μετὰ τοῦ μικροφώνου συνδεδεμένος ἐπανέλαβε τοὺς λόγους αὐτῶν μετὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς καὶ τόνου, ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσωσι τὴν πρᾶξιν. Ἐξ ἄλλου μετὰ τοῦτο εὑρέθησαν τὰ βαλάντια ἡμῶν παρ' αὐτοῖς, οὕτω δὲ μετ' ἐξέτασιν τινὰ ἐλάβομεν αὐτὰ ἐκ νέου. Ὁ ἀστυνόμος παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὅπως ἀναγνωρίσωμεν τοὺς κακούργους ὅπως δυνηθῇ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Τὸ τηλεκάτοπτρον ἔφερεν ἐκ νέου πρὸ ἡμῶν αὐτοὺς, ἠδυνήθημεν δὲ ἐξαίρετα νὰ τοὺς ἀναγνωρίσωμεν. Μετὰ τοῦτο χαιρετίσαντες τὸν εὐγενῆ κύριον, ἀπήλθομεν, ἀποκομίζοντες καλλίστας ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς φυλακῆς τῆς Ἠλεκτροπόλεως.

Ἐν τούτοις ὁ ἥλιος εἶχε δύσῃ, τὸ δὲ ἠλεκτρικὸν φῶς ἀπὸ ὑψηλῶν φάρων διεδίδετο γλυκὺ λευκὸν ὁμοιόμορφον. Ἦτο καιρὸς νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Παρισίους. Πρὸς τοῦτο ἐλάβομεν ὡς ταχύ-

Digitized by Google

τερον συγκοινωνίας μέσον τὸν ἠλεκτρικὸν ἀτμοδρόμονα, οὕτω δὲ μετ' ὀλίγον ἠδυνάμην νὰ παραδώσω τὴν κυρίαν εἰς τὸν διὰ τὴν μακρὰν ἔλλειψιν ἀνησυχοῦντα σύζυγον. Τότε δὴ τότε αὕτη ἤρχισε ἀτάκτως καὶ ὑπερβολικῶς διηγουμένη, ἢ μᾶλλον ἀσυναρτήτως ἐκφωνοῦσα.—Ὢ! θὰ μὲ πιστεύσῃς ποτὲ τί εἶδα εἰς τὴν Ἠλεκτρόπολιν, ἐτελείωσεν ἡ ἐνθουσιώδης κυρία τὴν πρώτην αὐτῆς σύντομον ἔκθεσιν.

— Συγγνώμην, κυρία, εἶπον ἐγώ, ἐν ᾧ ἡτοιμαζόμην νὰ φύγω. τοιαύτη ἀπιστία εὐκόλως αἴρεται. Φέρετε τὸν κυριόν σας εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν ἔκθεσιν, καὶ ἐκεῖ θὰ ἴδητε ἐν μικρῷ καὶ ὀλίγον ἀτελέστερον ὅ,τι ἐν Ἠλεκτροπόλει τοσοῦτον σᾶς ἐξέπληξε.

[Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ]. Π. Β.

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 592

ΙΕ'

Ἄνθρωπος εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ Πινσὼν μόλις ἐπίστευεν εἰς ὅσα ἔβλεπε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν του.

— Τεράστιον! ἐψιθύρισε, καὶ παρετήρησε πέριξ αὐτοῦ, ἀναζητῶν τινὰ ὅπως ἐρωτήσῃ, μὴ ἐννοῶν οὐδὲν ἐξ ὅσων ἔβλεπεν.

Ὁ πλοίαρχος, ὁ ὕπαρχος καὶ ὁ ἀρχιμηχανικὸς ἵσταντο ὄρθιοι ἐπὶ τῆς γεφύρας. Δύο δόκιμοι, προσεκτικοὶ ἱστάμενοι παρ' αὐτούς, ἤκουον τὰς διαταγὰς καὶ μετεβίβαζον αὐτὰς πρὸς τοὺς πηδαλιούχους. Κυματισμὸς ἐπεκράτει ἐν τῇ θαλάσσῃ ὡς ἐκ τῆς τρικυμίας τῆς προηγουμένης ἡμέρας, καὶ ὁ *Φούλτων* ὑψοῦτο, ἐταλαντεύετο, κατήρχετο, ἕρμαιον τῶν τεραστίων ὄγκων τοῦ ὕδατος, οἵτινες ἀνέκοπτον τὴν πορείαν του.

— Τί συνέβη; τί συμβαίνει; ἠρώτησεν ὁ μηχανικὸς τὸν Ζωηρόν, ὅστις μετά τινα ἐπίσκεψιν εἰς τὴν πρῶραν ἀνήρχετο βραδέως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος.

— Οἱ ναῦται, ἀπήντησε τὸ παιδίον, μοὶ διηγήθησαν ὅτι ὁ *Δάβις*, ἀφοῦ ἐπείσθη ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, ἀπεφάσισε νὰ τραβήξῃ εἰς τὴν πλατεῖαν θάλασσαν. Ὁ πλοίαρχος εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνόμισεν ὅτι εἶνε δόλος καὶ τὸν ἄφησε νὰ προχωρήσῃ κομμάτι, ἅμα ὅμως εἶδεν ὅτι ὁ *Δάβις* ἐπήγαινε μὲ τὴν ἀλήθεια, τότε ἔτρεξε νὰ τὸν καταδιώξῃ.

— Ποῦ εἴμεθα;

— Εἴμεθα ἄντικρυ εἰς τὰς ὑφάλους, ὅπου χωχωρίζουν τὰς Παρθένους νήσους ἀναμεταξύ των.

— Καὶ αὐτὴ ἡ λέμβος ὁποῦ πλέει μόνη χωρὶς κανένα ἐπιβάτην εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀνέμου, ἀνήκει τάχα εἰς τὸν *Δάβις*;

— Ἀνήκει εἰς τὸν πρωρέα, τὸν ὁποῖον παρέλαβεν ὁ *Δάβις* πρὸ ὀλίγου.

Ὁ Πινσὼν ἔπαυσεν ἐρωτῶν τὸν μικρὸν αὐτοῦ συμπλωτῆρα, διότι ἤκουεν ἤδη ἀντηχοῦσαν τὴν ξηρὰν φωνὴν τοῦ πλοιάρχου. Βαρύτατον καὶ σοβαρώτατον εἶνε τὸ ἐπάγγελμα κυβερνήτου πολεμικοῦ πλοίου· ὁ ἀναδεχόμενος αὐτὸ ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ μεγάλην πεῖραν τῆς θαλάσσης, τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ἰδιοτροπιῶν αὐτῶν, ἀταραξίαν ἐν πάσῃ δοκιμασίᾳ, βλέμμα ὀξὺ καὶ παρατηρητικὸν καὶ ταχύτητα ἀποφάσεως. Ἡ ζωὴ πολλῶν ἑκατοντάδων ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται πολλάκις ἐκ τῶν χειρισμῶν, οὓς διατάσσει, ἀπέναντι δὲ τοῦ ἔθνους αὐτὸς εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὸ πλοῖον, ὅπερ ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ. Καὶ τοῦ πλοίου τούτου πρέπει νὰ γινώσκῃ τὰ διάφορα γνωρίσματα, τὰς διαφόρους ἰδιότητας, τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα, ὅπως πράττῃ καταλλήλως ἐν δεδομένῃ περιστάσει, ἀπαραλλάκτως ὅπως ὁ ἱππεὺς ὀφείλει νὰ γινώσκῃ τὸν ἵππον, ὃν μέλλει νὰ ἀσκήσῃ καὶ νὰ διευθύνῃ. Πλοῖόν τι δυσκίνητον ἐν τῇ γαλήνῃ, καθίσταται ἐλαφρὸν καὶ ταχύπλουν ὅταν παλαίῃ πρὸς κύματα ἐξωγκωμένα. Ἕτερον πλοῖον, ὁτὲ μὲν φαίνεται ὑπακοῦον δυσκόλως πρὸς τὸν οἴακα, ὁτὲ δὲ φαίνεται ὡσεὶ ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου ἐλατηρίου, καὶ ἐλαύνει μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸ σημεῖον, πρὸς ὃ διευθύνεται. Ὁ πλοίαρχος ἐταξείδευεν ἀπὸ πέντε ἐτῶν ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*, καὶ ἐγίνωσκεν αὐτὸν ἄριστα, εἶχε δὲ πεποίθησιν πρὸς τὸ πλήρωμά του, ὅπερ εἶχε τὴν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν πεποίθησιν.

Μόλις εἰσχωρήσας ὁ *Δάβις* ἐντὸς τῶν ὑφάλων, ἀνύψωσε τὴν σημαίαν αὐτοῦ προκλητικῶς, καὶ χλευαστικὸν *οὐρρὰ* ἀφίκετο μέχρι τοῦ *Φούλτωνος*.

— Ὑψώσατε τὴν σημαίαν μας ἐκραύγασεν ὁ πλοίαρχος πρὸς ἕνα τῶν ναυκλήρων, καὶ σύ, παιδί, εἶπε στραφεὶς πρὸς ἕνα πυροβολητήν, στεῖλέ τους μίαν κανονιὰν διὰ χαιρετισμόν.

Ἡ ἔναστρος σημαία ἐκυμάτισε πάραυτα, κρότος τηλεβόλου ἀντήχησεν, ἡ δὲ σφαῖρα ῥιφθεῖσα ὡς ἀστραπή, ἐβυθίσθη ὡσεὶ δέκα μέτρα μακρὰν τοῦ *Δάβις*.

— Κυβερνᾶτε ὑψηλότερα! ἀνέκραξεν ὁ πλοίαρχος πρὸς τοὺς πηδαλιούχους.

Ὁ *Φούλτων* κλίνων διηυθύνθη πρὸς τὰς ὑφάλους. Τὰ προσάγματα ἐπολλαπλασιάσθησαν, δέκα δὲ μετὰ ταῦτα λεπτά, τὸ μέγα ἀτμόπλοιον εἰσεχώρει ἐντὸς τῆς διόδου, δι' ἧς διήρχετο ὁ ἐχθρός, ἐν τῷ μέσῳ τῶν φρενητιωδῶν ἀνευφημιῶν τοῦ πληρώματος.

— Ὡραῖον τὸ θέαμα, εἶπεν ὁ Πινσὼν τῷ Ζωηρῷ, ἀλλὰ νὰ ἴδοῦμε ποῦ θὰ μᾶς ἐβγάλῃ αὐτὴ ἡ τόλμη.

— Πηγαίνομεν εἰς κανένα λιμένα; ἠρώτησε τὸ παιδίον.

— Ὅλως διόλου, παιδί μου· αὐτὰ ὅλα τὰ νησάκια εἶνε ἀκατοίκητα.

— Ἀκατοίκητα! εἶπεν ὁ Ζωηρός· ἀλλὰ βλέπω ἐκεῖ κάτω χόρτα καὶ δένδρα· αὐτὸ ποῦ εἶνε ἐμ-

Digitized by Google

προστά μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον πηγαίνομεν, καθὼς φαίνεται, εἶνε ἀληθινὸ νησί.

— Ἔχεις δίκαιον, καὶ συμφωνῶ μαζί σου ὅτι καθὼς φαίνεται αὐτὸ τὸ νησὶ θὰ μᾶς δεχθῇ ἐντὸς ὀλίγου, διότι ἐκτὸς τῶν μικρῶν νήσων ὅπου φαίνονται ἐκεῖ ὁποῦ ἀφρίζει ἡ θάλασσα ἐπάνω των, πολλὰ ἄλλα μικρὰ νησιὰ θὰ εἶνε ὑποκάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ εἰς κανένα ἀπ' αὐτὰ θὰ τσακισθῶμεν βεβαίως. Δὲν θὰ ἐκαλλιτέρευε βέβαια ἡ θέσις μας ἂν εἴχαμεν ἐδῶ καὶ τὸν κὺρ Βοαζολῆν, ἤθελα ὅμως εὐχαρίστως νὰ τὸν προσκαλέσω ἐδῶ, διὰ νὰ συμμερισθῇ καὶ αὐτὸς τὰς συγκινήσεις μας, τὰς ὁποίας χρεωστοῦμεν ὅλας εἰς τὴν εὐγενίαν του.

Ὁ Ζωηρὸς παρετήρει μετ' ὀφθαλμῶν λαμπόντων τὰ νησίδια, παρ' ἃ ἔπλεεν ὁ *Φούλτων* ἀκριβῶς ἀκολουθῶν τὴν γραμμήν, ἣν εἶχε διανύσει ὁ *Δάβις*, διερχόμενος εἰς ἀπόστασιν μόλις πεντακοσίων μέτρων ἐξ αὐτῶν. Ἐνδομύχως ὀλίγον ἐφοβεῖτο τὸ ναυάγιον, διότι γινώσκων νὰ κολυμβᾷ ἦτο βέβαιος ὅτι ἠδύνατο ἐν περιπτώσει κινδύνου νὰ φθάσῃ νηχόμενος μέχρι τῆς ἀκτῆς. Μόλις πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ παρήλαυνε κατάφυτός τις νῆσος, τὸ παιδίον παρετήρει αὐτὴν μετὰ πόθου, διότι ἐπίστευεν ὅτι ἐκεῖ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ φλογερώτερος τῶν πόθων του, τουτέστι νὰ ζήσῃ ζωὴν ἀγρίαν καὶ μεμονωμένην ὡς ὁ μακαρίτης Ῥοβινσών.

Ἐπὶ τέσσαρας περίπου ὥρας ἔπλευσαν διερχόμενοι πρὸ νήσων, νησιδίων καὶ σκοπέλων, ὅτε αἴφνης ἡ θάλασσα ἀνεῴχθη εὐρυτάτη καὶ βαθεῖα πρὸ τῶν δύο πλοίων. Ἠχηρὸς στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἐξῆλθεν ἐκ τῶν καταθλιβομένων ἐκ τῆς ἀγωνίας στηθῶν· αὐτὸς ὁ πλοίαρχος ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους νὰ καθαρίσῃ τὴν ὕαλον τοῦ τηλεσκοπίου του, καὶ νὰ κατέλθῃ τῆς σκοπιᾶς του.

— Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτὸ τὸ κυνῆγι; ἠρώτησε τὸν Πινσών.

— Εἶσθε ἀτρόμητος ναυτικός, πλοίαρχε.

— Εἶμαι Ἀμερικανός, κύριε, καὶ γινώσκω τὸ σύστημα τῆς πατρίδος μου.

— Ἐταξειδεύσατε ἄλλοτε εἰς αὐτὸ τὸ μέρος.

— Ἅπαξ, κατ' εὐτυχίαν.

— Μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς ἐρωτήσω ποῦ διευθυνόμεθα;

— Εἰς Καρλεστών, εἰς Βαλτιμώρην, εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ἴσως.

— Λοιπὸν εἴμεθα πάλιν εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν.

— Ὄχι ἀκριβῶς· εἴμεθα ἐντὸς κόλπου, περιστοιχιζομένου ἀπὸ ὑφάλους, ὡς ἐκείνας διὰ τῶν ὁποίων διέβημεν. Μετὰ δύο ὥρας θὰ πλέωμεν ἐντὸς πορθμοῦ.

— Σοβαρὰ γίνεται ἡ θέσις μας, εἶπεν ὁ μηχανικὸς μετὰ μορφασμοῦ.

— Ναί, εἶπεν ὁ πλοίαρχος, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, διότι τότε, ἐλπίζω, ὅτι θὰ 'στρυμώξωμεν τὸν *Δάβις*.

— Δὲν ἔχει ἔξοδον λοιπὸν ἡ θάλασσα αὐτή, ἐντὸς τῆς ὁποίας πλέομεν;

— Ἔχει μίαν, ἀλλὰ μὲ ὅσον καλὸν πρωρέα καὶ ἂν ἔχῃ ὁ *Δάβις*, δὲν πιστεύω ὅτι θὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ νὰ διαβῇ ἐκεῖθεν.

Ὁ πλοίαρχος ἀνῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν θέσιν του. Μετὰ δύο ὥρας, ὡς εἶχε προΐδει, ὁ ἐν τῇ σκοπιᾷ ναύτης ἀνήγγειλε τὴν ἐμφάνισιν τῶν ὑφάλων.

— Κύττα καλὰ τὴν στερεὰν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπερνοῦμεν, μικρέ, εἶπεν ὁ μηχανικὸς πρὸς τὸν Ζωηρόν, διότι 'σὰν νὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ πλοίαρχος μὲ αὐτὰ ποῦ κάμνει θέλει νὰ μᾶς σπείρῃ ὅλους εἰς αὐτὰ τὰ παράλια.

Ἡ ἰδέα τοιούτου κινδύνου οὐδαμῶς ἐφάνη ταράξασα τὸ μειράκιον.

— Πρὸ ὀλίγου, ἀπήντησε κύπτων καὶ ὁμιλοῦν ταπεινοφώνως πρὸς τὸν μηχανικόν, ποῦ ἔδιδαν φαγὶ στὰς ὄρνιθες, ἐγέμισα τὴ τσέπη μου, χωρὶς νὰ μὲ ἰδῇ κανείς, ἀπὸ σιτάρι καὶ κριθάρι.

— Καὶ διατί;

— Διὰ νὰ τὰ σπείρωμεν εἰς τὴν νῆσον ὁποῦ θὰ ναυαγήσωμεν, ἀπήντησεν ὁ Ζωηρὸς μετὰ μεγίστης σοβαρότητος. Ἐκτὸς τούτου ἔχω καὶ ἕνα καλὸ κομμάτι ψωμὶ φυλαγμένον.

— Καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ψωμὶ θὰ ζήσωμεν βέβαια ἕως νὰ ξεφυτρώσῃ τὸ σιτάρι;

— Μάλιστα, κύριε.

Παρ' ὅλην τὴν σοβαρότητα τῆς περιστάσεως, ὁ Πινσὼν μὴ δυνηθεὶς νὰ κρατηθῇ ἤρξατο νὰ γελᾷ, ἀλλ' ἡ ἱλαρότης αὕτη δὲν ἐτάραξε ποσῶς τὸν Ζωηρόν.

— Ἔχω ἀκόμη ἐπάνω μου ἕνα μαχαῖρι, καὶ ἕνα χονδρὸ καρφί, ἐξηκολούθησε τὸ παιδίον, καὶ εἰξεύρω ποῦ βάζει τὰ ἐργαλεῖά του ὁ μαραγκός· εἶνε μέσα εἰς ἕνα κιβώτιον καὶ ἠμποροῦμεν νὰ ἔλθωμεν νὰ τὰ πάρωμεν μὲ τὴν σχεδίαν ὁποῦ θὰ κατασκευάσωμεν, ὅταν ναυαγήσῃ ὁ *Φούλτων*.

— Διάβολε! πόσον τρέχει ἡ φαντασία σου καθὼς βλέπω, μικρέ μου, εἶπεν ὁ Πινσών.

— Πρέπει κανεὶς νὰ εἶνε ἕτοιμος εἰς ὅλα, καὶ διὰ τοῦτο σᾶς συμβουλεύω νὰ ἔχετε πάντοτε προσοχὴν εἰς τοὺς πνικτοσώστας ποῦ εἶνε κρεμασμένοι ἀπὸ κάθε μεριὰν τοῦ πλοίου. Μόλις ὁ *Φούλτων* καθίσῃ ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, κόπτετε τὸ σχοινὶ ἑνὸς ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὸν ῥίπτετε εἰς τὴν θάλασσαν· κάμνω καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον καὶ ἔτσι ἠμποροῦμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ μεγαλείτερον νησὶ ὁποῦ θὰ ἴδοῦμεν. Μᾶς χρειάζεται καὶ ἕνα τουφέκι, ἀλλὰ δὲν τολμῶ νὰ ἐγγίξω ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν οἱ ἀξιωματικοί.

— Ἔλα, ἔλα, εἶπεν ὁ Πινσὼν θωπεύων τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζωηροῦ, παρ' ὀλίγον νὰ μὲ κάμῃς νὰ πιστεύσω ὅτι αἱ θλιβεραὶ περιπέτειαι, τὰς ὁποίας χρεωστῶ εἰς τὸν Βοαζολῆν, θὰ τελειώσουν μὲ τρό-

Digitized by Google

πον τόσον τραγικόν. Βέβαια διατρέχομεν κίνδυνον, καὶ ἡ σοβαρότης τῶν ναυτικῶν, τοὺς ὁποίους βλέπομεν τριγύρω, τὸ ἀποδεικνύει, ἀλλὰ καὶ ὁ πλοίαρχος ἀγαπᾷ τὴν ζωήν του, καὶ θὰ σκεφθῇ πολύ, πρὶν ἀποφασίσῃ νὰ πετάξῃ τὸ πλοῖον ἐπάνω εἰς καμμίαν νῆσον.

— Εἶνε Ἀμερικανός, κύριε, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ καταφέρῃ καμμία τοῦ *Δάβις*, εἶνε ἱκανὸς νὰ μᾶς πετάξῃ ὅλους εἰς τὴν θάλασσαν· μοῦ τὸ εἶπε.

— Σοὶ τὸ εἶπε βεβαίως ἀστειευόμενος, ἐπειδὴ δὲν βλέπω τίνι τρόπῳ θὰ ἐζημιόνετο ὁ *Δάβις* ἂν μᾶς κατεδίκαζεν εἰς αὐτὸ τὸ λουτρόν.

Ὁ μηχανικὸς διέκοψε τὴν ὁμιλίαν του· διήρχοντο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸ νήσου χθαμαλῆς, ψιλῆς, ἐν ᾗ μόλις διεκρίνοντο δένδρα τινὰ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα. Μόλις παρῆλθον καὶ εὑρέθησαν κατέναντι νέας νήσου, ὑψουμένης περὶ τὰ ἑκατὸν μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τοῦ ὕψους ἐκείνου ἐφάνησαν εἷς ἀνὴρ καὶ μία γυνή, οἵτινες παρετήρουν τὰ δύο ἀτμόπλοια μετὰ προφανοῦς ἐκπλήξεως καὶ ἐποίουν σημεῖα τινὰ δεικνύοντες τὸν ὁρίζοντα.

— Εἶνε ἄγριοι; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρὸς τὸν Πινσών.

— Ὄχι, παιδί μου, ἐπειδὴ τὰ ἐνδύματά των φαίνονται εὐρωπαϊκῆς κατασκευῆς;· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε ἁλιεῖς, διαμένοντες προσωρινῶς εἰς αὐτὸ τὸ μέρος, διότι βλέπω καὶ μίαν λέμβον δεμένην ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν παραλίαν.

Ὁ Ζωηρὸς ἔστη θεωρῶν ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν τὸν ἁλιέα μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ, φθονῶν καὶ ζηλεύων αὐτούς, οἵτινες κατῴκουν ἐρήμην νῆσον, τοῦθ' ὅπερ διὰ τὸ παιδίον ἦτο ἡ μεγίστη τῶν εὐτυχιῶν. Ἀνεμιμνήσκετο πασῶν τῶν πράξεων τοῦ Ῥοβινσῶνος, ὁπότε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἵλκυσε στῖφος πτηνῶν, ἅτινα ὁρμηθέντα ἐκ τῶν σκοπέλων περιΐπταντο ὑπερθεν τοῦ *Φοῦλτωνος*. Μεταξὺ τῶν πτηνῶν τούτων ὁ Πινσὼν ἔδειξεν αὐτῷ δύο φρεγάτας, πτηνὰ οὕτω καλούμενα, χάρις εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ ἰσχυρὰν αὐτῶν πτῆσιν. Ἡ φρεγάτα, ἧς αἱ πτέρυγες ἔχουσιν ἱκανὴν ἔκτασιν, ἵπταται συνήθως εἰς μέγα ὕψος· ἀλλ' ὀξυδερκὴς ὡς ὁ ἀετὸς διακρίνει ἐκεῖθεν τοὺς ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς θαλάσσης ἀνερχομένους ἰχθῦς καὶ ὁρμᾷ κατ' αὐτῶν μὲ ταχύτητα κεραυνοῦ. Ἡ φρεγάτα ζῇ παρὰ τοὺς τροπικοὺς καὶ δὲν ἀπομακρύνεται πλέον τῆς μιᾶς μοίρας τῆς παραλίας.

Ὁ Ζωηρὸς διέκρινε κατόπιν ἕτερον εἶδος πτηνῶν, ὧν ἡ οὐρὰ ἐφαίνετο φέρουσα δύο μακρὰ ἄχυρα.

— Δὲν ἀπατᾶσαι, εἶπεν ὁ Πινσὼν καὶ ἐξ αἰτίας τῶν πτερῶν τῆς οὐρᾶς του τὸ πτηνὸν αὐτὸ ὀνομάζεται *ἀχυρόουρον*. Καλεῖται ἐπίσης πτηνὸν τῶν τροπικῶν, διότι σπανίως συναντᾶται ἐκτὸς τῆς ζώνης τοῦ ἰσημερινοῦ, διὰ τοῦτο μάλιστα ὁ μέγας Λινναῖος, ποιητικὴν ἔχων φαντασίαν ἀπεκάλεσεν αὐτὸ *Φαέθοντα* ἤτοι πτηνὸν τοῦ ἡλίου.

Ἡ προσοχὴ τοῦ τε διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ ἐστράφη μετ' ὀλίγον πρὸς τὸν πλοίαρχον, ὅστις, ὄρθιος ἱστάμενος ἐπὶ τῆς γεφύρας, ἔδιδεν ἀδιακόπως διαταγάς. Ὁ *Φοῦλτων*, εἰσδύσας ἐντὸς τῆς στενῆς διόδου, ἠκολούθει ἀπαρεγκλίτως τὴν γραμμὴν τοῦ *Δάβις*. Ὁ τελευταῖος ἐξηφανίζετο ἐνίοτε ὄπισθεν νησῖδος τινὸς καὶ τότε ἡ χωρίζουσα τὰ δύο ἀτμόπλοια ἀπόστασις ἐφαίνετο μεγαλειτέρα. Ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν καὶ ὁ Πινσὼν ἐσκέπτετο μετά τινος ἀνησυχίας, οἵους κινδύνους ἠδύναντο νὰ διατρέξωσι τὰ δύο πλοῖα κατὰ τὴν τολμηρὰν ἐκείνην διάβασιν. Διελθόντες τὸν στενὸν πορθμὸν εἰσῆλθον εἰς λεκάνην σχετικῶς εὐρεῖαν, εἰ καὶ πανταχόθεν εἰς ἀπόστασιν δώδεκα μέχρι δεκαπέντε χιλιομέτρων ἐφαίνετο ἡ ξηρά.

Ὁ πλοίαρχος κατῆλθεν ἀπὸ τῆς γεφύρας ὅπως ἀναπαυθῇ ἐπ' ὀλίγον.

— Ἂν οἱ χάρται δὲν ψεύδωνται, εἶπε πρὸς τὸν Πινσών, εὑρισκόμεθα εἰς μέρος ἀδιέξοδον, καὶ ὁ *Δάβις* δὲν δύναται πλέον νὰ μᾶς διαφύγῃ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα νὰ τὸν περιμένω ἐδῶ, διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἀφοῦ περιέλθῃ τὸν κόλπον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρισκόμεθα, θ' ἀναγκασθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω.

— Τώρα εἶνε νύξ, πλοίαρχε, καὶ ἡ φρόνησις...

— Δὲν πρόκειται περὶ φρονήσεως, κύριε, πρόκειται περὶ καταστροφῆς τοῦ *Δάβις*. Ἂν οἱ χάρται, τοὺς ὁποίους ἔχω, ἤθελον εἶσθαι κεχαραγμένοι ὑπὸ Ἀμερικανῶν, θὰ εἶχον ἀπόλυτον πίστιν πρὸς αὐτούς, δυστυχῶς ὅμως οὗτοι εἶνε ἔργον τῶν ἀξιωματικῶν σας, καὶ φοβοῦμαι μήπως ὁ πρωρεὺς . . . Ὢ διάβολε! . . Ὁ *Δάβις* φαίνεται ὅτι διστάζει . . .

Ὁ πλοίαρχος ἀνῆλθε δρομαῖος ἐπὶ τῆς γεφύρας καὶ εἶδεν ὅτι ὁ *Δάβις* ἐδίσταζε τῷ ὄντι. Παρέπλεεν ἡμιταχῶς σκόπελον φαινόμενον ἀριστερόθεν αὐτοῦ. Ὁ *Φοῦλτων* ἐκέρδιζε δρόμον βαίνων ταχέως κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του. Ὁ Πινσών, ὅπως ἴδῃ κάλλιον τὰ συμβησόμενα, ὠπισθοδρόμησεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μέχρι τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ πλοίου ἀναρριχώμενος καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ δόρατος τῆς πρύμνης, ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ ὁποίου ἐκυμάτιζεν ἡ ἀμερικανικὴ σημαία. Ὁ *Δάβις* ἕνεκα βεβαίως τῆς στενότητος τῆς διόδου ἐξηκολούθει πλέων βραδέως, ὅτε διὰ μιᾶς στρέψας τὴν πλευρὰν ἐχαιρέτισε τὸν ἀντίπαλόν του, ἐκκενῶν ὁλόκληρον τὴν κανονοστοιχίαν του. Μία τῶν σφαιρῶν ἐπέτυχε τὸ δόρυ ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ὁ Πινσών, ἔθραυσεν αὐτό, καὶ ὁ Πινσὼν ἀπολέσας τὴν ἰσορροπίαν ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν.

Τοῦτο βλέπων, μετ' ἀταραξίας θαυμασίας ὁ Ζωηρὸς ἔκοψε πάραυτα τὰ σχοινία ἑνὸς τῶν σωσιβίων καὶ ἀφῆκεν αὐτὸ νὰ πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔκλινε δὲ πάραυτα κάτωχρος ἵνα παρατηρήσῃ ποῦ ηὑρίσκετο ὁ φίλος αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ὁ *Φοῦλτων* ἀπεμακρύνετο ἐν πάσῃ ταχύτητι. Ὁ Πινσὼν

Digitized by Google

ἀνεφάνη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐβυθίσθη ἐκ νέου.

— Δὲν εἰξεύρει νὰ κολυμβᾷ!, ἀνέκραξεν ὁ Ζωηρὸς μετ' ἀγωνίας.

Καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῇ τὸ γενναῖον μειράκιον, ἐπήδησεν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἐβυθίσθη καὶ ἀναφανὲν ἤρξατο νὰ πλέῃ πρὸς τὸν μηχανικόν. Ἡ ἀπαισία κραυγὴ τῶν ναυτῶν «ἄνθρωπος εἰς τὴν θάλασσαν!» ἀντήχησε πενθίμως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἑτέρου ἄκρου τοῦ *Φούλτωνος*, ὅστις εὑρίσκετο ἤδη πεντακόσια μέτρα μακρὰν τῶν πεσόντων ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Ὁ Ζωηρὸς ἐνήχετο ὡς ἰχθῦς ἐντὸς δέκα λεπτῶν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ σωσιβίου, ὅπερ εἶχε ῥίψει ἀπὸ τοῦ πλοίου καὶ βοηθείᾳ τοῦ στηρίγματος τούτου, διηυθύνθη πρὸς τὸν μηχανικόν. Ἔκπληκτος οὗτος καὶ τεθορυβημένος ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου πτώσεως, ἀνέλαβε τὴν ἀταραξίαν του καὶ ἔπλεε ῥωμαλέως.

— Θάρρος, κύριε! ἐκραύγασε πρὸς αὐτὸν ὁ Ζωηρός. ἔφθασα μὲ ὀλίγαις πλεξιαῖς!

— Μὴν ἐξοδεύῃς τὰς δυνάμεις σου, ἀπήντησε γαλήνιος ὁ μηχανικός.

Δέκα λεπτὰ μετὰ ταῦτα ὁ Πινσὼν ἐδράττετο ἀπὸ τῶν προσηρτημένων εἰς τὸ σωσίβιον σχοινίων.

— Πῶς. εἶπε κινούμενος, καὶ σὺ μικρέ, ἔπεσες εἰς τὴν θάλασσαν;

— Ὄχι. ἀπήντησεν ὁ Ζωηρός, ἀλλὰ ἅμα σᾶς ἐπέταξα αὐτὸ τὸ σωσίβιον, σᾶς εἶδα νὰ στρέφεσθε καὶ νὰ βυθίζεσθε. Ἔλεγα πῶς δὲν εἰξεύρετε κολύμβι καὶ διὰ τοῦτο ἐπήδησα ἀπὸ τὸ πλοῖον διὰ νὰ ἔλθω γρήγορα εἰς βοήθειάν σας.

Τόση ἦτο ἡ ἁπλότης μεθ' ἧς τὸ παιδίον ὡμίλει περὶ τῆς ἡρωϊκῆς πράξεως αὐτοῦ, ὥστε ὁ Πινσὼν ὠχρίασε κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα ἠρυθρίασεν.

— Παιδί μου, παιδί μου, εἶπε λαμβάνων τοὺς βραχίονας αὐτοῦ. . . αὐτὸ ποῦ ἔκαμες! . . Ὢ Θεέ μου! . . Θὰ 'μιλήσωμεν ἀργότερα.

Οἱ δύο κολυμβηταὶ ὠθοῦντες πρὸ αὐτῶν τὸ σωσίβιον ἐστράφησαν τότε πρὸς τὸν Φούλτωνα, ἀλλὰ παρετήρησαν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον εἶχεν ἐξακολουθήσει τὸν πλοῦν αὐτοῦ.

— Ἀδύνατον! ἀνέκραξεν ὁ Πινσὼν, δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ χαθῶμεν.

— Καὶ μὴ δὲν εἶπεν ὁ πλοίαρχος τὸ πρωῒ ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ τὸν *Δάβις* θὰ μᾶς ἔρριπτεν ὅλους εἰς τὴν θάλασσαν;

Ὁ Πινσὼν ἐξήτασεν ἐκ νέου τὸν ὁρίζοντα προσεκτικῶς, ζητῶν νὰ διακρίνῃ τὰς κινήσεις τοῦ πειρατικοῦ καὶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του· ἀλλ' αἴφνης ἔσεισε τὴν κεφαλὴν ἀποθαρρυνθείς. Οὐδεμία πλέον ὑπελείπετο ἀμφιβολία· ὁ ἥλιος ἔδυεν, ὁ δίσκος αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἐξαφανισθῇ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ὁ *Φούλτων* ἐξηκολούθει τὴν καταδίωξιν ποσῶς μὴ φροντίζων περὶ τῶν ἀτυχῶν κολυμβητῶν.

[Ἕπεται συνέχεια].

Ὁ διακεκριμένος Γάλλος συγγραφεὺς Léo Quesnel ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν ἐσχάτως ἐν Λονδίνῳ ἐκδοθέντων πνευματιστικῶν συγγραμμάτων, ὧν ἡ κατανάλωσις μαρτυρεῖ τὴν εὐρυτάτην διάδοσιν τοῦ πνευματισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Πολιτικῇ καὶ Φιλολογικῇ Ἐπιθεωρήσει» τῶν Παρισίων τὸ ἑξῆς λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον περὶ τῶν Ἄγγλων πνευματιστῶν. Σ.τ.Δ.

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑι

Τρεῖς οἰκογένειαι πνευματιστῶν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ· οἱ ἀγύρται, οἱ ἀσθενεῖς τὴν διάνοιαν, καὶ τὰ θύματα τῆς ἀπάτης. Ἡ οἰκογένεια τῶν ἀσθενῶν τὴν διάνοιαν ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλάδους, ὧν τινές εἰσιν ἄξιοι ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος. Οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι οὐ μόνον εἰς τοὺς ἰατροὺς πολλὰ συμπεράσματα δύνανται νὰ παράσχωσιν ὑπὸ ἔποψιν παθολογικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας διεγείρουσι παραδόξους σκέψεις. Πόσον στενὴ εἶνε ἡ ζώνη ἡ χωρίζουσα τὴν παραφροσύνην ἀπὸ τοῦ λογικοῦ, τὸν πνευματισμὸν (spiritisme) ἀπὸ τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας (spiritualisme)!

Αἱ μᾶλλον εὐσταθεῖς θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις δὲν δύνανται νὰ προφυλάξωσι τὸ ἀνθρώπινον λογικόν· τοὐναντίον μάλιστα, εἰμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐκθέτουσιν αὐτὸ ἐπὶ μᾶλλον. Μεταξὺ τῶν θερμῶν Χριστιανῶν, μεταξὺ τῶν δύο θρησκευτικωτέρων ἐθνῶν τῆς γῆς—τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἀμερικανῶν—ὁ πνευματισμὸς στρατολογεῖ τοὺς νεοσυλλέκτους του. Ἀπόδειξις ἡ μὶς Οὔγκτων καὶ οἱ περικυκλοῦντες αὐτὴν πολυάριθμοι μύσαι της, οἵτινες εἶνε πάντες εὐλαβέστατοι. Ἡ ὑψίστη πρακτικὴ σοφία, ἡ ἐπίμονος ἐνάσκησις τῶν οἰκογενειακῶν ἀρετῶν δὲν ἰσχύουσι νὰ προφυλάξωσιν ἐπίσης τὸ λογικόν. Τοὐναντίον φαίνεται ὅτι ἕνεκα ἀκριβῶς τῆς ἀνυψώσεώς των αἱ ψυχαὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ ἴλλιγγον· καὶ εἶνε θλιβερὸν τὸ θέαμα τοῦτο, ἀφίνον ἡμᾶς μελαγχολικοὺς καὶ ἀποτεθαρρυμένους ὡς ὁπόταν ἐξερχόμεθα ἀπὸ φρενοκομείου.

Ἐν τούτοις ἂς σπεύσωμεν νὰ τὸ εἴπωμεν—ἀντιστρόφως πρὸς τὴν παραφροσύνην, ἡ ἀσθένεια τοῦ πνευματισμοῦ δὲν προσβάλλει ποσῶς τὰς μεγάλας διανοίας. Εἶνε ἡ ἠλιθιότης τῆς πίστεως. Σπανιώτατα εἶνε τὰ παραδείγματα διαπρεπῶν ἀνθρώπων πιστευσάντων εἰς τὰ πνεύματα. Τὸ διανοητικὸν αὐτὸ πάθημα δὲν ἀναπτύσσεται, ὅπως ἀναπτύσσεται συχνάκις οἴμοι! ἡ παραφροσύνη ἐν τοῖς ῥωμαλέοις ὀργανισμοῖς. Μάρτυς ὁ ταπεινὸς καὶ χυδαῖος τόνος ὅλης τῆς πνευματιστικῆς φιλολογίας. Μόνον οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἱ ἀμαθεῖς, οἱ βλάκες, ἢ ὅσοι ἐγένοντο τοιοῦτοι ἕνεκα μεγάλης ὀδύνης, προσβάλλονται ὑπ' αὐτοῦ. Δὲν εἶνε λοιπὸν ἀνίατος καὶ θὰ παρέλθῃ ὅπως πάντα τὰ παθήματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτίων.

Ἐν τούτοις ἂς στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας πρὸς τὰ τάγματα ἐκεῖνα τῶν ἐντίμων Ἀγγλο-Σαξόνων (διότι εἶνε τάγματα) τῶν ἀνηκόντων

Digitized by Google

εἰς τὴν πλουσίαν καὶ μεσαίαν τάξιν, δηλαδὴ εἰς τὰς σωφρονεστέρας κοινωνικὰς τάξεις, τῶν συναθροιζομένων περὶ τὴν οἰκογενειακὴν τράπεζαν καὶ, μὲ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ τὸ ψαλτήριον εἰς τὴν ἑτέραν, ἐπικαλουμένων τὰ πνεύματα νὰ ἐμφανισθῶσι.

Κατ' ἀρχὰς ἂς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τοὺς ἀγύρτας καὶ τὰ θύματά των καὶ ἂς λάβωμεν μόνον τοὺς εἰλικρινεῖς. Εἴπομεν ὅτι ἡ μὶς Οὔγκτων εἶνε ἐξ αὐτῶν. Ἀνήκει εἰς πολυάριθμον οἰκογένειαν ἣν συχνὰ ἔπληξεν ὁ θάνατος. Πάντα τὰ μέλη αὐτῆς εἰσὶν ἀσθενικά. Πολλαὶ ἀδελφαί της ἀπέθανον νέαι, ἀφεῖσαι ἐπὶ τῆς γῆς μικρὰ τέκνα. Ἡ μὶς Οὔγκτων ὑπῆρξε καθ' ὅλον τὸν βίον της νοσοκόμος, θετὴ μήτηρ· εἶνε ὕπαρξις ἀφοσιωθεῖσα εἰς τὴν συμφορὰν καὶ εἰς τὴν δυστυχίαν. Ἀσθενὴς ἤδη πάντως ἕνεκα τῆς ἰδιοσυγκρασίας της, κατέστη ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἥτις διαρκεῖ ὡς φαίνεται ἀπὸ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα ἐτῶν, παραδόξως ὑπερευαίσθητος. Ἡ εὐσέβειά της δὲν ἔχει ὅρια· ἡ πίστις της εἶνε ἐξημμένη· καὶ ἡ πίστις ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ εἶνε εὐπιστία.

Ἡ Μὶς Οὔγκτων διηγεῖται ὅτι μέχρι τοῦ 1859 οὐδέποτε εἶχεν ἀκούσει τι λεγόμενον περὶ πνευματισμοῦ· ὅτι μόνον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐξαδέλφη τις τὴν ἐγνωστοποίησε ὅτι ὄχι μακρὰν τῆς οἰκίας της κατῴκουν ἄνθρωποι δυνάμενοι «νὰ κάμνωσι τοὺς ζωντανοὺς νὰ συνδιαλεχθῶσι μετὰ τῶν νεκρῶν». Τοῦτο τῇ ἐφάνη τόσον πολὺ ὡραῖον ὥστε τῇ ἐφάνη ἀδύνατον, ὅπως τὸ λέγει ἀφελῶς. Ἡ προσφιλεστέρα της ἀδελφὴ εἶχεν ἀποθάνει πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης μία μόνη τὴν κατέλαβεν ἰδέα· νὰ τὴν ἐπανίδῃ. Τὰ λοιπὰ μαντεύονται εὐχερῶς. Ἀπατηθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀγυρτείας τῶν medium, μεσαζόντων, δι' ὧν προσκαλοῦνται τὰ πνεύματα, ἐγένετο ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ πνευματισμοῦ, καὶ ἐνέμεινεν ἐν αὐτῷ μέχρι σήμερον. Πᾶν ὅ,τι θὰ ἔλεγέ τις περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶνε παντελῶς ἀνωφελὲς, διότι ἐκ προτέρων αὕτη ἀπαντᾷ οὕτω: «Ὑπάρχουσι μυρμιδόνες, ὄντα τὰ ὁποῖα εἶνε πεπροικισμένα δι' ἡμισείας νοημοσύνης, καὶ ἅτινα ἡ ἀγάπη τῶν ἐπιγείων πραγμάτων καθιστᾷ τυφλὰ πρὸς πᾶσαν ἐξ ὕψους ἐμφάνισιν, τὰ ὁποῖα θὰ εἴπωσι:—Εἶσθε βεβαία ὅτι δὲν ἀπατᾶσθε;—Εἶσθε βεβαία ὅτι δὲν εἶσθε θῦμα τῆς φαντασίας σας; —Καὶ ἄλλας ἀνοησίας παρομοίας. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν εἶνε ἄξιοι ἀπαντήσεως, διότι αἱ ἀμφιβολίαι αὐτῶν προέρχονται ἁπλῶς ἐκ τῆς ἀνικανότητος αὐτῶν πρὸς κατάληψιν. Εἰσὶν ὀχληροί, συμφωνῶ, ὅπως καὶ αἱ ἀδιόρατοι σκνῖπες αἱ νύσσουσαι τόσον δηλητηριωδῶς ὅσον ταῖς ἐπιτρέπει ἡ ἀδυναμία των. Εἰσὶν ἀνυπόφοροι ἀλλὰ πρέπει νὰ τοὺς ὑποφέρωμεν ὅπως ὑποφέρωμεν τὰ μικρὰ ἔντομα ἐν ὡραίᾳ θερινῇ ἡμέρᾳ, ὅτε τὸ λαμπρὸν φῶς, ἐν ᾧ ἔχουσι τὴν εὐτυχίαν νὰ ζῶσι, παρέχει ἡμῖν ἐπαρκοῦσαν ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν προξενουμένην ἀνίαν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει ν' ἀποφεύγωμεν τὰς σκνῖπας, ὁσάκις δυνάμεθα, ἀφ' οὗ μᾶς βλάπτουν καὶ ἀφ' οὗ δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμέν τι καλὸν δι' αὐτάς. Ἂν οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἄνθρωποι ἔχουσιν ὀλίγην εὐαισθησίαν, ὀρθὴν κρίσιν, ὕψος ψυχῆς, μίαν ἡμέραν θὰ ἐπιθυμήσουν μόνοι των νὰ μάθωσι καὶ νὰ ἐννοήσωσι. Ἂς ἀποταθῶσι τότε εἰς medium τι ἐξ ἐπαγγέλματος, καὶ ἂς τῷ παράσχωσιν ἀρκοῦντα χρόνον, ὅπως τοὺς μυήσῃ τὰς μεγάλας ἀληθείας τοῦ πνευματισμοῦ, τοῦ πνευματισμοῦ καθ' ὅλας τὰς φάσεις αὐτοῦ τὰς φαινομενικὰς καὶ τὰς κατ' ἔμπνευσιν· διότι ἕκαστον γεγονὸς ὅσον ἀδιάφορον καὶ ἂν φαίνηται, εἶνε κολοσσιαῖον, καθόσον συνδέεται πρὸς τὸ πᾶν, καὶ εἶνε καθ' ἑαυτὸ πλήρης αὐτοῦ ἀπόδειξις, καὶ καθόσον ὅλα τὰ ἄλλα γεγονότα χρησιμεύουσι πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ... Ἐν τούτοις, μολονότι ἓν γεγονὸς πρέπει ν' ἀρκῇ ὅπως μᾶς πείσῃ, δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἐπανάληψις τῶν ἀποδείξεων εἶνε ἄνευ θελγήτρου. Τὸ κατ' ἐμὲ, εἴκοσιν ἔτη ἀκαταπαύστων φαινομένων οὐδεμίαν τῶν γοητειῶν τοῦ πνευματισμοῦ μοῦ ἀφήρεσαν· οὐδὲν τῶν θαυμασίων αὐτοῦ μὲ κουράζει, ἡ ἀνία εἶνε ἄγνωστος, καὶ ἡ ζωή μου διέρχεται ἐν τῇ χαρᾷ».

Ἡ χαρὰ αὕτη ἤρξατο διὰ τὴν Μὶς Οὔγκτων καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἐξαδέλφη της ὡδήγησεν αὐτὴν πρὸς ἀνθρώπους «οἵτινες εἶχον τὴν δύναμιν νὰ κάμνωσι τοὺς νεκροὺς νὰ συνδιαλέγωνται μετὰ τῶν ζώντων». Ἐκεῖ ἤκουσε τὴν ἀδελφήν της Ζίλλαν, τὸν ἀδελφόν της Καικήλιον, δύο ὄντα, ὧν πρὸ πολλοῦ ἐθρήνει τὸν θάνατον. Αἱ δύο αὗται μαρτυρίαι τῇ ἤρκεσαν καὶ ἡ πίστις αὐτῆς ἔκτοτε «οὐδέποτε ἐκλονίσθη». Τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ἐκείνης μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν φίλης τής τινος, ἥτις κατῴκει εἰς τὴν ἐξοχὴν, καὶ ἥτις εἶχεν, ἔλεγε, τὸ δῶρον τοῦ μαντεύειν ποῖα πρόσωπα θὰ ἤρχοντο νὰ τὴν ἐπισκεφθῶσι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας «ἀπόδειξις ὅτι ἦτο κάλλιστα κατηρτισμένη ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς *μεσάζουσα* (medium). Ἐκεῖ ἡ Ζίλλα ἐπανεφάνη, δηλαδὴ ἠκούσθη δι' ἀσθενῶν κρουσμάτων ἐπὶ τῆς τραπέζης, κρουσμάτων ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνταποκρίνεται, ὡς γνωστὸν, πρὸς τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Ἔλαβε παρ' αὐτῆς πολλὰς πληροφορίας. Τὴν ἠρώτησεν ἐκτὸς ἄλλων, ἂν ἡ ἐπικοινωνία τῶν πνευμάτων δυσαρεστεῖ τὸν Θεόν· ἀπεκρίθη ὄχι, καὶ ὅτι τοὐναντίον αὕτη τῷ χρησιμεύει ὡς μέσον νὰ κερδήσῃ πολλὰς ψυχάς· καὶ, ἀπὸ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἡ μὶς Οὔγκτων, ἡ ξενίζουσα αὐτὴν, ἡ οἰκογένειά της, οἱ γείτονές της, πάντες οὗτοι οἱ εὐλαβεῖς καὶ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι, συνδυάζοντες τοὺς λόγους τῆς Ζίλλας πρὸς τοὺς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (ϛ' 1. 2. 3.) καὶ τοὺς τοῦ Ἁγίου Παύλου (Α' πρὸς Κορινθίους ΙΒ'. 3) ὥρισεν ὡς ἡμερησίαν αὐτῶν ἐργασίαν νὰ κάθηνται πέριξ τραπέζης κρατούμενοι ἀπὸ τοῦ μικροῦ δακτύλου καὶ

Digitized by Google

περιμένοντες ἐν κατανύξει τὴν ἐμφάνισιν τῶν πνευμάτων.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις πάντα ὅσα ἦλθον νὰ τοῖς εἴπωσι τὰ πνεύματα. Πάντας τοὺς κοινοὺς τόπους, πάσας τὰς χυδαιολογίας τὰς ἔθηκαν εἰς χρῆσιν τῶν ἀγαθῶν τούτων ἀνθρώπων, ἢ μᾶλλον οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι τὰς ἔθηκαν εἰς χρῆσιν αὐτῶν. Τὰ πνεύματα ἀναμιγνύονται εἰς πάντα, δίδουσι συμβουλὰς περὶ πάντων. Ἡ Ζίλλα κρούει τὴν τράπεζαν:

— Εἶμαι εὐχαριστημένη διότι ὁ Φίλιππος (τὸ ὀρφανὸν τέκνον της) κατοικεῖ μαζῇ σας.

Ἡ μὶς Οὔγκτων ἀπαντᾷ:

— Ἡ μαμὰ ἀνησυχεῖ περὶ τῆς ὑγείας του· εἰμπορεῖτε νὰ μοὶ δώσητε καμμίαν πληροφορίαν περὶ αὐτοῦ.

Ἡ μικρὰ σανὶς (διότι σανίς τις ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐπιτεθειμένη ἐχρησίμευε πρὸς πρόσκλησιν τῶν πνευμάτων) τηρεῖ ἐπὶ πολὺ σιγὴν· μετὰ μίαν ὥραν ἐπαναλαμβάνει (πάντοτε δι' ἀσθενῶν κρουσμάτων ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου)· «Τόρα ὑπῆγα καὶ τὸν εἶδα, παρέλαβα δὲ μαζῇ μου καὶ ἕνα ἰατρόν. Ὁ ἰατρὸς νομίζει ὅτι δὲν πάσχει σπουδαίως· εἰμπορεῖτε νὰ τοῦ δώσητε ὀπὸν φραγκοσταφύλων ὅσον θέλετε. Δίδετέ του εἰς τὸ πρόγευμά του, μετὰ τὸ γεῦμά του καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας. Ἡ κώφωσίς του θὰ περάσῃ· δὲν πρέπει ν' ἀνησυχῇ ἡ μαμά». Ἄλλοτε, ὅτε συνέβη δυστύχημά τι ἁμάξης, πλῆθος φίλων πνευμάτων προσέδραμον ἐν σπουδῇ εἰς τὴν μὶς Οὔγκτων καὶ τὴν οἰκογένειάν της ὅπως προσενέγκωσι «τὰ συγχαρητήριά των διότι οὐδὲν σοβαρὸν δυστύχημα συνέβη.» Ἄλλοτε πάλιν τὰ πνεύματα εἰδοποιοῦσι τὴν εὐνοουμένην των ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ μετακομίζῃ πανταχοῦ τὴν σανίδα της, καὶ ὅτι θὰ ἐκδηλοῦνται, προσκαλούμενα, δι' ἄλλων μέσων. Πᾶσα αὐτῶν ἡ συνδιάλεξις εἶνε οὕτω ταπεινὴ καὶ χυδαία. Ἐν τούτοις ἐνίοτε ἀνυψοῦνται καὶ εἰς αἰσθήματα ἀληθοῦς εὐσεβείας, ἀληθοῦς ἀγαθότητος· ἀκριβῶς τὰ αἰσθήματα τῆς μὶς Οὔγκτων καὶ τῆς οἰκογενείας της.

Ἓν τῶν ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν πνευμάτων μέσων πρὸς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς εὐτυχοῦς μὶς Οὔγκτων εἶνε ἡ ἰχνογραφία καὶ ἡ ζωγραφική. Εἶχεν ἀκούσει αὐτὴ νὰ γίνεται λόγος περὶ τῶν ὡραίων ἰχνογραφημάτων τὰ ὁποῖα ἔκαμε ἄλλη *μεσάζουσα*, ἡ κυρία Οὔϊλκινσων, ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ νεκροῦ υἱοῦ της, ἢ διὰ νὰ τηρήσωμεν τὴν τεχνικὴν φρασεολογίαν, τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσεν τὸ νέον πνεῦμα Οὔϊλκινσων διὰ τῆς χειρὸς τῆς μητρός του. Ἡ μὶς Οὔγκτων ἐζήτησε λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀδελφήν της Ζίλλαν καὶ τὸν ἀδελφόν της Καικήλιον, οἵτινες ἐγνώριζον ζωγραφικὴν κατὰ τὸν ἐπίγειόν των βίον, νὰ τὴν βοηθήσωσι ὅπως ἐκτελέσῃ παρομοίαν ἐργασίαν. Ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν ἠδύναντο, ἀλλ' ὅτι ἔμελλον νὰ τῇ φέρωσιν ἕνα καλλιτέχνην. Δύο φύλλα χάρτου ἡτοιμάσθησαν, καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ, πρὸς μεγίστην της ἔκπληξιν, ἡ μὶς Οὔγκτων, ἥτις πιθανῶς ἐκράτει μολυβδοκόνδυλον (δὲν τὸ λέγει ὅμως) εἶδεν αὐτὰ πληρούμενα διὰ ταχείας τῆς χειρὸς κινήσεως, ὑπὸ μυρίων ἐπιχαρίτων ἀραβουργημάτων. «Πῶς ὀνομάζεσθε, ἠρώτησεν αὐτὴ τὸ ἰχνογραφοῦν πνεῦμα; — Ἀγαπητή μου *μὶς* Οὔγκτων, ὀνομάζομαι Ἄγγελος· ἀλλὰ εἶμαι γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα Λεννῆ· θὰ ἐπανέλθω αὔριον».

Τὴν ἐπαύριον ὁ Λεννῆ ἐπανῆλθε καὶ ἐπλήρωσε πάλιν φύλλον χάρτου φανταστικῶν σχεδιασμάτων· εἶτα ἔκαμεν ἓν ἄνθος. Ἡ μὶς Οὔγκτων ηὐχαρίστησε τὸν ἀδελφόν της, ὅστις τῇ προσήνεγκε τὸ δῶρον τοῦτο. Τὴν ἐπιοῦσαν ἐζωγράφησε ἕνα καρπόν· μεθ' ὃ ὁ Λεννῆ ἔγραψε (πάντοτε διὰ τῶν κρουσμάτων): «Εἶνε τὸ ἄνθος *Καικηλιάνα*, τὸ ἄνθος τοῦ ἀδελφοῦ σας. Ὅλα τὰ πνεύματα ἔχουν τὸ ἄνθος των καὶ τὸν καρπόν των. Αὔριον θὰ σᾶς ζωγραφήσω τῆς Ζίλλας». Πράγματι ἐσχεδίασε ἄνθος τι δι' ἐρυθροῦ μολυβδοκονδύλου περιεσκιασμένον διὰ κυανοῦ μολυβδοκονδύλου, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἤρεσε διόλου εἰς τοὺς παρευρισκομένους. Προσεπάθησε τότε νὰ τὸ περισκιάσῃ διὰ μολυβδίδος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους διεκήρυξεν ὅτι τὸ κυανοῦν μολυβδοκόνδυλον ἦτο προτιμότερον, καὶ τοῦτο μετεχειρίσθη ὅπως κατασκευάσῃ τὸν καρπὸν τῆς Ζίλλας, καρπὸν περιπεπλεγμένου σχήματος, ὅστις μόλις τὸ ἑσπέρας κατωρθώθη νὰ περατωθῇ.

«Ὁ Λεννῆ μᾶς εἶπεν ὅτι ὁ καρπὸς ἦτο τρίλοβος διότι ἡ Ζίλλα ὑπῆρξε ἀγαθὴ θυγάτηρ, ἀγαθὴ σύζυγος, ἀγαθὴ μήτηρ· ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφρασθῇ περισσότερον, ἀλλ' ὅτι ἡ Ζίλλα ἦτο ἰσχυρὸν πνεῦμα· ἐν τούτοις ὅτι ὁ Καικήλιος ἦτο ἰσχυρότερος ἔτι, διότι διατρίβων ἐν κύκλῳ ὑψηλοτέρῳ τῆς οὐρανίας σφαίρας, εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἄγῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἄλλα πνεύματα».

Ὁ Λεννῆ ἀρχίζει νὰ παραδίδῃ μαθήματα ἰχνογραφίας καὶ ζωγραφικῆς πρὸς τὴν μὶς Οὔγκτων, ἥτις ποιεῖται ταχείας προόδους. Ζωγραφεῖ τὰ ἄνθη καὶ τοὺς καρποὺς ὅλων τῶν νεκρῶν συγγενῶν της καὶ φίλων της· εἴδομεν ὅτι ἕκαστος κάτοικος τῆς οὐρανίας σφαίρας ἔχει τὸ σύμβολόν του, ὅπως οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἔχουσι μορφήν τινα ἢ πρόσωπον. Πολυάριθμος ὅμιλος συνηθροίζετο εἰς τὸ οἴκημά της ὅπως τὴν βλέπῃ ζωγραφοῦσαν, καὶ ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἐξάψεως, ἐν ᾗ διέκειτο, ἐζωγράφει, πράγματι, ὡς ἐμπνευσμένη. Οὐδεμία δυσχέρεια ἐσταμάτα αὐτήν· ἐνθουσιώδης τις θαυμαστὴς τοῦ πνευματισμοῦ ἐπωνόμασεν αὐτὴν *ἱερὸν συμβολογράφον* καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο τῇ ἔμεινε μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν της. Μετ' ὀλίγον πλῆθος πολὺ προσῆλθε ζητοῦν νὰ ἴδῃ τὰς ζωγραφίας της, καὶ ἀπέκτησεν εἰδικότητά τινα, τὴν τῆς καλλιτέχνιδος *μεσαζούσης*.

Εἶνε ἀναρίθμητοι αἱ τρέλλαι τὰς ὁποίας ἐκτελεῖ ἡ μὶς Οὔγκτων μετ' ἀφελείας καὶ κατανύξεως. Μίαν ἡμέραν ἀντὶ τοῦ Λεννῆ (εἰς κατάστα-

Digitized by Google

σιν πνεύματος, εννοείται) παρουσιάζεται ὁ μέγας ζωγράφος σὶρ Ἰωσσίας Ῥέϋνολδς· ἄλλοτε ὁ ἀδελφός της ἄγει πρὸς αὐτὴν τὸν Σαίκσπηρ. Ἡ ἐκπόρευσις τῶν πνευμάτων ἐξακολουθεῖ, καὶ κατὰ βάθος δὲν εἶνε ἄλλο τι εἰμὴ ἐκπόρευσις βρυκολάκων, οἵοι δύνανται νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς ὅλας τὰς ἀσθενικὰς φαντασίας. Ἀλλ' ἰδοὺ φαινόμενόν τι σπάνιον, καίτοι ἔχον παρεμφερῆ ἄλλα παραδείγματα· ἡ μὶς Οὔγκτων ἀρχίζει νὰ σχηματίζῃ διττότητα συνειδήσεως· καθίσταται διπλῆ.

«Τὸ ὡραῖον ἄνθος τοῦ Σαίκσπηρ εἶχε περατωθῆ, καὶ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1862 ἐζήτησα τὸ ἄνθος τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου, ἀποθανόντος τὸ παρελθὸν ἔτος. Τοῦτο συνεπήγαγεν εὐαρέστους σχέσεις, αἵτινες οὐδέποτε ἔπαυσαν ἔκτοτε. Παρετήρησα πάντοτε ὅτι ἐν ᾧ ἐνησχολούμην νὰ ζωγραφήσω ἓν ἄνθος ἢ πᾶσαν ἄλλην *ἀτομίκευσιν* πνεύματός τινος, ἡ ἐνασχόλησις αὕτη ἐγίνετο μαγνήτης διὰ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, καὶ μὲ ἐπεσκέπτετο συχνότερον, ὡσεὶ ἤθελε ν' ἀπολαύσῃ τῆς εὐχαριστήσεως τοῦ νὰ βλέπῃ περατουμένην τὴν ἐργασίαν μου. Τὴν ἐπομένην λοιπὸν Κυριακήν, ἐν ᾧ ἀνεγίνωσκον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλίσσης εὐχάς, παρετήρησα ὅτι τὰς προέφερον μετ' ἀκρατήτου ζέσεως, καὶ ἐσκέφθην μὴ ἤμην τὸ φωνητήριον ὄργανον ἀοράτου τινὸς ὄντος. Δὲν ἐβράδυνα νὰ πεισθῶ ὅτι οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅτι ὁ τρυφερὸς σύζυγος τῆς βασιλίσσης προσηύχετο διὰ τοῦ στόματός μου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδέποτε ὁ πρίγκιψ ἔπαυσε συνενῶν τὰς εὐχάς του πρὸς τὰς ἐμὰς ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς προσφιλοῦς ἀνάσσης. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸ ὀδυνηρὸν συναίσθημα ὅπερ κατέλαβέ με μίαν ἡμέραν, ἠθικὸν συναίσθημα ὁμοιάζον πρὸς τὸ προξενούμενον εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς θέας θλίψεως, ἣν ἀδυνατοῦμεν ν' ἀνακουφίσωμεν. Μετ' ὀλίγον χρόνον, ἔμαθον ὅτι κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὥραν ἡ ἄνασσα εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν γενεθλίαν χώραν τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου, καὶ ὅτι ὁ πρίγκιψ εἶχεν ὑποφέρει ἐν ἐμοί.

Ἄλλοτε πάλιν ἡ μὶς Οὔγκτων «ἀφ' οὗ ἐζωγράφησε τὸ ἄνθος τοῦ Ἁγίου Στεφάνου», εὑρίσκεται αἴφνης ἐνσεσαρκωμένη ἐν τῇ προσωπικότητι τοῦ πρώτου μάρτυρος, καὶ ὑφίσταται μετ' αὐτοῦ τὴν λιθοβόλησιν. Προφανῶς ἡ ἀσθένειά της προώδευσε. Τὰ συμπτώματα μεταβάλλονται, πολλαπλασιάζονται, καὶ καταλήγει εἰς μεγάλην σύγχυσιν ἀντιλήψεως.

«Ἓν τῶν ἰχνογραφημάτων τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσα, μοὶ ἀναμιμνήσκει μίαν καταπληκτικὴν ἐκδήλωσιν τῆς δυνάμεως τῶν πνευμάτων, περὶ ἧς ποτὲ δὲν ὡμίλησα, καθ' ἣν στιγμὴν ἤμην τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, διότι ἐλάμβανον τόσας χάριτας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ 1861, ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ εἴπω τὰ πάντα. Μοὶ μετεδίδον θελκτικόν τι αἴσθημα προερχόμενον ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς στοργῆς ἀοράτων ὄντων μεθ' ὧν διετέλουν ἐν ἐπικοινωνίᾳ. Εἶχον γράψει εἰς τὸ περιθώριον τοῦ ἰχνογραφήματός μου: «*Κατὰ τὴν ὥραν τῆς δυστυχίας, ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος ὑποστηρίζεται ὑπὸ φίλων ἀοράτων, οἵτινες τοὺς περιπεπλεγμένους των βραχίονας τοὺς μεταχειρίζονται ὡς κλίνην, ἐφ' ἧς ἀναπαύεται ὑψωμένος ὑπὲρ τὴν γῆν*». Κατ' ἐκείνην λοιπὸν τὴν ἐποχὴν ἠδυνάμην νὰ κάμνω πολὺ μακρὰς ἐκδρομὰς χωρὶς οἱ πόδες μου νὰ ἐγγίζωσι τὴν γῆν. Ἐφαινόμην βαδίζουσα ὅπως πάντες· ἀλλ' ἐνυπῆρχε πάντοτε ἀπόστασίς τις μεταξὺ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ πέλματος τῶν ὑποδημάτων μου· τοῦτο μοὶ συνέβαινεν ἐνίοτε χωρὶς νὰ τὸ ζητῶ· ἄλλοτε τὸ ἐζήτουν, καὶ μοὶ συνέβαινε καὶ πάλιν· οὐδέποτε ἔλαβον ἀποφατικὴν ἀπάντησιν. Φαίνεται ὅτι ἡ πνευματική μου ὕπαρξις ὑπῆρξεν ἀδιάκοπος ἱστορία ἀγαθότητος καὶ ἀγάπης ἐκ μέρους τῶν πνευμάτων, ἀμοιβὴ ἣν μοὶ ἔπεμψεν ὁ Θεὸς πρὸς παραμυθίαν τῶν θλίψεων τοῦ ἐπιγείου μου βίου».

Τὰ νευρικὰ ταῦτα φαινόμενα οὐδόλως βεβαίως μᾶς ἐκπλήττουσι. Ἀλλ' εὐλογώτατα μᾶς ἐκπλήττει ἡ ἐπίδρασις ἣν ἐνασκοῦσιν, καὶ ἡ ἑρμηνεία ἧς τυγχάνουσι ὑπὸ σπουδαιοτάτης μερίδος ἀγγλικῆς κοινωνίας. Αἱ ἀνώτεραι καὶ αἱ κατώτεραι τάξεις εἰσὶ σχεδὸν ἐκτὸς κινδύνου· ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας φαίνεται ὅτι τὸ κακὸν μεταδίδοται μετ' ἐπιτάσεως. Πλῆθος προσώπων μοὶ συνεστήθησαν ὑπὸ τῆς μὶς Οὔγκτων μετὰ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν διευθύνσεών των· μύσται διάπυροι τοῦ πνευματισμοῦ οἵτινες θὰ θεωρήσωσι κολακείαν μᾶλλον ἢ ὕβριν νὰ ὦσι ἀναγεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ της. Μεταξὺ αὐτῶν, ὑπάρχουσι πολλοὶ οἵτινες μετέχουσι κατ' εὐθεῖαν τῆς εὐνοίας τῶν πνευμάτων, καὶ εὑρίσκονται, ὡς φαίνεται, *μεσάζοντες* εἰς πάσας τὰς θύρας ἐν Ἀγγλίᾳ, *μεσάζοντες* ἐν πεποιθήσει, τρελλοὶ ἔντιμοι καὶ εἰλικρινεῖς, διότι ὅλοι οἱ φίλοι τῆς μὶς Οὔγκτων εἶνε ἄνθρωποι ἀγαθοὶ καὶ θεοφοβούμενοι.

(Ἕπεται τὸ τέλος) ...Κ.

ΕΠΑΝΕΡΧΟΝΤΑΙ!

Ἐκτὸς τῶν χελιδόνων τοῦ ἔαρος ἔχουσιν αἱ Ἀθῆναι καὶ τὰς χελιδόνας τοῦ φθινοπώρου—τοὺς φοιτητάς —, ἀποδημητικὰ πτηνά, ἐπανερχόμενα τὸν Σεπτέμβριον ὅπως κτίσωσιν ἢ ἐπανεύρωσι τὴν φωλεάν των ὑπὸ ἀθηναϊκόν τι γεῖσον. Καὶ τὸν εὔθυμον θροῦν τῶν πτερυγισμάτων, τὴν διὰ τῆς ψαλιδωτῆς οὐρᾶς ταχεῖαν διαυλάκωσιν τοῦ αἰθέρος, τὸ κωτύλον καὶ διακοπτόμενον, ὡς κρυστάλλινον νᾶμα σταλάζον, κελάδημα, τὸν ὀργασμὸν ἐκεῖνον τῆς οἰκοδομίας πρὸς ἐπιστέγασιν τοῦ ἔρωτος, ἀντικαθιστῶσιν ὁ εὔθυμος θόρυβος τῆς ζωῆς ὁ σκανδαλίζων τὰς οἰκοκυραϊκὰς ἠχοὺς τῶν συνοικιῶν Νεαπόλεως καὶ Πλάκας, οἱ δροσεροὶ καὶ τραγανοὶ τῆς νεότητος γέλωτες, ἡ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς διαχεομένη ἐπικούρειος ἀμεριμνησία περὶ τῆς αὔριον, μεριμνῶσα μόνον πῶς νὰ παρατείνῃ

Digitized by Google

τὴν σήμερον, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, μέχρι μεσονυκτίου, μέχρις ὄρθρου, ἐν μελῳδικῇ ἁρμονίᾳ κώμων καὶ κιθαρισμῶν.

* * *

Διὰ τοῦτο τὸν Σεπτέμβριον αἱ Ἀθῆναι μεταβάλλουσιν ὄψιν. Τὸ αἷμα ἀκούεται σφύζον ζωηρότερον ἐν ταῖς φλεψὶν αὐτῶν· εἰς τὴν τεραστίαν αὐτῶν ἀναπνοὴν ἐπιπροστίθενται πέντε χιλιάδες πνευμόνων· σφοδρὸν ῥεῦμα ὑγιεινοῦ ἀέρος διαπνέει τὴν ἀγορὰν πληροῦν ὀξυγόνου τὸ ἀσφυκτικὸν μαγαζεῖον τοῦ ῥάπτου καὶ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, τοῦ κουρέως καὶ τοῦ πιλοπώλου, οἵτινες ἐκάθηντο εἰς τὴν θύραν των ἀεριζόμενοι μὲ τὸν πῖλόν των ἀντὶ ῥιπιδίου· ἄφθονον χρῆμα εἰσρέει καὶ κυκλοφορεῖ, πυρετωδῶς μεταβιβαζόμενον ἀπὸ θυλακίου εἰς θυλάκιον· εἰς τὸν Πακτωλὸν τοῦτον πλύνουσι τὰς χεῖράς των μεγάλοι καὶ μικροί· ἐρωτήσατε τὸ τελωνεῖον Πειραιῶς καὶ τὸν νομάδα μιμητὴν τῶν Τραπεζῶν, τὸν ἐκτιθέντα εἰς λαχεῖον ἄνθη ψευδῆ πρὸς «τριάντα λεπτὰ τὰ δέκα νούμερα».

* * *

Ἡ ἔλευσις τῶν φοιτητῶν χαιρετίζεται ὡς φέρουσα τὴν ἄνοιξιν ἐν Ἀθήναις· ἀληθῆ ἄνοιξιν, διότι πολλὰ εἰδικὰ αὐτῶν ἐντευκτήρια, κεκλεισμένα ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των, ἀνοίγουν· πολλὰ καφφενεῖα κάμνουσι τὰς προπαρασκευάς των, ὡς ἀρραβωνιστικαὶ ἀναμένουσαι τοὺς ἀπόντας ἀρραβωνιστικούς των, χρωματίζονται — ἡ παραβολὴ αὕτη δὲν ἰσχύει δι' ὅλας τὰς ἀρραβωνιστικάς —, καλλωπίζονται, διὰ νὰ τοὺς ὑποδεχθῶσι· ξενοδοχεῖά τινα, εἶδος μεσημβρινῶν ἄρκτων, πασχουσῶν θερινὴν νάρκην, ἀποσείουσι τὸν λήθαργόν των, ἀφυπνίζονται, ἀνοίγουσι τὰ βλέφαρά των· ὁ ὀργανισμὸς αὐτῶν, ὁ ἀποτελούμενος ἀπὸ «κατσαρόλαις, τηγάνια, ἐσχάρας, φουγούδαις, κουτάλαις, πιάτα, μαχαιροπήρουνα, πετσέταις, φιάλας, κρομμύδια, μαγείρους, *γκαρσόνια*, λευκὰς ποδιάς, ὀδοντογλυφίδας, *ἔφθασε*, *ἀμέσως*, *μία μακαρόνια*», ἄρχεται λειτουργῶν κανονικώτατα· ἡ καρδία των ἀκούεται πάλλουσα· ἐπανῆλθον ἐν τῇ ζωῇ.

Ὦ! πῶς τοὺς ἀναμένουσιν οἱ ξενοδόχοι μετροῦντες τοὺς μῆνας, τὰς ἑβδομάδας, τὰς ὥρας, τὰ λεπτὰ — ἂν τοῖς ἔμειναν ὕστερα ἀπὸ τόσον *κεσάτι* —· ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲ πόσην ἀνυπομονησίαν περιμένουσί τινας τὰ κατάστιχα τῶν ξενοδόχων, τῶν ὁποίων οἱ ἁλυσοειδεῖς ἀριθμοὶ φωνάζουσι δυνατώτερα ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας ὅταν παρήγγελλον τὰ φαγητά!...

* * *

Ἂν ξενοδόχος τις ἀπεφάσιζε νὰ γράψῃ τ' Ἀπομνημονεύματά του, θὰ ἔγραφεν οὐ μόνον περιεργότατον καὶ πρωτοτυπώτατον βιβλίον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ σελίδας ζωντανάς, πλήρεις σπαργώσης πραγματικότητος, καὶ ὀξυδερκεστάτης παρατηρητικότητος περὶ τοῦ φοιτητικοῦ βίου· δὲν ἀποθησαυρίζει μόνον τὰ κερμάτιά των ἀλλὰ καὶ τὴν μελέτην τοῦ χαρακτῆρός των· ἐκ τῆς ὀσφράνσεως τοσαύτης ζωῆς πληρωσάσης κατὰ καιροὺς τὸ ξενοδοχεῖόν του ἐγένετο ὀξυτάτη ἡ ὄσφρησίς του, ὅπως τοῦ μυρεψοῦ ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἀρωμάτων· ἔχει τὴν κεφαλήν του πλήρη φράσεων, συνδιαλέξεων χαρακτηριστικωτάτων περὶ τὰς τραπέζας του ἀκουομένων, ὁπότε τὸ ἐνυπάρχον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θηρίον κορεννύμενον, καὶ ἡδυπαθῶς ὑπὸ τῆς πέψεως γαργαλιζόμενον, ἀρέσκεται εἰς διαχύσεις καὶ ἡ ψυχὴ ἐκβάλλει ἀνεπιφυλάκτως τοὺς βρυχηθμούς της· δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν ἀλύγιστον ἀλαζονείαν τοῦ ὀψιπλούτου κτυπῶντος τὸ φράγκον του ἐπὶ τῆς τραπέζης, πληρόνοντος ἀπαραλλάκτως ὅπως θὰ ὕβριζεν, ὡς νὰ εἶχε προπέτειαν καὶ αὐτὸ τὸ βαλάντιόν του· δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν ἐπαλλάσσουσαν διαδοχὴν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ζωηροῦ φοιτητοῦ, ἀκριτόμυθον πρὸς αὐτὸν καὶ ἀποκαλύπτουσαν παννυχίδας σκανδαλώδεις καὶ φακέλλους συστημένους μακρόθεν πεμπομένους πλήρεις χρημάτων καὶ πατρικῆς στοργῆς· δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν ταπεινὴν στάσιν, τὸ ἱκετευτικὸν βλέμμα, ἐν ᾧ κολυμβᾷ ἡ ἀγωνία τοῦ πτωχοῦ καὶ δειλοῦ φοιτητοῦ, τοῦ τρώγοντος μὲ πίστωσιν πῶς προχωρεῖ συνεσταλμένος, μὲ καρδιοχτύπι, εἰς τὸ κατάστιχον, τρέμων μὴ ἀναπνεύσῃ δυνατά, μὴ βήξῃ, μὴ ψιθυρίσῃ, μὴ στρέψῃ καὶ τὸν ἴδῃ ὁ ξενοδόχος, διότι ταῦτα πάντα τὰ μεταφράζῃ εἰς μίαν μόνην λέξιν τρομεράν, κεραυνοβόλον: *πλήρωσε!* δύναται νὰ σοὶ περιγράψῃ πῶς αἱ παρακλήσεις πρὸς πληρωμὴν μεταβάλλονται πολλάκις εἰς κλήσεις καὶ αἱ στεναὶ σχέσεις εἰς κατασχέσεις· δύναται πρὸ πάντων νὰ περιγράψῃ μετὰ τῆς λεπτοτάτης ἑκάστου ἀποχρώσεως τὸν χαρακτῆρα τοῦ Μωραΐτου, τοῦ Ῥουμελιώτου, τοῦ Νησιώτου, τοῦ Τουρκομερίτου, ὑποβάλλων εἰς ἀνάλυσιν καὶ τὰ ἐλάχιστα μόρια, καὶ ταξινομῶν κατὰ γεωγραφικὰς ζώνας τὴν γλισχρότητα, ἢ τὴν ἐλευθεριότητα, τὴν τάξιν, ἢ τὴν ἀκαταστασίαν· δύναται δὲ ὑπὸ ἐχεμυθίαν νὰ σᾶς ψιθυρίσῃ τὰ ὀνόματα μερικῶν βουλευτῶν ἢ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, μετά τινων ἀνεκδότων τοῦ φοιτητικοῦ των βίου, ἐπιλέγων μετὰ μειδιάματος ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἐδοκίμασαν πρῶτον νὰ κουρεύουν . . . .

* * *

Ἀλλά τινας οὐδεὶς τοὺς περιμένει· καὶ οὔτε σάρωθρον κινεῖται δι' αὐτούς, οὔτε χεῖρες γανωτοῦ, οὔτε πόδες ὑπηρέτου· οὐδεὶς ἔχει τὴν ἀνάγκην των· αὐτοὶ ἀφανεῖς μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης, ἔχοντες τὴν γενναιότητα ὄχι ν' ἀποθάνωσι χάριν αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ ζήσωσι, τοῦθ' ὅπερ ἐνίοτε εἶνε πολλῷ ἡρωϊκώτερον, ἔχουσιν ἀπότριπτα τὰ εἴκοσί των ἔτη ὅπως καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὑποδήματά των· καὶ μετὰ τὸν φρικώδη περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ἀληθῆ ἀγῶνα, καθ' ὃν διὰ νὰ ζήσωσι πρέπει νὰ κατα-

Digitized by Google

κτήσωσι τὴν ζωὴν ἑκάστης ἡμέρας, καταλήγουσι τὸ ἑσπέρας εἰς ῥυπαρόν τι παντοπωλεῖον ἢ καπηλεῖον καὶ κρύπτουσι τὴν ὕπαρξίν των εἰς ἀπόκεντρόν τινα γωνίαν, ὅπου καταβροχθίζουσι, βουλιμιῶντες ὡς πένητες, ἐν τεμάχιον ἄρτου μὲ τηγανιτὸν σηκοτάκι ἢ *βακαλάον* ἢ ἁλίπαστον ἰχθὺν ἢ *τουλουμοτύρι*· ὁ στόμαχός των ὁμοιάζει πρὸς σκοτεινὸν, ἀραχνιασμένον ὑπόγειον, ἀνόμοιον ὅλως πρὸς τὴν κεφαλήν των πολυτελῶς ὡς αἴθουσαν ἐσκευασμένην διὰ γραμματολογίας, νοσολογίας, ἢ ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

* * *

Περιεργότατοι εἶσιν οἱ νεήλυδες. Πατοῦντες τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν διατελοῦσιν ἐν ἐκστάσει· βηματίζουσι μετὰ σεβασμοῦ ἐκ φόβου μήπως ποδοπατήσωσι καμμίαν ἱερὰν ἀνάμνησιν· ὅλα τὰ μάρμαρα τῶν μαρμαροκοπείων τ' ἀποθαυμάζουσιν ὡς συντρίμματα τοῦ Παρθενῶνος· καὶ τρέχουσι νὰ ἐκχύσωσι τὸν ἐνθουσιασμόν των, ὡς νὰ τοὺς ἐνοχλῇ καὶ θέλουν νὰ ἡσυχάσουν, σπασμωδῶς φιλοῦντες ὡς ἀντιπρόσωπον συμπάσης τῆς μαρμαρίνης ἀρχαιότητος πᾶν ὅ,τι προσπέσῃ πρῶτον εἰς τὰ χείλη των, τὴν Πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ ἢ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου. Ἔχουσι τὸ σφαλερὸν βῆμα μεθυσμένου ἢ ναυτιῶντος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πλοίου πρωνευστάζοντος· ἐνίοτε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των ῥοδοκοκκινίζει, ὡς ἀνεστραμμένη *γάστρα*, τὸ φεσάκι, εἶδος διαβατηρίου μαρτυροῦντος τὴν ἐκ Τουρκίας προέλευσίν των· ἔχοντες τὴν κεφαλήν των πλήρη τοῦ ἑλληνικοῦ ἡρωϊσμοῦ διανέμουσιν αὐτὸν ἀφειδῶς εἰς τὸν πρῶτον χωροφύλακα, εἰς τὸν πρῶτον κλητῆρα, τὸν ὁποῖον ἀπαντήσωσι, καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ λίθινα οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα φαντάζονται ὅτι ἀφῆκαν μίαν νύκτα τὰ θεμέλιά των, ὑπῆγαν καὶ ἠνδραγάθησαν εἰς τὸ *χάνι τῆς Γραβιᾶς* καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψαν. Τὰ πάντα τοῖς προξενοῦσιν ἐντύπωσιν, ἀκόμη καὶ ἡ ὑπόξυνος ὀσμὴ τῆς *τομάτας*, ἣν ἀποπνέουσιν αἱ σκολιόδρομοι καὶ στεναὶ ἀπόκεντροι συνοικίαι, καὶ ἣν ἐξιδανικεύοντες φαντάζονται ὡς θεσπεσίαν τινὰ μοῦχλαν τῆς ἀρχαιότητος . . .

Τὸ πρῶτον πρᾶγμα, περὶ τοῦ ὁποίου φροντίζουσιν, ἂν δὲν εἶνε ποιηταὶ καὶ δὲν θέλωσι νὰ ἴδωσι τὸν Ἀχιλλέα Παράσχον, εἶνε τὸ δωμάτιόν των· ἐνασβρύνονται ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι καὶ αὐτοὺς μέλλει νὰ τοὺς σηκόνῃ ἐν τεμάχιον ἀθηναϊκῆς γῆς καὶ ὅτι τὸ σῶμά των μέλλει ν' αὐξήσῃ κατὰ ἓν τὸν στατιστικὸν πίνακα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν· τοῖς φαίνεται ὅτι πᾶσα πρόστριψις τῆς ἀτομικότητος αὐτῶν πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὡς πρόστριψις δακτύλων πρὸς φύλλον λεμονέας, ἀποσπᾷ μῦρόν τι μεγαλείου ἀπ' αὐτῶν ἐρχόμενον κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ῥῖνά των· διὰ τοῦτο εἶνε σχεδὸν συγκεκινημένοι ὅταν συζητῶσι μετὰ τῆς Ἀνδρίας ἢ Ὑδραίας ἰδιοκτητρίας τῆς Νεαπόλεως τῆς φορούσης *τσεμπέρι* ἢ *καλεμκερὶ* ἐπὶ κεφαλῆς, περὶ τοῦ ἐνοικίου τοῦ δωματίου, καὶ ὅταν ἡ οἰκοκυρὰ ζυγίζουσα τὰς εἴκοσι δραχμὰς τοῦ ἐνοικίου μετὰ τοῦ δωματίου προσθέτῃ εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ τελευταίου, διὰ νὰ βαρύνῃ περισσότερον, καὶ «νερὸ βρυσίσο καὶ περιποίησι».

Ἀλλὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἀγνοοῦσιν ὑπὸ ποῖον μεσημβρινὸν κεῖνται οἱ τοῖχοί των, ἡ ὀροφή των, τὸ κρεββάτι των καὶ ἡ κεφαλή των, ὅταν κοιμῶνται· αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην, ὡς ἡ Ἑλλάς, νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ σύνορά των καὶ σύρουσι μίαν ὁροθετικὴν γραμμὴν αὐθαιρέτους ἔχουσαν κορυφογραμμὰς καὶ μισγαγκείας καὶ ἀποτελουμένην ἀπὸ τὴν κιτρίνην πρόσοψιν λιθοκτίστου οἰκίας, τὴν ῥυπαρὰν καὶ ἀνορθόγραφον ἐπιγραφὴν παντοπωλείου, τὴν μαυρισμένην καπνοδόχην φούρνου, τὴν γάστραν τοῦ βασιλικοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου καὶ τὸ κλωβίον τοῦ καναρινίου τὸ ἀνηρτημένον, τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν στροφὴν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κάμωσιν αὐτοί. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτῶσι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν των, καὶ ὅλα αὐτὰ τοῖς ἀποκρίνονται διὰ τῆς ἀκινησίας των: — Τράβα 'μπρός! — Κι' ἄλλο! — Ὅλο ἴσια! — Ἀκόμη λιγάκι. — Στρέψε δεξιά! — Ἔφθασες! — Ἔμβα!

Ἀλλ' ὅταν ἐπιστρέφωσι τὰ μεσάνυκτα ἀπὸ τὸ θέατρον ἢ τὸ καφενεῖον, καὶ ἡ ὁδὸς ἔχει πρὸ πολλοῦ φορέσει τὰ νυκτικά της τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε λευκά, καὶ τὸ κίτρινον χρῶμα τῆς λιθοκτίστου οἰκίας γίνεται ἀμαυρὸν, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ παντοπώλου, κουρασθεῖσα πλέον νὰ ὁμιλῇ ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς διαβάτας περὶ πετρελαίου καὶ βαφῆς ὑποδημάτων καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς συντροφίας τοῦ κυρίου της, ὑπνώττει ῥογχαλίζουσα ὑπὸ τὸ ἐφάπλωμα τοῦ σκότους, καὶ τὸ παράθυρον ἐκλείσθη καὶ ἡ γάστρα καὶ τὸ κλωβίον εἰσῆλθον διὰ νὰ μὴ πάθωσι καταρροὴν ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν τῆς νυκτὸς, καὶ ἡ καπνοδόχος τοῦ φούρνου μόλις διαγράφεται ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐκπέμπουσα τολύπας καπνοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς μεταβληθείσης ταύτης τῆς ὁδοῦ μορφῆς ὁ φανὸς ῥίπτει τὸ ὠχρόν του φῶς, τὸ ὁποῖον ἀναπαλλόμενον ὑπὸ τῆς ῥιπῆς τοῦ ἀνέμου παριστάνει τὴν φωτιζομένην λωρίδα τῶν κτιρίων φανταστικῶς ὀρχουμένην, τότε διὰ νὰ μὴν ὑπάγωσι κατὰ λάθος καὶ κτυπήσωσι, τοιαύτην ὥραν, ξένην θύραν καὶ ἔχουσιν ἔπειτα περιπλοκώτατον μεθοριακὸν ζήτημα, χαράττουσι νέαν ὁροθεσίαν καὶ οὕτω ἔχουσι δύο, μίαν τῆς *ἡμέρας* καὶ μίαν τῆς *νυκτὸς* κατὰ τὸν τίτλον τοῦ γνωστοῦ μελοδράματος τοῦ Φαλήρου.

Τοῦτο ὅμως δὲν διαρκεῖ ἐπὶ πολύ· τὰ ὑποδήματά των ὁσημέραι κατακτῶσι περισσότερον ἔδαφος ἀθηναϊκὸν, καὶ ἡ ἔκτασις τῆς πόλεως μηκύνεται κατόπιν των, ἐφ' ὅσον προχωροῦσι, ὡς σχοινίον ὅπερ κρατοῦσι καὶ ἀναπτύσσουσι βαδίζοντες.

* * *

Ἕκαστος τῶν ἀφικνουμένων ἔχει τὴν φυσιογνωμίαν του· ἡ κατατομὴ τῆς μορφῆς του, ἡ ἀ-

Digitized by Google

κτινοβολία τοῦ μειδιάματός του, τὸ ταλάντευμα τοῦ ποδός του καὶ τὸ νεῦμα τῆς χειρός του, ἡ ἔκρηξις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του καὶ τοῦ θυμοῦ του, ὁ τόνος τῶν ἀναφωνήσεών του, τὸ γαργάρισμα τοῦ γέλωτός του, ἔχουσιν ἀπήχησίν τινα ἐπιχωριάζουσαν, δριμεῖαν τινὰ ἐντοπίαν ἀπόπνοιαν, σύστασίν τινα φυτοῦ ἐξαγγέλλουσαν τὸ κλιματολογικόν του ἔδαφος: ὁ Ἑπτανήσιος καὶ ὁ Τσάκωνας ἔχουσι ψαλμώδη τὴν προφοράν, ὡσεὶ περαίνουσι διὰ θρήνου τὴν φράσιν των, ἀλλὰ μετὰ ἰδίας ἕκαστος ἀποχρώσεως, εἰς ἰδιαίτερον ἦχον ἕκαστος, ὡς θὰ ἔλεγεν ἱεροψάλτης τις· ὁ Μακεδὼν προφέρει τραχέως καὶ λαρυγγωδῶς, ὁ δὲ Ῥουμελιώτης συνθλίβει τὰς λέξεις μεταξὺ τῶν ὀδόντων του ὡς νὰ ἦτο ἐλαιοπιεστήριον τὸ στόμα του καὶ ἐπίεζε τὰ φωνήεντα ὡς ἐλαίας νὰ *βγάλουν λάδι*. Ὁ Κωνσταντινουπολίτης προφέρει βαρέως τὸ *λ*, πλήττων τὸν οὐρανίσκον διὰ τῆς γλώσσης, ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ χωρικοὶ οἱ φωνάζοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ἀθηνῶν—Ξύλα καλὰ, ξύλα! —ἀλλ' ὁ Κωνσταντινουπολίτης ἔχει καὶ ἰδιαίτερον γνώρισμα: τὸ *παλτό* του· τὸ φέρει μαζή του ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃ, ὅπως τοὺς πόδας του καὶ τὴν κεφαλήν του, ἐν οἱαδήποτε θερμοκρασίᾳ· τὸ *παλτὸ* τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὴν οὐρὰν τοῦ σκορπίου τὴν θεραπεύουσαν τὸ προξενηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τραῦμα· ἐπειδὴ ἱδρόνει κρατῶν αὐτὸ, τὸ φορεῖ διὰ νὰ μὴν κρυώσῃ ἐπειδὴ ἵδρωσε· μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἐρωτήσω:

— Ἂν δὲν ἵδρονε θὰ ἐφοβεῖτο νὰ κρυώσῃ, καὶ θὰ ἵδρονε ἂν δὲν τὸ ἐκράτει;

Ἕκαστος φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ εἴκοσί του ἔτη, τὸ παρελθόν του ὁλόκληρον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται ν' ἀποχωρισθῇ· ἀναχωρῶν ἐγκλείει ἐντὸς τοῦ κιβωτίου του μετὰ τῶν ἐνδυμάτων του καὶ ὀλίγην ἀτμόσφαιραν τοῦ τόπου του καὶ τὴν ἀναπνέει· ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων των Ἀθηνῶν σύρει μεθ' ἑαυτοῦ τὸ χωρίον του· τρώγει, πίνει, εὐθυμεῖ, διαπληκτίζεται, κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων του· διὰ τῶν πόρων του διαπνέει πανταχοῦ τὴν πατρίδα του· καὶ ὁ νέηλυς Ἀνατολίτης, ὁ μὴ μαθὼν εἰσέτι τὴν ἑλληνικήν, συγκινεῖται τουρκιστὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ διερμηνεύει τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, ἣν ἀκούων ὁ Παρθενὼν ἀναφρικιᾷ ἐπὶ τῶν κιόνων του ἀναλογιζόμενος δυσυχεῖς καιροὺς δουλείας καὶ πολιορκιῶν...

Ἀλλ' ὄχι μόνον ἕκαστος αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκοσκευή του ἔχει τὴν φυσιογνωμίαν της· ὅταν εἰσέρχησαι εἰς δωμάτιον φοιτητοῦ διακρίνεις τὸ *κελῆμι* τοῦ Τουρκομερίτου, τὴν *βελέντζα* τοῦ Τριπολίτου, τὸ *πλάφ* τοῦ Κορινθίου, τὴν *μπαντανία* τοῦ Κρητικοῦ, τὸ *χράμι* τοῦ Ὑδραίου, ἕκαστον ἔχον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑφαντικὴν σύστασιν, τὰς πολυχρώμους ῥαβδώσεις του, τὰ ἐπικοσμήματά του, τὰ ἄνθη του, τοὺς κροσσούς του.

* * *

Ἕκαστος τῶν ἀφικνουμένων φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν γλῶσσάν του φέρει κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν μαγειρικήν του. Ὁ Τσάκωνας βαρυνθεὶς τὰ φαγητὰ τοῦ ξενοδοχείου του παρασκευάζει μετ' ἔρωτος σπληνά τινα καθ' ὃν τρόπον τρώγουν αὐτὴν εἰς τὸ Λεωνίδιον· ὁ Μικρασιανὸς φιλοτεχνεῖ μετ' ἀνατολικωτάτης καλαισθησίας τὸ *κλουλμπαστή*, *μπριζόλας* ἐπιπεπασμένας διὰ κρομμύου· ὅσοι ἔχουσι συντοπίτην των μάγειρον, παραγγέλλουσι μίαν ἡμέραν πρὸς αὐτὸν τὸ κατ' ἐξοχὴν φαγητὸν τῆς πατρίδος των καὶ τρέχουσιν εἶτα σωρηδὸν εἰς τὸ μαγειρεῖόν του, γαργαλιζόμενοι ὑπὸ τῶν νυγμῶν νοσαλγοῦντος στομάχου· οἱ νησιῶται καὶ οἱ τῶν παραλίων πόλεων κατέρχονται εἰς τὰ ἐν Πειραιεῖ ἐλλιμενισμένα τῶν συμπατριωτῶν του πλοῖα ὅπως ἐκφράσωσι διὰ τῶν ὀδόντων των τὸν πρὸς τὰ πάτρια σεβασμόν των· ἕκαστος μασσᾷ μεθ' ἡδονῆς ἀπεριγράπτου τὴν ἀνάμνησιν τῆς πατρίδος του· ὁ Θρᾷξ φέρει συχνάκις τὸ *πετιμέζι* ἢ τὰ *ρετσέλια* του ἐντὸς *καβανοζίου*, ὁ Χῖος τὰ *καβούρια* του, ὁ Πελοποννήσιος τὸν σάκκον τῆς σταφίδος του, ὁ νησιώτης τὴν μυζῆθρα του ἢ τὰ λουκάνικά του τὸν χειμῶνα, ὁ Καισαρεὺς τὸ ξηρόν του *καϊμάκι*.

* * *

Οἱ παλαιοὶ φοιτηταὶ ἐπανακάμπτουσιν ἔχοντες ἀσφαλὲς τὸ βῆμα ὡς στρατηγὸς βαδίζων ἐπὶ κατακτηθείσης χώρας· διέβησαν ἄλλοτε τὸν Τροπικὸν τοῦτον καὶ ὑπέστησαν τότε τὰς συγκινήσεις τῆς τελετῆς τῆς διαβάσεως· αἱ Ἀθῆναι δι' αὐτοὺς εἶνε βιβλίον ἀνοικτὸν καὶ ἀναγινώσκουσιν ἐν αὐτῷ τὰς σελίδας τῆς νεότητός των· ἐνίοτε εἶνε τραγῳδία, ἐνίοτε κωμῳδία, ἐνίοτε περιπαθέστατον εἰδύλλιον· βλέποντες τὴν σκηνογραφίαν ἐνθυμοῦνται τὴν σκηνήν. Δὲν αἰσθάνονται τὰς καθόλου συγκινήσεις, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ μέρει· ἡ πόλις ἐξέτεινε κάπου ὁλόκληρον πλόκαμον συνοικίας· ἀνεφάνησαν νέαι οἰκίαι, λευκαὶ λευκαὶ ὡς μανιτάρια· ἀληθὴς οἰκοδομικὴ γεωργία καθ' ἣν ἐσπάρησαν χρήματα καὶ ἐφύτρωσαν κτίρια· ἐκεῖ πλησίον των ἤνοιξεν ἐν καφφενεῖον, ἕτοιμον, ἄρτιον, μὲ τὰς τραπέζας του, τὰς καθέκλας του, τοὺς κυαθίσκους του, τοὺς πελάτας του, οἵτινες ὡς νὰ περιέμενον ἔξω πυρετωδῶς ἀνυπομονοῦντες, ἅμα ἤνοιξε εἰσώρμησαν, ἐσφῆνησαν εἰς γωνίαν τινά, ἔλαβον κατοχὴν μιᾶς τραπέζης καὶ ἤρχισαν τὰ χαρτιά των ἢ τὸ *τάβλι* των· ἄλλα καὶ οὗτοι ἐντὸς τῶν κεφαλῶν των φέρουσι φλοισβίζοντα κυματισμὸν γαλανοῦ πελάγους, ἢ δρόσον καταπράσινον χλοαζούσης πεδιάδος, ἢ σιγὴν χωριδίου κεκρυμμένου εἰς ὑπώρειάν τινα, καὶ νομίζουσιν ὅτι αἱ Ἀθῆναι παταγοῦσι τόρα θορυβωδέσερον περὶ τὰ ὦτά των, ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρά των εἶνε πνιγηροτέρα ἢ ἄλλοτε, καὶ ὁ Ὑμηττὸς αὐχμηρότερος, καὶ οἱ ἄνθρωποι μυριοπλάσιοι, καὶ αἱ οἰκίαι μεγαλείτεραι.

Πάντα δὲ ταῦτα τὰ βλέπουσι διὰ τῶν διόπτρων

Digitized by Google

τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐντυπώσεων, καὶ ἀναπαριστῶσι τὰς Ἀθήνας ὡς δωμάτιον ἔχον κεκλεισμένα τὰ παράθυρα καὶ ἕνα κατάδικον ἐντός, κατάδικον τοῦ ἑδωλίου τῶν ἐξετάσεων, κύπτοντα νυχθημερὸν ἐπὶ ἀηδοῦς τινος βιβλίου, διὰ τῶν γραμμῶν τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιστήμη, προβάλλουσα, ὠργισμένη διὰ τὴν περιφρόνησιν τοσούτων ἐτῶν, ἀπειλεῖ τὴν κεφαλήν του δι' ὅλων τῶν ὅρων της καὶ δι' ὅλης τῆς ὀγκώδους ἐντύπου, λιθογραφημένης καὶ χειρογράφου πολυλογίας της· ἢ ἀναπαριστῶσιν αὐτὰς ὡς σφαιριστήριον ἐν τῷ ὁποίῳ συγκρούονται εἰς *καραμπόλας* αἱ ἐλεφάντιναι σφαῖραι καὶ ἐπιτρίβεται διὰ κιμωλίας τὸ ἄκρον τῆς *στέκας*, ἐνῷ ὁ γηραιὸς πατὴρ ἐγκλείων τὰ χαρτονομίσματά του καὶ τὰς ἐλπίδας του ἐντὸς ἐπιστολῆς ἀγνοεῖ ὅτι διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἀκριβῶς ἡ διεύθυνσις τοῦ υἱοῦ του: *Πρὸς τὸν κύριον τάδε* . . . *φοιτητὴν* . . . πρέπει νὰ προσθέσῃ ... *τοῦ καφενείου Τσόχα*· ἢ ἀναπαριστῶσιν αὐτὰς ὡς αἴθουσαν σχολαρχείου, ἐν ᾗ πρὸ τῆς ἀπειλητικῆς καὶ μεμβρανώδους μορφῆς τοῦ σχολάρχου, ξηροῦ ὡς κανόνος γραμματικῆς, παρίσταται ὠχρὸς ὁ μετεξεταστέος ὑπόδικος, δωδεκαέτης τὸ πολύ, ὀφείλων νὰ δώσῃ λόγον τῶν πράξεών του, τρέμων ὡς κάλαμος . . . περιπεσὼν εἰς χεῖρας σχολάρχου.

* * *

Τὸ δωμάτιον εἶνε εἰς τὸν φοιτητὴν ὅ,τι τεμάχιον χαρτίου εἰς τὸν ταχυδακτυλουργόν· οὗτος μεταβάλλει τὸ χαρτίον εἰς ῥιπίδιον, πλαίσιον, καθέκλαν, τηγάνιον, πῖλον· καὶ ὁ φοιτητὴς μεταβάλλει τὸ δωμάτιόν του, κατὰ βούλησιν, εἰς κοιτῶνα, σπουδαστήριον, ἱματιοφυλάκιον, ἀποθήκην ἀπλύτων καὶ ἐνίοτε ἀνθράκων, ὀψοφυλάκιον, μαγειρεῖον, καφενεῖον καὶ ἐργοστάσιον ψύλλων, ὅταν δὲν σαρόνῃ.

Καὶ ὅμως τὰς ἐκδουλεύσεις ταύτας ὡς νὰ μὴ ἤρκουν εἰς ἕνα τὰς διανέμονται δύο, ἐνίοτε δὲ καὶ τρεῖς, συνοικοῦντες· ἡ συνοίκησις ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ φοιτητοῦ· ἡ ἰσχὺς νικᾷ πάντοτε τὴν ἀδυναμίαν· ὁ ἰσχυρότερος χαρακτὴρ δεσπόζει τοῦ ἀσθενεστέρου, σύρων αὐτὸν πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον ἢ παρασύρων πρὸς τὸ Ἄντρον τῶν Νυμφῶν· ἐνίοτε ὅμως συμβαίνει νὰ εἶνε ἀμφότεροι ἐξ ἴσου ἰσχυροὶ ἢ ἀδύνατοι ἐν τῇ ἀντιθέσει τῶν χαρακτήρων καὶ νὰ μὴ συναντῶνται εἰς τίποτε, ἐκτὸς μόνον εἰς τὸ δωμάτιον.

* * *

Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τῶν φοιτητῶν οἱ ἐφημεριδοπῶλαι κάμνουσι μεγαλειτέραν κατανάλωσιν ἐφημερίδων· διότι οἱ φοιτηταὶ ἐνδιαφέρονται πολὺ εἰς τὰ πολιτικά· ἀνήκουσιν εἰς ἓν κόμμα· ἄλλοι ἐκ πεποιθήσεως, ἄλλοι ἐκ συμφέροντος· αἱ συζητήσεις αὐτῶν εἶνε παροιμιώδεις· μεταξὺ ἑνὸς πινακίου μακαρονίων καὶ ἑνὸς ἐπιδορπίου ἀνατρέπουσι τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν μεθ' ὅσης εὐκολίας καὶ τὸ ποτήριόν των· τινὲς αὐτῶν ἐξ ἰδιοσυγκρασίας εἶνε συντηρητικοί, ἐπιθυμοῦντες νὰ συντηρηθῶσι τὰ πάντα, πρὸ πάντων δὲ αὐτοί, ἄλλοι δημοκρατικοί, τινὲς κοινωνισταί· οἱ ἐξωμερῖται κατ' ἀρχὰς εἶνε ἀχρωμάτιστοι· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν λαμβάνουσι τὸ χρῶμα σημαίας τινός, τὴν ὁποίαν παραλαμβάνουσι μεθ' ἑαυτῶν μεταβαίνοντες εἰς τὴν πατρίδα των· ἐκεῖ ἐν μέσῳ κύκλου περιέργων ἀφηγοῦνται τὰς ἐντυπώσεις των ἐπικρίνουσι, περιγράφουσι, ἐμπνέονται, ἐξάπτονται ἐνθουσιῶσιν, καὶ ἡ φωνή των ὁμιλοῦσα περὶ εὐζώνων λαμβάνει τοὺς γοργοὺς καὶ πτερωτοὺς φθόγγους θουρείου· ἀπερχόμενοι φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ὀλίγην Ἑλλάδα εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους τόπους· τὰ ὑποδήματά των μεταφέρουσιν ὀλίγον ἅγιον χῶμα ἀπὸ τὴν χώραν τῆς ἐλευθερίας· καὶ αἱ καρδίαι τῶν δούλων λακτίζουσι σφοδρῶς τὰ στήθη των καὶ ῥιγοῦσιν ἐκ συγκινήσεως προφέροντες τὸ ὄνομα τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐν ᾧ τοῖς φαίνεται, ὅτι ἀττική τις αὔρα ψιθυρίζει, φυσᾷ, δροσίζει, εἰσελαύνει, ἐκδιώκει τὸν βαρύν, τὸν στεροποιηθέντα, τὸν νεκρὸν ἀέρα τῶν *μπουδρουμίων* τῆς τυραννίας...

* * *

Ὑπὸ τὰ παράθυρά μου συναντῶνται σμῆνος φοιτητῶν, ἐλθόντων ἐκ τῶν τεσσάρων σημείων τοῦ ὁρίζοντος, καὶ βομβοῦσι, φιλοῦνται, θλίβουσι τὰς χεῖράς των, εὐφυολογοῦσι, γελῶσι.

Ἐπανέρχονται, ἐπανέρχονται, τ' ἀποδημητικὰ πτηνά, καὶ ἕκαστον φθινόπωρον θὰ ἐπαναφέρῃ νέα, ὡς πᾶσα ἄνοιξις νέας χελιδόνας, καὶ μόνον δὲν ἐπανέρχονται οὐδέποτε, ἀφ' οὗ ἀπέλθωσι, τὰ ἀμέριμνα, τὰ πτερυγίζοντα καὶ θροοῦντα ἔτη τοῦ φοιτητικοῦ βίου.

Ἴσως διὰ τοῦτο φοιτηταί τινες οὐδέποτε δίδουσι διδακτορικὰς ἐξετάσεις: διὰ νὰ μένωσι πάντοτε μὲ τὰ φοιτητικά των ἔτη.

Α. Π. Κουρτίδης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ Κυρία Π* ἀκούσασα τὴν νύκτα ἀσυνήθη ἦχον ἐν τῇ οἰκίᾳ ἠρώτα τὸ πρωῒ τὴν ὑπηρέτριάν της μήπως συνειθίζει νὰ ῥοχαλίζῃ ἐνῷ κοιμᾶται.

— Κυρία, λέγει ἀφελῶς αὐτή, δὲν ἔμεινα ποτὲ πολλὴ ὥρα ἄϋπνη, γιὰ νὰ παρατηρήσω ἂν ῥοχαλίζω.

* * *

Ἐρωτικὴ τρυφερότης.

— Σοῦ λέγω, Ἀννίκα, πῶς ἂν ἐπιμένῃς νὰ μὴ μ' ἀγαπᾷς, θὰ πάω νὰ σκοτωθῶ.

— Καλά, Νικολάκη· ἅμα μοῦ δώσῃς λοιπὸν αὐτὸ τὸ δεῖγμα τῆς ἀγάπης σου, σοῦ ὑπόσχομαι νὰ πιστεύσω τότε πῶς μ' ἀγαπᾷς.

* * *

Μὴ ζήτει ποτὲ ἐκδούλευσιν παρ' ἀνθρώπου ὅστις δὲν ἔχει ἀκόμη γευματίσει.

* * *

Ἄκρον ἄωτον καλοῦ στομάχου: Νὰ χωνεύῃ... προσβολάς.

Digitized by Google

*
* *

Προχθὲς ὁ κ. Μ* ἀναβαίνει παρά τινι ὀδοντοϊατρῷ τῆς πόλεως ἵνα τοῦ ἀποσπάσῃ τραπεζίτην, ὁ ὁποῖος τὸν κατεβασάνιζε Τῆς ἐγχειρίσεως περατωθείσης, ὁ Μ* ἀποθέτει ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸν ἐξαχθέντα ὀδόντα καὶ λαμβάνει τὸν πῖλόν του.

— **Pardon**, λέγει μειδιῶν γλυκερῶς ὁ ὀδοντοϊατρός, ἐκάμετε λάθος.

— Ὄχι, καθόλου δὲν ἔκαμα λάθος. Πρὸ δύο μηνῶν μοῦ 'πῆρες εἴκοσι φράγκα γιὰ νὰ μοῦ βουλώσῃς μὲ χρυσάφι αὐτὸ τὸ ἴδιο 'δόντι. Ἀφοῦ διὰ τὸ 'βγάλσιμο παίρνεις μόνο δέκα φράγκα, θὰ ἔχῃς βέβαια βαλμένο τόσο χρυσάφι μέσα εἰς τὸ 'δόντι γιὰ νὰ πληρωθῇς τώρα.

* *
*

Ἡ σύζυγος πρὸς τὸν σύζυγον :

— Τῇ ἀληθείᾳ, φίλε μου, δὲν 'μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς αὐτὸ τὸ παιδὶ εἶνε τόσω δύστροπον· ἀπὸ 'μένα βέβαια δὲν 'πῆρε τόση κακία...

— Ὢ! βεβαίως ὄχι· γιατὶ δὲν βλέπω καθόλου νὰ ὠλιγόστευσε ἡ δική σου.

*
* *

Εἷς φύλαξ τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου συλλαμβάνει μικρὸν κλέπτην καθ' ἣν στιγμὴν ἀπέκοπτεν ἀπὸ δένδρου ὡραῖον πορτοκάλλιον.

— Ἔ, σύ! τί κάνεις αὐτοῦ; τώρα νὰ σοῦ δείξω 'γώ!

— Μπάρμπα, λέγει ὁ ἔνοχος, ζητῶ νὰ βάλω 'ς τὴν θέσι του αὐτὸ τὸ πορτοκάλλι ποῦ ἦταν πεσμένο κάτω.

*
* *

Κατηγόρουν ἕνα βουλευτὴν ὅτι ἀλλάσσει κόμμα συχνὰ ὡς ἀνεμοδείκτης.

— Ἀμ' τί σοῦ φταίει ὁ ἀνεμοδείκτης; ἀπήντησεν ἀπαθῶς ὁ φίλος· τὸ σφάλμα εἶνε τοῦ ἀνέμου ποῦ φυσᾷ!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ προσποίησις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ λυχνία φωτίζουσα τὰ ἐλαττώματά μας.

Ὁ ἄσωτος κλέπτει τοὺς κληρονόμους του, ὁ φιλάργυρος κλέπτει ἑαυτόν.

Ὁ ἄνθρωπος οὐδένα ἄλλον ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς διώκτην δεινότερον ἑαυτοῦ. Οὐδεὶς ἄλλος παρέχει ἡμῖν τοσαύτην λύπην ὅσην ἡμεῖς αὐτοὶ διὰ τῶν μωρῶν κλίσεών μας, διὰ τῶν κεκρυμμένων κακιῶν μας καὶ τῶν ἐλαττωμάτων μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

*** Κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ διατριβήν του ὁ τῆς Ζουλουλάνδης ἔκπτωτος βασιλεὺς Σετιβάγιος ἠρωτήθη ὑπό τινος πῶς εὑρίσκει τὰς Ἀγγλίδας.

— Εἶνε ἀλήθεια πῶς εἶνε κομψαί, εἶπεν· ἀλλ' οὐδέποτε ἐπὶ ζωῆς μου θ' ἀγαπήσω γυναῖκα ὁποῦ ἔχει τόσῳ λευκὸν τὸ δέρμα καὶ τόσῳ λείας τὰς τρίχας.

*** Ἐδημοσιεύθη πρό τινος ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ εἰκοστὴ ὀγδόη ἐτησία στατιστικὴ τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων. Ἐκ ταύτης μανθάνομεν ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Ἀγγλία εἶνε τὸ ἔθνος, ὅπερ γράφει τὰς περισσοτέρας ἐπιστολάς. Ἀλλὰ συγχρόνως μανθάνομεν ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε τὸ ἔθνος τὸ περισσοτέρους ἀριθμοῦν ἀφηρημένους καὶ ἰδιοτρόπους.

Οὕτω καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος πολυάριθμοι εἰσὶν αἱ ἀλλόκοτοι ἢ ἀτελεῖς ἀποστολαί. Εἷς ἐπὶ παραδείγματι, ἔρριψεν εἰς γραμματοκιβώτιόν τι τραπεζικὸν γραμμάτιον 5 λιρῶν στερλινῶν, χωρὶς νὰ περικλείσῃ αὐτὸ εἰς φάκελλον. Ἁπλῶς μόνον εἶχεν εἰς δύο μέρη διπλώσει τὸ γραμμάτιον, ἐφ' οὗ εἶχε κολλήσει τὸ γραμματόσημον καὶ ἐγγράψει τὴν πρὸς ἣν ἐστέλλετο διεύθυνσιν, ὅπου καὶ ἀσφαλῶς ἔφθασεν πρὸς μέγαν ἔπαινον τῶν ἄγγλων ταχυδρόμων. Αἱ δὲ εὑρεθεῖσαι ἐν τοῖς γραμματοκιβωτίοις ἐπιστολαὶ αἱ ἄνευ οὐδεμιᾶς διευθύνσεως, ἀνέρχονται εἰς 26.750!

*** Σοφός τις Ἀμερικανὸς προσεπάθησε διὰ τῆς θεωρίας τοῦ Δάρβιν νὰ ἐξηγήσῃ τὸν λόγον δι' ὃν αἱ Παρισιναὶ βαδίζουσι χαριέστερα καὶ λιγυρότερα ἢ αἱ λοιπαὶ γυναῖκες.

Βεβαίως τοῦτο συμβαίνει διότι φέρουσιν ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων των ὑψηλὰ *τακούνια*, ἀλλ' ἰδοὺ διατὶ γίνεται χρῆσις τούτων.

Ἀπὸ τῆς θεμελιώσεώς των, κατὰ τὸν σοφὸν Ἀμερικανόν, οἱ Παρίσιοι ἦσαν πόλις κακῶς λιθοστρωμένη, ὥστε ὁ πηλὸς διαρκῶς ἐν αὐτῇ ὑπῆρχε.

Αἱ Παρισιναί, αἵτινες ὑπερβολικῶς ἀποτροπιάζονται τὸν τοῦ πηλοῦ ῥύπον, ἀπέκτησαν ἐξ ἀνάγκης τὴν ἕξιν τοῦ νὰ βαδίζωσιν ἐπὶ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν αὐτῶν.

Ἐκ τούτου δὲ οἱ πόδες των ἔλαβον τοιοῦτον σχῆμα, ὥστε ἐνῷ οἱ δάκτυλοι πατοῦσι τὴν γῆν, αἱ πτέρναι δὲν θίγουσιν ταύτην, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο τὰ μὲ ὑψηλὰ *τακούνια* ὑποδήματα καθίστανται ἀπαραίτητα εἰς τὰς Παρισινάς, εἰς ἃς δίδουσι τοσαύτην χάριν κατὰ τὸ βάδισμα, ὥστε μάτην αἱ λοιπαὶ γυναῖκες κοπιῶσι νὰ μιμηθῶσιν αὐτάς.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἡ ἀναπνοὴ ἀέρος ὑγιεινοῦ καὶ καθαροῦ εἶνε διὰ τὴν ὕπαρξιν ἡμῶν θρεπτικὴ λειτουργία τόσον ἀναγκαία ὅσον τὸ τρώγειν καὶ πίνειν. Εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι ἀὴρ ὑγιεινὸς καὶ καθαρὸς ἀποτελεῖ τὸ ἄριστον μέσον πρὸς συντήρησιν καὶ ἐνδυνάμωσιν τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὡς βέβαιον εἶνε ὅτι ἀὴρ πεπωρισμένος καὶ μεμολυσμένος ἐνεργεῖ ἐφ' ἡμῶν ὡς δηλητήριον ὀξὺ καὶ θανατηφόρον. (*Οὔφελάνδος, Μακροβιωτική*).

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 353 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ΄ | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.– Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. | 3 Ὀκτωβρίου 1882

Δημοσιεύομεν σήμερον, ὡς ὑπεσχέθημεν ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ, τινὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς μεταφράσεως τῆς «Ἰλιάδος» τῆς γινομένης ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Παράσχου. Τὰ τεμάχια ταῦτα παρέδωκεν ἡμῖν ἡ εὐμένεια τοῦ μεταφραστοῦ ἀνεπεξέργαστα ἔτι, ὡς ἐξῆλθον κατὰ πρῶτον ἐκ τοῦ καλάμου αὐτοῦ, διότι προβαίνων μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ ἔργον, ἐπιφυλάσσεται νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν μετάφρασιν κατόπιν· ἐλήφθησαν δὲ, ὡς θέλει ἴδει ὁ ἀναγνώστης, ἐκ διαφόρων ῥαψῳδιῶν, ὅπως ἐν τῇ ποικιλίᾳ ταύτῃ τῶν θεμάτων δοθῇ πλήρης ὁπωσοῦν ἰδέα τοῦ τρόπου τῆς μεταφράσεως καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἔχει ἐγκύψει ὁ δημοφιλὴς ποιητής. Περιττὸν νομίζομεν νὰ ἐκφέρωμεν ἡμεῖς οἱανδήποτε κρίσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἀφίνομεν εἰς πάντα ἔχοντα τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ, ἀφοῦ ἀναγνώσῃ τὰ παρατιθέμενα τεμάχια, νὰ εἴπῃ ἐὰν τὰ θεῖα ἔπη τοῦ Ὁμήρου δὲν ηὐμοίρησαν νὰ εὕρωσιν ἑρμηνέα ἄξιον νὰ καταστήσῃ καταληπτὰ τὰ ἀμίμητα αὐτῶν κάλλη εἰς τὸ σημερινὸν ἑλληνικὸν ἔθνος· τοῦτο μόνον δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ κ. Παράσχου ὁ ἀναγνώστης δὲν ἔχει πρὸ αὐτοῦ ἄψυχόν τινα μεταγλώττισιν τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου εἰς τὸ νέον ἰδίωμα, ἀλλ᾽ αἰσθάνεται ζωντανὸν τὸ πνεῦμα τοῦ Ὁμήρου μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ γλῶσσαν, μὲ τὴν ἀπαράμιλλον χάριν. Τὸ καθ᾽ ἡμᾶς, συγχαίροντες τὸν μεταφραστὴν ἐπὶ τῇ ἐπιβολῇ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐξαιρέτῳ ἐπιτυχίᾳ, ἐνθαρρύνομεν αὐτὸν εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου ὃ ἀνέλαβε, νομίζοντες ὅτι μεγίστην διὰ τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ θέλει προσφέρει ὑπηρεσίαν εἰς τὸ Ἔθνος, ὅπερ θὰ δύναται τοῦ λοιποῦ, χάρις εἰς αὐτὸν, νὰ ἐντρυφᾷ εἰς τὰ ἀθάνατα ἔπη τοῦ κορυφαίου ποιητοῦ τῆς ἀνθρωπότητος.

Σ. τ. Δ.

ΙΛΙΑΔΟΣ

Μετάφρασις ὑπὸ Γεωργίου Παράσχου.

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Α΄.

Μῆνις.

. . . .

Καὶ ὑποβλέψας ὁ ταχὺς τὸν εἶπεν Ἀχιλλεύς·
«Φεῦ, ἐνδυμένε σιδηρᾶν ἀναίδειαν, δολόφρον!
»Πῶς θέλεις εἰς τοὺς λόγους σου οἱ Ἀχαιοὶ νὰ κλίνουν,
»Καὶ εἰς ἐνέδρας νὰ πετοῦν ἢ συμπλοκὰς ν᾽ ἀνοίγουν;
»Ἐγὼ διὰ τοὺς αἰχμητὰς δὲν ἦλθα Τρωαδίτας
»Νὰ χύνω αἷμα καὶ χολὴν, διότι δὲν μὲ πταίουν.
»Δὲν ἥρπασαν τοὺς βόας μου αὐτοὶ, οὐδὲ τοὺς ἵππους,
»Οὐδ᾽ εἰς τὴν εὔανδρον ποτὲ, καλλίκαρπόν μου Φθίαν
»Ἐχάλασαν τὰς κτήσεις μου· διότι μᾶς χωρίζουν
»Ὄρη ἐν μέσῳ σκιερὰ καὶ θάλασσα βοῶσα.
»Πλὴν σὲ ἠκολουθήσαμεν ἐδῶ, τοῦ Μενελάου
»Καὶ Σοῦ τὴν ὕβριν πλύνοντες εἰς αἷμα, σκυλοπρόσωπε·
»Αὐτὰ, οὐδὲ τὰ σκέπτεσαι, οὐδ᾽ ἐνθυμεῖσαι κἄν.
»Καὶ τώρα, σὺ τὸ γέρας μου ἐπαπειλεῖς ν᾽ ἁρπάσῃς,
»Μόχθου καρπὸν, ὃ μ᾽ ἔδωσαν τῶν Ἀχαιῶν οἱ παῖδες!
»Ποτὲ δὲν ἔχω ἴσον σου μερίδιον, ὁπόταν
»Πλουσίαν πόλιν τῶν ἐχθρῶν οἱ Ἀχαιοὶ πορθήσουν·
»Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῶν μαχῶν, τὸ κῦμα τοῦ πολέμου
»Διέπ᾽ ἡ χείρ μου· κ᾽ ἡ στιγμὴ τῆς ἀμοιβῆς ὡς φθάσῃ,
»Τὸ πᾶν σὺ ἔχεις, καὶ μικρὸν ἐγὼ λαμβάνων μέρος,
»Ἀρκοῦμαι, κ᾽ εἰς τὰ πλοῖά μου ἀνάπαυσιν ζητῶ.
»Εἰς Φθίαν τώρα—καὶ πολὺ καλλίτερον μὲ εἶναι—
»Μὲ τὰ καμπύλα πλοῖά μου περῶ, καὶ δὲν πιστεύω,
»Ἐδῶ σὺ φθίνων, τρόπαια καὶ πλοῦτη νὰ σωρεύσῃς.»
Καὶ τῶν ἀνδρῶν ὁ βασιλεὺς τὸν εἶπεν Ἀγαμέμνων·
»Φεῦγε, ἂν ἔχῃς ὄρεξιν, οὐδὲ σὲ ἱκετεύω

Digitized by Google

»'Εδῶ νὰ μείνῃς δι' ἐμέ· νὰ μὲ τιμήσουν ἔχω
»'Εδῶ καὶ ἄλλους, μάλιστα τὸν βουληφόρον Δία!
»Μὲ εἶσαι μισητότερος τῶν βασιλέων ὅλων·
»Τροφὴν σου ἔχεις ἔριδας, καὶ πόλεμον καὶ μάχας·
»Κι' ἂν ἦσαι τόσον κραταιὸς, εἶν' ἐκ θεοῦ τὸ δῶρον.
»Ὕπαγε μὲ τὰ πλοιά σου νὰ βασιλεύῃς τώρα
»Τῶν Μυρμιδόνων· διὰ σὲ διόλου δὲν φροντίζω,
»Οὐδὲ ψηφῶ τὴν ἔχθραν σου· καὶ μάλιστα προσθέτω:
»Ὡς ὁ 'Απόλλων ἀφαιρεῖ ἐμὲ τὴν Χρυσηΐδα,
»Μὲ πλοῖον καὶ συντρόφους μου βεβαίως θὰ τὴν στείλω·
»'Αλλ' ἀντ' ἐκείνης τὴν καλὴν λαμβάνω Βρισηΐδα,
»Εἰς τὴν σκηνὴν ἐλθὼν, ἐγὼ, τὸ γέρας σου, νὰ μάθῃς
»'Οπόσον εἶμ' ἀνώτερος ἐδῶ, καὶ τρέμῃ ὅστις
»Τολμᾷ ἐξ ἴσου νὰ λαλῇ καὶ γείνῃ ὅμοιός μου.»

Εἶπε, κι' ὁ ἥρως ἄχνισεν ἐκ πόνου, κ' ἡ ψυχή του
'Σ τὰ στήθη τὰ δασύτριχα διττῶς ἐστροβιλίσθη·
Ἢ τὴν ὀξεῖαν μάχαιραν ἐκ τοῦ μηροῦ νὰ σύρῃ,
'Αναστατώσῃ τοὺς λοιποὺς καὶ σφάξῃ τὸν 'Ατρείδην,
Ἢ νὰ κρατήσῃ τὴν ὁρμὴν καὶ σβύσῃ τὸν θυμόν του.
'Ενῷ αὐτὰ εἰς τὴν ψυχὴν συνέστρεφε, καὶ ἤδη
Τὸ μέγα ξίφος ἔσυρεν,—ἡ 'Αθηνᾶ κατέβη
'Εξ οὐρανοῦ· τὴν ἔστειλεν ἡ Ἥρα ἡ λευκόχειρ,
Ὁμοίαν ἔχουσα στοργὴν καὶ πόνον εἰς τοὺς δύω.
'Εστάθη, τὸν ἐκράτησεν ἐκ τῆς ξανθῆς του κόμης,
Παρὰ τοὺς ὤμους, εἰς αὐτὸν καὶ μόνον φαινομένη.
'Εσκίρτησεν ὁ 'Αχιλλεὺς, καὶ στρέφων, εἶδεν αἴφνης
Τὴν 'Αθηνᾶν· ἐξήστραπτεν ἡ φοβερά της ὄψις!

. . . .

'Απόδοσις Χρυσηΐδος.

Ὁ δὲ 'Ατρείδης ἔσυρε πλοῖον γοργὸν, κ' ἐπάνω
Εἴκοσι ναύτας ἐκλεκτοὺς ἀνέβασεν, ἐπάνω
Τὴν ἑκατόμβην τοῦ θεοῦ, ἐπάνω τελευταῖον
Τὴν Χρυσηΐδα· ἡγεμὼν ὁ 'Οδυσσεὺς ἀνέβη.
Αὐτοὶ μὲν τὴν ἀφρόχυτον διέσχιζαν ὁδόν·
Ὁ δὲ 'Ατρείδης ν' ἁγνισθοῦν ἐπρόσταξε τὰ πλήθη,
Καὶ ὅλ' εἰς κύματος λουτρὰ ἐξέπλυναν τὸν σῶμα·
'Επρόσφεραν δ' εἰς τὸν Θεὸν τελείαν ἑκατόμβην
Αἰγῶν καὶ ταύρων ἀντικρὺ τῆς ἀχανοῦς θαλάσσης,
Καὶ στρεφομέν' εἰς τὸν καπνὸν οὐράνιζεν ἡ κνίσσα.

. . . .

Ὁ 'Οδυσσεὺς ἐν τούτοις
Εἰς Χρύσην ἦλθε, τοῦ θεοῦ τὴν ἑκατόμβην φέρων.
Ὡς ἦλθον οὕτ' εἰς τὸν βαθὺν λιμένα, τὰ ἱστία
Συνέστειλαν τὰ πτερωτὰ,
Καὶ εἰς τοῦ πλοίου τὸ πλευρὸν τ' ἀπέθεσαν· τὸν μέγαν
Συγχρόνως ἔκλιναν ἱστὸν παρὰ τὴν ἱστοθήκην,
Τὰ δυνατά του λύσαντες ἐξάρτια, καὶ οὕτω
Εἰς τὴν ἀκτὴν τοὺς ἔφεραν γοργὰ κωπηλατήματα.
Ἔξω ἐῤῥίφθ' ἡ ἄγκυρα, κ' ἐδέθησαν οἱ κάλοι·
Ἔξω κ' ἐκεῖν' εἰς τὴν ἀκτὴν ἐβγῆκαν τῆς θαλάσσης·
Ἔξω τοῦ Φοίβου ἔφεραν συγχρόνως τὴν θυσίαν·
Ἔξω ἀκόμη κ' ἡ καλὴ ἀπέβη Χρυσηΐς.

Digitized by Google

'Εκ τοῦ Β'.

Ὄνειρος.

[Εἰκὼν Θερσίτου].

Ἦτον ἀλλοίθωρος, χωλὸς τὸν πόδα· κυρτωμένοι
Οἱ ὦμοι, πρὸς τὸ στῆθός του ἐχώνοντο· προμήκης
Ἡ κεφαλή του, τρίχωσιν ἐσκόρπιζ' ἀραιάν.
Εἰς τὸν Πηλείδην ἔχθιστος καὶ εἰς τὸν Ὀδυσσέα
Πρὸ πάντων ἦτο· κατ' αὐτῶν ἐμαίνετο· καὶ τώρα
Μ' ἀγρίας ὕβρεις καὶ κραυγὰς ὑλάκτει τὸν Ἀτρείδην.
. . . .

Παράταξις.

Ὅλοι ἐκεῖν' οἱ βασιλεῖς διήρχοντο κοσμοῦντες
Τὰ πλήθ' εἰς γένη καὶ φυλάς,
Ἡ δὲ Γλαυκῶπις μ' ἄφθαρτον, βαρύτιμον, εὐρεῖαν
Αἰγίδα, ὅθεν παμπληθεῖς
Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀνέμιζον κροσσοὶ περιχυμένοι,
Καθένας ἑκατὸν βοῶν, ὁλόχρυσοι, πλεκτοί.
Μ' αὐτὴν ὁρμῶσα, ἔσχιζε τῶν Ἀχαιῶν τὰ πλήθη
Κ' εἰς μάχην τὰ παρώτρυνε· σεισμὸς εἰς τὰς καρδίας
Ἠγέρθη . . . .
Ὡς ὅτε πῦρ ἀκάθεκτον πλατάνους κατατρώγει
Εἰς ὕψος ὄρους, καὶ μακρὰν ἡ λαμπηδών του φθάνει·
Τοιαύτ' εἰς κάθε βῆμά των, ὁπλολαμπής, μεγάλη,
Ἐπήδα λάμψις, φθάνουσα τὰ ὕψη τοὐρανοῦ.
Ὡς δ' ὅταν εἰς τὸν Ἄσιον προχύνονται λειμῶνα
Γεράνων πλῆθος, ἢ χηνῶν ἢ κύκνων ὑψαυχένων,
Κ' εἰς τοῦ Καΰστρου τὰ νερὰ καὶ εἰς τὴν πέριξ χλόην
Ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὴν πτέρυγα περιχαρεῖς ἁπλόνουν,
Ἢ καταβαίνουν μὲ κλαγγὴν καὶ ὁ λειμὼν βογγᾷ·
Οὕτω κ' ἐκείνων αἱ φυλαὶ ἀπὸ σκηνὰς καὶ πλοῖα
Πρὸς τοῦ Σκαμάνδρου ἔῤῥεον τὰ ῥεύματα, κι' ὁ τόπος
Ἀντήχ' εἰς τὴν ποδοβολὴν ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ ἵππων.
Κ' εἰς τοῦ Σκαμάνδρου ἔστησαν τὸν εὐανθῆ λειμῶνα
Πυκνοὶ ὡς φύλλα, ὡς ἀνθῶν ἐαρινὴ πλημμύρα.
Ὡς δ' ὅταν μυῖαι παμπληθεῖς ὡς σύννεφον πετῶσαι,
Εἰς τοῦ ποιμένος τὸν σταθμὸν ἀθρόαι συνωθοῦνται,
Ὅταν εἰς ὥραν ἔαρος τὸ γάλα πλημμυρεῖ·
Τόσοι καὶ τόσ' οἱ Ἀχαιοὶ σκιρτοῦν οἱ καλλιχαῖται
Εἰς τὸ πεδίον, αἵματα καὶ πόλεμον διψῶντες.
Κι' ὡς ὅταν πολυσκόρπιστα αἰγῶν χωρίζουν πλήθη
Ποιμένες, ὅταν εἰς βοσκὴν ὁμοῦ συγχωνευθοῦν·
Οὕτω κ' ἐκείνους χωριστὰ παρέτασσον εἰς μάχην
Οἱ ἀριστεῖς, κ' ἐν μέσῳ των ὁ μέγας Ἀγαμέμνων
Ἐπέρα, Ζεὺς Ὀλύμπιος τὴν ὄψιν καὶ τὸ βλέμμα,
Ἄρης τὴν ζώνην, Ποσειδῶν τὸ στέρνον τὸ πλατύ.

'Εκ τοῦ Δ'

Ἐπιπώλησις.

[Εἰκόνες μάχης].

. . . .

Ἐμάνισεν ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν σύντροφον πονέσας,
Κ' εἰς τοὺς προμάχους μ' ἅρματα πετᾷ λαμποκοποῦντα·
Στέκετ' ἐγγύς, καὶ φαεινὸν ἀκόντισε τὸ δόρυ,
Τριγύρω βλέψας· ἔντρομοι ἐσκόρπισαν οἱ Τρῶες
Εἰς τὸν ἀκοντισμὸν αὐτοῦ· — δὲν ἔῤῥιψε ματαίως,

Digitized by Google

'Αλλὰ τὸν Δημοκόωντα, τὸν νόθον τοῦ Πριάμου,
'Απὸ τὴν Ἄβυδον, ἐκεῖ, ἐκτύπησεν ἐλθόντα.
Αὐτὸν ὁ ἥρως, χολωθείς, ἐλόγχισ' ἐν τῷ μέσῳ
Τοῦ μήνιγγος· ἐπέρασε τὸν κρόταφον τὸν ἄλλον
'Απ' ἀντικρὺ, κ' ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμούς του σκότος·
Κ' ἐδούπησε κ' ἐβρόντησαν ἐπάνω του τὰ ὅπλα.
'Υποχωροῦν οἱ πρόμαχοι, ὑποχωρεῖ ὁ Ἕκτωρ,
Κ' ἐβόησαν οἱ 'Αχαιοὶ καὶ τοὺς νεκροὺς ἐπῆραν.

. . . .

'Η μοῖρα τότ' ἐκράτησε τὸν δρόμον τοῦ Διώρους·
Μὲ λίθον κατὰ τὰ σφυρὰ τῆς κνήμης ἐσαρώθη
Τῆς δεξιᾶς· τὸν ἔπληξεν ὁ Πείρως Ἰμβρασίδης,
'Ο πολεμάρχης τῶν Θρᾳκῶν, ἐλθὼν ἀπὸ τὴν Αἶνον.
Τοὺς δύω τένοντας ὁμοῦ μὲ τὰ ὀστᾶ ὁ λίθος
'Ο φοβερὸς συνέθλασε, καὶ ὕπτιος ἐρρίφθη
'Επὶ τῆς γῆς, τὰς χεῖράς του εἰς τοὺς συντρόφους τείνων
Καὶ ξεψυχῶν· ἐπέδραμεν ὁ Πείρως, καὶ τὸ δόρυ
'Σ τὸν ὀμφαλόν του ὤθησε· τὰ ἔντερά του κάτω
'Εχύθησαν, κ' ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμούς του σκότος.
Αὐτὸν, ἐνῷ ἐπήρχετο, ἐκτύπησεν ὁ Θόας
Εἰς τὸν μαστὸν, κ' ἐκάρφωσε τὸν πνεύμονα τὸ δόρυ·
Πετᾷ ἐπάνω του, τραβᾷ τὸ πορφυρίζον ἔγχος
'Απὸ τὰ στέρνα, κ' ἔσυρε τὴν μάχαιραν· μ' ἐκείνην
Εἰς τὴν γαστέρα τὸν κτυπᾷ καὶ ἄπνουν τὸν ἀφίνει.
'Αλλὰ δὲν τὸν ἐγύμνωσε· τὸν ἔζωσαν τριγύρω,
Μακρὰ κινοῦντες δόρατα οἱ ἀκροχαῖται Θρᾷκες·
Καὶ μολονότι θαυμαστὸν καὶ ἄλκιμον καὶ μέγαν,
Τὸν ὤθησαν, καὶ δονηθεὶς ἐστράφ' εἰς τὰ ὀπίσω.
Οὕτω λοιπὸν, παράπλευροι, ἐκτάδην εἰς τὸ χῶμα,
Τῶν χαλκοφόρων 'Επειῶν καὶ τῶν Θρᾳκῶν οἱ πρῶτοι
Κατέπεσαν· περὶ αὐτοὺς σωρὸς νεκρῶν ὑψοῦτο!

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 612.

ΙϚ'

Νὺξ φοβερά.

'Επὶ ἓν τέταρτον σχεδὸν τῆς ὥρας ἀγόμενοι ἐκ τοῦ μηχανικοῦ ἐκείνου ἐνστίκτου, ὑφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐξεγειρόμενοι παλαίουσι κατὰ τῶν ἀπειλούντων τὴν ζωὴν αὐτῶν κινδύνων, ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἔπλεον χωρὶς ν' ἀνταλλάξωσι λέξιν. Οἱ λογισμοὶ διεδέχοντο ἀλλήλους ταχέως, ἀδιαλείπτως ἐν τῷ νῷ τοῦ μηχανικοῦ, κατὰ παράδοξον δὲ φαινόμενον, ἀντὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ νὰ προσέχῃ ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὸν παρόντα κίνδυνον, παρεφέρετο ἀπεναντίας ὑπὸ τῆς φαντασίας εἰς τὸ παρελθόν. 'Επανέβλεπεν ἐγγὺς αὐτοῦ τὴν μητέρα του, εἶτα ἐφαντάζετο ἑαυτὸν ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ Λυκείου τῆς ἁγίας Βαρβάρας, καθήμενον παρὰ τὸν Βοαζολήν. Αἱ λῦπαι, αἱ ἡδοναί, τὰ ἐλάχιστα ἐπεισόδια τοῦ ἁπλοῦ, ἠρέμου, ἐργατικοῦ αὐτοῦ βίου παρήλαυνον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὡς ἂν ἦσαν ταῦτα πάντα τῆς χθὲς γεγονότα. 'Ενεθυμήθη τὴν ἀπαισίαν ἑσπέραν, καθ' ἣν ἀφέθη νὰ πλανηθῇ ὑπὸ τοῦ φίλου του, ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐψιθύρισε·

— Τεράστιον, ναί, τεράστιον!

'Η θλιβερὰ καὶ ἀμείλικτος πραγματικότης ἐπανήγαγε τὸν Πινσὼν εἰς τὸ παρὸν, καὶ τὰ ὄμματα αὐτοῦ ἐστράφησαν ἀνήσυχα πέριξ. Πανταχόθεν ἐφαίνετο ἡ γῆ, ἤτοι αἱ νησῖδες ἢ σκόπελοι ἐφ' ὧν ἐξέσπων τὰ κύματα, ὁ πλησιέστερος δὲ τῶν σκοπέλων τούτων ἔκειτο πρὸς ἀριστερὰν εἰς δέκα τοὐλάχιστον χιλιομέτρων ἀπόστασιν. Εἰς τοῦτον ἐξ ἀνάγκης ὤφειλον νὰ φθάσωσιν, ἂν ἐπόθουν τὴν ζωήν.

Σάλος ἰσχυρὸς κατεῖχε τὴν θάλασσαν, ἄνευ ἀνέμου. Τὰ μεγάλα κύματα ἐσχημάτιζοντο ἠρέμα καὶ ἀβιάστως, ὑψοῦντο, κατήρχοντο ἀθορύβως ὡς ἂν ἦσαν ἀποτέλεσμα ἀναπνοῆς. Λάροι ἐπιστρέφοντες πρὸς τὰς ῥωγμὰς τῶν βράχων, αἵτινες ἐχρησίμευον αὐτοῖς ὡς φωλεαί, ἵσταντο πρὸς στιγμὴν ὑπεράνω τῶν δύο κολυμβητῶν, περιΐπταντο ἐν τῷ αἰθέρι καὶ ἀπήρχοντο ἀφιέντες τὴν βραχνὴν αὐτῶν κλαγγήν, ἣν οἱ ναυτικοὶ παραβάλλουσι πρὸς τὴν πένθιμον ἀνακραυγὴν ἀνθρώπου πνιγομένου.

'Ο Πινσὼν ἐστράφη πρὸς τὸν σύντροφόν του· τὸ παιδίον κρατούμενον ἐκ τοῦ σωσιβίου ἔπλεε μετ' εὐκολίας καὶ ἀπαθείας.

— Χωρὶς αὐτὸ τὸ παιδί, ἐσκέφθη ὁ μηχανι-

Digitized by Google

κός, θὰ ἦμην νεκρὸς τώρα, καὶ χωρὶς τὸν μεγάλον αὐτοῦ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸν Ῥοβινσῶνα, δὲν θὰ ἐσκέπτετο ἀμέσως νὰ μοῦ πετάξῃ ἀπὸ τὸ πλοῖον τὸ σωσίβιον, τὸ ὁποῖον μᾶς εἶνε τόσον πολύτιμον αὐτὴν τὴν στιγμήν. Καὶ οὕτω αἱ ὅλως διόλου παιδικαὶ φροντίδες τοῦ μικροῦ αὐτοῦ, διὰ τὰς ὁποίας ἐγελοῦσα τὸ πρωΐ, ἔγειναν αἰτία νὰ σωθῶ! Θάρρος! πρέπει νὰ γλυτώσωμεν ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν θέσιν, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, τοὐλάχιστον διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ διηγηθῶ εἰς τὸν Βοαζολὴν τί συμφορὰς μᾶς ἐπροξένησεν.

Καὶ ὁ Πινσῶν ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν εἰς ἔνδειξιν αἰφνιδίου ἀποφάσεως καὶ ἐνεργείας.

— Πλέε ἡσυχώτερα, μικρέ, εἶπε πρὸς τὸν Ζωηρόν· μὲ αὐτὸ τὸ στήριγμα, τὸ ὁποῖον χρεωστοῦμεν εἰς τὴν ἀγχίνοιάν σου, ἠμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν χωρὶς νὰ κουρασθῶμεν πολύ, διότι ἔχομεν ἀνάγκην νὰ διατηρήσωμεν τὰς δυνάμεις μας. Τώρα κάθησε ἐσὺ ἐπάνω εἰς τὸ σωσίβιον καὶ ἐγὼ τὸ σπρώχνω εἰς τὴν ξηράν. Ὅταν κουρασθῶ, τότε λαμβάνω τὴν θέσιν σου καὶ σπρώχνεις ἐσύ.

Τὸ σωσίβιον ἦτο κύκλος ἐκ φελλοῦ ἔχων δύο περίπου μέτρων διάμετρον, περιβαλλόμενος ὑπὸ ἰσχυροῦ πανίου, ἀφ' οὗ ἐξήρτηντο πανταχόθεν σχοινία ἐπιπλέοντα. Ὁ Ζωηρὸς ἀνερριχήθη ἐπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Πινσῶν νηχόμενος μετ' ἀταραξίας, κύριος ὢν ἑαυτοῦ, ὤθει πρὸς τὰ πρόσω τὸ αὐτοσχέδιον ἀκάτιον.

— Ἐκεῖθεν, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς δεικνύων πρὸς ἀνατολάς, εὑρίσκεται τὸ μεγαλείτερον νησί.

— Πρόκειται νὰ φθάσωμεν εἰς ἕνα ὁποιονδήποτε, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός, καὶ τὸ σιμότερον αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶνε καὶ τὸ καλλίτερον.

Λάμψις ἀμυδρὰ ἔλαμπεν ἤδη ἔτι ἐν τῇ δύσει, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ καὶ αὕτη ἐσβέσθη καὶ ἡ νὺξ ἐξετάθη μελανὴ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Δὶς ἢ τρὶς ὁ Ζωηρὸς προέτεινε πρὸς τὸν σύντροφόν του νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του, ἀλλ' ὁ Πινσῶν ἀπεποιήθη. Μετὰ μίαν ὥραν ἐπὶ τέλους συγκατένευσε ν' ἀναπαυθῇ καὶ μετὰ μυρίας προφυλάξεις κατώρθωσε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ σωσιβίου.

Μεθ' ἡδονῆς ἀπεριγράπτου ὁ μηχανικὸς ἐξέτεινε τοὺς βραχίονας καὶ τὰς κνήμας αὐτοῦ ἐπὶ σώματος σχετικῶς στερεοῦ. Ἔσπευσε ν' ἀφέλῃ τὸ ναυτικὸν ἱμάτιον, ὅπερ ἔφερε, τοῦθ' ὅπερ εἶχε πράξει καὶ ὁ Ζωηρός, διότι ἐστενοχώρει αὐτόν. Ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ὠθῶν τὰ νέφη, καὶ ἡ ὠχρὰ τῶν ἀστέρων λάμψις κατέστη μετ' ὀλίγον ἀφανὴς τοῖς δύο ναυαγοῖς. Ποῦ ἐφέροντο ἆρά γε; Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ Πινσῶν ἔτεινε τὸ οὖς ἀκροώμενος καὶ προσπαθῶν νὰ διακρίνῃ ἦχον τινά, ἐνόμιζε δὲ τότε ὅτι ἤκουε τὰ κύματα θραυόμενα κατὰ τῶν σκοπέλων πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ τοῦτο πόσως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ κατ' ἀρχάς. Ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐσκέφθη περὶ τούτου, ἐπείσθη ἐπὶ τέλους ὅτι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ τε καὶ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ συντρόφου ἦσαν μάταιαι ἐπειδὴ ἴσως, ρεῦμά τι ἐκ τῶν πολλῶν ἐν τῷ Ὠκεανῷ ὑπαρχόντων, ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς τοῦ σημείου, πρὸς ὃ διηυθύνοντο, καὶ τοὺς παρέσυρε πρὸς ἄλλας ἀκτάς.

Τρεῖς ὧραι παρῆλθον, φανεῖσαι ἀτελεύτητοι πρὸς τοὺς ναυαγούς. Δὲν ἐκολύμβων πλέον καὶ ἐν τοσούτῳ τὸ σωσίβιον ἐκινεῖτο. Εἰ καὶ ἡ νὺξ ἦτο χλιαρά, ᾐσθάνοντο ἐν τούτοις ῥῖγος, μένοντες ἀκαταπαύστως βεβυθισμένοι ἐντὸς τοῦ ὕδατος, καὶ ἔτρεμον. Ἀνὰ πᾶν τέταρτον ὥρας διεδέχοντο ἀλλήλους ἐπὶ τοῦ σωσιβίου, ἀλλ' ὁ Πινσῶν τότε μόνον παρῄτει τὸ νήχεσθαι, ὅτε ᾐσθάνετο τοὺς βραχίονας ἀτόνους καὶ τὰς χεῖρας συστελλομένας.

Μυρίοι ἀπαίσιοι λογισμοὶ κατεῖχον τὸ πνεῦμα τοῦ μηχανικοῦ· ἀλλὰ τῶν προαισθημάτων τούτων ἀπέφευγε νὰ καταστήσῃ κοινωνὸν τὸν Ζωηρόν. Τὸ παιδίον εὐτυχῶς ἦτο ἐνεργητικοῦ χαρακτῆρος· ἄλλως τε χάρις τῇ ζωηρᾷ αὐτοῦ φαντασίᾳ καὶ τῇ φυσικῇ ἀφροντισίᾳ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐπίστευεν ἀκραδάντως ὅτι θ' ἀπεβιβάζετο εἰς ξηρὰν μετ' ὀλίγας στιγμάς. Ἓν μόνον πρᾶγμα ἐλύπει αὐτόν· ὁ ἄρτος ὃν ἔφερεν ἐντὸς τοῦ θυλακίου του ἐθρύπτετο καὶ τὰ φωσφόρια, μεθ' ὧν εἶχε φροντίσει νὰ προμηθευθῇ ἐβράχησαν καὶ ἐγένοντο ἀνωφελῆ.

— Πῶς θ' ἀνάψωμεν, φωτιά, ἔλεγεν, ἀφοῦ δὲν ἀνάπτουν τὰ σπίρτα;

— Θὰ τὰ ξηράνωμεν, ἂν ἔχωμεν τύχην νὰ ἴδωμεν πάλιν τὸν ἥλιον, ἀπήντησεν ὁ μηχανικὸς ὑποθάλπων τὴν ἀπάτην τοῦ παιδίου, ὅπως μὴ ἀποθαρρύνῃ αὐτό.

— Εἴμεθα λοιπὸν σύμφωνοι, ἐπανέλαβεν ὁ Ζωηρός· ἐσεῖς θὰ εἶσθε ὁ Ῥοβινσών, θὰ ἐπεθυμοῦσα νὰ ἤμουν ἐγὼ ὁ Ῥοβινσών, ἀλλὰ ἐσεῖς πρέπει νὰ ἐξουσιάζητε. Ἐγὼ θὰ εἶμαι Παρασκευᾶς, καὶ δὲν θὰ εἶμαι κακός· θὰ ἰδῆτε.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, παιδί μου.

— Θὰ εὕρωμεν καὶ ζῶα εἰς τὸ νησί μας· ἐγὼ θὰ τὰ περιποιοῦμαι καὶ θὰ τὰ ἡμερώσω. Ἡ θάλασσα δὲν θὰ βλάψῃ τὸ σιτάρι μου, ἀλήθεια;

— Ὄχι, μικρέ μου· θὰ τὸ ξηράνωμεν καὶ αὐτὸ ὡσὰν τὰ σπίρτα.

— Θὰ ἰδῆτε, ἐπανέλαβεν ὁ Ζωηρός, ὅτι δὲν θὰ εἴμεθα πάρα πολὺ δυστυχεῖς. Ὁ καϋμένος ὁ Ῥοβινσῶν ἐλυπεῖτο πρὸ πάντων διότι δὲν εἶχε κανένα νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ. Ἐμεῖς θὰ ὁμιλοῦμεν. Θὰ ἔχωμεν ἕνα σπίτι τὸ καλοκαῖρι καὶ ἕνα τὸν χειμῶνα· ἀντὶ διὰ ὄρνιθες θ' ἀναθρέψωμεν πουλιὰ τῆς θαλάσσας, ἔπειτα θὰ κυνηγοῦμεν.

— Βέβαια, παιδί μου.

— Θὰ στήσωμεν ἕνα κατάρτι, καὶ εἰς δέκα χρόνια, ἢ εἴκοσι, ὅταν θὰ ἔλθῃ κανένα πλοῖον νὰ μᾶς ἀνακαλύψῃ, θὰ ἔχῃς μία τόση γενειάδα! Θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφοῦ πωλήσωμεν τὸ νησί μας. Οὔφ! προσέθηκε τὸ παιδίον ἐπιστάσης τῆς σειρᾶς αὐτοῦ ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ σωσιβίου, ἐπεθύμουν νὰ φθάσωμεν τὸ γρηγορώτερον.

Digitized by Google

— Ὑπομονή, μικρέ μου.

— Θὰ ἔχωμεν κάτι τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ὁ Ῥοβινσών, εἶπεν ὁ Ζωηρός, πίπτων ἐκτάδην ἐπὶ τοῦ σωσιβίου.

— Τί; ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

— Δὲν εἶσθε μηχανικός; Ὅταν βαρυνθῶμεν νὰ μένωμεν εἰς τὸ νησί μας, κατασκευάζετε μίαν λέμβον καὶ πηγαίνωμεν εἰς τὸν Ἅγιον Θωμᾶν.

Ὁ Ζωηρὸς συνωμίλησεν ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν μετὰ τοῦ Πινσών· μετ' ὀλίγον ἤρξατο νὰ παρεμβάλῃ διαλείμματα μεταξὺ τῶν φράσεων αὐτοῦ, νὰ ψελλίζῃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐσίγησεν. Καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ καμάτου, ἀπεκοιμήθη.

Ὁ μηχανικὸς ἐπεκαλέσθη πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπὶ μίαν ὥραν ἔμεινε κρατούμενος ἀπὸ τοῦ σωσιβίου. Εἰκοσάκις, αἰσθανόμενος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐκλειπούσας, ἠθέλησε νὰ ἐξεγείρῃ τὸν Ζωηρόν, καὶ εἰκοσάκις, πλέων ῥωμαλέως, κατώρθωσε ν' ἀποδιώξῃ τὴν καταλαμβάνουσαν αὐτὸν νάρκην. Ἀνεσκίρτησέ ποτε νομίσας ὅτι ἤκουε τὸν κρότον τῆς μηχανῆς τοῦ *Φούλτωνος*. Ἠγέρθη ὅσον ἠδύνατο ἐπὶ τῶν κυμάτων, ἔτεινε τὸ οὖς, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἤκουσε εἰμὴ τὸν θλιβερὸν καὶ μονότονον ἦχον τῆς θαλάσσης, θραυομένης ἀπαύστως κατὰ τῶν μακρὰν κειμένων σκοπέλων.

— Ὁ ἄνθρωπος σκέπτεται καὶ ὁ Θεὸς χαλᾷ, ἐσκέφθη· εἴμεθα παίγνια ἀσθενῆ εἰς τὰς χεῖρας τῆς Προνοίας. Ἐγὼ ἐσυστηματοποίησα τὴν ζωήν μου εἰς τὴν Βατινιόλην, εἶχα συνάψει ἐνοικιαστήριον πολυετὲς μὲ τὸν οἰκοδεσπότην μου, διὰ νὰ ἠμπορῶ νὰ διαθέτω ὅπως θέλω τὸ σπίτι μου, ἐφρόντισα νὰ στρώσω ὅπως πρέπῃ τὸ πάτωμα καὶ τοὺς τοίχους, διὰ νὰ καταστήσω πλέον γλυκεῖαν καὶ θερμὴν τὴν φωλεάν μου, καὶ τώρα . . . πλέω μέσα εἰς τὸν Ὠκεανὸν στηριζόμενος ἐπάνω εἰς ἕνα οὐτιδανὸν κομμάτι φελλοῦ, τὸ ὁποῖον μὲ σέρνει, καὶ ἐγὼ δὲν εἰξεύρω ποῦ.

— Εὐχαριστῶ, φίλε μου· εἶσθε πολὺ ἀγαθός, ἐψιθύρισεν ὁ Ζωηρὸς ὀνειρευόμενος.

Ὁ Πινσὼν ἐθεώρησε τὸ παιδίον μετὰ στοργῆς.

— Ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἰδικήν μου στενοχωρίαν, ἐσκέφθη, ὁ Θεὸς θὰ σώσῃ αὐτὸ τὸ ἀθῶον.

— Good morning mother Pitch, (καλημέρα θεῖα-Πὶτς) ἐψιθύρισε τὸ παιδίον ἐκ νέου.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Πινσὼν ηὑρίσκετο ἐγγὺς τῆς τοῦ Ζωηροῦ· ὁ Πινσὼν ἠσπάσατο αὐτὴν τρυφερῶς.

— Θὰ σὲ σώσω κ' ἐγώ, εἶπεν ὁ μηχανικὸς σκεπτόμενος ὅτι εὑρίσκετο τὸ παιδίον ἐν τοιαύτῃ θέσει ἐκ μόνης τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεως. Θὰ σὲ σώσω.

Κρότος ἀντήχησεν αἰφνιδίως μακράν, ὃν διεδέχθησαν πάραυτα πολλοὶ ἄλλοι.

— Ὁ *Φούλτων* καὶ ὁ *Δάβις* ἐπιάσθηκαν ἐπὶ τέλους! ἐσκέφθη ὁ μηχανικός· τί ὡραῖον πρᾶγμα ὁ πόλεμος τῇ ἀληθείᾳ! Ὁ πλοίαρχος δὲν ἐστράφη ὀπίσω διὰ νὰ μᾶς σώσῃ καὶ ἐν τούτοις εἶνε ἀγαθὸς ἄνθρωπος!

Οἱ πυροβολισμοὶ ἔπαυσαν. Ὁ Πινσὼν ἀποκαμὼν καὶ ἐξηντλημένος ἦν ἕτοιμος νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν μικρὸν αὐτοῦ σύντροφον, ὁπόταν ᾐσθάνθη ἑαυτὸν παραφερόμενον μετὰ τάχους. Ἐκινήθη ὅπως πλεύσῃ, ἀλλ' ᾐσθάνθη ὅτι οἱ πόδες του ἤγγιζον τὸν πυθμένα. Τόσην ἔκπληξιν, τόσην χαρὰν ᾐσθάνθη, ὥςε ὀρθωθεὶς ἀφῆκε παραχρῆμα τὸ σωσίβιον, ὅπερ προσήραξε ὀλίγα μέτρα μακράν.

Ὁ Πινσὼν ἐκινήθη ὅπως συλλάβῃ αὐτό· τὸ ὕδωρ ἀφικνεῖτο μόλις μέχρι τοῦ μέσου τῆς κνήμης του· ἠδύνατο πλέον νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ σωθέντα. Ἀκουσίως λόγοι εὐχαριστίας ἀνῆλθον ἐπὶ τὰ χείλη του. Εἶτα ἐκάθησεν ἐπὶ βράχου προέχοντος ἐκτὸς τῆς θαλάσσης καὶ δάκρυ ἐκυλίσθη ἐπὶ τῆς παρειᾶς του.

— Τὰ νεῦρά μου ἐξηγέρθησαν, εἶπε βλέπων τὸ δάκρυ καὶ δὲν ἔχουν ἄδικον. Τώρα ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν καὶ καμμίαν ἐλπίδα διὰ τὸ μέλλον.

Ὁ μηχανικὸς ᾐσθάνετο ζωηρῶς τὴν ἀνάγκην νὰ καταστήσῃ μέτοχον τῆς χαρᾶς αὐτοῦ καὶ τὸν ἐν ἀτυχίᾳ σύντροφόν του, νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ ἔκυψεν ἤδη ἐπ' αὐτοῦ· ἀλλ' ὑπὸ τὸ κατερχόμενον ἄνωθεν ἀμυδρὸν φῶς διέκρινε τὴν μορφὴν τοῦ παιδίου τοσοῦτον ἤρεμον, τοσοῦτον γαλήνιον, ἐπὶ τῆς πλευστῆς αὐτοῦ κοίτης, ὥστε ἐσεβάσθη τὸν ὕπνον του.

— Ἂς ἀφήσω νὰ κοιμηθῇ τὸν πιστὸν Παρασκευᾶν, ἐψιθύρισεν· ὅστις δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ ἐξυπνήσῃ.

Ὁ Πινσὼν ἐστράφη πρὸς ἀνατολὰς ἐνεδρεύων τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἡμέρας. Ἔβλεπε πέριξ αὐτοῦ τὸ ὕδωρ ῥέον καὶ παφλάζον ἐπὶ τῶν σκοπέλων. Ἐκράτει ῥωμαλέως διὰ τῆς χειρὸς τὸ σωσίβιον ἐφ' οὗ ὁ Ζωηρὸς ὕπνωττε λικνιζόμενος ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ φοβεροῦ Ὠκεανοῦ.

Σκληραὶ ἐφάνησαν τῷ μηχανικῷ αἱ ὧραι ἃς ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ ἐπὶ τοῦ ῥηχοῦ μέρους ὅπου κατὰ τύχην ἐρρίφθη. Ἡ ἀπαισία ἐκείνη νὺξ τῷ ἐφαίνετο ἀτελεύτητος, ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ὥρα τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἶχε πρὸ πολλοῦ παρέλθει. Ἀνεζήτησε τὸ ὡρολόγιόν του, ἀλλὰ τοῦτο εἶχεν ἀπομείνει ἐντὸς τοῦ θαλαμίσκου του· δὲν ἐθλίβη πολὺ διὰ τοῦτο, συλλογιζόμενος οἵαν βλάβην ἤθελεν ὑποστῇ τοῦτο ἐντὸς τοῦ ἁλμυροῦ ὕδατος. Τέλος κιτρίνη ζώνη διεγράφη εἰς τὸν ὁρίζοντα· νέφη τινὰ ἐσπαρμένα ἐν τῷ οὐρανῷ ἐβάφησαν διὰ ῥοδίνης χροιᾶς καὶ παρόμοιος πρὸς σφαῖραν χρυσῆν ἐξερχομένην ἐκ καμίνου, ὁ ἥλιος ἀνέκυψεν ἐκ τοῦ κόλπου τῆς θαλάσσης.

Ὁ Ζωηρὸς ἀφυπνίσθη· ἐχασμήθη ἐκτεινόμενος, ἔρριψε περὶ αὐτὸν βλέμματα χαῦνα καὶ ἔκραξεν·

— Εἴμεθα εἰς τὴν στερηά;

— Δηλαδὴ ἐκαθήσαμεν εἰς τὰ ῥηχά· ἀλλὰ βλέπω ἐκεῖ κάτω μίαν παραλίαν, ὅπου θὰ δοκιμάσωμεν νὰ μεταβῶμεν.

Digitized by Google

— Ἆ, ἀνέκραξεν ὁ Ζωηρὸς, καλὰ σᾶς τὸ ἔλεγα ὅτι θὰ βγοῦμε σὲ κανένα μέρος. Πέτε καὶ τώρα ὅτι αἱ περιπέτειαι τοῦ Ῥοβινσῶνος εἶνε παραμύθι!

— Δὲν τὸ λέγω αὐτὸ, μικρέ μου· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν εἶνε καὶ πολὺ εὐχάριστοι!

— Νὰ ἐμπρός μας ἕνα νησί, νησὶ ἀληθινό! ἐφώναξε τὸ παιδίον. Ἔχει δένδρα, χορτάρια καὶ εἶνε τόσον σιμά...

— Ἀπέχει τρία χιλιόμετρα, τοὐλάχιστον ἀπὸ τὸ σημεῖον ὅπου εὑρισκόμεθα.

— Καὶ τί μ' αὐτό; ξεύρομεν νὰ κολυμβῶμεν καὶ ἔχομεν καὶ τὸ σωσίβιον. Τί λέγετε καὶ σεῖς; δὲν κάμνω καλὰ νὰ τὸ φορτώσω μὲ αὐτὰ τὰ ὡραῖα κογχύλια ὅπου εὑρίσκονται γύρω μας καὶ...

Κρότος τηλεβόλου διέκοψε τὸν Ζωηρόν. Ἐντὸς τοῦ μακροῦ πορθμοῦ τοῦ χωρίζοντος αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παραλίας, πρὸς ἣν ἐπόθουν νὰ φθάσωσιν, οἱ δύο ναυαγοὶ εἶδον αἴφνης ἐμφανισθέντα ὡσεὶ ἐξελθόντα ὄπισθεν συμπλέγματος βράχων τὸν *Δάβις* πλέοντα δι' ὀλίγου ἀτμοῦ. Ὁ Πινσὼν ἤγειρε τοὺς βραχίονας προσπαθῶν νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν ὁρατὸν καὶ μετ' ὀλίγον πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ ἀτμοπλοίου ἐφάνη πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν. Ἐντὸς ἡμισείας σχεδὸν ὥρας ὁ *Δάβις* ἀφίκετο πρὸ τῶν ναυαγῶν, ἀλλ' ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν αὐτοῦ. Μόλις ὑπερέβη τὸ νησίδιον, ὁ Πινσὼν ἐστράφη πρὸς τὸν μικρὸν αὐτοῦ σύντροφον καὶ τὸν παρετήρησε μετ' ἀγωνίας.

— Εἴμεθα καταδικασμένοι νὰ χαθῶμεν, εἶπεν ὁ μηχανικὸς μετὰ φωνῆς πεπνιγμένης.

— Νὰ χαθῶμεν, ἐνῷ εἶνε ἐμπρός μας ἕνα νησὶ μὲ δένδρα; Μὴ τὸ λέγετε αὐτὸ, κύριε, ἔκραξε τὸ παιδίον. Τί θὰ ἐγίνετο ὁ Ῥοβινσὼν, ἂν ἀπηλπίζετο καὶ δὲν ἐπάλαιεν; Ἔπειτα, ἂν ὁ *Δάβις* δὲν ἐφρόντισε δι' ἡμᾶς, ὁ *Φούλτων* δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ φανῇ καὶ θὰ σταματήσῃ βεβαίως.

Ὁ Πινσὼν ἔσεισε τὴν κεφαλήν.

Καὶ ὡς ἵνα δικαιώσῃ τὸ παιδίον ὁ *Φούλτων* ἐπεφάνη εἰς τὴν ἄκραν τοῦ στενοῦ.

— Ἆ, ἐσκέφθη ὁ Ζωηρὸς, φθάνει νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς τὸν πλοίαρχον ἡ ἰδέα νὰ μᾶς παραλάβῃ εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ γείνωμεν Ῥοβινσῶνες. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἀτυχία.

Μὴ τολμῶν νὰ ἐκφράσῃ ὑψηλῇ τῇ φωνῇ τὸν φόβον αὐτοῦ, ὁ Ζωηρὸς ἐτάχθη παρὰ τὸν Πινσὼν ὅστις ἤδη ἐκίνει τοὺς βραχίονας ἐκπέμπων μεγάλας κραυγὰς ὅπως ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ πλοιάρχου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν.

Πολλαπλασιάζων τὰ σχήματα αὐτοῦ καὶ σύρων ταὐτοχρόνως τὸ σωσίβιον, ὁ Πινσὼν προυχώρει ἐντὸς τῶν ἀβαθῶν ὑδάτων πρὸς τὸ στενὸν, εἰς οὗ τὸ ἄκρον ἀνεφαίνετο ἤδη ὁ *Φούλτων*. Μετά τινα βήματα, τὰ ὕδατα ἐγένοντο βαθέα καὶ ἐδέησε νὰ σταματήσωσιν. Οἱ ναῦται τοῦ *Φούλτωνος* διέκριναν τοὺς ναυαγοὺς, διότι ἐφαίνοντο συνωθούμενοι παρὰ τὴν μίαν τοῦ πλοίου πλευρὰν, ἀντήχει δ' ἡ φωνὴ τοῦ πλοιάρχου.

— Ἀνάβα ἐπάνω εἰς τὸ σωσίβιον, μικρὲ, ἐκραύγασεν ὁ Πινσὼν, πρέπει νὰ προσεγγίσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, εἰς τὴν γραμμὴν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ *Φούλτων*, καὶ ἂν μᾶς ἐγκαταλείψῃ ἀσπλάγχνως πάλιν δὲν θὰ χάσωμεν τὸν κόπον μας, διότι θὰ πλησιάσωμεν περισσότερον εἰς τὴν μεγάλην νῆσον καὶ θὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀράξωμεν εἰς αὐτήν.

Ὁ Ζωηρὸς δὲν ὑπήκουσε προθύμως. Παρεπονεῖτο λέγων ὅτι ᾐσθάνετο ζάλην, καὶ ὅτι ἤλγει τὴν κεφαλήν· οὐχ ἧττον προυτίμα νὰ κολυμβᾷ. Οἱ ναυαγοὶ ὁδηγοῦντες τὸ σωσίβιον προυχώρησαν ἐκ νέου ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Πλὴν τὰ καταπεπονημένα αὐτῶν μέλη κακῶς ἐξυπηρέτουν αὐτούς· οἱ κόποι τῆς προτεραίας, ἡ πολύωρος ἐντὸς τοῦ ὕδατος διαμονὴ αὐτῶν καὶ ἡ παντελὴς στέρησις τῆς τροφῆς εἶχον ἐξασθενίσει αὐτούς. Ὁ Ζωηρὸς ὠχρὸς, ῥιγῶν, ἔπαυσε μετ' ὀλίγον νὰ κολυμβᾷ. Ὁ Πινσὼν ἐβοήθησεν αὐτὸν ἀμέσως ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ σωσιβίου, μετὰ πολλῆς δυσκολίας, διότι τὸ παιδίον ἀνάλγητον γενόμενον καὶ ἀπολέσαν τὴν συναίσθησιν ἐψιθύριζεν ἀσυναρτήτους λέξεις.

— Πυρετὸν ἔχει! ἐσκέφθη ὁ Πινσών· ἂν μὲ πιάσῃ κ' ἐμὲ εἴμεθα χαμένοι!

Ἡ μηχανὴ τοῦ *Φούλτωνος* ἔπαυσεν ἀποτόμως κινουμένη καὶ τὸ μέγα ἀτμόπλοιον ἐφάνη σχίζον τὰ ὕδατα μετὰ ταχύτητος ἠλαττωμένης. Λέμβος ἐλαυνομένη ἐπὶ ἓξ ἐρετῶν ἐφάνη ἀποσπασθεῖσα αὐτοῦ διευθυνομένη ἐν σπουδῇ πρὸς τὸ σωσίβιον. Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἐπεβιβάζοντο ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*, ὅστις ἀνέλαβε πάραυτα τὸν πλοῦν.

— Χαίρω πολὺ διότι σᾶς βλέπω, ναὶ, χαίρω πάρα πολὺ, ἀνέκραξεν ὁ πλοίαρχος λαμβάνων τὰς χεῖρας τοῦ μηχανικοῦ καὶ σφίγγων αὐτὰς ἰσχυρῶς. Ἀπὸ χθὲς ὡμιλήσαμεν πολὺ περὶ ὑμῶν καὶ δὲν ἠλπίζομεν νὰ σᾶς ἐπανίδωμεν.

— Δὲν πταίετε σεῖς, ἂν ζῶμεν ἀκόμη, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν μετὰ πικρίας.

— Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἔχει ἀπαιτήσεις σκληρὰς, ἀπανθρώπους, εἶπε μετὰ σοβαρότητος ὁ πλοίαρχος. Ἡ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου λογίζεται μηδὲν εἴς τινας περιπτώσεις· οἱ περὶ ἐμὲ τὸ γινώσκουσι καλῶς. Σταματῶν χθὲς ὅπως σᾶς βοηθήσω, ἤθελον ἀφήσει ἐκτεθειμένας εἰς κίνδυνον χιλιάδας ὑπάρξεις, ἴσως, διότι ὁ *Δάβις* ἐλευθερούμενος ἀπὸ τῆς καταδιώξεως ἤθελεν ἀρχίσει ἐκ νέου τὴν λεηλασίαν. Τώρα ὅτε σᾶς βλέπω ἐνώπιόν μου, χαίρω ὑπερμέτρως.

Ὁ Πινσὼν εἶχε πολλὰ ν' ἀντείπῃ εἰς τοὺς λόγους τούτους, ἀλλ' ἀκούων αἴφνης λέξεις τινὰς ἀσυναρτήτους προφερομένας ὑπὸ τοῦ Ζωηροῦ, ἀνεσκίρτησεν. Ἥρπασε τὸ παιδίον, μετήνεγκεν αὐτὸ εἰς τὸν θαλαμίσκον, τὸ ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τῆς κλίνης, καὶ ἐκάθησε παρὰ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ.

Digitized by Google

Ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας ὁ ἀσθενὴς παρελάλει, ὡμίλει περὶ τοῦ Ῥοβινσῶνος, περὶ τοῦ Παρασκευᾶ, καὶ ἀπήγγειλε τεμάχια ὁλόκληρα ἐκ τοῦ βιβλίου, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ὁ ἰατρὸς τοῦ πλοίου ἐφοβεῖτο μὴ ἐπέλθῃ ἐγκεφαλικὸς πυρετὸς, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ κίνδυνος ἀπεσοβήθη. Ὁ Πινσὼν, καίπερ ἐξηντλημένος, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν μικρὸν αὐτοῦ σύντροφον. Παρὰ τὰς παραινέσεις καὶ τὰς παρακλήσεις τοῦ πλοιάρχου καὶ τοῦ ὑπάρχου καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ὥρας τοῦ γεύματος ἠρνεῖτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του καὶ ἔτρωγε παρὰ τὸν ἀσθενῆ.

— Αὐτὸ τὸ καϋμένο τὸ παιδὶ μοῦ ἔσωσε τὴν ζωὴν, ἔλεγε. Θὰ παρέβλεπα ἱερὸν καθῆκον, ἂν δὲν ἐπροσπαθοῦσα καὶ ἐγὼ νὰ τὸ λυτρώσω ἀπὸ τὸν θάνατον.

Εἶτα στηρίζων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἐγγὺς τῆς κλίνης, ἐσκέπτετο περὶ τῆς παραδόξου ἀλληλουχίας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

— Ἂν δὲν ἤθελε τρέφει τόσον θαυμασμὸν πρὸς τὸν Ῥοβινσῶνα αὐτὸ τὸ παιδὶ, ἐσκέπτετο, δὲν θὰ τὸ ἀνεύρισκον ἐπάνω εἰς τὸ πλοῖον καὶ θὰ ἔκαμνα μόνος αὐτὸ τὸ παράδοξον ταξείδι. Ἂν ἔλειπεν ὁ Ῥοβινσὼν πάλιν, αὐτὸ τὸ παιδὶ δὲν θὰ ἐσκέπτετο ὅτι ἦτο πιθανὸν νὰ ναυαγήσωμεν καὶ δὲν θὰ εἶχε τὴν ἑτοιμότητα νὰ ῥίψῃ τὸ σωσίβιον μὲ τὸ ὁποῖον ἐσώθημεν. Χωρὶς ἄλλο, δὲν πρέπει νὰ γελᾷ κανεὶς διὰ κανὲν πρᾶγμα εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ ἀρχίζω νὰ πιστεύω ὅτι ὁ Ῥοβινσὼν ἦτο πράγματι μέγας ἄνθρωπος.

Ἡ ἀμοιβαία ἀφοσίωσις τῶν δύο ἐπιβατῶν τοῦ *Φοῦλτωνος* ἐφείλκυσε πρὸς αὐτοὺς παντὸς τοῦ πληρώματος τὰς συμπαθείας. Οὕτω πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, ὅτε ὁ Πινσὼν ἐφάνη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος φέρων εἰς τὰς ἀγκάλας τὸν Ζωηρὸν, θορυβῶδες *ούρρὰ* ἀντήχησε πρὸς τιμὴν αὐτῶν καὶ τετρακόσιαι χεῖρες ἔθλιψαν τὴν ἰδικήν των.

Ἐνῷ ἀπήντων μετὰ συγκινήσεως εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην τῆς συμπαθείας, ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς παρετήρουν ταυτοχρόνως ἐκπεπληγμένοι τὸ πρὸ αὐτῶν θέαμα. Ἀπέραντος παραλία ἐξετείνετο δεξιόθεν τοῦ ἀτμοπλοίου τοσοῦτον πλησίον κειμένη ὥστε διεκρίνοντο διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ αἱ ἐπ' αὐτῆς κείμεναι οἰκίαι καὶ τὰ δένδρα. Ἔμπροσθεν, εἰς ἀπόστασιν ἐλάσσονα τοῦ ἑνὸς χιλιομέτρου ὁ *Δάβις* ἐφαίνετο πλέων ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν δύο ηὑρίσκετο μέγα ἀτμόπλοιον εἰς οὗ τὸν ἱστὸν ἐκυμάτιζε σημαία λευκὴ καὶ ἐρυθρά. Ὀλίγον ὄπισθεν αὐτῶν ἐφαίνετο ἕτερον πολεμικὸν ἀτμόπλοιον φέρον ἱσπανικὴν σημαίαν.

— Τί δηλοῖ τοῦτο; ἠρώτησεν ἐπὶ τέλους τὸν ὕπαρχον ὁ Πινσών· τί ξηρὰ εἶνε αὐτή; Συνωμολογήθη λοιπὸν εἰρήνη μεταξὺ τῶν Βορείων καὶ τῶν Νοτίων διὰ νὰ ἀφίνῃ ὁ *Φοῦλτων* τὸν *Δάβις* νὰ πλησιάζῃ εἰς ἡμίσειαν ἀπόστασιν βολῆς;

— Ἡ ξηρὰ αὐτὴ εἶνε ὁ Ἅγιος Δομίγκος, ἀπήντησεν ὁ ὕπαρχος. Εὑρισκόμεθα ἀπὸ τῆς χθὲς ἐντὸς τῶν ὑδάτων τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ἀΐτης. Καὶ τοῦτο δὲν θὰ ἠμπόδιζεν ἴσως τὸν πλοίαρχον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ *Δάβις*, ἂν ἡ ἱσπανικὴ φρεγάτα, τὴν ὁποίαν βλέπετε, δὲν ἐφαίνετο ἔχουσα διάθεσιν νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν σημαίαν τοῦ Σουλούκ.

— Καὶ ποῦ πηγαίνομεν; Εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πρίγκιπος;

— Πηγαίνομεν εἰς τὴν Ἀβάνην κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Ὁ *Δάβις*, ὡς καὶ ἡμεῖς, δὲν ἔχει ἄνθρακας καὶ πλέει μὲ τὰ ἱστία.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσελθὼν ὁ πλοίαρχος ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν μηχανικὸν, ὅστις ἀνταπέδωκε ὀλίγον ψυχρῶς τὸν χαιρετισμόν.

— Εἶσθε ἀκόμη δυσηρεστημένος μαζύ μου, εἶπεν ὁ γενναῖος ἀξιωματικός· τὸ ἐννοῶ. Ἀλλ' ὅσην συμπάθειαν καὶ ἂν ἔχω πρὸς ὑμᾶς, κύριε, προσέχω πρὸ πάντων εἰς τὸ καθῆκόν μου. Καὶ ἂν αὐτὸς ὁ ὕπαρχος ἔπιπτεν εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς σεῖς, τὸ αὐτὸ ἤθελαν πράξει. Ἐν πολέμῳ, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἡ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου θεωρεῖται μηδὲν ἀπέναντι τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ ἀνάγκη παρίσταται πολλάκις νὰ θυσιάσωμεν ἑκατὸν ὅπως σώσωμεν χιλίους.

— Ἀτύχημα ἦτο νὰ εὑρεθῶ αἰμὰ εἰς τὸ δόρυ τὸ ὁποῖον ἔθραυσεν ἡ σφαῖρα· τὸ ἀναγνωρίζω, εἶπεν ὁ Πινσών. Ἐν τούτοις, πλοίαρχε, ἔχω τόσας ὑποχρεώσεις πρὸς ὑμᾶς, ὥστε δὲν δικαιοῦμαι νὰ ἔχω κανὲν παράπονον. Ἐβραδύνατε ὀλίγον ἀλλ' ἐπὶ τέλους μᾶς ἐσώσατε καὶ σᾶς εἶμαι εὐγνώμων ἐγὼ καὶ ὁ σύντροφός μου.

— Εἶνε καλλίτερα, βλέπω, αὐτὸς ὁ κατεργάρης.

— Ἀπὸ τώρα ἀρχίζει νὰ λέγῃ ὅτι θέλει νὰ περιπατήσῃ, ἀπήντησεν ὁ Πινσών· ἡ δίαιτα ὅμως τὸν ἐξησθένισε τόσον, ὥστε δὲν ἠμπορεῖ νὰ σταθῇ ὄρθιος. Ὁ ἰατρὸς μὲ διαβεβαιοῖ ὅτι ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν θὰ τρέχῃ ὅπως καὶ πρῶτα, καὶ ἐπεθύμουν νὸ περάσουν τὸ ὀγληγορώτερον αἱ τρεῖς αὐταὶ ἡμέραι.

Ἀφοῦ εἰρήνευσε μετὰ τοῦ πλοιάρχου ὁ Πινσὼν, κατῆλθε πρὸς τὸν μικρὸν αὐτοῦ σύντροφον.

— Αὐτὴ ἡ ξηρὰ εἶνε ἡ Ἀμερική; ἠρώτησε τὸ παιδίον· νομίζω ὅτι βλέπω φοίνικας.

— Δὲν ἀπατᾶσαι, διότι εὑρισκόμεθα ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Δομίγκου, νήσου ἀνακαλυφθείσης τὸ 1492 ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, ὅστις ἀπεκάλεσεν αὐτὴν Ἱσπανιόλαν. Ὁ Ἅγιος Δομίγκος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Καραΐβων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐκατοικεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, νῆσος τῆς Ἀΐτης, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν δηλοῖ *Χώρα ὀρεινή*.

— Εἶνε μεγάλη ἡ νῆσος αὐτή; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρὸς παρατηρῶν ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμάς.

Digitized by Google

— Ἔχει μῆκος 600 χιλιομέτρων καὶ πλάτος 260. Διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Τὴν Δομινικανὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Ἁΐτης. Ἡ νῆσος αὕτη, ἡ πλουσιωτέρα τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῆς μητρὸς πατρίδος τὸ 1791. Οἱ μαῦροι, ἕνεκα παρεξηγήσεως κατέσφαξαν τοὺς λευκούς, οἵτινες εἶχον ἀποδώσει αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν. Ἔκτοτε, καίτοι ἐγένετο ἀπόπειρα τὸ 1802 πρὸς ἐπανάκτησιν αὐτῆς, ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Δομίγκου εἶνε ἀνεξάρτητος.

Ὅτε ἤρχιζε τὰς ἐρωτήσεις ὁ Ζωηρὸς δὲν ἐκρατεῖτο πλέον. Ἐδέησεν ὅθεν ὁ μηχανικὸς νὰ διηγηθῇ πρὸς αὐτὸν πᾶσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἁγίου Δομίγκου, τὴν τοῦ ἐλευθερωτοῦ αὐτοῦ Τουσσαὶν Λουβερτὺρ καὶ τὴν τοῦ ὑπαρχηγοῦ αὐτοῦ Δεσσαλίνου. Ὅτε ἤκουσεν ὅτι ἡ κειμένη ἐνώπιον αὐτῶν γῆ παρῆγε ζάχαριν, κοκκοκάρυα, καφὲν καὶ ὅτι ἐν τοῖς δάσεσιν αὐτῆς διαιτῶντο πίθηκοι καὶ ψιττακοί, ὁ Ζωηρὸς κατελήφθη ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτήν, ηὐχήθη δὲ ὅπως ὁ *Δάβις* προσορμισθῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς, τὸν Λιμένα τοῦ Πρίγκιπος.

Ἐδέησεν ἐπίσης νὰ τῷ ἐξηγήσῃ ὁ Πινσὼν διατί ὁ *Δάβις* καὶ ὁ *Φοῦλτων* παρέπλεον τὴν ἀκτὴν ἐπιτηρούμενοι ὑπὸ τῆς ἱσπανικῆς φρεγάτας καὶ τοῦ ἁϊτινοῦ βρικίου. Τὴν ἐπαύριον μετὰ μεσημβρίαν ὅτε ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος βαδίζων ἀφ' ἑαυτοῦ νῦν, εὗρε τὰ πράγματα εἰς οἵαν καὶ τὴν προτεραίαν θέσιν. Ἡ ξηρὰ ἐξετείνετο ἀπέραντος καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ τὰ τέσσαρα πλοῖα ἔπλεον εἰς ἀπόστασιν πεντακοσίων μέτρων ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπὶ τοῦ *Δάβις* οἱ ναῦται ἀντὶ νὰ φέρωσι στολὴν ὡς τὸ πλήρωμα ὅλων τῶν λοιπῶν πλοίων, ἔφερον μάλλινους χιτῶνας παντοίων χρωμάτων.

— Ἐκεῖ μέσα, εἶπεν ὁ πλοίαρχος πρὸς τὸν Πινσών, εἶνε παραμαζεύματα ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ ὅλους αὐτοὺς ἤθελα νὰ τοὺς ἰδῶ κρεμασμένους εἰς τὰ κατάρτιά μου. Εἶμαι φιλάνθρωπος, καὶ μολονότι οἱ Νότιοι πολεμοῦν διὰ μίαν ἐσφαλμένην ἰδέαν, τοὺς ἀναγνωρίζω ὡς γενναίους ἐχθρούς. Ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ξένοι τί ζητοῦν εἰς τὰς ἰδικάς μας διαφοράς;

Ὁ Πινσὼν ἠδύνατο νὰ τῷ ἀπαντήσῃ ὅτι καὶ οἱ Βόρειοι ἐστρατολόγουν Ἰρλανδοὺς καὶ Γερμανούς· πλὴν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μὴ ἐπιχειρῇ τοιούτου εἴδους συζητήσεις μετὰ τοῦ πλοιάρχου· ἐκρατήθη ὅθεν καὶ τὴν φορὰν ταύτην, ἂν καὶ παρ' ὀλίγον ν' ἀθετήσῃ τὴν ἀπόφασίν του.

— Αὐτὴ ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Δομίγκου, κύριε, εἶπεν αἴφνης ὁ Ζωηρός, δὲν θὰ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τὴν Γαλλίαν;

— Ὄχι, μικρέ μου· διότι ἡ πατρὶς ἡμῶν παρῃτήθη τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ νῆσος τὴν ὁποίαν βλέπεις δὲν εἶνε πλέον ἡ Ἁΐτη. Εἴμεθα ἄντικρυ τῆς γείτονός της, τῆς νήσου Κούβας ἢ Ἁβάνας.

— Ἁβάνας, ἐπανέλαβεν ὁ Ζωηρός· ἀπ' αὐτοῦ ἔρχονται τὰ καλὰ σιγάρα;

— Βέβαια καὶ ἡ φήμη αὐτῶν εἶνε δικαία. Ἡ νῆσος τῆς Κούβας, ἥτις ἥρπασε παρὰ τοῦ Ἁγίου Δομίγκου τὸν τίτλον *Μαργαρίτης τῶν Ἀντιλλῶν* εἶνε ἡ μεγαλειτέρα τῶν νήσων, τὰς ὁποίας οἱ γεωγράφοι διαιροῦν εἰς μικρὰς καὶ μεγάλας Ἀντίλλας. Αἱ μεγάλαι Ἀντίλλαι εἶνε ἡ Κούβα, ἡ Ἁΐτη, ἡ Ἰαμαϊκὴ καὶ τὸ Πόρτον-Ρίκκον· αἱ μικραὶ εἶνε ὁ Ἅγιος Θωμᾶς, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, ἡ Ἀγκουΐλλη, ὁ Ἅγιος Βαρθολομαῖος, ὁ Ἅγιος Εὐστάθιος, ἡ Δεσιδεράδη, ἡ Δομινίκα, ἡ Μαρτινίκα, ἡ Ταβάγο, ἡ Τριάς, ἡ Κυρασὼ κλπ. κλπ. Ἡ νῆσος Κούβα ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου· ἔχει μῆκος ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς 1150 χιλιομέτρων καὶ πλάτος 70 περίπου. Καθὼς ὁ Ἅγιος Δομίγκος, παράγει ἐπίσης καφέν, κακάον, ὄρυζαν, περιέχει δὲ μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ.

Ὁ Ζωηρὸς ἐχάρη μαθὼν ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ *Φοῦλτων* ἔμελλε νὰ προσεγγίσῃ εἰς Ἁβάναν. Κρατῶν τηλεσκόπιον παρετήρει ἀκαταπαύστως τὰς ἀκτάς, ἐξέπεμπε δὲ χαρμοσύνους φωνὰς διακρίνων τὰς οἰκίας καὶ τοὺς κατοίκους. Μικρὸν πτηνὸν παραφερόμενον ἐκ τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου προσελθὸν ἐκαθέσθη ἐπὶ τῆς κεραίας καὶ ναύτης συλλαβὼν αὐτὸ τὸ ἐδώρησεν εἰς τὸ παιδίον. Ἦτο μικρὸν στρουθίον ἔχον πτερὰ κυανᾶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τοῦ παιδίου πρὸς τὰς χώρας ἐν αἷς ἐφαίνοντο παρόμοια πτηνά, ἐδιπλασιάσθη.

Ἐπὶ τρεῖς εἰσέτι ἡμέρας τὰ τέσσαρα πλοῖα ἔπλευσαν ὁμοῦ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει, ὁπότε ἐφάνη μακρόθεν τὸ φρούριον τοῦ Μαύρου, οὗ ὄπισθεν κεῖται ἡ πόλις Ἁβάνα. Τὸ ἁϊτινὸν βρίκιον χαιρετίσαν αἴφνης τοὺς συμπλέοντας, ἐστράφη ἐπιστρέφον εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. Ὁ *Φοῦλτων* καὶ ὁ *Δάβις* φερόμενοι ὑπὸ τῆς αὔρας προσήγγιζον πολλάκις ἀλλήλους, καὶ τότε ὁ πλοίαρχος μόλις συνεῖχε τὴν ὀργὴν καὶ ἀπεφάσιζεν αἰφνιδίως νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ πειρατοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν πάλην καὶ ἡ ἱσπανικὴ φρεγάτα. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις τοῦ ἄνθρακος, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐματαιοῦντο αἱ κινήσεις αὐτοῦ ἦτο ἐμπόδιον, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερπηδήσῃ. Ἐνεκαρτέρει λοιπόν, ὑπείκων εἰς τὴν ἀνάγκην. Ἄλλως τε καὶ ἐσκέπτετο ὅτι οἱ Βόρειοι εἶχον ἀρκετοὺς ἐχθροὺς παλαίοντας κατὰ τῶν Νοτίων, ὥστε δὲν ἦτο φρόνησις νὰ ζητῶσι νέας ἔριδας καὶ νέους ἐχθρούς.

Περὶ τὴν τρίτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ὁ *Δάβις* εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ ἄγοντος πρὸς τὴν Ἁβάναν, ἧς ὁ ὡραῖος λιμὴν δὲν εἶνε ὁρατὸς ἐκ τῆς θαλάσσης. Ὁ Πινσὼν συναγαγὼν τὰ ὀλίγα ὑποκάμισα ἐξ ἃ συνίστατο πᾶσα ἡ ἀποσκευὴ αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ Ζωηροῦ ἔστη παρὰ τὴν κλίμακα, ἕτοιμος ν' ἀποβιβασθῇ πρῶτος. Συνωμίλει μετά τινος σημαιοφόρου, ὅστις ἐγίνω-

Digitized by Google

σκε καλῶς τὸν λιμένα τῆς μεγάλης ἱσπανικῆς νήσου καὶ ἔδιδεν αὐτῷ πληροφορίας διά τινων μέσων ἠδύνατο προσφορώτερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Εὐρώπην. Μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἐμάνθανεν ὅτι ἓν ἀτμόπλοιον ἐξετέλει τακτικὴν κατὰ μῆνα συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῶν Γαδείρων, καὶ ὅτι ἕτερον ἀτμόπλοιον ἐξετέλει τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας συγκοινωνίαν. Ἐπιθυμῶν νὰ ἐπανέλθῃ ὅ,τι τάχιον εἰς Γαλλίαν ὁ Πινσὼν ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τοῦ πρώτου ἀναχωροῦντος ἀτμοπλοίου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ πλοίαρχος περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν συνεζήτει ζωηρῶς· περιέφερε τὸ τηλεσκόπιον αὐτοῦ εἰς τὸν ὁρίζοντα, ὅπου ἐφαίνοντο οἱ ἱστοὶ εἴκοσι περίπου πλοίων, ὧν τὰ μὲν ἀπεμακρύνοντο τοῦ λιμένος, τὰ δὲ ἐφαίνοντο διευθυνόμενα πρὸς αὐτόν. Ἤδη τὸ φρούριον τοῦ Μαύρου ἦτο λίαν ἐγγύς, ὥστε ὁ Ζωηρὸς διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τοὺς σκοποὺς περιφερομένους ἐπὶ τῶν προμαχώνων, ὁπότε πυκνὰ νέφη καπνοῦ ἐξῆλθον ἐκ τῆς καπνοδόχης τοῦ *Φούλτωνος*, τὸ ἱστίον κατεβιβάσθη, ὁ ἕλιξ ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν, τὸ πλοῖον ἐστράφη καὶ ἀπεμακρύνθη ταχέως τοῦ λιμένος, ἐν ᾧ ὁ Πινσὼν ἐνόμιζεν ἤδη αὐτὸ ἀγκυροβολῆσαν.

— Ἀναχωροῦμεν πάλιν! ἀνέκραξεν ὁ Ζωηρός.

Ὁ μηχανικὸς καταπνιγεὶς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπαντήσῃ καὶ κατέπεσεν ἄθυμος ἐπί τινος ἑδωλίου.

[Ἕπεται συνέχεια].

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ζ'

Ἑσπεριναὶ συνδιαλέξεις.—Ἱστορίαι λύκων.—Ἡ βασιλόπηττα τῶν χωρικῶν. — Τὸ Ξηροχώριον.—Ὁ Βόλος. — Ὁ ὑπολοχαγὸς Μαυροδῆμος. — Ἀφήγησις τῆς μετὰ τῶν Τούρκων συμπλοκῆς.—Ὁ Ψαρᾶς κ' ἡ Βοσκοποῦλα.

Ἤδη ὅτε πλέον αἱ συνήθεις ἑσπεριναὶ τῶν χωρικῶν ἀσχολίαι, συνιστάμεναι κυρίως εἰς τὴν φύλαξιν τῶν ἁλωνίων, καὶ τῶν ἀμπελώνων, ἔληξαν, περατωθέντος καὶ τοῦ τρυγητοῦ, ἥκιστα πλουσίου, διότι ἐλάχισται εἶνε καὶ τῶν ἀμπελώνων αἱ ἐκτάσεις, πολὺ συχνὰ ἔχω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ δέχωμαι αὐτοὺς εἰς ἑσπερινὰς συνδιαλέξεις.

Πρώτη διατύπωσις τῶν ἀνερχομένων τὴν κλίμακα τοῦ πύργου ἀγροτῶν εἶνε ἡ παρὰ τὴν θύραν ἀνάθεσις τῶν ἐκ δέρματος αἰγὸς ὑποδημάτων αὐτῶν. Εἶνε τοῦτο ἐκδήλωσις σεβασμοῦ ὡς τῶν εἰς *Τζαμίον* εἰσερχομένων Ὀθωμανῶν; Εἶνε φιλοφροσύνης δεῖγμα ἢ ὅρος ἐπιβαλλόμενος ὑπὸ τῆς καλῆς ἀγωγῆς; Ἀγνοῶ, οὐδὲ δύναμαι νὰ ἐρωτήσω περὶ ζητήματος τόσῳ λεπτοῦ. Τοῦτο μόνον γνωρίζω ὅτι οἱ χωρικοὶ ἐννοοῦσι νὰ μ' ἐπισκέπτωνται γυμνόποδες. Ἐν τούτοις κατώρθωσα νὰ εἰσαγάγω τὴν χρῆσιν τῶν ἑδωλίων, ἐν τῷ πύργῳ μου τοὐλάχιστον, οὐχὶ ἄνευ ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς, πείθων αὐτοὺς νὰ μὴ κάθηνται σταυροποδητεὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου καταλείποντες κύκλῳ τὰ ἑδώλια κενά. Αἱ συνδιαλέξεις συνήθως εἶνε ζωηρόταται· οἱ χωρικοὶ εἶνε ὑπὲρ τὸ δέον ὁμιλητικοί, παρεισάγουσι δὲ πάντοτέ τι ἐν τῇ ὁμιλίᾳ αὐτῶν ἱκανὸν νὰ κινήσῃ τὴν περιεργίαν μου ἢ νὰ τηρήσῃ ἀκοίμητον τὴν προσοχήν μου. Ἓν μόνον ἐλάττωμα ἔχουσι λίαν κοινοβουλευτικὸν—ὁμιλοῦσι πολλάκις ὅλοι ὁμοῦ!

Σπανιώτατα αἱ συνομιλίαι ἡμῶν στρέφονται περὶ τὴν πολιτικήν, ὁσάκις μ' εὑρίσκουσιν ἀναγινώσκοντα ἐφημερίδας. Τότε μὲ παρακαλοῦσι νὰ τοῖς εἴπω:

— Τί καινούργια χαμπάρια λένε ἡ *'μερίδες*;

Ἀλλὰ καὶ αὗται αἱ περὶ πολιτικῶν ὁμιλίαι δὲν ὁμοιάζουσι τὰς ἐν τοῖς καφενείοις καὶ ταῖς αἰθούσαις τῶν πόλεων πεισματώδεις συζητήσεις περὶ τῆς κρείττονος ὀργανώσεως τῆς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, περὶ τοῦ καταλλήλου χρόνου πρὸς σύγκλησιν τῆς Βουλῆς, πρὸ πάντων δὲ περὶ τῆς ἀρίστης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, θέματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου πάντες ἔχομεν τόσην εἰδικότητα, ὥστε ἐναλλὰξ καὶ ἀνὰ εἷς καθ' ἡμέραν θὰ ἠδυνάμεθα θαυμασίως νὰ διευθύνωμεν τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον τῆς Ἑλλάδος. Οἱ χωρικοὶ ὁμιλοῦσι πολιτικὰ ἄνευ ἐνδιαφέροντος, περιοριζόμενοι εἰς ἁπλᾶς ἐκφράσεις θαυμασμοῦ, ὁσάκις πρόκειται περὶ προόδου ἢ νίκης τῶν *Ἐγγλέζων* καὶ εἰς ἐμπαικτικὰς βλασφημίας, ὁπόταν γίνεται λόγος περὶ τοῦ *μουντζουρωμένου* Ἀραμπῆ, ὡς τὸν ὀνομάζουσι. Μόνον ἡ κατὰ τὰ ἑλληνοτουρκικὰ μεθόρια συμπλοκὴ συνετάραξε πράγματι αὐτούς, διότι ἐφοβήθησαν πρὸς στιγμήν:—Μὴν τοὺς πάρουν πάλι τὰ παιδιὰ 'ς τὴν ἐπιστρατεία, ἀπάνω π' ἀρχίζουν ἡ δουλειαίς.

* *

— Ἔπρεπε νὰ μείνῃς τὸν χειμῶνα ἐδῶ, μοὶ ἔλεγεν ἐν μιᾷ τῶν ἑσπερίδων ἀκμαῖός τις χωρικός, ὁ Δημήτριος Γαβριήλ, νὰ ἦσαι, ὅταν τὸ χιόνι πάει ἴσα μὲ τὰ κεραμίδια τῶν σπιτιῶν κι' ἀνοίγωμε δρόμους μὲ τὰ φτυάρια.

— Τότε νὰ ἰδῇς κυνῆγι! προσέθηκεν ὁ Νικόλος Δελχᾶς, ὁ ἄριστος τῶν ἐν τῷ χωρίῳ σκοπευτῶν, τεσσαρακοντούτης, ὑψηλὸς καὶ εὐρύστερνος ὡς γρενναδιέρος, ἔχων τὴν μανίαν νὰ νομίζῃ ὅτι πάσχει ἐκ συχνῶν πυρετῶν, ὅλως ἀνυπάρκτων.

— Σὰν τί κυνῆγι; ἠρώτησα.

— Ὅ,τι θέλεις. Κοτσύφια καὶ μὲ χωρὶς μπαροῦτι.

— Ἀλλὰ πῶς;

— Νά, μὲ τῆς θηλειαίς. Ἕνας ἄνθρωπος 'μπορεῖ νὰ πιάνῃ τριάντα, σαράντα τὴν ἡμέρα. Ἔπειτα φάσαις, ἀγριοπερίστερα, μιὰ τουφεκιὰ δέκα καὶ δεκαπέντε, μπεκάτσαις μεσ' 'ς τ' ἁλώνια πέφτουν—ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ Πύργου τῆς τουφεκᾶς, πάππιαις 'ς τὸ ποτάμι . . .

— Καλὰ αὐτὰ ἀμμ' ἄγρια κυνήγια δὲν ἔχει;

— Τί; Λεοντάρια;

Digitized by Google

— Ὄχι δά—λύκους, ἀγριογούρουνα, 'λάφια.

— Πάνε, 'χάθηκαν πλειὰ τἀγρίμια ἀπ' τὸν τόπο μας. Πρῶτα εἶχε λύκους, καὶ εἶχε! Ἕνα βράδυ σαράντα προβατίναις μᾶς ἔφαγαν καὶ μιὰ κυνηγῶντας, μιὰ μονάχα 'γλύτωσε 'ς τοῦ *Γερακιοῦ*. Ἄλλη 'μέρα ἕνα βῶδι ἴσα μὲ τὸ χωριὸ τῶφεραν. Μὲ τῆς φωναίς εἶδαν κ' ἔπαθαν νὰ τοὺς διώξουν,ἀφοῦ ἕνας 'πρόφτασε κι'ἄρπαξε τὴν οὐρὰ τοῦ βωδιοῦ καὶ τὴν ἐξερρίζωσε. Ἔχω περάσει μιὰ νύχτα 'ς τὰ ἑξῆντα ποῦ ποτὲ δὲν θὰ τὴν ξεχάσω ὅσο ζῶ.

— Γιὰ λέγε μας λοιπόν!

— Ἔκανα τὴ στραβομάρα, καθὼς ξέρεις, νὰ παντρευθῶ δεκοχτὼ χρονῶν καὶ νὰ πάρω τὴν κυρὰ Κρουστάλλω μὲ τὰ εἰκοσιδύο της. Σὰν ἔρθῃ ἡ τυφλοβδομάδα τῆς παντρειᾶς ὁ Θεὸς νὰ φυλάῃ... Ἂς εἶνε δά' τόρα τὰ συλλογιέμαι αὐτά, τότε ἤμουν 'σὰν μεθυσμένος καθὼς ὅλοι τοὺς πρώτους μῆνες π' ἀνοίγουν δικό τους σπητικό. Χειμώνας καιρὸς ἦταν καὶ 'σπέρναμε 'ς τἀπάνω χωράφια. Ἐγὼ κ' ἡ γυναῖκά μου· ἄλλος κανεὶς δὲν ἦταν ἐκεῖ. Ἡ 'μέραις μικραίς, βλέπεις, 'βράδυασε κ' ἐμεῖς δὲν εἴχαμε τελειώσει ἀκόμη. — Αἴ, Κρουστάλλω, λέω, ἡ νύχτα θὰ μᾶς πλακώσῃ ὡς ποὺ νὰ γυρίσωμε 'ς τὸ χωριὸ τόσο δρόμο, κι' αὔριο πάλι θάχουμε νὰ 'ξαναρχόμαστε. Δὲν περνοῦμε 'δῶ τὴ νύχτα, ν' ἀνάψουμε καὶ μιὰ φωτιὰ θεϊκή; φαΐ ἔχουμε, τόσο κρέας, νερὸ—κοντὰ εἶν'ἡ *Βρύσι τοῦ Καλογέρου*, μπουμπότα εἶνε 'ς τὸ *τράστο*, δὲν μᾶς λείπει τίποτε; — Ὅπως θές, Νικολό μου, λέει ἡ Κρυστάλλω μὲ λιγωμένα τὰ μάτια κατὰ τὴ συνήθειά της 'σὰν χελῶνα. Ἄναψα μιὰ φωτιά, θεριό! τράβηξα κ' ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ σφαχτὸ, ποῦ τὦχα κρεμασμένο 'ς ἕνα πλατάνι ἐκεῖ δὰ γιὰ νὰ μὴν τὸ φτάνουν τὰ σκυλιά, καὶ τὸ 'πέρασα μικρὰ μικρὰ κομματάκια 'ς τὴ τουφεκόβεργα. Ἐγὼ τὸ 'γύριζα, ἡ Κρουστάλλω ἔγνεθε 'ς τὴν ἀναλαμπὴ τῆς φωτιᾶς. Κάπου καὶ ποῦ ἀλλάζαμε καὶ καμμιὰ γλυκειὰ 'ματιά, κανένα ζαχαρένιο λόγο... 'σὰν 'νεϊόπαντροι 'ποὺ ἤμασταν. Νὰ μὴ 'ς τὰ πολυλογῶ, φάγαμε καλά, ἤπια κ' ἕνα τσιγάρο, 'τυλίχθηκα ὕστερα 'ς τὴν κάπα κ' ἔγειρα νὰ κοιμηθῶ κουρασμένος ἀπ' τὴ δουλειά. Ἡ Κρουστάλλω ἤθελε νὰ κάνῃ νυχτέρι ἀκόμα. Μέσ' 'ς τὸν ὕπνο 'νοιώθω κάποιον καὶ μὲ κουντᾷ ἀπ' ἀγάλια, ἀγάλια. Ἀνοίγω τὰ μάτια καὶ βλέπω τὴν Κρουστάλλω τρομαγμένη, δειλιασμένη. — Τ' εἶνε; — Λύκοι, Νικολό μου! — Αἴ χάσου, ἀρή! ὄνειρο θὲ νά - εἶδες. — Νικολό μου, τοὺς εἶδα· τέσσαρους 'σὰν μουσκίδια μεγάλους. — Βρέ, γυναῖκα, ἄσε με νὰ κοιμηθῶ. Καὶ νάνε, 'ς τὴ φωτιὰ δὲ ζυγώνουν. Καὶ 'ξανακοιμήθηκα.... Μιὰ ὥρα θὰ 'πέρασε· ξυπνῶ 'μισοπνιγμένος.... δὲν ἦρθε πλειὰ νὰ μαζωχθῇ κοντά μου ἡ Κρουστάλλω, παρὰ 'κρεμάστηκε ὁλάκερη 'ς τὸ λαιμό μου: — Νικολό, θὰ μᾶς φάνε!—Πρὶν προφτάσω νὰ τῆς πῶ πῶς θὰ ὀνειριάσθηκε πάλι, ἀκούω βρόντο 'ς τὸ πλατάνι ποὔχα τὸ κρέας κ' ἕνα οὔρλιασμα... Ξεμπλέχθηκα ἀπ' τὴ γυναῖκα, ἅρπαξα τὸ *νταλάκι* μου (ὅπλον ἀλβανικὸν) κ' ἐρρίχτηκα κατ' ἀπάνω τους. Τὰ μάτια μου θαμπωμένα ἀπ' τὴ φωτιὰ τόσω, ἄλλο δὲν ἔβλεπαν μέσ' τὰ σκοτεινὰ παρὰ τὰ γυαλιστερά τους μάτια, 'σὰν ἀστέρια. Ἕνα τουφέκι κόβω ἀνάμεσα 'ς ἕνα ζευγάρι, σκούζω μ' ὅλα μου τὰ πλεμόνια ... Δὲν ἀπόμεινε πλειὰ τίποτε· οἱ λύκοι 'σκόρπισαν. Μπαγυρνῶ 'ς τὴ φωτιά· ἡ Κρουστάλλω ξερὴ κατὰ γῆς. Τὴν τραβῶ, τὴν ἀνασηκόνω, τῆς φωνάζω, τῆς 'μιλῶ! — Μωρὲ 'μάτια μου, Κρουσταλίτσα μου, ἀγάπη μου! Τίποτε!... κούτσουρο. Εἶχα τὸ παγοῦρι μὲ τὸ ροῦμι. Τῆς τρίβω τὰ χέρια. τῆς βάνω 'ς τὴ μύτη, δίνω, δίνω.... Εἶχα τραβήξει καὶ τὸ μαχαῖρι νὰ τῆς ἀνοίξω τὴ φλέβα· ἐκεῖ δὰ ἀναταράχθηκε, ἄνοιξε τὰ μάτια, τὰ ματασφάλησε. Ὕστερα τήνε πιάνει μιὰ τρεμοῦλα, ἕνα βογκητό, εἶπα πῶς θὰ ξημερωθῶ χηρεμένος. Τέλος ἔφεξε· μὰ μοῦ 'φάνηκε πῶς εἶχε ὀγδόντα ὥραις ἡ νύχτα ἐκείνη. Ἦρθε κ' ἡ Κρουστάλλω μὲ τὰ πολλὰ 'ς τὰ σύγκαλά της, μὰ ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν 'μποροῦσε νὰ σταθῇ 'ς τὰ ποδάρια της.

— Καὶ γιὰ τὸ κρέας δὲν 'πῆγες νὰ ἰδῇς;

— Ἀμμ' βέβαια 'πῆγα. Τὸ 'βρῆκα κάτω ριγμένο μέσ' 'ς τὰ χούματα. Οἱ λύκοι σαλταίρνοντας τὸ 'γκρέμισαν καὶ 'μαλλώνανε ποιὸς νὰ πρωτοφάῃ. Ἦταν γεμάτος ὁ τόπος ἀπὸ τὸν *τορό* τους.

— Ὥστε κανένα δὲν ἐκτύπησες!

— Τί ἔκανε, λέει; ὑπέλαβεν ὡς προσβληθείς. Ἔτσι θάχανα τὴ ριξιά μου; Ἦταν ἕνας γερολύκαρος φαρδὺς πλατὺς μὲ τὴ μπάλα 'ς τὸ ξερό του καύκαλο.

* *

Ἄλλοτε πάλιν ἦλθεν ὁμιλία περὶ τῶν μεγάλων χειμερινῶν ἑορτῶν, τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Νέου ἔτους, τῶν Φώτων. Φαντασθῆτε δὲ τὴν ἔκπληξίν μου ὅταν ἤκουσα, ὅτι καὶ οἱ χωρικοὶ κατασκευάζουσι τὴν *Βασιλόπηττταν*, ποικιλωτέραν μάλιστα τῆς ἡμετέρας. Ὠῶν καὶ βουτύρου δὲν γίνεται χρῆσις ἐν τῇ ζυμώσει αὐτῆς· εἶνε ἁπλοῦν τὸ ὑλικὸν ὡς τοῦ συνήθους ἄρτου. Τὴν βασιλόπηττταν θέτουσιν εἰς τὸ *ταψί*, πλάττουσι δὲ ἐκ τῆς ζύμης πλεῖστα κοσμήματα: ζῷα μικρά, καρπούς, πτηνά, δι' ὧν καλύπτουσι τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς,ὡς οἱ ζαχαροπλάσται τὰς *τούρτας* τῶν ἑορτῶν. Ἡ βασιλόπηττα δὲν περιέχει μόνον ἀργυροῦν νομισμάτιον ὡς ἡ τῶν πόλεων ἀλλὰ τὰ ἑξῆς πέντε· *παρᾶν* τουρκικόν, τεμάχιον ἀχύρου, φύλλον πρίνου, κλαδίσκον μωρέας καὶ ξυλάριον ἀμπέλου. Τὰ τεμάχια τῆς πήττας κόπτονται ὀνομαστί, ἕκαστος δ' ἀνερευνᾷ τὸ ἰδικόν του ζητῶν ἐν αὐτῷ τοὺς χρησμοὺς τοῦ Νέου ἔτους. Καὶ ἂν μὲν εὕρῃ τὸν παρᾶν, *παρᾶδες θὰ κάνῃ*, ἂν δὲ τὸ ἄχυρον, θὰ εὐτυχήσουν τὰ σπαρτά του, τοῦ

Digitized by Google

πρίνου τὸ φύλλον μηνύει προκοπὴν τῶν αὐγῶν, ὁ τῆς μωρέας κλαδίσκος εὐδοκίμησιν τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ τῆς ἀμπέλου τὸ ξυλάριον πλοῦτον σταφυλῶν.

Τοιαύτη ἡ Βασιλόπηττα τῶν χωρικῶν!

* *

Καὶ τόρα μετὰ τῶν τριμήνων ἀγροτικῶν ἐντυπώσεών μου ἔρχονται ν' ἀναμιχθῶσι τριήμεροι ἐπαρχιακαὶ ἐντυπώσεις Ξηροχωρίου καὶ Βόλου. Τὴν πέμπτην τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος ἄνευ προηγουμένης σκέψεως καὶ ἐξ ὅλως αἰφνιδίας ἀποφάσεως ἔλαβον τὴν πρὸς τὸ Ξηροχώριον ἄγουσαν ἐπὶ γοργοῦ ὄνου καθήμενος. Ὁ ἥλιος ἔδυεν ὄπισθεν τῆς Ὄθρυος καθ' ἣν στιγμὴν ἀφίππευον πρὸ σεμνοπρεποῦς Ξηροχωρητικοῦ καφενείου.

Τὸ Ξηροχώριον χαίρει τὴν φήμην πόλεως οἰκονομικῆς, ἔχει ὁρίζοντα γραφικώτατον, ὕδωρ φρεάτειον ἔξοχον, ὁδοὺς ῥυπαρὰς καὶ κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων χιλιάδων ἀνθρώπων καὶ πολλῶν χιλιάδων κορέων. Ἔχει προσέτι ναὸν κάλλιστον, ἀτμόμυλον καὶ λεωφορεῖον, ἐκτελοῦν τὸν μέχρις Ὠρεῶν δρόμον. Εἶνε δὲ οἱ Ὠρεοὶ τὸ ἐπήνειον τοῦ Ξηροχωρίου, ἀποτελούμενοι ἐξ ἑνὸς ὑποτελωνείου καὶ τριῶν παντοπωλείων. Οἱ χωρικοὶ τοὺς ὀνομάζουσιν *Ὡραίους*, δικαιολογοῦσι δὲ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην προσθέτοντες, ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ *Κάστρο τῆς Ὡρῃᾶς*, τὸ τοῦ πασιγνώστου ἐκείνου δημώδους ᾄσματος·

Ὅσα καστριὰ κι' ἂν εἶδα κι ὅσα 'λόγιασα,
Σὰν τῆς Ὡρῃᾶς τὸ κάστρο δὲν ἐλόγιασα
Σαράντα πύργους ἔχει ὅλο μάλαμμα
Κι' ἄλλους σαράντα πέντε γιὰ τὸν πόλεμο...

Δυστυχῶς οὐδεὶς ἐκ τῶν τεσσαράκοντα χρυσῶν πύργων σώζεται, μόνον δὲ πλίνθινα ἐρείπια τειχῶν ἀπομένουσι πρὸς κύρωσιν τῆς παραδόσεως.

* *

Ἐν Βόλῳ εἶδον πολλὰ περίεργα. Καὶ πρῶτον, τὰς ἀγέλας τῶν ἡμιόνων, οἵτινες δεδεμένοι ὁ εἷς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου κατὰ μακρὰς ἁλύσεις, χρησιμεύουσι, λέγει, πρὸς τήρησιν τῆς συγκοινωνίας— ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς διακοπὴν αὐτῆς. Δεύτερον, τὰς ἐπιμήκεις ἐκείνας κυλινδροειδεῖς ἁμάξας, δι' ὧν μεταβαίνει τις εἰς Λάρισσαν. Τρίτον, τὴν σαββατιαίαν ἀγορὰν: χίλια πεπόνια, ἑκατὸν *τουλουμοτήρια* καὶ ὀλίγους ξυλίνους *ταβλᾶδες*, ὡς τῶν παρ' ἡμῖν σιμιτοπωλῶν, περιέχοντας... σταφυλάς. Τέταρτον, τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἑβραίων, ἥτις μοὶ ἐνεθύμισεν ὀλίγον τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν ὁπόταν ὑπάρχῃ ἐν αὐτῇ ζήτημα ἐμπιστοσύνης, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι κραυγάζοντες ἐκάλυπτον τοὐλάχιστον διὰ λευκῶν ὑφασμάτων τὴν ὄψιν. Καὶ τελευταῖον ἕνα *μελιζανόκηπον* καὶ ἐν *Σαμαράδικον* φέροντα τὸ ὄνομα: **Αἱ Ἀθῆναι!**

Εἰς τὰς ἐντυπώσεις ταύτας τῶν ὀφθαλμῶν προσθέσατε ἂν θέλετε καὶ ἐντυπώσεις.... τῆς ἐπιδερμίδος—πεντακόσια δήγματα κωνώπων, ἅτινα ἀποκομίζω ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ τοῦ μετώπου ἀνεξάλειπτα.

* *

Καθ' ἣν στιγμὴν ἔσπευδον εἰς τὸ πρακτορεῖον ἵνα φύγω τὸ ταχύτερον ἐκ τῆς *Κωνοπουπόλεως* καὶ πρὶν πάθω ἐξ ἀναιμίας, συναντῶ παρὰ τὴν θύραν μελαψὸν ὑπολοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ ζητοῦντα εἰσιτήριον μέχρι Στυλίδος.

— Τὸ ὄνομά σας; ἐρωτᾷ ὁ ὑπάλληλος.

— Μαυροδῆμος.

Τὰ βλέμματα τῶν παρισταμένων ἐστράφησαν πρὸς τὸν φέροντα τὸ ὄνομα καὶ ἐγὼ μετέχω τῆς γενικῆς ταύτης ἐξετάσεως. Ὁ ἀνδρεῖος ὑπολοχαγὸς εἶνε μέτριος τὸ ἀνάστημα, μᾶλλον εὐρὺς τὸ στέρνον, ἔχει ἡλιοκαῆ καὶ τραχεῖαν τὴν ὄψιν, ἡδυνομένην πως ὑπὸ τῆς λάμψεως ζωηρῶν, βαθέων καὶ μαύρων ὀφθαλμῶν. Δὲν ἔχει ἐστριμμένον τὸν μύστακα, οὐδ' ἐπιδεικνύει ἦθος ἐπιτετηδευμένως ἀρειμάνιον. Ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ ἀκριβῶς ἕνα δάκτυλον ἄνωθεν τοῦ ἐρυθροῦ περιλαιμίου ἴχνος πληγῆς ληφθείσης κατὰ τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας δικαιολογεῖ πληρέστατα τοὺς δύο ἀστέρας τοῦ βαθμοῦ του.

Ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου εὑρίσκομαι καὶ πάλιν ἀντιμέτωπος αὐτοῦ. Ἐν τούτοις καθ' ὅσον βλέπω νομίζω ὅτι δέν μοι εἶνε πρόσωπον ἄγνωστον καὶ τέλος ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ κ. Μαυροδῆμος ἀνθυπολοχαγὸς ὤν, ἐγύμναζε τὸν λόχον μου, ὁπόταν ἔφερον τὴν μελανόγλαυκον στολὴν καὶ τὰ κίτρινα ἐπώμια μαθητοῦ τοῦ Γυμνασίου.

Ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ ἀρχαίου ὁπλίτου σφίγγω θερμῶς τὴν χεῖρα τοῦ ὑπολοχαγοῦ μου καὶ λαμβάνω τὴν εὐτυχίαν ν' ἀκούσω ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τὴν ἀφήγησιν τῆς μετὰ τῶν Τούρκων συμπλοκῆς. Δυστυχῶς ὁ κ. Μαυροδῆμος εἶνε μόνον στρατιώτης, οὐχὶ δὲ καὶ ῥήτωρ. Ἄνευ ἐπιδείξεων, ἁπλῶς καὶ διακεκομμένως, ὑπὸ συχνῶν δ' ἐρωτήσεων βιαζόμενος, ἀφηγεῖται τὰ τῆς ἀψιμαχίας τοῦ Καραλῆ Δερβὲν, ὡς θ' ἀφηγούμεθα ἡμεῖς τὸ μᾶλλον σύνηθες τῶν γεγονότων. Ὁ κ. Μαυροδῆμος ἀφ' ἑτέρου ἐκ Θηβῶν καταγόμενος ἔχει τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην καὶ τόσῳ εἰκονικὴν φρασεολογίαν τῶν *Ρουμελιωτῶν*, ἥτις δυσκολώτατα δύναται νὰ τηρηθῇ ἐν γραπτῷ λόγῳ· ἐν τούτοις ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὰ ἑξῆς, οὐχὶ βεβαίως καθ' ὁλοκληρίαν ἀνελλιπῶς καὶ ἀπταίστως ἐν τῇ μνήμῃ τηρούμενα.

* *

Τὸ Καραλῆ Δερβὲν καίτοι κείμενον μίαν ὥραν ἐντὸς τῶν ὑπὸ τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς χαραχθέντων νέων ἑλληνικῶν ὁρίων, κατείχετο ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ ἔχρος, ὁπότε διαταχθεὶς αὐτὸς ἠκολούθησε τοὺς ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τεθέντας σωροὺς τῶν λίθων πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν

Digitized by Google

τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν ἐκείνην, δι' ἧς συνεκοινώνουν οἱ ἐν τῷ Καραλῆ Δερβὲν Τοῦρκοι μετὰ τῶν ἄλλων τουρκικῶν σταθμῶν. Ἔγεινε μικρὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Τούρκου ἀποσπασματάρχου φιλονεικία, ἀλλ' ἄνευ ῥήξεως συνεφώνησαν νὰ μείνωσιν εἰς τὸ Καραλῆ ἑπτὰ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἀνενόχλητοι μέχρις οὗ διαρρυθμισθῇ ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων ὁριστικῶς τὸ ζήτημα. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς συμπλοκῆς οἱ δώδεκα φρουροὶ τοῦ Καραλῆ Δερβὲν (διότι ὁ Τοῦρκος ἀρχιφύλαξ προφασιζόμενος ὅτι οἱ πέντε εἶνε ἀσθενεῖς διετήρει δώδεκα στρατιώτας) ἔφυγον αἴφνης καὶ ἄνευ αἰτίας. Τὴν δὲ πρωΐαν τῆς 15 Αὐγούστου πολίτης σπεύδων ἀγγέλλει εἰς τὸν Μαυροδῆμον ὅτι οἱ Τοῦρκοι συσσωματωθέντες περὶ τοὺς χιλίους εἶνε ἕτοιμοι νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν κατακόψωσιν. Ὁ Μαυροδῆμος ἐκλέγει τὸν ὠκυποδέστερον ἐκ τῶν 35 Εὐζώνων του καὶ τὸν ἀποστέλλει μετ' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Εὐζωνικοῦ Τάγματος. Μετ' ὀλίγον δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν δύο λοχαγῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες παροτρύνουσιν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν, ἣν κακῶς κατέχει. Ἐκεῖνος ἀπαντᾷ:—Σὲ ξένο σπιτικὸ νὰ μὴν ἀνακατώνεσθε. Οἱ λοχαγοὶ ἐπιμένουσιν. Ἐκεῖνος πάλιν προσθέτει, ὅτι εἰδοποίησε τὸν διοικητήν του καὶ ἂς συνεννοηθοῦν μαζή του ὅταν ἔλθῃ. Ἅμα ἤκουσαν ὅτι θὰ ἔλθῃ νέα δύναμις *ἐκέρωσαν ἡ ὄψαις τους*, προσθέτει ὁ ὑπολοχαγός. Ἐκύτταξαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ ἐσηκώθηκαν νὰ φύγωσιν, ἀφοῦ κάτι ἐφοβέρισαν. —Δὲν παίρνω ἀπ' αὐτὰ ἐγώ, ἂν θέλετε γιὰ φίλοι καλῶς νἄρθετε, ἀλλιῶς ὅποιος περάσῃ τὴ γραμμὴ μὲ νταηλίκια θὰ φάῃ σφαῖρα! — Οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχον ἀκολουθίαν πέντε στρατιωτῶν Τούρκων.—Τοὺς βλέπετε αὐτοὺς τοὺς κόκκινους *χασέδες*; Κυττάξετε τί *μαγκούφια* εἶνε! Ὅποιον 'δῆτε νὰ περάσῃ ἀπ' τὴ γραμμή, φωτιά... Μὴ δειλιάσῃ κανένας.—Εἶπεν ὁ Μαυροδῆμος πρὸς τοὺς τριάκοντα τέσσαρας Εὐζώνους του δεικνύων τοὺς ἀπερχομένους Ὀθωμανούς. Μετὰ μίαν ὥραν ὁλόκληρος ἡ ἐχθρικὴ δύναμις παρετάσσετο εἰς μάχην. Οἱ μὲν ἀκροβολιστικῶς, οἱ δὲ εἰς πυκνὴν φάλαγγα, ὀρθοί, γονυπετεῖς, πρηνηδόν, καθ' ὅλους τοὺς τρόπους ἵνα ἐκφοβίσωσι τὸν ἑλληνικὸν σταθμόν. Ἀλλ' οἱ Εὔζωνοι πάντες Βλτινοὶ καὶ Ἀγραφιῶται διῃρημένοι εἰς δύο ἀποσπάσματα, εἴκοσιν ὑπὸ τὸν Μαυροδῆμον καὶ δεκατέσσαρες παρέκει ὑπὸ ἕνα λοχίαν, ἀναμένουσι σιγηλοί. Αἴφνης μία ἐνωμοτία Τούρκων ἀποχωρίζεται καὶ προχωρεῖ. Οἱ Τοῦρκοι πατοῦσι σχεδὸν τὸ σύνορον. — *Ἄλτ!*— κράζουσιν οἱ Ἕλληνες σκοποί. Οἱ Τοῦρκοι διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατοῦντες προτεταμένα τὰ ὅπλα, ἀνακινοῦσι τὴν δεξιὰν ὡς σημεῖον ἀδιαφορίας καὶ ἀποφασιστικότητος καὶ... διέρχονται τὴν ὁροθετικὴν γραμμήν.—Πῦρ! — σαλπίζει ὁ Μαυροδῆμος. Δύο Τοῦρκοι πίπτουσιν, ἄλλοι δύο, καὶ ἄλλοι... Οἱ Τοῦρκοι ὑποχωροῦσιν. Ἐπιτίθενται μετ' ἐπιμονῆς καὶ ἀλλεπαλλήλως. Εἰς μάτην! Οἱ εἴκοσι καὶ ἐννέα Εὔζωνοι, διότι πέντε ἀπέθανον ὑπὸ σφαιρῶν βληθέντες, μένουσιν ἀκλόνητοι μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἐπικουριῶν, ἃς ἐπὶ τέλους πέμπουσιν οἱ ὥρας ὅλας ἀπέχοντες σταθμοί.

— Καὶ εἴχατε τίποτε ὀχυρώματα; Ἐρωτᾷ τις τῶν ἐπιβατῶν.

— Ναί, ἀποκρίνεται ὁ ὑπολοχαγὸς μειδιῶν· μιὰ φράκτη ἀπὸ *παλιούρια*....

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ γενναῖος στρατιώτης ἐτελείωνε τὴν διήγησίν του, τὸ ἀτμόπλοιον προσήγγιζεν εἰς Ὠρεοὺς καὶ ἐγὼ εὐχηθεὶς αὐτῷ καλὴν ἀνάπαυσιν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του ἐν Ὑπάτῃ ὅπου μετέβαινεν ἐπ' ἀδείᾳ δι' ὀλίγας ἡμέρας, ἐπήδησα εἰς τὴν πρώτην τυχοῦσαν λέμβον καὶ ἀπεβιβάσθην εἰς τὴν Εὐβοϊκὴν γῆν.

**

Ἔχω πολλὴν ὄρεξιν νὰ τελειώσω ἀντιγράφων ἐκ τοῦ τετραδίου μου ὀλίγους στίχους. Σᾶς προλέγω ὅτι δὲν εἶνε μεγάλης φιλολογικῆς ἀξίας. Ὅστις βαρύνεται δύναται καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀναγνώσῃ:

Ὁ Ψαρᾶς κ' ἡ Βοσκοποῦλα.

Βοσκοποῦλα καθισμένη
'Σ τὴν ἀκρογιαλιὰ
Μὲ τὴ θάλασσα λευκαίνει
Ξέστριφτα μαλλιά!

Βάρκα ἔρχετ' ἀπὸ πέρα
Κι' ὁ ψαρᾶς 'μιλεῖ:
«—Μαυρομμάτα, καλημέρα!»
«—Ὥρα σου καλή!»

«—Τὰ μαλλιὰ σου'σαν πλυθοῦνε
Τί θὰ γείνουν, τί;»
«—Τὰ μαλλιά μου θὰ γενοῦνε
Προῖκα κεντητή».

«-Καὶ ποιὸ θἄν' τὸ παλληκάρι
Τὸ καλὸ—νὰ ζῇ!
Ποῦ θὰ πάρῃ νειότη, χάρι
Καὶ προικιὰ μαζῇ;»

«—Ὅποιος ἔχει 'γειὰ καὶ νειᾶτα
Καὶ παλληκαριὰ
Παίρνει κόρη μαυρομμάτα
Μέσα 'ς τὰ χωριά».

«—Εἴκοσι μονάχα χρόνια
Φέρνω 'ς τὸ λαιμό,
Μὲ τὰ κύματα αἰώνια
Ζῶ καὶ πολεμῶ,

»Ἔχω ὁλόπικρη μητέρα
Θάλασσα πλατειά,
Ἀδερφό 'χω τὸν ἀέρα
Τὸν τρελλὸ Νοτιά.

»Ἡ βαρκοῦλα εἶνε 'δική μου
Τρέχω 'δῶ κ' ἐκεῖ...
Βγάνω τίμια τὸ ψωμί μου
Μὲ τὴν ψαρική.

Digitized by Google

»Ἔλα, ἔλα, περιστέρι,
Ἰῆς στεριᾶς πουλί,
Ἔλα νὰ γενοῦμε ταίρι
Μ' ἕνα μας φιλί!

»Δὲν μπορῶ νά σου χαρίσω
Πλούτη βασιλῆᾶ,
Μιὰ καλύβα θὰ σοῦ στήσω
'Σ τὴν ἀκρογιαλιά.

»Σὰν βασιλοποῦλα ἴδια
Μιὰ ζωὴ χρυσῆ
Μὲ τραγούδια, μὲ κεντήδια
Θὰ περνᾷς ἐσύ.

»Κι' ἂν ἐγὼ θὰ ταξειδεύω
Τὸ γιαλό, γιαλό,
Καὶ ψαράκια θὰ ψαρεύω
Καὶ θὲ νὰ πουλῶ,

»Ὁποτε μὲ φέρν' ἡ ὥρα
'Σ τὴν ἀκρογιαλιὰ
Θά σου φέρνω χίλια δῶρα
Χίλια μου φιλιά!»

«—Εἶν' τὰ ζαφειρένια πλάτη
Χάρου ἐρημιά,
Κἶν' ἡ θάλασσα γεμάτη
Ψάρια καὶ κορμιά.

»Κι' ὅποια ναύτη ἀγαπήση,
Ναύτη 'παντρευθῇ
Πρὶν τὸν πάρῃ καὶ χρονίσῃ
Μαῦρα θὰ 'ντυθῇ».

«—Θάλασσα γαλανομμάτα,
Σύρε 'ς τὸ καλό,
Δίχτυα μου, φτωχή μου τράτα,
Σᾶς φτηνοπουλῶ.

»Σύντροφοι, θὰ σᾶς ἀφήσω,
Ναύταις τοῦ βορριᾶ,
Κ' ἐγὼ πάω πλειὰ νὰ ζήσω
'Σ τὴν καλὴ στεριά.

»Σὲ χωριὸ θὰ 'μπῶ κοπέλλι,
Γίδια θὰ βοσκῶ
Κ' ἡ μελαχροινὴ θὰ θέλῃ
Τὸν ξανθὸ βοσκό».

«—Τὰ λογάκια σου μὴ χάνῃς,
Θέλεις νὰ σ' τὸ 'πῶ;
Ὅτι ὅ,τι καὶ νὰ κάνῃς,
Ἄλλον ἀγαπῶ!»

Κι' ὁ ψαρᾶς μὲ τὴ βαρκοῦλα
Φεύγει σιγαλά
Κ' ἡ καλιὰ ἡ βοσκοποῦλα
Στέκει καὶ γελᾷ.

17 Σεπτεμβρίου 1882. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ἐκ τῶν ζώων οἱ ἰχθῦς καὶ τὰ πτηνὰ εἰσὶ μακροβιώτερα τῶν θηλαστικῶν. Οὕτω εἶνε βεβαιωμένον ὅτι ἀετός τις ἔζησεν 103 ἔτη, εἷς κόραξ 108 ἔτη καὶ εἷς ψιττακὸς 120· ὁ χὴν δύναται νὰ ζήσῃ ἕνα αἰῶνα, ὁ δὲ κύκνος νομίζεται ὅτι δύναται νὰ φθάσῃ εἰς ἡλικίαν 200-300 ἐτῶν. Τῷ 1792 ἀπεστάλη ἀπὸ τὸ Εὔελπι Ἀκρωτήριον εἰς Λονδῖνον ἱέραξ φέρων περιδέραιον, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφή· «Τῇ αὐτοῦ Μεγαλειότητι τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀγγλίας Ἰακώβῳ. Ἔτος 1610». Ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι εἶχον παρέλθει 182 ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης συλλήψεως τοῦ πτηνοῦ. Οἱ ἐγχέλεις φθάνουσιν εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν. Ὁ περίφημος φυσιοδίφης Βυφφὼν, εἶδε κυπρίνους ἁλιευθέντας, ὧν τὴν ἡλικίαν ὑπελόγισεν εἰς ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα· ἐν Γερμανίᾳ συνέλαβόν ποτε ποτάμιον ἰχθὺν φέροντα χαλύβδινον κρίκον μετ' ἐπιγραφῆς δηλούσης ὅτι εἶχε ῥιφθῆ εἰς τὸ ὕδωρ πρὸ 261 ἐτῶν· ὁ ἰχθὺς οὗτος εἶχε μῆκος 19 ποδῶν καὶ βάρος 350 λιτρῶν, καὶ ὅμως δὲν εἶχεν ἔτι συμπληρώσει τὴν ἀνάπτυξίν του, διότι συνέλαβον ἄλλον τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἔχοντα βάρος 1000 λιτρῶν. Ὑποτίθεται ὅτι αἱ γιγάντειοι φάλαιναι, ἃς συνήντων ἄλλοτε εἰς τὸν βόρειον πόλον, θὰ εἶχον ἡλικίαν 1000 περίπου ἐτῶν.

Βραχυτέρα πολὺ σχετικῶς εἶνε ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς τῶν θηλαστικῶν, δύσκολον ὅμως νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, διότι ἐν τῇ ἐξημερώσει αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου μετέβαλον τήν τε φυσικὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τοὺς ὅρους τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Ὁ κόνικλος καὶ ὁ ἰνδικὸς χοῖρος ζῶσιν ὡς ἔγγιστα 7 ἔτη, ὁ σκίουρος καὶ ὁ λαγωὸς 8, ἡ γαλῆ 9 ἕως 10, ὁ κύων 10 ἕως 12, ὁ βοῦς 15 ἕως 18, ὁ ὄνος καὶ ὁ ἵππος 25 ἕως 30, ὁ λέων 30 ἕως 40, ὁ δὲ ἐλέφας φθάνει μέχρι δύο αἰώνων. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δηλοῦσι τὸν μέσον ὅρον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀκριβεστέρων παρατηρήσεων, ἀλλ' ὅμως ἀναφέρονται καὶ πολυάριθμοι ἐξαιρέσεις. Οὕτω ὁ Βυφφὼν ἀναφέρει ἵππον ἀποθανόντα ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 50 καθ' ἣν στιγμὴν ἐπέταττον αὐτὸν διὰ τὴν συνήθη ἐργασίαν· τὸ δὲ ἐν Μαγκεστρίᾳ Μουσεῖον κατέχει τὴν κεφαλὴν ἵππου ὑπερβάντος τὸ 62ον ἔτος. Τῷ 1862 ἀπέθανεν ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ γηραιότερος τῶν πολεμικῶν ἵππων τῆς Εὐρώπης, ὁ ἐπικαλούμενος Βὸβ ὁ Κριμαϊκός. Ὁ ἵππος οὗτος εἰσήχθη εἰς τὸ ἱππικὸν τῷ 1833, μετενεχθεὶς δὲ εἰς Κριμαίαν μετέσχε τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐν Βαλακλαβᾷ ἐφόδου, καὶ κατόπιν τῶν Ἐν Ἄλμᾳ καὶ Ἰγκερμαν μαχῶν. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ταύτας τὸ Κράτος ὥρισεν αὐτῷ ἀνάλογον σύνταξιν ὅπως διαβιώσῃ ἥσυχος τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου. Ὑπάρχουσιν ὡσαύτως πολλοὶ ἐλέφαντες, οἵτινες ὑπερβαίνουσι τὸ σύνηθες αὐτοῖς ὅριον τῆς ζωῆς, ἐκ πολλῶν δὲ διδομένων εἰκάζεται ὅτι δύνανται νὰ φθάσωσιν μέχρις ἡλικίας τεσσάρων αἰώνων. Οὕτως ἀναφέρεται ὅτι, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησε τὸν βασιλέα τῶν Ἰνδῶν Πῶρον, ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἥλιον τὸν ἐλέφαντα οὗτινος ἐπέβαινε κατὰ τὴν μάχην καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον ἀφοῦ περιέβαλεν αὐτὸν περιδέραιον μετ' ἐπιγραφῆς δηλούσης τὴν ἡμέραν τῆς ἀπολύσεως. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ζῶον συνέβη νὰ ἀνευρεθῇ μετὰ 350 ἔτη φέρον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τὸ πιστοποιητικὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Ζ*

Digitized by Google

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἀνέκδοτον τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ.

Ἐγίνοντο γυμνάσια διὰ τὴν παράστασιν ἑνὸς δράματός του, καθ' ὃ εἷς τῶν ὑπηρετῶν ὤφειλε νὰ φανῇ ἐπὶ σκηνῆς κτυπῶν τὴν σύζυγόν του. Ἐπειδὴ δ' ὁ τὸ πρόσωπον τοῦτο ὑποκρινόμενος ἐδίσταζε νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ γράμμα τὸ μέρος του, ὁ Δουμᾶς παροτρύνει αὐτὸν μεγαλοφώνως·

— Ἔλα λοιπόν, φίλε μου! ἐμπρός, κτύπα, ἀφοῦ εἶνε ἀνάγκη...Ἠξεύρεις, ὅταν κανεὶς κτυπᾷ γυναῖκα, πάντοτε κάποιον ἐκδικεῖται!

*
* *

Ἐγίνετο λόγος ἐνώπιον τοῦ Ἀγαθοπούλου περὶ τοῦ κατοικησίμου τῆς σελήνης.

— Αὐτὰ εἶνε ἀνοησίαις, λέγει ἐμφαντικῶς. Γιατί, δὲν μοῦ λέτε σᾶς παρακαλῶ, τί θὰ ἐγίνοντο οἱ κάτοικοι τῆς σελήνης ὅταν αὐτὴ ἐλαττόνεται 'μέρα μὲ τὴν ἡμέραν, ὡς ποῦ χάνεται ὁλόκληρη;

*
* *

Ἡ κυρία Μ** ἔχει τόσον ἔκτακτον καλαισθησίαν, ὥστε κατήντησε νὰ ὑπαγορεύῃ τὸν νόμον εἰς ὅλα τοῦ βίου τῶν κυριῶν τῆς καλῆς λεγομένης τάξεως. Προχθὲς ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐξοχῆς, ἔν τινι δ' αἰθούσῃ ἐγίνετο λόγος περὶ αὐτῆς.

— Ἀμ' δὲν εἰξεύρετε καὶ τἄλλο, λέγει φίλη τις αὐτῆς, ἡ κυρία Μ** εὑρίσκεται εἰς *ἐνδιαφέρουσαν* κατάστασιν.

— Τότε, ὑπολαμβάνει ἄλλη τις, χωρὶς ἄλλο ἐφέτος τὰ *μωρὰ* θὰ εἶνε τῆς *μόδας*!

*
* *

Τρία πράγματα ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ ἡ γυνή: Νὰ περάσῃ ἔμπροσθεν ἐμπορικοῦ χωρὶς νὰ σταματήσῃ, νὰ ἴδῃ μικρὸν παιδίον χωρὶς νὰ τὸ φιλήσῃ, νὰ παρατηρήσῃ ὡραίαν *dantellar* χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ: «Πόσο κοστίζει ὁ πῆχυς;»

*
* *

Ὁ Ἀγαθόπουλος εἰσέρχεται εἰς ὡρολογοπωλεῖον ἵνα ἀγοράσῃ ὡρολόγιον. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ ὡρολογοποιὸς δεικνύει εἰς αὐτὸν καὶ ἕν, ἐπιλέγων ὅτι, ὅταν *κουρδισθῇ δουλεύει* τριανταὲξ ὥρας.

— Σὲ μιὰ ἡμέρα; ἐρωτᾷ ὁ Ἀγαθόπουλος.

*
* *

Ὁ ἐλευθέριος ἄνθρωπος, ὅταν ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ βάρους ἐπιστολῆς ἣν ἀποστέλλει, θέτει διπλοῦν γραμματόσημον, ὁ φιλάργυρος θέτει ἓν μόνον.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ὁ ουτιδανὸς ὅστις ἀνυψοῦται εἰς μεγάλην περιωπὴν καταλαμβάνων θέσιν ὑψηλήν, οὐδὲν ἄλλο κατορθοῖ ἢ νὰ καταστήσῃ μᾶλλον καταφανῆ εἰς τὸν κόσμον τὴν οὐδαμινότητά του.

—

Ἡ χειροτέρα ἀχαριστία εἶνε τὸ ν' ἀρνηθῇς νὰ δεχθῇς χάριν παρὰ προσώπου, εἰς τὸ ὁποῖον προσήνεγκες ποτὲ ὑπηρεσίαν.

—

Τὸ ψεῦδος ὁμοιάζει πρὸς μάχαιραν ἄνευ λαβῆς, ἡ ὁποία κόπτει τὴν χεῖρα ἐκείνου, ὅστις τὴν μεταχειρίζεται.

—

Ἡ ἀληθὴς ἀξία ὁμοιάζει πρὸς τὸν μαργαρίτην τὸν εὑρισκόμενον ἐντὸς ὀστράκου· ἡσυχάζει ἐν ἀφανείᾳ μέχρις οὗ ἐκ περιστάσεως ἐξέλθῃ εἰς τὸ φῶς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Καπετὰν Μιχάλης Κόρακας. Παρὰ παλαιοῦ αὐτοῦ συναγωνιστοῦ ἀνεκοινώθησαν ἡμῖν αἱ ἑπόμεναι βιογραφικαὶ πληροφορίαι περὶ τοῦ ἐσχάτως ἀποθανόντος ἀνδρειοτάτου καὶ λεοντοθύμου τούτου μαχητοῦ τῆς Κρήτης, ὅστις διήνυσεν ἅπαντα τὸν βίον του ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Πόμετα τῆς Μεσσαρᾶς, ἐκ γονέων πτωχῶν, παρ' οἷς παρέμεινε μέχρι τῆς δεκαεξαετοῦς αὐτοῦ ἡλικίας. Τότε διαβόητος ἐπὶ βιαιοπραγίαις καὶ φανατικότητι τρόμον ἐνεποίει ἀνὰ τὴν Κρήτην Ὀθωμανός τις ἀγᾶς ἐκ τῶν προυχόντων, ὅστις ἐφόνευσε καὶ συγγενῆ αὐτοῦ. Τοῦτον ἐφόνευσεν ὁ Μιχάλης, ἐκδικῶν τὸ συγγενικόν του αἷμα· ἔκτοτε δὲ περιεφέρετο ἔνοπλος μέχρις ὅτου ἐξερράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1821. Ἠκολούθησε δὲ εἰς Σφακία, ἕδραν τῆς ἐπαναστάσεως, τοὺς ἀειμνήστους Κουρμούληδες, ἄγων τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Τοσαῦτα δὲ διέπραξεν ἀνδραγαθήματα, ὥστε ἔκτοτε διεφημίσθη ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ ἐγένετο τὸ λατρευτὸν εἴδωλον τοῦ λαοῦ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἡρακλείου.

Δὲν εἶχε τὴν ἀγχίστροφον διάνοιαν πολιτικοῦ, οὐδὲ τὴν ὀξύνοιαν τοῦ στρατηγικοῦ ἀνδρός· ἂν οἱ ὀφθαλμοί του ἔλαμπον, ἔλαμπον ἐκ τόλμης· ἦτο στρατιώτης ἀληθής, ἀπέριττος, ἀρχαϊκός, ἀτρόμητος· ἱππεὺς ἔξοχος· ἔτρεχε πρῶτος εἰς τὰς μάχας, ζητῶν ν' ἀντιμετωπίσῃ πρῶτος τὸν ἐχθρόν, τρέχων πρὸς συνάντησιν τοῦ κινδύνου, εἰς τοὺς συναγωνιστάς του ἦτο γνωστοτάτη ἡ παρακέλευσίς του: *νὰ περιμένουν νὰ πάρῃ αὐτὸς τὴν πρώτη φωτιά!*

Ἡ γενναιότης αὐτοῦ ἡ προβαίνουσα πολλάκις εἰς παρατολμίαν προήρχετο καὶ ἐκ τῆς ἀκραδάντου αὐτοῦ πεποιθήσεως εἰς τὸ *χαϊμαλί* του, ὅπερ ὡς ἔλεγεν ἦτο ἐκ Τιμίου Ξύλου. Εἰσώρμα εἰς τὰς μάχας, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ῥῖγος τοῦ φόβου αἰσθανόμενος, στερρῶς πιστεύων ὅτι θὰ ἐξέλθῃ σῶος καὶ ἀβλαβὴς ἐκ μέσου τῶν συριγμῶν τῶν σφαιρῶν καὶ τοῦ βρόμου τῶν τηλεβόλων, καὶ μολονότι μετέσχε περισσοτέρων τῶν 90 μαχῶν οὐδέποτε ἐπληγώθη ἢ ἅπαξ μόνον ἐλαφρότατα ἐν τῇ μάχῃ τῆς Μελάξης Χανίων πλησίον τοῦ Γεροντο-Μανιᾶ ὅτε ἔλαβεν ἀμυχήν τινα κατὰ τὸ ἄνω χεῖλος. Ἡ συνήθης ἐπίκλησις αὐτοῦ εἰσερχομένου εἰς μάχην ἦτον αὕτη:

Digitized by Google

— Παναγία μου 'ς τὴ φοράδα μου!

Κατὰ διαφόρους δὲ περιστάσεις ἐφονεύθησαν ὑπ' αὐτὸν τρεῖς ἵπποι. Ἰδίᾳ κατὰ τὸ 1868 ἔξωθεν τοῦ χωρίου Ἀσίτος τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου, φονευθείσης τῆς ἵππου του μικροῦ δεῖν ἐζωγρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὅτε ὁ συμμαχητὴς αὐτοῦ Ἀδαμάκης ὠκυποδέστατος καὶ ὀξυνούστατος, τὸν ἀνήρπασεν διὰ τῶν χειρῶν του, τὸν ἔθηκεν ἐπὶ τῆς ἰδίας του ἵππου καὶ τὸν ἔσωσεν.

Ὁ Καπετὰν Μιχάλης ἦτο καὶ εὐστοχώτατος σκοπευτής. Κατὰ τὴν ἐν Λασιθίῳ πρώτην μάχην τῇ 23 Μαΐου 1867 ἐφόνευσε τὸν Ἀλῆ Βέην Βραζέραν ἐπίσημον προὔχοντα καὶ γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐντοπίων ὀθωμανῶν, περὶ οὗ εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ὑπαρχηγοὺς καὶ ὁπλαρχηγούς:

— Ἀφῆσ' τέ με νὰ τὸν σημαδέψω 'γώ, κ' ἂν δὲν τὸν πετύχω τσούξετέ τον σεῖς.

Ἐπίσης δ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαλεβυζίου ἐφόνευσεν ἕτερον Ὀθωμανὸν ἱππέα· ἀφοῦ πολλοὶ τῶν συναγωνιστῶν του ἐσκόπευσαν αὐτὸν μάτην, διέταξε νὰ παύσωσι τὸ πῦρ καὶ ν' ἀφήσωσιν αὐτὸν ἅπαξ νὰ τὸν σκοπεύσῃ. Τὸ βόλι του ἦτο βόλι θανάτου.

Ὁ Κόρακας ἐπολέμησε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καλλέργην, παρ' οὗ ἠγαπᾶτο ἐξαιρέτως ὡς τύπος παλληκαριοῦ, καὶ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γρίβαν. Μόνον στρατιωτικὰς ἀνδραγαθίας ὀνειροπολῶν οὐδόλως ἐκηλίδωσεν ἑαυτὸν διὰ τῶν ἐρίδων τῶν μεταξὺ τῶν ὁπλαρχηγῶν ἀναφυεισῶν τότε, καὶ διέμεινε μακρὰν παντὸς ὅ,τι δὲν ἦτο μάχη κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος.

Μετὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ὅτε ὑπεγράφη ἡ λεγομένη «ἐν Χαλέπᾳ σύμβασις» μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας. Διέμεινε δὲ μέχρι τοῦ Αὐγούστου ἐ.ἔ. ὅτε ἐπιθυμήσας τὴν ἱερὰν γῆν τῆς γενεθλίου αὐτοῦ χώρας μετέβη εἰς τὴν Κρήτην. Καὶ ἐκεῖ, εἰς τὰ Πόμπια, ἔκλινε πρό τινος τὴν λευκήν του κεφαλὴν καὶ ἔκλεισε τὰ ὄμματά του ὁ ἡρωϊκὸς ἀγωνιστής, βαυκαλιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἡδέος ὀνείρου τῆς ἐντελοῦς ἀπελευθερώσεως τῆς ταλαίνης αὐτοῦ Πατρίδος, ἣν ἀφθόνως κατήρδευσε τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἀλλ' ἐξ ἧς δὲν ἠδυνήθη εἰσέτι ν' ἀναβλαστήσῃ εὔκλωνον καὶ ὑψηλὸν τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας.

⁂ Μόνον διὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀνταποκριτὰς τῶν ἐφημερίδων δὲν ὑπάρχουσι προσκόμματα. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου γεγονότος, ὅπερ ἀναγινώσκομεν ἐν γαλλικῇ τινι ἐφημερίδι.

Ἀνταποκριτής τις εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπό τινος ἐφημερίδος εἰς Brooklyn ὅπως περιγράψῃ θανατικήν τινα ἐκτέλεσιν. Φθάνει ἐκεῖ λίαν πρωΐ, ἀλλὰ μανθάνει ὅτι τὸ ἰκρίωμα ἔμελλε νὰ στηθῇ τὴν μεσημβρίαν. Ἐπομένως πολὺ ἀργὰ διὰ τὴν ἐφημερίδα πρὸς ἣν ἔμελλε νὰ ἐπιστείλῃ, καθ' ὅσον ἡ ἔκδοσίς της συνέπιπτε τὴν αὐτὴν ὥραν.

Στενοχωρεῖται διὰ τοῦτο, ἀγωνιᾷ, καὶ τέλος πορεύεται πρὸς τὸν εἰσαγγελέα ὃν θερμῶς παρακαλεῖ νὰ ἐπισπεύσῃ τοὐλάχιστον κατὰ μίαν ὥραν τὴν ἐκτέλεσιν. Ἀλλ' ὁ εἰσαγγελεὺς ἀποκρίνεται ὅτι τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ μόνον τῇ συγκαταθέσει τοῦ καταδίκου, καὶ προσφέρεται εὐγενῶς νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ ἀπαγχονισθησομένου.

Μετὰ χαρᾶς ἀποδέχεται τὴν πρότασιν ταύτην ὁ ἀνταποκριτής. Εἰσάγεται παρευθὺς εἰς τὴν φυλακήν, καὶ ἐκεῖ λαμβάνει χώραν ἡ τραγικοκωμικωτέρα τῶν σκηνῶν· χάρις εἰς τὴν εὐγλωττίαν του καὶ εἴς τινα ποτήρια *μπράντι*, ὁ ἀνταποκριτὴς ἠδυνήθη ἐγκαίρως νὰ ἐπιστείλῃ τὴν ἀφήγησιν τῆς ἐκτελέσεως, συναινέσαντος τοῦ καταδίκου ν' ἀπαγχονισθῇ μίαν ὥραν προτήτερα.

⁂ Μεταξὺ τῶν κατὰ τὰς προσεχεῖς βουλευτικὰς ἐκλογὰς ὑποψηφίων ἐν Ἀγγλίᾳ θέλει συγκαταλέγεσθαι καὶ νεαρός τις Ἰνδὸς πρίγκιψ. Ὁ ἔκπτωτος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ *μαχαραγιᾶς* Dhulin-Singh διαμένων ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐν Ἀγγλίᾳ ἐδήλωσεν ἀπὸ τοῦδε ὅτι κατὰ τὰς ἐρχομένας ἐκλογὰς θέλει ζητήσει ὡς ὑποψήφιος τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος τὰς ψήφους τῶν ἐκλογέων τῆς περιφερείας Witby, ἣν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀντιπροσωπεύει ἐν τῇ βουλῇ τῶν κοινοτήτων ὁ Arthur Peasse, τὸ διάσημον μέλος τοῦ ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης Συλλόγου.

⁂ Μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του ἀτμόπλοιον κατέπλευσε πρό τινος εἰς Ῥουένην, τὸ «Seamen's Bethel» Εἶνε εἰδικῶς προωρισμένον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀνήκει εἰς πλούσιον Ἄγγλον, ὅστις διατίθησιν αὐτὸ ὑπὲρ διαφόρων θρησκευτικῶν συλλόγων ἢ ἑταιριῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς κατηχήσεως τῶν παραθαλασσίων πληθυσμῶν. Πρὸς τοῦτο τὸ Seamen's Bethel» παραπλέει τὰς ἀκτάς, προσαράζον εἰς ἑκάστην πόλιν ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς διανέμει τοῖς κατοίκοις ἱερὰς βίβλους καὶ τελεῖ θρησκευτικὰς τελετάς.

Ἐπειδὴ δὲ δι' οὐδεμίαν ἑτέραν ὑπηρεσίαν χρησιμοποιεῖται, τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀποτελεῖται ὑπό τινων ναυτῶν καὶ ὑπὸ τριῶν ἱεραποστόλων, τὸ δὲ κύτος του ἀποτελεῖ ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἀντηχοῦσιν οἱ ἱεροὶ ψαλμοί.

Τὸ «Seamen's Bethel» θέλει προσεχῶς ἀναπλεύσει τὸν Σηκουάναν, θὰ διέλθῃ δὲ καὶ διὰ τῶν Παρισίων.

⁂ Ἀγὼν πτήσεως περιστερῶν γενήσεται μεταξὺ Δουβλίνου καὶ Βρυξελλῶν.

Αἱ συμμεθέξουσαι τοῦ ἀγῶνος περιστεραὶ ἐξησκήθησαν ἤδη ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας.

Ἡ δὲ ἀπόστασις ἣν θὰ διατρέξωσιν εἶνε 280 ἀγγλικῶν μιλλίων ἤτοι 380 χιλιομέτρων περίπου. Αἱ περιστεραὶ διανύουσι διάστημα 1200 περίπου μέτρων καθ' ἕκαστον λεπτόν.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Αριθ. 354 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ΄

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ΄ Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. **10 Ὀκτωβρίου 1882**

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 630.

ΙΖ΄

Δόλος πολέμου.

Ἐπὶ δέκα λεπτὰ ὁ Πινσὼν διέμεινεν ἀκίνητος ἔχων παρὰ τοὺς πόδας τὸ δέμα τῶν ὑποκαμίσων καὶ διατελῶν ἐν καταστάσει ὑπερτάτης χαυνώσεως καὶ ἀθυμίας.

— Ἰδού, ἐψιθύρισε, χάρις εἰς τὸν κ. Βαζολὴν ἔγεινα ἐφάμιλλος τοῦ Περιπλανωμένου Ἰουδαίου.

Ἠγέρθη διὰ μιᾶς καὶ ἐθεώρησε κατὰ πρόσωπον τὸν Ζωηρὸν εὑρισκόμενον παρ' αὐτόν.

— Ποῦ πηγαίνομεν; ἠρώτησεν αὐτόν· εἰς τὴν Εὐρώπην; εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας; εἰς τὴν Κίναν; ποῦ;

— Δὲν εἰξεύρω, κύριε, ἀπήντησε τὸ μειράκιον κατηφὲς ἐπίσης.

— Τί μοῦτρα ποῦ μοῦ κάμνεις, κύριε Πινσών! εἶπεν ὁ πλοίαρχος πλησιάσας καὶ τρίβων τὰς χεῖρας.

— Δὲν μοῦ διηγήθητε, ἀνέκραξεν ὁ μηχανικὸς ὅτι εἴχετε ἔλλειψιν ἀνθράκων, ὅτι τὴν ἑσπέραν ταύτην θὰ ἤμεθα εἰς Ἀβάναν, ὅτι ὁ *Φούλτων*...

— Σιγά, σιγά, εἶπε διακόπτων αὐτὸν ὁ ἀξιωματικός· ἔχετε ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ θὰ ἴδητε ὅτι αἱ ὑποσχέσεις μου θὰ πραγματοποιηθῶσιν.

— Ἐμπορῶ νὰ σᾶς ἐρωτήσω ποῦ πηγαίνομεν;

— Νὰ ἀπαντήσωμεν τὰ πέντε πλοῖα, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἐκεῖ κάτω.

Πρὸς τίνα σκοπόν; μήπως εἶνε πειρατικά;

— Ἔρχονται ἀπὸ τὸ Νιουκάστελ φορτωμένα γαιάνθρακας.

— Θὰ μὲ ἀφήσετε νὰ ἐπιβιβασθῶ εἰς αὐτά;

— Κάμετε ὅ,τι θέλετε, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος σᾶς λέγω ὅμως ὅτι μετὰ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας, ἐλπίζω ὅτι ὁ *Φούλτων* θὰ εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Ἀβάνης.

— Δὲν εἶνε αὐτὸς ὁ δρόμος του, εἶπεν ὁ Πινσὼν δεικνύων τὴν θάλασσαν, ὁ *Φούλτων*, ὅστις καθὰ ἐλέγετε ἔπασχεν ἔλλειψιν ἀνθράκων, πλέει αὐτὴν τὴν στιγμὴν μὲ μεγαλειτέραν ταχύτητα παρὰ ποτέ.

— Καίομεν τὸ μικρὸν ποσὸν ὅπερ μᾶς ὑπελείπετο, διὰ νὰ σᾶς καθησυχάσω δὲ σᾶς ἐξηγῶ τὸ σχέδιόν μου. Ἀγνοεῖτε ἴσως, κύριε, ὅτι ἡ Ἀβάνη εἶνε λιμήν, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἐξέρχεταί τις εὐκόλως. Ἡ ἰσπανικὴ κυβέρνησις εἶνε φιλύποπτος· φοβεῖται ἀκαταπαύστως μὴ ἁρπάσωσιν αὐτῇ τὴν νῆσον Κούβαν καὶ ἐπιτηρεῖ αὐστηρότατα τοὺς ναυτικοὺς κανονισμούς!

— Τοὺς ναυτικοὺς κανονισμούς! ἐπανέλαβεν ὁ Πινσών. Τί! πάλιν αὐτοὶ μ' ἐμποδίζουν ν' ἀποβιβασθῶ;

— Ἀφετέ με νὰ τελειώσω, ἐπανέλαβεν ὁ πλοίαρχος. Σᾶς ἔλεγα λοιπὸν ὅτι πλοῖον ἅπαξ εἰσελθὸν καὶ ἀγκυροβολῆσαν ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Ἀβάνης δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ αὐτοῦ εἰμὴ ἀπὸ τῆς ἕκτης πρωϊνῆς ὥρας μέχρι τῆς ἕκτης τῆς ἑσπέρας. Ἀφ' ἑτέρου ὁ *Δάβις*, κατὰ τοὺς ναυτικοὺς κανονισμοὺς πάντοτε, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαμείνῃ ἐν Ἀβάνῃ ἐπὶ πλέον τῆς ἀπολύτως ἀναγκαίας ὥρας πρὸς προμήθειαν τῶν ἐφοδίων αὐτοῦ. Ἠδύνατο ὅθεν νὰ συμβῇ ὥστε, ἐνῷ ἐγὼ θὰ κατεγινόμην νὰ ἐφοδιάσω τὸ πλοῖόν μου διὰ γαιανθράκων, ὁ πειρατὴς ν' ἄρῃ αἰφνιδίως τὴν ἄγκυραν, νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, χωρὶς νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὸν *Φούλτωνα* ν' ἀναχθῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ πέλαγος καὶ τοιουτοτρόπως θὰ μᾶς ἐξέφευγεν ὡς χέλι. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μὲ ἀπατήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἑπομένως δὲν θὰ εἰσέλθω ἐντὸς τοῦ λιμένος, πρὶν ἐφοδιασθῶ πρότερον μὲ τοὺς ἀναγκαίους ἄνθρακας, διὰ νὰ εἶμαι ἕτοιμος νὰ παρακολουθήσω πᾶν κίνημα τοῦ ἐχθροῦ μου.

Αἱ ἐξηγήσεις αὗται παρηγόρησαν ἐν μέρει τὸν Πινσὼν καὶ μάλιστα ὅτε ὁ πλοίαρχος διεβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι ἀφοῦ ἤθελε προμηθευθῆ ἄνθρακας, θὰ εἰσήρχετο ἐντὸς τοῦ λιμένος, ὅπως ἐπιτηρῇ κάλλιον ἐκεῖθεν τὸν πειρατήν. Διαρκούσης τῆς συνδιαλέξεως ταύτης, τὸ ἀτμόπλοιον προσήγγισε τὰ δύο ἀνθρακοφόρα σκάφη, ἅτινα ἅμα ὡς εἶδον αὐτὸ ἀνύψωσαν τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν. Μετὰ ταῦτα ὁ πλοίαρχος διὰ τῆς ναυτικῆς σάλπιγγος διέταξε τὸ ἐγγύτερον εὑρισκόμενον νὰ συστείλῃ τὰ ἱστία καὶ νὰ σταθῇ.

— Τί θέλετε; ἠρώτησεν ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος μετὰ δυσαρεσκείας.

— Νὰ μοῦ παραχωρήσητε τὸ φορτίον τῶν ἀνθράκων.

— Αὐτὸ εἶνε ἀδύνατον· δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσω τὸ φορτίον.

— Καταβιβάσατε τὰ πανία σας, ἔκραξεν ὁ

Digitized by Google

πλοίαρχος ἐπιτακτικῶς, ἢ ἀλλέως σᾶς σπάζω ἀμέσως τὰ κατάρτια.

— Ἡ Ἀγγλία διατελεῖ εἰς εἰρήνην μὲ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, προσέθηκεν ὁ πλοίαρχος.

— Καὶ δι' αὐτὸ θὰ τελειώσωμεν ἥσυχα τὴν ὑπόθεσίν μας, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, καὶ θὰ σᾶς πληρώσω ἀμέσως τοὺς ἄνθρακάς σας.

Ὁ Ἄγγλος ἐξήτασε πέριξ τὴν θάλασσαν ἐλπίζων ν' ἀνακαλύψῃ που ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἵνα αἰτήσηται παρ' αὐτοῦ συνδρομήν. Εἰ καὶ στενὴ συγγένεια συνδέει τοὺς Ἄγγλους μετὰ τῶν Ἀμερικανῶν, οἱ δύο ἐξάδελφοι ἐν τούτοις, ὁ Τζὼν Βοὺλ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἰωνάθαν, ὡς ἀποκαλοῦνται, μισοῦσιν ἐμπαθῶς ἀλλήλους. Ἐπειδὴ οὐδὲν πολεμικὸν πλοῖον ἐφαίνετο εἰς τὸν ὁρίζοντα, ἐδέησε νὰ ὑποκύψῃ. Τὰ δύο πλοῖα ἐτέθησαν παραπλεύρως ἀλλήλων καὶ σύμπαν τὸ πλήρωμα τοῦ *Φούλτωνος* ἠσχολήθη περὶ τὴν μετακόμισιν τοῦ γαιάνθρακος, δι' ἣν ἀπῃτεῖτο εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἐργασία.

Ὁ Πινσὼν ποιήσας αἰφνιδίαν σκέψιν, παρέσυρε τὸν Ζωηρὸν ἐπὶ τοῦ ἀνθρακοφόρου πλοίου, καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν πλοίαρχον αὐτοῦ. Οὗτος, δύσθυμος καὶ ὠργισμένος ἐπετήρει τὴν βιαίαν παραλαβὴν τοῦ φορτίου του. Ὁ μηχανικὸς νομίζων ὅτι μετὰ τὴν ἐκφόρτωσιν τὸ πλοῖον ἀναμφιβόλως ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀγγλίαν, ἐζήτει νὰ ἐπιβιβασθῇ ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν προσέκρουσε κατὰ τῶν ναυτικῶν κανονισμῶν, διότι τὸ πλοῖον διηυθύνετο εἰς Σιζάλ, ὅπου εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβῇ καὶ παραλάβῃ ἕτερον φορτίον, μεθ' οὗ ὤφειλε νὰ ἐπιστρέψῃ. Ὁ Πινσὼν σκυθρωπὸς ἀνῆλθεν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος* καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν ξηράν. Ἤλπιζε μὴ λέμβος τις ἐκ τοῦ λιμένος ἐξερχομένη ἤθελε διέλθει ἐγγὺς τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ συγκατατεθῇ ν' ἀποβιβάσῃ αὐτὸν εἰς τὴν παραλίαν.

Πρὸς τὴν ἑσπέραν ὁ *Φούλτων* ῥυμουλκῶν τὸ ἀνθρακοφόρον πλοῖον προσήγγισε πρὸς τὴν παραλίαν, ὅπως κάλλιον ἐπιτηρῇ ἐκεῖθεν τὰ πέριξ. Οἱ ναῦται εἰργάσθησαν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀκαταπαύστως περὶ τὴν μετακόμισιν. Περὶ τὸ λυκαυγὲς ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς, διελθόντες ἐν ἀϋπνίᾳ τὴν νύκτα ἕνεκα τοῦ ἀκοιμήτου θορύβου τῆς πτώσεως τῶν καλάθων, δι' ὧν μετεκομίζοντο οἱ ἄνθρακες εἰς τὴν ἀποθήκην, ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Εὐρὺς καὶ ἀλαμπὴς ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου ἀνέτειλεν ἐντὸς χρυσῆς ὁμίχλης, καὶ χάρις τῷ ἀπεράντῳ στρώματι τοῦ αἰθέρος ὅπερ αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ ὤφειλον νὰ διασχίσωσιν, ἠδύνατό τις ν' ἀτενίσῃ αὐτὸν ἀφόβως. Ἡ ξηρὰ ἐφαίνετο πρασίνη, διεσπαρμένη ὑπὸ λευκῶν οἰκίσκων. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν λόφων διεγράφοντο μελαναὶ ἐν τῷ κυανῷ οὐρανῷ αἱ παράδοξοι σκιαὶ τῶν μεγάλων φοινίκων καὶ τῶν κέδρων.

— Νὰ *οἱ πιλότοι*, εἶπεν αἴφνης εἷς τῶν ναυτῶν· οἱ καρχαρίαι τριγύρω θὰ εἶνε.

Ἀκούσας τὴν λέξιν *καρχαρίας* ὁ Ζωηρὸς ἐπλησίασε πρὸς τὸν ναύτην. Οὗτος δὲ κύπτων ἄνωθεν τῆς θαλάσσης ἧς ἡ διαύγεια ἐπέτρεπεν εἰς τὸ βλέμμα νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς ἱκανῶν μέτρων βάθους, τῷ ἔδειξε πέντε ἰχθῦς μεγάλους ὡς λάβρακας, ὧν τὸ σῶμα ἔφερε ζώνας μελανάς. Οἱ ἰχθῦς οὗτοι ἔπλεον βραδέως παρὰ τὰς πλευρὰς τοῦ *Φούλτωνος*, ἦσαν δὲ τοῦ γένους τῶν *πιλότων* ἢ πρωρέων, οἵτινες, κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν ναυτικῶν, ἐκτελοῦσι χρέη ὁδηγοῦ παρὰ τοῖς καρχαρίαις.

Ἡ διήγησις αὕτη ἐφάνη παράδοξος τῷ Ζωηρῷ, δραμόντι ἀμέσως πρὸς τὸν Πινσών.

— Ἀλήθεια, κύριε, τὸν ἠρώτησεν, οἱ καρχαρίαι εἶνε τυφλοὶ ὅλοι σχεδὸν, καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ ψάρια ποῦ τὰ λέγουν πιλότους, τοὺς χρησιμεύουν ὡς ὁδηγοί;

— Αὐτὰ εἶνε παραμύθια τῆς φαντασίας τῶν ναυτῶν. Ὁ ἰχθῦς ὁ καλούμενος *πιλότος*, λέγεται ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων **remora**, καὶ πηγαίνει σιμὰ μὲ τὸν καρχαρίαν διὰ νὰ λαμβάνῃ μέρος τῆς λείας.

— Ὁ καρχαρίας εἶνε κητῶδες; ἠρώτησε τὸ παιδίον.

— Ὄχι· ὁ καρχαρίας εἶνε ἰχθῦς, δηλαδὴ ἀναπνέει τῇ βοηθείᾳ τῶν βραγχίων. Ἀνήκει εἰς τὸ φοβερὸν γένος τῶν σκύλλων, τῶν ἀδδηφαγοτέρων ἐκ τῶν γνωστῶν ὄντων.

Μετ' ὀλίγον πέντε ἢ ἓξ ἐκ τῶν ῥηθέντων τεράτων ἐφάνησαν παρὰ τὸ πλοῖον· οἱ ναῦται ἐθορυβήθησαν, ἄσπονδον τρέφοντες μῖσος κατὰ τῶν φοβερῶν ἰχθύων, ἑτοίμων πάντοτε νὰ καταβροχθίσωσιν αὐτούς. Οἱ καρχαρίαι ἀκολουθούμενοι ὑπὸ στίφους *πιλότων* ἐφέροντο πέριξ τῶν δύο πλοίων, ὡς σκοποὶ, ἐκτελοῦντες τὴν ἑαυτῶν ὑπηρεσίαν. Ἐπιτρέψαντος τοῦ πλοιάρχου ν' ἀγκιστρεύσωσι τινὰ ἐξ αὐτῶν, κατεβιβάσθη λέμβος εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπέβη δὲ αὐτῆς καὶ ἔστη ὄρθιος εἰς τὴν ἄκραν γέρων τις ναύκληρος φέρων εἶδος ἀκοντίου, εἰς οὗ τὴν λαβὴν ἦτο προσδεδεμένον μακρὸν σχοινίον.

Ἡ ἄγρα τοῦ καρχαρίου εἶνε κινδυνώδης, διὸ καὶ πάντες οἱ ναῦται, πλὴν τῶν καταγινομένων περὶ τὴν μετακόμισιν τοῦ ἄνθρακος, παρετάχθησαν κατὰ μῆκος τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου. Ὁ Πινσὼν μετὰ τοῦ Ζωηροῦ ἀπέμειναν ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ καταστρώματος ὅπως βλέπωσι κάλλιον.

Ἡ λέμβος ἀπεμακρύνθη περὶ τὰ τέσσαρα μέτρα, παχὺ δὲ τεμάχιον στέατος ἐρρίφθη ἐν τῇ θαλάσσῃ. Οἱ καρχαρίαι ἀπέδειξαν τότε ὅτι ἔχουσι καλοὺς ὀφθαλμοὺς, διότι ἐπέπεσαν τάχιστα κατὰ τῆς λείας. Ὁ εὐκινητότερος αὐτῶν στραφεὶς κατεβρόχθισεν αὐτὸν διὰ μιᾶς· ὅσον ταχέως δὲ καὶ ἂν ἔπραξε τοῦτο, ὁ Ζωηρὸς ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ ἀνεῳγμένον τὸ φοβερὸν στόμα τοῦ τέρατος καὶ τοὺς ἐξ εἷς αὐτοῦ ὀδόντας, ἔχον περιφέρειαν ἴσην πρὸς τὰ δύο τρίτα τοῦ ζώου.

Digitized by Google

Σχηνευθέντες ἐκ τῆς λείας ταύτης οἱ καρχαρίαι συνέρρευσαν πολυπληθεῖς πέριξ τῆς λέμβου. Ὁ ναύκληρος κρατῶν τὸ ἀκόντιον ἵστατο ἕτοιμος, καραδοκῶν τὴν κατάλληλον στιγμὴν ὅπως πλήξῃ. Δεύτερον τεμάχιον λαρδίου ἐρρίφθη εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου ἀπὸ τοῦ πλοίου, παρευθὺς δὲ εἷς τῶν καρχαριῶν ἐστράφη ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν ὅπως τὸ καταπίῃ, διότι οἱ ἰχθύες οὗτοι ἀναγκάζονται νὰ λαμβάνωσι τὴν στάσιν ταύτην, ἕνεκα τῆς κατασκευῆς τῶν φοβερῶν αὐτῶν σιαγόνων· τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐρρίφθη κατ' αὐτοῦ τὸ ἀκόντιον ὑπὸ χειρὸς ῥωμαλέας καὶ δεξιᾶς, ἐνεπήχθη ἐντὸς τῶν πλευρῶν τοῦ τέρατος, ἀνεώχθη διὰ τοῦ κεκρυμμένου ἐλατηρίου σταυροειδῶς, τὰ τέσσαρα δὲ αὐτοῦ ἁρπάγια ἐμπλακέντα μεταξὺ τῶν πλευρῶν τοῦ ζῴου, ἐκράτησαν αὐτὸ δέσμιον. Ὁ καρχαρίας ἐβυθίσθη παραχρῆμα, καταλείπων ὄπισθεν αὐτοῦ κύματα αἵματος. Ἐξετύλιξαν τότε τὸ σχοινίον, δι' οὗ ἦτο προσδεδεμένον τὸ ἀκόντιον· μετ' οὐ πολὺ ἰσχυροὶ κλονισμοὶ ἐτάραξαν τὸ ἀκάτιον καὶ οἱ ναῦται ἔσυρον μετὰ προσοχῆς τὸ σχοινίον. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν οἱ ναῦται κατέφθασαν τὸν *Φούλτωνα* σύροντες ἐξόπισθεν αὐτῶν τὸ τέρας, οὗ οἱ σπασμοὶ τῆς ἀγωνίας ἦσαν ἔτι τρομακτικοί.

Οἱ λοιποὶ καρχαρίαι ἀντὶ νὰ φοβηθῶσιν, ἐξηκολούθησαν περιπολοῦντες περὶ τὸ πλοῖον. Τὸ ἀγρευθὲν ζῷον εἶχε μῆκος 9 μέτρων. Οἱ ναῦται ἐπόθουν νὰ ἐκδάρωσιν αὐτό, διὰ ν' ἀποκομίσωσι τὸ δέρμα του χρήσιμον ἐν πολλοῖς, πλὴν ὁ πλοίαρχος ἀνεκάλεσεν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ πλοίου.

Περὶ τὴν τετάρτην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν τὸ ἀνθρακοφόρον πλοῖον ἀφέθη ἐλεύθερον, μὴ χαιρετίσαν δὲ τὴν φορὰν ταύτην ἀνεχώρησε πάραυτα εἰς Σιζάλ. Ὁ πλοίαρχος θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ *Φούλτωνος* πεπληρωμένου ἐξ ἄνθρακος μέχρι τοῦ καταστρώματος, ἐποίησε διαφόρους ἑλιγμοὺς ἐπὶ μίαν ὥραν περίπου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔπλυναν τὸ πλοῖον, διότι τὰ πάντα ὤφειλον νὰ ὦσιν ἐν τάξει πρὶν εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα. Ἦτο ἤδη ἐγγὺς ἡ ἕκτη ὥρα ὅτε ἀφίκοντο ἔμπροσθεν τοῦ φρουρίου τοῦ Μαύρου, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν κρότος τηλεβόλου ἀνήγγελλεν ὅτι ὁ λιμὴν ἐκλείετο.

Ἡ ἀτυχία αὕτη δὲν ἐλύπησε πολὺ τὸν Πινσών, διότι ὁ πλοίαρχος εἶχεν ἤδη γνωστοποιήσει αὐτῷ ὅτι δὲν ἐσκόπει νὰ εἰσέλθῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὁ *Φούλτων* ὅθεν ἀνήχθη ἐκ νέου εἰς τὸ πέλαγος σκοπῶν νὰ περιπολῇ, ἀναγκαζόμενος ἐξ ἄλλου ὅπως λάβῃ τὸ μέτρον τοῦτο ὑπὸ ἰσχυροῦ βορείου ἀνέμου αἰφνιδίως πνεύσαντος. Τὴν ἐπαύριον, μόλις ἐφάνη ἡ ἡμέρα, ἔστρεψε τὴν πρῷραν πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ διηυθύνθη πρὸς αὐτὴν ἐν τάχει.

Δύο πλοῖα ἐξήρχοντο τοῦ λιμένος, καίτοι δὲ διήρχοντο εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ πλοίου ἐχαιρέτησαν ὑψώσαντα τὴν σημαίαν. Ὄπισθεν αὐτῶν ἐφάνη μικρὸν ἀτμόπλοιον κεχρωματισμένον διὰ λευκοῦ χρώματος, φέρον ἱσπανικὴν σημαίαν.

— Ἂν δὲν εἶχεν αὐτὸ τὸ χρῶμα καὶ ἂν οἱ ἱστοί του ἦσαν χαμηλότεροι, εἶπεν αἴφνης ὁ πλοίαρχος πρὸς τὸν ὕπαρχον, θὰ ἐστοιχημάτιζα ὅτι αὐτὸ τὸ πλοῖον ἦτο ὁ *Δάβις*.

Τὸ ἀτμόπλοιον ἔπλεε παρὰ τὴν ἀκτήν, κινούμενον δι' ὀλίγου ἀτμοῦ.

— Τί βλέπεις εἰς τὸ κατάστρωμά του; ἠρώτησεν ὁ πλοίαρχος τὸν ὕπαρχον;

— Ναύτας ἱσπανοὺς ἐν στολῇ, ἀπήντησεν οὗτος.

Τὸ μικρὸν ἀτμόπλοιον εὑρισκόμενον κατέναντι τοῦ *Φούλτωνος*, ἐχαιρέτισεν αὐτόν, καταβιβάζον τὴν σημαίαν του, ἐνῷ τὸν χαιρετισμὸν συνώδευε κρότος τυμπάνου. Ὁ *Φούλτων* ἀνταπέδωκε τὴν εὐγένειαν, χαιρετῶν ἐπίσης καὶ ἐξηκολούθησε πλέων πρὸς τὸν λιμένα.

Ὁ Πινσὼν ὑπὸ μάλης ἔχων τὸ δέμα τῶν ὑποκαμίσων μόλις ἠδύνατο νὰ συγκρατῇ τὴν ὑπέρμετρον αὐτοῦ χαράν, βλέπων προσεγγίζουσαν ταχέως τὴν ξηράν.

— Ἦτο πεπρωμένον, μικρέ μου, νὰ ἴδωμεν τὴν Ἀβάναν, εἶπε πρὸς τὸν Ζωηρόν. Ἂς μὴ παραπονούμεθα ὅμως. θὰ πάρωμεν καμπόσα κουτία καλὰ σιγάρα ἀπ' ἐδῶ, διότι ἔχω πολλοὺς φίλους εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ θὰ τοὺς φανῇ μεγάλον δῶρον. Ἀλήθεια, ἀφοῦ ἐνθυμήθημεν τοὺς φίλους, τί νὰ γίνεται ἐκεῖνος ὁ καϋμένος ὁ Βοαζολῆς; πρέπει τώρα ν' ἀποκατεστάθη. Φαντάζομαι τὴν ἔκπληξίν του ὅταν θὰ λάβῃ ἐπιστολήν μου, τὴν ὁποίαν νὰ τῷ στέλλω ἀπὸ τὴν νῆσον Κούβαν! Δὲν θὰ πιστεύσῃ ὅλας τὰς ἀληθινὰς περιπετείας μας. Τώρα, μικρέ, θὰ ἴδωμεν τὴν πόλιν τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ὁ Διέγος Βελασκέζ, κατόπιν τὸν τάφον τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, ὅστις, ἐπειδὴ τὸν ὑπεδέχθησαν κακῶς εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἐπέστρεψε διὰ νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἀνεκάλυψεν. Νά, νὰ ὁ λιμήν!.. ζήτω!

Ὁ *Φούλτων* πράγματι ἔκαμπτε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν ἄκραν τοῦ Μαύρου, καὶ ὁ λιμὴν ἐγένετο ὁρατός.

Τὸ ἀτμόπλοιον ἐδέησε νὰ σταματήσῃ πρὸς στιγμήν, ὅπως ἀπαντήσῃ εἰς τὸν λιμενάρχην, ὅστις ἱστάμενος ἐπὶ πυργίσκου τινός, ἠρώτα αὐτὸ διὰ ναυτικῆς σάλπιγγος περὶ τῆς ἐθνικότητός του, τοῦ μέρους τῆς προελεύσεως καὶ τοῦ μέρους ὅπου διηυθύνετο. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο λέμβος προσῆλθεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον.

— Τὸν *Δάβις* ζητεῖτε; ἠρώτησεν ὁ διοικῶν τὴν λέμβον ταύτην πλοηγός, ἐλθὼν ἐπίτηδες πρὸς τὸ ἀτμόπλοιον.

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, φέρε με σιμὰ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἠγκυροβόλησεν.

— Ἔφυγε σήμερον τὸ πρωΐ.

— Τί λέγεις; ἔκραξεν ὁ πλοίαρχος, κύψας ἐπὶ

Digitized by Google

τοσοῦτον, ὡσεὶ προὐτίθετο νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν.

— Ἀφοῦ ἐχρωμάτισε τὸ σκάφος του λευκὸν, καὶ ἠγόρασε μερικὰς παλαιὰς ἱσπανικὰς στολὰς, ὁ *Δάβις* ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν λιμένα ἀκριβῶς τὰς ἓξ ὥρας τὴν αὐγήν.

Ὁ πλοίαρχος ἀπήγγειλε φοβερὰν βλασφημίαν, συνέτριψε τὴν ναυτικὴν σάλπιγγα ἣν ἀνὰ χεῖρας ἐκράτει καὶ ἔκραξε διὰ φωνῆς βροντώδους πρὸς τοὺς πηδαλιούχους·

— Στρέψατε!.. Στρέψατε!..

Ὁ *Φούλτων* παραυτὰ διέγραψε μακρὰν καμπύλην καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸ πέλαγος.

— Σταματήσατε!.. ἀνέκραξεν ὁ Πινσὼν, ἕνα λεπτὸν,ἕνα λεπτὸν μόνον,διὰ νὰ πηδήσω εἰς τὴν λέμβον...

Ἀλλ' ἡ λέμβος ἀπέμεινεν ὄπισθεν καὶ ὁ *Φούλτων* μετὰ τὸν ἑλιγμὸν ἐξῆλθεν ἐν πάσῃ ταχύτητι τοῦ λιμένος, μὴ ἔχων τὸν καιρὸν οὐδὲ κἂν ν' ἀποδώσῃ τὸν χαιρετισμὸν πρὸς τὸ φρούριον τοῦ Μαύρου.

[Ἕπεται συνέχεια].

Η ΕΝ ΜΟΝΑΧΩι ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Οὐδεμία ἐπιστήμη, οὐδεμία τέχνη προχωρεῖ διὰ τοσούτων γιγαντιαίων βημάτων πρὸς τὰ ἔμπρος, ὅσον ὁ ἠλεκτρισμός. Ἡ φυσικὴ αὕτη δύναμις,ἧς μόλις πρὸ αἰῶνος αἱ ἰδιότητες ἔγειναν γνωσταὶ, καὶ ἧς ἡ φύσις εἶναι ἔτι νῦν ἄγνωστος τῇ ἐπιστήμῃ, τοσούτῳ σπουδαίας ἐφαρμογὰς διὰ τὸν πρακτικὸν βίον ἔλαβε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὥστε σήμερον ἐπιστήμονες καὶ τεχνῖται σπουδαίως ἐργάζονται, ὅπως ἐν παντὶ κλάδῳ τοῦ βίου ἐφαρμόσωσι μίαν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος. Ὁπόσα δὲ διὰ τῆς ἐπιμόνου ταύτης ἐργασίας κατωρθώθησαν καὶ κατορθοῦνται,τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐκθέσεις, αἵτινες ταχύτατα διαδέχονται ἀλλήλας.

Μόλις ἔτος παρῆλθεν ἀπὸ τῆς πρώτης παγκοσμίου ἠλεκτρικῆς ἐκθέσεως ἐν Παρισίοις, καὶ ἤδη οὐχὶ δευτέρα, ἀλλὰ τρίτη τοιαύτη ἐκτυλίσσεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Εὐθὺς μετὰ τὴν δευτέραν ἐν Λονδίνῳ (1882) ὅλως ἐξ ὑπογυίου, οὕτως εἰπεῖν, παρεσκευάσθη ἡ ἐν τῷ κρυσταλλίνῳ παλατίῳ τοῦ Μονάχου *τρίτη διεθνὴς καὶ πρώτη γερμανικὴ ἠλεκτρικὴ ἔκθεσις*. Ἐξετάζων τις ἐπιπολαίως τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς μανίας τῶν ἠλεκτρικῶν ἐκθέσεων, ἤθελε πιστεύσῃ ὅτι ἡ μόνη τούτου αἰτία εἶναι ἡ φιλοδοξία τῶν ἐθνῶν, καὶ οὐδὲν πλέον· ὅστις ὅμως προσεπάθησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ν' ἀκολουθήσῃ τὰς κολοσσαίας προόδους τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν ταῖς πρακτικαῖς αὐτοῦ ἐφαρμογαῖς, θέλει ἐννοήσῃ ὅτι αἱ ἐκθέσεις αὗται διά τε τὸ πλῆθος καὶ διὰ τοὺς ἐπιστήμονας εἰσὶν ἀναπόφευκτοι, διότι δι' αὐτῶν καὶ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ λάβῃ τις ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας τῶν πολυπληθῶν μηχανῶν καὶ συσκευῶν, ἃς ἡ ἐπιστήμη καὶ τέχνη ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἀπέκτησαν, καὶ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὸν δημόσιον καὶ οἰκιακὸν βίον. Ὁ ἠλεκτρισμὸς πράγματι ἐν τῇ ἀναπτύξει, ἣν σήμερον ἔλαβε, πρόκειται νὰ φέρῃ μεγάλην ἀναστάτωσιν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, πρόκειται νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου· περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης βαθέως πείθεται ὁ εὐτυχήσας νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς ἠλεκτρικὰς ἐκθέσεις. Πρέπει νὰ ἴδῃ τις διὰ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν πόσον εὐκόλως ὁ ἠλεκτρισμὸς μεταβάλλεται εἰς ὁποιανδήποτε ἄλλην φυσικὴν δύναμιν, μετὰ ποίας εὐκολίας τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα μετατρέπεται εἰς ἦχον, θερμότητα,φῶς, μηχανικὴν δύναμιν, χημικὴν ἐνέργειαν καὶ μαγνητισμὸν, ὅπως ἐννοήσῃ τὴν ὑψίστην ἀξίαν τῆς μυστηριώδους ταύτης δυνάμεως.

Ἡ ἐν Μονάχῳ ἠλεκτρικὴ ἔκθεσις,ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον, ὑπολείπεται πολὺ τῆς ἐν Παρισίοις, πρὸ πάντων διὰ τὴν σμικρότητα τοῦ μεγάρου τῆς ἐκθέσεως, κατὰ τοῦτο ὅμως ὑπερβαίνει τὰς δύο πρώτας, ὅτι οἱ ἱδρυταὶ αὐτῆς προσεπάθησαν διὰ τοῦ μέσου τούτου νὰ παράσχωσι τῷ κόσμῳ, καὶ περίστασιν ὅπως διδαχθῇ περὶ τῶν ἀποκρύφων τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης. Παραδόσεις σοφῶν γερμανῶν ἐπιστημόνων περὶ ἠλεκτρισμοῦ, καὶ ὡραῖον ἀναγνωστήριον μετὰ πλουσίας βιβλιοθήκης, ἅτινα οἱ ἐπισκέπται τῆς ἐκθέσεως δικαιοῦνται δωρεὰν νὰ ἐπισκέπτωνται,ἀνταποκρίνονται πληρέστατα τῷ σκοπῷ τῶν ἱδρυτῶν. Ἀλλ' οὐ μόνον τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπιδιώκει ἡ ἔκθεσις, ἀλλὰ καὶ ἄλλον ἔτι πρακτικώτερον. Ἐπιτροπὴ συνισταμένη ἐκ διακεκριμένων τῆς Γερμανίας φυσικῶν, προεδρευομένη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ἐνταῦθα πολυτεχνείῳ καθηγητοῦ τῆς φυσικῆς von Beetz, διὰ ἐπιστημονικῶν καταμετρήσεων καὶ πειραμάτων θέλει ἀποφασίσῃ ἀμεροληπτως περὶ τῆς ἀξίας τῶν διαφόρων μηχανῶν καὶ ἐργαλείων, ἅτινα μεγάλα καταστήματα τῶν διαφόρων τῆς Εὐρώπης ἐθνῶν ἐξέθεσαν. Ὀρθὴ δὲ καὶ δικαία κρίσις πρὸ πάντων τῶν ἠλεκτρικῶν λυχνιῶν τῶν διαφόρων καταστημάτων. ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἄπειρα σχέδια περὶ ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ γίγνονται, πᾶς τις δύναται νὰ ἐννοήσῃ πόσον ἐπιθυμητὴ καὶ ἀναγκαία τυγχάνει οὖσα. Εἰς τοὺς ἀξίους βραβεύσεως ὅμως κατὰ πρώτην φορὰν, ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ δὲν θὰ δοθῶσι μετάλλεια· ὡς βραβεῖα δι' αὐτοὺς θὰ χρησιμεύσωσιν αἱ κρίσεις τῆς ἐπιτροπῆς, αἵτινες μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκθέσεως ἐν ἰδιαιτέρῳ τόμῳ θὰ ἐκδοθῶσιν.

Ἡ ἐπίσημος ἔναρξις τῆς ἐκθέσεως ἐγένετο τὴν ἑσπέραν τῆς 16 Σεπτεμβρίου, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας δουκὸς Καρόλου Θεοδώρου. Κατάλληλον εναρκτήριον λόγον ἐξεφώνησεν ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς Von Beetz, εἰς τοῦτον δὲ δι' ὀλίγων ἀπήντησεν ὁ δούξ. Τότε, τῇ εἰσηγήσει τοῦ προέδρου, τὸ πλῆθος ἐξητωκραύγησε τρὶς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως,

Digitized by Google

ἐτόνισε δὲ ἡ μουσικὴ τὸν βαυαρικὸν ὕμνον, καὶ ὁ δοὺξ μετὰ μεγάλης ἀκολουθίας εὐγενῶν καὶ ἐπιστημόνων ἤρξατο ἐπισκεπτόμενος τὴν ἔκθεσιν.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην εἰσαγωγὴν, προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν δι' ὀλίγων τοῖς ἀναγνώσταις τῆς *Ἑστίας* γενικήν τινα ἰδέαν τῆς ἐκθέσεως. Καὶ δὴ πρῶτον ἀφιερώσωμεν ὀλίγας γραμμὰς τῷ ἠλεκτρικῷ φωτὶ, ὅπερ, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἠλεκτρικαῖς ἐκθέσεσι, πρὸ πάντων καὶ ἀμέσως ἑπισύρει τὴν προσοχὴν τῶν ἐπισκεπτομένων. Πρὶν ἢ ἔτι εἰσέλθωμεν εἰς τὸ μέγαρον τῆς ἐκθέσεως, ἐκθαμβοῖ ἡμᾶς μέγας ἀνταυγαστὴρ ἐστημένος ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ μεγάρου καὶ βάλλων τὰς φωτοβόλους αὐτοῦ ἀκτίνας ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ κωδωνοστάσια τῆς μητροπόλεως τοῦ Μονάχου. Ἅμα τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν παρουσιάζεται κατὰ πρῶτον πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν ὡραιότατος κῆπος μετὰ ὑψηλοτάτων κρουνῶν ὕδατος, οἵτινες φωτιζόμενοι διὰ ποικιλοχρόων φανῶν, παρέχουσι θέαμα μαγευτικώτατον. Ὁ κῆπος ὡς καὶ τὸ λοιπὸν μέγαρον φωτίζεται ὑπὸ πλήθους ὅλης ἠλεκτρικῶν τοξολυχνιῶν 12 διαφόρων συστημάτων πρὸς ἄλληλα ἁμιλλωμένων. Τούτων ἄξια μνημονεύσεως εἰσὶ τὸ τοῦ **Piette** καὶ **Krizik** (ἐκθέτης **Schuckert**), ὅστις ἀνέλαβε νὰ φωτίσῃ διαρκούσης τῆς ἐκθέσεως καὶ μίαν τῶν πλατειῶν τοῦ Μονάχου, τὸ τοῦ **Cromptont Schulze Sehwerd** καὶ τὸ τοῦ **Brusch** (ἐκθέτης **Seligmann**), ὅστις φωτίζει καὶ τὴν **Brienner - Strasse**. Τὸ φῶς τὸ ἐκ τούτων παραγόμενον ἁμιλλᾶται κατά τε τὸ χρῶμα καὶ τὴν λαμπρότητα πρὸς τὸ τοῦ ἡλίου, θὰ ἐλησμόνει δὲ πράγματι ὁ κόσμος, ὅτι ὁ φωτισμὸς τῆς ἐκθέσεως εἶναι τεχνητὸς, ἐὰν μὴ συνέβαινον ἔστιν ὅτε μικραὶ ἀστασίαι εἰς τὴν λαμπρότητα, ἐκβάλλουσαι αὐτὸν τῆς ἀπάτης του.

Τὸ ὡραῖον τοῦτο φῶς παράγεται, ὡς γνωστὸν, διὰ τῆς ταχυτάτης ἐκπηδήσεως ἠλεκτρικῶν σπινθήρων ἀπὸ τῶν ἄκρων δύο ἀπέναντι ἀλλήλων καὶ κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν κειμένων στύλων ἐξ ἄνθρακος. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ σπινθῆρες οὗτοι καὶ ἡ ἄμεσος αἰτία τῆς λαμπρότητος τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς, ἀλλ' αἱ τούτων συνέπειαι. Συνέπειαι δὲ τούτων εἰσὶν ἡ μέχρι μανίας πυράκτωσις τῶν δύο ἄκρων τοῦ ἄνθρακος, ἡ ἐκ τούτων ἐπερχομένη καῦσις αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐκπήδησις ὁμοῦ μετὰ τῶν σπινθήρων καὶ μικρῶν τεμαχίων πεπυρακτωμένου ἄνθρακος ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῶν ἀνθράκων. Δύο τινὰ ἀπαιτοῦνται νῦν ἵνα τὸ φῶς διαμένῃ σταθερὸν καὶ λαμπρόν· πρῶτον ὁ ἄνθραξ ἐξ οὗ οἱ στύλοι κατασκευάζονται νὰ ᾖ ὁμαλὸς καὶ σκληρὸς, καὶ νὰ μὴ περιέχῃ ξένας ὕλας, δεύτερον δὲ ἡ ἀπόστασις τῶν δύο στύλων νὰ μένῃ πάντοτε ἡ αὐτή. Τὰ δύο ταῦτα εἶναι μέχρι τοῦδε ἀρκούντως τελειοποιημένα, δὲν εἶναι ὅμως ἔτι τέλεια, καὶ ἐντεῦθεν αἱ μικραὶ ἀστασίαι εἰς τὴν λαμπρότητα τοῦ φωτὸς τῶν τοξολυχνιῶν.

Διὰ τοξολυχνιῶν φωτίζονται ἐν τῇ ἐκθέσει πρὸς τούτοις μικρόν τι ἐρημοκκλήσιον, δεικνῦον ὁπόσον ὡραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος εἶναι ὁ ἠλεκτρικὸς φωτισμὸς διὰ τὰς ἐκκλησίας, ὡραία πινακοθήκη περιέχουσα τὰς εἰκόνας περιφήμων ζωγράφων, ἐν αἷς διακρίνονται δύο χαρακτηριστικώταται τοῦ Ἕλληνος Γκίζη, καὶ τὸ ἀκροατήριον μικροῦ θεάτρου, ἀνεγερθέντος πρὸ πάντων ἐντὸς τοῦ μεγάρου, ὅπως γίνωσιν ἐν αὐτῷ πειράματα μετὰ τῶν *ἐδισωνείων* λυχνιῶν περὶ ὧν ἀμέσως κατωτέρω ποιοῦμεν λόγον. Παρεκτὸς τῶν μερῶν τούτων, βλέπομεν ἀπαστραπτούσας τὰς τοξολυχνίας καὶ ἐν μικρῷ ὑαλίνῳ οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ γίνονται πειράματα ἀναπτύξεως φυτῶν ὑπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας.

Μεγαλειτέραν ἐν τούτοις ἐπιτυχίαν προμηνύουσιν αἱ μικραὶ *ἐδισώνειοι* λυχνίαι, αἵτινες στηρίζονται εἰς τὴν διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος πυράκτωσιν μικρᾶς ἀπηνθρακωμένης ἰνὸς ἰνδοκαλάμου, ἐντὸς φιαλιδίου κενοῦ ἀέρος *. Αἱ μικραὶ αὗται λυχνίαι, αἵτινες εἰς διάφορα μεγέθη δύνανται νὰ κατασκευασθῶσι, καὶ ἃς πράγματι δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν λυχνίας τοῦ μέλλοντος, ἀντιπροσωπεύονται ἐν τῇ ἐκθέσει ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ. Σειρὰ ὅλη μικρῶν καὶ μεγάλων αἰθουσῶν, διαφοροτρόπως διακεκοσμημένων, καὶ φωτιζομένων διὰ ἐδισωνείων λυχνιῶν, σκοπεῖ νὰ δείξῃ τῷ κόσμῳ διατί τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς πρέπει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ φωταέριον καὶ τὸ πετρέλαιον εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὰ καταστήματα. Ἡ ὡραιοτάτη τῶν αἰθουσῶν τούτων εἶναι ἡ τὸ ὄνομα τοῦ ἐφευρέτου *Ἐδισῶνος* φέρουσα, καὶ ἐν ᾗ εἰσὶν ἐκτεθειμένα ὅλα τοῦ δαιμονίου τούτου ἀνδρὸς τὰ ἐφευρέματα. Εἰσερχόμενοι εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην, ἥτις γέμει φώτων, δὲν αἰσθανόμεθα τὴν δυσάρεστον ἐκείνην ὀσμὴν καὶ θερμοκρασίαν ἣν τὸ φωταέριον ἢ τὸ πετρέλαιον παρέχει ταῖς αἰθούσαις· ἡ ἐδισώνειος λυχνία δὲν ἀφαιρεῖ ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας τίποτε, καὶ τίποτε δὲν προσθέτει, ἡ θερμότης δὲ ἣν αναπτύσσει εἶναι δωδεκάκις μικροτέρα τῆς τῶν ἀεριολυχνιῶν.

Διὰ ἐδισωνείων λυχνίσκων φωτίζονται προσέτι ἐντὸς τοῦ μεγάρου τὸ μεγαλοπρεπὲς ἑστιατόριον, ὅπερ καθ' ἑσπέραν εἶναι ὑπέρμετρον, πρὸ πάντων ὑπὸ Βαυαρῶν, ποιούντων πειράματα περὶ τοῦ τρόπου τῆς πόσεως τοῦ ἀφρίζοντος αὐτῶν ζύθου ὑπὸ τὰς ἠλεκτρικὰς ἀκτίνας, καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ θεάτρου ἐν ᾧ καθ' ἑσπέραν δίδονται μικραὶ παραστάσεις πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ δείξωσι τὰ ἀποτελέσματα τῶν νέων τοῦ Ἐδισῶνος συσκευῶν, δι' ὧν κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ τὰς λυχνίας αὐτοῦ καταλληλοτάτας διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς σκηνῆς. Παρεκτὸς ὅλων τούτων φωτίζεται δι' ὁμοίων λυχνιῶν καὶ ἡ πρὸς τὸ μέγαρον τῆς ἐκθέσεως φέρουσα **Arcis-strasse**, διὰ τούτων δὲ σκοποῦσιν ἐντὸς ὀλίγου τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ πολλοῦ

* Ἡ ἐντελὴς ἔξωσις τοῦ ἀέρος εἶναι ἀναπόφευκτος, διότι ἄλλως ἡ ἲς ἤθελε στιγμιαίως καῇ.

Digitized by Google

Ἐδισῶνος νὰ φωτίσωσιν ὁλόκληρον τὴν Νέαν Ὑόρκην, τάς τε ὁδοὺς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν οἰκιῶν. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι τὸ σπουδαῖον τοῦτο πείραμα θὰ ἔχῃ πλήρη ἐπιτυχίαν, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ αὐτὰ τὰ ἔξοδα τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ εἰσὶ κατὰ ἓν τρίτον κατώτερα τῶν τοῦ διὰ φωταερίου. Ὄχι δὲ μόνον ὑπὸ τὴν χρηματικήν, ὑγιεινὴν καὶ αἰσθητικὴν ἔποψιν αἱ ἐδισώνειαι λυχνίαι εἶναι ἀνώτεραι τῶν ἄχρι τοῦδε ἐν χρήσει λυχνιῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ φόβοι τῶν πυρκαϊῶν διὰ τῆς χρήσεως αὐτῶν θὰ ἐκλείψωσι.

Πῶς ὅμως παράγεται τὸ φῶς τοῦτο ; πῶς ἀναπτύσσεται τοσαύτη δύναμις ; Ἡ δύναμις αὕτη ἀναπτύσσεται ἀμέσως μὲν διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, ἐμμέσως δὲ διὰ τῆς καύσεως γαιανθράκων καὶ ἄλλων μέσων. Καὶ διὰ μὲν τῆς καύσεως τῶν γαιανθράκων τίθενται εἰς κίνησιν αἱ ἀτμομηχαναί, ἡ δύναμις δὲ αὕτη διὰ δυναμοηλεκτρικῶν μηχανῶν μεταβάλλεται εἰς ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, τοῦτο δὲ τέλος εἰς φῶς. Πολλαὶ τῶν ἀτμομηχανῶν τούτων εὑρίσκονται ἔξωθεν τοῦ μεγάρου τῆς ἐκθέσεως, ἄλλαι ὅμως εἰσὶν ἐσπαρμέναι ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα τοῦ Μονάχου, μία δὲ τέλος ἐργάζεται εἰς τὸ 57 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Μονάχου ἀπέχον χωρίον Miesbach. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πείραμα, ὅπερ κατὰ πρώτην φορὰν ἐν ἐκθέσει ἐκτελεῖται, ἀποδεικνύει τὸ πρώτιστον τοῦ ἠλεκτρισμοῦ προτέρημα, τὸ προτέρημα δηλαδὴ τῆς μεταφορᾶς τῆς δυνάμεως στιγμιαίως εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Ἐὰν συνδέσωμεν τὸ προτέρημα τοῦτο μετὰ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς πάλιν τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς ὁποιανδήποτε ἄλλην φυσικὴν δύναμιν, ἐκφράζομεν ἐν ὀλίγαις λέξεσιν εἰς τί πράγματι ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν τῷ ἠλεκτρισμῷ εὕρομεν νέαν κινητήριον δύναμιν· τοιαύτας ἀξιώσεις δὲν δύναται ὁ ἠλεκτρισμὸς νὰ ἔχῃ, διότι ἡ δύναμις αὕτη οὐδέποτε παρουσιάζεται ἐλευθέρα ἐν τῇ φύσει εἰμὴ ὑπὸ τὴν τρομερὰν μορφὴν τοῦ κεραυνοῦ, ἐξ οὗ πᾶν ἄλλο ἢ νὰ ὠφεληθῶμεν δυνάμεθα.

Οὐ μόνον διὰ τῆς καύσεως γαιανθράκων, εἴπομεν ἀνωτέρω, παράγεται τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων μέσων. Τὰ μέσα ταῦτα εἰσὶ πρὸ πάντων οἱ καταρράκται καὶ ποταμοί, ἡ δύναμις, ἥτις πρὸ αἰώνων ἀπώλλυτο, καὶ ἥτις ἐν τῷ μέλλοντι θὰ χρησιμεύσῃ πρὸς φωτισμὸν πολλῶν τῆς ὑφηλίου πόλεων. Ἐν τῇ ἐκθέσει ἓν μόνον πείραμα τοιούτου εἴδους γίγνεται. μεταφέρεται δηλαδὴ ἡ δύναμις καταρράκτου τινὸς 5 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ μεγάρου τῆς ἐκθέσεως ἀπέχοντος, διὰ χαλκίνων νημάτων καὶ ἐν εἴδει ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, εἰς τὸ μέγαρον, ἐκεῖ δὲ χρησιμοποιεῖται τὴν μὲν ἡμέραν ὅπως θέσῃ εἰς κίνησιν παντὸς εἴδους μηχανὰς γεωργικὰς κτλ. τὸ δὲ ἑσπέρας πρὸς παραγωγὴν φωτός. Ἐν συνόλῳ πρὸς φωτισμὸν τοῦ μεγάρου, τῶν δύο ὁδῶν καὶ τῶν πλατειῶν δαπανᾶται ἐργασία ἴση πρὸς 320 ἵππους, ἐννοεῖται, κατὰ δευτερόλεπτον.

Ἂν καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ φωτισμοῦ, καὶ τὸ τῶν τοῦτο παραγόντων δυναμοηλεκτρικῶν μηχανῶν εἰσὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν ζητημάτων τῆς ἠλεκτροτεχνικῆς, ἐν τῇ ἐκθέσει ὅμως, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὸ πλῆθος, πρωταγωνιστεῖ τὸ *τηλέφωνον*. Τὸ τηλέφωνον, τὸ νεώτατον τοῦτο κτῆμα τῆς ἐπιστήμης καὶ τέκνον τοῦ Ἀμερικανοῦ Graham Bell, ἐπὶ τοσοῦτον σήμερον τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἐδισῶνος, Siemens καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων ἐτελειοποιήθη, ὥστε ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ ἐργαστηρίου μετηνέχθη ἤδη εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ. Ἡ ἀρχὴ ἐφ' ἧς τὰ τηλέφωνα στηρίζονται εἶναι ἁπλουστάτη· λεπτὸν ἔλασμα σιδήρου τιθέμενον εἰς δονήσεις διὰ τῆς φωνῆς τοῦ ὁμιλοῦντος ἀνθρώπου ἐλαττοῖ ἢ αὐξάνει τὴν μαγνητικὴν δύναμιν μαγνήτου ὄπισθεν αὐτοῦ εὑρισκομένου, ὅστις οὕτω ἐπάγει ἠλεκτρικὰ ῥεύματα εἰς τὸ περὶ αὐτὸν περιστρεφόμενον χάλκινον νῆμα. Τὰ ῥεύματα ταῦτα μεταδίδονται στιγμιαίως εἰς τὸν ἕτερον σταθμὸν καὶ ἐκεῖ δι' ὁμοίας συσκευῆς τῆς ἄνω περιγραφείσης μεταβάλλονται ἀντιστρόφως εἰς τονικὰς δονήσεις. Οὕτω εἶχον πράγματι τὰ τηλέφωνα ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν γεννήσει· βεβαίως νῦν ἔλαβον μικράς τινας παραλλαγάς, διὰ τῆς παρενθέσεως τοῦ μικροφώνου μεταξὺ τῶν νημάτων καὶ ἄλλων τινῶν, ἐν συνόλῳ ὅμως ἡ ἀρχὴ εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή. Διὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τρόπου οἱ τόνοι μεταβάλλονται εἰς ἠλεκτρικὰ ῥεύματα ταῦτα δὲ πάλιν εἰς τόνους.

Τρία ἐκ τῶν τοῦ Μονάχου θεάτρων τὸ Hoftheather, τὸ Gärtnerplatz-theather καὶ τὸ Kils Kolosseum συνεδέθησαν τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ κρυσταλλίνου παλατίου. Καθ' ἑσπέραν χιλιάδες κόσμου ἱστάμενοι ἔξωθεν τῶν αἰθουσῶν ὅπου οἱ τηλεφωνικοὶ σταθμοὶ μεθ' ὑπομονῆς περιμένουσιν ὅπως διὰ τοῦ νεωτάτου τούτου τρόπου ἀκροασθῶσι τεμάχια μελοδραμάτων καὶ κωμῳδιῶν. Ἐὰν τις ὅλως ἀπροσδοκήτως εἰσέλθῃ εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τούτων, καὶ ἴδῃ τοὺς ἀκροωμένους πλησίον τῶν τοίχων, ἔχοντας τὰ δύο τηλέφωνα εἰς τὰ ὦτα, ἐν ἄκρᾳ σιωπῇ, καὶ κινοῦντας ἐνίοτε τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς μουσικῆς ἣν μόνοι ἀκούουσι, θὰ πιστεύσῃ βεβαίως ὅτι εὑρίσκεται ἐντὸς αἰθούσης φρενοκομείου! Ὅταν δὲ λάβῃ τὰ τηλέφωνα εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ ὦτα, τότε ἄρχεται νὰ νομίζῃ ὅτι ἡ σκηνὴ τοῦ θεάτρου εὑρίσκεται ὄπισθεν τοῦ τοίχου, καὶ ν' ἀπορῇ πῶς πρότερον δὲν ἤκουε τίποτε. Τὰ τηλέφωνα σήμερον πράγματι μεταδίδουσι ὅλους τοὺς τόνους καθαρώτατα καὶ σχεδὸν ἀκριβέστατα. Λέγομεν σχεδόν, διότι πολλοὶ τῶν βαθέων τόνων λαμβάνουσι μικράν τινα παραμόρφωσιν, ἐνίοτε μάλιστα ἀκούονται καὶ ὡς ἁπλοῦς θόρυβος. Τέλεια ἑπομένως εἰσέτι δὲν εἶναι, ὅτι ὅμως θὰ γίνωσιν οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Digitized by Google

Παρεκτὸς τῶν θεάτρων, συνεδέθη τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ μεγάρου, καὶ χωρίον τι 95 χιλιόμετρα τοῦ Μονάχου ἀπέχον, οὐχὶ βεβαίως πρὸς διαβίβασιν τῆς μουσικῆς, μελοδραμάτων, ἀλλ' ὅπως δειχθῇ ὅτι καὶ ἐκ τοιαύτης κολοσσαίας ἀποστάσεως τὰ ἀσθενῆ ἠλεκτρικὰ ῥεύματα τὰ διὰ τοῦ τηλεφώνου παραγόμενα, ἀρκοῦσιν ὅπως μεταφέρωσιν εὐκρινέστατα τὴν φωνὴν τοῦ διδασκάλου τοῦ χωρίου μέχρι τῆς ἐκθέσεως. Ὁπόσην ἡ ἐπιτυχία τοῦ πειράματος τούτου ἔχει σπουδαιότητα περιττὸν ἰδιαιτέρως νὰ σημειώσωμεν, ἀναφέρομεν μόνον ὅτι πρὸς τηλεφωνικὴν σύνδεσιν τοῦ μέρους τούτου κατὰ τὸ νέον τοῦ van Rysselberge ἐπινόημα, ἔγεινε χρῆσις τῶν ἤδη ὑπαρχόντων τηλεγραφικῶν νημάτων. Ἀντὶ ὀλιγίστων λοιπὸν ἐξόδων θὰ δυνηθῶσιν εἰς τὸ μέλλον ὅλαι αἱ πόλεις αἱ τηλεγραφικῶς συνδεδεμέναι, νὰ συνδεθῶσι καὶ τηλεφωνικῶς.

Περὶ τῆς νεωτάτης ἐφευρέσεως τοῦ ἐκ Στουττγάρτης Weigle, περὶ τῶν γιγαντιαίων τηλεφώνων, περὶ τηλεφώνων δηλαδή, ὧν καὶ ἡ προσέγγισις εἰς τὰ ὦτα γίνεται περιττή, οὐδὲν λέγομεν, διότι μὴ τεθέντων εἰσέτι ἐν ἐνεργείᾳ, οὐδεμίαν περὶ αὐτῶν κρίσιν δυνάμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν. Ἀντὶ τούτων εἴπωμεν ἐν τέλει δύο λέξεις περὶ τῆς πληθύος τῶν μικρῶν τηλεφωνικῶν σταθμῶν τῶν προσομοιαζόντων ταῖς σκηναῖς φυλάκων, οὓς ἀπαντῶμεν ἐν ὅλῳ τῷ μεγάρῳ διεσκορπισμένους. Οἱ σταθμοὶ οὗτοι περιέχοντες τὰ τηλέφωνα διαφόρων συστημάτων Berliner, Bell - Blake, Peterson κτλ. καὶ συνδεόμενοι ὅλοι μεθ' ἑνὸς κεντρικοῦ σταθμοῦ, σκοποῦσι νὰ δείξωσι τῷ πλήθει τὸν τρόπον, δι' οὗ αἱ διάφοροι οἰκίαι μιᾶς πόλεως δύνανται τηλεφωνικῶς μετ' ἀλλήλων νὰ συνδεθῶσι. Πρὸς δὲ νὰ πείσωσιν αὐτὸ περὶ τῆς εὐκολίας καὶ ἀνέσεως, μεθ' ἧς δύο φίλοι καθήμενοι ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν του, δύνανται μετ' ἀλλήλων νὰ συνδιαλέγωνται. Ὁπόσον οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν ἔκθεσιν διασκεδάζουσι διὰ τῶν τηλεφώνων τούτων, ὧν ἕκαστος δωρεὰν δύναται νὰ ποιήσῃ χρῆσιν, πᾶς τις εὐκόλως δύναται νὰ φαντασθῇ.

Περιγράψαντες ἐν ὀλίγοις τὰς σπουδαιοτέρας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐφαρμογάς, ἠθέλομεν νῦν βαρύνῃ τοὺς ἀναγνώστας ἐὰν ἐπεχειροῦμεν ἐκτενῆ περιγραφὴν καὶ τῶν λοιπῶν πολυποικίλων συσκευῶν, αἵτινες ἐν τῇ ἐκθέσει παρουσιάζονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν· περιοριζόμεθα λοιπὸν ν' ἀναφέρωμεν ἁπλῶς τὸν τρόπον τῆς διαιρέσεως αὐτῶν.

Τὰ ὅλα ἐκθέματα εἰσὶ διῃρημένα εἰς 15 διαμερίσματα, καὶ τὸ μὲν τούτων περιλαμβάνει ἱστορικὰ καὶ διδακτικὰ ἐργαλεῖα, ἕτερον ὅλας τὰς πολυποικίλους συσκευάς, ὧν σήμερον ὁ ἰατρὸς ποιεῖται χρῆσιν διὰ τὴν ἠλεκτροθεραπείαν καὶ ἠλεκτροδιαγνωστικήν, ἕτερον πάλιν συνίσταται ἐξ ἐργαστηρίου γαλβανοπλαστικῆς ὅπερ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κοινοῦ ἐργάζεται, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἰδιαιτέρας μνημονεύσεως χρήζει τὸ διαμέρισμα τῆς τηλεγραφίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐφαρμογῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἰς τοὺς σιδηροδρόμους, καὶ ἐν τούτῳ ἡ γαλλικὴ Ἑταιρία «Chemin de fer du Nord» ἧς τὰ διάφορα σπουδαῖα ἐκθέματα καὶ ἐν Παρισίοις εἶχον βραβευθῆ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ Ἑταιρία ἐκθέτει σχέδιον σιδηροδρομικῆς ἁμαξοστοιχίας, σκοποῦσα δι' αὐτοῦ νὰ δείξῃ τὰς διαφόρους ἐφαρμογὰς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν φοβερῶν δυστυχημάτων ὅσα ἡ σύγκρουσις ἁμαξοστοιχιῶν ἐπιφέρει. Ἀγχινούστατος εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν διὰ μεταλλίνου τινὸς ἐλάσματος προσαρμοζομένου μεταξὺ τῶν γραμμῶν τοῦ σιδηροδρόμου κατορθοῦται ἡ ἀναστολὴ τῆς ὅλης ἁμαξοστοιχίας ὁσάκις ἡ διάβασις αὐτῆς θὰ ἦτο ἐπικίνδυνος. Διὰ τοιούτων καὶ παραπλησίων ἐπινοήσεων, μέλλει τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα νὰ καταστῇ καὶ σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐμποδίζον τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας συγκρούσεις, ὧν πλῆθος ἀνθρώπων ἔπεσαν θύματα

Διὰ τῆς βραχείας ταύτης περιγραφῆς τῶν πολυποικίλων ἐφαρμογῶν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος ἐν τοῖς διαφόροις κλάδοις τοῦ πρακτικοῦ βίου ὅπως ἡ ἔκθεσις τοῦ Μονάχου παρουσιάζει αὐτὰς σήμερον πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν, ἐλπίζομεν ὅτι ἔλαβεν ὁ ἀναγνώστης ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν περὶ τῶν προόδων ὅσας ἡ ἐπιστήμη ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ κατώρθωσε.

Ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι μόλις 90 ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Γαλβάνης διὰ τοῦ γνωστοῦ πειράματος ὑπέδειξε τὸ πρῶτον μέσον πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, βεβαίως δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ ἀπορήσωμεν περὶ τῶν κολοσσαίων κατακτήσεων τοῦ αἰῶνός μας καὶ νὰ θαυμάσωμεν τοὺς ἄνδρας, τοὺς προσενεγκόντας τὴν ἐργασίαν αὐτῶν πρὸς ἐπίτευξιν οὕτω λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας κατὰ Σεπτέμβριον. Ι.Η.Π.

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Περιγραφὴ
τοῦ μαθητικοῦ βίου ἐν Γερμανίᾳ.

Ὁσάκις ἐθαύμαζον τὰ μεγάλα ἔργα τῆς γερμανικῆς φιλολογίας καὶ ἐν γένει τῆς γερμανικῆς ὑπομονῆς καὶ φιλοπονίας ἀναπαρίστων ἐν τῇ φαντασίᾳ τὸν Γερμανὸν ἀπὸ τῶν νεανικῶν αὐτοῦ σπουδῶν σοβαρὸν καὶ ἐμβριθῆ. Νέος ξανθὸς γενειοφόρος μὲ μακρὰν κόμην ἀτημελῶς ηὐτρεπισμένην, πῖλος μέγας πλήρης βαθυσμάτων, οὗτινος οἱ γῦροι κατέρχονται πλατεῖς μέχρι τῶν ὤτων, δίοπτρα, ἐπενδύτης τετριμμένος καὶ μακρός, καὶ σῶμα κεκυφός, ἦσαν δι' ἐμὲ οἱ χαρακτῆρες τῶν Γερμανῶν φοιτητῶν βαδιζόντων ἐν ταῖς ὁδοῖς, οὓς εἶτα ἐφανταζόμην κεχωσμένους δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐν μέσῳ σωρείας βιβλίων ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας, οὐδόλως ἐγείροντας κε-

Digitized by Google

φαλὴν ἀπὸ ἀνεῳγμένου τινὸς συγγραφέως. Ὁ Γάλλος φοιτητής, ὁ Ἰταλός, ὁ Ἕλλην ἦσαν δι' ἐμὲ δείγματα κινητὰ τοῦ τελευταίου συρμοῦ διὰ τῶν λεωφόρων, *λέοντες* τῶν ἀγυιῶν, πίθοι ἀπλήρωτοι τῶν Δαναΐδων τῆς πατρικῆς περιουσίας, ὄντα τέλος ἀποβλέποντα μόνον εἰς τὰς ἐπιδείξεις καὶ τὴν ἀπόλαυσιν.

Τοιαύτην δὲ εἶχον γνώμην ἐπὶ μακρὸν χρόνον πρὶν ἢ ὁδηγήσω περὶ τὸ πέρας τῆς ἡλικίας τὸν υἱόν μου ἐν Γερμανίᾳ. Πόσῳ ἠπατώμην! Πόσῳ ἀπατῶνται δὲ καὶ πολλοὶ ὁμογνώμονές μου, καὶ πόσῳ θέλει μεταβάλει τις τὴν οὐχὶ κολακευτικὴν ἰδέαν, ἣν ἔχει περὶ τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν, θέλει δειχθῇ, ἐὰν προσπαθήσω νὰ ἐκθέσω τί εἶνε ὁ Γερμανὸς φοιτητὴς ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐπόψεις.

Σύγκρισις τοῦ Γερμανοῦ φοιτητοῦ πρὸς τὸν Ἕλληνα δὲν δύναται νὰ γείνῃ ἐν ὅλῳ, οὐ μόνον διότι αὐτὸς ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ ἀμφοτέρων εἶνε διάφορος, ὅπως καὶ τὸ κλίμα, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ οἰκογενειακὴ καὶ πολιτειακὴ ἀνατροφὴ οὐδόλως ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλας. Ὁ ἰδὼν π. χ. συνάθροισιν τῶν φοιτητῶν ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν πρὸ τῆς παραδόσεως τῶν καθηγητῶν, ἐκ πρώτης ὄψεως θέλει διακρίνει χάσμα διαφορᾶς ἑκατέρων. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν πρὸ τῆς παραδόσεως βοήν, τὰς γοερὰς κραυγάς, τὸν *ἀελλῆ κονίσαλον*, τὸν πληροῦντα τὴν αἴθουσαν ἐκ τοῦ καπνοῦ τῶν σιγάρων, τοῦ δούπου τῶν ποδῶν καὶ τῆς διὰ τῶν ῥάβδων κρούσεως τῶν θρανίων. καὶ ἐν γένει τὸν συγκεχυμένον θόρυβον, ὅστις καὶ πόρρωθεν ἔτι ἀκούεται ἀπὸ τῶν αἰθουσῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ὅστις ἐγείρεται ἐνίοτε καὶ τοῦ καθηγητοῦ παραδίδοντος; Ἐν Γερμανίᾳ ἕκαστος τῶν φοιτητῶν καταλαμβάνει ἡσύχως τὴν ὡρισμένην θέσιν, ὁμιλεῖ χθαμαλῇ τῇ φωνῇ μετὰ τοῦ πλησίον, φέρεται εὐγενῶς πρὸς πάντας ὡς ἐν συναναστροφῇ ἀνωτέρων, ὅταν δὲ εἰσέλθῃ ὁ καθηγητὴς ἐγείρεται πρὸς χαιρετισμόν, εἶτα δὲ μένει ἀκίνητος δι' ὅλης τῆς παραδόσεως, θορυβῶν διὰ τριβῆς τῶν ποδῶν μόνον ὁπόταν νωθρός τις ἐλθὼν βραδέως διαταράσσῃ τὴν ἡσυχίαν.

Ἡ διαφορὰ αὕτη, ὅταν κατὰ πρῶτον εἶδον τοὺς Γερμανοὺς φοιτητάς, μοὶ προὐξένησεν ὁμοίαν ἐντύπωσιν, οἵαν ἡ θεωρία ἡμέρου προβάτου καὶ ἀγρίας αἰγός. Ἀλλ' ἡ σύγκρισις αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ οὔτε ὡς κατηγορία τῶν πρώτων, οὔτε ὡς ἔπαινος τῶν δευτέρων. Οὔτε δύναταί τις δὲ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ Γερμανὸς φοιτητὴς κατὰ τοῦτο ὑπερέχει τοῦ Ἕλληνος, διότι οὗτος πάλιν ἔχει ἑτέρας ἰδιότητας ὧν ὁ Γερμανὸς στερεῖται, οἷον τὴν αὐτάρκειαν, τὸ εὐαντίληπτον κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν μαθημάτων, καὶ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας, οὓς ἀγωνίζεται κατὰ παντοίων προσκομμάτων, ἰδίως δὲ τῶν ὑψίστων τῆς πενίας καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐπιστημονικῶν ἰδίως μέσων, ὧν ὁ Γερμανὸς ἀφθονεῖ. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ μέγα προτέρημα τοῦ Γερμανοῦ φοιτητοῦ, οὗτινος *ἐντελῶς* στερεῖται ὁ Ἕλλην, προτέρημα ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ φοιτητικοῦ βίου παρατείνεται μέχρι τοῦ μετέπειτα βίου, ἁπλούμενον οὕτω δι' ὅλων τῶν στρωμάτων τῆς γερμανικῆς κοινωνίας. Τὸ ἔξοχον τοῦτο δῶρον εἶνε ἡ σύμπνοια, ἡ συνένωσις, ἡ ἀλληλοβοήθεια, ἡ ἄνευ φθόνου καὶ μίσους καὶ πάθους καὶ φιλαρχίας συμβίωσις καθ' ὁμάδας τῶν φοιτητῶν καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦ μαθητικοῦ αὐτῶν βίου

Ὁ φοιτητὴς ἅμα εἰσερχόμενος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ γείνῃ μέλος σωματείου τινός. Οἱ πλεῖστοι τῶν φοιτητῶν εἰσὶ διανενεμημένοι εἰς διάφορα σωματεῖα καὶ ἀδελφότητας, ἤτοι εἰς ἀθροίσματα ἐκ διαφόρων σχολῶν καὶ διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων, εἴδη συλλόγων, ὧν μόνος σκοπὸς εἶνε ὁ πότος καὶ ἡ διασκέδασις, καὶ ὧν τὰ μέλη ἅπαντα ἐμπνέονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν. Οὐδείς ποτε αὐτῶν σκέπτεται ν' ἀθετήσῃ τοὺς γελοίους ἐνίοτε νόμους τοῦ σωματείου ἢ νὰ μὴ δείξῃ σεβασμὸν εἰς ὅ,τι οἱ λοιποὶ παρεδέχθησαν. Ὅταν δ' ἐνίοτε ἐπὶ σπουδαίων ἀντικειμένων συναθροίζονται ὅλοι οἱ πρόεδροι τῶν σωματείων, ἅπαντες τότε οἱ φοιτηταὶ ἔχουσι μίαν κοινὴν γνώμην ἐμπνέονται ὑπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος.

Ὅπως δὲ δείξω ἐν παραδείγματι τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην τὴν βασιλεύουσαν μεταξὺ τῶν φοιτητῶν τούτων, ὑποθέτω ἀντὶ τῶν Γερμανῶν Ἕλληνας φοιτητὰς ἀνήκοντας εἰς 5 ἢ 6 σωματεῖα ἐκ 15-20 ἀτόμων συνιστάμενα ἕκαστον, καθημένους δὲ κατὰ τὰ χρώματα τῶν πίλων αὐτῶν περὶ πλατείας Τραπέζας καὶ ζυθοποτοῦντας ἐπὶ ὥρας ἔν τινι ζυθοπωλείῳ ἐν μουσικῇ συναυλίᾳ, πρᾶγμα συχνότατον ἐν Γερμανίᾳ. Τίς εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἐξ ὅλων τούτων τῶν φοιτητῶν οὐδεμία ταραχὴ θέλει ἀκουσθῇ, οὐδεμία ῥάβδος θέλει ὑψωθῇ, οὐδεμία ὕβρις θέλει ἀκουσθῇ καὶ ὅτι ἡ ἔρις δὲν θὰ παρακάθηται σύνεδρος ἐν ἑκάστῃ τραπέζῃ; Οἱ Γερμανοὶ ὅμως φοιτηταὶ διασκεδάζουσι καὶ εὐθυμοῦσι μεθ' ὅλης τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἀθωότητος, τὰ πρόσωπα αὐτῶν πυροῦνται ἀδιακόπως, ἀντὶ δὲ ἡ θερμότης καὶ οἱ τοῦ ἐγκεφάλου ἀτμοὶ νὰ κινήσωσι τὰς ῥάβδους ἢ τὰ καθίσματα, κινοῦσι τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς περιπτύξεις ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ ἀμοιβαίας ἀφοσιώσεως. Τότε ψάλλονται τὰ ᾄσματα τῆς ἑνότητος, τότε ἐκχεῖται ἀφθονωτέρα ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη. Ἐὰν δὲ τὰ πρόσωπα τῶν πλείστων φοιτητῶν εἶνε κατάπλεα οὐλῶν ἐκ τῶν μονομαχιῶν, αἵτινες παραμορφοῦσιν ἐνίοτε καὶ ταράσσουσι φρικωδῶς τὴν ἁρμονίαν τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου, αἴτιον εἶνε οὐχὶ τὸ φίλερι τοῦ Γερμανοῦ, ἀλλὰ τὸ μὲν κακαὶ ἰδέαι περὶ γενναιότητος κληρονομηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ μεσαιῶνος, ἐκλείπουσαι δὲ ὁσημέραι, τὸ δὲ νόμοι τινὲς τῶν σω-

Digitized by Google

ματείων καθ' οὓς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα δίδονται κατὰ τὸ πλῆθος τῶν μονομαχιῶν, τέλος δὲ καὶ κυρίως ὅτι καὶ οἱ φοιτηταὶ ὡς ἄνθρωποι εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ προσκρούσωσιν ἢ προσκρουσθῶσιν ἐν τῇ κοινωνικῇ τύρβῃ καὶ δὴ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἀναγνώρισιν τόσων ἐθιμοτυπιῶν, ὧν τὴν τήρησιν ὁ Γερμανὸς θεωρεῖ ὡς νόμον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς πολιτείας.

Ἀλλ' ὁ Γερμανὸς φοιτητὴς θέλει φανῆ ἀκριβῶς οἷος εἶνε, καὶ κατὰ τί διαφέρει, ἢ εἶνε ὅμοιος πρὸς τὸν Ἕλληνα, ἂν παρακολουθήσωμεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον μέχρι τῆς προσκτήσεως τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος. Τοιαύτην δὲ εἰκόνα ἐσκόπουν νὰ παρουσιάσω τῷ ἀναγνώστῃ. Ἀλλ' ἐὰν περιέγραφον τὸν φοιτητὴν τοῦτον ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ἐκινδύνευον διττῶς. Τὸ μὲν διότι ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐσκέπτετο πιθανὸν ὅτι γράφω ὑπερβολάς, ἅτε βλέπων, ὡς γέρων, τὰ πράγματα θολά, καὶ ὅτι ἐξογκώνω αὐτὰ ὑπερμέτρως κατὰ τὸ πάθος τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, τὸ δὲ διότι δὲν ἠδυνήθην νὰ παρακολουθήσω τὸν Γερμανὸν σπουδαστὴν ἁπανταχοῦ, ἅτε βραδὺς τοὺς πόδας καὶ ξένος. Ἐσκέφθην λοιπὸν ὅτι ἐὰν σὺν τῇ ἐμῇ μικρᾷ πείρᾳ λάβω ὑπ' ὄψιν τί περὶ τῶν ἐν Γερμανίᾳ φοιτητῶν εἶπεν ἴδιος αὐτῶν προφήτης, ὁ τελευταῖον γράψας τὸν βίον αὐτῶν, τότε ἡ περιγραφὴ θέλει εἶσθαι πιστὴ εἰκὼν τοῦ ἐνταῦθα φοιτητικοῦ βίου. Τύπος τῆς περιγραφῆς εἶνε ὁ φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βυρτσβούργου, οὐδόλως διαφέρων πρὸς τοὺς τῶν λοιπῶν τῆς Γερμανίας Πανεπιστημίων.

* * *

Τὸ παραδοξότατον καὶ αἰνιγματωδέστατον τῶν ὄντων ἐν Γερμανίᾳ εἶνε ὁ φοιτητής. Διότι ἐνόσῳ μὲν οὗτος κάθηται ἐπὶ τῶν ξηρῶν θρανίων τοῦ λατινικοῦ σχολείου (ἀντιστοίχου τῷ ἡμετέρῳ ἑλληνικῷ) εἶνε εἶδος θερμοαίμου ἀγριμίου, ὅπερ ἐν τῷ γυμνασίῳ μεταβάλλεται εἰς ψυχρόαιμον *βάτραχον*. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἀπὸ τοῦ γυμνασίου μέχρι τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν πολιτείαν εἶνε *ἡμίονος*, μετὰ δὲ τὴν παραινετικὴν προσλαλιάν, ἣν ἀποτείνει ὁ πρύτανις παντὶ νεωστὶ προσερχομένῳ, μεταμορφοῦται διὰ μιᾶς εἰς *ἀλώπεκα*. Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ζωϊκῶν μεταμορφώσεων ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὕπαρξίν του, ἐν ᾗ εὑρίσκετο καὶ κατὰ τὴν ὑμνουμένην αὐτοῦ νηπιότητα, μόνον ὅταν παρέλθωσιν ἱκαναὶ ἑξαμηνίαι. Τότε γίνεται *λαμπρὸς νέος*, περὶ τὸ τέλος δὲ τῶν σπουδῶν του μεταβάλλεται εἰς *εὐρωτιακυῖαν κεφαλὴν* ἢ ὡς θὰ ἐλέγαμεν κοινῶς *μουχλιασμένην*, ἀπολυόμενος δὲ τέλος τοῦ πανεπιστημίου εἰσέρχεται εἰς τὴν θλιβεράν, κενήν, ἄχαριν ὕπαρξιν τοῦ μεταφοιτητικοῦ βίου. Καθ' ἁπάσας ὅμως ταύτας τὰς μεταμορφώσεις μένει πάντοτε ἴχνος τι τῆς φύσεως τοῦ βατράχου εἰς αὐτὸν προσκεκολλημένον, τουτέστιν ὁ μέγας πόθος πρὸς τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ ἕλη· αὕτη δὲ κυρίως ἡ ἀμφιβιώδης βατραχοειδὴς προδιάθεσις εἶνε ἡ τὰ μέγιστα ἐπιδρῶσα ἐπὶ τὸν Βυρτσβούργιον καὶ ἐν γένει τὸν Γερμανὸν σπουδαστήν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τοῖς ἑξῆς.

Κατοικία τοῦ σπουδαστοῦ.

Ὅπως καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῶν Μουσῶν οὕτω καὶ ἐν Βυρτσβούργῳ ὁ φοιτητὴς εἶνε τροφὴ τῶν ἐνοικιαστῶν περιζήτητος καὶ ἀγαπητή. Ὁ φοιτητὴς ἐγκαθιδρύεται ἐι τῇ νέᾳ του κατοικίᾳ ταχέως καὶ εὐχερῶς, ὅπως ὁ Βεδουΐνος εἰς τὴν καλύβην του. Πλὴν καλαθίνου τινὸς κιβωτίου, ἐν ᾧ ἐμπεριέχονται τ' ἀναγκαιότατα ἐνδύματα, τὰ ἄπλυτα, καὶ ἀσπρόρρουχα, καί τινα βιβλία καὶ πλὴν ἐργαλείου τινὸς πρὸς ἄπονον ἐξαγωγὴν τῶν ὑποδημάτων, οὐδὲν ἕτερον πολυτελείας ἔπιπλον φέρει εἰς τὸ νέον του κελλίον ὁ σπουδαστής, μόνον καὶ μόνον ὅπως ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸ πεδίον τῆς ἐκλογῆς καὶ ἀγορᾶς τῶν ἐπίπλων κατὰ τὰ διάφορα αὐτῶν σχέδια, καὶ τολμηρὰς τεχνοτροπίας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας εἴς τινα τυχὸν μέλλοντα βαθύπλουτον πενθερόν. Ἐὰν δ ὁ σπουδαστὴς εἶνε τῆς ἰατρικῆς σχολῆς, καὶ τοιοῦτοι εἶνε οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Βυρτσβούργῳ, προσέχει κυρίως τὸν νοῦν ὅπως ἡ κατοικία εἶνε ξηρά. Ἀλλὰ τοιαύτη κατοικία, ἰδίως ἐκ τῶν παρὰ τὸν ποταμὸν Μάϊν, εἶνε σπανία, καθόσον ὁ ποταμὸς οὗτος πλημμυρῶν κατ' ἔτος, ὅπως ὁ Νεῖλος ἐν Αἰγύπτῳ, κατακλύζει τὰς πλησίον ὁδούς, καὶ εἰσερχόμενος ἐντὸς τῶν ὑπογείων καὶ ἰσογείων καταλείπει καρποφόρον ἰλύν. Ἐν τοιαύτῃ τινὶ δὲ οἰκίᾳ ἀδυνατεῖ τις νὰ εὕρῃ γωνίαν μὴ σφριγῶσαν ἐκ τῆς βλαστογόνου δυνάμεως τῆς φύσεως καὶ μὴ καρποφόρον. Ἁπανταχοῦ φύονται καὶ προβάλλουσι τοὺς βλαστούς των τὰ ξανθὰ βρύα, μικροὶ μύκητες, εὐρὼς καὶ ἄλλα προϊόντα τῆς καρπογόνου ἰλύος καὶ ὑγρασίας, ἅτινα καίτοι καταστρεφόμενα ὑπὸ τῆς σκληρᾶς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ κληρονομικῆς προδιαθέσεως ἀναφαίνονται πάλιν. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τοιούτων ὑγρῶν καὶ μὴ ὑγιεινῶν κατοικιῶν ὁ σπουδαστὴς προσέχει τὸν νοῦν εἰς ἕτερον σταθερὸν καὶ ἄπταιστον γνώρισμα, ὡς τοιοῦτον δὲ θεωρεῖ, ὁ καὶ ζωολογικῶς ἀνεπτυγμένος φοιτητής, τὴν παρουσίαν τῶν κόρεων· διότι καὶ ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας, καὶ ἐξ ἰδίας πείρας ἐπείσθη ὅτι τὸ ἀξιαγάπητον τοῦτο καὶ τόσῳ πιστὸν παραμένον εἰς τὸν ἄνθρωπον πλάσμα, ἀποφεύγει τὰς σκοτεινὰς καὶ ὑγρὰς κατοικίας καὶ ὅτι μόνον εἰς τόπους ξηροὺς ἱδρύει τὰς ἀποικίας του. Οὕτω ὁ κόρις εἶνε διὰ τὸν φοιτητὴν ὅ,τι ποτὲ ἡ περιστερὰ διὰ τὸν Νῶε, ἄγγελος ξηρασίας· διὸ καὶ ἐπιτρέπεται αὐτῷ, ὡς εἰς φιλικὸν καὶ τερπνὸν σύντροφον νὰ κοιμᾶται ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ κλίνῃ, νὰ οἰκῇ ὅλως ἀταράχως ἐντὸς τῶν βιβλίων ἄνευ φόβου παραμικρᾶς διαταράξεως, καὶ νὰ ἐγκαθιδρύεται διὰ παντὸς ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων.

Digitized by Google

Τὰ ἔπιπλα τῆς αἰθούσης τοῦ φοιτητοῦ, ἥτις εἶνε ἐν ταὐτῷ κοιτών, σπουδαστήριον, αἴθουσα ὑποδοχῆς, μαγειρεῖον καὶ ἑστιατόριον, εἶνε συνήθως ἁπλούστατα· ὅπως δὲ πᾶν μεγαλεῖον ἐπὶ τῆς γῆς φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς μετριοφροσύνης καὶ δὲν ἐγείρουσιν ἀξιώσεις. Καὶ πρῶτον ὑπάρχει σοφᾶς πεπληρωμένος ἐκ τριχῶν ἵππου, αἵτινες ὅμως κατὰ χώρας εἶνε τόσῳ πυκνῶς συμπεπιλημέναι ὥστε καθήμενος νομίζει τις ὅτι κατὰ λάθος μετὰ τῶν τριχῶν μετεχειρίσθησαν καὶ τὰς πλευρὰς τοῦ ἵππου πρὸς πλήρωσιν. Μετ' αὐτὸν βλέπομεν κλονιζόμενόν τι λεκανοδοχεῖον, οὗτινος ἡ πλήρης λεκάνη ἐκχειλίζει ἐν τῷ δωματίῳ, ἓν βῆμα μετ' αὐτὸ ἀπαντῶμεν τράπεζαν ἐκ τοῦ γήρως κλονιζομένην ἅμα τῇ διὰ τῆς χειρὸς ἐπαφῇ, κάτοπτρον, ἐφ' οὗ αἱ μυῖαι τὸ θέρος κατεσκεύασαν δι' ἀκαταπονήτου ἐπιμελείας ἐς ἀεὶ ὁρατὸν μωσαϊκὸν μνημεῖον, κλίνην ἐφ' ἧς οἱ κόρεις ὡς πρῶτοι καταλαβόντες ἐγείρουσι δικαιώματα κατοχῆς καὶ ἐν χλιαραῖς νυξὶ προκαλοῦσι μεγάλας συνελεύσεις. Τέλος τὸ δωμάτιον τοῦ σπουδαστοῦ κοσμεῖται καὶ ὑπὸ *κομοῦ*, οὗτινος τὰ συρτάρια μόνον διὰ μυϊκῆς δυνάμεως κραταιωθείσης διὰ τῆς γυμναστικῆς ἀσκήσεως δύνανται ν' ἀνοιχθῶσι.

Σχέσεις τοῦ φοιτητοῦ μετὰ τῶν οἰκοδεσποτῶν.

Αἱ σχέσεις τοῦ φοιτητοῦ μετὰ τοῦ οἰκοδεσπότου εἶνε συνήθως καλαί. Καὶ εὑρίσκονται μὲν ἐνίοτε καὶ ἐνοικιασταὶ ἔχοντες παράδοξον τοῦ φοιτητοῦ ἰδεῶδες, π.χ. ὅτι ὁ καλὸς φοιτητὴς εἶνε λεμόνιον τὸ ὁποῖον ἀνέχεται νὰ ἐκπιέζηται πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ χυμοῦ, κωφάλαλος, οὐδὲ γρῦ ἐκφωνῶν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, Ῥοτσχίλδ, ῥίπτων περὶ ἑαυτὸν χρήματα, Ὀλλανδὸς κατὰ τὴν καθαριότητα καὶ ἀρνίον κατὰ τὴν ὑπομονήν. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ υἱὸς τῶν Μουσῶν εὑρίσκει λίαν εὐγενῆ, ἐνίοτε μάλιστα πλήρη ἀγάπης καὶ τρυφερωτάτην δεξίωσιν ὑπὸ τῶν κτητόρων τῆς οἰκίας. Τοῦτο δὲ γίνεται ἰδίως ὅταν ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκογενείας εὑρίσκωνται μία ἢ πλείονες ἄγαμοι θυγατέρες, καὶ ὅτε ὁ φοιτητὴς δὲν εἶνε ὑποψήφιος τῆς Θεολογίας. Τότε ἡ προσοχὴ καὶ ἡ τρυφερὰ στοργὴ τῆς μητρὸς καὶ τῶν θυγατέρων τὸν κατακλύζουσι. Ἐὰν δὲ παροδική τις ἀδιαθεσία ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ οἰκουρήσῃ, παραυτα ἡ περίφροντις μήτηρ καὶ αἱ τρυφερῶς φροντίζουσαι θυγατέρες εὑρίσκονται παρ' αὐτῷ, φέρουσι τονωτικοὺς ζωμούς, παρασκευάζουσι τέϊον καὶ συνιστῶσιν αὐτῷ πλῆθος δεδοκιμασμένων οἰκιακῶν ἰατρικῶν. Οὕτω μετὰ βραχὺν χρόνον συνάπτονται μὲ μίαν τῶν θυγατέρων, ἰδίως δὲ τῆς ὡραιοτέρας (διότι ἡ ἐκλογὴ μένει εἰς αὐτὸν) σχέσεις φιλικαὶ ἢ κάλλιον εἰπεῖν στεναί, χωρὶς νὰ δύναται οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ φοιτητὴς νὰ ἐννοήσῃ πῶς τὸ πρᾶγμα ἐπῆλθε τόσον ταχέως.

Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ μήτηρ ὁμιλεῖ ἀδιακόπως πρὸς αὐτόν, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, περὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ γάμου, καὶ καταδικάζει τὸν ἄγαμον βίον ὡς τὸ φρικωδέστερον τῶν κακῶν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης. Ἐν τοιαύταις δέ τισιν εὐκαιρίαις ἀναμιμνήσκεται συχνάκις καὶ τῶν ἀρετῶν τῶν θυγατέρων της, ἰδίως δ' ἐξαίρει ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας τὴν ὑπὸ τοῦ σπουδαστοῦ εὐνοουμένην, ἣν ὑμνεῖ ὡς ἀληθῆ ἄγγελον κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχήν, ὡς τρυφερῶς φροντίζουσαν καὶ ὑποχρεωτικὴν κατὰ τὴν γνώμην, ὡς οἰκονόμον καὶ μοναδικὴν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ οἴκου. Ἐνίοτε μάλιστα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῶν λόγων καὶ δάκρυα ῥέουσι ἀπὸ των ὀφθαλμῶν τῆς μητρὸς ἐκ τοῦ φόβου μὴ μετ' ὀλίγον στερηθῇ τῆς θυγατέρος ταύτης ὑπανδρευομένης, διότι πολλοὶ κύριοι ἐπέστησαν ἤδη τὴν προσοχήν των ἐπ' αὐτήν.

Τὰς ὁμιλίας ταύτας παρακολουθοῦσιν ἐπίσης συχνὰ προσηλώσεις εἰς τὸ τέϊον ἢ τὸν καφέ, ἐκεῖ δὲ ἡ εὐνοουμένη δεικνύει ἅπασαν αὐτῆς τὴν μαγείαν καὶ τὸ ἀξιέραστον, βιάζουσα τὸν σπουδαστήν, προσποιούμενον ὅτι ἀνθίσταται, νὰ δεχθῇ τὰ μεγαλείτερα τεμάχια τοῦ σακχάρου, τὸ παχύτατον παχύγαλα (καϋμάκι), τὸν καλλίτερον ἄρτον. Τέλος μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ὁ ἡμέτερος σπουδαστής, ὁ μὴ ἔχων σκοπὸν ἀπὸ τοῦδε νὰ ὑπανδρευθῇ καὶ μὴ περιπατήσας εἰσέτι μόνος, ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ πατρός, εὑρίσκεται ἀρραβωνισμένος τὴν θυγατέρα τῆς οἰκίας, χωρὶς πάλιν νὰ ἐννοήσῃ πῶς τοῦτο συνέβη τόσῳ ταχέως.

[Ἕπεται συνέχεια]. ***

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑι

Β'

Ἡ τάξις τῶν ἀγυρτῶν εἶνε ἀξία ἧττονος περιεργίας. Ἐν τούτοις μετ' ἄκρας ἐκπλήξεως βλέπει τις πόσον εὐχερῶς ἐξαπατᾶται ὁ λογικώτερος οὗτος τῶν λαῶν τῆς γῆς. Αὐτόμολός τις τοῦ στρατοπέδου τῶν πνευματιστῶν ἐπρόδωκε τὰ μυστικὰ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος *μεσαζόντων*, καὶ ἀληθῶς βλέπομεν ὅτι τὰ δολερά των τεχνάσματα εἶνε χονδροειδέστατα.

Πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ μὴ σημειῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς συγγραφέως τοῦ βιβλίου, ἀλλ' ἐν τῇ ῥύμῃ τῆς ἀφηγήσεως ἁπλῶς λέγων ὅτι ὀνομάζεται Πάρκερ, ὑπῆρξε θῦμα τῆς ἀπάτης τῶν ἰδίων αὑτοῦ αἰσθήσεων καὶ ὅτι ἅμα ὡς διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί του ἀπεσκοράκισεν ἐπάγγελμα, ὅπερ ἔκτοτε ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ἄτιμον; Ἢ ὅτι ἔχει ἀφορμὰς παραπόνων κατὰ τῶν συναδέλφων του καὶ ἠθέλησε νὰ τοὺς ἐκδικηθῇ καταστρέφων ἄρδην τὸ ἐπάγγελμα; Τοῦτο δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει πολύ. Μᾶς ἐνδιαφέρει ὅμως νὰ ἴδωμεν πῶς μυεῖται τὸ δημόσιον, καὶ ἰδίᾳ τὸ ἀγγλικὸν δημόσιον.

Ὁ συγγραφεὺς παρίσταται ἡμῖν ὡς τίμιος νέος,

Digitized by Google

φιλόθρησκος, άπλοῦς καὶ παραδόξως ἀσθενὴς τὸν χαρακτῆρα. Μεθ' ὅσα εἴδομεν ἐν τῷ περὶ τὴν μίς Οὔγκτων κόσμῳ, δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα ἐν τῇ συναντήσει προσώπου τοιοῦτον ἔχοντος ὀργανισμόν.

Τὸ θέρος τοῦ 1878 φίλος τις τοῦ κ. Πάρκερ ἔλαβε πρόσκλησιν δι' αὐτὸν καὶ δι' ἄλλον τινὰ εἰς πνευματιστικὴν συνεδρίασιν. Αἱ ἐγχώριοι ἐφημερίδες ἔγραψαν ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἡ περιεργία παρώτρυνε τοὺς δύο φίλους νὰ μεταβῶσιν εἰς αὐτό. Προσηυχήθησαν, διότι ἦσαν εὐσεβεῖς, καὶ ἠρώτησαν τὸν Θεὸν νὰ τοῖς ἐκδηλώσῃ τὴν περὶ τούτου θέλησίν του. Ἡ ἀπάντησις, ὡς ἦν ἑπόμενον, ἐδόθη σύμφωνος πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν των.

Πάντες εἰσὶ πέριξ τῆς τραπέζης σχηματίζοντες ἅλυσον καὶ κρατοῦντες ἀλλήλους ἀπό τινος δακτύλου. Ψάλλουσιν ὕμνον κατ' ἀρχάς, εἶτά τις ἐρωτᾷ: «Εἴσθε ἐδῶ, ἀγαπητοὶ φίλοι;» Ἡ τράπεζα συγκλονεῖται ὑπὸ κυματοειδοῦς κινήσεως: «Ἂν εἴσθε καλὰ πνεύματα, εἴπετε ἂν ἀγαπᾶτε τὸν Θεόν». Τρία κρούσματα ἔπληξαν τὴν τράπεζαν σημαίνοντα *ναί*. «Πρέπει νὰ τὸν ἱκετεύσωμεν;» Ἡ τράπεζα φαίνεται ἕτοιμος ν' ἀνέλθῃ ὑπὲρ τὸ ἔδαφος ἐν κινήσει ἐνθουσιώδει. Ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων ὁ νέος Πάρκερ ἐρωτᾷ: «Ἔχετε δι' ἐμὲ καμμίαν παραγγελίαν;» Ἡ ἔμψυχος τράπεζα ἀπαντᾷ: «Πρόβαινε πάντοτε πρὸς τὴν τελειοποίησιν, τὰ πνεύματα σὲ ἀγαπῶσι καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ γίνῃς *μεσάζων* πρώτης τάξεως». «Τί σημαίνει *μεσάζων*; (**medium**)». «Σημαίνει ἀγωγὸς χρησιμεύων ὅπως ὁ Θεὸς διαχέῃ δι' αὐτοῦ τὰ ἀγαθά του ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα». «Ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη *μεσαζόντων*;» «Ναί, ὑπάρχουσι διὰ τὴν ἔκστασιν, διὰ τὸν λόγον καὶ διὰ τὰς φυσικὰς ἐκδηλώσεις. Ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστα ἄλλα εἴδη».

Ἐξελθὼν τῆς ἀσημάντου ταύτης συνεδρίας, ὁ νέος οὗτος συναντᾷ γέροντα Χριστιανόν, ὅστις ἀντὶ νὰ γελάσῃ, ἀρχίζει νὰ τὸν παροτρύνῃ, πειρώμενος νὰ πείσῃ αὐτὸν «ὅτι εἶνε θῦμα πονηρῶν πνευμάτων». Δὲν ἐχρειάσθησαν περισσότερα ὅπως συνταράξωσι τὸ λογικόν του· μετ' ὀλίγον ἔκτοτε καιρὸν «πλήρης πασῶν τῶν ἀπολαύσεων τοῦ πνευματισμοῦ» ἐγένετο μαθητὴς καὶ ἑταῖρος τοῦ διασήμου *μεσάζοντος* ἀμερικανοῦ Θόμψων, ὅστις τῷ 1879 διέτρεχε τὴν Ἀγγλίαν.

— Ἰδοὺ τὸ σχέδιόν μου, τῷ λέγει μίαν ἡμέραν ὁ Θόμψων, ὃν συνήντησεν ἐν ἰδιαιτέρᾳ τινὶ οἰκίᾳ. Θὰ ἐνοικιάσωμεν μίαν αἴθουσαν καὶ θὰ προκαλῶμεν πλῆθος. Ἐγὼ θὰ προκαλῶ τὴν ἔνυλον ἐκδήλωσιν τῶν πνευμάτων. Μοῦ ἐχρειάζετο εἷς βοηθός. Τὰ ὁδηγοῦντά με πνεύματα μὲ εἶπον ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ἄνθρωπος ὃν ζητῶ.

— Θέλω, ἀπεκρίνατο ὁ Πάρκερ, ἀλλ' εἰξεύρετε ὅτι αἱ ἐκδηλώσεις τῶν πνευμάτων γίνονται ἐνίοτε λίαν βραδεῖαι. Ἐν ταῖς οἰκογενειακαῖς συνεδρίαις ἢ μεταξὺ φίλων τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε· ἐπανέρχονται τὴν ἐπαύριον· ἀλλ' εἰς δημοσίας ὁμηγύρεις ἡ βραδύτης αὕτη δὲν εἶνε ἀνεκτή.

— Μὴν ἀνησυχῆτε. Τὰ πνεύματα μοὶ εἶνε πιστά, καὶ ταῦτα μοὶ εἶπον ὅτι ἐπῆλθεν ὁ καιρὸς τῆς δραστηρίου ἐργασίας.

Ὁ δυστυχὴς νεανίας Πάρκερ ἐκάμπτετο ὑπὸ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ τιμήν. Ἐν τῇ ἀφελείᾳ του ἡ πρόσκλησις αὕτη τῷ ἐφαίνετο ὡς ἐκπλήρωσις φιλοδοξοτάτου ὀνείρου. Νὰ γείνῃ συνεταῖρος τοῦ Θόμψων, τόσον μεγάλου προφήτου τῆς νέας πίστεως! Ὄχι! δὲν ἦτο ἄξιος τοιαύτης δόξης. Καί, ὅπως ὁ Μωϋσῆς, ἤθελε νὰ φορτώσῃ τὸ βάρος ἐπὶ ἰσχυροτέρων ὤμων. Συνεβουλεύθη τοὺς νέους του φίλους· ἦσαν πάντες πνευματισταί, καὶ πάντες τῷ εἶπον ὅτι ὤφειλεν ἐν συνειδήσει νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην τῶν πνευμάτων.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Θόμψων ἐπέδειξεν εἰς αὐτὸν μυρία θαυμάσια. Ὁτὲ μὲν τοῦτο τὸ πνεῦμα τῷ ἐνεφανίζετο, ὁτὲ δὲ τὸ ἄλλο. Ὁ Πάρκερ ἔβλεπεν ἐν τῇ νυκτὶ φωτεινάς τινας μορφάς, ᾐσθάνετο μικρὰς χεῖρας ἀπτομένας τῶν ὤμων του. Ὅταν ὁ Πάρκερ κατελήφθη καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῆς παραφροσύνης ταύτης, τότε ὁ Θόμψων ἤρχιζε νὰ τῷ λέγῃ, ὅτι ὅταν θὰ συναγείρουν τὸ πλῆθος εἰς δημοσίας πνευματιστικὰς ἑσπερίδας, πρέπει, πράγματι, νὰ προλάβωσι τὴν περίστασιν καθ' ἣν τὰ πνεύματα, δι' οἱανδήποτε αἰτίαν, δὲν θὰ ἐξεδηλοῦντο, καὶ νὰ ὦσιν ἕτοιμοι νὰ βοηθῶσιν ἐνίοτε τὴν φύσιν, ὅτι φρόνιμον θὰ εἶνε, νὰ προμηθευθῶσι σκευάσματά τινα καὶ ὅτι ἀφοῦ αὐτὸς ὁ Θόμψων εἶχε κανόνα νὰ ὑποβάλλῃ τὰ θυλάκιά του εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν παρισταμένων ὁ Πάρκερ ἔπρεπε ν' ἀναλάβῃ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν. Τὰ ἀντικείμενα ἦσαν λεπτὰ καὶ ἐλαφρὰ ὑφάσματα ἐμβεβαπτισμένα ἐν ἀγνώστῳ τινὶ φωσφοριζούσῃ, ἀλλ' ἀόσμῳ οὐσίᾳ, τεμάχια πάγων, ψαλίδες, βελόναι καὶ κλωσταί. Προσέθηκεν ὅτι ταῦτα σπανιώτατα μόνον θὰ χρησιμεύσωσιν· ἀλλ' ὅτι ἐξ ὑπερβολικῆς προφυλάξεως ἔπρεπε καθ' ἑκάστην νὰ ἐφοδιάζωνται δι' αὐτῶν. Τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; ἡ τοιαύτη ἐκμυστήρευσις δὲν ἐκλόνισε τὸ παράπαν τὴν πίστιν τοῦ νέου πνευματιστοῦ. Ἐσκέφθη ὅτι τὰ μέτρα τοῦ Θόμψων ἔτεινον εἰς ἀγαθοεργὸν σκοπὸν ὡς βοηθοῦντα τοὺς ἔχοντας ἀσθενῆ τὴν πίστιν εἰς τὸ νὰ πιστεύσωσι, καὶ ἐπὶ μῆνας ὁ Πάρκερ παρίστατο εἰς τὰς ἀγυρτικὰς ταύτας θαυματοποιΐας, ἐρωτῶν αὐτὸν καθ' ἑκάστην πότε τὰ πνεύματα θ' ἀνταμείψωσι τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀναμείναντος αὐτά. Ὁ Θόμψων τῷ ἀπεκρίνετο ἐξάγων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκ τοῦ ταχυδακτυλουργικοῦ σάκκου του παίγνιόν τι ἄγνωστον τῷ Πάρκερ, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου ἐξηκολούθει νὰ τὸν ἀπατᾷ.

Ἓν πρὸ πάντων τὸν ἐξέπληξεν ἐπὶ πολύ. Ὁ

Digitized by Google

Θόμψων ὡς πολλοὶ διάσημοι *μεσάζοντες* οἱ Γλούδμαν, Μόρτον, Σλάδε, Κόλεμαν, Δαβενπόρτ καὶ τόσοι ἄλλοι, ἐνεκλείετο εἰς σάκκον παρὰ προσώπων δυσπίστων, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς συνεδρίας. Αἱ ῥαφαὶ ἐξητάζοντο ἐπιμελέστατα, αἱ θηλειαὶ τοῦ στομίου ἐσφίγγοντο καὶ ἐδένοντο, καὶ τὰ δύο ἄκρα συνηνωμένα ἐσφραγίζοντο διὰ κηρίου καὶ σφραγίδος. Τούτων γενομένων, πάντες μετέβαινον καὶ ἐκάθηντο περὶ τὴν τράπεζαν κρατοῦντες ἀλλήλους ἀπὸ τοῦ δακτύλου· τὰ φῶτα ἐσβέννυντο καὶ πάντες περιέμενον τὰ πνεύματα. Μετ' ὀλίγον μορφαὶ παράδοξοι φωτεινὰς στολὰς ἐνδεδυμέναι ἤρχιζον νὰ πλανῶνται ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἡ τράπεζα ἀνηγείρετο, οἱ παριστάμενοι ᾐσθάνοντο πνοὰς ἐπὶ τῶν προσώπων των. Κρούσματα ἠκούοντο φέροντα εἰδήσεις, εἶτα τὰ πάντα μετέπιπτον εἰς σιγήν. Ὅταν οἱ παριστάμενοι ἐβαρύνοντο πλέον ν' ἀναμένωσιν, ἡ φωνὴ τοῦ Θόμψων ἠκούετο εἰδοποιοῦσα αὐτοὺς ὅτι τὰ πνεύματα ἀπεσύροντο ἀπ' αὐτοῦ. Διελύετο τότε ἡ συνεδρία, ἐπανέφερον τὰ φῶτα καὶ τὸν εὕρισκον βαθέως ὑπνώττοντα εἰς τὸ βάθος τοῦ σάκκου του.

Οὐδέποτε ὁ δυστυχὴς Πάρκερ ἠδύνατο να φαντασθῇ ὅτι ταῦτα πάντα ἐγίνοντο ἄλλως πως ἢ δι' ὑπερφυσικῆς τινος μεσολαβήσεως. Ἐν τούτοις οὐδὲν ἁπλούστερον τούτου. Οἱ σπάγοι του, αἱ κλωσταί του καὶ αἱ βελόναι του ἐξετέλουν τὸ θαῦμα. Μικρὰ ὀπὴ ὑπῆρχεν εἰς τὴν θηλειὰν τοῦ σάκκου. Ὁ Θόμψων εἵλκυε πρὸς ἑαυτὸν τὸ σχοινίον καθ' ὃν χρόνον οἱ δύσπιστοι ἔσφιγγον, ἔδενον καὶ ἐσφράγιζον τὸ ὑπόλοιπον. Τοῦτο ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ ἐξέρχηται τοῦ σάκκου καὶ νὰ εἰσέρχηται πάλιν. Ἂν τὸ ἄνοιγμα δὲν ἦτον ἀρκούντως εὐρύ, ἀπέρραπτε ῥαφήν τινα καὶ τὴν ἐπανέρραπτε. Πᾶσα ἡ ἀξία τῶν εἰς ὑλικὰς ἐκδηλώσεις ἱκανῶν *μεσαζόντων* συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐνεργῶσιν ἐν τῷ σκότει ὅπως οἱ ἄλλοι ἐνεργοῦσιν ἐν πλήρει φωτί. Πρὸς τῇ ἐπιτηδειότητι ταύτῃ συνενοῦσι μυστικά τινα τῆς φυσικῆς, μεγίστην δεξιότητα τῆς χειρὸς καὶ διὰ τούτων κατορθοῦσι νὰ μυῶσι τὸ δημόσιόν των.

Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὅπως ἔλεγε ὁ Θόμψων, τὸ δημόσιον μυεῖται μόνον του. «Ἄφησέ τους νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν· θὰ εὕρουν πάντοτε μίαν ἐξήγησιν περὶ ὅλων». Καὶ πράγματι ἡ κατάστασις τοῦ πνεύματος τῶν πνευματιστῶν δὲν διαφέρει ἐπαισθητῶς τῆς τῶν ἄλλων δεισιδαιμόνων. Περὶ τούτου μαρτυροῦσιν αἱ δύο ἑπόμεναι θαυμάσιαι ἱστορίαι, ὧν ἡ μία ἔχει ὡς μάρτυρα ἀγαθὴν οἰκογένειαν καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τὴν γοητείαν τοῦ Θόμψων διατελοῦσαν καὶ ἡ ἑτέρα τὸ σμῆνος τῶν εὐλαβῶν τῆς νήσου Μαδέρας.

«Κατὰ μίαν τῶν πρώτων ἡμῶν συνεδριῶν εἷς τῶν παρισταμένων ἀνέκραξεν αἴφνης :— Τί ὡραία εὐωδία ὑπάρχει ἐδῶ !— Εἶνε ἀληθὲς εἶπεν ἄλλος τις. Μᾶς φέρετε ἄνθη, ἀγαπητὰ πνεύματα ; Τρία κρούσματα ἔπληξαν τὴν τράπεζαν, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει *ναί*. Ἀνυψοῦμεν τὰς καρδίας ἡμῶν μετ' εὐγνωμοσύνης εἰς τὴν σφαῖραν τῶν πνευμάτων καὶ ζητοῦμεν νέαν ἐκδήλωσιν. *Εἴθε τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ εἶνε ἡ παρηγορία σας*, ἀποκρίνονται. Ἀλλὰ πόθεν προέρχονται τὰ ῥόδα ταῦτα ; ἐρωτᾷ τῶν παρισταμένων τις — Τὰ ἐλάβομεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκ τοῦ κανίστρου ἀνθοπώλιδός τινος. Βρέχει τόρα καὶ διὰ τοῦτο βλέπετε ὅτι εἶνε βρεγμένα.— Ἀλλ' ἐπιτρέπεται νὰ λαμβάνωμεν παρὰ τῶν πωλητῶν τὰ πράγματά των χωρὶς νὰ τοὺς πληρόνωμεν ; — Τὰ ἐπληρώσαμεν· ἐνεπνεύσαμεν ἕνα ἀγοραστὴν νὰ πληρώσῃ διπλάσιον ἀντίτιμον δι' ἀνθοδέσμην τινὰ ἣν ἠγόρασε. — Ἐπεθύμουν νὰ εἶχα *φράουλαις*, εἶπε κυρία τις — Αὔριον θὰ σᾶς φέρωμεν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει, ἂν δὲν δύνασθε νὰ πληρώσητε τὸ ἀντίτιμον αὐτῶν δι' ὑλικῶν χρημάτων. — ὢ ! εἶνε τόσον εὔκολον τοῦτο ! ἔστε ἥσυχος, θὰ πληρώσωμεν τὸ ἀντίτιμόν των».

Ἡ ἑτέρα ἱστορία εἶνε ἡ ἑξῆς !

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους τινὸς ὑπερκειμένου τῆς πόλεως Φουνσὰλ, ἐν τῇ νήσῳ Μαδέρα, ὑψοῦται ὁ ναΐσκος τῆς *Παναγίας τοῦ ὄρους*· πρὸς τὴν Παναγίαν ταύτην οἱ ναῦται στρέφουσι τὰ βλέμματά των ὅταν ἡ καταιγὶς τοὺς ἐμποδίζῃ νὰ ἐλλιμενισθῶσι· ταύτην οἱ Μαδέριοι ἐπικαλοῦνται ἐν ταῖς δημοσίαις συμφοραῖς. Μίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ πόλις Φουνσὰλ κατεμαστίζετο ὑπὸ λιμοῦ φρικώδους, οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἀνέβησαν γυμνόποδες καὶ σχοινίον φέροντες περὶ τὸν λαιμὸν εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ ὄρους καὶ ἐδεήθησαν τῆς Παρθένου νὰ βοηθήσῃ τοὺς κατοίκους. Τὴν ἐπαύριον πλοῖον πλῆρες σίτου εἰσήρχετο εἰς τὸν λιμένα. Ἰδοὺ δὲ τί διηγήθη τὸ πλήρωμα. Τὸ πλοῖον διήρχετο μακρόθεν τῆς νήσου, μεταβαῖνον ἡσύχως εἰς τὸν λιμένα εἰς ὃν ἔμελλε νὰ ἀποβιβάσῃ τὸ φορτίον του, ὅτε λευκή τις μορφὴ ἀνέδυ ἐκ τῶν κυμάτων καὶ ἔνευσεν εἰς τὸν πρωρέα νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτήν. Ὅπως δὲ ᾖ βεβαιοτέρα περὶ τῆς εὐπειθείας των, προσεδέθη εἰς τὴν πρῶραν τοῦ πλοίου καὶ τὸ ἐρρυμούλκησεν αὐτὴ ἡ ἰδία εἰς τὸν ὅρμον τῆς Φουνσὰλ μετὰ ἰσχύος ἀκατανικήτου. Ὅτε λοιπὸν οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως εὐγνωμονοῦντες ὑπέστρεψαν εἰς τὸν ναΐσκον τῆς Παναγίας, καὶ ἠσπάσθησαν τὸ κράσπεδον τῆς ἐσθῆτος τῆς Παρθένου, παρετήρησαν ὅτι ἡ ἐσθὴς αὐτὴ ἦτο διάβροχος ἐξ ὕδατος θαλασσίου.

Τὰ βεβρεγμένα ἄνθη, ἡ διάβροχος ἐσθής, ὁ ἐμπνευσθεὶς ἀγοραστής, ὁ εἰδοποιηθεὶς πρωρεύς, δὲν εἶνε ὅλα ἓν καὶ τὸ αὐτό ;

Γ'

Ὁ τόμος τοῦ Πάρκερ ἀφθονεῖ σκηνῶν κωμικῶν, ἐξ ὧν ἠδύνατό τις νὰ κατασκευάσῃ εἴκοσι κωμῳδίας. Οἱ δύο μεσάζοντες ἐφιλοξενοῦντο παρ' ἀγαθοῦ τινος ἐμπόρου ἀποσυρθέντος τοῦ ἐμπορίου, πλουσιωτάτου, Λίλλεϋ τοὔνομα, ὅςις ἀπένεμεν εἰς αὐτοὺς ἀφθόνους περιποιήσεις καὶ χρήματα. Διὰ τῶν θυ-

Digitized by Google

ρῶν τοῦ εὐκτηρίου ὅπου ὁ Μαικήνας συνήρχετο μετὰ τῶν δύο ξένων του ὅπως «αἰνέσωσι τὸν Θεὸν καὶ προσκαλέσωσι τὰ πνεύματα» ἠκούοντο ᾄσματα καὶ προσευχαὶ περὶ ὧν ἔλεγεν ἡ κυρία Λίλλεϋ «ὅταν διέρχωμαι διὰ τῆς κλίμακος μοὶ φαίνεται ὅτι ἀκούω τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ λατρεύοντας τὸν ψευδῆ των Θεόν».Ἡ νοήμων αὕτη γυνὴ διετέλει ἐν διηνεκεῖ καθ' ἑκάστην φιλονικίᾳ πρὸς τὸν σύζυγόν της, αἱ δὲ φιλονικίαι αὗται διήρκουν ἀφ' ὅτου ὁ δυστυχὴς οὗτος εἶχε καταστῆ θῦμα ὅλων τῶν μεσαζόντων οὓς ἡ Ἀμερικὴ ἀπέστελλεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Πρὶν γνωρίσῃ καὶ προσλάβῃ παρ' ἑαυτῷ τὸν Θόμψων, ἐφιλοξένει τὸν μεσάζοντα Λόγκ καὶ οὗτος τῷ ἐπέδειξε τὸ πνεῦμα John King, τὸ ὁποῖον, ἀφ' οὗ τῷ ἔδωκε τὸ ἅγιον χρίσμα, ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ *Λόγου* τῆς νέας ἐποχῆς. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Λόγκ ἔκαμε τὸ αὐτὸ θαῦμα καὶ εἰς τὸν κ. Ῥοῦστον, φίλον τοῦ κ. Λίλλεϋ. Οἱ δύο *Λόγοι* συναντῶνται ἡμέραν τινὰ ἐν τῇ ὁδῷ.—Μεγάλα γεγονότα θὰ συμβῶσι, λέγει ὁ Ῥοῦστον μετ' ἐμφατικοῦ τόνου. Εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὁμιλῇ μὲ στομφῶδες ὕφος καὶ νὰ φέρῃ μακρὰν τὴν κόμην. — Ναί, ἀπαντᾷ ὁ Λίλλεϋ μετὰ πλειοτέρας ἁπλότητος,—Ἔλαβον προχθὲς πληροφορίαν τινὰ λίαν ἐνδιαφέρουσαν, ἐπανέλαβεν ὁ Ῥοῦστον. —Ἀλήθεια ; — Ναί, εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα ἁρμόζει μέγας ἀρχηγός. Δὲν πιστεύω διόλου πλέον εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν πνευματιστικῶν συλλόγων· νομίζω ὅτι τὴν αὐθεντίαν πρέπει νὰ ἐνασκῇ εἷς μόνος. — Δυνατόν. — Τὰ πνεύματα συμφωνοῦσι, καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἐποχῇ ἥτις θ' ἀρχίσῃ μετ' ὀλίγον καὶ τῆς ὁποίας οἱ πρόδρομοι ἐφάνησαν τόσον ἀνάξιοι . . .— Σταθῆτε ! τί ἐννοεῖτε ;—Ἀκούσατε· δὲν θὰ τὸ εἴπω εἰς κανένα· ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ὁ ὁποῖος ἔχετε ὀλίγον πνευματισμόν . . .—Σᾶς εὐχαριστῶ.— Ναί, νομίζω, τὸ ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἔχετε ὀλίγον· σᾶς λέγω λοιπὸν ὅτι τὰ πνεύματα ἐξέλεξαν . . .— Τὸ εἰξεύρω· μὴ λέγετε τίποτε περισσότερον !—Τί εἰξεύρετε ;— Ποῖος εἶνε ὁ Λόγος τῆς νέας ἐποχῆς. —Ὢ ! ἀλήθεια ; Λοιπὸν ποῖος εἶνε ; — Ὅσον ἀνάξιος καὶ ἂν εἶνε, λέγει ὁ Ῥοῦστον, θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα εἰς τὰ ὁποῖα καλεῖται.—Δὲν θὰ εἶνε παράδοξον, ἐπανέλαβεν ὁ Λίλεϋ μὲ τόνον σαρκαστικόν, νὰ φαντάζεσθε ὅτι εἴσθε σεῖς ! — Ναί, ἐγὼ ὁ ἴδιος, λέγει ὁ Ῥοῦστον μεγαλοπρεπῶς.— Σεῖς ; — Ἐγώ. Καὶ διατί ὄχι ; τί θέλετε νὰ εἴπῆτε ; — Ὤ, τίποτε, τίποτε. Ὡραῖος Λόγος μὰ τὴν ἀλήθειαν. — Ὡραῖος, ὅσον καὶ σεῖς, μοῦ φαίνεται.— Καὶ πόθεν σᾶς ἦλθεν αὐτὴ ἡ ἰδέα ;—Ὁ John King μοῦ ἔστειλεν αὐτὴν τὴν εἴδησιν.—Καὶ εἰς ἐμὲ ἐπίσης.

Καὶ οἱ δύο Λόγοι τῆς νέας ἐποχῆς διαπληκτίζονται ἡρωϊκώτατα.

Μία τῶν θαυμασιωτάτων *ἐκδηλώσεων* , ἧς ὁ Θόμψων καθίστα μάρτυρας τὸν Λίλλεϋ καὶ τοὺς ὁμοίους του, ἦσαν αἱ φωτογραφίαι τῶν πνευμάτων,αἱ φωτογραφίαι ἐκεῖναι αἱ ἐξειργασμέναι διὰ μέσων *ὑπερφυσικῶν*, αἵτινες ἐγένοντο παραίτιοι ἓξ μηνῶν φυλακίσεως ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὸν μεσάζοντα Βουγκὼ καταφωραθέντα ὑπὸ τῆς παρισινῆς ἀστυνομίας. Ὁ Θόμψων ἔκαμνεν ἔτι πλέον. Κατεσκεύαζεν ἐκμάγματα τῶν πνευμάτων. Αἱ μορφαὶ τοῦ πνεύματος *Ἀχόσα* καὶ τῆς νεαρᾶς *Λιλῆς* ἀπετυποῦντο ἐπὶ γύψου. Πάντες ἦσαν ἔκθαμβοι ἐκ θαυμασμοῦ. Οἱ φρενολόγοι πνευματισταὶ ἀνεμιγνύοντο καὶ ἔκαμνον παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ψυχολογικῶν ἰδιοτήτων, αἵτινες ἀπεκαλύπτοντο ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ μετώπου ἐν τοῖς πνεύμασι.

Τόσαι ἀνοησίαι καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς χρήσεως καθ' ἑκάστην ὑλικοῦ πολυπλοκωτέρου ἀνέῳξαν ἐπὶ τέλους τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Πάρκερ. Ἡ πίστις του ἤρξατο κλονιζομένη καί ποτε ἐξεμυστηρεύθη τὰς ἀμφιβολίας του εἰς τὸν Θόμψωνα, μετὰ τοῦ φόβου καὶ τῆς συστολῆς δοκίμου ὑποβάλλοντος τοὺς δισταγμούς του εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ μοναστηρίου του. Οὗτος, βαρυνθεὶς πλέον τὰς πρὸς αὐτὸν λαμβανομένας προφυλάξεις,καὶ νομίζων αὐτὸν ὥριμον πλέον πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀγύρτου, ἔρριψε τὸ προσωπεῖον καὶ ἀπεκάλυψεν αὐτῷ τὸ ἀναιδὲς πρόσωπον ψεύστου καὶ ἀκολάστου ἀπατεῶνος. Ὁ Θόμψων δὲν ἠπατᾶτο καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς του· τὸ συναίσθημα τῆς ἠθικῆς εἶχε συνταραχθῆ βαθύτατα ἐν τῷ νέῳ ἕνεκα τῆς ἐκτροχιάσεως τοῦ λογικοῦ. Παρέμεινεν αὐτῷ ἡ πεποίθησις ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Θόμψων ἦτο ἔντιμον ὡς πᾶν ἄλλο,ἀφ' οὗ συνίστατο εἰς τὸ νὰ διασκεδάζῃ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ χρήματά των, καὶ ἐπί τινας μῆνας εἰσέτι ἐξηκολούθησεν ἐνασκῶν αὐτὸ μετ' αὐτοῦ . Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀμερικανὸς *μεσάζων* ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν Ἀρδεννῶν , μετήλλαξεν ὄνομα καὶ ἐγένετο ἄφαντος μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ δεξιότητος.

Καὶ πάντα ταῦτα συνέβησαν τὸ παρελθὸν ἔτος ! Καὶ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ Πνευματιστικὴ Ἑταιρία (διότι ὑφίσταται Πνευματιστικὴ Ἑταιρία ἐν Ἀγγλίᾳ, ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, καὶ ἐν Βελγίῳ) συνεκάλει συνεδριάσεις ἐν αἷς κατειργάζοντο τὰς φωτογραφίας καὶ τὰ ἐκμάγματα τῶν πνευμάτων ἢ μᾶλλον ἐν αἷς τὰ πνεύματα κατειργάζοντο τὰς ἰδίας αὐτῶν φωτογραφίας καὶ τὰ ἴδια ἐκμάγματα ! Τὸ παρελθὸν πλῆθος καλῶν κἀγαθῶν Ἄγγλων ἀστῶν, ὁμοίων τῷ Λίλλεϋ κατὰ τὸν χαρακτῆρα, παρίσταντο, ὑφ'ἁγίου τινὸς τρόμου συνταραττόμενοι, εἰς ἀγυρτικὰς θαυματοποιΐας, ἃς ἐξελάμβανον ὡς οὐράνια σημεῖα καὶ ὡς προαγγελίαν τοῦ μέλλοντος χρόνου καθ' ὅν, κατὰ τὴν ἔκφρασίν των, «τὸ Πνεῦμα θὰ γείνῃ ὕλη, ἡ ὕλη δὲν θὰ ἔχῃ πλέον ἀντίστασιν, καὶ ὁ θάνατος θὰ εἶνε ἡ ζωή !»

Δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἂν «αἱ Ἐξομολογήσεις ἑνὸς *μεσάζοντος*» εἶνε ἔργον τιμίου ἀνδρὸς ἢ ἁπλῶς τέχνασμα ἀγύρτου ἐξαντλήσαντος τὴν

Digitized by Google

τέχνην του. Ὅπως δήποτε ἐὰν δὲν θεραπεύσωσι τὸν πνευματισμὸν τῶν Ἄγγλων, τῶν Ἀμερικανῶν καὶ τῶν Βέλγων, σημαίνει ὅτι ἡ ἀσθένεια αὕτη εἶνε ἀληθῶς ἀνίατος παρὰ τοῖς τρισὶ τούτοις λαοῖς. ... K.

ΟΠΟΥ ΙΣΧΥΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ

Πρό τινων ἐτῶν ἡ Α.Μ. ἡ ἄνασσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία, εἶχεν ἐξέλθει εἰς περίπατον ἐφ' ἁμάξης ἀνοικτῆς εἰς τὰ πέριξ τοῦ Οὐΐνδσορ. Αἴφνης καταιγὶς καταλαμβάνει αὐτὴν καὶ σταγόνες βροχῆς ἀνευλαβεῖς ἀρχίζουσι νὰ καταπίπτουσιν. Ὁ ἄνεμος ἤρξατο νὰ πνέῃ σφοδρῶς ἀνεγείρων σύννεφα κονιορτοῦ· μετά τινας δὲ στιγμὰς καὶ ἰσχυρὰ χάλαζα ἦλθε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἀπρόοπτον ἐπεισόδιον. Ἐν διαστήματι ὀλίγων λεπτῶν ἡ βασιλικὴ συνοδεία ἐγένετο διάβροχος. Ἡ Αὐτῆς χαριτόβρυτος Μεγαλειότης *ἐμούσκεψε* μέχρι τῶν κοκκάλων. Τὸ ἀνάκτορον ἀπεῖχεν εἴκοσι λεπτά, καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἐπὶ τοσοῦτον ἐκτεθειμένη εἰς τὴν βροχήν.

Στρατιώτης τις ἀνεκάλυψε κατ' εὐτυχίαν οἰκίσκον ἱκανῶς καθάριον ἔχοντα τὸ ἐξωτερικὸν καὶ κείμενον ἐντὸς ἀνθισμένου κηπαρίου. Τὸ καταφύγιον ὅπερ ἡ Πρόνοια προσέφερεν εἰς τὴν διάβροχον ἄνασσαν μόλις ἀπεῖχε δύο λεπτὰ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ. Διηυθύνθησαν ἐν σπουδῇ πρὸς αὐτό.

Ἀλλ' ὀλίγον διήρκεσεν ἡ χαρά των. Τὸ ἀγροκήπιον ἦτο κεκλεισμένον. Ἔκρουσαν, ἐκάλεσαν. Οὐδεὶς γείτων ὑπῆρχε. Ἡ βασίλισσα κατεδέχθη νὰ φωνάξῃ μόνη της: *Βοήθειαν*. Ἀλλ' ἡ ἐπίκλησις ἐξῆλθε τῶν σεβαστῶν αὐτῆς χειλέων ἄνευ ἀποτελέσματος.

Λακτίσματα τινὰ κατενεχθέντα κατὰ τοῦ κλείθρου, ὠθήσεις τινὲς κατάλληλοι διὰ τοῦ ὤμου ἔπεισαν τὴν θύραν νὰ ὑποχωρήσῃ. Εἰσῆλθασαν εἰς τὸν οἰκίσκον.

Διὰ σανίδος τινὸς ἀποσπασθείσης, καθέκλας τινὸς συντριβείσης, ἀνῆψαν προχείρως πυράν, ἥτις ἀπεξήρανε τὰ ἐνδύματα τῆς βασιλίσσης καὶ κατηύφρανε τοὺς αὐλικούς.

Δὲν ὑπῆρξεν ὀλίγη ἡ ἔκπληξις τοῦ οἰκοδεσπότου ἰδόντος τόσον καλοφορεμένα ὑποκείμενα ἐπιδραμόντα τὴν κατοικίαν του. Ὁ ἀπροσδόκητος οὗτος ἰδιοκτήτης ἦτο πτωχός τις γεωργὸς κερδίζων ἐπιπόνως τὸν *ἐπιούσιον ἄρτον*, ὃν καθ' ἑσπέραν ἐζήτει ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐκαλλιέργει μόνος του τὸν ἀγρόν του, ἐπεριποιεῖτο τὰς ὄρνιθάς του καὶ τοὺς χοίρους του καὶ εὕρισκε καὶ καιρὸν νὰ διατηρῇ καθάριον τὸν οἶκόν του.

Ἔμελλε νὰ δυσαρεστηθῇ ὁ καλός μας, ὅσον καλὸς καὶ ἂν ἐφαίνετο. Ἀλλ' ὅταν τῷ ἐπληροφόρησαν ὁποία ἦτον ἡ τιμήσασα αὐτὸν νὰ ἔλθῃ ὑπὸ τὴν στέγην του, μετέβαλεν ἔκφρασιν, ὑπεκλίθη ἐνώπιον τῆς ἀνάσσης του, ὑπεψέλλισεν ἓν ἐνθουσιῶδες *καλῶς ἤλθατε* προκαλέσαν τὸ μειδίαμα αὐτῆς, καὶ ὡρκίσθη ὅ,τι καὶ ἂν πρόκειται ἀκόμη νὰ δαπανήσῃ καὶ τὸν τελευταῖόν του ὀβολόν, θὰ θέσῃ ὑπὲρ τὴν ἐκβιασθεῖσαν θύραν του πλάκα τινὰ πρὸς ἀνάμνησιν, προωρισμένην νὰ κάμνῃ γνωστὸν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, ὅτι ἡ ἰσχυρὰ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, ἡ Αὐτοκράτειρα τῶν Ἰνδιῶν κτλ. κατεδέχθη ν' ἀποφύγῃ τὴν βροχὴν ὑπὸ τὴν πενιχρὰν αὐτοῦ στέγην.

Ἡ ἄνασσα προσήνεγκε χρήματα πρὸς αὐτόν, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη νὰ τὰ λάβῃ, ἐπειπὼν ὅτι ἂν τὰ ἐλάμβανε θὰ ἐμείου τὴν εἰς τὸν οἰκίσκον του προσγενομένην τιμήν.

Ὁ ὄμβρος κατέπαυσε καὶ ἡ βασιλικὴ συνοδεία ἐπέστρεψεν εἰς Οὐΐνδσορ.

Τί δὲ ἔκαμεν ὁ πτωχὸς οἰκοδεσπότης;

Τὴν ἐπαύριον μετέβη εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀφοῦ παρήγγειλε τὴν μαρμαρίνην πλάκα πρὸς διαιώνισιν τῆς μεγάλης τιμῆς ἣν ἔλαβεν ὁ οἰκίσκος του, ἐπορεύθη εἰς τὸ δικαστήριον, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐνεκάλεσε τὴν βασίλισσαν· διότι καθῆκον παντὸς καλοῦ πολίτου εἶνε νὰ ἀπαιτῇ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ ἀπαραβίαστον τῆς κατοικίας.

Τί δὲ ἔκαμεν ἡ βασίλισσα;

Συνέστησε τὸν ἀντίδικόν της εἰς τοὺς δικαστὰς καὶ διένειμε τεσσαράκοντα λίρας στερλίνας εἰς τοὺς πένητας.

Τί δὲ ἔκαμον οἱ δικασταί;

Πιστοὶ ὑπερασπισταὶ τῶν νόμων, κατεδίκασαν τὴν *Αὐτῆς χαριτόβρυτον Μεγαλειότητα* εἰς ἓξ *πέννας* πρόστιμον. K...

ΜΙΑ ΛΑΧΑΝΟΠΩΛΙΣ

παρασημοφορεμένη.

Ὁ εὑρισκόμενος ἐν Παρισίοις δύναται νὰ ἴδῃ καθ' ἑκάστην ἐν τῇ κεντρικῇ ἀγορᾷ γυναῖκά τινα ἡλικίας περίπου ἑξήκοντα ἐτῶν μὲ μαύρους καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμούς, μέλαιναν κόμην καὶ φυσιογνωμίαν ἐμφαίνουσαν θάρρος καὶ ἐνεργητικότητα.

Ἡ γυνὴ αὕτη εἶνε ἡ καλουμένη Ἀννέτα **Drevon**, ἡ γνωστὴ ἐν Γαλλίᾳ οἰνοχόος τοῦ 32ου λόχου τοῦ 2ου τάγματος τῶν Ζουάβων, ἡ συνοδεύσασα τὰ γαλλικὰ συντάγματα εἰς Ἀφρικήν, Κριμαίαν, Ἰταλίαν καὶ τὸν Ῥῆνον. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι πέντε ἢ ἓξ γυναῖκες τιμηθεῖσαι διὰ τοῦ σταυροῦ τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς, καὶ στολίσασαι τὸ ἑαυτῶν στῆθος, ἀλλ' ἡ Ἀννέτα **Drevon** εἶνε ἡ μόνη ἐξ ἐκείνων, ἥτις ἔλαβε τὸ παράσημον τοῦτο διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν ἣν ἐπέδειξεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὴν ἡμέραν τῆς ἁλώσεως τῆς Μαγέντας. Εἴς τινα συμπλοκὴν δύο στρατιῶται αὐστριακοὶ ἥρπασαν τὴν σημαίαν τοῦ 2ου τάγματος εἰς ὃ αὕτη ὑπηρέτει. Ἡ Ἀννέτα **Drevon** μάρτυς τῆς σκηνῆς ταύτης γενομένη καὶ ἔξαλλος ἐξ ὀργῆς ὁρμᾷ ἐν μέσῳ πραγματικῆς βροχῆς σφαιρῶν, καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν φονεύει τὸν κρατοῦντα τὴν σημαίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πληγόνει τὸν ἕτερον ἐπικινδύνως διὰ δύο βολῶν ῥεβόλβερ καὶ ἐπανακάμπτει πλήρης

Digitized by Google

ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐν θριάμβῳ μὲ κυματίζουσαν τὴν σημαίαν ἣν ἐλύτρωσεν ἐκ τῶν ἐχθρικῶν χειρῶν.

Διὰ τὴν γενναιότητά της ταύτην ἡ Ἀννέτα ἔλαβε τὸν Σταυρὸν τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

Κατὰ τὸν γερμανογαλλικὸν πόλεμον ἠκολούθησε τὸ 32ον σύνταγμα, οὗτινος ἐτύγχανε τροφοδότις. Ἡμέραν τινὰ μετὰ τὴν ἀμνηστείαν, εὑρισκομένη ἐπί τινος δημοσίας ὁδοῦ πλησίον τῶν θυρῶν τῆς πόλεως Τιονβὶλ ἐξυβρίσθη ἀναιδῶς ὑφ' ἑνὸς Βαυαροῦ στρατιώτου. Ἡ Ἀννέτα οὐδόλως πτοηθεῖσα ὀπισθοδρομεῖ βήματά τινα, εἶτα στρέφεται καὶ διὰ βολῆς ρεβόλβερ, διαπερᾷ τὸν στρατιώτην, ὅστις πίπτει ἄπνους. Συλληφθεῖσα σχεδὸν αὐτοστιγμεὶ ἀπήχθη εἰς τὰς φυλακάς, ὀλίγας δὲ ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον ἐδικάσθη ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τοῦ ἐδρεύοντος ἐν Μὲτζ καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

Ἡ προσδιορισθεῖσα ἡμέρα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς εἶχε φθάσει, ὅτε κατὰ τύχην εὑρίσκετο ἐν Μὲτζ καὶ ὁ πρίγκιψ Φρειδερῖκος Κάρολος. Μαθὼν οὗτος ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τουφεκίσωσι γυναῖκα, ἀμέσως ἐζήτησε νὰ ἐπιστρέψωσιν αὐτῷ τὸν φάκελλον τὸν ἐμπεριέχοντα τὴν δικογραφίαν, ἐξετάσας δὲ τὴν ὑπόθεσιν, ἀναβάλλει τὴν ἐκτέλεσιν. Τέσσαρας μετὰ ταῦτα ἡμέρας ἡ Ἀννέτα **Drevon** λαμβάνει ἐπισήμως ἐντελῆ ἀθώωσιν μετὰ χρηματικοῦ τινος ποσοῦ καὶ ἀποστέλλεται εἰς Γαλλίαν.

Ἡ ἡρωῒς αὕτη, ἥτις ὑπηρέτησε 30 ὁλόκληρα ἔτη ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ, ὡς ὀλίγοι τῶν στρατιωτῶν, κατάγεται ἀπὸ Κλερμὸν - Φερράν. Τὴν 21 Ἰουνίου τοῦ 1874 ἠξιώθη ἰδιαιτέρας ἀκροάσεως παρὰ τῷ προέδρῳ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας στρατάρχῃ Μὰκ-Μαών, ὅστις τῇ ἐχορήγησε καὶ μηνιαίαν χρηματικὴν βοήθειαν. Ἔκτοτε ζῇ ἡσύχως ἐν Παρισίοις.

Διὰ τῆς πενιχρᾶς δ' ἐκείνης ἐπικουρίας ἐξασκεῖ σήμερον τὸ ἔντιμον τῆς λαχανοπώλιδος ἐπάγγελμα ἐν τῇ κεντρικῇ τῶν Παρισίων ἀγορᾷ, τοῦθ' ὅπερ τῇ ἐπιτρέπει νὰ ζῇ τιμίως, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην οὐδενός.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. Α. Ι. Γ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Εἷς καθολικὸς παρουσιάζεται εἰς τὴν θύραν τοῦ Παραδείσου.

— Ἐπέρασες ἀπὸ τὸ Καθαρτήριον; ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ ἅγιος Πέτρος.

— Ὄχι, ἀποκρίνεται ὁ ἁμαρτωλός, ἀλλὰ ἔζησα τριάντα χρόνια νυμφευμένος.

— Καλά, ἔμβα· ἡ τιμωρία εἶνε ἀρκετή.

Τὸν διάλογον αὐτὸν ἀκούσας ἄλλος τις, ὅστις μὴ ἔχων πολὺ ἐλαφρὰν τὴν συνείδησιν, δὲν ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ, ἔλαβε θάρρος καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ ἀποστόλου.

— Καὶ σύ; ἐρωτᾷ ὁ ἅγιος, ἤσουν καὶ σὺ νυμφευμένος;

— Δυὸ φοραῖς μάλιστα, ἀπαντᾷ θριαμβευτικῶς ὁ ἁμαρτωλός.

Ὁ ἀπόστολος τοῦ κλείει ἀποτόμως τὴν θύραν.

— Ἐδῶ δέχομαι μόνον τοὺς δυστυχεῖς, λέγει, ὄχι τοὺς βλάκας.

*
* *

Ὁ Ἀγαθόπουλος εἰσέρχεται εἰς κουρεῖον, ἵνα κουρευθῇ. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν ἐργασίαν, ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ κουρεύς·

— Εἶνε καλὰ ἔτσι τὰ μαλλιά σας;

Ὁ Ἀγαθόπουλος παρατηρεῖ εἰς τὸν καθρέπτην·

— Ὄχι, λέγει, τὰ θέλω ὀλίγο πειὸ μακρυά!

*
* *

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἠγέρθη ποτὲ μεγάλη συζήτησις μεταξὺ τῶν κυριῶν διαφόρων ἀνωτέρων λειτουργῶν περὶ τῆς θέσεως ἣν ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ ἑκάστη εἰς ἐπισήμους ἑορτάς· ἐπειδὴ δὲ ἡ συνεννόησις ἐφαίνετο ἀδύνατος, ἀνεφέρθη τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν λόρδον Κάννιγκ, ὅστις ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὴν φιλονικίαν ἀπεφάσισεν ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς ἐθιμοταξίας θὰ ἐρρυθμίζετο κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ ὅτι ἡ μᾶλλον ἡλικιωμένη τῶν κυριῶν θὰ κατελάμβανε τὴν πρώτην θέσιν.

Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης οὐδεμία κυρία παρουσιάσθη ἵνα λάβῃ τὴν τιμὴν τῆς πρωτοκαθεδρίας.

*
* *

— Κυρία, θέλετε νὰ γνωρίσετε ὅλα τὰ ἐλαττώματά σας; Μαλώσατε μὲ τὴν καλλιτέραν φίλην σας.

*
* *

Ὁ Σ... εἶνε ἄλλος Ἐξηνταβελόνης. Προχθὲς ἔλεγε πρὸς φίλον του·

— Δὲν ξεύρω, ἀδελφέ, πλέον πῶς νὰ κάμω· ὅταν περιπατῶ λειώνω τὰ παπούτσια μου, καὶ ὅταν κάθημαι λειώνω τὸ πανταλόνι μου.

*
* *

Ὅτε ἡ διάσημος τραγῳδὸς Ῥαχὴλ ἐγένετο δεκτὴ εἰς τὸ Ὠδεῖον, ἦλθε πρὸς τὸν καθηγητὴν τῆς ἀπαγγελίας **Provost** ἵνα τὸν παρακαλέσῃ νὰ τῇ δώσῃ ἰδιαίτερα τινὰ μαθήματα. Ἀλλ' ὁ καθηγητὴς ἀπέπεμψεν ἀσπλάγχνως τὴν νεάνιδα λέγων αὐτῇ·

— Παιδί μου, καλλίτερα θὰ κάμῃς νὰ πᾶς νὰ πωλῇς *μπουκέτα*.

Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ποίαν ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν εἰς τὴν μέλλουσαν καλλιτέχνιδα οἱ σκληροὶ ἐκεῖνοι λόγοι.

Μετὰ καιρόν, ἑσπέραν τινὰ ἡ Ῥαχὴλ ὑποκρινομένη τὴν Ἑρμιόνην ἤρατο ἀληθῆ θρίαμβον εἰς τὸ θέατρον. Πεσούσης δὲ τῆς αὐλαίας, ἡ ἠθοποιὸς πληρώσασα τὴν ἑλληνικὴν αὐτῆς χλαμύδα ἀνθέων ἐκ τῶν καλυπτόντων τὴν σκηνὴν ἦλθε πρὸς τὸν καθηγητὴν τὸν συμβουλεύσαντα αὐτὴν ἄλλοτε νὰ γείνῃ ἀνθοπῶλις, καὶ μετὰ εἰρωνικῆς φιλαρεσκείας

Digitized by Google

— Κύριε Provost, εἶπεν, ἠκολούθησα τὴν συμβουλήν σας· ἰδού, πωλῶ *μπουκέτα*· θέλετε νὰ ἀγοράσητε;

*
* *

Σκέψις καταναλωτοῦ:

Ὁ νόμος πρέπει νὰ καταδικάζῃ τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι συλλαμβάνονται πωλοῦντες νενοθευμένα ἢ ἐπιβλαβῆ προϊόντα, νὰ καταναλίσκουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὸ τοιοῦτον ἐμπόρευμά των.

*
* *

Ὁσάκις ἀπαντῶ ἄνθρωπον ἔχοντα θερμὸν τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης, συλλογίζομαι ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἦτο ὁμοίως ἐλευθέριος ἐὰν τυχὸν ἦτο πλούσιος.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Τὸν ὀκνηρὸν δὲν δύναμαι νὰ συγκαταριθμήσω μετὰ τῶν ζώντων· εἶνε νεκρός, τὸν ὁποῖον μόνον δὲν δύναμαι νὰ θάψω.

—

Τὸ μῖσος ὅπερ τρέφομεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν βλάπτει ὀλιγώτερον τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν ἢ τὴν ἡμετέραν.

—

Ἡ φιλοσοφία κατισχύει εὐκόλως τῶν παρελθουσῶν ἢ μελλουσῶν θλίψεων· αἱ παροῦσαι ὅμως θλίψεις κατισχύουσι τῆς φιλοσοφίας.

—

Ὁ μωρὸς ὑποστηρίζει μίαν πλάνην μετὰ τῆς πεποιθήσεως ἀνθρώπου οὐδόλως ἀπατωμένου· ἐξ ἐναντίας ὁ σοφὸς ὑποστηρίζει μίαν ἀλήθειαν μετὰ τῆς προσοχῆς ἀνθρώπου δυναμένου καὶ νὰ ἀπατηθῇ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

... Ἐν τῇ «Νέᾳ Ἐφημερίδι» ἀναγινώσκομεν· «Ἐν τῷ χωρίῳ Σιστόβης τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν, τοῦ ὀρεινοῦ δήμου Ἀλαγωνίας, ἀπεβίωσεν ἡ *Πανώρια χήρα Παναγιώτου Κωνσταντακάκη*, διανύουσα τὸ 127ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Ἡ μακαρῖτις Πανώρια καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα τοῦ βίου αὐτῆς διετήρησε σώας τὰς φρένας, ἀκεραίας τὰς σωματικὰς δυνάμεις καὶ πληρεστάτας τὰς αἰσθήσεις, πλὴν τῆς ἐπ' ἐσχάτων μειωθείσης κατ' ἐλάχιστον ἀκοῆς. Λίαν δὲ περίεργον φαινόμενον ἐν τῷ βίῳ τῆς μνησθείσης Πανώριας ὑπῆρξεν, ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν 127 τούτων ἐτῶν οὐδέποτε ἠσθένησε σπουδαίως αὕτη· ἀλλὰ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς, δύο περίπου μῆνας, ἤρξατο ἀδιαθετοῦσα, ὁτὲ μὲν κατακλινομένη ἐν τῇ στρωμνῇ αὐτῆς καὶ ἐπὶ τριήμερον μένουσα ἄσιτος, ὑποκύπτουσα εἰς ὕπνον διαλειμματικόν, ὁτὲ δὲ ἐγρηγοροῦσα ἀνεγείρετο τῆς κλίνης, ἀναλαμβάνουσα τὰς δυνάμεις αὐτῆς· τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὡς εἴρηται δύο μηνῶν, ἕως οὗ τὴν 14 παρελθόντος μηνὸς αὐγούστου, ἔχουσα παρὰ τὴν κλίνην αὐτῆς λόγον ὁλόκληρον, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τεσσάρων γενεῶν ἐγγόνων, ἐκοιμήθη τὸν αἰώνιον ὕπνον, ὁμιλοῦσα καὶ εὐχομένη τοῖς ἀπογόνοις της τὰ βέλτιστα. Ἔζησεν, ὡς ἐρρέθη, τοσαῦτα ἔτη ἰδοῦσα τοσούτους ἐγγόνους, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἔκλαυσε κατὰ τὸν μακρὸν αὐτῆς βίον, καὶ μόλα ταῦτα διασώσασα μέχρι τέλους, ὡς προείρηται, τὰς φρένας σώας, τὰς δυνάμεις ἀκεραίας καὶ τὰς αἰσθήσεις πλήρεις, δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζηται καὶ μάλιστα κατὰ τὰ ταῖς ὀρειναῖς χωρικαῖς εἰθισμένα. Ἔρραπτε μὴ ἔχουσα ἐπὶ τούτῳ ἀνάγκην οὐδεμιᾶς βοηθείας· ἠκροάζετο τῆς θείας λειτουργίας σχεδὸν καθ' ὅλας τοῦ ἔτους τὰς κυριακὰς καὶ τὰς σημαντικὰς ἑορτάς, μεταβαίνουσα ἄνευ βοηθήματος διὰ τῶν λίαν ἀνωμάλων ὁδῶν τοῦ χωρίου εἰς τὸν πολὺ ἀπὸ τῆς οἰκίας της ἀπέχοντα ἐνοριακὸν ναόν. Τέλος πάντων ἡ ὑπεραιώνιος αὕτη ὀρεινὴ δέσποινα, γεννηθεῖσα τὸ ἔτος 1755, ἔγνω τὰ τῆς τοῦ 1769 ἐπαναστάσεως, οὖσα δεκατετραέτις, τὰ δὲ τῆς τοῦ 1821 ἑξηκονταπενταέτης. Ἐὰν ἐν τούτοις αὕτη κατεῖχε τὴν τέχνην τοῦ γράφειν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα τοῦ ἱστοριογραφεῖν, ὁποίας δὲν ἠθέλομεν ἔχει ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν συμφορῶν, ἃς κατὰ τὰς δύο ταύτας ἐπαναστάσεις ὑπέστησαν οἱ πατέρες ἡμῶν πρὸς ἀποκατάστασιν ἐν ἐλευθερίᾳ τῆς πατρίδος, τὴν ὁποίαν διαρπάζουν σήμερον καὶ ἐκμεταλλεύονται μικροὶ πολιτικοί!

... Σπάνιον παράδειγμα πολυγονίας ἀναγράφουσιν ἡμῖν ἐκ Κερκύρας. Κατ' αὐτὰς ἀπεβίωσεν αὐτόθι, ἐν χωρίῳ Κυνοπιάστες τῆς ἐπαρχίας Μέσης, ὁ κτηματίας Χρ. Πουλημένος. Οὗτος ἔσχε 19 υἱούς, ὧν τοὺς πλείστους εἶδε νυμφευμένους, ἀποκτήσας τέκνα τέκνων μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς. Γονιμώτατοι ὑπῆρξαν καὶ οἱ υἱοί του, ἐξ ὧν ἀπέκτησεν 96 ἐγγόνους. Ἔσχε δὲ καὶ δισεγγόνους, ὧν ὁ μεγαλήτερος ἔχει ἡλικίαν 15 ἐτῶν. Μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν νυμφῶν του, οἱ ἐξ αὐτοῦ προελθόντες καὶ εἰς τὴν γενεὰν αὐτοῦ ἀνήκοντες ὑπερβαίνουσι τοὺς *ἑκατὸν πεντήκοντα* οὐ μόνον δὲ αὐτὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ πάντας τοὺς ἀπογόνους του, ἀλλὰ καὶ τῶν υἱῶν τού τινες ἠγνόουν ποίους καὶ πόσους εἶχον συγγενεῖς. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του ἔπαιζε παρὰ τὴν ἐλαίαν τῆς ἀγορᾶς τοῦ χωρίου μετὰ 20 περίπου παιδίων ἐγγόνων καὶ δισεγγόνων του, περικυκλούντων αὐτόν. Μία ἐγγονὴ δὲ τοῦ Χρ. Πουλημένου ὑπῆρξε τροφὸς τοῦ βασιλόπαιδος Γεωργίου. Ἦν δὲ ὁ τελευτήσας τύπος ἀρετῆς καὶ θρησκευτικῆς προσηλώσεως. Τὴν κηδείαν του παρηκολούθησεν ἐν λύπῃ ὅλον τὸ χωρίον καὶ πολλοὶ τῆς πόλεως, ἐπὶ τούτῳ προσελθόντες.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 355 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ' — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. — 17 Ὀκτωβρίου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 640.

ΙΗ'.

Ὁ κόλπος τοῦ Μεξικοῦ.

Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Πινσὼν δὲν ἤρχισε τὰ συνήθη θορυβώδη παράπονα· ἐπανῆλθεν εἰς τὸ παρὰ τὴν πρύμνην κατάστρωμα, ἀπέθηκε τὸ δέμα ἐφ' ἑνὸς τῶν ἑδωλίων καὶ ἤρξατο νὰ περιπατῇ κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος σοβαρὸς, ῥεμβάζων, μηδόλως προσέχων εἰς τὰ πέριξ αὐτοῦ συμβαίνοντα. Ἐνίοτε, ὅτε βαδίζων, ἔβλεπεν ἐνώπιόν του τὴν ξηρὰν, ἵστατο διὰ μιᾶς θεωρῶν τοὺς γυμνοὺς καὶ ἀγόνους βράχους, τοὺς προστατεύοντας τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῆς Ἁβάνας, ἢ τοὺς πλανωμένους ἐν τῷ οὐρανῷ μελανοὺς ἱέρακας. Ἄλλοτε ἵστατο παρατηρῶν τὴν θάλασσαν, ἧς τὰ κυανᾶ ὕδατα συνεχέοντο μακρὰν μετὰ τοῦ γαλανοῦ χρώματος τοῦ αἰθέρος

Οἱ λάροι ἠκολούθουν τὴν ὑπὸ τοῦ *Φούλτωνος* σχηματιζομένην αὔλακα καὶ κατερχόμενοι διὰ ταχείας πτήσεως ἥρπαζον τὰ ῥιπτόμενα ἐκ τοῦ πλοίου λείψανα τῆς τραπέζης. Ἐκίνει τότε τὴν κεφαλὴν ὁ Πινσὼν καὶ ἐψιθύριζε τὴν ποιητικὴν εὐχήν :

«Ἂς εἶχα πτέρυγας πτηνοῦ . . .»

Οὐδ' ὁ Ζωηρὸς ἦτο ηὐχαριστημένος, καίτοι δὲν ὡμίλει. Παρετήρει καὶ αὐτὸς τὴν ξηρὰν μετὰ πόθου, οὐχὶ πρὸς τὸ μέρος τῶν βράχων, ἀλλὰ κατώτερον, πρὸς τὴν παραλίαν τὴν περιστεφομένην ὑπὸ δένδρων, παράδοξον ἐχόντων φύλλωμα. Ποῦ ἔβαινον ἆρά γε; Τὸ παιδίον ἐπόθει διακαῶς νὰ μάθῃ· πλὴν δυστυχῶς ὁ Πινσὼν ἐφαίνετο λίαν περίφροντις, ὥστε δὲν ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ πρὸς αὐτὸν, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ λίαν ἀπησχολημένοι, ὥστε δὲν ἔκρινε πρέπον νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν αἱ ἀκταὶ ἐγένοντο κυανόχροοι, τὸ δὲ βλέμμα οὐδὲν διέκρινε ἐν αὐταῖς εἰμὴ ὄγκους ἀορίστους μέλανας, λευκοὺς ἢ πρασίνους, εἶτα τὰ χρώματα ταῦτα ἀνεμίγησαν καὶ ἀπετέλεσαν φαιόν τι ὅλον· τότε ἡ προσοχὴ τοῦ μειρακίου ἐστράφη πρὸς τὸν *Δάβις*.

Τὸ πειρατικὸν, οὗ τὸ λευκὸν σκάφος ἐφαίνετο ὀλισθαῖνον ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὑπερεῖχεν ἐν τῷ πλῷ τὸν *Φούλτωνα* κατὰ ὀκτὼ χιλιόμετρα, ἐφαίνετο δὲ ἀδιακόπως κερδίζον ἐν τῇ ἀποστάσει. Ὁ πλοίαρχος ἱστάμενος ἐπὶ τῆς γεφύρας προσέταττεν ἀπαύστως τοὺς μηχανικοὺς νὰ αὐξάνωσι τὸν ἀτμὸν καὶ νὰ δίδωσι μεγαλειτέραν ὤθησιν εἰς τὸν ἕλικα. Αἴφνης ὁ *Δάβις* ἐθεάθη διαγράφων καμπύλην, στρεφόμενος καὶ διευθυνόμενος πρὸς βορρᾶν. Ὁ *Φούλτων* ἐστράφη παρομοίως καὶ προὐχώρησε παραλλήλως πρὸς τὸ πειρατικόν,

— Ἂν κατορθώσῃ νὰ μᾶς περάσῃ αὐτὸς ὁ κακοῦργος, εἶπεν ὁ πλοίαρχος πρὸς τὸν ὕπαρχον, θὰ μᾶς σύρῃ βεβαίως εἰς τὴν Εὐρώπην. Διατάξατε νὰ κλείσωσι τὰς ἐπιστομίδας τοῦ λέβητος, κύριε· καλλίτερα νὰ τιναχθῶμεν εἰς τὸν ἀέρα παρὰ νὰ ὑποστῶμεν τοιοῦτον ἐξευτελισμόν.

Ἐπὶ μίαν ὥραν τὰ δύο ἀτμόπλοια ἔπλευσαν παραλλήλως. Ὁ πλοίαρχος περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν παρετήρει ἐναγωνίως τὴν πορείαν, συγκρίνων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν θέσιν τοῦ πλοίου του πρὸς τὴν τοῦ ἐχθροῦ του. Ἕλικες μέλανος καπνοῦ ἀνεπήδων ἐκ τῆς καπνοδόχης τοῦ *Δάβις*, καὶ τοῦτο ἐδήλου ὅτι καὶ τὸ πειρατικὸν ἐθέρμαινε τὴν μηχανὴν μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως μεθ' ἧς καὶ ὁ *Φούλτων*. Ἡ ξηρὰ εἶχεν ἐξαφανισθῆ τέλεον ἀπὸ πολλῆς ὥρας, ὅτε ὁ Πινσὼν, ἀφεὶς τέλος τὸν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος βηματισμὸν, ἐπέστησε τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῆς περὶ τὴν ταχύτητα ἁμίλλης τῶν δύο ἀτμοπλοίων. Ἐνδομύχως ὁ Πινσὼν βλέπων τοῦτο ηὐχήθη ἵνα ὁ *Δάβις* ὑπερβαίνων τὸν *Φούλτωνα* ἀναλάβῃ τὸν πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἢ πρὸς τὴν Εὐρώπην πλοῦν.

Ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ καταφανὲς ὅτι τοῦ πειρατικοῦ ἡ πορεία ἐχαλαροῦτο καὶ τότε *οὐρρὰ* θριάμβου ἀντήχησεν ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*. Πλὴν οὐδὲ τὸ μέγα τοῦτο ἀτμόπλοιον ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν τοιαύτην μανιώδη πορείαν· μολονότι ὁ μηχανικὸς ἤλειφε δι' ἀφθόνου ἐλαίου τὴν μηχανὴν, τὰ ἔμβολα ἐθερμαίνοντο ἐπαισθητῶς. Πρὸς στιγμὴν ἐθεάθη ὁ *Δάβις* ὡς ἀποφασίζων νὰ δεχθῇ τὴν μάχην· Ἂν ἐγίνωσκε τί συνέβαινεν ἐπὶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του, ἤθελε βεβαίως ἐπιμείνει εἰς τὴν πρόθεσίν του, ἤθελεν ἀψηφήσει τὸ πῦρ αὐτοῦ καὶ διέλθει πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἤθελεν ἐκθέσει αὐτὸν εἰς βεβαίαν σχεδὸν καταστροφήν· ὅθεν, ἀφοῦ ἀπώλεσε τὸ ἐν τέταρτον τῆς κερδηθείσης διὰ τῆς πανουργίας αὐτοῦ ἀποστάσεως, ἐξηκολούθησε τὸν πρὸς δυσμὰς πλοῦν αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, τοῦ ἀπεράντου τούτου λέβητος, ὅπου τοῦ

Digitized by Google

Ὠκεανοῦ τὰ ὕδατα εἰσρέουσιν ἵνα θερμανθῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι κατόπιν ὑπὸ τὸ ὄνομα **Gulf stream** ὅπως καταβρέξωσι τὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης διὰ τῶν κυμάτων αὐτῶν, χλιαρῶν εἰσέτι μετὰ πλοῦν ὀκτακισχιλίων χιλιομέτρων.

— Λαμπρὸν πλοῖον, λαμπρὸν πλοῖον! ἐπανέλαβε φαιδρῶς ὁ πλοίαρχος τύπτων τὸ ἔδαφος τοῦ πλοίου διὰ τοῦ ποδός. Τί λέγετε σεῖς, κύριε Πινσών;

— Οἰκτείρω, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός, τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ τοῦ *Δάβις*· ἂν ἦτο εἰς τὴν θέσιν του Γάλλος πλοίαρχος, θὰ ἐδέχετο τὴν μάχην πρὸ καιροῦ.

— Καὶ θὰ ἡττᾶτο, κύριε, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος, διότι πᾶσαι αἱ περιπτώσεις εἶνε ὑπὲρ ἡμῶν. Αὐτὸ εἶνε τὸ λάθος τῶν συμπατριωτῶν σας νὰ μὴ λογαριάζωσι ποτὲ τοὺς ἐχθρούς των. Βεβαίως ἐνίοτε τὰ παράτολμα κινήματα ἐπιτυγχάνουσι· ἀλλὰ τί θὰ ἐλέγετε, ἂν ἐβλέπετε παίκτην ζατρικίου, ῥιψοκινδυνεύοντα καὶ κινοῦντα τοὺς πεσσοὺς ἀσκόπως τῇδε κἀκεῖσε; Ἐνόσῳ ὁ *Δάβις* πλέει ἔσεται ἐπίφοβος εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖά μας. Αὐτὸ τὸ γινώσκει καὶ διὰ τοῦτο προφυλάσσεται.

— Φαίνεσθε ηὐχαριστημένος, πλοίαρχε.

— Καὶ εἶμαι τῷ ὄντι, κύριέ μου· ὁ *Δάβις* αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ἐντὸς παγῖδος, ὅπου βεβαίως θὰ πιασθῇ.

— Εὑρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ;

— Ναί.

— Καὶ ποῦ πηγαίνομεν;

— Εἰς Σιζάλ, εἰς Καμπέχην, εἰς Βέρα-Κρούζ, εἰς Ταμπίκον, εἰς. . . . αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἐχθρόν μας.

Ὁ Πινσὼν δὲν ἀπεκρίθη· ἤρχισε μόνον ἐκ νέου νὰ περιπατῇ κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐπὶ τοῦ πλοίου.

— Ἔμελλον νὰ ὑπάγω εἰς Καλαί, ἐσκέπτετο, καὶ ὑπῆγα εἰς Λιβερπούλην· ἔμελλον νὰ ὑπάγω εἰς Νέαν Ὑόρκην, καὶ ἐταξείδευσα εἰς τὰς Καναρίους νήσους, εἰς τὰς νήσους τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου καὶ τέλος εἰς τὰς Παρθένους νήσους. Ἀπὸ τὰς Ἀντίλλας, τὰς ὁποίας δὲν ἤλπιζον ποτὲ νὰ ἴδω, ἰδοὺ ὁποῦ μεταφέρομαι εἰς τὸ Μεξικόν, ὅπερ δηλοῖ ὅτι θὰ μεταβῶ εἰς Κίναν, εἰς Λαβραδόρ, εἰς τὰς Σανδβίχας νήσους ἢ εἰς Μαδαγασκὰρ καὶ τοῦτο διότι εἷς φίλος μου . . .

— Κύριε, εἶπεν αὐτῷ μεθ' ἡδείας φωνῆς ὁ Ζωηρός.

— Τί θέλεις;

— Ἤθελον νὰ σᾶς ἐρωτήσω τί εἶνε ὁ κόλπος τοῦ Μεξικοῦ.

— Ὁ κόλπος τοῦ Μεξικοῦ εἶνε εὐρεῖα λεκάνη περιοριζομένη πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς Φλωρίδος, πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ Γιουκατὰν καὶ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῶν μεξικανικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ταβάσκου καὶ τῆς Βέρα-Κρούζ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Βαχάμα, διὰ τοῦ ὁποίου διήλθομεν διὰ νὰ φθάσωμεν ἐδῶ, καὶ παρὰ τὸν ὁποῖον κεῖνται αἱ νῆσοι Λουκαΐαι.

Ὁ Ζωηρὸς μεταβὰς παρετήρησεν ἐπισταμένως ἐπί τινος γεωγραφικοῦ χάρτου τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Λουκαΐων νήσων, ὧν ἡ προσέγγισις καθίσταται κινδυνώδης, ἕνεκα τῶν περιστοιχιζουσῶν αὐτὰς ἀμμωδῶν ῥηχῶν. Κατὰ τὸ γεῦμα, ὁ πλοίαρχος, χαίρων ὅτι ἔφραξε τὸν δρόμον τῷ πειρατῇ ἐξεπωμάτισε πολλὰς φιάλας καμπανίτου. Τὸ θυμῆρες ποτὸν τῆς πατρίδος του ἐφαίδρυνεν ἐν μέρει τὸν Πινσών, ὃν οἱ ἀξιωματικοὶ διεβεβαίουν ὅτι τὸ πειρατικὸν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ διαφύγῃ, ὡς ἀποκεκλεισμένον.

Διῆλθον δύο ἔτι ἡμέρας πλέοντες ἐν ἀνοικτῷ πελάγει. Ὁ καύσων ἐγένετο πνιγηρός, διότι ὁ Ἀπρίλιος εἶνε ὁ θερμότερος μὴν τοῦ ἔτους ἐν τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ εὑρίσκοντο. Ὁ Ζωηρὸς ἐγίνωσκεν ὅτι ἐν τῷ Μεξικῷ, οὗ αἱ ἀκταὶ ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλον νὰ φανῶσιν, εὑρίσκοντο παρθένα δάση, ἔνθα διητῶντο τίγρεις, πίθηκες, ψιττακοί, καὶ λειμῶνες πλήρεις ταύρων καὶ ἵππων ἀγρίων. Ὁ ἔνθερμος αὐτοῦ πόθος ἦτο νὰ ἴδῃ τάχιστα τὴν προνομιοῦχον ταύτην γῆν καὶ πρὸ πάντων ν' ἀποβιβασθῇ εἰς αὐτήν. Ὁπότε λοιπὸν ἤκουε τοὺς ἀξιωματικοὺς λέγοντας ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ *Δάβις* θὰ κατέφευγεν ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Καμπέχης ἢ τοῦ Ταμπίκου, ἔτρεχεν ὄπισθεν τῆς μεγάλης λέμβου, ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ ἀπαραίτητον ἐπικίνδυνον αὐτοῦ ἅλμα. Ἀπεναντίας δὲ ὁπότε ἐγένετο λόγος ὅτι ἠδύνατο ὁ *Δάβις*, κάμπτων νῆσόν τινα, νὰ μεταβάλῃ πορείαν καὶ ν' ἀναλάβῃ τὸν πρὸς τὴν Εὐρώπην πλοῦν, ὁ Ζωηρὸς μετέβαινε καὶ ἐκάθητο παρὰ τὴν πρῶραν σύννους, θεωρῶν τὰ βαθέα ὕδατα, ἀνοιγόμενα ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ὤθησιν τοῦ ἕλικος.

Πρωΐαν τινά, καθ' ἣν ὁ Ζωηρὸς ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐνωρίτερον ἢ ὁ Πινσών, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ *Δάβις* ἐφαίνετο εὑρισκόμενος εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ *Φούλτωνος*, ἐξεπλάγη βλέπων πτηνὸν ἱπτάμενον καὶ προσψαῦον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἶτα δὲ βυθιζόμενον καὶ ἀφανιζόμενον ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ταυτοχρόνως στῖφος ἰχθύων ἐπέταξεν ὡς στῖφος στρουθίων, ὑπεράνω τοῦ ὕδατος, ψαῦον σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐβυθίσθη πάλιν ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ στοιχείου.

— Ὀνειρεύομαι; ἠρώτησε τὸ παιδίον, ἢ μήπως εὑρίσκομαι εἰς τὰς μαγευμένας ἐκείνας χώρας, διὰ τὰς ὁποίας ὁμιλοῦσι τόσον συχνὰ οἱ ναῦται;

Ἔδραμεν ἀμέσως πρὸς τὸν Πινσών, ὅστις παρετήρει τὴν θάλασσαν καὶ ἐμέτρει τὴν ἀπόστασιν, εἰς ἣν εὑρίσκετο ὁ *Δάβις*.

— Τί σημαίνει αὐτό; τὸν ἠρώτησε δεικνύων αὐτῷ καὶ ἕτερον στῖφος ἰχθύων ἱπταμένων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Digitized by Google

— Καθὼς βλέπεις εἶνε ψάρια τὰ ὁποῖα πετοῦν.

— Ψάρια ποῦ πετοῦν! ἐπανέλαβεν ὁ Ζωηρός.

— Ναί· εἶνε εἶδος μικρῶν λαβρακίων.

Φεύγοντες ξιφίαν διώκοντα αὐτοὺς οἱ ἰχθύες ἀναπηδήσαντες ἔπεσαν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου, εἷς δ' αὐτῶν ὑψωθεὶς περισσότερον ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ὁ Ζωηρὸς δραμὼν συνέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐθαύμασεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὰ μακρὰ πτερύγια αὐτοῦ, τὸ ἀργυροῦν καὶ κυανοῦν χρῶμα τοῦ ὡραίου ἰχθύος, ἔχοντος μῆκος τριάκοντα ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Ἀλλ' ἅμα ἤκουσε τοὺς παρεστῶτας λέγοντας ὅτι καλὸν ἦτο νὰ τὸν ψήσῃ, ἐθυμώθη καὶ ἔρριψε τὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν θάλασσαν, ὅστις παραχρῆμα ἠφανίσθη ἐντὸς τῆς αὔλακος τοῦ πλοίου.

Τὴν ἑσπέραν ἐγένετο συμβούλιον τῶν ἀξιωματικῶν. Προσήγγιζον τὸ σύμπλεγμα τῶν ὑφάλων, τῶν καλουμένων Σκορπιῶν, ὁ δὲ *Δάβις* καθὰ ἐκ τῶν κινήσεων αὐτοῦ ἐφαίνετο, ἔβαινε ὡς ἂν μὴ ὑπώπτευε ποσῶς τὸν κίνδυνον. Μόλις ἐπῆλθεν ἡ νύξ, οἱ ἀξιωματικοὶ κατεμέτρησαν τὸ ὕψος τῶν ἀστέρων καὶ ἤρχισαν νὰ κάμνωσι διαφόρους ὑπολογισμούς. Ἦτο ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι τὸ πειρατικὸν ἔβαινε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τοὺς Σκορπιούς. Ἐδιπλασιάσθησαν οἱ φρουροὶ καὶ μία ἀκτὶς ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἐφώτισεν ἀμέσως τὸν *Δάβις*.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον παρετήρησαν ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ πειρατικοῦ ἀπόστασις ἠλαττοῦτο· σημεῖον ὅτι ἐχαλαροῦτο ἡ πορεία αὐτοῦ. Ὁ *Δάβις* εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν βολῆς καὶ οἱ πυροβοληταὶ ἦσαν ἤδη ἕτοιμοι νὰ ἀρχίσωσι τὸ πῦρ, ὅτε αἰφνιδίως ὁ *Δάβις* ἐτράπη πρὸς ἀριστεράν. Ἡ φωτίζουσα αὐτὸν ἀκτὶς πεσοῦσα πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἔδειξε σειρὰν ὀξειῶν κορυφῶν βράχων, καθ' ὧν ἐθραύετο ἀφρίζουσα ἡ θάλασσα.

— Στρέψατε, στρέψατε! ἐκραύγασεν ὁ πλοίαρχος.

Στιγμὴ ἀγωνίας διῆλθε τὸ πλήρωμα τοῦ *Φυλτωνος*, ὅστις κάμψας διῆλθεν ἐγγύτατα τῶν ὑφάλων, εἰς ἃς ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ ἤλπιζε νὰ τὸν ῥίψῃ. Ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ δόλου τούτου προελθοῦσα ἀργοπορία παρ' ὀλίγον νὰ στοιχίσῃ πολὺ τῷ πειρατῇ, ὅστις ἐδέχθη ἐν τῷ μεταξὺ πλείστας βολάς. Ἡ μάχη ἐφαίνετο ἀρξαμένη, ὅτε πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τοῦ Πινσών, ὁ πλοίαρχος διέταξεν αἴφνης νὰ παύσῃ τὸ πῦρ.

Ὁ *Δάβις* ἔκαμπτε τὴν σειρὰν τῶν ὑφάλων· ἄνευ δὲ τῆς ἀγχινοίας τοῦ πλοιάρχου ὁ *Φυλτων* διαγράφων τὴν αὐτὴν καμπύλην, θ' ἄφινε ἐλευθέραν τὴν δίοδον εἰς τὸν ἐχθρόν του, ὅστις προχωρῶν ἤθελεν ἐπαναγάγει ἐκ νέου τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀφοῦ ἐπὶ μίαν ὥραν ὁ *Δάβις* ἐποίησε διαφόρους χειρισμούς, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ν' ἀποπλανήσῃ τὸν ἀντίπαλόν του, ἀνέλαβε τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν.

— Τὸν ἔχομεν εἰς τὸ χέρι τέλος πάντων! ἔκραξεν ὁ πλοίαρχος. Πρὶν ἢ παρέλθωσι τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὧραι, προσέθηκε στρεφόμενος πρὸς τὸν Πινσών, θὰ συντρίψω αὐτὸν τὸν λῃστὴν ἐπάνω εἰς τὴν μεξικανικὴν παραλίαν· καὶ ἔπειτα θὰ ζητήσω εὐγενῶς συγγνώμην ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ζουαρέζ.

Τὴν μεθεπομένην ἡμέραν περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὁ σκοπὸς ἀνήγγειλε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κώνου τῆς Ὀριζάβας, ὁρατοῦ ἐξ ἀποστάσεως τριάκοντα λευγῶν ἐκ τῆς θαλάσσης. Ὁ Ζωηρὸς ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς χιονοσκεποῦς ταύτης κορυφῆς, ἔσπευσε νὰ παραλάβῃ τὸ δέμα τῶν ὑποκαμίσων καὶ προσελθὼν ἔστη παρὰ τὸν Πινσών. Περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἑσπέρας εὑρίσκοντο ἐνώπιον τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου-Οὐλλόα, ἁλωθέντος τὸ 1839 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ὄπισθεν τοῦ φρουρίου, κεκτισμένου ἐπὶ νησῖδος, ἐκτείνεται εὐρεῖα ἀμμώδης παραλία, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται ἡ πόλις τοῦ Ἀληθοῦς Σταυροῦ ἢ Βέρα-Κρούζ, μὲ τὰ κωδωνοστάσιά της, ἅπερ καθιστῶσιν αὐτὴν ὁμοίαν πρὸς πόλιν ἀνατολικήν.

Ὁ Πινσὼν παρετήρει τὸ θέαμα τοῦτο μετ' ἀδιαφορίας, λίαν ἐκπληττούσης τὸν Ζωηρόν.

— Θ' ἀποβιβασθῶμεν ἐντὸς ὀλίγου, κύριε, τῷ εἶπε τὸ παιδίον· δὲν συλλογίζεσθε;

— Θ' ἀποβιβασθῶμεν; ἐπανέλαβεν ὁ μηχανικός. Καὶ τὸ πιστεύεις σὺ αὐτό; Μήπως δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀποβιβασθῶμεν καὶ εἰς Κουϊνστόουν, εἰς Ἅγιον Θωμᾶν, εἰς Ἀβάναν; Τὸ ἴδιον θὰ πάθωμεν καὶ ἐδῶ. Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου.

Ὁ *Δάβις* παραλαβὼν τὸν πρωρέα εἰσῆλθε μετ' ὀλίγον ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τηλεβόλων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Οὐλλόα. Ὁ *Φυλτων* ἀκολουθῶν τὸν ἀντίπαλόν του διῆλθεν ἐπίσης πρὸ τοῦ φρουρίου καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ ἀνοικτοῦ λιμένος τῆς Βέρα-Κρούζ, καὶ στὰς εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν μέτρων ἀπὸ τοῦ *Δάβις* ἠγκυροβόλησεν.

Ἡ νὺξ ἦτο θερμή· ἡ σελήνη πλησιφαὴς καὶ λαμπρὰ ἐφώτιζε τὸ μακρὸν πρόχωμα τοῦ λιμένος, κατασκευασθὲν διὰ μεγάλων ἐξόδων ὑπὸ τῶν μεξικανῶν καὶ προχωροῦν ἐπὶ τριακόσια μέτρα ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Ὄπισθεν αὐτοῦ διεγράφοντο τὰ λευκὰ τείχη, διότι ἡ Βέρα-Κρούζ ἔχει κατασκευὴν πόλεως ὀχυρᾶς.

— Θέλετε ν' ἀποβιβασθῆτε; ἠρώτησεν αἴφνης ὁ πλοίαρχος τὸν Πινσών.

Ὁ μηχανικὸς ἠγέρθη.

— Ἂν τὸ θέλω! ἀνέκραξεν.

— Καταβιβάσατε μίαν λέμβον, εἶπεν ἁπλῶς ὁ ἀξιωματικός.

Ὅτε ὁ Πινσὼν εἶδε τὴν διαταγὴν τοῦ πλοιάρχου ἐκτελεσθεῖσαν, ὅτε ἦλθον νὰ τῷ εἴπωσιν ὅτε τὸν ἀνέμενον, κατελήφθη ὑπὸ ἰσχυρᾶς συγκινήσεως καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐπληρώθησαν δακρύων. Ηὐχαρίστησε μετὰ κατανύξεως τὸ περικυ-

Digitized by Google

κλοῦν αὐτὸν πλήρωμα τοῦ *Φούλτωνος*, ἔθλιψε τὴν χεῖρα τοῦ πλοιάρχου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, δίδων αὐτοῖς τὴν διεύθυνσιν τῆς κατοικίας αὐτοῦ ἐν Παρισίοις καὶ εὐχόμενος αὐτοῖς καλὴν ἐπιτυχίαν.

— Ὅταν ὁ *Δάβις* ἐξέλθῃ, τῷ εἶπεν ὁ πλοίαρχος, θὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν μέτρων καὶ θὰ τελειώσωμεν γρήγορα τὴν ὑπόθεσίν μας. Λοιπόν, κύριε Πινσών, θέλετε νὰ μείνετε μαζί μας;

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός, κατὰ τὴν μάχην ἐμπορεῖ καμμία σφαῖρα τοῦ *Δάβις* νὰ ἔλθῃ νὰ εὕρῃ ἐμὲ ἢ τὸν Ζωηρόν. Ἂν ἤμην Ἀμερικανὸς καὶ ἂν ἠσθανόμην ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνός σας, ἡ πρότασίς σας ἴσως θὰ μὲ εἵλκυεν. Ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν Βατινιόλλην καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς Εὐρώπην διά τινος τῶν ἀτμοπλοίων τῶν ἐκτελούντων τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν Ἀντιλλῶν ἢ τοῦ Μεξικοῦ. Χαίρετε, λοιπόν, πλοίαρχε· σᾶς εὐχαριστῶ μυριάκις.

Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρός, ὅστις ἔτρεμε φοβούμενος μὴ ὁ μηχανικὸς δεχθῇ τὴν προσφορὰν τοῦ πλοιάρχου, ἀπεβιβάζοντο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς. Ἡ λέμβος τοῦ *Φούλτωνος* ἐπέστρεψε πάραυτα, καὶ χάρις εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης οἱ δύο ταξειδιῶται παρηκολούθησαν αὐτὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μέχρις ὅτου ἐπανῆλθον εἰς τὸ ἀτμόπλοιον. Ἀπέστειλαν τότε μεγαλοφώνως τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν πρὸς τοὺς φίλους αὐτῶν καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς μεγίστην πύλην φαινομένην εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς ἀκτῆς.

[Ἕπεται συνέχεια].

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Περιγραφὴ

τοῦ μαθητικοῦ βίου ἐν Γερμανίᾳ.

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 646.

Οἱ ἔρωτες τοῦ φοιτητοῦ. Αἱ κόραι τοῦ Βυρτσβούργου. Ὁ μονοετὴς ἐθελοντής.

Ἀλλ' ἐὰν κατὰ τύχην δὲν εὑρίσκεται νεαρόν τι πλάσμα ὑπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ οἰκεῖ ὁ φοιτητής, ζητεῖ τότε οὗτος ἐρωμένην ἐκτὸς τῆς οἰκίας. Διότι ὁ φοιτητὴς τοῦ Βυρτσβούργου, ὅπως καὶ ὁ τῶν ἄλλων γερμανικῶν χωρῶν, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἔρωτος. Πολλοὶ δὲ λόγοι ὑποδεικνύουσι τὸν ἔρωτα ὡς ἀναποφεύκτως ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόσπαστον συστατικὸν τοῦ σπουδαστικοῦ βίου. Ὁ Goethe, λέγων «Θέλεις νὰ μάθῃς τί πρέπει νὰ πράξῃς; ἐρώτησον τὰς εὐγενεῖς γυναῖκας», καὶ ὁ «εὐγενὴς προχωρεῖ μακρὰν δι' ἑνὸς καλοῦ λόγου τῶν γυναικῶν», ὑπονοεῖ ἀναμφισβητήτως ὅτι ἡ μετὰ τοῦ τρυφεροῦ γένους ἀναστροφὴ δρᾷ ἐξευγενιστικῶς ἐπὶ τῆς νεότητος. Τοὺς στίχους τοῦ Schiller «τιμᾶτε τὰς γυναῖκας, διότι συνυφαίνουσι καὶ συμπλέκουσιν οὐράνια ῥόδα ἐν τῇ γηΐνῳ ἡμῶν ζωῇ» θεωρεῖ ὁ υἱὸς τῶν Μουσῶν ὡς ἀπ' εὐθείας πρόσκλησιν εἰς ἔρωτα. Ὁ ἔρως, ἐν ἄλλοις, πρὸς νεάνιδα εἶνε καὶ ἀναγκαῖος, ἵνα δύναταί τις ν' ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ παρὰ τὸν πότον. Τί θὰ πράττῃ δὲ τέλος ὁ ἄνευ ἔρωτος καὶ ἄνευ δεσποινίδος σπουδαστὴς ἐν τῇ παραδόσει, ὅταν οἱ εὐτυχεῖς ἐν τῷ ἔρωτι συμφοιτηταί του χαράσσωσι τὰ ὀνόματα τῶν ἐρωμένων αὐτῶν κατὰ τὸ διάλειμμα ἐπὶ τῶν ὑαλίνων πλακῶν τῶν παραθύρων, κατὰ δὲ τὴν σοφὴν παράδοσιν τοῦ καθηγητοῦ ἐπὶ τῶν θρανίων; Ὡραῖαι τοῦ Βυρτσβούργου δεσποινίδες, ἐὰν ὑπεβάλετέ ποτε εἰς ἔρευναν τὰς ὑαλίνους πλάκας τοῦ παραθύρου καὶ τὰ θρανία τῶν ἀκροατηρίων τοῦ πανεπιστημίου, ἠθέλατε ἐκπλαγῆ βλέπουσαι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἑκατοντάκις κεχαραγμένα ἐπὶ τῶν ὑάλων καὶ τῶν ξύλων, ὅπως ποτὲ ἐχαράχθη ἡ Δωδεκάδελτος ἐπὶ τῶν χαλκῶν πινάκων. Συγχρόνως δὲ ἠθέλατε πεισθῆ ὅτι ἡ ἄκακος τοῦ φοιτητοῦ καρδία τόσῳ εἶνε πιστῶς καὶ στενῶς πρὸς ὑμᾶς προσδεδεμένη, ὥστε καὶ αἱ μᾶλλον διαφέρουσαι παραδόσεις τῆς φιλοσοφίας, τῆς λογικῆς καὶ μεταφυσικῆς, τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ ὑπολογισμοῦ, τῆς σανσκριτικῆς γραμματικῆς καὶ τῶν ὕμνων τοῦ Ῥιγβέδα, αἱ περὶ Πανδεκτῶν καὶ Εἰσηγήσεων, αἱ περὶ γυναικολογίας καὶ λαρυγγοσκοπίας, δὲν δύνανται πως ν' ἀφαρπάσωσι τὴν πλήρη καὶ ἀμέριστον αὐτοῦ προσοχὴν ἀφ' ὑμῶν. . .

Εὐχαρίστως δὲ δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ὅτι αἱ κόραι τοῦ Βυρτσβούργου περιδινοῦνται ζωηρότερον καὶ ἐμπαθέστερον τῶν αὐτόθι μυιῶν καὶ μελισσῶν. Ἐνῷ δὲ αἱ τελευταῖαι πράττουσι τοῦτο μόνον κατὰ τὸ θέρος, καὶ τότε δὲ μόνον εὐδίας οὔσης, αἱ αὐτόθι κόραι περιτρέχουσι τὰς ὁδοὺς ἐν ἑκάστῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους, ἡμέρας καὶ νυκτός, κατὰ τὰ ψύχη καὶ τὰ θάλπη, ἐν αἰθρίᾳ καὶ ἐν χειμῶνι. Αὐτόθι περιτρέχει τὰς ὁδοὺς κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ αὐτόθι οὕτω καλούμενος ἡμίεφθος ἰχθύς, τουτέστι τὸ θῆλυ ὄν, τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὴν χαρίεσσαν ἡλικίαν μεταξὺ παιδίου καὶ ἐφήβου, τὸ ἄγριον καὶ ἀδέσμευτον τοῦτο ὡς πῶλος πλάσμα, οὗτινος ὁ κόλπος διογκοῦται καὶ εὐρύνεται πλήρης πόθων, καὶ οὗτινος τὰ ὑγρά, λάμποντα, καὶ πλήρη ἐκφράσεως ὄμματα διερευνῶσι διὰ βλέμματος ἐταστικοῦ τὴν ἀγένειον νεολαίαν. Ἐνταῦθα περιέρχεται ἐν πλήρει ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ καὶ ὡριμότητι ἡ ὑποψήφιος γάμου νεᾶνις κατὰ τὸ θέρος τῆς ἡλικίας αὐτῆς, εἶτα δὲ ἡ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ βίου εὑρισκομένη μεσαιπόλιος δεσποινίς, ἡ ἀγαπῶσα εἰσέτι τὰ λευκὰ περιλαίμια τοῦ τελευταίου συρμοῦ, ἡ εὐχαρίστως βλέπουσα νέον τινὰ διερχόμενον διὰ τῶν παραθύρων της, ἢ θέτουσα ἄνθη ἐπὶ τῆς κόμης, διότι ἐμαράνθησαν τὰ τῶν παρειῶν. Περὶ τίνα δὲ ἵπτανται ἅπασαι αὗται αἱ τάξεις τῆς ἡλικίας τῶν βυρτσβουργίδων;

Δύο στοιχεῖα ὑπάρχουσιν ἐν Βυρτσβούργῳ, πό-

Digitized by Google

λει ἐχούσῃ πανεπιστήμιον καὶ πολυάριθμον φρουρὰν στρατιωτικήν, περὶ ἃ στρέφεται ὁ γυναικεῖος πόθος, οἱ σπουδασταὶ καὶ οἱ ἀξιωματικοί. Οἱ σπουδασταί εἰσι περισσότεροι τὸν ἀριθμόν, ἀναλογοῦντες χίλιοι πρὸς πεντήκοντα ἀγάμους ἀξιωματικούς, ἐκ τῶν τελευταίων δὲ τούτων πάλιν εἰσί τινες, οἵτινες προσεχῶς θὰ προσκληθῶσιν εἰς Μόναχον. Ἐκ τούτου γίνεται δῆλον ὅτι κατὰ τὰς ἐρωτικὰς συναυλίας οἱ ἀξιωματικοὶ παίζουσι τὸ δεύτερον βιολίον, ἂν καὶ ἐνίοτε γίνονται ἐπικίνδυνοι τῶν φοιτητῶν ἀντερασταί. Ὅπως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὑπάρχουσι κόραι ἔχουσαι λεπτοτάτην καὶ εὐαισθητοτάτην τὴν περὶ τὰ χρώματα αἴσθησιν, ἰδίως δὲ φανερὰν ἐμπαθῆ κλίσιν πρὸς τὸ δίχρωμον ἐριοῦχον. Τοιοῦτον δὲ φέρουσιν οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς καὶ δὴ κατὰ διαφόρους παραλλαγάς, οἷον κυανέρυθρον, μελανέρυθρον βαθὺ καὶ ἐξέρυθρον μελανοκύανον, καὶ μάλιστα ἐν ἱκανῇ ποσότητι ὅπως ἑλκύσωσι τὰς κορασίδας. Ἐπειδὴ δὲ συναπαντῶσιν αὐτὰς καὶ φοιτηταὶ φέροντες πολύχρωμα καλύμματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ταινίας ἀναλόγως τῶν σωματείων, αἱ δὲ γυναῖκες, ὡς γνωστὸν εἰς ἐκείνους χαρίζουσι τὴν εὔνοιάν των, ὅσοι ἀποθάνωσι μαχόμενοι δι' αὐτάς, οὐχὶ σπανίως πρότερον συνέβαινον αἱματηραὶ καὶ θανατηφόροι μονομαχίαι μεταξὺ ἀξιωματικῶν καὶ φοιτητῶν. Ἀλλ' ὁ νέος ὀργανισμὸς τοῦ στρατοῦ συνάψας τοὺς σπουδαστὰς πρὸς τοὺς στρατιώτας διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐνιαυσίου ὑπηρεσίας τῶν πρώτων ἐν τῷ στρατῷ, ὡς ἐθελοντῶν, κατέστησε σπανιωτέρας τὰς μονομαχίας, καὶ οὐ μόνον ἔφερε εἰδυλλιακὴν ἠρεμίαν καὶ εἰρήνην μεταξὺ σπουδαστῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ καὶ ἔλυσε, καίτοι ἀσυνειδήτως, μέγα πρόβλημα τῆς δαρβινείου θεωρίας τῆς ἀναπτύξεως. Διὰ τοῦ ἐνιαυσίου ἐθελοντοῦ ἐπλάσθη πλάσμα, ὅπερ ἐν τῷ ἀγῶνι περὶ ὑπάρξεως καὶ ἐν τῇ φυσικῇ διαλογῇ ἐτελειοποιήθη ἱστάμενον εἰς τὴν μετάβασιν ἀπὸ κατωτέρας εἰς ἀνωτέραν βαθμῖδα ἀναπτύξεως (ὅπως πιστεύουσιν οἱ στρατιωτικοί).

Συχνάκις ὅμως τὸ μεταβατικὸν τοῦτο πλᾶσμα ἀνακαλύπτει ὅτι εὑρίσκεται οὐχὶ εἰς τὴν μετάβασιν πρὸς ἀνωτέραν, ἀλλὰ πρὸς κατωτέραν βαθμῖδα, διὸ ἀντὶ νὰ ζητήσῃ νὰ προαχθῇ ἐν τῷ στρατῷ, ἐπανέρχεται μετὰ τὸ τέλος τοῦ χρόνου εἰς τὴν προτέραν αὐτῷ ἁρμόζουσαν θέσιν. Ἀλλ' ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἀτυχῆ ταύτην τῆς ἀναπτύξεως τοῦ φοιτητοῦ περίοδον, ὡς ἐθελοντὴς ὁ φοιτητὴς προσκτᾶται θέσιν ἐπίφθονον παρὰ τῷ θήλει γένει. Τὸ ὡραῖον, ζωηρὸν καὶ φαιδρὸν τοῦ φοιτητοῦ, τὸ κομψόν, λάμπον καὶ πολύχρωμον τοῦ ἀξιωματικοῦ, πράγματα δι' ἃ μαίνονται αἱ νεάνιδες, εὑρίσκονται συνηνωμένα ἐν ἁρμονικῷ ὅλῳ εἰς τὸν μονοετῆ ἐθελοντήν. Ἡ κλασσικὴ ἐξευγενισμένη παίδευσις, ἡ ζωηρότης, ἡ ἐλευθερία, τὸ θαῤῥαλέον καὶ ἀδέσμευτον τοῦ φοιτητοῦ ἑνοῦνται μετὰ τῆς κομψῆς, λαμπούσης, καλῶς διὰ *βάττας* πεπληρωμένης στολῆς τοῦ ἀξιωματικοῦ, καὶ τοῦ στίλβοντος καὶ ἀνθρωποκτόνου ξίφους, ἢ ἐὰν οὗτος καταταχθῇ εἰς τὸ γένος τῶν νεωτέρων Κενταύρων τότε καὶ μετὰ τῶν ἡδέως ἠχούντων κέντρων τῶν ὑποδημάτων, καὶ τῆς λεπτῆς ὀσμῆς τοῦ παχυμύρου τῶν ἵππων. Οὐδὲν λοιπὸν θαῦμα ἂν αἱ γυναῖκες μαίνονται διὰ τοὺς τόσα προτερήματα συνενοῦντας ἐπὶ τὸ αὐτὸ φοιτητὰς ἐθελοντάς.

Ἡ κόμμωσις τοῦ φοιτητοῦ καὶ ἡ κλεὶς τῆς οἰκίας.

Διὰ τὸν φοιτητὴν τὸν ἐγειρόμενον τὴν πρωΐαν, ἡ πρωϊνὴ ὥρα δὲν ἔχει κατὰ τὴν γερμανικὴν παροιμίαν χρυσὸν εἰς τὸ στόμα, διότι παρῆλθεν ἤδη πρὸ πολλοῦ, ἀντὶ δὲ χρυσοῦ αἰσθάνεται οὗτος ἐν τῷ στόματι πικράν τινα ἀηδῶς γλυκάζουσαν γεῦσιν, ἀποτέλεσμα τῆς ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον φαιδρῶς διελθούσης νυκτός. Ἐν τούτοις ταχέως ἀναπηδᾷ τῆς κλίνης, βυθίζει τὴν οὔλην αὐτοῦ κεφαλὴν εἰς εἰς τὰ ψυχρὰ νάματα τῆς λεκάνης, μεθ' ὃ πᾶσα παραζάλη τῆς κεφαλῆς, καὶ πᾶς βόμβος καὶ ψίθυρος τῆς ἑωλοκρασίας παρέρχεται. Εἶτα ἄρχεται τῆς κομμώσεως, εἰς ἣν ἕκαςος σπουδαστὴς δίδει μεγίστην σημασίαν, εἴτε ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ, εἴτε μὴ τὰ χρηματικὰ μέσα. Διὸ ἢ μεταβαίνει εἰς τὸν κομμωτὴν καὶ βοστρυχίζει τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, εὐθύνει καὶ στιλβοῖ τὸν μικρὸν μύστακα, ἐὰν ἔχῃ τὸ εὐτύχημα νὰ ἔχῃ τοιοῦτον, δέχεται ἐπὶ τῆς κόμης περιαλειφόμενα ὅλα τὰ ἡδύοσμα μύρα τῆς Ἀραβίας, ἢ ἐκτελεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ τὴν κόμμωσιν αὐτόχειρ πρὸ τοῦ ἡμιστίλβοντος θαμβοῦ κατόπτρου, δένει τεχνηέντως, παρέχων ποιητικὴν ἔκφρασιν, τὸν κόμβον τοῦ λαιμοδέτου, ζητεῖ μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ εὐστάθειαν Γερμανοῦ διδασκάλου σχολείου τὸν ἀριστερὸν αὐτοῦ ἀναρτῆρα τῶν κνημίδων, οὗτινος ὁ ἐλαστικὸς ἱμὰς ἀπώλεσε διὰ τοῦ χρόνου πᾶσαν τάσιν, δίδει γραφικὸν σχῆμα εἰς τὴν ἅλυσσον τοῦ ὡρολογίου του, ἥτις ἐνίοτε ἀντὶ νὰ συγκρατῇ ὡρολόγιον, κρατεῖ κλεῖδα οἱανδήποτε, λαμβάνει λεπτὴν βακτηρίαν ἐν τῇ δεξιᾷ, θέτει τὸ ἔγχρουν πιλίον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἢ τὸν συνήθη πῖλον καὶ ἐξέρχεται εἰς τὴν ὁδὸν ὡραῖος καὶ λαμπρὸς ὡς θεὸς ἀρχαῖος. Πρὶν ἢ ὅμως διέλθῃ τοῦ προδρόμου ἀναζητεῖ τὴν κλεῖδα τῆς οἰκίας. Ὅπως δὲ οἱ ἀρχαῖοι Λακεδαιμόνιοι οὐδέποτε ἀπεχωρίζοντο τῆς ἀσπίδος, οὕτω καὶ ὁ σπουδαστὴς οὐδέποτε χωρίζεται τῆς οἰκιακῆς κλειδὸς, τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου παραρτήματος τοῦ ἐλευθέρου ἀνδρικοῦ βίου. Οὐδέποτε γνωρίζει ὁ γνήσιος σπουδαστὴς ἐξερχόμενος τὸ πρωῒ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἂν θὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ἑσπέρας ἢ τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης.

Ἀλλά, ὅπως λέγει καὶ ὁ ποιητής, «τί εἶνε αἱ ἐλπίδες καὶ τὰ σχέδια, ἅτινα ὁ ἄνθρωπος, ὁ παροδικὸς οὗτος υἱὸς τοῦ χρόνου, ἱδρύει ἐπὶ τῆς ἀμ-

Digitized by Google

μου;» Οὕτω καὶ τὰ ὡραιότερα σχέδια τοῦ σπουδαστοῦ διαῤῥήγνυνται ὡς πομφόλυγες σάπωνος ἐν τῇ σκληρᾷ πνοῇ τῆς πραγματικότητος. Ἴσως εἶχεν οὗτος ἀποφασίσῃ τέλος (πρᾶγμα ὅμως διὰ τὸ ὁποῖον δὲν δύναμαι νὰ ὁρκισθῶ) νὰ μεταβῇ σήμερον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπως τοὐλάχιστον ἐρωτώμενος γνωρίζῃ ποία εἶνε ἡ ὄψις τῶν παραδόσεων·ἀλλ'ἰδού!...συναντᾷ αὐτὸν καθ'ὁδὸν φίλος, οὗτινος τὰ ἀπεξηραμένα σπλάγχνα λίαν πρωῒ ἠσθάνθησαν διαβολικὴν δίψαν. Πείθεται λοιπὸν ὑπὸ τούτου ὅπως πίωσι τὸ πρωϊνὸν ποτήριον, οὕτω δὲ μηδενίζονται ὅλα τὰ ὡραῖα καὶ καλὰ σχέδια περὶ τῶν σπουδῶν περὶ τοῦ σκοποῦ, ὃν εἶχε ν'ἀποδυθῇ εἴς τινα διαγωνισμὸν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ βραβείου κλ. Ἡ συνείδησις τοκιστοῦ εἶνε ὡς γνωστὸν λίαν ἐλαστική, ἡ χορδὴ τῆς λύρας λίαν εὐένδοτος, τὸ κόμμι τὰ μάλιστα ἐκτατόν· οὐδὲν ὅμως εἶνε ἐκτατικώτερον ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ πρωϊνοῦ τούτου σπουδαστικοῦ προγευματιδίου. Ἐνταῦθα βλέπομεν δείγματα μεγαλοπρεπῆ πρωϊνῶν τοιούτων μικροποτημάτων, ἅτινα ἤρξαντο εἰς τὰς 10 π. μ. τὸ δὲ ἑσπέρας μεσονυκτίοις πόθ' ὥραις δὲν εἶχον περατωθῆ. Τότε δὲ συμβαίνει συχνάκις, παρά τισι δὲ φοιτηταῖς καθημερινῶς, ὁ σπουδαστής, ὁ ἀναχωρήσας τὸ πρωῒ τῆς οἰκίας του μὲ τὰς καλλιτέρας προθέσεις, νὰ ἐπιστρέψῃ παραπαίων εἰς τὴν οἰκίαν, μὴ φέρων μὲν μεθ' ἑαυτοῦ χειρόγραφον παραδόσεως, ἀλλὰ κατάφορτος βακχικῶν δώρων· τότε δὲ καὶ ὁ ἀχώριστος αὐτῷ συνοδός, ἡ ἀξιέραστος κλεὶς, μετὰ μακρὰν ἀναζήτησιν τῆς ὀπῆς τοῦ κλείθρου ἀνοίγει αὐτῷ τὰς πύλας εἰς τὴν ἐν τῷ οἴκῳ ἑστίαν.

[Ἕπεται συνέχεια]. ***

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η'

Παρὰ τὴν ἑστίαν..—Εὐβοϊκὰ ᾄσματα.—Τὸ τραγοῦδι τοῦ γραμματικοῦ.— Συνοικέσια.—Ἐπιγραφὴ τοῦ ἱεροῦ τῆς Προσηψᾶς.—Ἡ ἀναχώρησίς μου.

Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δὲν εἶνε δυνατὸν πλέον νὰ μείνῃ τις ἐν ὑπαίθρῳ· τόσον τὸ ἑσπερινὸν ψῦχος εἶνε δριμύ. Ὅθεν ὁ μικρὸς ὁμιλητικὸς κύκλος ἀπὸ τῆς ἐξωθύρας τοῦ οἴκου μετατίθεται νῦν ἐντός, περὶ τὴν ἑστίαν, ἐν ᾗ καίουσι φωτίζοντες ἅμα καὶ θερμαίνοντες μικροὶ κλάδοι ἐκ τοῦ δάσους ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀποκομισθέντες. Ἡ οἰκοδέσποινα καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς νήθουσι τὰς λευκὰς τοῦ μαλλίου τολύπας, ἐξ ὧν θὰ κατασκευασθῶσι ποικίλα χειμερινὰ ἐνδύματα. Ὁ πατὴρ καπνίζει τὸ σιγάρον του κεκλιμένος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ παμμέλαινα χύτρα ἐπὶ τῆς πυρᾶς κοχλάζουσα ἀναδίδει μελῳδίαν εὐάρεστον καὶ ὀσμὴν ὀρεκτικήν. Φαίνεται δὲ ὅτι τῇ στιγμῇ ταύτῃ τὸ ἰδίως ἐνδιαφέρον πρᾶγμα εἶνε ἡ χύτρα, διότι πάντες τῇ ἀποσέλλουσι βλέμματα πλήρη στοργῆς, ἐπανειλημμένως δ' ἀφαιροῦσι τὸν πῖλον αὐτῆς καὶ βυθίζουσι τὸ ξύλινον κοχλιάριον, ἵνα δοκιμάσωσι τὴν γεῦσιν καὶ ἐπιταχύνωσι τὴν βράσιν τοῦ περιεχομένου καρυκεύματος. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ γεῦμα ἑτοιμασθῇ, τί τὸ ὄφελος; Ὁ πατὴρ δηλοῖ ῥητῶς ὅτι πρέπει νὰ προσμένωσι καὶ τὸν μικρὸν Περικλῆ των, ὅστις φυλάττει τὰ πρόβατα καὶ θὰ ἔλθῃ ὅσον οὔπω. Εὐτυχῶς ἐνῷ ἡ καστανὴ Μαριώ, ἡ μεγαλειτέρα τῶν ἀδελφῶν, καταβιβάζει ἐκ τῆς πυρᾶς τὸ φαγητὸν διὰ τῶν χειρῶν μὲ κίνδυνον νὰ καύσῃ τοὺς δακτύλους, ἀκούονται ἀπομεμακρυσμένοι ἦχοι ὀξείας *φλογέρας* καὶ πάντες ἀναγνωρίζουσι τὴν μελῳδίαν τῆς *Παπαδούλας*, τὸν τόσῳ προσφιλῆ τῷ Περικλεῖ σκοπόν. Μετ'οὐ πολὺ ἡ θύρα ἀνοίγεται καὶ εἰσέρχεται τὸ δωδεκαετὲς παιδίον, προσφωνοῦν πάντας μὲν διὰ *καλησπέρας*, τὴν δὲ μητέρα εἰδικῶς διὰ τοῦ :— Μάννα, πεινῶ!

Ἐπιμόνως προσκαλούμενος, ἀρνοῦμαι νὰ μετάσχω τῆς οἰκογενειακῆς τραπέζης, ἀρκοῦμαι δὲ θαυμάζων τὴν λαμπρὰν ὄρεξιν τῶν ἀγροτῶν. Τὸ γεῦμα, ἐννοεῖται, δὲν διαρκεῖ ἐπὶ πολύ. Ὁ μικρὸς Περικλῆς ἀπέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὸ ποίμνιον, αἱ γυναῖκες ἀναλαμβάνουσι τὰς *ῥόκας των*, καὶ ὁ πατὴρ ἀναμασσᾷ νέον σιγάρον.

* *

Νομίζω ὅτι εἶνε ἡ καταλληλοτάτη στιγμὴ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ μου, διότι δὲν εἶμαι ἐκεῖ πρὸ τόσης ὥρας ἄνευ σκοποῦ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας θ' ἀπέλθω καὶ ἐννοῶ νὰ μὴ φύγω χωρὶς νὰ πλουτίσω καὶ δι' Εὐβοϊκῶν ᾀσμάτων τὰ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως τετράδιά μου. Καὶ ὅσα μέχρι τοῦδε ἤκουσα ἐν χοροῖς ἢ εὐωχίαις μὲ πείθουσιν ὅτι πλεῖστα καὶ ἀνάλογα κατὰ τὴν καλλονὴν πρὸς τὴν ἐμπνέουσαν φύσιν δύνανται νὰ συλλεχθῶσιν ἀπὸ τῶν χειλέων τῶν νεανίδων μάλιστα. Αἱ ἀρνήσεις, διότι δῆθεν δὲν ἐνθυμοῦνται τίποτε, δὲν εἶνε τόσον ἐπίμονοι, ὅσον ἐπίμονοι αἱ παρακλήσεις μου αἵτινες ἐπὶ τέλους καὶ ὑπερισχύουσιν. Ἐπὶ τοῦ γόνατος καὶ διὰ μολυβδοκονδύλου, χωρὶς κ' ἐγὼ νὰ διακρίνω ὑπὸ τὴν ἀμυδρὰν λάμψιν τῆς πυρᾶς τὰ γραφόμενα πληρῶ κατὰ μικρὸν φύλλα ἐπὶ φύλλων. Τὸ πρῶτον ᾀσμάτιον ὑπαγορεύει ἡ Μαριώ·δύναται νὰ ὀνομασθῇ τὸ *τραγοῦδι τῆς ἀγάπης*:

Σεῖς μὲ ξέρετε, γειτόνοι,
Ποὖμ'ταν ἄσπρη 'σὰν τὸ χιόνι·
Τώρα μ' ἔφερ' ἡ ἀγάπη,
Μαύρισα 'σὰν τὸν ἀράπη.
Ὡς τὰ τόρα τὴν καρδιά μου
'Γὼ τὴν εἶχα κλειδωμένη
Καὶ βαρειὰ μανταλωμένη.
Τόρα θέλα ν' τὴν ἀνοίξω
Καὶ νὰν τήνε λουλουδίσω
Γιὰ τὸ πεῖσμα τῆς ἀντρούναις
Καὶ γιὰ τῆς παλληκαριούναις,
Πὤχουν ἄσχημαις γυναῖκες
Καὶ φιλοῦν κι' ἀναστενάζουν·
Μαῦρα κούτσουρ' ἀγκαλιάζουν.

Digitized by Google

Ἀλλ' ἡ Μαριὼ ἀκολουθεῖ μετὰ περιεργίας τὴν χεῖρά μου, ἥτις καθόσον αὐτὴ λέγει τρέχει ἐπὶ τοῦ λευκοῦ χάρτου διαγράφουσα διὰ τοῦ μολυβδοκονδύλου ἀκατάληπτα σχήματα καὶ ὅταν τελειόνῃ τὸ ᾆσμα δὲν ἀντέχει πλέον καὶ μ' ἐρωτᾷ :

— Καὶ τόρα τί σημάδια βάνεις 'ς τὸ χαρτί ;

— Γράφω αὐτὰ 'ποὺ μοῦ λές.

— Τί θὰ 'πῇ γράφεις ;

— Θὰ 'πῇ πῶς ἐπειδὴ δὲν 'μπορῶ νὰ κρατῶ 'ς τὸν νοῦν μου ὅ,τι μοῦ λέτε, τὸ σημαδεύω 'ςτὸ χαρτὶ ἔτσι ποὺ 'μπορῶ καὶ τόρα καὶ ὅποτε θελήσω κυττάζοντας τὰ σημάδια νὰ τὸ ξαναπῶ.

— Ἀπ' αὐταὶς τὴς μουντζούραις θὰ 'πῇς ἐσὺ τραγοῦδι ;

— Ἀπ' αὐταὶς καὶ ἀπὸ χειρότεραις.

— Αἴ, γιὰ λέγε το . . .

— Ἄκουσε.

Ἐπλησίασα εἰς τὴν πυρὰν ἵνα διακρίνω τὰ ἱερογλυφικά μου καὶ ἐπανέλαβον στίχον πρὸς στίχον ὅ,τι μοὶ εἶχεν ὑπαγορεύσει. Καὶ ἐκείνη μὲ παρετήρει ἔκθαμβος διακόψασα τὴν ἐργασίαν ἐπὶ μικρόν. Ὅταν δ' ἐτελείωσα τὴν ἀνάγνωσιν προσέθηκεν ὡς μετὰ βαθεῖαν σκέψιν :

— Ἐγὼ γιὰ νὰ τὸ μάθω τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μοῦ τὸ εἴπανε, μοῦ τὸ 'ξανάειπανε ἑκατὸ φοραῖς, ἐσὺ μὲ μιὰ φορὰ μονάχα καὶ τὸ 'ξέρεις νερό. Αὐτὸ θὰ 'πῇ τί κούτσουρα εἴμαστ' ἐμεῖς οἱ χωριάταις, 'μπροστὰ 'ς ἐσᾶς τοὺς *πολιτικούς*.

Μετὰ τὸ πρῶτον ἦλθον ἀλλεπάλληλα νέα ᾄσματα, ὑποβοηθουσῶν καὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς ἀκόμη. Μεταξὺ αὐτῶν ἐξέχει τὸ τῆς *Χατζῆνας* διὰ τὸ ἐν αὐτῷ τρυφερώτατον μητρικὸν αἴσθημα :

Χατζῆνα μ', δὲ' στολίζεσαι, Χατζῆνα μ', δὲν ἀλλάζεις
Νὰ βάνῃς τὸ λ ι κ α μ τ ε ρ ὶ, τὸ ρούχινο φουστάνι ;
— Τὸ τί καλὸ 'χω νὰ χαρῶ, ν' ἀλλάξω νὰ φορέσω ;
Μένα ὁ Χατζῆς μου 'πέθανε, μένα ὁ Χατζῆς μου 'χάθη'
Ἔνανε γυιὸ μοὔδωκε ὁ Θεὸς κ' ἐκεῖνος θά μου φύγῃ ! . . .
Σὰ' 'θέλα φύγῃς, γυιόκα μου, σὰ' θέλα φύγῃς, γυιέ μου,
Νὰ σηκωθῇς πολὺ πρωΐ, κάνα δυὸ ν ὥραις νύχτα,
Νὰ μὴ σὲ ἰδοῦν τὰ μάτια μου καὶ κλαῖνε τὰ καϋμένα.

Χαριέστατον, νομίζω, καὶ τὸ ἑξῆς τετράστιχον :

Ἀμπεζέρισα, 'βαρέθηκα μ' ἕναν κακὸ λεβέντη,
Πᾶσα βραδὺ 'ς τὴν πόρτα μου καὶ πᾶσα μεσημέρι.
Θὰ βάνω δυάσμο κλειδονιὰ καὶ μαντζουράνα σύρτη
Κι' ἀπ' ἔλα τοῦ διαβόλου ὁ γυιὸς ν' ἀνοίξῃς νὰ 'μπῇς μέσα.

Ἀλλὰ τὸ ᾆσμα τῆς *Παρασκευῆς* εἶνε τὸ πάντων αἰσθηματικώτατον καὶ ἡ ποίησις αὐτοῦ ἔχει τι τὸ ὑψηλὸν καὶ ἰδιόρρυθμον. Κακῶς παρηλλαγμένον, κατεστραμμένον ἕνεκα τῆς κακῆς μνήμης τοῦ τότε ὑποβολέως μου ἐγράφη ἐν τῇ ϛ' ἐπιστολῇ, ἀκριβῶς δ' ἔχει ὡς ἑξῆς :

Μάννα μ', κορίτσια πού-εἶδα 'γὼ 'ς τάλώνια ποὺ χορεύουν
Κι' ἀσπρίζουν 'σὰν τὰ γάλατα καὶ λάμπουν 'σὰν τὰ χιόνια.
Χρυσὸς πετρίτης θὰ γενῶ κ' ἕνα καλὸ ξεφτέρι
Νὰ πάρω τὴν Παρασκευὴ τὴν ἀρραβωνιασμένη
Νὰ τήνε πάω 'ς τὸ χρυσικὸ νὰν τὴν ἀναλυγώσῃ,
Νὰ βγάνω λίτρα μάλαμμα, νὰ βγάνω λίτρ' ἀσῆμι,
Νὰ κάνω κοῦπα καὶ σταυρό, καθάριο δαχτυλίδι'
Τὸ δαχτυλίδι νὰ φορῶ, τὴν κοῦπα γιὰ νὰ πίνω
Καὶ τὸ σταυρὸ νὰ προσκυνῶ γιὰ τὴ χριστιανοσύνη.

* *

Ἀλλ' αἴφνης ἡ θύρα ἀνοίγεται ἠρέμα καὶ προβάλλει γελαστὴ ἡ μορφὴ τῆς Εὐμορφούλας.

— 'Σ τὰ τραγούδια τὸ 'ρίξετε, αἴ ; κ' ἐγὼ ἐρχόμουν νὰ κάνωμε νυχτέρι.

— Καὶ γιὰ τί δὲν μπαίνεις 'μέσα ; καὶ δουλειὰ καὶ τραγούδια· καὶ τὰ δυὸ μαζῇ.

— Ἀμμ' 'σὰν ἀρχίσουν τὰ τραγούδια, ποῦ ἔχει κανεὶς ὄρεξι γιὰ δουλειά ; ξελογιάζεται. . . .

Ἐν τούτοις εἰσέρχεται καὶ κάθηται πλησίον τῆς πυρᾶς. Ἐπὶ τῶν γονάτων ἀποθέτει καινουργὲς ὑποκάμισον, τὸ ὁποῖον ἤδη κοσμεῖ διὰ κεντημάτων, ἐκ δὲ τοῦ κόλπου—ὁ κόλπος ἐπέχει τόπον θυλακίου παρὰ ταῖς χωρικαῖς—ἐξάγει ποικιλόχρωμα ἀνάμικτα μαλλία, ἐκλέγει τὸ κατάλληλον καὶ ἄρχεται τῆς ἐργασίας λίαν σοβαρῶς.

Καταλληλοτέραν περίστασιν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρω, ἵνα συμπληρώσω τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο ᾆσμα, τοῦ ὁποίου τὴν ἀρχὴν μόνον ἤκουσα κρυφὰ κρυφὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς πανηγύρεως.

— Εὐμορφοῦλα, δὲν θὰ μᾶς 'πῇς καὶ σὺ κανένα τραγοῦδι ;

— Ἐγὼ μόνον 'ς τὸ χορὸ καὶ 'ς τὴν *τάβλα* 'ξέρω νὰ λέω τραγούδια· ἔτσι διαβαστὰ δὲν 'μπορῶ.

— 'Σὰν θέλεις 'μπορεῖς. Ἔλα 'πές μου τὸ *Γραμματικό*.

— Οὔφ ! τέτοιο θλιβερὸ τραγοῦδι 'θυμήθηκες.

— Ἐσὺ τὸ τραγουδᾷς 'ς τὰ πανηγύρια.

— Ποτὲ δὲν τὸ τραγουδῶ ὅλο'— ἔχει τέλος 'ποῦ μοῦ σπαράζει τὴν καρδιά.

— Καλὲ δὲν βαρειέσαι νὰ χαλᾷς τὴν καρδιά σου μὲ τὰ τραγούδια ! Λέγε.

— Ξέρω γιατὶ καὶ καλὰ θέλεις τοῦ γραμματικοῦ τὸ τραγοῦδι, ὑπέλαβε πονηρῶς μειδιῶσα, οὕτως ὥστε ἐξήστραψαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῆς οἱ μαργαριτώδεις ἀπηύγασαν εἰς τῆς ἑστίας τὴν λάμψιν.

— Γιατί παρακαλῶ ;

— Γιατὶ σοῦ ταιριάζει . . . λέει γραμματικὸ καὶ λέει καὶ τὤνομά σου μέσα.

Ἡ ἰδέα μοὶ ἐφάνη τόσον παράδοξος, ὥστε ἐγέλασα ἐξ ὅλης ψυχῆς.

— Τόσῳ τὸ περισσότερον λοιπόν· λέγε μου νὰ γράφω.

— Ἂς εἶνε πλειά· γράψε, ἀλλὰ μὲ μιὰ συμφωνία.

— Τί συμφωνία ;

— Νὰ μὴ μὲ περιγελᾷς, ἂν 'δῇς τα 'μάτια μου νὰ δακρύζουν 'ς τὸ τέλος τοῦ τραγουδιοῦ...

Καὶ ἤρχισεν ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτῆς νὰ καταπίπτωσιν οἱ στίχοι γλυκεῖς, ἤρεμοι ἀνὰ εἷς, ὡς λευκανθέμου πέταλα, ἅτιν' ἀποκόπτει ἐρωτόληπτος αἰτῶν μαντείαν. . .

Γραμματικὸ 'μακέλλεψαν 'ςὲ μαυρομμάτας πόρτα'
Χύνει τὸ αἷμα 'σὰν νερὸ 'σὰ' σιγανὸ ποτάμι,
Κ' ἡ μάννα του τὸ μάζωνε 'ς ἕνα ψιλὸ μαντῆλι,
'Σ τὴν ἐκκλησιὰ τὸ πάγαινε κι' ὅλο μοιριολογοῦσε :

Digitized by Google

—Ἀρνήσου, Γιώργη μ', τὸ σταυρὸ κι' αὐτὴ τὴ μαυρομμάτα.
—Δὲν τὸν ἀρνιέμαι τὸ σταυρὸ κι' αὐτὴ τὴ μαυρομμάτα...
—Σύρε, κόρη μ' 'ςτὴ μάννα μου καὶ 'ρώτα ποῦ εἶν' ὁ γυιός της.
—'Στὴν κάμαρ' εἶν' ὁ γυιόκας μου, 'ςτὴν κάμαρ' εἶν' ὁ γυιός μου
'Σ τὴν πόρτα 'ποῦ θὰ πρωτομπῇς, δεξιὰ μεριὰ 'ςτὸ ςρῶμα.
Ἔλα ν, ἀγαπημένη μου, καὶ φίλει με 'ς τὸ στόμα.
'Σὰν δῇς καὶ μὲ περάσουνε κοντ' ἀπ' τὴ γειτονιά σου,
Ἔδγα κρυφ' ἀπ' τὴ μάννα σου καὶ τράβα τὰ μαλλιά σου.
Ὄντας θὲ νὰ μὲ φτάσουνε 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα,
Νὰ σύρῃς μιὰ ψιλὴ φωνὴ νὰ μαραθοῦν τὰ χόρτα.
Κι' ὄντας θὲ νά με ψάλουνε νὰ σβύσουν τὰ κεριά μου
Τότες, ἀγαπημένη μου, φεῦγ' ἀπ' τὴν ἀγκαλιά μου.

Καὶ ἐνῷ ἔλεγε τοὺς τελευταίους δύο στίχους ἡ φωνὴ τῆς κόρης εἶχεν ἀλλοιωθῆ ὡς εἰ μετὰ πτερωτῶν στεναγμῶν ἐξήρχοντο μεμιγμέναι αἱ λέξεις. Καὶ ὅταν ἐτελείωσε καὶ μοὶ εἶπε: Δὲν ἔχει ἄλλο... ὡς νὰ ὡμίλει οὐχὶ περὶ τοῦ ἄσματος, ἀλλὰ περὶ τῆς περιπαθοῦς, τῆς θλιβερᾶς λύσεως αὐτοῦ, ἔστρεψα καὶ εἶδον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς δύο μικρὰ ἀδαμάντινα δάκρυα βραδέως κυλιόμενα ἐπὶ τῶν παρειῶν. Εἶχεν ἄδικον ἡ Εὐμορφοῦλα φοβουμένη μὴ περιπαίξω τὰ τρυφερὰ δάκρυά της, οὐδ' ἐγέλασα, οὐδ' ὡμίλησα ἐπί τινας στιγμὰς — ἄνευ αἰσχύνης τὸ λέγω: εἶχον κ' ἐγὼ δακρύσει...

Ἠγέρθην νὰ φύγω, διότι χάριν τῆς φιλολογικῆς ἑσπερίδος ἡ ὥρα ἦτο ἐνάτη καὶ ἤμην ἔτι νῆστις. Ὁ οἰκοδεσπότης μ' ἐμιμήθη· ἤθελε νὰ ὑπάγῃ διὰ νυκτὸς εἰς μακρυνὸν χωρίον. Καὶ ἐγενόμην τότε μάρτυς παραδόξου ἐθίμου· ἡ μικρὰ κόρη λαβοῦσα κόκκους ἅλατος ἐκ τοῦ κολοκυνθίνου ἁλατοδοχείου ἐπλησίασε τὸν πατέρα, ἀφήρεσε τὸ φέσιον αὐτοῦ, ἔθηκε τὸ ἅλας ἐν τῇ κόμῃ κ' ἐκάλυψε πάλιν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ φεσίου.

— Ἐπειδὴ καὶ θὰ βγῇ τὴ νύχτα καὶ θὰ λείψῃ ἀπ' τὸ σπίτι, μοὶ εἶπεν, ὅταν ἠρώτησα διατί.

* *

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰ πλεῖστα τῶν ἀγροτικῶν συνοικεσίων ἐγίνοντο ἁπλούστατα, ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως *συμπεθέρων* καὶ *προξενητῶν*, οὐχὶ δὲ σπανίως ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν γονέων· τὰ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενα μέρη ἐβλέποντο, ἠγαπῶντο, καὶ... ἐκλέπτοντο. Τῇ σήμερον ὅμως τὰ εἰδύλλια ἐκλείπουσιν ὁσημέραι ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ Θεοκρίτου· διότι καὶ ἄνευ τῆς ἐπηρείας τῶν θετικῶν φιλοσοφιῶν, ὧν μένει ἀμύητος, ὁ ἀγρότης καθίσταται πραγματικώτερος καὶ καταπνίγων τοὺς παλμοὺς τῆς τρυφερᾶς αὐτοῦ καρδίας νυμφεύεται ἤδη μᾶλλον ἐκ συμφέροντος ἢ ἐξ αἰσθήματος. Δύναταί τις λοιπὸν ἐκ τούτου νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ πραγματικότης εἶνε φυσικὴ συνέπεια παντὸς αἰθερίου, παντὸς ἀφηρημένου, ὡς φυσικὴ συνέπεια τοῦ ἄνθους εἶνε ὁ καρπὸς καὶ τῆς φλογὸς ἡ τέφρα.

Τὰ κανονικά, οὕτως εἰπεῖν, συνοικέσια γίνονται ὡς ἑξῆς· οἱ γονεῖς τοῦ γαμβροῦ ἢ καὶ ὁ ἴδιος γαμβρὸς ἐκλέγοντες μετὰ ὥριμον συζήτησιν τὴν καταλληλοτάτην νύμφην μεταξὺ τῶν παρθένων τοῦ χωρίου των ἢ ἄλλου τινὸς γειτονικοῦ, ἀποστέλλουσιν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς νύκτωρ καὶ ἐν ἄκρᾳ μυστικότητι ἄνθρωπον φέροντα πρότασιν γάμου, δηλαδὴ *στέλνουν λόγια*, ὡς λέγουσιν οἱ χωρικοί. Ἂν οἱ γονεῖς τῆς νύμφης συγκατανεύσωσι, διότι ἡ γνώμη αὐτῆς ὀλίγην ἔχει βαρύτητα, ὁ προξενητὴς ἐπανέρχεται πάλιν μετ' ὀλίγας ἡμέρας φέρων *τὰ σημάδια*, τὰ δῶρα τοῦ μνηστῆρος, κυρίως ἀποτελούμενα ἀπὸ τὴν *λουρίδα*, ἀργυροῦν καὶ ἐπίχρυσον κόσμημα, ἔχον πλάτος ἑνὸς δακτύλου, ὅπερ καρφοῦται ἐπὶ τῶν κροτάφων περιδένον τὰς παρειὰς καὶ τὴν σιαγόνα καὶ φέρεται ὑπὸ τῶν μεμνηστευμένων γυναικῶν μόνον καὶ τῶν ἐγγάμων. Ἡ δὲ μνηστή, ἢ ὡς τὴν ὀνομάζουσιν, ἡ *σαστικιά* εἰς ἀπόδοσιν στέλλει τὰ ἐργόχειρα τοῦ *σαστικοῦ*, μικρὰν ἐρυθρὰν καπνοθήκην ποικιλοκέντητον καὶ κομψὸν μανδήλιον κεκοσμημένον κατὰ τὰς ἄκρας δι' ἀργυρῶν κερματίων. Τὰ μικρὰ ταῦτα δῶρα πρὸ καιροῦ ἕτοιμα καὶ ἐντὸς τῆς προικῴας *κασσέλας* ἀποτεταμιευμένα μετὰ τῆς λοιπῆς προικὸς ἀναμένουσι τὴν εὐτυχῆ στιγμήν, καθ' ἣν θὰ κοσμήσωσι τὸ δερμάτινον *σελάχι* τοῦ ὑπερηφάνου γαμβροῦ. Μετὰ πόσης δ' ἀνυπομονησίας ἀναμένεται ὑπὸ πάσης κόρης ἡ ὥρα τῆς μνηστείας δηλοῦται ἐκ τούτου· ὅτι ἐνῷ αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν ἔχουσι δύο ἀπέναντι ἀλλήλων θύρας οὐδέποτε μοὶ ἐπετρέπετο νὰ εἰσέλθω διὰ τῆς μιᾶς καὶ νὰ ἐξέλθω διὰ τῆς ἄλλης:

— Γιὰ νὰ μὴ φύγῃ ὁ γαμβρός!...

Αἱ κατὰ τὴν μνηστείαν σχέσεις τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης εἶνε λίαν ἐλεύθεραι· δύναται οὗτος νὰ διημερεύῃ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν πενθερῶν, ἡ νύμφη δ' εἰς ἀπόδοσιν, μολονότι δὲν δύναται νὰ πατήσῃ τὸ κατώφλιον τοῦ μέλλοντος συζυγικοῦ οἴκου πρὸ τῆς στέψεως, ἀκωλύτως μεταβαίνει καὶ βοηθεῖ τὸν μνηστῆρα εἰς ποικίλας ἀγροτικὰς ἐργασίας, τὸν θερισμόν, τὸν τρυγητὸν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἡ ἡμέρα τῆς στέψεως ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ διὰ τῆς πρὸς τὴν νύμφην ἀποστολῆς *πήττας* προμηνυομένη. Εἶνε δ' ἡ πήττα αὕτη ἐξ ἀλεύρου κατεσκευασμένη τεχνικῶς πεποικιλμένη διὰ κεντημάτων περόνης καὶ ἠλειμμένη διὰ μέλιτος.

Δυστυχῶς αἱ γνώσεις μου μέχρι τοῦ σημείου τούτου φθάνουσι, διότι δὲν ἠδυνήθην νὰ παρασῶ καὶ εἰς τὴν στέψιν τὴν τελουμένην διὰ χλοερῶν κλάδων νεαρᾶς ἀμπέλου.

* *

Αὔριον πρωῒ ἀναχωρῶ, καὶ πρέπει σήμερον νὰ μεταβῶ εἰς τὸ χωρίον *Κορμπάτζι*, ἵν' ἀποχαιρετίσω τὸν γείτονά μου κ. Βὶλδ καὶ ἀντιγράψω ἐπὶ τέλους ὁλόκληρον τὴν ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν τοῦ ἱεροῦ τῆς Προσηῴας. Ἀλλ' ὁ κ. Βὶλδ ἔχει Ξηροχωρίτην ἐπιστάτην, ὅστις φρονεῖ ὅτι κακῶς ἔπραξα δημοσιεύσας τὰ περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς

Digitized by Google

στήλης, διότι ἔχει σκοπὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀνασκαφάς, δυνατὸν νὰ εὕρῃ καὶ ἀγάλματα καὶ ἐπιτηρούμενος δὲν θὰ δυνηθῇ ἴσως νὰ τὰ στείλῃ εἰς Εὐρώπην νὰ τὰ πωλήσῃ ἀντὶ χιλιάδων λιρῶν, ὡς φρονεῖ. Ἐπὶ τέλους ἠννόει νὰ μὴ με ἀφήσῃ ν' ἀντιγράψω τὴν ἐπιγραφὴν προβάλλων ἐπιχείρημα λίαν πρωτότυπον :

— Ἀμμ' 'σὰν τὴν μάθῃ ὅλος ὁ κόσμος τὴν ἐπιγραφή, τί ἀξία θἄχῃ ἡ πλάκα ;

Δὲν δύναμαι νὰ ἐξασκήσω ἀστυνομικὰ καθήκοντα — ἄλλοι οἱ ἁρμόδιοι· λυποῦμαι μόνον διότι δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντιγράψω τὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν τοῦ ἱεροῦ, ἐξ οὗ θὰ ἐμανθάνομεν ἴσως πλεῖστα ἀρχαῖα ὀνόματα χωρίων τῆς Εὐβοίας παραφθαρέντα τὴν σήμερον. Καὶ ἵνα μὴ τῆς στήλης πωλουμένης εἰς Εὐρώπην — ὅπερ οὐδόλως παράδοξον — μεγαλόσχημός τις σοφὸς ἀντιποιηθῇ τὴν ὅλην ἀνακάλυψιν, σημειῶ αὐτολεξεὶ τὸ κύριον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἀντέγραψα ἀπέσχον δὲ νὰ δημοσιεύσω, ἵνα περιλάβω καὶ τὰ 35 ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ ΙΕΡΟΘΥΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ ΟΙΔΕ ΕΠΗΓΓΕΙΛΑΝΤΟ ΚΑΙ ΕΙΣΗΝΕΓΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΗΩιΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΝ ΤΟΥ ΑΓΑΛΜΑΤΟΣ

* *

Θέλω ν' ἀπολαύσω ὅλην τὴν καλλονὴν τῆς τελευταίας ταύτης πρωΐας, θέλω οἱ ὀφθαλμοί μου νὰ πληρωθῶσιν ἐκ τοῦ πρασίνου χρώματος τῶν δασῶν, θέλω νὰ πίω τὸ τελευταῖον ὕδωρ ἀπὸ τῆς κισσοστεφοῦς κρήνης, θέλω νὰ χαιρετίσω ἀνὰ ἕνα τοὺς χαμηλοὺς ἐκείνους οἰκίσκους, οἵτινες ὑπῆρξαν δι' ἐμὲ τόσαι φωλεαὶ ἡσυχίας καὶ χαρᾶς. Καὶ θέλω νὰ εὐχηθῶ εἰς τοὺς ἀγαθούς μου ἀγρότας εὐτυχίαν καὶ προκοπήν, νὰ εἴπω πρὸς αὐτοὺς ὅλην τὴν χαράν, ἣν αἰσθάνομαι σφίγγων ἤδη τὴν χεῖρα, οὐχὶ δουλοπαροίκων, ἀλλ' ἀνδρῶν ἐλευθέρων, κυρίων πλέον τῆς ὡραίας ταύτης γωνίας, ἣν πανηγυρικῶς ἠγόρασαν παρὰ τῶν ἰδιοκτητῶν.

Ἀλλ' ὁ ἵππος μου κροτεῖ ἀνυπομόνως τὰ πέταλά του · ἡ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως ἔφθασε καὶ δακρύων ἤδη τείνω τὴν χεῖρα πρὸς ἐκείνους, οἵτινες σπεύδουσιν ἔφιππον νὰ μ' ἀποχαιρετίσωσιν. Καὶ ἐνῷ διέρχομαι βραδύνων τοῦ ἵππου τὸ βῆμα διὰ τῶν ἐρήμων ἀλωνίων, μέσῳ τῶν θάμνων λευκὴ ἁπλοῦται πρὸς ἐμὲ χεὶρ κρατοῦσά τι ἐντὸς φύλλου πλατάνου διπλωμένον καὶ φωνὴ ἐλαφρὰ ὡς αὔρα ἢ ὡς στεναγμὸς ψιθυρίζει ὄπισθεν τῶν κλάδων :

— Νὰ μὴ με ξεχάσῃς . . .

Ἐντὸς τοῦ φύλλου ἦτο μικρὰ κεντημένη λωρίς. Ὦ ξανθὴ κόρη τῶν ἀγρῶν, δὲν θὰ σε λησμονήσω ὅπως σὺ δὲν ἐλησμόνησας τὴν ὑπόσχεσίν σου !

Καθ' ὅλην τὴν ὁδοιπορίαν βαρεῖα λύπη πιέζει τὴν ψυχήν μου καὶ μόνον μία ἰδέα μετριάζει τὸν πόνον μου, ὅτι ἂν φεύγω ἀπὸ τῆς τόσῳ φαιδρᾶς καὶ τόσον ἡσύχου ἐρημίας μου ἔρχομαι κἂν ἐκεῖ ὅπου μὲ ἀναμένει πᾶσα στοργή, πᾶσα φιλία, πᾶσα ἀγάπη — ἔρχομαι πρὸς σᾶς, ὦ φίλταται, ὦ ὡραῖαί μου Ἀθῆναι !

23 Σεπτεμβρίου 1882. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Τὸ ζήτημα τῆς γυμναστικῆς ἤρξατο ἐπ' ἐσχάτων ἀνακινούμενον ὀλίγον καὶ παρ' ἡμῖν, χάρις δ' εἰς τὸ προοδευτικὸν πνεῦμα τῶν διεπόντων τὰ τῆς παιδείας καὶ εἰς τὴν ὁμόφωνον τοῦ τύπου προτροπὴν ἐγένοντο καί τινα βήματα πρὸς εἰσαγωγὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ διάδοσιν ἐν τῷ Κράτει. Βεβαίως τὰ γενόμενα δὲν ἀνταποκρίνονται ἔτι εἰς τὴν ὑψίστην σπουδαιότητα, ἣν τὸ μάθημα τοῦτο κέκτηται διὰ τὴν καθόλου ἐθνικὴν ἀγωγήν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀρχή τις ἐγένετο νῦν, δυνάμεθα δὲ νὰ προσδοκῶμεν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θέλουσι γείνει καὶ γενναιότεραι ἐνέργειαι πρὸς ἐγκλιμάτισιν καθ' ὅλον τὸ Κράτος τοῦ θεσμοῦ τούτου, οὕτινος τὸ ἐξόχως λυσιτελὲς κατανοοῦντες οἱ μὲν ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἄκραν τελειότητα, ἀπαραίτητον καὶ κράτιστον θεωροῦντες μέρος πάσης τελείας καὶ ἐλευθερίου ἀγωγῆς τὴν σωματικὴν ἄσκησιν, καὶ πλεῖστον τῆς δόξης αὐτῶν εἰς αὐτὴν ὀφείλοντες, τὰ δὲ νεώτερα τῆς Εὐρώπης ἔθνη ἐξ ἐκείνων παραλαβόντες μετὰ ἐνθέρμου ζήλου καλλιεργοῦσι καὶ περιέπουσιν ἀνυπολόγιστον ἐξ αὐτοῦ καρπούμενοι ὠφέλειαν. Θέλοντες νὰ συντελέσωμεν τὸ καθ' ἡμᾶς εἰς εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν περὶ γυμναστικῆς σωτηρίων ἰδεῶν, δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἀξιόλογον πραγματείαν, ἣν χάριν τῆς «Ἑστίας» ἐφιλοπόνησεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὁ παρ' ἡμῖν ἱκανώτατος καθηγητὴς τῆς ὁπλομαχικῆς καὶ σωμασκίας κ. Ν. Πύργος.

Σ. τ. Δ.

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

[Κατὰ τὸν Junod et Senglet].

Ὑπὸ Ν. ΠΥΡΓΟΥ.

Ἡ Ἀρχαιότης.

Μεταξὺ τῶν θεσμῶν, οὓς οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ καὶ κυρίως οἱ Ἕλληνες μᾶς ἐκληροδότησαν, ἡ γυμναστικὴ εἶνε ἀναντιρρήτως ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐτιμῶντο περισσότερον, καὶ πλεῖστον ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν πολεμικῶν ἐθνῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Ἕκαστος παρὰ τῆς ἱστορίας γνωρίζει ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο ὁ νικήσας τὴν φοβερὰν δύναμιν τῆς Ἀσίας, καὶ ὅτι τὸ μυστήριον ταύτης τῆς νίκης ἐναπέκειτο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν δύναμιν τῶν στρατῶν του, οἵτινες, συγκείμενοι ἐξ ἀνδρῶν γεγυμνασμένων εἰς ὅλας τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος, παρεῖχον ταὐτοχρόνως μαχητὰς διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν θρίαμβον. Ἡ ἀνατροφὴ ἣν ἔδιδον εἰς τὰ παιδία καὶ εἰς τοὺς νέους ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ τοῖς ἐμπνέῃ πρὸ παντὸς ἄλλου τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς καὶ τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος. Σῶμα ὑγιές, ψυχὴ ἐλευθέρα καὶ ἰσχυρά, ἦσαν τότε ἡ βάσις τῆς εὐτυχίας. Ὁ πολιτισμὸς οὗτος τόσον ἰσχυρῶς ὠργανισμένος ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων, ἐφαίνετο ὅτι θὰ διήρκει πάντοτε,

Digitized by Google

καὶ ὅτι θὰ ἔδιδε ἀκόμη τὴν σήμερον νόμους εἰς τὸν κόσμον· ἀλλ' οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι παρήκμασαν, καὶ παρήκμασαν τότε, ὅτε ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται ὅτι τὰ ὅπλα των καὶ αἱ περικεφαλαῖαί των ἦσαν βαρέα, ὅταν ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν ἀνάπαυσιν δὲν εἶχον πλέον οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν θέλησιν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς παρέχοντας αὐτοῖς ὑγείαν καὶ ἰσχὺν ἀγῶνάς των. Ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς ἐτάχυνε τὸν θάνατον τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τῶν λαῶν οἵτινες ἄλλοτε ἐνέπνεον τρόμον εἰς τὸν κόσμον, δὲν ἔμεινε πλέον εἰμὴ ἡ σκιά των.

Ἀναζητοῦντες τὴν ἀρχὴν τῆς γυμναστικῆς βλέπομεν ὅτι εἰσήχθη κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς Ἕλληνας μετὰ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, καὶ ὅτι ἡ δημοσία τελετὴ τῶν ἀγώνων ἐγένετο τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἦλιδα, περίπου κατὰ τὸ 1400 π.χ. ὅθεν μετεδόθη μετὰ ταῦτα εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος καθὼς καὶ εἰς τὰ γειτονικὰ ἔθνη, καὶ ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Ἡρακλῆς ὑπῆρξεν ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν συνεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἤλιδος καὶ συνέστησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐγίνοντο εἴτε εἰς ἱπποδρόμιον εἴτε εἰς ςάδιον, ἢ εἰς ἄλλα μέρη προσδιωρισμένα καὶ σύμφωνα διὰ τοῦτο. Τὰ εἴδη ταῦτα τῶν θεαμάτων ἐν Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ ἀφιεροῦντο εἴς τινα θεότητα, καὶ δὲν ἤρχιζον αὐτὰ ἂν πρότερον δὲν προσέφερον θυσίας.

Ἐν Ἑλλάδι, ὡς γνωστόν, οἱ κυριώτεροι τῶν ἀγώνων ἦσαν τέσσαρες, οἱ Ὀλυμπιακοί, οἱ Πυθικοί, οἱ Ἰσθμικοὶ καὶ οἱ Νέμεοι, ἀλλὰ σχεδὸν παρεῖχον τὰ αὐτὰ θεάματα καὶ τὰ αὐτὰ γυμνάσματα. Διὰ τοῦτο θέλομεν περιορισθῆ εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν τελουμένων εἰς μόνον τοὺς ἐπισημοτέρους αὐτῶν, τοὺς *Ὀλυμπιακούς*.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἦσαν οἱ ἀρχαιότεροι, οἱ ἐπισημότεροι καὶ οἱ ἐπιφανέστεροι ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι αὐτῆς διέκοψαν εἰς διάστημα τριῶν αἰώνων τὰς συγκλήσεις τῶν ἀθλητῶν διὰ τὰ εὐγενῆ ταῦτα γυμνάσματα, καὶ δὲν ἐπανελήφθησαν εἰμὴ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰφίτου βασιλέως τῆς Ἤλιδος, ὅστις τοὺς ἀνεσύστησε διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἤρχιζον τὸ θέρος (τὴν 22 Ἰουνίου) καὶ διήρκουν πέντε ἡμέρας. Τὰ συνηθέστερα γυμνάσματα εἰς ἃ συνηγωνίζοντο ἦσαν :

Ὁ δρόμος· οὗτος κατὰ πρῶτον ἐγίνετο πεζῇ· ἀργότερον δὲ προσετέθη ἡ ἱπποδρομία καὶ ἁρματοδρομία. Ἐγίνοντο δὲ ὁ μὲν δρόμος εἰς τὸ στάδιον, αἱ δὲ δύο ἕτεραι εἰς τὸ ἱπποδρόμιον.

Διὰ τὴν πεζοδρομίαν οἱ συναγωνιζόμενοι ἐτίθεντο εἰς μίαν σειράν, καὶ κατὰ τάξιν ὡρισμένην ὑπὸ τοῦ κλήρου. Διέτρεχον κατὰ πρῶτον ἁπλῶς τὴν ἀπόστασιν τοῦ σταδίου, ἤτοι ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον. Ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ στάδιον εἶχε μῆκος 600 ποδῶν. Παιδία μόλις δωδεκαετῆ συνηγωνίζοντο ἤδη εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους, καθὼς καὶ διαφόρων ἡλικιῶν κοράσια, ἅτινα ἦσαν διῃρημένα εἰς τρεῖς τάξεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη συνίστατο ἐκ τῶν μικροτέρων, ἡ δευτέρα ἐκ τῶν ὀλίγων μεγαλειτέρων, καὶ ἡ τρίτη ἐκ τῶν μεγάλων. Εἰς ἑκάστην τάξιν ἦτο προωρισμένον βραβεῖον. Τὸ ἔνδυμά των ἦτο φυσικῶς σύμφωνον μὲ τὸ προτεινόμενον γύμνασμα· εἶχον τὴν κόμην λελυμένην, τὸν χιτῶνα ἀνασηκωμένον μέχρι γόνατος, τὸν δεξιὸν ὦμον γυμνὸν καὶ ἐλεύθερον μέχρι τοῦ στήθους. Διὰ τὰ κοράσια συνέτεμνον τὸ διὰ τὸν δρόμον διάστημα, ἤτοι ἠλάττωνον τὸ ἕκτον τοῦ ὅλου μήκους. Αἱ νικήτριαι ἐβραβεύοντο μὲ στέφανον ἐξ ἐλαίας καὶ ἐλάμβανον μερίδα ἐκ τῆς εἰς τὴν Ἀρτέμιδα θυσιαζομένης δαμάλιδος· ταῖς ἦτο δ' ἔτι ἐπιτετραμμένον νὰ κρεμῶσι τὴν εἰκόνα των εἰς τὸν ναόν της, διὰ νὰ ἀπαθανατίσωσι τὸ ὄνομά των καὶ τὴν δόξαν των. Κατὰ τὸν Παυσανίαν δεκαὲξ δέσποιναι προήδρευον εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους μὲ ἰσαρίθμους συνεταίρους, οἵτινες ἐδίκαζον μετ' αὐτῶν. Οἱ νέοι καὶ οἱ ἄνδρες ἔτρεχον ἐντελῶς γυμνοί, καὶ πολλάκις ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος, ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἀσπίδα, καὶ τοὺς πόδας ἔχοντες περιβεβλημένους μὲ πέδιλα. Διήνυον τότε τὸν δρόμον διπλοῦν, δηλαδὴ ἀφοῦ ἔφθανον εἰς τὸ τέρμα, ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἀφετηρίαν. Ὁ δρόμος οὗτος ὠνομάζετο *Δίαυλος*. Μετὰ τοῦτο ἤρχοντο οἱ μέλλοντες νὰ διατρέξωσι μεγαλειτέραν ἀπόστασιν· ἤτοι δωδεκάκις τὸ μῆκος τοῦ σταδίου· ὁ δρόμος οὗτος ὠνομάζετο *Δόλιχος*. Μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀγωνιστῶν ἀναφέρονται ὁ Ἑρμογένης, ὁ ἐκ Ξάνθης τῆς Λυκίας, ὅστις νικήσας εἰς τρεῖς Ὀλυμπιάδας ὀκτάκις, ἔλαβε τὸ κολακευτικὸν ἐπώνυμον *Ἵππος*. Λασθένης ὁ Θηβαῖος, ὅστις ἐνίκησεν ἵππον, διατρέξας μετ' αὐτοῦ τὴν μεταξὺ Χαιρωνείας καὶ Θηβῶν ἀπόστασιν, καὶ ὁ Πολυμνήστωρ, νέος αἰπόλος Μιλήσιος, ὅστις συνελάμβανε λαγωὸν τρέχοντα, καὶ ὅστις ἀπεστάλη διὰ τοῦτο παρὰ τοῦ κυρίου του εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ὁ δρομεὺς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου Φιλωνίδης διέτρεχεν εἰς ἐννέα ὥρας τὸ μεταξὺ Σικυῶνος καὶ Ἤλιδος διάστημα συγκείμενον ἐκ 1200 σταδίων. Ὁ Πλίνιος μάλιστα ἀναφέρει παιδίον, τὸ ὁποῖον τρέχον ἀπὸ μεσημβρίας μέχρις ἑσπέρας διέτρεξε διάστημα 75,000 ποδῶν.

Αἱ ἱπποδρομίαι ἕνεκα τῆς μεγάλης δαπάνης αὐτῶν ἐξετελοῦντο ὑπὸ τῶν πλουσίων. Ὅπως καὶ σήμερον, ὑπῆρχον ἰδιῶται, οἵτινες ἐνησχολοῦντο φιλοτίμως εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν δρομέων ἵππων, εἰς τὴν ἐκγύμνασιν αὐτῶν, καὶ ἐπαρουσίαζον αὐτοὺς εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας πρὸς διαγωνισμόν. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ περισσότερον ὁμοιάζει μὲ τὰς ση-

Digitized by Google

μερινὰς συνηθείας εἶνε ὅτι οἱ κύριοι τῶν ἵππων δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ ἱππεύωσιν αὐτοὺς οἱ ἴδιοι καὶ νὰ διαφιλονικῶσι τὸ βραβεῖον, ἀλλ᾽ ἐνεπιστεύοντο τὴν δόξαν των εἰς ἐμπείρους ἱππηλάτας.

Αἱ ἁρματοδρομίαι ἤρχιζον κατ' ἀρχὰς μὲ δύο ἵππους, ἔπειτα μὲ δύο πώλους, καὶ περὶ τὸ τέλος μὲ τέσσαρας ἵππους. Ἡ τελευταία αὕτη ἦτο ἡ λαμπροτέρα καὶ ἐνδοξοτέρα τῶν τριῶν. Εἰς ἕκαστον δρόμον ἦτο ἀπαραίτητος ἡ διάβασις τοῦ ὁρίου δωδεκάκις.

Τὸ ἅλμα ἐξετελεῖτο ἢ ὑπὲρ τάφρον, ἢ ἐξ ἀποστάσεως, ἢ ἀπὸ οἱονδήποτε ὕψωμα· κατὰ τὸ πήδημα οἱ ἀθληταὶ ἦσαν ὅλως γυμνοὶ καὶ ἠλειμμένοι μὲ ἔλαιον, διότι ἡ εὐκαμψία τῶν μυῶν ἦτον ἀπαραίτητος εἰς τοὺς τοιούτους ἀγῶνας· ἐκράτουν μεταλλίνους σφαίρας ἢ ἁλτῆρας, τὸ μὲν διὰ νὰ δίδωσι περισσοτέραν ἐνέργειαν εἰς τὴν ἐφορμήν, τὸ δὲ διὰ νὰ τοῖς χρησιμεύωσιν ὡς ἀντίρροπον κατὰ τὴν πτῶσιν.

Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐτελεῖτο ὑπὸ τὸν ἦχον τοῦ πλαγιαύλου, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐκ τῶν εὐγενῶν καὶ ἐτάσσετο πολὺ μετὰ τοὺς ἄλλους ἀγῶνας τοῦ σταδίου· ἐν τούτοις ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἀγώνων τοῦ *πεντάθλου*, ὅστις περιελάμβανε τοὺς πέντε κυριωτέρους ἀγῶνας, ἤτοι τὸν δρόμον, τὸ ἅλμα, τὸν δίσκον, τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμαχίαν.

Ἀναφέρουσιν ἅλματα, τὰ ὁποῖα ἐξετέλουν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἅτινα σήμερον μᾶς φαίνονται ἀπίστευτα· λέγουσιν ὅτι δὲν ἦτο σπάνιον τὸ νὰ πηδῶσιν οἱ ἀθληταὶ διάστημα πεντήκοντα ποδῶν, καὶ ὅτι κάποιος Φαΐολος Κροτωνιάτης ἐπήδα διάστημα 54 ἕως 56 ποδῶν μήκους.

Ἡ πάλη, κατὰ τὴν ὁποίαν δύο ἀθληταὶ ἐπάλαιον σῶμα πρὸς σῶμα, ὧν ὁ εἷς ἔπρεπε νὰ ῥίψῃ τρὶς τὸν ἀντίπαλον κατὰ γῆς διὰ νὰ εἶνε νικητής.

Περιγραφὴν τοιαύτης πάλης μεταξὺ Ὀδυσσέως καὶ Αἴαντος εὑρίσκομεν εἰς τὴν *Ἰλιάδα* εἰς τὴν 23ην ῥαψῳδίαν.

Ἡ πάλη ἐτελεῖτο εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν· ὑπῆρχον δὲ δύο εἴδη πάλης· ἡ κάθετος (ὀρθοστάδην) καὶ ἡ ὁριζόντειος (ἀλίνδησις). Ἡ πρώτη ἦτο ἡ κοινοτέρα καὶ εἶνε ἀκόμη ὡς τὴν βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Εἰς τὴν τελευταίαν οἱ ἀθληταὶ ἔκειντο πλαγιασμένοι καὶ ἠγωνίζοντο οὕτω κατ' ἀλλήλων διαφοροτρόπως ἕως ὅτου ὁ εἷς καταβαλὼν τὸν ἕτερον ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἧτταν του. Κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πάλης ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστον, ἡ δ' ἐμφάνισις αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς μεταλλαγῆς καὶ ἀντιδράσεως, τὰ ὁποῖα φυσικῶς εἶνε ἔμφυτα εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς πάλης ἠδύναντο νὰ συναγωνισθῶσι καὶ παῖδες· αἱ νέαι ἐπάλαιον συχνάκις μετὰ νέων ὁμηλίκων των. Ὡρίζοντο δὲ οἱ ἀντίπαλοι διὰ κλήρου ὡς ἐξῆς· Ἐντὸς δοχείου κειμένου ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῶν ἀγώνων ἔθετον ἰσαρίθμους τῶν ἀθλητῶν κλήρους. Δύο τούτων ἔφερον τὸ στοιχεῖον Α, δύο ἕτεροι τὸ στοιχεῖον Β κτλ. μέχρι τοῦ τελευταίου. Ὁ πρόεδρος, ἐκβάλλων τοὺς κλήρους ἐκ τοῦ δοχείου, ἔθετε τοὺς ἀθλητὰς τῶν ἰδίων στοιχείων τοὺς μὲν πλησίον τῶν δέ. Μετεχειρίζοντο δὲ κατ' αὐτὴν τὸν διαγκωνισμὸν καὶ ἄλλους τρόπους, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν σήμερον· ἐπὶ πλέον δὲ ἠδύναντο νὰ σφίγξωσι τὸν λαιμὸν μέχρι πνιγμοῦ, νὰ δαγκάνωσι τὰ μέλη, καὶ νὰ σχίζωσι τὴν κοιλίαν διὰ τῶν ὀνύχων καὶ τῶν ἀγκώνων. Ἐνίοτε ἐρρίπτοντο μὲ τὴν κεφαλὴν κατ' ἀλλήλων κτυπῶντες τὰ μέτωπα ὡς τράγοι.

Μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀθλητῶν τῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρουσι Μίλωνα τὸν Κροτωνιάτην ὅστις ἑξάκις ἔδρεψε τὴν δάφνην εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἐξ ὧν μίαν ὅτε ἦτο ἀκόμη παιδίον. Οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἠδύνατο νὰ ἀνοίξῃ τοὺς δακτύλους αὐτοῦ, ὅταν, στηρίζων τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, παρουσίαζε τὴν πυγμήν. Ἠδύνατο νὰ ἀποτινάξῃ σχοινίον δεδεμένον περὶ τὸ μέτωπόν του, κρατῶν ἰσχυρῶς τὴν ἀναπνοήν του καὶ ἐξογκῶν τὰς φλέβας τῆς κεφαλῆς του. Διὰ τῆς πυγμῆς ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ βοῦν τετραετῆ καὶ νὰ τὸν φάγῃ ὁλόκληρον εἰς μίαν ἡμέραν. Τιθέμενος ὄρθιος ἐπὶ δίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀλείψει δι' ἐλαίου ὅπως κάμωσιν αὐτὸν ὀλισθηρότερον, ἐστερεοῦτο ἐπ' αὐτοῦ τόσον καλῶς, ὥστε οὐδεμία ὤθησις ἠδύνατο νὰ τὸν κινήσῃ. Πολυδάμας ὁ Θεσσαλὸς ἐφόνευσεν ἄοπλος φοβερὸν λέοντα, ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου. Συνελάμβανε διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἅμαξαν συρομένην ἀπὸ τέσσαρας ἵππους καὶ τὴν ἐκράτει εἰς τὴν θέσιν της ὅσον καὶ ἂν ἐπροσπάθουν νὰ τὴν μετακινήσωσι.

Ὁ δίσκος ἦτο εἷς ἐκ τῶν εὐνοουμένων ἀγώνων τῶν ἀρχαίων, καὶ ἤρχετο τρίτος εἰς τὴν σειράν. Ἦτο λίθος ἢ τεμάχιον μετάλλου πολὺ βαρύ, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐκσφενδονήσωσιν ὅσον μακρὰν ἠδύναντο. Ἐνίοτε ἦτο κατασκευασμένος ἐκ ξύλου, ἀλλὰ ξύλου βαρέος, δυνατοῦ καὶ πυκνοῦ· συνηθέστερον ἐγίνετο ἐκ σιδήρου ἢ χάλυβος. Μετὰ ταῦτα τὰ σχήματα τοῦ δίσκου ἐτελειοποιήθησαν μὲ τὸν καιρόν, ὁ τελειότατος δὲ δίσκος, ὡμοίαζε μὲ βολβὸν ὀφθαλμοῦ, οὕτω καμπύλος καὶ στιλπνός, ἀλλὰ λεπτότερος εἰς τὰ ἄκρα.

Δὲν προσδιώριζον τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ φθάσῃ ὁ δίσκος· ἕκαστος μὲ τὴν σειράν ἔρριπτε τὸν δίσκον του καὶ κατὰ τάξιν κανονισμένην ὑπὸ τοῦ κλήρου· ὁ ῥίψας αὐτὸν μακρότερον ἀνεκηρύσσετο νικητής. Ὁ ῥίπτων τὸν δίσκον ἐτίθετο εἰς μέρος ὀνομαζόμενον *βαλβίς*· ἔφερεν ἐμπρὸς τὴν δεξιὰν κνήμην, καὶ κάμπτων ὀλίγον τὸ γόνυ ἔρριπτεν ὅλον τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός. Ὅταν ἦτο ἕτοιμος νὰ ῥίψῃ τὸν δίσκον, ἔκλινεν ὀλίγον ἐμπρός· ἡ ἀριστερά του

Digitized by Google

χεὶρ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ὀσφύος καὶ ὁ δεξιὸς βραχίων διαγράφων μέγαν κύκλον ἐκ τῶν ὄπισθεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἔρριπτεν ἐμπρὸς τὸν δίσκον μὲ ὅλην τὴν δύναμιν, ἀφοῦ ὁ διαγωνιζόμενος ἔτρεχε πρῶτον βήματά τινα πρὸς τὰ ἐμπρὸς διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν φορὰν τῆς βολῆς. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν *βαλβίδα* ἀθλητὴς, ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ὁποίου ἤθελεν ἐκφύγει ὁ δίσκος καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ ῥίψῃ αὐτὸν, ἀπεβάλλετο ἐκ τοῦ διαγωνισμοῦ· διὰ τοῦτο ὑπῆρχεν ἔθιμον νὰ τρίβωσι τὰς χεῖρας μὲ ἄμμον ὅπως καταστήσωσι τὸν δίσκον ὀλιγώτερον ὀλισθηρόν.

Τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ δίσκου ἀποδίδουσιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δανάης Περσέα, τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς Ἀνδρομέδας. Διηγοῦνται δ' ὅτι ἔβλεπον πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Ῥώμην τὸν δίσκον τοῦ Ἄγκου Μαρκίου, τεθειμένον ἐπί τινος πασσάλου καὶ ὑποστηριζόμενον διὰ τοῦ ἰδίου βάρους, ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν ῥώμην τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων. Οἱ νέοι πατρίκιοι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς δημοκρατίας δὲν ἠδύναντο οὔτε νὰ τὸν ἀνασηκώσωσι, καὶ μόνος ὁ Κάτων τὸν ἔρριπτεν ἀκόμη μὲ ῥωμαλέον βραχίονα.

Ἡ πυγμαχία, ἤτοι συμβολὴ διὰ τῶν πυγμῶν. Οἱ δύο ἀθληταὶ ὡπλίζοντο τὰς χεῖρας μὲ κεστὸν ἢ χειρίδα δερματίνην, ἐνίοτε ἔχουσαν καὶ χαλυβδίνην πλάκα, ἢ μᾶλλον μὲ ἱμάντα περιτυλίσσοντα τὰς χεῖρας καὶ πυγμὰς αὐτῶν.

Ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο τρομερὸς, διότι συχνάκις εἷς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων ἐφονεύετο, ἢ ἐὰν δὲν ἐφονεύετο ἀπεσύρετο δεινῶς παραμορφωμένος καὶ πολλάκις ἠκρωτηριασμένος. Ἡ πυγμαχία εἰς τὴν Ἰλιάδα συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Πατρόκλου δοθέντων ἀγώνων.

Τὸ παγκράτιον ἦτο ἀγὼν ἐκ τῶν ζωηροτέρων, συνδυάζων τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμήν. Ἄγνωστος κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους, εἰσήχθη εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας τὸ πρῶτον, κατὰ τὴν 33 Ὀλυμπιάδα. Ἐκεῖ ἦτο ἐπιτετραμμένον ὄχι μόνον νὰ ἀνατρέπωσι τὸν ἀντίπαλόν των, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ νὰ τὸν κτυπῶσι μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν μυῶν καὶ τῶν πυγμῶν των.

Τὸ ἀκόντιον ἦτο πολεμικὸν ὅπλον βραχύτερον καὶ ἐλαφρότερον τοῦ δόρατος, καὶ ἐρρίπτετο διὰ τῆς μιᾶς χειρός. Οἱ νέοι καὶ οἱ στρατιῶται ἦσαν ἰδίως γεγυμνασμένοι εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ ὅπλου τούτου. Ὑπῆρχον δύο εἴδη ἀκοντίου· τὸ κυρίως λεγόμενον ἀκόντιον καὶ τὸ παλτόν· τὸ τελευταῖον τοῦτο ὅπλον ἦτο περιτυλιγμένον μὲ ἱμάντα σχηματίζοντα εἰς τὸ μέσον θηλειὰν, καὶ ἐρρίπτετο ὡς τὸ κοινὸν ἀκόντιον· ὁ δείκτης τοῦ διαγωνιζομένου τιθέμενος ἐντὸς τῆς θηλειᾶς ἐστηρίζετο ἐπ' αὐτῆς, ὁ δὲ ἀντίχειρ καὶ μεσαῖος δάκτυλος ἐκράτουν τὸ ξύλον τοῦ παλτοῦ, ὅπερ ἐβάλλετο κατὰ δύο τρόπους διὰ δύο διαφόρων ὠθήσεων.

Κατὰ πρῶτον ἐγύμναζον τοὺς νέους μὲ ἀκόντια ὅλως σιδηρᾶ, ἔπειτα δὲ μὲ ἐλαφρότερα· τοιουτοτρόπως κατώρθουν νὰ τοῖς καταστήσουν βραχίονα δυνατὸν καὶ ῥωμαλέον διὰ τὸ σύνηθες ἀκόντιον. Ἐγυμνάζοντο προσέτι νὰ τὸ ῥίπτωσιν ὡπλισμένοι μὲ θώρακα.

Ἡ ἀνταμοιβὴ τόσων κοπιωδῶν καὶ κινδυνωδῶν ἔργων δὲν συνίστατο εἰμὴ εἰς ἁπλοῦν στέφανον ἐξ ἐλαίας· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τόσον ἐνδιεφέροντο δι' αὐτὸν καὶ τόσον τὸν ἐτίμων, ὥστε καὶ μόνη αὕτη ἡ ἀνταμοιβὴ ὑπερέβαινε πᾶσαν δόξαν καὶ πάντα θρίαμβον.

Ὁ νικήσας εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐφέρετο εἰς τὴν πατρίδα του ἐπὶ ἅρματος συρομένου ὑπὸ τεσσάρων λευκῶν ἵππων, ἡ δ' εἰς τὴν πόλιν εἴσοδός του ἐγίνετο ἀνοιγομένου ῥήγματος εἰς τὰ τείχη πρὸς πλειοτέραν ἐπισημότητα.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Λέγεται συνήθως ὅτι μέτρον ἀσφαλὲς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ παρ' ἔθνει τινὶ εἶνε ἡ κατανάλωσις τοῦ σάπωνος· κατ' ἐμὲ προσφυέστατον τοιοῦτο μέτρον δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ πρὸς τὰ ζῷα αἴσθημα τῶν κατοίκων ἔθνους τινός. Λαὸς σκληρῶς φερόμενος πρὸς τὰ ζῷα, ἂς ἐπιδεικνύῃ ὅσον θέλῃ τὴν καθαριότητα τῶν ἀσπρορρούχων του, εἶνε βάρβαρος λαός.

Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες δὲν διαπρέπομεν διόλου ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ· ἂν συνετάσσετο στατιστικὴ τῆς ἀγαθοεργίας ἐν Ἑλλάδι, θὰ ἐβλέπομεν περιέργους τινὰς ἀριθμούς. Βεβαίως ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις περιφανεῖς, ἀλλὰ μία χελιδὼν δὲν ἀρκεῖ νὰ φέρῃ τὸ ἔαρ· δυστύχημά τι ἐπαρχίας ἢ πόλεως δὲν συνταράσσει, δὲν συγκλονεῖ τὴν Ἑλλάδα, οὐδ' ἐν νευρικῇ συμπαθείας συγκινήσει ἀνοίγει ὁμόθυμος καταλόγους συνεισφορῶν, ἐν μιᾷ στιγμῇ γενναίως πληροῦσα αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ πλημμύρας παθόντων· αἱ σφοδραὶ ἐκρήξεις τῆς εὐσπλαγχνίας εἶνε ἄγνωστοι παρ' ἡμῖν· δὲν μᾶς πολυμέλει διὰ τὸν γείτονά μας· χαράσσομεν ὁροθετικὴν γραμμὴν μερίμνης περὶ τὸ ἄτομον, τὴν οἰκογένειάν μας, ἢ τὸ συμφέρον μας καὶ δὲν ἐννοοῦμεν κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τὴν διαβῶμεν. Ἀλλ' ὅπως δήποτε πρὸς τοὺς ὁμοίους μας διατελοῦμεν ἐν ἀρνητικῇ καταστάσει· δὲν ἁπλόνομεν τὴν χεῖρά μας ὅπως τοὺς βοηθήσωμεν, ἀλλ' οὔτε ὅπως τοὺς γρονθοκοπήσωμεν· καὶ ἂν συμβῇ ποτε χωροφύλακες νὰ πεταλώσωσι κανένα καλόγηρον ἢ νὰ βαπτίσωσιν αὐτὸν ἐντὸς ζέοντος ἐλαίου, θὰ εὑρεθῇ τοὐλάχιστον μία ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν ἐκείνων ἐφημερίδων, τῶν ἐχουσῶν σχῆμα μανδυλίου, ν' ἀναγράψῃ μεθ' ἱκανῶν ἐπιφωνημάτων, θαυμαστικῶν καὶ ἀποσιωπητικῶν, γεμάτων φρίκης, τὸ σκληρὸν ἀνδραγάθημα. Τὸ ἐρανίζονται ἔπειτα αἱ Ἀθηναϊκαὶ συνάδελφοι, τὸ ὀνθυλεύει ἑκάστη κατὰ τὸ ὕφος της καὶ τὰς πολιτικάς της πεποιθήσεις, καὶ γίνεται πάταγος καὶ ἀλαλαγμὸς, καὶ περιτρέχει τὰς ἀγυιὰς τῶν Ἀθηνῶν

Digitized by Google

βοῶσά τις βδελυγμία καὶ διαμαρτύρησις ἔμπλεως ἀγανακτήσεως.

Ἀλλὰ τὰ ζῷα οὐδ' αὐτὸν κἂν ἔχουσι τὸν ἐπιτάφιον. Περὶ αὐτῶν οὐχὶ εἰς τὰς *Εἰδήσεις*, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν σελίδα τῶν Γνωστοποιήσεων εὑρίσκεται συνηγοροῦσά τις φωνή. Ὦ! ἂν ὡμίλουν καὶ αὐτά, ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Αἰσώπου, πόσας τρομερὰς σκηνὰς θηριωδίας καὶ ἀχαριστίας θὰ μᾶς ἀφηγοῦντο, ποῖα σπαραξικάρδια δράματα σταύλων καὶ φατνῶν καὶ ὑπογείων θὰ μᾶς ἀπεκάλυπτον, πῶς θὰ μᾶς περιέγραφον τὴν ἀπάνθρωπον βάσανον, τοὺς βαρβάρους ῥαβδισμούς, τὸ ὑπὸ τὸ βάρος καμπτόμενον ἀσθενὲς σῶμα, τοὺς σβεννυμένους ὀφθαλμούς, τὰ ἀφρίζοντα στόματα, τὸ ὕπτιον ἐν μέσῃ ὁδῷ ψυχοῤῥάγημα, τοὺς διὰ πετρελαίου ἐμπρησμούς.

Τίς δὲν εἶδε χωρικοὺς φορτόνοντας μὲ δυσβάστακτον φορτίον τὴν ῥάχιν δυστυχοῦς ὄνου, ἐπικαθημένους καὶ αὐτούς, καὶ πατάσσοντας εἶτα ἀμειλίκτως τὰ νῶτά του, διότι τὸ φορτηγόν των δὲν τρέχει μὲ ὅσην δύναμιν ἀτμοῦ ἐπιθυμοῦσι! τὸ ταλαίπωρον ζῷον ἀγωνίζεται, κινεῖ ταχύτερον τοὺς πόδας του, πνευστιῶν, φέρον ὅλον ἐκεῖνο τὸ βάρος, καὶ τὸν ἀδυσώπητον κύριόν του ἀπ' ἐπάνω!...

Καὶ οἱ κατεσκληκότες γηραλέοι ἵπποι, σκελετοὶ κοκκάλων περικεκαλυμμένοι ὑπὸ ἀποτρίπτου ἐπιδερμίδος, οἱ σύροντες ἀγωνιωδῶς μὲ προτεταμένην καὶ κάτω νενευκυῖαν κεφαλὴν καὶ τεταμένους καὶ ἀκάμπτους πόδας κάρρον πλήρες πετρῶν ἢ σιδηρῶν ἐλασμάτων; Ὦ! οἱ δυστυχεῖς ἀπόμαχοι ποτὲ δὲν θὰ λάβουν τὴν σύνταξίν των! ὑπηρέτησαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη γενναιότατα τὸν αὐθέντην των, καὶ τόρα πρέπει ἀκόμη νὰ σύρωσι τὸ ἄθλιον γῆράς των εἰς τὰς ὁδούς, πρέπει ἕκαστον ἀγωνιῶδες βῆμά των νὰ τὸ ἀγοράζωσι μὲ ὥρας τινὰς τῆς ὀλίγης αὐτῶν ζωῆς, πρέπει νὰ ψοφήσουν ἐκεῖ, πρὸ τοῦ κάρρου, ἐν μέσῳ ἀμμοκονίας καὶ ἀσβέστου!

Ἀλλὰ φρικωδέστατον πάντων εἶνε τὸ μαρτύριον τῶν πρὸς σφαγὴν ἀγομένων ζῴων.

Πᾶσα ἀντίστασις ἐκ τοῦ ἐμφύτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως χρησιμεύει ὡς πρόκλησις πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην σκληρότητα· ἐκ τῶν δύο ἀγνοῶ πότερον εἶνε τὸ κτῆνος· τὸ ζητοῦν νὰ διαμαρτυρηθῆ, νὰ ὑπερασπισθῇ ἑαυτὸ διότι ὁδηγεῖται εἰς θάνατον βίαιον, ἢ ὁ φονεύων αὐτὸ μυριάκις πρὶν τὸ φονεύσῃ, ὁ ἐπιχαίρων εἰς τὰς σπαιρούσας ἀλγηδόνας ζωντανῆς σαρκός, ἥτις μέλλει μετ' ὀλίγον νὰ πληρώσῃ τὴν κοιλίαν του ἢ τὸ βαλάντιόν του;

Τὰ ζῷα ταῦτα χαράσσουσι πολλάκις διὰ τῶν σταγόνων τοῦ αἵματός των τὸν ἀπαίσιον δρόμον τὸν φέροντα εἰς τὸ σφαγεῖον. Οἱ ὁδηγοῦντες αὐτὰ ὑπηρέται κρεοπωλείων κόπτουσι, διὰ νὰ γελάσωσι, τὴν οὐράν των. Τὸ αἷμα τρέχει· τὸ ζῷον ἀναφρικιᾷ σπασμωδικῶς· ἐκβάλλει θρηνῶδες παράπονον. Ἤκουσα ἡμέραν τινά, ποῖον νομίζετε; ἕνα σφαγέα εἰθισμένον εἰς αἷμα καὶ εἰς ἀγωνίαν, ἐκραγέντα εἰς βδελυγμὸν καὶ ἀγανάκτησιν πρὸς κρεοπώλην οὕτω αἱματόφυρτον, ἠκρωτηριασμένον, ἄγοντα τὸ σφάγιον:

— Δὲν τὸ σκότονες; καλλίτερα νὰ γλυτώσῃς; τί ἀπανθρωπιὰ εἶνε αὐτή!

Παρέστην μάρτυς σκηνῆς τινος, ἥτις οὐδέποτε θὰ ἐξαλειφθῇ ἀπὸ τῆς μνήμης μου.

Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας δύο παιδία δεκατεσσάρων μέχρι δεκαὲξ ἐτῶν ὡδήγουν μοσχάριον εἰς τὸ σφαγεῖον· τὸ εἶχον προσδεδεμένον διὰ σχοινίου ὄπισθεν κάρρου, ὅπερ, καλπάζοντος τοῦ ἵππου ἀνετινάσσετο ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου παταγοῦν· τὰ παιδία ἐτραγῴδουν ταῖς *παπαρούναις*· τὸ μοσχάριον συρόμενον, καὶ μὴ δυνάμενον νὰ τρέξῃ, κατεχόμενον βεβαίως καὶ ὑπὸ τοῦ μαύρου του προαισθήματος, ἀνθίστατο καὶ ἐμυκᾶτο· ὁ θρηνώδης, ὁ σπαραξικάρδιος αὐτοῦ μυκηθμὸς ἐνεποίει ἀνατριχίλαν· ἀλλὰ οἱ μικροὶ κρεοπῶλαι ἐβιάζοντο, καὶ κατέβησαν θυμωμένοι ἀπὸ τοῦ κάρρου, μὴ προφθάσαντες νὰ τελειώσωσι ταῖς παπαρούναις των· ὁ εἷς ἥρπασε τὴν κεφαλήν του καὶ τὴν συνέστρεψε, ὡς διὰ νὰ στραγγαλίσῃ τὸν λαιμόν του, ὁ ἕτερος ἔλαβε τοὺς ὀπισθίους του πόδας, καὶ οὕτω κατέῤῥιψαν αὐτὸ χαμαὶ μετὰ γδούπου· τότε ἔῤῥηξε φρικώδη μυκηθμόν· τὸ ἓν τῶν παιδίων ἵππευσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· παρετήρησα τὸ βλέμμα του· ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶχεν ἀποκρυφθῆ, εἶχε δύσει· μόνον ὁ βολβὸς ἐφαίνετο, μαῦρος, ἄγριος, ἐκφράζων ἐσχάτην, ἐσχάτην ὀδύνην· τὰ παιδία παίζοντα μὲ τὴν ἀγωνίαν του ὡς μὲ ἄθυρμα, εἰς εὔθυμον παραδεδομένα δραστηριότητα, ἐπῄδων ζωηρά, εὐφυολόγουν μετὰ κακεντρεχείας:

— Δὲν πηγαίνεις, αἴ;

Ἔλυσαν τὸ σχοινίον ἀπὸ τῶν κεράτων του καὶ ἔδεσαν τοὺς πόδας του· ἔπειτα τὸ ἔσυρον ὅπως τὸ φορτώσωσιν ἐπὶ τοῦ κάρρου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ μοσχάριον ἐνόησεν ὅτι τετέλεσται· οὔτε ἀντέστη πλέον· τὸ ἔσυρον ὡς πτῶμα κατὰ γῆς· τὸ ῥύγχος του ἐκυλίετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ οἱ ὑγροὶ καὶ πνευστιῶντες ῥώθωνές του ἐπληρώθησαν χώματος· εἶτα ἀνήγειραν αὐτὸ ὡς δέμα, ὡς νὰ ἦτο ἐσφαγμένον ἤδη καὶ ἀνηρτημένον ἀπὸ τῆς ἁρπάγης τοῦ κρεοπωλείου αἱμάσσον, καὶ τὸ ἔῤῥιψαν βαρέως ἐντὸς τοῦ κάρρου· ἀνέβησαν, ἐκάθησαν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ, μαλακωτέρου βεβαίως τῶν ξηρῶν σανίδων, καὶ ἐκαθάρισαν τὸν λάρυγγά των ὅπως ἐπαναλάβωσι ταῖς παπαρούναις μὲ διαυγῆ φωνήν· καὶ ἐν ᾧ ὁ εἷς ἐπάτασσε τὸν ἵππον ὅπως ταχύνῃ τὸν καλπασμόν του, ὁ ἄλλος στρέφων πρὸς τὸ μοσχάριον χαιρεκάκως, γελῶν ἐφώναζε:

— Καροτσάδα αἴ! καροτσάδα!

Ἐκεῖνο οὔτε ἐμυκᾶτο πλέον· μόνον ὁ ὀφθαλμός του ἐξέφραζε τὴν μαύρην ἐκείνην ἀπόγνωσιν, τὴν ἀπέλπιδα ἐκείνην αἱμωδίασιν καὶ σκοτοδίνην τοῦ

Digitized by Google

αἰσθανομένου ὅτι ἔπεσεν εἰς τοὺς ὄνυχας σαρκοβόρου θηρίου, καὶ αἰσθανομένου εἰς τὸ πρόσωπόν του τὴν φλογεράν, ἀσθματώδη αὐτοῦ ἀναπνοήν, καὶ κλείοντος τοὺς ὀφθαλμούς του ὅπως παραδώσῃ τὸ πνεῦμα.

Τίς οἶδε ποίας ἁβρᾶς δεσποινίδος, ἐπλήρωσε τὸν στόμαχον ἡ τρυφερὰ σὰρξ τοῦ μοσχαρίου τούτου! καὶ εἰς οἷον εὐαίσθητον αἷμα μετεβλήθη σφύζον μετὰ συγκινήσεως ἐκ μόνου τοῦ κρότου,ὃν προξενεῖ γαλῆ προσπαίζουσα μὲ ῥάκος. Ἂν εἴξευρε ποῖον πόνον καὶ ποῖον σπαραγμὸν ὑπέστη ἡ σὰρξ ἐκείνη ἣν ἔφαγε, τί θὰ ᾐσθάνετο; ἂν ὄχι τύψεις συνειδότος, πάντως ὅμως τύψεις στομάχου.

Εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ ἀχαριστία πρὸ παντὸς εἶνε ἀνθρωπίνη ἰδιότης· ἡμεῖς ὑπερτερούμεν κατὰ πάντα τῶν ζώων, καὶ ὑπερτερούμεν καὶ κατὰ ταύτην, ἂν ὄχι καὶ κατὰ τοὺς πόδας· ἐννοοῦμεν δὲ νὰ πωλήσωμεν πολὺ ἀκριβὰ τὴν ὑπεροχήν μας· καὶ ὅταν θελήσωμεν νὰ κατέλθωμεν ἄχρις αὐτῶν, κατερχόμεθα, ὡς λίθοι, μὲ τὴν πολλαπλασίαν ὁρμὴν τὴν κτηθεῖσαν ἐκ τῆς ἀποστάσεως τὴν ὁποίαν διηνύσαμεν ὅπως πέσωμεν ἀπὸ τοῦ ὕψους μας.

Ἂν δὲν μᾶς συγκινῶσιν αἱ ἀγωνιώδεις συστροφαὶ τῶν μελῶν,καὶ οἱ σπαραγμώδεις γόοι,καὶ οἱ σπασμώδεις σφαδασμοί, καὶ τὰ ὑπὸ αἵματος πλημμυρίζόμενα ὄμματα, ἂν ἡ καρδία μας εἶνε πεζοδρόμιον καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διέλθωσι τὰ ζῷα, ἂν τοκογλυφῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων μας διαθέτοντες αὐτὰ πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν, ἀφοῦ δὲν λαμβάνομεν οἶκτον διὰ τὰ θύματα, ἂς λάβωμεν τοὐλάχιστον διὰ τοὺς δημίους, οἱ ὁποῖοι εἶνε ὅμοιοί μας.

Τί γίνονται αὐτοὶ μικροὶ ἢ μεγάλοι, οἱ ἀνενοχλήτως, ἀποινεί, εἰς τοιοῦτο μαρτύριον ὑποβάλλοντες τὰ ζῷα ταῦτα; κατὰ μικρὸν ἡ σκληρότης των ἀκονίζεται, ὀξύνεται· γανόνεται ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς χαιρεκακίας ἡ καρδία των, ὅπως μερικοὶ οὐρανίσκοι ὑπὸ δριμυτάτων πνευματωδῶν ποτῶν· ὁ κρουνὸς τῆς συμπαθείας πληροῦται ἰλύος καὶ δὲν δύναται νὰ ῥεύσῃ· ἀποκτῶσι τὴν ἀκόρεστον ὄρεξιν τοῦ κακοῦ ὡς σκύμνοι, γευθέντες αἷμα καὶ λείχοντες τὴν γλῶσσάν των, τὴν αἱμοβόρον βουλιμίαν. Ἡ στατιστικὴ τῶν κακουργιῶν ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ εἴπῃ ποία τάξις καὶ ποῖον ἐπάγγελμα παράγει τοὺς περισσοτέρους φονεῖς· ἀφοῦ ἔχει τόσα συστατικὰ ἐν Ἑλλάδι ἡ ὑγρασία ἡ παράγουσα τοὺς δηλητηριώδεις τούτους μύκητας, ἂς φροντίσωμεν, κατὰ τοῦτο τοὐλάχιστον, νὰ ξηράνωμεν τὴν ἀτμόσφαιράν μας.

Ἂν ὑπάρχῃ που εὐσπλαγχνία, εὐγενής τις πρόνοια ὅπως ἀρθῇ αὕτη ἡ ἀφορμὴ ἡ ποτίζουσα μὲ ἔγκλημα τὴν καρδίαν, εἶνε καιρός, νομίζομεν, νὰ συγκεντρωθῇ, νὰ συστηματοποιηθῇ· εἶνε καιρὸς ὅλοι οἱ εὔσπλαγχνοι ἄνθρωποι νὰ συνάψωσι τὰς χεῖράς των καὶ νὰ εἴπωσι: πρέπει νὰ προστατεύσωμεν τὰ ζῷα χάριν τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ χάριν τῆς κοινωνίας.

Ἀλλαχοῦ δὲν ὁμοιάζουσιν ἡμᾶς· ἀλλαχοῦ δὲν ἀνέχονται οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἔντομον νὰ βλαφθῇ ἀναιτίως· ἀλλαχοῦ ἡ ἀλγηδὼν τοῦ ζώου ἐξικνεῖται μέχρι τῶν μυχιαιτάτων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας· διὰ τοῦτο ἐπινοοῦσι καθ' ἑκάστην μηχανήματα, ὅπως, εἰς τὰ κατ' ἀνάγκην σφαζόμενα ζῷα, ὁ θάνατος ἐπέρχηται ἀκαριαῖος, ἄνευ ἀγωνίας· οὐδὲ χάριν τῆς ἐπιστήμης, δὲν ἀνέχονται τὴν βάσανον αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐγείρουσιν ἀγωγὴν κατὰ τῶν καθηγητῶν οἵτινες κάμνουσι πειράματα ἐπὶ ζωντανῶν σαρκῶν. Προστατευτική τις μέριμνα περιΐπταται περὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ζώων. Ἐν Ἀμερικῇ, Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ κτλ. κτλ. ὑπάρχουσι πλεῖσται προστατευτικαὶ τῶν ζώων ἑταιρίαι ἐργαζόμεναι ἀκαμάτως, ἐκδιδοῦσαι δελτία, παρέχουσαι διπλώματα, διανέμουσαι μετάλλια, ἀναγράφουσαι μετ' ἐπαίνων πᾶσαν ἀγαθὴν ὑπὲρ τῶν ζώων πρᾶξιν, δίδουσαι πτερὰ εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν, καλλιεργοῦσαι τὴν συμπάθειαν.

Ἀφ' οὗ ἡμεῖς εἴμεθα τοσοῦτον ἐπιρρεπεῖς πρὸς μιμήσεις, δὲν μιμούμεθα καὶ κατὰ τοῦτο τοὺς Εὐρωπαίους; Μὲ καταλαμβάνει φρίκη ὁσάκις σκέπτομαι τὸ μέλλον τῶν δύο ἐκείνων μικρῶν κρεοπωλῶν. Ἐὰν ἤκουον κάπου, ἂν ἀνεγίνωσκον κάπου, ὅτι εἶνε βαρβαρότης νὰ κακοποιῶσι τὰ ζῷα, ἂν κατώρθου τις νὰ τοὺς συναρπάσῃ ἀπὸ τὴν καρδίαν, νὰ τοῖς ἐμποιήσῃ τὸ ῥῖγος τῆς συγκινήσεως, ἂν ἔβλεπον τὸν ὁμήλικά των γείτονα βραβευθέντα δι' εὐεργεσίαν τινὰ πρὸς τὰ ζῷα, ἡ σκληρότης θὰ ἐξερριζοῦτο ἀπὸ τῶν σπλάγχνων των, ἀκτίς τις θὰ διεπέρα τὸ σκότος τῆς ψυχῆς των. Θὰ ἐσώζοντο τὰ ζῷα καὶ θὰ ἐσώζοντο καὶ αὐτοί.

Ὦ! Ἐὰν συνασπιζομένη ἐγίνετο ἰσχυρὰ ἡ ἀγαθότης, ὅπως πολλάκις ἡ κακία, πόσα καλὰ ἠδύναντο νὰ παραχθῶσιν ἐν Ἑλλάδι!

Αρ. Π. Κουρτίδης.

ΕΙΣ ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΜΟΝΑΡΧΗΣ

Ἐν Παρισίοις ἐξεδόθη ἐπ' ἐσχάτων σύγγραμμά τι *Περὶ τῆς Οὐγάνδας καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ Σουδάν*, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ἑνὸς τῶν ἰθαγενῶν βασιλέων τῆς Ἀφρικῆς, τοῦ διασήμου Μτέζα. (Mtesa), ὅστις νομίζεται ἀπόλυτος κύριος τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν ὑπηκόων του. Ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶνε πράγματι πρόεδρος συμβουλίου προκρίτων, οὗτινος εἶνε μέλη ὁ μάγειρός του καὶ ὁ ἱματιοκαθαριστής του. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἡ ἀριστοκρατία, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν κληρονομικῶν μεγιστάνων, ἐκλέγει τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ ἀποθανόντος. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ νέου μονάρχου καίονται πάντες, πλὴν δύο ἢ τριῶν φυλασσομένων διὰ πᾶν ἀπρόοπτον. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συμβίων τοῦ βασιλέως δύναταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θυμάτων. Οἱ ὑπήκοοι τοῦ Μτέζα ἀ-

Digitized by Google

ποδίδουσιν 7,000 γυναῖκας, ἤτοι ὑπερδεκαπλασίας ὅσων εἶχεν ὁ βασιλεὺς Σολομών. Αὐτὸς δὲ διακηρύσσει εἰλικρινῶς ὅτι οὐδέποτε τὰς ἐμέτρησε. Τὸ χαρέμιον δὲν εἶνε μεγάλη πολυτέλεια ἐν Οὐγάνδᾳ, ὅπου ἀναλογοῦσι τρεῖς καὶ πλέον γυναῖκες εἰς ἕκαστον ἄνδρα. Ἡ ἀγοραία τιμὴ τῆς γυναικὸς εἶνε πράγματι ἐλαχίστη. Ὁ ἱεραπόστολος Βίλσων διηγεῖται ὅτι πολλάκις προσήνεγκον αὐτῷ γυναῖκα ἀνθ' ἑνὸς ἱματίου ἢ ἀντὶ ζεύγους ὑποδημάτων.

Ὁ βασιλεὺς Μτέζας δὲν εἶνε τόσῳ καλὸς χριστιανός, ὅσον ὑπέθετεν ὁ προσηλυτίσας αὐτὸν κ. Στάνλεϋ. Παρευρίσκεται εἰς τὴν λειτουργίαν, ὅταν ἔχῃ πολιτικοὺς λόγους νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς ἱεραποστόλους. Μὴ ζητήσητε ὅμως ἀπ' αὐτοῦ νὰ κόψῃ μίαν κεφαλὴν ὀλιγώτερον. Μένων ἀσθενῶν καθίσταται ἡμερώτερος. Οἱ ὑπήκοοί του γινώσκουσι τοῦτο τόσῳ καλῶς, ὥστε κρίνουσι περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων.—«Ἂν ὁ Μτέζας ἦτο ὑγιής, ἔλεγέ τις εἰς τοὺς περιηγητάς, θὰ ἐβλέπετε θανατικὰς ἐκτελέσεις».

Ὁ κ. Φέλκιν, κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονήν του εἶχε τὸ βάρος ὡς ἰατρὸς νὰ θεραπεύῃ τὸν μονάρχην. Κατ' ἀρχὰς ὁ Μτέζα ἐδυσπίστει εἰς αὐτόν. Ὑπεχρέου τὸν κ. Φέλκιν νὰ λαμβάνῃ μέρος τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων φαρμάκων. Ἐπὶ τέλους ἡ δυσπιστία ἔπαυσε, καὶ τότε διεκήρυξεν εἰς τοὺς αὐλικούς του ὅτι τὰ φάρμακα ἦσαν μόνον δι' αὐτόν, καὶ ὅτι αὐτοὶ δὲν θὰ ἐλάμβανον πλέον. Θὰ τὰ ἐλάμβανε δὲ διὰ μιᾶς ὅλα, ἂν δὲν τὸν ἐμπόδιζον.

Ἡμέραν τινὰ ὁ σεβασμιώτατος Βίλσων συναντήσας νέον, ὃν ἐγνώριζε, καὶ ἰδὼν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀκτινοβολοῦν ἐκ χαρᾶς τὸν ἠρώτησε τὴν αἰτίαν. — «Ἐφόνευσα τὸν πατέρα μου»· ἀπήντησεν ὁ νέος ἐν ἀγαλλιάσει.

Ὁ σεβασμιώτατος Βίλσων, ὅστις ὡς ἐκ τῶν ταξειδίων του ἀπέκτησεν ἱκανὴν δόσιν φιλοσοφίας, ἠρώτησε τὸν νέον, διατί ἐφόνευσε τὸν πατέρα του. — Ἐστενοχωρούμην ὅτι δὲν ἤμην ἐγὼ ἀρχηγός, ἀπήντησεν ὁ νέος Βογάνδας. Εἶπα τοῦτο εἰς τὸν Μτέζαν, αὐτὸς δὲ μοὶ ἀπήντησε· — Φόνευσον τὸν πατέρα σου, καὶ θὰ ἦσαι ἀρχηγός.— Καὶ τὸν ἐφόνευσα

Τὸ συμβὰν τοῦτο δεικνύει ὅτι ἀνάγκη σπουδαία ὑπάρχει ἵνα ὁ κ. Στάνλεϋ ἐπιστρέψῃ εἰς Οὐγάνδαν, πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς μεταφράσεώς του τῆς Γραφῆς καὶ τῶν γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ ἀναγνωσμάτων του. Πολλὰ ἔχει ἀκόμη νὰ πράξῃ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. *Π

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Συνωμίλουν δύο κτηματίαι περὶ τοῦ καλοῦ καιρο.

— Ἐάν, λέγει ὁ εἷς, ἡ βροχαῖς αὐταῖς ἐξακολουθήσουν, τίποτε δὲ θὰ μείνῃ 'ς τὴ γῆ χωρὶς νὰ φυτρώσῃ.

— Γιὰ δάγκωσε τὴ γλῶσσά σου, λέγει ὁ ἄλλος, κι' ἔχω δυὸ γυναῖκες 'ς τὸ νεκροταφεῖο!

* * *

Κάποιός τις ἔλεγεν ἀνευλαβῶς:

— Δείξατέ μοι ὅλα τὰ φορέματα, τὰ ὁποῖα μία γυνὴ ἐφόρεσεν ἐν τῷ βίῳ της, καὶ ἀναλαμβάνω νὰ γράψω κατ' αὐτὰ ἀκριβῆ τὴν βιογραφίαν της.

* * *

Αὐτάρκεια:

Πέρσης τις ποιητὴς λέγει: Οὐδέποτε παρεπονέθην διὰ τὴν πτωχίαν μου μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν εὑρέθην γυμνόπους καὶ στερούμενος ὅλως ὑποδημάτων. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἀπήντησα ἄνθρωπον στερούμενον ποδῶν, καὶ ἐδόξασα τὸν Θεὸν διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγαθότητά του.

* * *

Ἡ Κυρία Ν*... ἐνδύεται ἵνα ὑπάγῃ εἰς ἑσπερίδα.

— Σοφία, λέγει πρὸς τὴν ὑπηρέτριαν, ἔφεραν τὰ ἄνθη ποὺ θὰ βάλω 'ς τὰ μαλλιά μου;

— Ἐδῶ εἶνε, κυρία· καὶ ποιὰ μαλλιά σας θὰ βάλετε τριγύρω 'ς τὰ ἄνθη;

* * *

Ὑπάρχει παροιμία τις λέγουσα:

«Ὅποιος πληρόνει τὰ χρέη του γίνεται πλούσιος».

— Ἀνοστη ἀστειότης, εἶπέ τις, τὴν ὁποίαν χωρὶς ἄλλο θὰ διέδοσαν οἱ δανεισταί.

* * *

Ὁ τοκογλύφος Μ... ἦτο εἰς τὰς τελευταίας στιγμάς του, διὸ ἔσπευσαν νὰ φέρωσι τὸν πνευματικόν. Οὗτος ἀφοῦ τὸν ἐξωμολόγησε, τοῦ παρουσιάζει ἐν τέλει ἀργυροῦν σταυρὸν ἵνα ἀσπασθῇ. Ἐν τῷ ἅμα οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀγωνιῶντος ἀναλάμπουσιν, ὁ δὲ ἱερεύς, νομίσας ὅτι ἡ χαρὰ τοῦ ἀσθενοῦς προήρχετο ἐκ τῆς ὄψεως τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ θέτει τὸν σταυρὸν εἰς τὴν χεῖρα. Ὁ τοκογλύφος τὸν περιεργάζεται μετὰ προσοχῆς περιστρέφων αὐτόν, εἶτα δὲ ἀποδίδων τὸν σταυρόν,

— Παπᾶ μου, λέγει πρὸς τὸν πνευματικόν, δὲν 'μπορῶ νὰ σοῦ δανείσω μεγάλα πράγματα γιὰ ἕνα τέτοιο ἐνέχυρο!

* * *

Γνωστὸν ὅτι ὁ Ναπολέων Α΄ ἦτον ἀπότομος τοὺς τρόπους καὶ χλευαστικός, μὴ διακρινόμενος καθόλου ἐπὶ λεπτότητι.

Ἡμέραν τινὰ πλησιάσας κυρίαν ὀνομαστὴν ἐπὶ ἐρωτοτροπίᾳ, τῇ λέγει ἄνευ περιστροφῶν·

— Λοιπόν, κυρία, σᾶς ἀρέσουν πάντοτε οἱ ἄνδρες;

— Ναί, Μεγαλειότατε, ἀποκρίνεται αὐτή, ὅταν εἶνε εὐγενεῖς.

Digitized by Google

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Φιλόδοξοι τινὲς ἀνελθόντες εἰς τὴν ὑψίστην βαθμῖδα τῆς ἐξουσίας ὁμοιάζουσι πρὸς ἀνθρώπους εὑρισκομένους εἰς τὴν κορυφὴν ὑψηλοῦ μνημείου: ὅλοι οἱ ὑποκάτω τοῖς φαίνονται μικροί, καὶ εἰς ὅλους φαίνονται καὶ αὐτοὶ μικροί.

—

Ἡ εὐτυχία μᾶς προσπορίζει φίλους, ἡ δὲ ἀτυχία τοὺς δοκιμάζει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν τῷ Οὐρανίῳ Κράτει ὁ ἐμβολιασμὸς δὲν ἐκτελεῖται ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἢ τῆς κνήμης, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ῥινός.

Καὶ μέχρι μέν τινος ἡ κυβέρνησις παρεῖχεν ἀμοιβήν τινα δι' ἕκαστον ἐμβολιαζόμενον τέκνον, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλαὶ εὔποροι οἰκογένειαι οὐδαμῶς ἐκ τῆς ἀμοιβῆς ταύτης ἐδελεάζοντο, προτιμῶσαι νὰ βλέπωσι τὰς ῥῖνας τῶν τέκνων των ἄνευ οὐδεμιᾶς οὐλῆς, αὐτοκρατορικόν τι διάταγμα κατέστησε τὸν δαμαλισμὸν ὑποχρεωτικὸν ἐπὶ ποινῇ σημαντικοῦ προστίμου.

Διαρκοῦντος τοῦ ἐμφυλίου τῶν Ἀμερικανῶν πολέμου, ἡ κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἶχεν εἰσαγάγει καὶ γυναῖκας ἐν ταῖς δημοσίαις θέσεσιν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ παράσχῃ τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως πρὸς τὰς συζύγους καὶ τὰς θυγατέρας τῶν στρατιωτῶν. Ἡ χρησιμοποίησις αὕτη τῶν γυναικῶν παρέμεινε καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ἕως οὗ αἱ Ἀμερικανίδες ἐθεώρησαν ὡς δικαίωμά των τὸ νὰ καταλαμβάνωσι καὶ αὐταὶ δημοσίας θέσεις. Ἐσχάτως ὅμως, ὅτε ἐδημιουργήθησαν νέαι τινὲς θέσεις, τὰ ὑπουργεῖα ἐδήλωσαν ὅτι εἰς ταύτας εἶνε δεκτοὶ μόνον ἄνδρες. Μέγας ἐρεθισμὸς ἐκ τούτου κατέλαβε τὸν θῆλυν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν πληθυσμόν, ὅςτις διοργανοῖ συλλαλητήρια καὶ διαδηλώσεις. Διάφοροι δ' εἶνε οἱ λόγοι δι' οὓς θ' ἀποκλείωνται τοῦ λοιποῦ αἱ γυναῖκες τῶν δημοσίων θέσεων. Εἶνε, λέγουσιν, ὀλιγώτερον πειθήνιοι ἢ οἱ ἄνδρες, ἀσθενοῦσι συχνότερον, καὶ εἰσὶν ἧττον ἐπιτήδειοι δι' ἐργασίας ἀπαιτούσας λογικὴν καὶ κρίσιν. Ἐπὶ πλέον δὲ εἰσὶν ἀφορμὴ πολλῶν αταξιῶν· οὐκ ὀλίγα σκάνδαλα συνέβησαν ἐν τοῖς γραφείοις ἐν οἷς εἰργάζοντο.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως οἱ συνήγοροί των διισχυρίζονται ὅτι αὗται ἐκτελοῦσιν ἐργασίας τινὰς ἐπιδεξιώτερον ἢ οἱ ἄνδρες, τὰ δὲ σκάνδαλα, προσθέτουσι, θὰ λείψωσιν, ὁπόταν αἱ θέσεις δὲν θὰ ἀπονέμωνται ὡς *ρουσφέτια*.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἀνατροφὴ τῶν παίδων.

Ἑκάστη μήτηρ, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ ἴδῃ τὸ τέκνον της προώρως ὑποκύπτον, ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ πῶς νὰ ἀναθρέψῃ αὐτὸ, νὰ γνωρίζῃ τουτέστι τὴν ὑγιεινὴν τοῦ σώματος καὶ τὴν ὑγιεινὴν τῆς ψυχῆς, αἵτινες εἶνε δύο μέρη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης.

Ἀλλ' εἶνε ἆρά γε ἡ ἐπιστήμη αὕτη τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδὸς πολύπλοκόν τι καὶ δύσκολον ἔργον; — Βεβαίως ὄχι· διότι εἰς οὐδὲν ἄλλο συνίσταται ἢ εἰς *φυσικὴν* ἀνάπτυξιν τοῦ παιδός. Ἀλλ' ἡμεῖς πάντοτε ζητοῦμεν νὰ ὑπεκφύγωμεν τοὺς νόμους τῆς φύσεως, νὰ ἐνεργήσωμεν κατ' ἴδιον τρόπον, δῆθεν καλλίτερον τοῦ κατὰ φύσιν· ἐφεύρομεν τὰς τροφούς, ἐζητήσαμεν τὴν πρόωρον τοῦ παιδὸς ἀνάπτυξιν, ἵνα κινήσωμεν τὸν θαυμασμόν. Ἐὰν τοῦτο καλεῖται πρόοδος, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν. Θέλετε νὰ ἔχητε τέκνα ὑγιᾶ, εὐτυχῆ, ἱκανὰ νὰ ἐκπληρώσωσι κατόπιν ὡς κάλλιστα καὶ ἐπὶ μακρότατον τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς; Μὴ ἐκβιάζετε τὴν φύσιν, μὴ ζητῆτε νὰ τὰ ἀναπτύξητε ὡς φυτὰ ἐν θερμοκηπίῳ, ἅτινα μαραίνονται χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ παραγάγωσι καρπούς. Ἀναγνώσατε τὴν ἱστορίαν τῶν διασήμων ἐπὶ προώρῳ ἀναπτύξει παίδων, καὶ θέλετε ἴδει πόσον εἶνε φοβερὸν νὰ ἐπιζητῆτε παρὰ τοῖς τέκνοις ὑμῶν τὴν ἐσπευσμένην ἐκείνην ἀνάπτυξιν, τὴν οὐδὲν ἄλλο προαγγέλλουσαν ἢ μετριότητα ἐν τῷ κατόπιν βίῳ καὶ θάνατον πρόωρον. Λουδοβῖκος ὁ Β', ὁ υἱὸς τοῦ Λαδισλάου Δ' βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, ἐστέφθη διετής· ἐξαετὴς διεδέχθη τὸν πατέρα του καὶ ἀνηγορεύθη κυρίαρχος· δεκαπενταετὴς εἶχε πλήρες τὸ γένειον, δεκαεξαετὴς ἐνυμφεύθη, δεκαοκταετὴς εἶχε πολιὰν τὴν κόμην, καὶ εἰκοσαετὴς ἀπέθανε γέρων ἤδη. Στρέψατε πέριξ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἵνα ἴδητε πόσα ἄλλα ὑπάρχουσι παραπλήσια παραδείγματα ἧττον μὲν καταπληκτικά, ἀλλ' οὐχ ἧττον διδακτικά.

Ἡ ζωὴ τοῦ παιδίου δέον νὰ εἶνε ἀδιάκοπος διασκέδασις, ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν πάντοτε τινός, ἀλλ' ἐν ἐλευθερίᾳ, εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἐν καθαρῷ ἀέρι, ἐν πλήρει φωτί. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐκάλουν τὸν διδάσκαλον ἐπιμελητὴν τῶν παιγνιδίων· ὁποῖον μάθημα ἐν τῇ ὀνομασίᾳ ταύτῃ! Ἐν αὐτῇ συγκεφαλαιοῦται ὁλόκληρον τὸ πρόγραμμα τῆς ἀγωγῆς διὰ τῆς ψυχαγωγίας. Παιγνίδια ἀναπτύσσοντα καὶ ἰσχυροποιοῦντα τὸ σῶμα, παιγνίδια διαμορφοῦντα τὰς αἰσθήσεις, ἀσκοῦντα τὴν κρίσιν καὶ τὸ μνημονικόν· παιγνίδια διεγείροντα τὰ αἰσθήματα καὶ ὑποθάλποντα τὰς γενναίας τῆς καρδίας ὁρμάς, ἰδοὺ τί χρειάζεται εἰς τὸ παιδίον, ἂν θέλετε νὰ προπαρασκευάσητε αὐτὸ εἰς ἄνδρα· ταῦτα καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἂν δὲν θέλετε νὰ παραβιάσητε τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ νὰ γείνετε αἰτία τῆς κακοδαιμονίας τῶν τέκνων σας ἐν τῷ μέλλοντι.

Dr Saffray.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 356 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΑ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. | 24 Ὀκτωβρίου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 656

ΙΘ'.

Βέρα - Κρούζ.

Ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς μόλις ἀπέβησαν καὶ ἤρξαντο περιπατοῦντες ἐπὶ τῆς ἀκτῆς,ἐξεπλάγησαν αἰσθανόμενοι τὸ ἔδαφος κινούμενον ὑπὸ τοὺς πόδας των, ἀπαραλλάκτως ὡς ἂν εὑρίσκοντο ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*. Τὸ φαινόμενον τοῦτο πλανᾷ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὴν αἴσθησιν τῶν ναυσιπόρων, εἶνε δὲ λίαν γνωςὸν παρὰ τοῖς ναυτικοῖς.'Αλλ' οἱ ἡμέτεροι ταξειδιῶται μὴ γινώσκοντες τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι ἡ πλακόστρωτος ἐπιφάνεια, ἐφ' ἧς ἐβάδιζον, ἐσείετο κινουμένη ὑπὸ τῶν ἐκσπώντων κατ' αὐτῆς κυμάτων. Τέλος βαδίζοντες μὲ τὰς κνήμας διεσταλμένας ὅπως διατηρήσωσι τὴν ἰσορροπίαν, ἀφίκοντο ἐνώπιον τῆς μεγάλης πύλης, τῆς ἐν εἴδει θριαμβευτικῆς ἀψῖδος, εἰς ἣν τελευτᾷ ἡ κρηπὶς τοῦ λιμένος τῆς Βέρα Κρούζ καὶ δι' ἧς εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν. 'Εξετάσαντες τὴν πύλην ταύτην καὶ τὰς δύο παρακειμένας μικροτέρας θύρας, εἶδον ὅτι πᾶσαι ἦσαν στεγανῶς κεκλεισμέναι, καὶ ὅτι παρ' αὐταῖς δὲν ὑπῆρχε κώδων ἢ ρόπτρον. Ὁ Πινσὼν ὤθησεν αὐτὴν διὰ τοῦ ποδός.

— **Quien vive?** ἔκραξε φωνή τις ἔνδοθεν.

Οὐδ' ὁ Πινσὼν οὐδ' ὁ Ζωηρὸς ἐννόησαν τὴν ἐρώτησιν, ἐν τούτοις ἐπανέλαβον ἀμφότεροι.

— 'Ανοίξατε!

— **A lo largo!** ἐπανέλαβεν ἡ φωνή.

'Επεκράτησε σιγὴ πρὸς στιγμήν, καθ' ἣν ὁ μηχανικὸς ἐνόμισεν ὅτι ἡτοιμάζοντο νὰ ἀνοίξωσιν. Μὴ ἀκούων πλέον θόρυβον ἐκτύπησεν ἐκ νέου. Μικρὰ θυρὶς ἀνεῴχθη αἴφνης ἔν τινι τῶν φύλλων τῆς μεγάλης πύλης, μία λόγχη ἤστραψε καὶ φωνὴ ἐπιτακτικὴ καὶ ἀπειλητικὴ διέταξε τοὺς δύο ξένους ν' ἀπομακρυνθῶσιν. Ὁ Πινσὼν ἐννόησε τὴν χειρονομίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰς λέξεις καὶ διὰ τοῦτο ἐπένευεν. Αἱ λέξεις **reglamentos maritimos** προσέβαλον τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ.

— **Reglamentos maritimos**, ἐπανέλαβε στρεφόμενος πρὸς τὸν Ζωηρόν· αὐτὸ βέβαια δηλοῖ ναυτικοὶ κανονισμοί. Πάλιν ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ αὐτοὺς τοὺς κατηραμένους;...

Ἡ θυρὶς ἐκλείσθη βιαίως καὶ ὁ Πινσὼν ἀπέμεινεν ἀπεσβολωμένος.

— Εἴδετε τὸ πρόσωπον ἐκείνου ὅστις μᾶς ὡμίλησεν; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρός.

—"Οχι, διότι ἦτον εἰς τὴν σκιάν.

— Ἦτον ἕνας μαῦρος μὲ κάτι μάτια ἄσπρα μεγάλα!

— Καὶ ὁ διάβολος ἂν εἶνε, εἶπεν ὁ μηχανικός, θὰ μᾶς ἀνοίξῃ.

Καὶ ἡτοιμάζετο νὰ κτυπήσῃ ἐκ τρίτου, ἀλλ' ὁ Ζωηρὸς τὸν ἔσυρεν ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ἐπενδύτου αὐτοῦ.

— Ἂς μὴ τὸν ἐνοχλήσωμεν, κύριε, εἶπε τὸ παιδίον, ἀφοῦ μᾶς ἔδειξε τὴν λόγχην.

— Ἂς τὸν ἐνοχλήσωμεν, ἀπεναντίας, μικρέ μου. Τί θὰ μᾶς κάμῃ; θὰ μᾶς συλλάβῃ, θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὸν σταθμόν, διότι διεταράξαμεν τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ κοιμηθῶμεν εἰς τὸ ὕπαιθρον.

— Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, κύριε, ὁμιλεῖ γλῶσσαν τὴν ὁποίαν δὲν ἐννοοῦμεν καὶ δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐξηγηθῶμεν. Τί θὰ κάμωμεν; τί θὰ εἰποῦμεν ἂν θελήσῃ νὰ μᾶς κτυπήσῃ;

— Νὰ μᾶς κτυπήσῃ ἀνέκραξεν ὁ Πινσὼν ὑψῶν τὴν πυγμήν. Σοὶ φαίνεται, διότι καμμίαν φορὰν παρέβλεψα τοὺς λόγους τοῦ πλοιάρχου ἀφοῦ ἤμην ξενιζόμενός του, ὅτι εἶμαι τοιοῦτος ὥςε ν' ἀφήσω νὰ κτυπήσουν ἐμὲ ἢ ἐσέ; Τώρα θὰ ἰδοῦμεν.

Ὁ Πινσὼν προὐχώρησεν, ἀλλ' αἴφνης ἔστη.

— Ἔχεις δίκαιον εἶπε πρὸς τὸ παιδίον· ἂς μὴ γυρεύωμεν τώρα καυγάδες. Οἱ ναυτικοὶ κανονισμοὶ δὲν ἐπιτρέπουν, καθὼς ἐκατάλαβα, νὰ εἰσέλθωμεν εἰς Βέρα-Κρούζ, ὅπου μᾶς ἔφεραν χωρὶς νὰ θέλωμεν· ἂς σεβασθῶμεν αὐτοὺς τοὺς εὐλογημένους κανονισμοὺς καὶ ἂς περιμένωμεν νὰ ξημερώσῃ.

Ἤχει τὸ μεσονύκτιον. Ἠκούσθησαν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτὸς φωναὶ θλιβεραί, μονότονοι ὡς προσευχὴ ψαλλομένη. Αἱ φωναὶ αὗται ἀντήχησαν καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ τείχους, ἠκούσθησαν ἀσθενέστεραι ὅσον ἀπεμακρύνοντο καὶ ἐπὶ τέλους ἐσβέσθησαν μακράν.

Ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἐκάθησαν ἐπὶ λιθίνου ἑδωλίου. Ἡ κρηπὶς ἐφ' ἧς εὑρίσκοντο εἶχε πλάτος μόλις πέντε ἢ ἕξ μέτρων, ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τῶν πλευρῶν τὰ κύματα ἔτυπτον αὐτὴν καὶ τὴν ἐκάλυπτον ἐνίοτε δι' ἀφροῦ. 'Ενώπιον αὐτῶν ὑ-

Digitized by Google

ψοῦτο ὁ μέλας ὄγκος τοῦ φρουρίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Οὐλλόα, οὗ ὄπισθεν ὥρμουν ὁ *Φούλτων* καὶ ὁ *Δάβις*· δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἔκειντο σκόπελοι, ἐφ' ὧν τὰ κύματα ἐξέσπων μετὰ κρότου μονοτόνου, κανονικοῦ, παρομοίου πρὸς τὸν θόρυβον καταπιπτούσης σφύρας σιδηρουργοῦ, ἀκουόμενον ἐξ ἀποστάσεως.

Ὅτε ἤχησεν ἡ πρώτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρα, αἱ αὐταὶ ἀκουσθεῖσαι καὶ πρότερον φωναὶ ἀντήχησαν ἐκ νέου. Ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν ὁ Πινσὼν διέκρινε τὰς λέξεις Sentinela alerta καὶ Ave Maria. Ἦσαν αἱ φωναὶ τῶν νυκτοφυλάκων, οἵτινες ἐν χρήσει ὄντες ἐν Μεξικῷ, ὅπως ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐξαγγέλλουσι τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ συνιστῶσιν εἰς τοὺς κατοίκους νὰ κοιμῶνται ἐν εἰρήνῃ.

Μετὰ μυρίας ἐρωτήσεις περὶ τοῦ Μεξικοῦ, ὅπερ κατακτηθὲν τὸ 1519 ὑπὸ τοῦ Φερνάνδου Κορτὲζ, ἀφελόντος αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Ἰθαγενῶν μοναρχῶν Μοντεζοῦμα καὶ Γουατιμοτὸν, ἀπέσεισε τὸν ἰσπανικὸν ζυγὸν τὸ 1821 κατασταθὲν ὁμόσπονδος δημοκρατία, ὁ Ζωηρὸς λικνιζόμενος ὑπὸ τοῦ μονοτόνου κρότου τῶν κυμάτων ἀπεκοιμήθη βαθύτατα. Ὁ Πινσὼν ἐρρέμβασεν ἐπί τινα ὥραν ἀναπολῶν τὰς παραδόξους αὐτοῦ περιπετείας, εἶτα ἀπεκοιμήθη καὶ αὐτός.

Ἡ ἡμέρα ὑπέφωσκε μόλις, ὅτε ἦχος φωνῶν ἀφύπνισε τοὺς δύο ξένους. Ὁ Ζωηρὸς ἤνοιξε βιαίως τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ συρθεὶς ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ Πινσὼν. Ἓξ μιγάδες φέροντες στολὴν στρατιωτικὴν καὶ πίλους πλατυγύρους, γυμνόποδες, ὡπλισμένοι διὰ τουφεκίων ἀρχαιοτάτου συστήματος περιεκύκλουν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠρώτων εἰς γλῶσσαν ἀκατάληπτον. Ὁ Πινσὼν ἤρξατο τῆς διηγήσεως τῶν περιπετειῶν του, ἀλλ' οἱ στρατιῶται μὴ ἐννοοῦντες τί ἔλεγε τῷ ἔνευσαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Παρατηρῶν πρὸς τὸ μέρος τοῦ φρουρίου ὁ μηχανικὸς εἶδεν ὅτι ὁ *Φούλτων* καὶ ὁ *Δάβις* ἐγένοντο ἄφαντοι.

Ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ὑπερέβησαν τὴν μεγάλην πύλην, ἣν ματαίως εἶχον κρούσει τὴν νύκτα, εἰσῆλθον ἐντὸς διαδρόμου καὶ εὑρέθησαν ἐνώπιον νεαροῦ ἀξιωματικοῦ. Ὁ μηχανικὸς ἤρξατο ἐκ νέου τῆς διηγήσεως τοῦ ταξειδίου του, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀξιωματικὸς δὲν ἐννόει, ἔπεμψε ν' ἀναζητήσωσι τὸν λιμενάρχην, ὅστις ὡμίλει τὴν γλῶσσαν ταύτην.

— Τὰ διαβατήριά σας; ἠρώτησεν οὗτος ἅμα ὡς ἐφάνη καὶ ἐχαιρέτισε τοὺς συλληφθέντας.

Ἡ ἐρώτησις αὕτη γαλλιστὶ γενομένη ἀνεκούφισε τὸν Πινσὼν, ὅστις φυσικῷ τῷ λόγῳ ἤρξατο ἐκ τρίτου τῆς διηγήσεως τῶν περιπετειῶν του. Ὁ ἀπευθύνας αὐτῷ τὴν ἐρώτησιν ἠκροάζετο μεθ' ὑπομονῆς, ἀλλὰ σείων τὴν κεφαλὴν εἰς ἔνδειξιν δυσπιστίας.

— Πάγει πολὺ καλὰ, εἶπεν, ἀλλ' εἰς τὴν Μεξικανικὴν δημοκρατίαν δὲν δύναται κανεὶς νὰ εἰσέλθῃ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐν τάξει τὰ χαρτιά του. Ποῦ εἶνε τὰ δικά σας;

— Δὲν σᾶς εἶπα, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν, ὅτι ἐγὼ ἀνεχώρησα ἀπὸ τὸ σπῆτί μου, ὁδὸς *Nollé*, εἰς τὴν Βατινιόλλην, διὰ νὰ κάμω μίαν ἁπλῆν ἐκδρομὴν καὶ . . .

Ὁ λιμενάρχης συνωμίλησεν ἐπί τινας στιγμὰς μετὰ τοῦ νεαροῦ ἀξιωματικοῦ· ἀκολούθως ὁ τελευταῖος οὗτος ἔνευσε καὶ προσῆλθον ὡπλισμένοι ἓξ στρατιῶται μεθ' ἑνὸς δεκανέως.

— Ἀκολουθήσατε αὐτούς, εἶπεν ὁ λιμενάρχης τῷ Πινσών. Θὰ σᾶς φέρουν πρὸς τὸν πρόξενόν σας· ἂν ἡ Ἐξοχότης του ἐγγυᾶται διὰ σᾶς, εἶσθε ἐλεύθεροι.

— Τί! ἐκραύγασεν ὁ Πινσὼν, θὰ μᾶς κάμετε νὰ γυρίζωμεν εἰς τὴν πόλιν ἐν τῷ μέσῳ στρατιωτῶν, ὡς κακοῦργοι;

— Ἐμπρός! εἶπεν ὁ δεκανεὺς πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας.

Ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς, ὅστις πεφοβισμένος ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ συντρόφου του, περιεκυκλώθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκκινήσωσιν. Ἐξελθόντες τοῦ φυλακείου εὑρέθησαν μετ' ὀλίγον εἰς μεγάλην πλατεῖαν. Τὰ ἐργαστήρια, τὰ καφεπωλεῖα καὶ τὰ καταστήματα ἦσαν κεκλεισμένα· μόλις ἀφυπνίζετο ἡ πόλις. Καὶ ἐν τούτοις, καίτοι δὲν εἶχον βαδίσει οὐδ' ἑκατὸν βήματα, ἠκολούθουν αὐτοὺς ἤδη πεντήκοντα καὶ πλείονες περίεργοι, γυναῖκες πεπλοφόροι, ἄνδρες μὲ πολύχροα σκεπάσματα καὶ παιδία ἡμίγυμνα. Πάντων τούτων τὸ χρῶμα ἦτο χαλκόχρουν βαθὺ, οἱ δὲ πλατύγυροι πῖλοι, οὓς οἱ ἄνδρες ἔφερον καταβιβασμένους μέχρις ὀφρύων ἀπέδιδεν εἰς αὐτοὺς ὄψιν λῃστῶν. Εἶχε γείνει γνωστὸν ὅτι πειρατικὸν πλοῖον καταδιωκόμενον ὑπὸ ἀτμοπλοίου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατέφυγε τὴν νύκτα ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ φρουρίου Οὐλλόα, ὑπέθεσαν δὲ ὅτι ὁ Πινσὼν ἦτο ὁ πειρατὴς, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν μεξικανικῶν ἀρχῶν.

— Βλέπεις, μικρέ; ἔλεγεν ὁ μηχανικὸς πρὸς τὸν Ζωηρὸν, ὅσα θέλει ἂς κάμῃ ὁ Βοαζολῆς, ἀλλὰ ποτὲ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποπλύνῃ αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν . . . Χάρις εἰς τὰς συμβουλάς του εὑρίσκομαι χωρὶς διαβατήριον, δύο χιλιάδας λεύγας μακρὰν ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ἀπὸ τὸν τόπον μου. Ἐξ αἰτίας του μὲ σύρουν αὐτὴν τὴν στιγμὴν οἱ στρατιῶται. . . . Ὢ, εἶνε πάρα πολύ!

Ὅτε ἡ μικρὰ συνοδία ἀφίκετο εἰς τὸ προξενεῖον, ἠκολουθεῖτο ὑπὸ πεντακοσίων τοὐλάχιστον ἀνθρώπων. Ὑπεδέξατο αὐτοὺς ὁ γραμματεὺς τοῦ προξενείου, πρὸς ὃν ὁ Πινσὼν κατέστησε γνωστὴν τὴν ἀξιοθρήνητον θέσιν του. Ὁ γραμματεὺς ἔκθαμβος προσεκάλεσε τὸν πρόξενον καὶ ὁ Πινσὼν ἠναγκάσθη ν' ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὴν διήγησιν.

— Ἀλλὰ, κύριε, πῶς ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς ἀποδείξητε τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων σας;

Digitized by Google

Ὁ τίμιος Πινσὼν ἠρυθρίασε μέχρι τῶν ὤτων καὶ μετὰ βίας κατορθῶν νὰ κρατήσῃ ἐντὸς τοῦ ἕρκους τῶν ὀδόντων του τὰς ἐκφράσεις τῆς ἀγανακτήσεως, εὗρε τὸ χαρτοφυλάκιόν του, ἐπέδειξε διαφόρους ἐπιστολὰς πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνομένας, καὶ ὡμίλησε μετὰ τῆς ἑτοιμότητος καὶ τῆς εἰλικρινείας ἐκείνης, ἣν οἱ ἀγύρται δυσκόλως κατορθοῦσι νὰ μιμηθῶσιν.

Ἂν καὶ ἡ περιπέτεια ἦτο ἀρκούντως παράδοξος, ὁ πρόξενος δὲν ἀμφέβαλε πλέον. Ἄλλως οἱ τρόποι καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Πινσὼν ἐμαρτύρουν ἄνδρα εὖ ἠγμένον καὶ μεμορφωμένον. Ὁ γραμματεὺς ἐπαφῆκεν εἰς τοὺς ταξειδιώτας διαβατήριον, δι' οὗ ἐξουσιοδοτοῦντο νὰ μείνωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἢ νὰ μεταβῶσιν ὅπου ἤθελον. Ἐξελθόντες τοῦ προξενείου ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς μετὰ κόπου ἠδυνήθησαν νὰ διασχίσωσι τὸ πλῆθος τῶν περιέργων. Τῇ παρακλήσει τοῦ γραμματέως ἡ ὁδηγήσασα αὐτοὺς φρουρὰ τοὺς συνώδευσε μέχρι τοῦ *Ξενοδοχείου τῶν ἐμπόρων* κειμένου ἀντικρὺ τῆς παραλίας καὶ διευθυνομένου ὑπὸ Γάλλου τινός. Καθ' ὁδὸν μάτην οἱ στρατιῶται ἐξήγουν εἰς τὸ πλῆθος ὅτι ὁ Πινσὼν δὲν ἦτο πειρατής, ἀλλ' ἁπλοῦς γάλλος πολίτης. Νομίζοντες ὅτι ἐζήτουν νὰ τοὺς ἀπατήσωσιν οἱ περίεργοι ἀπέμειναν μέχρι τῆς δεκάτης ὥρας ἔμπροσθεν τοῦ ξενοδοχείου καὶ μόνον ὁ φλογερὸς ἥλιος κατώρθωσε νὰ τοὺς ἀποδιώξῃ.

Μεθ' ὁποίας ἡδονῆς ὁ Πινσών, ἀφοῦ ἠρίστησεν ἐν ἀνέσει, προσῆλθεν καὶ ἐκάθησεν ἐγγὺς τοῦ παραθύρου τοῦ δωματίου, ὅπερ ἐχορήγησεν αὐτοῖς ὁ ξενοδόχος! Τὸ παράθυρον τοῦτο ἔβλεπε πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς παραλίας, κείμενον ἄντικρυ τοῦ Τελωνείου. Ὄπισθεν τοῦ κτιρίου τούτου ἠγείρετο τὸ φρούριον Οὐλλόα καὶ πέραν ἐφαίνετο ἡ θάλασσα, ἥτις ἐσπινθήριζεν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τοῦ Τροπικοῦ. Χαυνούμενος ἐκ τοῦ καύσωνος καὶ τῆς ἐπικρατούσης πέριξ αὐτοῦ καὶ ἐντὸς τοῦ πνεύματός του ἡσυχίας ὁ Πινσὼν ἀπεκοιμήθη.

Ὁ Ζωηρὸς τοποθετηθεὶς παρὰ τὸ παράθυρον ἐθαύμαζεν ἀδιακόπως τὰ περικυκλοῦντα αὐτὸν καὶ ὑποπίπτοντα ὑπὸ τὴν ὅρασίν του ἀντικείμενα. Ἐνόσῳ ἦτο ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ* καὶ ἐπὶ τοῦ *Φούλτωνος*, ἐνόμιζεν ὅτι εὑρίσκετο πάντοτε εἰς Ἀγγλίαν. Ἀλλ' ἰδοὺ αἴφνης ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου εὑρίσκετο εἰς πόλιν ἔχουσαν παράδοξον ἀρχιτεκτονικὸν ῥυθμόν, ἐνώπιον ἀνθρώπων ἄλλης φυλῆς, ἄλλου χρώματος, ὁμιλούντων γλῶσσαν ἀλλοίαν ἐκείνης ἣν ἐγίνωσκεν. Κάτω εἰς τὴν ὁδόν, ἀντὶ τῶν περιπλανωμένων ἐν ταῖς πλατείαις τοῦ Λονδίνου πυργιτῶν, περιεφέροντο μεγάλοι μέλανες γύπες, τοσοῦτον ἐξημερωμένοι, ὥστε μόλις παρεμέριζον ὅπως ἀφήσωσιν ἐλευθέραν τὴν δίοδον εἰς τοὺς διαβάτας.

Τὴν μεσημβρίαν πᾶσα κίνησις ἐφάνη διὰ μιᾶς κοπάσασα ἐν τῇ πόλει· σπάνιοί τινες διαβάται νωθρῶς βαίνοντες, ὥδευον ἐγγὺς τῶν τοίχων ἐπιζητοῦντες τὴν σκιὰν καὶ ἐσύροντο μᾶλλον ἢ ἐβάδιζον. Ὁ πεπυρακτωμένος οὐρανὸς ἐφαίνετο πλέον ὡς εἷς καὶ μόνος ἀπέραντος ἥλιος. Ἀτμοὶ ἐλαφροὶ κυανοῖ ἐδονοῦντο ἐν τῷ αἰθέρι· ἡ ἀναπνοὴ ἐγένετο κοπιώδης. Ὁ Ζωηρὸς, εἰ καὶ ἐκάθητο ἀκίνητος, ἐξεπλήσσετο αἰσθανόμενος τὸ μέτωπόν του περίρρυτον ὑπὸ τοῦ ἱδρῶτος. Ἐπειδὴ ἡ Βέρα-Κρούζ εἶνε ἓν τῶν θερμοτέρων μερῶν τῆς γηΐνης σφαίρας, κατὰ τοὺς μῆνας δὲ Μάϊον, Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον ὁ καύσων καθίσταται κατὰ γράμμα ἀνυπόφορος.

Ἡ προσοχὴ τοῦ παιδίου συνεκεντρώθη μετ' ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν μιγάδων γυναικῶν, αἵτινες συνηθροισμέναι πέριξ σωρῶν ὑδροπεπόνων, πορτοκαλλίων, κίτρων, ἀνανάδων καὶ εἴκοσιν ἑτέρων καρπῶν ἀγνώστων ἐν Εὐρώπῃ, ἐψήφουν πᾶσαν τὴν θέρμην τῆς φλογερᾶς καμίνου. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διήρχοντο μικρὰ ἁμάξια συρόμενα ὑπὸ ἵππων κατεσκληκότων, ἢ Ἰνδοὶ κεκλιμένοι ὑπὸ τὸ βάρος φορτίου, ὅπερ ἐβάσταζον ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῇ βοηθείᾳ τελαμῶνος, προσδεδεμένου ἐπὶ τοῦ μετώπου.

Κατὰ τὰς τρεῖς ὥρας, καθ' ἃς διήρκεσεν ὁ μεσημβρινὸς ὕπνος τοῦ Πινσών, ὁ Ζωηρὸς δὲν ἐκινήθη ἐκ τοῦ παραθύρου, θελγόμενος ἐξ ὅσων ἔβλεπε καὶ παρετήρει καὶ μακαρίζων τὴν εὐτυχῆ ἰδέαν, ἣν ἔσχε νὰ κρυφθῇ ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ*. Εἰκοσάκις τῷ ἦλθεν ὁ πειρασμὸς νὰ ἐκτελέσῃ τὸ διάσημον αὐτοῦ ἐπικίνδυνον ἅλμα, ἀλλ' ἀπετράπη τοῦ σκοποῦ του ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἐξυπνήσῃ τὸν σύντροφόν του.

Ὅτε ὁ Πινσὼν ἐγερθεὶς ἦλθε πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ, τὸ μειράκιον, ὡσεὶ ἀμφέβαλλεν ἀκόμη, ἠρώτησεν ἐπανειλημμένως ἂν εὑρίσκοντο τῷ ὄντι εἰς τὸ Μεξικόν, εἰς Βέρα-Κρούζ.

— Ἡ Βέρα-Κρούζ, μικρέ, ἀπήντησεν ὁ μηχανικὸς ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου προσωρμίσθη ὁ Φερνάνδος Κορτὲζ τὸ 1579. Τὸ φρούριον αὐτῆς ἔχαιρεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὴν φήμην ὅτι ἦτο ἀπόρθητον, ἀλλὰ παρεδόθη τὸ 1839 εἰς τὸν ναύαρχον Βωδέν· πιστεύω ὅτι σοὶ τὸ εἶπα καὶ ἄλλοτε.

— Θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ Μεξικόν, κύριε; ἠρώτησεν ὁ Ζωηρός.

— Ὄχι, ἔχομεν ἤδη 30 Μαΐου· αὔριον ἢ μεθαύριον, καθὰ μοὶ εἶπεν ὁ πρόξενος, τὸ ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον, τὸ ἐκτελοῦν κατὰ μῆνα τὸ ταξείδιον μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Μεξικοῦ, ἐπιστρέφει εἰς Ταμπῖκον, καὶ θὰ ἐπιβιβασθῶμεν εἰς αὐτὸ χωρὶς ἀργοπορίαν.

— Χωρὶς νὰ ἰδοῦμε τὰ παρθένα δάση, τοὺς λειμῶνας, τοὺς πιθήκους καὶ τὰς τίγρεις;

— Θὰ κάμωμεν ἕνα περίπατον εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως, ἀπήντησεν ὁ Πινσών, καὶ θὰ ἴδωμεν μακρόθεν καὶ τὰ ἕλη, τὰ ὁποῖα σοῦ ἔχουν καρφωθῆ τόσον εἰς τὸ κεφάλι. Ὅσον διὰ τὰς τίγρεις καὶ τοὺς πιθήκους, θὰ ἴδῃς ὅσους θελή-

Digitized by Google

σεις εἰς τὸν Ζωολογικὸν Κῆπον τῶν Παρισίων.

Ὁ Ζωηρὸς δεν ἐτόλμησε ν' ἀπαντήσῃ, ἐνδομύχως ὅμως ἐθλίβη βαθέως. Πῶς λοιπόν; νὰ κάμῃ τις τόσον μακρυνὸν ταξείδιον, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μεγάλης ἐκείνης χώρας, ὅπου οἱ γύπες περιφέρονται εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ οἱ ψιττακοὶ ἵστανται κατὰ ζεύγη ἐπὶ τῶν φοινίκων! Τὸ μειράκιον ηὐχήθη ὅπως νέον τι ἐμπόδιον, παρόμοιον μὲ τὰ τόσα παρ' αὐτῶν συναντηθέντα, ἀνακύψαν αἴφνης μεταβάλῃ τὰ σχέδια καὶ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Πινσῶν.

Περὶ τὴν πέμπτην ἑσπερινὴν ὥραν οἱ δύο ταξειδιῶται ἤρξαντο περιφερόμενοι ἐντὸς τῆς πόλεως, ἧς αἱ ὑψηλότεραι οἰκίαι εἰσὶ διώροφοι φέρουσι δ' ἐπὶ τῆς στέγης ἐξώστας, εἰς οὓς οἱ κάτοικοι ἐξέρχονται τὴν ἑσπέραν, ἵν' ἀναπνεύσωσι τὴν θαλασσίαν αὔραν. Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἐξῆλθον τῆς πόλεως, ἧς ἡ ἔκτασις εἶνε λίαν περιωρισμένη. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις καὶ ἡ ἀπογοήτευσις τοῦ Ζωηροῦ, ὅτε ἀντὶ τῆς ὡραίας πεδιάδος, ἣν προσεδόκα ν' ἀπαντήσῃ, εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ ἀτέρμονος ἀμμώδους ἐκτάσεως! Τῇδε κἀκεῖσε ἐφαίνοντο ἰσχνοί τινες θάμνοι, ἀλλ' οὐδαμοῦ δένδρον, χλόη, ἢ ἄνθος.

Τὸ παιδίον παρετήρει ἔκθαμβον. Ἀπώτατα ἐν τῷ ὁρίζοντι διεγράφετο τὸ σχῆμα ὑψηλῶν ὀρέων, ὧν ἐδέσποζεν ὁ χιονοσκεπὴς κῶνος τῆς Ὀριζάβας.

Οἱ ταξειδιῶται περιειργάσθησαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὰ ὄρη ταῦτα, ὧν ἡ σειρὰ ἐκτείνεται παραλλήλως πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς ὧν τὴν κορυφὴν εὑρίσκεται ὀροπέδιον, ἔχον μῆκος διακοσίων λευγῶν, ἐφ' οὗ ἐγείρεται ἡ πόλις τοῦ Μεξικοῦ εἰς ὕψος δισχιλίων μέτρων. Ἡ μεγάλη αὕτη ἅλυσις τῶν ὀρέων διακοπτομένη καὶ σχηματίζουσα ἑκατὸν διακλαδώσεις καλεῖται Βραχώδη Ὄρη ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, Κορδιλλιέραι ἐν Μεξικῷ, καὶ Ἄνδεις ἐν Περουβίᾳ. Οἱ δύο περιηγηταὶ ἀφοῦ ἐβάδισαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐπὶ τοῦ ἀμμώδους ἐδάφους, ἐπλησίασαν πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν Ὁ Ζωηρὸς ἐξεπλάγη βλέπων τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος καὶ τὰ χρώματα τῶν ἀφθόνως ἀνὰ τὴν παραλίαν ἐσπαρμένων κογχυλῶν. Ἐπλήρωσε δι' αὐτῶν τὰ θυλάκια, τοῦθ' ὅπερ ἐπίσης ἔπραξε καὶ ὁ Πινσῶν, διότι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μηχανικοῦ αἱ κογχύλαι αὗται εἰσὶ πράγματα σπανιώτατα καὶ ἀξιοθέατα ἐν Εὐρώπῃ.

Περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς ἑσπέρας ὁ Πινσῶν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἐκάθησαν παρὰ τὴν κοινὴν τοῦ ξενοδοχείου τράπεζαν καὶ ἐγεύθησαν ἰχθύων καὶ καρπῶν ἀγνώστων αὐτοῖς. Αἱ ἱσπανιστὶ γενόμεναι συνδιαλέξεις δὲν ἐνδιέφερον αὐτοὺς καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀπεσύρθησαν, ὅπως περιπλανηθῶσιν ἐκ νέου ἐντὸς τῆς πόλεως. Τὰ μόνα ἀνοικτὰ καταστήματα ἦσαν τὰ καφεπωλεῖα, ὅπου κατηναλίσκοντο παγωτὰ ἀρωματικὰ καὶ ποτὰ ἀναψυκτικά. Περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν αἱ κυρίαι καὶ οἱ κύριοι, εὐρωπαϊκὴν στολὴν φέροντες, μετέβησαν εἰς τὴν παραλίαν, ἥτις εἶνε ὁ μόνος περίπατος τῆς Βέρα-Κρούζ. Τὴν ἐνάτην ὥραν ἡ πόλις πᾶσα ἐφαίνετο ἀποκοιμηθεῖσα καὶ οἱ νυκτοφύλακες φέροντες φανοὺς καὶ ὡπλισμένοι διὰ μακρᾶς λόγχης, τοποθετημένοι εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν ἤρχισαν νὰ ψάλλωσι θρηνωδῶς καὶ μελαγχολικῶς ἀναγγέλλοντες τὰς ὥρας τῆς νυκτός.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπαύριον, περὶ τὸ τέλος τοῦ προγεύματος, κρότος τηλεβόλου ἀντήχησεν. Καθεὶς ὥρμησε τότε ἐκτὸς τοῦ ἑστιατορίου καὶ μετέβη εἰς τὴν παραλίαν. Διεκρίνετο εἰς τὸν ὁρίζοντα τὸ κατὰ μῆνα ἐξ Ἀγγλίας προερχόμενον ἀτμόπλοιον, οὗ ἡ ἔλευσις ἐθεωρεῖτο σπουδαῖον γεγονὸς διὰ τὴν πόλιν τῆς Βέρα-Κρούζ, καθότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δι' αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ μέσου ἐλάμβανε τὰς ἐξ Εὐρώπης εἰδήσεις.

(Ἕπεται συνέχεια).

Τὸ κατωτέρω ἄρθρον ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος ἐν Φλωρεντίᾳ βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Γαριβάλδης», γραφέντος ὑπὸ τοῦ κ. Γουερζόνη. Ὁ συγγραφεὺς ἔγνω ἐγγύθεν καὶ ἐμελέτησε τὸν χαρακτῆρα τοῦ μεγάλου ἀνδρός, διὸ καὶ τὸ βιβλίον του ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἄριστον τῶν περὶ Γαριβάλδου πολυαρίθμων κατ' αὐτὰς δημοσιευθέντων. Σ.τ.Δ.

Ο ΓΑΡΙΒΑΛΔΗΣ ΩΣ ΙΔΙΩΤΗΣ

Καὶ ὡς ἰδιώτης ὁ Γαριβάλδης ὑπῆρξε τοιοῦτος, ὥστε καὶ ἂν δὲν ἤθελε διαπράξει οὐδὲν τῶν κατορθωμάτων ἐφ' οἷς ἐκλείσθη, θ' ἀπέμενε πάντοτε ἀτομικότης μοναδικὴ ἀξία τῆς μελέτης τοῦ ψυχολόγου καὶ τοῦ καλλιτέχνου Τὸ ξανθὸν παιδίον ὅπερ διέτρεχε τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Νικαίας, ὁ ὡραῖος πειρατὴς ὅστις ἐγοήτευσε τὴν ἀτυχῆ Ἀννίταν, ὁ θριαμβευτὴς δικτάτωρ τοῦ 1860 ὃν βλέπουσαι ἐμφανιζόμενον ἀνέκραζον αἱ σικελιώτιδες ἐν χορῷ «Oh, quant'é beddu»!» (ὤ, πόσον εἶνε ὡραῖος!) διετήρησε μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τὴν ἀνδρικὴν αὐτοῦ καλλονὴν ἥτις εἶχε τύπον πάντῃ ἰδιόρρυθμον μὴ ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν συνήθως ἀποδιδόμενον τοῖς ἥρωσι καὶ τοῖς πολεμισταῖς.

Ὁ Γαριβάλδης δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκληθῇ ὡραῖος ἀνὴρ ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Ἦν μικρόσωμος, αἱ κνῆμαί του ἦσαν κατά τι καμπύλαι ἐκ τῶν ἔσωθεν πρὸς τὰ ἔξω, ὁ δὲ κορμὸς αὐτοῦ εἶχε τινὰς ἀτελείας. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μὴ ἀσυμμέτρου οὐδ' ἀχάριτος σώματος ἐκείνου ἐπεκάθητο κεφαλὴ ἐξαισία, κεφαλὴ ἥτις ὡμοίαζε, ἀναλόγως πρὸς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐθεᾶσο αὐτὴν καὶ πρὸς τὸ ἐμψυχοῦν αὐτὴν αἴσθημα, πρὸς τὸν Ὀλύμπιον Δία, τὸν Χριστὸν καὶ πρὸς τὸν λέοντα, κεφαλὴ περὶ ἧς ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς ὅτι οὐδεμία μήτηρ ἐγέννησε τοιαύτην, ὅτι οὐδεὶς καλλιτέχνης ἰδεάσθη παρομοίαν. Καὶ πόσον εὐγλώττως ἐλάλει ἡ κεφαλὴ ἐκείνη! πόσοι ὀρί-

Digitized by Google

ζοντες λογισμῶν ἐξετείνοντο ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ εὐρέος ἐκείνου μετώπου! πόσαι ἀστραπαὶ ἔρωτος καὶ ὀργῆς ἤστραπτον ἐντὸς τῶν μικρῶν ἐκείνων, βαθέων καὶ σπινθηροβολούντων ὀφθαλμῶν, καὶ πόσην ἰσχὺν καὶ εὐγένειαν ἐνταυτῷ ἐνέφαινεν ἡ κατατομὴ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ ῥινὸς μικρᾶς, μυώδους, εὐθείας, σχηματιζούσης μετὰ τοῦ μετώπου μίαν γραμμὴν καθέτως κατερχομένην ἐπὶ τοῦ στόματος· πόσην χάριν καὶ ἡδύτητα περιέκλειε τὸ μειδίαμα τοῦ στόματός του, ὅπερ καὶ αὐτοῦ τοῦ βλέμματος ὑπέρτερον, ἦτο ἀναμφιβόλως, τὸ γλυκερώτερον φῶς, τὸ ἰσχυρότερον γόητρον τῆς μορφῆς του, καὶ ὅπερ οὐδείς, θέλων νὰ διατηρήσῃ πλήρη τοῦ πνεύματος τὴν ἐλευθερίαν, ἠδύνατο ἀτιμωρητεὶ ν' ἀντικρύσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς.

Πρὸς τῇ μοναδικῇ ταύτῃ καλλονῇ ἥτις καὶ μόνη ἦτο ἰσχύς, ἡ φύσις, μήτηρ μεροληπτικὴ καὶ φιλόστοργος ἀποδειχθεῖσα πρὸς αὐτόν, ἐδωρήσατο τὴν εὐκινησίαν καὶ τὴν ἰσχύν, οὐχὶ τὴν ἀθλητικὴν ἰσχὺν τῶν μυώνων, ἀλλὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνην τῶν νεύρων, ἥτις ἀναπτύσσεται καὶ ἐπιρρώννυται διὰ τῆς ἀσκήσεως, καὶ ἥτις ἡνωμένη μετὰ τῆς εὐκινησίας καθιστᾷ τὸ σῶμα ἱκανὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰς τολμηροτέρας γυμναστικὰς κινήσεις.

Κατὰ πόσον δ' ἐπέδιδεν εἰς τὴν γυμναστικὴν ὁ Γαριβάλδης, γινώσκομεν ἐκ τοῦ στόματός του. «Πιστεύω, ὅτι ἐγεννήθην ἀμφίβιος», συνείθιζε νὰ λέγῃ, διηγούμενος ὅτι τὴν πρώτην φορὰν καθ' ἣν ἐρρίφθη εἰς τὸ ὕδωρ, ἀνῆλθεν εὐθὺς καὶ ἐπέπλεεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τῷ ὄντι ἀριθμήσαντες τὰ ἄτομα ἅτινα ἔσωσε ῥιφθεὶς εἰς τὸ ὕδωρ εὕρομεν αὐτὰ δεκαέξ· τοῦτο καὶ μόνον θὰ ἤρκει νὰ καταστήσῃ ἐπίσημον πάντα ἄνθρωπον, ἔστω καὶ μὴ ὄντα Γαριβάλδην.

Ὅπως δ' ἐνήχετο, οὕτω καὶ ἵππευεν, ἐπήδα, ἀνερριχᾶτο, ἐσκόπευε διὰ τῆς καραβίνας, ἦτο ξιφομάχος ἄριστος, μεταχειριζόμενος ἐπιδεξίως ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὸ ἐγχειρίδιον, χωρὶς οὐδέποτε νὰ λάβῃ μαθήματα παρ' οὐδενός, ἀλλ' ἀνευρὼν ἐν τῇ ἁρμονικῇ τῶν μελῶν του κατασκευῇ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει τὸ μυστήριον καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα.

Περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὸ ἴδιον σῶμα. Δὲν περιεβάλλετο πάντοτε τὴν ἐνδυμασίαν μεθ' ἧς ὁ κόσμος συνείθισε νὰ βλέπῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1860. Ἐν Ἀμερικῇ ζῶν μετήλλαξε πολλάκις, καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς περιστάσεις στολήν, καταλιπὼν τὸ ἐγχώριον ἔνδυμα τοῦ gaucho ἀντὶ τοῦ χονδροῦ ναυτικοῦ ἐπενδύτου, καὶ τοῦτον χάριν τῆς λευκῆς, ἐρυθρᾶς καὶ πρασίνης στολῆς τῆς Ἰταλικῆς Λεγεῶνος. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν, ἐν καιρῷ μὲν πολέμου ἐφόρει τὸν ἐρυθρὸν χιτῶνα μὲ πρασίνας παρυφάς, πλατύγυρον καὶ πτεροστόλιστον πῖλον, μανδύαν λευκὸν καὶ ἀναξυρίδας φαιὰς μεθ' ὑψηλῶν ὑποδημάτων· ἐν ὥρᾳ δὲ εἰρήνης χονδρὸν καὶ μακρὸν ἐπενδύτην κεκλεισμένον μέχρι πώγωνος· ἐν τοιαύτῃ στολῇ εἶδον αὐτὸν ἐν Τουρίνῳ ἐν ἔτει 1859.

Μόνον τὴν πρωΐαν τῆς 5 Μαΐου ἐφάνη ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ Κουάρτου, ὁπόθεν ἐπεβιβάσθη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπερχόμενος εἰς τὴν ἡρωϊκὴν τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν, ἐνδεδυμένος τὸν ἐρυθρὸν χιτῶνα καὶ τὸ poncho, ἤτοι τὸν λευκὸν ἀμερικανικὸν μανδύαν ἐπ' ὤμων. Ἔκτοτε δέ, εἴτε ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν εὐτυχῆ αὐτὴν ἐνδυμασίαν εἴτε νομίζων ὅτι αὕτη κάλλιον πάσης ἄλλης προσηρμόζετο εἰς τὸ σῶμά του, οὐδέποτε κατέλιπεν αὐτήν.

Ἀλλὰ πλέον καὶ τῆς περὶ τὸ ἐνδύεσθαι κομψότητος ἐπεμελεῖτο τῆς καθαριότητος τοῦ σώματος. Ἐποίει συχνὰ καὶ παντοειδῆ λουτρὰ καὶ μετὰ προσοχῆς ἐπεμελεῖτο τῶν χειρῶν, τῆς κόμης καὶ τῶν ὀδόντων. Εἰς τὰ ἐνδύματά του, πολλάκις ἐφθαρμένα καὶ ἀπερρακωμένα οὐδεμία ἀνευρίσκετο κηλίς. Ὁ ναυτόπαις ἐκεῖνος παραδόξως εἶχεν ἀνέκαθεν ἦθος εὐπατρίδου. Εἰς τὸν κατὰ πρῶτον βλέποντα αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐνεποίει ἐντύπωσιν ἡ ἀφελὴς ἀξιοπρέπεια αὐτοῦ, ἥτις εἶνε τὸ πρῶτον καὶ κύριον προσὸν δι' οὗ οἱ μεγάλοι ἄνδρες προσκτῶνται τὸ σέβας τῶν μικρῶν. Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ πρὸς οἱονδήποτε ἔλεγε *σεῖς*. Τὸ *σὺ* ἐφύλαττε διὰ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ ἐπιστηθίους φίλους· οὐδέποτε δὲ ἠκούσθη ἐν ὁμιλίᾳ ποιούμενος χρῆσιν τοῦ lei, ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου, εἰμὴ λαλῶν πρὸς τὸν βασιλέα. Ὑποδεχόμενος ἔτεινε πρῶτος τὴν χεῖρα οἰκείως· τῶν δὲ κυριῶν, ἂν μάλιστα αὗται ἦσαν σεβασταὶ διὰ τὸ γένος ἢ τὴν ἡλικίαν, ἠσπάζετο τὴν χεῖρα μετὰ ἁβροφροσύνης ἱππότου.

Ἐν ταῖς συνδιαλέξεσι προὐτίμα ν' ἀκροάζηται μᾶλλον παρὰ νὰ ὁμιλῇ, σημεῖον καὶ τοῦτο ἀριστοκρατικῆς ἁβροφροσύνης. Καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα, καὶ εἰς τὰ δευτερεύοντα ζητήματα τῆς ἐθιμοτυπίας καὶ τῆς συνηθείας, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ παράσχῃ ἐκδούλευσιν, νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ ἐνόχλησιν, νὰ πράξῃ τι πρὸς χάριν, οἷος δήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ αἰτῶν πλούσιος ἢ πένης, ἰσχυρὸς ἢ ταπεινός, μετὰ προσηνείας ἀξιεράστου καὶ μετ' εὐκολίας συγκατένευεν εἰς τὴν αἴτησιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀπερισκεψία μεθ' ἧς ἐφωδίασε δι' ἐπιστολῶν συστατικῶν καὶ διὰ πιστοποιητικῶν φιλοπατρίας ἢ τιμιότητος ἄνδρας πολλάκις ἥκιστα ἀξίους τῆς τοιαύτης τιμῆς, οἵτινες ἐποιήσαντο χρῆσιν ἀναξίαν τοῦ λόγου καὶ τοῦ ὀνόματός του. Εἰς πάντα ὅμως τὰ ζητήματα ὅσα ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν σπουδαῖα, ὅτε ἐπρόκειτο περί τινος τῶν προσφιλῶν αὐτοῦ δοξασιῶν ἢ περὶ αἰσθήματος δεσπόζοντος ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἡ συνδιάλεξις ἤρχιζε νὰ γίνηται δύσκολος· ἂν δὲ ὁ μεθ' οὗ συνωμίλει ἐξήπτετο καὶ ἐπέμενεν ἀντιλέγων, δι' ἑνὸς γνωμικοῦ, δι' ἑνὸς κινήματος, δι' ἁπλῆς κινήσεως τῶν ὤμων ἐνίοτε ἔκοπτε τὴν συζήτησιν. Ὅτε ἐν ἔτει

Digitized by Google

1864 ἐπεσκέψατο τὸν λόρδον Παλμερστῶνα εἰς τὴν οἰκίαν του, οὗτος ἐπιτηδείως ἔστρεψε τὴν ὁμιλίαν ἐπὶ τῆς Ἑνετίας καὶ προσεπάθησε νὰ πείσῃ αὐτὸν ὅτι τὸ ζήτημα ὤφειλε ν' ἀναβληθῇ, ν' ἀνατεθῇ δὲ ἡ λύσις του εἰς τὴν διπλωματίαν καὶ εἰς τὰς συνθήκας· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἀποτόμως διακόψας αὐτόν :—Τί μοὶ λέγετε περὶ ἀναβολῆς! ἀνέκραξεν, οὐδέποτε καλεῖται πρόωρος ἡ ἀπόφασις τῶν δούλων ἐξανισταμένων ὅπως θραύσωσι τὰ δεσμά των. Καὶ μετὰ βιαίου κινήματος ἐγερθεὶς ἀφῆκεν ἔκθαμβον καὶ κεχηνότα τὸν εὔγλωττον αὐτοῦ ἀντίπαλον.

Ἔστωσαν ταῦτα ἱκανὰ ὅπως ἐξαγάγωσι τῆς ἀπάτης τοὺς ὀλίγους ἐκείνους, οἵτινες ἀγνοοῦμεν διὰ τίνας σκοποὺς ἐφαντάσθησαν τὸν Γαριβάλδην ὡς νευρόσπαστον ἄνευ ἰδεῶν καὶ ἄνευ θελήσεως, οὗ ἐκίνουν τὰ ἐλατήρια καὶ ἐρρύθμιζον τὰς κινήσεις κατὰ βούλησιν οἱ περιστοιχίζοντες αὐτὸν εὐάριθμοι ῥαδιοῦργοι Εἶχεν ἀληθῶς ὀλίγας ἰδέας, πλὴν αἱ ὀλίγαι αὗται εὑροῦσαι ἐλεύθερον τὸ πεδίον ἐν τῷ πνεύματί του ἐρριζώθησαν ἐν αὐτῷ βαθέως καὶ ἰσχυρῶς. Τὸ μετ' αὐτοῦ συζητῆσαι ἦτο καὶ διὰ τοὺς τὰ μάλα σεβαστοὺς αὐτῷ ἡ δυσκολωτάτη τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἦτο σφαῖρα χαλυβδίνη μὴ παρέχουσα οὐδαμόθεν λαβήν. Ὁ Φραγκίσκος Κρίσπης, ἐγκωμιάζων τὸν ἥρωα κατὰ τὸ ἐν τῇ βουλῇ γενόμενον μνημόσυνον εἶπεν: «Οὐδεὶς ὑπῆρξεν ἰσχυρότερος αὐτοῦ κατὰ τὴν θέλησιν. Ἔπραττε πάντοτε ὅ,τι ἤθελεν, ἀλλ' ἓν καὶ μόνον ἠθέλησε καὶ ἐπόθησεν ἀείποτε διακαῶς, τὸ καλὸν τῆς Ἰταλίας». Καὶ ἡ διαβεβαίωσις αὕτη μάρτυρος αὐτόπτου, διατελέσαντος παρὰ τὸ πλευρόν του κατὰ τὰς κρισιμωτέρας διὰ τὴν πατρίδα στιγμάς, ἀπαλλάσσει ἡμᾶς τοῦ κόπου νὰ γράψωμεν πλείονα.

Ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων διεκρίνετο ἔτι μᾶλλον εἰς τὰ ἁπλοϊκὰ ἤθη του. Ὀλίγιστοι ὑπῆρξαν ὡς αὐτὸς ἐγκρατεῖς εἰς τὴν πόσιν καὶ ὀλιγαρκεῖς εἰς τὴν τροφήν. Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς τῆς ζωῆς του, ὅτε οἱ ἰατροὶ διώρισαν αὐτῷ τὸν οἶνον ὡς φάρμακον, ἔπινε πάντοτε ὕδωρ· ἠξίου δὲ ὅτι ἦτο γνώστης ἄριστος τῆς ποιότητος τοῦ ὕδατος, καὶ τὸ ἀπεγεύετο μεθ' ἡδονῆς, καὶ ἐξεθείαζεν αὐτὸ ἐνώπιον τῶν συνδαιτυμόνων, — οἵτινες δὲν συνεφώνουν ὡς πρὸς τοῦτο πάντοτε μετὰ τῆς γνώμης του,—ὡς τὸ νέκταρ τῶν ποτῶν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τροφὴν ἔτρωγεν ὀλίγον κρέας, τοῦτο δὲ προήρχετο ἐν μέρει καὶ ἐκ τῶν λειψάνων ποιᾶς τινος πυθαγορικῆς δοξασίας, ἅτινα οὐδέποτε κατώρθωσε ν' ἀποδιώξῃ ἐντελῶς ἐκ τοῦ πνεύματός του· προὐτίμα τοὺς ἰχθῦς, τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ὄσπρια. Ὀρεκτικώτερον ἦτο δι' αὐτὸν πινάκιον σύκων ἢ φασιανὸς μετ' ὕδνων. Ὅτε ἦτο ὑγιὴς ηὐχαριστεῖτο ν' ἀλιεύῃ ὁ ἴδιος τοὺς ἰχθῦς καὶ δὶς ἢ τρὶς καθ' ἑβδομάδα, ὑπὸ τὸ ὠχρὸν φῶς τῆς σελήνης, παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ ἕνα τῶν υἱῶν του ἢ ἐκ περιτροπῆς ἕνα τῶν ἐν Καπρέρᾳ συντρόφων του ἐπέβαινεν ἀκατίου καὶ διηυθύνετο ἄλλοτε μὲν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ ἄλλοτε εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς παραλίας ἐκείνης, βριθούσης συνήθως ἰχθύων. Ἐκεῖ διέμενε μέχρι τῆς πρωΐας, ἁλιεύων δι' ἀγκίστρου οὐδέποτε δὲ διὰ δικτύων, καὶ ἐπέστρεφε σπανίως μὲ χεῖρας κενάς, ἀλλὰ πάντοτε σχεδὸν μὲ ἄγραν ἀρκετὴν διὰ τὸ γεῦμα αὐτοῦ καὶ πάσης τῆς ἀποικίας.

Ἀλλὰ τὸ κυριεῦον αὐτὸν πάθος ἦτο ἡ γεωργία. Ὅτε ἐγένετο ἡ ἀπογραφὴ τοῦ 1871, ἔγραψε διὰ χειρός του ἐπὶ τοῦ δελτίου «*τὸ ἐπάγγελμα Γεωπόνος*» καὶ δὲν ἐψεύδετο. Τὸ ἓν τρίτον τῆς ἀγόνου Καπρέρας ἐγένετο καρποφόρον χάρις εἰς τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου του τῇ ἐπιστασίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐπιμόνῳ αὐτοῦ θελήσει.

Τὸ πρῶτον ἔργον τῶν χειρῶν του ἦτο ἄμπελος ἐπὶ ὀροπεδίου μικροῦ, κειμένου ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπὸ τῆς οἰκίας του εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Ἄκραν ὁδοῦ. Καίτοι ὅμως τὸ ποτὸν τῶν παραγομένων λευκῶν σταφυλῶν ἦτο ἐξαίρετον, ἡ κατὰ τὸν τρυγητὸν ἐσοδεία οὐδέποτε ἀντήμειψε τοὺς κόπους καὶ τὰ ἔξοδα αὐτοῦ. Βραδύτερον ἀρχίσας ἤδη νὰ σκέπτηται περὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ μετεποίησεν εἰς ἀγρὸν ἔκτασίν τινα γῆς ἐκ τεσσάρων ἐκταρίων· ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐχὶ ἕνεκα τοῦ γεωργοῦ, ἀλλ' ἕνεκα τῆς κακῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους, ἡ συγκομιδὴ δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας.

Ἔρωτα πολὺν ἔτρεφεν ἰδίως πρὸς τὸ πρότυπον αὐτοῦ ἐν Καπρέρᾳ κτῆμα, τὸ Φοντανάτσιο. Πρὸ τοῦ 1859 καὶ τὸ κτῆμα τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ ξηρῶν βράχων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀπαύστου καλλιεργείας ἐφυτεύθησαν ἐν αὐτῷ καὶ εὐδοκίμησαν ἡ ἄμπελος, ἡ συκῆ, ἡ ῥοδακινέα, ἡ ἀμυγδαλῆ, τὰ ἰνδόσυκα, καὶ πρὸς τούτοις, εἰ καὶ μαστιζόμεναι ὑπὸ τοῦ βορειοανατολικοῦ ἀνέμου, ἡ λεμονέα καὶ πορτοκαλλέα.

Ἐκεῖ κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καλύπτων τὴν κεφαλὴν διὰ μεγάλου πλατυγύρου πίλου, φέρων τὸν ἐρυθρὸν χιτῶνα καὶ ἐφωδιασμένος πάντοτε διὰ μαχαιρῶν καὶ ψαλίδων ἐξαρτωμένων συνήθως ἀπὸ τῆς ζώνης του, διήρχετο ὥρας πολλὰς τῆς ἡμέρας ποτίζων, ἐκφυλλίζων, ἐγκεντρίζων, φαιδρὸς ἂν ἀπέμενε μόνος, συνοφρυούμενος δὲ ἄν τις ὀχληρὸς ἐπισκέπτης ἢ ἄκαιρόν τι τηλεγράφημα ἤρχετο νὰ ταράξῃ τὴν ἡδονὴν τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ ἐνασχολήσεως.

Δὲν εἰργάζετο δὲ ἐμπειρικῶς. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του τὰ περὶ γεωργίας συγγράμματα ἦσαν ἄφθονα. Καὶ ἐν μέρει διὰ τῆς βοηθείας τῶν βιβλίων τούτων, ἐν μέρει διὰ τῶν συμβουλῶν τοῦ δεῖνα γεωπόνου, ὃν κατέταττεν ἀμέσως μεταξὺ τῶν φίλων του, καὶ χάρις εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ πνεύματός του, φύσει ἀποκλίνοντος εἰς φυσικὰς μελέτας, ἐσχημάτισε σύστημα ἰδεῶν ἐπιστημονι-

Digitized by Google

κῶν καὶ πρακτικῶν, οἷον ὀλίγιστοι τῶν μεγάλων τῆς Ἰταλίας γεωπόνων κατέχουσιν.

Ἐκόμισεν ἐξ Ἀγγλίας γεωργικὰς μηχανάς, ἤνοιξε τάφρους πρὸς δίοδον τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, ἐμερίμνησε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰς εὐφορωτέρας γαίας, κατέστησεν αὐτὰς παχυτέρας διὰ λιπασμάτων καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεμελήθη τῆς κτηνοτροφίας, σχηματίσας ποίμνιον ἐξ 150 βοῶν καὶ 400 προβάτων. Βαθμηδὸν μεριμνῶν ἀπαύστως περὶ τοῦ μικροῦ τούτου κτήματος ὅπερ ἀπέκτησε παλαιῶν ἀνὰ πᾶσαν σπιθαμὴν κατὰ τοῦ γρανίτου ἐφωδίασεν αὐτὸ μὲ πᾶν ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη ὑποδεικνύει ὡς συντεῖνον εἰς τὴν καλλιέργειαν, κατασκευάσας σταύλους, καλύβας, ἀποθήκας κόπρου, κυψέλας, περιστερεῶνας καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἠφάνισε τὴν περιουσίαν του. Ὁ Γαριβάλδης οὐδέποτε ὑπῆρξε πλούσιος· πλὴν τὰ ὀλίγα χρήματα ἅτινα διὰ τῆς οἰκονομίας εἶχε θέσει κατὰ μέρος ἐν Ἀμερικῇ, ὅσα ἐκληρονόμησεν ἐκ τῶν ἀδελφῶν του, ὅσα ἐκέρδησεν ἐκ τῆς ἐκποιήσεως τῶν πεμφθέντων αὐτῷ πολυαρίθμων δώρων, τὰ ποσὰ ἅτινα τῷ ἐδώρησαν ἢ τῷ ἐδάνεισαν οἱ φίλοι του, τὰ πάντα ἐρρίφθησαν καὶ ἠφανίσθησαν εἰς τὸ ἀπύθμενον χάσμα τῶν ἐν Καπρέρᾳ κτημάτων, ἅτινα δὲν ἀπέδωκάν ποτε εἰς τὸν πλήρη ζέσεως καλλιεργητὴν αὐτῶν οὐδὲ κἂν τὰ ἡμερομίσθια ὅσα ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ὑπὲρ αὐτῶν ἐξώδευσεν.

*

Μὴ δυνάμενος βεβαίως νὰ διημερεύῃ πάντοτε εἰς τοὺς ἀγρούς, τὰς βροχερὰς καὶ τὰς ἀνεμώδεις καὶ παγερὰς τοῦ χειμῶνος ἡμέρας διήρχετο μένων οἴκοι καθήμενος πάντοτε σχεδὸν μετὰ τὸ 1860 πρὸ τοῦ ἐξώστου τῆς νέας αὐτοῦ οἰκίας ἀποβλέποντος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀσχολούμενος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφήν. Ἀνέγνω πολλὰ καὶ διάφορα, χωρὶς ὅμως νὰ εἶνε ἐμμανὴς ἀναγνώστης. Εἴπομεν ἤδη τίνα βιβλία προὐτίμα· κατὰ πρῶτον λόγον τοὺς ἱστορικοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, τὰ γεωργικὰ καὶ μαθηματικὰ συγγράμματα καὶ τὰς ποιήσεις. Ἐκ τῶν ποιητῶν πάλιν προὐτίμα ἐκ μὲν τῶν Ἰταλῶν τὸν Οὔγον Φόσκολον, ἐκ δὲ τῶν Γάλλων τὸν Σενιέρον καὶ τὸν Βολταῖρον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔσχε μεγάλην συμπάθειαν διὰ τὸν Γκουερράτσην καὶ τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ, δύο συγγραφεῖς πάντῃ ἀκαταλλήλους πρὸς κατευνασμὸν τῆς φαντασίας του καὶ διὰ τὴν *Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας* τοῦ Ἄττου Βανούτση, ἐξ ἧς παρέθετεν ὁλοκλήρους σελίδας καὶ εἰς τὰ μυθιστορήματά του. Ἀλλὰ παρὰ πάντα τὰ λοιπὰ φίλτατον δι' αὐτὸν βιβλίον, σύντροφος ἀχώριστος τῶν ἀγρυπνιῶν του ὑπῆρξε τὸ ᾆσμα τοῦ Φωσκόλου, *Τὰ Μνήματα*, ὅπερ εὗρον ἀνοικτὸν καὶ παρὰ τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην του.

Εἰς τὸ γράφειν ἦτο ἀνεξάντλητος, ἀκαταπόνητος, καὶ λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ποικίλων αὐτοῦ ἀσχολιῶν, τεράστιος τὴν γονιμότητα. Δὲν ἀναφέρω τὰς ἐπιστολάς του, εὐγλώττους μάρτυρας τῆς εὐχερείας τῆς γραφίδος του· ἀλλ' ἐν τῷ γήρατι συνέγραψε τρία μυθιστορήματα, τὴν *Κλαιλίαν, ἤτοι τὴν κυβέρνησιν τοῦ Μοναχοῦ*, *Καντώνην τὸν ἐθελοντὴν* καὶ τοὺς *Χιλίους τῆς Μαρσάλας*. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπεχείρησε νὰ γράψῃ ἐν ἀνομοιοκαταλήκτοις στίχοις τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς του, ἡμεῖς αὐτοὶ δὲ τὸ 1864 ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ στόματός του τινὰ ἀποσπάσματα. Ἐγκαταλιπὼν τὸ ἔργον τοῦτο, ἄγνωστον διὰ τίνας λόγους, ἀνέλαβε νὰ γράψῃ τὸ αὐτὸ θέμα ἐν πεζῷ λόγῳ, συγγράφων τ' *Ἀπομνημονεύματά* του, ἀφ' ἧς ἐποχῆς διέκοψεν αὐτὰ τὸ 1850 μέχρι τῆς εἰς Γαλλίαν ἐκστρατείας. Τ' *Ἀπομνημονεύματα* ταῦτα, καθ' ἃ θετικῶς γινώσκομεν, παρέδωκε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐντὸς κιβωτιδίου κεκλεισμένου τῷ υἱῷ αὐτοῦ Μενόττῃ ῥητῶς παραγγείλας αὐτῷ νὰ μὴ τὰ δείξῃ εἴς τινα ἐνόσῳ αὐτὸς ἔζῃ, νὰ τὰ δημοσιεύσῃ δὲ παρελθόντος χρονικοῦ τινος διαστήματος ἀπὸ τῆς τελευτῆς του.

Ἀναμεμιγμένα μετὰ τῶν *Ἀπομνημονευμάτων* εὑρέθησαν καὶ θὰ εὑρεθῶσι πλείονα ὅταν τὰ ἔγγραφά του πάντα ἐρευνηθῶσι καὶ διαχωρισθῶσιν ἀκριβῶς — χαρτία διάφορα ἐφ' ὧν ἦσαν γεγραμμέναι σκέψεις καὶ ἰδέαι, προβλήματα, σημειώσεις, μελέται φυσικαὶ καὶ μαθηματικαί, ὡς καὶ μικρὸν κατάστιχον τῶν οἰκιακῶν ἐξόδων.

Φύσει ποιητής, δυνάμενος ἴσως καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῆς ποιήσεως νὰ διαπρέψῃ ἀσκούμενος ἐν τοῖς κανόσι καὶ τῇ παιδείᾳ, καὶ βίον ποιητικὸν διαγαγὼν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ κατὰ τῶν πειρασμῶν Μούσης τινὸς ἰδιορρύθμου καὶ ἀκαλλιεργήτου ἐμφωλευσάσης ἐν τῷ πνεύματί του· καὶ ἔπληρου τετράδια ὁλόκληρα διὰ στίχων, ὧν ἱκανὰ τεμάχια ἠκούσαμεν καὶ ἡμεῖς ἀπαγγελλόμενα παρὰ τοῦ ἰδίου, ὥστε δὲν ἠθέλομεν ἐκπλαγῆ ἂν ἐβλέπομεν αἴφνης δημοσιευομένην συλλογὴν ποιήσεων αὐτοῦ ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῶν ἐγγράφων, ἅτινα κατέλιπεν. Καὶ δὲν ἔγραφε μόνον στίχους ἰταλικούς, ἀλλὰ καὶ γαλλικοὺς πολλάκις, ὡς μαρτυρεῖ ὁ πολεμικὸς ὕμνος ὃν συνέθετο ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀπήγγειλε κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἔφοδον τῆς Διζῶνος, καὶ τὸ πρὸς τὸν Βίκτωρα Οὐγκὼ ᾆσμα γραφὲν τὸ 1867 εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ τότε δημοσιευθείσης «**Voix de Guernessey**»· τὸ ᾆσμα τοῦτο τοῦ Γαριβάλδου φλέγον ἔτι ἐκ τῆς προσφάτου τῆς Μεντάνας ὀργῆς, περιέχει τῇδε κἀκεῖσε ἐν τῷ μέσῳ τῆς μονοτονίας τῶν ῥητορικῶν ἀποστροφῶν πολλὴν ζωήν, ἀντηχοῦσι δὲ αἴφνης ἐν αὐτῷ ῥωμαλέοι καὶ ἐπίσημοι ἴαμβοι ὡς οἱ τοῦ Βαρβιέ. Ἰδοὺ ἡ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ:

Quand plus heureux jadis, aux champs de Parthenope,
Mes jeunes miliciens ont étonné l' Europe,
Essuyant leurs pieds nus sur le tapis des rois,
Donnant à leur ce qui fut tant de fois,

Digitized by Google

Le rêve, le soupir, l' espoir de nos ancêtres,
Crois-tu qu'ils ont servi, combattu pour des maîtres ?
L'amour de la patrie fut leur seule passion,
Et de l'humanité libre la mission.
Ce n'est pas vrai qu'aux rois nous ayont fait l'aumône ;
Nous servions l'Italie, nous ne servions personne.

. . . .
. . . .

Παρὰ τοῖς τοιούτοις ἀνδράσιν ἡ στοργὴ εἶνε ἰσχυροτάτη. Γινώσκομεν μετὰ πάσης λατρείας ἠγάπησε τὴν μητέρα του, ἧς ἔφερε πανταχοῦ κατὰ τὴν ὀδύσσειάν του τὴν εἰκόνα ὡς περίαπτον, ἣν ἐπανέβλεπε καὶ μεθ' ἧς ἀνεστρέφετο ἐν ὀνείροις ὥσπερ μετὰ ζώσης, καὶ πρὸς ἣν προσηύχετο μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἐλπίδος. Διηγήθημεν δὲ ἀλλαχοῦ μετὰ πόσου πάθους ἠράσθη τῆς Ἀνίττας, ὥστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα. Ἄριστα βεβαίως θὰ ἔπραττεν ἂν ἐτήρει πίστιν διαρκῆ πρὸς τὸν πρῶτον τοῦτον, ὡραῖον καὶ ἡρωϊκὸν ἔρωτα· ἀλλ' ἡ φύσις δὲν ἠδυνήθη νὰ τῷ χαρίσῃ πάσας τὰς τελειότητας· ἀπεναντίας ἔθηκεν ἐντὸς τοῦ αἵματός του ἰσχυρὰν καὶ ἀκάθεκτον μίαν ἀτέλειαν, τὴν πρὸς τὴν ἡδυπάθειαν ῥοπήν.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου ἀφικόμενοι, ἐπαναλαμβάνομεν ὅ,τι ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τούτου εἴπομεν· τὸ κεφάλαιον τῶν ἐρώτων τοῦ Γαριβάλδου εἶνε θέμα, ὅπερ δὲν δυνάμεθα νὰ διαπραγματευθῶμεν. Προστίθεμεν μόνον, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐν Καπρέρᾳ πλὰξ ἐπιτυμβία, ἧς τὴν ἐπιγραφὴν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἅπας ὁ κόσμος ἀνέγνω, ὅτι ἡ Ἀννίτα Γαριβάλδου ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς ὁποίας ἐστὶ γεγραμμένον ὅτι ἐγεννήθη τὴν 5 Μαΐου 1859 ἀπεβίωσε δὲ τὴν 25 Αὐγούστου 1875, δὲν εἶνε θυγάτηρ τῆς κυρίας Φραγκίσκης Ἀρμοζίνου. Ἡ κόρη αὕτη ἦτο τέκνον κυρίας τινὸς ἐκ Νικαίας μεθ' ἧς ἔσχε σχέσιν ὁ Γαριβάλδης κατὰ τὴν μεταξὺ τοῦ 1856 καὶ 1857 περίοδον ὅτε ἐποίει συχνὰ ταξείδια μεταξὺ Νικαίας καὶ Καπρέρας. Ἡ ῥηθεῖσα κυρία εἰς καλὴν ἀνήκουσα τάξιν ζῇ εἰσέτι καὶ ἴσως ἐν στενοχωρίᾳ ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει· διὰ τοῦτο καλὸν κρίνομεν ν' ἀποσιωπήσωμεν τὸ ὄνομά της.

Ἡ αἰτία δι' ἣν συνεζεύχθη κατόπιν μετὰ τῆς Ῥαϊμόνδη καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς κυρίας ταύτης μεθ' ἧς ἐτεκνοποίησεν, ἔκρινε δὲ καλὸν νὰ νομιμοποιήσῃ τὸν Μαύλιον, τὴν Κλαιλίαν καὶ τὴν Ῥοζίταν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν Ἀννίταν, τέκνον καὶ αὐτήν, ὡς πάντες οἱ ἀδελφοί της, ἐξ ἔρωτος, εἶνε πρόβλημα ὅπερ ἡ ἱστορία ἔτι δὲν ἔλυσε, θὰ πράξῃ δὲ καλῶς, μὴ ἐμβαθύνουσα ἐν αὐτῷ ὅπως τὸ λύσῃ. Τὰ αἴτια δι' ἃ ἀγαπᾷ τις καὶ δὲν νυμφεύεται, νυμφεύεται καὶ δὲν ἀγαπᾷ καὶ παύει τοῦ ἀγαπᾶν ἀφότου νυμφευθῇ, εἶνε αἰνίγματα τοῦ τυφλοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἔρωτος, ὧν οὐδεὶς θνητὸς εὗρε μέχρι τοῦδε τὴν λύσιν.

Ἀφήσωμεν λοιπὸν αὐτὸν μετὰ τοῦ φορτίου τῶν ἐρωτικῶν του ἁμαρτιῶν πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἐκείνου ὅπου κατὰ τὴν δίκην κρίνονται αἱ πράξεις καὶ αἱ προθέσεις, αἱ ἐλαφρυντικαὶ καὶ αἱ ἐπιβαρυντικαὶ περιπτώσεις.

Ὁ Γαριβάλδης, κακὸς συνωμότης ὡς καὶ ἐν ταῖς συνωμοσίαις τοῦ ἔρωτος, ἐνήργησεν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ μὴ ἀποκρύψας ποτὲ ὅ,τι ᾐσθάνετο καὶ ὅ,τι ἐπόθει. Ἔπραξε καί τι πλέον. Ὁστισδήποτε ἄλλος εἰλικρινέστερος καὶ τολμηρότερος ἐραστὴς θὰ εἶχε τὴν πιθανότητα ὅτι ἠδύνατο νὰ κρύψῃ τὴν πρᾶξίν του. Ἀλλὰ τοιαύτην ἐλπίδα δὲν εἶχεν ὁ Γαριβάλδης. Ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα περίπου ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου οἱ ὀφθαλμοὶ ἔμειναν ἀτενῶς προσηλωμένοι ἐπ' αὐτοῦ· οὐδ' ἓν βῆμα ἠδυνήθη νὰ ποιήσῃ ποτὲ οὐδ' ἓν νεῦμα, οὐδὲ λέξιν νὰ προφέρῃ, οὐδὲ νὰ μεταβῇ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, οὐδὲ νὰ λάβῃ ὡς συντρόφους ἕνα ἢ πλείονας φίλους, χωρὶς νὰ ἴδωσι τοῦτο μυριάδες ὀμμάτων καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀναγγείλωσι μυριάδες χειλέων.

Τοιοῦτος τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ὁ κλῆρος. Πάντες γινώσκουσιν ἐκ μνήμης τὰς δεκατρεῖς συζύγους τοῦ Καίσαρος· ἀλλ' οὐδεὶς γινώσκει ποσάκις τῆς ἡμέρας ὁ ἀπελεύθερος εἰσήρχετο ἐντὸς τῶν οἴκων τῆς ἀκολασίας ἐν Ῥώμῃ.

Τοιαύτη ὑπῆρξε καὶ τοῦ Γαριβάλδου ἡ τύχη. Ἂν ἤθελε διαγάγει ἄσημον βίον, ἡ ἱστορία τῶν συζύγων καὶ τῶν υἱῶν του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυκεῶνος τῆς ἐρωτικῆς ἀκρασίας τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἤθελε παρέλθει ἀπαρατήρητος. Ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ χρόνος ἀποξέων τὰς τελευταίας σκωρίας αἵτινες καλύπτουσιν ἔτι τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἥρωος, θὰ θάψῃ αὐτὰς εἰς τὴν λήθην.

X...

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Περιγραφὴ

τοῦ μαθητικοῦ βίου ἐν Γερμανίᾳ.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 658.

Πλάσις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ φοιτητοῦ ἐν τῷ βίῳ.—Αἴθουσαι ἀκροάσεων καὶ ξενοδοχεῖον.

Ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω οἵαν ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ὁ Goethe ἐπὶ τῶν ἐρωτικῶν τοῦ σπουδασοῦ πράξεων. Ἀλλ' ὁ μέγας οὗτος ποιητὴς ἐπιδρᾷ ἔτι σπουδαιότερον ἐπὶ τῶν κυρίων αὐτοῦ ἀσχολιῶν. Κατὰ τὴν γνώμην οὐχὶ ἀσημάντου μέρους φοιτητῶν λέγων ὁ Goethe ἐν τῷ *Τάσσῳ* τὸ γνωστόν, ὅτι: «τὸ πνεῦμα σχηματίζεται ἐν τῇ ἠρεμίᾳ, ὁ δὲ χαρακτὴρ ἐν τῷ ῥεύματι τῆς ζωῆς», ἔγραφεν ἔχων ἐν νῷ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. Ἕκαστος λοιπὸν σπουδαστὴς ἱκανῶς ἀναπτύξας τὸ πνεῦμα ἐν τῇ εἰδυλλιακῇ ἠρεμίᾳ τοῦ γυμνασίου, βλέπει νῦν, εἰσερχόμενος εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἐλευθερίαν, ἐπελθοῦσαν τὴν ἁρμοδίαν στιγμὴν ὅπως ἀναπτύξῃ καὶ τὸν ἀτομικὸν χαρακτῆρα, διὸ καὶ ἄφετος καὶ ἀδέσμευτος ῥίπτεται εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ κόσμου. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ ἄθυμος σπουδα-

Digitized by Google

στὴς ἐν τῷ ῥεύματι τοῦ βυρτσβουργείου κόσμου ζῇ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτῆρός του τακτικῶς καὶ κατὰ γράμμα ὡς ἀκολούθως. Τὸν πρὸ μεσημβρίας χρόνον διέρχεται ἔχων ζάλην ἐξ ἐωλοκρασίας καὶ προγευματίζων ἔν τινι ζυθοπωλείῳ, τὴν μεσημβρίαν κορέννυται φαγητῶν, καὶ περιπίπτει εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς χασμώδους μελαγχολίας τῆς πέψεως, ἥτις διαρκεῖ μικρὸν χρόνον μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε πρὸς ἀποτίναξιν αὐτῆς ἄρχεται ῥοφῶν καφὲν ὑδαρέστατον καὶ παίζων χαρτία ἢ σφαιριστήριον. Ἡ ἑσπέρα εἶτα ἄρχεται μὲ πρᾶόν τι μέθυ, ὅπερ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου αὐξάνεται ἰσχυρῶς εἰς ἀληθῆ μέθην. Ἀλλ' οὐδὲν φαίνεται εἰς αὐτὸν καταλληλότερον πρὸς ἀνάπτυξιν χαρακτῆρος, καὶ ἁρμόζον εἰς εὐεξίαν τοῦ σώματος ὅσον τὸ περιφέρεσθαι ἀνὰ τὰς εὐρείας καὶ στενὰς εὐθείας καὶ καμπύλας ὁδοὺς καὶ στενωποὺς τῆς πόλεως. Πλὴν δὲ τῶν ὑπὸ τὰ παράθυρα καὶ κατὰ τὰς μᾶλλον συχναζομένας ὁδοὺς περιπάτων, εἴτε ἐν τῷ βασιλικῷ κήπῳ καὶ ἐν τῇ πλατείᾳ δενδροστοιχίᾳ, τῇ κυκλούσῃ ὡς ζώνῃ καταπρασίνῃ τὴν πόλιν, τόπος ἀγαπητὸς καὶ τὰ μάλιστα ὑπὸ τῶν φοιτητῶν συχναζόμενος εἶνε ἡ ἀγορά. Πλατεῖα εὐρεῖα, κυκλουμένη ὑπὸ μεγάλων οἰκοδομῶν τετραωρόφων καὶ πεντωρόφων εἶνε μέχρι μεσημβρίας κατάμεστος νεανίδων, κυριῶν καὶ. . . λαχανικῶν. Ὁ μὴ ἰδὼν ἀγορὰν γερμανικῆς πόλεως δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν κατανάλωσιν, ἣν ὑφίστανται ὅλα τὰ ὀσμηρὰ προϊόντα τῆς γῆς ἀπὸ τῶν κρομμύων καὶ ῥαφανίδων μέχρι τῶν μυρίων καὶ ἑνὸς εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν τῶν λαχάνων. Ὄρη ὁλόκληρα γεωμήλων, ἅμαξαι μεγάλαι φορτηγαὶ μυρίαι μόλις ἀντέχουσαι ὑπὸ τὸ βάρος τῶν λαχάνων, πυραμίδες κρομμύων καὶ γογγυλίων καὶ τεύτλων καὶ ῥαφανίδων μελανῶν κεῖνται ἐν ὑπαιθρίῳ ἐκθέσει. Τότε δὲ καὶ μόνον μετὰ τοιαύτης ἐκθέσεως ἐπίσκεψιν δύναταί τις νὰ ἐξηγήσῃ διατί πᾶσα οἰκία ἀπόζει λαχανωδῶς, καὶ διατὶ αἱ κυρίαι ἀντὶ ἀνθοδέσμης ἀνὰ τὰς ὁδοὺς προτιμῶσιν ἐνίοτε νὰ κρατῶσι διὰ τῶν χειρῶν ἀνθοκράμβην πελωρίαν. Ἐν τῇ ἀγορᾷ λοιπὸν ταύτῃ ὁ φοιτητὴς παρατηρεῖ ὑπὸ τὸν πλατὺν αὐτῶν πῖλον τὰς ἀγοραζούσας λαχανικὰ κυρίας καὶ δεσποινίδας λείχει τι ἐξ ὅλων τῶν καρπῶν, δῆθεν δοκιμάζων πρὸς ἀγοράν, ἐρεθίζει δι' ὅλων τῶν κακοσημάντων ὑπαινιγμῶν καὶ λογοπαιγνίων τὰς ἀγαθοκάρδους πωλητρίας, καὶ προκαλεῖ παρ' αὐτῶν ὁρμαθὸν πολυτιμοτάτων βλασφημιῶν καὶ ὕβρεων. Ἐνταῦθα γίνονται αἱ κρίσεις καὶ συγκρίσεις τῶν ἀγοραζουσῶν καλλονῶν, ἐνταῦθα κατατρίβονται οἱ πόδες ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου εἰς τὴν κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ἐξερεύνησιν τῆς ἀγορᾶς πρὸς ἀναζήτησιν γνωστῆς τινος ξανθῆς λεπτῆς κορασίδος ἤ, ἂς τὸ εἴπωμεν, καὶ χονδροειδοῦς τινος παχυσώμου ὑπηρετρίας.

Ἄλλοτε παρακολουθεῖ ὁ σπουδαστὴς τὰς νεάνιδας μεταβαινούσας εἰς τὴν ἐπὶ λαμπρᾶς τοποθεσίας κειμένην πλησίον Μονήν, καὶ συμπροσεύχεται μάλιστα, ἐὰν εἶνε ἀνάγκη, καὶ συμβυθίζεται μετ' αὐτῶν ἐν εὐσεβεῖ θρησκευτικῷ αἰσθήματι ὅταν αὗται καθήμεναι ἢ γονατίζουσαι προσεύχονται ἐν τοῖς πρὸ τῆς Μονῆς προσευχητηρίοις σταθμοῖς, ἢ ἀνέρχεται καὶ ὑπερβαίνει, ὅπως ποτὲ ὁ Ἀννίβας τὰς Ἄλπεις μετὰ καμήλων καὶ ἐλεφάντων, τὸν βορείως τῷ Βυρτσβούργῳ κείμενον βουνόν, ὅπως ἐν τῇ ἐκεῖθεν κειμένῃ Καπύῃ, τῇ φερούσῃ τὸ πεζὸν ὄνομα «Ξηροπόταμος» (**Dûrbach**), παραδοθῇ εἰς διασκεδάσεις.

Ἁπανταχοῦ βλέπει τις τὸν ἀγαθὸν καὶ εὔθυμον σπουδαστὴν καὶ ἀνὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐν καλοκαιρίᾳ καὶ κακοκαιρίᾳ. Μίαν μόνην χώραν ἀποφεύγει ὡς προκαλοῦσαν αὐτῷ θλιβερὰν στενοχωρίαν, τὴν συνοικίαν τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κεῖται τὸ πανεπιστήμιον μετὰ τῶν παραρτημάτων του, ἐκ φόβου μὴ ἐξ ἀπροόπτου τινὸς συμπτώσεως τὸ φέρῃ ὁ διάβολος καὶ παρασυρθῇ εἰς αἴθουσάν τινα ἀκροάσεως.

Εἶνε δὲ ὄντως περίεργον, ὅτι τὸ ἀξιοπρεπὲς καὶ φαιὸν ἐκ γήρως οἰκοδόμημα τοῦ πανεπιστημίου οὐδεμίαν ἐγείρει συμπάθειαν εἰς σημαντικὸν ἀριθμὸν τῶν υἱῶν τῶν Μουσῶν. Τὸ πανεπιστήμιον, σκέπτονται οὗτοι, εἶνε παλαιόν, σκοτεινόν, μέλαν, καὶ ἑτοιμόρροπον οἰκοδόμημα, αἱ εἴσοδοί του εἶνε στεναὶ καὶ δύσβατοι, αἱ κλίμακες λίαν ἀνάντεις, σκολιαί, καὶ κοπιαστικαὶ κατὰ τὴν ἀνάβασιν, ὁ ἀὴρ τῶν παραδόσεων ὄζει ἀπὸ πόρρωθεν ἀφορήτου λογιωτατοσύνης καὶ εἶνε κατάπλεως κονιορτοῦ ἐκ παλαιῶν βιβλίων, τὰ βάθρα εἶνε σκληρὰ καὶ ἐνοχλητικά, ὁ καθηγητὴς ἐπὶ τῆς ἕδρας σοβαρός, μεμετρημένος, καὶ κεκομβωμένος μέχρι λαιμοῦ, ἡ εἴσοδος εἰς τὴν βιβλιοθήκην φέρει δι' ἀληθοῦς λαβυρίνθου, ὥστε ἄνευ μίτου Ἀριάδνης τινὸς εἶνε ἀδύνατον νὰ εἰσέλθῃ τις ἐν αὐτῇ· ἐπειδὴ δὲ αἱ βυρτσβουργίδες κόραι, κατὰ τὸ γερμανικὸν ἔθος, φέρουσι τὰ πλεκτὰ αὐτῶν χειροτεχνήματα καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς κήπους, ἔνθα εἶνε καὶ τὰ καφεῖα καὶ ζυθοπωλεῖα, ὁ φοιτητὴς στερούμενος τῶν μίτων τούτων δὲν ἀποτολμᾷ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην. Πόσῳ δὲ ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶνε ὡραῖαι καὶ προκλητικαὶ αἱ εἴσοδοι εἰς τὰ καφε-ζυθοπωλεῖα, πόσῳ ἀναπαυτικαὶ καὶ εὐάρεστοι δὲν εἶνε αἱ αἴθουσαι αὐτῶν, πλήρεις πάντοτε τῆς διαχύτου γαργαλιζούσης τὸν φάρυγγα ὀσμῆς ἀπὸ τοῦ μαγειρίου, πόσῳ δὲ δὲν εἶνε ἀξιέραστος, ἐπίχαρις, νέα, ὡραία, καὶ μάλιστα, ὄχι ὅπως ὁ καθηγητὴς μέχρι λαιμοῦ κεκομβωμένη, ἡ ἐπὶ τοῦ *μπουφὲ* ἱσταμένη κόρη τῆς ζυθοπώλιδος ἢ ἡ κιρνῶσα ὑπηρέτρια (**Kellnerin**); Εἶνε λοιπὸν ἄξιον ἀπορίας ἂν δὲν ἔχουσι τόσην ἑλκυστικὴν δύναμιν αἱ παραδόσεις τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, τὰ βαθυνούστατα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας, τὰ λίαν ἐνδιαφέροντα πειράματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὅσην

Digitized by Google

ὁ ξανθὸς ζῦθος, καὶ αἱ πλήρεις εὐγενοῦς οἴνου φιάλαι, τὰ πρόσφατα ὄστρεα, τὰ ἑψημένα χοιρομήρια, οἱ καπνιστοὶ σαλομοί, τὰ κεκομμένα σαλάμια ἐν λεπτοῖς τεμαχίοις, αἱ καπνισταὶ γλῶσσαι καὶ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν διαφορωτάτων καὶ ποικιλοτάτων τὴν θέαν καὶ τὴν γεῦσιν ἀλάντων τῆς γερμανικῆς μαγειρικῆς;

Γυμναστικαὶ ἀσκήσεις τοῦ φοιτητοῦ.— Ἱππασία —Χορός.—Ξιφομαχία.—Μονομαχία.

Ὁ υἱὸς τῶν Μουσῶν ἐν Γερμανίᾳ διδάσκεται πάσας τὰς γυμναστικὰς τοῦ σώματος ἀσκήσεις, πρὸς δὲ τὴν ἱππασίαν, τὸν χορόν, τὴν ξιφομαχίαν, ἕνεκα τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς λόγων ἐξ ὧν ὡρμήθη καὶ ὁ Λέσσιγγ ἐν Λειψίᾳ, πρὸς ἐκμάθησιν αὐτῶν, τουτέστι πρὸς ἀποβολὴν τῆς ἀπὸ τοῦ γυμνασίου ἀμβλύτητος, ἀδεξιότητος καὶ σκαιότητος τοῦ σώματος. Καὶ ἡ μὲν σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου ἐφρόντισε μητρικῶς περὶ τούτου, παρασχοῦσα καὶ παρέχουσα ἑκάστοτε τοὺς ἀναγκαιοῦντας διδασκάλους, καὶ ἰδίας αἰθούσας πρὸς διδασκαλίαν τῆς ξιφομαχίας καὶ τῆς ἱππευτικῆς· ἀλλὰ παραδόξως πως φέρεται ὡς μητρυιὰ ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς χορευτικῆς, μὴ ἔχουσα οὔτε ἴδιον καθηγητήν, οὔτε αἴθουσαν χοροῦ, οὔτε τοὐλάχιστον παρέχουσα τὰς οὐχὶ δυσχερῶς ἐν Βυρτσβούργῳ εὑρισκομένας νεαρὰς συνορχηστρίδας. Ἐπὶ πολὺ ἐκοπίασα νὰ ἐξιχνιάσω τὸ ἀληθὲς αἴτιον τοιαύτης ἐκ μέρους τῆς συγκλήτου σπουδαίας παραμελήσεως διδασκαλίας, ἀναγκαιοτάτης εἰς τὴν νεολαίαν. Πρὸς τοῦτο θὰ συνετέλεσε πιθανῶς ἢ ἄρνησίς τις ἀπόλυτος τῆς θεολογικῆς σχολῆς, διότι αἱ παραδόσεις τῶν καθηγητῶν αὐτῆς εἰσὶν ἔρημοι, ἢ ἡ σύγκλητος θὰ ἔχῃ ἀρκετὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἔμφυτον παιδαγωγικὴν τῶν νεαρῶν Γερμανίδων δύναμιν, αἵτινες μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν παιδικῶν πλαγγόνων εὐθὺς ἁρπάζουσι τοὺς ἄνδρας ὅπως διδάξωσιν αὐτοὺς χορευτικήν. Τοὐναντίον ὅμως ἡ σύγκλητος ἐφρόντισε τὰ μέγιστα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ξιφομαχίας, οὐχὶ μόνον διορίσασα ἐξαίρετον διδάσκαλον ταύτης, ἀλλὰ καὶ παραχωρήσασα καὶ τὸν κατάλληλον χῶρον, δωμάτιον συγκοινωνοῦν ἀμέσως μὲ εὐυπόληπτόν τι διάσημον οἰνοπωλεῖον, πρὸς μείζονα εὐμάρειαν τῶν ξίφει μαχομένων φοιτητῶν. Τοιαύτη δὲ πρόνοια τῆς σεβαστῆς συγκλήτου δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ ν' ἀμειφθῇ πλουσίως καὶ εὐγνωμόνως ὑπὸ τῶν φοιτητῶν. Πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ξιφομαχίας δεικνύεται ὁ μεγαλείτερος ζῆλος, καὶ καταβάλλεται ἡ μεγαλειτέρα ἐπιμέλεια καὶ ἐπιμονή. Τόση δὲ εἶνε ἡ ἀφοσίωσις αὐτῶν εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, ὥστε καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν περιπάτοις βλέπει τις τοὺς σπουδαστὰς ἐπαναλαμβάνοντας τὰ μαθήματα καὶ πλήττοντας τὸν ἀέρα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις διὰ τῆς ῥάβδου των.

Ἀλλ' ὅπως τὸ παιδίον δὲν μανθάνει τὸ τρέχειν, ἵνα κατόπιν δι' ὅλου του τοῦ βίου διέρχεται τὰς ὁδοὺς διὰ τῶν ἁμαξῶν ἢ τῶν ποδηλάτων, ὅπως ὁ κυνηγὸς δὲν ἀσκεῖται πρὸς εὐθυβολίαν ἵνα ἔχων τὸ ὅπλον ἐν τῇ γωνίᾳ πλέκῃ περικνημίδας, οὕτω καὶ ὁ σπουδαστὴς δὲν χαλυβδοῖ τοὺς μυῶνας τῶν βραχιόνων του ἐν τῇ ξιφομαχίᾳ, ὅπως φονεύῃ μυίας καὶ κώνωπας μὲ τὸ ἐκμυαστήριον.

Καὶ μέχρις μὲν ἐδῶ, ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, σοὶ ἔδειξα τὸν σπουδαστὴν κατὰ τὴν ἤρεμον αὐτοῦ ζωὴν ὑπὸ τὸν πραῢν οὐρανὸν τοῦ Βυρτσβούργου, κυκλούμενον ὑπὸ πτερωτῶν ἐρατεινῶν ψυχῶν, μεταξὺ ζύθου καὶ οἴνου καὶ μεταξὺ ἑφθῶν κρεάτων, καρπῶν τῆς δύσεως καὶ ἄλλων παντοίων γαργαλισμάτων διερχόμενον τὸν βίον. Ἀλλ' ἰδοὺ ἠχεῖ ἀπὸ τοῦδε ἡ πολεμικὴ σάλπιγξ καὶ ἀκούεται τὸ ἄγριον ἐγερτήριον. Ἐρεθισθέντες «ἀπὸ ἕνα βλάκα» ἀνεγείρονται οἱ εἰθισμένοι ἐν ὅπλοις Βαυαροὶ καὶ Φραγγόνοι, οἱ Νασαῖοι καὶ Βεστφαλοί, οἱ Παραμαΐνοι καὶ Παραρρήνιοι, ἀνίστανται οἱ μαχηταὶ σπουδασταὶ τοῦ σωματείου Ἀρμινίας καὶ Μακαρίας εἰς ἀνθρωποκτόνους μονομαχίας. «Ἰὼ Ἰώ, πῶς λάμπουσι τὰ σιδηρόβρωτα ξίφη τομώτατα. Ἰὼ πῶς συρίζουσιν αἱ τέταρται καὶ αἱ τρίται, πῶς οἱ μὲν καταξέουσι τοὺς δέ, καὶ πῶς αἱ τομαὶ τῶν ξιφῶν διήκουσι διὰ τῶν στομάτων . . .» Τὸ γερμανικὸν αἷμα ῥέει ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, ὅπως κατὰ τὰς μάχας τῆς Χελμστάδης καὶ τῆς Ῥοσβρύννης. Καὶ ἂν δὲ τὸ πρόσωπον κατακρεουργηθῇ καὶ καταταμῇ τεμαχηδόν, καὶ ἂν ῥαφῇ ὡς ὄρνις παραγεμισμένη διὰ ῥαμμάτων καὶ ἂν αἱ χειρουργικαὶ καρφοβελόναι σχηματίζουσι τὰ σχήματα τῶν ἱμάντων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὑπόδησιν, ὁ γνήσιος Γερμανὸς σπουδαστὴς ἀδιαφορεῖ. Ἀρκεῖ ὅτι θὰ τῷ μείνωσιν οὐλαὶ μετὰ τὸν μαθητικὸν βίον, ὅτι θὰ διακρίνεται δι' ὅλης τῆς ζωῆς ὡς μονομαχήσας καὶ ὅτι θὰ φέρῃ μέχρι τοῦ τάφου κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ προσώπου διὰ πορφυρῶν σημείων τὰ ἴχνη τῶν νεανικῶν εὐτυχῶν χρόνων. Ὅταν δὲ ἠχήσῃ καὶ ἡ σάλπιγξ ἡ ἐξεγείρουσα ἐκ τῶν τάφων τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως προσέλθωσι πρὸ τοῦ τρομεροῦ δικαστηρίου, τότε μεταξὺ τῶν γυμνῶν προσερχομένων, ὅταν ἐλλείπει πᾶν ἄλλο γήϊνον γνώρισμα τῆς τάξεως εἰς ἣν ἕκαστος ἀνῆκεν ἐν τῇ γῇ, τότε ὁ θυρωρὸς Πέτρος, ὁ συνάδελφος καὶ συμπαίκτωρ τῶν σπουδαστῶν, ὁ καλὸς ὠτοκόπτης, ὡς μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία τοῦ Μάλχου, ἀναγνωρίζων τὸν εὔθυμον καὶ χαρίεντα σπουδαστὴν ἀπὸ τὸ κατακρεουργημένον καὶ παραμεμορφωμένον πρόσωπον θέλει ἀνοίξει προθύμως καὶ μειδιῶν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας, καὶ ὁδηγήσει εἰς τὴν οὐρανίαν Βαλάλλαν, εἰς τὰς σκηνὰς τῆς αἰωνίας μακαριότητος.

[Ἕπεται συνέχεια].

Digitized by Google

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΙΣ ΕΚΑΤΟΝΤΟΥΤΗΣ.

Ἡ Φύσις πλάσασα τὸν ἄνθρωπον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ζωϊκὴν δύναμιν, ὅση ἀναγκαιοῖ αὐτῷ ὅπως παρατείνῃ τὸν βίον του ἐπὶ αἰῶνα ὁλόκληρον ὑπὸ τοὺς συνήθεις ὅρους, καὶ ὅπως ὑπερβῇ ἔτι τὸ ὅριον τοῦτο ὁσάκις αἱ βιωτικαὶ αὐτοῦ περιστάσεις τῷ εἶνε ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκαί. Ἑπομένως ἐὰν ἐζῶμεν συνῳδὰ πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, δὲν θὰ εἴχομεν ἀνάγκην νὰ μεριμνῶμεν περὶ τῶν μέσων δι' ὧν δύναταί τις νὰ γείνῃ ἑκατοντούτης, ἀλλὰ θὰ ἠρκούμεθα ἀφίνοντες νὰ ἐκτιλύσσηται ἡσύχως τὸ νῆμα τῶν ἡμερῶν μας. Ἀλλὰ τὸν ἀρχικὸν βίον δι' ὃν ἐδημιουργήθημεν ἀντικατεστήσαμεν διά τε χνητοῦ ὅλως βίου μεταβάλλοντος καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς ὅρους τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν. Ἐθισθέντες νὰ βλέπωμεν περὶ ἡμᾶς τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων προώρως τελευτῶντας, ἐπιστεύσαμεν ἐπὶ τέλους ὅτι τὸ νὰ θνήσκωμεν νέοι εἶνε κανών, καὶ ἐτράπημεν εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ μυστηρίου τῆς μακροβιότητος, ἐν ᾧ ὅπως ἐπιτύχωμεν τοῦ ποθουμένου, θὰ ἤρκει νὰ μὴ συντέμνωμεν τὴν ὕπαρξίν μας.

Ἐν τούτοις, κατ' ἀνάγκην, ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἐν τῇ ἐνεστώσῃ κοινωνικῇ καταστάσει, δὲν ἐξαρτᾶται ἀφ' ἡμῶν μόνον ἡ ἐξουδετέρωσις πάντων τῶν αἰτίων, τῶν συνομνυόντων κατὰ τῆς μακροβιότητος ἡμῶν. Ἡ ἄγνοια τῶν νόμων τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ὑγιεινῆς εἶνε ἓν τῶν ἐπιβλαβεστάτων αἰτίων, διότι ἐμπνέει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀδρανῆ ἐκείνην ἀπάθειαν, ἣν ἔχουσιν οἱ ἀναμένοντες τὰ πάντα ἀπὸ τοῦ πεπρωμένου. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀναποφεύκτων γνώσεων περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων πρὸς ἀσφαλῆ αὐτῶν ἐφαρμογήν. Εἴς τινας κατέστη σχεδὸν ἀνέφικτος ἕνεκα τῆς πιέσεως τῶν ὑλικῶν δυσχερειῶν. Ὑπάρχουσι κοινωνικὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα μόνη ἡ κοινωνία δύναται νὰ ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου. Ἐν τούτοις, καὶ κατὰ τὰς δυσχερεστάτας περιστάσεις, ἡ ἀτομικὴ προσπάθεια ὠφελεῖ πάντως τὸν καταβάλλοντα αὐτήν.

Ἓν τῶν αἰτίων, τῶν οὐσιωδέστατα ἐπὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐπιδρώντων, εἶνε ἡ κληρονομικότης. Ἅμα γεννώμενοι φέρομεν μεθ' ἡμῶν διαθέσεις τινὰς φυσικὰς καὶ διανοητικὰς ἔτι, τὰς ὁποίας ἡ ἀνατροφή, ἡ θέλησις, δύνανται νὰ κολάσωσι μέν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ἐξολοθρεύσωσι. Ὑγιεῖς γονεῖς γεννῶσι εὔρωστα τέκνα. Ἀσθενικοὶ ἢ καχεκτικοὶ γονεῖς παράγουσι καχεκτικὰ τέκνα. Οἱ γονεῖς μεταβιβάζουσι τὰ σπέρματα πληθύος ἀσθενειῶν, καθ' ὧν ὁ βίος τῶν τέκνων των εἶνε ἄνισος πάλη, καὶ ὑφ' ὧν ἀναποδράστως θὰ καταβληθῶσι. Πρῶτος, λοιπόν, τῆς μακροβιότητος ὅρος εἶνε ἡ ἐκ γονέων ὑγιῶν γέννησις. Μεθ' ὅλας τὰς διαταράξεις τὰς ἐπενεχθείσας ἐν τῷ τρόπῳ ἡμῶν τοῦ ζῆν, παρετηρήθη ὅτι ἡ μακροβιότης εἶνε συχνότατα κληρονομική. Ὁ Ζέγκινς, ὅστις ἀπέθανεν 169 ἐτῶν εἶχεν υἱοὺς 102 καὶ 108 ἐτῶν· ὅτε ἀπέθανεν ὁ Σεύρριγκτων ὁ υἱὸς αὐτοῦ εἶχεν ὑπερβῆ τὴν ἑκατονταετηρίδα· ἡ οἰκογένεια τοῦ Θωμᾶ Πάρρε, ἀποθανόντος ἐκ δυσπεψίας καὶ οὐχὶ ἐκ γήρατος ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 152 ἠρίθμει τέσσαρας γενεὰς μακροβίων ὧν ἡ ζωὴ ἀνῆλθεν εἰς 112, 113, καὶ 124 ἔτη· ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπέθανεν 127 ἐτῶν.

Ἂν αἱ οἰκογένειαι ἀνελογίζοντο τὰς συνεπείας τῆς κληρονομικότητος, θὰ ἐβλέπομεν ὀλιγωτέρους τῶν γάμων ἐκείνων, ἐν οἷς πᾶσα ἡ προσοχὴ προσηλοῦται εἰς τὸ ἰσοβαρὲς τῆς πλάστιγγος τῶν ὑλικῶν συμφερόντων ἑκατέρωθεν, καὶ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη εἰς τὴν ὀλιβερὰν κληρονομίαν τῶν νόσων καὶ τῶν ἀσθενειῶν, αἵτινες παράγονται ἐκ τῆς ἀμαθείας ἢ τῆς ἀπρονοησίας τῶν γονέων.

Ὅπως γείνῃ τις ἑκατοντούτης, δέον λοιπόν, κατὰ γενικὸν κανόνα, νὰ κατάγεται ἐκ γονέων ἂν μὴ εὐρωστοτάτων, τοὐλάχιστον ἀπηλλαγμένων ἀσθενειῶν δυναμένων νὰ μεταβιβασθῶσιν. Ἡ ὑγιεινὴ τῆς πρώτης ἡλικίας συντελεῖ τὰ μέγιστα πρὸς ἐξασφάλισιν ζωῆς ὑγιοῦς καὶ μακροχρονίου· εἰς τοὺς πατέρας, πρὸ πάντων δ' εἰς τὰς μητέρας ἀπόκειται νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῆς ὑγιοῦς ἀρχικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδός. Μόλις κατὰ τὴν ἥβην ἀναλαμβάνομεν τὸν ἔλεγχον τοῦ βίου ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου εἴμεθα μόνον ὑπεύθυνοι τῶν ἕξεών μας, τῶν πράξεών μας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἡ μεσολάβησις αὕτη τῆς ἐλευθέρας ἡμῶν ἀτομικότητος δύναται νὰ εἶνε σωστικωτάτη ἢ ὀλεθρία. Διὰ ταύτης κατανικῶμεν ἐπικινδύνους προδιαθέσεις, ἢ ἐμβάλλομεν εἰς κίνδυνον τὸ μέλλον ἡμῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δημιουργοῦμεν τὸν βίον ἡμῶν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀγωγῆς, τῆς κηδεμονείας δὲν ἀρκεῖ πλέον· ἀναπόφευκτος εἶνε ἡ ἀπὸ τῆς θελήσεως καὶ τῆς σκέψεως ἡμῶν ἀπορρέουσα συνεργασία. Αἱ ἀγαθαὶ συμβουλαὶ ἔχουσι μεγάλην ἰσχύν, μείζονα ἔτι τὰ ἀγαθὰ παραδείγματα, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀρκοῦσι. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συνεργασθῶμεν εἰς ἔργον, οὗτινος ἀγνοοῦμεν καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας. Ὅπως ὁ ἔφηβος γείνῃ ἑκατοντούτης, δέον νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία· δέον νὰ γνωρίζῃ τοὺς ὅρους, τὸ πρόγραμμα, τί πρέπει νὰ πράττῃ καὶ τί ν' ἀποφεύγῃ· — δηλαδὴ εἶνε ἀνάγκη ἡ ὑγιεινὴ νὰ λάβῃ σπουδαιοτάτην θέσιν εἰς πάντας τοὺς βαθμοὺς τῆς ἀνατροφῆς. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐγχειρίσητε εἰς τὸν ἔφηβον πραγματείαν τινὰ περιέχουσαν ξηρὰν ἀπαρίθμησιν παραγγελμάτων· ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ τοιαῦτα βιβλία δὲν χρησιμεύουσι τὸ παράπαν. Ὅπως κινήσητε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ὁμιλήσατε εἰς τὸ πνεῦμά του, εἰς τὴν καρδίαν του, εἰς τὰς ἐλπίδας του· εἰς τὸ ἀείποτε ψυχρὸν κείμενον προσθέσατε σχόλια προσαρμόζοντα εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὰς διαθέσεις ἑκάστου, ὑποστηρίξατε αὐτὰ διὰ παραδειγμάτων οἰκείων ἅτινα ἐγχαράττουσι τὸ παράγγελμα ἐν τῇ μνήμῃ καὶ ὧν ἡ εἰκὼν διαμένει ὡς

Digitized by Google

διηνεκὴς ἐνθάῤῥυνσις ἢ προειδοποίησις κινδύνου.

Ἄνευ τῆς ἐγκρατείας, ἡ νεότης δὲν θὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν σῶμα καὶ πνεῦμα προπαρεσκευασμένα ὅπως διανύσωσι μακρὸν στάδιον. Ἑκάστη ἡλικία δέον ν' ἀποθησαυρίζῃ διὰ τὴν μεθ' ἑαυτὴν τὸν θησαυρὸν τῆς ζωῆς. Δὲν πρέπει νὰ προεξοφλῶμεν τὸ μέρος τῆς ζωῆς τὸ ἐπιφυλασσόμενον εἰς ἑκάστην περίοδον τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν, διότι θὰ πληρώσωμεν ἀκριβά, ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ, τὰ χρέη ἅτινα ἀνοήτως συνήψαμεν κατὰ τὴν νεότητα ἡμῶν. Ὁ καρδινάλιος Σαλῆ, ἀποθανὼν ἐτῶν 110 ἔλεγε πρὸς τοὺς φίλους του: «Ἂν μέχρι τινὸς διήγαγον ἐν τῇ νεότητί μου βίον γέροντος, ἀπεζημιώθην ἐντελῶς εὑρίσκων ἐμαυτὸν νέον ἐν τῷ γήρατί μου.» Νεότης ἔκδοτος εἰς τὰ πάθη εἶνε ἀδύνατον νὰ παρασκευάσῃ ἰσχυρὰν καὶ γόνιμον ἀνδρικὴν ἡλικίαν, μακρὸν καὶ εὔρωστον γῆρας. Τὰ ὀλέθρια πάθη προέρχονται ἐξ ἐκτροχιάσεως τινὸς τῶν δυνάμεών μας, τῆς παρεκτροπῆς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ σκοποῦ των διὰ καταχρήσεως. Ἴδιον ἡμῶν καθῆκον λοιπὸν εἶνε, νὰ ἐπιβλέπωμεν οἵαν διεύθυνσιν τρέπονται αἱ δυνάμεις, τὰ αἰσθήματα, αἱ τάσεις ἡμῶν· εἰς ἡμᾶς ἐναπόκειται νὰ ῥυθμίσωμεν τὸν βίον μας οὕτως ὥστε ν' ἀπομακρυνθῶμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλάχιστον τοῦ ἀρχικοῦ τύπου, ἐξ οὗ αἱ πεπολιτισμέναι κοινωνίαι τείνουσιν ὁσημέραι ἐπὶ μᾶλλον ν' ἀπομακρυνθῶσι. Ἡ ἐργασία κολάζει τὴν παραφορὰν τῶν νεανικῶν χρόνων, περισώζει τὸ ἐνεστώς, ἐγγυᾶται περὶ τοῦ μέλλοντος. Ὁ καταπατῶν τὸν νόμον τοῦτον κατεργάζεται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καταστροφήν. Ἡ ἀργία οὐδὲ ἑαυτὴν κἂν νὰ διατηρήσῃ δύναται. Ἂν κατ' ἐξαίρεσιν δὲν ἀπολήξῃ εἰς κακίας, ἐγκυμονεῖ τὴν ἀνίαν, ἥτις καθιστᾷ ἀνυπόφορον τὴν ζωήν, ἐν ᾧ συντέμνει αὐτήν· παράγει τὴν ὑποχονδρίαν, μαρασμὸν τοῦ πνεύματος συνεπαγόμενον τὸν μαρασμὸν τοῦ σώματος

Καὶ ἂν ἔτι διὰ πρίσματος καθαρῶς ἐγωϊστικοῦ ἴδωμεν τὸν κόσμον, πάλιν πρέπει ἐν βίῳ πλήρει ἐνασχολήσεων ν' ἀναζητήσωμεν τ' ἁπλούστερα μέσα τῆς ἐπιτεύξεως τῆς μακροβιότητος. Ἀλλά, κατὰ βαθμιαίαν τινὰ κλίμακα τῶν καθηκόντων καὶ τῶν ἀνταμοιβῶν συμβαίνει ὥστε, ὅσον ὑψηλότερος εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ ἔργου ἡμῶν, τόσῳ μᾶλλον νὰ ἐντείνῃ τὴν φιλοδοξίαν ἡμῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, τόσῳ μείζονα νὰ αἰσθανώμεθα διάθεσιν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν ἀγῶνα, ὅστις φαίνεται ἐνισχύων τὴν ἐνέργειάν του ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δραστηριότητι. Ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ὁρμέμφυτος ἀνάγκη ἐνεργείας, ἐκδηλώσεως, ἧς ἡ νοήμων, ἡ ἔλλογος χρῆσις ἱκανοποιεῖ τὴν ἐνδόμυχον αἴσθησιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀνυψοῖ τὸ πνεῦμα, συγκρατεῖ τὴν φυσικὴν ῥώμην, σχετικῶς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς ἀντικειμένου καὶ τοῦ ζήλου ὃν ἀναπτύσσομεν. Ὁ ὁρίζων ὑψηλόν τινα σκοπὸν ἐν τῇ ζωῇ του, εὑρίσκει οὕτω τὸν τρόπον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει, νὰ συγχέωμεν τὴν εὐγενῆ καὶ μεγαλόφρονα τάσιν μὲ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν φιλοδόξων ὀνειροπολήσεών μας. Πολλάκις ἡ ζωὴ ἡ ἔχουσα μείζονα ἀξίαν εἶνε ἡ ἀφανεστέρα· λαμπρὸς δὲ καὶ πολυτελὴς βίος ἐξαντλεῖ προώρως τοὺς παρασυρομένους ὑπὸ τῶν παθῶν των· αἱ φράσεις *διαφλέγεται ὑπὸ φιλοδοξίας—καταβιβρώσκεται ὑπὸ τοῦ φθόνου* εἰσὶ κατὰ γράμμα ἀληθέσταται. Ἡ κανονικότης τῶν ἕξεων, ἡ ἠρεμία ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος, ἡ γαλήνη ἀγαθῆς συνειδήσεως συντελεῖ ἰσχυρῶς ὅπως συγκρατήσῃ τις εἰς εὐτυχῆ ἰσοῤῥοπίαν τὴν δραστηριότητα τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος. Ἂν ἡ εὐαρέσκεια ἡ προερχομένη ἐξ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ὑπάρχει εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ν' ἀποτελέσῃ τὴν καλουμένην εὐδαιμονίαν, κατάστασιν ὅλως σχετικήν, εὐπάθειαν πνευματικὴν καὶ ἠθικήν, ἡ ἰδανικὴ αὕτη κατάστασις τῆς ὑπάρξεως συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Ἡ χαρὰ εἶνε ὑπερβολὴ εὐτυχίας, μέθη τις τοῦ πνεύματος, κατὰ συνέπειαν αἰτία ἐξασθενίσεως ἅμα ὡς εἶνε πολὺ σφοδρὰ καὶ ἀνανεοῦται κατὰ βραχέα διαλείμματα· ἡ θλῖψις τοὐναντίον εἶνε εἶδός τι ἠθικῆς ληθαργίας, ἐλαττοῦσα τὴν ζωϊκότητα καὶ διὰ τῆς παρατάσεως αὐτῆς καταστρέφουσα αὐτὴν ὁλοσχερῶς. Τὰ θλιβερὰ πάθη ὑποσκάπτουσι τὰ θεμέλια τῆς ζωῆς. Ὁ ἐκ λύπης θάνατος δὲν εἶνε μεταφορά, ἀλλὰ κυριολεξία. Ὁ Λουβοὰ ἀπέθανεν ἐκ λύπης, διότι δυσηρέστησε τὸν Λουδοβῖκον δέκατον τέταρτον. Ὁ Φερνὲλ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ εἰς τὸν θάνατον τῆς συζύγου του· ἔστω, εἴτε ἀπὸ κενὸν τῆς καρδίας εἴτε ἀπὸ φιλοδοξίαν ἀποτυχοῦσαν, εἴτε ἀπὸ χίμαιραν εἴτε ἁγίαν ὀδύνην, προέρχεται ἡ θλῖψις, τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε τὸ αὐτό. «Ἔστε εὔθυμοι, ἀσκεῖτε τακτικῶς τὸ σῶμα, φεύγετε τὰς ὑπερβολάς, καὶ . . . περιπαίζετέ με», ἔλεγε παλαιός τις ἰατρός. Ναί, ἡ ἡδεῖα εὐθυμία συντελεῖ εἰς διατήρησιν τῆς ὑγιείας καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς παράτασιν τῆς ζωῆς. Ὁ Ἡράκλειτος, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἐμειδίασεν, ἀπέθανεν ἐξ ἠθικῆς ὀδύνης ἑξηκονταέτης, ἐνῷ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ ἐν φιλοσοφίᾳ, ὁ Δημόκριτος, ὁ εὔθυμος δαιτυμών, ἔζησε μέχρι τοῦ ἑκατοστοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας του. Ἀλλ' ἡ εὐτυχία οἵαν ἐννοοῦμεν αὐτήν, δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς βίον κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον θλιβερὸν καὶ δυστυχῆ. Ἡ πρὸς τὴν κατάστασίν του συμμόρφωσίς τινος, ἡ αὐτάρκεια ἡ πραΰνουσα τὰς ἀναποφεύκτους λύπας —ἡ πίστις πρὸ πάντων πηγὴ πάσης ἐλπίδος—ἀρκοῦσι ν' ἀπομακρύνωσι τὴν θλῖψιν καὶ νὰ γεννήσωσιν ἀνεκλάλητον εὐδαιμονίαν ἐν ταῖς παρασκευασθείσαις ψυχαῖς. Οὕτω ἐξηγεῖται ἡ μακροβιότης τῶν μοναχῶν παρὰ τὰς στερήσεις καὶ τὰς αὐστηρότητας τοῦ μοναστηρίου. Ὁ ἅγιος Ἀντώ-

Digitized by Google

νιος, ὁ Θεοδόσιος ὁ κοινοβίτης, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ σιγηλὸς, ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ ἀναχωρητὴς ἔζησαν ὑπὲρ τὸν αἰῶνα.

Οἱ ἀρχαῖοι ἀνίδρυον ἀγάλματα εἰς τὸν γάμον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης: «Πρὸς τὸν Ὑμέναιον τὸν ἐπιβραδύνοντα τὸ γῆρας». Ἦτο δικαία ἀπόδοσις σεβασμοῦ εἰς τὴν εὐεργετικήν του ἐπίδρασιν. Εἶνε βέβαιον ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ ὧν ἀνεφέραμεν διὰ τὴν μακροβιότητα αὐτῶν συνεζεύχθησαν ἅπαξ ἢ πολλάκις. Ὁ Κότρελ, ὁ ἐκ Φιλαδελφείας, ὅστις ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 120 ἐτῶν, ἀφῆκε χήραν 115 ἐτῶν, ἥτις ἐπέζησε τρεῖς ἡμέρας αὐτοῦ. Χωρικός τις Πολωνὸς οὗτινος ὁ πατὴρ ἔζησεν 150 ἔτη, ἐνυμφεύθη τὸ πρῶτον τριακονταέτης, καὶ ἀπέθανεν ἐτῶν 156, καταλιπὼν χήραν ἑκατοντούτιδα. Χωρὶς ν' ἀναζητήσωμεν τὰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις τῆς μακροβιότητος ἐν τῷ συζυγικῷ βίῳ, ἀρκεῖ νὰ συμβουλευθῶμεν τὰς στατιστικὰς ὅπως ἐξακριβώσωμεν ὅτι ὅ,τε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ζῶσι, κατὰ μέσον ὅρον, περισσότερον ὅταν εἶνε ἔγγαμοι παρὰ ὅταν εἶνε ἄγαμοι. Οὐδὲν φυσικώτερον τοῦ ἀποτελέσματος τούτου. Ὁ γάμος ἐξασφαλίζει τὸν κανονικὸν βίον, τὴν ἠθικότητα, τὴν ἀποχὴν ἀπὸ παντοειδοῦς ἀκρασίας· παρέχει εὐγενῆ σκοπὸν εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν δραστηριότητα, ἱκανοποιεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς στοργῆς, ἐκπληροῖ τὰς δικαίας ἐλπίδας, θερμαίνει τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἀπαράμιλλα στοιχεῖα εὐζωΐας, μονιμότητος. Ἡ πρόνοια συνήνωσεν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ πάσας τὰς εὐτυχίας τὰς συμβιβαζομένας πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου· δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου εἶνε δίπλωμα μακροβιότητος.

Ὁ Κικέρων συνώψισεν οὕτω τὰς περὶ ὑγιεινῆς ἰδέας του· «Διατηροῦμεν τὴν ὑγείαν μας διὰ καλῆς μελέτης τῆς ἰδιοσυγκρασίας ἡμῶν, διὰ τῆς γνώσεως τῶν ὠφελίμων ἢ ἐπιβλαβῶν ἡμῖν πραγμάτων, διὰ τῆς μετριότητος ἐν τῇ τροφῇ καὶ ταῖς προφυλάξεσι, διὰ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τῶν ἡδονῶν καὶ τελευταῖον διὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης». Τὸ πρόγραμμα τοῦτο καίπερ παλαιὰν πολὺ φέρον χρονολογίαν, εἶνε οὐδὲν ἧττον πληρέστατον. Ἡ τελευταία λέξις δὲν ἐλέχθη ἐπὶ σκοπῷ σατυρικῷ· εἶνε τὸ φυσικώτατον καὶ λογικώτατον συμπέρασμα τῶν προηγουμένων· θὰ εἶνε περίεργον νὰ παραθέσωμεν παρὰ τὴν φράσιν ταύτην τὴν πλήρη διδαγμάτων, τὰς γνώμας νεωτέρων τινῶν, ὅπως κάλλιον ἀναδειχθῇ ἡ βαθύτης της. Ὁ Ρασπαὶλ εἶπε: «Ἡ ὑγιεινὴ προφυλάσσει ἀπὸ τὴν ἰατρικήν». Ὁ Χόφμαν, αὐθεντικώτερος, ἐπέρανε τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν κανόνων τῆς ὑγείας διὰ τῆς συμβουλῆς ταύτης: «Φεύγετε τὰ φάρμακα καὶ τοὺς ἰατρούς». Πρὸς νέον τινὰ ἰατρὸν μεμφόμενον τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν θεραπευτικῶν μέσων ὁ Μαγενδὶ ἀπήντησεν ἁπλούστατα: «Οὐδέποτε λοιπὸν ἐδοκιμάσατε νὰ μὴ μεταχειρίζεσθε κανὲν ἐκ τούτων;» Τέλος, ἀνὴρ οὐχ ἧττον περιφανὴς, μετὰ ζήλου ἐργασθεὶς ὑπὲρ ἀναπτύξεως τῆς ἰατρικῆς, ὁ Βρουσσαὶ, εἰς τὴν ἐπιθανάτιόν του κλίνην, εἶπε: «Ἀφίνω μετ' ἐμὲ τρεῖς μεγάλους ἰατρούς. . . . τὸ ὕδωρ, τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν δίαιταν!»

Τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν δοξασιῶν τούτων, παραδοξολόγων κατὰ τὸ φαινόμενον; Εἶνε ἆρά γε εὐφυολόγος εἰρωνεία, ἐπιτρεπομένη μόνον, εἰς τοὺς ἀποδείξαντας κατὰ τὸ γόνιμον αὐτῶν στάδιον, μετὰ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας τὴν χρησιμότητα τῆς ἰατρικῆς; Ὁ Χόφμαν, ὁ Μαγενδὶ, ὁ Βρουσσαὶ δὲν θὰ προσέβαλλον τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐπαγγέλματός των μόνον καὶ μόνον πρὸς ἐπίδειξιν πνεύματος· ἠθέλησαν μόνον νὰ περιλάβωσιν ἐν πνευματώδει εὐφυολογίᾳ συμβουλὰς πρακτικωτάτας, ἃς ἠδυνάμεθα νὰ μεταφράσωμεν οὕτω: τὸ μέλλον τῆς ἰατρικῆς εἶνε μᾶλλον ἡ τέχνη τῆς διαφυλάξεως τῆς ὑγείας παρὰ τῆς θεραπείας τῶν ἀσθενειῶν·— ἄνευ καλῆς ὑγιεινῆς τὰ φάρμακα δὲν ἔχουσι σχεδὸν σημασίαν.

Ναὶ, ἐπιμελούμενοι τῆς ὑγείας μας, ἀποφεύγομεν τὸν κόπον καὶ τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ νὰ ἐπιμελούμεθα τῶν νόσων μας. Ὅταν προσβαλλώμεθα ὑπὸ κακοδιαθεσίας, ἥτις προέρχεται ἀπὸ ἕξεων ἐναντίων πρὸς τὰς διακελεύσεις τῆς ὑγιεινῆς, τὰ φάρμακα δὲν δύνανται νὰ τὴν ἐξαλείψωσι. Ἐκτὸς τούτου, ὑπάρχουσι πλεῖσται ἐλαφραὶ ἀδιαθεσίαι ἃς προτιμότερον νὰ ὑποφέρωμεν παρὰ νὰ ζητῶμεν νὰ καταπολεμῶμεν. Κυριολεκτικῶς εἰπεῖν δὲν εἶνε ἀσθένειαι, ἀλλ' ἐκδηλώσεις εὐαισθήτου καὶ εὐπαθοῦς κράσεως. Λοιπὸν, καὶ μικρὰ ἔτι ὑγεία καλῶς διευθυνομένη, διατηρεῖται ἐπὶ πολὺ, πρὸ πάντων ἐὰν λάβῃ ὡς ὁδηγὸν τὴν ὑγιεινήν. Ἀλλ' ὅταν ἀληθὴς ἀσθένεια ἐμφανίζεται, οὔτε στιγμὴ ἀναβολῆς δὲν ἐπιτρέπεται, ὀφείλετε ν' ἀναγνωρίσετε ὅτι εἶσθε ἀπολύτως ἀναρμόδιοι νὰ διαγνώσητε καὶ καταπνικήσητε αὐτήν, καλέσατε τὸν ἰατρὸν, ὅστις μόνος δύναται νὰ κρίνῃ, νὰ προδιαγράψῃ τὴν θεραπείαν καὶ σᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν κρίσιν ἥτις ἀπειλεῖ τὴν ὕπαρξίν σας. Κατὰ συνέπειαν, ἡ καλὴ καὶ ἔγκαιρος χρῆσις τῶν ἰατρῶν εἶνε ἓν τῶν ἐξασφαλιζόντων τὴν μακροβιότητα μέσων.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. K.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ

τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας.

Ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον ἡ γαλλικὴ ἐφημερὶς «Gaulois» ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον:

Ἡ αὐτοκράτειρα τῶν Ἰνδιῶν διατρίβει πρό τινος ἐν τῷ βασιλικῷ αὐτῆς κτήματι τῆς Βαλμοράλ ἐν Σκωτίᾳ, ὅπερ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο προτιμᾷ, καθόσον ἀνῆκεν εἰς τὸν πρίγκιπα Ἀλβέρτον, τὸν προσφιλῆ σύζυγόν της, ὃν ἀπὸ εἴκοσι καὶ ἑνὸς

Digitized by Google

ἤδη ἐτῶν θρηνεῖ. Ἡ πιστοτάτη χήρα, ἡ σεβαστοτέρα καὶ εὐεργετικωτέρα πασῶν τῶν βασιλίδων, πιστεύει ὅτι εἰς Βαλμοράλ ἐπανευρίσκει εὐκολώτερον ἢ ἀλλαχοῦ τὸν ἀπολεσθέντα σύζυγόν της, μετὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ὁποίου συνδιαλέγεται.

Ὁ ἔμπιστος Σκῶτος John Brown φέρει εἰς συγκοινωνίαν τὴν βασίλισσαν μετὰ τοῦ μακαρίτου πρίγκιπος.

Χρησιμεύει τουτέστιν ὡς *μεσάζων*.

Πολλοὶ πολλάκις θὰ ἠρώτησαν πόθεν προήρχετο ἡ ἐξαιρετικὴ εὔνοια ἣν πρὸς αὐτὸν δεικνύει ἡ βασίλισσα· διατὶ αὕτη τῷ προσήνεγκε τίτλους εὐγενείας, οὓς ὁ μετριόφρων θεράπων πάντας ἠρνήθη, ἐκτὸς τοῦ Esquire· διατὶ τέλος ὁ ἐκ μαρμάρου μικρὸς ἀνδριὰς τοῦ Brown ὁ παρὰ τοῦ Boehm κατασκευασθεὶς εὑρίσκεται ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς ἀνάσσης του, ἐν μέσῳ τῶν εἰκόνων τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα, ἅτινα ἡ περιέργεια τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ δημοσίου πολλάκις ἀπέτεινεν, ἡ μόνη ἥτις δύναται νὰ δοθῇ ἀληθὴς ἀπάντησις εἶνε ἡ ἑξῆς: ὁ John Brown εἶνε τὸ ὄργανον τῶν πνευματικῶν τῆς ἀνάσσης σχέσεων μετὰ τοῦ μακαρίτου πρίγκιπος Ἀλβέρτου.

Πολλάκις ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης παρευρισκομένη εἰς ἐνδιαφέρον τι ὑπουργικὸν συμβούλιον ἠκούσθη νὰ ἐπιφυλάσσηται ὅπως ἐκφέρῃ γνώμην λέγουσα· «πρέπει νὰ συμβουλευθῶ πρῶτον τὴν ψυχὴν τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου.»

Εἰς Βαλμοράλ λοιπὸν ἐπικαλεῖται τοῦτον, οὗτος δὲ ἀποκρίνεται εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτῆς.

Κλείεται ἐν τῷ μελετητηρίῳ τοῦ ἀποθανόντος διὰ πάντας τοὺς ἄλλους, ἀλλ᾽ ὄχι καὶ δι᾽ αὐτήν· κάθηται ἐν τῇ προσφιλεῖ ἐκείνου καθέδρᾳ, ἐνώπιόν της δὲ ἐπὶ καθίσματός τινος τοποθετεῖ τὰ νυκτικὰ τοῦ μακαρίτου ἐνδύματα, ὡσανεὶ ταῦτα ἀνέμενον τὴν ἔλευσίν του. Μεγάλη πυρὰ τέλος ἀνάπτεται ἐν τῇ εὐρείᾳ ἑστίᾳ. Ὁ John Brown τότε μετὰ πάσης εὐλαβείας κομίζει ἐπὶ δίσκου τὸ basin of gruel, τὸν μετὰ *φάρου* δηλ. παρεσκευασμένον ζωμόν, ὃν ὁ κύριός του καθ᾽ ἑκάστην ἑσπέραν συνείθιζε νὰ πίνῃ, καὶ ἀποθέτει αὐτὸν ἐπὶ μικρᾶς τινος τραπέζης.

Ἡ βασίλισσα κρατεῖ τεμάχιόν τι χάρτου ἐπὶ τῶν γονάτων της ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ χειρὶ μολυβδίδα. Ἡ ἕδρα κινεῖται, κτυπᾷ καὶ ἀποκρίνεται διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κτυπημάτων τῶν ποδῶν της. Εἶνε γνωστὸν τὸ ἀλφάβητον τῶν πνευματιστῶν· δι᾽ ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἤχων δείκνυται ἕκαστον γράμμα. Ἡ Μεγαλειότης της ἐρωτᾷ, ὁ δὲ ἔμπιστος θεράπων Brown ἑρμηνεύει τὰς ἀποκρίσεις τοῦ πρίγκιπος. Ὁ νεκρὸς καὶ ἡ ζῶσα συνδιαλέγονται οὕτω περί τε τῶν ἐν τῷ ἄνω καὶ τῶν ἐν τῷ κάτω κόσμῳ πραγμάτων. Διὰ τῶν εὐσεβῶν δὲ τούτων ἑσπερίδων κατορθοῖ ἡ αὐτῆς ἀπαρηγόρητος Μεγαλειότης ἵνα ἐπ᾽ ὀλίγον ἀνακουφίζηται, ἂν μὴ παρηγορῆται, διότι ἡ θλῖψίς της εἶνε ἐξ ἐκείνων αἵτινες δὲν παύουσιν εἰ μὴ μετὰ τῆς ζωῆς.

Γ. * *

ΤΙ ΣΤΟΙΧΙΖΕΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὰ ποσά, ἅτινα ἕκαστον τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν δαπανᾷ ἐτησίως διὰ τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, χερσαίας καὶ θαλασσίας.

Ῥωσσία, 912,500,000 φρ. — Ἀγγλία, 806,200,000.—Γαλλία 675,000,000. - Γερμανία, 538,700,000.— Αὐστρία, 278,700,000.— Ἰταλία, 245,200,000. — Ἱσπανία, 151,200,000. — Τουρκία, 125,000,000. — Ὁλλανδία, 73,700,000.—Βέλγιον, 47,500,000.—Μικρὰ Κράτη τῆς ἰλλυρικῆς χερσονήσου, 47,500,000. — Πορτογαλλία, 45,000,000.—Σουηδία, 32,500,000.—Δανία, 22,500,000.—Ἑλλάς, 15,000,000. — Νορβηγία, 13,700,000. – Ἑλβετία, 13,700,000. Ἀθροίζοντες τὰ ποσὰ ταῦτα εὑρίσκομεν ὅτι ἡ Εὐρώπη δαπανᾷ κατ᾽ ἔτος εἰς πολεμικὰς παρασκευὰς 4,024,000,000 φράγκων.

Διὰ τῆς δαπάνης ταύτης ἡ Εὐρώπη τηρεῖ διαρκῶς ὑπὸ τὰ ὅπλα 4,500,000 ἄνδρας.

Παραθέσαντες ἤδη τοὺς ἀριθμοὺς τούτους, ἂς μὴ παραλείψωμεν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1794 μέχρι τοῦ 1882 ὑπάρχουσι 36 περιπτώσεις διεθνοῦς διαιτησίας διαλυσάσης τὰς μεταξὺ ἐθνῶν ἀναφυείσας διενέξεις. Ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων 18 παρέχουσιν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, 14 ἡ Ἀγγλία, 5 ἡ Γαλλία, 1 ἡ Γερμανία κτλ.

Τέλος, ἐνῷ κατὰ τὴν πρώτην τριακονταετίαν, ἀπὸ τοῦ 1794—1824, παρουσιάζονται τρεῖς μόνον περιπτώσεις διαιτησίας, τὴν δὲ δευτέραν, ἀπὸ τοῦ 1824—1854, μόνον 6, κατὰ τὰ τελευταῖα 28 ἔτη ἀπὸ τοῦ 1854—1882, αἱ διαιτησίαι συνεποσώθησαν εἰς 27, ἤτοι σχεδὸν μίαν κατ᾽ ἔτος, ὅπερ ἴσως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀγαθὴ ἔνδειξις τῶν φιλειρηνικῶν διαθέσεων τῶν διαφόρων Κρατῶν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Γάλλος τις ἀββᾶς, προσκληθεὶς εἰς γεῦμα ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Κονδέ, ἐλησμόνησε νὰ μεταβῇ εἰς αὐτό. Ἐντεῦθεν ὀργὴ μεγάλη τοῦ πρίγκιπος. ὅστις τὴν πρώτην φορὰν καθ᾽ ἣν συναντᾷ τὸν ἀββᾶν στρέφει αὐτῷ τὰ νῶτα.— Βλέπω εὐχαρίστως, λέγει τότε ὁ ἔξυπνος ἀββᾶς, ὅτι ἡ ὑψηλότης σου δὲν εἶνε καθόλου θυμωμένη ἐναντίον μου, διότι γνωρίζω ὅτι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς δὲν εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ στρέφῃ τὰ νῶτα.

*
* *

Κατὰ τὴν ὁδὸν Σταδίου·

Εἷς τῶν διαβατῶν ἐμποδίζεται ὑπὸ μικροῦ ἐ-

Digitized by Google

παίτου, ὁ ὁποῖος τείνει πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα.

— Πολὺ μικρὸς βλέπω, ἄρχισες νὰ ζητιανεύῃς

— Ὁ *μπαμπᾶς* μ' ἔβαλε, γιατὶ θέλει, λέει, νὰ μάθω καλὰ τὴ τέχνη!

*
* *

Ἀμερικανικόν·

Ἀμερικανὸς προσκληθεὶς εἰς μονομαχίαν διὰ πιστολίου ἀπήντησε πρὸς τὸν ἀντίπαλόν του δι' ἐπιστολῆς τοιαύτης·

«Δὲν εἰμπορῶ νὰ δεχθῶ τὴν προτεινομένην μονομαχίαν. Διότι εἴτε σᾶς φονεύσω εἴτε μὲ φωνεύσητε, τὸ δυστύχημα θὰ εἶνε ἐξ ἴσου δεινὸν καὶ ἀνεπανόρθωτον. Ἰδοὺ τί σᾶς προτείνω ἐγώ. Νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ πλησίον δάσος, ὅπου νὰ ἐκλέξητε δένδρον ἴσον τὸ μέγεθος πρὸς τὸ σῶμά μου, καὶ νὰ τεθῆτε εἰς ὡρισμένην ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Νὰ πυροβολήσητε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ἐπιτύχητε, θὰ ὁμολογήσω ὅτι εἶχα ἄδικον καὶ θὰ σᾶς ζητήσω συγγνώμην, ἐὰν δ' ἀποτύχητε θὰ μοῦ ζητήσητε συγγνώμην».

Ἡ λογικὴ αὕτη τοῦ Ἀμερικανοῦ δὲν σᾶς φαίνεται ἡ μόνη ὀρθὴ περὶ μονομαχίας;

*
* *

Κατὰ τὸ Κοράνιον ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ: τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὰ τέκνα του.

*
* *

Κατὰ τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου εἷς κύριος συναντᾷ παιδάριον μὲ τὴν *σάκκαν* ἐπ' ὤμου κλαῖον θρηνωδῶς·

— Μικρέ, τί ἔχεις καὶ κλαῖς; ἐρωτᾷ ὁ κύριος.

— Ἡ μαμά μου μοῦ ἔδωσε δύο δεκάραις γιὰ νὰ πάω 'ς τὸ σχολεῖο, καὶ τῆς ἔχασα.

— Ἔ, καὶ γι' αὐτὸ λυπεῖσαι τόσο! Στάσου, λέγει ὁ φιλάνθρωπος κύριος, νά, νὰ σοῦ τὰς δώσω 'γὼ ταῖς δεκάραις σου, καὶ μὴ κλαῖς.

Καὶ ἀπομακρύνεται. Ἀλλ' ὁ μικρὸς ἐξακολουθεῖ τὰ κλάματα δυνατώτερα.

— Μὰ τί ἔχεις πάλι καὶ ξανάρχισες;

— Νά, ἂν δὲν ἔχανα τῆς δύο μου δεκάραις, τώρα θὰ εἶχα τέσσαρες!...

*
* *

Ὁ Β... νέος *καθὼς πρέπει* τρελλαίνεται διὰ τὰς διασκεδάσεις. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ταμεῖόν του πρὸ πολλοῦ ἐξηντλήθη, ἀναγκάζεται νὰ παίρνῃ δανεικὰ τὰ ὁποῖα ἐννοεῖται δὲν πολυφροντίζει νὰ ἐπιστρέφῃ. Πρότινος παρουσιάζεται εἰς τὸν τραπεζίτην Μ... ζητῶν διακόσια φράγκα. Ὁ Μ... ἀρνεῖται κατ' ἀρχάς, ἀλλ' εἰς τὰς πολλὰς παρακλήσεις τοῦ Β... κάμπτεται ἐπὶ τέλους καὶ δίδει τὰ 200 φράγκα, τὰ ὁποῖα καὶ *ἐγγράφει* ἀμέσως. Φαντασθῆτε λοιπὸν τὴν ἔκπληξίν του ὅτε μετ' ὀλίγας ἡμέρας βλέπει τὸν Β... νὰ τοῦ ἐπιστρέφῃ τὰ χρήματά του.

Δὲν παρέρχεται εἷς μὴν καὶ ὁ Β... παρουσιάζεται πάλιν ζητῶν νέον δάνειον.

— Ἄ, μάλιστα! ἀποκρίνεται ὁ πονηρὸς τραπεζίτης· μιὰ φορὰ 'γελάστηκα· μήπως θαῤῥεῖς πῶς θὰ γελασθῶ καὶ πάλι;..

*
* *

Ἐφημέριος χωρίου κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Εὐαγγελίου ὑπέπεσεν εἰς τὸ λάθος νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Χριστὸς διέθρεψεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πέντε ἀνθρώπους μὲ πεντακισχιλίους ἄρτους ἀντὶ νὰ εἴπῃ ὅλως τὸ ἀντίθετον.

— Μπά, ἀνεφώνησεν εἷς τῶν ἀκροωμένων, ὁ Χονδρογιάννης, μεγάλο πρᾶμα! Κι' ἐγὼ 'μπορῶ νὰ τὸ κάμω.

Ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς ᾐσθάνθη τὸ λάθος του, ἀλλὰ δὲν ἀπήντησε τίποτε.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπαγγέλλων τὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιον, ἠθέλησε νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ συμβὰν αὐτῷ ἀτύχημα. Ἔθεσε λοιπὸν τοὺς ἀριθμοὺς εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, εἶτα δὲ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Χονδρογιάννην, τοῦ λέγει χλευαστικῶς.

— Ἔ, λοιπόν, 'μπορεῖς καὶ σὺ νὰ κάμῃς τὸ ἴδιο;

Ἀλλ' ἐκεῖνος χωρὶς *νὰ τὰ χάσῃ*, ἀποκρίνεται ἀμέσως·

— Βέβαια, παππᾶ μου, μὲ τὰ περισσεύματα ποὔμειναν ἀπὸ τὰ πέρυσι!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἐὰν κατεβάλλομεν τόσον κόπον διὰ νὰ νικήσωμεν τὰ ἐλαττώματά μας ὅσον διὰ νὰ τὰ κρύψωμεν, πολὺ ταχέως ἠθέλομεν ἀπαλλαχθῆ αὐτῶν.

—

Ποία διαφορὰ μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ χωρικοῦ; Ὁποία μεταξὺ δύο πλίνθων ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης κατεσκευασμένων, ὧν ἡ μὲν εἶνε τεθειμένη εἰς τὸ ὕψος πύργου, ἡ δὲ εἰς τὸ βάθος φρέατος.

—

Ἅμα ἓν πολιτικὸν κόμμα ἐπιτύχῃ τοῦ γενικοῦ του σχεδίου, ἕκαστος τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ σκέπτεται ἀμέσως περὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος, ὅπερ προσκόπτον εἰς τὰ συμφέροντα ἄλλων, φέρει σύγχυσιν εἰς τὸ κόμμα, διασπᾷ αὐτό, τὸ καταστρέφει, ἐντεῦθεν δὲ ἀκοσμία καὶ βλάβη καιρία τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

*** Λίαν ἐπωφελῆ καινοτομίαν σκοπεῖ νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τοῖς ταχυδρομείοις τὸ ἐν Γαλλίᾳ ἁρμόδιον Ὑπουργεῖον. Πρόκειται νὰ ἐφαρμοσθῇ μέσον τι δι' οὗ θὰ κατορθοῦται ἡ πρὸς τοὺς ἀποστολεῖς

Digitized by Google

ἐπιστροφὴ τῶν μὴ ἀφικομένων εἰς τὸν προορισμὸν αὐτῶν ἐπιστολῶν.

Οἱ ἀποστολεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν θέτουσιν ἐπὶ τῶν φακέλων τὸ ὄνομά των, ὅπερ δὲν θέλουσι νὰ κατασταθῇ γνωστόν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ νέον σύστημα δύνανται νὰ πράττωσι τοῦτο χωρὶς φόβον νὰ παραβιασθῇ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τὸ ἀπόρρητον τῆς ἀνταποκρίσεώς των. Διὰ γόμμας θὰ προσκολλᾶται τεμάχιον μικρὸν χάρτου ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀποστολέως, ὅπερ θ' ἀποκαλύπτηται ἀφαιρουμένου τοῦ ἐπ' αὐτοῦ προσκολληθέντος χάρτου. Οὕτω θὰ ἐπιστρέφηται ἀσφαλῶς ὅπου δεῖ ἢ δι' ὁποιονδήποτε λόγον μὴ παραληφθεῖσα ἀπὸ τοῦ ταχυδρομείου ἐπιστολή.

Ἀφίκετο πρό τινος εἰς νοσοκομεῖόν τι τῶν Παρισίων, προερχόμενος ἐκ Serquenay (Haute-Saône) ἀνήρ τις, ὅστις ὡδηγήθη ἐκεῖ ὅπως ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἰατρῶν καὶ ὅςτις παρέχει ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον περιέργων φυσιολογικῶν φαινομένων, ἐξ ὅσων ποτὲ παρουσιάσθησαν.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔχει ἡλικίαν 19 ἐτῶν καὶ 1]2, ὀνομάζεται δὲ Ἰωάννης Coudoist. Μέχρι τοῦ παρελθόντος ἔτους, οὐδὲν παρεῖχε τὸ ἔκτακτον· εἶχε μὲν ὑψηλὸν ἀνάστημα φθάνον μέχρις 1 μέτρου καὶ 96 ἑκατοστῶν, ἀλλὰ τοῦτο περιωρίσθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τούτου, καὶ γενικῶς ἐνομίζετο ὅτι ἡ τοῦ σώματός του αὔξησις ὁριστικῶς ἔπαυσεν.

Μετρεῖται ὅμως αἴφνης τὴν 17 Μαΐου 1881 καὶ εὑρίσκεται ὅτι τὸ ἀνάστημά του ηὔξησε κατὰ 3 ἑκατοστά. Ἔκτοτε τακτικῶς ἐμετρεῖτο κατὰ πᾶσαν ἑβδομάδα καὶ πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν, πάντοτε ἔβλεπε διαφορὰν ἐπὶ πλέον. Τὴν 14 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους εἶχεν ἀνάστημα 2 μέτρων καὶ 8 ἑκατοστῶν.

Διαρκούσης τῆς νέας ταύτης αὐξήσεως ᾐσθάνετο ζωηροὺς ἐντὸς τῶν ὀστῶν πόνους, προφανῶς δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ καθίστατο κυφόν. Τὴν 10 Ἰανουαρίου 1882 ὑπερέβη τὰ 2 μέτρα καὶ 17 ἑκατοστά, τὴν δὲ 15 Μαρτίου τὸ ἀνάστημά του ἔφθασε μέχρι 2 μέτρων καὶ 31 ἑκατοστῶν. Ἀπὸ τῆς 30 Ἰουνίου μόναι αἱ κνῆμαι του ηὔξανον, ἐνῷ συγχρόνως καθίσταντο αὗται ἀσθενέσταται. Ἤδη ἔχει ἀνάστημα 2 μέτρων καὶ 41 ἑκατοστῶν.

Ἡ βιαία αὕτη αὔξησις προσέβαλε τὴν ὑγείαν τοῦ ἀτυχοῦς Coudoist. Βήχει καὶ παρουσιάζει πάντα τὰ συμπτώματα βαρείας στηθικῆς ἀσθενείας· ἐπὶ πλέον αἰσθάνεται νευραλγίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων φρικώδεις ἐκβάλλει κραυγάς. Εἶνε ἰσχνότατος, ἕνεκα δὲ τούτου μᾶλλον ὑψηλὸν φαίνεται τὸ ἀνάστημά του, καὶ τέλος δὲν δύναται νὰ σταθῇ ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἂν καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἔχει μεῖζον τῶν 60 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου μῆκος.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἰατροῦ Λουκιανοῦ Létivier, ὅστις καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς Παρισίους ὅπως τὸν ὑποβάλῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν συναδέλφων του, οὐδεμία πιθανότης ὑπάρχει ὅτι θὰ ζήσῃ ἐπὶ πολύ. Καὶ αὐτὸς δ' οὗτος θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ὡς εἰς θάνατον καταδεδικασμένον. Ἀλλὰ τοῦτο, λέγει, εἶν' εὐτύχημα δι' αὐτόν, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ πράξῃ ὅ,τι πάντες οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πράττουσι.

Τὸν παθολογικὸν τοῦτον γίγαντα συνώδευσαν εἰς Παρισίους ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, οἵτινες εἰσὶ δύο ἰσχυρότατοι χωρικοί, ὧν τὸ ἀνάστημα εἶνε ἐκ τῶν λίαν συνήθων, ἀφοῦ ὁ μὲν πατὴρ ἔχει ὕψος 1 μέτρου καὶ 82 ἑκατοστῶν ἡ δὲ μήτηρ 1 μ. καὶ 60 ἑκατοστῶν. Βεβαιοῦσι δὲ οὗτοι, ὅτι κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ὁ Coudoist εἶχε ἀτελεστάτην ἀνάπτυξιν.

Εἰς τοὺς δαμαστὰς τῶν λεόντων καὶ πανθήρων προσετέθησαν πρό τινων χρόνων καὶ οἱ δαμασταὶ τῶν . . . ψύλλων! Ἡ τέχνη μάλιστα τῶν τελευταίων τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἐσχάτως προώδευσεν, ὥστε κατορθώθη νὰ διδαχθῇ ὁ μικροσκοπικὸς ψύλλος νὰ σύρῃ μικρὰ ἁμάξια, νὰ ἐκτελῇ γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἀλλὰ πῶς φθάνουσιν, ἐρωτᾶτε, εἰς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ἀποτέλεσμα; Ἰδοὺ πῶς:

Δένουσι διὰ μιᾶς τριχὸς ἐπί τινα χρόνον τὸν ὑπὸ διδασκαλίαν ψύλλον εἰς στερεόν τι μέρος. Ἡ θρὶξ περιβάλλει τὸν αὐχένα τοῦ ἐντόμου διὰ θηλειᾶς χαλαρᾶς, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ κίνδυνος νὰ τὸν πνίξῃ. Ἡ ἐργασία δὲ αὕτη κατορθοῦται τῇ βοηθείᾳ τοῦ μικροσκοπίου.

Ἐν ἀρχῇ ὁ ψύλλος μυρίας καταβάλλει προσπαθείας ὅπως διαφύγῃ· ματαίως ἐπιχειρεῖ ἐπανειλημμένως νὰ πηδήσῃ· εἶνε ἀδύνατον νὰ κινηθῇ· κατανοεῖ τέλος τὸ ἀνωφελὲς τῶν ἀποπειρῶν του καὶ τὸ *παίρνει ἀπόφασι*. Τότε ἀντὶ νὰ πηδᾷ, ἀποφασίζει μόνον νὰ βαδίζῃ· ἔκτοτε δὲ δύνανται νὰ ζεύγωσιν αὐτόν.

Ὁπόταν ἐργασθῶσι πολὺ οἱ γυμναστικοὶ ψύλλοι, φυσικὰ ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ ἀναλάβωσι τὰς ἐξαντληθείσας δυνάμεις των. Καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, εἶνε ἀληθὲς ὅτι δεικνύουσι μεγάλην πρὸς αὐτοὺς στοργὴν οἱ δαμασταί των. Δαμάστριά τις ὁπόταν ἔβλεπεν ἀποκάμνοντας τοὺς ψύλλους της, ἀνεσήκωνε τὴν χειρίδα τῆς ἐσθῆτός της καὶ ἐτοποθέτει αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ εὐτραφοῦς βραχιονός της· οὗτοι ἔδακνον αὐτὴν ἰσχυρῶς, μετά τινας δὲ στιγμὰς ἐπανήρχιζον μετὰ τῆς αὐτῆς ὀρέξεως τὴν ἐργασίαν των μεθ' ἧς ὁ χειρῶναξ ἐπαναλαμβάνει τὸ ἔργον του, ἀφοῦ ἐρρόφησεν ὁλόκληρον ποτήριον καλοῦ οἴνου. Ἐντεῦθεν κατανοεῖ τις ὅτι δὲν εἶνε καὶ τόσῳ εὔκολον τὸ ἔργον τοῦ ψυλλοδαμαστοῦ· δὲν ὀφείλει τις ἐν τούτῳ νὰ καταναλώσῃ μόνον χρόνον, οὔτε νὰ χύσῃ μόνον ἱδρῶτα καταβάλλων μεγάλην ἐπιμονὴν καὶ ἐπιμέλειαν, ὀφείλει νὰ χύσῃ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμά του.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 357 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ' | Συνδρομὴ ἐτησία : 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : 'Οδὸς 'Αγχίσμου 9. | 31 'Οκτωβρίου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια ἴδε σελ. 672

Κ'

Νέον ταξείδιον

'Ο Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς διηυθύνθησαν πρὸς τὴν παραλίαν βρίθουσαν ἐμπόρων τῆς Βέρα-Κρούζ καὶ ὀκνηρῶν. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν λέμβος πεπληρωμένη ἐκ δερματίνων σάκκων περιεχόντων τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ τὰς ἐφημερίδας τῆς Εὐρώπης προσήγγισεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ λιμένος, οἱ ἄγγλοι δὲ ἀξιωματικοὶ ἐν σχολῇ συνώδευσαν τοὺς φακέλλους μέχρι τοῦ Προξενείου των. 'Ο Πινσὼν ἔμαθε τότε ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον βραδύναν ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας, λίαν πιθανῶς θ' ἀνεχώρει τὴν ἰδίαν ἡμέραν. 'Ο μηχανικὸς ἔδραμεν εἰς τὸ πρακτορεῖον τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ζωηροῦ. 'Ο πράκτωρ ὡμίλει τὴν γαλλικὴν καὶ ἀφοῦ ἐχάραξε γριφωδῶς τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἐπιβατῶν ἐπὶ ῥοδοχρόου χάρτου, παρουσίασε τὰ εἰσιτήρια πρὸς αὐτὸν λέγων.

— Θὰ πληρώσητε δύο χιλιάδες τριακόσια εἴκοσι φράγκα.

'Ο Πινσὼν ἀνεσκίρτησε καὶ ὠχρίασεν. 'Εξέβαλε τὸ χαρτοφυλάκιον καὶ τὸ βαλάντιον καὶ ἤρξατο ἀριθμῶν πυρετωδῶς τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ποσόν. 'Αφοῦ ἐφιλονείκησεν ἐπὶ τοῦ *Καναδᾶ* δὲν ἠθέλησε ν' ἀφήσῃ τὸν φίλον του νὰ πληρώσῃ ὁλόκληρον τὸν δι' αὐτὸν ναῦλον, διότι αὐτὸς μὲν ἐπέστρεφεν εἰς Εὐρώπην, ὁ δὲ Βοαζολῆς, ἂν δὲν εὕρισκεν ἀμέσως ἐπασχόλησιν ἐκεῖ ὅπου μετέβαινε, θὰ εἶχεν ἀνάγκην τοῦ μικροῦ αὐτοῦ κεφαλαίου. Καταλείπων τὸν *Φούλτωνα*, ὅπου ἐφιλοξενήθη δωρεὰν ἐπὶ ἕνα μῆνα, ὁ Πινσὼν ἐνόμισε καθῆκον νὰ φανῇ γενναιόδωρος πρὸς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ ἀτμοπλοίου. Τῷ ἀπέμενον λοιπὸν ἐν τέλει περίπου τετρακόσια φράγκα, ἐξ ὧν πάλιν ὤφειλε νὰ πληρώσῃ τὰ ἐν τῷ *Ξενοδοχείῳ τῶν 'Εμπόρων* ἔξοδα, ἀνερχόμενα εἰς τριάκοντα φράγκα καθ' ἑκάστην.

— Κύριε, εἶπεν ὁ μηχανικὸς πρὸς τὸν πράκτορα, ἐπεθύμουν νὰ πληρώσω τὸν ναῦλον ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ παιδίου ὅταν φθάσωμεν εἰς Σούθαμπτον· εἶνε τοῦτο δυνατόν;

— Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ πράκτωρ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως πάντοτε ὅτι ἡ ἀποσκευή σας ἢ αἱ πραγματεῖαι τὰς ὁποίας θὰ ἐπιβιβάσητε νὰ ἔχουν ἀξίαν δύο χιλιάδων τριακοσίων εἴκοσι φράγκων.

Μαργαρῖται ἱδρῶτος ψυχροῦ ἐφάνησαν ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Πινσών. Τὰ τέσσαρά του ὑποκάμισα καὶ τὰ τοῦ Ζωηροῦ δὲν εἶχον βεβαίως τὸ εὐτύχημα ν' ἀξίζωσιν δύο χιλιάδας τριακόσια εἴκοσι φράγκα. 'Ο μηχανικὸς τότε διὰ τοῦ παθητικωτέρου ὕφους ἐπεχείρησε ν' ἀρχίσῃ τὴν διήγησιν τῶν δυστυχιῶν του.

—Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, εἶπεν ὁ πράκτωρ· πρέπει νὰ θέσω εἰς τάξιν τὰ ἔγγραφα τοῦ ἀτμοπλοίου ὅπερ ἀποπλέει τὴν τετάρτην ὥραν, καὶ ἐννοεῖτε ὅτι δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σᾶς ἀκούσω. Πληρώσατέ μου, ἂν ἀγαπᾶτε δύο χιλιάδας τριακόσια εἴκοσι φράγκα· τὰ λεπτὰ σᾶς τὰ χαρίζω.

— 'Αλλὰ ἐγὼ καὶ τὸ παιδὶ δὲν εἴμεθα τάχα ἐνέχυρα; ἀνέκραξεν ὁ Πινσών. Παραγγείλατε εἰς τὸν πλοίαρχον νὰ μὴ μᾶς ἐπιτρέψῃ ν' ἀποβιβασθῶμεν ἐκτὸς ἐὰν πληρώσωμεν· μόλις φθάσωμεν εἰς Σούθαμπτον, δύναμαι νὰ προμηθευθῶ χρήματα εἰς εἴκοσι τέσσαρας ὥρας.

— Καὶ ἂν δὲν εὕρητε; παρετήρησεν ὁ πράκτωρ· θὰ εἶσθε εἰς Εὐρώπην, ὁ δὲ πλοίαρχος ἠναγκασμένος νὰ σᾶς διατρέφῃ, θὰ εὕρῃ συμφερώτερον νὰ σᾶς ἀποβιβάσῃ. Καὶ τότε θὰ ἔχω νὰ πληρώσω ἐγὼ ὅσα ἔξοδα ἐκάματε ἐντὸς τοῦ πλοίου, πρᾶγμα ὅπερ δὲν ἐπιθυμῶ. Εἶσθε τίμιος ἄνθρωπος, τὸ πιστεύω· ἀλλ' ἂν θέλετε νὰ ἐπιβιβασθῆτε, πρέπει νὰ μοῦ φέρετε πρῶτον δύο χιλιάδας τριακόσια εἴκοσι φράγκα, ἢ τὴν ἐγγύησιν ἑνὸς ἐμπόρου ἐκ τῆς πόλεως ταύτης.

— 'Από χθὲς μόλις εὑρίσκομαι εἰς Βέρα-Κρούζ καὶ δὲν γνωρίζω κανένα· ἀνεχώρησα ἀπὸ τὸ σπίτι μου . . . .

Πλὴν ὁ πράκτωρ δὲν ἤκουε πλέον, ὢν λίαν ἀπησχολημένος. 'Ο Πινσὼν καταβεβλημένος ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν Ζωηρὸν καὶ ἐξῆλθε μεταβὰς παρὰ τῷ προξένῳ τῆς Γαλλίας, πρὸς ὃν διηγήθη τὴν ἀμηχανίαν του.

— Τί θέλετε νὰ σᾶς κάμω; ἠρώτησεν ὁ πρόξενος.

— Νὰ καταβάλητε τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ποσόν, νὰ ἐγγυηθῆτε δι' ἐμέ. Εἶμαι πολίτης Γάλλος καὶ . . . .

— Σκέφθητε, κύριε, ἐπανέλαβεν ὁ πρόξενος

Digitized by Google

μετὰ γλυκύτητος ὅτι αὐτὸ δὲν εἶνε ἀρκετὴ αἰτία ὥστε νὰ σᾶς δανείσω τὸ ὁπωσδήποτε ἀρκετὰ σπουδαῖον χρηματικὸν ποσὸν, τὸ ὁποῖον μοὶ ζητεῖτε. Καθ' ἑκάστην πτωχοὶ μετανάσται εὑρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν ὑμῶν θέσιν. Ἐὰν ἐπειθόμην εἰς τὰς ὁρμὰς τῆς καρδίας μου, θὰ διένειμον ἑκατὸν χιλιάδας φράγκων τὸ ἔτος, ἐνῷ δὲν ἀπολαμβάνω εἰμὴ δέκα χιλιάδας, καὶ ἐπειδὴ τὰ τρόφιμα εἶνε ἀκριβὰ, μόλις ὁ μισθὸς αὐτὸς μὲ ἐξαρκεῖ διὰ νὰ ζήσω.

— Δὲν σᾶς ζητῶ παρὰ μίαν προκαταβολὴν, ἀπήντησεν ὁ Πινσών. Δόξα τῷ Θεῷ ἔχω μικράν τινα περιουσίαν καὶ θὰ δυνηθῶ νὰ σᾶς ἀποδώσω τὸ ποσὸν εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν.

— Τὸ πιστεύω, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ σᾶς δώσω ὅ,τι δὲν ἔχω. Ἐὰν ὑπῆρχεν ἐδῶ γαλλικὸν πολεμικὸν πλοῖον, θὰ ἐνήργουν ὅπως σᾶς παραλάβῃ· ἀλλ' ὅσην καλὴν διάθεσιν καὶ ἂν ἔχω νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς χορηγήσω τὸ σημαντικὸν ποσὸν, ὅπερ μοὶ ζητεῖτε

Ὁ Πινσὼν ἐπέμεινεν ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ὁ πρόξενος ἀντέτασσεν αὐτῷ πάντοτε τὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα. Καθ' ἡμέραν εἶχε τοιούτου εἴδους αἰτήσεις καὶ, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἀγαθὸς, ὑποχρεοῦτο νὰ βύῃ τὰ ὦτα.

— Τί θὰ γείνω τότε! ἀνέκραξεν ὁ μηχανικὸς ἄπελπις.

— Γράψατε εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ σᾶς στείλουν χρήματα, ἀπήντησεν ὁ πρόξενος.

— Ἀλλὰ πότε θὰ λάβω ἀπάντησιν;

— Εἰμπορεῖ νὰ λάβητε μετὰ τρεῖς μῆνας, ἂν εἶνε ἐπιμελὴς ὁ ἀνταποκριτής σας.

— Τρεῖς μῆνας! ἐκραύγασεν ὁ Πινσών. Θὰ μείνω ἐδῶ τρεῖς μῆνας, ἐνῷ ἡ ὑπηρέτριά μου, τὸ ἐνοίκιον, αἱ μετοχαί....

— Ὁ μηχανικὸς παρ' ὀλίγον ἐπνίγετο· ἀλλ' ὁ Ζωηρὸς, καίπερ κατὰ τὸ φαινόμενον τεθλιμμένος, ᾐσθάνετο ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν νὰ ἐκτελέσῃ ἓν ἐπικίνδυνον ἅλμα.

Ὁ πρόξενος, ὅπως καὶ ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρίας ἐπείγετο ν' ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του· ἀπέπεμψε λοιπὸν τὸν Πινσών. Ὁ μηχανικὸς ἐπορεύθη παρευθὺς εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ παραλαβὼν κατὰ μέρος τὸν ξενοδόχον προσεπάθησε νὰ τὸν μαλάξῃ.

— Δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς τιμιότητός σας, τῷ ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ἀλλὰ συλλογισθῆτε κύριε, ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ δανείσῃ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τρισχίλια φράγκα εἰς ὀφειλέτην ὃν γνωρίζει μόλις πρὸ δύο ἡμερῶν καὶ ὅστις θὰ καταλίπῃ ὄπισθέν του ἀπόστασιν δύο χιλιάδων λευγῶν.

Ὁ Πινσὼν μετέβη παρά τινι γάλλῳ ἐμπόρῳ, τῷ ἐξέθηκε τὴν θέσιν του καὶ ὑπεσχέθη νὰ τῷ ἀποδώσῃ διπλοῦν καὶ τριπλοῦν τὸ ποσὸν, ὅπερ ἤθελε τῷ δανείσει. Ἀλλ' ἡ προσφορὰ αὕτη ἐπήνεγκε ἀποτέλεσμα ἐναντίον τοῦ προσδοκωμένου. Ὁ ἔμπορος διεμαρτυρήθη ὅτι δὲν ἦτο τοκογλύφος, ὅτι δὲν εἶχεν ἀρκετὰ χρήματα διὰ παρομοίας ἐπιχειρήσεις, ὁ δὲ ταλαίπωρος Πινσὼν ἐπορεύθη ἐκ νέου πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ πράκτορος. Πλὴν τὴν φορὰν ταύτην οὐδὲ κἂν νὰ τὸν πλησιάσῃ ἠδυνήθη.

— Πᾶμε, παιδί μου, εἶπε σύρων τὸν Ζωηρὸν πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον εἶνε πεπρωμένον νὰ ζήσωμεν τρεῖς μῆνας εἰς αὐτὸ τὸ καμίνι· ἀφοῦ εἶνε ἀνάγκη, θὰ γράψω.

Ὁ Πινσὼν ἤρξατο μόλις γράφων τὴν ἐπιστολὴν, ὅτε ἀντήχησε κρότος τηλεβόλου. Ἔδραμε πρὸς τὸ παράθυρον καὶ εἶδε τὴν καπνοδόχην τοῦ ἀτμοπλοίου ἐρευγομένην κύματα καπνοῦ. Τὸ μέγα σκάφος φέρον παρὰ τὴν πρύμναν κυματίζουσαν τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν ἐσείσθη, ἐκινήθη, ἐχαιρέτισε τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Οὐλλόα, διῆλθε μετὰ προσοχῆς διὰ τῶν σκοπέλων καὶ ἀνήχθη εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος.

Ὁ Πινσὼν ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἁπλοῦ ἑλιγμοῦ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐννόησε τὴν ἀλήθειαν. Τὸ ἀτμόπλοιον ἀνεχώρει, ἡ δ' ἀναχώρησις αὕτη κατεδίκαζεν αὐτὸν εἰς ἑνὸς μηνὸς ἐπὶ πλέον διαμονὴν ἐν Βέρα-Κρούζ.

Ἐπὶ δέκα λεπτὰ ἔμεινεν ἀκίνητος παρατηρῶν τὸν ὁρίζοντα, ὡσανεὶ ἤλπιζε νὰ ἴδῃ τὸ ἀτμόπλοιον ἐπιστρέφον καὶ εἰσερχόμενον εἰς τὸν λιμένα. Ἐλαφρὸς θόρυβος ἠκούσθη ὄπισθεν αὐτοῦ καὶ στρέψας τὴν κεφαλὴν ἔμεινε κεχηνὼς βλέπων τὸν Ζωηρὸν μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καὶ τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω. Ὅτε τὸ παιδίον ἐπανέπεσεν ἐπὶ τῶν ποδῶν του, ἠρυθρίασε καὶ ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς τεθορυβημένον.

— Μήπως χαίρεσαι διὰ τὴν ἀξιοθρήνητον θέσιν εἰς ἣν εὑρισκόμεθα; ἠρώτησεν ὁ μηχανικὸς μετ' αὐστηρότητος. Δὲν εἰξεύρεις, ταλαίπωρε, ὅτι εὑρισκόμεθα περισσότερον ἀπὸ δύο χιλιάδας λεύγας μακρὰν τῆς Γαλλίας χωρὶς πόρους καὶ καταδεδικασμένοι ἴσως ν' ἀποθάνωμεν τῆς πείνας; Δὲν εἰξεύρεις;...

— Θὰ ἐργασθῶμεν, κύριε, ἀπήντησε τὸ παιδίον· ἐπὶ τέλους δὲν εἶνε φοβερώτερον νὰ χαθῇ τις εἰς τὴν Βέρα-Κρούζ παρὰ εἰς τὸ Λονδῖνον. Δὲν ὁμιλοῦμεν ἰσπανικά· ἀλήθεια· ἀλλ' ὑπάρχουν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι καὶ ἐμποροῦμεν νὰ ζητήσωμεν ἀπ' αὐτοὺς ἐργασίαν. Ἂν ὁ πρόξενος δὲν θέλει νὰ σᾶς δανείσῃ χρήματα, θὰ μᾶς βοηθήσῃ τοὐλάχιστον νὰ εὕρωμεν μίαν ἐνασχόλησιν διὰ νὰ κερδίζωμεν τὸ ψωμί μας...

— Ὅλα τὰ φοβοῦμαι, μικρὲ, ἀπήντησεν ὁ Πινσὼν καταπραϋνθείς. Εὔκολον εἶνε νὰ λέγῃ κανεὶς ὅτι εὑρίσκει ἐργασίαν. Ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι ἀμέσως εἰμποροῦν νὰ μοὶ ἀναθέσουν μίαν ἐργασίαν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ὅπου εἶμαι ἄγνωστος;

—Ὁ Βαζολῆς δὲν εἶνε γνωστὸς εἰς Νέαν Ὑόρκην καὶ ἐν τοσούτῳ..

— Ὁ Βαζολῆς! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών· καλὴν στιγμὴν ἐκλέγεις διὰ νὰ μοῦ τὸν ἀναφέρῃς αὐτόν·

Digitized by Google

τὸν... Ἂς σιωπήσω! Ὁ Βοαζολῆς, μικρέ μου, ἔχει μαζί του τὰ διπλώματά του, τὰ ἀποδεικτικά του, τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς του καὶ ἀρκετὰ χρήματα, ὥστε νὰ ζήσῃ δύο ἔτη χωρὶς νὰ πιάσῃ ἐργασίαν, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ κατόπιν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἂν ἐπιθυμῇ. Τί μοῦ ὁμιλεῖς διὰ τὸν Βοαζολῆ καὶ συγκρίνεις τὴν θέσιν του μὲ τὴν ἰδικήν μας;

Μέχρι τῆς νυκτὸς ὁ Πινσὼν περιήρχετο κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος τὸ δωμάτιον, ὁ δὲ Ζωηρὸς, βλέπων τὴν ἀδημονίαν του, ἔμεινεν ἀκίνητος εἰς γωνίαν τινὰ καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ κώδων ἐκάλει τοὺς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ εἰς τὸ γεῦμα, καὶ ὁ Πινσὼν ἐφαίνετο μὴ ἀκούων.

— Κύριε, τῷ εἶπεν ὁ Ζωηρὸς, ἂν φάγωμεν καὶ σήμερα δὲν θὰ χάσωμεν τίποτε.

Ὁ Πινσὼν ἔσεισε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀμφότεροι κατῆλθον εἰς τὸ ἑστιατόριον. Ὁ Ζωηρὸς ἔφαγε μετὰ πολλῆς ὀρέξεως, παρεκίνει δὲ κρυφίως τὸν σύντροφόν του λησμονοῦντα ἐνίοτε τὸ φαγητὸν, νὰ πράξῃ τὸ αὐτό. Τὸ μειράκιον συνειθίσαν εἰς ζωὴν στερήσεων, ἀνέθετον πολλάκις εἰς τὴν Πρόνοιαν τὸ γεῦμα τῆς αὔριον, ἐξεπλήσσετο βλέπον τὴν στενοχωρίαν τοῦ συντρόφου του. Τὸν ἤκουσε περιπατοῦντα κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐπί τινας ὥρας τὴν νύκτα καὶ θλιβόμενος διὰ τὴν τόσην αὐτοῦ ἀδημονίαν, ἀπεκοιμήθη κακῶς ἔχων.

Τὴν ἐπαύριον μετὰ τὸ πρόγευμα ὁ Πινσὼν ἐπορεύθη παρὰ τῷ προξένῳ.

— Ἐφρόντισα δι' ὑμᾶς τῷ εἶπεν ὁ πρόξενος, ἐπειδὴ ἡ θέσις σας πολὺ μ' ἐνδιαφέρει· δυστυχῶς δὲν δύναμαι νὰ σᾶς δώσω εὐχαρίστους ἀγγελίας. Εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ λιμένος γαλλικὸν πλοῖον, τοῦ ὁποίου ὁ πλοίαρχος συγκατατίθεται νὰ σᾶς μεταφέρῃ εἰς Γαλλίαν. Ἀλλὰ θὰ μεταβῇ πρότερον εἰς Καμπὲς διὰ νὰ παραλάβῃ φορτίον καὶ μόλις μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυν μῆνα θ' ἀναχωρήσῃ δι' Ἄβρην.

— Καλλίτερον αὐτὸ παρὰ νὰ μείνω ἐδῶ τέσσαρας μῆνας! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών· δέχομαι.

— Συλλογισθῆτε ὅμως, εἶπεν ὁ πρόξενος, ὅτι ὁ εἷς καὶ ἥμισυ μὴν τὸν ὁποῖον ὑπολογίζει ὁ πλοίαρχος μὲ τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν πάντοτε τὰ ἱστιοφόρα πλοῖα εἰς αὐτὰ τὰ μέρη, πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ ὡς δύο μῆνες· χρειάζονται ἀκολούθως ἄλλοι δύο μῆνες διὰ νὰ φθάσητε εἰς Εὐρώπην, ὥστε θὰ σᾶς ἤρχετο καλλίτερα νὰ γράψητε καὶ ν' ἀναχωρήσητε μὲ τὸ ἀτμόπλοιον, ἅμα λάβητε τὰ χρήματα.

— Καὶ ἐν τοσούτῳ πῶς θὰ ζήσω; εἶπεν ὁ μηχανικός.

— Κύριε, ἐπανέλαβεν ὁ πρόξενος, ἂν αἱ δύο ἥμισυ χιλιάδες εἶνε ποσὸν ὑπερβαῖνον τὰς δυνάμεις μου, δύναμαι ὅμως νὰ σᾶς δανείσω μερικὰς ἑκατοντάδας φράγκων.

Ὁ Πινσὼν ἔθλιψε τὴν χεῖρα τοῦ προξένου μετὰ συγκινήσεως.

— Ἴδωμεν, ἐξηκολούθησεν οὗτος, ἂς ἐξετάσωμεν τὴν θέσιν μας. Ἡ ζωὴ εἶνε πολὺ ἀκριβὴ εἰς Βέρα-Κρούζ· ὁμοῦ μὲ τὸν μικρόν σας σύντροφον θέλετε τοὐλάχιστον εἴκοσι φράγκα τὴν ἡμέραν. Ἐξ ἄλλου ὁ κίτρινος πυρετὸς ἀρχίζει ν' ἀναφαίνηται καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκτίθεσθε ἀνωφελῶς εἰς τὰς προσβολάς του. Ἀναχωρήσατε δι' Ιαλάπαν ἢ δι' Ὀριζάβαν· ἀναμείνατε ἐκεῖ τὸν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεώς σας, καὶ θὰ εἶσθε προφυλαγμένοι ἀπὸ τὴν τρομερὰν ἀσθένειαν, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν μεταβάλλει τὴν Βέρα-Κρούζ εἰς ἀληθῆ νεκρόπολιν.

Τὰς φρονίμους ταύτας συμβουλὰς ἀπεφάσισεν ὁ μηχανικὸς ν' ἀκολουθήσῃ. Λαβὼν συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς ἔμπορόν τινα ἐν Ιαλάπᾳ, ἀπεχαιρέτισε τὸν πρόξενον, ὅστις τῷ ἔδωκε τὴν ἄδειαν ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐκδώσῃ τραβηκτικὴν τριακοσίων φράγκων ἐπ' ὀνόματί του. Ἐπλήρωσε τὸν λογαριασμὸν τοῦ ξενοδόχου, καὶ ἀφοῦ ἠγόρασεν ἓν ρεβόλβερ, ὑποδήματα καὶ ῥάβδους δι' αὐτὸν καὶ τὸν Ζωηρὸν, τῷ ἀπέμενον καὶ διακόσια φράγκα. Τὴν μεθεπομένην ἡμέραν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἐγγράφους τινὰς παραγγελίας καὶ ἓν μικρὸν ἐγχειρίδιον φράσεων ἱσπανικῶν, ὁ Πινσὼν μετὰ τοῦ Ζωηροῦ ἐξῆλθον τῆς Βέρα-Κρούζ καὶ εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς ἀμμώδους ἐκτάσεως τῆς περικυκλούσης τὴν πόλιν. Ὅπως φθάσωσιν εἰς Ιαλάπαν ὤφειλον νὰ ὁδεύσωσιν ἑκατὸν εἴκοσι χιλιόμετρα καὶ νὰ διέλθωσι διὰ δασῶν γεμόντων πιθήκων, διὰ λειμώνων, ἐν οἷς ἐτρέφοντο πολυάριθμοι ταῦροι. Διψῶν νὰ ἴδῃ τὸ θέαμα τοῦτο ὁ Ζωηρὸς ἤθελεν ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ τρέχῃ ἀντὶ νὰ περιπατῇ.

ΚΑ'

Ὁ κίτρινος πυρετός

Μόλις ὑπερέβη τὰ τείχη τῆς Βέρα-Κρούζ ὁ Ζωηρὸς ἤρχισε νὰ μὴ κρύπτῃ πλέον τὴν χαρὰν, ἣν ᾐσθάνετο. Τέλος πάντων θὰ ἐπεσκέπτετο τὰ Παρθένα δάση καὶ θὰ ἔβλεπεν ἐγγύθεν τὰς χώρας τοῦ Νέου Κόσμου, ἃς ἡ φαντασία του, διεγερθεῖσα ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τοῦ Ροβινσῶνος, ἐξαφθεῖσα δὲ κατόπιν ὑπὸ τῶν διηγήσεων τοῦ πληρώματος τοῦ *Φούλτωνος*, τῷ παρίστα ὡς εἶδός τι παραδείσου πεφυτευμένου διὰ δένδρων ἐχόντων κυανοῦν τὸ φύλλωμα, χρυσᾶ τὰ ἄνθη καὶ ἀδαμαντίνους τοὺς καρπούς. Ὁ Πινσὼν ἐφαίνετο ἐκτελῶν μεθ' ὑποταγῆς τὸ νέον ταξείδιον, ὅπερ ἡ ἀνάγκη τῷ ἐπέβαλλεν· πλὴν δύσπιστος γενόμενος ἤδη, ἐφοβεῖτο μὴ ἀπρόοπτοι περιστάσεις τὸν σύρωσιν εἰς σημεῖον, ἀντίθετον ἐκείνου πρὸς ὃ ἐβάδιζε καὶ τὸν ὁδηγήσωσιν εἰς Μεξικὸν, ἐνῷ αὐτὸς ἐπίστευεν ὅτι μετέβαινεν εἰς Ἰαλάπαν.

Ἐπὶ μίαν ὥραν οἱ δύο ταξειδιῶται περιεπάτησαν ἐπὶ ἐδάφους γέμοντος ὑψωμάτων κινητῆς ἄμμου, ἐν εἴδει μικροσκοπικῆς Σαχάρας, ἣν ὁ βόρειος ἄνεμος, ὁ *σιμοὺν* οὗτος τῶν μεξικανικῶν ἀκτῶν, συνταράσσει καὶ μεταβάλλει ἀκαταπαύ-

Digitized by Google

στως. Βλάστησις οὐδεμία ἐφαίνετο ἄλλη ἐκτὸς τῶν *μιμοζῶν*, ἀσθενικῶν, ξηρῶν, ἠλλοιωμένων, μεθ' ὧν ἀνεμίγνυντο πού καί που κάκτοι τινές. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μεγάλαι σαῦραι πράσιναι ἢ φαιαί, ἔτεμνον τὴν ὁδὸν ἢ ἐξηφανίζοντο ἐντὸς ὀπῆς τινός. Τοσοῦτον πνιγηρὸς ἦτο ὁ καύσων, ὥστε ὁ Ζωηρὸς κλίνων τὴν κεφαλὴν, μόλις ἠδύνατο νὰ στρέψῃ πέριξ τὸ βλέμμα καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔφερε εἰς τὰ χείλη τὴν πεπληρωμένην ὕδατος κολοκύνθην, δι' ἧς τὸν εἶχεν ἐφοδιάσει ὁ Πινσών.

— Θὰ περιπατοῦμεν πάντοτε εἰς τὴν ἄμμον ἕως νὰ φθάσωμεν εἰς Ἰαλάπαν, κύριε; ἠρώτησεν αἴφνης τὸ παιδίον.

— Κατὰ τὸ δρομολόγιον, ὅπερ μοι ἐχάραξεν ὁ πρόξενος, ἀπήντησεν ὁ μηχανικός, ἔχομεν νὰ διατρέξωμεν ἓξ χιλιόμετρα ἀμμώδους ἐκτάσεως πρὶν πατήσωμεν εἰς στερεὰν γῆν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς κάθε τρία βήματα τὰ ὁποῖα κάμνομεν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἡ σειομένη ἄμμος μᾶς ἀναγκάζει νὰ κάμωμεν ἓν πρὸς τὰ ὀπίσω, πρέπει νὰ λογαριάζωμεν ὀκτὼ χιλιόμετρα.

— Δὲν εἶνε καθόλου εὐχάριστος αὐτὸς ὁ δρόμος.

— Εἶνε πολὺ κοπιώδης, ὅπως ὅλα τὰ μὴ στερεὰ ἐδάφη διὰ τὰ δίποδα. Αὐτὴ ἦτο μία ἀπὸ τὰς αἰτίας διὰ τὰς ὁποίας ἐφευρέθησαν αἱ ὁδοί. Ἀλλὰ μὴ πίνῃς τόσον συχνά, διότι βλάπτει.

Ἐπὶ ἡμίσειαν ἔτι ὥραν ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς ἐβάδισαν ἐν σιγῇ. Ἀφίκοντο εἰς τοὺς πρόποδας λοφίσκου τινὸς ἐξ ἄμμου, τοῦ ὑψηλοτέρου ἐξ ὅσων εἶχον συναντήσει. Ἡ ἀνάβασις ὑπῆρξε λίαν κοπιώδης. Οἱ ὁδοιπόροι, ἔχοντες ξηρὸν τὸν φάρυγγα καὶ τὰ ὄμματα φλογισμένα ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως τῆς ἄμμου, ἠσθμαινον. Φθάσαντες εἰς τὴν κορυφὴν ἐστάθησαν πρὸς στιγμήν· ἐνώπιον αὐτῶν εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου χιλιομέτρων ἐφαίνετο γραμμὴ πρασίνη.

— Μήπως εἶνε παρθένον δάσος; ἠρώτησε παραυτα ὁ Ζωηρός.

— Δὲν πιστεύω, εἶπεν ὁ Πινσὼν μειδιῶν· τὰ παρθένα δάση δὲν εὑρίσκονται σιμὰ εἰς τοὺς δρόμους. Εὑρισκόμεθα εἰς μίαν διακλάδωσιν τῆς ὁδοῦ ἥτις φέρει ἀπὸ Βέρα-Κρούζ εἰς Μεξικόν. Ἡ ὁδὸς αὕτη κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ εὑρίσκονται ἐν αὐτῇ ἔργα ἐφάμιλλα τῶν ρωμαϊκῶν. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὐδὲν ἀξιοθαύμαστον ἀπηντήσαμεν.

Οἱ δύο ὁδοιπόροι, στραφέντες ὅπως ὑπολογίσωσι τὸν δρόμον, ὃν διήνυσαν, εἶδον μακρὰν τὴν θάλασσαν σπινθηροβολοῦσαν. Ὁ Πινσών, ὃν ὁ καύσων ἠνώχλει ὑπερμέτρως, παρεπονεῖτο ὅτι ἤλγει τὴν κεφαλήν· ἔσπευσε τὸ βῆμα, ὅπως φθάσῃ εἰς τὰ δένδρα, ἅτινα ἐφαίνοντο μακρόθεν σχηματίζοντα μικρὸν δάσος.

Ὁ μηχανικὸς κατέπεσε μᾶλλον ἢ ἐκάθησε παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ πρώτου δένδρου, ὅπερ συνήντησε, καὶ ὅπερ ἦτο ἰσχνή τις κομμιοφόρος ἀκακία, ἔχουσα κονιορτῶδες φύλλωμα. Καὶ ὁ Ζωηρός, ἐπίσης κεκμηκὼς ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπὶ τῆς φλογερᾶς ἄμμου πορείας δὲν παρετήρησεν ὅτι τὰ πτηνά, ἅτινα ἅμα τῇ προσεγγίσει των ἔφυγον ἐκ τοῦ δένδρου ἦσαν δύο ψιττακοί.

Μόλις εὑρέθη ὑπὸ σκιὰν ὁ Πινσὼν ἐξετάθη χαμαὶ καὶ ἀπεκοιμήθη. Ὁ Ζωηρὸς ἀφοῦ ἔπιεν ἀφθόνως καὶ ἀνεπαύθη, ἀνέκτησε τὴν περιεργίαν του.

—Βέβαια, ἐσκέφθη, εἶνε πλέον βαρὺ νὰ περιπατῇ κανεὶς εἰς τὰ περίχωρα τῆς Βέρα-Κρούζ παρὰ εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου. Τί ἥλιος! Κοντεύω νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν εἶνε ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ὅπου ἔβλεπα εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τόσον εἶνε πλατύς, κόκκινος καὶ φλογερός.

Βλέπων πέριξ αὐτοῦ, παρετήρησε τότε ὅτι τὰ χόρτα ἐφ' ὧν ἐκάθητο, οὐδόλως ὡμοίαζον πρὸς τὰ εὑρισκόμενα ἐν τοῖς κήποις τοῦ Λονδίνου, ἠγέρθη δὲ δι' ἑνὸς ἅλματος, βλέπων ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν κάνθαρον φέροντα ἐπὶ κεφαλῆς μακρὸν κέρας.

— Ἔπρεπε νὰ εἶν' ἐδῶ οἱ σπουργῖται τῆς Ἀγγλίας διὰ ν' ἁρπάσουν αὐτόν! ἀνέκραξε, τί χονδρὸς ποῦ θὰ τοὺς ἐφαίνετο!

Τὸ ἔντομον ἀνερριχήθη ἐπὶ τοῦ κλάδου θάμνου τινός, παρετήρησε δὲ τότε μετ' ἐκπλήξεως ὁ Ζωηρὸς ὅτι ὁ κάνθαρος ἦτο μεγαλείτερος ἑνὸς πτηνοῦ, σμαράγδινον ἔχοντος τὸ χρῶμα, ὅπερ ὡς μέλισσα περιΐπτατο ὑπεράνω ἄνθους.

Ὁ Ζωηρὸς ἐκινήθη πρὸς καταδίωξιν τοῦ μικροῦ πτηνοῦ, ὅτ' αἴφνης ἀνεφάνη ἑσμὸς μεγάλων χρυσαλίδων μὲ πτέρυγας ἐρυθράς, κυανᾶς, μαύρας, κιτρίνας, λευκάς, ἐπαργύρους ἢ ἐπιχρύσους. Οἷον θέαμα! Τὸ παιδίον ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπεν ἀνθοδέσμην λυθεῖσαν καὶ διεσκορπισμένην εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἤρξατο νὰ τρέχῃ κατόπιν τῶν ὡραίων λεπιδοπτέρων. Ὁ καύσων ἐπανήγαγεν αὐτον ταχέως ἐγγὺς τοῦ συντρόφου του.

Ὁ μηχανικὸς τὸ μέτωπον ἔχων κεκαλυμμένον ὑπὸ ἱδρῶτος ἐκοιμᾶτο εἰσέτι. Ὁ Ζωηρὸς καθήσας παρ' αὐτὸν, ἤρξατο ἤδη ν' ἀνησυχῇ διὰ τὸν μακρὸν αὐτὸν ὕπνον καὶ ἀνελογίζετο τί θὰ ἔπραττεν, ἂν λέων τις ἢ τίγρις ἢ βόας ἐφαίνετο αἴφνης. Δύο ὀνηλάται ὁδηγοῦντες τὰ ἰσχνότατα αὐτῶν κτήνη κατάφορτα ἐκ πηλίνων σκευῶν, διερχόμενοι διὰ τῆς ὁδοῦ ἐχαιρέτισαν τὸν Ζωηρόν. Οὗτος ἐξεπλάγη βλέπων ἀνθρώπους, φέροντας ὡς μόνον ἔνδυμα βραχεῖς περισκελίδας τοῦ λουτροῦ καὶ ἀψηφοῦντας τὴν φλόγα τοῦ ἡλίου καὶ θὰ ἐξελάμβανεν αὐτοὺς δι' ἀγρίους, ἄνευ τοῦ χαιρετισμοῦ, δι' οὗ τὸν ἐτίμησαν. Μετ' ὀλίγον ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ Ἰνδοὶ φέροντες διαφόρους στολάς, κατὰ τὰ χωρία εἰς ἃ ἀνῆκον καὶ πάντες βαστάζοντες φορτία ἐπ' ὤμων, διῆλθον πρὸ αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως. Ὁ Ζωηρός, ὃν ἡ εὐγένεια τῶν ἰθαγενῶν ἐκείνων δὲν καθησύχαζεν ἐξ ὁλοκλήρου, ἔσεισεν ἐλαφρῶς τὸν Πινσών.

Digitized by Google

— Τί ; ποῖος εἶνε ; Βοαζολῆ ; εἶπεν ὁ μηχανικός.

— Ἐγὼ εἶμαι, κύριε, ἀπήντησεν ὁ Ζωηρός· δὲν θὰ ἐπαναλάβωμεν τὸν δρόμον μας ;

— Τὸν δρόμον, διὰ τὴν Λιβερπούλην, διὰ τὸ Καλαί . . . διὰ τὰς Παρθένους νήσους. . . Πλέε, πλέε μικρέ... τὸ σωσίβιον σὲ κρατεῖ...

Ὁ Ζωηρὸς ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τοῖς ἀσυναρτήτοις τούτοις λόγοις καὶ ἐπὶ τῇ ἀπλανίᾳ τοῦ βλέμματος τοῦ Πινσὼν, τὸν ἔσεισεν ἐκ νέου.

— Ἐξυπνήσητε, κύριε, τῷ εἶπεν. Τὸ βλέμμα σας... οἱ λόγοι σας.. . μὲ κάμνουν νὰ φοβοῦμαι. Ὁ Πινσὼν κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, δὲν ἀπήντησεν· κῦμα μελανοῦ αἵματος ἐξέφυγε τῶν χειλέων του καὶ ὁ Ζωηρὸς ἔρρηξε κραυγήν. Τὸ παιδίον ἐγίνωσκεν ὅτι ἀνεχώρουν ἐκ Βέρα-Κροὺζ ἵν' ἀποφύγωσι τὸ vomito negro (μέλανα ἔμετον) ἢ κίτρινον πυρετὸν, καὶ ἰδοὺ ἡ φοβερὰ νόσος κατελάμβανε τὸν φίλον του ἐν μέσῃ ὁδῷ.

Ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ὁ Ζωηρὸς ἔντρομος καὶ ὀδυρόμενος προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Πινσὼν νὰ ἐγερθῇ καὶ νὰ βαδίσῃ. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἦσαν μάταιαι, διότι ὁ μηχανικὸς εἴτε παρελήρει, εἴτε διέμενεν ἀκίνητος. Αἴφνης τὸ παιδίον ἔσεισε τὴν κεφαλὴν μετ' ἀποφασιστικότητος.

— Εἶνε ἀνοησία νὰ κλαίω, εἶπε· τίποτε δὲν κατορθῶ μὲ αὐτό.

Ἀπέμαξεν τὰ δάκρυα καὶ τοποθετηθεὶς εἰς τὴν ὁδὸν, ἀνέμενε νὰ διέλθῃ διαβάτης τις.

Παρῆλθε μία ὥρα, ἥτις ἐφάνη ἀτελεύτητος εἰς τὸν ταλαίπωρον Ζωηρὸν καὶ οὐδεὶς ἐφάνη. Τέλος εἶδε συνοδίαν ἡμιονηλατῶν καὶ δραμὼν ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν καὶ ὡδήγησεν αὐτὸν πρὸς τὸν Πινσών.

Ὁ ἡμιονηλάτης ἔκπληκτος ἐπὶ τῇ συναντήσει δύο Εὐρωπαίων, πεζῇ βαδιζόντων ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, ἠρώτησε τὸν Ζωηρὸν ἱσπανιστί· οὗτος ἀπήντησε γαλλιστὶ κατ' ἀρχὰς, ἀγγλιστὶ κατόπιν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ γείνῃ καταληπτός. Ὁ ἡμιονηλάτης ἐκάλεσε τοὺς συντρόφους του· ἐτοποθέτησαν τὸν μηχανικὸν ἐπὶ τῆς ράχεως ἑνὸς τῶν ζώων των, καὶ ἡ συνοδία ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὴν Βέρα-Κροὺζ πορείαν, ὅπου ἀφίκετο τὴν πέμπτην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν.

Ἐν τῷ μεξικανικῷ ξενοδοχείῳ, ὅπου κατέλυσαν οἱ ἡμιονηλάται, εὑρίσκετο μαύρη τις καταγομένη ἐξ Ἰαμαϊκῆς· αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς διερμηνεὺς εἰς τὸν Ζωηρὸν, ὅστις διὰ μιᾶς ἀποκατέστη καὶ πάλιν ὁ μικρὸς ἀγχίνους ἀνθρωπίσκος τοῦ Λονδίνου, ὅπου ὤφειλε νὰ κινηθῇ καὶ νὰ τρέξῃ, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν τροφὴν τῆς ἡμέρας. Ἐφρόντισε περὶ πάντων μετὰ φρονήσεως· ἀφοῦ ἠρώτησε περὶ τῆς τιμῆς καὶ συνεζήτησε ἐπ' αὐτῆς, παρήγγειλε νὰ τοποθετήσωσι τὸν Πινσὼν εἰς ἀξιόλογον δωμάτιον ἐν πάσῃ ἀνέσει καὶ προσεκάλεσε ἰατρόν.

Ὁ ἰατρὸς ἐλθὼν μετὰ ἐπιμελῆ ἐξέτασιν ἐδήλωσεν ὅτι τῷ ὄντι ὁ Πινσὼν εἶχε προσβληθῆ ὑπὸ κιτρίνου πυρετοῦ· εὐτυχῶς ὅμως ἡ νόσος ἀνεφαίνετο ὑπὸ τὰ συνήθη αὐτῆς συμπτώματα, κατὰ τὴν τοιαύτην δὲ περίστασιν ὁ παθὼν, ὅταν εἶνε εὔρωστος, δύναται νὰ ἀντιστῇ.

— Ἂν ὁ ἀσθενὴς ἔχῃ πολλὴν περιποίησιν εἶπεν ὁ ἰατρὸς, καὶ ἂν δὲν ἐπέλθῃ ἀπροσδόκητόν τι, ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἔσται ἐκτὸς κινδύνου.

Ἡ διάρκεια τῆς νόσου ὑπῆρξε μακροτέρα. Ἐπὶ δύο ἑβδομάδας, κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ὁ Πινσὼν ἀνοίγων τὰ βλέφαρα ἔβλεπε παρ' αὐτῷ τὸν Ζωηρὸν, κλίνοντα καὶ προσφέροντα πρὸς αὐτὸν ποτήριον πτισάνης.

Τὸ παιδίον ὑπεβάσταζεν αὐτὸν ὅπως ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν καὶ πίῃ καὶ εἶτα ἐπανέθετεν αὐτὸν εἰς τὸ στρῶμα. Ὁ μηχανικὸς ἐπόθει νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλ' ἦτο τόσον ἀδύνατος, ὥστε μόλις ἠδύνατο ν' ἀρθρώσῃ λέξεις τινάς.

— Ξεύρετε, κύριε, τῷ εἶπε πρωΐαν τινὰ ὁ Ζωηρὸς ὅτι εὑρίσκεσθε εἰς ἀνάρρωσιν καὶ ὅτι ἐμπορεῖτε νὰ φάγετε ἕν' αὐγὸ σήμερον; . .

— Σοὶ χρεωστῶ τὴν ζωὴν, εἶπεν ὁ μηχανικὸς μετὰ φωνῆς ἐσβεσμένης. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ὁμιλήσω αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ἀλλ' εἶχα τὰ μάτια μου καὶ ἔβλεπον. Ἐφέρθης ὡς ἀνήρ.

— Ἐφέρθην ὅπως ἔπρεπε νὰ φερθῇ ἕνας ὁποῦ σᾶς ἀγαπᾷ καὶ ἐχρεώστει νὰ δώσῃ λόγον διὰ σᾶς εἰς τὸν κ. Βοαζολῆν.

— Τὸν Βοαζολῆν ! ἀνέκραξεν πειρώμενος ν' ἀνορθωθῇ ὁ Πινσὼν, καὶ δὲν εἶνε αὐτὸς ὅστις...

— Σούτ ! . . . σιωπὴ, εἶπε διακόψας αὐτὸν ὁ Ζωηρός· ἂς μὴ ὁμιλῶμεν διὰ πράγματα δυσάρεστα· ὁ ἰατρὸς μᾶς ἐσύστησε ν' ἀποφεύγητε τὰς συγκινήσεις. Μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ἀνάρρωσίς σας θὰ βραδύνῃ, ἀλλ' αὐτὸ μᾶς εἶνε ἀδιάφορον· τὸ σπουδαιότερον ἦτο νὰ σωθῆτε.

Ὁ Πινσὼν ἔσυρε πρὸς ἑαυτὸν τὸ παιδίον, τὸ ἐνηγκαλίσθη καὶ τὸ ἠσπάσθη.

— Ἀγαπητὸν παιδίον! ἐψιθύρισεν· τίς θὰ μοῦ τὸ ἔλεγε τὴν ἡμέραν, ἢ κάλλιον νὰ εἴπω τὴν νύκτα, ὅτε σὲ συνήντησα εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Λονδίνου,....

— Αὐτὴ εἶνε συγκίνησις ! ἀνέκραξεν ὁ Ζωηρὸς καὶ σᾶς τὸ λέγω καὶ πάλιν ὅτι αἱ συγκινήσεις σᾶς εἶνε ἀπηγορευμέναι.

Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ὁ Πινσὼν ἠδυνήθη νὰ ἐγερθῇ, νὰ ἐνδυθῇ καὶ νὰ καθήσῃ εἰς ἀνάκλιντρον. Δὲν ἠδύνατο εἰσέτι νὰ βαδίσῃ καὶ ὠργίζετο διότι ᾐσθάνετο τὰς δυνάμεις του ἐκλιπούσας. Παρετήρησε τὸ πρόσωπόν του ἐντὸς κατόπτρου καὶ μόλις ἠδυνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ ἑαυτὸν, τόσον αἱ παρειαί του ἦσαν κοῖλαι, ἡ γενειὰς μακρὰ καὶ ἡ χροιά του ὠχροτάτη. Τὸν παρηγόρει μόνον ἡ μεγάλη ὄρεξις, ἣν ᾐσθάνετο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ μηχανικὸς διῆλθε μακρὰς ἡμέρας καθήμενος παρὰ τὸ παράθυρον

Digitized by Google

τοῦ κοιτῶνός του· ἔβλεπεν ἐκεῖθεν τὴν θάλασσαν καὶ ἀνέπνεε μεθ' ἡδυπαθείας τὴν ζωογόνον αὔραν. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἠδυνήθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ξενοδοχείου καὶ νὰ περιπατήσῃ τῇ βοηθείᾳ βακτηρίας.

Ὁ Ζωηρός, ὅστις διέμενεν ἄγρυπνος παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀσθενοῦς, ἐνόσῳ οὗτος ἔμενε κατάκοιτος, νῦν ἐγίνετο ἄφαντος ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν καὶ ἀνεφαίνετο μόνον ἅπαξ ἢ δὶς ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

— Καϋμένο παιδί! ἐσκέπτετο ὁ Πινσών, ἔμενε τόσας ἡμέρας φυλακισμένος καὶ ἔχει ἀνάγκην τώρα ὀλίγης ἐλευθερίας.

Ἐκπληττόμενος ὅμως κατόπιν, διότι ἔβλεπε τὸ παιδίον τακτικῶς ἀπουσιάζον, τὸν ἠρώτησε περὶ τούτου.

— Ὑποθέτω ὅτι δὲν θὰ τρέχῃς εἰς τοὺς δρόμους μὲ τοὺς μάγκαις; τῷ εἶπεν ἑσπέραν τινὰ — καθ' ἣν τὸ παιδίον ἐφαίνετο κατάκοπον καὶ ὑπναλέον.

— Ὄχι, βέβαια, ἀπήντησε τὸ παιδίον, ἐγὼ περιφέρομαι.

— Διατί δὲν μένεις σιμά μου; Τώρα ἀρχίζω νὰ περιπατῶ ἐλεύθερα· ὑπῆγα μέχρι τῆς παραλίας. Ἄρχισα τώρα νὰ σπουδάζω καὶ τὰ ἱσπανικά.

— Καὶ ἐγὼ τὰ σπουδάζω, ἀλλὰ ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν παραλίαν, καὶ ἀκούω τὸν κόσμον ὁποῦ ὁμιλεῖ. Σεῖς ὅμως νὰ πηγαίνετε σιμὰ εἰς τὴν θάλασσαν· τὸ ἐσύστησεν ὁ ἰατρὸς αὐτό.

Μετὰ περίοδόν τινα στασιμότητος, χάρις εἰς τὴν ἐξαίρετον κρᾶσίν του ὁ Πινσὼν ἀνέκτησε ταχέως τὰς δυνάμεις του Πολλάκις τότε ἠρώτησε τὸν Ζωηρὸν περὶ τῶν γενομένων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐξόδων καὶ παρετήρησεν ὅτι τὸ παιδίον ἀπέφευγε πάντοτε τὴν ἐρώτησιν.

— Δὲν ἔχω πλέον χρήματα εἰς τὸ βαλάντιόν μου, εἶπεν ἑσπέραν τινὰ ὁ Πινσών.

— Ἀληθινά, κύριε· οἱ ἰατροί, οἱ φαρμακοποιοὶ καὶ τὰ ὀρνιθοπούλια στοιχίζουν πολὺ εἰς αὐτὸν τὸν τόπον· ἀλλὰ δὲν ἀπεθάνομεν ἀκόμη τῆς πείνης, καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ κυριώτερον.

— Πρέπει νὰ ὁμιλήσω εἰς τὸν ξενοδόχον καὶ νὰ τὸν προειδοποιήσω ὅτι δὲν θὰ χάσῃ τίποτε, καὶ ὅτι ἐν ἀνάγκῃ ὁ πρόξενος....

— Τοῦ τὰ εἶπα ὅλ' αὐτά, ἀπήντησεν ὁ Ζωηρός. Μὴν ἀνησυχῆτε καὶ πρὸ πάντων πηγαίνετε νὰ περιπατῆτε σιμὰ εἰς τὴν θάλασσαν.

— Ἀλλὰ διατί δὲν ἔρχεσαι καὶ σὺ μαζί μου; δὲν μοὶ ἀρέσει νὰ σὲ βλέπω νὰ τρέχῃς ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὴν πόλιν.

— Καλά· θὰ ἔλθω, ἀφοῦ τὸ θέλετε.

Πλὴν παρὰ τὴν ὑπόσχεσίν του ὁ Ζωηρὸς ὑπεξέφευγε πᾶσαν πρωΐαν καὶ ὁ Πινσὼν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ τῷ κάμῃ παρατηρήσεις. Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ὁ Ζωηρὸς εἶχεν ἐξέλθει, ὁ Πινσὼν ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Ἐξερχόμενος συνήντησε τὸν ξενοδόχον καὶ ἐνόμισε φρόνιμον νὰ τῷ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς παρατεινομένης διαμονῆς του εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ περὶ τῶν ἐξόδων.

— Μείνατε ὅσον ἐπιθυμεῖτε, *σενιόρ*, ἀπήντησεν ὁ ξενοδόχος· ὅταν πληρώνῃ τις τὸν λογαριασμόν του ἐπάνω εἰς τὸ λεπτόν, ὅπως κάμνετε σεῖς, εἶνε πάντοτε εὐπρόσδεκτος.

— Τὸν λογαριασμόν μου! ἐπανέλαβεν ἔκθαμβος ὁ Πινσών.

— Τὸ παιδί σας, *σενιόρ* μ' ἐπλήρωσε τακτικά· χθὲς τὴν ἑσπέραν μάλιστα μ' ἐπλήρωσε διὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας.

— Τότε... δὲν σοὶ ὀφείλω τίποτε; ἠρώτησεν ὁ Πινσὼν μετὰ δισταγμοῦ.

— Τίποτε, ἀπήντησεν ὁ ξενοδόχος.

Ὁ Πινσὼν οὐδὲν εἶπε καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ὁ καύσων ἦτο πνιγηρός, ἀλλ' ὁ μηχανικὸς ἔκπληκτος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος διὰ τὴν εὐρωστίαν του, ἐβάδιζεν ἀκλόνητος. Βαδίζων παρετήρει πέριξ αὐτοῦ. Αἱ ὁδοὶ τῆς Βέρα-Κρούζ δὲν εἶνε πολὺ θορυβώδεις καὶ μάλιστα κατὰ τὴν μεσημβρίαν. Ὁ Πινσὼν ἀφίκετο εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Τελωνείου, ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος. Ἐκεῖ παρετηρεῖτο κίνησίς τις· ναῦται, ἀφ' ὧν τὸ μέτωπον ἔπιπτε στάγδην ὁ ἱδρώς, μετέφερον αἴγεια δέρματα, κιβώτια ἰνδικοῦ, δέματα βαφῶν, ἐλάσματα ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, πάντα τὰ εἴδη τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα ἐκ Μεξικοῦ ἀποστέλλονται εἰς Εὐρώπην. Ἀριστερόθεν ἦσαν πλεῖστοι σωροὶ ὑπερμεγέθων βαρελίων, ἀλεύρων καὶ χοιρείου λίπους, εἰσαγομένων ἐκ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἓν τῶν βαρελίων τούτων, ἀποσπασθὲν τῶν λοιπῶν ἐφαίνετο κυλιόμενον ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸ Τελωνεῖον. Ὅσῳ μᾶλλον ἐπλησίαζεν ὁ Πινσών, τόσῳ μᾶλλον ἐθεώρει μετὰ περιεργίας. Αἴφνης, ὄπισθεν τοῦ κινητοῦ ἐκείνου ὄγκου, διέκρινε τὸν Ζωηρόν, ὅστις ὤθει αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν.

Ὁ Πινσὼν διέμεινε πρὸς στιγμὴν κεχηνώς, καὶ παρατηρῶν ἀτενῶς τὸν μικρὸν αὐτοῦ σύντροφον· οὗτος σταματήσας πρὸς στιγμὴν ὅπως ἀναπνεύσῃ, ἀπέμασσεν ἀπὸ τοῦ μετώπου τὸν ἄφθονον ἱδρῶτα. Ἀνέκφραστος συγκίνησις κατέλαβε τὸν Πινσών, ὅστις ᾐσθάνθη πιεζομένην τὴν καρδίαν του· ἐπὶ τέλους ἀνεύρισκε τὴν αἰτίαν τῶν ἀπουσιῶν τοῦ παιδίου. Ἐνῷ ὁ Πινσὼν ἐνόμιζεν αὐτὸν περιπλανώμενον καὶ διασκεδάζοντα, ὁ Ζωηρὸς ἀπεναντίας εἰργάζετο ἵνα...

Ὁ Πινσὼν ὥρμησε, καὶ πρὶν ἢ τὸ μειράκιον, ἐκπλαγὲν ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει του, προφθάσῃ νὰ προφέρῃ λέξιν, τὸ ἀνήρπασε, τὸ ἐνηγκαλίσθη καὶ ἔθλιψεν αὐτὸ κλαίων εἰς τὸ στῆθός του.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Digitized by Google

Η ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1880

Συγκριτικὴ κατάστασις τοῦ τύπου παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσιν.—Οἱ γίγαντες τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ τύπου.—Αἱ γνωστοποιήσεις.—Γενικὴ στατιστική.

Σήμερον καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις Κράτεσι, ἀρκεῖ ὀλίγον μόνον νὰ εἶνε πεπολιτισμένα, ἐνερριζώθη ἡ ἐφημερίς. Πειστικώτατον παράδειγμα τῆς ἰσχύος τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ἰδεῶν ἔχομεν τὰ συμβαίνοντα ἐν Ἰαπωνίᾳ. Μόλις ἀπὸ δωδεκαετίας χρονολογεῖται ἡ εἰς αὐτὴν εἰσαγωγὴ τοῦ τύπου, προκληθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἑρμηνείας καὶ τῆς ὑπερασπίσεως τῶν προοδευτικῶν μέτρων, ἅτινα υἱοθέτησεν ἡ κυβέρνησις αὐτῆς, ὅτε οἱ κοινωνικοὶ τῆς Ἰαπωνίας θεσμοὶ μετερρυθμίσθησαν. Ἔκτοτε αἱ ἐφημερίδες ἐπολλαπλασιάσθησαν καταπληκτικῶς. Ἐν ἑκάστῃ σχεδὸν οἰκίᾳ εὑρίσκεται ἐφημερίς τις· καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπηρέται ἔχουσι τὸ ἡμερήσιόν των φύλλον, τὸ ὁποῖον ἀγοράζουσι δι' ἐράνου. Ἐν ταῖς ἁμάξαις τοῦ σιδηροδρόμου, ἐν ταῖς κοιναῖς ἁμάξαις, εἶνε σπάνιον νὰ μὴ εὕρῃς Ἰάπωνά τινα προσηλωμένον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐφημερίδος του. — Τῷ 1878, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐφημερίδων ἀνήρχετο εἰς 278, ὧν 9 ἀγγλικαὶ ἢ γαλλικαί. Ὁ ἀριθμὸς τῶν διὰ τοῦ ταχυδρομείου διαμετακομισθεισῶν ἐφημερίδων τῷ 1879 ὑπερέβη τὰ 2,200,000 ὧν 110,000 ἀπεστάλησαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Κατὰ τὸ 1880 ἡ ἐν συνόλῳ κυκλοφορία τῶν ἐφημερίδων ὑπερηκόντισε τὰ 33 ἑκατομμύρια ἀντιτύπων.—Κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς ὕλης δὲν ὑστεροῦσι τῶν εὐρωπαϊκῶν· μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι σατυρικά τινα φύλλα, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ *Πούντς*, ὧν αἱ γελοιογραφίαι εἰσὶν ἐν γένει πνευματώδεις καὶ λίαν ἐπιτυχεῖς.

Ἡ χώρα ἐν ᾗ ἡ ἐφημερὶς ἐλευθερώτερον καὶ ἀκμαιότερον ἐρριζοβόλησεν εἶνε ἡ Ἀγγλία κατ' ἀρχάς, εἶτα ἡ Βορεία Ἀμερική, ἥτις ἐπὶ τοῦ σταδίου τούτου ταχύτατα προέδραμε τῆς μητροπόλεως αὐτῆς. Σήμερον αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι κατέχουσι τὴν πρώτην τάξιν, καὶ ὑπερέχουσι πολὺ πάντα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι οὐδέποτε ἐν αὐταῖς ἠναγκάσθη ὁ τύπος νὰ παλαίσῃ κατὰ τῶν κωλυμάτων, ἅτινα πανταχοῦ ἀλλοῦ παρενεβλήθησαν κατὰ τῆς προόδου αὐτοῦ. Αἱ μόναι δυσχέρειαι, ἃς ἐδέησε νὰ ὑπερπηδήσῃ κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ, ἦσαν ὑλικαὶ δυσχέρειαι ἀναπόφευκτοι εἰς χώραν νέαν, ἐν ᾗ τὰ πάντα ἦσαν ἀκόμη ἀκατασκεύαστα, ὅπου ἔλειπον τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως ὡς καὶ τὰ τῆς διαμετακομίσεως. Ἀλλ' ἐν βραχεῖ, μετὰ ταῦτα, ἀνεπτύχθη τάχιστα. Τῷ 1775 αἱ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἐκδιδόμεναι ἐφημερίδες ἦσαν μόνον 37, πᾶσαι ἑβδομαδιαῖαι· τῷ 1800 ἦσαν 200. Τῷ 1850 προσήγγιζον τὰς 3000· σήμερον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὰς 6,000 ὧν ὑπεροκτακόσιαι εἰσὶν ἡμερήσιαι· καὶ ἡ κίνησις ὁλονὲν ἐπιτείνεται, ἐφ' ὅσον ὁ πληθυσμὸς ἀναπτύσσεται καὶ διασπείρεται ἐπὶ εὐρυτέρου ἐδάφους.

Διότι ἐν Ἀμερικῇ, ἔνθα πάντες ἀνεξαιρέτως γινώσκουσι γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ἔνθα πάντες εἰσὶν ἐκλογεῖς, ἔνθα ἡ ἐφημερὶς εἶνε συχνάκις ὁ μόνος δεσμὸς ὁ συνδέων τὸν ἀπομεμονωμένον ἄποικον πρὸς τὸν κόσμον, ἡ ἐφημερὶς εἶνε ἀντικείμενον τῆς πρώτης ἀνάγκης. Μόλις συνέστη χωρίον τι, ἄνθρωπός τις ἀφικνεῖται φέρων μεθ' ἑαυτοῦ λίτρας τινὰς χαρακτήρων καὶ πιεστήριόν τι οἱονδήποτε· ὁ ἄνθρωπος οὗτος αὐτοτιτλοφορεῖται τυπογράφος, καὶ τὴν ἐπαύριον τῆς ἐλεύσεώς του γίνεται ἐφημεριδογράφος, γράφων, στοιχειοθετῶν, ἐκτυπῶν μόνος του τὴν ἐφημερίδα του, ἐλεεινόν τι φύλλον χάρτου, τετυπωμένου ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μόνον μέρους, τὸ ὁποῖον δύο ἢ τρία παιδία θὰ πωλήσωσιν ἀντὶ πέντε λεπτῶν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον θὰ προοδεύσῃ πιθανώτατα μετὰ τοῦ χωρίου. Ἐφημερίδες εὑρίσκονται καὶ ἐν ταῖς χρυσοφόροις χώραις, ὡς ὁ *Ἄργος τῆς Μελβούρνης* τοῦ ὁποίου τῷ 1855 αἱ δαπάναι ἀνήρχοντο εἰς 7,500 καθ' ἑκάστην, τουτέστι 2,325,000 φράγκα ἐτησίως — καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἀγρίοις τοῖς γειτνιάζουσι πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Οἱ Κοκτάου καὶ οἱ Κεροκέες ἔχουσι τὰς ἐφημερίδας των, συντασσομένας ἐν τῷ ἰδιώματι αὐτῶν, ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀγγλιστὶ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἰνδιστί, καὶ δὲν εἶνε, ἐννοεῖται, αἱ ἧττον ἐνδιαφέρουσαι. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ἄλλως τε, καὶ ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς Ἰνδίαις.

Ἐν τῇ Βιενναίᾳ ἐκθέσει τοῦ 1873 ἐξετέθη συλλογή τις, δεδεμένη εἰς 119 τόμους ἀποτελουμένη ἐξ 6000 φύλλων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν ἐκδιδομένων τότε ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Ἡ συλλογὴ αὕτη εἶχε συμπληρωθῆ δι' ἠτιολογημένου καταλόγου, ἐν ᾧ ὁ ἀριθμὸς τῶν περιοδικῶς ἐκδιδομένων ἐντύπων κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μεταξὺ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῶν μεγάλων λιμνῶν τοῦ Καναδᾶ ἀνῆλθεν εἰς 8,081, ὧν 507 ἐδημοσιεύοντο ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, 194 ἐν Βοστόνῃ, 158 ἐν Φιλαδελφείᾳ, 145 ἐν Σικάγῳ, 93 ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ κτλ.

Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀριθμόν. Κατὰ δὲ τὸ μέγεθος αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες ὑπερβαίνουσι καὶ αὐτὰς τὰς ἀγγλικάς, πελωρίας ἐν τούτοις ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς γαλλικάς, αἵτινες εἰσὶ πυγμαῖοι παρὰ τοὺς ἀγγλο-ἀμερικανοὺς γίγαντας τοῦ τύπου.

Αἰτία τούτου εἶνε ὅτι ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐφημερὶς εἶνε πρὸ παντὸς ὄργανον πολεμικῆς, ἐν ᾧ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις εἶνε κατ' οὐσίαν ὄργανον δημοσιότητος, πληροφοριῶν, καὶ ὅτι αἱ πληροφορίαι, ὑπὸ τὰς πολλαπλᾶς αὐτῶν μορφάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτοστατοῦσιν αἱ εἰδήσεις καὶ αἱ γνωστοποιήσεις, δὲν ἔχουσιν, οὕτως

Digitized by Google

εἰπεῖν, ὅριον, ἢ τοὐλάχιστον ἀπαιτοῦσι πεδίον πολλῷ εὐρύτερον παρὰ ἡ πολεμικὴ, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς δύο τούτοις ἔθνεσι, παρ' οἷς εἶνε τρόπον τινὰ κοινωνικὴ ἀνάγκη.

Ἐκ τούτου αἱ ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες, καὶ παρ' αὐτὰς αἱ ἀμερικανικαὶ, ἠναγκάσθησαν νὰ εὐρύνωσιν ἀκαταπαύστως τὸν κύκλον αὐτῶν. Ἀγγλικὴ πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἀποτελεῖται ἐξ 8 σελίδων εἰς μέγα φύλλον, ὧν ἑκάστη διῄρηται εἰς 6 στήλας, ἤτοι ἐν συνόλῳ ἐκ 48 στηλῶν, τοῦ διπλασίου δηλαδὴ τῶν μεγάλων γαλλικῶν ἐφημερίδων, χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ χαρακτῆρες εἶνε λεπτότεροι καὶ μᾶλλον συνεσφιγμένοι. Ὑπολογίζεται ὅτι φύλλον τι τῶν *Καιρῶν*, ἐπὶ παραδείγματι, περιέχει τὴν ὕλην τόμου εἰς 8ον ἐκ 300 σελίδων. Προσθέσατε εἰς τοῦτο ὅτι ὁ Λεβιάθαν οὗτος τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου δημοσιεύει καθ' ἑκάστην ἐν παραρτήματι 8 μέχρι 12 σελίδων γνωστοποιήσεις, αἵτινες προστιθέμεναι πρὸς τὰς 12 στήλας, ὅσαι ἀφιερώθησαν αὐταῖς εἰς τὸ σῶμα τῆς ἐφημερίδος, ἀποτελοῦσι 60 μέχρι 80 στηλῶν, ὧν ἑκάστη ἐκ 300 γραμμῶν καὶ διὰ χαρακτήρων σμικροτάτων. Ὁ ἀγγλικὸς τύπος, πράγματι ἀνεκήρυξε τὴν ἰσότητα τῶν γνωστοποιήσεων. Ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ ἡ γνωστοποίησις μετέχει εἰσέτι πολὺ τῆς ἀγγελίας, καὶ ἐπιζητεῖ τὸ παράδοξον ἐν τῇ συντάξει καὶ τοῖς χαρακτῆρσι, καὶ λαμβάνει προθύμως πελωρίαν ἔκτασιν, ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς ἐφημερίσι πᾶσαι αἱ γνωστοποιήσεις ἐκτυποῦνται διὰ τῶν αὐτῶν χαρακτήρων, ὁμοιομόρφως, διὰ τίτλων τὸ αὐτὸ μέγεθος ἐχόντων, καὶ σπανίως ὑπερβαίνουσι τὰς δέκα ἢ δώδεκα γραμμάς.

Αἱ γνωστοποιήσεις τῶν ἀλλαχοῦ ἐκδιδομένων ἐφημερίδων οὐδ' ἀμυδρὰν κἂν ἰδέαν δύνανται νὰ παράσχωσι τῆς ποσότητος καὶ τῆς ποικιλίας τῶν καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων δημοσιευομένων γνωστοποιήσεων. Ἀπὸ τῶν γνωστοποιήσεων ἄρχεται καὶ εἰς ταύτας λήγει ἡ ἐφημερίς, καὶ κατέχουσι τοὐλάχιστον τὸ τέταρτον τῆς εὐρείας αὐτοῦ ἐπιφανείας· τοῦθ' ὅπερ δὲν ἐμποδίζει τινὰς νὰ δημοσιεύωσι πολλάκις τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν *Καιρῶν* παραρτήματα ἐκ 4 ἢ 8 ἔτι σελίδων πεπληρωμένων καθ' ὁλοκληρίαν advertissements. Προξενεῖ σκοτοδίνην, ἀληθῶς, ἡ συνεπισώρευσις αὕτη ἀρθριδίων, διαδεχομένων ἄλληλα ἐν ἀτελευτήτοις στήλαις. Τηλικαύτη ἐν τούτοις ἐπικρατεῖ τάξις ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς ἐφημερίδος, ὡς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ὥστε ὁ Ἄγγλος ἀναγνώστης εὑρίσκει ἐν ἀκαρεῖ ἐν τῷ ὠκεανῷ ἐκείνῳ τῶν μικροσκοπικῶν γραμμῶν ὅ,τι ἔχει συμφέρον νὰ εὕρῃ.

Καὶ ὅμως, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι προώδευσαν περισσότερον ἔτι καὶ τῆς Ἀγγλίας ὡς πρὸς τοῦτο. Εἶνε ἀδύνατον νὰ σχηματίσῃ τις ἰδέαν τῆς ἀναπτύξεως ἣν ἔλαβον αἱ γνωστοποιήσεις ἐπέκεινα τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Κατέχουσι τὴν πρώτην θέσιν ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, ὅπως ἐν ταῖς ἕξεσι τοῦ δημοσίου, καὶ αἱ ἐφημερίδες ὑπάρχουσι δι' αὐτῶν μόνων καὶ μόνον δι' αὐτάς. Ἂν πιστεύσωμεν τοὺς *Ἀγγλαμερικανικοὺς Καιρούς*, τὸ σύνολον τῶν ἐτησίως δαπανωμένων εἰς γνωστοποιήσεις ἐν μόνῃ τῇ Νέᾳ Ὑόρκῃ ὑπερβαίνει τὰ 25 ἑκατομμύρια φράγκων, καὶ ἀναφέρει βιομηχάνους, ἰδίᾳ δὲ τὸν περίφημον Βάρνουμ, δαπανῶντα 2 ἢ 3 ἑκατομμύρια ἐτησίως. Τῷ 1880, τὸ πρώτιστον ὄργανον τῆς κολοσσαίας ταύτης δημοσιότητος, ὁ *Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης*, ἐδημοσίευσε συνοπτικὸν λογαριασμὸν τῶν ἐν ταῖς σπουδαιοτέραις ἐφημερίσι τῆς Νέας Ὑόρκης δημοσιευθεισῶν γνωστοποιήσεων κατὰ κυριακήν τινα· τὴν κυριακὴν αἱ γνωστοποιήσεις εἰσὶ πολυαριθμότεραι ἐν ταῖς βορειοαμερικανικαῖς ἐφημερίσι. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν ἐκείνην οἱ *Καιροὶ τῆς Νέας Ὑορκης* περιεῖχον 22 στήλας καὶ ἡμίσειαν γνωστοποιήσεων καὶ ἐν συνόλῳ γνωστοποιήσεις 503. Ὁ «Word» 18 στήλας καὶ ἡμίσειαν ἢ 525 γνωστοποιήσεις· ὁ «Sum» 14 στήλας καὶ ἓν τέταρτον ἢ 413 γνωστοποιήσεις κτλ. Ἐν συνόλῳ μίαν μόνην κυριακὴν ἐδημοσιεύθησαν 85 στῆλαι καὶ τρία τέταρτα, καὶ 1,973 γνωστοποιήσεις. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ *Κῆρυξ* περιεῖχε μόνος αὐτὸς 105 στήλας πεπληρωμένας ὑπὸ 4,437 γνωστοποιήσεων. Αἱ γνωστοποιήσεις αὗται ἀφορῶσιν εἰς πάντας τοὺς γνωστοὺς κλάδους τῶν ὑποθέσεων καὶ πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου βίου· πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐνδιαφερομένων ταξιθετοῦνται ὑπὸ ἑκατοστύα τινὰ διακεκριμένων τίτλων, καὶ αἱ ἀναζητήσεις διευκολύνονται εἰσέτι διὰ πίνακος τεθειμένου ἐπὶ κεφαλῆς. Καὶ ὁ *Κῆρυξ* τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ ἀμεταπτώτου πολλαπλασιασμοῦ τῶν γνωστοποιήσεων ἀπό τινων ἐτῶν, πολλαπλασιασμοῦ χρησιμεύοντος οἱονεὶ κριτήριον τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς κινήσεως τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, προβλέπει προσεχῆ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν οἱ ἀριθμοὶ αὐτῶν τῶν 6 φύλλων δὲν θὰ τῷ ἐξαρκῶσι πλέον. Τῷ παρατηροῦντι ἓν τῶν φοβερῶν τούτων φύλλων φαίνεται ἀδύνατος ἡ ἀνάγνωσις τῶν γραμμάτων αὐτοῦ ἄνευ μεγεθυντικοῦ φακοῦ, καὶ ἀπορεῖ πῶς οἱ στοιχειοθέται δύνανται νὰ διαχειρίζωνται τὰς μυριάδας ἐκείνας τῶν λεπτοτάτων μεταλλικῶν παραλληλεπιπέδων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν στοιχειοθεσίαν τοιαύτης καθημερινῆς ἐφημερίδος, περίπου 15,000 κατὰ στήλην, ἤτοι διὰ τὰς 105 στήλας τοῦ *Κήρυκος* 1,575.000 πρὸ πάντων ἂν ἀναλογισθῇ ὅτι πρέπει νὰ ληφθῶσι καὶ νὰ ταχθῶσιν εἰς γραμμὴν ἓν πρὸς ἕν, καὶ μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς ἐφημερίδος, νὰ ληφθῶσι καὶ πάλιν καὶ νὰ τοποθετηθῶσιν ἐκ νέου ἓν πρὸς ἕν, ἐν τοῖς οἰκείοις χωρίσμασιν.

Εἶνε εὐνόητον ὁποῖα πανίσχυρα μέσα ἀπαιτεῖ ἡ ὑλικὴ προπαρασκευὴ τοιούτων ἐφημερίδων, αἵτινες πρὸς ἐπίμετρον, εἰσὶ ἀσυγκρίτως ὑπέρτεραι τῶν γαλλικῶν καὶ τῶν ἄλλων κατά τε τὴν τυ-

Digitized by Google

πογραφικὴν φιλοκαλίαν καὶ τὴν ποιότητα τοῦ χάρτου ἰδίᾳ.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες, ὅπως καὶ αἱ ἀγγλικαί, πωλοῦνται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς κατ' ἀριθμόν· ἡ συνδρομή, ἥτις ἄλλοτε ἦτο κανών, σήμερον ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν. Ἡ τιμὴ ἑκάστου ἀριθμοῦ τῶν μεγάλων ἡμερησίων ἐφημερίδων, ἀγγλικῶν ἢ ἀμερικανικῶν, εἶνε γενικῶς 30 λεπτά· ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις τινὲς τιμώμεναι 20 λεπτῶν καί τινες 10 μόνον. Διαχέονται καθ' ὅλα τὰ μέρη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διὰ τοῦ γραφείου τῆς διανομῆς καὶ τῶν ἐφημεριδοπωλῶν. Οἱ ἐφημεριδοπῶλαι οὗτοι διατελοῦσιν ἐν ἀτελευτήτῳ κινήσει. Εἶνε πανταχοῦ, εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν καὶ εἰς ὅλας τὰς πλατείας· ἀναμιγνύονται μετὰ τοῦ πλήθους, προστρέχουσιν εἰς ὅλα τὰ ἀφικνούμενα καὶ ἀπαίροντα ἀτμόπλοια· εἰσὶν εἰς τὴν θύραν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὴν θύραν τῶν θεάτρων καὶ ἐπὶ τῆς ἐξέδρας τῶν λεωφορείων· πηγαινοέρχονται κατὰ τὴν ἄφιξιν ἢ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἁμαξοστοιχιῶν καὶ τοῖς ἐπιτρέπουν νὰ κυκλοφορῶσιν ἐλευθέρως. Πάντες τοσούτῳ συνείθισαν πανταχοῦ καὶ πάντοτε νὰ τοὺς βλέπουν, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν, ὥστε ἂν συνέβαινέ ποτε νὰ ἐξαφανισθῶσι, θὰ ἐνόμιζον ὅτι ἐστερήθησαν τῶν πρώτων ἀναγκῶν τοῦ βίου. Εἶνε εὐνόητον πόσον αὕτη ἡ πανταχοῦ παρουσία τῶν ἐφημεριδοπωλῶν ὠφελεῖ τὰς ἐφημερίδας.

Καὶ δὲν εἶνε αὕτη μόνον ἡ ἐνδιαφέρουσα ὄψις τοῦ ἀγγλοαμερικανικοῦ τύπου. Ἡ ἱστορία τῆς ἀμερικανικῆς, πρὸ πάντων, ἐφημεριδογραφίας, εἶνε πλήρης ἀνδραγαθημάτων, ὧν τινα εἰσὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀξιοσημείωτα. Θέλω μνημονεύσει ἑνός. Ἡ Ἀγγλία, ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἰκονογραφικῶν ἐφημερίδων, ἔχει ἓν τὸ «Graphic», οὗτινος πολλοὶ ἐθαύμασαν τὴν μεγαλοπρεπῆ ἔκθεσιν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως τῷ 1878, καὶ οὗτινος οἱ Παρισινοὶ ἠδυνήθησαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς νὰ ἴδωσι τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1880, ἀριθμόν, ὅστις ἐκτυπωθεὶς εἰς 400,000 ἀντίτυπα δὲν ἐστοίχισεν ὀλιγώτερον τῶν 350,000 φράγκων. Ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἔχῃ τὸ ἰδικόν της· καὶ ἐπειδὴ ἦτον ἀδύνατον νὰ ὑπερβῇ αὐτὸ κατὰ τὴν ποιότητα, ἀπεφάσισε νὰ τὸ ὑπερβῇ κατὰ τὴν ποσότητα. Εὑρέθησαν λοιπὸν ἐκδόται, ἔχοντες τὴν τόλμην ν' ἀναλάβωσι τὴν ἔκδοσιν ἑνὸς ἡμερησίου «Graphic», ἀποτελουμένου ἐξ 8 σελίδων εἰς φύλλον, ὧν αἱ 4 πλήρεις εἰκονογραφημάτων ἐπὶ τῶν τῆς ἡμέρας γεγονότων. Ἡ ἐφημερὶς αὕτη, ἡ μόνη τοῦ εἴδους της ἐπὶ τοῦ κόσμου, διανύει σήμερον τὸ ἕκτον αὐτῆς ἔτος, καὶ ἀριθμεῖ δύο ἔτη σπουδαίας ἐπιτυχίας, ἥτις ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἱδρυτὰς αὐτῆς ν' ἀντιμετωπίσωσι τὰς κολοσσιαίας δαπάνας εἰς ἃς καθυπεβλήθησαν ὅπως ἀγάγωσιν εἰς πέρας τηλικαύτην ἐπιχείρησιν.

Πᾶς ἄλλος θὰ ὠπισθοχώρει ἐκ φρίκης ἐνώπιον ἐφημερίδος οἵα οἱ *Καιροὶ* καὶ ὁ *Κῆρυξ* ἢ ἐφημερίδες τινὲς τῆς Βοστόνης, τῶν ὁποίων αἱ σελίδες δὲν περιέχουσιν ὀλιγώτερον τῶν 8 στηλῶν, καὶ στηλῶν ὑψηλοτέρων ἔτι ἢ αἱ τῶν γιγάντων τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐν τούτοις ποίαν ἰσχὺν καὶ οἵαν ὑπομονὴν συγχρόνως ἀποκαλύπτουσι,αἱ γιγάντειοι αὗται μηχαναὶ τῆς δημοσιότητος! Καταλαμβάνεταί τις ὑπὸ θαυμασμοῦ ἐνώπιον μιᾶς τῶν ἐφημερίδων τούτων· διότι, εἶνε τὸ ἐκφαντικώτερον σημεῖον τῆς μεγαλοφυΐας τῶν ἀδελφῶν τούτων ἐθνῶν. Ἡ συνεχὴς μεγέθυνσις τῶν ἐφημερίδων, κάλλιον ἔτι καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ αὐτῶν, δεικνύει ποία ὑπῆρξεν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἡ ἀνάπτυξις ὄχι μόνον τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς δημοσίας περιεργείας ἔτι, ἀπαιτητικωτέρας ἑκάστοτε καὶ εἰς πλείονα ἀντικείμενα προσηλουμένης. Δεικνύει ἐπίσης, ἐμμέσως, τὰς προόδους τῆς ἰσχύος τοῦ τύπου, ἧς ἡ γενικὴ αὕτη περιεργία εἶνε συγχρόνως ἡ πηγὴ καὶ τὸ στήριγμα· δὲν ἀρύονται ἀφ' ἑαυτῶν, πράγματι, αἱ ἐφημερίδες σήμερον τὴν δύναμίν των, ἀλλ' ἐκ τῆς παγκοσμίου ἐκείνης ἀνάγκης τῶν πληροφοριῶν, ἣν μόνον αὗται δύνανται νὰ κορέσωσι.

Καὶ ἂν αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἀπαιτοῦσι μεγάλους μόχθους καὶ μεγάλας δαπάνας, δι' οἵων ὠφελημάτων ἀνταμείβονται, καὶ πόσα πράγματα κατορθοῦσι διὰ τῶν ὠφελημάτων τούτων ἐπωφελῶς μεταχειριζομένων! Περίεργός τις διεσκέδαζε πρό τινος ὑπολογίζων τί δύνανται ν' ἀποφέρωσιν αἱ 67 στῆλαι τῶν γνωστοποιήσεων ἑνὸς ἀριθμοῦ τῶν *Καιρῶν*, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψει, καὶ κατέληξεν εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον: 44,125 φράγκα. Τὸ ἐτήσιον λοιπὸν εἰσόδημα θὰ εἶνε σχεδὸν 14 ἑκατομμύρια. Καὶ ἂν εἰς 50 ὑποβιβάσῃ τις τὰς στήλας καθ' ἑκάστην, πάλιν θὰ εὕρῃ 10 ἑκατομμύρια, μολονότι οἱ *Καιροὶ* μεθ' ὅλην τὴν εἰς μέγιστον ἀριθμὸν ἀντιτύπων ἐκτύπωσιν αὐτῶν, λαμβάνουσι κατὰ μέσον ὅρον οὐχὶ πλείονα τῶν 2 ἢ 3 φράγκων κατὰ στίχον γνωστοποιήσεων. Ἐν ταῖς ἀμερικανικαῖς ἐφημερίσι τιμὴ ἑκάστου στίχου ἐν γένει εἶνε ἓν δολλάριον. Ἐκ τούτου δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ τί ἀποφέρει ὁ *Κῆρυξ*, ὅστις γεννηθεὶς ἐντὸς ὑπογείου, εἶνε ἐγκαθιδρυμένος σήμερον ἐν μεγάρῳ, καὶ πῶς οἱ ἰδιοκτῆται αὐτοῦ δύνανται νὰ ἱδρύωσιν καταστήματα κοινῆς ὠφελείας, ν' ἀνεγείρωσιν ἀστεροσκοπεῖα, νὰ ὀργανίζωσι διὰ χορηγιῶν αὐτῶν ἐπιστημονικὰς ἀποστολὰς δαπανηροτάτας, κτλ.

Ἀλλ' οἱ ἰδιοκτῆται τῶν *Καιρῶν* ὡς καὶ οἱ τοῦ *Κήρυκος*, τὰς κολοσσιαίας ταύτας προσόδους μεταχειρίζονται κατὰ πρῶτον πρὸς ἀκατάπαυστον βελτίωσιν τῆς ἐφημερίδος των· δὲν λαμβάνουσιν οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ ὑπ' ὄψει τὰς δαπάνας ὅπως ὑποστηρίξωσιν τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν ἀξίωσιν ὅτι ἔχουσι τὰς ἐγκαιροτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας

Digitized by Google

εἰδήσεις· ὅπου δήποτε καὶ ἂν εὑρίσκωνται οἱ ἀνταποκριταὶ αὐτῶν, παρέχουσιν αὐτοῖς πληρεστάτην ἐλευθερίαν εἰς τὰς δαπάνας των, διότι ἔχουσι τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ προτεραιότης εἰδήσεώς τινος οὐδέποτε πληρώνεται ὑπὲρ τὸ δέον ἀκριβά. Οὕτω ὁ *Κῆρυξ* ἐπλήρωνεν ἄλλοτε 20,000 φράγκων διὰ τὴν ἀποστολὴν διὰ τοῦ καλωδίου τοῦ Ἀτλαντικοῦ λόγου τινὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, τὴν αὐτὴν δὲ ποσότητα ἐδαπάνησαν οἱ *Καιροὶ* εἰς τηλεγραφήματα κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Βερολίνου. Ἀλλ' ἰδοὺ τὸ σπουδαιότερον. Ὁ ἀριθμὸς τῆς 30 Ἰουνίου 1879 τῆς τελευταίας ταύτης ἐφημερίδος ἐν ᾧ εὑρίσκοντο τὰ ἐκ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς ἐλπίδος τηλεγραφήματα περὶ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκιπος Ναπολέοντος, τὰ ὁποῖα ὅλος ὁ τύπος ἀνεδημοσίευσε, περιεῖχεν ὑπὲρ τὰς 5 στήλας τηλεγραφημάτων σταλέντων ἐξ Ἰνδιῶν, Ἀμερικῆς, καὶ Ἀφρικῆς, ἤτοι 9,000 λέξεις, αἵτινες κατὰ τὴν ἰσχύουσαν διατίμησιν πρὸς 5 φρ. καὶ 75 ἑκ. τὴν λέξιν θὰ ἐστοίχισαν 52,000 φράγκα. Εἶνε πιθανόν, βεβαίως, ὅτι οἱ *Καιροὶ* οἱ δημοσιεύοντες καθ' ἑκάστην δευτέραν τηλεγραφήματα ἐξ Ἰνδιῶν, θὰ ἔχωσιν ἰδίαν διατίμησιν. Ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς τῆς 30 Ἰουνίου — καὶ ὑπάρχουσι πολλοὶ ἀνάλογοι — δὲν θ' ἀπήτησε δαπάνην τηλεγραφικὴν ἥττονα τῶν 35,000 φράγκων, δηλαδὴ ποσὸν ὅπερ αἱ μεγαλείτεραι ἐφημερίδες τῆς Γαλλίας μόλις δαπανῶσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰς δαπάνην ὁμοίας φύσεως.

Ἄλλως τε οὐχὶ μόνον οἱ *Καιροὶ* ὑποβάλλονται εἰς τοιαύτας θυσίας· οὕτω, ὅπως ἓν μόνον προσαγάγωμεν παράδειγμα, ἡ *Σημαία* πληρώνει 50,000 φράγκων κατ' ἔτος εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ταχυδρομείων διὰ τὴν χρῆσιν τηλεγραφικοῦ σύρματος μεταξὺ Λονδίνου καὶ Παρισίων.

Ἐν ᾧ αἱ ἀγγλικαὶ καὶ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες ἐλάμβανον τὴν τεραστίαν ταύτην ἀνάπτυξιν, αἱ γαλλικαὶ ἔμειναν ἀκίνητοι ἐντὸς τοῦ στενοῦ αὐτῶν κύκλου. Ὁ λόγος εἶνε προφανής. Μὲ τὴν τιμήν, εἰς τὴν ὁποίαν κατῆλθον, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε πλέον σχεδὸν δυνατὸν ν' ἀνυψώσωσι, μία ἐφημερὶς ἂν δὲν ὑποστηρίζεται ὑπὸ κεφαλαίων, δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἄλλως παρὰ διὰ τοῦ προϊόντος τῶν γνωστοποιήσεων. Ἀλλὰ, μεθ' ὅλας τὰς ἀποπείρας πρὸς ἐγκλιμάτισιν τῆς γνωστοποιήσεως παρὰ τοῖς Γάλλοις, δὲν κατωρθώθη νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ ἤθη αὐτῶν. Ἡ χρῆσις αὐτῆς περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς βιομηχάνους, σχεδὸν πάντοτε τοὺς αὐτοὺς καί τινας ἐμπορομεσίτας, οἵτινες διὰ στενῶν ὑπολογισμῶν ἐφόνευσαν αὐτήν. Τὸ δημόσιον παραπονεῖται κατὰ τῆς ἐπιγινομένης αὐτῷ ἀδικίας, καὶ οὐχὶ ἀδίκως, διότι ἐλαττοῦσι τὴν τροφὴν ἣν πρέπει νὰ τῷ δώσωσιν ἀντὶ τοῦ χρήματός του. Ἡ τελευταία σελὶς τῆς ἐφημερίδος ἂς ἀνήκῃ εἰς τὰς γνωστοποιήσεις, τὸ παραδέχεται εὐχαρίστως, ἀλλὰ δὲν δύναται ν' ἀνεχθῇ νὰ καταλαμβάνωσιν αὗται καὶ τὴν τρίτην, ἐνίοτε μάλιστα νὰ πλημμυρῶσι καὶ τὴν δευτέραν, ἐκ τούτου εὐνοητοτάτη ἡ κατὰ τῶν γνωστοποιήσεων ἀντιπάθεια.

Εἶνε λοιπὸν πιθανὸν ὅτι τὸ ἐνεστὼς σχῆμα τῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων θὰ διαμείνῃ εἰς τὸ ἀρχικὸν καὶ συνάμα ὁριστικὸν αὐτῶν σχῆμα, ἢ ἐὰν συμβῇ νὰ τροποποιηθῇ, θ' ἀπολήξῃ εἰς τὸ τῶν πενταλέπτων ἐφημερίδων, αἵτινες ὁσημέραι λαμβάνουσι μεγαλειτέραν ἀνάπτυξιν πρὸς ζημίαν τῶν μεγάλων ἐφημερίδων. Τινὲς μὲν τούτων, ἀρκούντως συγκαταβατικὴν ἔχουσαι τιμήν, ἐξάγουσι σπουδαίας ὠφελείας ἐκ τῶν γνωστοποιήσεων, ἀλλ' ἐν γένει δὲν φαίνεται νὰ σκέπτωνται πῶς νὰ καταστήσωσιν αὐτὰς ἐπωφελεῖς εἰς τὸ κοινόν.—Αἱ δύο ἐν Παρισίοις ἐφημερίδες, αἱ εὐτυχέστεραι κατὰ τὰς γνωστοποιήσεις εἰσὶ ὁ *Φίγαρω* καὶ ἡ *Μικρὰ Ἐφημερίς*, αἵτινες κερδαίνουσιν ἀπ' αὐτῶν ἑκάστη ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον.

Τὰ ὅρια ἄλλως τε ταῦτα τῆς δημοσιογραφίας φαίνονται ἐπαρκῶς εὐρύχωρα πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Γάλλων ἀναγνωστῶν, πολλῷ μικροτέρας κατὰ τοῦτο, ἢ αἱ τῶν Ἀγγλο-Σαξόνων. Ἐσχάτως ἔτι ἐλάβομεν παράδειγμα πειστικώτατον. Ἐφημερίς τις ἡ *Σφαῖρα* ἀπετόλμησε νὰ ἐπιχειρήσῃ, ὅπως τὸ εἶπε καὶ αὐτή «ἀληθῆ ἐπανάστασιν ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ» υἱοθετοῦσα τὸ διπλοῦν σχῆμα τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων· προσέθετε μάλιστα ἅπαξ καθ' ἑβδομάδα φιλολογικόν τι παράρτημα ἑνὸς φύλλου, συναπαρτίζον ἀριθμὸν ἐκ 12 σελίδων· μετά τινας ἀνωφελεῖς προσπαθείας καὶ θυσίας ἀναντιρρήτως σπουδαιοτάτας, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ *σύνηθες* σχῆμα. Ἔχομεν ὑπ' ὄψει παράδειγμα οὐχ ἧττον πειστικόν. Μεταξὺ τῶν πενταλέπτων ἐφημερίδων, ὑπάρχουσι τέσσαρες ἢ πέντε ἔχουσαι τὸ σχῆμα τῶν μεγάλων ἐφημερίδων, καὶ αἵτινες δὲν ὑστεροῦσι κατ' οὐδὲν αὐτῶν, αἵτινες, ὅπως δήποτε, παρέχουσι τοὐλάχιστον τετραπλασίαν ὕλην τῆς τῶν ἡμιφύλλων μικρῶν ἐφημερίδων· καὶ ὅμως καὶ αὗται αἱ μᾶλλον κυκλοφοροῦσαι τούτων μόλις πωλοῦσι τὸ δέκατον τῶν φύλλων ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς μικρᾶς.

Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ τελευταίου τούτου γεγονότος. Τεκμαιρόμεθα ἀσφαλέστατα ὅτι ἐπωφελέστερον εἶνε εἰς μίαν γαλλικὴν ἐφημερίδα ν' ἀποτείνεται εἰς τὸ πάθος παρὰ εἰς τὴν περιεργίαν. Ἀποδεικνύεται προσέτι, ἂν τοῦτο ἔχῃ ἀνάγκην ἀποδείξεως, ὅτι ἡ ἐπιρροὴ ἐφημερίδος τινὸς δὲν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὸ ἀνάστημά της.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, εὐνόητον εἶνε, ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν τῶν ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων. Ἐν τούτοις εἶνε ἀρκετὰ βαρὺς ἀφ' οὗ πολλαὶ ἐφημερίδες δὲν κατορθώνουν ν' ἀπαντήσωσι τὰ ἔξοδά των, καὶ συγκρατοῦνται μόνον διὰ τῆς ὑποστηρίξεως πλου-

Digitized by Google

σίου τινὸς πολιτικοῦ ἢ οἰκονομικοῦ ταμείου.

Διότι ἡ σύστασις ἐφημερίδος, ὅσον μικρὰ κἂν ᾖ, συνεπάγεται πάντοτε σημαντικὰς δαπάνας. Τὰ ἔξοδα ταῦτα εἰσὶ δύο εἰδῶν· μόνιμα ἔξοδα, ἀνεξάρτητα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνδρομητῶν, εἰς ἅτινα καθυποβάλλεται καὶ πρὶν ἀκόμη ἔχει οὐδένα· εἶνε δὲ τὰ τοῦ ἐνοικίου, τῆς διαχειρίσεως, τῆς συντάξεως, καὶ τῆς τυπογραφικῆς στοιχειοθεσίας, τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν εἰς 250,000 φράγκων κατ' ἔτος· καὶ τὰ κατ' ἀναλογίαν ἔξοδα, ἅτινα αὐξάνουσιν ὅσον αὐξάνουσιν οἱ συνδρομηταί, καὶ περιλαμβάνουσι τὸν χάρτην, τὰ πιεστικά, τὴν ἐπικόλλησιν ταινιῶν, ἐνεπιγράφων, τὴν ἀποστολὴν κτλ.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔξοδα καλύπτονται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὑπὸ τοῦ προϊόντος τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς πωλήσεως τῶν ἀριθμῶν· ἀλλὰ τὸ προϊὸν τοῦτο δύναται νὰ προσδοκᾶται ἐπὶ μακρόν, νὰ μένῃ ἐπὶ μακρὸν ἀνεπαρκές, ἐν ᾧ τὰ μόνιμα ἔξοδα ἐπιβαρύνουσιν ἀδυσωπήτως ἕκαστον ἀριθμόν· — μάλιστα, κατὰ τὴν περίοδον ἣν θὰ ὀνομάσω τῆς *ἐπωάσεως*, περίοδον μακρὰν πάντοτε, ἐπαυξάνουσι καὶ διὰ τῶν ἀναποφεύκτων δαπανῶν τῆς διαδόσεως. Ἡ ἐφημερίς, πράγματι, δὲν δύναται νὰ περιμένῃ τὸν ἀγοραστήν, νὰ δράμῃ ἀμέσως πρὸς ἀναζήτησίν της, πρέπει νὰ τὸν προσκαλέσῃ, πρέπει νὰ γείνῃ γνωστή, καὶ διὰ τοῦτο, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων μέσων τῆς δημοσιότητος, ἀνάγκη νὰ ἐκτυπώνῃ καὶ διανέμῃ δωρεάν, καθ' ἑκάστην, ἱκανὸν ἀριθμὸν φύλλων, καθ' ἑκατοντάδας ἢ χιλιάδας, κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ταμείου της.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφημερίδων ἐν Γαλλίᾳ, ἀπό τινων ἐτῶν αὐξάνει σταθερῶς, καὶ ἡ αὔξησις αὕτη δὲν φαίνεται τείνουσα νὰ κατασταλῇ, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν πολυχρώμων εἰδοποιήσεων, ὑφ' ὧν ἀκαταπαύστως καλύπτονται οἱ τοῖχοι τῶν Παρισίων, ἀναγγέλλοντες κάθ' ἑκάστην νέαν ἐφημερίδα ἐκδοθησομένην τὴν ἐπαύριον. ὡσεὶ ἡ ἵδρυσις ἐφημερίδος ἦτο τὸ εὐχερέστερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου, ὡσεὶ πᾶσαι αἱ θέσεις νὰ μὴ ἦσαν κατειλημμέναι. Διότι κατὰ τὰς ταραχώδεις ἐποχὰς οἵα ἡ ἰδική μας, ὑπάρχουσι φλογεραὶ πεποιθήσεις, καὶ ὀρέξεις φλογερώτεραι ἔτι, ἃς δὲν δύναται νὰ ἐπίσχῃ οὐδεμία παρατήρησις, δι' ἃς οὐδὲν ὑπάρχει κώλυμα.

Πρέπει νὰ εἴπωμεν ἐπίσης ὅτι ἡ ἵδρυσις ἐφημερίδος σήμερον, διηυκολύνθη τὰ μέγιστα διὰ τῆς κατὰ φύλλον πωλήσεως, ἥτις, χωρὶς νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ἀμέσου προϊόντος τὸ ὁποῖον παράγει, θέτει τὸ νεογέννητον ὑπὸ τὰ ὄμματα πάντων τῶν διαβατῶν καὶ τοὺς προσκαλεῖ, ἂν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν οὕτω, νὰ τὸ γνωρίσωσι.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς καταναλώσεως ἐπὶ πολὺ ὑπῆρξε μόνον κατὰ διαλείμματα, καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν παρουσίασεν ἀποτελέσματα ἀνάξια λόγου. Νόμος τις τῆς 9 Μαρτίου 1878, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν μεγίστην ζωηρότητα, ἀντικαθιστῶν δι' ἁπλῆς προαπαιτουμένης δηλώσεως τὴν ἀναγκαίαν τέως ἄδειαν πρὸς πώλησιν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ διανομὴν τῶν ἐφημερίδων. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἄμεσον καὶ τεράστιον· κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ ἀστυνομία ἔλαβεν ὑπὲρ τὰς 1800 δηλώσεις.

Οἱ ἐφημεριδοπῶλαι ἐν Παρισίοις καὶ τοῖς προαστείοις ἀνέρχονται σήμερον εἰς 3,000 περίπου. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν ὁδὸς ἀμοιροῦσα παραπήγματος τινὸς πρὸς πώλησιν ἐφημερίδων χρησιμεύοντος. Ἐν ταῖς μεγάλαις ὁδοῖς ἐκτελεῖται εἰς τὰ *κιόσκια* πρὸς τοῦτο κατασκευασθέντα. Τὰ μικρὰ ταῦτα καταστήματα καρποῦται ἑταιρία τις λαβοῦσα τὴν παραχώρησιν ἐν πλειστηριασμῷ, ἧς ἡ μετὰ τῆς πόλεως σύμβασις λήγει τῷ 1884. Στοιχίζουσιν αὐτῇ 700 φράγκα ἕκαστον, ἐκτὸς τῆς διατηρήσεως, ἐκτὸς δασμοῦ τινος, δι' ἕκαστον 50 φράγκα. Ἀλλ' ἡ δαπάνη αὕτη ἀνταμείβεται δαψιλῶς διὰ τοῦ προϊόντος τῶν ἡμερησίων καὶ νυκτερινῶν γνωστοποιήσεων, καὶ ἐκ τοῦ ἐνοικίου ὅπερ ἀποφέρουσιν, ἐνοικίου ποικίλλοντος ἀπὸ 5—30 φράγκων κατὰ μῆνα. Αἱ ἐπὶ τῶν κιοσκίων τούτων ἀγγελίαι, πληρώνουσι μέχρι 30 φράγκων τὸν μῆνα καὶ ἑκάστη γνωστοποίησις δὲν εἶνε μεγάλη.

Πρὸ πάντων αἱ πεντάλεπτοι μικραὶ ἐφημερίδες ἐπωφελήθησαν ἐκ τῆς κατ' ἀριθμὸν πωλήσεως, διότι τὰ γενικὰ ἔξοδα τῶν μικρῶν τούτων φύλλων δὲν εἶνε σπουδαῖα. Ἀλλὰ πόσα φύλλα πρέπει νὰ πωληθῶσι ὅπως ἀντιμετωπισθῶσιν αἱ δαπάναι! Καὶ ὅταν κατορθῶσι τοῦτο διὰ τὰ κατ' ἀναλογίαν ἔξοδα δὲν ὑπολείπεται πλέον τοῦ λεπτοῦ κατ' ἀριθμόν. Τὸ λεπτὸν τοῦτο εἶνε ἀληθές, πολλαπλασιαζόμενον ὑπὸ ἑκατοντάδων χιλιάδων δύναται νὰ παραγάγῃ ποσότητα μεγίστων κερδῶν πρὸς ἣν προστίθεται τὸ προϊὸν τῶν γνωστοποιήσεων, αἵτινες εἶνε ἀναπόφευκτοι ὅταν ἡ ἐφημερὶς ἀποκτήσῃ εὐρεῖαν κυκλοφορίαν.

Ἔχομεν καταπληκτικὸν παράδειγμα τὴν *Μικρὰν Ἐφημερίδα*, ὑπερβαίνουσαν κατὰ τὴν κυκλοφορίαν πάσας τὰς ἐφημερίδας τοῦ κόσμου, καὶ τῆς ὁποίας τὰ κέρδη ἀνέρχονται εἰς δύο ἑκατομμύρια καὶ ἥμισυ· τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τετράγωνον χαρτίον, τοσούτῳ ἀσήμαντον κατὰ τὸ φαινόμενον, μίαν τῶν μεγίστων πολιτικῶν καὶ οἰκονομολογικῶν δυνάμεων τῆς σήμερον. Κατὰ τὰς τελευταίας ἑταιρικὰς μετοχὰς αὐτῆς ἡ ἰδιοκτησία της ὑπολογίζεται εἰς 25 ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε παράδειγμα μοναδικόν.

Ἂν εἶνε δυσχερὲς εἰς μικρὰν ἐφημερίδα πεντάλεπτον ν' ἀπαντήσῃ τὰ ἔξοδά της, τί θὰ εἶνε εἰς μίαν μεγάλην ἐφημερίδα τῆς αὐτῆς τιμῆς; Εἶνε προφανές, πράγματι, ὅτι ἕκαστος ἀριθμὸς πωλούμενος στοιχίζει περισσότερον παρ' ὅσον ἀποφέρει· ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι ὅσον περισσότερα φύλλα πωλεῖ, τοσούτῳ ἡ ἀπώλειά του εἶνε μεγάλη, μέ-

Digitized by Google

χρις ὅτου ἀποκτήσῃ ἐπαρκῆ πελατείαν γνωστοποιήσεων καλυπτουσῶν τὴν διαφοράν· τοῦτο δ' εἶνε ἔργον δεξιότητος ἢ βίας.

Περὶ τοῦ τύπου τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ὀλίγα δύναμαι νὰ εἴπω. Δὲν προτίθεμαι νὰ ἐκτιμήσω αὐτὸν ὑπὸ ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν ἔποψιν, ὑπὸ δὲ τὴν ἔποψιν τῆς ὑλικῆς ἀναπτύξεως οὐδὲν παρέχει τὸ ἐνδιαφέρον τὴν ἱστορίαν τῆς ἐφημερίδος. Ἀρκοῦμαι μόνον εἰς τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ἀκαταπαύστως πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἐφημερίδων καὶ τὴν σύγκρισιν, πρὸς ἄλληλα τῶν ταγμάτων τοῦ στρατοῦ τούτου ὁσημέραι ἰσχυροτέρου καθισταμένου.

Καὶ δὲν εἶνε πολὺ εὐχερὲς τὸ πρᾶγμα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφημερίδων, πράγματι, ὑπόκειται εἰς συνεχεῖς ταλαντεύσεις. Ὅθεν οἱ στατιστικοὶ οὐδαμῶς συμφωνοῦσι, οὐδ' αὐτοὶ ἔτι οἱ ὁμοεθνεῖς, περὶ τῶν δυνάμεων τοῦ τύπου τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας ὡς κατὰ προσέγγισιν λοιπὸν μόνον θεωρητέον τὸν ἀκόλουθον πίνακα· ἐν τούτοις ἀρκεῖ, τοὐλάχιστον, νὰ παράσχῃ ἰδέαν τινὰ τῆς ἀναπτύξεως ἣν ἔλαβεν ἡ ἐφημεριδογραφία ἀπό τινων ἐτῶν.

Σοφός τις γεωγράφος, ὁ Βάλβης, ὑπελόγιζε τῷ 1826 τὰς ἐφ' ὅλου τοῦ κόσμου ἐκδιδομένας τότε ἐφημερίδας εἰς 3168 ὧν 2142 ἐν Εὐρώπῃ, καὶ 978 ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν πραγματείᾳ δημοσιευθείσῃ τῷ 1867 ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀναβιβάζεται εἰς 12,500. Σήμερον ἀνῆλθεν εἰς 25000 οὕτω διανεμομένας: Εὐρώπη 14,000. Ἀμερική, 10,000. Ἀσία, Αὐστραλία κτλ. 1000.

Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν τὰ πλείονας ἐφημερίδας ἀριθμοῦντα εἰσίν: ἡ Γερμανία, 3000, ἡ Γαλλία 2500·, ἡ Ἀγγλία 2000· ἡ Αὐστρία 1,500· ἡ Ἰταλία 1500· ἡ Ῥωσσία 600· ἡ Ἑλβετία 500.

Ἀπολύτως, ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου πλείονας ἐφημερίδας ἔχουσιν αἱ Ἡνωμέναι-Πολιτεῖαι, 9,000 διὰ πληθυσμὸν 50 ἑκατομμυρίων. Ἡ Γερμανία, ἥτις ἔρχεται μετ' αὐτήν, ἔχει μόνον, ὡς εἴδομεν, 3000.

Σχετικῶς, δηλαδὴ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμόν, καὶ τοῦτο πρὸ παντὸς ἐνδιαφέρει, πάλιν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι κατέχουσι τὴν πρώτην θέσιν· ἀλλὰ τὴν θέσιν ταύτην τὴν διαμφισβητεῖ πρὸς αὐτάς, καὶ τοῦτο κατ' ἀρχὰς θὰ ἐμποιήσῃ ἔκπληξιν, ἡ Ἑλβετία, ἥτις ἐν τούτοις ἔχει μόνον 500 ἐφημερίδας, ἀλλὰ ἐν πληθυσμῷ μὴ ὑπερβαίνοντι τὰ 2,700,000· καὶ ἐν ταῖς μὲν καὶ ἐν τῇ δὲ μία ἐφημερὶς ἀναλογεῖ πρὸς πεντακοσίους κατοίκους. Τὰ ἄλλα ἔθνη ἀφίστανται πολὺ τῆς ἀναλογίας ταύτης. Κατὰ προσέγγισιν καὶ εἰς στρογγύλους ἀριθμοὺς ἡ ἀναλογία τῶν ἐφημερίδων πρὸς τὸν πληθυσμὸν εἶνε: ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ 1 πρὸς 14,000, ἐν Ἀγγλίᾳ 1 πρὸς 16,000, ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ 1 πρὸς 24,000.

Ἐν Γαλλίᾳ, ἡ ἀναλογία αὕτη τῷ 1826 ἦτο, κατὰ τὸν Βάλβην, 1 πρὸς 64,000. Εἶνε καταφανεστάτη ἡ ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἐν Γαλλίᾳ γενομένη πρόοδος τῆς δημοσιογραφίας.

Θὰ ἦτο περίεργον νὰ γνωρίζῃ τις ποία δύναται νὰ εἶνε ἡ κυκλοφορία αὕτη τῶν 25,000 περιοδικῶν δημοσιευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ ἄλλου ἀναλαμβάνουσι νὰ παράσχωσι πληροφορίας, νὰ διδάξωσιν, ἢ νὰ διασκεδάσωσι τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἁπλούστατα ἐκμεταλλεύονται τὴν περιεργίαν τῶν υἱῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν θυγατέρων τῆς Εὔας. Ἀλλὰ πάντες οἱ πρὸς τοῦτο ὑπολογισμοὶ μόνον εἰς ὑποθέσεις δύνανται νὰ ἀπολήξωσι. Θ' ἀρκεσθῶ λοιπόν, ἄνευ ἄλλων περιστροφῶν, νὰ ἀναφέρω μίαν τῶν ὑποθέσεων τούτων, ἐξ ἧς ὁ ἀναγνώστης ἀφίεται ἐλεύθερος νὰ παραδεχθῇ ὅ,τι θελήσῃ.

Ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου ἡ στατιστικὴ τῆς ἐφημεριδογραφίας εἶνε λίαν ἐνήμερος, ὑπολογίζουσι τὴν κυκλοφορίαν τῶν 10,000 ἐφημερίδων, αἵτινες δημοσιεύονται ἐν αὐτῇ εἰς 21,000,000, δηλαδή, ἐν στρογγύλῳ ἀριθμῷ, 2,000 φύλλα ἡμερησίως κατ' ἐφημερίδα κατὰ μέσον ὅρον. Ἂν παραδεχθῶμεν τὸν αὐτὸν μέσον ὅρον καὶ διὰ τὰς 15,000 εὐρωπαϊκὰς καὶ ἄλλας ἐφημερίδας, θὰ ἔχωμεν 30 ἑκατομμύρια. Ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε μικρότερος τῆς ἀληθείας. Ὑποθέτει πράγματι 9 ἀναγνώστας δι' ἕκαστον φύλλον, ἐν ᾧ ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχουσι μόνον 2. Ἀλλὰ ὅση διαφορὰ καὶ ἂν ὑπάρχῃ μεταξὺ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐδῶ κ' ἐκεῖ, τὸ λάθος μοὶ φαίνεται σπουδαῖον. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ ἡμερησία κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ τύπου δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς 60 ἑκατομμύρια.

Τοῦτο εἶνε, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἁπλῆ ὑπόθεσις, ἥτις ὅμως φαίνεται πιθανωτάτη — καὶ λίαν ἐπαρκής.

Ἐν ταῖς μυριάσι ταύταις τῶν φύλλων ὑπάρχει βεβαίως τερθρεία πολλή· ἀλλ' ὅμως καὶ ποία ἀνακίνησις ἰδεῶν—καὶ χρήματος! Πόσον πνεῦμα ῥιπτόμενον εἰς τὸν ἄνεμον! Ποῖα σπαρτά, καὶ ποῖον θερισμόν, παρὰ τὰ ζιζάνια, δικαιούμεθα νὰ ἀναμένωμεν διὰ τὸ μέλλον! Α. Κ.

Ο ΒΙΣΜΑΡΚ ΩΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ.

Οἱ λόγοι οὓς ὁ βουλευτὴς Βίσμαρκ - Σεννάουζεν ἀπήγγειλεν εἰς τὸ ἡνωμένον Landtag τῆς Πρωσσίας (1847 — 1848), εἰς τὸ Γερμανικὸν κοινοβούλιον (1850) καὶ εἰς τὴν δευτέραν πρωσσικὴν Βουλὴν (1849 — 1851), δὲν ἦσαν γνωστοὶ εἰμὴ ἔκ τινων τεμαχίων, ἀναφερομένων εἰς τὰ ἔργα τῆς συγχρόνου ἱστορίας καὶ εἰς μονογραφίας ἀφορώσας εἰς τὸν βίον τοῦ μεγάλου ἀρχιγραμματέως τῆς Γερμανίας· οὐδεμία συλλογὴ καὶ ἔκδοσις ὅλων ὁμοῦ εἶχε γείνει μέχρι τοῦδε. Πρό τινος μόλις παρουσιάσθησαν εἰς τὸ φῶς κατὰ τρόπον τέλειον καὶ ἀκριβῆ, τηρηθείσης θρησκευ-

Digitized by Google

τικῆς ἐπιμελείας περὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κειμένου· διότι ἀνετυπώθησαν κατὰ τὰ αὐθεντικὰ ἐστενογραφημένα πρακτικὰ καθ' ὅλην τὴν λεπτομέρειαν οὐ μόνον οἱ σπουδαῖοι λόγοι καὶ αἱ ἀτομικαὶ παρατηρήσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ βραχεῖαι ἀνταπαντήσεις, αἱ ἡμερήσιαι διατάξεις, αἱ προσκλήσεις εἰς τὴν τάξιν, αἱ διακοπαὶ κλπ.

Ὁ Βίσμαρκ ὡς βουλευτής, κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο βῆμα ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ, ἀπεικονίζεται λαμπρῶς ὡς ἐν φωτογραφίᾳ, διὰ τοῦ τόμου τούτου τῶν ἀγορεύσεών του.

Ἦτο νέος πάντῃ ἄγνωστος ὅτε τὸ πρῶτον μετέβη εἰς τὸ ἡνωμένον Landtag ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν κτημάτων τῶν εὐγενῶν (Ritterschaften). Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς συνόδου τοῦ πρώτου τούτου πρωσσικοῦ Κοινοβουλίου ἐσκέπτετο νὰ ἐπιχειρήσῃ ταξείδιον εἰς Ἰνδίας, πιθανῶς ὅπως ἀποκτήσῃ ἐκεῖ περιουσίαν καὶ ἀποκατασταθῇ, ἀπαράλλακτα ὡς ὁ Κρόμβελλ, ὅστις κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ μακροῦ κοινοβουλίου ἀπεφάσιζε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀμερικήν.

Οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν συνηγμένοι ὅπως συγκροτήσωσι τὸ ῥηθὲν Landtag ἀντιπρόσωποι ἦσαν γενικῶς ἄγνωστοι πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ κοινόν. Εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς Διαίτας ἡ πολιτικὴ ἐτίθετο ἐν κατωτάτῃ μοίρᾳ, εἰς τρόπον ὥστε κόμματα καὶ ἀρχηγοὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σχηματισθῶσιν, ἡ δὲ φήμη τῶν κυριωτέρων μελῶν δὲν ὑπερέβαινε τὰ τείχη τοῦ Βουλευτηρίου. Ἐξ ἄλλου ἡ δημοσιογραφία ὑποκύπτουσα ἀκόμη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς λογοκρισίας δὲν ἤνοιγε τὰς θύρας τοῦ σταδίου εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας. Ὅπως καταστῇ τις γνωστὸς ἄλλο μέσον δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ διὰ τῶν φυλλαδίων καὶ τῶν σατυρῶν πόλεμος.

Ὅτε ἠνεῴχθη τὸ πρῶτον Landtag, δύο τάσεις κυρ ίς, ὅπως μὴ εἴπῃ τις δύο κόμματα, ἐξεδηλώθησαν ἀμέσως, ὁπλισθεῖσαι κατ' ἀλλήλων. Ἀφ' ἑνὸς οἱ φιλελεύθεροι, ὧν οἱ διάφοροι βαθμοὶ συνηντῶντο ἐν τῷ αὐτῷ ἐδάφει τῆς συνταγματικότητος καὶ ἴσως ἔν τισι πόθοις, ἔτι ἀορίστοις, περὶ ἑνότητος τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους, ὅπερ ἦτο ἰδέα μεγάλη, ἣν πρῶτοι ἐξέφρασαν οἱ σουηβοὶ πατριῶται ἐν πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ, ἀλλ' ἥτις ὑπὸ τοιοῦτον σχῆμα ἐφαίνετο μᾶλλον ἀνήκουσα εἰς τὸ κράτος τῆς φιλολογίας ἢ εἰς τὸ τῆς πολιτικῆς. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Δεξιά, οἱ μικροὶ εὐγενεῖς, οἱ Junker τάξις πολυάριθμος, ἰσχυρὰ ἄλλοτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἀλλ' ἧς ἡ ἀξία ἠλαττώθη ἕνεκα τῶν ἐπισυμβασῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἡ τάξις αὕτη ἐφρόνει ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος, ἐπέμενεν εἰς τὸ ἐνεστός, ἀλλὰ δὲν ἦτο ὀπισθοδρομική. Ἐδείκνυε δυσμένειαν πρὸς τὰς ἔξωθεν πολιτικὰς ὑπαγορεύσεις, καὶ δὲν παρεδέχετο ἄλλας μεταρρυθμίσεις ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες ἐπήγαζον ἐκ τῶν θεσμῶν καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ παρελθόντος. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐθνικὴν γερμανικὴν ἰδέαν οἱ Junker δὲν εἶχον ἔτι συμφιλιώσει αὐτὴν μετὰ τοῦ πρωσσικοῦ πατριωτισμοῦ των.

Ὁ ἀντιπρόσωπος Βίσμαρκ, εἰσερχόμενος εἰς τὸ ἡνωμένον Landtag δὲν ἐκοπίασε πολὺ σκεπτόμενος ποῦ νὰ τοποθετηθῇ. Ὤφειλε φυσικῶς νὰ καταλάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων εἰς οὓς ἀνῆκε χάρις τῇ καταγωγῇ του, χάρις τῇ πολιτικῇ θέσει του καὶ ταῖς πεποιθήσεσιν ὑφ' ὧν ἐνεφορεῖτο.

Ὁ Βίσμαρκ εἰσήρχετο εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Γερμανία, προοδεύσασα ἐπιστημονικῶς μέχρι τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἐπιδεικτικῶς μέχρι τοῦ *μηδενός*, ὡς ἔγραψεν ὁ Ἐδγάρδος Κυινέ, εὑρίσκετο περὶ τὸ πέρας τῆς ὁδοῦ εἰς ἐσχάτην ἀταξίαν καὶ κατείχετο ὑπὸ ἀκατονομάστου φρενητιώδους παραφορᾶς. Τὸ ἰδανικὸν τῆς πολιτικῆς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦτο αἰσθηματική τις ἀναρχία, πόθος τις οὐτοπίας κενῆς καὶ ἀτμώδους, ὑπὲρ ἧς συνηγόρει μετὰ πυρετώδους θέρμης ὁ Ἀρνόλδος Ῥοῦγκε, ὁ Φάουερβαχ, καὶ ὁ Μὰξ Στέρνε, καὶ ἄλλοι φλογεροὶ ἀπόστολοι τῆς οὕτωσὶ καλουμένης νέο - ἐγελιανῆς σχολῆς. Ἐν τῷ Landtag ἡ ἰδέα αὕτη δὲν ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ πολλῶν, ἱκανῶς ὅμως καὶ ὑπερέχων ἦν ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, οἵτινες ἦσαν ῥιζοσπάσται ἀπέναντι τῆς Δεξιᾶς, ἀλλὰ μετριοπαθεῖς ἀπέναντι τοῦ κόμματος τῶν ταραξιῶν. Ὁ ἀριθμὸς τούτων ἀνήρχετο εἰς 407, ἐνῷ ἡ Δεξιὰ ἠρίθμει 107 μόνον ψήφους· περιεῖχε δὲ τὸ ῥηθὲν κόμμα νομομαθεῖς ἐξόχους, δημοσιογράφους ἀξιοσεβάστους, σύμπασαν τέλος τὴν ὁμάδα τῶν *σοφῶν* τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου Γαλλίας, συνταγματικῆς τότε καὶ δημοκρατικῆς μετ' ὀλίγον, εἶχον διδαχθῆ τὴν κοινοβουλευτικὴν τακτικήν.

Ὁ Βίσμαρκ ἐτοποθετήθη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων τῆς φιλοταράχου καὶ ἐπαναστατικῆς ταύτης σπείρας. Εἶχε συντρόφους ἄνδρας, οἵτινες ἀπηρέσκοντο εἰς τὴν θορυβώδη δημοσιότητα τῆς κοινοβουλευτικῆς συζητήσεως, οἵτινες δὲν εἶχον οὐδὲ συμπάθειαν οὐδὲ ἕξιν πρὸς τὸ ἀγορεύειν, καὶ ὧν ἡ τακτικὴ ἦτο ἡ ἀφάνεια. Ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν περιστοιχιζόμενος ὁ Βίσμαρκ, ἐφάνη ὁ μόνος, ἢ σχεδὸν ὁ μόνος ἐκ τοῦ κόμματος αὐτοῦ, ὅστις ἐκίνει τὴν προσοχήν. Αἱ ἀτομικαὶ πεποιθήσεις αὐτοῦ ᾐσθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῶν πολιτικῶν θεωριῶν, αἵτινες ἐφαίνοντο ὑπερισχύουσαι ἐν τῇ συνελεύσει. Ἐπείραζον αὐτὸν αἱ ἐν λόγῳ ἰδέαι, ὡς ἠνώχλουν αὐτὸν καὶ ἡ γλῶσσα ἣν μετήρχοντο οἱ ἐλευθερόφρονες, καὶ ὁ τόνος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὃν ἀνελάμβανον, καὶ ἡ ἔμφασις μεθ' ἧς ἠγόρευον, καὶ ἡ χροιὰ ἐκείνη τῆς ἐπιτετηδευμένης αἰσθηματικότητος, ᾗ ἐχρῶντο κατακόρως ἐν ταῖς ἀγορεύσεσιν αὐτῶν.

Ὁ *Λυσσαλέος Βίσμαρκ*, ὡς ἀπεκάλουν τότε ἐν Κνίεφωφ καὶ Σεννάουζεν τὸν μέλλοντα ἀρχι-

Digitized by Google

γραμματέα, ἔφερεν ἐν τῇ βουλῇ τὸν ζωηρὸν καὶ φίλεριν χαρακτῆρα αὐτοῦ, φιλοπόλεμον πάντοτε, βίαιον ἐνίοτε, ἐξ οὗ εἶχε πολλάκις φθάσει μέχρι μονομαχιῶν διὰ ξίφους καὶ πιστολίου καὶ μέχρι πυγμαχίας ἐνίοτε, καὶ διετήρησε τὸν χαρακτῆρα τοῦτον ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βήματος εμφανίσεως (ὁπότε ἐξεγείρας ἀπερίγραπτον θόρυβον ἕνεκα βιαίας ἀποστροφῆς αὐτοῦ κατὰ τῶν φιλελευθέρων, ἀνέωξεν ἐφημερίδα τινὰ καὶ ἤρχισεν ἀναγινώσκων ἡσύχως, περιμένων νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἡσυχία) μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀγορεύσεως, κατὰ τὴν 3 Δεκεμβρίου 1850, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐκορυφώθη ἡ ἀγανάκτησις τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ἥτις ἐξησφάλισεν αὐτῷ διπλωματικὴν θέσιν.

Ἡ ἐπιτυχία γενικῶς βαίνει ὡς ὁ περὶ εὐγενείας νόμος τῶν Σινῶν· ἀναγκάζει τὴν δόξαν ν' ἀναδράμῃ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ῥίπτει φῶς εἰς τὰ σκοτεινὰ προηγούμενα τοῦ εὐνοουμένου τῆς τύχης. Ὡς πρὸς τὸν Βίσμαρκ τοῦτο ἀληθεύει ἐν μέρει. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Σεννάουζεν ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τῆς πρώτης ἤδη στιγμῆς τῆς εμφανίσεώς του, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀγορεύσεώς του, δύναμις πρώτης τάξεως. Μέλος δραστήριον τῆς ὁμάδος τῶν **Junker** καὶ τοῦ μεγάλου κόμματος τοῦ Σταυροῦ, σχηματισθέντος μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου, ὁ ἀγροτικὸς εὐπατρίδης διὰ μιᾶς ἀπέκτησε τὴν ἀξίαν Γέρλαχ τινὸς ἢ Στὰλ καὶ τὴν θέσιν εὐγενοῦς τιμαριώτου τῆς Πομμερανίας. Ἡ αὐθάδειά του, τὸ ὁρμητικὸν, καὶ ἡ ἀπάθεια ταὐτοχρόνως καθίστων αὐτὸν ὥς τι **enfant terrible** τῆς ἱερᾶς ἐκείνης φάλαγγος ἥτις προεμάχει ὑπὲρ τοῦ θρόνου, τοῦ βωμοῦ καὶ τῶν συντηρητικῶν ἀρχῶν.

Μόλις εἰσελθόντα οἱ ἀντίπαλοι κατέταξαν αὐτὸν περιφρονητικῶς μεταξὺ τῶν «ἀπομειναρίων τοῦ μεσαίωνος» καὶ τὸν ἐθεώρησαν ὡς «ἄτομον τοῦ τιμαριωτικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ γένους», ὁ δὲ ἀντιπρόσωπος Βίγκε, εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων φιλελευθέρων, ᾤκτειρε τὸ ὑπουργεῖον διότι «εἶχε σύμμαχον ἄνθρωπον ἔχοντα τοιαύτας προκατακλυσμιαίας ἰδέας».

Πλὴν, τὴν ἀγέρωχον ταύτην καὶ ἐπίπλαστον περιφρόνησιν διεδέξατο ἐπὶ τέλους ἀνησυχία τις, ἐρεθισμὸς, μαρτυρῶν ἀκουσίως περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀντιπάλου καὶ τῆς ῥώμης τῆς ἐπιθέσεως αὐτοῦ. Μετὰ πλείστης περιεργείας παρακολουθεῖται ἐν ταῖς ἀγορεύσεσι ταύταις ἡ ὁλονὲν αὔξουσα εντύπωσις, ἣν παρήγαγον οἱ λόγοι τοῦ βουλευτοῦ Βίσμαρκ ἔν τε τῇ δεξιᾷ καὶ τῇ ἀριστερᾷ. Ὁ συνήγορος τῶν «ἀπολωλυιῶν ὑποθέσεων» ὁ μέλλων βραδύτερον νὰ θριαμβεύσῃ, ὁ πρόμαχος τοῦ παρελθόντος εἰς ὃν ἀνῆκε τὸ μέλλον, ὁ ὀπισθοδρομικὸς ῥήτωρ ὅστις ἐν τούτοις ἠννόει τὴν πολιτικὴν καὶ ἐθνικὴν πρόοδον ὡς ἔμελλε προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ ἐπιτελεσθῇ, δηλονότι διὰ τοῦ στενοῦ συνδέσμου τῶν δύο ἀρχῶν τῆς φιλελευθέρας καὶ τῆς μοναρχικῆς μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων τοῦ πρωσσικοῦ κράτους, δι' οὗ ἐπραγματοποιήθη βραδύτερον ἡ ἑνότης καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς γερμανικῆς πατρίδος, ὁ ἀπηρχαιωμένος οὗτος ἄνθρωπος ὁσάκις ἐλάμβανε τὸν λόγον, ἐξήγειρεν ἀείποτε χειροκροτήματα ἐν τῇ δεξιᾷ, θόρυβον, ἀνακλήσεις εἰς τὴν τάξιν, θύελλαν ἀληθῆ ἐν τῇ ἀριστερᾷ.

Ὁ Βίσμαρκ δὲν ἦτο ῥήτωρ ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ· καὶ τότε ὅμως ἐκέκτητο τὰς ἀρετὰς ἐκείνας καὶ τὰ ἐλαττώματα, ἅτινα καθιστῶσι καὶ σήμερον τὴν φωνὴν αὐτοῦ τοσοῦτον ἐπιβλητικὴν ἐν τῷ Ῥεϊχστὰγ τοῦ Βερολίνου. Δὲν ἦτο ὁ Νάρκισσος τοῦ βήματος, ὡς ἀπεκαλεῖτο τότε ὁ φίλος αὐτοῦ Γορτσακὼφ, ἀλλ' ὑπερεῖχε πάντων κατὰ τὸ πρωτότυπον τῆς ἐκφράσεως ἐν τῇ ἀγορεύσει, κατὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἀποτύπωσιν τῆς ἰδίας ἀτομικότητος, κατὰ τὴν ἐν αὐτῇ εμφύσησιν τῆς μυστηριώδους καὶ ἀνεξηγήτου δυνάμεως ἐκείνης, ἣν ἡ ἀρχαία γλυπτικὴ παρίστα τοσοῦτον εὐφυῶς, χαράττουσα γλῶσσαν πυρὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ἀγαλμάτων.

Ἀφ' ὅτου ἐγένετο ἀπὸ βουλευτοῦ ἀρχιγραμματεὺς ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ δὲν προώδευσεν· οὐδέποτε ἐμερίμνησε νὰ κατατάξῃ εντέχνως τὰ ἐπιχειρήματα, ν' ἀναπτύξῃ τὸ θέμα, νὰ καταστήσῃ ἐπαγωγὸν τὴν μορφὴν τοῦ λόγου αὐτοῦ. Τῷ ἔλειψαν ἀείποτε τὰ ῥητορικὰ κινήματα, τὸ πολύτιμον τοῦτο καταφύγιον, τὸ ἐπιτρέπον εἰς πολλοὺς κοινοβουλευτικοὺς ἥρωας νὰ διερμηνεύωσι τὰς ἰδέας καὶ τὰς πεποιθήσεις διὰ τῆς μιμικῆς. Ἐν ἐλλείψει τούτου ὅμως εἶχε τὰς εἰκόνας ζωηρὰς καὶ ἀπροσδοκήτους, τὸν δὲ λόγον διαπεραστικὸν, πλήσσοντα, ἀποτυπούμενον, καὶ ἀπομένοντα εἰς τὰ ἔγκατα οἷον εἶχεν αὐτὸν καὶ ὁ Κρόμβελλ. Παρενετίθει μεταξὺ τῆς ἀτάκτου ὑφῆς τοῦ λόγου του σχήματα ἐξαίσια, τὸ δριμὺ καὶ ὀξὺ ἐκεῖνο **humour**, τὸ τιτρῶσκον μετὰ σκληρᾶς ἡδυπαθείας, ὅπερ δὲν εἶνε «ὁ λίβας διὰ τὴν ψυχὴν» ὡς ἀπεκάλει αὐτὸ ὁ Ἰωάννης Παῦλος.

Ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος ἐκδηλοῦται ἐν ταύταις ταῖς πρώταις ἀγορεύσεσιν, ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔχων ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ κῦρος τῶν πεποιθήσεων αὐτοῦ, μὴ ἔχων ἀνάγκην διὰ τοῦτο νὰ θιγγάνῃ τὰς χορδὰς τῆς καρδίας, καὶ μὴ χρώμενος τῷ *γάλακτι τῆς ἀνθρωπίνης προσηνείας* **the milk of humant Rindnesf** περὶ ἧς λαλεῖ ὁ ποιητής.

Πλὴν ἐν συνόλῳ ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ ἦν ἡ μᾶλλον κατάλληλος διὰ τὰς ἰδέας ὑπὲρ ὧν προεμάχει. Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ δηλώσει εἶπε τὰ ἑξῆς: «Συντάσσομαι μετὰ τῆς γνώμης ἐκείνων οἵτινες σεμνύνονται ἐπὶ ταῖς ἀποτεινομέναις κατ' αὐτῶν ἐπὶ μισοπαιδείᾳ μομφαῖς· ἀνήκω εἰς τὴν φάλαγγα ἐκείνων, ἥτις ἀντιτάσσεται βιαίως κατὰ τῆς νοημονεστέρας μερίδος τοῦ ἔθνους.» Ἔλαβε τὴν στάσιν τοῦ προμάχου τοῦ χριστιανικοῦ κράτους ἀκριβῶς ὅπως βραδύτερον παρέστη ὡς ὁ πρόμαχος

Digitized by Google

τοῦ νεωτέρου κράτους ἐκπροσωπουμένου ἐν τῇ **Kultur Kampf**. «Ἂν ἀφέλωμεν ἀπὸ τοῦ κράτους τὴν θρησκευτικὴν ταύτην βάσιν, θὰ ἔχωμεν ἀντὶ κράτους τυχαῖον ἄθροισμα δικαιωμάτων, εἶδός τι προμαχῶνος καταλλήλου πρὸς τὸν πόλεμον πάντων κατὰ πάντων. Ἡ νομοθεσία τότε ἀναγεννηθήσεται οὐχὶ πλέον ἐκ τῶν πηγῶν τῆς αἰωνίου ἀληθείας, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀορίστων καὶ μεταβλητῶν ἰδεῶν τοῦ πνεύματος τοῦ διοικοῦντος τὸ κράτος ἀνθρώπου.

«Τὸ Κράτος, συνεπέρανε, ὀφείλει νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν»· καὶ οὕτω ἀπεφαίνετο κατὰ τῆς χειραφετήσεως τῶν Ἑβραίων, καὶ ἀπώθει μετὰ φρίκης τὸν πολιτικὸν γάμον, «ὅστις καθίστα τὴν Ἐκκλησίαν ἁπλοῦν ἐπίτροπον τῆς κατωτάτης γραφειοκρατείας.» Ἦτο ἀδιάλλακτος εἰς ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὸν θρόνον καὶ εἰς τὴν θρησκείαν· ἔφερε τὸ ἔμβλημα τοῦ οὕτωσὶ λεγομένου ὀπισθοδρομικοῦ κόμματος «χριστιανὸς καὶ πρῶσσος.»

Ὁ Βίσμαρκ δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι ἠγάπησε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα μετ' ἀπείρου στοργῆς καὶ ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Πρῶσσος πολίτης. Ἡ ἐπ' αὐτοῦ γενομένη ἀπολογία τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ ὑπηγορεύθη ὑπὸ αἰσθήματος ἀκράτου πατριωτισμοῦ. «Εἴμεθα Πρῶσσοι καὶ τοιοῦτοι ἐπιθυμοῦμεν νὰ μείνωμεν»· ὅπως δὲ διαμείνῃ πράγματι τοιοῦτος, ἐτάχθη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἀποτροπιαζόμενος νὰ συνενώσῃ τὴν «ἰσχυρὰν αὐτοῦ βορεινὴν φύσιν μετὰ τῶν διαλυτικῶν στοιχείων τῆς μεσημβρίας.»

Μόνη ἡ φιλοπατρία αὐτοῦ, ὁ πρὸς τὴν Γερμανίαν σφοδρὸς αὐτοῦ ἔρως, ἡ μέριμνα αὐτοῦ ὅπως καταστήσῃ ῥωμαλέαν καὶ διαρκῆ τὴν πολιτικὴν ἑνότητα, θὰ ἐξαγνίσωσι παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ἐξελίξεσιν, ἃς ἔσχεν ὡς βουλευτὴς καὶ ὡς ἀρχιγραμματεὺς καὶ ἐπὶ ταῖς μεσαιωνικαῖς ἰδέαις ἃς ἀντεπροσώπευσεν.

[Μετάφρασις] *

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἔμπορος γράφων πρὸς ἀνταποκριτήν του περὶ σπουδαίας παραγγελίας ἐτελείωσεν οὕτω τὴν ἐπιστολήν του:

«Ἐν περιπτώσει ποὺ δὲν λάβῃς τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην, σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸ γνωστοποιήσῃς ἀμέσως.»

*
* *

Ὁ Ἀγαθόπουλος συναντᾷ φίλον, εἰς ὃν ἀναγγέλλει ὅτι ἡ σύζυγός του ἐγέννησε.

— Ἀρσενικό; ἐρωτᾷ ὁ φίλος.

— Ὄχι.

— Ἄ, λοιπὸν κορίτσι;

— Μπά, πῶς τὸ 'ξεύρεις; Εἶσαι ὁ πρῶτος ὅπου ἔκαμα λόγο.

*
* *

Ὁ ἰδιότροπος Κ... δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ νυμφευμένον ἄνθρωπον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του· ἐν τούτοις εἷς ὑπηρέτης τὸν ὁποῖον προσέλαβε πρό τινος εἶνε πατὴρ τριῶν τέκνων· ἔχει ὅμως τόσα ἄλλα προτερήματα, ὥστε ὁ κύριός του προσποιεῖται ὅτι ἀγνοεῖ τὴν κατάστασιν τοῦ Νικόλα.

Τελευταῖον ὁ Κ... εἰσελθὼν αἴφνης κατά τινα στιγμὴν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ὑπηρέτου του, βλέπει αὐτὸν ἔχοντα πλησίον του τὰ τρία μικρά του, τὰ ὁποῖα ἐφιλοδώρει μὲ γλυκύσματα.

—Τί παιδιὰ εἶν' αὐτά; ἐρωτᾷ ἀποτόμως καὶ ὠργισμένος ὁ κύριος.

— Ἀφέντη, εἶνε *ἀνίψια τοῦ ἀδελφοῦ μου.*

Ὁ Κ... δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ εἰς τὴν πονηρίαν τοῦ ὑπηρέτου.

*
* *

Πονηρὸς χωρικὸς ἔχων ἀνάγκην νὰ ἔλθῃ ἐκ Κηφισσιᾶς εἰς Ἀθήνας, ἤκουσε τὸν ἐκεῖ μένοντα Σ** νὰ λέγῃ ὅτι ἐσκόπευε καὶ αὐτὸς νὰ καταβῇ εἰς τὴν πόλιν τὴν αὐτὴν ἡμέραν μὲ τὸ 'δικό του ἁμάξι. Πλησιάζει λοιπὸν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρακαλεῖ μὲ ὅλον τὸ σέβας νὰ τοῦ κάμῃ μίαν χάριν.

— Εὐχαρίστως, λέγει ὁ ἀγαθὸς Σ**, λέγε, φίλε μου, τί θέλεις;

—Θὰ μὲ ὑποχρέωνες πολὺ νὰ πάρῃς μία *κάππα* μὲ τ' ἁμάξι ς' τὴν Ἀθήνα.

— Καλά, τὴν παίρνω· μὰ ποῦ θὰ τὴν ἀφήσω, ἅμα φθάσω;

— Ὤ, ὅσο γιὰ αὐτὸ μὴ σὲ μέλει· γιατί θὰ 'βρίσκωμαι ὁ ἴδιος μέσα ς' τὴ *κάππα.*

*
* *

Δήμαρχος μικροῦ δήμου ἐπεσκέπτετο τὰς Ἀθήνας. Εἰς τὸν σιδηρόδρομον δύο νεανίσκοι λαβόντες θέσιν ἑκατέρωθεν τοῦ ἁπλοϊκοῦ δημάρχου ἐζήτουν νὰ τὸν περιπαίξωσι πωλοῦντες εὐφυΐαν.

— Βλέπω, παιδιά, λέγει ὁ ἐπαρχιώτης, ὅτι ἐσεῖς γελᾶτε μαζύ μου· νὰ 'σᾶς 'πῶ ὅμως, δὲν εἶμαι οὔτε βλάκας, οὔτε ἀνόητος· εὑρίσκομαι ἀνάμεσα ς' τὰ δύο αὐτά.

*
* *

Φοβερὸς κακοῦργος εἶχε καταδικασθῆ εἰς θάνατον. Μίαν ἡμέραν ὁ ἱερεὺς τῶν φυλακῶν ἔρχεται εἰς ἐπίσκεψίν του καὶ τὸν εὑρίσκει ἀπησχολημένον νὰ φυλλολογῇ τὴν Γραφήν.

— Θέλεις νὰ σὲ βοηθήσω, παιδί μου; ἐρωτᾷ ὁ ἀγαθὸς ἱερεύς· τί μέρος ζητεῖς νὰ εὕρῃς;

— Ζητῶ, ἀποκρίνεται ὁ κατάδικος, νὰ εὕρω μέρος γιὰ νὰ φύγω ἀπὸ 'δῶ μέσα!

Digitized by Google

Διπλῆ μωρία: Νὰ ἐμβάλλῃς τὸν δάκτυλόν σου εἰς τὸ ὕδωρ, ἐξάγων δ' αὐτὸν νὰ παρατηρῇς ἐὰν ἔμεινεν ὀπὴ εἰς τὸ ὕδωρ.—Νὰ πιστεύῃς ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν σου θὰ ἀφήσῃς κενὸν ἐν τῷ κόσμῳ, οἱανδήποτε θέσιν καὶ ἂν κατέχῃς ζῶν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ πεῖρα εἶνε σχολεῖον, τοῦ ὁποίου τὰ μαθήματα στοιχίζουσιν ἀκριβά· ἀλλ' εἶνε τὸ μόνον, ἐν ᾧ δύνανται νὰ διδαχθῶσιν οἱ ἀνόητοι.

—

Ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν τόσον ὀλίγα συνοικέσια ἀποβαίνουσιν εὐτυχῆ, εἶνε ὅτι αἱ νεάνιδες δαπανῶσι τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ στήνωσι δίκτυα, καὶ ὄχι εἰς τὸ νὰ κατασκευάζωσι κλωβία.

—

Οἱονδήποτε πολίτευμα δύναται νὰ εἶνε εὐεργετικόν, ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμόζεται συνετῶς.

—

Ὅταν ἐπί τινα χρόνον ἐκτελέσωμεν κατ' ἐπανάληψιν ἀγαθήν τινα πρᾶξιν, ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς ἀποβαίνει ἐν τέλει εὔκολος· ὅταν δὲ γείνῃ εὔκολος, ἀρχίζει νὰ μᾶς εὐχαριστῇ· καὶ ὅταν μᾶς εὐχαριστῇ, ἐκτελοῦμεν αὐτὴν συχνότερον· διὰ τῆς συχνοτέρας δ' ἐκτελέσεως τὸ πρᾶγμα καθίσταται ἕξις, ἡ δὲ ἕξις εἶνε δευτέρα φύσις· ἐφ' ὅσον δὲ πρᾶγμά τι καθίσταται μᾶλλον φυσικόν, τόσον ἀποβαίνει μᾶλλον ἀναγκαῖον, εἰς τρόπον ὥστε δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ μὴ τὸ πράξωμεν· τί λέγω; ἐξακολουθοῦμεν νὰ πράττωμεν αὐτὸ χωρὶς κἂν νὰ τὸ ἐννοοῦμεν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

*** Ἀπερίγραπτος εἶνε ἡ χαρὰ τῶν Ἀγγλίδων. Ὁ περὶ ἰδιοκτησίας νόμος χορηγεῖ αὐταῖς ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1883 δικαιώματα ἴσα σχεδὸν πρὸς τὰ τῶν συζύγων των. Συνοψίζομεν τινὰς ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος τούτου νόμου.

Αἱ ἔγγαμοι γυναῖκες θὰ δύνανται ἀπὸ τοῦδε νὰ διεξάγωσιν αὐταὶ αὗται πάσας τὰς ὑποθέσεις των, οὐδεμιᾶς πλέον χρήζουσαι ἀδείας. Δύνανται ν' ἀποκτῶσιν ὡς καὶ νὰ διαθέτωσι πᾶν ὅ,τι ἀνήκει αὐταῖς κατὰ κυριότητα, ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τοῦ συζύγου· κατὰ συνέπειαν δύνανται αὗται νὰ ὑπογράφωσι συμβόλαια καὶ νὰ ἐνάγωσι καὶ ἐνάγωνται ὡς εἰ ἦσαν ἀνύπανδροι. Ἐὰν αὗται ἐνεργῶσιν ἰδίας ἐμπορικὰς πράξεις κηρύσσονται εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως κ.τ.λ.

Ὁ νόμος οὗτος θέλει ἐφαρμοσθῇ μόνον ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας, αἵτινες θὰ νυμφευθῶσιν ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1883 καὶ ἐφεξῆς.

*** Ἐν Βογορόδσκ τῆς ἐπαρχίας Μόσχας ὑπάρχουσι κῶμαί τινες καλούμεναι Σαχόδ, ὧν οἱ κάτοικοι ζῶσιν ἀπὸ ἐπαιτήσεως. Ἐν καιρῷ φθινοπώρου αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ χορηγοῦσι δισχίλια διαβατήρια· μικροὶ δὲ καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες διασκεδάζονται πρὸς βορρᾶν καὶ νότον, ἀνατολὴν καὶ δύσιν, ῥακένδυτοι καὶ βαστάζοντες ἡμίκαυστα ἔπιπλα, ὡσανεὶ εἶχον πάθει ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Κατὰ τὸ ἔαρ ἐπιστρέφουσιν οἴκαδε μεστοὶ ἄρτων καὶ χρημάτων, πλὴν ὅσων ἀπολείπονται χάριν κλοπῆς. Μάτην ἐπειράθη ἡ κυβέρνησις νὰ ἀναστείλῃ τὸ κακόν, ἕνεκα τῆς πλαστογραφίας διαβατηρίων καὶ ἄλλων συστατικῶν ἐγγράφων εἴτε ὑπὲρ ἀνοικοδομήσεως δῆθεν ναῶν, εἴτε περὶ βοηθείας τῶν αἴφνης δυστυχησάντων. Ἐν ταῖς 71 ἐπαρχίαις τῆς Ῥωσσίας ὑπάρχουσι 293,445 ἐπαῖται ἑκατέρου τοῦ φύλου· ἐν τῇ πόλει Μόσχᾳ 25,750, ἐν Λιφλανδίᾳ 16,000, ἐν Κουρλανδίᾳ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ Μόσχας 15,000 κλ. Περὶ τὰ 185,232 λαμβάνουσι κανονικὴν ὑποστήριξιν· 102,752 ζῶσιν ἐπαιτοῦντες.

*** Ἀμερικανός τις, ὀνόματι **Urch** ἐφεῦρεν εὐφυᾶ μηχανὴν δυναμένην νὰ κινῆται ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Διὰ τοῦ μηχανήματος τούτου, ὅπερ ἀποτελεῖ ἓν εἶδος θαλασσίου ποδηλάτου (**vélocipède**) ἐποιήσατο ἐσχάτως εἰς **Montreal** ἐπιτυχεῖς δοκιμάς.

Συνίσταται τοῦτο ἐκ δύο μικρῶν λέμβων ἑρμητικῶς πεφραγμένων καὶ ὁμοῦ ἐνουμένων εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων ἢ πέντε ποδῶν διὰ λεπτῶν σιδηρῶν ῥάβδων. Εἰς τὸ μέσον τῆς συσκευῆς, μεταξὺ τῶν δύο λέμβων, εὑρίσκεται τροχός, δι' οὗ στρέφεται ἕλιξ τοποθετημένη ὄπισθεν, παρομοία ταῖς τῶν συνήθων πλοίων. Ὁ χειριζόμενος τὴν μηχανὴν στρέφει διὰ τῶν ποδῶν τὸν τροχὸν ὡς εἰς τὸ σύνηθες ποδήλατον, ἐνῷ συγχρόνως διὰ τῶν χειρῶν διευθύνει τὸ πηδάλιον.

Ἓν δὲ ἱστίον ἀφαιρούμενον καὶ προστιθέμενον κατὰ θέλησιν, χρησιμεύει ἐν ταὐτῷ καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς κινήσεως τῆς μηχανῆς, καὶ ὡς σκέπη τοῦ ἐπιβάτου κατὰ τοῦ ἡλίου ἢ τῆς βροχῆς. Φέρουσα ἀρκοῦν ἕρμα, ὅπως μὴ ἀνατρέπηται, ἡ συσκευὴ αὕτη δύναται ν' ἀναπλεύσῃ μετ' εὐχερείας καὶ κατὰ τοῦ ἰσχυροτέρου ῥεύματος.

Κατὰ τὰ πειράματα αὐτοῦ ὁ ταγματάρχης **Urch**, εἰς ὀλίγας στιγμὰς περιέπλευσε νῆσόν τινα ἐπὶ παρουσίᾳ πλήθους πολλοῦ. Τὸ δ' ἐκπληκτικώτερον τῆς ἐφευρέσεως ταύτης εἶνε, ὅτι δύναται νὰ ἀντισταθῇ καὶ κατὰ τῶν ἰσχυροτέρων κυμάτων.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ ἀτμόπλοιον «**Appledore**» συνήντησε τὸν ταγματάρχην **Urch** ἐπὶ τῆς συσκευῆς του ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει εἰς ἀπόστασιν ὀκτὼ μιλλίων ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς **New-Hampshire**. Κατάπληκτοι οἱ ἐπὶ τοῦ «**Appledore**» ἐνόμισαν ὅτι βλέπουσι πρὸ αὐτῶν πρωτοφανές τι θαλάσσιον τέρας.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ.

Digitized by Google

'Αριθ. 358 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'

Συνδρομὴ ἐτησία :'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς 'Αγχέσμου 9.

7 Νοεμβρίου 1882

ΤΟ ΑΚΟΥΣΙΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

[Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε σελ. 690

ΚΒ'

'Επάνοδος τῆς τύχης.

— Κύριε, εἶπεν ὁ Ζωηρὸς προσπαθῶν ν' ἀπαλλαγῇ, μᾶς κυττάζουν.

— Τόσον τὸ καλλίτερον! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών· ἤθελα, παιδί μου, ὅλη ἡ πόλις νὰ ἐγνώριζε τὴν διαγωγήν σου καὶ ὁ Βοαζολῆς προπάντων....

'Ο μηχανικὸς διέκοψε τὴν ἐκφώνησίν του, ὅπως ἐναγκαλισθῇ ἐκ νέου τὸν Ζωηρόν· εἶτα ἐπανέλαβεν.— 'Ιδοὺ λοιπὸν ἡ ἐξήγησις τοῦ προβλήματος τὸ ὁποῖον εὕρισκα τόσον παράδοξον. 'Ενῷ ἐγὼ ἔτρωγα τὸ πουλὶ καὶ ἔπινα τὸ καλὸν κρασί, σύ..! Καὶ ἔκαμνα τὴν ἀνοησίαν νὰ πιστεύσω ὅτι διεσκέδαζες!

— Βέβαια διεσκέδαζα, κύριε· μὴ ἀμφιβάλλετε διόλου. "Αν δὲν χρωστᾶμε τίποτε εἰς τὸν ξενοδόχον, ἂν ἠδυνήθητε νὰ φάγητε τὸ πουλί, τὸ ὁποῖον σᾶς διώριζεν ὁ ἰατρός, αὐτὸ ἔγεινε χάρις εἰς τὸ μικρὸν δῶρον, ὁποῦ μοῦ ἔκαμαν, ὡς ἐνθυμεῖσθε, οἱ ἐπιβάται τοῦ *Καναδᾶ*. Πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν ὅμως, ὅταν εἶδα ὅτι τὰ τάλληρα ἔφευγαν ἀπὸ τὰ χέριά μου σὰν πουλιά, ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι. 'Ενόμισα ὅτι εἰς μίαν τοιαύτην πόλιν δὲν εἶνε δύσκολον νὰ εὕρῃ κανεὶς ἐργασίαν, καὶ δὲν ἠπατήθην. Μόλις εἶχα μίαν ὥραν ὁποῦ ἐτριγύριζα εἰς τὸν λιμένα, ὁπόταν νὰ καὶ φθάνῃ ἕνα καΐκι ἀμερικανικόν. 'Ο ναύκληρός του ἐζήτει κανένα διὰ νὰ κυλίσῃ τὰ βαρέλια, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο ν' ἀποβιβάσῃ. Παρουσιάσθην ἐγὼ καὶ τῷ προσέφερα τὴν ὑπηρεσίαν μου. Αὐτὸς κατηυχαριστημένος ὁποῦ μὲ ἄκουσε νὰ ὁμιλῶ ἀγγλικά, ἐδέχθη ἀμέσως. 'Απὸ τότε ἐξηκολούθησα αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε δύσκολον.

— Δὲν εἶνε δύσκολον! ἐκραύγασεν ὁ Πινσών. 'Ακοῦτε τὸν παλληκαρᾶ! νὰ κινῇ πράγματα πολὺ μεγαλείτερα ἀπ' αὐτὸν μὲ τέτοιον ἥλιον! καί... "Ελα ν' ἀναπαυθῇς, παιδί μου· κάθησ' ἐδῶ εἰς τὸν ἴσκιον. Εἶνε τώρα ἡ σειρά μου νὰ ἐργασθῶ.

— Κύριε, ἐφώνησεν ὁ Ζωηρός, ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ μὴ ἐκτίθεσθε, μήπως καὶ ἀρρωστήσετε πάλιν· αὐτὸ τὸ ἔργον δὲν εἶνε διὰ σᾶς.

— 'Απατᾶσαι, παιδί μου, κάθε ἐργασία εἶνε τίμιον πρᾶγμα καὶ τὸ παράδειγμά σου τὸ ἀποδεικνύει λαμπρῶς. "Ας ἴδοῦμεν! πρόκειται λοιπὸν νὰ κυλίσωμεν αὐτὰ τὰ βαρέλια ἀπ' ἐδῶ ἕως τὸ Τελωνεῖον;

— Μάλιστα· ἀλλ' ἀφήσατέ με νὰ τὰ κυλίσω μόνος μου· θὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ὅταν τελειώσω.

— 'Εργαζόμενοι καὶ οἱ δύο θὰ τελειώσωμεν ἐνωρίτερα.

'Ο Πινσὼν μεθ' ὅλας τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰς ἱκεσίας, ἐκβαλὼν τὸ φόρεμά του ἐβοήθησε τὸν Ζωηρὸν νὰ κυλίσῃ τὰ βαρέλια. 'Η θέα ἀνθρώπου ἀνήκοντος εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν καὶ καταγινομένου εἰς ἔργον ὅπερ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἀποκλειστικῶς ἐξασκεῖται ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἄλλων φυλῶν, ἐξήγειρε τὴν γενικὴν περιέργειαν, μεταξὺ δὲ τῶν δραμόντων περιέργων ἦτο καὶ ὁ πρόξενος, ἐξερχόμενος κατὰ τύχην τὴν ὥραν ἐκείνην ἐκ τοῦ Τελωνείου.

— Σεῖς ἐδῶ, κύριε! ἀνέκραξεν ἔκθαμβος, σεῖς ἐργάζεσθε εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον!... Καὶ πῶς εἶσθε ὠχρός; Μήπως ἦσθε ἀσθενής;

'Ο Πινσὼν ἐν ὀλίγοις τῷ διηγήθη τὰ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν, τὴν ἀσθένειάν του καὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ Ζωηροῦ.

— Πῶς δὲν ἐσκέφθης, μικρέ μου, εἶπεν ὁ πρόξενος πρὸς τὸ μειράκιον, νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ εὕρῃς καὶ νὰ μοὶ διηγηθῇς αὐτά;

— Δὲν εἴξευρα ἂν θὰ μὲ ἐδέχεσθε, κύριε· καὶ ἔπειτα ἡ θειὰ-Πὶτζ, μία παλαιὰ φιλενάδα μου, μοὶ ἔλεγε πάντοτε ὅτι καλλίτερα εἶνε νὰ ζητῇ κανεὶς ἐργασίαν παρὰ ἐλεημοσύνην. "Αν οἱ ναῦται δὲν μοῦ ἔδιδον ἐργασίαν, τότε θὰ ἠρχόμην πρὸς σᾶς, διὰ νὰ μὴ ἀφήσω τὸν κ. Πινσὼν νὰ στερηθῇ τὸ παραμικρόν.

'Ο πρόξενος ἤγαγε τὸν μηχανικὸν ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ κτιρίου τοῦ Τελωνείου.

— Κύριε, τῷ εἶπεν, σᾶς ἔγραψα πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς 'Ιαλάπαν, νομίζων ὅτι εἶσθε ἐκεῖ. Θὰ ἐμάθετε βεβαίως ὅτι τὸ ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον ὅπερ περιεμένομεν ἀπωλέσθη.

— "Οχι! ἀνέκραξεν ὁ Πινσών, στρεφόμενος βιαίως πρὸς τὸν Ζωηρόν.

— Δὲν ἠθέλησα νὰ σᾶς δώσω αὐτὴν τὴν εἴδησιν, εἶπε τὸ παιδίον, διότι εἴξευρα ὅτι θὰ σᾶς δυσηρέστει.

— Περίφημα! εἶπεν ὁ μηχανικός· ἰδοὺ ποῦ ἡ

Digitized by Google

αἰχμαλωσία μας παρατείνεται ἐπὶ ἕνα μῆνα εἰσέτι!

— Τί σημαίνει; εἶπεν ὁ Ζωηρός· δὲν φοβεῖσθε πλέον ἀπὸ τὸν κίτρινον πυρετόν...

— Ἀλλ' ἐσύ, μικρέ;

— Ἐγὼ δὲν τρέχω κίνδυνον, διότι, καθὼς φαίνεται, ὁ κίτρινος πυρετὸς δὲν ἀγαπᾷ τὰ παιδιά.

— Καὶ δι' αὐτὸ τὰ φονεύει, ἐψιθύρισεν ὁ πρόξενος. — Κύριε, προσέθηκεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Πινσών, λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ ἔλθητε εἰς τὴν οἰκίαν μου αὔριον. Ἔχω κάτι νὰ σᾶς εἴπω.

Ὁ Πινσὼν ὑπεσχέθη νὰ μεταβῇ· εἶτα, παρὰ τὰς ἱκεσίας τοῦ προξένου, ὁ μηχανικὸς ἠθέλησεν ἐπιμόνως νὰ βοηθήσῃ τὸν Ζωηρὸν διὰ ν' ἀποτελειώσῃ τὴν ἐργασίαν του.

Τὴν ἐπαύριον κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν ὁ Πινσὼν εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προξένου.

— Ἰδού, τῷ εἶπεν οὗτος λαμβάνων κύλινδρον χάρτου καὶ παρουσιάζων αὐτὸν πρὸς τὸν μηχανικόν· τοῦτο εἶνε τὸ σχέδιον τῆς ἐπισκευῆς τῆς κρηπῖδος τοῦ λιμένος τῆς Βέρα-Κρούζ. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ὑπάρχουσιν ὑπολογισμοὶ περὶ τῆς ἀντιστάσεως, ἣν παρέχουσι κατὰ τῶν κυμάτων ὁ σίδηρος, τὰ ξύλα, καὶ οἱ λίθοι· ἀλλ' οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι, κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν, δὲν εἶνε ἀκριβεῖς. Ἐπεθύμουν νὰ ἐξετάσῃ αὐτοὺς ἄνθρωπος εἰδήμων. Ἐπιθυμεῖτε ν' ἀναλάβητε τὴν ἐξέτασιν ταύτην καὶ νὰ μοὶ ὑποβάλητε τὰς παρατηρήσεις σας;

— Σᾶς ζητῶ τεσσάρων ἡμερῶν προθεσμίαν, εἶπεν ὁ Πινσὼν ἀφοῦ ἐφυλλομέτρησε τὰ παρουσιασθέντα πρὸς αὐτὸν ἔγγραφα.

— Ἔχετε ὅσον καιρὸν θέλετε, εἶπεν ὁ πρόξενος· δὲν ἐπείγει ἡ ὑπόθεσις.

Ἐπανελθὼν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὁ Πινσών, ὅστις ἀνέκτα ἤδη ἐν τάχει τὰς δυνάμεις του, ἐτέθη πάραυτα ἐπὶ τὸ ἔργον. Ἐννόησεν ὅτι ὁ πρόξενος ἔμελλε νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὸν κόπον του, διὰ τοῦτο ἀντέστη καὶ ἠμπόδισε τὸν Ζωηρὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐπίμοχθον τῆς ἡμέρας ἐργασίαν.

— Ἄφησε, ἄφησε, μικρὲ εἶπεν· ἂν μᾶς βιάσῃ ἡ ἀνάγκη θὰ ὑπάγωμεν νὰ ἐργασθῶμεν μαζὶ καὶ ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα θὰ εἶνε καλὰ τότε. Ἐν τοσούτῳ σπούδαζε τὰ Ἱσπανικά.

— Ἀρχίζω νὰ τὰ ὁμιλῶ ὀλίγον, εἶπεν ὁ Ζωηρός.

Τῷ ὄντι μετὰ τῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς τὰ παιδία μανθάνουσι ξένην τινὰ γλῶσσαν, ὅταν θέλουσιν νὰ καταγείνωσιν, ὁ Ζωηρὸς ὡμίλει ἤδη ἀρκετὰ ἐλευθέρως, ὥστε νὰ μὴ εὑρίσκηται πλέον εἰς ἀμηχανίαν.

Μετὰ πέντε ἡμέρας ὁ Πινσὼν ἐπέστρεφε πρὸς τὸν πρόξενον τὰ δοθέντα αὐτῷ ἔγγραφα μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων. Ὁ πρόξενος ὡς προκαταβολὴν ἐνεχείρισε τῷ μηχανικῷ διακόσια φράγκα, τῷ ἐνέπνευσε δὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὰ σχεδιασθέντα ἔργα ἦτο πιθανὸν ν' ἀνατεθῶσιν εἰς αὐτόν. Πλὴν δεκαπέντε ἡμέραι παρῆλθον καὶ οὐδὲν ἐγένετο. Ὁ Πινσὼν ἀνακτήσας ἤδη ἐντελῶς τὰς δυνάμεις του, ᾐσθάνετο διπλασίαν ὄρεξιν.

— Τῇ ἀληθείᾳ, μικρέ μου, εἶπε πρωΐαν τινὰ πρὸς τὸν Ζωηρόν, ὅσον περισσότερον ἐξαντλοῦνται τὰ χρήματά μας, τόσον περισσοτέραν ὄρεξιν αἰσθάνομαι. Ὁ πρόξενος μᾶς ἐλησμόνησε, κατὰ τὰ φαινόμενα, καὶ θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ ἐπιστρέψωμεν πάλιν εἰς τὴν παραλίαν νὰ ἐργαζώμεθα.

— Ἄν, μὲ ἀφίνετε νὰ κάμω αὐτό, πρὸ ἡμερῶν θὰ εἴχομεν τώρα καμπόσα χρήματα κατὰ μέρος....

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἑσπέραν μιγάς τις προσελθὼν ἐκ μέρους τοῦ προξένου προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ προξενεῖον τὴν ἐπαύριον κατὰ τὴν ἐνάτην.

Ὁ μηχανικὸς μετέβη κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν.

— Τὸ ναυάγιον τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου ἐπὶ τῶν ὑφάλων τῶν Σκορπίων ἐπιβεβαιοῦται, εἶπεν ὁ πρόξενος τῷ Πινσὼν ἄνευ ἑτέρου προοιμίου· σᾶς δίδω ἀποτόμως τὴν εἴδησιν ταύτην, διότι ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου ἀναβάλλεται ἐξ ἀνάγκης ἡ εἰς Εὐρώπην ἐπάνοδός σας καὶ οὕτω θὰ μείνετε ἐπὶ ἓξ ἔτι μῆνας εἰς Μεξικόν.

Ὁ Πινσὼν ἔκλινε τὴν κεφαλήν· ἐσκέφθη τὴν ὁδὸν Νολλέ, τὸν Βοαζολῆν, τὴν Λιβερπούλην, τὸν *Φούλτωνα* καὶ δὲν ἀπήντησε.

— Εἶσθε μηχανικὸς καὶ ἱκανώτατος μάλιστα, ἐξηκολούθησεν ὁ πρόξενος, διότι ὑπέβαλα τὸ ἔργον, ὅπερ μοὶ ἐπεστρέψατε εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα τῆς πόλεως καὶ οὗτος ἀνεγνώρισε τὴν ἱκανότητά σας.

Ὁ Πινσὼν ἀνύψωσε τὴν κεφαλήν.

— Σᾶς ζητῶ συγγνώμην διὰ τὸ προοίμιον τοῦτο, σᾶς τὰ λέγω ὅμως διότι ἔχω νὰ σᾶς κάμω σπουδαίας προτάσεις. Σᾶς εἶπον ἄλλοτε ὅτι ἔγραψα εἰς Ἰαλάπαν, νομίζων ὅτι εἴχετε ἐγκαταστῇ ἐκεῖ.

— Ναί, εἶπεν ὁ Πινσών.

— Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἔχετε χρήματα καὶ ὅτι πρέπει νὰ περιμείνητε πέντε μῆνας, πρὶν ἐπιστρέψητε εἰς Γαλλίαν.

Ὁ Πινσὼν ἀνύψωσε καὶ κατεβίβασε τὴν κεφαλὴν εἰς σημεῖον καταφάσεως.

— Λοιπὸν πλούσιός τις γαιοκτήμων τῆς Θερμῆς Γῆς, ὁ δὸν Ἀμβρόσιος Λέρδο, σκοπεῖ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ κτήματά του πάσας τὰς νεωτέρας ἐφευρέσεις, ἀντικαθιστῶν τὰ ἐν χρήσει μέσα, ὧν ἕνεκα τὸ Μεξικὸν τοσοῦτο καθυστερεῖ σήμερον κατὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ὁ δὸν Ἀμβρόσιος μοὶ ἔγραψε νὰ τῷ προμηθεύσω ἐξ Εὐρώπης ἕνα μηχανικὸν ἱκανόν, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του. Προσφέρει μισθὸν ἐκ τριάκοντα χιλιάδων φράγκων κατ' ἔτος· καὶ πλὴν

Digitized by Google

τοῦ ποσοῦ τούτου λίαν κολακευτικὴ εἶνε ἡ ἰδία καὶ ἡ δόξα τοῦ νὰ φέρῃ τις εἰς πέρας τοιαύτην ἐπιχείρησιν. Αἱ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως, ἣν σᾶς ἔδωσα πρὸς μελέτην, παρατηρήσεις καὶ σημειώσεις σας μοὶ ἀπέδειξαν τὰς γνώσεις σας· δέχεσθε νὰ γείνητε ἐπὶ τρία ἔτη ὁ ἀρχιμηχανικὸς τοῦ κτήματος Χερονιὲρ καὶ νὰ διαθέσητε καταλλήλως τὰ ἑκατομμύρια ἅτινα ὁ δὸν Ἀμβρόσιος προτίθεται νὰ ἐξοδεύσῃ.

Ὁ Πινσὼν διέμεινε σιγηλὸς καὶ ρεμβώδης. Οὕτω ἡ ἀλληλένδετος σειρὰ τῶν περιστάσεων, ἥτις παρὰ τὴν θέλησίν του ἤγαγεν αὐτὸν ἀπὸ Βατινιόλλης εἰς Βέρα-Κρούζ, προσέφερεν νῦν αὐτῷ ἀπροόπτως τὴν θέσιν, ἣν ὠνειροπόλει ν' ἀποκτήσῃ ὁ Βοαζολῆς. Οἷον ἀλλόκοτον πρᾶγμα ἡ τύχη!

— Ἔχετε ἀνάγκην βεβαίως ἡμερῶν τινων διὰ νὰ σκεφθῆτε; ἠρώτησεν ὁ πρόξενος.

Ὁ Πινσὼν ἐτήρησε σιγὴν ἐπί τινας εἰσέτι στιγμάς. Θέσις ἀποφέρουσα τριάκοντα χιλιάδας φράγκων κατ' ἔτος καὶ ἔχουσα ὡς προορισμὸν τὴν βελτίωσιν μιᾶς χώρας ἦτό τι δυνάμενον νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἥκιστα φιλοδόξου. Καὶ ὅμως ὁ Πινσὼν ἐσκέπτετο ν' ἀποποιηθῇ, ὅτ' αἴφνης ἀνεμνήσθη τοῦ Ζωηροῦ. Διὰ τριάκοντα χιλιάδων φράγκων ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ πλούσιον καὶ εὐτυχὲς τὸ παιδίον ἐκεῖνο, πρὸς ὃ ὤφειλε τὴν ζωήν.

— Δέχομαι, κύριε, εἶπεν ἐγειρόμενος καὶ σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας.

Μετὰ δύο ὥρας ὁ Πινσὼν ὑπέγραφε τὸ συμβόλαιον, δι' οὗ ἀνεδέχετο ἵνα, διὰ τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐπιστήμης καταστήσῃ ὅσον ἔνεστι τελειότερον τὸ κτῆμα Χερονιὲρ, σχεδιάζων καὶ ἐπιστατῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πάντων τῶν ἀναγκαίων πρὸς τοῦτο ἔργων.

— Ἐκάματε τὴν τύχην σας, τῷ εἶπεν ὁ πρόξενος· ὁ δὸν Ἀμβρόσιος εἶνε ἄνθρωπος λίαν γενναιόδωρος, καὶ θὰ ζήσετε εἰς χώραν παρθένον, ἣν δὲν ἐπισκέπτεται παντάπασιν ὁ κίτρινος πυρετός.

Ὅτε ὁ Πινσὼν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, εὗρε τὸν Ζωηρὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἠσχολημένον εἰς τὴν σύνθεσιν Ἱσπανικοῦ θέματος· ἐπλησίασε σιγῶν, ἔχωσε τὰς χεῖρας εἰς τὰ θυλάκια καὶ ἐξήγαγεν αὐτὰς πλήρεις χρυσῶν νομισμάτων, ἅτινα ἔρριψε βιαίως ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὁ Ζωηρὸς ἐσκίρτησε καὶ ἔβλεπεν ἄφωνος τὸν σύντροφον αὐτοῦ, ὅστις τὸν ἐνηγκαλίζετο καὶ τὸν ἔσφιγγε μετὰ παραφορᾶς.

— Κύριε, εἶπεν ἐπὶ τέλους τὸ παιδίον, βλέπων τὸν μηχανικὸν ρίπτοντα καὶ ἑτέρας δράκας χρυσῶν νομισμάτων ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἰς ποῖον ἀνήκουν αὐτὰ τὰ χρήματα;

— Εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἐσέ.

— Ποῖος σᾶς τὰ ἔδωκεν;

— Ἡ Πρόνοια· αὐτὴ θέλει νὰ γείνῃς πλούσιος· μοὶ ἐπιτρέπει νὰ σοὶ πληρώσω μέρος τοῦ χρέους μου.

Ὁ Πινσὼν καθεσθεὶς τότε διηγήθη διὰ μακρῶν εἰς τὸν μικρόν του φίλον τὴν μετὰ τοῦ προξένου συνδιάλεξιν. Διαρκούσης τῆς συνομιλίας ὁ Ζωηρὸς ἐξετέλεσε πολλάκις ἐκ τῆς χαρᾶς του τὸ περιβόητον αὐτοῦ ἐπικίνδυνον ἅλμα.

— Λοιπὸν θὰ ζήσωμεν εἰς τὰ παρθένα δάση; ἠρώτησεν.

— Ναί, μικρέ μου· καὶ θὰ τὰ καθαρίσωμεν μάλιστα.

— Καὶ μὲ αὐτὰ τὰ χρήματα τί θὰ κάμετε;

— Χρειάζονται διὰ νὰ κάμωμεν τὰς προπαρασκευάς μας καὶ ν' ἀγοράσωμεν ἓν μέρος τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων.

— Θὰ τὰ ἐξοδεύσητε ὅλα;

— Ἀγνοῶ· ἀλλ' ἔχομεν ἀπεριόριστον πίστωσιν.

Ὁ Ζωηρὸς ἐφάνη σύννους πρὸς στιγμήν.

— Αἴ λοιπόν, μικρέ! τί σκέπτεσαι; τὸν ἠρώτησεν ὁ Πινσών.

— Εἶσθε τόσον ἀγαθός, ὥστε θὰ σᾶς κάμω μίαν παράκλησιν. Συγκατατίθεσθε νὰ μοὶ δώσητε τὰ διακόσια φράγκα, τὰ ὁποῖα μοὶ ἐχάρισαν οἱ ἐπιβάται τοῦ *Καναδᾶ*;

— Εὐχαρίστως, παιδί μου· ἀλλὰ τί τὰ θέλεις αὐτὰ τὰ διακόσια φράγκα;

— Θέλω νὰ τὰ ἀποστείλω εἰς τὴν δύστυχη θειὰ-Πίτζ· θέλω νὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἔχῃ φωτιὰ τὸν χειμῶνα.

Ὁ Πινσὼν ἠσπάσθη ἐκ νέου τὸν Ζωηρὸν καὶ τῷ ὑπεσχέθη νὰ ἀποστείλῃ ὄχι διακόσια, ἀλλὰ πεντακόσια φράγκα πρὸς τὴν ἀγαθὴν γραῖαν.

Ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς περιῆλθον πάντα τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα τῆς Βέρα-Κρούζ, ὅπως ἀγοράσωσι τὰ ἀναγκαῖα δι' αὐτοὺς ἐφόδια καὶ τὰ ἐργαλεῖα. Ὁ Πινσὼν ἔγραψε μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην του καὶ πρὸς τὴν γραῖαν του ὑπηρέτριαν, παρακαλῶν αὐτὴν νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν ὑποθέσεών του, τὰς ἐπιστολὰς δὲ ταύτας παρέδωκεν εἰς τὸν πρόξενον, ὃν ἐπεφόρτισε νὰ τὰς ἀποστείλῃ διὰ πρώτης εὐκαιρίας. Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, ἀναγγελθείσης τῷ δὸν Ἀμβροσίῳ Λέρδο τῆς προσεχοῦς αὐτῶν ἀφίξεως, ὁ Πινσὼν καὶ ὁ Ζωηρὸς συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ προξένου ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ μικρᾶς ἡμιολίας, ἥτις ἔμελλε νὰ πλεύσῃ μέχρι τοῦ Ἀλβαράδου καὶ εἰσερχομένη ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ Παπαλοαπάμ, νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς δύο ἐπιβάτας μέχρι τοῦ σημείου τοῦ προορισμοῦ των. Ὁ Πινσὼν εἶχεν ἤδη συνειθίσει εἰς τὴν ἰδέαν τῆς νέας αὐτοῦ καταστάσεως, δὲν ἔπαυεν ὅμως ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καταρώμενος τὸν Βοαζολῆν. Ὁ δὲ Βίκτωρ Βριγώ, ὁ ἐπιλεγόμενος Ζωηρός, ἠγαλλία βλέπων ἐκπληρουμένας τὰς ἐπιθυμίας του.

Ἡ ἡμιολία ἀπέπλευσεν· τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Οὐλλόα ἐξηφανίσθη εἰς τὸν ὁρίζοντα· τὸ πλοῖον παρέπλεε τὰς ἀκτὰς τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου καὶ τῶν ἐπιβατῶν ὁ λογισμὸς ἐστράφη

Digitized by Google

ἤδη πρὸς τὸ κτῆμα Χερονιὲρ, τελευταῖον σταθμὸν τοῦ παραδόξου αὐτῶν ταξειδίου.

Καὶ ὁ *Φούλτων*; καὶ ὁ *Δάβις*;

Ὁ Πινσῶν διετήρει ζωηρὰν τὴν μνήμην τῆς ἀγαθότητος τοῦ πλοιάρχου, τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ πληρώματός του καὶ ἐνδιεφέρετο περὶ τῆς τύχης των. Πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ εἰς Βέρα-Κροὺζ, παρεκάλεσε τὸν πρόξενον νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ὅ,τι τυχὸν ἤθελε μάθει περὶ τῶν δύο ἐχθρῶν. Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν εἰς Χερονιὲρ ἀφιξίν του ὁ μηχανικὸς ἔλαβεν εὐχάριστον ἄγγελμα, διότι ὁ πρόξενος, πιστὸς εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ *Δάβις* ἐξωσθεὶς ὑπὸ τῶν βορείων ἀνέμων πρὸς τὰ παράλια τοῦ Τεξὰς ἐναυάγησε κατὰ τῶν σκοπέλων. Ἐλαυνόμενοι ὑπὸ φιλανθρωπίας ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ναῦται τοῦ *Φούλτωνος* ἀποθέντες τὸ θανάσιμον μῖσος, ἐξέθηκαν τὴν ζωήν των εἰς κίνδυνον, ὅπως σώσωσι τὴν τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν, ὅπερ καὶ κατώρθωσαν. Ὁ πλοίαρχος ἀνεγνώρισε τότε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ αἰχμάλωτος αὐτοῦ καταστὰς πλοίαρχος τοῦ *Δάβις* ἦτο εἷς τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐξαδέλφων, ἐν τῷ πληρώματι δὲ τοῦ πειρατικοῦ πλοίου οἱ ναῦται τοῦ *Φούλτωνος* ἀνεῦρον τίς φίλον καὶ τίς ἀδελφόν. Τοιαύτη ἡ ἀναπόφευκτος συνέπεια τῶν ἀνοσίων ἤτοι τῶν ἐμφυλίων πολέμων. Ὁ ἀδελφὸς φονεύει τὸν ἀδελφὸν καὶ ὁ φίλος τὸν φίλον, ἑκάστη δὲ πληγὴ ἐν ταῖς τοιαύταις μάχαις πλήττει πρωτίστως τὴν κοινὴν μητέρα, τὴν πατρίδα.

Βλέπων τοιούτους αἰχμαλώτους ὁ πλοίαρχος ἠναγκάσθη νὰ μετατρέψῃ ἀπόφασιν καὶ ἀντὶ ν' ἀπαγχονίσῃ αὐτοὺς κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐμεσίτευσε παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς Ὁμοσπονδίας ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν καὶ μετὰ χαρᾶς εἶδε τὰς ἱκεσίας του εἰσακουσθείσας.

Ὁ δὲ Βοαζολῆς;

Θὰ ἴδωμεν ἆρά γε ἂν ἐμάθε ποτε τὴν συνέχειαν τῆς ὀδυσσείας τοῦ φίλου του;

Ἴσως.

ΘΗΡΑ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣ

Ἐν Ἀφρικῇ θηρεύουσι τὸν ἐλέφαντα, οὐχὶ ὅπως ἀποκτήσωσι πιστὸν ὑπηρέτην, ἀλλ' ὅπως λάβωσι τοὺς χαυλιόδοντας αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου οὐδέποτε συλλαμβάνουσιν αὐτὸν ζῶντα. Τὸν φόνον δ' αὐτοῦ παρασκευάζουσι ποικιλοτρόπως.

Ἴδωμεν πρῶτον πῶς θηρεύουσιν αὐτὸν ἐν Νουβίᾳ.

Πρὸ πάντων οἱ θηρευταὶ δέον νὰ γνωρίζωσιν ἀκριβῶς τὰς ἡμερησίας συνηθείας τοῦ ἐλέφαντος, ὃν θὰ θηρεύσωσι, καθὼς καὶ τοὺς τόπους, εἰς οὓς συχνάζει. Μετὰ τοῦτο τοποθετοῦνται ἐντὸς τῶν πυκνῶν φυλλωμάτων τῶν μεγάλων δένδρων, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ὁ ἐλέφας θὰ διέλθῃ, καὶ ἀόρατοι καραδοκοῦσι τὴν προσέγγισίν του. Ὅταν δὲ τὸ ζῶον, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης δυσπιστίας, εὑρεθῇ ὑπ' αὐτούς, δραττόμενοι τῆς καταλληλοτέρας στιγμῆς βυθίζουσι τὰς λόγχας των εἴς τε τὰ ὄμματα αὐτοῦ καὶ τὸν φάρυγγα. Ὁ τρόπος οὗτος ἴσως φανῇ στοιχειώδης, εἶνε ὅμως λίαν ἐπικίνδυνος, διότι, ἂν τὸ ζῶον τραυματισθῇ μόνον, δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ἐκριζώσῃ τὸ δένδρον, ἂν μὴ τοῦτο εἶνε ἀρκούντως στερεὸν, ὅπως ἀνθέξῃ. Δυστυχὴς δὲ ὁ ἀσύνετος, ὁ κακῶς ὑπολογίσας τὰς ἀποστάσεις καὶ τοποθετηθεὶς ἐπὶ κλάδου, ὃν ὁ ἐλέφας δύναται νὰ φθάσῃ. Ὁ θάνατός του εἶναι ἄφευκτος.

* *

Οἱ κάτοικοι τοῦ Σενναὰρ ἀκολουθοῦσιν ἄλλον τρόπον, δυνάμενον ἔτι μᾶλλον νὰ κινήσῃ τὴν περιεργίαν τοῦ ἀναγνώστου.

Δύο ἄνδρες ὅλως γυμνοὶ ἐπιβαίνουσιν ἵππου. Εἶναι δὲ γυμνοὶ, φοβούμενοι μὴ καὶ τὸ ἐλάχιστον ῥάκος περιπλέξῃ αὐτοὺς εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων, ὅταν θὰ φεύγωσιν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ εἷς τῶν ἱππέων φέρει ἐν τῇ δεξιᾷ μικρὰν ῥάβδον, κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τοὺς χαλινοὺς, οὓς διευθύνει μετὰ μεγάλης προσοχῆς. Ὁ ἕτερος ὄπισθεν τοῦ πρώτου καθήμενος ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἵππου κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς πλατεῖαν σπάθην, ἧς ὁ σίδηρος εἰς μῆκος δεκατεσσάρων δακτύλων εἶναι περιτετυλιγμένος διὰ σχοινίου, ὅπως ὁ φέρων αὐτὴν δύναται νὰ λαμβάνῃ τὰ μέρη ταῦτα διὰ τῆς δεξιᾶς χωρὶς νὰ τραυματισθῇ. Τὴν σπάθην ταύτην, καίτοι κοπτερὰν ὡς ξυρὸν, φέρει ἄνευ θήκης.

Μόλις ἀνακαλύψωσι τὸ ζῶον, ἀπησχολημένον εἰς τὴν βοσκὴν ὁ ὁδηγῶν τὸν ἵππον ὁρμᾷ κατ' αὐτοῦ κραυγάζων: «Εἶμαι ὁ . . . Ἰδοὺ ὁ ἵππος μου καλούμενος.., ἐφόνευσε τὸν πατέρα σου εἰς... καὶ τὸν πάππον σου εἰς... ἤδη ἔρχομαι νὰ φονεύσω καὶ σὲ, ὅστις εἶσαι αὐτόχρημα ὄνος συγκρινόμενος πρὸς τὸν πατέρα σου». Ὁ ἱππεὺς πιστεύει πράγματι ὅτι ὁ ἐλέφας ἐννοεῖ τοὺς λόγους τούτους, διότι ἐξαγριωθεὶς ἐκ τοῦ θορύβου ζητεῖ νὰ τὸν πλήξῃ διὰ τῆς προβοσκίδος του. Ἀντὶ ὅμως νὰ σωθῇ ὡς ἠδύνατο φεύγων, ὠθεῖ κατ' αὐτοῦ τὸν ἵππον, περιστρεφόμενον οὕτω ἀπαύστως καὶ πηδῶντα περὶ τὸ ζῶον. Ἐν τούτοις ὁ ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἵππου καθήμενος ὀλισθαίνει απαρατήρητος εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἐπωφελούμενος τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ ἐλέφας προσπαθεῖ νὰ προσβάλῃ τὸν ἵππον, πλήττει αὐτὸν λίαν ἐπιδεξίως ἄνωθεν τῆς πτέρνας καὶ κόπτει αὐτοῦ τὸν τένοντα, τὸν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις καλούμενον *τένοντα τοῦ Ἀχιλλέως*.

Τότε εἶναι ἡ κινδυνώδης στιγμὴ, διότι ὁ ἱππεὺς δέον νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ὅπως ἀναλάβῃ τὸν σύντροφόν του, ὅστις πηδᾷ ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἵππου. Ἐξακολουθοῦσι δὲ διώκοντες δι' ὅλης τῆς ταχύτητος τοῦ ἵππου τοὺς ἄλλους ἐλέφαντας. ἂν κατορθώσωσι ν' ἀποκόψωσι πλείονας τοῦ ἑνὸς ἐκ τῆς ἀγέλης, φονεύοντες ἐξ αὐτῶν ἐνίοτε δύο καὶ τρεῖς. Ἂν ἡ σπάθη εἶναι λίαν κοπτερὰ καὶ ἂν ὁ θη-

Digitized by Google

ρευτής πλήξῃ διὰ σταθερᾶς χειρὸς, ὁ τένων διατέμνεται. Ἄλλως τὸ βάρος τοῦ ζῴου δὲν βραδύνει νὰ φέρῃ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ ἐλέφας μὴ δυνάμενος πλέον νὰ βαδίσῃ, πίπτει ὑπὸ τὰ ἀκόντια τῶν ἱππέων καὶ ἐκπνέει ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ αἵματος.

Ἐνίοτε οἱ θηρευταὶ οὗτοι, ὅσῳ καὶ ἂν εἶναι ἐπιδέξιοι, γίνονται θύματα τῆς τόλμης των. Ὁ ἐλέφας ἐκτείνει τὴν προβοσκίδα του, καὶ δι' ἑνὸς καὶ μόνου κτυπήματος ῥίπτει κατὰ γῆς ἱππεῖς καὶ ἵππον καὶ ἐν ἀκαρεῖ διαμελίζει αὐτούς. Πολλοὶ ἀποθνήσκουσιν οὕτω· ἄλλως τε καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους τὸ ἔδαφος εἶναι τόσῳ ἀπεξηραμένον ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἔχει τόσας ρωγμὰς ὥστε εἶνε λίαν κινδυνῶδες νὰ τρέχῃ τις τότε ἔφιππος.

* *

Ἂς μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν, ὅπως παραστῶμεν εἰς μίαν τῶν *ἐλεφαντοθηρῶν* τοῦ ἀτυχοῦς πλοιάρχου Speke, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν *Οὐγκόρο*.

«Ἐπληροφορήθημεν, λέγει ὁ πλοίαρχος ἐν τῇ ἀφηγήσει τῆς θήρας ταύτης, ὅτι ἐλέφαντες ἐφάνησαν εἰς τὰ περίχωρα. Ἐγώ τε καὶ ὁ σύντροφός μου, λαβόντες ἀμέσως τὰ πυροβόλα μας, μετέβημεν εἰς ἀνίχνευσίν των. Ἀνεκαλύψαμεν δὲ ἀγέλην ἑκατοντάδων περίπου θηλέων, ἐν πεδίῳ πλήρει ὑψηλοῦ χόρτου καὶ ἔχοντι τῇδε κἀκεῖσε λοφίσκους καλυπτομένους ὑπὸ δενδρυλλίων. Ἐπυροβολήσαμεν κατὰ δεκάδος ἐλεφάντων τοὐλάχιστον, ἀλλ' οὐδένα ἐφονεύσαμεν. Εἷς μόνον αὐτῶν ἐφάνη διατεθειμένος νὰ μᾶς προσβάλῃ. Ἐπωφελούμενος, ὅπως κρυβῶ, τὴν πυκνότητα τοῦ χόρτου, ἐπλησίασα ἐντὸς βολῆς τὴν ἀγέλην καὶ ἐπυροβόλησα κατὰ τοῦ μεγαλειτέρου, ὅστις ἀνεχώρει βρυχώμενος. Οἱ ἄλλοι ἐτρόμαξαν, συνεκεντρώθησαν καὶ ὑψώσαντες τὰς προβοσκίδας αὐτῶν ὠσφραίνοντο τὸν ἀέρα. ἄχρις οὗ ἐκ τῆς ὀσμῆς τῆς πυρίτιδος ἠννόησαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἦτο ἀπέναντί των. Τότε σείοντες τὰς προβοσκίδας των ἐπλησίασαν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἤμην, κρυπτόμενος ὄπισθεν μικροῦ τινος ὑψώματος τοῦ ἐδάφους. Μόλις μᾶς ὠσφράνθησαν, ἐστάθησαν ἀμέσως καὶ ὑψώσαντες τὴν κεφαλὴν μᾶς κατεσκόπευον λοξῶς. Ἡ θέσις ἡμῶν ἦτο λίαν κρίσιμος. Δὲν εἶχον πῶς νὰ πλήξω τινὰ ἐξ αὐτῶν θανατηφόρως, ἂν δὲ ἐβράδυνον ἐπὶ μίαν στιγμὴν, οἱ ἐλέφαντες ἠδύναντο νὰ μᾶς καταφθάσωσι, νὰ μᾶς διαμελίσωσιν. Ὡς ἐκ τούτου, ἔσπευσα νὰ πυροβολήσω σκοπεύσας κατὰ κρόταφον, καίτοι δὲ ἡ πληγὴ δὲν ὑπῆρξε θανατηφόρος, ἡ ἀγέλη τρομάξασα ἐτράπη εἰς ταχεῖαν φυγήν. Τούτου γενομένου, ἀνεχώρησα μὴ δυνηθεὶς ν'ἀποκόψω ἐκ τῆς ἀγέλης τοὺς τραυματισθέντας ἐλέφαντας καὶ νομίσας σκληρὸν νὰ τραυματίσω ἄλλους ματαίως. Κατόπιν ἐσκέφθην ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶ πλείονα πυρίτιδα. Ἰδὼν τὸ μικρόσωμον τῶν ζῴων τούτων, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐλέφαντας τῶν Ἰνδιῶν, περιεφρόνησα λίαν αὐτοὺς καὶ ἐπλήρωσα τὸ πυροβόλον μου, ὡς εἰ ἐπρόκειτο περὶ ρινόκερω».

* *

Ἡ ἐν ἀνοικτῇ πεδιάδι θήρα διὰ τῶν δοράτων εἶναι μᾶλλον ἀξία τοῦ ἀληθοῦς θηρευτοῦ. Ταύτην περιγράφει ὁ Λίβιγκστων, ὅστις ἐθεᾶτο αὐτὴν ἐκ τοῦ ὕψους γηλόφου διὰ τηλεσκοπίου. Οἱ θηρευταὶ κατεδίωκον θήλειαν ἐλέφαντα μετὰ τοῦ ἐλεφαντιδέως αὐτῆς. Ὁ ἐλέφας ἵστατο ὄρθιος ἀεριζόμενος διὰ τῶν μεγάλων ὤτων του, ἐνῷ ὁ ἐλεφαντιδεὺς ἐσκίρτα περὶ αὐτόν. Οὐδέτερος τούτων ὑπωπτεύετο τὴν προσέγγισιν τῶν θηρευτῶν βαδιζόντων ἐν σιωπῇ κατὰ στίχον. Καθ' ἣν στιγμὴν προσήγγιζον ὁ ἐλεφαντιδεὺς παύσας τὰ σκιρτήματά του ἤρξατο νὰ θηλάζῃ, ἦτο ἴσως διετής. Εἶτα ἀμφότεροι εἰσῆλθον εἰς τέλμα καὶ κατεσπιλώθησαν. Ὁ ἐλεφαντιδεὺς ἐσκίρτα ταλαντεύων τὴν προβοσκίδα του. Ἡ μήτηρ του ἔσειε τήν τε οὐρὰν καὶ τὰ ὦτα, ἐκφράζουσα οὕτω τὴν χαράν της.

Αἴφνης ἀντήχησαν οἱ συριγμοὶ τῶν θηρευτῶν, ὧν οἱ μὲν εἶχον σάλπιγγας, οἱ δὲ μετεχειρίζοντο τὰς χεῖρας αὐτῶν ἡνωμένας, κραυγάζοντες προσέτι ὅπως ἐπισπάσωνται τὴν προσοχὴν τοῦ ζῴου:

«Ὦ ἀρχηγέ! ἤλθομεν νὰ σὲ φονεύσωμεν!

»Ὦ ἀρχηγέ! θὰ ἀποθάνῃς ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι!

»Οἱ Θεοὶ τὸ εἶπον κτλ. κτλ.»

Οἱ ἐλέφαντες ἔτεινον τὰ ὦτα. Ἤκουσαν τὸν ἀλλόκοτον τοῦτον θόρυβον καὶ ἐξῆλθον τοῦ τέλματος καθ' ἣν στιγμὴν οἱ θηρευταὶ ὥρμων κατ' αὐτῶν. Ὁ ἐλεφαντιδεὺς ἔφυγεν, ἀλλ' ἰδὼν τοὺς θηρευτὰς ἐπανῆλθε παρὰ τῇ μητρί του, ἥτις ἐτοποθετήθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων καὶ ἔλειχε τὰ νῶτά του ὅπως τὸν ἐνθαρρύνῃ. Ἀπομακρυνόμενον τὸ πτωχὸν ζῶον ἵστατο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παρατηροῦν τοὺς ἐχθρούς του, κατέφθανε τὸν ἐλεφαντιδέα καὶ ἐβάδιζε παρ' αὐτῷ διστάζον, οἱονεὶ ἀμφιταλαντευόμενον μεταξὺ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ προστατεύσῃ τὸ τέκνον του καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς διώκτας του. Οὗτοι ἦσαν ἑκατὸν σχεδὸν βήματα ὄπισθέν του, ἀκολουθοῦντες αὐτὸ ἄχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν εὑρέθη ἐνώπιον ρύακος. Ὁ χρόνος, ὃν ἐδαπάνησε νὰ τὸν διέλθῃ καὶ ν' ἀναβῇ εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς θηρευτὰς νὰ τὸ πλησιάσωσι. Μόλις δὲ εὑρέθησαν εἰς ἀπόστασιν εἰκοσάδος βημάτων, ἔβαλον κατ' αὐτοῦ τὰ δόρατα. Τραυματισθὲν τὸ ζῶον καὶ αἱμορροοῦν ἐδόθη εἰς φυγὴν, ἐγκαταλεῖψαν τὸν ἐλεφαντιδέα.

«— Τότε, λέγει ὁ Λίβιγκστων, ἀπέστειλα ἐσπευσμένως πρὸς τοὺς θηρευτὰς τὸν Σεκουεμπού, διατάξας αὐτοῖς νὰ μὴ προσβάλωσι τὸν ἐλεφαντιδέα. Ὁ πτωχὸς ἔφευγεν ὅσῳ ἠδύνατο ταχύτερον. Οἱ ἐλέφαντες, εἴτε νέοι εἴτε γέροντες, οὐδέποτε καλπάζουσι. Τὸ λεγόμενον *γοργοπάτημα*

Digitized by Google

εἶναι τὸ ταχύτερον αὐτῶν βῆμα. Ὁ Σεκουεμποὺ δὲν εἶχε φθάσει ἔτι, καὶ ὁ ἐλεφαντιδεὺς καταφυγὼν ἐν τῷ ὕδατι ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων μου. Ἡ μήτηρ ἐβράδυνε βαθμηδὸν τὸ βῆμα. Αἴφνης στραφεῖσα καὶ ῥήξασα φωνὴν λύσσης ὥρμησε κατὰ τῶν θηρευτῶν, οἵτινες ἐρρίφθησαν δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Τὸ ζῶον ἠκολούθησεν εὐθεῖαν γραμμὴν, καὶ διελθὸν διὰ μέσου τῶν ἀποσυρθέντων θηρευτῶν, κατηυθύνθη πρὸς ἕνα αὐτῶν ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων τεμάχια ὑφάσματος κεχρωματισμένου· (τὰ κεχρωματισμένα ἐνδύματα εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνα εἰς τοιαύτας περιστάσεις). Τρὶς ἐπανέλαβε τὴν τοιαύτην ἔφοδον, ἀλλὰ κατὰ τὰς δύο τελευταίας δὲν διέτρεξε πλέον τῶν ἑκατὸν μέτρων. Διερχόμενον τὸν ῥύακα, ἔστη πολλάκις παρατηροῦν τοὺς θηρευτὰς, μεθ' ὅλα τὰ κατ' αὐτοῦ βαλλόμενα ἀκόντια. Ἐπὶ τέλους ἀπολέσαν μέγα μέρος τοῦ αἵματός του, ἐφώρμησε διὰ τελευταίαν φορὰν, ἐστράφη περὶ αὐτὸ κλονούμενον, καὶ γονυπετῆσαν ἐξέπνευσε».

* *

Ἡ διὰ τοῦ πυροβόλου θήρα, μεθ' ὅλην τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ὅπλου, εἶναι καὶ αὕτη πλήρης κινδύνων. Περὶ τούτου δύναταί τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ εὑρέθη ὁ Λεβαλλιαὶ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐλεφαντοθηρίαν.

Τὸ ζῶον εἶχε πληγῇ ὑπὸ δεκαπέντε σφαιρῶν. Ἡ λύσσα αὐτοῦ εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον. Εἶχε φέρει τοὺς θηρευτὰς ἐν μέσῳ ὑψηλῶν θάμνων, ὅπου ὑπῆρχον καὶ ξηρὰ στελέχη δένδρων ἐκριζωμένων. Ὁ ἐλέφας ἀπὸ ἀποστάσεως εἴκοσι βημάτων ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἡμετέρου περιηγητοῦ. Οὗτος φεύγει· τὸ ζῶον διῶκον αὐτὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν πλησιάζει. «Μᾶλλον νεκρὸς ἢ ζῶν—λέγει ἡ ἴδιος—δὲν εἶχον ἄλλο μέσον σωτηρίας ἢ νὰ κατακλιθῶ ὑποπτήσσων ὄπισθεν παχέος στελέχους κατερριμένου δένδρου. Μόλις ἔπραξα τοῦτο, καὶ τὸ ζῶον φθάσαν, ἐπήδησεν ἄνωθεν τοῦ προμαχῶνός μου. Κατατρομάξαν ὅμως καὶ αὐτὸ ἐκ τῶν φωνῶν, καὶ τοῦ θορύβου τῶν ὑπηρετῶν μου, ἔστη ὅπως ἀκροασθῇ. Ἐκ τοῦ μέρους ὅπου ἤμην κεκρυμμένος ἠδυνάμην κάλλιστα νὰ πυροβολήσω κατ' αὐτοῦ. Τὸ πυροβόλον μου εὐτυχῶς ἦτο πλῆρες. Ἀλλὰ τὸ ζῶον εἶχε πληγῇ τοσάκις ματαίως, καὶ ἡ πρὸς ἐμὲ θέσις του ἦτο τόσῳ ἀκατάλληλος, ὥστε ἀπελπισθεὶς νὰ τὸ καταβάλω δι' ἑνὸς πυροβολισμοῦ ἔμενον ἀκίνητος περιμένων τὴν τύχην μου. Τὸ παρετήρουν ὅμως προσεκτικῶς, ἔχων ἀπόφασιν νὰ πωλήσω εἰς αὐτὸ ἀκριβὰ τὴν ζωήν μου, ἂν ἐπανήρχετο κατ' ἐμοῦ. Οἱ ὑπηρέται μου ἀνησυχοῦντες μὲ ἐκάλουν πανταχόθεν. Φοβούμενος, οὐδεμίαν ἔδιδον ἀπάντησιν. Αὐτοὶ, πειθόμενοι, ὡς ἐκ τῆς σιωπῆς μου ὅτι ἀπωλέσθην, ἐδιπλασίαζον τὰς κραυγάς των καὶ ἐπανήρχοντο ἀνέλπιδες. Ὁ ἐλέφας τρομάξας ἐκ τῶν κραυγῶν, ὀπισθοχωρεῖ καὶ πηδᾷ δεύτερον ὑπὲρ τὸ στέλεχος τοῦ δένδρου, ἓξ πόδας κάτωθεν τοῦ μέρους ὅπου ἐκρυπτόμην, χωρὶς νὰ μὲ ἴδῃ. Τότε ἐγερθεὶς, πλήρης ἀνυπομονησίας, καὶ θέλων νὰ δώσω εἰς τοὺς Ὀττεντότους μου σημεῖα ζωῆς, πυροβολῶ πλήξας αὐτὸ κατὰ τὸν μηρόν. Τὸ ζῶον ἔφυγε δρομαίως γενόμενον ἄφαντον, καὶ καταλιπὸν κατὰ τὴν διάβασίν του πανταχοῦ σημεῖα τῆς ἀθλίας καταστάσεως, ἐν ᾗ περιήγαγον αὐτὸ αἱ ἡμέτεραι σφαῖραι.

* *

Ὁμὰς θηρευτῶν κατέλαβεν αἰφνιδίως δύο ἐλέφαντας, ἄρρενα καὶ θῆλυν ἐν ἀνοικτῇ πεδιάδι. Πλησίον ἦσαν θάμνοι πυκνοὶ καὶ ἀκανθώδεις. Τὰ ζῶα ἤρξαντο φεύγοντα πρὸς τὸν θαμνῶνα. Τὸ ἄρρεν ἐκρύβη μετ' οὐ πολὺ, ἀλλὰ τὸ θῆλυ τραυματισθὲν δὲν ἠδύνατο νὰ φεύγῃ μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Οἱ θηρευταὶ κόψαντες αὐτοῦ τὴν ὑποχώρησιν, ἡτοιμάζοντο νὰ τὸ φονεύσωσιν, ὅτε αἴφνης τὸ ἄρρεν ἐξελθὸν ἐκ τῆς κρύπτης του, καὶ βάλλον τρομακτικὰς κραυγὰς ἐφώρμησε κατ' αὐτῶν. Ἡ θέα του, κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἦτο τόσῳ φοβερὰ, ὥστε πάντες οἱ θηρευταὶ πηδήσαντες ἐπὶ τῶν ἵππων των ἐζήτησαν τὴν σωτηρίαν των εἰς τὴν φυγήν. Πάντες, πλὴν ἑνὸς ἀποίκου ὀνόματι Κοβοὺξ Κλίππερ, ὅστις εἶχε τραυματίσει τὸ θῆλυ, καὶ ὄρθιος τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου του ἔχων εἰς τὸν βραχίονα, ἐπλήρου τὸ ὅπλον του καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ζῶον μανιῶδες ἐξῆλθε τοῦ δάσους. Ὁ ἐλέφας ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ οἱ λευκοὶ ὀδόντες του ἐβυθίσθησαν εἰς τὰς σάρκας τοῦ δυστυχοῦς. Τὸν κατεπάτησε διὰ τῶν ποδῶν, εἶτα ἀνυψώσας αὐτὸν διὰ τῆς προβοσκίδος του τὸν ἐξεσφενδόνισεν εἰς μέγα ὕψος. Κορέσας οὕτω τὴν ἐκδίκησίν του, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ θῆλύ του, τὸ ἐθώπευσε μετ' ἀγάπης, τὸ ἐβοήθησε διὰ τῆς προβοσκίδος του ὅπως ἐγερθῇ, ὑπεστήριξε διὰ τοῦ ὤμου του τὴν τετραυματισμένην πλευράν του καὶ χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὰς σφαίρας, ἃς οἱ θηρευταὶ ἔστελλον αὐτῷ μακρόθεν, ἐγένετο ἄφαντον μετὰ τῆς συντρόφου του εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ δάσους.

Ὁ Κάρολος Κρίγερ, ἕτερος ἄποικος, ἦτο ἀκατάβλητος καὶ τολμηρὸς θηρευτής. Ἐσκόπευε μετὰ πολλῆς ἐπιδεξιότητος, καὶ πολλάκις εὑρέθη εἰς θέσεις λίαν ἐπικινδύνους. Ἐδίωκέ ποτε μετὰ τῶν συντρόφων του τετραυματισμένον ἐλέφαντα. Αἴφνης τὸ ζῶον ἐστράφη, ἥρπασεν αὐτὸν διὰ τῆς προβοσκίδος του, τὸν ἐξεσφενδόνησεν εἰς ἀρκετὸν ὕψος, εἶτα τὸν κατεπάτησε διὰ τῶν ποδῶν. Οἱ ἄλλοι καταληφθέντες ὑπὸ φρίκης ἔφυγον χωρὶς νὰ τολμήσωσιν οὐδὲ βλέμμα νὰ ῥίψωσιν εἰς τὴν φρικώδη ταύτην σκηνήν.

Ἐπανῆλθον τὴν ἐπιοῦσαν, ὅπως θάψωσι τὰ λείψανα τοῦ συντρόφου των. Ὁ ἐλέφας εἶχε διαμελίσει τὸ σῶμά του καὶ ἔσυρε τὰ τεμάχια εἰς τὴν κόνιν. Ὀλίγα μόνον τούτων κατώρθωσαν νὰ εὕρωσι, τὰ ὁποῖα καὶ ἐνεταφίασαν Π*

Digitized by Google

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν·

[Κατὰ τὸν Junod et Senglet].

Ὑπὸ Ν. ΠΥΡΓΟΥ.

Οἱ Ἕλληνες ἐσύστησαν τὰ πρῶτα γυμνάσια, καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔκαμαν τὴν ἀρχὴν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐμιμήθησαν.

Τὰ ἀρχαῖα γυμνάσια ἢ παλαῖστραι ἦσαν δημόσια οἰκοδομήματα, εἰς ἃ ἡ νεολαία προσήρχετο εἰς ἀνάπτυξιν καὶ διάπλασιν τῶν σωματικῶν αὐτῆς δυνάμεων, ὅπερ ἦτο ἐκ τῶν κυριωτάτων μερῶν πάσης τελείας ἀγωγῆς. Τὰ γυμνάσια ταῦτα περιελάμβανον ἀρκετὰς αἰθούσας διὰ διαφόρους χρήσεις, τὸ μέγεθος δ' αὐτῶν ἐποίκιλλε κατὰ τὴν σπουδαιότητα ἑκάστου· οὕτω ὑπῆρχον γυμνάσια ἔχοντα **300 — 400** μέτρων περιφέρειαν.

Ὅλαι σχεδὸν αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος κατεῖχον τοιούτου εἴδους οἰκοδομήματα. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον τρία, τὸ τοῦ Λυκίου, τὸ τοῦ Κυνοσάργους, καὶ τὸ τῆς Ἀκαδημίας. Τὰ γυμνάσια ταῦτα ἦσαν ἐκτισμένα ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐδάφους, περιτετειχισμένα καὶ διῃρημένα εἰς πολλὰς αὐλὰς προωρισμένας δι' ἰδιαιτέρους ἀγῶνας. Ὅτε ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμήν της, τὰ γυμνάσια ἀπέκτησαν μεγίστην σπουδαιότητα, ἀνεπτύχθη δὲ μεγάλη πολυτέλεια εἰς τὴν διακόσμησιν αὐτῶν. Ἦσαν περικυκλωμένα μὲ στοάς, καὶ περιεῖχον στάδιον διὰ τὸν δρόμον, ἐκτάσεις ὅπου ἡ νεολαία ἐγυμνάζετο εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸ ἅλμα, καὶ εἰς τὰ ἄλλα γυμνάσια, θερμοὺς καὶ ψυχροὺς λουτρῶνας, τέλος αἰθούσας προσδιωρισμένας διὰ τὰ δημόσια μαθήματα τῶν φιλοσόφων. Ἀνήγειρον ἀγάλματα καὶ βωμοὺς εἰς διαφόρους θεότητας, καὶ μνημεῖα πρὸς τιμὴν τῶν περιφανῶν ἡρώων καὶ πολιτῶν. Τέλος πολὺ συχνὰ ἦσαν ἐστολισμένα μὲ ἱστορικὰς εἰκόνας.

Ὅλα σχεδὸν τὰ γυμνάσια ἦσαν κατά τι γενικὸν σχέδιον ἐκτισμένα, καὶ δὲν διέφερον εἰμὴ κατὰ ἀνεπαισθήτους λεπτομερείας ἢ κατὰ διαφόρους τοπικὰς διασκευάς.

Διῃροῦντο δὲ συνήθως ὡς ἑξῆς:

ΑΑΑ. Τρεῖς ἁπλοὶ διάδρομοι κείμενοι περὶ τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ κέντρου τῶν κτιρίων· ὑπῆρχον ἐκεῖ ἕδραι καὶ καθίσματα διὰ τοὺς φιλοσόφους, τοὺς ῥήτορας, τοὺς μαθηματικούς, ἰατροὺς καὶ ἄλλους σοφοὺς φιλονεικοῦντας, συνομιλοῦντας, ἢ ἀναγινώσκοντας τὰ ἔργα των.

B. Διπλοῦς διάδρομος πρὸς νότον, διατεθειμένος οὕτως ὥστε ὁ ἐσωτερικὸς πρόδρομος νὰ παρέχῃ ἄσυλον κατὰ τῆς βροχῆς, ὅταν ὁρμητικοὶ ἄνεμοι τὴν ἐδίωκον πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος· οἱ τέσσαρες οὗτοι διάδρομοι ἐσχημάτιζον ὁμοῦ ἓν περίστυλον.

C. *Τὸ Ἐφηβεῖον.* Εὐρύχωρος αἴθουσα, διακεκοσμημένη μὲ ἕδρας, καὶ προωρισμένη ὡς αἴθουσα τῶν γυμνασίων τῶν ἐφήβων, νέων ὑπερβάντων τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος, οἵτινες συνήρχοντο λίαν πρωῒ εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην, ὅπως ἰδιαιτέρως διδαχθῶσι τὰ γυμνάσια. Θεαταὶ δὲν ἦσαν δεκτοί.

D. *Τὸ κωρύκειον.* Δεξιόθεν τοῦ τελευταίου θαλάμου, ὀνομαζόμενον καὶ ἄλλως, *ἀποδυτήριον* ἢ *γυμναστήριον*, τὸ ὁποῖον ἦτο εἶδος ἱματιοθήκης, ὅπου ἄφινον τὰ ἐνδύματά των, εἴτε διὰ τὰ λουτρὰ εἴτε διὰ τὰ γυμνάσια

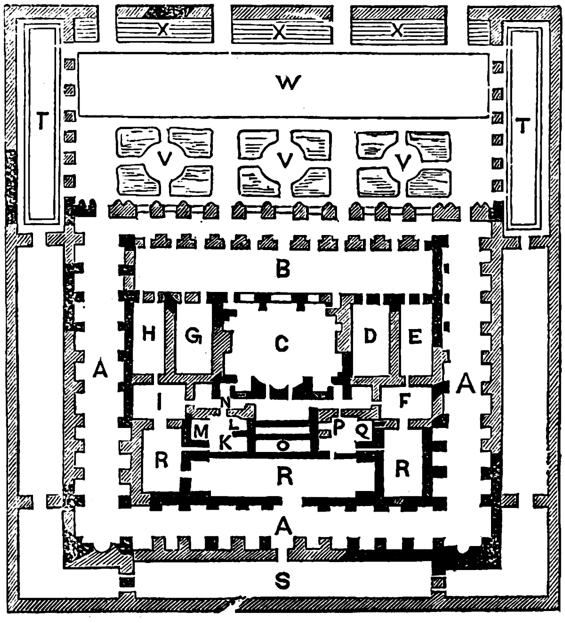

Σχέδιον καὶ διάταξις ἀρχαίου γυμνασίου.

E. *Τὸ Κονιστήριον.* Τὸ ἀμέσως ἑπόμενον δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἀθληταὶ ἐτρίβοντο μὲ κόνιν.

F. *Ψυχρὸς λουτρών.* Αἴθουσα ψυχροῦ λουτροῦ πέραν τοῦ κονιστηρίου, καὶ μετὰ τὴν γωνίαν τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ κτιρίου.

G. *Τὸ Ἐλαιοθέσιον.* Τὸ πρῶτον δωμάτιον ἀριστερόθεν τῆς αἰθούσης τῶν γυμνασίων τῶν νέων, ὅπου ἠλείφοντο μὲ ἔλαιον πρὸ τῶν λουτρῶν, τοῦ ἀγῶνος, τοῦ παγκρατίου, καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων παιγνιδίων.

H. *Τὸ ψυκτήριον.* Αἴθουσα τῆς ὁποίας ἡ θερμοκρασία ἦτον ὀλιγόβαθμος, καὶ ἥτις ἦτο πλησίον τοῦ *Ἐλαιοθεσίου*. Πέραν τοῦ δωματίου τούτου ὑπῆρχε τρίτον χώρισμα σχηματίζον τὴν γωνίαν, τὸ ὁποῖον συνεκοινώνει μὲ τὸν *ψυχρὸν λουτρῶνα* καὶ ἦτο ἐκτισμένον εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος· ἐσχημάτιζε δὲ τὴν δίοδον ἥτις ἔφερεν εἰς τὸ στόμιον τῆς καμίνου, Γράμ. Ν.

I. *Θερμαντήριον.* Αἴθουσα χλιαρῶν λουτρῶν.

K. *Λουτρὼν θολωτός.* Εἰς τὴν μίαν ἄκραν αὐτοῦ ὑπῆρχε θερμὸς λουτρὼν **L**, καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ *Λακωνικὸν* **M**, ἢ θερμαντήριον. — Τὸ εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν δωμάτιον ὅπερ ἦτο πλησίον τῆς καμίνου **O**, τὸ ὁποῖον ἦτο

Digitized by Google

ἐκτισμένον κατὰ τὸ αὐτὸ σχέδιον καὶ τὰς αὐτὰς διαστάσεις, θὰ ἦτο ἄλλο θερμαντήριον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ὡσαύτως θερμὸς λουτρῶν P, καὶ ἓν Λακωνικὸν Q, τὸ ὁποῖον συνεκοινώνει δι' ἰδιαιτέρων εἰσόδων μὲ τὸ Ἐφηβεῖον καὶ τὰ παρακείμενα χωρίσματα.

RRR. *Τὸ σφαιριστήριον.* Τόπος προωρισμένος διὰ τὰ σφαίριστρα, ἢ δι' ὅλα τὰ διὰ σφαιρῶν παιζόμενα γυμνάσια.

Τὰ δύο γωνιαῖα χωρίσματα ἐχρησίμευον δι' ἄλλα πολυάριθμα παιγνίδια, εἰς ἃ οἱ Ἕλληνες ἐνησχολοῦντο.

S. Ἐξωτερικὴ στοὰ ἐστραμμένη πρὸς βορρᾶν.

TT. Δύο ἄλλαι στοαί, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον *Ξυστούς*, εἶχον εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος γήπεδα ὡρισμένα διὰ γυμνάσια, καὶ ἦσαν περικυκλωμένα μὲ περίβολον ἀρκετὰ ὑψωμένον ὅπως προφυλάττῃ τοὺς θεατὰς ἀπὸ πᾶσαν συνάφειαν μὲ τὰ ἠλειμμένα σώματα τῶν ἀθλητῶν. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐγυμνάζοντο οἱ ἀθληταὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὴν κακοκαιρίαν. Ἄλλοι *Ξυστοὶ* ἦσαν δίοδοι ἀσκεπεῖς προωρισμένοι διὰ τὸ θέρος καὶ τὴν εὐδίαν, τῶν ὁποίων οἱ μὲν ἦσαν ἄδενδροι οἱ δὲ πεφυτευμένοι.

VVV. Περίπατοι ἀσκεπεῖς πεφυτευμένοι μὲ δένδρα καὶ ἔχοντες κατ' ἀποστάσεις μέρη ἄδενδρα ὡρισμένα διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν γυμνασίων.

W. *Στάδιον.* Γήπεδον ἐφωδιασμένον μὲ καθίσματα ἵνα δέχηται τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν, οἵτινες συνηθροίζοντο ὅπως ἴδωσι τὰ γυμνάσια τῶν ἀθλητῶν.

Τὸ στάδιον ἦτο γήπεδον ἐπίμηκες, στρογγύλον εἰς τὸ ἓν ἄκρον αὐτοῦ, καὶ περιωρισμένον μὲ λιθίνας βαθμῖδας. Εἰς τὴν μίαν ἄκραν τοῦ σταδίου ἦτον ἡ ὕσπληγξ ἐκ τῆς ὁποίας ὡρμῶντο οἱ τρέχοντες εἰς τὸ ἄλλο ὅριον.

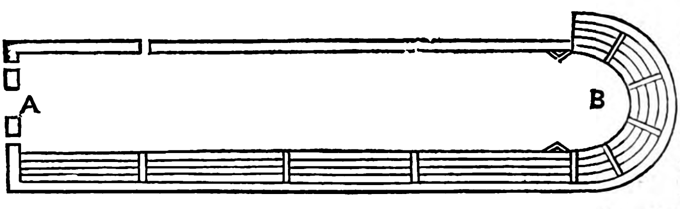

Τὸ γυμνάσιον ἦτο προσιτὸν εἰς ὅλους ἐκτὸς τῶν δούλων· αἱ γυναῖκες εἶχον ἰδιαιτέρας ὥρας διὰ νὰ γυμνάζωνται. Ἔστελλον τὰ παιδία εἰς τὸ γυμνάσιον καθὼς στέλλομεν σήμερον αὐτὰ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ γυμναστικὴ ἦτο ὑποχρεωτικὴ συμπλήρωσις τῆς ἀνατροφῆς· μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος συνεβάδιζε καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ σώματος.

Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν μετεχειρίζοντο τοὺς νέους πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος.

Ἡ γυμναστικὴ διῃρεῖτο εἰς τρία εἴδη:

Τὴν στρατιωτικὴν γυμναστικήν.
Τὴν ἀθλητικὴν »
Τὴν ἰατρικὴν »

Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν πρώτην, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν πυγμαχίαν, τὸ ἅλμα, τὴν πάλην, τὴν πεζοδρομίαν καὶ ἁρματοδρομίαν, τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον. Τοὺς ἐσυνείθιζον προσέτι νὰ βαδίζωσι στρατιωτικῶς, νὰ φέρωσι βάρη 60 λιτρῶν ἐνῷ περιεπάτουν· ἔτι δὲ νὰ τρέχωσι καὶ νὰ πηδῶσιν ὡπλισμένοι. Εἰς τὰ γυμνάσια αὐτῶν ἔφερον ξίφη, ἀκόντια καὶ βέλη διπλοῦ βάρους τῶν συνήθων ὅπλων τῶν στρατιωτῶν. Τὰ γυμνάσια ταῦτα ἦσαν συνεχῆ.

Ἡ ἀθλητικὴ γυμναστικὴ ἐδιδάσκετο καὶ διηυθύνετο ὑπὸ ἀξιωματικῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου ἢ Ἀρείου πάγου, καὶ συνίστατο εἰς ἰδιαιτέρας ἀσκήσεις. Ὁ ἀθλητὴς ἐγυμνάζετο κυρίως εἰς τὸ παγκράτιον, εἰς τὴν πάλην, εἰς τὴν πυγμαχίαν καὶ εἰς τὸν δρόμον· καὶ νέοι, οἵτινες ἐγίνοντο ἐξ ἐπαγγέλματος ἀθληταί, παρουσιάζοντο εἰς τὰς ἐθνικάς, θρησκευτικὰς καὶ πολεμικὰς ἑορτάς.

Ἡ ἰατρικὴ ἢ ὑγιεινὴ γυμναστικὴ περιελάμβανε γυμνάσια ἐν ἁρμονίᾳ μὲ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατάλληλα πρὸς ἀνακούφισιν καὶ καταπολέμησιν τῶν ἀνωμαλιῶν καὶ ἀσθενειῶν τοῦ σώματος.

Πρῶτος, ὅστις μετεχειρίσθη τὴν τέχνην ταύτην καὶ ἐφήρμοσεν αὐτὴν εἰς τὰς ἀσθενείας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὑπῆρξεν ὁ Ἡρόδικος, ὅστις ἐξέτεινεν αὐτήν, τὴν ἀνέπτυξεν καὶ ἐξήγαγε λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Μετὰ τοῦτον ὁ Ἱπποκράτης ἐθεμελίωσεν ἐπ' αὐτῆς θαυμαστὴν διδασκαλίαν, καὶ ἐγενίκευσε τὴν τέχνην ταύτην, ἀπαλλάξας αὐτὴν ἀπὸ διαφόρους ἀσκόπους κανόνας, τοὺς ὁποίους ὁ Ἡρόδικος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἶχον ἐπινοήσει.

Αἱ παλαῖστραι ἦσαν ἀφιερωμέναι εἰς τὸν θεὸν τῆς ἰατρικῆς Ἀπόλλωνα, καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν παλαιστρῶν ἐλάμβανον συχνάκις τὸν τίτλον τοῦ ἰατροῦ.

Ὁ ἀθλητής. Τὸ μέγα ἀντικείμενον τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἡ μεγάλη προσωπικότης τῶν Ἑλληνικῶν συνηθειῶν, εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ *ἀθλητής*. Ὁ ἀθλητὴς ἦτον ἰσχύς, δύναμις, τιμὴ ζῶσα διὰ τὸ ἔθνος του· καὶ ἡ ἐνδοξοτέρα δὲ πόλις ἐθεώρει ὀλυμπιακὴν νίκην δρεπομένην ὑφ' ἑνὸς τῶν πολιτῶν της ὡς νέαν λαμπρότητα προστιθεμένην εἰς τὸ ὄνομά της. Ἐνίοτε δὲ ἄλλη τις πόλις παρεκάλει τὸν νικητὴν ν' ἀνακηρυχθῇ πολίτης αὐτῆς, ὅπως καρπωθῇ τὴν ἐκ τῆς νίκης δόξαν. Νόμος τοῦ Σόλωνος ὥριζεν ἵνα ὁ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας Ἀθηναῖος νικητὴς ἀνταμείβηται μὲ σύνταξιν 500 δραχμῶν καὶ τρέφηται ἀπὸ τὸ Πρυτανεῖον. Ἐν Σπάρτῃ δ' ἔδιδον εἰς τὸν νικητὴν ἐπιφανῆ θέσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ ἐτίθετο πλησίον τοῦ βασιλέως.

Ἡ Ἄλτις,—οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ μέρος τῆς Ὀ-

Digitized by Google

λυμπίας ὅπου ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες,—ἦτο κεκοσμημένη μὲ ἀπείρους ἀνδριάντας τῶν νικητῶν, ἀνεγερθέντων τῇ ἀδείᾳ τῶν Ἠλείων ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἢ ὑπὸ τῶν συγγενῶν των ἢ δαπάνῃ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν. Συνήθεια δ' ἦτο νὰ ἑορτάζηται γεγονὸς οὕτω εὐτυχὲς οὐ μόνον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ νικητοῦ διὰ θριαμβευτικῆς πομπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔψαλλον ἐγκώμια τοῦ νικητοῦ, τῶν προγόνων καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας προσέφερον τὴν σύμπραξίν των, ἰδίως εἰς τοὺς ἰσχυροὺς καὶ πλουσίους· ὥστε οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐδίδον ἀφορμὴν εἰς ἀριστουργήματα γλυπτικῆς καὶ ἐνέπνεον τοὺς ὑψηλοτέρους φθόγγους τῆς Ἑλληνικῆς Μούσης. Ἐν τούτοις ἡ ζωὴ τοῦ ἀθλητοῦ ἦτο σκληρὰ καὶ ἐπίπονος ὕπαρξις, κοπιώδης καὶ κινδυνώδης, συνοδευομένη μὲ στερήσεις παντοειδεῖς. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς πάντες ἐγκωμιάζουσι τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἀθλητῶν ὡς καὶ τὸ καρτερικὸν αὐτῶν εἰς τοὺς κόπους, τὴν ἐργασίαν, τὰς προσβολὰς τοῦ ἀέρος, τὰς πληγὰς καὶ ὅλας τὰς δοκιμασίας, εἰς ἃς τοὺς ὑπέβαλλον πρὶν ἢ παραδεχθῶσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας. Ὁ ἀθλητὴς ὤφειλε νὰ εἶνε, καὶ ἦτο παραδειγματικῆς σεμνότητος, καὶ ἀπεῖχε γενικῶς πάσης ἡδονῆς. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθουν ἰδιαιτέραν ὑγιεινὴν δίαιταν, ἥτις συνίστατο εἰς τὸ νὰ τρέφωνται διὰ ξηρῶν σύκων, καρύων,καὶ τυροῦ νωποῦ,ἀλλ'ἀκολούθως ἐγκατέλιπον τὴν ἥκιστα ἐνδυναμωτικὴν ταύτην τροφὴν καὶ ἔτρωγον ἑψημένα κρέατα πολὺ θρεπτικὰ καὶ μεγάλους ἀζύμους ἄρτους ὀνομαζομένους *κωλήπια*. Ἔτρωγον δὲ πολὺ καὶ κατὰ προσδιωρισμένας ὥρας, καὶ ἔπινον ὀλίγον οἶνον,μόνον δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀγώνων περιέστελλον τὴν ὄρεξίν των.

Ὁ ἀθλητὴς ἠγωνίζετο γυμνὸς καὶ ἠλειμμένος μὲ ἔλαιον, ἵνα εὐκολώτερον ἀποφεύγῃ τὰς περιβολὰς τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὅπως ὀλιγοστεύῃ καὶ ἐμποδίζῃ τὴν ἄδηλον διαπνοὴν καὶ κλείῃ τοὺς πόρους ἀνοιγομένους ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ἀγῶνος. Μετὰ τὴν ἐλαιοχριστίαν ἐκυλίετο κατὰ γῆς καὶ ἐπεπάσσετο μὲ ἄμμον καὶ κόνιν, δι' αἰτίαν ὅλως ἀντίθετον τῆς πρώτης· τοῦτο ἐγίνετο ἵνα παρέχῃ περισσοτέραν λαβὴν καὶ συνειθίζῃ νὰ ἀποφεύγῃ τὰς χεῖρας τοῦ ἀνταγωνιστοῦ· ἡ ἐλαιοχριστία ἐχρησίμευε προσέτι ἵνα διατηρῇ τὰς δυνάμεις διευκολύνει τὴν ἀπόμαξιν τοῦ ἱδρῶτος καὶ καθαρίζῃ τὸ δέρμα. Μετὰ τὸν ἀγῶνα ὁ ἀθλητὴς ἐδυθίζετο εἰς θερμὸν λουτρόν.

Ἵνα γείνῃ τις δεκτὸς εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς δημοσίους τελετάς, δὲν ἤρκει μόνον ἡ καλλιέργεια τῆς γυμναστικῆς ἀπὸ τῆς τρυφερωτέρας ἡλικίας καὶ ἡ ἐν τοῖς γυμνασίοις μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του διάκρισις, ἀλλ' ἔπρεπε καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων νὰ ὑποστῇ ἄλλας δοκιμασίας ἀναφερομένας εἰς τὴν γέννησιν, εἰς τὰ ἤθη καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον.

Οἱ ἀθληταὶ ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ἀφοῦ διήρχοντο δέκα κατὰ συνέχειαν μῆνας εἰς παλαίστραν, ὅπου διδάσκαλοι ἐδίδασκον αὐτοὺς τὰ γυμνάσια, ἅτινα ὤφειλον νὰ ἐκτελέσωσιν ἵνα ἀναδειχθῶσι νικηταί. Ὁ ἀθλητὴς ὤφειλεν ὡσαύτως νὰ εἶνε Ἕλλην ἐκ γενετῆς καὶ ἐλεύθερος. Αἱ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων ἐθνῶν διαφοραὶ ἦσαν τόσον μεγάλαι, ὥστε οἱ υἱοὶ Ἀθηναίου καὶ γυναικὸς ξένης δὲν συνηγωνίζοντο μὲ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' εἶχον τὸ Κυνόσαργες, τὸ ὁποῖον εἶχε παραχωρηθῆ αὐτοῖς, ὥστε ἡ διαφθορὰ τῶν γειτόνων λαῶν νὰ εὑρίσκῃ εἶδος φραγμοῦ. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἀγώνων κῆρυξ ἐκήρυττε δημοσίως τὰ ὀνόματα τῶν ἀθλητῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ φανῶσιν εἰς ἕκαστον εἶδος ἀγώνων, καὶ φέρων αὐτοὺς πρὸ τοῦ λαοῦ τοὺς ὠνόμαζεν ὑψηλοφώνως· μετὰ ταῦτα θέτων τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἑκάστου ἠρώτα ἐὰν εἶχον νὰ προσάψωσί τι εἰς τὸν δεικνυόμενον εἴτε ἔγκλημα, εἴτε ἀταξίαν ἠθῶν, εἴτε ἀτιμίαν, εἴτε δουλείαν. Ὁ κλῆρος ὥριζεν πῶς οἱ ἀθληταὶ θὰ ἠγωνίζοντο, ἐκανόνιζε τὰς τάξεις διὰ τὸν δρόμον, καὶ ἔθετεν αὐτοὺς κατὰ ζεύγη διὰ τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμαχίαν. Εἰσήρχοντο δὲ εἰς τὴν κονίστραν ἀφοῦ ἤκουον μικρὰν προτροπὴν ἐκ μέρους τῶν κριτῶν καὶ δικαστῶν, οἵτινες προέτρεπον αὐτοὺς νὰ ἀγωνισθῶσι καλῶς.

Οἱ νόμοι τῶν ἀθλητῶν ἐπέταττον αὐτοῖς νὰ φέρωνται τιμίως, ἄνευ δόλου, ἄνευ τεχνασμάτων καὶ ἄνευ ἄλλης βίας ἢ τῆς ἐπιτετραμμένης εἰς τὴν μάχην. Ὁ δὲ παραβάτης τούτων ἀθλητὴς ἐραβδίζετο ἀμέσως ἢ ἐξεδιώκετο τῆς κονίστρας· ἀπηγορεύετο ὁ δεκασμὸς τῶν κριτῶν ἢ ἀνταγωνιστῶν, ὁ δὲ παραβάτης ἐτιμωρεῖτο διὰ προστίμου.

Τέλος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἀφοῦ ὑπεβάλλοντο εἰς μυρίας δοκιμασίας πρὸ τῶν ἀγώνων καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν αὐτῶν, ἐλάμβανον ἐπὶ τέλους τὴν προωρισμένην ἀμοιβήν, ἧς μόνη ἡ προσδοκία ἦτο ἱκανὴ νὰ τοὺς ὑποστηρίζῃ εἰς τόσον ἐπίπονον στάδιον.

Κατ' ἀρχὰς αἱ ἀμοιβαὶ τῶν ἀθλητῶν ἦσαν δοῦλοι, βόες, ἵπποι, κύπελλα, ὅπλα, χρήματα κτλ. ἀργότερον ὅμως ἦσαν ἁπλοῖ στέφανοι φύλλων μετὰ φοίνικος.

Ἡ Γυμναστικὴ ἐν Ῥώμῃ.

Οἱ πρῶτοι ἀθληταί, οἵτινες ἐφάνησαν ἐν Ῥώμῃ, ἦσαν ἐκ τῆς Ἐτρουρίας ἐξ ἧς ἔφερεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς Ἄγκος Μάρκιος. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 81 π. Χ. ὁ Σύλλας εἰσήγαγε τοὺς Ἕλληνας ἀθλητάς, οἵτινες ἔκτοτε διέμενον ἐκεῖ.

Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀξιοπρέπεια περιεφρόνησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, καθόσον τότε ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς παρακμῆς τῶν ἠθῶν, ἡ δὲ γυμναστικὴ ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θεσμοὶ εὑρίσκοντο εἰς κατάπτωσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ τὰ γυ-

Digitized by Google

μνάσια εἶχον καταντήσει ἁπλῶς σχολεῖα ἀθλητῶν.

Ἐξετάζοντες ὁποία ἦτο ἡ κλίσις τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὴν γυμναστικὴν εὑρίσκομεν αὐτὴν ὁμοίαν σχεδὸν πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλην μορφήν, διότι οὗτοι ἐνησχολήθησαν εἰς τὸ νὰ καταρτίζωσιν ἁπλῶς στρατιώτας ῥωμαλέους, πράγματι δ' εἶχον στρατιωτικὴν γυμναστικήν. Εἶχον ἐπίσης καλῶς ἐννοήσει ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ εἶνε ἰσχυρὸς ἢ ἐργαζόμενος ἀδιακόπως, καὶ ὅτι μόνη ἡ τακτικὴ ἄσκησις εἶναι ὁ κάλλιστος ὑπερασπιστὴς τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Ῥώμη, καὶ ἀφοῦ ἀκόμη ὁ λαὸς αὐτῆς ἀπώλεσε τὴν ἁγνότητα καὶ τὴν πρώτην ἁπλότητα τῶν ἠθῶν του, ἐξηκολούθει νὰ ζῇ ἐν τῇ αὐστηρᾷ πειθαρχίᾳ τῶν προγόνων της, ὁμοιάζουσῃ πολὺ μὲ τὴν τῆς Σπάρτης. Ἡ ῥωμαϊκὴ νεολαία ἠσκεῖτο ὡς καὶ πρότερον εἰς τὴν λιτότητα καὶ τὸν κόπον, εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ὅπλων καὶ εἰς τὴν ἱππασίαν.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν νὰ ἀνεγείρωσι γυμνάσια πολὺν χρόνον μετὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ ὑπερέβησαν αὐτοὺς κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν οἰκοδομῶν. Ἓν τῶν κυριωτέρων ἦτο τὸ ἱπποδρόμιον τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως, ὅπου ὄχι μόνον οἱ στρατιῶται καὶ ἡ νεολαία ἐγυμνάζοντο εἰς πᾶν εἶδος ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ οἱ μονομάχοι, ἐπονειδίστου καὶ ἀποτροπαίου μνήμης, ἐξετέλουν τοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνάς των πρὸς διασκέδασιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ Μάριος, μολονότι προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν ἐπορεύετο καθ' ἑκάστην εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως. Ὁ Πομπήϊος, ἐν ἡλικίᾳ πεντήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν, ἐμάχετο ἐκεῖ ἔνοπλος μὲ τοὺς νέους, ἵππευεν, ἔτρεχεν ἀπὸ ῥυτῆρος καὶ ἔρριπτε τὸ ἀκόντιον.

Μετὰ τὰ γυμνάσια ἐρρίπτοντο εἰς τὸν Τίβεριν διὰ νὰ γυμνασθῶσιν εἰς τὸ κολύμβημα καὶ διὰ νὰ καθαρισθῶσιν ἀπὸ τὴν κόνιν καὶ τὸν ἱδρῶτα. Τὴν τέχνην ταύτην ἐξήσκησαν μόνον ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τὴν παρεδέχθησαν ὡς ἄσκησιν στρατιωτικὴν χωρὶς νὰ ἔχωσι δημόσια σχολεῖα.

Εἶναι ὅλως ἀκατάλληλον νὰ ὁμιλήσωμεν ἐνταῦθα περὶ τῶν μονομάχων, διότι τὸ ἐπαχθὲς αὐτὸ ἐπάγγελμα δὲν ἔχει εὐτυχῶς οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὸ ἀντικείμενον ὅπερ πραγματευόμεθα. Ἐν συντόμῳ λέγομεν μόνον ὅτι ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς ἦτο ὁ μόνος λαὸς τοῦ κόσμου, ὅστις σφόδρα ηὐχαριστεῖτο εἰς τὰ βάρβαρα θεάματα, καὶ ὅστις ἐπὶ πέντε αἰῶνας διετήρει τὴν αἱμοχαρῆ ταύτην διάθεσιν. Καθόσον ἀφορᾷ τοὺς Ἀθηναίους, οὗτοι ἀπεστρέφοντο πάντοτε τοὺς ἀγῶνας τῶν μονομάχων καὶ ποτὲ δὲν παρεδέχθησαν αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν των. Ὅτε δέ τις ἐσκέφθη νὰ προτείνῃ δημοσίως τοὺς ἀγῶνας τούτους, λέγων ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν πρέπει νὰ εἶναι κατώτεραι τῆς Κορίνθου. «Ἀνατρέψατε πρῶτον, ἐφώνησεν εἷς Ἀθηναῖος, ἀνατρέψατε τὸν βωμόν, τὸν ὁποῖον πρὸ χιλίων ἐτῶν οἱ πατέρες ἡμῶν ἵδρυσαν εἰς τὸν θεὸν τοῦ *Ἐλέου*». Ἡ Ῥώμη ἦτο ἐπίζηλος διὰ τὰς Θέρμας της, αἵτινες ἦσαν ἐκτεταμένα καταστήματα ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν γυμναστικήν, τὰ ὁποῖα ἱδρύθησαν μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἔτρεψαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὴν εἰρήνην. Τὸ ὄνομα *Θέρμαι* ἐδόθη ἰδίως εἰς ἐκτεταμένα κτίρια, τῶν ὁποίων τὸ σχέδιον ἀπεικόνιζε τὸ γυμνάσιον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἅτινα ἦσαν ᾠκοδομημένα πολυτελῶς καὶ εἶχον μεγάλας διαστάσεις. Τὰ καταστήματα ταῦτα περιεῖχον αἰθούσας δι' ὅλα τὰ εἴδη τῶν λουτρῶν, θερμά, ψυχρά, ἢ τοῦ ἀτμοῦ· ἐκτὸς τούτου περιεῖχον αἰθούσας, ἐν αἷς συνερχόμενοι συνωμίλουν ἢ συνεζήτουν, βιβλιοθήκας, πινακοθήκας, χωρίσματα διὰ πᾶν εἶδος παιγνιδίου καὶ ἀσκήσεως, περιπάτους σκιερούς, διαδρόμους ἐστεγασμένους, περίστυλον κατάλληλον διὰ πήδημα, διὰ δρόμον καὶ διὰ πᾶν εἶδος ἀσκήσεως, τέλος ὅλα τὰ μέσα, ἅτινα δύνανται νὰ παράσχωσι νοερὰς καὶ ὑλικὰς ἀπολαύσεις εἰς λαὸν πλούσιον καὶ παραδεδομένον εἰς τὴν πολυτέλειαν. Φαίνονται ἀκόμη ἐν Ῥώμῃ τὰ ἐκτεταμένα ἐρείπια τριῶν καταστημάτων τοῦ εἴδους τούτου.

Μετὰ τὴν παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων καὶ μετὰ τὴν ἐποχήν, ἥτις εἶναι τὸ ὡραιότερον μέρος ὅλης τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς καταληγούσης μετὰ τῆς βασιλείας τῶν Ἀντωνίνων, ἔφθασεν ἡ μεγάλη φυσικὴ καὶ ἠθικὴ ἔκπτωσις τῶν Ῥωμαίων, ἥτις ἐπήγαγε τὴν καταστροφὴν καὶ διάλυσιν τοῦ τέως κραταιοτάτου τῶν ἐπὶ γῆς κρατῶν. Τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως εἰς τὸν ἄνθρωπον πλησιάζει τὴν ἀσθένειαν, δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰ ἔθνη· ὡς ὁ ἄνθρωπος, οὕτω καὶ πᾶν ἔθνος, διαφθείρεται καὶ μεταβάλλει φύσιν ἐμπιστευόμενον τυφλῶς εἰς τὴν δύναμίν του· τοῦτο δὲ εἶνε βέβαιον σύμπτωμα ὅτι τὸ ἔθνος ἐκεῖνο βαίνει πρὸς τὴν πτῶσιν. Οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν τὴν ὑπεροχήν των ὅταν ἐγκατέλιπον τὰ ἴδια αὐτῶν ὅπλα, ἅτινα τοῖς ἐφαίνοντο βαρέα, ὅταν ἔλαβον τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ νὰ ἀφήσωσι τοὺς θώρακας αὐτῶν, καὶ ἔπειτα τὰς περικεφαλαίας, ὥστε ἐκτεθειμένοι ἄνευ ὑπερασπίσεως εἰς τὰς προσβολὰς δὲν ἐσυλλογίζοντο πλέον ἄλλο εἰμὴ τὴν φυγήν. Οἱ Ῥωμαῖοι κατώρθωσαν νὰ ἐξουσιάσωσιν ὅλους τοὺς λαοὺς ὄχι μόνον διὰ τῆς τέχνης τοῦ πολέμου, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ διὰ τῆς συνέσεως, τῆς σταθερότητος καὶ τοῦ ἔρωτος αὐτῶν πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὴν πατρίδα. Ὅταν ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας αἱ ἀρεταὶ αὗται ἠφανίσθησαν, τοῖς ἔμεινεν ἡ στρατιωτικὴ τέχνη διὰ τῆς ὁποίας μὲ ὅλην τὴν ἀδυναμίαν ἢ τὴν τυραννίαν τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, διετήρησαν ὅ,τι εἶχον ἀποκτήσει· ἀλλ' ὅταν ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ μαλθακότης εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατόν, ἔγειναν βορὰ τῶν

Digitized by Google

ἄλλων λαῶν. Οὕτως ἐτελείωσε τὸ μέγα ἐκεῖνο ἔθνος, τὸ ὁποῖον νομίζει τις ὅτι ἐφάνη εἰς τὸν κόσμον ἵνα ὑπάρξῃ παράδειγμα εἰς τὰ ἄλλα. Παράδειγμα ἀληθοῦς μεγαλείου, ἀλλ' ὡσαύτως παράδειγμα πτώσεως καὶ καταισχύνης.

Η ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ ΤΟΥ ΓΗΡΑΤΟΣ

Ἐν πάσῃ ἐποχῇ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς βλέπομεν ὅτι ἡ μακροβιότης θεωρεῖται ὡς δῶρον τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι οἱ γέροντες γεραίρονται ὡς σεβάσμια καὶ ἱερὰ πρόσωπα. Ἡ Γραφὴ ἀφηγεῖται ἡμῖν ὅτι ἡ μακροβιότης ἀπενεμήθη πλειστάκις ὡς ἀνταμοιβὴ τοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς σεβασμοῦ τῶν τέκνων. Πᾶσα γλῶσσα κέκτηται φράσεις οἰκείας πρὸς ὑποδοχὴν ἢ ἀποχαιρετισμὸν, εὐχαρίστησιν ἢ εὐχὴν, ἀναφερομένας πρὸς τὴν παγκόσμιον ταύτην ἐκτίμησιν τῆς ζωῆς, ἥτις εἶνε δῶρον, ἀπόρροια, εἰκὼν τῆς θεότητος, ὑψίστη ἐκδήλωσις τῆς ἰσχύος αὐτῆς, ἐπαγγελία τελειοτέρας τινὸς ὑπάρξεως, ἧς ἡ χαρὰ καὶ αἱ ἐλπίδες ἡμῶν εἶνε ἁπλῆ, οὕτως εἰπεῖν, ἀνταύγεια.

Ὅπως διαιωνισθῇ ἡ ζωὴ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, νοήμονι καὶ ἐλευθέρῳ, ἔδει νὰ ᾖ ἀξία ἀγάπης, ἐκτὸς ἔτι τῶν παντοειδῶν τέρψεων, ἃς δύναται νὰ παράσχῃ εἴς τε τὸ πνεῦμα καὶ τὰς αἰσθήσεις, αὐτὸ ἁπλῶς τὸ ζῆν ἔδει ν' ἀποτελῇ κατάστασιν εὐάρεστον. Ἡ ζωὴ λοιπὸν εἶνε καθ' ἑαυτὴν ἀγαθόν τι, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐλατηρίων, ἅτινα παρορμῶσιν ἡμᾶς νὰ ἐκτιμῶμεν καὶ ἀγαπῶμεν αὐτὴν κατὰ διαφόρους βαθμοὺς, κατὰ τὸν χρόνον, τὰ ἐπιδρῶντα αἴτια, τὰς περιστάσεις, ὑφ' ὧν διαποικίλλονται οἱ ὅροι αὐτῆς. Πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐπιθυμία, ὄνειρον τῆς ἀνθρωπότητος ὑπῆρξεν ἡ παράτασις τοῦ ἐπὶ γῆς βίου, γινομένου οὕτω μακρὸν προανάκρουσμα τῆς ἀθανάτου ὑπάρξεως. Διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ἐπῄνεσε τὸν Σολομῶντα διότι ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ σοφίαν μᾶλλον καὶ οὐχὶ μακροβιότητα, καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ εἰς ἐπίμετρον καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου.

Ἔμφυτόν τι λοιπὸν αἴσθημα παρακινεῖ ἡμᾶς ν' ἀγαπῶμεν τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπιθυμῶμεν τὴν παράτασιν αὐτῆς. Ἐργάται ἔργου οὐδέποτε περατουμένου, ἐπιδιώκομεν ἀκαταπαύστως τὸν σκοπὸν τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν, ἰδανικὸν εἰς τὸ ὁποῖον παρέσχομεν τὸ καθῆκον ὡς σύμβολον. Ὁ δοῦλος καταρᾶται τὸν ἐπιβεβλημένον τῇ ἀδυναμίᾳ του καὶ τῇ ἀμαθείᾳ του μόχθον, δι' ὃν χρησιμοποιεῖται ἐν αὐτῷ μόνον δύναμίς τις παρεμφερὴς πρὸς τὴν τῆς μηχανῆς ἢ τοῦ κτήνους. Ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸ ἔργον του, τὸ ἐννοεῖ, συνεταιρίζεται πρὸς τὸ μέγα παγκόσμιον ἔργον, συντελεῖ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς προνοίας τεταγμένην ἁρμονίαν τοῦ σύμπαντος, συνεργάζεται μετὰ τοῦ θεοῦ!

Κατὰ τὴν ἐνεργητικωτέραν περίοδον τοῦ βίου, ἐπωφελούμεθα τῶν εὐεργετημάτων αὐτοῦ χωρὶς νὰ ἐννοῶμεν αὐτά· ἀπολαμβάνομεν τὰς ἡδονάς του χωρὶς νὰ ἀναλύωμεν αὐτάς· ἡ εὐδαιμονία τοῦ ζῆν φαίνεται ἡμῖν τόσον φυσικὴ ὅσον καὶ ἡ τοῦ ἀναπνέειν καὶ βλέπειν τὸ φῶς. Ἀλλὰ βραδύτερον, ὅτε κοπάζει ἡ ὁρμὴ τοῦ ἀγῶνος, ὅτε ὁ κόπος αὐτὸς τῆς μάχης ἐπιβάλλει ἀνακωχήν τινα, ὅτε δυνάμεθα ν' ἀπολαύσωμεν τῆς γαλήνης ἀσφαλοῦς ἰσχύος, κρίνομεν κάλλιον τὸ παρελθὸν, ἐκτιμῶμεν κάλλιον τὸ μέλλον· ἡ γαλήνη ἐκείνη ἀνυψοῖ ἡμᾶς ὑπὲρ τὰς ἀσημάντους ἐκείνας τύρβας ἃς ἐξελαμβάνομεν ὡς μεγάλας θλίψεις, ἐνισχύει ἡμᾶς κατὰ τῆς ἀληθοῦς ὀδύνης. Τότε ἐννοοῦμεν κάλλιον τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ἡ ἠρεμία τοῦ πνεύματος ἐπιτρέπει ἡμῖν ν' ἀναλύωμεν τὰ πλεονεκτήματα αὐτῆς, ἡ πεῖρα τῆς καρδίας καθιστᾷ ἡμᾶς εὐαισθητοτέρους πρὸς τὰς ἡδονάς της· τὸ γῆρας ἔχει συναίσθησιν τῆς εὐδαιμονίας.

Νέοι, ὁρμῶμεν ὡς κατακτηταὶ εἰς τὴν ζωὴν, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἰδανικοῦ πρὸς ἐπιδίωξιν ὀνείρου τινός· τότε πᾶσα ἡ εὐτυχία συνίσταται εἰς τὴν ἐλπίδα. Βραδύτερον ἀποθαυμάζομεν τὰς ἀληθεῖς τοῦ παρελθόντος εἰκόνας, ἀναμιμνησκόμεθα πάντως εὐαρέστων συγκινήσεων· ἡ εὐδαιμονία ἀναγεννᾶται κατὰ βούλησιν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως.

Τοῦ γέροντος ἡ καρδία φθάνει εἰς τὴν τελειότητα αὐτῆς, τὸ πνεῦμα ἔχει πᾶσαν τὴν εὐγένειάν του, ἡ κρίσις ἔχει πᾶσαν τὴν ὀρθότητά της· ἡ πεῖρα παρέχει αὐτοῖς τὰς δύο μεγάλας ἰδιότητας, αἵτινες εἰσὶν ἀναγκαῖαι πρὸς ἀγωγὴν τῶν ἀνθρώπων: τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν πραότητα. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει δικαιώματι ἡ διοίκησις τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Κράτους. Παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις οἱ δικαιοδόται ἄρχοντες ἐκαλοῦντο *γέροντες* διότι ἐξελέγοντο ἐκ τῶν προβεβηκότων τὴν ἡλικίαν. Εἶνε εὐχερὲς ν' ἀποδείξωμεν διὰ τῆς ἱστορίας ὅτι ἐναρετώτεροι καὶ εὐτυχέστεροι λαοὶ ὑπῆρξαν οἱ ἐμπιστευθέντες τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς γηραιοτέρους, καὶ ὧν οἱ ἀρχηγοὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τούτων. Ἔν τινι δραματικῷ ἔργῳ παρασταθέντι ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Τραϊανοῦ εὑρίσκονται αἱ γραμμαὶ αὗται, αἵτινες ἔχουσιν αἰώνιον τῆς ἀληθείας τὸ κῦρος: «Εἰπέ μοι πῶς ἡ ἄλλοτε τόσον ἰσχυρὰ δημοκρατία κατεστράφη.— Διότι τὸ βῆμα παρεδόθη εἰς ἀμαθεῖς καὶ νεωτάτους τὴν ἡλικίαν ῥήτορας».

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ πήρωσις τῶν μελῶν, ἡ φυσικὴ ἀδυναμία, ἡ ἠθικὴ ἀπάθεια, καταδικάζουσι συνήθως τοὺς γέροντας εἰς βίον καθαρῶς φυτικόν· ἀλλὰ τὸ πρόωρον τοῦτο ἔσχατον γῆρας δὲν εἶνε διόλου φυσικόν· εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα παρεκτροπῶν τῆς νεότητος ἢ τῆς ὡρίμου ἡλικίας. Πρὸ πάντων πρὸς τὰ ἀφορῶντα τὴν νοημοσύνην καὶ τὰ διανοητικὰ προσόντα ὁ κανὼν εἶνε ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτῶν αὐξάνει μάλιστα κατὰ τὸ γῆρας καὶ συγκρατεῖται μέχρι τῶν φυσικῶν ὁρίων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ὁ Κάτων ἐδημηγόρει ἐν ἡλικίᾳ 86

Digitized by Google

ἐτῶν μὲ τὸ σφρῖγος καὶ τὸ σθένος νέου· ὁ Θεόφραστος συνέγραψε τοὺς *χαρακτῆράς* του ἐν ἡλικίᾳ 99 ἐτῶν. Ὁ Σοφοκλῆς ἦτο ὑπερογδοηκοντούτης ὅτε ἔγραψε τὸν *Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ*. Φθὰς εἰς ἡλικίαν 95 ἐτῶν, ὁ Κορνάρος ὅστις ὤφειλεν εἰς αὐστηροτάτην τήρησιν τῆς ὑγιεινῆς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς του, καταδικασθείσης ἀπὸ 40 ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, ἔγραφεν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ περὶ τῆς τέχνης τῆς μακροβιότητος.

«Εἶμαι ὑγιής, εὐτυχής, εὔθυμος, εὐχαριστημένος, δὲν παύω ἐπαινῶν τὴν θείαν μεγαλειότητα διὰ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν μοι εὐεργεσίαν, ὅταν βλέπω τόσους ἄλλους γέροντας καταβεβλημένους ὑπὸ τῶν πηρώσεων, δυσθύμους, δυστυχεῖς, ἀδιακόπως ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ θανάτου καταπτοουμένους». Ὁ Βυφφών, μεστὸς δυνάμεως καὶ ὑγιείας ἑβδομηκοντούτης ἔλεγεν εὐλόγως πρὸς τοὺς φίλους του· «Τὸ γῆρας εἶνε πρόληψις». Πόσον ἐργατικώτατον καὶ γονιμώτατον ὑπῆρξε τὸ γῆρας τοῦ Οὐμβόλδου, ὅστις κατὰ τὸ 89 ἔτος τῆς ἡλικίας του εἰργάζετο εἰς τὸ μεγαλοπρεπέστερον μνημεῖον τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιστημῶν, τὸν *Κόσμον*! Καὶ ὁ Βερυέ, ὁ Λαμαρτῖνος, ὁ Βιλμαίν, ὁ Ῥεμυζά, ὁ Σεβρόλ! Καὶ ὁ Γκιζῶ ὅστις ἠδύνατο τόσον καλῶς νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς ἑαυτὸν τοὺς λόγους τοῦ Μογκρὶφ πρὸς τὸν Λουδοβῖκον δέκατον τέταρτον: «Τὸ βαπτιστικόν μου ἔγγραφον εἶνε παλαιόν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶμαι γέρων». Καὶ ὁ Θιέρσος, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγεν εὐφυῶς ἡ βασίλισσα τῆς Ὁλλανδίας: «Αὐτὸς γέρων;—Διόλου! δὲν ἐγήρασε· ἔζησεν, ἰδοὺ τὸ πᾶν».

Ψέγουσιν ἐνίοτε τοὺς γέροντας ὅτι εἶνε μεμψίμοιροι, ἀνήσυχοι, ὀξύχολοι, περιφίλαυτοι· ἐν τῷ ψόγῳ τούτῳ ἐνυπάρχει παρεννόησις ἅμα καὶ ἀδικία. Δι' ὀλίγης μόνον σκέψεως δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι αἱ εἰς τοὺς γέροντας ἀποδιδόμεναι ἐλλείψεις προέρχονται ἐκ πλάνης τῆς κοινωνίας ἢ τῶν περικυκλούντων αὐτούς. Φυσικῶς ὁ γέρων εἶνε ἀγαθός, πρᾶος, ὑπομονητικός. Εἰξεύρει τὴν ἀξίαν τῆς χαρᾶς καὶ ἐνασμενίζει διανοίγων πρὸς μειδίαμα τῶν περὶ αὐτὸν τὰ χείλη. Εἰξεύρει τὰ θέλγητρα τῆς στοργῆς· ἡ καρδία του καλεῖ καὶ προσφέρει αὐτὴν ἄνευ ὀπισθοβουλίας. Ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ συγκεφαλαιοῦται εἰς εὐμένειαν τινὰ ἔμπλεων στοργῆς, ἀποτέλεσμα τῆς πείρας καταστησάσης αὐτὸν ἐπιεικῆ καὶ εὐαίσθητον. Εἶνε λοιπὸν παράδοξον ἂν παραδεδομένος εἰς τὴν μόνωσιν τῶν ἀναμνήσεών του περιφρονούμενος, γελοιοποιούμενος ἴσως, καθίσταται ὀξύχολος ὁ γέρων, καί, βραδύτερον, φαίνεται δικαιολογῶν τὰς ἀδίκους καὶ ἀχαρίστους ἐπικρίσεις ἀνευλαβοῦς νεότητος;

Ὅπως κρίνῃ τις τὸν γέροντα πρέπει νὰ ἴδῃ αὐτὸν ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ ἀτμοσφαίρᾳ, περικυκλούμενον ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τῶν παιδίων, ὧν εἶνε φίλος καὶ σύμβουλος· συμμιγνύοντα τὴν ἀργυρᾶν του κόμην μετὰ τῶν ξανθῶν βοστρύχων· διδάσκοντα τὸν βίον διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ἀρετῶν του· γινόμενον προστατευτικὸν πνεῦμα τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, ἐν ᾗ παρακάθηνται μετ' αὐτοῦ ἡ τιμή, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθότης, τὸ καθῆκον, ἡ πραότης, πᾶν τὸ θέλγον καὶ ἐξευγενίζον τὸν βίον.

Ὦ σεῖς, οὓς ἡ Πρόνοια ἐτίμησε διὰ τῶν λευκῶν τριχῶν, σεῖς, οἵτινες διετρέξατε τὸ στάδιον τοῦ βίου ὑψαύχενες καὶ γενναιόκαρδοι· σεῖς, οἵτινες εἰργάσθητε, ἠγωνίσθητε, ἠγαπήσατε, ἐθλίβητε, σεῖς, οἵτινες παρεσκευάσατε τὴν ὁδὸν πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν σας· σεῖς, οἵτινες τείνετε πρὸς αὐτοὺς τοὺς καρποὺς τῆς ζωῆς, καταστάντας δι' ὑμῶν εὐχυμοτέρους· τὰ ἔτη, μεταβάλλοντα τοὺς χαρακτῆρας τῆς μορφῆς σας ἀπετύπωσαν ἐπ' αὐτῶν τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν πραότητα, τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν, αἵτινες περιβάλλουσιν ὑμᾶς ὡς δι' ἀκτινωτοῦ τινος στέμματος αἰθρίου μεγαλειότητος. Πρὸς σᾶς ὁ εἰλικρινής μας σεβασμός· πρὸς σᾶς ὁ φόρος ἡμῶν βαθυτάτης τιμῆς καὶ εὐλαβείας· ἐντρυφήσατε ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ χαρᾷ, ἣν ὁ Θεὸς δωρεῖται εἰς τὰ γηραιὰ ὑμῶν ἔτη!

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. Κ.

Ὁ ἐν Ἀνδριανουπόλει κ. Α. Δ. Τσοπανέλλης ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» δημοσιεύσεως τῶν «Ἀθηναϊκῶν γάμων» τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸ πρωτότυπον προικοσυμφώνου ἐν ἔτει 1806 συνταχθέντος, ὅπερ διά τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς ἐν ᾗ συνετάχθη, εὐχαρίστως δημοσιεύομεν ἐνταῦθα. Σ. τ. Δ.

ΕΝ ΠΑΛΑΙΟΝ ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ

«Ὁ Γάμος συνεχωρήθη τὸ πρῶτον, οὐκ ἐκωλύθη τὸ δεύτερον· ἀλλ' εὐλογίας τῆς ἀμφοτέρων τῶν αἰώνων ἠξιώθη καλῶς· τὸν γάμον ὁ Θεὸς ἀπ' Ἀδὰμ ηὐδόκησε, τὸν γάμον ἐν Κανᾷ ὁ Χριστὸς ηὐλόγησεν. Ὅθε καὶ ἡμεῖς πρὸς τοῦτον τραπῆναι θέλοντες, νομίμως συζευχθῆναι συνεχωρήθημεν. Ἐπεὶ δὲ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν Φώτων, καὶ ὑπὲρ παντὸς ἔργου ἡμῶν χρεὼν ἡμῖν κατὰ τὸν θεολόγον ἐκ Θεοῦ τε ἄρχεσθαι καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι, βουληθέντες καὶ ἡμεῖς ἥ τε Σημηρὴ σύζυγος τοῦ Μακαρίτου Μανουλάκη Μεταξᾶ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῆς ὑπανδρεῦσαι τὴν γνησίαν κόρην καὶ ἀδελφὴν ἡμῶν Διαμαντοῦλαν εἰς νόμου ἡλικίαν ἐλθοῦσαν, καὶ δοῦναι αὐτὴν ἀνδρὶ νομίμῳ τῷ τιμιωτάτῳ υἱῷ τοῦ Μακαρίτου Χατζῆ Κυριάκη κυρίῳ Δημητράκῃ, ὃν ἠρετησάμεθα εἰς Γαμβρὸν καὶ ὡς περιπόθητον ἀδελφὸν τῇ ἀλλήλων ἡμῶν αὐταδελφικῇ εὐνοίᾳ δι' αὐτὴν συγκατηριθμήσαμεν. Ἐκεῖθεν ἀρχόμενοι λέγομεν Ἐν ὀνόματι τῆς παναγίας παντουργοῦ τε καὶ τελεταρχικῆς ὁμοουσίου τριάδος τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, βοηθείᾳ τε τῆς ὑπεραγίας ἀχράντου καὶ

Digitized by Google

ἀειπαρθένου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀντιλήψει πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων, εἴη ὁ γάμος αὐτῶν τίμιος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ εὐζωΐᾳ τε καὶ εὐτεκνίᾳ καὶ γήρᾳ πίονι καὶ ἡ συζυγία ἀσκανδάλιστος καὶ ἀνεπηρέαστος ἐκ πάσης σατανικῆς ἐπηρείας καὶ πάσης ἄλλης περιστάσεως· ἔλθοι ἡ εὐλογία ἐκείνη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἣν δέδωκεν ὁ Θεός ποτε τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ ἰδέτωσαν τέκνα τέκνων, ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀλλήλοις ἀδιάλειπτον τὴν χαρὰν ἐκείνην ἣν ἔσχεν ἡ Ἑλένη ὅτε ἧρε τὸν τίμιον σταυρὸν, ἐχέτωσαν δὲ καὶ τὰς πατρικάς τε καὶ μητρικὰς καὶ ἀδελφικὰς εὐχὰς σὺν ἑαυτοῖς ὅτι εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων, ἵνα καὶ δι' αὐτῶν ἡ σὺν αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἡ ἐν Κανᾷ ποτε εὐλογία· ἀμήν. Ἐπεὶ δὲ ἀνθρωπίνης καὶ ἄλλων χρήζομεν ἀνθρώποις πρεπόντων. Δίδομεν τῇ εἰρημένῃ θυγατρὶ καὶ ἀδελφῇ ἡμῶν ὡς γνησίᾳ τῇ Διαμαντούλᾳ εἰς προῖκαν τὰ ἑπομένως καταγραφόμενα:—Πρῶτον δακτυλίδια τέσσερα· σκουλαρίκια ζουμπρουτένια ζυγιαῖς δύο· μαργαριτάρια κάτια εἴκοσι· ῥιζοῦλι διαμαντένιον ἕν· ἀκὰρ σουγιὰ μαλαγματένια ζυγὴν μίαν· ζουνάρι μαλαγματένιον εἰς θλίκοσαις δύο μὲ βητάρι· φορτζέρι μικρὸν ἓν εἰς περιοχὴν αὐτῶν:—κοζόκαις πέντε μὲ γοῦνα, καὶ δύο τζοπέδες· κατηφὲς μὲ χρυσᾶ ὁ εἷς καὶ σαλὶ τῆς Ἄγγυρας ὁ ἄλλος· ἀντερία καὶ φούσταις δέκα εἰς κουμάσια διάφορα· φερετζέδες δύο ἀπὸ σαλὶ τῆς Ἄγγυρας, καὶ ἕτερον φορτζέρι εἰς περιοχὴν αὐτῶν:—στρῶσαις δύο· σετζατέδες δύο· ἐπαπλώματα τέσσαρα· καὶ ἕνα ὀνδᾶν ἐστρωμμένον· διὰ νὰ τὰ ἔχῃ πάντοτε ἐφ' ὅρου ζωῆς της· καὶ εἰς συγκατοικίαν αὐτῆς δίδομεν καὶ τὸ ὀσπήτιόν μας μὲ σάρτι καὶ συμφωνίαν ἀμετάθετον νὰ κατοικῶμεν ὁμοῦ καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ ἐφ' ὅρου ζωῆς μας μὲ κάθε ἀνάπαυσίν μας ἀνενόχλητοι καὶ ἐλεύθεροι ὡς πάντοτε· μὲ τὴν ὁποίαν κατὰ στάσιν δίδομεν καὶ τὸ γυναίκιον στασίδιον ὁποῦ ἐξουσιάζομεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἔτι δίδομεν διὰ τρουφανταλίκι εἰς ἐξουσίαν της ἰδίαν καὶ ἓν ἀμπέλι κείμενον εἰς τὸ Καπαάτζι· ἄλις· ἡ δὲ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν εὐπροσδέκτων ἱκεσιῶν τῆς παναμώμου αὐτοῦ Μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰώνων ἁγίων, εἴη μετὰ τοῦ γάμου τούτου καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτοῦ, εὐχαῖς θεσπεσίαις τοῦ Πανιερωτάτου Ἱεράρχου καὶ Σεβασμιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἁγίου Αἴνου καὶ ἀπειναῖς μητρικαῖς τε καὶ ἀντὶ πατρὸς ἀδελφικαῖς ἡμῶν, εἰς ἅπαντα τὸν βίον αὐτῶν δι' εὐζωΐαν, εὐτυχίαν, εὐτεκνίαν καὶ τέλη ἀγαθὰ καὶ σωτήρια· ἀμήν, ἀμήν. αωϛ' Ἰουλίου 11.

«Ὡμολόγησεν ἔμπροσθέν μου ὁ γαμβρὸς σινιὸρ Δημητράκης, ὅτι, τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ γνώμῃ καὶ θελήσει ὑπόσχεται προγαμιαίαν δωρεὰν 100 πολίτικα φλωρία, δηλαδὴ γρόσια 600: τὰ ὁποῖα νὰ εἶναι καὶ νὰ λέγωνται τῆς νύμφης κοκώνας Διαμαντούλας ἀναπόσπαστα καὶ ἴδια αὐτῆς:

(Ὑπογρ.) *Ὁ Αἴνου Διονύσιος βεβαιοῖ*».

ΠΡΟ ΚΟΜΜΩΤΗΡΙΟΥ

Ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ, ὑπάρχει παλαιὸν ἐργαστήριον κομμωτοῦ καὶ ὄπισθεν τῶν ὑάλων τῶν παραθύρων αὐτοῦ κρέμανται μακροὶ πλόκαμοι γυναικεῖοι, ξανθοί, μέλανες, καστανόχροι, τινὲς μὲν λεπτοὶ καὶ λεῖοι, τινὲς δὲ τραχεῖς καὶ οὐλότριχες.

Πάντοτε ὁσάκις διέρχομαι ἐκεῖθεν, τὰ βλέμματά μου πίπτουσιν αὐτομάτως ἐπὶ τοῦ ἐργαστηρίου τούτου, καὶ ἡ ψυχή μου κυριεύεται ὑπὸ πλήθους μελαγχολικῶν στοχασμῶν. Καὶ ἐπεθύμουν νὰ ἀποτείνω τὸν λόγον εἰς τὰς μακρὰς ταύτας κόμας καὶ ν' ἀνακαλύψω τὸ μυστήριον, ὅπερ τὰς περιβάλλει.

Ὦ ξανθαὶ κόμαι, κόμαι μέλαιναι καὶ καστανόχροι, εἴπατέ μοι τὴν ἱστορίαν σας. Πόσα ἔτη παρῆλθον, ἀφ' ὅτου διεσκευασμέναι εἰς πλοκάμους ἢ εἰς θελκτικοὺς βοστρύχους ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων λελυμέναι ἐκοσμήσατε χαρίεσσαν νεάνιδος κεφαλήν; Πόσα ἔτη παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ἡ μήτηρ ἐπιδεικνύουσα μεθ' ὑπερηφανίας ὑμᾶς ἀνέκραζεν: *Ἰδὲς, τί ὡραῖα μαλλιὰ ποὺ ἔχει ἡ κόρη μου;* Πόσα ἔτη παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ἡ νεᾶνις μειδιῶσα ἐνῷ προσέβλεπεν εἰς τὸ κάτοπτρον ἢ τὸ διαυγὲς ὕδωρ τοῦ ῥυακίου σᾶς ἔλυσε, σᾶς ἐκτένισε, σᾶς διηυθέτησε κατὰ χιλίους τρόπους;

Ὦ ξανθαὶ κόμαι, κόμαι μέλαιναι καὶ καστανόχροι διηγήθητέ μοι τὴν ἱστορίαν σας. Ηὐξήνθητε ἐν τῇ βαρείᾳ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς πόλεως ἢ σᾶς ἐθώπευσε παίζουσα ἡ δροσερὰ τῶν ὀρέων αὔρα; Πόσα χείλη σᾶς ἔψαυσαν, πόσαι χεῖρες σᾶς ἐθώπευσαν, πόσα ἐρωτικὰ ὄνειρα ἥπλωσαν πέριξ ὑμῶν τὰς πτέρυγάς των;

Πῶς, πότε, διατί ἀπεκόπητε; Ἡ πενία, ἡ ἀσθένεια ἢ ὁ θάνατος σᾶς ἔφερεν ὑπὸ τὴν ψαλίδα τοῦ κουρέως; Αἱ κεφαλαὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀπεκόπητε βλέπουσιν ἀκόμη τὸν οὐρανὸν ἢ σήπονται ἐν τῷ τάφῳ; Εἴσθε τὸ χόρτον τὸ ἀποκοπὲν ἀπὸ τοῦ λειμῶνος, ὅστις θὰ πρασινίσῃ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν δρόσον τῆς πρωΐας καὶ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου, ἢ εἴσθε οἱ στάχυς οἱ θερισθέντες ἀπὸ ἀποξηρανθέντος ἤδη ἀγροῦ;

Ὦ κόμαι ξανθαί, κόμαι μέλαιναι καὶ καστανόχροι, ποία τύχη σᾶς ἀναμένει; ἄδηλον πόθεν ἔρχεσθε, ἄδηλον ποῦ θὰ ὑπάγητε. Ἀλλὰ βεβαίως, ὡς καρπὸς ἀνηρτημένος ἀπὸ ξένου κορμοῦ, θὰ εἴσθε ἐπίπλαστον κόσμημα μεμαρασμένων καλλονῶν, θὰ εἴσθε ἀπάτη ὡς ἡ μίλτος ἡ κοκκινίζουσα τὰς παρειάς, ὡς ὁ ἄνθραξ ὁ μαυρίζων τὰς ὀφρῦς.

Εὐτυχὲς παραβαλλόμενον πρὸς ὑμᾶς τὸ μικρὸν

Digitized by Google

ἐκεῖνο βοστρύχιον, ὅπερ εὔσπλαγχνος χεὶρ ἀπέκοψεν ἀφ' ὑμῶν πρὶν ἀφεθῆτε εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐμπόρου! Αὐτὸ δὲν διέρρηξε τοὺς δεσμοὺς του πρὸς τὸ παρελθόν, δὲν περιπλανᾶται ξένον μεταξὺ ξένων προσώπων, δὲν εἶνε ὄργανον τῶν κενοδοξιῶν τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀναπαυόμενον ἐπὶ πιστοῦ στήθους κινεῖ τὴν χορδὴν τῶν πόθων καὶ τῶν ἀναμνήσεων.

['Εκ τῶν τοῦ Castelnuovo]. Π. Β.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Μικροῦλι, κατακαίνουργο,
Γυρμένο 'ς τ' ἀκρογιάλι,
Θὰ πίστευες, τὰ κύματα
Πῶς μόλις τό 'χαν βγάλει·
'Σὰ νὰ τὰ σάρων' ἁπαλὰ
Θαλασσινὴ φρεσκάδα
Φτωχὰ σπητάκια χαμηλά,
Γεμάτ' ἀσπράδα.

'Απ' τὸ βουνὸ ποῦ ὑψώνοταν
'Σ τὰ βάθη, ἀντικρυνά του,
Θ' ἀγνάντευες 'ς τῆς θάλασσας
Τὴν ἄκρη τὴ θωριά του,
Σὰ ροῦχα 'ς τὴ σειρὰ λευκὰ
Πῶτυχ' ἐκεῖ ν' ἁπλώσουν
Κάποια χεράκια ἐργατικὰ
Γιὰ νὰ στεγνώσουν.

Ποτάμι δὲν τὸ πότιζε·
Βαλανιδιαῖς, πλατάνια
Δὲν ἔρριχναν τοῦ ἴσκιου των
'Σ αὐτὸ τὴν 'περηφάνια.
Μονάχ' ἀπὸ καμμιὰ μεριὰ
Ξεμύτιζε μυρτοῦλα,
'Αλλοῦ ροδιὰ καὶ λιγαριά,
Καὶ μιὰ βρυσοῦλα.

Καλοκαιριοῦ τὸ 'χρύσωνε
'Ημέρα ἡλιοκαμμένη,
'Αλλὰ ψυχὴ δὲ θἄβλεπες
Μεσ' τὸ χωριὸ νὰ μένῃ,
Οὔτε τραγοῦδι, οὔτε μιλιὰ
Νὰ τρέχῃ 'ς τὸν ἀέρα.
'Ελεῖπαν ὅλοι 'ς τὴ δουλειά,
'Σ τὸν τρύγο πέρα.

Μικροῦλι, κατακαίνουργο,
Γυρμένο 'ς τ' ἀκρογιάλι,
Θὰ τὸ θαρροῦσες νήπιο
Μ' ὁλόξανθο κεφάλι,
'Οποῦ, γυρτὸ σὰν τὸ θωρεῖ,
Μὲ τὸ φιλὶ 'ς τὸ στόμα
Πηγαίνει ὁ ὕπνος νὰ τὸ 'βρῇ
Καὶ 'μέρ' ἀκόμα.

Καὶ μόνο 'ς τὴν ἀπάντεχη
Τῆς ἐρημιᾶς γαλήνη
Θὰ ν' ἄκουγες τὴ θάλασσα
'Σ τὰ πόδια του νὰ χύνῃ
Τὸν ἱερό της τὸ σκοπό.
'Η μάννα τὸ μωρό της
'Κοιμοῦσε μὲ τὸ χαρωπὸ
Νανουριτό της·

Καὶ τότε μὲ τῆς θάλασσας
Τὴ μητρικὴ ἁρμονία
Μέσ' τὴν ψυχή σου θὰ 'νιωθες
'Αφρόπλαστη εὐτυχία
'Σὰ νὰ σοῦ 'φέρναν 'ς τὰ νερὰ
Κρυμμένα χίλι' ἀηδόνια
Σὲ χίλιων τραγουδιῶν φτερὰ
Τὰ πρῶτα χρόνια.

Καὶ μι' ἀστραπὴ παράξενη
Θ' ἀπίθωνε 'μπροστά σου
Τὴν κούνια, τὰ ρουχάκια σου,
Τὴ φλύαρη γιαγιά σου,
Κούκλαις, χορούς, γέλια, φιλιά,
Κι' ἀπάνου 'ς ὅλα ἐκεῖνα
Μάννας τραγοῦδι κι' ἀγκαλιά,
Μάννας ἀκτῖνα!

'Εν Μεσολογγίῳ. ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

'Ο 'Αγαθόπουλος ἔπιε ποτήριον ζύθου εἰς τοῦ Φίσερ καὶ ἀναμένει ἤδη πρὸ τόσης ὥρας τὸ *τράμβαϋ* διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ. Αἴφνης τύπτει διὰ τῆς χειρὸς τὸ μέτωπον.

— 'Ανόητος ποὺ εἶμαι! δὲν ξεκινῶ σιγὰ-σιγὰ μὲ τὰ πόδια μου, κι' ὅταν θὰ περνᾷ μπαίνω μέσα. Ἔτσι δὲν χασομερῶ καθόλου!..

*
* *

'Εν μνημοσύνῳ.

Πολλοὶ φίλοι παρηγοροῦσι τὴν ἀτυχῆ, ἥτις εἶχεν ἀπολέσει τὸν σύζυγόν της.

— Ἄχ! ἀποκρίνετ' ἐκείνη δακρύουσα, τὸ αἰσθάνομαι πῶς δὲν θὰ 'μπορέσω νὰ ζήσω πολύ... χήρα.

*
* *

'Εν τῷ πλημμελειοδικείῳ.

Κατηγορεῖταί τις ὅτι ἔκλεψε τὸ ὡρολόγιον ἄλλου.

— Καὶ πῶς; λέγει ὁ πρόεδρος πρὸς τὸν κατηγορούμενον, δὲν ἐφοβήθης ὅταν ἔκλεπτες τὸ ξένον πρᾶγμα;

— 'Εφοβήθην, κύριε πρόεδρε..... μήπως τὸ ὡρολόγι δὲν εἶνε ἀπὸ καθαρὸ ἀσῆμι.

*
* *

Παρουσιάζουσιν εἰς τὴν κυρίαν Π*... νεκρὸν διδάκτορα τῆ ἰατρικῆς.

— Μπά, λέγει ἡ κυρία, τόσον νέος καὶ νὰ εἶσθε ἤδη ἰατρός!

'Ο διδάκτωρ προσκλίνει μειδιῶν:

— Γιὰ τοῦτο, κυρία, καὶ δὲν θεραπεύω παρὰ μόνον μικρὰ παιδία.

— Ἆ! ἔτσι· τότε μάλιστα, λέγει ἡ ἀγαθὴ κυρία.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

'Ο ψεύστης κατορθώνει ὥστε ἐν ἀρχῇ μὲν νὰ φαίνεται τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθεια, ἐν τέλει δὲ νὰ θεωρῆται ἡ ἀλήθεια ὡς ψεῦδος.

—

Ὅ,τι ἡ κοσμιότης εἰς τὸ ἦθος, τοῦτο ἡ καθαριότης εἰς τὸ σῶμα.

Digitized by Google

Πολυμαθὴς δύναται νὰ γείνῃ τις διδασκόμενος παρ' ἄλλου· ἀλλὰ συνετὸς δὲν δύναται νὰ γείνῃ ἢ δι' ἑαυτοῦ.

—

Δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν ὅτι μία σώφρων νεᾶνις ἐρυθριᾷ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς εἰς τὴν κοινωνίαν εἴσοδον. Καὶ ἡ ἠὼς ἐρυθριᾷ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἐμφάνισιν, ἐκτὸς μόνον ὅταν νέφος τι ἀμαυροῖ τὴν παρθενικὴν αὐτῆς ἀγνότητα.

—

Ὅπου καὶ ἂν ὑπάγω ἀκούω γογγυσμούς· ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει αἰτίαν τινά, δι' ἣν στενοχωρεῖται. Εἰσέρχομαι εἰς τοὺς κύκλους τῶν συναναστροφῶν· κατὰ τὸ φαινόμενον βλέπω πανταχοῦ φαιδρὰ πρόσωπα· ἀλλ' ἐκεῖ γίνεται λόγος περὶ ἀπόντων καὶ ἀκούω πόσον δυστυχεῖς εἶνε ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ὅτι οὗτος συνῆψε γάμον ἀτυχῆ, ἐκεῖνος στενάζει ὑπὸ τὸ βάρος χρεῶν, ὁ τρίτος εὑρίσκεται περιπεπλεγμένος εἰς δίκας, ἄλλος ἔχει τέκνα κακῶς ἀνατεθραμμένα, ποτίζοντα αὐτὸν πικρὰ ποτήρια. Μεταβαίνω εἰς ἄλλους κύκλους· ἐδῶ ὁμιλοῦσι περὶ ἐκείνων, ὧν πρὸ μικροῦ ἐν τοῖς πρώτοις κύκλοις ἐθαύμαζον τὴν φαιδρότητα, καὶ μανθάνω ὅτι ἡ εὐθυμία αὐτῶν ἦν ἐξωτερικὴ καὶ οὐδαμῶς ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν προήρχετο. Τοῦ ἑνὸς αἱ ὑποθέσεις κακῶς ἔχουσιν ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων· εἰς τὸν ἄλλον δὲν ἐδόθη ἡ δημοσία θέσις, ἐφ' ἧς εἶχεν ἀξιώσεις, καὶ τοῦτο λίαν λυπεῖ αὐτόν· τοῦ τρίτου ἡ ὑπόληψις ἠμαυρώθη διὰ τῶν ἀθεμίτων αὐτοῦ σχέσεων, αἵτινες παρασκευάζουσιν αὐτῷ αἰσχρὸν μέλλον· ὁ τέταρτος πάσχει ὑπὸ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς σκληρότητος τῶν οἰκείων του. Ἂν μετεβαίνομεν ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἂν ἀπὸ κώμης εἰς κώμην, ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπορευόμεθα, ἠθέλομεν ἆρά γε εὕρει οἶκόν τινα ἀπολαύοντα πλήρους καὶ καθαρᾶς εὐδαιμονίας καὶ ἀταράκτου φαιδρότητος; Μυριάδας ἠθέλομεν ἴσως διέλθει οἰκογενείας, πρὶν ἢ ἀπαντήσωμεν τινὰ λέγοντα ἡμῖν ἐκ βάθους καρδίας: «Εἴμεθα πληρέστατα εὐχαριστημένοι. Ἀναμφιβόλως συμβαίνουσιν ἡμῖν ἐνίοτε δυσάρεστά τινα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα εἰσὶν ἀναγκαῖα, ὡς καθιστῶντα μεγαλείτερον τὸ θέλγητρον τῶν εὐαρέστων». Ποῦ εὑρίσκεται οἰκογένεια, ἥτις τοιαῦτα δύναται νὰ εἴπῃ καὶ λέγει; Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔφερον καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν καρδίαν διηνεκῶς τεταραγμένην, ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιαύτης οἰκογενείας. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ πιστεύω ὅτι ὑπάρχουσι πολλαὶ τοιαῦται· ἀλλ' οἱ εὐτυχέστεροι ἄνθρωποι συνήθως οὐδένα ποιοῦσι κρότον, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν ἐρημίᾳ βιοῦσι μακρὰν τῆς τύρβης τοῦ πλήθους. Μόλις παρατηρεῖ τις αὐτοὺς καὶ ἥκιστα ἐπέρχεται τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἰδέα νὰ ζητήσωσι παρ' αὐτοῖς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἄκραν εὐδαιμονίαν. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐδαιμόνων τούτων οἴκων εἶνε μικρός. Μεταξὺ μυρίων μόλις θέλει εὕρῃ τις ἕνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατ' ἀρχαιοπαράδοτον ἔθιμον τῶν διαδόχων τοῦ πρωσσικοῦ θρόνου, ὁ τοῦ νῦν αὐτοκράτορος πρεσβύτερος δισέγγονος, πρίγκιψ Γουλιέλμος, μέλλει νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, ὅπως λάβῃ πεῖραν τῆς ἐνεργείας τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ διαχειριστικῆς τοῦ τόπου διοργανώσεως. Ἀπὸ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἐνιαυτῶν ἅπαντες οἱ διάδοχοι τοῦ πρωσσικοῦ στέμματος ὑπηρέτησαν ὡς ὑπάλληλοι πολιτικοί. Φρειδερίκος ὁ μέγας, ἐπίδοξος διάδοχος ὤν, μακρὸν κατηνάλωσε χρόνον ἐν τῇ πολιτικῇ ὑπηρεσίᾳ ἐν Κυστρίν. Ὁ νῦν αὐτοκράτωρ ὑπῆρξε μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, παρευρέθη δὲ ἐν ταῖς συζητήσεσιν ὑπουργῶν καὶ ἰδιαιτέρων συμβούλων ἐπὶ πάντων τῶν σπουδαίων μέτρων, ὅσα ἐψηφίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1817. Ἡ Α. Μ. ἀνέθηκεν εἰς τὸν κ. Ἄχεμβαχ, πρόεδρον τῆς ἐπαρχίας Βρανδεμβούργου, τὸ ἔντιμον ἔργον νὰ χειραγωγήσῃ τὸν νεώτερον πρίγκιπα διάδοχον ἐν τῷ νέῳ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας του. «Ὁ δισέγγονός μου πρίγκιψ Γουλιέλμος, ἔγραψεν αὐτῷ, ἐξέφρασέ μοι ἐπιθυμίαν νὰ καθοδηγηθῇ ὑφ' ὑμῶν κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον ἐν τῇ πολιτικῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς μοναρχίας μου καὶ νὰ διδαχθῇ καθ' ὃ ὑπεβάλετέ μοι σχέδιον, ὅτε ἐδηλώσατε προθυμίαν νὰ ἀναλάβητε τὸ ἔργον. Ἑπόμενος εἰς παλαιὸν ἔθιμον τοῦ οἴκου μου, ἔστερξα νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ σχέδιον· ἐντέλλομαι δὲ ὑμῖν νὰ προβῆτε εἰς τὰ ἐπιτήδεια μέτρα».

Διπλῆ θανατικὴ ἐκτέλεσις ἐγένετο ἔν τινι πόλει τοῦ Οὐρανίου Κράτους, ἣν προὐκάλεσε περιεργότατόν τι ἔθιμον ἐπικρατοῦν ἐν Κίνᾳ. Παρὰ τοῖς Κινέζοις ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ν' ἀγοράσῃ τὴν γυναῖκα ἣν μέλλει νὰ νυμφευθῇ, ἀλλ' οἱ ἄποροι δύνανται ἀντὶ τούτου νὰ μισθώσωσι δι' ἀριθμόν τινα ἐτῶν τὴν γυναῖκα. Τὰ τέκνα τὰ ἐκ τῆς προσκαίρου ταύτης ἑνώσεως γεννώμενα ἀνήκουσιν εἰς τὸν μισθωτὴν τῆς γυναικός, αὕτη δὲ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας, δι' ἣν ἐμισθώθη, δύναται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν κύριον αὐτῆς, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε ὁ πρῶτος σύζυγός της. Ἐσχάτως γυνή τις ἡλικίας δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, νυμφευμένη ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους, εἶχεν ἐκμισθωθῇ πρός τινα· ἀλλ' εὑροῦσα προτιμοτέραν τῆς πρώτης τὴν νέαν αὐτῆς θέσιν ἠρνήθη μετὰ τὸ τέλος τοῦ συμφωνηθέντος χρόνου νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτήν. Ὁ πρῶτος σύζυγος χρώμενος ἕνεκα τούτου τοῦ δικαιώματός του, τῇ παρήγγειλεν ὅτι ἂν αὕτη ἐπέμενεν, ἤθελε πορευθῆ μίαν ἡμέραν νὰ τὴν ἀναλάβῃ ἑκοῦσαν ἄκουσαν. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξε ἀτυχῶς δι' αὐτὸν μετά τινας ἡμέρας. Ἡ νεαρὰ γυνὴ καὶ ὁ δεύτερος σύζυγός της τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ μεγάλων ἐνδείξεων χαρᾶς, καὶ τῷ προσήνεγκαν λαμπρὸν γεῦμα, καθ' ὃ ἔπιεν μέχρι

Digitized by Google

μέθης· τότε δὲ τὸν κατέσφαξαν διά τινος μαχαίρας τοῦ μαγειρείου.

Τὸ ἔγκλημα μετ' ὀλίγον ἀνεκαλύφθη, τὸ δὲ δικαστήριον κατεδίκασε τοὺς συνενόχους εἰς θάνατον.

Ὁ κινεζικὸς νόμος ἐπιβάλλει εἰς τὴν φονεύσασαν τὸν σύζυγόν της γυναῖκα τὴν ποινὴν τοῦ *Λιγγ-σὶ*, καταδικάζει τουτέστιν αὐτὴν νὰ διαμελισθῇ ζῶσα εἰς μυρία τεμάχια. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐξαιρετικῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς εὑρίσκετο ἡ Κινέζα αὕτη Κλυταιμνήστρα, ἐκαρατομήθη μόνον.

⁂

Περὶ τῶν χαρτίνων τροχῶν ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς ἐν τῇ Gazette de Voss:

«Τὸ εἰς Ἔσσων ἐργοστάσιον Κρούπ ἔλαβεν ἐσχάτως παρά τινος πρωσσικῆς σιδηροδρομικῆς ἑταιρίας σπουδαίαν παραγγελίαν περὶ κατασκευῆς τροχῶν δι' ἁμάξας. Ὁ κ. Κρούπ θὰ κατασκευάσῃ μόνον τὸ μεσαῖον μέρος τῶν τροχῶν, ἔνθα διαπερᾶται ὁ ἄξων, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη αὐτῶν, ὡς τὰς ἀκτῖνας καὶ τὴν στεφάνην ἐνετάλησαν νὰ κατασκευάσωσιν ἐκ χάρτου οἱ ἀδελφοὶ Ardt, χαρτοποιοὶ ἐν Forbach. Αἱ γενόμεναι πρό τινος ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις δοκιμαὶ καὶ αἱ τελευταῖον ἐν Πρωσσίᾳ κατέδειξαν τὰ πλεονεκτήματα τῶν τροχῶν τούτων. Ὁ κ. Puttmann, ὁ γνωστὸς διευθυντὴς τοῦ ἀπὸ Νέας Ὑόρκης εἰς Ἰερσέην σιδηροδρόμου, ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ συνήθεις ἐκ χαλκοῦ τροχοὶ δὲν δύνανται νὰ διατρέξωσι πλέον τῶν 50,000 ἀγγλικῶν μιλλίων, ἐνῷ οἱ ἐκ χάρτου τροχοὶ δὲν καθίστανται ἄχρηστοι καὶ ἂν διατρέξωσιν ὑπὲρ τὰς 500,000 μιλλίων».

⁂

Ἡ γενικὴ διεύθυνσις τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων ἐφήρμοσε μέτρον πρακτικώτατον.

Αἱ ἅμαξαι ἀπὸ τοῦδε βάφονται διὰ τοῦ αὐτοῦ χρώματος, ὅπερ ἔχουσι τὰ διάφορα εἰσιτήρια, οὕτως ὥστε αἱ τῆς πρώτης θέσεως ἅμαξαι ἔχουσι τὸ χρῶμα τῶν τῆς αὐτῆς θέσεως εἰσιτηρίων, αἱ τῆς δευτέρας τῶν τῆς δευτέρας καὶ οὕτω καθεξῆς.

⁂

Ὁμάς τις νεανίδων ἐν Καρολίνῃ διέτρεξε πεζῇ πάντα τὰ ὄρη τῆς χώρας ταύτης. Αἱ πεζοπόροι εἰσὶν ἓξ τὸν ἀριθμόν, μόλις δὲ πρὸ ὀλίγου ἀπεφοίτησαν τοῦ παρθεναγωγείου. Ἄνευ οὐδεμιᾶς συνοδείας, μὲ μίαν μόνον ῥάβδον ἐν τῇ χειρὶ καὶ ἕνα σάκκον ἐπὶ τῶν ὤμων διῆλθον 420 μίλλια φέρουσαι αὐταὶ ὁλόκληρον τὴν ἀποσκευήν των. Ἐκοιμῶντο ἐν ὑπαίθρῳ, ἐξαπλούμεναι ἐπὶ τῶν αἰωρῶν αὐτῶν, ἐκαλύπτοντο δὲ διὰ σκεπασμάτων, ἅτινα ἐντελῶς ἐφθάρησαν ὑπὸ τῶν βροχῶν.

Φιλόφρων ὑποδοχὴ ἐγένετο αὐταῖς εἰς πᾶν μέρος τῆς διαβάσεώς των. Ἀνὰ μία δὲ καθ' ἡμέραν συνέτασσε τὸ ὁδοιπορικόν, ὅπερ ἀπετελέσθη ἐκ 1246 σελίδων στενῶς γεγραμμένων.

Πολλὰ στοιχήματα εἶχον συνομολογηθῆ ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα τοῦ ταξειδίου των, ὅπερ διήρκεσεν ἕνα μῆνα.

Ἰδοὺ καὶ νόστιμός τις λεπτομέρεια· γραῖά τις κυρία προσηνέχθη νὰ τὰς συνοδεύσῃ ὡς ἀκόλουθος, ἀλλ' ὁμοφώνως πᾶσαι ἀπέρριψαν τὴν προσφορὰν ταύτην.

⁂

Τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τοῦ Ἄγγλου ἐκδηλοῦται εἰς πᾶσαν περίστασιν.

Ἀσός τις τοῦ Λονδίνου εἶχεν ὑποσχεθῆ πρὸς τὸν ἀνεψιόν του ὁλόκληρον συλλογὴν γραμματοσήμων.

Ἀλλ' ἡ συλλογὴ ἐτιμᾶτο ἀκριβά, καὶ μέχρι τοῦ νὰ ἀγοράσῃ αὐτὴν δὲν ἔφθανεν ἡ πρὸς τὸν ἀνεψιόν του ἀγάπη. Εἰς μεγάλην ἕνεκα τούτων εὑρίσκετο *συλλογήν*, ἧς ἀπηλλάγη διὰ τῆς ἑξῆς εὐφυοῦς ἐπινοίας· ἐπορεύθη πρὸς τὸ γραφεῖον τῶν *Καιρῶν*, ἐν τῇ ἐφημερίδι δὲ ταύτῃ κατεχώρισε τὴν ἑπομένην γνωστοποίησιν:

«*Γάμος*. — Νεᾶνις ἡλικίας 25 ἐτῶν, μελαγχροινή, νόστιμος, ἔχουσα 800,000 φράγκων προῖκα καὶ ἐλπίδα κληρονομίας 2 ἑκατομμυρίων φράγκων, ζητεῖ σύζυγον τίμιον, ἔστω καὶ ἄνευ περιουσίας. Αἱ ἐπιστολαὶ εἶνε δεκταὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ μηνός· ἀποσταλήτωσαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν H. C. Million, πρὸς τὸ γραφεῖον τῆς παρούσης ἐφημερίδος».

Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον βροχὴ ἐπιστολῶν ἐπλημμύρισε τὸ ῥηθὲν γραφεῖον· πλείονες τῶν εἴκοσι πέντε χιλιάδων ἀπεστάλησαν, ἀπὸ παντὸς μέρους τῆς γῆς. Οὕτω δὲ ἀντὶ τῆς ἐλαχίστης τιμῆς τῆς γνωστοποιήσεως ταύτης ὁ ἐφευρετικώτατος Ἄγγλος κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ πληρεστάτην συλλογὴν γραμματοσήμων.

⁂

Εἰς 2.684 ἀνέρχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐργοστασίων, ἐν οἷς κατεργάζεται τὸ μαλλίον πρὸς διαφόρους χρήσεις. Τὰ καταστήματα ταῦτα ἀπασχολοῦσι κεφάλαια 150,000,000 δολλαρίων, ἡ δὲ ἀξία τῶν ἐτησίων αὐτῶν προϊόντων συμποσοῦται εἰς 268,000,000 δολλάρια. Οἱ εἰς αὐτὰ ἐργαζόμενοι ἀνέρχονται εἰς 160,998, ὧν 66,505 γυναῖκες, 19,159 νεανίαι καὶ 75,331 παιδία ἡλικίας κατωτέρας τῶν 16 ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ καταναλωθέντος μαλλίου τὸ τελευταῖον ἔτος 73.200,698 λίτραι προήρχετο ἔξωθεν, καὶ 222,991,531 ἦτο ἀμερικανικόν.

⁂

Ἐν τῇ Journal of the Linnoean Society ὁ κ. John Lubbock ἐκτίθησί τινας τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ περὶ τῆς μακροβιότητος τῶν μυρμήκων. Μεταξὺ τῶν τροφίμων μυρμήκων του ὁ ἔξοχος φυσιολόγος κατέχει δύο βασιλίσσας, ἃς παρέλαβεν ἀπό τινος φωλεᾶς κατὰ τὸ 1874· ἐκτὸς λοιπὸν τῆς ἡλικίας ἣν εἶχον, διήνυσαν αὐταὶ καὶ ἕτερα ὀκτὼ ἔτη. Οἱ οὐδέτεροι μύρμηκες ζῶσιν ὀλιγώτερον τῶν λοιπῶν· ἐν τούτοις καὶ ἐξ αὐτῶν τινες φθάνουσι μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἓξ ἐτῶν.

ΑΘΗΝΗΣΙ. — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 359 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. | 14 Νοεμβρίου 1882

ΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΝ ΛΑΥΡΕΙΩι

—

Μεταβὰς πρό τινων ἡμερῶν εἰς Λαύρειον, ὅπως ἴδω τὰς ἐκεῖ μεταλλουργικὰς ἐργασίας, περιεργείας χάριν, καὶ παραμείνας αὐτόθι μίαν μόνην ἡμέραν, ὡς ἁπλοῦς ἄγνωστος θεατής, δὲν ἐνόμισα ἄπο σκοποῦ νὰ καταγράψω τὰς ἐντυπώσεις μου περὶ τόπου, ἔνθα μετὰ ἐρημίαν αἰώνων ὁλοκλήρων ἐκτίσθη πολίχνη παραλία, καὶ διεχύθη ἀκμαία ζωὴ μεταλλουργικῆς βιομηχανίας.

Α'

Ὁδὸς ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαύρειον. Κατάστασις αὐτῆς. Σταθμοί. — Χωρία Μαρκόπουλον καὶ Κερατέα.—

Ἡ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Λαυρείου συγκοινωνία τελεῖται ἀτάκτως μὲν διὰ θαλάσσης, τακτικώτατα δὲ διὰ ξηρᾶς, καθ' ἑκάστην, διὰ λεωφορείων διανυόντων τὴν ὁδὸν, μήκους 60 χιλιομέτρων, εἰς 7 ὥρας, εἰς ἃς συνυπολογιστέος καὶ ὁ χρόνος τῶν ἐν τῷ μεταξὺ σταθμῶν, καὶ δὴ τοῦ ἐν χωρίῳ Μαρκοπούλῳ, ἔνθα ἀλλάσσονται οἱ ἵπποι καὶ γευματίζουσιν οἱ ὁδοιπόροι.

Ἡ ὁδὸς ἐν ὅλῳ εἶνε ὁπωσοῦν καλή, θὰ ἦτο δὲ καλλιωτέρα, ἂν ἐλαμβάνετο καὶ ἄμεσος φροντὶς πρὸς ἐπισκευὴν τῶν φθειρομένων ἑκάστοτε μερῶν, καὶ πλήρωσιν τῶν πολλαχοῦ βόθρων, εἰς οὓς οἱ τροχοὶ τῶν ἁμαξῶν ἐμπίπτοντες προξενοῦσιν εἰς τοὺς ἁμαξεύοντας, τοὺς ἀμερίμνως περιεργαζομένους τὰ πέριξ, αἰφνιδίους κλονισμούς, ἱκανοὺς νὰ διαταράξωσι τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ ἐντόσθια καὶ τοῦ μᾶλλον περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσκληραγωγημένου παιδιόθεν καρραγωγέως.

Ἡ ἀπὸ Ἀθηνῶν ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ συμπίπτει τῇ ἀγούσῃ εἰς Κηφισίαν, μικρὸν δὲ πέραν τῶν Ἀμπελοκήπων διαχωρίζεται καὶ φέρεται ΒΑΑ. ἀνωφερὴς μέχρι τῆς θέσεως τοῦ Σταυροῦ, ἔνθα ὁ Ὑμηττὸς τερματίζεται πρὸς Β. Ἐντεῦθεν, κάμπτουσα εὐθὺ πρὸς Ν., ψαύει ἐπὶ μικρὸν τὰς Ἀν. ὑπωρείας τοῦ Ὑμηττοῦ, εἶτα δὲ φέρεται ΜΑ. μέχρι Λαυρείου, διερχομένη τὰ χωρία Μαρκόπουλον καὶ Κερατέαν.

Ἐν γένει ἡ πορεία, μὴ πνέοντος ἀνέμου σφοδροῦ, ἐγείροντος νέφη κονιορτοῦ, ἀποτυφλοῦντος καὶ ἵππους καὶ ἀνθρώπους, δὲν εἶνε ὀχληρά, οὐδὲ μονότονος. Ἐντεῦθεν τοῦ Σταυροῦ ἐκτείνεται ἐν ἀριστερᾷ ἡ τερπνὴ σκηνογραφία τῶν χλοερῶν πεδιάδων τοῦ Χαλανδρίου καὶ Κηφισίας, εἰς τὰ πέρατα τῶν ὁποίων ἑκατέρωθεν ὑψοῦνται τὰ ὄρη τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ μαρμαροφόρου Πεντελικοῦ. Πέραν δὲ τοῦ Σταυροῦ διανοίγεται ἡ πεδιὰς τῶν Μεσογαίας τῆς Ἀττικῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ὁδὸς διέρχεται ἐν ἀρχῇ μὲν δρυμοὺς πευκῶν, εἶτα δὲ ἐλαιῶνας, ἀμπελῶνας καὶ σιτοφόρους ἀγρούς. Βλέπει δέ τις ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ πλὴν τῶν χωρίων Μαρκοπούλου καὶ Κερατέας, ἅτινα διέρχεται ἡ ὁδός, μακρόθεν ἐν δεξιᾷ μὲν τὰ χωρία Λιόπεσι, Κορωπή, καὶ Καλύβια τοῦ Κουβαρᾶ, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ Σπάτα, καὶ τὸν Κουβαρᾶ.

Ἂς μὴ παραλίπω δὲ νὰ προσθέσω ὅτι, ὅπως ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἀθρόαι ἐπέρχονται ἐκ τῆς θέας τῶν τόπων εἰς τὸν ὁδοιπόρον ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις ἀρχαίων ὀνομάτων δήμων, καὶ ὀρέων, καὶ ποταμῶν, καὶ πατρίδων ἐπιφανῶν τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρῶν, καὶ χρόνων ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος, γεννῶσαι λυπηρόν τι καὶ δύσθυμον αἴσθημα ἀντιβαλλόμεναι πρὸς τὴν σημερινὴν ὄψιν, τὴν λειψανδρείαν, τὴν πτωχίαν, καὶ τὴν ἡμιπεπολιτισμένην κατάστασιν, ἐν ᾗ διατελεῖ οὖσα ἡ Μεσόγαια.

Καθ' ὅλην τὴν ὁδόν, πλὴν τῶν γεφυρῶν, ἴχνη τέχνης καὶ ἐργασίας σημερινῆς, ἐμφαινούσης πολιτισμὸν, καὶ πρόοδον, καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν, σποραδικῶς ἀπαντῶσιν. Ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὴν πόρρωθεν φαινομένην ἔπαυλιν τοῦ Θεοφιλάτου, ἥτις ἑλκύει τὸ ὄμμα, καὶ τὴν ἐρώτησιν τοῦ ὁδοιπόρου, καὶ δύο ἢ τρεῖς οἰκίας μεμονωμένας ἐν μέσῳ ἀμπελώνων εὐπόρων ἰδιοκτητῶν τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἀπαντᾷ ἢ δρυμοὺς ἡμικαύστους, ὑπωρείας γυμνὰς ὀρέων καὶ λόφων, καὶ ὑπαίθρους ἀγρούς, ποῦ καὶ ποῦ δὲ νεαρὰν ἐλαιοφυτείαν καὶ ἀμπελοφυτείαν. Μόνον ἐν σταθμῷ τοῦ Λιόπεσι παραδόξως θέλει ἴδει ἀλευρόμυλον ἐξ ἑνὸς μύλου, κινούμενον διὰ ἀτμομηχανῆς δυνάμεως 5 ἵππων, ἧς ἡ μικρὰ καπνοδόχος, ὡς θαυμαστικὸν σημεῖον, μόλις ὑψοῦται τῆς στέγης. Τὰ χωρία δὲ Μαρκόπουλον καὶ Κερατέα, καὶ ὁμιλῶ περὶ τούτων, τῶν ἐν τῇ ὁδῷ, ἅτινα εἶδον, ἔχουσι τὸν ἄκομψον ῥυθμὸν τῶν ἀλβανικῶν χωρίων, ἀποτελούμενα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ μακρῶν καὶ στενῶν οἰκιῶν ἰσογαίων, ἐχουσῶν μίαν θύραν καὶ ἓν παράθυρον, ἐν αἷς βιοῦσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην καὶ ἄνθρωποι καὶ κτήνη. Ὁμολογουμένως δὲ δὲν δύναταί τις νὰ

Digitized by Google

εἴπῃ ὅτι ὁ πολιτισμὸς εἰσέδυσεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μετὰ τῶν κτηνῶν, καὶ ὅπου ἡ κλίνη θεωρεῖται πολυτέλεια.

Μικρὸν πέραν τῆς Κερατέας ἡ ὁδὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λαυρεωτικῆς, ἔνθα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τὸ ὄμμα καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ πορευομένου νὰ ἴδῃ τὸ Λαύρειον ἑλκύουσι χαίνοντες λάκκοι ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν λόφων, σωροὶ χωμάτων μεταλλούχων, ἐργάται ἀνασκάπτοντες ἢ κοσκινίζοντες ἐκβολάδας καὶ σκωρίας, κάρρα κομίζοντα μεταλλοῦχα χώματα, οἰκίσκοι ἐργατῶν κλ.

Μετὰ παρέλευσιν ἡμισείας ὥρας, μικρὸν πέραν τῆς ὑψηλῆς θέσεως Πλάκας, βλέπει τὸ πρῶτον μακρόθεν ὁ κατερχόμενος ἐκ τῶν ὑψηλῶν κατωφερειῶν, ἀνελισσομένας, ὡς ἐπὶ τάπητος, τὴν Μακρόννησον, τὴν θάλασσαν, τὰς οἰκίας τοῦ Λαυρείου, τὰς ὑψηλὰς καπνοδόχους, καὶ τοὺς λιμένας Θορικοῦ καὶ Ἐργαστηρίων.

Ἀπὸ τῆς θέσεως Πλάκας ἡ ὁδὸς καθίσταται κατωφερεστάτη, ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, εἶτα εἰσέρχεται εἰς μικρὰν κοιλάδα, ἀναστομουμένην εἰς τὸν λιμένα τοῦ Θορικοῦ, κάμπτει τὴν νοτίαν παραλίαν τούτου, καὶ καταλήγει εἰς τὴν κεντρικὴν ὁδὸν τοῦ Λαυρείου.

Β'

Ξενοδοχεῖον Λαυρείου.—Ἄφιξις ταχυδρομείου καὶ ἀνάγνωσις ἐφημερίδων.—Νυκτερινὴ ἐπίσκεψις εἰς τὸ ἐργαστήριον τῶν καμίνων.

Εἰς Λαύρειον φθάσας περὶ τὴν δύσιν ἡλίου ἐζήτησα πρώτιστα μετὰ φίλου συνοδοιποροῦντος ξενοδοχεῖον ὕπνου, καὶ ὑπεδείχθη ἡμῖν τὸ μόνον ἐκεῖ ὑπάρχον ὑπὸ τὸ εὐοίωνον ὄνομα *Ξενοδοχεῖον τοῦ Ἀγγέλου*, διατηρούμενον ὑπό τινος Ἰταλοῦ. Ἐξελθόντες τούτου εἴδομεν ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ ἐν τοῖς καφενείοις καθήμενοι ἀνεγίνωσκον ἐφημερίδας, ἃς ἐκόμισεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸ ταχυδρομεῖον, διὰ τῶν λεωφορείων, δι' ὧν καὶ ἡμεῖς ἤλθομεν.

Εἰς τὸ πρῶτον ἐκεῖ καφενεῖον, εἰς ὃ ἐκαθίσαμεν, μὴ ὑπάρχοντος χρόνου πρὸς ἐκδρομὴν εἰς τὰ ἐργοστάσια, οὔτε ἡ παρουσία μας, ὡς ἀνθρώπων μὴ γνωστῶν ἐν Λαυρείῳ, οὔτε οἱ ἐπὶ τῆς τραπέζης κρότοι τῶν ῥάβδων μας, ἐνεποίησαν αἴσθησίν τινα εἰς τὸ ὑπηρετικόν· διότι καὶ ὁ καφεπώλης καὶ οἱ ὑπηρέται ἦσαν ψυχῇ τε καὶ σώματι προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐφημερίδων. Ἐσεβάσθημεν τὴν περὶ τὰ πολιτικὰ τῶν Ἀθηνῶν περιέργειάν των, μέχρις οὗ εἷς τῶν ὑπηρετῶν περατώσας τὴν ἀνάγνωσιν προσῆλθε νὰ ἐρωτήσῃ τί θέλομεν, φωνήσας γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ «δύο καφέδες καὶ νερὸ τῆς πηγῆς». Ἐκ τοῦ τετευταίου δὲ τούτου εὐθὺς ἐμάθομεν ὅτι τὸ ὕδωρ τῶν φρεάτων τοῦ Λαυρείου εἶνε ὑφάλμυρον καὶ ἀηδὲς τὴν γεῦσιν, καὶ ὅτι κομίζεται διὰ βαρελίων πόσιμον ὕδωρ ἐκ πηγῆς παρὰ τῇ θέσει Πλάκᾳ, ἧς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα.

Περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς νυκτὸς, καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐν ξενοδοχείῳ ἱκανῶς εὐπρεπεῖ καὶ καθαρίῳ, ἐπορεύθημεν δι' εὐθείας ὁδοῦ πρὸς ἠλεκτρικὸν φῶς, λάμπον ἐφ' ὑψηλῆς καπνοδόχης· εὑρέθημεν δὲ μετ' ὀλίγα βήματα ἐν μικρᾷ πλατείᾳ, ἔνθα ἡ ἀποβάθρα τοῦ λιμένος, οἰκίαι τινὲς καὶ τὸ ἐργαστήριον τῶν καμίνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρείου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν αὐλὴν εἰσήλθομεν.

Ἐνταῦθα παρέστη ἡμῖν θέαμα πρωτοφανές. Οἰκοδόμημα μακρὸν καὶ μετρίου ὕψους ἔκειτο πρὸ ἡμῶν, ἀποτελούμενον ἐκ μακρᾶς σειρᾶς ἀψίδων, ὑφ' ἃς ὑπῆρχον κάμινοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεδίδετο θερμότης μεγίστη, καὶ βοὴ ὡσεὶ πολλῶν λεβήτων κοχλαζόντων. Ἐργάται παρὰ ταῖς καμίνοις, ἐπλήρουν κάδους, οὓς ἐκύλιον ἐπὶ σιδηρῶν χειραμαξῶν, ὑγροῦ πυριφλεγοῦς καὶ λαμπυρίζοντος ἐν τῷ σκότει, ἐκρέοντος ἐκ τῶν καμίνων ὡς πόλτος, καὶ ἐκπέμποντος θειώδη δυσάρεστον καὶ νύσσουσαν ὀσμήν. Τοὺς κάδους δὲ τούτους πεπληρωμένους ἔσυρον ἔπειτα καὶ ἐναπέθετον εἰς τὴν αὐλὴν κατὰ σειράν, ὅπου μετά τινας στιγμὰς τὸ λάμπον ἐκεῖνο ὑγρὸν ἀπηνθρακοῦτο, συμπηγνύμενον εἰς μάζαν σκληρὰν μελαίνην, ἣν ἐξεκένουν ἔπειτα εἰς στερεὸν σῶμα σχήματος κωνοειδοῦς.

Τὸ θέαμα ἦτο γραφικώτατον, διότι τὸ ἐκρέον φλογερὸν, ἐρυθρωπὸν ὑγρὸν ἐφώτιζεν ὠχρῶς τὰ πέριξ καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἐργατῶν, φαινομένων ἐν τῷ σκότει ὡς φάσματα μαγικῆς λυχνίας.

Νέος τις ἐκ τῶν τοῦ καταστήματος ἐκεῖ παρατυχών, εὐγενῶς καὶ προθύμως προσελθὼν, ἐξήγησεν ἡμῖν ὅτι τὸ πύρινον ἐκεῖνο ὑγρὸν ἦτο αἱ ἐπιπλέουσαι ἀκάθαρτοι οὐσίαι τοῦ εἰς τὸν πυθμένα τῆς καμίνου καταπίπτοντος τετηγμένου μολύβδου, ἃς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀφαιροῦσιν ἐξ ὡρισμένης ὀπῆς, ἣν ἀνοίγουσι διὰ ξυλίνου μακροῦ κονταρίου καὶ φράσσουσι διὰ πηλοῦ. Περιέγραψεν ἡμῖν εἶτα τὴν κατασκευὴν τῶν καμίνων, ἐπέδειξε τοὺς πυρομάχους λίθους, δι' ὧν εἶνε ἐκτισμέναι, τὴν τεχνητὴν διὰ φυσητῆρος ἀτμοκινήτου εἰσαγωγὴν ἀέρος δι' ὀπῶν, περὶ τὴν μέσην ζώνην τῆς κυλινδρικῆς καμίνου κειμένων, καὶ πῶς τίθενται εἰς τὰς καμίνους αἱ μεταλλοῦχοι ὗλαι ἀναμὶξ μετὰ ἐξηνθρακωμένων λιθανθράκων, τῶν κοινῶς λεγομένων κὸκ (cok). Κατόπιν λαβὼν λυχνίαν ὡδήγησεν ἡμᾶς διὰ ξυλίνης κλίμακος εἰς δευτέραν ὀροφὴν, ἄνωθεν τῶν καμίνων, ἥτις ἀπετέλει προεκτεινομένη μεγίστην πλατεῖαν, ἣν ἐφώτιζε τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, ὅπερ χρησιμεύει καὶ ὡς φανὸς τοῦ λιμένος.

Ἐνταῦθα, ἄλλοι πολυαριθμότεροι ἐργάται εἰργάζοντο εἰς τὴν πλήρωσιν κοφίνων ἐξ ἐκβολάδων, εἰς τὴν ἀνάμιξιν σωρῶν σκωριῶν καὶ ἐκβολάδων μετὰ ἐξηνθρακωμένων λιθανθράκων, εἰς τὴν μεταφορὰν πλίνθων ἐκ μεταλλούχου χώματος εἰς τὰς καμίνους. Ἐμάθομεν δὲ ὅτι αἱ ἐρ-

Digitized by Google

γασίαι αὗται νυχθημερὸν ἐξακολουθοῦσιν ἄνευ διακοπῆς, ἐναλλασσομένων μόνον τῶν ἐργατῶν ἀνὰ ἓξ ὥρας.

Ἐξελθόντες τοῦ ἐργαστηρίου τῶν καμίνων πλήρεις ἐντυπώσεων ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ θεάματος τῶν ἐργασιῶν, ἐπεφυλάχθημεν νὰ ἐπανέλθωμεν τὴν ἐπαύριον, ὅπως κάλλιον περιεργασθῶμεν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας τὸ ἐργαστήριον, καὶ παρασταθῶμεν εἰς τὸ θέαμα τοῦ ἀνοίγματος τῶν καμίνων πρὸς ἐκροὴν τοῦ μολύβδου, καὶ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτοῦ εἰς χελώνας.

Ὄντως δὲ τὴν ἐπομένην λίαν πρωῒ ἐπορεύθημεν αὖθις εἰς τὰς καμίνους, ἔνθα εἴδομεν τὸν ἀργυρίζοντα μόλυβδον ἐκρέοντα εἰς λάκκους ἀφ' ἑκάστης καμίνου ἐξ ὀπῆς κειμένης εἰς τὴν κατωτάτην αὐτῶν ζώνην, τὸν ὁποῖον πρὸ τῆς ἀποψύξεως καὶ συμπήξεως ἐργάται παραλαμβάνοντες διὰ μεγάλων ἀρυτήρων ἐξεκένουν ἐπὶ τύπων κατὰ σειρὰν παρακειμένων, δι' ὧν ἐσχηματίζετο εἰς μακρὰ τεμάχια, τὰς λεγομένας *χελώνας*, φερούσας ἐγγεγλυμμένον τὸ ὄνομα ΕΛΛΑΣ.

Μετὰ ταῦτα διετρέξαμεν τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ ἐργαστηρίου, παρατηροῦντες τὰς λοιπὰς ἐργασίας ἃς εἴδομεν κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα, ἀλλ' ἤδη φωτιζομένας ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ πρωϊνοῦ ἡλίου.

Μέρος σπουδαιότατον τοῦ ἐργαστηρίου τῶν καμίνων ἀποτελεῖ ἡ ὑψιτενὴς καπνοδόχος, ἡ ἐπὶ λόφου ἀποτελοῦντος τὸ νότιον ἄκρον τοῦ λιμένος τῶν Ἐργαστηρίων κειμένη, ἧς τὸ στόμιον εὑρίσκεται εἰς ὕψος 75 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν καμίνων 1200 μέτρων. Εἰς τὴν καπνοδόχον ταύτην, ὁρατὴν καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης πᾶσι τοῖς παρακάμπτουσι τὸ Σούνιον, διοχετεύεται ὁ καπνὸς τῶν καμίνων διὰ στοᾶς ὀφιοειδοῦς, ἐχούσης ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν 14,000 τετραγωνικῶν μέτρων, ἐφ' ἧς ἐπικάθηται ἐκ τοῦ καπνοῦ μολυβδοῦχος λιγνὺς περιέχουσα 30—45 $^0]_0$ μολύβδου, ἥτις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παραλαμβάνεται, καὶ ἀνακαμινεύεται μετ' ἄλλων ἀναμιγνυομένη ὑλῶν.

Γ'

Πλυντήριον.

Δεύτερον κατάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων, εἶνε τὸ πλυντήριον μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ, ἐμβαδοῦ 12 στρεμμάτων. Ἐνταῦθα κομίζονται διὰ σιδηροδρόμου καὶ διὰ κάρρων ἐκ τῶν μεσογείων μερῶν τῆς Λαυρεωτικῆς αἱ ἐκβολάδες καὶ αἱ σκωρίαι. Εἶνε δ' αἱ μὲν ἐκβολάδες τὰ μεταλλεύματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖοι ἀπέρριπτον ἐκ τῶν ἐξαχθέντων ἐκ τῶν φρεάτων καὶ τῶν στοῶν μετάλλων, μετὰ τὴν παραλαβὴν ἐκ τούτων τοῦ πλουσίου ὀρυκτοῦ, αἱ δὲ σκωρίαι τὰ ὑπολείμματα τῶν ἐκκαμινεύσεων τῶν ἀρχαίων· ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τούτων πολλοὶ σωροὶ ὑπέστησαν ἐπὶ μεταγενεστέρων χρόνων, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων δευτέραν ἀνακαμίνευσιν. Ὑπολογίζονται δ' αἱ μὲν σκωρίαι τῆς ὅλης Λαυρεωτικῆς εἰς 2 ἑκατομμύρια τόννους, αἱ δ' ἐκβολάδες εἰς 105 ἑκατομμύρια[1].

Αἱ σκωρίαι καὶ αἱ ἐκβολάδες, αἵτινες ἀποτελοῦσι λόφους, ἐφ' ὧν δάση πυκνὰ ἐφύησαν, ἀνασκαπτόμεναι, μετακομίζονται εἰς τὸ πλυντήριον, ἔνθα καθαρίζονται ἀπὸ πάσης περιττῆς ἐπικεκολλημένης ὕλης μὴ μεταλλούχου, διαλέγονται, χωρίζονται κατὰ μεγέθη, τρίβονται καὶ αὖθις πλύνονται, ὅπως πᾶσα ἄχρηστος ὕλη ἐκλίπῃ καὶ ἐναπομείνῃ πρὸς ἐκκαμίνευσιν μόνον τὸ πλούσιον μετάλλευμα. Ἐνταῦθα ὡσαύτως πλύνονται τὰ ἀποχωριζόμενα ἐκ τῶν ἐκβολάδων μεταλλοφόρα χώματα, ἢ τὰ ὡς τοιαῦτα ἀρχικῶς εὑρισκόμενα, ὅπως ἀφαιρεθῇ καὶ ἐκ τούτων ἡ μὴ μεταλλοφόρος ὕλη, ἥτις καὶ αὖθις ὑποβάλλεται εἰς νέαν πλύσιν. Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ χώματα δι' ὕδατος ἀφθόνου παρασυρόμενα διοχετεύονται εἰς μεγάλους λάκκους, ἔνθα ἀποξηραινόμενα μεταποιοῦνται εἰς πλίνθους, ἀναμιγνυόμενα μετ' ἄλλων εὐτήκτων μετάλλων, καὶ οὕτω μεταφέρονται εἰς τὰς καμίνους.

Αἱ ποικίλαι αὗται ἐργασίαι ἴσως τις νομίζῃ ὅτι ἐκτελοῦνται διὰ τῶν χειρῶν· παντάπασιν· αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες χρησιμεύουσι μόνον ὡς βοηθητικαί. Τὰ πάντα τελοῦνται διὰ τοῦ ἀτμοῦ. Δύο ἀτμομηχαναὶ μεγάλης δυνάμεως λειτουργοῦσιν ἀδιαλείπτως ἡ μὲν ὅπως ἀντλῇ ὕδωρ ἐκ παρακειμένης λίμνης παρὰ τῷ λιμένι Θορικοῦ, κομίζουσα εἰς τὸ πλυντήριον ἀνὰ πᾶν λεπτὸν 15 κυβικὰ μέτρα, ἡ δὲ εἰς τὸ νὰ κινῇ πολυάριθμα μηχανήματα, κυρίως δὲ παμμεγέθη κοφινοειδῆ κόσκινα, διάφορα κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν διάμετρον τῶν ὀπῶν, καὶ ἄλλας μηχανὰς λιθοθριπτικάς.

Ἐν τῷ πλυντηρίῳ τὰ κόσκινα καὶ τὰ λοιπὰ μηχανήματα κεῖνται κλιμακηδὸν ἐπὶ κεκλιμένου ἐπιπέδου, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ ἀνώτατον τμῆμα προσεγγίζουσιν αἱ φορτηγίδες ἅμαξαι τοῦ σιδηροδρόμου, αἱ κομίζουσαι τὰς ἐκβολάδας καὶ τὰς σκωρίας. Ὕδωρ ἄφθονον διοχετευόμενον ὑπὸ πλήθους ὑδραγωγῶν σωλήνων ἐξακοντίζεται βροχηδὸν ἐπὶ τῶν περιστρεφομένων κοσκίνων, ἐκπλύνον τὴν ἐν αὐτοῖς ἐκβολάδα, καὶ σκωρίαν· ἐκ τῶν χαινόντων δὲ στομάτων τῶν κοσκίνων, οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ διέλθωσι τὰς ὀπὰς μεταλλοῦχοι λίθοι, μεταπίπτουσιν ἀλλαχοῦ πεπλυμένοι. Ἐντὸς μικρῶν τετραγώνων λεκανῶν, εἰς τὸν πυθμένα τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἐπίπεδον κόσκινον, καθέτως κινούμενον, καθαρίζεται τὸ δεύτερον ἡ εἰς χονδρὴν ἄμμον μεταβληθεῖσα διὰ μηχανῆς σκωρία, ἀπομενόντων τῶν βαρυτέρων μορί-

1. Ἡ Ἑλλὰς ἐξεταζομένη γεωλογικῶς καὶ ὀρυκτολογικῶς ὑπὸ Ἀνδρ. Κορδέλλα.

Digitized by Google

ων, τῶν καὶ πλουσιωτέρων εἰς τὸν πυθμένα, τῶν δ' ἐλαφροτέρων καὶ μὴ πλουσίων ἀποσυρομένων ὑπὸ τοῦ ὕδατος.

Ἐν ἄλλῳ τμήματι τοῦ οἰκοδομήματος ὑπάρχουσι μηχαναὶ πρὸς πλύσιν μόνων τῶν ἐν καταστάσει σχεδὸν παιπάλης μεταλλούχων χωμάτων. Ἵνα δώσωμεν ἀμυδρὰν γνῶσιν τῶν περιεργοτάτων τούτων μηχανημάτων, ἁπλοποιοῦμεν τὸν μηχανισμόν. Ἐπὶ μεγάλης ἐπιπέδου ἐπιφανείας κεκαλυμμένης ὑπὸ σιδηροῦ λείου ἐλάσματος καὶ ἐχούσης μικρὰν κλίσιν, ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς ῥοὴν ὕδατος χυνομένου, πίπτει ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄκρου ὕδωρ, ἀναμεμιγμένον μετὰ χώματος μεταλλούχου, τόσον ὥστε νὰ καλυφθῇ πᾶσα ἡ ἐπιφάνεια· μετὰ τοῦτο εὐθὺς πίπτει ὕδωρ καθαρὸν δι' ἠρέμου πτώσεως, ὅπερ συμπαρασύρει ἐκ τοῦ χώματος πᾶσαν ὕλην ἐπιπλέουσαν ἐλαφράν, φυτικήν, μὴ μεταλλοῦχον, μετὰ τοῦτο ὕδωρ δι' ἰσχυρᾶς πτώσεως, ὅπερ συμπαρασύρει δευτέραν ὕλην μᾶλλον τῆς πρώτης ἐκπλυθείσης βαρυτέραν, τελευταῖον ὕδωρ δι' ἰσχυροτάτης πτώσεως ἀποπλύνον ἐντελῶς τὴν ἐναπομείνασαν βαρεῖαν ὕλην, καθαρῶς σχεδὸν μεταλλοῦχον καὶ πλουσίαν. Ἄς φαντασθῇ τις ὅτι πᾶσα αὕτη ἡ ἐργασία τελεῖται διὰ μηχανῶν ἀποτελουμένων ἐκ στρογγύλης κωνοειδοῦς καὶ μικρῶν κλίσεων τραπέζης στρεφομένης περὶ ἄξονα ἀκίνητον καὶ ἐχούσης πέριξ αὔλακας εἰς οὓς ἐκρέει τῶν τριῶν πλύσεων τὸ ὕδωρ μετὰ τοῦ μεταλλούχου χώματος.

Ἡ εἴσοδος εἰς τὸ κτίριον τοῦτο καὶ ἡ λεπτομερὴς τῶν καθ' ἕκαστον ἔρευνα ἀληθῶς ἐκπλήσσει. Ἡ ῥοὴ τῶν πανταχόθεν ἐξακοντιζομένων ὑδάτων καὶ ῥεόντων ἐκ κρουνῶν καὶ αὐλάκων, οἱ στρεφόμενοι τροχοὶ καὶ τὰ κόσκινα μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς κυλιομένων ὀρυκτῶν, ἡ κίνησις ὅλων ἐν γένει τῶν μηχανημάτων, ἀποτελοῦσι φοβερὸν κροτάλισμα καὶ βοὴν ἐκκωφοῦσαν τὰ ὦτα. Νομίζει τις βλέπων καὶ ἀκούων πάντα τὰ μηχανήματα κινούμενα καὶ βοῶντα, καὶ τελοῦντα λειτουργίαν ἕκαστον ἰδίαν μετὰ προνοίας ἐμψύχων ὄντων, ὅτι ἡ ἄψυχος ὕλη ἔλαβε πνεῦμα ζωῆς καὶ ὅτι ἐκφέρει τοὺς πρώτους ἀνάρθρους αὐτῆς φοβεροὺς γογγυσμούς, ὡσεὶ ἐξωργισμένη διότι ὁ ἄνθρωπος διετάραξε τὴν ἠρεμίαν της, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ κίνησιν μαθηματικήν.

Ποικίλαι εἶνε ἐν τῷ πλυντηρίῳ καὶ αἱ βοηθητικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν ἐργατῶν, ἐνταῦθα ῥίπτουσιν ἐκ τοῦ ἀνωτάτου τμήματος τοῦ πλυντηρίου διὰ δικτυωτοῦ σιδηροῦ πλέγματος, ἐφ' οὗ χύνεται ἄφθονον ὕδωρ, τὴν μεταλλοῦχον ὕλην εἰς τὰ κατώτερα στρώματα, ἐκεῖ παῖδες, ὡσεὶ μικροὶ ὀρυκτογνῶσται, διαλέγουσι τὴν ἐκβολάδα κατὰ εἴδη, ἀλλαχοῦ φέρουσιν ἐν κοφίνοις χῶμα, περαιτέρω ἐργάζονται εἰς τὸ ξυλουργεῖον καὶ σιδηρουργεῖον τοῦ πλυντηρίου. Ἐν τῇ αὐλῇ δὲ ἐργάται ἄλλοι πληροῦσι διὰ πτύων τὰς φορτηγίδας τοῦ σιδηροδρόμου ἐκ τοῦ ἑτοίμου πρὸς ἐκκαμίνευσιν ὀρυκτοῦ, ἄλλοι κατασκευάζουσι πλίνθους ἀναμιγνύοντες ἐκβολάδας, ἐν εἴδει μεγαλοκόκκου ἄμμου μετὰ μεταλλούχου χώματος, ἄλλοι ἀνασκάπτουσιν ἀπεξηραμένας δεξαμενάς, ἄλλοι τὰς ξηρανθείσας πλίνθους ὑπὸ τοῦ ἡλίου κτίζουσι κατὰ σωροὺς παραλληλογράμμους ἐν εἴδει οἰκίσκων. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀδιαλείπτως ἔρχονται καὶ ἀπέρχονται ἁμαξοστοιχίαι φορτηγίδων διὰ τῶν σιδηροδρόμων, ὧν εἷς κομίζει τὸ πεπλυμένον μέταλλον εἰς τὰς καμίνους, ὁ ἕτερος δὲ μεταφέρει τὰς ἐκβολάδας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Λαυρεωτικῆς.

Καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ πλυντηρίου ἐν αἷς ἐργάζονται 500 ἐργάται, δὲν παύουσιν ἡμέρας καὶ νυκτός, πλὴν Κυριακῆς. Τὴν νύκτα ὅλον τὸ οἰκοδόμημα φωτίζεται διὰ 6 λαμπτήρων ἠλεκτρικοῦ φωτός. Θὰ παρίσταται δ' ἐκεῖ βεβαίως μαγικὸν τὴν νύκτα θέαμα ὑπὸ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, διὰ τῶν ἀνταναχλάσεων ἐπὶ τῶν μηχανῶν καὶ τῶν καταπιπτόντων πανταχόθεν ὑδάτων.

Καθ' ἑκάστην ἐν τῷ πλυντηρίῳ καθαρίζονται 200—250 τόννοι μεταλλευμάτων, ἤτοι περίπου 200,000 ὀκάδες, ἅτινα στέλλονται εἰς τὰς καμίνους· ἐξάγεται δ' ἐκ τούτων μόλυβδος 25 τόννων, ἐνέχων μέσον ὅρον ἐν ὅλῳ 1500 γραμμάρια ἀργύρου

Κατὰ τὴν εἰς τὸ πλυντήριον ἐπίσκεψίν μας ὑπήρξαμεν εὐτυχεῖς, διότι συνηντήσαμεν ἐκεῖ τὸν διευθυντὴν τούτου Μελέτιον Σταματόπουλον, ὁ ὁποῖος προθύμως πάνυ περιήγαγεν ἡμᾶς εἰς αὐτό, καὶ μετὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ ἐμπνέοντος τὸν διευθύνοντα ἐργασίαν, ἣν ἀκριβῶς ἐπίσταται, ἐπέδειξε πάσας τὰς λειτουργίας τῶν μηχανημάτων.

Δ'

Πολίχνη Λαυρείου. — Ἐργάται. — Θέα τῆς πολίχνης.

Ἡ πολίχνη τοῦ Λαυρείου εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς παραλίας μικροῦ λιμένος ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Ἐργαστηρίων, ὀνομασίας περισωθείσης ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἀρχαία ἐπιγραφή, αὐτόθι εὑρεθεῖσα, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν Ὁ λιμὴν τῶν Ἐργαστηρίων παρέχει ἀσφαλὲς καὶ ἄριστον ἀγκυροβόλιον καὶ εἰς μέγιστα πλοῖα, διότι ἔχει ποικίλον βάθος μεταξὺ 7 καὶ 17 μέτρων. Παρὰ τῷ μυχῷ τούτου ὑψοῦνται τὰ ἐργαστήρια τῶν καμίνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων, καὶ τὸ μηχανουργεῖον αὐτῆς, αὐτόθι δὲ καὶ οἰκίαι τινὲς καλαὶ ὑπάρχουσιν, ἐν αἷς ἡ τοῦ διευθυντοῦ, ἥτις κατὰ τὸν χάρτην τοῦ Pouzolz κεῖται εἰς πλάτος Β. 37°, 42', 45'' καὶ εἰς μῆκος Α. 21°, 42', 45''.

Πρὸς Β. τοῦ ἐργαστηρίου τῶν καμίνων ἐκτείνονται ἐπὶ ἐπιπέδου χώρου οἱ οἰκίαι τῶν ἐργα-

Digitized by Google

των,καὶ αἱ λοιπαὶ οἰκίαι τῆς πολίχνης, αἵτινες ἐπεξετάθησαν μέχρι λόφου τινὸς πρὸς ἀνατολὰς κειμένου, καὶ διαχωρίζοντος διὰ τῆς προεκτάσεως αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν τὸν λιμένα Ἐργαστηρίων ἀπὸ τοῦ λιμένος Θορικοῦ. Ὁδὸς πλατεῖα 70 βημάτων, ἔχουσα διεύθυνσιν ἀπὸ Β. πρὸς Μ. διατεμνομένη ὑπὸ ἄλλων καθέτων μικροτέρων, διαχωρίζει τὴν πολίχνην, χρησιμεύουσα ὡς τὸ κύριον κέντρον αὐτῆς. Ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπάρχουσι καφενεῖα πολλά, παντοπωλεῖα, ξενοδοχεῖα, μαγειρεῖα, ἐμπορικὰ καταστήματα, τεχνουργεῖα, ὀψοπωλεῖα, κρεωπωλεῖα κτλ. καὶ ἐν γένει πᾶσα ἡ ἀγορά, ἡ χρησιμεύουσα διὰ τὰς καθημερινὰς χρείας τῶν ἐνοικούντων.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Λαυρείου ὑπολογίζονται μέχρις 7 ἢ 8,000, ὧν 6,000 ἐργάται ἐργάζονται εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας· τούτων οἱ 3000 ἐν τῇ Ἑλληνικῇ,καὶ 3000 ἐν τῇ Γαλλικῇ εταιρίᾳ. Γυναῖκας ἐργάτιδας, πάσας ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Κερατέας, μεταχειρίζεται μόνον ἡ Γαλλικὴ Ἑταιρία ἐργαζομένας εἰς ἐλαφρὰς ἐργασίας.

Ὁ ἐργατικὸς πληθυσμὸς τοῦ Λαυρείου σύγκειται ἐξ Ἑλλήνων·ἀλλὰ πλὴν τούτων ὑπάρχει καὶ ἀριθμός τις Ἰταλῶν, Ἰσπανῶν, Μαυροβουνίων καὶ Τούρκων. Ἐνταῦθα δὲ δύναταί τις νὰ σπουδάσῃ τὸν τοπικὸν χαρακτῆρα τῶν καταγομένων ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς ἠπειρωτικῆς καὶ νησιωτικῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ μετήνεγκον ἐνταῦθα καὶ τὰς οἰκογενείας των, ὥστε ζῶσιν ὡς ἐν ταῖς ἰδίοις αὐτῶν πατρίσιν· ἔτι δ' εὐθυμοῦσι καὶ χορεύουσιν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν ἰδίων μουσικῶν ὀργάνων.

Πολυπληθέστεροι ἐργάται, λαμβανόμενοι κατὰ τόπους, εἶνε ἐκ Μήλου, Καρύστου, Λιδωρικίου, Κύμης, Λακωνίας, Χειμάρρας, Μακεδονίας Κρήτης καὶ Ἰταλίας. Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι ἕκαστοι τούτων ἔχουσι κλίσιν πρὸς ἴδιον εἶδος ἐργασίας. Ἐν τοῖς μεταλλείοις τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας ἐν ταῖς στοαῖς, πλὴν τῶν Ἰταλῶν μόνον Μήλιοι ἐργάζονται ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὡς μεταλευταί, καί τινες Κρῆτες.

Οἱ Καρύστιοι ἀποκλειστικῶς ἐργάζονται εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν φλόγα τῶν καμίνων. Οἱ Λιδωρικιῶται προτιμῶσι μικρὸν ἡμερομίσθιον καὶ ἐλαφρὰς ἐργασίας, οἷον φόρτωσιν τῶν φορτηγίδων διὰ πτυαρίων, μεταφορὰν χωμάτων διὰ χειραμαξῶν κυλιομένων ἐπὶ σιδηροτροχιῶν, κατασκευὴν πλίνθων. Οὗτοι μένουσιν ἐνταῦθα μόνον τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ θέρος μεταβαίνουσιν εἰς τὰ γεωργικὰ ἔργα των Οἱ Μακεδόνες μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου, οἱ δὲ Χειμαρριῶται τὸ τοῦ πιστοῦ φύλακος. Ἐργώδεις καὶ βαρείας ἐργασίας, ἀμειβομένας καὶ διὰ μεγάλου ἡμερομισθίου, ἀναλαμβάνουσιν οἱ Κρῆτες, οἱ Μαυροβούνιοι καὶ οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐξ ἄλλων μερῶν.

Εἰς τοὺς ἐργάτας παρέχεται δωρεὰν ἡ οἴκησις, τὰ φάρμακα καὶ ἡ ἰατρικὴ θεραπεία. Ὑποφέρουσι δὲ κυρίως οἱ ἐργαζόμενοι ἐν τοῖς μεταλλείοις καὶ τοῖς καμίνοις, ὡς ἐκ τῶν ἀναθυμιάσεων, αἵτινες διὰ τοῦ χρόνου προξενοῦσιν ἀσθενείας. Ἐν Λαυρείῳ ὑπάρχει πρὸς τούτοις ταμιευτήριον, εἰς ὃ καταθέτουσιν ὡρισμένον ποσὸν ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου των οἱ ἐργάται, δι' οὗ συντηροῦνται οἱ ἀπορώτεροι,οἱ παθόντες ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἢ δίδεται ἐφάπαξ αὐτοῖς ποσὸν χρηματικὸν πρὸς συντήρησίν των, μέχρις ἀναρρώσεως ἢ εὑρέσεως ἄλλης ἐργασίας.

Πλὴν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, οἵτινες εἶνε ἐκ διαφόρων τόπων, ἐν Λαυρείῳ οἰκοῦσι καὶ οἱ ὑπάλληλοι οἱ διευθύνοντες τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, οἵτινες ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἑταιρίᾳ τῶν Μεταλλουργείων εἶνε πάντες Ἕλληνες· ἤκουσα δὲ μετ' ἐπαίνων μνημονευόμενον τὸ ὄνομα τοῦ διευθυντοῦ Φ. Νέγρη, ὡς ἀνδρὸς ἐπιστήμονος, καὶ δραστηρίου, μεγίστην ὤθησιν καὶ προαγωγὴν δόντος εἰς τὰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας.

Ὁ θέλων νὰ κατοπτεύσῃ τὴν πολίχνην ἀφ' ὑψηλῆς σκοπιᾶς, ἀρκεῖ ν' ἀναβῇ ἐπὶ λόφου κειμένου ΒΔΔ. ἐφ' οὗ ὑπάρχει ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἐκ τοῦ λόφου τούτου φαίνεται ἡ Μακρόννησος, καὶ ἡ μεταξὺ ταύτης καὶ Λαυρείου θάλασσα, ὁ λιμὴν Θορικοῦ, καὶ αἱ περὶ αὐτὸν οἰκίαι καὶ τὰ ἐργοστάσια τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας, ὁ λιμὴν τῶν Ἐργαστηρίων πλήρης πλοίων μικρῶν καὶ ἀτμοπλοίων, τὸ στόμιον τοῦ ὅρμου τῆς Γαϊδουρόμανδρας. Ἐπὶ τῆς πεδιάδος ἐξαπλοῦται πᾶσα ἡ πολίχνη, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέχουσι, δεσπόζουσαι πασῶν τῶν οἰκιῶν,αἱ οἰκοδομαὶ τῶν ἐργαστηρίων τῶν καμίνων μετὰ τῶν ὑψηλῶν καπνοδόχων, ἐξερευγομένων πυκνὰ νέφη καπνοῦ πρὸς τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου παρασυρόμενα. Ἐκ τοῦ λόφου δὲ διακρίνονται καὶ πᾶσαι αἱ ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίαι, καὶ βοὴ ἀδιάλειπτος ἐκ τῶν καμίνων καὶ τοῦ μηχανουργείου, ἐκ τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν πυλυαρίθμων κάρρων, ἐκ τῶν φωνῶν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν πωλητῶν ἀνέρχεται ὡσεὶ ἐκ μεγάλης καὶ πολυανθρώπου πόλεως.

Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἱστάμενος καὶ θεώμενος ἀπὸ τοῦ ὕψους τὴν πολίχνην καὶ τὰ πέριξ, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν ἐνταῦθα, ἐν τοῖς ἀργυρείοις τούτοις, εἰργάζοντο τὸ πάλαι μυριάδες ἀνδραπόδων διὰ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τῶν Ἀθηνῶν, διανεμομένους τὴν ἐκ τῶν ἀργυρείων πρόσοδον· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀνεπόλησα εἰς τὴν μνήμην τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνὴρ μέγας, οὗ ὁ δῆμος Φρέαρροι ἔκειτο ἐκεῖ που ἐν τῇ Μεσογαίᾳ, ὁ Θεμιστοκλῆς, προνοῶν ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι ἧττα τῶν βαρβάρων εἶνε ἀρχὴ μειζόνων ἀγώνων, ἔρριψε τὸ βλέμμα του εἰς τὰς προσόδους τοῦ Λαυρείου, καὶ πρῶτος ἐτόλμησε παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον νὰ προτείνῃ ν' ἀφήσωσι τὴν διανομὴν αὐτῶν,καὶ νὰ κα-

Digitized by Google

τασκευάσωσιν 100 τριήρεις, δεξιώτατα παραπείσας τὸν δῆμον, ὅτι πρόκειται περὶ πολέμου πρὸς τοὺς Αἰγινήτας, ὧν δυσμενῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπον τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν, καὶ οὐχὶ περὶ Δαρείου καὶ Περσῶν, οἵτινες, μακρὰν ὄντες, οὐδὲν ἐνέπνεον δέος εἰς τοὺς πολίτας, τοὺς σκεπτομένους περὶ τοῦ παρόντος. Αἱ δὲ 100 ἐκεῖναι τριήρεις εἶνε αἱ πρὸς τὸν Ξέρξην ναυμαχήσασαι.

Τοιαῦτα ἀναλογιζόμενος, ἤκουσα τὸ ὡρολόγιον σημαῖνον μεσημβρίαν. Ἴσως ἔπρεπε συνεχίζων μικρὸν ἔτι τὰς ἀναμνήσεις μου, νὰ παραβάλω, ὡς πρὸς τὰ τοῦ Λαυρείου, τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους, ἐν οἷς διὰ τῶν προσόδων τοῦ Λαυρείου, ἐσώθη ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία πρὸς τοὺς σημερινοὺς καὶ νὰ λήξω εἰς ἓν οἱονδήποτε συμπέρασμα, ἀλλ' ὁ στόμαχός μου μοὶ ἀνήγγελλεν ὅτι αἱ ἱστορικαὶ σκέψεις δὲν ἦσαν ἱκαναὶ πρὸς καθησύχασιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι καιρὸς ἦτο ν' ἀφίσω τὰ ἱστορικὰ συμπεράσματα εἰς ἁρμοδιώτερον χρόνον, ἢ νὰ ἐγκαταλίπω εἰς τὰς κρίσεις τῶν ἀναγνωστῶν, ἂν ἤθελον δημοσιεύσει τι περὶ Λαυρείου.

Ε'

Σιδηρόδρομος Καμαρίζης.—Ἐπίδρασις τοῦ καπνοῦ τῶν καμίνων ἐπὶ τῆς φυτείας.—Φρέαρ Σερπιέρη.—Τηλέφωνον.

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, μετέβημεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Καμάριζαν, ἐπιβάντες ἐπὶ τῆς τελευταίας τῶν συρομένων φορτηγίδων.

Ὁ σιδηρόδρομος ἐν Λαυρείῳ ἐθεωρήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ μάλιστα ἀναγκαῖος, ἕνεκα τῶν ἀποστάσεων, εἰς ἃς εὑρίσκοντο αἱ ἐκβολάδες καὶ σκωρίαι. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ σιδηρόδρομος οὗτος, μήκους 12 χιλιομέτρων, καὶ πλάτους 1 μέτρου, εἶνε ἓν τῶν τελειοτέρων ἔργων τοῦ εἴδους τούτου, ὡς ἐκ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἐχαράχθη, καὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ κλίσεως, οὔσης 30 μέτρων κατὰ χιλιόμετρον.

Ἡ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τούτου πορεία εἶνε τερπνή, διότι ἡ ὁδὸς διέρχεται τὰς μεσωρείας ὑψηλῶν λόφων, κυματοειδῶς ἐκτεινομένων, καὶ κεκαλυμμένων ὑπὸ πεύκων καὶ πρίνων· ἀδιαλείπτως νέαι γραμμαὶ λόφων καὶ ὑψωμάτων παρέρχονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνερχομένου, ἐνῷ πρὸς τὴν ἐπιχωμάτωσιν τῆς ὁδοῦ ὑπόκεινται βαθέα ῥεύματα, ἅτινα ἡ γραμμὴ διαπερᾷ ἐπὶ γεφυρῶν, ἢ κάμπτει πρὸς τοὺς μυχούς. Αἱ μικραὶ ἀκτῖνες, ἃς σχηματίζουσιν αἱ καμπύλαι, πολλαχοῦ δίδουσιν εἰς τὴν ἁμαξοστοιχίαν σχῆμα, τόσον κυκλικὸν, ὥστε ὁ ἐν τῇ τελευταίᾳ φορτηγίδι εὑρισκόμενος βλέπει ἐνώπιόν του τὴν σύρουσαν ἀτμομηχανὴν προβάλλουσαν διὰ τῶν δένδρων, ἢ ἀποκρυπτομένην εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν λόφου. Πρὸ τῆς Καμαρίζης ὁ σιδηρόδρομος διέρχεται σύριγγα σκοτεινοτάτην 300 μέτρων, εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἐκ ταύτης ἔξοδον ὑπάρχει ἡ θέσις αὕτη, ἔνθα ἄλλου εἴδους μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι, καὶ οἰκοδομήματα, καὶ κάμινοι προκαλοῦσι τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ, καὶ διαγείρουσι τὴν περιεργείαν του.

Ἡ ἄνοδος εἰς Καμάριζαν γίνεται διὰ ταχύτητος μικρᾶς, ὡς ἐκ τῆς ἀνωφερείας τῆς ὁδοῦ, ἡ κάθοδος δὲ τελεῖται ἄνευ μηχανῆς. Ἀρκεῖ ἐκ τοῦ ἀνωτάτου σημείου ὤθησις μικρὰ τῆς ἁμαξοστοιχίας, ἵνα μεταδώσῃ αὐτῇ ταχύτατον δρόμον πρὸς τὰ κάτω, προλαμβανομένης τῆς ἐκτροχιάσεως παρὰ τὰς καμπύλας διὰ τῆς τροχοπέδης, ἣν ἔχει ἑκάστη φορτηγίς. Ἕνεκα δὲ τῆς κλίσεως ἡ κάθοδος γίνεται ταχύτερον τῆς ἀνόδου.

Πολλάκις ὅταν αἱ φορτηγίδες ἅμαξαι εἶνε πολλαὶ, καὶ καλῶς πεπληρωμέναι, κατὰ τὴν κάθοδον τίθεται ἡ ἀτμομηχανὴ πρὸ αὐτῶν, οὐχὶ ὅπως σύρῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως μετριάζῃ διὰ τοῦ βάρους της, ὡς ἀντίρροπος δύναμις, τὴν ταχεῖαν αὐτῶν καὶ ὁρμητικὴν πρὸς τὸ κάτω φοράν. Ἤδη γίνονται ἐπιχωματώσεις πρὸς στρῶσιν νέων γραμμῶν, χρησίμων ὅπως συνδέσωσιν ἕτερα μέρη, ἔνθα ὑπάρχουσι μεταλλεύματα. Ὡσαύτως κατασκευάζει σιδηρόδρομον ὅμοιον καὶ ἡ Γαλλικὴ ἑταιρία, πρὸς μεταφορὰν τῶν ὀρυκτῶν εἰς τὸ ἴδιον αὐτῆς πλυντήριον καὶ τὰς καμίνους, αἵτινες κεῖνται πρὸς τὸν λιμένα Θορικοῦ.

Πλὴν δὲ τῶν σιδηρῶν ὁδῶν ὑπάρχουσι σήμερον ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ πολλῶν χιλιομέτρων ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ ὑπηρετικαὶ ἀμφοτέρων τῶν μεταλλουργικῶν ἑταιριῶν, ἐφ' ὧν ἀδιαλείπτως φέρονται φορτηγὰ κάρρα, κατὰ μακρὰς σειράς, ἀνερχόμενα κενὰ καὶ κατερχόμενα πλήρη μεταλλούχων ὀρυκτῶν, καὶ χωμάτων.

Οὕτω δὲ ἡ Λαυρεωτική, ἡ μόνον εἰς ποιμένας βατὴ πρὸ εἰκάδος ἐτῶν, καὶ εἰς λύκους καὶ ἀλώπεκας, σήμερον διασχίζεται ὑπὸ σιδηροδρόμων καὶ ἁμαξιτῶν ὁδῶν, ἐνέχει σχεδὸν πόλιν, καὶ ἀκμάζουσαν μεταλλευτικὴν βιομηχανίαν. Εἰς τοὺς δρυμοὺς καὶ τὰ δάση αὐτῆς, τὰ καλύψαντα ὑπὲρ τὰς δύο χιλιετηρίδας τοὺς λόφους τῶν σκωριῶν καὶ τῶν ἐκβολάδων, εἰσέδυσεν ἡ σκαπάνη καὶ τὸ πτύον, καὶ διεχύθη ὁ μέλας καπνὸς τῆς καμίνου τοῦ μεταλλευτοῦ. Ἤδη τὰ δάση τέμνονται, καὶ δένδρα μέγιστα γηραιὰ ἐκριζοῦνται, ὅπως ἀνασκαφῇ ἡ ὑπὸ τῶν ῥιζῶν αὐτῶν καλυπτομένη ἐκβολάς, ἥν, ὡσεὶ ἐκ προνοίας, συνεκράτησαν ἐκεῖ ἐπὶ αἰῶνας. Αἱ ἁρμονικαὶ κλιτύες τῶν λόφων διατέμνονται χάριν τῶν ὁδῶν, ἀλλοιοῦνται αἱ φυσικαὶ γραμμαὶ διὰ τῶν προσχώσεων, καὶ ἀνατρέπονται διὰ τῶν μεταλλομαστεύσεων.

Αὕτη ἡ ποιητικὴ ἐρημία τῶν τόπων ἐξέλιπεν. Ὅταν τὸ πρῶτον ὁ σιδηρόδρομος ἐνεφανίσθη ἑλισσόμενος περὶ τοὺς λόφους, ὡς γιγαντιαῖος ἑρπετὸς δράκων, καὶ ἠντήχησε τοῦ συρμοῦ αὐτοῦ ὁ κρότος, καὶ ὁ ὀξὺς συριγμός, καὶ ἐξεχύθη ἐκ

Digitized by Google

τῶν μυκτήρων του μέλας καπνὸς ἐν μέσῳ τῶν βαθέων φαράγγων καὶ πυκνῶν δρυμῶν τῆς Λαυρεωτικῆς, ἔντρομοι αἱ Δρυάδες καὶ αἱ Νηρηΐδες ἐγερθεῖσαι ἀπεσύρθησαν. Ὁ μεταλλουργὸς εἰσβαλὼν αὐτόθι μετὰ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀτμοῦ ἐφυγάδευσε τὰ ἐνδιαιτώμενα ἀνενοχλήτως ἄγρια ζῶα , οἱ λύκοι καὶ αἱ ἀλώπεκες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν , οἱ ὄφεις ἐκρύβησαν εἰς τὰς φωλεάς, καὶ οἱ δειλοὶ λαγωοὶ ἐζήτησαν ἀλλαχοῦ νομήν.

Ὁ δηλητηριώδης καπνὸς τῶν καμίνων φερόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου εἰς ἀπόστασιν πολλῶν χιλιομέτρων,καὶ καταπίπτων εἰς παιπάλην ἐπὶ τῆς γῆς, ἐδηλητηρίασε τὴν ζωὴν τῆς φύσεως, ἐθανάτωσε τὰ ἔντομα, ἐμάρανε καὶ ἐξήρανε τὸ χόρτον, καὶ τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, ἀπεδίωξε τὰ ποίμνια καὶ τὰ πτηνά, φεύγοντα ἀτμόσφαιραν πλήρη λιγνύος καὶ ἀτμῶν ἀρσενικοῦ. Ἡ φιλόπονος καὶ φιλανθὴς μέλισσα δὲν περιΐπταται πλέον ἐπὶ τῆς πλουσίας εἰς εὐώδη ἄνθη Μακρονήσου, ἐπὶ τῆς Λαυρεωτικῆς, καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς οἰνοφόρου καὶ βαλανοφόρου Κέας. Ὁ ποιμὴν ἀπέσυρε τὸ ποίμνιόν του, μὴ εὑρίσκων χόρτον. Τὰ χλοερὰ πεῦκα τῶν παρὰ ταῖς καμίνοις λόφων ἔχουσι χλωμὸν τὸ χρῶμα, καὶ καχεκτικὴν τὴν βλάστησιν. Ὁ εὐώδης θύμος, ὁ τάπης οὗτος τῶν ὀρέων, τὸ ὀρίγανον, ἡ φλασκομηλέα, ἡ πεύκη, ὁ πρῖνος, ἡ μύρτος δὲν διαχέουσιν ἄφθονον τὸ ἡδὺ καὶ τερπνὸν ἄρωμα, οὐδὲ περιΐπταται ἐπ' αὐτῶν ἐσμὸς βομβώντων μελισσῶν, οὐδ' ἡ ἐλαφρὰ πολύχρους ψυχή. Ἡ ποιητικὴ ἔκφρασις τῶν τόπων ἐναπέμεινεν εἰς τοὺς ἐλαφροὺς κυματισμοὺς τῶν λόφων, εἰς τὰς διαγραφὰς τῶν παραλίων,καὶ εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἃς προκαλοῦσι τὰ περισωθέντα ἀρχαῖα ὀνόματα, καὶ τὸ γεραρὸν λείψανον τοῦ ναοῦ τῆς Σουνιάδος Ἀθηνᾶς.

Εἰς τὴν θέσιν Καμάριζα ὑπάρχει τὸ φρέαρ Σερπιέρη τῆς Γαλλικῆς ἑταιρίας, βάθους 125 μέτρων, ἀνορυχθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὧν τὰς μεταλλευτικὰς ὑπογείους ἐργασίας ἐξηκολούθησεν ἡ πρώτη ἐν Λαυρείῳ ἑταιρία.Ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν ὑπάλληλοι πολλοὶ τῆς Γαλλικῆς ἑταιρίας, οἰκήματα τῶν μεταλλευτῶν, κάμινοι πρὸς φρύξιν τοῦ γαληνίτου καὶ καφενεῖά τινα.

Ἐκ τοῦ φρέατος τούτου διὰ μηχανισμοῦ, κινουμένου δι' ἀτμομηχανῆς,ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται ἐναλλὰξ παραπλεύρως κάδοι μεγάλοι σιδηροῖ πλήρεις ὀρυκτοῦ , οὓς τροχοφόρους ὄντας ἐφαρμόζουσιν οἱ ἐργάται εὐθὺς ἐπὶ σιδηροτροχιῶν καὶ μεταφέρουσιν ἀλλαχοῦ,θέτοντες ἀμέσως τοὺς κενούς. Ἐκ τοῦ βάθους τοῦ φρέατος ἄρχονται ὑπόγειοι στοαί, διήκουσαι εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, ἔνθα ἐργάζονται ἀνὰ 6 ὥρας ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς λυχνιῶν ἑκατοντάδες πολλαὶ ἐργατῶν, καὶ ἀριθμός τις ἐλάχιστος ὑποζυγίων.

Ἡ ὥρα καθ' ἣν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ δὲν ἦτο κατάλληλος ὅπως καταβῶμεν διὰ τοῦ φρέατος εἰς τὰς στοὰς χάριν περιεργίας, διότι ἔπρεπε νὰ διαταράξωμεν τὴν τακτικὴν ἐργασίαν πολλῶν ἐργατῶν. Διὸ καὶ προσκαίρως, κατελίπομεν τὴν περὶ καταβάσεως σκέψιν , ἐπιφυλαχθέντες ἄλλοτε νὰ καταβῶμεν εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα τῆς γῆς, ἵνα ἴδωμεν τί ἐκεῖ τελεῖται, καὶ ὁποίαν ὄψιν παρουσιάζουσιν οἱ ταρταρώδεις ἐκεῖνοι λαβύρινθοι, οὓς ὁ ἄνθρωπος ἀνώρυξεν, ὅπως ἐξερευνήσῃ τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς,πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ πολυτίμου μετάλλου.

Περιεργαζόμενος τοὺς παρὰ τὸ φρέαρ ἐργαζομένους, ἐπεθύμησα, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία μου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκπληρωθῇ, νὰ ἴδω,καὶ χαιρετίσω τὸν μεταλλουργὸν ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος κατέβη εἰς τὸ ἀρχαῖον φρέαρ καὶ πρῶτος διέτρεξε τὰς στοάς, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους δὲν ἠντήχησε κρότος ἀνθρωπίνων βημάτων. Θὰ ἦτο, ἐσκέφθην , πρᾶξις ἀξία τῆς πρώτης ἐκείνης στιγμῆς, καθ' ἣν μεταλλευταὶ τῶν νεωτέρων χρόνων ἐλάμβανον γνῶσιν τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἂν ἀνηρτᾶτό που ἐν Λαυρείῳ, ὑπὸ δοκίμου ζωγράφου γεγραμμένη, εἰκὼν τοῦ μεταλλευτοῦ τούτου, ἔχοντος λυχνίαν ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἀναζητοῦντος ἐν τῷ σκότει τῶν στοῶν τὰ ἴχνη τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Ἐκ τῆς Καμαρίζης ἐπιβάντες ἐπὶ φορτηγίδος μεμονωμένης, ἣν ὤθησαν ἐλαφρῶς ἐκ τῆς ἀφετηρίας, κατήλθομεν διὰ μεγίστης ταχύτητος μεθ' ἑνὸς ὁδηγοῦ στρέφοντος τὴν τροχοπέδην περὶ τὰς καμπὰς τῆς ὁδοῦ , εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ μηχανικοῦ τῶν σιδηροδρόμων.

Εἶχον ἤδη φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς μου· καίτοι δὲ ἡ ἑσπέρα ἦτο προκεχωρηκυῖα, ἐζήτησα ὡς τελευταίαν χάριν νὰ λάβω γνῶσιν τοῦ τηλεφώνου, τοῦ συνδέοντος τὴν Καμάριζαν μετὰ τοῦ Λαυρείου, καὶ προθυμότατα μοὶ παρεχωρήθη.

Πιέσας ἐλατήριον δι' οὗ κρούεται κώδων ἐν τῷ γραφείῳ Καμαρίζης, ἔθεσα ἐπὶ τῶν ὤτων τὰ διὰ σύρματος συνδεόμενα πρὸς τὴν ὅλην ἐπὶ τραπέζης ἠλεκτρικὴν συσκευὴν δύο ἀκουστικὰ ξύλα. Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα φωνὴ καθαρά, ὡσεὶ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ παρακειμένου δωματίου, ἔπληξε τὰ ὦτά μου.

— Διατάξατε. Εἶμαι παρών.

— Δὲν ἔχω νὰ διατάξω τι· ἀλλ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν φθάσας ἐκ Καμαρίζης, ἐπεθύμουν νὰ λάβω γνῶσιν τῆς λειτουργίας τοῦ τηλεφώνου. Ἀκούετε εὐκρινῶς ὅ,τι λέγω ;

— Εὐκρινέστατα. Εἶνε ὄντως θαυμασία ἐφεύρεσις· διακρίνεται ἔτι καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ ὁμιλοῦντος. Διακρίνω τὴν φωνήν σας.Ἐξακολουθήσατε.

— Εὐχαριστῶ· δὲν θέλω νὰ σᾶς ἀπασχολήσω ἀπὸ ἄλλας ἐργασίας. Ἡ ἐπίσκεψίς μου ἐνταῦθα

Digitized by Google

μοὶ ἀφῆκεν ἀρίστας ἐντυπώσεις, ἃς ἐπισφραγίζει ἤδη καὶ ἡ γνῶσις, ἣν τὸ πρῶτον λαμβάνω, τῆς λειτουργίας τῆς ἐφευρέσεως ταύτης δαιμονίου ἀνδρός. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὸν κόπον, ὃν ἐλάβατε. Χαίρετε.

— Τίποτε, τίποτε, κανένα κόπον. Ἡ ἐπίσκεψίς σας πολὺ μᾶς εὐχαρίστησεν. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ τηλεφώνου δὲν προὐξένησαν εἰς ὑμᾶς ἐντύπωσιν καὶ αἱ νεώτεραι ἐφευρέσεις τῶν ὀρυκτολόγων καὶ χημικῶν, οἵτινες κατώρθωσαν ἐκ τῶν ἀπορριμμάτων τῶν μετάλλων, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ἀπέρριπτον ὡς ἄχρηστα, νὰ ἐξάγῃ ἔτι μόλυβδον καὶ ἄργυρον, ἀποφέροντα μέγα κέρδος;

— Καὶ τοῦτο βεβαίως, περὶ τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται ἡ Ἑλληνικὴ Ἑταιρία τῶν Μεταλλουργείων. Ἀλλὰ οἱ λόγοι σας ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην μου γεγονὸς ἀτυχές.

— Ποῖον;

— Ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἑταιρία ἐκκαμινεύει τὰ ἀπορρίμματα τῶν ἀρχαίων, ἡ δὲ Γαλλικὴ τὸ παρθενικὸν μέταλλον, ἐξάγουσα ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς.

— Τί ἐννοεῖτε, τοῦτο λέγοντες;

— Ὅτι ἡ μὲν ἔχει τὸ κέλυφος, ἡ δὲ τὴν ψῖχα τοῦ καρύου.

— Πάντοτε μὲ τὴν καρυδόφλουδα μένει ὁ ἀμβλυωπῶν πρὸς τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης. Ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων κατὰ μέρος, καὶ τῶν ἐθνῶν θὰ νικᾷ πάντοτε ὁ νοήμων, ὁ ἐπιστήμων, ὁ ῥωμαλαῖος, ὁ ἄγρυπνος, ὁ δραστήριος. Πρὸς τί λοιπὸν τὸ παράπονον;

— Ἄπαγε· δὲν παραπονοῦμαι. Ἀλλὰ δὲν μοὶ λέγετε, παρακαλῶ, ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ δὲν δύναται τάχα νὰ νικήσῃ καὶ ὁ ἐξηπλωμένος ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκιὰν τοῦ Παρθενῶνος, καὶ ἐπὶ τῶν δαφνῶν τῆς δόξης τῶν πατέρων του;

— Χά, χά, χά! Ἀκούετε τοὺς γέλωτας διὰ τοῦ τηλεφώνου;

— Τοὺς ἀκούω εὐκρινῶς, διότι ἔχουν τόνον καὶ ἦχον. Ἀλλὰ τὰ δάκρυα διὰ τοῦ τηλεφώνου δὲν διακρίνονται.

— Κάλλιον νὰ μὴ εὑρεθῇ διὰ αὐτὰ μηχάνημα, μεταδίδον τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεώς των.

— Διατί;

— Διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ δακρύοντες εἶνε οἱ ὑπολειπόμενοι ἐν τῷ ἀγῶνι. Γνωρίζετε δὲ ὅτι τοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσιν ὑπολειπομένους οὐ στεφανοῦσιν.

— Ἀλλὰ δὲν ἀπηντήσατε εἰς τὴν ἐρώτησίν μου;

— Ἀμέσως. Ὁ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς Ἀκροπόλεως καθήμενος, καὶ ἐπὶ τῆς δάφνης τῶν πατέρων του ἐρειδόμενος δὲν θὰ νικήσῃ εἰμὴ μόνον ὅταν ταύτης ἀπομακρυνθῇ, ἀρκούμενος νὰ καθαρίσῃ τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ πίπτει, ὡς ἱερὸν καὶ ἀρχαῖον, τὴν δὲ δάφνην τῶν πατέρων του ἀναρτήσῃ εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον, ἢ ἐγκλείσῃ μεταξὺ τῶν φύλλων τῆς πατρίας ἱστορίας.

— Καὶ ὕστερον;

— Ὕστερον νὰ ζητήσῃ νὰ εἰσέλθῃ ἐν ζήλῳ καὶ ἐνθουσιασμῷ νεοφωτίστου εἰς τὸν μέγαν ναὸν τῆς ἐπιστήμης, κυρίως δὲ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ μαθηματικῶν, ὅπως γνωρίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν γῆν τῆς πατρίδος του, καὶ εἰς τὰς ὑπαρχούσας δάφνας τῶν πατέρων του προσθέσῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ.

Μόνον ὅταν ἡ πατρὶς ἡμῶν ἀποκτήσῃ τοιούτους ἐπιστήμονας, ἀξίους τοῦ ὀνόματος θὰ δυνηθῇ νὰ συναγωνισθῇ ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι τῶν ἐθνῶν, καὶ ν' ἀσφαλίσῃ ἑαυτῇ, ἂν οὐχὶ νίκην, τοὐλάχιστον ὕπαρξιν, πληροῦσαν τοὺς ὅρους πεπολιτισμένου ἔθνους.

— Οἱ νομικοί, οἱ ἰατροί, οἱ φιλόλογοι δὲν ἀρκοῦσιν;

— Ὅλαι αἱ ἐπιστῆμαι εἶνε ἀναγκαῖαι, ἀλλὰ πρέπει νὰ πρυτανεύωσιν αἱ φυσικαί.

— Δὲν μοὶ λέγετε, παρακαλῶ, εὐκρινέστερον καὶ ἁπλούστερον τί ἐπαγγέλλονται, τί διδάσκουσιν οἱ μύσται τῶν ἐπιστημῶν τούτων;

— Πολλὰ καὶ ποικίλα. Αὐτοὶ ἀνακαλύπτουσιν εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, αὐτοὶ διατιτρῶσιν ὄρη καὶ διορύσσουσιν ἰσθμούς, αὐτοὶ χαράσσουσιν ὁδούς, γεφυροῦσι ποταμούς, ὀρύσσουσι διώρυγας, αὐτοὶ μετρῶσι τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν, καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, αὐτοὶ ἐρευνῶσι τὴν φύσιν τῶν ζῴων, τῶν φυτῶν, καὶ τῶν ὀρυκτῶν, αὐτοὶ ἀνατέμνουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ μελετῶσι τὰ φαινόμενα τῆς ὀργανικῆς καὶ ἀνοργάνου φύσεως, αὐτοὶ εὐρύνουσι κοίτας ποταμῶν, στρώνουσι σιδηρᾶς ὁδούς, διασχίζουσι πελάγη, ἐρευνῶσι τοὺς πόλους καὶ τὰς ἐρήμους τῶν ἠπείρων τῆς γῆς, αὐτοὶ πληροῦσι βιομηχανικῶν καταστημάτων τὰς πόλεις, ἀνοίγουσι πηγὰς πλουτισμοῦ, καὶ παραδίδουσι πρὸς τὰς χρείας τῶν ἀνθρώπων τὸν ἠλεκτρισμόν, τὸν μαγνητισμόν, τὴν θερμότητα, τὸ φῶς, τὰς δυνάμεις πάσας τῆς φύσεως, καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν σωμάτων, αὐτοὶ ὑψοῦσι φάρους, αὐτοὶ διὰ τοῦ τηλεσκοπείου καὶ μικροσκοπίου, ἅτινα ἐφεῦρον, ἐρευνῶσι τὸ ἀχανὲς τοῦ στερεώματος, καὶ καθιστῶσιν ὁρατὴν τὴν ἀόρατον ἀνθρωπίνοις ὀφθαλμοῖς ζωὴν καὶ κίνησιν τῆς φύσεως, αὐτοὶ συντέμνουσι τὰς ἀποστάσεις καὶ τὸν χρόνον, αὐτοὶ μεταβάλλουσι πυθμένας τελμάτων καὶ λιμνῶν εἰς εὔφορα καὶ χλοερὰ πεδία, καὶ ὄρη ὑψηλὰ εἰς πυθμένας θαλασσῶν, αὐτοὶ...

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ἀγαθῶν διδαγμάτων. Οἱ ἐνθουσιώδεις λόγοι σας ὑπὲρ τῶν ἐπιστημῶν τούτων, ῥεύσαντες εἰς τὰ ὦτά μου πλήρεις ἠλεκτρισμοῦ διὰ τοῦ σύρματος, ἐκλόνησαν τὴν πίστιν μου· αἰσθάνομαι τὸ γόνυ καμπτόμενον. Ἀλλὰ πῶς νὰ ν' ἀπαρνηθῶ τὰς πεποιθήσεις μου, μεθ' ὧν ἐζυμώθην ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων; Πῶς νὰ λησμονήσω τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰς Πλαταιάς, τὴν πολιτικήν, τὸν θόρυβον τῶν βου-

Digitized by Google

λευτικῶν ἐκλογῶν, ἅτινα τέως ἐθεώρουν ὡς τὰ μόνα περὶ ἃ ὁ Ἕλλην πολίτης πρέπει ν' ἀσχολῆται· πῶς νὰ ἐγκαταλίπω τόσας ποιητικὰς σκέψεις, καὶ νὰ ῥιφθῶ εἰς ἀγκάλας ἐπιστήμης, ἐχούσης τυλώδεις τὰς χεῖρας, καὶ ἐρρυτιδωμένον, καὶ πλῆρες οὐλῶν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας ἐκ τοῦ κόπου τῆς ἐργασίας, καὶ τῶν πειραμάτων; Εἴπατέ μοι, τοὐλάχιστον, τελευταῖον πῶς νομίζετε ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκριζωθῶσι πεπαλαιωμέναι προλήψεις περὶ ἐπιστήμης, καὶ τρόπου παρ' ἡμῖν διδασκαλίας, οὐδὲν πραγματικὸν διδασκούσης;

— Δὲν νομίζετε ὅτι δι' εὖ φρονοῦντας ἀρκεῖ νὰ ἐκριζώσῃ τὰς προλήψεις ταύτας ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἐν Λαυρείῳ παθήματος; Χαίρετε.

Ἐν Ἀθήναις, 15 Ὀκτωβρίου 1882. Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

Ο ΔΡΑΚΟΣ

Διήγημα.

Α΄.

Πάντοτε θὰ ἐνθυμοῦμαι τὸ τεταραγμένον ἦθος τοῦ ἐξαδέλφου μου Παύλου τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν συνήντησα αὐτὸν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις. Ἤμην μόνη ἐντὸς τῆς αἰθούσης, κεντῶσα χειροτέχνημά τι· ὤθησεν ἐλαφρῶς τὴν θύραν καί, μολονότι ἐγίνωσκεν ὅτι εὑρισκόμην εἰς τὴν οἰκίαν, ἐφάνη ἐκπεπληγμένος καὶ μοὶ εἶπε:

— Μπᾶ! ἐδῶ εἶσαι;

— Καθὼς βλέπεις... ἀπήντησα.

Ἐπειδὴ δὲ ἀνέλαβον τὸ ἐργόχειρόν μου χωρὶς νὰ προσθέσω τι ἄλλο, ἐπλησίασε πρὸς τὴν ἕδραν μου καὶ μοὶ εἶπε μετὰ φωνῆς ὑποκώφου, προαγγελλούσης θύελλαν στεναγμῶν.

— Τὸ ξεύρεις... τὸ ξεύρεις... ἀπερρ...

Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ, διότι ἐγερθεῖσα βιαίως ἐκ τῆς ἕδρας μου τῷ ἔκλεισα τὸ στόμα δι' ἑνὸς ἀσπασμοῦ, ἀμφότεροι δὲ ἐναγκαλισθέντες ἀλλήλους, ἠρχίσαμεν νὰ χέωμεν δάκρια ἀπαρηγόρητα κρουνηδόν.

Ὁ καϋμένος ὁ Παῦλος! ν' ἀπορριφθῇ! Οἴμοι! τὸ ἐγίνωσκον τῷ ὄντι ὅτι ὁ ἄσπλαγχνος τῶν καθηγητῶν σύλλογος τῷ ἠρνήθη τὸ ἀπολυτήριον, ὑπὲρ οὗ τοσάκις προσηυχήθην ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἀναζητοῦσα καθ' ἑκάστην ἑσπέραν νέον τινὰ ἅγιον ἔχοντα ὡς εἰδικὸν ἐπάγγελμα τοῦ προστατεύειν τοὺς ἀσθενεστέρους τῶν ἐξεταζομένων.

Ἐθρηνήσαμεν ἐπί τινας στιγμὰς ἐν σιγῇ· ἂν μίαν λέξιν προέφερέ τις ἐξ ἡμῶν, ὁ θρῆνός μας θὰ ἦτο ἀτελεύτητος. Ὅτε ἐλύσαμεν τὸν ἐναγκαλισμόν, ἐσήκωσα ἐκ τοῦ ἐδάφους τὸ πεσὸν ἐργόχειρόν μου, ἐφ' οὗ εἶχον ἀποτυπωθῇ οἱ χονδροὶ τῶν ὑποδημάτων τοῦ Παύλου ἧλοι, καὶ ἐκάθησα ἐκ νέου ὅπως ἀκροασθῶ τὴν διήγησιν τῶν δεινοπαθημάτων τοῦ φιλτάτου μου ἐξαδέλφου. Τί δρᾶμα, θεέ μου! τί δρᾶμα φρικτόν! πόσαι ὀδυνηραὶ περιπέτειαι διὰ τὴν καρδίαν μιᾶς ἐξαδέλφης, ἥτις εἶχε χαρίσει ἀνοήτως ὅλην της τὴν συμπάθειαν πρὸς ἕνα τελειόφοιτον τοῦ γυμνασίου! Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν συγκινητικὴν ἀφήγησιν τοῦ Παύλου καὶ νομίζω ὅτι τὸν βλέπω μὲ τὴν στολὴν ξεκουμβωμένην, μὲ τὸ πιλίκιον εἰς τὴν χεῖρα, χειρονομοῦντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς μικρᾶς αἰθούσης, τόσον ἡσύχου καὶ τόσον αὐστηρᾶς τὴν θέαν, ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ εἰκόνων τῶν προγόνων μὲ τὴν ἐπιπεπασμένην κεφαλήν των. Οἴμοι! ἐλάχιστον ἔλειψεν ὅπως ὁ ἀγαπητός μου Παῦλος ἐπανέλθῃ νικητής, μὲ τὴν κεφαλὴν ἀπαστράπτουσαν ἐκ τῆς φωτεινῆς στεφάνης τοῦ προβιβασθέντος. Ἓν τέταρτον βαθμοῦ, κἄτι τι ὀλιγώτερον μάλιστα, διότι ὡς ἐνθυμοῦμαι, ὁ ἐξάδελφός μου κατεβίβαζε μέχρι τοῦ ἀπειροστοῦ τὸν ἀσήμαντον κόκκον τῆς ἄμμου, οὗ ἕνεκα κατέρρευσεν ἅπαν τὸ κτίριον. Ἂν καὶ εἶχα πολλοὺς λόγους νὰ μὴ πιστεύσω τὰς κλασματικὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ ἐξαδέλφου μου, ἐν τούτοις συνεμερίσθην τὴν ἀγανάκτησίν του, τόσον πειστικὴ καὶ βιαία ἦτο ἡ εὐγλωττία του. Βεβαίως τὸ Λύκειον τοῦ Ποατιὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἱδρύσεώς του πολλὰς εἶχεν ἀκούσει κατάρας· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἄλλος τις κατηράσθη αὐτὸ τόσον ἐνθέρμως. Ἕκαστος τῶν καθηγητῶν ἔσχε τὴν σειράν του· εἰς ἕκαστον ἔλαχεν ἀνὰ ἓν ἐπίθετον, ὁμολογῶ δὲ ὅτι τὸ λεξιλόγιον τοῦ Παύλου μοὶ ἐφάνη κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἀνεξαντλήτως πλούσιον, τοὐθ' ὅπερ δὲν ἀνέμενον ἐκ τῆς συνήθως πτωχῆς αὐτοῦ φαντασίας. Ἀλλ' ἡ ὀργὴ αὐτοῦ μοὶ προὐξένησε τρόμον, ὅτε ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ γέρω Ζακέ, τοῦ καθηγητοῦ, ὅστις τὸν ἐφιλοδώρησε μὲ τὸ τέταρτον τοῦ βαθμοῦ.

Ἀπαντῶσιν ἐνίοτε ἐπὶ τῶν ἑδωλίων τῶν κακουργιοδικείων ὄντα ἀποτρόπαια, ἐκ πλάνης τῆς φύσεως πλασθέντα διὰ τὸ κακόν, καρδίαι πεπωρωμέναι, ὧν τὴν εὐδαιμονίαν ἀποτελοῦσι τὰ δάκρυα τῶν ἄλλων, σκληρότητες ἀκόρεστοι εὐφραινόμεναι ἐκ τῶν κραυγῶν καὶ τῆς ῥοδίνης σαρκὸς τῶν παιδίων. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ κ. Ζακέ, καθηγητὴς τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας τοῦ Ποατιέ. Ναὶ μὲν ὁ κ. Ζακὲ ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογα ἔργα περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν παξιμαδίων ἐν Πομπηΐᾳ κατὰ τὸ 79 μ. Χ. ἔπραξεν ὅμως τοῦτο ἵνα ἐφελκύσηται τὴν εὔνοιαν τοῦ ὑπουργείου, καὶ διορισθῇ καθηγητὴς εἰς τὸ Λύκειον, διὰ νὰ δύναται εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους νὰ εὐωχῆται ῥοκανίζων τρυφεροὺς καὶ εὐχύμους μαθητὰς κατὰ τὰς ἐξετάσεις. Ἕνεκα τῆς παροιμιώδους ταύτης σκληρότητός του ἀπεκαλεῖτο *ὁ δράκος*· τὸ ἐγίνωσκεν, ἀλλὰ περιφρονῶν τὴν εὐκολοδημοτικότητα ὁ κ. Ζακὲ ἐδέχετο ἀταράχως τὰς ἀρὰς τοῦ πλήθους καὶ ἐξηκολούθει θύων τὰς ἑκατόμβας αὐτοῦ ἄνευ ἐπιδείξεως ἢ ὀργῆς, μὲ

Digitized by Google

τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀφελὲς ἦθος κηπουροῦ ὑλοτομοῦντος. Αὐτὸς ἦτο ὅστις διὰ μιᾶς ψαλιδιᾶς.... Καϋμένε Παῦλε! — Καὶ τώρα τι θλιβεpὰς διακοπὰς ἐπρόκειτο νὰ περάσωμεν! Παρετάξαμεν καὶ ἐπεθεωρήσαμεν πάντα τὰ ὄνειρα ὅσα εἴχομεν δημιουργήσει, ἐλπίζοντες ἐπὶ τοὺς δύο ἐκείνους μῆνας τῆς ἐλευθερίας. Πάντας τοὺς πύργους, οὓς ᾠκοδομήσαμεν ἐπὶ τῆς εὐθραύστου βάσεως: *Ἂν λάβῃς τὸ ἀπολυτήριον*... Ὅτε διὰ μιᾶς... πατατράκ! καὶ αἴφνης ἐνώπιον ἡμῶν ἐρείπια καὶ λείψανα καὶ μακρὰν σειρὰν ἀνιαρῶν ἡμερῶν κατατριβομένων εἰς τὴν ἐπίπονον καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος διὰ τὰς νέας ἐξετάσεις καὶ ἐπανερχόμεθα ἐκ τῆς πλάνης εἰς τὴν σκαιὰν πραγματικότητα τῆς ζωῆς, κατηφεῖς καὶ ἐστενοχωρημένοι, ὡς ἄνθρωποι, οἵτινες ἐξελθόντες εἰς περίπατον μὲ λαμπρὸν ἥλιον, ἐπιστρέφουσιν οἴκοι μὲ τὴν βροχήν.

— Πρέπει ν' ἀρχίσῃς νὰ μελετᾷς ἀπὸ τώρα, εἶπον πρὸς τὸν Παῦλον μὲ ὕφος πλῆρες σοβαρότητος καὶ ἐγκαρτερήσεως.

Ἤγειρεν αὐτὸς τοὺς ὑγροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μοὶ εἶπεν εἰς μόνην ἀπάντησιν.

— Καὶ σὺ θὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν Ῥοχέλλην;

— Ὄχι, ἀπήντησα μετὰ σταθερότητος.

— Δὲν ἐνθυμεῖσαι ὅτι ὁ θεῖος σοὶ ὑπεσχέθη νὰ σὲ πάρῃ μαζῇ του εἰς τὸ ταξεῖδι; θὰ ὑπάγῃς εἰς Ῥογιάν, εἰς Ἀρκασάν, καὶ ἀλλοῦ ἀκόμη.

— Δὲν θὰ ὑπάγω πουθενά.

— Ἀλλά...

— Θὰ εἴπω ὅτι θέλω νὰ μείνω ἐδῶ καὶ θὰ μείνω. Θὰ μὲ βλέπῃς καθ' ἡμέραν, ἀλλ' ὑπὸ ἕνα ὅρον, νὰ μελετᾷς ἡμέραν καὶ νύκτα.

— Ὢ! πόσον εἶσαι καλή, Ἰωάννα μου! πόσον εἶσαι καλή! ἀνέκραξεν ὁ Παῦλος. Θὰ μείνῃς, εἶπες; δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃς; Ὢ! ναί, θὰ μελετῶ, σοὶ τὸ ὁρκίζομαι, καὶ θὰ προβιβασθῶ, θὰ προβιβασθῶ.

Καὶ ὅπως λάβῃ θάρρος διὰ τὴν μελέτην, φαίνεται, ὁ ἀγαπητός μου ἐξάδελφος μὲ ἐνηγκαλίσθη θερμῶς· ἐγὼ δὲ δὲν τὸν ἠμπόδισα, διότι ἐγίνωσκον ὅτι ἦτο τόσον ὀκνηρός, ὥστε ἤρκει νὰ τῷ ἀποποιηθῶ ἀσήμαντον χάριν διὰ ν' ἀποθαρρυνθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ καλή του θέλησις. Ἦτο, βλέπετε, ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ λάβῃ ὁ ἐξάδελφός μου τὸ ἀπολυτήριον περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, διὰ ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως τὰς σπουδὰς τῶν νομικῶν ἐν Ῥοχέλλῃ· ἂν ἀπετύγχανε καὶ δευτέραν φοράν, ὁ πατήρ μου εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς Ἀγγλίαν διὰ νὰ ἐξασκηθῇ εἰς τὸ ἐμπόριον· φαντάζεσθε δὲ πόσην λύπην μοὶ προὐξένει ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ ἀποχωρισμοῦ! Ἠγάπων πολὺ τὸν ἐξάδελφόν μου Παῦλον, ἐν πρώτοις διότι ἦτο ὀρφανὸς καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀγάπη μου τῷ ἦτο ἀναγκαία ἐν τῇ απομονώσει τῆς ζωῆς του, καὶ δεύτερον, δὲν τὸ ἀποκρύπτω, διότι ἦτο χαριέστατος νεανίας, ῥοδόχρους, μὲ μεγάλους μαύρους ὀφθαλμούς, γλυκὺς καὶ θωπευτικὸς ὡς χαϊδευμένον παιδίον.

Κυρίως εἰπεῖν ἔπρεπε ν' ἀρχίσω ἐκ τῶν τελευταίων δικαιολογήσεων· δὲν θέλω νὰ φανῶ τόσον ἀσθενὴς τὴν ψυχὴν ὅσον δὲν εἶμαι, ὁμολογῶ δὲ ὅτι καὶ ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐξαδέλφου μου δὲν ἦσαν τόσον ὡραῖοι, πάντοτε θὰ εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἦτο εὔσπλαγχνον ἔργον, σχεδὸν χριστιανικὸν καθῆκον. Ἀλλὰ αἱ σκέψεις αὗται ἐπέρχονται πάντοτε μετὰ τὴν πρᾶξιν, ὅταν αἰσθάνηται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξευγενίσῃ κἄπως τὰς ἀδυναμίας του καὶ νὰ εἰσαγάγῃ κόκκον φρονήσεως ἐντὸς τῶν ἀνοησιῶν του.

Ὁ πατήρ μου, ὅστις ἦτο καὶ κηδεμὼν τοῦ Παύλου, εἰσήγαγεν αὐτὸν ὡς ἐσωτερικὸν μαθητὴν εἰς τὸ Λύκειον τῆς Ῥοχέλλης πρὸ τριῶν ἐτῶν Αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ τοῦ ἐξαδέλφου μου δὲν ἦσαν πολὺ εὐδόκιμοι· ἦτο δύσνους, ὀλίγον χονδροκέφαλος καθὼς λέγουν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὅμως τὴν παροιμιώδη ἀτημέλειαν καὶ τὰ ἄγροικα καὶ χυδαῖα ἤθη τῶν διεφθαρμένων μαθητῶν. Ἀπεναντίας ἦτο κομψότατος, πλήρης γυναικείας φιλαρεσκείας, περιεφρόνει δὲ τὰς θορυβώδεις διασκεδάσεις. Ἐν ἡλικίᾳ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἔφερε τὸ αὐστηρὸν καὶ διακεκριμένον ἦθος τοῦ **Getleman**. Ἐννοεῖτε ὅτι δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντιστῶ εἰς τὴν κομψότητα τοῦ ἐξαδέλφου μου, εἰς τὸ ἀπρόοπτον χρῶμα τῶν λαιμοδετῶν του, εἰς τὴν ἤρεμον καὶ ὑπερόπτιδα καλλονὴν αὐτοῦ, χάρις δ' εἰς ταῦτα δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψει τὴν ουτιδανότητα τοῦ πνεύματός του, ἣν ἐξ ἄλλου ἔφερε μετὰ θελκτικῆς ἀφελείας, ὡς ἂν ἀπετέλει καὶ αὕτη μέρος τοῦ καλλωπισμοῦ του. Ἦτο ἔμφυτος αὐτῷ ὡς ἡ ὀκνηρία· ποτὲ δὲν εἶδα χαριεστέραν καὶ ἀφελεστέραν ἀκηδίαν. Ὅτε τῷ ὡμίλουν περὶ μελέτης εἶχεν ἕνα τρόπον τοιοῦτον νὰ γελᾷ κατὰ πρόσωπον, ὥστε μὲ καθίστα περίφροντιν καὶ μοὶ ἐνέπνεε τὴν ἀμφιβολίαν μὴ ἐξεστόμισα χονδρὰν ἀνοησίαν, τόσον ἡ μελέτη ἐφαίνετο πρᾶγμα ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ὡραίαν ἐκείνην κεφαλήν, ἥτις μόνον εἶχε μέλημα τὴν διευθέτησιν τῆς κόμης της, τὸ μειδίαμα τῶν λευκῶν ὀδόντων της καὶ τὴν δροσερότητα τῶν παρειῶν της. Πεπεισμένος ὅτι ἦτο προνομιοῦχον ὂν πλασθὲν διὰ νὰ καλλωπίζηται, ὁ ἐξάδελφός μου ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀπηλλαγμένον πάσης κοπιώδους ἀσχολίας καὶ ἐπίστευεν εὐχαρίστως ὅτι οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἐπλάσθησαν διὰ νὰ κόπτωσι τὰ ἀνεπίληπτα πανταλόνιά του, ἢ διὰ νὰ λειαίνωσι καὶ στιλβώνωσι τὴν μαύρην του κόμην, καὶ ὅτι τὰ ἴα καὶ τὰ ῥόδα ἔθαλλον διὰ νὰ στολίζωσι τὴν κομβιοδόχην του. Ἀντὶ νὰ τῷ ζητῇ θέματα καὶ ἐξηγήσεις, ἔπρεπε τὸ Λύκειον νὰ θεωρῆται εὐτυχὲς ὅτι κατέχει τοιοῦτον εὐειδῆ καὶ κομψὸν μαθητὴν καὶ ν' ἀποστέλλῃ αὐτὸν διὰ νὰ περιφέρηται πρὸς ἐπίδειξιν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ῥοχέλλης.

Καθ' ἑκάστην Κυριακὴν τὴν ἐνάτην τῆς πρωΐας

Digitized by Google

ἐπορευόμεθα εἰς τὸ Λύκειον ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ μου διὰ νὰ παραλάβωμεν τὸν Παῦλον. Ἡ ὥρα τοῦ καλλωπισμοῦ του ἦτο ἀτελεύτητος· ἔδει ἑπομένως νὰ περιμένωμεν αὐτὸν εἰς τὸ συνεντευκτήριον, ὅπου πλεῖσται πινακίδες ἀνηρτημέναι ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐκήρυσσον στεντορείᾳ τῇ φωνῇ τὴν ἀνίατον ὀκνηρίαν τοῦ ἐξαδέλφου μου. Ἐφέρετο ἐν αὐτοῖς τελευταῖος εἰς τὰ γαλλικά, τελευταῖος εἰς τὰ λατινικά, τελευταῖος εἰς ὅλα. Δὲν ἐτόλμων νὰ ὑψώσω τὸ βλέμμα πρὸς τὰς πινακίδας ἐκείνας ἐν αἷς ἐνόμιζον ὅτι ἀνεγίνωσκον τὴν καταδίκην τοῦ ἐξάλλου ἔρωτός μου. Λοιπὸν ἐκεῖνος ὃν ἠγάπων ἦτο τιποτένιος, μηδενικόν, ἄνθρωπος προωρισμένος νὰ ζήσῃ τὴν ἠλίθιον καὶ διάκενον ζωὴν τῶν ἀέργων τῶν ἐπαρχιῶν! Φεῦ! τοὺς ἐγίνωσκον καλῶς τοὺς *χασομέριδες* τῆς Ῥοχέλλης· παντοῦ εἰς τὸν περίπατον, ὑπὸ τὰς στοάς, εἰς τὴν λειτουργίαν ἀπήντων τὰς συμμορίας τῶν παρασίτων τούτων περιφερομένας νωθρῶς εἰς τὰς ὁδούς, μὲ τὰ κομψὰ καὶ μαλακὰ ὑποδήματα καὶ μὲ τὰς διόπτρας των. Ἠσθανόμην μέγαν φόβον μὴ καὶ ὁ Παῦλος καταλεχθῇ εἰς τὸ σωματεῖον αὐτὸ τῶν ὀκνηρῶν, διότι δυστυχῶς ἀνέκαθεν ἐφαίνετο κλίνων πρὸς τὸν ἄχαριτον καὶ ἀνωφελῆ τοῦ καλλωπιστοῦ βίον, ἤμην δὲ βεβαία ὅτι τὰ ὄνειρά του περιεστρέφοντο εἰς τὸ πῶς νὰ ἐπιδείξῃ κάλλιον ἐν τῷ περιπάτῳ τὰς εὐτόρνους κνήμας του, τοὺς ἀποθαμβοῦντας λαιμοδέτας του καὶ τὰ πρωτοφανῆ πανταλόνιά του.

Κατήρχοντο ἀνὰ εἷς οἱ μαθηταὶ ἐκ τοῦ κοιτῶνος, φέροντες ἐστιλβωμένα ὑποδήματα καὶ τὸ ἱμάτιον ἐσφιγμένον περὶ τὸν θώρακα καὶ ἀπαστράπτον ἐκ τῶν ἐπιχρύσων κομβίων. Οἱ μεγάλοι μὲ κεφαλὴν ὠχράν, ἐφ' ἧς μόλις ἤρχιζε ν' ἀναφύηται λεπτότατον γένειον μ' ἔβλεπον μὲ ἦθος τεθορυβημένον, ἐγὼ δὲ ἤμην τόσον *μάγκα*, ὥστε ᾐσθανόμην ἄμετρον χαρὰν νὰ προβάλω αἰφνιδίως τὴν κεφαλήν μου μεταξὺ τῶν κιγκλίδων καὶ ν' ἀτενίζω αὐτοὺς τολμηρῶς διὰ νὰ τοὺς κάμω νὰ ταπεινώσωσι τὸ βλέμμα. Ἦτο, ἐνθυμοῦμαι, καὶ εἷς ἐπιμελητής, εἷς γέρων ἀπεξηραμμένος, φθαρεὶς ἐντὸς τοῦ Λυκείου, ὅπως τὰ θρανία τῶν τάξεων, ἐν οἷς γενεαὶ ὁλόκληροι μαθητῶν ἀφῆκαν τὰς κηλίδας τῶν μελανοδοχείων των καὶ τὰς ἐγκοπὰς τοῦ μαχαιριδίου των. Ἤρχετο καὶ ἐτριγύριζε περὶ ἐμὲ ἐστενοχωρημένος ἐντὸς τῆς κατατετριμμένης *ρεδιγκότας* του, ἥτις ἐκ τῆς πολυκαιρίας εἶχε καταντήσει ἐρυθρὰ περὶ τοὺς ἀγκῶνας καὶ μὲ ἠτένιζεν ἐπὶ μακρὸν ἐκτοξεύων κατ' ἐμοῦ τὴν ἀστραπὴν τοῦ ἀγρίου βλέμματός του, ὥστε δὲν ἐγίνωσκον καλῶς ἂν ἤθελε νὰ μοὶ ἐκφράσῃ ἐρωτικὰ αἰσθήματα ἢ νὰ μοὶ ἐπιβάλῃ ποινήν τινα ὡς εἰς ἀτακτήσαντα μαθητήν. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πρέπει ν' ἀγαπῶσι πολὺ παράξενα!

Ὁ Παῦλος κατήρχετο τελευταῖος ἐκ τοῦ κοιτῶνος. Τὸ εἴξευρεν ὁ ἀχρεῖος ὅτι τὸν ἐπερίμενα εἰς τὸ ἐντευκτήριον, ὅτι ἀνεσκίρτων ἐκ τῆς ἀνυπομονησίας, ὅτι εἶχα τόσην ὄρεξιν νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ, καὶ μόλα ταῦτα ὁ κύριος δὲν ἠννόει νὰ χάσῃ οὔτε μίαν στιγμὴν ἀπὸ τὸ κτένισμα καὶ τὴν κόμμωσίν του. Ἐγὼ ἐφρύασσον διὰ τὰς μωρὰς μικρομερίμνας τοῦ καλλωπισμοῦ του, διὰ τὸν ἀτελεύτητον κόμβον τοῦ λαιμοδέτου, ὃν εἰκοσάκις ἔδενε καὶ εἰκοσάκις ἔλυε μὲ ἀπαραδειγμάτιστον, ἀταραξίαν, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁσουσδήποτε κόπους καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἂν κατέβαλε δὲν θὰ ἦσαν περιττά, προκειμένου περὶ πράγματος τόσον σπουδαίου. Τέλος πάντων κατήρχετο ἐξαστράπτων ὅλος, τὸν ἐνηγκαλιζόμεθα καὶ κατόπιν μεταβαίνομεν νὰ προγευματίσωμεν.

Ἐπανέβλεπον τὸν Παῦλον περὶ τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν, ὅτε ἐξηρχόμην ἐκ τῆς λειτουργίας. Εὑρίσκετο ἀείποτε ὄρθιος ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς μητροπόλεως, ψυχρὸς καὶ σοβαρὸς ἐν τῷ ἀνεπιλήπτῳ αὐτοῦ καλλωπισμῷ. Μολονότι δὲ ἐξερχομένη ἐλάμβανον ἦθος συνεσταλμένον, μιμουμένη τὰς λοιπὰς γυναῖκας, εὕρισκον ἐν τούτοις πάντοτε τὸν τρόπον νὰ βλέπω μέσῳ τῆς ὑποκρισίας τῶν τεταπεινωμένων ὀφθαλμῶν μου τὸν ἐξάδελφόν μου λάμποντα ἐκ κομψότητος καὶ πλήρη ἱκανοποιημένης ματαιότητος. Κατέφθανεν ἡμᾶς ὑπὸ τὰς στοάς, ἀφοῦ ἤθελε παραστῇ μέχρι τέλους εἰς τὴν παρέλασιν τῶν ὡραίων τῆς Ῥοχέλλης εὐλαβῶν, ἐπανηρχόμεθα δὲ εἰς τὴν οἰκίαν φλυαροῦντες. Ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο εὔδιος ἐμένομεν μετὰ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πλήθους τῆς Ῥοχέλλης περιπατοῦντες καὶ θερμαινόμενοι ἐν τῇ πλατείᾳ.

Τὴν τρίτην ὥραν συνηντῶμεν τὸ αὐτὸ πλῆθος καὶ τὴν παραλίαν, εἰς τὸ κατάστημα τῶν λουτρῶν, ὅπου οἱ συνδρομηταὶ ἀπήλαυον εὐφροσύνως τῆς ἡδονῆς τῆς σκιᾶς καὶ τῆς δρόσου, καθήμενοι ἐπὶ ψιαθίνων ἑδωλίων κατὰ κυκλοτερεῖς ὁμίλους ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πολυχρόων ἀλεξηλίων. Κάτωθεν τοῦ ἐξώστου ἐθορύβει ἡ θάλασσα γλαυκή, ἀπέραντος, ἀπαθής. Λέμβοι ἁλιάδες διήρχοντο βραδέως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως τοῦ πελάγους· ἐπὶ τῆς ἀπαστραπτούσης ἐκ τοῦ φωτὸς παραλίας περιεπάτουν νεανίσκοι τινὲς φιλάρεσκοι μὲ λευκὰ χειρόκτια, νωθρῶς καὶ μελαγχολικῶς ρεμβάζοντες.

Ὁ Παῦλος οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν μ' ἐγκατέλειπεν· ἡ ἀδιάλειπτος δὲ παρουσία του μ' ἠνώχλει ἐν μέρει, διότι παρετήρουν ὅτι αἱ περιποιήσεις του δὲν ἐλάνθανον τὴν προσοχὴν τῆς φιλοπεριέργου καὶ κακολόγου ὁμηγύρεως· ὅτε ὅμως ἐζήτουν νὰ τὸν ἀποπέμψω καὶ νὰ τὸν στείλω νὰ εὕρῃ τοὺς συντρόφους του μὲ ἱκέτευε τόσον εὐγλώττως διὰ τῶν ὡραίων μεγάλων ὀφθαλμῶν του, ὥστε δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ ἐπιμείνω. Ἑπομένως ἐμένομεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλυάρων μητέρων καὶ τῶν ἀνακινούντων τὴν ἄμμον παιδίων, ὀλίγας ἀνταλλάσσοντες ὁμιλίας, ἀφοῦ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν πρὸς ἀλλήλους ὅ,τι μᾶς ἔκαιε τὰ χείλη. Ἐνίοτε ὅμως κατὰ τὰς τοιαύτας ὀκνηρὰς ὥρας

Digitized by Google

μετὰ τὴν μεσημβρίαν ὠφελούμην τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἀρχίσω σπουδαιοτάτην καὶ σοβαρὰν συνομιλίαν. Θέμα τῶν τοιούτων διδαχῶν μου ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀκηδία τοῦ ἐξαδέλφου μου· τῷ ὑπενθύμιζον τοὺς κακοὺς βαθμούς του, τὴν ἔνοχον ἀδιαφορίαν του, εἰς τὸ πέρας τῆς ὁποίας τῷ ἐδείκνυον διὰ τῆς αἰχμῆς τοῦ ἀλεξηλίου μου τὴν σκοτεινὴν πρόσοψιν τῆς ἀποτυχίας, τὴν ἀπώλειαν τῶν διακοπῶν, τῶν προσφιλῶν ἐκείνων διακοπῶν, αἵτινες ἦσαν ἤδη ἐγγὺς καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων πάντα τοῦ ἔτους τὰ σχέδια, πάντα τὰ ὄνειρά μας εἶχον πήξει τὴν φωλεάν των. Ὡμίλουν περὶ τοῦ μέλλοντος, περὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως, ὡς ἂν ἐγίνωσκον τί ὑπεκρύπτετο ὑπὸ τὰς δύο ταύτας εὐήχους λέξεις. Ὁ Παῦλος μὲ ἠκροᾶτο σκεπτικός, χαράσσων γραμμὰς διὰ τοῦ ῥαβδίου του ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ ὅτε αἱ εὔγλωττοι ἀποστροφαὶ τῆς διδαχῆς μου ἐτελείωνον, ἀνήγειρε τὴν κεφαλήν, μοὶ ἐμειδία, δεικνύων πάντας τοὺς λευκοὺς αὐτοῦ ὀδόντας καὶ μοὶ ἀπήντα τακτικῶς·

— Ἀλλὰ μελετῶ· — σὲ βεβαιῶ ὅτι μελετῶ, ἀλλὰ τὰ λατινικὰ δὲν εἶνε δι' ἐμέ, νά!.. δὲν εἶμαι γεννημένος δι' αὐτά.

— Καὶ διατί τάχα;

Ἀλλ' ἡ ἐρώτησίς μου αὕτη ἐλάμβανε πάντοτε ὡς μόνην ἀπάντησιν μικρόν τι κίνημα τῶν ὤμων. Θὰ τὸν ἔδερνα ἀπὸ τὸ πεῖσμά μου, ἂν δὲν ᾐσθανόμην ταὐτοχρόνως τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ.

Τὴν ἑσπέραν ἐπανηρχόμεθα μὲ βῆμα βραδὺ διὰ τῆς παραλίας τοῦ ναυπηγείου, διασχίζοντες σωροὺς παλαιῶν ἀγκυρῶν, ἱστῶν ἀποτιθεμένων κατὰ γῆς, ἁλύσεων, λέμβων ἀνασεσυρμένων εἰς τὴν ξηράν, ἐξ ὧν ἀνήρχετο ὀξεῖα ὀσμὴ θαλασσίων φυκῶν. Ἐσκεπτόμεθα ὅτι δὲν θὰ ἐπανεβλέπομεν ἀλλήλους εἰμὴ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ ἐβλέπομεν βυθιζομένην ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἥτις ἐκοσμεῖτο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ πολλῶν ῥοδίνων ἱστίων, τὴν ἡμέραν τῆς εὐτυχίας μας ἀγωνιῶσαν, ἐφ' ἧς ἠγείρετο ἤδη ἡ ἀπέραντος σκιὰ τῆς ἑβδομάδος. Διὰ νὰ δείξωμεν τάχα γενναιότητα ὑπεκρινόμεθα θορυβώδη φαιδρότητα ὅπως μὴ ἀσωτεύσωμεν ἐν δυσθυμίᾳ τὰς τελευταίας στιγμάς· ἐγελῶμεν ὡς καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν πύλην τοῦ Λυκείου, ἀλλ' ἡ χαρὰ αὕτη δὲν προὐχώρει πέραν τοῦ μορφασμοῦ τῶν χειλέων μας.

Κατὰ βάθος ἡ ἀποτυχία τοῦ ἐξαδέλφου μου δὲν μὲ ἐξέπληξεν· ἀλλ' ᾐσθάνθην τετρωμένον καὶ τεταπεινωμένον τὸν ἔρωτά μου. Ἐπλανώμην μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς· ἐβάσιζον τὰς ἐλπίδας μου ἐπὶ τῆς Προνοίας, ἐπὶ τῶν συνεξεταζομένων, ἐπὶ τῆς ἐπιεικείας τῶν κριτῶν, ἐπὶ πασῶν τέλος τῶν σανίδων, ἃς δύναται νὰ συναντήσῃ ὁ κλυδωνιζόμενος ἐν τῷ πελάγει τῶν ἐξετάσεων μαθητής. Ἀλλὰ μετὰ τὸ πραγματικὸν ναυάγιον, ᾐσθανόμην πικρὰν ἀπογοήτευσιν. Ἀληθῶς λοιπὸν ἡ καρδία μου ἀπεπλανήθη! Ἐκεῖνος, ὃν πάντα τὰ ὄνειρά μου εἶχον χειροτονήσει μέλλοντα σύντροφον τοῦ βίου μου, δὲν ἦτο ἄξιος τῆς θέσεως τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν τῷ ἐπεφύλαττεν ὁ ἔρως μου· ἦτο εἷς τῶν οὐτιδανῶν φιλαρέσκων, μία τῶν πλαγγόνων τῆς κοινωνίας, ὧν ἡ πεφυσιωμένη εὐήθεια δὲν παραδέχεται ἀντίστασιν ἢ περιφρόνησιν. Καὶ ἐγὼ ὡς τρελλοκόριτσον, ἐγὼ ἥτις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ μου μὲ σκέψιν γυναικὸς ὡρίμου ἔκτιζον ἰδανικὸν τόσον μεγάλον καὶ σοβαρόν, ἀφέθην νὰ παρασυρθῶ ἀπὸ τὴν ματαιότητα τοῦ ἐξαδέλφου μου, ἀπὸ τοὺς μεγάλους μαύρους ὀφθαλμούς του, ἀπὸ τὸ μειδίαμά του, τὸ πλῆρες εὐδαίμονος ἠλιθιότητος! Ἠσχυνόμην διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου· εἶχον προετοιμάσει ὅπως ὑποδεχθῶ τὸν ἐξάδελφόν μου ὄψιν αὐστηράν, ὀφθαλμοὺς ὠργισμένους καὶ μίαν ἐξαίρετον ῥητορικὴν ἀποστροφήν, ἥτις ὁμολογῶ ὅτι μοὶ ἐστοίχισεν ὀλιγώτερον παρ' ὅτι ἡ διασκευὴ τοῦ προσώπου μου, διότι ἐκ φύσεως οἱ χαρακτῆρες μου ἐκφράζουσι τόσην γλυκεῖαν ἀγνότητα, ὥστε ἀναγκάζομαι πολλάκις νὰ δείξω τοὺς ὄνυχας, ἵνα μὴ ἐκληφθῶ ὡς εὐήθης.

Περιέμενον νὰ ἐπανίδω τὸν Παῦλον γαλήνιον καὶ μειδιῶντα ὡς πάντοτε, φέροντα ἀπαθῶς καὶ μετά τινος προκλητικῆς αὐθαδείας τὴν ἀποτυχίαν του καὶ ταύτην κυρίως τὴν αὐθάδειαν ἐσκόπουν νὰ κτυπήσω κατακέφαλα καὶ αὐτὴν τὴν ὑπεροψίαν τῆς διαφθορᾶς νὰ καταβάλω διὰ μιᾶς. Ἀλλ' οἴμοι! ἐλησμόνησα τὴν προμεμελετημένην ὀργήν, ὅτε ὁ ἀτυχὴς ἐξάδελφός μου εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς αἰθούσης μὲ τὴν κεφαλὴν κεκυφυῖαν, ὠχρὸς καὶ ἄπελπις. Οὐδὲν ἄλλο εἶδα τότε ἢ ὅτι ἔπασχε καὶ ἐγερθεῖσα τὸν ἐνηγκαλίσθην πάσῃ δυνάμει. Ἀναγνωρίζω ὅτι τοῦτο ἦτο πρᾶξις παρακεκινδυνευμένη διὰ φρόνιμον κόρην, ἀλλὰ δὲν ἤμην προητοιμασμένη διὰ τοιαύτην λύσιν καὶ ἡ καρδία μου κατελήφθη ἀπαράσκευος καὶ ἀνυπεράσπιστος.

Ἡ ἀποτυχία μετεμόρφωσεν ἐντελῶς τὸν ἐξάδελφόν μου· ὁ μικρὸς αὐτὸς νυγμὸς ἐξήγειρε τὴν πρὸ τοσούτου χρόνου ὑπνώττουσαν φιλοτιμίαν του καὶ ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα μ' ἐξέπληξε διὰ τῆς σοβαρᾶς συμπεριφορᾶς του, διὰ τῆς ἀπαύστου μελέτης, διὰ τῆς ἀνωμαλίας τῆς κομμώσεώς του καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἀπεριγράπτου ἀμελείας περὶ τὸν κόμβον τοῦ λαιμοδέτου του. Ἀπαύστως μοὶ ὡμίλει περὶ τῆς ἀφεύκτου κατὰ τὸν Σεπτέμβριον ἐπιτυχίας του μετὰ τοῦ σοβαροῦ καὶ πλήρους πεποιθήσεως τόνου, ὃν ἀποκτᾷ ἡ ἐπίμονος θέλησις, ἐπανελάμβανε δὲ αὐτὸς τὰς ἐν τῷ παρελθόντι διδαχάς μου, εἰς ἃς ἀπέδιδε θεατρικήν τινα ἐπισημότητα. Μετεμέλετο, ὡμίλει περὶ τοῦ γέρω-Ζακὲ ἄνευ ὀργῆς, κατηγόρει τὴν ὀκνηρίαν του, ἐδείκνυτο ἠθικὸς ἄνευ ὑποκρίσεως, ἐγὼ δὲ ἐθαύμαζον ἔκπληκτος καὶ μετὰ χαρᾶς ἔβλεπον τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἀνδρικοῦ ἐκείνου ὄντος, ταφέντος ἀπὸ καιροῦ ὑπὸ τὴν ἡδυπάθειαν καὶ τὴν

Digitized by Google

σκνηρίαν. Ἀνέλαβον εὐπίστως τὸ κεκομμένον νῆμα τῶν ὀνείρων μου, ἅτινα οὐδέποτε εἶδον μᾶλλον γελόεντα καὶ ῥοδινώτερα.

Πρωΐαν τινὰ ὅμως ὁ Παῦλος κατῆλθε τοῦ δωματίου του τὴν δεκάτην ὥραν· ἦτο ἐνδεδυμένος ὡς πρίγκιψ. Ἐξῆλθε καὶ ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς μετ' ὀλίγον, φέρων ἄνθος τι εἰς τὴν κομβιοδόχην.

Ἅμα ὡς εἶδα τὰ σημεῖα ταῦτα, ἀμέσως ἐμάντευσα τὴν δευτέραν τοῦ ἐξαδέλφου μου πτῶσιν.

Ὀκτὼ ἡμερῶν μελέτη εἶχεν ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις του· τὸ μέρος ὅπερ ἀνάλαβε κεντηθεὶς ὑπὸ τοῦ πείσματος ἦτο λίαν βαρὺ διὰ τὴν ἰδιότροπον καὶ ἀνίκανον εἰς συνεχῆ προσπάθειαν θέλησίν του. Ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἔμεινεν ὄρθιος εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν ὀγδόην ἐπανέπεσεν, καὶ εἶδον τὴν λαζαρονικὴν φύσιν του ἐξαπλουμένην νωθρῶς ὑπὸ τὸν θερμὸν ἥλιον τῶν διακοπῶν.

Β'

Εὑρισκόμεθα ἐν Ποατιὲ ὁ πατήρ μου, ὁ Παῦλος καὶ ἐγώ. Πρόκειται νὰ δοκιμάσωμεν καὶ δευτέραν φορὰν τὴν τύχην, ἂν δὲ ὁ καϋμένος ἐξάδελφός μου ἀπορριφθῇ, τότε χαίρετε πλέον ὄνειρα, χαῖρε εὐτυχία!.. Τὸ πᾶν ἐντὸς ὀλίγου ἔσται τετελεσμένον. Ἡ ἰδέα αὕτη μὲ κάμνει νὰ φρίττω· τὰ νεῦρά μου εἶνε τεταραγμένα· διαρκῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου παρίσταται ἡ εἰκὼν ἀτμοπλοίου ἀποπλέοντος εἰς Ἀγγλίαν καὶ μεταφέροντος τὸν Παῦλον ἄπελπιν, οὗτινος διακρίνω ἐντὸς τῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον πυκνοτέρας ἀποκαθισταμένης ὁμίχλης τὸ λευκὸν μανδύλιον δι' οὗ μὲ ἀποχαιρετίζει. Ἀλλὰ τοῦτο μοὶ φαίνεται ἀδύνατον.

Κἄτι τι μοὶ προλέγει ὅτι δὲν θὰ συμβῇ· ἀλλ' οὐδὲ θὰ εἶχον ἱκανὴν δύναμιν νὰ ὑπομείνω τοιοῦτό τι. Ἀγνοῶ τί θὰ πράξω. Γινώσκω μόνον ὅτι θὰ μετέβαινον νὰ εὕρω τὸ δίπλωμα τοῦ Παύλου διὰ μέσον τοῦ τουφεκοβολισμοῦ μάχης. Ὁ καϋμένος ὁ Παῦλος! Αὐτὸς εἶνε ἥσυχος, ἡσυχώτατος· καὶ τοῦτο μ' εὐχαριστεῖ πολύ, διότι εἶμαι βεβαία ὅτι κατὰ τὴν ὥραν τῆς δοκιμασίας, θ' ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς δυνάμεις του, αἵτινες ὅμως δυστυχῶς δὲν εἶναι τόσον μεγάλαι ὥστε ν' ἀπατηθῇ τις περὶ τοῦ ποιοῦ του. Τὸ μόνον ὅπερ φοβεῖται εἶνε ἡ λατινικὴ ἐξήγησις· τὰ λοιπὰ θὰ ὑπάγουν καλά. Τοῦτο τοὐλάχιστον διαβεβαιοῖ αὐτός, καί, παρὰ τὴν θέλησίν μου, αἰσθάνομαι ἐμαυτὴν παρασυρομένην βαθμηδὸν ἐκ τῆς ἀξιοθαυμάστου ταύτης πεποιθήσεώς του.

Τὸ ξενοδοχεῖον ἐν ᾧ κατελύσαμεν εἶνε πεπληρωμένον ἐξ ἀτυχῶν μαθητῶν, ἐλθόντων ἵνα ἐπιδιορθώσωσι τὴν ναυσιβλάβειαν τοῦ Ἰουνίου. Τί παράδοξος φυρμός! Ἐκεῖ διεκρίνοντο οἱ ἀμελεῖς ὠχροὶ καὶ ἀκτένιστοι· ἐκεῖ οἱ ἠλίθιοι μὲ τὴν ὀξεῖαν κεφαλήν, μὲ τὰ χείλη προτεταμένα καὶ μεταξὺ τοῦ ὄχλου τούτου τινὲς ἀληθῶς ἀτυχεῖς, μαθηταὶ ἐπιμελεῖς, ἀλλὰ χονδροκέφαλοι, υἱοὶ ἀγροτῶν, σκάπτοντες τὰ λατινικά, ὅπως οἱ γονεῖς των τὴν γῆν. Τὰ ταλαίπωρα χωριατόπουλα! Ἡ γῆ τοὺς παρήγαγε δι' αὐτήν, δι' αὐτὴν καὶ μόνην καὶ ὄχι δι' ἄλλο τι καὶ τοῖς ἐχάρισε χεῖρας χονδρὰς διὰ τὴν ἀξίνην, ὑγείαν σιδηρὰν ἵν' ἀντέχωσι κατὰ τοῦ ἀνέμου, κατὰ τῆς βροχῆς, κατὰ τοῦ φλογεροῦ ἡλίου τῆς ἐποχῆς τοῦ θερισμοῦ, διὰ νὰ δύνανται νὰ τρέχωσιν εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς πανηγύρεις, διὰ νὰ σύρωσι τὴν χειράμαξάν, διὰ νὰ αἴρωσι τὸν κάλαθον... Καὶ ἀπεναντίας τὴν ἰσχυρὰν ταύτην ὑγείαν, ὅλον τὸ πλούσιον καὶ φλογερὸν ὡς ὁ ἥλιος τῶν ἀγρῶν αἷμά των ἐξηντλήθη καὶ ἐνοθεύθη ἐν τῇ τελματώδει ζωῇ τῆς σπουδῆς, ἐν τῇ παγερᾷ σκοτίᾳ τῶν Λυκείων. Αἱ ῥοδοκόκκινοι ὄψεις των ὠχρίασαν· ἐλεπτύνθησαν ἐκ τῆς ἐν τῇ πόλει διαμονῆς· καὶ φαίνονται μὲν ἧττον χυδαῖαι, ἀλλὰ νοσηραὶ καὶ μεμαραμμέναι διατηροῦσιν ὑπὸ τὴν ὠχρότητα ὡς ἀνάμνησιν τοῦ χωρίου ἴχνη τῆς ἐρυθρᾶς ὄψεως, ἣν ἀπέκτησαν ὑπὸ τὸ θάλπον φῶς τῆς ἐξοχῆς. Ταλαίπωρα χωριατόπουλα! Ἔσυρον τὸν κλοιὸν τοῦ θέματος, ἐργαζόμενοι μετὰ τοῦ θάρρους καὶ τῆς εὐρωστίας φορτηγῶν ζώων· καὶ ὅμως ἡ ἐπιτυχία δὲν ἐπῆλθεν. Διατί; Πάντες τὸ γινώσκουσιν, ἀλλ' οὐδεὶς τολμᾷ νὰ τὸ εἴπῃ. Μόνοι οἱ συγγενεῖς δὲν ἐννοοῦσιν. Ὁ πατὴρ λέγει:

Τὸ παιδὶ μελετᾷ, ἔχει καλοὺς διδασκάλους, μοῦ πηγαίνουν πολλὰ χρήματα καὶ ὡστόσον δὲν προκόβει, διατί τάχα; Καὶ ὁ διευθυντὴς ἀπαντᾷ μετὰ σοβαρότητος καὶ ἐπισημότητος, ὅτι «ἡ νοημοσύνη τοῦ νεανίσκου δὲν ἀνεπτύχθη εἰσέτι»· ὁ δὲ δυστυχὴς πατὴρ ἀποφέρει μετ' εὐπιστίας τὸν θλιβερὸν εὐφημισμὸν τοῦ διευθυντοῦ, χωρὶς κἂν νὰ ὑποπτευθῇ τὴν φρικτὴν ἀλήθειαν, ἥτις ὑπ' αὐτὸν ὑποκρύπτεται. Τὸ θέαμα εἶνε λυπηρόν· ὁμολογῶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο μοὶ προξενεῖ τόσην ἀηδίαν ὅσον ἡ ἀνήθικος αὕτη ἀδυναμία τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θελήσεως.

Ἔπρεπε νὰ ἴδητε χθὲς μετὰ τὸ δεῖπνον τὴν κίνησιν καὶ τὴν ταραχὴν τῶν περιφόβων μαθητῶν καὶ τῶν γονέων των. Εὑρισκόμεθα ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης συνηγμένοι καὶ ἀπερίγραπτον ποιοῦντες θόρυβον, οὗ μόνον διεκρίνοντο μετὰ τρόμου προφερόμεναι αἱ λέξεις «*ὁ δράκος ὁ δράκος!*» ὡμίλουν περὶ πολλῶν πραγμάτων ἀναγομένων πάντων εἰς τὸ σχολεῖον· ἀνεφέροντο ἀνέκδοτά τινα τῶν ἐξετάσεων. Ἐμνημονεύοντο τὰ σκάνδαλα, αἱ ἀδικίαι, αἱ διαβόητοι ἀπαντήσεις, αἱ δύσκολοι ἐρωτήσεις καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μέσῳ τοῦ ψιθύρου τῶν συνδιαλέξεων, ἤχουν ὡς πένθιμος κώδων αἱ φοβεραὶ λέξεις: «*ὁ δράκος, ὁ δράκος*». Τὸ ὄνομα τοῦτο μοὶ ἐνεποίει φρίκην, ἐθαύμαζον δὲ τὸ θάρρος τοῦ Παύλου, ὅστις ἀνεδίφα ἤρεμος τὰ ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου τετράδια τῆς μουσικῆς.

Ὁποία σύγχυσις, ὁποῖον χάος ἀγωνίας καὶ ἀνησυχίας θανασίμου! Οἱ γονεῖς ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν

Digitized by Google

βιβλία, ἐρωταποκρίσεις, ἐγχειρίδια, ἅτινα ἀνέσυρον μετ' ἐπισημότητος ἐκ τῶν θυλακίων, ἵνα ἐρωτήσωσι τὰ παιδία μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς.

— Θέλεις νὰ περάσωμεν μίαν στιγμὴν τοὺς νομούς μας, ἔλεγεν ἀποτόμως πατήρ τις κραδαίνων μίαν γεωγραφίαν.

— Ναί, μπαμπᾶ, ἀπήντα ὁ δειλὸς μαθητής. Ἐτοποθετοῦντο τότε ἀμφότεροι παρά τινα γωνίαν, ὁπόθεν μετ' ὀλίγον ἠκούετο προερχόμενος ψίθυρος δροσερὸς ποταμῶν καὶ ῥυάκων, τερετισμὸς ἐπαρχιῶν καὶ χωρίων, ἐφ' ὧν ἐνίοτε ἀνυψοῦτο μετ' εὐήχου ἐπισημότητος τὸ ὄνομα τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας. Ἐκ τοῦ ἀντίπεραν μέρους ἠκούετο ἡ ἀπαρίθμισις μαχῶν καὶ χρονολογιῶν. Τὸ θέαμα ἐν συνόλῳ θὰ ἦτο λίαν τερπνόν, ἂν ὑπὸ τὸν κωμικὸν αὐτὸν ὀργασμὸν δὲν ὑπεκρύπτετο κόσμος ὁλόκληρος ἀγωνίας καὶ ἀληθοῦς δυστυχίας, ἡ ὀδύνη τῆς κεκμηκυίας ἀφοσιώσεως, ἥτις δι' ἡρωϊσμοῦ καὶ διὰ στερήσεων ἤρχετο νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὰ τελευταῖα αὐτῆς μέσα, πρὶν ἀπαρνηθῇ διὰ παντὸς τὴν χίμαιραν, ὑφ' ἧς ἐπλανήθη.

(Ἕπεται τὸ τέλος). X**

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Περιγραφὴ τοῦ μαθητικοῦ βίου ἐν Γερμανίᾳ.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 678.

Νυκτερινὸς τῶν σπουδαστῶν πότος.

Ἡ γερμανικὴ γλῶσσα ἔχει ἰδίαν λέξιν διὰ τὸν παννύχιον τῶν σπουδαστῶν πότον, τὴν λέξιν **Kneipe**, σημαίνουσαν καὶ τὸ ποτεῖον ἐν ᾧ ὁ πότος εἴτε τὸ καπηλεῖον, ὡς θὰ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Μετὰ τὴν φιλολογικὴν ταύτην παρατήρησιν ἔλθωμεν εἰς τὸν ἡμέτερον φοιτητήν.

Ὅταν ἡ νὺξ προσεγγίζῃ καὶ τὸ σκότος ἁπλοῦται κατὰ μικρὸν ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐνῷ αἱ νυκτερίδες ἄρχονται περιϊπτάμεναι ἄνω τοῦ θολεροῦ ποταμοῦ Μαΐν, ἐπέστη διὰ τὸν σπουδαστὴν ἡ λαμπροτέρα στιγμὴ τοῦ ἡμερησίου χρόνου. «Γνωρίζετε, λέγει ὁ ποιητής, τὸ γλυκὺ καὶ ἅγιον ὄνομα, τὸ ἔχον τὸν λαμπρότατον ἦχον τῆς γερμανικῆς γλώσσης; Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχει τόνον καθαρὸν καὶ πλήρη, ἠχεῖ δὲ θαυμασίως πληροῦν τὸ στῆθος θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Εἰσδύον μέχρι τῶν μυχιαιτάτων τῆς καρδίας μετὰ δυνάμεως κεραυνώδους θυέλλης, ἢ ὡς ἠχὼ τῶν κωδώνων, πληροῖ αὐτὴν γλυκύτητος ἀφάτου. Ναί, Γερμανὲ υἱὲ τῶν Μουσῶν, γνωρίζεις καλῶς ὅσον οὐδεὶς τῶν τῶν ἄλλων ἐθνῶν τὸ ὄνομα τοῦτο, τὴν πλήρη δυνάμεως λέξιν: *Ποτεῖον*».

Ναί, γνωρίζεις καλῶς τὸ οἴκημα τὸ κεκοσμημένον διὰ σημαιῶν καὶ ξιφῶν, διὰ συμβόλων καὶ οἰκοσήμων, διὰ κεράτων κυνηγετικῶν καὶ εἰκόνων παντοίων. Γνωρίζεις καλῶς τὸν τόπον, ἐν ᾧ καθ' ἑκάστην ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἑσπέρας μέχρι μεσονυκτίου κυμαίνεται ἡ ζωὴ ἐν ἀφθόνῳ πότῳ, ἔνθα ἀδιαφορῶν περὶ τῆς ποιότητος τοῦ ζύθου καταπίνεις ὡς πίθος τῶν Δαναΐδων ποταμοὺς ὅλους ζύθου, ἱκανοὺς νὰ πνίξωσι παιδίον ἀγνοοῦν τὴν κολυμβητικήν.

Ἐνταῦθα λοιπόν, ἐν τῷ ποτείῳ τούτῳ, γίνονται αἱ πρῶται καὶ αἱ μεθύστεραι προπόσεις, ἐπὶ ποινῇ ἀπωλείας τῆς ἐπὶ ζυθοποσίᾳ φήμης, ἐὰν σφάλῃ τις κατὰ τὴν ἀνταπόδοσιν αὐτῶν, ἐνταῦθα τελοῦνται οἱ φρικώδεις διαγωνισμοὶ ἐπὶ πολυποσίᾳ, ἐνταῦθα δικάζουσι τὰ ζυθοδικαστήρια μετὰ δικαιοσύνης Ῥαδαμάνθυος. Τὰ ταχέως ἄλληλα διαδεχόμενα ποτήρια, τὰ τάχιστα συναθροιζόμενα δῶρα τῆς ἐνεργείας τοῦ λυκίσκου ἐκδηλοῦσι κατὰ μικρὸν τὴν δρᾶσίν των. Ἡ φαιδρότης καὶ ἡ χαρὰ ἐπέρχονται θορυβώδεις, τὰ πρόσωπα σπινθηροβολοῦσι, μειδιῶντα ἐκ μακαριότητος καὶ εὐθυμίας, ἡ εὐφυΐα πλανᾶται περὶ τὰ χείλη πάντων, ῥοδίνη δὲ διάθεσις λάμπει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὅλων τῶν σπουδαστῶν. Ἐνταῦθα συνενοῦνται αἱ καρδίαι, ἀπὸ μυχίων δὲ τῆς ψυχῆς ἀντηχοῦσι τὰ πολυσήμαντα ἐκεῖνα γερμανικὰ ᾄσματα, δι' ὧν ὁτὲ μὲν ὑμνοῦνται μετὰ τρυφερότητος καὶ θέρμης αἱ ἐρώμεναι, ὁτὲ δὲ διὰ φωνῆς κραταιᾶς καὶ θυελλώδους τονίζονται πρὸς ὕμνον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς πατρίδος. Ἅπαντες οἱ Γερμανοὶ φοιτηταὶ εἰσὶ μουσικοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον· ἐλλείπουσι δὲ ἐντελῶς ἀπ' αὐτῶν οἱ αἰλουρώδεις γρυλλισμοὶ οἱ ἀρχόμενοι διὰ τοῦ λαλαλὰ καὶ περατούμενοι διὰ τοῦ ταρὰ ταρά, ἐλλείψει γνώσεων τῶν στίχων τοῦ ᾄσματος. Ἡ συναυλία εἶνε τελεία κατὰ τὰς φωνάς, οὔτε ἀκολουθεῖ δέ τις πάντας ᾄδοντας διὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς ἢ παραχόρδως.

Ἐν τοῖς ποτείοις οἱ υἱοὶ τῶν Μουσῶν ἑνοῦνται καὶ συνδέονται στενότατα μετ' ἀλλήλων καὶ πίνεται τὸ ποτὸν τῆς ἀδελφοποιήσεως (**Smollis**), ὅπερ κλείει δεσμὸν φιλίας ἄρρηκτον, μὴ διασπώμενον οὔτε μετὰ τὸν μαθητικὸν βίον, ὅτε τὸ πλῆθος τῶν μικρολόγων καὶ ἐγωϊστικῶν τοῦ βίου περιπετειῶν περιβάλλει ὡς κάμπην τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν ἐν βομβυκίῳ, καὶ ἀποσκληρύνει αὐτὴν εἰς πέτραν. Ἐν τῷ ποτείῳ τέλος οἱ υἱοὶ τῶν Μουσῶν κείμενοι ἐν μέσῳ νεφέλης ἀδιεισδύτου, ὡς οἱ ἥρωες τοῦ Ὀσσιανοῦ, καὶ ἐξακολουθοῦντες ἀδιακόπως νὰ καπνίζωσι τὰς μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτῶν καπνοσύριγγας μετὰ δυνάμεως ἀναρροφητικῆς μηχανῆς, εὑρίσκονται ἐν τῷ γηΐνῳ αὐτῶν παραδείσῳ, ἀφ' οὗ οὐδεμία ἀνάμνησις σκληρὰ καθηγετικῆς παραδόσεως ἢ οἰκιακῆς μερίμνης δύναται νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ.

Ὁ φοιτητικὸς πότος ἐν ὡρισμέναις ἡμέραις τοῦ ἔτους λαμβάνει ἐπίσημον χαρακτῆρα. Δια-

Digitized by Google

κόσιοι ἢ καὶ πεντακόσιοι φοιτηταὶ δι' ἐράνου παρασκευάζουσι γενικὸν κατὰ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως *συμπόσιον*. Τοῦτο γινόμενον ὑπὸ τὴν προεδρείαν ὡρισμένων προσώπων ἐμπείρων ἐκ διαφόρων σωματείων διακρίνεται διὰ τὴν πλήρη αὐτοῦ τάξιν. Κατ' αὐτὸ διανέμονται τὰ ᾄσματα, ἅτινα θὰ ψαλῶσιν ἰδιαιτέρως τετυπωμένα μετὰ μεγάλης φιλοκαλίας, προσκαλοῦνται μουσικοὶ ἢ κλειδοκυμβαλισταὶ πρὸς συνοδίαν τῶν ψαλλόντων, ἐκλέγεται δὲ καὶ καπηλεῖον τὸ ἔχον ὄχι κυρίως τὸν εὐρύτερον χῶρον ἀλλὰ τὸν κρείσσονα ζῦθον.

Ἐν τοιαύταις δέ τισι περιπτώσεσι προσέρχονται προσκαλούμενοι πάντοτε καὶ οἱ ὑφηγηταὶ καὶ καθηγηταί, οἵτινες μετὰ προθυμίας δέχονται τὴν πρόσκλησιν, μέλλοντες τῇ ἑσπέρᾳ ἐκείνῃ ν' ἀναμνησθῶσι τῆς εὐφροσύνου ἡλικίας, καθ' ἣν ἀνώνυμοι καὶ ἄγνωστοι ἠδιαφόρουν ἀμέριμνοι πρὸ τῶν ποτηρίων τοῦ ζύθου, οὐδόλως σκεπτόμενοι περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῷ δρόμῳ τῆς ζωῆς. Οἱ καθηγηταὶ δὲ καὶ πρότερον φιλόφρονες ὄντες πρὸς τοὺς φοιτητὰς καὶ καθ' ἑκάστην μετ' αὐτῶν ἄνευ ὑπερηφανείας καὶ κόμπου, ἀλλ' ὡς οἰκεῖοι καὶ πατέρες ἀναστρεφόμενοι, ἔτι μᾶλλον τῇ ἑσπέρᾳ ταύτῃ καταλείπουσι πᾶσαν τοῦ ἀξιώματός των ὑπεροχήν, καὶ ὡς γηραιότεροι φοιτηταὶ ἁμιλλῶνται ἐπὶ τῷ πότῳ, τοῖς ᾄσμασι καὶ τῇ εὐθυμίᾳ. Ἡ τιμὴ δὲ τῆς συμμεθέξεως τῶν καθηγητῶν κρατεῖ τὸ πλῆθος ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ σεβασμοῦ καὶ ἐν τῇ ὑψίστῃ ἔτι εὐθυμίᾳ. Τὰ ᾄσματα διαδέχονται ἄλληλα, ὁτὲ μὲν γερμανιστὶ ὁτὲ δὲ λατινιστί. Μὴ νομίσῃ δὲ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ σεμνοτυφία ἢ ὁ σοβαρὸς τῶν καθηγητῶν χαρακτὴρ δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς νὰ συμψάλλωσιν ᾄσματα ἀναρμόδια τῆς ἡλικίας των. Ἡ ἑσπέρα τὸ καλεῖ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, διὸ καὶ συμψάλλουσι:

Vivant omnes virgines, faciles, formosae,
Vivant et mulieres, bonae laboriosae.

Τὸ ποτεῖον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἀκαδημία τις πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν *ἀλωπέκων*, ὡς καλοῦσιν ἐν Γερμανίᾳ τοὺς κατὰ πρῶτον ἐν σωματείῳ εἰσερχομένους τοῦ πρώτου ἑξαμήνου φοιτητάς. Ἐνταῦθα μυεῖται ὁ ἀρχάριος εἰς τὰ μυστήρια τοῦ σπουδαστικοῦ βίου ὑπὸ τῶν πεπειραμένων καὶ ἐν ὅλαις ταῖς ἐκ τοῦ ζύθου κακίαις γεγηρακότων φοιτητῶν. Ὁ φιλομαθὴς νέηλυς διδάσκεται κατὰ μέθοδον ἀξίαν νὰ συστηθῇ εἰς τοὺς πλείστους παιδαγωγούς, πῶς δεῖ πίνειν, ἀπομεθύειν, ἐρᾶν, δανείζεσθαι χρήματα, δέρειν τοὺς νυκτοφύλακας, ἀποφεύγειν τὰς παραδόσεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐν τῷ ποτείῳ ἐπίσης ἀκούει καὶ τὴν εὐγενῆ ἐκείνην κορακιστικὴν τῶν φοιτητῶν γλῶσσαν, ἥτις συνίσταται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ πλήθους λέξεων καὶ φράσεων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, ὧν παραλλάσσουσι τὴν σημασίαν, σχηματίζοντες ἐνίοτε τὰς γελοιωδεστάτας παρῳδίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ πολυαρίθμων ἐκφράσεων καὶ ποιητικῶν περιγραφῶν εἰλημμένων ἐκ τῆς φαντασιώδους γλώσσης τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, τόσῳ σκοτεινῶν δὲ καὶ ἀκαταλήπτων εἰς τοὺς μὴ φοιτητὰς ὅσῳ εἶνε εἰς τούτους αἱ παραδόσεις τῆς φιλοσοφίας. Τίς ἀμύητος δύναται π. χ. νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ λέξις «*βρύον*» σημαίνει ἀργύριον καὶ ὅτι «*σκοῦπα*» σημαίνει δεσποινίς;

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἄρχεται τὸ τελευταῖον συμπόσιον, ὁ ἀπόποτος (Exkneipe) μετ' ἀκρατήτου ἐλευθεριότητος. Τότε οἱ ἀστεϊσμοί, αἱ παραπαίουσαι κινήσεις καὶ αἱ ἀνοησίαι φθάνουσι τὸν ὕψιστον αὐτῶν βαθμόν. Τὰ πάντα εἰσὶν ἐπιτετραμμένα· αἱ μωρότεραι πράξεις, τὰ τερατωδέστερα παίγνια, οἱ δηκτικώτατοι ἀστεϊσμοί, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν οἱανδήποτε εὐγενῆ κυρίαν εἰς μαρμαρώδη λιποθυμίαν, πάντα ταῦτα προκαλοῦσι γέλωτα ὁμηρικὸν καὶ θορυβωδέστατον καὶ θυελλώδη συμμέθεξιν. Ἀλλ' αἴφνης μετὰ φρίκης ἐπέρχεται τὸ τέλος, διότι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ψιθυρίζεται ἡ ἀπαισία φράσις ὅτι «ἡ πηγὴ ἐστείρευσεν». Ἅπας ὁ ζῦθος τοῦ καπηλείου ἐπόθη! Ἂν δὲ αἱ ὠρυγαὶ καὶ ὑλακαὶ τοῦ μαινομένου ὄχλου τῶν λεηλατούντων καὶ διαρπαζόντων φονέων Βεδουΐνων ἀντήχει φρικωδῶς εἰς τοὺς ἐν τοῖς ὑπογείοις τῆς Ἀλεξανδρείας κεκρυμμένους, ἔτι μᾶλλον φρικαλεώτερον ἀντηχεῖ εἰς τὰ ὦτα τοῦ διψῶντος ἔτι σπουδαστοῦ ἡ φράσις τῆς στειρεύσεως τῆς πηγῆς. Οὕτω δεινὸν καταρώμενος καὶ ὑβρίζων μεγαλοφώνως καταλείπει ὁ σπουδαστὴς τὸ καπηλεῖον καὶ ᾄδων καὶ θορυβῶν σπεύδει βραδέως πρὸς τοὺς ἐφεστίους θεούς.

Ἐλπίζων, ἀναγνῶστά μου, νὰ δυνηθῇς νὰ παρακολουθήσῃς αὐτὸν μετ' ἐμοῦ ἀφόβως μέχρι τῆς κατοικίας του εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς *Ἑστίας* σὲ διαβεβαιῶ συγχρόνως μεθ' ὅρκου ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀδελφικὴ πόσις τελεῖται καθ' ἑκάστην ὑφ' ἑκάστου σωματείου καὶ ὅτι παραλλάσσει ἐνίοτε, ἀλλασσομένου μόνον τοῦ καπηλείου πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας.

[Ἕπεται συνέχεια] ***

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Ἀλήθεια, Ἄννα, ἔλεγε πρὸς φίλην της ἡ Κα Σ*, ἄρτι ἐλθοῦσα ἐκ Σύρου, πῶς κατώρθωσες καὶ 'γλύτωσες ἀπὸ 'κεῖνον τὸ γελοῖο τὸν Νικολάκη ποῦ σὲ ἐτριγύριζε πρόπερσι ὅταν ἤμουν πάλι ἐδῶ;

— Μπά, καϋμένη, μὲ τὴ μεγαλειτέρα εὐκολία... τὸν ἐστεφανώθηκα!

*
* *

Digitized by Google

Ὁ ἀργὸς καὶ φλύαρος δὲν πρέπει ποτὲ νὰ θαυμάζῃ ὅτι μᾶς ἐνοχλεῖ ἡ ἐπίσκεψίς του, σκεπτόμενος ὅτι τὴν τιμὴν αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως ὀφείλομεν εἰς τὸ ὅτι ἠνωχλεῖτο μένων μόνος του. Ὁ τοιοῦτος κάθηται εἰς ἓν μέρος μέχρις οὗ ἐπισωρευθῇ ἐν αὐτῷ ἀβάστακτον φορτίον ἀνίας, καὶ ἔπειτα σηκώνεται ὁ φίλος ἵνα ὑπάγῃ νὰ διανείμῃ τὸ φορτίον αὐτὸ εἰς τοὺς φίλους του.

*
* *

Εἷς φίλος μας ἐπεσκέφθη προχθὲς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου βλέπων εἰς πλείστους τάφους ἐπιγραφὰς τοιαύτας: *Σύζυγος ἀγαθός, πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη σύντροφος τοῦ βίου, σύνευνος ἐρατεινή, φίλτατος ἀνδρῶν, κτλ.*

— Ἀναμφιβόλως, ἐσκέφθη, ἐδῶ μέσα ὑπάρχουν τὰ καλλίτερα ἀνδρόγυνα!

*
* *

Ὁ νέος Κίμων, τὸν ὁποῖον οὐδεμία θυσία δύναται νὰ πτοήσῃ, ἔσυρεν ἐσχάτως *τραβηκτικὴν* εἰς ὄνομα τοῦ πατρός του διὰ ἱκανῶς στρογγύλον ποσόν.

Ὁ *μπαμπᾶς*, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἀρέσκουν πολὺ τοιαῦται ἀστειότητες, προσκαλεῖ τὸν παραλυμένον υἱόν του, καὶ ἀπευθύνει πρὸς αὐτὸν τὴν βραχεῖαν ταύτην ἀλλὰ εὔγλωττον παραίνεσιν:

— Πῶς, ἄθλιε! Ἔτσι *τραβᾷς* ἐπάνω εἰς τὸν πατέρα σου; αὐτὴ εἶνε ἀρχὴ πατροκτονίας!

*
* *

Διὰ τὸν ὑπουργὸν τὸν ζητοῦντα νὰ αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους:

Ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν φόροι τῶν ὁποίων ἡ εἴσπραξις θὰ ἦτο εὐκολωτάτη: ὁ φόρος ἐπὶ τῆς ὡραιότητος καὶ ὁ φόρος ἐπὶ τῆς εὐφυΐας. Τοὺς φόρους τούτους προθύμως θὰ ἔσπευδον νὰ πληρώσωσιν ὅλοι οἱ φορολογούμενοι, καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι θὰ ἔσπευδον περισσότερον, οἱ ὁποῖοι θὰ εἶχον ὀλιγωτέραν ὑποχρέωσιν πρὸς τοῦτο.

*
* *

Κομψὸς νεανίας, οὐδὲν ἄλλο ἐφόδιον ἔχων ἢ τὰ 25 ἔτη του, ἠράσθη νεάνιδος πλουσίας. Ἰδὼν ὅτι ἡ νέα ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸ αἴσθημά του, ἔλαβε τὸ θάρρος μίαν ἡμέραν νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρά της παρὰ τοῦ πατρός της.

— Ποία εἶνε ἡ κατάστασίς σας; ἐρωτᾷ ὁ πατήρ.

— Δὲν ἔχω περιουσίαν.

— Ἀλλά, τουλάχιστον, ποῖαι εἶνε αἱ ἐλπίδες σας;

— Νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔχω παρὰ μίαν ἐλπίδα: νὰ κλέψω τὴν κόρην σας καὶ νὰ τὴν στεφανωθῶ, ἐὰν ἀρνηθῆτε νὰ συναινέσητε εἰς τὸν γάμον μας.

*
* *

Εἷς *μάγκας* πρὸς ἀμαξηλάτην μὲ κενὴν τὴν ἄμαξαν:

— Ἀμαξᾶ εἶσαι 'λεύθερος;

Ὁ ἀμαξηλάτης. — Ναί.

Ὁ μάγκας. — Γιατὶ δὲν 'παντρεύεσαι;

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ κληρονομία ὀνόματος ἐνδόξου τότε μόνον θὰ εἶχε τινὰ ἀξίαν, ἐὰν ὁ ἀποθνήσκων ἠδύνατο διὰ διαθήκης νὰ ἀφήσῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του καὶ τὰς ἀρετάς του, τὸ πνεῦμά του, τὴν σοφίαν του, ὡς ἀφίνει εἰς αὐτοὺς τὰ κτήματά του καὶ τὰ πλούτη του.

—

Ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐντρέπεται νὰ ὁμολογῇ τὴν πλάνην του· διότι ἡ ὁμολογία ὅτι ἐπλανήθη δηλοῖ ὅτι ἐγένετο σοφώτερος ἢ ὅσον ἦτο πρότερον.

—

Εἶνε συνετὸν νὰ ἐρωτῶμεν ἐνίοτε τὸ παρελθόν μας· διότι αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἀποτελοῦσιν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦμεν *πεῖραν* τοῦ βίου.

—

Εἶδες βεβαίως ποτὲ ἀγελάδα, ἥτις, ἀφοῦ ἀφέθη ἥσυχος νὰ τὴν ἀμέλξωσι, στραφεῖσα ἀνέτρεψε τὸ δοχεῖον, ἐν ᾧ ὑπάρχει τὸ γάλα. Πρὸς αὐτὴν ὁμοιάζει ὁ ἄνθρωπος ὁ πράττων ἀγαθήν τινα πρᾶξιν μὲ δυσαρέσκειάν του.

—

Οἱ γέροντες βαίνουσιν εἰς ἀπάντησιν τοῦ θανάτου, ὁ θάνατος ἔρχεται εἰς ἀπάντησιν τῶν νέων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὴν 24 Νοεμβρίου θὰ συμβῇ διὰ τελευταίαν φορὰν μέχρι τοῦ 2004, διάβασις τοῦ δίσκου τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου. Τῆς διαβάσεως ταύτης θὰ εἶνε μόνον ἡ ἀρχὴ ὁρατὴ ἐν Εὐρώπῃ, μόνον δ' ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ θὰ ἦνε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν ὁρατή.

Διὰ τὰς Ἀθήνας αἱ φάσεις τοῦ φαινομένου εἶνε αἱ ἑξῆς: πρώτη ἐξωτερικὴ ἐπαφὴ τῶν δύο δίσκων εἰς τὰς 3,31′54″ μ.μ. πρώτη ἐσωτερικὴ 3,52′,25″, μέσου χρόνου Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐπαφὴ θὰ γείνῃ εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ Ν. Α. τεταρτοκυκλίου τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 360 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ΄

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ΄ | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὁδὸς Ἀγχέσμου 9. | 21 Νοεμβρίου 1882

Ο ΔΡΑΚΟΣ

Διήγημα.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ 730.

Ἐλθούσης τῆς πρώτης τῶν ἐξετάσεων ἡμέρας, ἐξήλθομεν τοῦ ξενοδοχείου τὴν ἑβδόμην καὶ ἡμίσειαν τῆς πρωΐας ὥραν, διευθυνόμενοι εἰς τὸ Λύκειον. Αἱ ἔρημοι παντελῶς σχεδὸν ὁδοὶ ἤρχιζον μόλις νὰ ζωογονῶνται ἐκ τοῦ κρότου τῶν ἀνοιγομένων παραθύρων, τοῦ σαρώθρου καθαρίζοντος τὰ πεζοδρόμια καὶ τῶν χαιρετισμῶν, ἃς ἀντήλλασσον μεταξύ των αἱ ὑπηρέτριαι ἀπὸ θύρας εἰς θύραν. Ἤμην κάτωχρος ὡς διελθοῦσα ὁλόκληρον νύκτα ἀγρυπνίας, ἔτρεμον δὲ ὡς ἂν ᾐσθανόμην ὑπερβολικὸν ψῦχος. Διηρχόμεθα πρὸ τῶν μόλις ἀνοιχθέντων ἐργαστηρίων ὁ μπαμπᾶς, ὁ Παῦλος καὶ ἐγώ. Ὁ μπαμπᾶς, σοβαρὸς καὶ ἐστενοχωρημένος, ἔσφιγγε μεταξὺ τῶν ὀδόντων σιγάρον ἀποφέρον ὀσμὴν δυσάρεστον. Ἐγὼ ἐκύτταξα τὸν ἐξάδελφόν μου λαθραίως· εἶχε πάντοτε τὰς δροσερὰς ὡς νηπίου παρειάς, τὴν ὄψιν ἀναπαυθεῖσαν ἐκ καλοῦ ὕπνου, τὸ ὕφος γαλήνιον καὶ ἀμέριμνον, ὡς πάντοτε. Παρετήρει τοὺς διερχομένους, τὰς οἰκίας, τοὺς ναούς, ὡς περιηγητὴς ἐξελθὼν πρὸς ἀνεύρεσιν ἐντυπώσεων, τρὶς δὲ ἔστη ἐνώπιον ἐμπορορραπτικῶν καταστημάτων καὶ ἄλλων, ἔνθα ἐπωλοῦντο ὑποκάμισα. Ὁ πατήρ μου καὶ ἐγὼ ἐξηκολουθοῦμεν βαδίζοντες, καταλείποντες τὸν Παῦλον χαίνοντα μακαρίως ἐνώπιον εἰκόνος τῶν ἐνδυμασιῶν τοῦ συρμοῦ, ἐγὼ δ' ἔδακνον τὰ χείλη ἐκ τῆς λύσσης, ἄπελπις ἐκ τῆς καταράτου ταύτης φιλαρεσκείας, ἐξ ἧς οὐδὲν ἠδύνατο ν' ἀποτρέψῃ τὸν ἐξάδελφόν μου.

Μᾶς ἀφῆκε καὶ τρίτην φορὰν καὶ ἔστη ἐνώπιον δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνος ἐργαστηρίου· ἡτοίμαζον δ' αὐτῷ ἐγὼ τρομερὰν ὑποδοχήν, ὅτε στρέψασα τὸν εἶδον φθάνοντα μετὰ τοῦ χαριεστέρου αὐτοῦ μειδιάματος εἰς τὰ χείλη καὶ μὲ δέσμην ἴων εἰς τὴν χεῖρα. Μοὶ προσήνεγκε τὴν ἀνθοδέσμην εὐγενῶς κατὰ τὸ σύνηθες, ταράσσων με διὰ τοῦ βλέμματος τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν του, ἀσθενὴς δ' ἐγὼ ἐνώπιον τῆς μειδιώσης ἀγαθότητός του, ἐδέχθην συγκεκινημένη τὴν ἀνθοδέσμην, αἰσθανομένη καὶ πάλιν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐναγκαλισθῶ τὸν δωρητήν. Μετὰ πέντε λεπτὰ ἀνεμνήσθην τῆς διδαχῆς, δι' ἧς ἐσκόπουν νὰ κεραυνοβολήσω τὴν φιλαρέσκειαν τοῦ Παύλου καὶ ἔκλινα τὴν κεφαλὴν ταραχθεῖσα ἐπὶ τῇ ἀδυναμίᾳ μου, αἰσχυνομένη διότι ἀφωπλίσθην ὑφ' ἑνὸς μειδιάματος καὶ τινων ἴων. Καὶ ὅμως αὕτη ἦτο ἡ ἀτελεύτητος κωμῳδία, ἣν ὑπεκρινόμεθα ἡμεῖς οἱ δύο, ἐγὼ αὐστηρὰ καὶ ἑτοίμη πάντοτε νὰ τὸν ἐπιπλήξω διὰ τὴν ἀναλγησίαν του, καὶ αὐτὸς γλυκύτατος ἐν τῇ ὀκνηρίᾳ καὶ τῇ ἀγαθότητί του, κατευνάζων τὴν ὀργήν μου δι' ἑνὸς τρυφεροῦ λόγου, δι' ἑνὸς βλέμματος ἢ δι' ὀλίγων ἀνθέων. Ἠρυθρίων διὰ τὴν ἀνανδρίαν μου· ἀλλὰ μάτην προσεπάθουν ν' ἀντιστῶ κατὰ τῆς γοητείας τῆς γλυκύτητός του, διότι ὑπέκυπτον καθ' ἑκάστην ὑπὸ τὸν πλήρη θωπειῶν καὶ φιλοπαίγμονα αὐτὸν ἔρωτα, ὅστις ἄλλο δὲν εἶχεν ὅπλον πλὴν τῆς εὐκαμψίας του. . . .

Ἐβαδίσαμεν ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας δι' ὁδῶν ἡσύχων, συναντῶντες γαλακτοπώλιδας, ὑπαλλήλους μασσῶντας τὸ πρωϊνὸν τοῦ ἄρτου τεμάχιον, ἱερεῖς, μοναχὰς ἐξερχομένας ἐκ τῶν θυρῶν τῶν κήπων τῶν μοναστηρίων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων διὰ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος τῶν δένδρων διεκρίνετο ἡ λευκότης ἀγάλματός τινος τῆς Θεοτόκου, καὶ ὁ λαὸς ἐκεῖνος ὃν συνήντων μοὶ ἐφαίνετο εἰς ἄκρον γαλήνιος καὶ εὐτυχής. Εἶχον θέσει τὴν ἐξ ἴων ἀνθοδέσμην ἐντὸς τοῦ στηθοδέσμου μου, πάντες δὲ ἐβαίνομεν σπεύδοντες, καὶ χωρὶς νὰ συνομιλῶμεν· ὁ μπαμπᾶς ἦτο ἀφοσιωμένος εἰς τὴν ἐκμύζησιν τοῦ κακόσμου σιγάρου του, ὁ Παῦλος ἐκίνει εὐθύμως τὰ λεξικά του προσδεδεμένα διὰ καινουργοῦς λωρίδος. Ἀφῆκεν οἴκοι τὴν λωρίδα τοῦ παρελθόντος μηνός, διότι τὴν ἐθεώρει πεπαλαιωμένην, ἐγὼ δὲ τὴν ἐχρησιμοποίησα διὰ νὰ δέσω τὸ δέμα τῶν ῥάβδων καὶ τῶν ἀλεξιβροχίων διὰ τὸν σιδηρόδρομον. Ἠθέλησα νὰ τὸν διδάξω μὲ τοῦτο ἓν μάθημα οἰκονομίας, ἀλλ' ὁ ἠλίθιος δὲν ἐννόησε καὶ ἤρχισε νὰ μειδιᾷ βλέπων με λαμβάνουσαν τὴν παλαιὰν λωρίδα, βέβαιος ὅτι θὰ ἐφύλασσον αὐτὴν πρὸς ἀνάμνησιν! Ἦτο ἀδιόρθωτος!

Τέλος ἀφικόμεθα πρὸ τοῦ Λυκείου· εἰς τὰ πέριξ ἐστάθμευον οἱ μέλλοντες νὰ ἐξετασθῶσιν ἀνὰ συμπλέγματα, ἀνὰ μέσον τῶν ὁποίων περιήρχοντο μορφαὶ ἀνήσυχοι γονέων, καθηγηταὶ καὶ κληρικοί. Ἔστημεν πρὸ τῆς θύρας σκεπασμένης

Digitized by Google

ὑπὸ λευκῶν χαρτίων εἰδοποιήσεων. Ὁ πατήρ μου ἐξηκολούθει νὰ καπνίζῃ ἐκπέμπων μετὰ πείσματος πυκνὰς καπνοῦ ἕλικας, τοῦθ' ὅπερ ἔπραττε κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς πλήξεως. Ἐγώ, καταληφθεῖσα ὑπὸ ἀληθοῦς φόβου ἐθεώρουν ἀτενῶς τὴν ὑγρὰν καὶ σκοτεινὴν δίοδον, ἐν ᾗ ἔμελλε νὰ κλεισθῇ ὁ ἐξάδελφός μου ὡς ἐντὸς τάφου, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι τὰ ὄνειρά μου καὶ αἱ ἐλπίδες μου πᾶσαι ἔμελλον νὰ καταβυθισθῶσι διὰ παντὸς ἐντὸς τοῦ σκότους ἐκείνου. . . . . Ἐνῷ ἤμην βεβυθισμένη εἰς τοιούτους θλιβεροὺς διαλογισμούς, ὁ Παῦλος μ' ἔβλεπε, μὲ τὸ σύνηθες μειδίαμα ἐπὶ τὰ χείλη, καὶ ἀφοῦ καλῶς μ' ἐξήτασεν ἐπί τινα στιγμὴν μοὶ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν ὅτι θεῖσα τὴν ἀνθοδέσμην ἐπὶ τοῦ στήθους μου εἶχον παραμερίσει τὸν μικρὸν χρυσοῦν σταυρὸν ὃν ἔφερον ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ λαιμοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν αἱ συνδιαλέξεις τῶν μαθητῶν ἔπαυσαν διὰ μιᾶς· πάντες οἱ πῖλοι ἀφῃρέθησαν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς σιωπῆς, ἐν ᾗ ἐνυπῆρχε καὶ εἶδός τι τρόμου, εἶδον ἐρχόμενον μικρόσωμον γέροντα συμμαζευμένον, ὅστις διελθὼν πρὸ ἡμῶν καὶ θίξας μόλις διὰ τῆς χειρὸς τὸν πῖλόν του μεθ' ὕφους δυστροπίας, ἐγένετο ἄφαντος ἐντὸς τῆς παγερᾶς σκιᾶς τῆς εἰσόδου.

— Αὐτὸς εἶνε, μοὶ εἶπεν ὁ Παῦλος ταπεινοφώνως.

— Ποῖος;

— Ὁ Δράκος!

Ἀκουσίως ἐφρικίασα, ἀκούσασα τὴν λέξιν ταύτην, ἡ δὲ παιδική μου φαντασία ἐδημιούργησε πάραυτα φοβερὰν εἰκόνα σφαγῆς καὶ ἐφαντάσθη τὸν γέροντα ἐκεῖνον μεγάλην μάχαιραν ἐν χερσὶ φέροντα καὶ καταβροχθίζοντα τὰς τρυφερὰς σάρκας τῶν ἐσφαγμένων μαθητῶν.

— Θεέ μου, θεέ μου! ἐλέησόν μας, εἶπον κατ' ἐμαυτήν.

Ὁ ἐπιστάτης ἐφάνη εἰς τὴν θύραν· ἦτο ἡ ὥρα τῆς εἰσόδου. Ὁ ἐξάδελφός μου μᾶς ἐξαπέστειλε τὸ γλυκύτατον τῶν μειδιαμάτων του μετὰ χαιρετισμοῦ τινος διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἐγένετο ἄφαντος ἐντὸς τοῦ πλήθους τῶν συνωστιζομένων μαθητῶν.

Ἐπανῆλθον μετὰ τοῦ πατρός μου εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ἠσθανόμην τὴν καρδίαν μου πιεζομένην, τοὺς ὀφθαλμοὺς φλέγοντας καὶ κεντωμένους ἐκ τῶν δακρύων, ἑτοίμων νὰ ἐκρεύσωσιν εἰς πρώτην λέξιν. Μὲ ὡδήγησεν ὁ πατήρ μου εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ μὲ ἀφῆκεν ἐκεῖ μόνην. Ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ δι' ὑπόθεσίν τινα καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν διὰ νὰ μὲ παραλάβῃ ὅπως μεταβῶμεν πρὸς συνάντησιν τοῦ Παύλου.

Ἐπαναβλέπω διὰ τῆς μνήμης τὸ ἄχαρι δωμάτιον, ἐν ᾧ διῆλθον τοσαύτας θανασίμους ὥρας ἀγωνιώδους προσδοκίας, ῥιγοῦσα ἐκ τοῦ πυρετοῦ καὶ τὸ βλέμμα ἔχουσα ἀτενῶς προσηλωμένον ἐπί τινος ἐκκρεμοῦς ὡρολογίου, οὗ ὑπεράνω ἔβοσκον μικρὰ πρόβατα ὀρειχάλκινα. Ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα τὰ πρόβατα ταῦτα καὶ τὸν ποιμένα των φέροντα βραχὺ ἱμάτιον. Τόσην μελαγχολίαν ἐνέκλειον κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν τῇ ψυχῇ, ὥστε ᾐσθανόμην οἶκτον διὰ τὴν βουκολικὴν ταύτην σκηνήν, καθειργμένην ἐντὸς ὑγρᾶς καὶ σκοτεινῆς αἰθούσης ξενοδοχείου. Ἐφύσων ἐπὶ τοῦ ποιμνίου καὶ ἀπέμασσον ἀπ' αὐτοῦ τὴν κόνιν διὰ τοῦ ῥινομάκτρου μου, ἀκολουθοῦσα οὐκ οἶδα τίνα ἀόριστον ἰδέαν περὶ ἀνταποδόσεως τῆς εὐσπλαγχνίας, καὶ πιστεύουσα ὅτι ἡ ἀγαθοεργία μου ἔμελλε νὰ μοὶ ἀπενέγκῃ εὐτυχίαν. Εἰς τὸ ἐγγὺς δωμάτιον εἷς τῶν ὑπηρετῶν ἐσάρωνε τὸ ἔδαφος συρίζων. Συνειθισμένη εἰς τὴν ἐν Ῥοχέλλῃ φωλεάν μου, τόσον κομψήν, τόσον ἀγαπητήν μου καὶ σύμφωνον μὲ τὰς ὀρέξεις μου, ἣν εἶχα ἐμπλήσει ἀναμνήσεων καὶ στολίσει διὰ πλαγγόνων καὶ παιγνίων, ᾐσθανόμην ἐμαυτὴν ἀποκεντρωμένην ἐντὸς τοῦ γυμνοῦ ἐκείνου δωματίου, οὗ ἡ ἀπατηλὴ εὐπρέπεια ὑπέκρυπτεν εἰς ἑκάστην γωνίαν καὶ ὑπὸ πάντα τὰ ἔπιπλα τὸν κονιορτὸν τοῦ σαρώθρου. Καὶ ᾐσθανόμην ἀνίαν, θανάσιμον ἀνίαν . . . Καὶ ἂν τυχὸν ὁ Παῦλος ἀπερρίπτετο καὶ πάλιν; . . Ἀπηλπιζόμην καθορῶσα τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἔρωτός μου καὶ σκεπτομένη ὅτι κατ' ἐκείνην ἴσως τὴν στιγμὴν πάντα τὰ ὄνειρά μου ἐθραύοντο κατὰ τοῦ σκοπέλου σολοικισμοῦ τινος ἢ ἀπαισίας παρερμηνεύσεως, χωρὶς ὁ ἡρωϊσμὸς τῆς καρδίας μου νὰ δυνηθῇ ν' ἀποτρέψῃ τὸ ναυάγιον.

Μετὰ τρεῖς ὥρας, τρεῖς φρικτὰς ὥρας ἤκουσα ἐπανερχόμενον τὸν πατέρα μου, ὅστις μετέβη μόνος εἰς τὸ Λύκειον, ἵνα παραλάβῃ τὸν Παῦλον. Ἀμφότεροι εἰσῆλθον εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, ἀφοῦ δ' ἔκλεισαν τὴν θύραν ἤκουσα τὰς λέξεις ταύτας·

— Τίποτε δὲν ἐννόησα ἀπὸ τὴν ἐξήγησίν μου. . . Ἐχάθην, ἐχάθην . . .

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα θόρυβον κλαυθμῶν πεπνιγμένων.

Ἱστάμην ἐνώπιον τοῦ κατόπτρου ὀρθία, κάτωχρος· ἠκροαζόμην μὲ χείλη συνεσφιγμένα· ἡ θλῖψις τοῦ ἐξαδέλφου μου μοὶ διέσχιζε τὴν καρδίαν. Ἐθρήνει ἀπαραμυθήτως καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν λυγμῶν του ἤκουον ἀπηχοῦσαν τὴν τραχεῖαν φωνὴν τοῦ πατρός μου.

Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπληρώθησαν δακρύων, ἀπώθησα ὅμως αὐτὰ παραχρῆμα . . . ἰδέα τις παράφρων, ἀκατάληπτος διῆλθε διὰ τοῦ πνεύματός μου.

Διὰ κινήματος νευρικοῦ ἥρπασα τὸν πῖλόν μου, τὸν ἔθηκα ὅπως ὅπως ἐπὶ τῆς ἀκομμώτου κεφαλῆς μου καὶ βαδίζουσα ἐπὶ τοῦ τάπητος τοῦ διαδρόμου, ὅπως μὴ προξενήσωσιν ἦχον τὰ βήματά μου κατῆλθον εἰς τὸν πρόδομον τοῦ ξενο-

Digitized by Google

δοχείου, ὅστις ἦτο ἔρημος καὶ ἠδυνήθην νὰ ἐξέλθω χωρὶς νὰ μὲ ἴδῃ τις.

Μόλις εὑρέθην ἔξω, ἐφοβήθην· ᾐσθανόμην ἐμαυτὴν ἀσθενῆ καὶ μικρὰν ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων, σιωπηλῶν, ἐρήμων ἐκείνων ὁδῶν, ἃς καθίστα ἔτι μᾶλλον ἐρήμους ἡ ὥρα τοῦ γεύματος, ὧν τὰ κεκρυμμένα ὑπὸ τῶν παραπετασμάτων παράθυρα ἐφαίνοντο κατασκοπεύοντα τὸ τόλμημά μου, διὰ νὰ τὸ ἀνακοινώσωσιν εἰς τὸν πατέρα μου... Ἀλλ' ἦτο ἀνοησία τοῦτο. Τίς μ' ἐγίνωσκεν εἰς Ποατιέ; οὐδείς. Λοιπὸν οὐδεὶς κίνδυνος ὑφίστατο μὴ παρατηρηθῶ. Ἄλλως ὅπως ἀπομακρύνω πᾶσαν ὑποψίαν, προσεπάθησα ν' ἀναλάβω τὸ ἦθος μικρᾶς ἐργάτιδος, περιφερομένης δι' ὑπηρεσίαν, καὶ ἤρχισα νὰ βαδίζω διερχομένη πρὸ τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων ἄφροντις καὶ μὲ βῆμα σπεῦδον. Συνήρπασα ἀληθῶς εἰπεῖν, ὑπαινιγμούς τινας καὶ μίαν διὰ τοῦ ἀγκῶνος ὤθησιν διερχομένη πλησίον ὁμάδος φοιτητῶν, ἀλλ' ἐξηκολούθησα τὸν δρόμον μου σοβαρὰ καὶ ἀπαθὴς καὶ οὐδεὶς ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ μοὶ κωλύσῃ τὴν πορείαν.

Φθάσα εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν Στρατιωτικῶν γυμνασίων παρετήρησα κυρίαν τινὰ εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένην, φέρουσαν μικρὸν προσευχητάριον παρὰ τὴν περιχειρίδα της· ἐπλησίασα πρὸς αὐτὴν τὴν ἐσταμάτησα καὶ τῇ εἶπον μετὰ τοῦ πλέον φυσικοῦ ὕφους·

— Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία· ποῦ κατοικεῖ παρακαλῶ ὁ κ. Ζακέ;

— Ὁ κ. Ζακέ;

— Μάλιστα, ὁ κ. Ζακέ, καθηγητὴς τοῦ Λυκείου.

Ἡ καλὴ κυρία ἐποίησε διὰ τοῦ βραχίονος νεῦμα ἀγνοίας καὶ μετά τινας λέξεις συγγνώμης ἐξηκολούθησα τὸν δρόμον μου τεθορυβημένη καὶ ἀμηχανοῦσα. Τί ἔμελλον νὰ πράξω; πῶς νὰ εὕρω τὴν ἐπάρατον κατοικίαν; Ἦτο βέβαιον πλέον ὅτι πᾶσαι αἱ κυρίαι, ἃς θὰ συνήντων, δὲν θὰ ἐγίνωσκον νὰ μοὶ δώσωσι κρείττονας πληροφορίας περὶ τῆς κατοικίας τοῦ κ. Ζακέ, οὗ τὸ γῆρας καὶ ἡ δυσμορφία δὲν ἐνέπνεον βεβαίως εἰς τὰς κυρίας τῆς Ποατιὲ τὴν ἰδέαν νὰ μάθωσι τὸν δρόμον τῆς κατοικίας του. Ἀσφαλεῖς ὁδηγίας ἠδυνάμην νὰ λάβω μόνον παρά τινος μαθητοῦ ἢ φοιτητοῦ, πλὴν μεθ' ὅλον τὸ θάρρος μου ᾐσθανόμην τὴν γλῶσσάν μου παραλυομένην ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ σταματήσω νεανίαν τινὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ. Ἦτο τῷ ὄντι νόστιμον πρᾶγμα νὰ ἐκκινήσω μὲ τόσα ἐφόδια ἡρωϊσμοῦ καὶ νὰ προσκόψω ἔπειτα εἰς τὸ ἁπλούστερον τῶν πραγμάτων, νὰ σταματήσω δηλαδὴ κύριόν τινα καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω ποῦ κεῖται ἡ δεῖνα ὁδός. Καὶ ὅμως ἔβλεπον ὅτι ποτέ, οὐδέποτε θὰ εἶχον τὸ θάρρος νὰ πράξω τοιοῦτό τι.

Ἤρχιζον ν' ἀπελπίζωμαι περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ τολμηροῦ διαβήματός μου, ὅτε ἡ Πρόνοια μ' ἔκαμε νὰ συναντήσω γηραλέον ἱερέα, λευκότριχα, οὗ ἡ πορφυρᾶ ὄψις, ἡ διὰ ταμβάκου πεπασμένη ῥίς, καὶ τὸ μέγα πράσινον ἀλεξιβρόχιον ἀπέπνεον γλυκύτητα καὶ καλοκἀγαθίαν. Προυχώρησα πρὸς αὐτὸν ἀφόβως καὶ χαμαὶ νεύουσα τῷ εἶπον διὰ τῆς ἡδυτέρας φωνῆς μου·

— Μὲ συγχωρεῖτε, πάτερ· ποῦ κατοικεῖ παρακαλῶ ὁ κ. Ζακέ;

— Ὁ κ. Ζακέ, ὁ καθηγητής;

— Μάλιστα, κύριε.

— Ἆ, πολὺ καλά, παιδί μου, ἐκατάλαβα, εἶπεν ὁ ἱερεὺς μετὰ φωνῆς θρηνώδους. Θέλετε νὰ τῷ ὁμιλήσητε;

— Μάλιστα.

— Εἶσθε ἴσως... τελειόφοιτος πρὸς ἐξέτασιν;

— Ὄχι, κύριε, ἀπήντησα μειδιῶσα· δὲν εἶμαι φιλόδοξος.

— Τότε πρόκειται νὰ τῷ ὁμιλήσητε διὰ κανένα ἄλλον.

— Ὄχι, κύριε, ἀπήντησα τεταραγμένη, διότι ἐνόμισα ἐπὶ στιγμὴν ὅτι ἐνεβάτευσεν εἰς τὸν λογισμόν μου.

— Σᾶς ἐπεφόρτισαν μὲ καμμίαν παραγγελίαν;

— Μάλιστα· ἔχω μίαν παραγγελίαν.

— Διότι μοὶ φαίνεσθαι ὅτι δὲν εἶσθε ἀπ' ἐδῶ.

— Ὄχι, κύριε.

— Θὰ ἔρχεσθε βέβαια ἀπὸ τὸ Νιόρ.

— Ὄχι, κύριε, ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Ῥοχέλλην.

— Ἆ, ἀπὸ τὴν Ῥοχέλλην, εἶπεν ὁ γέρων καὶ ὡς ἄνθρωπος συνάγων τὰς διεσπαρμένας ἀναμνήσεις του προσεπάθησε: σταθῆτε λοιπόν... τότε πρέπει νὰ γνωρίζετε...

Ἡ ὑπομονή μου ἐξηντλήθη· διέκοψα ἀποτόμως τὸν ἀδιάκριτον ἐξεταστὴν καὶ ἐπανέλαβον μετὰ φωνῆς ξηρᾶς καὶ ἐμφαινούσης στενοχωρίαν·

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε· εἰς κάθε ἄλλην στιγμὴν θὰ λάβω εὐχαρίστησιν νὰ συνδιαλεχθῶ μαζῆ σας, ἀλλὰ τώρα βιάζομαι πολὺ καὶ ἔχω ἀνάγκην νὰ μάθω τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ζακέ.

— Ὁδὸς Καρόλου Ε', ἀριθμὸς 15, πλησίον τοῦ Λυκείου, ἀπήντησε μηχανικῶς ὁ γέρων ἱερεύς, ἀλλὰ σταθῆτε ὀλίγον· εἰς τὴν Ῥοχέλλην...

Πρὶν ἢ αὐτὸς ἀποτελειώσῃ τὴν φράσιν, ἐγὼ τὸν ηὐχαρίστησα ἤδη, τὸν ἀπεχαιρέτισα εὐσεβάστως καὶ ἀπεμακρύνθην μὲ βῆμα ἐσπευσμένον. Ἐλυπούμην κατὰ βάθος διότι ἐφερόμην οὕτω πως πρὸς τὸν παρασχόντα μοι τόσον μεγάλην ἐκδούλευσιν, ἀλλ' αἱ στιγμαὶ ἦσαν πολύτιμοι καὶ δὲν εἶχον καιρὸν νὰ ὑποστῶ τὴν ἐξομολόγησιν.

Ὁ καϋμένος ὁ γέρος! Ἂν τὸν συναντήσω ποτὲ θὰ ἱκανοποιήσω τὴν ζωηρὰν του περιεργίαν διηγουμένη αὐτῷ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔρωτός μου, χωρὶς νὰ παραλείψω οὔτε ἓν δάκρυ, οὔτε ἕνα ἀσπασμόν.

Ἠκολούθησα τὴν ὁδὸν ἣν διήλθομεν τὴν πρωΐαν ἵνα μεταβῶμεν εἰς τὸ Λύκειον καὶ μετά τι-

Digitized by Google

νας ἀμφιταλαντεύσεις ἀφικόμην εἰς τὴν ὁδὸν Καρόλου Ε', ἀθλίαν ὁδὸν πόλεως τῶν ἐπαρχιῶν, κενὴν καὶ σιωπηλὴν, περιστοιχιζομένην ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὑπὸ ὑψηλῶν τοίχων κήπων ἐφ' ὧν ἐφαίνετο ποῦ καὶ ποῦ θύρα τις ταπεινὴ μὲ κιγκλιδωτὰ θυρίδια. Ἡ θέα αὐτῆς ἦτο δυσάρεστος, στυγνή. Δύο μελανόπεπλοι μοναχαὶ ἵσταντο ἀναμένουσαι παρὰ τὴν πύλην μονῆς τινος, ὁπόθεν ἐξήρχετο θόρυβός τις πεπνιγμένος ὀργάνου καὶ ψαλμῶν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην καθ' ἣν ἐπεχείρουν κίνημα ἀπονενοημένον, ᾐσθάνθην ἐμαυτὴν ἐνθαρρυνομένην ἐκ τῆς μουσικῆς ταύτης, ὑφ' ἧς ἡ νοσοῦσα καρδία μου ἀφέθη νὰ παρασυρθῇ καὶ εἰς τριῶν βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 15 εὑρισκομένη εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ συνηνωμένας ἔχουσα τὰς χεῖρας, ἤρχισα νὰ προσεύχωμαι...

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 15 οἰκία ὡμοίαζε πρὸς πάσας τὰς κατοικίας τῆς ὁδοῦ ἐκείνης· συνίστατο καὶ αὐτὴ ἐκ τοίχου κήπου προτείνοντος ὡς ἀμυντικὰ ὅπλα κατὰ τῆς διασκελίσεως τὰ αἰχμηρὰ θραύσματα ὑαλίνων φιαλῶν, καὶ ἐκ θύρας ταπεινῆς, φερούσης παρὰ τὴν παραστάδα κρεμαμένην χονδρὰν ἄλυσιν τοῦ ῥόπτρου καὶ ἐπὶ ἑνὸς τῶν φύλλων σιδηρόφρακτον θηρίδα, ἧς ὄπισθεν ἀνέμενον νὰ ἴδω προκύπτουσαν τὴν μορφὴν τερατώδους τινὸς ὄντος. Ἅμα ὡς ἔληξεν ἡ προσευχή μου, συνήγαγον ἅπαν τὸ θάρρος μου καὶ ἔσυρα τὴν βαρεῖαν καὶ ἐσκωριασμένην ἄλυσιν μὲ τρέμουσαν χεῖρα. Παρὰ τὴν δειλὴν ἐπίκλησίν μου ὅμως ὑπερμεγέθης κώδων ἤρξατο πάραυτα νὰ σείεται βαρυήχως εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κήπου, ἐξεγείρων δύο ἢ τρεῖς κύνας, ὧν αἱ ὑλακαὶ διέσχιζον ἀποτόμως τὴν μοναστικὴν σιγὴν τῆς συνοικίας. Ἐθορυβήθην ἰδοῦσα ὅτι διετάραξα τὴν γαλήνην τῆς ἐρήμης ὁδοῦ, ἐν ᾗ ἐφαίνετο ἐκπνέουσα ἡ ἠχὼ πάντων τῶν ἐπιγείων θορύβων καὶ συνέστειλα παρὰ τὴν θύραν τὸ μικρὸν καὶ αὔθαδες σωμάτιόν μου, ὅπερ ἤρχετο νὰ διασπείρῃ βέβηλον θόρυβον ἐντὸς τοῦ τάφου ἐκείνου. Ἡ καρδία μου ἔπαλλε βιαίως, ὡσεὶ ἐπρόκειτο νὰ διαρρήξῃ τὸ στῆθός μου.

Μετά τινας στιγμὰς ἤκουσα τρίζουσαν τὴν ἄμμον τῆς δενδροστοιχίας, φωνὴ γρυλλίζουσα ἐπλησίαζεν, ἡ θύρα ἠνεώχθη κατὰ τὸ ἥμισυ μετὰ δυσαρεσκείας καὶ μοὶ ἀπεκάλυψε τὴν σκαιὰν ὄψιν γηραιᾶς ὑπηρετρίας ἐχούσης κεφαλὴν *δράκαινας*.

— Τί θέλετε; ἠρώτησεν ἡ γραῖα μὲ δύστροπον ὕφος.

— Νὰ ἰδῶ τὸν κ. Ζακέ.

— Ἔχει δουλειά, ἀπήντησεν ἡ ὑπηρέτρια ὠθοῦσα τὴν θύραν.

Ἐξέτεινα τὴν χεῖρα μετὰ ζωηρότητος καὶ κρατοῦσα ἀνοικτὴν τὴν θύραν εἶπον διὰ φωνῆς σταθερᾶς·

— Δὲν πειράζει· θέλω νὰ τὸν ἰδῶ.

Ἡ γραῖα ἔκθαμβος, θορυβηθεῖσα ἐκ τῆς αὐθαδείας μου, διέστειλεν ὑπερμέτρως τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μ' ἐπεσκόπησεν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν· εἶτα στρέφουσα ἀποτόμως τὰ νῶτα εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς ἀτραποῦ τοῦ κήπου λέγουσα μὲ στρυφνὸν ὕφος.

— Ἐλάτ' ἐδῶ. . . γιὰ νὰ ἰδοῦμε.

Ἔκλεισα τὴν θύραν καὶ ἠκολούθησα τὴν ὑπηρέτριαν ἐντὸς τοῦ μεγάλου, ἐρήμου, ἀκαλλιεργήτου κήπου, ἐστρωμένου ὑπὸ ξηρῶν φύλλων. Εἰς τὸ πέρας τῆς ἀτραποῦ ἔκειτο οἰκίσκος μονώροφος· αὐτὴ ἦτο ἡ φωλεά!...

Ἔστην παρὰ τὴν κλίμακα. Ἡ ὑπηρέτρια ἀνῆλθεν ἀναμασσῶσα μεταξὺ τῶν ὀδόντων ἀκαταπαύστως τὴν φράσιν: «γιὰ νὰ ἰδοῦμε . . . γιὰ νὰ ἰδοῦμε» ὡς ἂν ἦτο ἐκ τῶν προτέρων γνωστὴ ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τῆς ἀποπείρας μου.

Οἱ ψαλμοὶ ἀφικνοῦντο εἰς τὰ ὦτά μου ἐκ τῆς ἐγγὺς μονῆς κατὰ κύματα αἰφνίδια καὶ διαλείποντα. Ὑπεράνω τοῦ ἤχου τοῦ ὀργάνου ἀνυψοῦτο συναυλία φωνῶν δροσερῶν καὶ ἁγνῶν ἐξ ἐκείνων, ἃς ἀκούει τις ἐνίοτε ἐντὸς τῆς σεμνῆς καὶ εὐήχου ἀτμοσφαίρας τῶν παρεκκλησίων· ἐνίοτε τὸ ᾆσμα διεκόπτετο ἀποτόμως παραφερόμενον ὑπὸ βιαίας ἀνέμου πνοῆς καὶ ἡ προσευχὴ ἀπεσβέννυτο τότε μακράν... Ἡ τόσον πλησίον μου ἠχοῦσα προσευχὴ αὕτη μοὶ ἐνέπνεεν ἀνακούφισιν καὶ παραμυθίαν ἐν τῇ μονώσει μου. Ἐνόμιζον ὅτι εἶχον τὴν δύναμιν ν' ἀνέλθω ἐφ' οἱονδήποτε Γολγοθᾶ, ἐνθαρρυνομένη ἐκ τῶν οὐρανίων ἐκείνων ὕμνων, τῶν ψαλλόντων τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην, τὴν πίστιν, ὡς οἱ στρατιῶται ὁρμῶσιν εἰς τὴν ἔφοδον ἐνθουσιαζόμενοι ἐκ τοῦ ἤχου τῆς μουσικῆς. Εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κήπου ἀσθενικὸς πίδαξ ὕδατος ἠγωνία ἐν μέσῳ τῆς καταρρεούσης λιθίνης ἀψῖδος. Οὔτε ἓν ἄνθος ἐφαίνετό που· πανταχοῦ χόρτα ὑψηλά.

Μία θύρα ἠνεώχθη καὶ ἤκουσα κράζουσαν φωνὴν ὀξεῖαν ἀνθρώπου, ὃν διαταράττουσι καὶ ἐνοχλοῦσιν ἀπροσδοκήτως.

— Τί; τί τρέχει; ἕνα κορίτσι; τί θέλει;...

Ὢ, διάβολε! νὰ μὴ μ' ἀφίνουν μιὰ στιγμὴ ἥσυχον. Σοῦ εἶπα νὰ κλείῃς τὴν θύρα, νὰ μὴ ἀφήσῃ κανένα.

— Ἀλλὰ ἡ κυρία ἐμβῆκε διὰ τῆς βίας.

— Διὰ τῆς βίας; . . . ἔχομεν καὶ βίαν; αὐτὸ εἶνε νόστιμον.

Καὶ πάραυτα μετὰ κρότου συνταρασσομένων ὑάλων ἠνεῴχθη παράθυρόν τι ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μου· καὶ εἶδον ὑπὸ τὸ κατερρυτιδωμένον μέτωπον δύο ὀμματοϋάλια σπινθηροβολοῦντα ἐξ ὀργῆς. Ὠχρά, ἡμιθανής, συνήγαγον πάσας τὰς δυνάμεις μου καὶ ἐδοκίμασα νὰ μειδιάσω ὅπως ἠδυνάμην κάλλιον ὑπὸ τὸ τρομερὸν βλέμμα τοῦ *δράκου*, ὅστις μὲ ἐπεσκόπει βραδέως, καὶ μετ' ἐκπλήξεως ἀφώνου βλέπων τὸν μικρὸν *παλληκαρᾶν* μὲ τὰ φουστάνια ἐρχόμενον παρὰ τὴν αὐστηρὰν διαταγήν του μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ

Digitized by Google

χείλη μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς ἀπαισίας φωλεᾶς του.

Ἄνευ ὀργῆς, μὲ ὕφος ἐκπλήξεως καὶ οἴκτου ὁ κ. Ζακὲ μοὶ εἶπε·

— Τί θέλεις, παιδί μου;

— Νὰ σᾶς ὁμιλήσω, κύριε ἀπήντησα, καθιστῶσα τὸ μειδίαμά μου πονηρότερον καὶ προκλητικώτερον.

— Ἀλλ' ἔχω πολλὴν ἐργασίαν! ἐπανέλαβεν ὁ κ. Ζακὲ ἀναποφάσιστος καὶ ἐκπεπληγμένος ἐκ τῆς ἀταράχου στάσεώς μου.

Φεῦ! ἂν ἤκουε πάλλουσαν τὴν καρδίαν μου, θὰ ἐσχημάτιζεν ἀληθεστέραν ἰδέαν περὶ τῆς ἀνδρίας μου· αἱ κνῆμαί μου ἔτρεμον, τὸ σῶμά μου εἶχεν ἀποξηρανθῆ ἐκ τοῦ φόβου καὶ ἠσθανόμην ὅτι ἂν ἤθελον νὰ κινήσω τὸν βραχίονα θὰ ἐφαίνετο ἡ κίνησίς μου ἐπιληπτικὴ ὡς κίνησις νευροσπάστου. Πᾶσαι αἱ δυνάμεις τοῦ ἐκπεφοβισμένου σώματός μου συνεκεντρώθησαν ἐξαντλούμεναι εἰς τὸ νευρικὸν μειδίαμα τῶν χειλέων μου. Ταλαίπωρος Ἰωάννα! ὁλόκληρος βίος ἔρωτος καὶ εὐδαιμονίας δὲν θὰ ἦτο ἐπαρκὴς ἀνταμοιβὴ διὰ τὰς φοβερὰς στιγμάς, ἃς διῆλθες παρὰ τὴν θύραν τοῦ *δράκου*.

Ὁ γέρων προσέθηκεν·

— Ἔλα πλέον ὕστερα, παιδί μου· τώρα διορθώνω τὰ θέματα τῶν ἐξετασθέντων.

— Ἴσα ἴσα δι' αὐτὸ θέλω νὰ σᾶς ὁμιλήσω τώρα ἀμέσως.

Ἀκούσας τὰς λέξεις ταύτας ὁ κ. Ζακὲ ἀνήγειρε βιαίως τὴν κεφαλὴν καὶ ἀκοντίζων ἐπ' ἐμοῦ τὸ βλέμμα τῶν μικρῶν φαεινῶν ὀφθαλμῶν του μὲ ἠτένισε κατὰ πρόσωπον, χωρὶς νὰ λαλήσῃ, ζαλισμένος ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ἀπαντήσεώς μου. Θὰ ἐσυλλογίζετο βεβαίως ὅτι θὰ εὑρίσκετο ἐνώπιον μικρᾶς παράφρονος.

— Ἄ, τότε διαφέρει..., εἶπε μετὰ στιγμὴν σιωπῆς εἰς μάτην σκεπτόμενος ν' ἀνεύρῃ τίς σχέσις ὑπῆρχε μεταξὺ κορασίδος καὶ διορθώσεως λατινικῶν θεμάτων.

Ἡ περιεργία του εἶχεν ἐξεγερθῆ βεβαίως, διότι κλείσας ἀποτόμως τὸ παράθυρον μοὶ ἐφώνησεν·

— Ὁρίστε ἐπάνω!

Κῦμα ψαλμῳδίας διῆλθε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διὰ τῶν ἀπογεγυμνωμένων δένδρων τοῦ κήπου· ἠσθάνθην ἐμαυτὴν ὡσεὶ αἰρομένην ὑπὲρ τὴν γῆν ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς θερμῆς ἐκείνης προσευχῆς καὶ διὰ βήματος σταθεροῦ ἀνῆλθον τὰς βαθμῖδας τῆς κλίμακος.

Τὰ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου καὶ ἐφεξῆς συμβάντα δὲν θὰ διαφύγωσι ποτὲ τῆς μνήμης μου, διότι καὶ αἱ ἐλάχισται λεπτομέρειαι τῆς διηγήσεως ταύτης, αἱ μᾶλλον ἀσήμαντοι κατὰ τὸ φαινόμενον, ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων συγκινήσεων τῆς ζωῆς μου.

Βλέπω ἐμαυτὴν ἐνώπιον τῆς ἡμικλείστου θύρας σπουδαστηρίου, μὴ τολμῶσαν νὰ κρούσω οὐδὲ νὰ εἰσέλθω, παραλελυμένην ἐκ τοῦ φόβου. ... Τέλος ἀκούω συρομένας τὰς ἐμβάδας ἐπὶ τοῦ τάπητος, τὰς ἐμβάδας, ὧν ἡ προσέγγισις μοὶ προξενεῖ ῥῖγος καί, τῆς θύρας βιαίως ἀνοιγείσης, παρουσιάζεται ὁ *δράκος*, φέρων κοιτωνίτην καὶ μάχαιραν ξυλίνην πρὸς τομὴν τῶν ἐλίδων τῶν βιβλίων, ἀνὰ χεῖρας, μακρὰν μάχαιραν μὲ γεγλυμμένην λαβήν. Ἰδοῦσα ὅτι ἡ μάχαιρα ἦτο ξυλίνη, ἀναπνέω καὶ ἐνθαρρύνομαι. Τί θὰ πράξω τώρα; Τεταραγμένη νεύω χαμαὶ καὶ μένω ἐν στάσει προσευχῆς. Χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν ὁ κ. Ζακὲ μοὶ δεικνύει διὰ νεύματος ἓν κάθισμα παρὰ τὸ γραφεῖόν του· εἰσέρχομαι ἡμιθανὴς ἐκ τοῦ φόβου καὶ καταπίπτω ἐπὶ τῆς ἕδρας...

Ὁ *δράκος* δὲν μοὶ ἀπευθύνει οὔτε λέξιν· βαδίζει βραδέως, σύρων τὰς εὐρυτάτας ἐμβάδας ἐπὶ τοῦ τάπητος. Τί σκέπτεται ἀρά γε; Ἀναλογίζεται τί θὰ μὲ κάμῃ βεβαίως. Τί μαρτύριον ἡ σιωπή του! Τέλος, ἀφοῦ περιῆλθε δεκάκις τὸ γραφεῖόν του σιωπηλός, στηρίζων τὸν πώγωνα ἐπὶ τῆς παλάμης τῆς δεξιᾶς χειρός, ὡσεὶ ἀνεζήτει μὲ ποῖον ἔμβαμμα μαγειρεύεται καλλίτερον νεᾶνις τῆς ἡλικίας μου, ὁ *δράκος* προσελθὼν ἐκάθησε παρὰ τὸ γραφεῖόν του, ἐφ' οὗ εὑρίσκοντο στιβάδες χαρτίων καὶ μοὶ εἶπε μειδιῶν·

— Δὲν εἶσαι βέβαια τελειόφοιτος ἐσύ, παιδί μου.

— Ὤ, ὄχι· δὲν ἦλθα δι' ἐμὲ νὰ σᾶς ὁμιλήσω.

— Διὰ ποῖον τότε; ἠρώτησεν ἀποτόμως ὁ κ. Ζακέ.

— Διὰ τὸν ἐξάδελφόν μου, ἐψιθύρισα μεθ' ὅσης μοὶ ἀπέμενε πνοῆς.

Καὶ ἐταπείνωσα τὴν κεφαλήν, παράλυτος ἐκ τοῦ τρόμου, ἀναμένουσα νὰ καταρρεύσῃ ἡ οἰκία ἐπ' ἐμοῦ.... Ἀπελπις, συντετριμμένη, δὲν τολμῶ νὰ ἐγείρω τὸ βλέμμα. Ὁ *δράκος* μὲ ἐξετάζει ἀτενῶς διὰ τοῦ βλέμματος, οὗ αἰσθάνομαι τὴν βαρεῖαν εἰρωνείαν.

Αἴφνης ἠχηρὰ ἔκρηξις γέλωτος ἀκούεται ἐγείρω τοὺς ὀφθαλμούς.... Ὁ *δράκος* ἀνακεκλιμένος ἐπὶ τῆς καθέδρας του, ἀνατείνων τὰς χεῖρας μὲ τὰς διόπτρας ἐν ἀταξίᾳ γελᾷ δεικνύων πάντας τοὺς μικρούς, αἰχμηροὺς καὶ κιτρίνους ὀδόντας του.

— Χά, χά! ..χώ, χώ!... αὐτὸ εἶνε νόστιμον!... νοστιμώτατον!... Πρώτην φορὰν μετὰ τριάντα ἔτη....

— Ὤ, Θεέ μου! κύριε...

— Μ' αὐτὸ εἶνε ὡραῖον.... ὡραῖον!...

Καὶ ὁ *δράκος* μεθύσκων ἐκ τῆς τέρψεως τοῦ γέλωτός του ἤρχισε νὰ μονολογῇ διὰ φράσεων ἀσυναρτήτων, εἰς ἃς ἀνεμίγνυε λέξεις λατινικὰς καὶ ἑλληνικάς.

— Αὐτὸ εἶνε θάρρος!.. τί θάρρος!.. Ὤ, ὤ! τί πράγματα κάμνει ὁ ἔρως!.. ὁ ἔρως.. διὰ τὸν

Digitized by Google

ἐξάδελφόν της! . . αὐτὸ εἶνε θαυμάσιον. Ὢ, ὤ! μήπως ἔχει καὶ βιτριόλι νὰ μοῦ πετάξῃ στὸ πρόσωπον ἂν δὲν περάσω τὸν ἐξάδελφόν της. . . . Ἄχ! . . . ὤ! . . .

Ἀφοῦ διεσκέδασεν ἱκανῶς ἐκ τοῦ ἄφρονος διαβήματός μου ὁ *δράκος* ἐσίγησεν· ἐπέθηκε διὰ μιᾶς τὸν σκοῦφόν του, διώρθωσε τὰς διόπτρας του καὶ ἤρχισε νὰ μὲ παρατηρῇ, ἐτάζων με διὰ τῶν μικρῶν καὶ διαυγῶν ὀφθαλμῶν του μέχρι βάθους καρδίας, ὅπου ᾐσθανόμην τὸν ἔρωτά μου συγκεχυμένον νὰ σύρηται εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὑπὸ τοῦ εἴρωνος βλέμματος τῶν κατηραμένων ἐκείνων διοπτρῶν.

— Λοιπὸν, ἐπανέλαβε μετὰ σοβαρότητος ὁ κ. Ζακὲ, ὁ ἐξάδελφός σας εἶνε ἐκ τῶν ἐξετασθέντων;

— Μάλιστα.

— Καὶ ἔρχεσθε νὰ μοὶ τὸν συστήσητε ἀναμφιβόλως;

— Ὢ, ὀλίγον τι . . .

— Εἶνε τὸ αὐτό. Εἰξεύρετε ὅτι αὐτὸ ̓ποῦ κάμνετε εἶνε κακόν. Ἔρχεσθε νὰ προκαταλάβητε τὴν εὔνοιάν μου. Θέλετε νὰ μὲ βιάσητε νὰ διαπράξω ἀδικίαν, παρανομίαν, ἐπειδὴ βεβαίως, ἀφοῦ κατέρχεσθε εἰς αὐτὸ τὸ βῆμα, ὁ ἐξάδελφός σας πρέπει νὰ ἔχῃ ἀνάγκην προστασίας. . . . .

— Ὤ, κύριε! πρὸς Θεοῦ! πιστεύω ὅτι ἀρκεῖ ὀλίγη ἐπιείκεια, διότι ὁ ἐξάδελφός μου. . . .

— Πῶς ὀνομάζεται; εἶπε διακόψας με ὁ κ. Ζακέ.

— Παῦλος Μενιέ.

Μόλις ἐπρόφερα τὸ ὄνομα τοῦ ἀτυχοῦς ἐξαδέλφου μου καὶ ὁ *δράκος* ἀνασκιρτήσας ἀπὸ τῆς ἕδρας ἤρχισε νὰ περιέρχηται τὸ σπουδαστήριον μὲ τὰς χεῖρας ἀνυψωμένας πρὸς οὐρανὸν, ὡς ἂν τῷ ἀπεκάλυπτόν τι ἀνομοιάληθες, ἀπίστευτον, τερατῶδες. Ἔρριψα λαθραίως τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραφείου, πεπληρωμένου ὑπὸ τῶν τετραδίων τῶν μαθητῶν, διέκρινα μέσον αὐτῶν τὴν λατινικὴν ἐξήγησιν τοῦ Παύλου καὶ ἐννόησα ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἣν ἀνέλαβον ἦτο ἀμετακλήτως ἀπολωλυῖα . . . Ἦτο φρικτὴ ἡ θέα τοῦ τετραδίου ἐκείνου· διαγραφὰς ἐπὶ διαγραφῶν. Ὁ *δράκος* εἶχε σπαθίσει αὐτὴν διὰ γραμμῶν μελανῶν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, κειμένη δ' ἐπὶ τῆς γωνίας τοῦ γραφείου, ἀνέμενε μίαν καὶ μόνην πνοὴν ἵνα πέσῃ ἐντὸς μεγάλου κανίστρου, ὅπου ἔκειντο τετράδια συνεπτυγμένα, ἀνώμαλοι καὶ ρικναὶ σφαῖραι ἐκ χάρτου, ἃς ὁ *δράκος* ἔρριψεν ἐν αὐτῷ, ὅπως ὁ λαιμητόμος ρίπτει εἰς τὸ κάνιστρον τὰς αἱματοφύρτους κεφαλὰς τῶν καταδίκων. Πόσα ὄνειρα καὶ πόσαι ἐλπίδες συντετριμμέναι ἔκειντο ἐντὸς τοῦ ἀπαισίου ἐκείνου κανίστρου, εἰς ὃ καὶ ἡ ἰδική μου εὐτυχία ἔμελλε νὰ ἐνταφιασθῇ διὰ παντός! Καὶ ἐκ πάντων τῶν ὀνείρων τοῦ ἔρωτός μου θ' ἀπέμενε μόνον ὀλίγος χάρτης πεπιεσμένος! . . . Πρὸς ἀριστερὰν, παρά τινα φωτογραφίαν κορασίδος περιβαλλομένην ὑπὸ ἁπλουστάτου πλαισίου, παρετήρησα μικρὸν σωρὸν τετραδίων, δώδεκα μόλις τὸν ἀριθμὸν, ἐφ' ὧν ἐφαίνετο γεγραμμένον: *καλῶς, μετρίως, λίαν καλῶς*· ἦτο ἡ μερὶς τῶν εὐτυχῶν, τῶν ἐπιτυχόντων. Λοιπὸν τὸ πρόβλημα συνίστατο εἰς τὸ μεταβιβάσαι τὴν λατινικὴν ἐξήγησιν τοῦ Παύλου ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερά· πλὴν τὸ ταξείδιον ἦτο δυσχερέστατον, ἕνεκα τῆς βαρείας ἀποσκευῆς τῶν λαθῶν, ἃς τὸ τετράδιον τοῦ ἐξαδέλφου μου ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ.

— Ἀλλὰ, δεσποινίς, μοὶ εἶπεν ὁ κ. Ζακὲ ἐπανακαθήμενος, ὁ ἀτυχὴς ἐξάδελφός σας δὲν ἠξεύρει οὐδὲ γρῦ ἀπὸ λατινικά.

— Καὶ ἐν τοσούτῳ, ἀπήντησα τολμηρῶς ψευδομένη, σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι ἐμελέτησε πολὺ . . . Ἀπὸ τριῶν μηνῶν διήρχετο ἑκάστην νύκτα κύπτων ἐπὶ τῶν βιβλίων του, τόσον ὥστε ἐφοβήθημεν ἐπὶ τέλους περὶ τῆς ὑγείας του, διότι αὕτη εἶνε πολὺ εὔθραυστος καὶ ἡ συγκίνησις τῆς ἀποτυχίας εἶνε ἱκανὴ νὰ τὸν καταβάλῃ διὰ παντός! . . .

— Μὲ κάμνετε νὰ ἐκπλήττωμαι, παιδί μου, ἀπήντησε μετὰ λεπτοῦ μειδιάματος ὁ κ. Ζακέ. Ἐκ παλαιᾶς συνηθείας, ὁσάκις διορθώνω θέμα τι ἀρέσκομαι νὰ φαντάζωμαι τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον τὸν γράψαντα αὐτὸν μαθητὴν, καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἐκ τοῦ ἐξαδέλφου σας τὸν ἐφανταζόμην πάντοτε ὀκνηρὸν, φιλάρεσκον. . . .

— Ὤ, κύριε! αὐτὸς εἶνε ἐπιμελέστατος, . . . εἶνε ἀκούραστος. Καὶ ἔπειτα ὀφείλω νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ἂν ἀπορριφθῇ, θ' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως διὰ τὴν Ἀγγλίαν. . . .

— Αἴ, αἴ! εἶπε γελῶν ὁ κ. Ζακὲ, ἰδοὺ λοιπὸν ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ καρδία τῆς ἐξαδελφούλας ὡπλίσθη μὲ τόσον ἡρωϊσμὸν, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ μέχρι τοῦ σπηλαίου τοῦ *δράκου*. . . .

— Ἄ, κύριε! ἂν εἰξεύρετε. . . . Δὲν ἐχωρίσθημεν ποτέ· μᾶς ἀνέθρεψαν μαζῆ. . . . αὐτὸς εἶνε ὀρφανὸς καὶ δι' αὐτὸν ἐγὼ εἶμαι ὡσὰν μητέρα· τὸν φωνάζω, τὸν ἀναγκάζω νὰ μελετᾷ. ...

— Ἔτσι, αἴ; . . . .

— Μάλιστα, κύριε, ἔχει ἀνάγκην τῆς προτροπῆς μου. Εἶνε τόσον ὀκνηρός! . . .

Ἔδηξα τὰ χείλη, ἀλλ' ἦτο ἤδη ἀργά!

— Τὸ εἰξεύρω, τὸ εἰξεύρω πολὺ καλὰ, ἀνέκραξεν ὁ *δράκος*, τερπόμενος ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς ἀφελείας τῆς ἐξομολογήσεώς μου.

Ἡ βάσανος ἦτο δεινὴ, ἀλλὰ ἤκουον φωνήν τινα ἄγνωστον λέγουσάν μοι νὰ ἐλπίζω.

— Νὰ καὶ μία μητεροῦλα, καὶ μία δασκάλισσα! . . . εἶπεν ὁ κ. Ζακὲ, αὐτὸ εἶνε ὡραιότατον! καὶ πόσον ἐτῶν εἶσθε;

— Δεκαπέντε ἐτῶν.

— Δεκαπέντε ἐτῶν! ἐπανέλαβεν ὁ κ. Ζακὲ μετὰ παραδόξου τόνου φωνῆς, δεκαπέντε ἐτῶν! Ἦτο τοῦτο ἄρά γε ἱκανὸν νὰ προξενήσῃ τό-

Digitized by Google

σιν ἔκπληξιν; Μήπως εἶπα ἔκτακτόν τι; αὐτὴ ἦτο ἡ ἡλικία μου. Εἶπα πρὸ ὀλίγου μερικὰ ψεύματα, ἀλλὰ ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι καὶ αὐτὸ εἶνε ψεῦδος. Καὶ ἐν τούτοις κάτι συμβαίνει. Ἡ φαιδρότης τοῦ *δράκου* κατέπεσε διὰ μιᾶς. Ἰδοὺ αὐτὸς ἐγείρεται καὶ ἀρχίζει ἐκ νέου νὰ περιφέρηται ἐντὸς τοῦ σπουδαστηρίου σκυθρωπὸς καὶ νεύων χαμαί. Ἐπὶ πλέον καθ' ἣν στιγμὴν ἐκτελεῖ τὸν κύκλον του ὁ κ. Ζακὲ ἐγείρει ἐκ διαλειμμάτων τὸ βλέμμα πρὸς μικρὰν εἰκόνα, ἐν ᾗ ἀναγνωρίζω τὴν ἐπὶ τῆς Τραπέζης ἐν φωτογραφίᾳ ἀποτυπουμένην κορασίδα. Ὦ Θεέ μου! τί θὰ συμβῇ ἆρά γε;...

Τέλος ὁ κ. Ζακὲ ἐπανέρχεται καὶ κάθηται πρὸ τοῦ γραφείου, ὠχρὸς μὲ τρέμοντα χείλη καὶ παρειάς, χωρὶς νὰ μὲ κυττάζῃ, ὡς ἂν ἡ παρουσία μου τὸν ἠνώχλει, καὶ ἰδοὺ διὰ κινήματος νευρικοῦ λαμβάνει τὴν λατινικὴν ἐξήγησιν τοῦ Παύλου καὶ τὴν παρεισάγει μεταξὺ τῶν τετραδίων τῶν ἐπιτυχόντων· εἶτα ἐπιθέτων τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὰ χείλη εἰς σημεῖον ἐχεμυθίας, μοὶ νεύει ἀποτόμως νὰ ἐξέλθω.

Ὢ! τότε παράφρων σχεδὸν ἐκ τῆς χαρᾶς, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα πλήρεις δακρύων ἠθέλησα νὰ προσπέσω πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ κ. Ζακέ· ἀλλ' οὗτος καὶ ἐκ δευτέρου μοὶ ἔδειξε τὴν θύραν αὐστηρός, ἐπιβλητικός, μὲ τὰ χείλη κεκλεισμένα, ὡς ἂν εἰ ἐφοβεῖτο νὰ προφέρῃ λέξιν. Ἀπῆλθον ὀπισθοβατοῦσα καὶ τεθορυβημένη, ἅμα δὲ ὡς εὑρέθην εἰς τὸν διάδρομον ἤκουσά τι τεράστιον, ἀνήκουστον, ἀκατάληπτον, τί ὅπερ οὐδέποτε θὰ λησμονήσω, τὸν *δράκον* νὰ κλαίῃ! τὸν *δράκον* νὰ ὀλολύζῃ!

Ἠσθάνθην ὅτι θὰ ἤμην ἀδιάκριτος ἂν ἔμενον παροῦσα εἰς τὴν θλῖψιν τοῦ γέροντος ἐκείνου καὶ ἐξῆλθον κατεσπευσμένως εἰς τὸν κῆπον.

Αἱ ψαλμῳδίαι δὲν ἀντήχουν πλέον ἐν τῇ μονῇ. Ἐν τῇ σιγῇ τοῦ εὐρέως καὶ ἐρήμου κήπου ἠκούετο μόνον ἡ κρυσταλλίνη καὶ θρηνώδης ῥοὴ τῆς κρήνης, θνησκούσης ἀνὰ σταγόνας, ὡς ὑπέρμετρος ὀδύνη ἀποκαμοῦσα ἐκ τῶν δακρύων.

Ἔμαθον κατόπιν ὅτι ὁ κ. Ζακὲ εἶχεν ἀπολέσει ἐγγόνην δεκαπενταετῆ ἣν θερμῶς ἐλάτρευε· αὐτὴ ἦτο ἡ νεᾶνις, ἧς ἡ ἁβρὰ μορφὴ ἐμειδία μεταξὺ τῶν χαρτοστιβάδων τοῦ γραφείου. Ἀκουσίως, λέγουσα τὴν ἡλικίαν μου ἐξήγειρα τὴν θλῖψιν τοῦ ταλαιπώρου πάππου. Καὶ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ, ἀθελήτως ἐξήσκησα τοσοῦτον ἐπιτυχῶς τὴν διπλωματίαν, ὥστε νὰ σώσω τὸν ἐξάδελφόν μου ἀπὸ τὸ χαῖνον βάραθρον τοῦ κανίστρου. Καὶ ἔκτοτε ἀναμιμνήσκομαι ἀείποτε μετὰ συγκινήσεως τὴν ἀτυχῆ ἄγνωστον κόρην, ἥτις ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ μνήματός της εἶπεν εἰς τὸν πάππον της νὰ δειχθῇ ἀγαθὸς πρὸς τὰ δεκαπέντε ἔτη μου, πρὸς τὴν πρώτην τῆς καρδίας μου λύπην. Τίς οἶδεν; Ἴσως ἀπέθανε καὶ αὐτὴ ἐξ ἔρωτος!

Ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον εὗρον τὸν πατέρα μου περιμένοντά με εἰς τὴν εἴσοδον.

— Ποῦ ἦσο; μὲ ἠρώτησεν ὀργίλως.

— Ἔρχομαι... ἀπὸ τὸν περίπατον, μπαμπά· ἐστενοχωρούμην καὶ... ἐξῆλθον.

Δὲν ἐπρόφθασα νὰ τελειώσω τὴν γελοίαν πρόφασιν, ὅτε δύο ἠχηρὰ ῥαπίσματα ἐξήστραψαν ἐπὶ τῶν παρειῶν μου καὶ μ' ἔρριψαν κατὰ τοῦ τοίχου. Ὁ πατήρ μου μὲ ὤθησε διὰ τῆς βίας πρὸς τὸ δωμάτιόν μου ἐνώπιον τῶν ὑπηρετῶν συναθροισθέντων καὶ ὑπηρετριῶν, μὲ ἔκλεισεν ἐντὸς αὐτοῦ στρέψας δὶς τὴν κλεῖδα καὶ μὲ ἀφῆκε μόνην καὶ ἄσιτον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Πρὸς τὴν ἑσπέραν, μοὶ ἔφεραν ξηρὸν ἄρτον. Ἀλλὰ τί ἦσαν τάχα τὰ μικρὰ αὐτὰ μαλώματα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰς συγκινήσεις ἃς ὑπέστην πρὸ ὀλίγου; Κατέβρεχον διὰ δακρύων χαρᾶς τὸν ἄρτον μου ζητοῦσα μετά τινος φιλαρέσκου πεισμονῆς νὰ πάσχω μέχρις ἐσχάτων διὰ τὸ ἀγαπητόν μου ἐξαδελφάκι!

Τὴν ἐπομένην ἑσπέραν ἤκουσα βήματα ἐσπευσμένα εἰς τὴν κλίμακα καὶ τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου λέγοντος πρὸς τὸν πατέρα μου:

— Θεῖέ μου, σὲ ἱκετεύω... πρέπει καὶ ἡ καϋμένη Ἰωάννα νὰ συμμερισθῇ τὴν εὐτυχίαν μας...

Ἡ θύρα ἀνεῴχθη βιαίως καὶ ὁ ἐξάδελφός μου ὡς παράφρων ὥρμησε καὶ μὲ ἐνηγκαλίσθη, κράζων πάσαις δυνάμεσιν:

— Ἐπέτυχα... ἐπέτυχα!..

Ἐτήρησα θρησκευτικῶς τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, φειδομένη τῆς φιλοτιμίας τοῦ ἐξαδέλφου μου. Ἄλλως τε καὶ ἂν τῷ διηγούμην τὴν δραματικὴν περιπέτειαν καὶ τὴν μυστηριώδη προέλευσιν τοῦ ἀπολυτηρίου του, ἡ ματαιοδοξία του δὲν θὰ μοὶ παρεῖχε πίστιν, πεπεισμένου ὅτι αἱ δάφναι τοῦ τελοιοφοίτου ἦσαν ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς μελέτης καὶ τῆς εὐφυΐας του.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. X**.

Πῶς ἀνατρέφονται

ΟΙ ΒΑΣΙΛΟΠΑΙΔΕΣ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙᾼ

Ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος τῆς Πρωσσίας.

Εἶνε λίαν διδακτικὸς ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἀνατρέφουσι τοὺς πρίγκιπας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Γερμανίας. Μηδόλως φειδόμενοι τῆς νεότητός των, ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτῶν πολλά, ὅπως ἐπιτύχωσιν ἀρκετά. Οὕτω φορτόνουσιν εἰς τὰ νῶτα τῶν γυμναζομένων ἵππων μεγάλα βάρη, ὅπως φαίνεται ἀκολούθως αὐτοῖς ἐλαφρὸς ὁ ἀναβάτης.

Ὁ πρίγκιψ Γουλιέλμος, κατὰ τοὺς 18 μῆνας, οὓς διῆλθεν σπουδάζων ἐν Βόννῃ, δὲν ἐτρέφετο λουκουλλείως. Τὰ γεύματα αὐτοῦ, παρατιθέμενα δι' ὅλης τῆς ἀκριβείας, εἰς πινάκια καὶ ἀργυρᾶ σκεύη φέροντα τὰ σύμβολά του, ἦσαν ἁπλούστατα καὶ διήρκουν ὀλίγον.

Digitized by Google

Ὁ πρίγκηψ ἠγείρετο πάντοτε λίαν πρωΐ. Καίτοι κατακλινόμενος λίαν βραδέως, ὡς διερχόμενος μέρος τῆς ἑσπέρας του εἰς συναναστροφὰς ἢ ἑσπερίδας ζυθοποτικὰς κατὰ τὸ ἔθος τῶν Βορούσων, ἠγείρετο πρῶτος πάντων λίαν πρωΐ, τὴν πέμπτην ὥραν ἢ τὴν πέμπτην καὶ ἡμίσειαν τὸ θέρος.

Πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἔτρωγεν ὀλίγον καὶ ταχέως· παρέθετον αὐτῷ δύο φαγητὰ ἐκ κρέατος, ὀλίγα χόρτα καὶ δύο εἴδη ἐπιδορπίων. Ὁ πρίγκιψ μόλις ἐδοκίμαζε τὰ φαγητὰ καὶ ἔπινεν ὀλίγον οἶνον ἀναμεμιγμένον μετὰ πολλοῦ ὕδατος. Εἶτα ἐθεώρει τοὺς ὁμοτραπέζους αὐτοῦ τρώγοντας, ἀρεσκόμενος εἰς τὸ νὰ ὁμιλῇ λίαν ζωηρῶς, ἐρωτῶν καὶ γινώσκων ν' ἀκροᾶται πάντοτε μετὰ μειδιάματος ἡδέος καὶ νοήμονος.

Τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ὁ πρίγκιψ εἶχε ξένους, —καὶ πάντοτε σχεδὸν εἶχε— εἰς τὴν τράπεζάν του, τὸ γεῦμα ἦτο μᾶλλον ποικίλον καὶ διαρκέστερον. Ὁ πρίγκιψ διὰ τῆς μολυβδίδος του διώρθου μειδιῶν τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη τοῦ γαλλιστὶ γεγραμμένου καταλόγου τῶν φαγητῶν.

Τὴν πρωΐαν, τὸ μάθημα διήρκει μέχρι τοῦ προγεύματος. Ἐνίοτε τὸ θέρος ἐλούετο ἐν τῷ Ῥήνῳ, ἀναμεμιγμένος μετὰ τῶν ἄλλων κολυμβητῶν εἰς τὰ δημόσια λουτρά. Μετὰ μεσημβρίαν μετέβαινεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐπὶ δεκαοκτὼ μῆνας ἠκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ δικαίου, τῆς ἱστορίας, τῆς χημείας, τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ καμφθῇ, χωρὶς νὰ ὠχριάσῃ, ἀναγινώσκων ταυτοχρόνως καὶ πολλὰ βιβλία γαλλικὰ καὶ ἀγγλικά.

Ὁ νέος πρίγκηψ εἶνε πολύγλωσσος, δύναται δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀγγλιστὶ ἢ γαλλιστὶ ὁμιλίαν ἀρξαμένην γερμανιστί.

Δὲν φαίνεται ὅτι ἡ ἀνατροφὴ αὕτη ἐκανονίσθη ἐκ τοῦ βάθους πρωσσικοῦ τινος ἀνακτόρου ἢ ὑπουργείου, ὑπό τινος Γερμανοῦ Λαβρυέρου, φρονοῦντος ὡς ὁ Γάλλος ὅτι εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν δέον νὰ διδάσκωνται ὅσον ἔνεστι περισσότεραι γλῶσσαι;

Καὶ ὅμως ἐν μέσῳ τοῦ λίαν τεταμένου τούτου βίου, ὁ νεαρὸς πρίγκηψ εἶχε καί τινας ὥρας ψυχαγωγίας. Ἵππευε σχεδὸν καθ' ἑκάστην, συχνάκις μόνος, φέρων στολὴν ἀξιωματικοῦ, ἀκολουθούμενος ὑφ' ἑνὸς θεράποντος, ὅστις τὰς ἄκρας τοῦ χιτῶνος ἔχων ἀνεστραμμένας παρὰ τὴν πλευράν, ἔβαινεν ὄπισθέν του ἐπὶ μεγαλοσώμου ἵππου.

Ἔτρεχον κατὰ μῆκος τοῦ Ῥήνου. Ὁ πρίγκηψ ἐποίει συχνάκις μακροὺς δρόμους καλπάζων παρὰ τὴν ὄχθην, οἱονεὶ προσελκυόμενος ὑπὸ τοῦ ὡραίου ἐκείνου ποταμοῦ, οὗ τὸ ὕδωρ εἶνε ὁτὲ μὲν πρασινόχρουν, ὡς ἔγχυμα ἴων, ὁτὲ δὲ θολὸν ὡς πυκνὸν τέϊον ἀναμεμιγμένον μετὰ γάλακτος.

Ὑπάρχει ᾆσμα τῶν Γερμανῶν φοιτητῶν λέγον: «Ὦ Ῥῆνε! ὦ πάτερ Ῥῆνε! εἴθε νὰ ἤμην παρὰ σοί!»

Ποσάκις ὁ πρίγκηψ θὰ εἴπῃ τοῦτο βραδύτερον, ἐνθυμούμενος τοὺς καλοὺς χρόνους τοῦ Πανεπιστημίου!

Τίς οἶδεν, ἂν μὴ εἶπεν αὐτὸ ἤδη;

Συχνάκις ὁ πρίγκηψ, ἐν ὑψηλῷ ὀχήματι, συρομένῳ ὑπὸ δύο εὐμεγέθων πομερανίων ἵππων, ἡνιοχῶν αὐτός, ἀπεμακρύνετο λίαν τῆς Βόννης, διατρέχων κατὰ προτίμησιν τὰ *Ἑπτὰ Ὄρη*, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Χάϊστερβαχ, τοῦ περιφήμου μοναστηρίου. Ἀφικόμενος ἐκεῖ ὁ πρίγκιψ κατήρχετο τοῦ ὀχήματος, ἐπεσκέπτετο τὰ ἐρείπια, ἀνέπνεε τὸν καθαρὸν ἀέρα τῶν ὀρέων, τὸν πλήρη εὐωδίας, ἐλάμβανε λιτὸν πρόγευμα ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, καὶ ἀνεχώρει. Πόσον τοῦτο θὰ ἤρεσκεν αὐτῷ περισσότερον ἢ τὰ ἐπίσημα γεύματα μετὰ τῆς μουσικῆς των!

Τὸν χειμῶνα — καὶ αἱ ἡμέραι τοῦ χειμῶνος εἶνε μακραὶ καὶ μελαγχολικαὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ πεπηγότος Ῥήνου— ὁ πρίγκιψ ἀπήρχετο συχνάκις εἰς τὴν θήραν τοῦ ἀγριοχοίρου, πέραν ἔτι τοῦ Μεκεγχάϊμ μεταξὺ Ῥήνου καὶ Ἄϊφελ. Ἐνδεδυμένος λίαν φιλαρέσκως, φέρων ἐνδυμασίαν χρώματος καστανοῦ βαθέος, βραχείας ἀναξυρίδας, πῖλον, πλατεῖαν θηρευτικὴν μάχαιραν περὶ τὴν ὀσφὺν ὑπὸ δερματίνης ζώνης βασταζομένην, ἐφ' ἁμάξης μεταβαίνων ὅπως περιμείνῃ τὸ εὐμέγεθες ζῶον ὄπισθεν δένδρου. Ἐπανήρχετο ἐκ τῆς θήρας κεκοπιακὼς λίαν, τοῦτο ὅμως δὲν ἐκώλυεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ μεταβαίνῃ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ θέατρον, καὶ τὴν ἐπομένην ὅπως χορεύσῃ παρὰ τῷ πρίγκιπι τοῦ Ῥάϊς ἢ παρά τινι τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἐνίοτε, ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἔτους, ὁ βασιλικὸς πρίγκηψ ἢ ἡ σύζυγος αὐτοῦ μετέβαινον εἰς Βόννην, ὅπου ἔμενον μίαν ἢ καὶ ἡμίσειαν ἡμέραν, ἵνα βλέπωσι τὸν πρίγκηπα Γουλιέλμον διὰ μίαν μόνον στιγμὴν ἐν σπουδῇ, πληροφορούμενοι ἂν ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ οἱ μῦς ἐσκληρύνθησαν καλῶς.

Παιδαγωγὸς τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου ἦτο τότε ὁ ταγματάρχης Von Liebenau. Ἐξεπλήρου τὰ καθήκοντά του ὡς ἠδύνατο κάλλιον, μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπαγρυπνήσεως ἀνησύχου διὰ τὸ ἀκροσφαλὲς καὶ ἐπικίνδυνον ἔργον του. Δυσκόλως θὰ πιστεύσῃ τις πόσον αἱ μικραὶ ἐπαρχιακαὶ πόλεις, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γερμανίᾳ ἔτι, ἔχουσιν εὐαίσθητα τὰ νεῦρα καὶ εὐερέθιστον τὴν ἐπιδερμίδα.

— Ὁ πρίγκηψ ἐπεσκέφθη τὸν συνάδελφόν μου, καὶ οὐχὶ ἐμέ, ἔλεγέ τις τῶν καθηγητῶν.

— Ὁ πρίγκηψ διεσκέδασεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δεῖνος, ἐνῷ παρ' ἐμοὶ ἐχασμᾶτο, ἢ ἔδακνε τὸ χειρόκτιόν του, ἢ ἦτο ἀφῃρημένος, ἔλεγεν ἄλλος.

Ὁ πρίγκηψ δὲν ἔρχεται παρ' ἡμῖν, ἀπομακρύνουσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς μας.

Digitized by Google

Συναναστρέφεται πολύ, παραπολύ, μετὰ τῶν φοιτητῶν,— ἔλεγον οἱ ἀξιωματικοί.

— Ὁ πρίγκηψ ἐργάζεται πολύ.

— Ὄχι, δὲν ἐργάζεται ἀρκετά.

Ἰδοὺ τὸ θέμα τῶν ὁμιλιῶν, ἃς ἤκουέ τις ἐν Βόννῃ ἐπὶ 18 μῆνας. Θέμα σύνηθες, ἀπαύστως ἐπαναλαμβανόμενον, διορθούμενον, ἀναπτυσσόμενον. Ὁ ταγματάρχης Von Liebenau διέμενεν ἤρεμος καὶ συνετός. Ἄλλως τε, αἱ ἐκ τῶν ἀνακτόρων διαταγαί, ἃς ἠκολούθει κατὰ γράμμα, ὑπηγόρευον αὐτῷ τὴν διαγωγήν του. Ὅτε δέ, ἀκολουθήσας τὸν πρίγκηπα, ἀνεχώρησε τῆς Βόννης ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ ὅτι ἐν συνόλῳ ἐξετέλεσεν ἀκριβῶς τὴν ἐντολήν του. Καὶ μετὰ τοὺς γάμους δὲ τοῦ πρίγκηπος τῷ 1881 ὁ ταγματάρχης Von Liebenau ἔμεινε παρ' αὐτῷ.

Οὐ μόνον δ' ἡ Βόννη, ἀλλὰ πάντες οἱ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ῥήνου οἰκοῦντες εἰς μακρὰν ἀπόστασιν εἶχον ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν πρίγκηπα, ὡς εἰς ἀστέρα πρώτου μεγέθους.

Συνέβησαν δὲ καί τινες σκηναὶ ἀληθῶς κωμικαὶ ἐν μέσῳ τοῦ σοβαροῦ ἐκείνου βίου. Διερχόμενος ποτὲ ὁ πρίγκηψ διά τινος χωρίου, ἔστη ἔν τινι ζαχαροπλαστείῳ, ἔφαγε γλύκισμά τι, ἐπλήρωσε καὶ ἀπῆλθε. Δὲν εἶχεν ἀπομακρυνθῆ χίλια βήματα, καὶ οἱ γείτονες ἔδραμον παρὰ τῷ ζαχαροπλάστῃ.

— Ἒ! δὲν εἰξεύρεις ποῖος ἦτον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἦλθε εἰς τὸ μαγαζεῖόν σου καὶ ἔφαγε τὸ γλύκισμα; . . . Ἦτο ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος.

— Ἆ! . . . ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος!

Ὁ ζαχαροπλάστης ἔμεινε σύννους ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας. Τὴν ὀγδόην ὁ ταγματάρχης, ἀποσφραγίσας τὴν ἀλληλογραφίαν του, εὗρεν ἀναφοράν, δι' ἧς ὁ ζαχαροπλάστης ἐζήτει τὴν ἄδειαν νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ ζαχαροπλαστείου του ἔμβλημα, δεικνύον ὅτι ἦτο προμηθευτὴς τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Γερμανικῆς αὐλῆς.

Ὁ ταγματάρχης ἀπήντησεν εἰς τὸν ζαχαροπλάστην ὅτι θὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀναφοράν του ὅπου δεῖ, καὶ ἡ ἱστορία αὕτη διεσκέδασε τὴν Βόννην ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας.

Αἱ ἑορταὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν συχναὶ ἐν Βόννῃ. Διαμένοντος ἐκεῖ τοῦ πρίγκηπος, ἑωρτάσθη ἡ πεντηκονταετηρὶς τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ, ἐξεφωνήθησαν πλῆθος λόγων, καὶ πλῆθος βαρελλίων ζύθου ἠνοίχθησαν καὶ κατηναλώθησαν, πλῆθος ποτηρίων ἐρροφήθησαν, κενωθέντα θρησκευτικῶς κατὰ τὸ εἰωθός· ὁμάδες ποικιλόστικτοι ὡς οἱ ἀκόλουθοι τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, διέτρεχον ἔφιπποι ὅλην τὴν ἡμέραν, γυμνὸν κρατοῦσαι τὸ ξίφος, τὴν Βόννην καὶ τὰ περίχωρα. Τὸ δὲ ἑσπέρας, ἐν τῇ Beethovenhalle, ἐν τῇ εἰρηνικῇ καὶ ὅλῃ μουσικῇ οἰκίᾳ τοῦ Beethoven, ἐγένετο μεγάλη μουσικὴ συναυλία. *Οὐρρά*, ἐνισχυόμενα ὑπὸ ὀξυφθόγγων χαλκίνων σαλπίγγων ἀντήχουν ὑπὸ τὸ ξύλινον παράπηγμα πρὸς τιμὴν τοῦ Πανεπιστημίου.

Περὶ τὴν ἐνδεκάτην μ. μ. τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ μουσικὴ ἔπαιζεν ἔτι, τὰ χάλκινα ὄργανα ἐξέπεμπον τοὺς τρίζοντας ἤχους των, οἱ καθηγηταὶ ἐξηκολούθουν λαλοῦντες μετὰ τῆς αὐτῆς εὐγλωττίας, αἱ προπόσεις τῶν δαιτυμόνων διεδέχοντο τὰς προπόσεις, τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην ἄν τις εἰσήρχετο κρύφα, θὰ ἔβλεπε τῇδε κἀκεῖσε ἐν τῇ αἰθούσῃ παρὰ τὰς τραπέζας στάσεις καταβεβλημένας, ἐκτάκτους ἀθυμίας, περιέργους ἠλιθιότητας, πόδας ἐκτεινομένους ὑπὸ τὴν τράπεζαν, βραχίονας κρεμαμένους, βλέμματα ἀπονεκρωμένα καὶ παγερά.

Πᾶσα ἑορτὴ γερμανικοῦ Πανεπιστημίου, ὅταν δὲν εἶνε πράγματι φαιδρά, ὁμοιάζει πρὸς τὴν *Πανήγυριν* τοῦ Ῥοῦβενς, ἀλλ' ἄνευ τῶν γυναικῶν.

Ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος εἶδε ταῦτα ἐκ τοῦ πλησίον. Προήδρευε τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς, μόλις πίνων. Ἐν Γερμανίᾳ, μόνον οἱ πρίγκηπες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ μὴ πίνωσιν ἐνῷ τὸ λοιπὸν ἔθνος δηλητηριάζεται διὰ τῶν ἀλκαλικῶν ποτῶν μεθοδικώτατα, καὶ ἑκὸν-ἄκον πληροῖ τὴν κοιλίαν του ζύθου. Εἶνε ὁ συρμός. Φοιτητής τις ἔλεγεν: «Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησις».

Ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος εἶδε ταῦτα πάντα, καὶ εἶνε καλὸν τοῦτο· ἀνὴρ προωρισμένος νὰ κυβερνήσῃ λαόν τινα, δέον πρὸ πάντων νὰ ἴδῃ τὸν λαὸν τοῦτον ἐπὶ μακρὸν τρώγοντα καὶ πίνοντα. Ὁ *Χάρρυ* τῆς σαιξπηρείου κωμῳδίας δὲν ἦτο ὁ χειρότερος βασιλεὺς διότι ἔπινε μετὰ τοῦ Βαρδόλφ, τοῦ Νὺμ καὶ τοῦ Πίστολ, καὶ συνωμίλει ἐνίοτε μετὰ τῆς θεραπαινίδος Doll. Ἐκ πάσης μεγάλης συναθροίσεως ἀνθρώπων πινόντων καὶ ᾀδόντων προκύπτει φιλοσοφία τις ὀλίγον χυδαία, ἀλλὰ λίαν ὑγιής, λίαν οὐσιώδης, ὅπως μέλλων ἡγεμὼν γνωρίσῃ αὐτήν. Καὶ ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος θὰ τὴν γνωρίσῃ.

Εἶδε μετὰ ταῦτα ἄλλα θεάματα, ἅτινα συνετέλεσαν ἴσως εἰς τὸ νὰ λησμονήσῃ τὸ πρῶτον. Εἶδε τὴν Αἴγυπτον· τοῦτο ἦτο τὸ ὄνειρόν του. Ἀπὸ τοῦ Ῥήνου ὠνειροπόλει τὸν Νεῖλον, ἐλάλει ἀπαύστως περὶ Καΐρου καὶ πυραμίδων. Ὅτε ἐνυμφεύθη, τὸ 1881, εἶδε τὴν Εὐρώπην δραμοῦσαν εἰς Βερολῖνον νὰ παρελάσῃ ἐνώπιόν του ἐν ταῖς μεγάλαις αἰθούσαις τῶν Ἀνακτόρων, ἃς καὶ βασιλεὺς τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος δὲν θὰ εὕρισκεν ἀναξίας αὐτοῦ.

Ἀλλὰ βεβαίως ὁ πρίγκηψ ὀνειροπολεῖ συχνάκις τὴν Βόννην, τὴν Κολωνίαν, τὰ *ἑπτὰ ὄρη*, τοὺς ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας τὸν Ῥῆ-

νον μεγάλους λευκούς καὶ πρασίνους ἀτμούς, τὰ εἰς Κοβλεντίαν καὶ Δαρμστάτην ταξείδια, τὴν θύραν τοῦ ἀγριοχοίρου.

Νῦν εἶνε πατήρ, ἔχει υἱόν, ὅστις ἂν ζήσῃ θὰ ἀπέλθῃ ὅπως σπουδάσῃ καὶ πίῃ ζῦθον μετὰ εἰκοσάδα ἐτῶν—ἤτοι πρὸς τὸ 1900. Εἰς Βόννην δέ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ πατήρ του, ὅστις τότε θὰ εἶνε ἀναμφιβόλως διάδοχος (**Kronprinz**), θέλει τὸν ἀποστείλει.

[Μετάφρασις]. Π*.

ΤΑ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Κατά τινας χρόνους καὶ εἴς τινας χώρας ἡ ἐργασία ἐθεωρήθη ὡς ποινή, αἶσχος, δουλεία. Σήμερον τοὐναντίον ἐκλαμβάνομεν αὐτὴν ὡς πηγὴν ἀνεξαρτησίας διότι παρέχει τὴν εὐζωΐαν· τιμῆς διότι ἠθικοποιεῖ καὶ προφυλάσσει ἀπὸ ὀλεθρίων παρεκτροπῶν· εὐτυχίας, διότι ἐκτὸς τῆς ὑγιείας προξενεῖ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην θυμηδίαν, ἣν συνεπάγεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος. Διὰ τῶν διαφόρων τούτων μέσων, ἅτινα πάντα συντρέχουσι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἡ ἐργασία εἶνε ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς μακροβιότητος. Ἀλλ' ἐν τῇ πρακτικῇ δὲν ἔχει πάντοτε οὕτω τὸ πρᾶγμα. Πολλὰ ἐπαγγέλματα ἀπαιτοῦσιν ἀγῶνας ὑπὲρ τὸ δέον βιαίους ἢ ὑπὲρ τὸ δέον παρατεταμένους. Ἄλλοι πάλιν ἐργάζονται ὑπὸ ὅρους οἵτινες καθιστῶσι θανατηφόρον τὴν ἐργασίαν.

Ὑπὸ φιλάνθρωπον ἔποψιν καὶ ὑπὸ ἔποψιν καθαρῶς οἰκονομικὴν ἔτι, ἡ κοινωνία δέον νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου κεφαλαίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς καὶ τὸν πλοῦτον.

Διὰ στατιστικῶν πινάκων μακροβιότητος δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ὁποία εἶνε ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπαγγελμάτων ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὁ ἑπόμενος πίναξ δεικνύει κατὰ ἐπαγγέλματα τοὺς ἐπὶ 100 ἀνθρώπων φθάσαντας μέχρι τοῦ 70 ἔτους, κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος τούτου·

Ἐκκλησιαστικοὶ	42
Γεωργοὶ	40
Ἔμποροι καὶ βιομήχανοι	33
Στρατιωτικοὶ	32
Ὑπάλληλοι	32
Δικηγόροι	29
Καλλιτέχναι	28
Καθηγηταὶ	27
Ἰατροὶ	24

Ἰδοὺ προσέτι ἡ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς ἐν τῇ αὐτῇ περιόδῳ κατὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα:

Ἐκκλησιαστικοὶ (ἔτη)	65,1
Ἔμποροι	62,4
Ὑπάλληλοι	61,7
Γεωργοὶ	61,5
Στρατιωτικοὶ	59,6
Δικηγόροι	58,9
Καλλιτέχναι	57,3
Καθηγηταὶ	56,9
Ἰατροὶ	56,9

Ἡ πλήρης σχεδὸν σύμπτωσις τῶν ἐξαγομένων τῶν δύο πινάκων εἶνε λίαν ἀξιοσημείωτος, καὶ παρέχει εἰς αὐτὰ μεγίστην πιθανότητα ἀκριβείας. Ἐν τούτοις τὰ πορίσματα ταῦτα ἕνεκα τῆς μεγάλης παλαιότητος αὐτῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος μετ' ἀκριβείας. Ἄλλως τε ἀφορῶσιν εἰς στενὸν κύκλον ἐπαγγελμάτων, καὶ οὐδαμῶς μνημονεύουσιν ἐκείνων, ὧν ἡ μελέτη ἐνδιαφέρει τὰ μάλιστα ἕνεκα τῆς ὀλεθρίας αὐτῶν ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς μακροβιότητος.

Πίνακες μακροβιότητος κατὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα εἰσὶν ὠφέλιμοι ὑπὸ διπλῆν ἔποψιν, τὸ μὲν ὅπως ὁδηγῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν εὐνοϊκῶν τῇ μακροβιότητι ἐπαγγελμάτων, τὸ δὲ ὅπως παρέχωσι βάσιν ἀνταμοιβῆς τῆς ἐργασίας κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς συμφυεῖς κινδύνους ἑκάστου ἐπαγγέλματος. Δὲν θὰ ἦτο, πράγματι, δίκαιον, οἱ ἐξασκοῦντες ἐπαγγέλματα εἰδικῶς καὶ ἀναποδράστως θανατηφόρα, νὰ λαμβάνωσιν ἀντιμισθίαν σχετικὴν πρὸς τὴν βραχύτητα τῆς πιθανῆς διαρκείας τῆς ζωῆς των, ἀφ' οὗ θὰ ἀναγκασθῶσι προώρως νὰ ἐγκαταλίπωσι χήραν καὶ ὀρφανά; Τὸ ζήτημα τοῦτο, ὡς πάντα τὰ σχετικὰ πρὸς τὰς ἀντιμισθίας, ἐξαρτᾶται ἐκ τόσων στοιχείων, ὥστε ἔσται μακρὸν καὶ δυσχερὲς νὰ ἐπενεχθῇ εὐάρεστος καὶ δικαία αὐτοῦ λύσις. Εἰς ἡμᾶς ἀνήκει ἁπλῶς ἡ ἀναγραφὴ αὐτοῦ. Ἂς ἐνασχοληθῶμεν μόνον περὶ τῶν ἐπικινδύνων ἐπαγγελμάτων ὅπως οἱ πατέρες απομακρύνωσιν, εἰ δυνατόν, ἀπ' αὐτῶν τὰ τέκνα των· ὅπως οἱ ἐργάται, οἱ ἐργοστασιάρχαι, ἡ ἐξουσία, πάντες, πληροφορηθέντες τὸν κίνδυνον, λάβωσι τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις πρὸς περιστολὴν αὐτοῦ κατὰ τὸ μέτρον τῶν γνωστῶν νῦν μέσων, μέχρις οὗ εὑρεθῶσιν ἄλλα πρὸς παντελῆ ἐξαφάνισιν αὐτοῦ.

Ἡ στατιστικὴ πρέπει ἀναγκαίως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις πρὸς πᾶσαν παρομοίαν ἐργασίαν. Πίναξ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν συνταχθεὶς δεικνύει ὅτι ἐπὶ 1000 θανάτων ἡ φθίσις παρεῖχε τότε τὰς ἑξῆς ἀναλογίας:

Ἐπαγγέλματα ἐντὸς μεταλλικῶν καὶ φυτικῶν ἀναθυμιάσεων	176
» ἐντὸς διαφόρων κόνεων	145
» ἀπαιτοῦντα καθιστικὸν βίον	140

Digitized by Google

Ἐπαγγέλματα ἀπαιτοῦντα ἐντελῆ διαμονὴν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις	138
» ἐν οἷς ἀναπνέει ὁ ἐργαζόμενος ἀέρα θερμὸν καὶ ξηρὸν	127
» ἀπαιτοῦντα κλίσιν τοῦ σώματος	122
» ἀπαιτοῦντα βιαίαν κίνησιν τῶν βραχιόνων	116
» ἀπαιτοῦντα ἐξάσκησιν τῶν μυώνων καὶ ἐνεργὸν βίον	80
» διὰ φωνῆς ἐξασκούμενα	75
» ἀπαιτοῦν. διαμον. ἐν ὑπαίθρῳ	73
» ἐν οἷς ἀναπνέει ὁ ἐργαζόμενος ζωϊκὰς ἀναθυμιάσεις	60
» ἐν οἷς ἀναπνέει ὑδατμοὺς	53

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι προκαλοῦσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἑξῆς συμβαίνοντος, ὅπερ ἐλάχιστον παρετηρήθη τέως: ὅτι τὰ ἀπαιτοῦντα καθιστικὸν βίον ἐπαγγέλματα, ἅτινα φαίνονται, ἔκ τε τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τοῦ χώρου ἐν ᾧ ἐκτελοῦνται, ὡς ἀπηλλαγμένα παντὸς κινδύνου, εἰσὶ σχεδὸν τόσον θανατηφόρα, ὡς αἴτια φθίσεως, ὅσον ἐκεῖν᾽ ἐν οἷς οἱ ἐργάται ἀναπνέουσι συνεχῶς κόνιν.

Εν τῷ στρατιωτικῷ ἐπαγγέλματι ὁ μεγαλείτερος κίνδυνος ἐν καιρῷ ἐκστρατείας, προέρχεται ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν νεοσυλλέκτων. Ἡ σωματικὴ αὔξησις τοῦ νεανίου δὲν ἐπερατώθη κατὰ τὸ εἰκοστὸν αὐτοῦ ἔτος, ἀλλ᾽ ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ 24 ἢ 25· ἡ ἰδιοσυγκρασία αὐτοῦ δὲν διεμορφώθη τελείως, εἶνε ἀνεπίδεκτος μεγάλων μόχθων καὶ ἀντέχει ὀλίγον εἰς τὰς συνήθεις αἰτίας τῆς ἀσθενείας. Ἄλλοτε ἐν Γαλλίᾳ ἀπερρίπτοντο ὡς ἀνίκανοι πρὸς ὑπηρεσίαν οἱ νεανίαι, δύο ἢ τρία ἔτη βραδύτερον, ἐκπληροῦντες τὰς ἀπαιτουμένας ὑποχρεώσεις, καὶ ἐγίνοντο δεκτοὶ ἄλλοι, ὧν τὸ σῶμα παρεῖχε πάντα τὰ τεκμήρια τελείας ἱκανότητος πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα. Σήμερον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ἰταλίας, τῆς Αὐστρίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Ῥωσίας στρατολογοῦνται οἱ νέοι ἀπὸ τοῦ 20 μέχρι τοῦ 23 ἔτους. Ἀναβάλλεται ἡ κατάταξις τῶν μὴ ἐπαρκῶς κατὰ τὸ σῶμα ἀνεπτυγμένων. καὶ καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἐξαιροῦνται μόνοι οἱ ἀληθῶς ἀνίκανοι πρὸς ὑπηρεσίαν.

Ἐν καιρῷ εἰρήνης οἱ θάνατοι ἐν τῷ στρατῷ εἶνε πλείονες παρὰ ἐν τῷ πληθυσμῷ τῶν ὁμηλίκων πολιτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο προέρχεται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς συνεπισωρεύσεως τῶν στρατιωτῶν ἐν τοῖς στρατῶσι, ὅπου ἐλλείπει ὁ ἀήρ, ὅπου τὰ σπέρματα τῶν ἀσθενειῶν ὑπερπλεονάζουσι. Ὁ τυφοειδὴς πυρετὸς προσβάλλει διπλάσια θύματα ἐν τῷ στρατῷ ἢ ἐν τῇ πόλει, ἡ δ᾽ εὐλογία ἑξαπλάσια. Ἡ φθίσις κάμνει πρὸ πάντων θραῦσιν ἐν τῷ πεζικῷ, φείδεται δὲ μᾶλλον τῶν εἰς καλλίτερον ὑγιεινῆς σύστημα ὑποβεβλημένων σωμάτων.

Ἐν ἐκστρατείᾳ τοὺς στρατοὺς δὲν ἐξολοθρεύει τὸ πῦρ τῶν πολεμίων· ἀλλ᾽ αἱ ἐκ τῆς ὑγρασίας ἀσθένειαι, τὸ ψῦχος, ἡ θερμότης, οἱ μόχθοι, ἡ συνεπισώρευσις, παράγουσι τὴν θνησιμότητα. Αἱ ἀσθένειαι καὶ αἱ ἐπιδημίαι θανατοῦσι τὸ τέταρτον τῶν στρατιωτῶν, ἐνῷ μόλις εἷς ἐπὶ ἓξ θνήσκουσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἢ ἕνεκα τῶν τραυμάτων των.

Ποίαν θεραπείαν τὸ μέλλον ἐπιφυλάττει εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην τῶν πραγμάτων; Προπαρασκευήν τινα τῆς νεότητος, συνῳδὰ τῇ ὑγιεινῇ, κατὰ τὴν περίοδον τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ὑγιεινήν τινα αὐστηρῶς τηρουμένην τοῦ στρατοῦ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου; Ἄλλος ἂς ἀναλάβῃ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς λαοὺς καὶ τὰς κυβερνήσεις τί στοιχίζει εἰς τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἐθνῶν ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἔνοπλος εἰρήνη.

Ἐν Γαλλίᾳ ὁ στρατὸς ἀριθμεῖ ἐν καιρῷ εἰρήνης 13 θανάτους ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν καταληφθέντων ὑπὸ ἀνιάτων νοσημάτων, ἐνῷ ὁ μέσος ὅρος τοῦ θανάτου τῶν ὁμηλίκων πολιτῶν εἶνε 9 ἐπὶ 1000· ἐν τῷ ναυτικῷ ὁ μέσος ὅρος τῆς θνησιμότητος εἶνε περίπου 12 ἐπὶ 1000. Ἡ ὑγρασία, ἡ συνεπισώρευσις, ὁ κόπος, ἡ διαμονὴ εἰς νοσώδεις χώρας, προξενοῦσι παρὰ τοῖς ναύταις ἀσθενείας, αἵτινες θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προληφθῶσι, ἂν ἐτηρεῖτο αὐστηρὰ καθαριότης, τέλειος ἀερισμός, ἂν ἐδίδετο τροφὴ ἀνάλογος πρὸς τὸ κλῖμα καὶ τὰς περιστάσεις, ἂν ἀπεμακρύνετο πᾶσα ἀφορμὴ μεταδόσεως νοσημάτων.

Πλεῖστοι ἐργάται ἐργάζονται ἐν θερμοκρασίαις ποικιλλομέναις ἀπὸ 40 μέχρι 80 βαθμῶν ἑκατονταβάθμου· τοιοῦτοι εἶνε οἱ σιδηρουργοί, οἱ μεταλλοχύται, οἱ ἀρτοποιοί, οἱ ὑαλοποιοί, οἱ μηχανικοί, οἱ θερμασταί, καὶ ὁ παλμὸς αὐτῶν ἐπιταχύνεται ὡς καὶ ἡ ἀναπνοή των, τὸ δέρμα των ἐκκρίνει ἄφθονον ἱδρῶτα, εἰσὶ γενικῶς ἰσχνοὶ καὶ ἀναιμικοί. Τινές, ὡς οἱ σιδηρουργοί, καὶ οἱ στομωταὶ ὅπλων, δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶσι πλέον τῶν δύο ἢ τριῶν ὡρῶν καθ᾽ ἑκάστην· πάντων ἡ ὅρασις ὑφίσταται πάθησιν. Ἡ χρῆσις προσωπίδων μὲ φαιὰ δίοπτρα, ὁ ἀερισμὸς καὶ ἡ χρῆσις ἐνδυμάτων καταλλήλων, δύνανται νὰ μειώσουν κατὰ πολὺ τὸν μόχθον καὶ τοὺς κινδύνους τῶν ἐπαγγελμάτων τούτων.

Ἐν πᾶσι τοῖς χειρωνακτικοῖς ἐπαγγέλμασι, ἐν οἷς ὁ ἐργάτης ἀναπνέει ἀέρα μεστὸν κόνεως, ἡ φθίσις μόνη προσβάλλει τόσους ὅσους πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀσθένειαι ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς ἐργασίας, τῆς ἐλλείψεως ἀνέσεως, ἢ τῶν κακῶν ἕξεων. Εἶνε δυνατὸν—καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν εἶνε ἐπεῖγον καὶ ἀπαραίτητον—νὰ ἐξαφανισθῇ ὁ κίνδυνος οὗτος, ἀντικαθισταμένης τῆς διὰ χειρὸς ἐργασίας διὰ τῆς μηχανικῆς, ἢ τιθεμένου ἐνώπιον ἑκάστου ἐργάτου ἑνὸς ἀεριστῆρος, ἐν ᾧ νὰ συνάγηται πᾶσα ἡ κόνις καθόσον παράγεται.

Digitized by Google

Οἱ μεταλλωρύχοι στερούμενοι ἀέρος καὶ φωτός, ἐργαζόμενοι ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ὑγρᾷ, εἰσὶν ἀναιμικοὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὀλίγην ἀντίστασιν παρέχουσι κατὰ τῶν ἀσθενειῶν. Ἐπὶ πᾶσιν, εὑρίσκονται ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς καταπτώσεις, τὰς καταχώσεις, τὰς πλημμύρας, τὰς ἀναφλέξεις. Πολλὰ ἐπενοήθησαν πρὸς περιστολὴν τῶν κινδύνων τοῦ ἐπαγγέλματός των. Τὰ μεταλλεῖα κατὰ μέρος ἀερίζονται, ἡ χρῆσις τῶν μεταλλικῶν λυχνιῶν ἐμποδίζει τὴν ἀνάφλεξιν τῶν ἐκρηκτικῶν ἀερίων, συσκευή τις μετὰ συμπεπιεσμένου ἀέρος ἐπιτρέπει ἀκίνδυνον ἐργασίαν ἐφ' ὁλοκλήρους ὥρας ἐν ἀτμοσφαίρᾳ μεμολυσμένῃ. Οἱ ὑποχθόνιοι ἐργάται δικαιοῦνται ν' ἀπαιτῶσι καὶ κατεπειγόντως μάλιστα καὶ ἄλλα μέτρα, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν, τὸν πλήρη ἀερισμὸν τῶν φρεάτων καὶ τῶν στοῶν, τὴν κατασκευὴν καταφυγίων ἐφωδιασμένων διὰ προμηθειῶν, πυρείων, λαμπτήρων, ὅπου νὰ δύνανται οἱ ἐργάται ἐν περιπτώσει δυστυχημάτων νὰ καταφεύγωσιν ἀναμένοντες βοήθειαν, καὶ τέλος τὸν ἠλεκτρικὸν φωτισμὸν τῶν μεταλλείων.

Δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ συγκαταλέξωμεν μεταξὺ τῶν ἐπικινδύνων ἐνασχολήσεων τὰ διὰ τῆς διανοίας διενεργούμενα ἐπαγγέλματα, ἅτινα παρέχουσιν ὑπὲρ τὸ δέον ἐλεύθερον στάδιον εἰς τὴν φαντασίαν, παράγουσιν ἀσθενικήν τινα ὑπερευαισθησίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, καὶ ἐμποδίζουσι τὴν ἰσορροπίαν τῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος μετὰ τῶν τῆς διανοίας. Ὁ Πλάτων σοφῶς συνεβούλευε νὰ μὴ γυμνάζωμεν τὸ σῶμα ἄνευ τῆς ψυχῆς, οὔτε τὴν ψυχὴν ἄνευ τοῦ σώματος, ἀλλὰ νὰ ὁδηγῶμεν ἀμφότερα ὡς ξυνωρίδα ἵππων συνεζευγμένων. Ἀλλὰ οἱ ἐνασχολούμενοι εἰς διανοητικὰς ἐργασίας δὲν κατορθοῦσι τὴν ἰσορροπίαν ταύτην καὶ περὶ τούτων ἔλεγεν ὁ Ὄφμαν: Πολλῷ περισσότεροι ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν ἀπὸ τὸ πνεῦμα παρὰ ἀπὸ τὸ σῶμα.

Οἱοιδήποτε κἂν ὦσιν οἱ κίνδυνοι οὓς συνεπάγονται πλεῖστα ἐπαγγέλματα, ὑπάρχει τρόπος τις τοῦ ζῆν, οὗτινος αἱ συνέπειαι εἰσιν ἔτι ὀλεθριώτεραι, τουτέστι τὸ μηδὲν πράττειν. Ἡ ἀργία παράγει τὴν πλῆξιν, τὴν ἀπογοήτευσιν, τὴν δυστροπίαν, δίδει ἀφορμὴν εἰς τρελλὰς φαντασιοπληξίας, ὠθεῖ εἰς ἀξιομέμπτους ἢ ἐγκληματικὰς πράξεις, σκωριάζει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, παραδίδει αὐτὸ ἀνυπεράσπιστον εἰς τοὺς πειρασμούς, τὰς ὁρμάς, τὰς ἐπηρείας τῶν ἠθικῶν καὶ φυσικῶν ἀσθενειῶν, ἐξίσου θανατηφόρους.

Εὐτυχεῖς οἱ γεωργοί! Ἐξ ὅλων τῶν ἐπαγγελμάτων ἡ καλλιεργία τῆς γῆς εἶνε τὸ μᾶλλον συνᾷδον πρὸς τὸν ἀνθρώπινον προωρισμὸν, πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν πλεονεκτημάτων καὶ πάσης τῆς ἰσχύος τοῦ ἀνθρώπου· εἰς τοὺς ἐνασκοῦντας αὐτὴν δίδει τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ὑγείαν, τὴν μακροβιότητα, καὶ τὸν ἀνώτερον βαθμὸν τῆς εὐτυχίας ὃν δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ ἐν τῷ καθαρῷ ἀέρι βίος, ἡ λιτότης, ἡ τακτικὴ ἄσκησις, ἡ ἁπλότης τῶν ἠθῶν, ἡ ἀδιάλειπτος θέα τῶν σκηνῶν τῆς φύσεως, ἀποτελοῦσι τὰ στοιχεῖα τοῦ εὐτυχοῦς καὶ μακροῦ αὐτῶν βίου.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. Κ.

ΤΟ ΑΡΑΒΑΝΙΟΝ

Ἐν τῇ ἄλλοτε κλεινῇ τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας χερσονήσῳ κεῖται ἡ πρώτη τῶν Τούρκων καθέδρα, τὸ Ἰκόνιον, σήμερον πρωτεύουσα μιᾶς τῶν πλουσιωτέρων καὶ ὡραιοτέρων ἐπαρχιῶν τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. Τὸ Ἰκόνιον καὶ ὅλη ἡ ἐπαρχία αὐτοῦ οὐδαμῶς ἔλαττον τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν μερῶν ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων ἐθνῶν ἐβλάβη, καὶ μάλιστα ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων προχωμάτων, καθ' ὧν ἡ ὁρμὴ τοῦ κατακτητοῦ προσπεσοῦσα μετέβαλε πᾶσαν τὴν εὔφορον καὶ ὡραίαν ταύτην χώραν εἰς ἀπέραντον σωρείαν ἐρειπίων καὶ καταστροφῆς.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν ἐκείνων, εἰ καὶ γενναίως τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγωνισθέντες ἀγῶνα, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους μετὰ ματαίους ἀγῶνας καὶ ἀνωφελεῖς ἀντιστάσεις νὰ ἀποβάλωσι, πλὴν τῆς θρησκείας, πᾶν ὅ,τι τιμαλφὲς ἡ προοιχομένη γενεὰ κατέλιπεν αὐτοῖς, ἐθνισμόν, γλῶσσαν, ἤθη, παραδόσεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὕτω δ' ἐξωμοιώθησαν βαθμηδὸν ἐν πολλοῖς πρὸς τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν, μηδεμίαν ἔκτοτε, πλὴν τῆς ζωϊκῆς, ἐπιδιώκοντες ἀνθρωπίνην ἀπόλαυσιν...

Τεσσάρων ὅλων ἡμερῶν ἀπόστασις μεσολαβεῖ μεταξὺ τοῦ χωρίου Ἀραβανίου καὶ τῆς μητροπόλεως τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ Ἰκονίου, ὅπερ κεῖται δυτικῶς καὶ μεσογειότερον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς ἀρχαίας Τυανίτιδος, ἧς πρωτεύουσα ἦσαν τὰ Τύανα,(*Κλισὲ-Χισσὰρ* ἢ κοινότερον *Κισάσαρ(ι)*) πατρὶς τοῦ Ἀπολλωνίου, ἐν τῇ μείζονι αὐτῆς Καππαδοκίᾳ περιλαμβανομένης.

Ἡ τουρκικὴ ἐπιδρομὴ ἄρδην κατέρριψε τὸ μετὰ τοσούτων μόχθων καὶ τοσούτων αἰώνων πάροδον ἀνεγερθὲν οἰκοδόμημα τῆς ἑλληνικῆς φιλοπονίας. Ἰδίως δ' ἐπετέθη ἀμείλικτος ὁ ἐκ τῆς Ἀσίας δράκων κατὰ τῆς χριστιανικῆς παροικίας, κατορθώσας διὰ μυρίων καὶ ἀνεκδιηγήτων βασάνων νὰ ἐπενέγκῃ εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἀπογόνους τῶν Ἰώνων καὶ Δωριέων καὶ Αἰολέων τὴν λήθην τῆς πατρῴας καταγωγῆς καὶ τὸν παντελῆ σχεδὸν ὄλεθρον τῆς μητρικῆς γλώσσης! ... Διὰ τοῦτο, ἐνῷ ὁ περιηγητὴς διασχίζει ὁλόκληρον χώραν ἑλληνικήν, εὐκλεᾶ καὶ ἑστίαν γραμμάτων ὑπάρξασάν ποτε, σχεδὸν οὐδαμοῦ εὑρίσκει φύλακα τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς εὐφόρου καὶ ὡραίας Μ. Ἀσίας, πλὴν τινων μόνον μερῶν, ἐν οἷς διετη-

Digitized by Google

ρήθησαν ἴχνη τινὰ τῆς ἑλληνικῆς ὑπάρξεως, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεστραμμένα καὶ ἀγνώριστα, ὥστε μόλις ὀξυδερκὴς ἔρευνα ἀναγνωρίζει αὐτά. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν καί τινες ὀάσεις ἐν τῇ ἀχανεῖ ταύτῃ Σαχάρᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὗται βαθμηδὸν ἀφανίζονται σὺν τῷ χρόνῳ.

Ἐκ τῶν ὀλίγων χωρῶν, αἵτινες διετήρησαν, ἔστω καὶ ἠκρωτηριασμένην, τὴν πατροπαράδοτον κληρονομίαν, εἶνε καὶ τὸ Ἀραβάνιον, μικρὸν χωρίον ὑπὸ 180—200 μόλις χριστιανικῶν οἰκογενειῶν κατοικούμενον καὶ παρεφθαρμένην ἑλληνικὴν διάλεκτον λαλοῦν, πολλὰ τὰ τιμαλφῆ κειμήλια διασώζουσαν, καὶ ζῶν μνημεῖον τῆς ἑλληνικῆς τοῦ χωρίου καταγωγῆς ἀποτελοῦν. Αἱ δὲ παραδόσεις καὶ προλήψεις τοῦ χωρίου εἶνε πολλαὶ καὶ εἰς εἰδωλολατρείας χρόνους ἀνερχόμεναι, ὡς τοῦτο διὰ μακρῶν ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ θέλομεν πραγματευθῆ.

Τὸ Ἀραβάνιον ἔχει καλλονὰς φυσικὰς ὀλίγας, ἐστερεῖτο δὲ μέχρι τοῦδε καὶ ῥέοντος ποτίμου ὕδατος· πρὸ δύο δὲ μόλις ἑβδομάδων ἡ ῥεκτικότης τῶν Ἀραβανίων διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ δεκαετίας συστάσης Ἀδελφότητος αὐτῶν πρὸς συντήρησιν καὶ σύστασιν ἑλληνικῶν σχολείων ἐν Ἀραβανίῳ κατώρθωσε δι' ἁδροτάτης δαπάνης νὰ διοχετεύσῃ ἄφθονον ὕδωρ, ἀφ' οὗ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1882 συστήσασα καὶ παρθεναγωγεῖον ἔπεμψεν αὐτόσε πεπαιδευμένην διδάσκαλον καλῶς μισθοδοτουμένην ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀκινήτων αὐτοῦ κτημάτων, ἅτινα κατώρθωσε νὰ ἀγοράσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐν Ἀραβανίῳ ἑκάστη οἰκογένεια ἔχει καὶ μικρὸν ναΰδριον ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἔνθα ἀνάκεινται αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῆς βιβλία, ἤτοι ἱερά τις *Σύνοψις* καὶ πεπαλαιωμένον *Ὡρολόγιον* τῆς Βενετίας. Προσέτι δ' ὑπάρχει καὶ τόδε τὸ ἔθος αὐτόθι. Πλὴν τῶν ἑορτῶν, ἃς ἕκαστον μέλος μιᾶς οἰκογενείας ἄγει ἐπὶ τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ, ἑορτάζει κοινῶς ἅπαξ τοῦ ἔτους καὶ ἡ οἰκογένεια σύμπασα ὡς ἐφέστιόν τινα ἑορτήν, κατὰ παράδοσιν οἰκογενειακήν. Τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον περιέχει, πλὴν τῆς μεγάλης καὶ κομψῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἕτερα ναΰδρια, διεσπαρμένα καθ' ὅλον τὸ Ἀραβάνιον καὶ τιμώμενα ἐπ' ὀνόματι διαφόρων ἁγίων, ἐν οἷς κατὰ τὴν μνήμην αὐτῶν ἱερουργεῖ εἷς τῶν τριῶν ἐφημερίων. Πᾶσαι δὲ σχεδὸν αἱ ἀρχαιότεραι οἰκίαι τοῦ Ἀραβανίου ἔχουσιν ὑπόγεια ἑλικοειδῶς λελαξευμένα, ἐν οἷς κατέφευγον οἱ πατέρες ἡμῶν καταδιωκόμενοι, καὶ ἔνθα κρυπτόμενοι ὁλοκλήρους ἡμέρας κατώρθωσαν νὰ διασώσωσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰ καὶ καταστρεβλωθεῖσαν ἀπηνῶς, καὶ λείψανον τιμαλφὲς τοῦ ἀμιγοῦς αὐτῶν ἐθνισμοῦ νὰ παραδώσωσιν ἡμῖν ἐν ᾗ εὑρίσκομεν αὐτὴν νῦν καταστάσει. Πλὴν τῶν ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ἱεροτελεστίαις κοινῶν λέξεων πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ὑπέστησαν τὴν στρέβλην τοῦ χρόνου καὶ τὴν τυραννίαν. Γράφοντες τὴν βραχεῖαν ταύτην σημείωσιν περὶ Ἀραβανίου δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀνελίξωμεν πλήρη τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὰς ποικίλας ἐν αὐτῇ περιπετείας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· ἁπλῶς πρόκειται νὰ γνωρίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ὅτι ἐν Μ. Ἀσίᾳ μεθ' ὅλας τὰς περιπετείας ὑπολανθάνει ζωηρὸν καὶ θερμὸν τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα καὶ ὑπὸ τὸν τρίβωνα τοῦ δούλου κρύπτεται γενναία καὶ ἐλευθέρου ἀνδρὸς καρδία· οὐδόλως δὲ παράδοξον ὅτι χῶραι ἀπ' αἰώνων ἀναφαιρέτῳ δικαιώματι τῷ ἑλληνισμῷ ἀνήκουσαι, ἕνεκεν δεινοτάτων ἐθνικῶν ἀτυχιῶν εἰς τοσαύτην ἄγνοιαν τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας περιῆλθον, ὥστε ἀγνοοῦσι καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, διὰ μόνης τῆς θρησκείας, ὡς φρονοῦσι, συνδεόμενοι πρὸς τοὺς ἰδίους ἀδελφοὺς Ἕλληνας, τοὺς πέραν τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας οἰκοῦντας Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἂν δὲν διετήρησαν τὴν συνείδησιν τοῦ ἰδίου ἐθνισμοῦ, οὐδόλως αὐτοὶ τούτου εἰσὶν ἔνοχοι, ἀλλ' ἡ φύσις τῆς χώρας, ἥτις μακρὰ ἠπειρωτικὴ οὖσα, ὑπ' οὐδεμιᾶς θαλάσσης διασχιζομένη καὶ δι' οὐδεμιᾶς συγκοινωνίας ἐπικοινωνοῦσα τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἀπεβαρβαρώθη ἀποβαλοῦσα πᾶσαν ἐθνικὴν χροιάν.

Ἀναγκαίως λοιπὸν ἐπέκειτο ὁ χωρισμὸς τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Ἑλλήνων, καὶ τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' ἆρά γε ὁ Ἕλλην τοῦ Ταύρου καὶ τοῦ Ἀργαίου εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἐπελάθετο τῆς ἰδίας ἐθνικῆς καταγωγῆς, ὥστε ὁλοτελῶς συγχρωτισθεὶς τοῖς κυριάρχοις αὐτοῦ, ἀπέβαλε πᾶν ἐθνικὸν γνώρισμα; Ὄχι βεβαίως. Καὶ ἀγνοεῖ μὲν ἴσως καθ' ὁλοκληρίαν τί ἐστιν Ἕλλην, ὁποῖόν τι ὑπῆρξε τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, ὁποῖόν τι ἐλπίζει νὰ ἀποβῇ αὐτῷ τὸ μέλλον, ὁποῖος φυσικὸς δεσμὸς ἀδιάρρηκτος συνδέει αὐτὸν μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναμφηρίστως διατηρεῖ, ἂν καὶ συγκεχυμένην, ζωηρὰν ἀνάμνησιν τοῦ μεγαλείου, εἰς ὃ τὸ ἔθνος αὐτοῦ ἀνήκει. Οὐδέποτε ὁ Μικρασιάτης Ἕλλην ἐνόμισεν ὅτι τοῦ συνυποδούλου αὐτῷ Ἀρμενίου διαφέρει μόνον κατὰ τὸ *ἀρτσιβοῦρτσι*. Ἐνδομύχως καὶ μετὰ πεποιθήσεως θεωρεῖ ἑαυτὸν κατὰ τὸ παρελθὸν τοὐλάχιστον πολὺ ἀνώτερον τοῦ ὁμοδούλου Ἀρμενίου καὶ τοῦ μὴ εἰς Χριστὸν πιστεύοντος Ἑβραίου· καὶ περὶ ἑαυτοῦ μὲν ἀείποτε τρέφει γλυκείας περὶ εὐτυχεστέρου μέλλοντος ἐλπίδας κα ὀνειροπολεῖ ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐθνικὴν εὔκλειαν, ἐν ᾧ τὸν Ἀρμένιον καὶ Ἑβραῖον νομίζει μοιραίως καὶ ἀναποσπάστως συνεζευγμένους εἰς τὸ ἅρμα τοῦ κατακτητοῦ.

Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα, ὅπερ ἀπό τινων ἐτῶν ἠρέμα ἤρξατο ἀναζωπυρούμενον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἕλληνος τῆς

Digitized by Google

Μ. Ἀσίας καὶ γενναῖόν τι φρόνημα ἐκδηλούμενον. Βαθεῖαν καὶ εἰλικρινῆ τρέφει εὐγνωμοσύνην τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς λειτουργοῖς αὐτῆς, διότι αὐτῇ ὀφείλει πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθη νὰ περισώσῃ ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ἐθνικοῦ ναυαγίου τῆς ιέ ἑκατονταετηρίδος. Διετήρησε ζωηρὸν καὶ ἀκμαῖον τὸν πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὴν παιδείαν ἔρωτα, προθυμότατος δ' εἶνε νὰ προσενέγκῃ πᾶσαν δυνατὴν θυσίαν ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ εὐημερίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀρκεῖ νὰ εὑρεθῇ φιλόπατρις ὁδηγός, καθοδηγήσων αὐτὸν δεόντως περὶ τῶν πρακτέων. Βεβαίως ἁρμοδιώτερος ὁδηγὸς ἄλλος πλὴν τοῦ κλήρου δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὴν καρποφόρον διδασκαλίαν ταύτην, ἀλλ' οὗτος δυστυχῶς δὲν ἔδειξε μέχρι τοῦδε οὔτε διαθέσεις τοιαύτας οὔτε ἱκανότητα. Μεγίστην τῷ ἑλληνισμῷ ἐκδούλευσιν θὰ παράσχωσιν οἱ δυνάμενοι, ἐὰν φροντίσωσιν περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Μικρασιατῶν, ὑποστηρίζοντες τὰ ἀρτισύστατα σχολεῖα καὶ παρθεναγωγεῖα αὐτῶν διὰ μικρῶν χρηματικῶν βοηθειῶν καὶ μεγάλων προμηθειῶν διδακτικῶν βιβλίων, διότι οὐδεὶς ἀδελφὸς Ἕλλην, φρονοῦμεν, ὑπάρχει μὴ ἀναγνωρίζων καὶ ἀνομολογῶν ὅτι ἐπέστη πλέον ὁ καιρὸς νὰ καταβληθῇ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ὁμοεθνῶν αὐτοῦ φροντίς τις ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι ὁ ἑλληνισμὸς ἀφόβως καὶ μετὰ θάρρους βασισθῇ ἐπ' αὐτῶν.

Ιωακειμ Βαλαβανης.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ μαθητὴς Κ* ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ διδασκάλου του μὲ φιάλην οἴνου εἰς τὰς χεῖρας.

Διδάσκ.—Τί φέρνεις αὐτοῦ, μικρέ.

Μαθητ.— Πολλοὺς ἀσπασμοὺς ἀπ' τὸν *μπαμπά*· μὲ ἔστειλε νὰ σᾶς φέρω τὴν μπουκάλα αὐτὴ τὸ κρασὶ νὰ τὴν πιῆτε 'στὴν ὑγειά του.

Διδάσκ.(Λαμβάνων τὴν φιάλην).—Πέ του γιατὶ νὰ πειράζεται καὶ νὰ μπαίνῃ σὲ ἔξοδα;

Μαθητ. — Καθόλου, κὺρ δάσκαλε. Καὶ τοῦ *μπαμπᾶ* τὸ 'χάρισαν, ἀλλὰ τὸ ηὗρε ξυνισμένο.

* * *

Ἔμπορος. — Ἀλλὰ σᾶς δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, Κυρία, ὅτι δύο φράγκα μᾶς κοστίζει ὁ πῆχυς.

Κυρία. — Ἐνάμισυ φράγκο; ἂν θέλετε· ἄλλως τὸ πέρνω ἀπ' ἀλλοῦ. Χαίρετε.

Ἔμπορος.—Μιχάλη, δός το σὺ τὸ ὕφασμα, διότι ἐγὼ ἔδωσα τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου.

* * *

Ἡ ὑπηρέτρια εἶνε χωρικὴ νεοφερμένη. Ζητήσαντος τοῦ κυρίου νερό, φέρει ἡ ὑπηρέτρια αὐτὸ ἁπλῶς ἐν ποτηρίῳ.

— Ἄλλη φορά, Μάρω, τὸ νερὸ νὰ τὸ φέρνῃς 'ς τὸ πιάτο.

Μετὰ μίαν ὥραν ἔρχεται πρὸς ἐπίσκεψιν ὁ κύριος Π... καὶ ζητεῖ ὕδωρ. Φαντασθῆτε τὴν ἔκπληξιν ἀμφοτέρων ὅταν εἶδον τὴν ὑπηρέτριαν φέρουσαν βαθὺ πινάκιον πλῆρες καθαροῦ ὕδατος.

* * *

Πατήρ, μήτηρ καὶ υἱὸς κάθηνται περὶ στρογγύλην τράπεζαν ἔν τινι ζυθοπωλείῳ· ἀλλ' ἐκ τοῦ πολλοῦ πλήθους ἡ ὑπηρεσία χωλαίνει, διὸ ἐγείρεται ὁ υἱὸς νὰ φέρῃ μόνος τὸν ζύθον· παρευθὺς ὁ μεγαλόσχημος σκύλος *Ἀζὼρ* πηδᾷ καὶ κάθηται ἐπὶ τοῦ καθίσματος τοῦ υἱοῦ. Κύριός τις ζητῶν κάθισμα καὶ βλέπων τὸν κύνα ἐπὶ τοῦ καθίσματος:

— Εἶνε τὸ κάθισμα κανενός; ἐρωτᾷ.

— Μάλιστα, κύριε, κάθηται ὁ υἱός μου, ἀπαντᾷ ὁ πατήρ.

* * *

Ἱερεὺς διδάσκαλος ἐρωτᾷ μαθητήν:

— Καὶ ἐάν, Δημήτριε, σὲ ἐγκαταλείψῃ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ πάντες, τίς θέλει φροντίσει διὰ σέ;

— Ἡ ἀστυνομία, ἀπαντᾷ μετὰ βραχεῖαν σκέψιν ὁ μικρός.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἐὰν ἀπαντήσῃς ἄνθρωπον ἔχοντα μεγάλην ἰδέαν περὶ ἑαυτοῦ, ἔσο βέβαιος ὅτι αὕτη εἶνε ἡ μόνη μεγάλη ἰδέα ἥτις ἐπέρασε ποτὲ ἀπὸ τὴν κεφαλήν του.

—

Τί εἶνε ἡ μετὰ θάνατον δόξα; Οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ διάσωσις ἐκ τῆς λήθης ὀκτὼ ἢ δέκα γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. (Τί περισσότερον εἶνε ἓν ὄνομα;)

—

Οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἡ ἀρετὴ ἢ ἐσωτερικὸν κάλλος.

—

Ἡ μετριοπάθεια εἶνε ἡ κλωστὴ ἡ συγκρατοῦσα ὅλους τοὺς μαργαρίτας τῆς ἀρετῆς ὡς ἐν κομβολογίῳ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ κόμης Χάτζφελδ, ὁ διορισθεὶς ἐσχάτως ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἐν Βερολίνῳ, κατάγεται ἀπὸ τοῦ πρίγκηπος Χάτζφελδ, ὅστις ἐν ἔτει 1806 μετὰ τὴν ἐν Ἰένῃ μάχην ἦτο ὁ φρούραρχος τοῦ Βερολίνου καθ' ἣν ἐποχὴν κατελήφθη ἡ πόλις αὕτη. Ἐκτὸς ἄλλων οὗτος ὤφειλε νὰ πλη-

Digitized by Google

ροφορῇ καθ' ἑκάστην τὸν κύριόν του περὶ τῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας. Καὶ οὕτω τὴν 24 Ὀκτωβρίου, ἓξ ὥρας πρὶν οἱ Γάλλοι εἰσελάσωσιν εἰς Βερολῖνον, ἔπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐξέθετεν αὐτῷ τὴν κατάστασιν τῶν δυνάμεών των, Ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ναπόλεοντος Α΄.

Παραπεμφθεὶς ἕνεκα τούτου ὁ Χάτζφελδ ἐνώπιον στρατοδικείου ὡς κατάσκοπος, εὑρίσκετο εἰς λίαν ἐπικίνδυνον θέσιν καίτοι ἀθῶος, ἂν μὴ ὁ Ναπολέων, εἰς οὗ τοὺς πόδας προσέπεσεν ἡ πρίγγίπισσα Χάτζφελδ ἐξαιτουμένη τὴν ὑπὲρ τοῦ συζύγου της χάριν, ἀπέδιδεν αὐτῇ τὴν ἐνοχοποιητικὴν ἐπιστολήν.

Εἰς τὴν πασίγνωστον ταύτην σκηνὴν ἀναφέρεται ἡ ἀκόλουθος τέως ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος, ἣν πρώτη ἐδημοσίευσεν ἡ γαλλικὴ ἐφημερὶς «Gaulois»

Ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Ἰωσηφίνην.

«Ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σου, ἀγαπητὴ φίλη, καὶ εἶδον ἐν αὐτῇ ὅτι πολὺ δυσηρεστήθης δι' ὅσα λέγω κακὰ ἐναντίον τῶν γυναικῶν. Ὦ! ἂν ἤξευρες πόσον μισῶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὰς πανούργους γυναῖκας! Ἐσυνείθισα, βλέπεις, ν' ἀναστρέφωμαι μὲ κυρίας ἀγαθάς, προσηνεῖς καὶ ἀξίας ἐμπιστοσύνης· ἂν εἰς ταύτας μόνας ἀρέσκωμαι, ἐὰν αὗται μόναι μὲ ἔθελξαν, τὸ σφάλμα δὲν εἶνε ἰδικόν μου, εἶνε ἰδικόν σου.

»Παρατήρησον πόσον ἐφάνην καλὸς εἰς κυρίαν τινά, ἥτις ἀπεδείχθη εὐαίσθητος καὶ ἀγαθή, τὴν κυρίαν Χάτζφελδ.

»Ὁπόταν τῇ ἐπέδειξα τὴν ἐπιστολὴν τοῦ συζύγου της, αὐτὴ μοὶ εἶπεν ὀλολύζουσα μετὰ ἐνδομύχου συγκινήσεως καὶ ἀφελῶς: *Ἄχ! ἀληθινά· εἶνε τὸ γράψιμόν του.* Συνεκινήθην πρὸ τῆς διαφυγούσης τὴν ψυχήν της ὁμολογίας ταύτης καὶ τῇ εἶπον: — *Κυρία, ῥίψατε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὸ πῦρ, δὲν θὰ δυνηθῶ οὕτω πλέον νὰ ἐπιφέρω τὴν καταδίκην τοῦ συζύγου σας.* Ἔκαυσε τότε τὴν ἐπιστολήν, καὶ μοὶ ἐφάνη ὡς ἀπολαύσασα μεγάλας εὐτυχίας. Ὁ σύζυγός της ἔκτοτε καθησύχασε· δύω ὥρας ἀργότερον θὰ ἦτο κατεστραμμένος. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἀγαπῶ τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ τὰς ἀγαθὰς προσηνεῖς καὶ ἀφελεῖς, διότι αὗται μόναι ὁμοιάζουν πρὸς σέ. Ὑγίαινε, φίλη μου.

»*Ὅλως σὸς*

»ΝΑΠΟΛΕΩΝ.

»Τῇ 6 Νοεμβρίου 9η ὥρᾳ τῆς ἑσπέρας».

***

Τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γερμανίας ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ γερμανικῇ ἐφημερίδι «Post» τῆς 8 Σεπτεμβρίου:

«Ἡ Γερμανία εἶχεν ἐν ἔτει 1834 πληθυσμὸν ἐξ 29 ἑκατομμυρίων κατοίκων· ἐν ἔτει 1855 ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἀνῆλθεν εἰς 34 ἑκατομμύρια καὶ 1[2· καὶ τέλος μετὰ 25 ἔτη, ἐν ἔτει δηλ. 1880, ἔφθασε τὸ ποσὸν τῶν 45 ἑκατομμυρίων καὶ πλέον· ἤτοι ὑπερτέρησε κατὰ 8 ἑκατομμύρια τὸν τῆς Γαλλίας πληθυσμόν, κατὰ 8 καὶ 1[2 ἑκατομ. τὸν τῆς Αὐστρίας, κατὰ 10 ἑκατομ. τὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ κατὰ 17 ἑκατομμύρια τὸν τῆς Ἰταλίας. Ἡ Γερμανία λοιπὸν μετὰ τὴν Ῥωσσίαν ἔχει τὸν μεγαλείτερον ἀριθμὸν κατοίκων.

***

Ἐν Ἀμερικῇ προτίθενται νὰ κατασκευάσωσι μεγάλην σήραγγα ὑπὸ τὸν ποταμὸν τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου. Ἡ σήραγξ αὕτη θὰ ἔχῃ μῆκος 16,000 ἀγγλικῶν ποδῶν, πλάτος 26 καὶ ὕψος 23. Τὸ βαθύτερον αὐτῆς μέρος ἔσεται 176 πόδας ὑπὸ τὸν ποταμόν. Θὰ φωτίζεται δὲ δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός. Αἱ ἐργασίαι ἀνετέθησαν εἰς τὸν μηχανικὸν Rouillard ἐκ Montréal ἀντὶ 3,905,000 δολλαρίων· τὸ δὲ ἔργον θέλει περατωθῇ ἐντὸς τριῶν ἐτῶν.

***

Ὑπάρχουσιν ἰχθῦς φωσφορώδεις φωτίζοντες τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτῶν σοφὸς Γάλλος, ὁ κ. Milne-Edwads, ἐν τῷ ἐσχάτως ἀναγνωσθέντι ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας ὑπομνήματί του:

«Νύκτα τινά, σύροντες ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τὸ δίκτυον, εἴδομεν αὐτὸ πλῆρες κλαδωτῶν ζωοφύτων. Ταῦτα ἐξέπεμπον ἀμυδρὰς λάμψεις, θαυμάσιον ἐπιφερούσας ἀποτέλεσμα. Αἴφνης ζωηρὸν φῶς πρασινόχρουν ἐξήναψεν, ἐσβέσθη καὶ ἐξήναψεν αὖθις, διατρέχον τὰ στελέχη τῶν κοραλλίων τούτων μετὰ τοσαύτης ταχύτητος καὶ τοσαύτης ἐντάσεως, ὥστε ἠδυνάμεθα νὰ ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ φῶς τοῦ παραδόξου τούτου πυρσοῦ».

***

Ἡ ἑταιρία τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν ἐν Ἀμερικῇ βαμβακοφυτειῶν προτίθεται νὰ διοργανώσῃ διὰ τὸ 1884 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ διεθνῆ ἔκθεσιν βάμβακος, καὶ τοῦτο ὅπως ἑορτάσῃ τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν κατασχέσεως τῶν πρώτων ὀκτὼ δεμάτων τοῦ ἀμερικανικοῦ βάμβακος, θεωρηθέντων ὡς λαθρεμπόριον, καθ' ὅσον δὲν ἤθελον νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι ἡ Ἀμερικὴ δύναται νὰ παραγάγῃ τόσῳ μεγάλην ποσότητα τοῦ εἴδους τούτου.

Ἡ ἑταιρία ἀνέθετο εἰς ἐπιτροπὴν ὅπως ἐξετάσῃ τὸ σχέδιον τοῦ καταρτισμοῦ συνδικάτου τοῦ βάμβακος καὶ τῶν γαιῶν, ἀπαρτιζομένου ἐξ Ἀμερικανῶν φυτευτῶν καὶ μαγχεστριανῶν νηματοκλωστῶν.

Ἑτέρα ἔκθεσις μᾶλλον προσεχὴς γενήσεται ἐν Ἀμστελοδάμῳ. Μεταξὺ δὲ τῶν μᾶλλον ἐνδια-

Digitized by Google

φερόντων ἐπιστημονικῶν νεωτερισμῶν, ἀναφέρομεν τὴν κατασκευὴν ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου, δύο σχεδὸν χιλιομέτρων, προωρισμένου νὰ διατρέχῃ τοὺς κήπους τῆς ἐκθέσεως. Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ λίαν ἐκτεταμένου περιβόλου θὰ γίνεται οὕτω μετὰ εὐκολίας, ἣν οἱ ἐπισκέπται τῶν ἐκθέσεων οὐδέποτε εἶδον ἄχρι τοῦδε.

Ἐπὶ τῇ εἰς Παρισίους ἀφίξει πρεσβείας Μαλγκασίων ἐκ Μαδαγασκάρ, παρισινή τις ἐφημερὶς ἀναφέρει τὸ ἑξῆς ἀστειότατον ἐπεισόδιον τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ Ῥενάν. Ὁ περιφανὴς συγγραφεὺς ἠθέλησε ποτὲ νὰ ἐκτεθῇ βουλευτὴς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Seine-et-Marne, καὶ διέτρεχε τὸν νομὸν τοῦτον ὅπως γείνῃ γνωστὸς εἰς τοὺς ἐκλογεῖς του, καὶ διαφωτίσῃ αὐτοὺς περὶ τῆς χρήσεως τῆς ψήφου του. Παρευρεθεὶς δὲ εἰς δημοσίαν τινὰ συνάθροισιν ἐν Κουλομιὲ ὡμίλησε περὶ ὅλων τῶν ἐκκρεμῶν τότε πολιτικῶν ζητημάτων καὶ κατέθελξε τοὺς ἀκροατάς του, ὅτε εἷς ἐξ αὐτῶν ἠγέρθη καὶ εἶπε·

— Δὲν μᾶς λέτε τίποτε καὶ γιὰ τὴ Μαδαγασκάρ;

Ἐκ τούτου γενικὴ ἔκπληξις καὶ πρὸ πάντων τοῦ ῥήτορος.

— Διὰ τὴν Μαδαγασκάρ;

— Ναί, γιὰ τὴ Μαδαγασκάρ, τί ἰδέαν ἔχετε; ἐπανέλαβεν ὁ ἀκροατής.

Καὶ ὁ Ῥενὰν ἐκτελεῖ τὴν ἀπαίτησίν του καὶ ἀφηγεῖται διὰ μακρῶν, καὶ μετὰ τῆς γνωστῆς αὐτοῦ εὐρυμαθείας, τὴν ἱστορίαν τῆς Μαδαγασκάρ, περὶ τῆς ὁποίας βεβαίως κανένα δὲν ἔμελλε εἰς Κουλομιέ.

Ἐξακολουθῶν τὴν περιοδείαν του, ὁ κ. Ῥενὰν ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης μεταβαίνει εἰς ἄλλην, καὶ ἐνώπιον ἄλλης ἐκλογικῆς ὁμηγύρεως ἐκτίθησι μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας τὸ πρόγραμμά του. Ἐτελείωσε, ἢ τοὐλάχιστον ἐλπίζει ὅτι ἐτελείωσε, ὅτε φοβερά τις φωνὴ ἐκσφενδονᾷ κατ' αὐτοῦ τὴν αἴτησιν ταύτην·

— Δὲν μᾶς μιλᾶτε λιγάκι καὶ γιὰ τὴ Μαδαγασκάρ!

Ὁ ῥήτωρ παρατηρεῖ πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἐξῆλθεν ἡ φωνὴ αὕτη καὶ ἀναγνωρίζει τὸν ἐν Κουλομιὲ ἀκροατήν του· μειδιᾷ, καὶ ἀρχίζει πάλιν τὸ μάθημά του περὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἐκείνης χώρας, εἶτα δὲ μετὰ τὸ πέρας, στραφεὶς πρὸς αὐτόν·

— Πολῖτα, τῷ λέγει, μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς ἐρωτήσω διατί αἰσθάνεσθε τόσον πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Μαδαγασκάρ;

— Ναί, ναί, νὰ πῇς, γιατί; φωνάζει ὅλον τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἐξέπληξεν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐρώτησις.

— Ἆ! δὲν εἶνε τίποτε, μικρὸ πρᾶγμα, ἐπαναλαμβάνει ἡσύχως ὁ γεννάδας· ξεύρω πῶς ὁ κύριος Ῥενὰν 'ξέρει ἀπὸ ὅλα, καὶ δὲν εἶνε τίποτε ποῦ νὰ μὴν τὸ ξέρῃ· ἔχω σκοπὸ νὰ πάω ν' ἀνοίξω παντοπωλεῖο 'ς τὴ Μαδαγασκάρ, καὶ γ' αὐτὸ ρωτῶ, γιὰ νὰ μοῦ πῇ τί τιμὰς ἔχουν τὰ πράγματα, καὶ γιὰ τὸ κλίμα ἂν ἦνε καλό. Νά, γι' αὐτὸ ρωτῶ.

Εὐκόλως δύναταί τις νὰ φαντασθῇ εἰς ποῖον ἀκατάσχετον καὶ ὁμηρικὸν γέλωτα ἐξερράγη πᾶσα ἡ ὁμήγυρις μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην τοῦ μέλλοντος παντοπώλου τῆς Μαδαγασκάρ.

Γερμανός, ἐκ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς εἰς τὰ ἴδια ἐπιστρέφων ἐπὶ τῆς γερμανικῆς κορβέτας «Βινέτα» ἐπεσκέψατο τὴν νῆσον τῆς Ἁγ. Ἑλένης καὶ ἔγραψε περὶ αὐτῆς τάδε· «Ἀπὸ τῆς πόλεως Jamestown ἀπέχει τὸ Longwood δύο ὥρας, κεῖται δὲ ἐν μέσῃ τῇ νήσῳ ἐπὶ ὑψώματος δυσβάτου. Ὅσῳ ὑψηλότερον ἀνεβαίνομεν, τοσούτῳ μᾶλλον ηὐρύνετο ὁ ὁρίζων· ἀναβάντες τελευταῖον ἐπὶ τὴν κορυφήν, ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐπετρέχομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὅλην τὴν νῆσον, ἧς οἱ χλοεροὶ λόφοι καὶ αἱ λαμπραὶ κοιλάδες ἐναντίως ἔχουσι πρὸς τοὺς φαλακροὺς καὶ ἀποτόμους βράχους τῆς ἀκτῆς. Ἐνταῦθα ὅμως προσεβλήθημεν ὑπὸ σφοδροτάτου ἐτησίου ἀνέμου, ὅστις καὶ τὸν Ναπολέοντα ἔστειλε πρὸ τῆς ὥρας εἰς τὸν τάφον. Τοῦ Βοναπάρτου ὁ τάφος ἀπέχει τοῦ Longwood εἴκοσι λεπτά, κείμενος ἐν κοιλάδι πάνυ τερπνῇ. Πυρροποίκιλος λίθος ἀνεπίγραφος ἐντὸς σιδηροῦ περιφράγματος σημαίνει τὸν τόπον ἔνθα μέχρι τοῦ 1840 ἔκειτο ὁ νεκρὸς τοῦ ἄλλοτε πανσθενοῦς αὐτοκράτορος. Τὴν πλατεῖαν ὅλην κυκλοῦσι μὲν δένδρα καὶ δρύφακτα ξύλου, διαρρεῖ δὲ κρήνη ἀρίστου ὕδατος ποτίμου. Ἐνταῦθα ὁ Ναπολέων ἀνεπαύετο μετὰ τὸν περίπατον καθήμενος σύννους καὶ κατηφής. Ἐκτὸς τοῦ περιφράγματος ὑπάρχει φρουρὰ καὶ ξυλίνη σκηνή, ἐν ᾗ ἀπόκειται βίβλος, ἔνθα ἐγγράφουσι τὸ ὄνομά των οἱ τὸν τάφον ἐπισκεπτόμενοι ξένοι. Εὕρομεν δέ, ὅτι τῷ 1880 ἔγραψε τὸ ὄνομά της ἡ πρώην αὐτοκράτειρα Εὐγενία, τῇ 6 μαΐου, ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς τελευτῆς τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ὁ δὲ πρίγκιψ Ἐρρίκος τῆς Πρωσσίας τῇ 15 αὐγούστου, ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Ναπολέοντος. Τὸ κατάλυμα τοῦ αὐτοκράτορος κεῖται ἐπὶ ἑτέρου λόφου κατηνέμου, καὶ ἔχει προθάλαμον καὶ μικρὰν αἴθουσαν, ἐν ᾗ ἐτελεύτησεν. Ἐκ τῶν ἐπίπλων του σώζεται μόνον χρυσοῦν κάτοπτρον, διότι πάντα τὰ ἄλλα ἠγόρασαν παρὰ τῶν Ἄγγλων οἱ Γάλλοι ἀντὶ ἁδρᾶς τιμῆς. Τὸ κατάλυμα καὶ τὸ παρακείμενον κηπάριον κυκλοῦνται ὑπὸ τείχους καὶ ὁμοιάζουσιν εἱρκτῇ μᾶλλον ἢ οἰκίᾳ».

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 361 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΑ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. | 28 Νοεμβρίου 1882

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Τὴν πρώτην προσεχοῦς Δεκεμβρίου συμπληροῦνται 48 ἔτη ἀφ' ὅτου αἱ Ἀθῆναι ἐγένοντο τὸ πρῶτον πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐγκαταλειφθείσης τῆς τέως τοιαύτης πόλεως τοῦ Ναυπλίου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ νομίζομεν ὅτι ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα παρέχομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας* δημοσιεύοντες τὰ κατὰ τὴν μετάθεσιν τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης καὶ τινας πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ διετέλει τότε ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ἡ νῦν καλλίστη τῆς Ἀνατολῆς πόλις καταστᾶσα.

Τὸ περὶ μεταθέσεως τῆς πρωτευούσης Β. Διάταγμα.

ΟΘΩΝ

Ἐλέῳ Θεοῦ

Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

Ἀκούσαντες τὴν γνώμην τοῦ ἡμετέρου ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν τάδε·

Ἄρθρ. 1. Ἡ καθέδρα Ἡμῶν μετατίθεται κατὰ τὴν α' Δεκεμβρίου τ. ἔ. ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας.

Ἄρθ. 2. Ἡ πόλις Ἀθῆναι θέλει ἐπονομάζεσθαι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας *Βασιλικὴ Καθέδρα καὶ Πρωτεύουσα*.

Ἄρθ. 3. Κατὰ τὴν 1 (13) Δεκεμβρίου τ. ἔ. θέλουν καθιδρυθῆ ἐν Ἀθήναις καὶ ὅλα τὰ Ἡμέτερα Ὑπουργεῖα τῆς ἐπικρατείας μετὰ τῶν ἀμέσως εἰς αὐτὰ ὑπαγομένων τμημάτων, ἔτι δὲ καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, τὸ Γεν. Ταμεῖον, καὶ τὸ Γεν. Ταχυδρομεῖον Διευθυντήριον.

Ἄρθ. 4. Δι' ἰδιαιτέρων ἀποφάσεων θέλομεν προσδιορίσει τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν καὶ αἱ λοιπαὶ κεντρικαὶ ἀρχαὶ θέλουν μετατεθῆ ἐκεῖ.

Ἄρθ. 5. Ὅλαι αἱ ὑπάλληλοι Ἀρχαὶ τοῦ Βασιλείου θέλουν ἀρχίσει νὰ διευθύνωσιν εἰς Ἀθήνας τὴν μετὰ τῶν ἐν τῷ 3 ἄρθρῳ σημειουμένων Ἀρχῶν ἀλληλογραφίαν των, ὁπόταν αὕτη δὲν θέλῃ δυνηθῆ νὰ φθάσῃ εἰς Ναύπλιον κατὰ τὸν συνήθη δρόμον τοῦ ταχυδρομείου πρὶν τῆς 19 Νοεμβρίου (1 Δεκεμβρίου) τ. ἔ.

Ἄρθ. 6. Ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεὺς παραγγέλλεται νὰ κοινοποιήσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὸ παρὸν διάταγμα, δημοσιευθησόμενον διὰ τῆς *Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως*· ἕκαστος δὲ τῶν λοιπῶν Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας θέλει συμπράξει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, καθ' ὅσον προσήκει εἰς αὐτόν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 18 (30) Σεπτεμβρίου 1834.

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Η ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ

Ὁ Κόμης ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓ Πρόεδρος, ΚΟΒΕΛ, ΕΪΔΕΚ

Οἱ Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας

Ι. ΚΩΛΕΤΤΗΣ, ΛΕΣΟΥΙΡΟΣ, Ν. Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ,

Ι. ΡΙΖΟΣ, Γ. ΠΡΑΙΔΗΣ.

Αἱ πρὸς μετάθεσιν παρασκευαί.

Τὰς πρὸς μετάθεσιν παρασκευὰς ἡ τότε ἐν Ναυπλίῳ ἐκδιδομένη ἑλληνογαλλικὴ ἐφημερὶς «Ὁ Σωτὴρ-Le Sauveur» περιγράφει ὡς ἕπεται·

«Ἡ κίνησις εἶνε γενική. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Ναυπλίας μένει ἀκόμη ὀλίγη πνοή. Ἐντὸς ὀλίγου πενθηφοροῦσα διὰ τὴν ὑστέρησιν τοῦ βασιλέως της, διὰ τὴν απομάκρυνσιν τῆς Κυβερνήσεώς της, θέλει ῥίψει μαῦρα καλύμματα εἰς τὰς ὡραίας οἰκίας της, εἰς τοὺς μεμονωμένους δρόμους της, ἄλλοτε τόσον ἐμψυχωμένους ἀπὸ τὴν συρροὴν τῶν κατοίκων. Παντοῦ δὲν βλέπεις σήμερον εἰμὴ ταξειδιώτας. Παντοῦ δὲν παρατηρεῖς εἰμὴ ἑτοιμασίας ἀναχωρήσεως, αἱ ὁποῖαι ἡνωμέναι μὲ τὰ παράπονα τοῦ ἑνός, μὲ τὰς δυσαρεσκείας τοῦ ἄλλου, παρουσιάζουν εἰκόνα περίεργον καὶ παράδοξον.

Εἰς τὰς Ἀθήνας! εἰς τὰς Ἀθήνας! Ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως, τοιαύτη εἶνε ἡ γενικὴ ὅλων φωνή. Ἡ αἰφνίδιος ἀναχώρησις τῶν δύο Γραμματέων τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τοῦ Πολέμου ἐξύπνησε καὶ αὐτοὺς τοὺς πλέον ἀπαθεῖς καὶ δυσπίστους.

Ἡ ἀναχώρησις ἐπίσης ἱκανῶν οἰκογενειῶν, ἱκανῶν ὡραίων Κυριῶν, ἔφερε τὴν μονοτονίαν εἰς τὰς συναναστροφάς μας. Ὁ κόσμος ὅλος ἐπιθυμεῖ τώρα τὰ θέλγητρα τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα ὑστερήθη ἡ Ναυπλία. Ἀκόμη ὀλίγας ἡμέρας καὶ ἡ μετοικεσία καταντᾷ γενικὴ καὶ ὁ δρόμος τῆς Ἐπιδαύρου σκεπασμένος ἀπὸ εὐσεβεῖς προσκυνη-

Digitized by Google

τάς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπευχόμεθα ἀπὸ καρδίας καλὸν καιρόν, ὡραῖον ἥλιον καὶ οὔριον ἄνεμον».

Μετά τινα σχόλια περὶ τῆς ἀθλίας τῶν Ἀθηνῶν καταστάσεως, τὸ ἀρθρίδιον περατοῦται ὡς ἑξῆς, μετέχον πως προφητείας ἐπαληθευσάσης:

«Δημοσιεύοντες τὰς αὐτοσχεδίους αὐτὰς σκέψεις μας, ἀπέχομεν τοῦ νὰ ἐπέμβωμεν εἰς λεπτομερεστέραν ἀνάλυσιν, βέβαιοι ὅτι ἡ Κυβέρνησίς μας θέλει εὐκόλως ἐννοήσει τὴν ὀρθότητά των. Δὲν ζητοῦμεν πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἀπὸ τὴν Ἐξουσίαν. Ἀκόμη εἴμεθα πτωχοί. Θέλει ἔλθει καὶ ὁ καιρὸς τῆς πολυτελείας καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας. Κατὰ τὸ παρὸν δὲν ζητοῦμεν εἰμὴ ὑγιείαν, εὐκολίαν καὶ ἀνάπαυσιν διὰ τοὺς κατοίκους τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Κυβέρνησις χρεωστεῖ ὅλα ταῦτα νὰ προμηθεύσῃ, ἀφοῦ ἀμεταθέτως ἀπεφάσισε νὰ στερεώσῃ ἐκεῖ τὴν καθέδραν τοῦ κράτους της».

—

Ἡ ἐκ Ναυπλίου ἀναχώρησις τοῦ βασιλέως.

«Τὴν 29 Νοεμβρίου 8 ὥρας πρὸ μεσημβρίας ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησε διὰ τῆς Ἐπιδαύρου εἰς Ἀθήνας. Πλῆθος λαοῦ ἐξῆλθε τῆς πόλεως καὶ μὲ δάκρυα λύπης κατευόδωσε τὴν Α. Μ. μὲ ἐπανειλημμένας φωνὰς *Ζήτω ὁ βασιλεύς!* Ἡ Α.Μ. χαιρετῶν τοὺς πιστοὺς ὑπηκόους του ἐδείκνυε τὴν ἐσωτερικὴν λύπην του, ὅτι ἀφίνει τὴν πόλιν ἐκείνην, ἥτις πρώτη τὸν ἐδέχθη μὲ τόσον ἐνθουσιασμόν, ὅταν ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ νομάρχης τῆς Ἀργολίδος, ὁ φρούραρχος Ναυπλίας καὶ διάφοροι ἀξιωματικοὶ καὶ πρόκριτοι τῆς πόλεως, ὅλοι ἔφιπποι, συνώδευσαν τὴν Α. Μ. ἱκανῶν ὡρῶν διάστημα. Ἡ Α. Μ. εὐηρεστήθη νὰ ὁμιλήσῃ καθ' ὁδὸν μὲ διαφόρους πολίτας καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ὁποίαν ἔχει ζωηρὰν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ναυπλίας ἀκμάζον πάντοτε».

[Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος].

—

Ἡ εἰς Ἀθήνας ἄφιξις αὐτοῦ.

«Ἡ Α. Μ. ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας τὴν 1ην Δεκεμβρίου. Εἰς τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς ὑπεδέχθη ἀπ' ὅλας τὰς Ἀρχὰς καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον. Ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν τῆς Α. Μ. καὶ τὴν συνώδευσαν μὲ εὐφημίας καὶ μὲ δείγματα σέβας καὶ ἀφοσιώσεως. Ἐκτὸς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ λαοῦ, μᾶς γράφει εἷς τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτῶν μας, κανὲν μέτρον δὲν ἐλήφθη ἀπὸ τὴν Ἀστυνομίαν διὰ νὰ γείνῃ ἡ ἑορτὴ λαμπροτέρα. Ἡ Α. Μ. διευθύνθη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου * ὅπου ἐψάλη δοξολογία. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὰ Ἀνακτόρια, ὅπου ἡ Α. Μ. ἐδέχθη μετὰ μεσημβρίαν τὰς πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς Ἀρχάς».

[Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος].

* Οὕτως ἐκαλεῖτο τότε τὸ Θησεῖον. Σ. Ε.

—

Ἡ τότε κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν.

«Τὴν 18 Σεπτεμβρίου ἐξεδόθη τὸ διάταγμα, δι' οὗ ὡρίζοντο αἱ Ἀθῆναι πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, μετὰ τοσαύτης δ' ἐμμανοῦς σπουδῆς ἐπεχειρήθη τὸ ἔργον, ὡς ἂν ἔκαιεν ἡ γῆ τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἀντιβασιλείας. Οἱ ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Ἀρμανσπέργ ἐπόθουν μεταλλαγήν, καὶ τὸ ὄνομα «Ἀθῆναι» εἶχε κλασικόν τι γόητρον· οὕτω δὲ ἐν Ἑλλάδι, ἣν ἐκυβέρνα ἔτι ἀνήλικος βασιλεύς, πάντας τοὺς ἐκ τῶν πραγμάτων λόγους ἐπεσκίασε ρωμαντική τις ἰδιοτροπία. Ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν «ἠστειεύετο λαλῶν περὶ τῶν ἀπείρων ἀμηχανιῶν καὶ στερήσεων, ἃς ἔμελλε νὰ ὑποστῇ μεταβαίνων εἰς Ἀθήνας ἐν μέσῳ χειμῶνος». Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι ὀλίγην εἶχον πρὸς ἀστεϊσμοὺς διάθεσιν ἐκεῖνοι, οὓς ἐξέπληττε τὸ αἰφνίδιον τῆς ἀντιβασιλείας μέτρον, τουτέστιν αἱ διὰ μιᾶς καταστρεφόμεναι οἰκογένειαι τοῦ Ναυπλίου. Ἂν ὅπως δήποτε ἤθελεν ἡ ἀντιβασιλεία νὰ ἐκλέξῃ ἄλλην πρωτεύουσαν, διατί δὲν ἐξέλεγε τὸν Πειραιᾶ; Ὁ «οἴνοψ πόντος» ἔπρεπε νὰ περικλύζῃ οἱανδήποτε τῆς Ἑλλάδος πρωτεύουσαν. Ὁ ἀρχιτέκτων τῆς βαυαρικῆς αὐλῆς, ἐξ ἐμπορικοπολιτικῶν σκέψεων ὁρμώμενος, εἶχε προτείνει τὴν Κόρινθον, μὴ μαντεύων πόσον ἠδύναντο νὰ καταστρέψωσιν οἱ σεισμοὶ τὴν ἄλλως νοσηρὰν ἐκείνην χώραν.

Τέλος κατίσχυσε τὸ ἱστορικὸν γόητρον τῶν Ἀθηνῶν πάσης ἠρέμου καὶ σώφρονος σκέψεως.

Μεταξὺ Ἀθηνῶν, Ναυπλίου καὶ Κορίνθου, γράφει ὁ Λούζης, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀμφίβολος ἡ ἐκλογή. Τὸ κατ' ἐμὲ ἤθελον προτιμήσει τὸ Ἄργος. Ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ δὲν ἐγένετο λόγος.

Ἀληθῶς δὲ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν μετάβασιν τῆς κυβερνήσεως τὸν χειμῶνα τοῦ 1834 πρὸς τὸ 1835 μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ ἀντιβασιλεία, εἰς ἀπερισκέπτους θεωρίας περισπωμένη, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ παρίδῃ ὅλως τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Κατ' ἀρχὰς ἐγένετο δεκτὸν τὸ σχέδιον δύο Ἀθηναίων ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες —ἔχοντες ἠγορασμένα εὐθηνὰ οἰκόπεδα καὶ κερδοσκοποῦντες— ἤθελον νὰ κτίσωσι κατὰ διαστάσεις κολοσσιαίας τὴν μέλλουσαν πρωτεύουσαν, νὰ ἀνεγείρωσι κτίρια, μέλλοντα νὰ ἐκμηδενίσωσι τὰ μέγιστα μνημεῖα ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων, καὶ νὰ κατασκευάσωσιν ὁδοὺς τοιούτου πλάτους, ὥστε αἱ παρόδιοι οἰκίαι νὰ φαίνωνται θερινοὶ οἰκίσκοι εἰς τοὺς ἐν μέσῳ ἱσταμένους. Διεβεβαίουν οἱ *ἱδρυταὶ* οὗτοι τὴν ἀντιβασιλείαν, ὅτι ἡ μοῖρα ἐπεφύλασσεν αὐτῇ νὰ ἱδρύσῃ τὴν καλλίστην καὶ περιφημοτάτην πόλιν τῆς ὑδρογείου, ἡ δὲ ἀντιβασιλεία ἔγραφε σταθερᾷ τῇ χειρὶ τὸ *ἐγκρίνεται*

Digitized by Google

ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ σχεδίου, ὅπου ἔμελλε νὰ οἰκοδομηθῇ τὸ Πάνθεον. Ὡμολόγησαν ὅμως οὐχ ἧττον οἱ ἀρχιτέκτονες αὐτοί, ὅτι πρὸς οἰκοδόμησιν τῆς πρωτευούσης των ἀπῃτοῦντο τοὐλάχιστον δεκαὲξ ἔτη. Ὅτε δὲ τὸ παράλογον τοῦ σχεδίου κατεφάνη πρόδηλον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, ἐγκατέλιπε πάλιν αὐτὸ καὶ ἠκύρωσεν ἡ ἀντιβασιλεία, παρεκάλεσε δὲ τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ἀθήνας τὸν αὐλικὸν αὐτοῦ ἀρχιτέκτονα Κλέντζε πρὸς διαγραφὴν νέου σχεδίου. Διετάχθη δὲ, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ δὲν ἐπετρέποντο νέαι οἰκοδομαὶ οὔτε ἀποπεράτωσις τῶν ἠρχισμένων ἤδη, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ μένωσιν ἐντὸς τῶν ἐλεεινῶν αὐτῶν οἰκημάτων.

Καίτοι ἐν Ἀθήναις οὔτε στρατὼν ὑπῆρχεν, οὔτε νοσοκομεῖον, οὔτε σχολεῖον, καίτοι οὐδὲν εἰργάζετο λατομεῖον οὔτε κεραμοποιεῖον, οὔτε ὑπῆρχεν ἐν γένει τοσοῦτον ὑλικὸν, ὥστε νὰ οἰκοδομηθῇ στερεῶς καὶ τὸ ἐλάχιστον οἰκοδόμημα, διέταξεν οὐχ ἧττον ἡ ἀντιβασιλεία, ὅπως κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως τεθῇ ἐν πάσῃ ἐπισημότητι ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ νέου νομισματοκοπείου.

Πρὸς τοῦτο εἶχον ἤδη παραγγελθῆ εἰς Μόναχον αἱ ἀναγκαῖαι ἐκτυπωτικαὶ μηχαναὶ, καὶ ἀποσταλεῖσαι ἔφθασαν πραγματικῶς τὸν Μάϊον εἰς Ναύπλιον, συνοδευόμεναι ὑπὸ διευθυντοῦ τοῦ μέλλοντος νομισματοκοπείου, χαράκτου, ἐφόρου, καὶ ἀρχιλεπτουργοῦ, καὶ ἀπετέθησαν ἐντὸς ὑγροῦ τινος θολωτοῦ οἰκοδομήματος.

Οὕτω δὲ ἤθελεν ἡ ἀντιβασιλεία νὰ ἐγκατασταθῇ μετ' αὐλῆς, ὀχημάτων καὶ βιενναίων κλειδοκυμβάλων, ἐντὸς σωροῦ ἐρειπίων, ἐντὸς 162 περίπου οἰκιῶν περιβαλλομένων ὑπὸ χωμάτων καὶ λίθων.

Πρὸς ἀποκόμισιν τῶν χωμάτων τούτων ἔπρεπεν ἑκατὸν τέθριππα φορτηγὰ ἁμάξια νὰ ἀνύσωσι δέκα καθ' ἑκάστην δρόμους, καὶ πάλιν δὲν ἤθελον τελειώσει ἐντὸς δύο ἑβδομάδων. «Οὐδέποτε, γράφει ὁ Λούζης περὶ τῶν σκηνῶν τούτων, μοὶ παρέστησε πόλις λυπηρότερον καὶ νεκρικώτερον ἐρημώσεως θέαμα».

«Αἱ Ἀθῆναι, λέγει αὐστριακὴ ἔκθεσις, οὐδὲν ἄλλο εἶνε σήμερον ἢ σωρὸς ῥυπαρῶν ἐρειπίων, τεταγμένων κύκλῳ μεγαλοπρεπῶν τινων λειψάνων καὶ διακοπτομένων δι' ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἐν πάσῃ σπουδῇ ᾠκοδομημένων κτιρίων. Εἶνε δὲ ταῦτα κεχωρισμένα καὶ διεσπαρμένα ἐπὶ σχετικῶς μεγάλης ἐκτάσεως, καὶ κατελήφθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς βίας ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δι' ἑαυτὴν καὶ τὴν ἀναγκαίαν της ἀκολουθίαν. Τὰ ἐνοίκια καὶ τὰ πρὸς ζωάρκειαν εἶνε τοσοῦτον ἀκριβά, ὅσον οὐδαμοῦ ἴσως τοῦ γνωστοῦ κόσμου. Ἡ κυβέρνησις συνέταξε δύο διατιμήσεις καὶ ὥρισε π. χ. τὸ ἐτήσιον μίσθωμα οἰκίας εἰς 15 % τῆς πάντοτε ὑπερβολικῆς κατ' ἐκτίμησιν ἀξίας της, δὲν ἔχει ὅμως τὰ μέσα, ὅπως καταστήσῃ σεβαστὰς τὰς διατάξεις της ταύτας. Ἡ μετάβασις χωρὶς τινος ἐκ τῶν προτέρων προπαρασκευῆς ἐπαρκοῦς προὐξένησεν ἐνταῦθα μὲν τοῦτο τὸ δεινὸν, ἐν Ναυπλίῳ δὲ τοὐναντίον πολλῶν οἰκογενειῶν τὴν καταστροφήν.

Ἡ εἰς τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα προσφώνησις τοῦ αὐστριακοῦ πρεσβευτοῦ κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν διαπιστευτηρίων του κατεδήλου τὰς σοβαρὰς ταύτας καὶ πλήρεις φόβων ἐντυπώσεις. «Βλέπω, εἶπεν οὗτος τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα κατοικοῦσαν ἐν μέσῳ ἐρειπίων λαμπρῶν μὲν ἐκ παλαιοῦ, ἐλεεινῶν δὲ ἀπὸ τῆς χθές. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶνε εἰκὼν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἐκλήθη, ὅπως χρησιμοποιήσῃ πρὸς νέαν οἰκοδομὴν τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἐξαίρετον ὕλην, καὶ ἀποκαθάρῃ τὰ λυπηρὰ ἴχνη χρόνων βαρβαρικῶν».

[Μ. Βαρθόλδη «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»].

Μία ἐπιστολὴ ἐξ Ἀθηνῶν.

«Πρὸς τὸν προφέσορα Κ. εἰς Δρέσδην.

Ἐπειδὴ πάλιν θέλεις νὰ μάθῃς τὰ τρέχοντα εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖς νὰ ἔλθῃς νὰ ζήσῃς καὶ νὰ ταφῇς, καὶ τῆς ὁποίας τὴν εὐδαιμονίαν εὔχεσαι καὶ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως της τόσον συνήργησες καὶ διὰ χρηματικῶν μέσων καὶ διὰ τῶν συμβουλῶν σου, πάλιν σὲ ἀναγγέλλω ὀλίγα περὶ τῆς τωρινῆς καταστάσεώς της καὶ μάλιστα περὶ τῶν ὅσα ἀποβλέπει τὰς Ἀθήνας.

Δικαστήρια πολιτικὰ ἀκόμη δὲν ἐσυστήθησαν· διὰ τοῦτο βλέπεις τὴν πόλιν μας γέμουσαν πολυμόρφων κερδοσκόπων κ' ἐπιτηδειοτάτων βαλαντιοκόπων. Ὁ ἕνας ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐσχάτης πενίας καὶ μεγάλης στενοχωρίας σοῦ παίρνει δανεικὰ, τὰ ὁποῖα μένουν ἀγύριστα. Ὁ ἄλλος σοῦ ἀγοράζει τὸν σῖτον, τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνόν σου χωρὶς νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς πληρωμῆς των. Ὁ τρίτος πάλιν τὰ μεγάλα σου δένδρα κόπτει διὰ νὰ τὰ πωλήσῃ ἢ νὰ κτίσῃ οἶκον, τὰ δὲ μικρότερα ἐκριζόνει ἢ τὰ μεταφυτεύει εἰς τὸν κῆπόν του. Εἰς τοὺς ἀπ' ἐδῶ μακρὰν ἀπέχοντας ἐλαιῶνας ἢ ἀμπελῶνάς σου ὅστις θέλει ἐμβάζει τὰ ζῶά του. Τὸ νερὸν τῆς βρύσεώς σου τὸ κόπτουν ἀκατάπαυστα καὶ τὸ μετοχετεύουν ἀλλοῦ. Τοιαῦτα, φίλε, γίνονται καθημερινῶς, καὶ δὲν ἔχεις κἂν, ἐνῷ λείπουν δικαστήρια, μήτε ποῦ νὰ τ' ἀναφέρῃς, καὶ ἂν τἀναφέρῃς μνείσκουν ἀναφερμένα καὶ σὺ ζημιωμένος ἢ καὶ ὁλότελα ἀφανισμένος.

.... Ὁ ψωμᾶς καὶ ὁ κρεοπώλος πωλοῦν τὸ κρέας καὶ τὸ ψωμίον ὡς θέλουν· ἐκεῖνο ἀνέβη ἡ ὀκᾶ εἰς μίαν δραχμὴν καὶ τοῦτο ἀχρειέστατον *κατζεκίσιον*· τὸ ὀψάριον ἔχει ἐνίοτε δύο δραχμὰς καὶ σαράντα λεπτά· καὶ τὰ λοιπὰ ἐδώδιμα ὅλα εἶνε ἐπίσης ἀκριβέστατα.

Digitized by Google

Κατ' αὐτὰς μεταβαίνει ἡ Κυβέρνησις ἐδῶ· καὶ ἀντὶ χαίροντας, βλέπεις κατηφεῖς, πενθοῦντας καὶ ὀλολυζομένους· διότι οἱ Δημογέροντες, ὁ Θεὸς νὰ τοὺς χαρύνῃ! ἔκβαλον ἀπὸ τὰ ὀσπίτια ἐν καιρῷ χειμῶνος οἰκογενείας σεβασμίας, γυναῖκας ἐγκύους καὶ νήπια τέκνα, διὰ νὰ βάλουν εἰς τὸν τόπον των ὑπαλλήλους τῆς Συνόδου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συμβουλίου .... »

[Ἐφ. «Ἀθηνᾶ» 1 Δεκεμβρίου 1834.]

Η ΜΟΥΣΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Διήγημα.

—

Ὡραίαν τινὰ ἡμέραν τοῦ Σεπτεμβρίου μετέβαινον ἐκ τῆς πόλεως Β* εἰς τὸ χωρίον διὰ τοῦ διτρόχου ἁμαξίου τοῦ ἐκτελοῦντος δὶς τῆς ἡμέρας τὴν συγκοινωνίαν ἀπὸ τοῦ χωρίου εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ χωρίον. Ἤμην δὲ ὁ μόνος ἐπιβάτης. Ὁ ἁμαξηλάτης ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἕδρας του καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξέτεινε νωχελῶς τὴν μάστιγά του ἐπὶ τοῦ μόλις βαδίζοντος ἀχρειεστάτου κτήνους.

Ἡ *Ἀστέρω*, οὕτως ἐλέγετο, ἐκλαμβάνουσα τὴν ἐλαφρὰν τῆς μάστιγος ἐπαφὴν ὡς θωπείαν μᾶλλον, ὁσάκις ᾐσθάνετο αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὀστεωδῶν ὀπισθίων της ἢ ἐπὶ τῶν ἀνεσκαμμένων πλευρῶν της, τὸ εὐγενὲς κτῆνος ἵστατο διὰ μιᾶς, ἐδοκίμαζε τὴν πρὸ τῶν ποδῶν της χλόην καὶ ἐξηκολούθει ἔπειτα τὸν δρόμον της κατ' ἀρέσκειαν. Οἱ συχνοὶ δὲ οὗτοι σταθμοὶ οὐδόλως μὲ δυσηρέστουν, διότι ὁ καιρὸς ἦτο καλὸς καὶ ἐν ἀνέσει ἀπελάμβανον τὸ ἄρωμα τῆς γενεθλίου γῆς. Μίαν περίπου ὥραν ἤμην ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῇ μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, ὅτε αἴφνης ἀφυπνίσθην βιαίως. Τί συνέβη; Ἡ *Ἀστέρω* ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαμπροτάτου τμήματος τῆς ὁδοῦ μᾶς ἀνέτρεψεν ἐντὸς λάκκου. Ἐπήδησα παρευθὺς σκοπὸν ἔχων νὰ ἐπιπλήξω τὸν ἁμαξηλάτην αὐστηρῶς, ἀλλ' ἡ ἀπερίγραπτος σύγχυσις καὶ ἐντροπή του μὲ ἀφώπλισαν. Ἵστατο ἐνώπιόν μου, κάτω νεύων τοὺς ὀφθαλμούς, ἄναυδος, ἀκίνητος, καὶ περιέστρεφε μεταξὺ τῶν δακτύλων τὸν μέγαν καὶ πλατύχειλον πῖλόν του. Μόλις ἦτο εἴκοσιν ἐτῶν, καὶ ὁ ταπεινὸς καὶ γλυκύς του τρόπος μὲ συνεκίνησε.

— Εὐτυχῶς, τῷ εἶπον, μόνον τὸν φόβον ποὺ ἐπήραμε. Καὶ ποῦ εἶχες τὸν νοῦν σου;

Ὕψωσε πρός με δύο μεγάλους ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων.

— Αἴ, τῷ εἶπον, μικρὸν τὸ κακόν. Ἔλα τώρα νὰ γυρίσωμεν τὸ ἁμαξάκι ποῦ μᾶς το 'πέταξε 'ςτὸ λάκκο ἡ *Ἀστέρω*.

Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ὄχημα ἐστάθη ἐπὶ τῶν δύο τροχῶν του:

— Σᾶς παρακαλῶ, κύριε, εἶπεν ὁ νέος μετά τινος δισταγμοῦ, κάμετέ μου τὴν χάριν νὰ καθήσετε 'ς τὴν θέσιν μου, καὶ νὰ πᾶτε μόνος σας 'ς τὸ χωριό, ὁ δρόμος εἶνε εὔκολος, θὰ τραβήξετε ὅλο ἴσα, καὶ ὅταν φθάσετε 'ς τὸ τρίστρατο κάμνετε ἀριστερά, καὶ θὰ ἰδῆτε τὸ σταυρὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ *Ἀστέρω* μόνη της θὰ σταθῇ 'ς τὸ καλλίτερο καπηλειό, 'ς τὸ χωριὸ δὲν εἶνε ἄλλο, μόνο τοῦ ἀφέντη μου. Καὶ ἂν ἐρωτήσῃ ποῦ εἶνε ὁ Σταῦρος . . .

Δύο δάκρυα καταπεσόντα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὸν διέκοψαν.

— Ἔ! τί θὰ τοῦ εἰπῶ;

— Νὰ τοῦ εἰπῆτε ὅτι πως ὁ Σταῦρος γιὰ νὰ ξεμπερδεύσῃ ἔπεσε 'ς τὸ ποτάμι.

Καὶ ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον· ἐξεκίνησε πρὸς τὸ παραρρέον ποτάμιον. Ἀλλ' ἐγὼ τὸν ἐκράτησα προσπαθῶν νὰ τὸν ἀποτρέψω ἀπὸ τοῦ ἀπονενοημένου σκοποῦ του, καὶ τῷ εἶπον:

— Καὶ ποιὸς τὸ εἶπε, ὅτι δὲν σοῦ ἔμεινε νὰ κάμῃς ἄλλο παρὰ νὰ πέσῃς 'ς τὸ ποτάμι.

— Τίποτα, τίποτα, κύριε. Δὲν εἶνε μιά, δὲν εἶνε δυό, καὶ ἂν δὲν τὤκαμα ὡς τώρα, εἶνε ποὺ δὲν ἔχω τὸ θάρρος, εἶμαι δειλός. Νά, χθὲς ἐπολέμησα νὰ δώσω μιὰ 'ς τὰ μυαλά μου μὲ τὸ πιστόλι, μὰ δὲν μ' ἄφησεν ὁ φόβος. Εἶμαι ἄτυχος, κύριε, δὲν πιστεύω νὰ εἶνε 'ς τὸν κόσμον ἄλλος ἐλεεινότερος ἀπὸ ἐμέ.

Καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ σωροῦ πετρῶν καὶ ἔκλαιεν ἔχων τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν του. Ἐφαίνετο φιλότιμος νέος. Πλησιάσας λοιπόν, τῷ εἶπον διὰ φωνῆς μειλιχίου καὶ συμπαθοῦς·

— Τί τρέχει λοιπόν; Διηγήσου μὲ τὰς συμφοράς σου καὶ δὲν ὑπάρχει συμφορὰ χωρὶς τὸ ἰατρικόν της.

— Νὰ τί τρέχει, κύριε, νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ. Πέντε φορὲς τὤρριξα τὸ ἀμάξι 'ς ὀκτὼ ἡμέραις. Θὰ 'πῆτε ποῦ τὸν ἔχω τὸν νοῦν μου. Ξέρω καὶ 'γώ; Εἶνε κάμποσος καιρὸς ποὺ ὅλο καὶ ἀνοησίαις κάνω. Καὶ ἀνίσως τὸ μάθῃ ὁ ἀφέντης πῶς καὶ σήμερα τὸ ἔρριξα, θὰ μὲ διώξῃ χωρὶς ἄλλο ὅπως μὲ βλέπετε καὶ σᾶς βλέπω.

— Καὶ πῶς θὰ τὸ μάθῃ; ἐκτὸς ἂν τοῦ τὸ εἰπῇς μόνος σου.

— Θέλετε νὰ εἰπῆτε, ἂν δὲν μὲ μαρτυρήσετε σεῖς. Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ. Ἀλλὰ αὔριον πάλιν θὰ ἔχωμεν τὰ ἴδια· καλλίτερα νὰ γλυτώσω τώρα μιὰ καὶ καλή. Καὶ ἔπειτα, μὲ φθάνει ὅσο ἔζησα τί τὴν θέλω τὴ ζωή. Θὰ πέσω 'ς τὸ ποτάμι.

Μετὰ πλείστης ὅσης δυσκολίας κατώρθωσα νὰ τὸν καταπραΰνω καὶ νὰ τὸν καταφέρω νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν θέσιν του, ὅπου ἐκάθησα καὶ ἐγὼ πλησίον του. Τεχνηέντως δὲ τῷ ὑπέδειξα ὅτι ἐπεθύμουν νὰ μοὶ διηγηθῇ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπελπισίας του. Τοῦτο ἤθελε καὶ αὐτός. Καὶ ἤρχισεν ὡς ἑξῆς:

«— Κύριε, ἡ ἱστορία μου εἶνε μεγάλη:

Ἔμεινα ὀρφανὸς καὶ ἀπροστάτευτος πολὺ μικρός, καὶ ἐγὼ δὲν εἰξεύρω τί ἤθελα ἀπογείνῃ, ἂν

Digitized by Google

δὲν εὑρίσκοντο ὁ κύριος Βαλλιᾶς καὶ ἡ κυρία του, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐπῆραν καὶ μὲ ἀνάθρεψαν μαζὶ μὲ τῆς δύο θυγατέρες των. Μὲ τὴν μεγαλήτερη εἴμαστε συνομήλικοι. Ὁ κύριος Βαλλιᾶς εἶχε τότε, καὶ ἀκόμη τὴν ἔχει, τὴν ταβέρνα τὴν *Αὐγούλα*, ἔτσι τὴ λένε. Εἶνε ἄνθρωπος καθὼς πρέπει, καὶ θὰ ἦτον πολὺ καλλίτερος ἀκόμη,ἂν δὲν τὸν εἶχε χαλάσει ἡ γυναῖκά του· φαντασθῆτε, νομίζουν ὅτι δὲν εἶνε γεννημένοι διὰ νὰ ἔχουν ταβέρνα. Εἶνε ὅμως πολὺ καλὴ γυναῖκα, δὲν ειμπορῶ νὰ εἰπῶ κακὸν λόγον δι' αὐτήν. Σᾶς ἔλεγα λοιπὸν ὅτι οἱ καλοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι μὲ ἀνέθρεψαν μαζὶ μὲ τῆς δύω των θυγατέρες, μὲ εἶχαν 'σὰν παιδί τους, μ' ἔβαζαν 'ς τὸ τραπέζι, τὴν Κυριακὴ μ' ἔπαιρναν μαζί τους 'ς τὴν Ἐκκλησία, καὶ ὅποιος μ' ἔβλεπε στολισμένον μὲ τὰ καλά μου τὰ ροῦχα, θὰ ἔλεγε πῶς θὰ μὲ εἶχαν ἀδελφὸ τὰ κορίτσια. Εἴμαστε πάντα μαζί, καὶ αἱ δύο μ' ἀγαποῦσαν καὶ τῆς ἀγαποῦσα καὶ τῆς δύο. Καὶ ἔτσι ἐμεγαλώσαμεν. Ἐγὼ ὅμως ποτὲ δὲν ἐλησμονοῦσα τὸ καλὸν ποὺ μ' ἔκαμεν αὐτὴ ἡ οἰκογένεια, καὶ ἐπροσπαθοῦσα νὰ κερδίζω τὸ ψωμὶ ποὺ ἔτρωγα, καὶ ὅσον ειμπορῶ νὰ τοὺς φαίνομαι χρήσιμος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ κύριος Βαλλιᾶς ἐσυλλογίσθη νὰ πάρῃ ἕν' ἁμαξάκι νὰ πηγαίνῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ χωριὸ 'ς τὴν πόλι καὶ ἀπὸ τὴν πόλι 'ς τὸ χωριό, τοῦ εἶπα ἐγὼ νὰ μὲ βάλῃ ἐμένα ἀπάνω 'ς αὐτὴν τὴν δουλειά. Καὶ δὲν ἤμουν ἀκόμη δώδεκα ἐτῶν. Ὁ κύριος Βαλλιᾶς λοιπὸν μ' ἔκαμεν ἁμαξᾶ καὶ ειμπορῶ νὰ σᾶς ὁρκισθῶ ὅτι ὡς τώρα δὲν εἶχε κανένα παράπονο. Εἰς ὅλα ἐδῶ τριγύρω τὰ χωριὰ δὲν ἦταν ἄλλος δεύτερός μου,καὶ ὅλοι μ' ἀγαποῦσαν, διότι ἤμουν τόσο δὰ παιδάκι καὶ εἴξευρα τόσον καλὰ νὰ δουλεύω τὸ ἁμαξάκι. Πολλοὶ μάλιστα μοῦ ἔδιναν καμμιὰ φορὰ τὸ διπλὸ ἀγώγι. Τώρα ὅμως ἄλλαξαν τὰ πράγματα, καὶ δὲν μοῦ κάνει καρδιὰ νὰ πιάσω τίποτα. Αἴ, τότε νὰ μ' ἐβλέπατε ἀπάνω 'ς ταμαξάκι μὲ τὸ καμτσίκι 'ς τὸ χέρι, καὶ 'γὼ δὲν ξέρω τί μοῦ φαινόταν πῶς ἤμουν. Ἡ *Ἀστέρω* ἐπετοῦσε καὶ σὲ δυὸ ὥραις ἐπηγαίναμεν 'ς τὴ χώρα. Ἔπειτα ἐγυρίζαμε 'ς τὸ χωριὸ γληγορώτερα, ἐπειδὴ εἴξευρα ὅτι θὰ εὕρω τῆς δυό μου ἀδελφὲς νὰ μὲ περιμένουν. Ἀπὸ μακρυὰ 'σὰν μ' ἔβλεπαν καὶ τῆς ἔβλεπα ἐκουνούσαμε τὰ μαντήλια μας 'ς τὸν ἀέρα. Καὶ ὅταν τὸ ἁμαξάκι ἦταν ἀδειανό, τῆς ἀνέβαζα καὶ τῆς δυό, καὶ φαντασθῆτε τὴ χαρά μου ποὺ τῆς ἔφερνα 'σὰν νύφες. Ὅταν ἦταν καμμία μεγάλη ἑορτὴ τῆς ἐπήγαινα 'ς τὴ χώρα καὶ τῆς ἀγόραζα σταυρουδάκια, κομπολόγια, σπαλετάκια. Ἐγὼ ἐθαρροῦσα πῶς τῆς ἀγαπῶ καὶ τῆς δυὸ ἴσα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ μὲ τὴ Μαρία, τὴ μικρότερη, ἤμουν πιὸ χαρούμενος, καὶ πολλὲς φορὲς δὲν μ' ἄρεζε νὰ εἶμαι κοντὰ 'ς τὴν Ἑλένη, ἔλεγα καμμιὰ φορὰ μόνος μου, πῶς ἀγαπῶ ὀλιγώτερο τὴν Ἑλένη ἀπὸ τὴ Μαρία. Ἀλλὰ νὰ ἰδῆτε! τί παράξενο πρᾶγμα! Μίαν ἡμέραν ἀνεκάλυψα ὅτι ἀγαποῦσα τὴν Ἑλένη περισσότερο καὶ διαφορετικά. Ἀκοῦστε πῶς ἔγεινε τὸ πρᾶγμα.

«Ἕνα βράδυ, σὰν καὶ τώρα, ἐγύριζα 'ς τὸ χωριό, καὶ δὲν τὰ εἶδα τὰ κορίτσια νὰ μὲ περιμένουν. Δὲν εἰξέρετε πῶς μοῦ ἦλθε! Σὰν νά μου ἔλεγε κανεὶς πῶς κάτι τρέχει, καὶ μ' ἔπιασε μιὰ λύπη, ποὺ ὡς νὰ φθάσω 'ς τὸ στάβλο καὶ νὰ ξεζέψω τὴν *Ἀστέρω* μοῦ φάνηκε πῶς πέρασ' ἕνας χρόνος. Καὶ τώρα νὰ ἰδῆτε πῶς εἶχα δίκαιο νὰ λυπηθῶ. Ἀνεβαίνω 'ς τὸ σπίτι καὶ τοὺς βλέπω ὅλους μαζεμένους 'ς τὴν κάμαρα τῆς κυρίας μου. Ἡ Μαρία καὶ ἡ μητέρα της ἦταν 'ς τὴ μέση, δεξιὰ ἦταν ὁ ἐφημέριος ἀκουμβισμένος 'ς τὸ χονδρὸ μπαστοῦνι του καὶ ἦταν σὰν συλλογισμένος, ἀριστερὰ ἦταν ἡ Ἑλένη καὶ ἔκλαιε σιγὰ σιγά. Ὁ ἀφέντης μου ἐπεριπατοῦσε ἀπάνω καὶ κάτω ταραγμένος. Ὅταν ἄνοιξα τὴν θύρα τοὺς εἶδα ὅλους, ὅπως σᾶς ἐπαράστησα καὶ ἤκουσα τὴν κυρίαν μου καὶ ἔλεγε. «Πρέπει νὰ γείνῃ, πρέπει νὰ γείνῃ, εἶνε θέλημα Θεοῦ!» Ἐπῆγα ἴσα 'ς τὴν Ἑλένη, πρώτη φορὰ τὴν ἔβλεπα νὰ κλαίῃ ἔτσι. Τῆς ἔπιασα τὸ χέρι καὶ τὴν ἐρώτησα «Τί κλαῖς; Ποιὸς εἶνε ἡ αἰτία; πές μου μόνο τὸ ὄνομά του καὶ ἐγὼ νὰ τοῦ δείξω!» Ἡ Ἑλένη ἀντὶ νὰ μοῦ ἀποκριθῇ, τὴν ἐπῆραν τὰ κλάϋματα. Ἐμένα τί με θέλετε, κύριέ μου ἔγεινα ἄνω κάτω καὶ σὰν νὰ ὑπώπτευσα κάτι τι.

»— Τί τρέχει λοιπὸν ἠρώτησα, διατί ἡ Ἑλένη κλαίει;

»Ἔμαθα λοιπόν, κύριέ μου, ὅτι τὴν καταραμένην ἐκείνην ἡμέραν ἔγειναν μεγάλα πράγματα. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅτι ἡ Ἑλένη ἐξ ἀρχῆς ἦταν μοναδικὸ κορίτσι· δέκα χρονῶν παιδὶ καὶ ἤξερε τόσα πράγματα. Ὁ κὺρ Ζαφειράκης, ἀρχαῖος χοροδιδάσκαλος, τώρα κάθεται ἐδῶ 'ς τὸ χωριὸ καὶ ζῇ μὲ τὰ εἰσοδήματά του, τῆς ἐδάνειζε διάφορα βιβλία, καὶ ἡ Ἑλένη ξυπνὸ κορίτσι εἴξερε τόσα πράγματα ποῦ ἄλλοι εἶν' ἑξῆντα χρονῶν καὶ δὲν τὰ ξέρουν. Εἴξερε πολλὰς ἱστορίας, καὶ σοῦ ἔλεγε καὶ κάτι μύθους καὶ κάτι ἄλλα ἀστεῖα καὶ νόστιμα πράγματα ποὺ ἄλλο εἶνε νὰ τὴν ἀκούσετε καὶ ἄλλο νὰ σᾶς τὸ λέγω. Ἀφίνω πλέον ποὺ ἦταν ἕνα πλάσμα σὰν τὸ κρύο τὸ νερό. Τὴν ἐκαμάρονάν οἱ γονεῖς της καὶ ἀπὸ τὴν χαρά τους δὲν εἴξεραν τί νὰ κάμουν Ὁ κύριος Βαλλιᾶς ἔτριβε τὰ χέρια του καὶ ἡ κυρία ἐφούσκονε ἔτσι δά, ἀπαράλλακτα σὰν τὸ βάτραχο ποὺ ἔσκασε ὡς τὸ τέλος, ὁ κακομοίρης, —μοῦ τὴν εἶπε πολλὲς φορὲς αὐτὴν τὴν ἱστορία ἡ Ἑλένη. Ὁ κόσμος ὅλος εἶχε 'ς τὸ στόμα του τὸ ὄνομα τῆς Ἑλένης, τὸ καμάρι τῆς *Αὐγούλας*, τὴν ἔλεγαν καὶ ἀκόμα ἔτσι τὴν λένε. Ἔτρεχαν ἀπὸ παντοῦ νὰ τὴν ἰδοῦν, νὰ τὴν ἀκούσουν, νὰ τὴν καμαρώσουν. Ἐμένα δὲν μ' ἐπείραζε αὐτὸ καθόλου. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ὅλοι ἔλεγαν ὅτι εἶνε κορίτσι ἐξυπνότατο, ἐγὼ ἐτρόμαζα, τί νὰ σᾶς εἰπῶ, καὶ ἔλεγα μέσα μου πῶς ἡ Ἑλένη

δὲ θὰ ζήσῃ. Καὶ ἡ ὑποψία μου ἦταν σωστή... Ἐπέθανε, κύριε, ἡ Ἑλένη, ἐπέθανε γιὰ τὸν δυστυχισμένον τὸν Σταῦρον...»

Ὁ δύσμοιρος νέος ἐξήγαγε τὸ μαντήλιόν του ἐκ τοῦ κόλπου του, καὶ σπογγίσας τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπανέλαβε μετά τινων στιγμῶν σιγήν·

«—Ἐκεῖ λοιπὸν κοντὰ 'ς τὸ χωριὸ ἦταν μία πλουσία κυρία, ὁ Θεὸς σχωρέσ' την! ἤκουσε νὰ γίνεται λόγος διὰ τὴν Ἑλένην καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν γνωρίσῃ· τὴν ἐπῆγαν τὴν νέαν εἰς τὸ παλάτι τῆς κυρίας καὶ ἔμεινε κατευχαριστημένη καὶ ἀπὸ τὴν ἐξυπνάδα της καὶ ἀπὸ τὴν εὐμορφιά της. Ὡς ἐδῶ ὅλα καλά! Ἀλλὰ μιὰν ἡμέραν, ἐκείνη ποὺ σᾶς ἔλεγα τώρα δά, ἐν ᾧ ἐγὼ ἔλειπα 'ς τὴ χώρα μὲ τὴν *Ἀστέρω*, νά σου καὶ μία μεγάλη ὡραία ἅμαξα σταματᾷ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν *Αὐγούλα* καὶ μία πλουσία κυρία κατεβαίνει καὶ μὲ μεγάλο θάρρος 'μπαίνει εἰς τὸ καπηλειό. Ὁ κύριος Βαλλιᾶς ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔδινε κρασὶ σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους εἰς ἕνα τραπέζι. Καὶ καθὼς εἶδε μέσα 'ς τὸ μαγαζί του ἕνα καπέλλο μὲ τόσα φτερά, φόρεμα βελουδένιο, διαμαντικά, στολίδια, μαργαριτάρια, ποὺ δὲν ἦταν ὁ κακομοίρης συνειθισμένος ἀπὸ τέτοια πράγματα, ἐνόμισε πῶς ἦταν καμμία μεγάλη βασίλισσα, ξέρω καὶ ἐγὼ πῶς τοῦ ἐφάνη, καὶ ἦλθε τάχα νὰ πγῇ εἰς τὸ καπηλειό του. Κόντεψε νὰ πέσῃ κάτω ἀπὸ τὴ χαρά του. Ἡ Ἑλένη ὅμως τὴν εἶδε τὴν κυρία καὶ ἔτρεξε εὐθὺς καὶ τὴν ἔφερεν ἀπάνω εἰς τὴν κάμαρα τῆς μητέρας της. Ἐκαταλάβατε, κύριε, ὅτι αὐτὴ ἦταν ἐκείνη ποῦ ἐπροστάτευε τὴν Ἑλένη. Ἄρχισε λοιπὸν νὰ λέγῃ εἰς τὴν κυρίαν Βαλλιᾶ πῶς ἔχει μίαν θυγατέρα μάλαμμα καὶ ὅτι θὰ δώσῃ λόγο εἰς τὸν Θεόν, ἂν ἀφήσῃ νὰ μείνῃ θαμμένος μέσα 'ς τὸ χωριὸ ἕνας τέτοιος θησαυρὸς ἀπ' τὸν Θεὸν σταλμένος. Εἶπε ἕνα σωρὸ τέτοια λόγια, τὰ ὁποῖα ἔπειτα ἐγὼ τὰ ἔμαθα. Καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας της εἶπεν ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ τῆς δώσουν τὴν Ἑλένην νὰ τὴν βάλῃ οἰκότροφον 'ς τὸ παρθεναγωγεῖον.

»Ὅταν ἔφυγεν ἡ κυρία, ὁ κύριος Βαλλιᾶς ἐμήνυσεν εἰς τὸν ἐφημέριον νὰ τοῦ διηγηθῇ τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ 'πάρουν καὶ τὴν γνώμην του. Ἴσα ἴσα ἐκείνην τὴν ὥραν ἔφθασα καὶ ἐγώ. Ἀλλοίμονον, κύριε! Ἠθέλησα νὰ ὁμιλήσω, ἀλλὰ δὲν μ' ἄφισαν. Ἡ Ἑλένη ἔκλαιε καὶ δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ· ἀλλὰ τοῦ κάκου. Οἱ γονεῖς ἤθελαν καὶ ἔπρεπε νὰ γείνῃ ἡ γνώμη τους. Ὁ ἐφημέριος δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα του. Ἐγὼ ἐπροσπάθησα νὰ τὸν πάρω μὲ τὸ μέρος μου. Καὶ ὅσο δὲν ἔλεγε τίποτε, ἤλπιζα ὁ κακόμοιρος, ἀλλὰ τέλος πάντων εἶπε καὶ αὐτὸς ὅτι ἦτο θέλημα τοῦ Θεοῦ· λοιπὸν *γενηθήτω τὸ θέλημά του!*

»Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἡ Ἑλένη ἔφυγε καὶ ἐπῆγε 'ς τὴν πρωτεύουσαν ὅπου ἦτο τὸ καταραμένον τὸ Παρθεναγωγεῖον. Τὴν παραμονὴν τοῦ μισεμμοῦ της τὴν ἀπάντησα εἰς τὸν κῆπον. Δὲν ἦταν κανεὶς ἄλλος εἰς τὸν κῆπον. Ἐπῆγα λοιπὸν κοντά της καὶ τῆς εἶπα

»—Φεύγεις, φεύγεις! Ἑλένη!

»—Ἄχ! εἶπεν ἡ Ἑλένη καὶ τὰ μάτια της ἐγέμισαν δάκρυα, καθὼς καὶ τὰ δικά μου, Ἄχ! θέλεις καὶ σὺ νὰ μοῦ τὴν σπαράξῃς τὴν καρδιά μου!

»Καὶ ἔπεσε 'ς τῆς ἀγκάλες μου.

Τὴν ἐσήκωσα καὶ τὴν ἐπῆγα καὶ τὴν ἐκάθησα εἰς ἕνα πέτρινον κάθισμα καὶ ἐκάθησα κοντά της· ἐκρατούσαμε σφιχτὰ ὁ ἕνας τὰ χέρια τοῦ ἄλλου καὶ ὡρκισθήκαμε ὅτι θὰ ἀγαποῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον διὰ βίου. Ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ δάκτυλό της ἕνα δακτυλιδάκι ποὺ τῆς το εἶχε χαρίσῃ ἡ κυρία ποὺ τὴν ἐπροστάτευε, καὶ μ' ἐβίασε νὰ τὸ πάρω, ἐνθύμισι τῆς ἀγάπης της.

»—Ἐγὼ τίποτα δὲν ἔχω νὰ σοῦ δώσω, οὔτε τὴ ζωή μου, ἐπειδὴ καὶ ἡ ζωή μου εἶνε 'δική σου.

»Τὴν ἄλλην τὴν ἡμέραν ἔγεινεν ὁ χωρισμός, καὶ δὲν μοῦ ἔμελλε νὰ τὴν ξαναϊδῶ. Ὄχι, ἐπειδὴ ὅταν τὴν ξαναεῖδα δὲν ἦταν πλέον ἡ Ἑλένη μου! Δυστυχία μου! Ἀπὸ τὴν Ἑλένη ποὺ ἐγνώρισα, αὐτὴ ποὺ θὰ ἰδῆτε δὲν τῆς ἔμεινεν ἄλλο παρὰ ἡ ἀγάπη μου μονάχα».

Καὶ ἐσπόγγισε πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς.

»— Τρία χρόνια ἔλειψε. Εἰς αὐτὰ τὰ τρία χρόνια ἐγὼ ἐπροσπάθησα νὰ γείνω καλλίτερος. Δὲν ἤθελα ὅταν γυρίσῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖο νὰ μ' εὕρῃ ἀγράμματον καὶ νὰ 'ντραπῇ. Τὸ βράδυ λοιπὸν ἀφ' οὗ ἔστρωνα τῆς *Ἀστέρως*, ἐπήγαινε 'ς τοῦ κὺρ Ζαφειράκη καὶ μ' ἐμάθαινε καλλιγραφία. Ἐγύριζα ἔπειτα 'ς τὴν κάμαρά μου καὶ ὡς τὰ ξημερώματα ἐκαθόμουν καὶ ἐδιάβαζα τὰ βιβλία ποὺ εἶχεν ἀφήσῃ ἡ Ἑλένη καὶ ἐγὼ τὰ εἶχα πάρῃ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐσώριασα ἀνάκατα 'ς τὸ κεφάλι μου, καὶ ἀπορῶ πῶς δὲν ἐτρελλάθηκα. Οὔτε ἐκοιμώμουν οὔτε ἔτρωγα, ὅ τι εἶχα τὸ ἐξώδευα καὶ ἀγόραζα βιβλία. Μία ἡμέραν ἐξεπούλησα ἕνα ποὺ ἐγύριζε 'ς τὰ χωριὰ καὶ ἐπουλοῦσε βιβλία, εὑρῆκα ἐκεῖ μέσα ἑξῆντα κάπου Καζαμίες περσινοὺς καὶ προπέρσινους, κανένα φετεινό. Τὰ πράγματα ποὺ ἔχω διαβασμένα, κύριε, οὔτε εἶμπορῶ νὰ σᾶς τὰ εἰπῶ, οὔτε εἶμπορεῖτε νὰ τὰ φαντασθῆτε. Καὶ ἂν δὲν ἔγεινα σοφός, καταλαβαίνω ὅμως ὅτι ἐξεκουτίανα.

—Ἔ! τέλος πάντων, ἐγύρισεν ἡ Ἑλένη;

»—Ὄχι· πρῶτα ἔγραψε. Καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ παγαίνω κάθε 'μέρα 'ς τὴ χώρα, ἐγὼ ἔπαιρνα τὰ γράμματα ἀπὸ τὸ ταχυδρομεῖο καὶ τὰ ἔφερνα 'ς τὴ μητέρα της, ἐπειδὴ 'ς τὴ μητέρα της πάντα ἔγραφε. Καὶ τί γράμματα! Ἔβαζα τὸ γράμμα της ἐδῶ 'ς τὸν κόρφο μου καὶ μοῦ φαινότανε πῶς εἶχα φτερά, σὰν τὸ πουλὶ 'πετοῦσα. 'Σ τὸ δρόμο 'πήγαινα ὅλο καὶ τραγουδῶντας, καὶ κάπου κάπου ἐσταματοῦσα καὶ ἔδινα καὶ ἕνα φιλάκι 'ς τὸ ἀπανώγραμμα καὶ 'ς τὴ βοῦλλα. Ἡ κυρία Βαλλιᾶ τὰ ἐδιάβαζε τὰ γράμματα δυνατὰ καὶ ἐμεῖς

Digitized by Google

οἱ ἄλλοι ὅλοι γύρω γύρω τὴν ἀκούαμε καὶ ἐκλαίγαμε ἀπὸ τὴ χαρά μας. Νὰ ἰδῆτε! μία φορὰ ποὺ ἦταν τὸ ὄνομα τῆς μητέρας της τῆς ἔστειλε ἕνα τραγουδάκι, ποὺ τὸ λένε ποίημα τὸ εἶχε κάνη μοναχή της, καὶ τριγύρω εἶχε ζωγραφήση μὲ τὸ χέρι της ἕνα στεφάνι ὡραῖο ἀπὸ μικρὰ τριανταφυλλάκια. Αἴ, καὶ νὰ 'βλέπατε τὸν πατέρα της καὶ τὴ μητέρα της τί χαρὰ καὶ τί καμάρι ποὺ τὸ εἶχαν! Καταλαβαίνετε τί θὰ 'πῆ τραγουδάκι καὶ στεφάνι ἀπὸ τριανταφυλλάκια! Ξέρετε τί κόπο ἔχουν γιὰ νὰ γείνουν αὐτὰ τὰ πράγματα; Δὲν εἶνε τοῦ καθενός. Εὐθὺς ἐφώναξαν τὸν κὺρ Ζαφειράκη, γιατὶ αὐτὸς ἀπὸ τέτοια πράγματα εἶνε ξεσχολιμένος καί του ἔδειξαν τὸ τραγουδάκι. Ἅμα το ἐδιάβασε εἶπε πῶς εἶνε ποίημα ἀξιοθαύμαστο, ἔτσι εἶπε, καὶ ὅτι πως θὰ τοῦ βάλη ἕνα ὤμορφο σκοπὸ νὰ τὸ τραγουδοῦν, καὶ νὰ το στείλη 'ς τὸ Παρίσι νὰ τυπωθῇ μὲ τὴν φωτογραφία τῆς Ἑλένης 'ς τὴν ἀρχή. Ἡ κυρία Βαλλιᾶ τὸν ἐφίλησε ἀπὸ τὴ χαρά της. Μὰ ἐγὼ ἤμουν λυπημένος καὶ ἄνω κάτω. Κατέβηκα κάτω 'ς τὸ περιβόλι καὶ ἐκάθισα 'ς τὸ πέτρινο κάθισμα, ἐκεῖ πού μου εἶχε δώση ἡ Ἑλένη τὸ δακτυλίδι. Καὶ μ' ἐπῆραν τὰ κλάμματα χωρὶς καὶ ἐγὼ νὰ ξέρω γιατί. Ὡς τί ὥρα ἔμεινα ἐκεῖ δὲ θυμᾶμαι, μὰ ὅταν ἐπῆγα νὰ πλαγιάσω ἡ ὥρα ἦταν περασμένη. Τὴν ἄλλην τὴν ἡμέραν εἶπα μέσα μου: Ἀφ' οὗ ἡ Ἑλένη κάνει ποιήματα ἄς πολεμήσω νὰ κάνω καὶ ἐγώ, καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα ἔκανα ἀρχή. Ἴδρωσα, εἶδα κ' ἔπαθα ὡς νὰ καταφέρω νὰ βρῶ, τῆς πῶς τῆς εἶπε ὁ κύριος Ζαφειράκης; τῆς ὁμοιοκαταληξίες, νὰ ταιριάζη ὁ ἕνας στίχος μὲ τὸν ἄλλο. Μετὰ πολλά, ἔφτειασα διακόσιους στίχους, καὶ ἂν θέλετε νὰ σάς τους 'πῶ, εἶμαι περίεργος νὰ ἰδῶ τὴ γνώμη σας, πῶς θά σας φανῇ τὸ ποίημα, εἶνε ὡραῖο.

— Καλά! μοῦ το λέγεις ἄλλη φορά. Ἔ! ἡ Ἑλένη ἐγύρισε;

»—Ἕνα βράδυ ἔφερα ἕνα γράμμα ποὺ ἔγραφε ὅτι ὅπου καὶ ἂν εἶνε ἔρχεται. Εἶχε τελειώση τὰ μαθήματά της, εἶχε μαθὲς ξεσκολίση. Τὸ λοιπὸν ὕστερ' ἀπὸ 'λίγες ἡμέραις νά σου καὶ μάς τη φέρνει ἡ ἀρχόντισσα ἐκείνη ἡ ἴδια. Ἄχ! ὅσω ζῶ θά το θυμᾶμαι. Ἦταν Κυριακή, καὶ ἐγύριζα 'ς τὸ χωριό. Ἐκεῖ δὰ βλέπω ἀπὸ μακριὰ 'ς τὴν πόρτα μας τὴν ἅμαξα τῆς κυρίας. Ἦρθεν ἡ Ἑλένη, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου. Πηδῶ κάτω ἀπὸ τὸ κάθισμά μου, ἀναποδογυρίζω ὅτι εὑρέθηκε μπροστά μου καὶ τέσσερα τέσσερα ἀνεβαίνω τὴν σκάλα, ἀνοίγω τὴν πόρτα, ρίχνομαι 'ς τὴν κάμαρα, καὶ τί βλέπω; Ποιὸς ἄνθρωπος θὰ 'μπορέση νὰ εἰπῆ μὲ λόγια πῶς ἔκανε μέσα ἡ καρδιά μου. Ἐκείνη ἦταν, ἦταν ἡ Ἑλένη! Μὰ τί ὠμμορφιά! Χριστέ μου! Ἔτσι ἔκαμα μιά, καὶ ἐστάθηκα κατακίτρινος, ἔτρεμα ὅλος, τὰ ἔχασα. Ἐγὼ ἤμουν μὲ τὴ χοντρή μου τὴν μπλούζα, μὲ τὰ χοντρά μου τὰ παπούτσια, μὲ τὸ καρτσίκι 'ς τὸ χέρι μπροστά της, καὶ μ' ἔβλεπε αὐτὴ καταστολισμένη ἄσπρη ἄσπρη σὰν τὸν κρίνο, καὶ ὁ ἥλιος δὲν εἶχε τὴ λάμψι της! Τότες ἐκατάλαβα πῶς ἐγὼ εἶμαι ἕνας τιποτένιος ἕνας ξυπόλυτος. Ἐπαρακαλοῦσα τὸ Θεὸ νὰ ἀνοίξη τὸ πάτωμα καὶ νά με καταπιῇ.

»—Λοιπόν, μοῦ εἶπε καὶ ἐχαμογέλασε, τί κάνετε αὐτοῦ, πῶς δὲν ἔρχεσθε νά με φιλήσετε;»

»Καταλαβαίνετε, κύριε, ἄλλοτε μοῦ ἔλεγε: τί κάνεις πῶς δὲν ἔρχεσαι· καὶ τώρα μοῦ 'μίλησε σὰν ξένη: τί κάνετε πῶς δὲν ἔρχεσθε νὰ με φιλήσετε. Ἄ, μὰ ἂν τὸ καμτσίκι ποὺ ἐκρατοῦσα τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἐγινότανε μαχαίρι, θά το ἔμπηγα 'ς τὴν καρδιά μου.

»Ἔτρεξε κοντά μου καὶ ἔσκυψε τὸ μαγουλό της χνουδάτο σὰν ῥοδάκινο καὶ μόλις τὸ ἄγγιξα μὲ τὰ χείλη μου.

«— Καὶ τί κάμνει, Σταυρό μου, ἡ *Ἀστέρω*; εἶπε καὶ ὅλο ἐχαμογελοῦσε.

»Ἐγὼ τὰ εἶχα χαμένα, ἐστεκόμουν σὰν χαζός. Κάνω νὰ μιλήσω, δὲν 'μπόρεσα. Μ' ἐπῆραν τότε τὰ δάκρυα· τὸ καλὸ εἶνε ποὺ κανεὶς δὲν με εἶδε πῶς κλαίω.

Ὀκτὼ 'μέρες ἐπέρασαν χωρὶς νὰ καταφέρω νά της μιλήσω τῆς Ἑλένης. Μετὰ πολλά, τὴν ἐπέτυχα ἕνα βράδυ 'ς τὸν κῆπο μονάχη. Εἶχα ἀπόφασι νά της μιλήσω γιὰ τὸν ἔρωτά μου, νά της θυμίσω τοὺς ὅρκους μας. Ἀλλὰ πρῶτα πρῶτα ἤθελα νά της δείξω ὅτι δὲν εἶμαι ὁ Σταῦρος ἐκεῖνος ποὺ εἶξερε ἄλλοτε, ἤθελα νὰ ἰδῇ πῶς ἀξίζω τὴν ἀγάπη της. Εἶπα λοιπὸν νά της αραδιάσω ὅσα βιβλία εἶχα διαβασμένα τὸν καιρὸ ποὺ ἔλειπε, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀκούῃ τέτοιες ὁμιλίες. Τῆς ἀνέφερα λοιπὸν δύο τρεῖς φυλλάδες καὶ ἐκείνη ἅμα ἄκουσε τὸ ὄνομά τους ἔσκασε ἀπὸ τὰ γέλια· καθὼς φαίνεται δὲν θὰ εἶχεν ὑπόληψιν 'ς αὐτὰ τὰ βιβλία. Ἔπειτα τῆς ἔκαμα λόγο γιὰ ἕνα ἄλλο βιβλίο, ποὺ ἴσα ἴσα μου εἶχε ἀρέση, δὲν ξέρετε πόσο, τον *Παῦλο καὶ τὴ Βιργινία*. Ἐκείνη ἐκατάλαβεν εὐθὺς ὅτι ὅταν τῆς ἔλεγα γιὰ τῆς ἀγάπες τῶν δύο παιδιῶν τῆς 'θύμιζα καὶ τὲς δικές μας. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως δὲν ἐγέλασε, καὶ δὲ μ' ἄφησε νὰ τελειώσω τὴν ὁμιλία, καί με 'ρώτησε ἂν εἶχεν ἀκόμα ἡ *Ἀστέρω* τῆς ἄσπραις τρίχες ποὺ εἶχε 'ς τὴν οὐρά της. Δὲν ξέρετε, μοῦρθε νὰ τὴν πνίξω.

»—Θέλεις νὰ ἀκούσης ἕνα τραγούδι ποὺ σοῦ ἔκαμα ὅταν ἔλειπες;

»—Τί; κάμνεις καὶ στίχους Σταῦρε. Ἄς το ἰδοῦμεν καὶ αὐτό, θὰ εἶνε πολὺ ἀστεῖον.

»Ὅ,τι εἶπα τοὺς πρώτους στίχους τοῦ τραγουδιοῦ ἄρχισε νὰ ξεκαρδίζεται ἀπ' τὰ γέλια. Δὲν μου ἔκαμε καρδιὰ νά το ἀποτελειώσω. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐκείνη ἐγέλασε καλὰ καλά, μοῦ εἶπε·

»—Ἄκουσε καὶ σὺ τώρα, Σταῦρε, ὀλίγους 'δικούς μου στίχους.

»Ἄχ, τόσον ὡραῖα πράγματα ἦταν ἐκεῖνοι οἱ στίχοι της, ποὺ ἐγὼ τὰ ἔχασα. Ὅταν ἦλθα

Digitized by Google

'ς τὸν ἑαυτόν μου, ἡ 'Ελένη εἶχε φύγῃ, ἤμουν μόνος μου καὶ τὰ 'μάτια μου ἐτρέχαν ποτάμι. Ἔτρεξα ἀπάνω κάτω 'ς τὸν κῆπο, ἔβγαζα φωνές, ἐχτυποῦσα τὸ στῆθός μου, ἐκυλιόμουν σὰ ζῶο κάτω 'ς τὸ χῶμα. Ἡ Μαρία μὲ ἄκουσε, φαίνεται, καὶ ἔτρεξ' εὐθὺς καὶ μοῦ ἔπιασε τὰ χέρια καὶ 'πολεμοῦσε νά με παρηγορήσῃ, ἐγὼ τὴν ἔσπρωξα μὲ θυμό, ἤμουν φρενιασμένος. 'Απὸ τὴν βραδιὰ ἐκείνη καταλαβαίνω πῶς δὲν εἶμαι μὲ τὰ σύγκαλά μου. Βάλετε πιὰ μὲ τὸ νοῦ σας τὸ τὶ τραβῶ. Οἱ κολασμένοι θὰ περνοῦν καλλίτερα. Τοῦ κάκου, εἶπα πολλὲς φορὲς πῶς δὲν πρέπει πιὰ νὰ τὴν ἀγαπῶ τὴν 'Ελένη, τοῦ κάκου! ὅσο τὸ λέγω τόσο τὴν ἀγαπῶ. Ὅλη νύκτα γυρίζω 'ς τὰ χωράφια, τὴν ἡμέρα ἀφίνω τὴν *'Αστέρω* καὶ πηγαίνει ὅπου τῆς καταίβῃ, καὶ ἀναποδογυρίζω τὸ ἁμαξάκι 'ς τὸ καλλίτερο μέρος τοῦ δρόμου. Σᾶς τὸ ξαναλέγω, κύριε, ὅτι δὲν ἐκάματε καλὰ νὰ μή μ' ἀφῆστε νὰ πέσω 'ς τὸ ποτάμι. Δέν μου μένει ἄλλο».

'Εν ᾧ δὲ παρεσκευαζόμην νὰ τῷ εἴπω κοινούς τινας καὶ τετριμμένους παραμυθιτικοὺς λόγους, συνήθεις ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν, ὁ Σταῦρος ὑπελαβὼν ἐξηκολούθησε·

«—Δέν τα σώσαμε, ἔχομε καὶ ἄλλα. Δὲν εἶνε πολὺ καιρὸς ποὺ 'πέθανεν ἡ ἀρχόντισσα. Μεγάλη συμφορὰ γιὰ τὰ ἀφεντικά μου! ἐπειδὴ μάλιστα πέθανε χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ βολέψῃ τὴν 'Ελένη Τί θὰ ἀπογείνῃ τώρα αὐτὸ τὸ κορίτσι; Γιὰ νὰ καταίβῃ 'ς τὸ καπηλειὸ τοῦ πατέρα της, ἀδύνατο, δὲν πάει, ἔρχεται ἄσχημο. Λένε πῶς θὰ τὴν στείλουν 'ς τὸ Παρίσι. 'Ο κύριος Ζαφειράκης μάλιστα λέει πῶς ἐκεῖ τάχα τὴν περιμένει ἡ φήμη καὶ ἡ τύχη, καὶ πῶς εἶνε ἡ *Δεκάτη Μοῦσα*, ἔτσι τὴν λέει ὁ κύριος Ζαφειράκης, μὰ δὲν καταλαβαίνω τὶ πᾶ νὰ 'πῇ. Κάθε βράδυ μαζεύουνται 'ς τὴν κάμαρα τῆς κυρᾶς μου· ἐγὼ καὶ ἡ Μαρία καθόμαστε κάτω 'ς τὸ καπηλειό, ἔρχουνται βλέπεις οἱ ἄνθρωποι τὸ βράδυ νὰ φᾶνε νὰ πιοῦνε, καὶ ἀπάν' ἀφ' τὸ κεφάλι μας ἡ 'Ελένη διαβάζει στίχους καὶ ὅλοι τὴν ἀκοῦν μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Φτάνει νὰ καθῆστε λίγο 'ς τὸ χωριό μας καὶ θὰ εἶνε εὔκολο νὰ πᾶτε καὶ σεῖς μιὰ βραδιὰ νά την ἀκοῦστε· τρέχουν ἀπὸ παντοῦ νά την ἀκούσουν, καὶ ὁ ἀφέντης μου καμαρόνει· μάλιστα ἄν τον παρακαλέστε νὰ σᾶς ἀφήσῃ νὰ ἀκούσετε καὶ νὰ θαυμάσετε τὴν κόρη του θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὴ χαρά του».

— Μοῦσα! Μοῦσα! ἀνεφώνησα ἐπανειλημμένως, ἔτι μᾶλλον ἔκθαμβος καὶ τοῦ 'Ροβινσῶνος ὅτε ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τῆς ἄμμου ἴχνη ποδῶν ἀνθρωπίνων.

» Ναί, κύριε, Μοῦσα! Ἔτσι τὴ λέει ὁ κύριος Ζαφειράκης τὴν λέει καί, σταθῆτε, πῶς ἀλλιῶς τὴ λέει, Κουρίννα, Σαφφώ... μὰ νά σας 'πῶ, ἐγὼ μοῦ φαίνεται σὰν καλλίτερο τὸ 'Ελένη».

— Μοῦσα ἐπανέλαβον. Μὰ, παιδί μου, εἶσαι βέβαιος δι' ὅσα λέγεις;

»—Τί 'πὰ νὰ 'πῇ; ὑπέλαβεν ὁ Σταῦρος, ἂν εἶμαι βέβαιος. Μοῦσα, μάλιστα, Μοῦσα. Ἔχει λένε καὶ λύρα, μὰ ἐγὼ ποτὲ δὲν 'μπόρεσα νά τη 'δῶ αὐτὴν τὴ λύρα. Ἔχει, λένε ἀκόμα καὶ ἕνα στρίποδο, τρίποδο, ἃ ναί· τρίποδα τὸν λένε. Μὰ ποῦ τὰ ἔχει κρυμμένα ὅλ' αὐτὰ καὶ δὲν 'μπορῶ ἐγὼ νά τα ἰδῶ; Οὔτε ἡ Μαρία ξέρει τίποτ' ἀπ' αὐτά. Τὴν προχθὲς τῆς εἶπα τῆς 'Ελένης:

»—Κυρία 'Ελένη, μὰ δέ μου δείχνεις καὶ ἐμένα τὸν τρίποδά σου καὶ τὴ λύρα σου;

»Καὶ ἐκείνη μοῦ ἐγύρισε τὴ ράχη καὶ μ' εἶπε *βῶδι!* »

Δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ μειδιάσω.

«—Ἄ! κυττάξτε, κύριε, ἐφάνηκε τὸ καμπαναρειὸ τοῦ χωριοῦ μας, τώρα δὰ θὰ ἰδῆτε μόνος σας πῶς εἶν' ἀλήθεια ὅ τι σας εἶπα. Ἄ, ντέ! *'Αστέρω!* »

Καὶ ταῦτα λέγων ἐξέτεινε τὴν μάστιγα ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς *'Αστέρως*, ἥτις αἰσθανομένη τὴν ὀσμὴν τοῦ στάβλου ἐχρεμέτισεν ἐπανειλημμένως καὶ πρὶν ἢ παρέλθῃ τέταρτον τῆς ὥρας ἐστάθη πρὸ τῆς θύρας τοῦ καπηλείου.

Ἦτο δὲ τοῦτο εὐρύχωρον οἰκοδόμημα ἔχον τὸ πρόσωπον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ὄπισθεν δὲ αὐλὴν καὶ κῆπον Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ καπηλείου παρίστα τὴν ὑποφώσκουσαν ἠῶ, τουτέστιν ἀργυροῦν ἀστέρα ἐπὶ ἀμμώδους βάσεως καὶ ὑπ' αὐτὸν ἀλέκτορα ἀνοικτὸν ἔχοντα τὸ στόμα, τὸν πόδα ὑψωμένον καὶ τὰς πτέρυγας ἀνεπτυγμένας.

Εἰσῆλθον εἰς πενιχρὰν καὶ ρυπαρὰν μεγάλην αἴθουσαν, ἧς τὸ ἀπέναντί μου ἄκρον ἐφώτιζεν ἡ λάμψις ἑνὸς καὶ μόνου λύχνου. Ὑπὸ τὸν λύχνον ἡμίσεια δωδεκὰς χωρικῶν ἐκάθηντο περὶ τράπεζαν πλήρη φιαλῶν καὶ ποτηρίων πίνοντες καὶ χαρτοπαικτοῦντες. Ὁρμαθοὶ κρομμύων ἐκρέμαντο ἀπὸ τῶν δοκῶν, ἃς ὁ χρόνος μᾶλλον ἢ ὁ καπνὸς εἶχε καταμαυρίσῃ, ἄθλιαι χρωματισταὶ εἰκόνες παριστῶσαι τὸν *περιπλανώμενον 'Ιουδαῖον*, *τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους*, *τὰ τέσσαρα στοιχεῖα*, ἐκάλυπτον τοὺς ἄλλοτε ἠσβεστωμένους τοίχους. Μυῖαι μεγάλαι περιίπταντο βραδέως ἐν ἀτμοσφαίρᾳ κεκορεσμένῃ πυκνοῦ καπνοῦ, περιβομβοῦσαι περὶ τὰ ὦτά μου καὶ προσκρούουσαι ἐπὶ τοῦ προσώπου μου. Ἦτο δ' ἐν τῇ ἑστίᾳ ἀνημμένον πῦρ, διότι αἱ ἑσπέραι ἦσαν ἤδη ὑπόψυχροι, καὶ περὶ τὴν ἑστίαν κατέκειντο ἀδελφικώτατα γαλαῖ καὶ κύνες περὶ τὴν ἡμίσειαν δωδεκάδα. 'Εγὼ δὲ θερμαίνων τοὺς πόδας μου πρὸ τῆς πυρᾶς διενοούμην ἐὰν ἦτο ποτὲ δυνατὸν νὰ φυῇ, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Σταύρου, ἄνθος ποιητικὸν ἐν τῷ ρυπαρῷ ἐκείνῳ καταγωγίῳ, καὶ νὰ ὑπάρχῃ ὑπὲρ αὐτὸ ὑπερῷον κατοικούμενον ὑπὸ νεαρᾶς καὶ εὐμόρφου φοιβολήπτου κόρης, ἀπαράλλακτα ὡς ἐν ταῖς ζωγραφίαις τῶν παλαιοτέρων μεγάλων καλλιτεχνῶν οἱ κολασμένοι ἐν

Digitized by Google

τῷ βυθῷ τῆς κολάσεως φύρδην μίγδην εἶνε σεσωρευμένοι, ὑπὸ τὸν κυανοῦν δὲ οὐρανὸν ἵπτανται οἱ ἄγγελοι καὶ τὰ σεραφεὶμ δοξολογοῦντα διὰ χρυσῶν ψαλτηρίων τὸν Ὕψιστον.

Ταῦτα διανοούμενος εἶδον καταβαίνουσαν ἀπὸ ξυλίνης κλίμακος, ἀγούσης ἀπὸ τοῦ ἄντρου εἰς τὸ ἄδυτον, κόρην εὔμορφον καθαρὰ ἐνδεδυμένην, ζωηρὸν ἔχουσαν τὸ βλέμμα καὶ μειδιῶν τὸ στόμα, φόρεμα λίαν βραχὺ, πόδα κομψῶς ὑποδεδεμένον καὶ κνήμην ἐξαισίαν.

Ἦτο ἡ Μαρία.

Μ' ἐκαλημέρισε χαριέστατα, καὶ εὐθὺς ἐπεδόθη εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ δείπνου μου βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ Σταύρου. Διὰ τῶν χειρῶν της δὲ τῶν οὔτε ἄγαν χονδρῶν, οὔτε ἄγαν σκληρῶν, οὔτε ἄγαν ἐρυθρῶν—ὁποῖαι εἶνε αἱ τῶν καπήλων,—ἥπλωσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς ὅσον οἷόν τε ἀπεχούσης τοῦ οἰνόφλυγος ὁμίλου, τραπεζομάντηλον ἀναδίδον τὴν εὐάρεστον ὀσμὴν τοῦ ἄρτι πλυθέντος λινοῦ ὑφάσματος.

Ἦτο δὲ εὔστροφος ἡ Μαρία, ἀεικίνητος, λίαν ἐπαγωγὸς, καὶ χαριεστάτη κατὰ πάντα, ὥστε κατεθελγόμην θεωρῶν αὐτήν. Ὅτε δὲ τῇ εἶπον ὅτι προτίθεμαι νὰ διατρίψω ἡμέρας τινὰς ἐν τῷ χωρίῳ, ὑπεσχέθη νὰ μοὶ δώσῃ τὸ ἄριστον τῶν δωματίων.

— Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ σᾶς γελάσω, προσέθηκεν ἡ κόρη, ἡ καλλίτερη μας κάμαρα κ' ἐκείνη ἀκόμα εἶνε ἀχούρι· μὰ ὁ τόπος ἐδῶ εἶνε πολὺ ἔμμορφος καὶ ἀξίζει νὰ τὸν 'δῇ κανείς.

— Καὶ ἐγὼ ἐδῶ ἐγεννήθην ὅπως καὶ σύ.

— Ἐδῶ δὰ εἰς τὸ χωριό μας; ἠρώτησεν ἔκθαμβος.

— Ὄχι, ἀλλὰ ὀλίγας ὥρας παρακάτω. Ἂν ἐδῶ 'ς τὸ ποτάμι σας ρίψῃς ἓν ἄνθος, θὰ περάσῃ ἀκριβῶς ὑπὸ τὰ παράθυρά μου.

— Τί καλὰ ποὺ θὰ εἶνε γιὰ ἕνα νέο καὶ γιὰ μία νέα ποὺ νὰ ἐρωτεύωνται! εἶπε γελῶσα.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτω συνδιελεγόμεθα, ἀνοίγει ἐλαφρὰ ἡ πρὸς τὴν ὁδὸν θύρα καὶ ἄνθρωπός τις ὑψηλὸς καὶ ἰσχνὸς εἰσεπήδησε διὰ βήματος χορευτικοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης, μ' ἐχαιρέτισε σύρων πρὸς τὰ ὀπίσω τοὺς πόδας, ἔλαβε τὸ πωγώνιον τῆς Μαρίας ἥτις καὶ αὐτὴ τῷ ἔδωκεν ἐλαφρὸν ῥάπισμα, καὶ διὰ μιᾶς ἐξηφανίσθη πρὸς τὴν κλίμακα ὡς γάτος ὑπὸ ἐξωργισμένου κυναρίου καταδιωκόμενος.

— Ὁ κύριος Ζαφειράκης, μοὶ εἶπεν ἡ Μαρία.

— Τί ἐστι κύριος Ζαφειράκης, ἠρώτησα, οὐχὶ περίεργος ὢν νὰ μάθω περὶ τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα δώσω ἀφορμὴν εἰς τὴν εὔμορφον καὶ στωμύλην κορασίδα νὰ λαλήσῃ καὶ νὰ ἴδω στίλβοντας τοὺς λευκοτάτους αὐτῆς ὀδόντας.

— Ἕνας κουτεντές! ἀπεκρίθη ἡ Μαρία, ὑψοῦσα τοὺς ὤμους.

— Στοιχηματίζω ὅτι αὐτὸς δὲν τὸ παραδέχεται.

— Τὸ κακὸ εἶνε ποὺ καὶ οἱ ἄλλοι δὲν τὸ παραδέχονται. Ὅ,τι 'πῇ τὸν ἀκοῦν μ' ἀνοικτὸ τὸ στόμα. Ἂν μ' ἄκουαν ἐμένα, ὅταν 'μπαίνῃ ἀπὸ τὴν μία πόρτα θὰ τὸν 'πετοῦσαν ὄξω ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἢ καλλίτερα ἀπὸ τὸ παράθυρο. Αἴ, κύριέ μου, ἐδῶ μέσα γίνουνται πράμματα, ποὺ νὰ σᾶς τὰ λέω!

Τὴν ἠρώτησα μετὰ πολλῆς προφυλάξεως, ἀλλὰ ἡ εὔμορφος καὶ χαρίεσσα κορασὶς ἅμα παραθέσασα ἐπὶ τῆς τραπέζης μου τὸ φαγητὸν ἀπεχώρησεν εὐχηθεῖσά μοι: Καλὴν ὄρεξιν.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ δείπνου μου εἶδον προσερχόμενον ἄνθρωπόν τινα, ὅστις μ' ἐφάνη εὐήθης λίαν καὶ γελοῖος καὶ ὅστις οὐδεὶς ἄλλος βεβαίως ἦτο ἢ ὁ κύριος Βαλλιᾶς, ὁλοστρόγγυλος καὶ ῥοδοκόκκινος. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τετριμμένων τινῶν φράσεων, ἀπαραιτήτου προανακρούσματος πάσης συνδιαλέξεως, τὸν παρεκάλεσα νὰ καθίσῃ καὶ μὲ βοηθήσῃ νὰ ἀποτελειώσω τὴν φιάλην μου. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκένωσε τὸ ποτήριόν του, μὲ ἠρώτησε:

— Ὁ κύριος ἔρχεται ἀπὸ τὸ Παρίσι;

— Μάλιστα.

— Ἄχ! τὸ Παρίσι, τὸ Παρίσι! Καὶ ὁ κύριος εἶνε ἔμπορος;

— Ὄχι, κύριε.

— Ζωγράφος ἴσως;

— Οὔτε.

— Ταξειδεύει λοιπὸν ὁ κύριος χάριν διασκεδάσεως;

— Τὸ εὑρήκατε.

— Ἀλλὰ τὸ χωριό μας ἐδῶ δὲν ἔχει τίποτε ἀξιοπερίεργον.

— Μὰ, κύριέ μου, συκοφαντεῖτε τὴν οἰκίαν σας.

— Αἴ, ἕνα πτωχὸ καπηλειὸ χωριάτικο.

— Τὸ ὁποῖον ὅμως ἐγκλείει θησαυρὸν, ποὺ τὸν ζηλεύουν πολλὰ παλάτια.

— Τί! ξέρετε ἴσως; . . .

— Ὅ,τι ὅλος ὁ κόσμος εἰξεύρει εἰς μιᾶς ἡμέρας ἀπόστασιν τριγύρω ἀπ' ἐδῶ. Εἶσθε πατὴρ μακάριος.

— Ἆ! κύριε! . . .

— Εἶσθε πατὴρ Μούσης . . .

— Τὸ λέγει ὁ κύριος Ζαφειράκης.

— Δὲν ἠθέλησα νὰ ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ χαιρετίσω τὴν στέγην ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη ἡ κόρη σας.

— Μεγάλην τιμὴν μοῦ κάμνετε.

— Ὅλος ὁ κόσμος θὰ ἔλθῃ, ὅπως πηγαίνουν εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον οἱ προσκυνηταί.

— Καλὲ τί μοῦ λέτε; ἀλήθεια;

— Πιστεύσατέ με.

Ἐν συντόμῳ κατέπεισα τὸν κ. Βαλλιᾶν νὰ μ' ἀνοίξῃ αὐτὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, ὅπερ ἐπεθύμουν νὰ ἐπισκεφθῶ.

— Ἴσα ἴσα ἀπόψε ἔχομε καλεσμένους μερικοὺς φίλους νὰ ἀκούσουν τὴν Ἑλένην ποὺ θὰ μᾶς διαβάσῃ καινούργια ποιήματά της.

Digitized by Google

— Εὐτυχὴς θὰ λογισθῶ ἐὰν παρασταθῶ εἰς τόσον ἐπίσημον συναναστροφήν.

— Θὰ ἔχωμεν καὶ τὸν κύριον Ζαφειράκην καὶ τὸν κύριον 'νωματάρχη.

— Τιμή μου εἶνε νὰ καθίσω μεταξὺ τῶν κυρίων τούτων.

Ὁ κύριος Βαλλιᾶς ἀνέβη παρευθὺς ἵνα ἐρωτήσῃ τὴν συνέλευσιν, καὶ θέσῃ εἰς ψηφοφορίαν τὴν παραδοχήν μου. Μετά τινας δὲ στιγμὰς κατελθὼν μοὶ εἶπεν ὅτι ἐγενόμην δεκτὸς παμψηφεί, προσθεὶς :

— Μόνον ἡ Μοῦσα σᾶς παρακαλεῖ νὰ φανῆτε κάπως συγκαταβατικός.

Ἐπὶ τούτοις ἐγὼ ἀπεχώρησα εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἵνα ἑτοιμασθῶ πως καὶ καλλωπισθῶ. Ἅμα δὲ σημαινούσης τῆς ὀγδόης ὥρας, ἡγουμένου τοῦ κυρίου Βαλλιᾶ καὶ παρακολουθοῦντος τοῦ Σταύρου,ὅστις ἐστέναζε καὶ ὁ στεναγμός του ἠδύνατο καὶ λιθίνην καρδίαν νὰ συγκινήσῃ, ἀνέβην βραδέως τὰς βαθμίδας τοῦ Παρνασοῦ.

[Μετάφρασις]. Π.Ι.Φ.

[Ἕπεται τὸ τέλος].

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Περιγραφὴ τοῦ μαθητικοῦ βίου ἐν Γερμανίᾳ.

Συνέχεια· (ἴδε σελ. 739).

Νυκτεριναὶ συμπλοκαὶ τῶν φοιτητῶν μετὰ τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν νυκτοφυλάκων.

Εἴδομεν προηγουμένως ὅτι, ὅταν οἱ φοιτηταὶ ἀποχωρῶσι τοῦ ποτείου, καὶ πορεύονται διὰ τῶν ὁδῶν καθ' ὁμάδας, παρῆλθεν ἤδη τὸ μεσονύκτιον, οἱ δὲ κώδωνες τῶν πολυαρίθμων κωδωνοστασίων τῆς πόλεως ἠχοῦσι τὰς ὥρας τῶν πνευμάτων ἐν τῇ ἠρέμῳ καὶ σοβαρᾷ νυκτί. Ἕκαστος τίμιος πολίτης ὑπνώττει τὴν ὥραν ταύτην ὕπνον νήδυμον, ῥέγχων ἐν τῇ θερμῇ κλίνῃ, μόνον δὲ ἀγρυπνοῦσι ἐμβριθεῖς τινες φιλόσοφοι, ἢ ἀστρονόμοι ἀναγινώσκοντες εἰς τοὺς ἀστέρας, ἢ νυκτοκλόποι ἐξελθόντες πρὸς λεῖαν. Κατὰ τὴν ὥραν λοιπὸν ταύτην ἀγρυπνεῖ καὶ πᾶσα ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως ὑπήκουσα ἔνοπλος δύναμις τῶν ἀστυνομικῶν κλητήρων καὶ τῶν νυκτοφυλάκων, περιπολοῦσα ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ ἀγρυπνοῦσα μὲ Ἄργου ὄμματα ἐπὶ τῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας πάσης κοιμωμένης ψυχῆς. Νυκτερινοὶ ἀστυνομικοὶ κλητῆρες! Οἷαι ἀναμνήσεις ἐγείρονται διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς τοὺς παλαιοὺς σπουδαστὰς τοῦ Βυρτσβούργου. Τί ἐγένετο τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὸ πολωνικὸν κράνος, ἀφ' οὗ αἱ ῥάβδοι τῶν φοιτητῶν ἐξήγαγον ἄλλοτε ἤχους, ὡσεὶ τυμπάνων κρουομένων ὑπὸ τυμπανοπλήκτρων; Ἀφ' ἧς ἀντηλλάγη τὸ κράνος τοῦτο διὰ τῆς ὀξείας καὶ ὡς δορὰ ἐγχέλυος λείας περικεφαλαίας, πόσον δὲν ἀπώλεσεν ὁ κλητὴρ τῆς ἀρχαίας ποιήσεως. Ἐὰν δὲ παρέμεινε χροιά τις ῥωμαντικότητος εἰς τὴν φυλάττουσαν τὴν νύκτα δύναμιν, εὑρίσκομεν ταύτην εἰς τοὺς νυκτοφύλακας. Κρῖμα μόνον ὅτι οἱ φύλακες οὗτοι δὲν εὗρον εἰσέτι τὸν ἄξιον ὑμνητήν των. Ὁ ποιητὴς **Körner** παρέδωκεν εἰς τοὺς αἰῶνας νυκτοφύλακά τινα, ὁ **Zschokke** ἔκαμεν ἥρωα ἕνα αὐτῶν ἔν τινι ἱστορήματι, ἀλλὰ τὸν λαμπρόν, τὸν κάλλιστον τῶν νυκτοφυλάκων, ὅσους φωτίζει ποτὲ ἡ γερμανικὴ σελήνη, δὲν ἠδυνήθησαν μέχρι τοῦδε νὰ ὑμνήσωσιν ἐν ποιήσει οἱ καθ' ἡμᾶς πεζοὶ καὶ ξηροὶ χρόνοι. Ἀλλ' ἔσται ἦμαρ ὅτε οἱ μεταγενέστεροι θέλουσι δοξάσει τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως διὰ τὴν εἰσαγωγὴν σώματος τοιούτου πλήρους ποιητικῆς ὕλης. Ὅταν δὲ ἡ ἰσοπεδωτικὴ δύναμις τῶν χρόνων τοῦ μέλλοντος ἀφαιρέσῃ τὴν ῥωμαντικότητα τεμάχιον πρὸς τεμάχιον, ὅταν διὰ τῆς χειραφετήσεως τῶν γυναικῶν αἱ μικραὶ ῥάπτριαι ἀναλάβωσι τὴν νυκτερινὴν φυλακὴν τῆς πόλεως ταύτης τῶν Μουσῶν παρὰ τὸν Μοῖνον, ἔργον ὅπερ ἔχουσιν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀναλάβει,ἀλλὰ μόνον μέχρι τῆς 10 ὥρας τῆς νυκτός, τότε ἡ παράδοσις καὶ οἱ μῦθοι θὰ παραστήσωσι τοὺς νυκτοφύλακας τοῦ Βυρτσβούργου οἷον γίγαντάς τινας καὶ δράκοντας, οἷον βρυκόλακας καὶ ὅσα τοιαῦτα νύκτια ὄντα διηγεῖται ἡμῖν ἡ σύγχρονος μυθολογία.

Ὁ νυκτοφύλαξ εἶνε ὅπως αἱ νυκτερίδες καὶ αἱ γλαῦκες ὁρατὸς μόνον τὴν νύκτα, καθόσον τὴν ἡμέραν ἐργάζεται εἰρηνικῶς καὶ ταλαιπώρως ἐν τῷ ἰδίῳ ἐργαστηρίῳ ὡς ῥάπτης, ὑποδηματοποιός, σιδηρουργὸς ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. Ὅταν δὲ τὸ σκότος καλύψῃ τὰ πάντα καὶ οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν προσκαλῶσι βραδέως καὶ χαρμοσύνως τοὺς κατοίκους τῆς καθολικῆς ταύτης πόλεως εἰς ἑσπερινὴν προσευχήν, ἐγείρεται ὁ νυκτοφύλαξ ἀπὸ τῆς ῥαπτικῆς αὐτοῦ μηχανῆς, ὅπως ὁ Κιγκινάτος ἀπὸ τοῦ ἀρότρου, ἀποθέτει τὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ κατὰ μέρος, ἐκβάλλει τὰ ἐργατικὰ ἐνδύματα, περιβάλλει τὰ ἰσχυρὰ καὶ εὔτονα αὐτοῦ μέλη διὰ στρατιωτικοῦ μανδύου, ζώννυται διὰ ζώνης, φερούσης ἀνηρτημένην κερατοειδῆ σάλπιγγα, θέτει τὴν καλύπτραν ἐπὶ τῆς ἱπποτικῆς κεφαλῆς καὶ λαμβάνει εἰς χεῖρας τὸ ἀκόντιον, ἤτοι ῥόπαλον ἱκανοῦ πάχους καὶ δυνάμεως. Οὕτω παρασκευασθεὶς καὶ προαισθανόμενος δεινὴν μάχην μετὰ τῶν σπουδαστῶν προσέρχεται πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, φέρουσαν μεγαλοκέφαλον ξανθότριχα χονδροειδῆ παῖδα ἐπὶ τῆς ἀγκάλης, καὶ ἀποχαιρετᾷ αὐτὴν τρυφερώτατα ὅπως ὁ Ἕκτωρ τὴν Ἀνδρομάχην. Ὅπως δὲ κατὰ τὴν μακαρίαν ἐθνοφυλακὴν (δὲν ἐννοῶ τὴν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ) οἱ ῥάπται καὶ παντοπῶλαι ἐγίνοντο στρατηγοὶ καὶ ἥρωες εὐθὺς ἅμα τὸ ξίφος ζωννύμενοι, οὕτω ἔμψυχοι καὶ τὸν ἡμέτερον ῥάπτην ἢ χαλ-

Digitized by Google

κέα ἡ νυκτερινὴ πανοπλία καὶ τὸ ἄλκιμον ἔγχος, ἐγείρουσα ἐν αὐτῷ μένος λέοντος.

Ἐκ τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ζήλου πρὸς ἡσυχίαν τῆς κοιμωμένης ἀνθρωπότητος ὠθούμενοι συναθροίζονται πολλοὶ νυκτοφύλακες ἅμα ἀκούωσι τὸ σάλπισμα ἑνὸς τῶν συναδέλφων, παρακολουθοῦσι τοὺς ἐν «*κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ ὄρνιθας ὥς*» οἴκαδε μετὰ τὸ συμπόσιον πορευομένους φοιτητάς, καὶ ζητοῦσιν νὰ μεταφέρωσιν αὐτοὺς ὡς ταραξίας εἰς τὸ φυλακεῖον τῆς ἀστυνομίας. Τότε δὴ τότε ἄρχονται αἱ ἀξιομνημόνευτοι μάχαι τῶν ὅσων ἐδόθησαν ποτὲ μέχρι σήμερον ἀπὸ τῆς νυκτερινῆς μάχης τοῦ Πομπηΐου καὶ Μιθριδάτου παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην.

Ἀναγνῶστά μου! Ὅπως ἐνθουσιασθῶ πως πρὸς ἀκριβῆ καὶ πιστὴν ἐξιστόρησιν τόσῳ ἐξόχων γεγονότων ἀνέγνωσα τὴν *Ἰλιάδα* τοῦ Ὁμήρου ἅπασαν, διῆλθον μετ' εὐλαβοῦς ἐνθουσιασμοῦ τὸ ἔργον τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου περὶ τοῦ ἐνδόξου διὰ τὴν Γερμανίαν πολέμου τοῦ ἔτους 1870—1871 ἀπὸ τοῦ Ἄλφα μέχρι τοῦ Ὠμέγα, ὅπως ἀνάψω τὴν φαντασίαν μου καὶ πληρώσω αὐτὴν λαμπρῶν εἰκόνων μετέβην εἰς ὅλας τὰς πινακοθήκας καὶ τὰς πρὸς δόξαν τῶν προγόνων ἱδρυμένας στοάς, ἐπεθεώρησα ὅλους τοὺς πίνακας τῶν μαχῶν, οὓς ἔγραψαν οἱ διασημότεροι ζωγράφοι τῶν ἡμετέρων χρόνων· ἀλλὰ πόσῳ κεναὶ καὶ ἀσθενεῖς καὶ σιωπῶσαι εἰσὶν ἅπασαι αἱ ἐπὶ τοῦ χάρτου διηγήσεις, καὶ ἐπὶ τοῦ λινοῦ πανίου ἔγχρωμοι παραστάσεις πρὸς τὰς περιγραφὰς ὧν ἔχω ἀνάγκην, ὅπως γράψω πιστὴν καὶ ἀνταξίαν εἰκόνα τῶν τρομερῶν καὶ ἀνθρωποκτόνων μαχῶν μεταξὺ τῶν ἡνωμένων πολιτοφυλάκων καὶ τῶν εἰς τὴν οἰκίαν ἐπιστρεφόντων σπουδαστῶν! Ὑπερβαίνει τὰς ἐμὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις τὸ μέγεθος τόσῳ μεγάλης ἐπιχειρήσεως. Διὸ ἀθύμως καὶ ἄκων καταφεύγω εἰς τὸ ἁπλοῦν καὶ κατάξηρον ὕφος τῶν ἐφημερίδων, γράφων ὅτι κατὰ τὴν συμπλοκὴν πληροῖ τὰς ἐρήμους ὁδοὺς καὶ τοὺς αἰθέρας ἀπερίγραπτος ψόφος καὶ δοῦπος καὶ θόρυβος καὶ κτύπος ῥοπάλων καὶ ῥάβδων συγκρουομένων καὶ πλήξεις καὶ κριγμοὶ καὶ θλάσεις καὶ ἰαχαὶ καὶ θλιβεροὶ στόνοι καὶ μυγμοὶ καὶ ἀραὶ ἀπὸ πολλῶν στομάτων. Ἐν τούτοις κεράτινον κέρας καλεῖ καὶ ἑτέρους νυκτοφύλακας πρὸς βοήθειαν, καὶ ὁ ἀγὼν παρατείνεται λυσσαλέος μέχρις οὗ ἡ μία ἢ ἡ ἑτέρα τῶν μερίδων ὑποκύψῃ «μετὰ γενναίαν καὶ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν».

Καὶ ἂν μὲν νικήσωσιν οἱ σπουδασταὶ «διαλύονται», ἕκαστος δ' ἐπανέρχεται θριαμβευτικῶς εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπως οἱ ἥρωες τῆς μυθολογίας μετά τινα ἆθλον, καὶ ἐνταῦθα ἀσκεῖ τὰ μαλθακὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, ῥιπτόμενος εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως· ἔνθα ὁ πραῢς ὕπνος ἀναψύχει μετ' ὀλίγον τὰ κεκοπιακότα μέλη, ἅτινα πρὸ μικροῦ ἔτι τόσῳ καλῶς ἐξετέλεσαν τὸ καθῆκόν των. Ἐὰν ὅμως κατὰ κακὴν μοῖραν ἐπέλθῃ ἀτυχία τις προσομοία τῇ τοῦ Ναπολέοντος III ἐν Σεδάν, τότε ὁ φοιτητὴς αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἠναγκασμένον, «ἅτε μὴ κατορθώσας ν' ἀποθάνῃ μέσῳ τοῦ ὁμίλου του», νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν ὑπέρογκον δύναμιν τῶν κλητήρων, εἶτα δὲ δι' ὅλης τῆς ἐπιλοίπου νυκτὸς περιστρέφεται ἄϋπνος ἐπὶ τοῦ σκληροῦ πάγκου τῆς ἀστυνομικῆς φυλακῆς, τρίζων ἐκ θυμοῦ τοὺς ὀδόντας καὶ ἐξερευγόμενος κατὰ δωδεκάδας τὰς μαθητικὰς βλασφημίας, μάτην ζητῶν ὅπως ὁ ὕπνος ἀναβῇ ἀπὸ τῶν ἀπηυδηκότων γυίων καὶ καταλάβῃ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἔλλειψις χρημάτων τοῦ σπουδαστοῦ καὶ σύστημα δανεισμοῦ.

Ἐὰν οἱ διὰ τοῦ ῥοπάλου ἐπὶ τῶν πλευρῶν υἱοῦ τινος τῶν Μουσῶν γεννηθέντες μώλωπες εἶνε ἰατοί, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χαίνοντα τραύματα θεραπεύωνται ἀφ' ἑαυτῶν, ἐὰν αἱ βαθύταται τομαὶ ἐπὶ τῶν παρειῶν κατὰ τὰς μονομαχίας ἐπουλῶνται, οὐδὲν ὅμως εἶνε χείριστον τῶν παθῶν, ὅσον ἡ νόσος φθίσις ἡ κατέχουσα τὸ φοιτητικὸν βαλάντιον. Τί ὠφελοῦσι τὸν ὑποψήφιον διδάκτορα τῆς ἰατρικῆς ἅπασαι αἱ ἐπὶ τῆς παθολογίας, μαιευτικῆς καὶ χειρουργικῆς γνώσεις του ἐναντίον τῆς χρονίας ταύτης ἀσθενείας τοῦ βαλαντίου του; Συχνότερον δέ, ἢ ὅσον ἕκαστος τῶν φοιτητῶν ἐπιθυμεῖ, ἐπέρχεται ἡ φρικώδης ἐκείνη καὶ ἀπελπιστικὴ *ἀναπαραδιά*, ἥτις πρὸς παρηγορίαν καταλαμβάνει καὶ τοὺς καταγομένους ἐξ εὐγενῶν καὶ μεγάλων οἴκων. Ἕνεκα τούτου καὶ ὁ ζωηρότατος καὶ χαριέστατος τῶν υἱῶν τῶν Μουσῶν περιπίπτει εἰς ἀθυμίαν μεγίστην, σκεπτόμενος νυκτός τε καὶ ἡμέρας, ὅπως ὁ Βίσμαρκ, τίνι τρόπῳ θέλει ἐξεύρει νέαν πηγὴν χρημάτων. Καὶ εἶνε μὲν τὸ χρῆμα καὶ διὰ τὸν Γερμανὸν φοιτητήν, τὸν ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ ἀνεθραμμένον, χίμαιρά τις καὶ μισητὸν καὶ χυδαῖον πρᾶγμα, ἀλλ' ὑπάρχουσι δυστυχῶς στιγμαί τινες ἐν τῷ βίῳ καθ' ἃς ἀπαραιτήτως ἔχει τις ἀνάγκην τοιαύτης χιμαίρας, ὅπως μὴ μετουσιωθῇ αὐτὸς εἰς ἀποφώλιον τέρας. Ἕνεκα τούτου καὶ ὁ φοιτητὴς ἀδιακόπως σκέπτεται τίνι τρόπῳ θὰ προσπορισθῇ τὰ κατηραμένα ἐκεῖνα στρογγύλα πράγματα, τὰ ὁποῖα καλοῦσι δραχμὰς καὶ λεπτά, καὶ τὰ ὁποῖα εἰσαχθέντα ἅπαξ εἰς τὴν ὑπερπεπολιτισμένην Εὐρώπην ὡς μέσον ἐναλλαγῆς, πρὸς καθησύχασιν τῆς ὦτα οὐκ ἐχούσης γαστρός, καὶ πλήρωσιν τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, εἰσὶν ἀσπασίως ἀγαπητὰ καὶ προσφιλῆ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἀγριωτέρων δημοκρατῶν, καίπερ φέροντα ἀποτετυπωμένας κεφαλὰς ἐστεμμένας. Κατὰ πρῶτον λοιπόν, ἐν τοιαύταις τισὶ δεινῆς ἀχρηματίας περιστάσεσι, ἄρχεται ἡ ἐξαργύρωσις πάντων τῶν κινητῶν τοῦ φοιτητοῦ κτημάτων. Πᾶν τὸ ἔχον ἔστω καὶ μικράν τινα χρηματικὴν ἀξίαν, καὶ δυνάμενον νὰ μετακομισθῇ ἄνευ δυνάμεως ἀτμοῦ μεταφέρεται εἰς τὸ ἐνεχυ-

Digitized by Google

ροδανειστήριον. Καὶ πρῶτον μὲν ὑποκύπτει εἰς τὴν τοιαύτην μοῖραν τὸ εὐκινητότερον τῶν σπουδαστικῶν κτημάτων, τὸ ὡρολόγιον, διότι ὁ φοιτητὴς γνώστης δεινὸς ὢν τῆς πλουτολογίας κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν χρόνων ἐν οἷς ζῶμεν, καὶ ζῶν βίον ἐλεύθερον, οὐδαμῶς δεσμευόμενον ὑπὸ τῶν ὡρῶν τοῦ χρόνου, θεωρεῖ τὸ ὡρολόγιον ὡς κεφάλαιον νεκρὸν, ἀφαιρούμενον ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπότητος· ἀναμιμνησκόμενος δὲ καὶ τῆς παροιμίας ὅτι διὰ τὸν εὐτυχῆ «περνοῦν ἀμέτρητοι οἱ χρόνοι» ἀποφασίζει ταχέως, καὶ παραδίδει αὐτὸ εἰς τὸ εἰρημένον κατάστημα, καθόσον μάλιστα οὕτω τὸ προφυλάσσει καὶ κατὰ τῶν κλεπτῶν καὶ λωποδυτῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ φροντίζων καὶ περὶ καλῆς διατηρήσεως τῶν ἐνδυμάτων του, ἀποστέλλει τὸν μὲν χειμῶνα τὰ θερινὰ, τὸ δὲ θέρος τὰ χειμερινὰ ἐνδύματα εἰς τὸ ψυχρὸν, καὶ κατὰ τοῦ πυρὸς ἠσφαλισμένον εὐάερον καὶ ἄνευ σητῶν κατάστημα τῆς πόλεως, ὅπερ, τὸ ἀναγράφομεν εὐχαρίστως χάριν τῆς στατιστικῆς, αὐξάνεται κατ' ἔτος διὰ προσθηκῶν καὶ παραρτημάτων, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν.

Ὅταν ὅμως καὶ τὸ τελευταῖον πανταλόνιον λάβῃ τὴν πρὸς ἐξαργύρωσιν ὁδὸν, καὶ ἡ φθίσις τοῦ βαλαντίου δεικνύῃ τὰ σοβαρὰ συμπτώματα τοῦ καλπάζοντος σταδίου, τότε ὁ φυσιογνώστης σπουδαστὴς ἀκολουθεῖ τὰ ὑποδείγματα τῆς μητρὸς φύσεως. Ἅπασα ἡ κυκλοφορία τῆς φύσεως συνίσταται εἰς αἰώνιόν τι κατὰ νόμους ἀπαραβάτους ἱδρυμένον σύστημα δανεισμοῦ, ἀπαράλλακτον ὅλως πρὸς τὸ ἐν Τουρκίᾳ τανῦν ὑφιστάμενον. Ἡ θάλασσα δανείζεται τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἀπὸ τῶν ποταμῶν, οὗτοι ἀπὸ τῶν ρυάκων, οἱ ῥύακες ἀπὸ τῶν πηγῶν, αὗται ἀπὸ τῆς γῆς, ἡ γῆ ἀπὸ τῶν νεφῶν, ταῦτα δὲ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐὰν δὲ οἱ παμμέγιστοι ὠκεανοὶ δὲν αἰσχύνωνται νὰ δανείζωνται ἀπὸ μικροτάτων ποταμίων καὶ ρυακίων, ἐὰν ἡ ἀφεγγὴς σελήνη δὲν ἐρυθριᾷ δανειζομένη φῶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἐὰν καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδανείσθη πλευράν τινα παρὰ τοῦ Ἀδὰμ ὅπως πλάσῃ τὴν προμήτορα ἡμῶν, εἶνε ἄρα ἀνάρμοστον ἂν καὶ ὁ πεινῶν, καὶ δίψῃ ἀπολλύμενος ἡμέτερος σπουδαστὴς ζητήσῃ καλόν τι δάνειον παρὰ τοῦ λιπαροῦ καὶ προγάστορος ξενοδόχου ἢ ἄλλου τινὸς εὐσπλάγχνου προσώπου; Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πλησίον κώμαις ὑπάρχουσι πολυάριθμοι ἐλεήμονες καὶ χρυσοδότειραι ψυχαὶ, δανείζουσαι ἄνευ ἰδίας ὠφελείας ἐπὶ τόκῳ ἑκατὸν μέχρι διακοσίων τοῖς ἑκατὸν καὶ μὲ ἔκδοσιν συναλλαγματικῆς. Ἐὰν δὲ ἡ συναλλαγματικὴ αὕτη δὲν ἐξοφληθῇ κατὰ τὴν ὡρισμένην προθεσμίαν, ὁ ἄγριος λαὸς τῶν Μανιχαίων ὁρμᾷ εἰς τὸ κελλίον τοῦ *ταλαιπώρου* σπουδαστοῦ, ὅςτις μὴ ἔχων νὰ ἐξοφλήσῃ αὐτοὺς, τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπουσιάζει ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ δωματίου, εἶτα δὲ πρὸς περισσοτέραν ἡσυχίαν καταφεύγει μετὰ ἀπελπιστικὴν ἀπόφασιν καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἄσυλα τῶν παραδόσεων καὶ τῆς βιβλιοθήκης, ἔνθα καὶ ἀληθῶς εὑρίσκει ἐπί τινα χρόνον ἡσυχίαν καὶ ἠρεμίαν ὅπως ποτὲ οἱ ἱκέται τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὄπισθεν τοῦ βωμοῦ τῶν Θεῶν.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον αὐξάνεται τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἄλλως καθ' ἑαυτὴν μεγάλη εὐπροσηγορία, καὶ καλοσύνη τοῦ ῥάπτου καὶ ὑποδηματοποιοῦ. Διότι οὐ μόνον καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἐρωτῶσιν οὗτοι περὶ τῆς πολυτιμοτάτης ὑγείας τοῦ προσφιλοῦς πελάτου, ἀλλ' ἡ ἀγάπη αὐτῶν φθάνει ἐνίοτε καὶ μέχρι τοσούτου ὥστε ν' ἀφήσωσιν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Πανεπιστημίου ἔγγραφα βιβλία, καὶ καταλόγους μακροὺς χρεῶν εἰς ἐνθύμησιν καὶ διαρκῆ φιλικὴν μέχρι τῶν ἐξετάσεων ἀνάμνησιν, διότι πρὶν ἢ τὰ χρέη πληρωθῶσι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσέλθῃ εἰς ἐξετάσεις ὁ υἱὸς τῶν Μουσῶν.

[Ἕπεται τὸ τέλος]. **.

ΓΥΝΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἔν τινι πτωχοκομείῳ τῶν Παρισίων ἐτελεύτησε πρό τινος, ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα ἐννέα ἐτῶν, γυνὴ ὀνομαζομένη Βιργινία Δισκιέρ, ἥτις—πρᾶγμα παράδοξον—ἐπαρασημοφορήθη διὰ στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας.

Ἡ ἱστορία τῆς γυναικὸς ταύτης παρέχει παράδειγμα γενναιότητος καὶ αὐταπαρνησίας τοσοῦτον σπανίας ὥστε εἶνε ἀξία νὰ ἀναγραφῇ ἐνταῦθα.

Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἡμέραν τινὰ ὁ συνταγματάρχης τοῦ 27ου πεζικοῦ συντάγματος ἐτραυματίσθη καιρίως ὑπὸ σφαίρας ἔν τινι φονικωτάτῃ συμπλοκῇ. Ἐνόμισαν ὅτι ἀπέθανε καὶ οὐδεὶς πλέον ἐσκέφθη περὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συμπλοκῆς, λοχίας τις τῶν εὐζώνων, μικρόσωμος, ἰσχνὸς, νοήμονα ἔχων φυσιογνωμίαν, λέγει πρὸς δύο στρατιώτας·

— Αὐτὸ δὲν φθάνει ποῦ τοὺς κάμαμε· πρέπει νὰ πᾶμε νὰ πάρωμε καὶ τὸ σῶμα τοῦ συνταγματάρχη μας καὶ νὰ τοὺς δείξωμε πῶς δὲν τοὺς φοβούμεθα.

Οἱ τρεῖς ἀνδρεῖοι ἀνεχώρησαν, ἀλλ' οἱ δυὸ ἔπεσαν καθ' ὁδὸν ὑπὸ τὰς σφαίρας τῶν πολεμίων, ὥστε ὁ λοχίας ἀφίκετο μόνος εἰς τὸν τόπον ἐν ᾧ κατέκειτο τὸ πτῶμα τοῦ συνταγματάρχου.

Μάτην προσεπάθησε νὰ τὸ φορτωθῇ ἐπ' ὤμων· δὲν τὸ κατώρθου κατ' οὐδένα τρόπον

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ διέκρινεν εἰς τὰ πέριξ δύο ἐφίππους κοζάκους. Εἵλκυσε τὴν προσοχήν των διὰ τῶν νευμάτων του, οὗτοι δ' ἐπλησίασαν προθύμως βέβαιοι ὅτι θὰ τὸν αἰχμαλωτίσωσι. Ἀλλὰ μόλις ἔφθασαν εἰς εἴκοσι βημάτων ἀπόστασιν, ὁ λοχίας ἐφόνευσε διὰ τοῦ ὅπλου του τὸν ἕνα, καὶ

ἐτραυμάτισε τόσον βαρέως τὸν ἕτερον ὥστε κατέπεσε τοῦ ἵππου του.

Τότε ἐφόρτωσε τὸ σῶμα τοῦ συνταγματάρχου ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ἵππων τούτων, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον πλήρης δόξης καὶ χαρᾶς.

Ἐν τούτοις, διὰ θαυματουργοῦ τινος προστασίας, ὁ συνταγματάρχης δὲν εἶχεν ἐκπνεύσει. Ὁ χειροῦργος τῆς ὑπηρεσίας ἐπεμελήθη τὸ τραῦμα καὶ ἡ ζωή του ἐσώθη.

Ἀλλὰ παρετήρησαν— τότε μόνον — ὅτι καὶ ὁ γενναῖος λοχίας εἶχε τραυματισθῆ. Τὸ αἷμα τρέχον ἀπὸ τὸ στῆθός του διεπέρα τὴν στρατιωτικὴν στολήν του.

Μεθ' ὅλην τὴν μεγίστην ἀντίστασιν, ἣν κατέβαλλεν, ἔσπευσαν νὰ τὸν ἐκδύσωσι.

Ὢ παράδοξος ἔκπληξις! . . . . ὁ στρατιώτης οὗτος ἦτο γυνή, ἦτο ἡ Βιργινία Δεσκιέρ, ἥτις, θέλουσα νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἀδελφόν της ἐκ τῆς στρατολογίας, ὄντα στήριγμα τῆς οἰκογενείας, προσῆλθεν ἀντ' αὐτοῦ κρύψασα τὸ φῦλόν της ὑπὸ ἀνδρικὰ ἐνδύματα.

Ἴσως τοῦτο φαίνεται παραμύθιον, ἐν τούτοις εἶνε ἀκριβεστάτη ἀλήθεια.

Ἡ Βιργινία εἶχε καταταχθῆ εἰς τὸ 27 σύνταγμα τῶν εὐζώνων καὶ κατὰ μικρὸν προὐβιβάσθη εἰς δεκανέα, καὶ λοχίαν

Ὁ στρατηγὸς τῆς μεραρχίας, πληροφορηθεὶς τὴν παράδοξον ταύτην ἀνακάλυψιν, ἐκάλεσε τὴν Βιργινίαν, τὴν ἐπῄνεσε διὰ τὴν διαγωγήν της, καὶ κατώρθωσε ν' ἀπενεμηθῇ αὐτῇ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁριστικὴ ἀπόλυσις ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ; ἔπειτα δὲ καὶ τὸ παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑι

Οἱ σοφοὶ Γερμανοί, οἱ πλειότερον παντὸς ἄλλου εὐρωπαϊκοῦ ἔθνους προσοικειωθέντες τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην καὶ εἴ τι ἄλλο ἀγαθὸν ἐκέκτητο ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμός, ἐβουλεύθησαν νὰ μιμηθῶσιν οὐχὶ διὰ κενῶν λόγων, ἀλλὰ πράγματι τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ ἐν τῇ γυμναστικῇ. Ὁ ἐν Βερολίνῳ ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργὸς Γόσλερ, ὁ κατὰ Ξενοφῶντα οὐ μόνον γυμναστικός, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικός, στηριζόμενος εἰς τὴν νεωτέραν περὶ γυμναστικῆς φιλολογίαν, προτρέπει δι' ἐκτενοῦς ἐγκυκλίου δήμους καὶ πόλεις νὰ συστήσωσι, πλὴν τῶν ἐν τοῖς σχολείοις αἰθουσῶν τῆς γυμναστικῆς, εἰδικὰ γυμναστήρια ἐν ὑπαίθρῳ, ἀναφέρων ὀνομαστὶ καὶ τὰς κυριωτέρας τῶν τῶν ἀσκήσεων, κατὰ φῦλον καὶ ἡλικίαν. Αἱ σπουδαιότεραι περικοπαὶ τῆς ἀπὸ 20 ὀκτωβρίου χρονολογουμένης ἐγκυκλίου ἔχουσιν ὧδε: «Ἡ γυμναστική, ἐπανειλημμένως κηρυχθεῖσα οὐσιῶδες καὶ συστατικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας τῆς νεολαίας, εἰσήχθη ἤδη ὡς μάθημα καταναγκαστὸν εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖα, ἀνώτερά τε καὶ κατώτερα. Δῆμοι καὶ πόλεις ἐφιλοτιμήθησαν νὰ συστήσωσιν ἐντὸς αὐτῶν τῶν σχολείων γυμναστήρια, ἔνθα διὰ παντὸς τοῦ ἔτους νὰ ἀσκῶνται οἱ μαθηταί, ἀνεξαρτήτως τῆς αἰθρίας, τῆς συννεφίας καὶ τοῦ χειμῶνος. Τοιαῦτα γυμναστήρια ὁμολογοῦνται κτῆμα τιμαλφές, διότι τὸ νεανικὸν σῶμα ἀναπτύσσεται τελεσφόρως καὶ ἐρρύθμως, ὅταν ἀσκῆται κανονικῶς φθινοπώρου καὶ χειμῶνος, ἔαρος καὶ θέρους. Οὐχ' ἧττον ὅμως τιμαλφῆ καὶ συστάσεως ἄξια ὑπολαμβάνει ἡ κυβέρνησις καὶ τὰ παρὰ τοῖς σχολείοις ἐν ὑπαίθρῳ γυμναστήρια, ἔνθα πολλαὶ ἀσκήσεις ἐκτελοῦνται εὐκολώτερον ἢ ἐν ταῖς αἰθούσαις, καὶ δὴ καὶ ἄνευ κινδύνου. Τὰ ἐν ὑπαίθρῳ γυμναστήρια οὐ μόνον καθιστῶσιν ἐγκαίρως τὸ σῶμα καρτερικὸν πρὸς τὰς ποικίλας τοῦ κλίματος ἐπηρείας, ἀλλ' ἐθίζουσι τὴν νεολαίαν νὰ ἀπολαύῃ τῆς ἐλευθερίας της παίζουσα καὶ νὰ διατηρῇ καὶ ποιῆται χρῆσιν αὐτῆς κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς νόμους τῆς παιδιᾶς. Ἡ μερὶς αὕτη τοῦ νεανικοῦ βίου, ἀληθὴς χαρὰ τῶν πρόσθεν γενεῶν, ὀφείλει νὰ ἀκμάζῃ τανῦν καὶ νὰ διατηρῆται ἐν τῷ μέλλοντι. Οὐχὶ ἐντὸς τῶν τεσσάρων τοίχων μόνον, ἀλλ' ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ τῆς φύσεως ναοῦ ὀφείλει ἡ νεολαία συχνότερον καὶ ἐλευθερώτερον νὰ ἔχῃ ἀφορμὴν νὰ διατρανοῖ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς καὶ ἱκανότητα, καὶ νὰ χαίρῃ ἐπὶ τοῖς ἀγῶσιν, οἵτινες εἶνε ἀχώριστοι ἀπὸ πάσης ἀληθινῆς καὶ ὀρθῆς παιδιᾶς. Οὐδὲν ἄλλο μέσον εἶνε ἱκανώτερον νὰ ἄρῃ τὸν πνευματικὸν κάματον, νὰ ἀναζωογονήσῃ σῶμα καὶ ψυχήν, νὰ ἐμβάλῃ ἔρωτα καὶ ἱκανότητα εἰς νέας ἐργασίας, νὰ κωλύσῃ τὴν ἄωρον καὶ παρὰ φύσιν παρακμὴν τοῦ σώματος, νὰ ἐκριζώσῃ πᾶσαν ἀλαζονείαν, νὰ διασώσῃ τὴν συμφυᾶ τῇ ἡλικίᾳ ἁπλότητα, παρρησίαν καὶ εὐθυμίαν, νὰ διδάξῃ καὶ ἀσκήσῃ φρόνημα κοινόν, νὰ ἐμφυσήσῃ θάρρος καὶ ὁμόνοιαν εἰς ἐπίτευξιν κοινῶν καὶ ἀνωτέρων σκοπῶν. Τὰ γυμνάσματα ταῦτα συνδυάζουσι διαρκῶς σωματικὴν ἐργασίαν, σπουδαιότητα καὶ εὐθυμίαν· διδάσκουσιν ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἰσονομίαν καὶ ἰσοδικίαν· παριστάνουσι δὲ ἔμψυχον καὶ ἐπαγωγὸν εἰκόνα ἔθνους, ἤθους, εὐπρεπείας καὶ κοσμιότητος. Κοιτὶς τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου εἶνε τὸ ἐκ παίδων συνδιάγειν τοῖς ὁμοίοις. Ὁ τῶν ὁμοίων ἀπεχόμενος καὶ καθ' ἑαυτὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διάγων καθίσταται φίλαυτος, οὔτε κάτοπτρον ἔχων, ἐν ᾧ νὰ βλέπῃ τὴν ἀληθῆ μορφήν του, οὔτε ζωηρὸν μέτρον, δι' οὗ νὰ ἀναμετρῇ τὴν δύναμίν του, οὔτε στάθμην ἀκριβῆ τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας, οὔτε σχολεῖον τῆς θελήσεως, οὐδὲ ἀφορμὴν ὀξείας βουλῆς καὶ ταχείας ἐκτελέσεως. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ὁπότε ἡ μὲν νεολαία πρέπει νὰ μανθάνῃ πλείονα ἢ ἄλλοτε, οἱ δὲ τὰ πρὸς τὸν βίον μετὰ κόπου καὶ μόχθου ποριζόμενοι γονεῖς σπανιώτατα ἔχουσιν ἄνεσιν νὰ συνδια-

Digitized by Google

λέγωνται λυσιτελῶς τοῖς τέκνοις, καθῆκον ἔχει αὐτὴ ἡ σχολὴ νὰ κανονίσῃ οὐχὶ ἐπιπολαίως, ἀλλὰ συστηματικῶς καὶ θεμελιωδῶς τὴν γυμναστικὴν παιδιάν, ὡς συντελοῦσαν εἰς ἀνάπτυξιν σώματος καὶ πνεύματος, καρδίας καὶ ψυχῆς τῆς νεολαίας, συναυξάνουσαν δὲ τὰς ἠθικὰς δυνάμεις καὶ τὴν εὐστάθειαν τοῦ τε ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος».

Η ΕΥΤΥΧΙΑ

Ἀφοῦ ἐπὶ τὰ στήθη τῆς μητρὸς
Τὸ γαλακτῶδες μέλι πίῃ,
Ὁ ὕπνος εἶτα, μέριμνα πατρός,
Τὰ ὄμματα τοῦ βρέφους κλείει.

Ἀλλὰ ἰδέ· τὰ χείλη τ' ἀνθηρὰ
Ἀκόμη ρυθμικῶς συστέλλει,
Ὡσὰν ῥοφῶσιν ἔτι ἐν χαρᾷ
Τὸ γαλακτῶδες μέλι.

Οὕτω ἐντός μας γάλα γλυκερὸν
Κι' ἡ μάγος εὐτυχία χύνει,
Περᾷ, καὶ ὡς ἐν ὕπνῳ εἰς παρὸν
Κενὸν ἡ ὕπαρξίς μας σβύνει.

Ἀλλὰ ἡ μνήμη τότε γρηγορεῖ
Τοῦ παρελθόντος, κι' ἡ καρδία
Σκιρτᾷ, ὡσὰν ἀκόμη τὴν πληροῖ
Ἡ μάγος εὐτυχία.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ μικρὸς Μίμης, παίζων μὲ τὰ ὀμματοϋάλλια τοῦ πάππου του, ἀφήρεσε τὰ ὑαλία αὐτῶν. Ὁ πάππος, θέλων νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἐφημερίδα του, θέτει αὐτὰ ἐπὶ τῆς ῥινός του, ἀλλὰ παρατηρῶν ὅτι δὲν ἔβλεπε, φωνάζει ἔντρομος:

— Δυστυχία μου, ἔχασα ἐντελῶς τὴν ὅρασιν!

Σκεφθεὶς ὅμως ὅτι πιθανὸν νὰ ἔχουν σκονισθῇ, καὶ ἐκ τούτου νὰ ἐμποδίζεται ἡ ὅρασις, ἀφαιρεῖ αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ξεσκονίσῃ. Ἀλλὰ μὴ αἰσθανόμενος καθόλου τὰ ὑαλία, ἀνακράζει ἔτι μᾶλλον τεταραγμένος:

— Ὢ! συμφορά μου! τώρα ἔχασα καὶ τὴν ἀφήν!

*
* *

Ὡμίλει ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ὁ κ. Ρ**. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἐνόμισε τεχνικὸν νὰ κλείσῃ τὴν ἀγόρευσίν του διὰ τοῦ ἑπομένου ἐπιλόγου:

— Νομίζω, Κύριοι, ὅτι καλῶς ἐξετύλιξα ἐνώπιόν σας τὸ νῆμα τῶν ἰδεῶν μου.

— Ἀληθῶς, ἀπαντᾷ ὁ βουλευτὴς Μ*, ἠκούσαμεν τὸν βόμβον τῆς ἐκτυλίξεως, ἀλλὰ νῆμα δὲν εἴδομεν καθόλου.

*
* *

Ὁ Σ** εἶνε ὅλως ὀργὴ κατὰ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατῴκει, διότι ἐζήτησε νὰ τὸν ἐξώσῃ διὰ τῆς ἀστυνομίας.

— Μὰ γιατί τόσος θυμός; λέγει ὁ ἰδιοκτήτης· ἐγὼ τὸ ἔκαμα, φίλε μου, γιὰ νὰ σὲ ὑποχρεώσω...

— Νὰ μὲ ὑποχρεώσῃς; ὡραία ὑποχρέωσις!

— Βέβαια· νὰ σὲ ὑποχρεώσω νὰ πληρώσῃς.

*
* *

Ἐν σιδηροδρομικῇ ἁμάξῃ Α' θέσεως κάθηνται κύριος καὶ κυρία ἄγνωστοι πρὸς ἀλλήλους. Ὁ κύριος ἐξάγει σιγάρον καὶ ἐρωτᾷ ἂν τὸ κάπνισμα τῇ εἶνε δυσάρεστον. Ἡ κυρία ἀποκρίνεται ὅτι δὲν γνωρίζει, διότι οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐκάπνισε ἐνώπιόν της. Ἐὰν ὁ κύριος εἶνε Ἄγγλος θέτει τὸ σιγάρον πάλιν εἰς τὴν θήκην καὶ κάθηται ἡσύχως εἰς τὴν γωνίαν μουρμουρίζων ἐνδομύχως. Ὁ Γάλλος θέτει καὶ αὐτὸς τὸ σιγάρον εἰς τὴν θήκην, ἀλλ' ἄρχεται εὐθὺς μετὰ τῆς κυρίας περιποιητικὸν διάλογον. Ὁ Ἕλλην ἀνάπτει αὐτὸ μεθ' ὅλης τῆς ἀταραξίας λέγων: «Τότε, κυρία μου, πρέπει νὰ δοκιμάσωμεν».

*
* *

Ἐλαφρυντικὴ περίστασις:

— Κατηγορούμενε, ὁμολογεῖς ὅτι ἐκακοποίησας τὴν Μαρίαν... συλλαβὼν αὐτὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ ξερριζώσας ὅλας αὐτῆς τὰς τρίχας;

Κατηγορούμενος. Μάλιστα, κύριε δικαστά, ἀλλὰ τὰ μαλλιά της ἦταν ψεύτικα.

*
* *

Ἀστυνόμος πρὸς κλητῆρα. — Ἐπειδὴ πλέον ἡ φυλακὴ εἶνε γεμάτη, φυλάκισέ τον εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ φύλακος.

Κλέπτης. — Παρακαλῶ, κὺρ ἀστυνόμε, ἡ καλοσύνη σας εἶνε μεγάλη, ἀλλ' ἂν δὲν ἔχετε τόπο... ξανάρχομαι ἄλλη φορά.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Συμβαίνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ὅ,τι καὶ εἰς τοὺς στάχυς: κενοὶ μὲν ὄντες αἴρουσιν ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν, μεστοὶ δὲ ταπεινοῦσιν αὐτήν.

—

Ὁ λέγων ἓν ψεῦδος δὲν σκέπτεται οἷον φοβερὸν ἔργον ἀναλαμβάνει: ὅτι θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἐπινοήσῃ εἴκοσιν ἄλλα ψεύδη ἵνα ὑποστηρίξῃ τὸ πρῶτον.

—

Ἡ φιλαυτία εἶνε τὸ λεπτότατον ἅμα καὶ ἰσχυρότατον τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν· τὸ παραμι-

Digitized by Google

κρὸν δύναται νὰ τὴν πληγώσῃ, ἀλλ' οὐδὲν ἐπὶ τῆς γῆς εἶνε ἱκανὸν νὰ τὴν φονεύσῃ.

—

Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους σύρουν τὰ ἐλαττώματά των· ἀλλ' ὑπάρχουσι περισσότεροι ἀκόμη οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν τὰ ἐλαττώματά των, χωρὶς κἂν νὰ σύρωνται ὑπ' αὐτῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, γράφει ἡ «Ἐφημερὶς», ἐνῷ διήρχετο ἐφ' ἁμάξης ὁ βασιλεὺς, παρετήρησεν εἰς τὴν ὁδὸν στρατιώτην τινὰ τοῦ πεζικοῦ φέροντα ἀνὰ χεῖρας βαρεῖαν κάλαθον πλήρη ὀψωνίων. Διατάξας τὸν ἡνίοχον νὰ σταθῇ ὁ βασιλεὺς παρεκάλεσε τὸν στρατιώτην καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν αὐστηρῶς πῶς, ἐνῷ ἦτο στρατιώτης, ἐξετέλει ἔργα ἀχθοφόρου· ὁ ταλαίπωρος στρατιώτης ἔντρομος ὡμολόγησεν ὅτι ἐξετέλει ὑπηρεσίαν τοῦ ἀξιωματικοῦ, εἰς ὃν ἀνῆκον τὰ ὀψώνια· ὁ δὲ βασιλεὺς σημειώσας τὸ ὄνομα τοῦ ἀξιωματικοῦ ἀπῆλθε. Μετ' εὐχαριστήσεως ἀναγράφομεν τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ βασιλέως, ἀποδεικνύουσαν πόσον οὗτος κήδεται τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ στρατοῦ, πεποίθαμεν δὲ ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔσται ἀφορμὴ ὅπως περισταλῇ ἡ ἐπαχθὴς ἀγγαρεία εἰς ἣν ὑποβάλλονται παρανόμως οἱ ἀτυχεῖς στρατιῶται.

Ὁ γνωστὸς ἐπὶ τῇ ἰδιορρύθμῳ αὐτοῦ ζωῇ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας εἶνε κύριος πολλῶν πύργων· ἀλλ' ἐκεῖνος ὃν ὑπὲρ πάντας προτιμᾷ εἶνε ὁ τοῦ Lindenhof ὅπου πολλὰ βλέπει τις τὰ παράδοξα.

Ἐν τῇ γραφικωτέρᾳ τοποθεσίᾳ τῶν Βαυαρικῶν Ἄλπεων, ὄπισθεν τοῦ μνημονευθέντος πύργου, ὁ βασιλεὺς ἵδρυσε ναὸν τῇ Ἀφροδίτῃ· ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἐλαξεύθη κατὰ παραγγελίαν του ἐν τῷ ὄρει σπήλαιον, πρὸς ὃ ἔστρεψαν τὸ ῥεῦμα δύο ρυάκων καὶ ἐσχηματίσθη οὕτως ἐσωτερικὴ ἐν αὐτῷ λίμνη.

Τό τε σπήλαιον καὶ ἡ λίμνη ἐφωτίζοντο ἐπί τινα καιρὸν διὰ λυχνιῶν ἀποδιδουσῶν κυανοῦν τὸ φῶς, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δὲ κυανοῦ χρώματος εἶχον βαφῆ καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ τοῦ σπηλαίου τοῖχοι. Ἤδη καὶ φῶς καὶ τοῖχοι ἔχουσι χρῶμα κίτρινον, ὥστε ὁπόταν ὁ βασιλεὺς διασκεδάζῃ ἐν τῇ λίμνῃ, ἡ γόνδολά του φαίνεται σχίζουσα κύματα χρυσοῦ. Τὸ σπήλαιον οὐ μόνον φωτίζεται, ἀλλὰ καὶ θερμαίνεται.

Πρὸ τοῦ ναοῦ ἀναβρύουσι τέσσαρες πίδακες. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δὲ αὐτοῦ οὐδὲν ἕτερον εὕρηται ἐκτὸς ἑνὸς ἀγάλματος ἐκ πολυχρόου μαρμάρου.

Τὰ τοῦ πύργου οὐδὲν παρέχουσι τὸ περίεργον ἐκτὸς τεσσάρων ὀρειχαλκίνων λεόντων, οἵτινες οἱονεὶ φρουροῦσι πρὸ τῆς θύρας αὐτοῦ. Εἶνε δ' ἐκτισμένος ὁ πύργος τοῦ Lindenhof κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ πύργου τῶν Βερσαλλιῶν.

Τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐπασχολεῖ ἐπιμόνως τὸ ζήτημα τοῦ μορμονισμοῦ ἕνεκα τῶν πολλαχοῦ διασπειρομένων ἀποστόλων τῆς αἱρέσεως ταύτης, καὶ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, στρατολογοῦσι νέους προσηλύτους. Ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ψηφίσασα αὐστηρότατον κατὰ τῆς πολυγαμίας νόμον, καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ οὐχ ἧττον αὐστηρῶς ἐπαγρυπνοῦσα ἐν τῇ μορμονικῇ χώρᾳ Utah, ἐκπλήττεται ὅτι αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις οὐδαμῶς μεριμνῶσι νὰ θέσωσι φραγμὸν εἰς τὴν ἀδιάκοπον *προπαγάνδαν*, ἥτις δραστηρίως ἀσκεῖται ἐν ταῖς κράτεσιν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ μορμονισμοῦ. Πράγματι διὰ τῶν πρακτορείων, ἅτινα ἔχουσιν ἱδρύσει ἐν Λονδίνῳ, Λιβερπούλῃ, Μαγχεστρίᾳ, Γλασκώβῃ, Ἐδιμβούργῳ, Δουβλίνῳ καὶ Βελφάστ, καὶ ἐν πολλαῖς πόλεσι τῆς Γερμανίας οἱ Μορμόνοι ἀπόστολοι ἀποστέλλουσι κατ' ἔτος χιλιάδας προσηλύτων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Οἱ προσήλυτοι οὗτοι εἰσὶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, πτωχοὶ χωρικοὶ, οὓς κατορθοῦσι νὰ κατηχήσωσιν εἰς τὸν μορμονισμὸν παρουσιάζοντες εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν εὐδαιμον καὶ λαμπρὸν τὸ μέλλον ὑπὸ τὸ νέον θρήσκευμα. Κατὰ τῶν αποπειρῶν τούτων ζωηρῶς ἐξηγέρθη πρό τινων μηνῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ κοινὴ συνείδησις, ὅμιλος δέ τις μεταναστῶν, οὓς διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ Λονδίνου ὡδήγουν οἱ Μορμόνοι ἀπόστολοι εἰς ἐπιβίβασιν, δεινῶς προσεβλήθη καὶ προεπηλακίσθη ὑπὸ τοῦ ἠγανακτημένου πλήθους. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν προέβησαν ἔτι εἰς ἐπίσημα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαβήματα παρὰ τῇ βρετανικῇ Κυβερνήσει· ἀλλὰ κατά τινα ἐφημερίδα τῆς Νέας Ὑόρκης ὁ κ. Γλάδστων ἐρωτηθεὶς ἀνεπισήμως περὶ τούτου ἀπήντησεν ὅτι, ἐπειδὴ οἱ Μορμόνοι μετανάσται καταλείπουσιν ἐλευθέρως καὶ οἰκείᾳ βουλήσει τὸ ἀγγλικὸν ἔδαφος, οὐδὲν ἔβλεπε κατάλληλον μέσον, ὅπερ ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις νὰ ἀντιτάξῃ εἰς παρακώλυσιν τῆς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἀσκουμένης *προπαγάνδας*.

Ὁ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη μοχθήσας εἰς τὴν μετάφρασιν καὶ ἑρμηνείαν τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ Δάντου βασιλεὺς τῆς Σαξωνίας Ἰωάννης, εἶχε καιρὸν νὰ διατάξῃ καὶ καταγράψῃ ἐν καταλόγῳ διακοσίας βακτηρίας, ἃς ἔλαβεν ἐν διαφόροις περιστάσεσι δῶρον παρὰ συγγενῶν καὶ φίλων, γινωσκόντων ὁπόσον ἦτο ἐραστὴς κομψῶν καὶ ἐπιτετηδευμένων βακτηριῶν. Τὴν ὡραίαν συλλογὴν ἐπεδείκνυε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ξενιζομένοις καὶ ἔχαιρεν ἑρμηνεύων τὴν τεχνικὴν κατεργασίαν ἑκάστης. Ἡ βασίλισσα τῆς Ὁλλανδίας Σοφία ἔγρα-

Digitized by Google

ψεν αὐτῷ τῇ 8 Δεκ. 1865: «Ὅτε ηὐμοίρησα νὰ διατρίψω ἐν Δρέσδῃ, εὐηρεστήθη ἡ Ὑμ. Μεγ. νὰ μοὶ δείξῃ τὴν συλλογὴν τῶν βακτηριῶν της καὶ δηλώσῃ ἣν ἐπ' αὐταῖς ᾐσθάνετο χαράν. Δὲν δύναμαι βεβαίως νὰ αὐξήσω τὴν συλλογὴν δι' ὡραίου προτύπου· ἐξαιτοῦμαι ὅμως ἄδειαν νὰ προσενέγκω τι γνήσιον ἐκ χώρας ἐφεστώσης. Περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου ἡ βακτηρία λῃστάρχου ἐκ Σουμάτρας ἀπὸ ξύλου φοίνικος καὶ περιέχει ξίφος. Ἐὰν τὸ λάβητε κατὰ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῶν Ὑμ. γενεθλίων, ἐνθυμήθητε, ὅτι γυνή, θαυμάζουσα ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετὰς ὑμῶν, ἱκέτιδας ἀνατείνει χεῖρας πρὸς τὸν βασιλέα τῶν βασιλευόντων ὑπὲρ τῆς εὐημερίας ὑμῶν». Ὁ κατάλογος τῶν βακτηριῶν εἶνε συντεταγμένος μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβείας καὶ οἱ κατάλογοι ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. Αἱ σφαῖραι εἶνε ἐκ μετάλλου ἢ ἐλέφαντος ἢ πορσελλάνης καὶ φέρουσιν ἐν μινυογραφίᾳ τὰς εἰκόνας τῶν τέκνων καὶ τῶν ἐγγόνων του, βασιλέων, αὐτοκρατόρων καὶ ἐξόχων διπλωματῶν. Αὗται δὲ αἱ βακτηρίαι εἶνε ἐξ ἐβένου, φοίνικος ἢ ἐλαίας ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης· ἄλλαι δὲ εἶνε πλεκταὶ ἀπὸ Ἰαπωνίας, Σινικῆς καὶ Ἀλγερίας. Τιμαλφὴς εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φρ. Ἰωσὴφ δωρηθεῖσα, μετὰ τῆς εἰκονογραφίας τῆς Φραγκοφούρτης, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τὸ 1863 συναντήσεως ἁπάντων τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων, πλὴν τοῦ τῆς Πρωσσίας.

Ἐν μικρᾷ πόλει τῆς Οὐγγαρίας ἐνόσησε βαρέως γέρων ἀγρότης, ἄγων τὸ τρίτον καὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Μετὰ εἰκοσαημέρους ὀδύνας ὠδοντοφύησεν ὀκτὼ γομφίους ὀδόντας. Ἔκτοτε ὁ πρεσβύτης ἔχει τὴν ὑγείαν καλῶς, χρῆται δὲ τοῖς νέοις ὀδοῦσιν ὡσανεὶ μηδέποτε ἐκέκτητο τοιούτους.

Ἐν Νορβηγίᾳ οἱ σιδηρόδρομοι τρέχουσι γενικῶς λίαν βραδέως. Ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ διευθέτησις τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σταθμῶν παρέχει εἰς τοὺς ἐπιβάτας εὐκολίας, αἵτινες σπανίως ἀπαντῶσιν ἀλλαχοῦ. Οὕτω π. χ. ἐν ταῖς ἀπὸ Χριστιανίας εἰς Δροντχάϊμ ἁμαξοστοιχίαις ὑπάρχουσιν ἐν ἑκάστῳ τῶν ἁμαξῶν διαμερίσματι προγράμματα διὰ μεγάλων χαρακτήρων ἐκτετυπωμένα, ὑποδεικνύοντα τοὺς διαφόρους σταθμοὺς καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν ἑκάστῳ τούτων χρονοτριβῆς τῆς ἁμαξοστοιχίας.

Μέγα θερμόμετρον Ῥεωμύρου εὑρίσκεται εἰς τὴν εἴσοδον ἑκάστου σταθμοῦ, δεικνύον εἰς τοὺς ἐπιβάτας τὴν κατάστασιν τῆς θερμοκρασίας.

Ὑπάρχει ἐπίσης ἐν ἑκάστῳ σταθμῷ πίναξ, δεικνύων τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπό τε τῆς Χριστιανίας καὶ τῆς Δροντχάϊμ, καθὼς καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Κατὰ τὸ θέρος οἱ ἐπιβάται εὑρίσκουσιν εὐκόλως ψυχρὸν ὕδωρ. Ἑκάστη ἅμαξα ἔχει τὴν βρύσιν αὐτῆς, ἤτοι μέγα ὑάλινον ἀγγεῖον, περιέχον παγωμένον ὕδωρ. Ὁ ἐπιβάτης ἐν ἑκάστῳ διαμερίσματι εὑρίσκει ποτήριον καὶ στρόφιγγα, ἣν στρέφων προμηθεύεται τὸ ἀναγκαῖον πρὸς κατάσβεσιν τῆς δίψης αὐτοῦ ὕδωρ.

Ἐν Παρισίοις ὑπάρχουσι πολλὰ παράδοξα ἐπαγγέλματα. Ἓν τούτων εἶνε τὸ τοῦ ἐξολοθρευτοῦ τῶν δημοτικῶν ... ποντικῶν. Οἱ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἀσκοῦντες σήμερον εἰσὶ δύο, μεθ' ὧν ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ συνάπτει κατὰ τριετίαν συμβόλαιον πρὸς καταστροφὴν τῶν ποντικῶν ἐν τοῖς δημοτικοῖς καταστήμασιν. Ὡς ἀμοιβὴ τῶν ἄλλων τούτων δημίων διὰ τὸ ἐξολοθρευτικὸν ἔργον των ὁρίζονται λεπτὰ 5 κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον τῆς ἐπιφανείας διὰ τὰ δημοτικὰ καταστήματα, πλὴν τῶν σφαγείων τῆς Βιλλέτης, δι' ἃ, ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῶν ἐπεκτάσεως, ὁρίζεται τιμὴ τεσσάρων λεπτῶν κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον.

Ὥς τι ἀδύνατον μᾶς παρέστησεν ὁ μυθοποιὸς Αἴσωπος τὴν λεύκανσιν τοῦ Αἰθίοπος. Ἐν τούτοις ἰδοὺ ὅτι ἐν τῇ βορείῳ Καρολίνῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εὑρέθη ἰατρὸς ὁ κ. Gregory, ὅστις διὰ τῆς ἐφευρέσεως σάπωνός τινος κατώρθωσε νὰ καθιστᾷ τὸ δέρμα τοῦ αἰθίοπος γάλακτος λευκότερον. Ἐκ τούτου ἀπερίγραπτος συγκίνησις κατέλαβε τὴν πόλιν Charlotte, κατοικουμένην ὑπὸ πολλῶν αἰθιόπων, Ἐπιτροπὴ δὲ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἰατρῶν αὐτῆς ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξετάσῃ μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς ἕνα πρώην μαῦρον, κατασταθέντα λευκότερον αὐτῶν διὰ τῆς χρήσεως τοῦ σάπωνος τοῦ δόκτορος Gregory.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Εὔκολος τρόπος πρὸς ἀπόκτησιν *πρασινάδας*:

Λάβετε μικρὸν στρογγύλον σπόγγον, καὶ ἀφ' οὗ τὸν διαβρέξετε κατὰ τὸ ἥμισυ, θέσατέ τον εἰς μικροσκοπικὴν γάστραν δι' ἄνθη, ἥτις τοιουτοτρόπως θὰ ἀπορροφήσῃ τὸ περίσσευμα τῆς ὑγρασίας ἐκ τοῦ σπόγγου. Εἰσαγάγετε ἀκολούθως εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς πόρους τοῦ σπόγγου σπόρους κέγχρου, τριφύλλου, κριθῆς, δημητριακῶν, ὀρύζης καὶ βρώμης· τοποθετήσατε ἀκολούθως τὸ γαστρίον σας εἰς τὸν ἥλιον ἐντὸς γωνίας τινὸς τοῦ παραθύρου σας, καὶ ὅταν ὁ σπόγγος σκεπασθῇ ἀπὸ χλόην, ποτίζετέ τον κατὰ πᾶσαν πρωΐαν.

Κ. Μ**.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 362 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΑ' | Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς 'Αγχίσμου 9. | 5 Δεκεμβρίου 1882

ΕΡΝΑΝΗΣ

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΟΥΓΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Παράσχου].

ΠΡΑΞΙΣ Γ'

'Η θύρα τοῦ θεάτρου ἀνοίγει δι' ἀμφοτέρων τῶν φύλλων. 'Εμβαίνει ἡ Δόνα-Σόλα ἐν νυμφικῇ στολῇ, συνοδευομένη ὑπὸ πολλῶν ἀκολούθων καὶ δύω γυναικῶν, φερουσῶν ἐπὶ βελουδίνου προσκεφαλαίου κιβώτιον ἀργυρότευκτον, ὅπερ θέτουσιν ἐπὶ τραπέζης, περιέχον δουκικὸν στέμμα, ψέλλια καὶ ἀδάμαντας μίγδην. 'Ο 'Ερνάνης, ἀσθμαίνων καὶ ἔκπληκτος, ἀτενίζει τὴν Δόνα-Σόλαν μὲ ὀφθαλμοὺς διαπύρους χωρὶς ν' ἀκούῃ τὸν δοῦκα.

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Δὸν-Σίλβας, 'Ερνάνης ἐν στολῇ μοναχοῦ, Δόνα-Σόλα, 'Ακόλουθοι, 'Υπηρέται.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *ἐξακολουθῶν πρὸς τὸν 'Ερνάνην.*

Κ' ἡ ἐδική μου Δέσποινα! 'Η πρὸς αὐτὴν λατρεία
'Επίσης προξενεῖ καλόν. — Ὦ νύμφη μου γλυκεῖα,
'Ελθέ.

Προσφέρει τὴν χεῖρα εἰς τὴν Δόνα-Σόλαν, ὠχρὰν πάντοτε καὶ σοβαράν.

Πλὴν ποῦ διάδημα; ποῦ ἀρραβὼν τοῦ γάμου;

ΕΡΝΑΝΗΣ, *ἐν κεραυνώδει φωνῇ.*

Τίς θέλει τώρα χίλια φλωρία τ' ὄνομά μου;

'Εκπλήττονται πάντες. 'Ο 'Ερνάνης σχίζει τὸν μανδύαν, τὸν ποδοπατεῖ καὶ φαίνεται ἐν στολῇ ὀρεινοῦ.

Εἶμ' ὁ 'Ερνάνης!

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ, *κατ' ἰδίαν πλήρης χαρᾶς.*

Ζωντανός, Θεέ!

ΕΡΝΑΝΗΣ, *πρὸς τοὺς οἰκέτας.*

'Αναζητοῦμαι
'Ημέραν, νύκτα.

Πρὸς τὸν δοῦκα.

Ἤθελες νὰ μάθῃς ἂν καλοῦμαι
Περέζης ἢ Διέγος; Ἔ, ποσῶς· εἶμ' ὁ 'Ερνάνης!
'Ωραῖον ὄνομα, εἰκὼν ὀρεσιβίου πλάνης,
Προγεγραμμένου στολισμός. 'Η κεφαλή μου μόνη,
Τὴν βλέπεις σύ; τοῦ γάμου σου τὰ ἔξοδα πληρόνει!

Πρὸς τοὺς οἰκέτας.

Σᾶς τὴν προσφέρω· σπεύσατε, καλὰ θὰ πληρωθῆτε·
'Εμπρός· ἰδοὺ αἱ χεῖρές μου, οἱ πόδες, μὴν ἀργῆτε!
Πλὴν ὄχι· ἄλλη δύναμις μὲ σφίγγει, μὲ βαρύνει,
'Οποῦ δὲν θραύεται ποσῶς!

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ, *ἰδίᾳ.*

Θεέ!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ.

Παραφροσύνη!
Εἶν' ἐμπαθὴς ὁ ξένος μου...

Digitized by Google

ΕΡΝΑΝΗΣ

Εἶναι ληστής, σὲ εἶπα.

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ

Ὦ, μή, μὴ τὸν ἀκούετε!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Σκληρὸς ἀντάρτης.... κτύπα.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Σωρὸς φλωρίων! Κύριε, εἶναι χρυσὸς ἐν τέλει,
Καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους μου διστάζω....

ΕΡΝΑΝΗΣ

Τί μὲ μέλει!
Μὲ φθάνει ἕνα μεταξὺ ὅλων αὐτῶν νὰ ἔχῃς.

Πρὸς τοὺς οἰκέτας.

Πωλήσατέ με, δότε με.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ἀλλὰ σιώπα· τρέχεις
Στιγμὰς κρισίμους!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Σπεύσατε· εἶν' ὥρα ὠφελείας.
Σᾶς λέγω, εἶμ' ὁ ἄγριος φυγάς, ὁ ταραξίας
Ἐρνάνης!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Σίγα!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Ὁ ληστής!

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ, *μὲ φωνὴν σβυνομένην εἰς τὴν ἀκοήν του.*

Ὦ, παῦσε τὰς προκλήσεις!

ΕΡΝΑΝΗΣ, *ἡμιστρεφόμενος πρὸς αὐτήν.*

Ἐδῶ νυμφεύονται· κ' ἐγὼ θὰ νυμφευθῶ ἐπίσης.
Μὲ περιμέν' ἡ νύμφη μου!

Πρὸς τὸν δοῦκα.

Καθὼς ἡ ἐδική σου
Δὲν εἶν' ὡραία, πλὴν πιστὴ τοὐλάχιστον ἐξ ἴσου.
Εἶν' ἡ ἀγχόνη!

Πρὸς τοὺς οἰκέτας.

Πῶς! κανεὶς δὲν προχωρεῖ ἓν βῆμα;

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ, *χαμηλῇ τῇ φωνῇ.*

Ὦ, οἶκτον!

ΕΡΝΑΝΗΣ, *πρὸς τοὺς οἰκέτας.*

Χίλια χρυσᾶ!... τὰ παραιτεῖτε; κρῖμα!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ὁποῖος δαίμων!

ΕΡΝΑΝΗΣ, *πρὸς ἕνα τῶν οἰκετῶν.*

Τρέξε σύ· τὸ δῶρον θὰ κερδήσῃς,
Καὶ ἀπὸ δοῦλος μέτωπον ἀνθρώπου θ' ἀποκτήσῃς.

Πρὸς τοὺς ἄλλους.

Πλὴν σεῖς, διστάζετε καὶ σεῖς; Ὦ μοῖρα τεθλιμμένη!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Καὶ νὰ σ' ἐγγίσουν, ἀδελφέ, ἡ ὥρα των σημαίνει.
Ἐρνάνης εἶσαι, ἢ πολὺ χειρότερος ἂν ἦσουν·
Ἂν διὰ σὲ ἀντὶ χρυσοῦ ἓν κράτος μὲ χαρίσουν,
Ὦ ξένε! σὲ φιλονεικῶ ἀπέναντι τοῦ κόσμου
Καὶ πρὸς τὸν Κάρολον, ἀφοῦ σὲ στέλλει ὁ Θεός μου!

Digitized by Google

Δὲν ζῶ, ἂν τρίχα πειραχθῇ τῆς κεφαλῆς σου μία.—
Ἀνεψιά μου, ἡ στιγμὴ ἐγγίζ' ἡ μακαρία...
Μακρύνσου ἤδη· τὴν φρουρὰν νὰ ἐξοπλίσω τρέχω,
Νὰ κλείσω τὰς εἰσόδους.

Ἐξέρχεται μετὰ τῶν οἰκείων.

ΕΡΝΑΝΗΣ, *ἀνερευνῶν τὴν ἄοπλον ζώνην του.*

Φεῦ, ἓν ξίφος νὰ μὴν ἔχω!

Σημείωσις τῆς Ἑστίας. Εἰς τὰς ἐπομένας σκηνὰς ὁ Δὸν-Σίλβας καταλαμβάνει τὸν Ἐρνάνην καὶ Δόνα-Σόλαν περιπαθῶς διαλεγομένους καὶ ἐξεγείρεται ὅλη του ἡ ζηλοτυπία. Ἐν ᾧ δὲ ταλαντεύεται μεταξὺ λυσσώδους ἐκδικήσεως καὶ τοῦ πρὸς τὸν ξένον αὐτοῦ καθήκοντος τῆς φιλοξενίας, ἀγγέλλεται ἡ τοῦ βασιλέως προσέλευσις καὶ ὁ Δὸν-Σίλβας σπεύδει νὰ κρύψῃ τὸν Ἐρνάνην ἔν τινι τοῦ δωματίου του ἀπορρήτῳ κρυψῶνι. Ἡ ἑπομένη σκηνὴ ἀναπτύσσει ὅλην τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸν ἱπποτισμὸν τοῦ γηραιοῦ Σίλβα, ἀμφισβητοῦντος μέχρις ἐσχάτων καὶ σώζοντος πάσῃ θυσίᾳ τὸν ξένον αὐτοῦ.

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

Δὸν-Σίλβας, Δόνα-Σόλα, κεκαλυμμένη, Δὸν-Κάρολος, παρακολουθούμενος ὑπὸ πλήθους εὐγενῶν, καραβινοφόρων καὶ τοξοτῶν. Ὁ Κάρολος προχωρεῖ βραδεῖ βήματι στηλόνων ἐπὶ τοῦ δουκὸς βλέμμα ὀργῆς καὶ δυσπιστίας. Ὁ δοὺξ προχωρεῖ εἰς συνάντησίν του καὶ χαιρετᾷ εὐσεβάστως. — Σιγή. — Ἀνησυχία καὶ τρόμος γενικός. Τέλος ὁ βασιλεύς, φθάνων ἀπέναντι τοῦ δουκός, ὑψοῖ ἀποτόμως τὴν κεφαλήν.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Καὶ πῶς, ἐξάδελφέ μου,
Τὴν θύραν ἔχεις σήμερον τόσον καλὰ κλεισμένην;
Μὰ τοὺς ἁγίους! ἤλπιζα ὀλίγον ἐφθαρμένην
Τὴν μάχαιράν σου· πλὴν θαρρῶ ἐν μέρει πῶς σὲ βλάπτει,
Ἐν ᾧ σ' ἐπισκεπτόμεθα εἰς χεῖράς σου ν' ἀστράπτῃ.—

Ὁ Δὸν-Σίλβας θέλει ν' ἀποκριθῇ, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τὸν συγκρατεῖ διὰ κινήσεώς τινος ἀγερώχου.

Ἀργὰ ἐν μέρει ὄνειρα νεανικὰ σὲ φλέγουν!
Αἴ, μήπως φέρω κίδαριν; μὴ Βοαδβὶλ μὲ λέγουν,
Μαχῶν καὶ ὄχι Κάρολον, πρὸ τῆς κλειστῆς σου θύρας
Νὰ μ' ἀντιτάσσῃς δρύφακτα, νὰ μ' ἀποσπᾷ γεφύρας;

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *προσκλίνων.*

Μονάρχα...

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Λάβετε τὰς κλεῖς, κρατεῖτε τὰς γωνίας.

Δύω ἀξιωματικοὶ ἐξέρχονται, ἄλλοι δὲ παρατάττουσι τοὺς στρατιώτας ἐν τριπλῷ στοίχῳ εἰς τὴν αἴθουσαν, παρὰ τὴν μεγάλην θύραν.

Ἆ! συνδαυλίζετε λοιπὸν τὰς πάλαι ἀνταρσίας;
Καλά· ἂν οὕτω φέρεσθε, ὁ βασιλεὺς ταχέως,
Καλοί μου δοῦκες, θὰ φερθῇ μὲ ἦθος βασιλέως·
Κ' εἰς τὰς ἐπάλξεις σας, πατῶν εὐπύργους ἀκρωρείας,
Θὰ πνίξω ὡς εἰς φωλεὰν τὰς πρίν σας αὐθεντίας!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *ἀνορθούμενος.*

Οἱ Σίλβαι εἶναι, βασιλεῦ, πιστοί!...

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ, *διακόπτων.*

Ὤ, τοὺς γνωρίζω·
Εἰπέ με, ἢ τοὺς πύργους σου τοὺς ἕνδεκα κρημνίζω.
Ἡ σβύσασα πυρκαϊὰ σπινθῆρα πάλιν ῥίπτει·
Ζῇ, δὲν ἐχάθη τῶν λῃστῶν ὁ πρῶτος. — Τίς τὸν κρύπτει;
Σύ, τὸν Ἐρνάνην, μάστιγα καταστροφῆς, πολέμου,
Ἐδῶ, ἐντὸς τοῦ πύργου σου φυλάττεις.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Κύριέ μου,
Εἶν' ἀληθές.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Πολὺ καλά· αὐτὸν ἢ τὴν ζωήν σου.
Μ' ἐνόησες;

Digitized by Google

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *προσκλίνων.*

Ὡς πρὸς αὐτὸ, εἶν' εὔκολον, πραΰνσου.
Θὰ γίνῃ ὡς ἐπιθυμεῖς...

Ἡ Δόνα-Σόλα κρύπτει τὸ πρόσωπον μὲ τὰς χεῖρας καὶ πίπτει ἐπὶ σκίμποδος.

ΔΟΝ ΚΑΡΟΛΟΣ, *πραϋνόμενος*

Ἄ, κλίνεις· ταπεινώσου
Καὶ φέρε τὸν αἰχμάλωτον.

Ὁ δοὺξ σταυρόνει τοὺς βραχίονας καὶ μένει στιγμάς τινας σύννους. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Δόνα-Σόλα τὸν παρατηροῦσιν ἐν σιγῇ καὶ ἐξ ἀντιθέτων συγκινήσεων παθαινόμενοι. Τέλος ὁ δοὺξ ἀνυψοῖ τὸ μέτωπον, λαμβάνει τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως καὶ τὸν φέρει βραδέως ἔμπροσθεν τῶν ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰκόνων.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *δεικνύων τὴν πρώτην εἰκόνα.*

Αὐτὸς ἐδῶ, ἐμπρός σου,
Πατήρ μου, πάππος, πρόγονος, ἐρείπιον ἀρχαῖον,
Ὁ Σίλβιος, τρὶς ὕπατος ἐκλήθη τῶν Ῥωμαίων!

Μεταβαίνων εἰς τὴν παρακειμένην.

Ὁ Δὸν-Γαλσέρας, δεύτερος τῆς Ἱσπανίας Σίδης.
Ἡ θήκη του περίχρυσος ἐγγὺς τῆς Βαλδολίδης,
Ἐν μέσῳ λάμπει λυχνιῶν καὶ φώτων καιομένων·
Αὐτὸς, τὸν φόρον ἔλυσε τῶν ἑκατὸν παρθένων!

Μεταβαίνων εἰς ἄλλην.

— Δὸν-Βλᾶς, — αὐθόρμητος θανὼν φυγὰς εἰς ἐξορίαν,
Ὡς συμβουλεύσας ἀτυχῶς ποτὲ τὴν βασιλείαν.

Εἰς ἄλλην.

— Ῥοσβάλ! — Εἰς μάχην ἔφευγε πεζὸς πρὸ τῶν ἐχθρῶν του
Ὁ βασιλεὺς, κ' εἰς τὸ λευκὸν ἐσύριζον πτερόν του
Μυρία βέλη φονικά· — Ῥοσβάλ! εἰς τοῦτον κράζει·
Τὸν ἵππον δίδει ὁ Ῥοσβὰλ καὶ τὸ πτερὸν ἁρπάζει!

Εἰς ἄλλην.

Αὐτὸς, — πληρώσας εὐγενῶς τὰ λύτρα βασιλέως,
Εἶν' ὁ Γονζάλβης.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ, *σταυρόνων τὰς χεῖρας καὶ θεωρῶν αὐτὸν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.*

Μὲ κινεῖς εἰς ἔκπληξιν βεβαίως!
Ἐξακολούθει.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *μεταβαίνων εἰς ἄλλην εἰκόνα.*

Ὁ Ῥουΐ Γομέζης, Σίλβας ἄλλος,
Τῆς Καλατράβης γεννηθεὶς ταξίαρχος μεγάλος.
Τρεῖς ἄνδρες τώρα τὸν βαρὺν δὲν σείουν ὁπλισμόν του·
Τὰς δάφνας φέρ' εἰς μέτωπον τριάκοντα μαχῶν του.
Κατακτητὴς εἰς τὸ Μοτρὶλ, Σουὲζ, Νιγὰρ ἐπέτα,
Κ' ἐτάφη πένης. — Βασιλεῦ, χαιρέτα τον, χαιρέτα!

Προσκλίνει ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλὴν καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλην. Ὁ βασιλεὺς ἀκροᾶται ἀνυπομόνως καὶ ἐν ὀργῇ αὐξανούσῃ.

Ἐγγὺς, ὁ Γίλης, ἡ χαρὰ καὶ δόξα τῶν δικαίων·
Ἡ χείρ του ἦτον εὔορκος ὡς λόγος βασιλέων.

Εἰς ἄλλην.

— Γασπὰρ, Μανδόκων καὶ Σιλβῶν ἡ συγγενὴς λαμπρότης!
Ἑκάστου τὸ χρυσόβουλλον εἶν' ἐξ ἡμῶν ἐν πρώτοις.
Οἱ Σανδοβὰλ καὶ τρέμοντες μαζῆ μας συγγενεύουν·
Οἱ Μαρρικέται μᾶς φθονοῦν, οἱ Λάραι μᾶς ζηλεύουν,
Οἱ Ἀλαγκάστραι μᾶς μισοῦν. Ἱστάμεθα, καὶ μόνον
Τοὺς δοῦκας θίγ' ἡ πτέρνα μας, κ' ἡ ὄψις μας τὸν θρόνον!

Digitized by Google

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Χλευάζεις;

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *μεταβαίνων εἰς ἄλλας εἰκόνας.*

'Ο Βασκὲζ, Σοφοῦ λαβὼν ἐπωνυμίαν·
'Ο Δὸν-Ζαχὴμ ὁ Ἰσχυρός. Αὐτὸς ἡμέραν μίαν
Καὶ μόνος, Μαύρων ἑκατὸν συνέτριψε τὸ δόρυ. —
Περνῶ εἰς ἄλλους, κρείττονας.

Εἰς ἓν κίνημα ὀργῆς τοῦ βασιλέως ὁ δοὺξ παραλείπει πλῆθος εἰκόνων καὶ φθάνει διὰ μιᾶς εἰς τὰς τρεῖς τελευταίας πρὸς τὰ ἀριστερά.

Τὸν πάππον μου θεώρει!
Ὑπῆρξε δύω γενεὰς ὁ λόγος του θρησκεία
Κ' εἰς τοὺς Ἑβραίους.

Εἰς τὴν προτελευταίαν.

Ἡ μορφὴ ἐκείν' ἡ σεβασμία
Εἶν' ὁ πατήρ μου· ἔσχατος, ὁ πρῶτος τὴν καρδίαν.
Οἱ τῆς Γρενάδης μαχηταὶ συνέλαβον μὲ βίαν
Τὸν κόμητα δ' Ἀλβὰρ Ζιρών, γνωστόν του· τὸ μανθάνει,
Κ' ἑξακοσίους ἐκλεκτοὺς πρὸς θάνατον λαμβάνει.
Τὸ ἴνδαλμα τοῦ φίλου του ἐπὶ μαρμάρου ξύει,
Μαζῆ του τὸ στρατολογεῖ, κ' εἰς τὸν Θεὸν ὀμνύει
Νὰ μὴ ἐνδώσ' ἢ νὰ στραφῇ, ἐὰν δὲν θεωρήσῃ
Νὰ στρέψ' ἡ πέτρα μέτωπον καὶ νὰ λειποτακτήσῃ!
Κ' ἐρρίφθη, τὸν διέσωσε, τοὺς Μαύρους καταπλήττων.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Τὸν ἀποστάτην!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Καὶ αὐτὸς, Γομέζης Σίλβας ἦτον!
Ἰδοὺ τί λέγουν βλέποντες περὶ τὸ μέγαρόν μου
Τοσούτους ἥρωας.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Εὐθὺς, τὸν ὑποχείριόν μου!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Κλίνει εὐλαβῶς πρὸ τοῦ βασιλέως, λαμβάνει τὴν χεῖρά του καὶ τὸν φέρει πρὸ τῆς τελευταίας εἰκόνος, ἥτις καλύπτει τὸν κρυψῶνα τοῦ Ἑρνάνη. Ἡ Δόνα-Σόλα τὸν παρακολουθεῖ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐναγωνίως.—Ἀνησυχία καὶ σιγὴ γενική.

Ἡ ἐδική μου εἶν' αὐτή. — Μονάρχα, εἶμ' εὐγνώμων!
Θέλεις νὰ λέγουν, ῥίπτοντες κ' εἰς τὴν σκιάν μου μῶμον·
«Ἐκεῖνος, ἄξιος υἱὸς περιφανοῦς οἰκίας,
«Ἐπώλησε τὸν ξένον του, προδότης τῆς φιλίας!»

Ἀγαλλίασις τῆς Δόνα-Σόλας, κίνημα καταπλήξεως πάντων. — Ὁ βασιλεὺς ἀποσύρεται πλήρης ὀργῆς καὶ μένει σιωπηλὸς ἐπ' ὀλίγον μὲ τὰ χείλη τρέμοντα καὶ φλέγον τὸ ὄμμα.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Δοὺξ, μ' ἐνοχλεῖ ὁ οἶκός σου καὶ τώρα τὸν κρημνίζω.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Διότι, δὲν εἶν' ἀληθές; θὰ πληρωθῇ, ἐλπίζω.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Δοὺξ, θὰ σοῦ ῥίψω τὴν ὀφρὺν μετὰ τῶν πυργωμάτων,
Καὶ θέλω σπείρει κάνναβιν εἰς τὰ ἐρείπιά των.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Καλλίτερα ἡ κάνναβις ἐπάνω των ν' αὐξήσῃ
Παρ' ἀτιμία τ' ὄνομα τοῦ Σίλβα ν' ἀσχημίσῃ.

Πρὸς τὰς εἰκόνας.

Δὲν ἔχει οὕτω, κύριοι;

Digitized by Google

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Τὴν κεφαλήν του πάλιν.
Μὲ ὑπεσχέθης . . .

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Σ' ἔταξα τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην.

Πρὸς τὰς εἰκόνας.

Δὲν ἔχει οὕτω, κύριοι;

Δεικνύων τὴν κεφαλήν του.

Μ' αὐτὴν σὲ προλαμβάνω·
Διάθεσέ την.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Κάλλιστα· πλὴν εἶμ' εὐγνώμων . . . χάνω.
Ζητῶ ἀκμαίαν κεφαλὴν, ἥτις, κοπεῖσα, θέλει
'Απὸ τὴν κόμην ὑψωθῇ. Πλὴν ὡς πρὸς σὲ, μὲ μέλει;
Ματαίως θέλει δήμιος τὴν κόμην σου ζητήσει·
Δὲν ἔχεις ὅσην δύναται τὴν χεῖρα νὰ γεμίσῃ.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ἔ, φθάνει! Ἔχω κεφαλὴν καλλιπρεπῆ ἀκόμα,
Ὥστε ν' ἀξίζῃ, ὡς φρονῶ, ἑνὸς ἀντάρτου πτῶμα.
Πῶς! ἑνὸς Σίλβα κεφαλὴ σὲ φαίνετ' ἀναξία;

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Δοὺξ, τὸν Ἑρνάνην!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Κύριε, θαρρῶ τῇ ἀληθείᾳ
Πῶς εἶπον.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ, *πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν.*

Ἴδετε παντοῦ· ἂς πέσουν πρὸ ποδῶν μου
Οἱ τοῖχοι, τὰ ὑπόγεια . . .

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Πιστὸν τὸ φρούριόν μου
Εἶν' ὡς ἐγώ· τὸ μυστικὸν μαζῆ μου τὸ γνωρίζει.
Θὰ τὸ φυλάξωμεν μαζῆ.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Ὁ βασιλεὺς θεσπίζει!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Λίθον πρὸς λίθον ἂν ἰδῶ τὸν πύργον νὰ κρημνίσῃς
Καὶ νὰ τὸν κάμῃς τάφον μου, ματαίως!

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Παρακλήσεις,
Φωναὶ, τὰ πάντα μάταια! — Τὸν λῄσταρχον, σὲ εἶπα,
Ἢ, δοὺξ, ζωὴ καὶ πύργος σου συγχρόνως πίπτουν.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Εἶπα.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Καλὰ λοιπόν! εἰς θῦμα ἓν σὺ δεύτερον καλεῖσαι.

Πρὸς τὸν δοῦκα τῆς 'Αλκάλης.

Δοὺξ, κράτησέ τον!

Δόνα Σόλα, ἀποσπῶσα τὸ πέπλον καὶ ῥιπτομένη μεταξὺ τοῦ βασιλέως, τοῦ δουκὸς καὶ τῶν φυλάκων.

Βασιλεῦ τῆς Ἱσπανίας, εἶσαι
Κακὸς μονάρχης!

Digitized by Google

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Οὐρανέ! τί βλέπω; ἡ ἰδία!

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ

Δὲν εἶσαι, ὄχι, βασιλεῦ, ἱσπανικὴ καρδία.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ *τεταραγμένος.*

Κυρία, κρίνεις αὐστηρὰ τοῦ θρόνου τὴν ἀξίαν.

Πλησιάζων καὶ χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

Σὺ μοῦ ἐμπνέεις τὴν ὀργὴν τὴν τόσον ὀλεθρίαν.
Μαζῇ σου γίνεται θεὸς ἢ τέρας ὁ γενναῖος.
Ἔ, ὅταν μᾶς μισοῦν, κακοὶ γινόμεθα ταχέως!
Ἂν ἐσυγχώρεις, ἤλπιζα, ὦ κόρη, τελευταῖον
Νὰ γίνω μέγας, νὰ φανῶ τῆς Καστιλλίας λέων.
Μὲ κάμνεις ἤδη τίγριδα μὲ τὴν σκληρὰν ὀργήν σου·
Ἰδού, ἡ τίγρις μαίνεται· σιώπησε, μακρύνσου!

Κλίνων πρὸ ἑνὸς ἱκετευτικοῦ βλέμματός της.

Ἐν τούτοις, κλίνω.

Στρεφόμενος πρὸς τὸν δοῦκα.

Σ' ἐκτιμῶ, ἐξάδελφε, ἀκόμη·
Νὰ ἦν' ὀρθὴ ἐνδέχεται ἡ εὐλαβής σου γνώμη.
Πιστὸς εἰς ξένον, κατ' ἐμοῦ πολέμιος ὑψῶσου.
Πολὺ καλά. — Σὲ συγχωρῶ καὶ εἶμ' ἀνώτερός σου.
— Ἡ χείρ μου μόνον ὅμηρον τὴν κόρην σου λαμβάνει.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ἄ, μόνον!

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ, *ἔκπληκτος.*

Ἐμέ, κύριε;

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Ὑμᾶς βεβαίως.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Φθάνει!
Ὢ τὸν γενναῖον νικητήν, τὴν ἔξοχον θυσίαν,
Νὰ συμπονῇ τὴν κεφαλὴν καὶ σχίζῃ τὴν καρδίαν!
Ὡραία χάρις!

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Ἔκλεξε.—Αὐτὴν ἢ τὸν δραπέτην·
Τὸν ἕνα τούτων.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Σὺ κρατεῖς τὴν μοῖράν μου, εἰπέ την!

Ὁ Δὸν-Κάρολος πλησιάζει πρὸς τὴν Δόνα-Σόλαν, αὕτη δὲ καταφεύγει εἰς τὸν θεῖόν της.

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ

Ὤ, σπεῦσε, θεῖε...

Σταματᾷ, εἶτα δὲ κατ' ἰδίαν.

Δυστυχής, δὲν ἔχω τρόπον ἄλλον·
Νεκρὸν τὸν θεῖον ἢ νεκρὸν ἐκεῖνον... Ἐμὲ μᾶλλον!

Πρὸς τὸν βασιλέα.

Ἀκολουθῶ.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ, *κατ' ἰδίαν.*

Ὢ οὐρανέ, λαμπρὸν τὸ δίλημμά μου·
Νὰ κλίνῃ τέλος ἔπρεπε καὶ κλίν' ἡ ἀνασσά μου!

Ἡ Δόνα-Σόλα προχωρεῖ μὲ σοβαρὸν καὶ ἀσφαλὲς βῆμα εἰς τὸ κιβώτιον τῶν ἀδαμάντων, καὶ ἀνοίγουσα λαμβάνει τὸ ἐγχειρίδιον, ὅπερ κρύπτει εἰς τὸ στῆθός της. Ὁ Δὸν-Κάρολος τῇ προσφέρει τὸν βραχίονα.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Κ' ἡ πρόβλεψίς σας;...

Digitized by Google

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ

Τίποτε.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Πολύτιμός τις θήκη;

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ

Ναί.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ, *μειδιῶν.*

Ἄς ἴδωμεν.

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ

Ἄλλοτε.

Τῷ δίδει τὴν χεῖρα, ἑτοίμη νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.—Ὁ Δὸν-Σίλβας, ἀκίνητος μέχρι τοῦδε καὶ ὅλως ἀφηρημένος, προχωρεῖ βήματά τινα ἀνακράζων.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ὦ Δόνα-Σόλα! Φρίκη!
Ὦ Σόλα μου!—Ἀφοῦ ψυχὴ ἐντός του δὲν κινεῖται,
Ὅπλα καὶ πύργοι μου, σωρὸς ἐπάνω μου ῥιφθῆτε!

Τρέχων πρὸς τὸν βασιλέα.

Δὲν ἔχω ἄλλο· ἄφες με τὸ τέκνον, κύριέ μου!

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ, *ἀφίνων τὴν χεῖρα τῆς Δόνα-Σόλας.*

Ὦ, τότε, τὸν αἰχμάλωτον!

Ὁ δοὺξ ταπεινόνει τὴν κεφαλὴν καὶ φαίνεται εἰς φοβερὰν δισταγμοῦ πάλην· ἔπειτα στρέφει πρὸς τὰς εἰκόνας ἐνόνων πρὸς αὐτὰς τὰς χεῖρας.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Συγγνώμην, φείσθητέ μου,
Πατέρες μου!—

Προχωρεῖ ἓν βῆμα πρὸς τὸν κρυψῶνα, ἡ δὲ Δόνα-Σόλα τὸν παρακολουθεῖ ἐναγωνίως διὰ τῶν βλεμμάτων. Ὁ δοὺξ στρεφόμενος πρὸς τὰς εἰκόνας.

Ὦ, στρέψατε· τὸ βλέμμα σας πληγόνει!

Προχωρεῖ κλονούμενος πρὸς τὴν εἰκόνα του, ἔπειτα στρέφεται πρὸς τὸν βασιλέα.

Τὸ θέλεις;

Ὁ Δὸν-Κάρολος κατανεύει ἐπιτακτικῶς, ὁ δὲ δοὺξ ὑψόνει τρέμων τὴν χεῖρα πρὸς τὸ ἐλατήριον.

ΔΟΝΑ-ΣΟΛΑ

Οἴμοι!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *γονυπετῶν πρὸ τοῦ βασιλέως.*

Φεῦ, ἀρκεῖ ἡ κεφαλή μου μόνη!

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ

Τὴν κόρην!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *ἐγειρόμενος.*

Λάβε την· ἐμὲ νὰ φθείρῃς ἀπελπίσου.

ΔΟΝ-ΚΑΡΟΛΟΣ, *ἁρπάζων τὴν τρέμουσαν χεῖρα τῆς Δόνα-Σόλας.*

Σ' ἀφίνω, δούξ.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Βλεπόμεθα. —

Παρακολουθεῖ διὰ τοῦ βλέμματος τὸν βασιλέα, ἀπομακρυνόμενον βραδέως μετὰ τῆς Δόνα-Σόλας· ἔπειτα θέτει τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἐγχειριδίου του.

Ὁ Κύριος μαζῆ σου!

Ἔρχεται πρὸς τὸ ἔμπροσθεν τοῦ θεάτρου, ἀσθμαίνων, ἀκίνητος, χωρὶς νὰ βλέπῃ, χωρὶς ν' ἀκούῃ, μὲ ἀπλανὲς τὸ ὄμμα καὶ τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους ἐπὶ τοῦ στήθους, ὅπερ τοὺς ἀνασηκόνει σπασμωδικῶς. Ὁ βασιλεὺς ἐξέρχεται μετὰ τῆς Δόνα-Σόλας καὶ πᾶσα ἡ τῶν εὐπατριδῶν συνοδία σοβαρῶς καὶ ἀνὰ δύω, συνδιαλεγόμενοι βαιᾷ τῇ φωνῇ μεταξύ των.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *κατὰ μέρος.*

Μονάρχα, φεύγεις, καὶ χαρὰ ἐνῷ σὲ περιπνέει,
Ἡ γηραιὰ χρηστότης μου ῥαγίζεται καὶ κλαίει!

Digitized by Google

Ὑψόνει τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ βλέπων ὅτι εἶναι μόνος, λαμβάνει δύω ξίφη ἀπό τινος πανοπλίας, μετρεῖ τὸ μέγεθός των καὶ τὰ θέτει ἐπὶ τραπέζης. Ἔπειτα ὠθεῖ τὸ μυστικὸν ἐλατήριον καὶ ἡ θύρα ἀνοίγει.

ΣΚΗΝΗ Ζ΄

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, ΕΡΝΑΝΗΣ.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ἐλθέ.

Ὁ Ἐρνάνης φαίνεται εἰς τὴν θύραν τῆς κρύπτης, ὁ δὲ Δὸν-Σίλβας τῷ δεικνύει τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ξίφη.

—Προτίμησε.—Κανεὶς δὲν σὲ διώκει πλέον,
Καὶ τώρα λόγον εἰς ἐμὲ θὰ δώσης τελευταῖον.
Ἐλθέ!—καὶ γρήγορα.—Πλὴν πῶς; ταράσσετ' ἡ ψυχή σου!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Ἆ, γέρον . . . εἶν' ἀδύνατον νὰ μετρηθῶ μαζῆ σου.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Καὶ πῶς; φοβεῖσαι; εὐγενὴς δὲν εἶσαι; Δυστυχία!
Καλὸς, κακὸς, ὅταν λαλῇ ἀνδρία καὶ ἀνδρία,
Πᾶς ὑβριστής μου εὐγενής, καὶ Σίλβας ὁ Ἐρνάνης!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Πλὴν, γέρον. . .

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Δός με θάνατον ἢ σπεῦσε ν' ἀποθάνῃς!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Νὰ σπεύσω, ναί.— Εἰς τὴν ζωὴν ἀφοῦ μ' ἐξαποστέλλεις,
Εἶν' ἐδική σου· λάβε την ὅπως ἐγκρίνεις.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Θέλεις;

Πρὸς τὰς εἰκόνας.

Ἰδέτε, θέλει, κύριοι! — Καλά· τὴν προσευχήν σου.

ΕΡΝΑΝΗΣ

Ὦ, εἶν' ἐσχάτη, κύριε, καὶ στρέφ' εἰς τὴν ψυχήν σου!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Τὸν ἄλλον ζήτει Κύριον!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Ἆ, ὄχι, ὄχι! — Γέρον,
Τιμώρει, ξίφος, πέλεκυν ἢ ὅ,τι θέλεις φέρων.
Πλὴν ἔλεος· ἂς πληρωθῇ ἑνὸς νεκροῦ ἡ γνώμη·
Δούξ! πρὶν ἐκπνεύσω, ἄφες με νὰ τὴν ἰδῶ ἀκόμη!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Νὰ τὴν ἰδῇ!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Τοὐλάχιστον στιγμὴν ν' ἀκούσω μίαν,
Μίαν καὶ μόνην, τῆς φωνῆς ἐκείνης τὴν μαγείαν!

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Νὰ τὴν ἀκούσῃ!

ΕΡΝΑΝΗΣ

Ἐννοῶ τὸ βάρος τῆς θυσίας·
Ἀλλ' ἡ νεότης μου στιγμὰς ἀνθολογεῖ βραχείας.
Συγγνώμην! ἂν δὲν συγχωρῇς νὰ τὴν ἰδῶ ἐκπνέων,
Νὰ τὴν ἀκούσω ἄφες με, καὶ ἀποθνήσκω πλέον.
Νὰ τὴν ἀκούσω μόνον, δούξ· σεβάσου τὴν εὐχήν μου!
Ἀλλά, μὲ ποίαν ἔδιδα γαλήνην τὴν ζωήν μου,
Ἂν ἡ ψυχή μου ἔστεργες, πρὶν φύγ' εἰς τὸν Θεόν της,
Μὲ τὴν ψυχήν της ν' ἀσπασθῇ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν της!

Digitized by Google

— Δὲν θὰ τὴν εἴπω τίποτε, θὰ ἦσ' ἐδῶ, πλησίον,
Καὶ μὲ ἀπάγεις ἔπειτα.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ, *δεικνύων τὸν ἔτι ἀνοικτὸν κρυψῶνα.*

Χορεία τῶν ἁγίων !
Νὰ ἦναι τόσον ὁ κρυψὼν βαθὺς καὶ σιγαλέος,
Ὥστε νὰ μὴ ἀκούσῃ τί ;

ΕΡΝΑΝΗΣ

Δὲν ἤκουσα βεβαίως.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Τὴν Δόνα-Σόλαν ἀντὶ σοῦ παραλαβὼν κατέβη.

ΕΡΝΑΝΗΣ

Καὶ τίς λοιπόν ;

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ὁ βασιλεύς.

ΕΡΝΑΝΗΣ

Παράφρον, τὴν λατρεύει !

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Τί λέγεις !

ΕΡΝΑΝΗΣ

Μᾶς τὴν ἥρπασε καὶ λάτρις της καλεῖται !

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Ὢ συμφορά ! Τοὺς ἵππους σας, τοὺς ἵππους σας, ὁπλῖται,
Κ' ἔμπρός, ἐπὶ τὸν ἅρπαγα μαζῆ μου !

ΕΡΝΑΝΗΣ

Στάσου πρῶτον.
Ἡ ἀσφαλὴς ἐκδίκησις δὲν ἀγαπᾷ τὸν κρότον.
Εἶμ' ἐδικός σου· δύνασαι νὰ μὲ φονεύσῃς. Κλίνεις
Ἐγὼ νὰ γίνω τιμωρὸς τῆς ἀρετῆς ἐκείνης ;
Ὤ, μὴ μ' ἀρνεῖσαι· τῆς ποινῆς ἓν μέρος χάρισέ με,
Καὶ πίπτω εἰς τοὺς πόδας σου, ἂν ἀπαιτῇς, ἰδέ με !
Ἃς τὸν ζητήσωμεν μαζῆ. Ἐλθὲ, μὴν ὑποπτεύῃς·
Ἐγὼ βραχίων, σ' ἐκδικῶ. — Κατόπιν, μὲ φονεύεις.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Καὶ τότε, θῦμα ἔρχεσαι νὰ πέσῃς τῆς χειρός μου ;

ΕΡΝΑΝΗΣ

Ναί, δούξ.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Καὶ τίς ὁ ὅρκος σου ;

ΕΡΝΑΝΗΣ

Ἡ μνήμη τοῦ πατρός μου !

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Πλὴν μόνος θὰ ἐνθυμηθῇς τὸν ὅρκον νὰ τηρήσῃς ;

ΕΡΝΑΝΗΣ, *δίδων αὐτῷ τὸ εἰς τὸ πλευρόν του κρεμάμενον κέρας.*

Σὲ δίδω τοῦτο. Ἄκουσε· εὐθὺς ὅπου θελήσῃς,
Ὁποίαν ὥραν ἢ στιγμήν, εἰς ἓν ἀκαριαῖον,
Ἂν σοῦ διέλθῃ κατὰ νοῦν νὰ μὴν ὑπάρχω πλέον,
Ἐλθὲ, τὸ κέρας σάλπισε καὶ μὴ φροντίσῃς μήτε.
Δὲν θέλω ζῆ.

ΔΟΝ-ΣΙΛΒΑΣ

Τὴν χεῖρά σου.
Σφίγγουν τὰς χεῖρας. — Ἔπειτα πρὸς τὰς εἰκόνας.
Σεῖς μάρτυρες γενῆτε !

Digitized by Google

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

—

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἐξόχως τιμᾶται καὶ λατρεύεται ἐν Ἑλλάδι, οὐ μόνον διὰ τὴν θεάρεστον πολιτείαν αὐτοῦ καὶ τὴν νίκην, ἣν ἐκτήσατο ἐν τῇ πρώτῃ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἐν ᾗ διὰ τοῦ γρόνθου του ἀνέτρεψε τὰ αἱρετικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἀρείου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν προστασίαν, ἣν πιστεύεται ὅτι παρέχει τοῖς ναυτιλλομένοις καὶ ἐν γένει τοῖς κλυδωνιζομένοις κατὰ θάλασσαν. Τούτου ἕνεκα ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μάλιστα τάσσεται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τοῖς μεγάλοις ἁγίοις τῆς ξηρᾶς, τῷ ἁγίῳ Γεωργίῳ καὶ τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ. Ἐν δημοτικῷ τινὶ ᾄσματι τοῦ Γαλαξειδίου προσαγορεύεται *ναύτης*.

Ἅγιε Δημήτρη στεριανέ, κι' ἅγιε Νικόλα ναύτη.

Ἐν Πάρῳ δ' ἐπονομάζεται *θαλασσίτης*, διότι ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ κεῖται ἐν τῇ παραλίᾳ. Πλεῖστα ἑλληνικὰ πλοῖα φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, ἐν πᾶσι δὲ σχεδὸν εἶναι ἀνηρτημένη ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐν τῷ θαλαμίσκῳ τοῦ πλοιάρχου. Ἐπικαλοῦνται δὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ ἐν κινδύνοις, ὡς μαρτυροῦσι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αἱ ἑπόμεναι παροιμίαι, τὴν αὐτὴν ἐνέχουσαι ἔννοιαν καὶ ἡ ἀρχαία: «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει».—*Ἅγιε Νικόλα, βόηθα με!—Σεῖσε καὶ σὺ τὸ χέρι σου.* καί· *Χωρὶς ἄρμενα καὶ πανιά, ἅγιε Νικόλα, βόηθα με!* Ἐν Μυκόνῳ ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος εἶναι ᾠκοδομημένον παρεκκλήσιον πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὅπως καταπαύῃ τὰς τρικυμίας. Ἐπὶ δὲ τοῦ Λευκάτα, ἐγγὺς τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπάρχει ναΐσκος τοῦ ἁγίου Νικολάου, κτισθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ὡς δ' οἱ πλωτῆρες τὸ πάλαι προσέφερον τῷ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς Λευκάδος ὄχθου Φοίβῳ πλακοῦντας καὶ σπονδάς, αἰτοῦντες αὐτὸν οὔριον ἄνεμον, οὕτω καὶ σήμερον οἱ ναῦται μακρόθεν ἐπικαλοῦνται τὸν ἅγιον, ἐπιφωνοῦντες, *Ἅι Νικόλα βόηθα με!* Ἐν δεινῇ τρικυμίᾳ, ὡς αφηγεῖται δημοτικόν τι ᾆσμα, οἱ κινδυνεύοντες ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὑπισχνούμενοι αὐτοῖς εἰς ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν σωτηρίαν βαρύτιμα ἀναθήματα. Ἐν τινι δὲ κρητικῷ ᾄσματι, φέρεται εἰς τὸ γύρισμα ἐπίκλησις οὐ μόνον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἁγίων καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, διὰ τὸ μέγεθος φαίνεται τοῦ κινδύνου.

Ἕναν καράβ' ἀρμένιζε,
—Κύριε ἐλέησόν μας Χριστέ,—
ἀνάμεσα πελάγου,
—Ἡ Παναγία κι' ὁ Χριστός,
κι' ἅις Γιώργης κι' ἅ' Ἠλιᾶς,
κ' ἡ γι ἁγία Πελαγιά,
κι' ἅγιος Νικόλας, Νικόλα,
βούηθηξε τοῦ κόσμου,
τῶν Χριστιανῶ κ' ἐμᾶς.—
Βαρειὰ φουρτοῦνα τὸ βαρεῖ κτλ.

Εἰς τὰ πλοῖα ὅμως εὐσεβῶν ἢ εὐτυχῶν ἀνθρώπων δὲν προσέρχεται ἀρωγὸς μόνον ἐν κινδύνοις, ἀλλὰ πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν κάθηται παρὰ τὸ πηδάλιον καθ' ὅλον τὸν πλοῦν:

Σ τὴν πλώρη κάθετ' ὁ Χριστός, 'ς τὴ μέσ' ἡ Παναγία,
καὶ πίσω 'ς τὸ τεμόνι του κάθετ' ἅγιος Νικόλας.

Εἶναι δ' ἡ θέσις του παρὰ τὸ πηδάλιον, διότι κατά τινα παράδοσιν αὐτὸς εἶναι ὁ τοῦ πηδαλίου εὑρέτης. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ κινδυνεύοντες ἐν θαλάσσῃ ἀνεπαρκεῖς κρίνοντες τὰς ξηρὰς εὐχὰς ὑπισχνοῦνται τῷ ἁγίῳ ἀναθήματα, πρὸς κόσμησιν καὶ πλουτισμὸν ἐκκλησιῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένων. Τοιαῦτά εἰσι συνήθως κηρὸς καὶ λίβανος.

Νὰ φέρω ἀμάξι τὸ κερί, κι' ἀμάξι τὸ λιβάνι,
καὶ ταῖς λαμπάδαις ὑψηλαῖς, 'σὰν τὸ μέσο κατάρτι.

Ἐνίοτε δὲ τἀναθήματά εἰσιν ὁμοιώματα τῶν διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ ἁγίου διασωθέντων πλοίων, ὧν πολλὰ δύναταί τις νὰ ἴδῃ οὐ μόνον ἐν ναοῖς τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἀλλὰ καὶ τῆς Παναγίας, μάλιστα τῆς ἐν Τήνῳ καὶ ἄλλων ἰσχυρῶν ἁγίων. Εἶναι δ' ἴσως ἡ συνήθεια αὕτη ἀρχαιοτάτη, διότι καὶ ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ, ἔνθα ὡς γνωστὸν πρὸς τῇ πολιούχῳ Ἀθηνᾷ ἐλατρεύετο καὶ ὁ Ποσειδῶν, εὑρέθη ἐκτὸς μαρμαρίνου ἀναγλύφου, ἀπεικονίζοντος τριήρη, καὶ χαλκοῦν πλοιάριον, πιθανῶς ὡς λυχνία χρησιμεῦον, ὅπερ ὑποτίθεται ὅτι ἦτο παρόμοιον ἀνάθημα. Οἱ πειραταὶ τέλος ἀπέδιδον τῷ ἁγίῳ Νικολάῳ τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἐκ τῆς λείας, εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν βοήθειαν, ἣν παρεῖχεν αὐτοῖς. Ὡς ἀναφέρει ὁ Χουρμούζης, πρὶν ἀποπλεύσωσι τοῦ λιμένος προσεκάλουν ἱερέα ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἵνα κάμῃ τὸν ἁγιασμὸν καὶ ἀφ' οὗ ἠσπάζοντο μετὰ πολλῆς εὐλαβείας τὴν εἰκόνα καὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν δεξιὰν τοῦ ἱερέως, προσεκάλουν τὸν ἅγιον Νικόλαον νὰ μετάσχῃ τοῦ ταξειδίου των. *Ἅγιε Νικόλα 'ς τὴν πλώρη μας καὶ τὸ μερτικό σου θὰ βγῇ μὲ τὸ παραπάνω.* Καὶ πραγματικῶς *μὲ τὸ παραπάνω* ἐξεπλήρουν τὴν ὑπόσχεσίν των, διότι καὶ ἐν τῇ διανομῇ τῶν διαρπαγῶν των πρῶτον ἐχώριζαν τοῦ ἁγίου τὸ μερίδιον, ὅπερ μάλιστα σχεδὸν ἐδιπλασιάζετο, διότι ἕκαστος, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐποίει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, προσέθετε καὶ τεμάχιόν τι ἐκ τῆς ἰδίας μερίδος.

Ἕνεκα τῆς λατρείας, ἣν ἀπονέμουσι τῷ ἁγίῳ Νικολάῳ οἱ ναυτιλλόμενοι, εἰκάζουσί τινες, ὅτι ἀντικατέστησε παρὰ τοῖς ἐκχριστιανισθεῖσιν Ἕλλησι τὸν Ποσειδῶνα, προσλαβὼν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἰδιότητας τοῦ παλαιοῦ δεσπότου τῶν θαλασσῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ὑποθέτουσί τινες ὅτι μία ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Ἀθήναις κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως, ἔνθα τὸ πάλαι ᾠκοδόμητο ναὸς τῷ Ποσειδῶνι. Ἀλλ' ἂν διετηρήθησαν ἴχνη τῆς λατρείας τῶν ἀρχαίων ἐναλίων θεῶν, ταῦτα διετήρησε μᾶλλον ὁ *δαίμονας τσῆ θάλασσας*, ὅστις κατὰ τοὺς μύθους τῶν Ζακυν-

Digitized by Google

θίων, ἄνθρωπος ὢν τὸ ἄνω τοῦ σώματος, τὸ δὲ κάτω ἰχθύς, ἐποχεῖται ἅρματος συρομένου ὑπὸ δύο δελφίνων καὶ κρατεῖ ἐν τῇ χειρὶ τὴν τρίαιναν, ἤ, ὡς λέγουσι κοινῶς, *μία πειροῦνα μὲ τρία διχάλια*. Τῆς δὲ κατὰ θάλασσαν λατρείας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἡ ἀρχὴ δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἐν αὐτῇ τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ.

Ἡ χριστιανικὴ δοξασία, ὅτι οἱ πρόξενοι παντὸς κακοῦ δαίμονες ἐγείρουσι καὶ τὰς τρικυμίας συνδέεται ἀμέσως τῇ ἑτέρᾳ δοξασίᾳ, ὅτι οἱ ἅγιοι ἔχουσι τὴν ἰσχὺν νὰ κατευνάζωσιν αὐτάς. Ἀπεδόθη δὲ τοῖς ἁγίοις ἡ δύναμις αὕτη κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερομένου θαύματος τοῦ Ἰησοῦ, τῆς σωτηρίας τοῦ πλοίου τῶν ἀποστόλων ἀπὸ μεγάλης λαίλαπος ἀνέμου. Παλαιότερον ἐτιμᾶτο ἰδίᾳ ὡς σωτὴρ τῶν ἐν θαλάσσῃ κινδυνευόντων ὁ ἅγιος Φωκᾶς, οὗ τὴν μνήμην ἡ μὲν ἑλληνικὴ ἐκκλησία τελεῖ τῇ 22 Σεπτεμβρίου ἡ δὲ δυτικὴ τῇ 14 Ἰουνίου· ἐν τροπαρίῳ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἀποκαλεῖται «λιμὴν γαληνότατος πᾶσι γεγονὼς θαλαττεύουσι.» Ἐν τῷ ὁρμίσκῳ τῆς Σύρου, τῷ καλουμένῳ *Γράμματα*, ἔνθα πολλαὶ ἀναγινώσκονται εὐκτήριοι ἐπιγραφαὶ ὑπὲρ εὐπλοίας, αἱ χριστιανικαὶ ἄρχονται οὕτω· «Κύριε βοήθει» ἢ «σῶσον»· μία δὲ οὕτω. «Κ(ύρι)ε κ(ὲ) ἅγιε Φωκᾶ σόσο(ν) τὸ (πλ)οῖον Μαρίαν κλπ.» καὶ ἑτέρα: «Ὁ χωρὸς τῶν ἁγίων (;)ον σῶσαι (τὸ) πλοῖ(ον) Μαρίαν κλπ.» Ὡς εἰκάζει ὁ ἐκδοὺς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας κ. Κλὼν Στέφανος ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ ἦν πιθανῶς ᾠκοδομημένος ναΐσκος τῷ ἁγίῳ Φωκᾷ. Ὁ Πίπερ ἀναφέρει τὰ ὀνόματα ἑτέρων τριῶν ἁγίων, ὧν ἐπίσης ἐπεκαλοῦντο οἱ καθολικοὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα τὴν ἀρωγὴν ἐν τρικυμίαις· τὸν ἐπίσκοπον Γερμανόν, θανόντα ἐν ἔτει 448, τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ μαρτυρήσαντα ἐπίσκοπον Ἔρασμον καὶ τὸν δομινικανὸν Πέτρον Γονζαλέζ, ζήσαντα κατὰ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα, τιμώμενον δὲ μάλιστα ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἐν Πορτογαλλίᾳ. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἀποδίδοται ἡ τοιαύτη δύναμις τῇ Παναγίᾳ, ἧς τὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα Μαρία ἡρμηνεύετο *θαλάσσιος ἀστήρ*, ὑπό τε τοῦ Ἱερωνύμου, κατὰ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα, καὶ ὑπὸ πολλῶν μεταγενεστέρων συνταςσομένων αὐτῇ. Ἐν Μήλῳ ἡ Παναγία καλεῖται *θαλασσήτρια*, καὶ ἀλλαχοῦ δὲ φαίνεται συνταυτιζομένη τῇ *εὐπλοίᾳ* ἢ *ποντίᾳ* Ἀφροδίτῃ τῶν παλαιῶν. Ὁ τὴν *Ἁμαρτωλῶν Σωτηρίαν* γράψας μοναχὸς Ἀγάπιος Λάνδος, παραλαβὼν ἐκ συναξαρίων δυτικῶν καλογήρων, διηγεῖται θαῦμα τῆς Παναγίας, λυτρωσάσης πλοῖον κινδυνεῦον, οὗ τὸ πλήρωμα ματαίως ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν διαφόρων ἁγίων, ἐσώθη δὲ εὐθὺς ὡς ἐδεήθη τῇ Παναγίᾳ κατὰ προτροπὴν συνετοῦ ἡγουμένου. Βυζαντῖνος δέ τις συγγραφεὺς ἐπιγράφει ὡς ἑξῆς ἓν κεφάλαιον τῆς ἀνεκδότου *Περιηγητικῆς ἱστορίας* αὐτοῦ: «Λόγος εὐχαριστήριος .... προσαδομένου αὐτῷ τῷ σωτῆρι καὶ τῇ προμάχῳ κυρίᾳ καὶ »ἀειπαρθένῳ Μαριάμ .... ὅτε καὶ τοῦ χαλεποῦ »χειμῶνος λωφῆσαι δόξαντος τῶν σάλων ἐρρύ»σθημεν καὶ τοῖς ἰδίοις γεγόναμεν καταστρατοπε»δευσάσης τῆς στρατηγοῦ τῶν δεινῶν ἀληθῶς ὑ»περμάχου τῆς οὐθενείας ἡμῶν.»

Αἱ δὲ περὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου δοξασίαι ἐκπηγάζουσιν ἔκ τινος θαύματος τοῦ ἁγίου, μνημονευομένου ἐν παλαιῷ συναξαρίῳ. Κατὰ τὸ συναξάριον τοῦτο, ὁ ἅγιος πλέων ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἱεροσόλυμα κατελήφθη κατ' ὁδὸν ὑπὸ τρικυμίας, ἣν διὰ τῶν προσευχῶν του κατέπαυσεν, ἐκδιώξας τὸν ἐγείραντα αὐτὴν δαίμονα. Τὸ θαῦμα τοῦτο ἀφηγεῖται διὰ λέξεως ἀνθηρᾶς καὶ πολλῆς περιγραφικῆς δεινότητος ὁ Φραγκίσκος ὁ Σκοῦφος ἐν τῇ *Τέχνῃ ῥητορικῇ*. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ὀλίγους πιθανῶς τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν εἶναι γνωστὸν τὸ ἔργον τοῦ ἐν τοῖς σκοτεινοῖς τῆς δουλείας χρόνοις ζήσαντος διαπρεποῦς Ἕλληνος λογίου παρατίθεμεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ.

«Ποτὲ δὲν ὑψώθη περισσότερον ἡ φήμη καὶ ἡ δόξα τοῦ Νικολάου, παρὰ ὅταν ἡ ἄγρια θάλασσα καὶ τὸ θυμωμένον ἐκεῖνο θηρίον εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου ἐταπεινώθη· καὶ ὅταν πρᾶον καὶ ἥμερον ἐφίλησε τὸ ξύλον, ὁποῦ πρότερον ἔχασκε νὰ ῥουφήσῃ μὲ τόσα στόματα, ὅσα εἰς κάθε κῦμα ἀνοίγει βαθύστομα βάραθρα. Ἔπλεεν ὁ Νικόλαος, καὶ μὲ ἄρμενα ξαπλωμένα καὶ ἀπὸ γλυκὸν ἄνεμον φουσκωμένα γλήγορος ἔτρεχε...εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων διὰ νὰ προσκυνήσῃ εὐσεβὴς τὸν τάφον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτάφη ἡ ζωή...Ἦταν γαληνόμορφος ὁ οὐρανός· ἐγέλα ἀνέφαλος ὁ ἀέρας, ἔπνεε πρᾶος καὶ φιλικὸς ὁ Ζέφυρος, κῦμα δὲν ἐφούσκωνε, ἀφρὸς δὲν ἐφαίνετο, καὶ τὸ πέλαγος ὅλον ταπεινὸν ἔδειχνε τὴν εὐλάβειαν, ὁποῦ ἔφερνε πρὸς τὸν ἅγιον· καὶ ἂν καμμίαν φορὰν ὀλίγον φουσκωμένον ὑπερηφανεύετο, τὸ ἔχανε μόνον, διατὶ ἐβάστα εἰς τοὺς ὤμους τοιοῦτον ἥρωα. Ἀμμὴ ἂν ἦτον ἡσυχία εἰς τὴν θάλασσαν, θόρυβος καὶ ταραχὴ ἦτον κάτω εἰς τὸν ᾅδην· καὶ ἂν ἔπαιζαν τριγύρου εἰς ἕνα ξύλον τὰ κύματα, ἄφριζαν εἰς τὰ κάτω σπήλαια οἱ Δαίμονες, καὶ οἱ σατανικοὶ Κύκλωπες, ὁποῦ εἰς ἐκείνην τὴν ἄβυσσον κατοικοῦσι. Καὶ τί θέλομεν κάμῃ, ἔλεγε ὁ Ἑωσφόρος, τί ἀποφασίζομεν, ὦ σύντροφοι; ἀφίνομεν τὸν Νικόλαον νὰ πλεύσῃ μὲ εὐτυχίαν, καὶ ὑγιὴς νὰ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς ἰδίας του ἐπιθυμίας καὶ τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων; .. θέλω νὰ χάσῃ εἰς τὸν δρόμον τὴν στράταν, χωρὶς ἐλπίδα νὰ φθάσῃ εἰς ἄλλον λιμένα, παρὰ εἰς τὸ ναυάγιον καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν· εἰς κάθε ῥεῖθρον θέλω ἀνοίξῃ βάραθρα, ἀμμὴ τόσον βαθιά, ὁποῦ νὰ πίπτουν ὅλοι μέσα μόνον ἀπὸ τὴν ζάλην, καὶ εἰς τὰ νέφη θέλω πλάσῃ βρονταῖς, ἀστραπαῖς καὶ βροχὴν τόσην, ὁποῦ νὰ συνθέσω ἄλλην μίαν θάλασσαν, διὰ νὰ τὸν βυθίσουν, ἃ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ μία, κἂν καὶ ἡ δύο ἀντάμα.

«Ἔτζι ὡμίλησε ὁ Ἑωσφόρος, πνέοντας καπνοὺς καὶ φλόγαις ἀπὸ τὸ στόμα, καὶ εὐθὺς μαυρίζεται ὁ ἀέρας μὲ τὰ σκότη ὅλα τοῦ Ἅδου, τὰ ὁποῖα, ἁρπάζοντας τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον, σκεπάζουν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν μὲ ἕνα ὅλο μεσόνυκτον. Συμμαζώνουνται μαῦρα καὶ πυκνοσύνθετα νέφη, τῶν ὁποίων τὰ σπλάγχνα ξεσχίζοντας ἡ ἀστραπαῖς καὶ τὰ ἀστροπελέκια, τυφλώνουν τὰ ὄμματα τοῦ καθενὸς μὲ τὴν λάμψιν, καὶ μὲ τὸν κτύπον φοβερίζουν κάθε ἀνδρειωμένην καρδίαν, ὡσὰν ὁποῦ τοῦτα, μαγεμμέναις σαΐταις τοῦ θανάτου, πληγώνοντας ἀλλάσσουν εἰς στάκτην ὅλον τὸν ἄνθρωπον. Πίπτουσι βροχαῖς, ἀρκεταῖς νὰ πνίξουν ἕνα κόσμον, ὄχι νὰ βυθίσουν ἕνα καράβιον, ἡ ὁποίαις ἀνάμεσα εἰς τόσην βροντὴν καὶ εἰς

Digitized by Google

τόσην λάμψιν παγώνοντας ἀπὸ τὸν φόβον ἔφθαναν χαμαὶ χιόνι ἢ καὶ χάλαζα· φυσοῦσι ἀπὸ κάθε τόπον ἄγριοι ἄνεμοι, ὅλοι συναλλήλως ἐχθροὶ καὶ ἐνάντιοι, καὶ εἰς τοῦτο μόνον φίλοι καὶ ἑνωμένοι νὰ καταποντίσουν καὶ νὰ ῥήξουν εἰς τὰ βάθη τὸ ξύλον. Φουσκώνει τέλος ἡ θάλασσα καὶ φουσκωμένη θυμώνεται, ἀφρίζει ἀπὸ τὸν θυμὸν, καὶ ἀφρίζοντας ὑψώνει γιγάντεια κύματα. Μὲ τοῦτα ὡς μὲ πολεμικαῖς μηχαναῖς πολεμᾷ τὸ πλεούμενον, τὸ κτυπᾷ, τὸ δέρνει, τὸ ὑψώνει εἰς τοὺς ἀστέρας, τὸ καταιβάζει εἰς τὸν ᾅδην, τὸ στριφογυρίζει, χάσκοντας πάντα καὶ ἀνοίγοντας χίλια βάραθρα διὰ νὰ τὸ ῥουφήσῃ. Ἤκουες τότε νὰ κατακτυποῦσι συναλλήλως τὰ κατάρτια· ἔβλεπες νὰ ξεσχίζωνται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τὰ ἄρμενα καὶ βρεμμένα μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς ἀγριωμένης θαλάσσης νὰ κλαίουσι τὴν κοινὴν δυστυχίαν, κομμέναις ταῖς γούμεναις, χαϊμέναις ταῖς ἄγκυραις. Τούτους νὰ πίνουσι καὶ νὰ ξερνοῦσι τὰ κύματα, ἐκείνους χαμαὶ ἐρριμμένους καὶ νὰ μεθυοῦσι ἀπὸ τὴν ζάλην. ἄλλους μὲ στεναγμοὺς καὶ μὲ δάκρυα νὰ παρακαλοῦσι βοήθειαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν· διότι ὁ φόβος τῶν εἶχε δέσει τὴν γλῶσσαν, καὶ τῶν εἶχε ἁρπάσῃ ὁλότελα τὴν φωνήν· καὶ τοὺς ναύτας νὰ τρέμουσι τόσον εἰς τὴν καρδίαν, ὅσον εἰς τοὺς πόδας, καὶ νὰ φέρνουν εἰς τὸ πρόσωπον ζωγραφισμένον τὸν θάνατον.

«Μόνον ὁ Νικόλαος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγίνετο τόση ταραχὴ εἰς τὰ στοιχεῖα, ἀνάμεσα εἰς τόσους φόβους καὶ τρόμους ἔστεκε ἄτρομος καὶ χωρὶς φόβον, διατὶ ἀρματωμένος μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸν ἐγέλα τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ Ἅδου, τὸν ὁποῖον διὰ νὰ συγχύσῃ καὶ περισσότερον, ὁ ἅγιος σηκώνει ταπεινὸς τὰς χεῖρας καὶ κάνει ὀλίγην, ἀμμὴ ἔνθερμον προσευχὴν, καὶ μὲ τούτην ὡς μὲ οὐράνιον μαγείαν . . . . τοῦ ἀφανίζει τὰ σκότη, τοῦ σκορπίζει τὰ νέφη, τοῦ σβύνει ταῖς ἀστραπαῖς καὶ μεταμορφώνει εἰς γαλήνην τὴν τρικυμίαν, εἰς ἡσυχίαν τὴν ταραχὴν, εἰς γλυκεῖαν αὔραν τὸν σκληρὸν ἄνεμον, σιωποῦσι τὰ στοιχεῖα, παύουν τὰ κύματα, πνέουσι ζέφυροι, λάμπουσι εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἀστέρες, σφουγγίζει καθένας τὰ δάκρυα, ξυπνᾷ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν ζάλην, καὶ τὸ ἀπελπισμένον καράβιον φθάνει σῶον καὶ ὑγιὲς εἰς τὸν λιμένα νικηφόρον δύο μεγάλων θηρίων, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἑωσφόρου.»(1)

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συναξαρίου τούτου διεπλάσθησαν ὕστερον καὶ ἄλλα προσόμοια θαύματα τοῦ ἁγίου. Ὅτι ἐπικαλεσθέντος ἐν τρικυμίᾳ ναύτου τινὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, ἐπεφάνη οὗτος ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ κατέπαυσε τὴν τρικυμίαν. Ὅτι εὐλαβής τις πεσὼν τυχαίως ἐκ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπικαλεσθεὶς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, εὑρέθη ἐν τῷ οἴκῳ του, ἐν ᾧ τὰ ἅλμης ἀποστάζοντα ἐνδύματα αὐτοῦ ἐμαρτύρουν τὸ θαῦμα. Ἐν ἑτέρῳ πάλιν συναξαρίῳ ἀναφέρεται, ὅτι ὁ διάβολος φθονήσας προσκυνητὰς, ἑτοίμους ν' ἀποπλεύσωσι πρὸς προσκύνησιν τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Νικολάου, προσῆλθεν αὐτοῖς μεταμεμορφωμένος εἰς γραῖαν γυναῖκα καὶ ἐν τῇ χειρὶ κρατῶν ἄγγος πλῆρες ἐλαίου· (καὶ ἐκ τούτου βεβαίως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τοῦ νὰ καλῶσι κοινῶς τὰ κακότροπα γραΐδια *λαδικά*). Παρεκάλεσε δ' αὐτοὺς, παραλαβόντες τὸ ἄγγος νὰ κενώσωσι τὸ ἔλαιον εἰς τὸν τοῦ ἁγίου λύχνον, ἐπειδὴ ἐκείνη ἠδυνάτει νὰ ταξειδεύσῃ. Ἀλλ' ὁ ἅγιος ἐπεφάνη νύκτωρ ἑνὶ τῶν ταξειδευόντων καὶ ἐκέλευσε νὰ ῥίψωσι τὸ ἄγγος εἰς τὴν θάλασσαν. Ῥιφθέντος δὲ τοῦ ἄγγους ἐν μέσῳ τῷ πελάγει ἀνέλαμψαν φλόγες, δυσώδεις ἐξεχύθησαν ὀσμαὶ καὶ ἠγέρθη τρικυμία, ἥτις θὰ κατεπόντιζε τὸ πλοῖον, ἂν μὴ προεφύλαττεν αὐτὸ ὁ ἅγιος. Ἐν γένει δ' ἀναφέρουσι τὰ αὐτὰ συναξάρια, ὅτι ὁ ἅγιος σώζει τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν ἐν τρικυμίᾳ.

Ἐκ τῶν συναξαρίων παρέλαβον τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου δοξασίαν ταύτην οἱ ὑμνογράφοι τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ῥωμανοῦ συνταχθέντι κοντακίῳ τοῦ ἁγ. Νικολάου ἀπαντᾷ μόνος οὗτος ὁ ὑπαινιγμός.

τοὺς μὲν ἐν θαλάσσῃ,
τοὺς δὲ ἐν τῇ γῇ γὰρ
οὐ διαλείπεις
σώζων ἑκάστοτε.

Ἐπίσης καὶ ἐν τῷ ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου συνταχθέντι κοντακίῳ.

Τὴν χάριν ταύτην ἰδίως
ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους,
σοὶ δεδώρηται Χριστὸς
προστατεύειν τῶν ἐν κινδύνοις.

Εὐκρινέστερον ὅμως ὑπαινίσσεται τὴν δοξασίαν ταύτην ἕτερον τροπάριον τῆς ᾀσματικῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου.

μέγας ἀντιλήπτωρ . . .
τοῖς ἐν γῇ καὶ τοῖς πλέουσι.

καὶ Λέων ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ *Λόγῳ* αὐτοῦ εἰς τὸν *θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον*. «Ποῖον γὰρ θαλάσσης πέλαγος ἀμέτοχον τῶν ἐκείνου καλῶν;»

Τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχει ἡ λατρεία τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὡς πάτρωνος τῶν ναυτῶν καὶ προστάτου ἐν θαλασσίοις κινδύνοις, καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης, παρ' οἷς τὰ μάλιστά ἐστι διαδεδομένη. Ὁ συναξαριστὴς τῶν καθολικῶν ἀφηγεῖται, ὅτι ὁ ἅγιος ἔσωσέ ποτε πλοῖον κινδυνεῦον· φέρεται δὲ καὶ ἄλλο θαῦμα αὐτοῦ, ὅτι ἀπέδωκε ζῶντα εἰς πατέρα, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὃν ἀπώλεσεν ἐν τρικυμίᾳ· τὸ δὲ θαῦμα τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἁγίου ἐξυμνεῖται, καὶ πολλάκις ἀπεικονίσθη ὑπὸ τῶν ἁγιογράφων. Ἐν Ἰταλίᾳ προσέτι τὰ ἠλεκτρικὰ φλόγια, τὰ ἐν ὥρᾳ τρικυμίας ἐπιφαινόμενα ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ἱστίων, καλοῦσιν *ἅγιον Νικόλαον*. Ὑπὸ δὲ τῶν βορείων καὶ τῶν γερμανικῶν λαῶν ὁ ἅγιος Νικόλαος συνεταυτίσθη τῷ παλαιῷ μεγάλῳ θεῷ Ὀδίν. «Ἀμφίβολον εἶναι», γράφει ὁ Simrock, «ἂν τὰ τοῦ Ὀδὶν ὀνόματα Hnikar καὶ Nicuz ὑποδηλοῦσιν αὐτὸν, ὡς θεὸν τῶν ὑδάτων, οὐχ ἧττον ὅμως ἴσως ἐξηγοῦσι τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ ἅγιος Νικόλαος παρίσταται ἱππεύων λευκὸν ἵππον καὶ θεωρεῖται πάτρων τῶν ναυτῶν, καὶ δι' ὃν προσφέρουσιν ἀναθήματα εἰς τὴν ἐν Binger εἰκόνα αὐτοῦ εὐχόμενοι ὑπὲρ εὐπλοίας».

Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀρθόδοξοι λαοὶ παρέλαβον ἐκ τῶν Ἑλλήνων τὰς περὶ ἁγίου Νικολάου δοξασίας, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων αὐτῶν. Ἐν ῥωσσικοῖς ποιήμασιν ἀναφέρεται,

(1) Σκούφου, Τέχνη ῥητορικῆς. Ἑνετ. 1681 σ. 40 κε.

Digitized by Google

ὅτι βοηθεῖ τοῖς ἐν θαλάσσῃ κινδυνεύουσι. Βουλγαρικὸν δέ τι ᾆσμα, ἀφηγούμενον πῶς ἕκαστος τῶν ἁγίων ἔλαβε παρὰ τοῦ θεοῦ μερίδα τινὰ ἐν τῷ κόσμῳ, προστίθησι:

Καὶ τί 'πῆρ' ὁ ἅγιος Νικόλας;
'Πῆρε τῆς θαλάσσης τὰ καράβια·
κι' ὅποιος μὲ καράβι ταξειδεύει
πρῶτ' ἀπ' ὅλ' ἂς κάνῃ τὸ σταυρό του,
κι' ἂς παρακαλῇ τὸν ἅη Νικόλα.

Τέλος ἐν σερβικῷ ᾄσματι ἀναφέρεται, ὅτι τριακόσιοι καλόγηροι πλέοντες εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος, κατελήφθησαν ὑπὸ τρικυμίας· ἐσώθησαν δὲ πάντες, ἅμα ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ν. Γ. Πολιτης.

Η ΜΟΥΣΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Διήγημα.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 758.

Ἰδοὺ δὲ τί παρέστη ἐνώπιόν μου·

Δωμάτιον εὐρύχωρον λευκοὺς ἔχον τοὺς τοίχους καὶ γυμνούς. Πρὸς τὸ βάθος ἐκάθητο ἡ Μαρία ἐπὶ ἁπλοῦ σκαμνίου, ὑπομειδιῶσα, πανταχοῦ περιστρέφουσα τὸ βλέμμα καὶ ἔχουσά τι τὸ σαρκαστικὸν καὶ σκωπτικόν. Ἐν τῷ μέσῳ τραπέζιον κεκαλυμμένον ὑπὸ τετριμμένου σαλίου, καὶ ἐπ' αὐτοῦ γραφίδες, βιβλία, χαρτία, καὶ πρὸ τοῦ τραπεζίου ἵστατο κόρη νεαρά, ἡ Ἑλένη βεβαίως, ἀφηρημένη εἰς τὴν εὕρεσιν ὁμοιοκαταληξίας τινὸς ἢ ἡμιστιχίου· περὶ δὲ τὴν ἑστίαν ἐκάθηντο πρώτη μὲν ἡ κυρία Βαλλιᾶ, ἐνδεδυμένη ἐν μέρει μὲν ὡς χωρική, ἐν μέρει δὲ ὡς γυνὴ τῶν πόλεων· δεύτερος δὲ ὁ κ. Ζαφειράκης, φορῶν περισκελίδας στενὰς φαιοῦ χρώματος, περιστήθιον κίτρινον μετὰ πλατυτάτων ἀναστροφῶν, περιλαίμιον ὑψηλὸν φθάνον μέχρι τῶν ὤτων, λαιμοδέτην πλατύτατον, ἱμάτιον κυανοῦν μετὰ κομβίων μεταλλίνων, καὶ ἀπὸ τῆς ἁλύσεως τοῦ ὡρολογίου του ἐκρέματο ὁρμαθὸς κροταλίων στιλβόντων ἐπὶ τῆς κοιλίας του. Μετὰ τὸν κ. Ζαφειράκην ἐκάθητο ὁ ἐνωμοτάρχης ἐν μεγάλῃ στολῇ, καὶ μετ' αὐτὸν δύο τινές, ὧν ὁ μὲν ἦτο, ὡς ἔμαθον ὕστερον, ὁ δημοδιδάσκαλος, ὁ δὲ ὁ δημοτικὸς ἰατρός.

Ἅμα εἰσελθόντα οἱ πάντες με ὑπεδέξαντο ἐγερθέντες. Ἐγὼ δὲ προσῆλθον κατὰ πρῶτον πρὸς τὴν κυρίαν Βαλλιᾶ καὶ τὴν ἐχαιρέτισα μετὰ τοῦ ὀφειλομένου πρὸς μητέρα Μούσης σεβασμοῦ, ἔπειτα δὲ προσκλίνας πρὸ τῆς ἡρωΐδος ἔλαβον τὴν θέσιν μου πλησίον τοῦ κ. Ζαφειράκη. Παρὰ τῇ Μαρίᾳ ἐκάθητο ὁ Σταῦρος, ὁ δὲ κύριος Βαλλιᾶς παρὰ τῇ συζύγῳ του.

Ἐγένετο σιγὴ ἐπί τινα ὥραν, καθ' ἣν ἠδυνήθην νὰ παρατηρήσω τὴν Μοῦσαν ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐπὶ τοῦ τραπεζίου δύο κηρίων.

Καίτοι ἦτο ἐνδεδυμένη ἐπιτετηδευμένως, ὕτε χάριτος ὅμως ἐστερεῖτο, οὔτε θελγήτρου τινός· τὸ μέτωπόν της ἦτο καθαρὸν καὶ ἁγνόν, τὸ βλέμμα γλυκὺ καὶ ὑπερήφανον, τὸ στόμα ῥοδόχρουν καὶ ἀγέλαστον, ἡ δὲ κόμη της, φύσει βοστρυχώδης, κατεχέετο πυκνὴ ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων της. Μ' ἐφάνη δὲ ὥς τι κομψὸν καὶ εὐγενὲς πτηνὸν τῶν τροπικῶν ἐγκεκλεισμένον ἐν τῷ αὐτῷ κλωβίῳ μετὰ χυδαίων χηναρίων, ἐξαιρουμένης βεβαίως τῆς Μαρίας καὶ τοῦ ἀτυχοῦς Σταύρου μου.

Πρῶτος ἔλυσε τὴν σιγὴν ὁ κ. Ζαφειράκης. Στηρίξας τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ ὤμου μου μετὰ πλείστης οἰκειότητος καὶ ἐπιδεικτικῶς ἅμα καὶ μετὰ κόμπου μὲ ἠρώτησε·

— Ὁ κύριος εἶνε ἐραστής;

— Ἐραστὴς τίνος; ἠρώτησα ἐγώ.

— Αἴ, τίνος; ὑπέλαβε μειδιῶν πονηρῶς, τῶν καλῶν στίχων, ἐννοεῖται.

— Ἆ, μάλιστα, κύριε, ἀγαπῶ τοὺς καλοὺς στίχους.

— Μὰ τότε, δὲν εἰμποροῦσες νὰ ἔλθῃς σὲ καταλληλότερη περίστασιν . . . ἠκούσθη ὄπισθέν μου φωνὴ τραχεῖα καὶ ὑπόκωφος ὡς ἀπὸ σπηλαίου τινὸς ἐξερχομένη. Στραφεὶς δὲ ἀποτόμως εὑρέθην ἀπέναντι τῆς φρικωδεστάτης μορφῆς χωροφύλακος, ὁποίαν οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχον ἴδῃ. Καίτοι δὲ ἔχων τὴν συνείδησίν μου ἥσυχον καὶ ἤρεμον, ἀκουσίως ὅμως ἔχωσα τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν μου ἵνα βεβαιωθῶ ὅτι εἶχον ἐπάνω μου τὸ διαβατήριόν μου.

— Ὁ κύριος εἶναι εἰδήμων; προσέθηκεν ὁ κ. Ζαφειράκης.

— Δὲν θέλει 'ρώτημα, ἀνεφώνησεν ὁ κ. Βαλλιᾶς, ἀφ' οὗ ὁ κύριος ἔρχεται ἀπὸ τὸ Παρίσι.

Ὁ κ. Ζαφειράκης καὶ ὁ ἐνωμοτάρχης ἀντήλλαξαν βλέμμα κρύφιον, ἐν ᾧ ὁ δημοδιδάσκαλος καὶ ὁ ἰατρὸς συνδιελέγοντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ παρατηροῦντές με πλαγίως.

Πρώτη δὲ ἔλαβε τὸν λόγον ἡ κυρία Βαλλιᾶ.

— Ἡ Ἑλένη ἔλαβε σήμερον ἐπιστολὴν τοῦ... (εἶπε τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν μεγίστων συγχρόνων ποιητῶν), ἀπάντησιν ἑνὸς ποιήματος τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχε στείλῃ. Οἱ φίλοι μας βέβαια μετὰ χαρᾶς θὰ ἀκούσουν πόσον ἡ πρωτεύουσα ἐκτιμᾷ τὴν Ἑλένην μας.

Ἡ ἐπιστολὴ διελθοῦσα τὰς χεῖρας πάντων, ἦλθε καὶ εἰς τὰς χεῖράς μου. Ὄντως ἦτο ἐπιστολὴ τοῦ μεγίστου τῶν ἡμετέρων ποιητῶν. Ηὐχαρίστει τὴν νεάνιδα διὰ τοὺς *γοητευτικοὺς* στίχους της καὶ ἐλυπεῖτο διότι τοιαύτη μεγαλοφυΐα ἐξητμίζετο ἀδίκως ἐν ἀφανεῖ ἐπαρχίᾳ.—«Ἐλθὲ εἰς Παρισίους, ἔλεγεν ἐν τέλει, διότι ἐκεῖ μόνον ἡ μεγαλοφυΐα σου θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνοίξῃ ἐλευθέρως τὰς πτέρυγάς της. Ἡ ὑπολαῒς κρύπτει τὴν φωλεάν της μεταξὺ τῶν αὐλάκων τῶν ἀγρῶν, ἀλλ' ὁ ἀετὸς ἵπταται ἐπὶ τῶν ὀρέων».

— Θαυμάσιον! ἀνεφώνησεν ὁ κ. Ζαφειράκης·

Digitized by Google

ἡ ὑπολαῒς κρύπτει τὴν φωλεάν της μεταξὺ τῶν αὐλάκων τῶν ἀγρῶν, ἀλλ' ὁ ἀετὸς ἵπταται ἐπὶ τῶν ὀρέων! Τί ἄλλο λέγω καὶ ἐγώ!

— Εἶνε γραμμένη μὲ στίχους; ἠρώτησεν ὁ χωροφύλαξ.

— Ὄχι, ὑπέλαβεν ὁ κ. Ζαφειράκης, εἶνε πεζὴ ποίησις.

— Κύριοι, εἶπεν ἡ Ἑλένη προσερχομένη πρὸς ἡμᾶς, εἶνε εἰς τὸ πεζὸν, ἀλλὰ εἰς ποιητικὸν ὕφος.

— Αὐτὸ εἶπα καὶ ἐγώ, ὑπέλαβεν ὁ κ. Ζαφειράκης. Πεζὴ ποίησις, καὶ πεζὸν εἰς ποιητικὸν ὕφος εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτό.

— Ὄχι ἀκριβῶς, παρετήρησεν ἡ Ἑλένη μειδιῶσα.

Ἀλλ' ἐγὼ διεκαιόμην ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀκούσω τὴν Μοῦσαν ᾄδουσαν, ἥτις καὶ ἤρξατο μετ' ὀλίγον.

— Χθὲς, εἶπεν ἡ Ἑλένη, τοῦ μὲν ἀστέρος τῆς ἡμέρας σβεννυμένου ὀπίσω τῶν δασῶν ἡμιγύμνων ὑπὸ τοῦ φθινοπώρου, τῆς δὲ σελήνης ἐν τῷ ἀντιπέραν ὁρίζοντι ἀναπτυούσης σιγηλῶς τὴν ἐξ ἀλαβάστρου αὐτῆς λυχνίαν, καὶ τοῦ οὐρανοῦ διανοίγοντος ἤδη τὰς πλουσίας αὐτοῦ ἀδαμαντοθήκας....

— Θαυμάσιον! ἀνεφώνησε διακόπτων ὁ κ. Ζαφειράκης, καὶ ὅλ' αὐτὰ διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ κοινὸν καὶ τετριμμένον: Χθὲς περὶ τὴν ἑβδόμην ὥραν τῆς ἑσπέρας!

— Στίχοι εἶνε; ἠρώτησεν ὁ ἐνωμοτάρχης.

— Ὄχι, ἀκόμη, ἀπεκρίθη ὁ κ. Ζαφειράκης· τώρα χορδίζει τὴν λύραν της.

Τὰς λέξεις ταύτας ἀκούσαντες ὁ Σταῦρος καὶ ἡ Μαρία ἠγέρθησαν ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν των καὶ ἐξέτειναν τὸν τράχηλον προσπαθοῦντες τέλος νὰ ἴδωσι τὴν φαντασιώδη λύραν, ἥτις ἀπὸ τινων ἤδη ἑβδομάδων ἀπήλπιζε τὴν περιεργίαν των.

Ἡ Ἑλένη ἐξηκολούθησε·

—... ἐπορευόμην περίλυπος καὶ σύννους ἀκροωμένη τοῦ μελαγχολικοῦ κρότου τῶν ἀπεξηραμένων φύλλων τριζόντων ὑπὸ τοὺς πόδας μου καὶ σαρουμένων ἔμπροσθέν μου ὑπὸ τῆς φθινοπωρινῆς αὔρας. Μακραὶ σκιαὶ κατέβαινον πρὸς τὴν κοιλάδα καὶ ἦτο ἤδη κατάστερος τῆς νυκτὸς ὁ μανδύας. Ἐπορευόμην σύννους καὶ κατηφὴς, ὅτ' ἐξαπίνης ἀντήχησεν ἡ ψυχή μου ὡς λύρα Αἰολικὴ καὶ ἀνέμιξεν ὕμνον ἐρωτικὸν πρὸς τὰς μυστηριώδεις συναυλίας τῆς φύσεως. Ἐκράτησα στροφάς τινας ἐξ αὐτῶν καὶ αὐτὰς μέλλω ἤδη πρὸς ὑμᾶς νὰ ἀπαγγείλω.

— Ἂς ἀκούσωμεν τὸν ὕμνον! ἀνεφώνησεν ἐν χορῷ ἡ ὁμήγυρις.

Ἡ νεᾶνις ἵστατο ὀρθὴ στηρίζουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν νώτων ἕδρας τινὸς, ἔνθους καὶ τὰ ὄμματα ἔχουσα ὑψωμένα πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐν τῇ στάσει ταύτῃ μείνασα στιγμάς τινας, ἀπήγγειλεν ἔπειτα βραδέως καὶ μετὰ φωνῆς βαρείας δωδεκάδα στροφῶν, αἵτινες διήγειραν ἐνθουσιασμὸν, ὃν οὐδὲ κἂν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ περιγράψω.

Οἱ στίχοι της, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἦσαν ἀρκετὰ καλοὶ ὡς στιχουργία, ἀλλ' ἄνευ τινὸς πρωτοτυπίας, ἄνευ νοημάτων, κενοὶ ἐννοίας, κομπώδεις. Καὶ ὅμως ἐκ διαλειμμάτων ἐγίνετο ἐπαισθητὴ ποιητική τις αὔρα λεπτοτάτη καὶ πού καί που μεταξὺ σωρείας μεταφορῶν ἐπιτετηδευμένων, προέκυπτον χαρίεσσαί τινες εἰκόνες, ἴα τινά, ἄνθη τοῦ ἀγροῦ μεταξὺ τῶν ἀγρίων χόρτων. Ἦσαν ἑνὶ λόγῳ στίχοι, ὁποίους οἱ καθ' ἡμᾶς ποιηταὶ καθ' ἑκάστην κατὰ μυριάδας κατασκευάζουσι. Καὶ ἐν συλλόγῳ μὲν οἱ τοιοῦτοι στίχοι ἀναγινωσκόμενοι οὐδενὸς τὴν προσοχὴν θὰ ἐκίνουν, ἀλλ' ἐκεῖ ἐν τῷ καπηλείῳ τοῦ χωρίου καὶ τὰ μετριώτατα γίνονται θαυμάσια καὶ ἐγὼ αὐτὸς μικροῦ δεῖν ἀνεφώνησα ἐκ θαυμασμοῦ πρὸς τὸ κάλλος στροφῆς τινος.

Ὅτε δὲ ἡ Ἑλένη ἀνέγνωσεν ὅ,τι εἶχε νὰ ἀναγνώσῃ, ἡ μήτηρ της σπεύσασα τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ δακρύουσα ἐξ ἀγαλλιάσεως τὴν κατεφίλει ἀναφωνοῦσα:

— Θὰ τιμήσῃς τὴν οἰκογένειάν σου, κόρη μου!

Ὁ δὲ κ. Βαλλιᾶς ἔλυζεν ὑπὸ ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ, ὁ Σταῦρος ἔκλαιεν ἐν τῇ γωνίᾳ του, τῆς δὲ Μαρίας τὸ πρόσωπον οὐδέποτε ἄλλοτε ἦτο τόσῳ φαιδρὸν καὶ σκωπτικόν. Ἐν τῷ μεταξὺ κραυγαὶ σύμμικτοι ἀντήχησαν ὑπὸ τὸν Ἑλικῶνα, κραυγαὶ τῶν φοιτητῶν τοῦ καπηλείου, ζητούντων νὰ πίωσι, διὸ παρευθὺς ὁ Σταῦρος καὶ ἡ Μαρία ἀνέστησαν καὶ ἤκουσα τὴν κορασίδα ἀπὸ καρδίας ἀνακαγχάζουσαν ἐν ᾧ κατέβαινε τὴν κλίμακα.

— Λοιπὸν, κύριε, τί λέγετε; μοὶ εἶπεν ὁ κ. Ζαφειράκης πλήττων με τὸν ὦμον ὁπωσοῦν τραχέως.

— Αἲ, βέβαια, λέγω ὅτι εἶνε στίχοι ὄντως καλοί.

— Καὶ 'μποροῦσε νὰ γείνῃ ἀλλιῶς; ἀνεφώνησεν ὁ ἐνωμοτάρχης. Ἤθελα νὰ τὸν ἔβλεπα ἐκεῖνον ποῦ θἄλεγε πῶς δὲν τοῦ ἀρέσουν.

— Καὶ ὄχι μόνον ἁπλῶς καλοὶ, προσέθηκεν ὁ δημοδιδάσκαλος, ἀλλὰ ἐγὼ τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι εἰμπορεῖ τις νὰ διαβεβαιώσῃ ἄνευ δισταγμοῦ ὅτι εἶνε ἄριστοι.

— Ἂς μὴ συστελλώμεθα, κύριοι, νὰ ἐκφράσωμεν ἐλευθέρως τὴν γνώμην μας, εἶπεν ὁ ἰατρὸς, καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἶνε ἐξόχως ἄριστοι.

Ἐγὼ εἰξεύρω τί ὑπέφερον βλέπων προσφερόμενον τοσοῦτον πρόστυχον θυμίαμα πρὸ τῶν ποδῶν τῆς δυσμοίρου νεάνιδος, ἧς τὸ πρόσωπον ἠκτινοβόλει ἐξ ἡδονῆς καὶ ὑπερηφανείας. Ἀλλ' ὅπως δήποτε τὴν ἱκέτευσα νὰ μὴ σταθῇ ὅπου ἐστάθη, καὶ νὰ μᾶς εἴπῃ ὀλίγους ἔτι στίχους. Ἐκείνη δὲ ἀσμένως καὶ μετὰ πάσης προθυμίας ἔλαβεν αὖθις τὴν προτέραν της θέσιν καὶ μετ' ἀ-

Digitized by Google

περιγράπτου ἀταραξίας ἀπήγγειλεν ἡμίσειαν δωδεκάδα ἐλεγείων, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ ἀσθενὴς ἠχώ, ὠχρὰ ἀνταύγεια, ἀτελεῖς ἀντιγραφαὶ τῶν μεγάλων ποιητῶν, καί, ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀείποτε τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς: οἱ ἀστέρες, ἡ σελήνη, ὁ ἥλιος, τὰ σκιερὰ ἄλση, τὰ διαυγῆ ρυάκια, τοῦ ἀνέμου ὁ θροῦς, οἱ στεναγμοὶ τοῦ κύματος, τὰ ἐπὶ τῶν κυμάτων διολισθαίνοντα ἀκάτια, ἡ ἑωθινὴ καὶ ἡ ἑσπερινὴ αὔρα, τῶν πτηνῶν τὸ κελάδημα, αἱ εὐφρόσυνοι ἡδοναὶ τοῦ ἔαρος, τοῦ φθινοπώρου αἱ μελαγχολίαι κτλ. κτλ.

Ὅτε δὲ τὸ ὡρολόγιον ἐσήμανε τὴν ἕκτην ὥραν, ὅλη ἡ ὁμήγυρις διελύθη, ἐγὼ δὲ ἐπειδὴ ἤμην πως ἐκ τῶν οἰκείων, ἀπέμεινα μόνος μετὰ τῆς οἰκογενείας. Μετέβην δὲ καὶ ἐκάθισα παρὰ τῇ Ἑλένῃ καὶ διεσκέδαζον δίδων αὐτῇ ἀφορμὴν νὰ λαλῇ. Καίτοι δ' αἱ ἀξιώσεις αὐτῆς ἦσαν γελοῖαι, κατὰ τὰ ἄλλα μοὶ ἐφάνη ἀξιόλογος κόρη, ἀλλὰ πεπλανημένη ὀλίγον ἕνεκα τῆς κενοδοξίας τῶν γονέων της καὶ τῆς μωρίας των. Τὴν παρεκάλεσα νὰ μοὶ διηγηθῇ πῶς ἐφανερώθη ἐν αὐτῇ κατὰ πρῶτον ἡ ποιητικὴ εὐφυΐα, μοὶ εἶπε δὲ ὅτι ᾐσθάνθη ἑαυτὴν ποιήτριαν ἀναγινώσκουσα τὰς *Ποιητικὰς Μελέτας* τοῦ Λαμαρτίνου.

— Ὡς ὁ Λαφονταῖνος, εἶπον ἐγώ, ἀκούσας ᾠδήν τινα τοῦ Μαλέρβου.

Ἡ οἰκογένεια βλέπουσα ὅτι ἤμην πως εἰδήμων τῆς φιλολογίας, μὲ ἠξίωσέ τινος πίστεως καὶ ὑπολήψεως, καί μοι ἐπέδειξε πλείστας ὅσας εὐνοϊκὰς κρίσεις ἐνδόξων ἀνδρῶν ἃς εἶχε λάβῃ ἡ νεαρὰ Μοῦσα, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ ἐπιστολήν τινα τοῦ νομάρχου, ἀποφαινομένου διαρρήδην ὅτι ἡ Ἑλένη ἔμελλέ ποτε νὰ δοξάσῃ τὸν νομόν του ὁλόκληρον. Ἡ δὲ κυρία Βαλλιᾶ μοὶ ὑπέδειξεν ὅτι ἡ καταγωγή της δὲν ἦτο νὰ γείνῃ σύζυγος *ξενοδόχου*, διότι εἶχε πατέρα δικαστικὸν κλητῆρα, ἀλλὰ ἐδυστύχησεν ἡ οἰκογένειά της.

Μοὶ ἀνεκοίνωσεν ἔπειτα ἐμπιστευτικῶς τὰ σχέδιά της καὶ τὰς ἐλπίδας της. Εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ παραιτήσῃ τὸ ξενοδοχεῖον καὶ νὰ συνοδεύσῃ τὴν κόρην της εἰς Παρισίους.

— Τοῦτο θά μας κοστίσῃ πολὺ καὶ πολύ, προσέθηκεν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δὲν θά με τύπτῃ ἡ συνείδησις ὅτι ἔβαλα τὸν λύχνον ὑπὸ τὸ μόδιον, ὡς μας ἔγραφεν ὁ κύριος νομάρχης. Καὶ ἔπειτα ἡ Ἑλένη μας θά τα 'βγάλῃ ἑκατονταπλάσια τὰ ἔξοδά μας. Ἐπειδὴ εἰς τὸ Παρίσι δὲν θὰ δοξασθῇ μόνον ἀλλὰ θὰ ἀνοίξῃ καὶ ἡ τύχη της.

Ἐγὼ δὲ ἀκούων τὴν ταλαίπωρον γυναῖκα οὕτω λαλοῦσαν, κατεσπαρασσόμην τὴν καρδίαν.

— Θὰ πωλήσωμεν τὸ λειβάδι μας, εἶπεν ὁ κύριος Βαλλιᾶς, τὰ δύο μας χωράφια καί....

— Παλάτι θά σας κτίσω ἐγώ, πατέρα μου! ἀνεφώνησεν ἡ νεᾶνις πηδῶσα ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ πατρός της. Ἔχω ἑτοίμους πρὸς ἔκδοσιν δύο τόμους ποιήσεων τὰ *Κυνόρροδα* καὶ τὰς *Κραυγὰς τῆς ψυχῆς*.

— Εἶν' ἕνα κομμάτι μάλαμμα ἡ κόρη μου! εἶπεν ὁ κύριος Βαλλιᾶς ἀσπαζόμενος τῆς Ἑλένης τὸ μέτωπον.

— Πῶς τὰ βλέπετε τὰ σχέδιά μας, κύριε; μὲ ἠρώτησεν ἡ μήτηρ τῆς Ἑλένης.

Δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ψέξω τὰ ὄνειρα τῶν ἀγαθῶν τούτων ἀνθρώπων. Εἶπον δὲ ὅτι ἐπειδὴ θὰ διατρίψω ἡμέρας τινὰς ἐν τῷ χωρίῳ, ἔχομεν καιρὸν νὰ συζητήσωμεν τὸ πρᾶγμα.

[Μετάφρασις]. Π.Ι.Φ.

[Ἕπεται τὸ τέλος].

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ κ. Κ... ἐπανέρχεται ἀπὸ κυνηγετικῆς ἐκδρομῆς.

— Ἆ, φιλτάτη μου, λέγει πρὸς τὴν σύζυγόν του ἅμα εἰσελθών, εὔθηνὰ τὴν 'γλύτωσα σήμερα. Φαντάσου ὅτι ἐνῷ ἐγυρίζαμε μὲ τ' ἁμάξι, ὁ ἁμαξᾶς μᾶς ἔρριξεν ἐπάνω 'ς ἕνα *κάρρο* μὲ πρόβατα· εὐτυχῶς ποὺ μόνον τὰ ζῶα ἔπαθαν....

Καὶ ἡ Κυρία μετὰ τρυφερᾶς στοργῆς:

— Καὶ σύ, ἀγάπη μου, δὲν ἔπαθες τίποτε, ἔ;

* *
*

Φιλάργυρος μεταβαίνει εἰς ὀδοντοϊατρόν, ἵνα τοῦ ἀποσπάσῃ δύο πάσχοντας ὀδόντας.

— Πόσο θέλεις; ἐρωτᾷ τὸν χειροῦργον πρὶν ἀρχίσῃ τὴν ἐργασίαν.

— Δέκα φράγκα τὸ πρῶτον καὶ πέντε τὸ δεύτερον.

— Αἲ τότε, βγάλε μου μόνον τὸ δεύτερο· ἄλλη φορὰ βγάνω καὶ τἆλλο.

* *
*

Μέσον πρὸς ἀποφυγὴν ὀχληρῶν ἐπισκέψεων:

Ὁ κ. Π. ὅταν ἐργάζεται ἐν τῷ γραφείῳ του, προσαρτᾷ χαρτίον ἔξω τῆς θύρας ἐφ' οὗ γράφει:

«Φίλτατε, μετὰ μίαν ὥραν ἐπανέρχομαι· πρόσμενε, ἂν θέλῃς».

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Κινεζικὴ σοφία.

Ὁ φέρων καθαρὰ ὑποδήματα ζητεῖ νὰ ἀποφύγῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐκ τοῦ πηλοῦ κηλῖδα· τούτου δ' ἕνεκα βαδίζει ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν, μόλις ἐγγίζων τὴν γῆν. Ἀλλ' ὅταν ἅπαξ κηλιδωθῶσι τὰ ὑποδήματά του, οὐδεμίαν τοῦ λοιποῦ καταβάλλει προσοχὴν ὅπως ἀποφύγῃ τοὺς ῥύπους. Οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἅμα ἀποκτήσῃ τὰ πρῶτα ἐλαττώματα, παύει κατὰ μικρὸν τοῦ νὰ σέβεται ἑαυτόν.

Τρία πράγματα δὲν δύναταί τις νὰ ἀποκτήσῃ διὰ μέσου τριῶν ἄλλων: πλούτη διὰ τῆς ἐπιθυμίας, νεότητα διὰ τοῦ ψιμμυθίου, ὑγείαν διὰ τῶν ἰατρικῶν.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

Ἀριθ. 363 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΑ΄ — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9. — 12 Δεκεμβρίου 1882

Πρὸ πολλοῦ ἤδη ἡ «Ἑστία» ἀνήγγειλεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ μακαρίτου πλοιάρχου τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ Λεωνίδα Παλάσκα εἶχεν εὑρεθῆ μακρὰ καὶ περίεργος διατριβὴ αὐτοῦ, περιγράφουσα πιστῶς τὰς τελευταίας ἐν Ἑλλάδι ἡμέρας τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως Ὄθωνος καὶ τὴν διὰ παντὸς ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῆς διατριβῆς ταύτης, ἄρτι ἐκδοθείσης διὰ τοῦ τύπου, ἀπεσπάσαμεν τὸ κατωτέρω μέρος, ἐν ᾧ δραματικῶς περιγράφονται αἱ τελευταῖαι στιγμαί, ἃς ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος διῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀτμοδρόμονος ἐν Πειραιεῖ, καὶ ἡ μεταβίβασις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου «Σκύλλης», ὅπερ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Βενετίαν. Ὡς γνωστόν, τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1862 ὁ βασιλεὺς Ὄθων μετὰ τῆς βασιλίσσης ἀνεχώρησαν τῶν Ἀθηνῶν χάριν περιοδείας ἐν τῷ Κράτει, ἐπέβησαν δὲ τοῦ ἀτμοδρόμονος «Ἀμαλίας», οὗτινος κυβερνήτης ἦν ὁ Λεωνίδας Παλάσκας. Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἐν Βονίτσῃ τὴν 4 Ὀκτωβρίου, ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλαβε τὴν εἴδησιν ταύτην ἐν Καλάμαις τὴν 6 Ὀκτωβρίου. Τὴν 10 οἱ βασιλεῖς διακόψαντες τὴν περιοδείαν αὐτῶν ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἀθήνας, τὴν δὲ 11 ἀφίκοντο ἔμπροσθεν τοῦ Φαλήρου, πλέοντες πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Ἀμέσως δὲ ὁ ἐν Πειραιεῖ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς φρεγάτας «Ζηνοβίας» ὑποναύαρχος Τουσὰρ ἔσπευσε διὰ λέμβου αὐτοπροσώπως νὰ γνωστοποιήσῃ τῷ βασιλεῖ τὰ ἐν Ἀθήναις συμβάντα, ὁ δὲ ἀτμοδρόμων ἠναγκάσθη νὰ ἀνακωχεύσῃ ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς. Τὰ μετὰ ταῦτα γενόμενα ὁ Παλάσκας ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς·

Ἡ ἐξ Ἑλλάδος ἀναχώρησις

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΟΘΩΝΟΣ

—

...Ἐν τούτοις ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ ἤδη συνεσκόταζεν. Οἱ πρέσβεις παρέμενον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, προσδοκῶντες νὰ κληθῶσι πάλιν. ἕνεκα τοῦ ψύχους μάλιστα ἐδανείσαμεν αὐτοῖς μανδύας. Τέλος ἀνεχώρησαν ἅπαντες, ἐκτὸς τῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ Βαυαρίας. Τότε ἐνέκρινε τέλος πάντων ὁ Βασιλεὺς νὰ μεθορμίσωμεν εἰς Σαλαμῖνα διὰ τὴν νύκτα. Θέλων δὲ νὰ προκαλέσω ὑπὲρ τῆς Βασιλείας τὴν κατ' ἐμὲ σημαντικὴν τότε συνοδεύσιν τῆς Ἀγγλικῆς τε καὶ Γαλλικῆς σημαίας— οὐδὲν Ῥωσσικὸν ἐναυλόχει τότε πολεμικὸν πλοῖον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ θαλάσσῃ — ὑπεκρίθην φόβον τινά, βεβαίως ἀνύπαρκτον, μήπως μᾶς ἐπιτεθῶσιν ὑπὸ νύκτα ἐν Σαλαμῖνι οἱ ἐπαναστάται· ὥστε ὁ Γάλλος Ναύαρχος εὐθὺς παρήγγειλεν εἰς ἕνα μικρὸν ἀτμαπόστολόν του λεγόμενον «Biche», ἤτοι «Ἔλαφος», νὰ θερμάνῃ ἀμέσως καὶ νὰ μᾶς παρακολουθήσῃ εἰς Σαλαμῖνα, αὐτὸς δ' ᾐτήσατο συγγνώμην ὡς ἀναγκαζόμενος δῆθεν νὰ παραμείνῃ μετὰ τῆς «Ζηνοβίας» ἐν Πειραιεῖ, ὅπως προστατεύσῃ ἐν δέοντι τὰ συμφέροντα τῶν ὁμογενῶν του. Συγχρόνως ὁ Ἀγγλικὸς Ἀτμοδρόμων, ὅστις ὠνομάζετο «Σκύλλα» (Scylla) ἡτοιμάσθη ἐπίσης νὰ ἐκπλεύσῃ τοῦ Πειραιῶς καὶ νὰ μᾶς συνοδεύσῃ. Τὰ δύο πλοῖα ἀπῆραν περὶ τὴν 8 ἑσπέρας· τὴν στιγμὴν ταύτην ἐπήρχετο ἐκ τοῦ πελάγους ἡ «Ἀφρόεσσα», ἀπὸ τῆς πρωΐας καθυστερήσασα ὡς ἐκ τοῦ βιαίου καὶ ἐναντίου ἀνέμου, ἤδη κοπάσαντος ἐντελῶς, καὶ μᾶς ἠκολούθησεν εἰς τὸν ὅρμον Σαλαμῖνος, ὅπου ἠγκυροβολήσαμεν καὶ τὰ τέσσαρα πλοῖα μεταξὺ Ψυτταλείας καὶ Κυνοσούρας περὶ τὴν 9 ἑσπέρας.

Ἡ μεγάλη Κυρία Βαρώνη Πλούσκωφ κατῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὸν Ἀτμοδρόμωνα τὴν ἑσπέραν ταύτην σώσασα διὰ θαυμασίας εὐψυχίας καὶ παραστήματος ἐξαιρέτου τὰ πολυτελῆ κειμήλια καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν τῆς Βασιλίσσης· Ὁ κ. Βουρέ, ἀναβὰς εἰς Ἀθήνας τὴν παρέλαβεν εἰς τὴν ἅμαξάν του ἀφ' ἧς ἐκυμάτιζεν ἡ Γαλλικὴ σημαία. Χάρις τῇ προστασίᾳ ταύτῃ, διῆλθον ἀνενοχλήτως τὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ἐν ταῖς ἀγυιαῖς ἐνόπλους ὀχλαγωγίας· ἀφιχθεῖσα δὲ ἡ κ. Πλούσκωφ μετὰ τοῦ κ. Σκάρλετ ἐπὶ τῆς «Ζηνοβίας», ἦλθε τέλος ἔνδον ἡμῶν εἰσέτι ἀνακωχευόντων ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς.

Ὁ Γραμματεὺς ὅμως κ. Βένταλδ δὲν εἶχε προνοήσει νὰ σώσῃ παρομοίως τὴν ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ἐκρύβη καὶ ἔμεινεν εἰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὸ ἄριστον, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν τὸ δεῖπνον, γενόμενον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς πρύμνης, αἱ Α. Α. Μ. Μ. ἀπεχαιρέτισαν περὶ τὴν 11 τοὺς δύο Πρέσβεις ἀπελθόντας εἰς τὴν «Σκύλλαν», ὅπου ὁ κ. Σκάρλετ ἐκ πρωΐας ἤδη διέμενε μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας. Ὁ Βασιλεὺς ὅμως δὲν κατεκλίθη· ἀποχωρήσας εἰς τὸν θάλαμόν Του, ὑπεκρίνατο πρῶτα τὸν ὕπνον, μήπως ἀγρυπνήσωσιν οἱ περὶ Αὐτόν· ἔπειτα ἀνάψας κηρίον ἐν τῇ ἐξέδρᾳ, περιεπάτησε μόνος δι' ὅλης τῆς νυκτὸς σκεπτόμενος ἐπὶ τῶν συμβάντων.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἠγρύπνησα καὶ ἐγώ, ἔχων νὰ λάβω πάσας τὰς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δυνατὰς προφυλάξεις. Βοηθούμενος προθυμότατα ὑπὸ τοῦ Ὑπάρχου μου κ. Κουτσούκου μετὰ τριῶν ὑπαξιωματικῶν ἐμπεπιστευμένων καὶ τοῦ ἰδιαι-

Digitized by Google

τέρου ὑπηρέτου μου, κατεβιβάσαμεν ἀψοφητὶ καὶ ἐκλειδώσαμεν ἐντὸς τῆς πυριτοθήκης ἅπαντα τὰ ἐν τῷ πυροβολείῳ συνήθως κείμενα φορητὰ ὅπλα· τὸ δὲ πλήρωμα, οὗπερ τὸ ἓν τέταρτον ἐγρηγόρει φυλάττον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐνῷ τὰ τρία ἄλλα τέταρτα ἤδη ἐκοιμῶντο κάτω ἐν ταῖς αἰώραις, δὲν ἐννόησε τὰ γενόμενα, διότι εἴχομεν προλαβόντως σβύσει λαθραίως τοὺς φανοὺς τοῦ πυροβολείου. Μετὰ ταῦτα παρεθέσαμεν ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ θαλάμῳ μου ἐπὶ τῆς κλίνης δεκαπέντε πολυβόλα πιστόλια γεγεμισμένα πρὸς ὁπλισμὸν πάσης ἐν δέοντι τῆς βασιλικῆς ἀκολουθίας καὶ ὀλίγων τινῶν πιστῶν. Αἱ τοιαῦται προφυλάξεις, αἱ ὑπαγορευόμεναι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ καθήκοντος ἢ ἐκ βασίμου ὑποψίας, μᾶς ἐξησφάλιζον βέβαια κατὰ παντὸς σωματικοῦ κινδύνου· ἀλλ' ἐπεθύμουν ὡς εἰκὸς νὰ βεβαιωθῶ τί διενοοῦντο οἱ ναῦταί μου, ὅπως προλάβω ἴσως διαδήλωσίν τινα, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφώδευσα μόνος ἐν τῷ σκότει, ἀπέστειλα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ἐφοδείαν μυστικὴν ἀπανταχόσε τοῦ πλοίου. Οὕτως ἐπείσθην, ὅτι οὐδὲν εἴχομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ φοβηθῶμεν ἐκ μέρους τοῦ καθαυτὸ πληρώματος, οὐκέτι κατανοήσαντος τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐν γῇ συμβεβηκότων. Ὅσον δὲ περὶ τῶν δύο ὑπόπτων ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ δοκίμου, τὰ νεύματά των καὶ κινήματα κατεσκοπεύθησαν δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἀλλ' οὐδὲν παρετηρήθη, ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ αὐστηροτέραν τινὰ ἐνέργειάν μου. Ἐὰν δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἔξω ὑπῆρχε κρυφία τις συνεννόησις, ἔλειπεν ὅμως αὐτοῖς ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, ὁ ἁρμόδιος καιρὸς καὶ τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος. Οὐχ ἧττον τῇ ἐπαύριον πρωΐᾳ, ἅμα τοῦ Βασιλέως κωδωνίσαντος ἐπὶ τὸν ὑπηρέτην Του, εἰσελθὼν ἐγώ, ἐξέθηκα Αὐτῷ τὰ ληφθέντα διὰ νυκτὸς ἀσφαλιστικὰ μέτρα, ἐζήτησα δὲ τὴν ἄδειαν ν' ἀποβιβάσω εἰς τὴν γῆν αὐτοὺς τοὺς τρεῖς, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁπωσοῦν ἀνησυχοῦμεν. Ἤθελον δὲ μάλιστα νὰ πράξω τοῦτο ἄνευ σκανδάλου, οὔτε προσβολῆς τινος τῆς φιλοτιμίας των, ἀποστέλλων μὲν αὐτοὺς μετ' ὀλιγίστων τινῶν εἰς ἀγγαρείας ἱδανικάς, οἷον ἐπὶ σάρωθρα καὶ ἄμμον καὶ ἐπιστολήν τινα πρὸς τὸν Λιμενάρχην, προτιθέμενος νὰ τοὺς ἐγκαταλείψω πάντας εὐσχήμως ἔξω· ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἠρνήθη τοῦτο παντελῶς, λέγων ὅτι ἦν περιττόν. Τὸν παρεκάλεσα τότε, ὅπως ὁμιλήσῃ Αὐτὸς πρὸς τὸ πλήρωμα ἢ τοὐλάχιστον πρὸς τὸ Ἐπιτελεῖόν μου, ὅπως ἀσφαλίσῃ καὶ ἐμπεδώσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἐπενθυμίσας τὸ θαυμάσιον ἀποτέλεσμα τοιαύτης τινὸς προσλαλιᾶς Του κατ' ἀρχὰς τῶν Ναυπλιακῶν πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ κατὰ τάχος ἐν Κορίνθῳ συναχθέντος τότε στρατοῦ. Οἱ κύριοι ἐκεῖνοι, οἱ πλεῖστοι ἀναντιρρήτως—καὶ τοῦτο καταφανὲς σήμερον—ἦσαν κοινωνοὶ τῆς συνωμοσίας· καὶ ὅμως ἐνεθουσιάσθησαν ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς ἀγορεύσεως τοσοῦτον, ὥστε ἐπολέμησαν γενναίως τοὺς συναδέλφους αὐτῶν, τινὲς δὲ καὶ τὴν ζωὴν ἀπέβαλον κατόπιν τῆς παλινῳδίας των ταύτης. Ἀλλὰ πάλιν ἠρνήθη ὁ Βασιλεὺς τοιοῦτό τι νὰ πράξῃ ἐν τῷ παρόντι. Ἐφαίνετο δὲ ἐκ τῆς νυκτερινῆς σκέψεως ἤδη ἀπελπίσας τῶν πραγμάτων. «Οὐδὲν ἐθέλω »—ἀπεκρίθη—νὰ πράξω ἢ νὰ εἴπω αὐτοῖς, μήπως ἐκληφθῇ ποτὲ ὡς ἀπόπειρα ὅπως ἐπηρρεάσω »τὴν γνώμην των». Προσεῖπε δέ, ἰδὼν τὴν πρὸς τὰς λέξεις ταύτας ἐκδηλουμένην ἀθυμονίαν μου. «Δὲν σᾶς ἀπαγορεύω ὅμως νὰ ὁμιλήσητε ὑμεῖς »πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς σας, ἀλλ' ἔστω ἐκ μέ»ρους σας μόνον, οὐδόλως δ' ἐπ' ὀνόματί μου». Ἐνῷ δ' ἔλεγε ταῦτα ὁ Βασιλεύς, ἐθαύμαζον ἐγὼ τὸ θαρραλέον τοῦ ἤθους Του. Τὸ πρόσωπον Αὐτοῦ, καίπερ ἀγρυπνήσαντος ὅλην τὴν νύκτα, οὐδεμίαν ἐνέφαινεν ἀθυμίαν ἢ κατάπληξιν· ἡ δὲ φωνή Του, συνήθως διστάζουσα, καὶ ὡς ἀποροῦσα, οὐδόλως ἐτραύλιζε πλέον.

Καίπερ κατανοήσας ἔκτοτε, ὅτι ἀπόφασιν εἶχεν ἐκ τοῦ πλοίου ν' ἀναχωρήσῃ, συνεκάλεσα εἰς τὰ δωμάτιά μου, κείμενα ἐν τῷ ὑποφράγματι, ὑποκάτω τῆς Βασιλικῆς ἐξέδρας, ἅπαντας τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ δοκίμους τοῦ πλοίου. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἄλλοτε ὑπηρετήσει ὑπ' ἐμέ· ἄλλοι, συνεπιβάντες τοῦ Ἀτμοδρόμωνος μετ' ἐμοῦ πρὸ ἑνὸς ἔτους καὶ πλέον, μ' ἐγνώριζον ἤδη καλά· ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἄλλοι τινὲς νεήλυδες, μεταξὺ τῶν δοκίμων μάλιστα, οἵτινες παρ' ἡμῖν δὲν εἶναι παιδάρια, οὔτε πάνυ νεώτατοι ὡς παρὰ τοῖς ξένοις, ἀλλ' ἤδη ἄνδρες ἐνίοτε τριακονταετεῖς.

Διὰ βραχέων ἐκθέσας αὐτοῖς τὰ γεγονότα, προσεπάθησα νὰ ἐξηγήσω ὅτι δι' αὐτούς, ὑπηρετοῦντας σήμερον ἐπὶ πλοίου φέροντος τὰς Αὐτῶν Μεγαλειότητας, τὸ στρατιωτικὸν καθῆκον ἦν ἀσυγκρίτως ὑψηλότερον καὶ δεινότερον παρὰ διὰ τοὺς ἐν γῇ ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων πλοίων τυγχάνοντας συναδέλφους των. Ὁ βασιλεὺς ἦν ὡς ξενιζόμενος ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν. Πρὶν ἢ τοῦ πλοίου ἐσχάτως ἐπιβῇ ἐδύνατο κατὰ τὸ δοκοῦν Αὐτῷ νὰ μεταβάλῃ ἢ τροποποιήσῃ τὸ προσωπικόν· μὴ πράξας δὲ τοῦτο, εἶχε δηλώσει ἄρα σιωπηλῶς τὴν ἐμπιστοσύνην Του πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν· ἐπομένως, οἱονδήποτ' ἂν εἴχομεν ἕκαστος πολιτικὸν φρόνημα καὶ ὁπωσδήποτ' ἂν ἔμελλον νὰ καταλήξωσι τὰ γινόμενα σήμερον, ἡ διαγωγή μας ὑπῆρχεν ἤδη ἀπαρεγκλίτως διαγεγραμμένη, ὁ δ' ἐλάχιστος ἡμῶν δισταγμὸς ἔμελλεν ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς ἱστορίας νὰ χαρακτηρισθῇ μίαν ἡμέραν ὡς προδοσία. Ἵνα δὲ καθησυχάσω τοὺς φοβουμένους τυχὸν μήπως ἡ πρὸς τὸν Βασιλέα πίστις καὶ εὐορκία ἐνοχοποιήσῃ αὐτοὺς ὁπωσδήποτε, προσέθηκα ὅτι ἐκ τῆς μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας προσφάτου συνομιλίας μου ἤμην πεπεισμένος ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπαναστάται ἐνόουν ἄριστα εἰς ἣν ἐτυγχάνομεν θέσιν ἡμεῖς ὡς ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς.

Digitized by Google

Ἡ προσλαλιὰ αὕτη ἔφερε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα· ἅπαντες συγκινηθέντες ζωηρότατα, διεμαρτύροντο καὶ ὤμνυον ὅτι δὲν ἤθελον ἀναδεχθῆ πώποτε μηδεὶς νὰ ἀσεβήσῃ πρὸς τὰ Βασιλικὰ πρόσωπα. Τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἀληθῶς οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠθέτησεν· οὔτε οἱ δυσμενέστεροι ἐκεῖνοι τρεῖς, οὓς καὶ προεῖπον.

Ὁ Βασιλεὺς, ἀναλαβὼν ἐκ πρωΐας τὰς συνδιαλέξεις μετὰ τῶν Πρέσβεων τῆς Ἀγγλίας καὶ Βαυαρίας, ἐφανέρωσεν ἐπὶ τέλους ἣν εἶχεν ἀμετάκλητον πρόθεσιν ν' ἀναχωρήσῃ, καλέσας με, ἵνα ορίσῃ τὴν ὥραν καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταβιβάσεώς Του ἐπὶ τῆς «Σκύλλης». Καί περ προσδοκῶν ἤδη ὡς προεῖπον τὴν τοιαύτην τοῦ Βασιλέως δήλωσιν, ἐταράχθην πάλιν εἰς τὸ ἄκουσμα· ἐτόλμησα δὲ ν' ἀντιτείνω πολλὰς σπουδαίας ἐνστάσεις, ὡς μηκέτι ἀπεγνωσμένων τῶν πραγμάτων. Καὶ ὄντως, ὁ Ἀτμοδρόμων, ὡς ἔλεγον ἐγώ, ἐν παντὶ μὲν ἄλλῳ Ἔθνει καὶ μεγάλῳ μάλιστα, ἐλαχίστην ἤθελεν ἔχει σημασίαν ὡς δύναμις πολεμικὴ εἰς παρομοίας περιστάσεις, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι τότε μεγάλην σχετικῶς παρεῖχεν ἰσχὺν τὸ τοιοῦτο πλοῖον καὶ ἠδύνατο νὰ ᾖ ὅπλον δεινὸν καὶ λυσιτελὲς εἰς χεῖρας Ἡγεμόνος θαρραλέου καὶ συνειδότος τὸ δικαίωμά του· τοῦτο δὲ μάλιστα, ἕνεκα τῆς πολυκόλπου παραλίας ἡμῶν, τοσοῦτον προσφόρου εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ναυτικοῦ· συνάμα δὲ καὶ διὰ τὴν σχετικὴν ἀδυναμίαν τοῦ τότε κατὰ γῆν πυροβολικοῦ. Παρετήρουν δὲ προσέτι, ὅτι, ἐκτὸς τῆς Λακωνίας, ὅπου οἱ Βασιλεῖς εἶχον ἤδη πιστοὺς ὑπερμάχους καὶ ἤθελον εὕρει πάντοτε καταφύγιον ἀσφαλὲς, αἱ Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου παρεῖχον ἡμῖν ἐν δέοντι λυσιτελῆ ὁρμητήρια πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν ἀνταρτῶν τῇ βοηθείᾳ δὴ καὶ τοῦ ἄλλου Ναυτικοῦ, ὅπερ ἐθεώρουν ἐγὼ — καὶ δικαίως— πιστόν.... Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς οὐδόλως ἤκουε τὰ τοιαῦτα, καὶ με διέκοψε πολλάκις λέγων ἐπανειλημμένως, ὅτι ἐκ τῶν συχνῶν ἐπαναστάσεων ἀπηύδησε πλέον, ὅτι **ἐβαρύνθη**— αὐτολεξεὶ— προσεῖπε δέ· «*ἐνόσῳ πατῶ τὸ Ἑλ»ληνικὸν ἔδαφος, οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ ἐννοήσω»σιν ποτὲ ὅτι οὐδόλως πταίω ἐγὼ εἰς ὅσα μὲ »κατηγοροῦσι*». Τότε πλέον, βλέπων Αὐτὸν ἀμετάπιστον, παρεκάλεσα νὰ ἐπιτρέψῃ ἡμῖν ὡς τελευταίαν χάριν νὰ τὸν μεταφέρωμεν μετὰ τοῦ Ἀτμοδρόμωνος εἰς Βενετίαν ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ βούλεται, μήπως ἡ ἐκ τοῦ πλοίου φυγή του παρεξηγηθῇ πρὸς βλάβην τῆς φιλοτιμίας ἡμῶν· ἀλλ' ἠρνήθη καὶ τοῦτο, λέγων ὅτι *ἤθελεν ἐξάπαντος νὰ ἀποδώσῃ τὸν Ἀτμοδρόμωνα εἰς τὸ Ἔθνος.*

Ὁ κυβερνήτης τῆς «Ἀφροέσσης» ὑποπλοίαρχος Σταματέλλος, κληθεὶς ἔνδον, διετάχθη τότε νὰ καταπλεύσῃ εἰς Πειραιᾶ καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν νέαν Κυβέρνησιν, ὅπερ καὶ ἐξετέλεσεν ἀμέσως. Μετὰ ταῦτα ὁ Βασιλεὺς ἐκάλεσεν ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς Ὑπασπιστὰς καὶ Διαγγελεῖς Του, τὸν Αὐλάρχην, τὸν ἰατρὸν Λινδερμάγερ καὶ τὸν Ὑπουργὸν Χατζίσκον. Μὲ τὴν εὐπροσηγορίαν ἐκείνην καὶ ἀβροφροσύνην, ἃς οὐδέποτε παρέλιπε, προέτεινεν ἑκάστῳ τὴν ἐλευθερίαν του, παρακαλῶν νὰ θεωρήσῃ μόνον τὸ ἰδιωτικόν του συμφέρον καὶ νὰ ἐκλέξῃ οὕτως, ἐὰν πρέπῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἢ νὰ τὸν ἀποχωρισθῇ. Ἅπαντες ἠρνήθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς Αὐτῶν Μεγαλειότητας, ἐκτὸς μόνου τοῦ ὑπολοχαγοῦ Βάσσου, ὅστις καὶ ἀνεχώρησεν εὐθύς.

Ἐρωτηθεὶς κἀγὼ μετὰ πλείστης εὐμενείας τί διενοούμην νὰ πράξω μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως, ἀπήντησα ὅτι ἐσκόπουν πρῶτον εἰς τὴν Γαλλικὴν Ναυαρχίδα νὰ προσφύγω, ἔπειτα δὲ νὰ μεταβῶ εἰς Γαλλίαν. Τότε ὁ Βασιλεὺς μετὰ συγκινήσεως με προέτρεψε νὰ τὸν ἀκολουθήσω εἰς Βαυαρίαν, λέγων, ὅτι ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπόχρεων καὶ εὐγνώμονα πρὸς ἐμὲ διὰ τὴν χθεσινήν μου διαγωγήν, ἕνεκα τῆς ὁποίας, ἔλεγεν, ὅτι ἤθελον ἀφεύκτως κινδυνεύσει σπουδαιότατα, ἐὰν τυχὸν με συνελάμβανον οἱ ἐπαναστάται· εὐτυχὴς δὲ τὸ καθ' Αὐτὸν νὰ με προσλάβῃ καὶ διατηρήσῃ εἰς τὸ ἑξῆς ὡς ὑπασπιστήν Του. Ἐδέχθην ὡς εἰκός· παρεκάλεσα δὲ τὴν Α. Μ. νὰ μὴ ἀνακοινώσῃ ὅτι ἀνεχώρουν μετ' Αὐτῆς, μήπως ταραχθῶσιν ἐκ τούτου οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμά μου. Τὸ ὑπεσχέθη δὲ καὶ ἀληθῶς ἐτήρησεν ἀπόρρητον τὸ πρᾶγμα καὶ πρὸς Αὐτὴν τὴν Βασίλισσαν. Ἦν δὲ 11 πρωΐας, ὅτε διεδόθη ἔνδον ἡ ἀγγελία τῆς προσεχοῦς ἀναχωρήσεως τῶν Α. Α. Μ. Μ. Μετ' ὀλίγον ἤρξαντο μετακινούμενα τὰ πολυάριθμα Βασιλικὰ σκεύη καὶ ἐφόδια, εντιθέμενα εἰς τὰς λέμβους τῶν τριῶν πλοίων. Τελευταῖον δὲ μετὰ τὸ κατηφέστατον ἀκράτισμα, παρατεθὲν πάλιν εἰς τὸ κατάστρωμα τῆς πρύμνης, λευκή τις μεγάλη λέμβος ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἡ ὡρισμένη συνήθως διὰ τοὺς Βασιλεῖς καὶ τούτου ἕνεκεν ἐπικαλουμένη Βασιλικὴ, παρέβαλεν εἰς τὴν δεξιὰν κλίμακα, ὅπως παραλάβῃ Αὐτούς. Ἦν δὲ τότε 1 Μ. Μ.

Ἅπαντες ἤμεθα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐξαιρουμένων τῶν ἐν ταῖς λέμβοις κωπηλατῶν καὶ τῶν ἐπιστατῶν καὶ γεμιστῶν τῶν τηλεβόλων, οἵτινες ἦσαν κάτω ἐν τῷ πυροβολείῳ ἐγκαίρως μετὰ τῶν οἰκείων ἀξιωματικῶν καὶ δοκίμων, ὅπως ἐνεργήσωσι τὸν νενομισμένον χαιρετισμὸν ἐξ 21 βολῶν.

Ἄκρα σιωπὴ ἐγένετο ἅμα ἀνέβησαν εἰς τὸ κατάστρωμα αἱ Α. Α. Μ. Μ. ἕτοιμοι ν' ἀναχωρήσωσιν. Ἡ βασίλισσα πρώτη ἐθεάθη ἐνδεδυμένη ἁπλῶς ὁδοιπορικὴν στολὴν καὶ κρατοῦσα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐγχειρίδιον Της. Οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ πλοίου, πάντες ἐν στολῇ πρώτῃ, ἐφίλησαν τὴν χεῖρά της, τινὲς μάλιστα ἔκλαιον. Ἀπεχαιρέτισε διὰ νεύματος χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν καὶ, ἐριδομένη ἐπ' ἐμοῦ, κατῆλθε τὴν ἐξωτερικὴν κλίμακα καὶ ἐκάθισεν ἐν τῇ λέμβῳ. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, φορῶν τὴν ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν, προέβη κατόπιν.

Digitized by Google

ἔτεινεν εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ἀξιωματικῶν τὴν δεξιάν Του, ἣν ἅπαντες αὐθορμήτως ἐφίλησαν καὶ ἀποχαιρετίσας ἐν κύκλῳ διὰ στρατιωτικοῦ σχήματος πρὶν ἢ κατέλθῃ πρὸς τὴν λέμβον, εἶπε γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ τὰς ἁπλᾶς ταύτας λέξεις· «Εὔχομαι νὰ εὐτυχήσῃ ἡ Ἑλλάς!» μεθ' ὃ κατέβη βραδέως τὴν ἐξωτερικὴν κλίμακα, κρατῶν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἄκρον τῆς φουστανέλλας Του. Ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς Βασιλικῆς λέμβου, παρ' αὐτὸν τὸν οἴακα, ἐστάθην ἐγὼ συμφώνως τῷ Ναυτικῷ κανονισμῷ τῷ παραγγέλλοντι νὰ οἰακίζῃ ὁ Κυβερνήτης αὐτός, ὅταν συνοδεύῃ τὸν Βασιλέα. Εἶχον δὲ ἀφίσει συμμόρφους διαταγὰς εἰς τὸν Ὕπαρχόν μου καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τῆς φυλακῆς ἀξιωματικὸν ὡς μέλλων νὰ ἐπανέλθω ἔνδον ἅμα προπέμψας τὰς Α. Α. Μ. Μ. εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πλοῖον. Μόνος ὁ βασιλεὺς ἐγίνωσκε τὸ ἐναντίον τὸ προσυμφωνηθὲν μεταξὺ μας.

Ἡ λέμβος τότε διευθύνθη μεγαλοπρεπῶς βραδυποροῦσα καὶ κύκλον μέγαν ἐκτρέχουσα ἐξεπίτηδες ὅπως ἐν τῷ διαστήματι, βραχεῖ ὄντι, προφθάσωσιν ἀμφότερα τὰ πλοῖα νὰ ἐκτελέσωσι τὸν διὰ πυροβόλων χαιρετισμόν, ἐνῷ ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο διεπλέομεν. Ὁ δὲ χαιρετισμὸς οὗτος ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀτμοδρόμωνος, ἐξετελέσθη ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας, ἐν εὐσεβάστῳ δὲ σιωπῇ[1].

Τὰς Α. Α. Μ. Μ. ὑπεδέχθησαν οἱ Ἄγγλοι μεθ' ὅλων τῶν Βασιλικῶν τιμῶν. Ὁ Πρέσβυς κ. Σκάρλετ ἦν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐν στολῇ, ὡς καὶ οἱ γραμματεῖς του· ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Πρέσβεως, νεᾶνις 18ετής, παρίστατο τῷ πατρὶ ὅλη μελανοφοροῦσα ὡς ἐν μεγάλῳ πένθει. Μετ' ὀλίγον ἡ Πρεσβεία, τοὺς βασιλεῖς ἀποχαιρετίσασα, εἰς Ἀθήνας ἀπῆλθεν.

Ἅμα ἐπὶ τῆς «Σκύλλης» ἀναβάς, ἔγραψα καὶ ἔστειλα εἰς τὴν «Ἀμαλίαν» τὴν ἑξῆς ἐπίσημον διαταγήν.

«Πρὸς τὸν Ὕπαρχον τοῦ Β. Ἀτμοδρόμωνος «Ἀμαλίας».

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως μένω μετ' Αὐτοῦ. Ἑπομένως ἀναλάβετε τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀτμοδρόμωνος καὶ καταπλεύσατε εἰς Πειραιᾶ, ὅθεν θέλετε ζητήσει ἀμέσως τὰς διαταγὰς τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν ὅρμῳ Σαλαμῖνος 12 Ὀκτωβρίου 1862.

Ὁ Κυβερνήτης
Λ. ΠΑΛΑΣΚΑΣ».

Τὸ ἔγγραφόν μου τοῦτο ἐκόμισε καὶ ἐπέδωκεν εἷς ἀξιωματικὸς Ἄγγλος ἐν στολῇ καὶ διὰ λέμβου Ἀγγλικῆς. Τὰ πάντα ἡσύχαζον εἰσέτι ἔνδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀτμοδρόμωνος, ὅτε ἐλήφθη ἡ διαταγή· ἀμέσως δὲ ἀνήφθησαν τὰ πυρὰ τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ ἡτοιμάσθησαν εἰς ἀνάσπασιν τῶν ἀγκυρῶν· ἀλλά, σκεφθέντες φαίνεται ὅτι ὁ μὲν ἀτμὸς μόλις μετὰ μίαν ὥραν θὰ ἠγείρετο, τὸ δὲ ἕτερον ἔργον ἀπῄτει χρόνον ἱκανὸν ἕνεκα τοῦ βάθους 17 καὶ 19 ὀργυιῶν, εἰς ὃ ἦσαν αἱ ἄγκυραι πεποντισμέναι, ἔκριναν νὰ στείλωσιν ἀμέσως εἰς Πειραιᾶ καὶ νὰ ζητήσωσι τὰς διαταγὰς τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ἡ ἐπὶ τούτῳ σταλεῖσα λέμβος ἦν αὐτὴ ἡ Βασιλικὴ ἡ ἄρτι μετακομίσασα τοὺς Βασιλεῖς καὶ ἡμᾶς ἅπαντας εἰς τὴν «Σκύλλαν»· ἐξεκίνησε δὲ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, φέρουσα καὶ δύο οἰκογενείας, αἵτινες ἐκ πρωΐας εἶχον ἔλθει ἔνδον ν' ἀποχαιρετίσωσί τινας τῆς Βασιλικῆς συνοδείας. Ἦσαν δὲ αὗται, ἡ οἰκογένεια Καρπούνη, καὶ ἡ κυρία Καίσαρος Ῥώμα, ἥτις πολλοὺς ἀφόβως παρεῖδε κινδύνους, ὅπως ἔλθῃ πρὸς τὸν σύζυγόν της τότε διαγγελέα τοῦ Βασιλέως. Ἅμα εἰσέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ, ἐκύκλωσαν τὴν λέμβον πάμπολλα πορθμεῖα γέμοντα ὁπλοφόρων, ἀπὸ δὲ τῆς κρηπῖδος τοῦ τελωνείου ὅπου παρέβαλεν ὁ μανιώδης ὄχλος, ἠπείλησε τοὺς ναύτας, ἀρνηθέντας νὰ φωνάξωσι «κάτω ὁ τύραννος», καὶ μόλις ἀντιφωνήσαντας, «Ζήτω τὸ Ἔθνος!» ἐπὶ τῇ δεήσει τῶν περιφόβων ἐπιβατριῶν καὶ τῇ παρακελεύσει τοῦ ἀξιωματικοῦ των, τοῦ Ὑποπλοιάρχου Γ. Κριεζμάδη, καὶ τούτου δὲ ὄντος ἑνὸς τῶν τριῶν ὑπόπτων.

Τὸ αὐθεντικὸν τοῦτο γεγονὸς ἀποδεικνύει καὶ αὖθις, ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα ὅπερ ἐφοβούμεθα, δὲν εἶχεν εἰσέτι εἰσδύσει ἐπαισθητῶς εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ Ἀτμοδρόμωνος, παρὰ τὴν γνώμην τινῶν ἐφημερίδων, αἵτινες ἀδίκως ἀπέ-

1. Τὸ πλήρωμα τῆς «Ἀμαλίας» ὅμως δὲν ἦτο παρατεταγμένον ἐπὶ τῶν κεραιῶν, ὡς τὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ, καὶ ἑπομένως δὲν ἐφώναξε «Ζήτω» κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως· ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ἀποδοτέα εἰς συγγνωστήν τινα ἐν τοιούτοις καιροῖς σύγχυσιν, καθότι, ὡς προείπομεν, πάμπολλοι ναῦται τότε ἀπησχολοῦντο εἰς τὴν μεταβίβασιν τῶν πολυαρίθμων ὑπηρετῶν καὶ τῶν Βασιλικῶν πραγμάτων εἰς τὴν «Σκύλλαν» καὶ τὴν «Ἔλαφον»· δὲν εἴχομεν δὲ προνοήσει νὰ συμπληρώσωμεν τὰς τάξεις τῶν παραταχθησομένων εἰς τὰς κεραίας ἀνδρῶν. Οὐχ ἧττον ὅμως τὸ μὲν κέλευμα ἄνω! ἐδόθη ἐγκαίρως, οἱ δὲ ναῦται οἱ συνήθως ὡρισμένοι εἰς τὰς κεραίας, πανταχόθεν εἰς τοὺς ἐπιτόνους ἀνεπήδησαν πρόθυμοι· ἀλλὰ φανέντων τότε πολλαχοῦ τῶν κενῶν, ἐγὼ αὐτὸς ἐκ τῆς λέμβου, ὅπου ἤμην ἤδη, παρήγγειλα νὰ καταβῶσιν ἐν τάχει, ὅπως καλυφθῇ οὕτως ἡ ἀταξία. Οὕτως ἐξηγεῖται ἁπλούστατόν τι γεγονός, ὑπ' ἄλλων ἐσφαλμένως ἢ κακοβούλως ἑρμηνευθέν.

Πρὸς τούτοις εἶπον ὅτι, ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τοῦ Βασιλέως, ἡ Βασιλικὴ σημαία, καθελκυσθεῖσα ἐκ τοῦ ἱστοῦ, κατεπατήθη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ψευδέστατον καὶ τοῦτο! ἡ γὰρ Βασιλικὴ σημαία, καταβιβασθεῖσα ὡς εἰκὸς ἐκ τοῦ ἱστοῦ τοῦ πλοίου καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Βασιλεὺς κατέβαινεν εἰς τὴν λέμβον, ὑψώθη εὐθὺς ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τῆς λέμβου αὐτῆς συμμόρφως τῷ κανονισμῷ, καὶ μᾶς συνώδευσεν οὕτω, κυματίζουσα ὑπεράνω ἡμῶν μέχρι τοῦ Ἀγγλικοῦ πλοίου, ὅπου τὴν ἐκράτησαν μάλιστα οἱ Ἄγγλοι μὴ ἔχοντες τοιαύτην, ὥστε μεθ' ἡμῶν ἦλθε καὶ εἰς Βενετίαν, χρησιμεύσασα τὸ τελευταῖον κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀπόβασιν τῶν Βασιλέων.

Digitized by Google

δωκαν εἰς τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ τὴν φυγὴν τοῦ Βασιλέως.

Ἐ ῷ δὲ κατὰ τὸ τελωνεῖον Πειραιῶς συνέβαινον τὰ τῆς Βασιλικῆς λέμβου ἄρτι λεχθέντα, ὁ νέος ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργὸς κ. Καλλιφρονᾶς, ἐξ Ἀθηνῶν πάλιν καταβὰς, κατώρθωνε τέλος πάντων νὰ ἐπιληφθῇ τῆς Ποσειδωνίου Τριαίνης ἐμβαίνων μετὰ πλέον ἢ 500 ἀρειμανίων εἰς τὴν «Ἀφρόεσσαν», ἕνεκα τοῦ ὑπερβάλλοντος τούτου βάρους κινδυνεύουσαν νὰ βυθισθῇ. Ἅμα δὲ τὴν μετάβασιν μαθὼν τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πλοῖον, ἀνασπᾷ τὴν ἄγκυραν τῆς «Ἀφροέσσης» καὶ σπεύδει ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα μετὰ τοῦ ἀλαλάζοντος ἐκείνου πλήθους, ἐκ τοῦ ὁποίου τινὲς εἰς τοὺς ἐπιτόνους ἀναβάντες, ξίφη καὶ σημαίας ἀνέσειον. Ἐν τῷ πλήθει τούτῳ τῶν ἀρειμανίων ἐπιβατῶν τῆς «Ἀφροέσσης» παρῆσαν καὶ γυναῖκες.

Ἦν δὲ 3 ἑσπέρας,ὅτε ἦλθον πλησίον τῆς «Ἀμαλίας», ἐφ' ἧς καὶ συνωθούμενοι, ὀλίγον ὅμως, ἀνεπήδησαν. Τότε ἠκούσαμεν ἀθρόας ἐπευφημήσεις καὶ μετ' ὀλίγον εἴδομεν ὑπεράνω τοῦ καπνοῦ ἑνὸς ἄλλου χαιρετισμοῦ 21 πυροβολισμῶν, ἐπαιρομένην τὴν μεγίστην τοῦ πλοίου σημαίαν, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχον ἐξηλώσει τὰ Βασιλικὰ παράσημα.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀτμοδρόμων, ὅλος σημαιοστόλιστος καὶ μετεώρους ἔχων τὰς ἀγκύρας, ἐκίνησε τὴν ἕλικά του· ἀλλ' ἀντὶ νὰ τραπῇ εὐθὺ πρὸς τὸν Πειραιᾶ, περιέγραψε βραδέως μέγαν τινὰ κύκλον περὶ ἡμᾶς καὶ τέλος ἀπῆλθεν, ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα ἐκ τοῦ θαλάμου τῆς «Σκύλλης» ὅπου εἶχον καταβῆ, ἐθεώρουν ἀφανεῖς τὸ λυπηρὸν Αὐτοῖς τοῦτο θέαμα, ὅπερ ἤθελον ἐκλάβει ὡς ἀπρεπὲς ἀλαζόνευμα.ἐὰν τὸ ἐπαναστατικὸν πλοῖον δὲν ἐτήρει εὐλαβῶς, καθὼς ἐτήρησε τότε ἄκραν σιωπήν.

Αἱ ὀλίγαι ὧραι, ἃς ἔμειναν τὰ δύο πλοῖα ἐν Σαλαμῖνι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀτμοδρόμωνος ἐδαπανήθησαν εἰς προετοιμασίαν τοῦ μέλλοντος αὐτῶν πλοῦ. Ἡ «Ἔλαφος», καθὸ ἐλάσσων τῆς «Σκύλλης» καὶ βραδυτέρα, ἐδέχθη οὐ μικρὸν μέρος τῶν φορτίων καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπηρέτας, ἐνῷ αἱ Α. Α Μ. Μ. καὶ ἡ συνοδεία Των ἔμειναν ἐν τῷ Ἀγγλικῷ πλοίῳ, μέλλοντι ὅμως νὰ ῥυμουλκήσῃ τὸ Γαλλικὸν, ἐκ τοῦ ὁποίου συνέφερε νὰ μὴ χωρισθῇ.

Ὁ Συνταγματάρχης Βαλτινὸς, ὁ ἐκ Καλαμῶν ἀποσταλεὶς ἐπὶ τῆς «Παράλου» εἰς Ἀκαρνανίαν, μᾶς ἐπανῆλθε τότε εἰς Σαλαμῖνα ὅλως ἀνελπίστως. Ἤδη ὁ Βασιλεὺς ἀνησύχει ὑπὲρ τοῦ πιστοῦ ὑπασπιστοῦ, ὡς εὑρόντος βέβαια τὸν ἐκεῖ τόπον ἐπανάστατον. Καὶ ἀληθῶς ἐκινδύνευσέ πως· ἀλλ' εὐτυχῶς ἐσώθη τῇ πιστῇ συνδρομῇ τοῦ κυβερνήτου Ἀντ. Ῥεβίδου· ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς Καλάμας καὶ Λιμένιον εἰς ἀναζήτησιν τῆς «Ἀμαλίας», ἀφίκοντο τέλος ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς, ὅπου ἔμαθον ἐκ στόματος αὐτῶν τῶν ἐπαναστατῶν τὰ πρόσφατα ἐν Σαλαμῖνι συμβάντα. Ὁ Κυβερνήτης Ἀντώνιος Ῥεβίδης, ἐμμείνας πιστὸς εἰς τὸ καθῆκόν του καὶ καταφρονήσας τῆς ἀπειλῆς ἀνδρῶν, τότε ἤδη θριαμβευόντων, ἦλθεν ἀδιστάκτως εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἀπέδωκε τὸν Ὑπασπιστὴν εἰς τὸν Βασιλέα· μεθ' ὃ εὐθὺς ἀπῆλθεν εἰς Πειραιᾶ.

Ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς «Σκύλλης», ἐν Σαλαμῖνι ὁρμούσης ἐξέδωκεν ὁ Βασιλεὺς τὴν παρὰ πόδας προκήρυξιν, ἥτις ὅμως ἐδημοσιεύθη μόνον ἐν Κερκύρᾳ τρεῖς ἡμέρας ὕστερον·

«**Ἕλληνες!**

Πεπεισμένος, ὅτι μετὰ τὰ τελευταῖα συμβάντα ἅτινα ἔλαβον χώραν εἰς διάφορα μέρη τοῦ Βασιλείου καὶ ἰδίως εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, ἡ περαιτέρω ἐν Ἑλλάδι διαμονή μου κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἠδύνατο νὰ φέρῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς ταραχὰς αἱματηρὰς καὶ δυσκόλους νὰ καταβληθῶσιν, ἀπεφάσισα ν' ἀναχωρήσω ἐκ τοῦ τόπου τούτου, τὸν ὁποῖον ἠγάπησα καὶ εἰσέτι ἀγαπῶ, καὶ πρὸς τὴν εὐημερίαν τοῦ ὁποίου ἀπὸ τριακονταετίας σχεδὸν οὔτε φροντίδων, οὔτε κόπου ἐφείσθην. Ἀποφεύγων πᾶσαν ἐπίδειξιν, εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὰ ἀληθῆ τῆς Ἑλλάδος συμφέροντα καὶ πάσαις δυνάμεσι προσεπάθησα νὰ προαγάγω τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν, ἐπιστήσας ἰδίως τὴν προσοχήν Μου εἰς τὴν ἀμερόληπτον τῆς δικαιοσύνης ἀπονομήν. Ὁσάκις δὲ ἐπρόκειτο περὶ τῶν κατὰ τοῦ προσώπου Μου πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἔδειξα πάντοτε μεγίστην ἐπιείκειαν καὶ λήθην τῶν πεπραγμένων. Ἐπιστρέφων εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς Μου, λυποῦμαι ἀναλογιζόμενος τὰς συμφορὰς, ὑφ' ὧν ἐπαπειλεῖται ἡ προσφιλής Μου Ἑλλὰς ἐκ τῆς νέας πλοκῆς τῶν πραγμάτων, καὶ παρακαλῶ τὸν εὔσπλαγχνον Θεὸν ν' ἀπονέμῃ πάντοτε τὴν χάριν Του εἰς τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξεδόθη ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σαλαμῖνος τὴν 12)24 Ὀκτωβρίου 1862.

ΟΘΩΝ».

Ἡ «Σκύλλα» καὶ ἡ «Ἔλαφος» ἀπῆραν ἐκ Σαλαμῖνος τῇ 9 ἑσπέρας (12 Ὀκτωβρίου) καὶ ἔπλευσαν πρὸς νότον διαβᾶσαι ἀφανεῖς ἔμπροσθεν τοῦ Πειραιῶς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔμενε μόνον ἀλλοδαπὸν πολεμικὸν πλοῖον ἡ Γαλλικὴ ναυαρχὶς «Ζηνοβία», ἵνα ὑπερασπίσῃ διὰ τῆς παρουσίας της, ὡς ἔλεγεν ὁ ναύαρχος Touchard ἅπαντα τὰ ξενικὰ ἄτομά τε καὶ συμφέροντα κατὰ τὰ ἀναπόσπαστα ἀπὸ πάσης ἐπαναστάσεως ὄργια. Τῇ ἐπαύριον ὅμως ἀτμοδίκροτόν τι Ἀγγλικὸν, ὀνόματι . . . ἡ Βασίλισσα, ἐξαποσταλὲν κατὰ τάχος ἐκ Κερκύρας, ὅπου ἐστάθμευεν ὁ Ἀγγλικὸς στόλος, ἠγκυροβόλησεν εἰς Πειραιᾶ.

Ἡ «Σκύλλα» λοιπὸν καὶ ἡ «Ἔλαφος» ἐξηκολούθησαν ἐπὶ Βενετίαν, βραδυπλοοῦσαι μὲν, ἀλλ' ὑπὸ θαυμαστῆς εὐδίας παραπεμπόμεναι. Καθ'

Digitized by Google

όλον τὸν πενθήμερον τοῦτον διάπλουν ἡ θάλασσα ὑπὸ λιπαρᾶς γαλήνης κατεχομένη, οὐδένα τῶν ἐπιβατῶν ἠνώχλησεν· ὁ δὲ ἀὴρ πώποτε ὑπῆρξε διαυγέστερος τοσοῦτον ὀψὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Τῇ Κυριακῇ μάλιστα (14 Ὀκτωβρίου) ὀλίγῳ πρὸ τῆς ἡλίου ἀνατολῆς, ὡς ἀπεμακρυνόμεθα τῆς Πελοποννησιακῆς παραλίας[1], ἡ τοῦ ἀέρος ἐξαισία διαφάνεια, ὡς ὑπό τινος κατοπτρισμοῦ βοηθουμένη, ἐπέδειξεν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Βασιλεῖς, ἐγερθέντας ἤδη καὶ διὰ δακρύων θεωμένους ἀπὸ τῆς γεφύρας, ἅπαντα ἐκ μιᾶς τὰ ὄρη τῆς παλαιφήμου γῆς, ἐφ' ἧς ἐβασίλευσαν τριάκοντα ἔτη. Ἐξ διεκρίνοντο ἀπόψεις ὀρέων, ἐπαλλήλως ὑπερκειμένων ὡς σκηνογραφίαι λεπτόταται, προεξέχουσαι τοῦ πέραν διαυγοῦς καὶ καταφωτίστου ἤδη οὐρανοῦ. Ἐν πρώτοις αἱ νῆσοι Σαπιέντζαι· αἱ πάλαι Οἰνοῦσαι εἰς ἀπόστασιν 3 ἢ 4 μιλίων· ὄπισθεν αὐτῶν τὸ Νεόκαστρον, ἡ ἀρχαία Πύλος μετὰ τοῦ κυκνόχρου της ὄρους, ὅπερ διατείνει πρὸς τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην· τρίτην σκηνογραφίαν ἐσχημάτιζον τὰ κατάσκια τῆς Μεσσηνίας ὄρη· ὑπεράνω δὲ, δηλαδὴ ὄπισθεν τούτων, τὰ τῆς Ἀρκαδίας καὶ δεξιόθεν αἱ κορυφαὶ τοῦ Ταϋγέτου καὶ ἡ τραχεῖα ῥάχις τῆς Μάνης, μέχρις τοῦ Ταινάρου ἢ Ματαπᾶ. Ἔτι ἀπώτερον τούτων, πρὸς ἀριστερὰ μὲν ἡ Ζάκυνθος ἀκροφανής, κατέναντι δὲ αἱ ἀκρώρειαι τῆς Ἤλιδος καὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ τὸ τῆς Κυλλήνης ὄρος, τὸ μετὰ τὸν Ταΰγετον ὑψηλότατον τῆς Πελοποννήσου. Τέλος δὲ, εἰς τὰ πέρατα τοῦ θαυμασίου τούτου καὶ ὡς ἀπιστεύτου ὁρίζοντος, πρὸς βορρᾶν μὲν αἱ χιονοσκεπεῖς τῆς Αἰτωλίας κορυφαὶ, κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς ἐσχάτης ταύτης ἀπόψεως εἰς 120 μιλίων ἢ 222 χιλιομέτρων εὐθυτενῆ ἀπόστασιν αἱ τρεῖς εὐδιάγνωστοι κορυφαὶ τοῦ Παρνασοῦ!

Η ΜΟΥΣΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Διήγημα.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 780.

Ἵνα μεταβῶ εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἠναγκάσθην νὰ καταβῶ τὴν ξυλίνην κλίμακα καὶ νὰ διέλθω διὰ τῆς αἰθούσης τῶν οἰνοποτούντων. Ἐπανεῦρον δὲ τὸν Σταῦρον καὶ τὴν Μαρίαν, ἐκεῖνον μὲν καθήμενον πρὸ τῆς ἑστίας καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν διὰ τῶν δύο χειρῶν καὶ σφόδρα καταβεβλημένον, ταύτην δὲ εὐθύμως καὶ φαιδρῶς ἐργαζομένην. Ἔτρεχεν ἐπάνω, κάτω, τὰ πάντα διευθετοῦσα, τὰ πάντα προφθάνουσα.

Ἅμα δὲ ἰδοῦσά με:

— Ἔ! μοὶ εἶπε, πῶς σας φαίνονται, δὲν τὰ ἔχουν ὅλοι τους χαμένα;

Καὶ χωρὶς νά μοι δώσῃ καιρὸν νὰ ἀποκριθῶ.

— Ἐγὼ προτιμῶ, προσέθηκε, τὸ τραγουδάκι τοῦ χωριοῦ μας.

Καὶ διὰ φωνῆς δροσερᾶς ἐτραγώδησε τὴν ἑπομένην στροφὴν, ἥτις ἀπέμεινεν ἐν τῇ μνήμῃ μου.

Τὸ πουλὶ ποὺ νύχτα μέρα πικραμένο κελαϊδεῖ
'ς τἀνθισμένο του κλαδὶ,
Ἄχ! δὲν ἔχει τόση φλόγα μέσ' 'ς τὴ μαύρη του καρδοῦλα
Ἄχ! γλυκειά μου κοπελλοῦλα!...

Ἐλθοῦσα δὲ πρὸς τὸν ἀκίνητον καθήμενον Σταῦρον καὶ θεωρήσασα αὐτὸν ὀλίγην ὥραν:

— Βρὲ τί κάνεις αὐτοῦ πέρα, θεότρελλε! ἀνεφώνησεν ἀνακαγχάζουσα. Παρ' ἕνα φῶς καὶ πήγαινε τὸν κύριον 'ς τὴν κάμαρά του.

Ὁ Σταῦρος ἠγέρθη καὶ λαβὼν κηρίον μὲ συνώδευσεν ἄναυδος.

Κλείσας δὲ τὰ παράθυρα καὶ καταβιβάσας τὰ παραπετάσματα, εἶπε μετὰ φωνῆς πενθίμου.

— Δὲν εἶχα λοιπὸν δίκηο, κύριε, νὰ πέσω 'ς τὸ ποτάμι;

— Ἐρώτησε τὴν Μαρίαν, τῷ εἶπον, καὶ ἐκείνη θὰ σου δώσῃ τὴν ἀπόκρισιν.

— Ἄχ! ἀνεφώνησε τύπτων τὸ μέτωπον, μιὰ γυναῖκα εἶνε μονάχα 'ς τὸν κόσμον... Μὰ σεῖς, κύριε, θά το μετανοήσετε. Ὅσω ζῆτε θὰ λέτε: ἄχ! γιατί νὰ μή το ἀφήσω τὸ παιδὶ νὰ πέσῃ 'ς τὸ ποτάμι. Τὸ καλὸ εἶνε ποῦ τὸ ποτάμι εἶνε ἐδῶ κοντὰ, προσέθηκε περίλυπος.

— Μὴ λησμονῇς Σταῦρε, ὅτι ἡ Μαρία εἶνε ἀκόμη κοντήτερα.

Μετ' ὀλίγον κατεκλίθην, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγον ἐκοιμήθην ἢ μὰ τὸ ναὶ νομίζω ὅτι ὅλην τὴν νύκτα δὲν *ἔκλεισα μάτι*. Οἱ ποντικοὶ *ἐχάλασαν τὸν κόσμον*. Περὶ τὸν ὄρθον δὲ ἐν ᾧ με κατελάμβανεν ὁ ὕπνος, ἀφυπνίσθην αἴφνης ὑπὸ τοῦ θορύβου τοῦ Σταύρου, ὅστις ἑτοιμαζόμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πόλιν ἔζευγνυε τὴν *Ἀστέρω*. Κατέβην λοιπὸν καὶ ἐγὼ εἰς τὸν κῆπον νὰ περιπατήσω ὀλίγον καὶ μετ' οὐ πολὺ εἶδον καὶ τὴν Ἑλένην προσερχομένην. Ἦτο ἁπλῶς ἐνδεδυμένη καὶ πολὺ εὐμορφοτέρα ἢ τὴν παρελθοῦσαν ἑσπέραν. Ἡ Μοῦσα προσῆλθε κατ' εὐθεῖαν πρός με καὶ με προσηγόρευε μετ' οἰκειότητος ἀλλὰ καὶ προστατευτικῶς πως. Δὲν με δυσηρέστησε ὁ τρόπος της οὗτος τοὐναντίον μὲ ἤρεσε, καὶ ἐμειδίασα μόνον διὰ τὴν ματαιότητά της. Ἀλλ' ὅμως τί τα θέλετε, ἦτο χαριεστάτη κόρη, μάλιστα δὲ ὁσάκις ἐλησμόνει τὰς ἐννέα ἀδελφάς της.

Ὁ κῆπος εἶχε μικρὰν θύραν ἄγουσαν πρὸς τὴν ἐξοχήν. Οὐδόλως δὲ αἰσθανόμενος, ἐν ᾧ συνδιαλεγόμενοι ἤλθομεν πλησίον τῆς θύρας, τὴν ἀ-

1. Ἡ Βασίλισσα ἀφ' ἑσπέρας εἶχεν ἐκφράσει τῷ Ἄγγλῳ πλοιάρχῳ τὴν ἐπιθυμίαν Της, ὅπως διαπλεύσωμεν ἐντεῦθεν τῶν Ἰονίων Νήσων, ἵνα θαυμάσῃ πάλιν ἐφάπαξ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἐγὼ, προϊδὼν τὴν ἐκ τῆς θέας ταύτης γενησομένην θλιβερὰν συγκίνησιν, μετέπεισα τὸν πλοίαρχον, ὅπως ἐπιβάλῃ πρὸς τὸ πέλαγος πρὶν ἢ ἐξυπνήσωσιν οἱ Βασιλεῖς καὶ παραπλεύσωμεν τὴν Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν ἔξωθεν, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Digitized by Google

νοίγω καὶ ἐξερχόμεθα, καὶ μετ' οὐ πολὺ διερχόμενοι ἀνὰ μέσον τῶν ἀγρῶν φθάνομεν ἀνεπαισθήτως παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμίου, γραφικωτάτας κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ἡ Ἑλένη ἐβάδιζε στηρίζουσα τὸν βραχίονα ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου· ἤμεθα, βλέπετε παλαιοὶ φίλοι. Μοὶ ἔλεγε περὶ τῶν Παρισίων, τῆς πατρίδος τῶν ὀνείρων της, καὶ ἤδη ἡ δόξα τῇ ἔπλεκε στεφάνους.

— Τί! ἀνεφώνησα, θέλετε νὰ ἐγκαταλείψετε τὸν τόπον τοῦτον, ὅστις σᾶς εἶδε γεννωμένην;

— Τὰ ᾄσματά μου θά τον ἀπαθανατίσουν, μοὶ ἀπεκρίθη. Θέλω ἡμέραν τινὰ τὸ ποτάμιον τοῦτο νὰ μὴ ἔχῃ τίποτε νὰ φθονήσῃ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀνίου καὶ τοὺς βράχους τῆς Βωκλούζης.

— Θέλετε νὰ ἀνταλλάξητε ἀντὶ τοῦ θορύβου, τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ταραχῆς, τὴν γλυκυτάτην σιγὴν καὶ τὴν δροσερὰν ἀνάπαυσιν τῆς ἐξοχῆς;

— Θέλω νὰ ὑπακούσω εἰς τὸ πεπρωμένον μου. Ὁ μέγας ποιητής μας τὸ εἶπεν: ἡ ὑπολαῒς κρύπτει τὴν φωλεάν της εἰς τοὺς ἀγρούς, ὁ ἀετὸς ἄλλους ἔχει ὁρίζοντας

Ταῦτ' ἀκούων δὲν ἠδυνήθην νὰ καταστείλω τὴν ἐκ τοῦ στήθους μου ἐξερχομένην ἀλήθειαν. Διὰ μιᾶς ἥρπασα τὰς χεῖρας τῆς Ἑλένης καὶ τῇ εἶπον μετὰ συγκινήσεως.

— Σᾶς ἀπατοῦν, κυρία, σᾶς πλανοῦν, θὰ σᾶς ἀφανίσουν, ἂν δὲν προσέξετε!

Ἐκείνη δὲ παρατηροῦσα μετ' ἐκπλήξεως.

— Καὶ τίς με ἀπατᾷ; ἠρώτησε μειδιῶσα, τίς με πλανᾷ, τίς θέλει νά με ἀφανίσῃ;

— Ἀκούσατε, κυρία, τῇ ἀπεκρίθην ἠρέμος, ἀφ' οὗ τὴν ἐκάθισα πλησίον μου. Θὰ σᾶς διηγηθῶ ὁλόκληρον ἱστορίαν, ἀληθηνὴν ἱστορίαν, ἱστορίαν πρόσφατον. Θὰ εἶμαι δὲ σύντομος. Πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν ἔζη ἔν τινι ἐπαρχίᾳ μετὰ τῆς μητρός της νεᾶνις χαρίεσσα ὡς ὑμεῖς καὶ ὡς ὑμεῖς ποιήτρια. Ἡμέραν τινὰ ἑλκομένη ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ τῆς δόξης, προτρεπομένη ὑπὸ τῶν διασήμων ποιητῶν, οἵτινες τῇ ἔγραφον ὡς γράφουσι πρὸς ὑμᾶς, ἀφῆκε τὴν γενέθλιον πόλιν, ὡς ὑμεῖς θέλετε νὰ ἀφήσετε τὸ χωρίον σας ἐν ᾧ ἐγεννήθητε, καὶ ἐπῆγεν εἰς Παρισίους νὰ δρέψῃ τὰς δάφνας τὰς ὁποίας τῇ ὑπέσχοντο. Καὶ εἰξεύρετε τί εὑρῆκεν ἐν Παρισίοις; Τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν στέρησιν καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς ψάθης.

— Αὐτὰ εἶνε παραμύθια, εἶπεν ἡ Ἑλένη σκωπτικῶς. Δὲν εἴμεθα πλέον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Γιλβέρτου.

— Χθὲς ἔτι μέγας ποιητὴς ἀπέθανεν ἐν τῷ νοσοκομείῳ. Οὐδεὶς δὲ τῶν περιστοιχιζόντων τὸ φέρετρόν του καὶ θρηνούντων, οὐδεὶς τὸν παρηγόρησε ζῶντα, οὐδεὶς τὸν ἔθρεψε πεινῶντα, οὐδεὶς τὸν παρεστάθη κατὰ τὴν τελευταίαν του ὥραν ἀποθνήσκοντα.

— Ἔχετε ὄρεξιν νὰ γελάσετε, καὶ τὰ λέγετε αὐτά.

— Τοὐναντίον ἔχω πολλὴν ὄρεξιν νὰ κλαύσω.

Καὶ λαβὼν ἐκ τούτου ἀφορμὴν τῇ εἶπον περὶ τοῦ φιλολογικοῦ βίου, ὃν ἀπερισκέπτως ἤθελε νὰ ἐπιχειρήσῃ, καὶ τῇ κατέδειξα τὰς ὑφάλους αὐτοῦ καὶ τοὺς σκοπέλους. Προσεπάθησα δὲ νὰ τῇ ἀποδείξω ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔλεγεν ἢ διενοεῖτο ἦτο ὅλως ἐσφαλμένον· ὑπῆρξα σκληρός, ἀδυσώπητος.

— Μάλιστα ἀπατᾶσθε, τῇ ἔλεγον. Ἐπειδὴ ἔχει τις εὐκολίαν τινὰ ἐν τῷ πνεύματι, χάριν τινὰ ἐν τῇ φαντασίᾳ, αἴσθημ' ἀνεπτυγμένον τῶν ἁρμονιῶν τῆς φύσεως, δὲν ἕπεται ἀναγκαίως ὅτι εἶνε καὶ ποιητὴς καὶ φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς θείας δυνάμεως. Πόσους εἶδον ἀπερχομένους ὑψηλὰ ἔχοντας τὴν κεφαλήν, καὶ ἐπανελθόντας εἰς τὸ πτωχικόν των τεταπεινομένους καὶ κάτω νεύοντας. Ἀπερχόμεθα, καὶ ἀφ' οὗ φθάσωμεν, οἱ κλῶνες οἵτινες προσέφερον εἰς ἡμᾶς τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ἄνθη ἀνυψοῦνται αἴφνης, αἱ ἀτραποὶ αἱ φαινόμεναι εἰς ἡμᾶς ἐστρωμέναι δι' ἄμμου καὶ μαλακῶς ἐπικλινεῖς, εἶνε ἀπόκρημνοι καὶ ὀλισθηραί, αἱ προσκαλοῦσαι ἡμᾶς χεῖρες ἀποσύρονται, τὸ μέλλον ἐξελέγχεται φροῦδον, ἡ δόξα ἐκφεύγει τῶν χειρῶν μας, καὶ μακαρία ἡ μεγαλοφυΐα ἡμῶν, ἐὰν δὲν καταβληθῇ ὑπὸ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῆς πείνης!

Δὲν περιωρίσθην δὲ εἰς μόνας τὰς ποιητικὰς εἰκόνας, ἀλλὰ τῇ ἐπέδειξα γυμνὴν τὴν Τύχην, ἥτις τὴν ἀνέμενε μακρὰν τοῦ χωρίου της. Ἐπέμεινα ἰδίως ἀναπτύσσων εἰς ὁποίας θυσίας ἔμελλε νὰ καθυποβάλῃ τὴν οἰκογένειάν της, τῇ ἐλάλησα ἀναφανδὸν τὴν αὐστηρὰν γλῶσσαν, ἣν ὀφείλει πᾶς ἔντιμος νὰ λαλῇ. Εἶπον τέλος πᾶν ὅ τι εἶνε δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις εἰς πτωχὴν νεάνιδα ἑτοίμην νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ ἐν τῇ θυελλώδει ἐκείνῃ θαλάσσῃ, ἥτις τοσαῦτα ὠχρὰ ἀπερρόφησε θύματα. Ἀλλ' εἰς ὅ τι ἐγὼ ἔλεγον, ἐκείνη ἀπεκρίνετο: «Θέλετε νὰ γελάσετε» ἢ «Τί ξέρετε σεῖς;» καὶ ἀείποτε μοὶ ἀντέτασσε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ἣν ἔλαβε τὴν προτεραίαν.

— Ἀλλά, ἀγαπητή μου κόρη ἀνεφώνησα, δὲν εἰξεύρεις λοιπὸν ὅτι οἱ μεγάλοι ποιηταὶ γράφουσι τοιαύτας ἐπιστολὰς πρὸς πάντας τοὺς μικροὺς ποιητὰς τοῦ σωροῦ, οἵτινες ἀποστέλλουσιν εἰς αὐτοὺς στίχους ἀθλίους. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἡ χαρά σου, τὸ *καμάρι* σου, πρὸ πολλοῦ ἤδη περιτρέχει τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, δὲν ἐγράφη πρώτην φοράν.

— Μήπως ἔχετε εἰς τὸ θυλάκιόν σας καμμίαν προγενεστέραν ἔκδοσιν αὐτῆς; εἶπεν ἡ Ἑλένη σκωπτικῶς.

— Chi lo sa? ἀπεκρίθην ἐγὼ μειδιῶν.

Ἡ Ἑλένη ἠγέρθη καὶ ἐπανελάβομεν τὴν πρὸς τὸ χωρίον ἄγουσαν ἀτραπόν. Καθ' ὁδὸν ἀπεπειράθην ἅπαξ ἔτι νὰ κλονήσω τὴν ἀπόφασίν της καὶ στιγμιαίως ἐνόμισα ὅτι σχεδόν που τὸ κατώρθωσα. Ἀλλ' ἐκείνη, ὡς καθ' ἑαυτὴν λαλοῦσα ἀνεφώνησεν αἴφνης:

— Ὄχι!

Digitized by Google

Ἔπειτα δὲ ἀποτεινομένη πρός με εἶπε.

— Καὶ τί θέλετε λοιπὸν νὰ γείνω; Ἔχετε κατὰ νοῦν ὅτι ὀφείλω νὰ διαβιώσω ἐν τῷ καπηλείῳ τοῦ πατρός μου;

— Μὴ γένοιτο! ὑπέλαβον ἐγώ. Νομίζω ὅτι ἤκουσα τὴν μητέρα σου λέγουσαν ὅτι σοὶ προσεφέρετο θέσις ὑποδιδασκαλίσσης ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ ὅπου ἐσπούδασες. Ἡ θέσις αὕτη δυνατὸν νὰ γείνῃ ἀρχὴ τοῦ μέλλοντός σου.

Ἡ Ἑλένη ἀνύψωσε τοὺς ὤμους καὶ *πάει λέοντας*, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον.

Τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ἅμ' ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου ἀποχαιρετίσας τὸν Σταῦρον καὶ εὐχηθεὶς αὐτῷ τὴν θεραπείαν τοῦ ἔρωτός του, ἵππευσα ἵππον ἀγωγιάτου καὶ ἀπῆλθον τοῦ χωρίου πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς περιοδείας μου. Μετὰ ἓξ δὲ ἑβδομάδας ἐπανερχόμενος διῆλθον πάλιν διὰ τοῦ χωρίου καὶ κατέλυσα εἰς τὴν *Αὐγούλαν*. Ἔμαθον δὲ ὅτι ἡ Ἑλένη μετὰ τῆς μητρός της ἀπῆλθον πρό τινων ἡμερῶν εἰς Παρισίους, καὶ ὁσονούπω περιέμενον γράμμα των. Εὗρον δὲ τὸν καλόν μου κύριον Βαλλιᾶν τεθλιμμένον πως ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει τῆς γυναικὸς καὶ τῆς κόρης του, ἀλλὰ μεστὸν ἐλπίδων περὶ τοῦ ἐνδόξου μέλλοντος τῆς Μούσης. Ἀλλ' ἡ Μαρία μ' ἐφάνη ἧττον φιλόγελως, καὶ τοῦτο διότι οὐδόλως συμμετεῖχε τῆς τυφλότητος τοῦ πατρός της.

— Πάνε πλέον τὰ ψέμματα, κύριε, μοὶ εἶπε σπογγίζουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ποδιᾶς της. Ἔφυγαν, καὶ Κύριος οἶδε τί θὰ ἀπογείνουν, δύο γυναῖκες ὁλομόναχες ἐκεῖ πέρα σὲ τόσω μεγάλη χώρα! Καὶ βέβαια ξέρω ὅτι ἔχει ἡ Ἑλένη τὴ λύρα της, ἀλλὰ καλλίτερα θὰ εἶχα νὰ τὴν ἔβλεπα μὲ ἕνα καλὸν ἄνδρα. Ὁ πατέρας ἐπούλησε τὰ χωράφια μας, καὶ φοβᾶμαι πῶς ὅλο μας τὸ ἔχειν τὸν ἴδιο δρόμο θὰ πάρῃ. Οἱ στίχοι θὰ γείνουν *στοιχειὰ* καὶ ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάγῃ

Καὶ ἀνεκάγχασε θορυβωδῶς, ἐγέλασα δὲ καὶ ἐγώ.

Ὅπως καὶ ἂν εἶνε, κύριε, προσέθηκε γελῶσα καὶ κλαίουσα ὡς ἡμέρα τοῦ Ἀπριλίου, δὲν πᾶμε καλά. Ποῦ νὰ δῆτε τὸν καϋμένον τὸν Σταῦρο! Οὔτε τρώγει οὔτε πίνει, καὶ χορταίνει μόνον μετὰ δάκρυά του. Εἶνε χλωμὸς σὰν τὸ κερὶ καὶ ἀδύνατος σὰν τὸν τσῦρο.

— Ὁ Σταῦρος, ἀπεκρίθην, εἶνε ἀνόητος· ἂν ἐγὼ ἤμουν 'ς τὴ θέσιν του, θὰ εἶχα παρηγορηθῆ ἀπ' ἐδῶ καὶ πολὺν καιρόν.

Νοήσασα ἡ Μαρία τὸν λόγον μου ἐκοκκίνισε καὶ ἔγεινεν ἄφαντος.

Τὴν ἑσπέραν ὁ Σταῦρος ἦλθεν ἐξώρας. Ὁ τάλας εἶχεν ἀπομείνει *πετσὶ καὶ κόκκαλο*. Καθ' ὁδὸν ἀνέτρεψε τρεῖς ἐπιβάτας, ὧν εἷς παρεπονεῖτο ἕνεκα τῶν τραυμάτων τῆς κεφαλῆς του, ὅπερ μαθὼν ὁ κ. Βαλλιᾶς ἐξωργίσθη καὶ ἠθέλησε νὰ ἀποδιώξῃ τὸν ἀδέξιον ἡνίοχον. Ἀλλὰ τῇ μεσιτείᾳ τῆς Μαρίας καὶ ἐμοῦ τῷ συνεχώρησε. Ὁ δὲ Σταῦρος ἐφαίνετο ἀδιάφορος, ὡς ἐὰν μὴ ἦτο αὐτὸς ὁ ὑπὲρ οὗ ἐμεσιτεύσαμεν. Ἡ Μαρία τῷ παρέθεσε τὸ δεῖπνόν του, ἀλλὰ μόλις τὸ ἔβαλλεν εἰς τὸ στόμα του.

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐλθὼν εἰς τὸ δωμάτιόν μου μοὶ εἶπεν ὅτι εἶχεν ἀπόφασιν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Παρισίους καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Ἑλένης νὰ παρασκευάσῃ ἑαυτῷ θέσιν τινὰ μεταξὺ τῶν λογίων. Ἠρώτησε δὲ καὶ τὴν γνώμην μου.

— Εἶσαι βλάξ, τῷ ἀπεκρίθην. Ἡ μόνη μου γνώμη καὶ συμβουλὴ εἶνε νὰ προσέχῃς νὰ μὴ ἀναποδογυρίζῃς τοὺς ἐπιβάτας σου, νὰ παχύνῃς ὀλίγον, καὶ ἐντὸς ἓξ μηνῶν νὰ ἑτοιμασθῇς νὰ νυμφευθῇς μίαν δροσερὰν καὶ ὡραίαν κόρην ἥτις σὲ ἀγαπᾷ.

— Μὲ ἀγαπᾷ, κύριε! Εἶσθε βέβαιος;

— Βέβαιος καὶ παραβέβαιος.

— Σᾶς τὸ εἶπε;

— Καὶ εἶχ' ἀνάγκην νὰ μοῦ τὸ εἰπῇ;

— Μ' ἀγαπᾷ!

— Δὲν μὲ πιστεύεις;

— Κ' ἔπειτ' ἀπὸ ἓξ μῆνες θὰ ἔλθῃ νὰ μὲ πάρῃ ἄνδρα της;

— Ποιά;

— Νά, ἐκείνη.

— Ποιά ἐκείνη;

— Ἡ Ἑλένη.

— Ἄμε 'ς τὸ καλό, παιδί μου, ἀνεφώνησα ἐξοργισθείς, σβῦσε τὸ κερὶ καὶ ἄφες με νὰ κοιμηθῶ.

Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἤκουσα τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ ἐξαίσιόν τι τέρας ποιήσεως, ὅπερ πᾶσαι αἱ τῶν φιλομούσων αἴθουσαι διημφισβήτουν, ἦτο δέ, ὡς ἐνόησεν ἡ εὐφυής μου ἀναγνώστρια, ἦτο ἡ Μοῦσα τοῦ χωρίου. Ἡμέραν δέ τινα ἀνέγνων ἐν τῇ τετάρτῃ σελίδι ἐφημερίδος ὅτι· «Προσεχῶς ἐκδίδονται «Τὰ Κυνόρροδα» καὶ «Αἱ κραυγαὶ τῆς ψυχῆς», δύο συλλογαὶ ποιημάτων τῆς νεαρᾶς ποιητρίας Ἑλένης Βαλλιᾶ».

Μετ' οὐ πολλοὺς δὲ μῆνας, ἀρχομένου τοῦ Μαΐου συνήντησα καθ' ὁδὸν τὴν Ἑλένην κρεμαμένην, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ βραχίονος τῆς μητρός της. Καὶ ἡ μὲν κυρία Βαλλιᾶ καίτοι ἐνδεδυμένη μετά τινος κομψότητος, ὑπεμίμνησκεν ὁπωσδήποτε τὸ γραφεῖον τοῦ μακαρίτου πατρός της, καὶ τοῦ ἀνδρός της τὸ καπηλεῖον, ἡ δὲ κόρη ἦτο δροσερὰ καὶ γελόεσσα ὡς τὸ ἔαρ. Εἰς τὸν χαιρετισμόν μου ἀνταπεκρίθη διὰ χαριεστάτου μειδιάματος καὶ φιλικοῦ νεύματος. Μόλις δὲ ἀντηλλάξαμεν λέξεις τινάς, καὶ μὲ προσεκάλεσε νὰ ὑπάγω νὰ τὴν ἴδω, μοὶ ἔδωκε δὲ τὴν διεύθυνσίν της.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπορεύθην εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἑλένης, ἥτις μὲ ὑπεδέχθη εἰς τὸ γραφεῖόν της, ἁγιαστήριον αὐτόχρημα, οὐδὲν κοινὸν ἔχον πρὸς τὸ τῆς *Αὐγούλας*. Ἡ Ἑλένη ἦτο μόνη, διότι καθὸ Μοῦσα εἶχε ἐλευθερίαν τινά, ἣν δὲν ἀπολαμβάνουσιν αἱ ἄλλαι νεάνιδες αἱ ὡς ἁπλαῖ θνηταὶ γυναῖκες ἀνατραφεῖσαι. Καὶ ἐν τῇ ποιήσει συμβαί-

Digitized by Google

νει ὅ,τι καὶ ἐν τῷ γάμῳ· ἡ ποίησις χειραφετεῖ τὰς ἀνήλικας. Ἐπιδεικτικώτατος κοιτωνίτης περιέβαλλε τὸ σῶμα της, οἱ μικροὶ πόδες της ἐχόρευον ἐντὸς ἐμβάδων τουρκικῶν, ἃς μέγας τις ποιητὴς ἔφερεν ἐξ Ἀνατολῆς, ὡς μοὶ εἶπεν αὐτὴ ἡ Ἑλένη. Μ' ἐκάθισε πλησίον της καὶ μοὶ ἐλάλησε κατὰ πρῶτον καὶ οὐδόλως διστάζουσα περὶ τοῦ καπηλείου τοῦ πατρός της, ἔνθα τὸ πρῶτον τὴν συνήντησα, περὶ τοῦ πατρός της, περὶ τῆς ἀδελφῆς της καὶ περὶ τοῦ ἀτυχοῦς Σταύρου. Γελῶσα δὲ μὲ ἀνέμνησε τὴν ἀλλόκοτον ἑσπερίδα, ἐν ᾗ παρέστην καὶ ἐγώ, τὸν κ. Ζαφειράκην, τὸν ἐνωμοτάρχην, τὸν δημοδιδάσκαλον καὶ τὸν δημοτικὸν ἰατρόν. Οὐδεὶς δὲ λόγος ἐγένετο περὶ τῆς παρὰ τὸν ποταμὸν συνδιαλέξεως ἡμῶν, ἀλλ' ἠσμένιζε καταβαρύνουσά με διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν της, τῆς δόξης της καὶ τῆς φιλολογικῆς της μακαριότητος. Τὸ πᾶν τῇ ἐμειδία, τὸ πᾶν τὴν ηὔφραινε καὶ ὁ βίος της οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ γοητεία.

Ἐπί τε τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα αἱ ὀνομαστότεραι αἴθουσαι ἡμιλλῶντο τίς νὰ προσελκύσῃ τὴν νεαρὰν Μοῦσαν, ἵνα ἀπαγγείλῃ τοὺς στίχους της. Οἱ ἐκδόται τῶν ἐφημερίδων ἔξεον κατὰ πᾶσαν πρωΐαν τὴν θύραν της, καὶ διάσημοι μουσικοὶ καθικέτευον αὐτὴν νὰ γράψῃ ὀλίγους στίχους ἵνα τοὺς τονίσωσι. Τὰ *Κυνόρροδα* καὶ αἱ *Κραυγαὶ τῆς ψυχῆς* μετ' οὐ πολὺ ἐξεδίδοντο.

— Ἡ θέσις μου σᾶς φαίνεται ἀξία φθόνου βεβαίως, μοὶ εἶπε· καὶ ὅμως ὁ κόσμος μ' ἐνοχλεῖ, ἡ δόξα μοὶ φέρει ἀηδίαν. Ἐν τῷ βάθει τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὑπάρχει κενόν τι ὅπερ οὐδὲν δύναται νὰ πληρώσῃ. Μίαν μόνην ἔτι ἔχω φιλοδοξίαν, νὰ ἀγοράσω μικρὰν ἐξοχὴν ἐν τοῖς πέριξ τῶν Παρισίων καὶ νὰ ζήσω ἐκεῖ μετὰ τῆς οἰκογενείας μου. Ἐλπίζω δὲ ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνω πρὶν πραγματοποιήσω τὸ ὄνειρόν μου τοῦτο.

Τῇ συνεχάρην ὅσον ἠδυνάμην θερμότερον, καὶ ἀπῆλθον λύπην μεγάλην ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ.

Δύο ἔτη παρῆλθον χωρὶς νὰ την ἐπανίδω. Τὰ *Κυνόρροδα* καὶ *Αἱ κραυγαὶ τῆς ψυχῆς* ἐξεδόθησαν, ἀλλ' ἑπτὰ μόνον ἀντίτυπα ἐπωλήθησαν. Καὶ πρὸ μὲν τῆς ἐκδόσεώς των ἐγίνετό τις λόγος περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἅμα ἐκδοθέντα ὑπὸ πάντων ἐλησμονήθησαν. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη οὐδένα περὶ Ἑλένης λόγον ἤκουον. Ἑσπέραν δέ τινα τοῦ φθινοπώρου τὴν συνήντησα ἐν ἀποκέντρῳ τμήματι τῆς πόλεως μόνην, ὠχράν, κατεσκληκυῖαν καὶ μελανειμονοῦσαν. Ἰδοῦσά με ἐφάνη συστελλομένη καὶ ἀμηχανοῦσα. Τὴν ἠρώτησα μετὰ συμπαθείας καὶ μοι εἶπεν ὅτι ὁ μὲν πατήρ της ἀπέθανε, ἡ δὲ Μαρία μετ' ὀλίγους μῆνας ὑπανδρεύεται τὸν Σταῦρον.

— Καὶ πῶς τοιαύτην ὥραν εὑρίσκεσθε εἰς τὸ ἀπόκεντρον τοῦτο μέρος μόνη;

Μοὶ ἀπεκρίθη δὲ ὅτι ἐκεῖ πλησίον κατῴκει. Τὴν συνώδευσα λοιπὸν μέχρι τῆς θύρας της καὶ ἐν τῇ μωρίᾳ μου ἀνέβην καὶ ἐπάνω ὑπακούσας εἰς τὴν πρόσκλησίν της.

— Φοβοῦμαι, μοὶ εἶπε, μήπως εὕρετε τὴν κατοικίαν μου ἄνω κάτω, διότι ἡ μήτηρ εἶνε ὀλίγον ἀσθενής.

— Εὐτυχίαν μου θά το θεωρήσω νὰ τῇ προσφέρω τὸ σέβας μου.

Καὶ τὴν ἠκολούθησα ἀναβαίνουσαν, οὐδόλως συλλογιζόμενος ὅτι ἔμελλον νὰ τὴν ἐξευτελίσω ἐν τῇ φιλαυτίᾳ της ὅσον τὴν εἶχον εὐαρεστήσῃ πρὸ διετίας. Καὶ τὴν ἀνοησίαν μου ᾐσθάνθην τότε μόνον ὅτε εἰσῆλθον εἰς ψυχρὸν καὶ σκυθρωπὸν οἴκημα οὐδόλως ὑπὸ τοῦ ἡλίου θερμαινόμενον. Καὶ πτωχεία μὲν δὲν ἦτο ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ ἄνεσις καὶ εὐπορία δὲν ἦτο πλέον, ἦτο ἐν μέσῳ φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας, ὡς λέγομεν. Ἡ μήτηρ μ' ἐφάνη καθ' ὑπερβολὴν γηράσασα καὶ καταβεβλημένη. Παρετήρησα τὴν Ἑλένην; οἴμοι! πόσον ἡ σημερινὴ κατηφὴς καὶ καταπεπονημένη ὄψις της διέφερε τῆς πρὸ διετίας ἀκτινοβολούσης ὑπὸ τῆς χαρᾶς, τῆς εὐτυχίας, τῆς νεότητος!

— Βλέπετε, μοὶ εἶπεν, ἀφήσαμεν τὸ θορυβῶδες ἐκεῖνο τμῆμα, τοῦτο μᾶς ἀρέσει καλλίτερα, ἐδῶ ἔχομεν μοναξίαν καὶ ἡσυχίαν καὶ εἶνε τὸ μέρος καταλληλότερον εἰς ἱερὰς μελέτας, ἐδῶ εἶνε ἡ πατρὶς τῶν ὀνειροπολούντων ποιητῶν. Ἔχομεν ὑπὸ τὰ παράθυρά μας τὸν ἀπέναντι κῆπον καὶ τὸ ἔαρ ὁ ἄνεμος θὰ μᾶς φέρῃ τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθισμένων πασχαλεῶν.

Τουτέστιν ἀπεπειράθη νὰ ἐπιχρίσῃ δι' ἐπιπλάστου εὐθυμίας τὴν ὄντως ἐλεεινὴν κατάστασίν της· ἀλλὰ δὲν το κατώρθωσεν ἡ δύσμοιρος νεᾶνις. Πικρία τις ἀνεμιγνύετο ἐν πάσῃ λέξει ἐκ τοῦ στόματός της ἐξερχομένη. Καὶ ναὶ μὲν δὲν παρεπονεῖτο, ἀλλ' ἐγὼ διεῖδον πως ὅτι παντοίας ἐδοκίμασεν ἀποτυχίας. Μοὶ ἀπέκρυψε δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀπογοητεύσεών της, ἀλλ' ἐγὼ τὰ πάντα ἐγίνωσκον καὶ ἠδυνάμην μάλιστα καὶ νὰ τὰ διηγηθῶ. Ἓξ ἑβδομάδας παρετάθη ἡ πρὸς αὐτὴν προθυμία τῶν φιλομούσων αἰθουσῶν. Ἐκλαβόντες αὐτὴν ὡς ἄθυρμα, διεσκέδασαν ὅσον ἠθέλησαν καὶ ἔπειτα τὴν ἔρριψαν εἰς τὴν γωνίαν καὶ τὴν ἐλησμόνησαν. Μόνη δὲ ἡ Μοῦσα ἔμενεν ἔτι πιστὴ εἰς αὐτήν· διότι ἡ Ἑλένη κατ' οὐδένα λόγον συνήνεσε νὰ ταπεινωθῇ καταβαίνουσα εἰς τὸν πεζὸν λόγον, καὶ ἤδη εἶχεν ἐν τῷ τελειοῦσθαι ἐπικόν τι ποίημα. Ἀλλ' ὅμως πολὺ περιωρισμέναι ἦσαν αἱ φιλόδοξοι αὐτῆς ἀπαιτήσεις. Οὐδὲν ἄλλο ἤθελε ἢ κομψὸν οἰκίσκον, ἐστρωμένον ὡς φωλεὰν ὑπὸ τὰς ἰτέας καὶ παρὰ τὴν ὄχθην ῥύακος.

— Δύσμοιρον παιδίον! διενοούμην, εὐτυχία σου θὰ εἶνε ἐὰν ἡμέραν τινὰ δυνηθῇς νὰ ἀποσυρθῇς εἰς τὸ καπηλεῖον τῶν πατέρων σου!

Συχνάκις ἤδη ἠρχόμην εἰς ἐπίσκεψίν της. Καὶ ἐγὼ ὁ ἀντιμαχόμενος καὶ ἀντιπολιτευόμενος κατὰ τὴν ἐφήμερον βασιλείαν της, κατέστην ἤδη κόλαξ ἔνθερμος τῆς πτώσεώς της. Οἴμοι! εἶδον τὰς δύο

Digitized by Google

ταύτας ταλαίνας γυναῖκας κατ' ὀλίγον ὀλισθαινούσας καὶ εἰς τὸ βάραθρον πιπτούσας τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἀνεχείας. Οὐδὲν ἀφῆκαν ἀπώλητον, τὰ πάντα κατεβροχθίσθησαν, καὶ ὅμως ὤφειλον νὰ ζήσωσι. Τῇ συστάσει δὲ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τοῦ ἑλκύσαντος αὐτὴν εἰς Παρισίους, ὡς τὸ φῶς ἕλκει τὰς φαλαίνας ἵνα κατακαύσῃ τὰ πτερύγιά των, ἡ Ἑλένη ἔτυχε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως σύνταξιν 500 φράγκων, καὶ ταῦτα ἦσαν τὸ μόνον ἔχειν της. Τὸ ἐπικόν της ποίημα συντελεσθὲν οὐδένα εὗρεν ἀγοραστήν· ἦτο δὲ, ἀληθῶς εἰπεῖν, ὀχληρὸν τὸ ποίημα τοῦτο ὡς πᾶν ἐπικὸν ποίημα.

Τέλος ἦλθέ τις ἡμέρα καθ' ἣν τῆς πείνης ἡ φωνὴ κατέπνιξε τὴν τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ ὑπερηφανείας, καὶ ἡ Ἑλένη κατήντησε νὰ γράφῃ ἔμμετρα συγχαρητήρια, αἰνίγματα, λογογρίφους, καὶ ἐρωτικὰ δίστιχα κατὰ παραγγελίαν τῶν ζαχαροπλαστῶν.

Ἡμέραν τινὰ δὲν εἰξεύρω πῶς μ' ἦλθε καὶ τὴν συνεβούλευσα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ χωρίον της.

— Προτιμῶ τὸν θάνατον, μοὶ εἶπε.

— Τί λέγεις; δὲν παρατηρεῖς ὅτι ἡ μήτηρ σου δὲν εἶνε εἰς καλὴν κατάστασιν;

Οἱ ὀφθαλμοί της ἐπληρώθησαν δακρύων καὶ οὐδὲν μ' ἀπεκρίθη.

Ἡμέραν τινὰ ἡ κυρία Βαλλιᾶ λαβοῦσά με κατ' ἰδίαν μοὶ εἶπε.

— Τώρα βλέπω ὅτι μᾶς ἐγέλασαν· ἐκάμαμεν μεγάλην τρέλαν. Μόνος ὁ Κύριος γινώσκει τί ὑποφέρω. Τί νὰ κάμωμεν; Τὸ καλλίτερον εἶνε νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ χωρίον, ὅπου θὰ μᾶς ὑποδεχθῇ ἡ Μαρία καὶ ὁ Σταῦρος μ' ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Ἀλλὰ δὲν θέλει ἡ Ἑλένη. Ἔχει τὴν μύτην ὑψηλὰ καὶ δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ταπεινωθῇ ἔμπρὸς εἰς τὸν Σταῦρον, εἰς τὴν ἀδελφήν της καὶ εἰς ὅλους μας τοὺς φίλους.

Ἐπεχείρησα δευτέραν κατὰ τῆς Ἑλένης ἔφοδον, ἀλλὰ μάτην.

— Μεγαλοποιεῖτε, μοὶ εἶπε, τὴν δεινὴν κατάστασίν μας. Ναὶ μὲν δὲν ἔχομεν ὅ τι ὠνειροπόλουν, ἀλλὰ δὲν εἴμεθα δὰ καὶ τόσον ἀξιολύπητοι ὡς φαντάζεσθε ἴσως. Καὶ ἔπειτα ὁ ἀγὼν καὶ ἡ πάλη εἶνε γόνιμος· καὶ δὲν ἀπαρέσκει εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν. Οὐχὶ ἐν τῇ χλιαρᾷ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς εὐπορίας καὶ τῆς εὐεξίας συντελοῦνται τὰ μεγάλα καὶ ἔξοχα ἔργα.

Τὸ δύσμοιρον παιδίον, βλέπετε, ἐπέμενεν ἔτι. Ἀπεχώρησα καταπεπληγμένος.

Ἐν τούτοις ὁ Σταῦρος ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν. Οὐδόλως δὲ τὸ νεαρὸν ζεῦγος ὑπώπτευε τὰ ἐν Παρισίοις συμβαίνοντα. Ἐν ἀγνοίᾳ τῆς τ' Ἑλένης καὶ τῆς μητρός της ἀπεφάσισα νὰ γράψω τῷ Σταύρῳ τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν. Ἀπάντησιν δέν μ' ἔστειλεν ὁ γενναῖος νεανίας, ἀλλ' ἦλθεν αὐτὸς μεστὰ ἔχων τὰ θυλάκιά του στιλπνῶν ταλλήρων ἠχηρῶν. Φαντάζεσθε τὴν ἔκπληξίν του ὅτε εἶδε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς καταστροφῆς. Κατησπάσθη τὴν μητέρα καὶ τὴν κόρην καὶ ἐξεκένωσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὰ θυλάκιά του.

Ἔπειτα δὲ ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν Ἑλένην.

— Λάβε, τῇ εἶπε, σ' ἔφερα τὸ δακτυλίδι σου, τὸ εἶχες λησμονήσῃ εἰς τὴν κάμαρά σου, τὴν ἡμέραν ποὺ ἔφυγες.

Καὶ τῇ ἐνεχείρισε τὸ δακτυλίδιον ὅπερ ἡ Ἑλένη τῷ ἔδωκεν ἑσπέραν τινὰ ἐν τῷ κήπῳ ἐπὶ τοῦ λιθίνου καθίσματος ὑποσχομένη αὐτῷ ἔρωτα ἀΐδιον. Τὸ ἔλαβεν ἡ Ἑλένη καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἵνα κρύψῃ τὰ δάκρυά της. Δὲν ἔκλαιε δὲ τὸν ἔρωτα τοῦ Σταύρου, ἀλλὰ τὰ ὄνειρά της, τὰς ἐλπίδας της.

— Δὲν ἐτελείωσ' ἀκόμη, εἶπεν ὁ Σταῦρος. Ἡ Μαρία μὲ παρήγγειλε νά της 'πάγω τὴν μητέρα της καὶ τὴν ἀδελφήν της. Δὲν φεύγω ἂν δὲν σᾶς πάρω μαζί μου. Ἡ κάμαρές σας σᾶς περιμένουν εἰς τὸ χωρίον. Τῆς ἐξοχῆς μας ὁ ἀέρας θά σας ὠφελήσῃ. Ἐφύτευσα ὅλον τὸν τοῖχον τοῦ κήπου τριανταφυλλιὲς ἐπίτηδες διὰ νὰ ἔχετε τὴν εὐωδία ὅταν ἔλθετε.

Ἡ Ἑλένη ἔσεισε τὴν κεφαλήν. Ἡ μήτηρ καὶ ἐγὼ ἡνώθημεν μετὰ τοῦ Σταύρου καὶ τὴν παρεκινοῦμεν νὰ συναινέσῃ, ἀλλ' ἡ σκληρὰ κόρη ἦτο ἄκαμπτος.

— Πήγαινε, εἶπεν πρὸς τὴν μητέρα της, μετὰ τῆς Μαρίας θὰ ζήσῃς εὐτυχεστέρα. Ἐγὼ μένω ἐδῶ, ὀφείλω νὰ μείνω, πρέπει νὰ συντελεσθῇ τὸ πεπρωμένον μου.

— Ἐὰν σὺ μείνῃς, καὶ ἐγὼ μένω, εἶπεν ἡ μήτηρ. Ἀλλ' ἐδῶ, παιδί μου, τί θα γείνωμεν;

Οὔτε τὰ δάκρυά της, οὔτε αἱ παρακλήσεις μου, οὔτε τοῦ Σταύρου ἡ ἀμηχανία κατώρθωσαν νὰ πείσωσι τὴν Ἑλένην νὰ καταλίπῃ τοὺς Παρισίους. Τίς ἆρά γε δεσμὸς τὴν συνεκράτει; Ἡ Μοῦσα; ἡ φιλοδοξία; ἄλλος τις ἔρως ἀποτυχὼν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποθάνῃ ὡς ὁ κισσὸς ἐκεῖ ἔνθα ἦτο προσκεκολλημένος; Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μάθῃ τίποτε, καὶ ὁ Σταῦρος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ χωρίον μόνος.

Ἀπερχόμενος μ' ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νά με ἀσπασθῇ, ὅπερ ἀσμένως τῷ ἐπέτρεψα.

— Καὶ ἡ *Ἀστέρω*; τὸν ἠρώτησα.

— Σᾶς ἄφησε χρόνους, ἡ καϋμένη.

— Καὶ ἡ Μαρία;

— Μοῦ ὑποσχέθηκε πῶς θά μου κάμῃ ἕνα Σταυράκι.

Ἀλλὰ πρὸς τί νὰ παρατείνω τὴν λυπηρὰν ταύτην ἱστορίαν; Ἡμέραν τινὰ εὗρον τὴν Ἑλένην γονυκλινῆ παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίνης τῆς μητρός της. Ἡ γῆρα Βαλλιᾶ ἔκειτο νεκρά. Πρὶν δὲ ἐκπνεύσῃ ὥρκισε τὴν κόρην της νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ χωρίον.

Καὶ ἀληθῶς μετά τινας μῆνας ἀπῆλθεν ἡ Ἑλένη ἐκ Παρισίων καταβεβλημένη τήν τε ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Εἰσερχομένη δὲ εἰς τὸ χωρίον εἶδε

Digitized by Google

μακρόθεν ἐπὶ τῆς φλιᾶς τῆς θύρας τῆς *Αὐγούλας* τὴν Μαρίαν γαλουχοῦσαν τὸ μωρόν της καὶ τὸν Σταῦρον ἱστάμενον πλησίον της καὶ μετ' ἀγάπης παρατηροῦντα αὐτήν. Ἐστάθη ἐπί τινας στιγμὰς θεωροῦσα τὴν εἰκόνα τῆς γλυκυτάτης ἐκείνης καὶ ἠρεμαίας εὐδαιμονίας.

Τίς ἀνέγνω ἄνευ συγκινήσεως χωρίον τι τοῦ *Δὸν Κιχώτου*, ἔνθα ὁ ἥρως τῆς Μάγχης ἐπανέρχεται εἰς τὸ πτωχικόν του μετὰ τὴν πρώτην του ἐκστρατείαν; Εἰσέρχεται *ξυλοφορτωμένος* καὶ ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς θεωρῶν μελαγχολικῶς τὰς πρασιὰς τῶν ἀνθέων του καὶ τῶν λαχανικῶν του, τὰς νῆσσας του ταρασσούσας τὸν βόρβορον τοῦ τέλματός των, τὴν ἀνεψιάν του καὶ τὴν θεράπαιναν καθημένας ἐπὶ τῆς φλιᾶς τῆς θύρας καὶ ἐπισκευαζούσας τὰς τετριμμένας κνημίδας των; Ἀνάλογος εἰκὼν παρίσταται ἐνώπιόν σου, ὦ συνετὴ ἀναγνώστρια· ἔνθεν μὲν βλέπεις τὴν ποίησιν ἐπανερχομένην κακῶς ἔχουσαν καὶ τετραυματισμένην ἔνθεν δὲ τοὺς πεζούς, οἵτινες μείναντες οἴκοι καὶ πᾶσαν οἰκιακὴν ἀνάπαυσιν ἀπολαμβάνοντες, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον εἶδον τὴν εὐδαιμονίαν των κακοπαθησασῶν.

[Jules Sandeau]. Π.Ι.Φ.

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν

[Κατὰ τὸν Junod et Senglet].

Ὑπὸ Ν. ΠΥΡΓΟΥ.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 711.

Ὁ Μεσαίων.

Ὁ Μεσαίων, διαρκέσας σχεδὸν δέκα αἰῶνας, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε.' αἰῶνος (476) καὶ τελειώνει τῷ 1453.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγεννήθησαν συνήθειαι, αἵτινες ἐνδιαφέρουσιν ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις τὴν γυμναστικήν· ἐννοοῦμεν τοὺς ἀγῶνας τῶν ἱπποτῶν. Ὄχι ὅτι ἡ πολεμικὴ τέχνη, ἡ τέχνη τοῦ ἀφαιρεῖν τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου, εἶνε τέχνη ἀξιέπαινος, καὶ ὅτι πρέπει τις νὰ τὴν ἐγκωμιάζῃ· ἄπαγε! ἀλλὰ ἱπποτικοί τινες ἀγῶνες τοῦ μεσαίωνος ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα καὶ σχέσιν πρὸς τοὺς τῶν ἀρχαίων. Ἐν τούτοις ἡ κυρία λέξις τῆς γυμναστικῆς ἀπωλέσθη μὲ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν, δὲν ἀκούεται πλέον, καὶ μόνον λέξεις ἀόριστοι ἀνενθυμίζουσιν αὐτήν. Διὰ νὰ περιγράψωμεν τὰ γυμνάσματα, ἅτινα οἱ ἱππόται ἐξετέλουν διὰ νὰ ἐπιτύχωσιν τὰ ἀξιώματά των, πρέπει σχεδὸν νὰ ἐπαναρχίσωμεν τὴν περιγραφὴν καὶ ἀπαρίθμησιν τῶν ἀρχαίων ἀγώνων. Ἦσαν πάντοτε τὸ δόρυ, ὁ δίσκος, τὸ ἅλμα, ὁ δρόμος, ἡ ἱππασία· ὁ ἀγὼν ἐν τοσούτῳ ἤλλαξε τρόπον, δὲν ἦτο πλέον ἀγὼν σώματος πρὸς σῶμα καὶ ἄνευ ὅπλων, ἀλλὰ μάχη ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν μονομάχων Ῥωμαίων, ἤτοι τέχνη τῶν ὅπλων. Καὶ οἱ ἐπίσημοι ἀγῶνες ἦσαν οἱ *τόρνοι*.

Οἱ μαχόμενοι ἦσαν κεκαλυμμένοι μὲ πανοπλίας σιδηρᾶς, καὶ ὡπλισμένοι διὰ πελέκεων καὶ κορυνῶν. Μέχρι τοῦ Καρολομάγνου τὰ ὅπλα ἦσαν πρὸ πάντων ἐπιθετικά· κατὰ τὸν μεσαίωνα ἔγειναν καὶ ἀμυντικά. Ἡ πολεμικὴ τέχνη ἤλλαξε φύσιν. Τὸ ἱπποτικὸν τάγμα χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΑ.' αἰῶνος καὶ ἡ θεμελίωσις αὐτοῦ ἀνάγεται εἰς τὸν περίφημον Ἄρτους τῆς Βρετανίας, ὅστις ἐγκατέστησε τοὺς ἱππότας τῆς στρογγύλης Τραπέζης. Πιστεύουσιν ὅτι τοῦτο διωργανώθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἀγωνίζηται κατὰ τῆς ἀξιοθρηνήτου καταστάσεως τῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς ταύτης, νὰ προστατεύῃ τοὺς ἀδυνάτους ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν, καὶ νὰ ἐπανορθοῖ τὰς ἀδικίας. Καθόσον τὸ τάγμα τοῦτο ἀνεπτύσσετο, ὁ πρῶτος αὐτοῦ χαρακτὴρ ἐτροποποιεῖτο ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς θρησκείας καὶ τῆς ποιήσεως. Καὶ ἐξάπτον καθ' ἡμέραν περισσότερον τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἱπποτικὸν τάγμα κατέστη τὸ ἰδεῶδες τῆς φαντασίας αὐτῶν, ἡ πηγὴ τῶν εὐγενεστέρων ἡδονῶν αὐτῶν.

Ἡ περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἱπποτικὸν τάγμα ἐτιμᾶτο περισσότερον, εἶνε μία τῶν βαρβαρωτέρων τῆς ἱστορίας, μία ἐξ ἐκείνων κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷ τις τὰ περισσότερα ἐγκλήματα καὶ τὰς βιαιοπραγίας, ὅτε ἡ εἰρήνη ἀδιακόπως ἐταράσσετο, καὶ ὅτε ἡ μεγαλειτέρα ἀταξία ἐπεκράτει εἰς τὰ ἤθη.

Τὸ ἱπποτικὸν τάγμα ἐπενήργησεν εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Κατεπράϋνε τὰ ἤθη, διέδωκε τὰς ἰδέας τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ δικαίου, εἰσήγαγε συνηθείας λεπτότητος, εὐγενείας καὶ χρηστότητος, τὰς ὁποίας ὠνόμασαν *φιλοφροσύνας*, παρέσχε μεγάλα παραδείγματα ἀφιλοκερδοῦς ἡρωϊσμοῦ, ἀνέπτυξε τὴν προσωπικὴν ἀξίαν, ἤτοι τὴν *φιλοτιμίαν*, τῆς ὁποίας ἡ ὑπερβολὴ ἐπέφερε τὴν μονομαχίαν· ἔδωκε δ' εἰς τὴν γυναῖκα ἠθικὴν ὑπεροχήν, ἥτις ἐπράϋνεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν τραχύτητα τοῦ πολεμιστοῦ.

Οἱ νέοι ἱππόται, ἀποφεύγοντες τοὺς δεσμοὺς τοῦ γάμου ἐκ φόβου μήπως ἀπασχολῶνται ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά των, ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀφιερώνωσι τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν τῷ τάγματι εἰσαγωγῆς των εἰς ἐπίσκεψιν μεμακρυσμένων τόπων καὶ ξένων αὐλῶν, ἵνα γείνωσι τέλειοι ἱππόται, καὶ νὰ προσκαλῶσι τοὺς ἀνδρειοτέρους εἰς ἀγῶνα δι' ἠμβλυμένων ὅπλων. Ἐσπούδαζον τοὺς διαφόρους τρόπους τοῦ μάχεσθαι τῶν ἐθνῶν, ἅτινα ἐπεσκέπτοντο, τὰς ὡραιοτέρας περιστροφὰς τῆς ὁπλομαχητικῆς τῶν ἱπποτῶν, οἵτινες διέπρεπον εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐπεζήτουν τὴν τιμὴν τοῦ ν' ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς τοὺς διδασκάλους αὐτῶν διὰ νὰ δοκιμάζωσιν ἑαυτοὺς καὶ νὰ διδάσκωνται, καὶ ἐλάμβανον ὠφελιμώτερα ἀκόμη μαθήματα εἰς τοὺς πολέμους τοὺς ὁποίους διεξῆγον, πολεμοῦν-

Digitized by Google

τες ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες ἐφαίνοντο ὅτι εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ δίκαιον. Ἐσπούδαζον ἐπίσης εἰς τὰς ξένας αὐλὰς τοὺς κανόνας τῆς τιμῆς ἢ τῆς ἐθιμοταξίας, τῆς εὐγενείας ἢ τῆς φιλοφροσύνης.

Οἱ ἱππόται δὲν ἐσχημάτιζον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἰδίαν κλάσιν, ἥτις εἶχεν ὑποχρεώσεις, καὶ καθήκοντα διακεκριμένα· ἦτο ἀξίωμα φεουδαλικόν, χαρακτὴρ, τὸν ὁποῖον ἀνελάμβανον οἱ περισσότεροι κάτοχοι τιμαρίου εἰς ὡρισμένην ἡλικίαν καὶ ὑπό τινας ὅρους. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ γείνῃ ἱππότης εἰσήρχετο κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν εὐγενοῦς τινος ὡς ἀκόλουθος ἢ θεράπων. Ἔπρεπεν εἰσερχόμενος νὰ εἶνε ἑπταέτης καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ ἑπτὰ ἔτη, ὅτε ἤρχιζε νὰ γυμνάζηται εἰς τὰς διαφόρους ἀσκήσεις, ἤτοι νὰ ῥίπτῃ τὸν λίθον καὶ τὸ ἀκόντιον. Ἅμα ἐγίνετο δεκατετραέτης, δὲν ἦτο πλέον ἀκόλουθος ἀλλ' ὑπασπιστὴς, δηλ. ἔφερε τὸ ξίφος, συνώδευε τὸν κύριόν του εἰς τὸν πόλεμον ἢ εἰς τὸ κυνήγιον. Μετὰ ταῦτα ἔμενεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν εὐγενοῦς τινος ἢ πρίγκηπος ἐκπληρῶν πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἀποβλέπουσαν τὰ ὅπλα, τοὺς ἵππους, καὶ ἐν γένει τὰ καθήκοντα ὑπηρέτου. Ἑπτὰ τὸ ὀλιγώτερον ἔτη διήρχετο συνήθως ὑπὸ τὴν δοκιμασίαν ταύτην, διότι οὐδεὶς ἐγίνετο ἱππότης πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας του. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ὁ ὑπασπιστὴς ἐγυμνάζετο εἰς ἐπιπόνους ἀγῶνας ἵνα ἀποκτήσῃ εὐκαμψίαν, χάριν, εὐστροφίαν, ῥώμην καὶ δύναμιν.

Ὁ ἀναγορευόμενος ἱππότης ἐχειροτονεῖτο δι' εἰδικῆς τελετῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐκκλησία ἐτέλει ἰδιαιτέραν λειτουργίαν· συνήθως ἡ χειροτονία αὕτη ἐγίνετο κατὰ μεγάλην τινὰ ἑορτὴν ἢ πανήγυριν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἦτο διῃρημένη εἰς διαφόρους περιόδους, πάσας σοβαρὰς καὶ ἐπισήμους. Ὑπῆρχε πρῶτον ἡ παννυχὶς, ἤτοι ἡ προτεραία νὺξ τῆς τελετῆς, ἣν ὁ χειροτονούμενος διήρχετο προσευχόμενος μετὰ τῶν ἀναδόχων αὐτοῦ καί τινος ἱερέως. Μετὰ τοῦτο ἐξωμολογεῖτο καὶ μετελάμβανεν ἐνδεδυμένος ποδήρη φαιὸν χιτῶνα ἄνευ ποικιλμάτων· μετὰ ταῦτα εἰσήρχετο εἰς τὸ λουτρὸν, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐνεδύετο λευκὰ ἐνδύματα ἰδιαιτέρου σχήματος, καὶ ἐκ λαμπροῦ ὑφάσματος καὶ ἔπειτα κατεκλίνετο καὶ ἐδέχετο ἐπισκέψεις τῆς τελετῆς. μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτῶν δύο ἢ τρεῖς ἱππόται ἐβοήθουν αὐτὸν νὰ ἐνδυθῇ τὴν τοῦ ἱππότου στολήν. Κατὰ πρῶτον ἐφόρει ὑποκάμισον χρυσοκέντητον περὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰς χειρίδας, μετ' αὐτὸ θώρακα ἀλυσιδωτὸν, μεθ' ὃν κολόβιον ἐκ δέρματος βουβάλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθετον τὴν χλαμύδα, ἐφ' ὅλων δὲ τούτων ἔρριπτον μέγαν μανδύαν ὅμοιον μὲ τὸν τῶν πατρικίων. Οὕτως ἐνδεδυμένος ὁ ἐγκαθιδρυόμενος ἐγονάτιζε καὶ ὡρκίζετο νὰ μὴ φείδεται οὔτε τῆς ζωῆς του οὔτε τῆς περιουσίας του πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς θρησκείας, νὰ πολεμῇ κατὰ τῶν ἀπίστων, νὰ προστατεύῃ τὰς χήρας, τὰ ὀρφανὰ καὶ τοὺς καταδυναστευομένους. Μετὰ τὸν ὅρκον τοῦτον οἱ ἐπισημότεροι ἱππόται ἔθετον αὐτῷ τοὺς χρυσοῦς πτερνιστῆρας, ἄλλοι δὲ τῷ παρουσίαζον τὸν ζωστῆρα ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκρέματο μακρὸν ξίφος. Ὁ ὑποψήφιος ἐκρέμα τὸ ξίφος τοῦτο εἰς τὸν λαιμόν του καὶ μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔνθα μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἐπλησίαζεν εἰς τὸν βωμόν. Ὁ ἱερουργῶν ἱερεὺς ἐλάμβανε τὸ ξίφος, τὸ ηὐλόγει καὶ τὸ ἀπέδιδεν εἰς αὐτόν. Ἐνίοτε ἐκρέμα τὸ ξίφος εἰς τὸν ὑποψήφιον εἰς ἐπίσκοπος καὶ ἄλλοτε τὸ ἐκρέμα αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τότε γονυπετῶν ἔμπροσθεν τοῦ ἐπισκόπου ὡρκίζετο ἐκ νέου, καὶ ὁ ἄρχων κτυπῶν αὐτὸν τρὶς ἐπὶ τοῦ ὤμου μὲ τὸ πλατὺ τοῦ ξίφους ἔλεγεν· «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου σὲ κάμνω ἱππότην». Διὰ τῶν λόγων τούτων ἀνηγορεύετο. Ἀκολούθως ἔδιδον αὐτῷ κράνος, ἀσπίδα καὶ λόγχην, ἔφερον δὲ ἵππον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἵππευε διὰ νὰ περιέλθῃ τὴν πόλιν ἢ τοὺς γειτονικοὺς πύργους πρὸς ἐπίδειξιν τοῦ νέου αὐτοῦ ἀξιώματος.

Δι' ὅλας τὰς ἀσκήσεις, διὰ τοὺς πλαστοὺς ἢ πραγματικοὺς ἀγῶνας, καὶ ἐν γένει τὴν διδασκαλίαν τοῦ πολέμου ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ εὕρωσι πεδίον οὐδέτερον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀνδρεία ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ αὐξήσῃ. Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους εἰς τοὺς μεγάλους καὶ ἀθανάτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας· οἱ Ρωμαῖοι ἐσύστησαν πρὸς διασκέδασίν των τὰς μάχας τῶν μονομάχων, ἐν αἷς καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες ἐλάμβανον μέρος, οἱ δὲ ἱππόται τοῦ μεσαίωνος ἐφεῦρον τοὺς *τόρνους*.

Οἱ *τόρνοι* ἦσαν ἀγῶνες εἰρηνικοί, ἀλλὰ πολλάκις θανατηφόροι· ἦσαν ὠφελιμώτατα σχολεῖα πολέμου καὶ μάχης, ἰδίως διὰ τοὺς νεαροὺς ἱππότας, οἵτινες δὲν εἶχον πάντοτε σπουδαῖον ἐχθρὸν διὰ νὰ πολεμήσωσι. Ὁ Γοδεφρεῖδος Πρεϋλὴς, ἱππότης τῆς Τουραίνης περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΑ.' αἰῶνος ἐκανόνισε τὰ τοῦ *τόρνου*. Οἱ *τόρνοι* οὗτοι, οἵτινες ἐτελοῦντο μετὰ πολλῆς ζωηρότητος καὶ πολὺ ἐσυνειθίζοντο ὑπὸ τῶν ἱππατῶν, ἠμποδίζοντο σχεδὸν ὑπὸ τῶν παπῶν, ἕνεκα τοῦ ἐν αὐτοῖς χυνομένου αἵματος. Τῷ 1240 ἐφονεύθησαν εἰς *τόρνον* τινὰ ἑξήκοντα ἱππόται καὶ ὑπασπισταί. Οἱ κανόνες τῶν συνόδων καὶ αἱ *βοῦλαι* τῶν παπῶν ἀφώριζον ἐπ' αἰῶνι τοὺς λαμβάνοντας μέρος εἰς τὸν *τόρνον*, καὶ τοῖς παρέχοντας αὐτοῖς τὸν κατάλληλον τόπον. Ἠπείλουν πρὸς τούτοις ὅτι θὰ ἐστέρουν ἐκκλησιαστικῆς ταφῆς πάντας τοὺς θνήσκοντας εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους. Ἀλλὰ παρὰ πάσας ταύτας τὰς ἀπαγορεύσεις οἱ *τόρνοι* ἐτιμῶντο πάντοτε, καὶ πολὺ συχνὰ ἐτελοῦντο. Καὶ οἱ βασιλεῖς δ' ὡσαύτως διὰ διαταγῶν ἀπηγόρευον τοὺς *τόρνους*. Ὁ τελευταῖος τοιοῦτος ἀγὼν, καθ' ὃν ὁ Μοντογομερὺ ἐπλήγωσε θανασίμως τὸν Βασιλέα Ἐρρῖκο Β' τῷ 1559 ἀπέσβεσεν ἐκ τῆς καρδίας τῶν Γάλλων τὸν ζῆλον, ὃν ἐδείκνυον ἕως τότε διὰ τοὺς *τόρνους*.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ *τόρνου* ἐξελέγετο συνήθως

Digitized by Google

γήπεδον γειτονεῦον μὲ αὐθεντικὸν πύργον. Τὸ στάδιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐμάχοντο οἱ ἱππόται ἦτο περίφραγμα ᾠοειδές, τοῦ ὁποίου τὰ πλάγια εἶχον ὑψώματα, καθίσματα καὶ σκιάδας διὰ τοὺς θεατάς· εἰς τὸ ἓν ἄκρον ὑπῆρχεν σιδηρᾶ κιγκλίς, διὰ τῆς ὁποίας εἰσήρχοντο εἰς τὸ στάδιον, καὶ εἰς τὸ ἕτερον ἢ εἰς τὸ μέσον ἦτο τὸ δικαστήριον τῶν κριτῶν τῆς μάχης. Ὑπῆρχον φυσικῶς μικροὶ καὶ μεγάλοι *τόρνοι* ἐκτελούμενοι ὑπὸ τῶν βασιλέων, τῶν πριγκίπων, τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν κυρίων· ἱππόται τινές, ὅταν ἤθελον νὰ τελέσωσι *τόρνον* τινά, προεκήρυττον διὰ προσκλητηρίων ἢ διὰ κήρυκος ὅτι προυτίθεντο νὰ πολεμήσωσι μὲ ὁποιονδήποτε. Οἱ κήρυκες οὗτοι διεσκορπίζοντο εἰς ὅλας τὰς ἐξοχὰς καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις, σαλπίζοντες καὶ διακηρύσσοντες ὅτι τὴν δεῖνα ἡμέραν καὶ εἰς τὸν δεῖνα τόπον ὁ δεῖνα αὐθέντης προσεκάλει ὄντινα ἤθελε νὰ παρουσιασθῇ διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀνδρείαν του εἰς μάχην δι' ἀβλαβῶν ὅπλων.

Μετὰ τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἔφθανον ἁπανταχόθεν ἄνδρες τοῦ ξίφους, εὐγενεῖς, ἀστοὶ καὶ χωρικοί· πέριξ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἂν μὲν ἦτο εἰς τὴν ἐξοχήν, ἀνηγείροντο αἱ σκηναὶ μὲ σκιάδας φερούσας τὰς σημαίας τῶν ἱπποτῶν, τῶν ἐμπόρων, τῶν ὁπλοποιῶν, τῶν σιδηρουργῶν, τῶν καπήλων καὶ πλῆθος ἀνάμικτον παντὸς εἴδους ἀνθρώπων ἑλκυσθέντων ἐκ περιεργίας καὶ ἐκ τῆς λαμπρότητος τοῦ θεάματος.

Ὅταν ἐσήμαινεν ἡ ὥρα τοῦ *τόρνου* οἱ ἱππόται πλουσίως ἐνδεδυμένοι καὶ ὡπλισμένοι εἰσήρχοντο εἰς τὸ στάδιον, καὶ ἐλάμβανον ἀπὸ τὰς κυρίας των ἀντικείμενόν τι ἐκ τοῦ στολισμοῦ των, ἤτοι πέπλους, κεκρυφάλους, ἐπωμίδια ἢ ταινίας, δι' ὧν ἐστόλιζον τὰς λόγχας των, ἢ τὰ ἐκρέμων ἰδιοτρόπως εἰς τὰ ὅπλα των. Οἱ ἐπιφανεῖς οὗτοι ἀνδρεῖοι ἦσαν τῳόντι μεγαλοπρεπεῖς φέροντες τὸν μέγαν κοκκινοβαφῆ στρατιωτικὸν μανδύαν μὲ πολύτιμον σισύραν ἢ μὲ βελοῦδον, ἢ πεποικιλμένον μὲ μεταξωτὸν ὕφασμα, μὲ τὸν ἁλυσιδωτὸν χιτῶνα, μὲ τὸν στερεὸν δαμασκινὸν θώρακα, τοὺς χρυσοῦς πτερνιστῆρας, τὸ ἐγχειρίδιον καὶ τὸ ξίφος, καὶ ἀκίνητοι ὡς σιδηρᾶ ἀγάλματα ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν ἵππων των, φέροντες εἰς τὴν κεφαλὴν τὴν μὲ πτερὰ στρουθοκαμήλου ἐστολισμένην περικεφαλαίαν των, τὴν δὲ προσωπίδα χαμηλωμένην καὶ τὴν λόγχην ἔχοντες εἰς τὰς χεῖρας περιέμενον ὑπερηφάνως τὴν ἄφιξιν ἀνταγωνιστοῦ, ὅστις θὰ εἶχε τὴν τόλμην νὰ ἔλθῃ ὅπως μετρηθῇ μετ' αὐτῶν.

Ὑπῆρχον *τόρνοι* ἐκτελούμενοι δι' ἀβλαβῶν ὅπλων, ἤτοι δι' ὅπλων ἠμβλυμμένων, καὶ τόρνοι ἐκτελούμενοι διὰ κοπτεροῦ ξίφους μέχρις ἐξοντώσεως.

La joute ἦτο μάχη, ἐν ᾗ ἐμάχοντο δύο διὰ λόγχης.

La castille ἦτο ἔφοδος κατὰ φρουρίου.

Le pas d'armes ἦτο ἔφοδος κατὰ γεφύρας ἢ στενωποῦ ἀνδρείως ὑπερασπιζομένης.

Le combat de plaisance ἦτο μάχη ἐκτελουμένη διὰ περιστροφῶν τοῦ χοροῦ πρὸς διασκέδασιν τῶν κυριῶν.

Le combat à la barrière ἦτο μάχη γινομένη πεζῇ δι' ἀβλαβῶν ὅπλων.

Le combat à champs clos ἦτο ἡ μονομαχία ἐκτελουμένη δι' ἀπαραβιάστων κανόνων, ἐνώπιον κριτῶν καὶ ἐνώπιον τῶν κηρύκων, οἵτινες ἐξετέλουν ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

Αἱ αἰτίαι, αἵτινες ἐπέφερον τὴν πτῶσιν τοῦ ἱπποτικοῦ τάγματος εἶνε πολλαί· πρωτίστη ὅμως πάντων εἶνε ἡ ἐφεύρεσις τῆς πυρίτιδος, ἥτις ἀνέτρεψε τὴν τάξιν τοῦ πολέμου καὶ ἀφήρεσεν ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἰσχύος καὶ ἀνδρείας τὴν κρίσιν τῶν μαχῶν.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Τῇ ἕκτῃ Δεκεμβρίου (ν.) ἐτελέσθη ἐν Μονάχῳ συγκινητικὴ πανήγυρις. Συμπληρωθέντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην 50 ἐτῶν ἀφ' ὅτου ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἀπῆλθεν ἐκ Μονάχου εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ἐπιζῶντες θεράποντες καὶ ὑπηρέται τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βασιλέως προσῆλθον εἰς τὸν τάφον του καὶ ἔθεσαν ἐπ' αὐτοῦ στεφάνους. Ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Ἔνζλερ ἐτέλεσε τὸ μνημόσυνον.

—

Ποσάκις δὲν ἠκούσαμεν τὴν ἀπαισίαν προφητείαν περὶ τοῦ ἐγγίζοντος τέλους τοῦ κόσμου! Μολονότι δὲ ἡ ἐπικρατοῦσα ἁρμονία τοῦ οὐρανοῦ διέψευσε πάντοτε τοὺς τοιαῦτα δυσοίωνα προθεσπίζοντας, συχνὰ παρουσιάζονται περιστάσεις, καθ' ἃς ἀκούομεν ἀμετακλήτως καταδικαζόμενον τὸν πλανήτην ἡμῶν εἰς καταστροφήν.

Τὸ ἄγγελμα νῦν μᾶς ἔρχεται ἐκ Μασσαχουσέτης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἔνθα αἵρεσίς τις διακηρύττει ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τούτου δεύτερος γενικὸς κατακλυσμὸς θέλει καταπνίξει τὸ ἀνθρώπινον γένος. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ κινδύνου ὁ ἀρχηγὸς τῆς αἱρέσεως κατήρτισε μετοχικὴν Ἑταιρίαν, ὅπως ἐκ τῶν κεφαλαίων αὐτῆς κατασκευάσῃ παμμεγίστην κιβωτόν, εἰς ἣν νὰ καταφύγωσι πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ ἐν ᾗ θέλουσιν εὑρίσκει εἰς τιμὰς μετρίας ἐξαίρετον τροφὴν καὶ θέρμανσιν. Εἶνε ἄγνωστον ἂν ὁ νέος οὗτος Νῶε φροντίζει πρὸς τούτοις νὰ περισυλλέξῃ καὶ ζεῦγος ἐξ ἑκάστου εἴδους τῶν ἐπὶ γῆς ζώντων πρὸς διάσωσιν καὶ αὐτῶν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ.

—

Ἓν καλὸν βιβλίον, εἷς καλὸς λόγος δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς σωφρονισμόν· ἀλλ' ἓν καλὸν παράδειγμα ὁμιλεῖ πολὺ εὐγλωττότερον εἰς τὴν καρδίαν.

Digitized by Google

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Τὰ κάτωθι δημοσιευόμενα εἶνε μόνον ἐλάχιστα καὶ πρόχειρα δείγματα συστηματικῆς παραφράσεως πλείστων λυρικῶν καὶ βουκολικῶν ποιημάτων δημοσιευθησομένων ἐν μέλλοντι χρόνῳ. Παρατίθεται δ' ἑκάστῃ παραφράσει καὶ τὸ ἀρχαῖον κείμενον, ἵνα μᾶλλον κατανοηθῇ ὁ τρόπος, καθ' ὃν γίνεται ἡ ἐργασία αὕτη, συσχετίζουσα ὡς πλεῖστον τήν τε γλῶσσαν καὶ τὴν ἔκφρασιν ἔτι τῆς δημώδους ποιήσεως πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς στιχουργίας, ἵνα ζωηρότερα ἅμα καὶ πιστότερα ἀναπλασθῶσι τὰ ἄλλως ἁπλᾶ ταῦτα ἐκμαγεῖα τῶν ἀριστοτεχνικῶν πρωτοτύπων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Ἀνακρεόντεια.

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Α'.

Μή με φύγῃς ὁρῶσα
τὴν πολιὰν ἔθειραν·
μηδ', ὅτι σοι πάρεστιν
ἀκμαῖον ἄνθος ὥρας,
τἀμὰ φίλτρα διώξῃς.
Ὅρα κἂν στεφάνοισιν
ὅπως πρέπει τὰ λευκὰ
ῥόδοις κρίνα πλακέντα.

Β'.

. . . .
Ἐγὼ δ' ἔσοπτρον εἴην,
ὅπως ἀεὶ βλέπῃς με·
ἐγὼ χιτὼν γενοίμην
ὅπως ἀεὶ φορῇς με.
Ὕδωρ θέλω γενέσθαι,
ὅπως σὲ χρῶτα λούσω.
Μύρον, γύναι, γενοίμην
ὅπως ἐγὼ σ' ἀλείψω.
καὶ ταινίη μαστῶν,
καὶ μάργαρον τραχήλῳ,
καὶ σάνδαλον γενοίμην·
μόνον ποσὶν πάτει με.

ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ

Α'.

Μή με φεύγῃς, μὴ σε σκιάζουν,
Κόρη, τἄσπρα τὰ μαλλιά μου,
Μὴ θαρρῇς πῶς δὲν ταιριάζουν
Μὲ τὰ χρῦα γηρατειά μου
Τὰ ὁλόθερμά σου νειᾶτα
Καί μου δείχνῃς 'περηφάνεια . . .
Κύτταξε καὶ 'ς τὰ στεφάνια
Πῶς ταιριάζουνε πλεγμένα
Ρόδα κόκκινα, δροσᾶτα
Μές' 'σὲ κρῖνα χιονισμένα.

Β'.

Ἤθελα καθρέφτης νὰ γενῶ
Πάντα μέσ' 'ς ἐμένα νὰ κυττάζῃς
Ἢ νὰ γείνω ροῦχο ταπεινὸ
Τἁπαλὸ κορμί σου νὰ σκεπάζῃς.
Κ' ἤθελα νὰ 'γίνομουν νερό,
Κόρη μου, γιὰ νὰ σὲ λούζω μόνο,
Ἢ νὰ γείνω μύρο καθαρὸ
Τὸ λευκό σου δέρμα νὰ μυρόνω.
Ὅμως, 'σὰν κορδέλλα προτιμῶ
'Σ τώμμορφό σου στῆθος νὰ 'ζωνόμουν
Ἢ 'ς τὸ γαλατένιο σου λαιμὸ
'Σὰν μαργαριτάρι νὰ κρεμνιῶμουν.
Κ' ἤθελα κι' ἀκόμ' — ἂν εὕρῃς τί;
Νὰ γενῶ μικρὸ 'ποδηματάκι
Καὶ 'ς τὴ γῆ ζεστὸ νὰ μὲ πατῇ
Τὸ ἀφρόπλαστό σου ποδαράκι.

Ἐπιγράμματα ἐρωτικά.

α'.

Καὶ πενίη καὶ ἔρως δύο μοι κακά· καὶ τὸ μὲν οἴσω
κούφως· πῦρ δὲ φέρειν Κύπριδος οὐ δύναμαι.

Ἡ φτώχια καὶ ὁ ἔρωτας — τὰ δυὸ κακὰ καὶ μαῦρα,
Μ' ἀπὸ τὰ δυὸ χειρότερη τοῦ ἔρωτος ἡ λαῦρα.

β'.

Κάλλος ἄνευ χαρίτων τέρπει μόνον, οὐ κατέχει δὲ,
ὡς ἄτερ ἀγκίστρου νηχόμενον δέλεαρ.

'Αγάπης φλόγες δὲ γεννᾷ 'μμορφιὰ μὲ δίχως χάρι·
'Αγκίστρι δίχως δόλωμα ποτὲ δὲν πιάνει ψάρι.

γ'.

Ὁ Ζεὺς τὴν Δανάην χρυσοῦ· κἀγὼ δὲ σὲ χρυσοῦ·
πλείονα γὰρ δοῦναι τοῦ Διὸς οὐ δύναμαι.

Ὡς τὴν Δανάην του ὁ Ζεύς, κ' ἐγὼ θὰ σὲ χρυσώσω.
'Απὸ τὸν Δία πιὸ πολλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ δώσω.

Ἐπιγράμματα σκωπτικά.

α'.

Ποιήσας δαπάνην ἐν ὕπνοις ὁ φιλάργυρος Ἕρμων,
ἐκ περιωδυνίας αὑτὸν ἀπηγχόνισεν.

'Εξόδεψ' ὁ φιλάργυρος παρᾶδες 'ς τὤνειρό του
Καὶ τὴν αὐγὴ 'κρεμάστηκε ἀπ' τὸν πολὺ καϋμό του.

β'.

Νυκτικόραξ ᾄδει θανατηφόρον· ἀλλ' ὅταν ᾄσῃ
Δημόφιλος, θνήσκει καὐτὸς ὁ νυκτικόραξ.

Τοῦ νυχτοκόρακα ἡ φωνὴ τὸ θάνατο μηνάει·
Μὰ ὅταν ὁ Δῆμος τραγουδῇ κι' ὁ κόρακας ψοφάει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

Digitized by Google

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Περιγραφὴ

τοῦ μαθητικοῦ βίου ἐν Γερμανίᾳ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 760.

Νῦν, ἀναγνῶστά μου, ἀφοῦ ἔρριψες βλέμμα γενικὸν ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ Γερμανοῦ φοιτητοῦ, θέλεις, καὶ δικαίως, ἐρωτήσει «πότε λοιπὸν σπουδάζει ὁ Γερμανὸς καὶ πῶς κατορθοῖ νὰ διέλθῃ τὴν στενὴν πύλην τῶν ἐξετάσεων ;»

Ἡ ἀπορία αὕτη ἡ ἐγειρομένη εἰς πάντα βλέποντα ἰδίοις ὄμμασι τὸν φοιτητικὸν ἐν Γερμανίᾳ βίον λύεται εὐχερῶς, ἐὰν παρακολουθήσωμεν τὸν σπουδαστὴν ἔτι περαιτέρω, μέχρι τῶν διδακτορικῶν αὐτοῦ ἐξετάσεων. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν πολλοὶ Γερμανοὶ φοιτηταὶ γηραιοί, ἀριθμοῦντες τὸ εἰκοστὸν ἢ καὶ πλέον ἑξάμηνον, περιπλανώμενοι ἀπὸ πανεπιστημίου εἰς πανεπιστήμιον, καταναλωταὶ περιουσιῶν ὁλοκλήρων, γνωρίζοντες ὅσον οὐδεὶς ἄλλος εἰς ἑκάστην πόλιν ἔνθα μεταβαίνουσι ποῦ πίνει τις τὸν καλλίτερον ζῦθον, οὐδέποτε σκοποῦντες ν'ἀλλάξωσι νόον, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῶν φοιτητῶν ἄρχεται ἀπαυδῶν ἀπὸ τοῦ τρίτου ἢ τοῦ τετάρτου ἔτους τοῦ ἀμερίμνου τούτου τρόπου τοῦ ζῆν. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Γερμανοῦ δὲν εἶνε τοιοῦτος ὥστε χάριν διασκεδάσεως νὰ παραλίπῃ ἐπ' ἀόριστον καὶ τὸ καθῆκον. Ἀλλ' ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων, ἡ ἀνάγκη οὕτως εἰπεῖν ὤθησεν αὐτὸν ν' ἀρχίσῃ τὸ φοιτητικὸν στάδιον ὡς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν αὐτό. Διότι ὁ σπουδαστὴς ἅμα ἀποτινάξας τὸν ζυγὸν καὶ τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν διηνεκῆ ἐπίβλεψιν κατὰ τὸν γυμνασιακὸν χρόνον, ἐξέρχεται αἴφνης εἰς πλήρη ἐλευθερίαν. Ἀναστρεφόμενος μέχρις οὗ γείνῃ ἀνὴρ ὡς παῖς ἐν αὐστηρᾷ κηδεμονίᾳ ἔν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῷ σχολείῳ, μὴ εἰσερχόμενος εἰς οὐδεμίαν ἀνεπτυγμένην κοινωνίαν, μὴ ἔχων τὸ δικαίωμα μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας νὰ πίῃ ζῦθον ἐκτὸς τῆς πατρῴας τραπέζης, ἢ νὰ καπνίσῃ σιγάρον, ἐνῷ μικρός τις ὑπάλληλος ἐμπορικοῦ καταστήματος ἀπολαύει πάντων τούτων τῶν ἀγαθῶν εἰς πολλῷ μικροτέραν ἡλικίαν, μεταβαίνει ἀμέσως ἄνευ μεσαζούσης βαθμῖδος εἰς τὸν ἐλεύθερον καὶ ἀδέσμευτον βίον τοῦ πανεπιστημίου, ὃν δὲν δύναταί τις πλέον ν' ἀνεύρῃ καθ' ὅλην τὴν μετέπειτα ζωήν. Αἴφνης λοιπὸν κατὰ τὴν ἀπότομον ταύτην μετάβασιν ἀπὸ τῆς βαθυτάτης δουλείας εἰς τὴν ὑψίστην ἐλευθερίαν καταλαμβάνει αὐτὸν ἴλιγγος καὶ ὡς πῶλος, μακρὸν χρόνον ἐν φάτνῃ ἐγκεκλεισμένος εἶτα δὲ ἀφιέμενος ἄνευ δεσμῶν ἐπὶ πεδιάδος, διατρέχει αὐτὴν πηδῶν λίθους καὶ τάφρους καὶ ὑψώματα μὲ κίνδυνον ἐνίοτε καὶ νὰ συντριβῇ. Ἡ νεότης θέλει καὶ πρέπει νὰ εἶνε θορυβώδης. Αἱ δὲ νεανικαὶ ὁρμαί, ἐγκεκλεισμέναι ἀδιαπνεύστως ἀπὸ τοῦ ἔξω κοινωνικοῦ βίου ὡς οἶνος καμπανίτης ἐν στερεᾷ φιάλῃ διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιτηρήσεως ἐν τῷ γυμνασίῳ, αἴφνης ἐκπωματιζόμεναι, ἐκβλύζουσι μετὰ δυνάμεως καὶ ἐκχειλίζουσι. Πρὸς τὸν τοιοῦτον δ' ἀναβρασμὸν συμβάλλεται σπουδαίως καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῶν ἀκαδημαϊκῶν σπουδῶν, τὸ καλούμενον φιλοσοφικὸν ἔτος, παρέχον τὴν ὡραιοτέραν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς σπουδαστάς. Διότι ὁ νόμος ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ σπουδαστὴς ἐγγραφῇ μόνον εἰς τὰς παραδόσεις δύο ἢ τριῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων, οὐδεὶς ὅμως ζητεῖ καὶ νὰ φοιτᾷ εἰς αὐτὰς καὶ δώσῃ διὰ τῶν ἐξετάσεων λογαριασμὸν τῆς φοιτήσεως εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας. Τὸ πρῶτον λοιπὸν ἔτος εἶνε ὡς ὡρισμένον διὰ ζωὴν ἀμέριμνον, εὔθυμον καὶ ζωηράν, διὸ καὶ παρέρχεται ἐν εὐθυμίαις καὶ χαραῖς. Οὕτω σχεδὸν ἀκολουθεῖ καὶ τὸ δεύτερον ἔτος, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ τρίτον κατὰ τὴν *φοράν*, ἣν θὰ λάβῃ ὁ φοιτητὴς ἀπὸ τῶν πρώτων ἑξαμηνιῶν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀδυνατεῖ νὰ σταθῇ αἴφνης καὶ ἀποτόμως. Ὅταν ὅμως ψυχθῶσιν ἱκανῶς αἱ νεανικαὶ ὁρμαὶ καὶ ὁ κόρος ἀφήσῃ ἰζήματα εἰς ὅλας τοῦ σπουδαστοῦ τὰς ἐπιθυμίας, ἄρχεται ὁ σπουδαστὴς νὰ σκέπτεται καὶ περὶ τοῦ μεταφοιτητικοῦ βίου, ν' ἀναμιμνήσκεται καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ καταναλωθέντος χρόνου, τότε δὲ καὶ τὸ φάσμα τῶν ἐξετάσεων ἀπαίσιον οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν καταλείπει αὐτὸν ἥσυχον. Τότε ἄρχεται ἐπισκεπτόμενος τὰς παραδόσεις, κάθηται πάντοτε ὅσῳ δυνατὸν πλησιέστερον τῆς ἕδρας ὅπως ὁ μυωπῶν καθηγητὴς γνωρίσῃ πως τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του καὶ μνησθῇ τῶν ἐπιμελῶν αὐτοῦ φοιτήσεων κατὰ τὰς ἐξετάσεις. Κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἑξάμηνον οὔτε ἐλλείπει ποτὲ ἀπὸ παραδόσεων, σημειόνει πάντα τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ, ἐπιστρέφει δὲ τάχιστα οἴκοι, κλείει τὰς θύρας πρὸς πάντα πειρασμὸν ἐκ τῶν ἔξωθεν, ἡ αἴθουσα μεταβάλλεται εἰς ἀληθὲς σπουδαστήριον καὶ τότε τὸ κάθισμα καὶ ἡ τράπεζα ἐννοοῦσιν ὅτι σῶμα βαρὺ ἐρριζώθη διὰ παντὸς ἐπ' αὐτῶν. Τότε ἀναφαίνεται ὁ ἐπίμονος Γερμανὸς ὁ μὴ ἀνεγειρόμενος τῆς μελέτης, πρὶν ἢ φέρῃ τι εἰς πέρας, ὁ ἡμέρας τε καὶ νύκτας ἄφωνος, σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικός, ὁ μεταξοσκώληξ οὗτος ὁ κατατρώγων τὰς μυριάδας τῶν φύλλων τῶν βιβλίων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους καὶ ἐνδιατρίβων ἐφ' ἑκάστης σειρᾶς καὶ λέξεως μέχρις οὗ αὕτη γείνῃ ἴδιον κτῆμα καὶ παραμείνῃ ἐν τῷ νῷ ἀνεξάλειπτος. Οὕτω ἀπαρνησάμενος ἑαυτὸν καὶ πάντας τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ διὰ παντὸς καὶ παρασκευασθεὶς ἐφ' ὅσον χρόνον νομίσῃ αὐτὸς ἱκανόν, προσέρχεται, εἰς ἑαυτὸν πεποιθώς, εἰς τὰς ἐξετάσεις καὶ ὑφίσταται μετὰ θάρρους τὴν προσήκουσαν δοκιμασίαν, μόνος, ἄνευ συστάσεων, ἄγνωστος τοῖς καθηγηταῖς παντελῶς, ἀλλὰ τέλειος καὶ ἄνευ κενῶν κατὰ τὴν μάθησιν αὐτοῦ, μὴ διακρινόμενος ὡς διαγαγὼν ποτε βίον εὔθυμον ἢ μόνον ἐκ τῶν οὐλῶν τοῦ προσώ-

Digitized by Google

που καὶ τῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον παραμενούσης ἐρυθρότητος τῆς ῥινός. Τότε δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῶν καθηγητῶν ἀμείβει τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ καὶ ἡ σχολὴ ἐξάγει εἰς τὴν ὁδὸν τῆς κοινωνίας ἄνθρωπον μέλλοντα νὰ ζήσῃ διὰ τῆς ἰδίας μετὰ κόπου καὶ ἱδρῶτος κτηθείσης ἀξίας καὶ ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς ἱκανότητος.

Ἀλλὰ πλὴν τοῦ εὐθύμου τούτου καὶ ζωηροῦ σπουδαστοῦ ὑπάρχουσι καὶ διάφοροι ἄλλοι υἱοὶ τῶν Μουσῶν, οἵτινες οὐδέποτε ἔμειναν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἔχοντες ποτήριον εἰς τὰς χεῖρας, οὔτε παρευρέθησαν εἰς συμπόσιον συναδέλφων, οὔτε ἐμειδίασαν πρὸς κοράσιον, οὔτε ἔλλειψαν ἀπὸ παραδόσεις, ἀλλ' οἵτινες νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπ' ἀρχῆς τῶν σπουδῶν των προσκολλῶνται ὡς ψώρα ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν βιβλίων. Τί συμβαίνει περὶ αὐτοὺς, τί συνδέει τὴν ἐπιστήμην μὲ τὸν πρακτικὸν βίον δὲν ὑπάγεται εἰς τοὺς κύκλους τῶν σπουδῶν αὐτῶν, μόνον δὲ τὰ μακρὰν κατὰ χῶρον καὶ χρόνον τῆς ἐπιστήμης ζητήματα, τὰ ἐνίοτε ἄχρηστα καὶ ἄνευ ἀξίας γίνονται ἀντικείμενα τῶν σπουδῶν των. Οὕτω τοιοῦτοι σπουδασταὶ γνωρίζουσι π. χ. κάλλιστα ἑκάστην ἀτραπὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης, παντελῶς δὲ ἀγνοοῦσι ποῦ κεῖται ἡ ἀγορὰ τῶν λαχάνων ἐν Βυρτσβούργῳ. Ἐνίοτε δὲ οἱ τοιοῦτοι κύριοι, εὐτυχῶς ὀλίγοι, ἐπιδίδονται καὶ εἰς λίαν ἐπιτυχεῖς καὶ πολλὰ εἰς τὸ μέλλον ὑποσχομένας ἐρεύνας. Τοιοῦτός τις π. χ. φιλόλογος ἐρευνᾷ ποίαν διάλεκτον ὡμίλουν οἱ ἐν Ὀλύμπῳ *«παρ' Ζενὶ χρυσέῳ ἐν νταπέντῳ κατήμενοι τεδεῖ»*, ὁ χημικὸς ζητεῖ νὰ ὁρίσῃ τὸ ποσὸν τοῦ οἰνοπνεύματος, δι' οὗ δεινῶς ἐμεθύσθη ὁ Νῶε, ὁ δὲ ἰατρὸς ἐπεξεργάζεται τὸ ἐνδιαφέρον ζήτημα ἂν ἐκ τῶν 23 δι' ἐγχειριδίου τραυμάτων τοῦ Καίσαρος τὸ πρῶτον ἦτο θανατηφόρον.

Τοιοῦτοι σπουδασταὶ ἀδιαφοροῦσι καὶ διὰ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν, φέρουσι πάντοτε παμπάλαιόν τινα κονιορτώδη πῖλον καὶ ἔχουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κυανᾶς διόπτρας, διότι ὁ ὀφθαλμός των ἐθισθεὶς εἰς τὸ ἡμίφως τοῦ δωματίου δυσκόλως ἀνέχεται τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Καὶ οἱ τρόποι των δὲ εἶνε τραχεῖς καὶ σκαιοὶ καὶ ἀνεπιτήδειοι, ὑπὸ πᾶσαν δὲ ἔποψιν τοιοῦτοι νέοι παριστῶσι πλήρες ἐλπίδων ἔμβρυον Γερμανοῦ σχολαστικοῦ λογιωτάτου.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων δειγμάτων τῶν Γερμανῶν φοιτητῶν ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ κατέχοντες τὴν χρυσῆν μέσην κλίμακα, ἀληθεῖς υἱοὶ τῶν Μουσῶν, γνωρίζοντες νὰ συνδυάζωσι τὸ εὐάρεστον καὶ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου, μὴ ἀμελοῦντες τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν διαχύσεων καὶ τῶν ἀταξιῶν τῆς ἀκαδημαϊκῆς ζωῆς, ἀκούοντες καὶ τὰς παραδόσεις καὶ ἐπεξεργαζόμενοι καρποφόρως τὰ ἀκουσθέντα.

*
* *

Τοιοῦτος εἶνε ὁ Γερμανὸς φοιτητὴς κατὰ τὰς κυριωτέρας αὐτοῦ ἀπόψεις. Ἐνταῦθα ἴσως ἤθελες ἀναγνῶστά μου, καὶ προσθήκην ἐν εἴδει παραρτήματος μὲ ἐπιγραφὴν «τί εἶνε ὁ Ἕλλην σπουδαστὴς ἐν Γερμανίᾳ». Ἀλλὰ δὲν γνωρίζω τῇ στιγμῇ ταύτῃ τί παθοῦσα ἡ γραφίς ἀνθίσταται εἰς τὴν σὴν θέλησιν καὶ τί παθὼν κἀγὼ αὐτὸς φωνῶ ἐκ βάθους καρδίας: «Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου».

Heidingsfeld, 16 Νοεμβρίου 1882. ***

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν τῇ Ἀκροπόλει, μεταξὺ δύο φυλάκων.

Ὁ εἷς. — Μά, ἀδελφέ, αὐτὸ δὲν ὑποφέρεται πλειὸ μ' αὐτοὺς τοὺς ξένους. Κάθε 'μέρα καὶ νέοι ἀπ' τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ πρέπει νὰ στέκωμαι 'ς τὸ πόδι γιὰ αὐτούς;

Ὁ ἄλλος. — Βὲ ἔρχονται, καϋμένε, νὰ ἰδοῦνε τὰ μνημεῖά μας!

Ὁ πρῶτος. Μπά! καὶ γιὰ αὐτοὺς τὰ 'κτίσαν τὰ μνημεῖά μας ἢ γιὰ 'μᾶς;...

*
* *

Ὁ Κ* ἐνυμφεύθη νεάνιδα *μικροκαμωμένην* ἀλλὰ χαριεστάτην.

— Ὁμολογῶ, ἔλεγε πρὸς φίλον του, ὅτι δὲν ἔχει σῶμα μεγάλον· εἶνε, βλέπεις, πλασμένη ἀπὸ ὕλην τόσῳ πολύτιμον, ὥστε αὐτὴ ἡ φύσις δὲν εἶχε νὰ δώσῃ περισσοτέραν.

*
* *

Σκηνὴ μεταξὺ ἀνδρογύνου:

— Κατηραμένη ἡ 'μέρα 'ποὺ σ' ἐπῆρα! φωνάζει ὁ σύζυγος πρὸς τὸ γλυκὺ ἥμισύ του.

— Γιατί, καϋμένε, ἀποκρίνεται ἡσύχως ἡ κυρία, νὰ τὴν καταρᾶσαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην; αὐτὴ δὰ εἶνε ἡ μόνη εὐτυχισμένη ἀπ' ὅσας ἐζήσαμεν μαζύ!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ μυστικότης εἶνε ἡ ψυχὴ τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἀξία τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου διαλάμπει περισσότερον ἔτι ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ὡς ἡ φλὸξ τοῦ δαυλοῦ ἐξανάπτει ὅταν ἀνατρέψωμεν αὐτόν.

Γνώμη περὶ τῶν φλυάρων:

Οἱ μικροὶ κώδωνες σημαίνουσι συχνότερον τῶν μεγάλων.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 364 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'　Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὁδὸς Ἀγχίσμου 9.　19 Δεκεμβρίου 1882

ΜΑΡΘΑ

[Διήγημα ἐκ τῶν τοῦ Vittorio Bersezio].

. . . Τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶδον ἐρχόμενον τὸν Ἀντώνιον, σκεπτικὸν καὶ μὲ ἦθος περίφροντι. Παρευθὺς ἐνόησα ὅτι μ' ἔμενε νὰ ἐκλέξω δυοῖν θάτερον, ἢ πένθιμον ἱστορίαν ἢ κακὴν διδαχήν, καὶ ἔσπευσα ν' ἀψηφήσω τὸν πρῶτον κίνδυνον ἵνα μὴ πέσω εἰς τὸν δεύτερον, ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις χειρότερον.

— Τί σκοπεῖς νὰ μοὶ ἀποδείξῃς σήμερον, τῷ λέγω, διὰ τῶν μυθοπλαστιῶν τῆς φαντασίας σου ;

Μοὶ ἀπεκρίθη ἐπισήμως :

— Δὲν ἔχω διάθεσιν νὰ φλυαρήσω σήμερον, καὶ νομίζω ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἔκλαιον, ἐὰν αἱ προλήψεις τοῦ κόσμου δὲν ἀπηγόρευον τὰ δάκρυα εἰς ἡμᾶς τοὺς ἄνδρας, ὡς ἀνανδρίαν.

Προσεπάθησα νὰ λάβω μελαγχολικὸν ὕφος καὶ ἐπανέλαβον·

— Τί σοὶ συνέβη λοιπόν ;

— Πρὸ ὀλίγου συνήντησα κατὰ πρόσωπον τὸ ὠχρὸν φάντασμα τοῦ θανάτου . . .

— Ἆ ! ἀνέκραξα σφίγγων τὴν χεῖρά του, μήπως ἀπώλεσας κανένα τῶν καλῶν φίλων σου ;

— Δὲν ᾐσθανόμην ἀκριβῶς φιλίαν δι' ἐκείνην . . . ἔτι ὀλιγώτερον ἔρωτα. Ἀλλὰ μοὶ ἐνέπνεε τὸ ἀνεξήγητον καὶ βαθὺ σέβας, ὅπερ αἰσθάνεταί τις ἀκουσίως πρὸς ἐνάρετον, ἀλλὰ δυστυχῆ ὕπαρξιν...

— Ἀλλὰ διὰ τίνα λοιπὸν ὁμιλεῖς, πρὸς Θεοῦ ;

— Γνωρίζεις τὴν δεσποινίδα Ἰκέζ ;

— Πῶς ! τὴν ἄσχημον ἐκείνην, ἥτις κατοικεῖ, ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, ἀπέναντί σου ;

— Ναί, ἡ ἄσχημος ἐκείνη κόρη, ἡ ὀστεώδης, ἡ ἰσχνή, ἡ δύσμορφος, ἡ ἀποτροπαία ἐκείνη πίθηκος . . . ἀπέθανε ! . . . Ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις ὅτι ἔκρυπτε θησαυρὸν ὑπὸ τὸ ἄσχημον ἐκεῖνο κάλυμμα. Δύστηνος κόρη ! Ἀπέθανε φθισικὴ πρό τινων ὡρῶν, τὸ δὲ πτῶμά της μόλις ἐψυχράνθη. Ἐξερχόμενος τὴν πρωΐαν ταύτην, ἐγνώριζον ὅτι ἦτο πολὺ κακά, καὶ δὲν θὰ διήρκει οὕτω ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἀλλ' ὁ ἰατρὸς μοὶ ἔδωκε τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἔζῃ εἰσέτι ἡμέρας τινάς . . . . Καλλίτερον ὅμως ὅτι ἀπέθανε, διότι τοὐλάχιστον ἔπαυσε νὰ ὑποφέρῃ. Τὴν πρωΐαν ταύτην λοιπὸν ἐξερχόμενος παρατηρῶ πένθιμα καταπετάσματα πρὸ τῆς θύρας τῆς κατοικίας της, πλησιάζω τρέμων καὶ ἀναγινώσκω τὰς λέξεις ταύτας : *Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τῆς Μάρθας Ἰκέζ*. Αὐτὴ ἦτο... Ἐσκέφθην τὴν θλῖψιν τῶν γονέων της καὶ ἀνῆλθον . . . Γνωρίζεις ὅτι εἶμαι πολὺ οἰκεῖος αὐτῶν, καὶ ὅτι γνωριζόμεθα ἀπὸ πλείστων ἐτῶν. Οὐδένα εὗρον . . . Πατήρ, μήτηρ, ἀδελφή, ἐξάδελφοι καὶ ἐξαδέλφαι, πάντες εἶχον ἀναχωρήσει ! Ὁποῖον ἀποτρόπαιον καὶ παράδοξον ἔθος νὰ ἐγκαταλείπωμεν τὸ ἔτι θερμὸν πτῶμα ἐκείνων οὓς ἀγαπῶμεν ! Περιεπλανώμην ἀπὸ δωματίου εἰς δωμάτιον, καὶ φθάσας παρὰ τὴν κλίνην τῆς Μάρθας, παρετήρησα γυναῖκα ἐπιφορτισμένην τὴν φύλαξιν τοῦ σώματος, ἥτις ἐρρόφα ἡσύχως τὸ περιεχόμενον ποτηρίου κειμένου πλησίον της.

— Τίς εἶσθε ; μὲ ἠρώτησεν ἡ γυνὴ ἐκείνη.

— Εἶμαι φίλος τῆς οἰκίας καὶ ἔρχομαι νὰ εἴπω ἔσχατον χαῖρε εἰς τὴν ἀτυχῆ αὐτὴν κόρην.

Μὲ ἀφῆκε νὰ διέλθω . . . Ἡ νέα κόρη ἦτο ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς κλίνης της, σφίγγουσα εἰκόνα τοῦ σταυροῦ μεταξὺ τῶν κιτρίνων καὶ ἐσκληρυμμένων δακτύλων της . . ἀμυδρὸν μειδίαμα ἐφαίνετο πλανώμενον ἐπὶ τῶν ὠχρῶν καὶ συνεσταλμένων χειλέων της . . . Πρὸ πολλοῦ χρόνου δὲν εἶχε μειδιάσει ! Θὰ ἐδέχθη μετ' εὐτυχίας τὸν θάνατον, ὅστις δι' αὐτὴν ἦτο ἀπολύτρωσις. Οὕτω πως τὴν εὗρον ἧττον ἄσχημον· εἶχε μάλιστα εἶδος ἀπαισίας καλλονῆς. Ἀνεζήτησα ἐν τῇ μνήμῃ μου μίαν προσευχὴν ἐξ ὅσων ἡ μήτηρ μου κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μὲ ἐδίδαξε, τὴν ἀπήγγειλα χαμηλοφώνως, καὶ ἐξῆλθον μὲ τεθλιμμένην καρδίαν καὶ μὲ συγκεχυμένον τὸν νοῦν.

Ἡ Μάρθα ὑπῆρξε θῦμα τῆς κακῆς αὐτῆς εἱμαρμένης, ἥτις διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν καταστροφήν, ἐξελέξατο ὡς ὄργανον εὐγενῆ νεανίαν, ὅστις οὐδέποτε ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ ἀνεπανορθώτου δεινοῦ, οὗτινος ἐγένετο αἰτία. Εἶνε θλιβερὸν μυστικόν, ὅπερ εἶμαι ἕτοιμος νὰ σοὶ ἀποκαλύψω· — ἀλλ ἐν ὀνόματι τῆς φιλίας μας, μὴν γελᾷς ὅταν μὲ ἀκούῃς, ἐὰν θέλῃς νὰ διατηρήσῃς τὴν ὑπόληψίν μου ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἡ Μάρθα, ἡ ἄσχημος καὶ ἀποτροπαία, ἡ Μάρθα ἀπέθανεν ἐξ ἔρωτος ! Ἀπέθανε, διότι ἐνέκλεισεν ἐν τῇ καρδίᾳ της τὸ φλογερὸν πάθος ὅπερ τὴν κατέτρυχεν· ἀπέθανε μὲ τὴν εὐστάθειαν ἡρωΐδος, μὲ τὴν ἁγίαν ἐγκαρτέρησιν μάρτυρος.

Κάθησε πλησίον μου. Τὴν ἱστορίαν ταύτην πρέπει νὰ τὴν διηγηθῶ χαμηλοφώνως δίκην ἐξομο-

Digitized by Google

λογήσεως. Πᾶσα λύπη εἶνε ἱερὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ κρυφία αὕτη λύπη, δι' ἣν ὁ κόσμος θὰ ἐγέλα ἐὰν ἠδύνατο νὰ τὴν μάθῃ, ἀλλ' ἥτις νῦν περιεβλήθη δι' ἐπισήμου χαρακτῆρος, ὅτε ἐδέχθη τὴν καθιέρωσιν τοῦ θανάτου.

Ὁ Ἀντώνιος ἐσίγησε πρὸς στιγμὴν οἱονεὶ διὰ νὰ συλλέξῃ τὰς ἰδέας του, εἶτα ἤρξατο ὡς ἑξῆς :

«Πολλάκις ἤκουσα νὰ λέγωσι τῷ κ. Ἰκὲζ ὅτι ἔσχε πολλὰς εὐτυχίας ἐν τῇ ζωῇ του καὶ μίαν μόνην δυστυχίαν. Ὁ πλοῦτός του τῷ ἐπέτρεπε νὰ ζῇ λίαν ἀνέτως, εἶχεν ἐξαίρετον σύζυγον, ὑπηρέτας πιστοὺς καὶ δύο θυγατέρας ἀμφοτέρας ἐν ὥρᾳ γάμου.'Αλλ' ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ λυπηρόν : ἡ πρεσβυτέρα τῶν δύο τούτων θυγατέρων ἦτο θαυμασίως ὡραία, ἦτο τὸ καύχημα τοῦ πατρός της, ὅστις δυστυχῶς δὲν εἶχεν ἀφορμὰς νὰ εἶνε ἐπίσης ὑπερήφανος καὶ διὰ τὴν δευτερότοκον, διότι πάντες ὡμολόγουν ὅτι ἦτο ἄσχημος ὡς τέρας, καὶ τοῦτο ἦτο ἀληθέστατον.

Ἡ δευτέρα θυγάτηρ τοῦ κ. Ἰκὲζ ἐγεννήθη ὑπὸ κακὸν ἀστέρα. Ἦτο ἄσχημος ! καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δυστυχίας διὰ γυναῖκα. Ἡ ἀσχημία εἶνε ὀλέθριον καὶ ἀνίατον δεινόν . . . ὀλεθρία ἀρά, ὡς δύνανται νὰ σοὶ τὸ εἴπωσι τὰ χαρίεντα ἐκεῖνα πλάσματα τὰ ζῶντα ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ ἰδίου ἀτόμου αὐτῶν, καὶ ἅτινα οἱ κόλακες τρέφουσι δι' ἀμβροσίας. Ἡ γυνὴ ἐπλάσθη ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ ν' ἀγαπᾷ καὶ ν' ἀγαπᾶται· ἡ κοινωνία τὴν κατέστησε φιλάρεσκον καὶ ματαίαν. Ἐὰν ἡ καρδία της ἔχῃ ἀνάγκην ἀγάπης, ἡ κενοδοξία της διψᾷ ἐπαίνων καὶ θαυμασμοῦ. Ὡς αἱ θεαὶ τοῦ Ὀλύμπου, εὐχαριστεῖται εἰς τὴν ὀσμὴν τοῦ θυμιάματος, ὀσμὴν ἥτις μεθύσκει, ὅταν ὁ καίων τὸ γλυκὺ ἄρωμα τῆς Ἀραβίας εἶνε ἀνὴρ καθὼς πρέπει. Σκέφθητι λοιπὸν τὴν στενοχωρίαν ἀσχήμου γυναικὸς ἐν μέσῳ κύκλου, ἔνθα πᾶσαι αἱ φιλοφροσύναι, πᾶσαι αἱ περιποιήσεις γίνονται διὰ τὰς γείτονας αὐτῆς, ἐνῷ αὐτὴ εἶνε ἀντικείμενον μυστικοῦ οἴκτου χιλιάκις ὑβριστικωτέρου ἢ ἡ κατ' εὐθεῖαν ὕβρις. Ἡ δυστυχὴς εἶνε καταδεδικασμένη νὰ φθονῇ ἀδιακόπως τὰς συντρόφους της, εἰς ἃς ἐφυλάχθησαν αἱ ἐπιτυχίαι, αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ χαραὶ τοῦ κόσμου. Κατέχει ἐνίοτε ἠθικὰ πλούτη, ὧν αἱ ἄλλαι στεροῦνται· ἡ καρδία της κρύπτει θησαυροὺς ἀφοσιώσεως καὶ φλογερᾶς συμπαθείας, οὓς ἐπιμελῶς ὀφείλει νὰ κρύπτῃ, ἐκ φόβου μὴ γείνῃ γελοία. Αἱ αἰσθήσεις, ἡ φαντασία, τὸ πνεῦμα λαλοῦσι καὶ ἐντὸς αὐτῆς, τοσούτῳ μᾶλλον ἀγερώχως ἴσως, ὅσον τὸ πάθος της ὀφείλει νὰ τρέφεται ἀπὸ αἰωνίας χιμαίρας. Τίς δύναται νὰ ἀγαπήσῃ ἄσχημον καὶ δύσμορφον πλάσμα ; Τίς θὰ θελήσῃ νὰ τῇ προσφέρῃ τὴν χεῖρά του καὶ τὸ ὄνομά του ; Ἀξιοκαταφρόνητός τις τυχοδιώκτης, ἐὰν εἶνε πλουσία, θὰ συγκατατεθῇ νὰ τῇ πωλήσῃ τὸ ὄνομά του, καὶ νὰ τῇ ὑποσχεθῇ ἀδύνατον ἀγάπην. Ὁποία ἄρρητος βάσανος τὸ νὰ βλέπῃ ἀδιακόπως πλησίον της τὸ θέαμα τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἄλλου. χωρὶς ἐλπίδα νὰ ἀπολαύσῃ ποτὲ αὐτὴν καὶ ἐκείνη ! Ἰδοὺ τί ὑποφέρουσιν αἱ ἀτυχεῖς αὗται γυναῖκες, καὶ ὅταν τις αὐτῶν βλέπῃ μητέρα ἐναγκαλιζομένην τὸ τέκνον της, ἐν τῇ ἐκχύσει τῆς ἀγάπης ἐκείνης, ἥτις πνίγει πάντα τὰ ἄλλα αἰσθήματα, ὅταν τὴν βλέπῃ νὰ σφίγγῃ ἐπὶ τοῦ στήθους της τὸν προσφιλῆ ἐκεῖνον καρπὸν τῶν σπλάγχνων της, ὀφείλει νὰ καταπίνῃ τὰ δάκρυά της ἐν σιγῇ. Ὅταν βλέπῃ δύο συζύγους νὰ συνομιλῶσι χαμηλοφώνως, νὰ ἀνταλλάσσωσι συμπαθῆ βλέμματα, καὶ νὰ ψιθυρίζωσι τρυφεροὺς λόγους, ἐκείνη ὀλολύζει καὶ καταρᾶται τὴν ἄσπονδον τύχην αὐτῆς.

Ἐφαίνετο ὅτι ἡ φύσις προσδιώρισεν εἰς ἑκατέραν τῶν δεσποινίδων Ἰκὲζ δόσιν τινὰ εὐτυχίας, καὶ ὅτι ἡ μεγαλειτέρα ἠγόρασε τὸ πᾶν, καταγοωμένη τοῦ δικαιώματος τῆς πρωτοτοκίας. Ἦτο ὁ πρῶτος καρπὸς τοῦ γάμου τοῦ κ. καὶ τῆς κυρίας Ἰκὲζ, καὶ ὁ εὐτυχὴς πατὴρ ἠθέλησε νὰ ἑορτάσῃ τὴν εἰς τὸν κόσμον εἴσοδόν της διὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἐνδείξεων τῆς ἀγαλλιάσεως. Ἄλλως τε δὲν δυσηρεστεῖτο νὰ θαμβώνῃ τοὺς γείτονάς του διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας του, καὶ νὰ τοῖς ἐπιδεικνύῃ τὰ πλούτη του. Ἔδωσε μεγαλοπρεπὲς γεῦμα δι' ὅπερ ἐλάλουν ἐπὶ δέκα ἔτη αἱ φλύαροι γυναῖκες τῆς συνοικίας. Ὅλως ἀντιθέτως πρὸς ἐκείνους, οἵτινες θέλουσιν ἐν πάσῃ θυσίᾳ νὰ διαιωνίσωσι τὴν ἀσημότητα τοῦ ὀνόματός των, ὁ κ. Ἰκὲζ ὀλίγον ἐφρόντιζε νὰ ἔχῃ υἱόν, καὶ ἐδέχθη μετὰ παραφορᾶς τὴν μικρὰν κόρην, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ συμπαθητικὸν ὄνομα *Ἀδέλη*.

Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἡ κ. Ἰκὲζ ἔφερεν εἰς φῶς δευτέραν κόρην. Ἡ τελευταία αὕτη κυοφορία ὑπῆρξεν ἐπίπονος, καὶ ὁ τοκετὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δυσκολωτέρων, διότι ἐφοβήθησαν πρὸς στιγμὴν περὶ τῆς ζωῆς τῆς τε μητρὸς καὶ τοῦ παιδίου. Ὁ ἰατρὸς τοὺς ἔσωσεν ἀμφοτέρους, τοὐλάχιστον τὸ ἐβεβαίου. Ἑορτὴ οὐδαμῶς ἐγένετο. Ἡ μήτηρ ὑπέφερε πολὺ εἰσέτι, ὅπερ οὐδόλως ἐπέτρεπε διασκεδάσεις. Δύο θυγατέρες ἦσαν πολλαί, καὶ δὲν θὰ δυσηρεστοῦντο ἂν ἀπέκτων υἱόν, ὅστις βραδύτερον θὰ ἐγίνετο δικηγόρος ἢ συνταγματάρχης τῶν Οὐσσάρων. Ἡ μικρὰ κόρη ἐβαπτίσθη ἐν τάχει καὶ ἐδόθη εἰς τροφὸν ἄνευ περισσοτέρας τελετῆς. Τῇ ἔδωκαν τὸ ἁπλοῦν ὄνομα *Μάρθα*.

Γεννηθεῖσα ἀδύνατος καὶ ἰσχνή, μὲ ὅλα τὰ φαινόμενα κακῆς κράσεως, ἐνέπεσε, πρὸς ἐπαύξησιν τῆς δυστυχίας, εἰς χεῖρας ἀγροίκου χωρικῆς ἐχούσης ὀλίγον γάλα, ἀγαπώσης τὸν οἶνον, καὶ ὀλίγον φροντιζούσης δι' αὐτήν. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ σπανίως τὴν ἐπεσκέπτοντο. Ἡ κ. Ἰκὲζ δὲν εἶχεν ἀναρρώσει ἐντελῶς· ἔπειτα εἶχε τὴν χαρίεσσαν Ἀδέλην, ἥτις ἑκάστην ἡμέραν ηὔξανεν ἐπὶ χάριτι καὶ καλλονῇ . . . . Μόλις ἐνθυμοῦντο

Digitized by Google

ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὅτι ἡ Μάρθα ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ὅτε ἐπέστη ἡ ὥρα νὰ τὴν ἀπογαλακτίσωσιν οἱ γονεῖς της παρετήρησαν μετὰ φρίκης ὅτι ἦτο χωλή. Ἡ ἀτυχὴς παιδίσκη ἦτο ὠχρά, ἰσχνὴ καὶ ἐξηντλημένη· ἐνόμιζέ τις ὅτι μόνον πνοὴ ζωῆς τῇ ἔμενεν. Ὁ κ. Ἰκὲζ προσηνέχθη τραχέως πρὸς τὴν τροφὸν καὶ χωρὶς οὐδαμῶς νὰ θωπεύσῃ τὴν Μάρθαν, ἔστειλε νὰ καλέσωσι τὸν ἰατρόν. Ὅτε δ' οὗτος ἦλθε, τῷ παρήγγειλε νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς θυγατρός του, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ προσπαθήσῃ πολὺ ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὴν δυσάρεστον ταύτης χωλότητα. Ὁ ἰατρὸς παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὴν μικρὰν κόρην, τὴν ἔστρεψε πανταχόθεν, καί, ἀφοῦ τὴν ἔκαμε νὰ κλαύσῃ πολύ, διέταξε τὴν χρῆσιν μηχανικοῦ ἐργαλείου. Ἡ Μάρθα ἕως τότε ἐβάδιζε, καί τοι μετ' ἀγῶνος· ὅτε ὅμως τῇ ἐφήρμοσαν τὴν βαρεῖαν ἐκείνην μηχανήν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ κινῆται, ὁ δὲ ἰατρὸς ἐβεβαίωσε μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι τὰ ὀστᾶ ἐπανέλαβον τὴν φυσικὴν θέσιν των.

Τὸ σύστημα τοῦ ἰατροῦ ἐφηρμόσθη τοσοῦτον ὀρθῶς, ὥστε ἔμεινε διάστροφος καὶ ἐγένετο ἐξ ὁλοκλήρου δύσμορφος.

Ὅθεν, ἀπὸ τῆς κοιτίδος, ἡ Μάρθα ὤφειλε νὰ προσοικειωθῇ μὲ τὴν λύπην. Ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐν τῇ ψυχῇ της ἀνεξάντλητον πηγὴν ἐγκαρτερήσεως, πρᾳότητος καὶ ἀγαθότητος, ἵνα, παρὰ τὴν ἀσύγγνωστον ἀμέλειάν των, οἱ γονεῖς της μὴ τῇ γείνωσιν ἐντελῶς μισητοί. Ἐὰν παρετήρει τις τὸ πρόσωπόν της, δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἐνέπνεεν ἀποστροφήν· ἀλλ' ἐνυπῆρχεν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς της ἀόριστός τις συμπαθητικὴ καὶ θελκτικὴ ἔκφρασις, ἐν ᾗ ἡ ὡραία ψυχή της ἐφαίνετο ἀντανακλωμένη. Ἡ πρόσκαιρος ὅμως αὕτη λάμψις δὲν παρετηρεῖτο ὑφ' ὅλων, καὶ ὅτε οἱ ξένοι τὴν ἔβλεπον νὰ εἰσέρχηται χωλαίνουσα καὶ σύρουσα μετ' ἀγῶνος τὰ πάσχοντα μέλη της, κατελαμβάνοντο ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο αἴσθημα τῆς ἀποστροφῆς, τὸ ὁποῖον διήγειρε τὸ θέαμα τοσαύτης ἀσχημίας, καὶ πλεῖστοι ἦσαν ἀρκούντως σκληροὶ ἵνα μὴ κρύπτωσι τὰς ἐντυπώσεις αὐτῶν.

Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σοὶ εἴπω πόσον ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ᾐσχύνοντο διὰ τοιαύτην κόρην, καὶ πολλάκις ἐσκέφθησαν ὅτι, δι' αὐτὴν ὡς καὶ δι' αὐτούς, ἑκατοντάκις προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ ἀποθάνῃ. Οὐδὲν λυπεῖ τὸν ἄνθρωπον τόσον, ὅσον ὅταν πληγόνεται ἡ φιλοτιμία του, καὶ ἡ κενοδοξία τῶν συζύγων Ἰκὲζ ὑπέφερε σκληρῶς ἐκ τῆς παρουσίας τῆς Μάρθας. Ἡ λύπη των προὐδίδετο ἀκουσίως ἐκ τοῦ ἀποτόμου καὶ παραφόρου τρόπου, δι' οὗ ὡμίλουν πρὸς τὴν θυγατέρα των. Πρὸς αὐτὴν ἦσαν πάντοτε δύστροποι, καὶ τὸ ἐλάχιστον δὲ σφάλμα της ἐθεωρεῖτο ὡς ἔγκλημα. Ποσάκις ἡ ἀτυχὴς μικρὰ ἀπεσύρθη εἰς τὸ δωμάτιόν της ὅπως ζητήσῃ ἐν τῇ μοναξίᾳ τὴν λήθην τῶν θλίψεών της!

Ἔπασχε δεινῶς, ὡς ἐννοεῖς, ἡ ταλαίπωρος κόρη! Φθάσασα εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ἡ Μάρθα ᾐσθάνθη ἐξεγειρομένην ἐν τῇ παρθενικῇ καρδίᾳ της τὴν φωνὴν τῆς φύσεως, ἥτις προώρισε τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἔρωτα καὶ εἰς τὴν φαιδρότητα· καὶ αὐτὴ ἐπίσης εἶδε νὰ κυμαίνωνται ἐν τῇ φαντασίᾳ της ἀδύνατα ὄνειρα, καὶ νὰ διέρχωνται λαμπραὶ ὀπτασίαι. Καθὼς ὅλαι αἱ γυναῖκες, ἡ Μάρθα ἐβασανίζετο ὑπὸ τῆς ἀπείρου ἐκείνης περιεργίας, τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης τοῦ ἀγνώστου, ἥτις γεννᾶται εἰς τὸ ἔαρ τῆς ζωῆς, ἐπιθυμίας ἣν ᾐσθάνετο διπλασιαζομένην ὅτε ἔβλεπε τὴν Ἀδέλην ἐπανερχομένην ὅλως συγκεκινημένην ἐκ τοῦ θεάτρου ἢ τοῦ χοροῦ. Ἔπασχεν, ἀλλ' οὐδὲν ἐφαίνετο ἔξωθεν· δὲν ἐτόλμα νὰ προφέρῃ παράπονον, νὰ ἀφήσῃ στεναγμόν· δὲν ἦτο ἀξία, ἐσκέπτετο, καλλιτέρας τύχης. Οὐχὶ κατὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καθ' ἑαυτῆς ἡ ἀτυχὴς κόρη ἐνίοτε ὠργίζετο.

Ἄσχημος ὡς τέρας, ἔλεγον, καὶ δὲν τὸ ἠγνόει. Αὐθάδεις τινὲς ἀπήγγειλαν δι' ἡμισείας φωνῆς ὄπισθέν της τὴν φρικώδη ταύτην καταδίκην, ἥτις ἔσκαψεν ἐν τῷ στήθει της ἀνίατον πληγὴν πάντοτε αἱμάσσουσαν καὶ ἣν νέοι καὶ ἀκατάπαυστοι ὑπαινιγμοὶ ἠρέθιζον ἐπὶ πλέον. Τὸ κάτοπτρον, ὁ ἄσπονδος οὗτος ἐχθρός, ἐλάλει ἄλλως τε πλέον μεγαλοφώνως πάντων τῶν ἄλλων· ὅθεν ἔφευγεν αὐτὸ μετὰ φρίκης, τόσον ἡ ἰδία μορφή της τῇ προὐξένει τρόμον.

Καὶ ἐν τούτοις, κατά τινας ὥρας ἐνόμιζεν ὅτι ἀνεκάλυπτεν ἐν ἑαυτῇ θησαυροὺς ἔρωτος καὶ αὐταπαρνησίας, ὥστε νὰ καταστήσῃ ζηλοτύπους πάσας τὰς ἄλλας γυναῖκας· καὶ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ παρατηρητὴς ὅστις θὰ ἔβλεπε τὴν γενναίαν ταύτην ψυχήν, ἐν ταῖς στιγμαῖς καθ' ἃς ἡ ἠθικὴ καλλονή της ἐζωγραφεῖτο καὶ ἐφανεροῦτο ἐπὶ τοῦ προσώπου της, θὰ ᾐσθάνετο, παρὰ τὴν ἀσχημίαν τοῦ προσώπου τῆς Μάρθας, ζωηρὸν αἴσθημα σεβασμοῦ, καὶ συμπαθείας πρὸς αὐτήν.

Ἡμέραν τινὰ εἶδεν εἰσερχόμενον τὸν πατέρα της μὲ ἐπιστολὴν εἰς τὴν χεῖρα καὶ ἀκτινοβόλον τὸ πρόσωπον.

— Ὀγλήγορα, ὀγλήγορα, εἶπεν· ὁ ἀνεψιός μου Ἐδουάρδος φθάνει σήμερον. Ἐπιστρέφει ἐκ τοῦ ταξειδίου του καὶ θὰ διέλθῃ ὀλίγον καιρὸν μὲ ἡμᾶς. Ἐνθυμεῖσαι Ἀδέλη, τὸ μικρὸν ἐκεῖνο παιδίον μεθ' οὗ ἔπαιζες ἄλλοτε; Εἶνε τώρα ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος νέος. . . πήγαινε καὶ γίνου ὡραία διὰ νὰ τὸν ὑποδεχθῇς.

Εἶτα προσέθηκε δι' ἀποτόμου φωνῆς·

— Σύ, Μάρθα, ἑτοίμασε τὸ δωμάτιον ἐπάνω, νὰ μὴ λείψῃ τίποτε· τὸ πᾶν νὰ εὐτρεπισθῇ μετὰ προσοχῆς. Ἔπειτα πήγαινε νὰ βοηθήσῃς τὴν Ἀδέλην διὰ νὰ ἐνδυθῇ . . . μὴ χάνῃς καιρόν!

Καὶ ἡ Μάρθα ἔτρεξε νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ δωμάτιον,

Digitized by Google

ἐνῷ ἡ Ἀδέλη ἐκαλλωπίζετο. Ὁ ξενιζόμενος τὸν ὁποῖον περιέμενον ἔφθασε μετ' ὀλίγον· ἦτο ὑψηλὸς νέος μὲ φυσιογνωμίαν γλυκεῖαν καὶ νοήμονα· ἠσπάσθη τὴν χεῖρα τῆς θείας του, ἐνηγκαλίσθη ἐγκαρδίως τὸν θεῖόν του καὶ ἐχαιρέτισε εὐσεβάστως τὴν ἐξαδέλφην του Ἀδέλην, ἧς ἡ καλλονὴ ἐφάνη ὅτι τῷ ἐνεποίησε ζωηρὰν ἐντύπωσιν.

Ἡ Ἀδέλη ἔμαθε μετὰ τελείας τέχνης, νὰ συνενοῖ τὴν ἁπλότητα ὀλίγον μεμελετημένην μὲ τὴν καλαίσθητον κομψότητα, ἥτις ἀνεδείκνυεν ἔτι μᾶλλον τὸ χάριεν ἀνάστημά της. Μειδίαμα εὐχαριστήσεως ἐπλανήθη ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ πατρός της, ὅστις εἶπε παρευθύς:

— Ἐμπρός, Ἐδουάρδε, φίλησέ την χωρὶς φιλοφροσύνην . . . εἶνε ἐξαδέλφη σου.

Ὁ Ἐδουάρδος συγκεκινημένος καὶ φαιδρὸς ἐπέθηκε φίλημα ἐπὶ τοῦ ἁγνοῦ μετώπου, ὅπερ τῷ ἔτεινεν ἡ Ἀδέλη ἐρυθριῶσα. Ἡ Μάρθα ἦτο εἴς τινα γωνίαν χωρὶς οὐδεὶς νὰ δώσῃ προσοχήν. Ὅτε δ' ἐπλησίασε δειλῶς καὶ εἶπεν εἰς τὸν νέον διὰ τρεμούσης φωνῆς : «Καλὴν ἡμέραν ἐξάδελφέ μου», τὸ μέτωπον τοῦ κ. Ἰκὲζ ἐκαλύφθη ὑπὸ νέφους.

— Εἶνε ἡ Μάρθα, ἡ δευτερότοκος θυγάτηρ μου, εἶπε ταχέως καὶ οὐχὶ χωρίς τινα σύγχυσιν Ἀλλὰ θὰ ἔχῃς ἀνάγκην ἀναπαύσεως Ἐδουάρδε.

Ὁ νέος εἰς τὴν θέαν τοῦ ἀτυχοῦς πλάσματος. ᾐσθάνθη δυσάρεστόν τινα ἔκπληξιν, ἀλλ' ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς ὑγροὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Μάρθας, εἰς τὴν ὠχρότητά της καὶ εἰς τὴν ταπεινότητα τῆς στάσεώς της τοσαύτην λυπηρὰν καὶ ἄφωνον ἐγκαρτέρησιν, ὥστε ἡ πρώτη ἐντύπωσίς του ὑπεχώρησεν ἀμέσως εἰς αἴσθημα εὐμενοῦς συμπαθείας. Οἱ λόγοι καὶ ὁ τόνος τοῦ κ. Ἰκὲζ τῷ ἔκαμον νὰ διίδῃ πόσον φοβερὰ ἦτο ἡ κατάστασις τῆς ἀτυχοῦς, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπεφάσισε νὰ τῇ ἀποδείξῃ περισσότερον σέβας τῆς λοιπῆς οἰκογενείας της.

Τὴν ἐπλησίασε μετ' εὐμενοῦς μειδιάματος καὶ τὴν ἠσπάσθη ἐπὶ τοῦ μετώπου, καθὼς καὶ τὴν ἀδελφήν της. Ὁ ἀσπασμὸς οὗτος ἐπέφερεν ἐπὶ τῆς Μάρθας τὸ ἀποτέλεσμα ἀδδηφάγου πυρός... Ἠσθάνθη διαρρέουσαν φλόγα εἰς τὰς φλέβας της, εἶτα ἅπαν τὸ αἷμά της συνέρρευσε πρὸς τὴν καρδίαν, ὠχρίασεν ἔτι περισσότερον καὶ ὀλίγου δεῖν ἐκλονεῖτο.

Ὦ! τὸ φίλημα ἐκεῖνο τῇ ἐφάνη ὅτι ἐνετυπώθη ἐπὶ τοῦ μετώπου της, καὶ ἔκτοτε, τὴν νύκτα, τὴν ἡμέραν, ὁ Ἐδουάρδος ἦτο πρὸ αὐτῆς, μὲ τὴν θωπευτικὴν στάσιν του . . . μόνον αὐτὸν ὠνειροπόλει, μόνον αὐτὸν ἐσκέπτετο. Ἐζήτει νὰ ἀπατήσῃ ἑαυτὴν πλάττουσα γλυκείας ὀνειροπολήσεις· μόλις ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔβλεπεν ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ Ἐδουάρδου νὰ πλησιάζῃ θελκτικὸν φάσμα ψιθυρίζον εἰς τὸ οὖς της μεθυστικοὺς λόγους . . . ὤρθοῦτο τότε ἀνασκιρτῶσα, καὶ ᾐσθάνετο τὸ μέτωπόν της λουόμενον ὑπὸ ἱδρῶτος.

Πάντα ταῦτα ἦσαν λίαν φυσικά· μήπως δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀγαπήσῃ; Ὁ Ἐδουάρδος ἦτο ὁ πρῶτος ἀνὴρ ὅστις ἐδείχθη πρὸς αὐτὴν χαρίεις, ἀξιέραστος καὶ εὐμενής· ὁ πρῶτος ὅστις ἀντὶ νὰ τὴν περιφρονήσῃ, τῇ ὡμίλησε μετὰ εὐμενείας. Πολλάκις ἐνῷ οἱ γονεῖς της τὴν ἐπέπληττον, αὐτὸς ἐλάμβανε τὸ μέρος της, ὡς ἐὰν ἐμάντευσε τὸ ἐξέχον τῆς τοσοῦτον πασχούσης ψυχῆς ἐκείνης. Ἐὰν ὡμίλει, ἦτο συνήθως μὲ τὴν γνώμην της καὶ ἐφαίνετο λαμβάνων πλείονα εὐχαρίστησιν εἰς τὴν συνομιλίαν της, παρὰ εἰς τὴν τῆς μητρός της καὶ εἰς τὴν τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.

Τὸν ἠγάπησε! Μήπως δὲν τῷ ὤφειλε τῷ ὄντι τὰς πρώτας ὡραίας ἡμέρας τῆς ζωῆς της, τὴν ὑπόληψίν της ἐν αὐτῇ τῇ οἰκογενείᾳ της; Μόλις οἱ γονεῖς της παρετήρησαν τὴν συμπάθειαν τοῦ Ἐδουάρδου, καὶ αὐτοὶ οὗτοι μετέβαλον τρόπους πρὸς αὐτήν, θέλοντες να ἀποδείξωσι τῷ νεανίᾳ πόσον κατὰ βάθος ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν Μάρθαν. Τοῦ λοιποῦ προὐλάμβανον τὰς φιλοδοξοτέρας ἐπιθυμίας τῆς ἀτυχοῦς κόρης. Καὶ ἡ Ἀδέλη δ' αὐτή, ἣν ὁ Ἐδουάρδος συνεχάρη ἡμέραν τινα δὲν εἰξεύρω διὰ ποιαν περιποίησιν πρὸς τὴν ἀδελφήν της, ἔσπευσε νὰ διπλασιάσῃ τὰς περιποιήσεις της πρὸς τὴν ἀτυχῆ Μάρθαν, πρὸ πάντων ὅτε ὁ ἐξάδελφός της ἦτο παρών.

Ἡ Μάρθα ᾐσθάνετο ἑαυτὴν ἀναγεννωμένην εἰς τοὺς κόλπους τῆς γλυκείας ταύτης ἀτμοσφαίρας· ἀνέπνεεν ἐλευθερώτερον, ἔπαυσε νὰ πάσχῃ. Ἡ ἀνεξικακία ἥτις ὑπεδέχετο τώρα τοὺς λόγους της τὴν ἐνεθάρρυνεν, οἱ τρόποι της ἀπεκαλύπτοντο πλέον ἀνέτως, καὶ τὰ εὐγενῆ πλεονεκτήματα τῆς ψυχῆς της ἐξεδηλοῦντο ὡς καὶ αἱ σκέψεις της καὶ τὰ μυστικὰ ὁρμέμφυτά της. Συνέβη ἐν αὐτῇ αὐτόχρημα ἐπανάστασις. Αἱ ἑσπέραι τῆς οἰκογενείας ἔρρεον ἐν οἰκειότητι· ὁ Ἐδουάρδος διηγεῖτο τὰ ταξείδιά του καὶ ἡ Μάρθα τὸν ἤκουεν ἐν ἐκστάσει. Ἦτο εὐτυχής, καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν εἰς ἐκεῖνον τὴν ὤφειλεν, εἰς ἐκεῖνον τὸν τόσον ὡραῖον, τὸν τόσῳ γενναῖον, εἰς ἐκεῖνον τὸν κατέχοντα ὅλας τὰς ἀρετὰς τὰς δυναμένας νὰ καταστήσωσιν ἕνα ἄνδρα ἄξιον τῆς ὑπολήψεως καὶ συμπαθείας! Τὸν ἠγάπησε δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς της· ἠρέσκετο νὰ τὸν κοσμῇ μὲ ὑπερανθρώπους τελειότητας τῶν ἡρώων τῶν μυθιστορημάτων, τὸν ἔκαμεν εἴδωλόν της. Δι' ἓν βλέμμα του, δι' ἓν μειδίαμα τῶν χειλέων του, δι' ἕνα λόγον, διὰ μίαν χειραψίαν, θὰ ἔδιδε τὴν ζωήν της ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ. Ἐὰν κατὰ τύχην ὁ Ἐδουάρδος τὴν ηὐχαρίστει διὰ τὴν μέριμναν πρὸς αὐτὸν καὶ διὰ τὴν εὐταξίαν ἣν ἐτήρει ἐν ὅλῃ τῇ οἰκίᾳ, ᾐσθάνετο ἄρρητον εὐχαρίστησιν καὶ ἐξεδήλου πρὸς αὐτὸν ὅλην τὴν φιλοστοργίαν, ἣν ἐθησαύριζεν εἰς τὰ πρότερον ἀγωνιώδη ἔτη . . . Ἦτο ὁ Θεός της!

Digitized by Google

Κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ δαμάσῃ τὸ γεννώμενον πάθος της, προσεπάθησε νὰ μὴ τὸ πιστεύσῃ, ἐφαντάσθη πᾶν ὅ,τι ἐνυπῆρχε τὸ παράλογον εἰς τὴν παράφρονα αὐτὴν ἰδέαν· ἀλλ' αἱ μάταιαι δοκιμαὶ τὴν ἔπεισαν μόνον περὶ τῆς ἀκαταγωνίστου ἰσχύος τοῦ ἔρωτος.

Ἐλέχθη ὅτι δὲν ὑφίσταται ἄπελπις ἔρως· ἀνῆκε τῇ Μάρθᾳ νὰ πάθῃ τὸ ἐναντίον. Ν' ἀνταγαπᾶται!.. αὐτὴ ἡ ἰδία ἠννόει πόσον τὸ ὀνειρόπόλημα ἐκεῖνο, θὰ ἦτο γελοῖον!.. Ἐγνώριζεν ἐπίσης ὅτι ὁ κόσμος θὰ ἐγέλα ἐπὶ τοσοῦτον ἀκατανοήτῳ ἀξιώσει· νὰ εὐνοηθῇ καὶ νὰ ὑποληπτηται ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου της, νὰ δέχηται παρ' αὐτοῦ ἐνδείξεις ἁγνῆς ἀγάπης, ἰδοὺ ὅ,τι ἐτόλμα νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι ἐπέτυχε νὰ τύχῃ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ Ἐδουάρδος ἠσθένησε βαρέως καὶ ἐφοβήθησαν διὰ τὴν ζωήν του. Τότε ἔπρεπε νὰ ἴδῃς τὴν εὐγενῆ κόρην· ἡ λύπη, τὸ πάθος ἔδωκαν ἀπιστεύτους δυνάμεις εἰς τὸ ἰσχνὸν καὶ ἀδύνατον ἐκεῖνο ὄν, ὅπερ δὲν ἀφῆκε πλέον τὸ δωμάτιον τοῦ προσφιλοῦς ἀσθενοῦς· ὁ κόπος καὶ ἡ ἀϋπνία ἐφαίνοντο ὅτι δὲν τὴν κατελάμβανον. Ἡ κατάστασις τοῦ Ἐδουάρδου ἐδεινώθη, παρελήρει καὶ οὐδένα ἀνεγνώριζεν... Ἐὰν ἐστερεῖτο τοσούτων ἀφοσιωμένων περιποιήσεων ἀναμφιβόλως θὰ ἀπέθνησκεν. Ὅτε ὁ ἰατρὸς ἀνήγγειλεν ὅτι ἐκαλλιτέρευε καὶ ὅτι ἡ θεραπεία ἦτο πιθανή, ἡ Μάρθα ἐκάμφθη ὑπὸ τὸ βάρος τῆς συγκινήσεως καὶ τῆς εὐτυχίας, καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸ δωμάτιόν της διὰ νὰ κρύψῃ ἀπὸ πάντων τὴν ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς ἣν ἠδυνάτει νὰ κρατήσῃ.

Ἡ ἀνάρρωσις ὑπῆρξε μακρὰ καὶ ἡ Μάρθα ἠκολούθησεν αὐτὴν μετὰ θαυμασίας μερίμνης. Ὅτε ὁ Ἐδουάρδος ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις, πρώτη αὐτὴ τὸ ἔμαθε, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ᾐσθάνθη ἑαυτὴν ἀνταμειβομένην δι' ὅλα τὰ βάσανά της. Ἔμελλεν ὅμως νὰ ὑποφέρῃ μετ' ὀλίγον φοβερώτερα. Ἡ Ἀδέλη, ἥτις μέχρι τοῦδε ὀλίγον ἐνησχολήθη περὶ τοῦ ἀσθενοῦς, ἐπειδὴ οἱ γονεῖς της δὲν τῇ τὸ ἐπέτρεψαν, καὶ δὲν εἶχεν οὐδαμῶς τὴν συμπαθῆ καρδίαν τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους, ἡ Ἀδέλη ἐφάνη ἐπιμονωτέρα ὅτε ὁ ἀναρρωνύων ἠδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ. Ὡραιοτέρα παρὰ ποτέ, δροσερὰ ὡς ῥόδον, ἐνδεδυμένη μετὰ φιλαρεσκείας, ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἄγγελος τῆς ἐλπίδος ἐλθὼν ἵνα συνδιαλλάξῃ τὸν ἀποθνήσκοντα μετὰ τῆς ζωῆς. Ὅτε παρετήρει τὰ εὐγενῆ, πλὴν ὠχρὰ καὶ κεκοπιακότα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐξαδέλφου της, τὸ βλέμμα της ἐπληροῦτο ὑπὸ μελαγχολικῆς καὶ τρυφερᾶς λάμψεως, ἥτις ἔτι πλέον τὴν ὡράιζεν. Ἡ Μάρθα, ἀπ' ἐναντίας, ἵστατο κατὰ μέρος, καὶ ὑποστηριζομένη μόνον ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς ἐνεργείας, ἥτις ἐδιπλασίασε τὰς δυνάμεις της διαρκούσης τῆς κρίσεως, ᾐσθάνετο φλογερὰν ἀνάγκην ὕπνου καὶ ἀναπαύσεως.

Ὁ Ἐδουάρδος συνεκέντρωσε πᾶσαν τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῆς Ἀδέλης, ἧς τὸ συγκεκινημένον βλέμμα ἐφαίνετο ζητοῦν τὸ ἰδικόν του... Ἀνεμιμνήσκετο ὅτι εἶδε κατὰ τὴν παραληρίαν του γυναικεῖον πρόσωπον μειδιῶν αὐτῷ· ἐννόησεν ἀορίστως ὅτι ἦτο ἀντικείμενον προθύμων μεριμνῶν· ἀλλ' ὅτε ἐπανέλαβεν ἐξ ὁλοκλήρου τὰς αἰσθήσεις του, ὀλίγον ἐπρόσεξεν εἰς τὴν Μάρθαν, ἥτις παρευθὺς ἐκρύβη ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, καί, παρατηρῶν τὰ ὡραῖα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐξαδέλφης του Ἀδέλης, ἐνόμισεν ὅτι ἐπανεύρισκεν ἐν αὐτῇ τὸν προστάτην ἄγγελόν του. Τὴν ηὐχαρίστησε διὰ βλέμματος πλήρους ἀγάπης, ἐμειδίασεν ἡδέως καὶ ἀπήγγειλε μετὰ προσπαθείας τὸ προσφιλὲς αὐτὸ ὄνομα: «Ἀδέλη!...».

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν, ἡ Μάρθα ἐξύπνησεν αἰφνιδίως... Εἰδοποιηθεῖσα ὑπὸ μυστικῆς ὁρμῆς ἐστράφη πρὸς τὸν Ἐδουάρδον, καὶ τὸν ἤκουσε προφέροντα διὰ συγκεκινημένης φωνῆς τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς της... Τοῦτο ἦτο βαρὺ κτύπημα διὰ τὴν καρδίαν της· ἔτρεξε πρὸς τὴν κλίνην, ἀλλ' ἦτο λίαν ἀργά... ἡ πρώτη σκέψις, ὁ πρῶτος λόγος τοῦ ἐξαδέλφου της ὑπῆρξε δι' ἄλλην!..

Καὶ τότε ἔτι ὅτε αἱ φροντίδες ἃς ἀπῄτει ἡ ἀνάρρωσις ἦσαν ἧττον κοπιώδεις, ἡ Μάρθα ἐγένετο περιποιητικωτέρα, καὶ μᾶλλον ἀφοσιωμένη τῆς ἀδελφῆς της· ἀλλ' ὁ Ἐδουάρδος ἀπέδιδε φυσικῶς τὴν ἀπουσίαν τῆς Ἀδέλης εἰς τὴν σεμνὴν συστολὴν τοῦ φύλου της, ἥτις τῇ ἀπηγόρευε νὰ ἔρχηται ἄνευ τῶν γονέων της, εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἐξαδέλφου της, ἐνῷ ἡ ἀσχημία τῆς Μάρθας ἤρκει διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παρουσίαν της. Ὅτε ἐξ ἐναντίας ἡ Ἀδέλη ἐφαίνετο, τὸ θωπευτικὸν βλέμμα της ἐφαίνετο λέγον πρὸς τὸν ἀσθενῆ: «Ἀκουσίως μου ἀφίνω τὸ δωμάτιον τοῦτο, ἀλλὰ κατὰ τὰς μακρὰς ἀπουσίας μου εἶσθε πάντοτε παρὼν εἰς τὸν νοῦν μου».

Ὁ Ἐδουάρδος ἦτο περισσότερον εὐγνώμων διὰ τὰ μειδιάματα ταῦτα καὶ διὰ τὰς βραχείας ταύτας ἐμφανίσεις παρὰ διὰ τὰς ἀγρυπνίας καὶ τοὺς κόπους τῆς ἀτυχοῦς Μάρθας.

Δὲν ὑπῆρξεν ἀχάριστος πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην· συνεκινήθη ἐκ τῶν φροντίδων καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς της, καὶ ᾐσθάνετο αὐξανομένην ἐν τῇ καρδίᾳ του τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν συμπάθειαν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς ᾐσθάνετο πρὸς αὐτήν. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἐξερρήγνυντο ζωηρῶς εἴς τινας περιστάσεις. Ἡμέραν τινά, μεταξὺ ἄλλων, ὁ Ἐδουάρδος εὑρέθη πλέον κακά, καὶ ὁ ἰατρὸς ἐφοβεῖτο ὑποτροπὴν τῆς ἀσθενείας· ἐν στιγμῇ λήθης ὁ ἀσθενὴς ἐξεστόμησε σκληρὸν λόγον πρὸς τὴν ἀτυχῆ ἐξαδέλφην του, ἥτις τὰ πάντα θὰ ἐθυσίαζε, διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν θεραπείαν του· ἡ Μάρθα βαθέως προσεβλήθη καὶ τὰ δάκρυά της ἀνεπήδησαν... ἐστράφη ἀποτόμως ἵνα κρύψῃ τὴν συγκίνησίν της· ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Ἐδουάρδος τῇ ὡμίλησε, καὶ ἔπρεπε νὰ ἀποκριθῇ. Λυγμοὶ τῇ ἔκοψαν τὸν λόγον, καὶ ὁ νεανίας, ὅστις εἰλικρινῶς ἐλυπεῖτο διὰ τὸ ἀνυπόμονον κίνημα ὅπερ τῷ ἐξέ-

Digitized by Google

φυγεν, ᾐσθάνθη διπλασιαζομένην τὴν ταραχήν του καὶ τὰς τύψεις του· τὴν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς χειρὸς, τὴν ἔσυρε παρὰ τὴν καθέδραν του, καὶ τῇ εἶπε διὰ τρυφεροῦ ὕφους·

— Συγχώρησόν με, ἀγαθή μου Μάρθα! . . . ἡ λύπη μὲ ἔκαμε κακόν...εἶσαι ἄγγελος, καὶ ἐγώ...

Αἰσθανομένη τὴν προσφιλῆ ἐκείνην χεῖρα εἰς τὴν ἰδικήν της, ἀκούουσα τοὺς λόγους ἐκείνους τοὺς τόσον εὐμενεῖς ἡ ἀτυχὴς κόρη, συνεκινήθη βαθέως καὶ ἐλύθη εἰς δάκρυα πάλιν· ἀλλ' αὐτὰ ἦσαν δάκρυα χαρᾶς καὶ ἀγάπης· ἐλάμβανε εἰς ἀμοιβὴν τῶν βασάνων της ἀνέλπιστον εὔνοιαν, ἣν εὐχαρίστως θὰ ἐπλήρωνε δι' ὅλου τοῦ αἵματός της.

— Ἔλα, ἡσύχασε, Μάρθα, προσέθηκεν ὁ Ἐδουάρδος· ὅταν σοὶ ὡμίλησα τοιουτοτρόπως, δὲν ἤξευρον τί ἔλεγον, ἠξεύρεις τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, ὅπερ τρέφω διὰ σέ. . . ἐὰν κλαίῃς ἀκόμη, θὰ νομίσω ὅτι εἶσαι θυμωμένη πάντοτε.

Εἶτα λαμβάνων τὴν χεῖρα τῆς ἐξαδέλφης του, τὴν ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του καὶ τὴν ἠσπάσθη φιλοστόργως.

— Νὰ σὲ συγχωρήσω! νὰ σὲ συγχωρήσω! ἀνέκραξεν ἡ ἀτυχὴς κόρη κλονιζομένη ὑπὸ τὸ βάρος τῆς εὐτυχίας της. Ὢ! Ἐδουάρδε!

Φοβουμένη μήπως δὲν δυνηθῇ νὰ κρατηθῇ καὶ ἀποκαλύψῃ τὸ μυστικόν της, ἔτρεξε νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ δωμάτιόν της.

Ὁ νεανίας δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναρρώσῃ ἐντελῶς, ἀλλ' εἶχεν ἐν τῇ καρδίᾳ του πληγὴν ἣν ἡ Ἀδέλη μόνη ἐδύνατο νὰ θεραπεύσῃ. Ὑπὸ ἐπαγωγὰ ἐξωτερικὰ ὁ Ἐδουάρδος δὲν ἔκρυπτεν, ὡς συνήθως συμβαίνει, διεφθαρμένην ψυχήν. Εἰς τὴν ἐλαχίστην λέξιν αὐτοῦ ὁ ἀγαθὸς κ. Ἰεὲζ θὰ ἔρριπτε τὴν θυγατέρα του εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἐραστοῦ της· ἀλλ' ὁ Ἐδουάρδος ἐπεθύμει τι πλέον τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός· ἐθεώρει τὴν περιουσίαν τῆς Ἀδέλης ὡς εὐτελὲς παράρτημα, πλησίον τῆς καρδίας, ἧς τὴν κατάκτησιν ἐθήρευε.

Πῶς νὰ κάμῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν του; Τῷ ἐφαίνετο ὅτι τὰ βλέμματά του δὲν ἐπέφεραν ἐπὶ τῆς νεαρᾶς κόρης δυσάρεστον ἀποτέλεσμα· τῷ ἐφαίνετο ὅτι διέβλεπεν εἰς τὸν φιλάρεσκον τρόπον, δι' οὗ αὕτη ἐκοσμεῖτο, εἰς τοὺς λόγους της καὶ εἰς τὸ ἦθος της ἀρκούντως εὐνοϊκὰς ἐνδείξεις, ἀλλ' οὐδὲν ἀπεδείκνυεν εἰσέτι θετικῶς ὅτι ἠγαπᾶτο ἢ ὅτι ἔμελλε ν' ἀγαπηθῇ. Τὸ ἁπλούστατον μέσον ἦτο νὰ τῇ ὁμιλήσῃ, ἀλλ' ἐκεῖ παρουσιάζετο νέα δυσκολία· διότι, ἐὰν αἱ μετὰ τῆς Μάρθας συνδιαλέξεις ἦσαν συχναί, δὲν συνέβαινεν ὅμως ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Ἀδέλην, ἣν δὲν ἔβλεπεν εἰμὴ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν γονέων της.

Ὁ Ἐδουάρδος ἀπεφάσισε νὰ τῇ γράψῃ καὶ καθήσας εἰς τὸ γραφεῖόν του, τῇ ἀπηύθυνε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

«*Ἐξαδέλφη μου,*

»Ζητῶ καρδίαν, ἥτις νὰ μὲ ἐννοῇ καὶ νὰ μὲ ἀγαπᾷ. Ἔχω ἀνάγκην συντρόφου, ἥτις νὰ συμμερίζηται μετ' ἐμοῦ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας τῆς ζωῆς, ὁ δὲ προσφιλέστερος πόθος μου εἶνε νὰ συναντήσω γυναῖκα, ἥτις νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ζέσιν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν αἰσθημάτων μου. Δὲν ἠδυνήθην νὰ σὲ ἴδω χωρὶς νὰ αἰσθανθῶ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐνδόμυχον συμπάθειαν· τὰ πάντα ἐν σοὶ μοὶ ἀποκαλύπτουσιν ἄγγελον χάριτος καὶ ἀγαθότητος, καὶ ἡ μόνη ἐπιθυμία μου εἶνε νὰ ἑνώσω τὴν τύχην μου μὲ τὴν ἰδικήν σου· μίαν μόνην λέξιν ἔχεις νὰ εἴπῃς: δύνασαι καὶ θέλεις νὰ ἀποδεχθῇς τὴν καρδίαν μου καὶ τὴν χεῖρά μου;

»Εἰς τὴν μέριμναν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν σου ὀφείλω τὴν ζωήν· θὰ μοὶ ἦτο εὐάρεστον νὰ σοὶ ὀφείλω εὐτυχὲς μέλλον.

«ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ».

Ἔκρυψεν ἐπιμελῶς τὸ μικρὸν γραμμάτιόν του καὶ παρεφύλαξε τὴν ἁρμοδίαν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ στείλῃ, διότι δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ τοὺς ὑπηρέτας κοινωνοὺς τοῦ μυστικοῦ του. Ἤλπιζε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν του τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν στιγμὴν ἤθελε προτείνει εἰς τὴν Ἀδέλην τὴν χεῖρα πρὸς ἀποχαιρετισμόν. Κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ἰδέας του, ἤνοιξε τὴν θύραν τῆς αἰθούσης, καὶ εἶδε τὴν ὡραίαν ἐξαδέλφην του καθημένην παρὰ τὴν μητέρα της καὶ κεντῶσαν. Ὁ Ἐδουάρδος ἐπλησίασε καὶ ὡμίλησε περὶ κοινῶν πραγμάτων, περιμένων εὐνοϊκὴν περίστασιν· ἡ τύχη τὸν ὑπηρέτησε κατ' εὐχήν· μετὰ στιγμὴν ἡ κ. Ἰεὲζ ἠγέρθη καὶ προσεκάλεσε τὴν θυγατέρα της νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτῆς εἴς τι παρακείμενον δωμάτιον . . . Ἡ Ἀδέλη ὑπήκουσεν, ἐδίπλωσε τὸ κέντημά της ὅπερ ἀπέθεσεν εἰς τὸ κάνιστρον τοῦ ἐργοχείρου της ἐπί τινος τραπέζης, καὶ ἐξῆλθε μετὰ τῆς μητρός της.

Μείνας μόνος, ὁ νεανίας ἐπλησίασε τὸ κάνιστρον, ἔθεσε ταχέως τὸ γραμμάτιόν του ἐντὸς αὐτοῦ, εἶτα, ἀκούων κρότον πρὸς τὴν θύραν τῆς εἰσόδου, ἔφυγε διὰ πλαγίας ἐξόδου μετὰ ταχύτητος κλέπτου φοβουμένου μὴ συλληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ.

Ἡ εἰσερχομένη ἦτο ἡ Μάρθα. Ἤρχετο νὰ λάβῃ τὸ κάνιστρον τοῦ ἐργοχείρου της, ὅπερ ἀφῆκεν ἐξ ἀπροσεξίας εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ ὅπερ ἡ Ἀδέλη μετεχειρίσθη ἀντ' αὐτῆς. Φθάσασα εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἔμεινεν ἔκπληκτος βλέπουσα τὴν ἀνεπίγραφον ἐκείνην ἐπιστολήν. Τὴν ἤνοιξε μηχανικῶς, χωρὶς νὰ προβλέπῃ παντελῶς τί αὕτη περιεῖχε. Λέξις τις ἔπληξε κατ' ἀρχὰς τὰ βλέμματά της καὶ τὴν ἐθάμβωσεν ὡς ζωηροτάτη λάμψις: *Ἐδουάρδος*! Αὐτὸς τῇ ἔγραφεν! Ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας της καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἔμελλε νὰ πνιγῇ . . . Εἶτα ἡ κεφαλή της ἐσυγχύσθη καὶ ἔβλεπε μόνον ἀμόρφους χαρακτῆρας καὶ συγκεχυμένους πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της. Τί εἶχε νὰ τῇ εἴπῃ; Διατί τῇ ἔγραφε; Μήπως δὲν ἠδύνατο εἰς ἑκάστην ὥραν τῆς ἡμέρας νὰ τῇ ὁμιλήσῃ ἐλευθέρως ἄνευ μαρτύρων; Ἦτο λοιπὸν οὐσιῶδες μυστικόν, ὅπερ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξομολογηθῇ διὰ ζώσης! Ἡ τεταραγμένη φαντασία της ἐθαυκα-

Digitized by Google

λήθη πρὸς στιγμὴν ὑπὸ ἡδυτάτης ἐλπίδος, εἰς ἣν ἀντέστη κατ' ἀρχάς, ὅπως ἐγκαταλειφθῇ ὅμως πάλιν εἰς αὐτὴν μεθ' ὁρμῆς μανιώδους μέθης. Ἔφερε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἐδουάρδου εἰς τὴν καρδίαν της, καὶ παρεδόθη ἐπί τινα λεπτὰ εἰς σκέψιν ἀπείρου γλυκύτητος, ἥτις ἐπλησίαζε πρὸς ἔκστασιν. Ἐπὶ τέλους ἠγέρθη.

— Εἶνε καιρὸς νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ λογικόν μου, εἶπεν ἑτοιμαζομένη νὰ ἀναγνώσῃ.

Τί ᾐσθάνθη. Πανάγαθε Θεέ! ὅτε διέτρεξεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἑτέρου τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἐξαδέλφου της! Ἠρυθρίασεν, αἱ χεῖρές της ἔτρεμον, ἡ καρδία της ἔπαλλε σφοδρῶς. Εἰς αὐτὴν ἀπηυθύνετο ἡ ἐπιστολὴ αὕτη; Ἀλλ' ἡ ἀμφιβολία ἦτο δυνατή; Ὁ Ἐδουάρδος δὲν τὴν εἶδεν ἑκατοντάκις ἐργαζομένην παρὰ τὸ κάνιστρον ἐκεῖνο; . . . Καὶ εἰς αὐτὴν . . . εἰς τὴν Μάρθαν, ἔγραφεν οὕτω πως; ! Ἦτο ἀκατανόητον . . . καὶ ὅμως, μάτην ἐζήτησε ν' ἀπωθήσῃ τὴν θέλγουσαν αὐτὴν σκέψιν . . . Πόσον τὰ φαινόμενα ἦσαν ἀπατηλά!

— Μὲ ἀγαπᾷ! μὲ ἀγαπᾷ! ἀνέκραξεν ὅλως ἐξαπτομένη . . .

Ἀλλοίμονον! κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸ κάτοπτρον ὅπερ εὑρίσκετο παρ' αὐτῇ τῇ ἀπέστειλε τὴν εἰκόνα της, καὶ ὀπισθοδρόμησεν ἔντρομος ἐκ τῆς ἰδίας ἀσχημίας.

— Ὢ! Θεέ μου! ἔλεγε, τόση εὐτυχία δὲν μοὶ ἐπεφυλάττετο . . . . θὰ ἦνε λάθος, τρομερὰ ἀστειότης . . .

Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην ὠχρίασε, καὶ κυριευθεῖσα ὑπὸ αἴσχους, ὀλίγου δεῖν ἐλειποθύμησεν· ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖράς της τὴν κεφαλήν της, ἥτις ἐφαίνετο θέλουσα νὰ ἐκραγῇ, καί, βυθίσασα τὸ ῥινόμακτρόν της εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, ἐδρόσισε τὸ μέτωπόν της, ὅπερ ὁ πυρετὸς ἔκαιεν· εἶτα ἔλαβε πάλιν τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, τὴν ἀνέγνωσεν ἐκ νέου βραδέως, ἱσταμένη εἰς ἑκάστην λέξιν ἵνα προσπαθήσῃ ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ἀληθῆ ἔννοιάν της. Τὸ κείμενον ἦτο σαφέστατον καὶ δὲν ἐπεδέχετο οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν· ὁ Ἐδουάρδος ὡμίλει μόνον περὶ ἠθικῶν προτερημάτων, περὶ φιλοστοργίας καὶ ἀφοσιώσεως. Βλέπων τὴν Μάρθαν, δὲν ἐφάνη μαντεύων τὴν παρουσίαν ἀδάμαντος ὑπὸ τὸ χονδροειδὲς κάλυμμα ὅπερ τὸν ἔκρυπτεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν; Ὅλαι αἱ ἐνδείξεις ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης ἃς ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἐδουάρδου τῇ ἐπανῆλθον τότε εἰς τὴν μνήμην, ἵνα τῇ ἐπιβεβαιώσωσιν τὰς ἐλπίδας της. Μήπως δὲν ἦτο φυσικὸν ἀνὴρ ἀνωτέρας ἀξίας νὰ προτιμᾷ ἐν τῇ μελλούσῃ συζύγῳ του τὰ ἠθικὰ προτερήματα ἀπὸ τὰ μάταια θέλγητρα παροδικῆς καλλονῆς; Μήπως αὐτῆς αἱ φροντίδες δὲν τὸν εἶχον ἀποσπάσει τοῦ θανάτου; Πῶς ἠδύνατο αὕτη νὰ ὑποθέσῃ ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι, τόσον ἀκριβεῖς κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀπηυθύνοντο εἰς τὴν Ἀδέλην, ἥτις τόσον ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τοῦ ἐξαδέλφου της καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας του, καὶ ἥτις εὑρίσκετο ἐν τῷ δωματίῳ του ἐκ τύχης, ὅτε ἐπανέλαβε τὰς αἰσθήσεις του;

Τότε ἡ Μάρθα παρεδόθη εἰς παραφορὰν χαρᾶς, οἵαν οὐδέποτε γυνὴ ἐν τῷ κόσμῳ ᾐσθάνθη. Ὁ Θεὸς ἔλαβε τέλος πάντων οἶκτον τῶν μακρῶν βασάνων της, καὶ τὴν ἀντήμειβε διὰ τὴν ἀγόγγυστον ἐγκαρτέρησίν της ἀπονέμων αὐτῇ τοιαύτην εὐτυχίαν! Δὲν ἦτο λοιπὸν οὔτε παράφρων οὔτε ὑπερήφανος, ὅτε ἐζήτει γονυπετὴς παρὰ τοῦ Θεοῦ ψυχὴν ἐννοοῦσαν τὴν ἰδικήν της, καρδίαν ἀνταποκρινομένην εἰς τοὺς παλμοὺς τῆς ἰδικῆς της! Ὢ! πόσον ᾐσθάνθη αὐξανόμενον κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸν μυστικὸν ἔρωτα πρὸς τὸν ἐξάδελφόν της, καὶ ὃν ἐνόμιζε τὴν προτεραίαν φθάσαντα εἰς τὸ ἔπακρον. Ὑπεσχέθη εἰς ἑαυτὴν νὰ τὸν ἀγαπᾷ τόσον, ὥστε νὰ τὸν καταστήσῃ λίαν εὐτυχῆ. Μήπως δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ προκαλῶν τὴν ἥσυχον εὐτυχίαν ταύτην; Ὁ Ἐδουάρδος . .. ἦτο ἡ ζωή της, ὁ παράδεισός της! Νὰ εἰξεύρῃ ὅτι ἀγαπᾶται παρ' αὐτοῦ, νὰ τῷ ἀνήκει, εἴτε δι' ὀλίγας ἡμέρας, εἴτε διὰ μίαν στιγμήν, τοῦτο ἦτο ὑπεράνθρωπος εὐτυχία, ἣν εὐχαρίστως θὰ ἐξηγόραζεν ἀντὶ χιλίων φρικτῶν βασάνων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἤκουσεν ὅτι τὴν ἐκάλουν! Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ οἰκογενειακοῦ προγεύματος. Ἐτακτοποίησε τὸ πρόσωπόν της ὅσον ἠδυνήθη καλλίτερον, καὶ κατῆλθεν εἰς τὸ ἑστιατόριον. Ὁ Ἐδουάρδος εὑρίσκετο ἐκεῖ· ὅτε τὴν ἐχαιρέτισεν, ᾐσθάνθη τὸ ἐρύθημα νὰ τῷ ἀνέρχηται εἰς τὸ πρόσωπον . . . . Πόσον ἡ φωνή της ἔτρεμε καλημερίζουσα αὐτόν! Ὁ Ἐδουάρδος ἐφαίνετο στενοχωρημένος, καὶ μόνον μετὰ τῆς Μάρθας ὡμίλησεν ὀλίγον. Αὕτη εὑρίσκετο εἰς τὴν ἠθικὴν ἐκείνην θέσιν, καθ' ἣν εἰς πᾶν δίδει τις εὐνοϊκὴν ἔννοιαν· ἕκαστος λόγος, ἑκάστη χειρονομία, ἕκαστον βλέμμα τοῦ ἐξαδέλφου της τῇ ἐφαίνοντο στηριζόμενα εἰς ὅσα ἡ ἐπιστολὴ περιεῖχεν.

Ὁ Ἐδουάρδος παρετήρει τὸ φαιδρὸν καὶ ἀμέριμνον τῆς Ἀδέλης καὶ τοῦτο τὸν ἐλύπει. Μὴ δὲν ἔλαβε τὸ γραμμάτιόν του, ἢ δὲν τὸ ἔλαβε ὑπ' ὄψει; Τῷ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ πάντα εἰς τὴν Μάρθαν καὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν μεσιτείαν της. Ἀμέσως ἀπεφάσισε καὶ πρὶν ἢ ἀφήσῃ τὸ ἑστιατόριον τὴν ἐπλησίασε καὶ τῇ εἶπεν εἰς τὸ οὖς·

— Ἔχω μεγάλην ἀνάγκην νὰ σοὶ ὁμιλήσω. Ἀπόψε, πρὸ τοῦ δείπνου, προσπάθησε νὰ ἦσαι μόνη εἰς τὸ δωμάτιόν σου· θὰ ἔλθω νὰ σὲ εὕρω.

Εἶτα ἐξῆλθεν.

Ἡ Μάρθα παρεφρόνει, δὲν εἴξευρε πλέον τί ἔκαμνε. Εὐθὺς ἅμα ἠδυνήθη κατέφυγεν εἰς τὸ δωμάτιόν της ἵνα ἀφήσῃ ἐλευθερίαν εἰς τὰς θορυβώδεις σκέψεις, αἵτινες κατεῖχον τὸ πνεῦμά της.

Τὴν συνομιλίαν αὐτὴν ἐζήτει ἀναμφιβόλως ὁ Ἐδουάρδος ὅπως γνωρίσῃ τὴν ἀπόφασίν της, ἀλλ'

Digitized by Google

οὐδέποτε αὐτὴ θὰ εἶχε τὸ θάρρος τοιαύτης ὁμολογίας ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτῆς. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τῷ γράψῃ ἵνα ἀποφύγῃ ὀχληρὰν συνέντευξιν. Ἔλαβε τὸν κάλαμον καὶ ἐχάραξε γραμμάς τινας μετὰ δισταγμοῦ· ἔπειτα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐμψυχοῦντος αὐτὴν αἰσθήματος οἱ λόγοι ἐπῆλθον πολυπληθεῖς καὶ ἔγραψεν εὔγλωττον ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ἐφαίνετο γυμνὸν τὸ βάθος τῆς ψυχῆς της. Ἤρξατο ἐκφράζουσα ἀμφιβολίαν· δὲν ἐδύνατο νὰ πιστεύσῃ εἰς τοσαύτην εὐτυχίαν. Ὁ Ἐδουάρδος θὰ ἦτο λίαν ἔνοχος ἐὰν ἐζήτει νὰ τὴν ἀπατήσῃ, αὐτὴν, ἥτις τὸν ἠγάπα δι' ἁγνοτάτου ἔρωτος καὶ ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς καθ' ἣν τὸν ἐγνώρισε ᾐσθάνετο πρὸς αὐτὸν ἀναλλοίωτον συμπάθειαν. Ἐγνώριζε ὅτι ἦτο ἀναξία τῆς λαμπρᾶς τύχης ἣν τῇ προσέφερεν, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσῃ νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῆς ἁγίας ἐντολῆς της. Μέχρι τοῦδε προσέθετεν ὁ ἔρως της ἦτο μυστήριον, ὅπερ θὰ συναπεκόμιζεν ἐν τῷ τάφῳ αὐτῆς, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν τῇ παρουσίαζεν εὐκαιρίαν ἵνα τὸν ἀποκαλύψῃ ἀνερυθριάστως. Εἶτα παρεκάλει τὸν ἐξάδελφόν της νὰ σκεφθῇ καλῶς διὰ τὴν ἀμετάκλητον ὑποχρέωσιν εἰς ἣν ἔμελλε νὰ ὑποβληθῇ καὶ δι' ἣν ἴσως ἡμέραν τινὰ θὰ μετενόει. Ἦτο ἄσχημος, τὸ ἐγνώριζε, δὲν ἔπρεπε λοιπὸν ν' ἀπατήσῃ ἑαυτὸν, καὶ ὅτι πιθανὸν ἐν στιγμῇ παραφορᾶς νὰ ἐξέλαβε δι' ἔρωτα τὸν οἶκτον ὃν τῷ ἐνέπνεεν· ἄλλως τε αὐτὴ δὲν θὰ ἤθελεν εὐτυχίαν δυναμένην νὰ λυπήσῃ ἐκεῖνον, ὃν ἠγάπα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐν τῷ κόσμῳ.

Ὅτε ἐτελείωσε, διηυθύνθη πρὸς τὸ δωμάτιον τοῦ Ἐδουάρδου, συγκεκινημένη εἰς τὸ ἔπακρον. Φθάσα παρὰ τὴν θύραν ᾐσθάνθη ἐκλεῖπον τὸ θάρρος της, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ἐπανέλθῃ. Τῇ ἐφαίνετο ὅτι διέπραττεν ἀσύγγνωστον ἀφροσύνην. Δὲν ἤξιζε καλλίτερον, ἐσκέπτετο, νὰ περιμένω ἕως οὗ ὁ Ἐδουάρδος μοὶ γνωρίσῃ σαφέστερον τὰς προθέσεις του; Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, τί σαφέστερον τῆς ἐπιστολῆς του, καὶ τῆς αἰτηθείσης συνεντεύξεως. Ἀνέλαβε θάρρος, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἀπέθεσε τὸ γραμμάτιόν της ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ ἐξαδέλφου της... Ἐκ τῆς συγκινήσεως μόλις ἠδύνατο νὰ ἀναπνεύσῃ. Ἐστήριξε τὰς δύο χεῖράς της ἐπὶ τῶν νώτων ἕδρας τινὸς καὶ παρετήρησε διὰ θωπευτικοῦ βλέμματος πάντα τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζη ὁ Ἐδουάρδος της, ὃν ἔβλεπε καὶ ἤγγιζε καθ' ἑκάστην.

Αἴφνης κρότος βημάτων ἠκούσθη καὶ ἐφάνη πλησιάζων· ἦτο *αὐτός*, τὸν ἐμάντευσεν ἀμέσως, ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνος, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν φίλου τινὸς τοῦ νεανίου· ἐφαίνοντο ὁμιλοῦντες μετὰ πολλῆς ζωηρότητος. Δι' οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ δὲν ἤθελε νὰ τὴν καταλάβῃ ὁ ἐξάδελφός της ἐν τῷ δωματίῳ του· ὁ κίνδυνος ἦτο ἔτι μεγαλείτερος, ἐπειδὴ ξένος τὸν συνώδευε. Κατ' ἀρχὰς ἐσκέφθη νὰ φύγῃ συνεπιφέρουσα καὶ τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καιρός· κομμωτήριον συνείχετο μὲ τὸ δωμάτιον. Ἡ Μάρθα εἰσῆλθεν ἐκεῖ ταχέως καὶ οἱ δύο φίλοι εἰσῆλθον.

Ὁ φίλος τοῦ Ἐδουάρδου ἠστεΐζετο διὰ τὴν μελαγχολίαν του, ἥτις ἐφαίνετο κατακυριεύουσα αὐτὸν καὶ προσεπάθει παντοιοτρόπως νὰ τὸν ἀναγκάσῃ εἰς ἐκμυστηρεύσεις. Ὁ Ἐδουάρδος οὐδὲν ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ, ὁ δὲ φίλος ἐπέμενεν.

— Ἡ σιωπή σου αὐτὴ δὲν εἶνε ἀνεξήγητος, ἔλεγε· τὸ μυστικὸν τὸ ὁποῖον ζητεῖς νὰ κρύπτῃς εἶνε πολὺ γνωστὸν, καὶ ἕκαστος ἠμπορεῖ ν' ἀναγνώσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου ὅτι τρελλαίνεσαι διὰ τὴν ἐξαδέλφην σου.

Ὁ Ἐδουάρδος δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν διαψεύσῃ.

— Λοιπόν! δὲν ἀρκεῖ αὐτὸ διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγήν σου. Ὁ ἔρως εἶνε ἀσθένεια τὴν ὁποίαν θεραπεύουσι διὰ τοῦ γάμου. Νυμφεύσου λοιπὸν τὴν ἐξαδέλφην σου, ἔσο εὐτυχὴς καὶ σοὶ ὑπόσχομαι νεώτατον ἐπιθαλάμιον ὕμνον ἀντιγεγραμμένον διακριτικῶς ἔκ τινος ἀρχαίας συλλογῆς.

Οὐδεὶς ἐν τῷ κόσμῳ εἶνε φλύαρος ὅσον ἐρῶν, ὅταν ἅπαξ ἀποφασίσῃ νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα. Ὁ Ἐδουάρδος ὡμίλησεν εἰς τὸν φίλον του περὶ τῆς ἐπιστολῆς ἣν ἔγραψε τῇ Ἀδέλῃ, καὶ περὶ τῆς ἀπαντήσεως ἣν ἀνυπομόνως περιέμενεν.

— Ἀλλά... ἀνέκραξεν ὁ φίλος ὅστις ἐπλησίασεν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Ἐδουάρδου, ἰδοὺ μικρὸν γραμμάτιον, ὅπερ μοὶ φαίνεται ὅτι ἐγράφη ὑπὸ γυναικός...

Τὸ ἔλαβε μετ' εὐλαβείας καὶ τὸ ἔδειξε τῷ Ἐδουάρδῳ. Ἐκεῖνος ὥρμησε, τὸ ἀπέσπασεν ἐκ τῶν χειρῶν του, τὸ ἤνοιξε μετὰ πυρετώδους βίας καὶ τὸ ἀνέγνωσε φρίττων ὅλος ἐκ χαρᾶς.

Ἡ Μάρθα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὰ πάντα θὰ ἔδιδε διὰ νὰ μὴ ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν, ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴ παρίστατο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην.

Ὁ φίλος παρετήρει ἀσκαρδαμυκτεὶ τὸν Ἐδουάρδον ἵνα καταλάβῃ τὰς ἐντυπώσεις του. Μετὰ μίαν στιγμὴν τὸν εἶδε νὰ ποιῇ σημεῖα τόσον ζωηρᾶς ἐκπλήξεως, τόσον παραδόξου θάμβους, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἐκραγῇ εἰς γέλωτας.

— Λοιπόν! τί τρέχει; Μήπως ἡ νεᾶνις δὲν ἐννόησε τὴν ὁμολογίαν σου;

— Ἐγὼ δὲν ἐννοῶ... ἐψιθύρισεν ὁ Ἐδουάρδος χαμηλοφώνως· ἐδῶ ὑπάρχει παράδοξον λάθος.

— Ὁποῖον λάθος;

— Μοὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ σοὶ τὸ ἐξηγήσω.

Ὁ φίλος ἠγέρθη καὶ ὑψούμενος εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν του παρετήρησε τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἐπιστολῆς ἣν ὁ Ἐδουάρδος ἐκράτει εἰς χεῖράς του.

— Ὢ! ὤ! Μάρθα! ἔγραψες εἰς τὴν Ἀδέλην, καὶ σοὶ ἀποκρίνεται ἡ ἄλλη...

— Ἰδοὺ ὅ,τι μὲ ἐμβάλλει εἰς τόσην ἀπορίαν.

— Θὰ ἔγραψεν ἐκ μέρους τῆς ἀδελφῆς της.

— Ἀλλ' ὄχι...

Ὁ φίλος διεῖδε τὴν ἀλήθειαν.

Digitized by Google

— Ἔ! ἔ! εἶπεν, ἴσως...

Ἀλλ' ἡ ἰδέα τῷ ἐφάνη τόσῳ παράλογος, ὥστε δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναστείλῃ νέαν ἔκρηξιν ἱλαρότητος.

— Ἡ Μάρθα θὰ ἐνόμισεν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἦτο δι' αὐτήν.

Ὁ Ἐδουάρδος ἔνευσε καταφατικῶς.

— Καὶ σοὶ ἀπαντᾷ διὰ λογαριασμόν της καὶ ἐκλαμβάνει σπουδαίως τὴν πρότασιν...

Ὁ Ἐδουάρδος κατένευσεν ἔτι, ὁ δὲ φίλος ἐγέλασεν ἰσχυρότερον.

— Καὶ σὲ τιμᾷ ἀποδεχομένη τὴν καρδίαν σου καὶ τὴν χεῖρά σου;

Ὁ Ἐδουάρδος δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ, ἡ δὲ εὐθυμία τοῦ φίλου του ἔφθασε μέχρι παροξυσμοῦ.

— Χά! χά! κυφή! χωλή! παραμορφωμένη!...

— Σιωπή! σιωπή! εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος.

— Ὁποία τύχη, ἀγαπητέ μου! ἄφες με νὰ σὲ συγχαρῶ διὰ τὴν εὐτυχίαν σου.

Ὁ Ἐδουάρδος ἔθεσε τὴν ἐπιστολὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης· ὁ φίλος τὴν ἔλαβε πρὶν ἢ οὗτος σκεφθῇ νὰ ἀντιστῇ· τὴν διέτρεξεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἄλλου προσθέτων γελοῖα σχόλια, ἡ δὲ ἀνάγνωσις αὐτὴ ἔληξεν ἐν μέσῳ τῶν γελώτων τῶν δύο νέων.

— Ὁποία μετριοφροσύνη! φαίνεται ἀμφιβάλλουσα ὅτι εὐαρεστεῖσαι νὰ τὴν ὑψώνῃς μέχρι σεαυτοῦ.

— Ἀρκετά, εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος, ὅστις ἀνέλαβε πρῶτος τὸ σοβαρόν του ἦθος· ἡ ἀτυχὴς Μάρθα εἶνε τόσῳ καλή!

— Ναί, ἀλλ' ἄσχημος ὡς τέρας.

Φαντάσθητι τὴν θέσιν τῆς Μάρθας! Προετίμα χιλιάκις ἐγχειριδίου πληγὰς παρὰ τὰς ἐκρήξεις ἐκείνας τῶν γελώτων... Ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ αἴσχους καὶ τῆς ταραχῆς κατέβαλεν ὑπερανθρώπους ἀγῶνας ἵνα μὴ λιποθυμήσῃ. Ἐὰν τὴν κατελάμβανον, ἀπώλετο... Εἰς τὸν κρότον τῆς πτώσεώς της οἱ δύο φίλοι θὰ προσέτρεχον. Ἡ σκέψις αὕτη ἐνεψύχωσε τὰς δυνάμεις της καὶ ἐστηρίχθη εἰς τὸν τοῖχον... Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ βάσανος ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἤλπισε νὰ ἀποθάνῃ ἀμέσως. Ἵνα δὲ μὴ οἱ στεναγμοὶ καὶ οἱ γογγυσμοί της τὴν προδώσωσιν, ἔθεσε τὸ ῥινόμακτρόν της εἰς τὸ στόμα της, τὸ ἔδηξε καὶ τὸ αἷμα ἀνεπήδησεν ἐκ τῶν ἐσχισμένων χειλέων της... Πάντα τὰ ὀνειροπολήματά της ἐξηλείφοντο ταὐτοχρόνως· ἤρξατο νὰ μισῇ καὶ νὰ περιφρονῇ ἑαυτὴν πλειότερον ἢ πρίν. Πρὸς στιγμὴν ἐνόμισεν ὅτι οἱ νέοι ἐπλησίαζον εἰς τὸ κομμωτήριον· μετέβη σιγανὰ πρὸς τὸ παράθυρον καὶ τὸ ἤνοιξεν, ἑτοίμη νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν ὁδὸν ἐὰν εἰσήρχοντο εἰς τὸ καταφύγιόν της. Ὅτε ἤκουσε τὸν Ἐδουάρδον νὰ ἀστεΐζηται δι' αὐτήν, ᾐσθάνθη ἄρρητον βάσανον... Αὐτός!... αὐτὸς ἐγέλα μεθ' ἑνὸς ξένου διὰ τὴν δυσμορφίαν ἐκείνης, ἥτις τοῦ ἔσωσε τὴν ζωήν! Ἠπατᾶτο λοιπὸν ὅτι τὸν ἐνόμισε γενναῖον καὶ ἀγαθόν! Καὶ αὐτὸς συνήνου τὰς ὕβρεις του μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ μόνον ψευδῶς τὴν ᾤκτειρεν... Ἤθελε νὰ ἦτο νεκρὰ μᾶλλον!

Ὅτε ἐξῆλθε τοῦ καταφυγίου της, τὰ χαρακτηριστικά της ἦσαν τεταραγμένα, καὶ μόλις ἀντεῖχεν· ἡ θέα της εἶχέ τι τὸ φρικτὸν καὶ πένθιμον. Μετέβη καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ ἐκεῖ παρέμεινεν ἐπὶ ὥρας, παραδεδομένη εἰς χιλίας πικρὰς σκέψεις, ὧν ἐπεκράτει ἡ φοβερὰ σκέψις τῆς αὐτοκτονίας.

Διατί νὰ μείνῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφοῦ ἀπώλεσεν ὅ,τι τὴν ἔκαμε νὰ ζῇ; μετὰ τὰς προσβολὰς ὑφ' ὧν ἐποτίσθη; Πρὶν ἢ ὁ Ἐδουάρδος ἔλθῃ εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον, ἡ ὕπαρξίς της ὑπῆρξε μόνον μακρὰ βάσανος, νῦν δὲ εἰς αὐτὴν προσετίθετο καὶ τὸ αἶσχος! Ὁ Ἐδουάρδος περιέπαιξεν αὐτὴν μεθ' ἑνὸς φίλου του. Καὶ ἡ Ἀδέλη ἐπίσης θὰ ἐγέλα διὰ τὴν παραφροσύνην τῆς ἀτυχοῦς Μάρθας, διὰ τὸ τέρας ἐκεῖνο ὅπερ ἔσχε πρὸς στιγμὴν τὴν ἀνόητον ὑπερηφάνειαν νὰ νομίσῃ ἑαυτὴν γυναῖκα, καὶ γυναῖκα ἀγαπωμένην! Καὶ οἱ σκληροὶ ἐκεῖνοι ἐμπαιγμοὶ ἦσαν ἀληθεῖς... Ἡ καλλονὴ τῆς Ἀδέλης ἔθελξε τὸν Ἐδουάρδον· ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία εἰσὶ κεκρυμμέναι· τίς λοιπὸν δύναται νὰ τὰς γνωρίσῃ κατὰ βάθος; Μήπως καὶ αὐτὴ δὲν ἀφέθη νὰ δελεασθῇ κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ προτερήματα τοῦ ἐξαδέλφου της; Ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἀδέλη ἠγαπῶντο· εἰς αὐτοὺς αἱ χαραὶ τοῦ ἔρωτος, τὰ ἄνθη τῆς ζωῆς! Δι' ἐκείνην, οὐτιδανὸν ὄν, ἄλλη ἐλπὶς δὲν ὑπῆρχε παρὰ ὁ θάνατος! Ἤνοιξε τὸ παράθυρόν της καὶ παρετήρησε τὸ λιθόστρωτον, μία στιγμὴ ἀποφάσεως καὶ τὸ πᾶν τετέλεσται... Δὲν ἤθελε πλέον νὰ ὑποφέρῃ· ἡ ἀγόγγυστος ἐγκαρτέρησίς της ἔφθασεν εἰς πέρας. Ἰδέα τις τὴν ἐκράτησεν, ἐσκέφθη ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ πλῆθος θὰ διεσκέδαζε θεωροῦν τὴν δυσμορφίαν τοῦ ἀσπαίροντος πτώματός της... Ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἐστρέφετο πάντοτε θὰ εὕρισκε περιφρόνησιν καὶ προσβολάς. Σκωπτικὴ ἠχὼ ἀντήχει ἀδιακόπως εἰς τὰ ὦτά της καὶ τὴν ἠκολούθει μέχρι τῶν ἀπαισίων ὀνείρων της.

— Ὤ! ἔλεγε, νὰ ἀποθάνω ἄγνωστος, μακρὰν πάντων, χωρὶς οὐδεὶς νὰ μὲ ἴδῃ!

Ἔκλεισε τὸ παράθυρον καὶ ἤρχισε νὰ διατρέχῃ τὸ δωμάτιον μὲ τὸ βλέμμα ἄγριον καὶ τὸ στῆθος ἀσθμαῖνον. Παρερχομένη πρὸ κατόπτρου, ἔστη καὶ ἀνεσκίρτησεν εἰς τὴν θέαν τοιαύτης ἀσχημίας... εἶτα στυγνὸν μειδίαμα ἐπλανήθη ἐπὶ τῶν χειλέων της, καὶ ἐξηκόντισε πρὸς τὴν εἰκόνα, ἣν τὸ κάτοπτρον τῇ ἀπέστελλεν ἀπειλητικὸν βλέμμα:

— Ὤ! θὰ σὲ καταστρέψω, εἰδεχθὲς καὶ ἄθλιον κάλυμμα τῆς ψυχῆς μου!

Ὁ Πάδος ἔρρεεν εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἡ δὲ Μάρθα ἐκ τοῦ δωματίου της ἤκουε τὸν θωπευτικὸν ψιθυρισμόν του... ἔλαβε τὸν πῖλόν της καὶ ἡτοιμάσθη νὰ ἐξέλθῃ.

Digitized by Google

— Ὅταν θὰ ἀποθάνω, ἐσκέπτετο, τὸ σκῶμμα θὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν τρόμον... τὸ πτῶμά μου θὰ εἶνε ἀποτρόπαιον, ἀλλ' αὐτὸς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ γελάσῃ. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ θανάτου μου θὰ δηλητηριάσῃ τὴν ὕπαρξίν του, καὶ θὰ ἐκδικηθῶ!.. Ὦ! ἐὰν οἱ νεκροὶ ἐπανέρχονται, θὰ ἴδῃ εἰς τὰ ὄνειρά του τὸ ἀδιάλλακτον πρόσωπόν μου!... Ἐὰν πρὶν ἀποθάνω κατώρθωνα νὰ ἀκούσῃ τὴν κραυγὴν τῆς ἀπελπισίας μου;.. Ἀλλ' ὄχι, πρέπει νὰ τῷ διηγηθῶ μόνον ὅ,τι ὑπέφερα ἐξ αἰτίας του...

Χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὸν πῖλόν της, ἐπλησίασε τὸ μικρὸν ἐκεῖνο γραφεῖον ἐφ' οὗ ἔγραφεν ὥρας τινὰς πρότερον ἐρωτικοὺς λόγους. Προσεπάθησε νὰ συλλέξῃ τὰς ἰδέας της καὶ ἀνεζήτησε δριμεῖς λόγους ἵνα ζωγραφίσῃ τὸ μαρτύριόν της· ἀλλ' ἐνθυμουμένη τὰς ἀπογοητεύσεις ἃς ὑπέφερεν, ᾤκτειρεν ἑαυτήν, οἱ ὀφθαλμοί της ὑγράνθησαν καὶ ἀπώλεσαν τὴν ὑαλώδη λάμψιν των, λυγμὸς ἐξέφυγε τοῦ στήθους της ὡσεὶ ἡ λύπη ἠθέλησε νὰ ἐκχυθῇ, ἐλύθη εἰς δάκρυα καὶ ἀνεκουφίσθη. Ἔκλαυσεν ἐπὶ μακρόν, ὡς πράττουσιν αἱ πτωχαὶ ἐκεῖναι κόραι, αἵτινες ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς μονῆς ἀπευθύνουσιν ὕστατον χαῖρε πρὸς τὸν κόσμον, πρὸς τὴν οἰκογένειάν των, πρὸς τὴν ζωήν, πρὸς πᾶν ὅ,τι ἠγάπησαν καὶ ἅπερ μέλλουσι νὰ ἐγκαταλείψωσιν, ὅπως ἀφιερωθῶσιν εἰς τὴν σκιὰν τοῦ τάφου εἰς τὸ ἱλαστήριον ἔργον των. Ἡ σκέψις τοῦ Θεοῦ διῆλθε τότε τῆς ψυχῆς της, ἔπεσε γονυπετὴς καὶ φλογεραὶ παρακλήσεις ἐξέφυγον τῆς καρδίας της, διακοπτόμεναι ὑπὸ στεναγμῶν.

Ὅταν ἠγέρθη, εἶχεν ἐπανεύρει τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν, ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν της περιεδύθη τὸν χαρακτῆρα βαρείας θλίψεως, ἥτις δὲν ἔμελλε πλέον νὰ διασκεδασθῇ. Ἡ προσευχὴ τῇ ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ συγχωρήσῃ, καὶ ἡ συγγνώμη τὴν ἔσωσεν ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀπελπισίας. Ἔκαυσε τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψε, διηυθέτησε τὸ πρόσωπόν της καὶ ἤρξατο ἀναζητοῦσα τὸν Ἐδουάρδον.

Τὸν ἐπλησίασε μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη... Ποῦ λοιπὸν ἡ ἀτυχὴς ἠδυνήθη νὰ λάβῃ τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην δύναμιν;..

— Ἐλάβατε τὴν ἐπιστολήν μου; τῷ εἶπε διὰ φαιδροῦ τόνου.

Ὁ Ἐδουάρδος τὴν παρετήρησεν, ἐφάνη λίαν στενοχωρημένος καὶ ἐψέλλισε λόγους τινὰς ἀκαταλήπτους.

— Ἐλπίζω ὅτι δὲν προσεβλήθητε ἐκ τοῦ ἀστεϊσμοῦ μου, ἐξηκολούθησεν ἡ Μάρθα μετὰ σπανίας ἀφοβίας... ἤθελον νὰ σᾶς τιμωρήσω, διότι ἔχετε τόσον ὀλίγην ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμὲ ὅπως κρύψετε τοὺς μυστηριώδεις ἔρωτάς σας.

— Ἆ! γνωρίζετε...

— Ἔ! μήπως δὲν τὸ ἐμάντευσα! ἐπειδὴ ἐξελάβετε τὸ κάνιστρον τοῦ ἐργοχείρου μου διὰ τὸ τῆς ἀδελφῆς μου, ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι τὸ γραμμάτιόν σας ἀπηυθύνετο εἰς ἐμέ;

Καὶ ἡ ἀτυχὴς ἐμειδίασεν ἔτι...

— Ἀλλὰ μὴ φοβῆσθε τίποτε, προσέθηκε, θὰ ὁμιλήσω ἐγὼ ἡ ἰδία εἰς τὴν Ἀδέλην, καὶ δὲν θὰ κοπιάσω καθόλου ὅπως κατορθώσω νὰ σᾶς ἀκούσῃ.

Ὁ Ἐδουάρδος τὴν ἠσπάσθη παραφόρως... Δυστυχὴς Μάρθα!...

Ὁ γάμος ἐγένετο μετ' ὀλίγον καιρόν. Ἡ Ἀδέλη καὶ ὁ Ἐδουάρδος εἶνε εὐτυχεῖς καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ κ. Ἰκέζ. Ἡ Μάρθα ὑπῆρξε μάρτυς τῆς εὐτυχίας των, καὶ ἔκρυψε τὰ δάκρυα της ἵνα μὴ τὴν ταράξῃ. Ἐλίκνισε τὰ τέκνα των ἐπὶ τῶν γονάτων της καὶ ἐγένετο δι' αὐτὰ δευτέρα μήτηρ· ἐγένετο ἡ πρόνοια τῶν πτωχῶν καὶ ἡ εὐλογία τῆς οἰκογενείας ἐκείνης, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας ἡ ἀγαθότης της, ἡ ἀπάρνησις της καὶ ἡ ἀφοσίωσις διετήρουν τὴν γαλήνην καὶ τὴν σύμπνοιαν. Ἀλλ' ἡ λύπη ἥτις ὑποκώφως τὴν ὑπέσκαπτε δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀλλοιώσῃ τὴν ἀδύνατον κρᾶσίν της, καὶ πρὸ πολλῶν μηνῶν ὁ ἰατρὸς τὴν εἶχε καταδικάσει. Σκληρῶς ὑπέφερε κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας, ἀλλ οὐδὲ κραυγήν, οὐδὲ γογγυσμὸν ἤκουσαν... Εἰς τὴν ἀγγελικὴν γαλήνην, ἥτις ἐφώτιζε τὸ πρόσωπόν της, ἐμάντευον ὅτι ἐπεθύμει τὸν οὐρανὸν καὶ ἐχαιρέτιζεν εὐγνωμόνως τὴν αὐγὴν κρείττονος τύχης. Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τοῦ φλογερωτέρου πόθου της: εὑρίσκεται εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῆς πρωΐας ταύτης!».

Γ. Α. Βαλαβανης.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ

Ἐκ πολλῶν διδομένων ἐξάγεται ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν μαστοφόρων ζῶσι σχεδὸν πενταπλάσιον χρονικὸν διάστημα τοῦ πρὸς τελείαν σωματικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν ἀπαιτουμένου. Ἂν ἐφαρμόσωμεν τὸν κανόνα τοῦτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, εὑρίσκομεν, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ σωματικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους καὶ ἐπέκεινα, τὸ φυσικὸν τέρμα τοῦ βίου του εἶνε 100 ἔτη, καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπὲρ τὴν ἀρχικὴν ζωὴ δύναται, κατ' ἐξαίρεσιν, νὰ διαρκέσῃ ὅσον καὶ ἡ ἀρχικὴ ζωή, τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ βίου εἶνε 200 ἔτη. Βεβαίως ἡ παρατήρησις αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ ἀκριβῶς ἐπιστημονικόν, ἀλλ' ἔρχεται εἰς ἀρωγὴν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παρατηρήσεως, ὅπως πείσῃ ἡμᾶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος βιῶν συνῳδὰ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς φύσεως προώρισται νὰ ζήσῃ ἐπὶ ἕνα αἰῶνα.

Οἱ φυσιολόγοι συνέλεξαν τὰς αὐθεντικὰς θεωρουμένας περιπτώσεις τῆς μακροβιότητος. Γερμανός τις παρέχει ἐν τῷ ἑπομένῳ πίνακι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν του. Ἐξηκρίβωσεν:

Ἀπὸ	100	μέχρις	110	ἐτῶν	1000	περιπτώσεις
»	110	»	120	»	60	»
»	120	»	130	»	29	»

ἀπὸ	130 μέχρι	140	ἐτῶν	15	περιπτώσεις
»	140 »	150	»	6	»
»	169 .	. . .		1	

Ὁ Ἄγγλος Easton δίδει ἡμῖν πληρέστερον κατάλογον:

Ἀπὸ	100 μέχρις	111	ἐτῶν	1310	περιπτώσεις
»	110 »	120	»	277	»
»	120 »	130	»	84	»
»	130 »	140	»	26	»
»	140 »	150	»	7	»
»	150 »	160	»	3	»
»	160 »	170	»	2	»
»	170 »	185	»	3	»

Καὶ ἂν ἔτι παραδεχθῶμεν σφάλματά τινα εἰς τοὺς πίνακας τούτους τῆς ἐκτάκτου μακροβιότητος, βλέπομεν ὅτι ἕκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ ὑπερβῇ τὰ ἑκατὸν ἔτη.

Χωρὶς ν' ἀνέλθωμεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν πατριαρχῶν, εὑρίσκομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πασῶν τῶν χωρῶν ἄνδρας ἐπὶ μακρὸν ζήσαντας.

Δύο ἐκ τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος ἔζησαν ἕνα αἰῶνα. Ὁ Δημόκριτος, φίλος τῆς φύσεως, εὔθυμος τὸν χαρακτῆρα καὶ οὐδαμῶς ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῆς τύρβης τοῦ βίου, ἀπέθανεν 109 ἐτῶν, μειδιῶν ὅπως εἶχε ζήσει. Φάβιος ὁ *μελλητής*, οὕτως ἐπονομασθεὶς διὰ τὴν συνετὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀννίβα τακτικήν, ἠδυνήθη νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν ἔλευσιν τοῦ θανάτου, ὅπως εἶχεν ἐπιβραδύνει τὴν πορείαν τῶν Καρχηδονίων, καὶ ὑπεχώρησεν εἰς αὐτόν, ἀφ' οὗ μόνον συνεπλήρωσε τὸ ἐνενηκοστὸν αὐτοῦ ἔτος. Ἡ Ῥώμη εἶδεν ἐμφανιζομένην εἰς τὰ θέατρα αὐτῆς ἠθοποιὸν 104 ἐτῶν, καὶ ἑτέραν, ἥτις γενομένη ἠθοποιὸς δωδεκαέτις, ὑπεκρίνετο εἰσέτι μετὰ ἑκατὸν ἔτη. Γαλλίς τις χορεύτρια, μεταναστεύσασα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον, ἀπεβίωσε τῷ 1867 ἐν ἡλικίᾳ 111 ἐτῶν, ἐν μέσῳ ἑκατοντάδος καὶ πλέον ἐγγόνων καὶ δισεγγόνων.

Μία τῶν περιεργοτάτων περιπτώσεων τῆς μακροβιότητος εἶνε ἡ τοῦ γέροντος στρατιωτικοῦ Μίττελστετ, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1792 112 ἐτῶν. Κατὰ τὸ ἑξηκονταεπταετὲς στρατιωτικὸν αὐτοῦ στάδιον παρευρέθη εἰς δεκαεπτὰ μάχας, ἐτραυματίσθη πλειστάκις, καὶ ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ῥώσων, ἀφ' οὗ ἐφονεύθη ὑπ' αὐτὸν ὁ ἵππος του. Εἶχεν ἤδη δὶς χηρεύσει, ὅτε τῷ 1790, δηλαδὴ τῷ 110 ἔτει τῆς ζωῆς του, ἐνυμφεύθη γυναῖκα νέαν ἔτι. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του ἠδύνατο νὰ πορεύεται ἐπὶ δύο ὥρας μεταβαίνων νὰ λάβῃ τὴν σύνταξίν του.

Ἡ Ἀγγλία παρέχει πολυαρίθμους περιπτώσεις μακροβιότητος. Χωρικός τις ὀνόματι Ἔφφιγκαμ γεννηθεὶς ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας, στρατιώτης ἐπὶ μακρὸν χρόνον, εἶτα δὲ κερδίζων τὸν ἄρτον του δι' ἐπιπονωτάτης ἐργασίας, ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν 144 ἐτῶν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης πηρώσεως, καὶ σχεδὸν χωρὶς ποτὲ ν' ἀσθενήσῃ.

Ὁ Θωμᾶς Πάρρε ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος ἔτι. Ἦτο καὶ αὐτὸς πτωχὸς χωρικὸς ἀποζῶν ἀπὸ χειρωνακτικοῦ ἐπαγγέλματος. Ὁ βίος αὐτοῦ οὐδὲν παρέχει τὸ ἰδιάζον κατὰ τὰ 120 πρῶτα ἔτη του, μεθ' ἃ ἐνυμφεύθη καὶ πάλιν νεαράν τινα χήραν, τὴν ὁποίαν κατέστησεν εὐτυχεστάτην. Εἶχε διατηρήσει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ῥώμην, ἐξετέλει πάσας τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, καὶ ἐξηκολούθει ν' ἀλωνίζῃ μέχρις 130 ἐτῶν! Ἔζησεν οὕτω εὐτυχὴς καὶ ἄγνωστος μέχρις ἡλικίας 152 ἐτῶν. Ἀλλὰ τότε ὁ κόμης Σουρραὶ ἀνεκάλυψεν αὐτὸν ἐπισκεπτόμενος τὰ κτήματά του, καὶ ἐπὶ σκοπῷ ἀνοήτου τινὸς ματαιοδοξίας ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ ἐν Λονδίνῳ τὸν σεβάσμιόν του ἐκμισθωτήν. Ἀπέσπασεν αὐτὸν ἐκ τῆς εἰρηνικῆς του καλύβης καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐν ἁμαξιδίῳ συνοδευόμενον ὑπὸ μιᾶς ἐγγόνης τοῦ Πάρρε, βαδιζούσης ἐφίππου ὄπισθεν, καὶ γελωτοποιοῦ τινος ἐπιφορτισθέντος νὰ διασκεδάσῃ τὸν γέροντα κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν. Κάρολος ὁ Α' ἠθέλησε νὰ ἴδῃ τὸν πρεσβύτατον τῶν ὑπηκόων του, καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ σκεφθῇ τι ἀβροφρονέστερον, τὸν ἠρώτησεν: «Ἔφθασες εἰς ἡλικίαν σχεδὸν ἀπίστευτον, ἀλλὰ τί ἔκαμες περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους;» Εἰς ἃ ὁ γέρων ἀπήντησε ταπεινῶς: «Ἐτιμωρήθην πολὺ περισσότερον καιρὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους». Ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ παράσχωσι πᾶσαν ἄνεσιν καὶ πολυτέλειαν εἰς τὸν γέροντα, ὅστις ἀναγκασθεὶς οὕτω νὰ μεταβάλῃ τὰς αὐστηρὰς τῆς ἐγκρατείας ἕξεις του, ἠσθένησε καὶ ἀπέθανεν, οὐχὶ ἐκ γήρατος, ὡς ἀπέδειξεν ἡ αὐτοψία, ἀλλ' ἐκ δυσπεψίας. Ἂν καὶ δὲν ἔπραξε τίποτε περισσότερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κατὰ τὸν βίον του, ἐν τούτοις μετὰ τὸν θάνατόν του ἀπένειμαν εἰς αὐτὸν ἐξαιρετικὰς ὄντως καὶ ἀδικαιολογήτους τιμάς· ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τὸ Οὐεστμίνστερ, τὸ πρὸς ταφὴν τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας Πάνθεον. Τοιούτου προνομίου δὲν ἠξιώθη μὲν ὁ Χάρρυ Ζέγκινς, ἀποθανὼν τῷ 1743 ἐν ἡλικίᾳ 169 ἐτῶν, ἀλλ' ἀνήγειραν αὐτῷ μνημεῖον διὰ δημοσίου ἐράνου. Ὁ θαυμάσιος οὗτος γέρων ἐκλήθη ὡς μάρτυς ἐνώπιον δικαστηρίου κατὰ τὸ 140 αὐτοῦ ἔτος. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἁλιέως, ἐξέπνευσε δὲ χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ὑποστῇ τῶν μελῶν αὐτοῦ πήρωσιν.

Ὁ Νορβηγὸς Δρααχεμβεργ, ναυτόπαις κατ' ἀρχάς, ὑπηρέτησεν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ στόλου μέχρις ἡλικίας 91 ἐτῶν, ὧν τὰ 15 διῆλθεν ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κάτεργον. Λαβὼν τὴν σύνταξίν του κατὰ τὸ 111 αὐτοῦ ἔτος, ἐνυμφεύθη γυναῖκα ἑξηκονταετῆ, ἀποθανοῦσαν μετά τινα ἔτη· ὁ δὲ Δρααχεμβεργ βαρυνθεὶς τὴν χηρείαν κατὰ τὸ 130 αὐτοῦ ἔτος, ἐζήτησεν εἰς γάμον νεαρὰν χωρικήν, ἥτις δὲν ἀπεφάσισε νὰ ὑπανδρευθῇ

Digitized by Google

τοιοῦτον τὴν ἡλικίαν γαμβρὸν, καὶ ὁ Δρακάκεμβεργ ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἄνυμφος, τοῦθ' ὅπερ συνέταμεν ἴσως τὰς ἡμέρας του· ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 146 ἐτῶν φέρων τὸ προσώνυμον ὁ *Γέρος τοῦ Βορρᾶ*. Εὐτυχὴς ἐφάμιλλος τοῦ Δρακάκεμβεργ ὑπῆρξεν ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ Ἰωσὴφ Σούρριγκτων. Οὗτος φθάσας εἰς ἡλικίαν 160 ἐτῶν, καὶ αἰσθανθεὶς προσεγγίζον τὸ τέλος αὐτοῦ, ἐκάλεσε περὶ ἑαυτὸν τὴν οἰκογένειάν του, τὴν τρίτην του σύζυγον, νέαν ἔτι, τοὺς υἱούς του, ὧν ὁ νεώτατος ἦτο 9 ἐτῶν καὶ ὁ πρεσβύτατος 103. Εν πληρεστάτῃ σωφροσύνῃ διένειμε τὴν περιουσίαν του καὶ τὴν ἐπαύριον ἐξέπνευσεν ἡσύχως, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀγωνίας.

Καίτοι οἱ ἑκατοντούτεις εἶνε εὐαριθμότεροι παρ' ἡμῖν ἢ παρὰ τοῖς βορείοις Κράτεσι τῆς Εὐρώπης καὶ τισι χώραις τῆς Ἀσίας, δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ καταστρώσωμεν μακρὸν κατάλογον μακροβίων καὶ ὑπὸ τὸ ἡμέτερον κλίμα. Παραδείγματά τινα δὲν θὰ ὦσιν ἄμοιρα ἐνδιαφέροντος.

Ἡ πόλις Tours ἐκέκτητο τὸ 1802 παλαιὸν στρατιώτην ὀνόματι Τυρρὲλ, γεννηθέντα τῷ 1698. Κληρωθεὶς τῷ 1716, δὲν ἔπαυσεν ὑπηρετῶν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης, καὶ κατὰ τὸ μακρὸν αὐτοῦ στάδιον ὑπὸ τρεῖς βασιλεῖς καὶ ὑπὸ τὴν δημοκρατίαν, ἔλαβε πολλὰς σφαίρας καὶ οὐκ ὀλίγα τραύματα σπάθης, ὑγιέστατος παραμείνας.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῷ 1870 ὑπῆρχεν ἐκτεθειμένη εἰκὼν παριστῶσα 255 πρόσωπα, μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας καὶ χάριτος ἐζωγραφημένα ὑπὸ τοῦ βαρόνου δὲ Waldeck ἔχοντος ἡλικίαν 106 ἐτῶν. Ὁ ῥωμαλέος οὗτος γέρων ἀπέθανε τῷ 1875· διετήρησε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀκμὴν καὶ ἔκαμνε τακτικῶς καθ' ἡμέραν τὸν περίπατόν του. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1872 ἀπέθανεν ἐν τῇ μικρᾷ Βισέτρῃ Ὀδιώ τις, ἄλλοτε ναυτικὸς καὶ στρατιώτης, τὸν ὁποῖον βίος πλήρης περιπετειῶν καὶ ταξειδίων δὲν ἠμπόδισε νὰ ὑπερβῇ κατὰ δύο ἔτη τὴν ἑκατονταετηρίδα. Ἐν ἡλικίᾳ 120 ἐτῶν ὁ Δελπὸς παρουσιάσθη εἰς τὴν δημαρχίαν ὅπως ἐκ νέου κληρωθῇ διὰ τὴν στρατολογίαν, διότι ἔλεγε «πρέπει πάντοτε κανεὶς νὰ εἶνε ἕτοι ος διὰ τὴν πατρίδα· δὲν 'ξεύρομεν τί εἰμπορεῖ νὰ συμβῇ». Ὁ νομαρχιακὸς ἐπίτροπος, καί περ ἐπαινέσας τὴν φιλοπατρίαν του, ἐν τούτοις ἠρνήθη νὰ δώσῃ κλῆρον εἰς τὸν σεβάσμιον τοῦτον στρατεύσιμον, ὅστις μεθ' ὅλα του τὰ ἔτη εἶχε διαμείνει νέος. Νεότης καὶ γῆρας εἰσὶ πράγματι ὅροι ἐντελῶς σχετικοί· βλέπομεν καθ' ἑκάστην τεσσαρακονταετεῖς γέροντας, καὶ εἴδομεν πρὸ ὀλίγου ἀνθρώπους, οὓς ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν νέους κατὰ τὸ ὀγδοηκοστὸν αὐτῶν ἔτος· ἄλλως τε ὁ ὑπερεκατοντούτης πατὴρ θεωρεῖ νεανίαν τὸν ἑξηκονταετῆ υἱόν του. Ἡμέραν τινὰ ὁ καρδινάλιος Δαρμανιὰκ συνήντησεν εἰς τὴν θύραν πτωχῆς οἰκίας γέροντα κλαίοντα καὶ τὸν ἠρώτησε **διατί ἔκλαιε: «Ὁ πατέρας μου μ' ἔδειρε,** εἶπεν οὗτος, διότι ἐπέρασα ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν παπποῦ μου δίχως νὰ τὸν χαιρετήσω.» Ὁ πατὴρ ἦτο 103 ἐτῶν, ὁ πάππος 123, καὶ ὁ μικρὸς πταίστης εἰσήρχετο εἰς τὸ 82 ἔτος του!

Ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Haute Garonne ἀπέθανε τῷ 1838 ῥάπτριά τις ὀνομαζομένη Μαρία Πριοῦ ἡλικίας 158 ἐτῶν. Τῷ 1878 εἰς Ἅγιον Ἰωακεὶμ (Βενεζουέλας) Βοῦργός τις τὸ ὄνομα ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 119 ἐτῶν. Τῷ 1879 τὴν δεσποινίδα Μονταγκιοῦ ἀποθανοῦσαν ἑκατοντούτη συνώδευσεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἐκμισθώτριά τις τῶν γαιῶν της ἐτῶν 104. Ὁ γεωργὸς Λουκᾶς ἀπέθανεν 109 ἐτῶν. Κάτοικός τις ἐν Ῥωσσίᾳ ζωηρότατος ἔτι, φέρει ἡλικίαν 116 ἐτῶν. Συνέδριον τῶν ἰατρῶν ἐν Νέᾳ Γρενάδῃ τῆς Ἀμερικῆς ἐπιβεβαιοῖ τὴν ὕπαρξιν ἀνδρὸς 180 ἐτῶν, καλλιεργοῦντος εἰσέτι τον κῆπόν του.

Ὁ Οὖγκρος Ῥόβιν ἀπέθανε τῷ 1750 ἐτῶν 172, καταλιπὼν χήραν 164 ἐτῶν καὶ πρωτότοκον υἱὸν 115 ἐτῶν. Ἰδοὺ ἀληθῶς σεβασμία οἰκογένεια, ἧς ὁ ἀρχηγὸς κατ' οὐδὲν ἐδικαιοῦτο νὰ φθονήσῃ τοὺς ἀρχαίους πατριάρχας. Καὶ ἐν τούτοις ἠδύνατο καὶ αὐτὸς νὰ θεωρηθῇ ὡς νέος παρὰ γηραιότατόν τινα Ῥῶσον στρατιώτην, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1825 ἐν ἡλικίᾳ ἀπιστεύτῳ σχεδὸν ἀλλ' αὐθεντικωτάτῃ ἐτῶν 202! Ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις δὲν ὑπάρχει παράδειγμα ἀνθρώπου ὑπερβάντος τὸ ὅριον τοῦτο τοῦ γήρατος. Ἐν τούτοις τὸ παράδειγμα τοῦτο, καὶ μοναδικὸν ἂν εἶνε, δύναται ν' ἀποδείξῃ ὅτι παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς παρὰ ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι τῶν ζῴων, ἡ ἀρχικὴ διάρκεια τοῦ βίου ἐν ἐξαιρετικαῖς τισι περιπτώσεσι δύναται νὰ διπλασιασθῇ, ὥστε ἡ ὕπαρξις ἡμῶν, ἥτις φαίνεται περιοριζομένη εἰς ἑκατὸν ἔτη ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν, δύναται κατὰ σύμπτωσιν νὰ παραταθῇ μέχρι δύο αἰώνων.

Ἀλλ' ἂν ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ ζωὴ ἔπρεπε νὰ διαρκῇ ἑκατὸν περίπου ἔτη, ἐν τούτοις κατὰ μέσον ὅρον, οὐδὲ εἰς τὸ ἥμισυ κἂν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐξικνεῖται. Ἡ στατιστικὴ παρέχει ἡμῖν, ὡς πρὸς τοῦτο, ἀποτελέσματα ἥκιστα ἐνθαρρυντικά. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ μέσον ὅρον δὲν φθάνει οὐδὲ μέχρι τῶν 40 ἐτῶν, ὁ δὲ μέσος ὅρος διὰ πᾶσαν τὴν γῆν, καθόσον εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ, εἶνε 33 περίπου ἔτη! Ἐπὶ πλέον εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ μὲν τέταρτον τοῦ γένους πληθυσμοῦ ἀποθνήσκει πρὸ τοῦ ἑβδόμου ἔτους, τὸ δὲ ἥμισυ πρὸ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου.

Δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι ἐπὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀτόμων 207 θὰ ζήσωσιν 100 ἔτη, καὶ 16 θὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ 105 ἔτους. Ὁμολογητέον ἐν τούτοις ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀποτελοῦσι γενικὸν μέσον ὅρον καὶ ὅτι τὰ ἀποτελέσματα παραλλάσσουσι πολὺ κατὰ τὰς διαφόρους

Digitized by Google

χώρας, ἕνεκα τοῦ κλίματος, τῆς τροφῆς, τῶν ἠθῶν, τῆς εὐζωΐας καὶ τῆς ἠθικῆς.

Ἀξιοσημειωτόν τινα ἀλήθειαν τεκμαιρόμεθα ἐκ τῶν ἀναγραφέντων ἀριθμῶν· ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἕνεκα τοῦ τρόπου αὐτῆς τοῦ ζῆν συντέμνει σπουδαίως τὴν διάρκειαν τῆς φυσικῆς, τῆς ἀρχικῆς ὑπάρξεως, καὶ ὅτι καὶ σήμερον ἔτι, καὶ ἐν ταῖς μᾶλλον πεπολιτισμέναις χώραις, πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ὡς προειδοποίησιν καὶ ὡς διδασκαλίαν, τὸ λόγιον τοῦ Σενέκα. «Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποθνήσκει, αὐτὸς ἑαυτὸν θανατοῖ».

...Κ.

Η ΜΑΝΝΑ

Ἡ μάννα, τὸ γνωστότατον τοῦτο καθαρτικὸν καὶ δημωδέστατον, παράγεται ἐν Καλαβρίᾳ, καὶ ἐκ ταύτης διὰ τοῦ ἐμπορίου κομίζεται ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου. Περὶ τῆς καλλιεργείας τοῦ δένδρου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται, καὶ τῆς συλλογῆς αὐτῆς, ὁ περιηγηθεὶς τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα Φ. Λενορμάν, γράφει τὸ ἑξῆς ἐν τῷ συγγράμματί του «La Grande-Grèce».

Αἱ πόλεις πᾶσαι, αἱ κείμεναι σήμερον ἐν τῇ ὑδατολεκάνῃ τῆς ἀρχαίας Συβάριδος καὶ Θουρίων, οἷαι τὸ Βισινάνον, Σὰν-Δημήτριο Κορόνε, Κοριλιάνον, Βισκάνον, Τοριλλιάνα Ῥοσιάνον, πλὴν τῶν κειμένων ἐπὶ τῶν δυτικῶν πλευρῶν τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων, ἀπολαύουσιν εἰσοδήματός τινος ἐκ τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐξαγωγῆς τῆς μάννας.

Ἡ ὕλη αὕτη, ἡ γλυκάζουσα τὴν γεῦσιν καὶ καθαρτική, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐγνώριζον, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἡ χρῆσις κατέστη κυρίως κοινὴ διὰ τῶν Ἰταλῶν ἰατρῶν τοῦ μέσου αἰῶνος, εἶνε προϊὸν φαρμακευτικόν, τὸ ὁποῖον ἡ Εὐρώπη πορίζεται ἐκ τῆς Καλαβρίας, οὔσα φόρου αὐτῇ ὑποτελὴς ἐπὶ τούτῳ· διότι ὅλον τὸ καταναλισκόμενον ποσὸν προέρχεται ἐκ ταύτης καὶ ἐκ τῆς Σικελίας.

Οἱ Καλαβροὶ τὸ προϊὸν τοῦτο οὐ μόνον συλλέγουσι πρὸς ἐξαγωγὴν καὶ ἐμπορίαν, ἀλλὰ καὶ μεταχειρίζονται ὡς ὕλην θρεπτικήν, κυρίως ἐν ὥρᾳ τῶν μεγάλων καυμάτων τοῦ θέρους, θεωροῦντες αὐτὴν ὡς ἀναψυκτικὴν καὶ ὑγιεινήν.

Τὸ δένδρον ἡ *μελία* (la frêne)[1], ἡ φύλλα ἔχουσα στρογγύλα, ἐξ ἧς ἐκρέει ἡ μάννα, ἀφθονεῖ ἐν τῇ κατωτάτῃ ζώνῃ τῶν δασῶν τῆς Σίλας ὑπὸ τὴν ζώνην τῶν ὀξυῶν (hêtres) καὶ τῶν δρυῶν (chênes). Ἀλλ' οἱ κάτοικοι μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει αὐτοφυῆ δένδρα τῆς μελίας, ποιοῦσι φυτείας εἰς γαίας ἐπιτηδείας πρὸς ταχεῖαν αὔξησιν τῶν δένδρων καὶ παραγωγὴν τοῦ ὀποῦ τῆς μάννας. Γαῖαι δὲ πρόσφοροι εἶνε αἱ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν ὀρέων. Ἡ μελία καθίσταται παραγωγὸς τὸ πρῶτον μετὰ παρέλευσιν δέκα ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐμφυτεύσεως, εἶτα δ' ἐξακολουθεῖ παράγουσα ἐπὶ τριάκοντα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη, μεθ' ἃ ἡ παραγωγὴ ἄρχεται ἐλαττουμένη.

Ἡ συγκομιδὴ καὶ ἡ συλλογὴ τῆς μάννας γίνεται ὡς ἑξῆς. Περικυκλοῦσι τὴν βάσιν τῆς μελίας ὑπὸ πυκνοῦ στρώματος ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς φύλλων, ἐφαπλουμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εἶτα ποιοῦσιν ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῶν κλάδων ἐντομάς, ἐξ ὧν ἐκρέει ὀπὸς ἰξώδης, οὗτινος τὸ πλεῖστον καταπίπτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ στρώματος τῶν φύλλων, μέρος δὲ ὑπολείπεται ἐπὶ τῶν κλάδων. Αὐτὸς ὁ ὀπὸς πεπηγὼς εἶνε ἡ μάννα, ἥτις ἐνίοτε καὶ φυσικῶς διαπερᾷ τὸν φλοιόν, καὶ ῥέει ἐκ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν κλάδων, ἄνευ προηγουμένης διαχαράξεως. Τὴν χάραξιν ἐπαναλαμβάνουσιν ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ἰουνίου μέχρι τέλους Ἰουλίου. Ἡ μάννα ῥέει ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς ἑσπέρας ὡς ὑγρὸν ἄχρουν καὶ διαφανές, ὅπερ θολοῦται καὶ πυκνοῦται κατόπιν μικρὸν κατὰ μικρόν. Συλλέγουσι δὲ ταύτην μόνον τὴν πρωΐαν, ὁπόταν τὸ ψῦχος τῆς νυκτὸς ξηράνῃ αὐτήν, καὶ δώσῃ στερεὰν ὑπόστασιν. Ἐὰν τὴν νύκτα ἐπέλθῃ ὁμίχλη ἢ βροχή, ἡ συγκομιδὴ τῆς ἡμέρας καταστρέφεται. Ὁ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν κλάδων ὑπολειπόμενος ὀπός, ὡς καθαρώτερος ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ποιότητα, τῆς μάννας, ἣν ὀνομάζουσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ *μάνναν* εἰς *δάκρυα*, ἡ ἐκ τῶν φύλλων δὲ συλλεγομένη, τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καλεῖται *μάννα εἰς βώλους*· αὕτη εἶνε μᾶλλον ἀκάθαρτος καὶ ἧττον ἐπιζήτητος. Ὅταν δὲ ἡ μάννα δὲν εἶνε καλῶς πεπηγυῖα, ὅταν διετήρησεν ὑφὴν γλοιώδη, ἢ ἀνεμίγη μετ' ἄλλων ὑλῶν, ὀνομάζεται *μάννα παχεῖα* καὶ ἀποτελεῖ τὴν χειρίστην ποιότητα, σχεδὸν ἄνευ ἀξίας.

***

1. Μετεφράσαμεν τὸ γαλλικὸν ὄνομα frêne διὰ τοῦ Μ ε λ ί α, ὀνόματος ὁμηρικοῦ καὶ ἡσιοδείου, ὅπερ σώζεται μέχρι σήμερον προφερόμενον Μ ε λ ι ὸ ς καὶ Μ έ λ ε γ ο ς, καὶ εἶνε τὸ Fraxinus ornus τῶν φιλολόγων, λέγεται δὲ κοινῶς καὶ Φ ρ ά ξ ο ς ἐκ τοῦ λατινικοῦ Fraxinus. Οἱ φυτολόγοι τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα τῆς Μ ε λ ί α ς ἀπέδωκαν εἰς φυτὰ τῆς Κίνας, ἓν τούτων εἶνε καὶ ἡ καλλιεργουμένη παρ' ἡμῖν Melia azedarach, ἡ κοινῶς λεγομένη σήμερον Πασχαλιά, ἢ ἀλλαχοῦ Μοσχοκαρφιά. —Μετεφράσαμεν ὡσαύτως τὸ γαλλικὸν hètre, ὅπερ οἱ φυτολόγοι καλοῦσι Fagus sylvatica διὰ τοῦ ὁμηρικοῦ καὶ ἡσιοδείου ὀνόματος Ὀ ξ ύ η, ὅπερ σώζεται παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ, προφερόμενον Ὀ ξ υ ά.

Γνῶμαι

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Ἡ γυνὴ τείνει ὁρμεμφύτως εἰς πᾶν τὸ ὡραῖον, χάριεν, ἐπιμεμελημένον. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀγαπᾷ νὰ καλλωπίζεται, ἡ κλίσις δ' αὐτῆς αὕτη αὐξάνει σὺν τῷ χρόνῳ. Συμμορφοῦται ταχέως καὶ εὐκόλως πρὸς τὰ κοινωνικὰ ἔθιμα, ἀποκτᾷ ἐνωρὶς τὸν ἐράσμιον καὶ κομψὸν

Digitized by Google

ἐκεῖνον τύπον, τοὺς γλυκεῖς καὶ προσηνεῖς τρόπους, οἵτινες καταθέλγουσι καὶ τὸν μᾶλλον ἀδιάφορον· εἶνε τέλος τὸ κόσμημα τῆς κοινωνίας ἐν ἡλικίᾳ, καθ' ἣν ὁ νέος εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγροῖκος καὶ ἔχει τὸ τεθορυβημένον ἐκεῖνο ἦθος, τὸ μηδόλως διαφέρον τῆς σκαιότητος.

—

Ἡ χάρις καὶ τὸ πνεῦμα ζωογονοῦσι τὸ κάλλος· ἡ γυνὴ ἡ οὖσα ὡραία μόνον, ὁμοιάζει πρὸς τὰ ψευδῆ ἐκεῖνα κοσμήματα τὰ ἐντέχνως κατεσκευασμένα, ἅτινα ἐπισύρουσι μὲν τὰ βλέμματα διὰ τῆς λάμψεως αὐτῶν, ἀλλ' ὧν ἀμέσως ἀνακαλύπτεται ἡ μικρὰ ἀξία.

—

Τὸ πνεῦμα τῶν γυναικῶν ὁμοιάζει πρὸς τὸ σῶμα αὐτῶν : εἶνε πολὺ λεπτότερον ἢ τὸ τῶν ἀνδρῶν.

—

Ἡ γυνὴ εἶνε ὁ ἥλιος τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος. Ἅμα χάσῃ τὴν δύναμιν τῆς ἕλξεως αὐτῆς, οὐδὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὰ βαρέα σώματα, τουτέστι τοὺς ἀνθρώπους νὰ διασκορπισθῶσιν εἰς τὸ κενόν.

—

Ἡ ἐρασμία γυνὴ οὐδέποτε γηράσκει.

—

Ἡ αἰδὼς εἰς τὴν γυναῖκα ἐφελκύει τὸν θαυμασμόν, τὸ σέβας, τὴν συμπάθειαν τῶν ἄλλων· ὅ,τι ἡ μετριοφροσύνη εἰς τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦτο ἡ αἰδὼς εἰς τὸ κάλλος.

—

Ἡ αἰδὼς ἐδόθη ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς τὴν γυναῖκα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς.

—

Ἡ γυνὴ ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, οἵαν ἡ καρδία ἐπὶ τοῦ πνεύματος.

—

Ἡ καρδία τῆς γυναικὸς εἰμπορεῖ νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἔρωτος· τῆς φιλαρεσκείας οὐδέποτε.

—

Ἡ ἐπίδρασις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ οἴκου εἶνε πολὺ μεγαλειτέρα ἢ ἡ τοῦ ἀνδρός. Ἡ οἰκιακὴ εὐτυχία ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πολλῶν μικρῶν φροντίδων, αἵτινες ὑπάγονται ἀμέσως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της. Ἐκ τῆς οἰκονομίας ἢ τῆς σπατάλης αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἡ στερέωσις ἢ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐντίμου καὶ ἀξιοχρέου τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ἀλλ' ἐάν, πλὴν τούτου, ἀγνοεῖ νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἄνεσιν ἐν τῷ οἴκῳ, ἀφεύκτως θέλει ἀπολέσει καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ συζύγου της, θᾶττον ἢ βράδιον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ζωῇ τῆς γυναικὸς ἀπαραίτητος εἶνε ἡ συμπάθεια, ἡ ἐν τῷ μέλλοντι ὕπαρξις αὐτῆς ἄνευ τῆς ἀγάπης τοῦ ἀνδρὸς ἔσται κενὴ καὶ ἄχαρις δι' αὐτήν.

—

Διά τινας γυναῖκας ἡ κολακεία εἶνε ἀναγκαία ὅσον καὶ τὸ ψιμύθιον. Ἡ μόνη δυσκολία εἶνε νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ κανεὶς ἐπιδεξίως.

—

Οἱ ἄνδρες θέλουσι τὴν γυναῖκα αὐτῶν χωρὶς ἐλαττώματα. Ἀλλὰ τί θὰ ἔλεγον ἐάν, ἀφοῦ εὕρωσι τοιαύτην σύζυγον, ἀπῄτει καὶ αὐτὴ τὸ ἴδιον παρ' αὐτῶν.

—

Παρομοιώσεις :

Γυνὴ ἐνάρετος — ἀκακία.
Γυνὴ σώφρων — Ἀθηνᾶ.
Γυνὴ φιλάρεσκος — χαμαιλέων.
Γυνὴ ἀγαπῶσα τὸν συρμὸν — πυροτέχνημα.
Γυνὴ ἰδιότροπος — καιρὸς ἀκατάστατος.
Γυνὴ ἀθῴα — ἀδάμας ἀκατέργαστος.
Γυνὴ κακότροπος — ὑπόδημα στενόν.
Γυνὴ πλουσία — ἀγρὸς λιπαρός.
Γυνὴ πτωχὴ — ἀγρὸς πετρώδης.
Γυνὴ πραεῖα — ἀρνίον.
Γυνὴ κακεντρεχὴς — *τσουκνίδα*.
Γυνὴ ἄστατος — χρυσαλλίς.
Γυνὴ κομψὴ — πτηνὸν παραδείσιον.
Γυνὴ ὑποκρίτρια — καρπὸς ἐνέχων σκώληκας.
Γυνὴ περίεργος — γαλῆ.
Γυνὴ ἀδιάκριτος — κωδωνίσκος.
Γυνὴ ἄσωτος — κάλαθος τρυπημένη.
Γυνὴ οἰκονόμος — μύρμηξ.
Γυνὴ δυσάρεστος — καιρὸς βροχερός.
Γυνὴ μετριόφρων — ἴον.
Γυνὴ ἀλλαζὼν — ροδοδάφνη.
Γυνὴ ματαιόφρων — ἰνδιάνος *φουσκωμένος*

—

Αἱ γυναῖκες καὶ οἱ βασιλεῖς κατὰ τοῦτο ὁμοιάζουσιν, ὅτι ἀμφότεροι δαψιλεύουσι τὴν εὔνοιάν των οὐχὶ εἰς τοὺς μᾶλλον ἀξίους αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τοὺς μᾶλλον ἐπιζητοῦντας αὐτήν· ἐντεῦθεν αἱ συχναὶ ἀπάται, εἰς ἃς ἐμπίπτουσιν ἀμφότεροι.

Σ. Ι.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

—

Ἐπαρχιώτης διηγεῖτο ἐν συναναστροφῇ ὅτι ἐν ζωηρᾷ ποτε φιλονεικίᾳ εἶχε λάβει ῥάπισμα.

— Καὶ θὰ εἶχε βέβαια πολὺ κακὰς συνεπείας ἡ θρασύτης αὐτή, ὑπολαμβάνει στρατιωτικός τις ἐκ τῶν ἀκροωμένων.

— Ἀκοῦς εἶχε ;... μοῦ 'πρήστηκε τὸ μάγουλο κ' ἔμεινα μιὰ 'βδομάδα 'ς τὸ σπίτι μαντηλοδεμένος.

*
* *

Digitized by Google

Χωρικὸς κληρωθεὶς στρατιώτης ἀπέρχεται τοῦ χωρίου, ἵνα καταταχθῇ ἐν τῷ στρατῷ.

— Καὶ 'ςὲ ποιὸ τάγμα θὰ καταταχθῇς ; τὸν ἐρωτᾷ τις.

— Ὁ Γιάννης ὁ 'ξάδερφός μου εἶνε 'ς τὸ 5ον, πάω κ' ἐγὼ 'ς τὸ 6ον ... νἆμαστε κοντά.

*
* *

Ὁ λόγος περὶ νεάνιδος ἐπιγάμου :

— Εἶνε καλὴ νύμφη ; ἐρωτᾷ εἷς.

— Ὤ! ὄχι καὶ καλλίτερη· ἡ προῖκα εἶνε εἰς τὴν Τράπεζα καὶ οἱ γονεῖς εἰς τὸ νεκροταφεῖον.

*
* *

— Καὶ ὁ μπάρμπα Σταῦρος τί κάνει ;

— Πέθανε, τὸ καϋμένο τὸ γεροντάκι.

— Ἆ! ὁ καϋμένος, καὶ πῶς ;

— Νά' ἅμα 'γύρισε 'ς τὴν κάμαρά του, ἐκάθησε 'ς τὸ γραφεῖό του καὶ ἄνοιξε ἕνα βιβλίο· ἔπειτα, ἔξαφνα, μόλις πρόφθασε νὰ βγάλῃ τὰ 'ματογυάλια του καὶ ξαπλόνεται χάμου νεκρός.

— Πρόφθασε κ' ἔβγαλε τὰ γυαλιά του ; τόσο τὸ καλλίτερον· τοὐλάχιστον δὲν εἶδε τὸ χάρο του!

*
* *

Ἐν γαλακτοπωλείῳ, ὅπου ὑπάρχουν καὶ αἶγες.

— Πόσο τὸ γάλα ;

— Μία δραχμή.

— Εἶνε ἄδολο ;

— Ἀκοῦς ἐκεῖ λέει! ὅλο γάλα.

— Ἄρμεξε ἐμπρός μου νὰ ἰδῶ.

— Τότε ἔχει μιὰ καὶ σαράντα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ὁ εὐεργετῶν ἐκείνους, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσωσι τὴν εὐεργεσίαν, ἀποταμιεύει θησαυρόν, ὅστις εἶνε οὐχ ἧττον πολύτιμος ἂν καὶ κεκρυμμένος· ἐνίοτε δὲ παρασκευάζει εἰς τὰ τέκνα του πλουσίαν κληρονομίαν.

—

Ἰνδικὸν λόγιον περὶ συκοφαντίας :

Τὸ πῦρ μαυρίζει πᾶν ὅ,τι δὲν δύναται νὰ κατακαύσῃ.

—

Νίκησον σεαυτόν, καὶ θέλεις νικήσει τὸν κόσμον. Ἔσο μέτριος ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις σου, καὶ αἱ φροντίδες σου θέλουσιν ἀφ' ἑαυτῶν μετριασθῇ, καὶ οἱ πόνοι σου θέλουσιν οὐσιωδῶς ἐλαττωθῇ.

—

Ἡ νεότης εἶνε μανία, τῆς ὁποίας μόνον φάρμακον εἶνε τὸ γῆρας. (Meidani).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Αἱ Ἰνδίαι εἰσὶν ὡς γνωστὸν ἡ χώρα ἡ διατρέφουσα τὰ πλεῖστα φοβερὰ θηρία καὶ ἑρπετά.

Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, ἐπιζητοῦσα πλήρη ἔρευναν καὶ φωτισμὸν ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου, καταρτίζει ἐτησίως ἀκριβῆ στατιστικὴν καὶ περὶ τῶν καταστροφῶν, ἃς ἐπιφέρουσι τὰ θηρία ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ κτήσει αὐτῆς, καὶ τῶν πρὸς ἐξολόθρευσιν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων. Ἰδοὺ δὲ τί προκύπτει ἐκ τῆς στατιστικῆς ταύτης διὰ τὸ ἔτος 1881. Κατ' αὐτὸ ἐφονεύθησαν ὑπὸ ἑρπετῶν μὲν 18,670 ἄνθρωποι, ὑπ' ἄλλων δὲ θηρίων 2,757. Πρὸς τούτοις 43.609 ζῷα χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον κατεστράφησαν ὑπὸ ὄφεων καὶ θηρίων.

Εἰς τὸ αὐτὸ διάστημα οἱ ἄνθρωποι ἐξωλόθρευσαν ἑρπετὰ μὲν, 254,968, ἄλλα δὲ θηρία) 15, 275. Ἡ Κυβέρνησις ἐδαπάνησε τὸ ποσὸν 102, 810 *ρουπιῶν* εἰς ἀμοιβὰς δοθείσας διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐπιβλαβῶν τούτων ζῴων.

Ἐσχάτως ὁ ἐν Νεαπόλει καθηγητὴς τῆς καλλιγραφίας Φερνάνδες ἔτυχεν ἰδιαιτέρας ἀκροάσεως παρὰ τῷ πάπᾳ Λέοντι ΙΓ' καὶ προσήνεγκεν αὐτῷ ἑκατὸν πρότυπα καλλιγραφικά. Περιχαρὴς ἐδέξατο τὸ δῶρον ὁ Πάπας, διαβεβαιώσας τοὺς περὶ αὐτόν, ὅτι ἀνέκαθεν ἐποιήσατο περὶ πλείστου τὴν καλλιγραφίαν, ἥτις κοσμεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐν οἱαδήποτε κοινωνικῇ θέσει· ἐλυπεῖτο δέ, ὅτι ἐν τῇ ἑαυτοῦ νεότητι δὲν ἔσχε μείζονα ἄνεσιν καὶ εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδοθῇ ἰδιαιτέρως εἰς τὸ ὡραῖον μάθημα. Εἰπόντος ἑνὸς τῶν παρεστώτων καρδινάλεων, ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τῆς Α. Ἁγ. λίαν τιμῶνται καὶ ἄνευ καλλιγραφικῶν κοσμημάτων, ἀπεκρίνατο ὁ Λέων ΙΓ' «Καλὸν γράψιμον οὐδὲ Πάπαν ἐμπορεῖ νὰ βλάψῃ». Κατόπιν ἐνεχείρισε τῷ καθηγητῇ χρυσοῦν μετάλλιον καὶ τὸν διεβεβαίωσεν, ὅτι θὰ διαφυλάττῃ τὰ πρότυπα ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ βιβλιοθήκῃ του.

Ὁ πρίγκιψ διάδοχος τῆς Γερμανίας καὶ ἡ σύμβιος αὐτοῦ, ὁσάκις διατρίβωσιν ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῶν ἀγροτικῷ κτήματι, ἐπισκέπτονται ἐπανειλημμένως, καὶ δὴ ἄνευ προειδοποιήσεως, τὰ σχολεῖα δύο παρακειμένων κωμῶν, Βορνστὲδ καὶ Ἔϊχε. Τῇ 22 Νοεμβρίου παρέστη αὐτόκλητος ὁ πρίγκηψ εἰς τὸ ἐν Βορνστὲδ σχολεῖον καὶ παρέμεινε μίαν ὥραν ἐν τῇ τρίτῃ τάξει, ἵνα δοκιμάσῃ τὴν μέθοδον νεαροῦ διδασκάλου, ἀρτίως ἀναλαβόντος τὰ καθήκοντά του. Μετέβη ἔπειτα εἰς τὴν πρώτην τάξιν, ὅτε αἴφνης γραμματοκομιστὴς ἐνεχείρισε τῷ διδασκάλῳ τηλεγράφημα, δι' οὗ προσεκαλεῖτο εἰς τὴν κλίνην τῆς ψυχορραγούσης αὐτοῦ μητρός. Τοῦτο ἀκούσας ὁ πρίγκιψ παρώτρυνε

Digitized by Google

τὸν διδάσκαλον νὰ ἀπέλθῃ ὅσον τάχιον, ἵνα λάβῃ παρὰ τῆς μητρός του, ζώσης ἔτι, τὴν ἱερὰν εὐχήν. Ὁ πτωχὸς διδάσκαλος ἐψέλλισεν «ἀλλ ἡ πρώτη τάξις . . . . τὰ παιδία . . . . ;» — «Ἀπέλθετε, ἀπεκρίνατο ὁ πρίγκιψ, ἐγὼ ἀναδέχομαι νὰ ἐπιτηρήσω καὶ διδάξω ἄχρι τῆς 11 ὥρας, ὅτε θὰ ἔλθῃ ὁ κατηχητής· δράμετε, ὅπως εὕρητε τὴν μητέρα ὑμῶν ζῶσαν». Καὶ πραγματικῶς ἀνέλαβεν ὁ πρίγκηψ τὴν διδασκαλίαν τῆς πρώτης τάξεως ἀπὸ τῆς 10 ὥρας ἕως τῆς 11 καὶ ἐξήτασε τοὺς παῖδας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Τῇ 11 ἀπολύσας τοὺς παῖδας, ἐχαιρέτισε τὸν ἐλθόντα κατηχητήν, ἐδικαιολόγησε τὴν ἀπουσίαν τοῦ διδασκάλου καὶ τῷ ἀνήγγειλεν, ὅτι θὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν παράδοσιν τῆς κατηχήσεως. Τρία τέταρτα τῆς ὥρας παρηκολούθησε μετὰ προσοχῆς εἰς τὴν ἐξέτασιν, ἐπῄνεσε διδάσκοντας καὶ διδασκομένους, ἔψεξε δὲ μόνον τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, ἀγοράσας ἰδίαις δαπάναις καὶ διανείμας νέα ἀντίτυπα. Ἰδοὺ πρότυπον μέλλοντος βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος!

***

Περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ παρατηρουμένης τάσεως τῶν γυναικῶν εἰς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς ἀνεφέραμεν ἄλλοτε. Φαίνεται ὅμως ὅτι εἰς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος αἱ γυναῖκες ἰατροὶ δὲν εὑρίσκουσι πανταχοῦ ἐλεύθερον τὸ στάδιον. Ἐσχάτως μία δεσποινὶς ἐκ Πράγας, λαβοῦσα τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς ἐν Ζυρίχῃ, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως αὐστριακοῦ ὑπουργείου τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ διπλώματος αὐτῆς, ἢ τοὐλάχιστον τὴν ἄδειαν νὰ γείνῃ δεκτὴ εἰς ἐξετάσεις ἐν τῇ Ἰατρικῇ Σχολῇ τῆς Βιέννης. Ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον ἀπέκρουσε τὴν αἴτησιν τῆς δεσποινίδος ἰατρίας, ἰσχυρισθὲν ὅτι ἐν Αὐστρίᾳ δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸ θῆλυ γένος ἡ ἄσκησις τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος.

***

Ἡ Ἀμερικὴ εἶνε ἡ χώρα τῶν θαυμάτων, τῶν παραδόξων, ἀλλὰ καὶ τῶν μάλλον χονδροειδῶν μυθευμάτων. Ἰδοὺ νῦν τί γράφει ἐφημερὶς τῆς Νέας Ὑόρκης περὶ ἀνθρώπου διηνεκῶς ἀγρυπνοῦντος :

«Ἐὰν οἱ ἀναγνῶσται ἔχουσι τὴν περιέργιαν νὰ ἴδωσιν ἄνθρωπον μὴ αἰσθανόμενον τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕπνου, καὶ ὅμως οὐδαμῶς ὑποφέροντα ἐκ τούτου, ἂς ὑπάγωσιν εἰς Ἱεριχῶ τῆς Long Island, καὶ ἂς ζητήσωσιν ἐκεῖ τὸν διευθυντὴν τοῦ ταχυδρομείου κ. Ἀνδρέαν Τάππεν, ἕνα τῶν πλουσιωτέρων καὶ εντιμοτέρων κατοίκων τοῦ χωρίου. Ἓξ μῆνες εἶνε σήμερον ἀφ' ὅτου τὰ βλέφαρά του δὲν ἐκλείσθησαν, οὐδ' ἠσθάνθη τὴν ἐλαχίστην ἐπιθυμίαν νὰ κοιμηθῇ. Ὅθεν ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του πρὸς ἐργασίαν ὁλόκληρον τὸ ἡμερονύκτιον, τοῦτο δὲ καθιστᾷ αὐτὸν μοναδικὸν ὑπάλληλον ἐν τῇ ταχυδρομικῇ ὑπηρεσίᾳ. Ὁ κ. Τάππεν πιστεύει ὅτι πέπρωται νὰ μὴ αἰσθανθῇ πλέον τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ὕπνου, μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Οἱ ἰατροὶ δὲ ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ περίπτωσις αὕτη εἶνε ἐκτάκτως περίεργος, ἀλλ ἀδυνατοῦσι νὰ ἐξηγήσωσι τὸ φαινόμενον».

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἐκλογὴ ἐνδυμάτων.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐνδυμάτων ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδιότητος ἣν ἔχουσιν, ἐν μικρῷ ἢ μείζονι μέτρῳ, νὰ προφυλάττωσι τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ ψύχους, τῆς θερμότητος, τῆς ὑγρασίας. Τὰ ἐνδύματα, καθ' ἑαυτά, δὲν μεταδίδουσι καμμίαν θερμότητα, ἀλλὰ συντελοῦσιν εἰς διατήρησιν τῆς θερμότητος, ἥτις ἐν ἡμῖν ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ζωϊκῆς ἐνεργείας, διατηροῦσι δ' αὐτὴν τόσῳ καλλίτερον, ὅσῳ εἰσὶ χειρότεροι ἀγωγοὶ τοῦ θερμαντικοῦ, ἤτοι ὅσῳ ὀλιγώτερον ἀφίνουσι τὴν θερμότητα νὰ ἐκφύγῃ, ὡς τὸ μαλλίον, αἱ σισύραι, τὰ χνουδωτὰ ὑφάσματα.

Ἐπειδὴ ὁ ἀὴρ εἶνε κακὸς ἀγωγὸς τοῦ θερμαντικοῦ, ἐκεῖνα τὰ ὑφάσματα εἰσὶ θερμότερα τὸν χειμῶνα, ὅσα δύνανται νὰ περικλείσωσιν ἐν τῇ ὑφῇ αὐτῶν στρῶμα ἀέρος ἀρκούντως πυκνόν· διότι οὕτω ἐξ ἑνὸς μὲν παρακωλύουσι τὴν ἐκφυγὴν τῆς φυσικῆς θερμότητος τοῦ σώματος, ἐξ ἄλλου δὲ χρησιμεύουσιν ὡς φραγμὸς κατάλληλος κατὰ τοῦ ἔξωθεν ψύχους. Κατὰ ταῦτα, ἐὰν κατατάξωμεν τὰ διάφορα ὑφάσματα ἐξ ὧν κατασκευάζονται τὰ ἐνδύματα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς θερμότητος, ἔρχονται πρῶται αἱ μηλωταί, εἶτα τὰ μάλλινα, τὰ μετάξινα, τὰ βαμβάκινα, καὶ τελευταῖα τὰ ἐκ κανάβεως καὶ τὰ λινᾶ. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς συνάγομεν ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ὕφασμά τι εἶνε θερμότερον, ἐφ' ὅσον εἶνε ἀραιότερα ὑφασμένον, ἤτοι ἐφ' ὅσον δύναται νὰ κρατήσῃ πλειότερον ἀέρα· οὕτω τὸ ἀραιῶς πεπλεγμένον μαλλίον εἶνε θερμότερον τοῦ πυκνῶς ὑφασμένου καὶ τὰ χνουδωτὰ ὑφάσματα εἰσὶ πολὺ καταλληλότερα πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους ἢ τὰ λεῖα καὶ πυκνά.

Κανὼν γενικός, ὃν πρέπει νὰ τηρῇ τις ἐν τῇ ἐνδυμασίᾳ, εἶνε ὅτι τὰ ἐνδύματα πρέπει νὰ εἶνε εὐρύχωρα καὶ ἁπλᾶ, ὥστε νὰ ἐμποδίζουν τὸ ψῦχος χωρὶς νὰ κουράζουν τὸ σῶμα διὰ τοῦ βάρους των. Τὰ εὐρύχωρα ἐνδύματα εἶνε τὸν μὲν χειμῶνα, θερμότερα, τὸ δὲ θέρος δροσερώτερα τῶν στενῶν, ἅτινα ἔχουσι καὶ τὸ ἄλλο ἐλάττωμα ὅτι παρακωλύουσι τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν μελῶν καὶ δυσκολεύουσι τὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων ὀργάνων.

N*

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google

'Αριθ. 365 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ'

Συνδρομὴ ἐτησία :'Εν 'Ελλάδι φρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.–Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι –Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως:'Οδὸς 'Αγχίσμου 9.

26 Δεκεμβρίου 1882

Η ΧΗΝΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Α'

— Μαθιέ! αἴ Μαθιέ! θ' ἀκούσῃς λοιπόν; Ἂν δὲν ἐπιστρέψω μετὰ δύω ὥρας, νὰ τῆς δώσῃς ἄλλους ἓξ βώλους καὶ νὰ τὴν κάμῃς νὰ καταπιῇ 'λίγο κάρβουνο μὲ νερό.

— Ναῖσκε ἀφεντικό...ἔγνοιά σας, χωρὶς ἄλλο.

Ὁ δίδων τὰς τελευταίας προσταγάς του πρὸς τὸν ὑπηρέτην του ἦτο ὁ κὺρ Λουκᾶς, συμβολαιογράφος ἐν μικρᾷ κωμοπόλει τῆς ἐπαρχίας Μ... Εἶχεν ἀνέλθει ἐπὶ τῆς ἁμάξης του μεταβαίνων ὅπως συντάξῃ τὴν διαθήκην τοῦ γέρο-Βεσσᾶ, εὐπόρου ἀγρότου τῶν πέριξ, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὰ ἔσχατα.

Ὁ μέλλων νὰ καταπίῃ διὰ χειρῶν τοῦ Μαθιοῦ τὸ παράδοξον μίγμα τῶν βώλων καὶ τοῦ ἄνθρακος ἦτο... ἡ χήν, ἣν ὁ κὺρ Λουκᾶς εἶχεν ἀγοράσει ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου καὶ ἣν ἔτρεφε καὶ ἐπάχυνε μετὰ τρυφερᾶς φροντίδος, ὅπως εὐωχηθῇ δι' αὐτῆς τὰ Χριστούγεννα. Ἦτο ἀποφασισμένη πλέον ἡ διασκέδασις καὶ εἶχον ἤδη προσκληθῆ διὰ τὴν εὐωχίαν οἱ ἐξοχώτεροι γαστρίμαργοι ἐκ τῶν φίλων, ὁ κὺρ Ῥοῦσσος δικολάβος καὶ ὁ κὺρ Μανιὸς συμβολαιογράφος εἰς γειτονικὴν πόλιν. Θὰ ἐδοκίμαζον τὰ κοκκαλάκιά της, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν κυρίων αὐτῶν, πίνοντες τὸν καλλίτερον οἶνον τῆς ἐπαρχίας.

Ὁ κὺρ Λουκᾶς εἶχε σῶμα μακρὸν καὶ παράξενον, μεγάλην γενειάδα πυλακωμένην ὑπὸ φαιῶν τινων τριχῶν, πρόσωπον ἐπίμηκες ἔχον τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα τοῦ ὀπτοῦ πλίνθου. Δὲν εἶχε τὸν συνήθη τύπον τοῦ συμβολαιογράφου, τοῦ ξηροῦ, τοῦ μεθοδικοῦ, τοῦ ἐπισήμου, τοῦ κλασσικοῦ. Αὐτὸς ἀπεναντίας ἦτο φίλος τῆς ἀπολαύσεως, εὐκοινώνητος, ἀδόλεσχος ὡς μεσημβρινός, τρώγων καλὰ καὶ πίνων καλλίτερα, γεμάτος ὑγείαν ἥτις ἐξεχείλιζε εἰς χονδρὰν εὐθυμίαν, εἰς γέλωτας ἠχηροὺς καὶ εἰς ἀστεϊσμοὺς πνευματώδεις. Ὁ Μαθιός, ὁ ὑπηρέτης του, ἦτο νέος ἀνήρ, τριακοντούτης περίπου τὴν ἡλικίαν, ἥσυχος, ἀπαθής, μὲ πρόσωπον ὕπωχρον καὶ ἀγένειον, εἰς ὃ ἔλαμπον δύο πονηροὶ ὀφθαλμοί.

Ἦτο περίεργος ἡ προσέγγισις τῶν δύο τόσον ἀνομοίων ἐκείνων ἀτόμων, τοῦ ἑνὸς ὁρμητικοῦ ἕνεκα τῆς αἱματώδους κράσεώς του καὶ τοῦ ἑτέρου ἠρέμου καὶ γαληνίου. Ὁ κὺρ Λουκᾶς, ὅστις ἐνησμενίζετο ἐνίοτε εἰς ἀστειότητας, διεσκέδαζε συχνὰ μὲ τὸν Μαθιόν· ἠρέσκετο, λόγου χάριν, νὰ τῷ κεντᾷ τὰς κνήμας διὰ κλωνίου ἀκανθηροῦ, νὰ τῷ ῥίπτῃ χαμαὶ τὸν πῖλον, ἢ ὅτε διήρχοντο πλησίον ῥεύματός τινος νὰ τῷ λέγῃ νὰ πέσῃ μέσα διὰ νὰ συνάξῃ τὰ ψάρια. Καὶ ὁ Μαθιὸς τότε μὲ τὸ σύνηθες φλέγμα καὶ μὲ τὴν ἀφέλειαν χωρικοῦ ὑπηρέτου ἀπήντα:

— Ναῖσκε!... δὲν εἶμαι τόσον ζωντόβολο. 'Σὰν ἀγαπᾶτε νὰ πιάσετε τὰ ψάρια, γιατί δὲν πέφτετε καὶ σεῖς μέσα 'ς τὸ νερό;

Καὶ ὁ κὺρ Λουκᾶς ἐξεκαρδίζετο γελῶν. Ἦτο ἐξ ἄλλου ἀγαθώτατος ἄνθρωπος, λίαν ἀγαπητὸς παρὰ τοῖς χωρικοῖς, ὧν ἔτυπτε φιλικῶς τὴν κοιλίαν διὰ τῆς παλάμης ἐν ταῖς στιγμαῖς τῆς εὐδιαθεσίας καὶ ἔρριπτεν ἔξω τῆς θύρας ἐν στιγμῇ ἐξάψεως.

Εἶχε λοιπὸν ἀγοράσει τὴν χῆνα ὁ κὺρ Λουκᾶς καὶ τὴν εἶχεν ἐπονομάσει *κυρὰ-Γιαννούλα*...τὴν ἐπάχυνε δὲ μετὰ μερίμνης φιλοστόργου. Τὸ ταλαίπωρον ζῶον ἔζη καθειργμένον, ἀπομεμονωμένον ἐντὸς τῆς στενῆς αὐλῆς, μὴ ἔχουσα τὴν ἄδειαν νὰ τρέχῃ ἔξω καὶ ὑποκειμένη εἰς δίαιταν ἐπὶ μακρὸν μελετηθεῖσαν παρὰ τοῦ συμβολαιογράφου ἐντὸς δύο συγγραμμάτων περὶ πτηνοτροφίας, ἅτινα ἐπίτηδες ἔγραψε νὰ τῷ πέμψωσιν ἐκ τῆς πρωτευούσης. Ἡ τροφὴ τῆς *κυρὰ-Γιαννούλας* συνίστατο εἰς βώλους ἀλεύρου· τὴν ἠνάγκαζον νὰ καταπίνῃ ἀλληλοδιαδόχως ἓξ τοιούτους καὶ μετὰ ταῦτα μερικὰ λεπτὰ τρίμματα ἄνθρακος πρὸς διευκόλυνσιν τῆς πέψεως. Ἡ τοιαύτη ἐγχείρισις ἐπανελαμβάνετο πεντάκις τῆς ἡμέρας. Τὰ συγγράμματα διώριζον μόνον τέσσαρα τοιαῦτα γεύματα, ἀλλ' ὁ συμβολαιογράφος ἐβιάζετο· ἤθελε νὰ ἔχῃ τὰ Χριστούγεννα μίαν τόσον παχεῖαν χῆνα, ὥστε νὰ θαυμάσῃ ὅλος ὁ κόσμος καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσιζε νὰ τὴν *ταγίζουν* καὶ πέμπτην φοράν.

Αὐτοὺς τοὺς περιφήμους βώλους κατεσκεύαζεν ὁ ἴδιος ὁ κὺρ Λουκᾶς. Δὲν ἤθελε νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς κανένα τὴν φροντίδα ταύτην καὶ εἶχε διακηρύξει ὑψηλοφώνως ὅτι «οἱ ὑπηρέται σὲ τέτοιαις δουλειαῖς εἶνε ζῶα καὶ δὲν κάμνουν τίποτες τῆς προκοπῆς». Ἅμα τοὺς κατεσκεύαζε, τοὺς ἔθετεν ἐντὸς πινακίου μετὰ προσοχῆς καὶ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Μαθιοῦ, κατήρχετο εἰς τὴν αὐλήν.

Δὲν ἦτο εὔκολον πρᾶγμα τὸ νὰ ἐξαναγκάσωσι

Digitized by Google

τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν νὰ δεχθῇ τὸ βεβιασμένον ἐκεῖνο γεῦμα, ὅπερ κατὰ τὰ φαινόμενα λίαν μετρίως ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν ὄρεξίν της. Μόλις ἔβλεπε καταφθάνοντας τοὺς δύο δημίους της, ἔτρεχε τρομασμένη, ἐκτείνουσα τὰς δύο της πτέρυγας καὶ ἐκπέμπουσα ἀπὸ τοῦ κιτρίνου ῥάμφους της βραγχνὰς κλαγγάς. Ὁ Μαθιὸς τὴν συνελάμβανε μὲ τὰς πλατείας καὶ τυλώδεις χεῖράς του, τὴν ἔσφιγγε, τῇ προσεκόλλα τὰς πτερύγας εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ἐκαβαλίκευεν ὡς νὰ ἦτο ἄλογον. Θὰ τὸν ἐξελάμβανε κανεὶς διὰ τὸν Ἀλέξανδρον δαμάζοντα τὸν Βουκέφαλον. Ὁ κὺρ Λουκᾶς τότε ἐπλησίασε καὶ ἔκυπτε πρὸ αὐτῆς ἁρπάζων αὐτὴν ἀπὸ τὴν κεφαλήν. Ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ἠμύνετο ἀνδρείως, στρέφουσα τὸν λαιμὸν καὶ προσπαθοῦσα νὰ ῥίψῃ χαμαὶ τὸν ἀναβάτην της. Μίαν φορὰν μάλιστα ἐδάγκασε μετὰ λύσσης τὴν κνήμην τοῦ συμβολαιογράφου, ὅστις ἐκραύγασεν· «Ἆ! τὴν ἀναθεματισμένην!» καὶ ἔστρεψε τὸν θυμόν του κατὰ τοῦ Μαθιοῦ, λέγων αὐτῷ «ὅτι ἦτο ἐξ αἰτίας του, ὅτι τὴν ἐκράτει κακά, καὶ ὅτι ἐφαίνετο ’σὰν νὰ ἐφοβεῖτο».

— Τί λέτε, ἀφεντικό; ἀπήντησεν ὁ Μαθιός, ἐγὼ δὲν φοβοῦμαι· μοῦ φαίνεται πῶς ἡ ἀφεντιά σας μάλιστα φοβᾶσθε.

— Σιώπα, ἀνάθεμά σε, κουτέ. Σοῦ ἄξιζε νὰ σὲ κάμω νὰ καταπιῇς ἐσὺ τοὺς βώλους.

Ὅταν ὁ συμβολαιογράφος τῇ συνελάμβανε τὸν λαιμὸν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ὁ Μαθιὸς τῇ ἤνοιγε τὸ ῥάμφος καὶ ὁ κὺρ Λουκᾶς τὴν ἐτάγιζε μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα. Οἱ βῶλοι ἐβυθίζοντο ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον καὶ διὰ βιαίας προσπαθείας τοῦ λάρυγγος ἡ χὴν μισοπνιγμένη τοὺς κατεβίβαζεν εἰς τὸν στόμαχον. Μετὰ τὴν κατάποσιν καὶ τοῦ ἕκτου βώλου, ὁ κὺρ Λουκᾶς τὴν ἐπότιζε νερὸν καὶ τῇ ἔδιδε καὶ ὀλίγα τρίμματα ἄνθρακος.

— Διὰ τοιαύτης διαίτης θρεπτικῆς καὶ ἀκριβεστάτης ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ἐγένετο ταχέως ἡ ὡραιοτέρα χὴν τῶν περιχώρων· ἦτο παχεῖα, εὔσαρκος, στρογγύλη, ὡς νὰ ἦτο ἐξογκωμένη· τὸ τεταμένον δέρμα της ἐφαίνετο ἕτοιμον νὰ ἐκσπάσῃ. Ἔπρεπε νὰ τὴν ἴδητε περιπατοῦσαν μὲ τὸν λαιμὸν προτεταμένον, μὲ τὸν ὀφθαλμὸν στρογγύλον καὶ ἠλίθιον, φέρουσαν κοιλίαν ὀγκώδη, ὡς γαστέρα γυναικὸς ἐγκύου, στηριζομένην ἐπὶ τῶν βραχέων ποδῶν της, ταράσσουσαν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰς τεφροχρόους πτέρυγάς της, μὲ τὸ ῥάμφος της ἔχον χρῶμα πορτοκαλλίου, μὲ τὸν λευκὸν λαιμόν της καὶ τὴν κεφαλήν της κεκομμωμένην ὑπὸ καλύμματος ἐκ μικρῶν φαιοχρόων πτίλων. Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἐπῄρετο καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καταλείπων τὸ γραφεῖόν του μετέβαινε νὰ τὴν θαυμάσῃ.

— Τί ὡραῖον πουλί!... ἔλεγε, τρίβων τὰς χεῖρας μὲ τὸ σύνηθες αὐτοῦ κίνημα, Ἐντὸς ὀλίγου, φιλενάδα μου, δὲν θὰ στέκεσαι πλέον αὐτοῦ νὰ περιπατῇς ἥσυχα. Θὰ εἶσαι ἐντὸς μεγάλης παροψίδος, καλὰ ψημένη μὲ κάστανα εἰς τὴν *μάμμαν* σου.

Ἤστραπτον δὲ τότε οἱ ὀφθαλμοί του ἐκ γαστριμαργίας, ἐγέλα πλαταγῶν τὴν γλῶσσαν, εἶτα, μετὰ ἐπιθεώρησιν ὀλίγων λεπτῶν, ἐπανήρχετο εἰς τὸ ἔργον του.

Πλὴν μόλις προσήρχετο πελάτης τις, καὶ εὐθὺς τὸν παρέσυρε πρὸς τὸν ὀρνιθῶνα.

— Αἴ, λοιπόν! γέρο-Μιχάλη; αἴ; τί λές;

— Μπᾶ, μπᾶ, Θεέ μου! καὶ τ’ εἶν’ τοῦτο; ἔλεγεν ὁ χωρικός· μὰ ’σὰν ἐξακολουθήσῃ ἔτσι θὰ γενῇ χονδρή, μὲ συχώρεσι, ’σὰ γουροῦνι.

— Αἴ, θὰ εἶνε ἀρκετὰ στρογγυλή;

Καὶ ὅτε τὸ πτηνὸν δὲν ἐκινεῖτο, ὁ κὺρ Λουκᾶς τὸ ὤθει ἐλαφρῶς διὰ τοῦ ποδός, ὅπως τὸ ἀναγκάσῃ νὰ κινηθῇ.

— Ἐμπρὸς λοιπόν, κορίτσι μου, δεῖξου ἀπὸ ὅλαις ταῖς μεριαῖς.

— Ὤ, μὰ εἶνε λαμπρὴ χῆνα! Τί τῆς δίνεις γιὰ νὰ παχύνῃ τόσον;

— Ἆ, θέλεις νὰ τὸ μάθῃς, γέρο κατεργάρη, αἴ; εἶνε ἕνα μυστικὸ ’δικό μου· θὰ σοῦ τὸ ’πῶ κατόπιν.

Ὅταν δὲν ἤρχοντο πελᾶται, ὁ κὺρ Λουκᾶς, ὅστις ἐκεντᾶτο ἀείποτε ζωηρῶς ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν καὶ νὰ ὁμιλῇ περὶ αὐτῆς, ἔφερεν εἰς τὸν ὀρνιθῶνα τὸν πρῶτόν του γραφέα, κύριον Θεόδωρον, μικρόν, μελαγχροινόν, μὲ ἦθος μειλίχιον καὶ συνεσταλμένον, φέροντα κασκέτον ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος, ῥεδιγκόταν μαύρην τετριμμένην, (ἦτο ἡ ἰδία ῥεδιγκότα, ἣν ἔφερεν ὁ κὺρ Λουκᾶς ὅτε ἔκαμε τὰς ἐπισκέψεις τὴν ἐποχὴν τῶν γάμων του) καὶ πέδιλα.

— Ὤ, ὤ, μὰ τὸν Θεόν, ’σὰν νὰ μοῦ φαίνεται πῶς ἀπὸ τὰ χθὲς ἐπάχυνε περισσότερον· στοιχηματίζω ὅτι ζυγίζει μισὴ ὀκᾶ περισσότερον! Τί λέγεις, κύριε Θεόδωρε;

— Δὲν πιστεύω ὅτι ἀπὸ χθές, ἀπήντα ὁ γραφεὺς μὲ προσηνὲς ὕφος, ἀλλ’ ἀπὸ δεκαπέντε ἡμερῶν βεβαίως ἔκαμεν ἐκπληκτικὰς προόδους.

— Θὰ εἶσθε καὶ σεῖς στὸ τραπέζι, κύριε Θεόδωρε· θὰ ἔλθετε τὰ Χριστούγεννα νὰ ’γλύψετε τὰ κοκκαλάκια τῆς κοπέλλας μας.

— Ὤ, σᾶς εὐχαριστῶ, σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, κύριε.

— Ναί, ναί· εἴμεθα σύμφωνοι.

Συχνάκις καὶ οἱ μέλλοντες δαιτυμόνες ἐκ τῶν περιχώρων προσήρχοντο νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν, ὁ κὺρ Μανιός, ὁ συμβολαιογράφος, εὔσαρκος, βραχὺς καὶ κοκκινοπρόσωπος, μὲ ὀμματοϋάλια μεγάλα ὡς ὑάλους παραθύρων, καὶ ὁ κὺρ Ῥοῦσσος ὁ δικολάβος, μικρὸς, ἰσχνὸς καὶ ῥικνός.

— Τί κοιλιά! τί πλευρά! μὰ αὐτὴ εἶνε περίφημη, ἀνέκραξεν ὁ κὺρ Μανιός, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς μελλούσης εὐωχίας.

Digitized by Google

Καὶ ἔτρεχε βαρέως ἐξόπισθεν τῆς χηνὸς διὰ νὰ συλλάβῃ καὶ βυθίσῃ τὰ βραχέα δάκτυλά του ἐντὸς τοῦ λίπους της.

— Γιὰ ἰδὲ, γιὰ κύττα ἐδῶ, Ῥοῦσσε.

Ὁ κὺρ Ῥοῦσσος ἐθεώρει μὲ ὀφθαλμοὺς ἀπλήστους, προτείνων τὴν ὀξεῖαν σιαγόνα του, ὡσεὶ προέκειτο νὰ δήξῃ μὲ τοὺς αἰχμηροὺς ὀδόντας του τὴν ὡραίαν ἐκείνην καὶ παχεῖαν σάρκα, ἣν ἠρεύνα, παραμερίζων τὰ πτερά.

— Αἴ κουμπάροι; ἐπανελάμβανεν ὁ κὺρ Λουκᾶς, δὲν εἶνε θαυμάσια, αἴ;

Καὶ οἱ τρεῖς δ' ἐγέλων μακαρίως ἐνώπιον τοῦ ἀξιολόγου ἐκείνου πτηνοῦ, ὅπερ ἐξήναπτε τὴν ὄρεξίν των καὶ ἐγαργάλιζε τὸν στόμαχόν των.

Β'

Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ κὺρ Λουκᾶς μετέβη νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην τοῦ μπάρμπα-Βεσσᾶ, ἐπανῆλθε πολὺ κακοδιάθετος Καθ' ὅλον τὸν δρόμον ἐξηπλωμένος ἐντὸς τῆς ἁμάξης του ἐρρέμβαζεν· ἡ φαντασία του ἐπλανᾶτο τῇδε κἀκεῖσε· ἐσκέπτετο τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, ἀνεζήτει τίνι τρόπῳ νὰ τελειοποιήσῃ τὰ σχέδιά του, ἐμελέτα πλῆθος σχεδίων γαστρονομικῶν, καὶ ἐφαντάζετο γεῦμα πλούσιον μὲ πάμπολλα ἐδέσματα, κάτι τι σαρδαναπάλειον, ἐξ ἐκείνων, ἅτινα καταλείπουσιν ἐποχὴν ἀξιοσημείωτον εἰς τὸν βίον ἀνθρώπου τινός. Ὁ σύρων τὸ ἁμάξιον ἵππος, ἐπωφελούμενος τῆς βαθείας τοῦ κυρίου του ῥέμβης, δὲν ἐβιάζετο, ἀνήρχετο τὰς ἀνωφερείας βραδύτατα, σταματῶν καὶ δοκιμάζων δράκα τινὰ χόρτου καὶ ἄγων τὴν ἅμαξαν εἰς ὁδοὺς τριβολώδεις καὶ ἀδιαβάτους. Διὸ ὅτε ὁ κὺρ Λουκᾶς ἀφίκετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα-Βεσσᾶ, ὁ γέρων εἶχεν ἐκπνεύσει χωρὶς νὰ διαθέσῃ τὰ ὑπάρχοντά του. Ἦτο χαμένος δρόμος διὰ τὸν συμβολαιογράφον καὶ τὰ δικαιώματά του ἐπίσης χαμένα, καὶ τοῦτο ἐνέβαλε τὸν κὺρ Λουκᾶν εἰς τόσον κακὴν διάθεσιν.

Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κατοικίαν του, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Μαθιοῦ, ἐτάγισε τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν. Τὰ πάντα ἔγειναν ἐν τάξει, πλὴν μεθ' ἡμισείαν ὥραν ὁ Μαθιὸς ἔδραμεν ὅλος τεταραγμένος εἰς τὸ γραφεῖον.

— Ἀφεντικὸ, τρεχᾶτε γρήγορα, γρήγορα! Ἡ κυρὰ Γιαννοῦλα μοῦ φαίνεται πῶς στέκει ἄσχημα· πέφτει κατὰ γῆς καὶ τὰ 'μάτια της ἐγούρλωσαν!..

Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἀνεσκίρτησε τόσον βιαίως, ὥστε ἔχυσε τὸ μελανοδοχεῖον ἐπὶ ἐκποιήσεώς τινος, ἣν συνέταττεν. Αὐτοστιγμεὶ εὑρέθη εἰς τὴν αὐλὴν, ὅπου εὗρε τὴν κυρὰ-Γιαννοῦλαν ἐξηπλωμένην ἐπὶ τοῦ ἑνὸς πλευροῦ.

— Ἐψόφησε λοιπόν! ἐσὺ τὰ φταῖς ζῶον, ἀνέκραξε πρὸς τὸν Μαθιόν· γιατὶ δὲν μὲ εἰδοποιοῦσες πρωτήτερα;

— Αἴ, ὁρίστε τώρα! ἐγὼ τὰ φταίω! Μὰ ἠμποροῦσα νὰ σᾶς εἰδοποιήσω πρὶν 'δῶ τίποτε; Ἐγὼ τάχατες τῆς δίνω τέτοια τροφὴ γιὰ νὰ τὴν κάμω νὰ σκάσῃ;

— Σώπα, ἢ ἄλλεως σὲ πετῶ ἀπὸ τὴν πόρτα. Καὶ ὁ κὺρ Λουκᾶς ἐφώναζε πάσῃ δυνάμει, παρέχων διέξοδον εἰς τὴν κοχλάζουσαν ἐντὸς αὐτοῦ ὀργήν.

Ἡ κυρὰ-Γιαννοῦλα ἐν τούτοις δὲν ἦτο νεκρά· ἐφαίνετο ὅμως λίαν ἀσθενής, φυσῶσα ὡς κῆτος ἐξοκεῖλαν, ταράττουσα τοὺς πόδας, τύπτουσα τὸν ἀέρα μὲ τὴν μίαν πτέρυγα καὶ ἀνοίγουσα ὑπερμέτρως τὸ ῥάμφος. Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἦτο *σαστισμένος*, καὶ μὴ εἰξεύρων τί νὰ κάμῃ, ἐφόρτωνε μὲ ὕβρεις τὸν Μαθιὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπηρέτας· δὲν ἦσαν καλοὶ διὰ τίποτε· δὲν ἠμποροῦσε πλέον νὰ λείψῃ δύο ὥραις! Ἦτο δὲ καὶ τὸ σφάλμα τοῦ μπάρμπα-Βεσσᾶ καὶ τῆς διαβολοπαρμένης διαθήκης του.

— Νὰ πάω νὰ φέρω τὸν κὺρ Χαιρέτη τὸν γιατρόν; ἠρώτησε δειλῶς ὁ Μαθιός.

— Δὲν θέλω τέτοιους κουτεντέδες.

Ὁ κὺρ Λουκᾶς εἶχε πάθος ἐναντίον τοῦ ἰατροῦ, διότι πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν ἐλθὼν οὗτος ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν πάσχουσαν φορβάδα του, τῇ ἔδωκεν ἀφέψημα φιλύρας μετὰ ἐλαίου· ἀλλὰ τὸ ζῶον πιὸν μετὰ δυσκολίας τὸ φάρμακον, ἤμεσε μέρος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὑπενδύτου τοῦ κὺρ Λουκᾶ, ὅστις ἐκράτει τοὺς μυκτῆρας τῆς πασχούσης. Εἶχε χάσει λοιπὸν ἕνα ὑπενδύτην, διότι ἅμα ἐτόλμησε νὰ τὸν φορέσῃ ἔκτοτε, ὁ συμβολαιογράφος ἀνέδιδεν ὁλόκληρος ὀσμὴν φοβερὰν ὡς ἐσβεσμένη λυχνία· ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ τὸν δωρήσῃ τὴν ἐπαύριον εἰς τὸν πρῶτόν του γραφέα.

— Δὲν θέλω τὸν Χαιρέτη, ἐπανελάμβανεν. Σύρε κράξε τὸν Θωμᾶν νὰ ἔλθῃ νὰ τοῦ εἰπῶ.

Ὁ μικρὸς Θωμᾶς ἦτο τὸ ἀγρίμιον τοῦ γραφείου, μικρὸς μάγκας δωδεκαέτης, ὑπόξανθος, ὕπωχρος, ἔχων τὴν μορφὴν κατεστιγμένην ὑπὸ ἐρυθρῶν κηλίδων, μὲ μύτην πεπιεσμένην, μὲ ὄμματα χονδρά, κυανᾶ ὡς νεαροῦ μόσχου.

— Τρέξε ἀμέσως νὰ 'πῇς τοῦ μπάρμπα-Νικόλα νὰ ἔλθῃ ἐδῶ ἀμέσως. Ἀκοῦς; τῷ ἔκραξεν ὁ κὺρ Λουκᾶς.

Τὸ παιδίον ἐθεώρει ἔκθαμβον, ἠλίθιον, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ, ζαλισμένον ἀπὸ τὰς τεταραγμένας χειρονομίας τοῦ κὺρ Λουκᾶ καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους του, οὓς εἶχε προφέρει τόσον ταχέως, ὥστε ἐμπερδεύοντο.

— Καὶ λοιπὸν δὲν ἀκοῦς, βλάκα; Τρέξε νὰ καλέσῃς τὸν μπάρμπα-Νικόλα· 'πέ του νὰ ἔλθῃ ἐδῶ. Αὐτὸς ἀνέθρεψε πολλὰ πουλιὰ καὶ 'μπορεῖ νὰ μᾶς φανῇ χρήσιμος. Ξεκουμπίσου, λοιπὸν καὶ μὴ στέκῃς νὰ χαζέψῃς στοὺς δρόμους.

Ὁ μικρὸς Θωμᾶς ἀπῆλθε δρομαίως.

Ἡ χὴν ἐξηκολούθει νὰ φυσᾷ ὀδυνηρῶς κεκλιμένη ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς.

— Θὰ εἶνε καμμία δυσπεψία, ἔλεγεν ὁ κὺρ Λουκᾶς.

Digitized by Google

— Γιὰ νὰ σᾶς 'πῶ, ἀπήντα ὁ Μαθιός, τί λέτε; νὰ τῆς δώσουμε νὰ πιῇ 'λίγο ἀπὸ τὸ γιατρικὸ 'ποῦ ἐπήρατε καὶ σεῖς, ταῖς προάλλαις ποῦ εἴσαστε τόσον ἄρρωστος, 'ποῦ δὲν ἠμπορούσετε νὰ σταθῆτε ὅλη νύκτα. Θυμᾶστε; τὴν ἡμέρα 'ποῦ ἐφάγετε ταῖς πολλαῖς πέρδικαις μὲ τὰ λάχανα...

— Μελισσόνερον; ναί, ἀληθινά· αὐτὴ εἶνε καλὴ ἰδέα· τρέξε νὰ φέρῃς τὸ μπουκάλι καὶ ἕνα χουλιάρι.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ὁ κὺρ Λουκᾶς κύπτων ἐνώπιον τῆς κυρὰ-Γιαννούλας, ἐπλήρου τὸ κοχλιάριον διὰ τοῦ σωστικοῦ φαρμάκου καὶ ἡτοιμάζετο νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸ εἰς τὸν φάρυγγα τῆς ἀσθενοῦς. Ἀλλὰ ταὐτοχρόνως τὸ πτηνὸν ἠγέρθη μετὰ βιαίας προσπαθείας, ἐκίνησε τὰς πτέρυγας, ἐμήκυνε τὸν λαιμὸν δι' ἀνακινήσεως ἰσχυρᾶς, ἀνέτρεψε τὸ μελισσόνερον καὶ ἔχυσεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς περισκελίδος τοῦ κὺρ Λουκᾶ καὶ ἤμεσε τοὺς πρὸ μιᾶς ὥρας ληφθέντας ἓξ βώλους, μελανούς, γλοιώδεις, ἀλλ' εὐδιακρίτους. Εἶτα ὡσεὶ ἐλαφρυνθεῖσα ἐκ πνιγηροῦ βάρους ἐπορεύθη πρὸς τὴν πλήρη ὕδατος σκάφην της, ἔπιεν ἀρκετὴν ποσότητα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν ἠχηρὰν καὶ θριαμβευτικήν. Εἶχεν ἐλευθερωθῆ καὶ συνέλθει.

— Ὡραῖα!.. νὰ τώρα 'ποῦ εἶσαι καλά, κοκκώνα μου! τῇ ἔλεγεν ὁ συμβολαιογράφος μετὰ θωπευτικῆς φωνῆς. Καλὰ σοῦ τὸ ἔλεγα, Μαθιέ· δὲν ἦτο τίποτε· ἦτο μία δύσκολος πέψις καὶ τίποτε ἄλλο· μ' ἔκαμες νὰ φοβηθῶ. Δὲν ἤξιζε τὸν κόπον νὰ κράξω τὸν μπάρμπα-Νικόλα.

— Νάτα! ἐγὼ τώρα ἤμουνα 'ποῦ εἶπα νὰ τὸν καλέσουν; ἀπήντησεν ὁ Μαθιός· ἐγὼ δὲν ἐφοβήθηκα περισσότερον ἀπὸ σᾶς!

Κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἀφικνεῖτο ὁ μπάρμπα-Νικόλας· ἀλλὰ τὸν ηὐχαρίστησε καὶ ἄλλο τι δὲν ἐκέρδησε παρὰ τὸν κόπον τοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ.

Γ'.

Ὀλίγον καιρὸν μετὰ ταῦτα ὁ κὺρ Λουκᾶς ὑπέστη καὶ ἄλλον τρόμον. Εὑρίσκετο εἰς τὸ γραφεῖόν του καταγινόμενος νὰ πείσῃ ἕνα τῶν πελατῶν του ὅτι θὰ ἔκαμνε «λαμπρὰ δουλειὰ» ἀγοράζων μέγαν ἀγρὸν πλήρη χαλίκων καὶ λίθων, ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι ἦτο «θαυμασίως κατάλληλος διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου», αἴφνης ἤκουσε τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν κράζουσαν μὲ ἄπελπιν καὶ παρακλητικὸν τόνον. Δι' ἑνὸς ἅλματος εὑρέθη εἰς τὸν ὀρνιθῶνα, ἔφθασε δὲ ἐγκαίρως, ἐπειδὴ ὁ χοῖρος εἰσχωρήσας εἶχε συλλάβει τὴν χῆνα ἀπὸ τῆς μιᾶς πτέρυγος καὶ ἔτρωγε ἤδη τὰ πτερὰ μετὰ λαιμάργου γρυλλισμοῦ.

— Τώρα ἀμέσως παλληκαρᾶ μου! ἔκραξεν ὠρυόμενος ὁ κὺρ Λουκᾶς· ἐγὼ θὰ σὲ διορθώσω.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως καὶ τὸν ἐφιλοδώρησε μετὰ βασιλικῆς γενναιοδωρίας ἀμέτρητα λακτίσματα καὶ γρόνθους. Τὸ ζῶον οὐδαμῶς ἐσκέφθη ν' ἀντιστῇ· εἶδεν ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοιούτου ἀντιπάλου καὶ καταλιπὸν τὴν λείαν του ἔφυγε πρὸς τὸν σταῦλόν του, τρέχον καὶ ἀφῖνον γρυλλισμοὺς φόβου.

Ἡ κυρὰ-Γιαννούλα τὴν ἐγλύτωσεν εὐθυνὰ καὶ ἐσώθη ἀλώβητος, ἀπολέσασα μόνον ὀλίγα πτερά.

Μετά τινας ἡμέρας πάλιν, περὶ τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν ὥραν, καθ' ἣν στιγμὴν μετέβησαν νὰ χορηγήσωσιν αὐτῇ τὴν συνήθη τροφὴν ὁ κὺρ Λουκᾶς καὶ ὁ Μαθιὸς δὲν εὗρον τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν εἰς τὸν ὀρνιθῶνα. Ἀνεζήτησαν αὐτὴν πανταχοῦ, παρετήρησαν εἰς πάσας τὰς γωνίας τῆς αὐλῆς, εἰς τὸν σταῦλον, εἰς τὸ πλυσταρίον, ἐξήτασαν λεπτομερῶς τοῦ χοίρου τὴν φωλεὰν μήπως ἀνακαλύψωσι τὰ ἴχνη ἐγκλήματός τινος· τίποτε! Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα ἀνακριτοῦ μεταβαίνων ἐπὶ τόπου πρὸς αὐτοψίας, ἀνακρίνων, συνάζων τὰς μαρτυρίας, ἐρευνῶν πανταχοῦ καὶ τοῦτο τὸν ἱκανοποίει κάπως. Εἰσελθόντες εἰς τὸν κῆπον ἀνηρεύνησαν αὐτὸν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν καὶ ἐπεθεώρησαν ἀνὰ μίαν τὰς μεγάλας κολοκυνθέας μήπως ἦτο κεκρυμμένη ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ὄπισθεν τινὸς ἐξ αὐτῶν. Οὐδαμοῦ ἀνευρέθη ἔνδειξίς τις, σημεῖον, ἢ ἴχνος τῶν ποδῶν της. Ἠρώτησαν τοὺς γείτονας, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἐγίνωσκέ τι.

Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἐσκέφθη ὅτι ἦτο ἴσως ἀστειότης τοῦ ἐφημερίου, μεθ' οὗ εἶχε μαλλώσει ἀπὸ τῆς 16 Μαΐου «Ἕνας ἀντίχριστος 'σὰν αὐτόν, εἶνε ἱκανὸς νὰ κάμῃ τέτοια δουλειά!». Ἐπορεύθη λοιπὸν πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ ἐφημερίου καὶ εὗρε τὴν Μαργαρίταν, τὴν γραῖαν πολιότριχα ὑπηρέτριαν, ἣν ἠρώτησε, παρατηρῶν αὐτὴν ἀτενῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐκείνη ὤμοσεν «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου» ὅτι δὲν εἶδε τίποτε. Ὁ Λουκᾶς ἀπῆλθεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον πεπεισμένος.

— Μὲ αὐτὰ ἐκεῖ τὰ ποντίκια δὲν 'μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχῃ πεποίθησιν! ἐψιθύριζεν.

Ἀφοῦ ἡ ἀνάκρισις εἰς οὐδὲν ἀπέληξεν, ὁ συμβολαιογράφος ἐστράφη πρὸς τὸν Μαθιόν· «Δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ ἄλλο τι, ὅλο τὰ ἴδια. Τὸ σφάλμα ἦτο ἰδικόν του· θὰ ν' ἄφησε τὴν θύρα ἀνοικτήν».

— Ἀφοῦ σᾶς τὸ λέγω, ὅτι δὲν 'μπορῶ νὰ καθήσω οὐδὲ μιὰ στιγμὴ ἥσυχος. Κάθε ὥρα πρέπει νὰ παραστέκω 'ς αὐτὸ τὸ κτῆνος.

Ὁ Μαθιὸς ὑπερήσπιζεν ἑαυτὸν ὁ ταλαίπωρος, διαμαρτυρόμενος περὶ τῆς ἀθωότητός του.

Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἐπορεύθη πρὸς «ἐκεῖνον τὸν γέρω ξεκουτιάρη, τὸν ἀγροφύλακα», ὅπως ἔλεγε, τὸν μπάρμπα-Δῆμο, ἀρχαῖον στρατιώτη, μὲ μύστακα τραχύν, παχύν, οὖλον, μὲ ὀφρῦς πυκνὰς καὶ μὲ μορφὴν μολοσσοῦ. Ἀνέφερε τὸ συμβὰν καὶ διηγήθη διὰ μακρῶν καὶ μετὰ πάσης λεπτομερείας τὴν ἱστορίαν. Ὁ μπάρμπα-Δῆμος τὸν ἤκουσε μετὰ προσοχῆς καὶ εὐθὺς ὡς ἐτελείωσε, τὸν ἠρώτησε μετὰ φωνῆς ξηρᾶς·

Digitized by Google

— Ἐξεύρεις τὸν κλέπτην;

— Διόλου· ἀφοῦ ἔρχομαι ἀκριβῶς νὰ σοῦ 'πῶ νὰ τὸν εὕρῃς.

— Πῶς θέλεις νὰ τὸν εὕρω, ἂν δὲν μοῦ εἴπῃς τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν του;

— Μὰ τί διάβολο! ἐσὺ πρέπει ν' ἀνακαλύψῃς τὸν κλέπτην.

— Μὰ πρέπει νὰ 'ξεύρω τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τὸν πιάσω. Δὲν 'μπορῶ νὰ πάγω νὰ πιάσω ἀπὸ τὸν λαιμὸν τὸν πρῶτον 'ποῦ ἀπαντήσω!

— Τὸ 'ξεύρω αὐτὸ ποῦ μοῦ λές· μὰ ἐγὼ δὲν σοῦ ζητῶ τέτοιο πρᾶγμα.

— Αἴ; καὶ λοιπὸν τί θέλεις τότε;

— Ζητῶ νὰ κυττάξῃς νὰ τὸν εὕρῃς.

— Ὦ τί διάβολο! εὔκολον σοῦ φαίνεται! Μὰ τοὐλάχιστον τὸν εἶδες, ὅταν σοῦ ἔκλεβε τὴν χῆνα;

— Ἂν ἤθελε τὸν ἰδῶ, θὰ τὸν ἐτσάκωνα κηόλα.

— Τότε δὲν εἰξεύρεις τὰ χαρακτηριστικά του.

— Ὄχι, σοῦ λέγω, χίλιαις φοραῖς, ὄχι!

— Αἴ, τότε σοῦ λέγω πάλιν, ὅταν ἀνακαλύψῃς τὸν κλέπτην, ἔλα νὰ μοῦ εἴπῃς ποῖος εἶνε.

— Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἀφῆκε τὸν μπάρμπα-Δῆμο ἀπελπισμένος καὶ βλασφημῶν. Πορευθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν του ἐγευμάτισε χωρὶς ὄρεξιν, πρᾶγμα ὅπερ συνέβαινεν αὐτῷ μόνον κατὰ τὰς δραματικὰς τῆς ζωῆς του περιστάσεις. Ἡ ἑσπέρα τῷ ἐφάνη πένθιμος· ᾐσθάνετο ὡς νὰ τῷ ἔσφιγγε τὸ στῆθος σιδηρὰ ζώνη. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐγειρόμενος διέτρεχε τὸ ἑστιατόριον ὁμιλῶν μόνος ὑψηλοφώνως.

— Δὲν δύναμαι νὰ καταλάβω τίποτε· δὲν ἤκουσα ἐν τούτοις κανένα θόρυβον ἀσυνήθη εἰς τὴν αὐλήν... Εἶνε ἀκατανόητον.

Εἶχε λάβει τὴν ἰδίαν ἐκείνην πρωΐαν ἐπιστολὴν τοῦ κὺρ Μανιοῦ, δι' ἧς τῷ ἀνήγγελλεν ὅτι προσεχῶς ἔμελλε νὰ τῷ πέμψῃ δαμάσκηνα καὶ σταφίδας, ἅτινα ἔγραψε νὰ τῷ φέρωσιν ἐπίτηδες διὰ νὰ παραγεμισθῇ ἡ χῆνα τὰ Χριστούγεννα καὶ νὰ γείνῃ ὀρεκτικωτέρα. Οἵα εἰρωνεία! Βέβαια δὲν θὰ ἔτρωγον αὐτοὶ τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν! Καὶ ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐπανήρχετο εἰς τὸ πνεῦμά του σκληρά, ὀξεῖα, τυραννική.

Ὁ κὺρ Λουκᾶς κατεκλίθη ἐνωρίς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κοιμηθῇ· ἔστρεφε ἔνθεν κἀκεῖθεν πυρετωδῶς τεταραγμένος· ᾐσθάνετο νυγμοὺς εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἐνόμιζεν ἐπὶ στιγμὴν ὅτι τῷ ἔθηκαν τρίχας γαλῆς εἰς τὴν στρωμνήν του χάριν ἀστειότητος. Περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὀλίγον πρὶν ἢ ἀνατείλῃ ἡ σελήνη, ἤκουσεν ἀόριστόν τινα κρότον, ὡς ξύσιμον εἰς τὸ κείμενον ἀκριβῶς ὑποκάτωθεν αὐτοῦ δωμάτιον. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπρόσεξε πολύ· ἔπειτα ὅμως ὁ κρότος ἐγένετο πλέον καθαρὸς καὶ εὐδιάκριτος. Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἠγέρθη καὶ καθεσθεὶς ἔτεινε τὸ οὖς· τῷ ἐφάνη τότε ὅτι ἀνεκίνουν ἕδρας καὶ ἤνοιγον ἔπιπλα· οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὅτι ἐντὸς τοῦ δωματίου ἐκείνου εὑρίσκετο κάποιος, κλέπτης ἴσως. Ἴσως ὁ ἴδιος ὁ κλέψας τὴν ἡμέραν τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν. Τρόμος μέγας ἐκυρίευσε τὸν συμβολαιογράφον· τὰ ὠτία του ἐκοκκίνησαν, ἡ καρδία του ἔπαλλε μετὰ βιαιότητος. Διὰ τῆς φαντασία του εἶδε παρευθὺς λῃστὰς μὲ ἐγχειρίδια καὶ μὲ ρεβόλβερ ὀρθουμένους ἐνώπιον αὐτοῦ ὑπερμεγέθεις, ἀπειλητικούς, τρομερούς, καὶ ᾐσθάνετο ἑαυτὸν νεκρούμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς κλαγγῆς τοῦ σιδήρου καὶ τῶν πυροβολισμῶν. Ἡ φρίκη τῆς ἀπαισίας ταύτης ὀπτασίας τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν κλίνην του. Μόλις μετά τινα λεπτὰ καὶ ἀφοῦ ὁ θόρυβος ἔπαυσε, συνῆλθεν ὀλίγον, ἠγέρθη, ἐνεδύθη ἐν τάχει καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀνώτερον πάτωμα ἀψοφητὶ διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Μαθιόν.

Ἀμφότεροι κατῆλθον, ὁ μὲν κὺρ Λουκᾶς ὡπλισμένος διὰ θηρευτικοῦ ὅπλου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχε χώσει δύο φυσίγγια, ὁ δὲ Μαθιὸς κρατῶν διὰ τῆς μιᾶς φανάριον καὶ διὰ τῆς ἑτέρας φέρων μεγάλην σιδηρᾶν λαβίδα ὡς ῥόπαλον. Ἔβαινον μετὰ δειλῆς προφυλάξεως σταματῶντες ἀνὰ πᾶν βῆμα ν' ἀκούσωσιν ἂν ὁ θόρυβος ἐξηκολούθει.

— Μὴ τόσον γρήγορα, ἐψιθύριζεν ὁ κὺρ Λουκᾶς· ἂν σοῦ σβυσθῇ τὸ φανάρι, θὰ εἴμεθα περίφημα.

Καὶ ἐδιπλασίαζον τὴν φρόνησιν, ὀλισθαίνοντες ὡς σκιαί, κρατοῦντες τὴν ἀναπνοήν, τείνοντες τὸ οὖς, κατειλημμένοι ὑπὸ ἀπεριγράπτου φόβου. Ἀφίκοντο εἰς τὴν βάσιν τῆς κλίμακος, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ διαδρόμου τοῦ ἄγοντος εἰς τὸ φοβερὸν δωμάτιον.

— Πέρασ' ἐμπρός, εἶπεν ὁ κὺρ Λουκᾶς πρὸς τὸν Μαθιόν.

— Στέκω καλὰ ὀπίσω, ἀπήντησεν ὁ Μαθιός.

— Πέρασ' ἐμπρός, σοῦ λέγω· ἐσὺ κρατεῖς τὸ φανάρι, πῶς θέλεις νὰ ἰδῶ ὅταν μένῃς ὀπίσω.

— Τότες ὁρίστε τὸ φανάρι.

— Τί κουταμάρα λές! ἀμ' 'σὰν κρατῶ τὸ φανάρι, πῶς θὰ κρατῶ τὸ τουφέκι;

— Δόσε μου ἐμὲ τὸ τουφέκι καὶ κράτει τὴν λαβίδα.

— Νὰ δώσω τὸ τουφέκι μου σ' ἕναν ἀνάποδον 'σὰν κ' ἐσέ; θὰ ἦσουν ἱκανὸς νὰ τοὺς ἀφήσῃς νὰ φύγουν!

— Μὰ ἐγὼ ἐμπρὸς δὲν πηγαίνω· σκότωσέ με, ἀλλὰ δὲν πηγαίνω.

— Πέρασ' ἐμπρός, μωρὲ κακομοίρη φοβιτσάρη! Καὶ ὁ κὺρ Λουκᾶς ὤθησε τὸν Μαθιὸν ἐντὸς τοῦ διαδρόμου.

Ὁ κρότος εἶχε παύσει· ἠκροάσθησαν ἐπί τινας στιγμάς, ἀλλὰ δὲν ἤκουσαν τίποτε· βαθεῖα σιωπὴ ἐβασίλευεν. Μετὰ πέντε λεπτῶν προσδοκίαν, ἀπεφάσισαν ν' ἀνοίξωσιν ἠρέμα τὴν θύραν τοῦ δωματίου, ὅπερ ἐφαίνετο βεβυθισμένον εἰς τὴν γαλήνην. Ἔμειναν ἀκόμη ἐπί τινα καιρὸν περιμένοντες καὶ καρφωμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους,

Digitized by Google

φοβούμενοι μὴ ἴδωσιν ἐξαίφνης τὸν κλέπτην ἀναπηδῶντα ἀπό τινος γωνίας, εἶτα λαβόντες ὑψίστην ἀπόφασιν, εἰσῆλθον, πλὴν ἀθορύβως, μετὰ ὑπόπτων προφυλάξεων, ὁ μὲν Μαθιὸς ἔχων ἀνυψωμένην τὴν λαβίδα διὰ νὰ κατενέγκῃ αὐτὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ δὲ κὺρ Λουκᾶς ἔχων καταβιβασμένον τὸν σωλῆνα τοῦ ὅπλου καὶ ἕτοιμος νὰ φέρῃ αὐτὸ ἐπὶ σκοπόν.

— Θὰ ἦτον ἴσως ὁ γάτος κρυμμένος ἀπὸ κάτω ἀπὸ κανὲν ἔπιπλον, ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὁ κὺρ Λουκᾶς.

Καὶ διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἰδέαν του ἐξέτεινε τὸν πόδα του ὑπὸ τὸν σοφᾶν, πλὴν ταὐτοχρόνως ἀφῆκε κραυγὴν τρόμου καὶ ὀπισθοχώρησε πρὸς τὴν ἑστίαν, διότι ᾐσθάνθη τὴν κνήμην του συλληφθεῖσαν ὑπὸ χειρὸς ἀοράτου, κεκρυμμένης ὑπὸ τὸν σοφᾶν. Τότε ζαλισμένος, ἔξω φρενῶν κατεβίβασε ταχέως τὸ ὅπλον του καὶ χωρὶς νὰ βλέπῃ ἐπυροβόλησε πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐπίπλου. Βραγχνὴ κραυγὴ ἠκούσθη μετὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν· τὸ ὕφασμα τοῦ σοφᾶ ἀνεσηκώθη καὶ ἐφάνη μεγάλη χὴν τύπτουσα τὰς πτέρυγας, προτείνουσα τὸν λαιμὸν καὶ ὁρμήσασα νὰ φύγῃ ἐκτὸς τοῦ δωματίου· ἦτο ἡ κυρὰ-Γιαννούλα.

Ὁ κὺρ Λουκᾶς καὶ ὁ Μαθιὸς ἔμειναν ἔκθαμβοι, ἄφωνοι, ἀνοίγοντες τοὺς κυκλοτερεῖς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῆς ἀπροσδοκήτου ἐκείνης ἐμφανίσεως. Καὶ ὅμως ἦτο ἀληθῶς ἡ κυρὰ-Γιαννούλα μὲ τὸ εὔσαρκον ἀνάστημά της, μὲ τὸ ὑπερήφανον αὐτῆς βάδισμα, μὲ ὅλα της τὰ χαρίσματα. Ὁ συμβολαιογράφος πλησιάσας τὴν ἔψαυσε, παρατηρῶν αὐτὴν πανταχοῦ τοῦ σώματος, διὰ νὰ ἴδῃ μὴ τυχὸν τὴν ἐπλήγωσεν· ἀλλ' οὐδὲν σφαιρίδιον μολύβδου εὐτυχῶς τὴν εἶχε θίξει. Τώρα ἐξηγοῦντο τὰ πάντα· ἡ κυρὰ-Γιαννούλα εἶχεν εἰσχωρήσει κρυφίως εἰς τὸ δωμάτιον καὶ εἶχε παραμείνει ἐν αὐτῷ μὴ διαταραχθεῖσα παρά τινος· κατὰ τὴν ἀνατολὴν τῆς σελήνης νομίζουσα ὅτι ἐγένετο ἡμέρα, ἤρχισε νὰ βαδίζῃ ἀνατρέπουσα τὰς ἕδρας. Τότε ἐλευθερωθέντες τοῦ βάρους τοῦ φόβου, ὅστις ἐπίεζεν αὐτούς, συνελθόντες ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ εὐτυχεῖς διότι ἀνεύρισκον τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν, ὁ κὺρ Λουκᾶς καὶ ὁ Μαθιὸς παρετήρησαν ἀλλήλους καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ σφοδροῦ γέλωτος. Τὸ πτηνὸν ἐπανεκλείσθη ἐν τῷ ὀρνιθῶνι, ἀσφαλισθὲν διὰ διπλῆς στροφῆς κλειδὸς καὶ μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ὁ συμβολαιογράφος ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης του ἐκοιμᾶτο ὕπνον νήδυμον καὶ μακάριον.

Δ'

Ἐν τούτοις τὰ Χριστούγεννα προσήγγιζον καὶ ἕκαστος προητοιμάζετο. Ὁ κὺρ Μανιὸς εἶχεν ἁρπάξει δυνατὸν κρυολόγημα, ἀλλὰ κατέπινε καθεκάστην μεγίστην ποσότητα ποτῶν ἀντικαταρροϊκῶν, ὅπως ἰαθῇ τάχιστα καὶ εἶνε ἕτοιμος κατὰ τὴν ἐπίσημον ἡμέραν. Ὁ κὺρ Ῥοῦσσος κατέπινε καθ' ἡμέραν ἓν ποτήριον κασσίας, διὰ ν' ἀποκτήσῃ ὄρεξιν. Ὁ Θεόδωρος, ὁ ἀρχιγραφεὺς προσεκόλλα κομβία νέα εἰς τὴν ῥεδιγκόταν του, ὅπως φανῇ εὐπρεπὴς εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ κυρίου του καὶ ὁ κὺρ Λουκᾶς ἔλαβε καθάρσιον, διὰ νὰ «ξεπλύνῃ τὸν στόμαχον». Τὰ πάντα εἶχον καλῶς. Ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ἦτο ὡραιοτάτη καὶ τόσον παχεῖα, ὥστε οἱ πόδες της μόλις ἠδύναντο νὰ φέρωσι τὸ βάρος τοῦ σώματός της. «Ἦτο στρογγυλὴ 'σὰν βαρέλι», ἔλεγεν ὁ Μαθιός· ἦτο ἐξωγκωμένη, ὡς νὰ ἦτο ἐκ διφθέρας καὶ ἐφαίνετο ἑτοίμη νὰ διαρραγῇ. Αἱ τελευταῖαι ὁδηγίαι εἶχον δοθῆ. Τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ὁ κὺρ Μανιὸς καὶ ὁ κὺρ-Ῥοῦσσος ἔμελλον, καθὰ ὡρίσθη νὰ φθάσωσι μετὰ μεσημβρίαν· θὰ ἐκάθηντο πάντες εἰς τὴν τράπεζαν τὴν ἕκτην ὥραν, ὁ δὲ συμβολαιογράφος καὶ ὁ δικολάβος θὰ ἐπέστρεφον οἴκαδε τὴν ἐπαύριον.

— Κάμε *ζεῦκι* σου, κοκκωνά μου, ἔλεγεν ὁ κὺρ Λουκᾶς πρὸς τὴν κυρὰ Γιαννούλαν, δίδων αὐτῇ τοὺς βώλους της· γιὰ 'λίγο ἀκόμη θὰ θρέφεσαι· σὲ ὀλίγαις ἡμέραις θὰ κάμωμεν ἡμεῖς ζεῦκι!

Ἠγόρασε δύο μεγάλα ἀγγεῖα διὰ νὰ θέσῃ ἐντὸς αὐτῶν τὸ λίπος καὶ μεταβὰς ἐπίτηδες εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἠγόρασε μίαν κάλαθον φιαλῶν παλαιοῦ οἴνου, πρὸς κατάβρεγμα τοῦ εὐχύμου ἐδέσματος, τοῦ θαυμασίου ψητοῦ, «τὸ ὁποῖον ἔκαμνε νὰ τρέχουν κανενὸς τὰ σάλια, ἅμα τὸ ἐσκέπτετο». Τὰ περίφημα δαμάσκηνα εἶχον φθάσει. Τέλος πάντων ὅλα ἦσαν ἕτοιμα! Ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ἔμελλε νὰ σφαγῇ τὴν 24 Δεκεμβρίου τὴν πρωΐαν· τὴν προτεραίαν τῇ ἔδωκαν τροφὴν ἅπαξ μόνον διὰ νὰ ἔχῃ τὰ ἐντόσθια καθαρά, καὶ τὴν ἑσπέραν ὁ συμβολαιογράφος αὐτοπροσώπως μεταβὰς ἐβεβαιώθη ὅτι ἐκοιμᾶτο ἐντὸς τοῦ ὀρνιθῶνος.

Καθ' ἣν στιγμὴν εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν του, κόραξ εὑρισκόμενος πλησίον τῆς αὐλῆς, καθήμενος ἐπὶ δένδρου, ἐπέταξε τανύων τὰς μεγάλας πτέρυγάς του, μελανὰς ὡς πέπλους πενθίμους, ἀφίνων κραυγὴν θλιβεράν. Διῆλθεν ἀριστερόθεν τοῦ συμβολαιογράφου, διασπείρων εἰς τὸν αἰθέρα ἀπαίσια καὶ παγετώδη *κρὰ κρά*. Βλέπων αὐτὸν ὁ κὺρ Λουκᾶς ἐσταμάτησεν ἐκπεπληγμένος. Κλασσική τις ἀνάμνησις ἐπῆλθεν εἰς τὸ πνεῦμά του· ἀνεμνήσθη τῶν δεισιδαιμονιῶν τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἀπαισίων οἰωνῶν, οὓς συνῆγον ἐκ τῆς πτήσεως τῶν κοράκων.

Τὴν ἐπακολουθήσασαν νύκτα ὁ ὕπνος τοῦ κὺρ Λουκᾶ ὑπῆρξεν ἐκτάκτως τεταραγμένος. Μόλις ἀπεκοιμήθη καὶ πάραυτα εἶδε διερχόμενον ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του, στῖφος πτηνῶν μὲ μελανὰ πτερά, μὲ στόμα χαῖνον, σκορπίζοντα μεγάλας κηλῖδας αἵματος ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ὄπισθεν αὐτῶν πάλιν στῖφος νησσῶν ἀκεφάλων καὶ περι-

Digitized by Google

στεράς, ὧ ἡ λευκὴ στολὴ ἦτο κατεστιγματισμένη ὑπὸ ἐρυθρῶν κηλίδων. Ὁλόκληρον τὸ στίφος ἐσταμάτησεν ἐγγὺς αὐτοῦ ἀπειλητικόν, τρομακτικὸν καὶ ἤρχισε νὰ χορεύῃ χορὸν πένθιμον καὶ ἀπαίσιον· ἀκολούθως πᾶσα ἡ πτερωτὴ σπεῖρα ἐξηφανίζετο ἐντὸς πυκνῆς ὁμίχλης καὶ τὸ Καπιτώλιον ἀνυψοῦτο διὰ μιᾶς, φωτιζόμενον ὑπὸ ἀκτῖνος σελήνης ἔμπροσθεν τοῦ κὺρ Λουκᾶ. Ἔβλεπεν εὐκρινῶς τὸν ἑαυτόν του ὡς Γαλάτην μὲ δέρμα λύκου ἐπὶ τῶν ὤμων, μὲ κράνος ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μὲ βαρὺ ἀκόντιον εἰς τὴν χεῖρα. Παραπλεύρως αὐτοῦ ἐβάδιζον ὁ κὺρ Μανιὸς καὶ ὁ κὺρ Ῥοῦσσος, τὴν αὐτὴν φέροντες στολήν. Καὶ οἱ τρεῖς φθάσαντες εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Καπιτωλίου, ἔστησαν τὰς κλίμακας ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ ἀνέβαινον ἐν σιωπῇ, μὲ καρδίαν πάλλουσαν, κρατοῦντες τὴν ἀναπνοήν. Αἴφνης, καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ διασκελίσωσι τὰς ἐπάλξεις, γιγάντειαι χῆνες ἠνωρθοῦντο ἐνώπιόν των, ἐκπέμπουσαι κραυγὰς βραγχνάς. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀφυπνιζόμενοι αἰφνιδίως, προσήρχοντο πανταχόθεν τῆς ἀκροπόλεως μετ' ἀγρίας βοῆς, καὶ ἐπέπιπτον κατὰ τῶν Γαλατῶν. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ζωηρᾶς μάχης ὁ Μάνλιος ἀνεζήτει τὸν κὺρ Λουκᾶν· πάλη φοβερὰ συνήφθη μεταξὺ τῶν δύο· συνεπλάκησαν σῶμα πρὸς σῶμα, καθεὶς δ' ἐζήτει νὰ πνίξῃ τὸν ἕτερον διὰ φοβερᾶς συσφίγξεως, δακνόμενοι, διασχίζοντες τὰς σάρκας των, ὡς ἄγρια θηρία, κεκαλυμμένοι ὑπὸ αἱματηροῦ ἱδρῶτος· ἀκολούθως μετ' ὀλίγον ὁ κὺρ Λουκᾶς ᾐσθάνετο τὰς δυνάμεις του ἐκλειπούσας, ὀπισθοχώρει καὶ ἐκρημνίζετο ἄνωθεν τῶν τοίχων καὶ ἐκυλίετο ἐντὸς τῆς ἀβύσσου τῶν τάφρων, ἀφίνων ἀγρίαν ὠρυγὴν πληγωμένου λέοντος.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ συμβολαιογράφος ἀφυπνίσθη καὶ ἀποσείσας τὸν φρικτὸν ἐφιάλτην, παρετήρησε τὸ ὡρολόγιόν του· ἦτο μόλις ἡ πέμπτη ὥρα. Δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ ἀποκοιμηθῇ καὶ εὐθὺς ὡς ἐφάνη ἡ ἡμέρα, ἀνῆλθε νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν Μαθιόν, ὅστις ἐκοιμᾶτο βαθέως, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς μάχης τῶν Ἀρβήλων. Αἱ προετοιμασίαι τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως ἤρξαντο. Ὁ κὺρ Λουκᾶς λίαν συγκεκινημένος καὶ προετοιμαζόμενος νὰ ἐκτελέσῃ ἔργα δημίου, κατέπιεν ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τρία ποτήρια *κονιὰκ*, διὰ νὰ λάβῃ θάρρος. Ὁ Μαθιός, ἤρεμος καθὼς πάντοτε, ἔλαβε τὸν πέλεκυν καὶ τὸ ἐπικόπανον, ἀμφότεροι δὲ διηυθύνθησαν εἰς τὴν αὐλήν.

Ὅτε ἀνέῳξαν τὴν θύραν, ἐξεπλάγησαν μὴ ἰδόντες τὴν κυρὰ-Γιαννούλαν ἔξω, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀρνιθοπουλίων. Ἀνεζήτησαν αὐτὴν πανταχοῦ, χωρὶς νὰ τὴν ἀνεύρωσιν. Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἐσκέφθη ὅτι θ' ἀπέμεινεν ἐντὸς τοῦ ὀρνιθῶνος, ὅπου τὴν εἶχε τοποθετήσει ὁ ἴδιος τὴν προτεραίαν, καὶ ἐπέρασε τὴν κεφαλήν του ἐντὸς τῆς μικρᾶς καλύβης, κεκτισμένης διὰ σανίδων κακῶς συνηρμοσμένων, ὅπως παρατηρήσῃ.

Ὁποῖον θέαμα φρικτὸν ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του! Ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ἔκειτο κεκλιμένη ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς, μὲ τὸ ῥάμφος ἀνεῳγμένον, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κεκλεισμένους, ἀκίνητος! Ἡ καρδία τοῦ συμβολαιογράφου ἐσκίρτησεν ἐντὸς τοῦ στήθους του, ὡσανεὶ ἐπρόκειτο νὰ πηδήσῃ ἐκτὸς αὐτοῦ· αἱ ἀρτηρίαι του ἐκτύπων, ὡς ἂν ἔμελλον νὰ διαρραγῶσι, καὶ βίαιον κῦμα αἵματος διῆλθε σφύζον παρὰ τὰ ὦτά του. Ἐπλησίασε κράζων τὸ πτηνὸν καὶ ἐγγίζων αὐτό. ἀλλ' ἡ χὴν δὲν ἐκινήθη!

— Ἐψόφησεν! ἀνέκραξε μετὰ φωνῆς σπαρακτικῆς.

Καὶ λαβὼν αὐτὴν διὰ τῶν χειρῶν τὴν ἀπέθηκεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς. Τὴν ἔψαυσε καθ' ὅλα τὰ μέρη· εἶχεν ἤδη καταστῆ ψυχρά. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν πτερῶν ἀνεζήτησε μέρος τῆς καρδίας· δὲν ἔπαλλεν αὕτη πλέον. Ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ἀπέθανε τὴν νύκτα.

Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἔμενε πρὸ τοῦ ἀκινήτου πτώματος τῆς χηνὸς ἔκθαμβος, ἀπολελιθωμένος, ἄφωνος, φέρων τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπον, ὡς ἵνα ἀποδιώξῃ πένθιμον λογισμόν. Καὶ ὅμως ὤφειλε νὰ παραδεχθῇ τὴν τρομερὰν ἀλήθειαν καὶ μετά τινας στιγμὰς ἀποσείων τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ἔκπληξιν, διεκήρυξεν ἐν τῷ μέσῳ πλημμύρας εὐήχων λέξεων «ὅτι κάτι μασκαροδουλειὰ ἦτον 'στὴ μέση, ὅτι θὰ ἦτο ἀποτέλεσμα ἐκδικήσεως καὶ ὅτι κάποιος θὰ ἐδηλητηρίασε τὴν χῆνά του... ὅτι ἐκεῖνοι ποῦ ἔκαμαν ἕνα τέτοιο πρᾶγμα ἦσαν πολὺ ἄθλιοι, καὶ ὅτι ἡ δουλειὰ δὲν θὰ ἐπερνοῦσεν ἔτσι!»

— Αἴ, καὶ τί 'σὰν ἐψόφησε! εἶπεν ὁ Μαθιός· μᾶς βγάνει ἀπὸ τὸν κόπον νὰ τὴν σκοτώσωμεν. Μπορεῖτε νὰ τὴν φάγετε καὶ ἔτσι!..

— Σκάσε σύ, ἀνόητε! ἐκραύγασεν ὁ κὺρ Λουκᾶς, καὶ κάμε μου τὴν χάριν ἄφησέ με ἥσυχον μὲ τὰς σκέψεις σου, σὲ τέτοια στιγμή!

Διέταξεν ἀκολούθως τὸν ὑπηρέτην του νὰ προσκαλέσῃ τὸν μπάρμπα-Νικόλα, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν αὐτοψίαν, ἐβεβαιώθη δ' ἐξ αὐτῆς ἀδιαφιλονεικήτως ὅτι τὸ πτηνὸν ἀπέθανεν ἐκ πληθώρας· ἔτρεφον αὐτὴν λίαν δαψιλῶς καὶ τὸ λίπος εἶχε περικαλύψει τὰ ὄργανα. Ὁ κὺρ Λουκᾶς ἔστρεψε τότε τὴν ὀργήν του κατὰ τῶν συγγραφέων τοῦ *Ἐγχειριδίου τῆς Πτηνοτροφίας*, διακηρύσσων ὅτι «ἦσαν βλάκες καὶ ἀμαθεῖς καὶ ὅτι δὲν θὰ ἤκουε ποτὲ πλέον τὰς συμβουλάς των.»

Ε΄.

Ἡ ἐπιστολή, ἣν ἔγραψε τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν πρὸς τὸν κὺρ Μανιὸν καὶ τὸν κὺρ Ῥοῦσσον, ὅπως ἀναγγείλῃ αὐτοῖς τὴν ἀπαισίαν εἴδησιν, ἦτο σφοδρότατος φιλιππικὸς κατὰ τῶν συγγραφέων τοῦ *Ἐγχειριδίου τῆς Πτηνοτροφίας*. Προσετέθη ἐν ὑστερογράφῳ ὅτι τὸ σφάλμα πιθανὸν νὰ ἦτο

καὶ τοῦ ἀνοήτου ἐκείνου καὶ ἀδεξίου Μαθιοῦ, ὅστις ἦτο ἱκανὸς νὰ κάμῃ νὰ σκάσουν τὰ πτηνὰ ὅλων τῶν ὀρνιθώνων.

Ὁ κὺρ Μανιὸς ἀφίκετο τὴν ἐπαύριον, βράζων ἐξ ὀργῆς, καὶ σκηνὴ τρομερὰ ἐπηκολούθησε τότε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ συναδέλφου του. Ὁ κὺρ Μανιὸς ἐκατηγόρησεν αὐτὸν ὅτι «τοὺς ἐπερίπαιξε καὶ ὅτι ἐπίτηδες ἔκαμε νὰ σκάσῃ ἡ χῆνά του», προσθέτων ὅτι «δὲν ἦτο τρόπος αὐτὸς νὰ φέρεται μὲ τοὺς φίλους του, καὶ δὲν ἤξιζε τὸν κόπον νὰ χάσῃ τόσον καιρὸν καὶ νὰ ἐξοδεύσῃ χρήματα διὰ δαμάσκηνα!» Ὁ κὺρ Δουκᾶς παραφερόμενος ἀνταπήντησεν ὅτι «νὰ μένῃ ἥσυχος καὶ θὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὰ δαμάσκηνά του, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε κανεὶς πολὺ γελοῖος, διὰ νὰ τὸν κατηγορῇ ὅτι ἔκαμε νὰ σκάσῃ ἡ κυρὰ-Γιαννούλα ἐπίτηδες». Ὁ Μανιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ δικαιολογίας καὶ ἀνεχώρησε πάραυτα, ἐλθὼν μόνον νὰ ἐκχύσῃ μέρος τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ὀργῆς του.

Ὁ δὲ κὺρ Ῥοῦσσος ἔγραψε πρὸς τὸν κὺρ Λουκᾶν μικρὰν ἐπιστολὴν ἐμπαικτικήν, ἐν ᾗ ὑπελάνθανε καὶ ἀπόκρυφόν τι πεῖσμα. Ἐξῆγε δὲ καὶ ἠθικὸν συμπέρασμα ἐκ τῆς περιστάσεως, λέγων ὅτι «ἐτιμωρήθησαν δικαίως, διότι δὲν πρέπει νὰ εἶνέ τις πολὺ γαστρίμαργος καὶ φιλήδονος». Ἡ ἐπιστολὴ ἐτελείωνε διὰ τῆς ἑξῆς εἰρωνικῆς περικοπῆς:

«Τρέφω καὶ ἐγὼ μίαν χῆνα· δὲν θὰ εἶνε τόσον παχεῖα, ὡς ἡ ἰδική σου, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δὲν θὰ σκάσῃ. Σὲ προσκαλῶ ἀπὸ τοῦδε νὰ ἔλθῃς νὰ τὴν γευθῶμεν τὴν 17 Ἰανουαρίου, τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς μου, τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου».

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ]. Χ**

ΠΟΙΑΙ ΑΙ ΩΦΕΛΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οἱ τελειότεροι τῶν μηχανισμῶν ἐξ ὅσων ἐπενόησεν ὁ ἄνθρωπος καταστρέφονται διὰ τῆς ἐπηρείας ἐξωτερικῶν στοιχείων, ἐὰν μείνωσιν ἀργοί· λειτουργοῦντες δὲ φθείρονται κατὰ μικρὸν διὰ τῆς τριβῆς τῶν ἀποτελούντων αὐτοὺς ὑλικῶν. Τοὐναντίον, ὁ ἀνθρώπινος μηχανισμός, ἀνανεούμενος ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν στιγμήν, διατηρεῖ ἐπ' ἀόριστον τὰς δυνάμεις του· ἐπὶ πλέον δὲ ἡ τακτικὴ ἐνέργεια τῆς ἀνανεώσεως ταύτης ἀσφαλίζει τὴν πλήρη λειτουργίαν πασῶν τῶν δυνάμεών του καὶ τὴν ἀόριστον σχεδὸν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεώς του. Αὕτη διὰ τῆς καθημερινῆς λειτουργίας καθίσταται ἰσχυροτέρα, ἀκριβεστέρα, διαρκεστέρα.

Ἡ συστηματικὴ ἐργασία, ἡ τακτικὴ ἄσκησις τοῦ σώματος, διατηρεῖ καὶ ἀναπτύσσει τὴν ζωτικότητα αὐτοῦ, ἐπιφέρει τὴν ταχεῖαν ἔκκρισιν τῶν περιττῶν ὑγρῶν τῶν ὀργάνων καὶ τὴν ἐντελῆ αὐτῶν ἀνανέωσιν, τὴν διαύγειαν τοῦ πνεύματος, τὴν ἀσφάλειαν τῆς κρίσεως, τὴν ἠθικότητα τῶν ἕξεων, τὴν καθαρότητα τῶν ἐντυπώσεων. Ἐν οἱαδήποτε δὲ καταστάσει καὶ ἂν εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ταῦτα, νὰ ἀπολαύσῃ οὕτω καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ εὐεργετήματος τῆς ζωῆς. Ἐννοεῖται ὅτι ὀφείλει νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ὁμαλὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σχήματος καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος, χωρὶς νὰ ζητῇ νὰ γείνῃ ἀθλητής. Ἡ ὑπερβολὴ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἔχει ὡς συνέπειαν ἀντίδρασίν τινα, καθ' ἣν τὸ σῶμα δαπανῆσαν ὅλας τὰς ζωτικὰς αὐτοῦ ὕλας ἀποψύχεται εὐκόλως, μένει ἀνυπεράσπιστον κατὰ τῶν ἀκρασιῶν τοῦ καιροῦ, καὶ ἀπορροφᾷ εὐχερῶς ἐπικίνδυνα μιάσματα. Τούτου ἕνεκα ἡ μεγάλη κόπωσις προδιαθέτει εἰς ἀσθενείας· καὶ συνέβη ὅτι ὁλόκληρα τάγματα στρατοῦ, ἄνδρες καὶ ἵπποι, ὑπέκυψαν ταὐτοχρόνως καταπονηθέντες ἐκ τοῦ κόπου μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου πορείας. Γνωστὸν δ' εἶνε ὅτι εἰς τὰς μακρὰς ὁπωσοῦν ἐκστρατείας αἱ κακουχίαι καὶ τὰ ἐκ τῆς φύσεως κωλύματα φονεύουσι πλειοτέρους στρατιώτας ἢ αἱ μάχαι πρὸς τὸν ἐχθρόν. Διατί νὰ ἀνεχώμεθα ἵνα καὶ ἐν τῷ εἰρηνικῷ ἀγῶνι τῆς ἐργασίας ἀσύνετος ὑπερβολὴ ζήλου ἢ ἀνάγκαι θλιβεραὶ κάμνωσι καθ' ἑκάστην θύματα;

Μολαταῦτα, προκειμένης ἐκλογῆς μεταξὺ ὑπερβολικῆς σωματικῆς ἐργασίας καὶ ὑπερβολικῆς ἀργίας, προτιμότερον εἶνε νὰ ἐκτεθῇ τις εἰς τὰς συνεπείας τῆς ὑπερμέτρου ἀσκήσεως ἢ εἰς τὰς τῆς ἐντελοῦς ἀδρανείας. Ὁ μέγας Φρειδερῖκος ἔλεγεν· «Ὅταν ἐξετάζω τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος ἡμῶν, κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ φύσις ἔπλασεν ἡμᾶς μᾶλλον διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πεζοδρόμου ἢ διὰ τὸ τοῦ λογίου». Καί, ὡς καθεὶς εἰξεύρει, δὲν ἦτο ἐκ τῶν εὐκόλων καὶ ἀνέτων τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πεζοδρόμου, ὅστις ὤφειλε νὰ διατρέχῃ μακροτάτας ἀποστάσεις κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, ἐκτεθειμένος εἰς ὅλας τοῦ καιροῦ τὰς μεταβολάς, εἰς παντοειδεῖς κινδύνους. Τοὐναντίον ὁ λόγιος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ γραφείου, ὅστις διέρχεται τὸν βίον ὅλον καθήμενος, φαίνεται ὡς ἐκτὸς παντὸς κινδύνου, προωρισμένος εἰς μακρὰν σταδιοδρομίαν. Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Ἡ ἔλλειψις ἀσκήσεως ἀμβλύνει τὴν ὄρεξιν, καθιστᾷ ἀτροφικοὺς τοὺς μῦς, πτωχύνει τὸ αἷμα, ἐλαττόνει τὴν ζωτικὴν θερμότητα, καὶ ἐπιφέρει συσσωρεύσεις τῶν βλαβερῶν ὑλῶν εἰς τὸ σῶμα. Ἐντεῦθεν ἀσθένειαι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀδυνηραὶ καὶ ἐπικίνδυνοι, νεφρῖτις, ἀρθρῖτις, χλώρωσις, πνευμονικὴ φθίσις. Καὶ ἀποφεύγων δὲ αὐτὰς ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄγων ἑδραῖον βίον, πάλιν δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὸ πρόωρον γῆρας, ἐνῷ οἱ σωματικῶς ἐργαζόμενοι ἔχουσι πλείστας ἐλπίδας ὅτι θὰ φθάσωσιν εἰς βαθὺ γῆρας, ἀπηλλαγμένοι τῶν εἰς τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν παρεπομένων ἀσθενειῶν.

Ἐργατικὸς βίος εἶνε ἐγγύησις μακροβιότητος. Καὶ ἦσαν ἀκάματοι ἐργάται, ἀκαταπόνητοι τῆς

Digitized by Google

ζωῆς σταδιοδρόμοι οἱ μακρόβιοι ἐκεῖνοι, οὓς ἀναφέρει ἡ ἱστορία : ὁ Mittelstadt, ὅστις ἠρίθμει 94 ἐτῶν ἐνεργὸν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἣν διήνυσεν ἐν πολέμοις καὶ αἰχμαλωσίαις· ὁ Delahaye, ὅστις ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 120 ἐτῶν, ἀφοῦ διέτρεξε πεζὸς τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν, τὴν Περσίαν, τὴν Αἴγυπτον· ὁ Draakenberg, ὅστις ἀποχωρήσας τῆς ναυτικῆς ὑπηρεσίας ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 111, διηγεῖτο ἐπὶ 35 ὅλα ἔτη ἀκόμη τὰς περιπετείας του· ὁ Θωμᾶς Parre, ὅστις ἀλώνιζε τὸν σῖτόν του ἐν ἡλικίᾳ 130 ἐτῶν· ὁ Ῥῶσσος ἐκεῖνος, ὅστις ἔζησεν ὑπὲρ τοὺς δύο αἰῶνας· ὁ ἐν τῇ γαλλικῇ ἐπαρχίᾳ Puy-de-Dôme ἀποθανὼν γραμματοκομιστὴς τῷ 1861 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 100, ἀφοῦ διέτρεξε πεζὸς διάστημα ἴσον πρὸς τὸ δεκαπλάσιον τοῦ κύκλου τῆς γῆς.

Παρατηρήσατε τριγύρω σας, ἐρωτήσατε πάντα γέροντα ἔχοντα ἀσφαλὲς τὸ βῆμα, διαυγὲς τὸ βλέμμα, καθαρὸν τὸ πνεῦμα, καὶ θὰ μάθετε παρ' αὐτοῦ ὅτι ὁ βίος του ὅλος ὑπῆρξε διαρκὴς ἀφοσίωσις εἰς τὸ καθῆκον, εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ ὅτι νῦν ἀπολαύει τοῦ γήρατος, ὡς τινος ἀμοιβῆς ἐπὶ ἀγαθοῖς ἔργοις διαπραχθεῖσι κατὰ τὴν νεότητα.

Ναί, ἡ ἐργασία παρατείνει τὸν βίον, καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ ὑφίσταται τὰς δοκιμασίας αὐτοῦ, νὰ ἐκτιμᾷ τὰ εὐεργετήματά του, παρασκευάζει αὐτῷ εἰς τὸ μέλλον εὐρεῖς ὁρίζοντας εὐδαιμονίας, καὶ ἐξομαλύνει τὴν ὁδόν, ἣν ἡ ἀνθρωπότης ἀκολουθεῖ βαδίζουσα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς της. Ὁ αἰὼν ἡμῶν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὡς ἔμβλημα τὰς λέξεις ταύτας, ἃς προφητικῶς ἀπήγγειλε τὸ στόμα τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου· «Διὰ τῆς ἐργασίας βασιλεύει ὁ ἄνθρωπος». Ὁ Σόλων ἀπῄτει ἵνα ὁ μὴ ἐργαζόμενος ἐκ τῶν πολιτῶν προσάγεται ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τιμωρεῖται· ὁ δὲ Montesquieu διετύπου τὴν αὐτὴν διάταξιν οὑτωσί· «Εἶνε ἀνάγκη ἵνα οἱ νόμοι προνοῶσιν ὅπως ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀφαιροῦνται πάντα τὰ μέσα τοῦ ζῆν ἐν ἀργίᾳ». Ἡ ἐποχὴ δ' ἐν ᾗ ζῶμεν λέγει πρὸς πάντας· «Ἐργάζεσθε ὅπως διατηρήσητε ψυχὴν ὑγιᾶ ἐν ὑγιεῖ σώματι, ὅπως διατηρήσητε ἐπὶ μακρὸν ἐν ἀκμῇ τὰς ἀνδρικάς σας δυνάμεις, ὅπως ἀπολαύσητε γήρατος εὐτυχοῦς· ἐργάζεσθε ὅπως αἰσθανθῆτε τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ζωῆς, τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος· ἐργάζεσθε ὅπως ἀσφαλίσητε περὶ ὑμᾶς τὴν εὐτυχίαν, τὴν ἠθικότητα, τὴν ἀρετήν.

Ὁ Φραγκλῖνος εἶπεν· «Ὁ μηδὲν πράττων εἶνε ἐγγύτατα τοῦ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς κακὰς πράξεις». Μέγας πειρασμὸς εἶνε ἡ ἀργία· διότι ἐκνευρίζουσα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν, διαφθείρει αὐτά, ὅταν ἐξασθενήσωσιν ἱκανῶς. Ἐνῷ ἡ ἐργασία, παρέχουσα ὑγείαν, μακροβιότητα, εὐτυχίαν, ἐξασφαλίζει ἐπὶ πλέον τὴν ἠθικότητα ἡμῶν, ἧς ἄνευ πάντα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ δὲν δύνανται νὰ μᾶς παράσχωσιν οὔτε τὴν ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν οὔτε τῶν ὁμοίων ἡμῶν τὴν ὑπόληψιν.

Π..

ΕΙΣ ΔΡΟΜΙΣΚΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ἀχιλ. Παράσχου].

Α'

Ὑπάρχει εἰς ἀπόκεντρον τῶν Ἀθηνῶν γωνίαν
Λευκὸς δρομίσκος, σκιερὸς καὶ πλήρης μυστηρίου·
Χλοάζει τὸ κατώφλιον εἰς πᾶσάν του οἰκίαν,
Καὶ τέμνεται ὑπὸ μικροῦ εἰς δύο ῥυακίου.
Δὲν βλέπεις μέγαρα λαμπρὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ ὡραίας
Μικρὰς οἰκίας, ταπεινάς, χιόνος λευκοτέρας,
Καὶ πρὸ αὐτῶν ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀνθούσας πασχαλέας,
Αἵτινες μύρον χύνουσι λεπτὸν εἰς τοὺς ἀέρας.
Ἄρωμά τι χρηστότητος καὶ θελκτικῆς γαλήνης
Μυρόνει τὴν μικρὰν ὁδόν· δροσίζονται τὰ στήθη,
Τὸ βλέμμα ἀναπαύεται παντοῦ μετ' εὐφροσύνης·
Τὰ πάντα εἶνε δροσερά, λευκὰ καὶ ἀσυνήθη.—
Βαίνων ἐκεῖ αἰσθάνεσαι γαλήνην οὐρανίαν·
Μικρὰν νομίζεις τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἐκκλησίαν.
Πλὴν διαφέρει τῶν ὁδῶν τῶν ἄλλων ὁ δρομίσκος,
Καθὼς πολυτελοῦς ναοῦ τῆς ἐξοχῆς ναΐσκος.
Κ' ἐνῷ Ἀθῆναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος δρόμος εἶναι,
Μακρὰν εὑρίσκεσαι αὐτῶν· δὲν εἶν' ἐκεῖ Ἀθῆναι.
Εἰς τὰς ὡραίας καὶ πτωχὰς οἰκίας του συγχρόνως
Βλέπεις παραπετάσματα λευκότερα χιόνος·
Περᾷ κ' ὑψοῖ τὴν ἄκραν των νεᾶνις ἀργυρόπους,
Καὶ βλέπεις δύο γαλανοὺς ὡραίους κατασκόπους
Λαθραίως νὰ σὲ θεωροῦν. . . . . ἢ στόμα κορασίου,
Ὅπερ θαρρεῖς ἄνθος ῥοιᾶς· ἢ ῥόδον Ἀπριλίου.
Ἐνίοτ' ᾆσμα ἀφελὲς ἀκούεις ἐκεῖ βαίνων,
Ὅπερ νεᾶνις ἢ πτηνὸν εἰς τὸν κλωβόν του ψάλλει,
Καὶ βλέπεις εἰς παράθυρον προκύπτουσαν παρθένον.
Θαρρεῖς πῶς εἶν' ἐκεῖ αὐγή, καὶ εἶναι κόρης κάλλη.
Ἂν ἦναι θέρος, θεωρεῖς ἐπὶ τῶν παραθύρων
Γάστρας μικρὰς β α σ ι λ ι κ ο ῦ·—ὤ, ὄχι καμελίας!
Δὲν ῥίπτει βλέμμα ὁ λαὸς εἰς ἄνθος χωρὶς μύρον,
Καὶ δημοκράτης, ἀγαπᾷ φυτὰ δημοκρατίας.
Ὅπου βασιλικός, ἐκεῖ κ' ἐργάτις κόρη μένει·
Τὴν ἐργασίαν της μ' ὀσμὴν βασιλικοῦ μυρόνει,
Κ' ἐργάζεται καλλίτερον ἐγγύς του καθημένη....
Τὸ ζηλευμένον της φυτὸν τὴν χεῖρά της πτερόνει·
Νὰ μένῃς ἄεργος ἐκεῖ καλεῖται ἁμαρτία,
Καὶ ἐργασία εἰς αὐτὸν ἐπικρατεῖ ἁγία.
Εἶν' ὁ δρομίσκος ἱερὰ κυψέλη ἀνθρωπίνη,
Καὶ τῆς ἀργίας ἄγνωστος εἰσέτ' ἡ καταισχύνη·
Μέγα συμβὰν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἥρεμον καλεῖται
Κ' εἰς τὰ πτωχά της χρονικὰ πολλάκις ἱστορεῖται,
Ἂν πλανηθὲν τι ὄχημα ἐν μέσῳ της περάσῃ. . .
Μόλις ἡ ἅμαξα φανῇ καὶ μόλις ἐκεῖ φθάσῃ,
Ξανθὰς παρθένους θὰ ἰδῇς εὐθύμως νὰ προκύπτουν,
Προσμειδιῶσαι βλέμματα περίεργα νὰ ῥίπτουν,
Καὶ τῆς ἁμάξης ὄπισθεν καὶ τῶν τροχῶν πλησίον
Ζητωκραυγὰς θ' ἀκροασθῇς περιχαρῶν παιδίων!

Β'

Πλὴν μὴ θαρρεῖτε ἡ μικρὰ ὁδὸς ἐκείνη ὅτι
Δὲν ἔχει τὰς περιχαρεῖς, ὡραίας της ἡμέρας·
Κ' ἐκεῖ ἐνίοτε ἠχοῦν φαιδραὶ φωναὶ καὶ κρότοι.
Ἐὰν τὸ σάββατον ἐκεῖ διέλθῃς τὸ ἑσπέρας,
Φαιδροὺς ἐργάτας θὰ ἰδῇς καὶ ὅμιλον παιδίων
Περιχαρῶν· κυριακῆς αὐγὴ ἐξημερόνει.
Παύει πᾶν ἔργον, κλείεται ἡ θύρα τῶν σχολείων·

Digitized by Google

Μὲ τὸν Θεόν του ὁ λαὸς τὰς χεῖράς του σταυρόνει. . .
Καὶ ἂν ἐκεῖ παραμονὴν περάσῃς Χ ρ ι σ τ ο υ γ έ ν ν ω ν,
Ἀνάστατον τὸν σκιερὸν δρομίσκον θ' ἀπαντήσῃς·
Θὰ ἴδῃς πᾶν παράθυρον φαιδρῶς ἠνεῳγμένον,
Ἑκάστην θύραν ἀνοικτὴν παντοῦ θὰ θεωρήσῃς
Καὶ ἀσυνήθη θόρυβον εἰς πᾶσάν του οἰκίαν·
Συγκίνησιν, κατάνυξιν ὅπου στραφῇς ἁγίαν,
Φωνὰς θ' ἀκούσῃς, ᾄσματα, ἐνίοτε καὶ λύραν,
Καὶ ἀπὸ θύραν θὰ ἰδῇς παῖδας μικροὺς εἰς θύραν
Ζητοῦντας τὰ Χ ρ ι σ τ ο ύ γ ε ν ν α νὰ ψάλλουν ἐπιμόνως.
Παρέχει, γραῖαν κλίνουσαν ἔμπρὸς σεπτῆς εἰκόνος
Ν' ἀνάπτῃ μετὰ ζέσεως τὴν ἱερὰν λυχνίαν·
Ἐγγύς, παρθένον ἔφηβον εἰς ἀνοικτὴν οἰκίαν,
Ἕως τὸ γόνυ ἔχουσαν ἐσθῆτα ὑψωμένην,
Νὰ σκέπῃ μὲ τὴν γύμνωσιν τῆς ἀθωότητός της
Τὴν κνήμην γυμνωμένην,
Καὶ τὰς σανίδας τοῦ μικροῦ νὰ πλύνῃ δώματός της.
Θὰ ἴδῃς οἰκοδέσποιναν ἐκ παίδων κυκλουμένην
Ἐκβάλλουσαν τοὺς ἄρτους της με πτύον ἐκ κλιβάνου,
Κ' εἰσέτι τὴν Χ ρ ι σ τ ό π η τ τ α ν θερμὴν καὶ μυρωμένην.
Ἦχον πλησίον σου αὐλοῦ θ' ἀκούσῃς καὶ τυμπάνου.
Κ' ἐνίοτε μὲ πάλλουσαν θ' ἀκροασθῇς καρδίαν
Τὸν κώδωνα τῆς ἑορτῆς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. . . .
Ἐκεῖ ἀστός τις ἀγαθὸς καρποὺς καὶ ἄνθη φέρει·
Παρέχει κόρη θελκτικὴ ἐσθῆτα ἑτοιμάζει,
Ἣν αὔριον πρώτην φορὰν εἰς τὸν ναὸν θὰ φέρῃ,
Καὶ παίδων ὅμιλος ἐκεῖ ἀγαλλομένων κράζει.
Παντοῦ χαράν, φαιδρότητα καὶ τέρψιν θ' ἀπαντήσῃς
Καὶ πῶς γεννᾶται ὁ Χριστὸς ἐκεῖ θὰ ἐννοήσῃς.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

—

Ἠρώτησαν νέαν κόρην :

— Ποίαν ἡλικίαν ἔχετε ἀκριβῶς ;

— Ὅταν πηγαίνω ἔξω μὲ τὸν *μπαμπᾶ* εἶμαι δεκαοκτὼ ἐτῶν, ὅταν πηγαίνω μὲ τὴ *μαμᾶ* εἶμαι μόνον . . . δεκατεσσάρων.

*
* *

— Ὁ Ἀγαθόπουλος ἠγόρασεν ἐκ βιβλιοπωλείου ἓν μυθιστόρημα. Καθ' ὁδὸν συναντᾷ φίλον του καὶ τὸν ἐρωτᾷ ἂν ἔκαμε καλὴν ἐκλογήν.

— Λαμπράν, τῷ ἀποκρίνεται ἐκεῖνος, εἶνε ἓν ἀπὸ τὰ ὡραιότερα βιβλία.

— Τότε πάω νὰ πάρω ἄλλο ἕνα ἀντίτυπον...

— Γιατί ;

— Ἀφοῦ εἶνε, τόσο λαμπρό . . . νὰ τὸ ξαναδιαβάσω.

— ; ; ;

*
* *

Λογικὴ δικηγόρου :

Λωποδύτης συνελήφθη κλέπτων μίαν *γοῦναν* καὶ πρόκειται νὰ δικασθῇ· ἐκ προοιμίων ὅμως δηλοῖ τῷ δικηγόρῳ, ὅστις προσφέρεται νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ ἐν τῇ δίκῃ, ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ τὸν πληρώσῃ ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃ τὴν ἀθώωσίν του.

— Πολὺ καλά, ἀπαντᾷ ἐκεῖνος, ἀλλ' ἂν σὲ ἀθωώσουν, θὰ μοῦ δώσῃς ἐμένα. . . τὴ *γοῦνα*.

*
* *

Μεταξὺ δύο θαλαμηπόλων.

— Αἴ, Μαργαρίτα, πῶς τὰ πᾷς μὲ τὴν καινούργια κυρία σου, εἶσαι εὐχαριστημένη ;

— Εὐχαριστημένη ; Οὖφ !

— Καὶ 'μένα μοῦ εἶπαν πῶς σοῦ δίνει τὰ φορέματά της καὶ τὰ καπέλα της.

Ἡ Μαργαρίτα θυμωμένη :

— Μοῦ τὰ δίνει . . . ναί, μ' ἀφ' οὗ περάσῃ ἡ μόδα των !

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

—

Τρία εἶνε τὰ μεγαλείτερα δεινὰ τοῦ βίου : τὸ γῆρας, ἡ ἀσθένεια, ὁ θάνατος. Οὐδὲν τούτων δύναται νὰ θεραπεύσῃ ὁ πλοῦτος· τοὐναντίον, ἕνεκα αὐτοῦ γηράσκει τις ἐνίοτε ταχύτερον, ἀσθενεῖ συχνότερον, καὶ πρωϊμώτερον ὑποκύπτει εἰς τὸν θάνατον.

—

Ὁ φυλάττων τὸ μυστικόν του τηρεῖ τὴν ἐλευθερίαν του.

—

Ἡ δραστηριότης εἶνε τὸ ἐπικερδέστερον ἐμπόρευμα.

—

Ζήτησον τὸν φίλον σου μίαν βαθμῖδα ὑψηλότερα τῆς θέσεως ἐν ᾗ εὑρίσκεσαι, τὴν δὲ γυναῖκά σου μίαν βαθμῖδα χαμηλότερα.

—

Ἐλάχιστα χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος διὰ τροφήν, κατοικίαν καὶ ἔνδυσιν αὐτοῦ· πάντα τὰ λοιπὰ ἐπιθυμεῖ ἵνα συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ὀρέξεις τῶν ἄλλων, ἢ ἵνα τοὺς καταπλήξῃ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

—

Νέα βελγικὴ ἀποστολὴ εἰς Κόγκον. Νέα βελγικὴ ἀποστολὴ ἐξέπλευσε πρό τινος ἐξ Ἀμβέρσης κατευθυνομένη εἰς Κόγκον. Ὠργανώθη ὑπὸ τῆς πρὸς μελέτην τοῦ Ἄνω Κόγκου Ἐπιτροπῆς, σωματείου παρεμφεροῦς καὶ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀφρικανικὴν Ἀλληλεθνῆ Ἑταιρίαν, ἀλλ' ὅπερ ἐπεφυλάξατο δι' ἑαυτὸ τὸ πρακτικὸν οὕτως εἰπεῖν μέρος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἀποστολὴ ἀποτελεῖται ὑπὸ τῶν κ. κ. Vanden Heuvel, τοῦ ἱππότου Schaumann, αὐστριακοῦ ἀξιωματικοῦ, καὶ τοῦ μαύρου Δασύλα ἀκολούθου τοῦ Στάνλεϋ.

Τὸ ἀτμόπλοιον, οὗ ἐπιβαίνουσιν ὀνομάζεται «Harkaway» καὶ εἶνε ἑξακοσίων τόννων. Τὸ πλήρωμα σύγκειται ἐκ δεκαπέντε ναυτῶν καὶ τεσσάρων θερμαστῶν. Τὴν ἀποστολὴν παρακολουθοῦσι τρεῖς μηχανικοί, δύο ξυλουργοί, καὶ εἷς χημικός. Τὸ φορτίον τοῦ «Harkaway» συνίσταται ἐκ βαμ-

Digitized by Google

βακερῶν ὑφασμάτων, ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων μικρῶν κατόπτρων, ἀπείρων ὑαλίνων μαργαριτῶν, πεντακοσίων χρυσοκεντήτων στολῶν, μακρῶν κοιτωνιτῶν ἐρυθροχρόων, λίαν ἐκτιμωμένων πάντων ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, τοῦ Κόγκου, σπόρων ὅλων τῶν ἐν Βελγίῳ καλλιεργουμένων λαχάνων, ὅπλων καὶ ἑκατοντάδων κοιλῶν πυρίτιδος.

Τὸ «Harkaway» ἐκπλέει ἐξ Ἀμβέρσης κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Κόγκου, μέλλον ἐπὶ βραχύτατον μόνον νὰ σταθμεύσῃ εἰς Λισβῶνα καὶ Μαδέραν. Ἡ ἀποστολὴ δέον νὰ μεταβῇ ταχέως εἰς τὸν πέμπτον σταθμὸν, τὸν ἱδρυθέντα ὑπὸ τοῦ Στάνλεϋ ἐπὶ τοῦ Κόγκου, δηλαδὴ πολὺ ἐπέκεινα τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μακόκου εἰς τὸν Γάλλον περιηγητὴν Βράτζαν παραχωρηθέντος ἐδάφους. Ἡ βελγικὴ ἀποστολὴ, ἔχει ἐντολὴν νὰ προχωρήσῃ προσωτέρω ἐν εὐθέτῳ καιρῷ, καὶ νὰ ἱδρύσῃ νέους σταθμούς.

Τὸ «Harkaway» ἅμα ἀφικόμενον εἰς Κόγκον θέλει ἀνταλλάξει τὸ φορτίον αὐτοῦ δι' ἄλλου, ἑτοίμου ἤδη, προϊόντος ἀρχαιοτέρων ἀνταλλαγῶν. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ἐλεφαντόδοντος, φοινικελαίου, ῥητίνης, καὶ εἴδους τινὸς μεγάλων κυάμων ἀναλόγων πρὸς τὸ κακάον. Εἰς Ἀμβέρσην ἀναμένεται τὸ ἀτμόπλοιον ὁ *Στρατηγὸς Βριαλμὸν* τὸ ὁποῖον φορτόνει τώρα εἰς τὸν Κόγκον φορτίον ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ «Harkaway» ἐκ τοῦ Κόγκου εἰς Ἀμβέρσην κομισθησόμενον.

Ὁ κ. Στάνλεϋ ἀσθενῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ συμμετάσχῃ τῆς ἀποστολῆς. Μετά τινων ἑβδομάδων διαμονὴν ἐν Νικαίᾳ θὰ κατευθυνθῇ εἰς Κόγκον.

Οἱ Ἀμερικανοὶ φοβούμενοι μήπως ἐκλείψῃ ἡ ξυλεία ἐπενόησαν ἀρτίως τρόπον κατασκευῆς αὐτῆς ἐξ ἀχύρων. Εἶχον ἤδη ἀντικαταστήσει τὸν σίδηρον διὰ τοῦ χάρτου, τοῦ λοιποῦ δὲ θὰ οἰκοδομῶσι καὶ δι' ἀχύρων. Τὸ νέον τοῦτο προϊὸν δύναται, ὡς λέγουσι, ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὴν πεύκην καὶ τὸ καρυόξυλον. Κυρίως παραδίδεται εἰς ἐμπορικὴν κυκλοφορίαν ὑπὸ μορφὴν σανίδων 80 ὑφεκατομέτρων πλάτους, 3 μέτρων καὶ 70 ὑφεκατομέτρων μήκους καὶ 1 μέτρου καὶ 3 ὑφεκατομέτρων πάχους· δύναται νὰ πριονισθῇ, νὰ τορνευθῇ νὰ δεχθῇ ἥλους καὶ ἕλικας, ὅπως καὶ ἡ δρῦς ἐπιδέχεται λείανσιν καὶ στίλβωσιν, ἕνεκα δὲ τῆς συστάσεως αὐτοῦ καίεται δυσκόλως. Τὸ ἀχύρινον ξύλον εἶνε σειρὰ φύλλων ναστοχάρτου συμπεπιεσμένων. Ἡ δὲ σημασία αὐτοῦ ἔσται μεγίστη ἐν τῷ μέλλοντι. Πράγματι, εἶνε ἀνάγκη 200 ἐτῶν ὅπως ἀναφυῶσι δένδρα δυνάμενα νὰ παράσχωσι σανίδας 80 ὑφεκατομέτρων πλάτους, ἐκ τῆς σήμεραι δ' ἐπιτεινομένης ἐρημώσεως τῶν δασῶν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἔσται ἀδύνατος ἡ ἐκ τῶν δασῶν προμήθεια ξυλείας τοιούτων διαστάσεων.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες εἶνε πρωτοτυπόταται καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἀστεϊσμούς των. Περὶ τούτου, δύναται νὰ κρίνῃ ὁ ἀναγινώσκων τὰ ἑξῆς, ἅπερ ἐρανιζόμεθα ἐξ ἐφημερίδος τινος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

«*Ἡ ἀξία τοῦ Γκόσυλδ.*

»Ἐγράψαμεν ὅτι ὁ κ. Γκόσυλδ ὀλίγον ἔλειψε νὰ κατακερματισθῇ ἐν Ῥότσεστερ ὑπὸ ἁτμαμάξης ἀνηκούσης εἰς τὸν κ. Οὐΐλλιαμ Βάνδερβιλτ. Ἄς ὑπολογίσωμεν τί θὰ ἐστοίχιζεν εἰς τὸν κ. Βάνδερβιλτ ἂν ὁ κ. Γκόσυλδ ἐφονεύετο ἢ ἐπληγόνετο. Ἂν μὲν ἐφονεύετο, ἡ οἰκογένειά του δὲν θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ ἀποζημίωσιν ὑπὲρ τὰς 5,000 δολλάρια, ἀλλ' ἂν κατὰ δυστυχίαν τοῦ Βάνδερβιλτ δὲν ἐφονεύετο, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον ἐπληγόνετο ἀρκετὰ βαρέως ὅπως μὴ δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ ἐξακολουθῇ τὰς ἐπιχειρήσεις του, θὰ ἐλάμβανεν ἀποζημίωσιν ἀναλογοῦσαν πρὸς τὰ ἐτήσια αὐτοῦ κέρδη.

Λοιπὸν ὁ Γκόσυλδ ἐκέρδισεν εἰς 20 ἔτη 60,000,000 δολλαρίων. Τὰ ἐτήσια λοιπὸν αὐτοῦ κέρδη εἶνε 3,000,000 δολλάρια, καὶ τὸ δικαστήριον θὰ ἠδύνατο, στηρίζον τὴν ἀπόφασίν του ἐπὶ τοῦ μέσου τούτου ἐτησίου κέρδους νὰ καταδικάσῃ τὸν Βάνδερβιλτ νὰ πληρώσῃ εἴκοσι μέχρι τριάκοντα ἑκατομμυρίων δολλαρίων, πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς ἐργασίαν διὰ τῆς ἁτμαμάξης του.

Τὸ συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρων εἶνε ὅτι, πολλῷ ὀλιγώτερον δαπανηρὸν θὰ ἦτο νὰ φονεύσῃ τὸν κ. Γκόσυλδ παρὰ νὰ τὸν ἀκρωτηριάσῃ. Ὅσοι ἐνδιαφέρονται ἂς τ' ἀκούσωσι».

Ἡ προσοχὴ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου εἶνε ἐστραμμένη πρὸς τὴν κεντρῴαν Ἀφρικήν. Μετὰ τὸν Λιβιγκστῶνα, τὸν Στάνλεϋ, τὸν Βράτζαν, νῦν ὁ Ἰωσὴφ Θόμψων πρόκειται νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς λίμνης Βικτωρία-Νυάνζα, τὸ ὄρος Κένια, καὶ τὰς ἀνεξερευνήτους χώρας τοῦ Μαζάϊ. Τὰς δαπάνας τῆς ἀποστολῆς ταύτης ποιεῖται ἡ ἀγγλικὴ βασιλικὴ Ἑταιρία τῆς γεωργίας, ἔθηκε δὲ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Θόμψων πίστωσιν 65,000 φράγκων. Ἐκτὸς τούτου δὲ καὶ ἡ κυβέρνησις παρέχει πρὸς αὐτὸν τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐξοπλισμὸν τῆς ἀποστολῆς ὅπλα· ἡ «**British-India Company**» μεταφέρει δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους της καὶ τὰ ἀναγκαιοῦντα σκεύη των καὶ ὁ **Easter Telegraph Company** θέλει διαβιβάσει δωρεὰν πρὸς τὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν πάντα τὰ τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα θέλει ἀποστείλει πρὸς αὐτὴν, ὅπως τὴν κρατεῖ ἐνήμερον τῶν ἐνεργειῶν του. Ὁ κ. Θόμψων προτίθεται νὰ διαμείνῃ ἐπὶ διετίαν ἐν τῇ κεντρῴᾳ Ἀφρικῇ.

Τὸ ἀλεξιβρόχιον, ὄργανον χρησιμώτατον ἐν καιρῷ βροχῆς, δύναται ἐνίοτε νὰ γείνῃ πρόξενον

Digitized by Google

καὶ ἀνελπίστου τύχης, ἐὰν μάλιστα ὁ κάτοχος αὐτοῦ τύχῃ φιλόφρων ἄνθρωπος. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ ἑπόμενον ἀνέκδοτον.

Ἡ δούκισσα Berry, ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Γαλλίας, μεταβᾶσα εἰς τὴν ῥάπτριάν της καὶ ἔχουσα ἀνάγκην νὰ παραμείνῃ ἐπ' ὀλίγον, ἀπέπεμψε τὴν ἅμαξάν της. Ἀλλ' ὅτε ἐπανήρχετο οἴκοι, βροχὴ ῥαγδαία κατέλαβεν αὐτήν. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν νεανίας τιμίου ἐξωτερικοῦ πλησιάζει φιλοφρόνως καὶ προσφέρει εἰς τὴν δούκισσαν νὰ τὴν συνοδεύσῃ παρέχων αὐτῇ σκέπην ὑπὸ τὴν *ὀμβρέλλαν* του. Ἡ πρότασίς του γίνεται δεκτή.

Ἡ δούκισσα εἶχε τοὺς κομψοτέρους πόδας, τὸ ἀνάστημα ῥαδινὸν καὶ ἁρμονικόν, ὡραίαν ξανθὴν κόμην καὶ τὸ ἐπαγωγότατον μειδίαμα. Τόσαι χάριτες δὲν ἠδύναντο νὰ μὴν ἐμβάλωσιν εἰς περιεργίαν τὸν νεανίαν περὶ τῆς ταὐτότητος αὐτῆς. Ἐρωτᾷ λοιπὸν κατ' ἀρχὰς τὴν διεύθυνσιν τῆς κατοικίας της: — Πλησίον τῆς πλατείας Beauvau, ἀπαντᾷ ἡ κυρία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τοῦ ἀρκεῖ, καὶ ἐξακολουθεῖ.

— Ὁ κύριος σύζυγός σας εἶνε ἴσως ὑπάλληλος ὡς ἐγώ;

— Μάλιστα.

— Εἰς κανὲν ὑπουργεῖον;

— Ὄχι.

— Εἰς καμμίαν Τράπεζαν;

— Ὄχι.

— Εἰς κανὲν ἐμπορικὸν κατάστημα;

— Ὄχι.

— Εἰς συμβολαιογραφεῖον;

— Ὄχι. Ἐργάζεται εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ταῦτα διαλεγόμενοι εἶχον φθάσει πλησίον τῶν Ἠλυσίων, ὅπου κατῴκει ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου, σύζυγος τῆς δουκίσσης.

Ὁ ὑποχρεωτικὸς νεανίας παρακαλεῖ τὴν δούκισσαν νὰ κρατήσῃ τὴν *ὀμβρέλλαν* ἵνα διέλθῃ τὴν μεγάλην ἀσκεπῆ αὐλὴν τῶν ἀνακτόρων, δώσας εἰς αὐτὴν καὶ σημείωσιν τῆς κατοικίας του ἵνα τῷ τὴν ἀποστείλῃ.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ νέος βλέπει ἀπροσδοκήτως ἐρχόμενον εἰς ἐπίσκεψίν του τὸν δοῦκα τοῦ Berry αὐτοπροσώπως κομίζοντα τὸ ἀλεξιβρόχιόν του, ὅπερ παραδίδει εἰς αὐτὸν καὶ μετ' αὐτοῦ ἓν χαρτοφυλάκιον, ἐφ' οὗ ἡ πρώτη τῶν δεσποινῶν τῆς Γαλλίας εἶχε κεντήσει τὴν λέξιν: *Εὐχαριστῶ*.

Ἐντὸς δὲ τοῦ χαρτοφυλακίου ὁ ἐκπεπληγμένος νεανίας εὗρε τὸν διορισμὸν αὐτοῦ εἰς θέσιν ἀνωτέραν, ἧς κατεῖχεν ἕως τότε.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, προσήκει βεβαίως τὸ καθῆκον νὰ πορίζῃ πάντα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ διατελοῦντας· ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἀποβαίνουσι μάταιαι καὶ ἀνεπαρκεῖς, ὅταν ἡ γυνὴ ἀγνοῇ τὴν μεγάλην τέχνην τοῦ οἰκονομεῖν. Ἡ οἰκονομία, ἡ φειδὼ εἰσὶ τὰ μέσα, ἅτινα φέρουσι τὴν εὐμάρειαν ἐν τῷ οἴκῳ διὰ τῆς διατηρήσεως τῆς τάξεως καὶ ἀποφυγῆς τῆς γλισχρότητος.

Οὐδεμία οἰκία τηροῦσα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς τάξιν εἶνε πτωχὴ ἀληθῶς· ὡς καὶ ἄνευ τάξεως οὐδεμία οἰκία εἶνε πράγματι πλουσία. Ἀσφαλέστατον δὲ μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς εὐδαιμονίας, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ εὐμαρείας, εἶνε ἡ ἐν αὐτῷ ἀπαράβατος τήρησις τῆς οἰκονομίας, τῆς τάξεως.

Εἰς τὴν γυναῖκα δὲ μάλιστα προσήκει ἡ διοίκησις τῆς οἰκίας· αὐτὴ εἶνε ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς τοῦ οἴκου. Καὶ ὅταν διὰ τῆς καλῆς καὶ σώφρονος διοικήσεως αὐτῆς ἀποκαταστήσῃ τὸν οἶκον, οἷος πρέπει νὰ εἶνε, ἐμπνέει εἰς τὸν ἄνδρα πλήρη ἐμπιστοσύνην καὶ γίνεται ὁ σύμβουλος αὐτοῦ εἰς πᾶσάν του ὑπόθεσιν καὶ εἰς πᾶσαν ἐπιχείρησιν. Διὰ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ τάξεως ἡ γυνὴ κατορθόνει καὶ ἄλλο οὐχ ἧττον ἀξιόλογον ἀγαθόν, νὰ κρατῇ τὸν ἄνδρα εἰς τὴν οἰκίαν· διότι ἡ τάξις ἐπιφέρει ἐν τῷ οἴκῳ τὴν ἄνεσιν, εὐκοσμίαν, καὶ καθιστᾷ αὐτὸν εὐχάριστον εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔξω τῆς οἰκίας ἀσχολούμενος ἐπανέρχεται κεκμηκὼς ἐκ τῆς ἐργασίας.

Πόσοι ἐργάται συχνάζοντες εἰς τὰ καπηλεῖα, πόσοι ὑπάλληλοι καὶ ἔμποροι διερχόμενοι τὰς ἑσπέρας των εἰς τὰ καφενεῖα, δὲν πράττουσι τοῦτο διὰ μόνον τον λόγον ὅτι ἡ ἐν τῷ οἴκῳ των ὑπάρχουσα ἀκαταστασία καθιστᾷ εἰς αὐτοὺς δυσάρεστον τὴν διαμονήν.

Τρεῖς εἰσὶν οἱ κυριώτατοι κανόνες, οἵτινες πρέπει νὰ τηρῶνται ἐν τῷ οἴκῳ πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλείας χρόνου, ματαίας ἐργασίας καὶ συγχύσεως, οἱ ἑπόμενοι:

Νὰ γίνεται *κάθε πρᾶγμα 'ς τὸν καιρό του.*

Νὰ χρησιμοποιῆται πᾶν πρᾶγμα εἰς τὸν σκοπὸν δι' ὃν κατεσκευάσθη.

Νὰ τίθεται πᾶν πρᾶγμα εἰς τὴν θέσιν του.

Κ. Φ**

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἐξάλειψις τῶν ἐκ μελάνης κηλίδων.

Πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἐπὶ τοῦ πατώματος ἤ τινος ἐπίπλου κηλίδων μελάνης χύσατε σταγόνας τινὰς νιτρικοῦ ὀξέος εἰς κοχλιάριον καφφέ· ἀφοῦ δὲ ὑγράνετε τὴν κηλῖδα τῆς μελάνης διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ τρίψετε μὲ πανίον, ἀλείψατε διὰ χρωστῆρος αὐτὴν μὲ τὸ ὀξύ, φροντίζοντες ἵνα, ἅμα ἐξαφανισθῇ ἡ μελάνη, τρίψητε ἀμέσως μὲ ῥάκος βρεγμένον εἰς ὕδωρ ψυχρόν· ἄλλως θὰ μείνῃ λευκὸν σημεῖον, τὸ ὁποῖον δυσκόλως θέλει ἐξαλειφθῇ.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»

Digitized by Google